Inventorio Lieue j°

Ex Libris Joannis Pugets

DECRETALES
D. GREGORII
PAPÆ IX

SVÆ INTEGRITATI
VNA CVM GLOSSIS
RESTITVTÆ.

Ad exemplar Romanum diligenter
recognitæ.

EDITIO VLTIMA.

TAVRINI
Apud Nicolaum Beuilaquam.
M. DC. XXI.
CVM LICENTIA SVPERIORVM.

VERSVS EXPOSITI CONTINENTES RVBRICAS IVRIS CANONICI.

Primi Libri Decretalium Rubrica.

a De summa trinit. & fide catho. hæc in 6. clem. De constitutio hæc in 6.
De rescriptis. hæc in 6. & Cle. De consuetudine hæc in 6.

b De postula. prælat. hæc in 6.
De electione & electi potestate. hæc in 6. & cle. De translat. episc. vel electi. De auctoritate, & vsu palli.

c De renuntiatione. hæc in 6. & clem. De supplenda negligentia prælato. hæc in sexto, & clem. temporibus ordin. hæc in 6. De scrutinio.

d De ordinatis ab episcopo qui renunciauit episcopatui. De ætate, & qualitate & ordine præficiendorum hæc in 6. & clem. De sacra vnctione. De sacramentis non iterandis.

e De filiis præsbyterorum ordinandis, vel non. hæc in 6. De seruis nõ ordinandis & horum manumissione. De obligatis ad ratiocinia ordinandis vel non. De corpore vitiatis ord. vel non.

f De bigamis non ordinandis. hæc in 6.
De clericis peregrinis.
De officio archidiaconi.

g De offic. archiepresbyteri. De officio primicerii. De officio sacristæ. De officio custodis. De officio vicarii hæc. in 6 & clem.

h De officio & potestate iudicis delegati. hæc in 6. & cle. De officio legati. hæc in 6. De officio iudicis ordinarii. hæc in 6. & cle.

i De officio iudicis. De maiori. & obe. hæc. in 6. De treug. & pace. De pactis. hæc in 6.

k De transactionib. De postulado. De procuratorib. hæc in 6. cle. De syndico.

l De his quæ vi metúve cau. fiunt. De in integ. restitut. hæc in 6. cle. De alien. iudicij. mut. causa facta. De arbitris. hæc. in 6.

Secundi libri Rubricæ.

m De iudiciis. hæc in 6. & cle. De foro competen. hæc in 6. & cle. De libelli oblatione. De mutuis petitionibus.

n De litis contestatione. hæc. in 6. Vt lite. contest. non procedatur ad testi. recep.

o De iuramento calumniæ. hæc. in 6. De dilationibus. De feriis.
De ordine cognitionum.

p De plus petitionibus. De causa poss. & proprie. hæc in cle. De restitu. spolia. hæc. in 6.

q De dolo, & contumacia hæc in vi. & cle. De eo qui mittitur in poss. causa rei seruandæ. hæc in 6. Vt lite pend. nihil innouetur. hæc. in 6. & clemen. De sequestratione possessionis, & fructuum. hæc in cle.

r De confessis. hæc. in 6. de probationib. hæc in cle. de testib. & attestationib. hæc in 6. & cle. de testibus cogendis vel non.

s De fide instrumentor. de præsumptionibus, de iureiu. hæc in 6. & cle. de exceptionib. hæc. in 6. & clement.

t De præscript. de senten. & re iudic. hæc in 6. & cle. de appella. recusat. & rela. hæc in 6. & cle. de cler. pergr.

v De confirmatione vtili vel inutili.

Libri Tertij Rubrica

x De vita, & honestate clericorum. hæc in 6. & cle de cohabitatione clericorum, & mulierum, de clericis coniugatis. hæc in 6.

y De clericis non resid. in eccles. vel præben. hæc in 6. de præben. & dignita. hæc in 6. & cle. de clerico ægrotante vel debilitato.

Carmina Rubricarum iuris Pontificij.

Tota si quidem congeries Decretalib. famulatur Et earum aliquæ nunc in Sexto nūc in Clem. (vt in expositione patet) repetuntur.

Primi libri Rubricæ sunt in Decreta. libri xliij. In Sexto xxj. In Clementinis xj.

a PRimo summma fides. statuit. rescripta. suescit.
b Postulat. electos. translato. auctor, & vsu.
c Inde renuntia. de supplenda. tempora. scrutor.
d Ordo resignatis. ætas, ac vngo, sacramen.
e Filius, & seruus, obnoxius & vitiatus.
f Hinc bigamus clerus, & peregrinus, & archi,
g Archiepres. primic. sacri. custos. vice fungens.
h Delega. legat. & dictus ab ordine iudex.
i Iudicis officium. maior. pax. pacta sequuntur.
k Transig. postulo. post. procuro. syndicus. extor.
l Vis metus. integrat, ac aliena. & arbiter hinc, est.

Secundi libri Rubricæ sunt in decretalibus xxx. In Sexto xv. in Clementis xij.

m IVdicium forum. atque libellus. mutua poscens.
n Litē contestans sine quod non suscipe testes.
o Iurat. dilatis. & feria, ordinem noscit.
p Plus peto. de causa. spoliatos restituendo.
q Est dolus, & missus, lis pendens, atque sequestra.
r Confessis. probo. sunt testes quoque cogo.
s Instruo. præsumo. iusiurans. excipiendo.
t Præscribit. sententiā. appellat peregrinans.
v Vtilis omnibus, bis est confirmatio iuncta.

Tertij libri rubricæ sunt in Decretalib. 50. In Sexto 23. In Clementinis 17.

x VIta decens clericus habitans, clericisque iugatis.
y Ne residens. præbens, æger vel debilitatus.
z Instituo. concedendo. ne sede vacante.
a Et sine. consensu. maior pars. non minuantur.
b Non alieno. trado præcario. commodo. pono.
c Vendo. loco. muto. de feudis, pignoribusque.
d Atque fideiussor. & soluit. dona peculi.
e De testamentis. etiam succedo sepultus.
f Parochiis. decimis. hinc regula relligionis.
g Conuersis. coniunx. infidos, vota redempta.
h Deque statu monachi. domini. subiunge capellas.
i Iure patronatus, de censib. ara sacrata.
k Missæ baptismus. quo non est præsbyter vsus.
l Eucharistia, reliquiæ ieiunia serua.
m Purificans ac ædificans. immunis adhærent.
n Clericæ vel monachæ, dimitte negotia secli.

Quarti libri Rubricæ sunt in Decretali. libri 21. In Sexto 3. In Clementinis. 1,

SPonsa & impubes, & clandestina, duorum.
p Conditione. voueas, quam polluit. atque leprosus.
q Seruus. de natis. sequitur cognatio duplex.
r Post consanguineam. consanguinitas. gelidique Decretales.

s Ac interdictum, qui nati legitimi sunt.
t Accusare queunt. diuortia. dote secundis.

v De institutionibus hæc in 6. de concession. præbendæ. hæc in 6. & cle. Ne sede vacante aliquid innouetur. hæc. in 6.

a de iis quæ fiunt à prælatis sine consensu capituli. De iis quæ fiunt à maiori parte capituli. Vt ecclesiastica beneficia sine dimunitione conferantur.

b De rebus ecclesiæ alienandis vel non hæc in 6. & cle. De præcariis. De commodo. De deposito.

c De emptione & venditione. De locato & conducto. De rerum permutatione. hæc in 6. & in clementi. De feudis. De pignoribus, & aliis cautionibus

d De fideiussoribus. de solutionibus. De donationibus. De peculio clericorum.

e De testamentis & vltimis voluntatibus. hæc in 6. & cle. de successio. ab inte. de sepul. hæc in 6. & clemen.

f De parrochiis, & alienis parrochianis. de decimis, primitiis & oblationib. hæc in 6. & cle. de regularibus & transeuntibus ad religionem. hæc in 6. & clemen.

g De cōuersione coniugatorum. de conuersione infidelium. de voto &, voti redeptione. hæc in 6.

h De statu monachorum & canonicorum regularium. hæc in 6. & cle. de religiosis domib. vt episcopo sunt subiectæ hæc in 6. & cle. de capellis monachorum, & aliorum religiosorū. hæc in 6.

i De iure patronatus. hæc in 6. & Cleme. de censib. exactionibus, & procuratorib. hæc in 6. & clem. de consecratione ecclesiæ vel altaris, hæc in 6.

k De celebratione missarum, & sacramēto Eucharistiæ, & diuinis officiis. hæc in cle. de baptismo & eius effectu. hæc in clemen. de præsbyterono baptizato.

l De custodia Eucharistiæ, chrismatis, & aliorū sacramentorum. de reliquiis & veneratione sanctorum. hæc in 6. & clem. de obseruatione ieiuniorum.

m De purificatione post partum. de ecclesiis ædificandis vel reparandis. de immunitate ecclesiarum, cœmeteriorum, & rerum ad eas pertinentium. hæc in 6. & cle.

n Ne clerici vel monachi secularibus negotiis se misceant. hæc in 6.

Quarti libri Rubrica.

o De sponsalib. & matrimoniis. hæc in 6. de desponsatione impuberum. hæc in 6. de clandestina desponsatione. de sponsa duorum.

p De conditionibus appositis in desponsatione vel aliis contractibus. Qui clerici vel vouentes matrimonium contrahere possunt. de eo qui duxit in matrimonium quam polluit per adulterium. de coniugio leprosorum.

q De coniugio seruorum. de natis ex libero ventre. de cognatione spirituali. hæc in vj. de cognatione legati.

r De eo qui cognouit consanguineam vxoris suæ vel sponsæ. de consanguinitate & affinitate. hæc in cle. de frigidis & maleficiatis, & impotentiā coeundi.

s De matrimonio contracto contra interdictum ecclesiæ. Qui filij sint legitimi.

t Qui matrimonium accusare possunt, vel contra illud testificari. de diuortiis. de donationibus inter virum & vxorem, de dote post diuortium restituenda. de secundis nuptiis.

† Quinti

Quinti libri Rubricæ.

a De accusationib. inquisitionib. & denuntiationibus. hæc in vi. De calumniatorib. De simonia, & ne aliquid pro spiritualib. exigatur vel promittatur.

b Ne prælati vices suas vel ecclesias sub annuo censu concedant. De magistris. & ne aliquid exigatur pro licentia de condi. hæc in cle. De Iudæis. Sarrac. & eorum seruis. hæc in cle. De hæreticis hæc in 6. & cle.

c De schismaticis & ordinatis ab eis. hæc in 6. de apostatis & reiterantib. baptisma. de iis qui filios occiderunt.

d De infantib. & languid. exposit. de homicidio. hæc in 6. & cle. De torneamentis.

e De clericis purgantib. in duello, de sagittariis. de adulteriis. de raptorib. incendiariis, & violatorib. ecclesiarum.

f De furtis. De vsuriis. hæc in vj. & cle. de crimine falsi. de sortilegiis.

g De collusione detegenda. de delictis puerorum. de clerico venatore. de clerico percussore. de maledicis.

h De clerico excom. deposi. vel interdic. minist. de clerico non ordinato ministrante.

i De clerico per saltum promoto. de eo qui ord. fur. susceperit. de excess. prælat. & subdit. hæc in 6. & cle. de noui operis nuntiat.

k De priuileg. & excess. priuil. hæc in vi. & clem. purgatione cano. de purgatio. vulga.

l De iniuriis, & damno dato hæc in vi. de pœnis. hæc in vi. & clem. de pœnitentiis & remissionibus in vi. & clem. de sententia excommunicationis. hæc in 6. & clem.

m De verborum significat. hæc in vi. & cle. de regulis iuris. hæc in Sexto reperitur.

Quinti libri Rubricæ sunt in Decretalibus xlj. In Sexto xiii. Clementinis xj.

A Ccusatio. siue calumnia. sic tibi Simon.
Prælati. Rabbi. Iudæis. hæreticos. dant,
c Schismaticis. vel apostaticis. natos perimentes.
d Infans opposituc homicidia. luditur hastis.
e Clerio iugua. sagittat. adulter. postea raptor.
f Furtis. vsuris. de falsi crimine. sortes.
g Collusio pecco. venor. ferio. maledico.
h Post interdictum celebrans. ac ordinis expers,
i Saltus. furtiuus excessus opúsque nouellum.
k Lex priuata subit. purgat cum canone. vulgus.
l Damnus, cum pœnis. post. pœnitet. est anathema.
m Verborum sensus, sequitur quoque regula iuris;

Titulorum iuris Pontificij numerum, qui sunt in Decretalibus clxxv. In Sexto lxxvij. In Clement. lij. facili stylo indicant hæc quatuor carmina.

Centum rubricas, octogintáque volumen,
Gregorij noni ponit quinas superaddens:
Ac septuaginta septem numerat tibi textus,
Et clemente duas quinquagintáque notabis.

RVBRICAE DECRETALIVM,

Titulorum quinque librorum Decretalium secundum ordnem litterarum Alphabeti à quibus inchoatur, collecta adnotatio.

Nar-

Bis centum titulos sed quindecim remouebis.

Sunt Decretales ter mille, sed absque nouem bis.

FINIS.

TABVLA CAPITVLORVM

DECRETALIVM.

eximinal

Decretales.

Signi-

FINIS.

MATERIAE SINGVLARES QVAE IN VARIIS DECRETALIVM GLOSSIS ADNOTANTVR.

Primus numerus columnam, secundus numeros in medio paginæ positos denotat. Verum quando solus primus apparet, in principio ipsius columnæ require.

A

appella

copula

exceptio

Obis.

Testium

FINIS.

Gregorius.] In huius libri principio quinq; vel sex præcipue sunt prænotãda, videlicet, quæ sit intentio, quæ materia, quæ vtilitas, cui parti philosophiæ supponatur, quis modus agẽdi, & quis sit titulus.[a] Intẽtio D. Gregorij in hac præfẽcti compilatione fuit diuersas constitutiones & decretales epistolas prædecessorũ suorum in diuersa dispersas voluminibus seu cõpilationes, quæ difficultatẽ studẽtib. ingerebãt, in vnã compilationẽ (resecatis superfluis) ad vtilitatẽ legẽtiũ ac studẽtiũ reducere, prout in eiusdem Do. Gregorij cõstitutione euidentius declaratur. Materia in hoc opere sunt ipsæ constitutiones & Decretales epistolæ sub singulis ti. collocatæ. Vtilitas[b] est, vt his lectis, & intellectis sciamus discernere inter æquum & iniquum, & vnicuique reddere, quod suũ est, & in hoc iustitia consistit: vt Instit. *de iust. & iur. in prin. & 22. q. 2.* cũ deuotissimam. Supponitur Ethicæ, i. morali scientiæ sicut & alij libri iuris. vnde etiam dicit Imperator, legibus nostris hominum mores intẽdimus corrigere, *C. de secun. nup. l. 1. §. namque.* ibi, Ne in his. Modus agendi talis est. Diuidit enim opus suũ in quinque partes. In prima parte tractat de summa Trinitate & fide Catholica, & de constitutionibus, de rescriptis, de iudicibus, & eorum officiis. In secunda parte tractat de iudiciis, & cooperãtib. ad iudicia. In tertia parte tractat de vita & honestate Clericorum, & de rebus eorum & ecclesiarum. In quarta de responsalibus & matrimoniis & impedimẽtis eorum. In quinta de accusationibus & criminibus, & pœnis eorum. Et sic terminat tractatum suum, ipsum diuidẽs in quinque partes, ad similitudinem quinq; sensuum corporis, quos quilibet, qui iudicat, habere debet aliter non est idoneus iudex. Sic enim omnis copula coniugalis restricta est vsque ad quartum gradum, ad similitudinẽ quatuor humorũ corporis humani: *vt j. de consan. & affi. non debet §. prohibitio.*

Dicens: Gregorius episcopus, Seruus seruorum Dei, &c. titulum huius libri ponit.

Vnde versus, *Pars prior officia parat Ecclesiaque ministros.*
Altera dat testes, & cætera iudiciorum.
Tertia de rebus, & vita Presbyterorum.
Quarta docet quales sint nexus coniugiorum,
Vltima de vitiis, & pœnis tractat eorum Vel sic, & breuiùs:
Iudex, iudicium, clerus sponsalia, crimen.

¶ *Gregorius.*] Diuiditur in duas partes principales. In prima ponitur salutatio. In secũda exordiũ ibi, *Rex pacificus.* Prima subdiuiditur, quia primo ponitur quis scribit. secundo quibus scribitur ibi, *Dilectis.* tertiò salutat & benedicit ibi, *Salutem.*

Glossa sequens vertitur per modum quæstionis, quare se vocat seruum, &c.

a ¶ *Seruus.*] Sic etiam Imperator seipsum appellat seruũ. *C. de epi. & cle. prato. vs. fin. l. 1. circa princ.* Vel dic quod dicit ex humilitate: quia qui maior est vestrũ, fiat sicut minister vester. *93. di. nullus primus.* Mat. 20. Luc. 22 & Mat. 10. Vel seruus dicitur quia sicut per seruum acquiritur domino: *Inst. per quas pers. nob. acqu. circa princ.* ita etiã per D. Papam cuilibet Ecclesiæ potest acquiri *j. de consti. cum instantia.* in particula quæ decisa est de principio *j. vt lite pen. Ecclesia 2.* sic per imperatorem acquiritur hominibus *in auth. constitu. quæ de digni. libe. à patr. potest. § illud quoque coll. 6.* & noctes ducit insomnes, vt subiecti sub omni quiete consistant. *in auth. vt iudi. sine quoquo suffra. in princ. coll. 2.* & dicit Imperator: Voluntarios labores appetimus, vt quietẽ aliis præparemus. *in auth. vt diui. iussio. subscript. habe. gloriosi. quæsto. in prin. coll. 8. & j. de reli. do. c. frequens †*

b ¶ *Filiis.*] Bene dicit, *filiis.* quia solummodo patriarchas, archiepiscopos, & Episcopos fratres appellat, omnes alios *filios. j. de cri. fal. quam graui.*

¶ *Gloss. sequens recitat per obiectionem, quòd compilatio non sit generalis, nec omnes liget, ex quo solum, &c.*

c ¶ *Bononiæ commorãtibus.*] Et ita non in castris, quoniam si in castris studeãt, beneficia ex priuilegio sibi cõcessa occasione studij habere non debẽt *j. de cleri. non resi. tuæ fraternitatis.* Præterea ex quo dicit, *Bononiæ*, nõ videtur, quod aliis mittatur alibi studentib. & sic nõ tenentur recipere hic compilationẽ: quia litteræ Papæ nõ extẽduntur ad alios, quã ad eos quibus mittuntur: vel qui continẽtur in eis *arg. j. de offic. delega. P. & G. & c. gratum. & c. cũ olim.* Sed nõ est ita. omnes enim tenẽtur ad obseruationẽ hu⁹ cõpilationis, sed propter studiũ quod est Bononiæ cõmunius & generalius, præcipuè in vtroq; iure, & ibi quasi de omnib. partib. mũdi sunt studentes, ideo potiùs Bononiæ dirigũtur, & ita omnes tenẽtur hanc cõpilationem obseruare, quæ nec possent, nec debent singulorũ auribus intimari. *16. dist. quod decretis: & j. de postu. præla. ad hæc.* Et constitutio principis post duos menses à tẽpore publicationis omnes adstringit *in auth. vt fact. noua con. circa pr. coll. 5. & j. de senten. excom. nouerit.*

d ¶ *Salutẽ.*] Per talem salutationẽ nõ tollitur excõmunicatio, si aliqui scholares, vel Magistri essent excõmunicati tẽpore publicationis. *j. de sen. excom. si aliquando.* vbi de hoc. Bernar.

† *In vno manuscripto Vaticano legitur, Parisijs, in altero Bononiæ & Parisijs, sed vt primum omnes habent Bononiæ.*

DECRETALIVM D. GREGORII PAPAE NONI COMPILATIO.

Gregorius Episcopus seruus[a] seruorum Dei dilectis filiis[b] Doctoribus & Scholaribus vniuersis Bononiæ † commorantibus,[c] Salutem[d] & Apostolicam benedictionem.

Rex[e] pacificus[f] pia miseratione disposuit[g] sibi

Rex pacificus.] Primò ponit exordium, in quo concludit finale intẽtum iuris generalis. Secũdò narrationẽ in qua ostendit finale intentum huius compilationis, seu iuris particularis ibi, *Sane.* Tertio conclusionem, ibi, *Volẽtes.* Prima subdiuiditur: quia primo ponit finem viatoris, i. hominis, ad quem à Deo dispositus est. Secundo causam deuiationis ab hoc fine. ibi. *Sed effrænata.* Tertio vt ad debitum finem viator deducatur, concludit legem necessariam, & ostendit tres virtutes ac proprietates legis ibi, *Ideoque lex.*

Casus, Præmissa salutatione, sic pone casum in ista cõstitutione. Rex pacificus, i. Dominus noster Iesus Christus pia sua miseratione ab initio mundi disposuit, seu præuidit, subditos suos fore pudicos, pacificos, & modestos, sed ex aduerso surrexit effrænata cupiditas sui prodiga, pacis æmula, mater litium, magistra iurgiorũ, quæ quotidie tot litigia generat, quod nisi iustitia reprimeret conatus ipsi⁹ sua virtute, & explicaret multiplices quæstiones, abusus litigatorũ extingueret fœdus humani generis, & concordia exularet, dato sibi libello repudij, extra mundi terminos. Et ideo cõtra istã cupiditatem lex prodita est, vt noxius appetitus ipsius restringeretur sub regula iurium, per quam humanum genus informatur, vt honeste viuat, alterũ non lædat, ius suũ vnicuique tribuat. Secundò in versu illo, *Sane*, ponit Dominus Gregorius causam huius compilationis, dicens pro per Magistrum Raymundum Capellanum suum ad communem vtilitatem studentium fecit redigi in vnum volumen diuersas constitutiones & decretales epistolas suorum prædecessorum, quæ dispersæ erãt per plura volumina & diffusæ, quarum aliquæ propter nimiam similitudinẽ, quædam propter cõtrarietatem, quædam propter sui prolixitatẽ, cõfusionẽ inducere videbãtur. Quædam etiam vagabantur extra volumina s. dicta: de quib. (tanquam de incertis) frequẽter in iudiciis dubitabatur. Adiiciẽs insuper quasdã cõstitutiones & decretales epistolas suas, per quas quædã, quæ in prioribus erant dubia, declarantur: in fine præcipit D. Gregorius Papa, vt hac tantum cõpilatione vniuersi vtantur in iudiciis & in scholis, districtè prohibens, ne aliquis præsumat aliã facere cõpilationẽ sine licẽtia sedis Apostolicæ speciali. No. formã salutationis hic, quam generaliter omnib. facit D. Papa. No. quòd subditi & Ecclesiarũ prælati publicè, honestè, sobriè, & modeste viuere debent. No. quod cupiditas est mater litiũ, & magistra iurgiorũ. No. quod per iustitiã reprimitur conatus cupiditatis. No quòd per iustitiam quæstiones implicitæ terminantur. Not. quòd effectus iustitiæ est remouere lites, & per cõsequẽs tollit cupiditatẽ. Not. quòd tria sunt præcepta iustitiæ. No. quod trib. de causis iura corrigũtur, scilicet propter nimiam similitudinẽ, contrarietatẽ, & prolixitatem: & sic vnũ ius corrigit aliud, & reddenda est ratio, quare corrigitur. No. quòd Princeps nõ tãtùm per se potest iura statuere, sed per aliũ. No. quòd cõmunis vtilitas attendi debet, tamen studẽtiũ diligẽtius attẽdẽda. No. quòd licet par in parẽ nõ habeat imperiũ: tamen successor statutũ antecessoris corrigere potest & declarare: & sic nota, quòd per posteriora priora declarantur. No. quòd ista compilatio est canonica, & in isto proœmio approbata, & ideo in iudiciis fidem facit. Not. quòd nemo post istam compilationem decretalium aliam facere præsumat sine licentia sedis Apostolicæ speciali.

e ¶ *Rex.*] Alibi appellatur Imperator. *11. q. 3. Iulianus.*

f ¶ *Pacificus.*] Qui vt pacem doceret, venit in mũdum. *23. q. 1. nisi bella* regnum tamen eius non est de hoc mundo. ea causa. *q. 3. §. 1. & in Euang. Ioan. c. 18. Tanc.*

¶ *Glossa sequens determinat qualiter Deus Rex pacificus aliquid disponere dicatur.*

g ¶ *Disposuit.*] Per prouidẽtiã & prædestinationẽ, nõ necessitate: qa vasis iræ, *& c. 23. qua. 4. Nabuchodonosor & c. vasis iræ. de pæn. dist. 4. c. in domo patris. § sic itaque. & in praeced. & seq. §. §.*

subditos fore pudicos [a], pacificos [b], & modestos [c]. Sed effrænata cupiditas [d] sui prodiga [e], pacis æmula, mater litium, materia iurgiorum, tot quotidie noua litigia [f] generat, vt nisi iustitia [g] conatus eius sua virtute reprimeret, & quæstiones ipsius implicitas explicaret, ius humani fœderis litigatorum abusus extingueret, & dato libello [h] repudii, concordia extra mundi terminos exularet. ¶ Ideóque lex proditur [i], vt appetitus noxius sub iuris regula limitetur [k], per quam genus humanum, vt honestè [l] viuat, alterum [m] non lædat, ius suum [n] vnicuique tribuat, informatur. ¶ Sanè [o] diuersas constitutiones [p] & decretales epistolas prædecessorum nostrorum, in diuersa dispersas † volumina, quarum aliquæ propter nimiam similitudinem [q], & quædam propter contrarietatem [r], nonnullæ etiam propter sui prolixitatem, confusionem inducere videbantur: aliquæ verò vagabantur [s] extra volumina supradicta, † quæ tanquam incertæ frequenter in iudiciis vacillabant. ¶ Ad communem & maximè studentium vtilitatem, per dilectum [t] filium fratrem Raymundum Capellanum & Pœnitentiarium nostrum illas in vnum volumen (resecatis [u] superfluis) prouidimus redigendas: adiicientes constitutiones nostras, & decretales epistolas, per quas nonnulla, † quæ in prioribus erant dubia, declarantur [x]. ¶ Volentes igitur vt hac tantum compilatione vni-

a ¶ *Pudicos.*] id est castos. sic & Imperator subditos suos castitatem [a] seruare hortatur. vnde dicitur: Castitas sola est quæ cum fiducia potest Deo animas præsentare. [b] in authen. de lenonibus. §. sancimus. coll. 3. quæ suadere potest, imperari verò non potest. 32. qu. 1. *integritas.* Vnde debemus esse pudici: quia impudicus [c] oculus impudici cordis est nuncius. 32. quæ. 5. *nec sol.* ADDITIO. Et 23. dist. benignum. ibi. Non vagi oculis. Hugo de Folleto: *Pudicus custos sanitas est cordis, & excludit quicquid indecens ingerit. Impudicus quærens quod placet, per omnia discurrit, valétes intrare patitur, nolétes hortatur. Inde venit prima tela sunt adulteri.* Io. And. in nou.

b ¶ *Pacificos.*] idest pacem custodientes vndique etiam dicitur *Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur.* 23. q. 1. noli. Matt. c. 5. Tancred.

c ¶ *Modestos.*] idest temperatos: quia quilibet debet habere in se temperantiam, vt sciat seruare misericordiam & vigorem, vel simul vtrunque, 45. dist. in. *disciplina.* Bern.

d ¶ *Cupiditas.*] quæ est radix omnium malorum. 47 *dist. sicut hi qui in autem. Vt iudi. sine quoquo suffr. §. cogitatio. coll. 2.* [e] & hoc idem innuitur de pœnit. *dist. 2. § quia radix omnium. post illum § ex præmissis.* Ber.

¶ *Gl. seq. vo. sui. ppnit de contrarietate litera.*

e ¶ *Sui prodiga.*] Quia non solùm rerum, sed etiam famæ quis prodigus est. *Vt habetur C. de iis qui poten. no. l. 1. in fin. & j. de accu. cap. prælatorum. alias, cap. vlt.* & talis crudelis est, qui famam suam negligit. 12. *quæstio. 1. nolo.* Et verè: quia omnis ætas ab adolescentia prona est in malum. 12. *quæstio. 1. omnis ætas alias, cap. 1.* Et omnis creatura sub vitio est *de pœnit. distinct. 2. c. apsum. principium. §. charitas. vers. sicut ergo.* & humana natura quodammodo labitur ad delicta. *in auth. ne monach. § si quis igitur. collat. 1.* & procliuus est hominum cursus ad voluptatem, & natura est imitatrix vitiorum. 20. *quæstio. 3. procliuus.* vnde Claudianus: *Procliuior vsus, in peiora datur.* Sed in eo quod dicit *prodiga*, videtur sibi contraria littera ista: quia primò dixit *cupiditas*: quia qui est cupidus non est prodigus. Sic intellige, *cupiditas* refertur ad retentionem temporalium, *prodigalitas* ad euacuationem virtutum: quia vnum expellit aliud. 32. *quæstio. 2. cum renunciatur.* Ber.

f ¶ *Noua litigia.*] Hoc dicit quia humana natura prona est ad dissentiendum *j. de conces. præben. quia diuersitatem: & ff. ad Trebel.* quia poterat. *& de conse. distinct. 4. sicut in sacramentis §. item si posset. & ff. de arbitr. item si vnus. §. vltimo.* & semper nouas deproperat edere formas. *C. de veter. iur. enu. l. secunda §. sed quia diuina. & in proœmio sexti libri.* Et natura introductum est, vt plura sint negotia, quàm vocabula. *ff. de præscript. verb. natura.* vnde dicit Imperator, quòd natura nouitates quotidie nititur inuenire: *vt in authen. quibus modis natu. effi. leg. §. si quis verò. colla. 6.* [d] Et ideo nouis morbis noua conuenit antidota præparari. *j. de iur. calum. cæterum.* Et varia experimenta morborum, varia nos cogunt remedia inuenire. 10. *distinct. vt constitueretur.* Et quod medicamenta morbis exhibent, hoc iura negotiis. *in authen. hac constitu. quæ innouat constit. ut sententiæ in principio coll. 8.* Et quæ de nouo emergunt, nouo auxilio indigent. *ff. de interrog. act. de ætate §. ex causa. & ff. vt in poss. leg. planè. & ff. de vent. inspic. l. 1. in principio. & infra de offic. deleg. insinuante. & infrà de except. pastoralis. infra de testibus præsentium. & c. penul.*

g ¶ *Iustitia.*] Quæ ab aliis virtutibus augeri, & ad maius apparere desiderat. *in authent. de referendariis. §. propterea. collat. 9.*

h ¶ *Libello repudij.*] Quem olim maritus dabat vxori. *infrà de diuor. gaudemus. in fi. & ff. de diuor. l. 2. §. in repudiis.*

i ¶ *Lex proditur.*] Vt humana coërceatur audacia, & tuta sit inter improbos innocentia. 4. *dist. factæ sunt autem.* nam per leges nemo bene facere cogitur, sed malè agere prohibetur. 23. *q. 5. ad fidē.* Et expone, *proditur*, i. *de nouo promulgatur*: vel. i. *aperitur & manifestatur.* Et dicitur *lex*, quia ligat. vel legitimè agit obseruatores remunerando, transgressores puniendo. 3. *dist. omnis lex. ff. de iust. & iur. l. 1.* Ioan. And.

k ¶ *Limitetur.*] Limes est agrorum discretio, [e] Vnde versus: *Limes erat positus, litem vt discerneret agris.* j. *de verb. sign. forma.*

¶ *Gloss. sequens declarat quomodo intelligatur verbum honestè viuere.*

l ¶ *Honestè viuat, &c.*] Hæc sunt tria præcepta legis, de quibus habes *ff. de iust. & iur. l. iustitia. §. 1. & Inst. eod. tit. §. iuris præcepta.* & sic sunt intelligenda honestè viuere quantum ad se, in his scilicet quæ nobiscum agimus, quæ honestas circa matrimoniú consideratur. *ff. de rit. nup. l. semper.* 32. *distinct. Nicæna.* & circa mores. *ff. de su. & en. da. ab hoc l. seruare §. pen. & § vlt.* Ber.

m ¶ *Alterum non lædat.*] In his scilicet quæ circa alios agimus, vnde illud: Quod tibi non vis fieri, alii non facias. in prin. decretorum, *dist. 1. humanum genus. & infrà de maioritate & obedientia. cap. solicite.*

n ¶ *Ius suum vnicuique tribuat.*] Siue sit pœna afficiendus, siue præmio remunerandus. *dist. 3. c. fi. & infrà tit. proxi. c. firmiter. 4. 1. in fin.* Et per hoc dicitur seruire Deo, sibi, & proximo, & summum bonum in vita est iustitiam colere, & ius suum vnicuique tribuere. 12. *q. 2. cum deuotissimam.* Et per hoc dicitur, *vnicuique*, datur intelligi, qualiter debeat se habere erga superiorem, parem & subditum.

o ¶ *Sanè.*] Ista secunda pars in qua ponitur narratio, subdiuiditur: quia primo ponit euentum circa constitutiones ecclesiasticas correctioni submittendas: & ponit materiam & causam impulsiuam huius compilationis. Secundo concludit causam finalem: ibi, *Ad communem.* Tertiò causam coadiuuatiuam: ibi, *per dilectum.* Quartò formalem: ibi, *resecatis.* Et hæc diuisio sufficit pro summario. Abb. Siculus.

p ¶ *Constitutiones.*] Constitutio est, quam Princeps facit proprio motu: decretalis epistola est, quando respondet ad consultationem. *infra de sen. excom. c. si concubinæ.*

q ¶ *Similitudinem.*] Idem dicit Imperator, & eandem causam assumit. *C. de nouo co. facien. §. quibus specialiter. & de emen. co. do. Iust. §. supradictis.*

r ¶ *Contrarietatem.*] Et ideo compilatio antiqua non fuit legitimè ordinata: quia nulla contrarietas debet esse in iure. *C. de vete. iur. enucl. l. tanta. § contrarium.* ideo in præsenti compilatione nullum debet contrarium reperiri.

s ¶ *Vagabantur.*] Quas videbitis per titulos collocatas, istæ non erant in antiqua compilatione, & sunt istæ *infra de seruis non ordi. miramur. infrà de biga. à nobis. & ita de aliis.*

t ¶ *Per dilectum.*] Et rectè & ordinatè. debent enim taliter compilari decretales, vt ordo temporum ipsarum ex illarum compositione & dispositione clarescat: primis in primo loco, posterioribus in secundo ponendis: *vt C. de no. co. fa. in 1. consti. in §. quibus specialiter.* quod quidem seruatur in præsenti compilatione: sed in antiqua non. Et qui eas componunt, non solùm debent esse gloriosi doctrina legum, sed experientia rerum: *vt C. eod. tit. consti. 2. quæ est de Iust. co. con.* vnde per ordinationem istius compilationis illas scietis, quis illorum, quorum tempore constitutiones, consilia, decretales, edita sunt, præcessit.

u ¶ *Resecatis.*] Potest ergo D. Papa derogare constitutionibus prædecessorum suorum, non obstante quòd par in parem non habet imperium *ff. de arb. l. nam magistratus.* & est ratio: quia eadem persona censetur cum eo, qui succedit, & nemo potest sibi hanc legem imponere, ne liceat sibi à prima voluntate discedere. *ff. de leg. 3. l. si quis. in prin.*

x ¶ *Declarantur.*] Infrà de regular. statuimus, quæ exponit illam, consulti.

¶ *Glo. seq. obijcit, soluit, opponit, & oppositioni respondet: demum principali obiectioni dat secundam solutionem: vltimò format, & soluit duas quæstiones.*

a B. Aug. lib. 4. c. 5. contra Iulianum Pelagianum.

b Facit tex. in l. quoniam præteritæ, cum no. C. de sec. nup. Bart. in l. mulier. §. quia proponi. ff. ad Turp.

† Facit tex. in l. 1. C. de nou. codic. & l. 2. §. si quid autem in tanta. C. de vet. iu. enucl.

† Multa.

c Propter hoc ibi sancitum præcipitur, quod mundus teneant manus, abstinentes ab omni acceptione: hæc contentis quæ dantur à fisco. Ioan. And. in nouell.

d Et ro. col. de confe. & vter fra. in princ. Sena. libro 6. nat. quæst. Quotidie aliquid subtilius, aliquid elegantius excogitat luxuria furor vsitata contemnens. Ioan. And. in nouel.

e Concord. text. in §. sed si ab inst. quib. mo. ius pa. pot. sol. &c. fin. reg. l. pen. & de eius significato. vide per Bal. in l. 1. ff. de offic. præf. vrb. & in l. 1. & l. cum. pu. ff. de act. empt.

† Iurisp.

f Concor. gl. cū tex. Instit. de iustit. & iure. §. iuris præcepta. in versi. alterum non lædere. & ff. eo. l. iustitia. in eo. versic. & ff. quod quisque iuris. in princ.

a ¶ (In iudiciis.) sic ergo videtur, quòd omnibus decretalibus istis vti possumus in iudiciis: quia indefinita æquipollet vniuersali. [illegible] si Romanorum & j. de priuil. quia circa. & j. de ferijs. & ff. de ser. Vrb. præd. l. si seruitute. & ita non est hic aliqua indulgentia siue dispensatio. quod falsum est, imò multæ sunt, [b] & indulgentiæ non debent trahi ad consequentiam. 7. q. 1. petisti. & in sexto, de iure iurando. Dicas, quod propter vnam decretalem, vel duas, aut plures, nec plus nec minus est. & est simile de conse. dist. 2. renerandum. vbi dicit, quòd omnes illi qui manducauerunt de manna illo, quòd pluit filiis Israel in deserto mortui

uersi vtantur in iudiciis [a] & in scholis, districtiùs prohibemus, ne quis præsumat aliam facere absque auctoritate sedis Apostolicæ speciali.

TITVLVS PRIMVS.

De summa Trinitate, & fide Catholica.

¶ Innocentius III. in Concilio generali †.

¶ Tractat de Trinitate, & ipsius operibus: de fide, & articulis fidei.

sunt: & tamen Caleph & Iosue non fuerunt mortui in deserto, immò intrauerunt terram promissionis. 76. dist. *seruum*. & ita modicum quid non nocet. nam modica res non inducit simoniam. *j. de simo. & si quæstiones*. Arg. contra: quia pro modica re datur actio furti. 14. q. *vlt.* [c] *c. vlt.* & pro sex solidis tantùm committitur simonia. *j. de simon. ex tua fraternitate*. & pro vna gallina committitur furtum. *Insti. de rer. diuis. §. gallinarum.* Sol. dic. in talibus affectus & intentio committentis consideratur. Vel dicas, quod dicit in scholis, refertur ad decretales illas, quæ continent indulgentiam siue dispensationem: quia illæ debent legi in scholis, vt per doctrinam sciatur, vbi & quando sit dispensandum. Quæ vero ius commune continent, referuntur ad vtrunque: quia illis vtimur in iudiciis & in scholis. Si vero decretalis aliqua de cætero inueniatur extra compilationem istam, quid licet? Tene, quod dicitur *j. de fid. instr. c. pastoralis*. Hic præcipit Papa, vt tantùm hac compilatione vniuersi vtantur. Quid erit, si aliqui vellent vti & legere priorem? Dico, quod illi essent excommunicandi: quia faciunt contra mandatum Principis. *j. de maio. & obe. si quis. & 25. q. 1. generali.*

¶ Glossa sequens primò dicit, quare hæc rubrica fuerit præmissa. secundò tractat de fide per modum summæ, quærens de quatuor, quæ ordinatè prosequitur.

DE SVMMA † TRINITATE.

Qvoniam omne, quod non est ex fide, peccatum est. 26. quæst. 1. ad Rom. 14. & infra de præscri. quoniam omne. Sed cùm nostræ reparationis à fide sumpsit exordium: ideò de fide catholica primò est agendum. Et quia in fide primo [illegible] & bene, vt sic ad baptismum creduli veniamus, de consecra. dist. 4. ante baptismum, videndum est ergo quid sit fides prout hic accipitur, & quot modis accipiatur, & quot species fidei, & quot articuli, quod præmium credentium, & quæ sit pœna non credentium. Fides enim multis modis dicitur. Dicitur fides quandoque idem quod *sacramentum baptismi*. 45. dist. de Iudæis, & infrà de baptis. & eius effectu [illegible]. Item dicitur fides *castitas tori*. 27. quæstio. 1. [illegible] quæst. 1. caue. & infrà de iureiurand. quemadmodum. & est vnum de tribus bonis matrimonij. ead. causa, & quæstio. 2. quæstio. 2. omne itaque. infrà de condi. appo. c. 1. Item dicitur fides *securitas*, siue *pactum*, quæ etiam hosti seruanda est. 23. quæstio. 1. noli. Item dicitur fides quandoque *conscientia*. infrà de testi. spolia. litteras. §. nos autem. circa princip. & infrà de præscrip. quoniam omne quod non est ex fide. i. conscientia. de pœni. dist. 3. quærat. §. item illud Ambr. alias est ver. Item dicitur fides *credulitas*, secundùm quam credimus id, quod non videmus. Fides enim est de re non visa. de pœn. dist. 4. in domo. vers. & si abiero. vnde etiam dicitur: *Fides non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum.* Item dicitur fides *promissio*. Inst. de rerum di. §. venditæ. & infrà de spon. duo. c. 1. Item alio modo dicitur fides *collectio articulorum* vt hic. c. 24. q. 1. hæc est fides. præterea & in symbolo Athanasij: *Hæc est fides Catholica, quam nisi quis*, &c. Item dicitur fides *æquitas* in actionibus considerata. Instit. de act. §. actionum autem quædam sunt bonæ fidei, quædam stricti iuris. Fides verò sic describitur ab Apostolo in epist. ad Hebr. prout hic sumitur. *Fides est substantia rerum sperandarum, argumentum non apparentium.* Et dicitur *substantia sperandarum rerum*: quia sperare debemus, quod dictum est à Prophetis esse futurum. *Argumentum non apparentium* dicitur: quia per prophetias iam completas debemus habere argumentum, id est, probationem nō apparentem de futuris complendis, scilicet de die iudicij, & de fine mundi. Sed videtur, quòd definitio ista non sit bona: quia vera definitio cōuertibilis debet esse cum suo definito: sed hæc non est conuertibilis: quia spes similiter est substantia sperandarum rerum. vnde videtur inferendum, quòd fides est spes, quod est falsum. Item hæc definitio videtur loqui tantùm de futuris, cum fides sit tam de præsentibus quàm de præteritis & futuris, eo quòd habet se ad omnia: ad præterita, quia credendum est Christū fuisse natum & passum: ad præsentia, quia credendū est, quòd ipse sit, qui in altari quotidie conficitur: ad futura, quia credere debemus ipsum venturum & iudicaturum viuos & mortuos: & ita videtur esse insufficiens ista definitio. & licet diuersa tempora comprehendat, vna tātùm fides esse videtur. [d] Vnde satis potest dici, quòd nō est vera definitio, sed quædam notificatio fidei ab Apostolo dicta. Potest autem magistraliter definiri: *Fides est voluntaria certitudo absentium infra scientiam, & supra opinionem constituta.* Scientia enim habet cognitionem, fides vero non. Vnde dicit Aug. *Fides est credere quod non vides.* de pœni. dist. 4. in domo. Species autem fidei sunt duæ. Vna est formata, quam habent boni: & est alia informis, quam habent mali, & existentes in mortali peccato: & fides eorum caret forma. Prima est virtus, à qua dicuntur fideles, quicunque baptizantur. de consecr. dist. 4. si qui apud. & talis fides dicitur informata charitate. Vnde sic potest definiri: *Fides est qualitas, qua quis credit, quod diligit.* Charitas dignior est penes quā consistit omne meritum: & est fons viuus, cui non communicat alienus, scilicet, à fide. infrà de reg. licet in fi. & de pœni. dist. 1. omnis qui [illegible] diligit. Vnde dicit Augustin. *Fides quæ per dilectionem operatur, est fundamentum omnium virtutū.* 1. q. 1. cùm Paulus, & alias ita definit. *Hæc est fides quæ per dilectionem operatur.* de pœnit. dist. 2. charitas. §. item dominus, Amen: ver. hæc est fides, & non ea quæ dæmonum est, qua credunt, & contremiscunt. De fide informata charitate dicit Abacuch Propheta: *Iustus autem in sua fide viuit.* Fidem nostra est eadem in substantia cum fide antiquorum, vt dictum est: quod probat Euangelium, *Turba autem quæ præcedebant, & quæ sequebantur, clamabant dicentes, Osanna* [e] *filio Dauid.* Distant tamen in qualitate: quia quòd ipsi credebant de futuro, nos credimus de præteritis, scilicet Christum natū & passum. [f] Principales autem articuli fidei nostræ sunt septem, secūdùm quòd septem sunt dona Spiritus sancti: quos quilibet Christianus scire tenetur: Clerici explicite, Laici implicitè, & credere sicut tenet Ecclesia: Et sunt hi: Incarnatio siue natiuitas, baptismus, passio Christi siue mors eius, descensus ad inferos, resurrectio, ascensus in cœlum, aduentus eius in iudicium. De quibus habet in prima constitutione, firmiter. pro quibus Ioan. in Apocal. legitur scripsisse, vbi dicitur: *Vidi librum signatum septem sigillis formam imprimentibus in cælo, & in terra, & apud inferos: & nemo fuit dignus aperire librum, nisi Leo de tribu Iuda.* Et isti septem articuli patent in his versibus:

> *Nascitur, abluitur, patitur, descendit ad ima,*
> *Surrexit, scandit, veniet discernere cuncta.*

Secundùm quosdam Theologos sunt duodecim articuli fidei propter duodecim Apostolos, qui eadem hora instinctu Spiritus sancti symbolum composuerunt. Vnde dicitur symbolum à syn, quod est simul, & bolas, quod est morsellus: quia vnusquisque Apostolorum suum morsellum, id est, partem suam apposuit. Et est aliud symbolum maius, quod cantatur in Missa, in Nicena synodo factum propter Græcos, qui non credebant, quod Spiritus sanctus procederet ab vtroque. de consecr. distinct. 5. capitulo vltimo & penultimo. Est & tertium symbolum Athanasij: *Quicunque vult.* quod cantatur in prima. Istud potest appellari quartum symbolum: & ita sunt modo quatuor sicut quatuor Euangelistæ. Præmium verò credentium est vita æterna. Pœna verò non credentium est gehenna perpetua, iuxta illud: *Hæc est fides Catholica, quam nisi quisque fideliter firmitérque crediderit, saluus esse non poterit: & qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit*, infrà de bapt. & eius effectu, maiores. [g] Ber.

De hac materia habes de conse. dist. 3. c. vlt. de conse. dist. 5. c. pen. & vlt. 22. dist. per totum. 23. dist. qui Episcopus.

Marginal notes:

a De hoc dicitur in [illegible] j. de ele. [illegible] Io. Andr. in Nouel.

b Infra [illegible]

c Concord. [illegible]

† Quare de causa summa [illegible] Trinitate [illegible]

† Lateran. c. 1. & c. 2. eod. tit. in 4. compilatione.

d De hac dictione, fides, vide meliorem glo. de mora in c. monet. in vers. neque. 22. q. 1. & per Leg. in rubr. C. de sum. Tr. & fid. Cathol.

e Secūdùm Aug. est vox obsecrantis, magis affectum significans, quā rem aliquā exprimens.

f De articulis ad humanitatē Christi spectantibus loquitur. Vide S. Thom. 2. 2. q. 1. art. 8. q. 2. art. 7.

ad Hebr. cap. 11.

g Concord. tex. in l. inter claras. circa med. C. eo. tit.

FIRMITER.) Non solet summari, sed pro summario diuiditur in duas partes principales. Secūda ibi, *Vna verò*. Prima tractat de summa Trinitate, & eius operibus, de fide catholica, & articulis fidei. Secunda pars principalis tractat de sacramentis.

CASVS. Not. quod post symbolum Apostolorū, quod dicitur, *Credo in Deum*, quatuor Concilia cōdita fuerunt à sanctis Patribus de summa Trinitate & fide Catholica cōtra quosdā hęreticos: de quib. quatuor Cōciliis legitur 15. d. c. 1. in quibus cōdemnati sunt quidā Heretici, qui de fide catholica & summa Trinitate perperam sentiebāt. de hac fide catholica legitur 23. dist. c. 2. circa pri. ibi, & *ante omnia*. Est & aliud symbolum maius, quod cantatur in Missa in Nicæna synodo factum ꝓpter Gręcos, qui non credebant, quod Spir. sanctus procederet ab vtroq;. postmodum aliud [a] symbolū Athanasij secutū est, illud scil. *Quicunque vult*. Istud autem Concilium posset appellari quartū symbolum, in quo illud quod de fide catholica, & de summa Trinitate in prædictis Cōciliis & symbolo cōtinetur, confirmatur & repetitur. Vt ergo melius intelligas casum, diuide c. istud in quinq; partes, secundū quod sunt signatæ. In prima parte dicitur, q; firmiter credere debemus & simpliciter confiteri, ꝙ vnus solus verus est Deus æternus, & immensus, & incōmutabilis, omnipotens, ineffabilis, sc. Pater, & Filius, & Spiritus sanctus: tres personæ, sed vna essentia, simplex omnino: Pater à nullo, Filius à Patre, Spiritus sanctus ab vtroq; procedens, absq; initio, semper, & sine fine: creator omnium visibiliū, & inuisibilium, spiritualium & corporaliū, qui ab initio temporis vtramq; de nihilo cōdidit creaturā, spiritualē & corporalem, angelicam & mundani, & postmodum humanam quasi communē, ex corpore & spiritu constitutam. Diabolus autē & alij Dęmones à Deo creati sunt boni, sed ipsi per se facti sunt mali: Homo verò peccauit diaboli suggestiōe. In secūda parte. *Hæc sancta Trinitas*, de qua pręmissū est, iuxta ordinatissimā dispositionē temporū per Moysem, & Prophetas, & alios famulos suos humano generi doctrinam tribuit salutarē. & tandē vnigenitus Filius Dei à tota Trinitate cōiter incarnatus ex Maria Virgine, Spiritus sancti cooperatione cōceptus, verus homo factus, ex anima rationali & humana carne cōpositus, vna persona in duab. naturis, viā vitæ demonstrauit secundū diuinitatē immortalis, secundū humanitatē passibilis & mortalis: subiiciendo sex articulos fidei in persona ipsius Domini: redditurus in fine sæculi tā reprobis, quā electis secundū merita sua. In tertia parte dicitur, ꝙ est vna vniuersalis Ecclesia, extra quā nullus omnino saluatur: in qua idē ipse qui sacerdos est & sacrificium Iesus Christus, cuius corpus & sanguis in sacramēto altaris veraciter continentur sub speciebus panis & vini, transmutatis pane in corpus, & vino in sanguinē potestate diuina: vt nos accipiamus de suo, quod accepit de nostro. & hoc sacramētū nemo pōt cōficere, nisi qui sacerdos sit: qui secundū claues Ecclesię ritē fuerit ordinatus, quas Dominus concessit Apostolis & eorū successoribus. In parte quarta, videlicet *Sacramētū*, &c. dicitur, quod baptismus qui est secūdus articulus fidei, in nomine Patris, & Filij, & Sp. sancti, cōsecratur in aqua: & si in forma cōcedatur Ecclesię, à quocūq; cōferatur, tā paruulis q̄ adultis ꝓficit ad salutē. & si post baptismū qs in peccatū ꝓlapsus fuerit, ꝑ verā poterit pœnitētiā reparari. Vltimo dicit, qđ virgines cōtinētes & etiā cōiugati per fidē rectā, & etiā ꝑ operationē bonā ad æternā beatitudinē merētur ꝑuenire. No. istā decretalē in examinatione Hęretici. Itē no. ex hac littera, ꝙ simpliciter homo debeat fidē cōfiteri. Itē no. ꝙ Pater & Filius, & Spiritus S. idē sunt secundū substātiā. Itē no. ꝙ diaboli creati sunt boni, sed per liberū arbitriū facti sūt mali. Itē no. ꝙ Christus descēdit in anima, resurrexit in carne, ascēdit in vtroq;. Itē no. ꝙ vna tātū Ecclesia est, extra quā nullus potest saluari. No. quod sacerdos ritē ordinatus verū conficit corpus Christi. No. ꝙ sacramentū baptismi à quocunq; collatum ꝓficit ad salutē. No. ꝙ si aliquis lapsus fuerit in peccatū, potest per verā pœnitentiā reparari. Itē no. contra Hęreticos, ꝙ coniugati possunt saluari.

† *Hanc decretalē, & seq. eruditissime explicat B. Tho. opusc. 23. & 24. & 27.*

† *Similis text. est in effectu, in l. nullus haereticus. C. eod. tit.*

† *Hoc regula potius dicitur quàm symbolum.*

CAP. I.

FIRMITER [a] † credimus [b] & simpliciter [c] cōfitemur: quod vnus [d] solus est verus [e] Deus æternus [f], immensus [g], & incommutabilis [h], incomprehensibilis [i], omnipotens [k], & ineffabilis [l] Pater, & Filius, & Spiritus sanctus: tres quidem personę, sed vna essentia, substantia, seu natura simplex omnino [m]: Pater à nullo, Filius à Patre solo, ac Spiritus sanctus pariter ab vtroque. absque initio, semper ac sine fine; Pater generans, Filius nascens, & Spiritus sanctus procedens, cōsubstantiales, & coæquales; & coomnipotentes [n] & coæterni [o], vnum vniuersorum principium: creator omnium visibilium & inuisibiliū, spiritualium & corporalium: qui sua omnipotenti virtute simul [p] ab initio temporis vtramque de nihilo condidit creaturam, spiritualem & corporalem, angelicam, videlicet & mundanam: ac deinde humanam [q] quasi communem [r] ex spiritu & corpore constitutam. Diabolus [s] enim & alij dæmo-

a ¶ *Firmiter*.) Hoc ideo dicit, quia ordo fidei nostrę probari non potest: & quia vbi ratio deficit, fides supplet *de conse. d. 4. Fides suppl. & c. nihil est aliud. & dist. 3. c. Vlt.* arg. vt ꝙ sermo simplex ... fides sentiat. i. fidei. *de cons. di. 2. c. veneta in fin.* quia fides est rei de te non visæ. *de pæ. di. 4. in domo in fin.*

b ¶ *Credimus*.) Hoc ideo dicit: quia dubi⁹ in fide, infidelis est. ȷ. *de hær. c. 1. & arg. 22. q. 1. omne quod. in fin.* Et est simile de accusato, contra quē nihil est probatū, & sic remanet dubius, quādo se nō purgat. Et quia fides est exordiū nostrę reparationis: ideo prius de ea pręmittit, quia prius homo debet instrui in fide. *de conse. di. 4. ante baptismum. & c. ante. 20.*

¶ *Gl. seq. dat tria similia, & submittit geminas.*

c ¶ *Simpliciter*.) Fides enim simplicit. vera est proponēda. 25. di. *de.*

q Eps. & 24. dist. quā- do. Sic & testimoniū debet esse purū. 3. q. 9. pura, & simplex debet esse cōstitutio, similiter & lex, 4. dist. erit autē. Sic & qlibet scriptura si obscurē loquatur, ꝓ nō scripta habetur. ff. de iis q̄ ꝓ nō scri hab. l. 1. sic & testimoniū obscurū nō valet. ȷ. *de prob. in præsentia & ȷ. de test. cū clamor. & ff. de inter. ac. de ætate. § nihil interest.* Et generaliter nūq̄ ꝑ extranea verba res est ꝓponēda, sed per vsitata. arg. 37. *dist. relatū.* Io. An.

Obscuritas fugienda.

d ¶ *Vnus*.) Hoc dictum fuit ad differentiam plurium planetarum, quos quidam colebant tanquam Deos.

e ¶ *Verus*.) Dictus est ad differentiam fictorum.

f ¶ *Ætern⁹*.) hoc ideo dicit, qa misericordię Dei nec mēsuras possumus ponere, nec tempora definire *de pæ. d. 1. multiplex. & 25. q. 6. si quis.*

g ¶ *Immensus*.) i. Sine mēsura: vnde dicitur *Intra omnia non inclusus, extra omnia non exclusus, supra omnia non elatus.*

h ¶ *Incōmutabilis*.) *i. c. 4. incōmutabilis.* & tā dat cūcta moueri. vnde Boē. 3. de cōsol. *Stabilisq; manēs dat cūcta moueri*, &c. sępe tā mutat sētētiā suā, vt ibi dicitur, *& c. Vnusquisq; in fi.*

Boetius.

i ¶ *Incōprehēsibilis*.) Vā in veteri lege dicitur: *Bestia quæ mōtē tetigerit, lapidabitur.* & illud: *Accedet homo ad cor altū, & exaltabitur De⁹ ab eo.* & illud: *O altitudo diuitiarū sapiētiæ & scientiæ Dei, quā incōprehēsibilia sūt opa † ei⁹ & inuestigabiles viæ ei⁹.*

† *iudicia.*

k ¶ *Omnipotens*.) Quia omnia potest, quæ decent eius potentiam, & quæ posse est aliquid posse. vnde peccare nō potest: quia peccare non est aliquid posse: vt ait Aug. immo est aliquid non posse. *Vt de pæ. dist. 2. c. Vlt. § charitas.*

Peccare non est aliquid posse.

l ¶ *Ineffabilis*.) Vā illud, *Sapiētiā ei⁹ quis enarrabit*, q. d. null⁹.

¶ *Gl. seq. tractat de triplici cōpositione, & dat simile in anima.*

m ¶ *Simplex omnino*.) No. ꝙ multiplex est cōpositio. Est enim ꝓpriē cōpositio partis ad partes, vt in reb. corporalib. Itē est cōpositio ꝓprietatis ad subiectū, vt rationabilitas in aīa. Itē formę ad substātiā, & substātię ad formā, & nulla istarū cōpositionū cadit in Deū: & ideo dicitur simplex oīo. i. quolibet sensu cōpositiōis. Et pone quasi simile in aīa, cuius substātia simplex est: & tā tria repeririūtur in aīa. Intellect⁹ q̄ ꝑcōcipit: rō q̄ discernit, & memoria q̄ cōseruat. Intellect⁹ pręcōcipiēs, Patri primo opāti cōparatur: Rō discernēs cōparatur Filio, q̄ est sapiētia Patris, disponēs oīa in cœlo & in terra. Memoria cōseruās cōparatur Spiritui S. [c] q oīa bona corroborat & cōfirmat. Sicut ista tria idē sunt in substātia cū anima: sic & tres personę Pater & Filius & Sp. S. idem sunt in substantia.

b Nam si esset quid compositū: daret aliquid prius Deo. ... partem ... mens, quod non est intelligibile.

c Alij dicūt quod memoria Patri, intelligentia Filio, voluntas Spiritui sancto aliquid ...

n ¶ *Coomnipotentes*.) Vt in symbolo Athanasij, sed tamen non tres omnipotentes, sed vnus omnipotens.

¶ *Gl. seq. signat contrarium, & soluit.*

o ¶ *Coæterni*.) Sed cōtra vā i dicto symbolo, vt dicit; & tā non tres æterni, sed vn⁹ ætern⁹. Sol. hic ponūtur adiectiuē istę dictiōes, ibi aūt substātiuę. hęc est differētia, hic designāt ꝑsonas. ibi essētiā. sed totę tres ꝑsonę coęternæ sibi sūt & coæquales.

intellectus, Patri, volūtas Filio, memoria Spiritui S. & de hoc per Ho. in summa. eo. ti. §. 2. Io. And.

p ¶ *Simul*.) Vnde Salomō: *Qui † manet in æternū, creauit omnia simul.* vnde in Gen. *In principio creauit De⁹ cœlū & terram*, quod simul factum fuit, sed simul dici non potuit.

† *Viuit.*

q ¶ *Humanā*.) Quia prima die Angelos creauit, & sexta die creauit hoīes. r ¶ *Quasi cōmunē*.) i. mediā inter angelicam & mūdanam vel cōem. i. vtriq; cōformē: quia in plurib. cōformat se cū Angelis. s. in rōne & discretione: & in multis cum inferiorib. creaturis: quia sentimus cū illis, & in plurib. aliis.

s ¶ *Diabolus*.) Dicitur criminator, & est Græcū vocabulum: deriuatur autē à dia, quod est duo: & bolus, quod est morsellus, qa duos bolos tantū de corpore & anima quęrit facere.

Diabolus dicitur calumniator: nā diaboli calumniā significat.

a ¶ *Dæmo-*

a ¶ *Damnati.*] Dæmon interpretatur sciens. Et est arg. ex hac litera, quod di[illegible] procedat malum: quod est falsum, vt hic exponitur: [illegible] angelus non habuit remediũ sicut homo [illegible] peccauit per suggestionẽ, angelus per se si[illegible]tione, vt dicit littera sequens.

inclusio in arca, per quã tunc fuit saluatũ genus humanum. figurate a inclusione in diuinitatis in humanitate, per quam erat saluandum. Io. An.

i ¶ *Impassibilis.*] 12. q. 4 *incommutabilis*. & habetur figura his versi. *Nil Isaac patitur, aries fit victima Christo.*

nes a à Deo quidem natura b creati sunt boni, sed ipsi per se c facti sunt mali. Homo verò diaboli suggestione d peccauit.

¶ Hæc sancta Trinitas secundũ n communem essentiam indiuidua, & secundùm personales proprietates discreta: primo per Moysen, & sanctos prophetas, aliosque famulos suos iuxta ordinatissimã e dispositionem temporum doctrinam humano generi tribuit salutarem. ¶ Et tandem vnigenitus Dei filius Iesus Christus à tota f Trinitate communiter incarnatus g ex Maria semper virgine Spiritus sancti cooperatione conceptus, verus homo factus ex anima rationali & humana carne compositus †, vna h in duabus naturis persona viam vitæ manifestius demonstrauit. Qui cùm secundum diuinitatem sit immortalis & impassibilis i, idem ipse secundùm humanitatem factus est passibilis & mortalis. Qui etiam pro salute humani generis in ligno crucis passus & mortuus k, descendit l ad inferos, resurrexit m à mortuis, & ascendit n in cœlum: sed descendit in anima, & resurrexit in carne: ascenditque pariter in vtroque: † venturus o in fine seculi, iudicaturus viuos & mortuos, & redditurus singulis secundùm opera sua tam reprobis, quã electis: qui omnes cum suis propriis resurgent corporibus, quæ nunc gestant p, vt recipiant secundùm opera sua siue bona fuerint, siue mala: illi cum diabolo pœnam perpetuam, & isti cum Christo gloriam sempiternam.

¶ *Tractatur hic de sacramentis Ecclesiasticis. Abb. et Siculus.*

¶ Vna † q verò est fidelium vniuersalis Ecclesia, extra r quam nullus omnino saluatur. In qua idẽ ipse sacerdos est sacrificium s Iesus Christus, † cuius corpus & sanguis in sacramento altaris sub speciebus panis & vini t veraciter continẽtur, transubstantiatis pane in corpus & vino in sanguinem potestate diuina: vt ad perficiendum mysterium vnitatis, accipiamus ipsi de suo, quod accepit ipse de nostro. ¶ Et hoc vtique sacramentum nemo potest conficere nisi Sacerdos, qui ritè fuerit ordinatus secundùm claues u Ecclesiæ, quas ipse concessit Apostolis, eorumque successoribus Iesus Christus. ¶ Sacramentum x † verò Baptismi (quod ad Dei inuocationem, & indiuiduæ Trinitatis, videlicet Patris, & Filij, & Spiritus sancti, consecratur in aqua) tam paruulis quam adultis in forma Ecclesiæ à quocunque y rite collatum proficit ad salutem. ¶ Et † si post susceptionẽ baptismi quisquam prolapsus fuerit in peccatum: per veram potest semper pœnitentiam reparari. Non solùm autem virgines & continentes, verumetiam coniugati z per fidem rectam & operationem bonam placẽtes Deo, ad æternam merentur beatitudinem peruenire.

Nec. deitas patitur, cum moritur homo. 22. q. 2. c. si quilibet. §. Abraham. & c. seq.

k ¶ *Mortuus.*) Hic explicatur tertius articulus fidei.

l ¶ *Descẽdit ad inferos.*) Quart. articul.

m ¶ *Resurrexit a mortuis.*) Quint. articul.

n ¶ *Ascendit in cœlo.*) Hic est sextus articulus.

o ¶ *Venturus.*) Septimus articulus.

p ¶ *Gestat.*) Vnde Apostol. *Hoc mortale induet immortalitatem.*

q ¶ *Vna.*) Hæc est secũda pars principalis, in qua tractatur de sacramẽtis. Et primo de sacramentis Eucharistiæ, interserẽs de sacramẽto Ordinis. Secundò de sacramento Baptismi: ibi, *Sacramentum.* Tertio de sacramẽto Pœnitentiæ: ibi, *Et si post.* Quarto de sacramẽto Cõiugij: ibi, *non solum.* Abbas Sicu.

r ¶ *Extra quam.*) 24. q. 1. *quicunque vetus.*

s ¶ *Est sacrificiũ.*] De cons. dist. 2. c. nec Moyses. vnde dicitur.

Rex sedet in cœna, turba cinctus duodena.
Se tenet in manibus, se cibat ipse cibus.

Dicit Aug. *De carne B. Mariæ carnẽ accepit, & eandẽ carnem ad manducandum dedit ad salutem.* de cons. dist. 2. *accesserunt Iudæi.* & hoc fuit significatũ in persona Dauid, de quo dicitur: *Ferebatur Dauid manibus suis.* vt ibi dicitur. Ber.

a *Melius dicit, vnitũ cum humanitate.*

† *Ecclesia vnitas.*

† *Euchari-stia.*

† *Baptismus.*

Versus.

† *Pœnitentia.*

Christus seipsum communicauit.

[illegible] exhortatione nõ debeat teneri. nõ enim qui ex [illegible] alterius opera fungitur. ff. *de iis qui no. inf. l. ob hac* [illegible] Nec id excusat hominẽ, quod consilio alterius se[illegible] potuit explorare apud semetipsũ, an expe[illegible] consilium. ff. *manda. l. 2. in fi. & si dubitabat*, potuit [illegible] peritiores. Quare imputatur alicui. ff. *de iur. & fa. [illegible] l. re[illegible]. fed iuris. & ff. de bon. possess. in bonorum. in fin.* [illegible]

¶ [illegible] *triplicem legem sub triplici tempore.*

e ¶ *Ordinatissimã.*] Hæc fuit dispositio: quia tria fuerũt tẽpora, tẽpus ante legem, & tẽpus sub lege, & tempus gratię. In tempore ante legẽ habebant homines ius naturale, quo regebãtur quod cõtinebat in his duobus præceptis cõtẽtis his versibus:

Quod tibi vis fieri, mihi fac, quod non tibi, noli.
Sic potes in terris viuere iure poli. dist. 1. in pr. In tẽpore sub lege regebantur decalogo Moysi dato à Deo: & tũc cõtingebant omnia in figura, quę completa fuerunt tẽpore gratiæ, quando Dei filius nos docuit pręcepta Euangelica. quibus hodie regimur: in quo scripturæ fuerunt completæ, & hic est ordo, de quo hic dicit.

f ¶ *Tota Trinitate.*] Hoc ideò dicit, quia inseparabilia sunt opera Trinitatis. *de consé. dist. 3. c. vlt. in fin. & 28. q. 1. sic enim aeque circa princ.* Nec potest Filius à se facere quicquam, nisi quod viderit Patrem facientem, *de conse. dist. 1. c. vlt. in fi.*

g ¶ *Incarnatus.*] Hic explicatur primus articulus fidei.

h ¶ *Vna.*] Hoc fuit figuratum in arca Noë. *Ge. 7.* vbi fuit redẽptio sanctorum per duas naturas, quoad opinionem & veritatem. [illegible]

Additio. Per duas naturas. s. ligni & aquę. Habuit etiam

Versus.

Trinitatis opera sunt inseparabilia.

t ¶ *Panis & vini.*] Hoc ex causa statutum fuit, vt in alia forma sumeretur propter horrorem. vnde dicitur: *Nisi quis manducauerit corpus meum, & biberit sanguinem meũ, &c.* audito hoc verbo scandalizati sunt discipuli, & dixerunt: *Durus est hic sermo:* de conse. dist. 2. pr. ma. de hoc sacramento traditur. j. *de celebra. miss. cum Marthæ.*

u ¶ *Claues Ecclesiæ.*] Nota hic, quòd nõ potest conficere corpus Christi nisi fuerit ordinatus in forma Ecclesię.

x ¶ *Sacramentum verò Baptismi.*] Hic est secundus articulus qui vltimo ponitur, & hic exprimitur forma baptismi, quam seruat Ecclesia. *de consecra. dist. 4 firmissimè. & j. de bapt. & eius effectu. c. maiores.*

y ¶ *A quocunque.*] A quocunque ergo baptismus conferatur in forma Ecclesiæ, ratum est: *vt 1. q. 1. quod quidam. & de cõse. distinct. 4. à quodam. & c. Romanus. 24. q. 1. 2. subdiaconus. §. sed illud.*

Additio. Sed enim sufficiat cõtritio, nõnne meliùs est abstinere, quàm ab hæretico recipere? Sol. vt no. 32. *dist. ca. præter hoc, in gl. pen. Io. And.*

¶ *Gl. sequens prosequitur triplicem hominum statum.*

z ¶ *Coniugati.*] No. quod tres sunt ordines in Ecclesia Dei b, s. virgines, continẽtes, & cõiugati. Christus enim plus amat virgines, quam alios: quia sponte tribuunt, quod sibi non fuerat imperatum: continentes etiam plus Deo placent, quam coniugati: quia non expedit c homini [illegible] regna cœlestia tendenti, accipere vxorem: *vt 33. quæstione 5. tunc saluabitur.* & ea sunt in nostris officiis gratiosa, quæ cùm liceret non impendere, tamen causa dilectionis impendimus. 28. *qu. 1. iam nunc.*

b *Hoc in genere, nã in ca. cleros. 1. dist. plures numerantur ad. Io. And. in præfa. li. 6.*

c *Propter onera matrimonij, & expedit tamẽ ob fornicationem vitandam. Vnde nõ obstat. 28. q. 1. sic enim. & 32. q. 5. si Paulus.*

Damnamus.) Hæc decretalis diuiditur in duas partes principales. In prima reprobat doctrinam Abbatis Ioachim. in secunda ibi, *Reprobamus* damnat illã Almarici. Prima pars facit quinque, quia primo reprobat doctrinã Abbatis Ioachim contra Magistrũ sententiarũ, quã prosequitur exprimẽdo motiua & rationes ipsius. Secũdo ibi, *Nos autem* approbat sententiam Magistri, quã dãnat Ioachim. Tertio ibi, *Cum ergo*, respõdet auctoritati, qua principaliter mouebatur Ioachim. Quarto ibi, *Si quis*, dãnat tenẽtes opinionem Ioachim. Quinto ibi, *In nullo*, protestatur pro monasterio, cui præfuit Ioachim.

CASVS. Magister Petrus Lombardus dixit in sententiis suis, quòd quædam summa res est Pater & Filius & Spiritus sanctus, & illa summa res non est generans, nec genita, nec procedẽs, sed est Pater qui generat, Filius qui gignitur, Spiritus sanctus qui procedit ab vtroque. contra istum Magistrũ Petrũ Abbas Ioachim composuit quẽdam libellum, in quo appellauit Magistrum Petrũ hæreticum, & insanum propter hanc suã sententiam, dicẽs quòd Magister Petrus non tam Trinitatẽ, quam quaternitatem astruebat in Deo, videlicet istas tres personas, & illam communẽ essentiam quasi quartã. Asserens ille Ioachim, quod nulla res est, quæ sit Pater & Filius & Spiritus sanctus, nec essentia, nec substantia, nec natura. tamen dicebat quod Pater & Filius & Spiritus sanctus sunt vna essentia, vna substantia, & vna natura: verumtamẽ istã veritatẽ non veram & propriam esse dicebat, sed quasi collectiuam, & similitudinariã, sicut multi homines sunt vnus populus, & multi fideles vna Ecclesia. Ad hoc probãdũ inducebat plures auctoritates. Primo illã de actibus Apostolorũ: *Multitudinis autẽ credentiũ erat cor vnum & anima vna*. Secũdo inducebat illã auctoritatẽ Apostoli: *Et qui plantat, & qui rigat, vnum sunt: & omnes vnum corpus sumus in Christo*. Tertiò illã de libro Regũ, *Populus meus, & populus tuus vnum sunt*. Vltimò inducebat auctoritatẽ Euangelij Ioannis: *Volo Pater, vt sint vnum in nobis, sicut nos vnum sumus*. Sententiã istius Ioachim dãnat & reprobat Concilium istud generale, & hoc vsq; ad verbũ, *Non enim*, &c. Hic incipit respõdere auctoritatib. illius Abbatis, quas inducebat pro sua sentẽtia dicẽs quòd fideles Christi nõ sunt vnum, i. quędã vna res cõmunis omnibus, vt dicebat Ioachim, sed modo sunt vnũ, i. vna Ecclesia propter vnitatẽ fidei Catholicę, & tandẽ vnũ regnũ propter vnionẽ indissolubilis charitatis. & ad hoc probandũ inducit Concilium auctoritatẽ Ioannis Apostoli in epistola sua: *Tres sunt qui dant testimonium in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus [illegible] & hi tres vnum sunt.* statim subiungẽs: *tres sunt qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua & sanguis, & hi tres vnum sunt*. Cõfitetur ergo Conciliũ cum Magistro Petro, quod vna quædã res est, quæ veraciter est Pater & Filius & Spiritus S. & quælibet persona est illa res, & ideo Trinitas tantũ, & non quaternitas est in Deo: quia quælibet trium personarum est vna res, sc. substantia, essentia, seu natura diuina. & illa non est generans, nec genita, nec procedens: sed est Pater qui generat, Filius qui gignitur, Spiritus S. qui procedit ab vtroque. vt per hoc denotetur distinctio in personis, scilicet vnitas in natura: & licet hic dicatur, alius est Pater, alius Filius, alius Spiritus sanctus, non tamen aliud: sed id quod est Pater est Filius & Spiritus sanctus, idem omnino: sicut ipsa littera probat illo loco *Licet* &c. vsque ad verbũ illud, *Cum ergo*. &c. Et ibi respondet auctoritati, *Volo Pater, vt sint vnum*, &c. dicens quod hoc nomen vnum, aliter accipitur pro personis diuinis, & aliter pro fidelibus: secundò quod hoc nomẽ diuinis modo accipitur in æternitate illa: Estote perfecti perfectione gratiæ, sicut pater cælestis perfectus est perfectione naturæ. dicens quod si quis sententiã vel doctrinam præfati Ioachim seruare voluerit, vel defendere, tanquã hæreticus cẽseatur, & ab omnibus [illegible]. Per hoc tamen nullum præiudiciũ Florensi monasterio generetur, cuius ipse Ioachim extitit institutor: quia ibi & regularis est institutio & obseruãtia salutaris: maximè cùm idem Ioachim omnia scripta sua mandauit Apostolicæ sedi, eius iudicio corrigẽda, dictans epistolã, in qua firmiter se illam fidẽ confitetur tenere, quã Romana Ecclesia. In fine reprobat sententiam & doctrinã peruersissimam cuiusdam impij hæretici nomine Almarici: cuius mẽtem pater mẽdacij. id est, diabolus ita excæcauit, quòd eius doctrina, non tam hæretica, quàm insana sit censenda. Nota quod sine vlla diminutione Filius nascendo substantiam Patris assumpsit. Nota quod vbi similitudo est, potest esse dissimilitudo. Nota [illegible] num generale quod [illegible] in damnum Ecclesiæ [illegible] redundat. Nota, quòd licèt persona reprobetur, non tamen eius acta: & sic nota quod reprobato originali, non reprobatur, quod sequitur in eo. Nota quod licet aliquis erret in fide, si tamen est paratus corrigi, non est censendus hæreticus.

¶ Idem in eodem †.

¶ Pater, & Filius, & Spiritus sanctus vera vnione, non collectiua, seu similitudinaria sunt vna essentia, substantia, seu natura: quæ substantia non est generans, nec genita, nec procedẽs: quia illi actus non attribuuntur substantiæ, sed personis: nec per hoc in Trinitate concluditur quaternitas. Contrarium sentientes, vt Hæretici sunt censendi, nisi ab errore resipiscant, & correctioni Apostolicæ sedis se supponant. Abb. Sicu.

CAP. II.

DAmnamus † ergo & reprobamus libellum seu tractatũ quem Abbas Ioachim edidit cõtra Magistrũ Petrũ Lombardum de vnitate seu essentia Trinitatis, appellans ipsum hæreticum & insanum, pro eo quòd in suis dixit sententiis †, quoniam quædam summa res est Pater & Filius, & Spiritus sanctus, & illa nõ est generans [a], neque genita, neque procedens: vnde asserit [b], quòd ille [c] non tam Trinitatem, quàm quaternitatem astruebat in Deo, videlicet tres personas, & illam communem essentiam quasi quartam manifestè protestans, quòd nulla res est, quæ sit Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, nec est essentia, nec substantia, neq; natura: quamuis concedat, quod Pater, & Filius, & Spiritus sanctus sunt vna essentia, vna substantia, vnáque natura: verùm vnitatem eiusmodi non veram & propriam, sed quasi collectiuam & similitudinariam esse fatetur: quemadmodum dicuntur multi homines vnus populus, & multi fideles vna Ecclesia, iuxta illud, Multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna. &, Qui adhæret Deo, vnus spiritus est cum illo. Item, Qui plantat [d], & qui rigat [e], vnum sunt: & omnes vnum corpus [f] sumus in Christo. Rursus in libro Regum: Populus meus, & populus tuus vnum sunt. Ad hanc autem suam sententiam adstruendam illud potissimum verbum inducit, quod Christus de fidelibus inquit in Euangelio. Volo, Pater, vt sint vnum [g] in nobis, sicut & nos vnum [h] sumus: vt sint consummati in vnum. Non enim (vt ait [i]) fideles Christi sint vnum, id est, quædam vna res, quæ communis sit omnibus: sed hoc modo sunt vnum, id est, vna Ecclesia propter Catholicæ fidei vnitatem, & tandem vnum regnum propter vnionem indissolubilis charitatis, quemadmodum in Canonica Ioannis Apostoli epistola legitur: Quia tres sunt qui testimonium dant in cœlo [l], Pater, & Filius, & Spiritus sanctus: & hi tres vnum [m] sunt. Statimque subiungitur. Et tres sunt, qui testimonium dant [n] in terra, [o] spiritus, [p] aqua, & sanguis, &

a ¶ *Non est generans.*) Adiectiue tenetur, i. non generat, licèt sit persona generans.
b ¶ *Asserit.*) Ioachim.
c ¶ *Ille.*) Petrus.
d ¶ *Qui plantat.*) s. prædicando.
e ¶ *Et qui rigat.*) Baptizando. in epist. ad Corinth.
f ¶ *Vnum corpus &c.*) Vnione charitatis & spiritus. de consecr. dist. 4. quæris a me.
g ¶ *Vt sint vnum.*) i. eiusdem voluntatis.
h ¶ *Nos vnum.*) s. vnione naturæ.
i ¶ *Non enim.*) Hic respõdet Cõciliũ auctoritatib. Ioachim. ADDITIO. Nõ est verũ. Vnde dixit Pet. de Abba. quod respõdet, ibi: *Nos autẽ*. sed veritas est, quod respõdet in versiculo, *Cum ergo* & ista fuit noua [a] glossa, & forte fuit error scriptorũ. Io. And.
k ¶ *Ait.*) s. Ioachim.
¶ *Gl. seq. ponit triplex testimonium personarum Trinitatis.*
l ¶ *Pater & Filius & Spiritus sanctus.*) Pater dedit testimoniũ deitatis, quãdo dixit: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite*. Filius dedit testimoniũ deitatis, quãdo in mõte trãsfiguratus potẽtiã deitatis, & speciẽ æternę beatitudinis ostẽdit. Spiritus S. dedit testimoniũ, quando super baptizatum in specie columbæ requieuit, vel quando ad inuocationem nominis Christi corda credentium impleuit.
m ¶ *Et hi tres vnum.*) i. indifferentes quoad dandum gratiam. Vel vnum, s. vnius substantiæ vel essentiæ.
n ¶ *In terra.*) s. quod Christus fuit homo. i. *de celeb. missi in quadã*.
o ¶ *Spiritus.*) i. humana anima, quam emisit in passione.
p ¶ *Aqua & sanguis.*) q fluxerũt de latere Christi, vt in dec. præc.

in qua

Marginalia: † Cap. 2. — † cap. 1. eo. tit. in 4. compilat. — † Lib. 1. sen. dist. 5. — Act. 4. — 1. Cor. 6. — 1. Cor. 3. — 3. Reg. 22. — Ioan. 17. — 1. Ioan. 5. — a Ego in autem [illegible] etiam mortuis. — 1. Ioan. 5. — Christi Deitas triplex testimonio cõprobata.

in qua idem. & sunt vera aqua, & non aquaticus humor, vt quidam hæretici mentiuntur.

a ¶ Et hi tres vnum sunt.] Nō natura eiusdem substātiæ, sed cooperatione eiusdē mysterij: quia Spiritus per adoptionē nos filios Dei fecit, aquæ fecit nos filios Dei per ablutionē baptismi, sanguis per redēptionem gratiæ.

verò genere tantùm essentiam notant, Pater & Filius sunt, vnum, i. vna res, & ideo exprimè dicit. alius Pater, alius Filius, i. alia est persona Patris, & alia persona Filij, non tamen aliud, immo idem sunt in substantia: vt iam patet.

f ¶ Orthodoxā.] i. rectā. ab orthos, quod est rectū, & doxa, quod est gloria, quasi rectē gloriosā. Hostien.

hi tres vnum[a] sunt: sicût in quibusdam codicibus inuenitur. ¶Nos† autem sacro approbante Cōcilio credimus & cōfitemur cū Petro, quòd vna quędam summa res est incomprehensibilis quidē & ineffabilis, quę veraciter est Pater, & Filius & Spiritus sanctus: tres simul personę, ac sigillatim quęlibet earundem: & † ideo in Deo solummodo Trinitas est, non quaternitas: quia quęlibet triū personarū est illa res, videlicet substantia, essentia seu natura diuina quę sola est vniuersorū principium, pręter quod aliud inueniri non potest: & illa res non est generans[b], neque genita[c], nec pręcedens: sed est Pater, qui generat: & Filius, qui gignitur: & Spiritus sanctus, qui procedit, vt distinctiones sint in personis, & vnitas in natura. [d]Licèt igitur áliis sit Pater[e], alius Filius, alius Spiritus sanctus: non tamen aliud, sed id quod est Pater, est Filius & Spiritus sanctus idem omnino: vt secūdum orthodoxam[f] & Catholicam fidē consubstantiales esse credantur. Pater enim ab ęterno Filium generando, suam substantiam ei[g] dedit: iuxta quod ipse testatur: Pater quod dedit mihi, maius omnibus est: Ac dici nō potest quod partē substantiæ suæ illi dederit, & partem ipse sibi retinuerit: cū substātia Patris indiuisibilis sit, vtpote simplex[h] omnino. Sed nec dici potest, quòd Pater in Filium transtulerit suam substantiā generādo, quasi sic dederit eam Filio, quòd non retinuerit ipsam sibi: alioquin desiisset esse substātia. Patet ergo, quod sine vlla diminutione Filius nascēdo substātiam Patris accepit: & ita Pater, & Filius habēt eandem substantiam: & sic eadem res est Pater, & Fili[us], necnon & Spiritus sanctus ab vtroque procedens[i]. ¶Cùm ergo veritas[k] pro fidelib. suis orat[l] ad Patrem: Volo (inquiens) vt ipsi sint vnū[m] † in nobis, sicut & nos vnū[n] sumus: hoc nomen, vnū, pro fidelib. quidem accipitur, vt intelligatur vnio charitatis in gratia[o], pro personis verò diuinis, vt attēdatur idētitatis vnitas in natura quemadmodum alibi veritas ait: Estote perfecti, sicut & pater vester cœlestis perfectus est: ac si diceret manifestiùs: Estote perfecti perfectione gratiæ, sicut Pater vester cœlestis perfectus est perfectione naturę: vtraq; scilicet suo modo. Quia inter creatorem & creaturā non potest tanta similitudo notari, quin inter eos maior sit dissimilitudo notāda. ¶Si quis igitur sententiā vel doctrinā præfati Ioachi in hac parte defendere, vel approbare pręsumpserit, tāquā hęretic[us] ab omnib. † euitetur. ¶In nullo tamen propter hoc Florensi monasterio[p] (cui[us] ipse Ioachim extitit institutor) volum[us] derogari quoniā ibi & regularis est institutio; & obseruantia salutaris: maximè cum ipse Ioachim omnia scripta sua nobis assignari mādauerit Apostolicę sedis iudicio approbanda, seu etiam corrigēda[q]; dictans epistolā, quā propria manu subscripsit, in qua firmiter cōfitetur se illam fidem tenere quam Romana tenet Ecclesia, quę (disponente Domino) cunctorum fidelium mater est magistra. ¶Reprobamus etiam & cōdemnamus peruersissimum dogma impij † Almarici, cuius mentem sic pater mendacij excæcauit vt eius doctrina non tam hæretica censenda sit, quàm insania.

TITVLVS II.

De Constitutionibus.

¶ Ex Consilio Meldensi †.

¶*Iuris canonici statuta oēs ligāt, & eorum ritu tā in pronūciādo, quàm in decidēdo iudicia sunt regulāda.*

b ¶ Non est generans.] i. non generat, sed est persona generans. ¶Nec genita.] Not. quòd ad intelligentiā personarū in Trinitate, quòd nominū quędā sunt essētialia, quędā personalia, quędā notionalia. Essentialia sunt quę in singulari numero dicūtur, quę de trib. personis sigillatim, vt Deus bonus, Deus iustus, æternus, omnipotēs, & similia in plurali verò numero incōgruè dicūtur: iuxta illud Athanasij: *& non tres Dij, sed vnus est Deus.* Personalia sunt, quæ supponūt personā, & in singulari numero tātùm, vt Pater & Filius & Sp. S. Notionalia sunt quę notāt distinctionē in personis: vt generās, generata, & procedēs. Ista notionalia cū veniūt adiectiuè, dicûtur tātùm de personis & nō de essētia. sed quādo tenentur substantiuè, tūc dicuntur tam de essentia, quàm de personis. vnde hæc propositio simpliciter est vera, *Pater est generans*, siue hæc dictio, *generans*, teneatur adiectiue siue substātiuè. Si autem dicatur, *substantia diuina est generans*, si hęc dictio, *generans*, teneatur adiectiuè falsa est: quia valet notare distinctionem in diuina essentia. si teneatur substantiuè, vera est: quia tunc est sensus, substantia diuina est generans, i. persona, quæ generat. Vnde nomina ista, *genitus, genita & procedēs*, adiuncta nominibus personarum, distinctionem notant personarū: iūcta vero cum nominibus istis *substantia, natura, seu essentia diuina*, tenentur substantiuè, & notant essentiam tantùm.

g ¶ Ei dedit.] Vnde Aug. Nihil habet filius quod non nascendo à Patre acceperit.

h ¶ Simplex omnino.] De hoc dicas, vt s. e. pr.

i ¶ Procedens.] i. per inspirationem. de cōse. dist. 4. c. pen. in fi.

k ¶ Cùm ergo veritas.] Dixit respondēdo auctoritati pręfictę, Volo, &c. & ea exponit, quam inducebat pro se Ioachim. & exponit qualiter intelligatur hoc verbum *vnum*, & per hoc etiā aliis auctoritatib. respōdetur.

l ¶ Orat.] In Euāgelio Ioannis.

m ¶ Vnum in nobis.] i. vniti nobis vnione Spiritus.

n ¶ In gratia.] Hic in alia significatione accipitur hoc nomen *vnū*, i. vnione substātię, seu naturę, vt ij. sequitur.

o ¶ In gratia.] i. per gratiam.

p ¶ Florēsi monasterio.] Not. quod si auctor reprobatur, eius scripta sunt improbanda. j. de hæ. fraternitatis. immo & si bona essēt, reprobarētur ratione auctoris: quia nō licet ei hoc facere. 96. dist. bene quidē. hic vero licet auctor nō reprobetur, quia confitetur se seruare fidem Catholicā: tamen scripta sua (quæ malā habebant sententiā) reprobantur.

q ¶ Corrigēda.] Et ideo quia paratus fuit corrigi, & se correxit, vt sequitur, non debet dici hæreticus, licèt, quandoque errasset in fide. 24. q. 1. hæc est fides. & q. 3. dixit Apostolus.

DE CONSTItutionibus.

¶ Hæc rubrica potest ad præcedentia & sequentia sic cōtinuari. Tractaturus auctor de iure, pręmisit de summa Trinitate, & fide Catholica, pro sui operis fundamēto: quia vbi fundamētum deficit, nihil superædificari potest. 1. q. 1. cum Paulus. Et quia omne ius cōstat ex scripto & nō scripto, *Inst. de iure nat. gen. & ciu. §. constat & 1. dist. c. consuetudo. §. cùm itaque.* ius autem scriptum est certius & nobilius: ideo auctor præmisit de iure scripto, scilicet de constitutionibus & postea de iure non scripto, scilicet de consuetudine. Abb. Siculus.

¶De prima parte huius rub. tractatur in 1. *dist. vsq; ad 7. inclusiuè. & in 9. dist. vsq; ad 10. inclusiuè. & in 13. & 19. & 20. & 29. & 30. & 38. dist. per totū. & 1. q. 7. c. requiritis. §. nisi rigor. vsque ad c. & si illi. §. breuiter. & 76. dist. ieiunium. 2. in fin.* De secunda parte, videlicet de conciliis tractatur 15. *dist. vsque ad 16. dist. exclusiuè.* De vtraque parte habetur 16. *distinct.*

d ¶ Natura.] Hæc est illa sūma res, quā dixit Magister Petr[us].

¶ *Gla. sequens ponit, quomodo in diuinis disiunctiua nomina tripliciter iunguntur.*

e ¶ *Alius sit Pater, alius Filius.*] Disiunctiua siue partitiua nomina, vt vnus, aliquis, alius, duo, vel similia, aliquando significāt essentiam aliquando nō. Nomina partitiua iūcta cum nominib. personalib. & nō essētialib. in masculino & fœminino genere notāt distinctionē in personis: Pater est vnus, Filius est alius, Pater & Filius sūt duo. Iūcta verò nominib. essentialibus, ita quod eis innitantur, essentiā notant, vt Pater est vnus Deus, Pater & Filius sunt vna essētia. In neutro

Ioan. 17. † *Aliter vnum sunt fideles, Christi, aliter, tres personæ diuinæ.* *Matt. 5.* † *refutetur.* c *De materia huius Gl. Alfonsus Castrus lib. 1. de iusta hæ. punit. c. 11. 16 & 17. Petrus Godofredus in l. damnato. C. de hære. & latè lib. 2. commēt. in Directoriū inquisito. Scho. 1.* † *Almarici hæreses refert Directorii pars 2. q. 7.* † *Ca. 52. Burchardus libro 1. c. 61. Iuo. par. 5. c. 171. & c. 1. eo. tit. in 1. compilat.*

C*anonum statuta.*) Constitutiones Canonum ab omnib. sunt seruandę. Io. And. Primò statuit. Secundò cōfirmādo declarat, ibi. *Et nemo.* Ab. Sic.
Casvs. Præcipit concilium Melden. q̄ statuta canonum custodiantur ab omnib. & in actionib. vel iudiciis Ecclesiasticis nemo ducatur suo sensu, sed iudicet secundùm canones & leges. Not. quòd canones ab omnib. debent obseruari. No. q̄ in iudiciis nemo suo sensu debeat duci.

† *Quid dicatur canō notant Doctores* in l. priuilegia. C. de sacr. eccl. gl. c. 1. dist. 3.

a ¶ *Canonum.*) Generalium, scil. quia quidam canones sunt personales, quidam locales. 63. *dist. in. cùm longè.* ĩ. *de elect. nihil.* quidam causales, quidam temporales, *vt 26. dist. secundum.*

† *lib. 7. epist. 35. ad Fortunatum Episcopum Neapolitanum.* & c. 1. eod. tit. in 1. compila.

b ¶ *Statuta.*) Non abrogata vel per contrarium canonem, vel per consuetudinem: illa enim seruandæ non sunt. 26. *dist. in. c. 1. & 36. q. 2. c. Vlt.* & dic statuta continentia præcepta, vel prohibitiones. aliàs si de consilio loquerentur, non obligarent. 14. *q. 1. c. Vlt. §. quod præcipitur. 4. distin. c. denique. § hæc & si legibus.*

CAP. I.

C**anonum** a † statuta b custodiantur c ab omnibus d. ¶ Et nemo in actionibus e vel iudiciis f Ecclesiasticis suo sensu, g sed eorum auctoritate ducatur.

¶ Gregorius in registro †.

¶ *Constitutio respicit futura, & non præterita.*

CAP. II.

COgnoscentes: & infrà.

¶ Rem quæ culpa caret h, in damnum vocari non conuenit. ¶ Quotiesvero nouum quid statuitur, ita solet futuris i formam

c ¶ *Custodiantur.*) 1. *q. 7. si quis omne. 19. dist. si Romanorum. & ĩ. eod. c. Vlt.*

d ¶ *Ab omnibus.*) Sic & leges ab omnibus sunt seruandę. *Vt C. de legi. & consti. l. leges. 1. & C. de iur. & fac. igno. constitutiones.* et dic ab omnib. s. subditis. Nam Papa & Imperator legib. non constringuntur *ff. de leg. princeps. & 6. q. 3. cuncta.* tamen legibus se velle viuere profitentur. *C. ea. de leg. digna vox. & C. de testa. ex imperfecto. & ff. de leg. 3. ex imperfecto. & Inst. quib. mo. test. infir. §. Vlt. & 2. q. 7. nos si incompetenter.*

a *Quadruim exactimam, leges tamen seruare debent. Sotus lib. 1. de iust. & iur. q. 6. art. 7. & Burchardus lib. 15. decr. c. 43.*

e ¶ *In actionibus.*) s. ciuilibus.

f ¶ *Vel iudiciis.*) s. criminalib. quia iudicium aliud criminale, aliud ciuile. ĩ. *qui fi. sint legi. per venerabilē circa fi. §. tria.* Nec est necesse proponere actionem. ĩ. *de iudic. [illegible]* si tamen quis proponit ineptam, succumbit, sed aptam potest postea proponere: *vt* ĩ *de iudi. examinata. vbi de hoc.*

b *Concor. tex. in l. si à reo. §. 1. ff. de exce. rei iud. facit l. 6. non obtulit. ff. de re iu.*

g ¶ *Suo sensu.*) s. malo, & est simile. 3. *q. 9. pura. & ĩ. [illegible] temeritatis.* quandoq; enim suo sensu [illegible] debet iudex in iudicando proprie accepto vocabulo *ff. de arb. qual. [illegible] & in auth. de iureiu. quod præs. ab iis qui administr. recip. circa prin. coll. 1. & ĩ de renun. in præsentia* dum tamen secundùm leges & iura pronunciet. *in auth. de iudi. §. quia verò. ver. omnes inter.* aliàs est. *§. coll. 6. & in auth. de defen. ciui. §. iusiurandum. col. 7. & 3. q. 7. iudicet & 20. dist. de libellis. 7. dist. relatum & Instit. de offic. iud. in prin. & C. de sent. & interloc. om. iud. l. nemo.*

C*Ognoscentes.*) Diuiditur in tres partes. In prima ponitur regula ex qua sumitur ratio. In secunda statutum, ibi: *Quoties.* In tertia declarando applicat ad facti rationem: quæ sumitur ex regula, ibi, *Ne detrimentum* Abb. Sicu.
Casvs. Primò ponitur regula generalis, videlicet q̄ nullus puniri debet sine culpa. Secundò di. q̄ si constitutio aliqua de nouo promulgatur, extenditur ad futura tantùm punienda, quæ contra ipsam constitutionem committuntur, ita q̄ præterita dispendiis non puniat, ne detrimentum ante prohibitionem sustineant ignorantes, quod eos (si postea deliquerint) dignum est sustinere. Not. regula: Res quę culpa caret, in damnum vocari non debet. No. quòd leges dāt formam futuris negotiis. Not. quòd decretum non ligat ignorantes.

¶ *Gl. seq. adminat textum, arguit, allegat duos canones in contrarium alleg. 4. dupliciter soluit & remittit.*

h ¶ *Culpa caret.*) Quia quod legitimè factum est pœnam nō meretur c *C. de adul. Gracchus.* & peccata suos debent tenere auctores. *C. de pæ. l. sancimus. & ĩ. de iis quæ fi. à maio. par. ca. quasi nec & ĩ de sen. exco. Romana. in fi. li. 6.* Et ita est hic arg. expressum, quod nemo priuatur iure suo sine culpa. 56. dist. satis peruersum. 16. *q. Vlt. inuentū. de rest. spo. conquerente.* Arg. contra. 22. *dist. renouantes & 30 dist. si [illegible] vxorem. & c. seq. & 27. q. 2. multorum.* ĩ. *de cle. coniu. sanè.* Sol. prima sub. regulariter vera est, contraria casualia sunt. Vel dicas, quòd licèt quandoque quis priuetur iure suo sine culpa, non tamen fit illud sine causa. ĩ. *vt lit. non contest. quoniam frequenter. § si verò.* & causam facile est videre in contrariis signatis. In sex casib. priuatur aliquis iure suo sine culpa sua. Vnde versus.

c *Ponebat Molli. versum: Qui caret culpa, careat in iudice pœna. Io. And.*

Paupertas, adeptio, votum, fauor, & scelus, ordo:
Personas spoliant & loca iure suo. Ista notantur *in d. c. renouantes. & ĩ. de priuileg. antiqua. vbi de hoc.*

i ¶ *Futuris.*) Sic ergo constitutio respicit tantùm futura, & non præterita: *vt ĩ. eod. c. Vlt. dicemus de hoc.*

imponere, vt dispendiis k præterita non commendet l: ne detrimentum ante prohibitionem m possint ignorantes † incurrere: quod eos postmodum dignum est vetitos sustinere.

¶ Augustinus super illud epistolæ ad Hebræos. †

¶ *Potestas legem condendi & mutandi est penes Vicarium Christi. Et quod de vno connexorum statuitur, ad aliud connexum extenditur. Ab. Sicu.*

k ¶ *Dispendiis.*) i. damnis, siue retractationibus: vel. i. detrimentis vel grauaminib. ĩ. *de rescrip. dispendiosa. lib. 6* Ioan. And.

l ¶ *Nō cōmēdet.*) i. nō puniat, vel. i. subiciat.

† *Facit l. cū de indebito. vbi glo. ff. de proba. & in l. lege. §. cum quidam. vbi Bar. ff. ad l. Cor. de fica.*

¶ *Glo. seq. arguit allegans duos canones, & vnum alleg. in contrarium & soluit.*

m ¶ *Ante prohibitionem.*) Argu. neminem ligari constitutione, anteq̄ ad ipsum perueniat: vt 32. q. 4. dixit Sara. *& 82. dist. proposuisti.* Arg. cōtra 16. dist. q̄ dicitis. Sed nō est contra: q̄a ex quo publicè promulgata est, & publicata, oēs tenētur ad ipsius obseruantiā, & omnes ligat post duos menses à publicationis tēpore elapsos in auth. vt factæ nouæ cōst. circa prin. coll. 5. ĩ. *de sen. excom. nouerit.* ĩ. *ne cleri. vel mon. nō magnopere. & c. super specula.* Nec est necesse, vt singulorum auribus inculcetur. *vt in d. c. quod dicitis. & ĩ. de postul. præl. ad hæc.* Nisi probaret se extra prouinciā tūc fuisse, vel aliàs impeditum argu. est expressum. ĩ. *qui ma. accus. pos. cum in tua.*

† *Addi potest c. 7. antant verba huius cap. ibi in glossa, quæ dicitur ordinaria. & c. 4. eo. tit. in 1. compil.*

CAP. III.

T**ranslato** sacerdotio n necesse est, vt legis translatio fiat. ¶ Quia enim o simul p & ab eodem & sub eadem sponsione q vtraque data sunt: quod de vno r dicitur, necesse est, vt

T*Ranslato.*) Quod de vno cōnexorū statuitur, ad aliud cōnexum extenditur. h. d. Io. An. primò ponit verba Apostoli. Secundò Augustini illa exponētis, ibi, *Quia enim.* Casus secundum Pau. sic poni debet, vt conueniat titulo. Fuit quæsitum à Gregorio auctore huius compilationis, an constitutio seu lex deberet intelligi in propriis terminis tantū, an debeat extendi ad alios casus. & Papa respōdet q̄ debet extendi ad connexa, & similia. ad quod probandū inducit auctoritatem Apostoli, qui ex translatione sacerdotij intulit per consequentiam translationem legis. Abb. Siculus.

¶ Vel sic. Quidam Hebręi licèt facti Christiani, seruare volebāt legē ad litteram, quę dicebat præceptum de sabbato seruandum esse, & circuncisionē esse seruandam, quæ hodie ad litteram seruari non debent. Hos reprehēdit Apostolus, dicens q̄ postquam sacerdotium translatū est ad Christianos, necesse est, vt legis translatio fiat. Aug. super illo loco probat, q̄ hoc facere non debet: quia lex & sacerdotiū simul data fuerunt, & ab eodē, & sub eadē sponsione, & ideò simul seruanda sunt: quia quod de vno connexorū dicitur, de alio debet intelligi. Not. translato aliquo transfertur lex, & sententia, seu conditio. No. quod connexorum idē est iudiciū.

¶ *Gl. seq. recitetur per obiectionem & solutionem.*

n ¶ *Sacerdotio.*) Supple Leuitico. vt cesset obiectio, quæ potest fieri de Melchisedech, qui præcessit legē per quingentos annos, quod innuitur ex littera sequenti: quia sacerdotium fuit datum cum lege, verum est, supple, Leuiticum.

Melchisedech præcessit legē.

o ¶ *Quia enim.*) Sunt verba Augustini exponentis prędicta verba Apostoli.

p ¶ *Simul.*) Quia monte Sinai eodē tēpore contulit Dominus Moysi legē & sacerdotium postquam ergo iam translatū est sacerdotiū ad Christianos: ergo & lex trāsferri debet.

q ¶ *Sub eadem sponsione.*) Quia postquam Dominus dedit legem filiis Israel, dixit.) Audi Israel mandata mea, & ea conserua in corde tuo: & si feceris, dabo tibi terram fluentē lac & mel] & tunc ipsi promiserunt seruare legem & sacerdotium: & ideo dicit, sub eadem sponsione. Hic attende quia dominus in veteri testamento temporalia promittebat, in nouo verò promittit æterna, vt *Centuplum accipietis, & vitam æternam possidebitis,* &c. ĩ. *de celebr. missa. cum Martha.*

¶ *Gl. seq. arguit & allegat concordantias.*

r ¶ *Quod de vno.*) Arg. quod vbi est eadē ratio, ibi debet esse idem ius, & quod de similib. idem iudicium est habendum. *3. dist. ad eius verò. ver. si enim ea & 4. dist. denique. ver. vnum quoque. & 16. q. Vlt.* & hoc diximus. *& 1. q. 3. si quis obiecerit. & ĩ. de transl. inter corporalia. ver. sicut ergo. & ĩ. si. prox. inter cæteras. in fi.* Et quoties ex vna radice vitium nascitur, consequens est, vt vna lege tollatur. *C. de nupt. si liberta. & 1. q. 1. sicut Christus. & 22. q. 2. si quis per vetus.* Ex quòd dicit, quod de vno dicitur, id est, quod de vno constitutum est: & sic facit ad titulum: aliàs non videtur facere.

Æterna promittuntur in lege Euangelica.

Nam

NAm concupiscentiam.] Constitutio certum quid prohibēs, omnia phibet, quæ sequūtur ex illo. Io. An. Primò ponitur dictū Apostoli. Secundo declaratio: ibi, *Hoc enim.* Abb. Sicul. CASVS sic ponitur. Legitur in epistola Pauli ad Romanos: *Peccatū nō cognoui nisi per legem. Nā cōcupiscentiā nesciebam, nisi lex diceret,* *Nō concupisces.* Aug. exponit hæc verba. Nā cōcupiscentiā nesciebā, dicens: hoc enim elegit Apost. generaliùs, scilicet cōcupiscētiæ vitiū, vnde omnia mala oriuntur. Et sic cōcludit Aug. Bona ergo lex illa bona est, quę dū hoc prohibet, omnia mala phibet. No. qđ licet aliqđ non noceat, si tamē nocere possit, phiberi debet. Itē, nō oriūtur, id est, oriri possūt. sic potes dicere in dictis textuū. Itē not. qđ aliquo phibito vel cōcesso, omnia cōcedi vel prohiberi debēt, quę ex eo sequūtur.

¶ Gl. se. inchoat casū.

a ¶ *Nā cōcupiscētiā.*] Legitur in epistola Pauli ad Romanos: *Peccatum nō cognoui nisi per legē. Nā concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret,* Non concupisces. Aug. exponit hæc verba illa Apostoli. [nam concupiscentiam nesciebam] dicens, quia hoc elegit Apost.

Ad Rom. 7.

¶ Adde per predicta. Nā cōcupiscentiā nesciebā, dicentur [illegible] Apost. — *† Cap. tamdem verba sunt in glo. orta. & cap. 6. eod. in antiq. pro.*

de altero intelligatur.

¶ Idem super epist. ad Romanos †.

¶ *Omne prohibitum à lege, peccatum est, & omne illud, quod sequitur ex eo b d.*

CAP. IIII.

NAm concupiscentiam [a] nesciebam [b], &c. ¶ Hoc enim [c] elegit Apostolus generale [d], vnde omnia mala oriuntur [e]. Bona est ergo lex [g], quæ dum hoc prohibet, omnia mala prohibet.

¶ Hieronymus in parabolis †.

¶ *Constitutiones decretorum singularibus sunt opinionibus præferēda.*

CAP. V.

NE innitaris [h] prudentiæ tuæ [i]. ¶ Prudentiæ suæ [k] innititur, qui ea, quę sibi agenda vel dicenda videntur, Patrum decretis [l] præponit [m].

¶ Innocentius iij. Senon. Archiepiscopo, & Episcopo Trecen.

¶ *Non valet constitutio Collegij in damnum aliquorum, & commodum aliorum cessante rationabili causa. Vel sic: Absque rationabili causa nō pōt maior pars Capituli tollere cōsuetudinē, vtilitatē priuatā nutriendo.*

CAP. VI.

CVm † omnes: & infrà. ¶ Ad audientiam nostram † peruenit, quòd Trecen. Canonici nouā fecerunt in Trecen. Ecclesia cōstitutā [n], vt eis tam in præsentia, quàm in absentia redditus suos ex integro percepturis, qui in eadem Ecclesia post illam constitutionem fuerūt, vel de cętero fuerint instituti, redditus in absentia non percipiant, sed tūc solùm cū fuerint residentes: cum secūdū Trecen. Ecclesię consuetudinem omnes in hoc consueuerūt esse pares. ¶ Statuerūt etiam, vt (cū singulis prębendis annexæ sint vineæ) ipsis suas dum vixerint possidentibus, vineę decedentium ad successores non trā[...]

b ¶ *Nesciebam.*] Esse peccatum concupiscere, vel tā graue, secūdùm aliam expositionem. Apostolus antequam vidisset legē, nō credebat esse peccatum cōcupiscere rem alterius, sed postquā inuenit in lege, *non cōcupisces,* credidit esse peccatū.

c ¶ *Hoc enim.*] Verba sunt Aug. vsque in fi. Et dic, *hoc,* scilicet ne scire cōcupiscentiam tantùm, vel remouendam à se: Vel, *hoc,* id est peccatum, ita exponit Augustinus. Si intelligas de cōcupiscētia carnis tantùm falsum esset, cum Apostolus haberet concupiscentiam, & stimulum carnis. vnde dixit: *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, captiuantem me in lege peccati. 3.2.q.5. Paulus.* *Ad Rom. 7.*

d ¶ *Generale.*] vitium concupiscentiæ, quod est generale ad omnia vitia.

¶ *Gl. seq. arg. alleg. quinque iura.*

e ¶ *Vnde omnia mala*) Arg. quòd vno prohibito, omnia prohibentur, quæ sequuntur ex illo, *13. quæst. 5. pœnale. & 4. dist. denique & ī de pd. instr. inter dilectos. ad fi. C. de rebus alienis non alien. l. vlt. & C. de legibus. non dubium.*

¶ *Glo. seq. dupliciter exponit litteram.*

f ¶ *Oriuntur.*) oriri possunt, & comprehendit genera singulorū, & non singula generum, i. non est aliquod genus mali, qđ quasi nō possit oriri ex concupiscentia.[a] Et sic intelligitur 47. dist. in nonum. vbi dicitur qđ cupiditas est radix omnium malorum vbi similiter cōprehendit genera singulorū, & nō singula generum & de pœ. di. 2. *quia radix.* Et eodem modo intelligitur illud quod dicit Imperator, quod auaritia est mater omniū malorum. Authent. *Vt iud. sine quoquo suffra. §. cogitatio. Ver. si coll. 2.* Et ex hoc generali vitio concupiscētiæ omnia mala, i. septem principalia vitia possunt oriri scilicet Superbia, Ira, Inuidia, Accidia, Auaritia, Gula, Luxuria: & ideo dicit Aug. cum Apostolo, quòd *bona sit lex, quæ dum hoc,* &c. non tamen propter hoc singula vitia cuiuslibet generis, vt puta, interficere hominē, periurium, & similia oriūtur ex cōcupiscētia. Vel expone, quod dicit, *oriuntur,* id est orta sunt, præsens pro præterito: ita exponitur *ff. de Ver. sig. Verbū erit.* propter cōcupiscentiam enim primi parentis omnia mala orta sunt. si enim non concupiuisset, non peccauissemus. 5. dist. ad eius vero concubitum. in fi. Vnde Greg. *Caro nos lata traxit ad culpam, afflicta reduxit ad veniam.* & sic non esset necesse comprehendere genera singulorum. &c.

a Hoc alias abreuiatū tribuitur 35. distin. ante omnia, alias quoniam quauaritia, alias quae varia, alias amor pecuniæ. 13. dist. hic igitur, sed non abbas, vt per Host. & Io. And. hoc.

g ¶ *Lex.*) Id est, constitutio: vt in princi. decre. lex est constitutio. *dist. & dist. 2. c. 1.* & sic facit ad titulum.

NE innitaris.) Diuiditur, quia primò ponuntur verba Salomonis: Secundò verba Hieronymi, & Augustini exponentium illa, ibi, *Prudentia* Abb. Sicul.

CASVS sic ponitur. In parabolis Salomonis ponuntur ista verba: *Fili mi habe fiduciā in domino ex toto corde tuo: & ne innitaris prudentia tua: & ne sis sapiens apud temetipsū.* Hieronymus exponit verba ista, *ne innitaris prudentia tua,* dicēs illum inniti prudentię suę, qui ea quę sibi videntur agēda vel dicenda, pręponit statutis sanctorum, Patrum, vel etiā legib. No. qđ propriū intellectū non debet aliquis pręferre decretis sanctorū Patrum. *Prou. 3.*

¶ *Gl. se. inchoat casū.*

h ¶ *Ne innitaris.*) In parabolis Salomonis ponūtur verba ista: *Fili mi habe fiduciā in domino ex toto corde tuo, ne innitaris prudentia tua, ne sis sapiēs apud temetipsum.* Hieronym. exponit hic particulam illam, *ne innitaris prudētia tua,* &c.

i ¶ *Prudentia tua.*) Verba sūt Hieronymi vsque in finem.

k ¶ *Prudentia sua.*) In malo, & est simile. 8. q. 1. *secundū. & 3. q. pura. & ī eod. titu. canonum.*

l ¶ *Decretis.*) i. cōstitutionibus, & ita pertinet ad titulum.

m ¶ *Præponit.*) Nō ergo sunt postponēda decreta, quæ Hieronymus ita commendat: quod etiam fieri nō debet. 37. *dist. relatū.*

† Cap. 1. eo. tit. in 3. compil. — *† In multis antiq. ita: ad audientiam Apostolatus nostri.* — *† Hoc est secundùm canonicorum statutum.*

CVm omnes.] Communiter sic summatur. Constitutio canonica, quæ non est omnibus communis, & per quam tollitur Ecclesiæ consuetudo antiqua, non valet. Et duo facit. Nam in prima parte ponit duo statuta successiuè facta. In secunda parte duplici ratione præallegata ambo statuta cassari mandat. Secunda ibi, *Cùm igitur.* Abb. Sicu. Hæc decre. fuit prima in tertia compilatione, & sequebatur, *simus vnum corpus in Christo.*

CASVS. Canonici Trecen. tale fecerunt in Ecclesia Trecensi constitutum, quod tam in absentia, quàm in præsentia redditus suos perciperent integraliter: qui verò post illā cōstitutionem instituerentur, nihil perciperēt in absentia, sed tūc tātùm cum fuerint residentes: cum tū consuetudo Ecclesiæ Trecen. erat, quod omnes in hoc essent pares. Insuper cū singulæ præbēdę vineas haberent annexas, statuerūt, quod ipsi dum viuerent, suas vineas possiderent, & vineæ decedentiū nō trāsirēt ad successores, sed prouentus earū inter singulos diuidātur. Peruenit ad notitiam D. Papæ. Papa scribit Archiepo Senonēsi, dicēs, quod quisque iuris in alterū statuerit, ipse debet vti eodē, & Sapiētis dicat auctoritas, *Patere legem, quam ipse tuleris.* Papa mādat ipsi Archiepiscopo, quod oēs Canonicos antiquos & iuniores in perceptione præbendarū & vinearum faciat esse pares secundùm priorem consuetudinē seruatā vsq; ad tēpus cōstitutionis pręfatę, vel secūdum rationabilē cōstitutionē in posterum obseruādā. No. quod cōstitutio facta in pīudicium absētium & futurorum, nō valet. No. quod quisque iuris, &c. No. quod in præbēdis percipiēdis æqualiter vel inęqualiter, cōsuetudo attēditur. Not. quod si consuetudo fuit, quod omnes Canonici ęquales haberent pbēdas, & est immutata, debet ad statutum pristinū reformari.

¶ *Gl. seq. obiicit, & soluit, contra sol. vnam l. allegat. secūda quæris, alleg. pro & soluit distinguendo inter communem collegiatorum & singulorum, & inter necessaria & voluntaria.*

n ¶ *Constitutum.*) Sed nonne Canonici isti Trecen. poterant hæc & alia statuere aliis irrequisitis etiā in pręiudicium successorum, cum istud videretur esse ius commune, quod absētes nihil percipiant. ī. *de cle. nō resi. inter quatuor. & c. vlt.* ī. *de appel. peruenit?* Immo videtur quod sic. arg. 10. q. 2. c. *ea enim. §. hoc ius porrectum. & ff. de pact. rescriptum. & 7. q. 1. factum* est. Sed hoc ideo nō valuit, quia in pīudicium aliorum, & malo zelo, & cōtra cōsuetudinē Ecclesiæ hoc fecerunt. ī. *eo. tit. ex parte.* Et trāsgressor cōsuetudinis, vt trāsgressor legis puniēdus est. 11. *dist. in his.* Et statutum siue cōstitutio debet esse iusta & honesta, & cōmunis omnib. 4. *dist. erit autē.* & quia cōstitutio ista nō erat generalis, nec cōis omnib. ideo nō valuit. &c. Et cū ipsi Canonici intelligātur quasi vnum corpus & idē collegiū, nō debēt duplici iure cēseri. 11. q. 3. *cognouimus. & ī. de decī. c. cū in tua.* Et incōueniēs aliud sequeretur, qđ successores minùs haberēt, quā pdecessores: & sic non esset vera successio in ius alterius. *ff. de acq. re. do. l. heredes. & ff. de acq. pos.*

l.cum heredes.in pr. Ista constitutio non valuit, quia sine cõsensu Epi facta fuit. j. *de consu.c.cum consuetudinis, circa fin. arg.contra.ff.de col.l.vlt.* vbi fit collatio bonorum natis, sed non illis, qui sunt nasceturi. Sed nunquid est verum generaliter, quod maior pars Capituli facit, totum Capitulũ facere intelligatur? quod videtur. j. *de ijs quae fiũt a mai.par.c.cum in cunctis.* Dicas, quòd si aliqd est cõe pluribus, nõ vt collegiatis, sed vt singulis: quod fit à maiori parte illorum, nihil valet nisi omnes consentiant. *ff.de ser.rust.prad.l.per fundum.* nisi rem concedant in naturalem vsum, qd põt facere vnus etiam inuitis socijs, & contradicentibus. *inst.de re.d.§.religiosum.* *Vero in cõe verò sepulchrũ.* & nisi in caso. j. *de iure patro.c.postulasti. & cap. quoniam in quibusdam.* Si verò sint plures, vt Collegiũ, distingue, si aliqua faciẽda sunt ex necessitate, vt alie nationes, electiones & similia: sufficit qd maior pars facit. j. *de ijs quae fiũt a maio.par.c.cum in cunctis.* dũ tamẽ alij absentes vocẽtur. j. *de elec.c.quod sicut. & c.Venerabilẽ.* In alijs, quæ ex necessitate nõ fiũt, qualia erant ista, quę isti faciebant, nihil potest fieri, nisi oẽs cõsentiant, vt hîc, & in præ dicta *l.per fundũ.* & debẽt cõsentire vt Collegiũ nõ tãquã singuli. *arg.* j. *eo.cũ M.Ferrarien. &* j. *de elect.c.in Genesi.*

† *Catonis scilicet in distichis moralibus, Vnde notat Contius facere textum in Rub. & l.1.ff. quod quisque iuris &c.*

† *Triden.*

† *Cap.2.in. tit.in 1.compilatione.*

† *Hæc est allegãdo probauerit, neque enim sufficit dicere, nisi probetur.*

feant, sed prouẽtus earũ inter singulos diuidatur. ¶ Cum igitur quod quisque [a] iuris in alterũ statuit, ipse debeat vti eo: & sapientis† dicat auctoritas; Patere legem [b] quam tu ipse tuleris: Mandamus quatenus antiquos Canonicos iuniorib. & iuniores in perceptione fructuũ tã prebendarũ, quã vinearum coæquetis [c] antiquis, secũdum priorẽ consuetudinẽ [d] vsque ad tẽpus prædictæ constitutionis seruatã, vel secundum rationabilem institutionem in posterum obseruandam.

¶ Idem Tridentino † Episcopo.

¶ *Constitutio Laicorum, Ecclesiam seu eius bona non adstringit.*

CAP. VII.

QVæ † in Ecclesiarũ: & infrà. Sanè peruenit ad audiẽtiã nostrã, quòd ciues Teruisini cõstituerũt, [e] vt si quis se ad inopiam [f] vergere probabiliter allegauerit, † alienãdi feudum [g], quod ab Ecclesia vel alijs tenet, liberã habeat facultatẽ, & infrà. ¶ Volentes igitur Ecclesiarum indemnitati cõsulere, constitutionem huiusmodi, & venditiones feudorũ Ecclesiasticorum factas sine legitimo Ecclesiasticarum personarum assensu [h], vires decernimus non habere.

¶ Idem.

¶ *Dignitas sublata de Ecclesia per statutũ Capituli confirmatum per Papam, vlterius non censetur vacare, nisi per contrarium actum statutum fuerit reuocatum.*

CAP. VIII.

CVm † accessissent ad Apostolicã sedẽ Archi. Tulleñ. & G. Tulleñ. Capituli procurator: Archid. proposuit memoratus, quòd cùm olim quidã Tulleñ. Canonici nostris aurib. intimasset, q Primiceriatus † in Tulleñ. Ecclesia tãto tempore vacauisset [i]: quod ad manus nostras illius personatus esset donatio deuoluta: & infrà ¶ Fuit insuper ex parte Capituli allegatũ, quòd de cõmuni assensu

a ¶ *Quod quisq.*) sc. q quisq; iur. l.1. & dist.1. in pr. decretorũ.

b ¶ *Patere legem.*) Dicit Aug. *Talis sum in scriptis aliorum, quales volo esse intellectores meorum.* 9. dist. neque quorumlibet. Nec debent alijs legem imponere, quam ipsi negligunt obseruare, j. *de prab.c.pro illorum.*

¶ *Glo.seq.notat & remittit.*

c ¶ *Coæquetis.*) Sic ergo oẽs pares debẽt esse in beneficijs. j. *eo c.cũ M.* de hac materia nota. j. *de mate. & obe.c.statuimus.*

¶ *Glo. sequens notat, quòd ex consuetudine, &c.*

d ¶ *Consuetudinem.*) No. hîc arg. optimum. quod in absentia potest quis percipere beneficium sine peccato, si consuetudo sit: secus est de iure communi: vt j. *de cleri.non residen.c.quia nonnulli & c.relatum.*

QVæ in Ecclesiarum.) In prima parte ponitur constitutio. In secunda eius cessatio. Secũda ibi. *Volentes igitur.* Abbas Sicul. CASVS. Ciues Teruisini constituerunt, quod si aliquis ad inopiam vergere se probabiliter allegauerit, liberã habeat facultatem alienandi feudum, quod ab Ecclesia tenet. Peruenit hoc ad notitiam D. Papæ, Papa scribit super hoc Episcopo Tridentino, volẽnsque Ecclesiarum indemnitati prouidere, decreuit huiusmodi constitutionem, & vẽditiones feudorum Ecclesiasticorum factas sine legitimo Clericorum consensu, vires aliquas non habere. No. quod constitutio facta in rebus Ecclesiæ per Laicos, non valet. No. quod feudum non potest vendi sine voluntate domini, à quo tenetur.

e ¶ *Constituerunt.*) Quod eis licuit tam iure fori, quã iure poli. Et vocatur ius ciuile, quod quisque populus [a] sibi constituit. *Inst.de iur.nat.§.1. & dist.1.ius ciuile.* Sed ex hoc statuto nullum præiudiciũ Ecclesię generatur, vt hîc, & 96. dist. bene quidem etiamsi in vtilitatem Ecclesię redundaret, si auctoritas Papæ nõ interueniret: vt in c. bene quidẽ. & j. *eo.t. Ecclesia S. Mariæ & 10.dist.c.2. &* j. *de sen. & re iud.c.cũ causa.*

f ¶ *Ad inopiã.*) Si culpa sua eget, indignũ est ei subueniri [b]. *ff.depos. l.bona fides.arg.op.ad hoc.86.dist.nõ satis.* Vel si suo vitio incidit in egestatẽ, & est simile j. *de consue.c.ex parte.*

¶ *Glo.seq.tractat de alienatione feudi, infeudatione, & datione in dotẽ, nec simile de Vsuario & Emphyteuta. In fine recit. per quæstionem an Vasallus inuito domino, feudo renunciet. tenet quòd non, allegat vnam l.in contrarium.*

g ¶ *Alienandi feudum.*) Qui feudũ alienat, cadit à iure feudi, & dñs illud alij cõcedere põt. j. *de fen.c.2. & in lib.feu.in ti. de alie.feu.consti.si clientulus.* sed alij in feudũ dare potest: vt in dicta consti. si clientulus, & in consti. Lotharij, imperialis. nec feudum dari potest in dotem. j. *de dona.inter vir. & vxo.c.nuper.* Nec vsuarius potest vsum vendere irrequisito domino: *vt inst.de vsu & habi.in prin.* Nec emphyteuta potest vẽdere meliorationes suas dño irrequisito: q si fecerit, dominus illud põt reuocare *C.de iure em phy.l.vlt.* j. *de loca.c.potuit.* sed facta denũciatione domino, si dixerit se nolle emere, vel si à denũciatione duorũ mẽsium spatium sit elapsum, potest vendere, cui vult, dummodo non vẽdat personis prohibitis, j. *de loca. & con du.c.potest.* quæ decre. Grego. est in prædicta l. Renunciare autem feudo Vasallus non potest inuito domino, cum eius fauore introductum sit, vt vasallum habeat. *arg. C. de all. & obl.l.sicut in initio. Arg.contra.ff.de oper.libe.l.interdum.*

ADDITIO. Dic quod ista *l.interdũ.* non bene facit pro opin. gl. quia loquitur de operis promissis per libertũ. facit melius in l.soluendo *ff.de nego. gest. & in l.imperialẽ. de prohi. feud.alie.per Frider.colũ.10.* & ibi Bal.

¶ *Gl.seq.voci.per quam consensus sufficiat.*

h ¶ *Personarum assensu.*) Non tamen sufficeret omnium cõsensus in hoc casu: quia alienatio facta de consensu omnium citra formam debitam, nulla est. 12.q.2. sine exceptione. & 10.q.2. hoc ius porrectum *& C.de sac.san.Eccl.auth.hoc iubemus.in fi. &* j. *de re. Eccles.non alie.c.dudum.li.6.* sed si cõmunis forma seruata esset, teneret venditio. j. *de ijs quæ fiũt a præla.sine consensu cap.cum nos.* sed si læsa esset Ecclesia restituitur in integrum. j. *de in integr.resti.c.requisiuit. &* j. *de emptio. & vendi.c.cum dilecti.*

ADDITIO. Hæc gl. nõ valet in feudo Ecclesiastico, qd de cõsensu Eccl. à qua tenetur, vẽdi põt, nec alienatur, immo idẽ dominiũ remanet penes Ecclesiam j. *de feu.c.2. de dona. per tuas.* dictum ergo Io. tunc procederet, quando ageretur de transferendo directo dominio in emptorem. Ioan. And.

CVm accessissent. Diuiditur in tres partes. In prima parte ponitur allegatio pro Primicerio. In secunda pro Capitulo: ibi, *Fuit.* In tertia definitiua commissio: ibi, *Quocirca.* Abbas Siculus.

CASVS. Quidam Canonici Tulleñ. olim significauerunt D. Papę, quod Primiceriatus Tulleñ. tanto tempore vacauerat, q ipsius collatio ad D. Papam fuerat deuoluta: vnde Papa mandauit quibusdam, vt super hoc inquirerent veritatem, & si vacauisset tanto tempore, quod secundũ Lateranẽ. Concilium ad D. Papam collatio fuisset deuoluta, ipsi personam idoneam de personatu ipsius inuestirent. Cùm autem super hoc executores procedere vellẽt, ex parte Capituli fuit ppositum corã ipsis, quod rescriptũ non valebat veritate tacita impetratũ: quia de cõmuni cõsensu Canonicorũ Tulleñ. fuerat cõstitutum, ne dignitas illa esset vlterius in Tulleñ. Ecclesia: & ipsa cõstitutio fuerat per sedẽ Apost. confirmata, propter qd euidẽter patet quod Primiceriatus tãto tẽpore nõ vacauit sicut fuit falsè D. Papę suggestũ. Propter qd negociũ delatũ est ad D. Papã: coram quo omnia ista fuerũt proposita. vnde mãdat Papa quibusdã, vt si cõstiterit Canonicos Tulleñ. cõmuniter statuisse, ne Primiceriatus esset vlterius in Ecclesia Tulleñ. & statutũ ipsum auctoritate Apostolica cõfirmatũ fuisse, illud faciãt in suo robore permanere, nisi postmodũ dicti Canonici contrauenerint aliquẽ in Primiceriũ eligẽdo. No. qd Primicerius dicitur habere officiũ. No. q q facit cõtra priuilegiũ, amittit vires priuilegij: & sic nota, q ius perditur per abusum. No. q facilius aliquid immutatũ reducitur ad pristinũ statũ, quàm q immutetur.

i ¶ *Vacauisset.*) Nulla iusta causa impediẽte: aliàs nõ curreret tẽpus. j. *de cõcess.preb. & Eccle.nõ va.* qa diuersitatẽ. arg. ad hoc 28. *dist.de Syracusana. & 2.q.6 anteriorũ.§ ad hoc.* Et si Papa interdicat aliquibus, ne eligit sine suo mãdato speciali, tẽpus

† *Cap.4.eo. tit. in 3.compilatione.*

† *Alias Primiceriatus dignitas.*

a *An populus Romanus possit hodie condere legem not. Ioan. & Bar. Brix. 12.dist.c.a.1. & Azo. & C.de le. & consti l.vlt. Io.And.*

b *Eleemosyna tamẽ ei dari debet 42.di. quiescamus*

[illegible] statutū à canone eis cum [illegible] nisi intra [illegible] licentiā eligendi. ī. *de el. [illegible] vlt.* Greg.

a ¶ [illegible]) [illegible] statutum per sedem Apost. confirmatum fuerat.

¶ *Gl. [illegible] allegans negatiue, ponit op. Io. & Vacillando [illegible] confirmatum ex certa [illegible].*

[illegible] (*Confirmatum.*) Sed [illegible] canonici per [illegible] possunt diminuere [illegible] vel dignitatem tollere sine licentia D. Papæ? V. de [illegible] quod nō. quia nec [illegible] possunt. ī. *de [illegible] c. cum olim. & [illegible] c. quoniam vt ait. 22. dist. c. 1.* quia honor Ecclesiæ potius debet augeri, quam minui. ī. *eo. c. ex parte.* vbi est expressū quod non. *& de conse. dist. 1. [illegible] in hoc [illegible]. & ī. de verb. sign. c. vlt.* & quia temporibus nostris potiùs addi reuerentiam cupimus, quam minui. *25. q. 1. qua ad perpetuam. & q. 2. quæcunque.* Vnde nec Episcopus potest omittere, quin statuat Archipresbyterum: quasi solus ipse sufficiat. ī. *de off. Archipres. c. vlt.* & melius qualemcūque eligere, quam ordinem plenum non esse. ff. *de Decurio. l. generaliter. §. pen.* Ad hoc dixit Ioann. quod ex causa possunt minuere: vt ī. *de insti. c. 1. & c. auctoritate. & ī. eo. c. proxi.* & de auctoritate Episcopi. *21. dist. in nouo testamento.* Et quod possunt vnā dignitatē tollere, vel diminuere, vel mutare præbendas, probatur *16. q. [illegible] præcipimus. & ī. de exces. Prælat. c. sicut [illegible]. & ff. communia præd. l. si quis duas. § 1. & ff. de neg. gest. l. cum alicui. ī. de præben. c. vacante & 63. dist. c. quia sanctitas. §. verum. & 67. dist. quorum vices. & c. corepiscopi.* & in prædicta decret. [illegible] Honorij. ī. *eo. c. ex parte.* vbi dicit, licèt nō sint eius [illegible] diminuti. & ita videtur quod potuissent, si fuissent diminuti. [illegible] Sed veriùs credo, quod nō possint sine auctoritate Papæ [illegible] quādoque in fraudē hoc facerēt, & causam subiicerēt, [illegible]. & hoc idē dicitur de cōsensu Episcopi. *arg. [illegible] ī. de verb. sign. c. vlt.* Quod ergo inutile fuit, hic cōfirma- [illegible] D. Papæ ex certa sciētia. *arg. 16. q. 1. c. vlt.* sicut & [illegible] ex nudo pacto, si iungetur auctoritate legis vel [illegible] *pactū. l. legitima.* Vel tene, vt dixit Io. quod possūt [illegible] ī. *c. proxi. Ver. nisi in tantum. [illegible]* D [illegible] tamē nō credo, quod possint creare vel supprimere [illegible] auctoritate Papæ, vt hic dicit: nec diminuere nume- [illegible] si tamē cui cōfirmatio sedis Apost. accesserit. [illegible] adiecta, s. quod *si [illegible] fieret, non valeret. ī. de [illegible] contrario.* Not. quod cōfirmatio sine cōstitu- [illegible] D. Papæ valet [illegible] confirmat infirmū. *2. q. 1. in primis & 3. q.* [illegible] confirmat etiā & supplet defectum [illegible] ī. *[illegible] 1.* Item valet, vt de beneficio illo, quod ex [illegible] confirmatur, postea directè an licitè sit acquisitum [illegible] de nouo mandato non cognoscatur. ī. *de confir. [illegible].* Si verò sub hac forma confirmat, *l. confirmamus [illegible] prouides*; talis confirmatio modicum operatur. [illegible] *[illegible] c. 1.* de qua confirmatione habes ī. *[illegible] præben. & Eccle. non va. c. quia diuersitatem.*

¶ *[illegible] allegans sex iura ad contrarium allegans quatuor demum ponit quatuor opi. Vinc. Io. Tancredi, & aliorum, quarum qualibet distinguit.*

c ¶ (*[illegible]*) Videtur, quod priuilegiū vnico actu perdatur [illegible] *& ī. [illegible] & ī. de præb. c. pro illorum. & 11. q. [illegible] priuilegium [illegible] de iure dom. impe. l. 2. & C. de iis qui per me. [illegible] ap. [illegible] & C. de pact. inter emp. & vend. l. cōmissoria.* Argumentum contra, quia delictū personæ. *& c. 16. q. 6. si Episcopum. ī. de arbi. c. cum tempore. ī. de priuil. c. accedentib. & c. si de terra.*

Vincēt. distinguit, aut datur priuilegium ad faciēdum, aut ad nō faciendum. Si datur ad faciendum, & is qui impetrauit, spatio decem annorum nō vtitur eo, perdit illud. ff. *de nundi. l. [illegible].* Si verò datur ad nō faciēdū, si Papa reseruauit sibi aliquid iuris in eo, nō pōt tali priuilegio renunciari expressē. ī. *de arbi. c. cum tempore.* sed si nihil sibi reseruauit, puta quia dedit priuilegium de nō dādis decimis: sic nō perditur nisi legitimo tēp. l. si quadraginta annorū spatio fecerit cōtra priuilegiū decimas soluēdo. ī. *de priui. c. accedentib. & c. si de terra. & [illegible] quam per[illegible].* Sed ibi sufficit, quod semel renunciet, [illegible] beneficia. Si datur ad excipiēdum, perpetuum est: quia quæ tēpalia sunt ad agēdum, perpetua sunt ad excipiēdum. ff. *de di. excep. l. pure. §. vlt.* quod est verum si nemo agat. sed si agat, & nō excipitur cōtra agentem, perditur priuilegium. ff. *de procur. l. [illegible] §. [illegible] & ff. de [illegible] l. si in qua.*

Ioannes dixit, quod si ille, qui impetrauit priuilegium, directè obuiauit priuilegio, perdit illud vnico actu tantum: vt hic. *& ī. c. proxi. & ī. de præb. c. pro illorum.* secus si nō seruat illud. vel si non vtatur se illo: tunc enim perdit legitimo tempore. ī. *de priuil. c. accedentibus. & c. si de terra.* Magis enim delinquit, qui directè venit contra priuilegium, quàm ille qui non vtitur illo. *arg. ad hoc 84. dist. l. [illegible] & ī. de sent. exco. c. contingit.*

Alij distinguunt, an priuilegium sit onerosum: & tunc vnico actu tollitur: an sit fauorabile. & tunc non perditur vnico actu.

T. Melius videtur dicere, si priuilegium datum est fauore personæ seu personarum, quale fuit hic, & in similibus concordantiis, perditur vnico actu. Si datum est fauore Ecclesiæ siue intuitu Religionis, vt sunt priuilegia de nō soluendis decimis & similibus: non tollitur nisi legitimo tēpore, vt dictum est. Et hæc opinio Tā. habetur his versibus.

Priuatam legem tollit contrarius actus.
Si personalis sit, si pateat esse realis.
Tunc non perdetur, nisi præscripsisse probetur.

Melius videtur dicendum, quod sicut sunt diuersa priuilegia in diuersis casibus concessa, quodlibet priuilegium locum habeat in suo casu b: sicut vides in præscriptionibus, quæ diuersa tempora requirunt. Dic vt ī. *de deci. c. suggestum.*

¶ *Gl. seq. obiicit, & soluit.*

d ¶ (*Eligendo.*) Videtur, quod talis electio non deberet valere, quia noua dignitas sine licentia Papæ constitui non potest. ī. *de consue. c. cùm olim. 22. dist. c. 1.* Sed hæc electio videtur de nouo esse creata, & sine licentia c Papæ non dicitur noua dignitas. sed ex consequentia antiquæ dignitatis possunt eam resumere. *arg. ad hoc ī. de sen. c. 2. & ī. de Iudæ c. cōsuluit. & ff. de noui operis nunciat. l. 1. § si quis ad fiscum.* Ber.

Canonicorum Tullensiū fuerit constitutum a, ne Primiceriatus † dignitas esset vlterius in Ecclesia memorata inter Canonicos ipsos Primiceriatus prouentibus & possessionibus distributis: & infrà. ¶ Propter quod euidenter apparet, quod Primiceriatus ipse tanto tempore non vacauerit, sicut nobis fuerat falsa insinuatione suggestum: & infrà.

¶ Quocirca mandamus, quatenus si vobis constiterit Tullen. Canonicos, ne vlteriùs in Tullensi Ecclesia Primiceriatus esset officium, communiter statuisse, ac statutum ipsum auctoritate sedis Apostolicæ fuisse post modum (sicut dicitur) confirmatum b, vos illud faciatis in suo robore permanere: nisi postea dicti Canonici contrauenerint c, aliquem videlicet in Primicerium eligendo d.

¶ Idem Clugien. Episcopo.

¶ *Nō obstante certo Canonicorum numero etiā per Papam cōfirmato, prouidēdū est receptis vltra numerū de superexcrescētib. maximè si voluntariè per Canonicos fuerint recepti.* CAP. IX.

CVm † M. Ferrariensis: & infrà. ¶ Dictus M. pro se ac

CVm M. Ferrariensis.) Habet materiam prolixam & subtilem: & hoc dicit: Si capitulum contra suam constitutionem de certo Canonicorum numero, aliquos recipit in Canonicos, de superexcrescētibus fructibus eis prouidere tenetur. Ioan. And. Diuiditur in tres partes. In prima ponitur allegatio pro M. & sociis. In secunda pro Capitulo, ibi, *Verum.* In tertia definitio, ibi, *Mandamus.* Abb. Siculus.

CASVS. Canonici Ferrarienses, vt maioribus redditibus abundarent, statuerunt 14. præbendarum numerum in Ecclesia Ferrarien. præter illud quod communi mensæ cōiter deputarunt contra antiquā consuetudinē Ecclesiæ. postmodum quadam præbenda vacante in ipsa Ecclesia, Canonici contra consuetudinē ipsam voluntariè venientes, M. & quatuor socios suos receperunt, nullis præbēdis assignatis eisdem: & quamuis redditus illorum essent quāplurimum augmētati, noluerunt tamē eisdem de superexcrescentib. redditib. prouidere: & ideo inter dictos quinq; & Capitulum quæstio super hoc mota fuit corā Ferrarien. Epo. tandē ad sedē Apost. quæstio est delata: corā D. Papa omnia ista fuerunt ex parte illorum quinq; pposita, & ex aduerso ex parte Capituli fuit ppositum, quod in Ferrarien. Ecclesia 14. pbēdarum numerus fuerat cōstitutus, & à sede Apost. confirmatus, tandē cum vna pbenda in eadē Ecclesia vacaret, ad instantiā quorundā receperunt duos in eandem pbendam, & postmodum ad preces Epi dictum M & quendam alium sine præiudicio cōstitutionis pdictæ in Canonicos receperunt, ita tamen quod ipsi de canonicatu nil reciperēt, donec primi duo essent pbendas integre assecuti, & redditus qui per eorum industriam excreuerunt, deputauerunt cōi mensæ, quæ minùs sufficiens erat: quos quinq; Canonici sibi cōtra prædictam constitutionē petebant in beneficium assignari. Istis & aliis allegatis mādat Papa iudici, vt cum in cōstitutione prædicta etiā cōfirmatione Apostolica, vel fuerit vel esse debuerit sicut cōsueuit, expressum, nisi *in tantū excreuerint Ecclesiæ facultates, quòd plurib. possint sufficere competenter*: & ipsi Canonici cōtra cōsuetudinē suam receperant quatuor ad vacaturas pbēdas vltra numerum cōstitutum: faciat superexcrescentes redditus pdictis qnq; Canonicis assignari: ita quod si ex eis æqualē cum aliis possint haberē pbendā, quod superfluum fuerit, in cōes vsus cōuertatur, antiquis Canonicis præbēdas suas pcipiētib. cōsuetas: reuocato in pristinum statum quicquid ab al-

scrutta

Marginalia:

† Primiceriatus [illegible] dignitas [illegible] Primiceriatus [illegible].

Priuilegiū [illegible] perdatur.

a *An & quando priuilegium [illegible] vno [illegible] actu vel pluribus amittatur,* vide gl. 1. in l. voluntatē, & [illegible] *Petrum de Bel pert.* C. de execu. tut. & per eudem in l. falso. C. de direct.

† Cap. 5. eo. tit. in 3. compilat.

b *Concord. text.* in l. si cum actū. ff. de neg. gest. & in l. fin. ff. de cal. & l. Papinianus exuli. ff. de mino.

c *Simile de concessione præbenda* c. vlt. lib. 6.

[illegible] partiū in præiudicium alterius post motā quæstionē cōtra Epo Ferrarien. circa præbēdas & possessiones fuerit attentatum. Nota quæ dā notabilia in hac decretali: Primo quod protestatio nō prodest illi, qui facit cōtra illā protestationē. Itē vbi certus Canonicorū numerus cōstituitur vel cōfirmatur, [illegible] ... [illegible]

a Protestatio non prodest illi qui facit contra illam protestationē.

b Certus Canonicorum numerus constituitur.

c De his cautionibus tractatur ... [illegible]

d Cautio datur post litem contestatam.

quatuor sociis [a] suis proposuit, quod Ferrarien. Canonici, vt eo [b] amplius suos redditus augmentarent, quo [c] prouentus Ecclesiæ (qui diuidi consueuerāt inter plures) in vsus cederēt paucorū, quatuordecim præbendas tantū, præter [illegible] quod mensæ communiter deputarunt, in eadē Ecclesia contra antiquam consuetudinem [d] statuerunt. Postmodum verò contra constitutionē ipsam voluntariè veniētes dictos quinque in Canonicos receperunt nullis præbēdis assignatis eisdē. Et licet eorum redditus nō modicum fuerint augmētati, nondū tamen eis voluerunt ex superexcrescentibus redditibus prouidere [e]. ¶ Verum ex aduerso fuit propositum, quo quatuordecim præbendarum numero in Ferrarien. Ecclesia instituto, & Apostolicæ protectionis præsidio roborato: cum ita in eadem Ecclesia præbenda vacasset, ad quorundam instantiam duos [f] ad eam, & postmodum ad præ-

dictæ constitutionis in Canonicos receperunt [g]: ita quod ipsi Canonici de Canonia nihil [h] perciperent, donec primi duo essent præbēdas integrè assecuti. Cumque per Canonicorū industriā [i] fuerit procuratum, vt ex possessionibus, quas Ecclesia tempore lōgo possedit, plures eis redditus soluerētur: superexcrescētes communi mensæ, quę minùs sufficiēs fuerat, deputauerunt: quos dicti quinque sibi postmodum petierunt contra Capituli cōstitutionem in beneficium assignari: & infrà. ¶ Mādamus, quatenus cum in constitutione prędicta, & confirmatione sedis Apostolicæ, vel fuerit, vel esse debuerit sicut consueuit, † expressum, nisi in tantum excrescerent Ecclesiæ facultates, quòd pluribus possent sufficere [m] competenter: & iidem Canonici in derogationem suæ constitutionis, ad vacaturas [n] præbendas quatuor receperunt [illegible] Episcopi dictum M. & quendam alium [illegible] sine præiudicio

testata. Vincen. Sed non credo, quod ista sit talis causa: quia quilibet agere poterat pro se, & sine aliis. & iste M. habebat mandatum ab aliis, aliàs non fuisset admissus procurator. Ber.

a ¶ Eis.) i. in tantum.

c ¶ Quo) i. in quantum.

d ¶ Consuetudinem.) Hoc nō multùm noceret, dummodo ex causa hoc facerent, vt dictum est ... [illegible]

e ¶ Prouidere.) Subaudi, quod ille M. cū sociis suis petebat ex illis fructibus superexcrescentibus sibi præbendas assignari.

¶ Gl. seq. recit. per obiect. quæ tripliciter soluitur.

f ¶ Ad eam.) Si hoc esset verū, talis receptio non valebat. ... [illegible] Sed probata nō fuit hæc forma: & ideo hoc obiicere nō poterat: quia fatebantur se fecisse contra constitutionem ... [illegible] quare non essent audiendi ... [illegible] & sic repellūtur suam turpitudinem allegātes ... [illegible] Vel dic ad eam, i. ea vacante, elegerunt duos simpliciter in Canonicos. Additio. Vel dic secūdū Ion. quod forte ambo diuidebāt præbēdam: seu simpliciter fuerūt electi in Canonicos, & nō ad ipsam diuidēdam, sed postea inter se ordinauerūt de præbēda diuidēda quod fuit illicitum: sed quia isti actus fuerūt diuisi, ideò secūdus non nocuit primo ... [illegible] dixit tamen plus sibi placere, quod not. de præben. c. dilectus ... [illegible] & illud quod ibi not. maximè in decre. dilectus. Io. And.

e Concor. l. [illegible] transactione. C. de transac. & l. [illegible] C. de cōd. ob tur. cau.

¶ Gl. seq. excusat ... [illegible] per quæstionem.

g ¶ Alium.) De quinto nō fit hic mentio: quia fortè Capitulum confitebatur illum elegisse.

¶ Gl. seq. notat protestationem nō prodesse, allegat tria iura in contrarium allegat ... [illegible] duplicitèr soluit.

h ¶ Sine præiudicio.) Hic ergo nō prodest protestatio: quod est verū quādo est cōtra substātiā facti, vel rei super qua fit: vt si protestatus fuisset cūm reciperet aliquē in Canonicum, vt nō haberet præbēdā: quæ substātia est negotij: quia qui receptus est in Canonicū non debet carere præbēda ... [illegible] Si vero protestetur sic, quod ea quę dicit, nō dicit animo cōtestandi litem: talis bene valet. Ioan. ... [illegible] quod quis sciens. Arg. contra ... [illegible] Solùm ubi protestatio nō valet, vbi protestans per opera-

f Receptus in canonicum non debet carere præbenda.

facit decurionē. ff. de decur. l. sola salarij ... [illegible]

¶ Glo. seq. obiicit, & soluit.

k ¶ Nihil perciperēt.) Videtur quod fuerit simoniacū ... [illegible] T. Dic. quod si intellexissent ... [illegible] inter partes quod nihil omnino perciperēt: simoniacū ... [illegible] sed intelligebant, quod tātum de præbendis diu ... [illegible] perciperēt, & hoc patet ex eo quod dicit ... [illegible] & Canonici nullum pactum ... [illegible] sed fecerunt simpliciter elegerunt illos ... [illegible] dis diutius nihil perciperent.

¶ Glo. sequens obiicit, & soluit.

l ¶ Industria.) Hęc videbatur bona allegatio: quia si per suam industriam redditus sunt augmētati, non debent cōmunicare aliis ... [illegible] Papa tamen nō ... [illegible] quia præiudicauerūt sibi eos recipiēdo ... [illegible] cōmodè sustētari ... [illegible] quia bene poterant ... [illegible] videre de cōibus redditib. nec distinguitur hic, qualiter ... [illegible] ditus augmētentur: nec refert ex quo augmentati sunt, vndecunque processerit ... [illegible]

Additio. Quòd si per industriā Canonici sua præbenda augmētetur, sibi cedit, nec diuidere cōpellitur ... [illegible] mune ... [illegible] augmētentur ... [illegible] Ioan. And. in nouellis.

m ¶ Possent sufficere.) Arg. conditionē subintelligēdam ... [illegible]

¶ Gloss. sequens ponit opinionem, quam reprobat.

n ¶ Ad vacaturas præbēdas.) Per hoc quod dicit ad vacaturas, dicunt quidam, vt Papa Inno. iiij. quod hæc decre. continet dispensationem, & non ius commune. Sed non est verum: imo continet ius cōmune: cum ex cōfessione vtriusque partis constet illos fuisse receptos in fratres, & ad ius canoniæ. Sed hoc est contra ius, quod aliquis recipiatur in Canonicum, & expectet præbendam: sed nullum percipere beneficium, si percipi possit, est contra ius ... [illegible] quia aliud est canonia, aliud præbēda, vt dictum est ... [illegible] & ideo Papa mandat eis dari superexcrescentes redditus.

¶ Glossa sequens quærit, & soluit.

g Quod est [illegible] quando pro ... [illegible]

h Canonia quid. Prębenda quid.

Canonia est ius, quod prouenit ex electione & receptione in fratrem, vt hic. Præbenda est quę procedit ex institutione & officio: quia ex quo quis facit officium, debet percipere beneficiū. Vnde & Laicus, vt dicit Vincē. potest habere præbēdam, & potest esse præbēdatus, sed non potest esse Canonicus ... [illegible] Nota quod omnis Canonicus debet habere præbendam: sed non conuertitur ... [illegible]

† Facit ad ... [illegible]

i Compellendo ad communionē ... [illegible]

n canonia differt à præbenda.

a ¶ *Vltra numerum.* Hic potest quæri, verum isti qui quotidie recipiuntur vltra numerum habeant vocem in electione Episcoporum vel aliorum Prælatorum? Dico standum esse cõsuetudini. Et si nulla sit cõsuetudo, adhuc nõ credo, quòd debeat vocari ad huiusmodi tractat⁹ vel electiones, cùm nõdũ habeãt plenè ius, etiam ... b ¶ *Cum integritate.*) c ¶ *Sed cum Canonici* ... ciuitate receperit quatuor vltra numerũ cõstitutum ... integritate propria ... contra sui cõstitutionẽ, quare nõ cõpellũtur cõicare suos redditus illis, vt sint oẽs æquales, cũ renũciare videatur suo priuilegio. ... Potest videri, ꝙ ipsi hoc non petiuerũt: vt in litera patet. & cõdẽnatio nõ debet fieri, nisi quatenꝰ petitũ est: vt j. *de ord. cog. c. cu dilectus.* Vel dicas, qđ si etsi petitũ fuisset, nõ debebãt cõdẽnari: q̃a nõ fuerũt recepti vltra numerũ præbẽdorũ. licet vltra Canonicorũ numerũ: vt satis apparet in litera ipsa: vt dicitur s. eo. c. in notula, per hoc.

vltra numerum [a] constitutum, antiquis Canonicis præbendas cum integritate [b] percipientibus consuetas superexcrescentes reditus prædictis Canonicis facias assignari: ita quòd si ex eis pares potuerint cum aliis sortiri præbendas: quod superfuerit, in communes Canonicorum vsus (sicut prius statuerant) siue aliter, prout meliùs videbitur, conuertatur: reuocatis in irritũ quæcunque ab alterutra partium in præiudicium alterius post motã quæstionẽ [c] coram Episcopo Ferrariẽ. circa præbẽdas [d] vel possessiões fuerint innouata.

¶ Idẽ Abbati, & Cõuentui S. Sylvestri.

¶ *Statutũ generale Laicorũ ad Ecclesias vel Ecclesiasticas personas, vel earum bona in earum præiudicium non extenditur: nec specialiter etiam, si earum commodũ & fauorem concernat. hoc dicit, quoad intellectum. Abb. Siculus.*

CAP. X.

Ecclesiæ S. Mariæ, & infrà. ¶ Nos attendentes quòd Laicis (etiam religiosis [e]) super Ecclesiis & personis Ecclesiasticis [f]

nulla sit attributa facultas: quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi: a quibus si quid motu proprio statutum fuerit, quod Ecclesiarum etiam respiciat commodum & fauorem, nullius firmitatis existit †, nisi ab Ecclesia [g] fuerit approbatum. Vnde statutum [h] Basilij † de non alienandis prædiis rusticis [i] vel vrbanis, ministeriis [k], & ornamentis [l] Ecclesiarum illa reprobatum fuit potissima ratione, quòd auctoritate non fuit Romani Pontificis roboratũ. ¶ Quod à Senatore factum fuerat in præiudicium monasterii non conuenti [m] nec cõfessi: [n] vel conuicti, in irritum reuocantes, easdem possessiones restituẽdas tibi sentẽtialiter definimus.

¶ Idem vniuersis Doctoribus Parisiis commorantibus.†

¶ *Pœna simpliciter apposita propter contumaciam in dubio intelligitur temporalis, & non perpetua.*

CAP. XI.

Ex litteris † vestræ deuotionis accepimus: & infra.

distĩ. bene quidẽ, vnde hæc decretalis sũpta fuit. & j. *de reb. eccle. non alie. c. cũ Laicis.* q̃a ius spirituale, puta ius eligẽdi in Ecclesia collegiata, etiã si sit Patronus, non cadit in laicũ. j. *de electio. c. sacrosancta. & c. Massana.* non obstante aliqua consuetudine: vt ibi dicit Gregor⁹. Nec de re [d] spirituali cõpromitti potest in Laicũ. *de arbi. contingit.* nec iudicare de rebus Ecclesiæ pollũt. j. *de iud. c. decernimus.*

¶ *Glo. seq. arguit, & remittit.*

f ¶ *Personis ecclesiasticis.*) Arg. quod eodẽ iure cẽsẽri debẽt bona Clericorum & Ecclesiarum: vt j. *de sen. & hone. cle. c. Gle.* vbi de hoc.

¶ *Glo. seq. notat & remittit.*

g ¶ *Ab Ecclesia.*) Sic ergo quod aliàs est infirmũ, cõfirmatio Papæ facit firmũ. j. *de transact. ca. 1.* De hoc dictum fuit s. *eo. tit. c. cu accessisset.*

h ¶ *Statutu.* 96. dist. c. bene quidem.

i ¶ *Prædiis rusticis.*) Rusticũ prædiũ appellatur, quod est sine aliquo ædificio. Vrbanũ prędiũ, vbi factũ est ædificiũ vt domꝰ: vt *ff. de verb. sig. l. vrbana præ.* vt *ff. de ser. rust. l. 1.* & *ff. de ser. vrb. præ. per totũ.* & *ff. de ser. vrb. pra. per totu.*

k ¶ *Ministeriis.*) vasis vel instrumentis.

l ¶ *Ornamentis.*) vt palliis & consimilibus, quibus ornatur Ecclesia.

¶ *Glo. seq. exponit, obijcit & soluit.*

m ¶ *Non conuenti.*) Bene dicit, non conuenti. quia conuentio siue citatio est principium siue fundamentum ordinis iudiciarij. Primò. n. est quis citãdus: vt infra *de maio. & obe. c. inter quatuor. & j. de proba. cap. quoniã cõtra falsam.* vbi cõsimiliter ordine ponuntur citationes, & dilationes, &c. per cõuẽtionẽ perpetuatur iurisdictio delegati. j. *de offi. delega. c. gratũ.* Sed videtur quòd potuit procedere altera parte absente, cũ esset iudex appellationis. j. *de app. c. sæpe. & 2. q. 6. es qui appellat. in princ.* ibi appellatore cessante. & dicit lex, quod quasi priuilegiũ sit illius, qui cognoscit de appellatione, procedere altera parte absente. *C. de re. p. app. l. Vlt. § illud.* Sed non est ita. Sẽper enim quis debet citari [f] quæcunque sit causa etiã in causa appellationis. j. *de appel. per tuas.* immo nõ valet sententia, vbi perẽptorium edictum non venit ad absentis notitiã vel ad eius domicilium. *ff. quæ sen. sine appell. l. 1. § . itẽ cum ex edicto.* Et Ioan. de Anchera corã iudice appellationis erat, nec defẽdebat monasteriũ, q̃a dicebat, quod nõ possidebat.

Additio. Vnde contraria locum habent, quando est quæstio inter appellãtem & appellatum. hic verò monasterium nec erat appellans, nec appellatum, secundùm Abb. Io. And.

n ¶ *Nec confessi.*) Et hoc verum est: quia nemo iudicãdus est nisi conuictus vel sponte cõfessus. [g] quod si fiat, sentẽtia nulla est: vt 2. q. 1. nos in quenquam. per *decre. quam habes.* j. *de lit. penden. c. Ecclesia.* intelligas finem istius capituli.

e Tex. est in l. 2. C. de præscrip. long. temp. & in l. vlt. bonum. ff. iud. sol. & C. ne de sta. defun. f si pater.

f Nisi fuisset terminus assignatus⁹, quo haberet vicem per. emptory. j. de app. sępe. Io. An. in no.

g Facit tex. in l. proinde. ff. ad l. Aqui. & C. de confess. l. fin.

d Quod dic. vt not. de iur. pat. nobis. Io. And. in no.

† Vide ca. quæ in Ecclesiarũ. s. hoc tit.

† Hic erat præfectus vrbis Rom.

† Cap. 11. in 3. cõpilatio. est. de iureiurando.

e ¶ *Etiã religiosis.*) Post motã quæstionem. ... Not. qđ quicquid in præiudiciũ alterius partis lite pendente fit, debet in irritum reuocari. j. *vt lit. penden. c. Ecclesia S. Mariæ.* j. *de despon. imp. c. ad dissoluendum in fine. &* de rei vendi. l. si fundum. & l. certum. 11. q. *Arg. cõtra.* j. *de resti. in integ. c. conuenissent. in fine.*

d ¶ *Circa præbendas.*) Vt si aliqua præbenda de antiquis vacaret lite pendente: & illa forte sit alij assignata: vel si aliquis possessiones illas, quas petebãt, sibi in beneficiis occupauit: totum debet in irritum reuocari.

Ecclesia S. Mariæ.) Famosa est hæc decr. & cõmuniter sic summatur. *Causæ Ecclesiarum per constitutiones Laicorum lædi non debent.* Diuiditur principaliter in duas partes. In prima ponitur duplex definitionis motiuum. In secũda definitio quoad à Senatore. Abb. Sicu.

¶ Casus: ponitur. Ecclesia S. Mariæ in via lata mouit quæstionẽ cõtra Ioan. de Anchera super quibusdã possessionib. coram iudice delegato à Rom. Senatore. lite pendente. Idẽ Ioan. possessiones illas trãstulit in monasterium S. Sylvestri. tãdẽ iudicatũ fuit idẽ Ioan. appellatũ fuit ad Senatorẽ, corã quo dicebat se nõ esse cõuentũ dumquia nõ possidebat illas possessiones. Demum Senator Romanus occasione cuiusdã statuti, in quo cõtinebatur, quod si quis rem litigiosam lite pẽdẽte transferret in alium, illa possessio deberet auferri possessori, & petitori dari: spoliauit monasterium possessionibus illis, & restituit illas Ecclesiæ S. Mariæ monasterio non citato vel confesso vel conuicto. Vnde monasterium cõquestum fuit D. Papæ. Papa cõsiderãs qđ Laicis quãtumcunq; religiosis sup Ecclesiis & personis Ecclesiasticis nulla est attributa facultas, & si ab illis pprio motu quid statutum fuerit, quod etiã Ecclesiarum vtilitatẽ respiciat & fauorem, nulliꝰ debet esse momẽti nisi per Romanã Ecclesiã fuerit approbatum: (vnde statutum Basilij de nõ alienãdis prędiis rusticis vel vrbanis, ministeriis & ornamẽtis Ecclesiarum, licet in se bonũ fuerit, illa ratione reprobatum fuit, q̃a per sedẽ Apost. nõ fuit roboratũ) ideo qđ a Senatore fuerat factũ in præiudicium monasterij non conuẽti, non confessi, non cõuicti. D. Papa in irritum reuocauit, & easdẽ possessiones restituit monasterio supradicto. No. qđ Laici de rebꝰ Ecclesiæ, vel psonis Ecclesiasticis nihil disponere possunt in pjudiciũ Ecclesiæ. Itẽ qđ sentẽtia lata contra absẽtẽ non citatum, non confessum, non conuictum, nihil valet. itẽ nota, quod iudex Ecclesiasticꝰ potest retractare sentẽtiã iniquã iudicis secularis.

e ¶ *Etiã religiosis.*) Sic ergo Laici de reb. Ecclesiæ nihil disponere possũt, siue in tẽporalib. siue in spiritualib. vt hic, & 96.

Ex litteris.) Pœna priuationis à cõmunione, quæ propter contumaciam ex constitutione infertur, tẽporalis est, & non perpetua. Io. And. Prima pars ponit statutum: & factũ, ex quo surgit dubitatio. Secunda dubitationẽ soluit, duas rationes inducẽs. Secunda ibi, *Quia tamẽ.* Abb. Sicul. Ista decretalis erat *in tit. de iureiur.* in tertia compilatione. Casus. Magistri artium liberalium Parisiis commorãtes, à consuetudine antiqua in quibusdã articulis deuiauerit. Vnde ipsi volẽtes consuetudinẽ pristinã reformare, iuramẽto interposito statuerũt, qđ si quis Magistrorũ ordinationi Vniuersitatis ipsorũ duceret resistẽdũ, & tertiò cõmonitꝰ Vniuersitati eorũ parere cõtẽneret, ex tũc cõsortio Magistrorũ priuaretur. pp ꝙ Magister G. s. d. cõtione ipsorũ fuit priuatꝰ. tãdẽ voluit obedire Vniuersitati: sed verũ debeat recipi, dubitatur: q̃dã dicebãt, ꝙ sic debeat remanere priuatꝰ. Alij dicebãt, ꝙ eo posset recipi pp iuramẽtũ absq; licẽtia aps. Vñ Papa cõsultꝰ rñdet ꝙ cõstitutũ nõ fuit, vt huiusmodi

huiusmodi priuatio in perpetuũ duraret, cum et de iure cõmuni, quã de consuetudine Ecclesiæ extiterit aliàs, & extat, vt qui propter cõtumaciã aliorũ cõmunione priuatur, cũ satisfacere voluerit, restitui debeat; Mãdat Dominus Papa, qđ dictũ Magistrum obedire volentẽ admittant in magistralibus ad cõsortiũ Vniuersitatis. No. quod q simpliciter à communione aliorum excluditur propter cõtumaciam, debet recipi, cũ satisfacere voluerit. Itẽ nota, quod iuramẽtũ est benigne interpretandum.

a ¶ *Fide.* Iuramento.

b ¶ *Tertioue.* Hęc est enim legitima & canonica citatio siue admonitio trina. 24. *q.* 3. *de illicita.* §. *de commẽtione.* 16. *q.* 7. oẽs decimæ. *&* 17. *quæ.* 4. de Presbyterorum. quia vindictã semper debet præcedere monitio 12. *q.* 2. *indigne. in prin.* ĩ. *de vi. & ho. cle. c. Vl. &* ĩ. *de sen. exc. cõtingit.* 2. *& c. sacro.*

c ¶ *Intra triduũ.* Nimis breuis fuit terminus, quia non poterat deliberare ad plenũ, & ideo potuit in prõptũ incidisse periculũ. simile. 2. q. 6. anteriorum primo respõso, vbi olim triduũ dabatur ad appellandũ, vnde dati fuerunt postea decẽ dies, vel alterum terminum decẽ dierum statuisset: qa illud tempus modicum appellatur. *ff. de constitu. pecu. l. promissor.* §. 1. & propter breuem terminum potest appellari. ĩ. *de dila. cap.* j.

Terminus ad appellãdum qualiter datus.

¶ Licèt à vobis fide [a] præstita fuerit constitutũ, vt si quis Magistrorum ordinationi Vniuersitatis ipsorũ duceret resistẽdũ: & primò, secundò, tertióve [b] commonitus infra triduũ [c] vniuersitati parere contẽneret, Magistrorũ, ex tũc beneficio societatis eorũ in magistralibus priuaretur: & ob hoc Magister G. fuerit eorũ communione priuatus. ¶ Quia tamen constitutum non fuit, vt in perpetuum [d] huiusmodi priuatio perduraret: cũ tã iuris canonici [e], quàm nostri moris existat, vt is qui propter contumaciã communione priuatur, cùm satisfactionẽ congruã exhibuerit, restitutionem obtineat: Mandamus quatenus supradictum Magistrum statutis vestris nunc humiliter parere curantem, ad communionis vestræ consortiũ in magistralibus admittatis [f].

¶ Honorius iij. & Cantori Cabilon.

¶ *Nõ possũt Canonici sine causa restringere numerũ Canonicorum seu prabendarum. Abb. Sic.*

¶ *Gloss. seq. ponit opi. Inno. pro qua alle.* §. *iura. Alle. in contrarium, & soluit.*

Excludere simpliciter, & excludere in perpetuum, an differant.

d ¶ *In perpetuum.*) Dicit hic Innoc. quod aliud est aliquem simpliciter excludere, & aliud in perpetuum excludere. simile. 33. q. 4. *non oportet.* 2. *in gla. fin. & simile.* 1. *q.* 1. *sunt nonnulli. Ver. beatus, ibi, non dicit. &* ĩ. *de dona. c. pastoralis. sic. ff. pro soci. cum societatem. &* l. 3. §. 1. *& in gl. Arg. contra* 50. *dist. c.* 1. *in fi.* ibi, non statuta, sed temporaliter dilata credatur. *& C. de pe. l. seruum. in fi.* ibi, eum qui aliquando ex quo enim non est tẽpus definitum, de quolibet tempore intelligitur. 1. *q.* 1. *eos, & ff. de cust. l. si rem* §. *Vlt. &* ĩ. *de priuile. c. quia circa.* vbi verbũ simpliciter positum ad futura tempora trahitur, & generaliter intelligitur. Itẽ inuenio quod idem est perpetuo remouere, quod simpliciter remouere: vt 1. *q.* 1. *reperiuntur. in fi. &* 76. *dist. si quis ex Episcopis.* 10. *q.* 1. *quia Sacerdotes.* 27. *q.* 1. *de Viduis.* 10. *&* ĩ. *de coha. cleri. & mulie. c. clericum.* Sed circa talia considerãda est natura siue causa cuiuscumque negotij. hic enim punitur contumacia, & non pro crimine: & contumacia sæpe purgatur, vt facilè est videre in multis.

e ¶ *Iuris canonici.*) ĩ. *de sen. excõ. c. per tuas. &* ĩ. *de Ver. signi. c. cùm olim. & c. ex parte.* ibi, est exẽplum de contumacia & crimine.

¶ *Glo. sequens vera per quæstionem.*

f ¶ *Admittatis.*) Non obstante illo mãdato, si quid in medio tempore deliquisset, posset repelli ĩ. *de testi. cog. c. præterea. arg. ff. de transa. l. cum Aquiliana.*

ADDITIO. Vide *de iure. c. Sentẽs. super gl.* 2. Io. And. in nouel.

Ex parte.) Nõ valet statutum, per quod diuin⁹ cult⁹ sine causã diminuitur, etiãsi super hoc intercesserit in forma cõmuni Papæ cõfirmatio. Io. And. primò narrat factum corrigẽdũ. In secunda corrigit. secunda ibi, *Nolẽtes.* Abbas Sicul⁹.

¶ Casus sic ponit. Eduẽ. Canonici, vt maiorib⁹ redditib⁹ abundarẽt, numerum præbẽdarum in Ecclesia Eduẽ. ab antiquo statutũ restrinxerũt, licèt reddit⁹ ipsorum nõ fuerint deminuti: significauit hoc Ep̃s Eduẽ. D. Papæ. nolẽs igitur Papa cultũ diuini numinis diminui, sed potiùs augmẽtari, mãdat quibusdã, vt antiquum numerum faciant in Ecclesia Eduen. seruari. & si quas præbẽdas à tẽpore vltimi statuti vacasse inuenerint, personis idoneis illas cõferãt de cõsilio Ep̃i, nõ obstãte aliqua cõstitutione super hoc à Canonicis ipsis facta, aut cõfirmatione à sede Apost. obtenta. Not. quod numerus Clericorum per solos Canonicos non potest diminui: nec valet statutum super hoc factum, nisi Papa ex certa scientia illud confirmaret.

g ¶ *Propriis commodis inhiantes.*) i. cupiditati intẽdentes. vitium denotat. simile. ĩ. *ce. c. cum omnes. &* ĩ. *eod. c. cum M. Ferrariensis.*

¶ *Gl. seq. infert à contrario, & remittit, in fi. alleg. contrariũ.*

h ¶ *Diminuti.*) Secus si essent diminuti: qa tũc videtur quod auctoritate Ep̃i possunt diminuere numerũ. *Arg.* ĩ. *de Vita & hone. cler. cap. quoniã. Vt aut.* sicut augmẽtatis facultatib. plures possunt institui etiã vltra numerum statutum ĩ. *ea. c. cũ M. argi.* ĩ. *de cen. c. quanto. &* 21. *dist. in nouo & C. de Episco. & cle. c. in Ecclesiis.* de hoc dictũ est. ĩ. *eod. c. cum accessissent.* dic vt ibi. Arg. contra. ĩ. *de Ver. sig. c. Vltimo.*

¶ *Glo. seq. reci. per quæstionẽ de qua cõfirmatione loquitur litera.*

i ¶ *Cõfirmatione.*) Sub forma communi impetrata: quia talis cõfirmatio nihil noui tribuit. ĩ. *de cõfir. Vti. Vel inuti. c. cũ dilecta.* §. *nos igitur. Ver. nolẽtes. &* ĩ. *de cõces. præb. c. quia diuersitatẽ. in fin. &* ĩ. *de priuileg. c. ex parte.* quia qui confirmat, non donat. ĩ. *de fid. instr. c. inter dilectos.* §. *cæterum.* per tales cõfirmationes non intelligit Papa iuri alicuius derogare. ĩ. *de offi. ordi. c. licet.* §. 1. quia inde nõ debet nasci iniuria. vnde iura oriuntur. ĩ. *de accu. c. qualiter & quãdo* [a]. *C. Vnde Vi. l. meminerint.* Quando valet cõfirmatio Papæ, & quãdo non, dictũ est ĩ. *eo. c. cum accessissent. &* ĩ. *de confir. Vti. Vel inuti. c.* 1. *&* 2. [b]. Et quia obtenta fuit ista confirmatio tacita veritate de antiquo statuto: & quòd facultates Ecclesiæ non essent diminutæ.

† Ex hac decretali aperte colligitur, non valere statutum per quod cult⁹ diuinus sine causa diminuitur, etiãsi in forma cõmuni per Papam fuerit confirmatum.

† Hũc text. dixit Card. Floren. esse fin. ad hoc quod appel. confirmationis intelligitur de confirmatione in forma communi.

a *Concor.* text. in l. & quia cũ gl. in verb. nec ipsa lex ff. de rat. cau. iud.

b *Adde melterem gl. de iure in cap. stat. in ver. auctoritate.*

k ¶ *Personis idoneis.*) Hoc semper subintelligitur. ĩ. *de elect. c. causam quæ.* talibus enim beneficia sunt conferenda, aliàs puniuntur dantes & recipientes ĩ. *de elect. c. nihil est, &* ĩ. *de præb. c. graue.*

l ¶ *Cum consilio.*) De hoc traditur ĩ. *de elect. c. ne pro defectu. & c. cum in veteri.*

CAP. XII.

Ex † parte Episcopi Eduensis fuit propositum: quod Canonici Eduẽ. propriis commodis inhiantes [g] præbendarum numerum ab antiquo in Ecclesia Eduẽ. statutũ (licèt non sint eius diminuti [h] redditus) restrinxerunt: & infrà. ¶ Nolentes igitur diuini numinis minui cultum, sed potiùs augmentari: Mãdamus quatenus antiquum numerum facientes auctoritate nostra seruari: præbendas, quas à tempore vltimi statuti inueneritis vacasse in Ecclesia memorata (non obstãte aliqua constitutione super hoc à Canonicis ipsis facta, vel confirmatione [i] † à nobis ab eisdem obtenta) personis idoneis [k] cum consilio [l] Episcopi conferatis.

¶ Gregorius IX. Archipresbytero S. Mariæ Maioris de vrbe.

¶ *Cõstitutio futura respicit, & non præterita: nisi in ea de præteritis caueatur.*

CAP. XIII.

Quoniã constitutio Apostolicæ Sedis omnes adstringit [m], & nihil debet obscurum...

Quoniam constitutio.) Diuiditur: quia primò ponit causã cõstitutionis declarandæ. Secundò declarationem: ibi, *declaram⁹.* Tertiò declarationis rõnẽ: ibi, *cum leges.* Abb. Sic.

CASVS. Dñs Gregorius Papa fecerat quãdam constitutionẽ in Ecclesia S. Mariæ maioris de vrbe, quæ cõstitutio est ĩ. *de maio. & obe.* quæ incipit *statuimus*, in qua dicitur ꝙ Presbyteri primũ locũ obtinẽt: Diaconi secũdũ: Subdiaconi tertiũ, & sic de reliquis ordinatim, etiãsi posteriùs admittatur: & qui maior est ordine, in portiõe pcipiẽda sit potior, etiãsi posteriùs sit recept⁹. Sup ista cõstitutione dubitatur, vtrũ cõstitutio illa traheretur ad pterita, vel ad futura tãtũ. Dicit Papa, ꝙ cõstitutio ista sedis Apost. oẽs adstrigit, & nihil debet obscurũ & ambiguũ cõtinere: & ideo declarat cõstitutionẽ pdictã, dicẽs ꝙ constitutio ista nõ ad pterita, sed ad futura tãtũ debet extẽdi: qa leges & cõstitutiones dãt formã futuris negotiis, & nõ pteritis, nisi nominatĩ in eis dicatur, de pteritis negotiis. Not. qđ cõstitutio Papæ generalis est, & oẽs ligat, cùm sit iudex omniũ. Itẽ not. quod qui ius cõstituit, debet ipsum declarare. Item cõstitutio debet esse aperta & clara. Itẽ constitutio futura tãtum respicit, nisi aliud caueatur ibidẽ.

m ¶ *Adstringit.*) Cũ sit iudex ordinari⁹ oĩum Christianorũ, & mater omnium Ecclesiarum: vt 9. q. 3. cuncta per mundũ. & si etiam aliquid graue pręcipiat, faciendum est. 19. *dist. in memoriam. &* 100. *di. contra morem. in prin.* Et dic omnes, scilicet de sua iurisdictione: quoniam potestates distinctæ sunt. 10. *dist. quoniam. &* ĩ. *de appel. c. si duobus,* nisi fortè ratione peccati. ĩ. *de iud. cap. nouit. arg.* & omnes dignitates ordinis cuius-

cuiuscunque Ecclesiæ Roman. constituit. 22. *dist. in omnes.* idem est in sententia Papæ: quia sicut ipse iudicat, alij iudicare debent. ꝭ. *de re iud. c. in causis.*

¶ *Gl. seq. recit. per quales sit lex, vel contra.*

a ¶ *Ambiguum.*) Lex enim siue constitutio debet esse honesta & iusta & nullam obscuritatem continere. & talis, vt nemo per eam decipi aut per obscurā cōstitutionē in laqueū incidat. debemus laqueum iniicere. 1. q. 1. de vitiis. nec debet nos inducere per legem obscuram vel dubiā aliquid, quo nos cohibere debet. arg. ꝭ. *de accus. libe. Venire. c.* Gaudemus & qui me defendere debet, non debet me impugnare. ff. *si ser. vend. l. altius.*

vel ambiguum [a] continere.

¶ Declaramus [b] constitutionem [c], quam nuper super præferendis [d] in perceptione portionis Maioribus, & consuetis seruitiis [e] à Minoribus exhibendis, edidimus, non ad præterita, sed ad futura [f] tantùm extendi. Cùm leges & constitutiones futuris certum sit dare formam negotiis, non ad præterita facta trahi †: nisi nominatim in eis de præteritis caueatur.

TITVLVS III.

De Rescriptis †.

¶ Alexander iij. Senon. Archiepiscopo.

¶ *Priuilegio generali secundū ius commune obtento, obstare scriptū speciale, etiam de eo mentionem non faciens. hoc dicit secundum intellectum magis communem.*

b ¶ *Declaramus.*) Bene dicit, *declaramus*: quia nullus alius posset eam declarare siue interpretari: quia ad eū pertinet interpretatio, ad quē pertinet constituere. ꝭ. *de sen. excommun. c. inter alia. §. Vt igitur. &* 11. q. 1. c. *Clericum. §. ex his omnibus & C. de leg. l. 1. & vlt. & ff. de prec. stipu. l. in præteritis.* Et si super priuilegia Apostolicis quæstio oritur, non vult Papa de ipsis per alios iudicari. ꝭ. *de iud. c. cum venissent.*

c ¶ *Constitutionem.*) Quam habes *infra de maio. & obe. c. statuimus.*

¶ *Gl. seq. remittit. cum seq. ad decre. c. statuimus.*

d ¶ *Præferendis.*) An plus debeant maiores minoribus percipere dicemus super illa constitutione *statuimus.*

e ¶ *Consuetis seruitiis.*) Quid debeant minores maioribus, tractatur tam in textu, quàm in gl. 93. *dist. c. à Subdiacono.* & de hoc etiam dicemus in illa constitutione *statuimus.*

¶ *Gl. seq. not. at, & duos casus excipit.*

f ¶ *Futura.*) No. ergo constitutionem respicere futura tm̄, & non præterita. sic ꝭ. eo. c. *cognoscentes. arg. 32. dist. ante triennium. alias. &* 81. *dist. in ill. proposuisti.* nisi sit constitutio iurisinterpretatiua, quæ etiam respicit præterita. ꝭ. *de vsu. c. cum tu.* Vel nisi dicatur in ipsa cōstitutione, quòd ad præterita trahatur. 1. q. 1. *si quidam. & ꝭ. de elect. c. cum in cunctis. §. hæc* ... & C. *de leg. l. leges. 2. &* hic in fi. vbi dicitur, nisi de præteritis, &c. & ꝭ. *de rescr. cap. ad audientiam.*

DE RESCRIPTIS.

¶ *Post de constitutionibus, quia parum est iura cōdere, nisi sint ministri, qui ea exequātur. Vt in c. commissa de elect. lib. 6. & ... periculum. §. præterea. eo. tit. & lib. ideo post rubricam ... intendit tractare de ministris iuris. Et quia ... datur per rescripta, ideo præmittit hanc rubricam ... .*

Ista materia tractatur 25. q. 1. & q. 2. per totum.

Sicut Romana.) Primò ponitur decisum exordium. Secundò consultatio ibi, *Quæsitum.* Tertio responsio ibi, *inquisitioni.* Quartò responsionis ratio ibi, *Quia.* Abb. Siculus.

¶ *Casum sic pone, vt omnis tollatur dubitatio.* Quidā propter suam culpam, quia sæpè deliquerat in appellando, priuatus fuit beneficio appellationis, vt puniretur in eo, quo peccauit. impetrauit indulgētiam vt sibi liceret appellare: & sic restitutus fuit iuri cōmuni, vt posset appellare vt priùs. Quidam alias impetrauit litteras contra istum, qui habebat indulgentiam super aliqua causa appellatione remota, vocatus fuit iste ad iudicium: confisus iste de indulgentia sua appellauit ad Papam. quæritur an tali appellationi sit deferendum, postquam appellatione remota causa iudici est commissa: quia speciale mandatum derogat generali. No. quod speciale mandatum derogat generali.

¶ *Glo. seq. obiicit, quòd indulgentia est superflua, ponit opinionem, quam reprobat per finem c. & obiectioni dupliciter respondet.*

g ¶ *Vt liberè.*) Ista indulgētia superflua videtur ꝙ iure cōmuni liberū est appellare, quādocūq. aliquis grauatur: aliàs nō licet ante sentētiā. ꝭ. *de appell. c. Vt debitus honor.* olim indifferēter & liberè licebat appellare, nisi appellatio manifestè fuisset frustratoria. 2. q. 6. *ad Romanā. & ꝭ. de appell. c. per ...* sed quod de iure communi competit, superfluum est precibus impetrare. C. *de thesau. l. 1. lib. 10. & ff. ad muni. ... §. Celsus non probat ergo fuit superflua.* Quidam dicūt ad hoc vt indulgentia ista valeat, quod licitum est huic appellare vbique, vbi ius inhibet appellare propter contumaciā, quia contumax non audiatur appellans. 24. q. 3. *de illicita. 1. §. de contemptione.* ibi, quinimo. & aliquos tales casus inuenies 2. q. 6. c. *et qui appellat. §. sunt etiam quorum.* Sed ista solutio stare nō pōt: qa dicitur hic in fine: *speciale derogat generali*. quia ibi ista indulgētia cōcessa fuit contra ius cōe: quia priuilegium dicitur quasi lex priuata. 3. *dist. priuilegia.* sed priuilegiū non tollitur per ius cōmune, nisi de ipso priuilegio mētio fiat. arg. ꝭ. *eo. c. cū ordinem.* & priuilegiū non tollitur per aliud priuilegium, nisi fiat mētio in secundo de primo. ꝭ. *de præscr. c. Veniens.* sed ille qui impetrauit causam committi secundum ius commune, impetrauit appellatione remota: nec fecit mentionem de priuilegio partis aduersæ: & tamen valēt secundæ litteræ, quia speciale derogat generali. & ita siue dicas, quòd litteræ secundæ fuissent priuilegium, siue rescriptum secundùm ius commune, nō potest stare hæc solutio. ergo necesse est dicere, quòd ille qui impetrauit, vt generaliter posset appellare, impetrauit secundùm ius cōmune: vt verum sit quod speciale derogat generali. Potest ergo dici, quòd persona ista impetrans talis erat, quæ propter delictum & culpam suam non poterat appellare: quia fuerat ei interdictum appellare: vnde ius commune ex indulgentia redditur ei. & est simile C. *de inoff. testa. l. si quando.* & sic debet intelligi vt potiùs res valeat quàm pereat: vt. ꝭ. *de priuile. c. in his & ꝭ. de ver. sig. c. abbate. ff. de reb. dub. l. quoties. 1.* Si ergo talis indulgentia emanauerit, vt liberè possit appellare, nihil aliud videtur Principem cōcedere, nisi vt habeat consuetam & legitimam appellādi potestatem: vt dicit lex prædicta, si quando. & sic nullum contrariū. Vel potest dici ꝙ solū ius cōmune indulgetur huic ad cautelā: quia solet plus timeri, & c. 23. *dist. quāquā. & ꝭ. de iureiu. c. & si Christus. & ꝭ. de procu. q. a in causis. & ꝭ. de hære. c. si aduersus.* Et si hodie talis indulgentia concederetur, dicerē, ꝙ liceret ei appellare etiāsi nō grauaretur, nisi exprimeretur causa indulgētiæ ibi.

h ¶ *Quia speciale.*) ꝭ. *de off. deleg. c. studuisti. & ꝭ. eod. pastoralis.*

¶ *Gl. seq. circa reuocationē distinguit inter rescripta ad causas principales, ad causas appellationū, priuilegia, & litteras beneficiales. in fi. soluit duo cōtraria de decr. ex tua. & decr. ex parte.*

i ¶ *Mandatum.*] Circa reuocationem rescriptorum siue litterarum D. Papę ita distingue. Et primo circa rescripta, quę impetrantur de iure cōmuni ad lites contentiosas. Si primū rescriptum sit generale, & secundum speciale ab aduersario impetratum: secundum valet, nō primū: ita tñ ꝙ specificatio generalitatis nōdū sit facta vt hic, & ꝭ. e. c. pastoralis. siue fiat mētio in secundo de primo, siue non quia speciale mādatum, &c. Et si primū sit speciale, & secundū generale, idē iuris est. s. ꝙ speciale, valet. ꝭ. eo. c. *abbatē.* Si verò primum est speciale, & secundū est speciale, si secūdū expressam facit mētionē de primo, tunc valet secundū, & non primum. ꝭ. *eadē. c. cæterū. & infra, de re iudica. c. inter monasterium. ꝭ. de off. delega. c. cùm. & c. proxi.* aliàs si non facit mentionē, valeret primū, & non secundum per iura proximè dicta. & hoc intellige in negotiis iam cœptis citatione iam facta & de hoc nota. ꝭ. *de appel. c. Vt debitus. in fi. illius not. & si. & in illa nor. sed nunquid.* Si vero nec primum nec secundum est iudici præsentatum, & bene potuit præsentari, tunc valet illud, quod primo iudici extitit præsentatum secuta citatione, & ita alter potest præuenire primum impetrantem, licet in secundo non fiat mētio de primo. ꝭ. *de appell. c. Vt debitus* hæc est opinio Papæ, Inn. iij. Si vero primus impetrans non potuit suas litteras iudici pręsentare, valebunt vsque ad annum: & in hoc casu possumus adhuc seruare illa iura ꝭ. eo. c. *sollicitudinem. & c. plerunq;*, dum tamē hoc fuerit publicè protestatus. cùm per eū nō steterit quò minùs suis literis vteretur.

† *Post concil. Lateran. sub Alex. 3. part. 10. c. 11. & c. 1. eo. tit. in 1. compilat.* † *Adde tex. in §. audiēt in auth. de iudi. coll. 6. & l. non solum. iuncta glos. in verb. restituere. ff. de min. & l. intra minores. cum gl. in ver. appellare. eo. tit.*

† *Facit tex. in l. cum de lanionis §. cui fundū. & §. fe. ff. de fund. inst. & l. seruus vrbanis. §. si alij. ff. de leg.*

De reuocatione rescriptorum accurata disputatio.

retur. j. de offi. ord. pastoralis. in fi. & optime habes quod protestatio sit præmittenda necessario, vbi currit tempus, nisi protestatio præcedat. j. de appella. c. vlti. & j. de elect. c. vlti. & 16. q. 3. placuit. §. hac de præscriptionibus, ver. is autem. aliàs si hoc non fuerit protestatus, valent secundæ, si iudici exhibeantur, & procedat saltē ad citationē. sed si exhibuit primus iudici & citauit, nec potuit postea habere copiā iudicis intra annū: idē est dicēdum, quod expectari debet per annū: postea verò valent secundæ, nec ampliùs expectari debent iudices primi, ne lites fiant penitus immortales: & quia fit præiudicium ei, qui non possidet in expectationē. Vel satis posset dici, quòd illa duo iura c. si autem. & c. plerunque trahantur ad illā cōstitutionē, vt debitum. hæc est sententia Papæ super decre. cęterū. j. eo vt finis litib. citius imponatur. j. de dolo & contu. c. finem. & c. Venerabilis. & C. de iudi. l. properandum. in prin. a. In litteris quæ impetrantur ad appellationē, standum est illis iuribus. j. de appel. c. sæpe. & c. oblata. & j. de confir. vti. vel inut. c. bona. & in aliis cōstitutionibus promulgatis super appellationib. Super priuilegiis ita dicas: quod si secundum priuilegium non faciat mentionem de primo, semper valet primum, & non secundum. b j. de præscr. c. vegiens. hoc planum est. Si vero rescriptum secundum ius cōmune impetratur contra priuilegium, siue contra priuilegiatas personas, non valet rescriptum nisi faciat mētionem de priuilegio: quia tacita veritate obtentum est. ita loquitur j. eo. tit. c. cum ordine. Si autē primum rescriptum sit impetratū de communi consensu partium: & altera pars aliis iudicibus impetrauit causam committi tacito de illo consensu, & in secundis fiat mentio de primis, non valent secūdæ, immo in expensis condemnari debet primo impetranti. j. eodem tit. c. cæterum. j. de re iud. c. inter monasterium. & j. de offic. deleg. c. coram. In beneficiis impetrandis si diuersæ litteræ à diuersis contra aliquam Ecclesiam impetrātur, nec in secundis fiat mentio de primis: illæ solummodo valent, & ille illud beneficium obtinebit, qui primo litteras suas præsentauit. j. eod. tit. c. Capitulum sanctæ crucis. & j. eo. c. Abbatem. ad hoc facit j. de appel. c. vt debitum. Alij vero dicunt contrarium. Si verò in secundis fiat mentio de primis, seruabitur forma litterarū secūdarū. ar. j. eo. c. cū dilecta. Si vero aliquis litteras plures impetrat pro beneficiis plurib. obtinendis in plurib. Ecclesiis: & in aliis nō fit mentio de aliis: nō valēt secūdæ, si iā receptus est per primas, nisi secundæ expressam faciāt mentionē de sua receptione: vt j. ea. decre. Grego. c. in nostra. Item si impetrauerit primas, & ex eis obtinuit aliquas pensiones renunctādo beneficio litterarum, si aliàs postea impetrauerit hoc tacito, nō valēt j. eo. ad audiētiā. 2. illa decr. j. de fil. presby. c. ex tua. nō contradicit iis quæ dicta sunt: quia ibi primæ litteræ continebant indulgentiā, vt ille posset dispensare cū filiis sacerdotum: secundæ continebant gratiā, sed de iure, & primę erāt generales, & quod per eas factum erat, nō reuocatur per secūdas, quia veritate tacita impetratę fuerant: quia tacuit ille dispēsationem factā cū illis filiis presbyterorum. Si autē impetrasset cōtra alios, cū quibus nondū fuerat dispensatū, bene valuissent litteræ illæ. Itē illa j. de offi. deleg. ex parte. nō contradicit: quia & ibi verūque fuit speciale rescriptum, & quia primū prius fuit ibi præsentatū: & ideo nō valuit secundū: quia nō fecit mentionē de primo: vel quia de beneficiis loquitur, trahitur ad illam. j. eo. tit. c. Capitulum sanctæ crucis, quia Papa non intendit aliquos grauare in receptione duorū: vt j. eod. tit. c. mandatum. & c. litteris. & c. abbatē. Super hoc dic prout no. in c. illo Capitulū sanctæ crucis. Dicebat autem G. quod in litteris iustitiæ sola cōsideratur repræsentatio: vt in c. vt debitum. de app. j. eod. Capitulum sanctæ crucis. sed in litteris beneficiorum considerandа erat data. j. eo. nam te.

† post concil. Lateran. par. 7. c. 18 & c. 2. eo. tit. in 1. compil.

† Norbale.

a Si verumque sit generale, vndetur primo præsentatum, & specificatum citatione secuta, & stare possumus illi cōstitutioni, vt debitum j. e. c. Pastoralis in fin. Ioan. And.

b Nec est verum, quod dicebat melius cū priuilegiū sit vnde primo in secundo non debere fieri mētionem: quia illud in legibus communibus si erit in priuatis: vt etiā not. Lau. de offi. dele. ex parte. Ioan. And. in no.

¶ Idē Cantuariensi Archiepiscopo.

¶ *In rescripto Apostolico subintelligitur clausula: si preces veritate nitātur. Et si rescriptum prohibet causa cognitionem, est de falsitate suspectum.*

CAP. II.

Ex† parte Conuentreñ. Episcopi nostris est aurib' intimatum, quod cum de causa, quę inter G. & F. Clericos vertitur super præbēda de Noualis †, cognoscens legitimè eidem F. secūdum tenorem litterarum nostrarum continentium quod si constaret ipsum F. de periurio esse conuictum, & perpetuò a illi renunciasse præbendæ, amoueretur ab ea, eo cognito & probato præbēdam adiudicasse † eādem ipse in vocē appellationis prorupit: & ad te, quòd ei prębendā præcisè & absq; causæ cognitione restitueres b, litteras c nostras reportauit: & infrà. ¶ Verū quoniam non credimus ita precisè scripsisse, & in huiusmodi litteris intelligenda est hæc cōditio d, etiā si nō apponatur; si preces† veritate nitātur. Mandamus, quatenus inspectis litteris quas Episcopo prędicto dirigimus, si inueneris, quòd secundū prædictum modū ei scripserimus: & in litteris, quas prefatus F. reportauit, non fuerit habita mentio priorum litterarum: sententiā præfati Episcopi cōfirmes,

Ex *parte Conuentren.*) Diuiditur; quia in prima parte ponitur querela. In secunda prouisio. Secūda ibi, *Verū.* Abb. Sic. Casus. Est quidā Clericus nomine G. qui impetrauit litteras ad Epm Conuentreñ. cōtra quendā aliū nomine F. super præb. de Noualis, sub hac forma, quod si cōstaret ipsum F. de periurio esse cōuictum, & perpetuo illi renūciasse præb. remoueretur ab ea: iudex in causa procedens, quia ei constitit de præmissis, ipsū F. eadē præb. priuauit, à qua sentētia dictus F. appellauit: & ad Archiepiscopū Cantuarieñ. litteras impetrauit sub hac forma, vt eidē præbendā & absq; causę cognitione pręcisè restitueret. Eps Cōuentreñ. hoc intelligens significauit D. Papę, qualiter in negotio ipso processerat. sup hoc negotio rescribit Papa eidem Archiepiscopo dicēs, q nō credit ita pręcisè scripsisse; & in huiusmodi literis hæc cōditio debet intelligi: *Si preces veritate nitātur*, et si nō apponatur. Vnde mandat Papa eidē Archiepiscopo, vt inspiciat litteras Cōuentren. Epo directas, & si inuenerit, q secundū prædictū modū eidē scripsisset: & in litteris ipsius F. nō fuerit habita mentio priorū litterarum, sentētia Epi Cōuentreñ. debeat cōfirmare, & ipsum F. cū litteris, quas impetrauit, ad sedē Apostolicā venire cōpellat. Bern. Ex hac decretali nota q periuriū repellit ab obtēto beneficio. Item renūciatio priuat aliquē iure suo. Nota. q Papa nō scribit sine cā cognitione, & si scribit, litteræ subreptitiæ sūt, & debēt ad cū remitti. Nota. q in literis Apostolicis intelligitur ista cōditio: *Si preces veritate nitātur.* Et si nō apponatur. & sic nota, q licet rescripta sint stricti iuris, quædā tamē in eis tacitè intelligūtur. Not. q iurisdictio delegati priùs cōsideratur secūdū precū veritatē, quā secundū formā scripturæ: & sic nota q scriptū potiùs interpretandū est valere secundùm rei veritatē, quā secundū ordinē scripturæ. Not. quòd iudex, qui vltimò datur, formam litterarū debet inspicere. ¶ *Gl. seq. quærit. alle. pro & cōtra ponit op. & soluit distinguēdo.*

a ¶ *Et perpetuo.*) Sed nūqd istorū altero pbato pōt Eps ipsū remouere, cū alterutrū sufficiat per se. j. *de iureiu. c. querelā.* j. *de fideiuss. per uenit. in fi. & 7. q. 1. §* periculosū. & j. *de restitutiō. spo. accepta?* Ita vī per iura pdicta. & 48. *dist. c. 1.* sed cōtra vī. Forma. n. cōmissionis exacta diligētia debet obseruari. j. *eo. cū directè in fi.* cū Eps nō sua, sed delegātis auctoritate fūgatur. *ff. de offi. eius cui man. est iu. l. & si Prætor. & j. de offi. deleg. c. sane.* Et dicūt qdā, q verūq; pbādū est pp copulā c per leges illas. *ff. de ver. ob. l. si quis ita. & insti. de hære. insti. §. pen.* Istud nō credo, sed distinguo. Si cōiūctī duo mādātur, quorū neutrū p se sufficiat, sed si verūq; pbetur, sufficit ad remotionē. vtrūq; pbādū est. arg. j. *eo. olim.* ita q incipias ibi à primo. s. à vitio falsitatis. arg. j. *eo. c. inter cæteras.* si talis sit filius sacerdotis, & in sacerdotio genit' ista duo sufficiūt, si pbētur. j. *de cōst. c. cū accessissēt. §. quocirca.* Sed si alterū p se sufficit ad remotionē alicui', sufficit si alterū pbetur: licet copulatiuè illa duo mādētur: vt hic, & cōsimilia. j. *eo. inter cæte ra.* Si cōiūctī mādētur: & cōiūctiua ponitur pro disiūctiua. & pro vel *ff. de ver. sig. l. sæpe & l. cōiūctionē.* & è cōuerso disiunctiua ponitur p copulatiua. *C. de ver. sig. l. cū quidā. & de cōse. dist. 2.* in calice circa finē. & illa pluralitas resoluēda est in singularitatē. j. *de prab. c. cū tādudū & j. de priu. c. vt priuilegia. & j. de iud. c. exhibita. & j. de appel. c. significauit.* vbi de hoc. *& ff. de cōd. & dem. l. falsa. in fi. & 1. dist. c. leges. c. 1.* omnis lex. Prætere a eadē rō q mouere delegātē, dēt mouere delegatū. j. *eo. c. sup litteris. in fin.* d mirabile esset si remaneret in Ecclesia si pbaretur piur', licèt nō pbaretur renūtiatio, vel è cōuerso: & certè nūq fuit intētio D. Papę, vt vtrūq; necesse sit pbare: sed cū alterū pbetur: & ita certè sufficit alterū probari, nisi Papa exprimeret hoc expressè. ¶ Sed q hic dicit, ita ppositū fuit: & ita Papa factū solūmodo respexit sicut fuit ei propositū: & hoc innuit illa litera, *eo cognito & pbato:* nō dixit, *his cognitis & pbatis* †. b ¶ *R. stitueres.*) Suggerēdo forsitan D. Papæ, quòd & sine ordine iuris eum spoliasset.

c ¶ *Litteras reportauit.*) Nō facta mētione de appellatione. ¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

d ¶ *Cōditio.*) Not. ergo cōditionē subintelligēdā, *etiāsi* nō apponatur. *22. q. 2. c. beat' & 27. q. 2. B. Maria. & ff. qui satisd. cogā. l. vlt. j. de sortitur. c. peruenit. 2. & c. quāuis. & ff. de serui. l. si cui ibi, nā quædā. & ff. de cond. inst. l. cū seruus. & ff. de sol. l. cū quis. 1. respōso. in fi.* ibi, tacitè. n. Arg. cōtra, *25. q. 2. c. dicentes. §. vniuerso.* Solu. in rescriptis semper intelligitur hæc cōditio, *Si preces veritate nitantur.* si ita est, etiā si non apponatur, vt hic.

† Vide notas huius loci.

† Et iure ciuili nisi hæc clausula inseratur rescripto, non valet rescriptum. l. vlt. C. de diuer. rescri.

c Ad hoc vt delegatus possit eum remouere secus in ordinario: quod satis posset sustineri secundum vin. cum tamen placet quod infrà dicit gl. & idem Pho. Io. An. in no.

d Facit gl. cum tex. in l. delegare. in verb. cōtestatio. & ibi Bart. ff. de noua.

† Forsan parte so ad hoc expressè adstringente cui mos gerendus est. infrà de prob. c. licet. Io. An. in no.

hoc Iuramentis & aliis huiusmodi pactionibus subaudiuntur generales conditiones, vt puta, si Deus voluerit: vt in c. beatus. & c. B. Maria. si et in eodem statu permanserit & similia. 16. q. 1. in parochiis & si Deus voluerit & 22. q. 2. ne quis arbitretur. & aliæ conditiones quæ ipso iure insunt. ff. de sol. cum quis. & ... quemadmo-... & prædictis iu-... loquen-... eandem leges, se-...

a ¶ Ad præsentiã.] Hoc ideo addit, quia si falsæ præsumuntur literæ istæ, quæ tantam continent i-... arg. C. de pre ... quotiens. ... Et tales fal... debent ad D. Pa. ... 19. dis. in memoriam. §. 1. & de cri. fal. c. ad falsariorũ. Ber.

Cæterum.] Diuiditur quia habet tria dicta, quæ sunt tres regulæ in materia rescriptorum. secundũ ibi, Si vero. tertium ibi, Verum si. Abb. Sic. CASVS. Aliquis impetrauit literas contra aduersariũ suum super aliqua causa: aduersarius ille postmodũ obtinuit causam illam aliis iudicib. committi, nulla mentione habita de priori commissione. Dicitur hic quòd primæ literæ valent, nõ secundæ. Si verò in secundis fiat mentio de primis, tunc secundæ valent, & non primæ. Vltimò dicit, quòd si de assensu partiũ causa committitur, & pars altera postea altera nesciente, tacito de cõmissione priori causam alteri obtinuerit delegari: literæ secundæ nõ valent: & ... dolo aduersarium suum laborare coëgit, in expensis debet ... alteri condemnari. Not. pœnam illius, qui literas falsas impetrauit, quòd caret commodo illarum literarum. Not. quòd literæ posteriores debent facere mentionem de prioribus, aliàs priores non reuocantur. Nota, quòd post literas impetratas de consensu partium, aliæ literæ non possunt impetrari, nisi de eis faciant mentionẽ. Not. quòd nõ refert vtrum fiat cõmutatio ... vel processu temporis. Not. quòd ille qui per falsas literas grauat aduersarium, est sibi in expensis condemnandus.

b ¶ Cæterum.] Primam partem istius decre. intelligas secundũ ... de app. vt debitus vt huiusmodi valeant 3 literæ, quæ ... præsentantur. Vel dic in iudiciis iam cœptis ... habere, & ita tenet, quod dicit primò. Vel quando non ... copiam iudicis cum protestatione. Et cœptum intellige negotium per solam cogitationem. & non per solam præsentationem, vt no. in decre. vt debitus. in glo. sed nunquid.

c ¶ Impetrauerit.] Et earum auctoritate citatio facta sit.

d ¶ Aduersarius.] Secus est si ipse idem ... quia si vsus fuerit vtrisque, neutræ valebunt. ȷ. eo. c. ex tenore. & arg. C. de fid. instru. l. diuersis & ȷ. de fide instru. c. imputari.

¶ Glo. seq. ponit contrarium & soluit, & remittit.

e ¶ Priores.] Contra. ȷ. de offi. deleg. c. 3. Sol. hoc cùm ad alios iudices impetratur, illud cum ad eosdem. Et ibi de hoc dicetur.

¶ Glo. seq. ponit 7. casus, quib. perditur rescriptũ alias legitimum.

f ¶ Iudicio.] Sic patet quòd rescriptũ a legitimũ perditur per secundũ, faciens mentionem de primo, vt hic. Et ... negligentiam im... trantis anno elapso. ȷ. eo. c. si antè. & c. plerumque. Itẽ quando ... perditur per sollicitudinem præuenientis ȷ. de app. c. vt debitus. ȷ. de for. compe. c. pen. Item per ... illius ... duo paria literarum obtinuit ad diuersos iudices, & vtitur vtrisque. ȷ. eod. ex tenore. Item morte delegantis re integra. ȷ. de offi. dele. c. gratum. & c. relatum & c. licet. Item ex noua causa emergente. ȷ. de offi. deleg. c. insinuante. Itẽ perditur ad tẽpus per excommunicationẽ. ȷ. de offi. deleg. c. prudentiam §. sexta. & ȷ. de excep. c. pia. (li. 6.)

ADDITIO. Rescriptũ perditur et in perpetuũ, si excõicatus erat impetrans tpe impetrationis. ȷ. eo. c. 1. li. 6. & tũc est exẽplũ nullitatis. Item per relationem. ȷ. de offi. delega. c. licet. Item per recusationem: quod dic, vt de offi. deleg. c. iudex. li. 6. Item morte impetrantis vel eius contra quem impetratum est rescriptum. ȷ. eo. c. significauit quod dic vt ibi. Ioan. And.

g ¶ De commissione.] Idem intelligo, si de cõmissione fecerit mentionem, & tacuit, quòd de cõmuni cõsensu fuerant impetratæ. ȷ. de offi. delega. c. coram. & ȷ. de re iud. cap. inter monasterium.

¶ Glo. sequens quærit & soluit.

h ¶ Laborare.] Sed in quo coegit cum laborare cum per tales literas conueniri non posset, vt dictum est? Resp. laborauit ad iudicem veniendo per secundas literas vocatus, vt suum priuilegium allegaret. ff. de iud. l. si quis ex alienis. & ff. si quis in ius vocatus nõ ierit l. 7. vel ex quacunque causa quod sine labore & expensis fieri non potuit. Bern.

i ¶ In expensis.] Et sic qui malitiosè, vel fraudulenter literas impetrat, puniri debet in expensis. sic ȷ. eod. tit. c. vlt. quia nonnulli. in Decre. Gregor. & ibi dicemus de istis expẽsis & dãnis.

& sæpedictum F. cũ literis nostris, quas tibi detulit, ad præsentiam[a] nostr. in venire cõpellas.

¶ Idem Vintonien Episcopo.

¶ Si in secundo rescripto per aduersarium impetrato, nõ fiat mẽtio de primo: valet primũ, & non secundum: aliàs valet secũdum. Et si primum fuit impetratum communi cõnsensu partium, nõn valet secundum impetratum per alteram partem hoc tacito.

CAP. III.

Cæterum † [b] si aliquis super aliqua causa ab Apostolica sede impetrauerit[c] literas, & aduersarius[d] eius eandem causam postmodum obtinuerit committi aliis, de cõmissione priori non habita mentione: priores[e] iudices ad decisionẽ causę possunt procedere, nec secundę literæ obtinent alicuius roboris firmitatem. ¶ Si verò in secũdis literis habeatur mentio de commissione priori, prædicta causa à priorum est exempta iudicio[f]: cùm eædem literæ nõ sine veritate tacita impetratę †. ¶ Verum si de assensu partium causa committitur, & processu temporis, vel etiã continuò, alterutra pars, altera nesciẽte causam ipsã, tacito de cõmissione[g] priori, alii iudici obtinuerit delegari: nõ immeritò is, qui tali dolo, vel fraude, aduersariũ suũ laborare[h] coëgit, in expensis[i] condemnari debet eidem.

¶ Idem Eboracen. Archiepiscopo.

¶ Si Papa mandat in rescripto de dubiis inquiri alternatiuè ad certum effectum consequendum: sufficit alterum probari.

CAP. IV.

INter † cæteras cõsultationes tuas fuit ppositũ corã nobis, qd tenere debeas, si aliqua sub disiũctiõe[k] mãdatur: quorũ vnũ verũ est, alterũ falsũ: vt puta si pponatur, quòd si talis sit Sacerdotis filius, & in sacerdotio genitus, quòd pximo in tali Ecclesia ministrauit, vel quòd illicitè Ecclesiam occupauit[l] eandẽ. ¶Huic ergo quæstioni taliter respondemus (iudici quodcunq; istorũ[m] constiterit †) illi[n] prælibatã Ecclesiã adiudicari debere. Et idem in similibus [o] obseruandum est.

¶ Idem Rauennati Archiepiscopo.

¶ Is ad quem rescriptum Papa dirigitur, debet vel parere, vel causam rationabilem assignare, quare parere non potest.

CAP. V.

SI † quando aliqua tuæ fraternitati dirigimus, quæ

INter cæteras.] Ex disiunctiuè narratis in rescripto sufficit impetranti alterum probare. Primò ponitur consultatio. Secundò respõsio: ibi, Huic ergo. Abb. Sicu. Pars huius decre. est ȷ. de re iud. inter cæteras.

¶ Casus sic ponitur. Papa mandat aliqua sub disiunctione, quorum vnum est verum, alterum verò falsum hoc modo: si constiterit quòd talis sit filius Sacerdotis, & in sacerdotio genitus, qui proximo in tali Ecclesia ministrauit, vel quòd illicitè occupauit eandem Ecclesiam, quod iustum fuerit, exequaris. Quæritur quid iudex facere debeat? Papa respondet, quòd quodcunque istorum iudici constiterit, eadem Ecclesia ipsum priuat, & idem in similibus est seruandum. Nota quòd si aliqua mandantur sub disiunctione, vnum sufficit adimpleri. Nota quòd in similibus simile est iudicium.

k ¶ Sub disiunctione.] Secus videtur, si per copulatiuum ȷ. eo. ex parte, ibi dictum est de hoc.

l ¶ Occupauit.] Fortè intrusit semetipsum per manũ laicalẽ, s. potentiam secularem. ȷ. de elec. c. quisquis. & 16. q. 7. per laicos.

¶ Glo. seq. arguit quòd in alternatiuis, &c. allegat contrarium, & soluit.

m ¶ Istorum.] Arg. quòd si aliquis tenetur ad alterum duorum sub alternatione, vel sub disiunctione: quodcunque voluerit præstare, liberatur. Instit. de hered. instit. §. penult. & C. de condict. indeb. l. pen. & ff. de iure do. plerunque §. penultimo. & ff. de legat. 2. si ita 2. & ȷ. de præbend. referente. Arg. contra. Instit. de leg. §. si generaliter. Solu. prima rubrica vera est, nisi eligens fuerit in mora. ff. de optione legat. l. mancipiorum. & ff. de lega. 2. l. statuliberum §. 1. & ff. de sol. l. Stichum. 1. responsum. ff. de petit. hereditatis. item veniunt. §. idem rectè ait.

n ¶ Illi.] s. clerico.

¶ Glo. seq. notat de similibus, &c. allegat quatuor concor.

o ¶ In similibus.] Not. quòd de similibus simile debet esse iudicium. C. de legi. l. leges. 1. & ff. de legi. l. non possunt. & ȷ. de transla. c. inter corporalia §. sicut ergo Episcopum. & ȷ. de elect. dudum. 2.

SI quando.] Diuiditur: quia primò ponitur dictum. Secundò alternatiuè instruitur ibi, Qualitatem. Tertiò alterius partis alternatiuæ ratio assignatur: ibi, Quia. Abb. Sicu. Hostien. dicit, quòd litera præsens tria continet, videlicet literam exasperantem, benignam responsionem. & tolerantiam patientem.

CASVS. Ecce, aliquis homines plura beneficia impetrauit literas contra Archiepm Rauen. super obtinendo beneficio in Ecclesia Rauen. tacito de beneficiis suis, Archiepũ multum miratus fuit, quòd Papa scribebat pro habenti sufficiens beneficium, & su-

Margin notes: 4 Rescriptũ perditur multipliciter. — 5 Rescriptũ quomodo in perpetuum perdatur. — † Quibus casibus valeant ... iudicium. — † Post concil. Latera. par. 4. c. 1. & c. 4. ep. ti. in 1. compilat. — a Vide de accu. veniens. super penult. glo. Ioan. And. — † In quibus d. i manusc. antiquissimis ita; cõstiterit esse verum. — † Cap. 5. eo. ti. in 1. compilat. — 1 De similibus simile debet esse iudicium.

& super hoc scripsit Papę. Rescribit sibi Papa dicens: frater, si aliquando dirigimus tibi scripta nostra, quæ animum tuum exasperare videantur, turbari non debes nec moueri, sed debes cōsiderare qualitatem negotij, pro quo scribimus diligenter: & aut mandatum nostrū reuerenter adimpleas, aut per literas tuas causam rationabilem ostendas, quare illud adimplere non possis: quia nos patienter sustinebimus si non feceris, quod praua nobis fuerit insinuatione suggestū. Not. q propter verborum asperitate superioris non debet inferior moueri. Nota quòd mandatum superioris deb t adimpleri, vel est reddenda rō, quare non adimpletur. & sic not. quòd p literas monitorias ius cōfertur. Not. quòd ea quę p solicitudinē nimiam elicita sunt, non valent. Nota quòd de omnibus est reddenda ratio.

animū tuū exasperare videtur, turbari[a] nō debes:& ī. ¶ Qualitatē negotij[b] pro quo tibi scribitur, diligenter considerās, aut mandatū nostrū reuerēter adimpleas, aut p literas tuas, quare adimplere nō possis, rationabilem[c] causam prætendas. ¶ Quia patienter sustinebimus[d], si non feceris[e], quod praua nobis fuerit insinuatione suggestum.

¶ Idem fratribus Cisterciensibus.

¶ Cistercienses sunt priuilegiati, quòd non possunt conueniri per rescriptum Papæ: nisi in eo fiat mentio de eorum ordine.

CAP. VI.

CVm† Ordinem Cistercien. professi:& infrà. ¶ Si cōtra vos super decimis[f] vel aliis (quę Ordini vestro specialiter sedes Apostolica indulsit) non facta m[e]ntione[g] Cistercien. Ordinis, literæ fuerint à sede Apostolica impetratæ: per eas minimè teneamini respondere.

¶ Idem Tornacensi Episcopo.

¶ Si sede vacante scribitur Capitulo, ut gerenti vices Episcopi, ut præbendam alicui cōferat: si creatur Eps nondum executo mandato, & ad eum spectet collatio præbendarum: illud adimplere tenetur. h.d. secundum lecturam communiter approbatam. Abb. Sic.

CAP. VII.

EAm te†.& infrà. ¶ Dudum siquidē ante tuam promotionem literæ à nobis) si bene meminimus) emanarunt, quib. Decano & Ecclesię[h] tibi cōmissæ (te adhuc in eodē Capitulo existente) mandatum dedimus, & præceptū, vt P. (qui de gente Iudæorum ordinem duxit, & diuina gratia fidem[i] Christi suscepit) in Canonicum reciperent †, & præbendam sibi conferre deberent:& infrà. ¶ Ipsi verò (quia donatio[k] præbendarum ad te spectabat) præceptū nostrum executioni nō potuerunt mandare. ¶ Cùm itaque præscriptus P. te super hoc ex parte nostra requireret, respōdisti, quòd nullū inde mandatū

¶ *Si quando.*] Pone casū p illam. ī. *eod. cum adeo.* & ī *de preb. cùm teneamur.* & ī. *eo. ad aures.*

a ¶ *Turbari.*] Quia pater filiū, quē diligit, corripit. 23. q. 5. *non putes.* & 5. q. 5. *non osculatur.* & 100. *dist. contra morem.*

b ¶ *Qualitatē negotij.*] Quandoque. n. per nimiam importunitatē petentiū, Princeps nō concedenda concedit. *C. de pet. bo. subla. l. 1. li. 10.* & ī. *de pur. can. cā. in memente. §. cæterum.* & *de senten. excom. si aliquando.* ī. *eo. c. Vlt. in prin. lib 6.* Et sic est arg. quòd ea quæ per solicitudinem nimiam elicita sunt, non valent. 8. *q. 1. audacter. §. fecerunt.* & 22. *q. 4. Vnusquisque. in gl. saltantium.* & ff. *qui & à qui. ma. li. non fi. si priuatus.*

¶ *Glo seq. arg. alleg. tria iura in contrarium. & soluit*

c ¶ *Rationabilem.*] Hic est arg. bonū de omnib. esse rationem reddendam. & valet ad testes examinandos, vt causam sui dicti reddāt, aliàs valere nō videtur testis dictū. 2. *q. 1. in primis. §. Verū testimoniū.* & 4. *q 3. c. placuit. § itē in criminali.* 24 *q. 3. si habes. § audistis fortasse*[a]. Et quod ratione caret, exstirpare necesse est. 68. *dist. Corepi.* Et Prælatus paratus debet esse reddere rationem omni poscenti. 36. *dist. c. 2. ecce. ad fi.* & ff. *de reli. & sum. fu. l. si quis. §. sed interdū. arg contra.* 23. *q. 4. Nabuchodonosor. in pr.* & *c. Vasis ira. §. de tyriis.* & ff. *de legibus. l. non omnium.* Sol. verū est, quòd de omnib. ratio reddi debet, si potest, sed quandoque p impotentiam aliter contingit, vt in prædicta. *l. non omnium.* & *c. Nabuchodonosor.* Aut quia non interest nostra, qualiscunque sit ratio illa, vt in prædicto *c. Nabuchodonosor.* & *§ de tyriis.*

d ¶ *Quia patienter sustinebimus.*] Argum. quòd non tenemur adimplere mandatum Prælati, si causa reddatur. 75. *dist. in. quoniam quidam.* & ī *de prabend. cùm teneamur.*

e ¶ *Si non feceris.*] Nec immeritò: quia vbi etiam p consultationem rescribit Imperator, nō vult suam respōsionem sequendam esse, si quis non rectè responsum putauerit. *C. de sen. & interlo. om. iud. l. nemo*[b] Nam & Vrbanus nulla auctoritate dixit prohibitum esse, quòd vir & vxor nō possint simul suscipere aliquem de sacro fonte. 30. *q 4. c. Vlt.* qd tamē prohibitum erat de consi. *dist.* 4. *non plures.* Sed ideò dicit, non est prohibitū; quia expresſè non inueniebatur, quòd vir & vxor nō susciperent, sed implicitè prohibitum erat per c. non plures. De quo dic vt ī. *de cogna. spi. c. Vlt. in prin* [*lib. 6.*] Obediat ergo subditus quandoque, etiamsi causam non reddat. 19. *dist c. in memoriam.*

CVm *Ordinem Cistercien.*] Per rescriptū Papę in quo non sit mentio de ordine Cistercien. Religiosi illius Ordinis non tenentur respondere. h. d. Et primo ponit decisum exordium. Secundò dictum: ibi, *Si contra.* Abb. Sic. CASVS. Cistercien Monachi, [1] vel alij religiosi habēt priuilegia sup decimis, vel aliis rebus. Dicitur hic, quòd si aliquis literas impetrauit contra istos religiosos super his, in quibus sunt priuilegiati, de ipsorum priuilegiis mentione non habita, per tales literas non tenentur eis respondere. Nota quòd rescriptum impetratum contra regulares super iis, quæ sunt eis concessa per priuilegium, non valet, nisi in rescripto de priuilegio vel de ordine mentio habeatur.

¶ *Glo. seq. reci. per q. quid sit super re non priuilegiata.*

† Cap. 1. eo. tit. in 1. Cōpilatio.

Petentium importunitas obtinet quandoque non concedenda.

a *Facit tex. in l. sola. & in l. cansam. Cod. de test. & glo. in Ver. sic si pulet. in l. stipulatio ista. §. hoc quoque. ff. de Verb. obl. melius in l. 2. ff. ad exhi.*

b *Hostiens. dicit, quòd l. ista intelligitur, cum ipse Imperator non respondet secundùm eius proceres. Io. And.*

1 *Super quibus rebus Monachi habent priuilegia.*

f ¶ *Super decimis.*] Secus si cōueniantur sup aliqua re, in qua nō sunt priuilegiati. Vnde si super tales literas cōuenirentur sup decimis possessionū post generale cōciliū acquisitarū, bene valerent literæ: quia in illis iure communi cum aliis censentur. ī. *de dec. c. nuper.* quia sup reb⁹ in quib. priuilegiati sunt, intelligitur, quòd hic dicitur, vt patet ex ipsa litera. Præter hoc habent adhuc aliud priuilegium, s. q p literas Papę ad iudicium trahi non possunt, nisi de ipsorum ordine fecerint mentionem. & alij quamplures habent simile priuilegium, nō est tamen in isto corpore.

¶ *Gl. seq. dat simile, pro rogat, obiicit, & soluit.*

g ¶ *Nō facta mētione.*] Suppressio. n. dignitatis vel nominis vitiat rescriptum. ī. *eo. ad aures.* & ī. *eo. sedes.* 3. *de consti. cum accessissent.*[c] Et quòd de istis hic dicitur, idem intelligo de omnibus religiosis, qui habent consimile priuilegium: vt Templarij & Hospitalarij. ī. *de deci. c. ex parte.* Sed nonne [2] priuilegiū istorum generale est ad omnes Cistercienses: ita quidem: ergo per istas speciales literas debet eis derogari: quia speciale, &c. 3. *eo. c. 1.* & ī. *eo. c. pastoralis.* & ī. *de offi. lega. c. studuisti.* & ff. *de reg. iu. l. in totum.* ex his videtur, quòd speciales literę derogent priuilegiis generalibus. Sed non est verum: quia priuilegium est lex priuata, & contra ius commune. 3. *dist. priuilegia.* ī. *de Verb. signi. Abbate*[d]. commissio ista de dandis decimis ius commune continent, & priuilegium non tollitur per ius commune, nisi fiat mentio de priuilegio in commissione. Et ideo non valent literæ etiam speciales secundùm ius commune obtentæ contra priuilegium: vt ī. *de re iud. inter monasterium.* Et si sunt citati [3] Monachi, debent venire priuilegium suum allegaturi[e], ff. *de iud. l. si quis ex aliena.* aliàs teneret sententia contra eos lata. ī. *de appella. cap. si duobus.*

ADDITIO. Hoc verum secundum T. Idem videtur vel Inno. de hoc 5. q. 2 *si Episcopus.* & ī *de accu. c. Veniens. in Vlt. gl.* Io. And.

EAm *te.*] Si Sede vacante scribitur Capitulo, vt pbendā alicui cōferat, Eps de nouo creat⁹ illud adimplere tenetur. I. And. Diuiditur in quinq; partes. In prima ponit mandatū. In secūda excusationē Capituli: ibi, *Ipsi verò.* Tertiò excusationē Episc. ibi, *Cùm itaque.* In quarto illius excusationem reprobat: ibi, *Quod nullatenus.* In quinto antipophorizat, ibi, *Pro eo.* Abb. Siculus.

CASVS. Quidā Iudęus de nouo cōuersus ad fidē Eccle. Tornacen. vacāte impetrauit literas cōtra Decanū & Capitulū Ecclesiæ Tornacen. vt ipsū reciperent in Canonicū & in fratrē, & præbendā cōferrent eidē: ipse vero literas suas psentauit Decano & Capitulo. ipsi responderunt, q ad ipsos non pertinebat collatio præbendarum, sed ad Episcopum Tornacen. ipse præsentauit literas postmodum Episcopo, requirendo ipsum vt q Papa mandauerat, adimpleret. Eps respondit, q nullum super hoc a D. Papa receperat mandatum, & sic infecto negotio rediit ad Papam. modò rescribit Papa Episcopo Tornacen. dicens quòd si datam literarum diligentius attendisset, nullatenus repulisset eundem: quia tempore illo quo literæ *datæ fuerant*, ipse erat de capitulo tantum, quia erat Archidiaconus eiusdem Ecclesiæ, nec erat adhuc in Episcopum consecratus. vnde non poterat allegare, quòd non recepisset mandatum. In fine dicit, quod non debuit dedignari ipsum recipere: quia Iudæus erat. Not. ex hac decretali, quòd data literarum debet considerari. Nota quod [4] mandatur Capitulo, intelligitur mandari cuilibet de capitulo.

h ¶ *Ecclesia tibi cōmissa.*] Scribebatur Capitulo vacāte Ecclesia.

i ¶ *Fidem Christi suscepit.*] Hic præsumit Papa ex subsequenti honesta conuersatione, vt patet in antiqua compilatione. ī. *de præsump. c. ex studiis.* sicut è conuerso ex antecedenti præsumitur pro sequenti. ī. *de præsump. c. mandata.* & 2. *q. 1 in primis. §. si vero de crimine. Versi. si ita eius Vel opinio talis antea non extitit. in fi.* 61. *dist. miramur in fi. Versic. meritò.* ff *de suspec. tut. l. 3 §. quari potest.* & *C. de suscep. & arca. l. si aliquid. lib. 10.*

k ¶ *Quia donatio.*] Bene allegabant, quia nō habebāt potestatē conferendi

† *Cap. 2. eod. ti. in 2. compilatione, & Videtur esse pars capitis. cum te. ī. de ætate & qualitate ordi.*

c *Facit text. in l. 1. ibi Cy. & Petr. de Bellapertic. C. quando Impe. inter pu. & pu.*

† *In Vno manuscrip. habetur: & in fratrem.*

2 *Priuilegium Cisterciensium.*

d *Facit tex. in l. si quando. C. de inoffic. test. & in l. qui mutuam. ff. manda.*

3 *Monachi citati priuilegium suum allegare debēt.*

e *Vide c. Vl. de prob.*

4 *Quod mādatur Capitulo cuilibet de capitulo mandari intelligitur.*

conferendi, sed ipsi. Si tamen Papa contulisset beneficium alicui, & mandaret, vt ipsum reciperent: tunc bene valent literæ, & ipsum recipere debent. Et è conuerso si collatio pertinet ad Capitulum, non debet scribi Episcopo. ¶ *Gl. seq. recitatur per q. an remittur Episcopus, &c. & dupliciter soluit.*

a ¶ *[illegible] negotio.*] Per hanc dictas Capitulo [illegible] istum recipere de necessitate: de honestate tamen ipsum recipere debebat. Sed de hoc reprehenditur: quia dicebat, quòd non receperat inde mandatum, nec enim per literas illas plenè colligitur, quod ei teneatur beneficium cōferre. Vel dicit, quòd bene tenet eum recipere, & cōferre præbendam, vt apparet ex forma mandati. j. vbi dicitur, in Canonicum reciperent, & præbendam conferrent. & per alia verba, (mandatum dedimus & præceptum. 14. q. 1. c. fi. §. *quod præcipitur.* j. de Verb. sign. c. an hoc. ¶ *Glo. seq. arg. cum dat similē, contra quod alleg. contrarium. Secundo arguit & determinat. Tertio arguit & allegat contrarium.*

receperas, & sic eum à te infecto negotio remisisti. ¶ Quod nullatenus fecisse deberes[b], si datam literarum[c] diligentius attendisses, cum tempore quo literæ ipsæ datæ fuerunt, de Capitulo ipso esses, sicut qui erat Archidiaconus & Canonicus eiusdem Ecclesiæ: nec esses adhuc in Episcopum consecratus: & infrà.

¶ Pro eo verò quòd Iudæus[d] † extiterit, ipsum dedignari non debes.

¶ Lucius iij. Linconen. Episcopo.

¶ *Non valet rescriptum impetratum ad beneficia, si in eo tacetur dignitas impetrantis.*

CAP. VIII.

Ad † aures nostras peruenit, quòd plerunq; Decani, Archidiaconi, Præcentores, vel alij Ecclesiasticis præditi dignitatibus super minoribus beneficiis litteras[e] impetrantes, nomen suppriment dignitatis suæ, & simplici nomine se appellant, tanquam non habeant aliquem personatum: & infrà. ¶ Consultationi tuæ taliter respōdemus, quòd cùm non sit intentionis[f] nostræ, vt personæ pluribus redditibus abundantes per literas nostras pauperes clericos super minoribus beneficiis inquietēt, literas in quibus actor suæ nomen dignitatis supprimit[g], vires[h] nolumus obtinere.

¶ Idem Noruicen. Episc.

¶ *Valet secundum rescriptum impetratum ab aduersario, licet non faciat mentionem de primo: si primum impetrans dolo vel negligentia non fuit vsus illo.*

CAP. IX.

Si † autem aliquis auctoritate posteriorum literarū per aduersarium in iudicium tractus obiecerit literas se priores habere, de quibus in posteriorib. mentio nō habetur, Si eis dolo[i] vel negligentia vti postposuerit, excusari[k] non debet. ¶ Si autē[l], quia delegati iudicis copiam nequiuerit[m] habere: per posteriores literas nō poterit conueniri.

¶ Idem.

¶ *Non valent rescripta, per quæ incerti iudices dantur, vel futura negotia committuntur.*

CAP. X.

Ad † hæc sumus: & infrà: ¶ Significatum est nobis

b ¶ *Deberes.*] Arg. quod quis cum aliis facere debet, si facultas se obtulerit, ipse solus facere debet, sicut solus potest emendare, quod cū aliis malefecit. j. *de iniuriis c. sicut nostris.* vbi de hoc. & 35. q. 9. *quod quis commisit.* Arg. contra. *de ele. c. cum g.* diuersis fallaciis ibi soluit. Et est arg. quod causa alicui delegata ipsū sequitur, nec transit ad successores. Sed contrarium verū est j. *de off. dele. c. quoniam Abbas.* & j. *de offi. ord. c. pastoralis. § præterea.* Item arg. quòd si aliquid mandatur Capitulo, cuilibet de Capitulo sigillatim intelligitur esse mandatum, qui illud impleret possit. & si tunc illud facere nō possit, illud debet facere, cum potuerit. & ita cùm Episcopus sit de Capitulo tanquam caput. j. *de conces. præben. & eccle. non vacan. c. post electionem in parte decisa.* & j. *de his quæ fi. à Præla. c. nouit.* nō poterat dicere quod non receperat mandatū. ar. cōtra 12. q. 2. c. *Episcopus. §. qui manumittitur.* ¶ *Glo. sequens arg. datam attendi. alleg. 2. iura. in contrarium alleg. 3. & remittit. secundò arg. quod dies edi debet. &c. alleg. 3. iura in contrarium alleg. 2. & soluit.*

c ¶ *Datam literarum.*] Ad hoc semper cōsueuit notari hæc decretal. quòd data literarū semper consideranda est. vt j. *eod. c. constitutus.* & j. *de sen. exc. c. si aliquando.* Arg. cōtra quòd præsentatio literarum & non data consideranda est. j. *e. c. capitulum sanctæ crucis.* & j. *de cle. non resi. c. qualiter.* & j. *de præben. c. dilectus. 2.* & *de vsur. c. quia frustra.* & j. *de appel. c. vt debitus.* Rationem huius contrarietatis dicemus super illa decr. *c. dilectus 2.* Item ex his arg. quod edendus sit dies[b] & consul aduersario. arg. j. *eod. c. §. autem.* & *c. plerunque.* & C. *de contrah. & commit. stip. l. optimam.* Sed contra. ff. *de eden. l. 1.* & *2.* & ff *quemad. testa. ape. l. 2. § diem autem.* Sol. in editione literarum domini Papę facienda aduersario omnia ponenda sunt: quoniam literę sunt communes. Arg. j. *de dila. c. præterea.* & ea quæ communia sunt, integraliter sunt edenda. j. *de probat. c. quoniam contra.* & literæ tradendæ sunt ad videndum. j. *de fi. instru. c. scripturam authenticam.* &c. G. perpetuus vicarius. decret. Greg. & ibi dicemus de editione instrumentorum. Ad idem arg. j. *de offi. deleg. cum in iure.*

d ¶ *Iudæus.*] Quoniam de Iudæis conuersis Ecclesia fundata fuit. 21. *distin. in nouo.* & 32. q. 4. *recurras.*

Additio. Et existimandus erat iste dignus fauore. 23. q. 7. *quod autem.* & *c. quemadmodum.* & q. 4. *ipsa pietas.* secundùm Gof. & Hostien. Ioan. And.

Ad *aures.*] Cōis est diuisio Secūda ibi, *Consultationi.* Ab. Sicu.

Casus. Quidā Prælati tacito nomine suarū dignitatū literas impetrauerunt sup maiorib. beneficiis, simplici noīe se appellantes. Quærit an tales literæ valeant. Rūdet Papa, quod non [illegible] suę intenciones, vt per tales literas debeant inquietari tales pauperes. Clerici, in quib. auctor nomē supprimit suę dignitatis. Vnde tales literæ non valent. Ex hac decretali nota, quod ad intentionem mandantis recurrēdum est. Item nota, quòd qui literas super beneficio impetrat, si habeat debet facere mentionem de eodem.

e ¶ *Litteras impetrantes.*] Quæ sine speciali mandato Dñi. impetratæ, ad lites non valent. j. *eo. nonnullis.* §. 1. & j. *eo. c. ex parte.* Decani, secus in hoc casu.

f ¶ *Intentionis.*] Hic patet quod Papam sic vult concedere beneficiū, quod alium nō lædat, vel grauet, saltem grauiter[c] seu enormiter. 25. q. 2. *de Ecclesiasticis.* & 11. q. 3. *si quis non obediat.* & 9. q. *Vl. nunc vero.* & ff. *ne quid in loco publ. l. 2. §. merito.* & §. *si quis a Principe.* j. *de offi. ar. de. c. licet.* & j. *de coniug. cap. cum ol. m.*

g ¶ *Supprimit.*] Puniri debet, qui supprimit, quod tenetur reuelare 50. *dist. ex pœnitentibus.* ff. *de ast. empt. & vend. l. 1. §. 1.* ¶ *Gl. sequens quærit & remittit.*

h ¶ *Vires nolumus obtinere.*] Et ita vē, quòd literæ istæ non valeant. Quid si obtineant per literas tales? Dic super hoc prout not. j. *eod. ad audientiam. 2. in gloss.* quæ incipit, *sed quæritur.*

Si *autem.*] Diuiditur, quia primò ponitur thema & q̄stio. Secundò solutio ibi, *Si eis.* & ibi distinguit. Secūdū membrū ibi, *Si autē.* Ab. Sic.

Casus. Aliquis impetrauit literas cōtra aduersarium suum super aliqua causa, postmodū aduersarius suus sup eadem causa ad alios iudices literas impetrauit, in quib. de priorib. mentio nō fiebat: & cœpit conuenire aduersariū suum, qui priores literas impetrauit: ille coram iudicibus excepit se literas priores habere, de quib. in posteriorib. mentio non fit. Quæritur quid iuris sit? Dicitur, quòd si prior impetrans dolo vel negligentia literis suis vsus non fuerit, p posteriores literas poterit conueniri: si verò copiam iudicis delegati habere non potuit, per posteriores literas non poterit conueniri. Not. quòd dolus & negligentia imputantur. Item si per me nō stat, quo minus faciam, se per iudicem mihi non imputatur.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

i ¶ *Dolo.*] Dolus & negligentia p̄sumit si steterit p annū, quòd nō vsus literis. j. *eo. c. plerunq;* & j. *eo. c. ex parte. si copiam iudicem habere potuit.* Sed cōtradicit lex C. *de diuer. rescr. l. falso.* quę dicit quod rescripta perpetua sunt. Sed n̄ est cōtra: quia hoc quod dicit lex intelligitur, si aliud rescriptū nō impetraretur contra primum, alias semper valent rescripta viuente mandatore, & eo mortuo dummodo facta sit citatio. ¶ *Gl. seq. signat contrarium, & soluit.*

k ¶ *Excusari.*] non poterit excipere proter culpam suam, quo minus teneat̄ r̄ndere per secundas literas. Sed contra videt: quia si secundæ literæ nō faciant mentionē de primis, valēt primæ, ergo poterit excipere: vt j. *e. c. cæterum.* præterea quæ annua sunt ad agendū, perpetua sunt ad excipiendum. ff. *de doli. excep. l. purè. § vlt.* ergo iste p poterit iste excipere per primas, ex quo nō faciunt mētionem secundæ de primis. Sol. exceptionum quædam sunt perpetuæ, quędam tēporales[d]. Perpetua dicit̄ illa, quæ perpetuò cōpetit, quandocunq; actor agit, vt exceptio doli: quia exceptio doli nō competit nisi quis agit. ff. *de excep. in exceptionib. si & l. exceptiones.* temporales sunt illæ quæ non semper cōpetunt, & euitari p̄nt, vt in prædicta. *l. exceptiones §. temporales.* & talis est hæc: quia expirauit anno elapso. j. *eo. c. plerunque.* & j. *de off. ord. c. pastoralis. in fi. arg.* Præterea ista ratio n̄ h̄t locū, sed qui primò suas literas præsentant iudici & procedit intra annū, ille obtinet j. *de ap. vt debitus.* De hoc notatū est j. *e. c. 1. in fi. & in c. cæterum.* qualiter hoc intelligendum sit.

l ¶ *Si autem.*] Repete, eis vti post. osuerit: quia delegati, &c.

m ¶ *Nequiuerit.*] Et ita est hic arg. quod si p me nō stat mihi nō est imputādū. 2. q. 6. *anteriorum.* §. *ad hæc in auth. vt sponsa lar. §. hæc quoq;* vnde sumptus fuit §. hic. & ff. *ex quibus cau. maio. l. sed & si.* 1. *resp.* Qualiter mit. lligatur hic ista im. potentia dicitur j. *eo. c. 1.*

Ad *hæc.*] Diuiditur: quia in prima parte ponitur excessus, in secunda conditio ibi, *Nos igitur.* Abb. Sicu.

Casus. Quidam impetrabant literas a sede Apostolica, per quas omnia

† Tibi in Lucij ... [illegible]

† Ab conc. Lateran. sub Alex. 3. par. 41. & c. tod. tit. in 1. compilat.

a Concord. ... [illegible]

b Ponenda etiam data authentica per iudices in citatione. Ita hic per Host.

1 Litera sine speciali mandato impetrata ad lites nō valent.

c Meliꝰ est enim neutrum iuuare, quam alterum lędere. 14. qu. 5. denique. 12. q. 2. primū de donationib. Apostolicæ. ver. quia tamē, secundum Host. Ioan. And. in nouel.

† Cap. 7. eo. tit. in 1. cōpilatione, & post concil. Lateran. sub Alex. 3. par. 41. c. 9.

† Cap. 4. eo. tit. in 2. cōpilatione.

Rescripta an semper valeant.

d Adde de materia exceptionum, & quæ in illis considerentur text. l. quoniam. Ale. l. quamuis in dubiis. C. de adul. & l. 1. §. Labeo. ff. de flum.

omnia negotia ipsorum committebantur arbitrio vnius iudicis, vel plurium, quos sibi eligere volebant, vt si aliquos conuenire volebant, traherent illos ad iudices sibi propitios, & parti aduersæ suspectos, non requirentes iudicium sui ordinarij. Papa volens huic morbo celeri obuiare remedio mandat dicto Epo, vt si tales literas inuenerit in prouincia sua, decernat illas vires aliquas non habere. Alij ponunt casum, & dicunt, quod iudices certi dati erant. & quia omnia negotia illa impetrantium committebantur per literas illas, non valebant. Hic nota secundũ primum casum, quod iudex certus debet esse, & quod omnia negotia alicuius vni delegato committi non debent: 1 quia per hoc tollitur iurisdictio Ordinarij, quod esse non debet.

1 Quomodo iurisdictio Ordinarij tollatur.

¶ *Glo. seq. non generalitatem reprobari: alleg. 8. nota, in contrarium alleg. duo, & soluit.*

Generalitas nimia reprobatur.

a ¶ *Omnia negotia.*] Nimia generalitas hic reprobatur. ĩ. *de do. & contum. c. ex literis. &* ĩ. *appel. c. 2. & c. significantibus. &* ĩ. *eo. c. sedes. &* ĩ. *eo. ti. in decr.* Inn. iiij. c. *cum in multis, li. 6 & ff. de iur. fis.* ita sol. in *si. per gl. sup. et ver. rerum. & ff. de eden. l. 1. §. edere. & ff de interro. act. l. de atate §. nihil.* Arg. contra. *ff. de rei vend. l. qua de tota. § incerta. & ff. commun. diuid. l. & si non omnes. § si incertum.* Prima pars vera est. & vltima in specialibus casibus loquitur.

†Cap. 5. eo. titul. in 2. compilat.

quosdam in prouinciæ tuæ partibus tales (vt asserũt) de cancellaria nostra literas recepisse per quas eorũ omnia negotia[a] vnius iudicis, vel pluriũ (quos sibi elegerint[b] arbitrio cõmittũtur, sicque fit, vt si aliquẽ pulsare voluerint, examẽ ordinarij iudicis nõ requirant, sed ad vnũ iudicẽ, vel plures delegatos sibi propitios, & parti aduersæ suspectos[c], super examinanda quæstione recurrãt: & infra. ¶Nos igitur huic morbo celeri[d] volentes obuiare remedio, mandamus, quatenus si literas tales in prouincia tua inueneris, eas carere viribus nostra auctoritate decernas.

¶ Idem.

¶ *Falsa latinitas vitiat rescriptũ Papa. h. d. io. And. concord. Abb.*

CAP. XI.

AD† audientiam nostram (te significante) peruenit, quod H. de S. Stephano super absolu-

¶ *Glo. seq. ponit lecturam Vin. & Tan. So. Lau. & Dam.*

b ¶ *Elegerint.*] Tan. & Vin. sic exponũt hoc verbũ elegerint, i. elegerũt, in curia existẽtes, vt sit præteriti tpis coniunctiui modi. Quidam tñ voluerũt dicere, quod literæ istæ ad incertos iudices dirigebantur, quos Imperator duceret eximendos, dicentes hic 2 generalem comissionem causarũ posse fieri, dummodo iudices certi essent. ĩ. *eo. sedes. & c. pastoralis.* sed quia erant incerti, hic literæ non valebant. Sed dic. quod iudices electi erant certi, & commissio generalis erat omnium negotiorum[a], quòd esse nõ debet: quia per eam absorberetur iurisdictio ordinarij, quod fieri non debet. arg. 11. q. 1. *peruenit. & 9. q. 3. nũc verò. C. de presump. offe. l. 2. & 3. & de offi. leg. c. 1. &* ĩ. *de ma. & obe. c. per tuas.* Sicut generalis appellatio nõ admittitur. ĩ. *de appel. c. 2.* sed super grauam ne probabili & expresso est appellandum. ĩ. *de ap. c. vt debitus. & c. cum causam.* quare literæ tales non valebãt. Lau. dixit, & meliùs, cui cõsentio, quod hi iudices erãt incerti, quos vellet eligere Impetrator, quod esse non debet: sicut procurator incertus esse nõ debet. *ff. de procu. l. 2.* Nec tutor incertus dari debet. *ff. de test. tut. l. inter incertam. & Inst. de leg. §. tutor.* Et arbiter similiter incertus esse non debet ĩ. *de arb. c. innotuit.* Et cõmissio generalis fuit omniũ negotiorũ, quod est contra consuetudinẽ Romanæ curiæ (cuius stylus debet attendi. ĩ. *de cri. fal. quam graui.*) quod oẽs causæ vni committantur, nisi sub illa forma quæ tradit ĩ. *eo. c. pastoralis.* & illa generalitas restringitur vt traditur ĩ *eo. sedes. & in c. cum in multis.* quæ est decre. Inn. iiij. *eo. tit. lib. 6.* tamen vniuersitas causarum bene cõmittitur. *ff. de iudi. l. cum prætor. & ff. quis & à quo appel. l. 1. §. 1.* Et illa fuit potior causa, quare literæ non valebant: quia iudices erant incerti (quod litera videtur innuere, quòd ille eligeret quos vellet) quam quia commissio generalis erat omnium negotiorum. & sic intellexit Lau. & Dama. sicut ex ipsa litera colligitur. B. Satis tamen credo, quòd si Papa ex certa scientia tales literas concederet, valerent: cùm habeat plenitudinem potestatis saluo iure recusationis ĩ. *de offi. dele. c. suspicionis.*

2 Generalis commissio quomodo fieri potest.

a Præsentiũ & futurorum, & propter hoc nõ valuit secundum Host. ĩ. c. vltimo super omnib. præsentib. impetrare, hoc est, commẽdabile. ĩ. ea. dispẽsa. li. 6. Io. And.

c ¶ *Suspectos.*] Vnde possent recusari. De recusatione habes ĩ. *de appel. c. cum speciali. &* ĩ. *de offi. deleg. c. suspicionis.*

d ¶ *Celeri.*] 8. *dist. mala consuetudo.* & resecandæ sunt putridæ carnes. 24. q. 3. *resecanda.* Vnde versus:

Principijs obsta, sero medicina paratur,
Cùm mala per longas inualuere moras. Bernar.

AD *audientiam.*] Diuiditur: quia primò ponitur dubitatio. Secundò solutio: ibi, *Quibus.* Abb. Sic.

Casus. Quidam erat excommunicatus fortè ab Ordinario. Iste accessit ad curiã D. Papæ, & obtinuit literas super sua absolutione. Ordinarius cui literæ præsentatæ fuerunt, inuenit in eis peccatum in constructione. Dubitauit ordinarius, vtrum fides istis literis esset adhibenda. cõsuluit Papã sup hoc, & Papa respõdet, quod talib. literis fidẽ habere non debet. Debemus hic vnum intelligere, quòd in literis domini Papæ non debet esse vitium latinitatis.

¶ *Glo. seq. dat simile. signat contrarium, & dupliciter soluit. solu. alle. contrarium.*

tione sua, literas tibi (vt prima facie videbat) Apostolicas præsentatur. ¶ Quibus (quoniam manifestum[e] continent in constructione peccatum) fidem te nolumus adhibere †.

¶ Clemens III.

¶ *Contra secundum rescriptum non potest opponi de taciturnitate primi impetrati per appellantem de sua appellatione non habita mẽtione. h. d. Ioann. And. concord. Abb. Siculus.*

CAP. XII.

ij EX † parte S. personæ Ecclesiæ de Tarento nobis innotuit, quòd cùm capella de Emptoñ ad prædictam Ecclesiã de iure pertineat, O. Diaconus, qui iam dictam capellam detinet, Capellanum ipsius Ecclesiæ nomine ipsius S. in ea ministrãtem post appellationem[f] à se[g] factam amouit.

¶ Quam cùm esset S. prosecu-

e ¶ *Manifestum.*] Sic patet, quòd vitiũ latinitatis vitiat rescriptũ. sic etiam si Papa loquitur vni in plurali, aut si Patriarchas vel Epos filios appellauerit, tales literæ falsæ sunt. ĩ. *de fal. c. quã grauis.* Arg. contra quod propter malam latinitatem non vitientur rescripta. *ff. de statu homi. l. Imperator.* Titius. ibi. n. dicit. quod propter malam latinitatem non vitiantur. & *ff. de manu. testa. qui habebat. C. de leg. l. in legatis & ĩ. de fid. instr. c. ex parte.* S. vitium scribẽtis in testamentis & instrumentis non nocet: cum alias de veritate, seu voluntate testatoris cõstet. *C. de testa. l. errore. & l. ambiguitates.* Et idem esset de voluntate Papæ dicendũ, si constaret de hoc. Sed verius videtur aliud esse in testamentis, & aliud in literis Papæ. Testamentum. n. committitur tabellionibus, cuius scripturam siue latinum nullus corrigit. vnde falsa latinitas non vitiat testamentum, dummodo constet per ipm de intentione testantis. vt dicunt prædictæ leges. & propter fauorem testatorum quia nihil est, quod magis debeat hominibus, &c. *C. de sacros. Eccl. l. Rescriptũ verò D. Papa, per multas manus transit, & magna maturitate decoquitur. 35. q. 9. Apostolica in gl. 1. ĩ. eod. cum adeò in pri. & in 1. gl.* & ita nullũ vitiũ continere debet. ĩ. *eo. c. ad hac.* vnde contra illam præsumptionem non est admittenda probatio. *arg. contra ff. de eff. præs. l. illicitas. §. veritas.* Lau. notauit, quod instrumenta vel priuilegia propter falsum latinũ nõ vitiant. *arg. de conse. dist. 4. c. si non sanctificatur*[b]. *& c. retulerunt & ff. de manu. testa. qui habebat.* De instrumentis tabellionum satis crederem illud. De priuilegijs Romanæ curiæ non est verum. Bern.

† Quot, & quib. modis rescripta vitiantur, tradũt doctores in l. 2. C. de diuer. rescrip.

†Cap. 8. eo. titul. in 2. compilat.

b Sed ille textus de baptismo loquitur, & verba calefacientium iterum, vt ibidem notatur, nõ restringuntur sub regulas Donati. cap. indignou. 38. dist.

EX *parte.*] In prima narrat factã definitionẽ, appellationẽ, & spoliationẽ. In secũda vnius partis prosecutionem & alterius negligentiã. ibi, *Quã cũ esset.* In tertia finalẽ determinationẽ: ibi, *Ideoque.* Abb. Sic. Casus. Capella de Emptoñ. subest Ecclesiæ matrici de Tarento. Quidam O. Diaconus cœpit conuenire Capellanũ ipsius capellæ ministrantẽ in ea, nomine S. Rectoris matricis Ecclesiæ. Ipse O. appellauit ad sedem Apo. & post appellationẽ à se factam ab ipsa capella expulit Capellanũ. Rector matricis Ecclesiæ est prosecutus illã appellationem, quam ille O. fecerat, sed ille O. suam appellationem prosequi nõ curauit, & cũ ille O. fuisset ad iudicium euocatus, obiecit se habere priores literas, de quib' in posterioribus mentio non fiebat, quas suppressit vsque ad tertiam citationem, & dolo vel negligentia eis vti prætermisit, quod ex diuturnitate temporis apparebat, ex eo quòd biennium à tpe impetrationis erat elapsum, & de appellatione ipsius in suis literis mentio non fiebat. Consultus Papa super hoc mandat, quatenus si ita esse constiterit, quicquid factum est post appellationẽ ipsius O. debeat in statum pristinum reuocari, & illam capellaniam restituere matrici Ecclesiæ, eundẽ O. in expensis condẽnando, si constiterit ipsum O. appellationem suam prosecutum non fuisse. Not. quod maior Ecclesia siue matrix potest defendere & agere pro capellis suis. Not. quod si aliquis debet deferre suæ appellationi, sicut sui aduersarij. Itẽ ex diuturnitate tpis vel negligentia probatur dolus. Item qui literas impetrat super eo, super quo appellauit, de appellatione sua debet facere mẽtionem. Item quicquid fit post appellationem suam vel alterius, debet in statum pristinum reuocari. Item qui non prosequitur appellationem, debet condemnari in expensis alteri parti.

f ¶ *Post appellationem.*] Nõ dr hic, sup quo fuerit appellatũ. fortè posset dici, quod sñia lata fuit cõtra O. Diaconũ, à qua ipse appellauit, vel sup alio articulo: vel fortè citra aliq̃ sẽtẽtiã, sicut olim fiebat.

g ¶ *A se.*] s. O. & ita nõ detulit suæ propriæ appellationi, quod esse non debuit, cum & appellationi aduersarij deferre debuisset. ĩ. *de app. c. ansit. & c. constitutum, &* ĩ *de elec. c. bona.* Appellauerat fortè ab Ordinario, corã quo trahebat Capellanũ, & sup psonã matricis Ecclesiæ. Ratò inuenies alibi (vt credo) quod aliquis nõ detulit suæ

fue propria appellationi, vnde iudex poterat procedere in causa, quia vi [illegible] renunciasse quia pendente appellatione nihil est innouandum. *ff. nil inno. appel. pen. l. vnica. & j. de app. c. non sol.*

a ¶ *[illegible]*]Literas impetrando super restitutione Ecclesię, qua fuerat spoliatus post appellationem à spoliatore factam, vt causa procederet non obstante appellatione interposita: quod ex eo apparet, quia dictus O. non prosequi non curauit nomine Ecclesiæ de Tarento: quia erat matrix Ecclesia.

b ¶ *Literas.*]Forte significauit Papę, quod rector matricis Ecclesiæ iniuriabatur ei super illa capella, & sic obtinuit literas in forma cōi, nulla mentione habita de appellatione: quæ etiam literæ non impedirent restitutionem. *j. de resti. spo. c. ex quæstione. cum suis similibus.*

c ¶ *Nulla mentio.*]Et ideò nō valebāt. *j. de ap. c. sæpe in fin.* arg. quòd qui appellat, debet facere mentionem de sua appellatione, & aduersarius eodem modo, qui appellationem prosequitur, vt hic dicitur, & *j. de confir. vtili vel inuti. c. bona in gl. mentio.*

d ¶ *Negligentia vti.*]Sic j. eod. *c. si as cem. & j. eod. c. plerumque.*

¶ *Gl. se. obiicit & soluit.*

e ¶ *Cum biennium.*]Qui enim non prosequit appellationem intra annum, aut ex iusta causa intra biennium[a], fingitur non appellasse: & rata manet sententia. *j. de appel. cum sit Romana.* Sed videtur quòd rector ille ratione consimili audiri non debuit ad prosecutionem appel. cùm actor & reus circa appellationem eodem iure vtantur. *j. de mutuis pe. c. vlt.* & hic dicitur contrarium. s. quod ille contra quem appellatum est, audiatur post biennium, & non ille qui appellauit. Qualiter ergo hoc intelligitur? Dicas, quòd iste rector auditus fuit nō rōne appellationis, sed potiùs rōe spoliationis, super qua literas impetrauit, & non obstante appellatione, vt not. *s. in verb. prosecutus.* interdicta enim perpetua sunt quantū ad rei persecutionem, non quantum [illegible] *ff. de vi & vi ar. l. 1. in princ.* & si de appellatione nihil [illegible], nihilominus audiet petēs institutionem Ecclesiæ. & [illegible] quia post appellationē spoliauit aduersariū, qui debuit [illegible] deferre suæ appellationi. Præterea fauore appellantis datur ann⁹ [illegible] ad prosequendam appellationē, & non fauore appellati: vnde appellās statim potest ꝓsequi appellationē, si terminus [illegible] est, sed appellatus non statim. *j. de appel. c. oblatæ.*

f ¶ *Post appellationem.*]Et ita quicquid post appellationem à se [illegible] suo factū fuerit, debet irritari. *j. de off. dele. c. [illegible] in fi. & j. de ap. bona. cum suis concor.* & in hoc [illegible] istam.

¶ *Glossa sequens obiicit & soluit.*

g ¶ *In expensis.*]Qui appellationē suā nō ꝓsequitur altero persequente condemnari debet in expēsis, vt hic & *j. de appel. c. Nicolao. & c. reprehensibilis.* vel qui ꝓsequitur ipsam ante tēpus statutū. *j. de app. c. ope.* Sed non vr, q̄ iste O. debuerit in expensis condemnari, cum appellatus appellationē non fuerit ꝓsecutus intra biennium: cū hoc idem ius seruandū sit appellanti & appellato: vt dictū in notula: qui n. & nō oportebat ipsū ꝓsequi appellationē: quia ipso iure rata manet sententia lata cōtra ipsum O. si qua lata fuerit. Potest dici, q̄ ideò condemnat: quia prætextu appellationis iudex nō processit: & ille O post appellationē expoliauit Capellanum, & sic intererat rectoris vt O. condemnaretur sibi in expensis etiam post biennium, propter dolū & malitiam ipsius O.

Additio. Item non videtur quòd debuerit condemnari: quia licuit ei renunciare appellationi verbo & facto. Dic, quòd hoc fuit, quia appellans consenserat appellationi. vel dic, quòd renunciare poterat in sui odium, non in sui fauorem. Nam & verbo renunciare non poterat, re non integra in præiudicium appellati. de hoc *j. de app. c. cum cessante.* secundum Inn. & Compost. Ioan. And.

S*Cisitatus.*]Primò ponitur cōsultatio. Secundò responsio: ibi, *Nos verò.* Tertiò quædam determinatio: ibi, *Dummodo.* Quartò tacitæ quæstionis solutio: ibi, *Nec enim.* Abb. Sical.

Casus. Aliqñ Papa cōmittit cām duobus vel tribus iudicibus, cū illa clausula: *quòd si ambo vel tres in causa procedere non possunt, alter eorum in cā procedat: Si omnes interesse nequiuerint, duo eorum in cā procedant.* Quærebat, de qua impotentia intelligebat. Rñdet Papa, quod illa impotentia intelligitur tam de iure, quā de facto. De iure, si aliquis illorū sit seruus, vel infamis, vel alio consimili impedimento detentus, puta si esset excōmunicatus, vel remotus, vel suspectus. De facto, vt si aliquis eorum inutilis fuerit, aut inevitabili impedimento detentus: & tunc debet causam suis coniudicibus significare, vt in negotio ubi comm[illegible] procedant. Sed si aliquis illorum solummodo noluerit interesse, propter hoc non excusatur, quò minus debeat cum aliis interesse simili rescripto decerel. si omnes simul in causa procedere non poteritis, aut nolueritis interesse. Not. hic quòd seruus & infamis non possunt esse iudices: infamis tamen potest esse arbiter. Item not. quòd iudices non possint procedere sine coniudice suo, si ille se non excusat. Item verbum, impossibilitatis, non continet verbum, voluntatis.

†Cap. 9. eo. titul. in 2. compilat.

† Adde quod: opportur illa clausula, quod si duo, per Doct. in ca. illa. de elec. Spec. in tit. de leg. §. nūc ostendendum, ver. 18. vbi dicitur, quod supplet iuris positiui defectum.

tus[a], & ad iudices literas impetrasset, ipse O. appellationē suā prosequi non curauit. Cúmque auctoritate prædictorum iudicum in ius esset vocatus, dixit se literas[b] priores habere, de quib. nulla mentio in[c] posterioribus habebatur: quas vsq; ad tertiam citationem suppressit: eisq; dolo vel negligentia vti[d] postposuit, quod ex diuturnitate temporis videbatur, in quib. nulla mentio de appellatione ab ipso facta fiebat, cum biennium[e] à tempore appellationis iam fuisset elapsū. ¶ Ideoque mandamus, quatenus si ita esse constiterit (reuocatis in statum pristinum omnibus quæ[f] post appellationem ipsius O. inueneritis attentata) præscriptam capellam †matrici Ecclesię restituere procuretis, prędictum O. (si eum appellationem suam non fuisse prosecutum constiterit) memorato S. in expensis[g] necessariis condemnantes.

† Ecclesiam

¶ Cælestinus III.

¶ *Rescriptum, quo scribitur pluribus cum clausula, quòd si non omnes, &c. intelligitur tam de impotentia facti, quàm iuris.*

CAP. XIII.

SCiscitatus† es à nobis petitorio[h] destinato, de qua impotentia[i] illud intelligatur (quòd in literis nostris sæpe cōsueuit apponi) vt si duo vel tres, quibus literæ diriguntur, ipsis exequendis simul interesse nequiuerint[k], † vnus aut plures, quibus scribitur, nihilominus exequantur. ¶ Nos verò ita sentimus, q̄ tam de iure quàm de facto illa impotentia censeatur: de iure, si aliquē illorū seruum[l] vel infamem[m] aut alio legitimo impedimēto[n] detētum esse constiterit: de facto, si cōstiterit eum casu mortis occūbere, aut ineuitabilis necessitatis articulo impediri, quò minùs valeat interesse. ¶ Dūmodo is, qui pro necessitate præsens esse non p̄t, collegiis suis canonicè excusationem suam curet (si poterit) destinare[o]: vt alij coniudices vel executores nihilominus ad consummationem[p] iniuncti mādati

h ¶ *Petitorio.*]i. nuncio legitimè ordinato. vel dic petitorio, i. procuratore.

¶ *Glo. seq. ponit quinque species potentiæ, & de illis ponit versum.*

Deest hæc glossula in multis antiquis.

i ¶ *Impotentia.*]Aliquis dicitur aliquid posse quinque modis[b], vnde versus: *Posse quidem rebus dāt ius, natura, potestas. Officiū, meritū, sextum diuina voluntas.* De potentia iuris habes, 22. q. 2. faciat homo. 27. q. 2. Agathosa. in fi. De potentia naturæ habet̄ j. *de despon. impu. c. puberes. & c. à nobis.* De potestate officij habes *j. de consan. & affi. c. 1. in fi. & 21. dist. c. 1. §. inter eos. ver. Petrum verò.* vbi dicitur, quod Petrus præ omnibus claues regni cælorū accepit, & 21. *dist. inferior. & j. de ma. & obē. c. cum inferior.* De potentia mariti legitur 3. q. 7. c. 1. §. *tria. & c. 2. in fi.* ibi cuius vita, &c. De potētia diuinæ volūtatis habet̄ *de pæ. di. 2. §. principiū. § charitas.* Sed hęc potētia ad duo tantū extēditur, s. facti & iuris.

b Adde textum cū glo. in l. nepos Proculo. ff. de ver. signi.

k ¶ *Interesse nequiuerint.*]Quod simul interesse debeant, habes *j. de offi. deleg. c. prudentiam.*

l ¶ *Seruum.*]quia talis iudex esse nō potest, nisi cōi opinione p̄ libero se gerat & habeat, quo casu tenet eius snia etiamsi post eā latam detegatur eum tempore sententiæ fuisse seruum. 3. q. 7. c. 1. *§. Serui tamen. & ff. de offi. Præto. l. Barbarius. & C. de testa. l. 1.*

m ¶ *Infamem.*]Si pendēte iudicio efficiat̄ infamis vel suspect⁹, posset repelli. *j. de test. co. c. præterea. & j. de offi. del. insinuante.* quia quæ de nouo emergunt, nouo indigēt auxilio. *ff. de inter. re. ac l. de ætate. §. ex causa.* Itē si medio tēpore excommunicet̄, sed eo absoluto resumit iurisdictionem *j. de offi. deleg. c. prudentiam. §. sexta.* Idē credo, si restituatur pristinæ famæ p̄ Principem: quia resumit iurisdictionē. 2. q. 3. c. si quem. § *notandum. in fi. & C. de cura. fur. l. pe.* secus si lata sententia detegat̄ iudicē fuisse infamē. 3. q. 7. c. 1. § *tria. ver. Serui tamen. & ff. de offi. p̄t. l. Barbarius. & C. de testa. l. 1.* secus in excōicatione: quia snia publicè excōicati nulla est. *j. de re iud. c. ad probandum & j. de exce. c. exceptionē.*

1 De nouo emergentia nouo indigent auxilio.

n ¶ *Impedimēto.*]Puta quia est excōmunicat⁹,[c] vel illiterat⁹, nec habet cōsuetudinē causarū: quia perit⁹ dēt esse iudex, nec dēt q̄rere ab aliis, qd eū loqui oportet. *in auth. de iud. in pr. coll. 6. & j. de consan. & affi. c. ex literis. in fi.* Tñ si illiteratus sit, & habeat cōsuetudinē causarū siue peritiam iudicādi, pōt ei cā cōmitti. *C. de iud. l. certi iuris. arg. C. de Epi. & Cle. l. parabolani.* Et q̄dā impedimēta ponūtur. 3. q. 7. c. 1. Itē si impedimētū sit perpetuū, nō potest cognoscere: q̄ pōt esse multis modis, vt infirmitas, subditas, &c.

c Facit lex Barbarius, & ibi doct. ff. de offic. præto. no. & de re iudi. l. ad probandum. Quales debeat esse iudex.

¶ *Glo. seq. quærit & remittit.*

o ¶ *Destinare.*]Per literas, vel p̄ certū nūciū litteratoriè destinatū. 64. di. c. 1. & 2. & pen. & j. de off. dele. c. prudentiam. i rū *ff. de rebus eorū, qui sub cura vel cur. l. magis §. illud etiā quæri pot.* & hæc est Canonica destinatio. Sed nunquid ille, qui interesse non potest, valet aliis delegare vicēs suas? De hoc dicit̄ *j. de off. del. c. coram.*

p ¶ *Ad consummationem.*]vt *j. eo c. cum dilecta.*

¶ *Glo. seq. recit potest per quæstionem.*

a ¶ *Procedant.*] Quod quidē facere possūt, si in literis cōmissionis sit clausula illa: *quod si non oēs: alias nō possūt procedere, vt ī. de off. dele. c. cùm matrimonij.* & est expressū. *ī. de offi. dele. c. Sane delegatorum. & c. ti. c. prudētiam. & ff. de arb. item si Vnᵘ. §. pe. & l. seq.*
b ¶ *Excusari.*] Imò potius debet puniri. *ī. de offi. dele. c. prudentiam. §. adijcimus.* & hoc casu alij possunt procedere, quamuis non videatur impleta conditio: *quod si non omnes, &c.* vt in præ[dicto] c. *prudentiam. §. adijcimus.* & hoc verū est, potiquā cōstiterit, quòd non vult interesse, & in hoc illa corrigit istam.
c ¶ *Interesse.*] Hodie etiamsi non addatur hoc, si tñ non vult, alij procedent: licet sit arguendus, qui mandatū Apostolicum exequi contemnit.

† *Vide tex.* in l. inde Neratius §. fin. cum sua glos. ff. ad l. Aquil. & l. confessionibus iūcta gl. ff. de inter. actio.

procedant[a]. ¶ Nec enim ille qui tātùmodo nō vult interesse, hac impossibilitatis interpretatione valet aliquatenus excusari [b] †: nisi fortè sic in rescripto habeatur expressum: si non omnes interfuerint, vel simul nequiuerint aut noluerint interesse.

¶ Innocentius iij. Elien. Episcopo.

¶ In quæstione reuocationis rescriptorum recurritur ad arbitros, si iudices in cognitione sibi non deferant nec inuicem concordent. h. d. vsque ad §. quoniam.

CAP. XIII.

P Astoralis † officij: & infrà.

P *Astoralis.*] Diuiditur in duas partes vsque ad §. *quoniam* Primò ponit consultatio. Secundo responsio: ibi, *Ad quod.* Ab. Sic.

† Cap. 3. tit. in 3. compilatione.

Casvs. Aliquis impetrauit literas contra aduersariū suum super aliqua causa ad aliquos iudices: facta citatione vel saltem præsentatione altera pars postmodū obtinuit eandē causam alijs iudicibus delegari: & in secundis literis fiebat mentio de primis; opponebatur, quòd per falsi suggestionem, & veri suppressionem erant impetratæ. Dubitabatur, vtrum primæ literæ per secundas sint reuocatæ, & quæritur, vtrùm priores iudices, an posteriores debeant cognoscere de hac reuocatione. Resp. quòd si priores iudices n[olunt] deferre posterioribus, vel posteriores prioribus, tūc omnes simul cognoscant: & si fortè omnes simul nequiuerint in vnam concordare sententiam, quamuis plures sint iudices in vna commissione, quam in a[ltera], huiusmodi dubitatio per arbitros cōmuniter electos determinetur. Secundò formatur talis quæstio. Quandocunque impetrantur literæ sub hac forma: *Conqueritur Titius de Petro & quibusdam alijs super decimis & rebus alijs.* quæritur vtrum iudex ex tali delegatione habeat iurisdictionem super personis, vel rebᵘ cōprehensis per clausulā illā, *quibusdam alijs & rebus alijs*, antequam personæ vel res in iudicio sint expressæ: Antequā soluat illā quæstionē, subijcit aliam, q̄ oritur ex secunda, quæ talis est: Aliquis de personis illis, quæ poterant cōueniri per clausulam illā: *quibusdam alijs, & rebus alijs*, expresso proprio nomine impetrauit literas contra primū impetrantem literas generales, designando aliquā rē certā, quæ includebatur p̄ illam clausulā, *& rebus alijs*, nullā mentionē de priori cōmissione faciens, quæritur vtrū secūdę literę valeant, cū de primis nullā fecerit mentionem, nec persona aut res fuerint adhuc in iudicio expressæ. Respondet Papa ad ista duo: & primò ad secundā, dicēs, quòd cū speciale mandatū deroget generali, iurisdictio attributa per literas generales, per speciales literas, quantum ad ea quæ in secundis literis specialiter sunt expressa, penitus eneruatur, licèt de prioribus non faciat mentionē. Vnde quantū ad hāc cām specialiter cōmissam, superflue relinquit prima quæstio: quia nō habet potestatē. Posteà respōdet primę q̄stioni, dicēs, q̄ iudex bene hēt iurisdictionē sup̄ personis vel rebus exprimēdis: sed illā exercere nō potest, antequā psonæ vel res fuerint expressæ. Not. q̄ qñ dubitat de iurisdictione, cuius sit, omnes debent cognoscere, an sua intersit. Itē vbi est par iurisdictio, maior numerus nō præfertur. Itē no. q̄ speciale mandatū derogat generali. Not. q̄ iudex habet iurisdictionē, sed illā exercere non potest ante expressionē rerū vel personarum. ¶ *Gl. seq. obijcit, & respon. iterum dupliciter obijcit: ponit tres solutiones, quas probat, demum sol. & solutiones opponit, Vlt. dat finalem solu. Finis recitatur per quæstionem.*

d ¶ *Ambigitur.*] Sed quæro, qualiter possit dubitari de reuocatione literarū: aut secundæ faciunt mentionem de primis, & tunc valent secundæ: aut non faciunt: & tunc valent primę *ī. eo. c. ceterum.* Resp. neutra pars distinctiuè perpetua est. Prima tollitur per dec. *ī. de sent. & re iu. c. inter. & de do. & contu. c. ex literis. & de consue. Vlt. c. bona. & de app. c. sæpe. & c. oblata.* secūda tollitur p̄ dec. *ī. eo. c. plerunque.* in iudicijs nondū cœptis non habet locum illa distinctio: illæ enim solæ valent, quæ primo iudici præsentātur citatione facta p̄ ipsas. *ī. de su. comp. c. proposuisti. ī. de app. c. Vt debitum. & ī. eo. c. capitulum sanctæ crucis.* Itē qualiter primi iudices possint deferre secūdis, vel secundi primis, cum vel primi tm̄, vel secundi tm̄ sint iudices & ita aut primi, aut secūdi nullā habent iurisdictionem. *ī. de off. dele. c. ex literis. in fi. & ī. eod. ti. c. ceterum.* Item qualiter p[ossu]nt primi, vel secūdi citare partes, cum vtrique dubitent & nesciant an sint iudices, imò rōne dubitationis neutri debent esse iudices, sicut [cū] dubitatur de tutela duorum, neuter est tutor. *ff. de test. tu. l. duo sunt Titij.* Propter hoc glossauerūt hic quidā, q̄ de facto potest dubitari, non de iure, vt si fortè

Cùm de reuocatione literarum dubitatur, qualiter cognoscendū, quæ sint renotata.

secūdæ literæ nō exhibeātur. *ī. de off. dele. c. ex literis.* vel quia dubitatur, an sit annus elapsus ab impetratione literarum priorū. *ī. e. c. plerunque.* Sed hęc solutio nō valet, quia ad quęstionē facti nō daret Pa[pa] responsionem iuris. *ff. de statu homi. l. idem erit.* Alij dicunt etiā, quod potest esse dubitatio iuris, si data sit eadē in vtrisque literis. Illa decret. vt debitum, hoc determinat: *Vt ī. de fo. comp. c. pen. & Vlt. & ī. eo. c. capitulum sanctæ crucis.* Sed certè secundū dictum illorum neutræ reuocant alias, cum neutræ sint priores alijs, imò secūdū hoc neutri cognoscunt de ista causa: nam ambę literæ dicentur secundæ vel primæ *ff. de bon. poss. secundum tab. l. 1. § si quis in dub.* Tertij dicunt, quòd sic dubitari potest de reuocatione, vt si secundæ faciant mentionem priorum, sed nō expressam. *ī. de do. & contu. c. ex literis.* & hoc est verum, vt patet ex illa decr. *ex literis. ī. de do. & cont.* Dici potest hanc fuisse rationem huius decretalis, cum diuersæ sint literæ impetratæ, iudices citant partes, & cum pars aduersa coram eis exhibet secundas literas, ipsi volunt cognoscere de reuocatione literarum secundùm hoc, quod contingit *ī. de iudic. c. inter monasterium, in parte decisa ab integra.* Itē si secūdi iudices citent partes, & cū exhibentur corā eis primę literę ipsi volunt cognoscere, an primę sint reuocatæ: sed quia pro eodē negotio partes nō sunt trahendæ ad diuersos iudices. *ī. eo. c. ex tenore. & ī. eo. c. Vl.* statuitur hic, vt iudices conueniant ad hoc faciendum, vel vna pars deferat alij: quia & primi de hoc cognoscere possunt, cùm corā eis obijciatur talis exceptio, etiam & secundi. Et expone, quando de reuocatione ambigitur, i. quando in dubium deducitur de reuocatione literarum. Sed huic solutioni obstare videtur *ī. eod. c. cum contingat.* ibi n. conueniunt ad cognoscēdum, sed executor videt vtrasque literas. Vnde potes adhuc melius dicere, quòd bene potest iudex dubitare de reuocatione literarū, licèt secundæ expressā faciāt mētionē priorū, s. quādo obijcitur secūdas literas impetratas esse per falsi suggestionē, vel veri suppressionēᵇ, vt *ī. eo. c. caterū.* & melius *ī. de off. deleg. c. coram. & ī. de re iudi. c. inter monasterium. in integra.* & hoc idē dixit Io. *ī. eo. super illa decr. cùm contingat.* & certè iste est verior intellectus. Sed hæc dubitatio de reuocatione literarū non habet locum in literis appellationis & ex principalis causæ: quia iudices appellationis de hoc cognoscere debent. *ī. eo. c. dilectus filius.* Io. Sed hæc dubitatio locum hod[ie] non habet rē integra. *ī. de appella. c. Vt debitum.* Additio. Dū gl. dicit, re integra, meliùs videretur dicere, re non integra: sed quicquid habeat gl. hoc intendit, quòd si apparet quis delegatus, & primò citauit: ille erit iudex, siue sit primᵘ siue secūdᵘ. Io. And. ¶ *Gl. seq. recs. per q. an in delatione sit necessariᵘ cōsensus partiū.*

e ¶ *Deferendum.*] De cōsensu partium *ī. de offi. deleg. super quæstionem. § intentionis. & § nos autem* aut coram vtrisque possit proponi exceptio, vt dictum est in prima notula, & etiam sine consensu partium possent, si vellent, sed honestum est, quod de consensu partium fiat. ¶ *Glo. seq. ponit pro conc. alio casus, quibus non statur maiori parti alle. contraria, & soluit.*

f ¶ *Plures.*] Hic nō statur iudicio maioris parti. *ī. de iure patr. c. qñ.* simile est in causa Epi. *6. q. 4. c. 1. ī. de re iud. c. non potest.* & in iudicibus delegatis à Principe: vt videt *C. de appel. in afferendis.* ibi ita tamen si dissentirēt. & *C. qui bo. ce. pos. l. Vl. & in re communi. ff. de communi diui. l. Sabinus. & ī. de re iur. c. inter cōclib. 6. & in liberali causa. C. de communi ser. manu. l. 1. § 1. & Inst. de re. diui. c. religiosum.* quia ibi sit, q̄ religio vel natura rei requirit, & dū quis plus iuris hēt in re: vt C. *de dona. l. sancimus. § ne autē.* Sed cōtra *eæ dist. c. 1. 2. & 3.* vbi de hoc *ff. de re iudi. l. duo ex tribus.* Sol. verū est generaliter q̄ iudicio maioris partis standū est: sed quædam specialia hic signata sunt, vbi hęc regula nō obtinet. Sed in casu isto nō statur iudicio maioris partis: quia fortè in primis literis sunt duo iudices, in secundis tres vel plures. vnde cū illi tres ęqualē habent iurisdictionē cū illis duobus, quia isti tres loco vnius sunt, & illi duo similiter loco vnius. s. D. Papæ, nō pręualet sententia illorū triū: quia nō cēsentur plures. Licèt secus sit in creditoribus. qñ si par debitū sit hincinde, statur tamen maiori numero creditorum: vt *C. qui bo. ce. pos. l. Vlt.* Item alia ratione: quia si isti tres iudices iudicarent pro se, suspecti essent. quia viderentur ingerere operas suas. *ff. de procu. quæ omnia § 4.* si autē iudicarent contra se, viderentur à se abdicare iurisdictionem, & vellet à se remouere, quod esse non dēt, *ī. de off. dele. c. pastoralis. in pr.* & ita debet iri ad arbitros. sed si in primis & secundis essent æquales iudices numero, satis posset dici, quòd stabitur iudicio ma-

a *Hac gloss. hoc vult dicere, Papā super facto incerto non posse certū dare responsum.* cap. de muliere, ī. de spons. l. vt responsum. C. de transac.

¶ Præterea, quæsiuisti (quando de reuocatione literarum ambigitur [d]) vtrùm iudices priores, an posteriores cognoscere debeant: & vtrum per secundas sint primæ literæ reuocatæ.

¶ Ad quod tibi respondemus, quòd nisi posteriores prioribus, vel è conuerso duxerint deferendum [e], simul vtrique cognoscant: † & si fortè nequiuerint simul in vnam sententiam concordare (quanuis plures [f] sint ex vna parte, quàm ex altera) per arbitros communiter

† *Vide tex.* in l. si quis ex alieuā ff. de iudi.

b *Idem si conuertatur per id quod notat ī. eo. ex tenore. in fine primæ gl.* [illegible] *Ioan. And.*

c *Tollitur suspectio: quia hoc fit iuris auctoritate.* 23 q. 5. si non licet. vers. & quasilam. *secundum Host. Ioan. And.*

cio maioritatis: quia maior videtur modo iurisdictio & potestas ab vna parte quàm ab alia.

¶ *Vlti. loquens quærit, & soluit.*

a ¶ *Sopiatur.*] Quid si arbitri adiudicent iurisdictionem eis, qui non habent? nihilominus sententia illorum iudicum tenebit, quia cùm arbitri sententiam tulerint citra ius scriptum, tenet eorum sententia, nisi fuerit appellatum: vt 24. q. 6. c. ea quæ. §. diffinitione. & hæc est ratio: quia per vtrasque literas data fuit iurisdictio.

¶ *Quoniam autem.*] In hoc §. primo ponit consultatio: secundò responsio: ibi, *Nos igitur*. & ibi respondet primò secundæ quæstioni, ex cuius solutione infert ad decisionem primæ: quia si penitus eneruatur iurisdictio priorum: ergo habebant iurisdictionem. Abb. Sicul. s.

b ¶ *Persona vel res.*] Qui rē petit, debet rem certam petere. De hac materia dicemus ј. de libel. ob. c. pen. vbi competentius ponitur.

c ¶ *Speciales literæ.*] Impetratæ ab aliquo illorum: qui per clausulā generalem poterāt conueniri contra primū impetrantem super eadem causa. Sed qualiter potest ille qui possidet, contra impetrantem impetrare super eadem re, cum interdictum possessorium intentare non possit, cū ipse possideat. ј. de iudic. c. examinata. prætereà possidenti non datur rei vendicatio. *Insti. de act. §. 1. & C. de ali. iudi. mu. causa fa. l. vnica?* Dic, quòd primus impetrans impetrauit, vt ageret petitorio, secundus impetrauit, ne inquietaretur super possessionē illius rei, quam possidet. nam & aliàs datur actio possidenti, ne inquietetur *ff. si ser. ven. l. si quis fortè. §. 1. & l. sicuti. §. sed si quæratur.* De hoc no. ј. *de iudi. c. examinata. in gl. si ita.*

d ¶ *Per speciale.*] Hic patet, quod si vnū rescriptū est generale, & secundum speciale: licèt nō fiat mētio generalis in speciali, præualet speciale: vt ṡ. eo. c. 1. & ј. *de offi. deleg. c. studuisti. & ff. de re. iur. l. in toto.* Cōtra ṡ. e. c. *cum ordinem.* vbi secūdū speciale nō derogat generali: quia non fecit mentionem illius. Ratio ibi redditur: quia primū est priuilegium, secundū rescriptū fuit ius cōmune: sed ius cōe nō tollit priuilegiū, nisi mentionē faciat de illo priuilegio.

e ¶ *Eneruatur.*] Facta citatiōe per literas speciales, anteq̄ per gn̄rales.

f ¶ *Superflua.*] Hoc casu cùm generale mandatum reuocatum quantum ad hanc causam specialiter commissam, aliàs bona quæstio est & eam statim soluit ibi, *donec iurisdictio, &c.*

¶ *Glo. seq. rect. per q. an delegare & citare possit. Arg. quod non, tamen & demum arg. in contrarium, & sol. demum obiicit, quærendo, & arguit & soluit.*

g ¶ *Iurisdictionem.*] Habet ergo iurisdictionē, licèt non habeat exercitium. & ita videtur, quod non possit eam alij demandare. est. n. absurdum alij demandare iurisdictionem, antequam eam ipse nanciscatur *ff. de offi. procon. l. obseruare. §. vlt.* & sic videtur simile, quod non possit citare partes ante expressionem rerum. 5. q. 2. c. vlt. ideo. n. citamur partes, & dantur induciæ, vt quis deliberet. *text. cū glo.* 3. q. 3. *offeratur.* Sed in hoc casu non potest deliberare. Argu. contra ј. *de appella. c. significantibus. & Insti. de ac. §. curare. & ј. de restit. spol. cum ad sedem.* vbi petitur hospitale cū omnibus pertinentiis suis: & potest committere, licèt non habeat exercitium: cōmittit enim, quod habet [h]. Sed qualiter priores iudices priuantur iurisdictione, cùm Papa non intendat eos priuare? Itē nūquid eodē modo per mortē delegātis esset reuocata iurisdictio quantùm ad non expressas personas? arg. quod non. *C. de duo. re. l. vlt.* Et tamen animaduertendum an reuocetur per mortem, an viua voce. *ff. de procu. l. si defunctus. & l. seq.* Sed verum est, quòd reuocatur per mortem quantùm ad ea, quæ expressa non sunt. ј. *de offi. deleg. c. gratum. & c. licet. & ј. eod. c. significauit* [e]. Bernard.

Sedes Apostolica.] Diuiditur. Nam primò ponit constitutionis causam. Secundò subiungit constitutionem. ibi, *Nos igitur*. In qua quatuor facit. Nā primò statuit circa personas. Secundò circa multitudinem: ibi, *Sed nec.* Tertiò circa res: ibi, *Nec super.* Quartò circa fraudulentam expressionem: ibi, *Si quis verò.* Abb. Sicul.

Casvs. Causa commissa est sub hac forma: *Conqueritur Titius de Petro, & quibusdam aliis super decimis, & rebus aliis:* taliter impetrantes designabant & minora negotia, vt facilius literas impetrarent, per clausulam generalem conueniebant digniores personas, & super maioribus negotiis quærebatur. vtrum possent. Papa volens malitiis hominum obuiare, statuit, quòd si minores, & viliores personæ in commissionibus solummodo exprimuntur, maiores & digniores sub clausula generali non intelligantur includi, & sic non possunt conueniri: sed nec per talem generalitatem multitudo effrænata poterit in iudicio conueniri: qui verò de minoribus & leuioribus negotiis tantū fecerant mentionem, super maioribus & grauioribus nullatenus audiātur. postea dicit, quòd si aliquis personas aliquas expresserit in cōmissione, non vt vel eas conuenire, sed vt ad pares transire valeat vel minores, quia fraus vel dolus ei patrocinari non debent, tanquam mendax peccator careat penitus impetratis. Debemus notare, quòd personæ expressæ in rescriptis digniores esse debent, vel saltem æquales, quàm sint personæ in clausula generali inclusæ. Idem intelligitur de rebus specialiter expressis, & generaliter exprimendis. Item per rescriptum plures causæ vnius committuntur, sed non omnes. Item non debet aliquis exprimi principaliter, nisi debeat conueniri. Item literæ per malitiam vel mendacium obtentæ non valent.

electos à patribus huiusmodi concertatio sopiatur [a].

¶ *Per generalem clausulam positā in rescripto, delegatus ante expressionem personarum vel rerū iurisdictionem habet in habitu, & non in actu. Et speciales literæ derogāt literis generalibus super non specificatis in eis, quanquam de illis nullam faciant mentionem. Abb.*

¶ Quoniam autē sub huiusmodi forma, videlicet causam, quam talis aduersùs talem, & quosdam alios, super hoc, & quibusdam aliis se habere proponit, tibi duximus committendam, à nobis multotiens literæ impetrātur, & solicitè quæsiuisti, an iudex ex delegatione huiusmodi ante personarū vel rerum expressionem, super personis, vel rebus exprimēdis habeat potestatē: adiiciēs, vtrùm si antequam personæ [b] vel res expressæ fuerint nominatim, super non expressis in commissione priori, sed generaliter comprehensis, speciales [c] literæ (quæ de priori cōmissione nullā faciēt mentionē) ad alios iudices à sede Apostolica emanauerint, eundē vigorē debeant obtinere? ¶ Nos igitur ad hæc duo taliter respōdemus, quod (cū generali per speciale [d] proculdubio derogetur) iurisdictio per generales literas attributa, per speciales (quātū ad ea quę specialiter exprimūtur †) penitus eneruatur [e], licèt de priorib. nō faciāt mētionē. Vnde superflua [f] relinquitur prima quæstio, & si meritò dici possit, quòd donec iurisdictio reuocetur, eam super rerū vel personarū articulis exprimēdis obtinet delegatus: sed antequam exprimātur personæ vel res, delegatus nequit iurisdictionem [g] huiusmodi exercere.

¶ Idem Senonensi Archiepiscopo.

¶ *Per generalem clausulam: quidam alij, & res aliæ: multitudo effrenata non includitur, nec persona nec res maiores expressis, sed pares, vel minores.*

CAP. XV.

SEdes † Apostolica consueuit exhibere se petentibus liberalē [h], sed quidā eius gratia nequiter abutūtur: & infrà. ¶ Nos igitur volentes eorum malitiis obuiare, decernimus, vt cùm in cōmissionibus nostris minores & viliores [i] personæ solummodo designātur, maiores [k] & digniores sub generali clausula non

h ¶ *Liberalem.*] Vtpote quæ nō claudit gremium redeunti. *C. de summ. trin. l. vlt. ad fi. & C. de Epis. & Cle. & l. si quis in hoc. & 23. q. 4. duo ista.* Sed in quo est liberalis, siue gratiā facit, quia ad hoc tenetur. ј. *de fo. compe. c. licet. in parte decisi.* immò quasi præceptū Euāgelij est: sed vbi necessitas, ibi nulla liberalitas. *ff. de adimen. le. l. rem legatam.* Totum dici potest gratia, quicquid ipse facit: quia vniuersæ viæ domini misericordia & veritas: quia vbi iustitia seruatur, ibi misericordia adhibetur. 45 *dist. c. disciplina.*

i ¶ *Et viliores.*] Et non ineleganter, nam, *Ab Ioue principium Musæ, Iouis omnia plena.* Virg. in Bucco. & ratio à capite exenda est. *ff. de eden. l. argentarius. §. edi autem ratio.* quoniam principium potissima pars est cuiuscunque rei *ff. de orig. iur. l. 1.* & is qui maioris dignitatis est, debet præponi. 16 *dist. c. placuit. § propter eorum. & in gl. ibidem.* Et vbi legalis paternitas contrahitur, primò interrogatur pater, quàm filius *ff. de adop. l. 2.*

¶ *Glo. seq. quærit circa duo, & secundum dubium aperit per quatuor exempla, primum per sex, demum soluit.*

k ¶ *Maiores & digniores.*] Sed quas psonas dicemus maiores & digniores [d]? Nam inuenio, quod quilibet Clericus dicitur habere dignitatē. 4. *dist. denique. & 1. q. 1. reperiuntur in fi.* Quandoque. n. mācipia dicūtur habere dignitatē. *ff. de vsufr. sed & si quid. §. sufficienter.* Quandoq; potestates seculares dicūtur habere dignitatē. 23. q. 5. *administratores.* Quandoque. n. decurionatus dicitur dignitas. *ff. ad leg. Cor. de sica. l. pen.* Itē nunquid illā maioritatē cōsiderabimus, de qua dicitur 40. *dist. multi. in fi.* vel de qua dicitur 24. q. 1. *qui contra Ecclesia.* vel de qua dr̄ *di. 2. lex est.* de qua dicitur 2. q. 7. *quærendum. & c. criminationes:* vel illam de qua dicitur *ff. de gradi. l. iurisconsultum. §. parentes.* vel de qua dicitur *ff. de pall. l. maiorem?* Respondeo, maiores & digniores vocat hîc notabiles personas, quę sub clausula generali comprehendi non possunt. *ff. de iniur.* item apud Labeonem. § *hoc edictum.* & tales debēt esse, quæ citiùs mouerēt animum Principis vel ad dandum, vel ad denegandū rescriptū Ratione enim maioritatis præsumitur contra aliquem. 3. q. 2. *Lotharius. ff. quod metus cau. non est verisimile.*

† *Pro hoc est tex.* in l. in toto. ff. de reg. iur. Bart. in l. Mæuius. ff. de leg. 2. & in l. 1. in pe. ff. de oper. no. nuncia.

1 *Papa volens malitiis hominum obuiare, quid statuit,*

† Cap. 4. eo. tit. in 3. cōpilatione.

a *De hac, & pluribus quæstionib. circa materiam decretalis, vide in Spec. tit. de rescr. præsent. §. si adde glo. in proœmio Instit. §. cūque. vet. il lustrab.*

intelligamur [a] includi. ¶ Sed ne liceat [b] occasione generalitatis huiusmodi multitudinē [c] effrænatam [d] in iudicium euocare. ¶ Nec super maioribus & grauioribus negotiis audiantur, qui de minoribus & leuioribus tantùm faciūt mētionem. ¶ Si quis verò aliquas personas expresserit, non vt velit cū eis in iudicio experiri: sed vt ad pares transire valeat, vel † minores (quia fraus & dolus [e] ei patrocinari non debent) tanquam mendax precator † careat penitus impetratis.

¶ Idem R. Cantori & R. Priori de Monte Leprosorum.

¶ *Qui contra vnum super eodem ad diuersos iudices diuersa rescripta impetrat, & eis vtitur, perdit commodum vtriusque.*

CAP. XVI.

EX † tenore literarum, quas nobis destinastis, intelleximus R. Sacerdotem de Collouilla † ad alios iudices super quæstione † (quæ inter ipsum & Abbatem de Becco vertitur) literas Apostolicas impetrasse, qui cum partem citassent aduersam, dictus Presbyter coram eis noluit litigare: & infrà. ¶ Cúmque vos in causæ cognitione procedere velletis, Abbas coram vobis proposuit, quòd non tenebatur per directas ad vos literas Presbytero respondere, cùm per alias ab aliis iudicib' fuisset citatus, quæ auctoritate illarum non fuerant reuocatæ. ¶ Nos igitur attendentes fraudem Presbyteri memorati duas commissiones super eodem negotio [f] impetrātis, quarum altera non faciebat mentionem de reliqua: (quia fraus & dolus alicui patrocinari non debent) decernimus, vt ipse commodo careat [g] vtriusque.

¶ Idem Mediolanensi Archiepiscopo.

¶ *Non valet rescriptum ad beneficium impetratum, & de beneficio impetrantis non faciens mentionem.*

CAP. XVII.

CVm † adeò scripta sedis

Item quia circa iudicia defertur dignitati, & personæ. j. de off. dele. c. sane. 2. & c. pastoralis. eod. tit. c. 2. lib. 6. & 2. q. 8. quisquis. & 24. q. 1. qui contra Ecclesiæ pacem. & 45. dist. cum beatus. Videtur ergo, quòd per generalem clausulam non possit conueniri Sacerdos vel Clericus, cum ipse maior quolibet Laico. 6. q. 1. beatus. & 96. dist. duo sunt. & j. de ma. & obe. solitæ. Ver. fecit Deus. &c. dummodo maior Clericus speciali vocabulo non sit designatus vel nominatus. & hoc etiam intuebitur iudex, qui debeāt dici maiores vel minores: & quæ negotia debeāt dici maiora vel minora. non enim certa vel certior dari posset doctrina. argu. 23. c. 4. duo ista. Alias enim hoc nomen, alios, bene includeret maiores personas: nam nomine populi continentur etiam Senatores. Plebis autem appellatione sine Patriciis, & Senatoribus, cæteri ciues significantur: vt Instit. de iur. na. §. plebiscitum. nec semper hoc nomen, alius, facit positionem 56. dist. Cenomannensem. argu. ff. de consti. pecu. l. 1. §. debitū. & illud: suspensi sunt cum eo duo alij latrones nequam. Io. Et est ratio: quia aliter proceditur contra maiores. & aliter contra minores. 45. dist. cum beatus. & 24. q. 1. qui contra Ecclesiæ pacem. Similiter de hoc notatur j. de iureiur. c. cum quidam. in gl. quæ incipit, sic patet.

a ¶ *Non intelligatur.*] Eo ipso quòd digniores intequiuntur, intelliguntur in fraude versari. ff. de iur. fis. l. ita fidei. nam secundū distinctionem rerum nomina sunt distinguēda. 21. dist. Cleros. & C. de codic. l. scilicet idem.

b ¶ *Sed ne liceat.*] Prouidet hic Papa ne diuersæ personæ litigatores in vexationibus afficiantur. arg. C. mandati. per diuersas. in princ. & j. eo. c. nonnulli. intendit enim minuere lites. j. de dol. & contu. c. finem. & c. Venerabilis.

¶ Glos. sequens arguit, obiicit, & soluit.

c ¶ *Multitudinem.*] Arg. occasionem iuris ad iniquum cōgendum non trahi C. de Vsuca. pro emptore. l. Vlt. arg. 16. q. 3. c. Vlt. & j. eo. c. nonnulli. Sed videtur quòd cum generalitate non debet aliqua commissio impetrari. ar. s. eo. c. ad hæc. Sed ideo non valent literæ illæ, quia certi iudices non erant ibi dati, sed quos ipse post decerneret eligendos. Sed T. aliter intelligit illud c. ad hæc s. eo. sed concordat huic dicto Lau. vt ibi dixi, & omnia negotia aliis committebantur, quod erat iniquum: [illegible] generalitas causarum alias bene potest committi. ff. de iudi. l. cum prætor.

d ¶ *Effrenatam.*] ff. de testi. l. 3. in prin. & j. de testi. c. cum causam, quæ & est ænatam dicimus vltra 40. vt ibi. & j. de cle. ex mi. c. latores. Hodie verò ista generalitas siue multitudo restricta est vsq; ad 4. in quadam decretali nou. quæ incipit, cum in multis. j. eod. tit. lib. 6. ¶ Gloss. seq. quærit, & soluit, & opinionem ponit.

e ¶ *Dolus.*] Sic j. de do. & contu. c. ex litteris. 30. q. 1. dictum est j. eo. c. prox. & qui fraudem allegat siue dolum, probare debet. ff. de proba. l. quæsier. §. qui dolo. Sed qualiter constabit, quòd noluit cū personis expressis in iudicio experiri, sed vult descendere ad minores vel æquales? hoc ipso quòd descendit primo ad æquales vel minores, præsumitur fraus & dolus, & ipse potest excipere, qui conuenitur, nisi statim vel quam citò possit, conueniat personam expressam, vel nisi forsitan copiam illius habere nō possit, & hoc debet primò protestari: aliter credo illum repellendum. Alij dicunt contrarium.

EX tenore.] Communis diuisio. secunda ibi, *Nos igitur.* Abb. Sicul. CASVS. Quidam Sacerdos de Colouilla impetrauit literas ad quosdam iudices contra Abbatem de Becco, Iudices illi citauerunt Abbatem, coram quibus dictus Presbyter noluit respondere: postmodum impetrauit alias literas contra Abbatem ad illos iudices qui in superscriptione nominantur, de prioribus non habita mentione: qui cùm citassent Abbatem, Abbas proposuit coram eis, quòd per literas illas non tenebatur respondere dicto presbytero, quia per alias literas ad iudicium fuerat euocatus, quæ per posteriores non fuerant reuocatæ: iudices quæsiuerunt à Domino Papa quid iuris: ipse attendens, quòd fraus & dolus alicui patrocinari non debent, respondet, quòd Sacerdos carere debet commodo vtarúmque literarum, quia fraudulenter super eodem negotio ad diuersos iudices impetrauit. Nota quòd per solam citationem perpetuatur rescriptum: & quòd eadem causa diuersis iudicibus committi non debet. Item in quo quis peccauerit, in eo punietur.

¶ *Gl. sequens in pluralitate rescriptorum distinguit duo membra: in quorum quolibet subdistinguit, allegat alia duo, quæ in illis iterum subdistinguendo prosequitur.*

f ¶ *Negotio.* Nota quòd cùm plures literæ impetrantur super eodem negotio [a]: aut impetrantur ab eodem, aut à diuersis. Si ab eodem, aut ad iudices eosdem, aut ad diuersos. Si vero aliquis impetrat duo paria literarum super eodem negotio ad diuersos iudices in fraudem, causa fatigandi aduersarium suū, & non ad cautelam: neutræ valent, vt hîc, & j. eo. c. quia nonnulli. sed si ad cautelam, puta quia timebat perdere vnum rescriptum, vel timebat aliquos mori; valent: sed postquam cœpit agere per alteras, reliquæ non valent: & si attentaret, perderet vtrasque, vt dictum est. Si verò ad eosdem iudices, & discordant in data; valent primæ; nisi in secundis fiat mentio de primis: quia nihil interest, quæ valent. Si verò eadem est forma & data, & ad eosdem iudices, eædem sunt literæ: quia non nocet habere plures literas ad cautelam, sicut potest quis habere plura testamenta eiusdem tenoris. ff. de test. am. l. Vnum testamentum. & ff. de iis quæ in test. delen. l. Vlt. & ff. de bon. possess. secundùm tab. l. 1. §. si quis in duobus. nec est inconueniens plures iudices habere super eodem negotio, quia illud habes j. de offi. deleg. cum non ignoretis. Si verò sunt diuersæ & aduersæ, neutræ valent. C. de fid. instru. l. scriptura. & j. de fide instrum. C. imputari. Si autem literę impetrantur à diuersis personis, scilicet ab actore & reo aut ad eosdē, aut diuersos. Si ad eosdem, & concordant in data forma, eædem sunt literæ, vt dictum est. Si data est eadem & forma contraria: supersedeatur vtrisque, donec consulatur superior. j. de offi. dele. c. sane. & hoc si vtraque pars literas suas ostendat. Si actor tacet per annum, valent literæ Rei. j. eod. plerumque. Si vero impetrarentur ad diuersos, primæ valent, nisi in secundis fiat mentio de primis: vt s. eo. c. cæterum. Si verò non apparet, quæ sint primæ vel secundæ, mutuò se impediunt. Sed istæ quando impetrantur ad diuersos, non procedent hodie: quia illæ solæ valent, quæ primò iudicibus præsentantur. j. de appella. cap. Vt debitus. & hoc locum habet in his, per quas nondum est processum, in aliis autem per quas processum est. vel præsentatio facta est, semper valent primæ, nisi secundæ expressam fecerint mentionem de primis. de processu & de lite contest. j. de re iudi. c. inter monasterium. & j. de offi. dele. c. coram. Quandoq; tamen valent secundæ & non primæ; & primæ sunt in pendenti, quousque cassetur vel firmetur sententia, licèt in secundis non fiat mentio de primis. j. de confirm. Vti. Vel inuti. c. bone. Et generaliter (sicut credo) vbicunque possunt primæ elidi per exceptionem, valent secundæ, licèt non faciant mentionem de primis, & non primæ quia sunt veritate tacita impetratæ. s. eod. c. ex parte.

¶ *Glo. seq. obiicit, & soluit.*

g ¶ *Careat.*] Imò videtur, quòd etiam causam perdere debet, sicut qui petit seruum in vno iudicio, si petat eundem in alio, perdit causam. C. od. de asser. tol. l. 1. § Vltim. quia vbi iudicium cœpit, ibi debet accipere finem. ff. de iudi. l. Vbi. & primis iudicibus fieret iniuria. ff. de arbi. l. litigatores. Tamen causam non perdit [b], sed sufficit, quòd perdat literas, & in expensis condemnetur. infrà eod. tit. quia nonnulli. Sed illud de seruo, fauore libertatis dictum est. Ber.

CVm adeo.] Communis diuisio. Secunda ibi, *Cum enim.* CASVS. Quidā clericus P. nomine impetrauit literas à dño Papa, vt Præpositus & clerici de Grözola reciperēt ipsū in Canonicū & in fratrē. Præpositus literas istas ostendit Mediolañ. Archiepiscopo. Archi. multū miratus fuit, q cum ipse haberet suffi-

ciens

---

† *Vel descēdere ad minores: in vno manuscripto.*

† *In impressis, peccator, legebatur, & male. Sed ex omnibus manuscriptis, precator, reposuimus,* fuerit j. eod. ti. cap. super literis, & l. & si. Cod. si contra ius, vel vti. pub.

† Cap. 5. eo. tit. in 3. compilatione.

† *Corbeuilla.*

† *causa.*

a *De diuersis dic.* Vt j. eod. dispendia. lib. 6. *Ioan. And.*

† Cap. 7. eo. tit. in 3. compilatione.

b *Istam glo. dicit sing. Panor. hic, ad hoc quod faciens citari aliquem coram diuersis iudicibus non perdat causam.*

tiam beneficium in Ecclesia Modeceñ. mandauit dominus Papa quod reciperetur in prædicta Ecclesia de Gronzola, scribens super hoc domino Papæ. Scribit Papa Archiepiscopo, dicẽs, quòd si litte. [illegible] seriem attendisset, iste Archiep. non inuenisset in eis, quod suum animum offendisset: cum in litteris illis de præbenda eius nulla mentio haberetur, nec dicebatur Modeceñ. Canonicus, nec etiam Clericus nominabatur, & in litteris talis erat conditio: *si dignus existeret ad Ecclesiasticum beneficium obtinendum.* Et ex his omnibus poterat Archi. intelligere, qualiter litteræ illæ fuerant impetratæ, s. veritate tacita: & sic non valebant. Nota hic, quòd diligenter forma mandati est attendenda, & intelligenda ante contradictionem. Item in litteris pro beneficio obtinendo fieri debet semper mentio de beneficio alio, si quod habet ille, qui impetrat, & si dignus est. & si hoc non dicatur, tamen debet subintelligi. Item qui non est clericus non reputatur idoneus ad beneficium Ecclesiasticum obtinendum. Item si est Clericus, debet se Clericum dicere: si non est Clericus, non debet se Clericũ appellare, sed Scholarem.

Apostolicæ moderemur [a]: & infrà. Scripsisti nobis, quod cum P. Clericus in Ecclesia Modecensi sufficientem [b] sibi sit præbendam adeptus, mirabaris, quòd pro receptione ipsius in Ecclesia de Grõzola, Præposito & fratribus eiusdem Ecclesiæ litteras miseramus: cùm si litterarum nostrarum seriem attendisses, nihil inuenisses in eis, quod debuisset tuum animum offendisse. ¶ Cum enim in litteris nec de præbenda [c] ipsius mentio haberetur, nec Modecensis Canonicus, immo nec Clericus [d] diceretur in eis: & in litteris ipsis hæc esset adiecta conditio, si dignus existeret [e] ad ecclesiasticum beneficium obtinendum, intelligere potuisses, qualiter litteræ ipsæ fuerant impetratæ.

¶ Idem electo Decano, & N. Canonico Cameracensi.

¶ *Ordo rescripti interpretationem recipit à iure communi.*

CAP. XVIII.

CAusam, † quę inter Præmonstraten̄. & Præmoñ. † Ecclesias super possessionib. de Anapia vertitur: & infra. ¶ Quia in litteris animaduertimus fuisse incertum, quod, si alterutra partium citata legitime [f] præsentiam vestram adire, vel iudicio vestro parere contẽneret, vos præsentis partis probationes recipere [g], & quantum [h] de iure poteritis, in causæ cognitione ac decisione procedere minimè tardaretis. ¶ Nos volentes vt clausula illa: quãtum de iure poteritis: quæ antequam de probationum receptione mentio fieret, fuerat inserenda [i], clausulam illam de receptione probationum præcedat [k]: Mandamus quatenus ipsam intelligentes ibidem, in causa iuxta tenorem litterarum procedere non tardetis, prouisuri vt si litterarum auctoritate priorum, in eodem negotio legitimè est processum, firmũ & stabile perseueret: alioquin si occasione clausulæ memoratæ aliquid constiterit in alterius partis præiudicium attentatum, id viribus decernimus cariturum: mandantes vt in decisione ipsius negotij (sicut præmissum est) tam super principali, quam super incidentibus [l] quæstionibus, appellatione remota canonice [m] procedatis.

CASVS. Inter Ecclesiam Præmonstraten̄. ex vna parte, & Ecclesiam Præmoñ. ex altera, vertebatur controuersia super quibusdam possessionibus, causa fuit quibusdam iudicibus commissa in hac forma, *si alterutra partium citata non venerit, vel iudicio parere contempserit, recipiant partis præsentis probationes: & quantum de iure poterunt, in causæ cognitione ac decisione procedat.* Orta fuit dubitatio super forma huius rescri. tũ ex eo quod dicebatur, *quod si aliqua pars citata fuerit & c. recipiatis probationes alterius partis, & c. ex quo terminetur,* dicebatur, quod etiã lite nõ contestata poterant recipi testes, & sententia ferri propter contumaciam alterius partis, quæsiuerunt iudices à dño Papa, quid iuris esset. Dicit, quod clausula illa: *quantum de iure poteritis procedere,* debet pcedere clausulam illam de probationũ receptione & ante illam fuerat inserenda. Vnde mandat Papa, vt illam clausulam intelligant ibidem, vbi ab initio debuerat poni. & in causa illa iuxta tenorem litterarũ illarum procedant: ita tñ quod si alter auctoritate illarum litterarum legitimè in illo negotio est processum, stabile perseueret. Si verò occasione illius clausulæ, quid in præiudicium partis alterius est præsumptum illud decernit Papa non valere. Not. quod non semper forma sequenda, sicut hic, & hoc intelligo cũ illa forma sit contra ius cõmune, vt hic. Item propter formam rescripti non est recedendum à iure communi, nisi constet Papã aliter voluisse. Item solum illud reuocatur, quod est illegitimè factum. Item sicut cã principalis põt committi, ita & incidens.

a ¶ *Moderemur.*] Et verè cum multa moderatione debent fieri, & concedi. 35. q. 9. Apostolicæ, vt non possint reprehendi. quandoque tamẽ ipsum fallit obliuio 23. *dist. præterea & 30. q. 4. quod autẽ* vbi oblitus fuit Vrbanus. cùm omniũ habere memoriam, & in nullo peccare, potius est diuinitatis, quã humanitatis *C. de Ve. iu. enu. l. 2. §. si quid autẽ.* Et nihil est in humana conditione, quod perpetuò stare possit. *C. eod. tit. l. 2. §. sed quia diuinæ.* Et testamentum in nulla parte sui similiter debet esse vitiosum. *C. de edic. diui Hadr. tol. l. vlt. sic & priuilegium. j. de fil. presb. c. inter dilectos & j. de priui. c. cum olim, in fi.*

¶ *Glo. seq. recte. per q. qua dicatur sufficiens præbenda.*

b ¶ *Sufficientem.*] Debet enim talis esse, quæ sufficiat sibi & [illegible] *dist. studeat. in fi.* & quod aduenientes possit recipere, & [illegible] persoluere. *j. de præben. c. de monachis. & j. de sup. neg. præla. sicut.* in tali sufficientia debet haberi rõ nobilitatis [illegible] *non cogantur, & scientia. j. de præbend. de multa. & dignitatis. § de ver. & intra. cog. l. 2. § in honorarijs. & ff. de vsufr. l. sed & si quid. §. 1.*

¶ *Glo. seq. querit, arguit negatiuè, soluit contrarium.*

c ¶ *De præbenda.*] Sed quid si esset modica & insufficiens, teneturne de illa facere mentionem? Non videtur. arg. à cõtrario sensu. *j. de præben. cum teneamur.* Expeditum est, quod qualecũque sit beneficium, debet inde facere mentionem. Si enim dicat se nullum Ecclesiasticum beneficium assecutũ, & impetrat rescriptum, non valet *j. eo. c. si proponente.* & ibi dicetur de hoc [a]. Et qui habet plura beneficia, hanc exceptionem opponere non potest. *j. de except. c. cum Ecclesiastica.* Et licèt Papa præcisè scribat, exceptiones tñ & iustas excusationes patienter admittit. *s. eod. c. si quando. & j. de offi. deleg. c. ex parte tua. 2. & j. de præben. c. cum teneamur.* nam quandoque scribit rebus aliter se habentibus. *arg. 2. q. 6. biduum.* versus finem. *Versi. rursus illud.*

d ¶ *Nec clericus.*] Si dicit se Clericũ, cũ nõ sit, nõ valẽt litteræ. *j. de transact. c. ex litteris:* & qui nõ est Clericus, nõ reputat idoneus, vt hic nec potest in Clericorũ numero cõputari. *j. de insti. c. 2.*

e ¶ *Si dignus existeret.*] Cõditio ista sine omni expressiõe subintelligitur. *j. de elec. c. causã quæ.* sicut illa, *si preces veritate nitantur. s. eo. ex parte. 1.* Sic patet, quod qui habet sufficiẽs beneficiũ, ad aliud beneficiũ reputatur indignus. *j. de præb. c. super. & j. de cle. non resi. cõquerẽte. c. 1.* ipse beneficio secũdo seruire nõ possit. vt ibi.

CAusam quæ.] Diuiditur, quia in prima parte ponitur partis conquæstio. In secunda rñsio, & iudicis instructio, ibi, *Nos volentes.* Abb. Sicul.

f ¶ *Citata legitime.*] tertio. *j. de cleric. non resi. c. ex tua.*

g ¶ *Recipere.*] Per quod videbatur, quod possent recipere testes lite non contestata, quod esse non debet. *vt j. vt lit. non contest. c. quoniam.* & per totum titulum nisi in casibus contentis in c. quoniam frequenter. & in casu quem habes *j. de offi. iudi. c. 2.*

h ¶ *Et quantum*] Hæc clausula semper debet poni in termino peremptorio, & post ipsum terminũ peremptoriũ *j. de in inte. rest. c. cũ ex litteris: & j. de do. & con. c. ex dilectis.* quoniam post peremptoriũ edictũ iudex comminari debet se processurũ *ff. de iud. l. in p.* [illegible]

i ¶ *Fuerat inserẽda.*] Sed errore scribentis fuit post, qui error talis nõ nocet. *C. de test. l. errore, & l. ambiguitates.* tñ dic inserẽda, ac si incerta esset intelligẽda. videbatur enim quod nõ respiceret præcedentia. *j. de appell. c. ex quæsitione.* sed non est verisimile non est verisimile D. Papã totam iuris obseruationem tot laboribus ac multis vigilijs excogitatam vnico verbo tollere velle. *C. de inoff. test. l. si quando. & j. de elect. c. Ecclesia Vestra. 2.* arg. *j. de test. spo. c. audita* & qui tutorem præcipit confirmari, secundum ius intelligitur præcipere *ff. de confir. tut. l. tutores.*

k ¶ *Præcedat.*] Et ita quandoque clausula sequens determinat præcedentia, & quandoque præcedens sequentem, prout iuris ordo requirit. 32. *q. 7. Apostolus. & j. de appel. c. secundo requiris. ff. de condi. & demon. l. auia.* quandoque sequens clausula respicit terminum proximè positum. *j. de dona. c. cum dilecti in fi.* & optimè facit ad hanc materiam *ff. de leg. 1. l. si seruus plurium. in fi. §. vlt.* & verè præcedere debet quia per totum processum negotij de iure debet procedi. *C. de app. l. eos §. 1.* & præcedentia quandoque repetita intelliguntur. *ff. de cond. & demõst. l. auia.* Itẽ hic est arg. quod verba rescri. totũ secũdùm ius cõe intelligenda sunt. *j. de sum. not. in offi. deleg. sup. quæstionũ. § si vero duo. & j. eo. super litteris. & C. l.* [illegible] *de inoff. test. l. si quando.* Nec ordo scripturæ spectatur, sed potius C. de iudi. id, quod de iure sumitur. *ff. de solu. l. nec ordo. secus in priuilegiis.* fac. no. in l. *j. de dec. c. ad audientiam. in fin. & j. de priuile. c. his.* & consequẽ

l ¶ *Incidentibus.*] Ips. iure tam principalib. quàm accessoriis vel tot. C. de sen. incidẽtib vel emergẽti. remota est appellatio *j. de app. vt debit.* [illegible]

m ¶ *Canonice.*] i. secũdum iura canonica. de quib. s. dictũ est *de lo. omni. const. c. 1.*

Cap. 1. [illegible]

Præbenda [illegible]

a Cõcor. sex. [illegible]

¶ Idem Archiepiscopo Senoñ.

¶ *Non valet impetratio in Ecclesia numerata, non facta de numero mentione, si per eam frangitur numerus Canonicorum, licèt non frangatur numerus præbendarũ: & processus inde factus est nullus. h.d. quo ad intellectum. Panor.*

CAP. XIX.

COnstitutus † apud sedem ApostolicãP. Clericus proposuit, quòd cùm C. p. †. n. Decano, & Capitulo Bituricensi dederit in mandatis, vt ipsum reciperent in [a] Canonicum & in fratrem: & præbendam ei conferrent, si qua tunc in eorum vacaret Ecclesia, vel proximo † vacaturam [b], & ipsi cum † mandatum eius admittere [c] non curassent, eis præcipiendo [d] mandauit, vt quod mandauerat, adimplerent: sibi super hoc executorib. deputatis: & infrà.

¶ Verũ pars aduersa † respondit: quòd cùm in Bituricensi Ecclesia certus esset numerus Canonicorum institutus: firmatus iureiurando, & per Ro. Pon. confirmatus: & cum de hoc [e] memoratus P. non fecisset in suis litteris mentionem [f]: intelligendum erat circumuenisse prædecessorem nostrum, & dictas [g] litteras veritate tacita, impetrasse: & infrà. ¶ Discretioni † vestrę mandamus quatenus si legitimè vobis constiterit numerũ Canonicorum (qui nunc est in eadem Ecclesia) per Decanum & Capitulum eiusdem Ecclesiæ iuramento [h] firmatum, antequam prædictus Clericus litteras executorias impetrasset [i]: quicquid factum est occasione litterarum ipsarum, irritum [k] decernatis, alioquin eis faciatis in eadẽ Ecclesia præbendam [l] (si qua vacat) sublato cuiuslibet appellationis obstaculo, assignari.

¶ Idem A. Canonico Pictauen.

¶ *Difficile & famosum cap. & est clauis totius Et hoc dicit in sũma. Exprimẽs falsum, vel tacẽs verũ in rescripto si malitiosè, caret prorsus impetratis. Sed si per simplicitatem vel ignorantiã, aut obtinuisset vero expresso, & suppresso falso, saltẽ litteras in forma communi, & delegatus procedit seruato iuris ordine, & non speciali forma rescripti: secus si nullomodo litteras habuisset.*

CAP. XX.

SVper † litteris quæ ab aliquibus ex malitia, & à nonnullis

COnstitutus.] Non valet rescriptum executorium impetratũ super præbenda & canonicatu. in quo nulla est facta mentio de statuto vel de certo Canonicorum numero iuramento firmato. Io. And. Primò ponit impetrationem. Secundo exceptionem contra ipsum. Tertiò distinctionis commissionem. Secunda ibi, *Verum*. Tertia ibi, *Discretione*. Abb. Sicul.

CASVS. Quidam Clericus P. nomine obtinuit litteras à dño Papa ad Decanum & Capitulum Bituricen. & ipsum reciperent in Canonicum & in fratrem, & præbendam, si qua vacaret vel proximo vacaturam eidem conferrent, sibi super hoc executoribus deputatis. Sed tamen ex aduerso Bituricen. Capitulo se opponente, negotium ad sedem Apost. est delatum coram dño Papa dictus Clericus allegauit prædicta. Capitulum econtra respondit, quòd cũ in Bituricen. Eccle. certus esset numerus Canonicorũ iuraméto firmatus, & per sedem Apost. confirmatus, & de hoc dictus P. in suis litteris non fecisset mẽtionẽ, patet quòd veritate tacita fuerunt impetratę. Auditis hinc & inde ppositis, mãdat Papa, quòd si legitimè cõstiterit numerũ Canonicorum (qui nunc est in Bituricen. Ecclesia) per Decanum & Capitulum iuraméto firmatũ antequã dictus P. litteras executorias impetrasset, quidquid factum est per litteras suas decernatur irritum & inane: alioquin si qua præbenda vacit in ipsa Ecclesia, sublato appellationis obstaculo eidem assignetur. Not. quòd non [1] valent litteræ impetratæ nisi fiat mentio de certo numero iuramento firmato, & confirmatione Apostolica. Item considerandum est tempus datæ litterarum.

† Cap. 5. eo. tit. in 3. cõpilatione.

† id est, Cælestinus prædecessor noster, alias ora: G. Papa prę. noster.

† proximã.

† Dictio, cũ deest in manuscript.

† altera.

1 Quomodo non valent littera impetrata.

¶ *Glo. seq. quarit, arguit pro, & contra, & soluit. in fine fortificat textum. a iis dicta obiicit, & soluit.*

a ¶ *Reciperent.*] Hic duo mandantur. Primum vt recipiat illum in Canonicum. Secundum, vt assignent ei præbendam, si vacat, vel quàm citò vacauerit. Nunquid ergo si non pñt assignare ei præbendã, tenetur eum recipere in Canonicum saltem? Arg. quòd sic j. *de praben. c. dilectus. 2. & j. de dolo & contu. c. cum dilecti.* Arg. contra. j. *de offi. deleg. c. cum super abbatia. ff. quod cum falso tut. l. 1. §. 1. & l. 2. arg. quasi à contrario. 2. q. 6. c. ei qui §. definitiua. vers. quandoque vnã. & ff. quẽad. ser. amit. l. cõem. & ff de mino. l etiam. §. 2. & l. tutor §. 1. arg. pro & contra inuenies 9. dist. si ad scripturas.* Finis autẽ decr. videtur dicere quod non. & secundùm hoc est vnum mandatum: & non duo: & hoc ideo dicit, quia iuratum erat de certo numero Canonicorum, vnde rõne iuramẽti non poterant augere numerum. Duo in veritate mandauit Papa, s. vt eum reciperẽt in Canonicum, & eo recepto prouideretur ei: & eum recipere erat contra numerum sacramento firmatum: quare literæ non valebant. [a] Et certus numerus Canonicorum debet statui in Ecclesia secundum facultates Ecclesiæ. *in auth. vt determinatus sit numerus Cleri. coll. 1. j. de vita & hone. cleri. c. quasi dicat, qũ vt ait.* Et idem est si certus numerus statutus sit in Ecclesia, licèt non sit iuratus, aut per sedem Apostolicã confirmatus: quia non valent litteræ, nisi dicatur, non obstante certo numero Canonicorum. Hic tñ videtur arg. contra in fi. vbi dicit. *si constiterit numerum. &c.* Sed potest dici, quod hic de numero est facta mentio, & non de iuramento, nec de confirmatione Papæ.

a Hic soluit contraria: quasi dicat, si littera vacaissent cõtinentes diuersa mandata: tenentur ad alterum, si vtrunque parere non poterat. Ioan. And.

b ¶ *Vel proximo vacaturã.*] Quod solus Papa põt. vt j. *de praben. c. per totum.*

c ¶ *Admittere.*] i. perficere.

d ¶ *Pracipiendo.*] Per executorias.

e ¶ *Et cum de hoc.*] s. iuramento vel confirmatione: vt j. colligitur: vbi dicit numerum Canonicorum, qui nunc est in eadem Ecclesia, &c. vt notatur in fine illius notabilis, hic duo.

f ¶ *Mentionem.*] Hæc allegatio non valet, si venissent contra numerum illum aliquando propria auctoritate. j. *de praben.* pro illorum. j. de constitu. c. cum accessissent.

g ¶ *Et dictas litteras.*] executorias.

¶ *Glo. seq. obiicit: ponit opinio. Ioan. & soluit. secundo quarit & soluit. tertio arg. alleg. contrarium, & soluit, in fine dãt vnum simile.*

h ¶ *Iuramento.*] Sed in omni tali iuramento semper intelligitur auctoritas maioris excepta: vt hic innuitur à contrario sensu. & ff. ad mun. l. Imperatores, in prin. j. de iureiuran. Venientes. §. quia vero in fin. ergo non facerent contra iuramentum, si ad mandatum dñi Papę illum reciperent. Item si talis conditio inest iuramento, nunquam est necessaria dispensatio in tali iuramento: quia si displicet Papæ, non est ligatus tali iuramento. Ioan. dicebat hanc conditionem in iuramento non esse. sed ideo dicitur auctoritas superioris excepta, quia non præiudicatur ei, quin possit hoc facere. Verius videtur quòd conditio talis subintelligitur in huiusmodi iuramẽtis, & hoc ideo, quia super re alterius vel quasi iuramentum tale præstatur, & de re alterius præcise iurari non potest, immo esset anceps periuriũ. *ff. de in litem iuran. l. videamus. in princ. & ff. rerum amot. l. Marcellus.* & ideo auctoritas domini Papæ in talibus intelligitur excepta tacitè, licèt non excipiatur expressè. simile 22. q. 2. *beatus,* & j. *de iureiuran. c. quemadmodum. circa princ.* quare si Papa mandat aliquem recipi in Canonicum non obstante tali iuramento, tunc licitè non recipiunt: quia sic apparet, quòd Papa iuramentum factum quade re sua non vult ratum habere, cùm administratio sola commissa est Capitulo, & non dominium collatum, & hoc iuramẽtum seruare tenentur Canonici, quantùm in se est, nisi Papa contrarium mandet: & ideo non valuerunt litteræ taliter impetratæ in quibus de iuramento mentio non fiebat. Sed quid si iurassent ante præsentationem, & post datam? Tunc non obstaret iuramentum, quia data respicitur, vt dicitur hic & j. *eod. c. cum te.* Præterea aliud videtur hic: quod canonia sola sine præbenda augeret numerum Canonicorum: quia si non augeret numerum, iuramentum non obstaret, quin possent ipsum recipere: & simile sup. de consti. c. cum M. Ferrarien. Item arg. quod canonia potest esse sine prouentibus. arg. j. de præben. c. relatum. Sed contra. 1. q. 3. *si quis obiecerit.* Sed ibi appellantur res corporales iura, ex quibus res ipsæ corporales percipiuntur. Et sicut debet fieri mẽtio de iuramento, vt hic dicit, sic etiam de pactis. si qua in aliquo contractu interueniant, debet fieri mentio, aliàs non valet priuilegium. j. *de deci. c. ex multiplici.*

† In quibusdam vulgatis. Domin. tamen, legitur & melius, ex manuscriptis tamen constat Discretioni legendum.

Cap. 10. eo. tit. in 4. compilatione.

¶ *Gl. seq. arguit, & remittit.*

i ¶ *Impetrasset.*] Hic consideratur tempus datæ. Item non dicit ante monitorias. Et sic est arg. quod per monitorias ius non acquiritur. aliàs dixisset, *ante monitorias.* De hac materia satis habetur infrà. de renuncia. c. veniens.

¶ *Glos. seq. arguit & remittit.*

k ¶ *Irritum.*] Et ita ea quæ fiunt per litteras surrepticias, non valent. de hoc dicemus. j. *eod. c. ad audientiam.*

l ¶ *Præbendam.*] Et in Canonicum recipi, ista sunt connexa. 1. q. 3. si quis obiecerit.

SVper litteris.] Dolosa surreptio vitiat rescriptum in totum. Si autem processerit ex simplicitate vel ignorantia, eatenus vitiat, quatenus fuit causa concessionis. Diuiditur in tres partes. Nã primo recitat casum, super quo antiquitus erat opinio. Secundo illos per distinctionem bimembrem ad concordiam reducit: ibi *Nos igitur.* Tertiò dat regularem doctrinam, ibi, *Vt sic.* Abbas Siculus.

CASVS. Quidam impetrauit litteras à D. Papa per malitiã, alij per simplicitatẽ siue ignorantiã, tacita veritate, vel suggesta falsitate.

ex ignorantia) tacita veritate, vel suggesta falsitate) impetrantur à nobis: diuersos a intellex[i]mus diuersa sentire, aliis asserentibus eos debere prorsus carere omni cōmodo b litterarum, cum mendax precator carere debeat penitus impetratis: aliis verò dicentibus, quod etsi forma carere debeat in litteris nostris expressa, nihilomin[us] iuxta rigorē c iuris sit à delegato iudice in negotio procedēdū. ¶Nos igitur inter eos, qui per fraudem vel malitiam, & illos, qui per simplicitatem d, vel ignorantiā litteras à nobis impetrāt, huiusmodi credimus discretionem e adhibendam, vt hi, qui priori modo f falsitatem exprimunt, vel supprimunt veritatē, in suę peruersitatis pœnam, nullum ex illis litteris commodum consequantur, ita videlicet quod delegatus (postquam sibi super hoc facta fuerit fides g) nullatenus h de causa cognoscat. Inter alios autē, qui posteriori modo i litteras impetrāt, duximus distinguēdū, quæ falsitas suggesta fuerit, vel quæ veritas sit suppressa: nā si talis expressa sit falsitas k, vel veritas occultata l, quæ quamuis fuisset tacita vel expressa, nos nihilominus saltē in forma cōmuni m litteras dedissemus †, delegatus nō sequēs formā in litteris ipsis appositā, † secūdùm ordinē iuris in causa procedat n: si vero per huiusmodi falsitatis expressionem, vel suppressionem etiam veritatis, litterę fuerint impetratæ, quæ tacita vel expressa nos nullas prorsus litteras dedissemus o, à delegato non est aliquatenus procedendum †, nisi forsitan p eatenus, vt partibus ad suam præsentiam conuocatis, de precum qualitate q cognoscat, vt

Casus. ... quod tales litteræ nō valent, cum mendax precator carere debeat impetratis. Alij dicebāt, quod etsi forma litterarum carere debeat, nihilominus tñ iudex procedere d. b. secundum ius commune. Dominus Papa distinguit inter illos, qui per fraudem, vel qui per malitiam, & illos qui per simplicitatem vel ignorantiam litteras impetrant tacita veritate, vel suggesta falsitate. Illi qui per malitiam, vel fraudem, falsitatem exprimunt, & supprimunt veritatem, nullum commodum de huiusmodi litteris consequantur: ita tamen quod postquam delegato fides super hoc facta fuerit, de causa vlterius non cognoscat. Inter alios, qui litteras impetrant expressa falsitate, distinguitur: nam si talis veritas sit suppressa, vel falsitas suggesta, quæ si fuisset tacita scilicet falsitas, vel expressa, scilicet veritas, Papa saltem in forma communi concessisset litteras, delegatus secundùm ordinem iuris procedat, & non secundùm formam litterarum. Si verò talis falsitas sit expressa, vel veritas occultata (quæ si illa fuisset tacita vel expressa, Papa nullas litteras concessisset) delegatus non procedat per illas litteras, nisi in hoc vt partes conuocet ad præsentiam suam, & de qualitate precū cognoscat: vt sic in vtroque casu eadem ratio, qui d. l. gātem mouet, moueat & delegatum: & vbi delegans suas litteras denegaret, delegans suum officium nullatenus interponat. Not. quod qui per malitiā & fraudem litteras impetrat tacita veritate, & suggesta falsitate litteræ indistinctè non valent propter fraudem: & ita dolus seu malitia facit, quod nulla distinctio hic est adhibenda. Ita t qui fraudem allegat, fraudē probare debet. Item qui simplicitatem fecerit, non imputatur. Item secundum quod Papa in iudiciis facit, ita & inferiores iudices facere debent.

¶ Glo. seq. ponit quatuor similia.

a ¶ Diuersos.] Nam quot sunt capita, tot sententiæ. de conse. dist. 4. sunt in sacramentis. item si posset. variæ enim sunt hominum voluntates. ff. ad Treb. l. quia poterat. & homines faciles sunt ad deprauandum. ff. de mi... item ... principaliter. & diuersitatem corporum sæpè diuersitas sequitur animorum. ¶. de concess. pr... quia diuersitatem.

b ¶ Carere omni commodo.] Litterarum 25. q. 2. c. dicenti. §. & si legibus.

c ¶ Iuxta rigorem]25. q. 2. c. dicenti. §. præscriptione.

d ¶ ... seq. pro simplicitate al. 8. ... & duo in contrarium ...

¶ Per simplicitatem.] Simplicitati subuenitur. de conse. dist. 2. c. 3. ... ... vniuersorum, nec obest quod per simplicitatem ... ff. de ven. insp. l. 1. §. vlt. Item imperitię parcitur. ... de proba. cum de indebito: si autem ... ff. de eden. l. 1. §. ... qui latitudo ... de dec. ... ser. minor. ... qui admit. ... §. si quis in ius voc. non ... l. 2. §. si quum ... C. de in ius voc. l. 2. C. de fal. mo. l. 1. Dic vt in prima rubrica: quia rusticitati parcendum est. Contraria cassalta sunt.

ADDITIO. Scilicet in iure naturali, & in falsa moneta, vt dicit Hostien. reprobatur etiam simplicitas in promouendo. 19. dist. Petrus. & in magistro. de transl. inter corporalia. de seruis, capes...

e ¶ Discretionem.] Per hanc decre. cassatæ sunt omnes solutiones, quæ recitātur 25. q. 2. c. dicenti. §. præscriptione. C. si contra ius vel vtilitatem publicam. l. rescriptum. & l. & si legibus.

¶ Glo. seq. recit. per quæstionem.

f ¶ Priori modo. sc. per fraudem vel malitiam, & qui hanc fraudem allegat, eam probare tenetur. ff. de proba. quoties. §. qui dolo. quia quilibet præsumitur bonus, donec probetur malus ¶. de scru. ca. ... ¶. de præsumptio. dudum.

g ¶ Facta fuerit fides.] Simile 25. q. 2. c. dicenti. §. & si legibus. & §. si non cognouit. quia cùm dubium sit, poterit de hoc cognoscere iudex, quia ratione dubitationis fit, quod aliàs non fieret. ff. de lib. cau. ordinata. §. fin. & C. eo. tit. lite ordinata. & ita qui fraudem allegat, eam probare debet, vt dictum est.

h ¶ Nullatenus.] Opposita exceptione legitima, s... causa est ... iurisdictio iudicis circa principalem causam: & si dubia est, de hoc prius cognoscat postea cognoscet iudex de fraude siue malitia, de qua excipitur: nec distinguitur in hoc casu, quæ falsitas sit expressa, vel veritas occultata, sed sufficit, quod per malitiā hoc fecerit, & sic intelligitur lex ita. 25. q. 2. c. dicenti. §. & si legib. Sed qualiter probatur malitia? Certè ex pers... iudicis, petita ex qualitate personæ & ex forma rescripti. Bernar.

i ¶ Posteriori modo]. per simplicitatem vel ignorantiam.

k ¶ Expressa sit falsitas.] Puta si dicerit se de possessione vi eiectū, cùm non esset: nihilominus darentur ei aliæ litteræ, ex quo petit causam cōmitti, vel tacet se Decanum, & impetrat litteras super vsuris vel super ... ¶. eo. ad aures.

l ¶ Veritas occultata.] Puta si occultauit, quod ad arbitros itum erat, nec causa per eos potuit terminari. ¶. de resti. præsentata. argu. C. si contra ius vel vtil. l. 1.

m ¶ In forma communi.] Secundùm istum modum intelliguntur iura ... §. ff. de procu. ... l. si possessor. & l. si quis ... possessor.

n ¶ Procedat.] Secus si per malitiā, falsitatem expressent, vel veritatem occultauerit: & ita aliàs receditur à forma in rescripto data, & reditur ad ius commune. Vt ¶. eod. causam quæ.

¶ Glo. seq. ponit 20. casus, quibus expressio falsi, vel taciturnitas veri vitiat rescriptum.

o ¶ Litteras dedissemus.] Ex hoc patet, quòd simplicitas vel ignorantia non prodest circa huiusmodi litteras impetrandas: imò ad hoc vt rescriptum teneat, nihil debet supprimi ex iis, quæ mouere possūt animum Principis ad dandum rescriptum vel ad denegandum. Et primò quidem series facti est exprimenda. ¶. de ... cohab. cle. & muli. super eo. item procedat cau ... ¶. de re iudi. inter monasterium. Item non valent litteræ, si qu... tacet sententiam latam. arg. ¶. de sent. ... inter dilectos. C. sen. rescin. non pos. l. vlt. Item si tacuit nomen dignitatis suæ. supra eod. ... ad aures. Item si tacuit aliud beneficium sufficiens supra eod. cum adeo, hoc etiam minus sufficiens. ¶. eod. si proponente. & ¶. de præbend. cum ... Item si tacuit Vicariam perpetuam. ¶. eod. postulasti. Item si tacuit pactum præcedens siue ... ¶. de dec. ex multiplici. Item si tacuit statutum ... Canonicorū iuramento firmatum. ¶. eod. ... & ¶. de præben. pro illorum. Item si tacuit statutum, quòd dignitas non esset vlterius in Ecclesia ... ¶. de const. cum accessisset. Item si tacuit priuilegium. ¶. eod. cū ordinem. Item si tacuit dispensationem ¶. de fil. pres. ex tua. Item si tacuit se reg... item petendo confirmationem ¶. de confirma. ... porrecta. in fin. Item si dixit se Clericum non esse, cum esset ¶. de transl. ex litteris. Item si tacuit, quòd præbenda nō vacaret de facto ¶. de concess. p. cum nostris. & ... litteras. Item si tacuit exceptionem ¶. de proc. in nostra. Item si tacuit appellationem à se factam. ¶. eod. ex parte. vel factam ab aduersario. ¶. de confir. vtil. vel inutil. bono. Item si tacuit, quòd alius de mandato Papæ fuerit receptus. ¶. eod. mandatum. & duobus cap. seq. Item si dixit se habuisse monitorias, quòd fuit falsum, & executorias impetrauit, nō valet ¶. eod. ex insinuatione. Et generaliter vbicunque talē veritatem tacuit, vel talem falsitatem expressit, quā tacita vel expressa Papa litteras non dedisset, rescriptū inutile fiet.

¶ Gloss. seq. dupliciter exponit illud forsitan.

p ¶ Nisi forsitan.] Illud, forsitan, non est dubitatiuū immo affirmatiuè ponitur: quia de hoc ipso cognoscere debet, an scilicet preces veritate nitantur ff. de iudic. si quis ex aliena. & ¶. de appel. cū parati simile. forsitā, habes 33 q. 2. admonere. Vers. si forte cognoscat. ¶. de procurator. tua. Vel ideo dicit, forsitā, quia si notoriū esset exceptio, statim posset cessare & in hoc casu vbi notoriū est, quòd aliquis nō est iudex meus nec teneo gest... si citet me, qui est vltra ... teneor ire argu. ¶. de accusa. euidentia. & arg. infra de iureiurā. ad nostrā. C. de iurisdictio. om. iudic. in criminali. & 2. q. 3. si Episcopus. vbi de ista materia ... per Ioan.

q ¶ De precum qualitate]. de veritate vel falsitate precum imposita contra impetrantem.

Marginalia: † Declaratio non habentium. ‡ Vide l. ... ibi Bald. C. si contra ius vel vtil. publ. † eod. † Vide l. ... tas. c. in gl. ... ff. de procu. Rescriptum quot modis vitietur accurata demonstratio. a Fraudem allegans, fraudē probare debet. ... Hanc gloss. ...

a ¶ *In vtroque casu.*] Primus est, cum tacita veritate, vel falsitate expressa per simplicitatem Papa litteras cōcedit in forma communi, ac si esset veritas dicta, vel falsitas tacita. Secundus casus est, cum Papa nullas litteras dedisset tacita falsitate, & expressa veritate per simplicitatem.

gium & Prælatum? Adeatur superior, & ille dabit Collegio curatorem ad litem ipsum, cuius officium cessabit lite finita. *instit. de auct. tu. in fi. & ff. de tu. l. 3. §. si pupillus. in fi.*

ADDITIO. Licet nō neget hoc fieri posse, quin sine tali curatore Capitulū velut hīs legitimā administrationem agere, defendere, & procuratoré cōstituere poterit: vt de cau. pos. cum Ecclesia, & c. cum olim de instit. cum venissent ibi, ad petitionem Eboracē. Ecclesia, &c. Ioan. And.

E *Doceri*]Solet multum allegari. Diuiditur: quia primò ponitur duplex quæstio. Secūdo solutio: ibi *Super quo*. Tertiò rō: ibi, *Cum ex officio*. Quarto exceptio: ibi, *nisi*. Et hic nouū (quòd no tātū alibi) q̄ inter Abbatē & Conuētum bona monasterij possūt esse diuersa, vt aliqua pertineant ad mensam Abbatis, aliqua ad mēsā Cōuētus. Ab. Sic. CASVS. Aliquis impetrauit litteras Apostolicas appellatione remota cōtra Abbatem quendam, nulla facta mentione de ipsius Cōuentu: quærebatur vtrùm Abbas tenebatur respondere per litteras illas super cā quę cōiter pertinet ad Abbatem & Monachos: & si Abbas appellauerit ne compellatur respondere super causa illa, vtrùm valeat appellatio. Rńdetur, quòd per appellationem Abbas se tueri non potest, quò minùs auctoritate huiusmodi litterarum respondere teneatur, nisi alia causa rōnabili nitatur: quia Abbas ex officio suo negotia

† Ga. 17. eod. tit. in 3. com pilatione.

sic in vtroque casu[a], eadem ratio quæ delegantē moueret, moueat etiam delegatum: & vbi delegans suas litteras denegaret, delegatus etiam suæ cognitionis officium nullatenus interponat.

¶ Idem Abbati & Cōuentui Præmōstra.

¶ *In causa monasterij conuenitur Abbas per rescriptum, in quo nulla sit mentio de Conuentu, nec propter hoc appellari potest, nisi Abbatis & Conuentus bona essent distincta omnino.*

CAP. XXI.

EDoceri † postulatis à nobis, vtrùm per litteras aduersus Abbates (nulla mentione habita de suis Conuentibus) impetratas, teneantur Abbates ipsi super causis (quæ ad Conuentus pertinent, & eosdem,) de ipsis querelantibus respondere, ac licèt inhibita sit appellatio, per appellationis obiectum possint (ne respondeant) se tueri. ¶ Super quo duximus respōdendum, quòd (nisi alia causa rationabilis suffragetur) per appellationem se tueri non possunt, quominus debeāt [b]auctoritate litterarū huiusmodi legitimè respondere. ¶ Cum ex officio suo teneantur[c] congregationum suarum negotia procurare: nisi fortè Abbatis & Conuentus negotia essent omnino discreta[d].

¶ Idem Archiepiscopo & Magistro. X. Canonico Magdeburgen.

¶ *Processus factus per litteras surreptitias irritatur, sed factus cōtra formam rescripti irritus nunciatur.*

CAP. XXII.

CVm † dilecta in Christo filia R. Custos Hesien. † Ecclesiæ, ac procurator G. monialis, super electionibus in eadē Ecclesia celebratis, litigauerint aliquādiu corā nobis: & infrà. ¶ Deprehēdimus litteras ad Abbatem de Remecin & suos cōiudices impetratas[e], fuisse per subreptionē obtētas, cū in eis illius articuli, videlicet, de subtractorū resignatione fuerit præter conscientiam nostram [f]cognitio demandata, qui in prioribus litteris ad Scholasticum Hildesiñ. & coniudices suos obtentis, insertus fuerat, de

¶ Gl. seq. recitetur per quæstionem.

c ¶ *Teneantur.*] Et quidē tenētur, licèt non fiat mentio in rescripto, nomine eni *Prælat.* Ecclesia intelligitur: & per lati monasterium. *ff. de annu. leg. l. annua. §. 1. ff. de condi. & demon. filiusfamilias.* Et Ecclesia in Epo, & è conuerso. *7. q. 1. scire debes. & ff. de reb. dub. cum hæc*, non tamen nomine Prælati semper intelligitur Ecclesia. *J. de testam. c. requisisti. & 12. qu. 2. illud & q. 3. pontifices.*

† Cap. 13. eo. titul. in 3. collect.

† Hersacen.

d ¶ *Omnino discreta.*] Benè dicit, discreta: quia si sunt discreta omnino, non tenetur rńdere nisi de pte sua: quia rescripta nō extenduntur ad res, vel ad personas in eis non comprehēsas:[b] quæ strictè intelligenda sunt. arg. *J. eod. sedes. & J. de off. del. cum olim Abbas. §. quia verò.* &

† *Id est, tacendo verum, vel exprimēdo falsum.*

b *Addetentum l. si & in l. præscriptione. Cod. si contra ius, vel vtil. publ.*

suis Conuentus tenetur procurare, nisi fortè Abbatis & Conuentus negotia essent omnino discreta. No. quod prælatus officium suum adimplere tenetur, & non valet appellatio contra vtilitatem Ecclesiæ interposita. Not. quod per literas contra Abbatem tantùm impetratas super causa Conuentus, potest Abbas conueniri. Item qui cām habet cum monasterio Abbatē conueniat, & nō monachos. Not. quòd Prelatus officiū suū adimplere tenetur, & negotia suę cōgregationis procurare. Not. q̄ si res Abbatis & Cōuētus sint diuersæ, nō Abbas sed Conuentus poterit cōueniri.

¶ *Gl. seq. facit quatuor. Primo consulit Prælatum conueniendum duplici de cā. & dat simile. Secundo dicit Prælatum sine Capitulo vel e contra non agere vel defendere, distinguit triplicē speciem causarū quadam spectans ad Prælatum, quadam ad Capitulum, quadam communiter ad vtrumque. Tertio recitetur per quæstionem an subsequens consensus &c. Quarto quærit, & soluit.*

b ¶ *Debeant.*] Discretè agit qui Abbatem conuenit, nam si cōuentus conueniretur, statim platum nominaret in iudicio, & sic induciis obtineret. *J. vt lit. non conte. quoniā frequēter. §. quod si super. & C. vbi in rē act. l. 2.* quia sine licentia Abbatis nec agere nec respōdere pōt Cōuentus, q̄ in tetractetur sentētia. *J. de iud. causam. 16. q. 2. monachi & q. 3. si sacerdotes* sicut nec filius quandiu est in potestate patris. *C. de an. excep. l. 1. in fi. 16. q. 3. si sacerdotes.* & ideo Abbas primò conueniendus est. Dico tamen, quod nullum Collegium conuenit vel cōuenitur sine auctoritate Prelati & è conuerso Prælatus sine auctoritate Capituli nec conuenit nec conuenitur, sed per Syndicum actorem vel procuratorē ab ipso Prælato de consensu Capituli constitutum, & hoc cū negotium principaliter tangit Prelatu. *J. de procu. c. 1.* & si negotium principaliter tangit Capitulum, ab ipso Capitulo constituatur de auctoritate Prælati *infr. de iud. causam quę. Cod. de Episc. & cle. omnes. §. hoc nihilominus.* & hic. & *12. dist. non decet. in prin.* Et hæc locum habent qn̄ negotia Capituli & prælati sunt discreta, vt dicitur in fi. Si verò sunt communia. Prælatus de consensu a Capituli constituit syndicum. Vnde vacante sede nihil est innouandum. *J. ne se. va. c. 1. 2. & 3.* nec tunc currit præscriptio contra Ecclesiam. *J. de præscr. c. 2. & c. de quarta.* Et si fortè Capitulū agit, non sufficit subsequens consensus Prælati, sicut nec sufficit subsequēs auctoritas tutoris. *ff. de auct. tut. obligari. §. vlt. & inst. eod. tit. §. tutor.* Sed hoc non credo. sufficit enim si postea accedat cōsensus Prælati, vel ecōuerso. *J. de dona. pastorales. in fi. & J. de ijs quæ fi. à Pral. si cōsen. c. 2. cū nos.* Et obstat lex quæ cōfirmat prædict. quòd q. non potest alienare, nō pōt rem in iudicium deducere. *ff. de iur. delibe. aut Prætor.* Sed quid si lis oriatur inter Colle-

Abbas non Conuentus cōueniri debet, & quare.

a Vide Ioan. And. in ca. olim causam de resti. spo.

melius e P. & G. Et licèt sint omnino discreta, tñ nec Prælatus sine consensu Capituli nec Capitulum sine consensu Prælati hoc facere possunt, vt dictum est in prima notula.

CVm dilecta.] Diuiditur principaliter in quatuor partes. In prima succinctè tangit quæstionem. In secunda irritat processum secundorum iudicum: ibi *Deprehendimus.* In tertia irritū decernit processum primorum iudicum: ibi, *Dictum.* in quarta committit causam, & mandat restitui spoliato: ibi, *Ideoque.* Ab. Sicu. de facto huius decre. loquitur infra de re iud. ad probādum. CASVS. Vacante monasterio Hesieñ duæ electiones ibidem fuerunt celebratæ: vna de custode illius monasterij, & alia de G. moniali ipsius monasterij super istis electionib. cā fuit commissa primo Hildesēn. scholastico, & coniudicib. suis, sub hac forma. *Vt personaliter ad monasteriū accedentes personæ idoneæ committerent administrationem Abbatiæ, cui fieret resignatio quorundā subtractorum ab vtraque parte.* Iudices isti contra formā mandati, processerunt postmodum causa fuit commissa Abbati Remecheñ. & coniudicib. suis per surreptionem: quia in literis præter conscientiam dñi Papæ fuit articulus insertus de resignatione subtractorū, qui in litteris prioribus continebatur, & isti iudices cœperūt procedere in eādē negotiū ad sed. Apost. est delatū. Papa sciens de processib. iudicum prædictor. inuenit litteras iudicū secundorum per surreptionem obtentas: quia articulus de resignatione subtractorū pp̄ter conscientiam D. Papæ insertus in secūdis litteris fuerat, qui in priorib. positus erat, de quib. in secūdis literis mētio nō fiebat. & ideo Papa cassauit, quicquid factū fuit occasione literarū secūdarū. præterea primi iudices pcesserūt cōtra formā mādati, qui cū deberent accedere ad locū, & personæ idoneæ administrationē cōmittere Abbatiæ, cui fieret resignatio subtractorū hinc inde: ipsi hoc capitulo pretermisso, de alijs inordinatè cognouerūt: pp̄ q̄ domin⁹ Papa pcessū eorū denūciauit irritū & mandauit quia contra formā mādati & iuris ordinē pcesserūt. Mādat ergo domin⁹ Papa tertijs iudicib. q̄ primo isti iudices restituāt quasdā moniales, q̄ spoliatæ fuerūt, & postea mādati forma diligēter obseruata, in negotio ipso pua rōne pcedāt. Not. q̄ literæ per surreptionē obtētę nō valēt: & opposita exceptione cassat, quicquid fit p eas. Itē secūdę literę nō valēt nisi de primis fecerint mētionē. Itē q̄ primò fieri mādātur, primò expediēda sūt secūdū formā mādati. Itē forma mādati diligētissimè seruanda est. Itē processus contra formam mandati friuolus est.

e ¶ *Impetratas.*] q̄ falsæ erāt: vt *J. de exce. r Pal. inter dilect. §. præterea.*

f ¶ *Nostram.*] Et Cancellarij, vel alterius, qui debebat requiri. *J. de cri. fal. licèt.*

¹ *Primò expedienda quæ primò fieri mandantur.*

a ¶ Men-

quibus in secundis litteris mentio no fiebat[a]: & ideò quòd ipsarum literarum occasione d gnoscitur attentatum, duximus irritandum. ¶Dictum insuper Scholasticum, & cõiudices suos inuenimus minùs prouidè processisse, cũ enim in litteris nostris eisdem principaliter mãdaretur, vt ad prædictam Ecclesiã personaliter [b] accedentes, personæ idoneæ administrationem committerent Abbatiæ, cui ad opus eius fieret hincinde resignatio subtractorum, ipsi formam mandati Apostolici transponentes [c], illo capitulo prætermisso, de alijs articulis [d] inordinatè plurimũ cognouerant: propter quod processum ipsorum contra nostri formam rescripti, ac iuris ordinem [e] attentatum, irritum [f] decernimus & inanem. Ideóque mãdamus quatenus G. & quibusdam alijs sororibus Ecclesiæ (sicut iustum fuerit) restitutis [g], & forma mandati nostri exacta diligentia obseruata, in negotio ipso ratione præuia procedatis.

¶ Idem.

¶ Valet secundum rescriptum, licet de primo nõ faciat mentionem, quo vti noluit impetrans intra annum.

CAP. XXIII.

PLerumque † contingit, quod aliqui (nostris litteris impetratis) illis vti multo tempore postponentes, tunc demum eas exhibent: cùm aliarum auctoritate, ab eis contra quos primitus litteras impetrarunt, cœperint conueniri dicentes, posteriores litteras non valere: vtpote non facientes de prioribus mentionem. ¶Cum igitur non sit maliciis [h] hominum indulgendum, statuimus vt si quis nostras litteras impetrans, infra annum [i] postquam copiam iudicum habuerit, ex malitia vel negligentia [k] postposuerit vti eis, auctoritate posteriorum litterarum valeat conueniri, licèt in ipsis nulla de prioribus mentio habeatur.

a ¶ *Mentio non fiebat.*] & ideo secundæ litteræ non valuerunt, *ĩ. eod. cæterum.* nec quod per eas factum est, vt infra.

b ¶ *Personaliter.*] No. casum nouum, cum mandatur alicui, vt personaliter negotiu exequatur, potest alij cõm ttere vices suas, nisi in duobus casib. In causa inquisitionis. Et in casu in quo Papa prouidendum mandat Ecclesiæ alicui & Prælatis, & alijs mandat, *ĩ. de off. dele. qm Apostol. ca. §. et cõtra.* Et simile, quod dicit lex, si promisisti mihi per te facturum manere, vel aliquid consimile: per alium, me non consentiente facere non potes propter industriam tuã, quam elegi. *ff. de sol. inter artifices.*

¶ Glo. seq. notat ordinem scripturæ seruandum. alle. sex iura & tria in contrarium. & soluit distinguendo. Demum obijcit quærendo, & soluit.

c ¶ *Trãsponentes.*] Not. in rescriptis ordinem scripturæ seruandum, vt hic. & 45. di. sic rector. in fi. & 1. q. 6 in grauibus. & 2. q. 1. in primis. ff. de vsufru. quoties. Et ordo verborum ostendit ordinem processuum. de conse. dist. 2. in Christo. pater. Ver. Vos autem. in glos. cur gradum. & ff. ad Trebel. heredes. in fi. Arg. contra. infr. eo. cùm quæ. & arg. infr. eod. inter cæteras. Arg. Cod. de appel. l. 1. Sol. vbi aliquid principaliter mandatur: illud tanquam principale primò tractandum est: cetera verò secundariò tanquam accessoria subsequenter sunt expedienda: sicut hic. Vbi verò plura principaliter committuntur, non refert, quod illorum primò tractetur, nisi forsan vnum de natura sui præcedat: vt in decr. ĩ. eod. cùm & arg. ĩ. de cõ. pos. & propr. pastoralis. & Cod. de rei vend. ordinar. q. Et ideo cassatus, id est, cassus & irritus nunciatur hic processus iudicum, quia articulum principaliter commissum omiserunt, de alijs inordinate plurimum cognoscendo, vt dicitur in littera: & idem penitus habes ĩ. de off. dele. Venerabili. Sed ista non confirmauit, quod legitimè factum fuit. ĩ. de procur. dilect. in fi. & ĩ. de arb. cum tempore. & ĩ. de priui. cum olim. § fi. Resp. quia non seruauerunt formam sibi datam: & quia cum principale sit cassatum, accessoria etiam cassata intelliguntur: ĩ. de fil. presb. inter dilectas. Versus fi. & 2. q. 6. post appellationem §. i. quæ ex pluribus. Bernar.

d ¶ *De alijs articulis.*] sc. de electione, & pertinentiis suis.

e ¶ *Iuris ordinem.*] Iuris ordo exigit, vt primò de spoliatione cognoscatur, quàm de proprietate. vt 3. q. 1. c. 1. & 2. & quasi per totum. & 3. q. 2. per totum. & C. de rei vend. ordinarij. & C. de interd. l. momentariæ non est. & ff. de iudi. si de vi. & possessione. & ĩ. de ord. cog. cum coquestione. & quæstio spoliationis priuilegiata est. ĩ. de ord. cog. super spoliatione. Et quia isti iudices hunc ordinem non seruauerunt, Papa illorum processum irritauit: irritum esse ostendit. ĩ. vt lit. non conte. accedens. 2. & præcipuè quia illa fuit forma mandati: & ita est de substantia & iuris ordinarij ordo iste: & sic in duobus peccauerunt: quia contra formam sibi datam & contra ordinem iudiciarium, sic ĩ. de confir. vti. vel inuti. examinata. Sed hic videtur loqui de alio ordine, quem nõ seruauerunt iudices in alijs articulis: vt ipsa littera dicit: & quia contra mandati formam fecerunt, & ordinem iuris in alijs articulis non seruauerunt. Papa processum illorum denunciauit irritum & inanem: & sic in duobus peccauerunt, non seruando formam rescripti nec etiam seruando ordinem iuris in alijs articulis, fortè dimittendo contestationem litis: & sic duobus modis potest intelligi quod dicit, iuris ordinem.

¶ Glo. seq. tect. per obsell.

f ¶ *Irritum.*] Et supra dixit, irritandum. quia ibi ipso iure nõ erat irritus processus, sed irritãdus propter litteras surreptitias ĩ. eo. super litteris. hic ipso iure processus nullus: & ideo dicit, irritum duabus de causis: quia cõtra formam, & contra iuris ordinem vt 2. q. 6. c. & quo appellar. § diffinitiua. Vel item sententia. contra solitum ordinem. &c. & ĩ de confir. vti. vel inuti. examinata.

¶ Glo. seq. obijcit & dupliciter soluit.

g ¶ *Restitutis.*] Sed qualiter potest monacha petere restitutionem? Dic, quia non habebant Abbatissam, & ideo spoliatæ erant. arg. ĩ. de iud. si longum. § si filius familias. vel quia petit restitui non tanquam monacha, sed quasi de corpore: sicut si collegium non haberet, vnde soluat creditoribus: soluent singuli, non quasi singuli, sed quasi de corpore: & petit monachus partem vbi res monasterij sibi . . . in nullo. & etiam vbi recedit à collegio. 27. qu. 1. si quis rapuerit. & vbi monachus percutitur. ĩ. de sen. excom. parrochianos. Sed ibi non dicitur actio iniuriarum monacho, sed monasterio: & intentabit eam syndicus monasterij: sicut D. agit pro iniuria seru. Inst. de iniur. § si seruus.

PLerũque contingit.] Diuiditur, quia primò tangit impetrantium malitiam. Secundo adhibet medicinam cõpetentem ibi, *Cum igitur.* Abb. Sicul.

CASVS. Quidã impetrabant litteras contra aduersarios suos, sed eis non vtebantur: postea aduersarij eorum impetrauerunt alias litteras super eadem causa ad alios iudices: & tunc primo primi impetrantes exhibebant suas litteras, cùm per secundas conueniebantur, dicentes, secundas litteras non valere, vt pote non facientes de prioribus mentionem. Quærebatur quid iuris? Papa dicit, cùm maliciis hominum non sit indulgendum statuimus quod si quis litteras impetrauerit, & eis per malitiam vel negligentiam non fuit vsus intra annum, postquam habuit copiam iudicum, auctoritate secundarum poterit conueniri, licèt de prioribus nullam fecerint mentionem. Not. quod malitiis hominum non est indulgendum. Item per lapsum temporis probatur malitia vel negligentia. Item non currit tempus, quo quis copiam iudicis habere non potest.

h ¶ *Malitiis.*] ĩ. eod. sedes. ĩ. qui ma. accu. pos. significante. & ff. de rei vend. in fundo.

¶ Glo. seq. dat primo sex concord. ad id, quod dicitur de spatio annali. demum quærit, ponit quatuor opiniones, & primam approbat. vltimo ponit vnũ nouum, & remittit.

i ¶ *Infra annum.*] Not. hic annalem præscriptionẽ. ĩ. vt lit. non cõtest. quanto frequẽter. 2. res. & ĩ. de offi. ar. pastoralis. § ĩ. de offi. del. quærenti. & 11. q. 1. rursus. & c. quicunque. & 20. q. 2. puella. Sed quæritur, quãdo incipiat currere iste annus? Tunc cùm incipit habere copiã generaliter, cum primò habeat copiã iudicum. ff. de diuer. & temp. præscri. l. 1. & 2. q. 6. biduum. & ff. de seruit. rusti. præd. Attilicinus. Si tunc negligens fuerit imputatur ei, ex quo habuit tempus prosequendi litem: & huiusmodi negligentia latæ culpæ comparatur. arg. C. si ca. non ce. l. 1. & 23. q. 1. dominus noster. Dicunt quidam, quod incipit currere à tempore præsentationis litterarum factæ iudici. ĩ. de appel. super eo. 2. [c] Alij dicunt, quod à tempore quo cum posuit sarcinulas suas, & potuit aduocatum quærere. ff. ex quib. cau. ma. l. ab hostib. § sed quid simpliciter. Quarti dicunt,[a] mutet, quod à tempore datæ. ĩ. eod. tit. eam te. & c. constitutus. quod primum dictum verum est, vt dicit littera ista. Hodie verò ista locum non habent: sed potior est conditio occupantis, licèt secundæ litteræ non faciant mentionem de primis. ĩ. de appel. vt debitus honor. & ĩ. eo. Capitulum sanctæ crucis. De hoc tamen dictum est supra ĩ. eo. tit. c. 1. qualiter intelligatur hoc c. & illud ĩ. eo. si autem.

¶ Glo. seq. quærit & soluit.

k ¶ *Vel negligentia.*] Sed quis probabit hanc negligentiam? Rñ. transcursus anni probat hoc,[d] nec alia interpellatio est facienda. ĩ. de lo. & conductio potuit. nisi ille vellet ostẽdere cõtrarium: sicut dicitur de anno appellationis. ĩ. de appel. cum sit Romana. in princip. Tamẽ istã non operatur aliquid hodie: quia ille obtinet, qui primo literas suas exhibet, vnde crit dictũ est nisi primus copiã iudicis habere non potuerit, antequam secundas litteras suas præsentasse: quia tunc excusatur: & hoc verum est, si hoc fuit publicè protestatus, quia iudicis copiam habere non potuit: & ita præmissa ista protesta-

Personaliter. & quæ personaliter debent, an & per alios expediri possint, Vide in summa.

Vide, quid notatur. 2. q. 1. in summis & quod dicitur in c. fi. de appel. & canone super 1 gl. de eo. leg. præsentia. super fi. ff. in Auth.

b Hanc glo. dicit esse ipsius gul. Abbas hoc ad hoc, quod religiosus spoliatus monachus potest petere restitutionem in absentia sui superioris.

† Cap. n. eo. tit. in 3 compilatione.

a Malitiis hominum non est indulgendum.

c Dic, vt in glos. in ver. modicũ in l. promiss. § 1. ff. de constit. pec. & in l. nõ enim in gloss. restituit. ff. ex qui. causa.

d Placet Compostellano quod sequitur in glo.

testatione secundus non poterit eum præuenire. ĩ. *de app. si in-stus metus.*

in secundo casu, vt iudex non debeat dici dubius. 1. *q. 4. c. turbatur. vers. si quis vobis dixerit hoc idolis, & c.* ĩ. *de spon. præterea.* 1. *ff. de peti. har. item veniunt. §. à quo diminuo atum. & ff. de admi. tut. quidam decedens §. ex quo.* [b] Ex hoc vi et ut innocere littera ista, *nihil omnino sciuisse.*

Idem Roth. Archiepiscopo.

¶ *Si à delegato aliquid mandatur Ordinario, debet humiliter exequi. Sed si alius Delegatus per alias litteras post executionẽ mãdat cõtrariũ, vel si ante executionẽ innotuerit Ordinariũ, inter Delegatũ, qui mandauit, & alium, cõtentionẽ esse de iurisdictione, faciat sibi vtrarũque litterarũ copiã exhiberi: non vt iurisdictionaliter cognoscat, sed vt se informet, an per secũdas reuocẽtur primæ: & si primæ reuocẽtur, exequatur secundũ mandatum. Si autẽ non reuocentur, vel de hoc dubitet, non exequatur secundũ mandatũ, donec contentio de iurisdictione terminetur. Abbas Siculus.*

CAP. XXIV.

CVm † contingat: & infrà. præterea cùm quidam super aliquo litigantes, ad diuersos iudices litteras impetrant, quorum quidam obtenti à parte altera tibi mandant, vt partem aduersam denunties excommunicationis sententiæ subiacere, aliis iudicibus postmodum tibi iniungentibus, vt eandẽ denuncies absolutam: quæris, an vtrisque, an neutris, vel alterutris salitẽ obedire debeas in hac parte †. Super quo tuæ prudẽtiæ respondẽtes, credimus distinguendũ, an cùm primũ mãdatũ recepisse dignosceris, tibi forsan innotuerit inter illos & alios super iurisdictione discordiã suscitatã, an super hoc nihil omnino sciuisti [a]. Et quidẽ si super contẽtione huiusmodi nihil tibi penitus innotescat, cùm primũ mãdatũ recipere te cõtingat, illud debet humiliter executioni mãdare [b]. †Sed si postea contrariũ tibi ab aliis demãdatur: tũc litterarũ [c] ad vtrosq; à sede Apostolica obtentarũ copia postulata (quas tibi auctoritate præsentiũ districtè præcipimus [d] exhiberi) si ex ipsarũ tenore deprehenderis euidenter (ita quòd nõ sit aliquatenus hæsitandum [e]) quòd litteræ quæ ad illos, à quibus secũdũ mandatũ recepe-ris, impetratæ, noscũtur expressè reuocent litteras aliorum: tu illud intrepidus exequaris, quod tibi secundo loco [f] mandatur. Si verò ex litterarum inspectione manifestè tibi constet, quòd litteræ obtentæ ad illos, qui primum debere mandatum, per

CVm contingat.] Quotidie practicatur ista decret. in executionibus gratiarum, cùm executores diuersorum mandant contraria Capitulo seu ordinario licet raro autem practicatur in terminis propriis. s. in executionibus causarum. & h. d. Instituitur ordinarius quid facere debeas cum à diuersis delegatis recipis mandata contraria. Primò ponitur q̃õ. Secundò distinguens responsio: ibi, *Super quo.* Tertiò duplex instructio: ibi, *Cæterum.* Abb. Siculus. Pars huius decre. est. *de ata. & quali. & de offi. delega. cum contingat.*

CASVS. Quidam impetrauit litteras ad iudices contra aduersarios suos. pars altera impetrat causam eandem aliis iudicibus committi. quidam obtenti à parte altera mandant alicui vt partem aduersam denunciet excommunicatam. Alij iudices postmodum mandant eidem, vt eandem denunciet absolutam: quæritur quid super hoc sit faciendum? Papa dicit hic esse distinguendum, cum primum recipit mandatum ille, cui hoc mandatur, videat an sibi innotuerit inter illos, qui primo mandãt & alios, super iurisdictione discordiam suscitatam, an nihil omnino sciuit: & si nihil intellexit cum primum mandatum recipit, illud exequatur: si postea ab aliis contrarium demandetur, tunc petere debet copiam vtriusque rescripti: & si euidenter appareat, ita quòd nõ sit dubitandum aliquatenus, quod litteræ illorum, à quibus recepit secundum mandatum, reuocent primas, tunc mandatum illud adimpleat, quod secundo loco mandatur. Si verò constet, quod litteræ illorum, qui dederant primum mandatum, non reuocentur per litteras aliorum, illud nullatenus exequatur, donec inter illos concertatio sopiatur. & illud idem facere debet, si primo mandato recepto, & nondum executioni mandato, ei innotuit, quòd inter eos super iurisdictione huiusmodi concertatio esset oborta. in istis omnibus mandatis discretus debet esse, qui ea recipit, ne dicat se dubitare, vbi dubitandum non est, nec dicat se certum, vbi certus non est. In fine dicit, quòd licèt certa in his detur doctrina, qualiter in his procedendum est, nulla tamen potestas datur huic executori vt inter delegatos aut partes iudicare debeat de iurisdictione. Not. quòd in hac decretali statuitur pp contraria mandata, quæ frequenter occurrunt. Not. quod [1] per contentionem iurisdictionis res sit dubia, vt executor hic non procedat.

¶ *Glo. seq. quærit, arguit negatiue, & dupliciter soluit.*

a ¶ *Nihil omnino sciuisti.*] Nec per famã, vel alio modo. ĩ. *de sẽt. excom. cum desideres. §. secunda quæstioni.* hoc enim dicimus scire quod ab aliis audiuimus. 22. *q.* 5. *hoc videtur.* Sed quid [2] si audiuit ab aliquo leuis opinionis: nũquid hoc sufficit, vt non debeat parere mãdato iudicis? Vĩ q̃ nõ. ĩ. *de spon. cum in tua. &* 11. *q.* 3. *in cũctis. &* ĩ. *de test. licèt,* sed vĩ quòd sic, quia in dubiis potius obediẽdũ est: vt 23. *q.* 1. *quid culpatur, in fi. &* ĩ. *de præscri. cũ officij.* [a] Et illa est rõ, quare executio sẽtẽtiæ differri nõ debet: nisi incõtinẽti pbetur exceptio. ĩ. *de test. venies.* 2. & ĩ. *de rest. spo. litteras.* Dico, q̃ nõ sufficit: alioquin retardaret executionẽ sniæ, qui diceret se habere priores litteras, quę reuocatę nõ essẽt, vel q̃ posteriores litteras diceret se habere, q̃ reuocarẽt primas. & sic sequeretur, q̃ null' iudex posset excõicare, vel absoluere, vel ferre sniam si diceret aliquis an ... plationẽ sniæ eam illã aliis esse cõmissam, & sic daretur occasio figmẽtis, quo esse nõ debet. 32. *q.* 1. *dixit dominus. insti. vi bo. ra. § sed neuũ talia. & C. vnde vi. si quis in tãtã. ff. ad Car. l.* j. *§. si quis nõ. ff. de lite. l.* 1. immo pbabilẽ causã debet habere ille, qui recipit mãdatũ de diuersitate litterarum, ante quã credat. 23. *q.* 4. *quã magnũ. &* ĩ. *de cler. excõ. mi. illud. ff. quid quum falso tut. l.* 2. *in fi.* Vel dic, quòd qualiscũq; notificatio sufficie

b ¶ *Executioni mandare.*] Quod & fecit. s. quia denunciauit partem illã excommunicatam.

¶ *Glo. seq. obijcit & soluit.*

c ¶ *Tunc litterarum.*] Sed qualiter põt illud perpendi ex sola inspectione litterarum? Nam licèt secundæ expressam faciant mẽtionem priorum iudicum, & rerum contentarum in prioribus litteris: per hoc non constat primas litteras esse reuocatas: cum possint esse impetratæ per falsã suggestionem: & ita non reuocant primas. ĩ. *de offic. deleg. ceram. & infr. eod. ex parte, circa prim. &* ĩ. *de re iud. inter monasterium. & arg. s. eod. cæterum. insti. de do. & contu. ex litteris.* Ad hoc ergo vt executori nullatenus sit dubitandum, oportet, vt discat per assertionem partium: quia earum merita partium assertione panduntur. *Cod. si per vim. vel alio modo. l. vlti. inf. de resti. in integrũ.* tum ex litteris. & sic videtur quòd aliquam possit exercere iurisdictionem inter partes: quod falsum est vt dicit in fin. aliàs non poterit scire, vtrùm secundæ reuocent primas. Et hoc verum est, vt dicit Io. quod nunquam ex sola inspectione poterit scire: nisi aliquid intelligat de hoc ex partium assertione: sed per hoc nullam habet iurisdictionem inter partes. Sed hoc verũ est, si ille qui habet priores litteras, aliquid non obiiciat contra secundas: alius index præsumeret primas esse reuocatas: ex quo in secundis fit mentio expressa de primis. *supr. c. cæterum.* Si autem aliquid obiicit statim executor debet supersedere: [c] quia per negationem res fit dubia. C. qui. ad li. procla. non lic. l. 3. Et in hoc casu intelligitur quòd legitur ĩ. *eo. pastoralis.* vt ibi dicitur, scilicet quòd tunc dubium est de reuocatione litterarum, qñ fit mentio expressa & iudicum & rerum: sed ab aduersario obiicitur litteras impetratas esse per falsã suggestionem: per decr. prædictas. Item licèt executor dubitet, an debeat absoluere vel condemnare, tñ secundum regulam Arriani pronior erit ad absoluẽdam, quã ad condemnandum. Regulam illam habet. *ff. de act. & oblig. Arrianus. &* ĩ. *de proba. ex litteris.* hoc ideo dicit, quia non constat, an ille iudex habeat iurisdictionem: per hoc tñ nõ iudicat de iurisdictione, quorum sit iurisdictio, sed tantum dicit se debere exequi mandatum, vel non debere. ĩ. *eod. ex parte.*

¶ *Glo. sequens quærit & soluit.*

d ¶ *Præcipimus.*] Sed quid si non exhibentur secundæ? Non exequatur secundum mandatum, si ad terminum præfixum non exhibeatur: vt ĩ. de exce. pastoralis: nam litteræ quæ non apparent, non sunt. ff. de contr. ahen. emp. in lege. & l. Rutilia Polla. de conse. di. 1. *solemnitates in fi.* non potest tamen cogere aduersarium ad exhibendum: quia non habet iurisdictionem inter partes. vt dicitur in fi. Nec etiam [1] tenetur obedire mandato, nisi videat rescriptum. ĩ *de offi. deleg. cum iure.*

ADDITIO. Dicit, quod nõ habet iurisdictione, sed terminus cũ causæ cognitione datur. 2. *q.* 3. *c. induciæ. § spatium.* Sed secundùm Inno. illud locum habet in termino qui datur pro testibus, & ad instructionem causæ: secus in aliis Ioan. And.

e ¶ *Hæsitandum.*] Videtur quòd executor non debeat petere copiam rescripti, nisi vbi recipit contraria mandata: sed non est verum: vt dictum est in proxima notula.

¶ *Glo. se. q. obijcit & soluit.*

f ¶ *Secundo loco.*] Sed quare reuocatur quòd legitimè factũ est per primas litteras: cõtra id, quod legitur. ĩ. *de resti. spo. audita.* ĩ. *c. causam quæ.* Sed per istum executorem nihil reuocatur: sed denunciantur illi absoluti, qui primò fuerant excommunicati.

g ¶ *instituta.*

[b] *Et ex quo nõ loquitur arbitro de causa non cogitur pronũciare, cũ aliter cogeretur. ff. de arbi. l. Pom ponius. §. vltimo. & ff. de re iu. l. vni. secundũ Vin. Io. And.*

† *Quod si non fecerit, poterit compelli ad exequendũ. infra de offic. deleg. pastoralis.*

† *Cap.* 1. *eo. tit. in* 4. *cõpilatione.*

1 *Per contẽtionem iurisdictionis res fit dubia.*

2 *Quod ab aliquo audiuimus leuis opinionis est.*

a *Adde not. in l. quoties. ff. de rebus dub. & in l. cum de nouo. in glo.* 1. *C. de legib.*

c *Vide de hoc tex. in l. iure nostro. §. fin. & ibi Bar. ff. de testam. tut.*

1 *Nemo tenetur obedire mãdato, nisi videat rescriptum.*

a ¶ *Constitutionis.*] *i. eod. c. Pastoralis.*
b ¶ *Et idipsum.*] Ita vt non exequaris mandatum. & iste §. respicit proximum infra.
c ¶ *Iudicare.*] Hic fallit illa regula. *ff. de iud. de qua re.*

Olim ex literis.] Diuiditur. Primò ponitur consultatio. Secundò responsio ibi, *Nos igitur.* Vel secundum Host. diuiditur in tres partes. Nam primò ponit relationem præfatorum iudicum. Secundò ibi, *Nos igitur,* commissionem factam secundò iudicibus. Tertio ibi, *Verum,* dubitationem emergentem. Abb. Sic. CASVS. P. Clericus S. Remigij detinebat parochiam de Salice, quam R. de Cliuo dicebat se canonicè adeptum fuisse. vnde idem R. impetrauit causam super hoc committi quibusdam Abbatibus. ipsi Abbates partes ad suam præsentiam primò, secundò, & tertiò citauerunt: & quia dictus P. per se vel per alium coram eis comparere noluit, excommunicauerunt eundem, facientes fructus illius parochiæ sequestrari: post modum idem P. accedens ad eos promisit iuri parere, & sic fuit absolutus: & literas absolutionis eidem concesserunt, assignantes locum [illegible] & diem in quo faceret, [illegible] quod promiserat: ipse vero [illegible] locum & diem de literis [illegible] radens, in loco rasuræ scripsit: quòd sequestrati fructus restituerentur eidem. & hoc idem P. confessus fuit [illegible] coram duobus iudicibus, tertio se excusante: [illegible] ipsi hæc omnia significauerunt domino Papæ: & ipse mandauit iudicibus præsentibus, vt si esset ita, ipsi P. super ipsa parochia perpetuum silentium imponerent, & præfato R. præfatam parochiam restituerent cum fructibus sequestratis. sed prædictus R. probauit bene falsitatem prædictam, vnde petebat parochiam illam sibi assignari: Iudices illi dubitauerunt super clausula illa, si esset ita, verùm ad omnia prædicta deberet referri, an tantum ad vitium falsitatis. Consuluerunt dominum Papam, & ipse respondet, quod clausula illa ad omnia debet superiora referri, ad hoc vt ipsi Roberto Ecclesia conferatur: quia licèt propter illam falsitatem esset priuandus Ecclesia supradicta præfatus P. qui falsitatem huiusmodi perpetrauit: tamé propter hoc non est illa Ecclesia aduersario conferenda, nisi priùs super aliis fuerit facta plena fides. Nota, propter contumaciam potest quis excommunicari. Licet agatur actione reali, ordinatum tamen est iudicium in possessionem mitti. Item clausula [si est ita] omnia præcedentia respicit. Item qui falsat literas iudicis, debet priuari eo super quo litigatur, propter hoc tamen non acquiritur ius alteri parti.
d ¶ *Per interpositam personam.*] Quod pòt fieri. *i. de prab. accedes.*
¶ *Glo. seq. recta per quam potuerit fieri sequestratio, &c.*

aliàs minimè reuocantur: secúdum mandatú nullatenus exequaris. Quòd si super hoc tibi meritò fuerit dubitandú, ad exequendum secúdum mandatú te procedere nó oportet: donec iuxta cuiusdá nostræ constitutionis[a] tenoré inter eos huiusmodi concertatio † sopiatur. Et idipsum[b] facere debes, si primo mandato recepto & nondum executioni mandato tibi forsan innotuerit, quod inter se super iurisdictione demádata cœperit disceptare. ¶ Ceterú in his omnib. puram & prouidam te cóuenit intentioné habere: ne vel ad declinádum mandatum dubitare te dicas, vbi dubitandum non est: vel ét ad exequendú te asseras esse certú, vbi certus esse nó debes. Licét. n. ex his certa tibi detur doctrina, qualiter in his te debeas habere; nulla tamé tibi attribuitur potestas, vt inter Delegatos, aut partes de iurisdictione debeas iudicare[c] †.

¶ Idem magistro G. & P. de Firmisca.

¶ *Quádo in rescripto plura narrantur diuersos effectus operantia, non sufficit impetranti alterum solùm probare ad vtrunque effectum consequendum.*

CAP. XXV.

Olim † ex literis S. Nicasij Reemen. Sargien. † & Vallis regiæ Abbatum fuit nostris aurib. intimatum, quòd cum ad eos semel, & iterum, à nobis literæ processissent, super eo q P. Clericus sancti Remigij, parochiam de Salice (quam R. de Cliuo per interpositam personam[d] sibi collatam fuisse proposuit) detinebat: ipsi partes semel, secundò, & tertiò citauerunt, & dictum P. quia citatus pluries comparere noluit, per se vel per responsalem aliquem coram eis, excommunicationis vinculo innodantes, fecerunt fructus ipsius parochiæ sequestrari[e]. Cúmque post modú idé P. accedens ad eos se iuri promiserit paritură, ac obtinuerit se absolui: ipsi absolutionis literas concedentes, diem ei assignauerunt, & locum quib. corá eis, quod promiserat, adimpleret: qui diem & locum ex literis illis radens, in loco rasuræ scripsit, quòd ei sequestratos fructus assignari mandabant: quod coram duob. eorum tandem (tertiò sui absentiam excusante per literas) est confessus. ¶ Nos igitur cùm tantæ temeritatis excessus falsitatis scrupulo non careret: vobis dedimus in mádatis, vt [si esset ita †] ipsi præsumptori super dicta parochia perpetuum silentium imponentes, præfato R. de Cliuo assignaretis eandem cú fructibus sequestratis. ¶ Verùm sicut vos per vestras nobis literas intimastis: cùm dictus R. rasuram præfatá coram vobis per testes idoneos probauisset, & ob hoc postulasset sibi dictá Ecclesiam assignari, vos † verùm clausula illa [si esset ita] de omnibus superioribus, an de articulo tantùm rasuræ deberet intelligi, dubitastis. Nos igitur respódemus, quod clausula illa ad omnia[f] debet superiora referri, ad hoc vt ipso R. præfata Ecclesia conferatur: quia licèt vitium falsitatis ad imponendú ei perpetuum silentium super Ecclesia ipsa sufficiat, quia falsitatem huiusmodi perpetrauit, non tamen propter hoc eadé Ecclesia est aduersario assignáda, nisi super aliis facta fuerit plena fides.

¶ Idem Episcopo Imolen.

¶ *Non valet rescriptum super restitutione beneficij impetratum, quod de causa excommunicationis, & amotionis impetrantis non faciat mentionem.*

CAP. XXVI.

Dilectus † filius Abbas S. Stephani Bonon. nobis per suas literas intimauit, q cùm ipse (cui Visitationis officium in ciuitate ac diœce. Bonon. com-

e ¶ *Sequestrari.*] Quod de iure fieri non debuit, nisi causa subesset. *i.* de sequestr. ad hoc. & duobus c. seq. vbi de hoc: in quibus duobus dicitur, quod quando fructus dissipantur, debet fieri sequestratio. *C. de prohibita sequestr. l. Vnica.* De hoc not. 2. q. 6. quoties a. Sed in casu isto, scil. propter contumaciam, bene fit sequestratio, vt mitius agatur cum reo. *i. de do. & contu. ex literis*[a]. sed in casu isto non dicitur propriè sequestratio, prout traditur. *i. de sequestra. per totum.* quia ibi non fit sequestratio propter contumaciam.
¶ *Glo. seq. signat contrarium, & remittit, item argu. alle. duo iura. & quatuor alleg. in contrarium.*
f ¶ *Ad omnia.*] Videtur quod per hanc clausulam. [si est ita.] vel per hanc: [si præmissa vera sunt.] teneatur impetrator probare omnia præmissa esse vera, licet aliquod ex præmissis sufficeret[b] ad propositum probandum. simile *i. eo. ex parte Conuentrensis. ff. de excu. tuto. qui testamento:* nam nisi quis plenè probet suam intentionem, succumbet. *C. de rei ven. l. vlt.* Fines enim mandati diligenter sunt obseruandi, *i. eo. cum dilecta.* & imputet sibi, qui plura narrauit, quorum vnum sufficeret per se. Arg. contra, quod sufficit vnum probare. *ff. de condi. & demon. falsa. in fi. & ff. de condi. insti. l. 2. §. vlt. ff. de manumiss. testam. l. si ita. i. de prabend. cum iamdudum.* Dic, vt dixi *i. eod. ex parte.* Item arg. est hic, quod sequens clausula respicit omnia præmissa. *i. de ap. secundo requiris. & c. inquisitioni. & c. antepe. arg. contra. i. de do. cum dilecti.* vbi non respicit omnia superiora clausula illa de foresta, sed tátum proximam donationem & inferiorem. 3. q. 5. *constituimus. in fin. & in glo. quia infames. & de conse. dist. 2. cùm omne. in princ. & in gl. quod quam sit.* Sed n. e-lius est quod ad omnia referatur. & sic facit pro alia parte. *ff. de in rem ver. si pro parte §. penul.*

Dilectus.] Diuiditur: quia in prima ponitur facti narratio. In secunda iudicum instructio: ibi, *Nos igitur.*] Abb. Sicul. CASVS. Abb. S. Stephani Bonon. datus fuit visitator à sede Apost. in ciuitate ac diœcesi Bonon. Abbas iste B. & A. Presbyteros propter suos excessus manifestos remouit ab Ecclesiis suis, & excommunicauit: & iidem Presbyteri literas impetrauerunt à sede Apost. in forma communi super restitutione eorum, de causa remotionis suæ & excommunicatione, qua tenebantur adstricti, nullam facientes mentionem. Opponebatur eis coram Episcopo Imolen. negotij executore, quod literæ istæ non valent, eo quòd non faciebant mentionem de causa suarum remotionum, nec de excommunicatione eorundem. consultus Papa respondet, dicens, quòd si est ita, literæ non valent tanquam per surreptionem obtentæ. & quòd Episcopus iste decernat eas viribus carere.

a *Concord. text. in l. Artianis. ff. de act. & obl. in l. fauorabiliores. ff. de reg. iur.*
† *Adde, quod si ista clausula desit in aliquo rescripto, illud præsumitur esse falsum. Arc. & Doc.* in ca. cordi. de appe. l. 6.
b *Hoc verú, si adstringit se ad vtrunque. infrà de proba. licet. Ioan. And.*
[c] *Fines mádati diligéter obseruandi.*
† *Vos de clausula illa, si ita est.*
† Cap. 3 eo. tit. in 4 cópilatione.

No. q

† *Quare excommunicatus non potest impetrare literas ad agendum.*

Not. quod excommunicatus non potest impetrare litteras ad agendum: quia isti Presbyteri simpliciter impetrauerunt, tanquam essent spoliati, ad petendam restitutionem, vnde dicitur in forma communi.

¶ Gl. seq. notat causam exprimendam.

a ¶ *Causa.*] No. quod non sufficit narrare seriem facti in litteris Papæ, nisi sic causa facti adnciatur. arg. 23. q. 8. *occidit* ʒ. de *restitu. causam.* & 2. causa facti ponitur quærenda est quam ipsum factum. 35. q. 6. c. 1. *in fin.* & ff. de *fur. Verum.* & ʒ. de *accu. cum dilectus.* C. de *adop.* l. 2. & etiā modus facti. C. de *transac.* vt respōsū.

¶ Gl. seq. primo notat rescriptum impetratum ab excommunicato non valere: & reddit triplicem causam. Secundo signat contrarium & soluit in fine remittit.

b ¶ *Excōmunicationis.*] Hic habes, quod si excōmunicatus impetrat litteras vel rescriptum, tacens de sua excommunicatione, quod non valent litteræ, tum quia turbat processum iudicis. ʒ. de *re iud. inter.* tū quia tacdie veri... tum etiā quia ingessit se cōmunioni hominū, propter quod puniend. est. ʒ. de *cle. ex. mi. illud.* §. *illud autem.* dyst. 93. *placuit.* vnde inconueniens esset, quod ex eodem facto consequeretur pœnā & commodum. ff. de *neg. gest.* l. *fin. in prin.* & in gl. *fin.* 16. q. 1. *legi* in gl. de *seruitutes.* Contra. ʒ. de *excę. significauerunt.* & c. venerabilē vbi dicitur, quod excōmunicati nō repellentur à prosecutione appellationis. sed isti Presbyteri erat Reus ergo nō debēt repelli. De hoc dicemus ʒ. de *excep. Venerabilem.* & c. *significauerunt.* Sed pro nūc dic breuiter quod isti nō erat rei, sed actores, qui petierūt restitui, nec appellauerāt in quo casu loquuntur cōtraria. Et sic est arg. quod quæstio spoliationis non sit prorogata. An autem litteræ ab excōmunicato impetratę valeāt eo absoluto, dic sup. hoc, put no. ʒ. de *exce. pia.* [li. 6.] in gl. quæ incipit, *Sed mirū.*

† *Sententia in aliquo antiquis.*

a *Hoc verū secundum Inn. quando modus causam dandi, vel adimendi præberet, & si esset actum in modum inquisitio... naturaliter si alio modo, de acc. qualiter. & de fin. mo. literæ. Iohann. And.*

† *Cap. 4. eo. tit. in 4. cōpilatione.*

¶ Gl. seq. nec specialiter causam excommunicationis exprimendam. in si. dicit hic non probari, quod non valeat rescriptum ab excommunicato impetratum.

b *Casus est de hoc in terminis in c. 1. de rescri. 6.*

c ¶ *Viribus carere.*] Vt ʒ. eo. *cum dilecta.* Et sic videtur, quòd si aliquid factum sit per litteras surreptitias, illud debeat reuocari. De hac materia plenius dicemus ʒ. eo. c. *ad audientiam.* Et dic carere, si constiterit de istis exceptionibus, scil. quòd non fecerint mentionem de causa suę remotionis, & excommunicationis, qua tenebantur adstricti. Et merito de causa excōmunicationis tenebantur facere mētionem: quia qui petit absolui ab excommunicatione, tenetur exprimere causam excōmunicationis suę: alias non valent litteræ impetratę super absolutione: vel si aliā causam exprimeret, quam illā pro qua fuit excommunicatus. ʒ. de *off. or. ex parte.* & ʒ. de *sponsa. quod super his.* In illa decr. ex parte. notatur de hoc in gl. quæ incipit, *ex eo.* & ʒ. de *sen. excom. cum pro causa.* in gl. quæ incipit, *Istud tanquam.* Et in hoc casu non valēt ʒ litteręː impetratæ ab excommunicato tacito de causa excommunicationis: secus si aliquis impetrat litteras ad agēdū contra aduersarium, tacens de sua excommunicatione: quia tūc valent litteræ eo absoluto. ʒ. *de excep pia* [*lib. 6.*] vbi de hoc in glo. quæ incipit. Sed mirum. Alia etiam de causa non valuerūt huiusmodi litterę: quia non fecerunt mentionem, quòd per sententiam spoliati fuissent propter suos excessus, à qua non fuit appellatum. C. *sen. rescin. non pos.* impetrata c. & ita duabus de causis non valuerunt litteræ istorum Presbyterorum. Olim cōsueuit decre. ista allegari ad probandum quòd litteræ impetratæ ab excommunicato ad agendum non valebant, sed hoc non probatur per hanc decret. quæ non loquitur in tali casu. Ber.

§ *Literæ impetrata ab excommunicato in quo casu nō valent.*

c *Et sic etiā contra literas opponi poterat exceptio rei iudicatæ de lite contest. c. 1. li. 6. venit etiam in modum peremptoriæ, vt ibi Ioan. And.*

POstulasti.] Diuidit, quia primò ponitur quæstio. Secundò solutio ibi, *ad quid.* Tertiò ratio ibi, *Nō enim.* Abb. Sicul.

misimus) B. & A. Presbyteros ab Ecclesiis suis (propter corū graues & manifestos excessus) duxerit amouendos, iidem super restitutione sua nostras ad te in communi forma litteras impetrarunt, de amotionis suę causa[a], & excommunicationis[b], † qua tenentur adstricti, nullā facientes penitus mētionem. ¶ Nos igitur, fraternitati tuæ mandamus, quatenus (si est ita) litteras ipsas tanquam per veri suppressionem obtentas viribus carere[c] decernas.

¶ Idem Episcopo Veratislanen.

¶ Per litteras iustitiæ non tenetur Episcopus prouidere habenti perpetuam Vicariam, vel sufficiens patrimonium. Nec valent litteræ gratiæ ad beneficium obtinendum, in quibus impetrans tacuit perpetuam Vicariam, hoc dicit comprehendendo vtrumque intellectum.

CAP. XXVII.

POstulasti† per sedem Apostolicam edoceri, vtrum alicuius Ecclesiæ perpetuo Vicario, de prouentibus Vicariæ, bonisque paternis, habenti vnde valeat commode sustentari, tenearis per illam formam cōmunem [cum secundùm[d] Apostolum] in Ecclesiastico beneficio prouidere. ¶ Ad quod sic duximus respondendum, quòd cùm per formam prædictam necessitatibus pauperum Clericorum (qui nullum sunt Ecclesiasticum beneficium[e] assecuti) sedes Apostolica duxerit succurrendum, perpetuus Vicarius (nisi de Vicaria fecerit mentionem) commodum reportare non debet de huiusmodi litteris, vtpote veritate tacita, impetratis. ¶ Nō enim beneficio carere debet dici, cui competenter[f] de perpetuę Vicariæ prouentibus[g] est prouisum. Et pro habente beneficij sufficientis subsidium, ex certa scientia super obtinendo alio beneficio,† de leui non scribimus, quin faciamus de primo in nostris litteris mentionem.

¶ Idem in Concilio generali.

¶ Per litteras Apostolicas de hac constitutione mentionem non facientes, non potest quis trahi vltra duas dietas extra suam diœcesim, nisi de consensu partium litteræ fuerint impetratæ hoc dicit, vsque ad §. sunt & alij.

CAP. XXVIII.

NOnnulli† gratia sedis Apo-

Casvs. Quidam erat perpetuus Vicarius in quadam Ecclesia, habēs insuper bona paterna, de quib. poterat cōmodè sustētari: iste Vicarius impetrauit cōtra Episcopum qui ipsum ordinauit secundū illā formā cōem [cum secundū Apostolum] qua fuit ille Episcop. à Papa, vtrum teneretur ei secundū illam formam in beneficio Ecclesiastico prouidere. Respondet, quod per illam formam [cum secundùm Apostolum] sedes Apostolica consueuit pauperibus Clericis, qui nullū beneficium habent prouidere. & ideo perpetuus Vicarius talium litterarum commodo carebit nisi de Vicaria sua fecerit mentionem: vtpote veritate tacita impetratarum. non enim dicitur carere beneficio, cui de Vicariæ perpetuæ prouentibus est prouisum: & pro habente beneficium competēs ex certa scientia super obtinēdo alio benefici. Papa non scribit de leui, quin de ipso faciat mētionē. Not. quod perpetuus Vicari. beneficiatus reputatur. Itē semper est facienda mētio de priori beneficio, aliter non valent litterę: vt hic dicitur.

† *Lateranensi c. 37. de literis non impetrādis, &c.*

d ¶ *Cum secundùm Apostolū.*] quam habes ʒ. de præb. cū secundum.

e ¶ *Beneficiū.*] Nomine beneficij intelligitur Vicaria siue præbenda, siue aliud beneficium. 1. q. 3. *ex multis. in pr.* & ʒ. de *Verb. signi. tua nos.*

Nomine beneficij quid intelligatur.

f ¶ *Competenter.*] Istud competenter intelligas secundū modum illius decreti de monachis ʒ. de præ. de hoc dic. sup. ʒ. de ... cum adeo. dic vt ibi.

† *Cap. 5. eo. titul. in 4. Compilatione.*

¶ Gl. seq. ar. quod de patrimonio, &c. allega. in contrarium, & primo argumento respondet. demum quærit. soluit & remittit.

g ¶ *Prouentibus.*] De duob. querebatur, s. de paterna hęreditate, & de beneficio Vicariæ: sed de beneficio tantū respōdet: ergo licet nō faciat mētionē de paterna hæreditate, tenēt litteræ, quia vnū negādo, alterū cōfitetur. ʒ. de pręsump. nōne. Sed videtur, quod talis indigne petit beneficiū Ecclesiasti. 16. q. 1. *omnis quicunque.* & 12. q. 1. *illi autem* in gl. fi. & sud. eius ibi māducat & bibit. 1. q. 2. *clericos.* & c. *seq.* Item quia ordinatus est ad certum titulū, qui ad titulū sui patrimonij est ordinatus. ʒ. de *praben. tuis.* Sed non est verū quod de hęreditate principaliter quęreretur, sed de Vicaria, hoc addito quod habeat bona paterna similiter. Sed quid si modicum habet beneficium, nunquid tenetur facere mentionem de illo? Teneatur quidem ʒ eo. *si proponentes.* vbi dicetur de hoc.

Additio. Et est expressū ʒ. de prębē. si motu proprio. a. respo. li. 6. Dixit ēt hic Inn. dato quod impetrās, beneficio quod tacuit renūciare velit, nō cōualescet literę, cū inspiciēdū sit tēpus datę. ʒ. eo. cā te cōtrariū notasse videtur. ʒ. eo. in nostra. & ibi dicā. Io. And.

NOnnulli.] Istu principiu vsq; ad §. *Sunt & alij* diuiditur in tres partes. Nā primo ponit abusum impetrantium iudices remotos. Secundò prouidet ibi, *Cū autē.* Tertiò excipit ibi, *Nisi.* Abb. Sicul. Casvs. Quidā abutebātur gratia sedis Apo. literas impetrantes ad iudices remotos, vt sic reus fatigatus laborib. & expensis, liti cederet, vel saltē vexationē suā redimeret: & quia per iudiciū iniuria fieri nō debet, statuit Concilium generale, ne quis vltra duas dietas extra suam diœcesim per literas Apostolicas trahi possit, nisi de assensu partiū fuerint impetratę vel nisi de hac cōstitutione fecerint mentionē. In secunda parte dicitur, quòd alij erant, qui nouum genus mercimonij circa literas Apostolicas exercebant, vt sinitas lites suscitarent vel nouas fingerent quæstiones: fingunt. n. causas & super illis impetrant literas sine mandato dominorum, & illas exponunt venales: quandoque reo, ne ab actore fatigetur, quandoq; actori, vt indebitè reum molestet. Sed quia lites potiùs sunt restringendæ, quàm ampliandæ, statuit Concilium generale, vt si quis super aliqua quæstione de cætero literas impetrauerit sine speciali mandato domini, literæ illæ non valeant, & ille de iure tanquam falsarius

rius puniatur nisi fortè sit de illis personis, à quib. nõ exigit Imperator mandatum. Not. quod in iure nulli est facienda iniuria in suo iure. Item vltra duas dietas extra suam diœcesim per literas Apostolicas nullus trahi potest. Item literæ sine mandato non valent impetratæ.

cum quidam ff. si cer. pet. quadam. & sic videtur, quod in rescriptis verba potius sint restringenda, quàm amplianda. j. de offic. deleg. cùm olim Abbas in fi. & c. P. & G. nisi indulgeant beneficia. j. de do. cum dilectis in fi. & j. de verb. sign. olim tibi.

¶ vl. seq. no. quod generalis procurator nõ impetrat, inducit quin que similia: secundo obiicit ad hoc, & soluit, tertio quarit, argu pro, & soluit. quarto quarit, qui probet, argum. quod impetrans ponit opinio. distinguentem in forma verborum qualitatem causa. In fin ponit quid de literis gratiosis, & obseruantia curia.

a ¶ Abutentes.] i. malo modo vtentes. sic j. eod. quia nonnulli. & j. eod. ...

b ¶ Ad remotos.] Not. quod dicitur remotus, qui est vltra duas dietas extra diœcesim. & facit ad hoc j. de ele. cùm in ter vniuersas. & cap. nobis. ...

c ¶ Iuris obseruantia.] Quis non debeat inde nasci iniuriæ, vnde iura nascuntur. j. de accu. qualiter & quando 1. vnde vi ... meminerint. simile. ... constitutione Gregorij ...

¶ Vlo seq. quarit argum ... de pro vulgaribus, & sic ... soluit, secundo quarit. soluit contra solutionem obiicit & respondet.

stolicæ abutentes [a], literas eius ad remotos [b] iudices impetrare nituntur, vt reus fatigatus laboribus & expensis, liti cedere, vel importunitatē actoris redimere compellantur. ¶ Cū autē per iudiciū iniuriis aditus patere non debeat (quas iuris [c] obseruantia interdicit) statuim⁹, ne quis vltra duas dietas [d] extra suam diœcesim per literas Apostolicas ad iudiciū trahi possit [e]. ¶ Nisi de assensu partiū fuerint impetratæ, vel expressam de hac constitutione fecerint mentionem [f].

¶ *Non valent literæ ad lites impetratæ sine speciali mandato domini, nisi impetrentur per coniunctam personam. hoc dicit.*

¶ Sunt & alij, qui se ad nouum genus mercimonij [g] conuertentes, vel vt sopitas possint suscitare [h] querelas, vel nouas immittere quæstiones, fingunt causas, super quibus à sede Apostolica literas impetrant, absque dominorum mandato: quas vel reo (ne propter eas laborum vel expensarum dispendio molestetur) aut auctori (vt per ipsas aduersarium indebita molestatione fatiget) venales exponunt.

¶ Cùm autem lites restringendæ [i] sint potiùs, quàm laxandæ: hac generali constitutione sancimus, vt si aliquis super aliqua quæstione de cætero, sine speciali mandato [k] domini, literas Apostolicas impetrare præsumpserit, & literæ illę non valeant, & ipse tāquā falsarius puniatur:

k ¶ *Sine speciali mandato.*] Sic ergo generalis procurator non sufficit ad impetrandum literas, quòd est bō notabile. sicut requiritur specialis procurator in trāsactione. C. de transac. transactionis placitum. & j de arbi. per tuas. in prin. Et in integrum restitutione petenda. ff. de mi. illud. §. si talis. & j. de restit. in integ. coram. Et in delatione iuramenti: quia pcurator nō debet deferre iuramentum alteri parti. ff. de iurem. iusiurandum §. procurator. Sic per procuratorem generalem nō potest fieri acceptilatio, nisi habeat speciale mandatum. ff de accep. l. 3. Sed nonne ratihabitio dñi sufficit ad hoc, vt literæ valeant seu valere incipiant, quæ priùs non valebant? quod videtur ff. de iudi. l. licet verum & ratihabitio retrotrahitur. ff. de pig. si fundum. §. 1. & j. de clan. despō. quòd nobis. in gl. fi. & j de elec. quod sicut. circa prin. ver. quod si eos. in fi. Item literæ quæ primo non valent, postea conualescūt. j. de sa. comp. licet 1. in glo. insisteta complementum. & c. ex tenore. in fi. ibi dummodo. Ad hoc rñdeo, φ licèt procuratio, quæ nulla est, possit ratificari, non tñ valent literæ istæ aduersario contradicente, j. eod. ex parte. propter rōnem quæ in litera ipsa redditur, quia lites [c] restringendæ sunt, &c. Sed nūquid literæ illæ sunt nullæ ipso iure? Videtur quòd sic: quia tanquam falsarius punitur, & sic istæ literæ sunt falsæ: sicut snīa venalis nulla est. 1. q. 6. c. ex his. § venales. & j. de vi. & hon. cle. cum ab omni in fi. Dico, φ p exceptionem sunt annullandæ in vtroque casu istius capituli, si reus nihil obiiceret, valerent. Sed quis debet probare, φ sine mandato sunt impetratæ: an ille qui excipit, quòd non sunt impetratæ per procuratorem, an dñs qui vtitur illis? videtur quòd dñs, qui vtitur illis literis, & exhibet eas, debeat probare mandatum: quia executor non tenetur obedire mandato iudicis, nisi primò probetur mandatum. j de off. dele. cùm in iure. & eo. cùm contingat. qualiter enim possit reus probare, quòd non essent impetratæ per procuratorē, cū sit pura negatiua, & negantis factū per rerum naturam nulla est probatio. j. de elec. bona 1. §. porrò. & 6. q. 5. ca. accusator quod asseuerat. Præterea licèt aliquis ostendat instrumēta Ecclesiæ, non tñ ei creditur, nisi caueat de rato. j. de off. deleg. coram in prin. Et generaliter traditur, quòd quoties de mādato dubitatur, vel pcurator debet pbare mādatū, vel cauere de rato. C. de pcu. l. 1. Præterea nonne iubetur cū authētico exhiberi libellus porrectus Papæ. 81. dist. Maximianus. gl. in prospecto. arg. 7. q. 1. p sententiā. sed ad quid, nisi ad hoc vt sciāt, sı p quē fuerit impetrat. nā fortè per excōmunicatū sunt impetratæ, q nō valēt. j. de proba. post cessionem. & eod. dilectus. de hoc dic vt in decr. pia de exc. lib. 6. Nec obstat, si dicat, quòd instrumētū appareat nō vitiatū, ergo stādū est ei, donec cōtrariū pbetur. C. de edi. diui Hadr. tol. l. vlt. circa pr. ibi: ex quacunq; hic. n. non impugnatur scriptura, quin vera sit bulla, & verus sit actor, sed tñ de mādato impetrantis dubitatur. Ad hoc dicit Io. quòd si ita cōtineatur in rescripto, & conquestus est talis pcurator de tali: nūc non est necesse pbare mandatum: quia per literas illas satis apparet de mādato, ex quo Papa appellat eū pcuratorē: quia cōstat, quòd vidit mandatū. Sed si continetur in literis: *significauit nobis talis, vel conquestus est nobis* cum ille non fuerit in curia, sed alius, qui dicit se fuisse procuratorem legitimè constitutum: nunc tenetur probare mandatū: quia plerique fingunt se esse alios, & sub nomine aliorū literas impetrant: & nisi doceat de mandato, non debet audiri, vt hic dicit. In causa appellationis dicebat ipse Ioannes, φ nō tenetur pbare mādatū: quia nō est credendū, φ aliquis negligat ius suum in psequendo appellationē, qui alias diligens est. arg. C. qui & adue. quos l. 1. Si autē p simplicē querelā sint literæ impetratæ, necesse est semper pbare mādatū. Cōstitutio ista nō bene seruabatur, nec admittebāt iudices talē exceptionē: sed certè bene debet admitti, quia nō valent

d ¶ *Vltra duas dietas.*] Nunquid hoc intelligitur de vulgaribus dietis, quæ habetur secundum consuetudinem regionis, aut de legalibus, secundùm φ viginti milliaria computantur pro dieta. ff. de ver. sig. l. 3. & ff. si quis cau. l. vicena. Videtur quòd de vulgaribus, quia nomina ex communi vsu intelligenda sunt. j. de spon. & literis 1. non enim ex opinionibus singulorū, sed ex communi vsu nomina exaudiri debent. ff. de suppelle. l. Labeo. & consuetudo est optima legum interpres. j. de consuetu. cum dilectus. & ff. de leg. si de interpretatione. & plus statur vsui, φ significationi vocis. ff. de leg. 3. non aliter. immò vsui statur contra naturam vocis. ff. de leg. 3. ex vers in prin. ne hac materia multa argumenta notantur 12. dist. illud. Et dicas, φ de vulgaribus dietis istud est intelligendum: quia lex dēt conuenire consuetudini regionis. 4. dist. erit autem lex. Sed pone, quòd aliquis impetraret literas vltra duas dietas, non facta cōstitutionis istius mentione, sed iudices citāt ad locū vltra duas dietas nō remotū à sua diœcesi ipsum reum. nunquid ire tenetur? Credo φ sic: p hoc quod dicit, *vltra duas dietas non trahatur*, & est expressum. j. de ex. ep. olim. sed expensis actoris debent iudices ad locum ire: aliàs fieret fraus constitutioni huic. argu. ad hoc ff. de eden. prætor ait in p. Sed videtur, φ non valent literæ: quia sunt impetratę tacita veritate tali, quā si dixisset, literas nō habuisset. & eo. super literis. ergo non debent valere: quia eadem æquitas, quæ mouet delegantē, mouere debet delegatū: vt dicit illa decr. super literis. in fi. Sed eadem ratione videtur, φ valeant: quia si dixisset, quòd non traheret illeadaduersarium vltra duas dietas, literas habuisset: ergo debent valere, & bene valent, vt dictum est: quia iste purgat vitium & remouet exceptionem, quæ posset opponi, quare non valent: quia literæ non sunt nullæ ipso iure, sed per exceptionem annullantur. arg. j. de vsuris. quia frustra.

e ¶ *Trahi non possit.*] Non dicit, quòd literę non valeant, sed ne trahatur per eas vltra duas dietas.

¶ ..., remittitur per solutionem contrarij.

f ¶ *Fecerint mentionem.*] Vt si ita dicatur, nō obstante tali cōstitutione. & sic patet ex hoc loco, φ rescriptum debet facere mentionem de constitutione [b], ad hoc vt ei præiudicet. arg. j. de ata. & qualita. cum sit. & debet etiam facere mentionem de priuilegio. & eod. cum ordinem. Nec habet locum illa regula: speciale derogat generali, licèt non faciat mentionem de illo. & eod. c. 1. & c. pastoralis. sed hic rescriptum speciale non derogat generali constitutioni. & illa est causa: quia constitutio illa continet ius commune, sed ius commune non tollitur per rescriptum, cùm rescriptum concedi debeat secundùm ius commune, & non contra. 25. q. rescripta & ideò necesse est, vt semper rescriptum impetratum vltra duas dietas, faciat mētionem de hac constitutione: quia Papa ignorat locorum distantiam.

b Comment. ... non obstante constitutione de duab. dietis ... Concilio generali. Ioan. And.

¶ *Sunt & alij.*] Iste §. in tres partes diuiditur. In prima parte ponit abusum impetrantium. In secunda prohibet: ibi, *Cùm autem.* In tertia excipit: ibi. *Nisi.* Abb. Siculus.

g ¶ *Mercimonij.*] Simile j. eod. quia nonnulli. vbi aliqui tradunt literas aliis eiusdem nominis.

h ¶ *Suscitare.*] Per rescriptum Principis lites sopitæ suscitari nō debent. C. de transac. l. causas. vel lites immortales à limine iudiciorum debent expelli, qui volunt lites sopitas suscitare. C. sen. rescin. non poss. l. vltima. & eo. dilectus.

i ¶ *Lites restringendæ.*] Sic de pæn. dist. 1. pæna. ff. de li. & posth.

c *Propter quarum ordinem in hoc casu speciale est contra regulam, sicut & in aliis casib⁹, qui not. de pac. c. 2. de r. g. iur. ratihabitionem. lib. 6. Ioan. And.*

valent literę nisi sint impetratæ per procuratoré. & hoc probatur in decr. Greg. ĩ. eo. tit. ex parte. vbi dicemus. Secus credo in literis super beneficiis obtinendis quia ibi non exigitur mandatum, cũ super nulla lite impetrẽtur, sed de gratia tñ cõcedantur: sed rescripta ad lites iã ortas & nõ futuras impetrantur. ĩ. eo. tit. c. vlt. Curia Romana non consueuit hanc exceptionem de mandato admittere, nec nos admittere debem⁹, & si propter hoc appellaretur, non darentur literæ super tali appellatione†. Additio. Dixit Gaffre. quòd talis exceptio, s. [non habens mandatum:] bene admittitur in audientia contra impetrantem. Sed post impetrationem iam factam contra venientem rescripto, non admittetur exceptio. Nec obstat decr. ex parte. ĩ. eod. quæ loquitur in eo, qui non vult habere ratum factum impetrantis secundũ eum vel secundũ Vin. & Pet. de Samp. cõtra impetrare volentem admittetur exceptio: & habebit etiam impetrare volens probare mandatum. post impetrationem etiam contra venienté admittetur exceptio, sed habebit excipiens probare rescriptum impetratum sine mandato. & quo hæc probari possint, dixi ĩ. eo. glo. Dixit Compost. quòd curia nõ compellit procuratoré impetrantem probare mandatum ad petitioné procuratoris contradictoris: nisi prius ille suũ mandatum ostendat. Ioan. And.

† aliàs, exceptione.

† Dumelienfis.

† Dumelien.

† In nonnullis manuscr. legitur, citabatis.

¶ Nisi fortè de illis personis extiterit, à quibus non debet exigi[a] de iure mandatum.

¶ Honorius iij Cantuarien. Archiepiscopo, & coniudicibus suis.

¶ *Si occasione duorum rescriptorum, vnius scilicet in causa principali, alterius in causa appellationis contenditur: non iudex super principali, sed deputatus super appellatione, cognoscere debet de validitate appellationis.*

CAP. XXIX.

ij Dilectus filius I. Sarracênus Clericus exposuit coram nobis, quòd cum Iordanus Clericus Dumelieñ. † ipsum super Ecclesia sancti Nicolai Dumelieñ. † coram vobis auctoritate literarum nostrarum traxisset in causam: ex parte ipsius I. fuit excipiendo propositum, quòd auctoritate ipsarum literarum non poterat conueniri, eò quòd vltra duas dietas à diœcesi (vbi prædicta Ecclesia erat) contra statuta Concilij generalis[b] (de quo in eisdem litteris non fiebat mentio) distabatis †. Et quia huiusmodi exceptionem admittere denegantes, procedebatis in causa (pro eo quòd idem I. in Ropheñ. & Elieñ. diœcesibus beneficia obtinet, quasi ex hoc ibi domiciliũ[c] intelligeretur habere) ipse ad nostrã audientiam appellauit: & infrà. Cúmq; idé I. appellationem interpositam prosecutus, ad Eboraceñ. Archiepiscopum & eius collegas, super præmissas literas impetrasset: vos in causa ipsa nihilomin⁹ procedentes, eisdem iudicibus ne in commisso sibi procedant negotio, inhibetis[d]. ¶ Quocirca mandamus, quatenus (si ita est) causæ supersedeatis eidem, cùm non vos, sed dicti iudices[e] cognoscere habeant, ad quos iurisdictio debeat pertinere.

¶ Idem Episcopo & Archidiacono Legionen.

¶ *Si plures impetrant in eadem Ecclesia, statur data, vt primus impetrans præferatur & solus admittatur. Ita communiter summant Doct. Et procedit istud summarium secũdum opinionem communem, quæ hodie inualuit propter iura noua.*

CAP. XXX.

Capitulum † sanctæ Crucis Cameraceñ. exhibita nobis petitione monstrauit, quòd Callimacho Clerico super præbendali beneficio in eorum Ecclesia obtinendo, litteras nostras ad eos priùs[f] monitorias,

si la possessio domus, q in ciuitate illa cõparatur, nõ facit domicilium. ff. ad munic. liberti. §. sola domus. veruntamen bene potest quis habere domicilium in pluribus locis: dummodo se in vtroque æqualiter collocasse videatur. ff. ad munic. l. assumptio. §. iuris prudentibus. & ĩ. de fo. comp. ex parte B. aliàs dicitur habere domiciliũ, vbi maioré partẽ rerum suarũ possidet, & assiduè conuersatur: & ibi debet respondere. C. vbi sen. vel cla. l. senatores. Vel etiam vbi vendit, emit, contrahit & festos dies celebrat. ff. ad munic. l. eum §. ratione vero de quo agit, potest cõueniri. de fo. compe. same. C. vbi in rem act. l. fin. & ex hoc forum sortitur. ĩ. de fo. comp. c. vlt. vbi numerantur plura, ex quib. sortitur quis forum. Et sic patet, quòd dietæ istæ semper sũt cõputãdę respectu diœcesis, vbi est res de q̃ quis cõuenitur. ĩ. de fo. comp. ex parte B. licet ineis aliàs habeat beneficiũ, vel quãq; inueniatur, vt hic dicitur. Sed in personali actione secus: quia potest cõueniri vbi cũque habet domiciliũ.

d ¶ *Inhibetis.*] Et malè: quia postquã causa appellationis est commissa ex certa scientia, iurisdictio priorũ iudicum est suspensa. ĩ. de off. dele. pastoralis. §. præterea. Sed iudex appellationis põt inhibere iudici, à quo appellatũ est, ne in eadé cã procedat: vt ĩ. de offi. ord. Romana. §. nec p eo. ver. si vero. & §. à quibus. lib. 6. [& ĩ. de appel. Romana. § si autem lib. 6.

e ¶ *Sed dicti iudices.*] Nam iudices appellationis debẽt cognoscere an sit legitimé appellatum: & si legitima est appellatio, ipsi cognoscant, aliàs remittant partes ad priores iudices, in expensis condemnando appellantem. ĩ. de app. vt debitus. & c. cum specialis. Et ita quãdo iudices ad appellationé dati sunt, semper debẽt cognoscere de huiusmodi iurisdictione: nec conuenire cũ prioribus, sicut quãdoq; vidi fieri. Illud enim habet locũ, quãdo diuersi iudices cõtendunt se habere iurisdictionem principaliter. ĩ. eod. pastoralis. Bern.

† Dictio, capitulum, hic capitur pro collegio: simile cap. ad hoc c. inter alia. & cap. quod in dubiis de sen. excom.

a *Iudices appellationis quid debent cognoscere.*

a ¶ *Non debet exigi.*] Quæ sint illæ personę, habes. ff. de procur. sed & hæredes.

ij Dilectus filius.] Cum agitur actione reali, computatio dietarum fit à fine diœcesis ei vbi sita est res. Et de meritis appellationis non iudex causę principalis, sed cui commissa est appellatio, cognoscere debet. ita communiter summant Doct. Sed profectò pars prima summarij nullo modo probatur in text. nec puto eam veram in se. nam in tex. solum definitur, quis cognoscere debeat de meritis appellationis. Et venit hoc ad limitandum c. pastoralis. ĩ. eod. Diuiditur in duas partes. In prima ponitur querela appellantis. In secunda prouidetur ibi, *Quocirca*. Abb. Siculus.

Casus. Iordanus Clericus Dumelieñ. impetrauit literas contra Io. Sarraceñ. super Ecclesia S. Nicolai Dumelieñ. dictus Io. ad iudicium euocatus excipiendo proposuit, quòd auctoritate illarum literarum non poterat conueniri, ex eo quòd vltra duas dietas à diœcesi, vbi sita erat Ecclesia prædicta, trahebatur contra Concilium generale, de quo in literis mentio non fiebat. ipsi iudices hanc exceptionem noluerunt admittere, pro eo quòd idem Io. in Ropheñ. & Elieñ. diœcesibus obtinet beneficia: quasi ex hoc domicilia haberet ibidem. quare dictus Ioan. sed. Apost. appellauit. appellationis causa fuit commissa Archiepiscopo Eboracen. & eius coniudicibus. Sed primi iudices nihilominus in negotio procedentes, inhibebant iudicibus appellationis, ne in negotio sibi commisso procederent. Vnde mandat Papa primis iudicibus, quod si ita est, in ipso negotio non procedant: quia non ipsi, sed iudices appellationis cognoscere debent, ad quos iurisdictio debeat pertinere. Not. quòd inter iudices datos in principali causa, & iudices datos in causa appellationis, non reuocatur in dubium, quorum sit iurisdictio. Iudices enim appellationis cognoscere debent, an sit legitimè appellatum: quia nemo cognoscere habet de appellatione ab eodem ad superiorem interposita, vt hic patet: sed superior ad quem appellatur.

b ¶ *Concilij generalis.*] ĩ. cap. proximo.

¶ *Glo. seq. notat, quod habet Ecclesiam vel præbendam, &c. tractans vbi dicatur quis habere domicilium.*

c ¶ *Domicilium.*] Ex hoc videtur, q licèt aliquis habeat præbẽdã vel Ecclesiam alibi, q propterea nõ habeat ibi domicilium. Nã

a Vide Ioã. Andr. ĩ. de priuil. c. ex ore. in glos. super verbo, item ratione possessionis.

Capitulũ.] Diuiditur. Nã in prima ponitur facti narratio perplexitaté cõquerẽtis cõtinés. In secũda definitionis cõnitio illã tollés. Secũda ibi, *Quocirca*. Ab. Sic. Casus. Callimach⁹ Clericus impetrauit literas monitorias cõtra Capitulũ S. crucis Cameracé. sup obtinẽdo beneficio in eadẽ Ecclesia: & deinde præceptorias obtinuit cõtra eosdé. B. Clericus cõtra Capitulũ idẽ super cõsimili beneficio in eadẽ Ecclesia sibi cõferẽdo, ad Archidiaconu Tornacé. & ad ei⁹ collegas literas executorias impetrauit: qui monuerũt Capitulũ S. crucis, vt dictũ B. reciperẽt in Canonicum & in fratré: à quibus iudicibus Capitulũ appellauit: sed iudices nõ obstãte appellatione tulerũt sententiã suspẽsionis in eosdé: postmodũ dictus Callimachus literas executorias super executione mandati pro ipso facti ad alios iudices impetrauit: qui tulerunt sentẽtias suspẽsionis & excommunicationis in eosdé. Capitulũ S. cruci factũ istud significauit D. Papæ. Papa mãdat Epõ & Arch. Legioné, vt illu in Canonicũ recipiãt, & beneficiũ assignẽt ei, qui prius mandatum Apostolicum prædicto Capitulo reportauit, relaxãtes sentẽtias prædictas iuxta formã Ecclesiæ, super præbẽdali beneficio alteri silẽtium imponendo. No. quòd primo mandatũ Apostolicum repræsentat super beneficio, debet beneficium obtinere: sicut seruatur in literis super controuersiis impetratis.

¶ *Al. seq. signat cõtraria, & soluit: & ops. ponit solutionis cõtrariã.*

f ¶ *Prius.*] Et ita q præuenit aliũ, ille obtinet. ĩ. de appellatio. vt debitus. ibi, prius q̃ in gl. & ĩ. eo. Abbatem. & simile. ff. de procu. pluribus. & ĩ de procur. non iniustè: vbi potior est cõditio occupantis. & simile. ff. de verb. ob. si Titius. Sed videtur q ille, p quo fuit priùs lata sentẽtia debet obtinere: nõ ille q primò præsentauit rescriptũ, sicut si quis à plurib. conueniatur ex noxa eiusdé serui nõ ei q primò egit, sed ei q ad sentẽtiã priùs peruenit, debet dari. ff. de noxa. si quis à multis. sic etiã in actione de pec. ff. de pec. si vero

b *Si intelligas in impetrando, planum est: si in præsentando, falsũ est nisi quãdo gratiæ sunt æquales: & intelligitur quis sit primus. ĩ. e. c. pen lib. 6. Ioan. And.*

adhuc

adhuc. Forte idem posset dici hic: ille enim obtinuisset, qui prius receptus fuisset, arg. i. j. de praeben. dilectus. sed hic nenter ad sententiam remanet. Hic possunt assignari multa contraria. j. de offi. dele. ex parte, & c. tit. caeterum. & multa consimilia. Sed iura illa hodie ex iis sunt per id, quod habes j. de appel. Ut debitum. & per illa quae dicit hic. De hac materia dicas, vt dixi j. ead. i. Sed illa decr. ex parte j. de offic. dele. loquitur in alio casu, cum iam literae fuere primo praesentatae ante praesentationem secundarum. & ita concordat cum ista. Alij dicut, & fortè bene, quòd primae literae valēt, & non secundae: quia de primis nō faciunt mentionem, si primus impetrans non fuit negligens in prosequendo ius suū, & hoc constat licèt prius praesententur secundae: dum tamen non recipiatur secundus ante praesentationem priorum: & ita cessant cōtraria, sed si primus nō prosequatur ius suum dolo vel negligentia, cum prosequi posset, valebunt secundae, licèt de primis non faciant mentionem. secus in rescriptis ad lites obtentis, vbi per solicitudinem praesentantis perditur primum rescriptum, licèt secundum de primo non faciat mentionem. j. de app. Ut debitum. ibi enim remanet ius saluum vtrique impetranti.

& demùm praeceptorias impetrante, B. Clericus cōtra eos super consimili [a] beneficio in eadem tibi Ecclesia conferendo, ad I. Archiepisc. Tornac. & eius collegas, de praedictis literis nō habita mentione [b], executorias à nobis litteras impetrauit: qui post appellationem [c] ad nos interpositam, in eos suspensionis [d] & † excommunicationis sentētias protulerunt, ac dictus C. super executione mandati pro eo facti, ad alios obtinuit scripta nostra, qui tulerunt suspensionis & excommunicationis sententias in eosdem. ¶ Quocirca mandamus, quatenus eo recepto in Canonicum & in fratrem, assignatóque sibi beneficio praebendali: qui ad eos priùs mandatum Apostolicum reportauit, praefatas sententias [e] iuxta formā Ecclesiae relaxetis [f]: alteri super praebendali beneficio in eadem Ecclesia silentium imponentes.

¶ Idem Bituricen. Archi. Apostolicae sedis legato.

¶ Si habens literas Papae ad beneficium eis propter annuam pensionem renunciat, non valent litera beneficiales per eum hoc tacito impetrata.

CAP. XXXI.

ij AD audientiam nostrā peruenit, quòd quidam Clerici obtentis à sede Apostolica literis super prouisione sua in aliquibus Ecclesiis tibi subiectis, recipientes ab eis annuas pēsiones [g], seu † alia beneficia ab eorum impetitione desistunt, renunciātes [h] beneficio literarum: & infrà. ¶ Fraternitati tuae mandamus, quatenus eos, qui post literas taliter venditas †, alias (de illis mentione non habita [i]) impetrabunt de caetero, vel hactenus impetrarunt: carere decernas commodo earundem, & Ecclesias non permittas eorum occasione vexari, reuocando in irritum [k] si quid earum praetextu inueneris esse factum.

¶ Greg. ix. Archiepiscopo Mediolan.

¶ Receptus per literas Apostolicas, licèt praebendam expectet: per alias literas hoc supprimentes, in alia Ecclesia recipi non debet. hoc dicit inhaerendo verbis literae.

pellauit cōtra secūdo presentātē, hic videtur tenere appellatio, quia debet prouidere, qui primò presentauit: vt hic dicit. & vero absolutio ad cautelā fieri debet. Sed no credo: quia quoties aliquis absoluitur ad cautelam, illud exprimitur. j. de appel. ad praesentiam j. de sent. Venerabilibus. in fi. vnde prima ratio verior est. Vel intelligitur hic de sententiis aliorum, à quibus non est appellatum, & ita planum est.

ij AD audientiam.] Diuiditur in tres partes. In prima ponitur facti narratio. In secunda prouisio, ibi: *Fraternitati*. Ab. CASVS. Quidam impetrauit literas à se. Apo. vt prouideretur ei in Ecclesiis alicuius diocesis subiectis, tandem recepit annuas pensiones, seu alia beneficia, & destitit ab earum impetitione, & renunciauit beneficio literarum. postea impetrauit alias literas super sua prouisione, non faciens mentionem de aliis, vel de pensione vel renunciatione. significat in fine hoc dño Papae, mandat Papa Archiepiscopo Bituricen. contra illos, qui post tales literas priùs venditas, alias impetrant non facientes mentionem de aliis, ac etiam impetrabunt de caetero, quod decernat eos carere omni commodo literarum: nec permittat Ecclesias per tales literas vexari, reuocando in irritum quicquid illarum auctoritate inuenitur factum esse. Not. quòd tenetur facere quis mentionem de literis, quibus renunciauit: sed illud contingit, quia vendiderunt illas. & ita quasi beneficiati reputantur quantum ad impetrandum: quia gratiam sibi concessam vendere non debebant.

¶ Glo. seq. recitatur per obiectionem & soluit.

a ¶ Consimili.] Ergo nō super eodē beneficio, sed diuersi: aliàs non diceret, *consimili*: quia si consimile, ergo aliud, & non idem vterque istorum impetrauerat, vbi ei prouideretur in beneficio praebendali, sed non super vno, sed ita simpliciter: quia nihil est idem, cui simile est. arg. ff. si mensor fal. mo. dixe. l. i. §. hac actio.

¶ Glo. sequens obiicit & remittit.

b ¶ Non habita mentione.] Per hoc videbatur, quod literae nō valebant. j. eo. caeterum. & j. de off. dele. ex parte i. Sed primae ibi iam fuerant praesentatae ante praesentationem secundarū: & sic nō contradicit, sed concordat huic no. Et etiam non obstat *caeterum*.

¶ Glo. seq. arguit & remittit.

c ¶ Post appellationem.] Vnde videtur, quod sententia postea lata nō tenuit. j. de senten. excom. per tuas. Sed contra dicitur j. vbi dicit, *sententias praefatas relaxatis*: sed ibi dicitur ratio, quare tenuit sententia. Vel intellige, quòd ex iusta causa appellatum est: quia forte literas alterius receperant, vel aliam iustam causam allegauerant: & sic non tenuit sententia. Vel dicas vt in vltima notula.

¶ Glo. seq. aliquo quamquam concor. obiicit & soluit.

d ¶ Suspensionis.] Arg. quòd suspensus potest amplius suspendi, sicut excommunicatus potest excommunicari. 3. q. 4. Engeltrudam. & 11. q. 3. excellentissimus. 11. q. 2. de viro. & j. de Iud. & Saracenis quorundam. in fi. vbi de hoc.

e ¶ Sententias.] excommunicationis & suspēsionis latas proximo cap.

¶ Glo. seq. obiicit & tripliciter soluit.

f ¶ Relaxetis.] Ex hoc patet, quod sentētia suspēsionis post appellationem lata tenuerit. Sed videtur quod appellatio tenuit, ex eo quod ei tantū, qui literas primò praesentauit, prouidere deberet, & non illi qui secūdo presentauit literas suas, cōtra quē fuit appellatū. Dicas, quod ideò tenuit sententia nō obstante appellatione, quia nondum prouiderat alicui illorū, & in literis cōtinebatur: *si alicui ad mandatum nostrum receptus*: haec n. clausula (nisi de mandato nostro eadē Ecclesia in receptione alterius fuerit grauata) erat in vtrisq; literis inserta, vt patet in integra. sed ipsi nō receperāt adhuc, vnde nō tenuit appellatio, cū nondū cōpeteret eis exceptio. Vel dicas, si vis: praedictas sententias relaxetis, ad cautelā quantū ad illā sententiam, quae lata fuit post appellationem, quae legitima fuit quantū ad aliam latā pro Callimacho, vbi appellatio non praecessit, tenetur propriè illud verbū, *relaxetis*. Et sic propriè & impropriè simul illud tenetur. simile 27. dist. in. Presbyterum, 63. dist. in synodo. Quid si praesentatione per aliquem illorū facta ipsi Capitulo alij iudices post app. excōicauerūt? Videt, quod teneat appellatio, quia ex quo alius pocuerat, ius habebat. Vnde si Capitulū ap-

g ¶ Pensiones.] Huiusmodi pensiones quae in fraudem fiunt de prouentibus Ecclesiarum, prohibitae sunt in Concilio generali. j. de praeben. extirpanda. in fi. & j. de collusione audiuimus.

¶ Glo. seq. quaerit arg. pro vacillando, soluit contrarium.

h ¶ Renunciantes.] Sed nunquid cōmittet simoniā huiusmodi renunciatio? Videtur quod sic, cū ex literis habet ius ad petendū beneficiū spirituale: & in talibus omnis pactio & conditio cessare debeat. j. de pact. c. Ult. & 1. q. 3. quam pio. Posset dici, quod nō est simonia: quia ex quae praecipiuntur a iure, licitè deducūtur in pactum etiā in spiritualib. j. de electione significasti. in prin. & in gl. & 18. q. 2. Eleutherium. in prin. & in gl. & istud est de iure, quòd renunciet literis, si vult habere beneficiū: sed si habeat etiam beneficium, posset deduci in pactum, quod ei renunciaret, si vellet aliquod aliud beneficium obtinere: quia vtrumque habere simul nō potest. j. de praeb. cum non ignores. Et secūdū hoc expone, *venditas*, i. cum tali pacto renunciatas. Vel potest dici, quod simonia fuit, quod hic nō negat. Vel dic, quod nō fuit simonia propter hoc cōmissa quod est aequius: cū nullum ius speciale habuerit per literas illas. Bern.

i ¶ Mentione non habita.] Et ideò non valent. j. eo. c. proxi. & j. eo. tit. ad aures. & c. cum adeo.

¶ Glo. seq. primo quaerit de reuocatione processus facti per rescriptum surreptitium. secundo alleg. pro inducens tria ca. & rationem quam fortificat soluit etiam obstaculum. & inducit tria similia: tertio alle. 4. in contrarium. quarto ponit opi. Io. quinto sol. dist. inter rescripta ad lites, & ad beneficia.

k ¶ In irritum.] Sed quaeritur, an generaliter sit verū, quod quicquid fit per literas tales surreptitias, debeat reuocari? Hoc manifestè probatur in cap. isto, & est simile j. eo. cū dilecta & c. constitutus. & hoc ideò, quia per literas tales iurisdictio nō videtur dari. j. de off. Vica. sua nobis. & 35. q. 9. Veniam. in prin. ibi surreptū huic sedi. & c. sententiam. & reuocatur etiam, quod fit altera parte absente: vt j. de re iud. cum dim. §. post hac & ff. de iudi. l. si praetor. §. Marcellus. Nec obstat, si dicas, quod post sententiā nō admittatur exceptio. 3. q. 6. c. 1. § exceptio. & j. de re iud. l. inter[a]. Sed illud nō habet locū in exceptionibus, in quibus agitur de falso. j. de proc. in nostra. in fi. & j. de prob. licet. §. post hac. cū enim per tales literas non receperint iurisdictioné, quicquid per eas factū est, non tenet. & est simi. quia replicatio omissa ante sentētiā ex causa probabili, post sentētiam proponitur. ff. quā. ac. de pecu. annalis est d. l. quaesitum. multò fortiùs

† Ergo pensio sine impetrat. beneficio... [illegible]

a Vide text. cum gl. in l. post. supra... res. nō poss. & in l. officium. ff. de rei vend.

exceptio. ad idem facit ʃ. *de re iud. ad probandum argu.* ʃ. *de despon. impu. ad dissoluendum in fi.* sed illa decr. aliter intelligitur. Et contra videtur, quòd per tales literas detur iurisdictio, licèt possint elidi per exceptionem. vt ʃ. *eod. nonnulli.* dictum est arg. ff. *de bon. possess. secundum tabulas. l. penul. §. testamento.* vndè non potest dici recto iudicium nullum fuisse: vnde si aliquis sciuit sibi competere exceptionem, & non excepit, sibi imputet, si nesciuit, praetextu exceptionis post repertae, sententia non retractetur. ʃ. *de re iud. inter. & c. suborta.* Item libertas per falsos codicillos data non reuocatur. ff. *de manu. testa. cum ex falsis.* & legata praestantur, licèt testamentum sit falsum[a]. ff. *de haere. insti. l. 6le.* Circa istam materiam dicebat Io. quòd sententia lata per tales literas tenet, nisi reueletur per appellationem vel supplicationem, sed restituenda est per in integrum rest. Vel vis dicere, quòd per tales literas nulla datur iurisdictio, non est necessaria restitutio: quia ipso iure nulla est sententia. ʃ. *de offic. dele. sua nobis.* Tu dicas, quòd tales literae nó sunt irritae ipso iure, sed possunt annullari per exceptionem, vnde si à principio huiusmodi exceptio proponatur, si aliquid fiat contra, totum reuocatur: & sic loquitur ʃ. *eo. constitutus & c. cum dilecta.* Si autem per cōsensum partium tacitū vel expressum procedatur & detur sententia, tenet quidē & valet, cū sit lata à iudice suo, nec contra ius constitutionis: vt 2. q. 6. c. et quae. §. *diffinitiua. & ʃ. de re iud. cum inter vos* nisi fuerit appellatū vel suppl. c. iii. 35. q. 9. *Sententiam & c. sententiam. & C. de prec. impe. offer. auth. quae supplicatio.* Et in causa appellationis vel supplicationis potest opponere de surreptione. & si ostendit se ignorasse: bene auditur. & poterit hoc probare per iuramentum: quia hoc aliter de facili probare non posset ʃ. *de testi. praesentium. & ʃ. de excep. pastoralis*: & hoc intelligo hic, si eis ignorantib. de prioribus literis receperunt istos per literas secundas. arg. ad hoc. ʃ. *de prob. dilectio.* Vel potest dici, quod alius sit in beneficiis[b]: quia beneficium non potest possideri, nisi canonicè habeatur. ʃ. *de instit. ex frequentibus.* sed isti per fraudem obtinuerāt, & ideò iniustè. & si primā Ecclesiam habuissent quoad titulū, secūdā habere nō potersent, nisi dispēsatiuè. ʃ. *de elect. dudum. decre. Greg.* & ideò necessaria fuit scientia Papae in impetratione literarū taliū. ʃ. *c. prox.* quia Papa pro aliquo bñficiato nō scribit ex certa sciētia, quin faciat mentionem de primo bñficio. ʃ. *eo. postulasti,* in alus bñ tenēt ea quae fiūt per tales literas: ex quo tacitè vel expressè approbant literae ʃ. *de offi. dele. ex parte* 1. nec eo praetextu possunt appellari.

a Id est, ex falso rumore confectū.

† Vide l. 1. §. sed & si quis. ff. de Carb. ed. ff. de lib. cau. l. ordinata.

b Hanc glo. dicunt esse sing. tam in cap. ad aures ʃ. eod. & Abbas hic

CAP. XXXII.

IN nostra proposuisti praesētia, quòd nonnulli Clerici à sede Apostolica plures literas (non tamen alias de aliis mētionem[a] facientes) impetrant fraudulenter, vt in plurib. Ecclesiis admittantur: sicque aliquando in aliis recepti, licet nondum in eis Ecclesiasticum beneficium[b] sint assecuti, alias Ecclesias super receptione sua nihilominus impetunt & molestant †: & infrà. ¶ Mandamus, quatenus eos Clericos, Ecclesiis, in quibus recepti sunt, faciens esse contentos, non permittas alias ab eis occasione literarum huiusmodi molestari. ¶ Nisi de receptione fortè sua expressam fecerint mentionem.

IN nostra.] Decre. ista intelligi potest duobus modis. Primò de iis, qui simul impetrāt binas literas: & hoc amicatur principio. Alio modo de iis, qui iā recepti per primas impetrant secundas literas: & hoc amicatur fini. Et secundū intellectū quem tenet hic Ioan. Cal. & dñs Hosti. potest sic summari. Suppressio iuris ad rem vitiat rescriptū beneficiale. h. d. In hac decre. primò ponitur facti narratio, ex quo resultat quaestio. Secundò ibi; *Mandamus*, ponit mādatū. Tertiò, ibi, *nisi de receptione* ponitur exceptio. Abb. Sicu. CASVS. Quidā impetrāt plures literas, vt in plurib. Ecclesiis admittantur, nō faciētes de aliis, in aliis literis mētionē: & sic quasi recepti in Ecclesiis, quamuis nondū habeant beneficium, alias tū Ecclesias super receptione sua siue prouisione impetūt, & molestāt. Ista propositio fuerat in praesentia D. Papae: vnde mandat Archiepo Mediolañ. vt faciat istos esse contentos Ecclesiis, in quib. taliter sunt recepti: nec permittat ab eis occasione huiusmodi literarum molestari: nisi de receptione sua faciāt mētionē. Not. quod receptus in Canonicū & in fratrē, licet adhuc nō sit beneficium assecutus, reputatur beneficiatus: ita quòd de hoc tenetur facere mentionē. ¶ Glo. seq. quaerit & soluit.

a ¶ *Mentionem.*] Et ideò videtur, quod secundae valere nō debeant. ʃ. *c. prox. & ʃ. eo. caeterum. & c. ex parte* 2. *& ʃ. de offic. deleg. ex parte* 2. sed in pendenti est, quae valeant, si ante praesentationem primarum secundae fuerint impetratae: tunc enim valebunt, quae prius fuerint praesentatae: ʃ. *eo. tit. c. capitulum. & ʃ. de appel. vt debitus.* postquam verò receptus esset per primas, non valerent secundae: vt ʃ. sequitur. Praeterea quia Papa non intendit ei prouidere in pluribus beneficiis, nisi in secundis literis mentio fiat de primis ʃ. *eo. c. si proponente,* etiamsi modicū esset beneficium primum. ʃ. *de praeben. cum teneamur.* Sed quid dices, si primae literae annullatae sint per executionem, nunquid valent secundae, licèt de primis non faciant mentionē? Dico, quod valent secundae, si nondū essent praesentatae: quia potius ad cautelam impetratae videntur: vt si nō posset beneficium cōsequi per primas, vteretur secundis sicut cōsueuit dici in rescriptis ʃ. *eod. ex tenore.* & verba cum effectu intelligūtur ʃ. *de cler. non residen. relatum.* vndè cū nihil obtinuerit per primas valēt secūdae; quia haec fuit intentio Papae, vt per literas suas beneficium consequeretur: & hoc satis inuenitur ex eo quod dicit, *vos faciat esse contentos Ecclesiis in quib. recepti sunt.*

¶ *Gl. se. obiicit & soluit.*

b ¶ *Beneficium sint assecuti.*] Si enim nondum sint Ecclesiasticum beneficium assecuti, quare non valent literae istae secundae, quia qui beneficium Ecclesiasticū nō est consecutus, potest pro beneficio literas impetrare ʃ. *e. cum adeo & ʃ. si proponente?* Rñdeo, licèt beneficiū nondū sit assecutus: tñ ius canonicae per quod in breui beneficiū est habiturus ex D. Papae mandato est consecutus: & pro beneficiato iam reputatur: vnde de hoc in suis literis tenebatur facere mentionem, si iam erat receptus.

¶ Idem Episcopo Siluanectēn. & Abbati † Caroliloci.

¶ *Non valet rescriptum, quod procurator reuocatus, & de hoc certificatus, extra iudicium impetrauit: secus tamen, si in iudicio, dūmodo reuocatio ad notitiam aduersarij vel iudicis peruenerit. h. d. secundùm lecturam magis communem.*

† In multis antiquis est: & Abbati Compendien.

CAP. XXXIII.

iij EX parte Decani & Capituli Laudunēsis fuit propositū, quòd cū ipsi auctoritate

iij EX parte Decani.] Sic summatur secundū intellectum satis notabilem. Quicquid procurator reuocatus, & de hoc certificatus facit in iudicio in fauorem sui nō tenet, licèt reuocatio ad notitiam iudicis vel aduersarij non peruenerit: secus si illud tendit ad commodum aduersarij. hoc dicit. In prima ponitur facti narratio. In secunda iudicum instructio: ibi, *Quia vero.* Abb. Sicu. CASVS. Canonici Laudunen. habebant priuilegium à Romano Pontifice, vt possent excommunicare omnes sibi iniurias inferētes, vel sua bona detinentes: ratione cuius quidam Io. nobilis ab ipsis fuit excommunicatus: sed appellauit ad Papam. Procuratores vtriusque partis missi sunt ad Papam. Dū ibi essent, & examinaretur negotium: iste Io. habuit suum procuratorem suspectum, quia fortè erat amicus Canonicorum, vel Canonici aliquid ei promiserant: vel habebat filium, cui Canonici promiserant dare aliquam capellam, vel beneficium: reuocauit igitur suum procuratorem, & emisit ad eum suas literas reuocatorias: ille procurator suus celauit huiusmodi literas, & non manifestauit, neque iudici, sc. Papae, nec parti aduersae, sc. procuratori istorum Canonicorum. Ambo procuratores considerantes quòd negotium non posset commodè discuti in curia Romana, quia difficile fuisset illuc conuocare testes, vel propter nimios calores in vrbe Romana existentes voluerunt impetrare, & de facto impetrauerunt literas ad vnum Epm, & vnum Abbatem in Picardia. Erat autem reuocatus (vt diximus) procurator istius Ioan. praesentauit literas iudicibus, quibus cōmittebatur causa: iudices citauerunt partes, s. Canonicos, & istum Ioan. Excepit Ioan. quòd virtute istarum literarum non poterat conueniri, cum essent impetratae à suo procuratore reuocato. Et dixit: Ego credo procuratori meo per suū iuramentum si fuerit reuocatus, an non. Rñderunt ad hoc Canonici, quòd illa reuocatio nō peruenit ad notitiam eorū, vel saltē eorū procuratoris, nec etiam ad notitiam iudicis, s. Papae: ratione cuius non valebat. Iudices interlocuti sunt, quòd nō obstante procederent; ille Ioan. non appellauit à sententia, sed videns hoc, obstupuit, & dixit: Postquam iam reuocatio facta per me nō tenuit, ego prouidebo mihi. Ecce quid fecit: obtentis dilationibus ad faciendum negotium suum, dixit suo procuratori, quem iam reuocauerat: Oportet te ire Romam celeriter, & impetrabis mihi literas alias directas ad alios iudices. Bene, dicit procurator, fiat: iuit, obtinuit, & rediit; & apportauit literas facientes mentionem de primis per quas inter alia mandabatur, vt isti duo iudices Episcopus & Abbas examinarent processum vsque ad sententiam exclusiuè, & pro sñia definitiua remitterent ad Rom. Pont. Fuerunt praesentatae iudicibus istae literae, vt procederent secundū eas, & non secūdum priores. Pars Canonicorum se opposuit contra huiusmodi literas, & dicebat, quòd non valebant: quia erant impetratae à procuratore reuocato, quod ipsemet Ioan. iam in iudicio confessus erat. & etiam extra iudicium erant impetratae; quia iudicium (vt patet ʃ.) erat in Picardia coram illis duobus, & fuerunt impetratae in curia Rom. & sic extra iudicium. Dicebat iste Ioan. vos noluistis admittere reuocationem quoad alias literas, sed bene quoad istas: ego nihil cognosco in hoc. Dicunt ei, in primis reuocatio nō fuit nobis nota, bene autem in secundis, quia tu ipse confessus es in iudicio te reuocasse tuum procuratorē. Super hoc consultus Papa dicit, quòd iudices procedāt secundū priores, & non secundū posteriores impetratas per procuratorē istius Ioan. iam reuocatum. Iste est casus ad longū clarus, & facilis, qui optimè declarat istam decretalē, quae aliàs propter nimiam intricationē plena difficultas erat. Panormi. Not. quòd reuocatio procuratoris data ad lite-

litem peruenire debet ad iudicem & aduersarium, aliter nõ tenet reuocatio, & valet ea, quæ cum tali procuratore facta sunt in iudicio. [illegible] reuocatio procuratoris dati ad impetrandum, siue ad negotia [illegible] peruenire ad ipsum procuratorem tantum. Item [illegible] literæ impetratæ sine speciali mandato domini, hoc [illegible], nisi fiat de his personis, à quibus de iure non exigitur mandatum.

q.8.c.1.§.enim in agendo. & j.de confes.cum olim.arg.contra.37. dist.si quid vero.& dist.10.lege. Et ita ex propria concessione probat secundas literas non valere: cui confessioni standum videtur: sed non est verum, nisi reuocatio mandati ad procuratorem peruenerit: vt j.sequitur. & *ff.man.si mandassem.* arg. quòd nõ sufficit reuocare mandatũ, nisi reuocatio perueniat ad procuratorẽ: vt patet hic. & *in l.prædic.si mãdassem.* & ita potest habere ratas literas, ante qui reuocatio perueniat ad procuratorẽ, licèt confiteatur se reuocasse mãdatum, non tñ confitetur reuocationẽ peruenisse ad procuratorem, vnde debet illud probare: vt j. dicit. Et ita patet, quòd primæ etiam non debeant valere, si probetur, quòd reuocatio ad procuratorẽ peruenisset: & tñ dicitur *j.quod valent.* Sed hoc ideo est: quia reuocatio non peruenit ad iudicem vel ad aduersarium, *j.de procu.mandato.* & dicitur de hoc *s.eo.in* [illegible] c. & aliud est in iudicio, & aliud extra, vt dictũ est. *s.eo.nonnullis.* sunt & alij.

Apostolicæ indulgentiæ[a] in nobilem virũ I. excommunicationis sententiam protulissent: procuratoribus partiũ propter hoc ad sedem Apostolicam accedẽtibus & lite super diuersis articulis[b] contestata[c], nos causam vobis commisimus terminãdã: hoc adiecto, vt nõ obstarent literæ præter assensum partium[d] impetratæ. Dictus autẽ nobilis citatus proposuit, quòd per illas literas procedendũ non erat: ex eo, quòd V. qui easdem literas impetrauerat, falsus extiterat procurator[e], cùm ipse ante impetrationem literarum ipsarum, propter suspicionem[f], quã contra eundem conceperat, mandatum sibi traditum reuocasset. Eis igitur proponentibus ex aduerso, quòd ad nos vel ad ipsos huiusmodi reuocatio nõ peruenit, vos quòd deberẽtis per literas ipsas procedere, per quandã interlocutoriam protulistis: & infrà. Petente itaque procuratore ipsorum, vt inspiceretis prædictam indulgentiã, procurator ipsius nobilis ex aduerso respõdit, & non erat per iam dictas literas procedendũ, exhibens alias quasdam posteriùs impetratas, inter alia cõtinẽtes, vt si de partium voluntate procederet, causam terminaretis cãsã: alioquin ipsam sufficiẽter instructam remitteretis ad sedis Apostolicæ examen cũ indulgentia memorata. Quas literas ipsi ex eo non valere dicebant[g]: quia per eundem V. & post reuocationem mandati fuerant impetratæ.

¶ Quia verò iuxta generalis statuta † Concilij, Apostolicæ literæ (quas sine speciali[h] mandato domini quis impetrat) valere non debent, nisi sit de illis personis †[i], à quib. non est exigendum de iure mandatum: mandamus, quatenus si reuocatio[k] mandati ad procuratorẽ peruenit (cùm minùs valere debeant literæ, quæ impetrantur ab illo,

a ¶ *Indulgentia.*] Fortè concessum fuerat Capitulo Laudunen. vt si quis in eorum manifestam offensam incideret, ipsum possent excõicare. similem indulgentiam habes *j.de verb.sign. ex parte*, vbi concessum erat Canonicis Carnotẽ. quòd nemini licitum esset absoluere excõmunicatos pro Ecclesia Carnoten. nisi satisfactione prænũssa emenda.

b ¶ *Articulis.*] Qui fuerint alij articuli, non habemus.

c ¶ *Contestata.*] Per procuratores datos ad totam litem.

d ¶ *Præter assensum partium.*] Hoc solo non valebant literæ posteriùs impetratæ, præter consensum partiũ, etsi mandatum procuratoris nõ fuerit reuocatum. *s.eod. cæterum.* hoc tamen nõ fuit allegatum, vel intellige de alijs literis ad alios iudices priùs impetratis: & ita planum est.

¶ *Glo.seq.ponit duas species falsi procuratoris.*

e ¶ *Procurator*] Not. quòd quandoque dicitur falsus procurator, qui nunquam fuit, & talis nec dñm obligat, nec soluentem sibi talis procurator liberat, nisi dominus ratum habeat. arg. *j.de off.dele.cum olim.1.& c.coram ff.de iudi.licet.& ff.de condi.cau.da.si procuratori falso.* Dicitur etiam falsus procurator, qui fuit, & non desiit vt hic: & iste liberat soluentem sibi pro domino ignorante, sed dominum non obligat *ff.si cer.pet.l.etiam qui in prouinciam & ff.de sol.si quis seruus.* De exceptione autem procuratoria [illegible] *j.de procurat.in nostra præsentia.*

¶ *Glo.seq. distinguit in reuocatione procuratoris, an fiat ante litem contestatam, vel post, & an procurator consentiat vel resistat: & ex hoc obijcit & soluit.*

f ¶ *Propter suspicionem.*] Sic *j.de procu.in nostra.* Propter suspicionem potest procurator non solum ante, sed etiam post litem contestatam remoueri. *ff.de procur.* item si suspectus, puta si affinitate aliqua aduersario coniungatur. *ff.eod.aut affinitate.* aut si familiaris sit aduersario *ff.de offi.dele.insinuante.* & quoties noua causa, [illegible] euenit. *ff.eo.si post datum.* & hoc post litem contest. sed causa cognita. *ff.eo.post litem. & l.quæ omnia.* & hoc verum est, si procurator contradicat, secus si consentiat: quia tunc sine causæ cognitione remouetur. *j.de procu.audita. & ante lit.contest.* [illegible] *ff.eo.ante litem.* Quare ergo non tenet [illegible] quod factum fuit per talem procuratorem? Ratio sua est [illegible]: quia huiusmodi reuocatio non peruenit ad aduersarium vel ad iudicem: vt ex aduerso proponebatur: vt j. sequitur. & ideò quicquid cum ipso factum est, valet, quousque reuocatio sit nota aduersario vel iudici *j.de procu.mandato.* nec [illegible] q̃ reuocatio mãdati ad aduersariũ vel iudicẽ peruenisset: & ideò rectè interlocuti sunt iudices se debere per huiusmodi literas procedere, & ille nobilis super hoc acquieuit interlocutioni ostendendo alias literas impetratas per eundem procuratorem, quæ non valent, si reuocatio ad ipsum procuratorem peruenit. Ad hoc enim vt reuocatio teneat, necesse est vel ad aduersarium vel ad iudicem perueniat. *j.de procu.mandato.* & ibi diceınus de hoc, & hoc in iudicio, secus extra iudicium, vbi sufficit, quòd reuocatio perueniat ad procuratorem, & postea non valet, quod facit in præiudicium domini, sed bene valet quod facit antequam reuocatio ad eum perueniat. vt *j.colligitur. verß.si reuocatio, & c ff.mandati.si mandassem.*

¶ *Gl.seq.alleg.S.concor.& duo contraria. Item obijcit, & soluit.*

g ¶ *Non valere dicebant.*] Et meritò: quia ipse nobilis hanc allegationem contra aduersarios allegabat, ergo contra se illam recipere tenebatur. *19.dist.si Romanorum.§.1.& in gl.suffragari. & 4.q.3.c.fi.ad fi.si quis testibus. & 9.dist.neque quorumlibet & 3.*

¶ *Gloss.seq.notat, quærit & remittit, quæstionẽ dubiam aperit, sed ponit opinio.Io.item Vincen & obseruantiam curiæ.*

h ¶ *Sine speciali.*] i. expresso. secundum Vin. Et ita patet hic, quòd non valent literæ sine speciali mandato, licèt constitutio illa *s.e.nonnullis.* malè obseruetur, vt dictum fuit ibi: & sic confirmatur hic tenor illius constitutionis. Sed qualiter probabit quis literas impetratas de mandato domini? De hoc dictum est in illa constitutione nonnulli. Si quis constituat aliquem procuratorem suum ad impetrandum, sufficit ostendere, quòd sibi dedit mandatum ad impetrandum. sed adhuc non videtur sufficere, quia per hoc non constat quòd ille impetrauerit. nam alius potuit eas impetrare, & sic non sufficit ostendere tale mandatum, quia illud non probat impetrationem, quia non probat hoc esse, quod ab hoc contingit abesse. *j.de transl.inter corporalia. & C.vnde cognati l.non hoc.* & sic videtur adhuc, quòd necesse sit probare, quòd ille procurator tales literas impetrauit, quod erit difficile probare. quid ergo erit? Dico, quòd necesse est, quòd ostendat siue probet mandatum, & quod probet se ab illo recepisse literas, cui mandauit, siue ab alio pro ipso: & consulto, quòd tam de mãdato quàm de receptione literarũ ab illo procuratore fiat publicum instrumentum ad faciendũ fidem in iudicio, si obijciatur. Et hoc credo verum tã in causa appellationis, quã in literis, quæ impetrantur per simplicem querelam, licèt Ioan. dixerit quòd non est ita in causa appellationis: quia ita bene possunt lites finitæ per sententiã suscitari per tales literas impetratas sine mandato, [illegible] per alias: acquiesceret enim fortè sñiæ, si literas non haberet, & sic generaliter intelligo constitutionem. Hæc decre. & illa *s.eo.nonnullis* de iure sic intelliguntur. tamen satis credo sufficere iuramentũ impetrantis cum vno teste ad faciendũ fidem super impetratione literarum, ex quo cõstat de mandato *j.de procu.ex insinuatione.* Vinc. dixit, quòd generalis procurator sufficit ad hoc[c] quod est contra illam literam, & contra legem *ff.de offi.eius cui mand.est iur.l.1.* sed ipse exponit, *speciali*, j. *expresso*: quod non videtur verum: quia in generali procuratione nihil de impetratione exprimitur: & hoc dicit per legem, quæ potius contradicit *ff.de procu.procurator totorum* Sed si haberet generalem procurationem ad lites & liberam administrationem, tunc credo, quòd possit literas impetrare, vt *ff.de procur.procurator cui. j.de procur.petitio* sed si haberet mandatum generale ad negotia tantum, non credo, quod possit literas impetrare ad lites, quia (vt hic dicitur) speciale mandatum exigitur in hoc casu, arg. *ad prædicta, procurator totorum.* Curia tamen non seruat hoc. quod hic & in Concilio dicitur, nec daret literas propter hoc appellanti.

i ¶ *Personis*] Puta, liberum, parentes, fratres, affines, & liberti *ff.de procurat.* sed & hæ personæ, quia & agere possunt pro talibus coniunctis personis, cum tamen contraria voluntas non appareat *ff.de procura.Pomponius.§.vltimo.*

¶ *Glo.sequens quærit, soluit, ponit op.Innocen.*

k ¶ *Si reuocatio.*] Sed quis probabit reuocationẽ peruenisse ad procuratorem

Not. suffi. est reuocare mandatũ, nisi reuocatio perueniat ad procuratorem.

† *Concilij Latera. sub Innocentio 3.cap 37.*

† *Vide l.solutum §.fi. cum l.sequ. ff. de pign. act. & in l. filiusfam. ff. de dona.*

c *Adde contra opinio. Vincen. pro glo. quod si procurator hẽt generale, & speciale mandatum, & producat speciale tantũ, iudicium est nullum. tex. est in l. falsus. & ibi Bald. C. de f. r.*

d *Adde similem esse tex. in l.1. § 1. ff. de exce. rei iud. & in l. generaliter. §. sub conditione. ff. quis, & à quo.*

curatorem? In casu isto Capitulum Laudun. debet probare hoc, alias negatiuae est, quia actor semper debet probare mandatum, vt dixi s. e. c. nonnulli. Papa vero contrarium dicit, quod reus debet probare, quod literae non sint impetratae per procuratorem, quia non est praesumendum, quod suam pecuniam iactet, & ita propter praesumptionem transfertur probatio in reum.

¶ *Glos. seq. notat, quaerit, arguit negatiue, & soluit contrarium.*

a ¶ *Mandatum dominus reuocauit.*] Et ita idem est, si mandatum fuerit reuocatum ac si non habuisset mandatum, immò plus, quia contra voluntatem domini quaere literae non valent. Et ita patet hic ex litera sequenti quòd ratihabitio in tali casu locum non habet aduersario contradicente. Item si procurator mandauit hanc impetrationem alij, nunquid valebunt literae impetratae per alium? Videtur quòd non, quia procurator ante litem contestatam alium procuratorem dare non potest. *C. de procu.* neque tutores, & *l. nulla dubitatio.* Tu dicas quod bene valent literae illae impetratae per alium, cui procurator mandauit. Et quod dicitur, procurator ante litem contestatam non potest alium procuratorem constituere, istud verum est ad agendum: sed ad negotia procurator dictum alij demandare potest. *ff. man. si procuratorem §. 1. & ff. de nego. gest. si quis mandato.* A talis procurator bene committitur in curia, & consueuit dari in procuratione? Dominus potestatem, vt alium possit (si necesse fuerit) constituere procuratorem.

ADDITIO. Et tunc substitutus reuocare non potest substitutum, qui suscepit mandatum, nisi habeat reuocandi potestatem. *de proc. c. quia lib. 6.* Ioan. And.

† *in simili an arguit negatiue, soluit contrarium.*

† *hae duae verba & alius desunt in antiquis.*

† *Vide l. 3. praecedente, & ibi Bar. C. de dila.*

a *Et hoc bene dic obseruat communis opin.*

à quo mandatum[a] dominus reuocauit) in negotio † iuxta priorum continentiam literarum, non obstantibus posterioribus, procedatis.

¶ Idem Decano, & Magistro G. Canonico Leodiensi.

¶ *Rescriptum impetratum contra hominem alicuius dioecesis, non extenditur ad hominem eiusdem nominis, alterius dioecesis.*

CAP. XXXIV.

Significante V. nos noueritis accepisse, quòd cùm R. contra V. Remensis dioecesis super quibusdam pannis, & aliis † ad iudices literas impetrasset, idem V. excipiendo proposuit, quòd cùm idem non de Remensi[b], sed de Leodien. dioecesi existeret, per huiusmodi literas (cùm de dioecesi Leodien. non facerent † aliquam mentionem) conueniri de iure non poterat, nec debebat. Et quia exceptionem huiusmodi admittere denegarunt, nostram audientiam appellauit †. ¶ Ideóque mandamus, quatenus si est ita, reuocato in irritum, & caetera.

¶ Idem Priori sancti Laudinensis, & Succentori Rothomagen.

S*ignificante*] Diuiditur: quia primo ponitur appellantis narratio. Secundo appellationis commissio ibi, *Ideoque.* Abb.

CASVS. Quidam nomine R. impetrauit literas contra V. sub hac forma, Conqueritur R. de V. Remen. dioec. super quibusdam pannis. V. citatus coram iudice excipiendo proposuit, quòd cùm non esset Remen. dioec. sed Leodien. per huiusmodi literas non poterat conueniri, cùm de dioec. Leodien. nullam fecerint mentionem. Et quia iudex hanc exceptionem admittere denegauit, V. ad sedem Apost. appellauit. Vnde Papa mandat, quòd si ita est, reuocetur in irritum, quicquid fuit post appellationem attentatum. Nota quod significatio vnius nominis non extenditur ad aliud. Item error nominis vitiat rescriptum, & idem in sequenti cap.

¶ *Glossa sequens soluit per sex rationes, & soluit.*

b ¶ *Non de Remensi.*] Sed videtur, quòd hoc sibi obesse non debuit: quia si hoc dixisset, nihilominus literas habuisset. *s. eo. super literis.* quia cum quo de corpore constat, extrinseca non nocent: licet omnia non exprimantur. *s. de consan. & affi. c. nos. & ff. de ver. Vend. si in rem. in fi.* Et certum dicatur sine proprio nomine, siue demonstratione, quae vicem proprij nominis obtinet, designetur, aut etiam digito ostendatur. *ff. si cert. pet. certum est. ff. de rei Vend. si in rem. in fi.* Sed iste personaliter ostenditur, ergo videtur quòd sit per literas tales audiendus[b]. Praeterea non debet ei talis error obesse, cum constet de errore. *C. de iur. & fa. ig. error facti.* Praeterea falsa causa non vitiat legatum, sic nec falsa demonstratio. *C. de fal. cau. adie. l. 2. ff. de cond. & demon. falsa demonstratio. s. de conuer. coniug. ex parte.* nec mendacium obligantis impedit obligationem. *s. de conuer. coniug. veniens.* Sed ista non prosunt: quia ratio illius decre. super literis non habet locum hic, quae. Nunquid si Titius appellet se Seium in literis, valebunt literae? quia si hoc dixisset Papa, nihilominus literas habuisset, non prodest ei talis ignorantia siue error, imo nocet: quia literae non valebunt, vt hic dicitur, & quia non cadit in iurisdictionem illius delegati: quia Papa non intendit dare iurisdictionem, nisi in hominem Remen. dioecesis. & praeterea inconueniens videretur, si tales literae hic deberent valere huic: quia sic viderentur incertae, quia V. alterius dioec. Remen. per illas literas? licet & hic vna clausula, quae certa & determinata videretur, posset trahi ad

b *Maximè, quia in principio causae fatendum est actori. ff. de iudic. si qui intentione. Ioan. And.*

plures personas: quod esse non debet. quia generalitas in huiusmodi literis reprobatur. *s. eo. ad hae.* & quia rescripta stricti iuris sunt. *s. de offi. deleg. P. & G.* & restringenda sunt lites potius, quàm laxandae. *s. eo. nonnulli.* & ratio illius decre. super literis tunc habet locum? quando ex quo dictum est vel tacitum, Papa citius mouetur ad dandum vel denegandum rescriptum. *s. eo. ex insinuatione. & c. si proponente & s. eod. cum adeo.* Sed hic non est ita. ADDITIO. Vnde decr. illa loquitur in exceptione, qua opponitur non valere rescriptum, hic autem non excipit, quòd non valeret rescriptum, quod si faceret, succumberet, sed excipit se per illud rescriptum conueniri non posse, quia de eo non facit mentionem. Ioan. And.

¶ *Per rescriptum impetratum contra homines dioecesis, non possunt conueniri homines ciuitatis.*

CAP. XXXV.

Rodulphus Clericus rector Ecclesiae sancti Christofori de ciuitate Sagiensi, sua nobis insinuatione monstrauit, quod cum magister R. eum per quasdam literas contra Episcopum Sagien. & quosdam alios Sagien. dioecesis[c], per redditibus & rebus aliis impetratis à nobis; coram iudicibus super eadem Ecclesia per generalem clausulam [quidam alij] conuenisset, idem rector proposuit excipiendo, quod cum esset de ciuitate Sagiensi, sub eadem clausula nullus de ciuitate ipsa intelligitur inclusus, conueniri non poterat per eandem. Et quia dicti iudices exceptionem huiusmodi recusarunt admittere, nostram audientiam appellauit.

¶ Ideóque mandamus, quatenus si est ita, reuocetis in irritum, & caetera.

R*odulphus.*] Diuiditur prout decret. Secundo ibi, *Ideoque.* Abb. Sic. CASVS. Magister R. impetrauit literas à sede Apo. in hac forma. Conqueritur R. quod Eps Sagien. & quidam alij Sagien. dioec. super redditibus & rebus aliis iniuriantur eidem. Iudices per clausulam generalem, [& quidam alij.] Rodul. Clericum rectorem Ecclesiae S. Christofori super Ecclesia ipsa citauerunt. idem Rodul. excipiendo proposuit coram eis quòd cum Rodul. esset de ciuitate Sagien. & sub illa clausula] & quidam alij dioecesis Sagien.] nullus de ciuitate Sagien. intelligatur includi: per clausulam illam non poterat conueniri. Et quia iudices exceptionem huius admittere noluerunt, ad sedem Apost. appellauit. Papa mandat, vt si ita est, in irritum reuocent, quicquid post appellationem inuenerint esse factum. Nota quòd ciuitatis appellatione, dioecesis non continetur. ¶ *Glo. seq. notat, & instruit, modum recitetur per quod si dicatur Episcopus Sagien. & quidam alij, arg. soluit ciuitatense includi, soluit contrarium; & idem si diceretur quidam alij subditi ipsius, &c.*

c ¶ *Sagien. dioecesis.* Per hoc patet expressè quòd aliud est dicere, & alios comprehendi Clericus dioecesanus & alios Clericus Ciuitatensis. *s. de verb. sig. cum clerici Placentini.* & ita dicendo quidam Bonon. dioecesis nullus ciuis poterit conueniri. & ideo in clausula illa & [quidam alij] dicere boni & dioec. sic, *& quidam alij ciuitatis & dioecesis Bonon.* & sic tam de ciuitate quàm de dioecesi per illam clausulam poterunt conueniri: quia ciuitas & dioec. in diuersis sunt, licèt sub vna iurisdictione siue vno Epo. *s. de cen. venerabili.* & est simile, quia licèt Eps sit in Ecclesia, & Ecclesia in Epo, vt 7. q. 1. c. scire. tamen quandoque nomine Epi non designatur Ecclesia, licèt ipse sit caput Ecclesiae. *s. de testi. requisiti.* Si dixisset, *Sagien. Eps & quidam alij*, tunc per illam clausulam [quidam alij.] videtur quòd tam illi de ciuitate conueniri debeant: quia determinatio praecedens, scil. Sagien. intelligitur repetita, & est sensus, *quidam alij Sagien.* 4. q. 2. ipsi idem. & *ff. de ver. obli. Titius §.* ciuitatis & dioece. possunt conueniri: quia clausula illa vaga est & generalis, sed non vaga determinationi: vt s. eo. *pastoralis. §. 1. Si diceret, & quidam alij Sagien.* dioe. modo clausula illa [quidam alij] restringitur per ad denominationem sequentem ad illos de dioecesi tantum, alioquin non esset differentia inter ista nomina *Bonon. & dioecesanus*, sed constat quòd diuersa sunt, & diuersa significant, non enim sunt synonima, vnde bona fuit appellatio rectoris, qui erat de ciuitate. Si sic diceretur, *Eps Sagien. & quidam alij iurisdictionis ipsius, vel quidam alij subditi ipsius*, tunc per clausulam illam [quidam alij.], essent conueniri tam de ciuitate quàm de dioecesi: quia talis clausula generalis ad omnes interiores & exteriores extenditur. Item ex alia causa non poterat conueniri per literas illas; quia summa negotij ibi exprimebatur, vnde per generalem clausulam super maioribus non potest conueniri. s. eo. *ex parte.* sed hanc exceptionem non opposuit B. sed pone, quod non opposuisset illam exceptionem, nec illam de maiori. & sic iudex processisset ad sententiam condemnationis, nunquid valuisset sententia? Videtur quòd sic quia huiusmodi exceptiones dilatoriae videntur. Sed contra credo, quia per hanc clausulam [& quosdam alios Sagien. dioece.] datur iurisdictio tantum in dioecesanos, & non de ciuitate. & per hanc clausulam in rebus aliis non datur iurisdictio super maioribus negotiis,

impetrauerit. vnde talis sententia non tenet deficiente iurisdictione. Nec etiam credo posse prorogari iurisdictionem in primo casu. i. j. de offi. deleg. P. & G. nec in alio, quia consensus priuatorum iudicem non facit, quis nulli præest iurisdictioni. ... primatorum.

Comitissæ perpetuatum fuisset rescriptum contra successores illius, contra quem impetratur, & eadem ratione & impetrantis licet perpetuatur per citationem quantum ad mortem delegantis, vt post decessum valeat delegantis, vt in prædictis decre. ... delegatum. & licet arg. j. de app. vt debitus. ... c. Capitulum sanctæ crucis. [a] nam videtur, quod aliquę non transeunt ad successores, ... conueniri ... arg. j. de dona. ... contrario sensu ... C. de re ... & in querela inofficiosi testamenti. C. de ... si pater. ... plurimum. & melius. ff. de inoffi. testam. ... §. ... & c. de noua. ff delegatio. & iudicio accepto negotium transit ad hæredes. C. de ... Authen. principales. Sanus credo, quod si ille fuisset ad iudicium euocatus, perpetuatæ essent literæ, vt successores impetrantis possent agere postea per illas. & contra reum, & successores ipsius, vt hic innuit satis expressè, cum dicit: *nec per literas ipsas fuit ad iudicium euocatus*: & postea dicit, *si ita est*, vnde illa clausula respicit omnia supradicta, sc. quod eo viuente fuerint impetratæ, nec fuit ad iudicium euocatus & est simile j. e. olim. vbi clausula ista [si ita est,] respicit omnia superiora.

a Concordat textus in l. ... principales. & seq. & ibi Bart. ff. de lega. ... & in l. annua. § 2. ff. de annu. leg.

Si quis autem vobis.] Diuiditur vt proxima præcedens: secunda ibi. *Ideoque.* Abb. Sic.

CASUS. B. & G. Laici impetrauerunt literas à sede Apost. sub hac forma: Conquesti sunt nobis B. & G. quod Eps Tullen. & quidam alij clerici & laici super tali re, & rebus alijs, eisdem iniuriantur. Iudices per clausulam generalem [& quidam alij] citauerunt Comitissam Namutensem pro eo, quòd ipsa successerat fratri suo in Comitatu, cui quandam summam pecuniæ dicti B. & G. mutuauerunt, & sic eam tanquam hæredem conueniebant. Ipsa verò per procuratorem suum fecit excipi coram ipsis iudicibus, quòd cùm adhuc frater ipsius mulieris viueret, quando eædem literæ fuerunt impetratæ, nec per literas frater eius fuit ad iudicium euocatus, dum viueret, per literas illas non potuit conueniri: & quia iudices hanc exceptionem admittere noluerunt, ad sedem Apost. appellauit. Papa mandat, quòd si ita est, totū quod post appellationem factum est, in irritum reuocetur.

¶ Idem Abbati sancti Iacobi.

¶ Si conueniendus per clausulam, moriatur re integra, successor conueniri non potest.

CAP. XXXVI.

Significauit nobis Comitissa Namuteñ. quòd cum mortuo Comite fratre suo, ipsa in eius successerit Comitatu, G. & B. per quasdam literas Apostolicas contra Tulleñ. Episcopum, & quosdam alios Clericos, & Laicos impetratas, eam coram iudicibus (ad quos obtentæ fuerant) super quadam summa pecuniæ, quam eidem fratri suo se mutuasse dicebant, per illam generalem clausulam [quidam alij] (quia in prædicto Comitatu successerat) conuenerunt: excipiente itaq; procuratore suo, quòd cùm adhuc frater eiusdem mulieris viueret [a], quando eædem literæ impetratæ fuerunt, nec per ipsas dum viueret [b] fuerat ad iudicium euocatus, earum auctoritate non poterat conueniri. Et quia iudices exceptionem non admittebāt ipsius, nostram audientiam appellauit: & infrà. ¶ Ideóque mandamus, quatenus si est ita, reuocato in irritum, & cætera.

¶ Idem Abbati S. Victoris.

¶ Non valent literæ executoriæ, in quibus impetrans falsò dixit monitorias præcessisse.

CAP. XXXVII.

Ex insinuatione Episcopi Ambiañ. accepimus, quod I. Clericus super eius prouisione, ad ipsum præceptorias, & postmodum ad vos † excutorias contra eum literas impetrauit: & infrà. ¶ Quocirca mandamus, quatenus si nullæ monitoriæ super hoc præcesserint, executoriis supersedeatis eisdem, dummodo eædem executoriæ de monitoriis [c] fecerint mentionem: alioquin executionis negotio, iuxta directum ad vos pro ipso mandatum, ratione præuia procedatis.

† Legatur, Abbati sancti Victoris, subaudi, & collegis, ... literas nō subaudiretur in plurali, cap. quam graui. j. de crimine falsi.

¶ Idem Norwicen. Episcopo.

¶ Cessantibus clausulis in dubio, Papa non intendit grauare eundē collatorem super prouisione duorum: ideò secundus impetrans repellitur, siue primus expectet, siue sit iam gratiam consecutus. h. d. secundùm intellectum glossæ.

ADDITIO. Dixerunt hic Innoc. & Compost. quòd per clausulam generalem poterit conueniri nomine Ecclesiæ is, qui factus est Prælatus post impetrationem, quia non dicitur propriè conueniri persona Prælati, sed Ecclesia. Ioan. And. in nouel.

factum est, in irritum reuocetur. Nota quòd successores debitorum, qui per clausulam generalem possunt conueniri, eis defunctis re integra conueniri non possunt. sed facta citatione hęredes illorum per tales literas poterunt conueniri: & ita per citationem rescriptum extenditur ad hæredes, licèt rescripta stricti iuris censeantur.

¶ Glo. seq. not. rescripta re integra, &c. dat duo similia, & rationem subdit, alleg. tria iura in contrarium, & soluit. Secundo argu. quod data, &c. signat contrarium, & remittit. Tertio obiicit de c. ex. dilecti. & dupliciter soluit.

a ¶ *Viueret*] Iste Comes dum viuebat, poterat per literas illas conueniri, sed eo mortuo successor eius non potest. Et si patet expresse per decretalem istam, quòd rescripta, saltem re integra, nō extenduntur ad successores illorum, contra quos fuerant impetrata vel qui per ea poterant conueniri, & ita morte illius contra quem impetratur, finitur mandatum, sicut & morte mandantis. j. de offi. deleg. relatum. & c. gratum. & c. licet. & j. de offi. deleg. c. ... modo finitur morte impetrantis, ita quod non transit ad successores, saltem re integra: & hoc ideò cōtingit, quia rescripta personalia sunt, nec ad personas vel ad res alias, quàm quæ continentur in eis, extenduntur. j. de offi. deleg. cum olim. & c. P. & G. & hoc probatur hic manifestè argu. contra j. de iud. quia V. j. de alienat. mut. iudic. c. 1. & 2. & j. de conces. præben. proposuit. Sed verum est, quod re integra finiuntur huiusmodi rescripta: vt hic dicitur. Et est hic arg. quod data literarum est consideranda s. eo. eam te. & c. constitutus. contra j. de prob. dilectus 2. vbi de hoc. & in c. eam te. Item signatur contra. j. de fo. comp. dilecti filij. ibi conuenitur successor per literas impetratas contra prædecessorem. Sed hic conueniebatur successor & antecessor per clausulā generalem, & ideò re integra finitur hic tale mandatum. sed ibi. s. in cōtrario literæ impetratæ specialiter fuerunt contra prædecessorē, & finguntur vna persona antecessor & successor: quia contra dignitatem impetratæ intelliguntur, quæ non moritur j. de offi. deleg. quoniam Abbas. Sed si dictum fuisset contra Epm Tull. & Comitem Namuteñ. tunc Comitissa poterit conueniri, quia contra Comitatum literæ impetrantur. & sic poterit conueniri quicunque succederet in Comitatu illo: sicut in C. dilecti. Vel dic, quod in c. dilecti prædecessor fuit citatus. & sic planum est. & nullum contrarium. sed non colligitur ex c. dilecti. quod antecessor fuerit citatus.

Rescripta non extenduntur ad successores, contra quos fuerant impetrata.

¶ Glos. seq. arguit a contrario, & illud approbat.

b ¶ *Dum viueret.*] Et sic videtur, quod si citatus fuisset frater illius

E*x insinuatione*] Diuiditur in duas partes. nam primò ponitur partis decisa querela. secundò prouisio: ibi, *Quocirca*. Ab. Sicul. CASUS. Quidam Clericus nomine Io. impetrauit literas præceptorias super prouisione ipsius ad Episcopum Ambianeñ. & postmodum ad iudices istos literas executorias impetrauit contra Episcopum supradictum, in quibus cum de monitoriis fiat mentio, Episcopus proposuit coram iudicibus, quòd super hoc nullas monitorias receperat: & consuetudo est Ecclesiæ vel curiæ Romanæ, quòd præceptoriæ non dentur, nisi monitoriæ præcesserint. Vnde per eas veritate tacita impetratas prouidere non tenebatur eidem. consultus Papa respondet, quòd si super hoc nullæ monitoriæ præcesserunt, supersedeant executores, dummodo executoriæ de monitoriis fecerint mentionem: alioquin procedant per executorias iuxta traditam sibi formam. No. quòd si rescriptum faciat mentionem alterius rescripti, primum rescriptum exhibendum est. Item ex hac decretali colligitur consuetudo Romanæ Ecclesiæ in beneficiis conferendis, vt primò dentur monitoriæ, postmodum præceptoriæ, vltimò executoriæ: & tunc debet fieri mentio de monitoriis, & præceptoriis. Aliquando tamen dat Papa monitorias literas & executorias simul.

¶ Glo. seq. reddit causam textus ponit stylum curiæ & arguit.

c ¶ *De monitoriis.*] Sic patet, quod executoriæ non valent facientes mentionem de monitoriis, vbi monitoriæ non præcesserint, quia veritate tacita sunt obtentæ & falsitate expressa, vt faciliùs literas executorias obtineret, tanquam si tacuisset veritatem exprimendo, executorias non habuisset: vt s. eod. *super literis*. Item si tacuisset alium de mandato Papæ fuisse receptum, non valuisset rescriptum: j. eod. *mandatum*, & *cap. Abbatem.* quæ enim sunt exprimenda in beneficiis impetrandis, dicetur j. eod. cap. *si propositum.* Quandoque tamen executoriæ prima vice conceduntur. s. eod. cap. *Capitulum sanctæ crucis*, sed illud de speciali gratia. Sed ordo & consuetudo curiæ est [b], quòd primò monitoriæ, secundò præceptoriæ, vltimò executoriæ conceduntur. s. eod. *constitutus.* Et est hic argumentum, quòd si quis in aliquo instrumento faciat mentionem alterius instrumenti, non creditur ei, nisi exhibeat primum. C. de eden. Authen. *si quis.* & j. de fide instrumen. c. 1. & j. de offi. deleg. cum in iure.

b Olim fuit, sed ... non est nisi quandoque in literis, quæ scribuntur super receptione monialium. Ioan. And.

M*andatū Apostolicum.*] Non intendit Papa eundē collatorē grauare de duobus, ubi pro secundo scribit cum clausula [si pro alio non est rescriptum, qui huiusmodi gratiā prosequatur.] etiā primo tēpore datæ vel præsentationis secundā gratiā assecuti. In prima ponit dictū. In secunda eius rationē. ibi, *Cum super.* Ab. Sic.

Casus. Papa mandauit Episcopo Nouiensi, vt magistrum Silue. faceret recipi in Canonicum & in fratrem Ecclesiæ suæ, si pro alio ibidem non scripserit, qui huiusmodi gratiam consequatur: sed Episcopus iam alium ad mandatum Papæ receperat, qui beneficium in eadem Ecclesia obtinuerat: dubitauit Episcopus, verum teneretur prosequi mandatum Papæ, ex eo quòd dicebatur in mandato [si pro alio non scripsimus, qui huiusmodi gratiam prosequatur,] cum nullus prosequeretur hanc gratiam, sed iam esset prosecutus. Consultus Papa dicit, quod ex quo alium iam recepit ad mandatum suum, mandatum illud prosequi non debet, quia non est intentio Papæ grauare Ecclesias super receptione duorum. Not. quod Papa per suas literas non intendit aliquos grauare super plurium receptione, nisi in literis hoc dicatur.

CAP. XXXVIII.

M Andatum [a] Apostolicum ad te directum, vt magistrum S. faceres in Canonicum recipi & in fratrem Nouień. Ecclesiæ, si pro alio ibidem non scripsimus, qui huiusmodi gratiam prosequatur, alio iam beneficium per nostras literas obtinente, prosequi non teneris. ¶ Cùm super receptione duorum [b], grauandi Ecclesiam antedictam, non fuerit intentio [c] mandatoris.

¶ Idem.

¶ Ecclesia in qua Papa primus dedit monitorias, & secundus executorias, per primum, non per secundum, intelligitur grauata.

CAP. XXXIX.

L Iteris Apostolicis ad vos directis, vt G. Clericum reciperetis in Canonicum & in fratrem: nisi pro alio fuisset per nos Ecclesia vestra grauata, mandatum nostrum vos exequi volumus & mandamus. ¶ Non obstāte quòd T. Subdiaconum per nostras literas executorias recepistis, qui à bonæ memoriæ H. prædecessore nostro monitorias [d] impetrauit. ¶ Cùm factum prædecessoris [e] nostri potiùs, quàm nostrum fuerimus prosecuti †.

¶ Idem.

¶ Diœcesanus cui scribitur, vt in diœcesi sua, vbi pro alio scriptum non est, prouideat vel faciat prouideri, non potest id exequi circa beneficium spectans ad collationem alterius iam pro alio grauatiꝰ.

CAP. XL.

A Bbatem, qui mandatum Apostolicum iam recepit [f], vt S. Clerico in aliqua Ecclesiarum sui monasterij prouideret, † & per literas generales [g] ad Diœcesanum Episcopum obtētas, vt in diœcesi sua (vbi pro alio scriptum non esset) faceret prouideri [h], cogi iuris ratio non

¶ Glossa sequens obiicit & soluit.

a ¶ *Mandatum.*] Videtur fatua hæc quæstio, cùm diceretur in literis [si pro alio non scripsimus, qui huiusmodi gratiam prosequatur.] Dubium potuit esse, ex eo quod dicit [qui huiusmodi gratiam prosequatur] quia iam receperant alium de mandato Papæ, & sic non prosequebatur: immò iam prosecutus erat illam gratiam, ex quo credebat ex verbo illo, *prosequatur*, quòd non competeret ei exceptio, cùm iam esset receptus: multò fortiùs competebat (vt hic patet.) [a] & competit hæc exceptio recepto mandato, si postea pro alio mandetur, licèt primus adhuc non sit receptus ꝑ. eod. *Abbatem* & ꝑ. eod. *Capitulum sanctæ crucis.* licet si esset repulsus.

¶ Glo. seq. ponit duas opiniones, & primam approbat.

b ¶ *Super receptione duorum.*] Et ita habet hic. & ꝑ. c. prox. & *c. Abbatem*, quòd Papa non intendit aliquos grauare super receptione duorum: quare si scribit pro aliquo recipiendo in aliqua Ecclesia, licèt clausula illa [si pro alio non scripsimus] non sit ibi, tamen subintelligitur sicut illa [si persona idonea est] ꝑ. *de elect. cum in eam qua.* & sicut illa [si preces veritate nitantur] ꝑ. *eod. cap.* 2. quia non est intentio Papæ grauare aliquos in receptione plurium, vt dicit hic. Alij dicunt in contrarium quòd in fauorem Ecclesiæ ponitur illa clausula [si pro alio non scripsimus] quia si nō opponatur nihilominus tenentur eum recipere, pro quo secundò mandatur. Sed ista litera (vt mihi videtur) contradicit, & Papa consueuit illam exceptionem removere dicendo [non obstante quod pro alio vel alijs scripsimus] sicut dicit [non obstante certo Canonicorum numero iuramento firmato, vel quacunque alia firmitate vallato] & secundum illos frustra ꝑ ponitur, non obstante si pro alio, &c.

¶ Gloss. seq. arguit.

c ¶ *Non fuerit intentio.*] Arg. quòd per suas literas non vult aliquibus grave præiudicium inferre. sic ꝑ. *de off. deleg. super eod.* & ꝑ. *de off. ordi. licet.* & ꝑ. *de auctor. &* [illegible] *ex tenore.* & 9. q. 3. *nunc vero.* & ff. *ne quid in loc. pu. l. 2. §. si quis a Principe.* & §. *merito.* & ꝑ. *de consue. cum olim in fi.* Item intentio mandantis consideranda est ꝑ. *de praben. cum causam.* & *c. vlt.* & ꝑ. *de procu. petit.* [b] & eadem ratio quæ mouet deleg. intent. mouere debet delegatum. ꝑ. *eod. super literis.*

L*iteris Apostolicis.*] Diuiditur, quia primò ponitur mandatū, quòd exequi iubet. Secundò tollit exceptionem: ibi, *Non obstante.*] Tertiò exprimit causam: ibi, *Cum factum.* Abb.

Casus. Honorius tertius mandauit quibusdā Canonicis per literas monitorias, vt T. Subdiaconū reciperent in Canonicū & in fratrem: deinde mortuus est D. Honorius: præterea D. Greg. nonus IX. successor Honorij mandauit per literas executorias eisdē Canonicis, vt dictū Subdiaconum reciperēt in Canonicū, & sic fuit receptus. posteà verò idem Gregor. mādauit eidē vt G. Clericum reciperent in Canonicū, nisi pro aliquo per ipsum eorū Ecclesia esset grauata. Dicebant Canonici, ꝙ non tenebantur ipsum recipere, cùm alium ad mandatum Greg. eiusdem recepissent. Mandat Gregor. Papa, vt illū G. Clericū recipiant, non obstante ꝙ T. Subdiaconum per literas executorias ipsius Greg. recepissent. cum factum Honorij potius, quàm suum fuerit prosecutus. Nota quòd successor factum sui antecessoris debet semper in effectū ducere saltem de honestate.

¶ Glo. seq. arguit & remittit.

d ¶ *Monitorias.*] Argu. quòd per monitorias ius acquiritur: quod non est verum: nec etiam per præceptorias vel etiam executorias sed officium iudicis imploret vt recipiatur. de hoc not. ꝑ. *de rescrip. cap. Venientes. in* [illegible] *quæ incipit. argum. quod per literas*

¶ Glo. seq. primo arguit: secunda pars recitetur per quæstionem quod si ad mandatum legati. &c.

e ¶ *Cum factum prædecessoris.*] Nota arg. quòd successor tenetur adimplere factum prædecessoris sui. 12. q. 5. *quia Ioannes.* & 16. *Aliud.* Sic & mandatum seu præceptum factum prædecessori, successor tenetur adimplere. 18. q. 2. *Audiuim.* Sic etiam patet ex hac decre. quòd si aliquis sit receptus ad mandatum legati vel prædecessoris, per hoc non fit præiudicium successori, nec intelligitur Ecclesia grauata in eo casu. & sicut clausula illa [si ad mandatum Papæ alium non recepistis] habet tantum locum in eo mandato, nec habet exceptionem, si per mandatum prædecessoris vel legati alium recipit, sed etiam in legato ipsius mandantis videtur contrarium: quia auctoritate Papæ, qui delegauit, factum est: & qui per alium facit, per seipsum facere videtur ff. *de admin. tut.* [illegible] & ꝑ. *de senten. excommu. mulieres.* Si hoc sit factum de speciali mandato, locum haberet exceptio, sed de generali non videtur.

A *Bbatem.*] Commodè non potest ista decre. diuidi, cum vnico contractu contineatur. potest tamen quoad intellectum sic diuidi: quia primo ponit thema, ex quo resultat citata quæstio. & ibi, *cogi*. ponitur eius solutio. Ben. Capra.

Casus. D. Papa mandauit Abbati S. Proculi, vt S. Clerico in aliqua Ecclesia sui monasterij prouideret. Postea mandauit Episcopo Bononień. per literas generales, vt cuidam alij Clerico faceret prouideri in sua diœcesi, vbi pro alio scriptum non esset. Episcopus compellebat Abbatem, vt illum Clericum in aliqua Ecclesia faceret recipi. Abbas dicebat, quòd iam receperat mandatum pro alio. Vnde Episcopus per literas generales ipsum ad prouisionem illius non poterat compellere. Papa respondet, quòd Abbas ad hoc cogi non debet nec potest illum Episcopus aggrauare super conferendis beneficijs vel Ecclesijs, etiam si Episcopus habeat facultatem Clerico per easdem literas prouidendi. Not. quòd qui primo præsentauit literas suas, ei prouideri debet, nec potest compelli, vt tali prouideat per alias literas: vt patet hic.

f ¶ *Iam recepit.*] Vide quod dicit [qui mandatum Apostolicum iam recepit] non dicit [qui iam prouideret] & sic patet, quòd qui primo suum mandatum repræsentat, ille debet beneficium obtinere: vt *suprà eodem Capitulum sanctæ crucis.* & *infrà de appellation. Vt debitus.* & sic tenebatur Abbas iste prouidere S. Clerico, dummodo alij de mandato eiusdem non prouiderit, nec Episcopus per literas illas generales potest cogere Abbatem, vt dicit, super Ecclesijs vel beneficijs conferendis. Ista tria capitula superius proxima idem, videntur dicere; tamen differunt.

g ¶ *Per literas generales.*] Hic habes, quod generale mandatum secundò impetratum, non derogat speciali primò impetrato de hac materia dictum est ꝑ. eod. c. 1. [d]

¶ Glossa sequens recitetur per quæstionem, an executor datus per formam istam, facias prouideri, &c.

h ¶ *Faceret prouideri.*] Per hanc formā nō potest facere prouideri in aliqua præbenda. ꝑ. *de praben. c. vlt.* nisi hoc specialiter exprimatur in literis: vt hîc dicitur in fine huius cap. Per istam formam [facias de ista prouideri

Side notes:

† executi.

† In antiquis ita: per literas generales ad diœcesanū obtentas; recommendanda plane videtur omnino dictio. &c. Vt scries docet.

e Hoc non credo: puto enim aliud, si dicatur ad mandatum nostrū. ad hoc ꝑ. eo. si gratiosè. lib. 6. Ioan. And.

a Et sic præsens trahitur ad præteritum. ꝑ. de ver. sign. verbo erit. Io. And.

b Vide text. in l. talis scriptura. ff. de leg. 1.

d Adde tex. & ibi Bar. in l. 1. §. 1. ff. de no. op. nunc. & in l. 5. § transfugis: & ibi Bar. de capti. ff. de uca.

prouideri) execut. Cum hoc ius mādatur, potest solummodo excommunicare contradicentes sibi: sed non potest eum instituere, vel in possessionem mittere. Contrarium tñ videtur ĭ. de praeben. prouidere, quod non contradicit. & intellige, prout ibi notatur Sed per formam illam [mandamus tibi, quod prouideas tali in aliqua Ecclesiarum tuarum] [illegible] ponere in possessionem, inuestire, & excommunicare contradictores, nisi tali [illegible] aliquid ostendatur: secundum quod dicitur hic in ŝi potestaté habent prouidendi. & in vtraque formarum istarum exprimitur in c. ij. Abbatem. & de hoc not. ĭ. de cōcess. praeben. c. ū nostris. & ĭ. de praeben. cap. Sle.

a ¶ *Prouidendi.*] Cum dicatur in litteris: Auctoritate nostra prouideas in aliqua Ecclesiarum tuae dioecesis: etiam si curam habeat animarū. Bernard.

permittit, nec super conferendis Ecclesiis aut beneficiis aggrauari, etiam si facultatem habeat dioecesanus, per easdem litteras prouidendi[a].

¶ Idem.

¶ Per rescriptum directum excommunicatori, vt absoluat excōmunicatum si contra Concilium eum excommunicauit, datis executoribus: qui eo non parente exequantur, nō excommunicatori, sed executoribus cognitio demandatur.

CAP. XLI.

AB excommunicato, qui contra statuta † Cōcilij[b] generalis asserit se digatum, litteris ad excōmunicationem[c] obtentis,

vt (si est ita) sine difficultate[d] absoluat eundem, & † aliis deputatis iudicibus, qui (eo nō parente) mandatum Apostolicum exequantur[e]: ¶ Non excommunicatori (qui de facto suo[f] certus esse debet, licèt in hoc deferatur eidē) sed illis cognitio[g] demādat.

¶ Idem.

¶ Si impetrans rescriptum, ad beneficium, dixit se non beneficiatum: cum tamen haberet beneficium, licèt exiguum, non valet rescriptum.

CAP. XLII.

SI[†] proponēte ali quo nōdū se beneficium Ecclesiasticū assecutū super prouisione ipsi[9] licet minus competēs[h] obtinētus, rescriptum

[margin: † Latera [illegible] ab Innoc. [illegible] op. 4.]

AB *excommunicato.*] Diuisio, quia primò ponitur factum: ex quo resultat quaestio, secundò ibi. *Non excommunicatori*, ponitur solutio, tertiò in solutione inseritur ratio ibi, *Qui de facto.* Abb. Siculus.

CASVS. Quidam Praelatus excōicauit quēdam subditū suū cōtra formā Cōcilij generalis, (quod est ĭ. de sent. excom. sacro.) scilicet nulla monitione praemissa. Iste cōquestus fuit dño Papae: vnde mādat illi excōicatori, q̃, si ita est, ipsum sine difficultate absoluat: alioquin mandat aliis, vt ipsum absoluāt, si excōicator ipsum nō duxerit absoluēdū. Super verbis illis [si est ita] orta est dubitatio, vtrū cognitio ista pertineat excōicatori, an aliis, quibus hoc mādatur? Di. hic, quòd ista cognitio nō demāditur excōicatori, q̃ de facto suo certus esse debet licèt deferatur eidē, sed aliis mandatur. Nota qui contra Cōcilium excōmunicatur, sine difficultate debet absolui. Item nemo debet proprium factum ignorare.

b ¶ *Concilij generalis.*] ĭ. de senten. excommun. sacro.

¶ Gloss. seq. obijcit & respondet, quaerit & sol. arg. & remittit, & iudicem instruit.

c ¶ *Ad excommunicatorem.*] Sed quare remittitur ad ipsum, cū tam inique processerit contra ipsum, & ideo suspectus est ei? Ad hoc dicas, quòd haec est forma & consuetudo Ecclesiae, quòd si aliquis cōqueritur se excōicatū iniustè fuisse, siue cōtra debitā formam cōcilij generalis, si periculū nō est in mora, remittitur absoluendus ad suū excōicatoré. ĭ. de sen. excom sacro.[a] & in hoc defertur ipsi excōicatori, vt factū suū ipse corrigat: qui veritatem ignorare in proprio facto non debet: vt hic dicit. & ĭ. de offi. ordi. ad reprimendam. & fortè ad verecūdiā suam, vt sua propriùm [illegible] corrigat, & emēdet, quòd quidē [illegible] e accusatio. qualiter. & [illegible] & ĭ. de ele. nisi. & 35. q. 9. quòd quis. Sed potiꝰ parcitur ei, [illegible] q̃ si semet absoluet. maius esset ei opprobriū, si aliis factū [illegible] corrigeret: nec debet etiā expectare. vt ab aliis corrigatur. in [illegible] & ideo dicit, licèt in hoc deferatur eidē. Et quia per simplicē querimoniā retulit hoc ad superiorē, & nō per appellationem, remittitur ad excōicatorē: si enim appellasset, nō remitteretur ad excōicatorē. ĭ. de sent. excō. per tuas. nisi vellet superior ei facere gratiā:[b] vt in d. c. per tuas. & hoc in ordinario, secus in delegato, q̃n ab ipso appellatur, tūc nō remittitur ad delegatū. Sed quid de causa principali: nūquid ipse idē pōt cognoscere de hoc? Iste iudex ex quo nō appellauit: debuit enim appellare, & sic esset exēptus in totū arg. ĭ. de appellat. ad haec. & c. pro- [illegible]. Et ita suspēsus vel excōicatus minori excōicatiōe potest absoluere excōicatū. ĭ. de sen. excom. sacro. & suspensus suspēsū. ĭ. de sen. excom. duobus vbi de hoc. Si verò iudex iste certus est, q̃ iustè processit, nō absoluet illū: quia delegatus eū de hoc cōstitueret, remitteret illū ad suū excōicatorem, vt eius mandato pareat. Quid de principali quaestione? dic, vt in vltima notula dicitur.

[margin notes: ¶ Vt de [illegible] ... b Quod pr[illegible] [illegible] excommu- [illegible] ad iudicem à quo appel- [illegible] cum iudex [illegible] ... Ioan.]

d ¶ *Sine difficultate.*] Iuramēti vel alicuius mādati aut cautionis.

¶ Glo. seq. recit. per quaestionem.

e ¶ *Exequātur.*] Isti non possunt absoluere illum, nisi post terminum elapsum assignatum ipsi excōmunicatori, aliàs non teneret absolutio. sic ĭ. de appel. vt debitus.

¶ Glo. seq. distinguit inter ignorantiam facti proprij & alieni, & probabilem & non probabilem remittit & arguit.

f ¶ *De facto suo certus esse.*] Et sic vř, q̃ nō licèt alicui factū proprium ignorare. & hoc verum est, nisi habuerit probabilē causā ignorantiae. 34. q. 2. in lectū. arg. 1. q. 1. si quis à simoniacis. aliàs ignorantia proprij facti nō excusat: quia non est verisimile, q̃ quis ignoret vires patrimonij sui. C. de rescin. vēn. quis quam. & hic. Sed in facto alieno tolerabilis est error vel ignorantia ff. pro [illegible]. & hoc verum est, si probabilis est: aliàs crassa & supina ignorantia in facto alieno non excusat 10. dist. quod dicitur & [illegible] q. 2. quia & inhumanum & ĭ. de post. praela. c. [illegible] aliàs [illegible] nimis diligens & curiosus, nec nimis negligens. ff. de iur. & fact. igno. nec supina. De hac materia [illegible] turbatur. § notandum. arg. est. hic, q̃ in notoriis nullae sunt partes iudicis nisi quantum ad sententiam. ADDITIO. [illegible] cedi in citatio vel requisitio: vt hic vides. Ioan. And.

[margin: † & aliis sibi indicibus deputatis]

¶ [illegible] seq. [illegible] per q. s. quod [illegible] legatorum [illegible].

g ¶ *Cognitio.*] Sed antequam cognoscat, vtrum iustè vel iniustè sit excommunicatus, debet absolui, hoc petente[e] praestita cautione & iuramento, quod pareat mandatis Ecclesiae ĭ. de offi. deleg. cum contingat. & postea isti delegati cognoscent, vtrum fuerit excommunicatus contra statuta Concilij generalis: & si inuenerint, quòd iustè fuerit excōicatus, aut seruata fuerit forma Concilij, remittēt illū ad suū excōmunicatoré, vt eius mādato pareat super causa, pro qua fuerit excōmunicatus. ĭ. de offi. deleg. prudētia. ver. si. Et hoc quod diximus, debet statim absolui, antequā cognoscatur, verum est, nisi aduersarius obiecit, quòd non debet statim absolui, quia fuerit excōmunicatus pro manifesta offensa[d] vel quia non patet rei iudicatae. ff de re. ven. qui restituere. & ĭ. de offi. deleg. quaerens quo probato non absoluetur nisi satisfaciat. ĭ de verb. sig. ex parte. & c. seq. & ĭ. de sen. exc. soles. in decre. nou. [lib. 6.] Si verò inuenerint, quòd iniustè fuerit excōicatus: tunc delegati isti cognoscent de causa illa, pro qua fuerit excommunicatus.

[margin: e Hoc intelligo secundum decretum per tuas. de sen. excom. Ioan. And. — d Vel manifesta contumacia: infra de senten. ex com. venerabilibus. § is cui lib. 6. Io. An.]

SI *proponente.*] Hodie dicendum est, vt clarius habetur in c. si motu proprio, de praeben. lib. 6. vbi indistinctè deciditur, quòd qualecūque beneficiū habeat impetrās, nisi de illo faciat mētionem, non valet impetratio secunda. Et diuiditur ista decre. in duas partes: in prima ponitur quaestio, in secūda solutio: ibi. *Illud.* Abb. CASVS. Aliquis habebat modicū beneficiū, de quo cōmodè nō poterat sustētari, & impetrauit litteras super beneficio obtinēdo, proponēs se nōdu beneficiū assecutū, nulla faciendo mentionē de beneficio, licèt modico, quod habebat. Papa consultus dicit quòd litterę illę nō valēt: quia fraudulēter sunt obtentę. No. quatumcunque modicum sit beneficium, semper de ipso est mentio facienda, si aliud beneficium voluerit impetrare.

¶ Gl. seq. obijcit probās sex modis nō curādū de modico, & respōdet per quatuor rationes, demū quaerit, soluit allegādo iura in cōtrariū.

h ¶ *Minus competens.*] Sed videtur, quòd hoc obesse non debeat: quia huiusmodi modica non nocent. modica enim res nō inducit simoniam ĭ. de simo. & si quaestiones. & 1. q. 1. audiees. & modicum damnum de facili tolleratur. 12. q. 2. bona res.[e] & modica potest Eps alienare. 12 q 2. terrulas. nec pro modico restitutio datur. ff. de mi. in integ. resti. scio & pro modico hec plꝰ nec minus de cōse. dist. 2. ex Vera. nec pro modico datur actio de dolo. ff. de dolo. si clerum in fin. Sed contrarium videtur, quia fraudulenter tacuisse videtur, vt citius litteras impetraret, & quae in fraudem fiunt, imputātur ĭ eod. super litteris. Praeterea iste recepit dum modicum beneficium sibi praeiudicat: vnde quaerat sibi victum ex artis [illegible] 91. dist. clericus victum. quia ex que semel placuit, amplius displicere non potest. 32. q. 5 hortemdus. & vnusquisque in ea vocatione maneat in qua vocatus est 70 dist. sanctorum. exēplo Apostoli faciat dicentis: *Ad omnia quae mihi opus erant, ministrauerunt manus istae* 21. q. 1 c. 1. immo non est aliquis instituendus nisi tantum sibi assignetur quod sibi prouidere & Episco. alia iura persoluere possit. ĭ. de praeben. de monachis. Planum est enim, quòd tenetur inde facere mentionem, aliàs non valerent litterae, & sic soluitur hic quaestio illa, quae ponebatur ĭ. de praeben. cùm teneamur. Sed aduerte quod dicit in principio si aliquo proponente se nullum beneficium Ecclesiasticum assecutum, si ita quis modicum habens beneficium significet Papae, sine dubio mentitur, & ideo nullū cōmodū debet habere de litteris. ĭ eo. super litteris. quia in fraudem tacet modicum beneficium. Sed si aliquis diceret ita dño Papae: Supplicat sanctitati vestrae talis pauper Clericus, vt in tali Ecclesia beneficium ei conferre dignemini, nunquid valent tales litterę, quia tacuit de modico beneficio, & tamē verū dixit, quia pauper est in veritate. Illa forma, non

[margin: e Et ĭ. de donat. Apostolicae. de hoc §. in procemio in gl. & multa alia exempla, quibus non curamus de modico colligit Archid. de praebendis, c. [illegible] potest, in princ. libro 6. adde l. 1 in fi. ff de vent. insp. cien. & l. si quis conduxerit. & l. 1 a bitatores. ff. locati.]

non videtur contradicere huic decre. quia non dicit se habere vel non habere beneficium. Item potest adhuc, quod non valent, quia semper videtur tacere in fraudem beneficium licet modicum, vt citius litteras obtineat sim. licitet se pauperem Clericum app[ellando], quia per h[oc] intelligit Papa, quod nullum habeat beneficium †. Quidam dicunt quòd bene valent: quia non dicit se nullum, sed pauper beneficium habere. ĩ. de praebend. dilectus. G. & bene dicunt, quòd non est necesse quòd de modico teneatur facere mentionem. ĩ. eo. postulasti, & ĩ. de fil. praeb. dis.

¶ Gl. seq. ponit numerum filium conditiones subintellectas in litteris beneficialibus, & ponit versum.

a ¶ De hoc mentionem.] Nota ergo, quod qui habet in dictum beneficium, nihilominus tenetur inde facere mentionem. & multae conditiones aliae subintelliguntur, sine quibus litterae non valent. si est Clericus ĩ. de transla. ex litteris. Item si non habeat aliud beneficium. ĩ. eod. cum adeo. Item si vult residere in Ecclesia ĩ. de cler. non resi. relatum. Item si est dignus. ĩ. eo. cum adeo. & ĩ. de ele. causam quae. Item si Ecclesia tot potest sufficere ĩ. de insti. c. 1. c. auctoritate & de his & bene Cleri. qñ. & ĩ. de consti. cum M. Ferrarien. Item si de terra illa est oriundus. 71. dist. hortamur. & C. de Epis. & Cleri. in Ecclesiis. & ĩ. de Cleri. peregri. te nobis. Si habet perpetuam Vicariam, quae sufficiat sibi ĩ. eo. postulasti. Item si ad mandatum Papae alius sit receptus. ĩ. eod. tribus proximis cap. Vel si quam aliã iustã habeat excusationẽ. ĩ. eo. si qñ. vnde potes notare versus. *Clericus indigena, dignus, pauper residensque. Redditus, Vt pateant scriptis sunt ista necesse.*

Apostolicum, de hoc mentionem [a] non faciens, impetretur. ¶ Illud veluti fraudulenter obtentum dicimus non valere.

¶ Idem Episcopo Pariensi.

¶ *Abutentes rescripto Apostolico in casibus hic enumeratis, priuatur cõmodo rescripti, & condemnantur sumptib. & damnis aduersario.*

CAP. XLIII.

QVia nonnulli diuersis modis litteris Apostolicis abutuntur, statuimus, vt quicumque obtentas sub nomine [b] suo litteras, aliis eiusdem nominis [c] tradunt, qui quos volunt fatigant indebitè per easdẽ, & qui eas tali modo recipiunt, quique illos, contra quos nihil habent quaestionis [d], faciunt in iudicium euocari, aut litteras ipsas ad futuras trahunt controuersias [e], quae nondum fuerant tempore impetrationis exortae, seu quenquam super vno negotio [f], vel etiam malitiosè super pluribus personalibus actionibus [g], quae sub vno iudice possent tractari commodius per varias litteras [h] coram diuersis iudicibus trahunt: vt laboribus fatigatus & sumptibus, vel compellatur componere, vel cedere iuri suo, aut reus actorem eodem tempore ad diuersa loca [i], vel indeterminatè [k] ad villam, quae commune cum pluribus eiusdem prouinciae villis habet vocabulum, citari procurat: vt dum non comparuerit, excommunicetur quasi contumax, & sic cum à sua intentione repellat: earundem litterarum commodo careant, † & aduersariis in moderatis expensis ac damnis [l], quę propter hoc eas pertulisse constiterit, condemnentur.

Prima gloss. ponit sexto speciem.

QVia nonnulli diuersis.] Septem species fraudis ponuntur in hac decre. quarum tres cõmittuntur impetrãdo, & quatuor in abutendo, poena verò cõis est omnibus, vid. licet priuatur commodo litterarum & condemnatur in expensis, & hoc sufficit pro summario & diuisione secundùm Io. And.

b ¶ Sub nomine suo.] Sex vitia in hoc capitulo reprehenduntur. Primò reprehẽduntur illi qui litteras suo nomine impetratas, aliis eiusdem nominis tradunt, & qui eas tali modo recipiunt. Item & illi qui trahunt ad iudicium illos, contra quos nil habent quaestionis. Et qui literas ad futura extendunt negotia, quae nondum erant tempore impetrati rescripti exorta. Item qui super vno negotio trahunt reum ad diuersos iudices, vel etiam trahunt reum super pluribus personalibus actionibus coram diuersis delegatis, quae sub vno iudice commodiùs tractarentur. [a] Item & reus qui eodem tempore trahit actorem ad diuersa loca, vel indeterminatè ad villam, quę habet cõe nomen cum pluribus villis: omnes istae personae quae malitiam istam exercent, carere debent cõmodo litterarum, & in expensis sunt puniendae & hoc dicit decre.

a Text. est in l. 1. C. si contra ius, vel vtili. publi. & ibi Bald. Idem in l. 1. C. quando. li. princ. dat. & in c. dispendia. eo. tit. lib. 6.

c ¶ Eiusdem nominis.] Tali malitiae obuiandum est, & pōt de facili obuiari, vt proprium nomen cum cognomine in litteris apponatur, & huiusmodi generalitas nominis remoueatur, ita quod de persona contenta in litteris cõstet. ff. si cer. pe. certam. Et tã isti qui litteras tradunt, quàm qui modo tali recipiunt, eodem reatu criminis inuoluuntur. simile. ĩ. de rest. spo. saepe contingit. & ĩ. de aliena. mu. causa fact. c. 1. & 2. & ĩ. de iud. quia V.

Nomen, & cognomen in litteris est exprimendum.

d ¶ Quaestionis.] Et isti quidem rectè puniuntur, qui calumniosè trahunt alios ad iudicium. quia debent expelli, & in expensis cõdemnari. ĩ. de poe. calumniã. & ff. de iud. eum quem temerè. ĩ. de do. & contu. c. aller in decr. nona. Inno. iiij. [lib. 6.]

Poena calumniosè trahentium alios ad iudicium.

¶ Glo. seq. obiicit, secundò readiuuat textum per sex rationes.

e ¶ Ad futuras trahũt cõtrouersias.] Sed videt q hoc quidẽ fieri possit: q a rei quę nõdum est, potest cõstitui seruitus ff. de ser. Vrb. prad. l. si seruitus. §. futuro aedificio. & ff. si ser. ven. l. vlt. ff. de ser. rus. pra. Labeo. Sed cõtra, res q nõdũ est, accusari nõ pōt ĩ. de desp. impube. ad dissoluẽd. & id de quo agẽdum est, primò in rerũ natura dẽt esse: ff. de in. cadi. quid. a referrus. §. 1. & collegio quod nõ dũ est, nõ datur priuilegiũ. ĩ. de Eccle. adi. ad audientiam. 2. & prędio quod nõdum est. & c. ff. com. prad. l. 1. nec potest 2 dici verum, quod nũquam fuit. de poen. dist. 2. in si. praeterea decretũ ipso iure nullũ est, quod est datũ de ea re, quae adhuc in cõtrouersia nõ est. ff. quod cuiusq; vniuer. no. l. itẽ eorũ. §. si decuriones. Ergo rectè dicit, quòd rescripta ad futura negotia nõ trahũtur. [b] quod verũ est per iura praedicta in cõtrariũ signata. & arg. bonum ff. de au. & arg. leg. l. si ita. ADDITIO. Hac demõstratione, veste meã, argentum meũ, seruos meos, praesens nõ futurũ tempus ostenditur. Ioan. And.

Referipta ad futuras lites trahuntur.

1 Dici non potest verũ, quod nunquam fuit.

b Tex. est in l. 2. & ibi Bald. & in l. falsa. in gl. 1. & ibi 9. & Pet.

f ¶ Super vno negotio.] & de diuersis. Hoc planum est: quia sic rescri. debet commodo carere dum in l. t. vtriusq; rescripti. ĩ. eod. C. qñ. li. ex tenore. & in expensis prin. da. puniri vt hic in 6. dicit. immò vr, quòd debeat causã perdere, sicut ille qui petit seruũ in diuersis iudiciis, perdit eum. C. de asser. tol. l. 1. §. vlt. quia 2 vbi coepit iudiciũ ibi debet finiri. ĩ. de fo. cope. c. proposuit. & ff. de iud. l. vbi.

2 Vbi coepit iudicium ibi cum finiri debet esse.

g ¶ Personalibus actionibus.] Et in hoc obuiãdũ est eorũ malitiis: quia malitiis hominũ nõ est indulgẽdũ ĩ. eo. sedes. ff. de rei vend. in fundo. Et malitia satis apparet, si illum, quem pro talibus actionib. cõmodius potest trahere corã vno, trahit illum ad diuersos iudices: quia quasi vnũ negotium est, & perinde habetur, ac si super eodem negotio traheret illũ ad diuersos iudices: immo videtur, quòd omnes illas personales actiones possit apponere in eodem libello. C. de anna. except. l. vlt. sed etiam processus per tales litteras habitus non valet: vt in decre. Inno. iiij. c. dispendia. eo. tit. lib. 6.] secus in realibus: vt not. in d. c. dispendia.

† Adde generaliter de actionibus, quae infirmant rescriptum. l. 1. & Doctores. C. si contra ius, vel vtil. publi.

¶ Glo. seq. arguit contrarium & soluit.

h ¶ Per varias litteras.] Secus si coram ordinario: quia si pro vna personali actione conueniatur coram delegato, pro alia personali potest conueniri coram ordinario: vt videtur. Alij cõtrarũ dicunt. Sed si coram pluribus ordinariis quis trahatur, idem credo quod in delegatis. Et idem videtur, si coram delegato & ordinario trahatur: quia eadem causa videtur.

¶ Glo. seq. arguit contrarium, & soluit.

i ¶ Ad diuersa loca.] Per hoc quod dicitur [ad diuersa loca] videtur, quòd possit reus trahere actorem ad vnum locum certũ & determinatũ, quòd videtur hic innui, & quod possit, habes. ĩ. eo. pastoralis. 2. respon. & ĩ. de offic. deleg. prudentia. §. vlt. Sed contra. C. de sen. & interlo. omn. iu. Auth. & consequenter. vbi dicitur, q reus actorem ad iudicem aliũ trahere nõ debet, sed coram eodẽ: nisi tunc demum lite finita. Rñ. quòd reus bene potest trahere actorẽ ad iudicẽ aliũ pẽdẽte priori iudicio: vt dicũt iura praedicta & hic idẽ innuitur dũ dicit [ad loca diuersa] [c] quasi ad vnũ nõ prohiberetur, sed actor habet exceptionẽ, ne recõueniatur à reo corã alio iudice, nisi lite finita, & nisi admittatur talis exceptio, tenebit appellatio, si interponatur per Auth. praedictã. & ita per exceptionẽ suspenduntur litterae rei vsque ad litẽ finitam & si non excipiatur, bene potest procedere cõtra illum actorem. Dic super hoc, vt dicit illa decre. Inno. iiij. ĩ. eo. tit. dispendia [lib. 6.] & ĩ. de mu. pe. c. 2.

c Alij intelligunt in ea decretalis. Vide hic per Doctores.

k ¶ Vel indeterminatè.] Quod esse nõ debet quia certus locus [illegible] [illegible] de illo loco, vbi iudicare cõsueuit [illegible] ff. de arbi. si cũ dies. §. si arbiter. & C. quo [illegible] [illegible] ex enim parte obscuritas [illegible] [illegible] de liberatione nõ pōt. ĩ. de appel. significasti [illegible] & pinde obscuritas est ac si nullus [illegible] statutus [illegible] arg. ff. de inte. actio. de aetate §. nihil. item. & vagari nõ licet vni alteri damno ff. iniur. praetor edixit. & in tali casu teneret appel. sicut ibi. & ĩ. de app. significãtibus. & ĩ. de li. ab. c. vl. & vbi in aliquo loco nominis eiusdẽ haberet habitationẽ & nõ in aliis, sic debet intelligi de illo loco, vbi quãdoq; habitat.

Generalitas parit obscuritatem.

¶ Gloss. seq. adle. tres concor. quarta obiiciendo. ponit opp. soluit. soluentes opponit & respondet.

l ¶ Expensis ac damnis.] Et meritò debet istorũ malitia puniri in expẽsis & dãnis alteri parti. ĩ. eo. c. caeterũ. & ĩ. de do. & cõtum. ex litteris. ĩ. de appellati. vt debitur. Sed quis puniet eos, cũ isti nõ habeãt iurisdictionẽ, & nõ possũt illos punire? Ordinari9 nõ potest illos punire: quia in hoc nullã habet iurisdictionẽ. Quidã dicũt, q ordinari9 illos punire dẽt. Mihi videt, q isti iidem iudices poenam istam debent imponere super expensis & damnis in hoc

saltem

[illegible] habent iurisdictionem, vt de precum veritate cognoscant & [illegible] hic videtur, quod eo de modo intelligatur. [illegible] est arg. quod ‡ secud. iudices deceat hāc pœnam imp[illegible] hoc est op. arg. [illegible] *super litteris in fin. & [illegible] de ap.* a & si hoc non fecerint iudices, dummodo pe[illegible] de [illegible], illud de [illegible] Abbas [illegible] relinquere [illegible] compellantur. *C. de [illegible]* [illegible] & poterit i[illegible] conuenire co[illegible] vel dele[illegible] conditione ex [illegible]. Sed quòd [illegible] iudices, quibus huiusmodi litteræ diriguntur, non possint, videtur per decre. prædictam ex [illegible] litteris. *[illegible] de [illegible] & [illegible]* [illegible] primi iudices condemnent & nō secundi. Sed illud ideo fuit, quia coram primis iudicibus obiiciebatur de secundis litteris ab altera parte impetratis, non facientibus expressam de prioribus mentionem: vnde primi iudices consuluerunt Papam, quod iuris esset, & rñdet prout patet in littera, scilicet quod ipsi primi iudices condēnent partem alteram in expēsis propter dolum suum, aliàs secundi deberent imponere pœnam illam, si coram ipsis fuisset exceptum de primis, & remittere partes ad primos, vt sic illi iudices pœnam istam imponant, coram quibus excipitur: vel quia litteris secūdis cōnectitur, quod primi hoc faciant, aliàs secūdi debēt condemnare: quia si diceretur, quòd isti iudices quibus litteræ huiusmodi diriguntur, hoc facere non possent, per hoc lites ex litibus orirentur: quia pro eisdem expensis oporteret eos iterum litigare: vnde tutius est & melius, quòd hoc faciant, vt per hoc malitiis istorum per pœnam huiusmodi obuietur.

TITVLVS IV.

De Consuetudine.

¶ Gregorius in registro.†

¶ *Consuetudo inferens grauamen Ecclesiis, debet iudicis officio tolli, h. d. secundum intellectum magis singularem.*

CAP. I.

Consuetudines a, quæ Ecclesiis grauamen inducere dignoscuntur, nostra nos decet consideratione remittere.

¶ Inno. †iij. Archiepiscopo & Capitul. Lugdun.

¶ *[Ex] consuetudine potest introduci altus sine solemnitas, per quā sine apprehensione reali trāsfertur possessio rei absētis. h. d. & est casus singularis secundum Abb. Siculum.*

CAP. II.

Ex † litteris: & infrà. Si verò quis possessiones aliquas, claustris vel aliis religiosis b locis in bona valetudine, vel vltima volūtate, pro suorū vult † remedio peccatorū conferre, hanc conferendi formā esse proponitis, quòd in huiusmodi donationibus modicum terræ consueuit in manu accipere, vel in extremitate pallij †, quod manu Prælati Ecclesiæ sustinetur: aut super al-10 tare ponendum sibi testimonio videntium & audientium, [sub] di-cta forma, quæ scotatio vulgariter appellatur: & infrà c. ¶ Discretioni vestræ mādamus, quatenus donationes eorum, quæ sub obtentu cōsuetudinis d claustris, Ecclesiis, vel quibuslibet locis re-20 ligiosis piè conferuntur, vel etiā sunt collata, faciatis irreuocabiliter obseruari: cùm huiusmodi signum c, quod scotatio dicitur, non tam factæ donationis, quàm traditæ possessionis sit euidens argumentum.

¶ Item Episcopo Pictauensi.†

30 ¶ *Non valet consuetudo, vt in causis Ecclesiasticis dictum populi pro sententia teneatur.*

CAP. III.

Ad † nostram audientiam noueris peruenisse, quòd in tua diœcesi etiam in causis Ecclesiasticis consuetudo minus 40 rationabilis habeatur, quòd cùm aliqua causa tractatur ibidem, & allegationibus & querelis vtriusque partis auditis, à præsentibus litteratis, & illitte-

etiam traditæ possessionis. Not. consuetudinem seruandam esse in donationibus in vltima voluntate [illegible]. quòd possessio transfertur per aliquem actum, quam per traditionem ipsius rei tradendæ.

b ¶ *Religiosis.*] In iis enim, quæ religiosis locis relinquuntur, nō requiruntur [illegible] testamentorum. *[illegible] de testa. cum esses* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Additio. Vnde [illegible] Ecclesiæ [illegible] [illegible] cap. Ioan. And.

c ¶ *Et infra.*] Sub † i[illegible], [illegible] quidam [illegible] bant, quod huiusmodi donatio non valebat quia solennitas testamenti non obseruabatur, eo quòd secundum leges testamentum debet fieri septē aut quinque testibus adhibitis, aliàs non valet: vt *[illegible] de testa. cum esses, & c. relatum.* super hoc Papa respondet: Discretioni vestræ, &c.

d ¶ *Consuetudinis.*] Prædictæ, quæ laudabilis est, vnde est seruanda. *[illegible] de simo. ad Apostol. cano.* ex quo æque puniri debet transgressor laudabilis consuetudinis, sicut transgressor legis *11. distin. in his.* huiusmodi donatio valeret, etiamsi cōsuetudo super hoc non esset.

¶ *[Glo. seq.] ponit quatuor similia secundo ponit v. modos, quibus possessiones sine ipsius apprehensione transferuntur, ponit de his versus.*

c ¶ *Signum.*] Sic annulus signum est inuestituræ *[illegible] de iis quæ fi[unt] a maiori par. c. ex ore.* Et inuestitura est signum traditæ posses-50 sionis. *infra de dona. per tuas.* Item b annulus est signum matrimonij, *infra de præsumpt. illud. & 30 quæst. 5 fæminæ.* Sic autem restitutio instrumentorum est signum remissionis, *infra de renun. sane & infra de pact. cum proponi & Cod. quæ res pig. oblig. poss. l. 2 & melius. ff. de pact. l. Labeo.* secus est si restituat pignus *ff. eod. tit. l. postquam.* Sic etiam res non apprehenditur & tamen possessio transfertur: vt per claues. *ff. de contrahen. empt. clauibus.* Item per instrumentum [illegible] donatio. *Cod. de do-na. l. 1. Vnde etiam transfertur possessio. ff. de acqui. pos. quod meo. §. si vendiderem.* Item si rem meam penes te depositam tibi vē-60 didi. *Instit. de re. di. §. interdum.* Item cum quis etiam rem suam velit possidere nomine alterius *ff. [illegible] res vel quadam.* Nec etiam semper in acquirenda possessione necessarius est actus corporalis: vnde sufficit [illegible] actu [illegible] interueniente. *ff. de acquir. poss. l. 1. §. antepen.* [illegible] quod possessio acquiritur corpore & animo, non altero tantum *[illegible] tit. licet:* ita quòd [illegible] apprehensio per se vel per alterum sit necessaria. *ff. de acqui. pos. quemadmodum & l. quis vsucerit.* Hoc tñ [scias], quòd licèt Ecclesia non apprehendat possessionem rei sibi collatæ, dñium tñ nihilominus acquiritur: quòd non est in pri-70 uato *C. de res. vin. [illegible] C. de sacrosan. Eccle. vt inter diuinum.* Vnde versus.

Visu fiue res mutuata venditione.
Clauibus, & chartis mea si conduco sciente:
Quamuis non aliter detur possessio, transit.

Ad *nostram audientiam.*] Non valet consuetudo, vt sententia à non suo iudice lata teneat Ioan. And. Communis diuisio secunda [ibi] *Nos igitur.* Abbas Siculus.

Casus. In diœce. Picta. talis erat cōsuetudo etiā in causis Ecclesiasticis, quòd cum aliqua causa tractabatur ibidē, auditis allega-80 tionibus vtriusque partis, ab iis qui presentes erāt sapiētibus & insipiētibus, quærītur quid iuris, & quod illi vel aliquis eorum dictauerit de cōsilio præsentiū, pro sentētia habeatur. Perueniente hoc ad notitiā Papæ, scribit Papa Epo Picta dicēs, quòd talis consuetudo obuiat canonicis institutis, & ideo nullius debet esse momē-

DE CONSVETVDINE.

¶ *Continuatur. Quia visum est supra de iure scripto, quod consistit in constitutionibus & in rescriptis: merito subiicitur de iure non scripto, quod consistit in consuetudinibus. Abbas Siculus.*

Consuetudines.] Cōsuetudo inferēs grauamē Ecclesiis, vel eis onerosa nō tenet. h. d. secundū cōmunem intellectum. Et non diuiditur. Abb. Sicul.

a ¶ *Cōsuetudines.*] Hoc capitulū intelligit de onerosa cōsuetudine, [sc.] quæ multū læditiua est [illegible] [illegible] *mala & 12 q. 2 bona res. & 12 dist. omnia* [illegible] cō-suetudo debet esse rationabilis & nō cōtra vtilitatē Ecclesiæ. *[illegible] de iis quæ fi. a maior. par. ca. cū in cūctis & [illegible] de re iud. cum causa. & [illegible] ad audientiā, & [illegible] eod. cū venerabilis.* Quando autem cōsuetudo præualeat iuri, & quando non, dicetur *[illegible] eod. cap. vlt.*

Ex *litteris.*] Valet consuetudo, per quam Ecclesia acquirit dñium & possessionem rei sine solemnitate legali. Io. And. Diuiditur in duas partes. nam in prima ponitur consuetudo. In secunda, ibi, *Discretioni*, responsio, siue mandatum.

Casus. Talis erat consuetudo in Dacia, quod si aliquis in sanitate seu in vltima voluntate vellet pro remedio peccatorum suorum conferre locis religiosis aliquas possessiones accipiebat modicum terræ in extremitate pallij, quod pallium manu prælati sustinetur, & ponitur super altare sub testimonio videntium. huiusmodi donatio vulgariter dicitur scotatio. Quidam malitiosè nitebantur huiusmodi donationes infringere, pro eo quod solennitas testimonium in huiusmodi vltimis voluntatibus non seruabatur. Significatum fuit hoc domino Papæ: vnde mandat, quòd huiusmodi donationes, quæ prætextu consuetudinis talis conferuntur locis religiosis, vel etiam sunt collatæ, faciat inuiolabiliter obseruari: quia huiusmodi signum, quod scotatio dicitur, non est solùm argumentum donationis factæ, sed

ti quia

† *In quibusdam [illegible] [illegible] extremitate pallij manu prælati [illegible] &c.*

† *Has [illegible] glo. Bernardus habetur in [illegible] [illegible].*

† *Parisiensis.*

† Cap. 2. cōtra in 3 compilatione.

a *Inuestituræ quid.*

b *Vide Ioan. Andr. in c. tralatissam de elect. in glos. de cō-cubina, ibidem, gloss. de cō-cub.*

c *Vide l. [illegible]*

ti, quia sententia à non suo iudice lata non tenet. Vnde mandat eidem Episcopo, vt in causis subditorum suorum, postquam sibi de meritis ipsarum constiterit, sententiam proferat, sicut postulat ratio iuris, præmissa consuetudine non obstante. Not. quod consuetudo contra canones introducta, & non rationabilis nō valet. Item sententia à non suo iudice lata non tenet.

a ¶ *Insipientibus.*] i. minus sapientibus. Nec istud est inconueniens, quia quandoque reueIatur minori, quod maiori nescit *Ged. de elect. c. ...* *& 95. dist. c. esto subiecti*. Bernar. ¶ *Glo seq. recitetur per obiectionem*.

b ¶ *Quæritur.*] Nō probatur hic, quin à pluribus requiratur: quia facilius inuenitur, quod à pluribus & sapientibus quæritur. 20. *dist. de quibus c. de fide c. ...* *ad si quoniam* illiterati quandoque habent causarum peritiam *C. de ...* *& in auth. de iud.* §. *quia vero coll. 6.* sed hoc solum reprobatur hic, quòd eorum ipsum pro sententia teneatur, cùm alias sententia à non suo iudice lata, sit nulla *c. si a non compet. iud. lib. 6. & de iu. c. at si clerici*.

c ¶ *Canonicis.*] Et sic non valet consuetudo contra canonicam constitutionem.]. *de elect. Archi. cum fatis*]. *de re iudi. cum causam*. & quæ g ...]. *de ... contra*]. *de cau. poss. cum Ecclesia Sutrina & ff. de admini. tut. fine herede*. Item. Ista contrarietas expeditur]. *c. penult. & vlt.*

¶ *Glo. seq. alleg. & contra ponit duos casus exceptos, & secundū modet. atur*.

d ¶ *Iudice.*] Sic 2. q. 1 *in primis*]. *de iud. at si clerici*]. *de paro. nullus & C. si a non compe. iudi. l. 1. & 3.* Et hoc verum est nisi in causis reconuentionis ... 3. q. 8. *accusatores* §. *cùm in agendo*. Vel nisi ex certa scientia aliquis contentus sit in iudice non suum. *ff. de iur. om. iudi. si per errorem & ff. de iudi. l. 2. Sed nisi vacatur ... vt cōtēnat.*]. *de app. si duobus*. Sed hoc nō habet locū in Clericis, qui nō possunt in aliū iudicē cōsentire sine licētia sui plati vel iudicis.]. *de fo. cōpe. si diligēti. & c. significasti.* vbi de hoc dicetur.

Qvanto.] Non valet consuetudo permittens Presbyteris vt chrismēnt. Et sunt duæ partes. In prima ponitur præsumptuosa consuetudo. In secunda ipsius reprobatio, ibi, *Discretioni*. Abb. Sicul. Casvs. Quidam Sacerdotes apud Constantinopolim conferebant sacramentum confirmationis chrismando in fronte baptizatos quòd à tempore Apostolorum soli Episcopi cōferebāt per manus impositionem, sed ipsi ad suam excusationem solam consuetudinem allegabant. Vnde mandat Papa Vicario suo apud Constantinopolim constituto, vt omnibus Presbyteris suis districtè prohibeat ne de cætero talia sacramenta conferre præsumāt quia licet non sint à fidelibus contemnenda, tamen tutius est ea dimittere sine periculo ex necessitate, quæ legem non habet quam ea recipere ab iis, qui cōferre nō possunt: quia vmbra quædam ostenditur in opere, veritas autem in effectu non subest. Not. quòd cōsuetudo non excusat aliquem in delictis. Item nihil confertur à Sacerdotibus, si chrismant in frōte baptizatos: & ita pro nō dato habetur, quod datur ab illo, qui dare non potest de iure. Bernar. ¶ *Glo seq. alleg. tres concor. secundo signat successiuè duo contraria & soluit. tertio quarit alleg. ponit opin. & soluit.*

e ¶ *Reseruata*] *De cōsecr. dist. 5. manus & c. de his 68. dist. quāuis Corepis. arg. extra. ... de ... vbi P esbyteris chrismabant in frōte. sed illud ad ... Gre concessit ... scādali ... specialiindulgētia, & isti Sacerdotes nihil cōferebant vt dicit in fi. qui hoc ex d ... gatione Papæ nō fac. ... & ideo ... nō dato habetur, quòd ab illo donatur, q de iure d ... nare nō pot.]. de iure Patronat. ... aut cōsulit in fi. ... & C. de leg. ... ar. cōt.]. de sac.*

ratis, sapientibus & insipientibus [a], quid iuris sit quæritur [b]: & quod illi dictauerint vel aliquis eorum, præsentium consilio requisito, pro sententia teneatur. ¶ Nos igitur attē[n]dentes, quòd consuetudo, quæ canonicis [c] obuiat institutis, nullius debet esse momenti †, cùm sententia à non suo iudice [d] lata nullam obtineat firmitatem: vt in causis Ecclesiasticis subiectorum tuorum: postquam tibi de meritis earum constiterit, sententiam proferre valeas, sicut ordo postulat rationis, auctoritate tibi præsentium (præmissa consuetudine non obstante) concedimus † facultatem.

¶ Idem L. Vicario nostro apud Constantinopolim constituto.

¶ *Consuetudo non potest operari vt Clericus non Episcopus poss. t exercere ea, quæ sunt reseruata ordini Episcopali. & est casus notabilis. Abb. Siculus.*

CAP. IIII.

QVantò † de benignitate: & infra. ¶ Peruenit ad audientiam nostram: quòd quidam simplices Sacerdotes apud Constantinopolim ea sacramenta præsumunt fidelibus exhibere, quæ ab Apostolorum tempore fuerunt solis Pontificibus reseruata [e], vt est sacramentum Confirmationis, quod chrismādo renatos, soli debet Episcopi per manus impositionem conferre: ad excusandas [f] excusationes in peccatis, solam consuetudinem [g] prætendētes: & infra. ¶ Discretioni tuæ mandamus, quatenus omnibus Presbyteris districtè prohibeas, ne talia de cætero sua temeritate præsumant, quę licet non sint à fidelibus cōtemnenda: tutius tamen est ea sine periculo ex necessitate [h] (quæ legem nō habet †) omittere [i], quàm vt ab his, quibus ea conferre non licet, ex temeritate) quę lege damnatur) nō sine graui periculo inaniter conferantur: cùm vmbra quædam ostendatur in opere, veritas autem non subeat in effectu.

¶ Idem Decano & Capitulo Cenomanensi.

¶ *Non valet consuetudo, per quam interdicti sententia violatur.*

CAP. V.

CVm † inter vos ex vna parte, & Canonicos sancti Petri de curia ex altera, super eo quod dicti Canonici generale interdictum [k], ab Episcopo ve-

non ... pastorales. Sed ibi collatum fuit sacramentum ab eo, qui potuit: ... mādatur solummodo suppleri quod fuerat prætermissum. Sed nūquid Papa possit hoc delegare Sacerdotibus? Videtur quod sic, per illud capitulum, peruenit. alias Greg. dece. esset cōr. Sed si Papa prohiberet Sacerdotem chrismare, post prohibitionē suam nihil conferret, si postea chrismaret. Episcopi verò, licèt ipsi possint chrismare, non possunt alijs inferioribus demandare, qui hoc ex officio facere nō possunt: sed alij Episcopi vel Archiepiscopi possunt hoc facere in dioecesi alterius Episcopi de ipsius licentia. Episcopi enim ea, quæ sunt iurisdictionis, vt puta iudicare, excommunicare, & similia, committere possunt alijs etiam non habentibus iurisdictionem: ea verò quæ sunt ordinis Episcopalis, & auctoritatis, nō sūt demandare, aut etiam delegare alijs, qui sunt in ferioris gradus.]. *de consecrat. Eccle. vel alt. à qua. &* g. habui de ... videtur quòd Papa nō possit hoc delegare simplici sacerdoti: sed Papa non subijcitur legibus. *ff. de legibus l. Princeps, 9. q. 3 cuncta.* vnde pōt committere simplici Sacerdoti, vt in *d. c. peruenit.*

f ¶ *Ad excusandas.*] 16. q. 1 *c. prædicator.*

g ¶ *Consuetudinē.*] Et ita malè vnde dixit Martinus Zamorensis: *Composito latte fatenti quasi ... Qui putat exclusum crimē pertē...*

peris ... & hoc verum est, vbi consuetudo non est præscriptibilis.]. *de simo. c. cum satis &]. de eo qui dux in ma. quam pol. per adult. c. cum haberet 33. qu. 7. flagitia.* & non debet esse melior conditio furis propter furti continuationem. *ff. de fur. ad ... infitiando §. infans.*

¶ *Gloss. seq. recitetur per quæstionem.*

h ¶ *Ex necessitate.*] In hoc fuit necessitas: quia cum ciuitas Cōstantinopolitana capta esset à Venetis, & alijs Latinis, pauci Episcopi & Presbyteri Latini erant ibi, qui hoc facerent: & ideo ista Sacerdotes hoc faciebant, & Græci non chrismabant in fronte, & in multis alijs discordabant à Romana Ecclesia, à cuius obedientia se subtraxerāt.]. *de maio. & obe. c. inter quatuor. &]. de bap. & eius effectu. c. licet Græcos.*

¶ *Glossa sequens recitatur per obiectionem.*

i ¶ *Omittere*] Sic enim de corpore Christi fieri debet 24. qu. 1. *c. per.* sed in baptismo, qui est ianua omnium sacramētorum, secus est, melius est enim ab hæretico illud recipere, quam sine b... ab hæretico illo decedere, dum tamē in forma Ecclesiæ cōferatur. 24. qu. 1. *si eis ... quem forte &]. de sum. trin. & fid. ca. c. 1. in fi.*

CVm inter.] Diuiditur in tres partes: in prima ponitur quæstio. In secunda exceptio, ibi, *Procurator.* In tertia sententia, ibi, *Nos igitur.* Casvs. Canonici sancti Petri de curia habent ex priuilegio vt tempore interdicti possint celebrare diuina, occasione huius priuilegij tempore interdicti positi in ciuitate Cenomaň. celebrabāt diuina pulsatis campanis, & alta voce: ac si nullū esset interdictum. Vnde orta est contentio inter ipsos & Canonicos Cenomań. sed Canonici S. Petri allegabant, quod Ecclesia sua erat libera & exempta, & tempore generalis interdicti de cōsuetudine celebrabant diuina pulsatis campanis, interdictis & excommunicatis exclusis. Papa considerans, quòd ex tali consuetudine, si qua foret, frangeretur neruus Ecclesiasticæ disciplinæ, decreuit illam consuetudinem de cætero non seruandam. Not. cōsuetudinem non valere, quæ est contra statutum & disciplinam Ecclesiæ.

k ¶ *Interdictum.*] Quod dicatur generale interdictum, habetur *de ver. sign. c. cum in partibus.*

¶ *Gloss. seq. dat duas concord. inducit duo similia. item exquisitè duo alia subiungit alleg. & iura in contrarium, & soluit.*

a ¶ De

† Tex. est in l. 1. in gl. magna, & ibi Cy. C. quæ sit lon. consue. & in l. nemo alienum, in g. temporalis, ff. de re. iur.

† Aliàs ita: concedimus liberam facultatem.

† Cap. 3. in 3. collectio. eod. ...

† Facit text. in authenti. cassa. & ibi Bal. C. de sacrosan. eccl. & in Auth. statuimus. C. de Epis. ele. & in §. clericus. de pac. tenen. col. 9.

Ordinarius minister sacramenti cōfirmationis Episcopus est: concil. Triden. sess. 7. de confirmatione cano. 3.

† Facit text. in l. vnica. ff. de consue. & in l. non. solū. § fin. de exc. ...

† Cap. 4. eo. tit. in 3. compilatione.

Triden. sess. 7. de baptismo, can. 4.

a ¶ De consuetudine.] Not. quòd nec præscriptio nec cõsuetudo prodest in hoc casu vt hic dicit, & est simile j. de ele. c. cum in cunctis. & j. eod. cum inter ceteras. nec contra obedientiam vt 18. q. 2. Abbates. de præscrip. c. cum non liceat. nec contra procurationes [illegible] visitationis debetur. j. de præscrip. c. cum ex officij [illegible] sicut non valet transla[tio] [illegible] hoc casu, & in [illegible] spiritualib. j. de trans. c. præterea. nec permutatio rei spiritualis potest fieri contemp[tus] [illegible] j. de re. permu. c. cum olim. arg. contra j. de privil. c. cum olim. & j. de capel. mona. c. dilectus. & j. de cen. c. [illegible]. & j. de præscr. c. de quarta. & c. auditis. non sunt contraria. ibi non præscribitur contra obedientiam, quia tanto tempore fuissent sub dominio Papæ, vel alterius Ecclesiæ: & tunc non dicuntur præscribere, sed potius præteribi: & præterea illa, de quarta. & illa, auditis. nihil dicunt de obedientia, sed in aliis articulis & casibus loquuntur. Et sic patet quòd vbicunque fit aliquid cõtra Ecclesiasticam disciplinam siue neruum Ecclesiæ, non habet locum præscriptio.

dat Papa auctoritatem constituendi dignitatem Ecclesiæ [illegible]. Inn. 4. dixit in apparatu suo quod Episcopus cum Capitulo suo potest nouam dignitatem constituere. contra [illegible].

d ¶ Præiudicium.] Intellige enormi: quia pro modico nõ dimitteret. arg. 12. q. 2. bona rei. & j. de dona. c. [illegible] sed melius est [illegible] sonat littera, quia illæ concedantur & intelliguntur de rebus Episcopalibus, & hic ipse Episcopus modicum damnum potest pati, vt aliquid conferat dignitati. alij non compellentur dare de suo, nisi iusta causa interueniret constituendi illam dignitatem.

stro, vel à vobis in ciuitate Cenomanen. positũ non seruabant, quæstio verteretur †: & infra.

† Procurator vero ipsorum proposuit, quod ipsa Ecclesia sancti Petri à sui fundatione libera extitit & exempta: & de consuetudine[a], in generali etiam interdicto licitum erat eis, pulsatis cãpanis, alta voce (interdictis & excommunicatis exclusis) diuina officia celebrare. ¶ Nos igitur cognito, quòd ex tali consuetudine, si qua fuerit, disrumperetur neruus Ecclesiasticæ disciplinæ, ipsam de consensu fratrum nostrorum duximus irritandam.

¶ Idem Episcopo Heliensi.

¶ In attribuẽdis officiis nouæ dignitati, seruatur consuetudo vicinarũ ciuitatum: quæ si diuersa fuerit, seruabitur magis rationabilis, & alios non præiudicans.

CAP. VI.

CVm † olim Londonensis Episcopus nostris auribus intimasset, quòd in sua Ecclesia proposuerat statuere[b] Præcẽtorẽ, nos eius precibus inclinati, ei licentiam concessimus[c] Præcentorem huiusmodi ordinandi: dummodo in conferẽdis sibi redditibus nulli inferretur præiudiciũ[d], statuẽtes vt Præcentor taliter institutus, in sessionibus[e], processionibus & aliis illam haberet in London. Ecclesia dignitatẽ, quã habent alij Præcentores in aliis Ecclesiis Anglicanis, & infrà.

¶ Quocirca mandamus, quatenus si secundum diuersas consuetudines locorum, diuersas habere noueris Præcentores in Anglicanis[f] Ecclesiis dignitates, iam dictum Præcentorem, illam[g] habere facias in London. Ecclesia dignitatem, eáque manere contentum, quam (rationabilibus & approbatis consuetudinibus Ecclesiæ saluis) sine[h] præiudicio alieno poterit obtinere.

¶ Idem Conuentui † Corbien. monasterij.

¶ Nõ potest induci ex consuetudine, vt quis possit dimittere dignitatem sine superioris licentia, vel vt possit electus administrare non habita confirmatione à superiore.

CAP. VII.

CVm † venerabilis frater noster Episcopus Hostiensis, & L. sanctæ crucis Præsbyter Cardinalis in partibus Alemaniæ legationis officio fungerentur, inuenerunt Abbatem de monasterio Hermon. quod ad Romanam Ecclesiam noscitur pertinere nullo mediante ad monasterium Corbien. quod est etiam Romanæ Ecclesiæ spe-

Præscriptio non habet locum contra obedientiam [illegible].

† Cap. 5. in 1. compilatione.

CVm olim.] Diuiditur in duas partes. In prima ponitur consultatio. In secunda ibi, Quocirca. responsio.

Casus. Episcopus London. petiit à dño Papa licentiam, vt posset in terra sua constituere Præcentorem. Papa sibi petitã licentiam concessit, dummodo in conferendis sibi redditibus nulli fieret præiudicium, ita quòd Præcentor ille in sessionibus, processionibus, & aliis, illam haberet dignitatem in illa Ecclesia London. quam habent alij præcentores in aliis Ecclesiis Anglicanis. & sic Episcopus constituit Præcentorem. Præcentor ille tamen [illegible] occasione litterarum domini Papæ, quædã in præiudicium aliarum dignitatum nitebatur vsurpare, aliqui personatum habentes in Ecclesia London. conquesti sunt domino Papæ. Papa mandat Episcopo Helien. quatenus quia secundùm diuersas consuetudines locorum Præcentores alij diuersas habent dignitates in Ecclesiis Anglicanis, faciat illum Præcentorem cõtentum esse illa dignitate, quam potest habere sine præiudicio aliorum [illegible] rationabilibus & approbatis consuetudinibus Ecclesiæ London. Not. quòd noua dignitas sine licentia domini Papæ [illegible] non debet. Itẽ in dignitatibus diuersa põt esse cõsuetudo [illegible]. Itẽ in præiudicium aliorum dignitatũ noua dignitas [illegible] non debet. Item consuetudines approbatæ [illegible] Ecclesiæ nihilominus remanent in sua firmitate.

b ¶ Statuere.] Et sic onerosam dignitatem potest Episcopus remouere de Ecclesia sua cũm suis Canonicis, dum tñ confirmatio Papæ accedat. j. de consti. c. cum accessissent.

¶ Glo. seq. in prin. & in fi tractat, an noua dignitas creari possit sine Papæ licentia, & in medio signat contraria, & soluit.

c ¶ Concessimus.] Per hoc videtur, quòd noua dignitas in Ecclesia cõstitui nõ põt sine licẽtia Papæ 22. dist. c. 1. & C. de offi. præfe. præto. Afri. l. quas gratias. §. optamus ergo omnes iudices secũdũ voluntatem & timorem Dei, & nostram electioné & ordinationé, &c. & hoc ideo: quia si vna dignitas cõstituitur, oportet quòd alia minuatur arg. 99 dist. c. nullus. & cap. 2. Sed hoc nõ est verũ. arg. j. de Eccle. ædi. c. ad audiẽtiã. 2. & 12. q. 2. bona rei. ff. de ope. publi. l. opus. 2. Itẽ datũ priuilegiũ dignitati, sed nõ est contra illud. j. de Eccle. ædi. c. ad audientiam. & supra de rescr. c. vlt. sicut nec seruitus datur prædio, quòd nondum est. ff. communia præd. l. 1. argu. contra. ff. de ser. rust. præ. l. Labeo. & ff. de ser. vrb. præ. l. si seruitus. §. futuro. Sed non procedunt ista: quia non datur priuilegium dignitati quæ nondum est, sed

b Primatus & sine præcipuo auctoritate [illegible] [illegible] fiat ad [illegible] [illegible] [illegible] reprobat.

e ¶ In sessionibus.] Hoc ideo dicit, quia secundũ dignitatem suam honorandus est aliquis in sede. j. de ma. & obe. statuimus. 17. dist. c. vlt. & in subscriptionib. ff. de albo. scrib. l. 1. & vlt. vt in sententiis ferendis. ff. de decu. l. spurij. & in aliis suffragiis. argu. 25. di. prælectis.

Additio. Vbi cessantibus priuilegiis in sententiis ferendis, potior est illius causa, qui eodem tempore pluribus suffragiis in Decurionatu decoratur. Ioã.

f ¶ In Anglicanis Ecclesiis.] Hoc est cũ eadẽ cõsuetudo in aliis esset Ecclesiis Anglicanis, illa seruaretur. arg. j. de elect. cap. cum Ecclesia. Si verò diuersæ essent consuetudines, consuetudo metropolitanæ Ecclesiæ seruanda est, 12. dist. de his. Vel quod verius est, quòd melius seruari possit sine præiudicio aliorum, vt dicit in fin. argum. 12. dist. nonne.

† Alia) tra idem conuentum, & Corbiensi monasterium.

† Cap. 6. extat in 1. cõpilatione.

g ¶ Illam.] Sed videtur, quòd minorem, ex quo ita distinctè dicit. arg. ff. de leg. 3. l. nummis. 5. de censi. c. ex parte, immo videtur de mediocri. ff de adil. l. sciendum. § aliud. & l. præcedente. in fi.

¶ Glo. sequens elicit tria argumenta, ad primum inducit tria iura, ad secundum v. ad tertium tria.

h ¶ Sine præiudicio alieno.] Arg. quòd licèt priuilegij verba generaliter loquantur, non tamen sunt interpretanda in præiudiciũ aliorum j. de translatio. c. licet in fin. & j de offi. ord. c. licet. & j. de auth. & vsu p. l. c. ex tuarum. Item arg. quòd in dubio recurritur ad consuetudinem vicinarum Ecclesiarum. j. de cog. spi. c. super eo & j. de censi. c. super eo. vbi de hoc dicitur expresse. ff. de fun. instr. l. cum de lanionis. § si asinam molendinariam. in fi. ff. de reg. iur. l. semper in stipulationibus. & 17. dist. nonne. Item arg. quòd in obscuris semper interpretatio ita debet fieri, vt nulli sit captiosa. ff. de re. iur. l. quoties. & j. eod. c. cum dilectus. arg. 4. dist. erit autem lex.

e Vide gl. in c. contingit eo. do. dicta.

CVm Venerabilis.] Non valet consuetudo, per quam prælatus sine superioris licentia potest dimittere Prælaturam, etiam si vellet transire ad aliam dignitatem. h. d. Ioan. And. Diuiditur, quia in prima ponitur temeraria translatio. In secunda translatio excusatio: ibi: Postmodum. in tertia excusationis reprobatio, ibi: Cum igitur.

Casus. Episcopus Hostien. & L. sanctæ crucis Presbyter Cardinalis erant legati in Alemania. inuenerunt isti, quòd quidã Abbas monasterij, quod ad Rom. Eccl. pertinet, nullo medio transierat ad monasterium Corbien. quod est similiter sedi Apostolicæ speciale, sine licentia Papæ vel eius legati, nec petita nec habita confirmatione. Abbas in sui defensione allegabat generalem cõsuetudinẽ illius terræ. consultus Papa respondet, quòd talis consuetudo inimica canonibus, corruptela potiùs dici debet: & ideo Papa mandat eandem de cætero non seruari. Not. consuetudo cõtra canones obtenta non valet. Item nullus sine licentia sui Prælati debet Ecclesiam suam dimittere, vel aliam accipere.

¶ Glo. seq. obiicit & soluit.

a ¶ Migrasset

a ¶ *Migrasse.*] Sicut Abbas subiectus Episcopo non debet sine licentia Episcopi renunciare.18.q.2. Abbat. nec etiam alij Clerici: vt j. *de renun. c. admonet.* sic Abbas subiectus tm̄ Papæ renūciare non potest sine ipsius licentia, etsi sit insufficiens. j. *de renun. c. vlt.* Greg. Sed vr̄ quòd esset vtraque priuandus 7.q.1. *si quis Eps.* & j. *de trasla. c. quāto.* Vtrum to eratur fuerit vel repulsus ab vtraque hic non dicta, sed forte propter illam consuetudinem fuit toleratum. simile. j. *de elect. c. quod sicut. §. super eod.*

b ¶ *Consuetudinē.*] Quæ fortè fuit, quòd statim cū sint electi, sine aliqua confirmatione administrant, renunciant, & transeunt ad alias dignitates sine licentia Papæ, quod esse non debet j. *de elect. qualiter.* & j. *de renun. c. vlt.* ex generali tamē dispēsatione Prælati, qui subsunt tm̄ domino Papæ nullo medio statim postquā sunt in concordia electi, administrant, qui sunt valde remoti. j. *de elect. c. nihil est.* Rō quare hoc fiat, redditur, scilicet ne quæ Ecclesia maneat pastore tam in temporalibus quàm in spiritualibus læsionem.

c ¶ *Consuetudo.*] Aliàs tñ consuetudo attenditur in electionibus. *ar.* 11. *dist. nos consuetudinem.* & j. *de ele. contingit. c. cum olim.* & *inpa de can. pos.* & *propter cum Ecclesia.* & 24.q.1. *pudenda.* & ff. *de dec. l. non tm̄.*

Et consuetudo quæ tamen excessiua fuerit, tradit gloss. in cap. denique vers. consuetudine dist. 4.

† *Vide l. rē non nouā. sūcta glo. C. de iud. quod ibi Pet. de bella. Cyn. Bar tol. & Bald. & in l. 2. C. quæ sit lōg. consuet.*

† *Cap. 7. co. tit in 3. cō-pilatione.*

† *Vide omnino notata buius capitu.*

ciale, propria temeritate emigrasse a, licentia illud deserendi, vel cōfirmationē à nobis, vel ab ipsis qui vices nostras in illis partibus tunc gerebāt, nec habita nec petita: & infra. ¶ Postmodū autem nūcij eius, ad defensionem ipsius generalem illius terræ consuetudinem b allegarunt. Cùm igitur hæc nō tam consuetudo c, quàm corruptela meritò sit censenda, quę profectò sacris est canonibus inimica, ipsam mandamus de cętero non seruari †.

¶ Idem Decano Salisberiē. A. Archidiac. & magistro P. Penetel. Canonico Parisiensi.

¶ De consuetudine potest induci, quòd vna Ecclesia de gremio alterius teneatur sibi Prælatū eligere. Et cōsuetudo est optima legū interpres.

CAP. VIII.

CVm † dilectus filius Guil. Andreñ. Ecclesiæ monachus, qui pro Clerico eiusdem Ecclesiæ se gerebat, & G. procurator monasterij Karofeñ. super iure eligendi Abbatem in Andreñ. monasterio, & eiusdem electione in † nostra præsentia inuicem litigarent, idem Gu. electionem suam à fratribus Andreñ. Ecclesię cōcorditer celebratā, auctoritate Apostolica petiit confirmari, asserens tam de iure d cōmuni quā priuilegio speciali, eis ab Alexandro Papa concesso, & à nobis postmodum cōfirmato, liberam eligendi e auctoritatem, ad eosdem fratres tātum modo pertinere: & infrà. Dictus verò procurator proposuit ex aduerso, quod cum olim ad petitionē patronorum Ecclesiæ † Morieñ. Episcopo fuerit constitutū f quòd si prędictus locus diuino munere adeò pullularet, vt Prior aut Abbas constitueretur ibidē, electio g eius penes fratres eiusdem loci, & Capitulū Karofeñ. pēderet, & huiusmodi obtentū statuti sic fuerit lōgè retroactis tēporibus obseruatum, vt monasterio Andreñ. vacante, Andreñ. fratres in Karofeñ. Capitulo, aliquē de gremio monasterij Karofeñ. sibi eligerent in Abbatem, electio prædi. G. tam contra statuta tenorem, quam etiam contra consuetudinem approbatam (quæ optima est legum interpres h) minùs canonicè attentata, meritò cassari debeat: & infrà.

¶ Quia nobis constitit electionem ipsam à suspensis i, & de

CVm dilectus.] Diuiditur in duas partes principales. Prima narrat duplicem quæstionē electionis cum partium allegationibus. Secunda ibi *Quia nobis*, vnam definit, & alteram definiendam committit. Abb. Sic CASVS. Vacante monasterio Andreñ. electus fuit quidam monachus eiusdem monasterij Guil. nomine in Abbatem: monachi Karof. n. monasterij huic electioni se opponentes dicebāt electionē Abbatis Andreñ. cœnobij de suo monasterio faciendā, pp quod quæstio tam super electione prædicta, quàm super iure eligendi Abbatem delata est ad sed. Apos. In præsentia Papæ opponebat dictus frās G. monachus, quòd tam de iure communi quam de priuilegio speciali ad Capitulū Andreñ. monasterij pertinebat electio. vnde petebat electionem de se factā confirmari. procurator monasterij Karofeñ. pposuit ex aduerso, quòd olim ad petitionē patronorū monasterij Andreñ. fuit à diœc. Epo constitutū, vt si locus ipse in tm̄ cresceret, vt Abbas constitueretur ibidem, electio ipsius Abbatis penes fratres eiusdē loci, & Capitulum Karofeñ. penderet. & obtentu huius statuti sic fuit longis temporib. obseruatū, ita quòd monasterio Andreñ. vacante, monachi eiusdem loci de gremio Karofeñ. monasterij sibi elegebant aliquē in Abbatem: vnde cùm electio ipsa fuerit contra prędictum statutum & consuetudinem (quæ est optima legum interpres) celebrata meritò cassari debebat, & mandari fratribus Andreñ. vt de cætero sibi eligant Abbatem de monasterio Karofeñ. Insuper allegauit, quòd electio ipsa facta erat de suspenso, & à suspensis: & ideo electio non tenebat. Dñs Papa auditis hinc inde propositis: qa ei constitit, quòd electio facta fuit de suspēsis, eā cassauit iustitia exigēte, id est, cassā & irritam nunciauit. verùm quia prædictū statutum ita posset intelligi, quòd per illud nō derogetur iuri cōi nec priuilegio, hoc modo vt electio pertineat ad Capitulū Andreñ. & confirmatio ad Capitulū Karofeñ. mādat Papa quibusdā, quòd si monachi Karofeñ. talē cōsuetudinē pbauerint, per quā iuri cōi præiudicet vt monachi Andreñ. elegerint sibi Abbatē de monasterio Karofeñ. secūdū illā cōsuetudinē debeāt iudicare electionē monasterij Andreñ. de cætero faciēdā: quòd si talē cōsuetudinē non pbauerint, adiudicēt monachis Andreñ. ius eligēdi Abbatē, vt liberā habeāt potestatē vel de gremio sui monasterij, vel aliunde eligendi sibi Abbatē, præsentādo ipsum Karofeñ. Capitulo, vt si fuerit canonica electio per Capitulū Karofeñ. confirmetur. Not. quòd electio facta de suspenso non valet. Itē consuetudo interpretatur legē siue statutū Epi, vt per ipsam consuetudinē declaretur statutum, qd poterat dubium esse. Itē quādiu ius commune seruari potest, non debet recedi ab ipso. Itē consuetudo præscripta præiudicat iuri communi vt de Ecclesia aliena electum eligāt, quod est contra ius commune. sic p statutū prædictū prędudicatur Epo diœcesano, & non Capitulo Andreñ. cessante consuetudine: qa Eps de iure communi ipsam electionem deberet confirmare.

¶ *Cum dilectus.*] Cùm ageret Guil. iste super iure eligēdi Abbatē, habebat mādatū à Capitulo & vacāte Ecclesia: sed quātum ad petēdam confirmationē electionis suæ, agebat ex persona sua iure suo sibi acquisito p electionem. sic. j. *de in int. rest. c. 2. in no.* & sic vr̄ vbi de hoc B.

d ¶ *De iure.*] 18.q.2. *Abbatem.* & j. *eo. c. Abbatem.* & *c. quam sit:* & 16.q. vlt. j. *de can. poss.* & *propter c. cū Ecclesia.*

e ¶ *Eligendi.*] Lex dicit, quòd monachi debēt iurare eligere Abbatē, quem sciūt fide rectū, vita castu, & qui monasterio valeat vtiliter prouidere. *in auth. de San. Epis. § subcuntes ingitur Abbatem coll. 9.* quod hodie non seruatur, sed secundùm formā illius constitutionis j. *de elec.* quia propter eligere debent, si secundū illam volunt eligere.

¶ *Glo. seq. quærendo tractat, an Clericis inuitis possit. Episcop⁹ statuere, quòd eligantur: vnde ponit solutionem, quam in fine determinat.*

f ¶ *Constitutu.*] Licèt Episcopus possit subijcere vnam Ecclesiā alteri, vt j. *de excess. prælat. c. sicut vnire*, non tñ credo, quòd possit statuere, q vna Ecclesia eligat de alijs Clericis inuitis: qa hoc esset cōtra ius cōmune b. vt 17 q. vlt. c. vlt & 18.q.2. Abbatem, & j. *de lienatt suo iure. pat. c. nobis.* quia pacto priuatorū ius publicum nō tollitur. j. *de so comp. c. si deleg. iter.* j. *de test. amen. c. requisisti.* Nec aliquis ius publicum remittere potest aliquibus cautionibus, nec mutare antiquitus formā constitutam. ff. *de adm. tute. l. quidam decedens.* & ideo Papa postea interpretatur statutū. tñ ius istud præscribi pōt, vt quis teneatur eligere de certo loco: vt hic patet, & j. *de ver sig. l. Abbate.* & sic patet, quòd minùs iustus titulus dat causam præscribēdi. vt j. *de empt. & ven. c. peruenit.* ff. *pro emp. l. quod vulgo* ff. *pro leg. l. pro legato.* & l. *vlt.* & vere videtur iniustus, quia Episcopus nō potest tollere ius vnius Ecclesiæ, & dare alteri. j. *de re. Eccle. non alie. c. 1.* c Sed ex tali titulo potuit bona fide monasteriū Karofeñ. præscribere, vt alij monachi eligerēt de monasterio Karofeñ. & Episcopus solummodo cōcessit monasterio Karofeñ. quòd suū erat. s. confirmationē electionis: & ita ex hac præscriptione solā cōfirmationē habēt, vt probatur per interpretationē Papę vt j patet. *Ioan.* tñ credo quòd in ipsa fūdatione possit Episcopus cū Capitulo constituere de voluntate patroni, quòd illa Ecclesia esset alteri subiecta, & quòd Clerici instituendi sēper eligerēt sibi Prælatū de maiori Ecclesia, & quòd dicit suprà, quòd Episcopus non potest facere, quòd vna Ecclesia eligat sibi prelatum de Ecclesia alia, hoc intellige quādo Ecclesiæ sunt iam institutæ & dotatæ, & ab inuicem distinctæ & separatæ: quia illud esset contra ius commune. j. *de excess. Præla. c. ad hæc.*

g ¶ *Electio.*] Hîc sumitur *electio* æquiuocè d pro *confirmatione* & pro *electione*: vt j. patet. & hoc verum est si consuetudo non probetur: sed si probetur, propriè tenetur.

h ¶ *Interpres.*] ff. *de leg. & const. prin. l. si de interpretatione.* & *infrà de sepul. c. certificari.* & tacito consensu per desuetudinem lex abrogatur ff. *de leg. l. de quibus in fi.*

¶ *Gl. seq. primò ponit quæritur, qua nō pōt suspēsus secundo quærit, ponit duas opiniones, quæstionē declarat, & secundā op. approbat.*

i ¶ *Suspensis.*] Suspēsus enim non potest eligere nec eligi, vt hîc & j. *de elect. c. cum inter R. seniorē.* & j. *de ata. quod qua.* cu bona. &

† *Abbate Morinen.*

b *Et effusius Vacantis nō habentis de consuetudine quod sit infra cōtra licentia suo possunt tamen Ecclesia vnire vel donari potest. de reb. Eccl. nō alie. dudum. libro 6. clem. eo. tit. si vna Ecclesia & facit, quod diximus j. de transl. cap. 1. super glo. Ioan. And.*

Concor. text. cum verbis no. in constitutus. decret. dom. d Adde de æquiuocatione electionis, in l. cum glo. ff. de off. leg. melior de iure. in c. cum illis. in vet. electio. de præc. lib. 6.

ne.& ∫. de electi.c.post.elect. nec postulari potest, qui non seruauit mandatum. ∫. titu.proxi.c.1. in fi. nec beneficia conferre. ∫. de conc.praeben.c.quia diuersitatem. Sed nonne iudicare & praebendas dare est iurisdictionis? vtique. ∫. de elect.c.nosti.& c.transmissam. Nunquid suspensus potest excludi iurisdictione exercere? Dicunt quidam, quod Episcopus suspensus pōt excōmunicare, & praebendas dare: & respondent illi decre. quia diuersitatem, quod ille Eps erat ab officio suspensus & iurisdictione. Sed dicunt, quod Canonicus suspensus eligere non potest: quia cum sit suspensus, nihil officij agere potest: secus est in praelato. Sed contra istas est 24.q.1.audiuimus. Alij dicunt & melius quòd Episcopus suspensus non potest excōmunicare, nec interdicere, nec dare praebēdas. ∫. de exces. prala. c.vlt. arg. quamuis hoc potuerit post confirmationem, licèt adhuc nō sit consecratus. Ratio illa videtur: quia plus aufert ei suspensio, quàm contulerit consecratio: vt dici consueuit, plus tollit negatio, quàm ponit affirmatio: nam electus & confirmatus multa potest ex iis, quae pertinent ad officium Episcopale, quae perdit per suspēsionem: quia cōsecratio nō multum addit. ∫. de transl.c.inter corporalia. Et est simile sicut maritus post matrimoniū cōsummatū, nō potest iurare religionē, sed ante pōt ∫. de conuer.coniug.c.ex publico, sic Episcopus nō cōfirmatus pōt aliqua, quę tñ nō pōt cōsecratus. Sic vides in alio simile, scilicet in Archiepiscopum electus non pōt ante receptionē pallij tanquam Archiepiscopus Clericos ordinare, sed tñ potest antequā sit electus in Archiepiscopū: quia hoc non facit vt Eps. sed vt Archiepiscopus. ∫. de elect. quod sicut. §. praeterea. Praeterea beneficia conferre & etiā habere posse, competit ratione ordinis, & est enim consortiū 1.q.3. si quis obiecerit: & cui interdicitur vnū, & reliquū 81. dist. si quis sacerdotū. & c. eos qui. praeterea de hac suspēsione fuit obiectū & pbatum ex eo, quod dicit: quia nobis constitit &c. & licet obiectū à partibus non fuerit, iudex tñ qui debet electionē cōfirmare, ex officio suo debet inquirere de huiusmodi. ∫. de elec.c.nihil est. Et hęc quae dicuntur hic de his suspēsis intelligūtur de suspēsis ab homine & etiā à canone. Si verò aliquis esset suspēsus à canone: puta participādo cū excōmunicato, tunc bene pōt eligere & alia facere, quę sunt iurisdictionis, sed tamen scienter nō potest. haec probatur ∫. de cler. excommuni. ministr.c.si celebrat. quia mitius agitur cū lege, quā cum homine. ff. de arbi. l. Celsus. Satis pōt dici, q suspēsus posset excōmunicare q pōt absoluere excōmunicatū. ∫. de rescr.c.ab excommunicato ∫. de sen.excom. sacro. & c. cap. duobus. & qui pōt absoluere, pōt ligare. & econtra: cū nō sit priuatus à cōione fideliū, quare nō posset priuare aliū. & hoc dico de eo, qui nō est suspēsus à iurisdictione, vt suspēsus à canone sola participatione. Io. & Lau. hoc cōcedit, quòd suspēsus ab offi.tñ. potest excommunicare, & praebēdas dare & intelligūt illam decre. quia diuersitatem. cū erat suspēsus ab officio & iurisdictione. Ego aūt non credo q suspensus ab hoīe possit dare praebēdas: vt hic dicitur, licèt Lau. & Ioan. cōcedāt q possit excōicare, & praebēdas dare. ar. contra posset induci: prad. decre. si celebrat. q tñ intelligitur de excōicatiōe min. melior enī est opinio secūda. quia sicut excōmunicatꝰ aliū excōmunicare non potest, 24.q.1. audiuimus. ita eadem ratione nec suspensus ab homine aliū pōt suspendere. ∫. de exces. pral.c.vlt. Bern. ADDITIO. Et hoc propter mixturam officij & iurisdictionis, quae est, quam habet spiritualis iurisdictio ad officium, id est ordinem, & ipsius executionem. Ioan. And. in nouel.

a ¶ Cassauimus.] i. cassam nunciauimus. ∫. vt lit. non contes.c. acceperat cedens.

b ¶ Iuri cōmuni.] Similē interpretationē habes. ∫. de fid. instrum. c. cum dilectus. ver. caeterū. vbi enī aliquid iure cōi discrepare videt', reducēdū est ad ius cōe, si potest fieri, ne pereat, quia promptū est leges legibus concordare. C. de inoff. dote l. vnica. & Augustinus concordat Euāgelistas de poen. dist. 1. periculose. & etiā testes debent ad concordiā reduci, nec de periurio notentur ∫. de testi. c. cum tu. Sic enim facienda est interpretatio, vt nulli sit onerosa, & secundum ius. ∫. tit. prox. c. cum iam quae. & ∫. de praeb. c. ex ore. & ∫. eo. c. cum olim. Ita secundum quòd minus est captiosa. ff. de reg. iur. l. quoties in stipu. & hoc ita verū est, quòd ad ius cōe reducatur, si verba illa patiuntur, vt hoc verbum Electio eius pertineat ad fratres eiusdem loci & Capitulum Karosen. &c. Nam à verbis priuilegij non est recedendum vbi certa sunt. ∫. de priuile. c. porro & ∫. de decimis. c. ad audientiam. vbi enim verba nō sunt ambigua, non est locus interpretationi. ff. de leg. 3. ille aut ille. sed vbi sunt dubia, necessaria est interpretatio.[b]

b Theod. est in l. 1. Cod. de nox. act.

c ¶ Praeiudicet.] Praescripta videlicet, quoniam alias non praeiudicat. & in l. omnes populi. Quae consuetudo iuri praeiudicet, & quae non, dicetur ∫. eo. c. vlt. de caus. poss. c. cum Ecclesia. & ff. de iust. & iur.

¶ Hono. iiij. Parisien. Capitulo.

¶ *Capitulum sine Episcopo statuta seu consuetudines nouas facere, vel antiquas immutare non potest.*

CAP. IX.

Cum consuetudinis [d] vsusque longaeui non sit leuis auctoritas, & plerunque discordiam pariant nouitates: Auctoritate vobis praesentium inhibemus, ne absque Episcopi vestri consensu [e] immutetis Ecclesiae vestrae constitutiones & consuetudines approbatas, vel nouas [f] etiam inducatis: Si quas fortè fecistis, irritas decernentes.

Cum consuetudinis.] Tex. est notabilis & multum allegabilis, in quo primo ponitur duplex ratio determinandi. Secundò ibi. *Auctoritate* ponitur determinatio, quae primò prouidet circa futura. Secundò ibi. *Si quas.* circa praeterita.

CASVS. Canonici Parisien. irrequisito Epō suo, & sine suo consensu quasdam consuetudines Ecclesiae suae immutauerunt: & quasdam fecerunt de nouo: propter quod dicit Papa, quod auctoritas consuetudinis non est leuis, & nouitates quęque discordias inducunt. Vnde praecipit, quòd sine consensu Epi Canonici cōsuetudines non immutēt Ecclesiae nec nouas inducant, quod si fecerint decernit illas irritas & inanes. Not. q omnia facienda sunt in Ecclesia de cōsensu Episcopi & Canonicorum: nisi consuetudo sit in cōtrariū.

d ¶ Cum consuetudinis.] C. quae sit longa consuetudo. l. 2. & ∫. eod. c. vlt & ibi exponitur. & 11. dist. consuetudinis.

¶ *Glo. seq. obiicit, & soluit.*

e ¶ Consensu.] Bene dicit, consensu: quia sine ipsius consensu obtēto hoc facere non possunt. Sed videtur, quòd nō teneantur habere cōsensum, dummodo consilium & tractatum cum eo habeant. arg. de arb. c. cum olim. Sed hoc non est verum, quia illud obtinet ex forma arbitrij, immo Eps & Canonici vnum corpus & vnum collegiū sunt, ita quòd ipse caput, & ipsi Canonici mēbra. ∫. de his quae fi. a Prala. c. nouit. & est expressum quòd si aliquibus mandetur vt cum[c] consilio aliquorum aliquid faciant, eorum consiliū expectare tenentur, nec sufficit, quòd tantum requiratur. ∫. de elect. c. cum in veteri lege.

c De hac quaestione late Albericus tract. de agnoscen. assertio. q. 46.

f ¶ Vel nouas.] Nouitates enim sine causa inducendae non sunt: quia lex dicit quòd in rebus nouis cōstituendis euidens debet esse vtilitas. ff. de legi. & constit. princip. l. in rebus. arg. ∫. de constit. c. cognoscentes. & reprehenduntur qui nouitates inducunt. 11. dist. quis nesciat.

¶ Idem maiori & Burgen. de Rupella.

¶ *Non valet consuetudo per quam quis inducitur ad peccandum, vel bona propria dissipandum.*

CAP. X.

Ex parte vestra fuit propositum, quòd cum in patria vestra seruatae sint hactenus duae consuetudines abusiuae, quòd si indigena [g] vel extraneus, prodigalitatis vitio [h], vel incu

Ex parte.] Diuiditur in duas partes. Primò recitat duas cōsuetudines irrationabiles, quas secūdò reprobat ibi, *Tenore.* Ab. Sic. CASVS. In quadam terra seruabantur duę consuetudines. Prima erat, quòd si aliquis deueniret ad inopiam quocūque casu, siue aliquo modo amitteret bona sua, posset alienare bona vxoris suae pro voluntate sua. Alia fuit, quòd si vxor alicuius fidem violaret coniugij, & ipse eam propter hoc dimitteret, accipiebat dimidiam partem bonorum viri sui cum potius esset priuanda omnibus bonis mariti, ac etiam dotem suam perdere deberet. mandat Papa, quòd de caetero tales consuetudines non seruētur. Not. quòd turpes consuetudines non debent obseruari.

g ¶ Indigena.] i. inde genitus.

¶ *Glo. seq. instruit quis sit prodigus, &c. & ponit versus.*

h ¶ Prodigalitatis vitio.] Quod se esse virtutē saepe mētit 41 di. saepe. Prodigus est, qui dat dādā & nō dādā. Auarus qui tenet tenēda, & non tenēda. Largus mediū tenet inter vtrūque. Vnde versus.

Prodigus est animi vitio retinenda profundens.
Qui retinet cupidè & as deposcit, auarus.
Largus qui sumptum facit ex ratione libenter.[d]

a Prodigus, Auarus, Largus.

d Hostiensis inter parcum & largum ita distinguit parcus est, cui plus placent retenta, largus vero cui plus placent data. Vide Cic. lib. 2. de off.

Sed non videtur, quòd huic sit subueniēdū: quia culpa sua & vitio offi

incidit

incidit in egestatem. ff. quod met. cau. l. si mulier. 86. dist. in mu[...] facras. Et dignum est, vt male meriti egestate laborent. ff. de pos[...] l. bona fides. taliter enim non fuerat subueniendum hac ratione præmissa, & cum alterius læsione, sed eleemosynam dare possumus, ne pereat. 86. dist. in pasce fame morientem, &c.

a ¶ *Inmeras.*] i. negligentia, & ideo ei non est subueniendum, quia vigilantibus & non negligentibus iura subueniunt. j. de verbor. permuta. c. cum Vniuersorum. & j. de donat. inter dilectos. ff. ad Velle. in l. 2. §. verba. quia stultis non consueuit subueniri, sed errantibus. ff. de iuris & facti ignorantia. l. penultima. §. si quis sui. & C. si minor se maiorem dixerit. gl. si extrauagantis. & vulius esurienti panis tollitur, quam si securus de cibo institiã negligat. 5. quæstione quarta. non omnis. & 23. quæstio. quarta. nimium sunt inquieti. & ideo talis consuetudo meritò reprobatur.

† Adde pro interpretatione bis verb. verba profusa Voluntatis libito, text. cum ibi not. in l. Labeo ait. §. 1. de aff. & Ba. in extrauagante ad reprimendum.

ria [a], seu quocunque casu alio dissipauerit, vel amiserit bona sua, bona vxoris suæ tã mobilia, quã immobilia, pro suæ voluntatis libito † alienat [b]: & infrà. ¶ Et quòd si vir ducat vxorem, quæ fide coniugij violata committat adulteriũ, nihilominus ipsa medietatem omnium bonorũ, quæ fuerit vir adeptus, impudenter exigit, & improbè apprehendit, quæ potiùs priuanda esset omnibus viri bonis [c]: & infrà.

¶ Tenore præsentiũ declarámus, vos nõ teneri ad huiusmodi cõsuetudines obseruandas [d].

¶ Gregorius nonus.

¶ *Cõsuetudo nõ derogat iuri naturali seu diuino, cuius transgressio peccatum inducit: nec positiuo, nisi sit rationabilis & præscripta.*

CAP. XI.

CVm † tanto sint grauiora peccata, quantò diutiùs [e] infœlicem animam detinent alligatam, nemo sanæ mentis intelligit naturali iuri [f] (cuius trãsgressio periculum salutis inducit) quacunque consuetudine (quæ dicenda est veriùs in hac parte corruptela) posse aliquatenus derogari. Licèt etiam longæuæ consuetudinis non sit vilis [g] auctoritas: non tamen est vsque adeò valitura, vt vel iuri positiuo debeat præiudicium generare, nisi fuerit rationabilis [h]: & legitimè [i] sit præscripta.

b ¶ *Alienat.*] Quod de iure fieri non debet. ff. de fundo do. l. fundum. & l. lex Iulia. nec etiam propter dictum mariti bona mulieris sunt distrahenda. C. ne vxor pro mar. l. 1. 2. & tertia. C. ad leg. Iuliam de vi pri. l. prima. & j. de pign. c. ex litteris. in casu tñ aliquo distrahuntur bona mulieris pro viro: vt in causa primipilari bona mulieris pro marito obnoxia sunt fisco, si omnia bona mariti exhausta sunt. C. in quib. cau. pign. tacit. contra. l. fiscus. Nec valet alienatio fundi dotalis, etiãsi mulier consentiat. C. ad Velleia. Auth. sine à me. & in Auth. vt immobilia ante nup. do. §. si proprie. col. 5. Sed si iurauerit nõ cõtrauenire, tenet venditio. j. de iureiur. c. cum contingat. si sine vi & dolo præstitum sit iuramentum sponte. Cõstante etiam matrimonio in tali casu, cùm incipit vergere ad inopiam, mulier potest repetere dotem. C. de iure dot. l. in rebus. & l. vbi.

c ¶ *Bonis.*] Et etiam dotem suam propter adulterium perdere debet. C. de iur. do. l. si dotem. & C. ad leg. Iul. de adult. l. libertatem. & j. de do. inter virum & vxorem c. plerunque. vbi de hoc.

d ¶ *Obseruandas.*] Iuri contrarias, vt dictum est. Per primam cõsuetudinem inuitabãtur viri ad dissipãdum bona sua, per alteram mulieres promptiores erant ad committendum adulterium. arg. ff. pact. dotal. l. conuenires. talis compensatio non est admittenda.

CVm tanto.] Habet materiam amplam, & multum subtilem. Et habet duo dicta. secundum ibi, licèt. & quælibet pars potest subdiuidi. Abb. Siculus.

CASVS. In prima parte dicitur, q quãto ampliùs quis in peccato perseuerat, tanto grauius peccat. Vnde [1] contra ius naturale nulla cõsuetudo excusat: quia transgressio iuris naturalis inducit periculum salutis. Secundo dicitur, quòd consuetudo longæua non est vilis, tamen non valet, & præiudicet iuri cõmuni siue positiuo, nisi illa consuetudo sit rationabilis, & præscripta: quia tunc præiudicat iuri cõmuni in loco, vbi consuetudo seruatur. Not. contra ius naturale nulla consuetudo valet. Item contra ius positiuum præualet consuetudo rationabilis & præscripta.

1 Contra ius naturale nulla consuetudo excusat, et quare.

e ¶ *Diutius.*] Infra de sim. c. cum in Ecclesia. & j. de eo qui du. in matri. quam polluit c. cum haberet.

¶ *Gl. seq. recitatur per quæstionem, de quo iure naturali loquitur littera, & respondet, quod de illo, quod consistit in præceptis, &c.*

f ¶ *Naturali iuri.*] Quod immobile perseuerat. 5. dist. §. sed cum ius naturale. 25. q. 1. sunt quidam a. Et hoc verum est, quantum ad præcepta vel prohibitiones quæ moralia sunt, & non mutantur: vt non occides, non furtum facies, honora patrẽ. & c. 6. dist. non est. § his itaque. & naturalia quidem iura immutabilia sunt, ciuilia vero mutabilia Instit. de iu. nat. §. sed naturalia j. de consan. & affi. c. non debet. & ideo nulla consuetudo præualet, contra ius naturale, si etiam omnes homines de mundo cõtra facerent. 32. q. 7. flagitia. cuius ignorãtia neminẽ excusat. 1. q. 4. turbatur. §. notandum. & ibi nihil interest in vitio decipere vel decipi. 16. q. 1. si cupis. & de ignorãtia dr̃, quòd qui ignorat, ignorabitur. 37. dist. ideo. §. vt itaque. De ignorantia iuris naturalis & ciuilis tractatur in summa. 1. q. 4. § optandum. & ibi recurrendum est.

a Cõcord. tex. in l. si id quod. ff. de cond. inde.

¶ *Glo. seq. quærit obiiciendo pro insolubili, ponit primò opin. quam reprobat. secundo secundam, quam etiam reprobat. tertiò soluit.*

g ¶ *Vilis auctoritas.*] Sed quæritur, de qua cõsuetudine hîc intellexit Greg. Si dicis bona cõsuetudine, illam nulla cõ siue ius vincit, immò æquiparatur ei 11. dist. in his. si de mala, de illa nõ põt dici, q nõ sit vilis. Sup hoc dicũt quidã, q principiũ istius §. debet intelligi de bona consuetudine, & finis de mala: & ita diuersimodè intelligunt: sed hæc non fuit intentio legis vnde §. iste sumitur. C. quæ sit long. consuet. l. 2. & ideo inepte dicunt. Alij pro maiori parte exponunt litteram istam, nõ tñ est adeo valitura, vt iuri positiuo debeat præiudicium generare, supplent, generaliter nõ præiudicat iuri, sed in loco præiudicat iuri, vbi consuetudo seruatur. & iste intellectus planus & facilis est. Sed de hoc nulla dubitatio est, quòd consuetudo vnius loci iuri positiuo generaliter præiudicet omnibus locis. Et ideo sic debet intelligi lex illa, quam habes 11. dist. consuetudinis, quàm particularis consuetudo non est vilis, non tñ præiudicat iuri positiuo, nisi fuerit rationabilis, & legitimè sit præscripta & hæc expositio reprobat duas primas opiniones, quas facit hic Gregor. in fin. & sic intellige 11. distin. consuetudinis.

† Ad intelligentiam vide B. Thomã 1. 2. q. 97. art. 2 & Dominicum Sotum lib. 1. de iusti. & iure. q. 7. art. 2.

¶ *Glo. seq. quærit, & soluit, & soluendo ponit quatuor exempla, finis recitatur per aliam q. quam soluit alleg. 9 iura.*

h ¶ *Rationabilis.*] Et quam consuetudinem dices rationabilem? Illam dico rationabilem, quam non improbant iura. j. de causa poss. c. cum Ecclesia. & j. eo. c. cum dilectus. & j. de ver. sig. c. abbate, vt si quandoque admittantur aliqui ad electionem, ad quos non pertinet de iure communi, & de alio collegio, ista consuetudo non improbatur à iure, vt dicunt iura prædicta: & illa est rationabilis, quòd totum Capitulum eligat Canonicos sibi, & alios inferiores Prælatos irrequisito Episcopo. j. de elect. c. cum Ecclesia Vulterana, vel Eps solus hoc faciat j. de iis quæ fi. à pla. sine cõse. ca. nouit. licèt de iure vnum corpus sint. j. de iis quæ fi. à pla. sine consensu c. nouit. & de iure cõmuni deberet fieri ab omnibus cõmuniter ab Episcopo & Canonicis: vt quãdoque fit j. de cõcess. pb. post vlasin. Et illã dicerẽ rationabilẽ, q absentes nõ vocẽtur ad electionẽ, vt in multis locis cõtingit, vt in Tuscia. & in multis Ecclesiis. & huiusmodi consuetudines legitime præscribũtur, vt patet per prędicta exẽpla. Illã dico generaliter rationabilẽ, quæ non obuiat canonicis institutis. Irrationabilis est quæ improbatur à iure, qualis est illa j. de insti. c. ex frequentibus. & j. eo. c. cum venerabilis. & j. c. prox. & onerosa consuetudo, vt j. eo. c. 1. & j. eo. c. cum inter vos. & j. de re iudic. cum causa. & generaliter vbi aliquid sit contra neruum Ecclesiasticæ disciplinæ siue libertatẽ. j. de elect. c. cum terra. & c. sacrosan. & c. massana. [b]

¶ *Gl. seq. primò ponit 9. quæ requirũtur. vt cõsuetudo iuri præiudicet. & ab hoc recedere videtur in fi. gl. secundò quærit gl. quæ sit differẽtia, &c. & primo ponit vnã differẽtiã cõtra quã alleg. & remittit. Secũdo ponit aliã, quã approbat. Tertiò ponit duas alias.*

b Adde textum in Authent. casa. C. de sacrosanct. Ecc. & in l. de quib. & ibi Bal. ff. de leg.

i ¶ *Legitime sit præscripta.*] Spatio 40. annorum j. de causa poss. c. cum Ecclesia. & j. de præscri. c. audiuis. de hoc potestis habere multa iura. ea etiã solũ locũ habent in rebus Ecclesiasticis 16. qu. 3. c. placuit. §. quas actiones. Ad hoc vt ergo consuetudo iuri cõmuni præiudicet, requiritur primò quòd rationabilis sit, & quòd sit præscripta: vt hîc, & c. cum Ecclesia. Itẽ quòd ex certa scientia, & non per errorem sit inducta. ff. de leg. quod non rõne. & sciente illo qui potest ius cõdere. ff. de leg. l. de quibus in fi. Et quòd sit tale ius, quòd possit præscribi. Nã quedã sunt, quæ nõ possunt præscribi, saltẽ à laicis. j. de præscript. c. causã quæ. & c. cũ ex. officij. & c. cũ non liceat. Et quòd nõ sit contra ius naturale. 32. q. 7. flagitia. vel saltem quòd sit obtẽta in contradictorio iudicio ff. de leg. l. cum de consuetudine. & j. de ver. sig. c. Abbate. Item requiritur quòd sit vsus illa cõsuetudine, siue vicibus illis quibus vsus et eo animo vt intẽdas, siue credas te ius habere, & vt in posterũ id facias. ff. de itin. actuq. priu. l. 1. § Iulianus veste aut. & l. Glo. aliàs nõ prodest. vt ibi dr. & sic solæ vices nõ inducũt cõsuetudinẽ: q a nõ exẽplis, sed legibus iudicãdũ est. C. de sen. & interlo. om. iu. l. nemo. sed secundũ cõsuetudinẽ talẽ bene iudicaret, vt dictum est ff. de leg. l. nam Imperator. Itẽ requiritur, q maior pars populi vsa sit ea cõsuetudine ad hoc, vt secũdũ illã iudicetur: quia sicut minor pars populi nõ posset inducere legẽ: ita nec cõsuetudinẽ. Itẽ & illa cõsuetudo præiudicat iuri cuius nõ extat memoria hominũ. 3. q. 6. hæc quippe & j. de ver. sig. c. sup. quibusdam §. 1. & ff. de aqua quo ti. & æsti. l. hoc iure. §. ductus aquæ. & ff. de aqua plu. ar. in summa § idẽ Labeo. & ff. de prob. l. si arbiter. & sic vr̃ q difficile sit pbare cõsuetudinẽ & pscriptionẽ. Sed q̃ differẽtiã facis inter cõsuetudinẽ & præscriptionẽ? Illa põt assignari (vt q̃dã dicũt) q vbi cõ-

Quot requirantur ad hoc, vt cõsuetudo iuri cõmuni præiudicet.

tulo præsumitur, admitti posset probatio in contrarium, vt probetur indecentem fuisse, quod consueuit percipi. arg. [illegible] contrarium. [illegible] lib. [illegible] vbi præscriptio est non admittitur probatio in contrarium ad probandum indebitum fuisse. arg. [illegible] de præscrip. si diligenti. vbi dicitur, quòd bona [illegible] titulus [illegible] & ibi dicit, quòd [illegible] titulus, [illegible] C. de præsc. [illegible] credatur. [illegible] aliquid sibi deberi vel fieri ex consuetudine, debet allegare causam petendi: & tunc tenetur probare solum tempus, licèt nó [illegible] causam: & tunc non admittitur probatio in contrarium: & secundum hoc non videtur differentia inter consuetudinem & præscriptionem: quia in præscriptione quandoque probatur titulus. ita dicunt quidam, quia solum tempus nó est causa inducendæ obligationis, sicut nec tollendæ. ff. de act. & oblig. l. obligationum § placet. & hæc opinio magis placet secundùm Ioan. Alij dicunt, quòd sola consuetudo sufficit etiam sine causa. arg. j. de causa possess. c. cùm Ecclesia. & ibi de hoc. vbi verò aliquis est in possessione percipiendi aliquid, & ei quæstio mouetur: tuendus est in possessione, quousque probetur contrarium, scilicet indebitum: quia possidet ratione consuetudinis. 16. q. 4. volumus. nisi vi, precario, seu clam possideat, tunc qui dedit sua auctoritate potest reuocare. vt 16. q. 3. quia cognouimus. j. de [illegible] cum venissent. Item in alio potest esse differentia inter consuetudinem & præscriptionem: quia cósuetudo quandoq; debet[a] esse: [illegible] contradictorio iudicio populi, præscriptio verò nó. Item quia in cósuetudine requiritur, quòd maior pars populi vtatur illa, vt dictú est, in præscriptionibus non requiritur. Sic ergo intellige, quòd consuetudinis [illegible] est vilis auctoritas: tamen nó vincit ius positiuum illa particularis consuetudo in eo loco, vbi est cósuetudo, nisi fuerit rationabilis, & legitimè sit præscripta, túc benè vincit ius, & ei præiudicat concurrentibus prædictis in ea præscriptione: sed secundum hanc decre. satis sufficere videtur, si cósuetudo [illegible] modo sit rationabilis, & præscripta. Bern.

TITVLVS V.

De postulatione Prælatorum.

¶ Innocentius iij. Decano, & Capitulo Senonensi.

¶ Inpost[illegible]bilis est, qui violat interdictum. h. d. quoad tit. habet enim [illegible] alia dicta, quæ non faciunt ad tit.

CAP. I.

AD † hæc in beato Petro: & infrà. ¶ Cúmq; de facili non possetis in vnum locum & propositú conuenire; sed ad nos fuisset ab aliquibus appellatum[a]: tandem conuenientes in vnum, Altisiodoren. Episcopum in Archiepiscopum postulastis.

¶ Postulationem vestram per magistrum R. Precentorem vestrum, & per Abbatem sancti Petri exponentes, & petentes, vt faciendæ translationi pium præberemus assensum. ¶ Verum quoniam antequam idem magister ad sedem Apostolicam accessisset, nobis quasi pro certo cóstabat, quòd idem Episcopus interdicti sententiam non seruasset, quod etiam idem magister non negauit[b], in fratrum nostrorum præsentia requisitus à nobis, in ipsius Episcopi excusationem allegans[c], quòd sententiam latam seruare nullatenus tenebatur, quæ ad eius notitiam, nec per litteras nostras, nec per Cardinalem tunc Apostolicæ sedis legatum, qui eandem sententiam promulgarat, nec per deputati ad hoc executoris mandatum vel litteras peruenisse. & infrà. Quod nec sufficit, immò nec proficit ad excusationem prædicti Episcopi, cùm Cardinalis idem sententiam interdicti præsentibus multis solemniter, ac publicè promulgauerit[d]: & ea.

DE POSTVLATIONE PRÆLATORVM.

¶ Visò de iure scripto & non scripto: quia parum est iura condere, nisi sint ministri, qui eadem iura tueantur, vt in l. 2. ff. de ori. iur. § post originem. & in c. vbi periculum § præterea de elect. li. 6. *Ideò de ipsis ministris & eorum assumptione meritò erit videndum: & quoniam assumuntur altero ex tribus modis scil. per postulationem electionem, & translationem, ideò de omnibus istis [illegible] j. subiicit, & quia postulatio innititur gratia præmittit tit. de postul. prælatorum. Quid autem sit postulatio, vide per gl. c. v. [illegible] Abb. Sic.* *De hac materia habes 61. dist.* Osius. & c. nullus [illegible], & c. Episcopus. 63. dist. litteras. 71. dist. fraternitatem. [illegible] similibus.

AD hæc.] Diuiditur in sex partes. Nam in prima ponitur iniusta postulatio. In secunda ibi, *Postulationem*, postulantium petitio. In tertia: ibi, *Verum*, petitionis impugnatio. In quarta: ibi, *Quod nec*, excusationum reiectio. In quinta: ibi, *Nos igitur*, postulationis cassatio. In sexta: ibi, *Licet*, gratiosa eligendi vel postulandi permissio. Abbas Siculus.

CASVS. Ecclesiâ Senoñ. vacante, Canonici Senoñ. licèt ab initio in discordia fuissent, tandem conuenientes in vnum, Epm Altissiodo. in suum Archiepm postularunt: postmodum per magistrum R. precentorem suum petierunt à D. Papa, vt postulationé suam admitteret, & eidem Epo daret licentiam transeundi ad Ecclesiam Senoñ. sed D. Papa antequam dictus magister ad ipsum accederet, intellexit pro certo, quòd dictus Episcopus interdicti sententiam, quam D. Papa protulerat in terrá Regis Franciæ, non seruauerat, quod idem magister non negauit in præsentia D. Papæ requisitus, allegans quòd sententiam ipsam seruare non tenebatur, eo quòd non peruenerat ad notitiam ipsius Epi per literas Papæ, nec per literas legati, qui [illegible] publicauit, nec per alicuius executoris mádatú. insuper allegauit, quòd dictus Rex in Altissiodo. diocesi terram propriá nó habebat: vnde interdictum non extendebatur ad Altissiodo. diœc. super scribit Papa Senonen. Capitulo, dicens quòd prima allegatio non sufficit, nec proficit ad excusationem Epi Altissiodo. eo quod Cardinalis sententiam interdicti publicè promulgauit multis præsentibus. & sententia [illegible] in regno Franciæ publicè seruabatur: & quando aliqua constitutio publicè promulgatur, non est necesse, quòd singulorum auribus insinuetur, sed sufficit ad hoc, quod quilibet eam seruare teneatur, quòd est publicè promulgata. & quod ita sit, probatur per c. [illegible] vers. hic ponuntur. Ad aliam allegationem rei, ondet, quòd non valet: quia dictus Rex in Altissiodo. diœc. terram [illegible] dicitur [illegible] quia [illegible] mand[illegible] terra Regis Franciæ subiecit interdicto, & Cardinalis interpretatus fuit mandatum Papæ, & sententiam interdicti promulgauit in terram illam, quæ Regi tunc temporis adhærebat: & terra illa Altissiodo. adhærebat tunc ipsi Regi. præterea ex alia causa excusari non potuit, ex eo quod nouit Metropolitanam Ecclesiam suam seruare ipsum interdictum, & ipse eam seruare debebat. D. Papa his præmissis, qui secundùm Apostolú omnem inobedientiam debet punire, cótra [illegible] inobedientiam ipsius Episcopi prædictam postulationé repulit: & indignum, non propter postulantem Ecclesiam, sed propter [illegible] personá: cùm obedientia non prodesset humilibus, si contemptus contumacibus non obesset. In hac dicit, quòd cùm hominem postulassent indignum, potestatem amiserant eligendi: de gratia tamé cócedit eisdem, vt de persona idonea Ecclesiæ Sen. neñ. debeant prouidere. Nota ea, quæ publicè fiunt, nulli licet ignorare. Item quod metropolitana Ecclesia seruat, Suffraganei debent obseruare. Item omnis contumacia est punienda. Item qui non seruauerit interdictum, ineligibilis efficitur. Ber.

a ¶ *Appellatum.*] Quæ appellatio non tenet, nisi causa iusta fuerit allegata. j. *de elect. c. cum nobis in prin. & j. de appel. c. vt debitus.*

¶ *Glo. seq. ar. alleg. quatuor iur. alleg. duas leges in contrarium, & remittit.*

b ¶ *Non negauit.*] Per hoc videtur, quòd cófessio[b] procuratoris dño præiudicet j. *de capel. monac. c. dilectus. & de re iud. c. suborta.* sicut & confessio aduocati j. *de confi. c. cum olim. & j. de appellatio. c. cum causa. contra. ff. de interrog. act. l. si sine. § si defensor.* aliàs est lex. ille. *§. si defensor. & ff. de confess. l. certum. § penult.* Quòd confessio procuratoris siue factum præiudicet ipsi dño, dicitur j. *de causa possess. cum olim & j. vt lite non contest. c. 1.* vbi ponitur hæc materia. ADDITIO. Petrus dicebat, quòd ille non fuit procurator postulati, sed postulantium. Ioan. And.

¶ *Glo. seq. obiicit per tres rationes, & soluit.*

c ¶ *Allegans.*] Hæc allegatio b[illegible] videtur quia quilibet præsumitur ignorans, nisi probetur sciens *ff. de proba. l. verius.* [illegible] decretum non ligit ignorantes. *ff. de decr. ab or. fa. l. vlt. & 82. dist. proposuisti circa fin. & argu. j. de consti. cognoscentes*; immo non sufficit denunciare procuratori. *ff. de pet. hær. l. item veniunt. § petitam.* Sed non est ita: quia cum publicè sententia illa fuerit promulgata, eam ignorare non potest neque debet, & præsumitur eam scire. 12. q. 2. qui & humanus. & in dist. quod dictis ar. *ff. de inst. act. sed & si pupillus. § proscribere. & ar. j. de præsump. c. quanto.* Vbi enim allegatur ignorantia circa ea, quæ plerique sciunt, & quæ publicè fiunt, non creditur ei, nisi hoc probetur. j. *de elect. c. innotuit. ver. nec probare cogimus, &c. j. qui ma. acc. pos. cum in tua. & j. de sent. exc. si verò. 24. q. 2. in lectum*[c]. Sed vbi circa ignota allegatur ignorantia, non cogitur probare ignorantiam. *ff. de admin. tut. l. hoc autem.*

¶ *Gl. seq. allegat 4. concor. ex quib. in fi. concludit. in medio soluit vnam legem contrariam.*

d ¶ *Publicè promulgauerit.*] Sufficit edicta apponi in publico, & si ad citatum non perueniat. *arg. de do. & conti. causam quæ. arg. ff. de dam. infect. l. 4. § quoties. & c. de [illegible] excep. vt perfectius. & c. de iudi. l. properandum. §. & si quidem.* Nec obstat *ff. qua. sen. si ap.*

b *Fortè insurgens ex taciturnitate: quod videtur vel [illegible] quid expeditum est de confe. c. 2. libro 6. Ioan. And.*

i *Decretum non ligat ignorantes.*

c *Concord. text. [illegible] glosam legula. ff. de [illegible] & fact. ign. & l. sed [illegible] §. 1. cum glo. ff. loca.*

ff. appel. recipi. l. 1. §. *item cum ex edicto.* quia ibi edictum non fuit solenniter propositum: & id. ō non excusatur, nisi probaretur cōtrarium, vt dixit in gl. hæc allegatio immo videtur sufficere, q per solam famam ad ipsum peruenerit. j. *de sen. exc. c. cum desiderē.* §. *secundo quæstioni.* Et si dubitaretur, quia solummodo per famam intellexit: in tali dubio debuit potius seruare sententiam interdicti, quàm Ecclesiastica sacramenta postea contractare. j. *de cle. exc. mini. illud.*

a ¶ *Solenniter editur.*] Vt expressè legitur in *Authen. vt fac. no. consti. circa princ. coll.* 5. vbi dicitur, quòd post duos menses nullus habet excusationem, si velles ignorantiam allegare. nisi vt dicitur in illa gloss. hæc allegatio.

b ¶ *Canonica.*] 16. *dist.* quod dictum.

c ¶ *Terram propriam.*] Bona fuit interpretatio Cardinalis: quia cū diceret: *terram suam* relationem facit ad ipsum domini appellationem, & cum dominio [illegible] alterius [illegible] de domino intelligendum est. *ff. de reb. cre. l.* 2. §. *in lucum.* hic tamē largè intelligo, & ad omnes terras, quæ tunc Regi adhærebant præstando auxilium. & est simile *ff. de verb. sign. l. liberorum.* sicut excommunicatio extenditur ad illos, qui præstant auxilium excommunicato. j. *de sen. excom. c. nuper.* & *c. si concubinæ.* vel quia terra illa erat de iurisdictione ipsius, licet proprietas Regis non esset: & ideo regem in totum propter contumaciam suam fuit suppositum interdicto. j. *de off. dele. c. sane.* & j. *de sponsa. c. non est nobis.* & j. *de tu. dia. nimis.*

¶ *Gls. seq. alleg.* 3. *iura in contrarium sola distinguendo [illegible] interpretationem.*

d ¶ *Interpretatus.*] Nota, quod Il. gatus interpretatur mandatum D. Pa. *ext. ar. contra.* j. *de sen. exc. c. [illegible] aliam.* & 11. q. 2. *c. sicut.* §. *ex his omnibus.* & *C. de leg. l. fi.* & j. *de iudi. c. cum venissent.* de hoc hic sol. Vnde nota, quædam interpretatio est generalis, & necessaria, & redigenda in scriptis, vt Principis, vt dicunt iura hic signata in contrarium. Alia est generalis & necessaria, sed nō est in scriptis redigenda, vt consuetudines. *ff. de leg. l. si de interpretatione.* & j. *tit. proc. c. cum dilectus.* & hic nihil. Alia non est generalis, sed necessaria & in scriptis redigenda, vt iudicis. *ff. de leg. l. non possunt. arg. l. nam & ait.* Quod possit iudex interpretari dictum suum, est arg. *ff. de iudi. l. Paulus.* vbi potest supplere, quæ desunt sententiæ, ne interpretaretur sed praetor potest. *ff. de Præt. stipul. l. in Prætoris.* Et alia est quæ nec generalis nec necessaria, nec redigenda in scriptis, vt magistrorum. *Cod. de profess. & Con. stantino l. vnica, lib.* 12. Interpretatio Principis ius facit quoad omnes. j. *de consti.*

e ¶ *Metropolitanam.*] 11. *dist. de his.*

f ¶ *Inobedientiam.*] 11. q. 3. c. 1.

g ¶ *Vlcisci.*] In nō potius deberet parcere, cuius sanctitas ignoscendi gloriam deseruit. *C. de Episc. & cleric. l. si quis in hoc genus.* vnde dictum fuit de Cæsare:

Qui vincis semper, & victis parcere possis:
Parcere prostratis scit nobilis ira leonum.

Additio. Ad hoc 45. *dist. disciplina.* & alibi: *Parcere subiectis & debellare superbos.* & alibi: Sicut bellanti & resistenti, & c. 23. q. 3. *noli.* in fine Host. & Seneca *lib. de virtutibus. Honestum ignominiam vindictæ genus ignoscere.* Ioan. And.

h ¶ *Obedientia.*] 2. q. 5. *quanto.*

i ¶ *Contemptus.*] Nā facilitas veniæ incentiuū tribuit delinquēdi. 23. q. 4. *est iniusta.* & j. *de vi. & hone. cleri. cap. vt clericorum.*

Idem interdicti sententia in regno Francorū iam à multis publicè cœperit obseruari, nec sit necessarium, cum cōstitutio solenniter editur [a], aut publicè promulgatur, ipsius notitiam singulorum auribus per speciale mandatum, vel literas inculcare: sed id solum sufficit, vt ad eius obseruātiam teneatur, qui nouerit eam solenniter editam, aut publicè promulgatam: cùm & cōtra quosdam, qui Sardicen. concilium non seruabant, tanquam illud nō habuerint, aut perceperint, canonica [b] tradat auctoritas, quod eius nō facilè facultas credendi tribuitur: cum idem penes illos in suis regionibus actū fuerat & receptum. Nec valet, quòd in Altissiodoren. diœcesi dictus Rex terram propriam [c] dicitur nō habere, cùm nos terram totam Regis ipsius subiici mandauerimus interdicto, & Cardinalis nostrum interpretatus [d] mandatum, in terram illā sententiam promulgauerit, quæ regi tunc temporis adhærebat: & infrà. ¶ Non inde liquidò constat sæpedictum Episcopum sufficienter excusari non posse, quòd suam metropolitanam [e] Ecclesiam generalis interdicti sententiā & recepisse nouerat, & seruare: & infrà. ¶ Nos igitur, qui secundùm Apostolū prompti sumus inobedientiam [f] omnem vlcisci [g], eiusdem Episcopi Altissiodorensis inobedientiā attendentes, ac nihil obedientia [h] prodesse videretur humilibus, si contemptus [i] contumacibus non obesset: cùm iuxta canonicas [k] sanctiones quædam sint culpæ, in quibus culpa est relaxare vindictam, postulationem huiusmodi, nō propter postulantem Ecclesiam, sed propter postulantem personam [l] repulimus vt indignam. ¶ Licèt autem ex eo quòd hominē, qui vestro non conueniebat proposito, postulastis [m], cùm vos interdicti sententiā seruaretis, & ipse eam cōtemneret obseruare, perpensa vobis facile abuti fueritis potestate, ac ideo vos ea nō immerito priuare [n] possemus [o], de solita † tamen benignitate concedimus [p], vt vobis per postulationē, seu electionem canonicā de persona congrua consulatis.

¶ Idem Hostiensi E. rs. Apost. sed. leg.

¶ *Qui postulationem cassatam vitio personæ innouat, est eligendi postulandi potestate priuatus.*

CAP. II.

Gratum † gerimus, & infrà: ¶ Accepimus ex literis tuis, q. Canonicis Senonen. quorum postulatio nostra fuit auctoritate cassata [q], licèt cassationis literas suppressissent in fraudē, vt canonicè ad electionem procederēt, mādauisti, & infrà. ¶ Cùmq; plures eorū postulationē cassatam [r] à nobis innouare denuò nitterētur [s], quidam verò Episcopum

k ¶ *Canonicas sanctiones.*] 18. di. quia sunt culpæ. & quia maleficia impunita remanere non debent. j. *de sent. excom. c. vt famæ.* & *ff. ad leg. Aquil. l. ita vulneratus.* & *ff. de solu. l. Stichum.* §. [illegible]

l ¶ *Personam.*] Ex hoc videtur quia vitium fuit maioris, & non eius. *ff. ad leg. Aquil. l. si servum.* §. *si calciem.* Et ita habes hic, q qui non seruat interdictum, ineligibilis est, nec potest postulari. Et posset dici, quòd est irregularis & suspensus, ideò nec eligere debet nec excōmunicare, nec beneficiū conferre potest quia clauis Ecclesiæ contemnit. j. *de cler. præb. vlt.* vbi est [illegible].

m ¶ *Postulastis.*] [illegible] in primo [illegible] *vt li.* [illegible]

n ¶ *Priuare.*] Ergo sic constitutum, vt contra. Lateranen. j. *de elect. c. cum in cunctis.* quia [illegible] inter indignum eligentes, eligendi potestate te noscuntur priuatos, & ad [illegible] tenditur, vt hic. & j. *de e.* [illegible] *bona.* [illegible] per postulationem peruenitur ad electionem. *arg.* j. *de consti. cap. nam concupiscentiam.* & *ff.* [illegible] *de spon.* [illegible] vel [illegible] men est cum postulatur illegitimus vt dispensetur cum eo, vel legitimetur. 56. *di. c. Cenomanensem.* & j. *de elect. c. innotuit.*

o ¶ *Possemus.*] Ji. priuati essent.

p ¶ *Concedimus.*] Per d. officium iudicis & de est gratia, non de rigore. contumaci enim & delinquenti potest iudex remittere pœnam de gratia. & j. *de off. deleg. c. consuluit.* vbi dicit, non per gratiam et benignitas indicantis subueniet. & j. *de offi. leg. c. illo specialis dilectio.* bene dicit *concedimus.* quia quod non poterat de iure communi, concedit ei per priuilegium, vt patet in capitulo sequenti.

Gratum.] Continuatur hoc c. ad præcedens tractatum, de illa materia. Diuiditur in duas partes. nā in prima ponitur narratio duplicis postulationis, & alterius admissio, ac alterius derogatio. secundo ponitur papalis approbatio, ibi. *Nos igitur.* Abb.

Casvs. Canonici Senonen. receptis literis cassationis postulationis prædictæ fraudulenter suppresserunt literas ipsas, legatis tamen Apostolicis, sed. qui super hoc mandatū Apostolicum receperat, mādauit canonicis prædictis, vt ad electionē procederent canonicè celebrandā. quidam canonici Senon. postulatū nec cassatum à D. Papa iterū innouarunt, quidam alij canonici licèt essent numero pauciores, postulauerunt Episcopū Cameracēn. Cardinalis intelligens, quòd illi qui postulationē cassam innouarant, essent eligendi seu postulandi potestate priuati, & ideo alij alij (licèt pauciores numero essent) postulandi auctoritas est deuoluta, postulationem factam de Episcopo Cameracēn. potentius admisit & Papa prædictum Episcopū Cameracēn. à vinculo absoluit, quo tenebatur Ecclesiæ Cameracēn. & confirmauit facta legati. Nota, quòd per legatum indignum qui postulat, amittit potestatē eligēdi, & postulandi ad alios licèt pauciores numero ius deuoluitur.

q ¶ *Cassata.*] s. *prox.*

r ¶ *Cassatam.*] non admissam.

s ¶ *Nitterentur.*] Postulando eundem Altissiodo. & malè: quia ex quo aliquis non electus vel postulatus cassatur vitio personæ, non est iterandus ad eandem j. *de electio. c. super eo.*

¶ *Gls. seq. quærit, arg. ponit op. ... demum soluit, & alleg. 20 contrarium respondet.*

Margin notes:

† *Ad intelligentiam vide B. Tho. 1. 2. q. 90. ar. 4. Sotum l. 1. de iust. & iure q. 1. a. 4. Alfonsum Castro* [illegible] *l. 1. de potestate legis pœnalis c. 1. & Fernādum Vasquium l. 1. controuersiarum illustr. c. 44.*

a *Similis est gloss. in §. ex his. in q. 1. Spes in tit. de leg. §. superest. versi. delegatus. & quoque, & in §. nūc ostendenda.*

b *Concord. text. in l. fi. cum dicit sibi subiecti. de admi. & in l. 3. §. de. ff. ad calu.*

c *Hæc non est glos. Bernardi, nec habetur in antiquis exemplaribus.*

† *In aliquot manuscriptis deest tamen benignitate sedis Apostolicæ concedimus.*

† *Cap. 2. eo. tit. in 3. compilatione.*

d *Hæc non est glos. Bernardi, nec habetur in antiquis codicibus.*

a ¶ *Pauciores*

Cameraceñ. in Archiepiscopum postularēt, vt intelligēs eos, qui cassationē nostrā quodammodo reuocare volebāt, eligēdi priuilegiū amisisse, quia concessa sibi ex Apostolicæ sedis benignitate abuterentur temerè potestate, ac ideò ad alios licèt pauciores[a] numero, quantùm tamen ad hoc pertinet, consilio saniores, eligendi vel postulādi deuolutā esse licentiam prædictū Cameraceñ. ad eorum instantiam in pastorem auctoritate fretus Apostolica prouidisti[b]. ¶ Nos igitur à solicitudine Cameraceñ. Ecclesiæ ipsum reddidimus absolutum: quo à te de mandato nostro factum est, auctoritate Apostolica confirmantes.

¶ Idem † Clericus Raueñ. Ecclesiæ.

¶ Postulatio per quam priuata vel minor vtilitas communi vel maiori præfertur, vel quæ fit à minori, quàm à tertia parte collegij, admitti non debet.

CAP. III.

BOnæ † memoriæ Guil. Archiepiscopo vestro viā vniuersæ carnis ingresso, quidam vestrū sanctæ Praxedis presbyterum Cardinalem: quidā verò Imoleñ. Episcopum postulauerūt: & infra. ¶ Nos igitur auditis quæ de facto, & de iure fuerant allegata, plenius etiā pro vtralibet partiū curauimus allegare[c]: considerauimus † verò, quòd eiusdē Cardinalis præsentia vtilior fit non solùm Romanæ, sed etiā Ecclesiæ generali[d] tā apud Apostolicā sedē, quā apud Ecclesiam Rauennatem; vnde non immeritò præferentes speciali vtilitati communē[e], & minori maiorē, prædictum Cardinalem postulationi vestræ non duximus concedendum. ¶ Attendentes autē ex altera parte, quòd prædictus Episcopus a minori, quàm tertia parte fuerit postulatus: & quòd Apostolica sedes postulationes huiusmodi nō consueuerit in tanta diuisione[f] ac cōtradictione recipere: cùm etiā quando aliquis ab aliis vnanimiter postulatur, ad admittendam postulationem eorum, non tam ex

a ¶ *Pauciores.* Hic patet, quòd si maior pars delinquit in electione eligendo vel postulando indignum, electio deuoluitur ad alios, licet numero pauciores. *j. de elect. c. bonæ 2. & c. cùm in cunctis. & c. cum tantum.* Sed quid si omnes delinquunt præter vnū, nunquid ille vnus poterit eligere? Videtur quòd sic: quia Vniuersitas remanet in vno, sine ius Vniuersitatis. *ff. quod cuiusque vniuers. l. sicut municipum. §. & 65. dist. si forte.* Et dicit lex hominibus coactis sic accipere debemus, vt siue vnus solus vim fecerit, siue etiam hominibus coactis, quantum enim ad verba non refert an solus vim fecerit, an hominibus coadunatis: quia adhuc nō deficiunt verba. *ff. vi bonorum rapt. l. ait prætor. §. homines.* sic siue vnus solus sit siue plures, ille potest eligere. Ioan. dicit[a], quòd vnus solus non potest eligere, & in eo solo non potest ius illud retineri: & inducit ad hoc *j. de elect. cap. 1. & 10. q. 3. vnio. & ff. de verb. sign. l. Neratius.* quia cū duo siue tres faciunt collegium, qui debent sibi eligere prælatum, non potest hoc esse in vno, cū iam desinat esse collegium, sicut grex desinit esse, si vnum tantum animal remansit de grege. *ff. de lega. 1. l. si grege.* & ad hoc inducit etiam *65. dist. si forte.* quia si vnus solus Eps remanet in prouincia, debet ipse alios conuocare ad consecrandum electum: vt *j. de elect. c. bonæ.* Tu dicas, quòd vnus solus potest eligere, & ius eligendi remanet in vno solo per iura primò inducta. Et iura, quæ inducit Io. non contradicunt. Primò illud *c. si forte.* non tradicit, quia ipse solus non potest aliquem consecrare, immò ad minus debent esse tres, & est de substantia consecrationis, ita quòd aliàs non esset consecratus. *66. dist. porrò.* vbi forma cōsecrationis traditur, sed ad illa sola, quæ solus facere potest, non vocabit alios. Et illa decre. bonæ. non contradicit, quia cùm prima electio non esset nulla ipso iure, immo ille H. qui solus eligit, secundò eam poterat confirmare: vt *j. de elect. c. quod sicut.* nō debuit procedere ad secundam, nisi prima cassata: quod si fecisset, debebat postea solus eligere, vt videtur propter culpam illorum. Sed in casu illo dicit Ioan. quòd non deuoluitur potestas eligendi ad contemptum: sed tunc quando eligunt indignum, satis potest dici, quòd propter talem contemptum non deuoluitur ius eligendi ad contemptum: quia non tantùm peccant illi, qui contemnunt, quantum illi, qui eligunt indignum[b]: & sufficit, quòd cassetur electio: quia non est nulla, in quo casu tantùm priuantur. *j. eo. prox. c. cùm in cunctis.* Sed debent tunc priuari per sententiam, sicut quando peccatur in forma. *j. eo. prox. cap. quia propter & c. bonæ.* Alia iura quæ dicunt, quòd desinit esse collegium, non contradicunt, quia licèt collegium desinit esse collegium omnibus mortuis, præter vnum: nihilominus ius collegij siue vniuersitatis remanet in illo per legem, sicut municipij. *§. vlt.* & hoc dicunt Laurentius, Vincentius & Tancredus.

b ¶ *Prouidisti.*] De nostro speciali mandato, aliàs non posset illum transferre. *j. de offic. leg. c. nisi specialis. & c. quod translationem.* & ideò bene dicit, *prouidisti.* non enim debuit dicere, *confirmamus:* quia nihil est, quod confirmaret, cum per postulationem nullum ius acquiritur. *j. eod. cap. penult.* Sed debet dicere superior [postulationem admittimus, vel postulationem vestram non duximus admittendam] *j. eod. c. prox. & s. eod. c. prox.*

B*onæ memoriæ.*] Diuiditur in tres partes. In prima ponit duas discordes postulationes. In secunda: ibi, *Nos igitur.* vtramque repellit, causam exprimens. In tertia: ibi, *Mandantes.* monet nouam prouisionem fieri. Abb. Sic.

Consuetudo est in Ecclesia Rauennate, quòd mortuo Archiepiscopo significant hoc Papæ, sed de ipsius mandato eligunt, aliter sine mandato ius eligere non est moris.

CASVS. Vacante Ecclesia Raueñ. canonici illius Ecclesiæ Epm Imoleñ. postularunt, quidam verò postulauerūt S. Praxedis presbyterum Cardinalem. postulationes istæ delatæ sunt ad sedem Apostolicam. Papa audiens allegationibus hinc inde tam de iure quàm de facto, etiam allegauit plenius pro vtraque parte, considerans quòd præsentia Cardinalis esset vtilior non solum Ecclesiæ Romanæ, verum etiam tam generali Ecclesiæ quàm Rauennati; ideò Papa volens præferre communem vtilitatem priuatæ, & maiorem minori, postulationem Cardinalis non admisit: ex alia parte considerans quòd Eps Imoleñ. à minori, quam à tertia parte fuit postulatus, etiam huiusmodi postulationes in discordia factas Romana Ecclesia admittere non cōsueuit: quia quando etiā in concordia fiunt, non tam ex iure, quàm ex gratia mouetur, postulationem Imoleñ. Episcopi non admisit, mandans Capitulo Raueñ. vt in personam idoneam conuenire procurent. Nota quòd iudex potest supplere de iure & de facto, quod aduocati omittunt. Item communis vtilitas præferri debet priuatæ. Item postulatio & iuri & gratiæ innititur.

¶ Glossa sequens recitatur per quæstionem, an iudex de facto supplere debeat? & ponit duas opiniones, & primam approbat respondens ad legem contrariam.

c ¶ *Curauimus allegare.*] Si ergo patet, quòd iudex potest supplere, quæ aduocatus omittit. sicut Papa hic supplet, & *C. vt quæ desunt aduoc. iudex sup. l. vnica.* & de iure debet supplere, & non de facto: nisi tale sit factum, quod iam sit ei notum vt iudici, prout dicit dominus Azo. Alij etiam dicunt, sicut Placen. quòd etiam de facto, & inducunt ad hoc *ff. de pet. hære. l. vltima.* Sed primum verius est, quòd de tali facto supplere tantùm debet, quod est ei notum tanquam iudici[e]. *arg. C. de appel. l. vlt. in fi. 1 resp.* & est *arg. Instit. de act. §. si minus ff. de adil. edict. l. bouem. §. aliquando.* Et debet supplere vt iudex sedendo & non stando, ne aduocati officium tumat. *Cod. de postulan. l. quisquis.* inducendo legem, vel decretum, vel decretalem. Inuenio quòd quandoque iudex supplet altera parte absente. *C. de temp. appellatio. l. 2. §. vltimo. & C. de appella. l. vlt. in prin.* Sed vtraque parte præsente supplere non debet, nisi in casu propter publicam vtilitatem repellendo militem à procuratione etiam tacente altera parte. *ff. de procuratori. l. filiusfamilias. §. veterani. & C. de procurat. l. militem.* Et lex, quam inducit Placenti *ff. de petitione hæredita. l. vltima.* non obstat: quia potius consulitur illi iudici officio, quam iure ordinario. Et est simile ei, quod dixi de milite. Nam si iudex ex officio suo, si scit aliquem excommunicatum publicè, ipsum debet repellere ab agendo, etiamsi ab aduersario non excipiatur. *j. de exceptionibus. c. exceptionem.* & sic officio iudicis consulitur aduersario: sicut *in l. de petitione hæreditatis. l. vltim.* & hic Papa supplet ex officio suo, & *j. de electio. c. cùm nobis olim.* vbi de hoc dicitur: quare in hoc casu officium iudicis locum habet.

d ¶ *Generali.*] Arg. quòd Papa & Cardinales curam & solicitudinem gerant pro statu Ecclesiæ generalis: & Imperator, vt subiecti quietè viuant, noctes ducit insomnes. *in Authen. vt iud. sine quoque suffrag. in prin. coll. 2.* & idem dicit, Voluntarios labores appetimus, vt quietem aliis præparemus. *in Authen. vt diuinæ iuss. subscriptionem habeant gloriosissimi quæstoris. in princ. coll. 8. j. de rest. spolia. c. frequens. & de except. c. vltimo.*

¶ Gloss. seq. alleg. quatuor concord. & soluit quatuor iura contraria.

e ¶ *Communem.*] Et ita publica vtilitas præfertur priuatæ. *7. q. 1. scias. & ff. pro socio. l. actione. § Labeo. & C. de cadu. tollen. l. vnica. §. penult. & in Auth. de restit. & ea quæ parit. §. ea enim quæ communiter. col. 4.* & hoc verum est: cùm in communi vtilitate priuata includitur: sicut fit in prælaturis: aliàs quilibet debet propriam vtilitatem præferre communi. *arg. 19. q. 2. duæ sunt, inquit, & 33. q. 5. si non licet. arg. C. de seruis. l. præses. & ff. de arbor. l. licet autem.*

¶ Glo. seq. obiicit, & soluit.

f ¶ *In tāta diuisione.*] Ad hoc enī, vt postulatio præiudicet electioni, requiritur, vt numerus postulātiū sit duplo maior numero eligentium,

a Ex Gl. hic pro red... [illegible]

† Alias ita: Idem clerici Rauen.

† Cap. 120. inter alias exemplar.

b Adde, quod eligens indignum videtur scienter tacere. ff. de contr. emp. l. si patronus. per Bar.

† Alias ita: considerantes igitur.

c Vt quod scriptum est in attestationibus vel aliis actis secundum Inn. 3. eo. ti. c. 1. alleg. de cor. vitia. c. 1. forte propter id, quod ibi dicam super verbo, scandalo, nō de eo, quod est ibi notū; vt Deo, vel vt hominis. de offi. ordi. si sacerdos. Ioan. And.

† Iudex quo modo excōmunicatū ab agendo repellere debet, etiamsi ab aduersariorum excipiatur.

Publica vtilitas priuatæ debet præferri.

gentium. ῑ. *de elect. c. scriptum est.* de hoc tamen dicas secundùm quod not. ῑ. *eo. prox. c. scriptum.* in gl. quæ incipit *Hic dicit Papa.* Videtur tamen, quòd minima pars eligentium deberet præferri multis postulantibus: quia postulantes soli gratiæ innituntur, vt hic. Sed eligentes iure cõmuniuntur, similiter & electus. sed hoc non est verum. nam patronus laicus in præsentando soli gratiæ innititur. *16. q. 2. si quis Episcopus.* & tñ iniuria sit præsentato, si non admittatur. *17. q. 7. decernimus. &* ῑ. *de iure pat. c. pastoralis.* gratia ergo sit postulato, si idoneus iniuria, si repellatur. *ff. de aqua quoti. & æsti. l. 1. § pen.* vnde non solùm postulato, sed postulantibus fit iniuria, si postulatus est idoneus & repellitur. *ff. qui satisd. cog. l. si vero in fi.* Alia ratio potest melior assignari, qui huiusmodi videtur. licèt eligentes nitantur iuri, & postulantes gratiam non debent præferre electores ex quo sunt minima pars Capituli: quia nunquam tenet electio nisi fiat à maiori parte Capituli ῑ. *de elect. c. Ecclesia vestra & c. Cumana.* ita tamen qđ maior pars non peccet: vt ex hoc ipso iure priuetur: quia tunc valet electio minoris partis Capituli. ῑ. *cap. prox.*

† *Aliàs: mouebamur.*

† *Aliàs: Canonice.*

† Cap. 4. eo. tit. in 3. compilatione.

iustitia, quam ex gratia[a] moueatur †, postulationem ipsius non duximus admittendam. ¶ Mandantes, quatenus cũ his, qui vocem[b] in electione habere noscuntur, per electionem, postulationem seu nominationem[c] canonicam in personam idoneam conuenire curetis.

¶ Idem Præposito, & Cap. † Strigoñ.

¶ *Archiepiscopus in Archiepiscopum postulatur. Ex quo postulatio præsentata est Papæ, non possunt postulantes ab ea recedere: sed debet superioris iudicium expectari. h. d. quoad titulum.*

CAP. IV.

ij BOnæ† memoriæ Gul. Archiepiscopo vestro viam vniuersæ carnis ingresso, cùm in Colocensis Archiepiscopũ postulandum à nobis contulissetis[d] vnanimiter vota vestra, Suffraganei Strigoñ. Ecclesiæ Quinque Ecclesieñ. Episcopus † videlicet & quidam alij postulationi vestræ se opponere curauerunt asserentes, quòd eis contemptis[e], qui ius habebant eligendi vobiscum, postulatio eadem fuerat attentata, licèt vestri nuncij proponerent ex aduerso, quòd super præficiendo vobis Pontifice, † de gratia[f] multotiès Suffraganeorum fuerat requisitus assensus, sed ipsi vobis consilium denegauerunt. ¶ Nunciis igitur in nostra præsentia constitutis, & proponentibus aduersariis quædam alia contra postulationis vestræ processum, quia nobis de propositis non constabat, ita duximus prouidendum, vt si Suffraganeis persistentibus in cõtradictione sua, vos † postulationi vestræ velletis instare, per procuratores idoneos ad sedẽ Apostolicã

¶ *Glo. seq. recitatur per quæ stionem quæ iure petatur postulationis admissio.*

a ¶ *Gratia.*]Hoc ideò dixit: quia per hmôi postulationẽ seu gratiam ius nõ acquiritur postulato. ῑ. *eo. ti. c. pen.* & ideò quia gratia est, non cõpellitur prælatus concedere postulatũ. *63. dist. literas. in Auth. de sanct. Episc. § nullus. coll. 9.* si tñ iusta causa exigit, debet cõpelli per superiorem, vt illũ concedat ῑ. *de in. pa. c. nullus.* Item indirectè quodãmodo cõpellitur illũ concedere, si est idoneus: quia tenetur ei prouidere in consimili beneficio. ῑ. *de in. pa. c. pastoralis*[a]. Itẽ idẽ superior istũ potest concedere vel repellere: quia non tenet ei facere gratiam, nisi velit: quia nemo inuitus de suo cogitur facere beneficium. *10. q. 2. precariæ*[b]. non igitur quicquid iudicis potestati permittitur, iuris necessitati subiicitur. *ff. de iudi. l. non quicquid. arg.* ῑ. *de offi. dele. c. consuluit.* Si ergo patet, quod in hmôi postulatione, b. implorandũ est officium iudicis, & non iuris actione agendum est vt ῑ. *e. c. ad hæc. verss. si. &* ῑ. *de in integ. rest. per totum. & Inst. de off. iud. per totum.* Iudicis enim officium proponitur pro actione, cũ deficit actio. ῑ. *de offic. iudic. c. iudicis officium.* sed non propriè imploratur iudicis officium in casu isto. sed potius gratiam debent implorare à superiore. Ber.

a *In præsentato, n. b. in postulato loquitur & dic vt ibi: & vide quod dicitur de ve iudic. cum Bertholdus super 3. glo. Ioan. And.*

b *Concord. text.* in l. 2. ff. de condi. & demõst. l. si patron. §. sed nec illud. ff. ad Treb.

b ¶ *Qui vocem.*] Hoc ideò dicit, quia fortè erant aliqui eligendi potestate priuati. ῑ. *de elect. cum Vintoniens.* vel quia omnes sunt vocandi, qui ius habent eligendi. ῑ. *de elect. c. quod sicut.*

Additio. Vel propter Suffraganeos Ecclesiæ Rauennatis, qui debent de consuetudine interesse. Ioan. And.

c ¶ *Nominationem.*]Nominatio canonica potest dici, qñ omnes concordãt in aliquo inelegibili assumẽdo, & vadũt ad eum, à quo petendus est consensus, & requirunt eius consensum, vt eum ipso deficiet. Et hæc potest dici nominatio canonica, quæ non potest dici postulatio propriè: quia postulatio solenniter debet fieri: quia talis nominatio satis similis est postulationi, immò quasi idem est, vnde dicit, Postulationem: seu[c] nominationem.

c *Adde, qđ ista gl. communiter allegatur pro ista distinctione seu quod non sit vera distinctiua. Vide de ea per Bar. in l. 1. ff. de auro & arg. lega. & Cyn. post Pet. de Bel. perti. in l. cùm quidã. ff. de verb. signific.*

Additio. Habes de hac nominatione 16. q. *vlt. contra sanctorum. 2. q. 6. c. ei qui. § diffinitiua verss. nomina.* Ioan. And.

ij BOna memoria.] Diuiditur hæc decr. in sex partes. In prima ponitur postulationis admittendæ petitio, contra eam exceptio & replicatio. In secunda Apostolica trimembris prouisio, ibi, *Nunciis.* vsque ibi §. *cæterum.* In tertia temeraria & iniusta postulatio & eius repulsio, prouisionis faciendæ monitio, & eiusdem commonitoria retentio. vsque ibi, *Verum.* In quarta Suffraganeorum ad concordiam reuocatio, canonicorum dissensio, duplicis postulationis iniusta innouatio, vsque ibi, *Nec obstabat.* In quinta ponitur tacitæ obiectionis responsio, vsque ibi, *Intellexerimus.* In sexta ponitur diffinitiua prouisio, Archiepiscopalis translatio, ac pallij mittendi prouisio. Abb. Siculus.

Casus. Ecclesia Strigoñ. vacante, canonici Strigoñ. postularunt Archiepm Colocẽñ. quidã Suffraganei Strigoñ Ecclesię, s. Quinque Eccle. Eps, & quidã alij Epi hinc postulationi se opposuerũt dicẽtes, quod eis contẽptis & exclusis, qui ius in electione habebant, hmôi postulatio fuit facta, propter qđ nũcij vtriusq; partis ad sed. Apost. accesserũt, sed nũcij capituli ecõtra rñderunt quod Suffraganei de gratia solũmodo fuerant requisiti. sed ipsi suũ consiliũ denegauerũt, & alij etiã nũcij proponebãt cõtra ipsam postulationem: & quia de his non constitit D. Papæ, ita super hoc duxit rñdendum: si Suffraganei persistere voluerint in contradictione sua, & canonici Strigoñ. voluerint instare postulationi suæ, vtraq; pars procuratores idoneos ad sedem Apost. debeat destinare. Si verò Suffraganei voluerint desistere à sua contradictione, & canonici volunt in suo proposito permanere, mittant personas idoneas, quæ D. Papam reddant certiorem super negotio postulationis. Si autẽ Suffraganei in contradictione persistere voluerint, & canonici diffidant de iure suo: tunc aliam personam sibi prouideant in pastorem canonicè. Istud fuit primũ mandatum, sed antequam illud mandatum ad Capitulum perueniret, quidam Canonici temere recedentes a postulatione, quam D. Papæ præsentauerant aliis persistentib. in sua postulatione, prædictũ Quinq; Eccle. Epm postulauerũt, suã postulationẽ D. Papæ præsentantes; sed D. Papa eam non admisit, cum facta fuisset in maiori cõtradictione, quam prima, & cõtra formã prædicti mãdati mandãs Capitulo, vt persona idoneã sibi prouideant in pastorẽ requisito assensu suffraganeorũ, si de cõsuetudine antiqua esset requirendus: alioquin Papa prouideret Ecclesiæ de pastore. Istud fuit secundũ mandatũ quod cũ ad Capitulũ peruenisset, canonici inhærentes mandato priori, suffraganeos ad concordiam reuocauerũt præter Epm Quinq. Eccle. quo facto receperũt secundũ mandatũ, & illi qui Coloceñ. Archiepm postulauerũt, eandẽ postulationẽ innouarũt, reuersis ad eos quibusdam, qui dictũ Epm postularunt: illi volentes procedere iuxta tenorẽ secundi mandati ad Capitulũ cæteros conuocauerũt, & illi noluerũt conuenire cũ illis. illi credentes penes se remansisse potestatẽ eligendi, dictũ Epm postularũt, propter quod vtraq; pars ad se. Apost. accessit. auditis allegationibus hincinde, scribit Papa super hoc, Capitulo Strigoñ. dicens, quod non nocet discordia illorũ, qui prædictũ Epm postularũt, quia primo in postulatione Coloceñ. omnes consenserũt, & cõsensum suũ propriis subscriptionibus roboratum ad sed. Apost. transmiserunt. Vnde non potuerunt postea suum cõsensum mutare. si enim postquam postulatio præsentata D. Papæ, possent ab ea recedere, postulantes sibi frequenter illuderent, & ipsius iudicium ab illorum arbitrio pendere videretur & ideo licet Papa neutrã postulationem admittere teneretur: tñ quia omnes licèt diuersis tẽporibus conuenerint in Coloceñ postulationem, ipsius admisit, absoluens ipsum à vinculo, quo tenetur Ecclesiæ Coloceñ. & dat ei licẽtiã trãseundi ad Strigoñ Ecclesiam, sibi postmodũ pallium transmissurus. Nota postquã postulatio præsentata est superiori, nõ possunt ab ea recedere postulantes, nec mutare consensum, sicut nec post electionẽ. Item si contempti volunt postea consentire, bene valet postulatio siue electio, dũmodo in forma vel in persona non sit vitium.

† *Vel. Episcopus, deest in multis antiquis.*

† *Aliàs: pastore.*

† *Aliàs: & vos, &c.*

d ¶ *Contulissetis.*]Ipsum postulando.

e ¶ *Eis contemptis.*] Et ideò cassanda erat electio, si verum dicebant. ῑ. *de causa pos. c. cum Ecclesia. & 63. dist. obeuntibus. &* ῑ. *de electio. c. quod sicut. & c. Venerabilem. & c. bona. 2.*

¶ *Glo. seq. circa vocatos de gratia tria dicit & dat consilium.*

f ¶ *De gratia.*]Si hoc esset, quòd de gratia vocati essent, nec ius, nec aliquod commodum sibi acquisitum fuisset. ῑ. *de verb. sign. c. Abbate. & 10. q. 3. quia cognouimus & C. de seru. l. 1. & ff. de aqua quot. & æst. l. 1. resp.* vnde ipse qui dedit, potest reuocare[d], & illos vlterius non admittere: vt 10. q. 3 *quia cognouimus. & C. de agri. & censi. l. litibus. lib. 11. ff. de aqua quoti. & æst. l. 1. §. Aristo. & §. Trebatius.* Nec tali datur restitutio: quia non dicitur spoliatus, cum non possiderit: sicut ille, qui sub conditione possidet. ῑ. *de restit. spol. cap. olim causam.* Consulo tamen alicui facienti gratiam, vt hoc protestetur, nec præsumat sibi ius creare in posterum: vt 7. *quæst. 1. Pontifices &* ῑ. *de iure patrona. cap. ex literis. & cap. consultationis. arg.* ῑ. *tit. prox. cap. Cumana.* Præterea qui non est de collegio, & dicit se debere interesse electioni; debet

d De instig. cum venissent. *Ioan. And.*

exprimere

primere quo iure debeat interesse. j. de elect. c. constitutionis. Vnde alij satis videbantur excludendi.

a ¶ Canonice.] De modo postulandi & de persona postulata, an sit idonea, dicitur j. de electio. nihil est. vbi dicitur, quod de idoneitate prælati sit quærendum.

habeant ius eligendi, & dicere, quo iure sunt admittendi. j. de elect. c. constitutus.

f ¶ Alioquin.] i. si non prouiderent intra terminum præfixum.

g ¶ Viduatæ.] Si canonici negligunt sibi eligere Episcopum infra tres menses, seu monachi Abbatem: transfertur potestas eligendi ad proximum superiorem. j. de elect. c. ne pro defectu. in alijs inferioribus prælaturis, siue beneficiis infra sex menses. j. de concess. præben. nulla.

¶ Glos. sequens obiicit, & soluit.

veniretis: Si autem illi à contradictione sua cessarent, & vos instaretis proposito vestro, ad præsentiam nostram mitteretis personas idoneas, qui super his, quæ opportuna forent, nos redderent certiores[a]. Quòd si contradicentibus Episcopis memoratis, vos contingeret de iure vestro diffidere[b], aliam personam idoneam prouideretis vobis canonicè in pastorem.

¶ Cæterum quidam vestrum à postulatione vestra, quam nobis præsentaueratis communiter, temerè[c] recedentes, alijs persistentibus in eadem, prædictum Quinque Ecclesien. Episcopum in Archiepiscopum postulauerunt: & infrà. Nos igitur postulationem ipsam, quam inuenimus in multa discordia, non solùm Suffraganeorum, verum etiam Canonicorum Strigonen. Ecclesiæ, ac contra formam mandati[d] nostri temerè celebratam, non duximus admittendam: sed vobis dedimus in mandatis, vt ad prouidendum vobis pastorem idoneum per electionem canonicam vel postulationem concordem (requisito Suffraganeorum assensu, si esset de antiqua & approbata consuetudine[e] requirendus) procedere curaretis: alioquin[f] nos ipsi prouideremus Ecclesiæ viduatæ[g]. ¶ Verùm antequàm[h] ad vos literæ† nostræ peruenissent, innitentes mandato priori, Suffraganeos, præter Quinque Ecclesien. ad concordiam reuocatis: & infrà. ¶ Post† hæc mandato nostro recepto, hi qui in Colocen. conuenerant, ab eius postulatione recedere noluerunt, sed innouauerunt eandem reuersis ad eos quibusdam Canonicorum †, qui in partem alteram declinarant: & infrà.

¶ Cæteri verò, qui Quinque Ecclesien. Episcopum postularant, conuenientes in vnum, cæteros Canonicos ad Capitulum conuocarunt, ad postulationem concordem, vel electionem canonicam iuxta mandatum Apostolicum procedere cupientes: sed illis nolentibus conuenire, intelligentes[i] penes se tantùm remansisse facultatem liberam eligendi, quia reliqui ius suum prosequi negligebant, prædictum Quinque Ecclesien. denuò postularunt: & infrà. ¶ Nec obstabat† eorum discordiam, qui aliũ postularũt, cum priùs in postulatione Archiepiscopi supradicti conuenissetis pariter vniuersi, & consensum vestrum annotatum literis, & subscriptionibus propriis[k] roboratum, petiissetis à nobis per communes nuncios confirmari: nósque vestram recepissemus postulationem diiudicandam, si Suffraganei forsitan in contradictione persisterent, vel, si consentirent, aut etiam cederent, approbandam. Si enim postquam postulatio subscriptionibus postulantiũ roborantur, & præsentatur Romano Pontifici approbãda, possent ab ea recedere postulantes, nobis frequenter illuderent[l], & iudicium nostrum ex eorum pendere arbitrio videretur; & infrà. Intelleximus itaque, quòd etsi neutra esset postulatio approbanda[m]; iuxta tenorem tamen † posterioris rescripti, ad nos de cætero Strigon. Ecclesiæ prouisio pertineret. Quia verò non plenam de personis illius regni notitiam habebamus, ideóque non poteramus salua conscientia eidem Ecclesiæ in alia persona †, quæ de regno Hungariæ originem duceret, congruè prouidere, ne vellemus ei præficere alienam[n], quamuis honestius[o] videretur, si † Suffraganeus ad metropolim suam accederet, quod Archiepiscopus ad metropolim transferretur, partem tamen eligimus potiorem. Et eundem Archiepiscopum, in quem omnes, quorum consensus in electione vel postulatione pastoris requiritur, licèt

¶ Glos. sequens ad duo de [illegible], & [illegible] declarat de [illegible].

b ¶ Diffidere.] Arg. quòd si prælatus diffidat de iure suo, debet dimittere rem quam tenet. j. de sim. per tuas. in fi. 14. dist. c. generaliter in fi. quia bonam fidem agnoscere debet. ff. mandati. Quintus Mutius. c. resp. Sed hoc verum est, si de iure proprio diffidat, quod tantum suam tangit personam: sed si diffidit de iure Ecclesiæ, constituat alium defensorem nomine Ecclesiæ. Arg. ff. de nego. gest. at qui natura. §. cum me absente. Et not. quòd diffidentia iuris permittit variare vbi non est ius alteri acquisitum: vt hic, & j. c. proximo. & supra de electio. quod sicut. nisi præsentatio iam facta esset superiori, vt j. eod. cap. & j. de ele. quod sicut. sed hic poterat variare de licentia Papæ: aliàs non. cùm postulatio iam esset præsentata, vt infra sequitur, vel nisi iam publicatio scrutinij fuerat facta. j. de electi. publicato. Si verò ius est alteri acquisitum, licèt diffidant, variare non possunt in eius præiudicium. j. de elect. cum inter canonicos. in fin. quia nemo potest mutare consilium suum in alterius præiudicium. ff. de regulis iur. l. nemo.

¶ Glos. seq. soluit contrarium.

c ¶ Temerè.] Ideò dicit, temerè, quia alij appellauerant & perseuerauerant in proposito suo, nec poterant variare: etiam alij non appellassent: cùm iam postulationem iam communiter scitum præsentauerant D. Papæ approbandam vel improbandam. & ideo temere faciebant: aliàs possent variare, vt videtur: cùm per huiusmodi postulationem nullum ius sit alicui acquisitum. j. c. proxim. nisi iam publicato scrutinio vellent etiam mutare suam postulationem quia nec tunc variare possunt. j. de elect. publicato. vt dixi in prima notula: nec est contra. 63. dist. quanto. quoniam ibi elegerant indignum, vel ibi non erant duæ partes Capituli ad faciendum electionem.

d ¶ Contra formam mandati.] Et ideò non valuit. s. de rescript. cum dilecta. ff. mand. l. si diligenter. & infra de electio. cum in veteri lege.

e ¶ Consuetudine.] Idem esset, ac si essent in quasi possessione eligendi. j. de iure patro. cap. consultationibus. & j. de causa possessio. c. cum Ecclesia. & j. de lit. penden. cap. 1. 2. 3. & 4. vel ideò dicit hoc: quia ex quo non sunt de Capitulo, debet apparere, an

h ¶ Antequam.] Si nondum receperant secundas literas, non debuit cassari quod legitime factum erat. j. de restit. spol. audita. & ff. mand. l. si mandassem & s. de rescrip. ex parte Decani. Quare ergo dicit in fin. & si neutra esset postulatio admittenda? Solu. fortè hoc ideò dicit, quia vtraque postulatio in discordia facta fuit, & 2 postulationes factæ in discordia non consueuerunt admitti. s. c. prox. Ista ratio non valet: quia prima facta dicitur in concordia, licet diuersis temporibus consentirent, vt dicit in fin. & illa litera sic debet exponi. Et si neutra earum approbanda esset postulatio, i. quamuis neutram approbare teneremur; quia cum gratia innitantur postulationes potiùs quàm in re, non tenebatur facere gratiam, nisi vellet, vt s. eod. cap. prox. vel dato quòd neutra esset facta in concordia, neutra esset approbanda.

i ¶ Intelligentes.] Et malè, quia illi non negligebant ius suum, sed insistebant suæ postulationi, vt illam facerent concordem iuxta primum mandatum Papæ.

k ¶ Propriis.] Quare variare non poterant. j. de elect. publicato.

l ¶ Illuderent.] Quod esse non debet. j. de offi. deleg. l. licèt cùm hoc ludibrium esset, vt Cod. de bon. quæ lib. l. vltim. §. vbi & 16. distinct. nullus. & est simile 6. quæst. 3. denique Suffredus. C. de tut. l. 1. Et si dixerit se velle referre, vlteriùs se intromittere non debet, j. de appell. intimasti. sic & in postulatione præsentata superiori, quia quantùm ad se illam approbauerunt præsentationem. j. de elect. cùm inter canonicos. in fin.

m ¶ Approbanda.] De iuris rigore, cùm esset in discordia facta.

n ¶ Alienum.] 71. distinct. hortamur. Cod. de episcop. & cleric. in ecclesiis. & ff. de tut. & cur. da. ab his. l. diuus. nec obst. j. de cler. pere. cap. vltimo. nec obstat. j. de instit. ad decorem. quia illi erant omnes extranei, & qua ratione illi Veneti instituebantur, eadem ratione & alij: dummodo aliud impedimentum non obstet.

o ¶ Honestius.] Nã de minori ad maius aliquis est promouẽdus, 93. dist.

† Notabat, in manusc.

a Postulationes factæ in discordia non admittuntur.

† Dictio, tamen, deest in antiquis.

† In quibusdam vulgatis hic inseritur dictio, nisi, quæ nec antiquis, nec in veteri compilatione habetur. sed videtur notat huius loci.

† vt.

...dist. legimus in fi. & ff. de min. & ho. Et gradatim. & sic potius de pari ad parem quam de maiori ad minorem. j. de transl. c. Sic.

¶ Glo. seq. arg. & signat contrarium.

a ¶ *Diuersis.*] Arg. si omnes canonici successiuè conueniant in aliquem, quod ex tali consensu ius illi acquiritur. j. de elect. c. quod sicut. ff. de seruitu. rustic. praed. l. per fundum. Sed contra videtur. 2. q. 6. c. etsi quis. § nominationes. ibi illo. § est quandoque. & j. de elect. c. quia propter. in fi. & c. in genesi.

ADDITIO. Et 63. dist. c. 1. & cap. auditis. ubi de hoc dicit Abb. primum verum, quando ab initio facta est electio à maiori parte. c. quod sicut de electio. secus si ab initio à non ea sit facta, vt in c. auditis. ad l. per fundum respon. vt not. de consti. cap. cùm omnes. in 2. glos. Ioan. And.

¶ Glo. sequ. [illegible] & soluit. secundo quaerit, soluit.

b ¶ *Pallium.*] Sed quare debet ei mittere pallium, nonne habet ipse suum, quod per [illegible] se [illegible] & cum eo sepelietur? j. de vsu pall. c. ad ho. Resp. palli. [illegible] datur personae, sed contemplatione loci. vnde non vtitur illo extra Ecclesiam suam siue prouinciam. j. de vsu pal. cap. cum super. & c. ex tenore. & quod pallium respiciat locum, patet in Archiepiscopo, qui renunciat loco Archiepiscopali, qui perdit vsum pallij. j. de renun. ad supplicationem. Sed nunquid successor illius, qui transfertur ad Ecclesiam eo ipso, quòd confirmatur, vtetur pallio, quod ibi inuenietur? Non sine licentia domini Papae: & interim faceret ei, si denegaret priuilegium, quod praedecessor eius habuit. ff. de aqua quoti. & aest. l. 1. § pe. Ber.

diuersis [a] temporibus conuenerant, à vinculo, quo tenebatur Colocen. Ecclesiae absoluentes, ad metropolim Strigon. transferimus, & ei licentiam tribuimus transeundi †: pallium [b] ei ad nomen & vsum eiusdem Ecclesiae transmissuri.

¶ Idem Cap. Strigonen.

¶ *Postulatio contra quam agitur de contempto, potest sine praeiudicio alicuius reiici: potest tamen de speciali gratia admitti. h. d.*

CAP. V.

POstulationē † quam celebrastis. & infra. ¶ Licet ergo per postulationem huiusmodi nullum [c] ius sit alicui acquisitum, ideóque sine praeiudicio alicuius, postulationem potuissemus repellere memoratam: vt tamen vobis de speciali gratia consulamus, ita duximus prouidendum, quòd per procuratores idoneos [d] ad omnia sufficienter instructos, nostro vos conspectui praesentetis, quatenus vtraque parte praesente, quod iustum fuerit, decernamus.

¶ Hono. iij. † Capitulo Calaritano.

¶ *Episcopum non est eligendus ad aliam dignitatem, sed postulandus.*

CAP. VI.

ET si vnanimiter vota vestra concurrerint, ad Sutrin. Episcopū in Ecclesiae vestrae Archiepiscopum eligendum, cum suae allegatus Ecclesię liberum † nō habeat sine nostra permissione [f] volatū, electionē de ipso factā, tanquā contra canones † animus licite attentatam, de fratrū nostrorū consilio duximus irritandam, cùm eligi nullo iure potuerit, sed potius postulari.

POstulationem.] Postulatio dependet à gratia. Et potest diuidi in duas partes, quia in prima ponitur decisa facti narratio, in secunda ibi, *Licet*, prouisio. Abbas.

CASVS. dicit Papa, quòd per huiusmodi postulationem nullum ius acquiritur postulato: & ideò sine praeiudicio alicuius poterat praedictam postulationem repellere: tamen de gratia mandauit, quòd partes mittant procuratores suos ad ipsum, vt vtraque parte praesente quod iustum fuerit decernatur.

¶ Glo. seq. quaerit & soluit.

c ¶ *Nullum.*] Et ideò possunt ab ea recedere postulantes, nisi iam sit praesentata superiori, j. c. prox. vel nisi publicatio scrutinij iam sit facta, tunc non possunt ab ea recedere. j. de elect. c. publicato. Et licet non possint à postulatione recedere: nullum tamen ius adhuc acquisitum est postulato, quo possit petere iure actionis confirmationem, sed totum dependet ab arbitrio superioris. & licèt gratiam solam debeat petere: tamen iniuriam ei facere videtur, si non admittitur per l. 1. ff. de aqua quot. & aest. l. 1. § pen. & non acquiritur per nominationem ius nominato. j. de elect. quod sicut in princ. vnde non possunt ab ea recedere, vt ibi dicitur. Sed nunquid patronus potest alium praesentare, primo praesentato nondum admisso per Episcopum? Non debet illud facere: tamen si secundum praesentauerit, & admittatur, secundus obtinebit cum distinctione decretalium, quas habes j. de iure pat. c. [illegible] autem. & c. pastoralis.

d ¶ *Idoneos.*] Qui sciant & possint reddere rationem. 17. dist. in multis. & j. de procur. c. 1.

e ¶ *Praesente.*] Quia causarum merita partium assertione panduntur. C. si per vim vel alio modo l. 2. & j. de restitu. in integ. c. cum ex literis.

ET si vnanimiter.] Diuiditur quoad mentē, nam primò recitat factum. Secundò cassat electionem, & ratione submittit.

CASVS. Canonici Calaritani cōcorditer elegerunt in Archiepiscopum suum, Epm. Sutrinum, petentes ipsum concedi a D. Papa; Papa respondet: quamuis concorditer sit electus, cùm ipse alligatus sit Ecclesiae sine permissione D. Papę Ecclesiam ipsam dimittere nō possit, electionem ipsam irritauit, quia nullo modo debuit eligi, sed tantum postulari. Not. quòd Episcopi semper sunt postulandi, & nunquam eligendi, quando ad aliam Ecclesiam transeunt, totaliter [illegible] parte: quia non possunt consentire sine licentia D. Papae.

¶ Gloss. seq. rationem reddit. Secundò ponit alios quatuor postulandos, scilicet patientes defectum ordinis, aetatis, natalium, & laicos. de minoribus tenet contrarium. sinis recitatur per quam valeat postulatio de eligibili.

f ¶ *Permissione.*] Sic j. de renun. nisi cum pridem. in fin. & j. de transla. c. inter corporalia. ver. sicut autem. & ideò sine licentia Papae transire non debet: quia est alteri matrimonialiter alligatus: vt hic dicit. & in illa decr. inter corporalia. & tale vinculum dissolui non potest, nisi auctoritate diuina, id est, auctoritate illius, quem constat esse vicarium Iesu Christi. vt in d. c. inter corporalia. Et ita patet, quòd cū non possit consentire, non potest eligi: sed tantum debet postulari à Papa. 5. eod. bonae memoriae, in princ. vt hic dicitur. Idem est dicendum de quolibet, qui est in [illegible] de elec. [illegible] de aetate & qualit. praeterea. quia huiusmodi personae inhabiles sunt ad eligendum: quia cùm non habeant ea, propter [a] quae eliguntur, merito eligi non possunt. simile. j. de cle. excom. si celebrat. & ideo postulari debent ab eo, qui potestatem habet dispensandi cum illis. Idem est dicendum de illis, qui alias non sunt idonei, vt illi qui non sunt legitimè nati j. de ele. innotuit in fi. Sed idem videtur de quocunque clerico, qui promoueri debet ad aliam Ecclesiam, & praecipuè de alio Epātu: quia ex toto consentire non potest, nec Ecclesiam dimittere sine licentia sui Epi: vt 7. q. 1. c. 1. & c. si quis presbyter. & j. de renuncia. c. admonet. & sic omnes postulandi sunt, & pauci eligendi. Dico, quòd illi qui idonei & legitimi sunt ad eligendum, debent eligi: & possunt ad quamcumque Ecclesiam siue in sua, siue in aliena. j. de elect. c. cum inter canonicos ibi, electus fuit de aliena Ecclesia. Et idem credo seruandum in postulatione: & si postulatio facta sit in concordia, vel a duabus partibus, idem credo: & si à longè maiori, & praesentata superiori, vel etiam publicatio scrutinij facta sit, non possunt ab ea recedere postulantes. 5. eo. bonae memoriae 2. & j. de elect. c. publicato. licèt nullum ius sit acquisitum postulato, vt ex hoc possit agere, sed potest petere gratiam à superiori. & quamuis omnes clerici adstricti sint, ne possint dimittere Ecclesias sine consensu Episcoporum suorum, nihilominus eligi possunt: quia non est tanta coniunctio inter eos & eorum Ecclesias, sicut inter Episcopum & Ecclesiam, cui est matrimonialiter alligatus. j. de testa. cap. requisisti. sed illud vinculum non est in aliis inferioribus Praelatis. Et idem videtur de Abbatibus, qui tantùm subsunt D. Papae, quod de Episcopis, scilicet, quòd sine licentia Papae, vel alius legati recedere non possunt. 5. de consuetu. c. cum venerabilis. Dic tamen, quòd tales Abbates etiam exempti sunt eligendi c. si Abbatem. de elec. in 6. Et laicus eodem modo est postulandus. De hac materia dicitur 61. dist. c. Osius. § sed aliud est. Et not. quòd sicut postulandus non debet eligi, ita & eligendus non debet postulari: quia non consentiunt postulantes illum, vt in fi. [illegible] per postulationem. Vel satis potest dici, quòd valeat talis postulatio, quia fortè dubitatur, verùm sit eligendus vel postulandus. & ita consentiunt in illum, ac si eligeretur. Et si dicunt [eligimus, & postulamus, secundùm quod de iure melius potest] benè valet, quod agitur, siue sit eligendus, siue postulandus: aliàs non valet, si eligendus simpliciter postulatur. Potest dici, quòd potius noluit, quod [illegible] non potuit adimplere: quia vox, aliud [illegible] ff. de rebus dub. in ambiguis. & nullum ius est acquisitum postulato, & superior potest illum admittere vel repellere [b].

TITVLVS VI.

De electione, & electi potestate.

¶ Lucius † Papa.

¶ *Ecclesia collegiata non debet prouideri Praelato per collationem seu prouisionem: sed per electionem canonicam studeat per ipsum collegium. h. d. Abb.*

DE ELECTIONE, &c.

¶ *Quia postulatio est praeambula electioni: fit enim, vt per eam sublato impedimento efficiatur quis habilis ad eligendum: meritò post rubricam praecedentem subiicitur ista de electione. Vel sic. Supra visum est de vno modo, per quem prouideretur Ecclesiae per viam gratiae: nunc subiicit alium modum, per quem prouideretur per viam iuris: quia postulatio innititur gratiae & electio iuri. Et quia*

† De pallio vide in synodo octaua c. 17. & Iuuenem 3. 5. cap. 315.

† Cap. 5. eo. titul. in 3. compilat.

† Aliàs: Innocentius iij.

† In quibusdam antiq. ita: liberum non habeat ad aliam sine, &c.

† Adde, quod contrauenire canoni est peccatum, vt notatur in c. 1. & in cap. illud. de maiori. & obedien.

a Hac quae in gloss. ponitur, possunt his versibus adaptari: Postulo Pontifices, non sacros, atque minores, exemptos, laicos, malè natos religiosos.

† Codices antiqui hic variant: nā quidam, Lucius, alij, Alexander habent.

b Vide c. 1. eo. tit. & lib.

Confirmatio

quia in tractatu electionis potest dubitari de potestate electi: ideo ne auctor haberet mas etiam ponendi rubricam specialem, subiecit etiam de electi potestate. Abb. Sic.

De hac materia tractatur 60. & 61. & 62. 63. 69. distin. & 1. q. 6. & 1. q. 4. quæst. 1. pe. totum.

Nullus.] Congregatio Ecclesiarum seu collegiu Ecclesiarum debet sibi Prælatum eligere, & aliter electum Ecclesiam, expellendus est. hoc dicit secundum omnes. Primo prohibet. & secundò contra factum vitiat, ibi Si vero. Abb.

Casus. Dicitur in c. isto, quod vbicunq; sunt duo vel tres in Ecclesia tanquam collegium, ad ipsum collegium pertinet electio, aliter verò electio non valet. Nota hic, quod de iure communi ad collegium pertinet electio Prælati.

a ¶ *Duo.*] Nota, quòd duo faciunt congregationem, vt hic: tres collegium. vt *ff. de verb. signif. l. Neratius.* retinetur tamê in vno ius collegij. *ff. quod cuiusq; vniuer. i. si enim. §. sic.* Et decem homines faciunt populum. 10. q. 3. vnio & plures quàm 10. aut turbam. *ff. Si bonorum. Prætor ait. §. 1.* Et quatuor vel quinque porci, vel decem oues faciunt gregem. *ff. de abigeatoribus.* Et quod dicit, *duo faciunt congregationem*, hoc intelligo vbi mortuo Prælato plures remanent in congregatione, ad minus duo[b], vt hic dicitur *duo vel tres*, per id quod sequitur in litera *nisi eorum electione*: ergo non minus. & ita patet, quòd vbi tantum est sacerdos, & clericus, ibi non dicitur congregatio siue collegium. Bernar.

† Cap. tamen cont. placet.

† Secundum lantanij. 1. Bar. lib. 1. tit. 6. c. 9. ...

† Vide Bar. ...

CAP. I.

Nullus † in Ecclesia vbi duo[a] vel tres fuerint in congregatione[b], nisi eorum electione canonica, presbyter eligatur: & infrà.

¶ Si verò aliter[c] quis Ecclesiam adeptus fuerit, eò quòd per cupiditatem, illam acquisierit, atque contra canonicæ regulæ disciplinam egerit, expellatur.

¶ Ex Concilio Sardicen. †

¶ *Electus ad clamorem populi non debet per superiorem confirmari.*

CAP. II.

Osius Episcopus dixit: Si quis ita temerarius extiterit, vt talem excusationem afferens, asseueret, quòd literas populi[d] acceperit: cùm manifestum sit potuisse plures eorum, qui synceram[e] fidem non habent, præmio & mercede corrumpi[f], vt clamarent in Ecclesia, & ipsum petere viderentur: omnino fraudes has damnandas esse arbitror, ita vt nec laicam in fine communionem (nisi de hoc pœnituerit[f]) talis accipiat: si verò omnibus placet, statuit; Synodus respondit, Placet.

¶ Gregorius iij. †

¶ *Electio canonica confirmanda est; debet tamen superior ante confirmationem inquirere de conuersatione & vita electi, vbi fuit conuersatus.*

CAP. III.

Postquam: † & infrà. Confirmationem petentium desideria, (si nihil est, quod electum impediat) impleantur[h].

¶ Citius vita vel actus, quia meliùs possunt, vbi est conuersatus[i], cognosci, inquirantur ibidem.

¶ Paschalis Panormitano Archiepisc.

¶ *Electo in Archiepiscopum sedes Apostolica pallium non tradet, nisi prius præstet fidelitatis, & obedientiæ iuramentum.*

CAP. IV.

Significasti † Reges & Regni maiores admiratione permotos, quòd palliũ tibi ab Apocrisiariis † [k] nostris, tali cõditione[l]

b ¶ *In congregatione.*] Tunc enim conuentus est electio. *j. de iure patr. c. nobis. & 16. q. vlt. congregatio.* secus si essent ibi plures non tanquam collegium: tunc enim solius patroni est electio *j. de iure patr. c. postulasti.*

c ¶ *Aliter.*] Quàm per canonicam electionem.

Osius Episcopus.] Populus non debet Episcopum vel alium Prælatum eligere, hoc dicit. Primò ponitur narratio. Secundò approbatio ibi, *Synodus.* Abb.

Casus. Osius Episcopus in concilio generali Sardicen. dixit, si quis literas populi accepit, per quas populum ipsum petat in suum Prælatum, quia præsumptio est contra ipsum, quòd populum præmio corruperit & mercede, dixit quòd fraudes damnarentur, ita quòd laicam communionem in fine non accipiat, nisi pœniteret: & synodus sententiam ipsius approbauit. Nota quòd laici ab electione sunt repellendi.

d ¶ *Populi.*] Nota quòd ad clamorem populi nullus est eligendus: quia spe aut gratia hoc faciût, aut pretium inde recipiunt. vt 8. q. 1. in scrip. quia populus sequendus non est: sed docendus. 62. dist. docendus & 63. dist. miramur. Et vanæ † voces populi non sunt audiendæ. *C. de pœn. decurionum filij. & argum. ad hoc ff. de* ... *app. si constat.*

e ¶ *Synceram.*] Charitate informatam.

¶ *Glo. seq. alleg. concor. & vnum contrarium, & soluit.*

f ¶ *Corrumpi.*] Not. hic dubia in deteriorem partem[e] interpretari. *j. de cleri. non resi. c. 1. ar. contra. j. de reg. iur. estote.* Hoc ideò fit quia frequentiùs laici hoc faciunt. & iura ad ea, quæ frequentius eueniunt adaptantur. 28. *dist. de Syracusana & 63. dist. nosse. & ff. de leg. & senatusconsul. l. nam ad ea.*

g ¶ *Pœnituerit.*] Quia venia non datur nisi contrito & correcto. 24. q. 2. *legatur* & quomodo gaudebis te fuisse correctum, nisi doleas te fuisse; conuersum? 23. q. 7. *quemadmodum. & 50. dist. pœnitentes.*

Postquam.] Diuiditur, quia primò ponit vnum dictum. Secundò aliud: ibi, *Citius.* Abbas.

† Vanæ voces populi non sunt audiendæ.

e De hac ... B. Tho. 2. 2. q. 60. art. 4.

Casus. Dicitur in capitulo isto, quòd quando confirmatio electionis petitur à suo superiori, superior inquirere debet de vita & moribus electi in loco, in quo conuersatur: & si dignus inueniatur, & electio sit canonica, sine dilatione debeat confirmari.

h ¶ *Impleantur.*] 63. *dist. de persona. & j. de elect. cum inter vniuersas. c. nihil est. & §. vltima.*

i ¶ *Conuersatus.*] Not. quòd ibi facienda est inquisitio, vbi quis conuersatur: quia notus est ibi. simi. 23. *dist. arg. j. de præsumpt. quosdam. & 24. q. 1. pudenda. & 47. dist. de Petro. & j. e. scriptum est.* & qui aliquem purgant, debent notam habere ipsius conuersationem[d]. *j. de purg. cano. cum P. manconella. & c. cum dilectus.* aliàs non posset de ipsius vita constare. B. r.

Significasti.] Pertinet istud c. ad secundam partem rubricæ. Primò ponit admirationem, quam confundit. Secundò duplex admirandi motiuum, cui respondet. Tertiò concludit. Secunda ibi, *Aiunt enim.* Tertia ibi, *Cum igitur.* Abb. Siculus.

Casus. Dominus Papa per nuncios suos misit pallium Archiepiscopo Panormitano tali conditione, si ipse sacramentum præstaret secundum formam, quam illi Papa transmiserat per apocrisiarios suos, hoc est, nuncios, vel secretarios: propter quod mirati sunt Reges & maiores regni, quòd Papa hoc iuramentum exegit: dicentes quòd non est iurandum auctoritate Euangelij [Nolite iurare omnino, qd̃ ampliùs est, à malo est, nec ab Apostolis, nec in conciliis inuenitur, quòd sit iurandum] Archiepiscopus significauit hoc D. Papæ, & ipse rescribit ei dicens: Mirentur isti Principes super hoc dominum Iesum Christum, qui eandem conditionem apposuit, dum dixit: *Simon Petre, si diligis me, pasce oues meas.* argumentum Papæ est ex facto Domini. si ergo qui conscientias hominum nouit, hac conditione vsus fuit: multò fortiùs & Papa potest apponere hanc conditionem, qui hominum conscientias non nouit. posteà respondet auctoritate Euangelij: *Nolite iurare, &c. quod amplius est, &c.* dicit, quòd incredulitas eorum qui nolunt credere, nisi iuretur, facit vt hoc malum, id est, iuramentum exigatur domino permittente. multi etiam post iuramentum præstitum ab vnitate Ecclesiæ, & ab obedientia sedis Apost. recesserunt: quod malum est, & propter hoc malum iuramentum pro fide, pro obedientia, pro vnitate debet præstari. Dicunt enim, quòd in concilio non inuenitur, quòd sit iurandum: sed hoc non obstat, quòd Romana Ecclesia præstat auctoritatem conciliis & per eius auctoritatem robur accipiunt, & in conciliis semper excipitur eius auctoritas. In fine dicit, *iustum est*, vt qui à sed. Apost. exigitis vestræ insignia dignitatis, illi debitę subiectionis signa persoluatis, quæ insignia subiectionis exhibita declarant vos seruare Catholici capitis vnitatem. Nota, quòd in spiritualibus honestæ conditiones possunt apponi. Item qui petit sibi ab alio iustitiam exhiberi, ei non debet illud, quod iustum est denegare.

k ¶ *Apocrisiarius.*] Apocrisiarij dicuntur nuncij D. Papæ, quasi secretarij. nam crisis quandoque dicitur secretum, quandoque aurum, quandoque iudicium: Versus:

Aurum iudicium, secretum dat tibi crisis.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & tripliciter soluit.*

l ¶ *Conditione.*] Signatur contra 1. q. 2. *quam pio* Solu Conditio ista non est reprobanda, nec simoniam inducit *j. de pact. c. pactiones.* sed ostendit pallium non aliter esse tradendum. Sicut hæc adiectio, *si satis dederit*, cum Præses prouinciæ tutorem facit, non habet conditionem, sed commouet tutelam non aliter committendam. *ff. de tute. l. muto. §. 1* quia tutor sub conditione dari non potest, quia actus legitimi conditionem non recipiunt. *ff. de reg. iur. actus. j. eod. in electionibus.* [*libro 6.*] licèt posset institui sub

† Aliàs: Greg. ax & male. Gregorius li. 8. epist. 28. registri. & c. 11. eo. tit. in 1. compilat.

d Directorium inquisi. 3. par. in 3. modo procedendi.

† Cap. 11. e. tit. in 2. collect.

† Cap. 22 eod. tit. in 1 compilat.

† *Apocrisiarius dicitur responsalis ab* ... *quod est respondeo. Iustinianus nouella 25. & vide notas huius cap.*

conditione à testatore. *Instit. quibus modis te.fin.§.sed & si.* Et tacitæ conditiones non faciunt legatum conditionale *ff. de cond. & demonst. conditiones.* Vel ex facto, à quo apponatur conditio: quia si à iure, certe non est simonia. Vel potest dici, & melius, quod ius commune est, quod hic exigitur. 18.q.2. *Eleutherium.* & hoc onus annexum est dignitati. ĩ. *de praeben. signif. etum. & 18. distin. Diaconi.* Et nota, quod superior potest apponere conditionem ante subditi cõfirmationem. 23. *distin. quanquam. & 18. dist. de Syracusanæ.* sed inferior non potest nisi post electionem. 8. q. 3. *Artaldus.* & vbi onus rei exprimitur, non est simoniacum. ĩ. *de praeben. c. significatum.* Et præterea conditiones, quæ ipso iure insunt, bene opponuntur & exprimuntur sine aliquo vitio: de quibus traditur. ĩ. *de iureiur. quemadmodum. & ĩ. de rescript. cap. 2.*

¶ *Glo. seq. obiicit, & dupliciter soluit.*

a ¶ *Oblatum.*] Sic ĩ. *de simo. & si quæstiones.* Sed quare Papa offert ei pallium, cum pallium non sit dandum nisi fortiter postulanti? vt 100. *dist. prisca.* sicut & in literis dissensionis Episcopi 71. *dist. Episcopus.* sicut nec Apostoli dari debent, nisi petantur instanter. 2. q. 6. *post appellationem. & ĩ. de appel. cons. libro 6.* & qui præest, parcissimè debet commeatum dare. *ff. de re mili. l. officium. §. parcessime.* Sed hinc & in illa *& si quæstiones*, dicendum est, quòd nuncij ipsius prius instanter petierant: vt patet in *fi. cap. & Papa eis per nuncios suos pallium destinauit.* Vel voluit ei gratiam facere sine aliqua postulatione, sicut videtur ĩ. *de postu. Prala. bene. 2. in fin.*

oblatum[a] fuerit, si sacramentum, quod à nobis scriptum detulerant, exhiberes: & infrà. Miretur in hac causa dominum nostrum Iesum Christum, qui cùm ouiũ suarum curam Petro committeret, conditionem posuit, dicens: Si diligis me, pasce oues meas[b]. Si conscientiarum factor, & cognitor secretorum conditione hac vsus est, nec semel tantùm, sed & secundò, & vsque ad contristationem: qua nos solicitudine oporteat tantam Ecclesiæ prælationẽ imponere fratribus, quorum conscientias non videmus? Aiunt omne iusiurandum in Euangelio à Domino esse † prohibitum, nec ab Apostolis post dominum, nec in conciliis inueniri posse statutum[c]. Quid est ergo, quod Dominus subsequenter ait: Quod amplius[d] est, à malo est? hoc enim[e] amplius vt exigamus, malum[f] nos illo permittente[g] compellit[h]. Nonne malum est ab Ecclesiæ vnitate, & à sedis Apostolicæ obedientia resilire, & contra Canonum statuta prorumpere: quod multi etiam post sacramentum præstitum præsumpserunt: & infra. Hoc nimirum malo[i] ac necessitate compellimur iuramentum pro fide[k] †, pro obedientia[l], pro vnitate[m] requirere. Aiunt[n] in Conciliis statutũ non inueniri[o]: quasi Romanæ Ecclesiæ legem Concilia vlla præfixerint: cum omnia Cõcilia per Romanæ Ecclesiæ auctoritatẽ[p], & facta sint, & robur acceperint, & in eorum statutis Romani † Pontificis patenter accipiatur auctoritas[q]: & infrà.

¶ Cùm igitur à sede Apostolica vestræ insignia dignitatis exigitis, quæ à beati Petri tãtùm corpore assumuntur[r], iustum est[s], vt vos quoque sedi Apostolicæ subiectionis debitæ signa soluatis, quæ vos cũ beato Petro tanquam membra de membro habere, & Catholici capitis vnitatem seruare declarent.

¶ Alexand. iij. Pet. Presbytero Card. Apostolicæ sedis legato.

¶ *Si schismaticus ad vnionem Ecclesiæ reuersus eligitur in Episcopum, electio non tenet, sed ex dispensatione potest confirmari.*

CAP. V.

Quia diligentia tua requisiuit, an electionẽ electi, qui abiurato schismate[t] † ad vnitatẽ Ecclesię rediit, debeat confirmare: Duximus, respondendũ, quòd si à schismatico nullũ ordinem susceperit[u], & eius electio secundùm formam Canonum fuerit celebrata, eum † (summodo alia non impediant) dispensatiuè permittimus confirmari.

¶ Mandantes, vt eũ facias à Catholicis Episcopis Suffraganeis Aquilegieñ. Ecclesię in Episcopi

Marginalia (left): Vnde 21. — † *His fuit error Valdensium. Ex mericus in Directorio p. 2. q. 14. & q. 17.* — † *Vide Bea. Tho. 2. 2. q. 89. art. 1. & Sotum li. 8. de iust. & iure q. 1. art. 2. vbi dicitur esse iurare verè ollendum.* — a *Nec ex tali petitione potest notari ambitio. Vt notat. in prædict. c. prisca. quia iurisiurando non, et ad hoc tenetur. Ioan. Andr.*

b ¶ *Pasce oues meas.*] Per hæc verba elegit eum Deus in Prælatum, & per hæc fiest ad titulum.

c ¶ *Statutum.*] Supple, contrarium.

d ¶ *Amplius.*] Id est, iuramentum.

e ¶ *Enim.*] Id est, quia. & venit expositiuè. *suprà de constit. translato.*

f ¶ *Malum.*] Id est, incredulitas siue malitia: vt postea sequitur. de etiam exponitur *malum* pro incredulitate 22. q. 1. c. 2.

g ¶ *Illo permittente.*] Id est, Christo.

h ¶ *Compellit.*] Compellit nos, vt exigamus hoc amplius, id est, iuramentum.

i ¶ *Malo.*] 22. q. 1. *ita ergo. in fin. 2. q. 5. si quis presbyter. & ĩ. de iureiu. & si Christus.*

k ¶ *Pro fide.*] Retinenda, quam suscepit, suspectus est in fide. *de consec. dist. 2. ego Berengarius. & ĩ. de haere. ad abolendam. & c. excommunicamus. & 1. q. 7. quotiens.*

l ¶ *Pro obedientia.*] Exhibenda 25. *dist. quanquam. & ĩ. de iureiur. nullus.*

¶ *Gloss. seq. ponit sex casus quibus licite iuratur, & ponit versus.*

m ¶ *Pro vnitate.*] scilicet seruanda: vt schismatici, qui scindunt se ab vnitate Ecclesiæ: alias pro veritate, scilicet habenda seu inquirenda: 14. *quaest. 2. quanquam pro pace iuratur. 22. quaest. 1. omne quod. ĩ. de iud. c. nouit. pro fama. 2. q. 5. presbyter si à plebe. & cap. si mala. & ĩ. de purg. cap. per totum titulum. & ĩ. de coha. cleric. & mulie. sua. in fin. pro damno dato iuratur 2. quaest. 1. in primis & C. Vnde vi. si quando.* in istis sex casibus licitè iuratur. Vnde versus:

Pax, & fama, fides, reuerentia, cautio damni:
Defectus veri, sibi possunt magna iurari. Bern.

Addit. 10. Idem not. ĩ. *de iureiur. nullus. 2. q. 5. c. 1.* & alios versus de hoc habes. 1. q. 7. *quotiens. 1. in pen. gl.* Ioan. And.

n ¶ *Aiunt in conciliis.*] Secunda oppositio.

o ¶ *Non inueniri.*] Vt iuretur.

p ¶ *Auctoritatem.*] 18. *dist. per totum.*

q ¶ *Accipiatur auctoritas.*] 3. q. 6. *dudum. & inc. peregrina.* & in iuramento auctoritas Papæ semper intelligitur excepta. ĩ. *de rescrip. cap. constitutus. & ĩ. de iureiurando. venientes. & ff. ad municipalem. l. imperatores.*

¶ *Glo. seq. quærit & soluit.*

r ¶ *Corpore assumuntur.*] Sed qualiter assumitur de corpore Beati Petri? Sic intelligitur, quod de corpore beati Petri, &c. pallium benedicitur & consecratur à Papa super altare beati Petri, & ibi ponitur, & ille qui debet vti pallio, recipit ipsum de altari, si est præsens, vel aliud pro ipso, si est absens, & sic assumitur de corpore B. Petri.

¶ *Gloss. seq. arguit, & allega duo contraria.*

s ¶ *Iustum est.*] Arguit quòd frustra petit debitum, qui quod debet nõ impendit. ĩ. *de mu. petitione c. 1. & 2. C. de sent. & interr. om. iud. cum Papinianus & 3. q. 8. c. accusatores. §. cuius in agendo. 95. dist. esto subiectus.* Arg. contra. *C. depo. si. l. pe. & ĩ. depo. c. 2.*

Quia diligentia.] Diuiditur, quia in prima ponitur quæstio: in secunda responsio: ibi, *Duximus*, quæ tria facit. Primò confirmari gratiosè permittit, si tria concurrat. Secundò de consecratione prouidet: ibi, *Mandantes.* Tertiò protestatur: ibi, *Salua.* Abb. S c.

Marginalia (right): † *In aliquot antiq. sta: Romana Ecclesia.* — *Palliũ cur de corpore B. Petro assumi dicatur.* — † *In concilio Latera. tit. de electio. & electi potestate c. 2.* — † *Schismaticis redeuntes ad Eccl. abiurant.* — *Turrecremata de Eccle. li. 4. p. 2. c. 15. & de iure ciuili suspendum tur, textus est. & ibi Bald. c. de pace iuramento firmanda.* — † *cum in antiquis.*

Casus. Quidam schismaticus reuersus ad Catholicam vnitatem, electus fuit in Episcopum Aquilegiẽ. Ecclesiæ, quæ tunc schismatica erat, quidam Card. Apost. sedis quæsiuit, an ipsius electionem debeat confirmare? Respondet Papa, quòd si schismatico nullum ordinem receperit, & si sua electio facta fuit secundùm formam canonum, dummodo nihil aliud sit, quod impediat, permittit Papa dispensatiuè ipsius electionem confirmari: mandans, vt ipsum faciat à Catholicis Episcopis suffraganeis Aquilegiẽ. Ecclesiæ consecrari, salua debita iustitia, & reuerentia eiusdem Ecclesiæ. Nota, quòd qui scindit se ab vnitate Ecclesiæ, de iure communi non potest promoueri. Item licèt Prælatus Ecclesiæ schismaticus sit, Ecclesiæ tamen non præiudicat, cùm redierit ad vnitatem.

t ¶ *Schismate.*] Octauiani, qui cõtra Alexandrum erat: & Aquilegiẽ. Patriarcha tunc schismaticus erat. Vnde dicit, *facias eum consecrari à suffraganeis salua. &c.* Schisma[b] enim interpretatur diuisio siue scissura, & est Græcum nomen. Vnde scissura in vnitate Ecclesiæ esse non potest: & qui schismatici sunt, ab eo, qui est vnum, se diuidunt, quare Spiritum sanctum non habent. 24. q. 1. *schisma.* inde quòd vestis domini, quæ vnitatem significabat, remansit indiuisa 16. q. vlt. *sicut domini vestimentum.*

Marginalia: b *B. Tho. 2. 2. q. 39. Turrecremata in sum. de Eccl. li. 4. p. 1. c. 1. Ann. c. 19.*

¶ *Glo. seq. in fine soluit contrarium.*

u ¶ *Susceperit.*] Quia si ordinem suscepisset, careret effectu, & repelleretur à dignitate: nisi probaret se, cùm ordinaretur, ordinatorem nesciuisse damnatum. ĩ. *de schisma. cap. 1. & 9. q. 1. ordinationes.* sic & qui ordinatur à simoniaco. 1. q. 1. *si quis à simoniacis.* & cum talibus quandoque dispensatur: vt hic & ĩ. *de schism. cap. 2. & cap. si quis à simoniacis.* sed si sciuisset, non dispensaretur vt ibi dicitur *in c. si quis.* & sic schismatici non promouentur sine dispensatione, vt hic dicit, alias esset contra. 22. *dist. [illegible] consuetudinem.*

x ¶ *Iustitia.*]

a ¶ *Iustitia.*] Quia per talem consecrationem non fit præiudicium Aquileg. eius Ecclesiæ in posterum. ĩ. *de iureiurand. in fine ca.1 & c. damnamus. circa finem.*
¶ *Glo. seq. dicit argu. ad primum alleg. quatuor concor. & sex ad secundum ad quod signat duo contra, et soluit.*

b ¶ *Reuerentia.*] Quia Episcopus consecratus schismaticus debebit facere reuerentiam Patriarchæ, cum redierit ad catholicam vnitatē. Et est argu. quòd protestatio necessaria est in huiusmodi, sic 7. q. 1. *non potest.* & 24. *dist. presbyteri.* & 9. *qu.* 3. *salua* & huiusmodi protestatio semper necessaria est: vt ĩ. *de iure patrona. ex literis.* Item est argu. quòd excommunicati vel suspensi omnia iura recuperant post absolutionem. 15. *quæst.* 6. *nos sanctorū.* & *c. iuratos.* & 3. *qu.* 4. *beatus.* & 4. *qu.* 1. *c.* 1. & 32. *qu.* 5. *præceptum. in fin.* & 6. *qu. illi qui.* Arg. *contra.* 2. *qu.* 3. *c. Ex themate.* § *hinc colligitur.* & 3. *qu.* 4. *consanguineorum. in fin.* Sol. Prima pars vera est, & etiam famæ restituitur, si infamia canonica tantùm sit irrogata. *arg.* 6. *qu.* 1 *illi qui.*

scopum ordinari. ¶ Salua debita iustitia [a] & reuerentia [b] eiusdem Ecclesiæ, cum ad catholicam redierit vnitatem.

¶ Idem in Concilio Lateran.

Electus in Romanū Pontificē à duabus partibus Cardinaliū, nulla exceptione obstāte est Papa. Electus autem à minori numero gerens se pro Papa incidit vnà cum sibi adhærentibus in pœnas hîc contentas.

CAP. VI.

Licèt † de vitanda discordia in electione Romani Pontificis, manifesta satis à prædecessoribus nostris constituta [c] manauerint: quia tñ sępe post illa, per improbę ambitionis audaciam grauem passa est Ecclesia scissuram: nos etiam ad malum hoc euitandū [d], de consilio fratrum nostrorū, & sacri approbatione Concilij aliquid decreuimus adiungendum. ¶ Statuimus ergo, vt si fortè inimico homine [e] superseminante zizaniam [f] inter Cardinales, de substituendo summo Pontifice non poterit esse plena concordia, & duabus partibus concordantibus pars tertia concordare noluerit, aut sibi alium præsumpserit nominare, ille absque vlla exceptione [g] ab vniuersali Ecclesia Romanus Pontifex habeatur, qui à duabus partibus cōcordātibus electus fuerit & receptus. Si quis autem de tertiæ partis nominatione confisus (quia de ratione esse nō potest) sibi nomen

Episcopi vsurpauerit, tam ipse, quàm ij, qui eum receperint, excommunicationi subiaceant, & 10 totius sacri ordinis priuatione mulctentur: ita vt viatica etiā eis (nisi tantùm in vltimis) communio denegetur: & si non resipuerint, cum Dathan, & Abiron (quos [h] terra viuos absorbuit) accipiant portionem. Præterea si à paucioribus, quam à duabus partibus [i], aliquis electus fuerit ad 20 Apostolatus officium: nisi maior concordia intercesserit, nullatenus [k] assumatur, & prædictæ pœnæ subiaceat, si humiliter noluerit abstinere. ¶ Ex hoc tamen nullum Canonicis cōstitutionibus, & aliis Ecclesiis pręiudicium generetur; in quibus debet maioris [l] & sanioris partis senten- 30 tia præualere: quia quod in eis dubium venerit, † superioris poterit iudicio diffiniri. In Romana verò Ecclesia speciale [m] aliquid constituitur: quia non poterit ad superiorem recursus [n] haberi. 40

¶ Idem in eodem. †

¶ Electio ad Episcopatum fieri debet de digno scientia, moribus. & ætate, & quod habeat 30. annum completum, & sit de legitimo matrimonio natus. h. d. vsque ad §. cum verò.

CAP. VII.

Cum † in cunctis sacris ordinibus & Ecclesiasticis mini- 50

Licèt.] Continet tres partes. In prima ponitur cōstitutionis causa. In secunda constitutio. In tertia quædam protestatio. Secunda ibi, *Statuimus.* Tertia ibi, *Ex hoc.* Abb. Siculus.

Casus. In ordinatione Romani Pontif. Ecclesia sæpe passa est scissuram propter multorum ambitionem ad malum, tandem in posterum statuit Alexander in concil. Lateranē. quòd si in ordinatione Romani Pontif. plena omnium Cardinalium non potuit esse concordia, & duæ partes concordauerint, & tertia noluerit concordare duabus, vel alium nominare præsumpserit, ille qui à duabus partibus electus fuerit, sine omni exceptione Romanus Pontifex habeatur. Si quis verò de tertia parte confisus, ipsam vsurpare præsumpserit, excommunicationi subiaceat, ita etiam vt viaticum sibi denegaretur in fine, nisi resipuerit. Præterea si à paucioribus, quàm duabus partibus aliquis fuerit electus, nisi maior concordia interuenerit, nullatenus assumatur, & prædictæ pœnæ subiaceat: ex eo tñ quòd de ordinatione Ro. Pōt. statuitur, nullum præiudicium fiat canonicis institutis, & aliis Ecclesiis in quibus sententia maioris & sanioris partis debet præualere: quia quòd in eis dubium venerit, per suum superiorem poterit diffiniri: sed in Ro. Ecclesia speciale quid statuitur, quia ibi nullus superior reperitur. Not. quòd ad cautelam futurorum multa statuuntur, & futuris casibus obuiandum est. Item not. quòd electio Papæ à duabus partibus facta tertia discordante, rata debet esse.

c ¶ *Constituta.*) a 79. *dist. si quis Papa & 23. dist. in nomine dñi.*
¶ *Glo. seq. arg. & signat contrarium.*

d ¶ *Euitandum.*) Arg. ad cautelam futurorum aliquid faciendū. 23. *dist. in nomine domini. & 1. c. 7. Romanensibus. & ĩ. de ser. non ordi. c. 1. & ff. si ser. vend. harum. & legi. Arg. contra. ff. de vsu l. 1.*

e ¶ *Inimico homine.*) Id est, diabolo. Et diabolus dictus est homo ab euentu: quia deuicit hominem, sicut Imperator dictus est Africanus ab euentu: quia deuicit Africam. [b]

Additio. Vel inimico, id est, vitioso. de pœni. distin. 2. Princeps 80 vel homine, id est, hominis, vnde 1. Petri vlt. *sobrij estote & vigilate quia aduersarius vester,* &c. secundùm Hostien. Ioan. And.

f ¶ *Zizaniam*) Syllaba ante penult. longa. Vnde versus
Nocte superueniens zizania semines hostis.

a Vide c. vbi periculum. de electione.
b Vide in auth. de hę. & fal. col. 1. § fin. & lateq. procr. pst. per gl.

Frontibus imprimitur vnctio sacra Dei.

g ¶ *Exceptione*] Et sic nulla exceptio potest opponi sibi nisi de hæresi. 40. distin. [c] si Papa. alias enim quantumcunque præcisè etiam ipse Papa scribat, legitima exceptio est admittenda. ĩ. *de off. dele. ex parte 2. & ĩ. de rescrip. si qñ. & arg. cum adeo. eod. tit. & ĩ. de præb. c. tenemur.* Et est speciale in Papa vt nulla exceptio ad mittatur.

h ¶ *Quos.*] 7. *qũ.* 1. *denique.*
¶ *Glo. seq. quærit, argu. pro, soluit contrarium.*

i ¶ *A duabus partibus.*) Nunquid ille, qui eligitur, computabitur inter duas partes? Videtur, quòd sic. ĩ. *eod. tit. cum in iure. & ff. quod cuiusque vniuer. l. plane.* dic, quòd non, vt no. ĩ. *eod. cum in iure. & ĩ. de sortileg. ca.* 3. ĩ. *eod. Cumana.* tamen quòd dicitur in hac decre. de duabus partibus, hoc die aliqñ seruant Cardinales, aliqñ nōn.
¶ *Gl. se. quærit & soluit.*

k ¶ *Nullatenus*) Quid ergo fiet si nullo modo duæ partes consentiant? Tunc brachium sæculare se interponere debet. *arg.* 27. *dist. nec licuit. & 23. qu* 5. *de Liguribus.* ita vt Cardinales includantur in aliquo loco de quo exire non valeant, donec cōsenserint. ita dicitur factum fuisse in electione Honorij iij. apud Perusium; & idem fuit factum post mortem Grego. ix. tñ de iure id faciendum non est.

l ¶ *Maioris.*) In aliis enim electionibus valet, quòd fit à maiori parte Capituli. dum tamen seruetur vna de formis illis. ĩ. *e. quia propter.*
¶ *Gloss. seq. obijcit & soluit.*

m ¶ *Speciale.*) Sed nō videtur speciale: quia in aliis obtinet, quòd dicitur de duabus partibus, quia non obtinet, quòd fit ab ordine Decurionum, nisi duæ partes consentiant. *ff. de decret. ab ordi. fac. l. 3. & ff. quod cuiusque vniuersi. l. plane.* Non contradicunt illa iura: quia non dicitur: quòd duæ partes debeant consentire, sed quòd debeant esse præsentes: & ita est speciale [d] vel est speciale habito respectu 60 ad alias electiones inferiorum Prælatorum: & hoc innuit litera sequens.

n ¶ *Recursus.*] Et ideo dum eligitur, confirmatur, & statim hēt plenam & liberam administrationem. 23. *dist. in nomine domini.*

Cum in cunctis. Diuiditur istud princi. vsque ad §. cum verò in tres partes. Nam primò ponitur vna ratio statuendi. Secundò alia, ibi *Eapropter.* Tertio statutum ibi, *Præsenti,* Abb. Sic.

Casus. Quia aliqui eligebantur in Episcopos, qui non erāt scientia, moribus, & ætate idonei, statuit concilium Lateran. ñ. quales debeāt esse, qui in Epos eliguntur, ostēdēs hoc per locum à mi- 70 nori sic: cùm, quòd in cūctis sacris ordinibus & ministeriis, requirūtur tria pręcipuè, scilicet ętatis maturitas grauitas morū, & literarū sciētia, ergo multo fortius in Epo hęc sūt requirēda: qa cum Episcopus ad curā animarū sit positus aliorum, in seipso debet ostēdere, qualiter alij se debeāt habere. ne igitur qđ pro necessitate tēporis qñque factū est, trahatur à posteris in exēplū. statuit concilium Lateranē. vt nullus de cætero eligatur in Epm nisi trigesimum suæ ætatis annum peregerit, & de legitimo sit matrimonio natus. & qui vita & sciētia laudabilis demōstrētur: & cū electus fuerit, & habuerit cōfirmationē & possessionē Ecclesia- 80 sticorū bonorū, trāsacto tēpore de cōsecrādis Episcopis à canonibus definito, ille ad quē spectat collatio beneficiorū ipsius, liberā habeāt cōferendi potestatem. Secūdo dicitur quòd inferiora ministeria, puta Decanatum, Archidiaconatū, & talia quę curā animarum habēt annexā, nullus recipiat, nisi qui vigesimum quintum

c Difficile est intellectu c. si Papa. & inde quod dicitur de, quo ad cetabr.

Cardinales possunt compelli ad Papam eligendum, vt est hodie textus in c. vbi periculum. §. præterea. de elect. lib. 6.
† Internectū est.

† Cap. 3. cōcilij Lateranens.

† Cap. 16. eo: tit. in 1. cōpilatione.

d Hæc secunda solutio est verior.

annum seu ætatis attigerit, & scientia & moribus laudabilis demonstretur. Cum autem aliquis de prædictis assumptus fuerit, & monitus ad ordinem debitum promotus non fuerit, statuto tempore definito a canonibus ab illo rem ueatur officio, & alij conferatur, qui uelit, & possit ea adimplere: & si super hoc appellauerit, nullatenus audiatur: & hoc statutum non de promouendis solùm, sed & de promotis præcipitur obseruari. Tertiò dicitur, quòd clerici qui contra formam istam quenquam elegerint, eligendi potestate priuatos, à beneficiis Ecclesiasticis nouerint se suspensos per triennium, & Eps, qui contra hoc fecerit aut fieri consenserit, conferendi præbēda officium potestatem amittat: & per Capitulum aut per Metropolitanum, si Capitulum negligens fuerit ordinetur. Modo quod tria requiruntur circa eos, qui ad sacros ord. promouentur, scilicet ætatis maturitas, morum grauitas, & litterarum scientia. Item requiritur quòd de legitimo matrimonio sit natus. Item quicquid hic dicitur notabile est.

† *Domini.*

† *Vide Burchardum, l. 2. decretorum. c. 9.*

a ¶ *Ætatis maturitas.*] Hæc tria, scilicet ætas, grauitas morū, & litterarū scientia, in persona ei . . . debent inquiri. ȷ. eod. cum nobis olim. arg. 78. dist. presbyter 38. dist. quæ ipsis & alia etiam, scilicet, quòd sit de legitimo matrimonio natus. ȷ. eo. c. & quod sit in sacris ordinibus. ȷ. eod. c. dudum. ȷ. de ata. & qua. c. præterea.

In persona eius, qui eligitur, quæ & quales qualitates desiderentur.

b ¶ *Grauitas morum.*] Quia incompositio corporis inæqualitatem indicat mentis 41. dist. in fin. uist. ubi de Catilina dicitur.

c ¶ *Litterarum scientia.*] Propter defectum enim se entrat repellitur quis ab Episc. . . . ȷ. de ata. & quali. c. . . . ubi legitur de quodam Episcopo, qui nunquam audiuit grammaticam. ȷ. eo. congregato a.

¶ *Glo seq. instruit quomodo argumentum à minori sumitur affirmando, & a maiori negando.*

a *Adde 38. di. omnes. & infra de renunt. c. nisi cū pridem. §. pro defectu.*

d ¶ *Multo fortius.*] Quia uilissimus computandus est, qui præcellit dignitate, nisi præcellat alios scientia & sanctitate. 2. q. 1. . . . 1. q. 7. conuenientibus. & in authen. de sanct. Epi. §. . . . Item arg. mentum est à minori & sumitur secūdū hanc regulam affirmando. Si id de quo minùs uidetur inesse, inest: & id de quo magis. 38. dist. si in laicis. & 3. q. 3. de indiciis. & 59. dist. si officia & 34. q. . . . per bellicam. & 15. q. 2. . . . Item argumentum à minori sumitur hic negando secūdum hanc regulam. Si id de quo magis uidetur inesse, non inest: nec id de quo minùs. Si Paulus uidetur fortior Eustochio, sed non est, ergo nec ipse. 32. q. 5. Paulus. 3. q. 1. si ergo. & 6. q. 1. mutare. & 40. dist. in qualibet.

¶ *Glo seq. obijcit, & dupliciter soluit, demum ponit de materia distinctionem bimembrem.*

e ¶ *Exegerit.*] Sed uīr, quòd sufficiat, si iā inchoauerit. ff. de mu. & ho. ad rempublicam. sed aliud in secularibus dignitatibus, ut hi. & aliud in spiritualibus. Et pōt dici, quòd est spa. e in Epo. Vnde in alijs inferioribus dignitatibus sufficit attingere annum . . . ut ȷ. dicit ibi. . . . qui iam 25. annum attigerit. sed ill. qui eligitur in Episcopum, debet esse 30. annorum in auth. de san. Epis §. clericos. coll. 9. & 67. dist. quicunque. Vel distingue: quique fauor . . .

b *Concord. tex. in l. non tm uertitur in causa . . . putabam. ff. . . . de condi. & demonst. & C. quando dies lega. ced. l. . . . verbis.*

f ¶ *Matrimonio.*] Et ibid est quartum quod requiritur in Epo, & in quolibet alio, qui promouetur ad honorē. ȷ. de filijs presbyt. c. . . . ȷ. de filijs presbyt. c. . . .

g ¶ *Confirmationem.*] Bene dicit, confirmationē: quia ante confirmationē nihil debet attingere in administratione, alioquin repelleretur. ȷ. eod. qualiter. & c. nihil est. & ȷ. de præben. c. . . .

nisteriis sint ætatis maturitas[a], grauitas morum[b], & litterarum scientia[c], inquirenda: multò[d] fortius in Episcopo hæc oportet inquiri, qui ad curam aliorum positus, in seipso debet ostendere, qualiter alios in domo Dei † oporteat conuersari. ¶ Ea propter, ne quod de quibusdam pro necessitate temporis factum est, trahatur à posteris in exemplum: præsenti decreto statuimus, ut nullus in Episcopum eligatur, nisi qui iam † trigesimum annum ætatis exegerit[e], & de legitimo matrimonio[f] sit natus, qui etiam vita, & scientia commendabilis demonstretur.

¶ *Beneficia electi in Episcopū vacant per confirmationē, adeptionem possessionis, & consecrationē secutam, vel postquam præfixum tempus a petendam consecrationem lapsum fuerit. hoc dicit usque ad §. inferiora. Abb. Sicul.*

¶ Cùm verò electus fuerit, & confirmationē electionis acceperit, & Ecclesiasticorū bonorū administrationem[h] habuerit: decurso tempore[i] de consecrandis[k] Episcopis à canonibus diffinito, is ad quem[l] spectant beneficia quæ habebat, de illis disponendi liberam habeat facultatem.

¶ *In dignitatib⁹ & officiis citra Episcopatū ac curatis beneficijs debet assumēdus 25. annū attigisse, & aliàs esse idoneus scientia & moribus, & si nō est in ordine requisito, debet se facere promoueri in proximis tēporib⁹, aliàs monit⁹ nō parēs priuatur beneficio nō obstāte appellatione, nisi ex causa legitima excuset. hoc dicit usq; ad §. Clericis. Abbas Sicul.*

¶ Inferiora etiam ministeria, ut puta Decanatū, Archipresbyteratum[m], & alia, quæ curam animarum habent annexam, nullus omninò suscipiat, sed nec parochialis Ecclesiæ regimen, nisi qui iam † vigesimumquintum annum ætatis attigerit[n], & scientia & moribus commendandus existat. Cùm autem assumptus fuerit, si Archidiaconus in Diaconem, & Decanus, & reliqui admoniti non fuerint

h ¶ *Administrationē.*] Nam aliàs si contingit, quòd statim nō nanciscitur possessionē. 92. dist. si quis. Eps. &c. . . . debet cōsecrari.

¶ *Gl. seq. recitetur per quæstionem intra quod tempus, &c.*

i ¶ *Tempore.*] Quod uidetur esse sex mēsium, quia intra tres mēses à die uacationis debet eligi. 59. dist. postquam & 3. eod. c. . . . pro defectu. & infra alios tres menses debet consecrari. 100. dist. quoniam quidem. c. Sed uerius est, quod illud tempus est tm . . . mensium post confirmationem, ut ex eodem capitulo colligitur, quod etiam est ex . . . 75. dist. §. 1. & c. . . . si necessitas cum impedimentum petere consecrationem: quia tunc non curreret ei tempus: ut in dictis c. quoniam quidem & 75. dist. c. . . . alteis obtinet, quod hic dicitur, ut 16. q. 1. ne pro cuiuslibet. quia cùm sit in mora petendi consecrationem, mora sibi debet imputari, & debet etiam ab illa dignitate repelli: ut in d. c. quoniam quidem.

c De istis tēporibus ad eligēdum electionem præsentandum, &c. Vide glo. magistralem in c. si electio. eo. ti. li. 6.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & remittit.*

k ¶ *De consecrandis.*] Argu. contra. ȷ. de concess. præben. post electionem, in prime. ubi soluitur.

† Vide concilium Carthaginense c. 16. & Burchardum in li. 2. decretorum. ca. 10. 11. & 12.

¶ *Glo. seq. recitetur per duas quæstiones, scilicet quæ sit ratio, quare expectatur consecratio, & quid si intra tempus fuerit consecratus.*

l ¶ *Ad quem spectant.*] Ante enim consecrationem non dicitur plenè . . . habere Ecclesiam cum adhuc tempore . . . consecrationis possit excipi contra ipsum infra ne accusa. . . . propter has meritò debet expectari usque ad tempus consecrationis: postea uerò possunt conferri beneficia, quæ habuerat, & cum fuerit negligēs & in mora, ut dictū est, & sic ante consecrationem non dicitur Ecclesiā habere: quia habere est cū effectu habere. ff. de uerbor. significa. nomen filiarum. §. habere. tū de maritus Ecclesiæ, ut sunt licetia Papæ eam dum intrare non potest. ȷ. de transla . . . corporalis. Sed si ante tempus prædictum cōsecratione recipit, . . . possunt cōferri beneficia priora, quia plenè dī translatus. 21. quæst. 2. si quis iā translatus. & 16. quæstione 1. ne pro cuiuslibet. nec potest repelli à cōsecratione, nisi per accusationem directā ut ȷ. de accu sup. his. & c. qualiter & . . . in aliis dignitatibus inferiorib⁹ secus est quia qui habet curā animarū, si eligatur ad cōsimile habita cōfirmatione & administratione, ipso iure uacat prima, ut ȷ. eo. dudū. & ȷ. de præben. de multa si primū beneficiū nō habeat curā animarū, sed secūdū, tunc primū ipso iure uacat, sed nō de facto, si sēp retinea: primū. ȷ. de cōcē. præb. literas & c. cū nostris.

¶ *Gl. se. no. q. Archidiaconus habeat curā, signat cōtrariū & soluit.*

m ¶ *Archidiaconatum.*] Sic uidetur, quòd Archidiaconus habeat curā animarū, sed nō principaliter arg. 16. q. 7. c. nullus. 1. arg. ȷ. de offi. archi. c. ū satis. ubi de hoc. Et est uerum, quod Archidiaconus qui habet inquirere, & uisitare parochiam suam, curā habeat animarum: unde si recipiat aliam prelationem curam animarum habentem, ipso iure uacat Archidiaconatus: ut est capitulum infra eodem cap. dudum 2. & infra de præben. de multa, & potest excommunicare & suspendere. ȷ. de eo qui fur. or. rece. c. 1. & etiam alij Prælati, ut ibi dicitur. Sed uidetur contra 16. q. 2. uisis 24. q. 3. si corripiantur. ubi dicitur, quòd anathema est inferre Episcopi. Archidiaconi, uel alij Prælati, non possunt excommunicare cum solemnitate illa, de qua tractatur ii. q. 3. debent. & c. cum aliquis. ut capitula illa intelligantur & loquantur de illa solēnitate.

Anathema quod.

¶ *Glo seq. obijcit, & soluit.*

n ¶ *Attigerit.*] Dispensatiuè tñ potest, licèt sit in minori ætate. ȷ. de æta. & quali. præterea. ut quidam dicunt, de hoc dicitur. ȷ. eo. cum dilectus. Sed contra 78. dist. si triginta. & c. presbyter[d] ubi dicit, quòd ante 30. annum presbyter ordinari non debet: & hic dicit, quod statim debeat post 25. annum quia tales Prælati debent esse presbyteri, 21 q. 2. sicut & infra de æta. & quali. præterea. Satis potest dici, quod hodie statur huic c. secundum quòd not. in c. alio, si triginta.

d Et si dubitet de etate, probabit aliter: Vt ibi no. Vide, quoddicetur infra de pro ba. in præsentia super gl. . . .

n ¶ *Aca-*

præfixo à Canonibus[a] tempore in presbyteros ordinari: & ab illo remoueantur[b] officio, & aliis conferatur, qui & velint & possint[c] illud cohuenienter implere. Nec prosit eis appellationis refugium,† si forte in constitutionis istius transgressionē, per appellationem voluerint se tueri. Hoc sanè non solum de promouendis[d], sed etiam de his, qui iam promoti[e] sunt, si Canones[f] non obsistant † præcipimus obseruari.

¶ *Eligentes indignū cōtra formam huius cap. priuati sūt pro forma vice potestate eligēdi: & idē in collatore: & defectū Capituli supplet Episcopus, & econuerso: & si Capitulum negligit, fit deuolutio ad Metropolitanum. h. d. vsque ad finem.*

¶ Clerici sanè, si contra formam istam quenquam elegerint, & eligendi tunc[g] potestate priuatos[h], & ab Ecclesiasticis beneficiis[i] triennio nouerint se suspensos: dignum est enim, vt quos Dei timor à malo non reuocat, Ecclesiasticæ saltem coerceat[k] seueritas disciplinæ†. ¶ Episcopus autem si contra hæc fecerit[l], aut consenserit fieri: in conferendis[m] prædictis officiis † & beneficiis potestatem amittat, & per Capitulum[n] aut per Metropolitanum (si Capitulum cōcordare nequiuerit) ordinetur.

¶ Idem Rauennati Archiepiscopo.

Compromittentes super electione tenentur recipere electum à compromissario, si est idoneus.

CAP. VIII.

Causam † quæ inter moniales sanctæ Margaretæ: & infra. ¶ Si sorores in Episcopum electionem contulerint[o], promittentes[p], quòd illam quam † eis prouideret[q], reciperent ipsam quam prouiderit, facias ab eis (si tamen[r] extitat idonea †) in suam recipi[f] Abbatissam.

¶ Idem Vigorēn. † Episcopo.

Electus ante confirmationem beneficia conferre, vel alter administrare non potest.

CAP. IX.

NOsti † quomodo Lincoñ electus concedendi[t] honores, vel præbendas, aut aliàs disponendi de rebus Ecclesiæ (cum sua non sit electio confirmata[u]) non habeat facultatem[x]: & infra. ¶ Mandamus igitur, quatenus ei auctoritate nostra præcipias, vt concessio

a ¶ *A canonibus.*] Hic fit mētio de illis canonibus. 77. *dist. qua si per ritum* & ī *de tempo. ord. c. 1. 2. &* 3. & quia post confirmationem debent ordinari in proximis quatuor temporibus, vel saltem vsque ad sex menses. nec credo, quòd loquatur de illis canonibus. 77. *dist. quicunque.* ibi post Diaconatū statur per quinquennium ad sacerdotium recipiendum: quia non modo vnum expectādum.

¶ *Gloss. seq. signat contrarium, & soluit.*

b ¶ *Remoueantur.*) Signatur contra hoc 74. *d. consuluit.* Sol. cū iste susceperit alterum consequenter, non admittetur ad reliquum: secus in aliis Ecclesiasticis, qui per subtractionem beneficiorū sunt compellendi ad ordines. qn necessitas vel vtilitas subest. ī. *de ata. &* qualit. c. *quarto.*

c ¶ *Velint & possint.*) Aliàs sola voluntas non sufficit, vbi est opus facto. ī. *de eo qui mit. in pos. constitutus.*

¶ *Glo. seq. recitatur pro obiectione.*

d ¶ *Promouendis.*) Habet hic, quòd constitutio trahitur ad præterita. de hoc dictū est ī. *de cōst. c. vlt.* Et hæc est ratio, quare trahitur ad præterita: quia sine aliqua cōstitutione ad hoc tenentur per alia iura antiqua.

e ¶ *Promoti.*] Id est, electi & confirmati, sed non sunt ordinati.

f ¶ *Si canones non obsistant.*) Cōtrà. ī. *de ata. & qualit.* vt Abbates. Sic solue. Hoc intelligitur de tali, qui sine culpa sua factus est talis, quod ordinem recipere non potest secundum canones. Vnde propter hoc non debet remoueri, licèt ordinem non possit recipere: quia non est addenda afflictio afflicto. ī. *de cleri. ægro. ex parte. &* 7. q. 1. *cum percussio.* Et illud intelligitur de tali, qui culpa sua factus est irregularis. & ideo remouetur.

g ¶ *Tunc.*) Id est, illa vice tantùm. ī. *eod.* cum Vinton.

h ¶ *Priuatos.*) Ipso iure. ī. *eo. innotuit.*

i ¶ *Beneficiis.*) Non officiis. quis enim officiaret tunc Ecclesiam?

k ¶ *Coerceat.*] Simile 62. *dist. docendus &* 82. *dist. plurimos in fin.* & C. *de emenda. propin. l. vn.* & belli, pestis interimat, quos delinquentes ab rectitudinis viam Dei præcepta non reuocant. 23. q. 4. *prodest in fin.*

l ¶ *Fecerit.*] Cum ad eum pertinet collatio beneficiorum.

m ¶ *Conferendis.*] Ea vice cum ad Episcopum pertinet collatio beneficiorum confirmando primum successorem, & hoc cùm ad alios pertinet collatio. & insuper à perceptione proprij beneficij suspenditur. ī. *eod. tit. ca. nihil est.*

n ¶ *Capitulū.*] Hic habes, quòd minor supplet negligētiā maioris, & econuerso ī. *de conces. præben. nulla. & c. quia diuersitatē. &* 9. q. 3. *cum simus.* 63. *dist. c. vlt.* 89. *dist. c.* 2. & in hoc negligentiā maioris sed illud est ordinarium. vt in c. *cum simus.*

CAusam quæ] Communis est diuisio; secunda ibi. *Si sorores.* Abb. Sicu. CASVS. Vacante monasterio sanctæ Margaretæ, moniales eiusdem monasterij contulerunt potestatem eligendi Abbatissam in Episcopum Bonoñ. promittentes eam recipere in Abbatissam, quam Episcopus eis duxerit prouidendam. Moniales postmodū re nō integra, volūtatē suā mutare volebant: mandat Papa, quatenus si hoc verū est, illā quā Eps eis prouiderit in suam faciant recipi Abbatissam si idonea fuerit. Not quòd potestas eligendi bene potest personis idoneis cōferri. Item per hanc decretalem videtur, quòd potestas taliter data non pōt reuocari.

o ¶ *Contulerint.*] Illud quidē rectè pōt fieri, & est vna de formis Cōcilij generalis ī. *eo. quia propter. &* est simile ff. *quod cuiusque vniuersi. nō.* § *si Decuriones.* & etiā extra collegiū pōt cōpromitti, quia Eps nō est de collegio. licèt sit caput. ī. *de testa. requisiti. ar.* ibi non est tanta communio inter Episcopum & monasterium.

p ¶ *Promittentes.*] Simile ī. *de renun. post translationem.*

¶ *Glo. seq. quærit & remittit.*

q ¶ *Prouideret.*) Quid dices. nunquid possunt reuocare talē collationem factam Episcopo, antequam ipse prouiderit? Non videtur. ī. *eod. in causis.* vbi dicitur de hoc.

¶ *Gloss. seq. arg. allegat in contrarium, & soluit.*

r ¶ *Si tamen extitat idonea.*] Arg est hic, quod cum aliquid generaliter committitur arbitrio alicuius, non valet, nisi legitimè factum ī. *de iureiu. Quintauallis* & c. *Veniens.* ff. *de ritu nup. quanquam.* ff. *pro socio. vnde si Nerua* & *in Auth. de hære. & Fal.* § *hoc igitur. coll.* 1. & ff. *ne quid in loco publi.* l. 2. § *si quis, a Prin- cipe.* ff. *de oper. liber. si libertus.* ī. *de iniu. testam. si qū.* ī. *de off. dele. ex parte. &* c. *quæstio.* 1. & c. *porro.* & c. *postquam. Ar. contra.* 22. q. *vlt. c. vlt. &* 2. q. 6. c. *à iudicib.* § *arbitraria.* ī & ī. *de iureiu. si verò.* ff. *de reg. iur. qui, quis. &* ff. *de donat. infelt.* q. *bata.* 6. *cu inter. &* 23. *quæstione* 4. *displicet tibi. in princip.* Solu. si arbiter est compromissarius, eius arbitrio standum est, siue æquum siue iniquum sit. ff. *de arbi. diem.* § *stari.* nisi cōtra ius rescript. m. vel contra formam cōpromissi sit latum: quia tūc non tenet 2. *quæstio* 6. *ci.* q. 4. *diffinitiua. &* ī. *de confir. vti. vel inuti. examinata & ff. de arb. cum dies.* § *compromissio. &* C. *qua sent. sine appell. re. l.* 1. Si verò tanquam vir bonus arbitrari debet, tunc non valet dictum suum, nisi sit æquum: vt in dictis. c. veniens. & Quintauallis. & ff. *pro socio. si societatem. & lege sequenti.* vt hic.

¶ *Glo. seq. quærit, alleg. pro quadrupliciter. sed dupliciter soluit.*

f ¶ *Recipi.* Sed quid si elegerit malam, nunquid aliam Eps poterit eligere, vel etiā si electa noluerit cōsentire? Arg. quòd nō ī. *eo. cum terra.* & qui optauit acetum, potest iterum optare vinum. ff. *de opt. legat. l.* 2. & reproba electio nulla est. 7. q. 1. *factus est.* & ff. *de pigno. act. l. eleganter* § *qui reproba.* ff. *ad Vellei. quāuis.* § *si cùm venerit.* Item qui iurauit & iter, quam ei delatum est, iterum iurare debet. ff. *de iureiurando. qui per salutem.* In casu isto non poterit amplius eligere, qui functus est officio suo ī. *de offi. dele. in litteris. &* ff. *de re iud. Paulus.* quia semel functus est officio suo, siue bene, siue malè: vt ibi ī. *eod. c. proxi. &* ī. *eo. innotuit. &* c. *in causis.* Bernardus.

NOsti quomodo] Diuiditur, quia primò ponit ius, ex quo infert mandatum: ibi, *Mandamus:* Abb. Siculus.

CASVS. Quidā electus fuit in Episcopū Lincoñ iste sic electus antequā haberet cōfirmationē cœpit administrare ac conferre præbendas & dignitates: quærebatur à dño Papa vtrum sic electus ante suā cōfirmationē cōferre possit præbēdas. Rñdet Papa, quòd cum istius electio confirmata non fuerit, prædicta facere non pōt. Vnde mandat Eps Vigorēn vt ei præcipiat, quòd si quam fecit concessionem de prædictis, eam studeat reuocare. Not. quòd nullus electus antē suam confirmationem potest aliquid administrare: quod si fecerit, hoc ipso repellatur. Item not. quòd contra factum suum potest quis venire.

¶ *Glo. seq. recitatur pro obiectione.*

t ¶ *Concedendi.*] Quod si faceret, deberet repelli. ī. *eo. qualiter. &* ī. *de præben. cùm vacaturum. in fin.* nisi in casu. ī. *eod. nihil est.* § *vlti.* & illud dispensatiuè fit, ne interim Ecclesia patiatur detrimentum in temporalibus vel spiritualibus: vt ibi dicitur. sed hic Papa voluit parcere huic electo: quia poterat ipsum repellere.

u ¶ *Cōfirmata.*] Per cōfirmationē acquirit elect⁹ plenā administrationē, & vinculū cōiugale cōtractū est de translata. inter corporal. a

x ¶ *Facultatem.*] Immo priuari deberet ī. *eo. qualiter.*

a ¶ *Præ-*

† Concord. ī. de æta. & qualit. c. quarto. lege C. de [illegible]

† Videtur [illegible] not. nost.

† Ordinentur. legitur in concilio, vnde sumitur.

† post concil. Lateran. sub Ale. 3. p. 40. c. 1. & c. 17. eod. tit. in 1. compilatione.

† Aliàs ita: quam Episcopus eis &c.

† Namdantes aliam potestatem videntur intellexisse de idoneo. facit. l. si procurator. ff. de eod. iud.

† Exoniem.

† Post concil. Lateran. sub Alexan. 3. p. 40. c. 1. & c. 18. eo. tit. in 1. cōpilatione.

† Concord. [illegible] de pœn.

† Aliàs affectus addenda non est.

a ¶ *Prædictis.*] Ista decre. continet gratiam in eo, quòd non fuit punitus, continet ius in eo, quòd dicit, quòd nõ habet facultatem disponendi ante confirmationem.

¶ *Glo. seq. obijcit, & soluit. secũda arg. quòd cõtra factũ suũ, &c. alle. quatuor iura pro, & quatuor contra, & soluit distinguendo.*

b *Reuocare.*] Sed quid est, quod dicit, quòd studeat reuocare? quia talis traditio nulla est: quia pro non dato habetur, quod ab illo donatur, qui de iure donare non potest. j. *de iure patr. quod aũt. in fin.* sed talis reuocatio potiùs erat de facto, quam de iure, sicut donatio de facto tñ fuit, ne ex tali facto crederet ius habere, & ne credatur hoc sibi licere. Item arg. quòd aliquis potest contra factũ suum venire. 22. q. 2. *certè. 35. d. pœnitentes. 35. qu. 9. quod quis commisit. Cod. de euic. si tibi liberam. Arg. contra. 17. qu. 4. sunt q opes. 18. qu. 2. Eleutherius. ff. de ser. ru. præ. per fundum. infrà de cler. coniu. diuersis.* Sol. in sententiis interlocutoriis iudex pôt mutare vel reuocare suam interlocutoriam. *ff. de re iudic. quod iussit. j. de appell. c. cũ cessante.* Circa negotia distingue: si ex mutatione nulli fit præiudiciũ, licitum est mutare: vbi ex mutatione alteri fit præiudicium, adhuc re integra licitum est mutare. *ff. de iurisd. om. iud. si conuenerit*, re non integra non potest *ff. de reg. iur. l. nemo*, nisi fauor a iud inducat. *C. de l. cam ante terr. g tam* Et est simile in reuocatione sententiæ spiritualis vel corporalis matrimonij, vbi decipitur Ecclesia. 35. *q. 9. sulam. &* [illegible] *loci. §. hu rñdetur. & j. de re iud. lator. & consanguinei.* Et ideo hic potest contrauenire: quia administratio est ei interdicta, & sic replicaret de administratione, si ei obijciatur, quòd contra factum suum venire non possit *ff. de iureiu. l. iusiurandũ. 1. resp. & seq.* Bern.

† Cap. 11. eo. tit. in 1. compil.

† *Hæc duo verba, ad me, in multis antiquis desunt.*

† *Aliàs: nominum.*

nem, si quam fecit de prædictis [a] studeat reuocare. [b]

¶ Idem.

¶ *Electiò facta post appellationem & prima non cassata, & contra priuilegia Ecclesiæ, cassanda est.*

CAP. X.

CONsiderauimus, † quòd electio Ioannis Frontini, post appellationem [c] ad nos † interpositam, & contra tenorem priuilegiorum [d] Ecclesiæ vestræ fuerit celebrata: Perpendimus etiam quòd electio B. post illam qualemcunque electionem non † cassatam: necnon & post appellationem [e] (per quam ad suum statutum omnia debent reduci) facta fuit: & infrà. Quapropter vtrunque electionem omnino cassamus, & vobis in aliam personam idoneam & honestam conueniendi liberam tribuimus facultatem: ita quòd vtrique prædictorum fama [f] sua non minùs integrè conseruetur, & quòd in aliis Ecclesiis possint (si Deus dederit) promoueri. Vobis autem liceat præter istam Ecclesiæ vestræ ordinationem [g], in eorum alterum conuenire.

Idem.

¶ *Metropolitanus cõfirmatus, licèt nondum receperit palliũ, potest suũ Suffraganeum consecrari facere.*

CAP. XI.

SVffraganeis † alicuius Metropolitani, ad mandatum ipsius post confirmationem electionis suæ, etiamsi pallium [h] non receperit: licitum est electum, qui ad ius iurisdictionem pertinet, consecrare.

¶ Clemens tertius.

¶ *Is cuius electio fuit cassata nõ vitio personæ, sed electionis modo, iterũ eligi potest: secus si vitio personæ.*

CAP. XII.

SVper † eo verò, quòd quærere voluisti, si alicuius electione cassata, idem ad alterius Ecclesiæ regimen electus fuerit, an eius electio debeat confirmari: hoc tuam volumus discretionem tenere, quòd si prior electio non vitio personæ [i], sed modo electionis cassatur, promotionem eius in eadem etiam

re nulla fuit: hic verò prima non fuit nulla, sed annullanda. *In decre. illa bona* 1. non tenuit tribus de causis: vt ibi dicitur. De hac materia dicitur j. *eod. audiuis.*

¶ *Glossa sequens arg. alleg. in contrarium & soluit.*

f ¶ *Fama.*] Arg. infantia nõ commuari de, oitũ *ff. de re milit. qui cum vno. si non omnes. & §. exauctoratus. Ar. contra ff. de his qui not. infam. l. 2. §. ignominia.* Sol. est. j. *eodem super eo.* quia non fuit cassatus vitio personæ.

g ¶ *Ordinationem.*] Dicunt quidam [b] præter istam, quæ nunc cassata est, quòd iterum possent alterum eligere, si volunt. j. *eo. super eo.* Sed hoc nõ credo: quia propter scandalum noluit Papa, quòd in illa vacatione aliquis eorũ, promoueretur, h dic tñ aliâs debet esse forma in electionibus faciendis. j. *eo. quia propter.*

b *Tancredus scilicet, & Vincentius, & bene dicunt quoad iuris ordinem, si talis casus hodie incurreret.*

† Cap. 1. eo. tit. in 2. compilatione.

† *Aliàs: Alexander iij.*

† Cap. 3. eo. tit. in 2. compilatione.

SVffraganeis.] Ista decre. facit ad secundam partem rubricæ, & h. d. Metropolitanus confirmatus & consecratus non potest pallio non recepto Suffraganeum suum consecrare, sed potest mandare aliis Suffraganeis vt illum consecrent. Abb. Sicul. Incipe constructum: ibi, *Licitum est suffraganeis &c.*

CASVS. Quidam electus est, & confirmatus fuit in Archiepiscopũ: quæritur vtrùm suffraganei sui possint ad mandatum ipsius aliquem suffraganeũ suum electum in Episcopum consecrare, cum adhuc pallium non receperit, in quo confertur plenitudo officij pontificalis? Rñdet, dicens, quòd suffraganei sui bene possunt & debent ad mandatum ipsius Metropolitani electum illum in Epm consecrare, licèt pallium non receperit. Not. quòd tale mãdatum de iurisdictione fit, non de ministerio consecrationis. Not. quòd per confirmationem conceduntur ea, quæ sunt iurisdictionis.

¶ *Glo. seq. obijcit, opinionem ponit, quam primò improbat, secundò defendit, in fine remittit* Ioan. And.

h ¶ *Pallium.*] Sed cõtra vr: quia propter pallium nõdũ receptum cõsecratio Epi[illegible] diff[illegible]tur. 100. *dist. qm.* vbi de hoc, quia ante pallium receptum non pôt consecrare virgines, ordines celebrare, vel Epos consecrare. j. *eod. quod sicut.* ad idem facit j. *eod. transmissam.* propter hoc dicũt quidam, quòd hæc nõ est decre. sed fuit quædã prouisio. tñ potest tolerari, & videtur subesse quædã æquitas: vt cũ nõdũ sit in mora petẽdi palliũ, hoc habeat locũ: quod nõ vr: quia in traditione pallij plenitudo cõfertur põtificalis officij j. *de vsu pallij. nisi specialis.* Vnde & cu per se hoc facere non possit, neque auctoritatẽ alij faciẽdi pstare pôt. & est opt. arg. j. *de consecra. Ecc. vel alta. aqua & ar. ff. ad senatuscons. Mace. filiũ habeo.* Dic ergo hic, vt dixi j. *de transl. cum ex illo.* Ber.

SVper eo.] Ista dec. quotidiè allegatur: in qua primò ponitur quæstio. Secũdò solutio: ibi, *Hoc tuam.* In quo duo facit. nam primò respõdẽdo distinguit. Secũdò excipit: ibi, *Nisi.* Abb. Sicul.

CASVS. Aliquis electus fuit in aliquam Prælaturam cassata est eius electio. idem electus fuit postmodum ad regimen alterius Ecclesiæ: quæritur, an electio eius debeat confirmari? Rñdet Papa, quòd si prior electio nõ fuit cassata vitio personæ, sed propter modũ electionis: illa cassatio promotionem eius in eadem Ecclesia, & in alia non poterit impedire, nisi forte aliquid simoniacæ prauitatis intercessit. Nôt. quòd cũ cassatur electio propter modum electionis, nihil imputatur electio, nec in alicuius notam infamiæ incidit. & sic poterit eligi iterum: sed secus est, si propter vitium personæ cassatur.

¶ *Glos. seq. exemplificat, arg. obijcit, & dupliciter soluit.*

i ¶ *Non vitio personæ.*] Puta pp aliquã irregularitatẽ, qa erat illegitim' vel pp crimẽ, qđ ei fuit obiectũ & pbatũ: quod si esset pbatũ, nõ potest eligi nec in illa nec in alia Ecclesia cum sit ineligibilis. Et potest hic colligi ar. quòd crimẽ in modum exceptionis probatum præiudicet ei in electione alia. sed hoc esset pœnam imponere ordinariã, quod fieri nõ debet. j. *de ordi. cog. cum dilectus, in*

COnsiderauimus.] Diuiditur: nam præmittit causam cassationum. Secundò vtranque electionem cassat: ibi. *Quapropter.* Tertiò mandat Ecclesiæ prouideri: ibi. *Vobis autem* Abb.

CASVS. Vacante quadam Ecclesia quidam canonici appellauerũt, quòd alij non procederent ad electionem sine illis, & contra priuilegia Ecclesiæ suæ. illi non obstante illa appellatione, elegerũt Io. Frõtinum, appellantes statim, ne alij cõtra suã electionem aliquid attẽtarẽt. illi videntes, quòd nõ detulerunt suæ appellationi, & cõtra tenorẽ priuilegiorũ Ecclesiæ suæ, ad electioné procedentes, quẽdã aliũ B. nomine elegerũt Delata est super istis electionibus causa ad dñm Papã. auditis allegationibus partiũ Papa cõsiderãs quòd electio Ioan. Frõtini facta fuit post appellationẽ, & contra priuilegia Ecclesiæ, vidẽs ẽt quòd electio B. post illã talẽ qualem nõ cassatã, & post appellationem per quam omnia ad suum statũ debẽt reduci, facta fuit, vtranque cassauit, & contulit canonicis, vt aliam personã idoneã sibi eligant in rectorem, ita tñ quòd vtriq; prædictorũ non minùs fama ipsorum integra conseruetur, & quòd in aliis Ecclesiis possint promoueri, & liceat eis in alterum ipsorũ cõsentire præterquam in ista ordinatione. Nôt. quod nõ debet fieri secunda electio, prima non cassata. Item quæ fiunt post appellationem, debent in statum primum reuocari. Item licèt cassetur electio alicuius propter modum electionis, non præiudicatur electio, quin possit iterum eligi.

c ¶ *Post appellationem.*] Appellare ne fiat electio, nõ valet: sed ne fiat nisi canonica, tunc bene valet. j. *eod. cum nobis.* & intellige, quòd allegata fuit aliqua probabilis causa. quia si te appelletur in iudicio vel extra, appellationis causa exprimenda est: vt in decr. Inno. iiij. cordi nobis. e t de appellat. [a]

a libro 6.

p ¶ *Priuilegiorum.*] Quæ essent ista priuilegia, nõ habemus. H.

¶ *Gl. seq. signat duo iura in contrarium, & soluit.*

q ¶ *Appellationem.*] j. *eodem* 1. & j. *de app. consuluit.* Cõtrà in illis tenuit electio secũd[illegible] facta, & post alterius partis appellationẽ. in illa cõstitutus, tenuit electio secũda: qa prima ipso iu-

Bene de s. S.] *de excep. denique ff. de his qui no. infa. Lucius.* Dicas, qui per hoc grauata fuit, & est ipsius opinio, potest & debet repelli.] *de test. testimonium cap. Gregorij est.* vbi casus iste ponitur. & *arg. 2. q. 5. presbyter & c. si mala fama & 81 dist. tantis &*] *de acc. qualiter & quando*, vel repellitur in alia electione, cum tamen eiusdem probatum eiusdam exceptionem, de qua agitur, obijciebat. *de except. denique. & infra de confess. cap. fin.* Sed si modo electionis cassetur electio, tunc non impeditur in alia electione vt hic dicit. &] *eod. c. considerauimus.*

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

a ¶ *Simoniacæ.*] 1. q. *tit.* c. 1. *Arg. contra*] . *de simo. de regularib. & 1. q. 5. c. 1.* quod hic dr. ius est commune, quod ibi dicitur, dispensatio. Bernardus.

† *Vide glo. in l. ...* — *Cap. ... compura...* [illegible]

sus solus Epi? Ita, sed ad cautelam confirmatur. Iste enim dubitabat an posset hoc facere. & ideo Papa rñdendo confirmat factû ipsius, alias ipse Papa dixisset, *& nos postulationem admittimus*: sed ipse so û cõfirmat factum ẽ pi. Vel ideo quia fortiùs suberat dño Papæ nullo medio. *arg. ad hoc 58. d. c. 1. & 2.* Sed ista littera videtur cõtradicere ibi, *in vero postulationi, & c. dic, sicut*] *dictum est.*

ADDITIO. Dicebat P. quòd fortè postulabatur ab Epo vt Abbote: quod esse põt, *de in. c. ad causam.* Ioan. And.

Ecclesia (Nisi fortè simoniacæ[a] prauitatis aliquid intercessisse † cõtitterit) non debeat impedire.

¶ Celestinus tertius.

¶ *Non professus potest postulari in Abbatem, si ex aliqua bona causa fiat talis postulatio. hoc dicit secundũ lecturã, quæ est magis singularis.*

CAP. XIII.

CVm † monasteriû de Pellicia in tuo situm Episcopatu ad eam dissolutionem deuenerit (sicut tuarum litterarum insinuatio patefecit) quod fratres einsdem domus obseruantiam religionis, & ordinem abiecerunt[b]. & infrà. In quendam, qui cum fratribus suis in eremo[c] est laudabiliter conuersatus, boni testimonij virũ vnanimiter consenserunt, eum in Abbatem totis desiderijs postulantes[d]: Tu verò postulationi eorum præbuisti assensum, & postulasti eãdem ordinationem à sede Apostolica confirmari: Nos autem ipsam, † sicut facta est canonicè confirmamus[e].

¶ Idem.

¶ *Electio debet esse in libertate eligẽtiũ, nec valet cõtraria cõsuetudo.*

CAP. XIIII.

CVm † terra[f], quæ funiculus[g] hæreditatis Domino cẽsebatur: & infrà. Sicut ex quarundã litterarum tenore accepimus, quidã in electionibus prauæ consuetudinis[h] moribus irrepsit: vt cùm alicuius Prælecti electio debet celebrari, conuentus, ad quẽ pertinere dignoscitur, duas personas nominet latenter auribus Patriarchæ vel Principis exprimendas, vt sic alterius eligẽ̃ç vel totius electionis penitus irritandæ, idem Patriarcha vel Princeps plenariam habeat facultatem.

¶ Quia igitur hoc redundat in grauamen † & perniciem ecclesiasticæ libertatis, præscriptam consuetudinis prauitatem, sancimus penitus abolendã: Statuentes, vt forma electionis canonicæ in omnibus conuentualibus[i] Ecclesijs obseruetur, videlicet vt cùm debet Ecclesiæ consolatione pastoris regimine destitutæ, electores in vnũ locum (in quo,[k] fuerit electio celebranda) conueniant, & inuocata Spiritus sancti gratia personam nominent. Quòd si in persona fuerit vel in electionis modo peccatum, tandiu in electione diligentiã[l] inquisitionis apponant, donec vacanti Ecclesiæ de persona idonea † valeant prouidere. Quo facto, non prohibemus, quin Regis seu Pa-

CVm monasterium.] Monachus vnius monasterij potest eligi in Abbatẽ alterius monasterij. h. d. secundùm lect. communiorem, secundũ quã parum vtilitatis affert hæc d. c. cum præsentim hodie sit clarius positum *in c. 1. de electione*. Et diuiditur: quia primò ponitur petitio. Secundò confirmatio ibi, *Nos autem.* Abb Sicul.

CASVS. Monasterium de Pellicia ad tantam dissolutionem deuenerat, quod fratres eiusdẽ loci obseruantiam religionis & ordinem penitus abiecerant: tandẽ vt eorum monasterium possent in statum pristinum reformare, conuenerunt vnanimiter in quendam fratrẽ de eremo, qui laudabiliter fuerat conuersatus cum fratribus suis, ipsum in Abbatem totis desiderijs à suo Episcopo postulantes: qui eorum petitioni præbuit assensum petens eandem postulationẽ à sede Apo. confirmari & Papa electionem illam seu postulationem canonicè confirmauit.

† *In multis ... ibi, Nos autem ... confirmamus.* [illegible] — *Cap. 8. ... plurium.* [illegible]

b ¶ *Abiecerũt.*] Vnde debẽt et expelli.] *ne cle. vel mo. relatũ.* Ber.

¶ *Glo. seq. obijcit, quod eremit. & c. & soluit.*

c ¶ *In eremo.*] Et ita videtur, quòd erat monachus, licèt dicatur in eremo, alias non posset eligi, sed postulari.] *eo. cum causam & cum in magistrum. & c. officij.* & eiusdem religionis, vel maioris, quia non est licitum descendere, sed ascendere] *de transla. licet & 93. dist. legimus. in fin. iuxta illud. & ambulabunt de virtute in virtutem. & c. de pœn. dist. 2. dum sanctam.* Sed si intelligas, quòd iste fuit eremita, tunc Abbas esse non potest, quia eremita proprium habet *arg. 19. q. 3. Prælatũ.* *S. contra l ...* monachus proprium habere non potest.] *text. de sta. mona. cum ad monasterium in fine.* Credo, quod iste fuit de eremo, quod sic appellatur, in Tuscia: & sunt alibi monachi, cui subsunt Camandulenses, & alij de sancto Damiano, qui est iuxta Pontem ferreum.

¶ *Glo. seq. quærit obijciendo, & triplicititer soluit.*

d ¶ *Postulantes.*] Sed quare dicit, *postulantes*: nonne poterat eligi? Dicas, quòd primum monasterium de Pellicia erat alterius ordinis, vel ille monachus erat in minoribus ordinibus, & ideo debuit postulari vt dictum est] *de postul. Præl. c. vlt.* vnde dicit in fine, *sicut canonicè facta est*, vnde videtur, quòd competẽtius poneretur in titu. præcedẽti. Sed licèt dicatur, *postulantes*, nõ tñ credo, quòd fuerit simplex postulatio, sed electio: & hoc satis innuitur ex eo, quod dicit, *eandẽ ordinationem postulasti à sede Apost. confirmari*, & ex eo quòd Papa dicit *nos eam cõfirmamus*. si enim fuisset simplex postulatio, Papa non dixisset, *confirmamus*, sed dixisset, *ipsam admittimus, vel non approbamus.*] *tit. prox. bona. 1. & c. bona. 2.* & sic bene ponitur hic.

¶ *Gloss. seq. quærit, & dupliciter soluit, & secundum improbat.*

e ¶ *Confirmamus.*] Sed nũquid sufficit in hac dispẽsatione cõsẽ;

Cvm terra.] Non valet consuetudo per quam collegium ad alterius voluntatem tenetur sibi eligere Prælatũ. hoc dicit. & diuiditur. Primò ponitur decisum exordium Secũdò narratio ibi *Sicut.* Tertio positio ibi, *Quia igitur.* Et tria facit: primò causam reddẽs damnat cõsuetudinem secũdò statuit, & statutum declarat ibi, *Statuentes* tertiò permittit & permissionem determinat ibi, *Quo facto* Abb Siculus.

† *In antiquis ita: in grauamen perniciem.*

† *Concord.* authent. cassa, & irrita C de sacros. Eccle.

CASVS in terra Hierosolymitana talis consuetudo in electionibus seruabatur, cum electio alicuius prælati deberet celebrari, Conuentus illius Ecclesiæ duas personas latenter nominabat auribus Patriarchæ vel Principis: vt sic esset in potestate Patriarchæ vel Principis alterum præficere, vel vtrumque repellere quia ergo talis consuetudo tendebat in perniciem Ecclesiasticæ libertatis, præcipit Papa illam cõsuetudinem penitus aboleri, statuens vt in omnibus conuentualibus Ecclesijs, forma electionis canonicæ obseruetur, vt electores conueniant in vnum locum, vbi debeat electio celebrari, & inuocata Spiritus sancti gratia, personam idoneam sibi eligant in Prælatum. Et si in persona, quam intendent eligere, est peccatum, vel si modum canonicum non seruarunt, tandiu deliberent, & in persona & in modo, quousque personam idoneam inueniant, & modus canonicus conseruetur, & vacanti Ecclesiæ consulatur: quo facto, persona electa præsentetur Patriarchæ vel Principi, vt suum præstet assensum: sed propter hoc non debet electio impediri. Nota, quòd ius eligendi in collegiata Ecclesia pertinet ad ipsum collegium. Item laici non debent interesse, nec vocem habere in electione prælati. Item consuetudo contra Ecclesiasticam libertatem extirpanda est, & mala consuetudo est resecanda.

† *Albàs; contrario.*

1 *Mala consuetudo est rejecanda.*

f ¶ *Terra.*] Scilicet Hierosolymitana.

g ¶ *Funiculus.*] Id est portio.

h ¶ *Consuetudinis.*] Nota consuetudinem contra libertatem Ecclesiæ non valere, de hoc dicitur] *de consu. c. 1. & vlt.*

i ¶ *Conuentualibus.*] Ideo dicit, *conuentualibus*: quia vbi est vnicus sacerdos, patronus debet eligere.] *de iur. patr. nobis. & 16. q. 7. vlt. decernimus.*

k ¶ *In quo.*] Scilicet in Ecclesia, cui preesse debet in Capitulo secundùm consuetudinem loci illius, si commodè fieri potest: aliàs vbi melius obtulerit se facultas. 23. *dist. in nomine domini.* c.

¶ *Glo. seq. obijcit ponit quatuor solutiones & approbat vlt.*

l ¶ *Diligentiam.*] Hic sumitur arg. quòd eligentes possunt alium eligere; prima electione non reprobata per superiorem. Sed contra] *eo. cum in cunctis. &] eod. innotuit. &] eo. considerauimus.*] *de concess. præben. c. post electionem.* Quod hic dicitur, sic potest intelligi (diligentiam inquisitionis apponant, &c.) non alium eligendo statim, sed quærendo aliquem idoneum, quem eligant alio reprobato. & hoc intelligitur post reprobationem alterius, vel cum sub ea conditione eligunt, si primus non obtinuerit. *arg. 63. dist. Archidiaconum Florentinum.* Et secunda electio expirabit prima obtinente, sicut fit in substitutione. *C. de impub. & alijs substi. post aditam. arg. ad hoc. 61. dist. studij*

c. 11. q. 2. præceptum. & infra cod. quod sicut

a Nā ſi ni- hil de cōtem gentibus o- miſerunt. barēt. Vitiū electi non imputabi- turem. arg. l. 1. §. ſi in- telligitur. ff. de redhi. & l. quæri- tur. §. fin.

ſtudiȝ. Et loquitur de ignorantibus vitium electi & diligentiam adhibentibus, alias priuaretur ipſo iure poteſtate eligendi. ſ. eod. cum in cunctis. & ſ. eod. innotuit. & ita ſcripſit hic Lau. Hodie vero non valet electio per vota conditionalia. vt in decre. Inn. 4. ī. eod. quæ incipit, in electionibus [lib. 6.] Sed videtur ex ipſa littera, quòd alius ſit intellectus. Ex littera ſic exponitur, quòd in perſona ſcilicet eligēda, de qua inter electores ſit mentio ad eligēdum, & nominata ante electionē facti, vel in electionis modo, quia fortè nō interſunt oēs, qui debēt intereſſe, vel non ſeruatur forma ſecūdū antiqua vel ſecūdum noua iura in Eccleſiis cathedralibus & Abbatiis, quā habes. ī. eo. quia propter. tādiu in electione facta ſeu faciēda ſiue in tractatu electionis: & tandiu deliberent & inquirant de perſona idonea, quouſque ipſū inueniant, & tunc demū ipſum eligant, & hoc ſatis planè ſonat etiam littera. Hodie verò viderētur ſeruanda forma etiam in conuentualibus Eccleſiis omnib. q tradit. ī. eo. quia p. licēt videatur loqui de cathedralibus ex verbis illis, Eccleſia viduata. quia illæ ſolæ dicuntur viduatæ: quia ibi dicitur vinculum cōiugale cōtractum: in aliis inferioribus non ita, ſed tñ hodie extenditur ad omnes: licet impropriè dicantur viduatæ tñ quoad multa viduatæ dicuntur, ex quo ͞platum non hñt, qui poſſit negotia illorū procurare: & quòd ſit littera exponenda ſic, patet ex eo, quod dicit, perſonam nominet: quia per nominationem non fiet electio.

† Cap. 7. eo. tit. in 2. cō- pilatione.

triarchæ, qui pro tempore fuerit, requiratur aſſenſus: ſed propter hoc ipſam electionem nolumus impediri.

¶ Idem.

¶ Per confirmationē electionis non transfertur poteſtas exercendi ea, quæ ſunt ordinis: illa enim transferuntur per conſeruationem. Abbas.

CAP. XV.

TRanſmiſsā: † & infrà. Quæſiuiſti, quid faciendum ſit tibi ſuper eo, quòd Clerici tuæ diœceſis cum pro ſuis exceſſibus ſuſpenſionis, vel interdicti, vel excommunicationis ſententia percelluntur, paruipendentes ea dimittunt Eccleſias, & trāſferunt ſe ad mercimonia [a] Laicorum: nonnulli quoque ipſorum (habitu clericali poſtpoſito[b]) veſtes induunt laicales, & ſicut Laici mercatores ſe turpibus quæſtibus implicantes, conſimilium ſibi Laicorum manus aſſociant, & correctionem Eccleſiaſticā per contemptum eludunt, dicentes, quòd poteſtatem non habeas eos (niſi tibi ſpecialiter Apoſtolica ſedes indulſerit) corrigendi:

TRanſmiſſam.] Pertinet iſta decr. ad ſecundam partē rubricæ ſcilicet, de electi poteſtate, & h. d. Electus confirmatus non conſecratus, poteſt exercere quæ ſunt iuriſdictionis, non autē ea, quæ ſunt ordinis Epiſcopalis. Ioan. And. Et diuiditur: quia in prima ponitur conſultatio, in ſecunda reſponſio, ibi: Reſpondemus. Abbas Siculus. CASVS. Quidam clerici pro exceſſibus ſuis excommunicabantur, interdicebantur, & etiam ſuſpendebantur à quodam Epo electo & confirmato: ipſi ſententiam eius contēnentes transferebant ſe ad commercia laicorum, dicentes, quod ipſe electus eos non poterat excommunicare vel ſuſpendere vel interdicere, cū nōdum eſſet in Epiſcopum cōſecratus, niſi ſpecialiter eſſet ei à ſede Apoſt. hoc indultū. conſultus Papa reſpōdet, quod ex quo confirmationem electionis accepit, de talibus & cōſimilibus liberam habeat poteſtatem, ſ. excōicandi, ſuſpendendi, vel interdicendi, præter illa, quæ conſecrationis miniſterium deſiderāt: vnde iuriſdictionem ſuam in ipſos liberè poterit exercere. Not. quod electus & confirmatus eſt adeptus omnia illa, quæ conſiſtunt in iuriſdictione, ſed in conſecratione conſequitur omnia, quæ pertinent ad Epiſcopalem dignitatem.

a ¶ *Mercimonia.*] Quod non licet [b] ante clericatum bene licebat. 88. diſt. fornicari & 31. diſt. lex continentiæ

b ¶ *Poſtpoſito.*] Vnde ipſo facto priuilegiū clericale perdere debēt, nec ab Eccleſia debēt defendi. ī. de vita & hone. cle. cap. vlt. quia indignū eſt illis ab Eccleſia ſubueniri, per quos cōſtat ſcandalū in Eccleſia generari: ī. ne cleri vel mo. c. ſacerdotibus. & hoc eſt verum poſt admonitionē: vt ī. de vi. & ho. cleri. c. vlt. & ī. de ſentē. excōm. in audientia & in parte decīſa pmittit de admonitione. AD DICTO. Et ſic eſt intelligēdū, qd hic dixerat Inno. eos qui tales percutiūt, excōicatos nō eſſe qd reprehēdebat Abb. Ioā. An. ¶ vlt. ſe. exprimit qdā q ſūt ordinis, & quedā q ſūt iuriſdictionis.

b Concord. text. in aut. vt ij. qui ob. §. quando- que. coll. 6.

c ¶ *De talibus.*] i. pertinētibus ad iuriſdictionē, puta ſicut eſt iudicare, excommunicare, corrigere, iuramenta recipere à vaſallis, & confirmare, inueſtire, beneficia conferre, & conſimilia, quæ conſiſtunt in iuriſdictione, ſ. eod. noſti infra de tranſla. cap. 3. hæc omnia in confirmatione cōſequitur electus: ea verò quæ ſūt ordinis, ſicut clericos ordinare, chriſma conficere, depoſitio clericorū, benedicere virgines, & Eccleſias & altaria conſecrare, & ſimilia cōferūtur in cōſecratione Epiſcopali. ī. eo. quod ſicut §. præterea. & 78. diſt. quamuis Corepiſcopis. & arg. ī. de trāſla. inter corporalia. quia ante conſecrationem quaſi vidua dicitur Eccleſia propter hmōi: vt ibi dicitur, & ſic iure communi poterat illos clericos corrigere ac punire. B.

c Quoad hoc, & id quod infrà dict. tur de colla tione beneficiorū vide, quod dicā ī. de fo- ro cōpeten. verum. ſuper i. glo. Ioan. And.

& infrà. Reſpondemus igitur, quòd ex quo electionis tuæ cōfirmationem accepiſti, de talibus [c] & conſimilibus (præter ea quæ maioris inquiſitionis diſcuſſionem exigunt, & miniſterium conſecrationis deſiderant) quod iuſtum eſt, & Eccleſiaſticæ conuenit vtilitati, ſtatuendi habeas liberam facultatem.

¶ Inno. iij. de Cella ſancti Petri, & Martineñ. † Abbatibus.

¶ Qui electum de ſe facta renunciat, appellare nequit ad impediendam electionem alterius. Et electio, quæ eſt à ſuſpenſis celebrata, non tenet.

CAP. XVI.

CVm † inter R. ſeniorem & R. iuniorem ſuper Abbatia Scaphuſeñ. quæſtio verteretur: & infrà. Bonæ memoriæ Cel. præd. noſter prædictum R. ſeniorem ſententiam cum inſtantia poſtulantem, ad componendum coegit [d] inuitum: & ſic Abbatiæ renuntians, de manu eius Cuſtodiam & Prioratum recepit, ab eo dum viueret [e] poſſidendos: cui ordinationi licèt

CVm inter.] Primo narrat factū, ſecundò definit articulū, de quo conſtabat: ibi. Nos attendentes, tertio: ibi, Sane illud de quo non conſtabat, definiendum committit. Abbas Siculus. Hæc decre. fuit prima in tertia compilatione in tit.

CASVS. Vacante Abbatia Scaphuſeñ. electus fuit in Abbatē R. ſenior. cui electioni monachi quidam ſe opponere curauerunt, ſcilicet R. iunior, & quidam alij: ſuper hoc fuit cauſa cōmiſſa diuerſis iudicibus demum cauſa ad ſedē Apo. eſt delata cūm dictus R. ſenior cum inſtantia ſententiam poſtulaſſet, Celeſtinus Papa ipſum R. ad cōponēdum coegit inuitum, & ſic Abbatiæ renunciās, de manu Celeſtini cuſtodiam & prioratum eiuſdē monaſterij recepit, dum viueret poſſidēdos, & idē R. tali ordinationi conſenſit, & ſic domum reuerſus compoſitionem illā aduerſarij ſui noluerūt habere ratam, & ſic obtinere non potuit, quæ ſibi per Celeſtinum cōceſſa fuerūt, immò aduerſarij ipſius, in eum manus iniecerunt temerè violētas, & euadēs manus illorum ad ſed. Apo. appellauit legatus quidā, qui erat in partibus illis, propter illos aliosque exceſſus ſuſpēdit monachos, ad monaſteriū interdixit: ipſi tñ nō obſtāte ſētētia ipſius, diuina propriùs, quàm ante celebrabāt, & poſt appellationē ab ipſo R. ſeniore ad ſe. Apo. interpoſitā, dictū R. iuniorē in abbatē elegerūt, cui Eps illius diœceſis munus benedictionis cōtulit. & ſic interdum R. iunior pro cauſa iſta ad ſe. Apo. acceſſerunt. coram Innocentio petebat dictus R. ſenior electionē factam de R. iuniore caſſari, vtpote factam poſt ipſam appellationem ab ipſo ſeniore ad ſedem Apo. interpoſitā: & electionem primò de ipſo factam confirmari, cū monachi cōpoſitionē, quam Celeſtinus fecerat, noluerunt approbare. Papa dicebat electionem factā de R. iuniori non tenere, quia facta fuerat à ſuſpēſis, & de ſuſpēſa perſona, dominus Papa his & aliis allegatis cōſiderās, quòd ex conſenſu compoſitionis receptæ ab ipſo ſeniore, ius quod ſibi ab alia electione competebat, amiſiſſet, & ideo appellare non poterat, ne monachi ad electionem procederent: quia nō ſolent audiri appellantes, niſi quorū intereſt decreuit Papa appellationem illam legitimam non fuiſſe. vnde non potuit impediri electio per eam. Præterea Præpoſitus & Capitulum Conſtantieñ. ſignificauerunt per litteras ſuas dño Papæ de interdicto poſito allegato, & Eps ſignificauit, quòd idē munus benedictionis impedit. Iſta duo vidētur contraria. quia vel ſcriptura Capituli cōtradicit facto Epi, vel factū Epi, obuiat ſcripturæ Capituli. præterea probatū nō fuit, quòd R. iunior electus fuerit ab interdictis, & ideo Papa nō potuit electionē irritare. Vnde Papa [d] cōmittit cauſā quibuſdā Abbatibus, vt ſi cōſtiterit, quòd à ſuſpēſis electio facta fuerit, ea caſſata omnino, & cōdigna ſatiſdatione recepta, & ſententia ſuſpēſionis & interdicti relaxata, monaſterio de perſona idonea conſulatur. Not. quòd per cōpoſitionē renunciat quis ſuo iuri. Itē qui ſemel renunciat ſuo iuri, poſtea non poteſt redire ad illud. Item non auditur appellans, niſi cuius intereſt. Item hic habes, quòd vna præſumptio aliam non elidit. Item electio de ſuſpenſis & à ſuſpenſis facta non tenet.

† Naturius.

† Cap. 1. eod. tit. in 3. compilatione.

d Et fecit hoc fortè Papa pro bono pacis. 90. di. ſtuendum. Vin. & Goff. Ioan. And.

d ¶ *Coegit.*] Quia ius eiuſdē fortaſſe magis vacillabat, quàm alterius partis nec poterat ſine magnis ſumptibus ſinē imponere liti. immo certè ipſe idē ſi dubitaret vel diffideret de iure ſuo, debebat renūciare liti. ſ. de poſt. bona. & ī. de ſimo. p. tuas. nec dolū facit, qui rē deſerit, vt litem effugiat ff. de ali. iudi. mu. cauſa. fa. item ſi; § 1.

e ¶ *Dum viueret.*] Licet enī Prioratus non ſint monachis cōfirmādi. infrà de cōfirma. vti. vel inuti. porrecta. ſi tñ electi canonicè fuerint: non ſunt remouendi ſine cauſa ī. de ſtatu. mona. monachi.

consentiret inuitus[a], domum tamen reuersus (aduersarijs compositionem ipsam nolentibus obseruare) non potuit, quæ concessa sunt obtinere: & infrà.

¶ Nos attendentes, quòd ex consensu cōpositionis receptæ ius[b] (quod sibi competiebat.) R. senior amisisset, ac per hoc nec monachi ad electionem procedere de iure minime appellare potuisset, cùm, nisi quorum interest, audiri non soleant appellantes, appellationem illam dicimus legitimam non fuisse: vnde per eam electio nō potuit impediri. ¶ Sanè quamuis Præpositus[c] & Capitulum Constantien. de interdicto, quod Cardinalis posuerat, in suis litteris inseruerint: quia tamen per id quod R. iuniori dioecesanus Episcopus[d] munus benedictionis impendit[e], ei videtur, quod præsumsimus[f] obuiare: vnde vel scriptura facto, vel factum scripturæ præiudicat[g], nec probatū fuit (licèt obiectū) quòd ab interdictis electio fuerit celebrata, ipsam non potuimus irritare: & infrà.

¶ Ideóque causam ipsam nobis diximus committendā, vt si constiterit, quòd electio fuerit facta à suspensis[h], ea omnino cassata[i] ipsi monasterio (post satisfactionem condignam, suspensionis & interdicti sententiæ relaxata) de persona idonea consulatur[k].

¶ Idem Capitulo Pennen. [l].

¶ Si electus non habet sufficientem scientiā, vel ante confirmationē administrat, eius electio cassari debet.

CAP. XVII.

QValiter † post obitū: & infrà. ¶ Verùm quoniam dilectus à vobis, ante confirmationem administrationi Episcopatus se irreuerenter immiscuit, recipiendo tam à Clericis quàm à Laicis iuramenta, non attendens, quòd secundum Apostolum, nemo debet sibi honorem assumere †, sed qui vocatur à Deo tanquam Aaron: præcipuè quia nec donum scientiæ Pontifici conueniens[m] fuerat assecutus: postquam nobis præsentastis eundem, sufficienti examinatione præmissa, electionem de ipso factam duximus irritandam, quicquid ex ea[n], & ob eam factum est, denunciantes penitus non tenere.

Qualiter.] Primo ponitur decretum exordium. Secundò factū ibi. Verùm. Tertiò electionis cassatio ibi. Postquam. Abb. Sicul. Casus. Ecclesia Pennen. vacante canonici quendam in suum Episcopum elegerunt ...

ij *Cum inter vniuersas.*] Qui vocat ad electionem Canonicum non vocandum, illum expectare tenentur, nisi per Papam absoluantur, & periculum sit in mora. h. d. secundum lecturam gl. Primo decre. ponit supplicationem Capituli, quod notificat. Secundo causam reddens illa admittit, & Capitula instruit. ibi, *Quia vero.* Abb. Siculus. Casus. Archiepiscopus Capuanus apud Panormum decessit extremum Decanus Capuanus, & quidam alij cum ipso Archiepo apud Panormum manentes intimauerunt Capitulo Capuan. de morte sui pastoris, mandantes Capitulo, quod sine ipsis ad electionem non procederent. Capitulu hoc intellecto misit suum nuncium ad Decanum, & alios, qui erant Panormi, xij dierũ eis terminum assignantes, infra quem post litterarũ receptionem iter arriperent redeundi. hoc totum significant Capitulum Capuan. dño Papæ. & super hoc Papa scribit Capitulo Capuano dicens: quamuis Ecclesiastica constitutio non exigat, vt Canonici tam remoti ad electionem pastoris vocentur, & illi præcipuè, qui mortem pastoris antequam Capitulum præsẽtiuerunt, quia tñ mora periculosa est in electionibus, & sæpe damnosa, scribit Papa Capitulo Capuano, & inuocata Spiritus Sancti gratia, personam idoneam per electionem Canonicã sibi prouideat in pastorem, transmittentes ad sedẽ Apostolicam nuncios, qui vice Regia petant assensum: & gratiam confirmationis Apostolicæ requirant. Not. quòd illi Canonici, qui sunt multum remoti, & qui sciunt mortem sui Prælati, non debent vocari ad electionem: quia & ipsi venire tenentur ad Ecclesiam nuntiandum. Item not. quòd mora in electionibus est damnosa. Item not. quod aliquis exercet duplex officium.

† Cap. 3. eo. tit. in 3. cõpilatione.

¶ Idem Capitulo Capuano.

¶ *Si vocantur ad electionẽ non vocandi, valet electio facta eis non expectatis. hoc dicit secundum lecturam communem.*

CAP. XVIII.

ij CVm † inter vniuersas metropol. & infrà. Intelleximus autem per I. & F. Canonicos vestros, & per litteras, quas ad sedem Apostolicam detulerunt, quòd ad Decanum[a] & alios Canonicos vestros Panormi manentes, (cùm ex eorum parte fuisset vobis per litteras intimatum, vt sic tractaretis super electione substituendi pastorem, quòd nullum deberetis in eorum absentia nominare[b]) quendam socium vestrum cum litteris destinastis, duodecim dierum[c] terminum assignantes, infra quem post receptionem litterarum vestrarum iter arriperent redeundi. Quamuis Ecclesiastica consuetudo non exigat, vt ad electionem pastoris Canonici tam remoti[d] vocentur, & illis præcipue, qui longè antequam vos, Metropolitani vestri obitum præsentialiter cognouerunt[e], quorum aliqui post eius decessum, ad Capuanam Ecclesiam sunt reuersi[f]. Quia verò † mora longior est in electionibus valde suspecta, immo sæpe damnosa † ? mandamus, quatenus inuocata Spiritus sancti gratia, personam idoneam per electionem canonicam concorditer assumatis[g] ad regimen Capuanæ Ecclesiæ, consequenter ad audientiam nostram nuncios idoneos transmissuri, per quos à nobis vice Regia[h] postuletis assensum, & Apostolicæ confirmationis gratiam requiratis.

¶ Idem Archi. & Capitulo Capuano.

¶ *Nõ debet inspici an post appellationẽ, sed an contra fuerit electio celebrata. Et penes vacantes, quibus cõpetit vocãdi potestas, remanet ius eligẽdi, si vocati venire contẽnũt. Et ad officium confirmatoris spectat examinare electum, etiam nemine opponente. Et nisi electus doceatur legitimè citati & litteratu ra, habetur pro nõ legitimè electo.*

CAP. XIX.

CVm † nobis olim de obitu: & infrà. Cum autem constaret interpositam fuisse appellationem, ne fieret electio nisi canonica, videri poterat, quòd post eam medio tempore nihil

† Cap. 4. eo. tit. in 3. compilatione.

a ¶ *Ad Decanum.*] Not. quòd absente Decano potest electio fieri, licet sit honorabilior pars Capituli. ĩ. *de conces. præbend. post electionem.*

b ¶ *Nominare.*] Et malè mandauerunt. vt sequitur: quia eos expectare non tenentur. vt ĩ. dicit. quia periculosa est mora.

c ¶ *Dierum.*] 20 miliaribus pro dieta cõputatis. *ff. de verbo. signif. l. 3. & ff. si quis cautionibus. & ĩ. de rescript. nonnullis.* vbi de hoc satis dictum est.

¶ *Glossa sequens arguit ad quæstionem de quàm remoto &c.*

d ¶ *Remoti.*] A quàm remoto loco absentes vocandi sint, colligitur ex tribus, quia vocantur à tam remoto loco, quantum est à Mediolano vsque ad Genuam. 63. *dist. quanto*, sed non debent vocari à tam remoto loco, quantum est à Capua vsque ad Palermum: vt hic dicit. & quia vocandi sunt, vbi sine periculo vocari possunt. ĩ. *eod. quod sicut. §. si autẽ.* Sed vt, quòd omnes, qui sunt in eadem prouincia, sint vocandi: cùm illi præsentes dicantur. ⁎ *C. de præscrip. long. temp. l. vlt. & ĩ. eod. coram.* alias non valet, quòd faciunt præsentes. ĩ. *eod. quod sicut. & c. bonæ memoriæ*[b]. Quod omnes de prouincia sint vocandi habet. ĩ. *eod. in Genesi.* In huiusmodi vocationibus & electionibus faciendis credo, quòd standũ sit, potius cõsuetudini: vt dicitur in illa decr. in Genesi quæ dicit, quòd de toto regno Frãciæ vocãtur ad electiones de consuetudine generali. In alijs negotijs Ecclesiæ sufficit, quod facit maior pars præsentium. 20. q. 2. hoc ius dummodo maior pars, siue duæ, siue tres sint præsentes. *ff. quod cuiusque vni. plane. & l. nulli.* nec vocantur absentes in talibus vt ibi, hoc ius. Ber.

¶ *Gl. seq. restringitur per quæstionem, an sciẽte Ecclesiã vacare &c.*

e ¶ *Cognouerunt.*] Vnde vocari nõ debuerunt. quia si sciuit, certiorari non debuit. *ff. de actionibus empt. & vendi. l. prima in fi.* vnde statim debebant venire ad tractandum de cõi vtilitate. *C. de cur. curiales. l. lib. 10.* ⁎ Item nec illẽ est expectãdus, qui procurat ne ad eum citatio veniat, quia latitat. arg. *ff. de eod. si dictum. § si præsente. & ĩ. vt lite non contesta. quoniam frequenter. §. 1.* credo tamen, quòd vocandi sunt: dummodo sint in tali loco, vnde sint vocandi, licet sciant Ecclesiam vacare.

¶ *Glo. seq. allegat contra. & signat contrarium.*

f ¶ *Reuersi.*] Sicut quidam sunt reuersi, sic alij poterunt redire. 23. q. 4. *displicet circa princ. ar. contra. ff. de arbi. si cum dies. §. penult.*

ADDITIO. Arbiter assumat loco, quò vna pars potest honestè venire, alia non. Ioann. And.

¶ *Gl. seq. quærit, alleg. pro & contra, ponit opinio. & soluit distinguẽdo.*

g ¶ *Assumatis.*] Alias absentibus, & tñ missis propter illis, vt ad faciendam electionem cũ eis venirent. Sed pone, quòd nõ habuissent isti mandatum à Papa ad eligendum: nunquid poterant isti eligere ante terminum præfixum illis absentibus, quos vocauerant? Videtur quòd sic. arg. hoc: quia non tenebantur vocare illos: vnde possunt mutare voluntatem sine alicuius prædiudicio. *ff. de reg. iur. nemo.* à contrario sensu, cum eorum non interfit. *ff. de condi. ob. causam da. si pecuniam. & ff. locati. l. penult. & ĩ. depo. c. 2. §. 2. & ff. de postu. l. 1. §. penult. & præ. ca. fin. & ĩ. de milit. cum venissent.* Præterea hoc faciebant de gratia. ergo possent illam reuocare, quandocumque volunt. ĩ. *de postulat. bonæ memoriæ.* quia ius non videtur acquisitum. ⁎ ĩ. *de verb. sig. Abbate.* ⁎ *Sicut in præte. & 10. q. 3. quia cognouimus.* Sed contra videtur: quia ex quo semel admiserunt illos vocandos ad electionem, iam non possunt reuocare: eodem cum *V intoniensis & ĩ. de iure quæ si à præla. c. vlt. vbi de hoc. & ff. de ser. rust. prædi per fundum.* Ex eo, quòd nolunt procedere ad electionem sine illis, confitentur se hoc non posse facere eis exclusis. ĩ. *de offi. dele. cum super.* & res de facili ad suam naturã reuertitur. *ff. de pat. si vnus. §. quod si non totum.* præterea gratia cõcessa semel intempestiuè reuocari nõ potest. ĩ. *de commo. c. vnico. & ff. de commo. in commodato. § sicut cer.* non decipi, sed adiuuari beneficiis non oportet: vt in proximis iuribus. In casu isto dixit Ioan. quòd bene possunt eligere, cũ eos vocare nõ tenerẽtur. Mihi videtur quòd ex quo illos vocauerũt, tenerentur illos expectare vsque ad terminum statutũ: & hoc dico, dũmodo ex tali expectatione præiudicium Ecclesiæ nõ contingat, vel damnũ aut periculũ. Si verò mora periculum induceret, non obstante tunc illa vocatione possunt eligere: & hoc videtur sonare littera illius capituli. ibi, *quia vero mora*, &c. Et quòd isti processerunt in capitulo præsenti, hoc fuit, quia Papa eis mandauit, & quia periculum timebatur, vel imminebat ex mora.

h ¶ *Regia.*] Sic ĩ de so. cõpe. licèt: sed ex tali assensu administrare non possẽt: quia non consentit in eum tanquam Papa, sed tanquam Rex. sic ĩ. *eo. quod sicut. § præterea & 25. q. 2. si Ecclesia in fi. & ff. de adoptio. si pater qui duos.* Et sic duplex, consensus exigitur. ĩ. *eod. cum terra. & ĩ. eo. sacrosancta.*

Margin: a *Mora periculosa.* A quàm remotis locis vocari possint absentes ad electionem. a *Panormum.* b *Quo ad præscript. long. temporis.* Ioan. And. c *Curiales.* extra terminos propria ciuitatis venire per iudices prouinciarum non cogantur, nisi publica necessitas exigat. Io. An. † tamen. † Vide l. si. §. si. ff. ad l. Rho. de iac. & in l. quod te. ff. si cert. pet. de preca. præterea. Item si diceres esse mandatum. Insti. mandati §. re. siue. sic autem Compo. Ioan. And.

Cum nobis olim.] Diuidit. Primò ponit allegatio cõtra electũ. Secũdò: ibi, *Sed cõtra.* allegatio pro electo. Tertiò ibi, *His igitur,* ij sius examinatio. Quarto, ibi, *Nos.* procurationis cõmissio. Ab. Sic. Casus. Recepto Capitulo Capuano mãdato prædicto Canonici cõuenerũt in Capitulo ad tractãdũ de electiõe pastoris: Archidiaconus cũ quibusdã suis socijs appellauit ne fieret electio nisi canonica secũdũ tenorẽ mãdati Apostolici, & statim recessit. Alij qui remãserũt in capitulo Archidiaconũ & alios ad capitulũ reuocauerũt: vt secundũ tenorẽ mãdati Apostolici procederẽt ad electionẽ, & cum nollẽt redire credẽtes potestatẽ eligẽdi ad se deuolutam fuisse, quendam Subdiaconum dñi Papæ in Archiepm elege-

debuit innouari[a]: vnde talis electio iudicanda erat irrita & inanis, vtpote post appellationem canonicè interpositam, attentata. Sed cõtra, cùm appellatum fuisset, non vt nulla[b] electio fieret, sed vt fieret canonica: si factũ electionis canonicè fuerit subsecutum, non vtique contra formã appellationis huiusmodi, sed magis secundum eam videbatur esse processum: & † ideò licèt post appellationem, non tamen contra eundem fuit electio celebrata, propter quod non erat aliquatenus irritanda: & infrà. Itẽ cum post appellationem emissam Archidiaconus cum suis fautoribus chorum exiisset, & vos illos, vt interessent electioni faciendæ vobiscum, curassetis solicitè reuocare[c], (quoniam ad electionem faciẽdam accedere noluerunt) alienos[d] se fecisse videntur: propter quod electioni à vobis iuxta formam mandati Apostolici concorditer celebratæ, de iure non posse contradicere videbantur: & infrà. ¶ His igitur & aliis allegatis, quanquam contra personam illius, quem elegistis, nihil dictum fuerit vel obiectum: quia tamen iuxta verbum Apostoli dicentis: [Nemini citò manum[e] imponas] debemus attendere diligenter ad ea, quæ circa personam inquirenda fuerant: duximus ex officio[f] nostro (sicut decuit) procedendum: & infrà. Illius quoque litteraturæ[g] licèt non eminentis, tamen conuenientis electus existit: vt pro defectu scientiæ (sicut plenius intelleximus ab his, qui eũ meliùs cognouerũt) ab electione non deberet excludi: De legitima tamen ætate scire plenè non potuimus veritatem: quia cũ à multis, cuius ætatis existeret, curauerimus indagare, à nemine vnquam audiuimus, quòd annũ ætatis tricesimum attigisset: & infrà. ¶ Nos Ecclesiæ pariter & personæ prouidere volentes, & tã rationes[h], quàm canones[i] obseruare: quia propositum vestrum prouidum intelleximus; & ideo propter vrgentem necessitatem †, & euidentẽ

elegerunt. cùm ista essent ad Papam delata, Papa auditis allegationibus vtriusque partis super hoc scripsit Cap. Capuano, dicens: cùm autem constat appellationem fuisse interpositam, ne fieret electio nisi canonica, videri poterat, quòd medio tempore nihil potuit nec debuit innouari: & ideò talis electio erat iudicanda penitus irrita & inanis post appellationem legitimè factam. Sed contra hoc sic poterat responderi, cum appellatum fuisset non vt nulla fieret electio, sed vt fieret canonica, si canonica electio fuit post modum subsecuta, nihil contra formam appellationis, sed potius secundùm ipsam processum fuisse: & ideò non erat electio aliquatenus irritanda. Præterea cùm post appellationem Archidiaconus recessisset, & alij cum reuocassent, ipsi autem noluerunt accedere, alienos ab electione se fecisse videntur, propter quod contra electionem nihil posse imponere videbatur. His igitur & aliis allegatis, quamuis contra personam electi nihil obiectum fuisset: quia tamen (vt dicit Apostolus) *Nemini manum citò imponas* diligenter debet inquiri, quæ circa personam electi sunt requirenda: vnde de litteratura eius præcepit dominus Papa inquirere: & licèt non eminentis scientiæ, verum sufficientis est inuentus, sicut didicit ab his, qui eum cognouerunt, de ætate tamen veritatem non potuit scire, an scilicet annum xxx attigisset. Vnde volens personæ & Ecclesiæ pariter prouidere, & rationes ac canones obseruare, præfatum Subdiaconum concessit in procuratorem Ecclesiæ Capuanæ, committens eidem liberam administrationem tam in temporalibus quàm in spiritualibus. Nota, quòd si talis appellatio interponatur, ne fieret electio nisi canonica, electio canonica non impeditur. Item qui vocati ad electionem nolunt venire, eligendi potestatem amittunt, & ad alios deuoluitur. Item superior habet ex officio, quòd debet inquirere de impedimento electi, & de omnibus per quæ electus, & electio reprobetur, licèt contra electum & formam electionis nihil obiiciatur. Item qui non impleuit tricesimum annum, non potest eligi in Episcopum, sed dari procuratorem.

a ¶ *Innouari.*] Hoc allegando dicit, quia non extenditur † appellatio nisi ad ea quę illegitimè fiunt, & illa sola cassat. *arg. ĵ. de* [illegible] *addita. & ĩ. de rescri. causam.* secus est in denunciatione noui operis *ĵ. de no. ope. nunc. c. 1. & 2.*

b ¶ *Nulla electio fieret.*] Talis enim appellatio non valet, ne id fiat, quod edicto perpetuo cauetur. *25. q. 1. quæ ad perpetuam. ff. de appellatio. recipien. Vel non. l. Vlt.* quoniam publicæ vtilitatis interest, vt fiat electio. *ff. de noui ope. nunc. de pupillo. § si quis ro*[illegible]*. & ĵ. de his quæ fiunt a maio. parte. Cap. ex ore. in fi. ĩ. eodem.* cùm inter R.

¶ *Gloss. seq. quærit, alleg. pro & contra. ponit opinionem Io. & soluit.*

c ¶ *Reuocare.*] Nunquid eo ipso, quòd admoniti nolunt redire, qui præsentes sunt possunt eligere? Videtur, quòd sic arg. hic. & ĵ. *eod. quod sicut. § si autem. & arg. & ĩ. de postula. bona memoria. & ĵ. de testib. in nomine domini 63. dist. si forte. ĵ. de offic. deleg. cum super.* maximè cum in mora talibus sit suspecta. *ĩ. eod. cap. prox. & arg. ff. de adminis*[illegible]*tra. tuto. tutor qui. § 1.* & ibi vnus tutor alium non expectat. & ĵ *Vt lit. non contest. quoniam frequenter. § 1. arg. C. de dona. inter* [illegible] *l. 1. in fin.* econtra videtur, quòd teneantur expectare vsque ad finem trium mensium. *argu. 2. q. 6. c. ei qui. § appellatore. ĵ. de offi. deleg. consuluit. & 16. q. 3. placuit.* Ipsi vocandi enim sunt ad electionem. *63. dist. in* [illegible] *plebs.* & reus absens debet expectari vsque ad finem triennij. *C. de iudi. properandum. § huiusmodi autem sententia. arg. ff. de excus. tuto. non tantum. & ff. de verb. obl. insulam.* & ita expectabunt vsque ad finem, quousque eligere possint. Dicit Io. quòd præsentes procedere possunt circa finem trium mensium non præcipiti festinatione, sed moratoria cunctatione. *arg. ff. de admi. tuto. tutor qui. § 1. & ĵ de offi. deleg. consuluit.* Hic non credo, immo dico, quòd si maior & sanior pars vult procedere ad electionem, potest[a]: vt prouideat Ecclesiæ viduatæ. *ĩ. c. prox.* si vocauerint alios præsentes vel absentes statuto eis termino competenti, intra quem conuenientes possint venire: & si non venerint, & assignauerint iustam causam, quare non veniant, alij possunt postea ad electionem procedere, vel quia debet venire, vel iusta de causa impeditus, constituere aliquem de collegio procuratorem, cui vices suas committat. *ĵ eodem quia propter.* & est ratio: quia mora in talibus est periculosa valde: *ĵ. eod. cap. prox. & ĵ. Vt lit. non contest. quoniam. § 1.* & præterea quod a maiori parte Capituli fit, debet valere, nisi minor aliquid ostenderit rationabile. *ĵ. de iis, quæ fiu. a maio. par. Cap. cum in cunctis.* & sic etiam obseruatur, hoc idem dicitur hic.

d ¶ *Alienos.*] Ex quo nolunt venire vocati, potest procedi sine illis: vt dictum est *argu. ĵ. de offic. iudic. delega. c. prudentiam. § adiicimus.*

e ¶ *Manum.*] *76. dist. quid est manum citò. & 24. dist. § 1.*

¶ *Glossa sequens arguit de facto suppleri, &c. & remittit, ponens hic specialitatem causam, & dat simile.*

f ¶ *Ex officio.*] Nota hic arg. quòd iudex potest supplere etiam de facto: quia Papa supplet hic de facto. Quando in causis iudex debeat supplere & qualiter, dictum est *ĩ. de postulatione Prælatorum, bona memoria 1.* sed in isto casu illud teneas: quia etsi nihil obiiciatur electo; ille qui confirmat electionem, debet inquirere de modo electionis, an sit canonicè facta, de persona etiam electi, an sit idonea. *infrà eodem, Venerabilem. & 23. dist. in* [illegible] *priusquam,* vbi de hoc. aliàs si confirmaret indignum, ipse punietur. & promotus debet repelli. *infrà eodem titul. nihil est.* & de omnibus talibus debet ex officio suo inquirere, cùm sua intersit, ne puniatur.

Item & si in alio casu ex officio suo iudex supplet etiam de facto. *ĵ. de excep. exceptionem. in fi. & c. pia. eod. tit.* [*lib. 6.*] quos prohibet prætor, in totum prohibet, etiamsi non opponatur. *ff. de postula. quos prohibet.* & in alio casu. *ff. de peti. hære. l. Vlt.* secundum opinionem Pla.

g ¶ *Litteratura.*] In Prælato requiritur non solùm litteratura, sed etiam quòd sit solicitus, & prudens in temporalibus *89. dist. in. Petrus.* Quæ scientia exigitur in Episcopo, habetur *23. dist. qui Episcopus.* quod *38 dist. quæ ipsis & cap. omnes psallentes.* tamen conueniens scientia toleratur in ipso, vt hic dicit. & arg. ad hoc. *ff. de ædil. edict. sciendum. § illud. & l. si quid venditor. § venditor.* & eminens scientia bene est desideranda in Prælato, & competens toleranda: quia multa scientia inflat, sed eius imperfectam supplet perfectio charitatis. *ĵ de renun. nisi cum pridem. § pro defectu.*

ADDITIO. Facit illud actuum, 26. dùm Festus ad Paulum ait: Insanis, Paule, multæ te literæ ad insaniam conuertunt.

h ¶ *Rationes.*] Ideo dicit *rationes* quia voluit seruare vrgentem necessitatem & euidentem vtilitatem Ecclesiæ Capuanæ.

i ¶ *Canones.*] Ideò dicit *canones* quia non potuit sibi constare de ætate xxx. annorum, quæ debet esse in quolibet Episcopo ordinando. *ĩ. eo. tit. cum in cunctis.* sed videtur quòd electio valere non debet, vt puta facta de homine non plenæ ætatis *in c. cum in cunctis.* Solue; nihil fuit obiectum electo, vt dicit ĩ. nec iudex debet cognoscere, nisi de his, quæ in iudicio deducuntur. Vel dic, quòd hæc decre. non continet ius in eo, quod iste confirmatur, sed est quædam prouisio: quod patet ex eo, quod dicit, *Nos Ecclesiæ pariter & personæ prouidere volentes, &c.*

¶ *Glo. seq. quærit & soluit. ponit opi. Inno.*

Margin notes:

† *Is aliquo* [illegible] *fuerit* [illegible] *post ap.* [illegible]*, fuit* [illegible] *celebrata.*

1 *Ad quæ appellatio extendatur.*

a *Adde concor. in l. nulli. C. de decu.*

1. *Tim. c. 5.*

† *Vide tex. in l. 1. ff. de no. ope. nũ. & l. iubem*[illegible] *nullam. cũ l. seq. C. de sacros. Ecc.*

Iudex, etiã de facto supplere potest.

Qui confirmat electionem, de electo, & modo eligendi inquirere debet.

Additio videtur hæc, non glossa Bern.

Hæc glossula & sequẽs vsque ad verbũ, procuratorem, non sunt Bernardi, nec habẽtur in veteribus libris.

Decretal.   K   a ¶ Pro

vtilitatem Ecclesiæ Capuanæ (quam in hac parte potiùs approbamus) volumus ipsum firmiter perdurare: præfatum Subdiaconum nostrũ vobis in procuratorem [a] concedimus, liberam [b] administrationem ei tam in temporalibus quàm in spiritualibus committentes.

¶ Idem Cantuariensi Archiepiscopo.

¶ Illegitimus potest postulari, non autem eligi: & electores, nisi probauerint illum ignoranter elegisse, incidunt in pœnas Lateranensis concilij.

CAP. XX.

INnotuit † nobis, quòd Vigoriẽsi Ecclesia destituta pastore, Prior & Conuentus eiusdem, magistrum M. Archidiaconum Eboraceñ. in Episcopum elegerunt: cuius confirmationẽ vsq; in aduentum ipsius (qui absens eligebatur & inscius) distulisti [c]: qui tandem spontanea tibi & secreta confessione monstrauit, quòd conscientia eius aliquantisper ex natalibus esset læsa: & infrà. Cuius electionem Capitulũ petit per sedem Apostolicã confirmari, præsentato nobis electionis decreto [d], subscriptionibus eligentium roborato. Quidam autem Suffraganeorũ tuorum, asseruerunt eum fuisse filium cuiusdam militis, & ab eo ex quadã ingenua [e] & non coniugata [f] susceptum. Idem quoque magister adiecit, quòd nunquam pater eius habuerat vxorem, sed matris † eius, virginitatis florem præripuit quasi furtim †: & infrà.

¶ Quamuis autem canon Lateraneñ. † concilij [g] ab Alexandro prædecessore nostro editus, non legitimè genitos adeò persequatur, quòd electionem talium innuit nullam esse [h], nobis tamen per eum adempta non fuit dispensandi facultas, cum ea non fuerit prohibentis intentio: qui successoribus suis, nullum potuit in hac parte præiudicium generare, pari post eum, imò eadem potestate functuris, cùm non habeat imperium par in parem [i]: & infrà.

¶ Multa enim in hoc casu dispensationem inducere videbãtur, literarum scientia, morum honestas, vitę virtus, & fama personæ, multipliciter à quibusdam etiam ex fratribus nostris (qui eum in scholis [k] cognouerant) approbatæ †: faciebant etiã

a ¶ *Procuratorem concedimus.*] Nunquid per talia verba confirmat electionem? Credo quòd sic. suspendit tamen consecrationẽ vsque ad legitimam ætatem. Inn. Papa iiij dicit quòd non: & cum fuerit in ætate legitima, debet eligi in Archiepiscopum, & Papa dispensat cum ipso: quia cùm non esset ætatis legitimæ, Papa ipsum cõcessit in procuratorem Ecclesiæ Capuanæ, ac si esset simpliciter postulatus: aliàs electionem ipsius denunciasset irritam & inanẽ, & Canonici essent eligendi potestate ea vice priuati. s. *eod. tit. cum in cunctis. &* j. *ead. cap. proxi. si scienter eum elegissent.*

b ¶ *Liberam.*] Per illud verbum nõ datur ei potestas malè administrãdi. 11. q. 1. *relatio.* [a] *arg. C. de inoffic. testa. si quando. &* j. *eod.* Ecclesia vestra ad fin. Et licet prælatus procurator dicatur. 12. q. 1. *§. Ult. &* j. *de dona.* fraternitatem tamen donare potest, si consuetudo est. j. *de dona. §. cæterum. & ff. de dona. filiusfamilias.* considerata consuetudine loci, & quantitate doni, & in *cap. prædicto, cæterum. & ff. quod vi aut clam. l. prohibere. §. non tantùm.*

a Concord. l. text. in l. 1. & ibi Bar. ff. de offic. proconſ. & in l. filius. ff. de donat.

† Cap. 5. eo. titul. in 3. compilat.

INnotuit.] Illegitimus eligi non potest, licèt postulari possit. Et si eligitur, electio est nulla ipso iure. Et diuiditur: quia primo ponitur factum & electio de inhabili. Secundò allegatio pro dispensatione: ibi, *Quamuis* Tertiò electionis cassatio: ibi, *Habito ergo.* Abb. Sicul.

CASVS. Ecclesia Vigorieñ. destituta pastore, Canonici eiusdem Ecclesię concorditer magistrum M. Archi. Eboraceñ. in suũ Episcopum elegerunt: tandem petierunt electionem confirmari ab Archiepiscopo Cantuarien. metropolitano ipsorum: sed quia electus ille absens erat, electionem illam distulit confirmare: qui tandem veniens secretè fuit & spõte confessus, quòd de legitimo matrimonio non fuerat procreatus. postmodum Capitulum à sede Apost. petiit eandem confirmari electionem. quidam autem Suffraganei significauerunt D. Papæ, quòd fuit filius cuiusdam militis ex quadam ingenua & non coniugata susceptus, & idem magister simpliciter est cõfessus: super hoc scribit Papa Archiepo Cãtuarieñ. quòd licet canon Lateraneñ. concilij ab Alexandro editus, non legitimè genitos ideo prosequatur, quòd electionẽ talium canit nullam esse: tamen non potuit legem imponere successori, vt cum talibus dispensare non possit, cùm par in parem non habeat imperium, nec potestatem. multa enim in hoc casu dispensationem inducere videbantur, morum honestas, literarũ scientia, à fama personæ multipliciter approbatæ, à quibusdam etiam de fratribus D. Papæ, qui eum in scholis cognouerant, & electio concorditer facta, & humilis confessio confitentis. Habito igitur diligenti tractatu super hoc, Papa intelligens, quòd Capitulum Vigorieñ. eundem magistrum non postulauerat, sed improuidè eum elegerat, electionem prædictam Canonicis prædictis auctoritate cassatam, denunciauit irritam & inanem, parcendo Capitulo Vigorieñ. quod ei non imponit pœnam expressam in canone supradicto, scilicet quòd non compellit eos probare ignorantiã, quam allegant. post cassationem electionis prædictæ supplicatũ fuit hoc D. Papæ, vt dispensaret cum eo: sed quia talis supplicatio nomine Capituli non fiebat, eam non admisit, cum nuncij Capituli ad hoc non fuerunt deputati, decernens irritum & inane quicquid ante receptionem præsentium super ordinatione Vigorieñ. Ecclesiæ fuerit attentatum & si Vigorieñ. Capitulum dictum magistrum duxerit postulandum, postulationẽ suam procuret præsentare. Nota, quòd illegitime geniti eligi non possunt, sed tantùm postulari, & electio irrita est ipso iure, & eligentes scienter sua potestate eligendi priuati sunt. Item nota, quòd nuncius missus ad vnam rem petendam, aliam petere non potest.

c ¶ *Distulisti.*] Et merito, quia nec eius electionem confirmare poterat, nisi primò ipse consentiret electioni suæ. j. *eod. c. prox. &* j. *de transla. licet.* & quia debet examinari j. *eo. nihil.*

¶ *Gloss. seq. tractat, quid contineat decretum, & an sit de substantia.*

d ¶ *Decreto.*] Decretum debet cõtinere totam seriem & formã electionis, nomina eligentium, & eorum consensum, & subscriptiones cuiuslibet, in hunc modum [Ego talis canonicus talis Ecclesiæ huic electioni interfui & cõsensi, & propria manu subscripsi] si scit scribere, alioquin alius pro ipso & nomine illius & de ipsius mandato subscribere debet. j. *de sen. & re iudica. cum inter vos.* & nomen electi debet continere, & ad quã dignitatem est electus. & quòd scriptura illa fuit facta per publicam manum, vel per duos idoneos viros. j. *de proba.* quoniam contra falsam, & sigillum Capituli apponatur: & hodie etiam debet continere inquisitionem & voluntates singulorum, & publicationes & collationem & electionem; ita quòd per tale decretum appareat formam seruatam fuisse. Et illud decretum secundum quosdam nõ est de substãtia electionis; hodie verò ita [b] est de substantia, quòd si non fiat publicatio voluntatum, & inquisitio, collatio & electio subsequenter incontinenti, cassatur electio. j. *eodem. Cumana Ecclesia. & ca. cum post petitam.*

Decretum electionis quid continere debet.

† matri.

† furtum.

† Concilij Lateranensis c. 3.

b *Et licèt forma sit de substantia, non sequitur quòd litera testimonialis sit de substantia. Io. And.*

e ¶ *Ingenua.*] Ingenuus est is qui statim vt nascitur liber est. *Instit. de inge. in princ.*

¶ *Glossa seq. quærit, arguit negatiuè, sed contrarium soluit.*

f ¶ *Coniugata.*] Si enim fuisset coniugata, filius esset spurius, nec posset legitimari per matrimonium sequens. j. *qui filij sint legit. tanta* [c]. Quid si contraxisset postea cum ea: nunquid ipse posset eligi tanquam de legitimo matrimonio natus? Non videtur: quia non fuit de legitimo matrimonio natus. s. *e. cum in cunctis.* Nec prodest, quòd res deueniat ad eum casum, & c. tempus enim natiuitatis videtur considerari debere, sicut tempus electionis. j. *e. dudum. & arg. 30 q. 5. qualis:* vt ibi in virginitate desponsata, & hoc ita potest dici. Dico, quòd bene potest eligi: quia matrimonium sequens [d] omnia præcedentia purgat, & ille tanquam legitimus est habendus. j. *qui fi. sint leg. tanta.* idem dicitur in *c. qualis.* quia verba sunt intelligenda cum effectu j. *de cleri. non resi. relatum.*

g ¶ *Lateranen. concilij.*] s. *eo. cùm in cunctis.*

¶ *Glo. seq. recitatur per anc. cùm in cunctis. &c. arg. quòd sic ponit opi. Tan. qua distinguit, quam in altero membro reprobat, & litera contraria respondet.*

h ¶ *Nullam esse.*] Sic ergo patet ex eo quod dicit, *innuit*, nullam esse: ex eo quod dicit inferiùs electionem ipsam prædicti canonis auctoritatem cassatam, quòd canon ille, s. *eod. cum in cunctis.* est canon latæ sententiæ. & j. *eod. cum Vinctoniensis.* dicit Tan. quòd talis electio est nulla, & in hoc est canon latæ sentẽtiæ: sed quantum ad aliam pœnam, quæ imponitur eligentibus, non est latæ sententiæ, sed ferendæ: & ad hoc inducit. j. *eo. quisquis. & c. quia propter.* Sed hoc non dico. immò quoad omnia canon est latæ sententiæ [e]. Sed huic contradicitur, quod dicit inferiùs, *Nec pœnã infligimus*, &c. i. nolumus esse inflictã, quia parcimus eis; & hoc est quod præmisit, *parcentes non modicũ*, &c. Et illa duo *c. quia propter. & c. quisquis.* in alio casu loquuntur: vt ibi dicemus Ber.

i ¶ *In parem.*] Sic 21. *di. inferior. & ff. de arb. cum magistratus. & ff. ad Treb. ille à quo. §. tempestiuum.* nisi se subiiciat ei: vt *ff. de iur. om. iu. est receptum. &* 2. *q.* 7. *nos si incompetenter.* nisi ratione legationis, 93. *dist. præcipimus.* vel delegationis. j. *de offic. deleg. sane* 2.

k ¶ *In scholis.*] Multùm enim operatur notitia scholastica, sicut & militaris. *ff. de castren. pecu. miles. filius fa. & l. si fortè. in fin.*

c Concord. text. in l. generaliter. §. pen. ff. de decu.

d *Adde text.* in l. 1 *& ibi Bar.* Cod. si nup. ex res. pet. & in c. debitum de big. in glos.

e *Hoc probatur* j. e. si compromissarius. §. portò. in si. lib 6.

Par in parem quando habeat imperium.

a ¶ *Reatum.*

a ¶ *Reatum.*] i. defectum siue impedimentum: quia etsi non sit [illegible] delict., est tamē nota defectus impedientis promouendum. *j. de pur. canon. cum dens.*

b ¶ *Paradom.*] Et sic patet, quòd illegitimus potest postulari. de hoc [illegible] est *j. de postu. cap. Volum.* sed non aliàs indignus, [illegible], vel qui [illegible] non ser- [illegible], *supra de postulat. cap. 1.*

ADDITIO. Ibi ex culpa [illegible] est irregularis: hic sine culpa. *et. distin. [illegible].* & ibi indignus propter crimen, hic propter defectum. Ioannes Andreas.

c ¶ *Ignorantiam.*] Ignorantia crassa & supina non excusat. *j. de eo qui renun. Episcopi cap. 1.* vnde probare debebant illi ignorantiam, quam allegabant, vt hic dicitur. *82. distinct. proposuisti.* crassa fuit istorum ignorantia, quia improuidè ipsum elegerunt, non requirentes de eius persona ab his, per quos certificari potuerunt. *37. dist. § Vlt. & j. de reg. iur. cap penult. & ff. de iur. & fac. igno. l. regula.* & ideò debebant probare diligentiam adhibitam: & sic probarent ignorantiam. hanc ignorantiam poterant pr. bare per iuramentum. *j. de test. præsentium. & j. de exce. pastoralis argu. bo. j. de [illegible] c. Vnico.*

d ¶ *Ad petendam.*] Aliàs si fuissent missi ad eligendum simpliciter, bene potuissent postulasse. *j. eo. in causis.*

¶ *Glo. seq. dicit hic solum quæstio[illegible], in qua alle. pro & contra.*

e ¶ *Susceptionem.*] Per hoc videtur solui quæstio [illegible], qua quæritur: Si Episcopo deposito canonici eligunt alium, antequam recipiant literas Papæ, quibus restituitur depositus: arg. est hic pro restitu. *& q. Vlt. c. Vlt. C. de man. princ. l. Vna. j. de prebe. inter cætera.* arg. contra. *j. q. 1. eos qui. ff. de dec. l. 2. j. de renun. ex transmissa. & C. de nup. neque.*

f ¶ *Præsentare.*] Hoc patet, quòd metropolitanus non potest cum illegitimo dispensare, ex quo illum sibi præcipit præsentari. Arg. contra. *j. de corp. vitia. cum de tua.* Ber.

ad idem modicum, concors Capituli Vigorieñ. electio, petitio populi, assensus Principis, votū tuum, Suffraganeorum suffragia, & humilis deuotio consitentis, qui spontè ac humiliter suum maluit confiteri reatum[a], quàm læsa conscientia thronum conscendere pastoralem. ¶ Habito ergo super hoc diligēti tractatu, intelligentes Vigorieñ. Capitulum eundem magistrum non humiliter postulasse, sed improuidè potiùs elegisse (cùm ad obtinendum dispensationis beneficium procedendum fuisset, non per electionem inhibitam, sed per postulationem permissam[b]) electionem ipsam prędicti canonis auctoritate cassatam, denunciamus irritam & inanem: parcentes non modicum Vigorieñ. Capitulo: quòd eis nec pœnam infligimus expressam in canone supradicto, nec probare cogimus ignorantiam[c], quam allegant. Et quamuis post cassationem huiusmodi nobis fuerit supplicatum, vt dignaremur cum eo misericorditer dispensare, supplicationem huiusmodi, quæ nomine Capituli non fiebat, (cùm non ad postulandam [e] dispensationem, sed ad petendam [d] confirmationem ipsius fuerint nuncij destinati) ad præsens non duximus admittendam: decernentes irritum & inane, quicquid super ordinatione ipsius Episcopatus, ante susceptionem [e] litterarum nostrarum fuerit attentatum. Quòd si Vigorieñ. Capitulum eundem magistrum, propter prętogatiuam meritorum ipsius duxerit postulandum, postulationem apud sedem Apostolicam præsentare[f] procuret.

¶ Idem Genueñ. Archiepiscopo, & † Placentino & Bobieñ. Episcopis.

† *In aliquot antiquis vt: Placentino & Papien. Episcopis.*

¶ *Non possunt electores in præiudicium electi compromittere: sed si consenserit electioni suæ, vel consentire velit, non obstante laudo in contrarium lato est confirmandus; si aliud canonicum sibi non obsistat; licèt non sit de gremio illius Ecclesiæ quantumcumque ob causam à maiori parte fuerit appellatum, & in hoc vltimo est iste textus multùm notabilis.*

CAP. XXI.

iij CVm † inter Canonicos Saoneñ. super electione Pontificis quæstio verteretur, ad sedem Apostolicam S. Subdiaconus Saoneñ. & I. procurator Capituli [g] accesserunt: & infrà. Proposuit autem procurator prædictus, quòd singuli requisiti communi assensu in Hasteñ. Præpositum (excepto prædicto Subdiacono) conuenerunt: quo in sua duritia permanente, aliorum consensus redactus fuit in scriptum publicum consequenter. Cæterùm pro parte altera fuit propositum ex aduerso, quòd † cùm septem essent Canonici Saoñ. in Capitulum se receperunt de futura electione Pontificis tractaturi: sed Archidiacono, Archipresbytero, & Præposito dictum Hasteñ. Præpositum nominantibus, fuit à præfato S. obuiatū, asserente ipsum morbo epileptico [h] laborare, pro quo alia vice tanquam inhabilis fuerat recusatus [i], nec

† *Cap. 6. eo. tit. in 3. compilatione.*

† *In aliquot vetustis ita: quod cū essēt canonici septem Saonen. qui se in Capitulo receperunt, de futura, &c.*

iij CVm inter Canonicos.] Electus à maiori parte Capituli, si est idoneus, & consenserit, vel consentire velit (etiamsi non sit de gremio Ecclesiæ) refutari non potest. Diuiditur. Nam primò factum, & partium allegationes ponit. Secundò: ibi, *Discretioni* diffiniendum committit. Abb. Sic.

CASVS. Vacante Ecclesia Saoñ. Canonici conuenerunt ad electionem simul celebrandam, & singuli requisiti communi consensu Præpositum Hasteñ. elegerunt excepto S. Subdiacono, qui prius appellauit, ne dictum Præpositum eligant morbo epileptico laborantem, pro qua alia vice tanquam inhabilis recusatus fuerat, nec ad aliam Ecclesiam debet fieri transitus, donec reperiuntur idonei in Ecclesia Saoñ. postmodum Archipresbyter pro parte sua, & dictus S. pro se super quęstione ista in Mediolañ. Archiepiscopum compromiserunt. Archiepiscopus & magistrum G. Modiceñ. Canonicum eis dedit in Episcopum, & etiam confirmauit demum super his causa est ad sedem Apostolicam delata. hæc & alia in præsentia D. Papæ fuerunt allegata: mandat Papa quibusdam, quia constat electionem de Præposito prædicto à maiori & saniori parte Capituli celebratam fuisse, publicatam, & etiam subieci, tam vt electionem ipsam debeant confirmare, dummodo dictus Præpositus electioni de se factæ consenserit: cum per mutuum consensum eligentium & electi quasi coniugale vinculum sit contractum: nisi sufficienter sit ostensum eum Præpositum morbo epileptic laborare. super hoc appellatum extitit contra ipsum, non obstante appellatione, si qua ex aliis causis superiùs memoratis fuerit interposita, quæ friuolæ sunt: non obstante eo quod post talem electionem ab Archiepiscopo dicitur factum: quamuis à partibus compromissum fuerit in eundem, cum electores ab electione non potuerint resilire: & idem est. ac si non compromiserint & si dictus Præpositus nōdum electioni factę consenserit, dum tamen velit consentire, electionem illius debeant confirmare dummodo morbo non laboret obiecto. Nota, quòd electio bene potest fieri de aliena Ecclesia non obstante appellatione, si propter hoc interponatur. Item nota, quòd vnus solus auditur contra factum aliorum iustam causam allegans. Item per consensum eligentium & electi, quasi coniugale vinculum est contractum. Item electores post factam electionem variare non possunt, & idem est publicato scrutinio ante electionem.

¶ *Glossa seq. not. ibi esse Capitulum, vbi est maior pars. &c.*

Ibi est Capitulum, vbi est maior pars Canonicorum.

g ¶ *Capituli.*] Not. quòd licet dissensio sit inter Canonicos, & quædam agant contra alios: ibi dicitur esse Capitulum, vbi est maior pars: & possunt constituere procuratorem, & ille dicetur Capituli procurator: & in constituendo talem procuratorem non requiruntur singuli de Capitulo, sed tantùm illi, qui sunt maior pars: aliàs committeretur falsum, si singulorum nomina ibi ponerentur aliis ignorantibus. *j. de his, quæ fi. à præla. sine consensu Capituli, quanto.* & iste procurator habebit expensas de Capitulo.

h ¶ *Epileptico.*] De quibus habes 33. di maritum, & c. clerici. & c. communiter diffinimus.

ADDITIO. Et ibi plene not. *in gloss. magna. & 7. quæst. 2. in sum.* de epilepticis, & dæmoniacis, & his qui aliter vexantur, an promoueri possint, vel iam promoti ministrare debeant. Ioann. Andreas.

¶ *Glo. seq. recitetur per contrarium de decre. cum dilectus.*

i ¶ *Recusatus.*] Per hoc videtur, quod crimen in modū exceptionis probatum in vno iudicio, præiudicet in alio. arg. *s. eod. super eo. & 2. qu. 3.* prohibentur: licèt enim crimen in modum exceptionis probatum non infamet. *j. de ordi. cog. cum dilectus. in fin.* tamen grauat eius opinionem. vnde inhonestum est admittere talem. *ff. de decu. eos & C. de adulter. & si libidinem.* In causa verò criminali bene repelleretur testis à testimonio, si in alio iudicio esset repulsus [b], probato eius crimine in modum exceptionis, de quo grauata est eius opinio, *j. de testi. testimonium.* Sed adhuc probandum est ipsum morbo epileptico laborare: quia non constabat illum sic fuisse repulsum per illam allegationem. sed si de hoc constaret, non deberet ampliùs eligi. *arg. j. de postu. gratum.* offic. prętor.

b *Adde, etiamsi adhuc pendet causa de falso. l. 3. §. lege Iul. ff. de test. Bar. in l. Barba erius. ff. de* vbi

vbi eiſſ[illegible] electio illius, ſeu poſtulatio ſecundò facta, quæ primò e[illegible] tan propter vitium perſ[illegible] ſuper eo.

¶ [illegible] ponit ep.[illegible] Tancredi, [illegible] appreciat, & contrarium reſpondet.

a ¶ [illegible]. Hic ſumitur arg. quòd non eſt electio facienda de aliena Eccleſia, quandiu re[illegible] idoneus in eadem. Sed pone quòd maior pars Capituli & ſanior eligat de alia Eccleſia, & minor de Eccleſia ſua: quæ illarum præualet? In hac quæſtione dicit Lau. quòd ſi duæ partes Capituli eligunt de aliena Eccleſia, tenet electio; quia duæ partes vicem totius Capituli obtinent. [illegible] eod. licet de vitanda. & [illegible] eſt in Apocalypſi. vbi poſtulatio facta a duabus partibus præfertur electioni factæ à minori parte: quia ſi duæ partes Capituli non ſunt in Eccleſia, non videtur Capitulum eſſe. ff. de decre. ab [illegible] 1.3. & ff. quod cuiuſque [illegible] planè. ſed ſi non eſſent duæ partes, licèt eſſet maior pars, & eligat de aliena Eccleſia, non valet electio, ſi minor pars eligat de ſua Eccleſia. & ſic intell[illegible] illa iura. 61. diſt. obitum & [illegible] 63. diſt. Florentinum. Vincen. & Ioan. dixerunt quòd ſemper præualet electio de propria Eccleſia à minori parte facta, etiam à duobus. a arg. prædictorum decretorum. & 63. diſt. literas. & C. de Epiſ. & clericis in Eccleſia. & [illegible] de cle. peregr. cap. vlt. & 7. quæſt. 1. denique & quod dicitur hic, eſt allegatio: ſed ideo hic obtinuit electio de aliena Eccleſia, quia minor pars vnum elegit, ſed obſtit. [illegible] eod. in cauſis. & illud dicunt propter formam mandati, vt præualeret poſtulatio de aliena Eccleſia electioni de propria. Tamen dixi (& melius, vt mihi videtur) quòd electio facta à maiore & ſaniore parte Capituli præualet vndecunque, ſiue de ſua Eccleſia eligant, ſiue de alia: dummodo aliud canonicum non obſtet: & hoc ſatis bene colligitur in hac decret. quapropter rationem illam, quam hic allegiaui. S. Subdiaconus, ſi inſolam reputauit, & inhæret illi tol. de morbo epileptico, vt infra dicit non obſtante appellatione, ſi qua ex aliis ſuperius memoratis cauſis, cùm eas friuolas, &c. & [illegible] eod. licet in fin. & optimè facit [illegible] eod. quia propter. vbi dicit. is eligatur, in quem maior & ſanior pars, &c. non diſtinguendo de quacunque Eccleſia. & cap. in geneſi. & cap. Eccleſia veſtra vbi dicitur, quòd electio debet fieri à maiori parte Capituli. Quid reſpondebis illis cap. [illegible] diſt. in nullum & c. obitum. & ill. cap. Florentinum? Dicas, quòd verum eſt, quòd ita debet fieri, & honeſtum eſſet. & de iure eſt. ſi tamen maior pars aliter facit, valet: quia in hoc renunciauit iuri ſuo, quod in fauorem ipſorum fuerat introductum. b Nam & optimus eligendus eſt & [illegible] 63. diſt. in ill. metropolitano. & 25. diſt. in cap. Vnum. §. nunc autem. & queſt. 1 licet ergo. & tamen toleratur, dummodo ſit ſufficiens. [illegible] cum nobis olim & [illegible] eod. cum dilectus. vbi multi meliores erant in Eccleſia & ſufficit, ne malus exiſtat. 16 qu. vlt. monaſterium.

Maiore parte Capituli eligente de aliena Eccleſia, & minore de eadem, ſi extra electio præualeat.

† Vide tex. cui me contingit. & ibi Innoc. hoc titu. Spec. in tit. de arb §. reſtat. verſ. item de ſententia. & ver. ſed nec quid electus.

a Secus dicerunt de vno: quia ille ſe non poteſt eligere alium de Eccleſia no. ex quo omnes conſenſerunt in alium: ſed ſi ſubtiliter aduertiſſent, idem eſſet de duobus. Io. And.

b Id idē eſt tex. in l. q. 10. §. ſi vero dare. ff. de adil. edic. & in l. Hermi. ff. de cui. t.

c. 1. ſi dicat gl. ſi eadem iure haberet eligere, & confirmare eligendo poſſit innocens exemplum quando quis ex conceſſione, vel priuilegio habet vtrumque per ea allega. in penult. gloſſ. Innoc. eod.

ad aliam Eccleſiam debere fieri tranſitū, donec reperietur idoneus in Eccleſia Saoñ. & infrà. Poſt hæc Archipresbyter pro parte altera de rato (vt dicebat) literis præmunitus, ipſi verò S. pro parte ſua in Mediolañ. Archiepiſcopum cōpromittere curauerūt, † qui magiſtrū G. Modiceñ. Canonicum eis dedit in Epiſcopū, & etiam cōfirmauit[b]. & infrà. ¶ Diſ. veſtræ mādámus, quatenus cùm cōſtiterit electionem de Præpoſito memorato, à maiori & ſaniori parte Capituli celebratam fuiſſe, publicatam etiam & ſubſcriptam[c], ſi dictus Præpoſitus eidem electioni cōſenſerit, vt per mutuum cōſenſum eligentium & electi, quaſi coniugale[d] vinculum ſpiritualiter ſit contractum: niſi ſufficienter ſit oſtenſum, eundem morbo epileptico laborare (ſuper quo contra ipſum dicitur appellatū) vos non obſtante appellationis obiectu, ſi qua ex aliis[e] cauſis ſuperius memoratis proponitur interpoſita, (cū eas friuolas reputemus) electionē confirmatis ipſius, non obſtante, quod poſt talē electionē, à præfato Archiepiſcopo proponitur eſſe factū, etiamſi à partibus in eum fuerit compromiſſum, cùm electores à tali electione ſic reſilire[f] nequiuerint. Quòd ſi electores illius non compromiſerint[g] in Archiepiſcopum memoratum, etiamſi dictus Præpoſitus nondum electioni de ſe factæ conſenſerit, eo tamen conſentire volēte[h] (dummodo à morbo ſit immunis obiecto) vos electionem ipſius nihilominus confirmetis.

¶ Idem Præneſtino Epiſcopo Apoſt. ſedis legato.

¶ Electus à maiori & ſaniori parte Capituli, ſi eſt & erat idoneus tempore electionis, confirmabitur, ſi autem erat indignus in ordinibus ſcientia vel ætate, & fuit ſcienter electus: electus à minori parte ſi eſt dignus, confirmabitur.

CAP. XXII.

DVdum † ad audientiam noſtram quæſtione perlata, quòd vacante Præpoſitura Colonieñ. † Eccleſiæ, in duo ſe vota eligentium diuiſiſſent, cauſam

mei. Verſ. item ſi contra patrem pupilli. & de hoc dixi plura arg. [illegible] inter [illegible].

¶ [illegible] ſeq. arguit & illud reprobat.

c ¶ Et ſubſcriptam.] Arg. ergo hic à contrario, quòd ante ſubſcriptionem poſſent recedere electores ab electione. arg. [illegible] de cenſi. olim. & 1. q. 7. ſaluberrimum. & 64. diſt. quanto. Sed non eſt verum: quia poſtquam electus eſt aliquis, non poſſunt electores mutare propoſitum ſuum, dummodo ipſe electus velit conſentire, vt infrà dicitur immo etiam ante electionem factam, facta publicatione ſcrutinij variare nequeunt electores. [illegible] eod. publicato. arg. [illegible] eod. in cauſis. & ff. de ſer. ru. præd. per fundum & ff. de regulis iuris, nemo [illegible] ſi nollent illum eligere, in quem maior & ſanior pars conſenſit, deberent per ſuperiorem compelli, [illegible] eod. publicato. quia illum tenentur eligere, ex quo iam ſic proceſſum eſt. [illegible] eod. quia propter.

¶ Gl. ſeq. ſignat contrarium & ſoluit.

d ¶ Quaſi coniugale.] Sed in veritate contractum non eſt vinculum coniugale per conſenſum eligentium & electi ante confirmationem. [illegible] tit. proximo inter corporalia. Verſ. Vnde cùm non ſit, &c. & [illegible] vt lit. non conteſt. quoniam.

† Cap. 7. eod. titul. in 3. compilat.

† Colonien. in omnibus manuſcriptis & vetuſtis impreſſis.

§ ſi verò. in princ. Et ideò dicit, quaſi, qui poſſet renunciare ſine licentia ante confirmationem Papæ. arg. prædicta decr. inter corporalia. vt ibi not. Verſ. ſi[illegible] autem.

e ¶ Ex aliis cauſis.] Scilicet qui erat de Eccleſia[d], & in eadem erant idonei.

¶ Gloſſa ſequens ſignat contrarium & ſoluit.

f ¶ Reſilire.] Contra, ſuprà de poſtul. bona. Sed aliud eſt in poſtulatione, & aliud in electione, per quam ius acquiritur. 8. q. 2. dilectiſſimi. Et per poſtulationem ius non acquiritur. ſuprà de poſtu. cap. penult. immò poteſt dici, quòd idem eſt, vt ſi poſtulatio ſit publicè facta in ſcrutinio, vel ſuperiori præſentata, non poſſent ab ea recedere. [illegible] de poſtu. bona. vt dixi [illegible] de poſtu. cap. vlt. & penultimo.

Additio. Dicit Innoc. quòd etiam in electionibus, quæ de canonicis fiunt, poſt alias publicatas non licet variare. d. q. 7. nominationes. C. de appel. qui ad cauſas, Ioan. And. in nouel.

d Sed hoc ideò dicit, quia nō poſſunt ab ea recedere. & [illegible] illud nuntiatum eſt. & ideò quaſi contractum. [illegible] tit. próx. ca. vlt.

g ¶ Non compromiſerint.] Maximè ſimple, quia idem eſt ac ſi compromiſiſſent: vt dicitur. [illegible] quia ſiue compromiſerint, ſiue non, poſſunt mutare conſenſum ſuum, vt dictum eſt.

h ¶ Volente.] Vt voluntas impleatur, neceſſe eſt: quia vbi eſt opus facto, voluntas non ſufficit. [illegible] de cogn. [illegible] ſer. c vltimus. & [illegible] de bigam. nuper.[a]

DVdum. Prima pars ponit commiſſionem prius factam. Secunda ibi, Ipſi vero. ponit iudicum proceſſum. Tertia: ibi, Cumque. ponit vnius partis comparitionem, & alterius contumaciam: Quarta ibi, Geſtis, examinat proceſſum non plenè remiſſum, ob quam cauſam ſub certa forma diffiniendum committit. Abb. Sicul.

e Concord. text. in l. 2. §. fi. §. quòd quiſq; iur. & l. 1. §. quidam. Pompo. ff. de do.

Casvs. Vacante præpoſitura Colonieñ Eccleſiæ xiiij. de Canonicis elegerunt Præpoſitum ſanctorum Apoſtolorum: ſed xxiiij. Præpoſitum ſancti Georgij elegerunt. ſuper illis electionibus fuit cauſa commiſſa quibuſdam iudicibus ſub iſta forma: Vt ſi de partium procederet voluntate, cauſam terminarent eandem: alioquin eam ſufficienter inſtructam remittant ad ſedem Apoſt. Iudices verò citauerunt partes ad præſentiam ſuam, lite conteſtata receperunt teſtes, examinauerunt eligentium conſcientias, & audierunt allegationes vtriuſque partis: tandem Præpoſitus S. Georgij dixit, quòd nolebat ſtare eorum ſententiæ: vnde iudices proceſſum cauſæ ad ſed. Apoſt. deſtinauerunt, partibus terminum ſtatuendo quo deberent in præſentia D. Papæ comparere: & termino conſtituto, [illegible] Præpoſitus ſanctorum Apoſtolorum acceſſit ad ſententiam D. Papæ. Præpoſitus ſancti Georgij non ſuit,

¶ Gloſſa ſequens obiicit, & ſoluit. Item arguit negatiuè, & ſoluit contrarium.

b ¶ Confirmauit.] Sed nonne ex eo ipſo quòd elegit, confirmaſſe videtur, vt 63. diſt. in [illegible] quando & ff. de auct. tut. l. 3. ſed non eſt verum [illegible] de fide inſtru. inter dilectos. Ver. cæterum & [illegible] cum inter [illegible] in fi. quoniam tanquam arbiter elegit, & tanquam Archiepiſcopus[e] confirmauit. arg. ff. quando appel. ſit. l. 1. § ſolent. ſic. [illegible] eo quòd ſicut. § prætereà. [illegible] de conc. præben. poſtulaſti. Sed nunquid poteſt irritare propriam electionem ſi tempore conſecrationis vel confirmationis probetur crimen in modum exceptionis? Arg. quòd non: quia cùm ipſam electionem teneatur defendere, eam non debet impugnare. arg. [illegible] de nat. ex li. ven. cap. [illegible] [illegible] de cert. comm. [illegible] diuerſis fallaciis. arg. ff. de condict. indeb. frater à fratre & ff. ſi ſeru. vend. alteius. Sed non ita quia tanquam alius confirmat, & tanquam alius eligit. arg. 3. q. 7. [illegible]

nec pro se misit alium responsalem. D.Papa diligenter inspexit acta iudicum, & inuenit, quòd pro Præposito sanctorum Apostolorum faciebat auctoritas, sed pro Præposito sancti Georgij numerus: cum primus à xiiij. secundus verò à xxiiij. fuisset electus. contra Præpositum S.Georgij fuit propositum, quòd patiebatur in ordinibus, scientia, & ætate defectum: sed quia allegationes ipsius, quas coram iudicibus allegauit, D.Papæ præsentatæ non fuerunt, non potuit intelligere, quid responderet ad obiecta: & sic non fuit causa sufficienter instructa remissa, & ideo ad diffinitiuam sententiam procedere non potuit. committit ergo causam sub hac forma: Vt si notorium esset vel constaret per ea, quę iam dicta erant, quòd Prępositus S. Georgij electionis tempore pateretur defectum in ordinibus, vel in scientia, vel ætate, imponerent ei silentium super ista præpositura, non obstante ipsius absentia corporali. & Præposito sanctorum Apostolorum præposituram adiudicarent: alioquin cum quasi à duabus partibus sit electus, & propter hoc appareat, quòd bono zelo ipsum elegerint, impedimentis cessantibus ipsius Præpositi S. Georgij electionem confirment, alterius electione cassata. No. quòd numerus qui multum excedit, pręfertur auctoritati. Item causa non dicitur sufficienter instructa nisi allegationes vtriusque partis iudices audierint. Item tempus electionis debet inspici, an tunc debeat electus reputari idoneus. Item ad hoc quòd valeat electio, tria sunt consideranda in electo, scilicet ordo, scientia, & etiam tempus, & quartum additur, vt sit legitimus.

iudicibus duximus committendam: & infrà. ¶ Ipsi verò, partes ad suam præsentiam conuocauerunt, receperunt testes, examinauerunt eligentiũ conscientias[a], audiuerunt allegationes vtrinque. Et quoniam Præpositus S. Georgij eorum sententiæ se asseruit nolle stare, processum ad sedem Apostolicam, destinarunt: † & infrà. † Cúmque nuncij Præpositi sanctorum Apostolorum statuto termino ad præsentiam nostrã accessissent, Præpositus S.Georgij nec venit nec pro se † misit idoneum responsalem: & infrà. ¶ Gestis igitur iudicum diligenter inspectis, inuenimus, quòd pro Præposito sanctorum Apostolorũ auctoritas, pro Præposito verò S.Georgij numerus[b] eligentium faciebat, cũ primus à quatuordecim tum personis, tum Canonicis, qui alios dignitate[c], ætate, & tempore[d] †. pręcedebant; secundus verò à vigintiquatuor fuisset electus: & infrà. ¶ Cùm autem allegationes pro eodem Præposito S.Georgij coram iudicibus ipsis propositæ, nobis non fuerint præsentatæ[e], propter quod non potuimus scire[f] per nos, quid obiecerit, vel quid responderit ad obiecta, sícque causa remissa non fuit sufficienter instructa, ad diffinitiuã sententiam non duximus procedẽdum[g], sed decisionẽ causæ ipsius iudicibus commisimus sub hac forma, vt vel si notorium esset, † vel per ea, quæ iam dicta erãt, constaret, quod Præpositus S. Georgij, electionis tẽpore[h] pateretur, vel in ordinibus[i], vel in scientia, vel in ætate defectũ, qui eum iuxta canonũ sanctiones † impediret ad huiusmodi officiũ promoueri, ei (non obstante ipsius absentia corporali[k]) silentium imponẽtes, Præposito sanctorum Apostolorum Præposituram adiudicarent eandem: alioquin (cùm in eum non solum plures, sed duæ penè partes conuenerint, & impedimentis[l] cessantibus appareat, quòd cũ bono zelo elegerint) Præpositi sanctorum Apostolorum electione cassata, electionem confirmarent ipsius, & ei facerent tanquam Præposito responderi.

¶ Idem Canonicis Maguntinensibus.

¶ *Recipientes postulatum ad Ecclesiam tanquam institutum vel administratorem, ante admissionẽ postulationis à superiore factam, priuati sunt potestate eligendi, & ad alios licet pauciores deuoluitur potestas eligendi: & si omnes priuati sunt, deuoluitur ad Papam in Ecclesiis cathedralibus. h. d. secundum principaliorem intellectum, qui magis congruit littera.*

CAP. XXXIII.

BOnæ † memoriæ Maguntinẽ. Archiepiscopo viam vniuersæ carnis ingresso, & qui-

cuit. §. potest. Ver. quæ enim ab initio, &c. si verò ab initio non erat nulla ipso iure, sed per exceptionem poterat cassari; tunc tractu temporis potest rata haberi: & sic loquuntur contraria.[a] Item arg. est hic initium spectandum. *1. q. 1. principatum.* & *6. q. 3. si sacerdotes.* & *55. dist. præcepta.* & *ĩ. de probatio.* post cessionem. & *ff. de orig. iur. l. 1. ff. de reg. iur. quod ab initio ff. de min. denique. §. 1. ff. de pig. indi. si qui. ff. de in rif. omni. iud. cum quadam.* & *ĩ. de for. compet. proposuisti.* & *ĩ. de rescr. eam te ff. man. si procuratorem. 1 reg. si ... ce. si tamen.* & *ff. de pe. l. 1.* & *C. de testa. l. 1.* & *ff. de vac. mu. l. 2. §. qui ad munera.* & *ff. de peen. licet. §. si filius. in fi.* Arg. contra, s. finem spectandum. *ĩ. de test. cog. c. præterea. ĩ. desp. impub. accessit.* & *c. litteras. ff. de rit. nupt. si quis. ff. de iure fisci. nõ intelligitur. §. si quis palam. ff. de iud. cum furiosus ff. de sta. ho. liber homo. Insti. de inge. §. sufficit.* & pro vtraque parte. *ff. communia præd. receptum est.*[b] sol. verum est initium fore spectandũ in cõtractibus vel quasi, & in delictis vel quasi.[c] in omni enim negotio ex quo actio oriri potest. & in decretis & constitutionibus: nisi propter fauorem aliud contingat, sicut in matrimonio vel libertate: vt patet per concordan. proximè positas. Illud quod dicitur finem spectandum, habet locum, cum quæritur, an id dedit vel non dedit: seu quando dedisse videtur: vel quando possidet vel restituit: siue cum capere potuit. *in Authen. de nupt. §. quia verò hactenus. coll. 4.* & *ff. de ali. & ci. leg. l. Mela.* inspicitur enim tempus, quo capax est. *ff. de iure fisc. non intelligitur. § si quis palam.* & si ago contra te, & non competit mihi ius: si tempore sententiæ competit, sequitur condemnatio. *ff. de decu. quæsitum. ff. de rei vend. sin autem. §. 1. ff. de depos. l. 1. §. non solum.*

a *Adde, in quib. sit spectandum initium, Vide ff. de acq. rer. do. l. qui bono.* & *Bart. in l. si viui: actus ff. de stip. seruo.*

† *Vide tex. in l. 1. cum glo. ibidem C. qui. & aduers. quos.*

† *Canonicas sanctiones.*

b *Alia initia circa idem, & circa medium spectandum, & non spectandum. Vide ĩ. de censi. c. 3. in glos. a Ioan. And. in nouel.*

c *Adde tex. & ibi Bar. in l. quod ait. §. quod ait. ff. de adul.*

† Cap. 8. eo. ti. in 3. compilatione.

a ¶ *Conscientias.*] No. conscientias eligentium examinandas sicut conscientiam accusatoris. *2. q. 7. qui sunt.*

b ¶ *Numerus.*] Ex eo quòd hic dicit in fine, colligitur quòd numerus præfertur auctoritati. *ĩ. de appel. constitutus.* non enim attendenda est dignitas, nisi cùm numerus est par, vel in modico excedit. *ff. de pact. maiorem.* & *ĩ. eod. Ecclesia vestra.* vbi numerus non profuit. *ĩ. de testi. in nostra.* & hoc dicemus in illa decre. Ecclesia vestra.

c ¶ *Dignitate.*] Ecce in quibus consistit auctoritas. *23. d. c. 1.*

d ¶ *Et tempore.*] Quia ante ordinati fuerunt vel instituti in Ecclesia. *ĩ. de maio. & obe. c. 1.*

e ¶ *Præsentatæ.*] Et sic non remiserunt causam sufficienter instructam. & ideò malè fecerunt: quia causam instructam remittere debuerunt: vt *C. de appel. ne causas. ĩ. de appel. constitutus. C. de rela. l. 1. & 2.*

f ¶ *Scire.*] Sic *ĩ. eo. significasti.*

¶ *Glo. seq. secitetur per contrarium & soluit.*

g ¶ *Procedendum.*] Proceditur tamen contra contumacem in causa appellationis. *ĩ. de appel. sæpe.* & *C. de tempo. appel. l. vlt. §. illud.* Sed hæc non fuit causa appellationis.

¶ *Gl. seq. no. tempus electionis & c. alleg. 3. iura in contrarium allegat duo & soluit. Demum ponit Brocar. de initio spectando. alleg. pro initio 6. & c. 11. ll. pro fine tria c. & 6. leges, demum soluit.*

h ¶ *Electionis tempore.*] Ista tria præcipuè requiruntur in Episcopo. *ĩ. eo. cum in cunctis.* Et no. quòd in huiusmodi electionibus tempus electionis spectatur, an sint tunc idonei. *ĩ. de ata. & quali. cum bona.* & *ĩ. de ele. exc. nos. postulasti.* & *ĩ. e. audito.* Arg. cõtra. *ĩ. de postul. bona. 1. ĩ. eod. quod sicut. §. si autem.* Sol. tempus electionis debet spectari; & si tunc non tenuit electio ipso iure, nõ potest tractu tpis conualescere: vt *in primis cancor.* & *16. q. 3. pla-*

i ¶ *In ordinibus.*] Talis electio nulla est, & deuoluitur potestas eligendi ad alios, licèt pauciores, vt hic patet expresse. & hoc intellige, quando ex certa scientia eligitur: aliàs non essent priuati, si probent ignorantiam, & ita ista tria & quodlibet illorum reddunt electionem nullam, vt hic patet.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

k ¶ *Corporali.*] Sic *ĩ. de re iudi. cum olim.* & bene potest procedi contra absentem in isto casu etiam *lit. non contest. ĩ. vt lit. non contest. quoniam frequenter. §. porro.* Arg. contrà. *ĩ. de dolo & contu. c. cum olim.* vbi expectatur per annum. Sed illud in eo, qui appellant: illud quod dixi, quòd potest procedi contra absentem legitimè eo citato, intelligas: vt *ĩ. de appel. c. per tuas.*

l ¶ *Impedimentis.*] Propositis contra ipsum in ætate, in ordinibus, in scientia, & in litteratura.

B*Onæ memoriæ.*] Qui per impressionem laicorum aliquem postularunt, ipso iure sunt priuati ptante eligendi. h. d. secundũ intellectum qui multum placet Inn. Hæc tamen lectura nõ multum conuenit huic literæ, sed allegationi contentæ in antiqua. Itẽ legitur secundum eundem Inn. alio modo, secundum quem. h. d. Qui post & contra appellationem legitimam aliquẽ postularũt, ipso facto sunt priuati potestate eligendi: & ad alios licèt pauciores potestas deuoluitur. hęc etiam lectura non multum congruit literæ. sed magis elicitur ex antiqua. Diuiditur principaliter in quatuor partes. In prima ponitur factum, & sub certa forma facti commissio. In secunda: ibi, *Licèt autem.* processus factus iuxta dictam formam. In tertia: ibi, *Contra legati.* oppositio cõtra processum legati, & responsio. In quarta: ibi, *Nos igitur.* motus Prin-

busdam petentibus Vormacieñ. Episcopum, quibusdã verò Archiepiscopum vestrũ tunc Præpositum sancti Petri Maguntiñ. sibi eligentibus in pastoré: Prænestino Episcopo à sede Apostolica legato dedimus in mandatis, vt si eundem Episcopum, quoad temporalia vel spiritualia recepisse constaret [a] Ecclesiam Maguntiñ. vel ministrasse in temporalibus aut spiritualibus in eadem: postulationem factam de ipso nunciaret [b] irritam: & infrà. Deinde inquireret de ipsius electione Archiepiscopi veritatem: & si ei de vi [c], quam ipse & sui metuebant [d], constaret (eo non obstante, quòd post appellationem ad nos interpositam fuerat in ipsius electione processum, cum alij qui appellationi ad nos interpositæ, ne sine ipso ac sociis eius haberent in electionem processum, non duxerint deferendum, vti contra ipsum hac exceptione [f] non possent: quia frustra legis auxilium inuocat, qui committit in legem: † vnde nec ab eis posse obiici videbatur, quòd idem esset à paucioribus secundùm eorum assertionem electus, cum ipsi appellationem ad nos legitimè interpositam contemnentes, & præter licentiam [g] nostram recipientes Episcopum memoratum, reddiderint se indignos,) electionem Archiepiscopi confirmaret [h]: & infrà.

¶ Licet autem essent notitia, quæ contra dictum Vormacieñ. Episcopum & eius fautores fuerant obiecta, prædictus tamen legatus ad maiorem cautelam, multos testes recepit [i] ex ip-

ipsi, & confirmatio processus Abbas. CASVS. Vacante Ecclesia Maguntina, Præpositus S. Petri Maguntini, & quidã alij, qui tunc erant absentes, nec ad eandem Ecc. etiam accedere poterant, mãdauerant Capitulo Maguntino, vt sine ipsis non procederent ad electionem pastoris, & ne secus facerent appellauerunt. Capitulũ Magunt. nõ obstante appellatione, postulauit Episcopũ Vormacieñ. appellans ne Præpositus & alij contra suam appellationem attentarent. & licentia Papæ nec petita nec habita transiuit dictus Vormacieñ. Episcopus ad Ecclesiam Magũtiñ. & Canonici auctoritate propria receperũt eundem quo facto Præpositus & alij, qui tunc erant absentes, videntes quòd Capitulũ appellationi de ipsis factæ non detulerant, & dictũ Vormacieñ. Episcopum sine licentia Papæ receperant, illi qui cum præposito erãt, licèt pauciores numero, intelligentes ius eligendi propter aliorũ delictum ad ipsos deuolutum fuisse, dictũ Præpositũ in Archiepiscopũ elegerunt. istud negotiũ per partes delatũ ad sed. Apost. fuit. Auditis, quæ partes proponere voluerunt: quia de allegatis à partibus domino Papæ plenè non constitit, mandauit Episcopo Prænestino, vt si dictus Vormacieñ. Episcopus recepisset Ecclesiam Maguntiñ. quoad temporalia vel spirituali, vel ministraret in ea. postulationem de ipso factam irritam nunciaret: de gratia concedẽs eidem Ecclesiam Vormacieñ. cùm de iure esset vtraque priuãdus, quod si parere contemneret, priuaretur vtraque. postmodum verò inquireret vel requireret de ipsius Præpositi electione veritatem: & si constaret ei de vi, quam ipse Præpositus & sui metuebant, electionem confirmaret ipsius, non obstante quòd post appellationem fuisset electus: quia alij qui appellationi non detulerant ipsius, contra appel. ipsi opponere non valebant: cùm frustra imploret legis auxilium, qui committit in legem. Præterea non poterat ei opponi, quòd esset à paucioribus electus: quia cùm ipsi appellationem interpositam contempsissent, & præter licentiam Papæ recepissent dictum Vorma. Episcopum, se reddiderunt indignos. Si verò non recepisset, quoad spiritualia vel spiritualia Ecclesiam Maguntiñ. tunc legatus requireret tam de electione quàm de postulatione, & inquisitionem ad sedem Apost. destinaret. legatus verò licèt omnia essent notoria, quæ cõtra Vor. Episcopũ opponebantur, ad maiorem tñ cautelam multos testes ex parte Præpositi inductos recepit. Vñ ipse secũdum mãdatum Papæ postulationem de Episcopo Vor. factam penitus cassauit, & electionem Præpositi cõfirmauit, & ipsum cõsecrauit. quo facto nuncij vtriusque partis ad sed. Apost. accesserunt, ex parte Vor. Episcopi proponebatur cõtra factum legati, quod eo non citato & suis sequacibus processisset. Respondit Papa, quòd excessus notorius examinatione non indiget: quia factum istud notorium erat, & omnia præsumuntur legitimè [1] facta, quæ facta sunt a legato: nec possent probare, quòd citati non fuerunt, quia negantis factum nulla est probatio secũdum rerum naturam: quia & si quilibet de se diceret, quòd non fuit citatus, singuli essent in suis testimoniis singulares: & sicut ad ipsum legatum securè nuncium transmiserunt, ita poterant procuratorem idoneum destinare. Dominus Papa auditis quæcunque partes proponere voluerunt, quamuis propter auctoritatem iudiciariam præsumãtur, quæ a legato facta sunt esse legitimè acta: plus tñ illam ratioẽ aduertit, quod aduersarij ipsius Præpositi ex tribus causis præmissis in tãtũ se reddiderunt indignos, quod contra ipsũ Præpositum nõ deberẽt audiri: & ideo quod factum est de ipso Præposito, per eos non potuit impediri, immò & si electores Præpositi ipsi deliquissent, & se reddidissent indignos, ad Papam fuisset eligẽdi potestas deuoluta: quare potuisset prædictum Præpositum præficere eidem Ecclesiæ in pastorem. Super his igitur habito tractatu diligenti cassationem postulationis de Vor. Episcopo factæ ratam habuit Papa, & electionem Præpositi cõfirmauit. Nota, quod Episcopus qui sine licẽtia Papæ trãsit ad aliam Ecclesiam, hoc ipso debet eam perdere, & etiam propriã. Itẽ Canonici, qui sine licẽtia Papæ ipsum receperũt, priuati sunt potestate eligẽdi, & potest ad alios deuoluitur, licèt sine numero pauciores. Itẽ qui nõ defert appellationi aduersarij sui, cõtra ipsam appellationẽ non dẽt opponere: quia frustra [2] implorat legis auxilium, qui committit in legem. Item quæ à iudice fiũt, præsumuntur legitimè acta, quãdiu contrariũ non ostendatur. Itẽ negatiua directè probari non potest. Item testes singulares non valent. Item sicut mittit quis nuncium, ita potest mittere procuratorem: & sic per nuncium non excusatur, quo minùs contumax iudicetur. Item cũ omnes Canonici in electione delinquunt, ad superiorẽ deuoluitur eligẽdi potestas. Itẽ electio siue postulatio, quæ nulla est, nõ impedit electioẽ secũdã.

[1] *Facta à legato præsumantur legitimè facta.*

[2] *Frustrà is implorat auxilium legis, qui committit in legem.*

a ¶ *Constaret.*] Nam si hoc esset, de iure cõi debuit perdere primã & secũdam. 17. q. 1. *Episcopus.* & c. *si quis Episcopus.* & j. *de transla. quanto.*

† *Concord. tex in l. auxiliũ. ff. de minor. & in l. fi. § fi. vero postquã. C. de iure deliberãdi.*

b ¶ *Nunciaret.* Simile s. e. *qualiter.* & j. *de præben. c. cum iamdudum.*

c ¶ *De vi.*] i. violenta impressione inferenda. sic j. e. *cum Vintonien.* vt notatur in casu, sed ibi fuit illata.

¶ *Glos. seq. recitetur per quæstionem, an vocatus ad electionem, qui iustè timet venire; teneatur committere, & aliud dicunt quod sic. In additione distinguit inter impedimentum proprium & commune.*

d ¶ *Metuebant.*] Si citati non poterant venire ad Ecclesiã cathedralẽ, debebant cõstituere procuratores, qui vice fungerentur illorum. j. e. *quia propter.* & sic videtur, quòd non valuisset eorum appellatio, quò minùs alij procedere potuissent. Non credo, quod hodie valeret talis appellatio, quia ex quo maior pars citat minorem, si iusta cã impediti venire non possunt, constituere debent procuratorem. j. *ead. tit. quia propter.* aliàs credo, quod electio maioris partis præsentis valeret per eandem constitutioné, quia propter. Si autem maior pars Canonicorum iusta de cã esset absens, nec posset venire in Ecclesiã, in qua debet electio celebrari, & sint in loco, in quo debent ad electionem vocari, satis credo, quod minor pars debet ire ad maiorem, si potest, & econuerso. aliàs ad locũ communẽ conueniant omnes, vel constituant procuratores, si ire non possunt. j. e. *quia* 23. d. *in nomine Domini. ver. si.* vbi dicitur, quod si electio Papæ in vrbe Romana fieri nõ potest, exeant ad locum idoneum. sed in casu huius decre. aliud erat impedimẽtum. in quo absentes non debebant ire, nec dare procuratores. timebant enim vim sibi fieri in electione. i. violentam impressionem. & sic non habuissent liberam potestatem eligendi, nec eorum procuratores: & ideo tenuit eorum appellatio propter iustũ metum impressionis & ita solus talis timor sufficit, licèt impressio secuta non sit. [a] vñ de hoc mandauit Papa inquiri. *arg. ob ff. locati, habitatores. § vlt. & l. item quæritur. § exercitu.* aliàs autem non debebant ire, vel, si aliud iustum impedimentum habebant, constituere procuratores: aliàs procedere debent ad electionem, ex quo vocati erant per illam cõstitutionem, quia propter. In spirituali verò sicut in carnali matrimonio debet esse liber consensus: aliàs nullus esset consensus. j. *de sponsa. c. cum locum.* Maguntini fauebant Philippo, per cuius potentiam Vormacieñ. Episcopus fuit postulatus & intrusus. Præpositus iste fauebat Ottoni, qui electi erant in discordia, vnde timebãt ipse & sui, quòd non possent liberum habere consensum in electione: vnde appellauerunt ex illa cã, quæ iusta fuit: vnde in locum securum vtrique partis conuenire debebant. Berttar.

[a] *Text. est in l. sed & si manu gl. r. ff. de l. Aqu. & in l. 1. in pr. l. fi. C. vnde vi. & In-sti. de inter. § recuperãda. in gl. in vertic. lapides.*

e ¶ *Constaret.*] Aliàs non valuisset appellatio: vel posset suppleri maximè si vocati non fuissent.

ADDITIO. Hoc verum quoad cassandam postulationem, sed nõ quoad confirmandam electionem j. *eo. bona.* Ioan. And. *in nouell.*

f ¶ *Exceptione.*] j. *de appel. c. an sit deferendum* & c. *constitutus.* & j. *de vsu. quia frustra. ff. de mino. auxilium.* & 17. q. 4. *frater noster.* 12. q. 2. *de viris.*

¶ *Glo. seq. signat, contrarium remittit.*

g ¶ *Licentiam*] Vnde priuandi sunt potestate eligendi illa vice. j. *de transla. quanto.* quæ potest assignari contra id: quia hic ipso iure fuerunt priuati potestate eligendi, vnde tenuit electio postea facta, sed ibi dicit Papa. *suspendimus.* ibi, soluitur.

h ¶ *Confirmaret.*] Quod si Ecclesia Maguntĩ. tali modo recepisset: non tunc legatus de vtraque inquireret: & cãm instructam ad sed. Apo. remitteret.

Notorium quandoque probatur, & examinatur.

i ¶ *Recepit.*] Et ita quandoque probatur & examinatur, quod notoriũ est. *arg. 24. q. 1. pudenda. in fi.* & 11. q. 3. eorũ qui accusantur, quoniã licet ali-

cè aliquid manifestum fit, eius tamen interpretatio non est negligenda. *ff. de ven. insp. l. 1. §. nihil.* quamuis nihil tam indubitatum est, quod recipiat quandam solicitam dubitationem. *in auth. de tabula. circa medium constitutionis. colla. 6.* & ita potiùs recipiuntur hîc testes ad cautelam, quàm de iuris necessitate. Vel quia ex superabundanti aliquid probatur. *ff. de manum. vind. cùm. in princ.* quia ibi constituit, nō potest non esse notorium. *j. de transla. cap. quanto.* vel fortassis quia non erat notorium.

sius Archiepiscopi parte productos: vnde ipse iuxta mādati nostri tenorem procedens, postulationem factā de Vormaciē. cassauit[a]: & electionē Archiepiscopi memorati (quamuis à paucissimis[b] celebrata) curauit auctoritate Apostolica confirmare, ipsúmque ordinauit in presbyterum: & tandem in Archiepiscopum consecrauit: & infrà. ¶ Contra legati verò processum hoc facere videbatur, quòd non citatis Vormaciē. Episcopo & eius fautorib9, processisset. Porrò excessus notorius[c] examinatione non indiget, † & pro his quæ à iudice sunt acta, præsumitur[d], quòd omnia ritè fuerint celebrata, quamuis[e] & quòd citati non fuerint, non posset de facili comprobari: quia negantis factum[f], per rerum[g] naturā nulla est directa † probatio: cùm etsi quilibet de se posset asserere, quod ad eum citatio minimè peruenisset, singuli tamen vestrum essent in suo testimonio singulares[h]. Ad ipsum quoque legatū (si voluissent) securè[i] potuissent procuratorem idoneum destinare, sicut nuncium[k] destinarant: & infrà. ¶ Nos igitur etsi propter auctoritatem iudiciariam præsumamus, pro his quæ acta sunt à legato: illi tamen plus innitimur rationi, quod aduersarij Archiepiscopi, ex tribus causis[l] prædictis, se vsque adeò reddiderunt indignos:

a ¶ *Cassauit.*] i. reprobauit, vel irritam nunciauit: vt patet j. quia constitit ei, quòd administrauit, & recepit ecclesiam præter auctoritatem Apost. sedis.

b ¶ *A paucissimis.*] sic j. de postu. gratum.

c ¶ *Notorius.*] vt 2. q. 1. de manifesta & j. de accu. euidentia.

¶ *Gloss. seq. recitetur per contrarium de decret. quoniam contra.*

d ¶ *Præsumitur.*] Sic j. de renun. in præsentia. & j. de re iud. sicut j. de prob. post cessionem. & 2. q. 6. hoc etiam placuit. ff. de publ. quantitate. Sed hodie non præsumitur pro iudicis processu in præiudicium alterius, nisi quatenus constiterit legitimis documentis. j. de proba. quoniam contra.

e ¶ *Quamuis.*] Id est, quia Sic ponitur. j. de iureiur. quemadmodum, vel quamuis interdum, &c.

f ¶ *Negantis factum.*] Sic j. de renun. super hoc. & j. de prob. quoniam contra falsam. 6. q. vlt. actor.

¶ *Glo. seq. primò dupliciter exponit tex. Secundò distinguit triplicem negatiuam. & in prima dupliciter subdistinguit.*

g ¶ *Per rerum naturam.*] i. secundum cursum causarum. *Cod. de rei. cre. in bona*, vel per rerum naturam, i. secundum naturalem probationem, i. per causam rerum, quōniam ea, quæ non sunt, nō probantur per aliquam causam. Eius enim quod nō est, nulla est causa. Non enim ratio priùs, quàm persona quærenda est. *ff. de iur. cod. quidam referunt. §. 1. sed ea quæ sunt, probantur.* Vel dic, per rerum, causarum naturam, i. consuetudinem. Consuetudo enim est altera natura. q. d. secundum solitum cursum causarum negatiua non potest probari. De hac negatiua no. quod tribus modis dicitur. Est enim negatiua facti, iuris, & qualitatis. Negatiua facti duplex est, pura & simplex, quæ non habet determinationem loci, vel temporis, vel alterius rei. Et hæc negatiua pura & simplex probari non potest directè vel indirectè, vt si aliquis dicat se nūquam fuisse citatum: vel si quis dicat se non contraxisse cū Berta: & de tali negatiua loquitur hic, & 6. q. vlt. c. accusator quod asseueras. vnde onus probādi transfertur ad aduersarium. & hoc ideò quia negationum non sunt causæ, vt dixi.[a] Si autem adiiciatur tempus vel locus, vel aliquid consimile, tunc potest probari indirectè, vt j. de test. ex tenore. & c. ferres. & C. de contrah. & com. stip. l. optimam. vt si exhibeatur instrumētum, in quo stipulatio continetur facta tali die & loco, vt in prædictis iuribus. Nō ... j. de prob. tertio. & j. de test. iam ex literis. in fi. ... probatur directè vel indirectè, sed præsumptiuè licè ... negatiua iuris probatur, cum habeat in se implicitam affirmatiuam, vt si dicatur ego non sponte renunciaui. q. d. coactus renūciaui: & hoc debet probari ab eo, qui hoc negat. j. de renun. super hoc. Item negatiua iuris bene probatur, vt si negas emancipationem ritè factā, hoc ipsum probare debes. *ff. de prob. ab ea parte.* ... quia negat aliquid iustè factum, dicit illud iniustè factum, vnde illud probare debet. Negatiua qualitatis dicitur illa. Iste non est idoneus: hic negatur qualitas. & hic non est legitimus, iste nō est diligens, non est soluendo. hoc potest & debet probari ab eo, qui hoc dicit; quia quilibet præsumitur idoneus, nisi probetur contrarium. j. de præsumpt. c. dudum. & j. de seru. non or. fa. c. ... & ff. de leg. 2. cùm quidam & l. cùm pater. §. rogo. & C. de inoff. ... test. ... arg. contra. C. de proba. ex persona.

¶ *Glos. seq. decla. tex. per locum a diuisione. quærit arg. pro. soluit contrarium, iterum quærit & soluit. tertiò quærit, alle. negatiuè, & soluit.*

h ¶ *Singulares.*] Et sic esset sufficiens testimonium illorum. j. e. ... de test. cùm dilectus & j. de accu. c. cùm dilectus. in fi.[b] Si autem vnus iuraret de facto alterius: subiret anceps periurium: quod esse non debet. *ff. de in lit. iur. in. Sed eamne. ff rerum amo. l. Marcellus.* nisi fortè sic iuraret: Ego iuro, quòd ille nō fuit citatus, quod ego sciam simile. j. de par. con. quoties. in fi. sic 8. q. 3. Artaldus in *Authen. de hære. & fal. §. si verò absunt. coll. 1.* aliàs est sub. *§. sancimus.* vbi dicitur, quod testes iurent, quod non sint conscij alicuius malignitatis factæ ab hærede, hoc est dicere, quod ipsi sciant. Sic patet, quod nullus potest probare se non fuisse citatum, sed illi incumbit probatio, qui dicit aliquem fuisse citatum, non ei, qui negat. legatus enim eos citauit: quod apparet ex eo, quod ad legatum nuncium destinarunt, & ex eo, quod dicit, omnia præsumuntur legitimè acta, aliàs ei incūbit probatio, qui dicit aduersarium fuisse citatum, non ei, qui negat. Sed nónne Capitulum erat excusatum, si quilibet de Capitulo iuret se non fuisse citatum? Videtur quòd sic. Negatiua enim probatur per iuramentum ipsius negātis. *ff. de iureiur. l. 3. §. quacunque. & j. de testib. c. præsentium. lib. 6.* & licèt sit probatum de Capitulo, non tamen singuli probant de se: sed talis probatio non releuaret Capitulum. Sed qualiter probabit Capitulum incitatum? Dico, quod per hoc quòd literæ citationis diriguntur Prælato, & aliquibus maioribus de Capitulo *arg. s. de postu. ad hoc 44. dist. comessationes, in fi. & j. de simo. veniens. Insti. de iure nat. §. senatus. & ff. de cons. & dem. municipibus. arg. j. de procu. c. vlt.* Vel si non habet illorū copia, sufficit legi literas publicè in Capitulo siue in claustro præsentibus qui inueniuntur. *j. de do. & contu. c. causam quæ. & c. vlt. & j. de ele. nō resi. c. ex tua.* & interrogādi sunt vicini siue parochiani, si volunt defendere. *ff. ex quib. cau. ma. ergo. & ff. de liber. agno. l. 1. ff. de dam. inf. l. 4. §. prætor* Sed si literæ præsententur Prælato, & aliquibus de maioribus, vel soli Prælato, & ipse occultauerit literas, nec præsentauerit eas Capitulo, & non vadat vel mittat ad iudicem, & sic iudex reputans Capitulum contumax, totum Capitulum suspendat vel excommunicet, nunquid illi, qui nihil sciuerunt, sunt excommunicati? videtur quòd non. nam propter contumaciam procuratoris, dominus non punitur. *ff. si quis ius di. non ob. l. 1. §. procurator. & j. vt lit. non contest. c. 1. in fi.* vbi innuitur à contrario sensu, quòd propter contumaciam procuratoris, dominus excommunicari non potest, si dominus ignorauerit. Sed hoc tutiùs videtur, quòd Capitulum petat absolutionem, quia præsumptio non modica est contra ipsum Capitulum: nisi Capitulum diceret se nesciuisse: sed non de facili posset hoc probare. *arg. quod posset. j. de proba. tertio. & c. vlt. arg. quod Capitulum sit excommunicatum. arg. j. de sen. exc. c. Romana. § vlt.* Bernar.

† *Dictio, decisa, deest in antiquis.*

Negatiua probatur per iuramentum negantis.

¶ *Glossa sequens quærit, & soluit.*

i ¶ *Securè.*] Alioquin si nō potuisset ire securus, poterat legitimè appellare ab eo, nisi securū locū eidem prouidisset. *j. de app. c. ex parte. & j. vt lit. non contest. cap. accedens.* sed hoc fuit falsum, vt hic dicit. & si hoc esset, tamen potuit mittere procuratorem: sicut misit nuncium. *j. de app. c. constitutis.* & hic. Sed nunquid tenetur quis mittere procuratorem, quando ipse ire nō potest, puta quia sibi locus est suspectus, vel aliàs impeditus? Non credo, quia nemo compellitur mittere procuratorem præcipuè in magnis causis, vt erat ista: vt *j. de procu. querelam.* vbi de hoc, sed mittere debet qui proponat exceptionem, aliàs tenet excommunicatio pro contumacia. *j. de appel. c. si duobus.*

¶ *Glossa sequens notat, & signat contrarium.*

k ¶ *Nuncium.*] No. simplicem nuncium non audiri.[c] *ar. de procu. alia quidem. & j. de do. & contu. c. dilecti. arg. contra. Institu. per quas personas nobis acquir. §. 1. & ff. deposit. l. 1. §. si te rogauero. & j. de offi. deleg. c. prudentiam.*

c *Adde, quæ debent concurrere, vt eis credatur per l. quis decurio. Cod. de fal.*

Additio. secundùm Ioan. Prima pars vera quoad agendū vel defendendum. Secunda quoad excusandum vel denuntiandum. Host. j. de procur. c. querelam. & adde quod no. de app. c. cùm parati. Ioan. And.

¶ *Gloss. seq. princ. & fi. exponit dupliciter, quod dicit de tribus causis. item miscet duo contraria, & soluit opin. interserens quod hoc cap. contineat gratiam: quod reprobat.*

l ¶ *Causis.*] s. quia nō detulerūt appellationi, & quia indignū sine licentia Papæ receperunt, & quia citati nō venerūt, & etiam quia idem Eps sine licentia Papę transiuit. Contra. s. e. consideranimus. contra. j. e. c. audiuit. vbi vtraque cassatur. quia factæ fuerunt electiones post appellationē, & prima non cassata, facta fuit secunda. idē debuit hic fieri, quia vtraq; post appellationē facta fuit. Præterea & econtra opponitur, eo ipso quod primi postulauerunt post appel-

quòd contra eum non debebant audiri: vnde quod de ipso factũ fuerat, non poterat impediri per eos: quin etiam si electores eiusdem partis pariter deliquissent, vt se reddidissent indignos, ad nos [a] deuoluta fuisset hac vice [b] ordinatio Ecclesiæ Maguntin. quare dictum Archiepiscopum sine iuris iniuria potuissemus eidem Ecclesiæ præficere in pastorem. Super his ergo, habito diligenti tractatu, cassationem postulationis factæ de Vormacieñ. Episcopo ratam habemus: electionem memorati† Archiepiscopi confirmantes [c].

appellationem sine aliis, non fuerunt ipsi priuati potestate eligendi, quia alij poterant consentire, & renunciare appellationi. s. *de postula bona. 2. & in prædictu decre. considerauimus. & i. audi-tis.* ergo secunda electio debuit hic etiam cassari, cum prima postulatio non fuerit nulla ipso iure. Sol. per talem postulationem factam post appellationem, nullum ius fuit acquisitum vel gratia, quam petere posset, & postulantes poterant resilire à tali postulatione, cum nondum esset præsentata superiori. s. *de postu bona.* & sic habebant adhuc potestatem eligendi: & poterant cum aliis eligere, si voluissent: sed postea cùm receperunt eum sine licentia Papæ in contemptum ipsius, cum non possent: tunc primò amiserunt potestatem eligendi, & magis deliquerunt, quam si indignum scienter eligerẽt, & plus est ipso facto delinquere quam verbo, & plus est contemnere legem viuam, quàm mortuam. [a] vt patet in integra, & sic penes illos remansit ius eligendi, quamuis essent numero paucissimi. s. *de postu. gratum.* & appellationem non possunt opponere, cum ipsi contra appellationem deliquerint, & contumaces fuerint: & ita ex tribus causis prædictis se fecerunt indignos. Sed ex vno præcipuè amiserunt potestatem eligendi recipiendo illum sine licentia Papæ: aliàs si non recepissent illum, non amisissent potestatem eligendi, vt patet in integra. Quidam dicere voluerunt, quòd hæc decre. continet gratiam: sed forsan hoc dicunt, qui intelligunt hanc decre. quòd hæc electio facta fuisset antequam Maguntini recepissent Vormacieñ. vel administrasset. & hoc fuisset (quod non est verum) gratiam contineret. Vel dic ex tribus, Præsumptione, scilicet quia virum pastorali dignitate præditum contra formam canonicam non solùm eligere, sed etiam recipere præsumpserunt: Contemptu, quia postquam procurator eorum nostras literas reportauit, quibus mandabatur, quòd si Vormacieñ. Episcopus in temporalibus & spiritualibus ministrasset, ipsius cassaretur electio, ipsi postmodum quasi electio sancita sicut ex eorum literis apparet, quibus eum electum suum nominant, temerè præsumpserunt: Et blasphemia, quia legatum nostrum quantum in eis fuit infamantes, eum fuisse corruptum pecunia sunt mentiti. Hæc litera est in registro. & sic ex tribus causis reddiderunt se indignos, vnde non debent audiri. s. *eo. considerauimus.* vt sequitur in glo.

† *Vox, memorati, deest in antiquis.*

a *Text. est in l. si pupill. §. 1. ff. de edendo. & in l. prætor. in prin.*

¶ *Gloss. seq. reci. per spin. Lau. & contrariam Tan. quam approbat: in additione distinguit inter Ecclesias cathedrales & alias. Item propter negligentiam, an ex delicto priuentur. In fi. ponit opin. contrariam.*

a ¶ *Ad nos.*] Dixit Lau. quòd cum simul omnes delinquunt eligendo indignum: tunc tantum transfertur potestas eligendi ad superiorem. [b] Si verò secundi post electionem priorum similiter eligant indignum, reuertitur potestas eligendi ad priores & facit pro eo, quod dicit in litera, *pariter* & j. *cum Vintonien.* Sed Tan. dicit non esse verũ, immò siue simul siue separatim deliquerunt, transfertur potestas eligẽdi ad superiorem, sicut hîc dicitur. Et illud aduerbium, *pariter*, non notat identatem tpis ad peccandum [c], quod exigatur, vt simul delinquãt, sed vitij similitudinem. Et illa decre. cùm Vintonieñ non facit pro eo, quia ibi tantum vna pars peccauerat eligendo indignum hominem illegitimè natum: propter quod ius eligendi ad alios fuit deuolutum: & illi licèt quodammodo deliquerunt eligendo per impressionem, non amiserũt ius eligendi: & tunc primi & secundi simul postea debent eligere, vt ibi dicitur. Sed vbi vtraque pars peccat eligendo indignum in electione Episcoporum & eorum superiorum, siue eodem tẽpore, siue diuersis peccent, semper transfertur eligẽdi potestas ad D. Papam, vt hæc litera dicit. sic j *de conces. preben.* quia diuersitatem, & non reuertitur ad primos, sicut dixit Lau. & eodem modo intellige. s *e. sit. cum in cunctis §. clerici.* quod debet intelligi secundum illam, vt ad Papam eligendi potestas transferatur: secus est cùm clerici sunt negligentes in eligendo, quia tunc deuoluitur eligendi potestas ad proximum superiorem. j. *eo. ne pro defectu.* In electionibus verò inferiorum Prælatorum cùm eligitur vel confirmatur indignus, seruari debet, quod dicitur s. *eo. cum in cunctis. § vit. & j. eo. ibid.* Sed in casu negligentiæ seruatur, quod dicitur j. *de conces. preben. nulla.* exceptis Abbatibus, vbi dantur

b *Not. Bar. in l. cũ quidam 2. ff. de leg. 1. & habetur in c. dudum. hoc tit.*

c *Ad idem est text. in l. si fundus. § si duo pariter. ff. de pigno. & l. si is cui. ff. de don. causa mor.*

tres menses tantum, vt dicit decr. illa, ne pro defectu. Et quod c. *cum in cunctis.* debeat sic intelligi, ex eo patet, quòd Papa *in c. cum in cunctis. § clerici.* non dicit ad quem deuoluatur eligẽdi potestas: vnde debet intelligi, quod ad ipsum debet deuolui, cùm in inferioribus dignitatibus dixit, ad quos deuoluatur potestas eligẽdi, cum eligitur vel confirmatur indignus, vt *eod. c. §. vlt.* quod de minoribus cõcessit, de maioribus prohibuisse videatur. Alij dicunt, quòd ad proximum superiorẽ deuoluitur potestas eligendi, & hîc non erat superior nisi Papa & idem dicunt in casu negligentiæ; vt dicit *cap. ne pro defectu.* Bern.

ADDITIO. Primum dictum approbatur. j. *eod. quamquam. lib. 6.* vbi latius de hoc in gl. vbi plenè scias. Ioan. And.

b ¶ *Hac vice.*] Hoc ideò dicit: quia qui malè eligunt, non puniuntur nisi semel tantùm. j. *eod. tit. cap. audien.*

c ¶ *Confirmantes.*] Inno. dicit, quòd debuit dicere, *duximus confirmandam*, scil. quandam secundùm quod in pen. glo. ibi notatur.

† *Cap. 9. eo. titul. in 3. compilat. & pro intellectu vide Matthæum de Afflictis decis. 395.*

† *Celestinus.*

d *Hæ duæ glossulæ in verbo, hac vice, & in verbo, confirmantes, non sunt Bernardi, sed aliorum additiones.*

non probet, quòd proprietas iuris eligendi ad illum pertineat.

CAP. XXIV.

¶ Idem Clericis S. Agathes.

¶ *Sufficit electo ad obtinendum, docere eligentem fuisse in quasi possessione tempore electionis, licet*

QVerelam†, quã G. tituli sancti Vitalis presbyter Cardinalis per œconomum Ecclesiæ vestræ, cuius idem Cardinalis est gubernator, cõtra P. presbyterũ Ecclesiæ sancti Saluatoris, super Ecclesia ipsa proposuit, C.† Papa prædecessor noster nobis in minori officio constitutis, audientiam commisit [d]. ¶ Petebat igitur œconomus, præfatum P. ab Ecclesia sancti Saluatoris (quam in præiudicium vestræ Ecclesiæ, ac iniuriã Cardinalis prædicti occupare præsumpserat) remoueri: cùm ipsa Ecclesia pertineat ad Ecclesiam sanctæ Agathes pleno iure:

QVerelam.] Primò ponitur facti narratio. Secundò causæ diffinitio: ibi, *Nos igitur.* Prima pars facit tria. Primò narrat causæ commissionem. Secundò duplicis actoris petitionem. Tertiò rei responsionem. Secunda duo facit. Nam primò diffinit primum articulum cum expressione causæ, & quadam determinatione. Secundò diffinit secundum articulum eadem determinatione. Abbas.

CASVS. Populus Ecclesiæ S. Saluatoris cum esset in quasi possessione præsentandi rectorem in ipsa Ecclesia, P. Presbyterum elegit in rectorem Ecclesiæ S. Saluatoris. & per Card. sanctæ Susannæ in ipsa fuit institutus G. tituli sancti Vitalis presbyter Card. per œconomum Ecclesiæ sanctæ Agathes, cuius Cardinalis ipse est gubernator, mouit quæstionem contra dictum presbyterum super Ecclesia sancti Saluatoris. Causa ista fuit commissa D. Innocentio per Celestinum, dum erat Cardi. coram quo petebat œconomus sanctæ Agathes dictum P. presbyterum ab Ecclesia Saluatoris remoueri, quam occupauerat in præiudicium Ecclesiæ S. Agathes, & in iniuriam Card. cùm ipsa Ecclesia pertineat Ecclesiã S. Agathes pleno iure. insuper petebat pensionem xvj denariorũ Papieñ Ecclesię S. Agathes debitam pro Ecclesia S. Saluatoris sibi restitui de nouo subtracta. Ex aduerso respondet P. presbyter prędictus quòd ipse nullam iniuriam fecit Cardi. nec in præiudiciũ Ecclesiæ S. Agathes receperat Ecclesiam sancti Saluatoris, cum Ecclesia S. Saluatoris nullo iure pertineat ad Ecclesiã S. Agathes, nec sibi debet reddere aliquam pensionem: cum electionem populi (ad quem pertinet de antiqua consuetudine) per Cardinalem S. Susannæ (ad quam ipsa pertinet Ecclesia) fuerat institutus. lite contestata & receptis probationibus hincinde, mortuo Celestino successit ei Innocẽtius, ipse rat omnibus vtriusque inspectis absoluit ipsum presbyterum ab impetitione œconomi S. Agathes super electione & institutione facta de Ecclesia S. Saluatoris, imponendo silentium super his œconomo S. Agathes, qui constituit, quòd populus S. Saluatoris erat in quasi possessione præsentandi clericum, quãdo ipsum presbyterum elegit ad illam, & quod Ecclesia ipsa spectat ad titulum S. Susannæ in spiritualibus pleno iure, salua quęstione super iure patronatus inter Ecclesiam S. Agathes, & populum S. Saluatoris. Item quia constitit, quod pensio xvj. denariorũ Papien. monetæ fuit soluta Ecclesię S. Agathes annuatim pro Ecclesia S. Saluatoris in Terminis per multa tẽpora, sed de nouo subtracta: restituit Ecclesiam S. Agathes in eundem statum percipiendi prædictam pensionem ab Ecclesia S. Saluatoris in Terminis, & condemnauit prædictum presbyterum ad solutionem pensionis prædictæ subtractæ, salua quæstione proprietatis inter ipsas Ecclesias. Not. quòd per solam præsentationem factam ab eo, qui est in quieta possessione præsentandi, licet dominus non sit, acquiritur ius in Ecclesia, ita quòd postea non remouetur, si ius præsentandi alij adiudicaretur. Item sententia lata super possessione non præiudicat potestati. Item spoliatus restitui debet ante quæstionem proprietatis.

¶ *Gl. seq. arguit ad quæst. dominicalem. alle. duo contraria & sol.*

d ¶ *Commisit.*] Arg. ad quæstionẽ dominicalẽ, quod si ille à quo appellatur, efficitur eiusdẽ iurisdictionis, cuius est ille, ad quem appellatur

pellitur, qui nihilominus potest de causa cognoscere. ff. de iud. si quis Romæ. arg. contra. ff de iud. iudicium. & l. marino. & l. Iulianus. Tamé honestius est, quòd causam deleget, immo videtur, quòd teneatur causam illã delegare. ff. de iurisd. om. iudi. l. Prætor. ¶ Glos. seq. arg. & alle. §. iura secunda op. de contrarietate petitionum & soluit.

dubium formare debes sosam in personam vtriusque, scilicet dñi & procuratoris sui sic [Talem procuratorem talis, & ipsum dñm condemno, vel absoluo] [b] & ita saluabis vtranque opinionem: & ita secuatur arg. j. de fide instrum. c. inter dilectos in fin. ¶ Glos. seq. signat contrarium, & soluit.

peters [a] pensionem sexdecim denariorum Papieñ. debitam Ecclesiæ sanctæ Agathes, pro eadem Ecclesia de Thermis, sibi restitui de nouo subtracta. Prædictus verò P. rñdebat, quòd ipse nullam iniuriam irrogauerat Cardinali: nec in præiudicium Ecclesiæ vestræ receperat dictam Ecclesiam cum hæc ad illam nullo iure pertineat, nec aliquam sibi debeat reddere pẽsionẽ, sed ipse per electionem popul., ad quem de antiqua consuetudine [b] † pertinet electio. † Cardinali Sãctæ Susannæ (cui eadem Ecclesia tanquam capella suo titulo in spiritualibus est subiecta) canonicè fuerat institutus: & infrà.

¶ Nos igitur rationibus vtriusque partis auditis, dictum P. ab impetitione œconomi vestri super electione ac institutione de se facta in Ecclesia sancti Saluatoris absoluimus, & super his præfato œconomo silentium duximus imponendum: cum nobis cõstiterit, quòd populus in quasi possessione præsentandi Clericum existebat, quando ipsum presbyterum ad illam elegit: & Ecclesia eadem sit ectat ad titulum sanctæ Susannæ in spiritualibus pleno iure, salua qõne super iure [d] patronus inter Ecclesiam vestram, & populum sæpedictæ Ecclesiæ Sancti Saluatoris. ¶ Quia verò fuit liquidè comprobatum, quòd pensio sexdecim denariorum Papiensis monetæ, fuerit Clericis Ecclesiæ vestræ, pro Ecclesia Saluatoris de Thermis, † annuatim per multa tempora [c] persoluta, seu de nouo subtractas: nos in eundem statum [f] perficiendi huiusmodi de Ecclesia Sancti Saluatoris de Thermis Ecclesiam vestram decernimus reducendã, & ad solutionem pensionis subtractæ condemnamus presbyterum antedictum, salua qõne proprietatis inter Ecclesias memoratas.

¶ Idem.

¶ Eligentes scienter indignum, priuati sũt potestate eligẽdi in electione qua primo occurrit facienda.

CAP. XXI.

CVm † Vintonicñ. Ecclesia pastore vacaret, Archidiaconus cum suis fautoribus Salubrien. Decanum, Prior verò & cõplices eius Præcentoré Linconñ. in Epm elegerunt: & infrà. Licet igitur omnes in communi de facienda

a ¶ *Petens.*] Et ita patet, quòd duæ actiones in eod. libello proponi possunt. j. de cau. poss. cum Ecclesia. & c. seq. & ff. fa. ercis. hæredes. §. de plurib. ff. de act. emp. & ven. non est nouum, & l. seq. Sed videtur, quòd iste œconomus non fuisset audiendus: quia videbatur contrarius in sua petitione. petebat enĩ illum Petrũ remoueri ab Ecclesia, ab eodem petens pensionem sibi restitui. ista duo contraria videntur, quòd remoueatur, & pensionem soluat, si enĩ cõdemnaretur, aut remoueretur de Ecclesia, qualiter condemnaretur ad pensionem præstãdam? Sic enĩ cõdemnaretur, qui non est Prælatus. vnde sui illa non præterud est Ecclesiæ. sed cõtraria petens non auditur. j. de app. sollicitudinem. quòd 23. q. 7. quod autem. 94 d. gesta. C. de mune. pat. professio tua. lib. 10. & j. de iud. examinata. Dico, quòd illa nõ obstant: licèt etiam petatur remoueri: interim tñ tãquã legitimus administrator est habẽdus. 8. q. 4. nonne. & accusato reo potest solui, quod debetur ei. ff. de solu. rec. & conuerso à reo accusato potest peti, quod debet. ff. eod. sed nec illud. & si tibi legatus sit vsusfructus, tributa præstare debet. ff. de vsufr. relicto & l. si pẽdentes. §. vlt. & quia ipse sic agebat & c. ff. ad Maced. l. 3. & j. de offic. deleg. coram. & si remoueretur, nihilominus condemnaretur ad solutionem pensionis nomine Ecclesiæ: & teneret talis condemnatio: nam sicut condemnatur suo nomine, ita posset condemnari nomine Ecclesiæ arg. 16. q. 4. Solemus. & j. vt lit. pen. quasi per totum. ADDITIO. Vel dic, quòd licèt remoueatur, condemnari potest ad pensionem subtractam. 10. q. 2. §. hoc ius. & §. qui rem. Hoc in be. Io. And.

b ¶ *Consuetudine.*] Quæ prouenit ex iure patronatus quæ dat ius præsentandi j. de cau. poss. c. cum Ecclesia. & j. de his quæ fiunt a præla. c. ea noscitur.

¶ Glos. seq. quod in personam procuratoris & conducit. 4. & contrarium & soluit subdens circa princ. Te procurator dat tuum consilium.

c ¶ *Oeconomi vestri.*] Concipienda sunt ergo verba sententiæ in personam procuratoris vel syndici, non principalis personæ. j. de matrimo. contr. & j. de capel. mo. dilectus. C. de sen. & interlo. l. 3. ff. de neg. gest. liberto. §. vlt. Si etiam dñs deberet condemnari, quare ergo procurator caueret de iudicato soluendo? Ar. contra de proba. licèt dicit condemnatur commune Fauentiæ in personam procuratoris, quia in eo datur actio iudicati. ff. de re iud. si se non obtulerit. & ideo necessario dñs, scilicet commune Fauentiæ, condemnatur. Vel dicas quòd in spiritualibus causis in persona dñi debeat fieri condemnatio in causis matrimonialibus [e] & criminalibus. j. de proc. c. ex fraternitatis arg. C. de iureiurand. vlt. Sed dñs M. dixit, quòd tunc procurator est condemnandus, qñ dñs nunquam cõparuit in iudicio, quia dominus litis factus est, alioquin dñs condemnabitur, & non procurator. C. de senten. & interlocu. ff. de re iud. l. 1. quia tunc non fuit procurator dñs litis, qñ post litem contestatam datur procurator. & arg. ad hoc ff. de his qui not. infa. furti. § si qui dominum. Ioã B. & T. dicũt, quòd siue ab initio, siue ex post facto procurator interuenit, in personã procuratoris formida est sẽtẽtia. C. de procu. nihil arbitramur. & ff. de nego. gest. liberto. §. vltimo & ff. de procurat. qui proprio. in princip. & l. licèt in popularibus. in fin. Vt autem non incidas in aliquod periculum, vel

d ¶ *Super iure.*] Sed nõne petitoriũ & possessorium deducta sunt in iudicium? quare ergo non fit cõdemnatio super iure patronatus? ita videtur in verbis illis, vbi dictum fuit: cum hæc capella ad illam nullo iure pertineat, &c. simile j. de cau. pos. cum Ecclesia & c. seq. & c. cum dilectus. Sed hoc hodie ideo est: quia populus non fuit in iudicio, & ea quæ sunt inter presbyterum facta & Cardinalem sancti Vitalis, non præiudicant populo: quia res inter alios, &c. j. de fi. instru. inter dilectos. ff. de re iud. sæpe. & j. de re iudic. c. cum super controuersia. & C. penult. & est notabile, quod hic dicitur: Vt si electus impugnetur, quod sit electus à nõ dño, sufficit ei probare, quòd eligens erat in quasi possessione eligendi, licèt alter obtineat postmodum in petitorio. j. de iure pat. cõsultationibus. & c. cum propter discordiam. vnde institutus ad repræsentationem populi non perdet Ecclesiam. sed si altera Ecclesia euincat postea ius patronatus, debet ab ea iterum præsentare: vt per hoc sit in quasi possessione iuris sui, scilicet patronatus. infra de iure patrona. si vero. & c. cum propter discordiam.

e ¶ *Tempora.*] Infra de censi. c. peruenit. contra. sed illud in petitorio: hoc in possessorio.

¶ Gl. seq. alle. legem in contrarium, quam dupliciter soluit.

f ¶ *Statum.*] Et de iure, quia conductor lite pendẽte debet soluere pensionem. 16. q. 4. Solemus. & j. vt lit. pend. quasi per totum. & C. locati. si quis conductionis. arg. contra. C. de agri. & censi. lib. 11. vbi dicitur, quòd lite pendente colonus denegat dño pensionem, nisi diutius eam soluisset. Sed ibi dñs agebat petitorio & non possessorio. vel ibi nolebat colonus restituere pensionem, quia dicebat, quòd ille non erat dominus, qui ab initio dederat ei rem, & tunc sequestratio fit [e], nisi longo tempore soluisset: vt ibi dicitur, & est speciale.

CVm Vinton.] Diuiditur principaliter in tres partes, quia in prima ponit vota eligentium diuisa, & allegationes vnius partis. In secunda ibi, *Illi verò.* ponit allegationes alterius partis. In tertia ibi, *Nos igitur.* ponit sententiam. Abbas Sicul.

CASVS. Vacante [d] Ecclesia Vintoñ. Archid. cum suis sequacibus elegit Salubricñ. Decanũ, illegitimè natum scientes. Prior & complices sui elegerunt Præcentorem Linconñ. pro istis duabus electionibus partes iuerunt ad curiam. Papa auditis probationibus vtriusque electionis, inuenit vtranque electionem contra formam electionis attentatam. Prima electio Archidiaconi de Salubricñ. Decano, per inordinatam præsumptionem facta fuit de homine scilicet illegitimè nato, secunda de Præcentore Lincon. per violentam impressionem. Vnde Papa habito fratrum cõsilio vtranque cassauit. postea verò aliquot diebus elapsis, pars illa quæ Præcentorem elegerat, ad dñm Papam accedens quoddam exhibuit instrumentum signatum cum sigillo Conuentus, in quo cõtinebatur, quòd Vintoñ Conuẽtus vices suam cõmiserat Priori, & quibusdam fratribus super electione facienda in præsentia dñi Papæ. vnde petebat Prior & sui licentiam eligendi. Papa illud instrumentum fecit exhiberi alteri parti: quod ab omnibus extitit approbatum. Papa quæsiuit ab illo Priore & suis socijs, vtrũ vellẽt admittere alios ad electionẽ celebrandã, & ipse respõderunt, quòd saluis exceptiõib. quas cõtra illos habebat, admittere volebant: & sic protestatione præmissa, omnes simul in cõi fuerũt ad

b Cõcor. tex. in l. si mnia. §. si. & in l. fi. ff de exceptio. rei iud.

† In quibusdam antiquis ita terminatur.

† Cap. io. eo tit. in l. 3. compilatione.

An lite pendente conductor pensionem soluere teneatur.

e Con. er tex. cum not. in l. 1. C. de prohi. sequ. & in l. imperatores. §. fin. & ibi Bart. ff de ap.

d Hic casus Bernardi glossatoris est, & in antiquis codicibus reperitur.

Ita ctum

tractandum de electione: sed non potuerunt concordare de alia persona eligenda cõiter:& sic infecto neg. tio habuerunt recursum ad Papam:& illi qui Præcentorẽ elegerant dicebãt illos, qui Salubrieñ. Decanum elegerant, iure eligendi ipso iure priuatos: quia hominẽ illegitimè natum scienter elegerant. vnde secundũ concilium Lateran. eligendi potestatem perdiderant: & beneficiis Ecclesiasticis per triennium carere debebant: petentes à Papa, vt super hoc interloqui dignaretur. Alij verò ad hoc respõdebãt, quòd ille Decanus Salubrieñ. per Apo. sed. legitimari promeruit. dñs Papa super hoc cõsiderans, quòd Prior & sui post primam electionẽ suã admiserant alios ad celebrandam secundã, & Lateran. cõcilium vna vice tantùm ponit huiõi præsumptores, interloquẽdo pronunciauit illos esse admittendos: quia electio quam modò facere volebat, non iam secunda erat, sed potiùs tertia concurrebat. Bernardus. Not. quòd qui sciẽter indignum eligit, amittit potestatem eligendi, & deuoluitur ad illos, qui non peccauerunt. Item per hoc probatur, quòd ille canon, cum in cunctis. est canon latæ sñiæ. Item illi, qui amiserunt potestatem eligendi, possunt admitti ad electionem ab illis, ad quos eligendi potestas fuerat deuoluta.

† Cõcilium Lateranense sub Innocentio iij. c. 25.

† In codice Barbatiano quod isti, qui elegerunt præcentorem post primam.

electione tractauerint [a]: quia tñ nequiuerunt esse concordes [b] infecto negotio ad nos habuere recursum:& hi quidem qui Præcentorem elegerãt, quòd illi qui Decanum elegerant, eligendi erant potestate priuati, pro illa maximè causa, quòd hominẽ non legitimè natum scienter [c] eligere præsumpserunt: vnde secundùm Lateran. † concilium, & eligendi hac vice perdiderant potestatem, & per trienniũ Ecclesiasticis beneficiis carere debebant. ¶Illi verò taliter respondebant, quòd licèt is, quem elegerant fuisset minùs legitimè natus, per gratiam tñ Apostolicæ sedis legitimari promeruit [d]: & hoc asserebant se legitimè probaturos. ¶Nos igitur attendentes, quòd † isti [e] post primam electionem, admiserant [f] illos [g] ad [h] celebrãdã secundã: & quòd decretũ memorati concilij decreuit, huiusmodi præsumptores vna vice dũtaxat eligendi potestate priuatos, † quoniam electio, quam coram nobis celebrare [h] volebant, non iam secunda sed tertia concurrebat [i] ad eligendum illos censuimus admittendos [k].

¶Idem Abbati Cistercieñ. R. & P. monachis Frontis Frigidi.

¶Eligens sciẽter indignum in Episcopum, est ob hoc suspensus à beneficiis Ecclesiæ per triennium, nec potest interim ad dignitatem illis eligi vel assumi.

CAP. XXVI.

PEr † inquisitionem, quam de mandato nostro fecistis

† Vide. l. 2. cum no. per Bar. ff. de ex cus. mu. & in l. 2. & seru. ff de op. lega. *Cyn. & Pe. in 7. q.* C. de contra emp.

† Cap. 11. eiũ tit. in 3 compilatione.

a ¶ *Tractauerint.*] Post illas duas cassatas.

b ¶ *Concordes.*] De persona assumenda, concordes tamen erant de electione facienda: vt postea sequitur.

c ¶ *Scienter.*] Quoniam si ignoranter, tunc non sunt priuati: vt s. eo. innotuit.

d ¶ *Promeruit.*] Hæc fuisset bona allegatio, si eã pbassent, si super Epatu fuerat spãliter dispẽsatũ. j. *de concess. preben. cum dilectus.*

e ¶ *Isti*] Scilicet Prior & complices eius, qui non peccauerũt eligendo Præcentorem.

¶ *Glo. seq. obiicit, & soluit.*

f ¶ *Admiserant*] Not. quòd semel approbatũ est, reprobare nõ põt. *ff. de neg. gest. l. Põponius. ff. de adul. l. si vxor. & 8. q. 2. dilectissimi. s. eo. cũ inter Canonicos. & 32. c. 5. horrẽdus.* & sic illos admittendo sibi præiudicauerunt, & ius suũ amiserunt. quo poterant illos repellere ea vice, & sic protestatio sua nõ profuit cõtrariũ faciẽdo. sic *s. de constitu. cũ M. Ferrarieñ.* Preterea quare eos admiserũt, cũ essẽt suspẽsi ipso facto auctoritate cõcilij Lateraneñ. *s. eo. tit. c. cũ in cũctis cum si elegissẽt, eorum electio debuit cassari. s. de cõsuet. cum dilectus. & j. de ele. excõ. mini. postulasti.* Dicas quòd illi qui eligũt indignũ, priuati sunt quãtũ ad alios, qui non peccauerunt: sed quantum ad se non est potestas eligendi ligata, quin bene possint eligere, si ab aliis admittatur. sicut potestas celebrandi in Clerico peregrino nõ est ligata quantum ad se, sed quantum ad alios, quia celebraret, si permitteretur. *j. de cleric. peregri. c. vna.* sic in monacho qui publice celebrare non potest, tamẽ non est suspensus: quia si inuitaretur à populo, & permitteretur ab Epo, posset celebrare. *16. q. 1. c. adiicimus. §. ecce in hoc.* Et licèt isti sint suspensi à beneficio, non impediuntur eligere: quia talis suspensio nõ repellit eos ab electione: nec etiam à diuinis officiis. vñ omnia negotia tã spiritualia, quã tẽporalia põt exercere, & tẽpore talis suspensionis deberent etiam officiare: quia in pœnã talis suspensio introducta est, tamen modicam sustentationem debent tunc habere, ne ex toto egeant. ADDITIO Sed si tales suspensi à beneficio haberent patrimonium, vel aliud vnde viuere possent, tunc ex beneficio nihil habere deberent. Ioan. And.

Suspensio à beneficio quem effectum habet.

g ¶ *Illos.*] Scilicet qui elegerant Decanum non legitimè natum.

h ¶ *Celebrare.*] Cum haberent mandatum à Capitulo: vt dixi in casu secundùm quod patet in integra, aliàs nõn possent eligere. s. *eod. tit. c. innotuit.*

¶ *Glos. seq. quærit, & dupliciter soluit: contra primam solutionẽ, quam approbat, obiicit & respondet.*

i ¶ *Tertia cõcurrebat.*] Sed quo respectu dicitur tertia? Potest dici, quòd prima electio fuit illa Decani nõ legitimè nati: secũda fuit Præcẽtoris, quæ nõ impediebatur p primã, cũ illi qui elegerãt Decanũ, essent eligẽdi potestate priuati: ita quòd nõ poterant obiicere aliquid cõtra secundã, in quo tñ puniũtur, quia in prima, quæ faciẽda occurrit post illã, in qua deliquerũt, priuati sũt tñ potestate eligẽdi, & non in tertia: sed secunda fuit hic cassata, & ita ius eligendi deuolutum fuit ad omnes, vnde modo tertia concurrebat faciẽda à qua illi nõ repellebantur: immo admittebãtur auctoritate prędicti canonis, & iste videtur bonus intellectus. Et sic ex duabus causis isti, qui primò peccauerũt, debebãt admitti ex eo, quòd ista tertia cõcurrebat, vt dictũ est, & ex eo quòd alij admiserãt illos ad tractãdũ de electione: ex eo enim solo admitterẽtur ad secũdã, in qua nõ deberẽt admitti: quia postquam res iam non est integra, non põt illos repellere. j. *eod.* in causis, & res eo facili ad suã naturã reuertit. *ff. de pac. l. si vnus. §. quod si non vt totum. & ff. de iustitia & iure l. pen.* & etiamsi non admisissent illos, debebant nihilominus admitti. & sic vtroque casu debẽt admitti Et hoc satis colligitur ex litera: sed obstat huic intellectui littera ista. [Isti post primam admiserãt illos ad celebrãdũ secũdam,] Sed hoc exponit in fi. alij volunt dicere Prima dicitur electio Præcẽtoris, quæ fuit cassata: Secunda electio appellatur tractatus in quo fuerũt admissi, & pro vna electione reputatũr, quia si non admisissent illos, poterant soli procedere ad electionem: & pro istis facit optimè, quod dr in littera [isti post primam admiserat illos ad celebrandum secundam, & econtra] & ita intellexit T. & bene concordant litteræ, & dicebat T. quòd electio Decani & electio Præcentoris reputabantur p vna electione quæ simul factę fuerũt, vt dicebat: sed hoc est falsum: immò in diuersis tẽporib⁹ factę fuerũt: vt patet in integra, [a] secũdũ quòd dicitur in casu: & electio Decani appellatur prima, & electio Præcẽtoris fuit secũda, & hæc quæ modo imminet faciẽda, dicit tertia respectu illorũ: & quòd dicit [isti post primã] id est, post secũdã, quæ dicitur prima respectu istius, quæ imminet faciẽda, & quia illa nulla fuit. & quod nullũ est, nec primũ nec secũdũ dici põt: etiã verũ est, quòd post primã de Decano, quę in veritate fuit admiserũt illos, sed nõ ad secũdã factã de Præcentore: & quod dicit [ad celebrandam secũdã] scilicet respectu suæ, quæ cassata fuit: & quod dicit [tertia concurrebat] est verè tertia respectu duarum, quæ cassatæ fuerunt: & sic prior intellectus potior videtur.

a Hoc non patet ad antiqua compilatione, nã ibi etiam est truncatus textus, potest tamen patere in integra, quam vidit Bernardus.

¶ *Glo. seq. signat contrarium de decre. cum super, & soluit.*

k ¶ *Admittendos.*] *Arg. contra j. de offi. deleg. c. cũ super. Abbatia.* vbi iudex, qui priuatus erat iurisdictione, non potuit postea associari ad iudicandum. Alia rõ est in iudicibus, vbi enim non põt vnus procedere cu alio, qui iurisdictionẽ nõ hẽt, nec põt is, qui habet iurisdictionẽ, ei dare iurisdictionẽ, vel eum sibi associare [b]; quia iam ex toto desiit esse iudex: & si hoc faceret, à non suo iudice diceretur factum: & ideo quicquid simul faciunt, non tenet confitendo per consequens se non posse procedere solũ: & ita ille qui habebat iurisdictionẽ, perdit illa, vt dicit illa decre. cum super. In eligentib. secus est: quia licèt illi, qui possunt eligere admittant illos, qui priuati [c] erant per culpam suam, non perdunt ipsi ius eligendi: quia possunt renunciare iuri suo: nec illi sunt priuati perpetuò, sed vna vice tñ. vnde possunt parcere illis, si volunt, sed in iudicibus non est ita. Bernardus.

b *Concor.* no. in l. nemo potest. ff. de leg. 1. & in c. quod sedem. n g'o. de offi. ord.

c Et sic erat clerici alias secum habentes, vel habere volentes secum si admitterent laicos: sic sunt habentes infrà c. massanam: secundum Ian. & Compo. Io. And.

PEr *inquisitionem.*] Primò ponit confessionem Præpositi. ex qua infert, Secundò ipsius indignam promotionem ibi, *Cum igitur.* Tertiò mandat ipsum amouerĩ ibi. *Quocirca.* Abb. Sicul.

CASVS. Cum Ecclesia Tholosana infamata fuisset super quibusdam excessib. mãdauit Papa quibusdam, vt inquirerẽt super hoc veritatẽ tã in capite quã in mẽbris. Inquisitores ad Tholosañ Ecclesiam accedentes acceperunt iuramẽta Canonicorum, & in illa inquisitione quidam Mascaron cãcellarius iuratus asseruit se sciuisse pro certo Ro. olim Tholosañ. Episcopum & amicos ipsius, antequam ipse Robertus eligeretur, habuisse colloquium cum quibusdam Canonicis nominatim expressis, ac eos precibus solicitasse, vt ipsum R. in Episcopum eligerent, & vidit, & audiuit, cũ Eps ipse confessus fuit in præsentia quorũdã Canonicorum præstitisse iuramentũ quibusdã Canonicis, qui suæ primæ electioni fuerãt aduersati, credẽs pro certo, quòd iuramẽtũ illud præstitum fuit, vel eligeretur ex pacto. Itẽ dixit idẽ Mascaron. quòd ipsemet post electionem R. cassatam domum Epalem nomine ipsius R. detinebat, & recipiebat redditus Episcopales, quos expendebat in negotiis ipsius R. Iudices dubitauerunt, qualiter dictus Mascaron. puniri deberet. Papa super hoc consultus ridet: Cum ergo dictus Mascaron. dictum R. simoniacum scienter elegerit in Epm

Episcopum sicut ipse suo iuramento asseruit, & sic beneficiis Ecclesiasticis se reddidit indignum, in Præpositum Tholosan. posteà eligi non potuit. Vnde mandat Papa inquisitoribus ipsis, vt ipsum ab officio præpositurae amouentes, virum idoneum faciant assumi. ... Nota, qui scienter indignum eligit, indignus efficitur beneficiis Ecclesiasticis, ... interim de iure non potest eligi.

super statu Episcopatus [a] & Episcopi Tholosani, perspicaciter intelleximus, quod Mascarō cancellarius iuratus asseruit scivisse pro certo R. olim Tholosanum Episcopū, & amicos [b] ipsius, ante suam electionem habuisse colloquium [c] cum quibusdā Canonicis nominatim expressis, eosque solicitasse [d] precibus, vt ipsum eligerent Episcopum: seq; vidisse pariter & audiuisse, quando prædictus Episcopus recognouit [e] in quorundam Canonicorū præsentia, se Canonicis illis, qui aduersati fuerant suæ primæ electioni, iurasse, credens, pro certo, quòd iuramētum, illud illicitum fuit, & præstitū, vt idē R. eligeretur ex pacto: quòd ipsemet† post electionē ipsius eius nomine detinebat [f], recipiens quosdam redditus & prouentus, quos de ipsius conscientia & consensu, in eiusdem negotiis expendebat. ¶ Cum igitur talem [g] scienter [h] in Episcopum eligendo (sicut ipse suo iuramento firmauit) Ecclesiasticis beneficiis reddiderit se indignum [i], graue gerimus & molestū, quòd Tholosan. Præposito in Episcopo Conuennarum electo, idem Mascaron in Præpositum dicitur substitutus. ¶ Quocirca mandamus, quatenus eundem ab officio præpositurae penitus amouentes, faciat s virum idoneum ad officium assumi.

¶ Idem Priori sancti Egidiani G. & G. † Canonicis Lucanensibus.

¶ Si non professus eligitur ad regimen Ecclesiæ regularis, cassatur electio consuetudine in contrarium non obstante.

CAP. XXVI.

CVm † causam, quæ inter Bonum Presbyterum, & Brunum Canonicū S. Petri Lucaneñ. vertitur super eo, quòd dictus Presbyter Bonus à maiori parte Canonicorum eiusdem Ecclesiæ (prædicto B. & quodam alio cōtradicentibus) in Priorem (sicut dicitur) est electus, olim vobis duximus committendam: & infrà. Quamuis autem multi Priores continuè † vnus post alium, in ipsa Ecclesia per [k] multa & longa tempora fuerunt non professi: quia tamen præfatus Presbyter B. non est professus obseruantiam regularem, dubitatis † [l] (meritò) nobis procedere inconsultis. ¶ Quia igitur nō debemus attendere solūmodo quid factum sit, sed potius quid sit faciendum: Consultationi vestræ taliter respōdemus quòd cū secundū legē diuinā, non sit in boue arandum, & asino [m]: nec quisquam debeat vestem induere de lana linóque contextam: irritetis [n] electionem prædictam, & compellatis præfatum Presbyterū, aliósque Clericos non professos, vt vel beati Augustini regulā in eadem Ecclesia constitutam profiteantur, & seruent, aut ipsam Ecclesiam omnino dimittant.

¶ Idem I. titu. sancti Stephani in Celio monte presbytero Cardinali Apostolicæ sedis legato.

¶ Nominatio vel appellatio eius, cuius non interest, electionem non impedit: sed si vocandus contemnitur, eo prosequente cōtemptum, cassatur electio etiam confirmata: & potest prosequi nisi consenserit electioni. quia etiam ex post facto, hoc dicit vsque ad §. super eo.

a ¶ *Episcopatus.*] Cùm agitur de statu Ecclesiæ, recipiuntur testes tam contra Prælatum quàm contra omnes de Ecclesia. *infra de accu. qualiter & quando* etiā lite non contestata, si per cōtumaciam se absentant. *infrà vt lite non contestata. c. quoniam frequenter. § fine & alij.* Sed conspiratores contra illum, contra quem conspirauerunt, admittendi non sunt. sed super statu Ecclesiæ admittuntur. *j. de re iudi.* cum Ioan. And.

b ¶ *Amicos*] Secus si inimici fuissent. *j. de simo. sicut.*

c ¶ *Colloquium.*] Hoc sufficeret ad ipsius remotionem. 40. *multi.* Et desiderandus Episcopatus est, auferendus. 8. *q. 1. in scripturis.*

d ¶ *Solicitasse.*] Et hoc idem nocere debuit. 1. q. 6. *sicut is qui. & C. de episc. & cle. si quendam.* & hoc ipso suspectus est, quòd se ingerit. *ff. de procu. qua omnia.* Et preces huiusmodi importunæ inducere videntur simoniam. 1. *q. 1. sunt nonnulli. & c. ordinationes.*

e ¶ *Recognouit.*] Talis recognitio siue confessio, licet fieret extra ius præiudicat confitenti, maximè si publicè fiat. *arg. de excess. Prælat.* ... quam sit graue. & arg. ... *quod videtur.* & ... recognitio debiti præscriptionem interrumpit. *C. de præscript. 30. vel 40. annis. l. cum notissimi. § sed & p... & in* ... *6. c. testes. §. sed si debitum scriptum sit.*

f ¶ *Detinebat.*] i. malè. dilapidabat enim. Arg. quòd sicut non suo, ita nec alieno nomine hoc facere debuit. 46. *d. sicut non suo.*

g ¶ *Talem.*] simoniacum [a] & ambitiosum, vt patet ex ipsa litera.

h ¶ *Scienter.*] Quia audiuit ab ipso, & sciuit de solutione: vt di... quæ dictum est.

ADDITIO. Et illud dicimus scire, quod ab aliis audiuimus; vt dicitur 32. q. 5. hic videtur, vt dictum est.

... ¶ Cùm ... recitatur per quæstionem, an accusatus priuetur præbenda ... decre. quam alle. respondet. Secundo fortificat ... Tertiò obijcit & soluit. Quartò notat, dans duo similia.

i ¶ *Se indignum.*] Ad minus per triennium. *s. eo. cum in cunctis.* ... Immò perpetuo prçteritis beneficiis priuari deberet dixi... Inno. nisi criminaliter contra eum ageretur: & inducit ad hoc *j. de confes. cum super.* Sed ille plus peccauit, quàm iste, vnde non probatur, cùm dicit de isto, & ideò propter huiusmodi suspensionem promoueri non debuit ad honores. *s. de consuetu. cum dilectus & j. de ata. & qualita. cum bona.* quia vilibus personis nō sunt cōcedēdi honores. *j. de exces. præla. inter dilectos.* & *C. de dignit. neq; famosi. lib. 12. & C. de infamis. l. vna lib. 10. & 81. d. tantis Daniel. s. de accus. omnipotens. infra de testi. testimonium. C. de procur. reū. ff. de mune. & hon. rem. §. cū cōtra quē.* Et id... cō iste Mascaron, tamquam indignus debet remoueri: quia fuit cōscius simoniæ, & simoniacū scienter eligit: & ideò beneficiis Ecclesiasticis se reddidit indignum: vt hic dicit. [b] Sed quare punitus fuit iste Mascarō? Nam testis fuit, & ideo cōtrà. *j. de ord. cog. cum dilectus. in fi. & j. de excep. denique. ff. qui po. in pignor. ha. Claudius. & j. de fide instr. inter dilectos. j. de re iudicata. cum super cōtrouersia. & C. res inter alios acta.* per totum. Sol. res ista non fuit acta inter alios immò inquisitio facta fuit tam in capite, quàm in membris, vt dixi, & contra eum & alios. vnde si confessus fuit contra se in iure, ex ... debuit. & confessus in iure pro iudicato habetur. *j. de confess. c. cū super.* Si aliquis inducitur testis in causa alterius, & in modum exceptionis probetur crimen, testis non punitur, nisi quia à testimonio repellitur, nec infamiam incurrit & ita loquitur contraria proximè signata. Et nota, per hanc decre. quòd suspensus à beneficio eligi non potest ad beneficium vel dignitatem, dum manet in suspensione, sicut nec suspensus ab officio: vt *s. de consue. c. cum dilectus.* & qui nō seruauit interdictum. *s. de postula. c. ad hæc. & j. de excessibus Prælato. c. Sic.*

b *Concor. glos. magna. de renunt. post translationem & in c. de regularib. in gl. 1. de simon.*

† *Cap. 12. e. tit. in 3. compilatione.*

† *Vide tex. in l. ex facto. §. rerum. cum no. ff. de her. inst. & in l. 1. §. quotidiana. ff. de aqua. quo. & æsti.*

† *Dubitastis*

Deut. 22.

CVm causam.] Cōmunis diuisio. Secunda: ibi, *Quia igitur.*

CASVS. Quidam prioratus in Ecclesia S. Petri Lucanen. vacauit, maior pars Canonicorū in Priorē elegit ṗbyterū Bonū. quidā alij contra dicebāt dicentes, q̄ talis electio nō valebat, eo q̄ dictus ṗbyter Bonus nō erat ṗfessus ordinē regularē, cū fuit cōmissa iudicib⁹ corā quibus allegabāt, q̄ cū dictus ṗbyter Bonus nō fuisset ṗfessus ordinē regularē, eligi nō potuit in Priorē. In cōtrariū ṗponebatur, q̄ multi Priores cōtinuè vnus post aliū fuerāt in Ecclesia ipsa ṗ multa & lōga tpa, qui nō fuerāt ṗfessi. Dubitauerūt iudices, an talis cōsuetudo excusaret quo minus talis electio valeret cōsultus Papa rñdet, q̄ nō debemus solūmodo attēdere, q̄d sit factū, sed quod sit faciēdū. & secūdū legē diuinā nō est arādū in boue & asino. nec aliqs debet induere vestē de lana & lino cōtextā. Vñ mādat Papa, vt ipsā electionē debeāt irritare, & ṗdictū ṗbyterū & alios cōpellāt, vt B. Bndicti regulā in eadē Eccl'ia cōstitutā profiteātur & seruēt, aut Ecclesia ipsā omnino dimittāt. Not. q̄ nō debet cōsiderari, quod factū sit, sed quod faciēdū. quia in hoc cōsuetudo nō excusat. Itē oēs qui in vno eodēq. officio deseruiūt, eiusdē professionis debent esse.

k ¶ *Per multa & lōga tēpora.*] Cōsuetudo in hoc nō iuuat. *s. de cōsue. ad nrā & c. cū inter vos.* qa nō q̄d sit factū, sed faciēdū cōsiderādū est. *de off. ṗsi. sed licèt. & ff. de iu. & iu. l p. c & 93. d. legi.* ... negligētia Epi hoc accidit *j. de ...* qa ingredietib⁹ & dispar ṗfessio in Ecclesia esse nō dēt. 16 *q. 1. ṗsbyteros. & q. 7. in nona.*

l ¶ *Dubitatis.*] Simile *s. de rescrip. c. cum contingat.*

m ¶ *Asino*] Idest, homines diuersæ professionis in vno officio non sociabis. sic exponitur 16. *q. 7. in nona actione.*

ADDITIO. Vñ versus: *Nemo boues asinis curuo cōiūgat aratro. Nec gestes vestem lino lana quoque textam.*

n ¶ *Irritetis.*] Et meritò: quia cōtra ius cōmune facta est. 18. q. 2. Abbatem:

e Prætor iure dicit, etiam cum iniquā decernit relatione factum non ad id, quod prætor fecit, sed ad id quale cum facere oportebat. lo. And.

Abbatem. & c. qui fit. & contra istud ius commune nõ præscribitur vllo tempore, vt hic dicit. a quanuis per multa & longa tempora &c. & similem casum habes. ȷ. *eod. tit. c. cum in magistrum.*

a *Concor. text. cū gl. in ver. cessabit. in l. auxilium. ff. de minori.*

QVod sicut.] Diuiditur hæc decret. principaliter in tres partes. Secunda ibi *in §. Super eo.* Tertia: ibi in ver. *Quod autem.* Hæc prima pars primò ponit tria, quæ obiiciebantur contra formam electionis. & pertinet ad primã partem rubricæ. Potes colligere modum ponẽdi casum literalem. Nam facta electione de quodã promouẽdo in Epm in Ecclesia Armachana, secuta illius confirmatione & consecratione instabant aliqui, vt iste Archiepũs deberet deiici. ad cuius deiectionem allegabant tria contra personam. Papa auditis allegationibus vtriusque partis decreuit & mandauit, vt in littera continetur. Abb. Sicul.

† Cap. 13. eo. tit. in 3. compilatio.

CASVS. Vacante Ecclesia Armachana, quidam Abbas electus fuit in Archiepũm Ecclesiæ Armachanæ, & postmodũ confirmatus & consecratus. Quidam Eps, & Abbas quidã opponebant se huic electioni.

† *Miridimensis.*
† *Mondinē.*
† *Vinteun.*

CAP. XXVIII.

QVòd † sicut ex litteris tuis: & infrà. ¶ Verum cum ex prima electione, quæ facta est de tribus, dicẽda videtur potius nominatio, nihil iuris [a] acquisitum fuerit nominatis, licitè procedi potuit ad electionem regulariter celebrandam, præsertim in Ecclesia Armachana: cùm iuxta cõstitutiones [b] canonicas, si fieri potest, in Cathedrali Ecclesia electio debeat celebrari. Nec appellatio interposita electionem illam potuit impedire [c], cum in ea nihil attentatum fuerit in præiudicium Regiæ dignitatis: quia non simplex nominatio: sed solennis electio debet Principi præsentari, vt postulationi præstet assensum: etsi secus alioquin per vsurpationem aliqui faciant abusiuè. Si aut Miriden. † Eps & Abbas Mellifontis, qui interesse debuerant, non contempti fuerunt, sed ad electionem vocati (si tñ sine periculo [d] potuerunt conuocari) siue nequiuerint, [e] siue noluerint [f] ad electionem celebrandam accedere, ipsorum absentia non potuit electionem impedire: & infrà. Quòd si eos vocatos [g] non fuisse constiterit, sed contemptos: infirmanda erit penitus electio taliter celebrata, nisi postea propter bonum pacis curauerint consentire[h].

¶ *Episcopus dum celebratur missa consecrationis suæ, vel Archiepiscopus ante receptum pallium ordines conferre non debet hoc dicit vsque ad versic. Quod autem.*

¶ Super eo autem, quòd in die consecrationis suæ, antequam Missarum solemnia finirentur

Leg. Apost. sedis, corã quo prædicti se opponebãt, inquisiuit de mõ electionis, & de psona electi, quia multa pponebantur tam cõtra personã electi, quàm cõtra formam electionis: & inquisitione facta inuenit plura tã cõtra psonam. electi, q̃ cõtra formã electiõis. Dubitauit Cardinalis, quod sibi esset faciendum, consuluit Papam: & ipse respondit ad illa, quæ contra electionẽ proponebantur. Primò quidem electio dicebatur facta de tribus, sed illa videtur potius nominatio, quam electio: vnde nil iuris acquisitum fuit nominatis, & ideò licitè potuit procedi ad electionem celebrãda in Ecclesia Armachana. Secundum fuit, appellatio à Rege interposita & Papa dicit, quòd appellatio illa electionẽ nõ potuit impedire: quia nihil attentatum fuit in præiudicium Regis: quia nõ nominatio, sed electio solemnis debet Principi præsentari, vt suũ præstet assensum tãquã patronus, licèt qñque per vsurpationẽ in cõtrariũ fiat. Tertiũ fuit, quia dicti Eps & Abbas cõtẽpti fuerũt, vt dicebant. Dicit Papa, si electioni interesse debuerunt, & ipsi nõ cõtempti, sed vocati fuerunt, dummodo sine periculo potuerint vocari, siue nequiuerunt siue noluerũt ad electionẽ venire celebrãdam, ipsorũ absentia electionẽ nõ potuit impedire. Si verò nõ fuerũt vocati, sed cõtempti, cassari debet electio, nisi postea pro bono pacis voluerunt cõsentire. Super eo verò, quòd in die cõsecrationis suæ, antequã missa finiretur, acolytũ ordinauit: pro tanto excessu castigetur: quia solus Romanus Põtifex, qui cõsecrat' ante hymnum angelicũ, & postmodũ missam incipit & perficit cõsecratus, in die suæ cõsecrationis põt ordines celebrare. Alij verò qui inter epistolã & Euãgeliũ cõsecrãtur quia ipsi cõsecrati cõcelebrãt principaliter celebrãti, nõ debẽt tũc ordines celebrare. ne diuidatur mysterium vnitatis. Præterea non liceat Archiepõ sine pallio cõuocare cõcilium, conficere chrisma, dedicare basilicas, ordinare clericos, & Episcopos consecrare: & ideo multum præsumit, qui antequã impetret palliũ, prędicta facere pręsumit: cũ nõ tãquam Eps, sed tãquam Archieps ea facere videatur. Super eo verò, q tabulam argẽteã alienauit, dummodo Ecclesiã reddat indemnẽ, æquanimiter poterit pręteriri, cùm hoc processerit de Cleri & populi voluntate. Not. quòd per nominationem nullum ius acquiritur nominato. Item appellatio per laicum patronum interposita, ne fiat electio in Ecclesia collegiata, non valet. Item si quis contemptus sit in electione, nisi consentire voluerit, cassari debet electio. Alia verò, quæ contra personam proponebant, dispensatiuè intelliguntur.

¶ *Glo. seq. distinguit duplicem nominationem.*

a ¶ *Iuris.*] Ex tali simplici nominatione nullum ius acquiritur nominato: vt 2. q. 6. c. *ei qui. Versi. nominationes.* sed ex illa nominatione, quæ fit in scrutinio, ipso publicato, ius acquiritur nominato in scrutinio. ȷ. *eo. publicato.*

b ¶ *Constitutiones.*] 13. d. *in nomine dñi. & ȷ. de appella. quã frõte.* & etiam causæ spirituales in Ecclesia sunt tractãdę. 2. q. 1. *præceptum. & 23. q. 8. conuenior. Versi. sed etiam in consistorio.*

c ¶ *Impedire.*] Et meritò quia laici nõ debẽt interesse electioni. ȷ. *eo. cũ terra.* immo ius eligendi non cadit in laicũ in collegiata Ecclesia, etiamsi esset patronus. ȷ. *eod. sacrosancta non obstante aliqua consuetudine.* ȷ. *eo. c. Massana* sed electio facta præsentari debet patrono, vt suum præstet assensum. ȷ. *eo. cum terra. & c. cũ inter vniuersas. & ȷ. eo. tit. c. sacrosancta.*

d ¶ *Sine periculo.*] Et sic patet, quòd si periculum est etiam in vocando siue in mora, [b] alij ad electionem procedere dñt eis non vocatis. ȷ. *eod. c. cùm inter vniuersas: arg. ȷ. de sen. exeom. sacro.*

b *Adde text. cũ glo. in l. item quæritur. §. si gemma. in vers. periculum ff. loca. & in l. opus, in glo. 2. eo. tit.*

¶ *Gl. seq. signat contrarium.*

e ¶ *Nequiuerunt*] Arg. contra. ȷ. *eo. bona. Ver. si constaret de vi. &c.*

f ¶ *Noluerint.*] Si noluerint, alienos se fecisse videntur. ȷ. *eod. c. cum nobis olim. & ȷ. eo. Ecclesia vestra.*

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

g ¶ *Vocatos.*] Præsumitur quis nõ vocatus, nisi hoc probetur: vt hic patet. & 4. q. 5. *quisquis.* 82. *d. proposuisti. Arg. contra. 1. §. eo. bona. Ver. si. quia nuncio creditur, an aliquis sit vocatus: ff de reb. eo. qui sub tu. vel cur. magis. §. illud. ȷ. de appel. cum parati.* Dico, quòd si quis negat se fuisse vocatum aduersario incumbit probatio, vt hic innuitur. & ȷ. *de proba. quoniã contra.* de hoc dictum est. ȷ. *eod. bona.*

ADDITIO. Dicit Goffredus. Puto nuncio & actis iudicium standum, nisi validæ probationes offerentur ex aduerso, alle. ȷ. *de re. sub. cum à nobis.* Quid de nuncio dixerint hic Io. & Vinc. scripsi in Spe. de cita. §. *sequitur super. Versi. sed nunquid.* Ioan. And.

¶ *Ex hac dissoluta glo. seq. format tres oppositiones, & duas quæstiones. Opponitur, quod cotẽptus ratificare nõ potest, quia quod nõ valet, &c. Secundo quod nõ potest, quia suo nomine nõ est gestum, quod in spiritualibus, &c. ponit opi. Io. qua reprobat Tertiò quod cogitur habere ratum, cùm sit vtiliter gestum soluit quòd remittere non tenetur, &c. Quarto quæritur, an instante contempto diligens resilire possit, allegat & pro contra. Quinto an contẽpto mortuo requiratur consensu substitutorum. ponit solutionem Vincen.*

h ¶ *Consentire.*] Sic patet, quòd electio, quæ nõ valet, per ratihabitionem potest confirmari. 16. q. 1. qm̃ *quicquid. & ȷ. de his qua fi. à præla. sine consen. c. cum nos.* & cum in Apostolica. ȷ. *de dona c. pastoralis. & ȷ. de iure patro. cura. & ȷ. de transa. contingit.* Sed cõtra, ȷ. *e. auditis. & ȷ. de iure. pa. illud. & 16. q. 3. c. pla cuit. §. potest. Versi. q ab initio. ff. de re iud. qđ ab initio.* Sed nõne absẽtes cogi dñt ratam habere electionem, cũ in hoc negotium Ecclesię vtiliter gestum sit. *ff. de neg. gest. l. Pomponius.* cum absentes id facere tenerentur *ff. de ri. nupt. l. si filius?* sed dicit, quòd iniuria facta est absentibus, & illam non tenẽtur remittere sine satisfactione, 13. q. 4. si illic 90. *d. si quis contristatus:* Item si cogerentur consentire præsentibus, iam non haberent liberum arbitrium, & sic inuitis daretur Eps: quod esse non debet. 61. *d. nullus.* Item patet hic quòd circa spũalia possum habere ratum, quòd meo nomine non est gestum. 9. q. 3 *Lugdun. & ȷ. de iure patro. cura. & 2. q. 1. in primis. & 3. qq. 6 hoc quippe.* Sed nunquid in hoc casu possent primi electores resilire, cum absentes nolunt consentire? Quod videtur, cum diffidant de iure suo. ȷ. *de postu. bona. 63. d. quantò.* Sed contra videtur. ȷ. *eo. cùm inter Canonicos in fin. & 8. q. 2. dilectissimi: ff. de seruit. rustic. præd. per fundum ff. de opti. leg. si tibi. §. vnius ff. de nego gest. si. ego.* Item potest dici vt Ioan. dicit, quòd si præsentes eligant, & spem suæ electionis ponunt in absentibus sperantes ipsos ratum habituros, quia tunc demum per ratihabitionem potest confirmari factum præsentium: sed si statim præsentes per suam electionem intendant ius dare electo: tũc nõ potest ratificari ipsorum electio: vt 6. q. 2. *Lugdun. ff. de sol. si quis super offerenti, quod non credo,* immò qualitercunque eligant, possent absentes ratam habere electionem, dum tñ non sit nulla ipso iure. ȷ. *c. proxi.* Item pone, quòd illi qui contempti sunt mortui sint, nunquid subditorum consensus exigitur? Vinc dicit [e] quòd non nisi essent Prælati, qui aliis succedunt in onere ac honore. ȷ. *de ad off. deleg. qm̃ Abbas. & ȷ. de offi. or. pastoralis.* in canonico secus. *arg. ȷ. de testi. requisitis. in fi. §. 1.*

Electio inualida an possit per ratihabitionem confirmari.

e *Idem Phi. Gof. Innoc. Hosti. Camp. & Ab. Item secundum Inno. & Host. & Compost. si lite pendente contemptu moritur contemptus, vel transfertur aliam Ecclesiam, perit actio.* C. *sicut, vel* 2c. *mot. su. l. ff. To. eod*

¶ SVPER. *eo.*] Iste §. diuiditur in tres partes: quia ponit alia tria, quæ obiiciebantur contra personam promoti, comprehensio. §. singulæ partes satis patent in littera.

¶ *Glossa*

¶ [illegible] *excitetur per quaestionem, an Missa sit de substantia consecrationis & an unus possit consecrare, & alter Missam dicere: & ponuntur contrarium & solutio.*

a ¶ *Dividatur.*] Sed qualiter dividatur, exemplum habes 23. *d. quorumdam.* ita Episcopi qui consecratur, concelebrat, id est, simul celebrat suo consecratori, & principaliter [illegible], & ideo tunc non debet dimittere [illegible] illud, quod [illegible] cum consecratore suo, & alios ordinare quia sic divideret mysterium illius Missae, in qua consecratur: quod fieri non debet: & toti Missae debet interesse. Et ita videtur esse de substantia consecrationis ipsa Missa, hac ratione: quia consecrationes Episcoporum & Ecclesiarum & confectio chrismatis debet fieri cum Missa. ǰ *de cele. miss. te referente. & de consec. d. 1. omnes basilicae.* & uno contextu sine aliquo intervallo: & ille, qui consecrat, debet Missam celebrare, & ita officium illud totum continuum debet fieri sine interpositione vel mutatione aliqua personarum, nisi magna necessitas casualiter supervenirit. 7. *q. 1. nihil & c. illud,* quia sic ordinavit Ecclesia Romana, & observat. & idem fit & observatur in collatione sacrorum ordinum. Ex hac consideratione videtur, quod Missa sit de substantia consecrationis: contrarium tamen consuevit dici, & verum est, quod Missa non est de substantia consecrationis, quia diversa sunt consecratio & Missa: sed propter virtutem & reverentiam sacramentorum & ordinum statuit Ecclesia, quod quando talia celebrantur, semper cum Missa celebrentur. Contrarium est not. 75. *d. in Veteri.* Tamen si huiusmodi solennitates non servarentur, nihilominus valerent consecrationes, & ordinum collationes [illegible], sed qui contra facerent, punirentur ordinantes, & ordinati, quia contra ordinationem Ecclesiae, & contra illud, quod Ecclesia [illegible], fecerunt. Sed quod illi, qui faciunt contra ordinationem Ecclesiae puniantur, haberis *de temp. ord. [illegible] & c. litteras. & c. [illegible] Episcopus. & duobus c. eiusdem sequentibus.* omnes enim tenentur servare, quod Ecclesia Romana observat. ǰ *de sacra. unct. [illegible]* & quae omissa sunt in praemissis, debent suppleri: ut *in prin. de sacra. unc. & in tit. seq. c. 1. & c. presbyteri.* Hug. dixit, [illegible] cons[illegible], & alter Missam dicat, consecratus [illegible] hebet. De hac materia *no. 75. d. ordinationes Episcoporum.* De hoc, [illegible] quaesitum fuit a me Bernardo Parmen. Canonico [illegible] capellano domini Papae in consecratione domini Octaviani Bonon. [illegible] Archiepiscopus posset consecrare, & alius Missam cantare [illegible] quod illud fieri non debebat, cum illud esset contra [illegible] 5. dixit, & nunquam audivi, nec legi, quod hoc [illegible], & hac de causa ponit hic haec additio Bernard. Sed finita illa Missa, si alia postea celebraret, bene posset ordines celebrare, si necesse esset. a unde dicit, *tunc,* quasi dicat, finita illa Missa posset [illegible] pallio recepto: quia mysterium dividi non debet: 23. *d. quorumdam.* Ar. contra 7. *q. 1. nihil. & c. illud.* Sed illud [illegible], ex necessitate, quae legem non habet 5. de consec. quanto. *de cons. d. 1. [illegible]*

b ¶ *Sine pallio.*] Quia in pallio plenitudo Pontificalis officii confertur ǰ *de usu pal. nisi.* & ideo ante pallium talia facere non poterat. [illegible] dicit, quod potest alii demandare. 5. *eo. suffraganeis.* quia de tempo. [illegible] ordinis Episcopalis: sed Episcopalia ante pallium acceptum exercere [illegible], unde alius inferioris ordinis hoc demandare non valet [illegible] ǰ *de conse. Eccl. vel altar. aqua.* Et arg. 5. *eo. transmissam.* Sed [illegible] Suffraganei sui ad mandatum ipsius possunt alium suffraganeum consecrare. 5. *eo c. suffraganeis.*

c ¶ *Tanquam.*] Et ita quaedam facit quis, tanquam alius, ut 23. *q. 4. si [illegible]* ff. *de adop. si pater. §. qui duas. & l. si consul. &* [illegible], *per Venerabilem.* ubi de hoc: quia nullus Ecclesiae [illegible] erat Episcopus, tanquam Archiepiscopus non poterat: quia nondum receperat pallium.

[illegible] ¶ *Hic notas per restitutionem purgari poenam, allegat 5. c. & 5. ll. pri[illegible] causa exprimit, ad contrarium alleg. 3. ll. & prima exprimit. [illegible] das solutionem suam, cui respondet, ponit oppo. demum solvit.*

Acolytum ordinavit, pro tali excessu eum corripias & castiges: & cum solus Romanus Pontifex (qui ante hymnum Angelicum consecratur, & postmodum ipse Missarum solennia incipit & perficit consecratus) in die consecrationis suae valeat ordines celebrare. Caeteri vero qui inter Epistolam & Evangelium consecrantur, quia consecrati concelebrant principaliter celebranti, ne dividatur a mysterium unitatis, † non debent tunc ordines celebrare. Praeterea cum non liceat Archiepiscopo sine pallio b convocare concilium, conficere chrisma, dedicare basilicas, ordinare clericos, & Episcopos consecrare, multum profecto praesumit, qui antequam impetret pallium, clericos ordinare festinat: cum id non tanquam c simplex Episcopus, sed tanquam Archiepiscopus facere videatur.

¶ *Iste vero non summatur, tam propter diversitatem lecturarum, tum quia non facit ad titulum. Abbas Siculus.*

¶ Quod autem tabulam argenteam dicitur vendidisse, dummodo Ecclesiam Armachanam reddat indemnem, aequanimiter poteris praeterire d, cum id de Cleri & populi processerit voluntate.

¶ Idem Tolet. † Episcopo & Sagon. † & de Arden. Abbatibus.

¶ *Electio per minorem partem Capituli facta non tenet, nec per subsequentem consensum ratificari potest. h. d. secundum communem intellectum.*

CAP. XXIX.

Auditis † & intellectis meritis causae de duabus electionib. celebratis in Ecclesia Baioneñ. unam † de G. Archidiacono, & alteram de R. Subdiacono e, invenimus utramque contra formam canonicam attentatam. Cum enim inquisitis voluntatibus singulorum Decanus cum paucioribus in ipsum E. f & Cantor cum pluribus in

d ¶ *Praeterire.*] Et ita hic purgatur poena criminis per restitutionem. ǰ *de reb. [illegible] non alie. [illegible] praeterea* 35. *q. 9. quod [illegible] & 12. q. 2. [illegible] qualibet similiter* ǰ *de [illegible]* c. *penult.* sicut si [illegible] ante accusationem [illegible] conjunctione, [illegible] poena est. ff. *de adul. si adulterium. § idem Imperatores [illegible] ff. quod me. cau. [illegible] & C. de [illegible] de off. [illegible] ff. de [illegible] §. poena [illegible] ff. de [illegible] quaeramus. & ff. depositi. l. 1. § [illegible] depositam.* Sed [illegible], ille erat suspectus, & [illegible] non [illegible] malevolum animum in [illegible] *de suspe. [illegible].* Sed iste non erat suspectus aliis, & excusatur per mandatum Cleri & populi. 12. *q. 2. de rebus.* Ioan. Sed ibi maior praestitit auctoritatem, hic fuit iste maior, qui deliquit, immo ipse facere non debuit, quod alios facere plum prohibere oportuit. 19. *q. 1. nemo & c. [illegible] bus. & ff. si ser. vex. [illegible] ff. de condic. inde[illegible]. frater a fratre.* Dicunt quidam, quod hic potest in casu isto & consimili poena purgari, quod non removeatur ab Ecclesia nec deponatur. Contrarium dic [illegible], quod licet reddat Ecclesiam indemnem, propterea non evadit poenam depositionis, sed evadit solummodo poenam excommunicationis: ut 12. *q. 2. monemus & c. diaconi & c. statuimus.* Et hoc etiam dico per [illegible] proxime dicta. hoc probatur per decret. Greg. ǰ *de solu. si quorumdam.* ubi dicitur, qui obligat Ecclesiam, suspensus est ab administratione spiritualium & temporalium ipso iure. Et ita intelligitur *c. illud. si quis presbyterorum* quia per restitutionem solummodo evadit poenam excommunicationis. Et quod hic dicit, *dispensatione & gratia,* & hoc innuunt illa verba aequanimiter poteris praeterire. & ita fuit solummodo quaedam tolerantia. Huic adminiculum praestat quod dicit: *cleri & populi assensu. c. illud, quod quis commisit* loquitur similiter de misericordia de eo quod toleratur in officio suo: ut ex litera ipsius c. patet. *ad hoc praestat b [illegible] ff. depositi [illegible] § si rem.*

Auditis.] Prima pars diffinitionis causam ponit. Secunda diffinit ibi, *Nos igitur.* Abbas Sicul.

¶ Casus. Vacante Ecclesia Baiocen. Canonici Baiocen. ad electionem convenientes, pars una elegit Guil. Archidia. alia pars elegit R. Subdiaconum. Electiones istae delatae sunt ad dominum Papam [illegible] Papa examinatis nunciis utriusque electionis, invenit utramque contra formam [illegible] attentatam hoc modo: Cum enim Canonici in Capitulo convenissent, & voluntates singulorum inquisitae fuissent, Decanus cum paucioribus convenit in R. subdiaconum non ipsum eligendo, sed nominando: Cantor cum pluribus nominavit Guil. Archid. tandem solus Cantor nominavit magistrum R. de Al[illegible] appellavit ne Decanus, qui primum vocem in electione habebat, [illegible] electionem procederet sine consensu totius Capituli vel maioris partis. Decanus non obstante appellatione illa non habito consensu maioris partis Capituli [illegible] maioris, dictum Guil. Archidiac. elegit. statim appellans ne quis contra electionem aliquid attentaret. [illegible] electioni suae plures consenserunt: sed haec allegatio non valebat, quia electio, quae fuit irritata ipso iure, per subsequentem consensum non poterat esse rata. Post electionem Cantor & alii [illegible] remanserunt in Capitulo, post illam electionem D[illegible] cassatam, & post appel. ad sedem Apostolicam interpositam recedentes a nominatione dicti Guil. Archidiaco. dictum Subdiaconum elegerunt. dominus Papa utramque electionem, ut contra formam canonicam attentatam, ut dictum est, cassavit. Not. quod secunda electio [illegible] non debet prima non cassata, quod intellige cum prima electio non est in illa non electi. Nota quod electio, quae nulla est, ex post facto non convalescit, item quod [illegible] post legitimam appellationem non valet.

e ¶ *R. Subdiacono.*] Magistro R. olim.

f ¶ *Ipsum R.*] Non erat in antiquae

c Cicer. [illegible] in l. [illegible] C. de contra. & conse. [illegible] C. de [illegible] C. de [illegible]

† Delen.
† Talan.
† Sanguen.
† Sanguen.

† Cap. 14. erat in 3. compilatione.

† Ait Innocentius [illegible] in registro. Unam de R. Archidiacono. & alteram de magistro R. subdiacono.

† Secunda electio attentari non debet prima non cassata.

a ¶ Ar-

a ¶ *Archid.*] Olim verbum istud, *dictum*, non erat hîc. Ber.
b ¶ *Conuenissent.*] Nominando, non eligendo.
ADDITIO. Et per tales nominationes non impeditur electio. s. c proxi. Ioan. And.
c ¶ *Appellatum.*] A Cantore & suis.
d ¶ *Prorupit.*] Eligedo G. Archidiaconũ, & recedendo a nominatione R. Subdiaconi.
e ¶ *Electioni.*] Factæ a Decano.
¶ *Ex post facto.*] Hîc videtur, quòd electio, quæ nulla est ipso iure, impediat secundam, & quia dicit, *electio quæ fuit irrita ipso iure, &c.* quia vtraque hic cassatur: vñ cõtra dicit. s. eo. *bona.* & i. *de appel. constitutis.* & i. eo *congregato* in quibus secunda tenet: quia prima fuit nulla ipso iure. Sed dicas, quod electio illa nõ erat nulla ipso iure, immò poterat rata haberi, nec erat eis d. n. ipsam nõ tenere. Et verba ista scilicet, *irrita ipso iure*, non tenentur propriè. vñ expone, *irrita ipso iure*, id est, irritanda de iure: & hæc expositio probatur p. finem ca. vbi dicit: *vtramque electionem duximus irritandam*, & sic nulla contrarietas: & loquitur in eodem casu hæc decr. cum illa. s. eo. *considerauimus.* Et non innuitur hic, quòd ratihabitio nõ possit habere locum in electionibus, quia bene habet locum. vt s. eo. *quod sicut.* & c. *licet.* 63. d. *quanto.* i. *de iure patrona. nobis.* & s. *de postula. bona.* sed hîc non potest habere locum ratihabitio, quandiu appellatio pendet. Et etiam non renunciatur in totum: quia contraria sunt: consentire & nolle recedere ab appellatione. omnino. i. *de appel. sollicitudinem.* vnde dixit: *maximè appellatione pendente*: quasi dicat, si voluit renunciare appellationi & consentire, potest conualescere. & *maximè*, pro, tñ, ponitur; & quod dicit, *ex post facto*, &c. allegatio fuit partis aduersæ, nec ponit illa verba *ex post facto.* & hoc videtur per si vbi dicebatur: *Nos igitur his & aliis auditis quæ coram nobis allegata fuerunt.* vel dic, prout dicitur in vltima notula in fi.
g ¶ *Maximè.*] Propriè ponitur: quia idem esset citra appellationem[a]. & in antiqua non erat hoc aduerbium.
¶ *Solo seq. obiicit, & soluit.*
h ¶ *Cassatam.*] De facto intellige, cũ nulla fuerit: ergo quòd nõ est, cassari nõ põt. sic i. *de renunciatione, Vel nonnunquam presbyterorum.* quasi itẽ quod dicit in fine *irritandã*, contradicit literæ superiori, vbi dicit, quòd electio fuerit irrita ipso iure, e. g. nõ poterat irritari, si nulla est. Dic, quod verbũ illud, *irritandã*, quãtũ ad primã electionẽ, ponitur impropriè, id est *irritã*: quãtũ ad secũdam ponitur propriè. simile 28. d. *presbyterũ*. quia secunda non erat nulla, sed per exceptionem fuit cassata: & si Decanus & sui consensissent electioni secundæ, confirmata fuisset. vt dicitur in fi. *Vlti. notula.*
¶ *Vlt. seq. dic quod duæ electiones aut fiunt vno contextu, aut ex interuallo. secundo casu aut prima est annullanda, aut nulla: si nulla: aut illud est euidẽs, aut dubiũ. & ponit quod etiã nulla impediat secundã. inducẽs sex similia. Ponit opi. distinguẽtẽ nullitatẽ iuris vel exceptionis, vel iuris actionis. Quærit demũ de ratione diuersitatis, quæ est solutio contrarij, & distinguit, an primo qui fecerũt electionem nullam, sint etiam priuati potestate eligẽdi, necne. In fi quærit arg. pro & contra. & soluit.*
i ¶ *Irritanda.*] Not. quòd vbi plures electiones cõcurrũt, quæ fiũt incõtinẽti, non vna impedit aliã, vel præualet alij, quæ prior fit, sed præualet illa, quę maioribus iuuat meritis, & plurimorũ approbatur assensu. 63. d. c. vlt. i. *eod. Ecclesia.* s. *eod. Auditum.* si verò ex interuallo fiat secũda, tunc habet locũ d. aut prima est aliqua, licet posset elidi per exceptionem, aut nulla ipso iure. Sic enim euidẽs est, primã nõ tenere ipso iure: puta cũ eligitur, q. est ineligibilis. s. eo. *cum Vintoni.* i. *de appella. constitutis.* & i. *eod. Venerabilem.* & i. *eod. tit. congregato* vbi tenet secunda a paucioribus facta: tũc prima nõ præstat impedimẽtum secundę. Sed si dubium est, an teneat prima, quia aliqua causa allegatur, quare posset tenere: tũc prima præstat impedimẽtũ secũdæ, nec debet fieri secunda, prima nõ cassata. s. *eod. cõsiderauimus.* Sed hic vr̃ cõtra ex eo quod dixit i. *cũ tñ ex post facto. &c.* quod electio, quæ nulla est ipso iure, impedit secundam. prima enim a paucioribus, & post appel. facta fuit: vnde videbatur nulla. Et sic perditur dñium per id, quod nullum est. i. *de renunciat. quod in dubiis.* [b] Sicut vides, quod ab accusatione, quæ nulla est, nõ põt quis discedere nisi iudicis auctoritate ff. *ad Turpil. l. 2. §. accusationẽ.* sic secũdũ testamẽtum factũ sub cõditione, quæ nũquam erit, dum tñ esse possit, rumpit primũ. ff. *de iniu. rup. testa. cũ in secundo. in prin.* & primũ matrimonium, quod nullum est, impedit secundũ. i. *de sponsa. ad audientiam.* sic vsucapio, quæ nulla est, præstat impedimentũ vsucapiẽdi. ff. *de vsucap. pro donat. l. qui pro donato.* sic accusatio, quæ nulla est, impedit sequens matrimonium. i. *de despon. impub. ad dissoluendum. in fin.* In stipulatione aliud est quia si prima stipulatio non valet, quæ potest elidi per exceptionem, tenet secunda. ff. *de verborum obligatio. si dari stipuler.* Quidam verò distinguunt, quod c. electio quæque nulla est iure actionis, & non iure exceptionis, quia ex ea non potest peti confirmatio. vt hic, & s. eo. *considerauimus.* vbi prima non tenet. & tamen impedit secundam. & hæc quæque est nulla iure exceptionis & actionis: vt illa quę facta est ab excõmunicatis siue de persona indigna, quia ex ea non potest excipi, vt alia impediatur. i. *de appella. constitutis.* & simile s. eo. *bona.* Sicut aliquis quæque cõsequitur sũptus per retentionẽ, quos nõ posset consequi per actionem. ff. *de condi. indebi. si in area in prin. inst. de re. di. §. certè. arg. ff. de cõ pen etiam.* Sed quæ est rõ quare in casu huius decr. electio, quæ est ipso iure irrita, impedit secundam, ita quod nõ valet: & in contrariis. s. eo. *scriptum.* & i. *eod. congregato.* & s. eo. *cũ in cunctis.* & c. *bona.* & c. *cum Vintoni.* & i. *de appellat. constitutis.* electio, quæ est ipso iure irrita, nõ præstat impedimẽtum secũdæ. Rõ est hæc. Licet enim in casu huius decre. prima electio sit nulla, eligentes tñ non sunt ipso iure eligendi potestate priuati: nec electio propter hoc deuoluitur ad alios: & ideo Cantor & sui non debebant eligere sine Decano & suis secus: & quia elegerunt Decano & suis tũ non vocatis post appel. primam nõ cassatã, & ex interuallo, cassatur vtraque electio: & vtraque pars peccauit in forma, siue in modo eligendi. sed in cõtrariis electio est ipso iure nulla, & eligentes sunt ipso iure eligendi potestate priuati, & ius eligendi deuoluitur ad alios etiã pauciores. s. *de postu. grauem.* & s. *eod. bona.* & ideo tenet electio, cũ sit facta ab illis, penes quos ius deuoluitur eligendi & ista duo concurrere debet, ad hoc vt teneat secunda electio: plus enim peccauerũt eligẽdo indignũ, quàm peccãdo in forma. & ideo plus puniũtur. Et est simile: quia qui peccãt hodie cõtra formam illam, i. eo. *quia propter.* non sunt priuati eligẽdi potestate. sed priuãdi: sed qui peccant eligẽdo indignũ, sũt ipso iure priuati.[c] Si verò vtraque pars peccat in forma, vtraque cassatur: vt s. eo. *considerauimus.* & hic & in consimilibus. sed si vtraque pars peccat in materia, transfertur eligendi potestas ad superiorem. s. eo *bona in fi.* hodie verò seruari debet forma illius decre. i. eo. *quia propter.* Sed si Cantor & sui vocassent Decanum & suos ad electionem, & illi etiam noluissent venire: tunc nunquid eorũ valuisset electio? Videtur quòd sic s. *eod. cum nobis olim.* & c. *quod sicut. §. si autem.* arg. contra. s. *eod. considerauimus.* Credo, quòd si Decanus & sui, qui cõtempti fuerunt in secunda electione a Cantore & suis, consensissent electioni Cantoris, valuisset secunda. i. eo. *quod sicut.* cùm nullum ius acquisitum fuisset electo per primam electionem, quæ nulla erat ipso iure. vt dicitur s. vnde ab eo poterat recedi sine iniuria alicuius.

dictum G. Archidiaconũ[a] conuenissent[b]: solo Cantore postmodum quendam alium, videlicet magistrum R. de Algediis † nominante, ad nostram fuit audientiam appellatum[c], ne Decanus qui primam in electione vocem habeat, ad electionẽ procederet sine consensu totius Capituli, vel maioris & sanioris partis ipsius. Ipse verò Decanus non habito consensu maioris partis Capituli, sed lõgè minoris, subitò in electionem prorupit[d], appellans ne quis contra ipsam aliquid attentaret: quamuis asseueret, quòd electioni[e] factæ plures alij consenserunt: cum tñ ex post facto[f] nequiuerit conualescere, quod ab initio non valebat: quoniam electio quę fuerat irrita ipso iure, per subsequentem consensum, maximè[g] appellatione pendente, non poterat esse rata. His ergo, ad propria recedentibus†, Cantor & alij qui remanserant in Capitulo, post illam electionem nondum cassatam[h], & appellationem ad nos interpositam, a nominatione † dicti Archidiaconi recedentes, de nouo præfatum Subdiaconum eligere præsumpserunt.

¶ Nos igitur ad electionem vtramque duximus irritandam[i].

¶ Idem Grandulphus. & Bellęperticæ Abbatibus.

¶ *Potestas data cõpromissariis ad eligendum Prælatũ, re non integra reuocari nõ potest. & desinit res esse integra, postquam compromissarij cœperunt habere tractatum.*

CAP. XXX.

IN causis: & infrà. ¶ Cùm Capitulum Tholosañ. Ecclesiæ ad tractandum de electione Episcopi conuenissent, duos elegerũt, vt quinque de eodem Capitu-

IN causis.] Diuiditur principaliter in tres partes. In prima ponit postulans petitionem. In secunda ibi, *Nunc vero*, ponit electi allegationem. In tertia ibi, *Quia vero*, partim negotium diffinit, & partim diffiniendum committit. Abbas Siculus.

CASUS. Ecclesia Tholosana vacante, Capitulum ad tractandum de electione insimul conuenerunt, & duos de Capitulo elegerunt, vt quinque de eod. Capitulo eligerent electores, qui præstito iuramento tractarent de electione pastoris. & statutum fuit à Capitulo, vt ille quem illi quinque eligerent, vel tres ex illis dummodo persona esset idonea,

---

† Aldegiis.
† Allegiis.
a *Vnum intellectus est.*
1. *si appellatio non penderet. quasi dicat, quod electio, contra instam appellationem facta non conualescit, licet appellationi renunciatur: vt dixi supra gl. proxi. Alius intellectus est,*
1. *si appellatio tamen nõ fuisset.* Ioan. And.
b *Concord. Barto. in l. si quis vi. §. differentia. ff. de acq. poss.*
† *In codice Barbariæ: recedentibus, scilicet ad domum propriam.*
† *Ait Innocentius in registro, ita haberi à nominatione dicti G. Archidiaconi recedentes, de nouo magistrum R. Subdiaconum, cum esse eligere præsumpserunt.*
† *Cap. 15. eo. tit. in 3. compilatione.*
Electio ipso iure irrita, non præstat impedimentũ secunda.
c *Adde Roma. post Bartolo. in l. cum quid mu. ff. de lig.*

ncti. p Epō haberetur. postmodū cū illi duo, quinq; electores elegissent, & illi ad tractandum de electione secessissen in partē, & non possent omnes cōcordare in vna personā, tres ex illis postulauerunt Epm Conuenarum, reliqui duo tertia die cum paucis de Capitulo reliquis absentibus, Archidiaconum Agēnēn. elegerunt. Deinde causa super [illegible] electionibus ad sedem Apost. est delata, [illegible] præsentia dñi Papæ [illegible] ista ex parte eorum, qui postulauerunt Epm Couenarum [illegible] fuerūt ecōtra nuncij prędicti Archidiaconi, quòd cum prędicti quinq; de electione tractarent, & inter se discordassent, ita quod cōtētiosæ voces eorum à fratribus, qui remiserant in Capitulo, auditæ fuerīt à Capitulo, Capitulum per duo de Canonicis prohibuit, ne vlterius in negotio ipso procederēt, reuocando sibi traditam potestatē, mandātes eisdem, vt ad Capitulum redirent, ad tractādum de electione cū aliis: quorū duo ad Capitulū sunt reuersi: subsequenti die Capitulum (vt moris est) fecit pulsari campanas ad Capitulum cōgregādum. & cū prędicti tres cū quibusdam aliis ad Capitulum nō venissēt, Prior cū maiori parte Capituli, prędictum Archidiaconū elegit. Auditis his & aliis, Papa super hoc scripsit quibusdā Abbatib. in hūc modum: Quia postulatio facta de Epo Couenarū, facta fuit p illos, in quos totū Capitulum eligēdi transtulerat potestatē, pp quòd de consensu totius Capituli intelligitur esse facta: cum res nō esset integra, ex eo, quòd electores in tractatu processerāt, potestatē illam Capitulū nō potuit reuocare: & iō electionē ipsius Archidia. cassat. Vnde mādat Papa cuidā Epo, & duobus Abbatib. quatenus si [illegible] Epm inueniāt vtile & necessariā ad regimē Ecclesiæ Tholosanæ, & idoneā ad hæreticorū perfidiā extirpandā, ei tribuant licentiā transeundi ad Ecclesiā Tholosanā. Not. q̄ re non integra [illegible] alij concessa non potest reuocari. Item quod fit per eos, quibus totum Capitulum contulit potestatem, per ipsum Capitulum intelligitur esse factum. Item qui per alium facit, per seipsum facere videtur.

tulo eligerēt electores †qui prę- stito[a] iuramento de substituendi Pontificis electione tractarent: & à singulis de Capitulo statutū est, & concessum: vt ille quem illi concorditer, vel tres ex illis eligerent, ab eis (si persona esset idonea[b]) pro Episcopo sine contradictione aliqua †haberetur: & infrà. Postmodū verò cū à prædictis duobus quinque electores electi fuissent, & ad tractandum de electione secessissent in partem, & non possent omnes in vnam pariter cōcordare personā, tres ex eis conuenerunt in Episcopum Conuennarum: & deinde electionem[c], quam de postulando Episcopo fecerāt, Capitulo publicarūt: ac reliqui duo subsequenter tertia die cum paucis de Capitulo reliquis absentibus, elegerunt Archidiaconum Agēnēsē: & infrà. ¶ Nuncij verò prędicti Archidiaconi ecōtrario responderūt, quòd cùm prędicti quinque electores seorsū de electione tractātes inter se dissiderent, ita quòd contentiosæ voces eorum, à fratribus, qui remanserant in Capitulo, auditę fuissent, Capitulum ipsos propter huiusmodi cōtentiones suspectos habentes, ad eos duos de Canonicis destinarunt, per quos inhibuerunt eis ex parte nostra, vt vlterius in facto procederent: & ita potestatem[d] eligendi, quam eis commiserant, reuocarunt: mandantes eis, vt redirent ad Capitulum, & pariter cum aliis fratribus de electione tractarent: & huiusmodi reuocationi duo ex ipsis electoribus adhibētes consensum, reliquis tribus non contradicentibus, ad ipsum Capitulum sunt reuersi: sed alij tres vsque ad fores Capituli subsecuti, ab eis postmodum discesserunt. Capitulum verò cum tota die illa ipsorum præsentiam expectassent, subsequenti die campanam[e] pulsari fecerunt (sicut moris est) ad Capitulum congregandum †: & prædictis tribus cum paucis complicibus suis sese contumaciter absentantibus, Prior cum maiori & saniori parte Capituli elegerit in Episcopum Archidiaconum supradictum: & infrà.

¶ Quia verò postulatio[f] de Episcopo Conuenarum, quæ præcesserat, facta erat per eos, in quos totum Capitulum eligendi transtulerat potestatem, propter quod vnanimiter de cōsensu totius Capituli intelligitur esse facta; quam (cùm res non esset integra[g], quia in tractatu iam processerant electores) Capitulum minimè potuit reuocare, electionem ipsius Archidiaconi decernimus irritādā. Quocirca mandamus, quatenus si personam ipsius Episcopi † vtilem & necessariam inueneritis ad regimen Ecclesiæ Tholosanæ: & idoneam tam scientia literarum, quàm suæ conuersa

Ipse tex. [illegible] putatur [illegible]

a ¶ Præstito.] Secundum quod lex dicit in Auth. de sanc. Epis. §. [illegible] Abbatem coll. 9.

b ¶ Idonea.] Hæc clausula semper intelligitur etsi non opponatur. j. eod. cau. quia propter. & j. de rescrip. cum adeo.

Electio pro postulatione quādoq; accipitur.

c ¶ Electionem.) Not. mirabilem significationem huius termini, electionem. hoc fuit dicere, suam postulationem Capitulo publicauerunt. arg. j. de renun. post translationem.

d ¶ Potestatem.] Hic confessus fuit de intentione aduersarij, & sic fundauit intentionem aduersarij.

e ¶ Campanam.] De offi. custo. c. 1. & 2. d. 1. [illegible] militaro.

¶ Glos. seq. recitetur per quæstionem, an datus ad eligendum postulare possit: & quid sit per hoc inducens 7. alia iura. ad contrarium inducit sex. soluit & contrarijs respondet.

f ¶ Postulatio.) Hic habes, quòd qui dati erant ad eligēdū, possunt postulare & de alia Ecclesia. sic j. de renunc. cum post translationem. Ex quo enim Capitulum nihil excepit in illa potestatem, omnia intelliguntur concessa, per quæ peruenitur ad illud, & quicquid ipsi possent facere. arg. j. de consti. ex literis. & j. de procurandis. [illegible] quæ circa. ff. de procu. ad legatum & l. ad rem mobilem. Et

Postulare possunt, qui dati sunt ad eligendum.

arg. ad hoc ff. iudi. sol. [illegible]. §. in hac. & ff. man. l. Seius si. ar. cōtra. §. eo [illegible] in fi. ff. de proc. mandato & C. de transact. transactionis in prin. & ff. de mino. illud. §. si talis. & ff. de procur. Pomponius. & ff. de iniusto. rupto. substituendum. §. procurator. Sol. Prima. rubrica vera: quia talia præparatoria etiam coniuncta sunt principali negotio: quia per postulationē, venimus ad electionem, vel ad eius effectum ff. de sponsa. oratio. Contraria casualia sunt. ADDITIO. Et loquuntur in his, quæ requirunt speciale mandatum. infra de procur. c. q. ad agēdum, in fin. lib. 6. Ioan. And.

¶ Glos. seq. recitetur per q. an potestas compromissariorū possit reuocari & primo probat, q̄ possit re integra, inducens 4. secundo quod non possit inducēs quinque. Tertio quod etia re non integra reuocari possit, inducens duo. Quarto quod re non integra nō possit. Quinto ponit opi. quam approbat. Sexto opi. quā non approbat.

Eligēdi potestas aliquibus concessa, an reuocari possit.

† Facit ad hoc lex fin. C. de præscr. dec. ann. 10.

g ¶ Cum res no. esset integra.] Ergo si res esset integra, possent reuocare, vt hic arguitur, ad instar mandati, q̄ re integra reuocari pōt. Instit. man. §. rectè. cum nihil intersit mandatarij ff. de condi. ob. cau. da. l. si pretium. & l. si pecuniam. & l. dedi. in princ. & in. societate. ff. pro so. Verum. §. vlti. & in deposito. ff. depo. si. l. 1. §. pen. & j. de deposito bona fides. In contrarium, videtur, quod re integra non possit reuocari talis potestas, nisi placeret vtrique parti. sic fit in venditione. C. de actio. & obliga. sicut in initio, cum gratia vtriusque talis actus factus sit, vt ibi, nā ex quo semel cōsenserūt & cōtulerūt ius in ipsos, & illi receperūt, & etiā iura acquisierūt, mutare nō possūt, nec reuocari vt j de offi. deleg. super quæstionū §. porro. & quod semel placuit, amplius displicere non potest. 32. q. 5. horrendus. & 8. q. 2. dilectissimi & j. eo. cū inter Canonicos. Ver. si. præterea hic fuit quędā cōcessio siue donatio iuris, sed perfecta donatio nō reuocatur [illegible] de dona. siue. C de transact. quamuis. & c. de re [illegible] donat. si donatione [illegible] & c. de dona. quæ sub modo l. perfecta & dicit Dominus: Non auferā a te quod tibi dedi. 22. q. 2. c. si qualibet. §. non enim. & remittētibus actiones suas non est amplius regressus ad eas. ff. de adi. edic. l. quæritur. §. si venditor. & commodatum ante vsum completum nō reuocatur. j. de commo. c. vnico. & ff. commo. in commodato §. sicut. Et sic nō videtur per ista iura, quòd reuocatio posset fieri eis inuitis, cum gratia vtrorumque hoc sit factum, & interest istorum non reuocari ius illud ab eis, cum modo possent eligere, quem volunt, postea verò non. In contrarium videtur, quòd etiam re non integra possint reuocare vsque ad litem contestatam: quia vsque ad li. contesta. possunt reuocare mandatum procuratorium ff. de proc. ante litem. & etiam post, si suspectus sit. ff. eod. tit. post litem & l. item si suspectus. & l. quæ omnia. sed isti iam suspecti videbantur, cū essent in clamoribus & discordia. vt j. de pro. ex insinuatione. & in c. nostra. & c. mandato. & iudicium soluitur vetante eo, qui iudicare[b] iussit ff. de iud. iudicium ff. de arbitr. sed si in seruum. in fin. Contra probo, quòd re non integra non possint reuocari. infra de iud. cap. 1. & ff. de iur. iu. [illegible] si conuenerit. & hic in fin. Quid ergo dicemus? Satis probabiliter posset dici, quòd talis potestas data reuocari non possit, siue res sit integra, siue non. & hic supple, maximè: quia non est hoc

† Vox Episcopi deest in nonnullis antiquis.

Compromissariorum potestas ad eligēdum an possit reuocari.

a Vide tex. in l. si vxor. §. fi. ff. de adul. & in l. quod si nolis. §. in factum. ff. de ædil. edi.

b Hoc verum est in ordinario committente etiam re nō integra: in delegato secus. j. de off. dele. quāuis. lib. 6. Sed eligere competit ordinario iure. 5. ep. c. 1. ergo etiam re non integra poterit reuocari. Io. And.

tionis exemplo, ad hæreticorum perfidiam [a] de Tholosañ. diœcesi extirpandum, † quæ ibi per negligentiam Præsulum miserabiliter & damnabiliter hactenus pullulauit, transeundi ad Ecclesiam Tholosanam propter vrgẽtem necessitatem & eorundem † vtilitatem, ei licentiam tribuatis [b].

¶ Idem Episcopo Florentino.

¶ *De cõsuetudine potest Canonicorũ electio ad solumCapitulũ pertinere, h.d. & solet quotidie allegari.*

CAP. XXXI.

CVm † Ecclesia Vulterana debito Canonicorum obsequio longo [c] fuisset tempore destituta, Vulteranus Episcopus volens ministrorum defectũ in eadẽ Ecclesia restaurare, Canonicos quosdam elegit & instituit in eadem: quos Canonici recipere noluerint, asserẽtes, quòd talis electio fuerat in eorum præiudicium attentata: & infra. ¶ Mandamus, quatenus super primo articulo petitionis Episcopi, in quo postulauit [d] à te, vt Canonicos ab iniuria, quã ei super electione Canonicorum Vulterañ. Ecclesiæ inferunt, prohibere, ab † impetitione ipsius, dictos Canonicos absoluere non postponas: quia non videtur iniuriam [e] facere, qui vtitur iure suo, cum per testes longè meliùs [f] sit probatum, quod Canonici supradicti, hoc iure vsi fuerint antequam Episcopus memoratus. In secundo quoq; articulo [g], quo idem petebat Episcopus, vt dicti Canonici ipsum iure electionis vti liberè paterentur, absoluere studeas Canonicos supradictos, maximè si sit notorium [h], quòd in Tuscia generalis cõsuetudo seruetur, vt in cathedralibus Ecclesiis solum Capitulum, irrequisito Episcopo, eligendi Canonicos habeat facultatem.

¶ Idem Abbati sancti † Victoris, & Decano Parisiensi, & Magistro R. Decortoñ. Canonico Morineñ.

¶ *Cõpromittẽtes tenentur recipere electum à compromissariis, si sit dignus, nisi contra formam compromissi eum appareat electum.*

CAP. XXXII.

CVm † dilectus filius Archidiaconus Morineñ. nobis † intimasset: & infrà. ¶ Ecclesia Moriñ. Episcopatu destituta, Canonici eiusdẽ de pastoris substitutione tractantes, in tres Canonicos Morineñ. potestatẽ eligẽdi Episcopum

---

est hoc parũ mãdatũ, immò cessio iuris siue donatio, vt dictũ est. Et Io. huic opinioni consentire videtur: & ad hoc optimè facit. s. eod. causam quæ. Alij dicunt, quòd re integra possunt reuocare, vt hic innuitur à contrario sensu. Et at optimũ: quia non dicitur durare talis potestas, nisi cui permissa durat. ff. quod cuiusq; vniuersi. item eorum. §. 1. in fi.

a ¶ *Perfidiam.*] Hoc ideo, quia fuisset remissus & negligens ad hæreticos extirpandos, debet remoueri. j. de hæretic. excommunicamus. 1. in fi.

† Præcipua Episcoporum cura in extirpandis hæresibus versari debet, nam hoc est incumbit iure diuino, Albertinum tra. de agn. assertio. q. 11. circa finem. pulchre concilium Tholosanum c. 2.

b ¶ *Tribuatis.*] Ex hac decretali bene colligitur quod ius acquirit postulato post publicatione postulationis. in hoc, s. acquiritur, quòd postulãtes ab ea recedere nõ possunt, sicut nec ab electione post publicationẽ scrutinij. j. eod. publicato. & idẽ credo publicata postulatione, vt dixi. s. de postulatio. Cod. vlt. & penult. Sed contrarium põt assignari. s. de postulatio bona. vbi videtur, quòd postulantes possunt recedere à postulatione, antequam sit præsentata superiori. Sed hic non poterant recedere: quia promiserant illum habere pro Epo, quem illi eligerent in Epm & ita non poterant venire cõtra promissionem suã:

† Aliàs eius. deinceps.

† Cap. 16. c. tit. in 3. compilatione.

ADDITIO. Vñ quòd non tenuit hic electio, non fuit propter postulationis publicationem, sed propter defectum potestatis in compromissarios iam translata, secundùm Compost. qui hoc not. j. tit. 1. c. fin. Vnde dicebat Innoc. hic, quòd obstabat hæc fides præstita in cõpromisso. & quia non ipsi, sed compromissarij postulabant. Dicebat etiam, quòd propriam postulationem reuocare non posset, nisi consentirent omnes, vel maior pars. ff. ad munic. quod maior. Dicit Host. quod fortè requirerentur duæ partes. nam aliter non plena concordia. arg. s. eod. licet, cum concor. Ioan. And.

† Aliàs ita: ab impetitione ipsius Episcopi.

CVm Ecclesia Vulterana.] Primò ponitur cõsultatio. Secũdò cõmissio: ibi, *Mandamus.* Abb. Sicul. CASVS. Ecclesia Vulterana Canonicorum obsequio lõgo tẽpore fuerat destituta. Vnde Vulteranus Eps quosdam elegit & instituit in eadẽ: sed Canonici eos recipere noluerunt, dicentes quòd electio talis fuerat in eorum præiudiciũ attẽtata, propter quod Eps cõtra Canonicos litteras Ap. ad Floreñ. Epm impetrauit corã quo petebat Eps, vt Canonicos prohiberet ab iniuria, quã faciebãt eidẽ super electione dictorum Canonicorum. Secũdò petebat, vt Canonici ipsum Epm iure electionis liberè vti de cætero paterẽtur. Florentinus Eps lite super dictis articulis cõtestata, & receptis probationibus vtriusque partis, dubitãs qualiter super prædictis deberet procedere, cõsuluit dñm Papam, causam instructam remittẽdo ad ipsu, & ipse Papa eidem rñdet, vt super hoc primo articulo in quo petebat Eps, vt Canonicos prohiberet ab iniuria, quam faciebant eidem super electione prædictorum Canonicorum, absoluat Canonicos Vulteranos ab impetitione Epi: quia nõ videtur iniuriã facere, qui vtitur suo iure cum per testes longè meliùs sit probatum, quod Canonici illo iure sunt vsi, antequam Eps Vulteranus. In secũdo articulo, quo idẽ Eps petebat, vt Canonici paterẽtur Epm liberè vti de cætero iure electionis, absoluat similiter Canonicos supradictos, cum sit notoriũ, quòd in Tuscia cõsuetudo generalis seruatur, vt Canonici in cathedralibus Ecclesiis solummodo irrequisito Epo eligẽdi Canonicos habeãt potestatẽ. Not. quòd nõ facit alicui iniuriã, qui vtitur iure suo. Not. quod in Ecclesiis cathedralib' circa electiones cõsuetudo seruatur, cũ de iure cõi pertineãt simul ad Capitulũ & Episcopũ illius Ecclesiæ.

¶ *Glo. sequens obiicit, & soluit.*

c ¶ *Longo.*] Per hoc videbatur, quod Eps posset supplere negligẽtiã Canonicorum, etiãmsi aliàs eligere nõ posset. j. de concess. præben. nulla. & s. eo. cũ in cunctis. in fi. Sed hic nõ poterat taliter supplere, quia non erant distinctæ præbendæ. j. de concess. præbend. ex parte. & si distinctæ essent, adhuc non posset: cum ipse similiter negligens fuisset, vnde potestas translata erat ad superiorem, nec moram poterant purgare: j. de supplen. neglig. præl. licet. & duobus c. seq. ex eo, quod dicit, *longo tempore.*

¶ *Gloss. seq. obiicit, alleg. contra obiecti, & soluit. contra solutionem alleg. tria iura, quibus respondet.*

d ¶ *Postulauit.*] Et videtur, quòd bene postulauerit: quia solus ipse debet dare præbẽdas. ar. 21. d. in nouo. & 16. q. 7. nullus. arg. 21. d. §. 1. quia Moyses ex præcepto Dñi Aarõ in summum pontificem, filios eius in minores sacerdotes elegit, vt ibi dicitur, & videtur expressum in Authen. vt deter. sit nu. cler. coll. 1. in princ. Arg. contra. infra de his, quæ fiunt a Præl. sine consen. c. in 6. c. primo. quia huiusmodi Ecclesiasticæ debent facere de consensu Capituli: vt ibi dicitur. & cum quibus est in ministerio, cum his disponat. 93. d. diaconi. præterea ex eo quod dicit in fine. [si consuetudo est, quòd Canonici eligant irrequisito Epo, patet, quòd de iure cõi simul debeant eligere, sicut & alia negotia simul facere debent, cum Eps sit caput Capituli, & Canonici membra. infr. de his quæ fiunt a Præla. sine consen. c. nouit. & c. quanto. & quòd simul eligere debeant, habes j. de concess. præben. postulasti. Dico, quòd de iure cõi simul ad Epm & Capitulum pertinet collatio beneficiorum, per iura proximè dicta j. de iure patrona. nobis. & hic in fi. satis patet ita esse, sed consuetudo in pluribus Ecclesiis derogat huic iuri: vt hic in fin. huius decr. & j. de cã pos. cũ Ecclesia. & j. de verb. sign. Abbate. & s. de consue. cũ dilectus & 24. q. 1. pudenda. j. de his quæ fi. à Præla. sine consen. Cap. ex insinuatione. & consuetudo reddit aliquem inhabilem ad eligẽdum. j. de ele. consti. cum olim. & 12. d. nec consuetudinem. & ff. de decur. non tñ. Ar. contra. s. eo. tit. cũ terra. & c. cum causam. & s. de consue. cũ venerabilis. & c. cum inter. Sed illa consuetudo non est rationabilis: immo est contra decus Ecclesiæ, quòd ideo non præscriptibilis. s. de consue. c. vlt.

Collatio beneficiorum ad quos spectet.

† Aliàs ita: Abbati sancti Victoris Parisien. & magistro R. de Tortoca nonico Morinen.

† Cap. 17. 2. tit. in 3. compilatione.

† Hæc duo verba nobis intimasset, desunt in antiquis multis.

e ¶ *Iniuriam.*] Sic ff. de iur. omni iudicum. §. 1. & ff. de pet. here. illud. 1. rñ. in fi. & j. de app. bona. & 24. q. 3. quod debetur. & q. 5. nõ sane quia etsi noceat alij, ita vt auferat ei consueta commoda, dum tñ non faciat animo nocendi, non dicitur facere iniuriam. ff. de aqua plu. arcen. si in meo. & ff. de damn. infe. Proculus. & 15. q. 1. illud. ff. de ser. vrb. prædio. c. cum eo. & 23. q. 1. c. vlt. secus si faceret aio nocendi. ff. de reg. iur. denium. ff. de dam. infe. quæ vias. ff. si ser. ven. sicut. §. Aristo.

a Secus in prædio rustico, quod non licet mihi ita rigare quod noceat vicino prædio. ff. de aqua plu. arce. l. 1. sec. Vincen. Ioan. And.

f ¶ *Melius.*] Et adeo præualere debet. j. de proba. licet. sed si æqualiter probatum sit, communiter cõferat: cum de iure communi hoc sit faciendum: vt dictum est in notula, & videtur, quia res ad suum statum sic reuertitur. arg. s. de consue. cum dilectus. & ff. de pac. si vnus. §. quod si non vt totum. aliàs esset sententiãdum pro possessore. j. de proba. ex litteris. j. de fide instrum. inter dilectos. in fi. & Institu. de interdict. §. commodum. nisi in tribus casibus. j. de proba. c. ex litteris.

g ¶ *Articulo.*] Eadem vr petitio cũ prima. Sed dic, quòd prima erat ne repellerent Canonicos ab Epo institutos. secunda erat, vt in posterũ nõ impedirẽt eũ eligere, quod licèt obtineret in primo, nõ obtineret propter hoc in secundo. arg. s. eo. querelam. sed in secundo articulo agebatur petitorio, vt patet ex ipsa littera.

h ¶ *Notorium.*] Id est, manifestum rei euidentia, vel aliis duob' modis: [b] de quibus tribus modis habes j. de coha. cleri. & mulie. c. vlt. & ff. de legi. si de interpretatione.

b Adde meliorem. glo. de iure. in l. ciues. in gl. pe. C. de ap. pel.

CVm dilectus fili'.] Tres habet partes. In prima ponitur allegatio pro electo. In secũda, ibi, *Verũ*, allegatio cõtra electũ. In

tertia

tertio, ibi, *Nec verò.* diffinitionis commissio. Abb. Sicul.

Casus. Ecclesia Morinen. destituta pastore, Archidiac. eiusdem Ecclesiæ electus fuit in pastorem: super ista electione iam confirmata, orta fuit postmodum controuersia inter Episcopú electum, & nonnullos, & quosdam alios Canonicos eiusdem Ecclesiæ, tandem delata est

quæ ad sedem Apost. in parte electi fuit proposita coram Papa, quòd cùm Ecclesia ipsa vacaret, Canonici eiusdem Ecclesiæ in tres Canonicos Morinen. potestatem eligendi Episcopú contulerant promittentes, vt illum reciperent in rectorem, quem de gremio Ecclesiæ ducerét eligendum, qui examinatis voluntatibus singulorum Archidiaco. eiusdem Ecclesiæ elegerunt. Metropolitanus electionem examinás, ac personam electi, & de ætate ipsius, & de defectu, cuius fuerat ab aliquibus dubitatum, veritatem inquirens, pronúciauit ipsum in ætate nó sustinere defectum, & electionem ipsius confirmauit. Vnde petebatur imponi silentium parti aduersæ, quæ se huic electioni opponebat malitiosè. Verùm quidam B. nomine proposuit ex aduerso, sub pœna beneficij sui se obligans, quòd supradictis trib. sub hac forma data fuit potestas eligendi, vt examinatis singulorum voluntatib. illum, in quem omnes

vnanimiter contulerunt: promittentes vt illum reciperent in pastoré, quem de gremio[a] ipsius Ecclesiæ ducerent eligendum, quòd examinatis[b] voluntatibus singulorum Archidiaconú eiusdem Ecclesiæ in Episcopú elegerunt. Metropolitanus quoque tam electioné, & electi personá examinans, quã etiá super ipsius ætate (de cuius defectu fuerat ab aliquib. dubitatú) inquirens solicitè veritaté, per senténtiá declarando electum ipsum minimè sustinere in ætate[c] defectum, electionem factam de ipso solenniter cófirmauit: & infrà. ¶ Verum B. qui cótra electú venerat memoratú, proposuit ex aduerso, quòd cùm supradictis tribus sub hac forma fuerat eligendi concessa potestas, vt Capitulum eum recipere teneretur, quem illi tres ab omnibus vel maiori & saniori parte de gremio ipsius Ecclesiæ nominatum eligerent in pastoré, electores ipsi terminos[d] potestati sibi traditæ non seruantes, prædictum Archidiaconum eligere præsumpserunt, quem pauci de Capitu- 10 20 30 40

lo nominarant: vnde Canonici Morin. postmodum admirátes, qualiter Archidiaconus electus fuerat memoratus, cùm plures essent in eadem Ecclesia digniores[e], cœperút ferè omnes publicè profiteri, quòd nullaten[us] Archidiaconú nominarát, & reputantes se in hac parte delusos, quod super hoc factú fuerat, nostro curauerunt Apostolatui reserare: & infrà. ¶ Nos verò atténdétes †, quia res perniciosa esset exemplo, si per surreptionis[f] astutiam quis ascenderet ad apicé dignitatis, ita duximus prouidendum, vt præstito à contradictoribus iuramento[g], quòd ipsa malitiosè contra prælatú electú non moueant quæstioné huiusmodi, prædicti tres electores iuramenti vinculo adstringantur dicere veritatem, quot ex Canonicis examinationis tempore in præfatú Archidiaconú conuenerunt. Et si tres[h] simul aut duo saltem ex ipsis † iurati, dixerint maiorem Canonicorum partem in ipsum Archidiaconum conuenisse, vos contradictoribus silétium imponatis,

¶ *Glos. seq. primo probat iudicem, qui in ætate non dispensat, de illa iudicare posse. Secundo quærit, an Episcopi in ea dispensent. arg. quod non ponit ep̃s contrarium. soluit negatiue.*

c ¶ *In ætate.*] Potest enim minor iudex examinare de ætate, an sit dignus venia ætatis, & docere poterit super hoc Principem. *C. de his qui ve. æta. impe. l. 2.* non tamen in ætate dispensare potest. *C. eo. tit. l. 3.*[a] sed bene potuit iudicare ipsum non pati defectum: & si minor fuisset, debuit cassare electionem. *s. e. dudum* sed dispensare non potest nisi solus Papa. Sed nunquid Episcopi possunt dispésare, vt minor promoueatur ad honores? Videtur quod non, per id quod habes *s. eo. cum in cunctis. § inferiora.* & *j. de æta. & quali. cum* *nr.* ibi, præcipit Papa, quòd nullus promoueatur, nisi sit ætatis legitimæ. *j. e. nihil est.* vbi punitur grauiter, qui hoc facit. Et sic huiusmodi dispensatio illis prohibetur. Dicunt quidam, quòd Episcopi possunt dispensare in ætate. arg. ad hoc. *j. de æta. & quali. præterea. & c. indecorum.* Credo, quod non possunt dispensare in hoc contra concilium, licet de facto hoc faciant quandoque. Et est simile: quia cú illegitimo dispensare non possunt, vt promoueatur ad honores. *j. de fi. presby. c. 1. & pen.* vbi dicitur quòd cum illegitimè natis solus Papa dispensat: quòd illi prohibeantur ab honoribus dicitur in concilio Picta. *j. de filis. presby. c. 1.* Qua enim ratione Ep̃i non possunt contra illud concilium dispensare: eadem rõe dico, quòd non possunt dispensare contra concilium[b] Lateranen. & contra conciliú generale. *j. eo. nihil.* vbi puniuntur, qui hoc faciunt, quod est magis celebre concilium: in quo prohibetur ne minores ad dignitates promoueantur. *s. eo. cum in cunctis. in princ. § inferiora.* & ideo stabimus illis conciliis & legibus prædictis, ex quo non inuenio concessum per canones, quòd minores iudices possint dare veniam ætatis. *j. de no. oper. nunciat.* intelleximus, vbi enim iura canonica non contradicunt legibus, immò concordant, illis stabo. 50

Additio. Hodie dispensant Episcopi in ætate, in casu, *de æta. & quali. cap. Sane. lib. 6.* per quam decido quædam hîc notata per modernos, quorú aliqua colligas ex ibi notatis. Dicebat Io. And. hîc circa minores dignitates Episcopum dare veniam ætatis. 60

Margin: a *Sic inferior iudex cognoscit de priuilegio sedis Apostolicæ: licèt de illo non iudicet. j. de fi. instru. accepimus. secundum Io. & Vinc.* — † *Dictis, attendentes. deest in aliis exequar.* — † *Vide tex. in l. cú falso. C. de iur. & fac. ign. & in l. ob crimen. ff. solus est, ob carmen. ff. de testa.* — b *De concilio Lateranen. sub Innocentio iij. loquitur, in quo conuenerũt Prælati tã Græci, quã Latini, & ideò vocat magis celebre.*

Casus (continuatio): vel maior & sanior pars Capituli de gremio Ecclesiæ consentiret, eligere teneretur: sed ipsi electores potestatem sibi traditam non seruantes, dictum Archidia. quem pauci de Capitulo nominarant, eligere præsumpserunt. Vnde Canonici Morin. postmodum mirabantur, qualiter Archidiaconus fuerat electus, cum plures essent in Ecclesia digniores. Vnde cœperunt ferè publicè profiteri, quòd ipsum Archi. nullatenus nominarant, & reputantes se in hac parte delusos, sic talem surreptionem D. Papæ retulerunt: petens dictus B. dictum Archi. remoueri ab Ecclesia Morinen. D. Papa his auditis quia res erat perniciosa exemplo, si per surreptionis astutiam quis ascenderet ad apicem dignitatis, ita duxit prouidendum, vt contradictores præstent iuramentum, quòd malitiosè non proponant hmõi quæstionem: & prædicti tres electores iuramento adstringantur dicere veritatem, quot ex Canonicis examinationis tpe in dictum Archid. conuenerunt. & si tres vel duo illorum dixerint, quòd maior pars Canonicorum consensit in dictum Archid. contradictorib. silentium imponatur, cum illorum probatio insufficiens esset, eò quòd essent in suis testimoniis singulares, Si verò dixerint, quòd à paucioribus prædictus fuerit nominatus, túc si fuerit sufficienter probatum, quòd illum de gremio ecclesiæ secundú formam sibi datam eligere tenétur, in quem omnes vel maior & sanior pars Capituli consentirent, electio ipsius cassetur: alioqui, quod de Arch. factum sit, ratú habeatur. & contradictores compescantur ab ipsius molestatione, & iudices prædictum B. priuent præben. Morin. Ecclesiæ, qui se hac pœna, si in probatione deficeret, obligauit; nó obstante qui super ætatis defectu obiectum fuit contra ipsum, cú idem B. non multú institerit huic obiectioni, & super hoc à Metropolitano iudicatú fuit, cuius sentétia in ré transiit iudicatam, à qua intra decennium non fuerat appellatum. Nota, ea quæ per surreptionem fiunt, cassari debent. Item nota, quòd iuramentum debet exigi, quòd exceptiones malitiosè non opponantur, vbi est præsumptio contra obiicientes. Item propter defectum probationis testes recipiuntur qui vel de facto suo recipi non deberent. Item testes singulares non valent. Item aliquis potest se obligare ad pœnam beneficij sui. Item interlocutoria sententia, a qua infra x. dies non appellatur, transit in rem iudicatam, sicut diffinitiua.

a ¶ *De gremio.*] Sed si hoc in illa trãslatione potestatis nó fuisset expressum, poterant eligere vndecunque vellent. *s. eod. in causis.* Quid iuris sit super hoc, dictum est *s. eo. cum inter Canonicos.*

Margin: *Compromissarius potest eligere extra gremium.*

b ¶ *Examinatis.*] Ad hoc non tenebatur secundú hanc formam.

d ¶ *Terminos.*] Si hoc verum fuisset, nihil valuisset eorú electio. *s. de rescrip. cum dilecta. & ff. mandati diligenter.*

e ¶ *Digniores.*] Quibus dignior locus debetur. *8. q. 3. illud. & 63. d. metropolitano. c. 1. d. miramur. ad fi.*[c] Et is gradus cæteros antecedit, quem labor prolixior vel stipendia meliora fecerint anteire. *C. de offi. magi. off. l. nemo.*

f ¶ *Surreptionis.*] Sic *j. de re iud. cum olim.*

¶ *Glo. seq. notat quod in spiritualibus excipiens iurat.*

g *Iuramento.*] Sic ergo in causa spirituali præstat excipiens iuramentum calumniæ, siue quòd malitiosè hoc non proponit. sic *j. de testi. constitutus. & c. præsentium. & j. de resti. spo. literas. & j. de excè. pastoralis.* licèt directè agens non præstet huiusmodi iuramentum: vt *j. de iura. calum. literas.* Et hoc fuit rõe præsumptionis. præsumitur enim, quòd malitiosè excipiant, ex eo quod tot præsumptiones sunt pro electo: quia secundùm leges præstatur iuramentum quandoque in exceptionibus, licet à principio præstetur super tota lite. *in Auth. de testi. § si verò. coll. 7. j. de testibus. § litera tertiam.* Vel dic, quòd licèt causa sit super re spirituali, quòd etiam directè agens præstabit iuramentum calumniæ: vt si agatur ad restitutionem rei spiritualis. *de resti. spo. literas.* quia sic non agitur spiritualiter. Item si agatur spiritualiter, iuramentum de veritate dicenda præstatur. *j. eod. dudum. & j. de iureiuran. ex literis.* Sed ibi in causa ecclesiastica iuratur de veritate dicenda. 70

¶ *Glo. seq. quærit opponendo, & dupliciter soluit.*

h ¶ *Et si tres.*] Istis enim creditur quasi duobus testib. Sed nunquid

Margin: c *Concord. l. senatores. ff. de senato. & l. maiorem. ff. de pactis. & l. nec honor. C. de episc. & cler.*

quid fuerunt isti testes in propria causa vel quasi? Non, sed super eo quod factum est coram ipsis de facto alieno. *arg. C. de pact. conuen. l. vlt. & Instrumento de testa. ordina. § legatarii.* nam iudici creditur de his quæ coram ipso aguntur. 18. d. *de conciliis.* *arg. multo fortius illis, qui tot negotio interfuerunt. arg. C. de adult. in l. adulterij. C. ad legem Cornel. de sicar. l. fi.* Sed non est verum, quod iudicibus credatur, nisi quatenus, &c. *j. de probatio. quoniam contra.* Vnde in his videtur, quod licèt illi suspecti essent, & de facto proprio quodammodo dicent, admittitur eorum testimonium in defectum probationis. *arg. C. de hære. l. vlt. in fi. & 4. q. 3. item in criminali. Versi. item secundum.* &c.

¶ *Glo. seq. ... etiam opponit ... soluit.*

a ¶ *Probatio.*] Sed videtur, quòd illi Canonici debuerunt audiri ad hoc probandum, quia talis negatiua. *Nos non consensimus*, potest probari. *j. de probatio. tertio.* & negatiua indirectè probari potest. *j. de testibus ex tenore.* De hac materia dictum est. *s. eo. bona.* Sed hic ideò nõ sunt admissi ad probandum, quia examinatio illa facta fuit secretè & sigillatim, vnde quilibet eorũ esset singularis, quia non posset directè nisi de se. *sic j. de accusatio. cum dilecti. in fine*: quia singularis testis nõ probat, sed si publicè facta fuisset illa examinatio siue nominatio, tunc probari posset saltem indirectè: vt *j. de probatio. cap. 1.*

† *Et de testium singularitate multiplici, Vide Crameta tract. de anti. tempo. par. 4. Adde Beat. Tho. 2. 2. q. 70. art. 2.*

a *Concor. l. 1. §. hoc interdictum. cum glo. & ibi Bart. ff. de nun. act pri. & in l. errores. cum gl. intercessisse. C. de erro. Aduo.*

† *Ad idem est tex. in l. stipulatio ista. § alteri. cum not. ff. de verb. ob l. g.*

cùm contra hoc eorũ esset probatio[a] insufficiens: eò quòd singuli essent in suis testimoniis singulares †. Si verò per eorum depositiones cõstiterit sæpe dictum Archidiaconum extitisse à paucioribus nominatum, tunc[b] si fuerit sufficienter ostensum[c], quòd illum de gremio Ecclesiæ secũdum formam sibi traditam debebant eligere, in quem omnes vel maior & sanior pars Capituli conueniret, vos electionẽ ipsius Archidiaconi omnino cassetis[d]: alioquin quòd de ipso factum est, ratum habentes, contradictores ab eius impetitione per censuram Ecclesiasticã cõpescatis: prælatum B. præbenda Morin. Ecclesiæ spoliantes, qui se ad hanc pœnam (si forsan in probatione deficeret) obligauit[e] †. Non obstante, quòd super ætatis defectu obiectum est contra illum, cùm idem Canonicus huic obiectioni non multum insisterit, & super hoc à metropolitano fuerit iudicatum[f], cuius sententiam in rem transiit iudicatam, cùm infrà decendium[g] non fuerit legitima prouocatione suspensa.

b ¶ *Tunc.*] Audiatis, quid vtraque pars proposuerit ad probandam formam, secundùm quam eligendi potestas tribus dicitur commissa fuisse, siue concessa, & si, &c. Hæc litera est in antiqua decretali. Ber.

¶ *Glo. seq. quærit & soluit.*

c ¶ *Ostensum.*] Qualiter compelluntur Canonici probare formam traditam aliis electoribus, & non Archidiaconus? Hoc potest esse duabus de causis. Quarum prima est præsumptio, quæ multùm faciebat pro eo, videlicèt, quod iam erat electus & confirmatus. Secunda est: quia ad hoc se obligauit ille, sicut patet in fine decretalis: vbi dicit, quòd ad hanc pœnam se obligauit.

Obligatio potest fieri sub pœna beneficij.

d ¶ *Cassetis.*] Id est, nullam pronuntietis.

¶ *Glo. seq. ponit in prin. & fi. quæ pœna olim, & quæ hodie. in medio ad notabile ... simile, & signat contrarium.*

e ¶ *Obligauit.*] Alioquin si se non obligasset, pœna esset in arbitrio iudicis, cùm certa pœna hic statuta non sit. *ff. de iure delib. l. 1. j. de accu. super his. & j. de offi. deleg. de causis.* Sic habes hic, quod aliquis obligat se sub pœna beneficij sui. *j. de falsa. cap. vlt.* Item obligatur aliquis sub pœna ordinis vel anathematis. *1. q. 7. quotiens cordis. & de conse. dist. 2. ego Berengarius.* Item & sub alia pœna pecuniaria. *25. d. quanquam. & 23. q. 2. quacumque. & j. de arbit. dilecti.* arg. contrà, quòd sub pœna beneficij non possit aliquis obligari. *C. quæ res pig. ob. pos. spem eorum præmiorum.* Hodie verò certa pœna statuta est contra illos, qui se opponunt contra electos, siue impugnant electionem. *j. eod. c. 1. in concilio Lugdunen.* Innoc. iiij. [*lib. 6.*]

¶ *Glo. seq. quærit & soluit, solutioni obuiet & respondet.*

f ¶ *Iudicatum.*] Sed nunquid obstabat aliis hæc sententia volentibus agere contra electum? Sicut videmus circa crimina & populares actiones. *j. de accusa. de his. & 11. q. 4. si illi. & ff. de procu. non cogendum. § qui ita. ff. de popu. actio. l. 3.* nec enim de delicto vnius hominis sæpe est quærendum. *ff. man. ... l. licet.* Videtur tamẽ, quòd illis solum, qui præsentes fuerunt, debet præiudicari. *2. q. 6. habet hoc. & ... decernimus. j. de accu. Veniens.* sicut in ciuilibus actionibus. *j. de fide instrumen. inter dilectos.* ibi, tres alios acta, &c. Ad hoc dicunt, quod absolutio in popularib[us] actionibus præiudicat omnibus etiam absentibus, nisi duobus casibus. Vnus est, si quis suam iniuriam prosequitur, & probet se ignorasse accusationem ab alio institutam. *ff. de accusat. si cui. § 1.* Secundus, cum vult docere de collusione prioris accusatoris. *ff. de præuari. l. 4. ff. de interrogat. l. cum qui. § in popularibus.*

¶ *Glo. seq. notat quod interlocutoria, &c. & remittit.*

g ¶ *Infra decendium.*] Per hoc patet, quod interlocutoria sententia transit in rem iudicatam, sicut & diffinitiua. *j. de testi. significauerunt* non tamen quoad hoc transit in rem etiam iudicatum, quin iudex etiam post decem dies possit reuocare.[b] *j. de appel. cum cessante. ff. de re iud. quod iussit.* de hoc dicitur super illa constitutione, cum cessante *j. de appel.*

† *Cap. 28. e. tit. in 3. compilatione.*

† *Alias primum siquidem.*

b *Nec quoad hoc quin reuocetur per appellationem interpositam a definitiua, si parat præiudiciũ negotio principali, vt hic, aliter no. j. de appella. c. vlt. li. 6. Ioan. And.*

¶ Idem Episcopo Baiocen.

¶ *Si ex septẽ compromissariis, tres eligunt quartũ, & ille cõsentit, & est idoneus: confirmabitur electio.*

CAP. XXXIII.

CVm † in iure peritus existas: & infrà. ¶ Primus † tuæ cõsultationis articulus continebat, quod cuiusdam Ecclesiæ Decano defuncto, eiusdem loci Capitulum sub hac forma in septem ex ipsis Canonicis compromisit, vt illum, quem ex se[b] †, vel aliis de gremio ipsius Ecclesiæ omnes pariter, vel maior eorum pars nominaret, idem Capitulum reciperet in Decanum. Vnde cum vnus ex illis septem à tribus ipsorum: & alius qui non erat de numero eorundem, à tribus aliis in Decanum fuerint nominati, requisisti, vter eorum assumi debeat in Decanum.

¶ Super quo taliter respondemus, quòd is qui de numero septem à tribus eorum dignoscitur nominatus, iuxta compromissi tenorem, debet in Decanum assumi †, dummodo electioni de se factæ consentiat[i], & aliquod canonicũ non obsistat.

Cvm in iure peritus.] Hæc legitur variis modis: sed inhærendo verbis literæ summariter in rubr. Vel aliter secundum intellectum intrinsecum. Si electio fit ex forma compromissi: electus consentiendo electioni de se factæ à media parte eligentium, auget numerum, & electionem perficit. Et est casus singularis secundum istum intellectum. In prima ponitur decisum exordium notans quærentem. In secunda consultatio ex compromisso super dupliti electione facta. In tertia consultationis responsio, cum duplici determinatione. Secunda ibi, *Primus tuæ consultationis.* Tertia ibi, *Super quo.* Abb. Sic.

† *Vide l. planè. cum gl. in ver. potest. ff. quod cuiusc. vni.*

† *Hũc text. dicunt sin. Ioan. And. in regula, in toto. de reg. iur. & Pan. hic, ad hoc quod elect[us] consentiendo electioni de se facta à media parte eligentiũ auget numerum, & electionem perficit. Adde Paulum Castren. cons. 330. li. 2.*

CASVS. Defuncto Decano cuiusdam Ecclesiæ, Capitulum eiusdem Ecclesiæ compromisit in vij. Canonicos eiusdem Ecclesiæ sub hac forma: Vt illum quem ex se vel aliis de gremio ipsius Ecclesiæ omnes ipsi septem vel maior pars eligerent, Capitulum ipsum reciperet in Decanũ: tandem vnus ex illis septem electus fuit à tribus ipsorum, & alius qui non erat de numero illorum septem, à tribus aliis electus fuit in Decanum consultus Papa, quis eorum esset potior? Respondet, quòd ille qui de numero septem, à tribus illorum est electus, secundum formam compromissi debet in Decanum assumi, dummodo electioni de se factæ voluerit consentire, & aliquod canonicum non obsistat. Ex hac decretali consueuit dici, quòd persona electa auget numerum eligentium, contrarium tamen verum est, quòd persona electi non computantur in numero eligentium, quod probatur. *j. eo. Cumana Ecclesia.* Item forma mandati est sequenda.

¶ *Glo. seq. ponit opi. dicentium, quòd compromissarij, &c. quam reprobat. Secunda pars recitatur per q. quòd si vnus solus esset commissarius? & soluit negatiuè, ponit opinionem contrariam, quam improbat.*

h ¶ *Ex se vel aliis.*] Dicunt quidã, quòd licèt hoc non fuisset expressum: de iure tñ vnum de se eligere poterant vt arg. 8. q. 1. *in scripturis. Ver. ecce mitte me, & ff. ... ab his. l. vbi absunt.* Sed hoc non credo: quia ipso videtur electus, & hic tenuit electio propter formam compromissi, vt dicit in fine iuxta compromissi tenorem, &c. *j. de ... c. vlt. Vbi de hoc.* & hoc quod dico, optimè probat lex. *ff. de contrah. em. ... l. licèt. & l. si in emptione. in fi.* Sed si vni tñ collata est potestas, non posset se eligere. *j. de iu. pat. per nostras j. de insti. cum ad nostram. & ff. de tut. & cur. da. l. prætor. & 24. q. ... discimus* & quia nemo debet conferre sibi ipsi. *8. q. 1. in scripturis.* Dicunt quidam quòd si iurasset eligere meliorem, & ipse esset melior, tunc posset eligere se: sed tamen inconueniens esset & inhonestum, quòd se eligeret, sic ambitiosus videretur, & ideo repellendus per illud *c. in scripturis.* potius debet renunciare tali potestati, & fatuus esset, qui sic iuraret, si credit se meliorem, vt se eligat. Vel dic, quòd tunc ipse intelligit exceptus: quia in generali sermone persona loquẽs nõ comprehendit. *C. de sol. in quæstio. ff. de cond. & dem. l. qui heredi § vlt.*[c]

An is, cui data est potestas eligendi, possit eligere ipsum.

¶ *Glo. seq. quærit & dist. soluit. demum dicit c. correctum.*

i ¶ *Consentiat.*] Quòd si vult consentire, tunc persona sua ei putatur inter eligentes. *arg. ff. quod cuius. vniuersitatis. l. planè. ar. ff. de adop.*

c *De hoc decetur j. cap. petitio. de iureiur.*

de adep.l.si consul.& sic quatuor intelliguntur:& ita maior pars Capituli. Quid si consensit in alium? Respondeo, si consensus talis fuit cum aliis maiorem partem, in se non potest postea consentire, nec mutare consilium in alterius præiudicium. *ff.de reg. iur.* Si verò consensit in talem, in quem minor pars consensit, nunc potest mutare, quia talis consensus ei non prodest. Hodie non connumeratur persona electa inter eligentes. *j.eod. Cumana.& c. quia propter.* nec diceret valere talem electionem, si modo fieret, quia est electus à minori parte Capituli.

† *Terrægia.* † *Lango*

VEnerabilem.] Electus in Imperatorē à minori parte illorum, ad quos spectat electio, si fuerit idoneus, per Papam confirmabitur, vel potiùs approbabitur. Io. And. Diuiditur. nam in prima ponit reprehensionem legati. In secunda, ibi, *Verum.* captando beneuolentiam Principum, eorum ius & potestatem declarat. In tertia, ibi, *Obiectioni* respōdet ad id, quod obiiciebatur contra legatum. In quarta: ibi, *Eos igitur.* monet Principes, vt adhæreant Ottoni, & recedant à Philippo. & quòd facere debeant, probat quatuor rationibus. In quinta, ibi, *Nobilitatem.* hoc specialiter mandat duci in suprascriptione nominato. Abb.Sic.

† Cap.19. e. tit. in 3. compilat.

¶ Idem duci Caringiæ. †

¶ *Electio Imperatoris spectat ad Principes Germanos, tres Prælatos, & quatuor laicos, & electio facta per eorum maiorem partem, cæteris non contemptis tenet. Et ad Papam pertinet electum examinare, approbare, & inungere, consecrare, & coronare, si est dignus: vel reiicere, si est indignus, vt quia sacrilegus, excommunicatus, tyrannus, fatuus, & hæreticus, paganus, periurus, vel Ecclesiæ persecutor. Et Electoribus nolentibus eligere, Papa supplet. Et data paritate vocum eligentium, nec accedente maiori concordia, Papa potest gratificare cui vult. h.d. not. iste text.*

CAP. XXXIV.

VEnerabilem†:& infrà. ¶Inter cętera quidam Principes hac præcipuè obiectione sunt vsi, dicentes, quòd Apostolicæ sedis legatus, aut electoris gessit, aut cognitoris [a] personam. Si electoris, in messem [b] alienam miserat falcem suam, & electioni se ingerens, Principum derogauerat dignitati. Si cognitoris, absente altera [c] partium videtur perperam processisse, cùm citata non fuerit, & ideò non debuit contumax iudicari †: & infrà. ¶ Verùm illis Principibus ius & potestatem eligendi Regem, in Imperatorem postmodum promouendum, recognoscimus (vt debemus) ad quos de iure ac antiqua consuetudine noscitur pertinere: præsertim cùm ad eos ius & potestas huiusmodi ab Apostolica sede peruenerit, quæ Romanum imperium in personam magnifici Caroli [d] à Græcis transtulit [e]

Casus. Vt meliùs litera intelligatur, prænotandum est, quòd Fridericus Imperator habuit duos filios, Henricum & Philippū. Mortuo Friderico successit ei Henricus eius filius in imperio. Hoc facto Henricus Imperator procurauit, quod Principes Alemaniæ eligerent in Regem Imperatorem promouendum post mortem ipsius Henrici Fridericum filium illius Henrici Imperatoris Et sic fuit electus Philippus frater Henrici, & alij Principes iurauerunt dicto Friderico fidelitatem, tanquam Regi: qui Fridericus postmodum promotus in Imperatorem fuit depositus per Innoc. iiij. in concilio Lugduñ. postmodum verò mortuo Henrico Imperatore fratre Philippi ac patre dicti Friderici, Principes in discordia elegerunt. Quidam elegerunt Ottonem, quidam verò dictum Philippum fratrem Henrici. Cùm ergo electiones istę in discordia factæ fuissent, Papa misit quendam legatum in Alemaniam, vt alteram electionem prædictarum, quam canonicam inueniret, confirmaret. Legatus verò diligenti examinatione premissa in dictis electionibus, electionem Ottonis confirmauit, electione alterius reprobata. propter quod Principes illi, qui Philippum elegerunt, conquerebātur de facto legati, & miserunt nuncios suos cum literis suis ad Papam:& inter cætera Principes hac obiectione vsi sunt dicentes: Legatus iste aut electoris aut cognitoris gessit personam, &c. ¶ *Hunc casum prosequitur Bernardus in modum sequentem.* Si electoris, falcem misit in messem alienam, quod facere non debuit: si cognitoris, absente altera parte perperam processit, cum citata non fuerit, & ideò non debuit contumax reputari: scribit Papa super hoc negotio Duci Caringię, dicens, quod bene confitetur & recognoscit ius eligendi Regem in Imperatorem postea promouendum ad Principes pertinere, & de iure & antiqua consuetudine: quia sedes Apost. transtulit Imperium Romanum nuper à Gręcis, in persona magnifici Caroli ad Theutonicos: sed Principes bene recognoscunt, quòd potestas examinandi personam electam spectat ad Papam, qui eum inungit, cōsecrat, & coronat: quia illud regulariter verū est, quod ad eum pertinet examinatio personæ, ad quem manus impositio spectat. nunquid enim si Principes in discordia personam eligerent indignam, deberet Papa illum cōfirmare, aut coronare? absit hoc omnino. His præmissis Papa rńdet obiectioni Principū, dicēs, quod legatus approbando & reprobando, nec electoris gessit personā: quia nec aliquem fecit eligi, nec elegit: nec cognitoris: quia quātum ad eligentes neutrius electioné confirmauit, nec etiā infirmauit: sed exercuit denunciatoris officium: quia personam Philippi reputauit indignam, personam verò Ottonis denūciauit idoneam ad imperium obtinēdum nō tam propter studia eligētium, quàm propter merita electorum, quāuis maior pars illorum, ad quos pertinet electio, consenserint in Ottoné: ex eo quod electores Phil. aliis absentib. & cō emptis ipsum eligere pręsumpserūt, patet eos perperam processisse Verum quia in electionib. plus nocet cōtēptus vnius, quàm multorū cōtradictio in præsenti. His ergo præmissis reputauit Papa Ottoné idoneum, & Philippū indignū ad Imperium obtinēdū, cū enim vota Principū in electione diuiduntur, post admonitioné & expectationé, potest Papa alteri parti fauere, maximè postquā ab ipso inunctus & coronatus fuerit: hoc probat iure & exemplo. Iure, hoc modo: Nunquid si Principes admoniti & expectati nō potuerūt vel noluerūt eligere aliquem, sedes Apost. carebit defensore? q.d.nō. Exéplo, hoc modo: sciunt eni Principes, quod cū Lotharius & Corradus in discordia fuissent electi, Papa Lotharium coronauit, & Imperium obtinuit coronatus dicto Corrado. tunc ad eius gratiam redeunte. Postea monet Principes, vt à Philippo reprobato recedant, & Ottoni adhæreant, nisi tuc demūquādo cōtrà personam vel factū ipsius aliquod obiectum fuerit & probatum. His dictis ostēdit multa, propter quæ electio Philippi nō teneret, licet Philippus esset ab omnibus electus cōcorditer. hoc modo: Impedimenta Philippi sunt notoria, & excommunicatio publica, periurium manifestū, & persecutio diuulgata, quam ipse & eius antecessores in Romanam Ecclesiā & alias Ecclesias exercuerūt. Nam ipse à prædecessore nostro excommunicationis vinculo innodatus, quod postmodū recognouit, dum per eius nuncium absolutionis beneficium postulauit. Vnde patet, quòd fuit excommunicatus electus. Ipse verò contrā proprium iuramētum regnum sibi vsurpare præsumpsit, cum super illo iuraméto sedé Apost. primò consulere debuisset, nec prodest ad suam excusationem, si dicat, quòd iuramētum illud fuisset illicitum: quia nihilominus sed. Apost. prius super eo requirere debuit, anteq iam contra ipsum propria temeritate veniret, & hoc probat exemplo Gabaonitarum, qui cum a filiis Israel per fraudē surripuerunt iuramētum, ipsi tñ filij Israel cognita fraude contra illud venire noluerunt, nisi prius consulerent Dñm. Verum dictū iuramētum sit licitum aut illicitum: & vtrum seruandum sit, aut non seruādum, nullus sanæ mētis ignorat ad iudicium Papæ pertinere. Præterea si Philippus Imperium obtineret, potestas Principum deperiret in electione, & Imperium obtinendi de cætero cæteris fiducia tolleretur: si enī Philippus succederet Hērico fratri suo, sicut Hēricus successit Friderico patri suo, videretur Imperium non per electionem, sed potius per successionem procedere. & in præiudicium Principum redundaret, si non nisi de domo Philippi ducis Sueuiæ duceretur aliquis assumēdus. Vltimò monet Papa istum ducé, vt omnino à Philippo recedat, non obstante iuraméto, si quod ei fecit rōne regni: quia eo reprobato huiusmodi iuramentum obseruari non debet. Not. quod hic multa notabilia eliciuntur: primum est, quòd ius eligēdi Regē in Imperatoré promouēdum de iure communi pertinet ad Principes. Itē ad eum pertinet examinatio ad quē pertinet confirmatio. Itē ad officium illius, qui confirmat electū, etiam si nihil ei obiiciatur, pertinet inquirere, an sit idoneus. Itē quandoque reprobatur electio potiùs propter personam electi indignam, quàm propter eligentes. Itē in electionibus plus nocet contēptus vnius, quàm si multi pręsentes contradicant. Itē iudex potest alteri parti fauere. Item publicè excommunicatus repellitur ab electione. Itē periurium manifestum repellit aliquem à dignitate Item persecutores Ecclesiarum ab Ecclesiastico honore debēt repelli, vt puniātur, in quo peccauerunt. Item cum dubitatur, an iuramentum sit licitum vel illicitum, recurrendum est ad sed. Apostolicam. Item in honoribus non debet semper successio attendi. Item in fine not. quòd sublato principali accessorium non tenet.

a Historia in casu est Bernardi, vt habetur in vetustis exemplaribus.

† *Vide l. 3. perandum. §. sin autē. C. de iud. & ibi Petr. & Cy. in l. consentaneum. per Bar. C. quomodo, & quando iud.*

a ¶ *Cognitoris.*] In reprobādo Philippū, & approbando Ottoné.

b ¶ *Messem.*] 16.q.3.c.2.& j.de parochis.nullus. Ber.

c ¶ *Absente altera.*] Quod non debuit fieri.]j. *de testib. in nomine Domini.& ¶ q.9. quasi per totum.*

d ¶ *Caroli.*] Cui etiam ius patriciatus siue dignitas collata est. *63 dist. Hadrianus.*

¶ *Glo. seq. ponit historiam.*

e ¶ *Transtulit.*] Legitur in Chronicis, quòd cùm Ecclesia Romana opprimeretur ab Aistulpho rege Lombardorum petiit auxilium à Constantino & à Leone filio eius imperatoribus Constantinopolitanis: & cùm nollēt patrocinari Ecclesiæ Romanæ,

Imperium quado fuerit translatum.

Stephanus Papa secūs natione Romanus trāstulit imperiū ad Carolum magnum, qui filius Pipini, quem Zacharias prædecessor eius sustinuerat Ludouico Regi Francorum, quem deposuerat, de quo legitur 15.q.6.alius. Et translatio illa facta est anno Domini septingentesimo septuagesimosexto, qui Carolus coronatus est a Leone Papa iij. elaptis post hoc 15.annis.
¶ Glos. seq. recitetur per obiectionem.

deleg.c.suspicionis.§.ab ipso. & 3.eo.cùm inter R. tunc demum debet fauere, cùm merita electorum & eligentium paria sunt. arg. j.de iure patron.quoniam in quibusdam. & 63.dist. si fortè. vel cum potestas eligendi deuoluta est ad ipsum. 3. eod. bonæ. curæ fin.

in Germanos [a]. Sed & Principes recognoscere debent, & vtique recognoscunt, sicut iidem in nostra recognoscere præsentia, quòd Ius & auctoritas examinandi personam electam in Regem, & promouendam ad Imperium ad nos spectat, qui eum inungimus, consecramus, & coronamus. Est enim regulariter & generaliter obseruatum, vt ad eum examinatio [b] personæ pertineat, ad quem impositio manus spectat. Nunquid enim si Principes non solum in discordia, sed etiam in concordia sacrilegum [c] quemcunque, vel excommunicatum, in Regem tyrannum, vel fatuum, hæreticum eligerent, aut paganum, nos inungere, consecrare, ac coronare hominem huiusmodi deberemus? absit omnino. ¶ Obiectioni ergo Principum respondentes asserimus, quòd legatus noster approbando Regem, & reprobando Ducem, nec electoris gessit personam, vtpote qui nec fecit aliquem eligi, nec elegit, nec cognitoris; cùm neutrius electionem quoad factum eligentium [d] confirmandam duxerit, aut etiam infirmandam. Exercuit autem denunciatoris officium: quia personam Ducis eiusdem indignam, & personam Regis denunciauit idoneam quoad imperium obtinendum: non tam propter studia eligentium, quàm propter merita electorum: quanuis [e] plures ex illis, qui eligendi Regem in Imperatorem promouendum de iure ac † de consuetudine obtinent potestatem, consensisse perhibeantur in ipsum Regem: & ex eo quòd fautores Ducis absentibus aliis & contemptis, ipsum eligere præsumpserunt, pateat eos perperam processisse: cùm electioni plus contemptus vnius, quàm contradictio [f] multorum obsistat: & infrà.

¶ Nos vtique non ducem †, sed reliquum reputamus & nominamus Regem iustitia exigente: & infrà.

¶ Quòd autem cum in electione vota Principum diuiduntur, post admonitionem & expectationem alteri partium fauere [g] possimus, maxime postquàm à nobis vnctio, consecratio, & coronatio postulantur: iure patet, pariter & exemplo. Nunquid enim si Principes admoniti & expectati, vel non potuerunt vel noluerunt in vnum propositum † conuenire, sedes Apostolica aduocato & defensore carebit [h], eorúmque culpa ipsi redundabit in pœnam? Sciunt autem Principes, quòd cùm Latharius [i] & Corradus in discordia fuissent electi: Romanus Pontifex Lotharium coronauit, & Imperium obtinuit coronatus, eodem Corrado tunc demùm ad eius gratiam redeunte. ¶ Eos igitur duximus commonendos [k], vt à præfato Duce, iusto quidem à nobis iudicio reprobato, recedant: & præfato Regi non abnuant adhærere: nisi † tunc demùm contra personam vel factum, legitimum quid ab eis obiectum fuerit & ostensum: & infrà. ¶ Sunt enim notoria impedimenta Ducis, scilicet excommunicatio publica [l], periurium [m] manifestum, & persecutio diuulgata, quam progenitores [n] eius & ipse præsumpserunt in Apostolicam sedem † & alias Ecclesias exercere: fuit quoque à præd. nostro excommunicationis vinculo innodatus [o], quod postmodum recognouit, dum per nuncium suum absolutionis beneficium postulauit [p]. vnde patet: quòd fuit excommunicatus electus [q]: & infrà. ¶ Idem etiam contra proprium iuramentum [r], super quo nec consilium à sede Apostolica requisiuit, ambitio-

¶ Glos. seq. recitetur per obiectionem.

c ¶ *In Germanos.*] Sic ergo regnum mundi translatum est ad Theutonicos, nam ipsi habent regnum Romanæ Ecclesiæ de consecrat. di. 1. in dic. Et sic patet, quòd imperium non est apud Græcos, licet largo nomine appelletur imperator. j. de maio. & obe. solitæ. sicut & rex Schacorum dicitur rex, quoniam extra Ecclesiam non est imperium. 24 q. 1. c. scis.[illegible] §. sed nec illud est autem imperator ille super omnes reges. 7. q. 1. in apibus. & omnes nationes sunt sub eo. 11. q. 1. §. sed si quis, in ver. volumus. [a] Ipse enim est princeps mundi & dominus. ff. ad leg. in Rho. de iac. deprecatio. & etiam Iudæi sub eo sunt. C. de Iudæ. l. Iudæi. & omnes prouinciæ. 63. dist. in Hadrianus. & omnia sunt in potestate imperatoris. 8. d. quo iure. & 23 q. 8. conuenior. C. de quadrien præscrip. bene a Zenone.

b ¶ *Examinatio.*] 77. d. quæ est.

¶ *Glos. seq. recitetur per obiectionem.*

c ¶ *Sacrilegum.*] Not. quòd sacrilegium impedit promouendam, nam & familia sacrilegi repellitur à sacramentis Ecclesiæ. 17. q. 4. miror. & ab aliis legitimis actibus. 3. q. 4. nulli.

Additio. Et sacrilegium inter magna crimina connumeratur. 16. q. 3. quod autem.

d ¶ *Eligentium.*] Quia de meritis siue studiis eligentium non cognouit, sed de qualitate electorum pronunciauit.

e ¶ *Quanuis.*] Id est, quia vel propriè tenetur. & quod dicit 3. Non tam propter studia eligentium, &c. id est, non propter studium eligentium, sed propter merita electorum, personam ducis denunciauit indignam, & personam regis idoneam. sic 3. de postu. c. 1. versic. fin. vnde bene sequitur, quanuis plures, &c. & sic non gessit cognitoris personam: quia retulit se tantùm ad merita electorum, non ad studia eligentium, quamuis potuerunt se referre: vt j. sequitur, vel possunt verba teneri propriè: & *quanuis*, ponitur pro *quia*, vt prædixi. sed superior litera, scilicet, cum neutrius electio, &c. videtur contraria.

f ¶ *Contradictio.*] j. eod. bonæ.

¶ *Glo. seq. obiicit, & soluit.*

g ¶ *Fauere.*] Si fauet, ergo non debet esse iudex. 11. q. 3. quatuor. & c. seq. Sed dic, quòd in dubio potest fauere, cui vult. ff. de l. g. 2. si quis seruum. §. si inter duos. ff. de ho. auct. ind. pos. in vendit. ne. §. vlt. ff. ad Syl. si quis in grati. §. si cum omnes. Vel potest cogere partes ad concordiam. Instit. de satis. cu. fin autem. & j. de offic.

h ¶ *Carebit.*] Aduocatus Ecclesiæ non potest esse patronus Ecclesiæ, sed comparatur tutori, qui datur pupillo, vt eum defendat à vexationibus aliorum, & appellatus honorarius, vel notitiæ gratiâ datus, vt alios contutores instruat. ff. de sol. quod si fortè §. sunt quidam. nec computatur talis tutela in numero trium tutelarum, sed ex causa honoris tantùm. ff. de rit. nup. si quis tutor. §. quid ergo.

§ *Glo. seq. arguit, alleg. l. & duo iura in contrarium.*

i ¶ *Lotharius.*] Hoc est exemplum, de quo præmisit, scilicet iure patet pariter & exemplo, & ita ab exemplo Principum est argumentandum. Instit. de iure natu. §. sed & quod princip. argum. contra. C. de sen. ten. & interlo. omn. iud. nemo. & 3. eod. cum in cunctis.

k ¶ *Commonendos.*] scil. per nuncios suos.

l ¶ *Publica.*] Not. quòd excommunicatio debet esse publica, ad hoc vt aliquis repellatur a persecutione iuris sui. [b] j. de except. exceptionem. & c. pia. [lib. 6.] cum suis concordant. vnde quicquid interim facit. quousque ad ipsum perueniat excommunicatio, tenet & valet j. de cler. excomm. mini. Apostolicæ. & 3. de re iudic. ad probandum.

m ¶ *Periurium.*] Quandoque periurium non repellit. j. de iureiu. sicut nostris. Sed intellige ibi periurium, id est, temerarium iuramentum. Periurium enim non solùm non debent promoueri ad honores, immò si promoti sunt, debent repelli. j. de iureiu. querelam. [c] Infames enim sunt: vt ibi not. j. de fideius. peruenit in fine.

n ¶ *Progenitores.*] In filiis enim paterni criminis exempla metuuntur. 6. q. 1. c. quæro. §. verùm. & in l. illa si quis cum militibus. Vnde illud: *Sæpe solet similis filius esse patri.*

o ¶ *Innodatus.*] Propter inuasionem & deuastationem patrimonij B. Petri, dum in Tuscia moraretur.

p ¶ *Postulauit.*] Not. hîc eo ipso, quòd quis petit absolui, per consequens se confitetur excommunicatum.

Additio. Nisi ad cautelam fiat: quia bonarum mentium, & c. ad ad eius verò concubitum.

q ¶ *Electus.*] Vnde ipso iure nulla fuit electio. j. de app. constitutis. & 3. eod. cum inter R. & 3. de consue. cum dilectus.

r ¶ *Iuramentum.*] Quod fecerat Friderico [d] regi Siciliæ nepoti suo, tanquam imperatori futuro: dum adhuc Henricus imperator frater eius dicti patris pater viueret.

¶ *Gl. seq. obiicit, & soluit.*

Imperium ad quos translatū.

a *Adde op. gl. cum tex. in l. qui le- manda ff. ad legem Rhod. de iac.*

† *In codice Barbatiæ ita: Ac consuetudine antiqua obtinent, &c.*

† *In codice Barbatiæ ita: Nos itaque nō Philippum ducem, sed ipsum O. reputamus, &c.*

† *In aliquot vetustis legitur: propositum.*

Aliàs, sta: Vel non potuerimus, vel noluerimus conuenire: sed qualitercunque legas, idem manet sensus.

b *Facit tex. cum not. in l. placet. C. de sacrosan. Eccle. & in l. exceptiones. 1. cum gl. fin. ff. de excep.*

† *In quibusdam vetustis sta: nisi tunc demum, cum contra personam, &c.*

† *Aliàs deest vox, sedem.*

c *Concord. text. in l. quatenus, in vers. priuates, Cod. de dig. li. 12. & l. testium. §. lege Iulia. in gloss. impuberes. ff. de testibus.*

d *Iste fuit ille, qui postea depositus fuit per Inno. j. de re iud. ad Apostolicæ. li. 6. Io. Andr. Inn.*

a ¶ [illegible]]Quoniam fuit de successione viuentis. C. de pact. l. pactum. tamen hic voluntas accessit viuentis. vnde videtur tenere C. eod. [illegible] sed illa loquitur in hæreditaria successione, quæ in Imperio locum habere non potest, nec etiam in beneficiis Ecclesiasticis locum habet. j. de concess. præben. nulla. j. de decim. ad hoc. & j. de iure patr. [illegible]. Bern.

¶ [illegible] recitetur per [illegible] §. vlt. &c.

nis vitio regnum sibi vsurpare præsumpsit: cum super illo iuramento prius Romana Ecclesia consuli debuisset. Nec valet ad plenam excusationem ipsius, si iuramentum illud dicatur illicitum [a], cùm nihilominus super eo nos priùs consulere debuisset, quàm contra ipsum propria temeritate venire [b]: illo præsertim exemplo, quòd cùm Gabaonitæ [c] à filiis Israel per fraudem surripuerint iuramentum, ipsi tamen cognita fraude contra illud venire temere noluerunt. Verum verò dictum iuramentũ sit licitum vel illicitum, & ideò seruandum, aut non seruandum extiterit, nemo sanę mẽtis ignorat ad nostrũ iudicium pertinere: & infrà. ¶ Insuper si prędictus Dux Imperium obtineret, libertas Principum in electione periret, & Imperium obtinendi de cætero cæteris fiducia tolleretur: nam si prout olim frater dicti Ducis patri eorum, sic Dux ipse fratri suo succederet, videretur Imperium non ex electione, sed ex successione [d] deberi: & præiudicium Principum redundaret, si non nisi de domo [e] Ducis prædicti videretur aliquis ad imperium assumẽdum: & infrà. ¶ Nobilitatem ergo tuam monentes, per Apostolica scripta mandamus, quatenus à præfato Duce recedas omnino, non obstante iuramento, si quod ei ratione Regni fecisti, cũ (eo quantùm ad obtinendum Imperium reprobato) iuramentum huiusmodi non debeat obseruari [f].

b ¶ [illegible]]Tali modo [illegible] fieret scilicet vsurpando regnum. nam alias cum fuerit illicitum, propria auctoritate potuit venire contra non obediendo illi tanquam regi aut imperatori. 22. q. 4. c. si quis [illegible] nentus. §. ecce. Ber. [a] Nec expectari debuit superioris auctoritas. ff. de condi. inst. l. quæ sub conditione. §. vlt. quia quòd necessariò destruendum est, non est necessaria superioris auctoritas in destructione illius. ff. de legat. 3. fideicommissa. §. si quis illicitè. [b] Sed si esset dubium, an valeret, tunc adiri debet superioris; alias autem semper seruandum est iuramentum, dummodo sine interitu salutis æternę seruari possit. j. de iureiur. si verò. si sponte sit præstitum, & sine dolo. j. de iureiuran. cùm contingat. Ber.

c ¶ Gabaonitæ.] Hanc historiam habes 22. q. 4. c. inter cætera. §. sed cum his. & c. innocens.

d ¶ Ex successione.]Tres successiones continuæ videntur ius successionis inducere, immò duæ: quia binus actus inducit consuetudinem arg. 25. q. 2. ita nos. & C. de Episcopali audien. nemo.

e ¶ De domo.] Immò de alia tribu eligi debet. 8. q. 1. Moyses.

¶ Gl. seq. tex. fortificat. secundo argum. alleg. 4. iura.

f ¶ Obseruari.] Etiam [illegible] orenato iurasse [illegible] reprobationem legitimam ei non teneretur in aliquo ratione iuramenti. 15. q. 6. alius. & j. de transla. quantò circa fi. Item arg. quod destructo principali, & accessorium. j. eod. qualiter. C. de [illegible] & C. depo. si deposita pecunia. & ff. de rei vend. l. & ex diuerso. & de no. ope. nun. l. 2.

Marginalia: Hic verò [illegible] — a Contra tex. [illegible] — b Vide legem [illegible] ex [illegible] illud [illegible] Ioan. And.

CORam.] In prima ponitur decisa narratio. In secunda prouisio ibi, Si verò. Expone casum, quòd celebratis duabus electionibus in discordia, Papa commisit illas decidendas, prout de iure fuerit, & si contingeret vtranque cassari, Papa mandauit electionem celebrari de nouo, prout habetur in littera. Abb. Sic.

CASVS. In quadam Ecclesia duæ electiones fuerunt celebratæ, causa super his electionibus fuit delata ad sedem Apost. sed quia non potuit constare D. Papæ de meritis illarum electionum, mandauit [illegible], vt si electio vtriusque partis cassata fuerit, vocatis fratribus, qui sunt in prouincia, quod maiori & saniori parti illorum placuerit, faciant per censuram Ecclesiasticam firmiter obseruari. Nota, quòd vbi electio debet celebrari, ibi omnes Canonici de Ecclesia, qui sunt in prouincia, sunt vocandi. Item qui sunt in prouincia dicuntur præsentes. Item inuiolabiliter obseruari debet, quod fit a maiori & saniori parte.

¶ Gloss. seq. not. illos & solos vocandos, &c. remittit & determinat.

g ¶ In prouincia.] Hic videtur expressum, quòd omnes illi & soli, qui sunt in prouincia, vocãdi sunt ad electionem. & per hoc videtur sic intelligendum. si sunt in prouincia. j. eo. quia propter. De hac materia not. 7. q. 1. factus est. & quod dicit, *in prouincia*, sic est intelligendum, si sunt in prouincia ita propinqui, quòd commodè sint vocandi: quia si prouincia esset multum lata & longa non debent vocari: quia periculum est in mora. j. eodem, cùm inter vniuersas. & eodem modo si esset extra prouinciã, & propinquus tunc vocandus esset. j. eod. cap. proximo. vbi fuit vocatus, qui extra prouinciam erat. Regnum enim & Cremona diuersarum sunt prouinciarum. Et ita nec dico vocandos omnes de prouincia, nisi qui commodè possunt vocari, nisi consuetudo sit, quòd omnes vocentur. j. eod. in Genesi. nec dico, quòd tantum de prouincia sunt vocandi per Capitulum sequens: In talibus enim vocationibus potius statur consuetudini, vt absentes vocentur iuxta consuetudinem vniuscuiusque Ecclesiæ: & hæc consuetudo erat quòd omnes de prouincia vocarentur: vt est j. eod. in Genesi. Bernar.

Marginalia: Absentes à [illegible] qui remote loco sunt vocandi ad electionem.

¶ Idem.

¶ *Absentes ad electionem de prouincia sunt vocandi: & confirmatur electio maioris & sanioris partis.*

CAP. XXXV.

COram † dilecto filio tituli sanctæ Pudentianæ † presbytero Cardinali: & infrà.

¶ Si verò vtriusque partis fuerit cassata electio, vos (fratribus omnibus qui fuerunt in prouincia [g] conuocatis) quod maiori & saniori parti eorum super prædictis videretis complacere, per censuram Ecclesiasticam faciatis firmiter obseruari.

¶ Idem Parmeñ. Episcopo, & eius coniudicibus.

¶ *Cassatur electio partis maioris facta contempta minori parte, etiam si est vnus solus; non tamen ius eligendi deuoluitur ad minorem. h. d. secundùm intellectum communem.*

CAP. XXXVI.

ij BOnæ † memoriæ S. Cremeñ. Epõ in extremis agente, cũ de cõualescentia ipsius desperaretur, Cremeñ. Capitulũ H. Canonicũ suum Regiis disciplinis scholasticis insistentẽ, ad certum terminũ in vigilia Pentecostes, pro futuri electione Põtificis citari fecerũt: & infrà. ¶ Constituto autẽ † dicto H. pro sua electione, & dilecto filio nostro I. pro electione Archipresbyteri corã nobis: electionem ab ipso H. post electionem Archipresbyteri non cassatam, licèt de viro multæ litteraturæ, honestæ vitæ, & claræ famæ, nõ

ADDITIO. Et licet quidam (vt Pet. de Sam. qui hoc not. j. eod. Cumana & Æg.) dixerint non valere consuetudinem, quòd absentes non vocentur, licèt valeat, de quàm remoto loco vocentur: tu dic contrà, vt dixi j. de præben. cum in ecclesiis lib. 6. in gl. pen. Ioan. And.

ij BOna memoria.] In prima ponitur decisa facti narratio. In secunda diffinitio, ibi, *Constituto*. In qua duo facit, primò cassat electionem secundam, exprimens quare. Secundò ibi, *Electionem*. cassat etiam primam: exprimens quare. & ponens anthypophoram. Abb. Sicul.

CASVS. Episcopo Cremoñ. in extremis agente, cùm desperaretur de vita ipsius, Capitulum ipsius Ecclesiæ citauit quendam Canonicum suum in ciuitate Regio in studio commorantem, vt [illegible] certum terminum veniret pro electione futuri pastoris facienda: dicto Canonico non veniente ad terminum sibi præfixum, elapso termino, & Episcopo viam vniuersæ carnis ingresso, antequam corpus sepulturæ traderetur, absente prædicto Canonico Capitulum contulit potestatem eligendi quibusdam Canonicis Ecclesiæ suæ, & ipsi Canonici post mortem Episcopi, & ante sepulturam cœperunt tractare de electione pastoris, & quidem ex illis maior pars conuenerunt in Archipresbyterum ipsius Ecclesiæ, & alij in Archidiac. suum. eo verò sepulto minor pars consensit maiori, & sic dictus Archipresbyter post sepulturam ab omnibus est electus, cui electioni dictus Archid. & Capitulum consenserunt. postmodum verò superuenit dictus Canonicus, asserens [illegible] fuisse contemptum, propter quod (vt dicebat) electio non valebat. Vnde credens potestatem eligendi ad se esse deuolutam, prędictum Archid. elegit. Vnde propter electiones istas dictus Canonicus pro se, & quidam alius H. nomine pro Archid. [illegible] sedem Apost. accesserunt. Papa verò de meritis istarum electionum cognito, electionem Archi. celebratam post electionem Archipresbyteri non cassatam cassauit: quia non debuit H. Canonicus procedere ad electionem secundam ante cassationem prioris, in pœna interdicens dicto H. Canonico vocem contradictionis, in primo consensu Capitulo perdurante, & similiter electionem Archipresbyteri iustitia exigente cassauit, tum quia corpore dicti Episcopi nondum tradito sepulturæ habuerunt de ista electione tractatum contra canonicas sanctiones: tum quia dictus H. Canonicus contemptus fuit, li-

Marginalia: † Cap. 1. eo. titul. in 4. compilat. — † Hic perperam in omnib. legitur. Prudẽtianæ: cùm nullus vnquam fuerit talis titulus, & vide not. ad huius loci. — † Cap. 2. eo. titul. in 4. compilat. — † In manuscriptis stat constituto autem dilecto filio H. pro sua. &c. dilecto filio N. pro electione. &c.

cèt vnus solus fuerit: quia in talibus plùs nocet contemptus vnius, quòd multorum contradictio in præsenti; nec valuit, præ dicta citatio: quia cum mortem Episcopi præuenit, non potuit arcere citatum. No. quòd secunda electio non est facienda, prima non cassata. Item vnius solius cõtemptus potest cassare electionem. Item Episcopo defuncto nondum sepulto non debet fieri electio. Item citatio non legitimè facta non tenet.

¶ Glo. seq. obiicit, & sol. & in additione partim solutionem corrigit.

a ¶ Expectare.] Sed non ne electio, quæ fit contemptis illis, qui debent interesse, ipso iure est irrita, vt s. eod. quod sicut. & cap. venerabilem. & j. de arbi. cum olim. & 63. d. obeuntibus? ergo ea non obstante potest attentari secunda electio. j. de appel. constitutis. cùm enim a iure sit reprobata talis electio, non est necesse iudicem adire pro ea cassanda. ff. de condit. inst. l. quæ sub conditione. §. vlt. Præterea cum vniuersitas deliquit in eligendo, electio debet deuolui ad eum, qui nõ deliquit. s. eo. bonæ. & s. de postula. bonæ. Dico, quòd electio Archipresbyteri non fuit nulla ipso iure, sed potiùs annullanda, & ideò debuit expectari cassatio superioris, antequam processisset ad secundam. vnde etsi vnus habuisset ius eligendi, deliquit in hoc, quòd voluit simul esse actor & iudex[a] præmissæ electionis. j. de conces. præben. post electionem, in parte decisa. & licèt illi deliquerunt in eligendo, non tamen illud ius deuoluitur ad vnum. & hoc secundum Io. qui dicit, quòd vnus non constituit vniuersitatem, & inducit in arg. hoc c. & 65. d. si fortè & ff. de leg. 1. si grege. licèt ius vniuersitatis dicatur stare in vno. ff. quod cuiusque vniuer. nomine. in fi. per quam l. nos dicimus contra. & si iste nõ elegisset, poterat post cassationẽ eligere, si hoc postulasset: & hoc innuit litera ista, cum dicit ibi: Nostrum debuit expectare iudicium, antequam procederet ad secundam. Et si electio prima nulla fuisset ipso iure: quia electus esset indignus: tunc ipse solus potuisset. s. eo. bonæ. & s. de postu. gratum. & j. eo. scriptũ est. sed hæc non fuit nulla, immò ipse poterat eam confirmare. Et cõsensit t. s. e. quod sicut Io. dixit, quod non deuoluitur ius eligendi ad alios: nisi quando eligitur persona inelegibilis. j. cod. scriptum in fi. & s. de postu. gratum & s. eo. bonæ memoriæ. Sed dic, quòd electio non est nulla ipso iure, videlicet vbi aliquis est contemptus: tunc non ipso iure, sed per sententiam ius eligendi debet deuolui ad alios, vel si non seruatur forma illius cõstitutionis. s. eo. quia propter. tunc similiter sunt priuandi per sententiam: vt j. eo. quia propter. & c. Cumana. Et ius vniuersitatis remaneat in vno, dictum fuit s. de post. gratum. & ibi recurrendum est. Quandoque tamen electio est irrita ipso iure, & tñ impedit secundã. s. e. auditis. nec tũc eligendi ius deuoluitur ad alios. Vnde secunda electio ibi nõ tenuit, vt ibi notatur in fin. vltimæ notulæ quia eligentes non sunt ipso iure priuati. Et quòd dixi[b] quod vbi aliquis est contemptus non ipso iure, sed per sententiam ius eligendi debet contemptum deuolui: intellige per sententiam Papæ tantum. arg. illius literæ, cùm de priore nostrum deberet expectare iudicium, antequam procedatur ad secundam. Vbi enim certa pœna statuta est, alia non est imponenda,[c] nisi per eum, qui habet potestatis plenitudinem: quod satis innuit hæc litera. Sic tenim vt cassetur electio, vbi quis prosequitur contemptum suum. Bern.

† Aliàs ita: cū de priori electione.

† arctare.

† Cap. 3. eo. titul. in 4. compilat.

a Cu tamen nemo sibi sui decere debeat C. ne quis in sua causa. l. 9. na. Vnde Gl. si quis in tantam. ff quod metus caus. extat edictum & de Vi. prima. l. credi- tores. j. de concessione præb. post electionẽ ad fin. ff quod met. caus. c. Gl. 2. q. 1. in primis. 16. q. 6. placuit.

† Lexouiẽ.

† Lecouien.

b Hoc, quod sequitur, fuit additio, in qua glossator cautè correxit, quod dixerat. Ioan. And.

c Tex. est in l. fine causa. ff. de Car. edi. & in l. 1. in fin. ff. ad municipalem.

¶ Glo. seq. recitetur per obiectionem, & solutionem.

b ¶ Tractatum.] Not. quod cassatur electio, de qua est habitus tractatus ante sepulturam mortui. 79. d. nullus 2. Sed propter hoc solum non fuisset cassata. sed assumit hîc Papa quasi non cãm vt cãm, sed contemptus fuit causa cassationis. nam mortuo viro soluta est vxor à lege matrimonij: vt j. de secun. nup. c. vlt. & pen. & 7. q. 1. sicut alterius vxor. Bernardus.

c ¶ Multorum.] s. eod. quòd sicut. & c. venerabilem.

¶ Glo. seq. arguit & remittit.

d ¶ Nec prædicta.] Rñtio tacitæ quæstionis. Diceret aliquis D. Papæ, ille H. fuit citatus: & ille similiter citatio non fuit legitima. Et sic est ar. quod si aliquis citetur non legitimè, si aliquid fiat cõtra absentem non valet.[d] Generale enim est, quod ad citationem, quæ reprobatur à iure, non tenetur venire citatus, etiam vt alleget priuilegium. de hoc no. per Ioan. 3. q. 2. Episcopus. & j. de do. & contu. dilectus. vbi de hoc.

† Tex. est in l. Sir bonum. ff. de iud. sol. & in l. si pater. C. de stat. defunctorum.

tamen sine multa temeritate præsumptam, cùm † de priori nostrum deberet expectare[a] iudicium, antequam procederet ad secundam, duximus irritandam: in pœnam interdicentes eidem cõtradictionis vocem, in primo consensu Capitulo permanente. ¶ Electionem autem Archipresbyteri (quamuis laudabile testimonium perhibeatur de ipso) iustitia eligente cassauimus: tum quia corpore dicti Episcopi nondum tradito sepulturæ, habuerunt de ipsa electione tractatum[b] contra canonicas sanctiones: tum quia inuentus est H. fuisse contemptus, licèt vnus solus extiterit: cùm plùs in talibus consueuerit contemptus vnius obesse, quàm multorum[c] contradictio in præsenti. Nec prædicta[d] debet dici citatio valuisse, quia cùm Episcopi mortem præuenerint, temeraria nimis extitit: & ideò non potuit arcere † citatum.

¶ Idem.

¶ *Non monachus in Prælatum regularem eligi non potest.*

CAP. XXXVII.

CVm † ad nostram notitiam peruenisset, quoad H. qui se pro Abbate Lexouien. † gerebat, non fuit ante monachus[e] quàm electus: nos attendentes quòd contra regulares traditiones illud † fuerat attentatum, cũ nullam spem[f] vel promissionem habens, vt Abbas fiat, debeat monachari: electionem de ipso factam curauimus irritare[g].

¶ Idem magistro C. presbytero Cardinali sedis Apostolicæ legato.

¶ *In Abbatem eligi non potest nisi instructus in regula monachali.*

CAP. XXXVIII.

OFficij † tui: & infrà. Sanè nobis tuis literis intimasti, quòd cùm monasterium quoddam positum in medio nationis peruersæ, pastore careret, monachi de electione Abbatis tractantes, cùm non possent sui ordinis idoneam inuenire personam, in quendam virũ nobilem oculos direxerũt, per quem poterant meliùs defensari: & patrem adierunt ipsius humiliter postulantes, quòd filium suum induceret, vt habitum susciperet monachalem, nullam patri de ipsius promotione fiduciam tribuentes: & pater ad hoc induxit filium prouidum & discretum: qui effectus monachus, fuit † in Abbatem electus: cuius electio extitit per rectorẽ Messañ. Apostolicæ sedis legatum, qui omnibus prædictis

CVm ad nostrum. Primò ponit factũ. Secundò illud cassat: ibi, Nos. Abb.

CASVS Quidam simul factus fuit monachus & Abbas, cùm prius debuerit esse monachus, quàm Abbas. peruenit hoc ad notitiam D. Papæ. Papa videns, quòd contra regulares traditiones fuerit attentatum, electionem de facto factã cassauit: quia nullus debet monachari spem habẽs vel promissionem, quòd fiat Abbas. Not. quod sola spes vel promissio simoniam inducit: & ideò ille, qui sic monachatur vel eligitur, de iure est repellendus. Item nota, quòd quis priùs debet monachari, quam in Abbatem assumi.

¶ Glo seq. allo. duas concor. signat vnum contrarium, & sol. ponit dictum, cui signat contrarium.

e ¶ Monachus.] Hîc habes expressè, quòd clericus secularis non potest eligi in Abbatẽ. ad idem facit s. eo. cùm causam. & j. eo. cùm in magistrum. argu. contra. 16 q. 2. presbyteros. Sed non est contra; quia illi presbyteri erant monachi, & ita poterant eligi in Abbates, & ibi soluitur contrarium. Et sunt monachi melioris conditionis, quàm clerici: quia clerici eos eligunt ad sua officia. 58. d. c. 1. & 2. & 18. q. 2. c. 1. vbi est hoc expressum. sed ipsi non eligunt clericos ad suas dignitates. ar. contra. 18 q. 1. omnes. & 1. q. 7 sicut sacerdotes.

ADDITIO. Et hoc ideo: quia quilibet monachus clericus est, sed non conuertitur: propterea quilibet monachus in clericali officio videtur instructus: sed clericus secularis non in monachali.

f ¶ Nullam spem.] Principaliter. 8. q. 1. sunt in Ecclesia. sed secundariò licitum est alicui sperare honores Ecclesiasticos. 61. d. quid proderit. & 50. d. si officia. 74. dist. cautum est. & verba ista habes 16 q. 7 per laicos.

g ¶ Irritare.] id est irritam nunciare. j. eo. c. prox.

OFficij tui.] Cõmunis diuisio. Secunda: ibi, Nos autẽ. Abb. Sic.

CASVS Vacãte quondam monasterio posito in medio nationis peruersæ, monachi cum non possent sui ordinis personam idoneam inuenire, per quam monasterium posset gubernari, in quendam nobilẽ & discretũ oculos extenderũt, per quem poterant meliùs defensari. Vnde accesserũt ad patrem ipsius humiliter postulantes ab ipso, vt filium suum induceret, quatenus habitum susciperet monachalem, nullam spẽ patri dãtes de ipsius promotione. & pater ad hoc filium suum induxit. qui monachus factus statim in Abbatem est electus: cuius electio cõfirmata fuit per rectorem Messañ. legatum Apostolicæ sedis. mortuo illo rectore, qui confirmauit suam electionem, successit ibi quidam alius legatus Apost. sedis. qui dubitauit, an talis electio valuerit, cùm dictus paratus sit se purgare, quod ad hoc fuit nulla ambitione inductus. petens à Papa, vtrum dictus electionem potuerit cõfirmare, vel dispensare cum ipso. & si electio illa sit cassanda, an iterũ possit eligi in Abbatem? Respondet Papa, quòd ex his, quæ incontinenti sunt acta, ostenditur. quòd talis taliter eligi non potuit in Abbatem, & ideò electionem illam decreuit irritam & inanem, quia priùs voluit esse magister, quàm discipulus: sed postquam fuerit in regula competenter instructus, si necessitas & vtilitas mona-

† Cap. 4. eo. titul. in 4. compilat.

† In codice Barbatia ita: istud fuerit attentatum.

† Hic in quibusdã Vulgatis habetur dictio, statim, quæ deest cũ in manuscriptis, tum in aliis emendatioribus.

monasterij postulauerit, poterit in Abbatem assumi, ne monasterium opprimatur incursibus malignorum: prius tamé ab ipso purgatione recepta. Nota quod ex his, quæ incontigenti fiunt, praesumitur contra aliquem. Item prius debet esse quis discipulus, quam magister: vt in praecedenti capitulo dicebatur.

¶ *Gl. proceditur, vt tex. sunt ad 4. ima. secundo dicit & soluit. tertio querit, arguit pro, & solui contra. quarto querit obiciendo, & soluit.*

a ¶ *Incontinentis.*] Praesumitur aliquid ex eo, quod incontinenti est subsecutum. 3. quæst. 1. si quis. & 50. distin. si qua fœmina. quæ enim incontinenti fiunt, inesse videntur. ff. si cer. pet. lecta est. quia ex hoc praesumitur, quod turpiter & ex conuentione sit electus, quod esse non debet. 1. q. 1. quam pio. Sed si hæc ratio est, quare clericus non possit eligi in Abbatem, quia non est instructus in regula monachali: sic eadem ratione monachus non debet eligi in Episcopum vel prælatum alicuius ecclesiæ secularis, cùm ipse non nouerit regulas clericorum, vt possit præfici Ecclesiis. 16. c. ne vinc & c. si clericatus. quod esset verum si omnino ignorarent. Sed bene eligitur monachi & regulares ad seculares prælationes, propter officium prædicandi, quod priuilegiatum est. j. de sta. regu. quod Dei timorem. & j. de vo. & vo. redem. per tuas. & 18. q. 1. statutum. & 58. di. c. 1. & 2. Sed quid si peritus esset secularis & clericus in regula monachorum, possétne tunc eligi in Abbatem? Videtur quòd sic: quia ratio constitutionis in eo cessat. 61. d. c. statuimus. §. his omnibus. sicut monachus peritus in regula clericali potest eligi in Episcopum per præd cta capitula. Sed non est ita: quia & si scit regulam, non tamen est expertus in ea. Nam graue est inexpertos diuinis obsequiis applicare. 19. q. 3. monasterijs.[b] Sed quare non potuit iste postulari in Abbatem, cùm laicus nesciens regulas clericales possit etiam in Episcopum postulari? 61. d. Oi. a. postea per tres menses discere potest regulas clericales, in Aut. de san. epi §. damus. col. 9. Item eremita postulatur in Abbatem. s. eod. cum monasterium? Dic, quòd non fuit eremita, sed de monasterio, quod erat in eremo. Et eadem est ratio. quia si monachus est peritus, non est necessaria in eo probatio habitus clericalis. Sed omnia ista non probant: quia quantumcumque sit laicus peritus in regula monachali, & expertus, & probatus in ea, nunquam potest eligi vel postulari in Abbatem, propter rationem, quæ hic redditur: & quia eiusdem professionis debent esse, qui eligunt, & qui eliguntur, ne arati in boue & asino videretur arari: quia quasi simul & semel esset laicus & Abbas: & quia præsumptio ambitionis maxima est: quia aliàs non fieret forsitan monachus, & ambitio bene repellitur à quibuslibet dignitatibus. 8. q. 1. in scripturis[c] quia non ambitione sed labore ad augmentum honoris vnumquemque conuenit peruenire. C. de re milit. contra publicam vtilitatem. lib. 12. & ambitus notari solet. 61. dist. miramur. in fine.

b ¶ *Competenter.*] Per tres menses ar. j. de æta. & quali. præterea. & in Auth. de san. epis. §. damus.

ADDITIO. Vel alias competenter. i. per annum secundum quosdam, & inducunt pro se. 78. d. monachus nouitius.

ADDITIO. Alia concor. Ioan. Tan. & Compost. Sed Host. dicit, quòd per annum. j. d. reg. statuimus. potius crede eis hoc arbitrarium, secundùm diuersas conditiones personarum. Ioannes Andreas.

Illa quotidiana.] In prima ponitur electionis decisa narratio. In secunda ipsius confirmatio: ibi, *Quia pro certo.* Abb. Sic.

interfuit, confirmata. Cùm autem idem sit paratus purgare se, quòd nulla fuit ad hoc ambitione inductus: postulas edoceri, vtrùm dictus legatus electionem confirmare, vel dispensare† potuit, vel quod factum est stare possit: & vtrùm electione cassata, iterum valeat eligi in Abbatem? ¶ Nos autem consultationi tuæ taliter respondemus, quòd cùm ex his, quæ incontinenti [a] subsecuta sunt, ostendatur, quod talis taliter non possit eligi in Abbatem, maximè pro eo quòd antequam esset discipulus, voluit esse magister, electionem illam irritam esse decreuimus † & inanem. Verum postquam fuerit in regula competenter [b] instructus (si vrgens necessitas, & euidens vtilitas ipsius monasterij postulauerit) purgatione recepta, poterit in Abbatem assumi: ne monasterium opprimatur incursibus malignorum.

¶ Idem.

¶ *Electio aliàs canonica confirmatur, licèt quidam eligentium essent minori excommunicatione ligati.*

CAP. XXXIX.

Illa † quotidiana instantia: & infrà. ¶ Quia pro certo didicimus electionem canonicam [c] extitisse, ipsam auctoritate Apostolica duximus confirmandam: supplentes[d] de plenitudine potestatis, si quis † in ea ex eo fuisset defectus, quòd quidam interfuerunt electioni eiusdem, qui ex sola participatione, in simplicis [e] excommunicationis laqueum inciderunt.

¶ Idem magistro Marimo notario nostro.

¶ *Si postulatio cum electione concurrit, & numerus postulantium est duplo maior, & postulatus est idoneus, postulatio admittitur, reiecta electione. Si verò indignus, & hoc maior pars postulantium ignorauerit, postulatio & electio reprobantur. Si verò sciebant, & electus idoneus, confirmatur electio: & idem si numerus postulantium non est duplo maior. h. d. intelligendo secundùm quod continet ius commune.*

CAP. XL.

Scriptum † est in Apocalypsi Ioannis, quod in medio & in circuitu sedis erant quatuor animalia: & infrà. ¶ Sane ad hanc Ecclesiam, scilicet Constantinopolitanam, duo animalia sunt vocata, vtinam plena oculis, & alas habentia senas, videlicet Eradicn. Archiepiscopus, & Plebanus sancti Pauli de Venetiis, sicut per pro-

CASVS. Quidam electus fuit Epm, vel in alium prelatum. In hac electione quidam interfuerunt, qui per solam participationem inciderant in minorem excommunicationem. dubitatur, an propter hoc electio vitiaretur. Consultus Papa respondet, quòd pro certo inuenit electionem illam canonicam fuisse, & ideò eam confirmauit. Veruntamen si quis defectus fuit in ea propter hoc, quòd illi excommunicati interfuerunt, Papa supplet hoc de plenitudine potestatis. Not. quòd excommunicatus minori excommunicatione potest eligere. quia non est separatus nisi à sacramentis.

¶ *Glo. seq. distinguit electionem actiuam & passiuam, & reddit causam vtriusque. signat contrarium, & soluit.*

c ¶ *Canonicam.*] Not. quod licèt aliqui sunt excommunicati minori excommunicatione, tamen eligere possunt, & talis electio dicitur canonica, vt hic habes. Sed talis scienter eligi non potest, pro eo, quod eligitur ad ea, à quibus est ipse remotus. j. de except. à nobis. & hoc est hodie expressum. j. de cleri. excom. mi. si celebrat. nec incurrit irregularitatem, si celebrat, peccant tamen tales celebrando: vt ibi dicit. Sed criminosi à prosecutione sui iuris non repelluntur, nisi sint excommunicati maiori excommunicatione, & ita isti possunt vti iure suo in eligendo, & in aliis negotiis Ecclesiæ temporalib. & spiritualibus. Arg. contra. s. eo. cùm inter R. & s. de consu etu. cùm dilectus. vbi dicitur quòd suspensi nec eligere nec eligi possunt. Soluit. hic & in cap. si celebrat. intelligitur de suspensione canonis; contraria de suspensione iudicis, & mitiùs agitur cum lege, quam cum ministro legis. ff. de arbitr. l. Celsus.

ADDITIO. Vnde ver. *Supplicium leuius dat ius, quàm iura ministrans.*

d ¶ *Supplentes.*] Hæc suppletio[d] ex superabundanti non ex necessitate hic fit, ex eo quod obiectum fuit de tali excommunicatione, quæ repellit ab electione pro decre. prædi. si celebrat.

e ¶ *Simplicis excommunicationis.*] Hic potest sumi arg. quod vtile non vitiatur per inutile. j. eo. c. prox. in fin. ver. nisi forsan. &c.

Scriptum.] Habet materiam subtilem & difficilem in tm quòd gl. & aliqui dixerunt extra eum hoc c. continere potiùs quandam prouisionem Papalem, quàm ius commune. iste tamen intellectus communiter non tenetur: quia secundum eum hæc decretalis esset hic superflua, contra id quod habetur in proœmio. Diuiditur principaliter in quatuor partes. In prima ponit exordium decisum. In secunda: ibi, *Sane.* narrat factum electionis & postulationis. In tertia: ibi, *Verum quia.* ponit commissionis causam. In quarta: ibi, *Per Apostolica* ponit commissionis formam. Et hæc vltima pars subdiuiditur: quia primò ponit processum, quem faciet delegatus partibus inuitis. Secundò: ibi, *Etsi partes.* ponit diffinitionem, quam faciet si partes consentiant. quatuor casus decerrando. Secundus est: ibi, *Quòd si.* Tertius: ibi, *Si verò.* Quartus: ibi *Nisi.* Abb. Sic.

CASVS. Vacante Constantinopolitana Ecclesia duo vocati sunt ad eam: pars vna postulauit Archiepm Eradicn. alia verò elegit Plebanum S. Pauli de Venetiis, procuratores vtriusque partis ad sedem Apost. propter hoc accesserunt, hæc & alia in præsentia D. Papæ proponentes. ex parte postulantium Archiepm proponebatur, quod duæ partes & amplius postulauerant Archiepiscopum. Ad hoc probandum inducebatur quoddam publicum instrumentum continens vij. Præpositis, & Prælatis Conuentualium Ecclesiarum, qui de communi consensu ad electionem fuerunt vocati, & procurator partis aduersæ illud idem fuit confessus in iudicio,

Marginal notes, left: *Aliàs fuerit.* — *Decreuimus.* — *a Pallo inconuenies fata sponsa est dicunt Io. And.* — *Cap. 3. eo. titul. in 4. compilat.* — *b Sicut Dominus ... Petrum ... fragile ... dicit ... Io. And.* — *c Concord. text. in l. p. ff. ad leg. Iul. de amb. ... tamen ... Papa ... Io. And. ... cum pro ... de pa...* [illegible]

Marginal notes, right: *† Aliàs si quis in eo ex ea fuisset defectus. in codice Barbatiæ si quis in ea, vel ex ea fuisset defectus.* — *† Cap. 6. de titul. in 4. compilat. Apoc. 4.* — *d Nam aliter hæc suppletio fuerit necessaria, subtiliter hic innotui... gat Hostiensis.*

sed ei s confessio extitit reuocata. Vnde pars postulantium proponebat suam intentionem probatā. Quia de his quæ partes in iudicium deduxerant, non potuit fieri D. Papæ plena fides: mandat Papa cuidam notario suo, vt super his inquirat diligentissimè veritatem de meritis electi & postulati apud Venetias, vbi vterque natus fuit, & diutiùs conuersatus, & de studiis eligentium & postulantium, & de omnibus quę causam possunt instituere, apud Constantinopolim, vbi electio & postulatio factæ fuerunt. & si partes concordauerint, procedat hoc modo: vt si constiterit, quòd de communi consensu Patriarchæ admitteremur vij. Præpositi, siue per se, siue per alios, & duo alij ex parte vniuersitatis, pro omnibus Prælatis conuentualium Ecclesiarū. & tunc temporis tot essent Prælati, quot erant Ecclesiæ conuentuales, ita quòd cum septem Præpositis & nouem Canonicis facerent duplo maiorem numerum, quam xvj. electores Plebani: tunc postulationem admittat, nisi postulatus indignus repertus fuerit: & electione Plebani cassata absoluat illum ab Ecclesia Eradień. & det sibi licentiam transeundi ad Ecclesiam Constantinopolitanam. Si verò omnes prædicti non fecerint duplò maiorem numerum, siue dignus siue indignus fuerit postulatus, eo repulso electionem Plebani confirmet. nisi & ipse Plebanus repertus fuerit indignus. Si verò numerus postulantium fuerit duplò maior quàm eligentium, & persona postulata fuerit indigna, & electio & postulatio reprobetur: nisi forsitan omnes, vel maior pars postulantium ex certa scientia indignum postulassent, & illa vice postulandi, seu eligendi essent potestate priuari. & in hoc casu electionem Plebani confirmet, si eam de persona idonea constiterit celebratam. Nota, quòd inquirendum est de conuersatione electi apud illos, cum quibus fuit conuersatus. Nota, quòd qui scienter eligit indignum: ea vice postulandi vel eligendi potestate priuatur. Qui verò ignoranter eligit vel postulat indignum: non punitur. Item si maior pars ignorat vitium minoris partis, non imputatur maiori parti, quæ hoc ignorauit. Hæc decret. continet ius in fine, alia verò præcedentia ex communi concordantia partium & prouisione Papæ dicta sunt.

curatores tam postulantium Archiepiscopum, quàm eligentium Plebanum fuit propositum coram nobis: & infra. ¶ Verùm quia de his, quę per assertionem partium in iudicium deducta fuerant, nobis non potuit fieri plena fides: quamuis super his, quæ de numero dicta sunt postulantium, per quoddam instrumentum publicum, nec non per confessionem procuratoris aduersę partis in iudicio factam, sed postea reuocatam [a], pars altera [b] assereret suam intentionem esse fundatam, causam discretioni tuæ duximus committendam. ¶ Per Apostolica scripta mandantes, quatenus super his & aliis inquiras diligentissimè veritatem, de meritis electi [c] & postulati apud Venetias, vbi [d] nati fuerunt, & diutiùs conuersati. De studiis autem eligentium & postulantium, & omnibus generaliter, quæ causam possunt instruere, apud Constantinopolim, vbi huiusmodi postulatio & electio celebratæ fuerunt. ¶ Et si partes consenserint [e], procedas hoc modo: vt si constiterit de mutuo [f] conuenisse consensu, quòd ad electionem Patriarchæ septem admitteretur Præpositi siue per seipsos siue per alios [g], & duo [h] alij ex parte vniuersitatis pro cæteris conuentualium Ecclesiarum Prælatis, tótq; tunc temporis [i] cōuentuales Ecclesias habuisse Prælatos, & quòd cum septem Præpositis, & nouem Canonicis, quos quidem Canonicos constat in postulatione præfati Archiepiscopi cōuenisse, duplò maiorem facerent numerum, quàm sexdecim electores Plebani, tu vice nostra postulationem admittas: nisi probatum fuerit postulato aliquid obuiare de canonicis institutis, † quod promotionem ipsius debeat impedire: ac (Plebani electione cassata) ipsum Archiepiscopum absoluas à vinculo, quo Eradień. Ecclesiæ tenetur, concedendo ipsum Constātinopolitanæ Ecclesiæ in pastorem. ¶ Quod si ad faciendum duplò maiorem [k] numerum, simul omnes prædicti minime sufficerent: † siue dignus siue indignus fuerit postulatus, tu postulatione repulsa, electionem Plebani auctoritate nostra confirmes [l], dummodo nihil obsistat eidem, quod ipsum tanto præsulatu reddat indignum. ¶ Si verò numerus postulātium

vocem habuisset. Dicebat ergo Compostel. quòd tot voces habebant isti, quot committentes. nemo enim plus, &c. de re iu. nemo plus. Ioan.

¶ *Gloss. seq. exponit literam: expositioni signat contrarium, & contrario acquiescit.*

i ¶ *Temporis.*] Hoc ideò dicit: quia si tunc aliqua conuentualis Ecclesia vacasset, pro ea nullus potuisset admitti sede vacante: quia tunc non est, qui iura illius tueatur, vel eis possit vti. ī. ne sed. vacan. c. 1. & 2. & tra. ī. de præscript. de quarta. tunc enim dormit ius Ecclesiæ, ita quòd non currit præscriptio. ī. de præscript. c. auditis. & c. 1. & c. de quarta. nec ad Capitulum ius illud deuoluitur. ī. ne sede vacan. c. 1. arg. contra. ī. de maio. & obedien. his quæ. & c. cùm olim. quibus fortè staretur in casu isto: quia diuersi sunt isti casus à præcedentibus.

Præscriptio dormit contra Ecclesiam ipsa vacante.

† Quæ habes ī. eo. tit. c. nihil est.

k ¶ *Maiorem.*] Hìc habes quòd electio semper præualet postulationi, secundùm illos, qui dicunt, quòd hæc est iuris diffinitio, nisi duæ partes sint in postulatione. De hac materia dictum est ī. de postul. bonæ memoriæ 1. & ideò statur hic iudicio duarum partium, quia quod duæ partes faciunt, totum Capitulum facere videtur. vt ff. quod cuiusque vniuer. planè. & secundùm hanc decret. intelligit. quod dicit decret. suprà de postul. bonæ memoriæ. quòd postulatio in discordia non consueuit admitti, hoc intellige prout dicitur in not. sequenti. Item not. hic, quòd cùm in electione longè maior numerus est ex vna parte, quàm ex alia, non habetur respectus ad meritum personæ, dum tamen sit conueniens ille, qui est electus à maiori parte. nec ad zelum eligentium. arg. ī. eod. dudum. & ī. de appel. constitutus. sed si numerus in modicum excedat, tunc recurritur ad merita, & ad zelum, & præferuntur numero. arg. ī. de testi. in nostra. & est expressum. ī. eo. Ecclesia. vbi de hoc.

Electio semper postulationi præponderat.

† sufficerent.

¶ *Gloss. seq. abiicit, & soluit recitando opinionem, quam approbat.*

l ¶ *Confirmes.*] Hic dicit Papa electionem à minori parte Capituli factam confirmari. & tamen pars alia non est eligendi potestate priuata, quia non postulauerat indignam personam, & de iure licitè poterant postulare, sicut & eligere: & ita postulando non peccant: ergo ius eligendi non fuit deuolutum ad pauciores: quod tunc demum locum habet, cùm maior pars scienter postulat vel eligit indignum, vt in fin. decret. dicitur. Et ideò contra. ī. eod. Cumana. & in c. Ecclesia. & c. in Genesi. in quibus dicitur, quòd electio non valet, nisi sit facta a maiori parte Capituli: & hic confirmatur facta cum longè minori parte. Propter hæc & alia, quæ hic dicuntur, dicunt quidam, quòd hæc decret. ius commune non continet, sed fuit quædam prouisio de consensu partium: & hoc videtur per verba illa superiùs: Si partes consenserint, hoc modo procedas: & ex eo quòd Papa admittit hic postulationem in discordia factam: cum per eam nullum ius acquiritur postulato. ī. de postu. c. penult. & quia non consueuit admittere tales postulationes in tanta discordia. ī. de postu. bonæ memoriæ. Et ita in his duobus continet gratiam, quod satis potest concedi. Et ita videtur, quòd vtraque pars renunciet iuri suo: & quod dicit: De consensu partium aliter procedatur: vt ī. dicitur in verbis præmissis, Si partes consenserint, &c. aliàs si contradicerent, non taliter processissent. sed facta inquisitione super his, de quibus præmittit, causam instructam remisissent ad Papā. hoc probatur ī. eo. bonæ memoriæ. in parte decisa. Sed vbi duæ partes postulant aliquem, licèt ius non acquiratur postulato, vt agere possit: tamen potest petere gratiam: & iniuria fit ei, si non fiat illi gratia. arg. ff. de aqua quotid. & æsti. l. 1. §. permittitur. de hoc not. ī.

a ¶ *Reuocatam.*] Sine aliquo interuallo: sicut testis qui potest corrigere dictum suum incontinenti. ī. de testi. cogen. præterea.[a] An factum procuratoris præiudicet domino, dicitur ī. vt lite non contestata. c. 1. & c. accedens. & ī. de cau. possess. cùm olim. & ī. de censi. olim.

a Concord. text. in l. si postulauerit. & ibi Bart. §. 1. ff. de adul. & l. repetitio. ff. de quæst.

b ¶ *Altera.*] scilicet postulantium Archiepiscopum.

c ¶ *Electi & postulati.*] Sic ī. eod. venerabilem. Sed ibi ad studia eligentium non retulit se legatus, quamuis potuerit.

d ¶ *Vbi nati.*] Quia ibi meliùs potest inquiri. ī. eo. postquam. & ī. de præsumpt. quosdam. & 23. d. illud.

e ¶ *Consenserint.*] Scil. vt notarius ille diffiniat, secundùm quod inferiùs continetur, & in isto consensu necessarius est consensus electi & postulati, aliàs non possunt partes recedere à iure. ī. eod. cùm inter canonicos.

f ¶ *De mutuo.*] Hoc ideò dicit: quia pars eligentium hoc negabat: ideò Papa mandat inquiri, cùm de iure communi interesse debuerit. ī. de cau. pos. cum Ecclesia Ber.

g ¶ *Per alios.*] Qualiter quis per alium hoc facere possit, habes ī. eod. quia propter. §. illud.[b]

b Sed ibi de iure communi: hic de mutuo consensu.

h ¶ *Duo.*] Isti duo habebant vocem pro duodecim Prælatis singulariter pro quolibet.

ADDITIO. Hoc intelligit Inno. quando omnes vt singuli singulariter habebant vocem: aliud si vniuersitas Prælatorum vnicam

[illegible] de postula. gratum & c. penult. & vlt. Et idem crederem si maior pars postulat, quod gratiã deberet habere. Et quod dicit de duabus partibus, non credo necessarium. sed quædam prouisio fuit hic, vt dictum est, quia siue maior pars & senior, siue duæ partes [illegible], totum dependet à superiore. sed quod in hoc dicitur [illegible].

¶ *Glo. seq. arg. à contrario, [illegible] & determinat.*

a ¶ *Maior.*] Et ita videtur à contrario, quòd si maior pars Capituli sciens illum esse indignũ, alij non punientur propter hoc. & ita est hic arg. quòd electio non vitiatur per minorem [illegible] s. c. proxi. Et est notabile illud quòd culpa & dolus minoris partis non nocet, nec ea quæ fiunt à minori parte vitiantur propter hoc, & isti soli priuati essent ipso iure eligẽdi in proxima electione, si alij nõ elegissent. s. eo. cum in cunctis & hic. & alij admitterentur, dum tñ probarent ignorãtiam. s. eod. innotuit. Et si maior pars ignorasset illum indignum, vtraque pars debet reprobari à contrario: vt dicitur s. & quod dr̃ hic, quòd electio facta à maiori parte confirmetur, qñ maior pars postulantium scienter eligit indignũ intelligitur, qñ vno cõtextu fiunt postulatio & electio seu electiones vt hic contingit: secus si ex interuallo, tunc enim ei soli, qui scienter postulant vel eligunt indignum, sunt eligẽdi seu postulandi potestate priuati. & illi qui ignoranter postulauerũt seu elegerũt indignum, debent ab aliis ad electionem admitti, alias deberet electio cassari propter cõtẽptum, vt dicitur s. in eadem notula.

inuentus fuerit duplò maior [a], quemadmodum prædictum est, & persona postulata [b] reperta fuerit indigna, tutam postulationem, quam electionem non differas reprobare: nisi forsan omnes, aut maior pars postulãtium, præsumptione [c] damnabili, postulauerint scienter indignũ †, vt hac vice meritò debeant eligendi seu postulandi potestate priuari [d]. Ex hoc quoque casu electionem confirmes [e], si eam de persona idonea constiterit celebratam.

¶ Idem in concilio generali.†

¶ *Si illi ad quos spectat electio, negligunt eligere Prælatum cathedralis vel regularis Ecclesiæ infrà tres menses, proximus Superior Ecclesiã ordinabit: quod si infrà tres alios mẽses non fecerit, canonicè punietur.*

CAP. XLI.

NE pro defectu pastoris † gregem dominicum lupus rapax inuadat, aut in facultatibus suis Ecclesia viduata graue dispendium patiatur, volentes in hoc etiam occurrere periculis animarum, & Ecclesiarum indemnitatibus prouidere. ¶ Statuimus, vt vltra tres menses cathedralis [f] vel regularis [g] Ecclesia Prælato non vacet. ¶ Infrà quos (iusto impedimento [h] cessante) si electio celebrata non fuerit: qui eligere debuerant, eligendi potestate careant ea vice [i]. ¶ Ac ipsa eligendi potestas ad eum, qui proximo præesse dignoscitur, deuoluatur [k]. ¶ Is verò ad quem fuerit deuoluta potestas, Deũ præ oculis habẽs, non differat vltra tres menses cũ consilio [l] Capituli sui, & aliorum virorũ prudentium, viduatam † Ecclesiam de persona idonea ipsius [m] quidem Ecclesiæ, vel alterius, si digna non reperiatur in illa, canonicè ordinare, si canonicam voluerit effugere vltionem.

¶ Idem in eodem.†

¶ *Per aliquam de tribus formis hĩc contentis, scilicet scrutinij, compromissi & inspirationis, procedi debet ad electionẽ in ecclesiis cathedralibus: aliter electio celebrata nõ valet: & cõtra faciẽtes priuãdi sũt eo vice potestate eligẽdi. h. d. vsq; ad §. illud*

b ¶ *Postulata.*] Id est, ignoranter.

¶ *Glo. seq. obijcit, & soluit.*

c ¶ *Præsumptione.*] i. ex certa scientia. s. eo. innotuit. Sed qualiter potuit esse dignus iste postulatus Archiepatu, & indignus Patriarchatu. & qui iudicatus fuit dignus à Papa, vel à suo Patriarcha [illegible] confirmauit eum, quare denuo inquiri iubet de moribus [illegible] contra illud 17. q. 4. c. si quis suadentes. §. qui autem. & C. de [illegible] & j. de ætat. & quali. accepimus? Dico quòd licèt quis reperiatur dignus ad vnam dignitatem, propterea non est dignus ad aliam maiorem, licèt enim dispensetur cum aliquo in minori dignitate [illegible] tamen dispensatur ad maiorem. 11. d. nos cõsuetudinẽ.

¶ *Glo. seq. recitetur per contrarium, & dupliciter soluit.*

d ¶ *Priuari.*] Illud referas ad factum, cum sint ipso iure priuati [illegible] in cunctis. [b] illi scilicet qui scientes hoc fecerũt: Vel dic, id est, denunciati priuati.

ADDITIO. Per quod not. Host. quòd licèt duæ electiones fiant vno contextu, & maior pars eligat indignum, & minor dignum: nunquam obtinebit minor, nisi maior scienter deliquerit. Dicit tñ præsum: contra maiorem, nisi probet ignorantiam: remittit. s. e. innotuit. hoc dictum est pro opinione mea contra suam opinionem: Host. de qua dicam. j. eo. congregato. Ioan. And.

e *Confirmes.*] Cum sit facta à maiori parte illorum, qui habebãt ius eligendi.

NE *pro defectu.*] Primò ponitur constitutionis causa. Secundò ibi, *Statuimus*, constitutio. quæ constitutio quatuor facit. Nam primò statuit tempus electioni. Secundò priuat negligẽtes ibi, *Infra quos*. Tertiò ad superiorem deuoluit: ibi, *Ac ipsa*. Quartò ponit superiorem, si negligit: ibi, *Is vero*. Abb. Sicul.

CASVS. Quia propter defectum pastoris Ecclesia viduata tam in temporalibus quam in spiritualibus frequenter sustinet læsionẽ: ideo concilium volens periculis animarum, & Ecclesiarum indemnitatibus prouidere, statuit, vt Ecclesia cathedralis vel regularis vltra tres menses non vacet. ita quòd si impedimento iusto cessante, electio celebrata non fuerit, electores eligendi potestate careant ea vice: & potestas ad proximum superiorem transferatur. & illa ad quem fuerit deuoluta potestas, intra alios tres menses de consilio Capituli & Religiosorum de persona idonea ipsius Ecclesiæ viduatæ, vel si ibi idoneus non reperitur, de alia non differat ordinare, si ipse canonicam voluerit effugere vltionem. Not. quòd Ecclesia cathedralis vel regularis nõ debet vacare vltra tres menses. Item illi, qui non potest agere, nõ currit præscriptio. Not. quòd per negligentiam quis amittit ius eligendi. Item regularis Ecclesia quantum ad tempus eligendi æquiparatur Ecclesiæ cathedrali. Item not. quòd quandiu reperitur in Ecclesia idonea persona, non debet eligi de aliena.

f ¶ *Cathedralis.*] Quantum ad hoc nihil additur, quia idem erat secundum antiqua iura. 50. dist. postquam. & 63. d. obeuntibus. & alij tres dantur ad consecrationem petendam 100. d. quoniam quidem.

g ¶ *Regularis.*] Et sic patet ex hac constitutione quòd c. nõ Lateran. cõcilij. j. de c. necessitate, quæ nulla hodie non extenduntur ad regulares prælaturas, quia æquiparãtur ep̃atus & prælaturæ regulares. simile 16. q. vlt. si qui deinceps.

h ¶ *Impedimento.*] Et ita non currit præscriptio contra Canonicos si iusta causa interueniẽtem nõ eligant. 2[illegible]. d. de Syracusanæ. & 61. d. bene nouit. & j. de cõcess. præben. quia diuersitatem C. de inoffic. [illegible] ff. qui ex c. maio. l. quod quidam. & l. seq. 3. l. ait prætor. Seu si Papa interdiceret electionem, non minus currit eis tempus, nisi petant licentiam eligendi infrà tempus statutum. j. eo. c. vlt. Sed nunquid est hic necessaria protestatio quòd nõ possint eligere infrà tres mẽses? quod videtur. j. de offi. ordi. pastoralis. in fi. & j. de appel. si iustus metus. Non credo, quòd necessaria sit in casu isto protestatio: quia debent petere licentiam, & si non petant, sunt in mora, vt ibi dicit.

i ¶ *Ea vice.*] Id est, in prima electione: quæ si cassaretur, vel si nollet venire, vel si eligeretur indignus, statim recuperarent ius suum. s. eo. cum Vintonien.

k ¶ *Deuoluatur.*] Olim non deuoluebatur ad proximum superiorem. j. de conces. præben. dilectus, sed ad Papam in ep̃atibus. & sic reducitur ad ius commune aliarum dignitatum: vt sicut ibi post sex menses, ita hic post tres deuoluatur ad proximum superiorem. j. de conces. præben. c. nulla.

¶ *Glossa ista quærit, arguit pro & contra: & dupliciter soluit.*

l ¶ *Consilio.*] Sed nunquid tenetur semper habere consilium Capituli sui, vt aliàs non valeat electio, nisi habito consilio Capituli & assensu? Videtur, quod sine illis eligere non possit, sicut nec alia negotia debet facere sine illis j. de his quæ fi. à præla. sine cõsensu Capituli. nouit. & c. quanto & quasi per totum. arg. j. e. cum in veteri. vbi cassatur electio, quia non fuit expectatum responsum eorum, de quorum consilio debuit fieri electio: vt 63. dist. obeuntibus. & 15. q. 7. episcopus nullius. Sed contra. sufficit enim petere consilium. j. de arb. cum olim. & ex cõsilio nemo obligatur. 4. q. 1. c. quisquis. §. quod præcipitur. Credo, quòd hoc facere debuit consentiente Capitulo, vel maiori parte: aliàs nõ credo, quòd solus hoc facere possit per iura prædicta. Vel dic, quòd sufficit tñ requirere consilium Capituli in isto casu & de honestate, cum ad ipsum solum deuoluatur electio, & non ad Capitulum, consilium vero aliorum non inducit necessitatem, sed de honestate requiritur.

¶ *Glo. seq. successiue ponit tres obiectiones, & solutiones earum.*

m ¶ *Ipsius*] sc. vacantis. Hic præcipitur vt de eadem Ecclesia eligat. Sed nõne ad metropolitanũ deuoluitur idẽ ius, quod habuit Capitulum? sed Capitulum potuit eligere vndecunque vellet. s. eo. c. cũ [illegible] inter Canonicos. & c. cum [illegible] bis. & c. in causis. ergo & metropolitanus. Dico, quòd primò debet inquirere personas Ecclesiæ vacantis, & eligere de gremio ipsius Ecclesiæ: & illud debet fieri per illa iura 61. d. c. obitũ. & c. nullus. & 18. q. 2. quam sit [illegible] si hoc non fecerit, nihilominus valebit electio: nam multa fieri non debent, facta quæ tñ manent. 27. q. 1. nuptiarum. & 27. d. si vir. & nusquam inuenies, quòd propter hoc cassetur electio. De hac materia tractatur s. eo. c. cum

† Canon Lateran. concilij qualiter sit intelligendus.
† Vide l. qui certo. [illegible] gl. ff. de [illegible] & in l. malum. §. vidua. ff. de ver. sig.
† In eodem concilio Lateran. sub Innoc. iij. c. 24. & c. 9. eodem [illegible] compilatione.
c Hoc contrà, nisi Canonici tamen haberẽt: quia [illegible] tata est sibi quod facis videtur in s. habuit [illegible] sed contrarium [illegible] Et Comp. tenet dictum glo. dicẽs, quod [illegible] Papa respondit, Io. And. in nou. Concor. l. non dubiũ, & C. de l. & l. parte superius. ff. de his, quæ sunt [illegible] vel alter.

cum inter Canonicos. Sed quare dicitur hic, quòd metropolitanus eligit de eadē Ecclesia, cū ipsi perdiderint ius eligēdi? Vnde. ipsi perdiderūt ius eligēdi actiue, quia ipsi nō possunt eligere: sed nō passiue, quia bene possunt eligi. & sic puniuntur in hoc: & nō debet ppter hoc dici lenior puniri, quia pœnæ restringendæ sunt. de pœnis, ... Hic habes quòd qui eligere nō pōt, eligi pōt. Sed cōtra, ... qui pōt eligere, sed nō eligi. j. de el. ex ... celebrat. hic priuat negligentia a sua potestate eligendi. ibi non. Et ibi ... nō pōt eligi, quia nō habēt id, ppter qd eliguntur: hic hīt, habēt exercitionem sacramentorum.

CAP. XLII.

Quia propter diuersas electionum formas, quas quidam inuenire conantur, & multa impedimenta proueniūt, & magna pericula imminēt Ecclesiis [a] viduatis: ¶ Statuimus, vt cum electio fuerit celebranda, præsentibus omnibus qui debent [b] & volunt [c] & pōt commodè [d] interesse, assumantur tres de collegio [e] fide digni, qui secretè [f] & sigillatim † vota † cūctorū diligenter exquirant, & in scriptis redactas [g] mox [h] publicent in cōmuni, nullo prorsus appellationis obstaculo interiecto, vt is collatione [k] habita † eligatur, in quē omnes vel maior & † sanior [l] pars Capituli consentit. ¶ Vel saltem eligendi

Quia propter.] Hæc decretalis ē multū famosa & principalis in titulo. Diuiditur principaliter in duas partes. In prima ponitur constitutionis causa. In secunda cōstitutio, ibi, Statuimus. & hæc secūda pars subdiuiditur in tres partes. Nam tria ponit principaliter statuta secunda pars, ibi, Illud. tertia ibi, Ecclesiæ. Et iterum illa secunda, Statuimus, subdiuiditur in quinque partes. Nam primò ponit formam scrutinij in electionibus celebrandis. Secundò cōpromissi. Tertiò cassat electiones aliter factas. Quarto excipit, in qua exceptione includit formam diuinæ inspirationis. Quintò eligentes cōtra formas supradictas mandat priuari. Secūda ibi, Vel saltem, tertia, ibi, Aliter, quarta, ibi, Nisi, quinta, ibi, Qui vero. Ab. Casus. Quidam malitiosè & fraudulenter nitebantur diuersas formas electionum inuenire, ppter quod pericula multa & impedimenta prouenìebant Ecclesiis viduatis. & ideo ad hæc pericula euitanda statuit concilium generale tres formas circa electiones cathedraliū & regularium Ecclesiarum. Prima forma est hæc, vt vocatis omnibus qui volunt, debent & possunt commodè interesse, eligantur tres de Capitulo fide digni, qui sigillatim & secretò vota omnium diligenter inquirant, & in scriptis redigant: quo facto incontinenti antequam ad alia diuertant, vota illa publicent in communi in præsentia Capituli: & si plures electi sunt, fiat hinc & inde collatio numeri ad numerū, meriti ad meritū, zeli ad zelū: & sic collatione habita nō obstāte appellatione alicuius, is eligatur, in quem omnes vel maior pars, & sanior cōsentit. Secūda forma est, vt eligēdi potestas aliquibus viris idoneis committatur, qui vice omniū prouideāt Ecclesiæ viduatæ de pastore. Aliter verò quàm dictū est duobus modis prędictis electio facta non valeat. Tertia verò forma est, si quasi per inspirationem diuinam, communiter ab omnibus absque vitio electio fuerit celebrata. Qui vero contra prædictas formas eligere attentauerint, eligendi ea vice potestate priuentur. Postremò dicitur, quòd nullus in electionis negotio procuratorē cōstituat, nisi sit absens in eo loco, vnde debeat aduocari: & si iusto sit impedimento detētus, vt venire non possit, super hoc ... fidem faciat iuramento, & tunc si voluerit, cōmittat alicui de Capitulo vices suas. Et in fine reprobat Papa clandestinas electiones statuens vt quàm citò electio facta fuerit, solenniter publicetur. Not. hic tres formas canonicè eligēdi. Itē quòd vbi sūt plures in electione vocē habētes, debet fieri collatio numeri ad numerum, meriti ad meritum, zeli ad zelum. Item appellatio, ne fiat electio secundum formam canonicam, non valet. Item absens in loco, de quo debet vocari potest constituere procuratorem in electione. Item clandestinæ electiones in iure sunt reprobatæ. Itē quicquid hic dicitur, pro notabili habeatur.

¶ *Glo. seq. quærit, arg. negatiuè, ponit opi. ad illam partem, & soluit contrarium, fine recitetur per aliam quæstionem.*

An constitutio concilij Lateranensis extēdatur ad omnes dignitates.

a ¶ *Ecclesiis viduatis.*] Per hoc videtur, quòd loquitur tātùm de electionibus Prælatorum, id est, Episcoporum non canonicorū. Sed nunquid extendemus istam constitutionem ad omnes dignitates etiam ad non cathedrales, & ad plebanatus, & alias dignitates, quæ Prælatos habent in Ecclesiis collegiatis? Non videtur, cū Ecclesiæ propter illas dignitates non dicantur viduatæ cùm habeant Episcopum. Satis potest dici quòd nō extēditur ad alias dignitates, sed tantum ad Episcopatus & regulares prælaturas. s. eo. n. pro defectu. tamen de facto bene extenditur ad alias dignitates, & de iure etiam bene potest intelligi constitutio ista de illis Prælatis, qui habent iurisdictionem generalem in Ecclesiis collegiatis: quia tales Prælati sponsi quodammodo appellantur. 21. q. 2. sicut in vnaquaque. Sed non debet intelligi de dignitatibus seu personatibus in Ecclesiis cathedralibus: quia in vocatione illarū dignitatum non dicitur Ecclesia viduata, cum habeat Epm, qui solus est ibi maritus. Ber.

b ¶ *Qui debent.*] Hoc ideo dicit: quia omnes, qui habent ius in electione, sunt vocādi. s. eo. quòd sicut. Et qui sunt in quieta possessione eligendi, tamen sunt vocandi. s. eo. quòd sicut. c. coram. & c. bonæ & de consuet. si quæ est. j. de cau. poss. cum Ecclesia.

c ¶ *Qui volūt.*] Bene dicit, *qui volunt*, quia si quis non vult interesse electioni, alij procedere possūt sine illo, postquā cōstiterit. s. eo. quòd sicut. & c. cum nobis. & arg. j. eo. Ecclesia vestra. vbi de hoc dī. & sic omnes vocandi sunt, qui commodè possunt vocari. Qui sunt vocandi, dictum est s. eo. coram. & j. eo. in Genesi.

d ¶ *Commodè.*] Hoc ideo dicit: quia si commodè & sine periculo vocari non possunt, non sunt vocandi. s. eo. quòd sicut. §. 1.

Aliquo nolente: accedere ad electionem reli qui eligunt.

¶ *Glo. seq. obijcit, & soluit.*

† Singulorum.

e ¶ *De collegio.*] Per hoc videtur dari occasio discordiæ, quia facilius possent ipsi cocordare in vnā personā, qui assumant in Prælatū, quàm in istos tres: & si discordant Canonici in eligendo istos tres, ... inquiretur de meritis & zelo eligentiū, sicut in electione Epi. Dico, quòd in istis inquisitionib. nō requiritur illa examinatio, quia ipsi nō eligunt, sed inquirūt vota fratrū: & hoc potest fieri per quēlibet de Capitulo, dū tñ sint viri digni, & causa inquisitiōis secretè fit: quia fortè timore vel fauore timent aliquem nominare in publico, quem nominant in secreto, & liberè nominant, quem volunt. Libera enim debet esse voluntas eligendi. 2. 8. q. 2. dilectissimi. & s. eod. bonæ. & j. c. proxi. sicut in matrimonio carnali. j. de spō. cū locū. & præterea per hoc obuiatur malitiis quorundam, qui statim eligebant, & appellabant, ne alij eligerent. s. eo. considerauimus. per istam constitutionem malitiis & cauillationibus talium obuiatur.

† Vires.

† Adhibita.

† Vel.

a Per hoc dixit Host. quod si Episcopus, vel aliquis de collegio, cuius vultus esset terribilis, assumeretur, inter hos scrutatores, appellare posset hic c. adiecta, maximè si intenderet etiam alio inuito aliquē promouere: si de hoc se iactasset. Ioā. An. in no.

f ¶ *Secretè.*] Sicut testes in secreto deponere debent, vt liberius dicant veritatem, aliàs non valet dictum testis. j. de testi. venerabili. & C. de testam. nullum. & j. de accu. inquisitionis. §. tertiæ. aliàs non valet, nisi fiat secretè.

g ¶ *Redacta.*] Per ipsos scrutatores, vel per tabellionem, & quod d. est. *secretè*: Capitulum tātū excludit, & nō personæ necessariæ.

h ¶ *Mox.*] id est, incontinenti nullo actu contrario intermedio post vota quæsita: & vno contextu: sicut testamen. ff. de test. hæredes palā. in si. optimè ponit sensum istius dictionis, *mox*. j. c. cū post petitā. vbi cassatur electio, quia statim post collationē celebratam non fuit. arg. j. de test. co. præterea. quandoque *mox* aliter accipitur, i. statim, cum quodam tēperamento x. dierū. ff. de consti. pec. promissor. & *mox*, quandoque dī ad annum. 20. q. 2. si in qualibet. & c. puella, cū quodam tēperamēto siue spatio. ff. de solu. quod dicimus ff. ad l. Fal. l. 1. §. si ita. Item quandoque cum primum potuit. ff. ad Tertul. l. 2. in §. item constitui. & illico i. vsque ad triduum. C. de iudi. cum specialis. & C. de erro. aduoca. l. vlti.

i ¶ *Publicent.*] Post quam publicationem variare nequeunt electores j. eo. publicato. & ideo hic cum non habet appellatio, imò compellendi sunt ad electionem, vt j. eo. publicato.

b Vide tex. in l. 2. & ibi, Bar. ff. in sol.

k ¶ *Collatione.*] s. numeri ad numerum vt sciatur, in quem maior pars consenserit & zeli ad zelū, & meriti ad meritū, & numeri ad numerum debet fieri collatio. hęc enim est forma electionis, quando duo electi sunt, alias quando vnus. & si non est necesse, & sic tria conferantur, numeros ad numerum, meritum ad meritum, & zelus ad zelum j. eo in Genesi. & c. Ecclesia vestra. & ibi de hoc tractatur. & s. eo. venerabilem.

¶ *Glo. seq. recit. per q. scilicet quæ sint substantialia huius formæ, & nunquid vocatio absentium numerus trium scrutatorum, & esse de collegio sint de substantia.*

l ¶ *Sanior.*] Dic vt j. eod. Ecclesia vestra. Circa formā istā quædam ita sunt exacta diligentia obseruanda, vt si contra factum fuerit, electio aliquādo sit irrita. j. eo Ecclesia vestra. & c. in Genesi. aliquā est irritanda. j. eo. cum post petitam & c. Cumana. in vtroque tñ casu non valet, vt hīc dicitur. in ver. aliter, &c. Ista quidem sunt de substantia electionis siue formæ: vt secretò & sigillatim inquisitio fiat, & publicatio in communi, collatio & communis electio incontinenti nullo actu contrario intermisso vnum post aliud faciendo: & hoc probatur j. eo cum post petitā & c. Cumana. in fi. & c. in Genesi. & vota in scriptis redacta, vt appareat per scripturam de consensu cuiuslibet, vt si vellet mutare, ei scriptum obuiet. 1. q. 7. saluberrimum. & 27. q. 1. omnes fœminæ. & ... Et quòd quilibet sit vocandus, qui commodè vocari possit, non credo esse de substantia electionis, vt propterea cassetur electio: dummodo contemptus postea consentiat electioni factæ. s. eod. quòd sicut. Quòd tres tantùm debeant esse inquisitores non credo esse de substantia, dummodo tot sint quod fraus fieri non possit. arg. s. eo. cum dilecti. quia qui plus facit non videtur facere contra. ff. de ser. vrb. prędi. si arborem. & superflua non vitiant, necessaria verò prætermissa diminuunt cōtractum C. de test. l. testamentum, & ff. de sup. le. l. legata, in prin. & l. Labeo. Nec credo esse de substantia, quòd sint de eodem collegio: quia in electionibus consilium religiosorum virorum inquiri debet 63. d. obeuntibus & s. c. prox. dummodo non sint laici. j. eo. Massana. & c. sacrosancta.

Quæ sint de substantia electionis, siue forma.

¶ Glossa

¶ *Glos. seq. recit. per duas quæstiones.*

a ¶ *Viris.*] Et isti possunt esse alij à Capitulo, dummodo viri religiosi, qui exprimuntur de Capitulo: quia bene possunt potestatem suam dare alijs. s. e. causam quæ & licèt dicatur, *aliquibus*, vni tamen committi potest, vt in prædicta decre. causam quæ. quæ non est illud de forma, immo meliùs potest expediri per vnum, quàm per plures, sicut dicis, quia tune meliore fine exitu est. ff. de arbit. item si vnus.

ADDITIO. Arg. contra *Interim* j. de offic. deleg. prudentiam. vide c. si compromissarius. eod. tit. lib. 6.

¶ *Glos. seq. quærit. arg. & soluit. ponit opinionem contrariam, quam reprobat.*

b ¶ *Vice omnium.*] Sed nunquid maior pars posset sequi istam formam aliis contradicentibus? Videtur quòd sic: quia quod maior pars facit, totum Capitulum facere videtur, & formam debet sortiri, nisi rationabilis causa à paucioribus ostendatur. j. de iis quæ fi. à maior. par. c. cum in cunctis. Satis videtur æquum, & sic vitatur discordia: & faciliùs consulitur Ecclesiæ isto modo, quàm per scrutinium. Sed littera ista contradicit: vbi dicit, *vice omnium*, & quòd dicit, *aliter electio facta nõ valet*. & alia potest ratio esse: quia cum quilibet habet vocem in electione, nõ debet priuari iure suo, nec aliquis debet compelli ius suum dare alij. C. de contrahen. emp. in iure & l. in vendendis sicut & emptio voluntaria est. ff. fami. ercis. si ignori. § vlt. Alij dicunt, quòd maior pars bene pot. potestatem eligendi committere minori parte contradicente: quod mihi non videtur: quia non seruatur forma secunda, cum & illa debet seruari, sicut & aliæ duæ.

potestas aliquibus viris [a] idoneis cõmittatur, qui vice [b] omnium Ecclesiæ viduatæ prouideant de pastore. ¶ Aliter electio facta non valeat: nisi fortè communiter esset ab omnibus, quasi † per inspirationem absque vitio celebrata.

¶ Qui verò contra præscriptas formas eligere attentauerint, eligendi ea vice potestate priuentur [c].

¶ *Interdicit procuratorẽ in electionis negotio constitui, nisi concurrant hic contenta vsque ad §. electiones. Abbas Siculus.*

¶ Illud autem penitus interdicimus, ne quis in electionis negotio procuratorem, cõstituat, nisi sit absens in eo loco [d], de quo debeat aduocari, iustóque impedimento detentus venire non possit: super quo si opus fuerit, fidem faciat iuramẽto: & tunc si voluerit, vni committat de ipso collegio vicem suam.

¶ *Præcipit electiones solemniter publicari, & clandestinas reprobari. h. d. vsque ad finem Abb. Sicul.*

¶ Electiones quoque clandestinas [f] reprobamus, statuentes, vt quam citò electio fuerit celebrata, solemniter publicetur.

¶ Item in eodem.

¶ *Consentiens electioni de se factæ per abusum potestatis secularis, efficitur inelligibilis ad dignitatẽ, & electio est nulla. Eligentes autem à beneficiis per triennium suspenduntur, & tunc sunt priuati potestate eligendi.*

CAP. XLIII.

QVisquis † electioni de se factæ per sæcularis potestatis abusum [g] consentire præsumpserit, contra canonicã libertatem [h]: & electionis commodo careat, & ineligibilis fiat [i] nec absque dispensatione ad aliquam valeat † eligi dignitatem. ¶ Qui verò electionem huiusmodi, quam ipso iure irritam [k] esse censemus, præsumpserint celebrare, ab officiis & beneficiis penitus suf-

Interdicit procuratorem in electionis negotio constitui, nisi concurrant hic contenta vsque ad §. electiones. Abbas Siculus. [marginal glosses, partly illegible: "Illud variabile est, quod quando maior pars... Quis dicatur non posse venire ad electionem. Non tamen potest duas eligere..."]

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & remittit.*

c ¶ *Priuentur.*] Per sententiam, non ipso iure. j. eo. Cumana. in §. vnde signatur contra. s. eo. cum in cunctis. vbi ipso iure priuati sunt. hoc d. c, vt dixi. j. eod. Cumana in fi.

d ¶ *In eo loco.*] De hoc dixit. s. eod. coram.

¶ *Glos. seq. obijcit & soluit. Secundo ar. ad op. & remittit. Tertia pars recitatur per duas q̃ones, an canonicus procurator absentis habeat duas voces, & an constituens habeat necesse iurare. In fine quærit, ar. pro & soluit.*

e ¶ *Venire.*] Si venire non potest, quare citatur? Nõ vr̃ citandus, vnde alij eligere possunt. sed hoc non est verum: quia citandi sunt etiam absentes, ex quo possũt commodè citari, siue venire possint siue non: & quia hoc ipsum dubium esset esse præsentibus. s. eo. quia propter. Intelligo illũ venire nõ posse, qui propter timorẽ non põt venire ad locũ. j. eod. bonæ memoriæ. Sed in casu illius c. bonæ. nõ tenet cõmittere vices suas: vt not. ibi in gl. quæ incipit, si citari. Vel propter infirmitatẽ. 5. q. 3. si xp̃, orans vel si vocet ad maius tribunal. ff. de re iudi. cõtra pupillu. & ideo cum iusta causa sit impeditus, iure suo priuari sine culpa sua nõ debet: vt lit. nõ cõtesta. quia frequenter. §. 1. vnde quod per se nõ potest, per aliũ exequatur. ff. de proc. l. 1. sicut in iudice. j. de offi. deleg. si pro debilitate. & c. pastoralis. in fin. Ex isto ar. apparet cõtra illos, qui dicunt, quod si plures iudices sint cum illa clausula. Quod si non omnes, & c. quod ille qui nõ põt interesse, licet cõmittere possit vices suas, socij nõ tenentur ipsũ admittere quasi cum illa clausula, quod falsũ est hic nõ põt interesse. & tñ alij tenẽt procuratorẽ illius admittere. De illa materia dr̃. j. de offi. deleg. cons. Et iste procurator cũ sit de Capitulo, habebit duplicẽ vocẽ. [b] j. eo. cõg. cogniti. & arg. j. de re iud. cũ olim. arg. s. eo. scriptũ. Nec credo, quod in illũ exigitur, quod iste qui dat procuratorẽ, debeat iuramẽtum præstare: sed ideo dicit: Si opus est fidẽ faciat iuramento. quòd si præsentes nollent ei credere super impedimẽto, quo detinetur, nec aliter admittere velint procuratorẽ, qui non haberet verisimilem præsumptionẽ, tũc debet iurare, quòd impeditus venire nõ possit: & tũc tenẽtur illũ admittere. Sed quid si nullus vellet de Capitulo recipere vicem suam, nunquid posset alij cõmittere qui nõ esset de collegio? Videtur quòd sic, quia per hic litterã cõstat, quod ipse debet interesse per se vel per aliũ, & ita si nullus volt recipere vicem suam, põt alicui viro religioso clerico committere vicem suam, alias non valet electio, si eligerent: & hoc nõ credo esse cõtra substantiam, si alium admittat, qui nõ sit de collegio: quia & viri religiosi vocandi sunt ad electionẽ, & de eorum cõsilio est faciẽda: ita quod nõ valet alias electio. 63. d. obeuntibus. Tamẽ nõ credo, quod hodie Canonici ad hoc teneãtur, nisi velint. Et illud c. obeuntibus. non tenet nisi quoad honestatem: Canonici tñ tenẽtur recipere illum, cui commiserit vices suas auctoritate huius canonis. arg. com. à. s. de rescrip. cum contingat. & j. de appellatio. cum speciali. Vel si nolint recipere, potest exprimere suam volũtatẽ per litteras suas, & voluntas illa cum aliis publicetur: & sic extrà Capitulum nõ cõmittat. ADDITIO. Ista opinio est hodie reprobata per c. si quis iuste. §. si eo. tit. lib. 6.

f ¶ *Clandestinas.*] Illa electio dicitur clandestina, quæ fit singulariter & occultè per occulta conuenticula. 79. d. c. 2. & quandiu publicatio facta non est, dicitur clandestina: vt hic in fi. & quam citò facta est, debet publicari: alias non valet, vt dictum est, & j. vt Eccle. bñ. vt nostrum.

QVisquis.] Sunt duæ partes. In prima punit electum consentientem. In secunda punit eligentes, & electionem vitiat ibi: *Quia verò*. Ab. CASVS. Frequẽter eligebantur multi per impressionem siue per abusum secularis potestatis vel alterius potestatis, & electi cõsentiebant: quod erat contra Ecclesiæ libertatem. Ne de cætero talia fierent, statuit cõcilium generale, quod si quis electioni taliter de se factæ cõsẽserit cõtra canonicã libertatẽ, careat cõmodo electionis, & fiat ineligibilis, & sine dispẽsatione ad aliquã eligi nõ possit dignitatẽ: hæc est pœna illius qui consentit. Secũdò imponit pœnam electoribus, dicẽs quòd qui electionẽ aliter celebrare præsumpserit, quã dicit Papa, ea irrita est ipso iure. & ab officiis & beneficiis per trieniũ suspẽdatur, & sint tũc potestate eligẽdi priuati. Not. quòd in electionibus debet esse liber cõsensus eligentium: si vero coactus, non valet, immo irrita est electio, & contra Ecclesiasticã libertatem. Item electores, qui taliter eligunt, de iure illa vice potestatẽ eligendi amittunt, & ipse electus consentiens, fit ineligibilis.

g ¶ *Abusum.*] Vt laicus, princeps, vel potestas intersit electionibus, & talis nõ est vsus, sed abusus: vt s. eod. cũ terra. & c. quod sicut. & contra Ecclesiasticam libertatẽ, vt ibi dicitur: & hoc intellige cũ clerici sponte laicos admittũt. Secus si per vim vel impressionem eligerẽt: quia tunc nõ puniuntur. s. eo. c. cum Vintonien. Ber.

h ¶ *Libertatem.*] Quia si admitterentur laici, siue huiusmodi potestates assumerent sibi ius in posterum, sic periret libertas Ecclesiæ: quia in electionib. liberum debet esse arbitrium cuiuslibet. 8. q. 1. dilectissimi sicut in matrimonio carnali. j. de desp. cum locum. & ideo talis electio nulla est, quæ fit contra libertatem Eccle. j. c. sacrosancta. & c. Massana. & s. c. cum terra. & ita laici omnino excludendi sunt in collegiatis Ecclesiis.

¶ *Glo. seq. recit. per qua. ipso iure, &c. arg. pro & contra & soluit. in fi. quærit, an dispenset Episcopus. & soluit quòd sic.*

i ¶ *Fiat.*] Per hoc quòd dicit, *fiat* (quod futuri tẽporis est) videtur, quòd non ipso iure, sed per sententiã debet suspẽdi. & facit ad hoc j. de iure patr. præterea. [d] Videtur tñ quod ipso iure, per id quod sequitur, *non absque dispensatione* &c. Et est verũ, quòd ipso iure fit ineligibilis, & ad hoc facit 16. q. 7. si quis deinceps. & s. eo. ne pro defectu. ver. careant ea vice. sed ibi suspensio durat, quousque dignitatem taliter adeptam dimiserit: & qui sic suspensus est, sicut per suum factum suspenditur, ita per actum contrarium restituitur. 15. q. 6. nos sanctorum & 71. d. si quis presbyter. & c. si quis autem. Sed nunquid Ep̃s potest dispensare cum talibus? Credo quòd sic. ex eo etiam, quòd conditor canonis hic non reseruauit sibi dispensationem, aliis cõcessisse videtur. j. de sen. exc. imper. & j. de præben. de multa. in fin. & c. graue. in fi. & hoc minus est adulterio, in quo põt Episcopus dispensare. j. de iudi. at si clerici.

k ¶ *Irritum.*] Sic suprà eodem cùm in cunctis vbi electio ipso iure

† *Conciliũ Lateranen. sub Innoc. 3. c. 25. & in 4. compilatione. c. 16. eo. tit.*

† *possit.*

e *Concor. rex. in l. 5. mittant. ff. de ven. inspic. & in l. vxoris. ff. de repe.*

Electio quando dicatur fieri per abusum potestatis secularis.

d *Adde ad hanc gl. not. & theoricã gl. sing. in regula, in pœnis. de re. iur. lib. 6. & in c. fi. de diligentia. de foro comp.*

iure irrita est quæ fit de persona indigna.

¶ *Gloss. seq. recensetur per quæstionem, an per sententiam, &c. arg. pro & contra: ponit opin. & soluit quod per sententiam.*

a ¶ *Suspendantur.*] Per sñiam sic. ĵ. eod. Comana. in fi. sic intelligitur š eod. quia propter. Côtra. š. eo. cum in cũctis. vbi ipso iure beneficiis ecclesiasticis sunt priuati. quidam dicunt quod standũ est huic & non illi, & in alio etiam corrigitur ille canon ibi, eligendi potestate priuatos. per c. proxi. quia propter. diuersitas istius verbi, *quantum ad electionem* habetur. ĵ. eo. Comana. in fi. Sed quod dicit, *ab officiis & beneficiis priuetur*, est hoc verum, quod per sentẽtiã priuãdi sũt. & illud. c. cum in cunctis. non corrigitur vnde ipso iure priuati sũt beneficiis per triẽnium. Et rõ diuersitati hęc est hic priuantur officiis & beneficiis, & sic in duobus puniuntur qui plus peccant: & ibi priuati sunt beneficiis tñ: quia minus peccant ibi, quã hic: vt sic quædam cõpensatio fit hinc inde. Vel veriùs diuersi sunt isti casus, & in diuerso casu loquuntur, & ideo diuersæ pœnæ. hic maior pœna imponitur, quã ibi, quia plus offendit qui contra ecclesiasticam libertatem aliquid fecit, sed ibi eligitur persona indigna.

¶ *Glo. seq. ponit duas lecturas, & primam reprobat.*

† In eodem concilio Lateranen. sub Inno. iij. c. 26. & c. 11. eo. in 4. compilatione.

† Vide concil. Trident. sess. 6. de reformatione c. 1. & sess. 7. de reformat. c. 3 & sess. 23. de reformatio. c. 1. Adde Alfonsum Castrum lib. 3. de iusta hæreticorum punit. c. 5.

pendantur [a] per triennium, eligendi tunc [b] potestate priuati.

¶ Idem in eodem.†

¶ *Si Prælatus per negligentiam cõfirmauit indignum electũ ad regimen animarum, perdit potestatem confirmandi primũ successorem, & à perceptione proprij beneficij suspẽditur, & promotus deijcitur. Si verò per malitiã hoc fecit, grauius punitur. Electi verò immediatè subiecti Papæ, per se aut personas instructas debent adire Papam, & petere cõfirmationem. Et si sint electi cõcordia & valde remoti, videlicet vltra Italiam constituti, interim administrant, ita tamen quòd nil alienent: benedicuntur autem & consecrantur, prout consueuerant.*

CAP. XLIIII

Nihil † est, quod Ecclesiæ Dei magis officiat, quàm quòd indigni assumantur Prælati ad regimen animarum. ¶ Volẽtes igitur huic morbo necessariã adhibere medelã, irrefragibili constitutione sãcimus, quatenus cũ quispiam ad regimen animarum fuerit electus, is ad quẽ pertinet ipsius confirmatio, diligẽter examinet [d] & electionis processũ, & personã electi: vt cũ omnia ritè côcurrerũt munus ei cõfirmationis impẽdat: quia si sec' fuerit incautè pręsũptũ, nõ solũ deiciẽdus est indignè [e] promotus†, verùm & indignè promouẽs puniẽdus. Ipsũ quoq; decernimus hac animaduersione puniri, vt cũ de ipsius cõstiterit neglĩgẽtia, maximè si hominẽ insufficiẽtis scientiæ [f], vel inhonestæ vitæ, vel ætatis [g] illegitimæ, approbauerit, non solũ cõfirmãdi primũ successorẽ illius careat potestate [h], verùm etiã (ne aliquo casu pœnam effugiat) à perceptione proprij beneficij suspẽdatur, [i] quousque (si æquum † fuerit) indulgẽtiã valeat promereri. Si verò cõuictus fuerit in hoc per malitiã excessisse, grauiori [k] subiaceat vltioni.† ¶ Epi quoq; tales ad sacros ordines & Ecclesiasticas dignitates promouere procurẽt, qui commissũ sibi officiũ dignè valeãt adimplere, si & ipsi canonicam [l] cupiũt effugere vltionem. ¶ Ceterum qui ad

b ¶ *Tunc.*] Id est, ea vice sic š. eod. cũ in cũctis Sed si in illo triẽnio, quo suspẽsi existerẽ vacaret, videtur per illã expositionẽ quod Canonici possent eligere: & ita suspẽsi eligerẽt: sed hoc esse non põt. š. eo. cũ inter R. quòd ideo istud, *tunc* respicit totũ triẽnium, & hoc intellige, qñ omnes delinquunt: sed si aliqui non deliquissent ipsi eligerent. š. eo. scriptum est. in fi. & c. cum in cũctis. Ber.

¶ *Gloss. seq. signat contrarium, & soluit.*

c ¶ *Priuati.*] š. eod. c. proxi contra: vbi priuantur per sentẽtiam. Idem est: quia plùs peccant isti, quàm illi (vt dictum est) & ideo hic ipso iure: ibi non: & in diuersis casibus loquuntur.

Nihil est.] Diuiditur tota decretalis in duas partes. Primò ponitur constitutionis causa. In secunda constitutio. ibi, *Volentes igitur*. aliàs ibi, *Irrefragabili*. Cõstitutio verò habet tres partes. Prima prouidet circa confirmationes eorum, qui eligũtur ad curã animarum. Secũda: ibi, *Episcopi*. prouidet circa promouẽdos ad dignitates & ordines sacros Tertia: ibi, *Ceterum*. circa confirmationem & priuilegium exemptorum. Adhuc prima & vltima possent subdiuidi, quod per te videas. Panor. post Ioã. Andr.

Casvs. Quidam non idonei tam scientia, quam ætate, aut inhonestate vitæ, eligebantur ad regimẽ animarum: propter quòd Ecclesiis multa pericula imminebant, volens concilium generale huic morbo congruam adhibere medelam, statuit, vt cum aliquis fuerit ad regimen animarum electus, ille ad quem pertinet confirmatio, diligenter examinet electionis processum, & personam electam: & si electio fuerit canonica, & persona idonea electionem confirmet. & si in contrarium fecerit, repellatur electus, & confirmator puniatur hoc modo, vt si constiterit quòd per negligentiam promouerit hominem insufficientis scientiæ, vel inhonestæ vitæ, vel illegitimæ ætatis potestatem confirmandi successorem ipsius amittat, & à perceptione proprij beneficij suspẽdatur, quousque fuerit restitutus. Si verò hoc per malitiam fecerit, grauiùs puniatur. Secundo dicit, quòd Episcopi tales ad sacros ordines promoueant, qui commissum sibi officium valeãt exercere dignè, si voluerint effugere canonicam vltionem. Tertiò dicit, quòd illi, qui nullo mediante pertinent ad Romanum Ponti. ad ipsum personaliter præsententur, aut nuncios trãsmittant idoneos, per quos diligenter inquiratur de electionibus & electis, & sic postmodum confirmentur, si nullum obstiterit impedimentum. ita tñ quòd si aliqui sint valde remoti vltra Italiam, & electi sint in concordia, dispensatiuè interim administrent, ne Ecclesiæ ex mora aliquod damnum incurrant: sed de rebus Ecclesiæ nihil alienent, munus benedictionis siue consecrationis recipiant sicut consueuerunt. Nota diligenter, quòd tria sunt necessaria illi, qui ad regimẽ eligitur animarum, scil. scientia, vitæ honestas, scientia, & ætas legitima, & quartum, quòd sit legitimè natus: & pœna hæc statuta est illis, qui promouent indignos ad aliqua Ecclesias gubernãdas No. quòd quãdo quis indignè promouetur, non solùm promotus, sed promouens venit puniendus. Itẽ plùs punitur delinquens ex certa scientia quàm ex ignorantia. Item quis potest petere confirmationem per interpositam personã. Item nota vnum speciale, quod illi qui sunt vltra Italiam, possunt ante confirmationem administrare, si electio eorum fuerit facta, in concordia, & sint sine medio subiecti Romanæ Ecclesiæ. Item qui est vltra Italiam, censetur esse remotus. Item in consecratione recipienda, seruanda est cõsuetudo.

d ¶ *Examinet.*] Ad illũ enim pertinet examinatio, ad quem pertinet confirmatio, & ex officio suo debet examinare personam electi, & formam electionis, etsi nõ obiiciatur aliquid electo. š. eod. cũ nobis olim. & c. venerabilẽ ver. est enim generaliter. & c. 78. d. quid est cito. & ĵ. de hære. cũ ex iniũcto. quia eius interest, ne puniatur, si promoueret indignum. vt ĵ. eo sequitur.

† Vide l. si constat. & ibi Bar. ff. de appe. & in c. cum super glo. 1. infra de can. pos. & propric.

† Aliàs: dignum.

† Vide l. sermos. C. ad l. Iul. de vi pu. & in l. nemo deinceps ad fin. C. de Episcop. audien.

e ¶ *Indignè.*] sic 71 d c. tantis.

f ¶ *Scientia.*] Quæ impedit promouendum. ĵ. eo congregatio, & deiicit iam promotum. ĵ. de æta. & quali. c. vlt.

g ¶ *Ætatis.*] š. eo. cùm in cũctis. Et ita expressè patet hic, quòd Epi in ætate dispensare non possunt, de hoc dixi š. eod. cum dilectus. in glo. sed nunquid. cum puniantur, si hoc fecerint: alias nõ deberent puniri: quia quod legitimè factum est, pœnam non meretur. C. ad leg. Iul. de adult. Gracchus.

h ¶ *Potestate.*] Ipso iure. š. eod. tit ne quòd defectu. & c. cum in cunctis. in fin.

¶ *Gloss. seq. premittit quinque species pœnarum, signat contrarium, & soluit.*

i ¶ *Suspendatur.*] Variæ pœnæ statuũtur à canonibus circa illos, qui illicitè promouẽt indignos, & illos, qui illicitè promouẽtur. Qñque priuãtur potestate cõferẽdi illũ ordinẽ, quẽ illicitè côtulerũt: vt 1. q. 1. si qui Epi. & ĵ. de tẽpo. ordi. litteras. 36. d. is qui Ecclesiasticis, & ordinatus remouetur à clero. 50. d. ex pœnitẽtibus. Qñque suspenditur à celebratione Missæ per annum 55. d. Nullus. Qñque deponitur 64. d. c. vlt. vbi: pt ordinator præter sciẽtiã Archiepi, deponitur 51. d. c 1. & hîc statuitur pœna contra illos qui promouẽt indignos, qui debent suspẽdi (vt hîc dicit) per sñiam à superiore, cũ hoc ad ipsũ peruenerit. Huic assignatur cõtra. ĵ. de præben. graue. ibi enĩ non ponitur, qui promouet indignos, nisi post primam & secundam correctionem, & hoc statim sine aliqua admonitione. Item hic ordinati siue promoti remouentur, ibi non. Dicas, quòd in alio casu hic & in alio ibi. hic loquitur de his, qui promouentur ad dignitates, & ad regimen animarum, vt dicit in princip. & quia plus peccant, plus puniunt sine aliqua admonitione: quia & portæ dignitatis personis vilibus patere nõ debẽt. ĵ. de exces. præla. inter dilectos & ĵ. de iureiu. querelam. & C. de infa. l. vnica. libr. 10. & C. de digni. neque famosis. lib. 12. Ibi loquitur de beneficiis simplicibus, vbi non requiritur tanta maturitas, & ideo habet ibi locũ correctio: quia in promotione illorum non est tale periculum. vnde illi non remouentur, sed isti sic: & ita contrà non est: quia diuersitas contradictionem impedit, sicut dicitur, diuersum tẽpus impedit contradictionem.

Pœna varia promouẽtiũ indignos & indignorum promotorum.

Dignitates non sunt vilibus conferenda.

k ¶ *Grauiori.*] Ad arbitrium iudicis, cùm hoc nõ determinetur. ĵ. de offi. deleg. de causis. § fi. ĵ. de accu. super his. & magis punienda est malitia, quàm negligentia. ĵ. de fal. ad falsariorum.

l ¶ *Canonicam.*] š. eod. cum in cunctis. in fi.

a ¶ *Ad Romanum.*] Sic sunt Abbates. s. de consue. cùm venerabilis, sic Episcopi.

¶ *Glos. seq. recitatur per q. quid de Graecia licet extra Italiam.*

b ¶ *Extra Italiam.*] Licet fines Italiae non vbique distent à Roma x. dietis, tunc omnes dicuntur remoti, qui vltra duas dietas extra districtum sui ... non ... sed illud verum ... indicta. Sed quaeritur ad hunc casum, qui distant per ... & dimidiam, vel ... parum plus, non credo, quod debeat habere illud beneficium: quia modica distantia est, tamen consuetudini stetur. Et ita aliquid statuitur propter distantiam, quòd alias non fieret, 63. d. cum longe & j. de dolo & contu. cum olim.

¶ *Glos. seq. praemittit duos casus speciales. Secundo quaerit de illo, qui distat à metropolitano. ar. pro. & cõtra. Tertiò quaerit, quid de gestis per ipsum, si cassetur electio. ar. pro. soluit contrariũ. Quarto quaerit, quid de acquisitis per intrusum arg. pro. & contrarium soluit.*

c ¶ *Administrent.*] In duobus casibus ex sola electione habetur ius administrandi, in his videlicet, qui subsunt nullo medio Romano Pontifici, vt hîc: & in Romano Pontifice 23. d. in nomine dñi. Sed quod si suffraganeus est valdè remotus à suo metropolitano, nunquid eodem modo potest administrare? Videtur quòd sic, cum eadem cã subsit, ergo videtur, quòd idem ius. s. de consti. translato. &c nam concupiscentiam. & j. de transla. inter corporalia & j. de confir. vti. vel inuti. cum dilecta. & si nimia subtilitate vtamur, res Ecclesiarum depereunt. C. de ver. si. cum quidam. circa finem. & C. ad Treb. l. pen. Sed cõtra videtur, quia cum illud etiam dispensatiue b sit dictum, talis dispensatio ad similia non protenditur. j. de re iud. in causis. & 56. d. Cœnomanensis. nec excusat hoc rerum periculum. j. de maio. & obe. illud. Sed pone, quòd talis Praelatus tempore confirmationis repe-ritur minus idoneus, & sic repellitur, nunquid ea, quae medio tempore fecit, sunt cassanda? Videtur quòd sic j. de haere. fraternitatis. & 12. q. 2. alienationis. & 14. d. c. vlt. & si principale cassatur, & omnia quae secuta sunt ex eo, vel ob id C. de leg. nõ dubium. & j. de si. instr. inter dilectos. Sed contrarium verum est in hoc casu: quia fuit in quieta administratione, & in quasi possessione praelationis de licentia Papae, & pro Praelato habitus est. ... quae fecit medio tempore, rata sunt, quae poterat facere ... pat. ex litteris. s. c. consultationibus, & s. eod. quelem ... cautamis §. verum. & ff. de procu. si procuratorem. in fi. & C. de testa. l. 1. quae facere poterat, ideo dixi, quia de rebus Ecclesiae alienare non posset: quia illud ei prohibetur: vt hic dicitur. sed circa spiritualia valet, quicquid fecit, & etiam in temporalibus bene administrando, emendo, recipiendo ad vtilitatem Ecclesiae, non dando arg. ff. si cer. pet. eius qui in prouincia. & 1 7 q. 1. l. si quis à simoniacis. & hoc confirmat littera hic in fin. Sed si quis intrusus acquirat Ecclesiae, nunquid & illud cassabitur cum ipso? Videtur quòd sic per iura prius dicta, & quia commodum cum incommodo debet compensari ff. de nego. gest. si negotia. Credo quòd non cassabuntur nisi ea, quae perperam facta sunt in praeiudicium Ecclesiae, sed vtilia remanebunt penes Ecclesiã: quia cum in fauorem Ecclesiae talia cassentur, in laesionem eius nõ debẽt retorqueri. C. de legib. l. quod fauore. & ff de mino. si iudex

Romanum a pertinent immediatè Pontificem, ad percipiendam sui confirmationem officij, eius se conspectui (si commodè fieri 10 potest) personaliter repraesentẽt, aut personas transmittant idoneas, per quas diligens inquisitio super † electionibus & electis possit haberi: vt sic demum per ipsius circũspectionem consilij, sui plenitudinem officij assequantur, cum eis nihil obstiterit de ca- 20 nonicis institutis: ita quòd interim valdè remoti, videlicet vltra Italiam b constituti, si electi fuerunt in concordia, dispensatiuè propter necessitates Ecclesiarum & vtilitates, in spiritualibus & temporalibus administrent c, sic tñ vt de rebus Ecclesiasticis ni- 30 hil penitus alienent. Munus verò benedictionis seu consecrationis recipiant, sicut hactenus recipere consueuerunt.

¶ Honorius iij. Capitulo Constantinopolitano.

¶ *Expensae necessariae, quas facit Capitulum pro electione Praelati, de bonis Praelaturae debent fieri vel* 40 *reddi.*

VT praeterita: & infra. ¶ Praesentium auctoritate statuimus, vt expensae necessariae d, quas Capitulum Constantinopolitanum, vel eius nuncij, vacante sede, pro electionis negotio e fecerint, de bonis Patriarchatus fiãt totaliter, vel reddantur: † Dummodo ipsi bona decedentis Patriarchae non occupent f vel v- 20 surpent.

¶ Idem electio Lugdunensi.

¶ *Electio post collationem ex interuallo celebrata, non valet. hoc casus secundum opinionem magis communem.*

CAP. XLVI.

CVm post petitam g instanter, & demum obtentam, quondam Lugduñ. Archiepiscopi cessionem, vota Canonicorum Lugduñ in te tunc ipsorum Praepositum cõcorditer cõuenissent. ¶ Quia tandem examinatio (sicut decuit) processu electionis tuae, inuenimus eam post 40 publicationem consensuum, & collationis tractatum, aliquan-

V *T praeterita.*] Primò ponit dictum, quod secundo determinat ibi, *Dummodo*. Abb. Siculus.

Casvs. Statuit Papa in C. isto, vt expensae necessariae quae fiunt vacante Ecclesia per Capitulum pro negotio electionis de bonis episcopatus siue patriarchatus integraliter restituantur, dummodo Canonici non occupent bona episcopatus post decessum Praelati. hoc est, quod dicit. Not. quòd de bonis vacantis Ecclesiae expensae, quae fiunt ad vtilitatem successoris, solui debent dummodo Canonici non occupauerint bona Episcopi decedentis.

¶ *Glos. seq. per triplicem q. s. quid de expensis ... inferioris Praelatorum. Secunda quales expensae ... & dicit quod necessariae, moderatae, & quae probabiliter expedire credebantur. Tertia, quid si aliter ... opinionẽ & soluit.*

d ¶ *Expensae necessariae.*] Sic patet, quòd si Capitulum facit expensas vacante Ecclesia pro negotio electionis Praelati promouendi, aut etiam pro electione Episcopi confirmanda, vel alias, totum possunt repetere ab Episcopo. Idem intelligo pro electione alterius Praelati: quia hinc inde eadem ratio & idem ius. C. ad leg. Falcid. l. vlt. C. de inoff. donat. precibus. C. de lib. praete. l. 1. & illae expensae necessariae debent esse & moderatae, quas fecerunt occasione istius electionis. vt hic dicit. & j. de do. & contu. cum dilecti. & j. de eo qui mit. in pos. cum venissent. in fin. nec debent excedere probabilem modum. ff. de dam. infecto. inter quas. §. vlt. cum l. seq. nec delicatè: quia nec delicatus debitor, nec onerosus creditor est audiendus. ff. de pig. act. si seruos. Et dicuntur expensae necessariae, sine quibus negotium expediri non potest, vel sine quibus res efficitur deterior. ff de impen. in rebus. do. fa. l. 1. 2. 3 & 4. & ff. de verb. signifi. impensae. & suffic. si credat expedire, licèt non expediat. ff. de bo. auct. iudi. pos. praetor. §. 2. Et cum ipsi Canonici vtilitatem Patriarchae procurauerunt, dignum est, vt suum stipendium consequantur. 12. q. 4. quicunque, quia illud de suo facere non tenebãtur: quia nemo cogitur inuitus de suo facere beneficium. 10. q. 2. precariae. d & vtiliter negotium suum gestum est. ff. de nego. ge. Pomponius. in fine. cum l. seq. sed an vltrò. Sed quid si duo in discordia electi essent? Dicunt quidam, quòd tunc non repetent expensas. Idem credo dicendum, quod de vno, dummodo maior pars Capituli certet pro electo. & ob incertũ: quia idem est ac si totum Capitulum: quare eodem modo non ... illi confirmatus expensas, non video eadem ratio est hic.

¶ *Gl. seq. recitatur per quaestionem. quid si pro suis negotiis misisset.*

e ¶ *Pro electionis negotio.*] Illas autem tũ soluent, quas propter hoc fecerunt. j. de eo qui mit. in pos. cum venissent. in fin. & j. de procu. cu pro causa. & propter hoc negotium fuerunt, alias, si pro suis negotiis iuissent vel misissent, licèt tractassent praedictum ne- 60 gotium, non haberent expensas. j. de procu. cum pro causa. nisi quatenus plùs expendissent propter longiorem moram. ff fam. ... parte in prin. ff de neg. gest. si communes.

f ¶ *Occupent.*] Tũc enim quod ius tibi dicitur in rebus occupatis, debẽt cadere a iure suo. ff. qd me. cã. extat edictũ. & ff. ad leg. Iul. de vi priu. creditores. & 16. q. 6. placuit. immo tenẽt bona decedẽtis cõseruare futuro successori. 2. q. ... hęc huius placitis, &c. cũ nõ liceat. j. de ... sed si occupent bona, tunc sufficit, qd habẽt.

C *Vm post.*] Primò narrat factum electionis: quam secundo cassat ibi: *Quia tandem*. Abb. Sicul.

70 Casvs. Archieps Lug. postulauit licẽtiam credendi, & obtinuit. post renũciatiõné ipsius, Canonici Lug. p̃missο scrutinio, publicatione & collatione secuta, Praepositum suũ cõcorditer elegerũt in Arch. postea electio pñtata fuit dño Papę examinato electionis processu, inuenit Papa, quòd post publicatione cõsensuum & collationis tractatum electio nõ fuit statim facta, sed aliqua ... & consensus electi prius fuit requisitus, quam ... electionem cassauit iustitia exigente ... processũ: quia nõ fuit forma obseruata. Not. quod ... electio fieri debet post publicatione & cõsensũ collatione sicut alias cas- 80 satur electio ... eligẽdus nõ dẽt requiri ad electionẽ, ne tãquam ... appellatur. Item forma seruari dẽt in electione.

¶ *Gloss. seq. ponit quatuor simulta circa instantiam.*

g ¶ *Petitã instanter.*] Peti debet instanter, antequã admittatur, sicut quòd pallium. 100. d. prisca. sicut & libelli dimissorij. 2. q. 6. post

post appellationem. j. de appel. cons. di. l. lib. 6. & ff de libel. demiss. l. Vnica. a Item sponsa non debet statim tradi, vt charior sit dilata. 27. q. 2. institutum. Item remissio peccatorum. de pæ. d. 2. inportuna. & ea obtenta necesse habet cedere. j. de renun. quidam. ¶ Gl. seq. obiicit & soluit.

a ¶ Protractam.] Sed videtur, quòd per talē prorogationem non debet cassari. quia non omne quod differēdi causa fit, adnumerandum est moræ. ff. de Vsur. sciendum. & quod differtur, nō aufertur. 32. q. 2. ancillam. immo maturiori consilio perficitur. de pæn. d. 7. c. 2. ideo non debent differre: quia ampliùs deliberare non possunt cum etiam mutare nequeant vota sua. j. e. publicato. Et ideo incontinenti electio fieri deberet, antequam ad alia diuertant: vno enim cōtextu totum fieri debet. s. eo. quia propter. & ff. de testa. heredes palam. in fin. b ¶ Gloss. seq. quærit, & soluit.

a Cēcer. tex. in l. omnino. ff. de sponsa. & in l. imperatores. §. 3. & ibi Bar. ff. ad muni.

† Alias: tuā.

† Vide tex. in auth. de hære. & fal. §. inordinatum. colla. 1. & 7. q. 1. nihil.

† in aliquot antiquis ita: Idem Eboracen. Pr. & magistro G. de Canabull.

diu fuisse protractam [a], assēsumq; tuum priusquam electus fueris, requisitum, [b] electionem eandem † (ex ipsius duntaxat inordinato [c] processu †) iustitia cassauimus exigente.

¶ Idem † Eboraceñ. Priori & magistro Guidoni de Campo.

¶ Monachus vnius monasterij alterius factus Abbas, in electione Abbatis prioris monasterij vocem non habet, etiam si tale ius ab Abbate & monachis prioris monasterij sibi fuit reseruatum.

CAP. XLVII.

CONstitutis in præsentia nostra procuratoribus sancti Taurini Eboraceñ. † & sancti Leofredi de cruce Abbatum: & infrà. ¶ Cùm autem procuratores ipsorum Abbatum iussi essent exprimere, quo iure [d] ipsi Abbates deberent electioni Abbatis Fiscañ. † monasterij interesse responderūt, quod olim cùm assumerentur in suorum monasteriorū Abbates, fuit specialiter indultum eis ab Abbate & Conuentu monasterij Fiscañ. vt haberent vocem in Capitulo [e] eorundem. ¶ Nos autem rationem huiusmodi friuolam reputantes, super hoc perpetuum silentium imponimus † Abbatibus supradictis.

† Eboraceñ.

† Fiscan.

† imposuimus.

¶ Idem Rothomagensi Capitulo.

¶ Electio debet fieri verbo, & de illo in quem consenserit maior pars Capituli, & non respectu aliarum partium.

CAP. XLVIII.

ECclesia vestra destituta pastore, & votis vestris (cum de futura Prælati haberetis successione tractatū, in diuersa diuisis † quidam in Thomā, quidā in cācellarium; & quidā singulares in singulares personas eiusdem Ecclesiæ cōsensistis. ¶ Verùm cum super his in nostra & nostrorū fratrum præsentia multa fuissent hinc inde proposita, inuenimus quòd illi, qui sua in Thomā desideria dirigebant [f], licèt maiorem partem facerent, partium comparatione minorum †, non tamen ad maiorem partem Capituli peruenerunt. Considerauimus nihilominus, quòd post publicationem consensuum, & collationis tractatum, ad electiónem nullus habitus est pro

† Vt sic verbi gratia cum xij. Canonici essent quinque nominauerunt Thomam, quatuor cācellarium, & tres alij alios tres.

b De hac dicitur supra eod. auditis.

b ¶ Requisitū.] Sed nūquid sola requisitio sufficeret ad cassationem? Non videtur: quia in fraudem posset ab aliquo æmulo procurari. simile j. de simo. sicut. & ideo non videtur impedire sola requisitio: sed si consentiat, tunc sufficit ad cassandem propter ambitionem. & simile. s. eod. officij. & c. cum ad nostram. & 1. q. 6. sicut is. & C. de episc. & cle. si quenquam. & nōn ambitione, sed labore ad dignitatem conuenit peruenire. C. de re milit. contra publicam. lib. 12. & ita vtranque illorum reddit formam inutilem, hîc requisitus cōsensit. & ista fuit causa quare cassata fuit electio. si vero dissentiát, non est eligendus.

c ¶ Inordinato.] Quia ex his, quæ inordinatè fuerunt facta, non potest aliquid ordinabiliter agi. j. de accusatio. qualiter & quando. sic s. de rescrip. cum dilecta. Et qualiter forma seruari debeat dictum est. s. eod. quia propter.

COnstitutis.] Primò ponit petitionem actoris. Secundo expressionem causæ. Tertiò sniam contra actores propter causam ineptam. Secunda ibi, *Cum autem*. Tertia ibi, *Nos autem*. Abb. Sicul.

CASVS. Vacāte monasterio Fiscanēsi, electus fuit quidam in Abbatem. huic electioni se opponebant quidam Abbates: propter quod procuratores ipsorum & ipsius electi ad dñm Papam habuerunt recursum. procuratores Abbatum petebant electionē illam cassari, dicentes, Abbates prædictos debere electioni interesse Abbatis Fiscañ. & fuisse contemptos. ex parte aduersa fuit petitum, vt illi procuratores exprimerent, quo iure Abbates deberent electioni Fiscaneñ. interesse. & iussi fuerunt exprimere ius: & respōderunt, cum olim assumpti fuerunt Abbates suorum monasteriorū, cōcessum fuit eis ab Abbate & Conuētu monasterij Fiscaneñ. vt haberent vocem in Capitulo eorundē. Papa probationē illam friuolam reputans, super hoc imposuit perpetuum silētium Abbatibus supradictis. Not. quòd monachus translatus nō habet vocē in Capitulo, à quo translatus est. Not. quòd quicunque vult se opponere electioni, qui non sit de Capitulo, quo iure se opponat, dēt dicere, cum ius commune pro se non habeat: & si sit laicus, debet dicere quo iure: quia fortè patronus. Itē not. quòd regulariter ad illos de Capitulo solùm pertinet electio Prælati.

¶ Glos. seq. obiicit & soluit.

d ¶ Quo iure.] Isti Abbates petebant electionē Fiscañ. Abbatis cassari, in qua dicebant se fuisse contemptos: & sic cum dicerēt se fuisse in quasi possessione eligēdi, videtur quod iniquè sit actū cum illis: quia possessor nō tenetur dicere titulū suæ possessionis. C. de proba. l. pets. hæredi. cogi. & 2. q. 5. §. 1. nō est ita. quia isti tpe petitionis suæ expulsi erāt de possessione iuris, quod se habere credebāt. quia quādoque forte habuerunt vocē in Capitulo Fiscaneñ. & ideo quia eis contemptis facta erat electio, petebāt illā cassari. sic j. de cau. pos. cū Ecclesia. cum enim peterent illam cassari, & ad eos de iure communi non pertineret electio, meritò debebant exprimere, quo iure hoc petebant: quia sine actione vel causa nemo experitur. C. de edicto diui Hadriani tollendo l. fi. ff. de neg. gest. si pupilli. §. vltimo. & ff. de admini. tut. quoties. §. item si temporali. quia ineptam actionem, siue cām exposuerant, imponitur eis silentium. j. de iudic. examinata. quia in diuersis monasterijs nō pōt quis esse monachus. ergo nec vocem habere. infra de relig. domi. c. vltimo in fin. Sed si allegassent solummodo consuetudinem nomine Ecclesiarum suarum, & probauissent se in quasi possessione fuisse, tūc cassata fuisset electio. j. de caus. pos. cum Eccle. sed nomine suo nō poterant allegare consuetudinem. Et sic not. quod qui non est de collegio, si electionem petit cassari, debet assignare cām suæ petitionis, & idoneam, alias repellitur, vt hic habes. Item idem est, si ante electionem dicat se debere interesse, & ab illis de collegio hoc negatur protestatione præmissa, vt si docuerit de iure suo, valeat vox eius: possunt procedere omnes ad electionem, & in hoc casu necesse ē docere quod cuiusque de iure suo: & sola possessio in hoc casu non prodest. j. eo. Cumana. hic etiam agitur confessoria & negatoria. De hoc dicitur. j. de causa pos. cum Ecclesia.

c Solue melius, vt per Innocē. quòd possessor tenetur dicere titulum sua possess. propter præsum. contrariam. vt C. de proba. l. siue. & ca. v. nico. Eccl. benef

† Adde gl. in l. null. & l. plane. ff. quod cuiusque vni. facit l. qd munic. ioi. ff. ad munic.

e ¶ Vocem in Capitulo.] Isti Abbates erant monachi monasterij Fiscaneñ. quādo assumpti fuerunt in Abbates, & tunc Cōuentus reseruauit illis confraternitatem, & quod haberēt vocē in Capitulo Fiscañ. & ita hoc prætextu se credebant debere vocari ad electionem Abbatis. sic consueuerunt facere multi monachi, [d] vt quasi sint de collegio vtriusque monasterij, vt sic possint eligi, si cōueniat, vt de collegio eodē fiat electio. Istud hodie reprobatur. nullus enī pōt esse monachus in pluribus monasterijs, nec Abbas pōt præesse diuersis monasterijs. s. de religio. domi. ne nimia. §. fina. & ideo causa allegata ab illis Abbatibus nulla fuit. si aptā cām etiam postquam causa d'a fuit repulsa, allegassent, bene debuissent audiri per prædictam decre. examinata & j. de donatio. inter dilectos. & ff. de exceptio. rei iudi. & an eadem. & j. de cau. possess. cum Ecclesia & j. de iudi. examinata.

d Experimur, quod sæpissimè monachi vocati ad diuersa loca te consulent super hoc casu. Ioan. And.

ECclesia vestra.] Casus huius decr. notus est, & quotidie allegatur. Primò ponitur propositio negotij. Secundò ipsius examinatio ibi, *Verum*. Tertiò sententia, *Vnde*. Abb. Sicul.

CASVS. Ecclesia Rothomageñ. vacante, Canonici ad electionem congregati, præmisso scrutinio secundū formam concilij, quidam consenserunt in Thomam, quidam in cācellarium, & quidam alij singulares in singulares personas eiusdē Ecclesiæ cōsenserunt. electiones istæ delatæ sunt ad Papam, Papa vero auditis quæ super his & aliis in præsentia sua & fratrum suorum proposita fuerunt: inuenit, quòd illi qui cōsenserāt in Thomā, maiorē partem faciebāt respectu aliorum, qui in alios cōsenserāt, sed ad maiorē partem totius Capituli non perueniebāt præterea considerauit Papa quòd post publicationem cōsensum, & collationis tractatū nulla subsecuta fuit electio, sed deportatio ad sedem facta post appellationē legitimā. sed talis deportatio pro electione haberi non dēt. vnde quicquid factum fuit de Thoma, Papa cassauit, id est, cassum & irritū nūciauit, petitione cancellarij nō admissa. Not. quòd non tenet electio nisi sit facta à maiori parte totius Capituli: vt hic probatur expressè. Itē publicatio & collatio & maximè electio sunt de forma electionis siue de substantia, ita quòd si aliquod eorum defecerit, non tenet electio. Item qn electio coëlecti irritatur, non tamen propter hoc alteri coelecto ius acquiritur.

¶ Gloss. sequens obiicit & soluit.

f ¶ Dirigebant.] Consentiendo in ipsum, & nominādo ipsū. Sed vr. quòd sufficiebant ex quo Thomas habebat maiorē partē, quá

aliquis

quis dicitur, *ff. de verb. signif. maior.* vbi dicitur quis possedisse maiore parte anni, & tamen non possidet nisi 2. mensibus. illud verum est quod maiorem partem totius Capituli debet habere electus, ad hoc vt sua electio confirmetur, etiam per antiqua iura. *j. eo. quia fiunt à maio. parte cap. cum in cunctis & 56. d. apostolicæ & s. eod. c. quia propter.*

Vt electio confirmetur maiorem partem habere debet.

s ¶ eo. c. cum per eb. latinem. quod ipso facto possessio apprehenditur, & appellatur.

a ¶ *Processus.*] Et ideo non valuit, etiamsi maior pars Capituli consensisset in illum *j. eo. in Genesi.* Et ita quod præcipuè est, hic deficit, scilicet electio. & talis deportatio nõ obtinet vicem electionis & ita per aliam actum fieri non potest electio licet possessio tradita videatur, quamuis possessio nõ apprehendatur. arg. *s. de consue. ex literis. & ff. de acq. poss. quod meo. §. si per venditorem.* sicut appellat quis ipso facto. *j. de appel. dile. & c. ex nostris.* Ista. n. principalia & præcipua necessaria sũt sine quibus electio non valet, collatio, publicatio, inquisitio, & incontinenti electio, & scriptura. *s. eo. quia propter.* & *j. eo.* Cumana & *c. in Genes.*

cessus[a], quamuis deportationis solemnitas, etiam post appellationem[b] legitimam fuerit subsecuta, quam pro electione nec decerct, nec etiã expediret haberi. ¶ Vndè quod factum est de T. prædicto cassauimus[c], petitione consentientium in cancellarium non admissa[d].

¶ Gregorius nonus.

¶ *Non professus in Abbatem eligi non potest.*

CAP. XLIX.

CVm in magistrum assumi non debeat, qui formam discipuli[e] non assumpsit: nec sit præficiendus[f], qui subesse non nouit: Nos intellecto per te, quòd in quibusdam regularibus domibus, iure tibi diœcesano subiectis, sunt quidam in Abbates, nõ professi ordinem regularem, assumpti.

¶ Mandamus quatenus cum tales Abbates esse non debeant, qui professionem[g], monachi & † regulares Canonici non fuerint, ad amotionem[h], eorũ, quos tales inueneris (sublato appellationis impedimento) procedas.

† *Alias Vel regulares.*

¶ Idem Cumañ. Capitulo.

¶ *Electio facta à non maiore parte Capituli, & omissa collatione non valet.*

CAP. L.

CVmana Ecclesia pastoris solatio destituta, & congregatis die ad celebrandã electionem præfixa, qua præsentes[i] erant de Cumanis Canonicis, ac trib. Abbatibus[k], qui vocem in electione habere noscuntur, Capellani & Clerici ciuitatis electioni se debere interesse dicẽtes, sub huiusmodi protestatione[l] admissi fuerũt, quòd vox eorũ, qui no deberent interesse de iure vel consuetudine[m], non valeret. Tan

vox eorum, qui non deberent interesse de iure vel de cõsuetudine, non valeret, & sic præmisso scrutinio, septem Canonici & vnus Abbas, xj. Capellani, & ix. Clerici in Archipresbyterum eiusdem Ecclesiæ conuenerunt. ix. Canonici, vnus Abbas, vnus Capellanus, & nouem Clerici in Archidiaconum eiusdem Ecclesiæ consenserunt: & publicato scrutinio, à parte sua extitit electus vterque electiones istæ ad se. Apostolicam delatæ. dñs Papa meritis auditis vtriusque electionis, & auditis aliis, quæ partes proponere curauerunt, inuenit quòd xviij. sunt Canonici, & xiiij. Capellani, xx. Clerici. & tres Abbates, sed neutra electio peruenit ad maiorem partem totius Capituli, quia nõ fuit probatum, quòd Clerici admitti debuerint, nec quod Capellani admissi fuissent de iure vel consuetudine, quia etsi Capellani interfuissent vtrique electioni Eporũ, & scrutatores dederint voluntatẽ, nõ tñ vota illorum inquisita fuerũt, nec aliquos eligerunt. Sed dato quòd vota illorũ inquisita fuissent: vel aliquos elegissent, per hoc tñ nõ fuit probatum quòd illud eis cõpeteret de iure vel consuetudine præscripta: & ideo dñs Papa electiones prædictas factas etiam contra formam concilij generalis. quia collatio in cõi fuit omissa, quæ statim post publicationem scrutinij fieri debuisset, cassauit, & electores hac vice potestate eligendi priuauit. Not. quòd in electionibus faciendis valet protestatio, licet cõtra protestationem fieri videatur. Item non valet electio nisi sit facta à maiori parte totius Capituli. Item hic probatur, quòd persona electi non computatur in numero eligẽtium, nec auget numerũ: quia si Archid. fuisset computatus, obtinuisset, si forma seruata fuisset: & littera hoc probat, ibi dicit: Neutram electionem inuenimus ad maiorem partem Capituli peruenisse. Item consuetudo in hoc non prodest nisi sit scripta. Item qui peccant in forma concilij, per sententiam priuandi sunt potestate eligendi. hic fuit omissa collatio, & sic fuit peccatum in forma.

¶ G. j. eo. arguit & remittit.

b ¶ *Appellationem.*] Quæ locum nõ habet publicato scrutinio, cũ mutare nequeãt voluntatem. *j. eo. publicato. s. eo. quia propter.*

c ¶ *Cassauimus.*] i. cassum & irritũ ostẽdimus. sic *j. eod. in Genesi.*

d ¶ *Non admissa.*] ex eadem causa, quia non fuit electus, & quia minorem partem habebat, quàm Thomas.

CVm in magistrum.] Primò recitat factum. Secũdò prouidet: ibi: *Mandamus.* Abbas Siculus.

Casvs. In quibusdam Ecclesiis regularibus quidam eligebantur in Abbates, qui non erant professi ordinem regularem. hoc intelligens Papa scribit diœcesano Epo dicẽs, quod in magistrũ assumi non debet, qui nondum fuit discipulus: nec debet præfici, qui non nouit sub esse: vnde mandat, vt quoscunque tales inuenerit, qui professi non fuerint, ab huiusmodi remoueat Abbatia. Not. quòd prius quis esse debet discipulus, quàm magister. Item monachus non professus nõ debet eligi in Abbatem: & si electus fuerit debet ab Ecclesia remoueri.

e ¶ *Discipuli.*] Et meritò quia primò debet quis esse discipulus, quam magister. *59. d. ordinatos. & 61. d. miserum. & 16. q. 1. si clericatum.* Additio. Et qui remum tenere non didicit, secundum locum in tabernaculo non assumat. *40. d. ante omnia.* & multo tempore disce quæ postmodũ doceas. *16. q. 1.* sic viuere & discere debes vt permitori. *37. d. relatum.* secundùm Gos. Ioan. And.

f ¶ *Præficiendus.*] Simile *j. de æta. & quali. indecorum,* qui enim sub altero debet esse, sub se alium habere non debet. *C. de leg. tu. l. vlt.* & qui sub alio est, alium sub se habere non debet *ff. de adul. si vxor & ff. ad Mace. plenum habeo. & 1. q. 1. testore.*

Professio monachus quasi liter fieri debeat.

g ¶ *Professionem.*] Professio enim sola monachum facit, & non habitus. *j. de regu. porrectum & c. ad Apostolicam.* & huiusmodi professionem in scriptis facere debẽt: vt *20. q. 1. vidua. 17. q. 1. omnes feminæ.* vt si reclamare voluerint, obuiet eis ppria professio per scripturam facta. *1. q. 7. saluberrimum. arg. C. de non nume. pecu. generaliter. & 2. q. 1. legum. & j. de proba. per tuas.*

h ¶ *Ad amotionem.*] Quia in vno codémque officio dispar non debet esse professio. *16. q. 7. in nouis.* & cõsuetudo non prodest in hoc. *s. eo. cum causam quæ.* in qua idem dicitur. & *j. de testa.* quia ingredientibus & in hoc casu idẽ iudicium est habendum de monachis & Canonicis regularibus, quia non differunt, nisi quia deseruiant regulæ laxiori. *j. de sta. reg. quod Dei timorem.* a

a Adde pro hoc Io. And. in c. ea. testa. j. de præben. tit. 1. q. 1. nullus. 2.

CVmana Ecclesia.] Prima pars narrat factum electionũ. Secunda, ibi, *Cum* xviij. ipsas electiones irritat, exprimens causam quare: & electores punit. Abb. Sicul.

Casvs. Vacante Ecclesia Cumana statuta die ad celebrandum electionem, Canonici & tres Abbates qui vocem in electione habere dicuntur, cœperunt de electione tractare: Capellani & Clerici ciuitatis eiusdem dicebant se debere electioni interesse, & quòd sine ipsis electio fieri non deberet. tandem ne propter huiusmodi contradictionem differretur electio, Capellani & Clerici admissi fuerunt sub hmõi protestatione, ita quòd

i ¶ *Præsentes.*] Per hoc videtur, quòd absentes non debeãt vocari ad electionẽ. *arg. 7. q. 1. factus. & 10. q. 2. hoc ius porrectũ.* super hac vocatione statur consuetudini, vt dixi *s. eod. coram.*

k ¶ *Abbatibus.*] De quibus constat per speciale priuilegium vel per consuetudinem *s. de consue. cum dilectus & s. eo. quod sicut.* sed de Clericis & Capellanis in dubium reuocabatur, & ideo sub protestatione admissi fuerunt. Et ideo qui de Capitulo nõ sunt, & dicunt se interesse debere in electione, debent dicere, quo iure hoc dicant. *s. eo. constitutus.* hic allegabatur consuetudo.

Qui non sunt de Capitulo, qualiter ad electionem admitti possint.

¶ *ubi se arguit pro cõtestatiõe alle. 10. iura, in contrariũ all. 4. & sol. sunt.*

l ¶ *Protestatione.*] Cui consentiunt Clerici & Capellani, alias nõ vindicaret eis protestatio. sic ergo protestatio valet. sicut *quod me. causa prælatum. & 31. q. 2. lothariis. & ff. qui. mo. pig. vel hypo. sol. si debitor. § 1. & 7. q. 1. Pontifices. & 34. d. presbyteri 28. d. diaconi & j. de off. ord. pastoralis. & j. de appel. c. vlt. & 16. q. 3. placuit. §. por. versi. si autem. & ff. de neg. gest. si sumus.* in contrarium videtur, quòd protestatio ista nõ debeat prodesse. *s. de constit. cum M. Ferrarien. & j. de appellatio. sollicitudinem & j. de cap. olim. cãm. & ff. de cod. vnde quod quis fecit.* Sed valuit hic protestatio: vt patet in fi. alias si protestatio nõ processisset. bene habuissent vocẽ in electione, cũ essent in quasi possessiõe. *j. de cau. pos. dicit hic. ibi cũ Ecclesia & c. cũ olim. & j. de iure patro. cõsulti ationibus. & s. bas esse fin. eo querelã.* & etiamsi nõ essent in quasi possessione valuisset eorũ vox, ex quo sponte admiserant illos. *s. eo scriptũ.* Et ideo quia hic negabatur ab initio illos debere interesse, nec admittebant illos sine protestatione,[b] & totum ius eorum in iudicium deductum fuit, vox illorum non valuit, nec profuit, quòd interfuerit duabus electionibus, quia præscriptionem legitimam nõ probauerunt. Et simile. *j. de cau. pos. cum Ecclesia.* vbi totum ius Capellanorum deductum fuit in iudicium. culpa tamẽ illorum, & post factã electionem, sed isti inuiti hoc fecerunt compulsi ab aduersariis, qui negabant illos ius habere. & est multùm notabile hoc.

b Hanc gloss. dicit hic. ibi. Vbicunque protestatio venit ad detrahendum iuri aduersarij quam nocet aduersario, nisi expresse protestationi consentiat electus.

m ¶ *Consuetudine.*] Clerici & Capellani & etiã Abbates de iure cõi in electiõe esse nõ debẽt, cum ad Capitulum tantùm spectet electio.

electio. 16. q. vlt. congregatio. & 18. q. 2. Abbatem. & 3. eo. c. 1. & j. de iure pat. à nobis. sed de consuetudine pōt. j. de cau. pos. cum Ecclesia.

¶ Glo. seq. computando probat, quod vox electi nō auget numerū.

a ¶ *Ad maiorē partem*] Sic. s. eod. Ecclesia vestra. & j. eo. in Genesi. quia cum Clerici & Capellani nihil probauerint, vox eorum nulla fuit: & sic remanserunt septē Canonici ex vna parte, & vnus Abbas: & ita octo: ex alia parte nouē Canonici, & vnus Abbas, & ita decē: quia totum Capitulum cū Abbatibus, qui ius habēt, viginti vnus erant, quia Canonici erant 18. & sic nulla electio peruenit ad maiorē partē illorum, qui vocem habebant, & sic cassatur vtraque electio. Vel si vis intelligere maiorem partem respectu Capituli tantū, adhuc idem est. Sic patet, quòd consensus electi non computatur inter eligentes: quia si sic computaretur, vna pars fuisset maior etiam quo ad totū Capitulū, s. pars Archidiaconi, quæ habuit nouem, & ipse fuit decimus, & sic erat maior pars Capituli: & tñ non valuit electio sua, quòd persona electi nō agnoscit 2. g. c numerum eligentium. euidenter probatur per constitutionem illā s. eod. quia pp. quia antequam quis eligatur, oportet quòd in scrutinio maior pars Capituli consentiat in aliquē: vt ibi dicitur. s. eod. Ecclesia vestra. vt hic. & j. eod. in Genesi. & ita cum nondum sit electus, nec etiā sciat, in quē cōsenserit, maior pars nō potest augere numerū. Sic ergo patet ex illa constitutione, quia propter. & c. Ecclesias quòd persona electi non debet computari inter eligentes. & qd dicit. s. eo. cum in cunctis. obtinet ex forma compromissi vt ibi dixi, & hoc dicitur in litera, nec hoc credo, quòd talis electio valeret hodie. & ita est de forma electionis, quòd maior & sanior pars totius Capituli consentiat in aliquem in ipso scrutinio.

† *Lateranen. sub Innocentio. 3. c. 24.*

† *In multis impressis deest vox, duab⁹, quā habent manuscripti.*

Electi vox non auget numerum.

† *Alias, ita: sed & si inquisita fuis. eorum vota.*

dem præmisso iuxta formā concilij † generalis scrutinio, septem de Canonicis, vnus Abbatū, vndecim Capellani, & nouē Clerici in eiusdem Ecclesiæ Archipresbyterum cōuenerunt: nouem Canonicis, vno de Abbatibus, vno Capellano, & vndecim Clericis in ipsius Ecclesiæ Archidiaconū dirigentibus vota sua: & infrà. ¶ Cum decē & octo fuerint Canonici, tres Abbates, viginti Clerici, & quatuordecim Capellani: neutram electionem cōperimus ad maiorem [a] partem totius Capituli peruenisse, nec probatū fuerat, quòd Clerici admitti debuerint, nec quòd Capellani ad missi fuerint de cōsuetudine, vel de iure: nam & si Capellani duabus † electionibus Episcoporum interfuerint, & scrutatores dederint voluntatum, non [b] tamen inquisita vota sua fuisse, vel eos aliquos elegisse probatur, sed † etsi inquisita fuissent vota, vel ipsi aliquos elegissent, per hoc tamē non constitit id eis de iure [c] competere, vel ex consuetudine iam [d] præscripta. Vnde nos electiones ipsas præsumptas etiam contra [e] formam concilij generalis, cum collatio in communi omissa fuerit, quæ post publicationem scrutinij fieri debuisset, de fratrum nostrorum concilio sententialiter duximus † irritandas, electores ac vice eligendi potestate priuantes [f].

¶ Idem Abbati Cluniaceñ.

¶ *Per compositionem factam cum Prælato Capitulo, non potest ius eligendi competere laico, etiam patrono in Ecclesia collegiata.*

CAP. LI.

SAcrosancta Romana † Ecclesia: & infrà. ¶ Sanè † proposuisti in nostra præsentia, quòd super ordinatione Prioris monasterij sancti Pancratij ad Cluniaceñ. Ecclesiam pertinentis cum Comite de Varenna † patrono ipsius, quidam prædecessor tuus de consensu Capituli sui, compositionem quandam iniuit iuri [g] contrariam †, & Ecclesiæ ipsi damnosam, videlicet vt in optione sit ipsius Comitis, assumere ad Prioratum dicti monasterij (Cluniaceñ. & de Charitate Prioribus duntaxat exceptis) vnum de duobus melioribus totius Cluniaceñ. ordinis, quos Abbas duxerit nominandos: & infrà. ¶ Attendentes itaque, quòd ius eligendi in collegiata Ecclesia laicum non cadit, compositionem huiusmodi de fratrum nostrorum concilio duximus reuocandam ...

qui vero contra. &c. Vnde signatur contra. j. e. cum in cunctis. & c. annotum. vel qui contra ista formā & c. vbi sunt ipso iure priuati. Vnde quidam dicūt, quòd illa cōstitutio, quia pp. corrigit illum canonē, cùm in cunctis. in hoc quòd illa hodie nō sunt priuati ipso iure, sed priuādi per sniam, prout hic factum fuit, & dicitur in illa cōstitutiōe, quia pp. Istud non credo, immo vtraq; cōstitutio locū suū obtinet & in suo casu loquitur. Illa decre. cùm in cunctis loquitur, cùm quis ex certa scientia eligit indignam personam. vñ ipso iure sunt priuati potestate eligēdi. s. eod. scriptum est. in fin. & beneficiis Ecclesiasticis p triennium. vnde dico, quòd si forma illius cōstitutionis, quia pp. per omnia seruaretur. & veniret contra illam constitutionē, cum in cunctis, nihilominus essent priuati secūdū tenorem illius canonis. j. eod. congregato. Aliud est peccare cōtra formā illius Capituli, cùm in cunctis. & aliud contra illā constitutionem, quia pp. quia plus peccat eligendo indignas personas, quā faciendo contra formam istius constitutionis, quia propter. ibi enim non peccant in personam aliquam, & ideo maior pœna in vno, quam in alio: & ipso iure in vno, & per sententiam in alio, & sic vtraque constitutio remanet in suo statu: quia diuersæ formæ sunt.

† *Definimus.*

intellectum c. cū in cunctis, &c. qa propter. s. eod. tit.

† *Vox, Romana, deest in pluribus manuscriptis.*

† *In omnibus manuscriptis in nostra sunt proposuisti præsentia.*

† *Varenna.*

† *Garenna.*

† *Vide l. 6 dubium. cū not. C. de legib. & 25. q. 1. imperiali.*

SAcrosancta.] Primò narrat iniustam compositionē, quam secundò reuocat. ibi, *Attendentes* Abb. Sicul.

CASVS. Quidam Comes de Verenna monasterij sancti Pancratij pertinentis ad monasterium Cluniaceñ. contendebat cum Abbate Cluniaceñ. super ordinatione Prioris ipsius monasterij sancti Pancratij: tandem dictus Comes cum Abbate Cluniaceñ. de consensu Capituli sui fecit, quandam compositionem, vt videlicet esset in arbitrio ipsius Comitis recipere ad prioratum dicti monasterij vnum de duobus melioribus totius ordinis Cluniaceñ. quos Abbas duceret nominandos, exceptis Prioribus Cluniacen. & de Charitate. Abbas Cluniaceñ. successor illius qui fecit compositionem istam, videns illam compositionem monasterio damnosam, accessit ad dñm Papā ostendendo compositionem sibi in præiudicium sui monasterij factam Papa considerans quod ius eligēdi nō cadit in laicum in Ecclesia collegiata, & ideo illud erat perniciosum exemplo, & redundabat in dispendium Ecclesiasticæ libertatis, statuit vt Abbas Cluniaceñ. dictum prioratum possit libere ordinare, non obstante ipsa compositione iuri contraria, denunciando postmodum ordinationem factam patrono, vt si voluerit, suum præstet assensum. Not. quòd compositio in spiritualibus cum laico facta cōtra Ecclesiasticam libertatem, & iuri contraria non tenet, etiam si facta sit à toto Capitulo. Item ius eligendi non cadit in laicum in Ecclesia collegiata. Item patronum. Item electio à toto collegio facta præsentari debet patrono, vt assentiat.

¶ Glo. seq. fortificat tex. per similia.

g ¶ *Iuri contrariam.*] Et ideo nō tenuit. simile s. eo. cum terra. vbi nominabantur duæ personæ auribus Principis vel Patriarchæ. si. s. de transactio. de cætero cū sit facta de re spirituali cū laico, quā ipse obtinere non pōt. sic j. de præscript. causam quæ & 16. q. 7. c. 1. sicut nec pactio pro spiritualibus adipiscendis valet. j. de pactis. pastoralis & c. cum Clerici. ad hoc facit j. de collu. audiuimus. & spiritualia iudicio laicorum disponi non debet. j. de iudi. decernimus, nec laicus in spiritualibus arbiter esse potest. j. de arbi. contingit. ideòque huiusmodi cōpositio fuit iuri cōtraria. Itē dānosa fuit ipsi monasterio, & ideo improbāda. j. de in integrū restitu. requisitus. & si de iure fuit, ex quo damnosa fuit, debet reuocari, sicut per in integ. restit. vt dicit prædicta decre. requisiuit.

Arbiter esse nequit laicus pro re spirituali.

b ¶ *Non tamen inquisita.*] Et ita non sufficit dare inquisitores, nisi vota eorum inquirantur. sed alterū per se sufficeret, scilicet inquisitio votorum. s. eod. quia propter. opus est hic facto. & ideo non sufficit alterum. j. de eo qui mit. in possess. constitutus.

c ¶ *De iure competere.*] Quod dicit de iure vel ex consuetudine, Vel, ponitur pro *id est*, quia de consuetudine præscripta debēt interesse, sed non de iure communi. Vel propriè potest istud teneri, vel id est, ex priuilegio sibi concesso à Papa. simile infra de his quæ fiu. à præla. ea noscitur.

d ¶ *Iam præscripta.*] Sic patet, quòd sola possessio non dat nec erecet ius nisi sit præscripta. j. de causa pos. cum Ecclesia. & sic consuetudo non valet nisi sit præscripta & rationabilis. s. de consue. cum dilectus & c. vlt. Sic & possessio sola non facit aliquem decurionem. ff. de decur. Herennius & sic possessio non facit aliquem Clericum sine Canonica institutione. j. de praben. dilecto. & j. de insti. ex frequentibus. arg. C. de lib. cau. non idcirco. & ff. de decur. Herennius.

e ¶ *Cōtra formā.*] Et sic patet, quòd forma quæ traditur s. eo. quia propter. sit de substantia electionis quo ad quædam quæ ibi ponūtur: vt ibi diximus. & est ve. & secundùm quod hic dicit. Ex quo enim forma ista attentatur, diligēter seruanda est, ita quòd qui cōtra facit, punitur: vt hic dicit: Inquisitio, publicatio, collatio sunt de substantia: vt si omittantur, cassatur electio, & incontinenti dēt fieri electio: alias si protrahatur, non valet. s. eo. cum post petitam. sic & electiones cassatæ fuerunt duplici de causa, quia neutra facta fuit à maiori parte Capituli, & quia forma seruata non fuit.

¶ Glo. seq. signat contrariū, ponit opinionē q̄ reprobat. demū soluit.

f ¶ *Priuantes.*] Et ita qui facit cōtra formā illā s. e. quia pp. priuari debet per sñtētiam, & nō ipso iure: vt dicit illa constitutio. Ver.

Clos.

¶ *Glo. seq. alleg. contra consuetudinem Bononien. signat contrarium quod implicite soluit & remittit. Ioan. And.*

a ¶ *In laicum.*] Sic patet ex hac decre. & ex illa. j. eo. c. Massana. quod ius eligendi non cadit in laicos, etiam patronos in ecclesia collegiata. Ex hac tollitur consuetudo Bononiensium, qui eligunt capellanos in capellis, etiam nõ sunt patroni, sed parochiani: & si patroni sunt, eligunt cum clericis prelatum in collegiata ecclesia. contra. j. de iure patronat. nobis. vbi notatur, quod patronus habet vocem eligendi in ecclesia collegiata. Sed certe non corrigunt illa decreta. & omnia alia iura, quæ idem dicere videntur: sed sic stabimus huic, vt T. dicebat. Sed electio facta debet præsentari patrono (vt hic dicit) vt suum præstet assensum. sic j. eod. cum terra. & c. quod sicut. Vel intellige illam decret. nobis. c. in ecclesiastica persona obtinet ius patronatus. & sic non contradicit: licet generaliter loquatur non distinguendo inter laicum patronum & clericum. Dic, vt ibi notatur.

b ¶ *Libertatis.*] Quæ enim in præiudicium libertatis ecclesiasticæ tenentur, firmitatem sortiri non debent. j. de constit. quæ in eccl. statum. & j. eod. cum terra, & 69 d. ben. quidem. & j. eod. q. si quis. vbi autem prohibentur ab huiusmodi electionibus.

Cum in veteri.] Primo ponit electionis formam. Secundò causæ commissionem, & decisam iudicum relationem. ibi: *Relato ergo.* Tertiò causę diffinitionem: ibi, *Cum autem.* Abb. Sic.

Casus. Vacante Bisuntina ecclesia, mandauit Papa Capitulo Bisuntino, vt j. xl. dies post receptionem literarum, personam idoneam sibi eligerent pastorem cum consilio T. Benigni & Morismundi Abbatum, & fratris G. de ordine fratrum Prædicatorum alioquin dicti consiliarij prouiderent Ecclesiæ Bisuntinæ de pastore. Recepto mandato die ad eligendum præfixa, Canonici potestatem eligendi Archiepiscopum sex ex Canonicis suis contulerunt vsque ad consumptionẽ cuiusdam candelæ duraturã, quæ erat tunc ibi accensa. tandem electores cœperunt tractare de electione pastoris. & conuenerũt in prædictũ abbatẽ S. Benigni: & cum super hoc consilium sociorum requisissent, vnus eorum respondit, quod habito inter se consilio rnderent: cúmq; illi differrent dare rñsum & candela deficeret, electores ipsi non expectato rñso ipsorum, dictum Abbatem in Bisuntinum Archiepm elegerunt; processus huius electionis ad sed. Apost. est delatus. Sed quia de huiusmodi processu non constitit D. Papæ, Archiepiscopo Viennen. & Abbati de Firmitate iniunxit, vt si constaret quòd electores prædicti super electione tractatum habuissent, & in tractatu electionis requisitum fuisset consilium prædictorum, electionem ipsius Abbatis, si persona esset idonea, confirmarent: & si in tractatu electionis non fuisset aliorum consilium requisitũ: quamuis postea requisitum fuerit tempore non competenti, nec etiam fuit expectatum rñsum ipsorum: vel si idem Abbas non esset idoneus: quod de ipso factum erat, cassaretur. Inquisitores ipsi secundum mandatum D. Papæ procedentes, inquisitionem suam D. Papæ remiserunt. Papa super hoc rescribit, quibusdam dicens: cum nõ fuerit compertum tempore competẽti requisitũ consilium de persona prædicti abbatis, & quod fuit requisitum rñsum non fuit expectatum nisi modico tpe, & cum non debeat aliis obesse, quòd electores intantum se arctarent: electionem ipsius Abbatis nõ propter vitium personę, sed propter vitium electionis cassauit. Nota quòd forma mandati diligenter est obseruanda, & quia isti non seruauerunt formam datam sibi, cassatum fuit factum illorum. Nota cum dicitur [De consilio talium procedas] quam cito incipis de hoc tractare, debes inquirere ipsorum cõsilium, nec expectare, quandiu iam fixisti animum tuum. Item negligentia siue factum vnius aliis de iure non debet obesse.

¶ *Glo. seq. obiicit & soluit.*

giata Ecclesia non cadit in laicum [a], & ideò id esset perniciosum exemplo, & redundaret † in dispendium Ecclesiasticæ libertatis [b], volumus in dictum Prioratum liberè possis (non obstante compositione ipsa) sicut alios Prioratus tibi subditos ordinare: denunciando † ordinationem factam patrono, vt suum, si voluerit, honestum impertiatur assensum.

¶ Idem Decano & Capitulo S. Ioannis & S. Stephani Bisuntinen.

¶ *Si per Papam mandatur habentibus eligere, quòd eligant cum cõsilio aliquorum, alioquin consiliarij prouideant: eligentes debent cõsilium requirere in tractatu electionis, & congruo tempore expectare responsum: aliàs electio non tenet.*

CAP. LII.

Cum in veteri lege: & infrà. ¶ Porro iam dudum vobis dedimus in mandatis, vt infra quadraginta dies post susceptionem † literarum nostrarum cum cõsilio sancti Benigni & Morismundi Abbatum, & fratris G. de ordine Prędicatorum, eligeretis personam idoneam canonicè in pastorem: alioquin dicti cõsiliarij vobis de Archiepiscopo prouideretur. Verùm die ad eligendum præfixa, sed ex vobis potestatem eligendi dedistis, vsque ad consumptionem cuiusdam candelæ, quę ibidem accensa extitit, duraturam. Tandem cùm electores huiusmodi conuenissent in prædictum Abbatem S. Benigni, & super hoc sociorum [c] eius consilium requisissent: proponente vno ex illis, quòd deliberato consilio responderent: & differentibus eis festinanter dare responsum, præfati electores (cum candela ipsa deficeret) non expectato ipsorum [d] consilio, dictum Abbatem in Bisuntin. Archiepiscopum elegerunt: & infrà. ¶ Relato ergo ad Apostolicam sedem negotio: Archiepiscopo Viennen. & Abbati de Firmitate † iniunximus, vt si constaret ab eisdem electoribus de electione tractatum fuisse habitum, & in tractatu [e] electionis prædictorum consilium requisitum, electionem ipsius Abbatis (si persona esset idonea) confirmarent. Quod si in tractatu electionis non fuisset illorum consilium requisitum, licet postea requisitum [f] fuerit non competenti tempore, nec etiam expectatum [g] responsum ipsorum, aut non esset idoneus idem Abbas: quod de ipso factum erat, tanquam inualidum irritarent: & infrà.

c ¶ *Sociorum.*] Et sic requisierunt consiliũ duorum tñ: vnde non videtur seruare mandatum: quod quidem exactè diligentia est obseruandũ. j. de rescri. cum dilecta. j. de offi. dele. venerabilis. Sed licèt non requirerent consilium tertij, quem el gere non volebant, non dicuntur fecisse contra formã mandati, nec præter formam quia ipsum eligendo illo cõsentiente consilio ipsius requirũt & obtinent. arg. j. eo. cum in iure. & ff. qd cuiusque vniuer. planè.

d ¶ *Ipsorum.*] sc. duorũ, & non illius, qui electus fuit: quia ille non debuit requiri, cùm hoc ipso cassaretur: vt j. eod. cùm post petitam.

¶ *Glo. seq. nat & dat simile, quarit, & soluit obiicit, & respondet.*

e ¶ *In tractatu.*] Hic patet, quòd tractatus debet haberi ante electionem & collationem adinuicem: aliàs quo eligerent, nisi primò de aliquo eligendo tractarent? j. e. cum terra. & j. eo. quia propter. & j. de arbit. cùm olim. sicut in carnali matrimonio tractatus præcedere debet: & ideò si isti nõ fuerunt requisiti in tractatu electionis, cassatur electio. Sed quid si cõsiliarij discordarẽt ab istis electoribus, nunquid valebit electio ipso iure? Certè ex ipsa litera satis innuitur, quòd si requiratur ipsorum consilium in ipso tractatu competenti tempore, antequam conueniant in aliquem, & conferãt adinuicem d. persona eligenda, siue concordent, siue diũ ordent, quòd valeat eorum electio: quia per hanc formam non imponitur necessitas, vt consilium eorum sequi teneantur, aliàs non viderentur habere potestatem eligendi, cum talis potestas penderet ab illorum arbitrio, ad hoc facit opt. arg. j. de arb. cùm olim. & ex consilio nemo ad id obligatur. [h] 14. q. 1. quibus arg. 4. dist. denique. in fin. arg. Sed circa fi. vbi dicitur, quòd nec expectatum fuit eorum responsum, videtur contradicere huic dicto. Sed dic, quod non contradicit, quia responsum eorum semper est expectandum, aliàs delusorium videretur, tale consilium petere [c].

Additio. Et quid operetur sic petere consilium, ex quo sequi non teneatur, notatur in d. cta decre. cùm olim. Ioan. And.

¶ *Glo. seq. dat simile. cui signat contrarium.*

f ¶ *Requisitum.*] Et ideò pro non requisitis habentur: sicut serò appellat, qui tpe competenti non prouocat. 2. q. 6. biduum. ver. si quidem. Et est simile, quod dicit lex: Si promisisti facere insulam infrà certum tempus, & tantũ tẽpus transierit, quod a modo infrà tempus statutum fieri non posset, licèt totum tempus non transierit, possum agere contra te: quia perinde est, ac si totum tempus transierit. ff. de verb. oblig. si ita stipulatus essem. & l. cùm stipulatus. & l. hoc iure. Arg. contra. ff. eod. insulam. Et illud dicitur tempus competens, quo deliberare congruè poterant. j. de offi. deleg. consuluit. Et tardè fuerunt requisiti, sicut econuerso tempestiua citatio non tenet. j. eo. bonæ memoriæ. a. g.

¶ *Glossa seq. signat contrarium & soluit. Secunda pars recitetur per quæstionem, quid si cum assensu, &c.*

g ¶ *Expectatum.*] Et sic videtur, quòd non sufficit consilium tantum petere, sed expectandum est consiliariorum responsum, & sine ipsorum consilio & responso non valet electio. Sed contra j. de arbi. c. cum olim vbi consilium tantum requiritur, sit assensus non exigitur, & illud generale est, & obtinet ratione arbitrij, & sufficit licentiam petere, licèt non obtineatur. j. de reg. & trans. ad relig.

ad r. lig. licèt.[a] Item tutor consilium matris potest omittere. licèt testator hoc mandauerit. ff. d. a. min. tut. quidam §. Papinianus. Et prætor nonnunquam à voluntate patris recedit. ff. vbi pup. e-du. debeat. l. 1. & ita videtur, quòd sufficiat requirere consilium tantum, & non responsum attendere. Hoc non valet, quod faciût, nisi eorum consilium habitum sit in tractatu electionis: vt 63 dist. obeuntibus. & 15. q. 7. Episcopus nullius. & 12. q. 2. sine exceptione. s. eo. nec pro defectu. vbi de hoc. Sed si mandatum fuisset, quòd cum eorum consilio & assensu obtentu: tunc non valeret electio nisi sequeremur voluntatem consiliariorum, & talis potestas non est libera: quia non possunt eligere, quem volunt, & tunc non astringuntur ad aliquam formam, sed omnibus præsentibus requirunt electores siue Canonici consilium consiliariorum: & secundùm eorum consilium & responsum eligant omnes, vel vnus vice omnium de ipsorum mãdato. Sic fuit factum in electione per manum nepotis D. Papæ, vt talis forma data fuit à Capitulo Bituntin. voluisset in casu illo eligere per formam scrutinij, tunc ante scrutinium communiter omnibus præsentibus tractare debebant de electione cum consiliariis, & requirere eos, & audire consilium eorum, & postea procedere ad scrutinium, & eligere, quem vellent, & etiam post scrutinium sub reiterant consilium illorum. ☞ postmodum eligant seruata forma scrutinij Ber.

Concord. text. in l. in fatum & in l. hac lege. de prox. sac. scrin. l. 12.

† *Aliàs stat de persona idonea Abbatis prædicti.*

† *Vide tex. in l. 2. §. sed si quis. ff. si quis cau.*

Cùm potestas eligendi facta est aliquibus, vt eligant de consilio, vel cũ consilio aliorũ, quid facere debeant.

† *Lateran. concil. sub Innocentio. 3 c. 26.*

¶ Cùm autem compertum non fuerit competenti tempore requisitum consilium de †, ersona prædicti Abbatis: & quando exstitit requisitũ, non fuit expectatũ responsum nisi modico tempore, nec debeat aliis[a] imputari, quòd in tantum illi sibi tempus arctarant[b] † electionẽ Abbatis ipsius, non personæ, sed electionis vitio, duximus irritandam.

¶ Idem Episcopo Syluanecteñ.

¶ *Si maior pars Capituli scienter eligit indignum, valet electio de digno à minori parte, etiam eodem scrutinio facta. h. d. secundùm veriorem intellectum & intrinsecum.*

CAP. LIII.

CONgregatio Niuerñ. Capituli ad electionem futuri pastoris, tredecim in Decanum, & octodecim (computato procuratore[c] cuiusdam absentis) in Cantorem ipsius Ecclesiæ conuenerunt: qui cùm plures in eũ, & pauciores in alium sua desideria direxissent, à parte sua electus[d] extitit in pastorem Ecclesiæ Niuerñ. Postmodum[e] credente parte Decani, quòd alij plurimùm deliquissent eligendo personam scientiæ literalis expertem, propter quod illis secundùm statuta Lateranẽ[f] † concilij ipso iure eligendi potestate priuatis, potestas eligendi ad eos extitit deuoluta: Decanum ipsum, qui in eum sua vota direxerant, in suum Episcopum elegerunt, ad sedem Apostolicam appellantes: & infra. Reliquis petentibus vt irritare Decani electionem attentatam à paucioribus, & post aliam non cassatam, ac confirmare reliquam veluti canonicè celebratam à pluribus de persona idonea, dignaremur. ¶ Nos igitur mandamus, quatenus si dictus Cantor, defectum in litteratura[g] non patitur, & aliàs est idoneus ad regimen pastorale, ipsius electionem procures auctoritate nostra (infirmata reliqua) confirmare. Alioquin (ipsius Cantoris electione irrita[h] nunciata) prænominatum Decanum (si nihil ei de canonicis obstiterit statutis †) eadem auctoritate præficias Ecclesiæ memoratæ.

† *instituti.*

¶ Idem Siluanectẽsi Episcopo, & Ioan. de monte mirabili Archidiaco. & succentori Parisiensi.

¶ *Habens plures dignitates, vel plura beneficia curata, sine dispensatione Papæ inelegibilis est. h. d. quoad titulum.*

CAP. LIV.

ij DVdum Ecclesia Rothomagensi pastoris solatio destituta, contra electionem, quæ in eadem Ecclesia fuerat

¶ *Glo. seq. arguit, allegat tria iura.*

a ¶ *Aliis imputari.*] Imputent sibi, quia tantùm se arctauerunt. Et est arg. quòd negligentia vnius alij obesse nõ debet. Iniquum est enim aliquem alterius odio prægrauari. C. de inoffi. testam. si quis. & pœnas suos debet tenere auctores. j. de his quæ fi. a maio. par. c. quæ sunt. & C. de pœnis. l. sancim. s.

¶ *Glo. seq. inducit simile.*

b ¶ *Arctarant.*] Sic iudex cuius iurisdictio expirat in termino, non debet ita se arctare, sed ea hora procedit, qua possit perficere, quod incœpit ante noctis tenebras, &c. j. de offic. deleg. consuluit. & ff. de feriis. pridie. & l. more Romano.

COngregatio.] Electus à maiori parte Capituli, si est idoneus, confirmatur, alias confirmatur electio facta à minori parte de digno. hoc dicit, & hæc summatio est multùm generalis. Primò ponitur duplex electio, & super vtraque partium allegationes. Secundo ibi, *Nos igitur*, diffinitionis commissio. Abbas.

CASVS. Ecclesia Niuernensi vacante Capitulum eiusdem die præfixa, ad celebrandam electionem conuenerunt, præmisso scrutinio secundum formam concilij generalis, octodecim (computato quodam procuratore absentis) conuenerunt in cantorem eiusdem Ecclesię. xiij. verò in decanum eiusdem Ecclesiæ consenserunt: illi qui cantorem in scrutinio nominauerant, videntes quod essent in numero plures, quàm illi qui in Decanum conuenerãt, ipsum cantorem in pastorem elegerunt. Postmodum pars Decani videns, quòd alij plurimum deliquissent eligendo personam scientiæ literarum expertem, propter quod illi erant ipso iure eligendi potestate priuati secundum statuta Lateran. concilij, & ad eos potestas eligendi deuoluta. Decanum in suum Episcopum elegit, ad sedem Apostolicam appellans, & sic negotium istud est ad sedẽ Apost. est delatum. Petebat pars Decani electionem ipsius cõfirmari, reliqua infirmata, cum facta esset de persona indigna. Pars altera petebat electionem cantoris a maiori parte Capituli canonice factam, reliqua infirmata confirmari. Mandat Papa Episcopo Siluanecteñ. vt si dictus cantor defectum in literatura non patitur, & alias est idoneus, ipsius electio confirmetur reliqua infir-mata: alioquin cantoris electione irrita nũciata, decanum ipsum si alias idoneus est, præficiat in pastorem Ecclesiæ Niuernẽ. Nota, quod si aliquis defectum in litteratura patitur electio de ipso facta non valet, & ad alios licet pauciores numero deuoluitur potestas eligendi. Item nota, quod nescientia promouendi impedit, & promotum deijcit.

c ¶ *Procuratore.*] s. eod. quia propter. c. scriptũ. & ff. de admin. tut. ita autem. § gessisse.

d ¶ *Electus.*] Seruata forma scrutinij in vtraque electione.

e ¶ *Postmodum.*] Antequam discederent ad alium actum: ne sit contra s. eo. cùm post petitam.

ADDITIO. Poterant etiam ex interuallo facere, repetito tamen inter eos scrutinio & tractatu, vt dixi in textu super ver. elegerunt. Ioan. And.

f ¶ *Lateranen.*] Concilij. s. eo. cum in cunctis.

g ¶ *In litteratura.*] Et ita defectus scientiæ facit aliquem inelegibilem. s. eod. cum in cunctis. & non solùm impedit promouendum, sed deijcit iam promotum. j. de æta. & quali. c. vlt. & defectus scientiæ inducit renunciationem. j. de renun. nisi cum pridem. §. pro defectu. & quia si non sit eminentis scientiæ, saltem sit sufficientis. s. eod. cum nobis olim. & nõ solùm debet habere scientiam sacrarum literarum, sed etiam secularium negotiorum. 36. d. § 1. & c. qui Ecclesiasticis vt sit paratus omni poscenti reddere rationem. ea. d. §. ecce: ad fin. quia cùm is se debeat alios docere, non debet tunc discere. In Auth. de san. Episc. §. damus coll. 6. & nos qui Episcopi sumus, aliorum doctrina nõ indigemus. 1. q. 7. c. conuenientibus.

Scientia docta defectum reddit aliquem inelegibilẽ.

Episcopi qua scientia instructi esse debeant.

¶ *Glo. seq. recit. per q. quare hæc electio est irrita. & reliqua confirmanda. & arg. contra opinionem.*

h ¶ *Irrita.*] Ipso iure s. eod. cùm in cunctis. cum indignam personam elegerint: vnde eligendi potestas remansit penes alios quamuis numero pauciores. cùm primi eligendo talem reddiderint se indignos s. de postul. c. 2. vnde confirmatur hic electio à minori parte celebrata, non obstante priori electione: & ita electio quæ nulla est, non præstat impedimentum secundæ. simile s. eod. scriptum est in fi. & de hoc dictum est s. eo. audiuis. & per hanc decr. expressè reprobatur dictum illorum, qui dicunt quòd canon ille, cùm in cunctis. non est hodie latæ sententiæ, sed ferendæ: vt dixi s. eo. Cumana. in fi.

Intellectus cap. cum in cunctis. s. hoc titulo.

ij DVdum.] Diuiditur principaliter in tres partes. In prima ponuntur narrationes partium coram Papa. In secunda ibi, *Nos igitur.* commissio & processus iudicum. In tertia ibi, *Licet autem*, processus Papæ. Abb. Siculus.

CASVS. Vacante Rothomag. Ecclesia, Canonici conuenerunt ad celebrandum electionem. Decanus ipsius Ecclesiæ electus fuit in pastorem. contra istam electionem se opponebat A. Archi. ipsius Ecclesiæ, & quidam alij Canonici. dicto Arch. pro se & pro parte sua, & G. Archi. procuratore eorum, qui electionem celebrauerant, in præsentia Papæ constitutis, inter alia quę cõtra electum obiecta fuerunt, proposuit Archi. prædictus, quòd idem electus post concilium generale adeptus fuerat Archidiaconatum Ambian. & ipsum cum pluribus parochialibus Ecclesiis quas ipse habuerat ante Episcopum concilium retinere præsumpsit, & dimisso illo Archidiaconatu Ecclesias ipsas retinuit. Sed in concilio illo dicitur: Quicunque receperit beneficium habẽs curam animarum annexam: si prius tale beneficium obtinebat, ipso iure sit isto beneficio priuatus: & si illud retinere contenderit, etiam alio spolietur. Sed idem electus contra prædictum concilium veniens, notam cupiditatis incurrit, quam in aliis debuit reprobare: & retinendo beneficia, quæ non spectabant ad ipsum, rem contrectauit

celebrata [a], Archidiaconus & quidam alij eiusdem Ecclesiæ Canonici ad sedem Apostolicā accesserunt. Dicto vero Archidiacono pro se ac parte sua, & G. Archi. procuratore illorū [b], qui electionem celebrauerāt, in nostra præsentia cōstitutis: inter alia quæ contra [c] electū obiecta fuerunt, Archidiaconus proposuit memoratus, quòd idem electus post generale † concilium Archidiaconatum Ambian. adeptus, ipsum cum pluribus parochialibus Ecclesiis, quas † ante idem concilium, obtinuerat, retinere præsumpsit, eóque dimisso retinuit Ecclesias memoratas. Vnde cùm in eodem [d] concilio sit statutū, vt quicunque receperit aliquod beneficium curam animarum habens annexam, si priùs tale beneficium obtinebat, eo sit ipso iure priuatus: & si fortè illud retinere contenderit, etiam alio spolietur: prædictus electus cōtra huiusmodi veniēs statuta, transgressionis notam, nec non cupiditatis [e] vitiū (quod in aliis reprobare debuerat [f]) ex pluralitate beneficiorum incurrat. Et retinendo beneficia, quę nō spectabant ad ipsum, (cum post receptionem alterius priora beneficia vacauerint ipso iure [g]) rē contrectauit per consequens alienam [h], & sic furtum [i] commisit quodammodo vel rapinam. In suæ quoque salutis & multarum animarum dispēdium prædictas parochiales Ecclesias retinebat †: cùm earum cura, qua iam priuatus fuerat ipso iure, ad eum nullatenus pertineret: & sic per ipsum eædem animæ damnabiliter sunt deceptæ [k].

trectauit alienam, & sic furtum commisit quodammodo vel rapinam. Propterea in suæ salutis periculum & multarum animarum dispendium illas ecclesias retinebat, cum earum cura nullatenus ad eum pertineret, cum illis esset ipso iure priuatus, & sic per eum parochiani damnabiliter sunt decepti. & ex aduerso respondit procurator alterius partis, quod etsi dictus electus plura beneficia obtinebat, per concessionem tamē Rothomagēn. archiepiscopi D. Papæ exhibuitam excusabat eundem. D. Papa excusationem illam friuolam reputauit, mandās quibusdam, vt si constaret, quod idem electus post receptum arch. prædictum curam animarum habentem, præfatas ecclesias electionis tempore tenuisset, nec ostenderet secum super hoc per sedem Apost. dispensatum fuisse, electionem cassarent ipsius ecclesiæ, & de persona idonea prouiderent. Partibus igitur in iudicum præsentia constitutis, & præstito iuramento de veritate dicenda, & factis positionibus & responsionibus hinc & inde, tandem idem decanus electus, ex quibusdam grauaminibus ad sedem Apost. appellauit. iudices non obstante appellatione cassauerunt electionem eiusdem decani, & eidem ecclesiæ de Cænomañ. episcopo prouiderunt: postmodum vero causa ad sedem Apost. est delata. Papa examinato processu iudicum prædictorum, licèt positiones & responsiones factæ fuissent super quibusdam articulis coram prædictis iudicibus: quia tamen Papa non inuenit litem contestatam fuisse, quia per positiones & responsiones non fit contestatio litis, sed per petitionem in iure positam, & respōsionem secutam contest. litis, processum eorundem iudicum denūciauit irritum & inanem. post ista omnia archid. ex causa præmissa petiit electionem irritari. dictus prædictus respondit quòd electio eius nō erat irritanda, sed potiùs confirmanda. lite coram Papa legitimè contestata, & præstito à partibus iuramento de veritate dicenda, electus confessus fuit electionis tempore se beneficia tenuisse præmissa: sed excusabat se dicendo, quod non credebat dictum archidiaconatum curam animarum habere, sed tamen ipse confessus fuit in iure, quòd archid. Ambiañ. de consuetudine suspendit, excommunicat, & absoluit presbyteros & Priores, & parochiales ecclesias interdicit, visitat, inquirit, & procurationes recipit, ex hoc patet, quòd curam animarū habet annexam: & si etiam non haberet curam animarum personatus tñ existit. sed idem est iudicium de personatibus & beneficiis curam habentibus. Item indulgentiā, quam per hoc se dicebat habere, Papa friuolam reputauit, quia fuit impetrata veritate tacita, & falsitate suppressa, qua tacita vel expressa veritate, eam nullatenus habuisset: expressit enim, quòd prædictæ ecclesiæ canonicè fuit assecutus, antequam archidiaconatum haberet, cùm nullus possit parochiales ecclesias plures habere, nisi vna pendeat ab altera, vel nisi vnam intitulatam & aliam commendatam haberet. vnde cùm ipse vtraque intitulatam habuit, illas canonicè non potuit obtinere. Item dixit, quòd redditus suæ personatus erant tenues & exiles & suppressit etiam, quòd plures parochiales ecclesias cum aliis beneficiis in diuersis ecclesiis obtineret, & non fuit intentio Papæ secum in tot beneficiis dispensare, nec demum sibi aliquid concedere. Ad vltimum cùm non restaret nisi sententia proferenda, renunciauit iuri, si quod competebat, & liti spontanea voluntate cessit, & Papa eius renunciationem admisit. Ex hac decretali plura notabilia colliguntur. Primò quòd qui habet curam animarum vel personatū, si recipit consimile beneficium ipso iure vacat primum. Item qui retinet beneficia cum cura animarum, vel plures personatus, ineligibilis efficitur, dum illa retinet. Item solus Papa super hoc potest dispensare, vt quis habeat plura beneficia vel personatus. Item tempore electionis spectandum est, an quis sit idoneus. Item per petitionem in iure propositam, & responsionem secutam fit litis contestatio, & non per positiones & responsiones. Item vbi litis contestatio non processit, nullus est processus, nec iuramentum in causa illa factum, sed iterum litis contestatio facienda est, & iterum iurandum est. Item confessio in iure facta præiudicat. Item si quis Prælatus excommunicat, absoluit, inquirit, & visitat: ex hoc curam habet animarum. Item beneficia cum cura animarum & personatus æquiparantur. Item indulgentia impetrata, veritate tacita vel falsitate suppressa, non valet.

a ¶ *Celebrata.*] De decano eiusdem ecclesiæ, qui primo fuerat archidiaconus Ambianensis.

b ¶ *Illorum.*] Not. quòd eligentes possunt petere confirmationem electionis [a] sed hoc intelligo de consensu electi esse faciendum, aliâs non. s. eod. nonnulli.

c ¶ *Contra electum.*] Not. quòd qui opponit in formam electionis, & non probauerit, quod opponit, condemnari debet alteri parti in expensis. Qui verò deficit à probatione eius, quod obiicit in personam, à beneficiis ecclesiasticis per triennium nouerit se suspensum: ad quæ si intra id tempus se ingesserit, ipso iure illis perpetuò est priuatus, nullam spem de misericordia habiturus, nisi probauerit euidenter, quod probabilis & sufficiens causa ipsum à calumnia † excusauerit, vt hæc statuuntur in decret. Inno. iiij. eo. tit. cap. 1. quæ incipit: statuimus.

d ¶ *In eodem consilio.*] j. de præben. de multa. cuius verba hîc inferiùs ponuntur.

e ¶ *Cupiditatis vitium.*] j. de cler. non resi. quia nonnulli. j. de præben. cùm iamdudum. & c. quia intantum. vnde contra Lateranen. concilium, & concilium generale beneficia huiusmodi retinebat.

¶ *Glossa seq. alleg. 3. concor. inducit quatuor similia.*

f ¶ *Reprobare.*] Sic patet, quòd non debes facere id, à quo alios debueras prohibere. j. de natis ex lib. ven. c. vnico. & ff. de cond. indeb. frater à fratre. & ff. si se. ven. aliùs. & quod quis debet exigere ab aliis, multò fortiùs à seipso. ff. de neg. g. st. si pupilli. § videamus. & ff. de fideiuss. tutor datus. nec potest esse hortator viduitatis, qui coniugia frequentauerit. 26. d. vna tantùm. nec potest de medio ecclesiæ malum auferre. qui in simile delictum corruerit. 25. di. primum. Et quod aduersus alium præstare debuit tutor pupillo suo, id aduersùs se præstare debuit. ff. de admin. tuto. quoties. §. 1. & 42. d. §. 1. in princ.

g ¶ *Iure.*] j. de præben. §. de multa.

h ¶ *Aliena.*] Sic ff. de proc. l. Pomponius. & C. vnde vi. l. vlt.

¶ *Glossa sequens dicit, quid sit furtum, opponit, quòd hic non cadit furtum, & soluit.*

i ¶ *Furtum.*] Simile 7. q. 1. non furem. Furtum committit, qui rem alienam inuito domino contrectat. Instit. de oblig. quæ ex d. li. nascuntur. § furtum autem. Et dicitur furtum contrectatio rei alienæ fraudulosa: vt Insti. eo. tit. in princ. vt ille qui rem alienam scienter tenebat, & ideò non excusatur. Si enim quis rem contrectauerit alienam credens esse suam, non committit rapinam vel furtum. Instit. vi bono. rapto. §. quia tamen. Item nec excusat hoc, etiamsi credat dominum permissurum, cùm exigatur expressa dispensatio Apostolicę sedis: vt infrà sequitur. & infrà de præben. de multa. Sed in furto excusatur. si credat dominum permissurum. Inst. de obli. quæ ex quasi delic. nas. §. placuit. Sed quod dic. t. *furtum vel rapinam*, hoc non est verum, quia furtum non committitur in re immobili. Instit. de vsucap. § quia autem. nec de re incorporali qualis erat hic. ff. de acq. rerum do. seruus. §. incorporales. Sed hic ista verba impropriè dicuntur, & iste potiùs dicitur inuasor. sic exponitur. 7. quæst. 1. non furem & latronem, id est, inuasorem. Et hoc etiam exponit cum dicit, *quodammodo.*

¶ *Glossa sequens causam reddit, arguit, & soluit.*

k ¶ *Decepta.*] Quia cùm desierit esse Prælatus ipsorum, nihil potestatis habebat in eos: vnde non poterat illas soluere vel ligare. j. de pœnit. & remis. omnis vtriusque. & de pœ. dist. 6. placuit. Sed nunquid valebit illis talis absolutio illius talis Prælati, siue pœnitentia per illum imposita? Non videtur: quia nullam potestatem habet ligandi vel soluendi, sicut non valet sententia à non suo iudice lata. j. de iudi. at si clericis. & si sic peribant. In isto casu non credo, quòd perirent, non quia ille hoc posset, sed propter fidem, quam habebant de sacramento, cùm crederent illum adhuc esse suum Prælatum, & ita in sola fide [b] soluantur. j. de bap. & eius effec. debitum. & j. de presbyt. non bap. Apostolicam. & de consecra. d. 4. baptismi vicem.

¶Verùm procurator eorum, qui elegerant ipsum, & si pluralitatẽ beneficiorum huiusmodi corã nobis profiteretur † in iure, per concessionem [a] tamen Rothomag. Archiepiscopi nobis exhibitam, eundem electũ nisus† est multipliciter excusare. ¶ Nos igitur, dictã excusationẽ, vtpote friuolã nullatenus admittẽtes †, vobis dedimus in mandatis, vt si constaret, quòd idem post receptum Archidiaconatum prædictum curam animarum habentem, pręfatas parochiales Ecclesias electionis tempore [b] retineret, nec ostenderet secum per sedem Apostolicam [c] super hoc dispensatũ, electionem illius auctoritate Apostolica cassaretis: & infra. ¶Partibus ergo propter hoc in vestra pręsẽtia cõstitutis, præstito quoque † iuramento de veritate dicẽda, & factis positionibus & responsionibus hincinde, tandẽ eodem Decano [d], prætextu quorundã grauaminum ad nostram audientiam appellante, vos electionem huiusmodi irritantes, eidem Ecclesię de Cenomañ. Episcopo prouidistis: & infra. ¶Licèt autẽ positiones & respõsiones super pluribus articulis factæ fuerint coram vobis, quia tamen contestationem litis non inuenimus esse factam (cùm nõ per positiones & respõsiones ad eas factas †, sed per petitionẽ in iure propositam & responsionem [e] factam, contestatio litis fiat †) eundem processum de fratrum nostrorũ consilio irritum [f] diximus nunciandum. Tandem Archidiaconus electionem ex præmissa causa petiit irritari [g] electo [h] respondente prædicto, quòd nõ erat ius, electio irritãda. Lite verò coram nobis legitimè cõtestata præstitóque de veritate [i] dicenda à partibus iuramento, idem electus etsi confiteretur [k] se dicta bñficia electionis tempore tenuisse: tamen excusare se super hoc nihilominus nitebatur, quia videlicet dictũ Archidiaconatũ non credebat curã animarũ habere. Sed cum in iure confessus fuerit, quòd Archidiacon⁹ Ambiañ.

† confiteretur.

† Aliàs: friuolam.

† Vide l. liberto. §. finali. ff. de neg. gest.

† Aliàs: præstitoque.

† Aliàs: & præstito.

a ¶ *Per concessionem.*] Ante concilium generale. ĩ. de præb. de multa. poterant Episcopi de talibus dispensare, per illud decretum. ĩ. d. sanctorum. sed postea non, & ideò non profuit huic concessio facta post illud concilium. Bern.

¶ *Glo. seq. notat tempus electionis spectandum, & dat duo similia, demum quærit, arguit pro & contra, & soluit, & remittit.*

b ¶ *Electionis tempore.*] Not. tempus electionis spectandum. s. e. dudum. vbi de hoc. & ita si tunc non habuisset, non imputaretur ei, cum iam purgatus esset per restitutionem. Sic & qui in crimine detinetur, repellitur à testimonio, sed si iam emendatus est, admittitur. ĩ. de test. testimoniũ. cum distinctione illius capituli. & ita repellitur, vt indign⁹, quia non erat capax tunc. ff. de iure fisci. non intelligitur. §. si quis palam. Sic etiam consideratur tempus contractus, an Ecclesia decepta fuerit, vel læsa vltra dimidium iusti pretij. ĩ. de empt. & vend. cum dilecti. & ff. de euict. ex mille. §. 1. C. de rescin. vend. si voluntate. Sed si medio tempore dimitteret illas parochiales Ecclesias, nunquid prodesset ei, vt sic reputaretur dignus? Videtur quòd sic: quia si tempore litis contestatæ non cõpetit mihi ius contra te, quia tunc non possides, & tempore sententiæ tu possideas, sequitur condemnatio. ff. de rei vend. si autem. §. 1. ff. de peti. hæredi. si quo tempore. & ff. de pecul. quæsitum respon. 1. & ff. depositi. l. 1. §. non solùm. & meritò, cùm res peruenit ad eum, à quo potuit efficax habere principium ĩ. de conuer. coniug. placet. Sed contra: ipso sui principio infirmabilis erat, quia intus ortus occidit. 1. q. 1. quibusdam. & talis contractus non sumpsit initium ab origine æquitatis. 16. q. 3. si sacerdotes. Verum est, quòd non prodesset dimittere huiusmodi beneficia, vt per hoc confirmaretur electio sua. De hac materia quando considerandum est principium vel finis. not. s. e. d. dudum.

c ¶ *Per sedem Apostolicam super hoc dispensatum.*] ĩ. de præben. de multa. Et sic euacuatur opinio Ioannis, qui notauit ibi, quòd Episcopi adhuc possunt in talibus dispensare.

d ¶ *Eodem Decano.*] se electo. qui Decanus erat eiusdem Ecclesiæ, post dimissum Archidiaconatum Ambieñ.

¶ *Glo. seq. quærit an per confessionem fiat contestatio, arguit contra, & soluit pro distinguendo tamen.*

e ¶ *Responsionẽ.*] Sed pone quòd reus cõfiteatur, quod petitur ab actore, nũquid per confessionẽ fit litis cõtestatio? Videtur quòd nõ: quia dicit lex, per narrationẽ propositã & contradictionem obiectã fit litis contestatio. C. de iudi. rem non nouam. §. patroni. & alibi dicitur: Lis cõtestata videtur, cũ iudex per narrationẽ causam audire cœperit. C. de lit. contest. l. vni. & ita quod dixit simpliciter per narrationẽ, determinatur per illã l. rẽ non nouã, quæ est posterior, & ita videtur, quòd fiat contestatio litis tñ per contradictionem, & non per confessionem. Dicas, quòd si libellus datus est aduersario, & proposita narratione actoris aduersario, ipse confiteatur animo contestandi litem, tunc lis est contestata, & ex tali confessione damnatur. ff. de confes. Iulianus. & ita sententia diffinitiua fertur contra reum. Sed si non sit datus libellus & reus confiteatur in iudicio, tunc non dicitur fieri litis contestatio, nec fertur sententia diffinitiua, sed iudex præcipit reo vt soluat ad certũ tẽpus. ff. de iudi. si debitori. & tale præceptum non appellatur sententia, sed simpliciter dicitur pręceptum, & ita seruatur. Est ergo verum, quòd oblato libello aduersario, & postea proposita petitione actoris in iudicio, siue reus neget siue confiteatur litem contestando, litis contestatio est facta.[a] Et hoc satis habetur per hoc quod dicit, quòd per narrationem & responsionem contestatio litis fiat, non distinguendo, confitendo, vel negando. & etiam ipsa significatio verbi hoc probat satis. Contestari, id est simul testari. & ita reus, qui confitetur cum actore testatur aut testatur super re petita. Bern.

a Conc. tex. in l. 1. §. præterea. ff. de act. actu. pro ma. & in l. 1. & ibi. Petrum de Belapert. & Cy. C. de alie. iu. mu. ca. fa.

f ¶ *Irritum diximus.*] Sic patet manifestè quòd litis cõtestatio est de substantia ordinis iudiciarij: & nihil valet sententia vel testis receptio, illa omissa. ĩ. vt lit. non contest. c. accedens. & c. ad hoc. & hic. & ita per positiones & responsiones ad eas, non fit litis contestatio. ĩ. de lit. contest. c. vnico. & C. de iudi. rem non nouã.

g ¶ *Irritari.*] Hic agebatur contra electum, vt eius electio cassaretur ex causa prædicta. simile ĩ. de iudi. exhibita. & eadem causa possent ipsi idem excipere contra electum, si peteret electionẽ suam confirmari. ĩ. de excep. dilecti. & sic ex eadem causa competit actio & exceptio, diuersio tamen iudicio, quod non contingit in aliis iudiciis, cùm exceptio sit actionis exclusio. ff. de excep. l. 2. & idem est effectus quocunque modo procedatur. Ber.

† Dictio, factas, deest in omnibus antiquis exemplarib⁹.

h ¶ *Electo respondente.*] Hic ergo patet, qualiter litis contestatio fiat quia per petitionem vel libellum petitam, & responsionem directè factam ad ipsum, vt hic patet. sicut etiam traditur. C. de lit. contest. l. vni. & ĩ. de lit. contest. C. vni. C. de iudi. rem non nouam. §. patroni.

† Vide l. defensor. §. quo interrogatus. ff. de inter. actio. & in l. 1. C. de diuer. rescr.

Litis contestatio qualiter fiat.

¶ *Glossa not. quærit. arguit contra. Iterum quærit, & soluit. allegat. in fine ius nouum.*

i ¶ *De veritate dicenda.*] Not. ergo ius nouum. licèt ratio esset antiqua, & sic etiam obseruatur, quòd in causis spiritualibus iuramentum de veritate dicenda tantum præstatur, & non de calumnia. ĩ. de iu. calum. literas. Sed nũquid hmõdi iuramentum debet exigi à prælato quando litigatur per syndicum nomine collegij in causis spiritualibus? Non videtur: quia illud iuramentum debet præstare syndicus, qui videtur dominus litis factus per contestationem, sicut præstat iuramentum de calumnia. ĩ. de iura. calum. in pertractandis. & c. seq. & c. cum in causa. & idem dico in hoc iuramento, quod in iuramento de calumnia, vt qui illud præstare non vult, actor cadat ab actione instituta, & reus pro confesso habeatur. ĩ. de iur. calum. cum in causa. & C. eo. tit. l. vlt. §. quòd si actor. Iuramentum illud de veritate dicenda quidã exigunt à prælato, licèt præstitum sit à syndico, & in spũalibus & in ciuilibus causis, vt prælatus dicat inde veritatẽ de causa illa. sed quo iure hoc faciant, non vidi ius super hoc. sed ex quadã æquitate hoc dicunt, quæ posset cõtinere quandoque iniquitatẽ, quia posset corrumpi Prælatus. Sed nũquid crederetur confessioni Prælati, vt per talem confessionẽ condemnaretur Ecclesia: & si iam fundasset Ecclesia intentionẽ suam, nunquid præualeret confessio Prælati contra Ecclesiam facta? Certè non arg. opti. 25. q. 2. posteaquàm quia factũ Pręlati non debet Ecclesię sic imputari. 16. q. 5. si Epm. & ĩ. de excep. cum venerabilis. Qui tale iuramentum exigunt: dicunt quòd confessio Prælati sola nõ præiudicaret Ecclesiæ, sed cũ aliis adminiculis præiud caret. vt si altera pars semiplenè probasset, ita quòd non sufficeret ad condemnandũ, tunc confessio Prælati cõplet probationem. Sed non credo, quòd deberet talis exigi confessio: nisi forsan cum Prælatus deberet respondere de eo, quod ipse fecit, sicut seruus quandoque interrogatur de facto suo. 4. q. 3. c. si testes. §. item serui neque. & C. de quæst. interrogari nec tunc dicerem quòd confessio illa præiudicet Ecclesię: quia delictum personæ & c. nisi id fecisset de mandato Capituli, vel ratũ postmodũ habuisset & hoc probat decr. illa. præsentium. quæ hic inferius allegatur, licèt cõsuetudo se habeat in contrarium. Hodie verò habemus quandam decretalem super hoc, quę dicit, quòd pręlatus nomine suo, & in animam Capituli vel maioris partis præstat hoc iuramentum de veritate dicenda, & sic debet respondere veritatem, quam ipse scit, & intelligit per eos, in quorum animas iurauit, & incipit: Præsentium tibi auctoritate: & mittitur eidam Archiepiscopo.[b] Et ita confessio solius Prælati non præiudicat Ecclesiæ, & ita non debet exigi. Bern.

An cũ Prælati testificantur, debeant præstare iuramentum de veritate dicenda.

b Hanc decretalẽ habes modo sub ti. de testibus lib. 6.

k ¶ *Confiteretur.*] Et ideo pro conuicto debet haberi, cum sua excusatio non valeret: quia confessus in iure pro iudicatis haberi placet. C. de conf. ff. l. vnica. & ĩ. de confess. c. cum super. & ex parte tamen si quis probat se errasse, non nocet confessio. c. vlt. & C. de iur. & fac. ig. error facti. De hac materia tractatur plenè ĩ. de confess. c. vlt. & ĩ. de iudi. c. at si clerici.

Confessio nõ nocet erranti.

¶ Glossa

de consuetudine suspendit [a], excōmunicat, & absoluit presbyteros & Priores, & Parochiales Ecclesias interdicit; nec nō Archidiaconus visitat †, & inquirit, quæ viderit inquirenda, & procurationes ratione visitationis recepit, euidēter apparet, quòd curā habeat animarū annexam: quam si etiā non haberet, negare non potest, quin personatus existat: cùm idē de Personatibus [b], quod & de beneficiis curam animarū habentibus iudicium sit habendum [c]. Insuper indulgentiā, quā super hoc asserit se habere, inualidam reputauimus, cùm in ea taliitatē suggesserit, & suppresserit veritatem, qua tacita vel expressa [d] ipsam nullatenus habuisset [e]. Suggessit enim, quòd prædictas parochiales Ecclesias, antequam fuisset in Archidiaconum assumptus, canonicè fuerat assecutus, cùm nullus potuerit plures parochiales Ecclesias obtinere, nisi vna penderet [f] ex altera, vel vnam intitulatam [g], & alteram † commendatam haberet. vnde cùm idem vtranque illarum intitulatam haberet; ipsas nequiuit canonicè habuisse. item suggerens, quòd redditus personatus [h] sui erant tenues & exiles, suppressit, quòd alios redditus in pluribus Ecclesiis noscitur obtinere. Suppressit etiam, quod plures parochiales Ecclesias, cū pluribus aliis beneficiis in diuersis Ecclesiis obtineret: cùm intentionis nostræ non fuerit secum in tot beneficiis (præsertim habentibus curā animarū) dispensare: nec intentionis nostræ fuerit aliquid ei de nouo cōcedere, sed vt per indulgentiam posset habita licitè retinere [i]: & infrà. ¶ Tandem cùm nō restaret, nisi proferenda sententia, idem tam iuri (si quod [k] ei competere videbatur) quàm liti cessit † spontanea voluntate, cuius cessionem duximus admittendam.

¶ Idem.

¶ Irrita est electio, quam collatio non præcessit, vel quæ facta non est à maiori parte Capituli, vel quæ non fuit communis.

CAP. LV.

IN Genesi legitur: & infrà.

¶ Glo. seq. arguit, à contrariis alleg. tria iura, & ar. fortificat per vnum aliud, & tandem contra alleg. quatuor iura, tertio soluit.

a ¶ [illegible]] [illegible] secus [illegible] de iure c[illegible] q. d. Archidiaconus [illegible] facere non deberet [illegible] iure [illegible] de c. [illegible] [illegible] ad hoc. j. de exces. prælat. ad hæc. Item quòd non [illegible] hoc faciant, [illegible] nullus [illegible] non videtur [illegible] [illegible] Arch. [illegible] contra. [illegible] videtur, quòd de iure [illegible] pertinent ad archidiaconum [illegible] d. per- [illegible] in plebibus j. de offi. archidia. c. ad hæc, & c. vt nostrum. Quid est ergo tenendū de iure cōi? Videtur, quòd hęc pertineant ad archidiaconum per iura proxima. Sed consuetudo seruatur in talibus. De hac materia dic ut j. de offi. archid. ad hæc & eo ipso, quòd archidiaconus vel alius Prælatus hoc exercet, intelligi non potest, quòd curam habet animarum annexam.

b ¶ *Ide de personatib.*] j. de præb. c. de multa. §. vlt. & c. [illegible] quod de [illegible] [illegible] idem debet esse iudicium j. de [illegible] corporalia. & s. de rescript. inter cætera in fi. Similis enim æquiparatio similia iura suadere videtur. C. ad l. Falc. l. vlt. ff. ad leg. Aquil. illud. & C. de constit. pecu. l. vlt. & j. de consan. vel [illegible] cum dilecta. & s. de constit. nam concupiscentiam. & quoties ex vna radice vitium nascitur, consequens est, vt eadem lege [illegible] C. de nup. si libertam.

c ¶ *[illegible]*] Potest hic dici, prout dicitur 17. q. 4. vxor felicis [illegible] sic est ad singula. vt

d ¶ *Expressa.*] s. de rescri. super literis. multa exempla potes habere s. de [illegible] in adeo. & c. constitutus. j. de offi. deleg. [illegible] j. [illegible] inter monasterium. & sic idem iuris est in indulgentiis [illegible] confirmationibus sicut in rescriptis, vt hic patet. & in priuileg. [illegible] j. de deci. ex multiplici. vt non valeat veritate tacita impetrat. Ad hoc vt confirmatio valeat, necesse est, quòd Papa [illegible] confirmet omnia beneficia. [illegible] non valet, vt patet. & j. de consan. & affi. c. quia circa. j. de concess. præben. quia diuersitatem.

e ¶ *[illegible]*] Vt ipse dicebat.

f ¶ *Penderet.*] De hoc no. j. de æta. & quali. eam te.

¶ [illegible] ponit quinque modos quibus dicitur titulus. secundò [illegible] & quinque casus exceptos. tertio quærit & soluit.

g ¶ *Intitulatam.*] Not. ergo quòd nullus potest habere duas ecclesias intitulatas. Vt hoc melius intelligas, videas primò quod sit [illegible] quandoque dicitur signū, vt 16. q. 6. consuetudo. [illegible] omnis causa acquirendi dominij, vt titulus pro empto, [illegible] pro hærede, pro suo, pro dote, pro legato, pro [illegible] vnde dicitur, quòd in præscriptionibus ecclesiasticis [illegible] titulus exiguntur. j. de præscr. diligēti & qui [illegible] titulum, habet causam præscribendi. Item [illegible] ecclesia, vt titulus S. Petri. vnde singuli tantum [illegible] tituli [illegible] ecclesias. 80. d. epi. [illegible] vocantur clerici, dicitur talis ad titulum [illegible]. Item titulus dicitur clericatus vel canonicatus [illegible]: vnde dicitur intitulari. id est, in clericali vel canonicatu. Et dicitur titulus qualibet ordo ecclesiasticus, & qualibet dignitas vel prælatio. vnde dicitur quis intitulari in aliqua ecclesia [illegible] vel præfici. 70. d. sanctorum. Est ergo regulariter verum, quòd nulli clerico de iure cōi licet habere duas ecclesias, vel quoad titulū clericatus, vel quoad titulum canonicatus, vel ordinationis, vel prælationis, vel dignitatis, vt 70. d. sanctorum & hic. vbi dicit, quòd nullus potest habere plures parochiales ecclesias vel dignitates, cum idem iudiciū de huiusmodi sit habendum, vt hic dicit. & j. de præb. de multa. & 13. q. 2. c. 1. & 80. di. episcopi. & 7. quęst. 1. in [illegible], & 21. quęst. 1. clericus ab instanti. nam habere plures ecclesias est genus negotiationis: vt in prædicto. c. clericus ab instanti. quia eis seruire non potest. j. de præbend. quia intantum. & j. de cle. non resi. quia nonnulli. & qui ad vtrunque [illegible], neutrum bene [illegible] presbyteros. Item sicut vxore viuente, nullus [illegible] potest habere, sic nec clericus secundam Ecclesiam potest habere [illegible] altarius. & sic accipitur titulus in decr. prædicta: & in decretis prædictis. Ist. quidē sunt regulariter vera. Tamen in [illegible] potest quis habere plures Ecclesias. Primò [illegible] vna pendet ab altera: vt hic: & j. de æta. & quali. eam te. & j. de præb. extirpandæ. [illegible] Item si habet vnā intitulatam, & aliam cō mendatam: vt hic. & 21. q. 1. qui plures. Item propter paupertatem ecclesiarum. 10. q. 3. vnio & j. de æta. & quali. eam te. Item [illegible] propter penuriam clericorum. 21. q. 1. c. 1. in fin. Item per dispensationem D. Papę. j. de præben. de multa. & hodie in talibus episcopi dispensare non possunt, vt etiam dicit illa decre. de multa. sed in illa quam quis habet cōmendandam, non dicitur Prælatus esse. Vnde versus:

Paupertas, pendens, defectus, gratia, seruas.
Ecclesias retinere duas das quodlibet harum.

Hæc vera sunt in prælaturis, & dignitatibus. Quid dicemus de aliis clericis nūquid possunt esse clerici in pluribus ecclesiis, & ibi habere præbendas? De iure cōi potest dici, quòd in pluribus ecclesiis intitulari non possunt, nisi essent tenues in substantia, vt dictum est de prælaturis. sed per dispensationē episcoporū bene possunt: quia epi dispēsatio cū talibus clericis nō est prohibita, immò tacitè videtur cōcessa per cōtrariā cōsuetudinē, quā scit Papa & tolerat: sic & ipso facto derogatū est illi decre. 79. d. sanctorum. Sed in diuersis episcopatibus necessaria est vtriusque epi dispensatio. Sed hic videtur permitti, quòd clerici possint habere titulum in pluribus ecclesiis: quia non prohibet hic nisi de parochialibus, & sic per contrarium sensum permittit clericis habere plures canonias. Sed credo, quòd si primum beneficium sit sufficiens, quod secundum non possit habere nisi dispensatiuè.

h ¶ *Personatus*] Id est, decanatus super quo impetrauit indulgentiam, vt ipsum cum prædictis parochialibus Ecclesiis retineret. Vel fortè loquitur de archidiaconatu: vt illas retineret cum archidiaconatu. j. de consan. & affi. quia circa.

¶ Glo. seq. notat & dat simile.

i ¶ *Retinere.*] Not. quòd qui habet plura beneficia, quorum alterum, et sit sufficeret, non potest sine mortali peccato retinere aliud: sed dispensatio reddit licitum, quod erat illicitum, sicut vides simile, consuetudo facit, quod in absentia licitè possit beneficium percipi. s. de consti. cùm omnes.

k ¶ *Si quod*] id est, quia non videbatur competere, ideò cessit spontanea voluntate. sic j. de simo. per tuas. quasi male conscius sibi cessit.

IN *Genesi.*] Sunt duæ partes. Prima ponit tres cassationis causas. Secunda cassat [illegible]: *Nos ku.* prima causa, vsque ibi, *Nec plenè.* Secunda vsque ibi, *Nec etiam.* & ab inde tertia. Abb. Et aduerte, quia totum legitur suspensiuè vsque ad finem.

CASVS. Vacante quidam ecclesia cathedrali cum Canonici statuta die ad celebrandum electionem conuenissent, quidam Canonicus G. nomine fuit admissus cum protestatione. quidam canonicus H. nomine cum esset in regno Franciæ, non fuit ad electionem vocatus, cum de consuetudine vocari debuit. Præmisso scrutinio secundùm formam concilij generalis, quidam consenserunt in G. quidam verò in alias personas singulares; ita quòd in ipso scrutinio plures nominati & electi fuerunt. publicato scrutinio illi qui in eundem G. in scrutinio singulariter consenserunt, eundem G. singulariter elegerunt. demum causa super istis electionibus ad sedem Apost. est delata. examinatis illis electionibus Papa super his ita processit. dicit Papa, in concilio generali cautum, vt is collatione habita eligatur, in quem omnes vel maior & sanior pars consenserit. sed in G. maior pars Capituli non consensit, quamuis habuit maiorem partem comparatione mino-

a Archidiaconus [illegible] curam animarum.

† Visitare [illegible] [illegible]

a Con[illegible] [illegible]

† idem.

b Persona[illegible] [illegible] transp[illegible] & de hu[illegible] morte [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in summa [illegible] de præscr. super prima parte rubri. ca. quæ tra[illegible] [illegible] capa. Ioan. And.

c Vel [illegible] Abb. [illegible] [illegible] nomen [illegible] [illegible] [illegible] nomen. Vel cognomen. Vel [illegible] clerici. Ioan. And.

d Text. est in l. Archiū [illegible] sa, & seq. cum [illegible] ff. de [illegible] c [illegible] mor. [illegible] in summa. & Hos[illegible] [illegible] sus.

D. pendēs, tenues, tar[illegible], vel gratia Papæ, Vtilitas vigens, vel cōmendatio vnita: Diuersos titulos permittunt retenere. Ioan. And.

† Collige ex hoc optimā practicam cedendi liti, & c. sim. est in l. postquam lite. Cod. de pac. Bart. in l. qui Romæ. § duo fratres. ff de verb. oblig.

† Intellige regulariter, & in his, quæ sunt iuris positiui.

¶ Cum in concilio[a] † caueatur, vt is collatione[b] habita eligatur, in quem omnes vel maior vel sanior pars Capituli consentit: & in G. maior pars totius Capituli non consenserit, quanquam maiorem partem habuit partium[c] comparatione minorum: nec plenè numeri ad numerum: quia vtrum G. & H. de quibus aduersarij referunt quęstionem, in electione vocem habuerint, tractatum non extitit nec discussum: nec zeli ad zelum [d], nec meriti ad meritum collatio facta fuerit. ¶ Nec etiam electio communiter [e] celebrata: quoniā licèt in eundem G. singulariter singuli consensissent, non tamen debuit subsequi singularis electio, sed communis, ne vel idem repeti [f] videretur, vel ex hoc sequeretur absurditas, vt tot essēt electiones, quot essent numero eligentes: nec ex singularibus [g] vel particularibus consensibus appareret vniuersalis electio vel communis, licèt quilibet singularis veritatē exprimat suæ partis: quemadmodum ex singularibus propositionibus (licet veris) vniuersalis propositio non apparet †, nisi per signum vniuersale forsitan exprimatur. Nec præmissi duo [h] Canonici poterant sic excludi, cùm primus [i] existeret in canonicatus possessione [k], vel quasi † habendo stallum in choro, locum in Capitulo, legendo & cantādo vt Canonicus, & ad tractatus ac electiones dignitatum & personatuum, quæ occurrerunt pro tēpore faciendæ, tanquam Canonicus sit vocatus: quanquam hac vice fuerit cum protestatione admissus: secundus verò esset in tali loco, de quo fuerat ad electionem vocandus: cum de toto regno Franciæ vocentur absentes de consuetudine [l] Ecclesiæ Gallicanæ. ¶ Nos his plenius intellectis, de consilio fratrum nostrorum præmissam electionem, vt pote contra formam [m] concilij attentatam, decernimus irritam [n] & inanem.

¶ Idem in Capitulo Massano.

¶ Non valet electio Pontificis per laicos & Canonicos facta, etiamsi hoc habeat consuetudo. hoc dicit, & quotidie solet allegari.

CAP. LVI.

MAssana † Ecclesia † pastore vacante: & infrà. ¶ Edicto perpetuo prohibemus, ne

† In cōcilio Lateranēsi sub Innocētio iij. c.24.

min·rum, nec fuit plenè collatio facta numeri ad numerum, quia in collatione tractatum non extitit nec discussum, vtrùm prædicti duo G. & H. vocem in electione habuerant, nec fuit collatio zeli ad zelum, nec meriti ad meritum: præterea electio non fuit communiter celebrata: quia licèt in dictum Guliel. singuli singulariter consensissent, non tamē publicato scrutinio debuit subsequi singularis electio, sed communis: ne idem repeti videretur, vt tot essent electiones, quot essent numero electores, quod est absurdum; quia ex singularibus consensibus electio non apparet vniuersalis, nec communis, quamuis quilibet singularis veritatem exprimat suę partis, & hoc probatur per quoddam simile. ex singularibus propositionibus, licèt non veræ, non apparet vniuersalis propositio, nisi per signum vniuersale exprimatur. Præterea prædicti duo non debebant sic excludi, quia G. erat in possessione canonicatus, vel quasi, habendo stallum in chorum & locum in Capitulo legendo & cātando, & in tractatu electionum tanquam canonicus sit vocatus, quāuis fuerit cum protestatione admissus. A. ius verò erat in tali loco de quo debuit vocari, cùm de toto regno Franciæ vocentur absentes de consuetudine Ecclesiæ Gallicanæ. His igitur plenius examinatis Papa electionem præmissam contra formam concilij generalis in pluribus attentatam decreuit irritam & inanem. No. quædam sunt de forma electionis, quę si omittantur vel aliquid ex istis, non valet electio. Primum est, quòd maior & sanior pars totius Capituli debet esse in electione, aliter non valet electio. Item collatio necessaria est numeri ad numerum, zeli ad zelum, meriti ad meritum. Item communis debet esse electio siue vniuersalis, id est, omnes qui in scrutinio consenserunt publicato eodem, omnes vna voce debent ipsum eligere, vel vnus de mandato aliorum. Item omnes qui requisiti fuerunt in scrutinio, debent esse in collatione. Item absentes vocandi sunt in loco, vnde consueuerunt vocari. sed istud vltimum non est de forma: quia si absens postea vellet consentire, non cassatur electio propterea, sed potiùs confirmatur.

† Vide lib. qui habebat. ff. de lega.3. & l. si pluribus & ibi Bart. ff. de lega.2.

a ¶ *Concilio.*] s̄. eo. tit. c. quia propter.

b ¶ *Collatione.*] Quę si nō fit, nō tenet electio s̄. e. Cumana. in fi.

c ¶ *Partium comparatione.*] Sic s̄. e. ecclesia vestra. & c. Cumana.

d ¶ *Ad zelum.*] Sic patet, quòd in electionibus hodie consideratur zelus, & merita electorum considerantur, & dignitas eligentium, & ex omnibus istis maior & sanior pars censeatur. j. e. Ecclesia vestra. & ita non semper standum est numero: vt j. e. Ecclesia. in fi. & j. de testi. in nostra. Illa enim maior pars & sanior cēsetur, quæ est iustior, & maiori ratione nititur & æquitate. 40. d. multi. in fi. & ff. de pact. maiorem.

Electio qualiter dicatur fieri à maiori, & saniori parte.

e ¶ *Communiter.*] In communi enim & publicè debet electio celebrari, & non singulariter vel clandestinè. s̄. e. quia propter. in fi. & hic est expressum, qualiter fieri debeat.

f ¶ *Repeti.*] Sic videtur idem repeti, quia in scrutinio publicato quilibet per se consentit singulariter & solus. si postea publicato scrutinio quilibet per se eligeret, vel si quilibet per se separatim eligeret, idem repeti videretur. quod esse non debet, vt sequitur. Vel tot essent electiones, &c.

¶ Glos. seq. inducit duo similia de testibus singularibus & de actione communi pluribus. Signat contrarium d. l. per fundum. cum simili. & de decre. bona.

a Immò per Vnū tantū, & per Verba singularis numeri. j. eo. cum ab Gno de re oés. vide c. pen. 6. 10. An.

g ¶ *Nec ex singularibus.*] Cōsensus eligētiū oēs simul ad inuicē couenire debēt, & simul exprimi per vnum vel plures[a] vel simul oēs. s̄. e. quia ppter. & s̄. e. bonæ memoriæ. vbi nō credit testib[b], qui sunt in suis testimonijs singulares. & c. cū dilectus. & j. de accu. cū dilecti. Nec voces eorū tanquam plurū admittūtur, quos diuersitas temporū simul interfuisse prohibuit. 3. q. 9. nihilomin[a]. simul enim testes in vnum cōcordare debent, sicut etiam electores in vnum. cùm ius eligendi cōe sit omnibus, per singulos diuidi non debet: sicut cum vna actio cōis est omnibus & pluribus, non debēt diuidi per singulos, sed tota simul in iudicium venit, vel venire debet. ff. de iur. om. iudic. si idem. §. si vna actio. & argu. ad hoc. ff. de ser. rust. præd. si vnus ex socijs. arg. contra. ff. de ser. rust. præd. p fundum. vbi ius commune eundi per fundū cōmunē pluribus potest mihi separatim cōcedi: & cū omnes accesserint, ius habeo eundi: vt ff. com. prædi. receptum. & l. si quis duas. §. item si duo. & ff. de aqua plu. arcen. si autem. [b] & diuersis temporibus possunt aliqui cōsentire electioni s̄. de postul. bonæ. in fi. & s̄. eo. c. quod sicut.

† Vide text. in l. certum Cod. de rei vendi.

b Si plures sunt domini alicuius loci, per quem aqua ducatur: voluntas omnium requiritur, vltimū tamen prætur tuetur. Ioā. And.

¶ Glos. seq. vero per ob. & solutionem & remissionem.

h ¶ *Nec præmissi duo.*] De quibus nihil discussum fuit. Et ita nec Papa debuit aliquid dicere eis. cùm de qua re cognouit iudex, de ea tantum debeat iudicare. j. de causa pos. cum super. & ff. de iud. de qua re. Sed ipse hoc supplet ex officio suo. Quando iudex dicere debeat, dictum est. s̄. de postul. bonæ. & hęc præcipuè debet inquirere, an forma sit seruata, & an persona sit digna, etiam si nihil dicatur. De hoc dixi. s̄. eod. cum nobis. & c. venerabilem.

† Aliàs Messana.

† Vide concil. Bracarense c.1. & Burchardū lib.1. decr. c. 10.

i ¶ *Primus.* sc. Guil.

¶ Glo. seq. signat contrarium & soluit.

k ¶ *Professione vel quasi.*] Vnde ab electione excludi non debuit, sed vocari j. de causa pos. cum Ecclesia. & potest eligere, & valet talis electio, etiamsi ius in veritate non haberet, dummodo possideat quietè, quia credat habere ius, vt s̄. eo. querelam. & l. de cau. poss. cum olim. & j. de iure pat. consultationibus. Si tamen ab initio, antequam fiat electio, negatum fuerit illos habere ius in electione, & admittantur sub protestatione, vt vox eorum valeat, si de iure debeat valere, nec valebit vox eorum, nisi constiterit eos ius habere. vnde talis possessio non prodest. s̄. e. Cumana. vnde contradicit ei, quod hic dicit. Non est contra, quia non fuit hic discussum, an debeat interesse vel non. & ita remansit adhuc in sua quasi possessione, & ita protestatio hic non fuit necessaria ratione præmissa. Præterea aliud est hic, quia ius commune pro se habebat, quia canonicus erat: ille verò non. Bern.

¶ Glo. seq. arg. & opi. ponit quam reprobat.

l ¶ *De consuetudine.*] Sic videtur, quòd in talibus potiùs standū sit consuetudini, quàm alicui iuri. Quidam dicunt, quòd omnes de prouincia vocandi sunt & soli ad electionem. arg. illius d. c. s̄. eo. coram. quia communis debet esse electio, vt ibi no. de hoc verius credo, vt consuetudini stetur, vt ibi dixi.

m ¶ *Formam.*] Arg. quòd si forma mandati exacta diligentia est obseruanda. s̄. de rescri. cum dilecta. j. de off. dele. venerabilis. & qui contra facit, nihil fecisse putatur. vt ibi. & s̄. e. quia propter. & c. Cumana. Per hoc & per illud, quod dicitur in c. illo, Cumana. & c. cum in veteri. & j. de offi. deleg. c. venerabilis. patet qualiter illa constitutio, quia propter, sit intelligenda. & per hoc quod habebis. j. eo. Ecclesia.

n ¶ *Irritam.*] Sic intellige. s̄. eo. Ecclesia vestra. Ber.

M*Assana Ecclesia.*] Hæc decr. tria facit. Primò phibet. Secūdo decretum ponit. Tertiò damnat contrariam consuetudinem. secunda: ibi, *Quæ si.* tertia: ibi, *Non obstante.* Abb. Sic.

CASVS. In Ecclesia Massana cōsuetudo inoleuit, quòd eādē Ecclesia vacāte, qdā laici cū Canonicis eiusdem Ecclesię admittebātur ad electionē pastoris: significatum fuit hoc D. Papæ: ipse attēdēs talē cōsuetudinē esse cōtra canonicas sāctiones, edicto ppetuo phibet, ne p laicos cū Canōicis fiat electio pōtificalis: & si fortè facta fuerit, nullā obtineat firmitatē, nō obstāte cōtraria cōsuetudine,

quæ

quæ dici debet potiùs corruptela, quàm consuetudo. Not. quòd laici ad electionem non debent aliquo modo admitti.

¶ *Glo. seq. interpretatur text. secundo arg. ad pro. Vtile vitiari per inutile. Alleg. iura ad hanc partem & 5. ad contrariam.*

a ¶ *Per laicos.*] quia ius eligendi in collegia ecclesia non cadit in laicum. s. eod. sacrosancta. huiusmodi enim omne spiritualia à laicis possideri non possunt. 16. q. 7. c. 1. & j. de præbend. causam quæ. cum & ecclesiasticis dignitatibus nulla sit eis attributa disponendi facultas 16. q. 7. laicis quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi, vt ea. causa & q. c. non placuit. & 69. dist. bene quidem. quod si attentare voluerit, tanquam sacrilegus iudicetur, vt ea. causa. & ca. q. si quis principum. & per laicos nullus ecclesiam teneat. vt ead. q. per laicos. & talis electio nulla est s. eodem, quisquis. immò sunt excommunicandi, vt ead. q. si quis deinceps & duobus cap. seq. Item hic habes, quòd vtile vitiatur per inutile. sic j. de offi. deleg. cum super abbatia. ff. de arbi. Pædius. & 9. distinct. si ad scripturas. & .. quæst. 9. pura & simplex & 8. quæst. 1. secundum. arg. contra. s. eodem, illa. & j. de cleri. excomm. mi. si celebrat. & j. de præben. dilectus. & 12. q. 2. si quis. & 23. q. 4. inter cætera.

ter facta non valeat, ea tantũ respicit, quæ [illegible] conciliij attententur, & non [illegible] sensibus omnibus, qui veniunt. debet & [illegible] esse, electio sit facienda, nec alia iura, quæ [illegible] hoc [illegible] vnico verbo tollantur. nec enim est credendum [illegible] D. P. [illegible] qui [illegible]

per laicos[a] cum Canónicis, Pontificis electio præsumatur. Quæ si fortè præsumpta fuerit nullam obtineat firmitatem: non obstante contraria consuetudine[b], quæ dici debet potiùs corruptela.

¶ Idem Cap. Catalañ.

¶ *Non sufficit ad confirmationem electionis, quòd sit facta à maiori parte Capituli, nisi etiam illa pars sit sanior.*

CAP. LVII.

ij Ecclesia vestra destituta pastore, cõuenientes in vnũ (absente G. qui tũc noluit interesse[c]) ad celebrandam electionem terminũ statuistis. Veniẽte verò termino, & dicto G. (cum absens existeret) non vocato[d]: præmisso iuxta formam concilij generalis scrutinio, quatuordecim magistrum G. presbyterum Cardinalem concanonicũ vestrum, & septemdecim R. Remeñ. Canonicum elegerũt, præfato G. postmodum electioni eiusdem R. suum præbente consensum. ¶ Tandem procuratoribus vtriusque partis in nostra præsentia constitutis, allegabatur pro electione dicti R. quod cum in iiij. excederet alium cõputato G. prædicto, maiorem Capituli partem habebat, & per hoc debebat pars sua sanior reputari: cùm vbi maior numerus est, zelus melior præsumatur. Pars verò altera electionem cãdem multipliciter impugnabat, proponens prænominatum R. in ætate[e] pati defectum: nec esse sufficientis[f] scientiæ ad Ecclesiam supradictam: cùm ætatis maturæ, & eminentis sciẽtiæ præfatus Cardinalis existat, & cùm electores Cardinalis alios meritis & auctoritate præcellerent habito præsertim respectu ad personam electam, meliorem zelum eos habuisse constabat. Dicebatur[g] præterea, quòd consensus dicti G. (quem pars eiusdem R. consitebatur fuisse contemptum, asserente parte reliqua Capitulum potiùs cõtemptum ab ipso fuisse) cùm non fuerit consensus præstitus in scrutinio, sed post electionem accesserit, adiicere[h]

[illegible] vnico verbo [illegible] voluisset. Papa [illegible] [illegible] maior & sanior pars Capituli [illegible] electionem dicti R. quod maior pars Capituli non [illegible] in eundem, cassauit electionem. G. Cardinalis confirmauit. Not. quòd non semper [illegible] numero: nisi numerus maior sit sanior. Item auctoritas præfertur numero.

c ¶ *Interesse.*] Si noluit interesse: sic videtur iuri suo renunciasse, vnde sine ipso alij procedere potuerunt s. eo. quod sicut. & de offic. dele. prudentiam. §. aduertimus. s. eod. quia propter. & s. eod. cùm nobis. nec ipsius absentia electionem habuit retardare. G. de decur. nominatorum. Vel dic, si noluit interesse [illegible] terminum statuendum in quo debeat electio fieri, non renunciauit propter hoc, quominus vellet interesse electioni.

¶ *Gloss. seq. quærit & dupliciter soluit.*

d ¶ *Vocato.*] Sed nunquid debuit iterum vocari? Non credo: quia dicendo se nolle interesse, per consequens dixit, quòd vlterius non vocaretur. sic de offi. deleg. c. cùm super.[a] aliquo negato, omnia negantur, quæ sequuntur ex illo s. de consan. gam concupiscentiam. & qui scit, certiorari non debuit. ff. de act. emp. & ven. l. 1. in fin. s. eo. c. cùm inter. & scienti prætor non subuenit, sed ignorãti. ff. quòd cum fal. l. 2. in fin. ipse enim decipit, scienti enim & volenti non fit iniuria [illegible]. C. de transac. l. cum donationis. Vel dic, quòd debebat vocari, vt ad terminum statutum veniret ad electionẽ celebrandam: & quia non fuit vocatus, contemptus videtur. vnde cassari debebant electiones, nisi postea consensisset, si prosecutus fuisset contemptum. s. eo. quòd sicut quia licèt tunc noluerit interesse: non tamen renunciauit propter hoc, quominus vellet interesse. vt dicitur in fine primæ notabilis.

e ¶ *In ætate.*] Si hoc esset verum, electio nulla fuisset. s. e. c. cùm in cunctis.

f ¶ *Sufficientis.*] Et ex hoc electio redditur nulla. vnde electio alterius partis, etiam longè minoris valet: vt s. eo. congregato. & c. cùm in cunctis. aliàs si esset sufficientis scientiæ licèt non eminentis, toleraretur. s. eod. c. cum nobis. de hoc dicitur. s. eod. cap. congregato.

g ¶ *Dicebatur.*] A parte electorum Cardinalis.

¶ *Glo. seq. quærit, arg. negatiuè & affirmatiuè, & soluit negatiuè, iterum quærit, & soluit.*

h ¶ *Adiicere.*] Iste dixit se nolle interesse, vt dictũ est in prin. nunquid cõsensus istius post electionẽ præstitus cõputandus est, dato quòd pars sua esset æqualis alteri dignitate, & electus sit idoneus? Videtur quòd nõ: quia semel renũciauit iuri suo, ergo vlterius ad id redire nõ pôt. Esau[b] enim primatus suos postmodũ recipere nõ potuit quia semel cessit: vt 7. q. 1. quàm periculosũ. & [illegible] non est amplius dãdus regressus ad eas. ff. de ædil. edic. l. quæritur. §. venditor. & 23. q. 4. si illic. & dicit lex. Qui semel noluit petere bonorum possessionem, perdit ius eius. vbi enim noluit, cœpit ius eius pertinere ad alios. ff. de suc. edi. l. 1. § tutor. & quando semel potuit, noluit: & quãdo noluit adimplere nõ, [illegible] j. de offi. deleg. c. cum super. & præcipuè cum res iam non esset integra. s. eo. in causis. & sic ad ius suũ ampliùs redire nõ potest: ex quo remisit ius suũ aliis, nõ pôt vlterius se intromittere: sicut iudex qui refert

ii Ecclesia vestra.] Non sufficit ad validitatem electionis, quòd sit facta à maiori parte Capituli, sed requiritur quòd illa pars sit sanior h. d. Et est casus notabil. & semper menti tenendus. Diuiditur. Nam primò ponitur duplex electio. secundò allegatur pro vno electorum: ibi, *Tandem.* Tertiò pro alio, ibi, *Pars verò.* Quartò diffinitiò ibi, *Nos ergo.* Abb.

Casus. Vacante ecclesia Cathaleñ. Canonici conuenientes in vnum terminum statuerunt ad electionem celebrandam absente G. concanonico suo, qui noluit interesse cum eis adueniente termino G. prædicto absente, & eo non vocato, præmisso scrutinio secundum formam concilij. 14. ex Canonicis elegerunt B. magistrum cardinalem Canonicum suum. 17. elegerunt R. Canonicum Remeñ. postmodum verò superuenit dictus G. & electioni dicti R. consensit. pro istis duabus electionibus procuratores vtriusque partis ad sedem Apost. accesserunt. ex parte dicti R. pro electione ipsius allegabatur, quòd cùm in quatuor excederent alium G. præfato computato, maior & sanior pars reputari debet. & vbi est maior numerus, ibi maior zelus reprobatur. allegabatur etiam, quòd dictus G. fuerat ab eis contemptus, & quod postea consenserat prædictus G. in prædictum R. Ex aduerso respondebatur, quòd dictus R. in ætate patiebatur defectum, nec erat sufficientes scientiæ ad ecclesiam supradictam: suus autẽ electus erat eminentis scientiæ, ætatis maturæ, & electores ipsius præcellebant alios meritis & auctoritate: & ideò meliorẽ zelum eos constabat habere. Præterea ex parte G. dicebatur, quòd consensu prædicti G. (quem pars R. dicebat esse contemptum, asserente parte G. omnis ab eo Capitulum contemptum fuisse) cùm non fuerit præstitus in scrutinio: & licèt post electionẽ accesserit, nihil adiicere poterat. allegabatur etiam ex parte R. quòd pars G. peccauerat contra formam concilij generalis. quo cauetur, quòd oĩbus præsentibus, &c. Sed G. non fuit præsens: ergo, &c. Sed cõtra hoc dicebat pars G. quòd conciliũ. quod dicit electionem non valere, quãdo contra formã peccatur, non debet referri ad contẽptũ, nec ad alia, quæ non sunt de forma: vnde quod dicitur in cõcilio, quòd electio ali-

Laicis non datur eligendi potestas.

Quisque.

Vide concil. Lateranen. sub Innoc. 3. can. 25.

Qui noluit interesse electioni, iuri suo renunciasse creditur.

a Ad hoc j. de de [illegible] cum qui. lib. 6. & vide, quod ibi dicit super glo. videbatur. & j. de procur. audit. in glo. maximè. Ioan. And.

b Hæc historia de Esau alterõ habet contemplationem, vt docẽt Theologi explicates. c. 25 in Gen.

nil valebat [a]: infrà. Denique [b] statutum generalis cõcilij, quod electionem decernit inualidam, cùm contra eiusdẽ concilij formam in electionẽ peccatur, non debet ad contemptũ & ad alia, quæ non sunt de forma, referri. vnde quod ibi dicitur, quòd aliter electio celebrata non valeat, ea respicit tantùm, quæ attentãtur contra formam concilij memorati: non autem alia, quæ ponuntur ibidem, sicut & illud [c], quod præsentibus omnibus, qui debent, volunt, & possunt commodè interesse, haberi debeat in electione processus, ne cætera, quæ super hoc alibi statuta noscuntur, vno verbo videantur euerti. Neque enim credendũ est Romanum Pontificem (qui iura tuetur) quod aliàs excogitatum est multis vigiliis [d] & inuentũ †, vno verbo [e] subuertere voluisse. ¶ Nos ergo quę hinc inde fuere proposita pleniùs intellectis (cũ ex Lateranñ. [f] concilio, in ordinationibus Ecclesiarum maior & sanior pars Capituli exigatur, & statutum generalis concilij contineat inter cætera, vt is eligatur in quem omnes vel maior & sanior pars consentit) electionem dicti R. non personæ, sed potiùs electionis vitio (cùm maior & sanior pars non consenseritg in eundem) de fratrum nostrorum concilio duximus sententialiter irritandam.

¶ Idem.

¶ *Publicato scrutinio non possunt electores variare, sed compelli debent ad collationem & electionem.*

CAP. LVIII.

PVblicato scrutinio [h], variare [i] nequeunt electores: cùm sit facienda collatio, & electio celebranda. ¶ Ad quod per superiorem, si oportuerit, compellantur [k].

causam ad superiores. j. de offi. deleg. c. licèt. & si tantum dicat se velle referre, non potest se vlterius intromittere. j. de appella. c. ... Sed contra, videtur quod adhuc valet eius consensus: quia licitum est ei pœnitere arg. ... 6. c. ei qui §. si quis libellos. ne iustæ pœnitudinis humanitas auferatur. & iudex potest mutare suã interlocutoriam nõ obstante appellatione. j. de appel. cum cessante. & ff. de re iud. l. quod iussit. & magnæ sapientiæ est hominem reuocare, quod male locutus est. 22. q. 4. magnæ. Non credo, quod vox sua sit computanda, cum non fuerit in scrutinio, ex quo dixit se nolle interesse, & se absentauit, quousque electio fuit celebrata, licèt vocari debuerit, vt dicitur in fi. secundæ notulæ. & quia consensit electioni R. non potest prosequi contemptum. Si verò ante electionem factam & scrutinium reuersus fuisset, bene admitteretur, quia res integra est. simile. ff. de min. ... Scæuola. Si verò facto scrutinio, & ante electionem reuertatur, iterum debet fieri scrutinium si vellet contradicere, & prosequi contemptum, si erat in loco, vnde vocari debebat: aliàs non. item quid si aliquis erat absens in loco, de quo non debebat vocari, & tandem post factam electionem siue scrutinium, quasi casu superuenit, nunquid si consentiat alteri electioni, valebit consensus talis, vt per talem consensum præualeat electio? Non credo, quod talis consensus debeat computari, quia nec electionem posset impugnare, eò quòd non fuit vocatus tempore electionis faciendæ, publicato scrutinio, d. eo spectãdum, quis habuerit maiorem partem, licet consideratur, an fuerit tunc electus idoneus. s. eod. c. dudum. aliàs posset contingere, vt qui tempore electionis haberet ius, postea perderet illud per alios superuenientes, qui vocandi non erant. & hoc per constitutionem, quia propter.

a ¶ *Valebat.*] Et si etiam verè contemptus fuisset, electionem impugnare non posset tanquam contemptus, ex quo consentit electioni & numerum eligentium non auget.

b ¶ *Denique*] A legatio pro magistro.

¶ *Glo. seq. recitetur per q. an vocatio absentium sit de substantia.*

c ¶ *Sicut est illud*] Non credo, quod illud sit de forma electionis, vt si aliqui non vocentur, qui vocandi sunt, nec propter hoc cassabitur electio: dummodo ipsi postea consentiant, s. eod. c. quod sicut. & s. de postu. c. bonæ. in fin. Quæ sunt illa, quæ sunt de substantia, dicitur s. eod. c. quia propter. quæ non sunt de substantia, collige. s. eod. c. Cumana. in fi. & c. in Genesi.

d ¶ *Vigiliis.*] Quia noctes ducit insomnes, vt subiecti quietè viuant, in Auth. vt iud. sine quo. suffra. in prin. coll. 2. & dicit Imperator, voluntarios labores appetimus, vt quietem aliis præparemus. in Auth. vt diuinæ iussio. subscri. ha. gl. q. in prin. colla. 8. & j. de testi. spol. frequens. [lib. 6.]

e ¶ *Verbo.*] C. de inoffi. testam. l. si quando. arg. s. de rescrip. cap. causam, quæ inter P.

f ¶ *Ex Lateranensi concilio.*] j. de his quæ fi. à maiori parte cap. cùm cunctis.

¶ *Glo. seq. tria prosequitur, quæ in electionibus attenduntur, demum format vnam principalem, & duas vel quatuor incidentes quæstiones, & illas soluit.*

g ¶ *Non consenserit.*] Ex hac decret. patet, quod non semper standum est numero in electionibus. Et ideò not. quod plura consideranda sunt in electione, auctoritas, zelus & numerus. Auctoritas consideratur in dignitatibus & meritis vitæ. Zelus consistit in animo: vt sine carnali amore eligant, sed secundum meritum vitæ personæ sunt eligendæ. 8. q. 1. si ergo. & j. vt Ecclesia. benef. cap. vt nostrum. De numero, liter. Dicas quòd secundum ista tria debet fieri collatio zeli ad zelum, meriti ad meritum, numeri ad numerum, habito respectu ad dignitatem: vt hic, & s. eo. in Genesi. Si enim ex vna parte sit dignitas, & zelus melior tam respectu eligentium quàm electi, & ex alia parte maior numerus, præualebit dignitas cum zelo ipsi numero, vt hic habes, arg. j. de test. c. in præsentia. quia hic erat maior numerus ex vna parte. nec tamen statur numero: & hoc intellige dummodo numerus non excedat multum, aliàs staretur numero: dum tamen electus esset sufficiens. s. eo. c. dudum. 1. & j. de appella. constitutus. [a] sed hic maior & sanior pars consensit: licèt numerus sit maior ex alia parte. nam illa pars dicitur maior & sanior, quę maiori zelo & maiori pietate mouetur. 40. d. multi. in fi. & 9. d. sana quippe. & 21. 8. q. 1. si ergo. & ff. de pact. l. maiorem. Si verò ex vtraque parte meritum par sit, standum est numero, licet ex alia parte sit auctoritas, arg. C. qui ... eo. ... post. vlt. §. 2. & sic zelus & numerus præferuntur auctoritati in hoc casu. Sed quid si esset par zelus in meritis eligentium, numerus & auctoritas hincinde? Recurrendum est tunc ad meritum electi. 63. dist. si fortè. & c. vlt. vbi de hoc. Sed si omnia sint hincinde æqualia neutra electio valebit de iure, quia neutra facta est a maiori parte Capitu. s. eod. c. Cumana & cap. Ecclesia vestra. & c. in Genesi. & sic vtraque est cassanda. In casu isto non crederem illos priuandos, quia non videntur facere contra formam ita directè, vnde iterum eligant: arg. 79. d. si duo. Si iterum taliter eligant: tunc priuentur iure eligendi: superior [b] tamen potest facere gratiam, cui vult. arg. j. de paro. c. 1. & ff. ad Syl. l. si quis in graui. §. si cum omnes. & ff. de religio. & sumpti. funerum. l. vlt. in princ. & s. eod. venerabilem.

PVblicato scrutinio.] Breue est. Primò ponit dictum: secundò rationem, vel potius aliud dictum: ibi, *Cum sit*: tertiò aliud dictum ibi, *Ad quod*. Abbas.

CASVS. Vacante aliqua Ecclesia, Canonici procedunt ad electionem per formam scrutinij: in ipso scrutinio quilibet consentit, secundum quòd si placet publicato scrutinio, si volunt variare & eligere alium: quæritur vtrum possint? Respondetur quòd non, cum fieri debeat collatio, & electio sit facienda: & si hoc facere noluerint, per superiorem compellantur. Nota ex isto capitulo, ex quo quis semel consenserit, suum propositum variare non potest.

h ¶ *Scrutinio.*] Quid sit scrutinium, habes s. eo. quia propter.

¶ *Glo. seq. obiicit & soluit, finis iterum obiicit, & soluit.*

i ¶ *Variare.*] Sed quare non possunt variare cùm tamen nondũ sit electus? immò necessaria est subsequenter electio, aliàs non valeret electio. s. eod. c. in Genesi. & c. Ecclesia vestra. & ita videtur, quod possunt variare, cùm non videatur adhuc ius acquisitum. Ideò non possunt variare, quia iam res non est integra. s. eo. c. in causis. & c. Ecclesia vestra. & nemo potest mutare consilium in alterius præiudicium. ff. de re iud. l. nemo. & talis mutatio posset esse damnosa Ecclesiæ, quia sic protraheretur electio, & mora est periculosa. s. eod. c. cum inter vniuersas. & j. vt lite non contest. c. quoniam frequenter. § porro. & sic per huiusmodi publicationem electio iam initiata quodammodo videtur, sicut per contestationem negotium est quasi cœptum. j. de offi. deleg. c. gratum. & j. de foro compe. c. proposuisti. Et est simile, si quis mihi cesserit seruitutem, ipse quidem postea mutare non potest. licet ex toto mihi ius non sit acquisitum: nisi cum omnes cesserint. ff. de ser. rust. præd. l. per fundum. & ita hic: licèt per talem consensum & publicationem non sit ius acquisitum plenum, variare non possunt, immò per superiorem eligere compelluntur, vt hic dicit. Sed cõtra. j. de transla. c. licèt. ibi dicitur, quod in electione initiatur spirituale matrimoniũ, & per hoc videtur, quod antea possit mutari voluntas, sed ibi verè initiatur in electione: sed hic pro tanto videtur initiari, quia variare nequeunt electores ratione prædicta.

¶ *Glossa sequens primò fortificat textum: secunda pars recitetur per quæstionem finis per contrarium & solutionem.*

k ¶ *Compellantur.*] Quia ex quo quasi cœptum negotium est, per consensum præstitum in scrutinio, necesse est consummare, & est simile: qui enim mandatum suscepit, necesse habet consummare. ff. commo. l. in commodato. §. sicut. & ff. manda. l. si quis alicui. §. qui mandatum. adiuuari enim beneficiis, nõ decipi nos oportet. vt in d. l. in commodato. §. sicut. in fi. & j. de commo. c. vnico. & quod semel placuit, ampliùs displicere non potest. 32. q. 5. horrendus. j. de desponsa. impub. cap. de illis. ff. de neg. gest. l. Pomponius. & quæ simpliciter promittuntur sine conditione soluantur 32. quæst. vlt. c. vlt. & quæ non cœpit, deliberet: quæ ingressa est, perseueret.

Verbũ, malum reuocare sapientis est.

† *Vide tex. in §. quare. Inst. in proœmio. & in Auth. vt iudi. sin. quo. suffr.*

a *Conc. tex. in l. quod maior. ff. ad municip. & l. nominationum. C. de decurio. lib. 10.*

b *Papa scilicet: quia non posset hoc inferior contra formam concilij. s. eo quia propter. quod intellige per viam confirmationis: sed per viã prouisionis, si ad eum deuoluta esset, bene posset alterum præficere. s. eo. bona. 1. in fin. & si alter canonista, alter Theologus, quem præficerat, dicam de consang. & affi. c. 1. super ver. discretos. Ioan. And.*

Publicato scrutinio cur variare nequeant electores.

Publicato scrutinio, cur electores compelli possint ad electionem, & collationem.

perficere 17. q. 2. nuptiarum. ideoque meritò sunt compellendi perficere quod cœperunt. Idem credo in postulatione, vt ; qui quà [illegible] scrutinium, ab ea recedere non possunt: immo tenentur illam porrigere superiori: licet per postulationem [illegible] acquisitum rône prædicta, & de hoc dictum est. [illegible] c. vltim. & [illegible] & in hoc casu [illegible] electio, licet non [illegible]: quia [illegible] & dolus eorum non debet obesse nominato, & ita non cō[illegible] s. eod. c. quia propter. & c. cum post petitam.

¶ Idem.

¶ Cassata electione propter simoniā etiā sine culpa electi, non dispensat Episcopus ea vice cū cassato? secus si electus liberè resignauit. hoc dicit secundùm intellectum gl. 2. in fine.

CAP. LIX.

SI alicuius electionem propter simoniam, eo ignorante ac ratum [a] non habente commissam, contigerit reprobari: cū eo, super prælatione ad quam taliter fuerat electus, ista vice [b] non potest Episcopus dispensare. ¶ Quanuis circa eum, qui ignoranter recipit simplex beneficium per simoniacam prauitatē post liberam resignationem Episcopi dispensatio toleretur. †

Si alicuius.] Inhærēdo verbis litteræ sūma sic. Cassata electione Prælati potest simoniam sine vitio electi commissam, non dispensat eps ea vice cum cassato super illa prælatione. secus in simplici beneficio super quo dispensat, si liberè resignauit. h. d. & habet duo dicta: secundum ibi, *Quanuis*. Abbas Siculus.

CASVS. Aliquis est in prælatum alicuius Ecclesiæ electus per simoniam, eo tamē ignorante, nec ratum habente: talis electio propterea reprobata est. quæritur, vtrùm episcopus cū illo poterit dispensare, vt iterum ad eandem prælaturam eligatur? Respondetur, quòd episcopus illa vice cū illo dispensare non potest, sed eum ignoranter simplex beneficium per simoniam est adeptus, post liberam resignationē potest eps dispensare. No. quod in simonia ratihabitio retrotrahitur à contrario. Item mitiùs & leniùs agitur cum sponte renūciante, quàm cum illo, qui sententiam expectauit.

a ¶ *Ratum non habente.*] Aliàs si postea consentiret, idem esset ac si ab initio procurasset. j. de simo. c. sicut. Sic enim ratihabitio in maleficiis retrotrahitur, & mandato cōparatur. ff. de vi & vi ar. l. 1. §. quoties. & j. de rest. spo. c. cum ad sedem in fi. & 2. q. 1. notū. in fi. nec refert vtrum ante vel post dederit vel promiserit. 1. q. 1. eos in fin. Accipere enim est quandocunque accipere, vt ibi: & 1. q. 3. si quis obiecerit. in fi. & c. si quis. & sic quod meo nomine gestum non est ratum habere possum. ff. de neg. gest. l. si pupilli. §. item quæritur. & 9. q. 2. Lugdunensis. & ita habes, quòd ignorātia excusat. pm. vt possit cum eo postea dispensari. 1. q. 5. præsentium. j. de renun. c. post translationem. & ita habes. j. de simonia. c. ex [illegible] vbi capitulum dispensat.

¶ [illegible] prim. dat simile, & soluit contrarium quod sine culpa, & secundo signat contrarium de c. præsentium. & tripliciter soluit per signat contrarium de decre. nobis. & remittit. quartò format [illegible] quare, & dupliciter soluit.

b ¶ *Ista vice.*] Vt sic per factum illorum puniatur illa vice: sicut [illegible] qui delinquit in forma electionis, vel eligēdo indignū, priuātur [illegible] eligendi ea vice, & punitur electus, quia eius electio nō [illegible] vel in persona electi puniuntur electores in electione [illegible] tantum. s. eod. c. cùm in cunctis. & c. quia propter. & c. [illegible] Et sic aliquis punitur sine culpa, causa tñ subest propter [illegible] vitij: quod purgabitur per intermediam personam [illegible] j. de fil. presby ea. ex transmissa. & quia ex his quę [illegible] præsumptio nascitur. supr. eod. c. officij. & qui [illegible] esse videntur. ff. si cer. pet. l. lecta est. & ex vi[illegible] trahitur. de pœn. d. 1. sed & continuò & etiam [illegible] Inst. de re. diui. §. insula. Sed huic quòd dicit, illa vice non potest episcopus dispensare, manifestè contradicit. 1. q. 5. præsentium. quod loquitur in eodem casu, in prælatione. & tamen dicit, quòd eps post renunciationem potest iterum ad curam regiminis illum assumere. Potest dici, quod ibi mitiùs & benignius agitur, quia vltroneus supplicauit, vt deponeretur, & cū [illegible] agitur, quā cū conuictis 50. d. presbyterum sed ille sententiam expectauit. vnde notoriū est, quòd tali modo fuit electus. j. de coha. cle. & mulie. c. vlt. sed in c. præsentium. non fuit notorium. & ideo statum ibi dispensatur, quòd nō hîc. & ideo hic plùs punitur. vel forsan standum est hodie huic propter rōnes superi[illegible] dictas. Vel dic. quod diuersi sunt casus: & ideo non contradicit. Illud c. præsentium. loquitur de ipso, qui inuitus ordinem suscepit per simoniam ab alio commissam eo ignorante: & non de dignitate. c. illud loquitur de eo, cum eligitur ad dignitatem per simoniam eo ignorante cuius electio p̄ sententiā fuit reprobata: vnde eps non potest statim cum eo dispensare [b] ad eandem dignitatem: sed in c. præsentiū. pōt dispēsare eps. vt eligatur ad curā regiminis, ad quod non fuerat electus: & sic est diuersitas, nō cōtrarietas. ar. contra. j. de simo. c. nobis. vbi cum tali non pōt episcopus dispensare [illegible] Sed quare secus in beneficio simplici, in quo statim eps tempus pōt dispensare post liberam resignationem, quàm in prælatione. vt dicit in fine? Quia circa maiora cautiùs est agendum [illegible] ibi nō das, sed accipis. 45. d. qui sicut. & de tanta re [illegible] gendum. c. q. c. vlt. & integritas præsidentium [illegible] est [illegible] or. deuitantur circa [illegible] & dicit lex: vbi maius periculum intenditur, magis est cauendū. ff. de Carbo. edic. l. 1. §. 2. vñ primum licem [illegible] Ecclesia habere non debet, licet [illegible] sed simplex beneficium potest [illegible] in fin. & faciliùs dispensatur in beneficio, quam in administratione, vel in ordine. Alia ratio est [illegible] renunciauit, ibi per sententiam reprobatur electio. Fatetur [illegible] potest, quod eps posset cum isto electo dispensare, si statim ante morā quæstionem renunciaret sponte, audito, quòd taliter esset electus, & in hoc nō pr[illegible] hic, prout dicitur: & j. de renun. c. post translationem in gl. quæ incipit: quia ergo. ad fi. c.

¶ Idem.

¶ Electoribus impeditis currit tēpus, si possunt impedimentū tollere.

CAP. LX.

HIs quibus interdicitur, vt absque superioris licentia eligere non præsumant, tempus statutum [c] à canone currit [d], ex quo in mora fuerint licentiam huiusmodi postulandi †.

TITVLVS VII.

De translatione Episcopi †.

¶ Inno. tertius Antiocheno Patriarchæ.

¶ Patriarcha qui confirmatum in Archiepiscopum trāsfert ad sedem Episcopalem, ab Episcoporum. confirmatione suspenditur. Io. And.

His quibus.] Breue est, & ideo non diuiditur. Abb. Sicul. CASVS. Dum vacat aliqua eccl. Papa vel eius legatus interdicit Canonicis, vt absque eius licentia eligere non præsumant: quærebatur, vtrum tempus statutum à canone, scilicet trium vel sex mensium currat illis. Et videtur, quòd sic currit, ex quo in mora sunt postulandi licentiam eligendi. No. quòd hic currit tps ei, qui non potest agere, sed hoc est propter negligentiam: quia intra tps debent petere licentiam. Item mora n. [illegible] nec potest hic purgari, & hoc sufficit de electione.

c ¶ *Tempus statutum à canone.* Duobus modis intelligitur hoc, s. quia in Ecclesiis cathedralibus & regularibus dantur tres mēses. [illegible] de prodefectu in minoribus dignitatibus siue beneficiis dantur sex menses. j. de conces. præben. c. nulla.

¶ Gloss seq. obiicit & soluit. solutione obiicit & respondet. In fine ponit duos intellectus capituli.

d ¶ *Currit.*] Sed mirū vī dicere littera ista, quod tps currit illis, q agere nō possunt vnde cōtraria plura signātur. j. de cōce. pbe. quia diuersitatē. & j. de sc. vac. p totu. & j. de [illegible] c. placuit. & c. de quarta. hic tpe schismatis nō currit. j. de [illegible] c. cū nob. & o. l. hc si[illegible] filiofa. nō currit tps, sed isti loco filiofa habē[illegible] quia sūt in potestate superioris, vñ nō debet eis currere præscriptio. C. de an. exc. l. 1. §. vlt. C. de bo. mater. l. [illegible] Ratio [illegible] licet interdicta sit eis electio, nō dim̄ [illegible] ppterea [illegible] negligere & [illegible] Ecclesię, sed diligētes dēt esse, & petere licētia intra tps. quia negligētib[illegible] iura nō subueniūt. [illegible] ignosci nō debet. ff. de edil. l. veluti [illegible] nec stultis solet succurri.[d] sed errātibus ff. de iu. & fac. ign. l. reg. [illegible] si quis ius. in fi. & et etiā qui valetudine impeditur, tepus currit. si nō madauerit p aliū actione mouēdā. ff. de diuer. & tē præscr. l. 1. §. plane. & ei qui appellare non pōt iusta de cā. currit tps ap. ellationis, nisi hoc corā publicis p[illegible] fuerit, ptestatus, aliter negligēna ob. [illegible] ei. nō obstāte illa [illegible] j. de ap. c. si [illegible] metus. vnde j. de [illegible] or. pastoralis. Et ita in mora sūt, q debet eis obesse. nā mora [illegible] ff. de vsur. l. mora & nō pōt purgari in isto casu. j. de sop. neg. [illegible] la. c. licet. & c. se [illegible] Cōtra, mora pōt purgari quia si [illegible] chū. & offero tibi, [illegible] post morā, purgat moram. ff. de verb. o[illegible] interdū. §. vlt. ff. si quis cau. & si post tres. [illegible] agēdi tecū. & interim mortua sūt aīalia mihi [illegible] mora nō nocet. ff. de vi & vi ar. l. pe. Sed verū est, quod in hoc ca[illegible] mora. nec pōt purgari, cū ius nō habeat eligēdi quia [illegible] superiorē. vnde si eligerent, nulla esset talis electio [illegible] sententia illius, qui amisit iurisdictionem. j. de offi. d[illegible] c. cum super. [e] Loquitur c. istud cum de consuetudine alicuius loci eligere non pñt, nisi primò licentia impetrata à superiore. arg. s. eo. c. cum inter vniuersas. Vel intellige, cum superior, qui habet potestatem interdicit ne sine ipsius speciali mandato ad electionem procedant. sicut sæpe facit Papa, vel eius legatus.

DE TRANSLATIONE EPISCOPI.

¶ Viso de quibusdam modis quibus prouidetur Ecclesiis, restat videre de translatione Episcoporum, per quam ea etiam prouidetur. De materia rubrica habetur. 7. q. 1. per totum. De hac materia tractatur. 7. di. & 21. q. 2. per totum.

Margin notes:

Casus [illegible] sine [illegible] ff. [illegible] C. [illegible]

a Cons. [illegible] l. [illegible] ff. de [illegible] [illegible] de [illegible]

† Vide l. nosti. sicut [illegible] ff. de [illegible]

b Nisi enim [illegible] Ecclesia [illegible] ff. de [illegible] Host. & Ant.

† Vide tex. in l. cum qui ita. §. si cum glo. magna. & ibi Bar. ff. de Ver. obl.

† In quibusdam antiquis ita. de translatione Episcopi. Vel electi.

c Sed argumentum contrà. j. de simo. c. nobis fuit. sol. & ibi.

d Concord. l. seruus. ff. quod vi aut clam. & l. Seruius [illegible] & de [illegible] in quo. lib. 6.

e Concor. tex. in §. 1. [illegible] ibi. Bal. in pr. constit. sū. & in rub. & arg. C. [illegible]

Cum

Vm ex illo.] Continet quatuor partes. Prima probat translationes Episcoporum soli Papæ competere. Secunda narrat reprehensibile factum Patriarchæ: ibi, *Miramur*. Tertia ibi *Licet*, respõdet tacitæ quæstioni. Quarta ibi, *Ne igitur*, pœna imponit. Io. An.

[illegible] electus in archiepm confirmatus, omnia quæ sunt iurisdictionis pôt, & non quæ sunt ordinis. vnde licet possit confirmare electos illos tñ consecrare non potest ante pallium acceptũ. [illegible] electe [illegible] sicut. j. de consẽ eccl. vel altaris aqua & illã decre. suffraganeis. quidã voluit intelligere, qñ nõ est in mora. & illi, qui sicut. qñ est in mora poterit pallium. Alij dicũt, quod illa decre. suffraganeis non tenet. Et [illegible] & credo verius, quod decretalis suffraganeis tenebat. [illegible] electus in Archiepiscopũ confirmatus potest confirmare suffraganeos suos, vt hic innuitur [b], & potest mandare suffraganeis suis vt electum debeat consecrare, licet ipse hoc facere non possit. Video enim quod ipse nõ potest clericum ordinare, & tñ põt mandare alicui epõ, vt ordinet. [illegible] hoc id [illegible] faciunt Abbates exempti de cleri[illegible] suis, quia faciunt illos ordinari per epos, quos ipsi non ordinant sine licentia eorũ Prælatorum: multò fortius electus talis põt mandare hoc suffraganeis. & hæc est ratio, quia per hanc demandationem nihil cõmittit, cum ipsi

Casvs. Antiochenus Patriarcha quendam L. nomine electum in Apamen. Archiepiscopũ, & confirmatũ, auctoritate propria sine licentia dñi Papæ transtulit in Tripolitanã Ecclesiam: peruenit hoc ad notitiam domini Papæ. vnde scribit Papa ipsi Patriarchæ: dicens, quod ex illo generali priuilegio, quod Dñs concessit beato Petro dum dixit: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædific. &c.* per eum Ecclesiæ Ro. est indultum. vnde postmodum constituta emanarunt canonentia maiores Ecclesiæ causas ad sedem Apost. referendas. vnde translationes Episcoporum & sedium mutationes ad sedem Apo. de iure pertinere noscuntur, nec aliquid super his mutari debet præter licentiam sedis Apo. & ideo miratur multum Papa, quare Patriarcha dictũ L. electum de maiori Ecclesia transtulit ad minorem, ipsum dearchiepiscopare præsumens: quanuis enim nondum fuisset in Archiepiscopũ consecratus, confirmatus tamen erat, & Archiepiscopalia ministrauerat, quantum sibi licuerat: quia ipse asseruit domini Papæ se confirmasse Valieñ. electum. Ne ergo audacia perpetrandi similia cæteris tribuatur, dñs Papa suspendit istum Patriarcham à cõfirmatione Episcoporum. Not. illa quæ sibi sedes Apostolica reseruauit, ab alijs non debent attentari. Item cõfirmatus in Archiepiscopum potest bene suos suffraganeos confirmare. Item meritò debet quis puniri in quo ipse peccauit.

CAP. I.

Cvm † ex illo generali priuilegio,[a] quod B. Petro, & per eum Ecclesiæ Romanæ Dominus noster indulsit, canonica postmodum manauerint instituta[b] continentia maiores Ecclesiæ causas ad sedem Apostolicam† perferendas: ac per translationes[c] Episcoporum & sedium mutationes[d], ad summum Apostolicæ sedis Antistitem de iure pertineant[e]: nec super his quisquam præter eius assensum debeat immutari: Miramur quòd L. Apamen. † electum in Tripolitanam Ecclesiam transtulisti: & nouo quodam mutationis genere paruificasti maiorem, & magnum quodammodo minorasti episcopare Archiepiscopum, immo potius dearchiepiscopare præsumens. § Licet enim dictus L. nondum fuisset in Archiepiscopum consecratus, confirmationis tñ munus receperat, & Archiepiscopalia (quantum ei licuit) ministrarat: sicut nobis ipsius relatione innotuit, qui se Valieñ. Episcopum asseruit confirmasse[f]. § Ne igitur perpetrandi similia, cæteris[g] audacia tribuatur te ab Episcoporum confirmatione duximus suspendendum.†

¶ Idẽ Decano & Capitulo Andegaueñ.

¶ *Electos in Episcopos & cõfirmatos transferre potest solus Papa.*

CAP. II.

Inter † corporalia & spiritualia cum cognouimus esse †

¶ *Glo. seq. ponit differentiam inter imperium & Papatum.*

a ¶ *Priuilegio*] Quo videlicet prætulit eam cunctis Ecclesiis. 21. dist. nouo. & c. quanuis. & in hoc differt à Papatu imperium, quia Imperator habet suam iurisdictioné à populo. Insti. de iure nat. §. sed & quod principi & C. de vete. iur. enuc. l. 1. §. cum enim. in Auth. quo. opo. epi. coll. 4. vbi dicitur quòd ab eodem principio sunt. sed Romana Ecclesia voce domini tñ[a] prælata est: vt hic. & 21. d. c. quanuis.

b ¶ *Instituta continentia.*] Quia quæstio religionis & fidei ad Petrum tñ referenda est. 12. d. præceptis. 24. q. 1. quoties. & 16. q. 1. c. frater noster. & 23. q. vlt. c. conuenior.

c ¶ *Translationes*] Et depositiones, 3. q. 6. c. quanuis. & c. dudum. & j. c. proxi. & 7. q. 1. c. mutationes.

d ¶ *Mutationes.*] 8. q. 1. temporis qualitas.

¶ *Glo. seq. ponit versus de casibus reseruatis.*

e ¶ *Pertineant.*] Quæ sint illa quæ ad solum Papam pertineãt, his versibus cõprehede. *Restituit Papa solus, deponit & ipse:*

Diuidit, ac vnit, eximit, atque probat:

Articulos soluit, synodumque facit generalem.

Transfert, & mutat, appellat nullus ab illo. De singulis illis habebis concor. j. de exce. prælato. c. sicut vnire. & j. de off. deleg. c. quod translationem. in gl. hæc sunt.

¶ *Gl. se. ponit opinio q̃ soluit cõtrariũ: cõtra quã tex. coadunnãs signat cõtrariũ, ponit duas opiniones, quarũ prima reprobat, deinde soluit.*

f ¶ *Cõfirmasse.*] Secũdũ quosdã factũ narrat, quia ante palliũ receptũ nõ potest cõfirmare: quia in pallio plenitudo põtificalis officij cõfert. j. de vsu pal. c. nisi speciales. arg. s. de elec. c. quod sicut. circa h. arg. cõtra. s. de ele. c. suffraganeis. Dicut quidã, quod illa nõ tenet. Alij dicũt quod cõfirmare potest, & omnia alia facere, q̃ sũt iurisdictionis. vt hic. & s. de elec. c. trãsmissã. & c. nosti. quia in cõfirmatiõe cõsequit omnia, quę sũt iurisdictionis, & cõfirmare iurisdictionis est: quia eo cõfirmato potest cõferre beneficia. s. de elec. c. nosti ergo eadẽ ratione cõfirmare: quia Capitulũ vacante sede confirmat. j. de ma. & obe. c. cum olim. & c. si qui. arg. vel cõprouinciales Epi. 64. d. quia per ambitiones. arg. j. de hær. c. ad abolendam. §. & qm̃ & arg. j. de cõces. præben. c. nulla. multò fortiùs elect[us] cõfirmat[us]. sed vĩ quod tũc ad Papã spectet confirmatio. 100. d. qm̃ & j. de conces. præben. quia diuersitatem. illud est verum

episcopi ex ordine & consecrationem, quam habent, facere possunt, nec deest illis, nisi quòd consecrandus non est de sua iurisdictione: nec sequitur: hoc facere non potest. ergo non potest alijs mandare. instantiam habes in Abbatibus exemptis, & in electis confirmatis. arg. 7. q. 1. pontifices.

¶ *Glossa seq. arguit duo.*

g ¶ *Cæteris audacia.*] sic j. e. c. quanto, arg. quòd pœna vnius est metus alterius 2. q. 7. c. quapropter. & j. de sta. re. c. ea quæ. Item punitur quis in eo, in quo deliquit. j. de tempo. ord. c. literas. & j. eo. c. quando.

Inter corporalia.] Diuidit in duas partes principales. In prima ponitur exordiũ. In secunda facti narratio. ibi, *Sanè*. & ibi dẽt incipere casus in terminis. Et prima subdiuiditur in tres. Prima probat coniugium spirituale dissolui non posse nisi per Papam. Secunda ibi, *Sicut autem*. probat vinculum spiritualis coniugij esse inter electum confirmatum, licet consecratus non sit, & eius Ecclesiam. Tertia ibi, *Sed neque*. Soluit cuiusdam canonis contrarietatem. Ioan. And.

Casvs. Sumitur in illo versu, *Sanè quoniã archieps Turon. &c.* Sic ergo pone casum Eboraceñ. Ecclesia subest Rothomageñ. Ecclesiæ, & Ecclesia Andegauẽsis subest Turoñ. archiepisco. Eboraceñ. elect[us] & cõfirmat[us] postulatus fuit ad Ecclesiã Andegaueñ. quẽ Turoñ. archiepiscopus trãstulit ppria auctoritate ad Ecclesiã Andegaueñ. & ipsũ in epm cõsecrauit, & absoluit eũ Rothomageñ. archieps ab Ecclesia Eboraceñ. hæc omnia facta fuerũt sine licẽtia dñi Papæ. Papa hoc audiẽs mãdauit archiepõ Bituricensi, vt si res taliter se haberet, suspẽderet archiepiscopũ à cõfirmatione, & cõsecratione episcoporũ, & suspẽderet epm illũ ab executiõe officij põtificalis, sup quo archieps veritatẽ inquirẽs, mãdatũ Apostolicũ adimpleuit, licet idẽ archiepiscopi tanquã maiores plus excessissent in præmissis, eps vero præfatus errorẽ illorũ secutus minus deliquerit. Papa intellecta illorũ cõfessione & [illegible], pepercit eisdem: quia nõ ex malitia, sed ex simplicitate peccauerũt, & eps iste, qui minus peccauerat, plus tñ fuerat punitus, misericordiã postulãs, nõ iudiciũ. Papa intelligẽs, quod munus cõsecrationis sibi impensum, nec prioris Ecclesiæ, nec secundæ ipsum fecerit epm, cum ad primam nõ fuerit consecratus, ad secũdã vero primo vinculo perdurante non potuerit cõsecrari, absoluit eũ à suspensione prædicta, & à vinculo, quo tenebatur priori Ecclesiæ, dãs ei licẽtiã transeundi ad Ecclesiã Andegaueñ. Capitulo in priori cõsensu adhuc durante, hoc est factũ, quod contigit. Occasione huius negocij pmittũtur præcedẽtia, per quæ probatur, quod archiepiscopi non potuerũt, quod facere præsumpserũt. Dicit ergo Papa, quod inter corporalia & spũalia illa est differẽtia, corporalia enim faciliùs destruuntur, quàm cõstruãtur: spiritualia verò faciliùs construuntur, quàm destruantur: quia episcopus solus honorẽ dare põt, sed solus auferre nõ põt. Item epi à metropolitanis suis cõsecrantur, sed damnari non possunt nisi à Papa. Itẽ probat secundo, quod Archiepi nõ poterãt illi episcopo dare licẽtiam transeundi ad aliã Ecclesiã: hoc modo spirituale vinculum dignius est quàm carnale.

† Cap. 1. eod. tit. 3. cõpil.

† Anacletus Papa epist. 1. pulchrè Melchior Canus lib. 6. ca. 4. de locis theol.

† Apamen in manuscriptis.

b Quære tex. vel. si quis. cum no. per Bar. C. de decur. lib. 10. & c. indemnitatibus. §. si vero de elect. lib. 6.

† Vide l. 1. C. ad le. Iul. repe. & Inquisi. de excess. hodie.

† Ca. 2. eod. tit. in 3. cõpil.

† Dictio esse, in manuscripto non est in textu, sed expositioerat, quæ in textum irrepsit.

a Et sacerdote oportet. Anacletus Papa epistola omnibus Episcopis missa c. 3. Burchard. lib. 1. decre. 2.

Plectum in Archiepiscopum, & cõfirmatus, quid exercere possit.

carnale: sed Dñs dissolutionem carnalis matrimonij suo tantùm iudicio reseruauit dissoluendum, quod est inter virum & vxoré, ergo multò fortius reseruauit dissolutioné matrimonij spiritualis, quod est inter Epm & Ecclesiã. postea rñdet tacitæ quæstioni: diceret aliquis: sine Papæ, multò frequéter transferuntur Episcopi de vna Ecclesia ad aliam, deponuntur & renunciant: & ipse rñdet: hoc non fit humano iudicio, immo potestate diuina & auctoritate Romani Pontif. qui est vicarius Iesu Christi. & ideo illa tria, scilicet translatio, depositio, cessio, siue renuntiatio soli Romani Pontifi. sunt reseruata. Tertio probat rñdendo tacitæ quæstioni, quòd idem est in electo confirmato, quod dictum est de epo cõsecrato: sicut enim eps consecratus sine licentia Romani Ponti. Ecclesiam suam relinquere non potest, sic & electus cõfirmat': quia post electionem & cõfirmationem inter personas eligentium & electi spirituale coniugium est contractum: cui coniugio episcopalis dignitas nil addit: quia aliquis bene potest esse Episcopus, & nullius Ecclesiæ eps erit: sicut contingit in illo, qui renunciat loco & non dignitati. vnde cum idem sit vinculũ epi ad Ecclesiam, & electi maximè confirmati, idem iuris obtinet in vtroque. Sicut ergo translatio episcoporum, depositio, & cessio, sic & electorũ post confirmationem soli sunt Romano Pont. reseruata: quamuis vsque ad tpa ista quod tãtum fuerat de epis, non fuerat expressum de electis: propter similitudinem tñ vel potiùs identitatem nulli poterat videri dubiũ & de similibus idẽ dẽt esse iudiciũ. Vltimò rñdet tacitæ qõni, quæ posset fieri per Canonẽ, vbi cauetur de electione, vt si vltra sex mẽses Ecclesiã retinuerit viduatam, nec ibi nec alibi donum consecrationis accipiat, immo cedat iudicio sui metropolitani: per quod decretũ videbatur, quòd archiepi præ dicti bene fecissent. Rñdet Papa q non obstat decretum illud: quòd aliter intelligẽtibus, quã dictum est, decretum suffragari non pôt: quia Ecclesia nõ intelligitur vidua quia sponsum non habeat, sed quia quædã sũt, quæ nõ potest facere, cũ nondũ sit consecratus. & quòd sequitur à canone iudicio metropolitani cedat, illud fuit statutum ad pœnam, vñ nõ debet trahi ad gratiã, vt sicut deiicitur propter suam negligentiam à metropolitano, ita possit ab eodem ad aliam Ecclesiã transferri. quia & illud auctoritate canonis dicitur fieri, qui per canonem illud concessit archiepiscopis. Vñ quod dixit de cessione, poterat dicere de trãslatione, si fieri hoc voluisset: quia intelligitur prohibitum quod non est aliquo iure expressum. Not. q idem est iudicium de electo & confirmato, sicut de Episcopo cõsecrato. Item de similibus, simile est iudicium. Item Ecclesia illa dicitur viduata, quæ inutilem habet episcopum. Item pœna non debet trahi ad gratiam. Item quòd non est expressum aliquando, intelligitur prohibitum.

¶ Glo. sequens ponit duo exempla.

a ¶ *Faciliùs.*] Hoc est generale. nã & peculiũ faciliùs reuocatur, quã cõstituatur. ff. de pecu. l. nõ statim.[a] & possessio faciliùs amittitur (quia solo animo) quã acquiratur: quia ibi necessarius est actus corporalis. ff. de acquir. possess. l. possideri. §. in amittenda.

¶ *Glo. seq. obiicit & soluit.*

b ¶ *Spiritualia.*] Tamẽ spiritualia, nisi legaliter cõseruẽtur, de facili destruũtur. 40. d. c. sicut. sed illud intelligas, quoad destructionem virtutum, quod fit per peccatum. vnde dicitur. *Qui peccat in vno factus est omnium reus.* infr. de reg. iu. desicat. & quod dicit hic, referas ad sacramenta huiusmodi. scilicet ordinationes, consecrationes, & depositiones, & consimilia. [illegible] c.

c ¶ *Destruuntur.*] Vnde lex dicit, quòd difficilior est dissolutio matrimonij, quàm coniunctio. C. de repu. consensu. in prin.

d ¶ *Solus.*] 15. q. 7. c. vlt.

differentiam, quòd corporalia faciliùs[a] destruuntur, quam construantur, spiritualia[b] verò faciliùs construuntur, quam destruãtur[c]. Vnde iuxta canonicas sanctiones, Episcopus solus[d] honorẽ dare potest, solus auferre non pôt: Episcopi quoque à Metropolitanis[e] suis munus consecrationis accipiunt, qui tamen non possunt, nisi per Romanum Pontificem[f] condemnari. Cum ergo fortius[g] sit spirituale vinculum, quam carnale, dubitari non dẽt, quin omnipotens Deus spirituale coniugium, quod est inter Episcopum & Ecclesiam suo tãtũ iudicio reseruauerit dissoluẽdum. qui dissolutionem † etiam carnalis coniugij, quod est inter virum & fœminam, suo tantùm iudicio reseruauit, præcipiens, vt quos Deus coniunxit homo non separet[h]. Non enim[i] humana, sed potiùs diuina[k] potestate coniugium spirituale dissoluitur, cum per translationem, depositionem aut cessionem auctoritate Romani Pontificis (quem constat esse Vicarium[l] Iesu Christi) Episcopus ab Ecclesia remouetur: & ideo tria hæc, quæ præmisimus, non tam constitutione canonica, quàm institutione diuina soli sunt Romano Pontifici reseruata †. Sicut enim Episcopus consecratus sine licentia Romani Pontificis suam non debet Ecclesiam derelinquere, sic & electus confirmatus[m]: cum non debeat in dubium reuocari, quin post electionem & confirmationem canonicam, inter personas eligentium & electi, coniugium sit spirituale contractum: cui[n] profecto Episcopalis dignitas nihil addit[o]: cùm quis Episcopali præditus dignitate, nullius[p] tamen Ecclesiæ possit esse Episcopus: quemadmodum de illo contingit, qui oneri Pontificali renunciat, non honori[q]. Vnde cùm non sit maius vinculum Episcopi ad Ecclesiam †, quam electi, maximè cùm fuerit confirmatus †, immo idem penitus & non aliud, idem iuris[r] obtinet in vtroque. Sicut ergo Episcoporum translatio, depositio, & cessio: sic & electorum[s] post[t] confirmationem (spiritualis ratione coniugij) soli est Romano Pontifici reseruata: licèt vsque ad tempora ista, quod cautum fuerat de Episcopis, expressum non fuerat de electis: propter expressam tamen similitudinem[u], vel identitatem potiùs nemini poterat videri dubium subtiliter intuenti: cùm de similibus idem iudicium sit habendum. ¶ Sed neque[x] illud, quod in canone legitur de

e ¶ *A metropolitanis.*] 64. d. c. 1. 2. & 3.

f ¶ *Rom. ponti.*] vt 3. q. 6. c. quamuis & dudum. & 5. c. proximo.

¶ *Gloss. seq. recitetur per obiect. & solutionẽ.*

g ¶ *Fortius.*] i. dignius, quoniam carnale in veritate fortius est: quia dissolui non potest, etiamsi interueniat consensus Papæ, & ipsorum coniugum, immo manent coniuges separatim, scilicet propter fornicationem 32. q. 7. c. 1. & 2. & infrà de iureiu. c. tua nos. & durat vsque ad mortem. 7. q. 1. sicut alterius. j. de sepul. c. de vxore. nisi in casu ante carnalem copulam. j. de conuer. coniu. c. ex publico. spirituale vero coniugium in multis dissoluitur casibus, trãslatione, renunciatione, & depositione auctoritate Papæ: vt s. c. proxi. & ideo minùs est forte, sed dignius.

h ¶ *Non separet.*] 33. q. 2. an quod in subditis. & c. quos Deus.

i ¶ *Non enim.*] Respõsio tacitæ quæstionis. Diceret aliquis, quotidie dissoluũtur: Et ipse rñdet. non enim, &c.

k *Diuina.*] Et sic quod fit auctoritate Papæ, dicitur fieri auctoritate Dei: & est verum, si iusta causa hoc faciat. 25. q. 1. quodcunque. & q. 3. c. si quis non recto iudicio.

l ¶ *Vicarium.*] Et tñ successorem piscatoris. 24. q. 1. quoniam vetus. & Episcopus dicitur etiam vicarius Christi. 33. q. 5. c. mulieré. & [b] successores sunt Episcopi aliorum Apostolorum. 68. d. c. quorum vices.

m ¶ *Confirmatus.*] Ergo autem confirmationem potest: quod verum est. adhuc tamen habet tenue ius, cum posset repelli per exceptionem. j. de accu. super his.

n ¶ *Cui.*] Scilicet coniugio spirituali.

o ¶ *Nihil addit.*] Consummatur tamen in consecratione illud matrimonium. j. eod. c. licet.

p ¶ *Nullius.*] Ergo non probat hoc esse, quod ab hoc contingit abesse. C. de proba. l. neque natales. & C. vnde cognati. l. non a. hoc. & j. de testi. spo. c. cum ad sedem. in fi. arg. j. de testi. cum tu. & 38. d. c. quæ in ipsis.

q ¶ *Non honori.*] j. de ord. ab Episcopo, qui renunc. epi. c. 1.

r ¶ *Idem iuris.*] Quia de similibus simile debet esse iudicium. s. de elect. c. dudum. similis enim æquitatis ratio similia iura suadere debet. C. ad leg. Fal. l. vlt. j. de confir. vti. vel inuti. cum dilecta.

s ¶ *Sic & electorum.*] Quod dictum erat de episcopis, prorogitur ad electos confirmatos sicut quod dicitur de vxore, prorogatur ad sponsam. ff. de iure dot. l. si sponsa. ff. de fun. dota. l. lex Iulia. C. de bo. quæ liber. non sine in fi. j. de iureiu. c. quemadmodum. arg. C. qui po. in pig. ha. l. vlt. in fine.

t ¶ *Post.*] Ergo ante confirmationem potest,

¶ *Glossa seq. arg. contrarium, alleg. duo iura.*

v ¶ *Similitudinem.*] Arg. quòd de similibus, simile debet esse iudicium. arg. contra 28. q. 1. sic enim versic. perinde. & 27. q. 1. nuptiarum. circa medium.

x ¶ *Neq; illud.*] Hic respõdet tacitæ qstioni, q posset fieri p cap. 100. quoniã quidẽ quia ibi dicitur, q Ecclesia, quæ habet electum cõfirmatũ appellatur vidua, & ille credit iudicio metropolitani, & hic dicit, quòd non potest sine licentia Papæ. Papa rñdet huic obiectioni

† Vide Dominicum Sotum in 4. sentent. dist. 42. ar. 4.

Matt. c. 19.

† Vide c. quamuis. de rescrip. lib. 6. & c. se debitum. j. de appella. ad fin.

a Consirmatur pecúlió verbo & re: adimitur verbo tantũ, Innoc. And.

† Aliàs ita: quoad Ecclesiam.

† Vide text. in prima cõstit. C. & in l. Stichum. & l. Pamphi. lus ff. de manu. testam.

b Anacletus Papa in Epistola ab omnibus Episcopis missa, ca. 18. refert Burchardus l. 1. decret. c.

electo, vt si vltra sex menses [a] per suam negligẽtiam retinuerit Ecclesiam viduatam, nec ibi, nec 10 alibi donum consecrationis accipiat, immo Metropolitani sui cedat iudicio, aliter intelligentibus poterat suffragari: cùm nõ intelligatur Ecclesia viduata, quasi spõsum non habeat, sed quia spõsus eius nondum sit consecratus: adhuc quoad quædam [b] quasi vi- 20 ri maneat solatio destituta: sicut iuxta communem modum † loquendi, † illa dicitur Ecclesia viduata, quæ licèt I. B. n habeat, inutilẽ [c] tñ pcẽsbiteri habere. Nec quod de cessione subsequitur, & statutum fuit ad pœnam, trahi debet ad gratiam [d] sed sicut Metro 30 politani iudicio electus deiicitur, ita etiam ad aliã Ecclesiam posset transferri: præsertim cùm nec sine auctoritate [e] Romani Pontificis fiat cessio vel deiectio memorata: qui vt hæc possent, ex illo canone Metropolitanis indulsit. Vñ si circa translationem idẽ fieri voluisset, quod de cessione 40 dixerat, & de translatione poterat expressisse: & quod non est sanctorum Patrum decreto sãcitum, superstitiosis [f] non est adinuentionibus præsumendum: præsertim cùm nonnunquam intelligatur prohibitum, quod nõ inuenitur [g] concessum. ¶ Sanè quo- 50 niam Turoñ Archiepiscopus, electum Abriceñ. per Metropolitanum suum confirmatum, in Ecclesiam vestram præter auctoritatem sedis Apostolicæ transferre præsumpsit, & in Episcopum consecrare, quem Rothomagensis Archiepiscopus circa manda 60 tum nostrum absoluit, & ei licentiam tribuit transeundi: prædictos Archiepiscopos à consecratione & confirmatione Pontificum, Episcopum vero ab exe- 10 cutione Pontificalis officij Bituricensis Archiepiscopus iuxta mandati nostri tenorem suspendit. Et quanuis idem Archiepiscopi tanquam [h] maiores plùs excesserint in præmissis †, præfatus verò Episcopus minus (vtpote illorũ tanquam maiorum erro- 20 rem secutus) nos tamen intellecta eorum cõfessione spontanea, & supplicatione deuota, veniam errori dedimus, quia non ex malignitate, sed ex simplicitate [i] peccauerunt †. Et quoniam præfatus Episcopus, qui minus peccauerat, seuerius fuerat castiga- 30 tus, reatum suum recognoscens humiliter, & deuotè, ac misericordiam postulans, & iudicium non requirens: Nos intuentes, quòd licèt sibi munus consecrationis impensum, nec prioris Ecclesiæ ipsum Pontificem fecerit, nec secundæ: cùm ad primam nõ fuerit consecratus, & ad secun- 40 dam (priori vinculo perdurãte) [k] non potuerit [l] canonicè consecrari adhuc coniugaliter alteri alligatus, ei tam à vinculo prioris Ecclesię, quàm à pœna suspensionis penitus absoluto, de benignitate sedis Apostolicæ duximus concedendum, vt priori consen- 50 su hactenus perdurante Andegaueñ. Ecclesiam studeat gubernare.

¶ Idem Episcopo & Petro scholastico Maguntineñ.

§ *Episcopus, qui propria auctoritate de sua Ecclesia se transfert ad aliã, carebit vtraque.*

60 CAP. III.

QVãtò † personã Hildesemen. Epi: & inf. Ipse verò relicta [m]

obiectioni, quia non videtur vidua nisi quoad quædam. Itẽ nec obstat illud, quod de cessione subsequitur: quia illud statutũ fuit ad pœnam, &c.

a ¶ *Sex menses.*] Meliùs diceret si vltra quinque: quia de quinque mensibus dicitur in canone illo, cuius sententia hic ponitur.

b ¶ *Ad quædam*] Illa scilicet, quæ ministeriũ consecrationis desiderant. s. de electione c. transmissam.

c ¶ *Inutilem*] In aliis etiam mortuus reputatur. probat etiam de pœni. d. i. c. facilius §. hoc idẽ probatur. & c. scindite. & qui inhabilis est ad agẽdũ. nullus dicitur. ff. quod cuiusq; vniu. §. penul. & ff. qui satisda. cog. l. 4. & vlt. & ff. ad Vell. l. quamuis. § si conuenerit.

† *Vsum.*

† *De hoc communi Vsu loquendi Vide l. libro rum. §. quod tamen Cassius. ff. de leg. 3. & l. cum de lanionis. § ad finem mulieris. ff. de fun. instru. legato.*

d ¶ *Ad gratiã.*] Arg. ff. de exec. rei iud. c. dẽter. pœna enim non debet tribuere alicui immunitate. ff. de inter. dict. a te leg. relegato rum. §. v timo. & l. iteq. quæ non sunt cõcessa gratia debet trahi ad pœnã. C. de leg. quod fauore. & quod d. commun est ad cõcordiam, trahi non debet ad noxam. 45. d. licèt.

e ¶ *Auctoritate Romani Põtificis.*] generali.

f ¶ *Superstitiosis*] 2. q. 5. consuluisti. & quod Apostolus non definit, nec nos definire debemus, 31. q. 1. quòd si dormierit.

¶ *Glo. seq. arg. allegat. 8. iura in contrarium alleg. 7. & vnam soluit interserit. In fine soluit distinguendo.*

g ¶ *Nõ inuenitur.*] Arg. quod non est cõcessũ, intelligitur prohibitũ. ff. de c. alleg. illi. l. 1. in princip. ff. de do. filius. & 13. q. 2. hoc tantum. & 9. q. 3. conquestus. 32. d. de illo clerico. & 55. d. si Euangelica. ff. quod cuiusq. vniu. nulli. ff. de postulan. l. 1. § ait prætor. reg. Ista locũ habet in iudiciis stricti iuris: quia quicquid ad stringendæ obligationis causa dictum est, nisi id verbis exprimatur, omissum intelligitur. ff. de verborum oblig. l. quicquid. & in arbitris ibi locum habet. j. de arbi. cum dilectus. ff. de arbit. si cum dies. §. plenum. & l. quid tñ in fin. & in prin. j. de deci. ad audientiam. & j. eod. licet. & j. de priuileg. si de terra. secus est in iudiciis bonæ fidei. Hic sumitur contrariũ arg. 70 omnia concessa intelliguntur, quæ non sunt expressè prohibita, & habet locum in iudiciis bonæ fidei, prout sequitur, quia ibi omnia intelliguntur venire in iudicium, nisi expressè prohibeantur. j. de causa possessio. c. cum Ecclesia. & ff. de iud. l. solemus. ff. deposi. Lucius. secus in beneficiis, quæ latissimè sunt interpretanda. j. de verb. signifi. olim. & j. de don. cum dilectus. in fi. & secus in absolutionibus. j. de sen. excommun. nuper. Arg. contra. quòd illa scilicet intelliguntur concessa, quæ expressè non inueniuntur prohibita. 30. q. 3. illud. & q. 4. qui spiritualem. & 16. q. 1. sunt nonnulli. & ff. de procura. mutus. §. 1. & 5. d. ad eius. & 80 ff. de test. l. 1. & 26. q. 1. sunt nunc. in verbo illo: Et hoc non vetat Dominus, sicut hoc consueuit dici: vbi constitutio promulgata fuit, affirmatiuè intelligitur concessum, nisi reperiatur prohibitum. patet exemplum 31. q. 1. Deus misculum. & c. seq. quòd si dormierit. Si verò negatiuè fuerit expressè promulgata, semper intelligitur prohibitum, maximè vbi fuerat eadem ratio, nisi inueniatur concessum, exemplum patet 23. q. 5. si non licet. nam cuncta [a] licerent, nisi iura vetarent.

Concessum intelligitur quod expresse non prohibetur.

a Hoc dictũ Verum est in his, quæ non sunt suo genere mala. nã quæ suo genere mala sunt, Vt mẽtiri, etiamsi à iure non Vetarentur, adhuc tamẽ nullo pacto licerent.

h ¶ *Tanquam maiores.*] 40. d. homo Christianus. & ff. de re mil. l. omne §. qui maiorum. iuxta illud. *Omne animi Vitium tanto cõspectius in se crimen habet, quanto maior, qui peccat, habetur.*

i ¶ *Ex simplicitate.*] Simplicitati enim parcendum est. 86. d. tanta nequitia. & j. de ret. permut. cum vniuersorum. [b] vbi plures concordantiæ sunt ad hoc.

† *Vide l. in presbyteru. C. de epi. & cler. & ff. de pecu. l. mor. §. iste ferc.*

b Conc. l. 1. ff. de de. & ff. de suspe. tut. l. tutor.

† *Vide l. 3. §. si. ff. de libe. cau. & mi. in l. plagij. C. ad l. Flo. de plagia.*

k ¶ *Perdurante*] i. si adhuc durant in suo consensu. 63. d. quanto. & s. de elect. c. bonæ memoriæ Cremonẽ. & quod dicit, de grauia solummodo dicitur, quia ille debuit vtraque priuari: sed quia ex simplicitate hoc contigit, pepercit illi. si. nisi c. j. de re. permu. c. cum vniuersorum. & Capitulum quod ipsũ recepit, priuari debuit ea vice eligendi potestate, si sciẽ, a cum repulisset, vel cum eo non dispensasset. infr. eo. c. proxi.

¶ *Glo. seq. alleg. quatuor concor. & vnum contrarium.*

l ¶ *Non potuerit.*] Et ita quod voluit, non potuit, & quod potuit, noluit. j. de offi. deleg. c. cũ super. & C. si quis sibi vel alteri. l. multũ. & C. de iure do. l. si genero. & ff. de hæred. instituen. l. quoties. Arg. contra. C. de institu. sub condi. fac. l. si testamentum.

QVãto.] Primò narrat factum, secundò aggrauat: ibi, *Non attendẽs*. Tertiò punit. ibi, *Ne autẽ*. Ioã. And.

CASVS. Episcopus Hildesemẽ. à sede Apost. indulgentiam obtinuit sub hac forma, vt si ad maiorem dignitatem forsitan vocaretur, eam sibi liceret assumere, dũmodo ei nihil obsisteret de canonicis institutis. ipse de hac indulgentia confisus vocatus ad Herbipoleñ. Ecclesiã, ad eã propria temeritate transiuit, non attendẽs, quod in Euangelio dicitur: *Quos Deus coniunxit, homo non separet*. po- 70 testatem transferendi pontifices Dominus sibi reseruauit, ita quod soli beato Petro vicario suo, & successoribus suis suo priuilegio præbuit & concessit. non enim homo, sed Deus separat, quos Roman. pontif. (qui vicem veri Dei gerit in terris) auctoritate diuina soluit. ne ergo facti peruersitas transeat præsumptoribus in exemplum, quod non potest non esse notorium, præcipit illi episcopo, vt administrationem illius Ecclesiæ penitus derelinquat. & quia canonici vota sua prorsus illicitè contulerunt in Episcopum, vt in eo puniantur, in quo peccauerunt, ipsos eligendi potestate hac vice suspensos denunciat. 80 quia verò Hildesemeñ. Ecclesiam improbè dereliquit: præcipit ei Papa, ne vlterius ad illam reuertatur, & careat propria: nec illis præsideat, quos per superbiam spreuit, nec illis, quos per auaritiam concupiuit.

† *Ca. 3. e. tit. in 3. compilatione.*

m ¶ *Relicta.*] Hoc. c. & c. sequens. & illud. c. j. de maio. & obe. c. bonus. & de cleric. exc. mini. c. illud. de eadẽ materia loquuntur.

a ¶ Consum-

a ¶ *Coniunxit.*] 33. q. 2. c. quos Deus. & can quod. & 30. q. 1. c. ad limina.

b ¶ *Antiquitas.*] Sic 25. q. 1. contra statuta. & 9. q. 3. c. conquestus. & antiquitas mutanda est. 2. q. 6. c. anteriorum § illud. & ff. de iure immu. l. semper. mos enim retinendus est fidelissimæ vetustatis. C. & ædamen. l. tertiana.

c ¶ *Reuerentiam.*] Tamen contra scripto. 9. d. salsa ratificatum. & c. critio. 2 & j. de cau. possessionum Ecclesia.

d ¶ *Puri hominis.*] Veri hominis, qui etiam aliquid est secundum quod homo. j. de hæreti. c. cum Christus. & est verus Deus & verus homo. s. de sum. tri. & fide cath. c. 1.

e ¶ *Veri Dei Vicē.*] Vnde dicitur habere cæleste arbitrium. Cod. de sum. tri. l. 1. in fi. & ideo etiam naturam rerum immutat, substantialia vnius rei applicando alij. arg. C. communia de leg. l. 2. & de nullo potest aliquid facere. C. rei vxo. act. l. vnica. in prin. & de conse. d. 2. re-uera. & sententiam, quæ nulla est, facit aliquam 3. q. 6. hæc quippe. quia in his quæ vult ei est pro ratione voluntas. Instit. de iure natu. §. sed quod principi. nec est, qui ei dicat, cur ita facis. de pœni. d. 3. §. ex persona. alius : st. c. quiuis. ipse enim potest. s. ius dispensare. infra de conces. præ. c. proposuit. Idem de iniustitia potest facere iustitiam corrigendo iura & mutando j. de appell. c. vt debitus. & j. de cōsang. & affinita. c. non debet. & plenitudinem obtinet potestatis. 2. q. 6. c. decreto.

f ¶ *Exemplum.*] Quia facilitas veniæ præbet incentiuum, &c. 23. q. 4. c. iusta & si ea quæ male vsurpantur omittimus, excessus viam aliis aperimus. 35. q. 9. hoc. 8. s. Aperuerit. & C. de indi. vi. l. 2. in fi. propagatur enim vitium nisi per correctionem disciplinæ subsequatur correctio. 21. q. 1. c. placuit in fi.

Hildesemen Ecclesia ad Herbipolen. Ecclesiam auctoritate se propria transtulit. ¶ Non attendens quòd veritas in Euangelio protestatur: Quod Deus coniunxit [a], homo non separet. Potestatem transferendi Pontifices, ita sibi retinuit Dñs & magister, quòd soli beato Petro Vicario suo, & per ipsum successoribus suis, speciali priuilegio tribuit † & cōcessit: sicut testatur antiquitas [b], cui decreta Patrum sanxerunt reuerentiam [c] exhibendā, & euidēter asserunt sacrorum canonum sanctiones. Non enim homo, sed Deus separat, quos Romanus Pōtifex (qui non puri hominis [d], sed veri Dei vicē [e] gerit in terris Ecclesiarum necessitate vel vtilitate pensata, non humana, sed diuina potius auctoritate dissoluit: & infrà. ¶ Ne autem facti peruersitas transeat præsumptoribus in exēplum [f] † (quod quidem si verum est, non pōt non esse notorium [g]) sibi præcipimus, vt administrationē Herbipolen. Ecclesiæ penitus derelinquat: & infrà. ¶ Cæterum quoniam Herbipolen. Ecclesiæ Canonici, vota sua in ipsū prorsus illicitè [h] contulerunt, volentes (sicut dignum est) vt in eo puniantur, in quo peccauerunt [i] eligendi eos hac vice suspendimus [k] potestate: & infrà.

¶ Quia verò Hilpesemen. Ecclesiam, qui fuerat alligatus, vnde secundum Apostolū solutionem quærere non debeat [l], nimis improbè dereliquit: ne ad ipsam redeat vlteriùs, districtiùs prohibemus: cùm secundum † traditiones canonicas [m], qui ad maiorem [n] se plebem transtulerit, à cathedra repelli debeat aliena, & carere propria: vt nec illis præsideat, quos per superbiam spreuit: nec illis, quos per auaritiam concupiuit.

¶ Idem Brambur. † Episcopo & scholastico Maguntinen.

¶ Solus Papa transfert Episcopos: & indulgentia per eum super tali translatione concessa, ad litteram seruanda est.

CAP. IV.

Licèt † in tm̄ [o]: & infrà. ¶ Sicut legitimi matrimonij vinculum, quòd est inter virum & vxorem, homo dissoluere nequit, Domino dicente in Euangelio: Quos Deus coniunxit, homo non separet: sic & spirituale fœdus coniugij, quòd inter Episcopum & Ecclesiam, quod in electione initiatum, ratum in confirmatione, & in consecratione intelligitur consummatum, sine illius auctoritate solui non potest, qui successor est Petri & Vicarius Iesu Christi.

¶ Hoc autem C. quondam Hildesemen. Episcopus non attendens, ad Herbipolen. Ecclesiam propria temeritate transiuit: & infrà.

¶ Nec † illa prædecessoris indulgentia præsumptionem excusat ipsius, sed ambitionem accusat, cùm in ea sit expressum, quòd si ad maiorem [p] vocaretur forsitan dignitatem, cum sibi liceret assumere, dum tamen nihil ei de statutis canonicis obuiaret, vnde licet forsi.

Casvs. De prædicto negotio adhuc scribit Papa in c. isto: sicut vinculum matrimonij quod est inter virum & vxorem, homo dissoluere nequit, de quo dicitur in Euangelio. *Quos Deus coniunxit homo non separet*: sic vinculum istud quod est inter Episcopum & ecclesiam, sine illius auctoritate dissolui non debet qui est vicarius Iesu Christi. hoc non considerauit Hildesemen. eps. qui propria authoritate ad Herbipolen. ecclesiam transiuit. & illa indulgentia, quam super hoc se habere proponit, non excusat, sed præsumptionem illius, in qua dicitur, quòd si ad maiorem dignitatem vocaretur eam sibi liceret assumere, dummodo nihil obstaret de canonicis institutis. Vnde licèt videretur aliquibus quòd si ad maiorem dignitatem vocaretur, eā liceret sibi assumere. ad parem tñ sibi transire non licuit: cum in maiori dignitate propter maiorem vtilitatem facilius soleat dispensari. Præterea postulatio sicut electio examinari debet diligenter; quod quidem in eadem indulgentia reseruabatur dum dixit: Dummodo nihil obstaret de canonicis institutis. vnde antequam postulatio per Papam examinata fuisset, debuit nulla ratione transire in proximam. Not. quòd episcopus sine licentia Papæ ad aliam Ecclesiam transire non debet. quod si fecerit, perdere debet vtranque. Item Canonici qui ipsum auctoritate propria recipiunt, ea vice eligendi potestate sunt priuati. Item punitur quis in eo, in quo peccauit. Item nota in c. licèt similitudinem inter matrimoniū spirituale & carnale. Itē facilius dispēsatur cum aliquo. vt ad maiorem trāseat dignitatem, quā ad parem vel minorem: propter maiorem vtilitatem. Item & postulatio & persona postulata debet examinari.

† Bramburgen. † Bābergē.

† Cap. 4. eo. tit. in 3. compilatione.

Matth. 19.

† In codice Barbariæ ita: Nec illa prædecessoris nostri indulgentia, quam impetrasse se refert, præsumptionē, &c.

g ¶ *Notorium.*] Notorium est, quod transiuit, [h] sed quod sine licentia transiuit non est notorium. simile. j. de cleri. excom. min. c. illud.

h ¶ *Illicitè.*] Ipsum recipiendo sine licentia Papæ. sic s. titu. proxi. bonæ. 1. non postulando.

Additio. Dupliciter potest intelligi. i. non peccauerūt in eo. quòd postularunt, sed quòd recipiunt vel peccauerunt, quia non postulauerunt, sed elegerunt. primum placet Hosti. per decre. seq. secundum Goff. Ioan. And.

i ¶ *In quo peccauerunt.*] Si s. prox j. de temp. ordi. c. litteras. & j. de offi. deleg. c. cum olim.

¶ *Glo. seq. alleg. contra signat contrarium, & soluit.*

k ¶ *Suspendimus.*] Per sententiam, & sic nòn ipso iure. sic. s. de elect. c. Cum inter in fi. Sic arg. contra s. tit. prox. bonæ. vbi videtur, quòd ipso iure sunt priuati. & ideo expone, *suspendimus*, id est, suspensos denunciamus.

l ¶ *Debebat.*] Sua auctoritate, immo in ea vocatione, in qua vocatus erat, debuit secūdū Apostolū permanere: vt 21. q. 2. clericus.

m ¶ *Canonicas.*] 7. q. 1. si quis Episcopus.

n ¶ *Maiorem.*] Maximè, quia idē si ad parē vel minorē. Bernar.

Licèt in tātū.] Primò ponit dictū. Secūdò recitat factū. Tertiò respōdet cuidā obiectioni. Secūda ibi, *Hoc aūt*. Tertia, *Nec illa*.

o ¶ *Licèt in tātū.*] Secūdū quòd verba ista sonare vidētur, colligit, quòd quis possit habere principiū matrimonij sine medio & sine fine. Sed cōtradicit Ambrosius [c], dicēs, quòd sacramētū matrimonij aut plenū est, aut nullū: quia matrimoniū res est indiuidua & simplex, sicut & carnale matrimoniū. quod est cōiūctio maris & fœminæ indiuiduā vitę retinēs cōsuetudinē, j. de psū. c. illud. & 27. q. 2. §. 1 & Insti. de pa. po. §. 1. Rñ. ista verba possūt referri ad solēnitatē potiùs, quā ad substantiā matrimonij. Vel dicas, quòd pro tāto dicitur initiatū: quia post electioné ab ea nō pñt recedere electores s. de ele. c. cū inter Canonicos immo hodie ēt ante electionē, publicato tñ scrutinio variare nō pñt. s. de elec. c. publicato. & postea per cōsensū electi perficitur, & in cōfirmatione fit ratū, ita quòd amplius ipse renūciare nō pt. s. e. c. inter corporalia. & in cōsecratiōe consūmatū intelligitur, & hoc tñ quoad illā, quę ministeriū cōsecrationis desiderāt. s. de elec. ca. trāsmissā. sed quoad vinculū cōiugale cōsecratio nihil operatur. s. co. c. inter corporalia: sic & in carnali matrimonio ista pñt cōsiderari per spōsalia, quę sūt futurarū nuptiarū promissio 30. q. 5. nostrates. [d] quodāmō vr̄ initiari. quia per illa ad matrimoniū peruenit. ff de spō. l. oratio per cōsēsū animorū contrahit & efficitur ratū. ita quòd nūquā postea separātur nisi ante carnalē copulā cā religionis j. de cōuer. coniu. c. ex publico. per cōiunctionem corporum consummatur. j. de diuor. c. quantò.

p ¶ *Maiorē.*] Quia gradatim cōferūtur honores. ff. de mu. & ho. *spon.* l. vt

c Dicit Host. quod Ambr. loquitur de matrimonio cōtracto quod sine dubio aut statim tenet, aut non tenet. Io. An.

d Contra. tex. sol. oratio. & in l. omnimo. ff. de

ł.vt gradatim.& qui promouentur, de minori ad maius promoueri debent.93.d.c.legimus.in fi.

a ¶ *Videatur,*] Si alicui videri possit. sed nulli pōt videri: ergo nec huic.sic.8.q.1.Moyses:& ar.35 q.5.ad eũdem.ver.hic ergo euigilent, & aciem mentis, si possunt intendant.q.d.non possunt & 24.q.3.si habes.ver.si inuenirentur idonei, &c. Sed Aug.dicit se nescire: & licèt forsitã hoc videatur aliquibus quòd possit transire:nõ tamen est verum, cum persona priùs sit examinanda sicut postulatio,prout sequitur.ADDITIO. Tamen verum est,quòd potest sine licentia Papæ transire. & in hoc bene videtur istis secundum Host.Io.And.

tan aliquibus videatur [a] vt indulgentiæ occasione ipsius ad dignitatem possit transire maiorem, ad parem [b] tamen ipsi transire non licuit: cum in maiori dignitate, propter maiorem vtilitatem facilius soleat dispensari. Præterea cùm postulatio,sicut & electio,examinari soleat diligenter, & tenor illius indulgentiæ non solùm videatur postulationis examinationem, sed personæ etiam reseruare subiungẽs [dummodo nihil de canonicis obuiet institutis] antequam per eum postulatio [c] examinata fuisset,cui fuerat facienda:nulla ratione debuerat transisse.

TITVLVS VIII.

De auctoritate, & vsu pallij.

¶ Clement III.

¶ *Infra quamlibet Ecclesiam prouincia suæ Archiepiscopus pallio vti potest,sed extra non potest.*

CAP. I.

CVm † super aliqua re: & infra. ¶ Quæsiuisti, quomodo intelligatur, quòd in forma traditionis pallij continetur,videlicet [tradimus tibi pallium†, vt eo infra Ecclesiam[d] tuã vtaris.] Quod ita intelligitur: videlicet infra quamlibet [e] Ecclesiam prouinciæ tibi commissæ. Si verò te sacris indutum vestibus Ecclesiam processionaliter, vel alio modo exire contigerit:tunc pallio [f] minimè † vti debes.

¶ Cælestinus III.

¶ *Archiepiscopus alteri Archiepiscopo pallium suum commodare non potest.*

CAP. II.

AD † hoc quia quæsitum est à nobis ex parte tua, vtrum liceat tibi pallium tuum Metropolitano alij commodare: & infrà. ¶ Inquisitioni tuę taliter respondemus, quòd non videtur esse conueniens,vt pallium tuum alicui commodes [g] †: cùm pallium personam non transeat, sed quisque cum eo debeat (sicut tua nouit discretio) sepeliri[h].

¶ Innocentius tertius C. præsbytero Cardinali Apostolicæ sedis Legato.

¶ *Per pallium confertur plenitudo pontificalis officij,& nomen Archiepiscopale.*

CAP. III.

NIsi † specialis dilectio illa: & infrà. ¶ Sanè si postulatio Troiani † Episcopi ad Panormitanam Ecclesiam fuisset per nos etiam approbata, non tamen deberet se Archiepisco-

¶ *Glos.seq.obijcit, & soluit.*

b ¶ *Ad parẽ.*] Sed nõne concesso, quod maius est,videtur concedi, quod minus est.j. de deci.c.ex parte.16.q.1.visis j.de dol.c.pastoralis.43 Sed dic,quòd minus est transire ad maiorẽ, quam ad parem, vel minorem: quia minus est contra ius cõe.vnde magis est dispensabile transire ad maiorem, quam ad parem vel minorem, propter maiorem vtilitatem: vt dicit.

¶ *Gl.se obijcit,& soluit. Secũda quærit opponẽdo & dupliciter soluit.*

c ¶ *Postulatio*]Sed quare hæc verba priuilegij siue indulgentiæ non interpretatur Papa largissimè: vt infr.de ver.sign.c.olim? Rñ quòd forma verborum hoc non patitur, sic j. de prim.c.si de terra.& j. de consuet.c.cum dilectus. Item quia per talem indulgentiã noluit subuertere consuetam examinationem postulationis.ar.C.de inofficio.test.l.si qñ & j.de elect.c.Ecclesia vestra.Sed quò quã vtilitatem consecutus fuit iste per illam indulgentiam,siue per illam interpretationem,quã hic facit Papa,cùm potiùs interpretatio fieri debeat,vt res valeat,quã vt pereat.j.de verb.sig.c.Abbate.§.si vnus eligitur.& ff.de re. de.l.quoties.& j.de priuilegijs.capit.in his.arg.opt.& quod hic dicitur,sine priuilegio tali hoc fieri non potuisset, & priuilegium aliquid adijcere debet iuri communi.ff.ad munic.l.1. ff. de leg.1. l.iq. ando. potiùs cum adiuuari beneficio nos oportet, quam decipi. s. de commo c.vnico.ff.commo l.in commodato §.sicut in fin Rñ.ideo attenuat vires huiusmodi priuilegij. quia per ambitionem obtentum fuit: vt 2.q.1. principatus.& C.de senatusc.l.vnica.ex eo enim quòd aliquid contra ius obtinetur, præsumitur ambitiosè obtentum ff.ad mu.l.1.in prin. Vel dic, quòd super examinatione non dabatur ei aliqua indulgentia, prout patet ex verbis illius indulgentiæ:ver.dum tamen ei nihil obstaret &c. & infrà, vbi dicit, & tenor illius, &c. sed in hoc valebat ei indulgẽtia, vt si vocaretur ad maiorem dignitatem, poterat consentire,vt per mutuum consensum illius & postulantium initiatum esset spirituale coniugium, quod non esset, si indulgentiam non haberet,quia consentire non posset.supra eodem.c.inter corporalia. adhũ si enim seruasset indulgentiam, & vocatus fuisset ad maiorẽ dignitatem,tunc ad illam potuisset transire nulla alia licentia petita. qui enim non seruat priuilegium, perdit illud.suprà de constitu.c.cum accessissent. cum suis concor.[b] & priuilegium siue indulgentia ita est seruanda, secundùm quòd in ea continetur. infra de priuileg. c.porrò.sed iste voluit ampliare indulgentiam transeundo ad parem,& sine examinatione, & ideo non profuit ei, nec etiam ad minorem sine examinatione, vt patet ex tenore indulgentiæ. Bernar.

DE AVCTORITATE, ET VSV PALLII.

¶ *Visum est supra de postulatis,electis, & translatis:sed quia per hos modos assumptos vti pallio decet,si Ecclesiis,ad quas assumũtur,dignitas pallij debeatur:ideo subijcitur hæc rub. Ioan. And.*

De hac materia tractatur.100.dis.per totũ.25.q.2.in Galliarũ.

CVm *supra*] Sũt duæ partes. In prima ponitur consultatio. In secunda decisio. Secunda ibi, *Quod ita.* Ioann. And.

CASVS. In traditione pallij forma hæc seruatur: Tradimus tibi pallium, vt vtaris eo infra Ecclesiam tuam. Quæsitum fuit a dño Papa: qualiter hoc verbum, [infra Ecclesiam tuam] sit intelligendum? Rñdet,quòd ita dēt intelligi, infra Ecclesiam suam, i. infra quamlibet Ecclesiam prouinciæ tuę. Si verò in processione vel aliquo alio modo exiuerit Ecclesiam, tūc vti pallio non poterit.

d ¶ *Ecclesiam*] Verba ista habes 100.d.c. pallium.

¶ *Gloss.seq. signat contrarium,& soluit.*

e ¶ *Quamlibet.*] Signatur contra. j. de verb. sig. c. cum clerici. Sol. ibi Placentina Ecclesia strictè accipitur pro cathedrali tãtùm: hic largè pro qualibet Ecclesia suæ prouincię.ratio pōt esse, quia per hanc interpretationem nulli fit præiudicium, sed per illam posset præiudicari vasallis Ecclesiæ, & citò possent incurrere periurium.

f ¶ *Pallio.*] Per quod significatur plenitudo pontificalis officij. [c] j. eod.c.cum sis.& j.eo.c.nisi.& eo vtendum est tantùm inter missarum solemnia. 100. d. contra morem & certis diebus.infra eodem. c. ad honorem. qui continetur in priuilegio suo.j.eo.tit.c.fi.

AD *hoc.*] Sunt duæ partes. Secunda:ibi,] *Inquisitioni.* Ioann. And. CASVS. Quæsitum fuit a Papa,vtrùm archiepiscopus possit pallium suum alij archiepiscopo accommodare?Papa dicit quòd non:cum personam pallium non transeat. sed cum pallio archiepiscopus sepelitur.

g ¶ *Commodes.*] Et ita quia pallium personale est, aliis commodari non potest, immo nec in alia prouincia potest vti eo, sine licentia illius,cuius est parochia, etiam si priuilegium habeat. j. eo.c. ... tuarum. ea enim quæ inhærent personis, cum personis extinguuntur, arg. j. de offi. deleg. c.quoniam Abbas. & c. P. & C. ff. de reg. iur. l.priuilegia.Insti. de iur. na.§.sed quod princi. i & 7 q.1. petisti.

¶ *Glo.seq.signat contrarium,& soluit.*

h ¶ *Sepeliri.*] De con.d.1. nemo clericus. contra hoc speciale est de vestimentis sacerdotalibus spiritualibus, & de pallio, & sic non obstat.ff. de reli.& sump.fune.l.si quis.§.funeris. vbi ornamenta & annulli prohibentur cum cadaueribus poni vel sepeliri,ne fortè propter ea effodiantur.& c.nemo. loquitur de laico, qui non debet inuolui vestibus sacris, secus de clericis.

NIsi *speciale.*] Facit ad primam partẽ rubricæ.& prima decisa factum narrat. Secũda factũ aggrauat:ibi *Sanè.* Tertia concludit:ibi, *Tu ergo.* Quarta comminatur:ibi, *Quoniam.* Ioan.And. CASVS. Troianus Eps postulatus fuit ad Panormitañ. Ecclesiam: legatus Papæ,qui erat in partibus illis,dedit ei licẽtiã trãseũdi sine auctoritate dñi Papæ:ille statim se appellauit Archiepm,antequã palliũ recepisset:peruenit hoc ad notitiã Papæ:super hoc scribit illi Cardinali,dicẽs,quòd etsi postulatio illius Archiepi per Papam esset appro-

altem quã-daque transire potest ad parem, vel ad minorem prohibetur à maiori. de refer.sedes. Ioan. And.

† *Cap.1.eo. tit.in 2.compilatione.*

Additio.

† *Pallium in toto hoc titulo sumitur pro quodam Archiepiscopo cum ornamento crucibus nigris intexto, velut stola sacerdotalis, quod super ea ornamenta defertur, humeros velut corona pectusque circumdans, & ante dependens,de quo vide Panor. in c. antiqua. de priuil. sed melius per Innoc. lib.1. mysteriorum Missæ.c.63. vbi copiosè de eius materia,forma & mystica significatione.*

b Concor. l. hæredes. C. ad Velle.& l.cum gla.fi. C.de pri.& dot.& l. si sordidorum. C. de exc. mu.l.16.

† *Alias nullo modo.*

† *Cap.2.eo. tit.in 2.compilatione.*

† *Facit tex. in l.personale. ff. sol. ma.*

† *Cap.1.eo. tit.in 3.compilatione.*

† *Troianeñ.*

† *Troiaceñ.*

c Et quod pallium designet, vide hic Io. And. & alios.

Intellectus. l.si quis. §. funeris. ff. de religios. & sumpt. fun.

approbat: non tñ se debuit archiepm̃ appellare, antequam pallium recepisset, in quo confertur plenitudo officij pontificalis. Postea monet dñs Card. vt sic quod factum est, studeat palliare, vt in confusionem sedis Apost. non redundet, quia potius illum Papa eligeret confundi, quam velit lædi sedis Apost. dignitatem. Not. quòd legatus Card. non pōt [illegible] in pallio cō[illegible]: auctoritas & potestas archiepalis dignitatis. Item q̃ Romanus Pontifex potius se[illegible] Apostolicæ dignitatem, quam priuatam [illegible] auctoritatem [illegible] debet.

a ¶ *Nominis.*] Et ita licèt consecratus sit in epm̃, non est appellandus archiepiscopus, ante pallij receptionem.

b ¶ *Palliare.*] Palliare debet quis, quod malè fecit, & reuocare congruenter, si potestone vilescat eius auctoritas. j. de accusa. c. qualiter & qñ. & j. de appel. c. cum cessante. de reg. iur. l. quod iussit.

¶ *Glo. seq. signat contrarium.*

c ¶ *Eligemus.*] Potius tenemus nos magis diligere, quam alium. nā quisque regulam diligendi proximum à semetipso accipit 23. q. 3. si non licet. & agris suis [illegible] alij [illegible] non sunt. C. de [illegible] per ambitiones. & C. vt nemo priuatus. l. 2. & quilibet sibi primo facit eleemosynam, deinde proximo. de pœn. d. 3. sanè cauendum vnde etiam mihi possum consulere, cum damno alterius ff. ad leg. A[illegible] si quis [illegible] Arg contra. 22. q. 2. primum. & 11. q. 3. [illegible] verò.

pum appellare, priusquam à nobis pallium suscepisset, in quo Pontificalis officij plenitudo † cum Archiepiscopalis nominis [a] appellatione confertur. ¶ Tu ergo quod factum est, sic studeas palliare [b], vt id in confusionem tuam, & sedis Apostolicę opprobrium non redundet. ¶ Quoniam si oporteat, vt nos, vel tu, ex hoc negotio confundamur, eligemus [c] potius te confundi, quam lædamus sedis Apostolicæ dignitatem.

¶ Idem.

¶ *Romanus Pontifex semper & vbique vtitur pallio, alij in Ecclesiis suis & certis diebus tantum.*

CAP. IV.

AD † honorem [d] Dei: & infrà. ¶ Sanè solus Romanus Pontifex in Missarum solenniis † pallio semper vtitur, & vbique: quoniam assumptus est in plenitudinem Ecclesiasticæ potestatis, quæ per pallium significatur. ¶ Alij autem eo nec semper, nec vbique, sed in Ecclesia sua [e], in qua iurisdictionem Ecclesiasticam acceperunt, certis debent vti diebus.

¶ Quoniam vocati sunt in partem solicitudinis [f], non in plenitudinem potestatis.

¶ Idem Compostellano Archiepiscopo.

¶ *Archiepiscopus extra sua prouinciam pallio vti non potest, etiamsi hoc habeat consuetudo.*

CAP. V.

EX † tuarum tenore litterarum accepimus, quod cum fuerit in concessione pallii tibi dictum, (vt ipso infra [g] Ecclesiam tuam vtaris) & tibi pro Ecclesiæ tuæ negotiis frequenter extra tuam prouinciam commoranti verecundum sit absque pallio [h] ministrare (cum consuetudo [i] sit in Hispania generalis, quòd Archiepiscopi extra suas prouincias pallio indifferenter vtantur) vt extra tuam prouinciam vti pallio valeas, indulgeri tibi à sede Apostolica postulasti.

¶ Licèt autem talis consuetudo dicenda sit potiùs corruptela [k] †: nos tamen de speciali gratia indulgemus [l] tibi, vt si necessitate aliqua præpeditus, ad Ecclesiā tibi subiectam accedere forte nequiueris, pro cōsecrādis Suffraganeis tuis, vel Clericis ordinandis & ad Ecclesiam alienam propter hoc [m] te contigerit declinare: dummodo is ad quem Ecclesia pertinet, id permittat [n], vtendi pallio [o] in iam dictis casibus [p], liberam habeat facultatem.

¶ Idem.

¶ *In qualibet ecclesia suæ prouinciæ permissis diebus Archiepiscopus missam celebrans, vti potest pallio.*

AD *honorem.*] Duo sunt dicta. Secundum: ibi. *Alij.* Et diuersitatis causam reddit. ibi, *Quoniam.* Ioan. And.

Casus. Quæsitum fuit à Papa, qñ & vbi Archieps suo pallio vtatur, & qñ & vbi alij Archiepiscopi eodem pallio vti debeāt. Papa [illegible] q. Rom. Pōt. solum inter Missarum solemnia semper vtitur & vbicunque pallio. quia assumptus est in Ecclesiasticæ potestatis plenitudinem. Alij verò scilicet Archiepiscopi nec semper nec vbique, sed solum in Ecclesia sua, in qua acceperunt iurisdictionem, certis diebus debent vti, quia vocati sunt in partem solicitudinis & non in plenitudinem potestatis.

¶ *Glo. seq. tenet formam traditionis pallij.*

d ¶ *Ad honorem.*] Sub hac forma verborum traditur pallium: Ad honorem Dei omnipotentis & beatæ Mariæ virginis, & beatorū Petri & Pauli Apostolorum, & domini Papæ Grego. & Ecclesiæ Romanæ, & Ecclesiæ tali tibi commissæ, tradimus tibi pallium de corpore Beati Petri sumptum, in plenitudinem pontificalis dignitatis, vt vtaris eo infra Ecclesiam tuam certis diebus, qui exprimuntur in priuilegiis Ecclesiæ tuæ concessis a Rom. Eccle. j. eod. c. vlt. & hi sunt natiuitas Dñi, festiuitates sancti Ioannis & S. Stephani, in Circuncisione, in Epiphania, in ramis Palmarum, in cœna Dñi, in sabbato Sancto, tribus dieb. Resurrectionis, Pentecostes, in festiuitate sancti Ioannis Baptistæ, & omnium Apostolorum, tribus festiuitatibus beatæ Mariæ, in commemoratione omnium Sāctorum, in Dedicatione Ecclesiarum, in principalibus festiuitatibus Ecclesiæ tuæ, in ordinationib. clericorum, & in cōsecrationibus epōrum, in die anniuersarij suæ consecrationis. & arg ad hoc. j. de fer. c. vlt. & de conse. d. 3 c. pronunciandum.

¶ *Glo. seq. exponit litteram, dat duo similia, & signat cōtrarium.*

e ¶ *In Ecclesia sua.*] Id est infra qualibet Ecclesiam suæ prouinciæ. ĩ. eo. tit. c. 1. sed extra Ecclesiam in processione vti non dēt. ĩ. eod. tit. c. 1. & sic miles post finitā militiā, cū singulo nō ibi. C. de proxi. sac. sacri. l. vlt. lib. 12. procōsul. nō vtitur insignis suis, prius quam intret prouinciam. ff. de offi. procon. l. 1. simile est de vsufructuario, qui scenica veste non potest vti nisi in scenis. ff. de vsufru. sed & si quid 9. 2. arg. contra j. vt lit. pend. c. 2 memoria.

f ¶ *Solicitudinis.*] Cap. 6. [illegible].

EX *tuarum.*] Sunt duæ partes. In prima gratiæ petitio, petentis motiuum continēs. In secunda petitionis limitata exauditio, motiuum reprobans. Secunda ibi, *Licet.*

Casus. Archiepiscopo Compostell. [illegible] traditione sui pallij dictum fuit: Accipe pallium & vtaris eo infra Ecclesiā tuam. Ipse archiepiscopus pro negotiis Ecclesiæ suæ frequenter exibat prouinciam suam, vnde reputabat sibi ad verecundiam, quod pallio non vteretur, cum alij Archiepiscopi de Hispania vltra prouinciā suam de consuetudine generali suo pallio vterētur: quare petebat a Papa, quod extra prouinciam suam posset eo vti. Ad quod Papa respondet, quòd illa consuetudo est potius dicenda corruptela, & de speciali gratia eidem concedit, vt si alia necessitate fuerit impeditus, ita vt ad Ecclesiam sibi subiectam accedere non possit pro consecrandis suffraganeis suis, vel clericis ordinādis, & ad Ecclesiam alienam necesse habeat declinare, vtendi pallio habeat facultatem in iā dictis casibus, dummodo ad quem Ecclesia pertinet, id permittat. Not. licèt Papa alicui priuilegium concedat, non tamen ipse Papa vult, quod ille cui concessit, eo in præiudicium alterius vtatur.

g ¶ *Infra Ecclesiam.*] id est, infra quālibet Ecclesiam prouinciæ tuæ, supra eod. c. 1.

h ¶ *Pallio.*] Rationabili tamen causa potest vbique 25. d. c. qui [illegible] Ecclesiis [illegible] quòd [illegible] vbique 21. c. clericos & clericos videtur quòd vbique c. infrā eod. cum his.

i ¶ *Consuetudo.*] Et mala: [illegible] quia sic et pallium [illegible] postulanti datur, vt eod. [illegible] ita datum [illegible] custoditur: [illegible] non tamen cum eo pallium [illegible] de postul. c. [illegible] vnde pro arte est beneficium [illegible] quia cum persona sepelitur. s. eod. c. ad hoc. & pro parte locale, quia non transfertur cum persona ad alium archiepiscopatum, sed remanet ibi. s. de postul. c. bonæ 2. in fine.

¶ [illegible]

k ¶ *Corruptela.*] Sed [illegible] quòd non sit corruptela, & quòd sit tolerandum. ff. de offi. procon. l. 1. vbi proconsul vtitur suis insignis vbique, postquam egreditur vrbem.

¶ *Glo. seq. reddit rationem.*

l ¶ *Indulgemus.*] Hoc ideo dicit, quia non est licitum alicui celebrare vel prædicare in alia prouincia, nisi ad hoc fuerit inuitatus. 7. q. 1. Episcopi vel presbyteri. & 9. q. 2. nullus primas. & 6. q. 3. [illegible] est.

m ¶ *Propter hoc.*] sic pro Ecclesiis consecrandis, & clericis ordinandis.

n ¶ *Permittat.*] Not. quòd Papa licèt alicui det priuilegium, non vult tamen, quòd vtatur eo in præiudicium alicuius. sic j. de offi. ord. l. c. licèt. & j. de transl. c. licèt e.

o ¶ *Pallio.*] suo scilicet, & non illius ad cuius prouinciam declinas: cum sit personale. s. eo. c. ad hoc.

p ¶ *Casibus.*] Duobus præmissis, non aliis: quod etiam in quibusdam permittitur, in aliis prohibetur, argu. ff. de iud. l. cum prætor.

Archiepiscopo translato non transfertur pallium.

Cum

Cum sis.] In prima decisa consultatio. In secunda transitionibus, *Vbicunque*. CASVS. Quaesitum fuit à Papa, quando & quibus diebus Archiepiscopus vti debeat pallio? Respondet, quòd vbicunque fuerit Archiepiscopus infra suam prouinciam in celebrationibus Missarum solemnibus diebus pallio suo vti potest.

¶ *Glos. seq. obijcit, & dupliciter soluit.*

a ¶ *Vbicunque.*] Hic videtur, ex eo quòd dicit *Vbicunque*, quòd etiam extra prouinciam Archiepiscopus pallio possit vti, sicut proconsul. ff. de offi. proconsl. l. i. Sed contra. s. eo. c. a. & c. ex tuarum, sed quòd dicit, *Vbicunque*, restringe, id est infra quamlibet Ecclesiam tuae prouinciae. s. c. i. vel, *Vbicunque*, si habeat priuilegium ad hoc. & ille ad cuius prouinciam vel dioecesim transit, id permittat. s. eod. ex tuarum. & sic planum est.

CVm † sis: & infrà. ¶ Vbicunque [a] fueris in Missarum celebrationibus constitutus, diebus solemnibus vsum pallij (per quod plenitudo Pontificij † designatur) poteris liberius exercere.

¶ Honorius tertius, Archiepo Tri.

¶ *Sine pallio & sandalijs potest Archiepiscopus celebrare.*

CAP. VII.

QVia nos: & infrà. ¶ Inquisitioni tuae taliter respondemus, quòd tam in tua, quàm in aliena [b] dioecesi, potes sine pallio & sandalijs † celebrare: qui vtique in tua dioecesi non debes semper celebrare cum pallio, sed diebus illis duntaxat, qui in Ecclesiae tuae priuilegijs [c] sunt expressi. Sicque soluta est quarta [d] quaestio, qua quaesiuisti, an tibi sit licitum pro defunctis cum pallio celebrare.

Quia nos.] In i. decisa consultatio. In ii. secunda responsio, ibi, *Inquisitioni.*

CASVS. Quidam Archiepiscopus quaesiuit à Papa, vtrum tam in sua dioecesi quàm in aliena, possit celebrare absque pallio & sandalijs? Rndet Papa, quòd potest, nō tñ semper in sua dioc. debet celebrare cum pallio, sed certis diebus, qui sunt in suo priuilegio expressi. & per hoc soluitur alia quaestio: qua quaesiuit, vtrū pro defunctis cum pallio debet celebrare.

b ¶ *In aliena.*] De licentia dioecesani Episcopi, aliàs non: quia non debet ponere manum in messem alienam vt 6. q. 3. scriptum est. & 9. q. 2. nullus primas. priuatim tamen possit sine licentia. j. de cle. peregri. tuae. dioecesanus debet illum inuitare. 7. q. 1. Episcopi vel presbyteri.

c ¶ *Priuilegijs.*] Qui, expressè sint dies illi, nescimus, [b] nisi sint illi qui enumerati sunt s. eod. ad honorem. & j. de fer. conquestus.

d ¶ *Quarta.*] Satis soluta est per hanc rñsionem, quia recipere debet priuilegium suum: & si ibi continetur, quod possit celebrare cum pallio pro defunctis, ita obseruet, secundum quod ibi continetur: simile. j. de priui. si de terra. ADDITIO. Et melius in c. porto.

† Cap. i. eod. tit. in 4. compilatione.

¶ *Pontificalis officij.*

† *Petificii.*

a *Dicebat Hostiensis hoc verbum generale, vbicunque ad quatuor restringendum, ad prouinciam, ad Ecclesiam, ad Missarum solemnia, & ad certos dies: & sic videtur, quòd si sub papilione, vel in castris, in aliqua priuata domo, extra Ecclesiam secundum c. de consec. d. i. concedimus, quamuis j. suam prouinciam Archiepiscopus celebret, pallio non vtetur. Io. An. Videte hic notas nostras in hoc capite.*

† *Cap. i. eod. tit. in i. compil.*

¶ *Aliàs ita: Si tuam antem.*

† *Ita legitur nominibus manuscriptis fide dignis, & Box, emeritum, perperam inserta fuit.*

b *Sed hos pauls antea numerauit gloss. in c. ad honorem. hoc titulo.*

c *Text. est in l. quare. §. si vendi. ff. de ads. edi. & in l. si quis in conscribendo. C. de pactis.*

TITVLVS IX.

De renunciatione.

Alexander iij. Londoñ. Episcopo.

¶ *Non datur licentia cedendi Episcopo, qui propter senectutem vult cedere, si necessarius vel vtilis sit Ecclesiae suae.*

CAP. I.

LItteras † tuas: & infrà. ¶ Si tuam aut † senectutem [e], aut insufficientiam [f] forte considerans, te tanquā emeritum † po-

stulas relaxari: scito nos credere, quòd iustius sit hoc tempore, si commissa tibi Ecclesia sub vmbra tui nominis gubernetur, quā si alteri nouae [g] & incognitaeque personae gubernanda in tanto discrimine cōmittatur: maximè quia te vigor deuotionis & fidei, etiam corpore senescente, non deficit, sed vergente deorsum cōditione corporea, feruor spiritus in sublimiora conscendit: & infrà. ¶ Monemus te igitur, vt super hoc diebus istis nulla te facias importunitate molestum, quia indecēs omnino probatur, priùs soluere militiae [h] cingulum, quàm cedat victori aduersitas praeliorum.

¶ Idē† Abb. Dolen. & Priori de Antig.

¶ *Qui abiurat beneficiū, licitè potest illud (si de nouo eligatur) obtinere.*

CAP. II.

QVum † inter P. Gaufridi, & quosdam alios Canonicos sancti I. super spirituali † beneficio, scilicet stallo in choro: & loco in Capitulo, quaestio fuisset diutiùs agitata: & infrà. ¶ Ideoque vobis mandamus, quatenus si praefatum P. inueneritis de consensu † maioris partis Capituli fuisse de praedicto beneficio auctoritate Apostolica inuestitum, eum faciatis beneficium ipsum pacificè possidere: non enim videtur nobis impedimentum afferre iuramentum [i], quod de eodem

DE RENVNCIATIONE.

¶ *Quia ea quae postulatione, electione vel translatione acquiruntur plerunque renunciatione perduntur: ideo ponitur haec rubrica.*

De hac materia tractatur 7. q. 1. & 9. 2. & 17. q. 1. & 21. q. 2.

Litteras.] In prima ponitur decisa supplicatio. In secunda: ibi, *Si tuam*, ipsius repulsio. in tertia: ibi *Monemus*, conclusio. Ioan.

CASVS. Episcopus Londonen. saepe petiit licentiam cedendi à domino Papa. rescribit ei Papa, dicens, quòd quamuis ipse considerans senectutem suam aut insufficientiam suam petat renunciandi licentiam, sciat, quòd Papa credit, quòd tutiùs sit ei illam ecclesiam sub vmbra sui nominis gubernari, quàm alicui nouae incognitaeque personae in tanto discrimine committi: quia in ipso vigor deuotionis & fidei, etiam corpore senescente non deficit, sed vergente deorsum conditione corporali feruor spiritus ad sublimiora conscendit. monet ergo illum, vt super hoc diebus istis nulla importunitate faciat se molestum, quia indecens est prius soluere militiae cingulum, quàm cedat victorius aduersitas praeliorum. No. quòd non statim danda est cedendi licentia licèt quis dicat se senem & insufficientem, maximè cum bene administrauerit. Item

indecens est priùs militiae soluere cingulum: &c.

¶ *Glo. seq. textum determinat, & remittit.*

e ¶ *Senectutem.*] Non enī quaelibet senectus [d] facit, vt quis possit petere cessione, sed ea sola, quae hominem reddit prorsus ineptum. j. e. nisi. §. debilitas propter quas causas possit quis renunciare, tradit. j. e. nisi. & j. e. post translationem.

¶ *Glo. seq. textum fortificat.*

f ¶ *Insufficientiam*] Haec est iusta causa ad renunciandū, quia defectus scientiae nō solum impedit promouēdū. s. de elect. cogregato. immo deiicit iā promotū. j. de aeta. & quali. c. vlt. & de hoc habetur. j. eo. nisi.

g ¶ *Nouae.*] Sic enim index potiùs debet eam differre, quā eam nouo iudici delegare ff. de va. mu. praetor. §. vlt. & 19. q. 9. monasterium.

¶ *Glo. seq. dat similia.*

h ¶ *Militiae.*] Simile 7. q. 1. sciscitaris, nō etiam solui debent milites, nisi cōpleto stipēdio. C. de tis qui no imple. sti. pen. l. 2. lib. 1. & nihil creditur esse actu, &c. C. de his quibus vt in. dig. l. pe. in fi. & frustrà velociter currit, qui prius quā ad metas perueniat, deficit. [e] de poen. d. 3. in casu. & g. 7. q. 1. nihil & magis de linquit, qui inceptam ea dimittit, quā qui nu. quam ad causam venit in Authen. de trigin. §. omne. coll. 8. & qui potuit principium, totum supplere debet vsque ad finē consecra. d. 1. nullus episcopus. [f] ADDITIO. Et cordi nobis est omnia coepta ad finem perducere. Et à. libi dicit Tullius, quòd nihil est in humano genere difficilius, quā inuenire perfectionem. C de emen. Iusti. Co. l. f. Cicer. tex. non nouit. j. de bapt.

vnica. in prin. & Deus opus imperfectum maiores. ver. sed adhuc. secundum Host. Ioan And.

Cum inter.] P. CASVS. Iste P. impetrauit litteras, & subiecit se misericordiae Capituli, renunciando & abiurando litteras, & maior pars eum recepit, minor contradixit, secundū Host. Prima pars decisè narrat factum. Secunda ibi, *Ideoque*, dat iudiciū. Io. And. CASVS. Iste P. Gaufridi abiurauit beneficium suum. Postea obtinuit litteras à dño Papa, vt in eadem Ecc esia reciperetur, & sic auctoritate litterarum dñi Papae à maiori parte Capituli fuit receptus. Quidam Canonici contradicebant eidem, opponendo sibi iuramentum, & ideo contra iuramentum non erat recipiendus. Cum super hoc fuisset diutius agitatū, mandat Papa quibusdam, quatenus si praedictum P. inuenerint de consensu maioris partis Capituli fuisse de praedicto beneficio auctoritate apostolica inuestitum, eum faciant beneficij possessione pacifica gaudere, non obstante iuramento, quod de non repetendo, vlterius eodem beneficio praeponitur praestitisse, in quo consensus maioris & sanioris partis Capituli intercessit. Not. quòd iuramentum non extenditur ad ea, de quibus, vel super quibus non est iuramentum faciendum. Item ius semel amissum, non renascitur. Item sententia maioris & sanioris partis debet praeualere.

i ¶ *Iuramentū.*] Iste P. abiurauit [g] beneficiū suū, quòd de caetero ipsū nō repeteret, sed nō iurauit, quòd nō reciperet, si iterū eligeretur. j. Quod me. cau. ad audiētiā iuramentum [h] non extenditur ad ea, de quibus non fuit cogitatū in iuramento & quae tunc nō extāt. j. de iureiu. clericus. sicut nec rescripta extēduntur ad lites, quae nō erāt tpe impetrati rescripti. s. de resc. c. vlt. & trāsactio nō extēditur ad ea, de quibus nō fuit dictū vel cogitatū. C. de trāsact. si de certa. & C. de

b *Senes non vinidi gubernationi. & sunt apostisrè. B. Hieronymus in epist. ad Nepotianū.*

Archid. in c. tanta. d. 86.

† *Aliàs ita: Abbati, & priori de Atrigo.*

c *Hieronymus ad Lucinium: Cerum est ad culmen peruenisse, pau corum. Io. And.*

† *Ca. 3. e tit. in i. compil.*

† *Aliàs: sponsum.*

† *In C. Barbarensi: de consensu maiorum, & sanioris partis capitis.*

f *Cicer. tex. in l. quauis. & ibi Bart. ff. de furtis.*

g *Melius dicitur, renunciauit, hoc est renunciauit.*

h *Albericus tract. de statutis lib. 1. 9. 25. Decius in Rubr. Cod. qui admit. & in l. ambiguitates. §. quoties. ff. de reg. iur.*

C. de rul. licet: vnde non obstat in alius. & sic iste P. non obstat ... non agat ex prima sua receptione, sed ex nouo iure post ... acquisito de consensu maioris & sanioris partis Capituli: quia alia est hoc modo causa petendi. ff. de except. rei iud. & an eadem. ff. de instit. act. l. habebat. &]. de ... ecclesiam, vel eam dimittere sine auctoritate sui superioris: & qui contra hoc fecerit, merito puniatur.

f ¶ *Intrare.*]. 6. q. 2. ne las omnino.]. de iure patro. cura pastoralis. alias nisi talia beneficia dimiserint, sunt excommunicandi vsque ad debitam satisfactionem]. de instit. ex frequentibus.

a ¶ *Iure & sanioris.*] Sic intelligendum est maior pars 65. dist. sanior. & 19. dist. canonicis. & ff. ad municip. quod maior. Quid autem sit sanior, dicendum de hoc, not.]. de elect. cap. ecclesia vestra.

non petendo vlterius proponitur præstitisse, si consensus maioris[a] & sanioris partis Canonicorum Ecclesiæ intercessit[b].

¶ Idem, Episcopo Verolano.

¶ *Qui renunciauit beneficio suo, illud repetere non potest.*

CAP. III.

Ex † trāsmissa relatione Abbatis[c] sancti N. de Ceparano, nostris est auribus intimatum, quod P. Rubeus clericus dum † infirmitate † laboraret, apud monasterium S. Salvatoris sibi petiit habitum monasticum indulgeri: qui recuperata postmodum sanitate, ad monasteriū illud gratia complendi votum[d] accessit: & ibidem moram aliquantulam faciens, ea, quæ prædictæ Ecclesiæ sancti N. contulerat, sibi fecit restitui: nunc autem mutato animo laborat, vt restituatur in Ecclesia supradicta. ¶ Verū quoniam iam dicta Ecclesia ab eo soluta dignoscitur, ex quo ea, quæ sibi contulerat, ad petitionem suam resignauit[e] eidē: Mandamus, quatenus (si res ita se habet) prædictū Abbatem & socios eius ad receptionem P. nulla ratione compellas inuitos: nec à populo † Ceparano compelli permittas: hortari tamen eos poteris, vt illum non tanquam vnum de Ecclesia, sed quasi de nouo recipiāt in socium & in fratrem.

¶ Idem Episcopo Tornacensi.

¶ *Beneficiatus sine licentia Prælati sui beneficio renunciare nō potest.*

CAP. IV.

Admonet: & infra. ¶ Vniuersis personis tui Episcopat[f] sub districtione prohibeas, ne Ecclesias tuæ diœcesis ad ordinationem tuam pertinentes, absque assensu tuo intrare[f] audeant, aut detinere, aut te dimittere incōsulto[g]. ¶ Quod si quis contra prohibitionem tuam venire præsumpserit, in eum canonicam exerceas vltionem.

¶ Clemens tertius.

¶ *Contra potentem beneficium admittitur spontanea abiurationis exceptio, etiam causa renunciationis non adiecta: contra quam actor replicare poterit, quòd non sponte renunciauit: & qui melius probauerit, obtinebit.*

CAP. V.

Super † hoc quod scisciraris †, verum ecclesiastica beneficia

b ¶ *Intercessit.*] Supple post suam renunciationem. iste P. post suam renunciationem obtinuit literas à Papa, vt reciperetur in ecclesia illa. sic iste inuestitus fuit de beneficio illo auctoritate Papæ, & de consensu maioris partis: & sic pars minor non potest obsistere iuramento.

¶ *Ex transmissa.*] Prima pars ponit quæ relata. Secunda prouidet ibi, *Verum quoniam.* Ioan. And.

Casvs. P. Rubeus S. Nicolai clericus de Ceparano infirmitate laborans, apud sancti Saluatoris monasterium petiit sibi habitum monasticum indulgeri: tandem sanitate recuperata transiuit ad monasterium prædictum gratia complendi votum suum, & aliqua mora facta in monasterio, fecit sibi restitui illa, quæ contulerat ecclesiæ sancti Nicolai: postmodum nihilominus iste P. volebat, vt restitueretur in Ecclesia prædicta voluntate mutata: sed abbas de Ceparano & quidam clerici eum recipere nolebant: vnde significauit hoc D. Papæ idem abbas. Super hoc scribit Papa episcopo Verulano, quòd dicta ecclesia ab eo soluta est, ex quo ea, quæ ibi contulit ad petitionem eius restituit. mandat Papa, quatenus si res ita se habet, prædictum abbatem & socios eius ad receptionem illius P. nulla ratione compellat, nec compelli permittat: tamen rogare poterit illos, vt illum recipiant non tamen tanquam vnum de ecclesia, sed quasi de nouo recipiant eum in socium & in fratrem. Not. quòd suo iuri quis tacitè renunciat. Item non potest quis redire ad illud, cui renunciauit. Item actio semel extincta non reuiuiscit.

c ¶ *Abbatis.*] Id est Prælati: quia ecclesia secularis est, & non regularis: & est nomen dignitatis. & iste P. Rubeus erat ibi Canonicus.

¶ *Glossa sequens contrarium, & dupliciter soluit.*

d ¶ *Votum.*] Non quòd emisisset votum, sed quòd emittere proponebat: de reg. consulti. Arg. contra.]. de reg. super eo. Non est contrarium: quia fuit ad professionem, hic ad probationem tantum: vel hic nullum habitum suscepit: & si suscepisset, nō obstat: nam habitus solus sine professione non facit monachum.]. de reg. porrectum &]. qui cleri. vel vouen. c. consuluit.

¶ *Glossa sequens obiicit & tripliciter soluit, & remittit.*

e ¶ *Resignauit.*] Sed qualiter bona illa sibi restituta fuerunt? ex quo enim semel fuerunt acquisita ecclesiæ, non debent ei amplius restitui. 12. q. 2. nulli. 17. q. 4. sunt qui opes. Respondeo, poterat fieri. 17. q. 4. quicunque. arg.]. de dona. inter vir. & vxor. mulieres. & in Auth. de mona. §. si verò. coll. 1. vel de facto fuit hoc potius quàm de iure si transiuerunt in proprietatem ecclesiæ. Vel fortassis sub cōditione contulerat illa bona, si ibi perpetuò remanere deberet. De hac materia notatur.]. de cleric. coniuga. c. quod ad te.

Admonet.] Primò ponit prohibitionem. Secundò ipsius transgressionem puniri præcipit: ibi. *Quod si quis.* Ioan. And.

Casvs. Episcopus Tornacensis significabat D. Papæ, quòd quidam intrabant ecclesias suæ diœc. quæ pertinebant ad suam iurisdictionem, & detinebant, & dimittebant eas absque suo assensu & propria auctoritate. Papa mandat sibi, vt ipse prohibeat omnibus personis sui episcopatus, vt nullus auctoritate sua audeat intrare ...

¶ *Glossa sequens allegat & non contrariatur quod de inferiori ... dicit quod si Prælatus ... quod de transitu ad religionem ...*

g ¶ *Inconsulto dimittere.*] vt 7. q. 1. sicut. ... de loco]. de priuil. cum & plantare. §. in eccl. fis. idem est in clericis aliorum Prælatorum, vt abbatum & continentium, siue quorum consensu ecclesias non debent dimittere. 63. dist. c. 1. & 2. & 53. d. c. 1. qui d. ii fecerint, ossunt seu caus & nisi admoniti redierint, sunt excommunicandi. 7. q. 1. si quis verò. & c. seq. & hæc est canonica vltio, vt dicit hic in fin. & si Prælatus suus transitum eorum habere noluerit, potest illa ecclesia ordinari per illum, ad quem spectat.]. e. d. quod in dubiis & hic in fi. ad religionem tamen transire possunt. 19. q. 2. duæ sunt. & etiam regulares petita licentia, quamuis non obtenta.]. de regula. licet. Item arg. est ex hac littera, quod vnus Prælatus non potest ad aliam prælaturam eligi in alia ecclesia, vel etiam Canonicus: sed tantum postulari: quoniam Prælatus ille vel Clericus nō habet facultatem recedendi ab ecclesia sua sine licentia episcopi sui. Vnde eius consensus illegitimus est, quod concedebat Vinc. & si episcopus maliriosè eum non vult concedere, cogendus est per superiorem. a. g.]. de iure patro. nullus. & secundum eum habet locum electio tantùm in clericis eiusdem ecclesiæ: nos hoc non dicimus, immò Clericus alterius ecclesiæ bene potest eligi ad aliam ecclesiam, dummodo alias sit idoneus. & in eodem episcopatu, & in alio: & tenet electio.]. de ele. cum inter Canonicos. vbi de hoc. imploranda est tamen licentia sui episcopi, & si denegaret eam, compelleretur per superiorem, si maliriosè hoc faceret, per decr. nullus.]. de iur. patr.

Super hoc.] Communis diuisio: secunda: ibi, *Sic enim.* & habet varias lecturas. Ioan. And.

Casvs. Quidam[b] petebat beneficium suum de quo fuerat canonicè institutus, obiiciebatur ei in modum exceptionis, quòd non poterat repetere ipsum, quamuis ad ipsum pertinuerit: quia dum quietè possidebat illud, sponte abiurauerat: replicabat actor, quòd non sponte renunciauerat: & hoc vterque probare volebat. Primò quæritur, an exceptio spontaneæ abiurationis obiecta, nulla causa resignationis assignata, sit admittenda. & dato quod sit admittenda, quæritur an testes actoris, qui dicunt, quòd non sponte renunciauit, post sint admittendi an testes Rei, qui dicūt, quòd sponte fortè renunciauit? Respondet Papa, quod non est verisimile, quòd aliquis renunciet beneficio suo sponte multis laboribus acquisito sine magna causa, tamen testes super spontanea renunciatione sunt recipiendi: nec est superuacuum, si iudex inquirat causam renunciationis si voluerit, alias non tenetur. & si inuenerit illam probabilem, i. nō vi vel metu, & c. admittet eam, & imponetur silentium actori, nisi ipse replicando probauerit, quòd sponte non renunciauit. In fine respondet quasi tacitè quæstioni: & quomodo potest hoc esse, cum illa sit negatiua, scilicet quòd sponte non renunciauit: & ipse respondet, quòd licèt videatur negatiua, tamen talis negatiua habet in se implicitam affirmatiuam, scilicet quòd coactus renunciauit: & ideò super illa assertione implicita, probationes actoris sunt admittendæ & sententia proferenda pro eo, qui meliùs probauerit. Bernardus.

Nota, quòd est verisimile, quòd aliquis renunciet sponte iuri suo, cū contra talem præsumptionem admittatur probatio. Item licitum

† *Vox, populo, decit in omnibus manu scriptis, ...*

† *Prælatus an debeat eligi, vel postulari ad aliam prælaturam.*

† *Cap. 3. eo. titul. in 3. compilat.*

† *Alias ita: Super hoc quod scisc.*

b *Hic casus Bernardi est, & in eo multa ... reperitur.*

licitum eſt vnicuique ſuo iuri renunciare. Item negatiua habens in ſe affirmatiuam probatur. Item dignitas & teſtium opinio, de iure eſt conſideranda.

a ¶ *Repoſcentibus.*]Id eſt, petentibus.

b ¶ *Sine cauſa.*]i. ſine adiectione iuſtæ cauſæ renunciationis.

repoſcentibus [a], obiecta ſpontaneæ abiurationis exceptio, ſine cauſæ [b] cognitione ſit admittenda, & an actoris, quòd ſponte non renunciauit, an rei de ſpontanea renunciatione debeant probationes admitti. ¶ Sic tuæ experientiæ reſpondemus, quòd nulla ratio hoc veriſimile [c] reddit, vt quiſquam beneficium multis fortè expenſis & laboribus acquiſitum, quo ſuſtentari debet, facilè ſine magna cauſa ſua ſponte reſignet: ideóque ſuperuacuum eſſe non credimus, cauſam reſignationis [d] diligenter inquiri †: quàm ſi fortè probabilem, id eſt, non vi [e], nec metu [f], nec oppreſſione [g], nec interuentu pecuniæ [h], nec promiſſione [i] † extortam iudex inuenerit, maximè ſi non interuenerit iuramentum, quod vix fieri de voluntate propria creditur, quòd ferè ſemper à malo [k] eſt (niſi replicatio canonica [l] fuerit oppoſita [m]) admittere [n] non poſtponat. Portò licet negantis [o] factum, per rerum naturam nulla ſit probatio †, eius tamen qui ſpontaneam renunciationem negat [p] (cùm implicitè & quodammodo replicando inficietur [q] ſuper aſſertione ſua, habito ad dignitatem [r] & opinionem reſpectu) probationes credimus admittendas.

¶ Idem.

¶ Qui ſponte renunciauit electioni de ſe factæ, ſuper ipſa vlterius audiri non debet.

CAP. VI.

IN † præſentia noſtra: & infrà. ¶ Licèt igitur iudex non

c ¶ *Veriſimile.*]Contra iſtam præſumptionem bene admittitur probatio in contrarium: vt j. dicitur in reſpontione. j. de præſumption. quia veriſimile.

¶ *Gloſſa ſequens primò dicit valere renunciationem ſine cauſa. Secundo ad textum ſignat contrarium, ponit opi. & ſolutionem.*

d ¶ *Reſignationis.*]Licèt non ſit allegata ab ipſo reo, fortè ideò renunciauit, qui habebat plura beneficia. j. de preben. c. referente. vel quia ſimoniacè fuerat adeptus illud [a]. j. de præſum. non eſt veriſimile. maximè dico, quia idem eſſet, ſi nullam cauſam allegaſſet; & hic non dicitur, quòd reus cauſam allegauit, ſed iudex hic quærit: quia ſufficit allegare ſpontaneã renunciationem ſine aliqua cauſa, nec tenetur etiam allegare cauſam, nec iudex tenetur inquirere cauſam. & hic nota, cùm dicit infrà: idcóque ſuperuacuum eſſe, &c. q. d. ſi vult poteſt inquirere, aliàs non tenetur: quia ſufficit, quod ſponte renunciauit. j. c. prox. Quidam ſignat contra. j. de reſti. ſpol. ſolicitè. ibi non recipiuntur teſtes illius, qui allegabat ſpontaneam abiurationem ante reſtitutionem, & hic recipiuntur ante & poſt reſtitutionẽ. Ita ſoluebant quidam: hic non allegabatur, quòd ſpoliatus renunciauerit: ſi hoc feciſſet, non admitterentur probationes contra eum: vt ibi. ſed vbi ceſſit non ſpoliatus, licèt præſumatur pro eo, quòd inuitus hoc fecerit, auditur tamen aduerſarius volens probare ſpontaneam abiurationem, qua probata ſi iterum actor vult replicare, quòd non ſponte, bene auditur. Ad hoc vt nullum ſit contrarium, ita dicas, quòd hic & illa ſolicitè in diuerſis caſibus loquuntur, nec ſe tangunt. qui enim per metum vel per vim renũciat beneficio vel iuri ſuo, tenet quidem renunciatio: quia hoc voluit licèt coactus, & ſic perditur dñium ex toto: quia coacta voluntas eſt. 15. q. 1. meritò. & ff. quod met. cau. ſi mulier. § ſi metu. & l. metum autem. § ſed quod prætor. & ſic habet locum in hoc caſu actio, quod metus cauſa. quæ appellatur actio prætoria. ff. eo. ti. & ſi mulier §. ſi metu. & in hoc caſu loquitur hæc dec. nec talis propriè dicitur ſpoliatus. vnde non poteſt petere reſtitutionem, cùm non fuerit ſpoliatus: immò tradidit dñium licèt per metum, vt dictũ eſt: ſed datur illi actio prætoria, quod metus cauſa: & hic agebat actione in rem, ſimpliciter petẽdo Eccleſiam ſuam. ſed opponebatur ſibi ſpontanea abiuratio, quãdo res petita tradita eſt per metum: agitur actione in rem & in perſonam: & ſi promiſſio tñ per metum facta eſt, & agitur, vt res tradatur, habet exceptionem quod me. cauſa. ff. quod met. cauſ. metum. § ſed & prætor. ſed ſpoliatus remanet dñs vel quaſi, & perdit ſolam poſſeſſionem: & in hoc caſu habet locum actio. vnde vi, ſiue interdictum poſſeſſorium, & in hoc caſu loquitur illa decr. ſol. citè. & ibi renunciauit ſpoliatus. & ſecundum hæc nulla exceptio poteſt opponi, quæ tangat dominium eius, qui petit reſtitui: quia quæſtio ſpoliationis priuilegiata eſt. j. de ordi. cogni. ſuper ſpoliatione. nec poteſt referri ſpoliato quæſtio proprietatis, quòd non habebat ius. vel quod non canonicè inſtitutus. j. de reſti. ſpol. item cùm quis. & c. in literis. & c. ex conqueſtione. & ideò in caſu. c. ſolicitè. non auditur, qui ei refert quæſtionem, qui ſponte renunciauit, ſiue abiurauit: quia illa duo ſimul ſtare non poſſunt, quòd vnus petat reſtitui, & aduerſarius agat de proprietate, hoc eſſet contra ordinem iuris. C. de rei vendicatio. ordinarij, ſed hic petebat Eccleſiam agendo reali actione ſimpliciter: vnde aduerſarius poteſt obiicere exceptionem peremptoriam, & docere de iure ſuo. & actor poteſt replicare. & ſic vterque debet docere de ſua intentione, ſecundùm quod hic ſit, vt dicit in ſi. & in ſi apparebit, quis meliùs probauerit: & ita plana eſt, quæ conſueuit difficilis reputari.

e ¶ *Non vi.*]Sed ſponte.

f ¶ *Metu.*]Et tamen metus continet in ſe vim, & ideò ſuperfluè dicitur, non vi. ff. quod metus cauſa. l. 2.

g ¶ *Oppreſſione.*]C. quod met. cau. per impreſſionem.

¶ *Glo. ſeq. arg. à contrario, & illud argumentum reprobat.*

h ¶ *Pecunia.*]Quæ pro expenſis etiam in talibus non debet dari. j. de pact. cum pridem. & j. de rer. permutata. ad quæſtiones. ex eo quod dicit, non interuentu pecuniæ, videtur à contrario ſenſu: quia ſi interuentu pecuniæ renunciaſſet, quod talis renunciatio non tenuiſſet, & ne reſtituetur ei Eccleſia: ſed hoc falſum eſt, quia licèt renunciatio non teneat, tamen priuari debet iſte, quia ſimoniam commiſit pecuniam recipiendo pro re ſpirituali, & ideò poteſt ſuppleri, maximè ſi reſtitueretur in caſu iſte, de gratia ſola hoc fieret.

i ¶ *Promiſſione.*]In caſu iſto bene reſtitueretur propter dolũ aduerſarij. ſimile. j. eo. ſane.

k ¶ *Malo.* ſcil. non credentis. 22. q. 1. ita ergo. & j. de iureiur. & ſi Chriſtus.

l ¶ *Canonica.*] ſcil. vt actor neget ſe ſponte renunciaſſe.

m ¶ *Oppoſita.*] Et probata, ſupple. vt ſequitur in §. porro.

n ¶ *Admittere.*] Cum effectu. maximè ſi probabit reus iuſtam cauſam recuſationis, obtinebit: niſi actor per replicationem repellat exceptione. & hoc eſt, quod ſequitur: niſi replicatio, &c.

o ¶ *Negantis.*] De hac negatiua dictum eſt ſ. de electio. bonæ, dic vt ibi.

p ¶ *Negat.*] Eſt enim quoddam factũ prægnans, quod includit in ſe affirmatiuam [b]. quia hæc præpoſitio non ſponte renunciatur, includit in ſe hanc affirmatiuam, coactus renunciauit: & hanc probat actor in ſua replicatione. ſimile. ſimile Cod. de codici. nec codicillos. & j. de ſuc. ab inteſta. cum dilectus. & 3. q. 9. indicas.

q ¶ *Inficietur.*]Id eſt, negat ſpontaneam renunciationem.

¶ *Glo. ſeq. notat. & dat ſimile. Secundo arg. pro & contra, remittit & opi. ponit, quæ dat aliam lecturam.*

r ¶ *Ad dignitatem.*]ſc. teſtium: & ſic non ſemper ſtatur numero teſtium, immò conſiderari debet dignitas teſtium, & alia de quibus habes. 4. q. 3. ſi teſtes. cũ duobus c. ſeq. & j. de teſti. in noſtra. ſic & in electionibus. ſ. de elect. Eccleſia veſtra. vbi de hoc & ſic obtinebit, qui meliùs probabit de ſua intentione. Sed qualiter pronunciabit hic iudex: nunquid debet pronunciare, quòd ſponte renunciauit, vel quòd non ſponte renunciauit? Videtur quòd ſic: quia ſuper his inducuntur teſtes: ſed hoc non videtur, immò videtur, quòd iudex pronunciare debeat ſuper principali quæſtione, quæ eſt de renunciatione Eccleſiæ. De hac materia, an debeat iudex pronunciare ſuper incidenti vel non, dicetur. j. de ord. cogn. intelleximus. Alij intelligunt hanc literam habito reſpectu ad dignitatem, ſ. partium: quia ſi ille qui dicit, quòd metu renunciauit, eſſet homo præclaræ dignitatis & opinionis, præſumptio eſſet contra illum, qui dicit, quòd non ſponte renunciauit. ff. quod me. cau. non eſt & ideò apertæ probationes requiruntur ab ipſo: vt in l. illa dicitur, & nihilominus habendus eſt reſpectus ad dignitatem & opinionem teſtium, vt dictum eſt. Si enim ille, qui obiicit, quòd ſponte renunciauit, habeat meliores teſtes, ei ſtabitur, nõ obſtante dignitate alterius. arg. illius decret. quia veriſimile. j. de præſump. & hoc verſi. nulla ratio, &c. [c] & tamen recipiuntur probationes, quòd ſponte renunciauit. In caſu iſto poſſet dici iure nouo, quòd exceptio hæc abiurationis ſponte factæ, per iuramẽtum lite conteſtata impediat ſuper principali quæſtione, cùm negotium per iuramentum ſit finitum. j. de lit. conteſt. c. vnico. & j. de celeb. miſſ. cum Marthæ, vel hic reus de plano confitebatur, quòd beneficium illud, quod petebat actor, ad ipſum actorem pertinuit, ſed ſponte illud renunciauerat, & ſic non fuit alia conteſtatio neceſſaria hic. Bernardus.

IN *præſentia.*] Primò ponit generalem cauſam confirmationis ſententiæ. Secundò ſpecialem: ibi, *Quia tamen.*

CASVS. Duo [d] electi fuerunt ad quandam Abbatiam, ſcilicet N. & quidam alius. cauſa commiſſa fuit quibuſdam iudicibus, vel per ordinarium tractabatur cauſa: fuit lata ſententia cõtra ipſum R. & alteri fuit adiudicata Abbatia & ipſe R. appellauit: cauſa appellationis commiſſa fuit Epiſcopo Dulmi. & eius conudicis coram quibus dicebat R. ſententiam non valere; quia in ſententia non exprimebatur, quare contra ipſum lata fuiſſet, & propterea pars aduerſa probare debebat ſententiam iuſtam fuiſſe. In cõtrarium ſidebatur, quòd iſta non ſunt neceſſaria. præſumendum n. erat pro ſnia iudicis: demum cauſa iſta delata eſt ad dñm Papam.

Papa

a *Secũdum Abb. & Tanc. Et idem Innoc. qui dat exemplum de læſione conſcientiæ: & de volente religionem ingredi. Io. And.*

† *Vide l. ſi mulier ff. de re. amo. l. ſed & ſi quis. § nec diſtinguimus ff. de v. ſuſ.*

† *Facit qd habetur. ff. de calum. l. 1. & 2.*

Renũciatio beneficij facta per vim an teneat.

† *Vide l. poſt rem. cũ glo. ff. de tranſ. & l. 1. ff. quæ ſen. ſi. appel. reſcin.*

† *Cap. 4. eo. titul. in 2. compilat.*

b *Concord. tex. in l. ſuccurritur. ff. ex qui. cau. maio.*

Teſtium dignitas eſt conſideranda.

c *Concord. text. in l. conſtituit. cum gloſſ. ff. de teſt. & in l. ad teſtium. §. conditionem. ff. de teſta. per Bart.*

d *Hic caſus Bernardi eſt & in veruſtis exemplaribus reperitur.*

Papa verò auditis hincinde propositis, dicit, quòd iudex non semper debet animum suum applicare ad vnam speciem probationis, sed omnia debet considerare, quæ fiunt in eius præsentia, & ex his informare debet motum animi sui, & formare sententiam. & pro sententia semper præsumitur, donec in contrarium aliquid ostendatur, propter quod est audiendum. sed si nihil probatum fuisset coram Ep. Dulm. & suo coniudice, standum est sententiæ. nisi iste R. eam ostenderet irritandam; nam quia constitit D. Papæ per literas quorundam epōrū & per cōfessionē ipsius R. de ipsius renūciatione spōtanea, imponit ei silentiū super dicta abbatia. & intelligit, quòd renunciatio facta fuit ante electionem aduersarij ipsius R. ad hoc vt renunciatio aliquid operetur simile s. de ele. cum inter R. j. de iis quę fi. a ma. par. cap. cùm ex ore. at. j. de arb. ex parte. & hoc secundum vnum casum: secus secundum alium, puta ipse se opposuit, nulla alia electione facta. Bernard.

Not. quòd iudex non debet se applicare ad vnam speciem probationis. Item semper præsumitur pro sententia, donec in contrarium ostendatur. Item literis epōrum creditur in præiudicium alterius. Item ex confessione quis condemnatur. Item periculosum est quod aliquis renunciet suo iuri.

semper ad vnam speciem [a] probationis applicet mentem suam, sed ex cōfessionibus, depositionibus, allegationibus, & aliis, quæ in eius præsentia proponuntur, formet animi sui motum: & tanta sit iudicialis auctoritas, vt semper pro ipso præsumi [b] debeat, donec contra ipsum aliquid legitimè comprobetur: quare si tu coram Dulmeñ. Episcopo & eius coniudicibus nihil penitus probauisses, standum [c] tamen sententiæ fuerat, nisi aduersarius eam ostenderet irritandam.

¶ Quia tamen præter ista constitit de ipsius renunciatione spontanea per quasdam Episcoporum literas [d] & confessionem [e] ipsius, nos † ei super eadem Abbatia silentium duximus imponendum.

¶ Celestinus iij.

¶ *Qui renuncianit litteris beneficialibus, non ideo institutioni iam factæ renunciare videtur.*

CAP. VII.

Sanè † dilecto filio nostro I. presbytero Cardinali tunc Apostolicæ sedis Legato nos meminimus iniunxisse, vt H. Subdiaconum Canonicū in Pictau eñ. Ecclesia instituere procuraret: qui mandatis nostris obtemperans, ibidem instituit [f] in Canonicum Subdiaconū memoratum: & infrà. ¶ Postmodū idem H. quorundam vestrū ductus consilio [g], literas suas vobis reddens [h], vestræ misericordiæ se subiecit: & infrà. ¶ Quia † verò vnde misericordiam debuit impetrare, inde cogitur dispendium sustinere [i]: Mandamus, quatenus hoc non obstante, ipsum in fratrem & Canonicum admittatis [k].

¶ Inno. iij. Nitrosieñ. Archiepiscopo.

¶ *Renunciatio beneficij facta in manibus Laici non tenet, renuncians tamen est beneficio spoliatus.*

CAP. VIII.

Quod † in dubiis: & infrà. ¶ Hi præterea, qui beneficium Ecclesiasticum sibi collatum sponte in manum laicam [l] resignantes, illud denuo à Laico susceperunt, eodem sunt beneficio spoliandi †, licèt resignatio talium facta Laico nullam obtineat firmitatem.

f ¶ *Instituit.*] Et Canonicos suspendit: vt patet in integra.

g ¶ *Ductus consilio.*] Dato forte in fraudem, & sui lucri causa, vnde erant in dolo. ff. de dolo. quòd si cum sciret. & ex consilio fraudulento obligabantur. ff. de reg. iur. consilij non fraudulenti. vnde habuit contra illos actionem de dolo, tamen apud se debuit explorare, an ei expediret tale consilium. ff. mand. l. 2. in fi. quia non tenebatur sequi tale consilium. 14. q. 1. c. quisquis. § quod præcipitur, vnde videtur quod non teneantur: sed tenentur, si hoc cōstaret: & si vellet allegare hoc, illud deberet probare. ff. de proba. quotiens. §. qui dolo. sed hîc præsumitur dolus, vnde ipsum recipere compelluntur.

¶ *Gl. seq. per vnum cap. & per aliq. similia probat, quòd tradendo literas videtur renunciasse, alle. contrarium, & ibi remittit.*

h ¶ *Reddens.*] Et sic tradendo literas renunciauit iuri suo. sic j. de pact. cum pridem. & donatis & traditis instrumentis manciporum, mancipia ipsa donata intelliguntur. Cod. de do. l. 1. & qui chirographum legauit, & actiones, quæ continentur ibi legauit. ff. de leg. 3. qui chirographū. & qui obligauit instrumēta agrorum suorum, de agris ipsis cogitasse intelligitur. C. quæ res pigno. oblig. pos. l. 2. & si restitui tibi cautionem pignoris, ius pignoris remisisse videor. C. de remis. pign. creditricē & ff. de pac. l. 3. i cus est, si restituo sibi pignus: quia nihilominus possum petere debitum. ff. de pact. l. 3. rō diuersitatis est, quia in altero vtilitas, in altero non. Arg. contra j. eod. veniens. Sol. vt ibi.

¶ *Glo. seq. vnam concor. & coadunat textum. Secundò obiicit, & dupliciter soluit.*

i ¶ *Sustinere.*] j. de fideius. peruenit & sic reddebāt mala pro bonis. & hæc quidem malorum sunt, vnde eis nocet. 23. q. 4. sex sunt differentiæ. & exhibitio suæ reuerentiæ siue honor impensus nō debet ei esse damnosus. ff. de fur. l. si seruus communis. § quod verò. & ff. quemadmo. testa. aper. sed si quis. & ideò quia fuit deceptus promissionibus, ei subuenitur: s. eo. super hoc. nam deceptis, & non decipientibus iura subueniunt. ff. ad Velleia. l. 2. §. 1 & j. de rer. permu. cùm vniuersorum & j de donat. inter dilectos. & C. si mi. se maio. dixe. l. 2. Sed qualiter iste auditur, cùm nullum ius habeat: & nemo sine actione repetitur. ff. de negot. gest. si pupilli. §. vlt. Verum est, quòd nullum ius habet, sed quia iste implorauit officium iudicis, admittitur contra eos, qui eum taliter deceperunt. quia cùm deficit actio, officium iudicis est implorandum. j. de offi. iudic. c. iudicis officium. & ff. de mi. in causæ. sim. habes. j. de pact. cùm pridem. & ibi officium iudicis implorauit, aliàs non audiretur. arg. s. de ele. cùm inter R. seniorem. Sed potest dici, quòd per restitutionem huiusmodi literarum non renunciauit institutioni, quam habuit à legato auctoritate sedis Apostolicæ: quia non renunciauit facto legati per talem restitutionem subiiciendo se eorum misericordię: & ita de iure fuit auditus.

k ¶ *Admittatis.*] Datis executoribus super hoc: vt patet in integra. Ber.

a ¶ *Ad vnam speciem.*] Sic ff. de testi. ob carmen. §. vlt. 4. q. 3. si testes. §. in criminalis. j. de re iudi. causam.

b ¶ *Præsumi.*] Sic j. de re iud. sicut. & c. cùm inter vos. & ff. de reg. iur. re iudicata.

¶ *Io. ex arg. contra Ioannem, & respondet legi, quam inducit.*

c ¶ *Standum.*] Hic est ar. contra Io. qui dicebat, quòd in causa appellationis, victor necesse habebat probare sententiam rectè latā fuisse. & hoc per Auth. de iis, qui ingre. ad app. § illud. coll. 5. vbi dicitur, quòd victores non aliter potiuntur sententiis, quàm si eas rectè latas monstrauerint. Sed dicendum est, quòd semper statur sententiæ: nisi probetur, quòd iniusta sit. C. de app. qui ad ciuilia. & C. vt causæ pubertatis adsit tutor. l. vnica. arg. detegere enim debet iniquitatem sententiæ. ff. si penden. appel. §. 1. & docere debet se iustè appellasse. j. de appella. cum in ecclesia. Quid ergo respondebit Authen. Dicas, quòd hoc ipso quòd non reprobatur, probat eam iustam. Cod. qui mili. non pos. super seruis. lib. 12. Si verò quis diceret sententiam iniustam ratione processus, quia diceret litem non fuisse contestatam, vel ordo iudiciarius non fuit seruatus in aliis: tunc necesse habet docere sententiam iniustam per ipsum processum. j. de proba. quoniam contra. dic. vt ibi not. in si vis. not.

d ¶ *Literas.*] Quibus standum est quandoque j. de proba. post cessionem & 9. 33. circa.

e ¶ *Confessionem.*] Et hoc solùm sufficit, quia confessus in iure pro conuicto haberi placet. C. de confess. l. 1. & j. de confess. cum super. & c. vlt.

Sanè dilecto.] In prima ponitur subdiaconi querela. In secunda prouisio: ibi *Quare vero*. Ioan. And.

Casvs. D. Papa mandauit cuidam legato Apost. sedis, quòd H. subdiaconū in Pictauieñ. Ecclesia Canonicū instituere procuraret, qui mandatis Papæ obtemperans ipsum instituit Canonicum in eadē. sed eū Canonici ipsum super ipso beneficio molesta et: de cōsilio quorundā Canonicorū illius ecclesiæ, misericordię Capituli se subiecit, eis literas suas resignādo, sed ipsū postea recipere non curabant. Vnde mandat eis Papa, cū ipse apud eos debuerit gratiam obtinere, apud quos dispendium dignoscitur sustinere. mandat Capitulo, quatenus ipsum H. recipiant in Canonicū & in fratrē, eo nō obstante quòd eis literas suas reddidit. Not. quòd qui restituit instrumenta iuris sui, renūciare videtur iuri, quod sibi ex literis competebat. Item vnde gratiam quis meretur, damnum sustinere non debet. Itē deceptis & non decipientibus meritò subuenitur.

Quod in dubiis.] Propter breuitatem non diuiditur. Et pars huius habetur. j. de conse. ecc. vel alta, & de pœn. & rem. quod in dubiis. Ioan. And.

Casvs. Quidam renūciauit beneficio suo in manu laici, & illud postea recepit ab ipso quęritur an talis renūciatio valeat? Resp. quòd talis resignatio nulla est: verūtamē spoliari debet illo beneficio. Not. illud quod nō tenetur inducere priuationem beneficij. Item spiritualia à laico recipienda non sunt, nec sibi renuncianda.

¶ *Gloss. seq. rec. per q. an renunciatio valeat arg. quòd non solum quod valet quoad vnum, alleg. vnam l. in contrarium: secunda per q. an sit suspensus &c. arg. quòd sic. alleg. in contrarium, & illud soluit, ponit opi. Io. & contrarium, quam approbat.*

l ¶ *In manū laicā resignātes.*] Nō vr, quòd talis renūciātio teneret, nisi

† *Alias ita: licet de consensu fratrū abrenunciasset eadē abbatia, & plurimum, &c.*

† *Cap. 1. in nou. in 2. compilat. tit. de renunciat. & ibidem, ex quo percipitur clarissimus bonum ter. videlicet grauationem ab integro factum, & decisio narratur.*

a *Loquitur, cum damnatus erat aliquis de crimine cū bonus, & appellauerat, qui mortuus heres pro per bona detegere debet iniquitatem sententiæ. Io. And.*

b *Concor. l. instrumenta, & l. probationes. C. de proba. & l. si quis in hoc genus. C. de episc. & cler.*

† *In codice Barbatia vera: Quia verò indecens est, vt vnde misericordiam deberet impetrare, inde cogeretur dispendium sustinere, mādamus, &c.*

† *Cap. 2. eo. tit. in 3. compilat.*

c *Ratio huius not. j. de offic. deleg. coram. in fi. gl. Io. And.*

† *Vide l. quæro. §. si venditor. ff. de adil. edict. & l. Herennium. ff. de cont.*

Deficiente actione officium iudicis imploratur.

nit ſtar in manus eius, à quo beneficium recepit. 6. q. 3. denique 18. q. 2. Abbas & in Auth. ind. de fen. cum. §. quoniam. coll. 3. & ff. de oſtan. l. 1. § & cum pl. ten. ſlet. & arg. 7. q. 1. Gonſaldus. & optimum. arg. C. de defen. ciui. l. vlt. & ē. eod. admonet. & hoc in fi. Sol. verum eſt, quod q tantum ad Eccleſias, vel quantum ad ſuperiorem talis renunciatio non tenet: quia Eccleſia vel ſuperior poteſt illū repellere ſi vult. 7. q. 1. non oportet. & etiam ſuperior. 33. q. 5. mulier. Sed ipſe non poteſt eam repetere, & ita quoad ſe tenet pactum: quia & ſi inutilis ſit talis renunciatio, tamen habet in ſe tacitum pactum, ne repetat, ſicut acceptilatio inutilis. ff. de pact. ſi vnus. § pen. & ff. de acceptila. ſi acceptolatum. & 7. q. 1. nos. Arg. contra ff. de ... pa. an inutilis in prin. & quia poſtea recepit de manu laici, ſuſpenſus eſt. 16. q. 7. ſi quis deinceps. & c. p. ſeq. immo plùs dicit concilium generale [a]: qui conſenſit electioni de ſe factæ per ſecularis poteſtatis abuſum, inelegibilis efficitur. ē. de electio. quiſquis. Arg. contra de iure patr. præterea. ſed expone verbum illud *communione priuetur* id eſt: cum iam ſit priuatus communione ſacramentorum, recipiendo Eccleſiam de manu laici. Ioan. hic dicebat, quod clericus qui ſic recipit beneficium de manu laici, ſuſpenſus erat ipſo iure, per c. ſi quis deinceps, quòd ſatis poſſet dici. ſed decre. prædicta, præterea contradicit: vt dictum eſt & c. quiſquis. concilium generale aliam pœnam imponit: quia efficitur inelegibilis: & ideo meliùs videtur dicendum quod illa iura 16. q. 7. ſi quis deinceps. & c. ſeq. quæ dicunt quod clerici, qui faciunt hoc, ſunt ſuſpenſi, & laici ſunt excõmunicati, qui clericos inſtituunt, non tenent in hoc, vt ipſo iure pœnam imponant ſed hodie laici ſunt excommunicandi, & clerici, qui recipiunt beneficia ſuſpendendi, & inelegibiles fiunt per iura illa. ē. de iure patron. præterea. & ē. de elect. quiſquis. Bern.

† Cap. 2. eo. tit. al. in 3. compilat. Et ad intelligentiam huius c. vide B. Tho. 2. 2. q. 185. art. 5.

† Vide tex. in l. ſi puta tur. ff. ad le. Aquil. & l. ſi vt certo. § commodatum. ff. commo.

a Lateranenſe ſub Innocentio 3. c. 25.

¶ Idem Eboracen. Archiepiſcopo.

¶ *Papa concedit licentiam cedendi Epiſcopo, qui ſine mortis periculo in Eccleſia ſua morari non poteſt.*

CAP. IX.

AD † ſupplicationem Raguſien. Archiepiſcopi, cum à cura, qua tenebatur Eccleſiæ Raguſien. duximus abſoluendum, eo quòd ibi non poterat ſecurè morari [a]: & ſi acceſſum haberet ad illam, mortis ſibi periculum imminebat †: & infrà. ¶ Ne verò idem in vituperium miniſterij noſtri, defectum [b] in rebus temporalibus patiatur: mandamus, quatenus beneficium, quod de liberalitate Regia, ac conceſſione tua, in Epiſcopatu Carleoli, & Eccleſia de Malebron eſt illi collatum, ad ſuſtentationem [c] conſerues ipſius. ¶ Cui cõceſſimus, vt in ipſo Epiſcopatu abſque vſu pallij [d], officium Epiſcopale valeat exercere, tibi tanquam Metropolitano reuerentiam & obedientiam impenſurus.

¶ Idem Archiepiſcopo Calaritano †.

¶ *Ponit ſex cauſas ex quibus Epiſcopi poſſunt petere, & Papa cõſueuit concedere cedendi licentiam: quæ ſex cauſæ his verſibus comprehendi poſſunt.*

Debilis, ignarus, malè conſcius, irregularis,
Quem mala plebs odit, dans ſcandala, cedere poſſit.

† Epiſcopo Arelaten.

CAP. X.

NIſi † cùm pridem: & infrà. ¶ Si in huiuſmodi ceſſio-

non eſt ſanctior, quàm fuerit Hieremias: & ideò non debet deſerere officium prædicationis, cum & ipſe Hieremias prædicando receperit verbum Dei, licet renunciauerit prædicandi officium. ſi enim propter humilitatem vult cedere, eo ipſo videtur in ſuperbiam ſe erigere, quod in propoſito eligendi ſe exhibet pertinacem: quia tunc veram obedientiam oſtendet, cùm per ipſam locum regiminis non dimittet.

INTVERI TE ITAQVE. In §. iſto ponuntur cauſæ, propter quas poteſt quis petere cedendi licentiam: primò conſcientia criminis, debilitas corporis, defectus ſcientiæ, malitia plebis, graue ſcandalum, & irregularitas perſonæ. Sed in his omnibus diligens eſt adhibenda cautela: Propter conſcientiam criminis, poteſt quis petere licentiam renunciandi: ſed non propter conſcientiam cuiuſlibet criminis, ſed illius propter quod executio officij etiam poſt peractam pœnitentiam impeditur. quòd ſi pro quolibet crimine quis cederet, pauci vel nulli remanerent.

† Cap. 4. eo. tit. in 3. compilat. Et ad intelligentiam huius c. vide B. Tho. 2. 2. q. 185. art. 4.

ALIA VERO. Debilitas corporis eſt cauſa cedendi, quæ procedit vel ex infirmitate, vel ex ſenectute, per quam impotens redditur ad exequendum officium paſtorale: non enim pro qualibet debilitate corporali debet quis deſerere officium ſuum. & hoc oſtendit exemplo Apoſtoli.

PRO DEFECTV. Pro defectu ſcientiæ poteſt quis petere ceſſionẽ: ſcientia enim circa adminiſtrationẽ ſpiritualium & corporalium eſt valde neceſſaria: & ideo pro vtriuſque ſcientiæ defectu, vel ignorantia licitè renunciatur. Vnde dicit Dñs: *Tu ſcientiam repuliſti, & ego repellam te.* & licet eminens ſcientia deſideranda ſit in Prælato competens tamen toleratur: quia *multa ſcientia* (vt dicit Apoſtolus) *inflat*. imperfectum cuius charitas ſupplet.

PROPTER MALITIAM. Propter malitiam plebis aliquãdo cedere debet Prælatus, videlicet quando plebs adeò mala exiſtit, vt proficere nequeat apud ipsã, & quãto prælatus magis laborat, tãtò deterior fit. Vnde dixit Dñs per Prophetã: *Linguã tuã adhærere faciã palato tuo.* Et Apoſtoli dixerũt Iudæis: *Ecce conuertimur ad gentes, quia verbi Dei vos feciſtis indignos.* Non tñ propter quãlibet culpam ſubditorũ paſtor dimittere debet gregem ſuum, ne mercenario comparetur, qui dimittit oues & fugit: ſed tunc demum debet fugere cùm oues conuertuntur in lupos: & tamẽ tales ſunt aliquando tolerandi: quia ſanguinem elicit, qui nimis emungit.

PRO GRAVI. Pro ſcãdalo licitũ eſt Epõ petere licentiã cedẽdi, cũ aliter ſcãdalũ ſedari nõ poteſt: ne plùs corporalẽ honorẽ videatur affectare, quã ſalutẽ æternã. Sed inter ſcãdalũ & ſcãdalũ eſt diſtinguendũ: ſicut Dñs diſtinxit, dum dixit Apoſtolis: *Sinite illos, quia cæci ſunt & duces cæcorum.* & alibi dixit: *Qui ſcandalizauerit vnum de puſillis iſtis, qui in me credit, expedit ei, vt ſuſpendatur mola in collo eius, & demergatur in profundo maris.*

PERSONAE VERO. Propter irregularitatẽ dẽt petere ceſſionem: vt ſi bigamus, vel maritus viduæ vnde dixit Apoſtolus: *Oportet Epiſcopum eſſe vnius vxoris virum.* nõ tamẽ propter quamlibet irregularitatẽ dari debet licẽtia cedendi ei, qui bene adminiſtrauerit: vt ſi non ſit natus de legitimo matrimonio: quia licèt non debuerit latuiſſe impedimentum, ſi occultum eſt factum, poteſt cum eo miſericorditer diſpenſari: hoc adhibito moderamine, vt inter naturales & ſpurios diſtinguatur, nothos & manzeres.

VERVM. Si verò propter alias cauſas petat aliquis ceſſionem, nõ eſt audiendus, cùm talis poſtulatio non videatur diſcreta: quia propter laboris anguſtias vel perſecutiones non debet quis dimittere ſponſam ſuam, cui per manum ſe fide media copulauit, quoniã *Beati ſunt qui perſecutionẽ patiuntur propter iuſtitiam.* Sed diceret aliquis: Spiritus vbi vult ſpirat, & neſcitis, vnde veniat, aut quò vadat: & qui ſpiritu Dei ducitur, non eſt ſub lege, & ideo ſi cedendi licentia ei denegatur, tamen cedet. Sed poteſt ei rñderi. quõ ſpũ Dei agũtur, qui contra veritatẽ aliquid agit? immò contra ſpum Dei agit, qui contra veritatem aliquid attentat.

PORRO. Sed ſi dicit, quod forſan alia cauſa latens eſt, propter quã cedendi licentia diuinitus inſpiratur: poteſt ei rñderi: Et tu quomodo ſcis quod talis inſpiratio ſit diuina? & ſubiicit exemplum de beato Martino, oſtendens illius exemplo, quòd renunciare non debeat.

Cauſa cedẽdi quot, & quales.

QVIPPE. Dicit Papa in §. iſto: quantùcunque quis virtutib. fulgeat: charitatẽ autẽ nõ habeat, nihil habere videtur. Sed nulla eſt

AD ſupplicationem.] Prima recitat admiſſionẽ renunciationis, & eius cãm. Sed ibi, *Ne verò*. cãm mandati, & ipſum mãdatu. Tertia ibi, *Cui*. cõceſſionẽ illi factã, & ipſius moderationẽ. Io. And. CASVS. Archieps Raguſinus petiit licentiã cedẽdi à D. Papa: quia ſecurè ibi nõ poterat comorari, & ipſe obtẽta licẽtia ceſſit. Archiepiſcopus Eborac. n. de cõſenſu Regis Angliæ cõceſſit eidem quoddã beneficiũ in quadã Eccleſia in Epãtu Carleoli. Papa mãdat Archiepõ Eboracẽ. ne in vituperiũ ordinis clericalis mẽdicare cogatur, quatenus bñficiũ illud ad ſuſtentationẽ conſeruet ipſius, ita vt ſine vſu pallij in Epãtu illo officiũ Epãle valeat exercere, eidẽ Archiepõ tãquã metropolitano obedientiam & reuerẽtiam impenſurus. Not. quod cũ quis timet interfici in Eccleſia ſua, poteſt petere ceſſionem. Item not. quod ſuperior clericis prouidere tenetur, ne in opprobriũ ordinis clericalis mendicent. & ſic per hoc videtur neceſſitas vnius tangere omnes. Item no. caſum, quod Archiepiſcopus qui ſubeſt Archiepiſcopo, non vtitur pallio. Ber.

a ¶ *Morari.*] Forſitan propter intemperiem aeris. 74. d. quorundam. vel quia habebat capitales inimicos. ē. de elect. bonæ.

b ¶ *Defectum.*] Sim. 93. d. diaconi. ver. mendicat infelix, &c.

c ¶ *Ad ſuſtentationem.*] Huic prouidendũ eſt in bñficio, quẽ nõ crimen, ſed cauſa neceſſitatis abducit. 7. q. 1. quãuis triſte. ſed malè meritus publicè egeſtate laborare debet. ff. depoſit. bona fides. & meritò huic prouidendũ eſt, quia depoſitio ſubuenitur in neceſſariis. 50. d. ſtudeat. erat autẽ iſte tãquã plebanus Eccleſiæ huiuſmodi.

¶ *Glo. ſeq. ſignat contrarium.*

d ¶ *Vſu pallij.*] Ar. contra. C. quemad. ciuili mune. indi. l. 3. lib. 10. quoniam maioribus honoribus functos, non licet deſcendere ad minores, vt dicit lex prædicta, & arg. ad idem. 93. d. legimus. in fi. & ē. de transla. licèt. & c. 1.

NIſi cum pridem.] Sunt quatuor principales partes. Prima reprobat has duas cauſas cedendi. ſ. zelum melioris vitæ & humilitatem. Secunda ibi, *Intueri*. ponit ſex cauſas ex quibus Epiſcopi poſſunt petere licentiam cedendi. Tertia ibi, *Verùm*, reprobat alias cauſas cedendi, vt otium, laborem, inſpirationem, & his ſimiles: probans id auctoritatibus, & reſpondens ad id, quod opponi poſſet. Quarta concludit ibi, *Monemus*. Item ſecunda ſubdiuitur in ſex, quæ facilè patent. Ioan. And.

CASVS. Calaritanus Archieps ſæpe petiit licentiã renũciandi à D. Papa: ſuper hoc Papa reſcribit eidẽ dicẽs, quod ſi propter huiuſmodi ceſſionẽ promittit ſibi fructũ melioris vitæ, ſcire debet, quod ipſe

maior charitas, quàm vt ponat animam suam pro subditis suis, vel pro amicis suis, dummodo possit proficere spiritualiter non omnibus tamen multis. vnde ab eorum regimine propter laborem se excusare non debet, exemplo Apostoli: quia etsi non semper laborem sequatur effectus, nihilominus labor meritorius est apud Deum. iuxta illud: *Reddet Deus mercedem laborum sanctorum suorum.*

possent renunciare. arg. illius c. 17. q. 1. si quis suadente. Tan. & Io. dicunt, quòd simoniacus & intrusus non habent titulū, sed fures & interfectores sunt. 1. q. 1. ordinationes. & 9. q. 1. ordinationes. & ideò quantò plus rem tenent, tantò plùs peccant. & fur semper est in mora. ff. de con. fur. l. pro fure. §. pen. arg. quia *non remittitur peccatum, &c.* 14. q. 6. si res aliena. vnde dicunt, quòd renunciare possunt sine licentia Papæ. quia ipsi ad hoc tenentur canonis auctoritate. 1. q. 1. si quis neque. In aliis qui titulum habét, secus est, ibi necessaria est licentia Papæ, vt hic dicit. & j. c. prox. §. rursus. & seq. Sed litera ista contra dicit, sc. non cuiuslibet, sed illius duntaxat, cuius executio post peractā pœnitentiam impeditur. sed hæc duo crimina talia sunt. & sic videtur, quòd hic sit petenda licentia, quia licèt titulum non habeat simoniacus, tamé videtur habere titulum, cùm per electioné habuerit ecclesiam: quoad communem opinioné habet titulum, cum occulta fuerit simonia. vnde saltem propter hoc tenetur licentiam petere. & causa potest subesse: quia si bene administrauerit, Papa de facili dispensabit cum eo. arg. j. eo. c. personæ verò. Satis posset hic dici, quòd intrusus omnino debet cedere: quia nec quantùm ad veritatem titulum habet. Quæ ergo sunt crimina, quæ post peractam pœnitentiam impediunt executionem ordinis? Dic, quòd simonia est vnum de illis. 1. q. 1. erga simoniacos. j. de simo. tanta. Item homicidium. j. de temp. or. cap. vlt. & 50. d. miror & de his duob. criminib. habemus expressè. j. de accu. inquisitionis. in prin. Item secundum Io. omne peccatum, quod ipso iure irrogat infamiam 3. q. 7. infames. §. porro. quia licèt culpa per pœnitentiam tollatur, infamia tamen non aboletur. 2. q. 3. c. Euphemium. §. hinc colligitur. de hoc no. j. de temp. or. & quo. ex tenore. in istis enim criminibus, quæ post pœnitentiam impediunt executionem ordinis, aut beneficij retentionem, debet episcopus petere licentiam cedendi: quia pœnitere non potest, nisi renunciet. in aliis verò criminibus de quibus potest pœnitere remanendo in officio suo, non tenetur petere cessionem. arg. illius decre. j. de temp. ordi. c. vlt.

ne frugē tibi melioris vitę promittis [a], scire te debes non esse sanctificato [b] in vtero sanctioré: & ideò non oportet te prædicationis susceptę deserere ministerium [c]: cum [d] ille, cuius [e] fieri baiulus recusabat, tandem prædicandum receperit verbum Dei. ¶ Quòd si forsá humilitatis causa de culmine quæris Pontificali descendere, eo ipso humilitatis videris erigere † malè verticem, quòd te nimis in resignádi proposito exhibes pertinacé: quia tunc in te veram humilitatem custodies, cùm & per eam locum sublimem fugies, & per obedientiá nō dimittes. ¶ Intueri itaq; volumus, quòd hæc sunt illa, per quæ cedendi Episcopus licentiá potest postulare: cōscientia criminis: debilitas corporis: defectus sciétię: malitia plebis: graue scádalum: irregularitásque personę: sed in his omnibus est obseruáda cautela. ¶ Propter conscientiam enim criminis, cedédi potest licentia postulari, & forsitan [f] non cuiuslibet, sed duntaxat [g] illius, propter quod ipsius officij executio, post peractam pœnitentiam impeditur: cùm si omnes quos arguit conscientia cuiuslibet culpæ [h] cederent, pauci [i] vel nulli in illo ministerio remanerēt: & infrá. ¶ Alia verò causa est, debilitas corporis †, quę vel ex infirmitate, vel ex senectute † procedit: nec tamen omnis, sed illa solummodo, per quá impotens [k] redditur ad exequendū officium pastorale. Nam si pro qualibet corporali debilitate, susceptæ seruitutis officium posset deseri, frustrà se fateretur Apostolus in suis infirmitatib' gloriari: cū interdú non plùs hortetur senilis debilitas aliqué cedere, quàm moralis maturitas (quę in senib' esse solet) ipsum in suo suadet officio permanere: pro talibus. n. de se dicit Apostolus: [Cū infirmor, túc fortior sum †] quia nonnunquam corporis infirmitas [l] fortitudinem cordis augmentat. ¶ Pro defectu quoq; scientiæ plerunque [m] potest quis petere cessionem. quia cum ipsa circa spiritualium [n] administrationem sit potissimum necessaria, & circa curá temporalium [o] opportuna †: Præsul, qui commissam sibi debet Ecclesiá regere in vtrisq;, salubriter ei renūciat, si scientiam (in qua ipsam regat) ignorat. [Tu enim (inquit Dominus) scientiam repulisti [p], & ego repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi.] Quanquam etsi desideranda sit eminens scientia in pastore, in eo tamen sit competens toleranda [q]: quia secundùm Apostolum: [Scientia inflat †, charitas autem ædificat] & ideò imperfectū scientiæ, potest supplere perfectio charitatis. ¶ Propter malitiam autem plebis [r], cogitur interdum

2. Cor. 12.
† Adduntur in vno veteri hæc duo verba, & potens.
† Vide tex. in Auth. de iudic. §. 1. coll. 9. & l. si quis. §. pro habentur. ff. de edendo.
Osee 4.
1. Cor. 7.
† Vide l. sed Iulianus §. quòd dicit. ff. ad Mac. & l. ex pluribus. ff. de reg. iur.

NEC VITAS. Dicit Papa in §. isto, quòd non debet cedere, quod ideò Martha malam partem elegerit, quę circa plurima in actiua vita multū laborabat, quia Maria optimam partem, contemplatiuam vitam videlicet elegit, quæ non auferetur ab ea: quia licèt contemplatiua vita sit magis secura, actiua est magis fructuosa. Vnde lia nudo Lia propter sobolis fœcunditatem præfertur pulchritudini Rachelis: & præterea simul potest quis esse actiuus & contemplatiuus, exemplo Moysi, qui quóque ascédebat in montem, vbi gloriam Dei cū maiori cerneret libertate: quóque descendebat in castra, vt populo prædicaret. propter hoc induci illum D. Papa, ne cedat. Monet ergo ipsū, vt laborem regiminis non recuset. verùm quia in postulando cedendi licentiá instituit, D. Papa relinquit illum conscientię suę: vt si propter aliquam causam vtilem & honestam, distinctis sibi causis prædictis, in suo proposito perseuerat, & licentia sua cedat: alioquin cedendi licentiam nouerit sibi interdictá: quia licèt habeat pénas, quibus in solitudinem auolare desideret: tamen sibi ligatæ sunt pedes vinculis præceptorum. Per hāc decretalem nota causas, per quas quis petere licentiam renunciandi. No. quòd in omnibus fa... discretio est adhibenda. Item quædam sunt crimina, quæ etiam post pœnitentiam peractam impediunt: vt simonia in ordine & homicidium. Item scientia inflat, charitas ædificat. Item distingue inter irregularitatem propter conscientiam sui criminis & aliam. Item communis vtilitas præfertur priuatæ, si in cōmuni ... priuata. Item licèt laborem non sequatur effectus, est tamen labor remunerandus. Item temporalia & spiritualia possunt simul exerceri sine peccato. Item in iudicio voluntario relinquitur quis conscientiæ suæ, non in contentioso.

a ¶ *Promittis.*] Quasi cedens, quòd cedendo placeas Deo.

b ¶ *Sanctificato.*] scilicet Hieremia.

c ¶ *Ministerium.*] Quod priuilegium est. j. de sta. mo. quòd Dei timorem.

d ¶ *Cum ille.*] s. Hieremias qui prædicationis recusabat officiū, & tamen postea recepit. q. 18. in scripturis.

e ¶ *Cuius.*] s. verbi Dei.

f ¶ *Forsitan.*] Istud forsitan non videtur poni dubitatiuè, sed affirmatiuè sicut 35. q. 2. admonere. & j. de procu. tua. & de pœn. d. 1. quamobrem. & ff. de rei ven. item si. §. 1. & verba sequentia hoc confirmant. & j. de rescri. super litteris. ver. nisi forsitan.

¶ *Gls. sequens arguit & opponit. ponit solutionem consona. ar. ponit contrariam. Io. & Tan. eius obiicit, & soluit partim approbando. Item quærit & soluit.*

g ¶ *Sed duntaxat.*] Ex isto loco colligitur, quòd pro nullo crimine pōt eps renunciare sine licétia Papæ, quātūcunque graui. Super hoc dicūt qdā, quòd nullus criminosus, nullus irregularis potest renūciare sine licétia Papæ. arg. j. c. pxi ver. vnde qdā & 6. q. 3. denique. & ff. de admi. tut. l. tutores. §. q se. etiā si talis sit, q titulū nō habet, vt simoniacus, & intrusus. in morte tū propter necessitaté,

h ¶ *Culpa.*] Hoc est contra illos, qui dicunt omne crimen inducere irregularitatem.

i ¶ *Pauci.*] Quia res pene cōtra naturā est, quòd qs sit sine peccato. 25. d. §. nunc autem. & 81. d. Apostolus. in fi. j. de præb. c. pen.

k ¶ *Impotens.*] Talis. n. mō b' dicit' sonticus: qa cuiq; rei agédæ impediméto est. ff. de re iud. quæsitū. & ff. de verb. sign. l. morbus.

l ¶ *Infirmitas.*] Quia feruor spiritus ad sublimiora conscendit j. eod. litteras.

m ¶ *Plerunque.*] Nisi esset talis scientia, quam citò addiscere potest: ad quod semper tenetur episcopus. 38. d. c. vlt. vnde dicit iurisconsultus, si vnum pedem tenerem in sepulchro, adhuc addiscere vellem. ff. de fideic. lib. apud Iulianum. 24. q. 3. si habes.

n ¶ *Spiritualium.*] 38. d. per totum.

o ¶ *Temporalium.*] 86. d. fratrem nostrum. & 39. d. Petrus. 36. d. §. 1. & meritò necessaria est scientia spiritualium & temporalium: quia in his alios docere debet episcopus, & ideo aliorum doctrina indigere non debet. 1. q. 7. conuenientib. & in Auth. de san. epis. §. damus. coll. 9.

p ¶ *Scientiam repulisti.*] 38. d. omnes psallentes.

q ¶ *Tolerāda.*] s. de elec. cū nobis olim. & j. de preb. venerabilis.

r ¶ *Plebis.*] Sim 7. q. 1. c. aduersitas. §. hoc tunc seruandū. & c. vlt.

c Concord. l. 1. & vlt. C. de sen. pas. cum ibi no. & l. 1. § de quo. ff. de pactis.

s ¶ Cul-

a ¶ *Culpa.*] Subditorum, scilicet.
b ¶ *Fugit.*] 23.q.4. tres personas.
c ¶ *Vtiliter.*] Quandoque enim dormire debet seueritas disciplinæ. 11.q.4. ne amisso, & c. non potest. & 12.q.3. quando.
d ¶ *Elicit.*] vt 4. dist. denique, & alibi: *Noli esse nimius iustus, quia iustus quandoque in iustitia sua perit.* 2. qu. 7. c. plerunque. §. de his. & de pœni. dist. 1. serpens.
ADDITIO. Vnde versus:
Qui nimis emungit solet extorquere cruorem.
Et violenta facit correctio deteriorem.
Sed moderata satis correctio gignit amorem.
e ¶ *Esca.*] j. de noui oper. nunc. cùm ex iniuncto.
¶ *Glo. seq. circa scandalum distinguit triplicem veritatem & in vltima subdistin.*
f ¶ *Distinguendum.*] Prout Gregorius distinguit super Ezechielem homil. 7. verum scandalum sine peccato vitare possumus, an non.[a] nam in quantum possumus, sine peccato scandala vitare debemus, alioquin vtiliùs scandalum nasci permittitur, quàm veritas relinquatur. j. de reg. iur. qui scandalizauerit. veritas enim bonæ vitæ vel iustitiæ nunquam deserenda est, veritas relinquatur. j. de regu. iur. qui scandalizauerit. veritas enim bonæ vitæ vel iustitiæ nunquam deserenda est, veritas disciplinæ quandoque. tunc autem debet deseri veritas disciplinæ, quando multitudo peccantium est in causa. non tamen volunt defendere malum, quod faciunt. arg. 44. dist. comessationes. vbi de hoc, & 50 di. vt constitueretur. & j. de cler. excomm. mi. latrones. Si vero defendere volunt malum, quod faciunt, & excusare illud quasi ex auctoritate, tùc multitudini parcendum non est propter scandalum de pœn. dist. 6. c. 1. in fi. arg. 82. dist. plurimos. & 7. q. 1. cap. aduersitas. §. cum autem. vet. ferrum quippe.
ADDITIO. De hoc dicitur j. de temp. ord. a. fanè ad tertia notula[b].

Ezech. 3. — *Act. 13.* — *Ioan. 10.* — *Matth. 15.* — *Matth. 18.*

a Si verò dubitetur, an sit peccatum, videtur scandalum vitandum arg. 24. d. c. fin. & 1. q. Vlt. & si illa. 23. q. 1. quod culpatur. nam si dubitatur de peccato, & certum sit de scandalo, dicemus cum Augustino: Tene certú, & dimitte incertum. de pœn. d. 7. §. ad fi. lo. Andr. — *1. Cor. 8.*

b Concord. tex. in l. ant facta. §. fi. ff. de pœn.

Prælatus ab ipsius regimine declinare: quando plebs adeò duræ ceruicis existit, vt proficere nequeat apud ipsam: sed propter eius duritiē, quò magis satagit, eò magis iusto iudicio deficere permittatur: dicente Domino per Prophetam: Linguam tuam adhærere faciam palato tuo: quia domus exasperans est. Et Apostoli leguntur dixisse Iudæis: Ecce conuertimur ad gentes, quia verbi Dei vos indignos fecistis. ¶ Non autem pro qualibet culpa[a] pastor debet gregem deserere, ne mercenario comparetur, qui videt lupum venientē, & dimittit oues, & fugit[b]: sed de superioris licentia, tunc demum potest tam timidè fugere, quàm prouidè declinare, cùm oues conuertuntur in lupos: & qui debuerant humiliter obedire, tam irreuocabiliter contradicunt: cùm etsi tales sint grauiter pro crimine puniendi, sunt tñ pro tempore vtiliter[c] tolerandi: quia sanguinem elicit[d], qui nimis emungit. Pro graui quoque scandalo euitando (cùm aliter sedari non potest) licet Episcopo petere cessionem ne plùs temporalem honorem, quàm æternam videatur affectare salutem: memor illius, quod dicit Apostolus: Si esca[e] scandalizauerit fratrem meum, non manducabo carnem in æternum. ¶ Sed inter scandalú & scandalum est subtiliter distinguendum[f]: sicut Dominus ipse distinxit, cui cùm dixissēt Apostoli: Scis, quia Pharisæi audito hoc verbo[g] scandalizantur? Respōdit: Sinite[h] illos, cæci sunt & duces cęcorū. Alibi verò dixit: Qui scandalizauerit vnum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei, vt suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris. ¶ Personæ verò irregularitas, vt si fortè sit bigamus, vel viduæ maritus, est causa, propter quā petere potest licētiā aliquis resignandi, attestante Apostolo, qui dicit; Oportet Episcopum esse vnius vxoris virum. Nō tamen propter quamlibet irregularitatem personæ, debet ei, qui regulariter[i] ministrauit, cedendi licentiam indulgeri: vtpote si de legitimo matrimonio nō sit natus: quia licet irregularitatem huiusmodi non potuerit[k] subiicere, si tamen & culpa[l] latet[m] & causa[n] cum eo, qui laudabiliter suum impleuit officium (iniūcta sibi pœnitētia competēti) potest non minùs vtiliter, quàm misericorditer dispensari. Ego sum, inquit Deus, zelotes[o], vindicans peccata patrum in filios, vsq; in tertiam & quartā generationē, in his qui oderunt me, id est, in illis qui cōtra me paternū odiū imitantur. Vnde patet[p] †, quòd illis qui paterna vitia nō sequūtur, propriè possunt in talibus suffragari virtutes: illo discretionis adhibito moderamine, vt inter nothos † & manzeres[q], naturales & spurios distinguatur: & infrà. ¶ Verùm si propter alias causas cessionem affectes, non est in hoc tibi postulanti fauendum: cùm huiusmodi postulatio videatur non esse discreta, quoniam (vt id tanquam notissimum omittamus[r], quòd otiositas[s] & voluptas arma sunt hostis antiqui ad miseras animas captiuandas) propter laboris angustias, aut persecutionis incursus non debes deserere sponsam[t] tuam, cui † defigendo[v] manum apud extraneum te fide media copulasti: sciens, quòd Beati sunt illi, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam cùm probati fuerint, accipient coronam vitę, quam repromisit De⁹

10 20 30 40 50 60 70

satur cum eo: vt sequens litera dicit, tamen si culpa talis & cā, scilicet irregularitas, dispensatur cum ipso propter vtilitatem ipsius Ecclesiæ.
¶ *Glo. seq. arguit & allegat contrarium.*
m ¶ *Latet.*] Arg. pro opinione illorum qui dicunt, quod peccata latentia faciunt homines irregulares. 50. di. sacerdos. & cap. sacerdotes à contrario sensu. & c. de his verò. argu. 32. dist. habuisse. & arg. contra. 32. q. 5. c. frustra. vbi dicit: Latentia peccata non habent vindictam.
ADDITIO. In foro seculari non habent vindictam, sed in foro animæ habent.
n ¶ *Et causa.*] Si[c] ipsa irregularitas occulta est, dispensatur cum ipso propter vtilitatem ipsius Ecclesiæ.
o ¶ *Zelotes.*] id est, zelans & vlciscens peccata, vel exaltor castitatis. 2. q. 3. Saluator. §. econtra. & 34. q. 2. §. 1.
p ¶ *Patet.*] A contrario sensu.
q ¶ *Manzeres.*] Sicut legitur in historiis, in meretrices quibus non est fas Ecclesiam Dei introire. Manzer propriè dicitur de scorto natus. Spurius de concubina. Nothus de adulterio natus. sic dicitur notha febris, quæ affligit sicut quartana. sic nothus, quia videtur verus filius, sed non est. Et omnes tales illegitimi ab honoribus repelluntur, vt s. de ele. cum in cunctis. & s. de ele. innotuit. & j. de fil. presb. c. 1. & vlt. naturales dicuntur, nati de concubina, quæ tenetur in domo quasi loco vxoris vnica. & talis in bonis patris ab intestato succedit in duas vncias paternæ substantiæ, si alij filij non extēt, nec coniunx legitima. Cod. de nat. li. Authen. licèt patri. & in bonis maternis succedit cùm legitimis filijs. Cod. de senatusconsul. Orfi. si qua. §. vlt.
ADDITIO. Vnde de talibus reperiuntur isti versus: *Mãzeribus scortum, sed mœcha nothis dedit ortum.*
Vt seges à spica, sic spurius est ab amica.
Sunt naturales, qui nobis sunt speciales.

1. Tim. 3.

c Hæc glossula non est Bernardi, nec habetur in vetustis codicib.

Exo. 4. 20.

† Vide Bea. Tho. 2. 2. q. 108. art. 4. & Alfonsū Castrum li. 1. c. 10. de iusta hær. punit.

† Pro intelligentia huius text. & glossa, quatenus agit de filiis illegitimis, videto Cardinalē Paleottum in lib. de nothis, & spuriis plus.

† In vno veteri Vaticana ita: tui defigendo manum tuam, & c. fide media copulasti.

Matth. 5.

g ¶ *Hoc verbo.*] s. non omne quod in os intrat, sed quod ex ore procedit, coinquinat hominem. tunc dixerunt Apostoli: *Scis quia Pharisæi, quorum religio est in cibis discernendis, audito hoc verbo,* & c. vsque ibi: vt 11. q. 3. inter verba.
h ¶ *Sinite.*] Quasi dicat non est curandum de scandalo eorum.
i ¶ *Regulariter.*] Aliàs cùm irregularis sit, regulariter ministrare non potest. Ex his enim quæ inordinatè sunt acta, non potest aliquid ordinabiliter fieri. j. de accusa. qualiter & quando. sed dic regulariter, id est, laudabiliter & vtiliter.
k ¶ *Non potuerit.*] id est non debuerit de iure tempore suæ examinationis. & sic est argum. quòd illud dicimur posse, quod de iure possumus. 23. quæst. 2. faciat & argu. suprà de rescr. scriscitatus. sed debuit confiteri saltem in secreto. suprà de elect. innotuit.
l ¶ *Culpa.*] Quia non manifestauit impedimentum tempore suæ promotionis, vnde imponi debet sibi pœnitentia, cùm dispen-

80

r ¶ *Omittamus.*] Et tamen statim subiungit de illo, & c. & est color rhetoricus, qui dicitur præoccupatio. simile 8. q. 1. Moyses in si.
s ¶ *Otiositas.*] Iuxta illud: *Otia si tollas, periere Cupidinis arcus.* Otiū multa, & mala gnâ parit, & alibi: *Quæritur Ægystus quare sit factus adulter? In promptu causa est, desidiosus erat.* Et dicit Hieron. ad Monachum: *Semper facito aliquid boni operis, vt te diabolus inueniat occupatum.* de consec. d. 5. nunquam. de incōmoda.
t ¶ *Sponsam.*] s. de transla inter corporalia. & ff. sol. mat. si cum dotem §. si maritus. & expone *sponsam*, id est, Ecclesiam militantem.
¶ *Glo. seq. ponit triplicem lect.*
v ¶ *Defigēdo manū.*] Verba sūt Salomonis in parabolis loquētis de fideiussore, q obligauit se apud extraneū. i. apud creditorē. est extraneus. i. alius à fideiussore, & reo principali: sic Eps defigendo manum,

diligentibus se. ¶ Sed dices: Spiritus vbi vult spirat.[a], & nescis vnde veniat, aut quò vadat: & ideò non est, qui possit vias illius spiritus perscrutari: qui verò spiritu Dei aguntur, non sunt sub lege[c]: quoniam vbi spiritus Dei, ibi libertas: quare si cedendi tibi licentia data ab homine non fuerit, nihilominus tamē cedes: quia data est tibi libertas cedendi à Deo. Certè desipis, si sic sapis. Nam quomodo spiritu Dei agitur, qui contra spiritum Dei agit? si enim vera sunt, quę præmisimus, (immò quia indubitanter[d] sunt vera) proculdubio contra spiritum Dei agit, qui aliquid contra veritatem attentat, quoniam ipse est spiritus veritatis. ¶ Porrò si dicas, quòd forsan alia est causa latens, propter quam cedendi voluntas tibi cælitus inspiratur; & nos siquidem respondemus: tu quomodo scis, quòd talis inspiratio sit cælestis? nonne recolis quid ille gloriosus Pontifex[e] dixerit, cum cœpisset viribus corporis repente destitui? Domine, si adhuc populo tuo sum necessarius, non recuso laborem, fiat voluntas tua, illius[f] exemplum secutus qui dixit: Cupio dissolui, & esse cum Christo; manere autem in carne necessarium est propter vos: & infrà. ¶ Quippe si quantocumq; † virtutum flore[g] refulgeas, & in te non habeas charitatem, nihil[h] te comprobaris habere. Nulla siquidem maior poterit esse charitas, quam vt animam suā ponat quis pro amicis suis: cùm autem propter hanc te deceat animam tuam pro subditis tuis ponere, nulla occasione (dummodo proficere illis possis, etsi non omnibus, tamen multis[i]) ab eorum regimine te conuenit excusare: quoniam si laboris causam prætendis, exemplum te Apostoli subleuabit, qui suadet tibi laborem huiusmodi non refugere, dū se asserit pro communi salute plùs[k] cæteris laborasse; quia licèt non semper sequatur laborem effectus[l], nihilominus tamē ipse labor est meritorius apud Deum, iuxta quod legitur: Reddet Deus mercedem laborū sanctorum suorum: & infrà. ¶ Nec putes, quòd ideò Martha malam partē elegerit, quæ circa plurima satagebat: quia Maria[m] optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea: quoniā licet illa[n] sit magis secura[o], illa[p] tamē est magis fructifera: & licèt illa sit magis suauis, hæc tamen magis vtilis: cū in fœcunditate sobolis lippitudo Liæ[q], Rachelis pulchritudini sit prælata: quāuis simul in vnum & cōtēplatiuus esse valeas, & actiuus legislatoris[r] exemplo, qui nunc ascendebat in montem, vt ibi gloriā Dñi cum maiori cerneret libertate: nunc verò descendebat in castra, vt cum vtilitate maior necessitatibus populi prouideret †. Quapropter[s] facilius indulgeretur, vt ascēdat monachus ad Præsulatum[t], quam Præsul ad monachatum descendat: & infrà. ¶ Monemus itaque, vt laborem pastoralis regiminis non recuses, ne fortassis ad pedes suos cum Maria sperneret te recipere, qui † sibi apud te diuertendi[u] spreuisses cum Martha solicita ministrare: & infrà.

¶ Quia verò in postulando cedendi licentiam institisti, tibi te duximus relinquendum, vt distinctis causis, propter quas cedere oporteat: si propter aliquam causam vtilem & honestā in huius modi proposito perseueres, de licentia[x] nostra cedas, alioquin cedēdi licentiā auctoritate Apostolica tibi scias ęsse penitus interdictam, quoniam etsi pennas habeas, quibus satagas in solitudinem aduolare, ita tamen astrictæ sunt nexibus præceptorum, vt liberum non habeas absque nostra permissione volatum.

¶ Idem Episcopo Fauentin. in Archiepiscopo Rauen. electo.

¶ *Episcopus qui ꝓp crimē renunciauit Episcopatui, & ad religionem trāsiuit, ad Episcopatū reassumi nō potest. Secus si renunciauit propter persecutionem, infirmitatē, defectū scientiæ, simoniam ipso ignorāte cōmissam, vel aliam similem causam.*

CAP. XI.

POst † translationem tuam ad Ecclesiam Rauennatē,

---

manum, id est, per manualem obedientiam obligauit se pro ouibus suis apud extraneum, id est, creditorem, id est, apud Deū, qui sibi credidit gregem suum, mediante suo metropolitano, cui obedientiam fecit manualem. episcopus enim tenetur reddere rationem Deo pro animabus sibi commissis, si malè custodierit, quia. j. de reg. iur. c. pen. si tu pone apud extraneum, id est, apud alienum: quia Deus est alius ab homine in eo, quòd Deus quia Deus est creator, & homo est creatura. Vel, dic, quod Deus extraneus est à quocunque Christiano: & tamen quilibet Christianus est eius filius: filius enim dicitur esse in potestate patris, quousque est emancipatus: eo emancipato dicitur extraneus sicut quilibet alius: & tamen est eius filius: ita Deus emancipauit hominē, cùm dedit ei liberum arbitriū faciendi quod libet bonum vel malū, & ita dictus est extraneus.

a ¶ *Spiritus vbi vult spirat.*] Vnde[b] de eo dicitur: *Tu spiras vbi vis, tua munera dimidis, vt vis, Scis cui des, quod vis, quantum vis, tempore quo vis.*

b ¶ *Vias.*] quia nō sūt in homine viæ eius. 47. d. c. sicut. §. necesse est. in fine.

c ¶ *Sub lege.*] 19. q. 2. duæ sunt. & j. de reg. licet.

d ¶ *Indubitāter.*] Quia nefas est dicere, quòd scriptura mentiatur. 23. q. 1. quid ergo.

e ¶ *Pontifex.*] Beatus Martinus.

f ¶ *Illius.*] scilicet beati Pauli Apostoli.

g ¶ *Flore.*] i. operib. virtutū, quia virtutē nullus potest habere sine charitate: quoniā qui habet vnā virtutē in actu, habet omnes: & qui caret vna, caret omnibus. 24. q. 1. ... 32. q. 1. cum ... de pœn. dist. 2. ... j. de reg. iur. ... peccator.

h ¶ *Nihil.*] Iuxta illud Apostoli: *Si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autē non habeam, nihil mihi prodest.* de consec. d. 4. ... & de pœn. dist. 3. si quis autem. ad fi. d.

i ¶ *Multis.*] vt 7. q. 1. ... bi.

k ¶ *Plus.*] 23. q. 4. quis non.

l ¶ *Effectus.*] Iuxta illud: *Non est in medico, semper releuetur vt æger.* & quādoque est vitiū materiæ, nō artificis. j. de lo. & cōducto. propter. ff. ad leg. Aquil. si seruus. §. si calicem. & 43. d. Ephesiis. nec euentus mortalitatis medico, qui diligēs fuit imputari debet. ff. de offi. præsi. illicitas. §. sicuti. & sufficit diligētiā adhibere, quā potest. 47. dist. c. vlt. & si negotiū nō habeat effectū, sufficit, si sit vtiliter cœptum ff. de neg. gest. sed an vltrò. §. 1. licèt secus sit in negotiis pupilli. ff. eod. tit. l. si pupilli. in prin. & l. litis.

m ¶ *Maria.*] De qua dicitur: *Maria vile ferum: vas septem dæmoniorum: Plorans immodice fit Apostola de meretrice.*

n ¶ *Illa.*] scilicet vita contemplatiua.

o ¶ *Secura.*] Ergo potius amplectenda: nam tenere certum & dimittere incertum debemus. de pœn. dist. 7. c. vlt. ff. de ritu nuptia. ad ... §. 1. sed vtraque est certa.

p ¶ *Ista.*] scilicet actiua vita.

q ¶ *Lia.*] Lia lippa erat oculis: quæ quatuor filios genuit ex Iacob, sed Rachel duos tantum, scil. Ioseph. & Beniamin.

r ¶ *Legislatoris.*] scilicet Moysi. 36. dist. si quis vult.

s ¶ *Quapropter.*] id est, propter quam causam.

t ¶ *Ad præsulatum.*] 18. q. 1. c. vnico. & 8. q. 3. c. 3.

u ¶ *Diuertendi.*] Id est, accedendi.

x ¶ *De licentia.*] Qui petit licentiam & obtinet, compelli debet, vt cedat. j. eo. quidam.

POst translationem.] Sunt tres partes. prima ponit postulationem, & postulantiū petitionem. Secunda: ibi, *Verum.* canonē postulationi & petitioni contrarium, quem interpretatur ponendo casus, quibus canō obsistit, & quibus non. Tertia: ibi, *Cùm ergo.* committit postulationem certis casibus admittendam, & in aliis repellendam. Io. And.

CASVS. Vacante ecclesia Fauentin. Canonici cōtulerūt liberā potestatem eligendi in I. eorū cōcanonicū. Ipse verò postulauit Io. Canonicum S. Fridiani olim epm Sarnaten. p̄positus & Capitulum Fauētin. postulationē illā petierunt approbari à D. Pa. sed huic postulationi videbat obstare Capitulū Cōstantinopolitani concilij, in quo dicitur: vt quicūq; de pōtificali dignitate ad monasticā vitā, & pœnitentiæ locum descendit, ad pōtificatū vlterius non resurgat. vnde cōtra illud cōciliū, quod est vnū de quatuor cōciliis, quæ seruat ecclesia sicut quatuor euangelia, nō videbatur eadē postulatio admittēda, verūm in quibusdā casibus nō obstāte illo cōcilio, is qui in monachū vitam elegit, potest iterum ad epatū assumi. Primò si propter persecutionem vel propter corporis infirmitatem ad monasticam vitam descenderit de superioris licentia, his cessantibus ad epalé poterit resurgere dignitatē. Item si quis ꝓpter crimē ... eo ignorāte fuerit epatū adeptus, & hoc cōperto ad monasteriū de licētia superioris trāsiuit: quanuis ad illud redire non possit, ad aliū tamen licitè poterit reassumi. in istis casibus nihil dicitur attentari contra cōciliū p̄dictū. quod

Ioan. 3. Luc. 10. Gen. 29. Exod. 24. Phil. 1. Ioan. 15. 1. Cor. 13.

† Vide l. in emptione. cū glos. in ver. refert. ff. de adi. edict. l. iustissimè. in glo. 1. eo. tit.

† si sibi apud, &c.

† Cap. 5. eod. tit. lib. 3. compilatione.

loquitur in eo casu, cùm aliquis dimittit Episcopatum propter aliquod crimen, & ad monasticam vitam pœnitentiæ causa descendit: alius ò, in omnibus refecta quæ in litera ponuntur. Quia nonne nihil Papæ propter quam causam prædictus I. eisdem Episcopatum mandat Papa Rauennati electio, quod si confluent ei, quod propter aliqua de . ... causis vel contumelias prædictus I. renunciauit Episcopatui, dummodo necessitas vel vtilitas id expostulat, dicit liceret ... transeundi ad Ecclesiam Fauent. maximè si verum est, quod ... ille illo loco ... cessauerit, & non ... vel ordine: quia tunc pro ... est, quòd non propter aliquod crimen à se commissum, causa pœnitentiæ transiit ad vitam regularem: alioquin cùm durum esset nimis contra tam solemnem electionem huius postulationem admittere, iniungat Capitulo Fauen. vt de alia persona idonea sibi prouideat in pastorem. Nota hic quatuor casus, in quibus ille qui renunciauit Episcopatui, transiens ad monasticam vitam, potest iterum in Episcopum reassumi. Item nota, quod ius & potestas eligendi Episcopum, in vnum tantum potest transferri. Item eligi potest postulandus, ad hoc vt postuletur. Item nota regulam, quod cessante causa cessat effectus. Nec necessitas & vtilitas purificatur. Item Prælatus cōtra ius scriptum petitionem admittere non debet.

¶ Glos. seq. vetat, quod datur vt eligat, &c.

stitutum ex illa causa. contra 32.q.7.c.si. vel. cessat; quod ex ea causa constitutum est, quando ex constitutione dictum est, quòd causa cessante cessat constitutio, vt in primis concordantiis.

g ¶ *Caco.*] Vnde versus: *Si cæcus cæcum causatur ducere secum, In foueam ductor primus cadit, inde secutor.*

cum Præpositus & Canonici Fauentin. in I. eorum concanonicū liberam [a] eligendi auctoritatem vnanimiter contulissent †, ipse I. sancti Fridiani Lucan. Canonicum olim Episcopum Sarnatem, † in Fauentin. Episcopum postulandum [b] elegit. Porrò à sancti Fridiani Priore [c] super hoc requisito & obtento consensu †, Præpositus & alij postulationem eandem approbari à nobis humiliter petierunt. Verum postulationi huiusmodi videbatur cōcilij Constantinopolitani [d] capitulum obuiare, in quo statutum est, vt quicunque de Pontificali dignitate ad monachorum vitam & pœnitentię locum descenderit, nequaquam vlteriùs ad Pontificatum resurgat. vnde contra dictum concilium (cū sit vnum ex quatuor [e] principalibus, quæ sicut quatuor Euangelia Ecclesia Catholica veneratur) nullatenus videbatur corū † postulatio admittenda. ¶ Cæterùm speciales quidam casus inueniuntur, in quibus (prædicto concilio nō obstante) is qui vitā monachalem elegit, rursum licitè potest ad Episcopatum assumi. Si enim quisquam persecutionis rabie sæuiente, vel præpediente inualitudine corporis, cùm proficere nequeat in regimine pastorali, de superioris auctoritate ad monasticam vitā descendat: persecutionis vel ægritudinis impedimento cessante [f], ad Episcopalem poterit resurgere dignitatē. ¶ Item si quis propter litteraturę defectū (ne tanquam cæcus cæco [g] ducatum præbeat †) locum regiminis auctoritate Apostolica deserendo [h], ad otium se contulerit monachale, ac per exercitium lectionis, scientiæ repererit margaritam, proculdubio poterit denuo vocatus à Domino, cathedram reascendere pastoralem. ¶ Rursus si quis per cupiditatem parentum [i] (eo tamen penitus ignorāte) fuerit Episcopatu adeptus, & hoc comperto Episcopatum ipsum de licentia superioris dimittens, [k] obseruantiam elegerit regularem: cùm ad Episcopatum eundem redire postmodū nequeat [l], iuxta canonicas sanctiones, ad alium tamen poterit licite reassumi. ¶ Quoniam autem in his & consimilibus casibus is, qui Episcopatu dimisso monasticam vitam elegit, resurgere valeat ad officium pastorale, nihil tamen in his contra præscriptum † intelligitur concilium attentari: quod in eo loquitur [m] casu, cum propter

h ¶ *Deserendo.*] 5.cap. prox. §. pro defectu.

i ¶ *Parentum.*] Data pecunia vel promissa. 1.q.5. quicunque. & c. præsentium.

k ¶ *Dimittendi.*] Statim cùm illud sciuit primò petita & obtenta licentia à D. Papa, vt hic dicit: & sic non potest renunciare sine licentia Papæ, quamuis simoniacus, alias rati habitio retrò sibi præiudicat. 5. de renun. ... cur. vel infrà breue tēpus. 1.q.1. constat. & 5. de reg. ... c. 1. quod in materia ... verum est. ff. de vi & vi arm. l. 1. §. quoties. 34. q. 2. si virgo. C. de transa. quamuis. & C. quomodo & quando iud. ab eo.

¶ *Glo. seq. rect. per q. an dispensari possit cū simoniaco, & simoniacè promotis allega. 5. infra, quòd non & quatuor in contrariū ponit opin. Vin. & demum alias ... quæ distinguunt simoniacū in ordine & in beneficio, & simoniacè promotū & si simoniacè promotum scienter & ignoranter.*

l ¶ *Nequeat.*] Quia erga simoniacos nulla misericordia est adhibenda. 1. q. 1. ergo simoniacos. & 7 qu. 1. præsentium. & 5. de elect. super c. 1. q. 1. quod quidam. & 5. de simo. nobis fuit. Sed contra videtur, quòd possit cum simoniacis dispensari: vt 1. q. 5. quicunque. & c. præsentium. & 5. de simo. de simoniacè. & 5. de electio. si aliquis. Sol. Vin. dicit, quod talis de iure non potest eligi siue postulari, sed dispensatiuè debet postulari. Alij dicunt, quod si cōmissa fuit simonia in ordine, nullus potest cum eo dispensare: vt 1. q. 1. ergo. & c. quod quidam. nec etiam D. Papa, vt dicunt: quia characterem habet vitiosum, cui renunciare non potest: & ideò non purgatur vitium istud: vt 14. q. 6. si res aliena. Sed hoc non credo: immò potest Papa bene dispensare cum simoniacis, qui characterem habent vitiosum: qui scienter simoniam commiserunt. 5. de simo. c. pen. sed inferiores Prælati non possunt dispensare cum sciente: sed Papa: hoc ideo quia bene purgatur vitium furti, re furtiua apud furem remanente de voluntate domini. ff. de vsuc. si fur. in prin.[d] & 1. q. 1. quod quidam. ver. si fortè militiæ characterem. & c idem in violento detentore. ff. de preca. certè. §. Iulianus.[e] Sed cum simonia commissa est ignorante illo, cui acquisitum est beneficium, vel qui ordinem vel dignitatem adeptus est ignoranter, possunt Episcopi dispensare post liberam resignationem. Sed in hoc distingue. si beneficium etiam simonicè eo modo est adeptus, statim post resignationem potest restitui ad illud dispensatiuè: vt 5. de elect. si aliquis. in fi. & Capitulum etiam tunc dispensat: vt 5. de simo. ex insinuatione. In illo qui dignitatem est adeptus, distingue, si sponte resignet, petens humiliter resignationem admitti, statim potest Episcopus dispensare cum illo, & ad eandem prælaturam: arg. 1. q. 5. præsentium. vbi dispensatur in dignitate assumenda cum eo, qui ... contra ... renunciauit ordini ignoranter recepto, [f] & arg. illius c. quicunque. circa princ. tamen illud loquitur de dispensatione Papæ. Et arg. illius decr. si aliquis à contrario sensu. Si verò de hoc contentio ... & electio sua reprobata fuerit, quia simoniacè fuit facta, licèt eo ignorante, tunc Eps illa vice & in sua vocatione cum eo non poterit dispensare, sed postea sic. 5. de elect. si aliquis. in princ. & ita teneas circa huiusmodi dispensationem simoniacorum.

m ¶ *Loquitur.*] Hæc interpretatio tenenda est super c. illo. 7. q. 1. hoc nequaquam exclusis opinionibus ibi notatis.

a ¶ *Liberam*] Et ideò potuit eligere vndecunque. Et not. quòd qui potest eligere, potest postulare, 5. de elec. 5. de causis. [a] sed econtrario. arg. ff. de ritu nupt. generali. hic expressè habetur, quòd vni potest committi potestas eligendi. simi. 5. de elect. causā quę.

¶ *Glo. seq. rect. per q. quare iste postulatus fuit, duas causas reddit, & primam reprobat.*

b ¶ *Postulandum elegit.*] Simpliciter eligi non poterat, quia erat de alia Ecclesia. 63. d. litteras. & 71. d. fraternitatem. sed in postulandum eligi potest. 63. d. Valentinianus: quia Episcopus fuerat, ideo non eligi sed postulari debet. & hæc fuit causa, quare fuit postulatus & non illa: quia de alia Ecclesia, vt dixit Ioan. de hoc dicitur 5. de elect. cùm inter Canonicus.

¶ *Glo. seq. rec. per q. an solus prior, &c.*

c ¶ *A priore.*] Et à Capitulo: quia solus Prior non posset personā alienare. arg. 2. q. 2. sine exceptione. & 19. q. 3. statuimus. cū maior sit alienatio personæ, quàm rerum 12. q. 1. præcipimus. si autem nollet due ipsum, compelli debet per superiorem. 5. de iure patr. nullus nisi iustam habeant causam non dandi: tunc compelli non debent. 63. d. litteras. & 71. d. c. 1. & 2.

d ¶ *Concilij Constantinopolitani.*] 7. q. 1. hoc nequaquam.

e ¶ *Ex quatuor.*] Et sunt hæc, scilicet Nicænum, Constantinopolitanum, Ephesinum primum & Chalcedonense 15. d. sicut.

¶ *Gl. seq. post Brocar. ille. 6. supra q. & duo cōtra. & tres plures sex ...*

f ¶ *Cessante.*] Arg. est hic, quòd cessante causa cessat effectus, vt 2. q. 7. quod pro remedio. & 1. q. 1. quod pro necessitate, & 55. d. priscis. & 61. d. ... §. his omnibus. & ca. neophytus. 5. de appell. cum cessante. [b] arg. contra. 32. q. 1. dixit dominus. 19. q. 2. duæ sunt. Sol. si per causam fiat dispensatio vel aliquid confirmi- lo cessante causa, cessat quod factum est ex causa: vt in primis c. si verò ius commune statuitur ex causa, licèt causa cesset, tamen remanet ius, quod statutum fuit ex illa causa. ff. de postul. l. 1. §. sexum. vt in contrariis. vel sic, licèt causa impulsiua cesset, remanet ius, quod ex ea statutum est. contra 32. q. 1. dixit dominus. Si finalis est causa: quandiu durat causa, durat, quod ex causa statutum est, vel quod ex illa causa fit ea ... erò cessante cessat con-

a Vbi de hoc, vel fac Sum. in eo, quod dicit: liberam, secundum Holl. Ioan. And.

† Vide l. 1. C. quod cum in ... §. In ... Authen. de quæst. §. 1. coll. 7.

† Sartan.

† Gencor. l. ch. ar. C. de all. & obli.

† Aliàs eadem.

b Concord. c. l. si pater. C. de bar. inst. & in l. generaliter. C. de episc. & cleric.

† Vide tex. in l. 2. cum glos. in versic. Venus & ibi Bart. ff. de decurio.

c Dicit Hostien. quod ... statum cum hoc ... vocare debet personas idoneas, quibus reuelat, quod tale quid commiserit, & probetur, quod nisi ... Episcopatū tibet, cuius si Papæ licentia cedere non potest, & contra illas tamen ... factas propter errorem, quem in ... secularum præsentia mitti ad curiam, & sic non aliter putat illum curā. alleg. de appell. c. si. 10. And.

† Intellectus concilij Constantinopolitani subentis ne quis ex Episcopo monachus factus est, iterum Episcopus fiat.

d Si fur cum ... tamen ... sumitur, & habuit pro tra... ... defuncti pro furtiua possidere, & possides pro suo. Io. And.

e Vide de simo tata. super glos. 2. Io. And.

f Concord. l. mater. §. si. ff. de inoffic. test. & l. si cum test. ff. de pac.

a ¶ Non

a ¶ *Non valebat.*] 7.q.1.§ quis. neque ex hoc colligo, quòd simpliciter sine licentia domini Papæ renunciare non potest. de hoc not. s.c.prox.§.1.
b ¶ *Demisit.*] 7.q.1.quàm periculosum.
c ¶ *Locum tantum.*] j. de ord.ab episcopo, qui renuncia.epi. cap. vnico.

aliquod crimen Episcopatum quis deserens, ad vitam monasticam, pœnitentiæ causa descedit. Vnde quidam in eo casu loqui dixerunt capitulum supradictum, cum quis pro crimine, de quo conuictus fuerat, vel cōfessus, ab Episcopali dignitate depositus, in monasterio extitit ad pœnitentiam agendam inclusus: vel cum aliquis propter graue crimen, pro quo Episcopatum retinens pœnitentiam dignè agere non valebat [a], cedendi obtenta licentia vitam monachalem elegit. Aliis asserentibus sic intelligendum esse capitulum antedictum, vt per se resurgere nequeat, id est, repetere quasi debitum, quod tali modo dimisit [b], quanquam eligi possit præsertim si locum tantum [c], & non ordinem [d] resignauit. ¶Cum ergo nobis constare nequiuerit, ob quam cām prædictus I. Episcopatui olim cesserit, mandamus, quatenus si tibi constiterit, quòd propter aliquā ex præmissis caulis [e], seu consimilibus, idem I. Episcopatui cesserit memorato, tu auctoritate nostra, (dummodo necessitas vel vtilitas id exposcat) licentiam el tribuas ascendendi ad regimen Ecclesiæ Fauētin. maxime si veritate subnititur, quòd dictus I. loco tantummodo cesserit memorato, & non ordini [f] vel etiam dignitati †. Tunc enim esset vehementissimè præsumendum, quòd nō propter crimē aliquod ab ipso commissum, sed causa pœnitentiæ ad vitam migrauerit regularem: præsertim cum Apostolica sedes post cessionem multò minus, quàm antea, permisisset eidem tali crimine irretito, in pontificali ordine ministrare: alioquin [g] (cùm durum [h] nimis extiterit, contra tam solenne concilium huiusmodi postulationem admittere) Præposito & Canonicis memoratis iniungas (vt, aliam personam sibi idoneam eligant in pastorem.

¶ Idem in concilio generali.†

¶ *Qui petiit cedendi licentiam, ex quo illam obtinuit, cedere compellitur.*

CAP. XII.

Quidam cedendi [i] licentiam instantia postulantes, ea obtenta, cedere pretermittūt. ¶ Sed cùm in postulatione huiusmodi, aut Ecclesiarum commoda, quibus præsunt, aut † salutem videantur propriam attendisse, (quorum neutrum suasionibus aliquorum quærētium quæ sua sunt, seu etiam leuitate qualibet † nolumus impediri) eos ad cedendum decernimus compellendos [k].

¶ Honorius tertius maioris Ecclesiæ Decano, & magistro R. Cantori † sancti Dionysij Leodiensis.

¶ *Non renunciauit iuri suo, qui gratia aduersarij se submittit.*

CAP. XIII.

Veniens ad Apostolicam sedem I. Subdiaconus proposuit, quòd cū bonæ memoriæ I. Papa præd. noster Abbati de Emenco, & maioris Ecclesiæ ac sancti Pauli Cantoribus Treueren. suis dederit literis in mandatis, vt si nihil canonicū obuiaret, præbēdam in Ecclesia sancti Florentini † in Consluentia, quā Iacobus Decanus ipsius Ecclesię resignauit, sublato appellationis obstaculo assignarēt eidē: & infrà. ¶Cúmque iudices Apostolici vellent adimplere mandatum, quidam se opposuerunt Canonici Ecclesiæ memoratæ, dicentes, Subdiaconū antedictū renunciasse iuri, quod sibi ex ipsis literis competebat. Dicto igitur Subdiacono hoc negante [l], iam dicti Canonici ad hoc probandum testes aliquos produxerunt: per quos cùm videretur probatum, ipsum se gratiæ Capituli commisisse [m]: duo iudices, ad totam causam, cum peremptoriè ad hæc citata intelligatur. Item non statim post terminum peremptorium debet iudex procedere.

d ¶ *Ordinem.*] Id est, ordini ab executionem: quia charactere nemo potest renunciare.
e ¶ *Ex præmissis causis.*] Quatuor, de quibus dictum est supra in litera, scilicet propter populi persecutionem, vel corporis infirmitatem, defectum scientiæ, vel propter simoniam ab alio eo ignorante commissam. cum quis renunciat propter aliquam talem, non prohibetur iterum postulari ad dignitatem episcopalem, vt hic dicit.
¶ *Glo. seq. duo quærit, & soluit.*
f ¶ *Ordini.*] i. ordinis executioni: sed quid si renunciasset ordini, adhuc potest restitui de licentia Papæ, nunquid reconsecrabitur? Non quia characterem retinuit. i. quod quidam. ver. si fortè maliciæ. 32. q. 7. licitè. & ideo si la executio sibi deest, quam resumit de licentia Papæ.
g ¶ *Alioquin.*] i si non renunciauit ex aliqua de prædictis causis quæ fiunt sine peccato, sed ex alia propter peccatum.
ADDITIO. Vel, id est, nisi episcopus probauerit prædicta, vel aliàs tibi de illis constiterit secundum Inn. Ioan. And.
¶ *Glo. seq. ponit per quæ...*
h ¶ *Durum.*] Non tamen est impossibile, quia bene dispensat dominus Papa contra quatuor concilia & contra Apostolum, dum tamen nihil statuat contra fidem ... quidam arg. ... presbyter. ... quod autem legitur ... de articulis fidei intelligitur.

Quidam cedendi.] Prima pars ponit factum. Secunda corrigit, causam reddens ibi, Sed cum. Ioan. And.
CASVS. Quidam impetrant cedendi licentiam, & ea obtenta licentia cedere nolunt. dicit Papa, quod compellendi sunt, vt cedant. Not. quod si quis licentiam cedendi a Papa obtinuerit, compellendus est, vt cedat. Item quod semel placuit, amplius displicere non potest. Item quod primò fuit voluntarium, postea fit necessarium.
i ¶ *Cedendi cum instantia.*] Ex eo quod cum instantia perseuerando potuit, præsumitur contra eos magis. de pœni. d. 1 diuortium. & C. ad Vell. si mulier. in si sie etiam pallium cum instantia peti debet. 100. d. prisca. & ff. de q. æstionibus. l. 1. § diuus.
¶ *Glo. seq. obiicit & soluit.*
k ¶ *Compellendos.*] Not. quòd si quis cogitur renunciare obtenta de ta licentia renunciandi, tamen secundum leges re integra recuperabuntur bona quibus cessit. ff. de cessis is q. sed hoc ideo est, ne illudatur Papa: si postulatio præsentatur Papæ, non potest postea recedere ab ea. j. de postula. bone. ratio quare compellantur, redditur in litera. In huiusmodi compulsione consideret Papa commodum Ecclesiæ, vel propriam salutem petentis, quorum neutrum vult impediri, & ideo compellitur.

Veniens.] Prima pars ponit appellationem impetrantis, & eius causam. Secunda, ipsius prosecutionem, & auditoris datā sententiam. Tertia, ipsius sententiæ confirmationem. Secunda ibi: *Ad quem*. Tertia ibi, *Nos igitur*. Ioan. And.
CASVS. Ioannes subdiaconus impetrauit literas ad quosdam iudices et præbendam vacantem in Ecclesia sancti Florentini in Confluentia assignarent eidem. & cum ipsi vellent mandatum Apostolicum adimplere, quidam Canonici illius Ecclesiæ se opposuerunt, dicentes, quòd ipse renunciauerat iuri quod sibi ex ipsis literis competebat: sed ipse subdiaconus hoc negauit. Canonici testes induxerunt ad hoc probandum per quos videbatur probatum, quòd ipse gratiæ Capituli se commisisset. duo iudices sententiauerunt eundem subdiaconum non posse vti literis supradictis, pro eo quòd gratiæ Capituli se commisit, quasi iuri suo renunciare visus fuit: a qua sententia ille appellauit, suæ appellationi vigiliam Epiphaniæ terminum præfigens. ille accessit ad terminum: sed aduersarius post terminum per duos menses & amplius expectatus non venit: tandem nuncius aduersarij cum literis ad contradicendum, & ad impetrandum tatum com parat coram auditore dicto Ioan. concesso. sed cum sufficiens ad causam tractandam non esset, idem auditor sententiam iudicum prædictorum cassauit iustitia exigente. Not. quòd licèt quis committat se gratiæ aduersarij non renunciando literis impetratis contra ipsum, nō intelligitur propter hoc renunciasse iuri, quod sibi ex literis competebat. Item cum aliquis statuit terminum suæ appellationi, vtraque pars appellationis causam prosequi debet per sufficientem procuratorem.

l ¶ *Negante.*] Et sic per negationem facta fuit res dubia. C. quo ad lib. procla. non licet. l. 3. & sic per narrationem & responsionē contestatio facta fuit. j. de li. contest. c. vnico. & s. de elect. dudū.
¶ *Glo. seq. fortificat textum, & dat simile. obiicit & soluit. in fin. alleg. pro similis. c. sanè. & ponit dissolutiones, & ipsius duas lecturas.*
m ¶ *Commisisse.*] Et sic cōmisit se gratię Capituli tm̄: sed in veritate nō erat probatū, quod per hoc literis renunciasset. quare ipsorū sententia retractatur: quia etsi verum esset, quod se eorū gratiæ commisisset, non tñ renunciasse literis: nisi expressè literas ipsas restituisset. s. eo. sanè. & j. de pact. cum pridem. & si commisit se illorum

† Lateran. c. 28. & c. 1. eod. ti. in 4. compilat.
† Aliàs vitæ ad salutem, &c.
† Vide l. sed & si. § eff. ad l. Aquil. & l. 1. § scienadum ff. de adil. ed.
† Aliàs Canonico.
† Florini.
† Florenti.
b Et sic dicentis incumbit probatio. ff. de probatio. l. ei qui dicit. Ioan. And.
c Concord. l. 1. § præterea. ff. de iti. act. priuato. & l. 1. & ibi Pet. de bel. pert. & Cy. C. de alien. iud. mu. causa fac.

rum gratiæ, & ipsi nullam gratiam faciebant, poterat vti iure suo. Et simile, licèt camus ad arbitros in causa appellationis, propterea non renuncio appellationi, imo postea possum prosequi appellationem, nec mihi currit tempus interim. C. de tempo. appel. Auth. si tñ. nec inde debet damnum sustinere, vnde meruit gratiam reprobare. ȝ. eo. sane. & ĩ. de fideiuss. peruenit. & ĩ. de pact. cum pridem. Sed contra videtur, quod tacitè videtur renunciasse literis suis. ĩ. de off. deleg. gratum. & ĩ. de testi. cum venissent. & ĩ. de iis quæ fi. à maio. per cap. ex ordine. & ĩ. de præben. pro illorum. & C. de iure dot. l. 2. ff. de leg. commis. post diē. & nihil refert, an alterum ex æquipollentibus[a] quis faciat. ff. de re iud. in summa. & ff. de arb. quid tamē. §. prima. & ĩ. de verb. sign. in his. Dic quod per hoc non renunciauit per prima iura, & quia cassata fuit illa sententia. simile videtur ȝ. eodem, sane. sed ibi plùs petit tradendo literas aduersarij, quare iuri suo renunciauit: hic non tradidit literas, licèt commiserit se gratiæ aduersarij. Vnde ibi auditus fuit potius iudicis officio quam iure actionis: hic vero ipso iure: vel iui auditus fuit de iure, vt dicitur ibi in fine vltimæ notulæ.

† Vide tex. in l. si quis in conscribendo. cum ibi not. C. de pact.

† Dictio, in, deest in antiquis.

† Aliàs, Ad quam.

a Ista non sunt æquipollentia, renunciare, & submittere se gratiæ. Vt s. de his gloss. & facit ĩ. de testib. cum venissent. Io. And.

ces[a] prædictorum sententialiter decreuerunt, eundem non posse vti literis supradictis, pro eo quòd idem aduersarij se gratiæ commisisset, per quod visus est renunciauisse[b] iuri sibi ex ipsis literis competenti †. A qua sententia idem appellans, in † vigiliam Epiphanium terminum suæ appellationis præfixit[c]. ¶ Ad quem† cùm venisset P. de Colle medio, Capellanum nostrum super hoc sibi concessimus auditorem. Sed cum eius aduersarius non accesserit per duos mēses & ampliùs expectatus, nec vllus compareret pro eo sufficiens responsalis, tandem quidā literas habens ad contradicendum & impetrandum, coram eodem comparuit: qui cùm ad tractandum cām minùs sufficiens[d] crederetur, idem auditor sententiam prædictorum iudicum sententialiter (iustitia exigente) cassauit. Nos igitur ratam

a ¶ *Duo iudices.*] Et propter hoc solùm etiam debuit cassari sententia, cum non appareat quòd tertius se excusasset, vel commisisset ei vices suas ĩ. de off. deleg. causam matrimonij. & ff. de re iudi. duo ex tribus. sed si se excusauit, bene potuerunt procedere. ĩ. de off. dele. prudentiam quod intellige sic, clausula illa [quòd si non omnes, &c.] erat in literis, sed ex alia causa fuit cassata sententia: & mandatur iudicibus istis, vt præbendam illam faciant conferri: vt dicitur in integra in fin.

¶ *Glo. seq. arg. & arg. determinat.*

b ¶ *Renunciasse iuri.*] Arg. quòd per literas executorias acquiritur ius alicui impetranti, alias non posset renunciari iuri ex ipsis literis competenti, si non acquireretur ius, quia ei, quod non est, etiam renunciari non potest. Dicas, quod per literas monitorias, præceptorias siue executorias nullum ius acquiritur, per quod Ecclesia vel clerici, contra quod impetrantur literæ, obligati sint impetranti, nec aliquod ius habet in Ecclesia ante receptionē, sed officium executorum implorare potest, vt mandatum Apostolicum exequantur: & ipsi mandatum tenentur adimplere. & huic officio bene posset renunciare restituendo literas, & renunciando literis impetratis, & etiam impetrandis: quo facto executores vlterius non procedent: & sic nec officium iudicis, nec aliud per literas illas implorare poterat. huic officio non fuit renunciatum. ȝ. eo. sanè. cum iam executor fuerit prosecutus officium suum, sed literas tantum restituit, quarum auctoritate fuerat restitutus. & inde non obfuit renunciatio literarum. & ideo de iure fuit auditus, vt not. in fin. vlti. notulæ. Ber.

c ¶ *Præfixit.*] Quod quidem bene potuit, & iudex idem facere potest & debet. ĩ. de appel. oblatæ. & c. sæpe contingit.[b] & terminū præfixit. & tunc esset in curia, vt sequitur. quandoque statuitur ad iter arripiendū, & tūc sufficit arripere iter in termino. ĩ. de appel. peruenit. & in istis casibus literæ ante terminos impetratæ non valent, vt dicit illa dec. oblatæ. & c. sæpe. terminus verò datus à lege est annus, vel ex iusta causa biennium. ĩ. de app. cum sit Romana. & talis terminus bene potest præueniri, vt in c. oblatæ.

¶ *Glo. seq. signat contrarium & dat duas solutiones.*

d ¶ *Minus sufficiens.*] Sed non videtur, quòd iste fuerit cōtumax ex quo misit nuncium ad impetrandum & cōtradicendum, cum ipse non appellauerit: sed ille Io. contra quem lata sententia fuit: & ideo non debuit sententia contra ipsum ferri, licèt forsitā potuisset in expensis condemnari. vnde contra. ĩ. de appel. Nicolao vbi condemnatur appellans in expensis: quia non fuerat prosecutus, nisi quoad impetrandum. & ibi non fuit processum super principali. Potest dici, quòd in illa decr. Nicolao. hoc non fuit petitum. Ille Nicolaus tantum petiit alteram partem in expensis condemnari, quia nō miserat sufficientem procuratorem: hic verò petiit vt procederetur ad sententiam infirmandam. Vel meliùs, hic fuit lis contestata, & sententia diffinitiua lata & ideo cū statutus esset

b Et c. consuluit. in fi. gl. Vlt. dec. quod q. ista beneficialis erat. & hodie in ea teneo, quòd habes ĩ. de ele. c. 1. li. 6. nec est vera definitio glo. quod sola termini præfixio etiam post sententiam desertat causam ad curiam: Vt dicetur in c. interposita. §. 1. de app. Ioā. And.

terminus ad prosequendam appellationem, & altera pars non fuerit sufficienter prosecuta ad sententiam defendendam, contumax debet reputari siue sit pars appellata, siue appellans quia iudex appellationis altera parte absente debet procedere ad cassandam vel confirmandam sententiam. C. de tem. o. appel. l. vlt. §. illud. 2. q. 6. c. ei qui. §. appellatore. & ĩ. de appel. per tuas. vbi de hoc est expressum. quia non misit nuncium sufficientem, sibi imputet: nec potest dici, quod citata non fuerit: quia terminus cōstitutus ad appellationem prosequendam ab appellante vel iudice, vicem obtinet peremptorij, vt eo elapso perinde procedatur, ac si peremptoriè sit citatus. ĩ. de appella. sæpe contingit. Et not. quod hic appellatus tenetur mittere nuncium sufficientem ad appellationem prosequendam, si terminus sit præfixus à iudice vel ab appellante[c], & appellans eodem modo, aliàs finietur causa, altero prosequente legitimè, & hoc est cum lis est contestata, & appellatur à diffinitiua sentētia, siue post litem contestatam, vt hic habes: aliàs in expensis punitur: vt dicit illa decre. Nicolao quia ibi non fuit lis contestata, & appellatum fuit à grauamine. Vnde non poterat procedi ad sententiam altera parte absente. vnde punitur tantùm in expensis, quia non venit sufficienter instructus. Si verò appellatio ante litem contestatam à iudice recepta non fuit, nec ab aduersario approbata: tunc sufficit appellanti mittere procuratorem ad impetrandum, & contradicendum. ĩ. de appellatio. interposita. §. primò. saluo eo quod dicitur ĩ. de appellatio. cordi. sed cum appellatur à sententia diffinitiua, non refert, vtrum appellatio approbetur ab aduersario vel iudice, saluo eo quod dicetur extrà de appella. cordi. sed consideratur vtrùm terminus sit præfixus à iudice, vel ab appellante. & tunc vtraque pars tenetur mittere sufficientem procuratorem ad totam cām: vt hic patet: aliàs procederetur contra absentem tanquam contumacem, vt hic patet, & ĩ. de appel. interposita.

c Concord. tex. in l. præfinitor causa, alterā parte. cum sequente no. C. de appel. & l. 1. §. ab eodem. cum gl. magna. & ibi Bar. ff. qui, & à quib.

† quo.

& firmam habemus[e] Capellani sententiam memorati.

¶ Idem Archiepiscopo Treuereñ.

¶ *Si Prælatus ab obedientia subditos absoluit, non propter hoc Prælaturæ renunciat.*

CAP. XIV.

LEctæ coram nobis fraternitatis tuæ literæ continebant, quòd Abbas sancti Petri Tullēñ. tibi humiliter est confessus, quòd cum adeo graui ægritudine laboraret, quòd de vita desperaretur[e] ipsius, ad cuiusdam æmuli sui consilium[f], de quo ipse (cùm non crederet eum æmulum) cōfidebat, monachos suos ab obedientia, in qua sibi tenebantur, absoluit, vocato dioecesano Episcopo, vt Abbatiam in eius manibus resignaret: quod † tamen visus consilio seniori non fecit[g] & eidem Abbati postmodum restituto sanitati, vniuersi & singuli de conuentu obedientiam & reuerentiam

LEcta coram.] Communis diuisio. Secunda ibi, *Nos autem.* Ioan. And. Casus. Quidam abbas adeo graui ægritudine laborabat, quòd de vita desperatur ipsius. ad consilium cuiusdam æmuli sui, quem æmulum non credebat, absoluit monachos ab obedientia sua, & episcopum suum vocauit, vt in manibus sibi renunciaret: non tamen renunciauit postmodum recuperata sanitate monachi obedientiam & reuerentiam fecerunt eidem. dubitauit abbas, an ex tali facto renunciasse intelligatur Abbatiæ? Rñdet Papa quòd non intelligitur quis renunciare regimini suo, licèt absoluat subditos ab obedientia sua: quia illa non est forma renunciandi.

e ¶ *Desperaretur.*] Sic ĩ. de regula & transeunti. sicut tenor.

f ¶ *Consilium.*] de quo tenebatur ille æmulus actione de dolo, si fraus intercessit. ff. de reg. iur. consilij.[d] & contra illum potest agi de dolo, quanti eius interfuit id factum non esse. ff. de dolo. arbitrio. §. dolo. & hoc verum est, si fuisset soluendo: sed hoc non esset, si vera renunciatio fuisset. vnde in eo casu debet restitui ad pristinum ius. ff. de dolo. & eleganter. §. penult. & ff. de eo per quem factum erit l. vlt. hic ista cessant: quia non fuit hic renunciatio cum effectu.

d Vide per sent. excom. nuper. super glo. Io. An.

† *Glo. seq. fortificat text. per simile: obiicit de tacita renunciatione per vnum capit. ad coadunans per quinque similia & soluit.*

g ¶ *Non fecit.*] Et ideo voluntas talis non obfuit, quia non processit ad factum simile. voluntas non sufficit, vbi opus est facto. ĩ. de eo qui mit. in pos. causa rei seru. c. 1. & arg. ĩ. de re iud. cum aliquibus.[e] Sed contrarium videtur, quod tacitè videtur iuri suo renūciasse. ȝ. de iis quæ fi. à maio. par. c. ex ore. vbi facto videtur renūciasse, sicut ipso facto Deum negamus. 11. q. 3. existimant ipso facto meminimus. 21. q. 5. cauete. & ipso facto appellamus. ĩ. de app. dilectis. & c. vt nostrum, & eo ipso quod quis salutat prælatum, consentit in illum, quem non potest reprobare, 63. dist. cum Hadrianus. nec est opus scripto qui obedientiam suam ipso voluntarij aduentus probat officio. ĩ. de maio. & obed. legebatur. contrarium tamen verum est, quòd propter hoc non renunciauit.

e Concord. tex. in l. prætor ait. ff. de no. ope. nun. & ibi Bart.

¶ Glo.

¶ Gl.ſeq.arg.Ioan.And.

a ¶ Promiſerunt.] Et ſic videtur reaſſumpſiſſe obediẽtiam, à qua illos abſoluerat, tali modo non poterat, cùm eſſet Prælatus eorũ ſine licentia epi ſui 18.q.2. Abbas.& c. proxi. & ſuprà eo.admonet.cum ſit de ſubſtantia regulæ ipſa obedientia. j. de maio. & obedien.cum in eccleſiis. item arg. quòd re integra licitum eſt pœnitere ſupr. de elect.in caus. & ff.de iuriſd.ẽt. omn. iudi. ſi conuenerit.

requiſiti ab eo in Capitulo promiſerunt a †: & infrà. ¶ Nos autem ex tali facto, eundem Abbatem ſuo reſignaſſe regimini non videmus.

¶ Gregorius nonus. Agathen. & Viceñ. Epiſcopis.

¶ *Abbas exemptus ſinè licentia Papæ renunciare non poteſt.*

CAP. XV.

Dilecti filij.] In prima parte ponitur Conuentus petitio. In ſecunda ibi, *Cum igitur*, ipſius repulſio, & negotij cõmiſſio. Ioan. And. Casvs. Quidam abbas ad Romanam Eccleſiam nullo medio pertinens, & ſentiens ſe inſufficientem renunciauit in manibus monachorum regimini Abbatiæ ſine licentia Papæ, & monachi alium el gerunt. peruenit hoc ad Papã. cum ergo dictus Abbas ſine licentia Papæ renunciare nequiuerit Abbatiæ, ipſe tam renunciationem, quam electionem denunciauit irritas & inanes: mandans quibuſdam quatenus abbatem ipſum faciant reſtitui loco ſuo, quo reſtituto recipiant vice Papæ renunciationem ipſius. Not. q reſignatio fieri debet in manu ſui Prælati, aliter non valet. Item Abbas immediatè ſubiectus Romanæ Eccleſiæ non poteſt cedere ſine licentia Papæ.

Dilecti filij Conuentus monaſterij ſancti G. †. immediatè ad Romanam pertinentis Eccleſiam, intimauerunt, quòd Abbas eorum ſentiens ſe inſufficientem b oneri regiminis Abbatiæ, ceſſit in manibus c eorundem: ipſi quoque † G. Monachum ſancti Victoris elegerunt canonicè in Abbatẽ: & infrà. ¶ Cùm igitur dictus Abbas cedere d ſine licentia noſtra nequiuerit: nos tam electionem e, quàm ceſſionem prædictas decernentes irritas & inanes, mandamus, quatenus Abbatem ipſum loco ſuo reſtitui faciatis: quo integrè reſtituto, vice noſtra recipiatis ceſſionem ipſius.

† Vide l. quamuis. ff. de in ius voc. & l. ſi penultima ff. de inoff.

† In multis antiquis libris ipſi q; G. monachum S. Victoris ſibi elegerunt, &c.

TITVLVS X.

De ſupplenda negligentia Prælatorum.

¶ Alexander tertius Ciſtercienſibus.

¶ *Si Diœceſanus requiſitus benedicere nolit Ciſterciẽſẽ Abbatẽ, ipſe monachos ſuos benedicere poterit.*

b ¶ Inſufficientẽ.] Propter inſufficiẽtiam debet remoueri 18.q. 2. ſi quis Abbas. Item propter negligentiam Prælati repellitur. 1.q.1.c.ſi qui epiſcopi.§.ecce cum.& iudex ſimiliter.C.de offi præfec.orientis.l.3. & ſic bene debet admitti renunciatio, ſi fiat debito modo propter inſufficientiam. ſ. eod.tit. niſi. §.pro defectu. in fi.& c.poſt tranſlationem. §. item. & Papa hic admittit illam propter negligentiam. j. de offi.custo.c.1. & magiſter propter inſufficientiam debet remoueri à docendo. C. de profeſ. & med.l.2.lib.10.

c ¶ In manibus.] Quia ad quem pertinet confirmatio, ad ipſum pertinere debet reſignatio. a 18.q.2. Abbas. & ideo talis renunciatio non tenuit. arg. ſuprà eod. quod in dubiis. ſed quantùm ad ſe bene tenuit, b quia non poſſet repetere de hoc dictum fuit. ſ. eo.quod in dubiis tamen compellitur poſtea cedere, ſed hoc contingit propter inſufficientiam.

d ¶ Cedere.] Nec ad aliam abbatiam ſe transferre. ſ. de conſue. c. cum venerabilis.

¶ Gl.ſeq.infert,dat ſimile, & arguit.

e ¶ Electionem.] Si non tenuit renunciatio, nõ tenuit electio: ſic ſi aliquis non eſt legitimè deſtitutus, alius in locum illius non fuit legitime inſtitutus 3.q 6.hæc quippe.& infrà de accu. ad petitionem. & 2.q.1.d.canitis Daniel.& 7.q.1.præſentium. Item arg. quòd ſi principale non tenet, nec id quod ex eo ſecutum eſt. infra de fid. inſtrum. inter dilectos. & C. de leg. non dubium. Bernard.

a Vide quod not. in cle. ſi vna. eod. tit. c. Gemin. in gl. 2. Io. And. b Vide dicta Gof. quod ſuperiore haben. te rat. ceſſioni, & prebende li. tat. ceaſt eli. gendo, pro. rat de ſua.

DE SVPPLENDA NEGLIGENTIA, &c.

¶ *Viſo de modis, quibus Prælati aſſumũtur: quia ſæpe in prælaturis negligenter res aguntur. 40. d. ante omnia, & quod negligitur ſupplendum, & quod omittitur, inſtaurandum eſt: ideo, &c. Ioan. And.*

De hac materia tractatur 84. & 86. d. 2. q. 7. negligere.

Statuimus. Casvs. Ciſtercienſes aliquando remouent Abbates de monaſteriis ſuis, vel moriuntur, & alios in locum eorum ſubſtituunt: epiſcopi diœceſani nolunt benedicere ſubſtitutos Abbates: ſtatuit Papa. hic quod ſi epiſcopus tertiò requiſitus eos benedicere renuerit, liceat ipſis Abbatibus proprios monachos benedicere, & alia exercere, quæ ad officium pertinent, donec epiſcopi illos benedicant. Not. negligẽtiam Prælatorum puniendam circa officium ſuum. Item not. quòd quis dat, quod non habet.

CAP. I.

Statuimus † præterea, vt ſi Epiſcopus tertiò cum humilitate ac deuotione (ſicut conuenit) requiſitus ſubſtitutos f Abbates veſtros benedicere g forte renuerit, eiſdem Abbatibus liceat proprios monachos benedicere, & alia h quæ ad officium huiuſmodi pertinent exercere, donec ipſi Epiſcopi ſuam duritiam recogitent †, Abbates benedicere non recuſent.

f ¶ Subſtitutos.] Et cõfirmatos: quia ante nihil facere vel diſponere poſſunt. ſ. de ele. noſtræ.

¶ Glo.ſeq.arguit, alleg. ſ. iura, in contrarium allegat. 6.

g ¶ Benedicere.] Arg. quòd aliquis pôt dare, quod non habet. C. de teſta. manu. cum conſtituto ver. fin. arg. C. de iure emphy. l. vltim. arg. ad hoc ſuprà de elec. ſuffraganeis. & ff. de acquir re. do non eſt nouũ. & ff. de vſufruc. quod noſtrum non eſt. Arg. contra. j. de iure patr. quod autem. in fi. j. de don. inter virum & vxor. nuper. & ff. de reg. iur. nemo. & ff. de acquir. re. domi. traditio. & 1.q.7. Daibertũ. & ff. de off. proconſul. obſeruare. in fi.

† Cap. 1. eod. tit. in 2. compilatione.

† Vide l. libertorum. §. 1. ff. de his qui no. infa. l. charme. §. fi. ff. de lega. 3.

Clemens tertius.

¶ *Regulares in ſuos vſus cõuertere non poſſunt Eccleſias, in quibus ius obtinẽt patronatus, & ſi infrà tempus Lateranẽ. cõcilij, quãdo vacãt, non præſentent rectores ad eas, ſuperior ordinabit eaſdem.*

CAP. II.

Sicut † nobis tua fraternitas intimauit, monachi quidam & Canonici regulares, Eccleſias quæ ad præſentationem eorum pertinent, in tuo Epiſcopatu habentes, propriis vſibus deputare nituntur: nec volunt ad eas cum vacauerint, vocare perſonas: quin potiùs occaſione conceſſionis k quorundam Epiſcoporum Vicarios in eis pro

¶ Glo.ſeq.exemplificat, obijcit & ſoluit, & dat ſimile.

h ¶ Alia.] Scilicet vt conferant lectoratum in proprio monaſterio. j. de æta. & quali. cum contingat. & arg. 69. d. c.1. ſi in presbyteri ſint vt ibi, cùm & illa impoſitio manus non ſit niſi quædam benedictio: vt 1.q.1.manus. Sed qualiter poſſunt hoc facere ante ſuam benedictionem? Dic, quòd in odium epiſcoporum c dominus Papa hoc concedit per ipſam conſtitutionem, ne propterea in ſpiritualibus vel aliis patiantur monaſteria detrimentum propter negligentiam epiſcoporum. Similem indulgentiam habes. ſ. de elect. nihil eſt. § vlt.

† Cap. 2. eod. tit. in 3. compilatione.

c Inobedientium, & nõ curãtiũ adimplere, quod ipſis incumbit.

Sicut nobis.] Cõis diuiſio. Secunda ibi, *Nolentes*. Ioan. And. Casvs. Quidam regulares habent Eccleſias ad eorum præſentationem pertinentes, quas vſibus propriis appropriare nituntur: nolunt ad eas, cum vacant, alios præſentare, ſed inſtituunt pro ſua voluntate, & ita grauant eas penſionibus, quòd nec Eccleſiis competenter in paupertate deſeruire, nec epiſcopo in epiſcopalibus reſpondere, nec hoſpitalitatem ſeruare valent. Significatum fuit hoc dño Papæ: nolens igitur Papa, vt antiquus ſtatus Eccleſiæ propter hoc ſubuertatur, mandat, quatenus niſi exemptæ ſint Eccleſiæ ſupradictæ à iuriſdictione, epiſcopus exceſſus illos ſtudeat rationabiliter emendare, & niſi infra tempus concilij Lateraũ. ſtatutũ, prædicti monachi præſentauerint ei perſonas ad vacantes Eccleſias, ex tunc liceat ſibi appellatiõe remota in eis ordinare rectores: ita tñ q per hoc nullũ patronis in poſterum præiudicium generetur. Not. q exempti à diœceſano puniri non poſſunt. Itẽ nota cõceſſionem Eccleſiarum ab epis factã ſine iuris ſolemnitate, non valere. Item propter negligentiam amittit quis ius præſentandi illa vice, ſine præiudicio in futurum.

i ¶ Nituntur.] Quod facere non poſſunt: nam ad priuatũ cõmodũ trahi non debent, quæ ad communem vtilitatem præfixa ſũt. 25.q.1.quę ad perpetuum.& j. de offi archypresby. vt ſingulæ. & arg. ff. pro ſocio. actione. § Labeo. & j. de præben. nulli ratio.

k ¶ Conceſſionis.] Cõceſſio epi ſine cõſẽſu Capi'i vel maioris partis nõ ſufficit, vt poſſit trãſferre Eccleſiã vel fruct9 ipſiꝰ ad regulares. j. de do. paſtoralis. & j. de iis quę fiũt à pla. ſine cõſenſu c. cũ nod.

a ¶ DeSti-

a ¶ *Destituunt.*] in Ecclesiis quæ ad eos pleno iure non spectãt, instituere vel destituere non possunt presbyteros. sed illos dñt Epis præsentare, vt ipsi curam plebis indicat, & monachis de rebus temporalibus exhibeãt rationem. j. de præben. in Lateran. concil. & j. de priuil. cũ & plãtare. §. in Ecclesiis. & c. sané. & c. statuendum. sed si pleno iure ad eos pertineant: tunc possunt instituere & destituere. 16. q. 2. c. 1. & j. de præscri. cum olim. & j. de priuileg. quoniam per confessionem.

tere à tempore notitiæ, non à vacationis. Item tempus non currit ignoranti. Item post tempus illud elapsum non possunt eligere, qui fuerant negligentes.

k ¶ *Licet magister.*] De archidia. isto habes j. de conces. præben. post electionem.

sua instituunt & destituunt [a] voluntate: admissos ita pensionibus [b] onerantes, quòd nec Ecclesiis competenter possunt in paupertate [c] nimia deseruire †, nec Episcopo in Episcopalibus [d] respondere, neque hospitalitatem [e] (sicut cõuenit) transeuntibus impertiri. ¶ Nolentes autem, vt status Ecclesiæ debitus & antiquus per insolentiam † alicuius subuertatur: mandamus, quatenus (nisi a iurisdictione tua [f] exemptę sunt Ecclesię supradictę) prædictos [g] excessus studeas rationabiliter emendare. Et nisi prædictæ personæ intra tempus in Lateranẽ: † concilio [h] constitutum †, ad vacantes Ecclesias tibi personas idoneas præsentauerint: ex tunc liceat (appellatione remota) in eisdẽ ordinare rectores, qui eis præesse nouerint & prodesse: ita tamen quòd ex hoc nullum patronis præiudicium in posterum [i] generetur.

¶ Innocentius tertius.

¶ *Supplet superior inferioris negligentiam in beneficiis conferendis, si tempus Lateran. concilij lapsum sit. & collatio per inferiorem postea facta non valet.*

CAP. III.

Licèt † magister [k] H. & R. procurator R. de sancto Cadimund., super Archidiaconatu Richemundiæ diutiùs litigauerint coram nobis: & infrà. ¶ Ne igitur ius nostrum negligere videamur [l], qui alios in sua iustitia confouemus: mandamus, quatenus si vobis constiterit Archidiaconatum Richemundię vacasse per annum (tempore semestri, quo vel ad Archiepiscopum vel ad Capitulum donatio pertinebat, non à vacatione, sed à notitia [m] computato) cũ pro eo, quòd Eboracẽ. Archiepiscopus aliũ superiorem non habet, ex tunc fuerat ad nos donatio deuoluta, vtrique super eo silentium imponatis [n].

¶ Idem magistro. P. de Castro nouo, & R. monacho Fontis frigidi Apost. sedis Legato.

¶ *Si is quem spectat beneficij collatio, lapso tempore Lateran. concilij conferat, non valet collatio, nisi de misericordia toleretur.*

CAP. IV.

Litteras † vestræ discretionis † accepimus, quòd cum in quibusdam Ecclesiis legationi vestræ subiectis, quædam beneficia & dignitates tanto tempore vacauissent, quòd tã Prælati, quàm Capitula secũdũ tenorẽ Lateranẽ. concilij †, essent iure instituendi priuati: postquam aduentus vester innotuit, in beneficiis illis personas minùs idoneas instituere præsumpserunt: & infrà. ¶ Discretioni vestræ mandamus, quatenus si beneficia vel dignitates noueritis personis idoneis assignatas, eas † de patientia [o] permittatis ab ipsis pacificè possideri: alioquin personas amouentes prorsus ab ipsis, eas de personis idoneis auctoritate nostra suffulti, non differatis quantocyus † ordinare.

¶ Idem Episcopo Samo. †

¶ *Is ad quem primo loco spectabat collatio beneficij, lapso tẽpore Lateranen. concilij conferre non poterit.*

CAP. V.

Dilecto filio P. tituli sancti Marcellini † presbytero Cardi. S. & R. procuratoribus P. & G. apud sedem Apostolicam

b ¶ *Pensionibus.*] Nota quod non licet. j. de cens. & prohibemus.

c ¶ *In paupertate.*] Magna, quòd nõ possunt honestè Deo seruire: quia cum ad vtramque festinant, neutram benè peragunt. 16. q. 1. presbyteros. & C. de assesso. l. nemo.

d ¶ *In episcopalibus.*] Scilicet in procurationibus. 10. q. 3. cauendum. & c. relatum. & in cathedratico: vt ea causa. q. 3. illud. si Eps donet Ecclesiam monachis. cathedraticum ibi debet habere. j. de don. pastoralis. & tñ debet sacerdotes monachorũ habere, vnde iura Epalia soluere valeant, & hospitalitatem seruare, & vitã suã honestè habere, vt hic dicit. & j. de stb. de monachis.

Additio. Et habet locũ etiã in exẽptis: vt eo. ti. c. 1. lib. 6. Ioan. And.

e ¶ *Hospitalitatẽ.*] Tenentur enim clerici ad illam hospitalitatẽ, quæ continet officiũ pietatis. 42. d. §. 1. non ad illã, quæ fit ex debito seruitutis. C. de Epis. & cle. l. 1. j. de immu. ec. c. 1.

f ¶ *Tua.*] Quia tũc nihil habet Eps. j. de priuil. cũ & plantare. §. in Ecclesiis. & j. de præscrip. c. olim. & j. de priuile. quoniam.

g ¶ *Prædictos excessus.*] Ergo si exempti sunt, Eps illorũ excessus punire nõ poterit. arg. 16. q. 1. frater noster. aliter inutile esset illorũ priuilegium, quia priuilegia ita sunt seruanda, secundum quod continetur in illis. j. de priuile. porrò. Quid iuris sit de hac materia, tractatur j. de priuile. c. tuarum. & c. cum & plantare. & 6. q. 3. c. placuit.

h ¶ *Lateran. concilio.*] j. de conces. præben. nulla.

i ¶ *In posterum.*] Per illam enim ordinationem non fit eis præiudicium in alia proxima præsentatione: nisi hac vice tantùm. arg. s. de elect. cùm in cunctis. & nulla admonitio est hic necessaria: quia tẽpus ipsos admonet. j. de loca. & condu. c. vlt. & C. de iure emphy. l. vlt. [b] & C. de contrahen. & commit. stipu. magnam.

Licèt.] Prima pars decisè narrat factum. Secunda dat iudices sub certa forma, per quam ius suum Papa tuetur: ibi, *Ne igitur*. Ioan. And. Casvs. Magister Ho. & Rogerius diutius litigarunt coram Papa super Archidiaconatu Richemundiæ, quia dicebatur, quòd collatio Archidiaconatus infra tempus concilij facta non fuerat. ne igitur Papa ius suum negligere videatur, mãdat quibusdam, quatenus si constiterit Archidiaconatum Richemundiæ vacasse per annum, tempore semestri, quo vel ad Archiepiscopum, vel ad Capitulum donatio pertinebat, computato non à tempore vacationis, sed à notitia: cum ex tunc ad Papam fuerat illius donatio deuoluta: vtrique super eo silentium imponatur. Not. tempus sex mensium cur-

¶ *Glos. seq. arg. allo duo iura & remittit.*

l ¶ *Videamur.*] Arg. quod ordinata charitas a se incipit. de pœn. d. 3. sané. arg. 25. q. 5. si non licet. & s. de vsu pal. nisi. vbi de hoc. [c]

¶ *Gl. seq. alleg. Snã contor signat contraria, & soluit.*

m ¶ *A notitia.*] Sic ergo patet, quòd tẽpus illud currit à tempore scientiæ tãtum. j. de conces. præben. quia diuersitatem. in fin. Arg. tñ est, quod currit ab eo tempore, quo scire potuit: vt ff. quis ordo in bo. pos. ser. l. vlt. arg. cõtra. ff. de peti. hæredi. itẽ veniunt. si petitam. Quod prius dictum est, valet.

¶ *Glos. seq. improbat opi. & soluit contrariũ.*

n ¶ *Imponatis.*] Hic euacuatur opinio illorũ, qui dicunt, quòd mora in electionibus possit purgari. [d] quæ consueuit notari. j. de concess. præben. nulla. nam hic fuit nulla electio, quia fuit facta post sex menses. j. eo. dilecto. & c. sequens nõ obstat: quia illud fuit tolerantia, & sic planum est, quod dicitur per totum titulum istum.

Litteras.] Communis diuisio. Secunda ibi. *Discretioni*. Ioã. And. Casvs. In quibusdam Ecclesiis quædam beneficia & dignitates tanto tempore vacauerant, quòd donatio illorum secundum Lateran. concil. ad sedem Apostolicam fuerat deuoluta: illi ad quos collatio pertinebat, intelligentes legatos Aposto. sedis ad partes illas accedere, instituerunt in beneficiis illis personas minùs idoneas. Legati inuenerunt illa beneficia taliter collata dubitauerunt, an deberent illos istos institutos remouere: mandat illis Papa, quatenus si beneficia & dignitates personis idoneis sunt collata, permittant illos de patientia pacificè possidere, alioquin remoueant, & de personis idoneis illa non differant ordinare. Not. quòd collatio quæ non tenet, de patientia superioris tenet, aliàs non valeret.

o ¶ *Patientia.*] Ita de iure talis ordinatio non valebat. s. c. proxi. & infrà c. proxi. nam multa per patientiam tolerantur, quæ si in iudicium venirent, cassarentur. infrà de præb. cum iamdudum. & sic not. quòd sola patientia dat hoc ius talibus institutis, non ex illa institutione ex tunc: sed ex nunc ex tali patiẽtia. sic ff. de offi. procon. obseruare. in fin. &m. 2. q. 1. in primis. Bernard.

Dilecto.] Prima pars decisè narrat factum. Secunda: ibi, *Quia nobis*. definit. Tertia sub conditione confirmationem committit: ibi, *Mandamus*. Casvs. Vacante Salamantina Ecclesia decanus cum quibusdam sequacibus suis, quendam P. nomine mercatorem elegit, appellans ne contra suam electionem aliquid attentaretur: archiepiscopus ad quem (vt dicebatur) electio cantoris fuerat deuoluta, alium G. nomine in cantorem elegit: propter huius-

modi

† *Vide tex. cum gl. in l.* *societatem.* *& pro soc. & in Bald. in l.* *acceptam, C. de Vsu.* *Hæc glossula non est Bernardi, nec habetur in antiquis libris.* † *insolentiam.* † *Violentiã.* † *Concilij Lateran. sub Alexan. tij. c. 8.* † *statutum.* † *Cap. 3. eo. tit. in 4. compilatione.* b *Et Videbãt. & seq. in pra. c. Vl. super Vl. gl. Ioan. And.* c *Concor. l. profes. C. de seruit. & aqua. & l. pupillum. & ibi Bart. ff. de excu. tu.* † *Cap. 3. eo. tit. in 4. compilatione.* † *deuastiam.* † *Lateran. concil. sub Alexan. tij. c. 8.* d *Concord. l. mora cum gl. magna. ff. de Vsur. do. in l. quod te. & in l. Vinum ff. si cer. pet.* † *easdem.* † *Alias: quanto citius.* † *Zamoren.* † *In multis antiquis. Marcelli, habetur.*

modi electione procuratores vtriusque partis ad Romani Eccle. fiam accesserunt: quia constitit Papæ quòd electio à decano & eius sequacibus facta, post elapsum sex mensium spatium extitit celebrata, infra quod episcopus & Capitulum communiter eligere debuerunt: electionem de dicto P. factam decreuit irritam & inanem. & appellationem à decano interpositam, factam archiepiscopi, ad quem erat eligendi auctoritas deuoluta, non potuisse aliquatenus impedire: vnde mandat quatenus electionem de prædicto G. debeat confirmare, nisi ei aliquod canonicum obuiaret. Not. quod propter negligentiam amittit quis ius eligendi. Item mora in talibus nõ purgatur.

¶ *Glos. seq. recitatur per quast. quis eligat ad præbendam vel beneficia Ecclesiæ collegiatæ: & dicit, quod Prælat' & capitulum, nisi habeat aliud consuetudo, constatur. Signat contrarium & soluit.*

a ¶ *Communiter.*] De iure communi electio spectat simul ad Capitulum & episcopum: vt potest hic colligi. & j. de concess. præben. postulastis. & j. de iis quæ fiũ à Prælat. sine cõsensu Capituli. ea noscitur. & ideo cum omnes simul sunt negligentes, transfertur eligendi potestas ad superiorem, vt hic & c. postulastis. & sicut alia tractare debẽt communiter. j. de iis quæ fi. à Præla. sine cõsensu Capituli. per totum. ita & electio debet fieri cõiter: nisi cõsuetudo repugnet. s. de elect. cum Eccles. Vulterana in fin. vbi de hoc, & ita si Capitulũ per se confert beneficia, vel qñq; eps per se, illud tñ fit de consuetudine singulari. vt c. ea noscitur. sicut videsquòd in quibusdam locis eligit Capitulũ, & in quibusdã locis eligit eps. vnde solius consuetudini ascribendum est, & talis consuetudo rationabilis est, & ideo potest præscribi [a] de tali potest intelligere & de consimilibus. s. de consue. c. vlti. in fin. Huic quod dixi, contradicere videtur. 16. q. 7. nullus omnino. Sed illud intelligas secundum ea, quæ dicta sunt. & hanc consuetudinem approbat concilium Lateranẽ. j. de conces. præben. nulla. vbi habetur, quod qñque ad Capitulũ spectat collatio prebendarum, dignitatum, & cura animarum, qñque ad episcopum. & tunc vnus supplet negligentiam alterius. vt ibi dicitur, & illud non potest esse nisi de consuetudine: de iure communi non.

b ¶ *Irritam.*] Et sic patet, quòd mora in talibus purgari non potest, quia illa electio nulla est, vt hic dicit. de hoc dictum est s. eo. tit. licet.

constitutis, auditore concesso: & infrà. ¶ Quia nobis cõstitit à Salamantano Decano & eius sequacibus, post elapsum sex mensium spacium, infra quod Episcopus & Capitulum (prout communiter [a] spectabat ad eos) procedere ad electionem Cantoris neglexerãt, electionem supradicti . minus canonicè celebratam, eandem decernimus irritam [b] & inanem: & appellationem à Decano & suis fautoribus interpositam, factum Archiepiscopi (ad quem iam erat eligendi auctoritas deuoluta) nequiuisse aliquatenus impedire: & infrà. ¶ Mandamus, quatenus nisi dicto G. aliquod canonicum obuiet: electionem de ipso factam, sublato † appellationis obstaculo confirmetis.

TITVLVS XI.

De temporibus ordinationum & qualitate ordinandorum.

¶ Alexander tertius † Baroñ. Episcopo.

¶ *Diebus Dominicis, vel sabbato Pentecostes sacri ordines ab alio, quàm à Papa conferri non debent.*

DE TEMPORIBVS ORDINATIONVM, & qualitate Ordinandorum.

¶ *Viso de promotione Prælatorum, tractandum est de ordinatione clericorum, & quia certis temporibus, & cum scrutinio debet fieri, & ideo &c. Io. An.*

De hac materia tractatur. 21. & 24. & 31. & 50. & 51. d. & in multis aliis. & 9. q. 1. & q. 2. & 15. q. 8. per totum.

Subdiaconos.) Sunt tria dicta. secundum: ibi, *Quanuis.* tertium ibi, *sabbato.* Ioan. And.

CASVS. Hic duo dicuntur. Primum est, quòd non licet alicui nisi Rom. Pont. aliquem diebus Dñicis in subdiaconum ordinare, quanuis Deo dicatis virginibus velum consecratorium imponendi, & minores ordines conferendi diebus Dominicis habeant potestatem. Secundum est, quòd non licet alicui in vigilia Pentecostes sacros ordines celebrare: quia in sequenti septimana, recepto Spiritu sancti flamine celebrantur. Not. virgines possunt consecrari diebus dominicis, & minores ordines conferri.

¶ *Glo. seq. arg. ad contrarium alleg. 8. iura, & soluit.*

c ¶ *Romano.*] Et ita patet, quod ab aliis antequàm nõ possunt, quæ sibi tantùm Rom. Eccl. reseruauit. simile s. de transla. inter corporalia. & c. 2. sup. de ele. quod sicut. § super eo. Et est arg. quòd consuetudo Rom. Eccle. ad consequentiam trahi non debet ab aliis [b] arg. cõtra. 12. d. c. 1. & 2. & de consi. dist. 4. baptizandi. & de ædifi. ecclesia. cum dubitabatur: & quod Romæ fit, expectandum est ff. de off. præs. sed licet. & secundũ quod Papa facit & nos facere debemus. j. de re iu. in causis. & eadem ratio, quæ mouet ipsum mouere debet alios iudices. j. de r. scri. super literis. arg. optimum lo. s. de sa. vn. §. vlt. in fi. Solutio, quæ Romana Eccl. seruat, & docet alios obseruare, ad illa seruanda tenentur subditi eius: quæ verò in signum priuilegij sibi tãtùm seruauit, nullus alius sine sua speciali licentia attentare debet. quæ sint illa, dicitur j. de offi. leg. c. quod trãslationem.

¶ *Glo. seq. signat cõtrarium & soluit.*

d ¶ *Virgines.*] 20. q. 1. deuotis contra, vbi dicitur, quod non nisi in die Epiphaniarum, in Albis paschalibus & natalibus Apostolorũ virgines sunt velandæ. adde ibi & hoc quod dicitur hic, & hoc quod ibi: & ita alterum per alterum suppletur.

b Concor. l. obseruare. § antequã. ff. de of. procon. & l. idemque. ff. mand.

c vbi dicitur spectãdum, non quod fit, sed quod fieri debet. Ioan. And.

† post concil. Lateraneñ. sub Alexand. iij. par. 26. c. 23. & c. 4. eo. tit. in 1. compilatio.

CAP. I.

Subdiaconus † autem [c], nulli nisi Romano, Pontifici liceat in diebus Dominicis ordinare. ¶ Quanuis consecrandi Deo dicatas virgines [d], & minores ordines his diebus habeant licentiam celebrandi.

¶ Sabbato quidem Pentecostes, non liceat alicui sacros ordines celebrare, cum in sequenti septimana (recepta Spiritus sancti gratia) celebrantur.

¶ Idem Episcopo Herfordiensi.

¶ *Non valet consuetudo, quòd extra statuta tempora sacri ordines conferantur.*

CAP. II.

SAnè † super eo, quòd magis esse dixisti in Ecclesiis quibusdam Scotiæ & Valliæ †, in dedicationibus Ecclesiarum vel altarium, extra ieiunia quatuor temporum [e] †, Clericos ad sacros [f] ordines promouere. Significamus, quòd consuetudo illa (vtpote institutioni Ecclesiasticæ inimica) est penitus improbanda, & nisi multitudo [g] & antiqua [h] consuetudo terræ

† Post concil. Lateraneñ. sub Alexand. iij. par. 2. 6. c. 24. & c. 2. eod. tit. in 1. compilatio.

† In vno vetustissimo manuscripto, Galliæ; in al. o, Ossa Gl. a.

Sanè.] Cõmunis diuisio, Secunda ibi *Significamus.* Ioan. And.

CASVS. Consuetudo erat in quibusdam Ecclesiis Scotiæ & Valliæ, quòd in dedicationibus Ecclesiarum vel altariũ extra quatuor Tempora clerici ad sacros ordines promouebantur, Rñdet Papa, quòd illa consuetudo est Ecclesiasticæ institutioni inimica, & ideo improbanda & si multitudo & antiqua consuetudo non esset, taliter ordinati non deberent in susceptis ordinibus ministrare. sed in Romana Eccl. si ordinati deponerentur, & ordinatores auctoritate ordinandi priuarentur. Not. quòd multitudo inducit dispensationem. Vnde versus:

Ob populum multum, crimen pertransit inultum.

Not. quòd multitudo & consuetudo antiqua excusat.

e ¶ *Quatuor Temporum.*] Supple, & extra sabbatum sanctum, & in sabbato hebdomadæ mediæ Quadragesimæ. j. cap. proximo: quia tunc licet.

f ¶ *Ad sacros.*] Ad minores potest diebus dominicis, & aliis diebus solemnibus. j. c. proxi. tamen si sic ordinatur, characterem recipiunt. j. eodem consultationi.

¶ *Glos. seq. arg. alleg. 4. iura demum arg. determinat & triplicem veritatem distinguit.*

g ¶ *Multitudo.*] Arg. quod multitudo dispensationem inducit. 50. d. vt constitueretur. & 1. q. 7. quotiens. 2. & 44. d. c. comessationes. & 23. q. 4. non potest versu. *Ob populum multum, crimen pertransit inultum.* In multitudine tñ illis non parcitur, qui magis cãm delicti esse constiterit. j. de cleri. exc. mini. latores. & ita propter scandalum aliquid omittitur impunitum, cum alias non esset omittendum. quod fieri potest si veritas nõ offenditur, quæ triplex est. scilicet iustitiæ j. de re. iur. qui scãdalizauerit. veritas doctrinæ siue disciplinæ. 11. q. 3. qñ ergo. veritas bonæ vitæ. 12. q. 2. primum in prin. & 32. q. 5. ita ne. hæc nũquam dimittenda est pp scãdalũ, 11. q. 3. inter verba. sed veritas iustitiæ & veritas doctrinæ siue disciplinæ qñque omittitur pp scandalũ. puta qñ multitudo est in causa. vt hic dicitur. de hoc dr. s. de renun. nisi cũ pridem. §. pro graui quoque. Veritas iustitiæ ad iudicem, doctrinæ siue disciplinæ ad Prælatum. bonæ vitæ ad quemlibet pertinet. Vnde versus:

Est verum, vita, doctrina, iustitiaque.

Primum semper habe, duo propter scandala linque.

Dispensatio fit propter multitudinem.

Veritas triplex declaratur.

¶ *Glo. seq. arg. alleg. 2. iura, & tria alle. in contrarium. & dupliciter soluit Ioan. And.*

h ¶ *Antiqua.*] Arg. quòd cõsuetudo excusat in delictis arg. 32. q. 4. obuenientur

esset, taliter ordinati non deberent permitti in susceptis ordinibus ministrare. Nam apud nos sic ordinati deponerentur [a]: & ordinantes priuarentur auctoritate ordinandi.

¶ Idem eidem.

¶ *Minores ordines conferri possunt diebus festis. Sacri vero cōferri debent in quatuor Tēporibus, vel sabbato sācto, vel sabbato de passione.*

CAP. III.

DE † eo autem, quod quæsiuisti, an liceat extra ieiunia quatuor Temporum aliquos in Ostiarios †, Lectores, Exorcistas, vel Acolythos, aut etiā Subdiaconos promouere: Taliter respondemus, quod licitum est Episcopis, dominicis & aliis festiuis diebus, vnum aut duos [b] ad minores [c] ordines promouere. Sed ad Subdiaconatum, nisi in quatuor Temporibus, aut Sabbato [d] sancto, vel in sabbato ante dominicam de passione, nulli Episcoporum, præterquam Romano pontifici, licet aliquos ordinare.

¶ Idem.

¶ *Criminosus occultus moneri potest, ne promoueatur ad ordines, sed prohiberi non debet.*

CAP. IV.

EX † tenore tuarum litterarum accepimus, quòd N. Clericus ideò [e] deliquit, quòd si peccatum eius esset publicum, degradaretur † ab ordine, quem suscepit, & ampliùs non posset ad superiores ordines promoueri. ¶ Verum quantum peccatum ipsius fore occultum dixisti, mandamus, quatenus pœnitentiam ei condignā imponas, & suadeas, vt parte pœnitētiæ peracta, ordine suscepto vtatur [f]: quo contentus existens, ad superiores ampliùs non ascendat. Veruntamen quia peccatum occultum [g] est †: si promoueri voluerit eum non debet aliqua ratione prohibere [h].

¶ Lucius tertius Archiepiscopo Turoñ.

¶ *Religiosus contra prohibitionem prælati sui ordinari non debet.*

CAP. V.

AD † aures nostras peruenit, quòd religiosi quidam ad superiores desiderant ordines promoueri, sed Prælati [i] eorum desideriis contradicunt. † Tuæ igitur quōni taliter respond. quòd honestius & tutius est Subiectis, debitam Præ-

obiicientur. & 4. d. denique arg. cōtra. j. de simo. nō satis. & j. de eo qui duxit in matri. quam polluit per adulterium. cum haberet. j. de consuetud. c. vlt. i. tñ. Sol. cōsuetudo siue multitudo excusat à pœna temporali [a], quæ propter scandalum imponi nō potest, sed à pœna æterna nō excusat, immo ampliùs accusat: vt dicunt cōtraria, & non minus ardebit, qui cum multis ardebit. 2. q. 1. multitudo. si. Vel dic, quòd consuetudo excusat in iis, quæ sunt contra ius positiuum, dū tamen sit rationabilis & præscripta j. de consue. c. vlt. in fin. [b] In his verò, quę sūt cōtra ius naturale, nullo modo, nec vlla consuetudo excusat, vt ibidem primo respōso.

a ¶ *Deponerentur.*] Ab executione, & suspensi haberentur, cum tñ recepissent characterem, vt j. eo. c. penul.

DE eo.] Cōis diuisio. Secunda: ibi, *Taliter respondemus.* Ioan. And.

Casvs. Quæsitum fuit à Papa, an liceat extra ieiunia quatuor Temporum promouere aliquos in ostiarios & ad alios minores ordines, aut in Subdiaconos? Rñdet Papa, q licitū est Epis, dominicis & aliis diebus festiuis vnum vel duos promouere ad minores ordines, sed ad Subdiaconatum non licet nisi in quatuor Temporibus, aut sabbato sancto, aut in sabbato de passione, præterquam Romano Pontifici. Not. quo tēpore debent sacri ordines conferri scilicet in quatuor Temporibus, in sabbato sancto, & in sabbato ante dñicam de Passione.

¶ *Glo. seq. quærit, & soluit.*

b ¶ *Aut duos.*] nunquid plures? vtique, dummodo non videatur generalis ordinatio.

¶ *Glo. seq. recitatur per q. an omnes minores, &c. soluit.*

c ¶ *Ad minores.*] Et sic videtur, quòd omnes minores ordines possit aliquis simul recipere ex eo, quod dicit, potest promouere vnum ad minores: quia indeterminatè dixit ad minores, de omnibus potest intelligi. 19. d. si Romanorum. in fi. de priui. quia circa. quod satis potest concedi, & de facto obtinet: vt hic, & j. de eo qui fur. or. re. cum H. nisi consuetudo repugnet, quæ scandalum generaret. Consuetudo enim ea, quæ licita sunt, reddit illicita. j. de cleri. coniug. cum olim. & j. de co. spi. super eo. [e]

d ¶ *Sabbato.*] Vt 75. d. ordinationes 2. non ergo die dominica. j. eo. litteras. Etiam continuato ieiunio, vt quidam dicebant.

EX tenore.] Communis diuisio. Secunda, ibi. *Verùm.* Io. And.

Casvs. Quidam clericus N. nomine volebat promoueri ad maiores ordines: tñ in tñ deliquerat, quod si peccatum eius publicum esset, degradaretur ab ordine, quē suscepit, nec posset ad superiores promoueri. quæsitum fuit à Papa, quid obseruari deberet, quia peccatum istius occultum est? mandat Papa, quatenus ei pœnitentiam condignam imponat, & ei suadeat, vt parte pœnitentiæ peracta, ordine suscepto vtatur: sed ad superiores non ascēdat: verùtamen quia peccatum occultum est, si promoueri voluerit, eum prohibere non debet. Not. quòd occulta peccata vindictam [d] non hñt & licèt Eps peccatum occultum nouerit per cōfessionem, non potest prohibere illum ab ordinibus.

e ¶ *Adeo deliquit.*] Puta periurium vel adulterium commisit: vt j. eod. tit. c. vlt.

¶ *Glo. seq. alle. 4. concor. & in contrariū tria iura, ponit opin. quā reprobat, demū ponit opi. H. & Tan. qui dixerunt 4. cōsiderāda.*

f ¶ *Vtatur.*] Not. ergo q dicit hic, q criminosus acta pœnitētia potest promoueri, & in susceptis ordinib' ministrare. ar. ad hoc 34. d. fraternitatis. 50 d. quia tua. & c. dño. & c. ponderet. & in pluribus aliis. arg. contra. 25 d. primum. & 1. q. 7. si quis oēm. & 42. d. qñ. Sol. quidam dixerunt, quòd si promotus nō est, nullo modo debet promoueri, per c. proximè dicta. hæc fuit rigida opinio, q2 res penè cōtra naturā est, vt aliquis sit sine peccato. 25. d. c. vnū. §. nunc autem. Vnde vr idem dicendum circa promotos & promouēdos. faciliùs tñ impeditur promouendus, quam deiiciatur iam promotus: 15. q. 1 §. vlt. Circa promotos Anto. & Ta. distinguunt, q quatuor consideranda sunt. Primum, s. quantitas criminis, vtrū videlicet sit enorme vel mediocre. & in hoc consideratur quantitas criminis. Secundum est, quæ est qualitas criminis, vtrùm sit occultum vel manifestum. Tertium est modus publicationis, an sit videlicet publicum per operis euidentiam, vel per iudicis sententiam, vel per spontaneam cōfessionem in iudicio. Istis tribus modis notorium fit crimen. j. de coha. cle. & mu. c. vlt. Quartum est satisfactio pœnitentialis, videlicet an egerit verā pœnitentiam vel simulatam. si crimen est enorme & manifestum, vt simul cōcurrant quantitas & qualitas criminis, deponitur, nec vnquam restituitur post quantamcūque pœnitentiā. 50. d. minor. si verò enorme & occultum in eo casu monendus est, vt abstineat, & non cogendus: quia solū Deū habet vltorem: quia latentia peccata vindictā non habēt. 32. q. 5. Christiana. & acta pœnitentia poterit officio suo vti: & ad maiores ordines ascendere: vt hic, & j. de simo. ex tuæ. præter reos homicid. j. eo. quæsitum est. vbi exemplificatur criminalia. Si verò mediocre fuerit, & occultum, acta pœnitentia vel parte eius poterit remanere in officio suo, & ad maiores ordines promoueri fortiùs, quam in alio casu 50. d. de his verò. Si mediocre & manifestū, si conuictus est in iudicio vel timore probationū cōfessus: in eo casu deponitur. 81. d. si quis clericus. Si verò publicū est p operis euidētiā, vel spōtaneā cōfessionē: tūc acta pœnitentia poterit cum eo misericorditer agi secūdum quod visū fuerit epo, qñque plùs vel minùs. 15. q. vlt. si quis presbyter: 56. d. presbyterū. & hoc totum intelligas cum veram pœnitentiam egerit, & nō simulatam: quia si simulatam, non restitueretur. 50. d. vt constitueretur.

g ¶ *Occultum.*] Et sic probatione cessante, vindictæ ratio conquiescit. 32. q. 5. Christiana. & secretorum Deus iudex & cognitor est 32. d. erubescant. & 2. q. 5. consuluisti. & solum Deum habent vltorem. C. de iureiu. iurisiurandi.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & tripliciter soluit. Ioan. And.*

h ¶ *Prohibere.*] Etiamsi in crimine teneantur, prohibēdi nō sūt, sed commonēdi j. eo. c. vlt. ar. cōtra. j. c. proxi. Sol. hic loquitur de seculari, ibi de regulari, qui propriam volūtatem non habet. 12. q. 1. non dicatis. & c. nolo. Vel illud pp scandalum platorum: hic nullum scandalum. Vel meliùs, istud est, cū quis petens ordines, hēt ius petendi rōne tituli, quem habet, vel dignitatis, illud cum ius petendi non habet: & ideò platus suus, qui nouit secreta sua potest eum repellere. arg. j. de sī on. præterea 2.

AD aures.] Communis diuisio. Secunda, ib, *Tuæ.* Ioan. And.

Casvs. Quidam religiosi volunt ad ordines promoueri: Prælati eorum nolūt promoueri: quæritur, quid iuris sit. Rñdet Papa, quòd tutius est eis ministrare in inferioribus ordinibus, suis prælatis obedientiā impēdēdo, quàm cū scādalo suorū prælatorū ad omnes superiores promoueri. nec sunt in hoc audiendi, quia pōt esse, q Prælati eorū, aliqua sua secreta cōmissa nouerint, pp quæ salua cōsciētia nequeāt promoueri, quia non in sublimitate graduum: sed in amplitudine charitatis acquiritur regnum Dei. Not. quòd regulares contra voluntatem suorum prælatorū promoueri non debent. Item nihil cum scandalo est faciendum.

i ¶ *Prælati.*] Abbates vel priores regulares, largè sumpto vocabulo: infrà. de verborum significatione. quamuis.

¶ *Gl. seq. alleg. 5. cōc. & in cōtrariū quinq; iura. & soluit distinguēs excōicationē à pcepto, & in pcepto distinguit, an spectet ad eius officiū, vel nō. Et promocasu subdiuidit, an sit iustū vel iniustū, vel dubiū.*

a ¶ Obediem-

a Concor. l. aut facta §. fina. ff. de pœ.

b Concor. l. 2. & ibi Bal. C. de confes. & in auth. ingressi. cum no. C. de sacrosan. Eccle.

† Post concil. Lateran. sub Alexan. 19. p. 26. c. 25. & c. 3. eod. tit. in 1. compilatione.

† Vt intelligas hæc nomina ministrorum Ecclesiæ, vide Magistrum sent. lib. 4. d. 24. adde concil. Trid. sess. 23. de refor. c. 2. & vide notas hanc c.

An omnes minores ordines possit quis simul recipere.

c Concor. l. rem non nouam cum glo. C. de iudi. & ibi per Pet. & Cyn. & in Authen. hoc iure porrectum. C. de sac. san. Eccle.

d In foro exteriori. nam quoad Deū non relinquuntur impunita.

Circa promotos, & promouendos criminosos, quas, & qualia considerari debeant.

† post conc. Lateran. sub Alexan. 19. p. 50. c. 3. & c. 5. eo. tit. in 1. compilatione.

† Aliàs, ita: à iam suscepto ordine degradaretur.

† Adde, quando dicatur peccatum occultum, & quando manifestum in l. cum fratrem. per Bal. C. de his, quibus vt indignis.

† Post concil. Lateranen. sub Alexand. 19. p. 26. c. 22. & c. 4. eo. tit. in 2. compil.

a ¶ *Obedientiam.*] Et ita patet, quòd minores suis Prælatis obedientiam [illegible] debent, arg. [illegible] d. contra [illegible] & 19. d. in memoriam. & [illegible] q. 1. [illegible] ff. de re mil. l. 3. §. in bello. 11. q. 3. absit. arg. contra, quia non est semper obediendum. 12. d. non liceat. 15. q. 6. iuratos [illegible] non semper. C. de decur. omnes. lib. 10. in fin. & j. eod. [illegible] Sol. si præ[illegible] intersecet, siue [illegible] siue in[illegible], obediendum est [illegible] 11. q. 3. [illegible] Pater 11. & c. si epi[illegible] forte, nisi in duo[illegible] casibus. j. de sen. ex[illegible] semper tuis. Item præ[illegible] prælati, si nō pertinet ad officium suum, [illegible] præcipit, non est obediendum. ff. de re iu. [illegible] dictum à iudice. arg. 7. q. 1. quia frater. Si vero pertinet ad officium suum, obediendum est: vt hic & in similibus, [illegible] non decipitur in præcepto. Si verò præcipit, quod omnino est malum: non faciat contra conscientiam, licèt iustum videatur Prælato. j. de restit. spo. litteras. seruato quod dicitur j. de sen. excom. inquisitioni. si verò præcipiat, quod malum, non obediendum est ei. 11. q. 3. qui resistit. & c. si dñs. & c. Iulianus. & c. nō semper. Si verò dubium sit præceptum: propter bonum obedientiæ excusatur à peccato, licèt in veritate sit malum. 23. q. 1. quod culpatur.

¶ *Glo. seq. alle. § sura & tria in contrarium. & [illegible] & remittit.*

est aliàs expone, *ordinetur*, id est, consecretur.

i ¶ *Melius est.*] Et sic videtur, quòd licèt possit aliquid fieri per alium, & perinde habeatur ac si per se. ff. quod cuiusque vniuersi. item eorum. §. 1. ff. de admi. tuto. ita tñ. §. gessisse. meliùs tñ res expeditur per se, quam per alium. arg. 2. q. 7 accusatio.

positis obedientiam [a] impendēdo, in interiori ministerio deseruire, quam cum Præpositorum scandalo [b] gradum appetere dignitatem. ¶ Nec est in hac parte Subiectorum desiderium confouendum: quia esse [c] potest, quòd Prælati eorum commissa secreta nouerint, ex quibus constat eis, quòd salua conscientia nequeunt sublimari: quia non in sublimitate graduum, sed in amplitudine † charitatis acquiritur regnum Dei [d].

Idem.

¶ *Metropolitanus ab omnibus Suffraganeis cōsecratur, Suffraganeus verò tribus, Metropolitano iubēte.*

CAP. VI.

SI † Archiepiscopus obierit, alter fuerit ordinandus: [e] omnes Episcopi eiusdem prouinciæ, ad sedem metropolitanam conueniant, vt ab omnibus ordinetur [h].

¶ Reliqui verò comprouinciales Episcopi (si necesse fuerit cæteris consentientibus, à tribus iussi Archiepiscopi poterūt ordinari: sed melius [i] est, si ipse cum omnibus eum, qui dignus est, elegerit [k], & cuncti pariter pontificem consecrauerint.

¶ Ex consilio Arelaten. †

¶ *Dicit idem, quod in præcedenti.*

CAP. VII.

NE Episcopi sine Metropolitani permissu [l], nec Metropolitanus sine tribus [m] vel duob Episcopis comprouincialibus præsumat Episcopum ordinare [n], ita vt alij Episcopi cōprouinciales admoueātur epistolis, vt se suo responso significent consensisse [o]. ¶ Quod si inter partes aliqua dubitatio fuerit, maiori [p] numero Metropolitanus consentiat.

¶ Vrbanus tertius Archiepiscopo Pisano.

¶ *Ordinatus extra tempora suspenditur, donec dispensetur cum eo, & ordinans punitur.*

CAP. VIII.

CVm quidam: & infrà, ¶ Episcopum qui die, quo non debuit, ordines celebrauit, canonica [q] disciplina corrigere, & ordinatos à susceptis ordinibus tandiu reddere debes expertes, donec apud nos [r] restitutionis gratiam consequantur.

¶ Celestinus tertius Hidron. † Archiepiscopo.

¶ *Græci à Latinis ordinari non debent, nec contra, si in ritu ordinandi sunt diuersi.*

k ¶ *Elegerit.*] Cū [e] non habeat ius in electione vt dictum est, aliàs expone, *elegerit*, id est, electum approbauerit.

NE episcopi.] Ponit duo dicta. Secundum ibi, *Quod si.* Ioan. And.

CASVS. Quærebatur in concilio, vtrùm epi possent consecrare suffraganeum suū? Rñdetur, quòd epi sine permissu archiepi non præsumant epm consecrare, nec archiepiscopus aliquem consecrare præsumat sine duobus vel tribus episcopis, ita vt alij comprouinciales episcopi per suas litteras cōsentiant: quòd si inter illos discordia fuerit, Archiepiscopus maiori numero consentiat. Not. standum esse maiori parti.

l ¶ *Permissu.*) Ita quòd ipse sit præsens, vel alius, cui cōmittit vices suas. j. de off. ord. quod sedē. sic iudex iusta de causa potest committere alijs vices suas. j. de offi. deleg. pastoralis. 1. tñ. sic & prædicationis officium potest ordinarius alij committere, cum id per seipsum complere non possit. infrà de offic. ord. inter cætera. sim. ff. de procura. l. 1.

¶ *Glo. seq. soluit contrarium.*

† *Concilium Aleranen. 2. c. 5. Burchar. lib. 1. c. 27. Iuo. p. 5. c. 138. & in 1. compilatione tit. de electio. c. 4. & concordat concilium Nicenum cap. 4. quod videas omnino.*

† *Aliàs Idrotensi.*

b ¶ *Scandalo.*] Arg. nihil cum scandalo faciēdum esse. arg. 54. d generalis in fi. & 51. d. c. 1. 12. d illa. 28. q. 1. vxor. & c. iam nunc. arg. contra. j. de re. iu. qui scandalizauerit. 11 q. 3. inter verba. & s. de [illegible] cum pridem. §. pro graui quóque. Sol. pro vitando scādalo, sæpe cessat rigor Ecclesiasticæ sententiæ, sed malum perpetrari non debet. arg. 11. q. 3. quid ergo. de hoc dictum est. s. eod. [illegible] cum pridem. §. pro graui. s. de renunt.

c ¶ *Esse potest.*] Not. aliquid esse faciendum vel omittēdū, ad cautelam eorum, quæ fieri nō possunt. 32. q. 1. dixit Dñs. ff. de nego. gest. [illegible] in fi. ff. de iis qui deie. vel effu. si verò. § prætor. 2. [illegible] bona. § si quis stipulatus.

d ¶ *Regnum Dei.*] Quia apud Deum non gradus elegantior, sed [illegible] comprobatur. 23. q. 4. sicut excellentiam. & ille maior dicitur in regno Dei, qui est iustior. 40. d. non loci. & [illegible] in fine.

S[illegible].] Ponit duo dicta. secūdū. ibi, *Reliqui verò.* Ioā. And. Casus. Quādo archieps dēt cōsecrari, omnes suffraganei conueniāt ad sede metropolitanam, vt ab omnibus consecret. epi vero comprouinciales, si necesse fuerit, iussu Archiepi à tribus epis possunt cōsecrari alijs cōsentiētib⁹. sed meliùs est si archieps cum alijs omnibus pōtifice. m cōsecrauit. Not. quòd omnes tāgit, ab omnibus approbari debet. Item licèt quis aliquid posset per alium gerere: meliùs tamen est, si per seipsum gerat.

e ¶ *Ordinandus.*] Id est, consecrandus: nisi fortè haberent ius in electione. 93. d miratus valde. & tunc dic *ordinandus*, id est, eligēdus: quia de consuetudine vocandi sunt.

f ¶ *Metropolitanum.*] 63. d. metropolitano. & 65. d. c. vlt.

g ¶ *Ab omnibus.*] Not. quod omnes tāgit, ab omnibus comprobari debet: quia in cōcedēdo haustū aquæ omnes debēt venire, ad quos ius aquæ spectat. ff. de aqua plu. arcen. in cōcedendo. & C. de [illegible] præscr. l. vlt. & C. de cōiugio [illegible] quicunque in fin. lib. 11. & 8. q. 1. licet ergo & ff. de adop. nam diuus. Dicas, quòd in tali casu omnes vocādi sunt, & debent adesse, si fieri potest: & tūc sufficit quod maior pars cōsentiat. ff. ad muni. quòd maior. & quòd omnes suffraganei debeāt ipsum ordinare, legitur 64. d. quia per ambitiones. & hoc quod dixi, quòd maior pars sufficit, locū habet in collegijs, cessat in priuatis, vt dictum est suprà de consti. cum omnes.

h ¶ *Ordinetur.*] i. [e] eligatur, cū habēt jus in electione, vt dictum

rium.

m ¶ *Sine tribus.*) Inclusiuè. & sic non est contra. 64. d comprouinciales. Quidam intelligebant olim litteram, sicut sonat, & malè, quia sic videretur, quod Archiepiscopus minorem auctoritatem, quam episcopus haberet, cùm hoc possit fieri à tribus episcopis iussu archiepiscopi: vt s. c. proxi. & ideo additum fuit in littera, *Vel duobus*, quod non erat in antiqua compilatione: & quòd dicit, *tribus*, est de substantia consecrationis, alias non esset consecratus, si essent pauciores. 66. d. c. porrò. vbi traditur forma consecrationis ab Apostolis.

n ¶ *Ordinare.*] Id est, consecrare.

o ¶ *Consensisse.*] 64 d. c. 12. 3. & 4.

p ¶ *Maiori.*] Quando maiori numero sit standum vel non. suprà de elect. Ecclesia vestra. 2.

CVm quidam.] Primo ponit ordinantem, secundò ordinatū. pars huius d. ineipit. cum quidam. Abb. Siculus.

CASVS. Quidam episcopus contulit sacros ordines extra iiij. Tēpora, die quo non debuit. dicitur, quod episcopus puniri debet canonica disciplina, scilicet vt priuetur potestate conferendi ordines, quos illicitè contulit. & ordinatis interdicatur executio ordinum susceptorum, donec apud sedem apostolicam restitutionis gratiam consequantur. Nota, quod quis debet puniri in eo, in quo deliquit. Item nota, quòd ab homine non potest restitui per eundem.

q ¶ *Canonica.*] Vt priuetur potestate conferendi ordines: quos illicitè contulit: suprà eodem, sanè. & infrà eodem. c. litteras. aliàs si pœna statuta non esset, pro arbitrio superioris puniretur. j. de officio delegati. c. de causis.

r ¶ *Apud nos.*] Et sic talis dispensatio soli Papæ reseruatur infrà eodem. c. litteras, quia ex eo, quòd dicit, *apud nos*, alijs abstulit potestatem. argumentum infrà de præbendis. de multa. in fine. vbi dicitur, *per sedem Apostolicam*, & ita non per alios: argumentum infrà de sententia excommunicationis. nuper. & infrà de præbendis. c. graue. in fi. & infra eod. c. dilectus. in fine. & sic habes vnum casum, in quo episcopi vel archiepiscopi dispensare non possunt: tamen dic vt infrà eodem, consultationi.

a *His casus Bernardo est, & in antiquis codicibus reperitur.*

C*Vm secundum.*] CASVS. Clerici[a] Latini in partibus Calabriæ ordinabantur à Græcis Epis. secundùm institutionem Græcorum extra quatuor Tp. ordines conferendo, & econuerso Græci à Latinis, & ita permixtim ordinabant adinuicē. Et hic prohibetur, quòd Latini de cætero ritum illorum non seruēt, sed in quatuor Temporibus ordines conferāt, non obstante consuetudine antiquitus obtenta: cùm sit potius contra Ecclesiasticam institutionem, suprà eod. sanè. Arg. contra. j. eod. quod translationem. vbi toleratur talis mos. sed hodie talis mos reprobatur, vt de cætero talis commixtio esse non debeat, sed vnus sit Eps, qui omnibus psit. j. de officio ordinarij. quoniam in plerisque. Bernardus. Not. quòd certis temporibus sunt ordines conferendi. Item nota quod in collatione ordinum non est sequendus proximorum ritus.

† *Cap. 1. eo. tit. in 2. compilatione, vbi integra narratio facti, hic fragmento magnanimitatem affert.*

† *Abbati Bariloci.*

† *Cap. 2. eo. tit. in 3. compilat.*

E*X parte.*] Cōmunis diuisio. Secundò ibi, *Mandamus.*

CASVS. Quidam monachus Caroli loci trāstulit se ad nigros monachos, & habitum illorū assumēs, in presbyterū est pmotus. dubitabant isti monachi, vtrū in ordine sic suscepto debeat minist. nec? Mādat eis Papa, quatenus monachū illū permittāt officium sacerdotis exequi liberè, nisi aliud canonicū obstiterit. Not. quòd ordo sacer in apostata irregularitatē nō inducit. Ber.

¶ *Gloss. seq. quærit, & soluit.*

a ¶ *Ad nigros.*] Sed quæ fuit dubitatio huiusmodi quæstionis? Ideo dubitauit, quia monachus iste fuit apostata, vnde nō debuit admitti ad legitimos actus: vt 3. q. 4. beatus & ita videtur, quòd Abbas nō possit dispensare cū eo: quia tempore quo recepit ordines, suspēsus erat. arg. j. de æta. & qual. cū bonæ, & infrà de cle. excom. mi. postulastis. Arg. cōtra. s. de elec. cum inter R. Vel dic, quòd non est apostata, nisi qui ad seculum redit. j. de aposta. cap. 1. & 50. d. c. vlt. [b] quandoque dicuntur apostatæ retro abeuntes. 26. q. vlt. non obseruetis. Item is apostata dicitur, qui recedit à fide. 2. q. 7. non potest.

† *Abbati aliquid.*

† *Cap. 3. eo. tit. in 3. compilatio.*

b *Per quod capitulum dicit hic Inno. illum apostatam, qui sine causa dimittit professionem quam dimittere non licet, sed coronam dimittere licet. de cle. coniu. Ioannes. ergo patet, quod non est de substantia ordinis. Ioan. And.*

b ¶ *Liberè.*] Si monasterium ad quod transiuit, fuit maioris religionis. tunc non peccauit j. de re. licèt. & tunc de iure communi potest in ordine suscepto liberè ministrare, & hoc ita videtur fuisse. si verò minoris, tunc peccauit mortaliter. & tunc cum eo est dispensandum, & aliter non debet ministrare.

ADDITIO. Eo saluo quòd si relicto monachatu, ordinem quis assumat, non poterit secum dispensari nisi per Papam. j. de apostatis. c. vlt. secundùm Goff. Ioan. And.

CAP. IX.

C*Vm* † secundùm regulas Ecclesiasticas: & infrà. Quia verò (sicut dicitur) in partibus Calabriæ Latini à Græcis, & Græci à Latinis secundum alterutrius institutionis obseruantiam odinantur: nolumus de cætero commixtiones & consuetudines rituum in ordinibus obseruari.

Inno. iij. Abbati & Conuen. Cariloci. †

¶ *Si monachus vnius ordinis, in secundo ordine, ad quem trāsiuit, recepit sacerdotium, ad primum ordinē rediens in eo liberè ministrabit.*

CAP. X.

E*X* † parte vestra nostro fuit Apostolatui reseratum, quòd quidam monachus vester, se ad nigros[a] monachos transferens, & habitum eorum assumens, ad sacerdotij ordinem in ipso habitu est promotus: vnde quia dubitastis, vtrum in assumpto taliter ordine ministrare debeat: Mandamus, quatenus (nisi canonicum aliud † obuiet) ipsum monachum officium sacerdotis liberè[b] exequi permittatis.

¶ Idem C. presbytero Cardi. Apost. sedis Legato.

¶ *Si Græcus Episcopo Latino subiectus ordinatus sine Latini licentia à Græco, interdicitur sibi executio. Si verò de licentia, tunc toleratur.*

CAP. XI.

Q*Vòd* † translationem pontificis: & infrà. ¶ Consultationi tuæ taliter rñdemus, quòd cùm Clericus Græcus Episcopo Latino subiectus, à Græco Pontifice ordinatur,[c] nisi de mandato vel licentia sui Episcopi fiat, interdicēda est eis ordinis executio sic suscepti tanquam ab alieno Pontifice, sine mandato vel licentia sui Episcopi ordinato. ¶ Si verò de mandato vel licentia[d] sui Præsulis, à Græco Pontifice secundùm morem Græcorum fuerit ordinatus, licèt culpādus sit Episcopus Latinus: qui Clericos suos à Græco facit Antistite ordinari: quandiu tñ talis mos ab Ecclesia toleratur,[e] impediri non debet ab executione ordinum taliter susceptorum.

¶ Idem Mutiñ. Episcopo.

¶ *Ordinat⁹ à Papa sine licētia Papæ ad superiores ordines nō promouet.*

CAP. XII.

C*Vm* † in distribuendis: & infrà. Meminimus à nobis fuisse suppliciter † postulatum, & clementer indultum[f], vt quia præfatus A. Ecclesiæ Romanæ Subdiaconus erat, mandaremus ipsum per Bononiensem Episcopum promoueri.

¶ Idem eidem, & magistro. H. Subdiacono nostro.

¶ *Duo sacri ordines non possunt conferri eidem, vno die, vel duobus continuato ieiunio.*

CAP. XIII.

L*Itteras* † vestras recepimus super inordinato ordina-

Q*Vod translationem.*] In prima parte decisa consultatio. In secunda: ibi. *Consultationi.* quæ distinguit & secundū membrum prosequitur: ibi, *Si verò.* Ioan. And. Pars huius, infrà de offi. dele. quod translationem. Ioan. And.

CASVS. Quidam clerici Græci existentes in diœcesibus Latinorum ab Episcopis Græcis extra iiij. Tempora ordinabantur: postmodum à Latinis Episcopis celebrare prohibebantur, quæsitum fuit à Papa, quid de talibus sit agendum? Rñdet Papa, quòd cum clericus Græcus, Episcopo Latino subiectus, à Græco pontifice ordinatur, interdicenda est ei executio ordinis sic suscepti, tanquam ab alieno Episcopo ordinato: nisi de mandato vel licētia sui Episcopi illud fiat. Sed si de licentia sui Episcopi id factum sit: licèt culpandus sit Eps. qui clericos suos à Græco Epo facit ordinari: quādiu tñ ab Ecclesia talis mos toleratur, impediri non debet executio ordinum taliter susceptorum. Not. quòd ordinatus a non episcopo sine ordinis executionem nō habet. Item not. quòd ratione consuetudinis toleratur quis in executione ordinis, quem malè accepit.

c ¶ *Ordinatur.*] Extra quatuor Tempora, sicut est in antiqua compilatione, & sic bene facit ad titulum.

d ¶ *Vel licent.*] 9. q. 2. Lugdunensis. 71. c. 1. 2. & 3.

e ¶ *Toleratur.*) Hæc fuit comparatiua permissio vt hic innuitur. ar. j. de præb. cū iamdudū. fortè ppter scandalū & multitudinem talis cōsuetudo toleratur. arg. s. eo. sanè. & 23. q. 4. non potest.[e] mos iste hodie non toleratur. j. of. ord. qm in plerisque. & s. eo. cùm secundum.

e *Concor. l. 1. §. fi. ff. de aqua pluuia arcen. & l. redemq. ff. mand.*

C*Vm in distribuendis.*) CASVS. Si aliquis ordinatus fuerit in subdiaconū à dño Papa, ab alio ad superiores ordines sine licentia Papæ ordinari non debet. Not. quòd ordinati à Papa ab alio sine eius mandato ordinari non debent. Not. quod collatio ordinis pōt delegari.

¶ *Glo. seq. obijcit, & soluit. arg. contrarium, & soluit.*

† *Cap. 4. eod. tit. in 3. compilatione.*

† *Humiliter ordinatus à Papa honoratur, & oneratur.*

f ¶ *Indultū*) Sed nonne eps talem iud. erat. j. de maio. & obed. per tuas. præterea videtur, q potiùs sit onus, quàm honor? Dic, quod licèt sit onus in hoc, in multis tñ est honor: quia non potest nisi pluribus testibus conuinci. 2. q. 4. præsul. & c. nullum. Item non potest cogi ab episcopo recipere ordines. ar. de consecra. d. 2. cap. vlt. Item quia maior honor ei debet, q aliis. j. de ma. & obe. per tuas. & ff. de albo scri. l. vlti. Sed iste potest iudicari ad epo suo: vt dicit illa decre. per tuas. vnde, contra. 9. q. 2. nullus primas. vbi dicitur: qui non pōt ordinare, nō potest iudicare, & econuerso: Illud ordinariū & regulare, hoc speciale est propter excellentiam superioris, qui manum imposuit. arg. c. illius. de consecra. d. 2. c. vlt.

† *Cap. 5. eo. tit. in 3. compilatione.*

L*itteras vestras.*] Primò narrat factum, quòd secundò improbat, improbationis causam inserens. ibi, *In quo.* tertiò punit contra facientes: ibi, *Præfatum itaque.*

CASVS. Quidam Canonicus Bonon. A. nomine Ecclesię Ro. subdiaconus electus fuit in epm Imoleñ. eps Bono. recepto mādato præcedentis Capituli, ordinauit ipsum die sabbati in diaconum. & die dñico continuato ieiunio in presbyterum: peruenit hoc ad notitiam dñi Papæ, vnde mandauit inquiri veritatem super hoc per episcopum Mutiñ. & magistrum H. subdiaconum suum ipsi factum, secundùm quod est dictum, significauerunt dño Papę: & ipse rescribit eis dicēs, quòd ipse recepit litteras suas super inordinata ordinatione Imoleñ. electi: in qua ordinatione quantum ordinator & ordinatus deliquerint, euidenter intelligit, qui prudenter attendit: quod probat hoc modo. Sic enim non licuit Bononieñ. episcopo vtrumque ordinem illi conferre eodē die: eadem ratione non licuit vnum ordinem conferre vno die: & alium alio die continuato ieiunio: cum propter cōtinuationem ieiunij fictione canonica, siue mane diei dñicæ trahatur ad sabbatum, siue vespera sabbati ad diem dñicam referatur, illa duo ad eundem diem pertinere dicūtur. Si enim dicatur quòd mane diei Dominicæ ad vnam diem, & vespera Sabbati ad diem aliam referantur, non esset continuatio ieiunij necessaria: quia sabbato ante cœnam, & dominica ante prandium ieiunij intelliguntur. ideoque Papa Bonoñ. episcopum, vt puniatur, in quo peccauit, suspēdit à collatione ordinum, diaconij s. & presbyterij.

alterum

terum verò ab executione sacerdotalis officij suspendit, donec de ipsis aliter duxerit disponendum. Not. quod nulli duos sacros ordines conferre debet: nec aliquis eos conferre eodem die: qui contrafecerit, punitur, prout hic dicitur. Not. hic regulam, quod quis punitur in eo, quo deliquit.

a ¶ *Vno die.*] Hoc ergo [illegible] reprehenditur hic, quod ordinem vnum vno die, & alterum altero die contulit idem episcopus: vnde colligo, quod si die sabbati non potuit perficere ordinationem, sequenti die dominico continuato ieiunio potest eam, quam incepit, perficere, & vno die intelliguntur ordines collati fictione iuris: & sic loquitur c. 75. d. quod à patribus.

¶ *Glo. seq. dat simile. & allegat contrarium.*

b ¶ *Continuatione.*] Continuatio de duobus facit vnum, & coniungit illa. arg. 16. q. 3. cap. [illegible] cuit. §. potest. ver. hinc de praescript. & 7. q. 1. illud. c. nihil.[a] sicut cum bissextus occurrit, duo dies pro vno computantur. j. de verb. signif. quaesitum. & ff. de mi. denique §. minorem. Sed arg. con. tra. ff. de sta. lib. cum hae. res. §. Stich.

c ¶ *Fictione.*] Immo & sine fictione aliqua bene vesp. et mane ad vnam diem naturalem referuntur, iuxta illud: *Et factum est vespere & mane dies vnus.*

¶ *Glo. seq. recit. per q. quae ordinationes die sint ordines conferendi, sed ponit epi. Hug. tractat de mane de sabbato paschali, & ponit quia hic quam non approbat.*

d ¶ *Pertinere.*] Teneas secundum anteriora, quod omnes ordines die sabbati conferri debent. j. eod. cap. 1. 2. & 3. & 75. dist. cap. vlt. praeter episcopalem[b] dignitatem quae die dominico tantum confertur. 75. d. c. 1. & praeter minores ordines, qui possunt conferri diebus dominicis & aliis solennibus. j. eod. c. 2. & subdiaconatus ordo potest conferri die dominico à solo Papa, & eo die licet ergo die dominico continuato ieiunio conferri intelliguntur, & ideò continuatio ieiunij necessaria est. H. verò dicit omnes ordines die dominico conferendos, & non die sabbati: & idem dicit de baptismo. de consecr. d. 4. venerabilis. & c. seq. arg. 75. d. quod à patribus. versi. sed post diem sabbati eiusdem noctis, quae lucescit in prima sabbati ex... conferendi eligantur: in quibus iis qui consecrandi sunt ieiunis, & à ieiunantibus sacra benedictio conferatur. quod eius dem obseruantiae erit, si mane ipso die dominico continuato sabbati ieiunio ordinatio celebretur, à quo tempore praecedentis noctis initia non recedunt, & secundùm opinionem eius ion videtur, quare sit continuatio ieiunij necessaria: vt vna dies fingatur sabbatum & dominica: nam sicut ordo episcopalis potest conferri die dominica sequenti, & non exigitur continuatio ieiunij, ne fingatur dies sabbati trahi ad dominicam, ita si quis ordinetur mane die dominica, posset hoc facere sine continuatione ieiunij. Not. tamen quod in sabbato magno paschali non celebratur ordo: quia nec missa cantatur. de consec. d. 3. sabbato. Dicunt quidam, quod illi ordines, qui celebrantur die dominica, trahuntur ad sabbatum, & ideo fit ordinatio die sabbati, quoniam sabbatum significat requiem, & qui ordinatur, transit ad requiem clericalem: requiescit etiam à laboribus secularibus. Vnde dicebat spirituale de sabbato paschali, vt missa trahatur ad dominicam seq. & ordines ad sabbatum. sed hodie non fit hoc in illo sabbato, vt j. eo. de eo. vbi dicitur, quod in sabbato sancto ordines conferuntur, immo ita celebratur tunc sicut in aliis sabbatis ordinationum, & ita seruatur de facto[c].

e ¶ *Nam si quantum.*] Responsio tacitae quaestionis dicere aliquis: duo dies sunt, & ita non vno die duos ordines contulit: & respond. t.

¶ *Glo. seq. recitatur per obiectionem & solutionem.*

f ¶ *Deliquit.*] Immò in pluribus, nam et ... quia deliquit: quia nô peccauit diaconatum conferendo, & tñ fuit punitus in eo & id. ò plus punitur ordinator, quàm ordinatus: quia debuit esse prudentior, & quia maior. arg. 8. d. transla. inter corpo... illa. & vt à lij à similibus arceantur. & est simile j. c. proxi.

---

tione Imolensis electi, quem Bononien. Episcopus praecedenti sabbato in Diaconum, & sequenti die Dominico [continuato ieiunio] in Presbyterum ordinauit: In quo, quantum vterque deliquerit, euidenter intelligit, qui prudenter attendit. Si enim vtrunque ordinem eodem die conferre illi non licuit, pari non licuit ratione vnum ordinem vno die[a], & alium† altero [ieiunio continuato] conferre†: cùm propter continuationem[b] ieiunij fictione[c] canonica, siue mane diei Dominicae trahatur ad sabbatum, siue vespera sabbati ad diem Dominicam referatur, profectò manè cum vespera, seu vespera cum manè ad eundem diem pertinere[d] dicetur †. ¶Nam si quantú[e] ad hunc necessitatis articulum pertinet, manè ad vnum diem, & vespera referatur ad alium, cur esset continuatio ieiunij necessaria, cùm & sabbato ante coenam, & Dominica ante prandium, intelligantur† esse ieiuni? Praefatum itaque Bonon. Episcopum [vt puniatur in quo deliquit[f]] à collatione ordinum, Diaconij scilicet, & presbyterij, alterum verò ab executione officij Sacerdotalis tandiu volumus manere suspensos, donec de illis aliter disponamus.

¶ Honorius iij. Episcopo & Archidiacono Legio.

¶ *Ordinans puerum xiij. annorum in Diaconum suspenditur à collatione ordinum: & ordinatus ab ipsius executione vsque ad aetatem legitimam.*

CAP. XIV.

VEl non est cōpos sui Episcopus Conuentren. vel nimis videtur à se scientiam repulisse[g], qui M. puerum latorem praesentium adhuc tredecim annorum contra sacrorum canonum instituta[h], inordinatè in Diaconum dicitur ordinasse, in ludibrium ordinis Clericalis: & infrà. ¶Discretioni vestrae mandamus, quatenus si rem inueneritis ita esse, praedictum Episcopum à collatione ordinum suspendentes[i], ipsum vt eidem M. quem ab executione officij Diaconi† vsque ad aetatem[k] legitimam in iniuriam[l] suspendimus ordinantis, prouideat in Ecclesiastico beneficio competenti[m], per censuram Ecclesiasticam compellatis.

¶ Idem Leton. & Cala. Abbas.

¶ *Episcopus conferens eidem vna die plures sacros ordines, etiamsi de mandato Metropolitani hoc fecerit, ab ordinandi potestate suspenditur.*

CAP. XV.

DIlectus † filius G. Humilien. † Canonicus, nostro

V ¶ *El non est.*] Primò narrat factū, quod secundò puniri praecipit: ibi, *Discretioni.* Io. And.

Casvs. Episcopus Conuentren. quendam puerum M. nomine xiij. annos habentem inordinatè & sine certo titulo in diaconum ordinauit in ludibrium ordinis clericalis: puer ille hoc significauit D. Papae, & quòd non prouiderat eidem. Vnde mandat quibusdam, quatenus si res taliter se habet, praedictum epm suspendant à collatione ordinum, & compellant eundem, vt eidem M. prouideat in ecclesiastico beneficio competenti, suspendētes eundem M. ab executione ordinis diaconatus, donec ad aetatem legitimam peruenerit, in iniuriam ordinantis. Not. quod aliquis punitur odio alterius. Item qui ordinat aliquos ante legitimam aetatem, punitur, prout hic dicitur. Item qui ordinat aliquem ad sacros ordines, tenetur ei prouidere.

g ¶ *Repulisse.*] Vt possit ei dici: Et ego repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi. 38. d. omnes psallentes. in fi. & j.

de ieiun. nisi cum pridem. §. pro defectu.

h ¶ *Instituta.*] Quae dicunt, quòd ante xx. annum nullus debet in subdiaconum promoueri. 28. d. de his. 77. d. in singulis. & c. quicunque. & c. subdiaconus. ergo multò minùs in diaconum quis ante xxv. annum ordinari non debet. 77. d. placuit. & c. in singulis. & c. quicunque.

i ¶ *Suspendentes.*] Vt puniatur, in quo peccauit. 11. q. 1. q. & humanis. & c. de viro. & 16. q. 1. reuertimini. & j. in prox. literas.[e] & punitur hic in collatione omniū ordinū. quia in hoc tātū deliquit.

k ¶ *Aetate.*] Et ita licèt nō sit in aetate legitima, nihilominus recipit ordines: sed executio suspēdit vsq; ad legitimā aetaté. simile. j. de aeta. & qual. ex rōne. vbi suspēditur administratio talibus cōcessa vsq; ad legitimā aetate. sic & tempus nō impedit ordinis collationem. j. eo. consultationi. & j. eo. sane. & c. cùm quidam.

¶ *Glo. seq. adle. duas concor. obiicit & solutionem quarit & remittit.*

l ¶ *Iniuriam.*] Simile 71. d. c. 1. & 16. q. 7. decernimus. sed propter factum Praelati iste non debuit in executione puniri, iniquū est enim aliquem alterius odio praegrauari. C. de inoffi. testa. si quis in suo. & peccata suos debent tenere auctores. j. de iis quae fi. à maiore parte c. quaesiuit. & C. de poe. l. sancimus. & non debet alteri per alterum iniqua conditio afferri. ff. de reg. iur. non debet. & quod vi aut clam. ne in potestate: sed hoc fuit quia aetas repugnat.[f] Sed nunquid tenetur ad continentiam iste, qui infrà annum discretionis suscepit ordines sacros? De hoc notatur de cler. per sal. pro c. vnica.

m ¶ *Competens.*] s. personę qualitate insp ecta. arg. 41. d. non cogātur. ff. de iur. dot. cum post diuortium. §. gener. & l. quaero. ff. de admi. tu. cum plures. §. cum tutor. & ff. de vsufr. sed & si quid §. 1. & sciētia cōsideratur. j. de praeben. de multa. ad hoc enim tenetur. si titulum non habet. j. de praeben. cùm secundùm Apostolum.

D ¶ *Ilectus filius.*] Prima pars ponit reprehensibilem ordinationem. Secunda punit ordinantem: ibi, *Cum ergo.* Ioan. And.

CASVS. Ecclesiæ Humilien. vacãte, Canonici Humilien. G. eorum Canonicum in minoribus ordinibus constitutum, in Epm elegerunt, Archiepi Cassalen. metropolitanus eorum mandauit Epo Treceñ. vt ipsum vno & eodem die ad tres sacros ordines promoueret: quod non ausu proprio, sed de mandato Archiepi non dist lit actum, lere: quod totum dictus G. D. Papę reserauit. Super his D. Papa inquisiuit veritatem. & quia constitit ei ipsum Epm Treceñ. in pluribus deliquisse, tum quia confessus fuit sine mandato Archiepi hoc fecisse, tum quia etsi de mandato Archiepi constaret, ei obtemperare non debuit in hac parte, cùm huoi dispensatio ei a canone non sit permissa: & quia sæpe reatum periurij variauit, priùs iurando, quòd Archiepi id præceperat, & postea fuit in iure confessus, quod Archiepi id nõ mandauerat. ipsum tandiu ab ordinandi potestate suspendit, donec suam meruerit gratiam obtinere. Not. hic arg. quod Epi dispentat: non possunt nisi in casibus a iure permissis. Item in iniusto mandato, Prælato nõ est obediendum. Item auctoritas superioris nõ excusat. Item qui in iure varius est in dicto suo sibi contrarius, periurus reputatur.

† *Tmilecen.*

† *Caleen.*

† *In codice Barbatia, sta: sed ipsi Archiepiscopi (vt ipse cofessus extitit) mandato perfecit.*

† *Vide tex. cum gl. in l. non intelligitur. §. tacitè. in glos. in Vers. manifestissimus ff. de iur. fis.*

dudum Apostolatui reserauit, quòd Humilieñ. † Ecclesia suo viduata pastore, Canonici ipsũ vnanimiter elegerũt[a]: quia cum esset citra sacros ordines constitutus, Archiepiscopus Cassaleñ. † Metropolitanus eorum Episcopo Treceñ. mandauit, vt cum vno, & eodem die ad tres[b] sacros ordines promoueret: quod ille (non ausu proprio, sed † ipsius Archiepiscopi mandato) perfecit. ¶ Cùm ergo nobis constiterit supradictum Episcopum in pluribus deliquisse, cum quia sine mandato Archiepiscopi (vt ipse confessus extitit†) ad huiusmodi ordinationem inordinatè processit: tum quia si de mandato Archiepiscopi constaret, cùm illi huiusmodi dispensatio à canone minimè sit præmissa[c], ipsi obtemperare[d] non debuit in hac parte: tum etiam quia reatum periurij[e] sæpius variauit[f] iurando prius quod Archiepiscopus id præceperat, & postea quòd illud non mandauerat in iudicio cõfitendo: ipsum tandiu ab ordinandi suspendimus potestate, donec nostram[g] meruerit gratiam obtinere.

¶ *Glo. seq. soluit contrarium.*

a ¶ *Elegerunt.*] In postulando, scil. quia si simpliciter electus fuisset, non valuisset electio. simile. ſ. de renunc. post translationem.

b ¶ *Tres sacros.*] Quod nullo modo debet fieri, sed vnus ordo vno die debet conferri. ſ. e. literas & ideo punitur, vt in fine.

¶ *Gl. seq. arg. allic. duo iura, & vnum in contrarium, & remittit.*

c ¶ *Permissa.*] Arg. opi. quod Episcopi dispensare non possunt nisi in casibus ubi concessit à iure, quod quidam concedunt, & facit pro eis. j. de fil. presb. c. vlt. & pen. Arg. contra. j. de sent. excom. nuper. in qua opinione sunt Lau. Io. Vin. & T. de hoc traditur. j. de iu. at si clerici. De hac materia no. 50. d. miror. & 1. q. 7. c. requiritis. §. nisi rigor. immò prohibita. ſ. e. literas. j. de eo qui fur. ord. re. c. vlt. & ita colligitur ar. prædictum. Vel dic, quod non licet Epo dispensare in iis, quæ pertinent ad generalem statum Ecclesię, vt hic, & ſ. eo sanè. & ſ. e. litteras. In criminibus dispensare possunt, nisi sit expresse prohibitum.

Episcopus in quib⁹ liceat dispensare.

¶ *Glo. 5. alleg. 5. concor. & tria contraria, demum arg. & determinat.*

d ¶ *Obtemperare*] Hic habes, quòd auctoritas superioris nõ excusat. 11. q. 3. quicunque. & c. de rebus. & 11. q. 3. si dominus. & 16. q. 1. in canonibus. & q. 7. decimas.[a] Arg. cont. 2. 63. d. Salonitanæ. 14. q. 5. dixit Dominus. & 28. dist. diaconi. Item est arg. quod præceptum iniustum prælati non est adimplendum. 11. q. 3. Iulianus. si certum sit, quòd est iniustum. secus si dubitaretur. 23. q. 1. quid culpatur. in fi. & ff. de reg. iur. ad ea.

a *Concord. l. furti. §. & vulsa. ff. de his, qui not. infa. & l. iuste. ff. de acqui. poss.*

e ¶ *Periurij.*] Vnde posset priuari Ecclesia, & deponi j. de iureiu. querelam. & j. eo. tit. c. vlt. cum in iudicio sit confessus. & confessus pro conuicto habetur. j. de confess. cùm super. & C. eo. tit. l. vnica. sed ei pepercit.

b *Concor. l. sed & si pupilli. §. commissum. in glo. me fuerit ff. de iustitu. & ff. de neg. gest. l. Pomponius scribit. in gloss. probatio.*

f ¶ *Variauit.*] Vnde non erat ei credendũ. j. vt Eccle. benefi. vt nostram. & j. de præsum. litteras. & 2. q. 3. c. si testes. § item in criminali. versiculo, qui falso,[b] vel variè. sic j. de pœn. super his.

g ¶ *Nostram.*] Et sic solus Papa super hoc dispensat. de hoc dixi ſ. eo. cùm quidam. & meliùs. j. e. prox.

CONsultationi.] CASVS. Aliqui ordines sacros receperunt extra tpa cõstituta: quæritur vtrũ characterem receperũt? Rñ. Papa quod hi quibus pro transgressione hmõi pœnitentia competens est imponenda, & postmodum sustineri poterunt in susceptis ordinibus ministrare. No. quod ordo tenet, quocunque tempore confertur, licèt conferri non debeat nisi certis diebus.

¶ *Gl. seq. arg. quòd tempus &c. dat simile de ætate, & baptismo.*

h ¶ *Characterem*] Et ita quocunq; tpe ordines conferũtur character imprimitur: quia tempus non est de substantia ordinis, sic nec ætas impedit characterem. ſ. eo. vel non est compos. tñ quia trangressor est canonis, qui recipit ordines extra tempus debitũ, punitur: vt hic: quia ei interdicitur executio ordinis sic suscepti. ſ. e. cum quidã. & qui conferunt, puniũtur quia priuantur potestate ordinandi. ſ. eo. sanè. Sic & baptismus à quocunque confertur in forma Ecclesiæ, tenet, licèt à Iudæo vel Pagano, quamuis ab eo recipi non debeat. ſ. de sum. tri. c. 1. in fin. & de conse. d. 4. à quodam. & c. Romanus.

¶ Greg. ix. Archiepiscopo Baranensi.

¶ *Ordinatus ad sacros extra tempora statuta, ordinem recipit, & post pœnitentiam cum eo dispensat Episcopus.*

CAP. XVI.

COnsultationi tuæ taliter respondemus, quòd eos, qui extra tempora statuta sacros ordines receperunt, characterem[h] non est dubium recepisse, quos pro transgressione huiusmodi (primò eis pœnitentia imposita competenti[i]) sustinere poteris[k] in susceptis ordinibus ministrare.

¶ Idem.

¶ *Occultus criminosus præter homicidam, post pœnitentiam in susceptis ministrat, & ad superiores ascendit: ante pœnitentiam monetur, vt etiam in susceptis non ministret.*

CAP. XVII.

QVæsitum est de sacerdotibus vel aliis clericis, qui per † reatum adulterij periurij, homicidij, vel falsi testimonij, bonum conscientiæ rectæ perdiderunt: *& infrà.* Respondemus, quòd si proposita crimina, ordine iudiciario comprobata[l], vel aliàs notoria[m] non fuerint, non debent hi (præter reos homicidij[n] †) post† pœnitentiam in iam susceptis vel suscipiendis ordinibus impediri: quia si non pœnituerint[o], monendi[p] sint, & sub interminatione diuini iudicij obtestandi,

† *Aliàs propter.*

† *Vide glos. in §. homicidium. in Authent. de pace. iur. firm.*

† *Aliàs ita: post pœnitentiam iniunctam.*

i ¶ *Competenti.*] Primò eis suspensis ab executione ordinum ſ. e. cum quidam. & ſ. vel non est. ad arbitrium iudicis pœna imponitur, ex quo nõ est determinatum. j. de offi. deleg. de causis. & ff. de iure delib. l. 1. §. ait prætor.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, soluit, solutioni opponit, respondet, & oppositioni acquiescit.*

k ¶ *Poteris.*] Et ita videtur, quod Episcopi possũt cũ talibus dispensare, ex eo quod dicit. Poteris sustinere. Vnde signatur contra. ſ. e. cùm quidam. & cap. litteras. vbi dicit: Donec apud nos. & ſ. e. prox. in fi. Dicas, quod possunt auctoritate istius c. sibi concessa: aliàs non videntur iure ordinario per iura prædicta. & c. litteras. Sed videtur, quòd suo iure hoc facere possunt: quia hic Papa respondet ad consultationem. sed quia consultatio in hoc solo fuit, vtrùm tales reciperent characterem: quod sequitur addit Papa præter consultationem. Vel dic, quòd bene potest Episcopus cum talibus dispensare, cum hic respondeat de iure. arg. ſ. e. cum quidam. in prin. & arg. ſ. de ele. quod sicut. §. super eo. & contraria intelliguntur, cũ Papa ex certa scientia reseruat dispensationem illorum, vt magis alij terreantur, & ipsi puniantur.

An Episcopi possint dispensare cũ ordinatis extra tempora statuta.

QVæsitũ est.] Cõis diuisio. Secunda: ibi, *Respondemus.* Io. And. CASVS. Sacerdotes & alij clerici committunt quandoque adulterium, periurium, homicidium, & falsum testimonium: quęritur an permitti debeant in susceptis ordinibus ministrare? Rñ. Papa, quòd si crimina prædicta ordine iudiciario probata vel aliàs notoria non fuerunt, non debent prædicti præter reos homicidij, in susceptis vel in suscipiendis ordinibus impediri post pœnitentiam peractam. Si vero non pœnituerint, monendi sunt sub obtestatione diuini iudicij, vt in periculum suæ damnationis in susceptis ordinibus non ministrent. No. omnes criminosos, præter reos homicidij etiam occultos, post peractam pœnitentiam in susceptis ordinibus posse ministrare.

l ¶ *Comprobata.*] Per testes, vel confessionem in iure factam.

m ¶ *Notoria.*] Notorium tribus modis dicitur crimen, per sententiam per confessionem in iure factam, & per rei euidentiam. j. de coha. cle. & mulie. c. vlt.

n ¶ *Homicidij.*] Sic patet, quod homicida quantũcũq; occultus, etiã post pactã pœnitẽtiã administrare nõ potest: sic j. de accu. inquisitionis. 1. c. ñ. Vnde Dñs dixit Dauid prophetæ post pniam: *Nõ ædificabis mihi tẽplũ quia vir sanguinis es.* 1. q. 7 si quis omnẽ. & de conse. d. 1. c. 1. de hoc dictum est. ſ. e. ex tenore. illi verò ante actã pœnitentiam ministrare non debent, vt hic videtur a contrario sensu, immò possunt tẽpore pœnitentiæ peracto. ſ. eo. ex tenore.

o ¶ *Non pœnituerint.*] i. si verè nondũ pœnitentiã egerint, & ideò videtur, quod non sint permittendi in suis ordinibus ministrare.

p ¶ *Monendi.*] Sed non compellendi, cum sint occulta peccata ipsorum. ſ. e. ex tenore. sed permittendi sunt arbitrio suo. j. de iureiu. mulieri.

¶ Glo.

¶ Gloss. seq. veniretur per q. an in occultis sit dispensatio necessaria alleg. pro & contra.

a ¶ *Damnationis.*] Simile. ĩ. *de simo. Matth. in fi.* & veræ damnationi: et cum eis suus episcopus post peractam pœnitentiam decreuit dispensandam, quod quidem potest. ĩ. *de iudaeis si clerici.* & valde necessaria est dispensatio in occultis, non propter depositionem vitandam, quia propter occulta peccata nõ deponitur quis, quæ vindictam non habent. 32. *quæst. 5. Christiana.* sed vt licitè suum officium exequatur, qui aliter non potest. 33. *distinct. habuisse.* quia de eo super quo dispẽsatum est, postea accusari non potest. ĩ. *de fil. presbyter. ex tua. &* ĩ. *de schismat. fraternitati.* alioqui posset etiam post peractam pœnitentiam accusari. 33. *quæst. 2. admonere.* 25. *quæst. 5. presbyter.* Arg. contra *de pœ. distinct. 4. diuina clementia. & 11. q. 4. si illic. & 1. q. 4. vtraque.* sed verum est, quod accusari etiam posset. Alanus.

b ¶ *Non ministrent.*] Si non pœnituerint. ergo si pœnituerint, possunt administrare sine periculo damnationis. & sic videtur contra Alan. qui dicit, quòd licitè non ministrant etiam post pœnitentiam sine dispensatione: vt dixi in proxima notula: sed tamen valet dispensatio quantùm ad accusationem, alias sufficit pœnitentia in occultis, vt hic patet. B.

[Margin: † Concord. ... per ... Cle. ... † Vide ita: ... ordinand. ... faciendo.]

[Margin: † Cap. 1. de scrutinio faciendo, in 3. compilat.]

vt in testimonium suæ damnationis [a], in susceptis etiam ordinibus non ministrent [b].

TITVLVS XII.

De scrutinio in ordine † faciendo.

Innocentius tertius.

¶ Episcopus interrogatus in scrutinio Episcopi ordinandi, potest respondere illum dignum, si non nouit illum indignum.

CAP. I.

EX † parte tua fuit propositum: & infrà. ¶ Fraternitati tuæ taliter respondemus, quòd cùm aliquem in Diaconum, vel Presbyterum promouemus: prior Diaconorũ qui nobis assistit, dicit: Postulat sancta mater Ecclesia hunc Diaconum, vel Subdiaconum ad onus Presbyteratus, vel Diaconatus assumi: & nobis interrogantibus, si eum cognouerit esse dignum, idem respondet, quod quantùm humana fragilitas nosse sinit, & scit [c], & testificatur illum ad huiusmodi onus officij esse dignum. Vnde in tali responsione aliquem peccare non credimus, dummodo contra conscientiam [d] non loquatur: † quia non simpliciter illum asserit esse dignum, sed in quantum humana fragilitas nosse sinit: cùm illum, quem indignum esse non nouit, dignum debeat æstimare [e]. Huiusmodi ergo responsione securè vti poteris, nisi fortè de indignitate tibi constiterit consecrandi. ¶ Si autem illum indignum esse cognoscis, Metropolitano (priusquam ad huiusmodi scrutinium veniatur) secretò studeas nunciare, vel † intimare, quanuis nos interrogationem huiusmodi, non in consecratione Pontificis, sed in ordinatione Diaconi, vel Presbyteri faciamus.

TITVLVS XIII.

De ordinatis ab Episcopo, qui renunciauit † Episcopatui.

¶ Alexander iij. Toletano Archiepiscopo.

¶ Episcopus, qui renunciauit loco tantùm, inuitatus conferre potest ordines sicut priùs. Si verò & dignitati, cum ordinato per eum ad minores, vel ignoranter ad sacros dispensat Episcopus suus; cum ordinato verò scienter ad sacros non dispensat.

CAP. I.

REQVISIVIT † à nobis tua fraternitas, vtrùm Clerici, qui post renunciationẽ † factam à prædecessore tuo ordines receperunt, in ipsis debeant remanere: & infrà. ¶ Respon-

DE SCRVTINIO in ordine faciendo.

[Margin: † Vide tex. in 1. ... cum ... C. de ... ad ... collegiis.]

¶ Dicto de ordinando: ... qua ordinandi examinandi sunt: ideo, &c.

De hac materia tractatur 24. distinct. per totum. & 23. qui Episcopus. 51. dist. qui in aliquo.

EX *parte.*] Sunt duæ partes. In prima ponitur decisa consultatio. In secunda responsio: ibi, *Fraternitati.* In qua primò ecclesiæ Romanæ morem inducit, secundò respondet, responsum moderatur, & moderatum declarat. Ioan. And.

CASVS. Cùm aliquis episcopus debet consecrari, metropolitanus conuocat alios suffraganeos ad faciendam consecrationem: episcopi præsentant consecrandum Archiepiscopo dicentes: Reuerende pater, postulat mater Ecclesia hunc electum in episcopũ consecrari. & ipse illos interrogat, si sciunt illum esse dignum: episcopus quidam in huiusmodi responsione, ne hominem offenderet, Deum existimat offendisse, quandoque contra conscientiam respondendo, cum electi conuersatio est illi minùs bene cognita, vel penitus ignota: quæsiuit qualiter in huiusmodi interrogationibus salua conscientia debeat respondere? Respondet Papa: cum nos aliquem promouemus in diaconum vel presbyterum, prior diaconorum dicit: Postulat sancta mater Ecclesia hunc diaconum ad onus presbyteratus, vel hunc subdiaconum ad onus diaconatus assumi. & Papa interrogat: Scis illum esse dignum? & ipse respõdet, scio & testificor illum esse dignum ad hoc onus, quantùm humana fragilitas nosse sinit. Vnde in tali responsione non credit Papa aliquem peccare, dummodo contra conscientiam non loquatur; quia non simpliciter dicit illum esse dignum, sed inquantum humana fragilitas permittit: quia quem indignum nõ nouit, dignum debet æstimare. Hac ergo responsione securè poterit vti, nisi fortè sibi constet, quod sit indignus. Si verò sciat illum indignum, significet hoc metropolitano, antequam veniant ad scrutinium. Sed Papa hanc interrogationem non facit in consecratione episcopi, sed in ordinatione presbyteri vel diaconi. Nota quòd facit contra conscientiam, peccat mortaliter. Item quilibet præsumi debet dignus, qui nescitur indignus. Item hic scientia pro credulitate accipitur.

¶ Glossa sequens obiicit, & soluit.

c ¶ *Et scit & testificatur.*] Mirabilis est responsio ista: potius enim dicere deberet se nullam habere scientiam de eius dignitate vel indignitate. Respondeo ex eo, quòd videt illum electum à bonis [b], quandam videtur habere notitiam de dignitate ipsius, & de tali respondet, quia audiuit ab aliis. 22. q. 5. hoc videtur.

[Margin: b Quia præsumitur videntur illũ futurũ bonum 93. d. c. legimus. ver. noli. & ... de hoc.]

[Margin: † In omnib. manuscr. desunt hæc duo verba: vel intimare.]

d ¶ *Contra conscientiam.*] Quia tunc ædificaret ad gehennam. ĩ. *de restit. spol. litteras.* ĩ. *de præscri. quoniam omne.* 28. *q. 1. c. omnes. §. ex his.*

¶ Gl. seq. ponens Brocardum, alleg. pro tria iura, in contrarium alle. 5. & soluit.

e ¶ *Æstimare.*] Nota quemlibet præsumi dignum, nisi probetur indignus. & de quolibet præsumendum est bonum, nisi probetur contrarium. ĩ. *de præsump. dudum. ff. de manumiss. testa. sermos. & ff. de leg. 2. cum pater. §. rogo.* Sed contra videtur: quia præsumitur non idoneus, nisi probetur idoneus. *C. de iis qui ve. æta. impet. l. 2. & C. de proba. ex persona. ff. de magi. conue. l. 1. §. si magistratus.* & in dubio præsumitur quis excommunicatus. ĩ. *de sent. excommu. cum desideres. §. secunda quæstioni.* & præsumitur potius fornicatio, quàm matrimonium. 30. *q. 5. aliter.* Sol. hoc generale est, vt vbi periculum animæ vertitur, præsumatur in deteriorem partem. ĩ. *de sponsa. iuuenis. & 68. distin. presbyteri.* sed licèt videatur deterior, tamen melior & tutior est. simile de consec. *distin. 4. paruulos.* aliàs circa iudicia potius præsumitur iustum vel bonum, quàm econuerso. 68. *distin. si quis.* 11. *quæst. 3. in canibus.* 22. *quæst. 4. innocens. ff. de proba. ab ea parte.*

[Margin: † In nonnullis antiquis ita resignauit episcopatũ. & in multis habetur ita hic titulus: De ordinatis ab episcopo, qui renunciauit episcopatui, vel excommunicato.]

[Margin: † Post conc. Lateranen. sub Ale. iij. p. 6. c. 18. & c. vnico eo. tit. in 1. cõpilat.]

[Margin: † Resignationem, in vno, in aliis, vt in textu.]

DE ORDINATIS AB EPISCOPO, &c.

¶ In tractatu ordinandorum, qui præcedit & sequitur, interponitur hæc rubricella de ordinatis ab Episcopo, &c. Gof. Io. And.

De hac materia tractatur. 9. q. 1. per totam. & 1. q. 1. ventum. & q. 7. *Daibertum.* & ĩ. de temp. ordi. ver. quid iuris de ordinatis ab Episcopo. & ver. vtrum ordinatio.

REquisiuit.] Sunt duæ partes. In prima ponitur decisa consultatio. In secunda: ibi, *Respondemus.* responsio distinguens. Ioan. And.

CASVS. Archiepiscopus Toletanus renunciauit archiepiscopatui. post illam renunciationem quosdam clericos ordinauit. successor illius quæsiuit, vtrùm illi in ordinibus ipsis debeant remanere? Respondet Papa distinguendo, vtrùm ille renunciauit loco tantùm, an loco simul & dignitati. In primo casu cum loco tantùm renunciauit, potest ordines conferre, sicut ante inuitatus ab episcopo aliquo. In secundo casu cùm simul renunciauit loco & dignitati, distinguitur, vtrùm contulit sacros, an minores. Si enim aliquis ordines minores à tali recipit, & in illis poterit ministrare, & ad maiores promoueri: quia huiusmodi ordines quandoque à non episcopis conferuntur. Si verò scienter à tali sacros ordines quis recipit, executionem officij non habebit: quia eam non

non habebat Si verò ignoranter Eps cum tali poterit dispensare: nisi crassa & supina fuerit ignorantia. Nota, quòd minores ordines possunt conferri à non Episcopis. Item qui non habet executionem ordinis, eam dare non potest. Item ignorantia crassa & supina non inducit dispensationem.

a ¶ *Vsque.*] Exclusiue: vt probant sequentia. sic ponitur. *ff. de his qui not. infam. aut prae.* quandoque ponitur includ. nè. 93. *d.* & Subdiacono. *ff. de sena. l. vlt. §. senatores.*

b ¶ *A non Episcopis.*] Id est, Abbatibus. 69 *d. quoniam videmus. & j. tit. prox. non contingat.*

c ¶ *Executionem.*] Ergo suspensus est, qui à suspenso recipit ordines. 1. *q.* 1. *statuimus.* & resignatio non abstulit illi ordinem, sed executionem.

d ¶ *Crassa.*] Tunc dicitur crassa & supina ignorantia, quando aliquid publicè fit vel coram populo. & hæc non excusat. vt *ff. de verb. sign. lata culpa.* [a]

¶ *Glo. seq. obiicit, & dupliciter soluit.*

e ¶ *Ignorantia.*] Simi. *j. de cleri. excom. c. pe.* & ita si probabilis fuerit ignorantia, cum eo poterit per Epm dispensari. *j. c. prox.* Sed contra, probabilis facti ignorantia quemlibet ignorantem excusat ex toto *ff. de iur. & facti. igno. error. & l. regula.* ergo secundùm hoc nulla dispensatio est necessaria? Respon. culpa fuit recipiendo ordines ab Epo non suo. 9. *q.* 2. Lugdunensis. & ideo necessaria est dispensatio. Vel melius dicas, quòd licèt probabilis sit ignorantia, necessaria tñ est dispensatio: quia cum in talibus ordinator non haberet executionem sui officij, eam alij conferre non potuit. vt 1. *q.* 1. *statuimus.* quia quod non habet, dare non potest. 1. *q.* 7. *Daibertum.* pro non dato habetur, quod ab illo datur, qui de iure dare non potest. *j. de iure patro. quod autem. in fin.* ergo necessaria est dispensatio ad hoc, vt habeat executionem ordinis.

¶ *In codice Barbatiæ ita: Vtrum sacros ordines, &c.*

a Concord. l. scientiam. §. pen. ff. ad l. Aquil. & Insti. vi bono. rap. §. quia tamé. text. cū glo. & not. in l. 1. ff. d. l. g.

† *Vide* l. indebiti. C. de condi. in de. & l. sed & si quis. § si. ff. si quis cau.

† *Alias ita: De ætate, & qualitate ordinandorum, & ordine, &c.*

demus igitur distinguẽdo, vtrũ renunciauerit loco tantùm, an loco simul & dignitati: nam in primo casu ordines (sicut antea) rogatus ab Episcopo aliquo poterit de ratione conferre: in secundo verò casu distinguendum putamus, vtrùm sacros † concußerit, an minores. Si enim à tali ordine vsque [a] ad subdiaconatum aliquis acceperit: quia & huiusmodi ordines à non Episcopis [b] quandoque conferuntur, & in illis deseruire poterit, & ad maiores (si idoneus fuerit) promoueri. ¶ Sanè si ab eodem sacros ordines scienter quis receperit, quia indignum se fecit, executionem [c] officij non habebit: vbi autem non scienter † poterit (nisi crassa [d] & supina fuerit ignorantia [e]) discretus pontifex dispensare.

¶ Gregorius nonus.

¶ *Breue est.*

CAP. II.

CVm Clericis, qui ab excommunicato [f] Episcopo ignoranter ordines receperunt, per suos poterit Episcopos [g] dispensari.

TITVLVS XIV.

De ætate, & qualitate †, & ordine præficiendorum.

¶ Ex concilio Pictauen.

¶ *Non summatur.*

CVm Clericis.] CASVS. Quæritur quid sit faciendum de clericis, qui ignoranter ordinantur ab excommunicato? Et respondetur, quòd potest per suos Episcopos cum talibus dispensari. Nota, quòd Episcopus dispensare potest cum ignoranter ordinatis ab excommunicato.

¶ *Gloss. seq. signat contrarium, & dupliciter soluit. Item quærit, arg. affirmatiue, soluit negatiue.*

f ¶ *Excommunicato.*] Sic patet, quòd excommunicatus confert ordinem, licèt extra Ecclesiam, & hæretici etiam conferunt ordinem. 9. *q.* 1. *ab excommunicatis. & c. ordinationes.* Sed contra. *ea. causa. q.* 1. *c.* 1. vbi dicitur, quòd nullo modo dicitur consecratio, quæ ab excommunicatis est celebrata. Dic, quòd ibi non fuit seruata forma Ecclesiæ. Vel dicas: non dicitur consecratio, verum est quantum ad executionem: quia quod non habent, dare non possunt: vt 1. *q.* 1. *perfectionem. & c. Ventum est. & c.* 1. *de consec. d.* 4. *quomodo.* Sed nunquid potest alios excommunicare? Videtur quòd sic: quia confert ordines: quod plus est, vt videtur: ergo potest alium excommunicare. sed non est ita. cùm enim sit extra Ecclesiam, alium eijcere extra Ecclesiam non potest. 24. *q.* 1. *audiuimus.* secus in ordine: quia licèt sit extra Ecclesiam, characterem tamen retinet, & illum potest conferre, si Ecclesiæ forma seruetur.

ADDITIO. Item ordinatio requirit verbum & actum. *j. de sacra. non iteran. c. fi.* excommunicatio verò verbum tãtum. Host. & facit *ad no. de consec. Eccl. vel alta. c. aqua.* Ioan. And.

¶ *Glo. seq. remittit per contrarium.*

g ¶ *Episcopos.*] Et sic Episcop. dispensant hic. sic 9. *q.* 1. *ab excommunic. & c. ordinationes.* quia ignorantia non excusat. si verò scienter ordines recepissent, non dispensaretur cum eis: vt c. *ordinationes. sic s. eo. c. prox. in fi.*

DE ÆTATE ET QVALITATE, &c.

¶ *Dicto de ordinandis, dicendum est de præficiendis. Et quia in præficiendis consideratur ætas, & qualitas, & ordo: ideo, &c.* Ioan. And.

CAP. I.

VT † Abbates [h], Decani & Præpositi [i], qui presbyteri nõ sunt, presbyteri fiant [k]: qui Archidiaconatus tenent Diaconi: qui vero Archipresbyteratus, Presbyteri: aut amittant [l] † honorem †.

¶ Quòd si aliqua iusta causa prohibente, presbyteri aut Diaconi esse non potuerint, prælationes amittant.

¶ Alex. iij. Cantua. Archiepiscopo.

¶ *Ecclesia dispensatiuè minori concessa non per laicos, sed per Clericos regi debet: donec ille perueniat ad ætatem.*

CAP. II.

EX ratione: & infrà. ¶ Accepimus, quòd Conuentren. Episcopus, pueris [m], qui sunt infra decennium constituti, in Archidiaconatu [n] R. Archidiaconi Cistren. Ecclesias [o] plures concessit, quæ non per Clericos, sed per Laicos disponuntur. ¶ Vnde quoniam non debet hoc aliquatenus tolerari. Mandamus, quatenus prædictum Episcopum super his corripias, & Clericis idoneis administrationes, & custodiam præscriptarum Ecclesiarum, donec prædicti pueri [p] ad

VT Abbates.] Decret. ista facit ad titulum de ordin. præficiendorum. & concor. *j. eo. quarta.* vel ad tit. de *qualitate præficiendorum.* Ioan. And.

CASVS. Dicitur hic Abbates, Decani, Præpositi fiant presbyteri, Archidiaconi fiant diaconi. Secundò dicitur, quòd si ex aliqua causa non poterint promoueri, dimittant prælaturas. Ex hac decretali not. quòd si ex aliqua iusta causa Prælatus ad sacros ordines promoueri non potest, prælaturam debet amittere.

h ¶ *Vt abbates.*] Supple, statuimus.

i ¶ *Præpositi.*] Dignitas est per se, quamuis sit nomen generale ad omnes.

k ¶ *Fiant.*] Sic *j. de ele. lect. cum in cunctis.*

¶ *Glo. seq. alleg. quatuor iura in contrarium, & soluit.*

l ¶ *Amittant.*] *j. de electio. cum in cunctis. §. hic sane. contra j. de cle. agro. c.* 1. *contra. ff. de sta. ho. qui furere.* contra. *ff. de postu. l.* 1. *§. casum.* cõtra. hoc intellige quando per culpam suam ad talem statum peruenit, quòd promoueri non potest: contraria verò quando sine culpa, & tunc non debet addi afflictis afflictio. *j. de cle. agro. c.* 1. *& c. pen.*

† Cap. 1. eo. titul. in 1. compilat. *Hoc c. est difficile, quod in fine operis declaratur, vbi videto notas nostras.*

† *dimittãt.* † *honores.*

† Cap. 3. eo. titul. in 1. compilat. *Et post concil. Lateranen. sub Alex. iij. p.* 25. c. 1.

EX ratione.] Sicut duæ partes. Prima ponit reprehensibile factum Episcopi. Secunda illud corrigit: ibi, *Vnde quoniam.* quæ duo facit. Primò prouidet circa præterita. Secundo circa futura, cum pœnæ comminatione, & decreti appositione: ibi, *Eidem.* Et facit ad primam partem rubricæ de ætate præficiendorum. Ioan. And.

CASVS. Episcopus Conuentren. concessit Ecclesias in Archidiaconatu R. Cistren. pueris infra decennium constitutis, quæ non per clericos, sed per laicos disponuntur. Mandat Papa Cantua. Archiepiscopo, quatenus Episcopum illum corrigat super his, & custodiam illarum Ecclesiarum committat personis idoneis, donec pueri ad congruam ætatem peruenerint, laicis inde amotis, & quòd de cætero talia non præsumant. Idem præcipit Papa in sequenti c. Not. quòd regimen Ecclesiarum personis idoneis scientia & ætate tantùm committi debet & non pueris.

m ¶ *Pueris.*] Puer dicitur à septennio vsque ad 14. annum. *j. de reg. ad nostram & 20. q.* 1. *c. ap.* 2. *& 22. q.* 5. *& 1. q.* 1. *pueri & cap. estote. s. de temp. ord. Vel non est compos.* & puer dicitur quantùm ad beneficium obtinendum, cui seruire non potest. *infra de præben. super.*

n ¶ *In Archidiaconatu.*] Argu. quòd instituere non pertinet ad Archidiaconum. 16. *q.* 7. *nullus omnino contra. j. de præb. referente. super hoc statui consuetudini.*

o ¶ *Ecclesias.*] Id est, prælaturas Ecclesiarum: quod fieri non debet. *j. eo c.* 1. *& 2.* quia pueri ad hoc non reputantur idonei. *j. de præben. super inordinata.* beneficia enim simplicia in tali ætate constitutis licitè conferuntur. 67. *d. in singulis.* & ratione ordinis debent habere titulum. 70. *d. c.* 1. & ita ratione ordinis & tituli beneficium possunt habere. de hoc tamen dicas, prout dicitur in c. *super inordinata.*

p ¶ *Prædicti pueri.*] Impuberibus dignitas dari non debet. [b] *ff. de iure immun. l.* 2. *§. impuberes. & 1. q.* 2. *pueri. & c. estote.*

Puer quãdo dicitur.

b *Etiã sub tali conditione, vt sit prælatus, cũ fuerit in ætate.* ff. de hær. instit. hæreditas ex die. ff de regul. iur. actus *secundum Vinc.* Ioan. And.

¶ *Glossa*

¶ Glossa sequens quærit & arg. negatiuè.

a ¶ Congruam.] Item dicit lex in eo, qui se obligat pro filio suo decurione: quia tenetur quousque perueniat ad ætatem congruam. ff. ad munic. l. nemo. §. imperatores. Sed pone, quòd episcopus aliquem minorem facit archidiaconum: habebitne iste vocem in Capitulo, sicut si esset legitimæ ætatis? Arg. quòd non: quia minores xxv. ann. decuriones facti, licèt decurionum sportulas recipiant, non tamen interim suffragium ferre possunt. ff. de decurionibus. l. ff. §. minores. sicut nec minor factus miles debet sapientiam iura tractare: vt C. de testam. milit. l. vlt.

¶ Glossa sequens primò soluit contrarium, secundò quærit, arguit affirmatiuè, soluit contrarium, solutioni obiicit, & obiecti respondet.

b ¶ Ætatem.] Dispensatione tolerantur isti pueri, aliàs non deberent. s. de elect. cum in cunctis. & j. eod. cum te. Sed nunquid talis rector potest omnia facere tam quam maior? Videtur quòd sic. ff. de re iud. quia antiquitus consulebant. quod tamen non est verum j. c. prox. & C. de testa. milit. l. vlt. Sed nónne iste ex quo toleratur per dispensationem, videtur veniam ætatis impetrasse: vt C. de his qui ve. æta. impe. l. eos. sed non est ita. quia licèt quis veniam ætatis impetret, non tamen potest alienare sine decreto, nec habet liberam administrationem vsque ad ætatem xxv. ann. vt in præd. l. eos.

congruam [a] veniant ætatem [b] (Laicis amotis) communitas. ¶ Eidem Episcopo prohibens, ne de cætero Ecclesias, nisi personis, quæ ætatem & scientiã habeant, regendas concedat. Quòd si secus egerit, ei debitam pœnam infligens, institutionem & concessionem ipsius, omnino † viribus carere decernas.

¶ Idem Cantua. Archiepiscopo, & eius Suffraganeis.

¶ *Regimen Ecclesiæ minori xiiij. annis committi non debet.*

CAP. III.

INdecorum † est, vt hi debeant Ecclesias regere, qui non nouerunt gubernare seipsos [c] †? cùm ad Ecclesiarum regimen tales personæ sint admittendæ, quæ discretione præmineant, & morum fulgeant honestate. ¶ Nolentes itaque sustinere, vt paruulis Ecclesiæ regimẽ committatur †: Mandamus, quatenus nemini infra [d] annũ quartum decimum constituto, personatũ cuiuslibet Ecclesiæ cõcedere præsumatis. ¶ Sciturí pro certo, quòd si contraire † præsumpseritis: quòd inde feceritis, irritabimus, & inobediẽtiam vestram grauiter puniemus.

INdecorum.] Prima pars ponit exordium & causam mandati. Secunda mandatum. Tertia comminationem irritationis & pœnæ. Secunda ibi, *Nolentes.* & tertia ibi, *Sciturí.* Et facit ad rubricam de ætate. Ioan. And.

Casvs. Primò dicitur, quòd indecorum est, vt regant Ecclesias, qui seipsos regere non nouerunt. cùm discreti, & litterati ad regimen ecclesiarum debeant promoueri. Secundò dicitur, quòd amodò minoribus xiiij. annis regimen ecclesiæ non committatur: & si secus fuerit irritabitur, & episcopus punietur. Hæc decretalis non continet ius commune. s. de elect. cum in cunctis. Not. quòd qui seipsum regere nescit, aliis præfici non debet.

¶ Glo. seq. recitetur per q. an sacer. do. & c. alleg. 5. leges pro, & 6. in contrarium per quas tenebat Lau. quod non ponit opin. contrariam quam probat duabus rationibus per locum à minori, & hanc approbat.

c ¶ Seipsos.] Qui enim in prælatum eligitur, etsi minor sit, non debet esse sub patris potestate. arg. ff. ad Treb. nam quod ad. & ff. de adult. si inuenerit. C. de legi. tu. l. vlt. Inst. de excu. tu. §. minores. & ff. ad Mace. filium habeo. Arg. contra. ff. de adopt. per adoptionem. & ff. de his qui sunt sui vel alie. iu. filiusfamiliæ. & ff. de mune. & hono. l. 2. & ff. de iudi. cum prætor. in fin. vbi dicitur nihil interesse, an iudices in potestate, an sui iuris sint, & presbyter dicitur in potestate patris esse C. de episc. & cle. Auth. presbyteros. Inst. qui mod. ius pa. po. sol. §. filiusfamilias. licet adipiscatur honores, remanet tamen in potestate patris. per ista iura videtur, quòd sacer ordo non liberet à patria potestate. Laurentius & alij dicunt, quòd quilibet sacer ordo liberat à patria potestate, quoniam liberat à Dominica, quæ maior est. de episcopali ordine habes 54. d. si seruus sciente. de sacerdotio ea. dist. ex antiquis. & c. frequens. de diacono dicitur, quòd præstando vicarium liberatur. s. eo. c. ex antiquis. subdiaconus eodem iure vtitur cum diacono. j. de ser. non or. miramur. & nulla dignitas secularis similis est sacerdotio. Arg. 96. d. duo sunt. j. de ma. & obe. solita. dignitas patriciatus soluit ius patriæ potestatis: ergo multò fortiùs sacerdotium, & quilibet sacer ordo. arg. j. de sent. excom. cum voluntate. §. vlt. & hoc credo verum.

¶ Glo. seq. arg. à contrario, quod reprobat.

d ¶ Infra xiiij. annorum.] Ex eo quod prohibet infrà xiiij. annũ, videtur concedere, quòd post xiiij. annum statim concedat: quia quod de vno prohibetur, de alio conceditur. arg. 25. d. qualis. sed non est ita: quia licet prohibeatur infra xiiij. annum, non tamen conceditur in xv. vel xvj. immò infra xxv. annum prohibetur. s. de ele. cùm in cunctis. §. inferiora. & j. c. prox.

¶ Idem.

¶ *Ad regimen Ecclesiarum non debet institui indignus scientia, moribus, vel ætate: & qui habet duas Ecclesias, alteram dimittere cogitur, nisi causa subsit.*

CAP. IV.

EAm † te decet: & infrà. Arctiùs inhibemus, ne personas, quæ in Ecclesiis tui Episcopatus ad curã animarum fuerint ordinandæ, in ipsis instituas, nec aliqua occasione, vel etiã litterarũ [e] nostrarũ obtẽtu institui patiaris, quæ sciẽtia, moribus, & ætate, cõcilij [f] † nõ cõgruẽt institutis. ¶ Sed etiam habentes plures Ecclesias, quæ ex vna nõ pẽdeant [g], tibi liceat appellatione postposita cogere ad vnam ipsarum, quam maluerint, dimittendam [h]: nisi ita fuerint tenues [i] in substantia, quòd proprios sacerdotes non possint conuenienter alere †.

EAm te.] Facit ad partem rubricæ de æta. & qual. & sunt duæ partes. Secunda ibi, *Sed etiam.*

Casvs. Prohibet Papa, ne aliquis instituatur in ecclesiis curam animarum habentibus, aliqua occasione vel etiam obtentu literarum Apostolicæ sedis, qui scientia, moribus, & ætate, concilijs non congruat institutis. Secundò dicit, quòd si aliquis habet plures ecclesias, quarum vna non dependeat ab altera, dimittat vnam, quam voluerit, nisi ita sint tenues in substantia, quòd proprios prælatos non possint congruè sustentare. Nota, quòd qui ad curam animarum eligitur, tria præcipuè debet habere, scientiam literarum, ætatem legitimam, & mores. Item nullus potest habere plures ecclesias, quarum vna sufficiat.

¶ Glossa seq. recitetur per obiect. secundò arg. & determinat.

e ¶ Litterarum.] Supple per ætatis taciturnitatem impetratarum: si enim ex certa scientia scriberet Papa minori, eius mandato esset obẽdiendum: quia sacrilegij instar obtinet, dubitare an is sit dignus, quem princeps eligit. 17. q. 3. §. qui autem. & C. de cri. sacri. l. 2. Præterea contra ius, & contra publicam vtilitatem est tale rescriptum, & idẽ non valet. C. de preci. impe. offe. rescripta. arg. s. de rescri. parte. & j. de testi. causam quæ. Item est hic arg. quòd non est obediendum semper mandato D. Papæ. arg. s. de rescrip. si quando. & c. cùm adeo. & j. de hæret. ad abolendum, in fi. sed non dicitur mandatum, quando ignoranter mandat.

f ¶ Concilij.] Lateranẽsis s. de elect. cum in cunctis. §. inferiora.

¶ Glo. seq. quærit, & soluit.

g ¶ Pendeant.] Qualiter dicitur vna ecclesia pendere ex altera, potest dici, secundum quod legitur j. de reli. do. quia monasterium. arg. ff. arbo. fur. cæ. si gemina. & si aliqua parochialis ecclesiæ subsit alij, licèt prælatus maioris ecclesiæ duas ecclesias habere dicatur, tamen alius presbyter erit in subiecta. Item si ecclesia parochialis in fundo suo aliam constituat, nihil impedit vicarium in ea institui, & prælatum maioris ecclesiæ prælatum esse vtriusque: non tamen per se seruiet vtrique: nam dispensatione episcopi, vnus prælatus diuersis præest ecclesiis in habendo vnam commẽdatam, & aliam intitulatam. 70. d. sanctorum. Lau. hoc tamen intellige secundùm determinationem illarum decre. s. de elect. dudum. & j. de præb. de multa. Item in casu, quem habes. j. de præb. extirpanda. §. qui vero. potest quis habere plures ecclesias.

h ¶ Dimittendam.] j. de praben. referente. & hoc secundum illam decre. de multa intelligi debet.

Additio. Credo hoc posse locum habere, quando nescitur, quæ fuerit sibi primò collata, vel fuit hic gratia. Vine vel loquitur de collatis ante concilium Lateran, vt dixi in prædi. c. referente. Io. And.

i ¶ Tenues.] In [a] casu isto permittit Papa propter paupertatem habere plures ecclesias. 10. q. 3. vnio. Item propter raritatem clericorum. 21. q. 1. c. in fin. Item intitulatam vnam, & aliam commendatam [b] 21. q. 1. qui plures. de elec. dudum. vbi de hoc.

Additio. Vnde versus:

Paupertas, pendens, defectus, gratia, seruans
Ecclesias retinere duas, dat quodlibet horum.

¶ Idem.

¶ *Is qui nõdũ est in sacris, si aliàs est idoneus, ad regimen parochialis Ecclesiæ dispẽsatiuè potest assumi.*

CAP. V.

PRæterea † licèt ad regimen parochialis Ecclesiæ non debeat aliquis, nisi subdia-

PRæterea.] Prima pars ponit rigorem. 2. dispensationem. 3. dispensationis terminationem. 2. ibi, *Dispensatiuè.* 3. ibi, *Dum tamen.* Ioan And.

Casvs. Dicitur in hac decret. quòd nullus debet ad regimen anima-

† Cap. 4. eo. titul. in 1. compilat.

† Cap. 5. eo. titul. in 1. compilat.

† Concilij Lateranen. sub Alex. iii. de electione Romani Pontificis. c. 3.

† In antiquis legitur habere.

† Cap. 6. eo. titul. in 1. compilat.

Ecclesia vna, qualiter dicitur dependere ex altera.

a Ecclesias plures in quibus casibus habere liceat.

b Innoc. dicebat vnam intitulatã, & plures commendatas. sed dic hodie, vt j. de elect. nemo deinceps. lib. 6. Io. And.

animarum admitti, nisi ad minùs sit subdiaconus: tamen dispensatiuè in minoribus ordinibus constituti possunt admitti, dummodo tales sint, qui infra breue tempus possint in presbyteros ordinari. No. quòd non potest eligi ad curam animarum in minoribus ordinibus constitutus: dispensatiuè tamen postulari.

conus[a] sit ad minùs, admitti.

¶ Dispensatiuè tamen in minoribus ordinibus constituti consueuerunt assumi. ¶ Dum tamen tales sint, quòd † infra breue[b] tempus † possint in Presbyteros ordinari.

¶ Idem.

¶ Propter necessitatem & vtilitatem Ecclesiæ, compelluntur Clerici ipsius recipere ordines suis beneficiis non annexos.

CAP. VI.

QVæris à nobis, quid agendum sit de Clericis tuæ iurisdictioni commissis, qui cum beneficiis Ecclesiasticis multis † abundent, à te commoniti nolunt ad maiores † ordines promoueri, sed tale † quid secretò commisisse dicentes, quòd eos salua conscientia ordinari non sinit[c]. ¶ Cum igitur super hoc casu videantur sacri canones discordare: cùm quidam dicant eos minimè compellendos[d]: alij verò contrarium[e] asseuerant, † omnis contrarietatis vinculum præsenti pagina enodamus †. ¶ Statuentes vt si prædicti Clerici perceptione maiorum ordinum propter occulta sua peccata se indignos esse fatentur[f], inferiores in Ecclesia, quorum sit vita probabilis, præferantur eisdem. Et nisi fortè illi, qui ordinari pro iam dicta causa recusant, in aliis Ecclesiæ seruitiis valde vtiles fuerint, auferantur eis beneficia, & aliis canonicè conferantur. ¶ Quòd si pro sola voluntate renuerint ordinari, & suaserit vtilitas[g] Ecclesiæ, aut necessitas, ipsos (dummodo idonei sunt) ad maiores ordines recipiendos: per amissionem locorum, & beneficiorum subtractionem appellatione cessante compellas.

¶ Clemens iij. R. Colon. Canonico. †

¶ Euentus mortalitatis infirmi, nō impedit promoueri eius Medicum peritum, solicitum, & traditiones artis obseruantem.

CAP. VII.

AD † aures nostras te significante peruenit, quòd † cùm in arte Physica eruditus sis, pluribus iuxta ipsius artis traditionem exhibuisti cum diligentia[h] Medicinam: licèt pluries in contrarium successerit, & quibus putabas adhibere medelam, medicinis perceptis, mortis periculum incurrerunt.

¶ Verùm quia ad sacros ordines desideras promoueri, super † eo nos consulere voluisti.

¶ Tibi breuiter respondemus, quòd si super præmissis cōscientia[i] tua te remordeat[k], ad maiores ordines de nostro consilio[l] non ascendas.

a ¶ *Subdiaconus.*] Qui hodie potest eligi in Episcopum. *j. eod. a multis.* & eodem priuilegio gaudet, quo diaconus. *j. de ser. non or. cum inter.*
¶ *Gloss. seq. recitetur per q. & sol. secundo arguit, quærit, & remittit.*

b ¶ *Breue tempus.*] Quandoque breue tempus dicitur per quatuor mensium. *C. de vsur. rei iudi. eos. ff. de iudic. si debitores* quandoque decem dierum. *ff. de const. pecu. promisser. §. 1.* quandoque duorum mensium. *C. de secun. nupt. l.* . quandoque xxx. dierum. *ff. de tritic. actione per l. 1. §. 1.* sed hic appellatur breue tempus, annus, in anno enim & dimidio potest aliquis promoueri ad sacerdotium. *77. di. monachus vero mentiens.* & hic diminuimus dimidiū annum, propter minores ordines. Vnde item arg. quòd parum est, vtrum aliquid fiat in præsenti, an in breui tempore. *ff. si cert. pet. lecta est. ff. de in integ. restit. minus. ff. vt in pos. leg. l. si is à quo.* sic ergo patet, quòd Episcopi possunt dispensare cum eo, qui est in minoribus ordinibus. numquid cum eo, qui est in minori ætate? Dicunt quidam quod sic. arg. huius cap. De hoc not. *s. de elect. cum dilectus. arg. quod posui. s. eod. in decorum.*

QVæris à nobis.] Communis diuisio. Secunda ibi, *Cùm igitur.* quæ duo facit. Primò ponit contrarietatem canonum, quos secundo distinguendo concordat: ibi, *Statuentes.* & secundum membrum distinctionis prosequitur ibi, *Quod si.* Ioan. And.

CASVS. Clerici beneficiis Ecclesiasticis abundantes, moniti à prælato suo, vt ad maiores ordines promoueantur, nolunt promoueri, dicentes secretò se tale quid commisisse, quod eos salua conscientia ordinari non sinit: quæritur quid de talibus sit agendum? Respondet Papa, quòd in casu isto videntur canones discordare, cùm quidam dicant eos non compellendos, alij verò contrarium asseuerant. hanc contrarietatem volens amputare, statuit vt si clerici se dicant indignos propter occulta sua peccata perceptione maiorum ordinum, inferiores clerici de Ecclesia probabilis vitæ & opinionis præferantur eisdem, & beneficia sibi auferantur, & aliis conferantur: nisi fortè qui ordinari recusant, in aliis seruitiis Ecclesiæ fuerint vtiles. Si sola verò voluntate ordinari recusant, & vtilitas Ecclesiæ vel necessitas suaserit, si idonei fuerint, compellendi sunt ad maiores ordines recipiendos per amissionem locorum, & beneficiorum subtractionem. Nota quod clerici qui nolunt promoueri, si propter occulta peccata hoc faciunt, ab Ecclesia remoueri possunt: si sola voluntate, compelluntur per amissionem beneficiorum suorum. Item vtilitas & necessitas parificantur.

c ¶ *Non sinit.*] Simile *de temp. ord. c. Vlt. & j. c. prox. & j. de simo. ex tua. & c. Matth. & 1. q. 1 sacerdotes.*

d ¶ *Compellendos.*] *74. dist. honoratus. & cap. consuluit. & cap. 1. & 2.*

e ¶ *Contrarium.*] *74. d. si qui clerici. & c. placuit. 23. q. 4. displicet. & 1. q. 1. sicut arg. 8. q. 1. in scripturis.*

¶ *Glo. seq. distinguit, signat contrarium, & soluit.*

f ¶ *Fatentur.*] Aut ipsi cōmiserunt ista peccata occulta ante suā promotionē, aut post. si ante, remouendi sunt: quia tempore suæ examinationis hoc nō fuerunt confessi. *24. d. c. Vlt. & 50. dist. ex pœnitentibus. & 81. d. si qui sine. & c. seq.* sed si postea commiserunt illa peccata, fecerunt se indignos: vnde sunt expellendi, ex quo sua culpa se fecerunt indignos. *arg. s. eod. cap. 1.* si tamen vtilitas Ecclesiæ fuerit, quòd non remoueantur: quia in aliis negotiis Ecclesiæ sunt valde necessarij & vtiles, tolerantur in ea: & ita secundùm hoc dispensatur cum eis propter vtilitatem, maximè cùm peccata sunt occulta. Sed contra videtur *de temp. ordin. ex tenore. & cap. Vltim.* vbi criminosi tolerantur, quia peccata sunt occulta: & hic priuantur. Sed illi volunt & petunt promoueri acta pœnitentia, & isti fatentur se indignos, & nolunt promoueri. si vellent promoueri, acta pœnitentia admitterentur, præter suos homicidij: vt dicitur in contrario.

ADDITIO. Vnde dicebat Bon. quòd isti non priuantur beneficiis propter crimen, sed propter id, quod renuunt ordinari, licèt illi hoc faciant ex conscientia criminis. Ioan. And.

g ¶ *Vtilitas.*] Ergo propter vtilitatem Ecclesiæ compellitur quis recipere ordines, & propter necessitatem, aliàs est etiam puniēdus per subtractionem beneficiorum: vt sequitur. simile *s. de elect. cùm in cunctis. §. inferiora. & 74. d. consuluit* vbi eodem modo compelluntur, vt sic indirectè de nolentibus fiant volentes.

AD aures.] Communis diuisio. Secunda ibi, *Tibi breuiter.* Et meliùs fuisset hæc decr. posita in *ru. de temp. ordin. & quals. ordi.* Ioan. And.

CASVS. Quidam canonicus Colon. eruditus in physica cum pluribus secundum artem suam medicinam cum diligentia exhibuisset, pluribus in contrarium successit, cum medicinis perceptis mortis periculum incurrerent. Iste volebat promoueri ad sacros ordines: cōsuluit D. Papam. Papa super hoc respondit, quòd si super præmissis conscientia ipsum remordeat, ad maiores ordines de suo consilio non ascendat. Not. quòd contra conscientiam nullus debet promoueri.

h ¶ *Cum diligentia.*] Et ideò non videtur imputandum, si adhibuit diligentiam, quam potuit. *50. dist. his qui arborem. & c. sæpe.* & ideò si præter culpam suam casus fortuitus contingit, ei non imputatur. *j. de commo. c. Vni. & j. de homi. c. Vlt. & ff. commo. in rebus. & ff. de offi. præsi. illicitas.* casus enim fortuitis prouideri non possunt: vt in prædictis proximis concordantiis: & absit, vt nobis imputetur, quod præter voluntatem nostram contingit. *13. q. 5. de occidendis.* Versus:

Non est in medico, semper releuetur vt æger.

i ¶ *Conscientia.*] *13. d. habuisse.* Qui enim facit cōtra cōscientiā, ædificat ad gehennā *j. de restit. spo. literas. & j. de præscr. quoniam oē. 28. q. 1. omnes deinceps §. ex his. j. de sent. excom. inquisitioni.*

k ¶ *Remordeat.*] Vt si fortè imperitus medicinā dedisset infirmis: aliàs euētus mortalitatis nō est imputādus ei: *vt ff. de offi. præsi. illicitas. §. sicuti. & ff. ad le. Aquil. qua actione § vlt. ff. de Var. & extraor. cog. medicus.* Vel si negligens fuerit: quia dissoluta negligentia prope dolum est *ff. manda. si fideiussor. l. responso.*

ADDITIO. An medicus teneatur infirmum pauperem, vel diuitem nolentem soluere, vel nolentem sumere medicinam curare gratis, *no. 83. d. c. 1. & in Spec. de salu. §. fi. in 1 col.* Et quomodo pœnam Giezi euadat medicus, qui pro danda sanitate pretium recipit. *not. 1. q. 1. qui studet.* Et quomodo medicus à sano salarium recipit, vbi non liceret ab infirmo, dicam *de pæn. c. 1. in gloss. notandum.* Ioan. And.

l ¶ *Consilio.*] Hoc est consilium reuerentiæ, cui obediendū est. *6. d. testamentum. & 14. q. 1. quisquis. & j. de simo. Matthæus. in fi.* secus in cōsilio perfectionis, *14. q. 1. quisquis.* quale est illud: *Si vis perfectus*

† qui infra. † Adde, q. dicatur tēpus breue. l. si qua. ff. de arbit. & l. si longus. ff. de iudic.

Tēpus breue dicitur diuersimode.

† *Multùm. in omnibus manuscriptis.*

† *Aliàs: sacros.*

† *Vt Verbi gratia homicidium, vel simoniam in ordine.*

† *asseuerēt.*

† *Vide* l. vnicam C. de inoff. do. & in Auth. de exhib. & intro. re. § fi. cum nota. coll. 5.

Committētes peccata multa quatenus sint remouendi.

† *cantori.*

† Cap. 2. eo. titul. in 2. compilat.

† *In aurib. quis exemplaribus ita: quod in arte physica eruditus, plurib. iuxta ipsius artis traditiones &c.*

† *Aliàs ita: super eo, qd nos consulere voluisti, tibi breuiter respondem, quòd si super præmissis conscientia te remordet, &c.*

perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus. Et de consilio potest intelligi, quod dicitur in ca. quisquis. in [illegible] consilio vti voluerit.

Cum bonæ] Sunt duæ partes, consultatio & responsio. secunda ibi, *Respondemus.* Et facit ad partem rubricæ de qualitate præficiendorum. Io. And.

Casvs. Clemens Papa vocauit quosdam clericos Baran. ad præsentiam suam, vt satisfacerent archidiacono suo, quem grauiter læserant: qui, cùm venire contempsissent, fecit in eos suspensionis sententiam promulgari: in qua triennio permanentes quidam ex illis suspensi aliqua beneficia ecclesiastica sunt adepti. Quæsitum fuit à Papa vtrùm beneficia sic recepta possint licitè retinere? Et ipse respondet, quòd non licet eis, quæ habuerant, vel quæ postmodum sunt adepti, aliquatenus retinere. Vnde mandauit Archiepiscopo Baran. vt eos pro tanta contumacia, & contemptu Apostolico, beneficiis, quæ habent, non differat spoliare. Not. quòd suspensi ab homine beneficia ecclesiastica adipisci non possunt. Item qui per triennium steterit suspensus pertinaciter, debet suis beneficiis spoliari.

a ¶ *Læserant.*] Miles qui Præposito manus intulit, capite punitur. & omnis contumacia aduersus præsidem vel ducem capite punitur. *ff. de re mili. omne delictum.* §. 1. & 2. & qui restitit [illegible] volens. *ff. ead. tit. l. milites.* §. *irruens.* & tanta diuinum oraculum contumacia patenter monstratur. 86. *dist.* [illegible] *cæterum.* [illegible] Et quod hîc dicit *læserant*, intellige [illegible] quasi in persona, qui ante fuissent excommunicati.

b ¶ *Suspensi.*] Suspensi eligere non possunt, nec etiam eligi. 9. q. 1. *nos in hominem.* & i. *de consue. cum dilectus.* ī. *de elect. cum inter R.* & c. *per inquisitionem.* & j. *de appel.* [illegible] nec beneficia eis tempore suspensionis conferri possunt vel literas pro beneficio obtinendo impetrare: vt hîc. & interim beneficia ecclesiastica sunt deneganda^e. j. *de appellat. pastoralis.*

c ¶ *Postmodum sunt adepti.*] Talia beneficia tenere non possunt etiam si postea fuerint absoluti: quia tunc tempore obtenti beneficij inhabiles erant, & indigni: quia in talibus principium considerandum est ī. *de elect. dudum ad audientiam.* & 1. q. 1. *in principatum* 16. q. 3. *si sacerdotes.* Et est arg. quòd tempus impetrationis rescripti, considerandum est: puniendi ergo sunt, qui suspensi spiritualia præsumunt tractare in tantum, quòd Episcopus cum talibus dispensare non potest. 11. q. 3. *si quis episcopus.* & j. *de sent. excommu. cum illorum.*

d ¶ *Spoliare.*] Ex quo per annum & vltra qui stat in excommunicatione, priuari debet beneficio suo. 1. q. 3. *rursus.* & excommunicatus, qui tractat spiritualia, deponi debet. j. *de do. & contu. veritatis.* Idem videtur in suspenso, vt hîc. Ber.

¶ Celestinus tertius.

¶ Qui steterit per annum in suspensione, priuatur beneficio, quod prius habebat, & quod interim acquisiuit.

TITVLVS VIII.

CVm † bonæ memoriæ Clemens Papa prædec. el. noster I. Buccarum, & quosdam alios Baran. Clericos vocauisset, vt ad præsentiam ipsius accederēt, H. Archidiacono suo, quem grauiter læserant^a, responsuri: quia venire iuxta mandatum Apostolicum contempserunt, in eos fecit sententiam suspensionis promulgari: in qua triennio † permanentes, quidam ex ipsis suspensi^b, aliud beneficium Ecclesiasticum sunt adepti. Et quia vtrùm beneficia sic recepta possint rationabiliter retinere, nos consulere voluisti: Respondemus, quòd non licet eis illa, quæ habuerunt beneficia, vel quæ postmodum^c sunt adepti, aliquatenus retinere. Vnde Barañ. Archiepiscopo dedimus in mandatis, vt eos pro tanta pertinacia, & contemptu Apostolico †, beneficiis, quę habent, non differant spoliare^d.

¶ Innocentius tertius.

¶ Subdiaconus in Episcopum eligi potest.

CAP. IX.

A Multis † multoties, an Subdiaconus in Episcopum eligi valeat, hæsitatur. ¶ Siquidem Vrbanus Papa primus decreuit, vt nullus^e in Episcopum, nisi in sacris ordinibus religiosè viuens inuentus fuerit, eligatur: Sacros (inquit) ordines Diaconatum dicimus, & Presbyteratum: hos siquidē solos^f primitiua Ecclesia legitur habuisse. Subdiaconos verò (qui etiam ipsi ministrât altaribus) opportunitate exigente cōcedimus in Episcopos eligi, si tamen præclaræ † scientiæ ac religionis extitant: quod ipsum non sine Romani Pontificis, vel Metropolitani^g licentia fieri permittimus.

¶ In quibus^h verbis innuitur, quòd Vrbanus ad statum primitiuæ Ecclesiæ se referens (in quo Subdiaconatus ordo sacer minimè dicebatur) instituit, vt de Subdiacono) nisi vtilitatis causa; & tunc etiam nisi de permissione Metropolitani, vel Romani Pontificis) non posset electio celebrari. ¶ Verùm^i cùm hodie Subdiaconatus inter sacros ordines computetur, sicut Vrbanus Papa secundus sub his verbis expressit †: Erubescant^k impij, & intelligant iudicio Spiritus sancti, eos qui in sacris ordinibus Presbyteratu, Diaconatu, Subdiaconatu, sunt positi, si castè non vixerint, excludendos ab omni eorundem graduum dignitate. Et iterum †: Nemo^l ad sacrum ordinem permittatur accedere, nisi aut virgo, aut probatæ castitatis existat: & qui vsque ad Subdiaconatum vnicam, & virginem habuerit vxorem. Et ad similitudinem Diaconi, & Presbyteri, Subdiaconus debet continentiam obseruare^m, sicut est in sexta^n synodo † constitutum: vt si quis eorum, qui ad Clerum accedunt, nuptiali iure mulieri^o voluerit copulari, hoc ante Subdiaconatus ordinem faciat. Et beatus Gregorius † statuisse legitur, vt nullum^p facere Subdiaconum præsumant Episcopi, nisi qui se castè victurum promiserit. † ¶ Nos volentes super hoc articulo disceptionis materiam amputare: Statuimus, vt Subdiaconus in Episcopum valeat liberè^q eligi, sicundùm antiqua tempore.

A Multis.] Primò ponit quæstionem. Secundò alleg. pro & contra. ibi, *Siquidem.* Tertio diffinit vel soluit. ibi, *Nos volentes.* Ioan. And.

Casvs. Dubitabatur à multis, an subdiaconus possit in episcopum eligi per decretum Vrbani Papæ primi, qui decreuit, quòd nullus in episcopatum eligatur, nisi fuerit in sacris ordinibus constitutus: sacros appellans diaconatum & presbyteratum, referendo se ad statum primitiuæ ecclesiæ, in quo subdiaconatus sacer minimè dicebatur: postea ostendit, per decretum Vrbani secundi, quòd hodie ordo subdiaconatus inter sacros ordines reputatur, sacros appellans presbyteratum, diaconatum, & subdiaconatum: & hoc idem ostendit per plura decreta, dicens, vt subdiaconus in presbyterum liberè possit eligi, sicut diaconus vel sacerdos. Nota, quòd hodie subdiaconus eodem gaudet priuilegio cum diacono.

e ¶ *Nullus.*] Ponit tenorem illius decret. 60. *distinct. nullus in episcopum.* vsque ibi, *in quibus verbis.*

¶ *Glo. seq. recitetur per quæstionem.*

f ¶ *Solos.*] Supple sacros: quia subdiaconatus benè fuit in primitiua ecclesia, sed non reputabatur sacer. 21. *distinct. in fin.* §. 1. & 25. d. c. 1.

g ¶ *Metropolitani.*] Sic olim dispensabat metropolitanus cum ineligibili circa episcopatum, sed cum illegitimo dispensare non potest. *supra de elect. innotuit.* nec in ætate. *Cod. de his qui ve. æta. impe. l.* 2. & 3. sed cum iis, qui patiuntur defectum in ordine, satis videtur, quòd potest adhuc archiepiscopus dispensare in archiepiscopatu: sicut olim poterat. *arg.* 60. *d. nullus in episcopum.* & in aliis dignitatibus inferioribus benè potest. ī. *eod. præterea*^b.

h ¶ *In quibus.*] Verba ista sunt Inno. interpretantis Capitulum Vrbani, qui locutus fuit secundùm antiqua tempore.

i ¶ *Verùm cum hodie.*] Nunc incipit allegare, quod subdiaconus eligi possit.

k ¶ *Erubescant.*] 32. *dist. erubescant.*

l ¶ *Nemo.*] 32. *dist. nemo.*

m ¶ *Obseruare.*] Ex quo oneratur, dignum est vt honoretur. 16. q. *de lapsis.*

n ¶ *Sexta synodo.*] 32. *dist. si quis eorum.*

o ¶ *Mulieri.*] 38. *vt nullum.*

p ¶ *Nullum*] 18. *distinct. vt nullus.* & 31. *distinct. ante triennium.*

p ¶ *Liberè.*] Et ita quòd fuit prius dispensatio, hodie est ius commune. sic j. *de offi. leg. quod translationem.* & ad subdiaconatum extenditur quod de superioribus dictum erat. simile ī. *de transla. inter corporalia.* & ī. *de consue. cum venerabilis.* & eodem priuilegio gaudet subdiaconus quo & diaconus. j. *de ser. non ordi. miramur.*

† *Spectata.*

† *Refertur etiam in Panormia li.* 3. *tit. de continen. cler. c.* 103.

† *Panormia ibidem. c.* 104.

† Cap. 6. & Panormia ibidem. cap. 102.

† Lib. 1. epistol. 42. ad Petrū subdiaconum Siciliæ.

† *Vide l.* 2. cum no. per Bart. §. & cū placuisset. de ori. iu. & *Concord. l.* iure ge. §. adeo. & C. de pact. & l. ad rē mobilem. ff. de proc.

T*Vam.*] Prima pars ponit exordium. Secunda mandatum: ibi, *Mandamus*: & facit ad duas partes rubricæ, scilicet de qualitate & ordine. Ioan. And.

CASVS. Monasterio sancti Quirici vacante, Cardinalis quidam volens ipsum de persona idonea ordinare, cùm super hoc diligentiam adhibuisset, nec posset personam idoneã inuenire, per quam posset status monasterij in melius reformari: tandem inuenit quendam monachum discretum & vtilem monasterio, qui aliàs de iure non poterat eligi in Abbatem, pro quo quidam laici apud Cardinalem intercedebant: consuluit Papam, quid super hoc esset agendum? Papa commendat diligentiam Cardinalis, mandans eidem, quatenus, si non potest eidem monasterio de persona magis idonea prouidere, monachum illum, quem sibi commendauit, per quem status monasterij creditur reformandus, ibi præficiat in Abbatem, nullum habens respectum ad petitionem illicitam laicorum, sed ex officio suo tantum ad hoc procedat, ita tamen quòd ad sacros ordines non ascendat, cum necessitate instante possit in Abbatem assumi in minoribus ordinibus constitutus: & laici ipsi non sint illi aliqua consanguinitate vel affinitate coniuncti, vt propter hoc contra ipsum aliqua suspicio possit oriri. Ex hac decre. not. quòd licèt preces sint illicitæ, tamen si non habeatur respectus ad illas, non committitur simonia. Nota, quòd ex necessitate dispensatur cum aliquo, vt in Abbatem assumatur, & in minoribus ordinibus ministret. Item officiũ Abbatis in administratione cõsistit.

† *In antiquis ita: Tuam in domino diligentiam commendãtes, quã super monasterio S. Quirici dignosceris adhibere, &c.*

† *Aliàs informandus.*

† Cap. 1. eo. titul. in 4. compilat.

cut Diaconus, vel Sacerdos.

¶ Idem tituli sanctæ Crucis Presbytero Cardinali.

¶ *Irregularis, & in minoribus potest dispensatiuè in Abbatem institui.*

CAP. X.

TVam † in Domino diligentiam commendamus, quam super monasterio sancti Quirici reformando dignosceris adhibere. ¶ Mandamus, quatenus si non potes eidem monasterio de persona idonea meliùs prouidere, tu Monachũ illum, quem literis tuis de honestate, ac industria commendasti, per quem status eiusdem loci creditur resormandus †, nullum prorsus [a] habens respectũ ad petitionem illicitam, quam quidam Laici faciebant, sed ex tuæ duntaxat prouisionis officio, instituas in Abbatem: ita videlicet, quòd ad sacros ordines non ascendat [b], cum instante [c] necessitatis articulo possit in Abbatem assumi, etiam in minoribus ordinibus constitutus. ¶ Et laici memorati non sint consanguinitate, vel affinitate coniuncti Monacho memorato, vt ex ipsorum petitione debeat contra eum aliqua sinistra suspicio suboriri.

¶ Idem Rothomagen. Archiepiscopo.

¶ *Abbas si est Presbyter, & est benedictus, conferre potest ordinem clericalem.*

CAP. XI.

CVm † contingat interdum, quòd Laici ad Monasteria conuolantes, à suis Abbatibus tonsurentur: requisisti, an Clericatus ordo in tonsura huiusmodi conferatur? ¶ Super quo tibi taliter respondemus, quòd cùm in septima synodo [d] sit statutum, vt Lectores per manus impositionem licentia sit vnicuique Abbati [e] in proprio monasterio solummodo faciendi, dummodo, ipsis ab Episcopo, (secundùm morem præficiendorum Abbatum) manus impositio facta noscatur, & constet eum existere sacerdotem: per primam tõsuram, iuxta formam Ecclesiæ datam, à talibus clericalis ordo [f] confertur.

¶ Idem.

¶ *Si Canonicus regularis factus monachus, iusta de causa ad canonicã reuersus, ibi postea præficiatur, licitè tenere poterit prælaturam.*

CAP. XII.

INtelleximus †, quòd cùm in monasterio tuo fuisses laudabiliter conuersatus, ad monasterium sancti Innocentij talis ordinis accessisti: vbi cùm aliquandiu in ipso ordine permansisses, demùm ad cor reuersus, de Metropolitani, & aliorum consilio ad primam domum redire curasti: in qua tandem sub regularis obseruantiæ disciplina taliter Deo, & hominibus placuisti, quòd per tuorum exigentiam meritorum, fratres tui præfecerunt vnanimiter in Abbatem.

¶ Ne igitur occasione moræ, quam in præscripto monasterio contraxisti † (quasi † conscientia tua te remordeat) in susceptæ administrationis cura tepescas, attendentes, quòd cau-

¶ *Glossa sequens circa preces, an simoniam inducant, distinguit inter proprias & alienas: in primo casu ponit opinionem Hugonis & contrariam. In secundo subdistinguit, an sint spirituales, an carnales: & tunc arg. pro indigno, aut pro digno. & tunc aut habetur respectus ad illas, aut non.*

Simonia an inducatur per preces.

a ¶ *Nullum prorsus.*] Non enim preces carnales debet respicere, qui est ordinator, sed tantum merita & prouidentiam ordinandi. 1. q. 1. *quibusdam.* & 8. q. 1. *Moyses.* & c. *si ergo* Et ideò not. quòd cum quis eligitur vel ordinatur: aut suis precibus interuenientibus, aut alienis. Si suis, dicunt quidam, & Hugo cum eis, quòd quantumcunque sit idoneus, simonia committitur *arg.* 8. q. 1. *in scripturis.* & 1. q. 7. *si quis omnem.* & 1. q. 1. *ordinationes.* & j. *de iure patron. per nostras.* Istud credo, si est indignus, secundum quod dicit T. sed si dignus est, potest etiam preces porrigere superiori, cum indiget: quia tunc non præsumitur ambitiosus, sed potiùs propter necessitatem [a]: aliàs potest dici, quòd simonia esset. *arg.* 1. q. 2. c. *filium.* § *non ita quorundam.* Et *arg.* j. *de simo. tua.* Si preces quis pro se porrigat, vt in prælatum eligatur, ambitiosæ sunt & illicitæ. 1. q. 1. *nullus itaque.* Si verò precibus alienis promouetur: aut preces sunt spirituales, aut carnales. Si sunt carnales, & fiunt pro indigno, simonia committitur. 1. q. 1. *de ordinationibus*, quia succedunt tales preces loco pretij. 1. q. 1. *sunt nonnulli.* Si pro digno, dummodo superior non habeat respectum ad preces, sed ad meritum, licitè possunt admitti, vt hic, & 1. q. 1. *quibusdam.* Si verò sunt spirituales, admitti possunt, nec inducunt simoniam 1. q. 1. *laterem.*

a Dixit Host. quòd nõ reprobaret, si prælatus consanguineum egentem non indignum præferret magis idoneo non egenti in simplici beneficio. cũ & talibus prouidere teneatur. 86. d. nõ satis. de coh. cle. cap. 2. de test. relatũ. §. licèt. Io. Andr.

b ¶ *Non ascendat.*] Fortè erat irregularis, & sic potest quis esse Abbas in minoribus ordinibus propter necessitatem: aliàs non valeret: nam & diaconus potest esse Abbas. 50. *dist. accedens.* arg. Immò & infamis curam monasterij gerere potest: vt ibi. Infamis enim à ciuilibus munerib. non excluditur. *C. de his qui non imple. sa. stipẽ. so sunt. l. 1. li.* 10. nomen Abbatis potius est solicitudinis, quàm ordinis vel honoris. 18. q. 2. *hoc tantum. Argum. contra.* s. e. c. 1. & laicus potest esse Abbas causa necessitatis 93. *distinct. a Subdiacono.* & 16. q. 1. *generaliter.* arg. tamen hoc, quod dicitur hîc, dispensatiuè intelligitur: quia Abbas debet esse sacerdos: aliàs remouetur. s. *eod.* c. 1. *Bernardus.*

Infamis curam monasterij gerere potest.

c ¶ *Cum instante.*] Hîc [b] respondet tacitæ obiectioni, quæ posset ei fieri. Diceret enim aliquis: quomodo erit iste Abbas, cùm non possit ad ordines promoueri, nec sacerdos fieri? Respondet: *Cum*, id est, quia, &c.

b Hæc glossula non est Ber. nec habetur in antiquis codicibus.

C*Vm contingat.*] Cõmunis diuisio: Secunda ibi, *Super quo.* Et principale dictum non facit ad titulum, sed in quantum loquitur de præficiendo. Ioan. And.

CASVS. Laici aliquando transeunt ad monasteria, & ibi à suis Abbatibus tonsurantur. quæsitum fuit à Papa, an clericalis ordo in tonsura huiusmodi conferatur? Et ipse respond. quòd cùm in septima synodo sit statutum, vt liceat Abbatibus in proprio monasterio solummodo facere lectores per manus impositionem, dummodo & ipsis Abbatibus ab Episcopo manus impositio facta noscatur, & sacerdotes existant, & per primam tonsuram in forma Ecclesiæ data clericalis ordo confertur. Not. quòd Abbates possunt conferre ordines: vt hîc dicitur.

† Cap. 2. eo. de qualitate ordinan. in 4. compil.

† *Vide* L'mora. cum glo. magna. ff. de vsuc.

† *Aliàs nec cũ conscientia tua te remordeat.*

d ¶ *Synodo.*] 69. d. *quoniam videmus.*

¶ *Gloss. seq. recitetur per duas quæstiones, an psalmistatus sit ordo, & an per presbyterum conferri possit. In prima ponit opinionem, quam reprobat.*

e ¶ *Abbati.*] Hoc idẽ potest electus in Abbatẽ & cõfirmatus, si Eps cũ differat bñdicere: vt s. *de sup. negli. præla. statuimus*, talis ordo appellatur psalmistatus: cũ vbi agitur de singulis ordinibus, nihil agitur de hoc. 93. *d. illud.* vnde quidã dixerunt non esse ordinem, sed eorum opinio corrigitur hîc in fi. vbi dicit, quòd per primam tonsuram clericalis ordo confertur. & etiam presbytero hoc licet. 23 *d. psalmista.* vbi de hoc in summa Hugo.

Abbas quales ordines conferre possit.

f ¶ *Ordo confertur.*] Sed [c] nunquid qui tales percutiunt, incidũt in canonem latæ sñiæ? Dic quòd sic, quia clerici sunt, vt hîc, & quicunque clericum percutit, excommunicatus est: vt j. *de sent. excomm. non dubium.*

c Hæc glossula non est Bernardi, nec habetur in antiquis codicibus.

I*Ntelleximus.*] Primò narrat factum, ex quo secundò dubium elicit: ibi, *Ne igitur.* cui tertiò respondet: ibi, *Discretioni.* Et facit ad eam partem tit. de qualitate præficiendorum. Io. And.

CASVS. Quidã monachus sine licẽtia sui Abbatis, leuitatis causa trãsiuit ad monasteriũ S. Vincentij, & cũ ibi in ordine illo aliquãdiu permãsisset, de cõsilio quorundã rediit ad domũ priorẽ, & ibi meritis exigentibus electus fuit in abbatẽ. Quia in secundo monasterio morã fecerat, dubitabat ministrare in officio Abbatiæ, considerãs quod legitur in canone: Ne quis Canonicus regularis efficiatur monachus: nisi fortè (quod absit) publicè lapsus fuerit:

& si

a si factus fuerit, ad Canonicatus ordinem reuertatur, vltimus in choro manendo. Consuluit Papam super hoc, mandat ei Papa, quatenus circa curam sibi commissam solicitudinem adhibeat diligentem, sequentia bona continuando prioribus. Not. quòd canonicus regularis factus monachus, potest præfici in abbatem.

d ¶ *Reputare.*] No. quòd qui reputatur dignus in vna dignitate, si postea eligitur ad alteram, etiam tunc dignus dēt reputari. sic 75. d. *gesta. arg. contra. 12. d. nos consuetudine* & *S. de elect. scriptū est.* Econtra verò qui reputatus est indignus in vno officio, debet indignus haberi in alio *ff. de suspec. tu. l. 3. §. quæri potest.* vbi dī, quòd si aliquis male se habuit in tutela, & deinde detur curator, tanquā suspectus remoueri debet. *C. de susp.* & *archa. l. si aliquid. lib. 10.* Item quid dices, si aliquis irregularis vel criminosus toleratus est in officio sacerdotali: nunquid si talis eligitur ad dignitatem, potest excipi contra eū ab illis, qui eū tolerauerūt in officio sacerdotali? Videtur quòd nō: quia qui eū reputauerūt dignum ad ordinē, & ad beneficium reputabunt eū dignū. *arg. j. de accu. nulli. j. de sent. excom. in præsentia.* & *ff. de lib. causa. qui sciens.* sicut nec vir accusare potest mores vxoris, quos prius pbauit *ff. de adulter. c. Sed bene* pro vxor. in fin. hoc concedebat Io. sed ex officio sequens mando pete: in quirere de *transeuntibus*; talibus. 1. q. 7. *quæren de sureiur. dum. ff. de postul. quos quemadmodum prohibet.* & *ff. de pet. dum* Ioan. *bar. l. vlt.* & *ff. de adul.* And. *l. 1. §. si publico.* & *j. de excep. exceptionē.* & quòd superior debeat de his inquirere, habes expressè *S. de elec nihil est.* & in c. *Venerabilem.* Tñ quod dicit Ioan. quòd illi qui tolerauerunt in sacerdotio ipsum, nō pñt isti postea obiicere: nō credo: quia licèt tolerassent eum in tali officio, propterea non debent tolerare eum in maiori, nunquid si eligitur in episcopum, vel in maiorem prælatum, non possint ei obiicere aliquid in- ... mo possunt: quia licèt sit dignus in minori, non tamen in maiori debet idoneus reputari. 12. d. *nos consuetudinem.* sit *arg.* ... *S. de elect.* scriptum est accusare ipsum possunt per c. prædictum. *nulli.* Sed si promoueatur ad dignitatem, credo, quòd possunt contra illum excipere.

† *Vide l. si cui fundus. ff de fund. instruc.* & *l. 1. cum illis. ff de suff. leg.*

a ¶ *In canone.*] 19. q. 3. *mandamus.*

¶ *Glos. seq. signat concor. vn.* & *quadrupliciter, soluit.*

tum est in canone [a], ne quis Canonicus regularis, nisi fortè (quo absit) publicè lapsus sit, 10 efficiatur monachus: & si factus fuerit, ad Canonicatus ordinem reuertatur, vltimus in choro manendo, cucullam ad memoriam delaturus. ¶ Disci. † tuæ mandamus, quatenus circa curam [b] tibi commissam, solicitudinem exercere studeas indefessam, & ta-20 liter sequentia bona continuare priorib. quòd dignum à Deo possis meritum expectare.

¶ Idem

¶ *Ordinatus ad sacros ordines sine titulo, ab ordinatore iustè petit beneficium.*

CAP. XIII.

30

ACcepimus †, te nostris auribus intimante, quòd quidam Clerici, qui ad sacros ordines sine titulo sunt promoti te ad Ecclesiam Bracharen. super beneficiis obtinendis infestant: *& infrà.* ¶ Licèt igitur in ordi-40 nationibus Clericorum, illam tu ac prædecessores tui diligentiam debueritis adhibere, vt minus idonei non ordinarentur à vobis, ac ideo post promotionem eorum exceptionem [c] non poteris prætendere contra illos: nisi fortè postquam promoti fue-50 rint reddiderint se indignos: ex superabundanti tñ, quòd scribere pro talibus non oportet, faci-10 mus in litteris nostris apponi: vt si ordinatus, pro quo scribimus, idoneus habeatur, & Ecclesiastico beneficio non indignus, ei ab ordinatore vel successore ipsius competens beneficium tribuatur: cum & si tecum de iure 20 agere vellemus, te possumus meritò ad prouisionem eorum compellere, quos à te vel prædecessoribus tuis ordinatos fuisse constaret: eò præsertim quòd ad obtinendum Ecclesiasticum beneficium eos debes idoneos reputare [d], quos ad ordines suscepisti. Vnde grauiter sustinere non 30 debes, sed nobis potius deuotè inclinare teneris, si illos examinari [e] per alios facimus, quos sine examinatione non credimus ordinatos, antequam ad prouisionem eorum compellere te velimus. ¶ Mandamus igitur, quatenus eis pro 40 quibus te contigerit recipere nostra mandata in forma communi [f], in maiori Ecclesiæ [g], vel aliis Ecclesiis diœcesis Bracaren. prouidere non tardes †. Exceptiones [h] autem si quas contra tales proposueris, præcipimus audiendas. 50

b ¶ *Curam.*] Hic videtur, quòd si aliquis trāsit ad strictiorem religionem sine licentia Prioris vel abbatis, quòd reuocandus sit ad priorem Ecclesiam. Sed videtur obstare. j. *de reg. licet* Sed potest intelligi, quòd hic dicitur quādo ex leuitatis causa transit: prout intelligi cōsueuit ille canon. 19. q. 3. *mandamus*. Vel dicatur, quòd ille fuerat tantùm in habitu probationis. Vel iste locus, quem intrauerat, fuerat laxioris religionis, quàm prior. Vel dic. quòd si aliquis petita licentia, licèt non obtenta, transit ad strictiorem regulam, quod tunc non potest reuerti ad priorem locum. & sic loquitur illa decret. licèt. sed si nullo modo petit licentiam, tunc redire cogetur, prout hic fecit.

¶ In C. Bar... Di... ...talem ref... quid circa, &c.

¶ Cap. 3. tit. de qualitate ordinan. in 6. ...compil. ... Concor. l. 1. §. super dolo. ff. de e... & ff. de iniu. sed & l. 1. condemn.

ACcepimus.] Communis diuisio. Secunda ibi, *Licèt.* Et facit ad secundam partē rubricæ de qualitate præficiendorum. Ioan. And.

Casvs. Episcopus Zamoren. quosdam clericos promouit ad sacros ordines sine certo titulo. Clerici illi impetrauerunt litteras super sua prouisione contra episcopum Zamoren. ad quosdam executores episcopus quādo citabatur ab eis, exceptiones proponebat contra ipsos clericos: sed ipsi eas admittere nolebant. vñ petiit sibi super hoc prouideri. vñ Papa rescribit ei, dicens: Licèt in ordinationib. clericorum tam ipse quàm antecessores ipsius eam diligentiam debuerint adhibere, vt minus idoneos non ordinarent. vnde secundùm hoc contra illos exceptionem opponere non possent: nisi fortè post promotionē, reddiderint se indignos: tñ Papa ex abundanti, quādo scri-60 bit pro talibus, facit apponi in litteris suis, [si ordinatus pro quo scribitur, sit ecclesiastico beneficio non indignus.] Vnde Papa sine aliqua examinatione posset illum compellere ad prouisionem illorum, quos ipse vel antecessores sui ad ordines promouerint: cum illos ad beneficium obtinendum debeat idoneos reputare, quos ad ordines recepit. Vñ non debet grauiter sustinere, si illos facit per alios examinari, quos non credit sine examinatione ordinatos fuisse, antequam ipsum compellat ad prouisionem illorum. Mandat Papa eidem, quatenus prouideat illis, pro qui-70 bus litteras suas recipit in forma communi, in maiori Ecclesia vel in aliis diœcesis Bracaren. & exceptiones, quas contra ipsos duxerit proponendas, præcipit audiendas. Not. ar. quòd semel examinatus ampliùs examinari non debet, nisi de iis, quæ postea contingunt. Item qui dignus reputatur ad ordinem, dignus reputari debet ad beneficium. Item semel examinatus, iterum examinatur. Item per formam cōem poterit executor prouidere in maiori Ecclesia. Item quantumcunque absolutè scribatur, exceptiones legitimæ sunt admittendæ.

c ¶ *Exceptionem.*] No. quòd qui ordinauit aliquem, postea non potest ei irregularitatem aliquam vel crimen aliquod obiicere, nisi 80 in ex causa superueniente [b]: sic nec elector contra electum. 8. q. 2. *dilectissimi.* & *est simile. 4. d. in istis.* & 4. q. 3. *si quis testibus.* & *j. de concess. preben. cum super quæstione in fi. sic. 28. d. diacono.* & *j. de cler. coniuga. diuersis fallaciis.*

¶ *Gl. seq. alleg. vnā concor.* & *duo cōtraria. alle. etiā duo iura similia p casū cōuersū demū quærit ponit opp. lo.* & *cōtrarium soluit.*

b Text. in l. vxor. §. ... ff. de adu. & ff. sol. ma. l. cum mulier.

¶ *Gloss. seq. litteram exponit,* & *notat aliquem sæpius examinari. alle 3. iura,* & *duo in contrarium,* & *soluit.*

e ¶ *Examinare.*] Intelligo tñ, quòd in eo casu permittitur episcopo examinatio siue exceptio, quādo non per se examinauit episcopus, sed per archidiaconum. *in c. si archid. ad hoc.* ite patet, quòd aliquis sæpe examinatur. *j. de preb. cum secundum Apostolum.* & 2. q. 5. *Mennam.* & 2. q. 1. *notum. Arg. contra. j. de of. l. licet.* & *ff. nau. cau. sta. l. licet.* Sed videtur, quòd tantummodo debeant examinari de iis, quæ postea contingunt. *arg. S. eo. c. 1.* immo bene debeant examinari, ne indigni promoueantur, & negligentia prioris examinatoris non debet impedi-70 re, quò minus quæratur, an dignus sit: & ad hoc tenetur superior. *S. de elect. nihil est.* & *c. Venerabilem.*

Examinatus iterum examinat.

f ¶ *In forma communi.*] j. *de preben. cum secundùm apostolum.*

¶ *Glo. seq. not. quærit,* & *soluit.*

g ¶ *In maiori Ecclesia.*] Not. quòd per formā communē, qua mādatur alicui, vt prouideat alicui in aliqua Ecclesiarum ciuitatis vel diœcesis, & pōt prouideri in Ecclesia cathedrali: vt bene patet hic, & j. *de preben. pro illo um.* & *c. cum secundum Apostolum.* sed per formam illam non posset prouideri in aliqua prælatura. *j. de preben. cap. vltimo.* quia ad prælaturas non extenditur in-80 tentio mandatoris. Sed quid si dicatur tñ Prouideas tali in aliqua Ecclesia diœc. Bonon. nūquid potest prouidere in aliqua Ecclesia ciuitatis: Vel si dicatur in aliqua Ecclesia ciuitatis Bonon. nunquid in Ecclesia diœcesis? Dicas quòd non: quia per clausulam illam [in aliqua Ecclesia diœce. Bonon.] non comprehenduntur Ecclesiæ ciuitatis: vel econuerso. S. *de rescri. Rodulphus.*

h ¶ *Exceptiones.*] Quantūcunque Papa præcisè scribat, exceptiones

nes legitimæ admittendæ sunt. ⁊ de effi. dele. ex parte. 1. nisi dicatur quod nulla debeant admitti, quæ nunquam de facili dicitur ut dictum, sed si ... tentur non obstante tali & talibus exceptionibus, tunc illæ non sunt admittendæ. arg. ff. si quis cau. sed & si § quætum.

CUm sit ars artium.] Pertinet ad titulum de qualitate, & dividitur per se patet. Secundum bi. Quæstum.

Casus. Præci. it Papa, ut Episcopi diligenter instruant & informent illos, quos promouent ad sacerdotium per se vel per alios viros idoneos super divinis officiis, & ecclesiasticis sacramentis: quia si de cætero rudes & ignaros promouerint, & ordinatores & ordinatj graviter punientur: quoniam melius est paucos bonos, quam multos malos habere ministros. Hoc ultimum verbum notandum est.

a ¶ Ars artium.] Bene dicit: Quia animæ sunt pretiosiores omnibus aliis rebus & corporibus. 22. q. 1. præcipimus. & 24. q. 3. si habes. & ⁊. de pœni. & remiss. cum infirmitas in fi.

b ¶ Per alios.] P. rele... ... suos ... dæ ... cum suo mag. s. 24 de quo ... do.

c ¶ Deprehendi.] Not. quòd ex ipso quod ordinatus apparet indignus, & ordinans similiter. ut 81. d. tantu Daniel. in fi. nec enim potest ignorare prælatus vitiú subditi. ⁊. de re. iu. quam ... arg. ⁊. de elect. cunctis ... de rescrip. ... quisquis. & ff. ... sed addes. § 1. a & ff. de ... adil. edic. l. 1. §. cau. ... sed hoc ... cum eos examinat per se licet si per alios. 24. ... de quando & ⁊. de offi. ... ad hoc.

d ¶ Malos.] Simile. 23. ... tales. & dicit lex: Melius est paucis idoneè effundere, quàm multis inutilibus hominibus prægrauari. C. de vete. iur. enu. tanta. §. contrarium. & melius est pauca agere cautè, quàm multis periculo se interesse. in Auth. de tabul. circa medium consti. coll. 4. Et est ar. contra illos, qui multa inutiliter allegant. de conse. d. 5. non mediocriter. & 24. q. 1. odi & præcet b: quia multitudo onerosa nihil habet honesti. in Auth. de referenda. ad fi. coll. 2.

¶ Idem in concilio generali.†

¶ *Minus idoneus in sacerdotē promoueri, vel ad regimen animarum assumi non debet.*

CAP. IV.

CVm † sit ars artium [a] regimen animarum, districtè præcipimus, ut Episcopi promouendos in sacerdotes diligenter instruant & informent, vel per seipsos, vel per alios [b] idoneos viros super diuinis officiis, & Ecclesiasticis sacramentis, qualiter ea ritè valeant celebrare. ¶ Quoniam si de cætero rudes, & ignaros ordinare præsumpserint, quod quidem facilè poterit deprehendi [c], & ordinatores, & ordinatos ultioni graui decreuimus subiacere. Sanctius † enim est (maximè in ordinatione sacerdotum) paucos bonos, quàm multos malos [d] habere ministros: quia si cæcus cæcum † ducit, ambo in foueam dilabuntur.

¶ Honorius iij. Capitulo Bremen.†

¶ *Defectus scientiæ deiicit iam promotum.*

CAP. XV.

QVamuis multa proposita fuerint contra Episcopum Calinensem † quia tamen confessus [e] est coram nobis se nunquam de Grammatica didicisse, nec etiam legisse Donatum [f]: & per cuidentiam facti usque adeo de illiteratura & insufficientia sua constat, quòd contra Deum esset, & canonicas sanctiones, tantum in

§ pro defectu competentis tamen scientia in eo toleratur. ⁊. de elect. cum nobis olim. & ... præsertim, nisi cum pridem § pro defectu. quoniam ... sum eius est epo, cum ipse deberet alios docere, tunc quoque rat ab aliis edoceri. in Auth. de san. Epis. § dannus. coll. ... & 1. q. 7. conuenientibus. & 1. q. 1. Scilissimus. & quia doctior est & sanctior eligendus est. 8. q. 1. licet ergo. & talis debet eligi, cuius comparatione cæteri, grex dicantur. 25. d. c. unum orarium. §. nomine autem criminis.

Episcopo tolerare defectum [g] ipsum a pontificalis officij executione, & ab administratione Calinen. Ecclesiæ penitus duximus amouendum.

TITVLVS XV.

De sacra vnctione.

¶ Innocentius tertius.

¶ *Ecclesia Græcorū in ordinationibus, & consecrationibus seruare debet vnctiones, quas seruat Ecclesia Romana, Episcopus autem cum consecratur inungitur chrismate in capite, & manibus: quod si fuerit prætermissum, per tres Episcopos est supplendum.*

CAP. I.

CVm † venisset ad Apostolicam, sedem Bracarensis † Episcopus, qui in consecratione sua sacram non acceperat vnctionem, quoniam apud vos [h] non consueuerunt pontifices, cum consecrantur, inungi. Nos quod illi defuerat, mandauimus in ipso suppleri [i]: facientes caput eius & manus per Alban. Episcopum (assistentibus [k] ei duobus Episcopis, secundùm morem Ecclesiasticum) sacro chrismate deliniri & infrà.

¶ Scire te volumus duas esse species vnctionis: exteriorem, quæ materialis est & visibilis: & interiorem quæ spiritualis

DE SACRA vnctione.

¶ Quia ex ordinandis & præficiendis aliqui inunguntur, visū est aliis, de sacra vnctione videndum. Ioan. And.

De hac materia tractatur. 75. d. & 95. per totum.

De secunda parte rubricæ tractatur. 64. & 75. d. per totum.

CVm venisset.] Diuiditur in duas partes principales. In prima inhibitur Ecclesiam Græcorū circa materiā vnctionū. Secundò respondet ad quæstionē principalē. Secunda ibi, Licet. Et prima potest subdiuidi in tres principales. Secunda ibi, Scire. Tertia ibi, Mouem. Et in hac prima parte dicit se fecisse, et tres epos suppleri, quod huic epo deerat. Ioan. And.

Casus. Quidā [d] eps quidam Græcus ad Apostol. eā sedē accedēs, cōfessus fuit dño Papæ, quòd in eō secratione sua sacrā nō acceperat vnctionem, vnde Papa, quod illi defuerat, in eo fecit suppleri. scribit ergo Papa super hoc Constantinopo. patriarchæ, & in auto ostendens, quòd duæ sunt species vnctionis: exterior, & interior. Exteriore inungitur corpus, interiore cor. & exterior vngitur quis oleo & chrismate, ostēdens, quare de vno, & quare eps inūgitur in capite, & princeps in humero: & quilibet fidelis inūgitur in scapulis & pectore oleo sancto añ baptismum & post baptismū inūgitur chrismate in vertice & fronte & ostēdit, quid significant ista & a que b is dñt conferri. Dicit etiam, quòd consecratur altare & calix, exemplo beati Siluestri, & auctoritate Domini, qui præcepit Moysi, ut faceret oleum vnctionis, de quo gereretur tabernac lum. Dic etiam, quòd sacramentum vnctionis, aliud figurat in nouo testam. quam in veteri. vñ non iudaizat Ecclesia vnctionem celebrans, sicut asserebant quidam mētiuntur, qui diuinas non intelligunt scripturas. in fine dicit, quòd Romanus Pontifex non vngitur oculo pastorali: propter historiā, tum propter mysticum ronem. iste tñ patriarcha poterit vti baculo ad similitudinem aliorum pontificum. Bernardus. Not. quòd per sacramentum ... illarum infunditur gratia. Item non seriem decretalis de consecratione epōrum, & regum, & sacerdotum, qualiter consecrant & inunguntur: quo & in quibus membris, & de qua vnctione quilibet eorum inungatur, & de significatione vnctionum. Item not. quòd summus sacerdos dicitur episcopus.

h ¶ Apud vos.] i. apud Græcos. scribit enim patriarchæ Cōstātino.

i ¶ Suppleri.] Vt 1. q. 1. c. Spiritus sanctus. § ecce qui ab hæreticis. ergo cautè supplendum est, quod incautè prætermissum fuerat. ⁊. de presby. c. 1. & vlt. vnde non dicitur actum cum aliquid superest ad agendum. C. ad Sylla. in p. & 7. q. 1. nihil.

k ¶ Assistentibus ei duobus.] Quia in cōsecratiōe epōrū ad minus tres epi debent esse, 66. d. c. porro. & ⁊. de tempo. or. si archieps.

¶ Inno-

Quod nimis est ... nemo doctus ... [e] ¶ Confessus.] Et ideo pro conuicto debet haberi. ⁊. de confes. cum nunē nouit, super. & c. vlt. & C. de confes. l. vnica.

f ¶ Donatum.] Et ideo Grammaticam populo exponere nō valebat: vnde in hoc reprehendi non potuit sicut ille. 85. d. cum multa. vbi reprehenditur, qui Grammaticam populo exponebat.

g ¶ Defectum.] Tria enim præcipuè requiruntur in Epo: literatura, ... in ... ætatis maturitas, & grauitas morū: adde & quartū, quod sit ... legitimo matrimonio natus. ⁊. de electione, in cunctis, & ⁊. e. ca. te. Defectus istorum sufficit ad cedendum. ⁊. de renunc. nisi cum pridē.

QVamuis.] Facit ad rub. de qualitate; & non diuiditur.

Casus. Quidam electus fuit in Episcopum Calinen. & consecratus. postmodum coram Papa multa fuerunt proposita contra ipsum, ut tanquam indignus amoueretur. ipse tñ fuit cōfessus coram Papa, quòd nunquam audiuit Grammaticam, nec etiam legit Donatum. & quia per euidentiam facti constitit adeo de ipsius illiteratura, quòd contra Deum esset tñ in Episcopo sustinere defectum, ipsum remouit ab executione pontificalis officij, & ab administratione Ecclesiæ Calinen. Not. quòd propter defectum scientiæ remouetur quis ab Episcopatu. multò fortius debet repelli ab obtinendo.

Marginalia: † Lateranens. c. 27. † Cap. 4. tit. de qual. ord. in 4. compil. † Matth. 15. † Vide quæ ... † Satius. † Sanctius. † Aliàs Bremen. † Aliàs Calinen. b Concor. l. 3. §. pen. ff. quod cuiusque vni. & l. eleganter. §. seruum. ff de do. c Omi. lib. 1. ... d. Tristibus. † Cap. vnic. c. tit. in 1. compilat. † Bracharen. † Bracara. † Bracaren. Sed fortassis legendum: Bracarensis. † Bracaren. e Forte in legatione patriarchæ Constantinopol.

est & inuisibilis, Exteriori visibiliter inungitur corpus, interiori inuisibiliter inungitur cor a.

¶ De prima Iacobus Apostolus ait: [Infirmatur b quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei saluabit infirmum.] De secunda Ioannes Apostolus ait: Vos vnctionem c, quam accepistis ab eo, maneat in vobis: & non necesse habetis, vt aliquis doceat vos, sed sicut vnctio eius docet vos de omnibus †.] Vnctio visibilis & exterior, signum est interioris & inuisibilis vnctionis: Vnctio verò inuisibilis & interior, nō solùm est signū, sed etiam sacramentū d: quia si dignè sumitur, vel agit e vel auget f absque dubio, quod designat.

¶ Ad exhibendum autem exteriorem & visibilem vnctionem, benedicitur oleum, quod dicitur cathecumenorum vel infirmorum: & conficitur chrisma, quod ex oleo fit, & balsamo, mystica g ratione. Per oleum enim nitor conscientiæ designatur: iuxta quod legitur h: [Prudentes virgines acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus.] Per balsamum odor famæ exprimitur: propter quod dicitur: i [Sicut balsamum aromatizans, odorem dedi.] Hoc ergo chrismate vngi debet Episcopus, non tam in corpore, quàm in corde: vt & interius nitorem conscientiæ, quantùm ad Deum; & exteriùs habeat odorem famæ, quoad primum k. De nitore conscientiæ dicit Apostolus: Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ: nam omnis gloria filiæ regis ab intus l. Deo odore famæ idem Apostolus ait: [Christi bonus odor m sumus in omni loco, & aliis sumus odor vitæ n in vitam, aliis odor mortis o in mortem. Debet enim Episcopus bonum habere testimonium, & ab iis, qui sunt intus, & ab iis, qui sunt foris p, vt cortina q cortinam trahat: & qui audit, dicat, veni. Hoc vnguento caput & manus Episcopi consecrantur. Per caput enim mens intelligitur, iuxta illud r: [Vnge caput tuum, & faciem tuam laua.] Per manus opera intelliguntur †, iuxta illud: Manus meæ distillauerunt myrram.] Manus igitur vngitur † oleo pietatis, vt Episcopus operetur bonum ad omnes, maximè autem domesticos fidei.

Caput autem vngitur balsamo charitatis, vt Episcopus diligat Deum ex toto corde, & ex tota mente, & ex tota anima & proximum suum sicut seipsum. s Caput inungitur: propter auctoritatem & dignitatem: & manus propter ministerium & officium. Caput inungitur, vt ostendatur illius t repræsentare personam, de quo dicitur per Prophetam: Sicut vnguentum in capite eius, &c.] Caput enim viri u, Christus, caput Christi, Deus, qui de se dicit: [Spiritus Domini super me eo, quod vnxit me, euangelizare † pauperibus misit me.] Manus Episcopo inunguntur, vt ostendatur accipere potestatem benedicendi & consecrandi. Vnde cum eas consecrator inungit: Consecrare, x (inquit) & sanctificare digneris Domine manus istas, per istam vnctionem, & per nostram benedictionem, vt quæcunque consecrauerint, consecrentur, & quæcunque benedixerint, benedicantur in nomine Domini.

¶ Tractat de vnctione Regum, & de differentiis in vnctione inter Reges, & Pontifices. Pan.

¶ Vnde in veteri testamento non solùm vngebatur sacerdos, sed etiam Rex & Propheta: sicut in libro Regum Dominus percepit Heliæ: [Vade & reuertere in domum † tuam per desertum in Damascum, cumque perueneris illuc, vnges Hazael Regem super Syriam: & Iehu filium Namsi vnges Regem super Israel: Elisæum autem filium Saphat, qui est de Abel, Meula vnges prophetam pro te.] Sed vbi y † Iesus Nazarenus (quem vnxit z Deus spiritu Sancto, sicut in Actibus Apostolorum legitur) vnctus est oleo pietatis † præ consortibus suis, qui secundum Apostolum est caput Ecclesiæ, quæ est corpus ipsius, principis vnctio à capite ad brachium est translata, vt Princeps ex tunc a non vngatur in capite, sed in brachio, siue humero, vel in armo, in quibus Principatus congruè designatur, iuxta illud, quod legitur: [Factus est principatus super humerum eius, &c.] Ad quod etiam significandum Samuel fecit poni armum ante Saul, cui dederat locum in capite ante eos, qui fuerant inuitati. In capite verò Pontificis sacramentalis est delibutio † conseruata, quia personam b capitis in pontificali officio repræsentat. Refert autem inter Pontificis & Principis vnctionem, quia caput Pontificis chrismate consecratur, brachium verò Principis oleo delinitur, vt ostendatur, quanta sit differentia c inter auctoritatem Pontificis & Principis potestatem.

¶ Tractat de Christianorum omnium vnctione.

¶ Quia verò Christus fecit nos in sanguine suo Deo nostro

---

a ¶ Inunguntur.] Immo anima, sed hoc idicit, quia anima sedem habet in corde principaliter: vel potius quia non fructificat vnctio in anima, nisi ex corde & voluntate procedat. Vincen.

b ¶ Infirmatur] 95. d. c. presbyteros. §. sed quod.

c ¶ Vnctionem.] i. vnctio figura est antiptosis, cum casus ponitur pro casu sim. 25. d. c. vlt. & 65. d. 1. vers. omnis sanctificatio. i. omne sanctificatum. & ¶. de iudi. c. 1. vers. quem id est, qui.

d ¶ Sacramentum.] Simile de conse. d. 4. c. 1. & ¶. de celebr. missa. cum Martha. §. ex eod. in fin.

e ¶ Agit.] s. salutem.

f ¶ Auget.] Iuxta illud: Super ægros manus imponent, & bene habebunt. & vere auget sicut cōfirmatio. ¶. eo. c. vers. quia per eam Spiritus sanctus ad augmentū datur, & robur. &c.

g ¶ Mystica ratione.] Prout statim sequitur.

h ¶ Legitur.] In euangelio sancti Matthæi.

i ¶ Dicitur.] In lib. Sapientiæ.

k ¶ Quoad proximū.] Ista duo necessaria sūt 12. q. 1. nolo. & 11. q. 3. nō sunt audiendi.

l ¶ Ab intus.] Procedit, supple, vnctio.

m ¶ Bonus odor.] Id est exemplum & imitatio Apostolorū: quoniam Apostoli per prædicationem & famam inuitabant homines ad salutem. verba ista habet. 13. q. 4. Nabuchodonosor. & dicitur bonus odor prædicatio bonorum, quam quidam ex charitate suscipiunt, & sic est in anima vitæ: vnde dicit. Aliis sumus odor vitæ in vitam, scilicet æternam. Alij vilipendunt & contemnunt prædicationem bonorum, & isti de tali contemptu mortem incurrunt animæ: vnde dicitur: Aliis sumus odor mortis in mortem, scilicet æternam. & ita ex eodem bono odore alij saluantur, & alij pereunt.

n ¶ Vitæ.] i. dilectionis & bonæ opinionis ducentis eos in vitam, scilicet æternam.

o ¶ Mortis.] i. inuidiæ, & malæ opinionis, ducentis eos in mortem æternam.

p ¶ Foris. Simile 8. q. 1. licet ergo. & 63. d. plebs Dioecensis. & c. nosse & c. Nulla ciuitas. & c. Nullus de conse. d. 1 iubemus.

q ¶ Vt cortina cortinā trahat.] Id est, vt fidelis trahat infidelem. 28. q. 1. iam nunc.

r ¶ Iuxta illud.] Euang. Vel dic, iuxta illud in canticis canticorum.

s ¶ Sicut seipsum.] Id est ad id quod seipsum. hoc aduerbium, sicut, non est sicutissimum: quia ordinata charitas prius debet incipere à seipso. 22 q. 5. si non licet. vnde primò debet quis facere eleemosynam sibi, deinde proximo. de pæn. d. 3 sanè cauendum. C. de seruis. præses.

t ¶ Illius.] i. Christi.

u ¶ Capus enim viri.] 33 q. 5. cum caput.

x ¶ Consecrare inquit.] Hæc benedictio dicitur ab Episcopo, dum consecrat manus presbyterorum: & sic communis est hæc benedictio Episcoporum & presbyterorum 16. q. 1. c. generaliter. §. ecce.

y ¶ Vbi.] Id est, postquam.

z ¶ Vnxit.] Mystica fuit & inuisibilis vnctio Christi: quia nec b in regem nec in sacerdotem fuit vnctus: vt 2. q. 7. c. testes. §. his ita respondetur.

a ¶ Ex tunc.] Id est, ex tempore Christi.

b ¶ Personam capitis.] Id est, Christi, qui est caput Ecclesiæ.

c ¶ Differentia.] Quod

Iac. 5. 1. Ioan. 2. Ezech. 1. Luc. 4. Matth. 25. Eccles. 24. 2. Cor. 2. 1. ad Tim. 3. 2. Cor. 2. Psal. 132. 1. Cor. 11. Luc. 4. 3. Reg. 19. Act. 10. Ephes. 1. Coloss. 1. Esai. 9. 1. Reg. 9. Matth. 6.

† In multis exemplaribus additur hic duo verba: ita scilicet. sed male, cum sint in manuscriptis.

† Aliàs ita: ad euangelizandum.

Sicut non semper est sicutissimum, id est, non dicit omnimodam similitudinem.

b Scilicet ea vnctione, qua alij reges, vel sacerdotes visibiliter vngebantur. & ita videtur loqui Gratianus hic citatus.

† ibi Syriam habetur.

† Aliàs ita: Sed vbi Iesus verus Nazarenus &c.

† Dictio; Pietatis, deest in antiquis.

† In vno solo manuscr. erat delinitio; sed recentib. litteris; in cæteris, delibutio.

† designatur.

nostro regnum & sacerdotes, (propter quod Petrus †Apostolus ait: Vos estis genus electum, regale sacerdotium:) idcirco in nouo testamento non solum Reges & sacerdotes vnguntur, sed etiam omnes Christiani: bis ante baptismum, scilicet oleo benedicto: primum in pectore, deinde inter scapulas: & bis post baptismum, scilicet chrismate sancto: primum in vertice, demum in fronte [a], in pectore [b] namque baptizandus inungitur: vt per sanctum Spiritus donum abiiciat errorem & ignorantiam, & suscipiat fidem rectam: quia iustus ex fide viuit. Inter scapulas, vt per Spiritus sancti gratiam excutiat negligentiam & torporem, & bonam operationem exerceat: quia fides sine operibus mortua est, vt per fidei sacramentum, sit munditia cogitationum in pectore, & per operis exercitium sit fortitudo laborum. In scapulis, quatenus fides per dilectionem, secundum Apostolum operetur. In vertice verò baptizatus inungitur: vt sit paratus omni petenti de fide reddere [c] rationem, quia per caput intelligitur mens, iuxta quod legitur: Oculi sapientis in capite eius cuius superior pars est ratio, & inferior est sensualitas. Vnde bene per verticem, quæ est superior pars capitis, intelligitur ratio, quæ est superior pars mentis. In fronte vngitur baptizatus, vt liberè confiteatur, quod credit: quia corde creditur ad iustitiam, ore verò fit confessio ad salutem: memor eius quod Dominus ait: [Qui me confessus fuerit coram hominibus, &c.] Ante baptismum ergo vngitur oleo benedicto, & post baptismum chrismate sancto: quia chrisma soli competit Christiano: Christus † enim à chrismate dicitur, vel potius à Christo dicitur chrisma: non secundùm nominis formam, sed secundùm fidei rationem. A Christo † verò Christiani dicuntur, tanquam vncti deriuentur ab vncto: vt omnes concurrant in odorem illius vnguenti, cuius nomen oleum est effusum.

¶ Tractat de vnctione chrismatis post baptismum, quæ dicitur confirmatio.

¶ Per frontis chrismationem, manus impositio designatur, quæ alio nomine dicitur Confirmatio, quia per eam Spiritus sanctus ad augmentum datur & robur: vnde cum cæteras vnctiones simplex [d] sacerdos, vel presbyter valeat exhibere, hanc [e] non nisi summus sacerdos [f], id est Episcopus, † debet conferre: quia de solis Apostolis legitur (quorum vicarij [g] sunt Episcopi) quòd per manus impositionem Spiritum sanctum dabant: quemadmodum actuum Apostolorum lectio manifestat: [Cùm audissent (inquit) Apostoli qui erant Hierosolymis, quia recepisset Samaria verbum Dei miserunt ad eos Petrum & Ioannem: qui cum venissent, orauerunt pro ipsis, vt acciperent Spiritum sanctum, nondum enim in quendam illorum venerat, sed baptizati tantùm erant in nomine Domini Iesu: tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum:] cuius aduentus per vnctionis ministerium designatur, quia columba in qua [h] Spiritus sanctus super Christum in baptismo descendit, ad vesperum in cataclysmo † [i] reuertens [k] ramum retulit virentis oliuæ, cuius vtrique sacramentum Dauid propheta prænoscens, exhilarandam faciem in oleo prædicauit.

¶ Tractat de consecratione altaris. Abbas.

¶ Vngitur præterea secundùm Ecclesiasticum morem, cùm consecratur altare, cùm dedicatur templum, cùm benedicitur calix, non solùm ex mandato legis diuinæ, verùm etiam exemplo beati Siluestri, qui cùm consecrabat altare, illud chrismate perungebat. præcepit enim Dominus Moysi, vt faceret oleū vnctionis, de quo vngeret testimonij tabernaculum, & arcam testamenti, mensamque cum vasis.

¶ Verùm vnctionis sacramentum aliud † quidem [l] efficit, & figurat, tam in nouo, quàm in veteri testamento. vnde non iudaizat Ecclesiam, cum vnctionis celebrat sacramentum, sicut antiqui mentiuntur, qui neque scripturas, neque Dei nouere virtutem. ¶ Monemus igitur, vt illum in ordinandis presbyteris, & consecrandis Episcopis morem serues: & facias obseruari, quem Apostolica sedes obseruat: *& infrà.* ¶ Licèt † Romanus Pontifex non vtatur baculo † Pastorali [m], tum propter historiam [n], tum propter mysticam [o] rationem: tu tamen ad similitudinem aliorum pontificum poteris eo vti.

TITVLVS XVI.

De sacramentis † non iterandis.

¶ Innocentius tertius.

¶ In ordinato in Subdiaconum sine manuum impositione, & confirmato non chrismatis, sed olei vnctione, non iteratur, sed supplebitur prætermissum.

---

ostenditur. 66. dist. sunt. & 7. de maior. & obed. solitæ.

a ¶ *In fronte.*] Vt de cons. d. 5. de his. & c. nouissime & c. manus, in quibus habetur significatio istarum vnctionum.

b ¶ *In pectore.*] De consecra. d. 4. deinde. & c. presbyteri.

c ¶ *Reddere rationē.*] Vt 36. d. c. qui ecclesiasticu. § ecce. ad fi.

d ¶ *Simplex sacerdos.*] De consec. d. 4. presbyteri.

e *Hanc*] s. a confirmationem in fronte soli Episcopi conferunt. s. de consue. quanto. vbi de hoc. arg. contra 95. d. peruenit. vbi presbyteri chrismabant in fronte. Sol. illud concessit Grego. dispensatiuè ad tempus propter scandalum, ibi expressè patet: alias sacerdos nihil conferret: vt in c. quanto.

f ¶ *Summus sacerdos.*] i. Episcopus. 2. q. 7. accusatio.

g ¶ *Vicarij.*] 68. d. quorum vices.

h ¶ *In qua.*] Simplex relatio est hic sicut ibi. mulier saluauit, quæ damnauit, quā alia fuit columba, quæ detulit ramum oliuæ in arca Noe, & alia quæ descendit super Christū, dum baptizaretur.

i ¶ *In cataclysmo.*] Id est, in generali diluuio siue tem, ore diluuij.

k ¶ *Reuertens.*] Ad arcam Noe.

l ¶ *Aliud quidem.*] Et sic colligitur hic, quod alium ordinem habuit in substantia olim Leuita, & alium hodie: alias videretur esse Ecclesia iudaizare in idēticate.

m ¶ *Pastorali.*] De cōse. d. 1 nullus Episcopus. & 45. d. disciplina. Bernardus.

n ¶ *Propter historiam.*] Martialis vnus de discipulis Petri, quem posuit Dominus inter discipulos cum dixit: *Nisi efficiamini sicut paruulus iste, non intrabitis in regnum cælorū.* &c. quem postea Petrus cum alio. s. Matthæo ad prædicandum misit in Germaniam, qui cum iret, mortuus est, & rediit collega ad Petrum, & Petrus ait: *Accipe baculum, & tangens eum, dic, vt in nomine Domini surgat, & prædicet.* & iuit. xl. die à tempore mortis tetigit eū & resurrexit, & prædicauit & ita Petrus remouit à se baculum, & dedit subditis. Designatur [c] aūt per baculum causa quæ his versibus cōprehenduntur.

In baculi forma, Præsul datur hæc tibi norma.
Attrahe per primum, medio rege, punge per imum.
Attrahe peccantes rege iustos; pūge vagātes:
Attrahe, sustenta, stimula, vaga, morbida, læsa. Vincentius.

o ¶ *Mysticā rationē.*] Quia baculus habet in summitate recuruationem, quasi ad trahendum. quod non est necessariū Romano Pōtifici: quia nullus ab illo diuertere potest finaliter: [d] quia Ecclesia non potest esse nulla. 24. 1. q. 1. pudenda. in fin. Vel quia per baculum d. signatur correctio siue castigatio, ideo alij pontifices recipiunt à suis superioribus baculos: quia ab homine [e] potestatem recipiunt. Romanus Pontifex nō vtitur baculo: quia potestatem à s. solo Deo recipit.

DE SACRAMENTIS non iterandis.

¶ *Dicto de sacramento vnctionis: quia sūt quadam sacramenta, quæ non iterantur, ne per iterationem fiat iniuria sacramento prius collato: ideo, &c. Qualiter autem dicatur iniuria fieri sacramento,* vide glo. de apost. c. 2. de consec. d. 4. ostenditur. *Vel quia in sacramentis, quæ iterantur, si vnctio fiat in eis, iteratur vnctio, aliás non ideo, &c.*

De hac materia habetur. 68. d. Ecclesiis. § quod ergo. cū seq. 1. q. 7. saluberrimū. in fi. de cōsec. d. 4. quib'. & c. lo. ā. And.

Apoc. 1. 1. Petr. 2. — † *Vox, Petrus deest in omnibus manuscriptis.*

a *Vide* concilium Trident. sess. 7. de confir. can. 3.

Heb. 10. Abbac. 1. — Iac. 2. — Gal. 5.

b *Hæ duæ glossulæ non sunt Bernar. sunt in antiq. libris.*

Eccle. 2. — Rom. 10. — Matt. 10. & Mar. 8.

† *Hac tradit B. Augusti.* tractatu 33. super Ioannem.

† *Vide B. Aug.* tract. 113. superio.

c *Vide pro intelligētia huius glossa Innocentium* lib. 1. myst. missæ, c. 62.

† *Episcopus enim ordinarius minister est huius sacramenti.* Concilium Trident. sess. 7. de confirmat. can. 3.

Act. 8. — Matt. 4. Mar. 1. Luc. 3.

d *Post glossam responsio ad illud Euangelij.* Et erit vnus pastor, & vnum ouile.

e *Et recuruatio designat eum, qui non bene rexerit, ab eo quo dedit baculum recuruādum, id est, remouendum: quod in Romano Pontifice locum non habet.* Io. And.

† *Vide notas huius cap.*

Gen. 8. — Psal. 108. — Exod. 30.

† *In C. Barbatia ita: aliud quidem efficit, & aliud figurat. tam, &c.*

† *Et licet.*

† *Vide notas huius cap. vbi causam trado.*

† *In quibusdam codicibus magis vetustis ita: De sacramentis iterandis, vel nō vnum solum, sta: De sacramētis iterādis, vel nō iterādis.*

Pastoralis

PAstoralis.] Duæ sunt partes. Secūda ibi, *Ad quod.* Et prima subdiuiditur. Secunda ibi, *Et si.* Ioan. And. CASVS. Quidā fuit promotus ad ordinē subdiaconatus sine manus impositione: quæritū fuit, an permitti debeat ministrare in tali ordine. Item quidam fuit per errorē vnctus oleo, cum deberet inungi Chrismate: quæritur, vtrum sacramentum confirmationis debeat in eo iterari? Respondet Papa, quòd in talibus non est aliquid iterandum, sed supplendum quod incautè fuerat prætermissum. Not. quòd nō dicitur iterari, quod prius factum non fuit. Item quæ omittuntur in ordinibus conferendis, suppleri debent.

¶ Glo. seq. recitatur per obiectiones, & solutiones.

CAP. I.

PAstoralis †: *& infrà.* ¶ Præterea nos consulere voluisti, an permitti[a] debeat ministrare qui sine impositione[b] manuum fuerit ad ordinem †Subdiaconatus †assumptus. ¶ Et si in confirmationis sacramentum in eo debeat iterari, qui per errorem fuit non chrismate, sed oleo delinitus.

¶ Ad quod breuiter duximus respondendum, quòd in talibus non est aliquid iterandum[c], sed cautè supplendum[d], quod incautè fuerat prætermissum.

a ¶ *Permitti.*] Ad hoc non videtur responderi: sed dic, quòd antequam suppleantur ista, ministrare non debet. 52. *d. sollicitudo*, & tacitè videtur respondere, ex eo quòd dicit littera, *suppleri*: quia nō dicitur actū, cū aliquid superest ad agendum. ff. q. t. illud & c. nihil. & C. ad Syllania. l. penul. in fin.

¶ Gloss. sequens signat contrarium & soluit.

b ¶ *Impositione.*] Quā solus episcopus facere potest diaconibus. 23. *d. diaconum.* Sed contra. 23. *d. subdiaconus*, vbi dicitur, quod subdiaconus non recipit manus impositionem. sed illud c. loquitur de impositione manus consecratoria, quæ non datur subdiacono, sed hæc impositio manus est quædam benedictio, sic accipitur 69. *d. quorum.* & 1. *q.* 1. *manum.*

¶ Hon. iij. Archiepiscopo Londoñ. † eius Suffraganeis.

¶ *Prohibet Sepultos à Schismaticis exhumari, vestimenta, cum quibus celebrarunt, iterum benedici, & altaria, in quibus celebrarunt, iterum consecrari.*

CAP. II.

A Nobis humiliter quæsiuistis, qui ad fieri debeat de mortuorum corporibus, qui tempore schismatici, & reprobi VValdemarij à Schismaticis sunt sepulti †: & de indumentis sacerdotalibus, ĩ quibus: necnō de altaribus, in quibus degradati Presbyteri celebrarunt. ¶ Nos autē inquisitioni vestræ breuiter respōdemus, quòd non credimus ob hoc duntaxat sepultos huiusmodi exhumandos[e]: aut debere indumenta talia iterum benedici[f]: vel reconsecrari altaria[g] supradicta.

c ¶ *Iterandum.*] Et sacramentum non debet iterari, ne sacramento fiat iniuria. *de conse. d. 4. asferendum & 1. q. 1. quod quidam.*

d ¶ *Supplendum.*] Sic ĩ. *proxi. circa prin. & 1. q. 1. c. Spiritus sancti.* § *ecce.* & ĩ. *eo. presbyter.*

A Nobis.] Sunt duæ partes: quarum quælibet subdiuidi potest. Secunda ibi, *Nos autem.*

CASVS. Quædam corpora defunctorum sepulta sunt à schismaticis tempore cuiusdam schismatici Vvaldemarij: quæritur, vtrum debeant exhumari. Item quidam presbyteri degradati celebrauerunt cum indumentis sacerdotalibus super altaribus: quæritur, vtrum altaria debeant reconsecrari, & vestes benedici? Respond. Papa, quòd corpora defunctorum prædictorum non sunt exhumanda, nec vestes benedicendæ, nec altaria supradicta reconsecranda. Not. quod vtile per inutile non vitiatur. Item not. quòd propter defectum personæ ornamenta Ecclesiastica non polluuntur.

e ¶ *Exhumandos.*] Propter hoc corpora exhumari non debent: quia illis non nocet talis sepultura, dummodo aliàs boni fuerint. ĩ. *de sepul. sacra.* & 13. q. 2. *anima defunctorum.*

¶ Glo. seq. recitatur per q. & solutionem.

f ¶ *Benedici.*] Indumenta propterea iterum benedici non debent, ex quo semel consecrata sunt. Et hæc fuit dubitatio, quia vestimentis Ecclesiæ, alij quàm sacrati homines vti non debent. *de conse. d. 1. c. Vestimenta.* sed vestimenta propterea non polluuntur.

g ¶ *Altaria.*] Iterum propter hoc reconsecrari non debent, de conse. *d. 1. si motum. & c. Ecclesiam.* quia propter hoc non sunt execrata, sicut nec Ecclesia, licet polluatur sanguine. *de conse. d. 1. Ecclesiis.*

PResbyter.] CASVS. Dicitur in hoc c. quòd quando presbyter & diaconus ordinantur, recipiunt per tactum corporalem manus impositionem, ritu introducto ab Apostolis: quod si fuerit omissum, statuto tempore ad huiusmodi ordines conferendos debet cautè suppleri, quòd per errorem extitit prætermissum: nec debet propterea aliquid iterari. suspensio manuum tunc debet fieri, cum oratio super caput effunditur ordinandi. Nota, quòd presbyter & diaconus per manus impositionem debent ordinari. Item not. quòd ordinatio sacerdotis & diaconi introducta est exemplo Apostolorum. Item nota, quod licèt in conferendo sacramento sit defectus: nō tamen reiteratur. quod legitimè factum est: sed suppletur defectus. Item nota, quòd suppletio ordinis non debet fieri, nisi in diebus constitutis ad ordines faciendos. & sic nota, quòd idem est in parte, quod in toto. Item nota, quòd duo imperfecta faciunt vnum perfectum.

¶ Gregor. ix. Archiepiscopo Londoñ. †

¶ *Si in ordinatione Presbyteri, vel diaconi manus impositio fuerit prætermissa, statutis temporibus supplebitur.*

CAP. III.

PResbyter, & Diaconus cùm ordinantur[h], manus impositionem[i] tactu corporali (ritu ab Apostolis[k] introducto) recipiunt. quòd si omissum fuerit, non est aliquatenus iterandum, sed statuto tempore ad huiusmodi ordines conferendos, cautè supplendum[l], quod per errorem extitit prætermissum †. Suspensio[m] † autem manuū, debet fieri, cùm oratio super caput effunditur ordinandi.

h ¶ *Ordinantur.*] Manus presbyteri & diaconi chrismatis liquore perungi non debent: vt 23. *d. præterea.*

¶ *Gloss. seq. ponit differentiam in manum impositione presbyteralis & diaconalis.*

i ¶ *Impositionem.*] Sacerdotibus & diaconibus manus imponitur. 23. *d. quorundam.* & eorum consecratio similis est 16. *q.* 1. *c. generaliter.* in *princ.* § *ecce euidenter.* sed Ecclesiæ differentia est: quia episcopus & omnes presbyteri, qui ibi sunt, super caput ipsius presbyteri ordinandi, manus imponunt. 23. *d. presbyter cum ordinatur*, diacono verò solus Episcopus manus super caput illius ponit: *vt d. ea. c. tertium*, & *diaconus.*

k ¶ *Ab apostolis.*] Apostoli enim cùm de præcepto Spiritus sancti Paulum & Barnabam mitterent ad Euangelium prædicandum gentibus, manus eis imposuerunt: & ideo ritu introducto ab Apostolis, presbyteris & diaconis manus imponitur: vt dicitur 75. *d. quod die dominico.* similiter ordinatio episcoporum siue consecratio, ab apostolis, scilicet Petro, Iacobo, & Ioanne introducta est dantibus formam successoribus. 66. *d. porro.*

l ¶ *Supplendum.*] ĩ. *eod. pastoralis.*

m ¶ *Suspensio.*] Quando episcopus incipit orationem ad benedicendum sacerdotem, tunc presbyteri omnes, qui primo tangebant caput, debent eleuare manus, ita quòd non tangant caput ordinandi: quod ex ipso facto melius patet, qualiter debeat fieri, quàm aliquo iure exprimatur. sic *infra de dona. apostolica.* quædam enim sunt quæ meliùs possunt intellectu concipi quàm locutione exprimi. *ff. de solu. ratum. ff. rem ratam haberi. quo enim.* § *Iulianus.*

† *Vide l. qui testamento. ff. de excu. tuto.*

† *Aliàs. impositio: sed in plurib. & vetustiorib. suspensio.*

† *Alias: Londun.*

TITVLVS XVII.

De † filiis Presbyterorum ordinandis, vel non.

¶ Ex concilio Picta.

¶ *Illegitimus non ordinatur, nisi vt religiosus fiat: nec tunc præficitur, id est, ad prælaturam non habilitatur.*

† *In Vno Vetustissimo, ita: De filiis presbyterorum non ordinandis, nec in paternis Ecclesiis ministrandis. In aliis ita: De filiis presbyterorum, & aliis illegitimè natis ordinandis, Vel nō. Presbyteri, & diaconi qualiter manus imponuntur.*

† *Quod Videtur hic agnoscere glossa.*

DE FILIIS PRESBYTERORVM.

¶ *Vidimus de ordinandis, qui ex Variis causis impediuntur, inter quos est Vitium originis: ideo, &c.*

De ista materia habetur. 56. d. per totum & reperitur in 6.

Vt filij

VT filij.] Duæ sunt partes. Secunda ibi, *Sed neque.* non faciens ad titulum. Prima pars duas prohibitiones ponit, & à prima vnum casu excipit: ibi, *Nisi.* Ioann. Andr.

Casvs. primò dicitur, quòd filij presbyterorum non promoueantur ad sacros ordines, nisi fuerint monachi, vel in canonica congregatione regulari laudabiliter conuersati. Secundò dicitur, quòd prælatias nullatenus habere possunt. Tertiò dicitur, quòd serui nō sunt ordinandi, nisi à dominis suis priùs donētur plenaria libertate. Ex hac decretali no. quod ingressus monasterij tollit irregularitatem prouenientem ex alterius delicto. Item filij presbyterorum prælatias habere non pnt. Item serui ordinari non debent, nisi fuerint manumissi.

CAP. I.

VT † filij [a] presbyterorum, & cæteri ex fornicatione [b] nati, ad sacros ordines † non promoueantur: nisi aut Monachi fiant, vel in congregatione canonicæ regulariter viuentes †: prælationem [c] verò nullatenus habeant. ¶ Sed neque serui [d], nisi à dominis suis libertate donentur.

¶ Alexan. iij. Lincoñ. electo.

¶ Illegitimus filius Sacerdotis, qui hoc tacito per rescriptum Apostolicum paternam Ecclesiam impetrauit, remouetur ab illa.

CAP. II.

AD † præsentiam nostram accedens R. Presbyter. tacito [e] quòd esset filius Sacerdotis impetrauit à nobis, vt in Ecclesia, in qua pater eius ministrauit, existeret Capellanus. Ideoque mandamus, quatenus si tibi constiterit, quòd memoratus R. sit in Sacerdotio genitus, & quòd pater † in eadem Ecclesia ministrauit [f]: non obstantibus [g] prædictis litteris nostris, ipsum amoueas ab eadem.

¶ Idem.

¶ Non potest filius Sacerdotis Ecclesia paterna præesse. Hoc dicit cum seq.

CAP. III.

PRæsentium † auctoritate iubemus, vt filios Sacerdotum in Ecclesiis paternis [h] ministrare, vel eas qualibet occasione obtinere nullatenus patiaris [i], sed ipsos ab Ecclesiis, in quibus patres eorum ministrasse noscuntur, studeas penitus amouere.

¶ Idem Vigoreñ. Episcopo.

¶ Idem dicit.

CAP. IV.

COnquerente † nobis M. Clerico [k]: *& infrà.* ¶ Fraternitati tuæ mandamus, quatenus si publicum est & notoriū [l], patrem R. Clerici habuisse in prædicta † Ecclesia personatum, filium eius ibidem ministrare, aut eiusdem Ecclesiæ personatum habere nullatenus patiaris: & si iam institutus est ibi, eum inde non differas amouere. [m]

¶ Idem Londoñ. Episcopo.

¶ Episcopus qui scienter contulit filio Sacerdotis paternam Ecclesiam, exinde eum remouere non potest.

CAP. V.

VEniens † ad præsentiam nostram N. Clericus nobis proposuit, quòd cùm illum ad capellam sancti L. quam ei concessisti, in Presbyterum ordinasses, ipsum ea postea spoliasti, eò quòd pater eius in prædicta † Ecclesia ministrauit [n]. ¶ Ideoque fraternitati tuæ mandamus, quatenus si tibi innotuerit [o], quando eam sibi dedisti, quòd pater eius Presbyter in dicta Ecclesia ministrasset, ipsam ei restituas [p], & in pace dimittas, amoto alio, si quem instituisti forsitan in eadem.

† Cap. 1. eo. ti. in 1. compila.
† gradus.
† Viuant.
† Post concil. Lateran. sub Alex. 3. p. 19. c. 3. & c. 2. eo. ti. in 1. compila.
† Côcil. Tri. sess. 25. in decreto. de ref. c. 15. idē sancitur.
† Post concil. Lateran sub Alex. 3. p. 19. c. 4. & c. 3. eo. ti. in 1. compila. Concil. Tri. proximè citatum. Concil. Later. sub Inno. 3. c. 31.
a Maximè beneficiales. de hoc eod. tit. ad audiētiam. 2. Io. And.
† Post concil. Late. sub Ale. iij. p. 19. c. 1 & c. 4. e. ti. in 1. compil. Concil. Tol. 9. c. 10.
† Præsertim manifestè.
† Post concil. Late. sub Ale. iij. p. 19. c. 5. & c. eo. tit. in 1. compila.
† Præfertur pta, legitur in omnibus antiquis.

a ¶ *Vt filij*] supple, statuimus.

b ¶ *Ex fornicatione.*] Simi. s. *de elect. cum in cunctis.* j. *de ser. non ordinan. consuluit.* & 35. q. *de incestis.*

c ¶ *Prælationem*] Sic j. *eod. c. Vltimo.* sine dispensatione sedis Apostolicæ: vt ibi.

d ¶ *Neque serui.*] j. *de seruis non ordinan. consuluit.*

AD *præsentiam nostram.*] Prima narrat subrepticiam impetrationem, circa quam secunda dat iudicem: ibi, *Ideoque.*

Casvs. R. presbyter accessit ad Papam, tacito quòd esset filius sacerdotis: impetrauit, vt capellanus existeret in Ecclesia, in qua pater suus ministrauit. significatum fuit domino Papæ, quod cùm esset in sacerdotio genitus, veritate tacita litteras impetrauit. Vnde mandat Lincoñ. Episcopo, quatenus si constiterit ei, quòd dictus R. presbyter sit in sacerdotio genitus, & quòd pater eius in eadem Ecclesia ministrauit, remoueat illum ab illa Ecclesia, non obstantibus litteris prædictis. Not. quod litteræ veritate tacita impetratæ nōn valent.

e ¶ *Tacito.*] Et ideo non valuerunt litteræ s. *de rescrip. super litteris.* & 25. q. 2. & *si legibus.*

f ¶ *Ministrauit.*] Nullo medio: quia si media persona interuenisset, secus esset. j. *eo. c. ex transmissa.* & *c. ad extirpandas.* ex tunc enim si fuisset legitimus, licitè posset ibi ministrare: aliàs non. j. *eod. c. fina.*

g ¶ *Non obstantibus.*] Quia impetratæ sunt tacita veritate. *simile* s. *de ætate & qual. cum te.* secus si ex certa scientia illum recipi mandasset. Et sic est arg. quòd non est semper obediendum litteris sine mandato. *arg. supra de rescrip. si quando & c. prædicto. cum te.*

Additio Item est arg. hic quòd litteræ impetratæ tacita veritate non conferunt iurisdictionem.

PRæsentium] Casvs. Prohibet hic Papa, ne filij sacerdotum debeant ministrare in Ecclesiis paternis, vel eas aliqua occasione detinere, sed inde penitus amoueantur. Not. filium in paterna Ecclesia non posse ministrare.

h ¶ *Paternis.*] Idem iuris est de aliis. j. *eo. c. vlt.* vnde supple, maximè.

¶ *Patiaris*] Nisi habeant illas per dispensationem Apostolicæ sedis j. *eo. c. ex tua.* & *c. pen.* & *vlt.* Et idem est, si fuit perpetuus Vicarius. j. *eod. consuetudinem.* aliàs expellantur, & aliis idoneis conferantur. j. *eod. c. vlt.* De hac materia dicetur j. *eod. c. vlt.*

COnquerente.] Casvs. Mortuo presbytero Ecclesiæ sanctæ Mariæ, M. clericus fuit præsentatus ad eam à patrono. R. filius dicti presbyteri impediebat eius institutionem, vnde dictus M. conquestus fuit papæ. mandat Papa, si publicum est & notorium, patrem dicti R. habuisse personatum in dicta Ecclesia, filius eius nullo modo instituatur ibi: & si institutus est, remoueatur. Not. quòd filius portat iniquitatem patris: quod verum est temporaliter, non autem æternaliter.

k ¶ *M. clerico.*] Qui præsentatus erat à patrono Ecclesiæ: & iste R. molestabat eum super illa ecclesia, in qua pater eius nullo medio ministrauerat.

l ¶ *Notorium.*] Qualiter dicatur aliquid notorium esse, habes. j. de coha. cleric. & mulier. c. vlt. quia si ibi ministrauit, non potest esse notoria. s. *de transla. prælato. quanto.*

m ¶ *Amouere.*] Cū nō ostendat dispensationē Apostolicæ sedis: vt dictum est s. *prox.* & idem hic dicas.

VEniens.] Sūt duæ partes. Prima ponit querelam clerici. Secunda ibi, *Ideoque.* prouidet distinguendo. Secundum membrum: ibi, *Verum.* Ioan. And.

Casvs. Episcopus Londoñ. ordinauit N. clericum in presbyterum ad capellam sancti Laurentij, quam cōcessit eidem. postmodū verò ipsum spoliauit eadem, pro eo, quod pater eius in ipsa Ecclesia ministrauit. Sacerdos ille significauit hoc domino Papæ. Vnde mandat Papa eidem episcopo, quatenus si constitit ei, quā Ecclesiam ei concessit, quòd pater eius presbyter in ipsa Ecclesia ministrasset, ipsam sibi restituat, & in pace dimittat, amoto alio si quem in ea instituit. Sed si hoc ignorauit: ex quo eum ad ipsum ordinauit, eam sibi restituat, donec in illa Ecclesia sibi prouideat, vnde honestè valeat sustentari. Not. in omnibus decretalibus istis, quod filius non debet succedere patri in Ecclesiis paternis. Item qui scienter ordinat indignum, compellitur ei prouidere.

n ¶ *Ministrauit.*] Maximè. j. *eo. c. vlt.* ex quo non est legitimus.

¶ *Gl. fi. quærit & dupliciter soluit, vtrū sciuit, & all. pro & cōtra.*

o ¶ *Innotuerit.*] Sed qualiter potuit ei innotescere? Rñ. si ipse fuit ei confessus, quā ipsum examinauit 22. q. 5. *hoc videtur.* Vel dicas, *innotuit* quoque modo. *ff. de adm. tut. quidam decedens.* §. *vlt.* & si episcopus hæc sciebat, non tenebatur ei dicere: quia qui sciuit, certiorari non debuit. *ff. de act. empt. & Ven. l. 1. in fi.* Sed quis probabit innotuisse episcopo? Ille qui dicit & allegat scientiam, debet probare *ff. de proba. verum.* & 81. d. *proposuisti.* sed præsumptio est contra episcopum, quod ipse sciuerit. qui eum examinauit vel fecit examinari, 24. d. *qui episcopus.* & præsumitur quod nihil omiserit de cōtingētibus. 11. q. 3. *absit.* & s. *de ætate & quali. accepimus.* vnde videtur, quod ipse debeat probare se ignorasse. tamen, *innotuit*, ponitur s. *de rescrip. cum contingat.* [b]

¶ *Glo. seq. obiicit, & soluit.*

p ¶ *Restituas.*] Quia quod benignè contulit, fraudis cōsilio non debuit reuocare. *ff. de adil. edict. ad res donatas.* Vin. & *de pe. d. quantalibet* simile 12. q. 2. *nō enim.* & 16. q. 1. *visis.* Sed nōne pōt eis cōtra factū suū venire, si est illicitū? Ita vt. 35. q. 9. *quod quis commisit.* & s. *de elect. nostris.* & j. *de re. Ecclesi. nō alie. si quis presbyterorum*

b Contra. Verius, cum gl. ff. de proba. & ff. de adm. tu. l. hoc autem

terorum. & C. de euict. si tibi liberam. sed hoc præcipit in odium episcopi qui talem scienter elegit. simile ȷ. de cler. coniug. diuersis fallacijs. & in hoc facit Papa gratiam huic sacerdoti, vt ille episcopus de cætero tales non promoueat. & cum ignorauerit ipsum fuisse talem, toleratur in eadē Ecclesia de gratia, scilicet quoque prouideatur ei in alia Ecclesia. & in primo casu, propter culpā episcopi dispēsatione Papa, in alio casu toleratur ad tēpus.

¶ *Glo. seq. signat contrarium & soluit. Secūdo quærit, & soluit: contra soluit, allegat & respōdet.*

a ¶ *Ordinasti.*] Ar. contra. 50. d. ex pœnitentibus. & 81. d. si qui sine. Contra hoc fit ex dispensatione: vt dixi. Nūquid interim est prælatus? Ita: & habebit omnia. ff. de bo. po. l. 2. Sed cōtra videtur quòd non sit prælatus prælatura enim ad tempus dari nō potest, 55. d. præcepta. sicut nec hæreditas temporalis. ff. de adopt. si tibi. & ff. de hæred. inst. hæreditas. ff. de reg. iur. actus legitimi. sicut nec libertas. ff. de manumis. test. libertas. ff. de pœn. quæsitū. §. 2. sed hoc intelligitur fieri de mandato domini Papæ: aliàs non esset prælatus.

PRoposuit.] Primò ponitur clerici supplicatio. Secundò gratiosa prouisio. ibi, *Cæterum*. Abb. CASVS. R. clericus a patrono præsētatus fuit ad Ecclesiam de Salibera. a episcopus diœcesanus noluit ei curam animarum committere pro eo quod esset filius sacerdotis: accessit ad Papam, dicens, quòd esset in subdiaconum ordinatus. rescribit Papa episcopo, dicens, quòd indignum est, vt careat beneficio Ecclesiastico, qui in subdiaconum est ordinatus: vnde mandat, quatenus aliquem honestum presbyterum cum assensu illius clerici debeat inuenire qui Ecclesiæ ipsi deseruiat, ita quòd præfatus R. habeat medietatem omnium beneficiorum ipsius Ecclesiæ, quia solus presbyter Missarum solemnia vel alia officia sine clerico non potest celebrare. No. quòd in sacris ordinibus constitutus non debet carere beneficio. Item sacerdos solus sine clerico non debet esse.

¶ Verùm si hoc ignorans fecisti †, ex quo ad Ecclesiam ipsam cū in Presbyterum ordinasti a, eam sibi restituas, donec in illa Ecclesia sibi prouideas, vnde honestè valeat sustentari.

¶ Idm Oxoñ. Episcop.

¶ *Gratia continet: & hoc dicit: Ex quo filius Sacerdotis est ordinatus, non debet carere beneficio. Io. And.*

CAP. VI.

PRoposuit † nobis R. lator præsentium, quòd cùm ad Ecclesiam de Saleb. † à domino fundi fuerit præsentatus, tu curam animarum noluisti sibi committere, pro eo quòd esset filius Sacerdotis.

¶ Cæterùm, quia indignum est, vt ipse postquam est in Subdiaconum ordinatus, omnino debeat Ecclesiastici beneficij prouisione carere b: Mandamus, quatenus aliquem honestū presbyterum cum assensu c eiusdem Clerici inuenire studeas, qui Ecclesiæ seruiat supradictæ: ita quod præfatus R. medietatem omnium beneficiorum prædictæ Ecclesiæ, eidem in suo ordine seruiendo, pacificè debeat ordinare. Non enim solus d presbyter missarum solemnia, vel alia diuina officia potest sine ministri suffragio celebrare.

¶ *Glo. seq. arguit, alleg. 4. iura.*

b ¶ *Carere.*] Item est hic arg. quod qui habet ordinē, debeat habere beneficiū. 70. d. c. 1. & 2. & ȷ. de pb. epis. & 2. q. 3. si quis obiecerit.

¶ *Glo. seq. dicit, dat solutio. P. secundam per supplementum. tertiā Vin. & Lauren. demum vacillat, quis istorum sit prælatus.*

c ¶ *Cum assensu eiusdem.*] Sed quare requiritur assensus illius, & non patroni contra illud 63. d. principali & c. seq. P. dicit, quod patronus elegit solum prælatum, & iste subdiaconus erit prælatus. & ideo consensus eius exigebatur ȷ. de iure pat. postulasti. vel supple & patroni consensu principaliter. Vel dicas meliùs, quòd sacerdos erit prælatus, vt dicebant Lau. & Vin. subdiaconus toleratur ex dispensatione, & ideo consensus patroni debet requiri principaliter, & patronus præsentabit presbyterum de assensu clerici. & isti æqualiter h habebunt bona ecclesiæ. Et hoc quòd dicitur de isto R. potius credo dictum ex dispensatione, quam de iure, quia ex eo quòd dicit. *Indignum est, vt ipse, &c.* sacerdos debet habere de iure administrationem: & secundum hoc satis videtur, quòd clericus fit prælatus ex dispensatione Papæ: vt dicit P. & sacerdos erit seruitor Ecclesiæ, quod innuit littera. Qui *Ecclesiæ seruiat*, &c. quod satis videtur. sed ex littera potiùs colligitur, quod presbyter sit prælatus, quàm clericus, ex eo quòd dicit, *solus presbyter*, & ex eo quòd dicit, *sine ministri suffragio*. Et arg. quod clerici possunt habere præbendas distinctas & diuersas.

¶ *Glo. seq. arguit, allegat 3. iura.*

d ¶ *Solus.*] Arg. quod Ecclesia dedicari non debet, nisi tū assignetur eidē, quod duobus sufficiat. ar. 7. q. 1. illud. & 81. d. in omnibus. de conse. d. 1. hoc quoque statutum. & c. nemo & 1. q. 2. placuit.

EX transmissa.] Primò ponit querelam. Secundò prouidet, & soluit obstaculum. secunda pars: ibi, *Ideoque*. Ioan. And. CASVS. Abbas de Castris præsentauit Guil. clericum archiepiscopo Cantua. ad Ecclesiam de N. sed archiepiscopus eum recipere noluit, eò quòd pater eius in ipsa ecclesia ministrauit. ipse ad Papam accedens significauit ei, qualiter repulsus, addēs: quòd pater eius in ipsa Ecclesia, ministrauerat, media interueniente persona: mandat Papa eidem Cantuar. archiepiscopo, quatenus si ita est, prædictum G. ad Ecclesiam prædictam admittat, non ideo minùs obseruato Apostolici rescripti decreto, quòd in Ecclesia Dei successionem hæreditariam detestatur. Not. quòd in Ecclesia non habet locum successio. Item nota, quòd media persona tollit vitium successionis.

¶ Idem Archiepiscopo Cantuariēñ.

¶ *Filium præesse potest Ecclesiæ, qui pater præfuit mediate.*

CAP. VII.

EX † transmissa conquestione G. Clerici percepimus quòd ab Abbatis de Castris præsentationem, in quodam beneficio Ecclesiæ de † N. eum in præsenti recipere distulisti, eo quòd pater eius in præfata Ecclesia ministrauit: quo defuncto media e intercessit persona, cui prædictū beneficiū est collatum.

¶ Ideóque mandamus, quatenus si est ita, prænominatum G. ad præfatum beneficium admittere non postponas, non ideo minus obseruato f Apostolici rescripti decreto, quod successionem g in Ecclesia Dei hæreditatem detestatur.

¶ Idem Vigoreñ. Episcopo.

¶ *Filium præesse potest Ecclesiæ, in qua pater sine titulo ministrauit.*

CAP. VIII.

COnstitutus † in præsentia nostra G. Clericus, supplici nobis insinuatione monstrauit, quòd cū capellam de Stortoñ. † canonicè fuisset adeptus, & eam pluribus annis pacificè possedisset, R. miles ipsum ea sine iudicio spoliauit h. Cumque memoratus Clericus exinde apud

¶ *Gloss. seq. notat nomē hæredis, &c. alle. 2. iura: in contrarium alle. 4. & soluit.*

e ¶ *Media.*] Nota, quòd nomen *hæredis* proximum significat, non vlteriorem: sed non semper: sed in quibusdam speciebus. ff. de verb. signifi. scienendum verò. C. de pœ. l. honor. ar. contra. C. de hære. instit. l. vlt. vbi dicitur, quòd hæres hæredis testatoris est hæres. & C. de legi. in annalibus. ff. de verbor. si gnif. hæredis. ff. de li. be. & posthum. l. 1. Soluit. regulare est, vt per multas successiones accipiatur nomen *hæredis*: vt in prædicta l. sciendum. & contraria specialia sunt: & si iste Gu. fuit legitimus, nulla dispensatio est necessaria, ex quo media intercessit persona: vt dicitur hic in si. & hic non dicitur, quòd non fuerit legitimus. Bernard.

f ¶ *Obseruato.*] Id est, non propter hoc minùs obseruatus decretum illud, quo prohibetur filios succedere in paternis Ecclesiis: vt suprà eo. præsentium. & in Ecclesia successio esse non debet. 8. q. 1. Apostolica.

g ¶ *Successionem.*] Nota, quòd hæreditaria successio in filiis. & etiam hominibus eiusdem loci consideratur infrà de iure patr. consuluit. & infrà de institu. ad decorem. & infrà de decimis. ad hæc.

COnstitutis.] Prima ponit quæstionem. Secunda prouisionem. ibi, *Fraternitati*.

CASVS. Quidam clericus G. nomine, quandam capellam canonicè fuerat adeptus, vt dicebat: & eam pluribus annis possedit quietè. tandem R. miles ipsum spoliauit eadem, propter quod clericus apud ordinarium deposuit quæstionem. obiectum fuit ei, quòd pater eius in capella ministrauit eadem propter quòd capellam non potuit rehabere. ipse conquestus est domino Papæ, dicens, quòd pater eius nec persona nec vicarius perpetuus fuit in ipsa capella, aliquando tamen stetit ibi, sed nullum ius habebat in ea. Mandat Papa episcopo Vigoreñ. quatenus si constiterit ei, quòd dictus clericus à prædicta capella fuerit per potentiam laicalem eiectus, & quòd pater eius non fuerit persona vel perpetuus vicarius in ipsa: licèt quandoque ministrasset ibidem nomine prædicti Gul. faciat eam sibi restitui cum fructibus inde perceptis. Nota, quòd spoliatus restitui debet cum fructibus perceptis à tempore spoliationis. Item perpetuus vicarius ius dicitur habere in Ecclesia, vnde eius filius succedere non potest.

h ¶ *Spoliauit.*] Quod de iure fieri non potuit. 16. q. 7. laici. & c. contra sanctorum, nec etiam in hominibus clericorum laici habent potestatem 23. q. 8. scire. & 12. q. 2. Ecclesiarum.

¶ *Gloss. sequens obiicit, & soluit.*

g ¶ *Electum,*

† Post concil. Later. sub Alex. 3. p. 19. ca. 8. & c. 8. c. rat. in 1. compil.

† Vide Antonium Aug. in notis collectionis veteru loco prius citato.

† Cap. 9. e. tit. in 1. compil. & post conc. Lat. sub Ale. 3. p. 19. c. 9.

† Aliàs: de Corbona.

a ¶ *Erectum.*] Sed cùm iste fuerit spoliatus, debuit restitui simpliciter, antequam cognosceretur de iure suo. ĵ. de rest. spo. in litteris. & c. item cùm quis. & c. ex conquestione. Sed hoc ideo fit, quia mandat Papa inquiri, quia non ag. bat ipse possessorio, sed petitorio & possessorio: quod patet ex ipsa littera in principio: quia dixit se canonicè institutum, & fuisse postmodum spoliatum, & ideo de vtroque mandat inquiri: sic ĵ. de rest. spoli. accepta. alias si simpliciter petisset restitutionem, restitutus fuisset sine causæ principalis cognitione.

¶ *Glo. seq. ponit duo dicta, ad secundū signat contrarium, & remittit.*

b *Perpetuus vicarius.*] Nota quod licèt pater temporalis vicarius fuerit, nō videtur impedimentum præstare filio: quia cum pater nullum habuit titulum vel ius in re, cessat ius successionis. Item si pater fuerit prælatus, potest ibi esse canonicus filius de legitimo matrimonio natus. ĵ. eod. ad hæc, contrarium videtur dicere infrà eod. ad abolendam. & ibi de hoc dicetur.

c ¶ *Nomine*] Si pater ministrauit ibi nomine alterius, apparet quod filius etiam præstitus: quia sed etiam possidet, cuius nomine possidetur. ff de acquir. poss. qui à me. Instit. de interd. §. possidere. infr. de restit. spo. cùm venisset. infrà de præscrip. si diligenti.

d ¶ *Perceptis.*] Vel etiā qui percipi potuerunt. ĵ. de resti. spol. grauis. vbi de hoc.

† In multis antiquis tantum: quatenus si constiterit, quod prædictus eo tempore &c.

† Post concil. Lat. sub Alex. eq. p. 29. c. 10. & tit. eod. sit. 1. comp.

† Aliàs bona.

† Aliàs habuisse.

te deposuisset querelam, obiectum fuit ei, quod pater suus in ca, clla ministrauit eadē. *& infra.* ¶ Fraternitati tuæ mandamus, quatenus† si tibi cōstiterit, quòd idem Clericus à capella fuerit prædicta per potentiam laicalem eiectus [a], & quod pater eius præfatæ capellæ persona, seu perpetuus [b] vicarius non fuerit (licet in eadem nomine [c] eiusdem G. quandoque ministrauerit) ipsam sibi cum redditibus perceptis [d] restituere non omittas.

¶ Idem Eboracen. Archiepiscopo.

¶ *Si ei ius concessum est à Papa, vt possit dispensare cum filiis Sacerdotum circa Ecclesias paternas immediatè tenendas, cum aliquo dispensat: ille per litteras instare postea contra eum impetratas remoueri non poterit.*

CAP. IX.

Ex † tua nobis parte est propositum, quòd cùm olim ad tuam consultationem [e] super filiis Sacerdotum, tales à nobis litteras recepisses, vt eos possis in Ecclesiis, quas patres eorum nullo mediante possederant, sustinere, quos probatæ vitæ & sanæ † conuersationis cognosceres, vel quis longo tempore illas tenuisse † constaret, quidam ad iudices litteras impetrauerunt, vt si constaret eos esse filios Sacerdotū, vel clericorum, qui in proximo ante eos [f] Ecclesias tenuerunt, super his imponatur eis appellatione cessante silentium, & Ecclesias illas ipsis assignent, quanuis in eis se ostendere nequeant [h]

per Episcopos institutos. ¶Super quos tibi taliter rescripsimus, quod si per priores litteras cum aliquib. Clericis dispensasti, dispensationem tuam posteriorum litterarum intuitu, noluimus irritari [i]. Alios verò Clericos laicæ donationis [k] intuitu, in Ecclesiis sine auctoritate Pontificis sui institui, aut institutos remanere auctoritate Apostoli prohibemus.

¶ Idem Cantua. Archiepiscopo & eius Suffraganeis.

¶ *Si manifestum est, quòd filius in Ecclesia immediatè successit patri, sine aliqua testium receptione, ab illa remouebitur.*

CAP. X.

Quoniam † est sacris canonibus prohibitum: *& infrà.* ¶ Præcipimus, quatenus si manifestum, & publicum fuerit patres † in Ecclesiis personatus gessisse, filios ab eisdem [si etiam eas adepti sunt] penitus excludatis [l]: nec ad earum gubernationem vlteriùs [m] admittantur. Nolumus enim, vt causa in iudicium deducatur, vel testes etiam admittantur, si hoc manifestum [n] existat.

¶ Idem Cantua. Archiepiscopo.

¶ *Filius etiā legitimus, remouetur ab Ecclesia, in qua immediatè successit patri Vicario, vel rectori.*

CAP. XI.

Ad † extirpandas successiones: *& infra.* ¶Fraternitati tuę mādam[us] [*], quaten[us] si qui filij presbyterorū [o] prouinciæ tuæ teneāt Ecclesias, in quib. patres eorum tāquā

g ¶ *Ipsi.*] Impetrantibus.

h ¶ *Nequeant.*] Hoc ideo dicit, quia de gratia ipsi obtinuerunt litteras pro istis Ecclesiis obtinendis. Et ex hoc patet quod Ecclesias licitè retinere non poterant per solam concessionem episcoporum, ex quo Papa mandat eos remoueri: & est verum. ĵ. eo. c. vlt.

¶ *Glo. seq. notat dispensationē semel factam, &c.*

i ¶ *Irritari.*] Ergo dispensatio semel facta, non est reuocanda. ambiguis: sicut nec matrimonio. 23. q. 4. si illic. [a] nullo beneficiū decens est esse mantuatum in Authen. con stitu. quæ de d. gn. fi. h. à pa. § illud quoque. col. 6. Deus enim dona sua multiplicat. de pœn. d. 1. quamlibet. & ĵ de schisma. fraternitati.

k ¶ *Donationis.*] i. q. 7. si quis omnem. in fin. & immo suspendi debent clerici & communione priuari. qu. Et ei. iis receptum: de manibus laicorum, & laici sunt excommunicandi. infrà de iure patro. præterea. cum ipsi tale ius possidere non possunt. s. de elect. sacrosancta. & c. Massana. nisi in capella, vbi patronus habet tantum ius præsentandi. infrà de iure patr. c. à nobis. & c. quod autem. & c. cum autem. & c. pastoralis. & non ius conferendi. infrà eod. c. vlt.

b *Concor. l. sed si Sinus. § filio. ff de minor. & in l. 4. eo. tit.*

Pœna clericorum recipientium ecclesias de manib. laicorum.

† *Ca. 11. eo. tit. in 1. compil.*

† *Aliàs notorie patres eorū.*

Quoniam.] Prima recitat factum. secunda prouidet: ibi, *Nolumus.*

Casvs. Mandat Papa Cantua. Archiepiscopo, & eius suffraganeis, quatenus si publicum fuerit patres personatum in Ecclesiis habuisse, filios eorum ab Ecclesiis illis excludant, nec ad eas vlteriùs assumantur: & si hoc publicum est, nec causa in iudicio deducatur, nec testes admittantur. Nota quod in notoriis ordo iuris non requiritur.

† *Cap. 1. eod. tit. in 2. compil.*

Ex tua.] In prima ponitur consultatio. In secunda responsio: ibi, *Super quos.* Io. And.

Casvs. Archiepiscopus Eboracen. obtinuit indulgentiam à domino Papa, vt posset dispensare cum filiis sacerdotum, vt remanere possent in Ecclesiis, quas patres eorum nullo medio habuerunt, dummodo essent bonæ vitæ & opinionis, vel longo tempore Ecclesias tenuisset. Archiepiscopus dispensauit cum aliquibus talium. Post istam dispensationem, quidam ad iudices impetrauerunt litteras à Papa, vt si constaret prædictos esse filios sacerdotum vel clericorum, qui proximè ante illos Ecclesias tenuerunt, imponerent illis silentium, & Ecclesias illas ipsis impetrantibus assignarent, tacita veritate de præmissa dispensatione. Archiepiscopus consuluit dominum Papā, vtrùm per litteras illas dispensatio sua debeat reuocari. Respondet Papa, quòd si per priores litteras cum aliquibus dispensauit, dispensationem illam non vult per posteriores litteras irritari. In fine prohibet Papa clericos laicæ donationis intuitu in Ecclesiis, sine auctoritate Episcopi sui institui, & institutos præcipit remoueri. Abb. Nota, quod dispensatio semel concessa reuocatur. Item litteræ veritate tacita impetratæ non valent. item nullus debet institui in Ecclesiis sine auctoritate Episcopi.

e ¶ *Consultationem.*] Impropriè ponitur: quia cum respondetur consultationi, ius commune ostenditur per responsionem. 2 g. ĵ. de vo. & vo. redem. ex multa. & ideo expone *consultationem*, id est, supplicationem, quia indulgentiam continet hæc decre. & hoc patet, ex eo quod dicit ĵ. dispensasti. & dispensationem. & probatur hoc. ĵ. cod. c. [illegible] & vitam Papa tantum cum talibus dispensatiue ibi dicitur.

f ¶ *Eos.*] i. eum quibus fuerat dispensatum.

a *Vide notata infra eo. tit. 1. primo responso. in fi. lib. 6.*

blicum est, nec causa in iudicio deducatur, nec testes admittantur. Nota quod in notoriis ordo iuris non requiritur.

l ¶ *Excludatis.*] suprà. codem præsentium. & infrà. codem c. vltimo.

m ¶ *Vlteriùs.*] Et ita loquitur de illegitimis, & sic nec in paternis, nec in aliis institui debentur ĵ. eo. c. vltim.

¶ *Glos. seq. notat quod in manifestis, & c. alle. 4. concord in contrarium alle. 4. iura.*

n ¶ *Manifestum.*] Et ita habes, quòd in manifestis & notoriis ordo iudiciarius non est obseruandus. 2. quæst. 1. de manifesta. & c. quæ Lotharius. infra de appel. cum sit Romana. in fine. & Cod. de accu. ea quidem. Arg. contra. 2. quæst. 1. Deus omnipotens. & infrà de diuor. porrò. & suprà de electio. bonæ memoriæ.

Ad extirpandas.] Primò ponitur decisa consultatio. Secundò responsio. Secunda ibi, *Fraternitatis.*

Casvs. Dicitur hic quòd filij presbyterorū, qui Ecclesias tenent, in quibus patres eorum nulla persona media ministrauerunt tanquā personę vel vicarij perpetui remoueantur ab aliis. Not. quòd filij presbyterorum non possunt succedere patribus in Ecclesiis in quibus patres eorum personæ vel vicarij fuerunt perpetui. Item media persona purgat vitium successoris.

¶ *Glossa sequens recitatur per q. an prohibitio filiorum. & c.*

o ¶ *Filij presbyterorū.*] Vel etiā nepotes, vel inferiorū quibet quo iure est successio dēdu arg. Inst. de hær. quali. & dif. §. fui. in colla teralibus

Hæc glossa est singularis. & obseruatione digna.

libus non prohibetur. arg. j. *de off. dele. ex parte.* & quilibet repellitur, qui quasi iure successionis eccl. sibi vendicare intendit: quia ibi non habet locum successio. s. *eod. ex transmissa. in fi.* & 8. q. 1. *Apostolica.*

a ¶ *Vicarij.*) Perpetui. simile. s. *eo. constitutus.*

b ¶ *Nulla persona media.*) s. ca. ex transmissa.

c ¶ *Amouere.*) Etiamsi sint de legitimo matrimonio nati: ne videatur locum habere successio. 8. q. 1. *Apostolicae.* Secus si media persona intercessisset: quia de iure communi, ibi & alibi possent praefici, cum sint legitimè nati.

A*D hæc.*) Communis diuisio. Secunda: ibi, *Sciat.* Abb. Sic.

Casvs. Quæsiuit fuit à Papa, vtrum filij Episcoporum possint ad sacros ordines promoueri, si aliàs digni sint? Resp. Papa: si de legitimo matrimonio sunt geniti, nec aliud impediat, possunt ad sacros ordines licitè promoueri, & in eisdem Ecclesiis, in quibus præsunt patres eorum, beneficium obtinere. Not. quòd pater & filius legitimus simul possunt esse in eadem Ecclesia. Item nota hanc decre. generaliter pro omnibus filiis Clericorum, de legitimo matrimonio genitis, quòd possunt ad sacros ordines promoueri, & Ecclesiastica beneficia habere, non solum in Ecclesiis aliis, sed etiam in paternis, patribus eorum viuis vel mortuis.

¶ *Gl. seq. signat contrarium.*

d ¶ *Legitimo.*) j. eo. ad abolendam arg. contra secundùm vnam lect. sed illud maximè, quod est ibi, tenetur comparatiuè: aliàs illegitimus filius simul cum patre in eadem Ecclesia esse non debet. j. e. *cum decorem.*

personæ vel vicarij[a] nulla persona media[b] ministrarunt: eos (siue geniti sint in sacerdotio, siue non) ab eisdem Ecclesiis non differas amouere[c].

¶ Clemens iij. Cassel. Archiepisc.

¶ *Filius Episcopi legitimè natus promoueri potest ad ordines, & in paterna Ecclesia beneficiari.*

CAP. XII.

AD hæc, ex parte tua nostris auribus est relatum, & *infra.* Quod à nobis fraternitas tua requisiuit, an à pontificib. generati valeát ad sacros ordines promoueri, si scientia fuerint & morũ honestate probabiles: Sciat fraternitas tua, quòd si ex legitimo[d] sint matrimonio procreati, nec aliud canonicũ obuiat, licitè possunt ad sacros ordines ascẽdere: & in eisdem Ecclesiis in quib. præsunt, vel præfuerunt genitores eorum, beneficium obtinere[e].

¶ Idem.

¶ *Non potest filius esse Vicarius illius Ecclesiæ, in qua pater proximus fuit Rector.*

CAP. XIII.

MIchael Presbyter de sancto Germano transmissa nobis cõquestione mõstrauit, quòd cùm Ecclesiam sancti I. de Corona tuæ diœcesi canonicè sit adeptus, N. filius Antonii, qui proximo ante, ipsius ecclesiæ habuit personatũ, ad se Vicariam ipsius asserit pertinere. *& infra.* ¶ Fraternitati tuæ mandamus, quatenus si constiterit[f] tibi ipsum M. fuisse filiũ Antonii, qui eiusdẽ Ecclesiæ habuit proximo[g] personatũ, eum super eadẽ Vicaria perpetuum silẽtiũ imponere nõ postponas.

¶ Idem.

¶ *Illegitimè genitus, etiã de vxore, sine dispensatione ad ordines vel beneficia promoueri nõ potest.*

CAP. XIV.

LItteras, & *infra* ¶ Intelleximus quòd H. in sacerdotio genitus, de vxore legitima[h] natus, & cõceptus, affectauit à pueritia ministrare Domino in officio clericali. ¶ Verũ licet à filiis[i] paterna incõtinẽtia modis omnib. repellẽda noscatur: si tamẽ aliter dignus inuẽtus fuerit, permittimus ipsũ ordinari in clericũ, & ad ecclesiasticũ beneficiũ (vnde cõmodè sustentari valeat) promoueri.

¶ Innocentius iij.

¶ *Illegitimus, in Ecclesia paterna præbendari non debet.*

CAP. XV.

CVm decorẽ domus Dei. & *infra* ¶ Filiis Canonicorum præbẽdas in eisdẽ Ecclesiis cõferri nõ sinatis, quorũ sunt Canonici patres eorũ. ¶ Cùm indecorũ sit, vt in altaris officio illegitimus[l] filius impudico patri ministret, in quo vnigenitus Dei filius æterno patri pro salute humani generis victimatur.[m]

¶ Idem in concilio generali.

¶ *Si illegitimus maximè filius spurius instituitur in Ecclesia, in qua institutus est pater, institutio non valet, & instituens a suis beneficiis suspendatur.*

ferre. Sed videtur, quòd talis nominatio non probet illũ filiũ quia contrariũ admitti: probatio rẽ. *C. de prob. non nudis. C. de test. neque professio. ff. de test. test. si instituta.* §. 1. Bene statur nominationi per illã *decr. per tuas. in fi.* nisi expressè contrarium probaretur. vt dicant illa vltima verba.

g ¶ *Proximo.*) s. eod. ad extirpandas.

L*itteras.*] In prima ponitur supplicatio. In secunda supplicationis admissio: ibi, *Verùm.* Abb.

Casvs. Quidam vir & eius vxor cõmuni consensu promiserunt castitatem se seruaturos: qua promissa in facie Ecclesiæ vir promotus fuit postmodum vsque ad sacerdotium: tandẽ in sacerdotio constitutus habuit accessum ad vxorem, & ex ea filium genuit H. nomine: iste H. desiderauit à pueritia ministrare Domino in officio clericali: dicit Papa: licèt à filiis paterna incontinẽtia sit propellenda: si dignus est aliàs, permittit eum in clericum ordinari, & ad ecclesiasticum beneficium promoueri, vnde valeat sustentari. Not. quòd natus de vxore legitima habetur pro nõ legitimo. & hoc ideo: quia natus est post continentiã cõi voluntate promissam, & ita de illicito coitu dici potest.

h ¶ *Legitima.*] Ducta ante sacros ordines susceptos, qua postea vti non licuit. 31. *d. ante triennium.* 32. *d. placuit.* quia promissa cõtinentia siue castitate, postea fuit promotus: vnde postea vti vxore non licuit. 77. *d. episcopus benedictionem.* & 32. *d. seruatum.* j. *de cler. coniu. sanè.* & j. *de conuer. coniugat. communi cõsensu.* & ideo de iure non potuit promoueri.

e ¶ *Obtinere.*) Et ita potest filius legitimus in paterna Ecclesia simul cum patre beneficium obtinere. *arg.* j. *eo. cùm decorem* à contrario sensu in verbo, *illegitimus.* sed in paterno beneficio siue dignitate succedere non debet. 8. q. 1. *Apostolica.* & s. *eo. inhæremus.* s. *eo. c. proxi.* Bern.

M*ichael.*) Diuiditur. In prima, facti narratio. In secunda, causæ commissio: ibi, *Fraternitati.* Abb. Sic.

Casvs. Michael presbyter proposuit corã Papa, quòd ecclesiã S. Io. canonicè fuit adeptus. Sed M. filius Antonij presbyteri, qui proximo ante habuit personatũ ipsius ecclesiæ, asserit ad se pertinere vicaria eiusdẽ ecclesiæ. mãdat Papa, quatenus si cõstiterit dictũ M. filiũ fuisse ipsius Antonij, qui proximo ante habuit personatũ illius ecclesiæ, super vicaria ipsius ei silentiũ perpetuũ imponatur. No. quòd filius sacerdotis patri succedere nõ potest tanquã persona, vel tanquã vicarius in ecclesia permanere.

¶ *Gl. seq. quærit, & soluit: ex solutione infert aliam quæstionem, quam soluit: iterum ex solutione obiicit, & respondet.*

f ¶ *Constiterit.*) Sed quomodo poterit hoc cõstare, si ipse negauit se filiũ fuisse illius? Resp. si natus fuit ex illa, quã tenebat secũ publicè in domo pro cõcubina: præsumitur enim filius illius: sicut aliquis præsumitur filius: quia natus est in matrimonio: quia pater est is quẽ nuptiæ demõstrant. *ff. de in ius voc. quia mater.* Et ita præsumptiuè talẽ dicimus filiũ, quẽ talis cohabitatio filiũ demonstrat. quia fuit in possessione filiationis. *C. de suis & leg. l. l.* 3. Sed si nõ fuit natus de tali, qualiter probabit? Resp. ex eo quòd ille vocabat illũ filiũ, & ille appellabat eũ patrẽ, & cõiter habebatur & nominabatur filius. j. *de proba. per tuas.* & ex dilectione sola discernitur quis, cuius filius approbatur. j. *de præsum. af-*

i ¶ *Licet à filiis.*] Hic vult dicere, licèt à filiis, &c. id est, licèt filij sint repellendi propter paternam incontinentiam, tamen si aliàs boni, &c.

¶ *Gl. seq. quærit, arg. pro & contra, & soluit.*

¶ *Ordinari.*) Sed nũquid per hoc nõ dispensatur tantũ cũ eo in minorib. ordinib. Arg. quòd sic: quia promissio in genere mediocritatẽ respicit. *ff. de auro & arg. leg. l. qui lancem.* & *ff. de leg. 1. legato. C. cõm. de leg. l. vlt.* §. *sed si quis.* & *ff. de leg. 1. apud Iulianum.* § *scio.* & *C. de don. si quis argentum.* §. *simili quoque.* à simili dispensatio in genere respicere debet tantũ minoritatem. *arg. ff. de leg. 3. nummis. arg. contra.* s. *de transla. c. vlt.* & *ff. de const. prin. beneficiũ.* & j. *de verb. sig. olim.* j. *de dona. cum dilectus. in fi.* & *ob. arg.* j. *de simo. c. vlt.* Sed tutius est tantum intelligere de minoribus: quia sic Papa sensisse videtur, & nos ita sẽtire debemus. *ar.* s. *de resc. super litteris. in fi.* & j. *de preb. c. vl.*

C*Vm decorem.*) Primò ponit vnum dictum. Secundo causam reddit: ibi, *Cùm indecorum.* Pars huius decr. j. *de vita & hone. cleri. cum decorem.* Abb. Sic.

Casvs. Filij Canonicorũ de illegitimo matrimonio nati, non debent Canonici fieri, vel præbẽdas habere in ecclesiis, in quibus patres eorũ sunt instituti: quia indecorũ est, vt non legitimus filius, impudico patri in altaris officio ministret. No. quòd illegitimus filius nõ debet ministrare patri in officio altaris.

¶ *Gl. seq. signat contrarium de decre. proxima.*

l ¶ *Illegitimus.*) Sed legitimi bene possunt esse in ecclesiis, in quibus præsunt patres eorum. s. *eo. ad hæc.* Sed contra. j. *eo. c. proxi.* vbi legitimi prohiberi videntur, secundùm vnam lecturam illius aduerbij, maximè, & ei standum est.

m ¶ *Victimatur.*) supra *de summa trini. c. 1.* §. *vna verò.*

In margine: *Probanda filiatio, & illegitimitas ex quibus.* — *Vide l. si mater. C. de ... l. si cum pater ... iudica.* — *In manu scriptis inuenitur, aliàs.* — *Quasi per illam dehonestentur.* — *Facit ad hoc. l. assumptum. §. 1. & l. libertus. §. paris. ff. ad munic.*

AD abolendam.) Primò ponit inhibitionis causam impulsiuam: secundò inhibet: tertiò decernit: quartò cõtra facientes puniri mand. cæteræ partes patent.

Casvs. In pluribus Ecclesiis quædam inoleuit corruptela, quòd filij Canonicorum fiebant Canonici in Ecclesiis secularibus, in quibus patres eorum erãt instituti canonici, præcipit concilium, quòd canonicorum filij, & maximè spurij non fiant canonici in Ecclesiis secularibus in quibus patres eorum sunt instituti: & si contra factum fuerit, non valeat eorũ institutio: & qui tales canonicare præsumpserit à beneficiis suis suspendatur. Not. quòd qui canonicant indignos, suspendi debent à beneficiis suis: & instituti remoueantur.

†*Concordat* conc. Trid. sess. 25. de refor. c. 15. & habetur c. 1. eo. tit. in 4. cõpil.

CAP. XVI.

AD tabolendam pessimam, (quæ in pluribus inoleuit Ecclesiis) corruptelã, firmiter inhibemus, ne Canonicorũ filij [a], maximè [b] spurij, Canonici fiant in secularibus [c] Ecclesiis, in quibus instituti sunt patres eorũ: & si fuerit cõtra præsumptum decernimus nõ valere [d]. ¶ Qui verò tales (vt dictum est) canonicare præsumpserint, à suis beneficiis suspendantur.

¶ Honorius † iij

¶ Alius quam Papa non dispensat, vt filius in Ecclesia paterna immediatè succedat.

† *Innoc. iij legitur in aliquot vetustis.*

CAP. XVII.

DIlectus filius G. Præpositus sanctæ Mariæ transmissa nobis petitione monstrauit, quòd cùm Virgilius Presbyter quandam ecclesiam curã animarum habentem, quam nullo medio [e] habuit pater eius, obtineat, ipsum monuit, vt resignaret eandem: sed idem allegans quòd H † Remen. Archiepiscopus, tũc Apostolicæ sedis legatus dispensauit cum eo, id efficere contradicit. Quocirca mãdamus, quatenus non obstã te [f] dispensatione aliqua, quæ à sede Apostolica non manauerit, quod canonicum [g] fuerit (appellatione postposita) statuatis.

† *In multis antiquis legitur G. Remen.*

a ¶ *Filij.*) scilicet, illegitimi.

¶ *Gloss. seq. cum sequent. prosequitur duas lecturas illius aduerbij, maximè.*

b ¶ *Maximè spurij.*) Sic istud aduerbium, *maximè*, ponitur pro, tantũ, tunc legitimi possunt institui: vt *s. e. ad hæc.* Si intelligas propriè: tunc nec legitimi sunt instituendi in Ecclesiis, in quibus sunt instituti patres eorum, multò minus & spurij: quod satis videtur: & ita corrigitur. *s. eod. ad hæc* de spuriis nulla dubitatio erat, cum illi essent prohibiti per multa alia iura. vt *s. eo. c. 1. & j. de ser. non ord. consuluit. & ff. de pæ. sanctio legum* sed dic, vt in sequenti notula dicitur Bern.

c ¶ *In secularibus.*) Et hoc ideo dicit, quia in regularibus benè possũt simul esse monachi, vel regulares canonici pater & filius: quia tales personæ irregulares nõ prohibẽtur intrare religioné. *s. eo c. 1. & 56. dist. filij.* & ita in secularib. prohibentur tãtũ ex ipso verbo. Sed ex eo, qd dicit infra eius. Qui verò tales vt dictũ est, canonicare præsumpserint, à suis beneficiis suspẽdãtur: videtur, quod loquatur tãtũ de spuriis: q cũ illis Epi dispẽsare nõ possũt: vt *j. e. c. vlt.* pro legitimis nõ ita puniretur: & ita loquitur tãtũ de spuriis, & secũdũ hoc hęc dictio, *maximè*, ponitur pro *tãtũ* [a], i. illegitimi tantũ prohibẽtur, & nõ legitimi: licet glossula precedẽs cõtrariũ videatur dicere: sed verius credo, quòd de omnibus filiis intelligatur, aliàs nihil adderet illa cõstitutio, nisi hoc solũ, quòd tãtũ pœnã imponit hic ordinatorib. sed cõtrariũ est verũ, qa ponitur pro, tantũ, sed à propria verbi significatione nõ est recedẽdũ, si res aliter salua esse põt. *ff. de leg. 3. non aliter & j. de dec. ad audientiã. & s. de transa. inter corporalia.* & in re dubia melius est verbis edicti seruire *ff. de exer. l. 1. §. si is qui.* & ideo istud, maximè, tenetur propriè, & potest intelligi respectu eorum, qui non sunt spurij, sed aliàs illegitimi: vt sunt naturales, & sic idem dicit, quod *sup. eod. cum decorem.* & addit: quia pœna hic statuitur contra ordinatores, & sic non tollitur *sup. e. ad hæc.*

Pater & filius possunt simul esse monachi.

a *Idé Ray mũ in d. c. G. & in tit. circa prin. dicit, quod canonicã nõ possunt habere. vt hic, sed beneficium bene. vt in c. ad hæc. Io. An.*

¶ *Gl. seq. arguit & respondet:*

d ¶ *Non valere.*] Arg. quod Epi nõ possunt dispẽsare cũ illegitimis in simplici beneficio. & ex eo, qd hic dicitur, decernimus nõ valere, & quòd pœna imponitur ordinatorib. talium personarũ, est *ar. j eo. c. vlt.* vbi remouentur illegitimè promoti sine dispensatione Papę. hoc ius cõe statuitur, sed dispensatio non prohibetur in aliis Ecclesiis, in quibus patres non sunt instituti. & ita bene possunt Episcopi, dispensare cũ illegitimis in simplici beneficio in aliis Ecclesiis non paternis: sed in paternis non possunt. eo enim ipso, quod prohibet [illegible] de paternis tantum, datur intelligi, quòd de aliis conceda: *arg. j. eo. c. si. & s. eo. ad hæc. & c. cùm decorem.* De hoc dic vt *j. eo. c. vlt. in notula sic ergo* Ber.

Episcopi an valeant dispensare cũ illegitimis in simplici beneficio.

DIlectus filius.) In prima, facti narratio. In secunda, ibi, *Quocirca*, causæ commissio. Io. And.

Casvs. Virgilius presbyter habebat quandã Ecclesiã curã animarũ habentẽ, qui nullo medio habuit pater eius. Præpositus S. Mariæ ipsũ monuit, vt Ecclesiã ipsam dimitteret, ipse verò dicebat quòd Remensis Archiepisco. Apostolicæ sedis legatus cũ eo dispensauerat, & ideo eã dimittere nolebat. præpositus significauit hoc D. Papæ, mandauit Papa, quatenus non obstante aliqua dispensatione, quæ à sede Apost. non manauit, statuat. quod canonicũ fuerit, appellatione remota ipsum ab Ecclesia remouendo. Not. quòd solus Papa cũ filiis sacerdotum potest dispensare, vt præsint in Ecclesiis, in quibus patres eorum habuerunt personatum siue curam animarũ nullo medio.

¶ Greg. ix. Turonẽ. Archiepiscopo.

¶ Illegitimus absq. dispensatione Papa, ad dignitatem vel personatum vel beneficium curatum promoueri non potest.

CAP. XVIII.

NImis tua prouincia ecclesiæ deformatur honestas, ex eo quòd filii Sacerdotum, & alii non legitimè nati, ad dignitates & personatus, & alia beneficia curam animarum habentia, sine dispensatione sedis Apostolicæ [h] promouentur. ¶ Quocirca mandamus, quatenus prædictis personis à personatibus, & dignitatibus, & huiusmodi beneficiis prorsus amotis, ea personis idoneis conferri facias per illos, ad quos collationem ipsorum de iure noueris pertinere. Et ne id de cætero præsumatur, districtiùs inhibemus.

e ¶ *Nullo medio.*) Quare meritò debet expelli. *sup. eo. Michael. & c. ad extirpandas. & c. ex tua. & c. præsentium. & c. conquerente.* etiamsi legitimus fuisset.

¶ *Glo seq. notat Legatũ, & c. signat contrariũ. & soluit: dat lecturã, à qua postmodum recedit.*

f ¶ *Non obstante.*) Sic patet expresse, quòd legatus D. Papę, non potest cum talibus dispensare, licèt habeat generalem legationem. Sed videtur contra. *j. de off. leg. quod translationem.* vbi legatus exercet ea, quæ tantũ sunt sedi Apostolicę reseruata. s. excommunicatos pp violentas manus in clericos absoluere, sed illud iam introductum est ex consuetudine, ex certa sciẽtia Papæ, & ita perinde est, ac si Papa specialiter committeret, & ita per generalem legationem non transferuntur ea, quę specialiter tribuuntur. *ff. de off. eius cui man. est iur. l. 1. & j. de off. lega. quod translationem & ff. de pign. l. obligatione.* vel fortitan iste legatus erat tantum legatus in prouincia sua: & isti legati, qui nõ mittuntur de latere D. Papæ, vt *j. de off. leg. cùm non ignoretis.* non habent tam largam legationem, sicut illi, qui mittuntur à latere D. Papę vt *eo de off. leg. eo excommunicatis.* vnde satis posset dici, quòd Cardinales legati, qui quasi pars corporis D. Papę intelligũtur, vt *6. q. 1. c. si quis ex militib.* possunt cum talib. dispẽsare, sed alij nõ possunt: & ratio, quod specialiter in eorũ priuilegio cõtinetur, & quòd illi habeãt maiorẽ auctoritatẽ & potestatẽ, patet: qa præsentib. legatis missis de latere domini papę, isti nõ debẽt tunc suę legationis officiũ exercere. *j. de off. leg. c. volentes.* & optimè facit ad hoc. *93. d. c. vl. & 94. d. c. 1.* immò nec illi possunt dispẽsare cõtra conciliũ Lateran. *j. de præb. c. dilectus.* & hic. *& c. prox. & c. ad extirpãdas.*

Cum illegitimis an possit per legatos dispẽsari.

Legati vero de latere maior potestas, quam aliorum legatorum.

¶ *Gl. seq. quærit. & soluit.*

g ¶ *Canonicum.*] Sed quid erit canonicum? Respondeo vt ab Ecclesia expellatur, vt *j. c. prox.* filius enim patri in Ecclesia succedere non debet [b]. *s. eo c. præsentium & c. conquerente. & c. ad extirpandas. & in pluribus c. seq.* post illud *c. præsentium. & 8. q. 1. Apostolica.*

b *Nisi cum eo ex causa necessaria fuerit dispensatum.*

NImis.) Primò ponit abusum prouinciæ, quẽ secũdò circa præterita corrigi iubet, & in futurũ prohibet, ibi, *Quocirca.* I. A.

Casvs. In prouincia Turon. filij sacerdotũ & alij nõ legitimè nati promouebantur ad dignitates & personatus & ad alia beneficia curã animarũ habentia, sine dispensatione Apostolicę sedis, vnde mandat Pa. Archiepiscopo Turon. quatenus prędictos oẽs remoueat à dignitatibus, personatibus, & huiusmodi beneficiis curam animarum habentibus: & illa personis idoneis conferri faciat per illos, ad quos collatio ipsorũ noscitur pertinere, præcipiẽs ne id de cętero attẽtare præsumant. Not. quòd solus Papa potest dispẽsare cum filiis sacerdotum, vt ad dignitates & curã animarum possint promoueri.

¶ *Gl. seq. not. secundò quærit, arg. quòd sic alleg. 2. in contrariũ: quibus respõdet. tertiò iterũ quærit arg. pro & contra. & soluit.*

h ¶ *Sedis Apostolicæ.*) Sic ergo patet apertè per decretalem illã quod iuris de filiis presbyterorum, & aliis illegitimè natis, qa non possunt ad dignitates vel beneficia curam animarũ habentia promoueri, nisi per dispensationem sedis Apostolicę, sic *s. e. c. ex tua & c. prox. ar. sup. eo. ad abolendam.* & si promoti sint debẽt expelli. Sed nunquid Episcopi possunt dispẽsare cũ talib. illegitimè natis in simplici beneficio, & vt promoueantur ad sacros ordines sine aliqua prælatione? Videtur quòd

sic, quò

sic enim ipso quod prohibet tantùm illos à dignitatibus, & curam animarũ intelligitur permittere de aliis inferior. b. beneficiis quia quod de vno prohibetur, de alio permittitur. 25. d. qualis & j. de eis qui fi. à prala. j. cum in. cañ epistolica in fi. præterea nõ inuenitur eis prohibitum. ergo intelligitur permissũ eis j. de re. perm. c. ad quæstiones. & 30. q.

TITVLVS XVIII.

De seruis non ordinandis, & eorum manumissione.

¶ Ex concilio Toletano. †

¶ Seruum ante plenam manumissionem ordinari non debet.

CAP. I.

INstruendit: *& infrà.* ¶ Fortè dicet aliquis: Clericus fieri non permittitur, nisi ante clericatum ingenuitatis[a] dignitate potiatur. Reuera verum dicit: & ideo, quod infirmari vel vituperari potest, præcaueri[b] debet.

¶ Ex eodem †.

¶ Seruus sine licentia domini ordinatus, deponitur, & domino restituitur.

CAP. II

DE seruorum ordinatione: *& infra.* Statutum est, vt nullus Episcoporum deinceps extero promoueat seruos ad sacros ordines, nec etiã ad minores, nisi prius à dominis libertatem fuerint consecuti: & si aliquis seruus fugiat dominum suum, & fraudulenter ad gradus ecclesiasticos promotus fuerit, deponatur, & dominus eius eum recipiat. ad sacros[c] ordines eos promouere præsumat, nisi prius à dominis libertatẽ fuerint cõsecuti. ¶ Et si quilibet seruus fugiẽs[d] dominum suum, qualibet calliditate vel fraude, ad gradus peruenerit ecclesiasticos, decretũ est, vt deponatur[e], & eius dominus eum recipiat.

¶ Ex eodem.

¶ Seruus ab Ecclesia manumissus ordinari potest, & quod acquirit, post suum obitum erit Ecclesiæ manumittentis: quam si accusat, vel contra eam testificatur, libertate & ordine priuetur.

CAP. III.

DE † famulis ecclesiæ constituere Presbyteros & Diaconos per parochias liceat. ita tamen vt antea manumissi statum recipiãt libertatis. ¶ Quicquid autem talibus extiterit debitum; aut quolibet modo collatum: eis in personas extraneas transmittere non licebit[f]; sed omnia ad ius ecclesiæ, à qua manumissi sunt, post eorũ debitũ debeãt pertinere.

Sed potest dici, quod ibi eius cõmune statuit, sed dispensatio non prohibetur. Sed contra hoc videtur expressum. j. ex litteras. vbi dispensat Papa cum tali ad clericatum. ibi, Papa dispẽsauit, per hoc tamẽ aliis non prohibetur: quia hoc ab ipso fuit petitum. & sic patet, quod illegitime nati de iure cõmuni promoueri non possũt ad aliquem ordinẽ. Sed si in monasteriis vel regularibus ecclesiis ministrauerint, nũquid postea possunt promoueri ad ordines, vel ad dignitates de iure cõmuni, vel per dispensationem? Videtur quod sic, de iure communi j. eo. c. 1. & 56. d. c. quia ingressus religionis omnem tollit irregularitatem. in Auth. de mona. in prin. col. 1. Sed contra videtur, quod non tollatur irregularitas per ingressum religionis. j. de apostata c. ex litterarum & j. de præb. in quibusdam. Potest dici, quod postquam intrauerint religionem, possunt promoueri ad ordines sine aliqua dispẽsatione: ad honores verò promoueri non debent sine dispensatione, prout hic dicitur. & arg. j. de eo d. c. 1. vers. prælationem verò &c. & ita habes hic casum in quo episcopis aufertur dispensandi potestas.

DE SERVIS NON ORDINANDIS, &c.

¶ *Visis de impedimento originis, videndum est de impedimento conditionis personæ.*

In hac materia habetur 60. d. per totum. *Ad hoc* 12. q. 2. libertis, & c. ad c. aurum. *Io. And.*

INstruendit.) Primò ponit dictum. Secundò eius approbationem. Tertiò ex eo dat instructionem. Secunda, ibi, *Reuera.* Tertia, ibi, *Et ideo.* Io. And.

CASVS. Dicitur, quod nõ debet ordinari seruus, nisi prius fuerit absolutè manumissus: quia quod vituperari poterit, præcauendum est, hoc habes j. 54. *d. per totũ.* Nota verbum illud Quod infamari vel vituperari potest, præcaueri debet.

¶ *Glossa sequens tenetur per obiectionem.*

a ¶ *Ingenuitatis.*] impropriè tenetur illud verbum: Quia ingenuus est, qui statim cum nascitur, liber est. *inst. de inge. in prin.* vnde dic ingenuitatis, id est, libertatis plenæ: quia qui ad clericatum promouetur, priùs plenam libertatem consequi debet nullo à domino retento obsequio temporali, alioquin promoueri ad clericatum non debet. 54. *d. quicunque.*

¶ *Gl. seq. notat futura præcauenda. alle. tria iura in contrarium.*

b ¶ *Præcaueri.*] Not. quod futura sunt præcauenda. 23. *d. in nomine Domini. & j. d. cũ Hadrianus. & 1. q. 7. conuenientibus. circa pr.* & exempla præsentia nos cauere præmonent in futurum. 72. *d. plurimos. in fi.* & maior tristitia est de talibus, cum reuocantur, quam nascatur gratia de accitis, id est, vocat 5. 51. *d. præterea. & c. designata.* & ecclesia pro talibus infamatur. *j. eo. prox. c. Sunt.* & sic ad cautelam futurorum aliquid fit. 28 *d. de Syracusanæ* & præuidere quis debet, quod contingere non potest. *ff. loca.* § a. ar. contra quod non imputatur alicui si non diuinauit. *ff. ad l. Aquil. l. si putator. in fi. & ff. mand. l. si fideiussor. § si cum debitor. & j. vt eccle. bene. vt nostrum.*

DE *seruorum.*) Duo facit concilium. Primò ponit statutum. Secundò contra factum irritat. ibi, *Et si.* Io. And.

CASVS. Statuit concilium Toletan. vt nullus Episcoporum de extero promoueat seruos ad sacros ordines, nec etiã ad minores, nisi prius à dominis libertatem fuerint consecuti: & si aliquis seruus fugiat dominum suum, & fraudulenter ad gradus ecclesiasticos promotus fuerit, deponatur, & dominus eius eum recipiat. Not. quod seruũ promoueri non debent sine licẽtia dominorũ suorũ. Item qui ordinatur sine manumissione ignorantẽ domino vel contradicente, deponẽdus est. Item licèt aliquis suo sit in possessione libertatis, eam amittit.

c ¶ *Ad sacros.*] Idẽ intelligas de inferioribus. 54. *d. c. 1. & c. quicunque. & c. si quis obligatus. & 3. c. prox.*

¶ *Gl. seq. tenetur per quæstionem coram quo indice, &c.*

d ¶ *Fugiens.*] iste fugiens si de statu suo certare voluerit, ad priorem iudicẽ, à quo fugit, remitti debet, vt ibi causa status agatur. *C. vbi causa status agi de. l. 1.* si vero est in possessione libertatis, sub illo iudice, vbi est, conuenietur. *C. eod. l. 3.* Hoc autem debes intelligere, quod hæc quæstio, si dubitetur, an sit fugitiuus vel nõ, tractabitur & finietur, antequam inchoetur causa status. *ff. de lib. causa l. liberis. § sunt & alia. & l. ageretur. § potest.* si vero non est fugitiuus, & vult proclamare in libertatẽ, sequitur forum domini. *C. vbi st atus agi de l. 4.*

Libertatis causa sub quo iudice cognosci debeat.

† Ex concilio Toletano 4. c. 73. & c. 4. eo. tit. in 1. compil.

¶ *Gl. seq. distinguit, aut seruus ordinatur, aut monachatur. primo casu, aut id fit sciente domino, aut ignorante: & cum scit, aut contradicit, aut tacet. cum ignorat, aut ordinator vel præsentator scit aut non. & cum nescit aut ordinatus est ad minores, aut ad sacros circa presbyteratum aut archipresbyteratum. Io. And.*

e ¶ *Deponatur.*] Quid iuris sit de seruis ordinatis, not. quod si ordinatur seruus dño sciẽte & cõtradicẽte, seruus remanet & restituitur domino, etiãsi sacerdos sit factus, vt quidam dicũt: *vt 54. d. ex antiquis.* Alij cõtradicunt, vt Io & Tãc. Si vero sciẽte & nõ contradicẽte domino tũc statim liber est. *vt 54. d. si seruus sciente.* Si autẽ domino ignorãte ordinetur, sed epõ vel præsentatore scienter, quod sit seruus tũc ille efficitur liber, & epis vel præsentator tenetur dare domino duos seruos æque bonos. 54. *d. si seruus absente.* Si nõ habeat vnde soluat, restituetur domino, vt statim distinguitur. Si verò domino ignorante, & episcopo, & præsentatore fuit ordinatus, si cõstitutus est in minorib. ordinib. deponitur & remanet seruus. 54. *d. ex ant. q. & c. frequens.* Diaconus verò vicarium pro se dant si non habet, ipse reddatur. 34. *d. ex ant.* Eadem priuilegio subdiaconus gaudet. *j. eo. miramur de æta. & qual. c. à multis.* Si verò est sacerdos, statim liber est, sed amissione peculij sui mulctatur: *vt in c. illo, ex ant.* Vel si non habet peculium, seruiat domino in diuinis officiis. *eod. frequens* Si verò quis monachus factus est, vsque triennium tantùm potest eum repetere, vltra verò remanet monachus & liber. 54. *d. seruus sciente.*

b Nõ distinguendo, ad quem ordinem fuerit ordinatus secundum Glo. licet Per hoc contra. Io. And.

DE *famulis.*) tria sunt dicta. Secundum ibi, *Quicquid.* Tertium ibi, *Quibus.* Ioan. And.

CASVS. Statuit cõcilium Toletanũ, quod ecclesia possit cõstituere presbyteros & diaconos per parochias de seruis suis, ita tamẽ quod primò accipiãt libertatẽ, & quicquid illi postmodum acquisierint, vel eis datum fuerit, ad extraneas personas nõ trãsmittat: sed oĩa post obitum suum ad ius ecclesiæ, à qua manumissi sunt, debeãt pertinere. Quib accusandi vel testificandi aduersùs ecclesiã omnis aditus præcludatur, sicut & cæteris libertis: ad quod si aspirauerint, & libertatem amittant, & honorem ordinis, quem non dignitate naturæ, sed temporis necessitate meruerunt. Not. quod liberti dominum suum accusare non possunt. vel contra ipsum testificari sine venia.

c *Concord. tex. in Auth. de mona. in pr. & § 1. coll. 1,*

¶ *Gl. seq. signat contrarium de duobus canonibus, & sol. Item signat contrarium de l. & quadrupliciter solutio.*

f ¶ *Non licebit.*] 12. q. 1. c. 1. & 2. Contra hos loquitur de libertis

ecclesiæ hac conditione manumis. illud intelligitur de iis, qui ingenui sunt. Item cōtra *Inst. de success. liber. §. sed nostra.* Hic de reb. acquisitis occasione Ecclesiæ, ibi de aliis. Vel hoc de manumissis ab Ecclesia, vt quicquid acquirāt, Ecclesiis intelligantur acquirere: illud à priuatis. Vel isti non habebant cōsanguineos, illi sic. 12. q. 2. Episcopus qui filios. & ratio est 12. q. 3. *pontifices. & j. de test. c. cùm in officiis.* hoc est de iis, quæ intuitu Ecclesiæ data sunt, & pro remedio animarū defunctorum, vt ibi dicitur, *& in c. pontifices.* Illud verius credo, quòd hac cōditione isti manumissi fuerunt. Si verò simpliciter libertati sunt donati, tunc liberum est eis facere, quod volunt. *j. eod. c. libentius.*

a ¶ *Ecclesiam.*) i. prælatum: quia ei præcipuè tenentur, cum sit caput. *j. de Ser. sig. c. à clerici.* secus est de aliis singularibus personis. 12. q. 2. *qui manumittitur. c. octaua dis-cussio. & c. Episcopus,* qui māciplū. sed cōtra Ecclesiā testificari non potest, cùm sit patrona, nisi ipsius edicti venia impetrata. *C. de in ius voc. l. 2. & c. prædi. qui manumittitur.* aliàs in seruitutem rediguntur, vt dicit hic & *c. qui manumittitur.*

b ¶ *Meruerunt.*) Id est acceperunt, vel intellige propriè: quia ipsi libertatē meritis suis acceperunt. 12. q. 2. *si quos de seruis.*

Nullus. [CASVS. Si aliquis seruum suum donauerit libertati, & eum fecerit in presbyterū ordinari, & ille postea in superbia elatus domino suo noluerit canonicas horas celebrare, accusetur ad Episcopum suum & degradetur. Not. in manumissis operas spirituales posse retineri. Nota aliquem per ingratitudinem ad pristinum statum reducendum.

¶ *Gl. seq. arg. alleg. contrarium, & soluit.*

c ¶ *Canon. cās.*) Ar. q. Dominus posset retinere operas spiritua les in eo, quē manumittit ad clericatum. 25. 54. *d. quicunque* illud intelligitur de obsequio temporali, quod retinetur in eo, qui manumittitur non ad ordines: sed vt laicus remaneat, & istud de obsequio spirituali: quod non prohibetur, immo licitum est. 54. *d. frequens in fi.*

¶ *Gl. seq. quærit, & soluit.*

d ¶ *Accusatus.*) Sed qualiter cōtra istū agitur? ciuiliter an criminaliter? Si criminaliter, & dominus nō pbet: qualiter punietur dominus. Pōt dici, q accusatus nō punitur ppriè, quia dominus nō accusat, sed potiùs agit, vt in seruitutē redigatur. *ar. C. de eden. l. qui accusare.* vel si vis, vt propriè teneatur, accusator punietur p motu iudicis, si defecerit in probādo, & obligabit se ad extraordinariam pœnam. *j. de accu. c. super his.*

¶ *Glos. seq. signat contrarium circa quod ponit seu opin. & tertiam approbat.*

e ¶ *Degradetur.*) 54. d. ex antiquis, *& c. frequēs.* contra: vbi dicitur, q sacerdos factus remanet liber. sup hoc varij varia dixerunt quidā dicunt, q istud corrigitur per illa. vel dic, q illa cōtinent ius cōe. hæc specialia sunt in odiū illorū, qui promoti sunt, vt seruiant in diuinis officiis. *ar. j. eo. c. eo. libentius.* Melendus dixit, quòd hoc dominus dixit in pacto, vt redigeretur in seruitutē, nisi ministraret domino suis diuinis. B. dicit, quòd intelligitur de seruo prælati. Vel posset dici, vt quidā dicunt, quòd libertas est res spiritualis: & ideò pōt venire in cōmutatione cū alia re spirituali: *j. de re. perm. ad quæstiones.* Hug. dicit: quod hoc cāo non tenet verior videtur opi. Melēdi. q dicit, quòd eo pacto vel cōditione liber factus fuit & ordinatus, vt seruiret dominis suis in diuinis, aliàs in seruitutē redigatur. & facit pro hoc. *j. eo. c. eo. libentius.* & est arg. quòd si domino ignorāte seruus sacerdos factus fuerit, debet reddi domino, vt seruiat ei in diuinis. *54. d. frequēs.* ergo multo fortiùs debet ei seruire, vbi eo pacto pmotus est, vt dixi: quia maior cōtumacia præsumitur illius. & sic propter contumaciā, & quia fidem promissam nō seruat, deponitur & redditur domino, & nullo priuilegio clericali, gaudebit vlteriùs quoad dominum.

¶ Quibus (sicut cæteris Ecclesiæ libertis) accusandi vel testificandi aduersùs Ecclesiā[a] aditus præcludatur, ad quod si aspirauerint, non solùm libertatis beneficio careant: sed etiam honoris gradu, quem non dignitate naturæ, sed necessitate tēporis meruerunt[b].

¶ Ex concilio apud Alichi. †

¶ *Dominus in seruo, quem manumittit, potest spirituales operas retinere.*

CAP. IV.

NVllus, *& infrà.* ¶ Si quis de seruis suis quenquam donauerit libertati, & ipsum in presbyterum fecerit ordinari, ille autē postea in superbiā elatus, domino suo canonicas[c] horas psallere noluerit, accusatus[d] apud Episcopum, qui ordinauerit eum, degradetur.

¶ Alex. iij. Archiepiscopo Turon.

¶ *Spurij vel serui ordinari non debent.*

CAP. V.

COnsuluit †: *& infrà.* Consultationi tuæ taliter respondemus, quod neque spurios[f], neque seruos[g] ordinare debes; & si memor es in consecratione tibi dictum fuit, vide ne quemlibet seruilis conditionis ad ordines promouere præsumas.

† Alexand. Alexan. Alexā.

† Cap. 5. est. in 1. compil. & post concil. Latera. sub alex. ij. par. 26. c. 19.

¶ Inno. iij Varien. † Archiepiscopo.

¶ *Manumissus ab Ecclesia, vt fiat Clericus, & ipsi Ecclesiæ perpetuò seruiat in diuinis, ad aliā Ecclesiā se trāsferre non pōt: secus si purè fuerit manumissus. Vel sic: secus si fuerit manumissus vt seruiat. l. A*

CAP. VI.

EO† liben. ius: *& infra.* ¶ Adiecisti aliam quæstionem, an illorum filij, qui Ecclesiæ seruili conditione tenentur, traditi à parētibus militiæ clericali, cùm suorum conniuentia dominorum[h], vt[i] in eadem ecclesia debeant deseruire, assequentes propterea libertatē post tempus ea relicta possint ad aliam se transferre: In quo credimus distinguendum, vtrùm eo tenore[i] fuerint manumissi & obligati ordini clericali, quòd manumittenti ecclesiæ, dum vixerint, deberent impendere[k] famulatum in obsequiis diuinorū, & tunc trāsferendi se ad aliā est eis licentia denegāda, vel manumissi extiterint absolutè, sicq; libertatem habeāt ad aliā trāseundi.

¶ Idem.

¶ *Ius quod est de seruo facto diacono, etiam de Subdiacono debet intelligi.*

CAP. VII.

MIramur non modicum, cum certum sit in cōsilijs, oblati ordini clericali, vt in ea, dum vixerint, debeant deseruire in diuinis officiis, & tunc ad aliam Ecclesiā se transferre nō possunt. vel verū absolute fuerīt manumissi: & tūc possunt licitè ad aliā se trāsferre. No. quod quando libertas datur sub conditione vel tenore: tūc ille cōpellitur cōditionē seruare.

† Vaticani.

COnsuluit.) Casus. Dicitur in hoc canone quòd Episcopus non ordinet seruos vel spurios: quantum in consecratione cuilibet Episcopo dicitur: Vide ne quemlibet seruilis conditionis præsumas ad ordines promouere. Not. quod seruus vel spurius ordinari non debet.

† Ca. 6. est in 3. compi.

f ¶ *Spurios.*) Spurius est, cui pater est vulgus. & sic non potest ostendere patrem: vel si ostendit, verecundum est ostendit, quem habere non licet. *ff. de sta. homi. l. vulgo.* & isti illegitimè nati promoueri non debent. *j. de fil. presby. c. 1. & vltim.*

† In eodico Barbatia. ita vt in eadem Ecclesia, cum sint, debeant deseruire & c.

g ¶ *Seruos.*) 54. d. c. 1. & *j. eodem tit. per totum.*

EO libentius.) Sunt duæ partes. Secunda ibi, *In quo.* Io. Andr. Casus. Aliquis seruus Ecclesiæ filium suum obtulit ipsi Ecclesiæ: à qua libertatem fuit assecutus, vt in ipsa Ecclesia domino debeat deseruire in ordine clericali: q uæritur vtrū post aliquod tempus possit Ecclesiam illam dimittere, & ad aliam se trāsferre, Papa hic distinguit, vtrum eo tenore fuerint manumissi, &

h ¶ *Dominorum.*) 54. d. c. 1. 2. & 3.

¶ *Gl. seq. signat contrarium, & dupliciter soluit.*

i ¶ *Eo tenore.*) ar. contra. 1. q. 2. quā pio. *& j. eo. c. instruendi. & j. de pac. c. sic eo.* intuitu vel modo. non enim fuit cōditio, sed modus, ad quē seruandū tenetur. *j. e. c. instruēdi & j. de pact. c. fi.* ar. quod nō fuit cōditio. *ff. de test. l. in ut a § sub conditione. & j. de prab. c. significatū. ff. de ma. te. l. libertas. §. hac scriptura.* vel aliter sicut spōsalia possunt cōtrahi sub conditione, vt qs fidē Christianam recipiat. 28 *q. 1. non oportet.* vel vt corrigat vitam. *j. de spon. c. inter opera.* Item potest aliquem manumittere, vt ordinem recipiat, vt hic, & *j. de cō d. appo. c. 2.* libertas n. res spiritualis est: & iō pōt venire in commutationē cū alio spirituali: vt hic, *& j. eo. l. nullus. & j. de re. per. c. ad quæstiones.*

k ¶ *Impendere*) Imo si nō impēdūt, rediguntur in seruitutē. 12. q. *diaconi, & c. octaua discussio.* & illud exaudias secūdm hoc, & secūdū distinctionē isti intelligas. *j. e. c. nullus.* vt ibi dictū est.

l ¶ *Ad aliā*) De licētia rū Epi, aliàs non esset quæstio. Ex quo n. intitulati sūt in aliqua Ecclesia, debēt in ea pperuo ymane re. 70. d. *sanctorū. 21. q. 2. c. 1. j. de renū. admonet. & j. de pac. c. sl.*

MIramur) Primo decisē narrat factum, secundo diffinit, & soluit. Ioan. And.

Casus. Aliquādo serui ordinātur sine licētia dominorū suorū: quæsitū fuit à Papa, qualiter isti sic ordinati debeāt in seruitutē, vel nō debeant reuocari. Papa miratur de hac quæstiōe cum certum sit in canonibus, quomodo debeant vel nō debeant in seruitutē reuocari: veruntamē de ordine subdiaconali, cum de eo nulla fiat mētio in decretis, dicit, q ille ordo eodē priuilegio gaudet cum diaconali: q a licet olim nō reputaretur sacer in Ecclesia primitiua: tamē à tēpore Gregorij & Vrbani secundum moderna tēpora sacer reputatur. No. quòd subdiaconatus & diaconatus simili priuilegio gaudent.

a § *Anto.*

a ¶ *Antiquorum.*) 54.d.ex antiquis.c.frequens.& c.quis autē ¶ *Gl.seq.residetur per obse.Ioannem decre.ex antiquis.*
b ¶ *Mentio.*) Vt patet in prædictis canonib.54.d.ex antiquis vbi nulla fit mentio de subdiacono expressè, sed de presbytero & diacono fit mentio expressè, de subdiacono & inferioribus ośm fit mentio nō expresse. sed generaliter: de subdiacono mētio in c.ex antiquis ibi reliqua. Verò ergo illa clausula respicit omnes diaconē: quia secundum antiqua iura, subdiaconatus ordo non erat sacer; & iō cōmuni iure censebatur cum inferioribus ordinibus in primitiua ecclesia. 60.d. *nullus in episcopum.* & c. *praced.* in quibus ad honores prouehi permissi habentur omnes inferiores post diaconū: & ideo olim subdiaconus, si promotus fuerat domino suo ignorāte, reuocabatur ī seruitutē: hodie vero cū diacono eodem priuilegio gaudet: vt si quis ignorāte domino subdiaconus fiat, vic. duū ꝓ se pstet: aut si non habet, ipse reddatur: hic cauetur de diacono, & idem iuris est de subdiacono per hanc decretalem.
c ¶ *Gregorij.*) Constitutione Gregorij habes 51 d. *ante triennium* & 28.d.*nullum.*
d ¶ *Vrbani.*) Secundi scilicet: vt 32.d.*eruberscant.* & illa iura 61 d. hodie correcta sunt: quia bene potest subdiaconus hodie eligi in episcopū. ī *de ar. & qual.c.à multis.*

tutionibus antiquorū[a]. quando † serui in gradus ecclesiasticos ordinati, debeant in seruitutem, vel non debeant reuocari. *& infra.* ¶ De Subdiaconali ordine, quia de eo non fit mentio[b] in Patrum statutis, expresse videtur nobis, quòd & is cum Diaconali gradu, priuilegio gaudet eodem. Nam licet sacer ordo non reputaretur † in ecclesia primitiua: tamen à constitutione Gregorii[c] atque Vrbani[d] secundū moderna tēpora, sacer gradus esse minime dubitatur.

¶ Greg. Archiepisco. Neapolitano.

¶ *Natus ex parte seruo & libera matre liber est, & licitè promouetur.*

CAP. VIII.

Dilectus filius G. Diaconus proposuit, quòd L. miles ea occasiōe quod patrē ipsius hominē seruum esse proponit (licet mater[e] sua, cuius debet imitari conditionem † libera esse noscatur) ne ꝓmoueatur in Presbyterum, impedire prę sumit. Quocirca mandamus, quatenus si tibi constiterit de præmissis, eundem militē ab huiusmodi impedimento cessare † compescas.

Al. quomodo.

Dilectus.) Primò ponit querelam. Secundò super ea dat iudicem. Secunda ibi *Quocirca.* Ioan. And.
Casus. Quidam miles impediebat G. diaconū ne ordinaretur in presbyterū, ea occasiōe, quia dicebat patrē ipsius diaconi hominē suū esse, quāuis mater ipsius libera esset. vnde ille diaconus hoc ꝓposuit corā Papa, vnde mādat Papa archiepiscopo Neapolitano, quatenus si prædicta vera sunt, ipsum militē compescat ab huiusmodi impedimento. No. quòd filius sequitur conditionem liberæ matris.
¶ *Gl. seq. ducit per locum à dissimili, & sol. dupliciter.*
e ¶ *Mater sua.*) si iste natus est de legitimo matrimonio contra hoc illud facit 32.q.4. *liberi dicti sunt*, vbi dicitur, ꝙ natus de legitimo matrimonio deteriorē partē sequitur semper: & hic dicitur, partus sequitur matrē. Si autē dicis, ꝙ nō fuit natus de matrimonio: tūc sequitur cōditionē etiā matris: vt ibi & hic videtur idē. sed secundū hoc non pōt stare, qđ hic dicitur, quia iste nō est natus de matrimonio legitimo, ꝓmoueri nō pōt ad sacros ordines. ī *de fil. presb.* c.1. & hic dicit, ꝙ in presbyterū ordinetur. Dico ergo, ꝙ iste erat natus de legitimo matrimonio, & tamē sequitur conditionē liberę matris. C. *de rei vend. l. patrū.* & ff. *de li. cau. placuit.* & etiā ancillę, si ibi nō est matrimoniū, vt ff. *de sta. homi. l. lex natura.* & c. illud intelligitur secūdū Lōbardā cōsuetudinē, quę adhuc obseruatur in multis regionib. vt partus sequatur deteriorē cōditionē nat⁹ de matrimonio legitimo. Sed lex Romana aliud tenet, vt partus sequatur cōditionē matris nat⁹ de legitimo matrimonio, vt dicunt leges prædictæ. Vel c. illud, liberi, potest reduci ad ll. prædi. vt dicas ibi: Deteriorem partem sequitur, i. debiliorem, s. fœmineam nam sexus fœmineus debilis est: & iō iste cum sit natus liber de libera matre, potest promoueri non obstante cōtradictione militis. præterea cū iste si esset diaconus, poterat in libertate remanere dato vicario, & sic dūs ipsum impedire nō poterat. 54.d. *ex antiquis.*

Partus secū dum l. Lombardam sequitur deteriorem conditionem.

DE OBLIGATIS AD RATIOCINIA ORD. &c.
¶ *Visa de ... conditione serui, videndum est de obligatis ad ratiocinia secund. Gof. Et secundum eum ratiocinia redditiones sunt rationum, & sunt rationum redditiones, quibus est quis obligatus ex administratione reipublicæ.*
De hac materia habetur 51. & 53. & 56. d. per totum. & supra de temp. ord. ver. an obligati. *Io. And.*

Magnus Episcopus.) Sūt tres partes, quæstio & quæstionis respōsio, & respōsionis approbatio. Secūda ibi, *Gratus.*] Tertia ibi, *Vniuersi.* Ioan. And:
Casus. Episcopus Augusten. quæsiuit in concilio, vtrum procuratores, actores, executores pupillorum, seu curatores debeant ordinari? Gratus episcopus resp. quòd post officia sua deposita, & redditā rōnē sui officij possunt ordinari, dū modò aliàs digni inuēti fuerint, sed nō antequam liberati sint ab officiis suis: quia ecclesia infamatur, cū posteà cōueniuntur super officiis suis: oēs dixerūt Rectè respōdet sanctitas vestra, & ita est nostra sententia. No. quòd ordinandi liberi debent esse non solùm à seruitute, sed etiam ab officiis secularibus
¶ *Ex prima dua gl seq. exponit, quid sit procurator, actor, & executor.*
f ¶ *Procuratores.*) Procurator dicitur, qui mādato domini aliena negotia in iudicio administrat. ff. *de procu. l. j.* alius dicitur procurator ad negotia datus. ff. *man. l. si remunerā di. §. j.* & specialis titulus est iste ad negotia: quia iste ad causas, ille ad negotia actor cōstituitur à corpore vel vniuersitate. ff. *quod cuiusque vniuer. l. j.* & debet cōstitui ēt cum decreto, & ad lites pręsentes nō ad futuras. ff. e. l. *item eorum.* §. *sed si ita.*
g ¶ *Executores.*) Qui mandata iudicum exequuntur, sicut sunt huiusmodi officiales, dum tamen sæua præcepta non exercuerint: quia illi promoueri nō possunt. 51. d. *aliquantos.* ita quòd irregularitatem non contraxerunt.
h ¶ *Curatores.*] Melius dixisset, tutores, per hoc quod sequitur, pupillorum: tutor enim datur pupillo iuxta xiiij. an. curator post xiiij. vsque ad xxv.
¶ *Gl. seq. distinguit: aut retinēt officium, aut deponit. Primo casu aut obligatum est seculari personæ, aut ecclesiasticæ: cùm deponit, aut ratiocinia sunt publica, aut priuata: & si priuata, aut mouetur quæstio, aut nō: & si mouetur, aut de dolo, aut de culpa.*
i ¶ *Ratiocinia.*] Ratiocinijs obligatus alicuius secularis personę, nisi fuerit miserabilis, cui obligatus est, & si in officio suo voluerit remanere, promoueri non debet. ar. 21. q. 3. c. 1. & 2. ī *ne cleri. vel mona.* c. 1 & 2. & c. sed nec procurationes. Si verò ecclesiasticæ personæ, vel miserabili fuerit obligat⁹, etiā in officio suo perseuerās poterit promoueri, si aliud nō obsistat. ar. 86. d. *peruenit.* ar. 16. q. 7. *in nouo.* 89. d. *indicatū.* Si verò administrationē deposuerit cuiuscūq. negotia gessit, si ex ea obligatione remaneat obligatus, si publica sint ratiocinia promoueri nō debet ante redditā rōnē C. *de ep. & cler. l. officiales.* si verò priuata, aut in ipsa promotione mouetur sibi quęstio, aut nō. si mouetur, aut priùs mota est: distinguitur: aut cōuenitur de dolo, vel de culpa tātū. si de dolo vel ꝑfidia, nō dēt ante finē litis ꝓmoueri. ar. 81. d. *tātis D. consel.* & 23 d. *illud.* & C. *proc. l. seū.* & in hoc casu pōt intelligi hoc c. & tamē debet taxari, ī. qđ eps decidatur causa. ar. ī. *de clā de. despō. c. cū inhibitio.* & ī. *qui fi. sint legi. c. lator.* & 3. q. 1. *quidā.* C. *de inge. manu. l. diffamari.* ff. *de accu. l. cū Titia.* si de culpa tātū cōuenitur, ꝓmoueri pōt nō obstāte reclamatiōe creditoris, cū lis suo marte currere possit vt priùs, & ēt sub eodē iudice. ff. *de iuris. om. iud. l. cū quæd.* ī. & ī. *de fo. cōp. c. proposuisti.* si verò nec lis sibi mouetur nec mota est, nō obstāte obligatione ꝓmouetur, nisi manifestū sit ipsū de dolo teneri, tūc n. eps ipsū ex officio suo repellere pōt, sicut quēlibet criminosum. 6. q. 1. *infames.* Ala. ¶ *Gl. seq. quarit & soluit.*
k ¶ *Infamatur.*) Quid si ꝓhibēte creditore fuerit promot⁹ ad clericatū? Resp. nō deponetur ꝓp hoc, sed bona sua cedēt ei in solutū: & si nō sufficiāt, eps ei tenetur, qui abstulit ei occasione

TITVLVS XIX.

De obligatis ad ratiocinia ordinandis, vel non.

¶ Ex concilio Cartha. †

¶ *Obligatus ratiocinijs, deposito onere & reddita ratione, ordinari potest, priùs verò non.*

CAP. I.

Magnus episcopus August. dixit, procuratores[f], actores, executores[g], seu curatores[h] pupillorum si debeant ordinari? ¶ Gratus episcopus dixit, Si post deposita onera & reddita ratiocinia[i], actus vitæ ipsorum fuerint comprobati in omnibus, debent cum laude Dei (si postulati fuerint) honorem munerari †; si enim ante libertatem negotiorum vel officiorum fuerint ordinati, ecclesia infamatur[k].

† *Verbum, cessare deest in Vetustioribus codicibus.*

† *Concilium Carthagi nō se j c. 8. refert Borchardus li. 4. decreti. c. 36. Iuo p. 6. c. 137. & in 1. compil. c. vnico: Gratianus d. 64. c. 3. Vbi falso tribuit concilio Maguntinō si. & est difficilis textus, sed vide, quæ dixi in notis huius capitis.*

† *Al. numerari, promoueri.*

sionem negotiandi. 88. d. *fornicari*. & e: pone, infamatur, id est inde puniatur.

ADDITIO. Vel dicas, quod non teneatur vltra id, quod facere potest Episcopus. j. *de solu. Odoardus*.

a ¶ *Nostra*.) Nam omnia nostra facimus, quibus auctoritatem impertimur. *C. de vete. iur. enucl. l. 1. §. sed neque. arg. j. de sen. exc. c. mul. er ei*. Ber.

¶ *Gl. seq. quærit & soluit*.

¶ *Visum fuerit*.] Itaque idoneum sit & iustū, quod eis ... probatur. *3. de elect. c. causam. & ff. loca. si in lege. & ff. de oper. lib. c. si libertus*. Itē pone, quod habeat vnū oculū maiorē altero: nunquid remouebitur propter hoc? videtur quod non. *ff. de ædil. edict. qui clauum §. 1.* & hic non determinat, quid facere debeant, vnde arbitrio illorum relinquitur. *j. de off. iud. deleg. c. de causis. & ff. de iur. deliber. l. 1. §. 1.*

¶ Vniuersi dixerūt: Rectè statuit Sanctitas vestra, ideóque † ita est nostra [a] sententia.

† Aliàs ita, ideóque ista est nostra, aliàs ita: ideoque ista est vestra sententia. sed ex manuscriptis restituimus.

† Salernitano Archiepiscopo.

DE CORPORE vitiatis ordinan. &c.

TITVLVS XX.

De corpore vitiatis ordinandis vel non.

¶ Alexander iij. †

¶ Presbyter, qui in duello digiti partem amisit, ex dispensatione Episcopi potest in suo ordine ministrare.

CAP. I.

DE † Presbytero Campaniæ, qui duellum sponte obtulit, & oblatum suscepit [b], & in eo partē digiti amisit: Respondemus, quod cum ipse non perdiderit tantū de digito, quin sine scandalo possit solemniter celebrare satis potes post peractam pœnitentiam, cum eo misericorditer agere, & permittere ipsum in suo ordine ministrare [c], licèt eius excessus grauis admodū extitisset.

¶ Idem Cistercien. electo.

¶ Habens in oculo maculam, quæ non inducit magnam deformitatem, etiam ad Episcopatum poterit promoueri.

CAP. II.

CVm † de tua electiōe quæstio mota fuisset: *& infra*. ¶ Tibi, quòd in oculo maculā habeas, & filius Canonici [d] fueris, est obiectum. ¶ Vnde Cantuarien. Archiepiscopo dedimus in mandatis, vt pro eo, quòd Canonici filius diceris, in promotione tua ex multa dispensatione procedat. ¶ De † macula verò, Archiepiscopo prædicto mandauimus, vt cum consilio [e] suffraganeorum suorum, quod exinde sibi visum fuerit [f] exequatur †: in quo tibi ex maxima dispensatione curauimus prouidere.

¶ Clemens iij. Varien. Episcopo.

¶ Sectus in cunabulis, licitè promouetur.

CAP. III.

EX † parte Bartholomæi Monachi petitorium fuit nostro Apostolatui præsentatum, quòd cum ipse in cunabulis sectus fuerit, postmodū sub regula & Abbate deuotè Deo militans, in Diaconatus ordinem est promotus: *& infra*. ¶ Sanè cum secundum statuta Nicæni † concilii, illi ad clericatus ordinem prohibeātur accedere, etsi etiam in Clero fuerint, cessare debeāt, qui seipsos sani absciderint [h], vel affectauerint, vt ab aliis abscindantur †, non credimus ei impedimentum afferre, quominus possit prouehi, qui in cunabulis sectus fuit, quia non videtur hoc eo tempore affectasse, quo iudicium [i] animi non habebat; præsertim cùm in canonibus † Apostolorum [k] sit manifestè sancitum, quòd eunuchus si per insidias hominum factus, vel ita natus sit, aut etiam in persecutione sint ei amputata virilia, & dignus est, possit in Episcopum promoueri.

¶ Idem Rauennæ. Archiepiscopo.

¶ Sacerdos, qui sine causa virilia sibi fecit abscindi, credens inde mereri, de dispensatione Episcopi suum officium præter altaris ministerium poterit exercere.

CAP. IV.

SIgnificauit † nobis R. Archipresbyter sancti Stephani,

¶ *Visa de impedimento obligationis ad ratiocinia, de impedimento corporis videndum est*. Ioā. And.

De hac materia habetur 55. dist. per totum. & 49. dist. per totum.

DE presbytero) Ponit factum, de quo respondet illud aggrauans, ibi, *Respondemus*. Ioan. And.

CASVS. Quidā presbyter obtulit duellum cuidā aduersario suo, & oblatum ab eo suscepit: presbyter in illo duello partem digiti amisit: quærebant, vtrū possit celebrare in ordine sacerdotis? Respondet Papa, quod cū ipse non amiserit tantum de digito, quin bene possit sine scandalo celebrare, vnde post peractam pœnitentiā faciens poterit cum eo misericorditer dispensare, vt in ordine suo ministret. Nota casum in quo Episcopus potest dispensare.

¶ *Gl. seq. signat contrarium, & duplíciter soluit*.

b ¶ *Suscepit*.) 55. dist. si quis post acceptū: contra. Sol. qui duellū suscepit, licet impunè possit occidere, non tamē habet affectum vel propositum occidēdi, sed ius suum defendendi, non repellitur ab officio suo, vel quod hic dicitur, est dispēsatio, per illud verbum, misericorditer: ita tamē quòd homicidium vel membrorum truncatio non fuerit subsecuta: quia tunc dispensare non posset. j. *de cleri pug. in duel. c. 1.* sed de rigore iuris tales deponendi sunt, vt ibi.

¶ *Gl. seq. signat contrarium, & soluit*.

c ¶ *Ministrare*.) j. de cleri. ægro. c. presbyterum. contra. hic non fuit debilitas vel deformitas: ibi fuit. sic j. eo. c. *vlt.*

CVm de tua.) Primo ponit duos obiectus cōtra electum: secundo ibi, *Vnde*, circa vtrunque prouidet. secunda ibi, *De macula*. Io. And.

CASVS. Quidam electus fuit in Episcopū, opponebatur sibi, quod habebat maculam in oculo, & quod non erat legitimus. mandat Papa, quod dispensetur cum eo in vtroque. Not. quòd enorme damnum corporis impedit promouendum.

d ¶ *Canonici*.) De cōcubinatu, & ideo contra ius commune. *3. de ele. c. cū in cunctis*. vnde sequitur ex multa dispēsatione.

e ¶ *Cum consilio*.) Ergo isti suffraganei delegati censentur. arg. 50. *d. si uideat*. sine quorū consilio super macula illa nihil disponere debet: aliàs non valeret. *3. de elect. c. cùm in veteri*.

EX parte.] Primo ponitur monachi petitio. Secundo ibi, *Sanè*, responsio, arguēdo à prohibitis. Secundò à promissis ibi, *præsertim*. Io. And.

CASVS. Quidam monachus Barth. nomine in cunabulis sectus fuit, postmodum fuit ordinatus in diaconū: quæritur, an possit vlterius ad maiores ordines promoueri? Respon. Papa, quod Nicænum concilium prohibet illos ad ordines promoueri, & si promoti sunt, debet deiici, qui seipsos absciderunt, vel affectauerunt, vt ab aliis abscinderentur, dum tamen sani erāt: sed qui in cunabulis secti sūt, bene possunt promoueri: quia cum iudicium animi non habeant, affectare nō possunt, vt ab aliis abscindantur. Et in canonibus Apostolorum legitur, quod si quis per insidias eunuchus factus sit, vel ita natus, vel in persecutione ei virilia amputata sunt, si aliàs dignus est, potest fieri Episcopus. Not. quòd non potest promoueri, qui se abscidit. Item qui nolens vel ignorantes absciuditur, promoueri potest.

g ¶ *Nicæni concilij*.] 55. dist. si quis per ægritudinem. & cap. si quis à medicis.

¶ *Gl. seq. rect. per quæstionem, quæ est ratio quare se abscindentes, &c.* Ioann. And.

h ¶ *Absciderint*.) Ex indignatione, scilicet nulla causa superueniente: 33. d. *maritum*. quia si ex causa superueniente hoc fecit, puta timore lepræ, non imputatur. j. eo c. *ex parte*. & ideò isti ordinari prohibentur, qui sani se abscindunt, quia quasi homicidæ suipsius iudicantur, & Dei conditioni inimici. 55. *d. si quis absciderit*. & quia præsumitur, quod omne turpe in alium faceret, qui hoc in seipso ausus est attentare. *ff. de ædil. edict. l. cum autem. §. excipitur*. sed quæ aliquis inicit sibi manus, cùm membrorum suorum nemo sit dominus. *ff. ad l. Aquil. liber homo*. religione enim & non ferro quærenda est castitas. 23. q. 3. *tunc saluabitur ad fin. arg. inf. c. prox.* & quod dicit: affectauerint, vt ab aliis, &c. intelligas cum effectu: quia cogitationis pœnam nemo meretur. *de pæn. dist. 1. cogitationis*.

i ¶ *Iudicium*.) Quia ætas illa nescit, quid videat. C. *de falc. mone l. 1. & 3. q. 7. infamis. §. tria*.

k ¶ *Apostolorum*.] 33. *d. eunuchus*.

SIgnificauit.) In prima factum, in secunda conditionale mandatum: secunda ibi, *Quocirca*.

† Cap. 1. eo. tit. in 1. compila. habes etiā post concil. Latera. sub Alex. iij. p. 26. c. 6. & quatenus ad duellum spectat, vide, quod nouissime diffinit concilium Trid. sess. 25. de refor. c. 19. ad. test. Thoma. & ibi Caietanū 2. 2. q. 95. ar. 8. ad 1. ar. & plenissime per Ioannem ... lib. 3. ... & cap. 49.

† Cap. 2. eo. tit. in 1. compil. & post concil. Lateran. sub Alex. iij. p. 40. cap. 3.

a Concor. l. imperiale. C. de nupt. & l. fi. C. de dona. inter vir. & vxor.

† Aliàs ita, macula vero in oculo.

† Quid importent hæc verba, prout tibi videbitur iustum. Vide in l. quædā. ff. de leg. 2. & l. fideicom. §. si fit. ff. de leg. 3.

† Cap. 1. eo. tit. in 2. compil.

† Conci. Nicænum c. 1. suo. p. 4. c. 374.

† Facit l. sed & quæsitum. §. 1. cum not. ff. de liber. & posth. & l. Spadonem ff. de verb. sig.

† Cano. 21. eisdem ferè verbis, quibus vtitur hic Papa.

† Idem sapere Innocentius j. epist. ad Felicem Nucerianum Episcopum c. 1. refert Burchardus li. 2. c. 14. concordat concil. Nicæni c. 1. sed hic additur dispensatio.

Casus. Quidā presbyter credens se obsequiū præstare Deo, fecit sibi amputari virilia: dicitur, q si dignus est aliàs, dispensari potest, vt in officio sacerdotis præter officium Missæ ministret. Nota, qui se abscidit, promoueri non potest.

a ¶ Obsequiū.) Sed in hoc displicuit: quia nō ferro, sed religione quærenda est castitas. 33. q. 5. nunc saluabitur. in prin. b ¶ Virilia.) Talem appellat morbosum. ff. de ædil. edict. l. sin autem. arg. 55. d. si quis absciderit. & etiam homicida reputatur. lv. d. qui partem.

¶ Gl. sequens veci. per q. quod sit sacerdotale officium.

c ¶ Officium.) Sicut baptizare, pœnitentiam dare, & alia officia præter officium Missæ, & alia similia, quæ solis sacerdotibus sunt concessa. 16. qu. 1. adijcimus. de conse. dist. 4. constat.

¶ Gl. seq. recu. per quæstionem.

d ¶ Nostra.) Et ita dispēsatio est: quia deponi debet, qui iniustè errore superatus seipsum absciderit. lv. d. si quis absciderit. & c. qui partem. 33. d. maritum. non enim licet alicui sæuire in corpus suum, cùm nemo sit dominus membrorum suorum. ff. ad l. Aquil. l. liber homo. 1. resp. & sic in hoc casu potest dispensare episcopus, cùm dicat, auctoritate sua: quod credo etiam sine auctoritate D. Papæ in aliis admissa.

quòd B. presbyter (credens se obsequium[a] præstare Deo) fecit sibi virilia[b] amputari: *& infra.* ¶ Quocirca mandamus, quatenus si iā dictū presbyterū aliàs Deo † dignum inueneris, ei sacerdotale officium[c], absque altaris ministerio auctoritate nostra[d] fretus & tua, prout videris expedire, concedas.

¶ Innocentius iij.

¶ Sacerdos, qui ex iusta causa fecit sibi virilia abscindi, potest vt prius sacerdotale officium exercere.

CAP. V.

ij EX † parte M. presbyteri fuit propositum, quod cū sibi sentiret lepræ[e] periculum imminere, de consilio medici, virilia fecit sibi abscindi, vt posset à tam graui † infirmitatis[f] vitio liberari: *& infra.* ¶ Quoniā igitur canones sanctorum Patrum, hunc sā sacri altaris ministratione non prohibent, mādamus, quatenus si est ita, & memoratus M est aliàs idoneus, vt sui ministerii officium exequatur[h], liberam ei tribuas facultatem.

¶ Idem Militen. † Episcopo.

¶ Mutilatus manu, si promotus fuerit in Abbatem, ab Abbatia deponitur.

CAP. VI.

EXposuisti nobis, quod prædecessor tuus H. in Abbatē promouit, nesciens quòd ipse esset manu[i] altera mutilatus: *& infra.* ¶ Nos igitur fraternitati tuę taliter respōdemus, quod cum pro tā enormi[k] defectu[l], ad sacros non possit ordines promoueri[m], & in promotione sua id tacuerit[n] fraudulenter, ab Abbatiæ officio est non immerito amouendus.

¶ Honorius iij. Epo Engolismen. †

¶ Carēs vngula pollicis, dummodo sit fortis in pollice, licitè ad sacerdotium promouetur.

CAP. VII.

THomas monachus proposuit, quod cùm in annis puerilibus esset cōstitutus quædam barra ferrea super dextræ suę pollicem fortuito casu cadens, vngulam auulsit ab eo. ¶ Quocirca mandamus, quatenus si ad frangendum Eucharistiam sit in pollice potens, & aliud canonicum non obsistat, propter deformitatem[o] huiusmodi non dimittas, quin cum ad ordinem promoueas sacerdotis.

TITVLVS XXI.

De bigamis non ordinandis.

¶ Ex Concilio Aurelianensi. †

¶ Breue est.

ij ¶ Ex parte M.] In prima, querela presbyteri, in secunda, prouisio ibi, Quoniam.

Casus. Quidam presbyter sentiens sibi lepræ periculum imminere, fecit sibi præcidi virilia. quęritur, an possit in officio suo ministrare? Respondet Papa, quòd si ita est, & aliàs idoneus est, exequendi officium suum liberam habeat potestatem. Not. quod si aliquis absciderit seipsum iusta de causa, non efficitur irregularis, nec eius promotio vel officium impeditur.

e ¶ Lepræ.) Quæ expellit hominem à cohabitatione aliorum. 33. q. 2. hoc ipsum. & j. de eccle. adi. c. cùm dicat Apostolus. & j. de cler. ægro. c. tua nos.

¶ Gl. seq. mat à cōtrario, rōnē reddit, signat cōtrariū, & soluit.

f ¶ Infirmitatis.) Secus si ex indignatione. lv. d. si quis absciderit. c. qui partem. & c. 2. qui se, vel obtentu religionis. s. c. prox. Et est ratio: quia eunuchos voluntarios diligit Deus, & nō ex necessitate factos. 33. q. 5. nunc saluabitur. lv. dist. si quis per ægritudinem: quia nemo est dominus membrorum suorum. ff. ad leg. Aquil. l. liber homo. & ff. de pecu. l. deposui. §. Stichum. arg. contra ff. de pecu. l. sed & damnum. §. si ipse. hoc tantùm ei liceret, q dominus serui propter hoc damnum nihil de peculio serui deducit. Vinc.

g ¶ Nunc.) s. qui à dominis, vel à medicis, vel à barbaris sectus fuerit. lv. d. si quis à medicis.

h ¶ Exequatur.) Et ad superiores promoueatur ordines. lv. d. si quis à medicis. & de iure communi sine aliqua dispensatione per iura prædicta.

EXposuisti.) ¶ Cōis diuisio. Secunda ibi, *Nos igitur.* Io. And.

Casus. Quidā promotus fuit in abbatem, qui carebat altera manu: consultus Papa respōdet, q cùm ipse pro tāto defectu non possit ad sacros ordines promoueri, si ipse hoc tacuerit in sua promotione, ab officio abbatiæ debet perpetuò remoueri. Not. quòd Abbas ad sacros ordines promoueri debet.

¶ Gl. seq. reci. per q. quid si amisisset digitos, quid si dentem?

i ¶ Manu.) Idē esset si amisisset digitos, ppter quos impediretur ad frangendū Eucharistiā. j. de cle. ægro. c. presbyterū. & j. de elid. edict. Ædam Officius. Secus si impeditur per amissione n digiti. s. eo. c. 1. sed propter carentiam dentis non impeditur, nec dicitur morbosus. ff. de ædil. edict. l. cui dens.[a]

k ¶ Enormi.) Secus si pro minori s. eo. c. 1. & 2.

l ¶ Defectu.) Id est, irregularitate.

m ¶ Promoueri.) Quia abbas debet esse sacerdos: vt s. de æta. & qualitate. c. 1.

¶ Gl. seq. alleg. 3. contrar. quærit, & quæstionis dubiū aperit, ponit op. Io. & sol. contrariis respōdēdo.

n ¶ Tacuerit.) Ordinādus enim impedimentum suum tenetur prodere. 50. d. ex pœnitentibus. & 56. dist. in c. quia simpliciter. & 54. dist. si seruus. Sed quare iste remouetur ab abbatia; si dicis propter irregularitatem, contradicit s. de æta. & quali. c. cum. & 16. q. 1. legi. & 10. dist. accedens. arg. Dixit Io. quòd potius remouetur propter scādalum, quam propter irregularitatem, quod non credo, imò irregularitas sufficit ad remotionem, & quia hoc tacuit fraudulenter, & abbates de iure debēt ad ordines promoueri. aliàs si culpa sua impediuntur, repelluntur. sup. de æta. & quali. c. 1. & c. illud. accedens. non dicit, quòd ille sit abbas, sed solicitudinem in monasterio debet habere, puta syndicus vel cellarius potius ad laborem, quàm ad honorem. Decretalia, tamē quę videtur contraria, loquitur de dispēsatione, non de necessitate. Quod abbas talis debeat esse sacerdos, est arg. sup. de elect. ne pro defectu. ibi æquiparatur regularis & cathedralis ecclesia. vnde videtur, quòd sit nomen honoris & laboris. vnde dicit Greg. Omne enim quod hic eminet, plus affligitur mœroribus, quam honoribus gaudet. xxiij. d. nerue.

THomas.) Primò ponit monachi casum. Secundò conditionale mandatum ibi, *Quocirca.* Io. And.

Casus. Thomas monachus dum esset in annis puerilibus constitutus, quædā barra ferrea casu fortuito cecidit super pollicē dextrę manus ipsius, ita q vngulam auulsit ab eo: dubitabatur, vtrū possit ad sacerdotiū promoueri? Resp. Papa, quòd si potens est in ipso pollice ad frangendū Eucharistiam, & aliud canonicū non obsistat, propter talem deformitatem non debet impediri, quo minus possit ad sacerdotium promoueri. No. quod parua deformitas non impedit promotionem.

o ¶ Deformitatē.) Modica enim deformitas non impedit: qualis hic fuit. s. eo. c. j. si enim magna esset deformitas, vt totum digitum vel pollicem perdidisset, non promoueretur. j. de cle. ægro. c. presbyterum. De huiusmodi deformitatib. no. ad intelligentiam huiusmodi tituli, quòd quidā sunt corpore vitiati sponte, quidā casu. Si sponte: distinguo; aut nulla iusta causa interueniente, & tunc ordinādus repellitur, & iam ordinatus deiicitur. lv. d. qui partem. & c. si quis à medicis. & xxxiij. d. maritum. Aut iusta causa interueniente, tunc non prohibetur ab ordine, puta timore lepræ, vel aliqua consimili causa. s. eo. c. ex parte 2. nisi generet deformitatem: quia tunc in omni casu repellitur. ar. l. G. d. lator. & c. si euangelica. & s. c. prox. Si casu in magn. membris, siue corpulentia siue dignitate repellitur & deiicitur, si deformitatem generet. lv. d. si euangelica. in paruis verò membris non impeditur, si deformitas modica sit, & sine culpa sua, vt hîc b si verò culpa sua in talem modicam deformitatem incidit, de misericordia etiam toleratur. s. eod. c. j.

¶ DE BIGAMIS NON ORDINANDIS.

¶ Quia inter cæteras irregularitates bigamia non modica reputatur, ideò, &c. Io. And.

a Ad de. aut dicatur morbosus. l. 1. §. 1. gl. morbi. ff. de ædil. edicto. & l. quęsitum. §. 1. ff. de eo iud.

† Engolismen.

† Engolisin.

intellectus c. tu. m. de æta. & qualit.

† Cōcilio Aurelianensi. 3. c. 6 ide concilium Arelatense. 1. ij. c. ij. quibus locis eadem est sentētia, sed diuersis verbis conscripta: refert Burchardus li. 2. c. xxxiij. Iuo. p. 6. ca. 14. & c. a. e. tit. in 1. cōpil. concordat concil. Trid. sess. xxiij. in decreto de reform. cap. 8.

b Facit l. si mora. cū gl. ff. sol. mat. & l. quæ actione. §. si. ff. ad l. Aquilium.

CAP. I.

VT bigami [a], pœnitentes, [b] vel repudiatarum mariti ad sacerdotium non ascendant [c].

¶ Lucius iij. Spal. † Archiepiscopo.

¶ *Cum bigamo, qui ordinatus est ad sacros, non dispensatur: & ordinator priuabitur potestate ordinandi, nisi cum eo fuerit dispensatum.*

CAP. II.

SVper eo quod tua fraternitas de bigamis [d] requisiuit: Respondemus, quod ordinatore eorum, potestate & officio [e] ordinandi, & ordinati si ad sacros ordines fuerint promoti, eis ideo sunt priuandi, quia in bigamis [f] contra Apostolum† dispensare [g] non licet, vt debeant ad sacros [h] ordines promoueri: vel tu eis si promoti fuerint remanere, in ordinatore [i] autem potest dispensatio adhiberi, vt ordinandi potestate & officio non priuetur.

¶ Cælestinus iij.

¶ *Bigamus vxore viuente vel mortua, non ordinatur.*

CAP III.

DE † bigamis presbyteris, & viduarum maritis, idẽ sancimus omnino, vt nec viuentibus vxoribus, nec defunctis [k], ad diuinorum debeant celebrationem admitti: maximè cùm à doctrina sit Apostoli, & institutionibus Ecclesiæ alienum.

¶ Innoc. iij. Ratispa. † Episcopo.

¶ *Qui mortua vxore promotus ad sacros, cum secũda de facto contraxit & cognouit, bigamiæ pœnam incurrit, licèt non sit bigamus.*

CAP. IV.

NVpertà nobis: *& infra.*

De hac materia habetur 26. d. & 34. c. si quis de laicis. §. quid ergo vsque ad fi. d. & 77. c. quicunque. & 28. q. vl. per totum. & repetitur in c. Aut. de But.

VT *bigami.*). CASVS. Bigami & solenniter pœnitentes & mariti repudiatarũ, ad sacerdotiũ promoueri nõ possunt, vt hic dicitur. Nota, quòd bigamia & solemnis pœnitentia impediunt promotionem.

a ¶ *Vt bigami.*) Supple, statuim[9], propter istud verbum, bigami, & repudiatarum mariti, solum fac it ad titulum.

b ¶ *Pœnitentes.*) Solenniter. 50 *d. ex pœnitentibus. 61. d. istos. non promoueantur.*

c ¶ *Non ascendat.*) Propter defectum sacramẽti. *j. eo. c. debitum.* vbi de hoc sacramento traditur.

SVper eo.] Primò recitatur consultatio. Secundò datur responsio ibi, *Respondemus.* Io. And.

CASVS. Quidam bigami promoti fuerunt ad sacros ordines, quærebatur, an deberent in suis ordinibus ministrare? Respondit Papa, quòd ordinatores eorũ priuandi sunt potestate ordinandi, quòd ordinati ad sacros ordines non debent in ipsis ordinibus remanere: quia contra Apostolũ cũ bigamis dispensare non licet: tamen cum ordinatoribus dispensari potest, vt potestate ordinandi nõ priuentur. Not. quòd Episcopus cum bigamis dispensare nõ potest.

d ¶ *Bigamis* sc. ordinatis.

e ¶ *Et officio ordinandi.*) i. priuandi sunt potestate & officio cõferẽdi similes ordines. *sic j. de temp. ord. c. literas & c. dilectus.*

¶ *Gl. seq. ponit quinque modos, quibus quis dicitur bigamus.*

f ¶ *In bigamis.*] Verè vel interpretatiuè. vnde dicitur bigamus, qui castitatem promissam violat. 27. q. 1. *quotquot.* Item qui cõtraxit cũ vidua vel corrupta. *xxxiij. d. maritũ. & j. eo. c. debitũ, & c. à nobis* Itẽ qui vnã de facto & alterã de iure habuit diuersis temporib. *j. eo. c. nuper.* Item qui scienter cognouit vxorem adulteram. 34. *d. sicuim & c. si laici.* isti omnes bigami reputãtur interpretatiuè quantum ad legẽ promotionis. Quidã verò propter defectum sacramenti, vt mariti viduarum, & corruptarum, & qui scienter cognouit vxorem adulteram. Alij verò non propter defectum sacramẽti, sed propter affectũ intẽtionis cũ opere subsecuto: *vt c. nuper. & c. à nobis.* Item ille verè dicitur bigamus, qui diuersis temporib. successiuè habuit vxores duas. 20. *d. deinde. & c. acutius.* & isti non promouẽtur propter sacramẽti defectum, de quo dicetur. *j. eo. c. debitum.*

¶ *Gl. seq. signat contrarium decre. lector. ponit 4. opin. demum soluit.*

g ¶ *Dispensare.*] Sed cõtra *xxxiiij. d. lector.* vbi dispẽsatur, vt bigamus subdiaconus [h] at: sed ibi ostendit M. quòd liceat Papæ aut aliis Epis, s. dispẽsare cũ bigamo vsque ad subdiaconatũ, & nõ suprà: quod non est contra Apostolũ per hoc c. Prohibitio Apostoli est de diacono, presbytero, & epo, & non de aliis: quia subdiaconatus nõ erat adhuc sacer ordo. R. dixit, quòd Marcellus Papa retulit se ad statũ primitiuæ Ecclesiæ, in quo subdiaconatus nõ erat sacer ordo. *60. d. nullus.* Quidã dicebant, quòd Epi olim poterant dispẽsare cũ bigamis ordinib. maiorib. hac ratione: quia Episcopi dispensant cũ criminosis. *j. de iud. at si clerici* & tamen Apostolus prohibuit criminosum ordinari. 25. *d. §. nunc autem*: & tamẽ dicũtur facere cõtra Apostolũ. & sic eadẽ rõne cũ Bigamo, quorũ opi. reprobatur. *j. eo. nuper. & c. à nobis* H. dixit, quòd Episcopi dispensare non poterant cũ Bigamo vel viduarum marito. *arg. 50. d. non confidat.* cuius opi. confirmatur per illa *c. nuper. & à nobis.* Io. voluit dicere, quòd Papa nõ posset. Quod dicit R. & H. verissimũ videtur: quia licèt dispensetur cũ criminosis: nõ tamẽ sequitur, quòd cũ bigamo: & illa est ratio, quia criminosus post peractam pœnitentiam restitutus videtur in pristinũ statũ, & incipit esse, quod non fuit. 50. *d. ferrũ. & c. ponderet. & c. domino sancto* & ideò cũ talib. dispensatur: sed bigamus nõ prohibetur promoueri propter crimen, sed propter sacramenti defectum. *j. c. debitũ. & 26. d. acutius* quia carnẽ suã diuisit in plures ab vnitate recedẽdo, sed illud sacramentum ampliùs restitui non põt, per aliquã satisfactionẽ, cum non sit crimẽ. & hoc considerauit Apostolus, cum dixit: *Non bigamũ.* & aliud considerauit, cum dixit: *Non criminosum*: quia in criminoso considerauit indignitatem personæ, propter crimen etiam, quo purgato non prohibuit dispensationem. Sed ille defectus sacramenti non potest purgari, nec etiam baptismus tollit illam irregularitatem. *26. d. acutius.* propter quod videtur, quòd papa nõ possit dispensare cum bigamo propter eandem rationem: quia propter dispensationẽ papæ non restituitur sacramentũ vnitatis, est nec posset: nam cùm Deus cætera possit, virginem tamen post ruinã suscitare nõ potest. *xxxij. q. v. si Paulus.*, & idem dici: Imperator. C. *de rap. vir. l. vnica. circa pr.* itẽ dispensare non potest cũ monacho, vt proprium habeat, vel continentiam † abiiciat. *j. de statu mon. cap. cum ad monasterium.* multò minus videtur dispensare posse cum bigamo. Vnde opi R. bona est: & licèt ipse H. dubitet, videtur tamẽ cõsentire, ne videatur diminui potẽtia Papæ, quòd possit dispensare cum bigamo. Tamen hoc quod dicitur, bigamus in quocunque ordine ordinetur, recipit ordinẽ. *arg. 50. d. quicunque pœnitens. per quod c. videtur*, quòd cum bigamo dispensare possit. Sed illud tantùm intelligitur de minoribus ordinibus.

h ¶ *Sacros.*) Diaconatũ & presbyteratũ, qui duo tantũ sacri fuerũt secundũ antiqua tẽpora. *60. d. nullus. hodie* idẽ est de subdiaconatu. *j. de æta. & qual. c. à multis. & j. de sermon ordi. c. miramur.* vbi dicitur, quòd eodẽ priuilegio gaudet cũ diacono.

i ¶ *In ordinatore.*] Cum quo potest dispensari: per hoc patet, quòd non cum bigamo ordinato, vt remaneat in ordine, vel vt promoueatur: quia quod de vno conceditur, de altero denegatur. *xxv. d. qualis & j. de præsum. c. nihil.*

DE *bigamis presbyteris.*) De facto post bigamiã ordinatis.

CASVS. De presbyteris bigamis & viduarũ maritis idẽ iuris est quãtũ ad promotionẽ: quia cõtra Apostolum ordinari nõ debẽt. No. quòd bigamus est ipso iure suspẽsus à diuinis officiis.

k ¶ *Nec defunctis.*] Et ita illud impedimentum nõ põt purgari per mortem vxoris: quia nõ matrimonij vinculum, sed irregularitas contracta ex carnis diuisione est impedimento, & illa non tollitur per mortem vel pœnitentiam. *26. d. vna. & c. acutius.* nec per baptismum: *vt in c. prædicto.*

NVperà nobis.) Primò ad casum propositum allegat pro vna parte. Secundo pro contraria. Tertio solu. Secunda ibi, *Licet.* Tertia ibi: *Nos autem.* Io. And.

Casus. Quidã, dum erãt in laicali ordine constituti, cõtraxerunt matrimoniũ: postmodum mortuis vxorib. facti sunt clerici, promoti sunt ad sacros ordines, demum cõtraxerunt secunda matrimonia: quæritur, vtrũ cũ talib. clericis, qui taliter contraxerunt, possit dispẽsari, vt in ordinib. suis remaneãt, vel ad superiores possint promoueri? & primo ostẽdit, quòd tales bigami sunt iudicandi. in matrimoniis enim contrahendis nõ attenditur iuris effect[9], sed animi destinatio. Vnde qui duas habet simul vxores, infamia notatur. quod partim ad factũ cõuenit retorqueri: sicut legitur presbytero, qui cõtraxit matrimoniũ: quòd propter hoc nõ legalib. nuptiis dicitur detineri: quod ad factũ refertur, nõ ad iure eadẽ rõne tales de quib. est quæsitum, debent inter Bigamos reputari. In cõtrarium videtur, quod nõ sint bigami reputãdi: cum opinioni sit veritas præferẽda. si dicam[9] istos bigamos, secundùm hoc sequitur, quod ille, qui nullã habuit vxorẽ esset bigam[9] reputand[9]: vt si quis de facto cõtraheret cum diuersis, cum quib. de iure nõ posset cõtrahere. Resp. Papa, quod cùm huiusmodi clericis, tanquam cum bigamis, dispẽsari nõ põt, licet in veritate bigami nõ existant, non propter sacramẽti defectum, sed propter affectum intentionis cum opere subsecuto: quia quantùm in ipsis fuit, secũda matrimonia contraxerunt. No. quod infamis dicitur, qui simul duas habet vxores. Itẽ no. quod opinioni veritas præfertur. Itẽ reputatur bigam[9], qui bigamus non est quoad promotionẽ. Item voluntas sine effectu.

Margin: † Spaleten. † Valent. † Spalentin. † Spoleten. † Cap. 3. eo. tit. in 1. comp. † 1. ad Tim. c. 3. — Bigamus quot modis quis dicatur, atque Sotũ inferius citatum. — a Cum bigamis an possit dispẽsari, anceps quæstio, de qua eleganter Sotus li. 4. sen. dist. 27. q. 2. ar. 3. vbi græce omnia illustrat. b Exponit, id est, non reputabatur, vt paulo post dicam. — c Vide Sotũ lib. 4. sent. dist. 26. q. 1. ar. 2. — † Cap. 1. eod. tit. in 2. compilat. † Rotomagen. † Cap. 1. eo. tit. in 3. compilatione. Et de intellectu huius ca. vide Dominicum Sotum in 4. sent. d. 27. q. 7. ar. 3.

fu puniturquia processit ad effectum.

a ¶ *Tertius.*]alij duo soluuntur]. *de sen excom c nuper.*

b ¶ *Matrimoniis contrahendis.*) Illicitis & prohibitis.

¶ *Glo. seq. alleg. inter. quibus quandoque plus affectum consider a tur, quandoque plus factum.*

¶ Tertius[a] articulus vi debatur habere non modicum quęstionis: quoniam cum in matrimoniis contrahēdis[b], non iuris effectus[c], sed animi destinatio attendatur: vnde illum comitatur infamia, qui duas simul habet vxores[d]: quod partim ad factum[e] cōuenit retorqueri: sicut in canone legitur, de presbytero, qui non legalibus nuptiis[f] detinetur: eadem censura tales[g] videntur[h] inter bigamos reputādi: Licet obuiet ex aduerso, quòd opinioni sit veritas præferenda, & quòd iuxta præmissa, qui nullā vxorem habuit, foret bigamus reputandus, quod contingeret, si quis de facto contraheret cū diuersis quibus de iure nō posset matrimonialiter copulari. ¶ Nos autem in hac quæstione taliter respondemus, quod cum huiusmodi clericis, qui, quantū in ipsis[i] fuit, secundas mulieres sibi matrimonialiter coniūxerunt, tanquam † cum bigamis[k] non liceat dispensari[l], licet in veritate bigami non existant, non propter sacramenti defectum[m], sed propter affectum † intentionis cum opere subsecuto.

¶ Idem Meten. Episcopo.

¶ *Qui contraxit cum virgine, licèt prius ab alio fuerit desponsata, bigamus non censetur.*

CAP. V.

DEbitum † pastoralis officij: *& infra.* ¶ Fraternitati tuæ duximus respondendum, quod cùm duo sint in coniugio[n], videlicet consensus animorū, & commixtio † corporum: quorū alterum[o] significat charitatem[p] quę cōsistit in spiritu inter Deū & iustam animam: ad quod pertinet illud, quod dicit Apostolus; (Qui adhæret Deo vnus spiritus est cum eo) reliquum[q] verò designat cōformitatem[r], quę cōsistit in carne, inter Christum & Ecclesiā, ad quod pertinet illud quod Euāgelista testatur, (verbum caro factū est & habitauit in nobis) profecto coniugium † illud, quod nō est commixtione corporum consummatum, non pertinet ad illud coniugium designandum, quod inter Christum & Ecclesiam per incarnationis mysterium est contractū, iuxta quod Paulus exponēs illud quod dixerat protoplastus[s], (*Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro[t] de carne mea*: & propter hoc relinquet homo patrem & matrē, & adhęrebit vxori suę, & erūt duo in carne vna[u]) statim subiūgit, (*Hoc aūt dico magnū sacramētū in* [x]*Christo & Ecclesia.*) Cum ergo propter sacramēti defectū, maritus, possit ad sacros ordines promoueri: quia nec illa est vna vnius, nec iste est vnius vnius. sic ergo patet, quod vbi inter coniuges deficit commixtio corporum, ibi non deest figuraculum huius sacramenti vnde soluo tibi quæstionē propositam: ille qui mulierem ab alio viro ductam, sed non cognitam, duxit vxorē, propter hoc impediri non debet, quia nec ille, nec illa diuisit carnem suam in plures. Not. quod defectus sacramenti est causa, quare bigamus vel maritus viduę corruptæ ad sacros ordines non possit promoueri: & ita non crimen, sed irregularitas hoc facit.

Glossa marginalis:

¶ *Iure effectu.*) vt C. de adul. l. cum quis. vbi sunt hæc verba: si enim aliquis contrahat nuptias cum ea cū qua nō potuit de iure cōtrahere, infamis est: licet nuptias non habeant effectum]. de iis qui not. infam. vers. quid ergo §. 3. quandoque magis consideratur effectus. quàm affectus, vel quam factum ipsum. de pœn. d. 1. §. hac autem verba.[a] quia verba ipsa sunt cum effectu accipiēda.]. de cler. & ia mon. resi. c. relatum. ff. de condi. & demonst. l. hac conditio 1. &]. de spon. c. vlt. Quandoque magis consideratur factū, quàm ius]. de coe prab. c. dilectus. & ca. cum in ista. quandoque consideratur plus iuris effectus: ff. de condi. institu. l. mulieri. §. 1.]. de sponsa. c. sumentis.

d ¶ *Vxores simul habet vxores.*) C. de adul. l. cum qui.

e ¶ *Ad factum.*] Quasi diceret, de facto cōtraxit cū secūda, quia de iure non potuit. Duas enim vxores simul habere non licuit, nisi cui ex reuelatione diuina concessum fuit.]. de diuor. c. gaudemus.

f ¶ *Non legalibus nuptiis.*] 28. d. presbyterum.

g ¶ *Tales.*) Clerici scilicet, de quibus primò quæsitum est.

¶ *Glo. seq. alle 7. con cord. & seq contraria, & solui.*

h ¶ *Videntur inter bigamos.*) Hic collige, quòd opinio præfertur veritati. simile]. de spon. c. sumentis & 7. q. 1. infamis. & tamen veritas tamen si seruus & C. de testa l 1 & 12. q. 2. hominis. ad idem] de ofi. del. ca. coram. &] de iure patr. ca. cōsultationibus &]. de elect. c. querelam Sed contra 7. d. veritate. &]. qui fil. sint legi. c. per tuas. & plus ea. quod super his. Sol. verum est, quod veritas præfertur opinioni. & alia casibus in], vt scilicet opinioni potius stetur, quàm veritati, vel ad fauorem contrahentium, & odium decipientium. ff. ad marc.]. vel in fauorem prolis.]. qui fil. sint legi. c. cum inter. & vel fauorem testamentorum. C. de testa. l. 1. vel sententiarum. 3. q. 7. infamis. &]. eo a vers. veruntamen si seruus.

ADDITIO. Vide versus.

Testamenta fauor, ad uum, sententia, proles
Et ipsa causis præfertur opinio veris.

i ¶ *Quantum in ipsis fuit.*] In maleficiis enim voluntas, non exitus spectatur. arg. 49. d. c. vlt. & ff. ad leg. Cornel. de sicariis. l. Diuus. C. de seruar. l. si quis serno.

k ¶ *Tanquam cum bigamis.*) Not. arg. propter similitudinem facti aliquem numerari inter eos, de quorum numero ipse non est. 32. q. 1. quæ passa. & 50. d. si ille. ff. man. l. vlti. in fi.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

l ¶ *Dispensari.*) At contra.]. de cle. coniug. c. sane. Illa loquitur de eo qui nunquam habuit vxorem, sed in facto ordine contraxit, & ideo cum tali dispensari potest. hic loqui videtur de eo, qui primò in laicali habitu contraxit, & postea factus sacerdos iterum contraxit. vnde bigamus reputatur quātum ad effectum, licèt in veritate nō sit: & sic punitur propter affectum animi cum opere subsecuto, & non propter defectū sacramenti. Defectus enim sacramenti vnitatis nō est in isto: quia in veritate carnem suam non diuisit in plures.

m ¶ *Sacramenti defectum.*) quo]. eo. debitum.

DEbitum.] Primo ponit rationes: vltimò respondet ibi, *Vnde tibi.*) Pars huius habetur, *de bap. c. debitum.*

CASVS. Mulier aliqua contraxit matrimoniū cum aliquo, & ab eo fuit traducta: tandem ea incognita mortuus est: quidā alius contraxit cū illa: quę postmodū mortua est: quæritur, an vir iste possit ad sacerdotiū promoueri? Et videbatur quod nō: quia fuit maritus viduæ, & tales promoueri non possunt. Resp. Papa, quòd duo sunt in coniugio carnali copula consummato, scilicet consensus animorum, & commixtio corporum: coniunctio animorū significat charitatē, quæ cōsistit in spiritu inter Deum & iustam animā. Vnde dicit Apostolus: *Qui adhæret Deo, vnus spiritus est cum illo.* commixtio corporū, significat cōformitatē diuinæ & humanæ naturæ, quæ cōsistit in carne inter Christum & Ecclesiā. Vnde dicit Euangeliū: *Verbum caro factum est.* sed illud coniugium quod nō est carnali copula cōsummatum, nō pertinet ad illud coniugium designandum, quod inter Christum & ecclesiam est contractum per incarnationis mysterium, secundum quod Apostolus exponens verba illa primi parentis: *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea.* & statim subiunxit: *Hoc autem dico magnum sacramentum in Christo & Ecclesia.* His præmissis dicit Papa, quod propter sacramenti defectum inhibitum est ne bigamus, aut viduæ

n ¶ *In coniugio.*) s. carnali copula consummato.

o ¶ *Alterum.*] s. consensus animorum.

p ¶ *Charitatem.*) i. dilectionem & coniunctionem.

q ¶ *Reliquum.*) i. commixtio corporum.

r ¶ *Conformitatem.*) Id est, coniunctionem & vnitatem.

s ¶ *Protoplastus.*) i. Adam primò plasmatus.

t ¶ *Caro.*) 35. q. 10. fraternitatis. &]. de diuer. c. gaudemus.

v ¶ *In carne vna.* i. carnali operatiōe ad vnā carnē procreandā.

¶ *Glo. sequ. tractat de triplici significato matrimonij. Secūdo quare de tertio in quo consistat ponit opi. quam reprobat, & soluit.*

x ¶ *Sacramentum.*] Triplex sacramentum, designatur in matrimonio carnali copula consummato. Primum est vnio fidelis animæ ad Deum per dilectionem, & charitatem, & hæc designatur per coniunctionem animorum in ipsa prima desponsatione, dum alter per mutuum consensum consentit in alterum; & de hoc sacramento fit mentio ibi. alterum signat charitatem, quæ consistit in spiritu inter Deum & iustam animam. Secundum est vnio humanę naturæ ad Deum, quæ facta est in vtero virginali per incarnationem verbi Dei: & hoc designatur per carnalem commixtionem viri & vxoris, & de hoc ibi fit men-

Marginalia: † Cap. 1. eod. tit. in 3. cō. pila. reliqua huius c. habes]. c. 4. de bap. & eius effectu. Cautius. — † Coniūctio. 1. Cor. 6. — Ioan. 1. — † Vide magistrum sententiarum & ibi Doctores li. 4. dist. 27. — Gen. 2. — Ephes. 5. — c Glos. hæc fortassis propter aliis vocum ignara acceptio. sacramenti, pro mysterio, more Græcorum, & docet conciliorum C. do nuē. de sacramē. nona lege in prin. & ea accepta mihi falsò cōtinet. — † Cap. 1. † Cap. 2. — † Hic contra. — b Vide l. dili. §. 1. ff. de fer. cor. & i. sic. si pupil. tempore. & si pupil. Teque glo. Sempronij. de nego. gest.

sit mentio, reliquū vero designat conformitatē, quæ cōsistit in carne inter Christū & sāctā Ecclesiā. Primū est vnio voluntatis. Secūdū est naturę cōformitas: *vt 26. d. acutius. de conse. d. 2. in Christo pater.* vbi habes de cōformitate naturę diuinę & humanę. & non intelligas, q ipse actus corporalis designet hoc sacramentū, sed ppter actū cōsummatū sacramētū est vnitas Ecclesię ex ōib. gētib. collecta, & vni viro Christo subiecta. hoc sacramētum designatur per illū coniugatū, quia vni cū tātum matrimoniū seruauit. sed vbi secundū matrimoniū cōtrahitur, hoc tertiū sacramētum nō habet locū: quia recedit ab illa vnitate, quę primò significabatur per vnicum matrimonium[a], quia in secundo matrimonio diuidit carnē suam in plures: vnde vnitatē amodo signare non pōt: Christus n. signat vnitatē ex omnib. gentib. Christo subiectam *vt d. c. acutius*, sed ex quo Ecclesia Christo se cōiunxit, ab eo nunquā discessit, nec ipse ab ea. ergo bigam[9] talē vnitatē signare non potest, & ideo promoueri non potest propter defectum illius tertij sacramenti: duo prima sacramenta hic exprimuntur, vt dictum est, sed hoc tertium non expressit in littera, nisi loquēdo de ipso non imponēdo aliqua verba, per quæ illud significet: nisi forsitā per illa verba: Nec illa est vnica vnius, nec ille vnus vnius. per hoc tātum notatur recessus ab vnitate, & melius j. vbi dicitur. Nec ipse diuisit carnē sue in plures, & sic in vnitate remansit vterq. & ibi: vbi deficit inter huiusmodi coniuges commixtio carnalis, non deest signaculum huiusmodi sacramēti, i. vnitatis. Vel per illa verba: Hoc autē dico magnum sacramētum inter Christum & Ecclesiam. sed de isto tertio sacramēto legitur *26. d. acutius.* Sed in quo consistit signatio illius tertij sacramenti? Quidā dicunt, quòd in ipso coniugio: sed hoc est falsum: quia mortua vxore coniugium desinit, & sic nulla esset signatio. Itē matrimoniū non consummatum non signat hoc sacramentum, vt hic in fi. Est ergo dicendum, quod in eo, qui matrimonium vnicum seruauit clerico facto & ordine suscepto, est signatio istius tertij sacramenti, nec est necesse, quod talis clericus sit vel fuerit coniugatus: quia auctoritas Apostoli, *Oportet ordinandum esse vnius vxoris virum*, intelligitur per negationem, sic, vnius vxoris virum, id est, non plurium: immo qui nunquam habuit vxorem, liberius promouetur: quia ab vnitate non recessit, sed in vnitate permansit.

a *Mysteriū tamen incarnationis bene potest in secundo matrimonio significari.*

† *Ca. vnicus est in 4. compilat.*

† *Alias: matrimonia.*

† *In vno vetustissimo exēplari ita, plures succesiue.*

hibitum sit, ne bigamus, aut maritus viduæ[a] præsumat ad sacros ordines promoueri: quoniā nec illa est vnica vnici nec iste vnus vnius: profectò vbi deficit inter huiusmodi coniuges commixtio corporum, non deest huiusmodi signaculum sacramenti. ¶ Vnde is, qui mulierem ab alio viro ductam, sed minimè cognitā[b], duxit vxorem: quia nec illa, nec ipse carnem suam diuisit[c] in plures, propter hoc impediri non debet, quin possit ad sacerdotium promoueri.

¶ Idem Lugd. Archiepiscopo Apostolicæ sedis Legato.

¶ *Qui plures habuit concubinas, ex eo bigamus non est.*

CAP. VI.

Quia † circa minima †: *& infrà.* ¶ Sanè postulasti per sedē Apostolicam edoceri, si presbyteri plures † concubinas habentes, bigami[d] censeantur? ¶ Ad quod duximus respondendum, quòd cùm irregularitatem non incurrerint bigamiæ, cum eis, tanquam simplici fornicatione notatis, quoad executionem sacerdotalis officii poteris dispensare.

¶ Idem.

¶ *Subdiaconus, qui cum vidua contraxit, & eam cognouit, bigamiæ pœnā incurrit: licèt bigamus nō sit.*

CAP. VII.

A Nobis fuit: *& infra.* ¶ Ille autem, qui in Subdiaconatus ordine constitutus, de facto tantum, (quia de iure nō potuit) duxit viduam[e] in vxorem, profectò bigamus non existit, sed nec viduæ potest in veritate, dici maritus: cum inter ipsum & illam non fuerit vinculū maritale contractum: cum eo tamen contra doctrinam Apostoli, † tanquam cum marito viduæ dispensare non licet: non propter sacramenti defectum, sed propter affectum intentionis cum opere[f] subsecuto.

† *ad Tim. c. 3.*

permansit saltē mēte. Vnde Apostolus, *Despōdi enim vos vni viro, &c. 17. q. 1. nuptiarū.* & ideo exigitur, quòd vxor carnem suā non diuiserit in plures, quod si fecerit deest in coniuge signatio tertij sacramenti vnitatis, & ita illud tertium sacramētum exigitur tam ex parte viri, quàm ex parte vxoris. Vnde episcopus vnius vxoris, signat vnitatē ex omnib. gentib. vni viro, id est, subiectam. *26. d. acutius.*

¶ *Glo. seq. vsq. per q. alle. pro, ponit opin. contrariam, quam reprobat.*

c ¶ *Diuisit* Sic 34. d. Valētino. per quod soluebatur hæc q. sic ergo consideramus potius rationē & causā, quare hæc fiāt, quā factum ipsum, & ita is qui duxit vxorē à se primo corruptam, potest promoueri: quia ratio & causa non inuenitur in eo, quare non diuisit carnē suam in plures. Dicunt quidam, q talis pmoueri nō debet, quia verum est, quod est maritus corruptæ. arg. op. pro eis *30. q. 5. qualis.* & H. in hac opinione fuit. sufficit, quod ita scriptū esse. *ff. qui & à quib. manumissi. non fi. l. prospexit. & 6. q. 1 scriptum est in lege* quod non credet eadem ratione & iste, de quo quæsitum fuit, non posset promoueri: quia verum est, quod fuit maritus viduæ & corruptæ, quare intelligo, quod dicit *c. qualis*, quando ab alio corrupta est. & capitula plura, quę ad idē possent induci. *77. d. quicunque. & 34. d. c. curandum. & c. præcipimus.*

Quia circa.] Diuiditur: quia primò ponitur consultatio, secundò responsio. Secunda ibi. *Ad quod.* Et pars huius habetur j. de priui. *c. quia circa.* Ioan. And.

Casvs. Presbyteri habentes plures concubinas, quęritur, vtrū bigami sunt censendi. Resp. quòd propter hoc non incurrunt irregularitatem bigamiæ. vnde cum talibus, tanquam cum fornicariis, poterit episcopus dispensare, vt suū officium exequātur. Not. quòd plures habens concubinas, irregularitatem non incurrit. No. mirabile, quod cum eo, qui peccat, dispensatur, & cum illo, qui non peccat, dispensatur.

¶ *Gl. seq. signat contrarium, & soluit. secundo no. quòd luxuria, &c. signat contrarium & remittit.*

d ¶ *Bigami.* j. e. eo. nuper. arg. cōtra: sed ibi loquitur, quādo vtraque fuit solēniter ducta, tanquam vxor, hic vero non. & ibi prima fuit: vxor secunda vero esse non potuit. Not. mirabile, quod plus habet hic luxuria quam castitas, *arg. 44. d. fraternitatis.* Sed contradicit *in Auth. de resti. & ea, quæ parit: in fi. coll. 4.* & stulti non debent esse melioris conditionis, quam periti. *16. q. 1. legi epistolam. & ff. quod vi aut clam. l. seruus. & ff. de fur. l. itaque fullo. § 1.* ratio huius redditur s. *c. praxi.*

A Nobis fuit.) Casvs. Quidā subdiaconus quandā viduam de facto duxit in vxorē: quia de iure nō potuit: quæritur vtrū bigamus reputetur quoad legem promotionis. Respond. Papa, quod in veritate nō est bigamus, nec maritus viduę cū inter ipsos non fuerit matrimonium: verūtamen cum eo, tanquam cum marito viduæ nō poterit dispensari, non propter sacramenti defectum, sed propter affectum intentionis cum opere subsecuto. Ex hac decre. no. bigamus reputatur quoad promotionem, qui bigamus non est.

a ¶ *Vidua.*) i. corruptę: quia licet fuisset vidua, dummodo non corrupta, non prohibetur. vt hic dicit.

¶ *Gl. seq. quærit: ponit duas opin. & secundam approbat.*

b ¶ *Cognitam.*] Sic patet, quod vxor ordinandi, ad hoc vt ille possit promoueri, virgo debuit esse. *j. eod. c. vlt.* Sed quare exigitur maior castitas in vxore, quam in viro? Respon. quia maritus corruptæ, si cum ea vna caro efficiatur, promoueri non potest. *34. dist. præcipimus. curandum. si quis. si quis. & c. si laicus.* sed ille, qui habuit concubinam post vxorem vel ante, promoueri potest. *vt xxxiiij. d. fraternitatis.* H. dixit, quod vir signat Ecclesiam, quæ in parte recessit à Christo adulterando, recedendo a fide, et si in parte virgo fuit, & ideo non deest signatio sacramenti in viro, quamuis non sit virgo. vxor vero signat Christum, qui nunquam Ecclesiam diuisit: quoniam ipse est fons viuus, cui non communicat alienus. *infra de reg. cap. licet. in fin. & de pœn. distinct. 1. §. item* vt Christus alij dicunt (& videtur melius) quod vir signat Christū, qui primo copulam sibi synagogam, & postea copulauit sibi Ecclesiā de gentib. s. militantē, in qua sunt boni & mali, & ideo non nocet, si vir non fuerit, virgo. Vxor vero signat Ecclesiam triumphantē, in qua non est macula neque ruga, quę semper virgo

De mysterio huius figuræ consule Theologos lib. 4. sent. dist. 161. & sequen.

e ¶ *Viduā.*) Quia cum esset in sacro ordine constitutus, cū ea matrimoniū contrahere non potuit. *28. d. c. presbyterū. & s. e. c. nuper.* tamē licet nō fuerit matrimoniū: quia tamē quātum in ipso fuit, cum ipsa vidua contraxit, cum eo dispēsari non potest contra doctrinā Apost. *s. eo. c. super eo.* non propter sacramēti defectum, sed propter voluntatē, quam habuit contrahēdi cum vidua, non contētus suis terminis, cum pcessit ad actum, licet non habuisset effectum. *s. e. c. nuper.* & est hic & ibi argumentum expressum, q voluntas non contenta suis terminis punitur: & ea quæ ibi etiam dicta sunt, hic possent repeti, cū similis causa sit, quare hoc fiat. causa dicta est *s. e. c. debitū.*

f ¶ *Cum opere.*) i. carnali. arg. *s. eo. debitum. & 56. d. Valentino.*

DE CLE-

DE CLERICIS PEREGRINIS.

¶ Quia vetustas, quae ab ordinibus prohibentur, arcentur, & peregrini, ideo &c. De hac materia habetur 93. & 71. d. per totum. & 7. q. 1 multis.

(Casus.) Sunt duae partes, consultatio & responsio. Secunda ibi, *Tuae igitur*. Ioan. And. Casus. Clerici quandoq; se transferunt ad remotas partes, & dicunt se ordinatos, & ostendunt litteras eorum a quibus se ordinatos dicunt, quaeritur, quid de talibus sit agendum? Respondit Papa, quod tutius est in his statuta Patrum seruare, quam nouum aliud statuere. Est transmarinorum statutum est, vt ad minus quinque episcoporum testimonio super ordinatione sua muniatur, quod de aliis incognitis similiter est seruandum, ita vt aliquanto tempore habeatur in suspensione, in quo de ipsorum actibus instruatur illi, cum quibus morantur, & inquirendum est etiam de inferioribus ordinibus quia posset esse, quod aliquid praetermisissent. His consideratis poterunt admitti ad diuina, si alias digni inuenti fuerint. No. quod non statim credendum est alicui super ordinatione sua. Nota quod inquirendum est de conuersatione alicuius ab illis, cum quibus moratur.

a ¶ (*Statutum.*) 98. d. per totum.

b ¶ (*Quinque.*) Ideo enim exiguntur quia lubricari contingit de facili, episcopi si enim de illo constaret, id forum sufficeret. j. de pro. vel per testes. *arg. eod.* c. vne.

c ¶ (*Incogniti.*) Ex quo enim incogniti sunt, expectandum est, cuius vita & innocentia probetur. 4. *quiescamus*. *sed vide* §. *seruetur*.

d ¶ (*In suspensione.*) quod sic debet intelligi, vt non in Ecclesiis recipi postulant tanquam clerici, caeterum si tanquam viatores vellent celebrare secreto, permittendi sunt. *infra eod. ca. tua. vel aliud, & arg. de consecr. d. 2. infra, si non prohibeat. & 7. q.* ...

TITVLVS XXII.

De clericis peregrinis.

¶ Alex. iij † Cenoman. Episcopo.

¶ *Vltramarini & valde remoti ordinationem suam probari debet per quinque Episcoporum sigilla.*

CAP. I.

Tua † nos duxit fraternitas consulendos, quid sit agendum de Clericis, qui in remotis regionib. ordinati, litteras eorum ostendunt, a quibus sibi proponunt manus impositas: & vtrum episcoporum sigilla sint, quae repraesentant, incertum existit. †

¶ Tuae igitur consultationi respondemus, tutius esse, vt in his statuta Patrum veterum obseruentur, quam nouum aliquid statuatur. Statutum [a] autem est de transmarinis, vt ad minus quinq; [b] episcoporum super ordinatione sua testimonio muniatur, quod in aliis (si similiter sunt incogniti [c]) credimus obseruandum, ita tamen vt in suspensione [d] aliquanto tempore habeantur, in quo plenius de actibus instruantur ipsorum.

¶ Sed & de inferioribus ordinibus inquiri oportet: quia potest contingere, vt aliquibus praetermissis saltum fecissent. His autem peractis, si digni inuenti fuerint, circa eos poterit dispensari [e].

¶ Innocen. iij. Constantinopolitano Patriarchae.

¶ *Clericus peregrinus, qui intrat se ordinatum, nisi aliter probet, in illo ordine nō suscipietur, nec ad superiores promouebitur.*

CAP. II.

Inter † quatuor: & infra. ¶ Cōsuluit nos iterum tua fraternitas, vtrum † Clericos ad te sine suorum ordinatorum litteris [a] venientes, & offerentes iuramentum, quod sint in quibus ecclesiasticorum ordinum constituti, debeas ad superiores ordines promouere.

¶ Inquisitioni tuae taliter respondemus, quod nisi de ipsorum ordinatione canonica, per idonea tibi constiterit argumenta [f], eos nec in illis suscipere [g], nec ad maiores debes ordines promouere: praesertim antequam cōuersatio eorum fuerit approbata.

¶ Idē Patriarchę Hierosolymitano

¶ *Peregrinus, de cuius ordinatione constat, non permittitur celebrare in publico, sed in occulto sic.*

CAP. III.

Tuae † fraternitatis: & infra ¶ Vtrum † Clericos, qui ad partes Hierosolymitanas sine commendatitiis [k] litteris veniunt, permittere debeas celebrare diuina: & infra. Respondemus, quod nisi legitime tibi constiterit siue per litteras, siue per testes [l], de illorum ordinatione canonica [m], qui penitus sunt ignoti, non debes ipsos permittere in † tuis plebibus celebrare ¶ Sed si forsitan eorum aliqui secretò [n] ex deuotione celebrare voluerint, poterit sustinere.

¶ Honorius iij Regin. Episcopo.

¶ *Inferiores Praelati, sine dioecesanorum consensu, in Ecclesiis suis peregrinos non possunt instituere.*

CAP. IV.

Te nobis proponente didicimus, quod quidam Praelati Ecclesiarum tuae iurisdictionis, in ecclesiis tibi commis...

(Gloss, continued:)

e ¶ (*Actibus.*) Nam per actus sequentes praesumitur de praeteritis, & e conuerso. 24. q. 2. cum per bellicam. & 6. q. 1. qui crimen. ff. de re mil. l. 1. omnes. §. a barbaris. & 2. q. 1. in primis. 50. dist. quis diaconus. & 77. dist. quicunque.

f ¶ *Poterit dispensari.*) Id est, ex benignitate recipi poterunt. Addit. Vel secundum Inno. hoc dicit: quia si clericus sit ignotus, & litterae ignotae: non est sine dispensatione episcopo admittendus. j. e. fi. vel secundum Hostiens. dispensari ad est tam est, si aliqua egent dispensatione. *de ord. ab episc. c. 1.* & Ioan. And.

Inter quatuor.) Communis diuisio. Secūda ibi, *Inquisitioni*. Ioan. And. Pars huius secundum Ioan. And. habetur j. de maior. & obe. c. inter quatuor. de elect. non esse. inter quatuor. & de rel. do. inter quatuor.

Casus. Clerici aliquando transferunt se ad partes Constantinopolitanas, accedunt ad patriarcham sine litteris suorum ordinatorum, tamen offerunt iuramentum, quod sunt in certis ordinibus constituti, & petunt ad superiores ordines promoueri: quaeritur, quid iuris sit? Resp. quod nisi primò cōstiterit patriarchę per idonea argumēta de ipsorū ordinatiōe canōica, nō debet illos suscipere in illis ordinib. nec ad superiores promouere, antequā eorū cōuersatio fuerit approbata. No. q. iuramēto ignoti nō admittūtur sup sua ordinatione: sed hoc ideo, ne illi qb. celebrant, decipiatur.

g ¶ *Litteris.*) Quas habere debet semper. 71. d. c. primatus. j. eo. c. prox.

¶ Glo. recitatur p. q̄stiones, q̄ vocat hic argumēta.

f ¶ *Per argumēta.*) Non dicit p testes vel instrumēta, sed per argumenta esse probandum: quia per argumenta siue per indicia probatur eque sicut per testes. 2. q. 6. c. ex quo. §. diffinitiua. ver. nullum homicidarū. & 32. q. 1. dixit dominus. 27. q. 1. nec aliqua. & C. de rei vē. l. indicia. & j. de praesum. c. litteras. Vel idonea argumēta vocat sigilla episcoporū. 98. d. transmarinos. & s. c. prox. vel sigillū episcopi sufficit, si notū sit 71. d. extraneo. & C. de epi. & cle. l. si qua per calū niā in si Sedis perdiderit instrumētū, pbet amissionē & tenorē ipsi, & q vita sinè vitio fuerit. j. de priuil. c. cum olim. in fi. vel per testes: j. e. prox.

g ¶ *Suscipere.*) Nisi vt hospites: 7. q. 1. episcopi vel presbyteri. & de consecra. d. 2. non prohibeat. & 42. d. quiescamus.

† Cat. eod. tran 3. com pilat.

† In vno manuscripto hae verba transmittuntur: cōsuluit insuper tua fraternita vtrum, &c.

† In anti. quis deest. dictio, in.

Tuae fraternitatis. Cōmunis diuisio. Secūda ibi, *Respondemus*. I. A. Casus, Clerici aliquādo accedūt ad partes Hiero. sine cō mēdatitiis litteris suorū episcoporū, q̄siuit patriarcha, an permittere debeat illos celebrare diuina? Resp. Papa, q nisi cōstiterit ei siue per litteras siue per testes de canōica ordinatiōe ipsorū, qui ignoti sunt, non permittat illos suis plebib. celebrare. sed si secretò voluerint celebrare, permittāt. No. q alicui licet secreto, quod nō licet in publico, & hoc est, ne decipiatur popul.

k ¶ *Commendatitiis.*) Vel etiam dimissoriis. 71. d. c. pen. & 29. q. 1. duo sunt.

l ¶ *Per testes.*) Vel per alia legitima. ar. j. e. prox. arg. de praesumpt. c. litteras. & de conuersatione ipsius primo debet constare. j. e. prox.

m ¶ *Canonica.*) Id est, secundum ordinem Ecclesiae facta. j. de sum. trinit. c. firmiter in fi.

n ¶ *Secretò.* Quia tūc nullū periculū fit alicui nisi sibi, sed si publicè celebraret populo, tūc periculū esset, vt si nō esset sacerdos populū deciperet. 42. d. quiescamus. & j. de cele. miss. de homine.

b Hae glo. sula non est Bernardi, ne habetur in antiquis libris.

Te nobis.) Communis diuisio. & secunda pars est ibi, *Attendentes*. Ioan. And.

CASVS.

ſis. ſine conſcientia † tua, Clericos de alienis Epiſcopatib. inſtituere non verentur. Attẽdentes igitur id eis nulla ratione licere: cum ſit honeſtati cõtrarium †, & à ſanctorum Patrum inſtitutionib.[a] alienum: & infra. ¶ inquiſitioni tuę taliter reſpondemus, quod tibi licet eos exinde remouere: niſi aliquos ex diſpenſatione [b], in eiſdem Eccleſiis duxeris dimittendos.

TITVLVS XXIII.

De officio Archidiaconi.

¶ Ex libro Romani ordinis †

¶ *Ponit, quæ ſpectant ad officium Archidiaconi.*

CAP. I.

VT Archidiaconus poſt epiſcopum ſciat ſe vicarium [c] eſſe eius in omnibus, & omnem curam in Clero (tam in vrbe[d] poſitorum, quàm eorum, qui per parochias habitare noſcuntur) ad ſe pertinere, ſiue de eorum conuerſatione, ſiue honore † & reſtauratione eccleſiarum, ſiue doctrina eccleſiaſticorum, vel cęterarum rerum ſtudio, & delinquẽtium rationem coram Deo redditurus eſt. ¶ Et † vt de tertio [e] in tertium annum, ſi epiſcopus non poteſt, parochiam vniuerſam circumeat & cuncta, quæ emendatione indigent, ad vicem ſui epiſcopi corrigat [f] & emendet.

¶ Ex concilio Toletano. †

¶ *Non ſummatur, ſed ponit quædam, quæ ſpectant ad officium Archidiaconi.*

CAP. II.

OFficium † vero Archidiaconi eſt euangelium, quando voluerit, legere, vel alicui de Diaconis præcipere; & quando epiſcopus miſſam canit, ad iuſſionem illius induant ſe Leuitæ veſtimentis ſacris: qualiter cum pontifice ad Miſſam procedant †: & infra. ¶ Omne eccleſiaſticum officium prouidendo, lectiones aut reſponſoria in matrice eccleſia dare debet & auſcultare, intantum, vt nullus euangelium aut epiſtolam, reſponſoria, vel quamlibet in eccleſia lectionem legat vel cantet, donec auſcultetur [g] ab ipſo.

¶ Acolytos † quoque ipſe ordinet, quis eorum candelabra, quis thuribulum deferre, quiſve minorum in eccleſia aliqua officia agere debeat.

¶ Greg. iij. † archid. Salonitano: †

¶ *Cuſtodia vaſorum Eccleſiæ ad Archidiaconum.*

CAP. III.

EA [h] quæ contra: & infra. ¶ Scire vero te volumus quod à te diſtrictè quæſituri ſumus; quia vel propriæ eccleſiæ, vel ea quæ de diuerſis eccleſiis ſimilia [i] ſunt collecta, nõ ſub omni ſolicitudine & fide ſeruãtur. Quod ſi quid ex eis vel negligentia [k], vel cuiuſquam fraude deperiit: tu hoc

---

Casvs. Quidã prælati Eccleſiarum de iuriſdictione Epiſcopi Regin. ſine cõſciẽtia ipſius Epiſcopi, clericos de alienis Epiſcopatibus inſtituebãt in Eccleſiis ſibi cõmiſſis: quæſiuit Epiſcop. à Papa, quòd iuris eſſet de illis clericis? Reſpõdit Papa, quòd illud eis nõ liceat, cũ ſit cõtrariũ honeſtati, & cõtra inſtitutiones ſanctorũ patrum: & ideo poteſt inde eos remouere, niſi ex diſpenſatione eos dixerit dimittẽdos No. clericos inſtituendos in Eccleſiis de eodem loco, vel de eadẽ diœceſi, & nõ extraneos.

† *Aliàs, ſcientia, hoc eſt ſine licẽtia, aut facultate.*

† *Vide l.* quod vulgo. ff. de ſtat. hom. & l. ſi cum dies, §. cõpromiſſa. ff. de aduer.

a ¶ *Inſtitutionibus.*) 71. d. c. 1. & 2. per totã d. & 51. *d. per totum & C. de epiſ. & cle. in Eccleſiis.* ſic de aliena Eccleſia nõ eſt aſſumendus prelatus, dũ reperitur idoneus in eadem. *61. d. nullus.*

¶ *Glo. ſeq. arguit ad duo, & de ſecunda remittit.*

b ¶ *Ex diſpenſatione.* No. arg. quòd nullus poteſt eligi de aliena diœce. ſed tantum debet poſtulari: quia inſtituti abſq. ſcientia Epiſcopi, remouentur, niſi cùm eis voluerit diſpenſare: & ſic per ſolam diſpenſationẽ de aliis Epiſcopatibus inſtituuntur: & eſt hic bonum arg. pro opinione illorum, qui dicunt, quòd ſemper præualet electio de gremio Eccleſiæ, alij electioni factæ de alia, etiamſi ſit facta à minori parte. de hoc dixi j. *de electione, cum inter canonicos.*

† *Vide notas in hunc locum in fine operis adiectas.*

† *Cap. 2. e. tit. in 1. cõpil. Facit concilium Aurelianẽſe 4. c. 26.*

DE OFFICIO Archidiaconi.

† *anere.*

¶ *Explicito tractatu ordinandorum, de dignitatum officiis eſt videndum: & quia Archidiacon. poſt Epiſcopum maior eſt ideo, &c. Ioan. And. De hac materia habetur* 25. d. perlectis. 74. d. honoratus. 94. d. c. ſi. *Ant. de But.*

† *Qualiter hodie viſitant Archidiaconi, vide concil. Trid.* ſeſſ. 24. in decreto. de refor. c. 3.

VT *archidiaconus.*) Dicit hoc c. & ſeq. quæ ad officium Archidiaconi pertinere noſcantur: & quia tota hæc decre. cadit ſub vno conſtructu, ideo commodè diuidi non poteſt. Ant. de But.

† *Cuius con. 1. l. Toletani ſit nondum ſcimus.*

CASVS. Dicitur hic, quòd Archid. eſt vicarius Epiſcopi in omnibus, quæ ad eum pertinent, ſimiliter & cauſæ clericorũ & in vrbe & extra vrbem pertinent, & conuerſatio eorum, & onus, & reſtauratio Eccleſiarũ, & doctrina Eccleſiaſticorũ, & correctio exceſſuum. Item de triennio in triennium, cùm Eps fuerit impeditus, debet totam viſitare diœceſim, & ad vicem Epiſcopi corrigere corrigenda. Not. quòd archid. eſt vicarius Epiſcopi, & poteſt corrigere. Vnde infertur, quòd habet correctionem, quod verum eſt de conſuetudine præſcripta.

c ¶ *Vicarium.*) Et ita habet cognitionem & iuriſdictionem, & ex quo vicarius eſt. *C. de offi. Vica. l. 2. & j. de offi. Vica. c. penult. & 25. d. perlectis. arg. in Auth. de defen. ciui. circa princ. colla. 3.*

¶ *Glo. ſeq. ſignat contrarium, & ſoluit.*

d ¶ *In Vrbe.*] arg. contra. *25. d. perlectis.* Sol. licèt quædam pertineant ad officium archid. primicerij. & theſaurarij, vt ibi dicitur, tamen præordinator eſt in cunctis, & loco Epiſcopi, & tanquam vicarius eius.

¶ *Glo. ſeq. ſignat contrarium, & ſoluit.*

e ¶ *De tertio.*] Epiſcopus verò ſingulis annis debet viſitare parochiam ſuam. *10. q. 1. epiſcopum decreuimus.* placuit. niſi dimittat hoc, ne propter eius acceſſum grauentur Eccleſiæ, tũc mittat archidiaconum: vel quia epiſcopus ire nõ poteſt, vt hic dicitur. Item contra. *j. eo. mandamus,* vbi dicitur, quòd archidiaconus debet viſitare ſingulis annis, aut etiam pluries, ſi ex cauſa expedit. Ibi loquitur de aureni. §. viſitatione ſuæ propriæ parochiæ, hic quando viſitat vniuerſam parochiam ad mandatum epiſcopi.

† *a Facit ad hoc l. ſi ad geſſiſſe cũ ſeq. & alius vulg.*

f ¶ *Corrigat.*) Hic ergo archidiaconus habet coerctionẽ, ex quo habet iuriſdictionẽ: quia iuriſdictio ſine coerctione nulla eſſe: *vt j. de of. de le. ex litteris. & ff. de offi. eius cui mãd. eſt iur. l. vlt.* Quid de iure communi pertineat ad archidiaconum habes *j. e. ad hæc. & c. ad noſtrum. & c. prox.* ſecus de conſuetudine. *j. e. vlt.* vbi de hoc.

† *Cap. 1. e. titu. Lemp.*

† *Vt Greb. gratia, bini beneſi. & demiſſa vale.*

OFficium] CASVS. dicitur hic, quòd ad officium: archidiaconi pertinet legere Euãgelium, quod voluerit: vel pręcipere alicui diacono, quod legat: & quãdo epiſcopus debet miſſam celebrare, pręcipere debet ſacerdotibus, vt induant ſe veſtib. ſacris, vt epiſcopo miniſtrent. Item in matrice Eccleſia nullus debet legere reſponſorium, aut epiſtolam, aut lectionem cantare, donec primò ab ipſo auſcultetur: dẽt etiã ordinare acolytos, quis eorum dẽt inferre candelabrum, & quis thuribulum. Not. quòd ad officium archid. pertinet Euangelium legere, & ad officia Eccleſiæ ordinare & illos, qui legere vel cantare debent in matrice eccleſia, auſcultare.

† *Qui ordo ſit acolytorum in Eccleſia, tradit Magiſter ſent.* l. 4. di. 24. §. quarto loco.

† Greg. *Epiſt. 10. lib. 1. regiſtri & c. 1. eo. tit. in 1. comp.*

† Salernitano *in nullis man.*

g ¶ *Auſcultetur.*) Videtur hoc potiùs ſpectare ad officiũ magiſtri ſcholarum, ſed potiùs ex cõſuetudine fit hoc, ſicut & multa alia, quæ conſiderantur & attenduntur in huiuſmodi officiis, potius quàmius cõmune. *j. de exceſ. prælat. ad hæc. & j. eod. c. vlt. Bernardus.* ADDITIO. Vel loquitur, cum epiſcopus eſt præſens, & mãdat hoc per archidiaconum expediri, ſecundum Vincen. Ioan. And.

EA *quæ contra.*) CASVS. archidiaconus Salonitanus habuit cuſtodiam vaſorum & aliorum ornamentorum Eccleſiæ archiepiſcopus Salonitanus ſignificauit domino Papę, quòd archidia. negligẽns erat circa prædicta cuſtodienda. ſuper hoc ſcribit Papa archid. dicens, quòd diſtrictè inquirat ab ipſo de vaſis Eccleſiæ. quæ illic collecta ſunt, qualiter cuſtodiuntur: ſi aliquid ex negligentia vel fraude ipſius perierit, ipſe in hoc punietur, & tenebitur ad reſtitutionem ipſorum, cum ipſe ad hoc ex officio teneatur. Nota in prælato negligentiam & fraudem comparari.

h ¶ *Ea quæ.*) De iſto archidiacono habetur 74. *d. geſt. & c. honoratum. & c.* vbi iſta didiciſti.

i ¶ *Similia.* Per hoc intellige oĩa vaſa Eccleſię. *ar. 12. q. 2. apoſtolicos.* & cuſtodia horũ potius ptinet ad cuſtodem ſiue theſaurariũ, ſed vt dixit *in prox. c.* cõſuetudo attẽditur, vbi nõ eſt theſaurari. hoc fortè ptinet ad archidiaconũ, vt hic videtur. ¶ *Gl. ſe. obijcit, & ſoluit.* k ¶ *Negligẽtia* Prælat. n. nõ ſolũ tenetur de dolo, ſed de culpa lata, & leui ad inſtar tutoris. *C. de peri. tu. vel cur. ſi reſp. pupilli. & C. arbi. tu.* quod ſedẽt de negligẽtia, vt hic patet,

cum

ceam propter negligentiã rem vocatur. ȷ. de off. custo. c. 1. & 2. q. 1. § quoniam. §. ecce cum bonus. & 81. di. ad hæc. & arg. 9. q. 3. § mandato. sic etsi iudex propter negligentiã remouetur. C. de at. præctor. & ff. de cust. & exhib. re. concern. & l. vn. ff. quæ poterit intelligi, cum negligentia crassa est. arg. 1. q. 1. nũquid & de vsu. & ma. gnam. & ex de ord. ab epis. qui ren. c. 1. in fine.

a ¶ *Reatũ.*] Arg. quòd negligens prælati mortale peccatum est. 81. d. dilem. ȷ de reg. iur. c. peccat.

b ¶ *Custodia.*) Ad ipsum enim pertinet cura & sollicitudo totius ecclesiæ. 25. d. perlectis. & ȷ. eo. ad hæc.

reatui[a] adstringeris, qui Archidiaconatus ordinem custodiæ[b] eiusdem ecclesiæ arctiùs deputaris.

¶ Alexan. iij. Elion. Archidiacono.

¶ *Archidiaconus sine mandato Episcopi non committit curam animarum, id est, non habet institutionem auctorisabilem.*

CAP. IV.

CVm † satis sit absurdum: & infra. ¶ Quoniam igitur obtentu alicuius consuetudinis[c], non debes contra sanctorum patrum constitutiones †[d] venire, & quod ad tuum non spectat officium vendicare.

¶ Mandatum, vt nemini sine licentia & mandato episcopi curam præsumas committere animarum.

¶ Idem Vigorn. Episcopo.

¶ *Archiepiscopus, de iure communi, non potest excommunicare. Ant. de But.*

CVm satis.] Prima ponit causam decisiuam & expedit. Secunda mandatum, ibi. *Mandatum.* Ioan. And.

CASVS. Archidiaconus Elien. sine licentia episcopi sui committebat curam animarum dicens hoc ex consuetudine sibi licere: episcopus conquestus fuit Papæ de hoc, dicit Papa quod obtentu alicuius consuetudinis nõ debet facere contra institutiones sanctorũ patrũ. Vnde præcipit ei, quòd nulli committat curam animarũ sine licẽtia & mandato sui episcopi. No. quòd ad episcopũ pertinet cõmittere curã animarũ, non obstante consuetudine, quæ præscripta non sit.

CAP. V.

ARchidiaconis non videtur de Ecclesiastica institutione licere (nisi auctoritas Episcoporum id esserit) in aliquos sententiam promulgare.[e]

¶ Gl. sequens dicit quòd archidiaconus habeat curam animarum alle. duo iura quòd non, & duo quòd sic ponit opi. Hug. & opi. contrariam resoluit.

c ¶ *Consuetudinis*) Vtrum archidiaconus habeat curam animarum vel non, iura videntur diuerso modo loqui. de iure cõi nõ habet curam animarum. 16. q. 7. nullus omnino. & hic non potest etiam de iure cõmuni excõmunicare. ȷ. c. prox. Arg. contra. ȷ. de eo qui fur. or. rece. c. 1. cum suis conc. & ȷ. e. c. 1. Hug. dicit, quòd Archid. de iure communi nõ habet curam animarum, nisi sibi specialiter ab episcopo demandetur: nec alij potest committere per c. predictum, nullus. & per hoc c. & omnia illa iura, quæ videntur contrarium innuere, intelliguntur ex delegatione episcopi, sic & illud c. 6. d. si in plebib. Alij dicunt contrarium, scilicet quòd habet curam animarum & iurisdictionem & ex eo quòd episcopum cum instituit, sine quia per collegium eligitur, & per episcopum confirmatur generale in administrationem cum iurisdictione accipitur. & facit ad hoc ȷ. de præb. referente. & ȷ. de eo qui fur. or. rece. c. 1. cum suis conc. & ȷ. e. mandamus. Quæ autẽ sunt illa, quæ de iure communi pertinent ad archidiaconum, colligere ȷ. e. ad hæc. & c. vt nostrũ. Alia verò potiùs habent archidiaconi de consuetudine, quàm de iure communi quia visitant & corrigunt de consuetudine ȷ. e. c. vlt. & sup. de elec. dudum & sic de consuetudine omnia alia iura consimilia intelliguntur. infra de excess. prælat. ad hæc. & quod dicit hic, obtentu consuetudinis, intellige non præscriptæ. infra c. prox. quod archidiaconus non potest excommunicare, intellige, quòd non excommunicabat de consuetudine: & sic retulit se ad ius commune. Sic ergo iura quæ loquuntur diuersimodè de iurisdictione archidiaconi intelligẽda sunt secundùm diuersas consuetudines diuersorum locorum sic ȷ. de consue. cùm olim.

d ¶ *Institutiones*) 16. q. 7. nullus omnino. & q. 1. cunctis fidelib. & sic de iure communi ad officium archidiaconi non ptinet cõmittere curam animarum hoc iam per notulam præcedentem.

ARchidiaconus.) CASVS. archidiaconi de iure communi non possunt in aliquos sententiam promulgare, nisi auctoritate episcoporum: secus tamen est de consuetudine. No. quòd archidiaconi de iure communi non possunt excommunicare, nisi auctoritate episcoporum.

¶ Gl. seq. notatur per contrarium de decre. Andum soluit & opinionem ponit.

e ¶ *Promulgata.*) Hoc verum est de Ecclesiastica institutione, i. de iure cõmuni, vt hic dicit. 19. q. 1. visis. & q. 7. nullus. & 24. q. 3. corripiantur secus de consuetudine. vt ȷ. de ele. dudũ 2. prout dictum est in c. prox. Dicunt tamẽ quidam, quòd eo ipso quod eligitur ab vniuersitate, habet iurisdictionẽ in subditos, & pñt excõmunicare. arg. 93. d. legimus & de off. iud. ord. cùm ab Ecclesiarũ. & quòd hic dicitur in si. [non videtur licere] verum est quoad verba canonis ex antiqua institutione Ecclesiastica. ar. 16. q. 1. cunctis fidelib. sed quoad iura decretalium secus. sed credo verius, quòd dicitur sup. eo. c. prox.

¶ Idem Episcopo Conuentren. & Abbati Cestren.

¶ *Archidiaconus semel in anno (nisi necessitas exigat plus) visitat suam prouinciam, id est, parochiam, hoc dicit.*

CAP. VI.

MAndamus †, quatenus prohibeatis Cestren. Archidiacono, ne ad ecclesias seu Archidiaconatus visitandas[f], nisi semel in anno accedat, nisi fortè talis causa emerserit, propter quàm ipsum oporteat præfatas ecclesias sæpius[g] visitare.

MAndamus.] In prima dictum, in quo excipit ibi, *Nisi.* Ant. de But.

CASVS. Dicitur hic, quòd semel tantum in anno debet archidiaconus visitare, nisi necessitas exigat, quòd pluries visitet. No. quòd archidiaconus nõ debet pluries in anno visitare, nisi ex causa rationabili.

¶ Gloss. seq. arg. & remittit.

f ¶ *Visitandas.*) Hoc non pertinet ad curam animarum. sup. de ele. dudũ 2. & sic est arg. quòd archidiaconus habet curã animarum, & quòd possit alij committere sed intellige hic loqui de consuetudine, vt dixi. supr. eo. cum satis.

¶ Glossa seq. signat contrarium soluit, & remittit.

† Habetur post concil. Lateranẽ. sub Alex. iij. p. 1. c. 1. & vide concilium Triden. citat. supra c. 4.

¶ Innocentius iij.

¶ *Dicit primò, quod sit officium Archidiaconi: & in quo per illud releuetur Episcopus. Et secundo dicit Decanos rurales per Episcopum & Archidiaconum eligendos & amouẽdos, si illorũ vices cõiter gerant.*

CAP. VIII.

ADhæc nos dicimus †, & infra. ¶ Sanè cõsuluit nos tua fraternitatis deuotio, quod ad officiũ Archidiacõi debeat pertinere, & in quib per ipsum cura episcopalis solicitudinis debeat releuari, Et nos, prout possumus respõdem', quòd Archidiacon' (se-

† Cap. iste. est in 4. compilat.

† In antiquis legitur ad hæc nos dominus.

g ¶ *Sæpius visitare.*) Et ita sufficit semel tantùm in anno visitare, ex eo quod prohibet pluries visitare, nisi noua causa emerserit. Sed contra ȷ. de censi. cùm venerabilis. vbi videtur, quòd possunt propter aliquã necessitatem bis in anno visitare, & procurationem habere. intellige illud cũ determinatione istius prout ibi dicitur, si est opus, quia nõ solùm bis in anno, sed etiã pluries in anno, si causa subsit, potest prælatus visitare. 18. q. 2. visitandi. & c. non semel. Si verò alia de causa pro suis necessitatib. accedat ad ecclesias, proprijs sumptibus procuretur. Cod. de stat. & imag. l. vlt. de hoc dic, vt inf. de censi. cum venerabilis.

AD hæc.] Diuiditur in duas partes principales. Secunda ibi, *Subsequenter.* Et quælibet subdiuiditur in consultationem & responsionem. Ant. de But.

CASVS. Quæsitum fuit à Papa, quid pertineat ad officiũ archidiaconi, & in quibus per ipsum cura episcopalis solicitudinis releuetur? Resp. Papa secundùm statuta Isidori, imperat subdiaconibus, & leuitis, & solicitudo parochiarũ & ordinatio earũdem pertinet ad ipsum, audire debet iurgia singulorum, archipresbyteri rurales, qui decani vocantur, subiacere debẽt eidẽ. Itẽ secundùm constitutionẽ Romani ordinis, maior post episcopum & vicarium reperitur. Item in epistola beati Clementis Papæ oculus episcopi nominatur. & loco ipsius per episcopatum corrigit corrigenda, & emendanda emendat, nisi adeo ardua fuerint negotia, quod absq; maioris sui præsentia nequeãt terminari. Idẽ in quadã cõstitutione Inno cõtinetur, quòd ad ipsũ pertinet institutio corporalis tã in beneficiis, quàm in dignitatib. & examinatio clericorũ, qui ad ordines promouentur, ad ipsũ pertinet, & ipse debet eos episcopo præsentare. Quæsitum fuit insuper, vtrum decani rurales, qui pro tempore instituuntur, debeant ad mãdatum episcopi vel etiam vtriusq; institui vel destitui, si fuerint amouẽdi. Ad hoc respõdet Papa, quod omnes tangit, ab omnibus debet approbari: & ipsi decani commune officium vtriusq; exercẽt, & ideo cõmuniter eligẽdi sunt, vel & amouendi. Nota, in quibus de iure communi cõsistit officium archidiaconi. Itẽ nota, quòd imperat subdiaconibus & leuitis. Item solicitudo & ordinatio parochiarum pertinet ad ipsum. Item audire debet causas singulorum. Item decani rurales subsunt ei. Item maior est post episcopum & eius vicarium. Item oculus episcopi, & loco ipsius corrigit excessus subditorum. Item institutio corporalis in beneficiis & dignitatibus ad

bus ad ipsum pertinet. Item examinatio clericorum, qui ad ordines promouentur: ad ipsum pertinet, & eos debet Episcopo præsentare. Item no. quod omnes tangit, ab omnibus approbari debet.

a ¶ *Beati Isidori.*) vt 25. d. perlecti.

¶ *Gl. seq. arg. ponit opi. & quam determinat.*

b ¶ *Iurgia.*) Et sic est arg. q̃ Archidiaconus habeat iurisdictionē per c. *perlectis & arg.* 63. *d. si in plebibus. &* j. *de pænis.* licet dixit *Io.* quod habet ordinariam iurisdictionē de iure communi. & verū est in õib. quæ cõtinētur in hoc c. *&* j. *eo. Vt nostrũ.* & ita per consequēs correctionem: licet non possit cognoscere nisi de modicis causis per hoc, quòd dicit, iurgia: quia talis iurisdictio sine correctione nulla esset, vt dixit j. *e. c.* 1. In aliis autē, quæ hic non enumerantur, stabimus consuetudini præscriptæ, vt dictū est. j. *eo. cum satis.*

c ¶ *Romani ordin.* s. j. eo. c. 1.

d ¶ *Beati Clementis.*) 93. d. diaconi. & in Epistola Euaristi. *eo. d. diaconi.* 2.

e ¶ *Nostra constitutio.*) Credo, q̃ sic illa. j. e. *vt nostra.* quæ debuit præcedere istam in ordine, secūdū ordinationem illarū decretalium: vnde per hoc videtur, quòd sequatur de aliis constitutionibus: sed fortè non seruatur ille ordo, nisi in ordinatione decretalium diuersorum auctorum, secundum quod patet etiam in aliis locis.

¶ *Gl. seq. obiicit & soluit, secundum arg. & illud determinat.*

f ¶ *Examinentur archidiacono.*) j. e. vt nostrum, sed hoc dicitur, quòd istud est officiū sacerdotum. 24. *d. quando.* hoc verum est de iure, sed illud, vbi Episcopus elegit specialiter facere dotes ad hoc. vel si non est ibi Archidiaconus, vt in multis Ecclesiis. videtur ergo quòd Episcopus non sit puniendus, si promouet indignum, sed potius Archidiaconus, qui examinat & repræsentat Episcopo. arg. 54. *d. si seruus.* sed non est ita, quia Episcop⁹ tenetur de facto illius qui examinat cum de mandato illius illud fiat: sicut exercitor nauis de facto magistri tenetur. *ff. de exerci. l.* 1. *§. magistrum* nisi fortè examinator talis fuisset, vt nō sit verisimile ipsum mētiri. arg. j. *de pig. significante.* secundum hoc si talis ordinatur sine titulo, Episcopo ignorante, examinator, qui præsētauit eum, tenebitur ei prouidere a. sed si ille non sit soluendo, habebit regressum contra Episcopum, & hoc ideo, quia adhuc reseruatum est Episcopo ius examinandi b illum, *arg. sup. de ata & qua. accepimus.* & in subsidium, ne ille ordinatus in opprobrium clericorum mendicet. *supra de renun. ad supplicationem.* 93. *d. diacono.*

g ¶ *Tangit.*) C. de aucto. præstan. l. *vlt. & ff. de aqua plu. arcen. in concedendo. & ff. de adop. nam ita diuus. & sup. de temp. ord. & Archiepiscopus, vbi de hoc.*

h ¶ *Communiter.*) Secundum consuetudinem loci.

Secundùm statuta beati a Isidori imperat Subdiaconib. & Lectoribus tis parochiarū solicitudo, & earum ordinatio ad ipsum pertinet: & audire debet iurgia † b singulorum. ¶ Archipresbyteri autem, qui à plurib. Decani nuncupantur, eius iurisdictioni se nouerint subiacere. Secundùm verò Romani c ordinis constitutionem, maior post Episcopum ipsius Episcopi Vicarius reperitur, omnem solicitudinē & curam, tā in Clericis, quàm in Clerici, quàm in Ecclesiis eorum prout meliùs secundùm Deum (poterit) impendēdo: cum super his sit redditurus rationē in districti examinis iudicio. ¶ Itē in epistola B. Clementis d papa præ decess. nostri, oculus † Episcopi per Episcopatum prospiciens quæ corrigenda viderit, corrigat & emendet, nisi adeò fuerint ardua negotia, quòd absque maioris sui præsentia nequeant terminari. ¶ In quadam verò nostra constitutione e iam alia vice nos meminimus expressisse, quòd institutio corporalis, tam super beneficiis, quam etiam dignitatib. ad ipsum debeat pertinere, examinatio etiam Clericorū, si fuerint ad sacros ordines promouēdi, & hoc idem in collationibus beneficiorum credimus obseruandum: vt qui beneficiis Ecclesiasticis præficiendi fuerint, à suo prius examinētur f Archidiacono, & per ipsum postmodum Episcopo presētētur. ¶ Subsequēter postea quæsiuisti, vtrum Decani rurales, qui pro tēpore statuuntur, ad mandatum tuū solū vel Archidiaconi, vel etiā vtriusque institui debeāt, vel destrui, si fuerint amouēd? Ad hoc breuiter respondemus, quòd cum ab omnibus, quod omnes tangit g, approbari debeat, & cum commune eorum Decanus officium exerceat, communiter h est eligendus, vel etiam amouendus.

¶ Idem.

¶ Archidiaconus non dat commēdatitias ad ordines.

CAP. VIII.

Significasti †: *& infra.* ¶ Interdicas Archidiacono tuo, ne sine conscientia tua & auctoritate i, litteras k suas promouendis concedat: & eis etiam districtè prohibeas, ne ad ordines audeant conuolare. ¶ Qui se cōtra prohibitionem tuā venire præsumpserint, executione † eis, ordinem suscepto rum totaliter interdicas.

¶ Idem.

¶ Archidiaconus examinat & præsentat ordinandos, & ponit Praelatos in sede.

CAP. IX.

Vt † nostrū l: *& infra.* ¶ Nec fuit sufficienter probatū, quòd Cācellarius ex officio suo exerceat spiritualia memorata, cum ea potiùs de iure m communi ad Archidiaconi spectent officium: repræsentare † videlicet ordinandos episcopo, & illos examinare n, ponere Abbates & Abbatissas in sede.

¶ Hono. iij. abb. Arimanen. Trecen. diœcesis, & archidia. & Decano sancti Steph. Trecen.

¶ Archidiaconi in monasteriis iurisdictionem non habent, nisi quantùm tribuit eis generalis vel specialis consuetudo.

CAP. X.

Dilecto filio: *& infra.* ¶ Ad petitionem Archidiaconi Senon. conquerentis, quòd Abbas & Conuentus mona-

Significasti.) Sunt tria dicta, quæ patent. Ioan. And.

CASVS. Archid. sine conscientia episcopi sui & auctoritate litteras suas promouendis nō concedat, & ordinandi per litteras archidiaconi promoueri nō debēt: quod si fecerint, episcopus interdicat eis executionē ordinū taliter susceptorum. Not. quod archid. non potest dare litteras commendatitias promouendi.

i ¶ *Auctoritate.*) Hoc ideo dicit: quia sine auctoritate & conscientia sui episcopi nullus debet promoueri ad ordines, & alius episcopus talem ordinare nō debet, quo si factū fuerit, talis ordinatio rata nō est quoad suū episcopum, qui eis interdicit executionē. *c. q.* 3. *c.* 1. *& seq.* j. *de paro. nullus.* & interdicenda est eib. executio ordinū sic susceptorum. *sup. de ip. quòd translatione.* episcopus tamen potest eum calib. dispensare. & recipere eos in illis ordinibus 6. *q.* 3. *Lugdunensis.*

¶ *Gl. seq. signat contrarium, & sol. reliquum rec. p q. an absente epo*

k ¶ *Litteras.* Et ita patet, quòd archid. non potestate litteras commēdatitias ad ordines suscipiēdos, sed solus episcopus 71. *d. extraneo. & de cons.* 5. *nō oportet. & 68. d. quāuis.* arg. tamē contra, quòd hoc possit. j. *c. prox. Ver. in quādā. ad fi.* no contradicit. quia licèt illos examinet, & præsētet illos suo episcopo, non tamē potest illos alij episcopo præsētare. hoc intellige, cum episcopus est præsens. Si verò episcopus absens esset extra parochiam suam, & necessitas vel vtilitas ordinādorum immineret, tūc posset illos præsentare aliis episcopis, per quos ordinentur: quia absente episcopo supplet vices illius. ar. *sup. eo. c.* 1. *& c. ad hæc.* sic & archipresbyter. j. *eo. c.* 1. vel vacante eccle. j. *de maior. & obe. c. cū olim.* & hoc intelligo, si archidiaconus habet hoc de consuetudine, aliàs non, nisi haberet speciale mandatum ab episcopo. c

Vt nostrum.) CASVS. De iure communi ad archidiaconum pertinet repræsentare ordinandos episcopo, & illos examinare, ponere Abbates, & Abbatissas in sede. Not. quòd de iure communi præsentatio ordinandorum, & eorum examinatio, & abbatissarum installatio pertinet ad archid.

l ¶ *Vt nostrum.*) Hæc est pars illius infrà vt ecclesiast. beneficia vt nostrum. & j. *de appel. Vt nostrum.*

m ¶ *De iure cōmuni.*) Ex eo quod hic dicitur, & *sup. e. ad hæc.* collige, quæ pertineant ad arch. de iure communi. de hoc dictum est *sup. eo. cùm satis. & e. sequen.*

¶ *Glo. seq. signat contrarium & soluit.*

n ¶ *Examinare*) vt *sup. eo. ad hæc. in fi. arg. contra.* 24. *d. quando,* sed solutum est *in c. ad hæc.*

Dilecto filio.) In prima, generalis causæ commissio. In secunda, ibi, *Coram.* actoris petitio. In tertia ibi, *Ideoque,* Secunda, determinata commissio. Ioan. And.

Marginal notes:

Archidiaconus quā habeat iurisdictionem. † *Non tamen iudicare Archidiaconi causa matrimonij, & criminum. Concilium Trid. sess.* 23. *decret. de reform. c.* 20. §. ad hæc. nec causas concubinariorum, idem Concilium sess. 24. decreto de reform. c. 20.

† *Concordat Conc. Trid. sess.* 24. in decreto de reform. c. 14. *Vbi habes, quales creari debeant Archidiaconi.*

a *Facit, quod not. Bart.* in l. *mediterraneæ* C. de anno. & tr.

b *Examinatus enim examinatur in his præcipuè, in quib. vertitur periculum animæ.* de proba causam Ioan. And.

† *Cap.* 1. *e. tit. inq. compilatione.*

† *In magis Scrutinij* [illegible]: executionem eis ordinū taliter susceptorum interdicas.

† *Cap.* 3. *eo. tit. inq. compil.*

† *In Senatibus, præsentare.*

c *Infero, quod speciale mandatū potest derogare cōsuetudini.* l. diuturna. & l. cum de consuetudine. ff. de leg. b.

Casvs

sterii sancti Petri Senon. procurationem † annuam, & quędam alia ratione sui Archidiaconatus ad ipsum spectantia, exhiberi sibi cōtra iustitiā denegabāt, Abbati S. Crispini & collegis eius dedimus in mandatis, vt audiret causam, & fine debito terminarent. ¶ Coram quibus petiit prędictus Archidiaconus, vt cum † monasteriū infra metas sui Archidiaconatus sit situū[a] Abbas & monachi sibi obedirent in his, quæ pertinent ad iurisdictionem, correctionem, & visitationem ad ius (vt dicebat) Archidiaconatus spectantes, videlicet vt coram se conquerentibus responderent, etiam venirent ad eius pręsentiam, & eius mandata[b] honesta † & sancta secundùm Deum de correctione excessuum & aliis, quæ Archidiaconi[c] solent & possunt rationabiliter iniungere, audituri, & (salua[d] sua regula, & Abbatis sui debita obedientia) seruaturi. ¶ Petiit insuper, ne decætero facerent aliquos de Senon. † balliuia, eo prætermisso, coram Officiali Senon. Archiepiscopi conueniri: asserens illos prius debere nr. sub ipso[e], quam coram Officiali prędicto; specialib. ipsius Archiepiscopus & hominum ac familiæ suæ causis duntaxat exceptis[f]: *& infrà.* ¶ Ideoque discretioni vestræ mandamus[g], quatenus per maiores ecclesiæ S. Senon Canonicos, qui habere debent de huiusmodi consuetudine notitiam pleniorem, super his solicitè veritatem inquiratis: & nisi vobis constiterit præfatum Archidiaconum vel prædecessores ipsius, de pacifica[h] sic obtenta consuetudine, iurisdictionem aliquam in ipso monasterio, vel in huiusmodi Abbatiis[i] hactenus habuisse, præfatum monasterium ab eius impetitione penitus absoluatis, perpetuum super hoc ipsi Archidiacono silentiū imponentes. ¶ Si verò de pręmissis constiterit per eosdem eandem iurisdictionem duntaxat adiudicantes eidem in monasterio ipso, vel in eisdem Abbatiis habuisse constiterit, super aliis perpetuum ei silentium imponatis.

TITVLVS XXIV.

De officio Archipresbyteri.

¶ Ex concil. o Toletano.

¶ Archipresbyter ciuitatis subest Archidiacono: & principaliter præest presbyteris & presbyteralibus officiis.

CAP. II.

Ut archipresbyter[k] sciat se subesse[l] Archidiacono, & eius pręceptis, sicut

Casus. Arch. Senoñ. cōquerebatur, q̄ abbas & conuētus monasterij S. Petri Senon. denegabat sibi exhibere annuā procurationē, & alia quædā ratione sui archidiaconatus ad ipsum spectātia, causa aliquibus archidiaconi petitionē cōmissa fuit Abbati S. Crispini & quibusdā aliis, corā quib. petiit idē archidiaconus, vt abbas & monachi sibi obedirent in his, quæ pertinēt ad iurisdict. correctionem, & visitationē, spectātes ad archid. cum monasteriū ipsū n' sit sitū infra terminos sui archidiaconatus, videlicet vt coram se respōderent cōquerētib. de ipsis & etiā venirēt ad præsentiā suā, & ei' mādata honesta audituri, saluā regula sua, & Abbatis sui disciplina. petiit insuper ne decætero facerent aliquos de Senoñ. balliuia, eo prætermisso corā Officiali archiepiscopi Senon. cōueniri, dicēs, q̄ primò cō ueniri debent sub ipso, qui coram Officiali archiepi. exceptis specialib. causis ipsius archiepiscopi & hominum & familiæ suæ: lite vero super prædictis contestata iudices de consensu vtriusque partis remiserunt causam ad sedem Apost. Sed quia Papa nesciebat consuetudinem, qua vtitur archid. Senon. in aliis abbatiis. Senon. ordinis præfati monasterij, non potuit proferre sententiam: vnde commisit causam iudicibus præsentibus, mandans eisdem, quatenus super his veritatem inquirant per canonicos Senon. qui de huiusmodi consuetudine debent habere notitiam pleniorem: & nisi constiterit eis prędictū archid. vel eius antecessores de consuetudine præfata sic obtēta iurisdictionem aliqua in ipso monasterio, vel in huiusmodi abbatiis hactenus habuisse, præfatū monasteriū absoluāt ab impetitione archid. super hoc perpetuū silētium imponendo. Si verò per eosdem canonicos constiterit de præmissis, eandem iurisdict. eam adiudicent archidiacono, qui in monasterio, vel in aliis abbatiis constiterit habuisse, super aliis silentium imponētes eidem. Not. q̄ iurisdictio archip. ex consuetudine in multis consistit, vt hic patet, de iure communi consistit in iis quæ dicunt. s. ¯3. c. ad hæc. & c. Vt nostrum. Item veritas semper est inquirēda per illos, de quib. magis verisimile est quòd eam debeāt scire. Item recurrendū est ad consuetudinē aliarum Ecclesiarum. Item consuetudo debet obseruari in vna Ecclesia, quæ obseruatur in aliis eiusdem ordinis. Bernar.

a ¶ *Sit situm.*) Per hoc fortè credebat archidiaconus intētionē suam fundatam esse, quasi de iure communi. 16. q. 7. *omnes basilicæ.* & 10. q. 1. *monasteria.* sed hoc est ius episcoporum.

b ¶ *Et eius mandata.*) Ista pertinent ad correctionem: sed ea quæ præcedunt, ad iurisdictionem.

c ¶ *Quæ archidiaconi solent.* Et ita videbatur in hoc respicere consuetudinem ¯j. de excess. prælato. ad hæc. & ¯3. de consuetud. cum olim. quæ tribuit iurisdictionē. arg. ¯j. de offi. ord. dur̄ simil. & C. de tem. excep. a l. vlt. quæ in his præcipuè considerentur, vt dixi ¯e. cod. cum satis.

d ¶ *Salua sua regula.*) Correctio.n. monachorū, primo loco pertinet ad abbatē. ¯j. de ætat. & quat. nor. & ¯j. de statu mon. in singulis.

e ¶ *Sub ipso.*) Per hoc multum præiudicabatur archiepiscopo, si hoc esset verū: sed forsan consuetudo est illi[a] archidiaconi.

f ¶ *Exceptis.*) Lites verò contestata super præmissis, de consensu vtriusq partis eam remiserāt[a] iudices ad Apostolicā sedē: quia Papa nesciebat consuetudinē, qua vtitur archid. Senon. in abbatiis Senon. diœcc. præfati monasterij sententiā proferre nō potuit. vnde causā cōmittit, sicut sequitur hoc esti antiquadec.

g ¶ *Maiores Ecclesiæ Senon canonico.*) No. ergo q̄ testes illi requirendi sunt ad testimoniū, de quib. magis est verisimile, q̄ veritatē sciāt, & illi sunt potiùs præferēdi. sic. 35. q. 6. *consanguineos.* & ¯j. *qui ma. ac. pos.* videtur. & ab antiquiorib. vt ibi dicitur. ad quorū dicta recurrendū est in antiquis factis. ff. *de leg. 3. si chorus. §. 1.* & 20 d. *de q̄b.* ab illis enim requirenda est veritas, quib. lux veritatis potiùs assistit. 4. q. 3. *si testes.*[b] sic ergo canonici præferentur hic quia meliùs veritatem scire debent, qui forteeū ipso archidiacono prædictis quādoq. interfuerunt. Sic & illa, quæ in Capitulo fiūt, per canonicos melius probātur. ¯j. de testi. Venient. & quæ domi geruntur, faciliùs probantur per domesticos, quàm per alios. C. *de rep. consensu. §. seruis.* & C. *de quæstionibus. interrogari.*

h ¶ *Pacifica.*) Nota, q̄ cōsuetudo sit possessio debet esse, pacifica, non violenta, ad hoc vt præscriptio locum habeat, & sine interruptione: ¯j. *de præscrip. sanctorum.* & c. *illud.* & 16. q. 4. *Volumus.* & Cod. *de præscript. 30. vel 40. ann. si quis.* & l. *vltim.* & ita patent, q̄ iurisdictio siue officium archidiaconorum potiùs colligitur ex consuetudine, quam ex iure communi: quia huiusmodi visitatio & correctio potius ex consuetudine habentur. arg. ¯3. *de elect. dudum.* 2. Dic ergo super hoc, vt dixi *eo. cum satis.*

i ¶ *Abbatiis.*) Arg. q̄ ad consuetudinem aliarum Ecclesiarū siue iurisdictionē recurrendū est, si dubitetur, quid aliqua Ecclesia facere. ¯j. *de cens. Ecclesiis.* & c. *sopita* & c. *super eo.* & 100. d. *contra morē.*[c] nisi diuersa esset consuetudo vniuscuisq. Ecclesiæ *ar̄l.* ¯3 *de cōsue. cū olim.* & ita si archidiaconus probaret consuetudinem huiusmodi in aliis monasteriis sui archidiaconatus, obtineret in isto quia non debet diuerso iure censeri. 12. q. 2. *cognouimus.* & ¯j *de deci. cūm in tua.*

DE OFFICIO ARCHIPRESBYTERI.

¶ Quia post archidiaconū archipresbyter facit gradū, ideo, &c. De materia ista habetur 25 d. perlectis. ver. archipresbyter.

Ut *archipresbyter.*) Hæc prima tria. c. non summantur, nec diuiduntur propter multiplicitatē dictorum *Io. And.* Casvs. Dicitur hic, q̄ archipresbyter dēt subesse archidiacono, & ei sicut episcopo obedire, & aliorum presbyterorum curā agere debet, & in absentia episcopi Missam debet cātare, aut ille, cui ipse iniūxerit. No. q̄ archipresbyter subest archi. *Itē* curam aliorū presbyterorum agere debet. *Item* vice episcopi Missam celebrat. Ber.

k ¶ *Vt archipresbyter.*) Supple, statuimus.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

l ¶ *Subesse.*) Sic videtur, q̄ q maior est in ordine, sufficit minori vn̄ cotra. ¯j. *de maio. & obe. statuim'* & c. 1. Sed dicas, q̄ archidiaconus

a *Per consultationem Io. quòd per ea præsentem, ideo quia causa non fuit ad eos remissa sed aliis cōmissa. Io. A. Testes antiquiores sunt cæteris præferendi.*

b *Conc. tex in l. presbyteri. C. de Epis. & clericis ibi Bald.*

c *Conco. gl. in l. cunctos populos. C. de sum. tri. & fi. ca.*

diaconus preest archipresbytero quoad dignitatem, nō quoad ordinem. 2. q. 7. *puto. & c. quaeritur. C. de episc.* l. 1. & sic nō contradicunt 33. q. 5. *est ordo naturalis.* sic & in angelis & in potestate & in ordine differt alter ab altero. 89. *d. ad hoc.*

a ¶ *Collectā.*) Id est, Missā matutinalē, seu ferialem, simile. 89. *d. quoniam vidimus.*

b ¶ *Iniunxerit.*] Sic 25. *d. perlectis. ad fi.* vnde sumptum fuit hoc. c. de verbo ad verbum

suis Episcopi obedire: & quod specialiter ad eius pertinet ministerium †, super omnes presbyteros in ordine presbyterali † positos curam agere animarū †, & assiduè in Ecclesia stare; & in Episcopi sui absentia ad vicem eius Missarum solemnia celebret, & Collectam [a] dicat, aut cui ipse iniunxerit.

† *Officium in manusc.*
† *Vox. presbyterali, deest in antiquis.*
† *Vox. animarū, deest in antiquis, & in locum initio cap. citatum.*

Ministerium.] Casus. Dicitur hic quòd Archipresbyter debet habere curam & solicitudinem de omnibus sacerdotibus, vt Episcopi sui mandatis obediant. in absentia autem Episcopi debet omnia officia Episcopi supplere, exceptis his, quæ ei sunt prohibita. Nota ministros Ecclesiæ sibi adinuicem suffragari debere.

¶ Leo Papa.

¶ *Ad idem.*

CAP. II.

Ministerium † Archypresbyteri in eo constituitur, vt diligenti cum prouideat ministerium Sacerdotum Cardinalium [c], qui solemne debent agere officium in communicatione corporis & sanguinis domini nostri Iesu Christi, a sacrosancto die Dominico [d] incipiendo, per omnes horas canonicas indeclinabiliter [e] perseuerent: vt opus Dei dignè, & sanctè perficiatur ab eo, cui committitur: *& infrà.*

¶ Prouideat etiam Archipresbyter vitam Sacerdotum Cardinalium †: præceptis sui obtemperando Episcopi, ne aliquando cessent [f], aut scurrilitatem [g] torpeant: *& infra.*

¶ Si Episcopus defuerit, (exceptis his quæ prohibita [h] sunt) Archipresbyter prouideat cuncta, quæ in Sacerdotum ministerio perfici debeant: fontes benedicere: pœnitentiis infirmū (consulto episcopo [i]) reconciliare: pœnitentiam cunctis [k] aliis sacerdotibus iniungere.

¶ In præcipuis festiuitatibus, aut ipse celebrationem Missæ solemniter impleat, aut ad sui iussionem [l], cui committitur, peragat veneranter.

¶ Idem.

¶ *Declarat, quod sit officium Archipresbyteri Ciuitatensis. Ant. de But.*

† *Cap. 2. eo. titu. 1. compil. & vide conc. Trid. j. citatum.*

c ¶ *Cardinalium.*] Id est, principalium. simile 7. q. 1. *pastoralis*, & dicūtur cardinales à cardine: quia sicut in cardine regitur ostiū, ita per istos debet in Ecclesia regi officium: vnde etiā dicti sunt cardinales, quia per eos regitur vniuersalis Ecclesia. simile. 24. *d. presbyter. & 71. d. fraternitatem:* ibi exponitur cardinalis, id est, proprius. *& 21. q. 1. relatio.*

† *Sacerdotes Cardinales hoc loco, non vrbis tantum Romæ, sed aliarū etiā ciuitatum primos sacerdotes interpretamur, qui, titulis, hoc est, parochiis curantur.*

d ¶ *A sacrosancto die dominico.* Id est, à vespere sabbati, quoniā tunc incipit secūdum canonicam computationē, siue quoad officiū. *j. de fe. quoniam, & 71. d. quod a patribus.*

Additio. Et sic tūc dicunt septimanas incipere: quod quidam non obseruet. Io. And.

e ¶ *Indeclinabiliter.*) Id est, horis statutis, & iusto impedimento cessante. *j. de cele. mis. presbyter.* & ferens illā sententiam: *Maledictus qui negligenter facit opera Dei.*

a *Qualiter accipiatur dies, vide sup. aut fa. ct. 1. §. tempus. & ibi Bart. ff. de pœn. & in l. hæc verba. ff. de verb. sig.*

f ¶ *Cedant.*) Id est cessent, quando officium suum facere debent.

g ¶ *Scurrilitate.*] Id est, stulticitate viuēdi, sicut scurra facit.

h ¶ *Prohibita.*) De quibus habes. 68. *d. quorum.* sed ad ea facienda dēt vicinos Episcopos inuitare cum cautela & studio. 7. q. 1. *pontifices.*

b *Sed laicus non potest absoluere sacramētaliter, vt notatur j. de officio iud. ordi. ca. pastoralis super glossa in verbo, preterquam in mortis articulo.*

i ¶ *Cōsulto Episcopo, reconciliare.*] Ergo eo incōsulto nō dēt, nisi eo absente maxima necessitas cogat. 26. q. 6. c. *Vlt.* & loquitur de solemni pœnitēte, qui publicū crimen cōmisit, quod vniuersam cōmonet vrbem, vt ibi dicitur. in quo ēt casu quilibet sacerdos posset eum reconciliare. *arg. 17. q. 4. si quis suadente.* & etiam laicus. *b de consecratio. d. 4. sanctum est baptisma.*

k ¶ *Cunctis.*) Archipresbyter post Episcopum, curam debet habere animarum in Ecclesia cathedrali.

l ¶ *Iussionem.*] Sic *j. c. prox. & 25. d. perlectis.*

Officium. Casus. In hoc c. ponuntur multa, quę spectāt ad officiū archipresbyteri. quæ expresse patēt in littera. No. ex hoc c. multa, quæ pertinent ad officium Archipresbyteri.

m ¶ *Benedictiones.*] In matutinis, quando debēt legi lectiones.

n ¶ *Infirmis.*) De consecr. d. 2. in tribus. contra, vbi subaudiendum est, nisi ad opus infirmorum, vt hic. *de consec. d. 2. presbyter Eucharistiam.*

¶ *Gl. seq. signat contrarium, & soluit.*

o ¶ *Sine confessione.*) Si culpa vel negligentia presbyteri moriatur infirmus sine cōfessione, reus erit animæ illius. 2. q. 6. *si presbyter, & c. cognouimus.*

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

CAP. III.

Officium † Archipresbyteri de vrbe constat, quando ibi præsul defuerit, vice eius officiū inchoare benedictiones [m] Presbyterales in ecclesia dare: Missam, quando voluerit, cantare, vel cui de Sacerdotibus iusserit. Quando verò episcopus Missam canit debet præcipere Sacerdotibus, vt induant se vestibus sacris, & qualiter ad Missam procedant.

¶ Debet enim præcipere Custodi ecclesiæ, vt in sacrario eucharistia Christi propter infirmos [n] non desit: debet infirmis prouidere, & prouidendo præcipere Sacerdotibus, ne fortè sine confessione [o] vel confirmatione corporis, & sanguinis Domini nostri Iesu Christi moriantur, confessiones † peccatorum eorum, qui à foris [p] veniunt, recipere cū omnibus sacerdotibus, & exinde per prouisionem Pontificis magnam debet illis adhibere curam.

¶ Ad Christianos quoque faciendos, & baptizandos infantes, & ad succurrendum, omnia à Sacerdotibus per iussionem † illius fiant.

¶ *Idē ex synodo* † *Rauennæ habita.*

¶ *Archipresbyter ruralis Presbyterorum, & Laicorum plebania sua curam gerit: contra decretum tamen Episcopi nihil ordinare potest.*

† *Cap. 3. eo. tit. 1. compila. Concil. Tridē. sess. 5. de reformatione. c. 2. salubriter addit. Vt archipresbyteri, & alij curam animarum habentes populis prædicent Dei verbum.*

p ¶ *A foris veniunt.* Id est extra ciuitatē, tamē qui sint de diœcesi. Et arg. quòd quilibet de episcopatu potest sacramenta recipere in maiori Ecclesia quod verum est. *arg. 50. d. in c.* Arg. contra *de pœ. d. 6. placuit. j. ne paro. nullus.* non contradicunt. episcopus nō debet recipere parochianum alterius episcopi, hic nullum parochianum alterius recipit: quia omnes possunt recurrere ad archipresbyterum maioris Ecclesiæ, vt hic dicit. Bernardus.

CAP. IV.

Vt † singulæ [q] plebes Archipresbyterum habeant, propter assiduam erga populum Dei curam, qui non solum imperiti vulgi solicitudinem gerat, verumetiam Presbyterorum, qui per minores titulos [r] habitant, vitam iugi circunspectione custodiat: & qua vnusquisq; industria diuinū opus exerceat † episcopo suo renunciet [s]. ¶ Nec contendat † episcopus non egere plebem †

† *In nōnullis manuscriptis. confessiones vero peccatorum, qui foris venerint, &c.*

† *promissionem.*

† *Hic putant Ioan. ex. sine x. scribendum esse enim synodum Rauennæ celebratam. Leone antiquo fuit.*

† *Cap. 4. eo. tit. in 1. compila.*

† *&*

† *obtendat*

† *plebes.*

Vt singulæ.) Casus. Hoc c. loquitur de ruralibus archipresbyteris, & diuiditur in duas partes. Primò dicitur, quòd singulæ plebes habeāt singulos archipresbyteros, qui non solùm laicos corrigant, sed etiam capellanos sub ipsis constitutos. Secūdo dicitur, quòd nō putet episcopus non egere plebem archipresbytero, quasi ipse solus sit ad omnia sufficiens. quia etsi valde idoneus sit, decet tamen, vt sua onera partiatur: & sicut matrici Ecclesiæ præest episcopus, ita plebibus archipresbyter, vt Ecclesia in nullo titubans videatur: cuncta tamen Episcopo referre debet, & nihil contra eius preceptum ordinare præsumat. Nota, quòd solus Episcopus est ordinarius in sua diœce. Item, & onera & officia Ecclesiastica sunt partienda.

q ¶ *Vt singulæ.*) Hoc c. loquitur de archipresbytero rurali, præcedens de Archipresbytero Ciuitatensi. Alan.

¶ *Glo. seq. ponit 5. modos quibus dicitur titulus, & remittit.*

r ¶ *Titulos.*) Titulus appellatur Ecclesia. 70. *d. c. 1. & 80. d. episcopi.* & hic etiam dicitur titulus canon. 50. *d. si quis diaconus.* Item dicitur titulus, tractatus. *ff. de postu. l. 1. arg. 26. q. 5. nec mirum. vers. si.* his duobus titulis. Item dicitur actio titulus. *C. fa. mi. ercis. non est ambiguum.* Item dicitur titulus dignitas, vnde Ouidius.

Gratulor Oecalium titulis accedere nostris. De hoc dictum est *s. de ele. dudum 2.*

¶ *Glo. seq. arg. & alleg. 3. iura in contrarium.*

s ¶ *Renunciet.*] Arg. quòd solus episcopus sit iudex ordinarius in sua diœce. 11. q. 1. *de persona.* 80. *d. non debere. arg. contra.* 10. q. 3. c. 1. & c. *nullus.* & 2. q. 1. *nemo. 2. responso.*

t ¶ *Valeat,*

a ¶ *Valeat.*] Quia ipse sufficere omnibus non potest: & ideò per alios hoc facere debet. *arg. contra ͞j. de offi. ord. inter caetera.* nec ipse tamen sibi assumere debet: quia & praetor se tutorem dare non potest ff. de tut. & cui praetor. sic praelatus à seipso praelaturam recipere non potest. *͞j. de instit. c. Vlt. & ͞j. de iure pat. per tuas & ͞j de bapt. & eius effectu.* quia distinctum debet esse intendentem, & accipientem, vt ibi dicitur.

Archipresbytero, quasi ipse eam † gubernare valeat [a] : quia etsi valde idoneus sit decet tamen, vt sua onera [b] patiatur : & sicut ipse matrici Ecclesiae † praeest, ita Archipresbyteri [c] praesint † plebibus, vt in nullo titubet Ecclesiastica solicitudo : cuncta tamen referant [d] ad Episcopum, nec aliquid contra eius decretum † ordinare praesumant.

b ¶ *Sua onera.*] Debet enim sua onera partiri cũ aliis. *͞j. de praeb. & dign. madata.* vbi de hoc.

c ¶ *Ita archipresbyteri.*] Istud, ita, non notat omnimodã similitudinẽ quia aliter praeest episcopus, quàm archipresbyteri praesint.

d ¶ *Referant.*] Praeter minora, quae ipsi archipresbyteri determinare possunt, cùm habeãt ordinariam iurisdictionem. *͞j. de offi. or. cùm ab ecclesiarum. & ͞j. de consang. & affi. & literis.*

TITVLVS XXV.

De officio Primicerij.

¶ Idem † ex libro Romani ordinis.

¶ *Ponit ea, quae spectant ad officium Primicerij. Anto. de But.*

DE OFFICIO Primicerij.

¶ *Visum est de officio archipresbyteri. Sed quia in choro primicerius est primus absente archipresbytero, ideo ponit de eo. Ant. de But. Et accipitur hic primicerius pro cantore. de off. primicerij, sacristae, & custodis, & quod ad quemlibet spectet, vel ad officium cuiusque ordinis, tractatur 21. dist. cleros. 25. distin. perlectis. 93. d. per totũ. ͞s. in rub. de offi. archid. ver. quod sit officium cuiuslibet, & seq. & suprà in prox. rub.*

CAP. I.

VT † Primicerius [e] sciat se esse sub Archidiacono, sicut & Archipresbyter : & ad eius curam specialiter pertinere, vt praesit in docendo Diaconis [f], vel reliquis gradibus Ecclesiasticis in ordine positis : vt ipse [g] disciplinae, & custodiae insistat, sicut pro animabus eorum coram Deo rationem est redditurus : & vt ipse Diaconibus donet [h] † lectiones quae ad nocturna officia Clericorum pertinent: & de singulis studium habeant, vt in quacunque re capacem sensum habuerit, absque vlla vacet negligentia, aut à quo ipse iusserit, instituantur †.

VT *primiceri*.] In hoc ca. dicitur, quòd primicerius subest archidiacono: pertinet tamen ad eius curã praesse diaconibus, & aliis minoribus : & debet dare lectoribus lectiones, & cantoribus responsoria, & omnes instruere debet, & castigare. No. ex hoc cap. multa, quę ptinẽt ad officiũ primicerij.

e ¶ *Vt primicerius.*] Supple, statuimus.

¶ *Gl. seq. signat contrarium, & tripliciter soluit.*

f ¶ *Diaconis.*] ͞s. *de offi. arch. officium. contra ea.* ista loquitur secundùm diuersas consuetudines diuersarum ecclesiarum, vel primicerius hoc facit ad mandatum archidiaconi, vel tanquam vicarius eius. & ita praelatus, qui subest episcopo, potest alij demandare vices suas, & merito: quia ordinarij iudices sunt. Lau.

g ¶ *Vt ipse.*] scilicet archidiaconus: vel ipse, s. primicerius, quod est melius.

¶ *Gl. seq. signat contrarium, & soluit.*

h ¶ *Donet lectiones.*] Sed hoc videtur pertinere ad officium archidiaconi. ͞s. *de offi. archid.* officium diuersa consuetudo diuersarum ecclesiarum impedit contradictionem, quae circa huiusmodi officia consideratur potiùs. Ber.

TITVLVS XXVI.

De officio Sacristae.

DE OFFICIO SACRISTAE.

¶ *Viso de officio primicerij, videndum est de officio sacristae, id est, thesaurarij.*

De hac materia habetur 25. distin. perlectis. in fi. Ant. de But.

¶ Ex concilio Toletano.

CAP. I.

VT † sciat se Sacrista subiectum Archidiacono: & ad eius curam pertinere custodiam sacrorum vasorum [k], vestimentorum Ecclesiasticorum, seu totius thesauri Ecclesiastici: necnon quae ad luminaria [l] pertinent, siue in cera [m] [siue † in oleo.

VT *sciat.*] CASVS. Dicitur in hoc capitulo, quòd sacrista subest archidiacono, & custodia vasorum, & vestimentorum spectat ad ipsum & cura totius thesauri, & luminariũ, & mensium. No. ex hoc cap. multa, quae pertinent ad officium sacristae.

i ¶ *Vt sciat.*] Supple, statuimus.

¶ *Glo seq. soluit contrarium.*

k ¶ *Vasorum.*] Secũdò post archid. & sic non est contra. ͞s. *de offi. archid. ea qua.*

l ¶ *Luminaria.*] Lampadũ, vt differat ab eo, quod sequitur.

¶ *Glos. seq. obiicit & soluit.*

m ¶ *Siue in cera.*] Quia in his illuminatur ecclesia. & secundũ hoc etiam videtur pertinere ad officium custodis. *͞j. tit. prox. & c. prox.* sed hoc referas ad diuersam consuetudinem, vt saepius dictum est. B. rn.

† Cap. 1. eo. tit. in 1. compila. tuo ͞j. 6. c. 10.

† In nonnul lis desunt hae verba: siue in oleo.

TITVLVS XXVII.

De officio Custodis.

¶ Ex libro Romani ordinis.

¶ *Ponit, quae spectant ad officium Custodis, hoc dicit.*

DE OFFICIO Custodis.

¶ *Quia Custos est quasi minister sacristae, ideò subsequenter ponit de eo. Ant. de But.*

CAP. I.

CVstos † Ecclesiae, cui ea, quę Ecclesiae competunt, custodienda committuntur, oportet vt sui Archidiaconi iussioni in cunctis obediat: in canonicis horis signa tintinabulorum [n] pulsanda, ipso Archidiacono iubente, ab eo pulsentur: pallia, vel linteamina altaris, seu cuncta vtensilia [o] Ecclesiae indesinenter custodiat : lampades, & laternas in accendendo, seu extinguendo peruigil existat: ne † aut supra modum [p] lucendo oleum depereat, aut minùs lucendo obscurior sit Ecclesia : sed omnia cum discretione [q] † agantur: quae noscitur omnium virtutum esse mater. ¶ Si verò is minùs idoneus [r] ad hoc peragendum extiterit ab

CVstos.] CASVS. Dicitur in hoc cap. quòd custos ecclesiae debet obedire Archidiacono, & ad eius mãdatum canonicas horas pulsare, & ornamenta altaris, & cuncta vtensilia ecclesiae custodire, & circa lampades & laternas in accẽdẽdo, & extinguẽdo peruigil esse debet, ne nimis ardendo oleũ depereat, nec minùs incendẽdo obscurior fiat ecclesia. Si autem custos circa hoc negligẽs fuerit, per archidiaconum corrigi debet. No. quòd discretio est mater omnium virtutum. Item ineptus minister ab ecclesia eiici dẽt.

n ¶ *Tintinabulorum.*] ͞s. *de elect. in causis. & ͞j. c. prox. & 1. dist. ius militare.*

¶ *Glos. seq. signat contrarium & soluit.*

o ¶ *Vtensilia.*] *suprà de officio archidiac. ea,* quae contra sol. supple, sub archidiacono, & sacrista: vel diuersa est consuetudo.

¶ *Glossa sequens arg. alleg. & iura, ponens tres versus.*

p ¶ *Modum.*] sic 24. q. 1. *manet. arg. quòd ita expeditur modus in eo, quod est amplius, sicut in eo quod est minus. 5. d. qui in aliquo. 41. d. disciplinã. 41. d. quisquis. & ff. de poen. respiciendum. C. de cust. reo. si quis in fi. & ͞j. de vi. & ho. cleri. clericus.* & sic media via tenenda est, vnde versus:

Cum media semper gaudebam ludere forma:
Maior enim mediis gratia rebus inest. & illud.
Inter vtrumque vola: medio tutissimus ibis.

q ¶ *Cum discretione.*] Discretio enim mater est omnium virtutum. 1. q. 1. *praesentium.*

r ¶ *Minus idoneus.*] Sic ergo remouetur ab officio suo minus idoneus: sic magister minus idoneus remouetur: qui primum moribus, deinde scientia, & facundia alios praecellere debet. *C. de prof. & med. l. 2. lib. 10.* & iudex, & praelatus remouentur propter negligentiam. ͞s. *de offic. archid. ea qua.*

† Cap. 1. eo. tit. in 1. compila.

† In codice Barbatiae ita: vt ne contra modum lucendo oleum ecclesia depereat in alio ita: ne vt supra modum lucẽdo, oleum, &c.

† In vno ita: cum discretione in ecclesia agantur.

a ¶ *Emendat.*] Arg. quòd per denunciationem offensa proxima venium meretur. 35 *dist. Episcopus.C.de Episc. aud. nemo* Et sic quodlibet peccatum non inducit depositionem. 15 *q.4.in loco.*
b ¶ *Denunciando.*] Arg. quòd per denunciationem aliquis remouendus sit. *arg.2.q.7 quapropter.*.j. *de iureiu. querelam.*.j. *de fi. denunciatione.* sed nō loquuntur in denunciatione.. & *argu. ad hoc.* 24.*q.3.ecce.Ver. vnde cumque.*

a *Concord. Authen. ad hæc & ibi Bar. C. de vsu.& in l.di mus.ff.de eu. reo.*

CVstos.] CASVS. Primò dicitur, quòd custos debet esse solicitus de ornamētis Ecclesiæ, luminarijs, & incenso, & de pane, & vino ad sacrificium, & de pulsatione campanarum, & de eleemosynis, & decimis & oblationibus colligendis, & cum consensu Archidiaconi diuidendis. Secundò dicitur, quòd in his tribus consistit sancta mater Ecclesia, Archidiacono, Archipresbytero, & Custode: ideò o debent esse boni, & concordes. Nota ex hac decre. multa, quæ pertinent ad officium custodis. Item nota, quòd Ecclesia consistit in tribus columnis, s. Archidiacono, Archipresbytero, & Custode.

† Capa. eo. titul. in 1. compilat.

c ¶ *Absente Episcopo.*] Arg. quod res canonicorum per Episcopum dispensari debent. 12.*q.2. Vulterana.* & per ipsum debet constitui œconomus. *C. de Episcop. & cle. omnes. §. hoc nihilominus. & 9. q.3. cùm simus.*
d ¶ *His tribus.*] Qui enumerantur in textu. Archid. Archipr. & Custos.
¶ *Gloss. seq. not. alleg. 6. cura ad contrarium alleg. & soluit.*
e ¶ *Sanctiores.*] Et ita vide, quod sēper melior, & iustior sit eligēdus[b]. 8 *q.1 licet. & c. si semper eis si erga.* 63.*dist metropolitano. & 25.d.c.Summum orarium §.nunc augendum.* 2.*q.1. Sanctissimus. in Auth de monach. §. ordinatione. coll. 1. argum.* 16.*q.7. monasterium.& supra de elect. cum nobis olim. & j. de renum. nisi cum pridem. §. pro defectu.& j. de praben. c. pen* 61. *dist. Carthinensis.& 63 dist. Florentinum. arg. ff. de leg. 2. cum pater. §. rogo* Sed melior, iustior, & sanct. ei debet eligi: tamen si alius eligatur, licèt non sit melior, sufficit, quòd sit sufficiens: quia conuenienter scientia sufficit in prælato. *supra de renunc nisi cum pridem. §. pro defectu. & supra de elect. cum nobis olim.*
f ¶ *Neque zelus.*] 1. odium: quia & bonus zelus, & malus zelus, de malo hic intelligitur: sicut est bonus dolus, & malus dolus. *ff. de dolo. l.1. § non fuit.*

b *An dignior sit semper eli gendus. Concorrdantias in regula, peccatum. p. 2. §. 7. Ferrandus V asquius lib. 1. c. 28. contro uers. illustrium.*

Archidiacono coërceatur, vt se emendet[a]. Si autem indomitus permanserit, Archidiaconus Episcopo denunciando[b] prouideat, vt indecente eiecto, aptus domui Dei constituatur minister.

¶ Ex concilio Toletano.

¶ *Ad idem.*

CAP. II.

CVstos † solicitus debet esse de omni ornamento Ecclesiæ, & luminaribus, siue incenso: nec non panem, & vinum omni tempore præparatum ad Missam habere debet: & per singulas horas canonicas signum ex consensu Archidiaconi sonare: & omnes oblationes, seu eleemosynas seu decimas (cum eiusdem tamen consensu absente[c] Episcopo) inter fratres diuidat. ¶ In his tribus[d] Ecclesiæ columnis (vt sancta sanxit synodus) consistere debet alma mater Ecclesia: vt ad hoc opus tales ordinentur, quales meliores, & sanctiores[e] esse videntur, vt nulla negligentia in sancta Dei Ecclesia videatur. ¶ Hi tres, Archidiaconus, Archipresbyter, Custos, simul iuncti vno animo prouidè peragant, & perfectè, & non sit inuidua, neque zelus[f] inter illos.

TITVLVS XXVIII.

De officio Vicarij.

¶ Alexan. iij. Episcopo Norwicen. & G. Archid.

¶ *Vicarius, si beneficiū curatū postea sit adeptus, Vicaria priuabitur.*

DE OFFICIO VICARII.

¶ *Viso de iis, qui seruiunt Ecclesiæ nomine proprio, videndum de iis, qui seruiunt nomine alieno: idea, &c. Et communiter in isto tit. tractatur de Vicario, qui seruit in diuinis: quamuis in ca. pen. tractetur de Vicario iuris dictionis. Et de hoc secundo in sexto. & de primo, rub. in clem.*

De hac materia tractatur 6.q.7. in noua, 93. dist. c. si. 94. d. t.

AD audientiam.] Prima narrat factum: secunda prouidet ibi, *Quia igitur.* Ant. de But.

CASVS. Quidam presbyter Guil. nomine molestabat monachos de Romesleia, petendo ab eis vicariam Ecclesiæ de Burnel, à qua recesserat xx. annis elapsis, & in diuersis Ecclesiis personatus postea fuerat adeptus: conquesti sunt monachi D. Papæ. Resp. Papa: non est canonicum, vt qui curam habet animarum in diuersis Ecclesiis, vicarius fiat in alienis. Vnde mandat Papa, quatenus si est ita, prædictus presbyter compellatur desistere à petitione vicariæ prædictæ. Nota. quod qui recipit curam animarum in Ecclesia, vicariæ renunciare intelligitur. arg. colligitur hic, quòd si non tenet, esset cura in alijs Ecclesijs, quòd adhuc possit petere vicariam, quamuis xx. anni elapsi essent.

CAP. I.

D † audientiam nostram peruenit, quòd G. Presbyter Monachos de Ramesleia petendo Vicariam Ecclesiæ de Burnel, à qua viginti annis retrocessit in diuersis postea Ecclesiis personarum adeptus fatigare præsumit. ¶ Quia † igitur non est canonicum, vt qui curam animarum in diuersis habet Ecclesiis, Vicarius in alienis existat: Mandamus, quatenus si est ita, prædictum Presbyterum à petitione supradictæ Vicariæ desistere compellatis.

g ¶ *In diuersis.*] Quod ergo si non deceat, cum pluribus seruire non possit: quia dum ad vtrumque festinat, neutrum bene peragit. 16. *q.1. presbyteros. & C. de assess. nemo.* & eo ipso quòd permisit se intitulari in secunda, vel postquam translatus est ad eam, perdit ius quod habuit in vicaria. *j. de concess. praben. litteras.* 21. *qu.2. si quis iam translatus.* & qui beneficiatus est in vna Ecclesia, non est idoneus ad aliam. *j. de praben. super inordinata* immo non solùm vicariam petere non poterat, sed vtrumque beneficium perdere debet, si vtrumque retinere contendit, secundum moderna iura. *j. de praben. de multa.* quia cum habeat vicariam perpetuam, beneficiatus intelligitur. *j. de rescrip. postulasti.* & quia curā animarum, vel prælationem, & consimilem recepit prima ipso iure vacat. *j. de praben. de multa.* & idē est, si quis habet perpetuam vicariam, sicut si haberet Ecclesiam intitulatam. *j. eo. c. vlt. & de fil. presb. constitutus.*

† Capa. eo. tit. in 1. compilat & post concil. Lateran. sub Alexand. in p. 30. c. 5.

† Cōcilium Trident. sess. 6. in de creto de reformatio c. 4. & sess. 24. de refor. mat. c. 17.

¶ Idem Elien. Episcopo.

¶ *Plures Vicarias quis habere non potest.*

CAP. II.

PRouideas † attentiùs, ne in Episcopatu tuo patiaris aliquem Vicarias habere plures[h]. ¶ Quia cùm Vicarij teneantur personis, & Ecclesiis deseruire? alienum est ab ordine iuris, vt Vicariam quis habeat præter vnam.

† Cap. 2. eo. tit. in 1. compila. post concil Lateran. p. 39. c. 6.

¶ Idem Vintonien. Episcopo.

¶ *Perpetuus Vicarius per Episcopū institutus, per rectorē remoueri, vel portione sua fraudari non potest.*

CAP. III.

AD † hæc, si persona alicuius Ecclesiæ, Vicario, quem in eadem Ecclesia instituit, de assensu, & auctoritate diœcesani

PRouideas.] Primò ponit dictum. Secundò ipsius responsionem ibi, *Quia.* Ant. de But.

CASVS. Præcipit Papa, quòd nullus habeat plures vicarias: quia vicarij tenentur deseruire Ecclesiis, & personis Ecclesiarum: & ideò alienum est ab ordine iuris, vt aliquis habeat vicariam præter vnam. Not. quòd sicut nullus potest habere plures Ecclesias, ita nec plures vicarias, vtrumque enim contra ius est.

† Cap. 4. eo. tit. in 1. compil. & post concil. Lateran. sub Alexand. in p. 39. c. 2.

¶ *Glo. seq. obijcit & soluit.*
h ¶ *Plures.*] Ex eo quod dicit, plures videlicet possit habere vnā vicariā: sed hoc videtur falsum: quilibet in propria persona, & non per vicarium debet in Ecclesia deseruire. *j. de cle. nō res. quia nonnulli & c. seq. & j. de ele. cū in cunctis.* & melius in nec nono *j. de ub. extirpāda. § qui vero.* Et hoc est verum, nisi in casibus qui ponuntur in *dict. decre. extirpāda. § qui vero.* scilicet cum parochialis Ecclesia sit annexa dignitati, vel præbendæ maioris Eccl. tunc in talis hodie vicarij constitui non possunt, & talis vicarius debet esse sacerdos cū habeat curā animarū. *j. eo c. vlt.* & debet esse perpetuus, vt in prædicto. *§ qui vero.* & canonicè institutus cum certa portione per Episcopum. *infra ca. prox.*

AD hæc.] Primò ponit duplex dictum. Secundo excipit, licèt improprie, ibi *Nisi.*

CASVS. Prælatus Ecclesiæ de auctoritate, & assensu Epi instituit vicarium in Ecclesia sua, & eidē instituit certā portionem: decessit platus iste, alter substitutus est illi qui, vtrū possit illū vicariū remouere, vel portionē assignatā diminuere? Et resp. quod neutrū facere potest, nisi aliquid cōmittat, propter quod per iudicē sit in vicaria, vel beneficio condemnandus. No. quòd vicarius perpetuus æquiparatur prælato, vt eo viuente non possit a vicaria expelli, licèt titulum nō habeat: nisi propter culpam suam, sicut nec prælatus.

¶ *Glo. seq. ponit opi. quam reprobat.*

a ¶ *Episco.*

a ¶ *Episcopi.*] Quidã supplent, & patroni, si non sit collegiata ecclesia: quoniam patroni consensus desideratur, vbicunque ius perpetuum percipiendi aliquid confertur alicui. *arg. 16. q. 7. decernimus. & §. si quis spatium. C. de auth. praestan. l. vlt. & 64. dist.* ... hoc non credo, quod consensus patroni sit requirendus, ... patronus tantummodo debeat praesentare: vacante ecclesia, vt dicitur in ea praedicta: ... non intelligitur vacare in institutione vicarij: & hoc videtur hic innui.

¶ *Glo. sequens rect. oppositi, quod solus praelatus, &c. Ioan. And.*

b ¶ *Remouere.*] ergo habet ius in re: verũ est, quòd habet ius vicariae, sed non dicitur habere ecclesiam quoad titulum: solus enim praelatus habet eam intitulatam: tamen expelli non potest, ac si haberet eã intitulatam sine iusta causa. & tunc per iudicem, & non per praelatum ipsius ecclesiae: vt hic in fine dicit.

c ¶ *Minuere.*] Cùm sit perpetuò constituta. *ar. infrà de censi. prohibemus.*

¶ *Glo. seq. ponit duas litteras circa secundam opponit, & soluit.*

ni Episcopi a certam assignauerit portionem: is, qui persona illa defuncta, in personarum illius substituitur, non potest eundem ab Ecclesia remouere b, vel assignatam sibi minuere c portionem: Nisi aliquid committat, propter quod per iudicem in Vicaria sit, vel beneficio condemnandus.

¶ Idem Norvvicensi Episcopo.

¶ *Vicarius non potest substituere Vicarium.*

CAP. IV.

CLericos † in Presbyteratu, vel aliis inferioribus ordinibus constitutos, in Vicariis Ecclesiarum, quas adepti sunt, alios sibi substituere non permittas? cùm id satis sit absonum, & absurdum.

¶ Inn. iij. Abbati S. Euge. & Plebano S. Petri.

¶ *Vicarius Papae, in vrbe iurisdictionem habet, non extra vrbem.*

CAP. V.

SVa † nobis † : *& infrà.*

¶ Nos igitur Vicarij litteras aestimantes per surreptionẽ obtentas †: Quoniam iurisdictio Vicarij d †, quem Romanus Põtifex in vrbe reliquit, non extenditur e extra illã, nisi ei specialiter sit concessum: Praesertim cùm ipse moratur in sua prouincia speciali, videlicet inter Capuanam prouinciam, & Pisanam: Mandamus, quatenus quicquid occasione litterarum illarum actum est, in irritum f reuocetis.

¶ Hono. † iij. Vigo Episcopo.

¶ *Cõpelluntur Vicarij ordinarij Ecclesiae deseruire per subtractionem prouentuum, & Vicariarum.*

CAP. VI.

EX parte tua fuit propositum coram nobis: *& infrà.*

¶ Mandamus, quatenus perpetuos g Vicarios, vt in Ecclesiis, in quibus vicarias obtinent, resideant, & se in Presbyteros (vt eorum † cura exigit) faciant promoueri, per subtractionem h prouentuum, vel ipsarum Vicariarum, compellas.

TITVLVS XXIX.

De officio, & potestate Iudicis delegati.

¶ Alexan. iij London. Episcopo.

¶ *Delegatus Papae potestatem habet non solum in partes, sed etiam alios qui suam iurisdictionem impediunt.*

Clericos.] Sic pone casum. Praelati ecclesiarum, in quibus habent curam animarum, vel aliam dignitatem, in propria persona deseruire debent ecclesiae, & non substituere sibi vicarios: quia hoc est contra rationẽ. & ita casus probatur ʒ. de praeben. extirpanda. §. qui verò. & sic ordinia litteram. Non permittas clericos, i. praelatos in presbyteratu, vel alios in inferioribus ordinibus constitutos, substituere alios in vicariis ecclesiarum, quas s. ecclesias adepti sunt tanquam praelati: & quòd ita accipiatur hoc nomen, clericos, probatur: appellatione enim clericorum omnes superiores continentur. in *auth. de sanct. epis. §. presbyterorum. coll. 9. & 11. q. 1. de persona.* secundum alium casum, qui poni consueuit, expone clericos, id est vicarios substitutos, alios scilicet vicarios in vicariis, quas adepti sunt, quasi dicat, vicarius non potest alium vicarium sibi constituere: sed ille casus non est bonus: quia per hoc innuitur, quod licitum sit constituere vicarium: quod non est verum, vt dictum est secundùm ius nouum, nisi tu velis restringere hanc decretal. ad casum illius. §. qui verò. sed in nullo casu licet vicario alium sibi vicarium substituere. Bernardus. Not. quod vicarius non potest sibi vicarium substituere. Abbas.

S*ua nobis.*] Ponit dictũ, & ipsius rationẽ ibi, *Quoniã.* q̃ fortificatio, *Praesertim.* Ex quibus infert ibi, *Mãdamus.* An. de But.

Casus. Clerici ciuitatis Vulterani iurauerunt sibi eligere praelatum ad voluntatem laicorum, & sic elegerunt sibi praelatum & electionem suam episcopo praesentauerunt: episcopus cassauit illam electionem, & excommunicauit laicos illos qui clericos compulerãt. & ipsos etiam clericos pro isto, & alios excessibus excommunicauit & impetrauit litteras ad archiepiscopum Pisanũ, & suos coniudices, vt eos tãq excõicatos faceret euitari, vsque ad dignam satisfactionem: post hoc pars aduersa litteras impetrauit ab episcopo Portuensi, vicario D. Papę. ad Epm Lucanũ & suos coniudices, qui auctoritate illarum laicos & clericos absoluerunt excommunicatos: cõtra quem Vulteranum. eps Vulteranus significauit hoc totum D. Papae: prius tamẽ ex abundanti appellauit, licèt sententia illa nõ teneret: super hoc scribit Papa iudicibus dicens litteras vicarij per surreptionẽ obtentas, quia iurisdictio vicarij, quẽ Romanus Pont. reliquit in vrbe, non extenditur extra vrbẽ, nisi ei specialiter sit concessum: praecipuè cũ ipse moratur in sua prouincia speciali: videlicet inter Capuanã prouinciam, & Pisanam. Vnde mandat, quatenus quicquid occasione illarum litterarũ factum est denuncietur irritum, & inane. Not. quòd litterae per surreptionem obtentae, non conferunt iurisdictionem: vt hic patet. Item vicarius, vel legatus causas alterius prouinciae, vel iurisdictionis committere non potest.

d ¶ *Vicarij.*] Vicarius omnia potest, quae pertinent ad iurisdictionem illius, cuius vices gerit. *C. de officio eius qui vicem alic. ge. l. 1. & 93. dist. ... cap. 1.* quaedam tamen sunt, quae sine speciali mandato attentare non debet. *infra de offic. leg. quod translationem.*

e ¶ *Non extenditur.*] Nisi forte infra centesimum miliare, ad instar praefecti vrbis. *ff. de offic. praef. vrb. l. 1. §. cum ... & ff. de offic. pro consul. si in alia. §. vlt.*

f ¶ *Irritum.*] No. quod factum est per surreptionem non valet tãquam à non suo iudice. *11. q. 1. cap. pen. & C. si à non compe. iu. l. vlt.* & retractari potest: altera parte absente. ʒ. *de re iudi. cùm olim.* & praecipuè in decretali ista. hae enim litterae nullam conferebant iurisdictionem: quia iurisdictio vicarij non extenditur extra vrbẽ: vt hic dicit. ergo si cõcedat litteras extra, est nulla iurisdictio. *ff. de iu. om. iud. l. vlt. C. qui pro sua iurisd. l. vnica.* & ita quicquid factum est hic per litteras vicarij, ipso iure non tenuit. De hac materia dictum est *suprà de rescrip. ad audientiam.*

Vicarij Innocent. † earum

2.

E*X parte.*] In prima facti decisio nar ratio. In secunda, ibi. *Mandamus.* mandatũ. Ant. de But.

Casus. Vicarij perpetui tenentur facere residentiam in ecclesiis, in quibus obtinent vicarias. & cùm habeant curam animarum debent esse in ordine sacerdotii: quod si facere noluerint, cõpelli debet per subtractionem prouentuum ipsarum vicariarum. Not. quod perpetuus vicarius debet esse sacerdos, & in vicaria residere.

g ¶ *Perpetuos Vicarios.*] Perpetuus vicarius dicitur, qui canonicè a persona ecclesiae, & auctoritate epi est institutus, & certam debet percipere portionem. ʒ. eo. tit. ad haec. & ʒ *de praeb. extirpanda §. qui verò.* nec potest quis habere plures vicarias, cum habeat curã animarũ tãquã vicarius. & debet residere in loco, vt hic dicit, sicut nec quis potest habere plures ecclesias ʒ *de cle. non resi. quia nonnulli.* & c. *seq. de praeben. de multa.* In quibus casibus possit quis constituere vicarium, dicitur *in praedicta decr. extirpanda. §. qui verò.* beneficia enim ecclesiarum, propter officia diuina cõstituta fuerunt. *12. q. 2. concessio. 16. q. 1. generaliter. & 1 q. 2. cap. vlt. arg. C. de mi. test. l. pen. & 21. q. 3. c. Cyprianus.*

h ¶ *Per subtractionem.*] Et sic etiã cõpelluntur aliij clerici, qñ necessitas, vel vtilitas, vt ordinẽtur, exposcit. ʒ *de aeta. & qua. quia nec habet locũ distinctio, quae cõsueuit notari 84 d. in princ.* maximè vbi quis recipit beneficium, animarũ curã habẽs annexã ... non ibi, indistinctè debet promoueri, vel priuari illo officio. ʒ. *de elect. cùm in cunctis. & ʒ. de ae ta. & quali. c. 1. 60. d. per totum.*

Vicarius perpetuus quis dicatur.

c *Vnde secundùm A.* 2. ad Tim. 3. Qui no laborat, non manducet.

DE OFFICIO, ET POT. IVDICIS DELEG.

¶ *Visum est suprà de iis, qui gerunt vices alienas in diuinis officiis, & in iurisdictione. Volunt arca restabat dicere de iis, qui gerunt vices alienas in iudiciis, & in iurisdictione contentiosa. Verùm quia legatus Papae est maior quolibet ordinario. ʒ. eod. tit. ... indulsit, ideo ponitur hac rub. ante rubricas sequentes secundum Ioan. Andream.*

De cuius materia non habetur ista specificè in decretis, sed in aliquibus c. & praecipuè in c. quia sunt. 28. dist. & reperitur in 6. & inde Bened. Capra, *Habetur etiam* 28. d. quia sunt 74. d. quorundam. 94. d. c. 2. q. 25. q. igitur.

CAP. I.

QVia † quæsitum est, quid faciendum sit de potestatibus, quæ † cùm præcipimus alicui iustitiam exhiberi, minis aut terroribus conquerentes silere compellunt [a], & sic mandatum nostrum eluditur †: Sic tibi respondemus, quòd sicut agentes, & consentientes pari pœna [b] (scripturæ testimonio) puniuntur: sic tam eos, qui trahûtur in causam, quàm principales eorum fautores (si eos manifestè cognoueris iustitiam impedire[c]) districtione Ecclesiastica poteris coërcere.

¶ Idem Bonoñ. † Episcopo.

¶ *Cùm diuersæ litteræ sub eadem forma contraria impetrantur, & præsentantur à diuersis ad eosdem Iudices: supersedetur vtrisque, donec consulatur Papa.*

CAP. II.

SAnè † si à nobis super aliqua causa, litteræ impetrantur, & aliæ postea (non facta mētione priorum litterarum [d]) litteræ opponuntur, si Iudicibus innotuerit [e], donec Romanum Pontificem consulant, & suam exinde cognoscant pleniùs voluntatem, executioni supersedeant vtrarumque: Ne pro varietate litterarum, causarum fines valeant impediri.

¶ Idem Episcopo Londoneñ.

¶ *Delegatus Papæ impeditus, subdelegare potest causam, quæ sine ipso commode terminari potest.*

CAP. III.

SI † pro debilitate, vel pro qualibet alia graui causa †, vel necessitate, tractandis causis, quæ tibi à sede Apostolica committuntur, interesse non poteris: liberum [f] tibi sit personis discretis [g], & idoneis vices tuas committere: Ita tamen quòd si res tanti est, te consulere [h] debeant: Nisi fortè causæ [i] ita graues [k] sint, quòd sine præsentia tua non possint commodè terminari.

¶ Idem V. † Carnoteñ. electo.

¶ *Si causa committitur infra certum diem dirimenda: nisi partes prorogent, per lapsum diei expirat iurisdictio.*

Q*Via quæsitum.*] Communis diuisio ponitur in hac decre. Secunda ibi, *Sic tibi.* Abb. Sic.

CASVS. Quidam impetrant litteras contra aduersarios suos: & cum ipsi eos faciunt ad iudicium vocari, potestates, & alij potentes, minis, & terroribus compellunt conquerentes silere: & sic mādatum domini Papæ eluditur, quæritur, quid iudex facere debeat? Respondet Papa, quod sicut agentes, & consentientes pari pœna puniri debent; sic eodem modo tam illi, qui trahuntur in causam, quā principales fautores eorum si iustitiam impediunt, per censuram Ecclesiasticam sunt coercendi. Not. quod iurisdictio iudicis extenditur ad omnes illos, qui iurisdictionem illius impediunt: licèt de illis in litteris non fiat mentio.

a ¶ *Compellunt.*] Vnde iactura causæ afficì debent qui patrocinium potentiorum aduocant. *C. ne liceat poten. l. 1. & j. de alie. iudi. mu. c. 2.* & iudex propter prohibitionem illorum non dimittat suam iustitiam exercere. *infrà de iudi. decernimus. in fin. argu. 11. q. 3. quatuor. c. inimicum. & Cod. quod metus causa. l. ult.*

¶ *Glos. seq. alleg. duas concordantias, & duo contraria, & soluit distinguendo quadruplicem consensum.*

b ¶ *Pari pœna.*] Sic patet, quòd facientes, & consentientes pari pœna constringuntur. sic *quæst. 1. notum. 86. dist. facientes argum. contra. quod magis puniuntur consentientes, quam agentes. 24. q. 3. qui aliorum. & 11. qu. 3. qui consentit.* Ad hoc not. quòd quadruplex est consensus, s. negligentiæ, consilij, cooperationis, & auctoritatis, seu defensionis. In primo casu, s. negligentiæ, minùs peccat consentiens, quàm faciens; nisi fortè negligentia nimis crassa fuerit, vt in prælato: *vt 1. q. 1. quicquid inuisibilis. & 83. d. consentire. & c. nihil.* In secundo casu, s. consilij, minùs punitur, plus tamen quàm negligens. *argu. 86. d. tanta.* In tertio casu cooperationis æqualiter peccant facientes, & consentientes, & secundùm hoc intelliguntur omnes auctoritates, quæ dicunt, quòd æqualiter puniuntur. In quarto casu auctoritatis, siue defensionis, magis peccat consentiens defendendo, & auctoritatem præstando, quàm faciens, & magis puniendus est *24. quæst. 3. qui aliorum. & 11. q. 3. qui consentit.*

ADDITIO. Vnde vers.: *Consēsus spernit suadet iuuat, atq; tuetur. Hic minùs, hicque minùs: iust, hic æqualiter, hic plus: Consentiens, sperans, defendens, non reprehendens.*]

c ¶ *Impedire.*] Vide, qualiter iurisdictio extenditur ad illos, de quibus in rescripto mentio non habetur, a sic excōmunicatio extenditur ad illos, in quos lata non fuit. *j. de senten. excom. nuper. & c. si concubinæ.* & hoc contingit, quia impedit ipsam iurisdictionem, & iudex omnia potest, quæ ad ipsam iurisdictionem pertinent, & sine quibus causa expediri non potest *j. eo. præterea. & c. significasti, & c. prudentiam. in fin. & cap. suspicionis. 1. respon. & j. de testi. tam litteris.*

S*Anè si à nobis.*] Diuiditur: quia primò ponitur statutum. Secundo ibi. *Ne pro varietate.* eius ratio. Bened. Capta.

CASVS. Aliquis impetrauit litteras super aliqua causa contra aduersarium suum ad aliquos iudices. ille aduersarius alias litteras impetrauit ad eosdem iudices in alia forma: dubitabant iudices, quid facere deberent? Respondet Papa, quòd iudices supersedere debent executioni vtrarumque litterarum, donec Romanum Pontificem consulant, ne propter varietates litterarum causa valeat retardari. Nota quòd ignorantia iudicum circa formam diuersarum litterarum facit executionem iurisdictionis suspendi, quousque consulatur superior super hoc. Nota quòd pro varietate litterarum, fines causarum non debent impediri.

¶ *Glossa sequens signat contrarium, & soluit dupliciter, & secundum reprobat.*

d ¶ *Priorum litterarum.*] Contra. *infrà de rescri. cæterùm.* vbi valent primæ litteræ, si secundæ non faciant mentionem de primis: sed illud intellige, quando ad diuersos iudices primæ, & secundæ litteræ impetrantur: hic quando ad eosdem iudices primæ, & secundæ litteræ impetrantur, & forma diuersa est. vnde videtur dicere, quòd supersedere debent, donec consulant superiorem, qualiter debeant se habere in causa ista, secundùm quas litteras procedant, ne pro tali varietate negotium ex toto impediatur, si vellent sequi vtramque formam: sed secundùm hoc videtur negotium impediri. non impeditur [b] finaliter, sed ad tempus, vel quousque Papa rescribat super illo. Sed hæc dic non videtur habere locū, quòd hic dicit quia procedere debent per formam priorē sibi datam, ex quo secundæ litteræ non faciunt mentionem de primis. *j. de appell. vt debitus. & suprà de rescrip. ca. capitulum sanctæ crucis.* & quia tacita veritate impetratæ sunt, cùm non fecerint mētionem de prima forma. Alij volunt intelligere hoc cap. vt concordet cum illo, cæterùm. & dicunt. quòd procedendum est per primas, & supersedere debent executioni secundarum, donec consulant Papam super pœna imponenda illi impetranti tacita veritate, sed hæc littera, vtrarumque, contradicit eis. & est priùs primum dictum verius per decre. vt debitus. sed super expensis potest puniri. *suprà de rescri. cæterùm in fine.* De hac materia dixi *suprà de rescript. cap. 1.*

e ¶ *Innotuerit.*] s. quod non reuocent primas. B.

S*I pro debilitate.*] Diuiditur in tres partes. primò ponit dictū. secundò ibi, *Ita tamen*, ipsius determinationem. Tertiò generalem exceptionem ibi, *Nisi fortè.* Abbas Siculus.

CASVS. Aliquis est delegatus à Papa super aliqua causa: Iudex impeditus non poterat in causa procedere: quærebatur, vtrùm possit alij committere vices suas? Respondet Papa, quod si pro debilitate, vel alia iusta causa impeditus fuerit, bene potest vices suas committere personis idoneis, & discretis, ita quòd si causa esset dubia iudicem ipsum consulant. & si fortè causa esset ita grauis, quòd sine ipsius præsentia terminari non possit, tunc non cōmittat. Nota, quòd delegatus Papæ potest cōmittere aliquā causam sibi commissam, iusta de causa impeditus. Item nota, quòd delegatus graues causas committere non debet.

f ¶ *Liberum.*] Etiam partibus inuitis, cùm potestas sit taliter à lege concessa. *C. de iud. à iudice. & j. eo. quoniam Apostolica.* nisi in casu eiusdem decre. *§. is autem. & j. eod. pastoralis. in pr.* & cōpellere etiam potest renuentem, nisi malitiosè exonerare se vellet, vt ibi dicit. & sic semper iusta causa debet subesse, quando causam committit: vt hic habes.

g ¶ *Personis discretis.*] *j. de consan. & affi. ex litteris. & j. de preben. super inordinata.*

h ¶ *Te consulere.*] Tanquam virum discretum, & non tanquam iudicem: si vices suas in totum commisit. *vt j. eo. super quæstionum. § porro* [c] aliàs si cum eo postea vellet iudicare, non valeret. *j. eo. cum super.*

i ¶ *Causæ.*] Puta inquisitio excessuum, prouisio Ecclesiæ *arg. j. eo. quoniam apostolica. §. 1. secundùm formam illius. §.* alioquin bene posset committere magis petito.

k ¶ *Graues.*] Sic enim grauia negotia debet quis per se tractare, & non per procuratorē. *C. de procura. l. ult.* nec tamen potest cogi constituere

---

† Cap. 2. eo. tit. in 1. cōpilat. & post cōcil. Lateran. p. 7. c. 2.

† *quæ.*

Rom. 1.

† *eluditur.*

† *Eboracen.*

Cap. 3. eo. tit. in 1. compilat. & post concil. Lateran. p. 7. c. 3.

a *Concor.* §. oportet. cū gl. iurisdictione. & ibi Bald. in Authen. de def. ciu. col. 1a. 2. & Bar in l. 1. §. cum igitur. ff. de vi, & vi arma.

† Cap. 4. eo. ti. in 1. compila. & post concil. Lateran. p. 5. c. 5.

† *Var. causa, deest in antiquis.*

b *Secundùm Laurentium, & Vincentium.*

Ioan. And.

† G.

c *Concor.* l. non valet *cum not. per Bar.* C. ad l. Flau. de pla. & de offic. del. g. super quæstionum *cum* glo. tim pliciter. lib. c.

constituere procuratorem. ꝭ. de procu. querelam. Bern.

De causis.] Diuiditur in duas partes principales, sicut sunt duo Decretum ut in rubro. secundum vero hoc intendit: Vbi certa pœna per ius statuta non est, delegatus imponit arbitrariá. Secundò ibi. *Illis etiam*.

Casus. Aliqua causa commissa fuit deciden- da infra certum tem- pus. putà infra duos menses quærebatur, v- trum iudex termino si- bi præfixo elapso pos- sit vlteriùs de causa il- la se intromittere, si infra tempus præfixum non fuerit terminata? Respondet Papa, quòd nisi dies ab Apostolico præfixus, de communi consensu partium in- fra tempus statutum in litteris fuerit prorogа- tus, eo transacto man- datum apostolicum ex- pirauit. Secundò quæ- rebatur: Ecce iudex de- legatus citat partes, vt veniant ad præsentiam suam, nolunt venire vel stare iudicio suo: quæritur, qualiter pu- niri debeant? Respon- det Papa, si tale nego- tium fuerit, quod certa pœna in canonibus ex- primatur, illam impo- nat: alioquin puniat eos secundum arbitriũ suum, consideratá qua- litate delicti, & etiam causæ. Not. quòd iuris- dictio delegati potest ad maius tempus de consensu partium prorogari. Item delegatus pœnam statutam in iure imponere potest, & non aliam. Item si nulla pœna statuta est super negotio, de quo iudex cognoscit, pœnam contumacibus imponat secundùm arbitrium suum.

† Cap. 4. eo. tit. in 1. compil. ... Lateran. p. 4.

CAP. IV.

DE † causis, quæ infrà certum [a] terminum decidendæ com- mittuntur, hoc tuam volu- mus cognitionem tenere, quòd nisi dies præfixus de commu- ni consensu partium [b] proroge- tur [c], eo transacto [d] mandatum expirat.

¶ *Vbi certa pœna per ius statutum non est, delegatus imponit arbitra- rium. Hoc dicit.*

¶ Illis etiam, qui pro causis tibi commissis, ad citationem tuam venire [e], aut tuo super his parere iudicio neglexerint: si tale fue- rit † negotium, quod certa [f] e- xinde pœna in canonibus ex- primatur, eandem infligas [g]: alioquin ipsos pro delicti quali- tate, & causæ, secundùm tuum arbitrium [h] punire procuras.

¶ Idem Archiepiscopo Senoben.

¶ *Per simplicem cõmissionem cau- sa potest delegatus citare, contu- macem punire, & reliqua facere quæ spectant ad causam.*

CAP. V.

PRæterea † super hoc, quòd nos consulere voluisti, vtrum liceat iudici delegato non or- dinario cogere contumacem, vt veniat, aut damnare, si non veniat. ¶ Hoc tibi auctoritate præsentium innotescat, quòd postquam ei causa licet sim- pliciter [i] delegatur, satis po- test nostra auctoritate partes compellere, & etiam contu- maces seueritate Ecclesiastica coercere [k]: etiamsi litteræ com- missionis id non contineant, aut † partes mandatum [l] no- strum non habeant, vt acce- dant: Quia ex eo [m], quòd causa sibi committitur super omni- bus, quæ ad causam ipsam spe- ctare noscuntur, plenariam re- cipit potestatem.

¶ Idem Vintonien. Episcopo.

¶ *Si causa pluribus etiam simplici- ter est cõmissa, quilibet subdelegare potest. h. d. & quotidie allegatur.*

† Cap. 6. eo. tit. in 1. compil. & post concil. Lateran. p. 7. c. 7.

† In codice Rabattæ: aut mandatum partes non habeant Apostolicum, vt accedant.

¶ *Glos. sequens primò dicit, quando currat, secundò quærit: arg. pro, & contra & soluit.*

a ¶ *Certum terminum.*] Tempus id currit, postquam litteræ iu- dicibus præsentantur. *infrà de appell. super eod. 2.* Quid si infra viginti dies causa committatur terminanda: nunquid induciæ xx. dierum dandæ sunt. *3. quæst. 3. offeratur?* Videtur, quòd sic: quia beneficium iuris nemini est auferendum. *28. distin. de his in fin. ff. de re iud. l. 4. §. si quis ex testamento.* & restitutio, quæ infra quadriennium determinari debet, reo dilationem petente pro- rogatur vltra quadriennium, & tunc prodest tam reo, quàm actori. *Cod. de temp. in integ. resti. petenda.* sed contradicit in- fra: quia tempus prorogari non potest nisi de consensu par- tium. Sol. propter temporis angustiam puto arctandas indu- cias, & non ampliandas: interdum enim licet iudici arctare tempus à lege statutum. *ff. de re iud. l. 2. & infrà de reg. iu. quod ad consultationem.* nam & causa criminalis infra bien- nium terminanda est. *Cod. de iud. properandum. in princip. C. vt infra certum temp. crim. quæstio ter. l. vltim.* quandoque ta- men intra quinquaginta dies. *Cod. vt omnes tam ciui. quàm mi. iudi. l. 1.*

¶ *Glossa sequens arg. alleg. 2. iura. & 6. alleg. in contrarium sol- uit distinguendo.*

Iuris solemnitates: in fauorem partium remitti per partes.

b ¶ *Consensu partium.*] Arg. quòd de consensu partium solenni- tates iuris possunt remitti. *arg. infr. de resti. spol. licèt. & ff. de fer. l. 1. arg. contra infr. de fer. ca. vlt. & 3. qu. 5. accusatoribus. 23. d. quorundam. C. de li. causa. nec si volens. C. de arbi. Authen. decer- nimus. C. de iura. cal. l. vlt. §. sed quia.* Solu. illæ solennitates iu- ris, quæ sunt introductæ in fauorem partium, possunt omitti de consensu partium. vt *ff. de fer. l. 1. & infr. de resti. tuis. & infr. de resti. spol. licet.* sed illis solennitatibus, quæ sunt introductæ pro- pter reuerentiam dierum [a], partes renunciare non possunt. *infr. de fer. c. vlt.* & illis, quæ pro cõmuni vtilitate, siue publica: vt *in præalleg. §. sed quia.* & cæteris, quæ sunt de substantia iudicio- rum, vt est libelli oblatio, & litis contestatio, & quòd sententia feratur in scriptis.

a Alias Dei.

c ¶ *Prorogetur.*] Et ita patet, quòd iurisdictio, quæ certo tempore fi- nitur, potest prorogari ad maius tempus. De prorogatione iuris- dictionis dicetur. ꝭ. eo. P. & G. Et si compromissum fiat ad certum tempus, finitur compromissum, nisi de consensu partium proro- getur. *ff. de arbit. diem proferre.*

d ¶ *Eo transacto.*] Posset [b] quæri in casu isto. Pone, quòd iudex vlti- ma die iurisdictionis suæ tulit sententiam, quis mandabit ipsam executioni, nunquid idem ipse iudex? Dico, quòd sic: quoniam potestas cognoscendi expirauit, non potestas exequendi. arg. ꝭ. *eod. ex litteris.*

b Hæc glossula non est Bernardi. nec habetur in antiquis libris.

e ¶ *Venire.*] Dum tamen citatio teneat. aliàs non tenetur. ꝭ. *de elect. bonæ memoriæ & ꝭ. de fer. cap. vlt. Ber.*

¶ *Glos. seq. quærit, & tripliciter soluit.*

f ¶ *Certa.*] Sic est in vsurariis. *infra de vsur. quia in omnibus.* & si illi perseuerauerint, ex- communicentur, infra de vsu. præterea. sed certa pœna statuta est: quia si est contumax si talis est res, debet mit- ti in possessionem cau- sa rei seruandæ: si non est talis, excommuni- cetur. *infra vt lit. non contest. tua. & c. a. quo.* Quid si diuersæ sunt pœnæ? Minor impo- natur. *de pœnit. d. 1. pœna. 50. d. si quis volun- tate. & c. si qua fœmi- na.* vel locus erit grati- ficationi. *infra de iur. patro. cùm autem ad- uocatus.* vel illam, quæ magis timetur, vt *in ca. quoniam frequen- ter. in fin.*

¶ *Gloss. sequens distin- guit inter delegatum, & ordinarium.*

g ¶ *Eadem infligas.*] Cùm sit delegatus: quo casu dispensare non potest, sed iure com- muni procedere cum fines mandati exacta diligentia sint seruan- di. ꝭ. *de rescript. cum dilecta.* secus in ordinario, qui dispensare non potest. ꝭ. *de iudi. at si clerici.*

h ¶ *Arbitrium.*] *Arg. ff. de iure deli. l. 1. §. 1.* qualitate delicti, & causæ, & personæ inspecta. ꝭ. *de homi. sicut indignum.*

PRæterea.] Ponit casum, ipsius responsionem, & responsionis rationem. Secundò ibi, *Hoc tibi.* Tertia ibi, *Quia.* Abb.

Casus. Alicui delegato causa commissa fuit simpliciter sub hac forma: Causam, quæ vertitur inter tales, tibi committimus ter- minandam, quod iustum fuerit exequaris: iudex iste, quia in re- scripto nõ cõtinebatur, quòd posset punire cõtumacem, vel quòd posset citare partes: quæsiuit, vtrùm posset contumacé cogere, vt veniat, aut vt possit eũ punire, si nõ veniat? Resp. Papa, quòd post- quam causa iudici est commissa, licèt tamen simpliciter, potest partes compellere, vt veniant, & punire contumaces ecclesiastica seueritate, quamuis in litteris non contineatur: vt partes man- datum non habeant, vt ad iudicem accedant: quia ex quo causa sibi committitur, super omnibus, quæ ad causam pertinent, ple- nariam recipit potestatem. Not. quòd delegatus potest punire cõ- tumaces. Item ex quo causa committitur alicui, omnia commis- sa intelliguntur, sine quibus causa competere non potest. & sic extenditur iurisdictio ad omnia accessoria.

i ¶ *Simpliciter.*] Sine aliqua forma expressa: quia si certa forma esset data, illa esset seruanda. ꝭ. *de rescrip. cum dilecta.* sed cùm simpliciter mandat, quod iustum fuerit exequaris. ꝭ. *de fil. presby. c. penult.* tunc habet locum, quòd hic dicit, quòd omnia potest, sine quibus causa expediri non potest. infrà eod. prudentiam. *in fin. & c. suspicionis.* Et sic est arg. quòd verbum, simpliciter positũ generaliter intelligitur. *19. d. si Romanorum. & infra de priuil. quia circa.*

Verbũ simpliciter positum, est generaliter intelligendum.

k ¶ *Coercere.*] Secundùm tenorem illius decre. ꝭ. *vt lit. non con- testa. tua.* si lis est contestata, secundùm tenorem illius decre. ꝭ. *de dol. & contu. prout.*

l ¶ *Mandatum.*] secundùm quòd habetur *infra de resti. spo. conquerente.*

¶ *Gl. sequẽs arg. alleg. 6. iura. quod principali cõcesso, &c. In cõtra- riũ alleg. 8. & soluit. Secũdò arg. quod aliquo prohibito &c. alleg. 2. iura. & in cõtrarium vnã l. quam soluit. Tertiò argu. & cõne- xis &c. alleg. 5. iura & 4. in contrariũ. & soluit. Io. And. in noue.*

m ¶ *Ex eo quod causa.*] Argum. quòd concesso principali conce- ditur accessorium. *8. d. quo iure. & 16. qu. 1. si monachus. & ff. de iur. om. iudi. l. 2. & ff. de re iudi. quidam. C. vbi & apud quos. l. vl. & infrà de in integrum restitu. causa. argum. contra 20. qu. 3. constituit.*

constituit. ff. depo. l. 1. §. qua depositu. & inst. de test. ad hoc. ff. de Vsufr. item si fundi. § sed si iniuria. 2. quaest. 6 quisquis. & C. de Episc. audi. Authen. si liberi. & C. de lib. pra. Vel exha. Authen. ex causa. & C. de leg. seruus. Solu. prima pars vera est, & *c. constituit.* non est contra: qui ab initio principalis fuit circa res, alia non tangunt cōtrariū. Item est argu. quòd aliquo prohibito, prohibetur omne id, per quod peruenitur ad illud. *ff. de spon. et ratio. j. de procu. tua.* veruntamen licet aliqua sint annexa, & alicui concessa; licèt vnum admittatur, non tamē aliud, immò nec illud *ff. de lib. & posth. si ita. § regula.* Aliud illud est speciale fauore libertatis. Item arg. quòd idem iuris est in vtroque connexorum. *j. de consti. translato & 1. q. 3. si quis obiecerit. & 8. dist. quo iure.* & *j. de appell. Vt nostrum. ff. de app. si quis. & §. si quis. & §. se. arg. contr. j. de eo qui dux. in ma. quam pol. per adul. propositum. C. de fi. instr. l. 2. & j. de despon. impu. de illis. & 2. q. 5. interrogatum.* Solū. idem iuris est in vtroque connexorum, vbi alterum sine altero esse non con intelligi, vt hic: & vbi eadē rō est in vtro que casu: vt *j. de consti. translato.* secus vbi diuersa est ratio, vt patet per contraria.

† Cap. 7. eo. tit. in 1. compila. & post concil. Lateran. p. 7. c. 8.

† *Non tamen potest alium sibi associare in iurisdictionē nō habentē*, infrà eo. cū super.

† Cap. 9. eo. tit. in 1. cō. pila. & post concil. Lateran. p. 7. ca. 11.

† *Alias statim auctoritate sibi commissa. alias statim causam auctoritate Apostolica sibi commissam. sed plura. & Vetustiora exemplaria sta: causam auctoritate sibi commissa.*

CAP. VI.

QVamuis † simus: & infrà. ¶ Si verò duobus [a] causa committitur, etiamsi non apponatur, vt vnus sine altero procedat in ea: nihilominus vnus ex ipsis, siue suo coniudici, siue alij, vices suas potest † committere in hac parte.

¶ Idem Noruicen. Episcopo.

¶ *Delegatus Papa exequitur sententiam suam, quam exequi nō potest, aut non vult is, cui eam commiserat exequendam.*

CAP. VII.

SIgnificasti † nobis: & infrà. Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd si Iudex ordinarius [b] ad mandatum Iudicis delegati à nobis, aut non vult [c] aut non potest (alijs residentibus [d]) sententiam ab eo latam effectui mancipare: delegatus Iudex eam † auctoritate nostra sibi commissam potest executioni mandare: & si qui sibi restiterint [e], eos sententia Ecclesiastica coërcere.

¶ Idem.

¶ *Si Ordinarius scit eum non canonicè institutum, quem delegatus Papæ mandat in possessionem induci, non resistet violenter, sed precibus instabit, vt differat, donec Papa consuletur.*

QVamuis.] C A S V S. Causa cōmissa fuit sub hac forma: causam, quæ inter tales vertitur, v. bis committimus terminandam, faciatis quòd decre. &c. nulla alia clausula adiecta, quæ aliquando adijcitur. hæc scilicet: Quòd si ambo non poteritis, &c. quærebatur, siue dubitabatur, si alter non posset interesse, vtrum posset committere vices suas? Respōdet Papa, si duobus causa committitur, licèt in litteris non apponatur (si ambo interesse non poteritis, alter nihilominus exequatur) bene potest alter committere vices suas siue coniudici suo, siue alij. Nota, quòd iudex delegatus semper committere vices suas potest, qualiscunque forma sit, nisi ei prohibeatur.

¶ *Glos. sequens soluit quæstionem, quæ fuerit dubitatio.*

a ¶ *Duobus.*] Hæc fuit dubitatio: quia causa cōmissa fuit duobus sub hac forma: mandamus, vt procedatis in causa, quod iustum fuerit facientes, nulla clausula adiecta. Quòd si ambo non poteritis, &c. credebatur quòd si vnus non posset interesse, quòd non posset committere ideò quæsiuit Episcopus Vinton. an posset cōmittere vices suas. & dicit, quod bene potest, quia clausula illa nihil facit quantum ad potestatem cōmittendi, cùm habeat illam à lege. *j. eo. pastoralis 2. resp. & c. quoniam. & C. de iudi. à iudice*

SIgnificasti] Primò ponit decisa cōsultatio. Secūdò responsio ibi *Cōsultationi.* Abb. Sic. C A S V S. Dubitabat iudex iste, an delegatus posset sniā suā mādare executioni, si ordinarius ad mādatū suū eā exeq nollet, aut nō posset. Resp. Papa cōsultus, si iudex ordinarius ad mādatū delegati à Papa, aut nō vult, aut nō pōt alijs resistētib. sentētiam à delegato latā executioni mādare, delegatus nihilominus sentētiā ab eo latā pōt executioni mādare, & punire resistētes. No. quòd ex ista decr. videtur innui, quòd executio sentētiæ spectet primo loco ad ordinariū. Itē not. quòd delegat. Papæ pōt punire oēs impedientes officiū suū, tā in cognoscēdo, quā in exequēdo: & suā sentētiam pōt exequi, & mandare alij, vt eam exequatur.

¶ *Glo. sequens recitetur per q. l. And.*

d ¶ *Ordinarius.*] Dubitatio fuit: quia iste credebat, quòd delegatus iudex non posset suam sententiam mandare executioni *arg. 2. q. 6. quisquis 2. & ff. de re iu. a diuo Pio.* sed potest, vt hic patet.

c ¶ *Non Vult*] Si nō vult, pōt cōpelli à delegato quia maior est illo Epo quātū ad cōmissā. *j. eo. sane & j. eo. pastoralis 1. resp.* etiamsi sciat eā iniustā. *j. eo pastoralis. §. quia vero* dū tamē faciat ei fidē de iurisdictione sua. *j. eo cū in iure. & C. de mandat. prin. l. Vnica.*

d ¶ *Resistentibus.*] Quos potest excōicare, cum habet coërtionem, alias alijs executio delusoria videretur. *j. eod. ex litteris. & ff. de offi. eius cui mand. est iurisd. l. Vlt. in fi. & j. eod. c. [illegible]*

e ¶ *Restiterint.*] Et sic videntur fieri de sua iurisdictione præstādo impedimentum, vnde illos potest excommunicare. *j. eo. quia quæsitum & j. de testi. cum litteris.*

SI quando.] Primò ponitur quæstio. Secundo solutio ibi, *Ordinarius.* Abb. Siculus.

CAP. VIII.

SI † quando Clerici coram Iudice delegato Prælatos Ecclesiarum super Ecclesijs, quas tenent, in causam traxerint, & coram eodem iudice transactione [f], † vel alio modo Ecclesias obtinuerit, in quibus certum sit eos institutionem [g] canonicam nullatenus habuisse, nec possessionem etiam corporalem: Ordinarius Iudex non debet Iudicis delegati mandato [h] resistere [i] violenter †, sed apud ipsum instare, vt differat eos in possessionem mittere, donec nobis rei veritas innotescat.

C A S V S. Aliquis clericus impetrauit litteras ad aliquem delegatum contra prælatum Ecclesiæ, super ipsa Ecclesia: prælatus contra iudicem tractus est in causam, tandem per cōpositionē, vel alio modo, clericus ille Ecclesiam obtinuit corā illo iudice: & certum est, quòd clericus nec canonicā institutionē, nec possessionem in ipsa Ecclesia habuit corporalē. delegatus mandat alicui, vt illum clericum mittat in possessionem ipsius Ecclesiæ: quærit, vtrū Eps debeat resistere mādato huiusmodi delegati? Rūdet Papa, quòd ordinarius non debet violenter resistere delegato, sed apud ipsum debet instare, vt differat illū mittere in possessionē, donec Papæ super hoc negotio veritas innotescat. Nota, quod ordinarius non debet violenter resistere delegato, nec impedire officium suum.

† Cap. 10. eo. tit. in 1. compila. & post concil. Later. p. 7. ca. 12.

† *per transactionem.*

† *Facit ad hoc tex. in l. nec magistratibus. ff. de iniur.*

† *Post concil. Lateran. sub A. le. 11. c. 16.*

¶ Idem Brixien. Episcopo.

¶ *Post diffinitiuam executioni mādatam, expirat delegati iurisdictio.*

CAP. IX.

IN litteris †: & infrà. ¶ Cōsultationi tuæ taliter respondemus, quòd ex quo Iudex delegatus per se, vel per aliū, sententiam executioni mandauit, vel mandati præcipit [k], eius auctoritas, & iurisdictio cessat: Quia semel est officio suo functus [l].

¶ *Glo. seq. recitetur per obiectionem.*

f ¶ *Trāsactione.*] Trāsactio in spiritualibus interuenire non potest propriè sumpto vocabulo. *j. de transa. super eo.* amicabilis autē compositio posset. *j. de trās. statuimus. ar. ad hoc. j. de preben. nisi & j. de re. per mu. c. fi.* Vnde expone, transactione, i. amicabili compositione.

† *Transactio in spiritualibus non habet locum.*

g ¶ *Institutionem.*] Vnde titulum non habens, vel causam possidendi: titulus enim non acquiritur per transactionē in spiritualib. sed canonica institutione. *j. de susp. ex frequentibus. & ff. de dem.* Herennius Modestinus a.

a *Vbi dicitur quod sola perceptio salarij non facit decursionem.*

b ¶ *Mandato.*] De mittendo in possessionem illum transigenté.

¶ *Glossa sequens recitetur per quæstionem.*

i ¶ *Resistere.*] Sed precib. instet, alias appellet, si nō admittat preces, & tenebit appellatio. *j. eo super eo. j. de re iu. cū super controuersia.*

IN litteris.] Diuiditur: quia primo ponitur decisa consultatio, secundò responsio ibi, *Consultationi.* tertiò redditur ratio ibi, *Quia.* Bened. Capta.

C A S V S. Iudex delegatus tulit sententiam super aliqua causa sibi commissa: quærebatur, vsque ad quod tempus iudex iste delegatus se interponere posset, vt stetur sententiæ suæ? Respondet Papa, quòd ex quo per se, vel per alium sententiam mandauit executioni, expirat iurisdictio illa: quia semel est officio suo fūctus. Not. quod delegatus Papæ & per se, & per aliū potest exequi sententiā suam. Item nota, quòd qui semel officio functus est, deinceps non habet iurisdictionem. quod verum est, cùm sententiam mandauerit executioni, vel mandari præcipit cum effectu.

k ¶ *Præcepit.*] Cū effectu. snā si mādauit, & nō est paritū, ipsemet postea exequatur. vt *j. e. significasti.* verba enim cū effectu sunt accipienda. *j. de cle. non resi. relatū. de pœn. d. 1. hac autē Verba. & ff. quod quisq; iur. l. 2. § hac autem Verba & j. de spon. c. Vlt.* hæc potest facere vsque ad annum à die latæ sniæ. *j. eo. tit. quærenti.*

¶ *Glo. seq. alleg. duas concor. & ponit 10. alios casus, quibus expirat iurisdictio delegati.*

l ¶ *Officio suo functus*] Sic *ff. de re iud. iudex. & j. e. c. Venerabilis.* Et ita expirat delegati iurisdictio, snia lata executioni mandata: vt hic. Itē finitur mortuo iudice, cui proprio nomine scribitur [b]. *j. eo. qm̄ abbas.* à contrario sensu. Itē per mortē illius, cōtra quē litteræ impetrantur re integra. *j. de rescrip. significante.* Itē reuocato mādato. *ff. de iudic. iudicium soluitur,* & per secundas literas, quæ expressam faciunt mentionem de primis *j. de rescri. cæterum.* Item si iudex remittit causam superiori. *infrà de offic. leg.* vno delegalicet Tranen. Item elapso termino commissionis. *supra eodem,* totum. *de causis.* Item si re integra moriatur delegans. *infra eo. gratum. And.*

b *Vel qui simpliciter cum alio, Vel alius datus est.* infrà eo.

Et c. licet

vel licet. licet per legitimam recusationem. ꝗ. de so. compe. licet. & ꝗ. de appel. secundo requires. Item per appellationē legitimā. ꝗ. de appel. debitus. Item per delationem appellationis arg. ꝗ. appel. [illegible] & c. interposita.

Conquestionibus.] Cōmunis diuisio. Secunda ibi, Super quo. Vbis Sic.

Casvs. Aliquis fuit spoliatus ecclesia sua, seu alia possessione sine iudicio ecclesiæ, & absque rationabili causa. accessit ad Papam, & conquestus fuit ei. quod taliter fuerat spoliatus, & obtinuit literas ad iudices sub hac forma, vt infra certum tempus restituatur sibi possessio, si constiterit iudicibus eum taliter fuisse spoliatum: ille, qui ipsum spoliauit, absens erat, antequam aliqua mentio fieret de literis illis causa peregrinationis, vel causa studiorum, vel alia consimili, nec infra tempus comprehensum in literis poterat se iudici præsentare: quærebatur, vtrum possessio debeat illi restitui, cum paratus sit suam possessionem, & spoliationem probare? Respondet Papa, quòd nec potest, nec debet habere restitutionem, quamuis paratus sit probare coram delegato possessionem, & deiectionem: verumtamen si ille, qui, offidet lite contestata se contumaciter absentasset, tunc debet ei possessio ablata restitui, si probauerit se possedisse, & spoliatum fuisse. Nota, quòd si oblatus ad hoc, vt restituatur, duo debet probare, s. possessionem, & deiectionem. Item contra absentem causa peregrinationis, vel studij, vel alia consimili, non est procedendum diffinitiuè, nec contumax reputatur.

¶ Idem Abbati sancti Albini.

¶ Reo absente non per contumaciā delegatus datum etiam ad diem nō restituet actorem, licet possessionem, & deiectionem probare volentem.

CAP. X.

Consultationibus †: & infrà. Quæsitum est, vtrum si aliquis Ecclesia, vel possessione qualibet se asseuerans absque iudicio, & causa rationabili spoliatum, & à nobis ad iudices literas obtinuerit, vt infra certum tempus restituatur sibi possessio, si constiterit iudici eum esse taliter spoliatum, possessio debeat ei restitui: cum is, qui tenet Ecclesiam, vel possessionem, quam ipse requirit, antequam[a] de literis ipsis aliqua mentio fieret, studiorum, vel peregrinationis, vel alia huiusmodi causa se absentauerit, nec infra tempus præfixum †, iudici possit suam præsentiam exhibere. Super quo respondemus, quòd nec potest, nec debet restitutionem[b] habere, quamuis paratus sit coram iudice delegato, testibus idoneis, possessionem[c], & deiectionem suam probare: nisi is[d], qui possidet, se per contumaciam absentasset.

¶ Idem Carnotensi Episcopo.

¶ Delegatus Papæ in causa sibi cōmissa iurisdictionē habet super ordinarium, & quemcunque maiorē.

CAP. XI.

Sanè † quia nos: & infrà. ¶ Tuæ quæstioni duximus respondendum, quòd iudex à nobis delegatus vices[e] nostras gerit: vnde in causa illa superior est, & maior illis, quorum causam suscepit terminandam[f] †. ¶ Ideo; si Episcopus[g] vel alia persona[h], quæ non sit de iurisdictione[i] illius, in causa, quam ei delegamus, rebellis, aut contumax fuerit, secundum qualitatem

a ¶ Antequam.] Alias si fraudulenter recessisset, secus esset. ꝗ. de appel. suggestum. vel post citationem. ꝗ. de eo qui mit. in possessionem causa rei ser. c. vlt. sed ibi suppletur, maximè, & hic eodem modo.

¶ Gl. seq. recitetur per q. alleg. 3. ll. quod non. & 3. ad contrarium. & soluit distinguendo tres species possessionum.

b ¶ Restitutionem.] Sic videtur, quod si quis sit absens iusta de causa, & non animo fraudandi, non debet fieri missio in possessionem bonorum ipsius. ff. quæ. ex cau. in poss. ea. Fulcinius. §. quod si latitare. arg. ff. de iudi. l. non videtur. ff. de perm. eo tempore. sed contra. C. de resti. mi. ignorare. & ff. de prim. credi. l. vlt. & ff. quib. ex cau. in poss. ea. Fulcinius. §. si fundum. quia in istis cōtrarijs, quod etiam iusta de causa absens si non defenditur, fit missio in possessionem. Solu. aliud est bona alicuius possideri, & aliud in possessionem mitti, & aliud restituere possessionē: quia si aliquis vocatus latitat causa fraudandi creditores, si non defendatur boni viri arbitratu, bona eius possideri iubentur, & etiam vendantur. ff. ex quib. cau. in pos. ea. Fulcinius. circa prin. & §. quod si latitare. & C. de bon. auct. iu. pos. cum proponas. & secundū quod ibi posita, & qui iniras. si autem vocatus nō latitat, & de ritat, vt fraudet creditores, sed absens est ex quacunque causa probabili, vel non probabili, necessaria vel non necessaria, si non defendatur, mittuntur creditores in bonorum possessionem causa custodiæ, nec ea vendere possunt, nec possidēt. ff. quib. ex cau. ma. §. non in integ. re. item ait. §. hic autē. & ff. de acqui. pos. possideri. §. vlt. & ꝗ. vt lit. non contest. quoniam in fi. & hoc in personali actione. Sed si quis absens sit, contra quem agatur actione reali, citari debet ad domum, & interrogandi sunt amici, an ipsum defendere velint. ff. ex quibus cau. ma. l. ergo. & si non fit, qui eum defendat, fit missio in possessionem petitam causa rei seruandæ. ꝗ. vt lit. non contest. quo. §. in alio. & sic intelligitur contrarium illud. §. si fundū. Aliud est possessionem restituere, vt hic dicit: quia tūc est possessor, quousque euincatur proprietas, & habet cōmodum possessionis, & hoc denegatur in casu præsenti, si dareē restitutio; quasi diffinitiuè procederetur cōtra absentem lite nō cōtestata, quod esse non debet. ꝗ. vt lite nō cōtest. quoniam. & idē est seruādū in hac causa, licet esset, & tractaretur causa proprietatis. ꝗ. vt lite non contest. c. 2. Quid ergo faciet iste spoliatus? fiet denunciatio ad domum legitimam: & si non fit, qui eum defendat, mittatur in possessionem causa rei seruandæ: & eo postea veniente iusta probata causa absente restituitur in integrum, vel ad appellandū. & hæc missio prohibetur hic, sed restitutio tantum. [illegible] restitutione [illegible] dicitur 2. q. 6. biduum. §. si aduersus [illegible]. & etiam [illegible] causa restituitur ei possessio quandocunque [illegible] infra annum: prout dicitur in decret. quoniam. §. in alio.

c ¶ Possessionem & deiectionem.] Nota quòd hæc duo tenetur probare, qui petit restitui. [illegible] si aliquis [illegible] & [illegible] spoliatum se [illegible] vel [illegible] possessionem. ꝗ. de restit. spol. [illegible] ad [illegible] & [illegible]

d ¶ Nisi is.] Per hanc literam videtur, quòd si iste contumax esset, quod esset [illegible] probasset possessionem, & [illegible]

e ¶ Vices nostras.] Not. quòd delegatus vicem gerit de ep̄atis. 93. d. cap. vlt. & 94. d. cap. 1. & ff. de offic. eius cui mand. est iurisd. & si prætor.

¶ Glo. seq. arg. quòd Papa &c.

f ¶ Terminandam.] Arg. 21. di. inferior. & cap. denique. vt maior est ordinario quantū ad causam illam. ꝗ. de offic. ordi. pastoralis. Item arg. quòd Papa potest ligari ab illo, cui peccata sua confitetur. d. q. 5. mandastis.

g ¶ Si Episcopus.] Cuius causa commissa est delegato: & ita est de iurisdictione delegati quantum ad illam causam.

h ¶ Persona.] Cuius causa non est delegato commissa: tamen iurisdictionem delegati impediat, delegatus potest illum punire, vt hic dicitur. & [illegible]

i ¶ De iurisdictione.] Quia ex tali delegatione fit de sua iurisdictione, cum causa est delegato commissa.

ratio est de causa possessionis penul quia ꝗ. dixit de eo, qui erat absens probabili causa. & antequā sciret literas contra se impetratas. & hic [illegible] qui litem contestata contumax inuenitur, & in eo casu (si liquet de causa) restituitur possessio. ꝗ. de dolo. & contumacia. prout. vel mittitur tantùm in possessionem causa rei seruandæ propter contumaciam lite non contestata. ꝗ. vt lite non contestata. quoniam. §. in alio. vel potest intelligi secundum opinionem illorum, qui dicebant, quòd lite nō contestata possunt recipi teste, contra contumacem, & sententia ferri. hæc fuit opinio. Hugo. & sic propriè tenetur illud, nisi Ber.

Sanè.] Primo ponitur decisa consultatio. Secundò responsio ibi, Tuæ. In qua tria facit. Primò præmittit responsionis causam. Secundò ibi, Ideoq; respondet. Tertiò ibi, Ita quod, responsum declarat. Bene d. Capra.

Casvs. Aliquis clericus, vel laicus causam habet cum Episcopo: causa ipsa est commissa sub aliena iudici delegato contra episcopum, qui delegato non subest. alias quæritur qualiter delegatus episcopum punire debeat ad aliend faciendum, vel dandum, cum rebellis fuerit ipsi delegato? Respondet Papa, quòd iudex delegatus ab ipso, vices eius gerit, & ideo maior, & superior est illis, quorum causam suscepit terminandam. Vnde si episcopus vel alia persona, quæ non sit de iurisdictione ordinaria iudicis delegati, in causa, quæ sibi à sede Apostolica delegatur, rebellis, & contumax fuerit, iudex delegatus potest ipsum episcopum interdicere, vel suspendere, ita quòd secundùm qualitatem neg. [illegible] temperate procedens episcopo interdicat ingressum ecclesiæ, vel sacerdotale officium, vel terram ipsius episcopi interdicto supponat. Nota, quod delegatus vices gerit delegantis. Item maior est illis, quorum causam suscepit terminandam. Item contra maiores partes ab initio temperate delegatus procedere debet. Item terra potest interdici pro delicto domini.

Glossa seq. no. in pena, & c. si quat contrarium.

a ¶ *Compelli.*] Cum habeat iurisdictionem in illum: aliàs nulla esset delegatio talis. ̄j. *eo. ex literis.* & *ff. de offi. eius, cui man. est iurisd. c. l. vlt. in fi.* & est notabile: quia defectus maioribus in poenis infrendis propter dignitatem. contrà habes. ̄j. *de sta. re. ca. qua. 1. responso.*

ADDITIO. Sed quod verum est, ab initio est deferendum.

¶ *Gloss. seq. recitetur per quaestionem.*

b ¶ *Officium*] Quando sic specialia interdicuntur, alia non interdicta potest exercere. ̄s. *de cor. vitt. c. significasti.* secus si esset simpliciter ab officio suspensus. Ber.

c ¶ *Specialiter.*] Hoc fit, cum Episcopus suo nomine conuenitur. & est arg. quòd alius pro delicto alterius punitur. Item arg. pro delicto vnius totam terrã suppon. interdicto. ̄j. *de poen. ad haec. &* ̄j. *de sponsa. non est vobis.*

E *X parte.*] Diuiditur, quia primò ponitur partis conquestio. Secundò prouisio ibi, *Quoniam igitur.* Abb.

CASVS. Quidam clericus N nomine impetrauit literas ad Epm Conuentreñ. & Archidiaconatum, quem in Ecclesia ipsius primò vacare côtingeret, assignaret eidem: literis istis praesentatis quidam alius R. nomine literas alias ad Ebora. Archiepm. impetrauit sub hac forma: vt si auunculus eius Archidiaconatum, quem habebat in Ecclesia Conuentreñ. omnino dimittere vellet, ipsum assignaret eidẽ, nulla de prioribus literis habita mentione. Eps Conuentreñ. hoc intellecto significauit negotium D. Papae per eundem N. super negotio isto. scribit Papa archiepo, & Epo praedictis dicens, quod si memor fuisset pro dicto N. scripsisse, pro aduersario suo nullas literas direxisset. Vnde mandat eisdem, quatenus praefato. N. Archidiaconatum ipsius Ecclesiae si vacet, assignent, non obstantibus literis posterius impetratis. Nota, quòd si literae super beneficio impetrentur, & praesententur, literae posteriùs impetratae super consimili beneficio in eadem Ecclesia, non facientes de prioribus mentionem, non valent.

facti poterit, vel interdicti, vel suspensionis sententia à iudice delegato compelli [a]. ¶ Ita quòd Iudex secundùm negotij qualitatem temperatè procedẽs, Episcopo vel ingressum Ecclesiae, vel Sacerdotale officium [b] interdicat: aut etiam terram illius, quae ad iurisdictionem suam pertinet specialiter [c], interdicto supponat.

¶ Idem Eboraceñ. Archiepiscopo, & Episcopo Conuentreñ.

¶ *S. primus impetrauit primã dignitatem in Ecclesia vacaturam, secundus impetrauit certã dignitatẽ ipsius Ecclesiae, cùm vacaret, & illa postmodum vacat: debetur primo, & non secundo. h. d. & est notabilis decisio.*

CAP. XII.

EX † parte N. nobis innotuit, quòd cùm ad te frater Conuentreñ. nostras litteras impetrauit, vt ei Archidiaconatum, quem in Ecclesia sua primo vacare contingeret, assignares: R. [aduersarius † eius] alias ad te, frater Eboraceñ. litteras † impetrauit, nulla de prioribus habita mentione: vt si auunculus suus Archidiaconatum, quem habebat in Ecclesia eadem, vellet omnino [d] dimittere [e], ipsum ei faceres assignari. Quoniam igitur, si memores fuissemus, nos pro praedicto N. litteras direxisse, pro aduersario nullatenus scripsissemus. Mandamus, quatenus praefato N. Archidiaconatum ipsius Ecclesiae (si vacat) non obstantibus [f] posterioribus litteris assignetis.

¶ Idem Eboraceñ. Episcopo.

¶ *Vbi contraria volũtas Papae nõ apparet, delegatus iuris formã seruare debet, & rationabiles exceptiones admittere. Ioan. And.*

CAP. XIII.

ij. EX † parte tua: *& infra.* ¶ Quaestioni tuae taliter respondemus, quòd si quando Iudici delegato expediat formam sibi statutam seruare, debet tamen rationabiles [g] exceptiones admittere, & in causa iuxta iuris aequitatem procedere: Nisi exprimatur in litteris nostris, quòd nullae [h] debeant exceptiones admitti. Quod nec nos, nec antecessores nostros credimus [i] vnquam † expressisse.

¶ Idem Abbati, & Conuentui Maioris monasterij.

¶ *Delegatio facta dignitati non expresso nomine proprio, transit ad successorem.*

CAP. XIIII.

QVoniam † Abbas Leicestriae, qui suscepto mandato nostro, partibus diem ad agẽ-

d ¶ *Omnino.*] i. sine aliqua pactione, conditione, vel modo.

¶ *Glo. sequenti, obiectioni sequitur contrarium, & solu. obie. secundo quaeritur, arg. pro. & sol.*

e ¶ *Dimittere.*] Videtur, quòd talis renunciatio simoniaca fuerit, quia qui remittit, dat. 8. q. 1. *talia &* ̄j. *de testib. Veniens. & ff. de calum. quibus etiam. & ff. quae in frau. cre. in fraudem.* [a] *Ar. contra ff. quae in frau. cre. si pignus.* Resp. haec dictio, omnino, soluit contra i. sine aliena conditione. Itẽ pone, quòd simpliciter renunciet: sed in animo habet, vt ei detur, aliàs nõ renunciasset, videt. quòd simonia cõmittitur: sola enim volũtate cõmittitur. ̄j. *de vsur. consuluit. & 1. q. 1. qui studet.* sed secus in simoniacis: quia ibi habitat secus in prohibitis, quia simoniaca Prohibita, quia simoniaca sũt illa, quae in vetere testamẽto, in nouo simoniaca erãt in sui natura: vt vedere sacramẽta, vt praedicto c. q. studet & c. *sicut eunuchus.* Simoniaca, quia prohibita sũt illa, quae per cõstitutione Ecclesiae facta sunt simoniaca: quale est hoc, & etiã pactum dare post receptionem in canonicum. & in istis non sufficit sola voluntas, nec in aliis, dũ tamen sit contenta fuit terminis. Quod de vsuris dicitur, nõ promouet: quia vsurae in vtroque testamento prohibitae sunt. Vin.

¶ *Glo. seq. contrarium soluit & remittit.*

f ¶ *Nõ obstãtibus.*] Arg. contra ̄s. *de rescrip. c. 1. ibi: speciale derogat generali.* Sed hic primae videt generales, & secundae speciales: quia de vno speciali beneficio faciunt mentionem, & tamẽ non valẽt hic secundae. Sed hic veritate inspecta speciales sunt tam primae, quàm secundae [b], id est, quia primae tantum ad vnum beneficium restringuntur, sed hodie in literis pro beneficiis obtinendis illae solae praeualent, quae primò praesentantur. ̄s. *de rescri. c. capitulum sancta crucis.* & secundùm hoc concordat cum illa: quia primae primò fuerunt praesentatae, & Epo loci hoc mandabatur. ̄j. *de appellat. vt debitus.* De hac materia dictũ fuit ̄j *de rescrip. cap. 1.* dic vt ibi.

ij. E *X parte tua.*] Simpliciter scribitur delegato certa forma expressa, debet nihilominus exceptiones rõnabiles admittere, quãuis de eis nihil dicatur in rescripto. h. d. Et diuiditur. nã primò ponitur decisa quaestio. secundò solutio ibi, *Quaestioni.* Tertiò exceptio ibi, *Nisi.* Quartò quaedã protestatio ibi, *Quod nec.* Abbas.

CASVS. D. Papa committit causam aliquam sub certa forma, quaeritur, vtrùm ille sequi illã debeat formam sibi datam, quòd exceptiones legitimas nõ admittat? Rndet Papa, quòd licet delegatus sequi debeat formã sibi datã, tamen exceptiones rationabiles admittere debet, & secũdũ equitatẽ in causa procedere: nisi exprimatur in literis, quòd nullae debeant exceptiones admitti; quod non credit nec ipsũ, nec antecessores ipsius expressisse. Not. qualiscũque forma detur delegato, exceptiones legitimas recipere debet, quia illud non est contra formã.

Item in iudiciis seruanda est aequitas.

¶ *Gl. se. ar. all. vnã cocor. & vnũ cõtrariũ, & soluit in fi. iterum arguit.*

g ¶ *Rationabiles.*] Arg. quòd magis est procedendũ secũdùm iuris ordinem, quàm secundũ formã rescripti: sic ̄s. de rescri. causam, quae inter. Sed cõtra ̄s. *de rescrip. cũ dilecta.* Sol. semper sequenda est forma rescripti, si non contradicat iuri: si verò cõtradicat, secus est. ̄s. *de ata. & quals. cã. te.* & hoc verũ est, nisi Papa ex certa scientia contrarium mandet, tunc est ei obediendum, etsi parũ sit mãdatũ. 100. *d. cõtra morẽ.* & 19. *d. memoriã.* & ille, qui recipit legitimas exceptiones, secũdũ ius facere intelligitur: ad quod etiã tenetur. ̄s. *de ata. & qualit. accepimus in fi.* [c] Itẽ ar. q. quòd si compromisisti in aliquem vt stares mandato suo, intelligendum est de honesto. ̄j. *de iureiur. Veniens.* & c. *quintauallis.*

¶ *Glo. seq. recitetur per contrarium.*

h ¶ *Nulla.*] Supple, & constet intentionem Papae talem fuisse, & volũtatẽ: aliàs enim nõ obstãte tali generalitate, rationabiles exceptiones recipi debẽt. ar. ̄j. *de resti. spol. audita* ar. *ff. de pig. obligatione. C. q. res pig. ob. pos. l. 1.* & *ff. de pecul. l.* quòd *peculij.* Sed cũ specialiter nominat, & dicit, nõ obstãte tali generalitate, vel tali exce, tũc, aliàs nõ recipiet iudex. arg. *ff. si q. cau. sed & si si quaestiũ.*

¶ *Gl. se. al. 2. concor. in cõtrariũ. & sol. iterũ al. in contrariũ vnã l.*

i ¶ *Credimus vnquam.*] Arg. cõtra 2. q. 7 *Later.* & 21. q. 2. *placuit. contra. 27. q. 1. si homo esset.* Sol. in contrariis notum erat Papae factum ipsum: & quia illa talia sunt, vbi locum non habet exceptio, vel excusatio. Item *arg. contra. C. de decur. exemplo lib. 10.*

ADDITIO. *C. de decur. exemplo. lib. 10.*

QVoniam abbas.] Diuiditur, quia prima pars narrat factũ. secunda illud approbat ibi, *Nos.* & pone causam literalem vt in glo. Abbas.

CASVS. Causa [d] fuit cõmissa duob[us] abbatibus, s. abbati Leicestriae, & abbati Vincestriae, non expressis propriis nominibus, & ambo exaue-

† Cap. 17. eo. tit. in 1. com pilat. & post concil. Lateranen. p. 4. c. 22.

† *Hae duo Verba, ad uersarius eius, desunt in antiquis.*

† *Vox, literas, etiam deest in antiquis.*

a *Facere videtur in fraudem, qui non facit, si quod facere debet vel non vetur seruitutibus. de Am.*

b *Idem Innoc. & Host. vel potest dici, quod Verũque fuit priuilegium secundum Iacob. de Ar. ret. & sic reprobatur opin. Io. de dans infra de excep. c. 1. Ioan. And.*

† Ca. 18. eo. tit. in 1. compilat. & post concil. Lateran. p. 44. c. 2.

† *Vox, vnquam non est in antiquis.*

† Ca. 19. eo. tit. in 1. com pilat. & post concil. Lateran. p. 45. c. 4.

c *Pet. dicit distinguendum, an fiat contra formam, & tunc non valet: an praeter formam, & tunc valet alleg. quod no. de re iud. causam in glo. intellige, vt ibi dicam. Io. An.*

d *Hic casus Bern. est, & in Verbis casibus habetur.*

citauerunt partes, abbate Vincestriæ tandem mortuo, & altero substituto, abbas Leicestriæ processit: postea cum abbate Vincestriæ substituto, & tulerunt sententiam, & dñs Papa confirmauit illam. Vel sic pone casum, quod abbas Leicestriæ solus citauit mortuo conindice suo: quia sub illa forma. Quòd si ambo non poteritis, &c. & postea altero substituto, cum eo processit, quod bene potuit, & hoc potius concordat literæ, & patet in prin. Ber. Not. per hanc decre. quod qñ causa committitur dignitati non expresso nomine prælati, eo mortuo successor in eadem causa procedere debet. Abb.

a ¶ *Præfixit.*] Et etiam solus potuit præfigere altero mortuo, si continebatur in literis. Quòd si ambo non poteritis, &c. quia tunc extitit conditio: nec propterea expirauit mandatum quantum ad illum defectum: sed statim altero substituto, & confirmato ambo procedere debent: quia temporale fuit impedimentum. *Cod. de cur. fur. l. penul.*

¶ *Glo. seq. primò inducit rationem, & Vnam l. secundo obiicit dupliciter, scilicet quod sine nominum expressione iurisdictio expiret per mortē. Secūdo quod expressione non obstante trāseat ad successorē, & soluit. Tertio quærit, arg. negatiuè, & affirmatiuè, & soluit distinguendo.*

dum præfixit [a] Abbatem Vincestriæ de nouo substitutum [b] Iudici præmortuo, illa mandato nostro porrecto, quia sub expressis nominibus locorum, & non personarum commissio emanauit, sibi socium in causæ cognitione adiunxit: Nos sententiam illorum (sicut est iusta [c]) ratam, & firmam habemus.

¶ Idem.

¶ Si quæstionem de iure præsentandi Papa appellatione remota, & sub ea forma, vt delegatus ad præsentationem eius, ad quem viderit pertinere, ordinet Ecclesiam: per hoc non debet instituere, sed pronunciare: & is, ad quem pertinet, instituet: & si iuri suo detrahitur, licitè appellat.

CAP. XV.

Super † eo verò, quòd subiungere voluisti, si de præsentatione Presbyteri inter aliquos [d] quæstione suborta [e], causam contigerit delegari alicui sub hac forma: vt si constiterit ius [e], de quo agitur ad partem alterutram † pertinere, ad præsentationē eiusdē de persona idonea ordinet [f] Ecclesiā appellatione remota, an liceat [g] delegato Iudici, inscio diœcesano Epō, vel Archidiacono, vel Archipresbytero reclamante, præsentatum sibi Clericum in possessionem Ecclesiæ mittere: & an si Archipresbyter [h], vel Archidiaconus [i], vel Epus, ad quem institutio pertinet appellauerit †, eorū sit appellationibus deferendū. ¶ Hoc tuā volumus discretionem tenere, quòd licèt quæstionē, quę de præsentatione, vertitur, appellatiōe remota cōmittamus alicui terminandam: non tñ est nostræ intentionis [k], diœcesano Epō, Archidiacono, vel Archipresbytero, præiudicium generare: ideóque præsentandus est illi, qui instituendus fuerit, † & tenebit [l] eorū appellatio, si videntes iuri suo detrahi duxerint appellādum: quia non † illis †, sed partibus [m], inter quas causas cōmissa est, appellationis remedium est sublatum.

sentatio facta, tunc qui dignior est. sed si essent æqualiter dignitate, forè diu maior *ff. de iudi. sed cum ambo. & 16. q. 2. ipsi non est.*

c ¶ *Sicut est iusta.*] Hæc verba, cum ponuntur in confirmationibus, cōditionaliter intelliguntur *j. de confir. vti. vel inuti. examinata. & j. de cōces. præben. quia diuersitatē.* Secus si ponūtur in priuilegio: quia priuilegium est lex priuata. 3. *dist. pri uilegia.* & priuilegium semper debet aliquid ponere *j. de ver. signi. §. abbate & j. de priuile. in his* & sic ponūtur in sententiis, quas Papa ex certa scientia confirmat: vt hic.

Super eo.] Hæc decretalis est satis notabilem, & multum allegatur: Cōis est diuisio. Secunda. Hoc tuā. Abb. Casvs. Quæstio vertitur inter aliquos super præsentatione rectoris in aliqua ecclesia: committitur causa super hoc alicui sub hac forma, vt si constiterit ius, de quo agitur, ad alterutram partem pertinere, ad præsentationem illius iudex ordinet Ecclesiam appellatione remota. Primò quæritur, vtrum liceat iudici delegato, ignorante epō, archidiacono, vel archipresbytero, ad quem pertinet institutio, præsentatum sibi clericū in possessionem Ecclesiæ mittere: & si aliquis illorum, ad quem pertinet institutio, appellauerit, vtrùm sit eorum appellationibus deferendum? Papa cōsultus rñdet: quòd licèt quæstionē cōmittat de psētatione appellatione remota, nō tñ est eius intentionis facere præiudicium diœcesano episcopo, archid. vel archipresbytero: vnde clericus instituendus præsentari debet illi, ad quem de iure pertinet institutio. & si contra factum fuerit, eorum appellatio valebit: quia appellatio solummodo inhibita est, inter quos causa vertitur, & non pdictis. No. quòd forma rescripti non est semper seruāda, vt hic patet: sed hoc fit, quia p hoc fieret præiudiciū illi, ad quē pertinet institutio, nec nocet illi, q obtinuit. Itē licèt cā commissa sit inter aliquos, alij tñ, quos negotium tangit, admittuntur ad defensionē suā. Itē appellat. remota intelligitur illis, inter quos committitur, & non aliis. Itē res inter alios acta, aliis nō nocet.

b ¶ *Substitutū.*] Ecce quod successor pōt cognoscere, vnde potuit cognoscere prędecessor etiā delegatus: & hoc verū est, qñ pprium nome in literis nō fit expressū: quia pro vna persona intelliguntur: quia dignitas nō moritur: sed si propriū nomē in literis fuerit expressum, quia tūc cōmissio facta fuit psonę successor nō cognosceret & hæc est ratio, quia (vt dixi) dignitas nūquā perit, indiuidua verò quotidie pereunt *ff. de lega. 1. l. 4. sequens in fundis.* Sed videtur, quòd idē sit, etsi nō exprimat propriū nomē: quia hoc nomē abbas talis loci, loco proprij nominis est *ff. de libe. post. nominatim.* arg. sed nō est propriū nomē, sed singulare, vt phœnix, & appellatiuum similiter: & si electus sit loco præmortui, idem est, quia idē debet cognoscere vt prædecessor. *ff. de iud. mortuo iudice. in Authen. vt nulli iudic. §. & hoc iubemus. coll. 9.* Sed videtur, quod etsi expressū nō sit nomē dignitatis, quòd successor adhuc cognoscere possit. *arg. ff. de condi. & demon. l. filia. §. Titia. & ff. de lib. & posth. placet. & l. seq. & arg. ff. de anno. leg. l. ann. § 1. sed il- lud testator voluit.* Sed pone, quòd plures archidiaconi sunt in aliqua ecclesia, sicut sunt in ecclesia Parisien. & Papa mandat archidiacono Parisien. sine additione proprij nominis, vel cognominis, quòd nō apparet de quo senserit, cum plures sint archidiaconi, quis ergo erit iudex? Videtur, quòd nullus, quia si duo dati sunt tutores eiusdem nominis, nec apparet, de quo senserit testator, neuter erit tutor. *ff. de testamen. tutel. duo sunt Titij.* & si testator dicat, Exhæredo filium meum, cum plures habeat, nomine proprio non expresso, nullus est exhæredatus. *ff. de libe. & post. l. 10. in. postbu. Lnominatim.* & si non apparet, quis hæres institutus sit [b], institutio non valet. *ff. de hæred. institu. l. in tempus. § quotiens. & ff. de rebus dubiis si ita fuerit. §. itē si ex pluribus. & ff. de manumiss. testa. cum ex pluribus.* Sed videtur, quod ille sit iudex, quem impetrator elegerit; secus si inter duos dubitetur de eodem legato, tunc potius dare debet: tñ hæres eligere debet, cui soluat. *ff. de lega. 2. l. si quis seruum. §. si inter duos.* & si quis intentione ambigua vsus est, quod ei vtilius est, debet accipere. *ff. de iudi. si quis intentione. & ff. de iud. solemus. & C. de condi. inde. si quis seruum.* hoc vide de facto. Hic suis patet, & ille quem elegerit actor, erit iudex: quia de illo sensit, cum impetrauit literas. *ff. de verborum obliga. inter stipulantem.* Sed si cōmuni cōsensu partiū partes cōcordissent, & consensissent, non distinguendo de quo quid erit, cùm modo dicat actor de vno, & reus de altero, nec potest constare, de quo intellexerunt, quia non cōcordant. Hic dicere possum, quod ille sit iudex, cui primò sunt literæ præsentatæ. *j. de rescrip. ca. capitulum sanctæ crucis. & j. de appellatio. vt debitus.* sed si esset simul præ-

d ¶ *Inter aliquos.*] Qui se dicunt patronos.

e ¶ *Ius.*] s. præsentationem, vt dixi s.

¶ *Glo. seq. ponit, quæ fuerit dubitatio.*

f ¶ *Ordinet Ecclesiam.*] Hæc verba ambiguitatem continere videntur: vñ iudex credebat, quòd ipse instituere possit clericū præsentandū, quod nō est verū: vnde sic expone, ordinet, id est pronunciet ordinandā Ecclesiā, ad psentationē illius, qui probauit ius patronatus ad se pertinere: tamen si episcopus, archidiaconus, vel archipresbyter consentiret delegato, valeret eius institutio.

g ¶ *An liceat.*] Prima quæstio.

h *An si archipresbyter.*] Secunda quæstio.

¶ *Glo. seq. arg. & duos casus exponit, ex quibus illud procedit.*

i ¶ *Archidiaconus.*] Arg. quod archidiaconus, vel etiam archipresbyter potest cōmittere curam animarum: sed hoc est, qñ ab epō est ei specialiter concessum. *s. de offi. arch. cùm satis.* vel cum alias hoc obtinent de consuetudine. *arg. s. de elect. dudum 2. & s. de offi. archid. dilecto & j. de excessi. præla. ad hæc.*

¶ *Gl. seq. elicit duo argumenta.*

k ¶ *Intentionis.*] Arg. priuilegia, rescripta, & alia consimilia ad ea tñ extendi, de quibus cogitatum est *ff. de pact. tres fratres. ff. de transact. cum Aquiliana.* itē ra mentio mandati considerenda. *j. de resti. spo. audita & j. de p. æben. cum cām & c. vlt.* Itē arg. quod iuri nullius intendit Papa derogare. 12. q. 2. *primum. j. de offi. ord. licet. & j. de decī. ex multiplici. & s. de rescri. ad aures.*

l ¶ *Tenebit.*] Et ita debet differri executio sententiæ, si per eam alicui præiudicium generatur. *infra de re iudi. cùm super controuersia.* & verum est, nisi præsumptio sit in contrarium, quod malitiosè appelletur, sicut contingit in restitutione. *j. de in inte. rest. suspecta.*

¶ *Gloss. seq. notat. tria, & de vltimo remittit.*

m ¶ *Sed partibus inter quas.*] Et ita licèt appellatio sit remota in

Margin notes: † Cap. 20 e. tit. in. com pilatim. & post concil. Lateran. p. 424. † diuersimodè. Mortuo delegato qui succedat ei, dum. a Videtur, quod hoc est non possit, 7. q. 1. in apibus. vbi singula. cū archidiaconus, quando non nouit, plures & ff. de rebus dubiis ... † alterutrā. † appellauerit. † est. † Scilicet episcopo Archidiacono vel Archipresbytero. † Aliter, illis. Papa nullius iuri intendit derogare.

literis, nihilominus possunt appellare omnes, quorum interest. 2. q. 6. non solent. Item not. quod omnes possunt se opponere, quos negotium tangit: licèt de illis non fiat mentio, & sunt admittendi. alias non teneret appellatio interposita per eos. Item arg. quod iurisdictio extenditur ad eos, de quibus non est cogitatum. de hoc dixi supra eo. quia quæsitum.

Docet Hostien. quod hæc sunt bona argumenta, quod quis per alios acta non nocet, non audiendum.

Item arg. quod res inter alios acta non nocet alii. infra de re iud. quintus. vbi de hoc tractatur, & competentius ibi ponitur, quàm hic.

Idem.

¶ Si causa simpliciter est delegata duobus, sententia vnius non tenet.

CAP. XVI.

CAusam ✝ matrimonij, quæ inter I. mulierem, & Blanchacium agitari dignoscitur, Furolinensi, ✝ & Vapicenensi Episcopis nos meminimus commisisse: quibus eam viro restitui mandantibus, vir mulierem cruciatibus, & flagellis adeò afflixit, quòd inuita [a] & coacta inter se, & virum suum confessa [b] est parentelam, sicque factum est, quòd ad iudicium [c] vnius eorum dimisit eandem: & infra. ¶ Dis. vestræ mandamus, quatenus si inueneritis, quod præfatus B. dictam I. ad iudicium solummodo [d] alterius prædictorum à se separasset ✝ (quia cùm in causa duobus committitur, sententia vnius [e] non tenet) ipsum vt eandem mulierem, sicut vxorem suam benignè recipiat [f], & maritali affectione ✝ pertractet, monitione præmissa cogatis. ¶ Si qui tamen apparuerint, qui (postquam ab eo recepta fuerit) matrimonium ipsorum velint, & legitimè possint impetere, causam audiatis, & fine canonico terminetis.

CAusam matrimonij.] In prima parte ponitur consultatio. In secunda responsio ibi, Discretioni.

CASVS. Quædam causa matrimonialis vertebatur inter I. mulierem & B. virum illius. Illa fuit commissa duobus Episcopis, coram quibus mulier petiit restitui sibi virum suum, quia spoliauerat ipsam: qui cùm de spoliatione constitisset eisdem, mandauerunt viro, vt eam restitueret: vir adeo flagellis, & cruciatibus ipsam afflixit, quòd inuita, & coacta confessa fuit parentelam esse inter ipsam, & virum suum: propter quod alter de prædictis Episcopis tulit sententiam diuortij inter ipsos. Super hoc delata fuit quæstio ad Papam: vnde mandat Papa quibusdam, quòd si inuenerint, quòd dictus B. vxorem suam dimiserit ad iudicium alterius iudicum prædictorum, monitione præmissa compellant eundem, vt ipsam recipiat, & maritali affectu pertractet: quia cum causa duobus committitur, sententia vnius non tenet. Si verò aliqui apparuerint, postquam ab ipso recepta fuerit, qui velint, & possint ipsorum matrimonium accusare, causam audiant, & fine canonico decidant eandem. Not. quòd confessio per metum extorta non præiudicat. Item confessio contra matrimonium facta non tenet. Item cùm plures sunt iudices altero absente, nec se excusante, nec committente vices suas, sententia alterius, vel aliorum nõ valet. Item restitutio prius fieri debet, quàm principalis quæstio agitetur.

✝ Cap. 21. eo. tit. in 1. compilat. & post Concil. Lateran. p. 10. c. 26.

✝ Alias ita: Ternisien. & Napicen.

✝ Vide l. falsus. §. sed si. ff. de fur. glo. & doct. in Authen. de fideiuss. §. 1.

✝ affectu.

a ¶ Inuita.] Et ideo talis confessio præiudicare non debet. 31. q. 2. Lotharius. & 15. q. 6. c. 1. & si etiam sponte id cõfiteretur, propter confessionem, vel etiam amborum, matrimonium separari non debet: quia sæpe adinuicem colluderent. infra de eo qui cog. consan. vxo. suæ. super eo. & 35. q. 6. §. vlt. sed si ambo confiteantur, & fama publica consentit, tunc possunt separari. 35. q. 6. si duo. quidam tamen aliter intelligunt illum canonem.

b ¶ Confessa est.] Coram vno iudice tantùm, cùm talis confessio hodie non teneret.

b Hæ duæ glossulæ nec sunt Bernardi, nec habentur in vetustis codicibus.

c ¶ Ad iudicium vnius.] Et malè, 1. quia non erat ibi posita illa clausula [quòd si non omnes, &c.] vel alter se litteratoriè non excusauit.

¶ Gloss. seq. ponit Brocar. ad primam partem alle. 9. iura, ad secundam 4. & soluit.

d ¶ Solummodo.] Arg. quòd vbi aliquorũ præsentia desideratur, quod in eorum absentia agitur, nõ tenet: vt 63. dist. obeuntibus. & infra de ele. cùm in veteri. & C. de test. si vnus. & 66. dist. porrò. & 68. dist. quinq. scripsi. & ff. de transact. cum his. §. si prætor. & ff. de re iud. duo ex tribus. & C. de aduo. fisc. l. vlt. ff. & de iure fisc. si fiscus. Arg. contra 63. dist. in c. 1. & 2. & C. de postulan. velamine & 15. q. 7. felix. Sol. duobus modis desideratur præsentia alicuius quantum ad necessitatem. & sic vera est prima solutio, vt hic & infra de elect. quod sicut. & c. venerabilem. Item quantum ad honestatem, vel vtilitatem: & talis absentia non vitiat, quod actũ est: vt in contrariis. & 32. q. 2. honorantur.

e ¶ Vnius.] Quandoque is fit, quando iudices ordinarij vel delegati, vel arbitri ferunt diuersas sententias, dic infra de re iud. c. vlt. & ibi dicetur.

de hoc. e Si verò sunt duo iudices, & alter sine altero procedat, non tenet sententia, vt hic. siue etiam plures, & aliquo absente pronunciant. ff. de re iud. duo ex tribus.

¶ Gl. seq. alle. contra signat contrarium & soluit.

f ¶ Recipiat.] Sic infra de resti. spo. ex conquestione. ar. contra infra de ord. cog. intelleximus. Hic & in illa, ex conquestione, de possessorio agitur: & ideo cùm causa spoliationis sit priuilegiata, illa semper primò est tractanda, & conuentus super spoliatione reconuenire spoliatum non potest, nisi de alia spoliatione infra de or. cog. super spoliatione. Facta verò restitutione postea cognoscatur de proprietate, s. de causa matrimonij. Illa, intelleximus loquitur de petitorio: sed si incontinenti iste vellet probare consanguinitatem, maximè in gradu indispensabili, restitutio differtur secundum tenorem illius decre. infra de resti. spo. litteras. aliàs semper facienda est restitutio.

Vide l. si plures. ff. de exerc. & gloss. & Bartol. in ord. l. vnica. ff. de of. consul.

¶ Idem Oxonien. & Vinto, Episcopis, & Abbati Herfor.

¶ Delegatus, qui est dominus impetrantis, recusari potest.

CAP. XVII.

ij. CAusam ✝, quæ inter F. & R. de natiuitate Agathæ vertitur, vobis fratres Episcopi, & London. Episcopo commisimus terminandam. ¶ Verum quanquam idem F. præfatum London. Episcopum habebat suspectum, pro eo quòd dominus [g] est prædicti R. ipsum amouendum, & te fili Abbas, loco ipsius ✝ duximus subrogandum.

✝ Cap. 4. tit. qui filij sint legit. in 1. compil. Vbi integrum factum narratur, adde c. 3. infra de dolo, & cont.

✝ Idem.

ij. CAusam quæ.] Communis diuisio: secunda ibi Verùm. Abb. Sic. Pars huius infra tit. in c. de do. & cõtu. causam, quæ & infra qui fil. sint legit. causam quæ 1. & 2.

CASVS. Inter F. & R. de Ardenna, quæstio vertebatur super natiuitate Agathæ matris dicti R. causa super hoc commissa fuit episcopis Veronen. Mutinen. & London. ad petitionem ipsius R. sed quia dictus London. episcopus dominus erat dicti R. præfatus F. habebat eum suspectum: vñ Papa ad petitionem ipsius F. amouit ipsum, & loco ipsius subrogauit abbatem Herfordensem. No. cùm iudex est dominus impetrantis, potest legitimè recusari.

¶ Glo. seq. ponit sex casus recusandi iudicem.

g ¶ Dominus.] Arg. est hic euidens, quòd rationabilis est causa suspicionis, si iudex est dominus aduersarij. arg. 3. q. 5. accusatores. & 11. quæstione 3. quatuor. & infra eod. insinuante. & idem esset, si iudex esset vasallus impetrantis, arg. 22. qu. 5. de forma. Item si sit suffraganeus impetrantis. infra de lit. non contest. Accedens. Item si esset consanguineus [d], vel aduocatus extitit in eadem causa pro ipso infra de app. postremò: idem videtur si habet consimilem causam. infra de iud. causã, quæ inter arg. op. ad hoc infra de testi. personas. De causa suspicionis tractabitur. infra eo. suspicionis quod infra de app. cum speciali.

d *Vel hæredi, consanguineus in toto, vel in parte. ff. de iudic. l. Iulianus. §.*

ADDITIO. Vñ versus. *Quatuor ista: timor, odium, dilectio, census, Sæpe solent hominum rectos peruertere sensus.*

¶ Idem.

¶ A subdelegato delegati Papæ, qui subdelegauit non in totum, non ad Papam, sed ad ipsum delegatum appellari debet.

CAP. XVIII.

CVm ✝ te consulente: & infra. ¶ Si super causa, quæ tibi in nostra delegatione committitur, à personis [h] Ecclesiasticis, vna, vel pluribus, quibus (vt parcas laboribus partium, & expensis) cognitionem ipsius causæ, & testium examinationem (sententia tibi reseruata) cõmittis appellatio fuerit interposita: huiusmodi appellationis intuitu, causam ipsam indiffinitam relinquere non teneris.

✝ Cap. 1. eo. tit. in 2. compilatione.

CVm te.] Si delegatus Papæ committit causam non in totum, & à subdelegato appellatur ad Papam, per hoc non impeditur processus delegati Papæ. h. d. communis diuisio. Secunda ibi, Si super. Abb.

CASVS. Quæritur, si delegatus à principe subdelegauerit vices suas alteri, si appellatur à subdelegato, vtrum delegatus debeat dimittere causam indiscussam? Et rñdet, quòd nõ, sed potest procedere, s. si aliquid sibi de iurisdictione retinuit. Not. quòd ab auditore non potest appellari: quod verum est secundum distin. illius dec. super quæstionum. infra eo. §. 3.

¶ Glo. seq. arg. & remittit.

h ¶ A personis ecclesiasticis.] Id est, ab audientia personarum, quibus causa commissa est. Et est arg. quòd delegatus cui cõmissũ sibi subdelegare debet personis ecclesiasticis, & non laicis, cùm laici de talibus causis ecclesiasticis iudicare non debeant. infra de iud. decernimus. & decretalem habes infrà eod. super quæstionum. circa principium. & ibi exponitur.

ADDITIO. Sed hodie est prouisũ in c. statutũ in §. in nullo. de rescript. lib. 6. vbi dr, quod illis personis dẽt cõmittere delegatus Papæ

quibus

quibus cōmittit ipse Papa, & q̄ sūt illæ personę, hr̄ ibi *in princ.*

R*elatum*] Per litis contest. perpetuatur iurisdictio. In prima ponitur decisa consultatio. In secūda ibi, *Nos itaque.* rōsio. Casus. Hæc decret. correcta est: quæritur, si mortuo mandatore possit procedi per litteras ab eodem impetratas ante mortem eius. & respon. quòd si lis est contestata, potest procedi, aliàs non: hodie potest si ante citantur. j. *de off. leg. c. Vlt.* Not. quòd morte mandatoris re existente integra, expirat mandatum. Item per litis contestationem perpetuatur iurisdictio.

a ¶ *Contestata*] Quod dicit hic, secundum leges locum habet: quòd stante litem contestatā moriatur mandator a, expirat mandatum, vt hic dicitur: quia lis non dicitur cœpta nisi per litis contestationem, in *Auth. de litig. §. omnē. colla. 8. ff. rem rat. habe. amplius.* secundum canones non consideratur tm̄ litis contestatio: sed sufficit sola citatio ante mortem mādatoris ad perpetuandum rescriptum: vnde citatione præmissa non finitur mandatum per mortem mandantis b. j. *de ca. prox. & c. licet.* sed si citatio non præcedit mortem, statim expirat mādatum. j. *de off. lega. c. Vlt. §. 1. & ff. de iurisd. omnium iudicum.* & quia qualiter fiat contestatio litis, habetur j. *de li. conte. c. vnic.* Item sicut per libelli oblationem perpetuatur actio. *C. qñ. lib. princ. da. lit. conte. facit l. 1. & 2. q. 6. anteriorum.* & sicut res litigiosa efficitur per libelli oblationem: vt *in auth. de litigio. in prin. coll. 8. & C. de lit. Authen. litigiosa* eodem modo perpetuatur iurisdictio delegati per solā citationem vt dicunt iura prædicta.

¶ Lucius † iij. Cantuarieñ. Archiepiscopo, & eius Suffraganeis.

¶ *Morte delegantis non expirat iurisdictio delegati, coram quo lis erat contestata.*

CAP. XIX.

RElatum † est: *& infrà*, ¶ Nos ita consultationi vestræ respondemus, quòd si lis fuerit ante prædecessoris nostri obitum contestata a, mandatum morte mandatoris nullatenus expirauit. Si verò ante litis contestationem decessit, non est à Iudicibus, quos delegauerat, ex delegatione huiusmodi procedendum.

¶ Vrbanus iij.

¶ *Si delegatus citauit ante mortem delegantis, perpetuata est eius iurisdictio. Et appellationi renunciat, qui coram Iudice, à quo appellauit litem prosequitur.*

CAP. XX.

GRatum † gerimus: *& infrà.* ¶ Sanè consuluit nos deuotio vestra, an ante obitum delegantis proposito citationis edicto, lite verò post mortem contestata nihilominus debeat in causa procedere delegatus: Et vtrum is intelligatur appellationi renunciasse, quia ea interposita, ad producendos testes inducias postulauit, & demùm productioni, & allegationi renuncians, attestationes petiit solemniter publicari. ¶ Nos autem inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd cùm in casu priori citatione facta, negotiū sit quasi cœptum b, & maximè c si delegatus non sit certus de obitu delegantis, potest, & debet in causa procedi: tenebitque quod iustitia fuerit præuia diffinitum. ¶ In secundo verò casu, videtur ab appellatione recessum d, si secundùm ea, quæ præmissa sunt, eum qui appellauerit, constiterit processisse.

¶ Cælestinus iij.

¶ *Si causa committitur tribus delegatis, cum clausula, quod si non omnes, &c. priusquam appareat de impotentia tertij duo procedere non possunt. Et si procedunt, nihil agunt. h. d. vsque ad §. adiicimus.*

CAP. XXI.

PRudentiam e † tuam: *& infrà.* ¶ Quinto loco f supplicas informari, vtrùm cùm tribus causa committitur, ita quòd si omnes interesse nequiuerint, duo eam nihilominus exequantur: si reus à duobus tantùm fuerit conuocatus, venire necessariò teneatur g. Et si citatus à

G*Ratum*] Communis diuisio. Secunda ibi, *Non autem.* Et quælibet pars subdiuiditur: vt patet in textu. Abbas Siculus. Casus. Quædam ca. fuit commissa iudici delegato, ipse statim citauit partes, lis verò contestata fuit post mortem delegantis: quærebatur, vtrùm possit postea in cā procedere delegatus? Secundò ponitur alia qō: Ecce aliquis appellauit a iudice, postmodum petiit terminum ad producendum testes, & attestationes receptas petiit postmodum publicari: quæritur, an per hoc appellationi renunciasse intelligatur? Ad primam quōnem respondet Papa, quòd citatione facta negotium est quasi cœptum, & præcipuè si delegatus non sit certus de obitu delegantis, vnde legitime potest in causa procedere. In secunda quæstione respondet: Si vera sunt præmissa appellationi renunciasse videtur. Not. quod per solam citationem perpetuatur iurisdictio delegati. Item tacitè per contrarium factum renunciat quis iuri suo, siue appellationi.

¶ *Glo. seq. declarat, quare dicat, quasi.*

b ¶ *Quasi cœptum.*] Ideo dicit, quasi cœptum: quia quantum ad perpetuandam iurisdictionem cœptum est negotium. sed quantum ad lit. contest. non est cœptum: vñ legitimas exceptiones potest opponere: vñ successor impetrātis poterit cōuenire reū mortuo impetrāte. *ar. s. de re. significauit.* vbi de hoc. & *arg. ff. de inof. test. posthumus. §. Vlt. D. de noua. si delegatio ff. de iur. om. iu.* & quia ibi ex/ontagi cœperit per citationem, ad hoc vt faciat ad propositum. & j. *eo. licet & j. de of. lega. c. Vlt.*

¶ *Glo. seq. signat contrarium.*

c ¶ *Maxime*] Hic bene dicit: quia idem esset, si esset certus præmissa citatione: quia potest procedere, etiā si esset certus de morte delegantis, & si negotium non esset quasi cœptum, nō procederet, & ideo pōt procedere, cu nondū sit certus, & negotiū sit quasi cœptum. *Ar. cōtra insti. mandati. § recte.* ibi innuitur, q̄ si ignorans post mortem citauit, licèt postea sciat de morte, procedere pōt ff. *de acquir. pos. fundi vēditor. §. 1. &* ff. *si cer. pe. l. cetus quo in* cia e & in eadem l. contrarium dicitur.

Additio. Aliud in iudicio. si enī procurator haberet actionem mandati, officium suum videretur ei damnosum.

d ¶ *Recessum.*] Not. præsumptionem iuris, quòd iuri suo renunciare præsumitur, qui iuri suo contrarium facit. *infr. de test. cum venisset.* d quæ loquitur de hoc eodem negotio & est eiusdem Vrbani. & j. *de appell. sollicitudinem. & j. de his qua fi. a ma. par. cap. ex ore,* vbi de hoc multa arg. inuenies, & j. *de Vsu. & bone. cle. c. Vlt. & C. de iur. do. impe. l. 2. & ff. de mino. si filius. ff. de inof. testa. si ex causa. & l. si proponas. §. 1. & 73. dist. cùm Hadrianus.*

P*Rudentiam.*] Diuiditur istud princ. in duas quæstiones. Secūdò simul illas soluit, ponendo rōnem decidēdi. Secunda ibi, *In hoc casu.* Abbas.

Casus. In prima parte ponitur talis quæstio: Ecce causa committitur tribus iudicibus cum illa clausula [quòd si omnes interesse nequiuerint, duo nihilominus in causa procedant] duo illorū citant reum; quæritur, vtrum ille teneatur venire, post istam quæstionem statim facit aliam quæstionem: Tres iudices citant reum, in termino constituto, comparuit coram duobus tertio absente, nec se excusante, vel committente vices suas: quæritur, vtrùm duo præsentes possint in causa procedere, & eam per sententiam diffinire. Ad primam quæstionem non rñdet Papa directè, sed rñdendo ad secundā intelligitur prima soluta: dicit Papa, quòd cùm aliquis non ostenderit legitimè se cum aliis interesse non posse, vel aliàs de hoc constare canonicè non poterit, alij in causæ cognitione procedere non debent: quod si fecerint, non valebit, quia integrum est iudicium, quod plurimorum sententiis confirmatur, & Papa libentiùs committit causam duobus, quàm vni; & tribus, quàm duobus: quia & si contra facerent, formā rescripti nō seruarēt. Per hoc intelligitur quęstio prima soluta: quia si tres citāt partes, & duo illorum tertio absente procedere non possunt: ergo & si duo tm̄ citāt, reus ad ipsorum citationē venire non tenetur.

e ¶ *Prudentiam*] Per e hanc decre. not. cautelam. si quis est excommunicatus, & ab excommunicatore absolui non potest, vel non vult, faciat litteras impetrari super aliquo negotio contra alium suum aduersarium ad amicos iudices, & sic poterit ab eis absolui, vt hic dicit.

f ¶ *Quinto loco.*] Primam quæstionem habes. j. *de mu. peti. c. prudentiam.* secundam, & tertiam. j. *de appell. secundo requiris.* quartam habes. j. *de transact. c. præterea 2.*

¶ *Glo. seq. tractat. q. tex. arguens primo ad negatiuam. Secundo ad affirmatiuam. Tertio ponit distinctionem Io. quam approbat. in fi. formal duas quæstiones, quas soluit.*

g ¶ *Teneatur.*] Ad hanc qōnem non vr̄ Papa rñdere, sed vr̄ q̄ nō teneatur venire. s. *eo. cùm matrimonij. & j. de eo, qui mit. in pos. causa rei seruan.* cùm sicut & 2. q. 6. c. *ei qui. §. diffinitiua Ver. itē si plures. & ff. de re iudi. duo ex tribus & ff. de arbi. si in tres. & l. seq.* præterea si veniret, alij duo non possint procedere: & ideo nō esset contumax, si non veniret: vt *ff. de iu. non videtur, & ff. de pecu. eo tempore. & ff. de arb. si cum dies. §. si arbiter.* præterea non videtur esse in mora, qui se potest tueri per exceptionem. ff. *si cer. pet. lecta est. ff. de Vsu. sciendum* infrà vt *lit. non contest. quoniam frequenter. §. si Vero aliter. ad fin.* & ff. *iud. sol. Vir bonus.* Contra videtur, quòd teneantur venire. quoniam quilibet illorum est iudex insolidum, cùm si res indiuisibilis. 24. q. 1. *loquitur.* j. *de iure par. c. 1.* & ff. *de bo. lib. si libertus in fine.* & ff. *de ser. Via.* & *C. de reli. si sepulchrum.* & ff. *de resi. Vel quod.* & ff. *le. Fal. l. 1. §. si Vsusfructus.* Itē vnus solus cōsul procedere

e *Vide de cle. excom. minist. Apostolicæ. super gl. & quod sequitur de præbend. dudam. ad fin. lib. 6. Ioan. And.*

d *Concor. l. prosecutio. C. de iu. do. & in l. originem. C. de munic. lib. 11.*

† *Cap. 3. eo. tit. in 1. cō. alia loca, in quibus sūt cætera fragmenta huius ca. indicat hic glossa.*

e *Hæc glos. non est Bernardi, nec reperitur in antiquo libro.*

dere potest altero absente. *ff. de off. consul. l. Seneca. arg. C. de aucl. praest. l. Vlt. §. sancimus & ff. de exercito. l. 1. §. si plures.* in ille §. pro vtraque parte fecit. & est *ar. ho. ff. de fideic. lib. si legatario.* §. 1. & quilibet tenetur saltem venire allegaturus priuilegiũ suum. *j. de app. cũ parati. ff. de iudi. si quis ex aliena. & ff. si quis in ius vo. non ierit. l. 2. 1. rñ.* Ad hoc distinxit Ioan. & bñ, vtrũ iudices sint ordinarij, vel delegati: sia iudices sunt ordinarij, vno absente reliqui possunt procedere, per iura, quæ ad hoc sunt inducta. cũ quilibet per se insolidũ habeat iurisdictionem: in delegatis vel arbitris secus est: quia vno absente reliqui nihil possunt facere, nec tenet, quod fit ab eis. *s. eo. causam matrimonij.* & *j. eod. Vno delegatorum. & j. eod. c. proxi. & ff. de re iudi. duo ex tribus.* licèt enim quilibet corũ habeat iurisdictionẽ insolidũ, eam per se nõ potest exercere: quia loco vnius intelligũtur: sicut si plures furantur vnam trabem, ita q̃ nullus eã furatur, & tñ quilibet tenetur. *ff. ad leg. Aquil. l. ita vulneratus in fin.* similiter *s. de rescrip. pastoralis in fi.* & sic patet, q̃ iste, de quo quæritur, ad talẽ citationẽ nõ tenetur venire: & si dicis q̃ Papa nõ rñdet ad quæstionẽ immo oñ rñdet, quia respondet ad secũdã, quę est, vtru duo pñtes absente tertio, & se nullo modo excusante procedere possint. q̃ nõ dñt procedere: & si processerint quod nihil putabũtur egisse: bñ rñdet ad primã quęstionẽ, qa secuda soluta intelligitur prima soluta. quia si nihil facere pñt, sequit, quod nõ tenet venire. & sic quasi superflua relinquitur. qõ prima. *s. de rescr. pastoralis. sic j. de iure pat. postulasti.* vbi p solutionẽ vltimę qõnis, soluũtur præcedẽtes. & sępe sic inuenies. Et sic dico, quòd qñ duo citãt tñ, & hoc cõtitati citatus nõ tenetur venire[b]: in quo casu loquitur hęc decre. quia hic ponitur pro qone quod tñ duo citant, & est qõ iuris. & ergo respõdeo, quòd nõ tenet. Sed si tu ponas, quòd tres sut dati iudices cõtra te, & duo citẽt te per litteras suas. vel nuciũ, & nulla fit mẽtio de tertio, hic nõ es certus de facto, immò potes dubitare an tertius se excusauerit vel cõmiserit vices suas illis: & ideo licèt minus cautè faciant, quia non faciunt mentionem de tertio in literis suis: Tutius est tñ, & videre, an habeant auctoritatem a consocio, & si habent, benè pñt procedere: si verò non habeant delegationem, vel excusationem a suo consocio, non pñt procedere: vt *j. c. proxi.* & potes agere contra illos ad interesse, eo quòd te calumniosè citauerunt, nec in hoc pñt prætendere errorem: cum in hoc sint certi, & quòd teneantur ad interesse, patet *de sen. excom. sacro.* Sed pone, quòd duo procedant contra illum absentẽ citatum, & tertius postmodũ habeat ratũ, quod illi fecerint: nunquid valet sentẽtia, sicut valet in electione. *s. de el. quod sicut?* D. co. quòd nõ valet sentẽtia talis p ratihabitionẽ tertij, cũ ab initio nulla fuerit[c], vnde postea ratificari non potest. ff. d reg. iur. quod ab initio. in fi. Itẽ quid si partes cõsentiant, vt duo procedãt: nunquid valeret talis processus tertio non veniente, nec se excusante? Non credo, quòd partes possint illis dare illã iurisdictionẽ. *C. de iur. omniũ iudi. l. priuatorum consensus. & j. eo. P. & G.*

† *Iure, in quodam Vetustissimo.*

a *Si iudices sint ordinarij Vno absente, reliqui procedunt, secus in delegatis.*

† *Facit ad hoc tex. cum gl.* in l. magistros. C. de profes. & me. lib. 10.

† *cognitiones.*

b *Hoc tenet Inn. Alij dicunt, quòd duo possunt procedere in his, quæ non capiunt dilationem. ar. ff. de admis. tutor. qui repertorium. quod mi placet Vin. Ioan. And.*

c *Concord. l. 2. & ibi Bar.* C. cum vers. iudi. & l. si mater §. interdictum. ff. de except. rei iud.

d Hæc non. est gl. Bernar. *licet in aliquot antiquis inueniatur, sed in margine, ita Vt apertè nõ esse glossa cognoscatur. Nuncio, seu executori sine litteris non credatur.*

pluribus coram duobus comparuerit, tertio nec veniente per se, vel per litteras (vt solet fieri) excusante, an duo præsentes in causa possint procedere, & eam sententiæ calculo [a] terminare? ¶ In hoc casu taliter respondemus, quòd cùm aliquis delegatorum iudicum, per certum [b] nuncium, vel excusatorem litteratoriè destinatum non ostenderit, se interesse non posse: vel aliàs de eodem canonicè [d] constare non poterit, residui procedere ad causæ cognitionem non debent †: quòd si processerint, nihil [c] reputabuntur egisse.

¶ Illa quippe [f] fuit antiqua Apostolicæ sedis prouisio: vt huiusmodi causarum recognitiones † duobus [g], quàm vni, tribus, quàm duobus libentiùs delegaret: cùm (sicut canones attestantur) integrum sit iudicium, quod plurimorum [h] sententiis confirmatur. Mãdati siquidem excedere fines probaretur, si quis citra formam [i] rescripti accepti præsumeret iudicare.

¶ *Clausula, si non omnes poteritis, sub impotentia includit voluntatem quoad purificandam iurisdictionem consudicum Idem in duobus datis cum clausula, quòd si ambo. h. d. vsq; ad §. sexta.*

¶ Adiicimus etiam, quòd vbi fuerit in commissione appositum, vt si omnes interesse nequiuerint, duo † eam nihilominus exequantur: si aliquis ex ipsis cùm possit [k], noluerit [l] interesse, duo nihilominus in causa procedant [m]: licèt ille tertius grauissimè sit arguendus [n], pro eo quòd mandatum Apostolicum exequi subterfugiat, aut contemnat.

litteras. *ff. de pign. contrahitur. 18. dist. placuit.* Sed quod dicit, litteratoriè destinatum, respicit vtrumque dictionem, vel est expeditum. ADDITIO. Sed nũcio iurato creditur. *j. de ap. cũ parati.* vbi de hoc. ¶ *Glossa seq. obiicit per locum à diuisione, & soluit.*

c ¶ *Non ostenderit.*] Videtur, q̃ nõ debeat eos certificare: quia ipsi certi sunt: si nõ interest, hoc cõtingit, vel quia non potest: vel quia non vult: sed in vtroque casu procedere debent: vt hic dicitur. §. adiicimus. ergo cũ certi sint certificati non dñt: vt *ff. de act. emp. & ven. l. iam fin.* Rñ. licèt sciant, hoc eis denunciãdum est semper eũ, debet constare de hoc, antequam procedant: quia posset esse, quod bene vult interesse, nec per eum stat, sed per partes, quæ ipsum ducere debent suis expensis, quia cum suis expẽsis venire non tenetur, vt bene colligitur *j. de Vi. & hon. cleri. cum ab omni specie.* De hoc ibi notatur, & est simile, si mulier sciat libellum accusationis esse porrectum, rectè tñ nubet, dum ei nondum est denunciatum *ff. de adul. denunciasse. circa prin. arg. ff. qñ dies leg. cedat.* huiusmodi legatum.

† *In quibusdam manuscriptis: duo vestrũ nihilominus, &c.*

d ¶ *Canonicè.*] Puta per testes. vt probetur absens longè, vt haberi non possit, vel infirmus. *arg. s. de cler. peregr. tua.*

e ¶ *Nihil egisse.*] Per hoc noueris esse solutam primo loco propositam quæstionem. hęc solutio includit in se illius solutionẽ: vt dictum est in prima notula sic. *j. de fi. i. & male impo. cõmun. fraternitatis & s. eod. super eo.*

f ¶ *Illa quippe.*] Interpositio est ob hoc, quia fecerat mentionẽ de pluribus iudicibus: quia nihil facit ad quæstionem: & ille versiculus, Mandati siquidem, &c continuatur præcedenti solutioni: & illa clausula. Illa quippe &c. competentiùs poneretur post illam clausulam. Mandati si quidem, & sic esset tota continua: & planior: vel satis potest legi tota continua.

g ¶ *Duobus, quam Vni.*] Secus est in arbitriis: quia pp naturalem hominum facilitatem ad dissentiendum, meliùs compromittitur in vnũ, quàm in duos: quia res fere sine exitu est. *ff. de arbi. item si Vnus. §. principaliter. & j. de arbi.* innotuit. tñ si cõpromittitur in duobus, tenet cõpromissum, & prętor cogere debet illos, vt si dissentiant, tertiam eligant personam, cuius auctoritati stetur: vt dicit. *§. principaliter. & j. eo. suspicionis §. 1.*

h ¶ *Plurimorum.*] Quod enim à pluribus quæritur sapientibus, faciliùs inuenitur. 20. *dist.* de quibus. & per ampliores homines perfectissima veritas reuelatur. *C. de fideic. l. Vlt. ad fi. & 64. dist. extra conscientiam.*

i ¶ *Circa formã.*] Versiculus iste probat, q̃ duo tñ procedere nõ dñt, & citatio est de processu. *j. eo. pastoralis. §. 1. & j. de probatio.* qñ contra faliam. & si procedant, nihil egisse reputabuntur. ergo si citant, nihil faciunt: quia de toto ad partem negando valet argumentum: & sic per hoc probantur, quę dicta sunt in prima notula, & sic forma rescripti seruanda est. *s. de rescri. cùm dilecta.* & quia omnibus iurisdictio demãdatur, ab omnibus debet citari. ADDICIMVS. Primò decidit vnum casum. Secundo alium consimilem ibi, *Idem quoque.* Abb. Sic. CASVS. Vbi in commissione apponitur: si omnes interesse nequiuerint duo nihilominus exequantur. Si aliquis illorum cum possit, nolit eum interesse, alij nihilominus procedere põt: quamuis ille sit de hoc arguẽdus, quòd mandatum Apostolicum exequi contemnunt. & idẽ dicendũ est p omnia qñ scribitur duobus cũ illa clausula, Quòd si ambo &c.

k ¶ *Cùm possit.*] Et absque periculo [e] rei familiaris: quia tunc non tenetur negligere sua. *ff. de iud. si longius. respon.*

l ¶ *Noluerit.*] Hoc est, quod additur ei, quod supra dixi, si omnes interesse nequiuerint, & ibi potes hoc verbum supplere, vel interesse nequiuerint, aut noluerint, &c.

m ¶ *Procedant.*] Postq̃ cõstiterit, q̃ interesse nõ vult, vt s. dixi in alio casu quando interesse non possint. s. *de rescrip. sciscitatus* ¶ *Gl. seq. quærit, & soluit.*

n ¶ *Arguẽd*[9].] Immò & puniẽd[9], p eo q̃ mãdatũ Apostolicũ exeq nõ vult. vt *s. de rescrip. sciscitat*[9]. sed qs arguet eũ, aut puniet? Cõiudices? nõ qa par in parẽ nõ hẽt imperiũ *s. de elec. innotuit. & ff. ad Trebel. ille à quo. §. tẽpestiuũ ordinarium*: non quis delegatus

a ¶ *Sententia calculo.*] i. finali, vel diffinitiua sententia. vñ calculus multipliciter sumitur: vt patet in his versibus.

Calculus est ratio, numerus, sententia, cardo.
Calculus est pondus, minimus lapis, ensis acutus.
Libro Papia si Vis exempla require.

¶ *Glo. seq. quærit, & soluit: iterum quærit, & soluit.*

b ¶ *Per certum nuncium.*] Qui sit certæ, & approbatę fidei. 96. *di. nobilissimus.* Sed cui debet fieri fides, q̃ sit certus nũcius? Dico, q̃ iudicibus cõsociis *arg. ff. rem ra. hab.* nec satisdatio, & fides faciẽda est iudici, cũ secũdũ ea, quę corã eo pbãt, debeat iudicare. *s. de renũc. in præsentia. & 3. q. 7. iudicet.* & partibus etiã de hac delegatione, vel executione debet fieri fides: quia p hoc cõstat, eũ habere iurisdictionẽ, de quo facere fidẽ debẽt *j. eo. cum in iure.* Sed nũquid isti nũcio, vel excusatori creditur sine literis? Non credo quãtũcũq. honestus sit, vel fidelis *j. de proba. qm. contra falsam.* & vni testi nõ credit, quãtũcũque honestus sit. 4. q. 3. c. *si testes. Vers. Vnius testimonio.* & ideo sequitur, litteratoriè destinatũ: & ita potiùs credit litteris, q̃ nũcio: hęc enim est idonea probatio, quæ fit p

e *Graui infrà de don. ad Apostolicæ. vers. vnde cum graue. cum concor. alias Vix cessaret exusatio, cum Vix immineat aliquis, quin sit circa singularia negotia aliquantulum occupatus secundùm Host. Ioan. And.*

tus maior est eo quantum ad illam causam. *arg. s. eo sane 2. & j. de off. ordi. pastoralis.* §. 1. superior ergo eum puniet, cuius mandatum exequi non curat. *C. de temp. appellat. l. vlt. §. illud.* Et coniudices debent superiori denunciare negligentiam ipsius. *arg. j. de proba. preterea. ad fin. 2. q. 7.* ea propter sufficit sola redargutio, cum per hoc non præiudicetur partibus, quia alij procedere possunt.

† *Alias. de.* SEXTA. Suprà visum est de his, quæ opponuntur in personam iudicis: nunc subiicit de his, quæ opponuntur in personam actoris. Et h. d. vsque ad §. *si vero*. primò ponit principalem quæstionem, quam secundo soluit ibi, *Hanc dubitationem.* Abb. Sic. CASVS. Petrus impetrauit causam committi contra Martinum iudicibus super aliqua quæstione: pendente ista commissione Martinus fecit citare Petrum prædictum pro alia causa corã ordinario, vel coram delegato: quia Petrus iuri non parebat, fuit excommunicatus ab ordinario, vel delegato: dum sic esset excommunicatus, cœpit conuenire Martinum coram suis iudicib. delegatis: Martinus reus obiicit Petro actori, quòd in iudicio stare nõ potest, cùm sit excommunicatus, quæritur, si reus non velit statim probare ipsum excõmunicatũ, aut non possit, vtrùm actor audiri debeat, donec reus probauerit ipsum excommunicatum? Ad hoc respondet Papa quòd si reus statim, vel infra terminum competentem non probauerit, quod obiicit: actor postmodum audiatur: verumtamen si constiterit, vel per confessionem actoris, vel alio legitimo modo actorem excommunicatum esse, tunc ab ipsis iudicibus delegatis secundum formam Ecclesiæ debet absolui: tamen si ab ordinario, vel delegato propter aliam iustam causam fuerit excommunicatus, ad suum excommunicatorem debet remitti absoluendus: & si ille malitiosè ipsum non absoluerit, iudex delegatus ipsum absoluat: dummodo non sit tale genus excommunicationis, cuius absolutio sedi Apostolicæ reseruatur: quia ex quo principale sibi committitur, & accessorium commissum intelligitur. ex solutione prædictæ quæstionis oritur alia, quæ talis est. Iste actor excommunicatus absolutus est præstito iuramento, quòd stabit mandatis Ecclesiæ: quæritur, coram quibus debeat stare iuri de causa illa, pro qua fuit excommunicatus, an corã suo excommunicatore an coram istis delegatis? R\[n]t, quòd coram suis excommunicatoribus debet iuri parere pro cã illa, pro qua fuit excommunicatus ab eis, nisi causa illa specialiter aliis iudicib. fuerit delegata. Sed si excõmunicatores in causa illa malitiosè procedere noluerint, tũc delegati isti in cã illa procedere poterũt, & suã iurisdictionẽ tanquã in accessorio exercebũt. Nota plura notabilia in hac decre. Primũ cum plures sunt iudices cum clausula illa. Quòd si nõ omnes, &c. duo sine aliis procedere nõ possũt, nisi primò constet legitimè, quòd tertius interesse nõ põt. Item forma mãdati diligenter est seruanda. Item delegatus si interesse nõ vult cũ aliis, alij procedere põt: cùm de voluntate ipsius constiterit. Item exceptio excõmunicationis repellit agentem. Item ordinarius, vel delegatus per negligentiam, vel malitiam amittit iurisdictionem. Item delegatus eandem habet iurisdictionem in accessorio, quàm in principali. Item causa reconuentionis accessoriis censetur propter malitiam priorum iudicum.

¶ Idem quoque per omnia dicimus obseruandum in † causa, quæ cõmittitur duobus, eo apposito, vt si ambo interesse nequiuerint, alter nihilominus exequatur.

¶ *Si reus coram delegato obiicit excommunicationem actori, quam non probat infra tempus debitum, auditur actor: si verò probat, delegatus absoluet actorẽ, si excõmunicatus est propter causã sibi cõmissam? propter aliam, ad excommunicatorem suum illum remittet: qui si non vult eum absoluere delegatus Papæ eum absoluit, nisi de casibus Papæ reseruatis.*

¶ Sexta nobis proposita ex parte tua quæstio continebat, quòd cũ aliquibus Iudicib. causa committitur, & quandoque contingit, quòd reus actori obiicit, quòd stare non potest in iudicio, vtpote vinculo excommunicationis [a] adstrictus: si reus non velit statim [b] eum probare excommunicatum, siue non possit: an actor nihilominus audiri debeat, donec [c] super eo, quod obiicitur, rei veritas fuerit patefacta? Hanc dubitationem taliter remouemus †, quòd † si ille, qui tale qui obiicit, statim, vel infra terminum [d] competentiam [e] non probauerit legitimè, quod intendit, actor permitti debet, vt sine offendiculo quodlibet audiatur. ¶ Cæterùm si vel ex confessione [f] actoris, vel alio † quolibet modo [g] legitimè constiterit actorem esse vinculo excommunicationis [h] adstrictum, à Iudicibus delegatis secundum formam [i] Ecclesiæ, valet absolui: ita vt si propter aliam [k] iustam causam, & cui dentem, ab ordinario Iudice, vel delegato excommunicatus fuerit, ad excommunicatorem [l]

a ¶ *Vinculo excõmunicationis.*] Sed vẽ, quòd si excõmunicatus impetret rescriptũ tacito de sua excõicatione, quòd valeat, post quã fuerit absolutus. *ar. C. de preci. impe. off. l. vniuersis.* Itẽ arg. quòd per absolutionẽ quis in pristinũ statũ reducat. *arg. 4. q. 1. c. 1. & 2.* & quia cũ sit pœna nõ debet extẽdi, sed potiùs restringi. *j. de hæ. quia* Sed cõtra *s. de arbi. c. quã. & qua. c. cũ bona. & s. de rescr. c. dilect[o]. & j. de appel. c. pastoralis.* verũ est, quòd litteræ ab excõicato impetratæ hoc tacito, nõ valent ad agẽdũ, vel ad beneficiũ obtinẽdũ, vt dicũt cõtraria: sed ad sui defensionẽ obtẽtę; putà quia appellauit, tũc bene valẽt litteræ, licèt nõ faciãt mẽtionẽ de excõicatione. *j. de excep. c. cũ inter. c. dilecta. & c. significauerunt. & c. vlt.* Quod hîc dicit, scilicet Absoluãt eũ, & postmodũ procedant, locũ habet, cũ post litteras impetratas fuerit excõicat[us] ab homine, vel à iure: & ideo eo absoluto valẽt litteræ: quod patet ex eo, quod dicit, non potest stare in iudicio, nec dicit, quod litteræ non valent: sed dic super hoc, secundum quod notatur. *j. de excep. c. pia. in glo. qua incipit.* Sed mirum. veritas inc.

Concor. sex. 3. ama. par. c. quasimet. & de pe. dist. 1. c. pœna. *Sed contra* *concord. de pœna.*

b ¶ *Statim.*] Id est [b] infra octo dies *j. de excep. c. pia.*

c ¶ *Donec.*] Hic fuit dubitatio, vtrum esset procedendum super principali nõ obstãte exceptione apposita, donec de ista excõicatione constaret, vt simul super principali & exceptione procederetur; quod non debet esse, imò supersedendum est super principali quæstione, donec termino competenti probetur exceptio. *j. de iud. c. exhibita.*

d ¶ *Terminum.*] Et ita non plures. *j. de appell. c. secundo requiris. & c. cum speciali.*

e ¶ *Competentem.*] Hodie terminus iste non est ad arbitriũ iudicis, sed infra octo dies exceptio excommunicationis probari debet, die, in qua proponitur, non computato: quòd si probata non fuerit, iudex in causa procedat: reum in expensis actori, quas propter hoc fecisse docuerit, condemnando, taxatione præmissa, & vltra duas vices hęc exceptio non proponatur seruato tenore decre. & qui excommunicationem opponit, speciem ipsius, & nomen excommunicatoris exprimere debet: vt in decr. Inno. iiij. in qua omnia hæc statuũtur, & incipit, Pia consideratione. *j. de exce. [lib. 6.]*

¶ *Glo. seq. vers. per q. an in exceptionibus contestanda sit lis. arg. quod sic in contrarium alleg. sunm c. ponit quorundam obseruantiã, quam in antiqua glossa reprobat, in additione approbat.*

f ¶ *Ex confessione.*] Ex hoc isto satis colligitur, quòd super exceptione debet lis cõtestari inter partes, & iurari etiã de calumnia in ciuilibus, sed non in spiritualibus, sed de veritate dicenda: ita exceptiones debent dari in scriptis. *j. de prob. c. quoniam contra.* sicut & datur libellus. *j. de lib. obl. c. ignarus epi.* & ad exceptionẽ debet ille, contra quẽ proponitur rñdere, vt hic dicit. & sic lis contestatur: si negauerit actor exceptionem, tunc iurabitur de calumnia. *j. de pdeiu. c. constitutus.* & est op. arg. *C. de iur. calum. l. 2.* & si postea per confessionem non constiterit de exceptione, probabit eã per testes, vel alio modo, quo poterit: vt per instrumẽta: aliàs processus nõ valeret lite nõ cõtestata. *j. vt lite nõ cõtest. c. quoniam frequenter. contra j. de iud. c. 2.* & super hac exceptione, vel aliis consimilibus crimina opponuntur testes com el [illegible] nõ dñt. *j. de test. c. cũ. de testibus.* quidam tñ non obseruant hoc in exceptionibus: & malè sicut credo: quia ordo iuris vbiq; est seruandus cũ procedit in iudicio ordinario. & hoc probat *j. de app. c. interposita. §. vlt.* Contra illa, q̃ dicũt, quòd lite nõ cõtestata, nõ tenet processus, loquũtur in negotiis principalibus: vñ satis potest dici, quòd nihilominus valet processus in exceptionibus dilatoriis, & emergentibus, licèt lis non fuerit in his cõtestata [d], & nullo iure cauetur, quòd in his processus non teneret, contestatione omissa iuxta illam regulam, Multa fieri non debent, &c. *j. de reg. c. ad Apostolicam.* Bernardus.

g ¶ *Quolibet modo.*] Putà testibus, vel instrumento *j. de test. c. venientes & j. vt lit. non contest. c. quoniam frequenter.*

h ¶ *Excõmunicationis.*] Maioris scilicet, quia minor nõ repellitur ab agendo, nec à consortio fidelium. *j. de except. c. à nobis. nec ab electione j. de cle. excommu. mi. c. si celebrat.*

i ¶ *Formam.*] Quæ duplex est. *j. de verb. signifi. c. ex parte.*

¶ *Gloss. seq. not. & arg. alleg. & iura in contrarium. alle tota sol. uit. & bene. sed in additione ab illa solutione recedit.*

k ¶ *Aliam iustam causam.*] Secus esset, si propter eandem causam quæ nũc delegatur: quia nõ teneret nisi libello, si excõmunicatũ suppressit, vel expressit, à delegatis istis absolueretur, nec remitteretur ad primos, immo tacita veritate de alia commissione non valerent litteræ, vel de processu ordinarij. *arg. j. de appel. c. vt debitus* Lau. sed hic nõ dicebatur actor excõmunicat[us] añ impetrationẽ litterarũ, quod patet ex ipsa littera. & notatur in gl. quæ inc. pri. Sic videtur. Hoc quod dicitur in ista notula, olim seruabatur: hodie verò litteræ impetratæ ab excõicato nõ valent, & eo absoluto proceditur per eas. *j. de exce. c. pia [lib. 6.]*

l ¶ *Ad excõicatorem.*] Quia isti delegati alias nõ habẽt potestatẽ illũ absoluẽdi, nisi primò illum excõicatorẽ requirant: quòd si non fecerit,

b Alias glo. & illa super verba, terminum, non sunt Bernardi.

¶ Amenumus.

† Alias ita quòd si ille, qui taliter tale quid obiicit.

† aliquo.

Litis contestatio an debeat fieri super exceptione.

e Non cogitur pars probare, nisi quis probationem exposcit, iuret de calumnia. Ioan. And.

d Hanc glo. dicit hic ab fin. ad hoc quod in exceptionibus dilatoriis non est necessaria lit. conte. & libelli oblatio & iuramentum de calumnia.

fecerit.primus ordinarius, vel delegatus tunc illum absoluere possunt præstito iuramento prius, quod stabit mandatis Ecclesiæ super eo, pro quo prius fuit excõmunicatus alias si statim illum absoluerent, non credo ipsum esse absolutum. *11.q.3.c.pen.& C.si a non compe.iud.l.Vlt.& ff.de reg.iu.l.factum a iudice.* quia sub cõditione hoc mandatur: & ita ante conditionem existentem etiam absoluere ipsum non possunt.[a]

debet absoluendus remitti: qui† si malitiam adhibuerit, delegati Iudices id ritu † Ecclesiastico liberè exequantur: dummodo non sit tale genus excommunicationis illius, cuius absolutio sedis Apostolicæ reseruetur [a]. Explorati [b] quidem iuris existit, vt delegati Iudicibus, quibus principale committitur, & accessorium committatur.

¶ *Absolutus à delegato super causa pro qua fuerat excommunicatus, corã excõmunicatore parebit seu respõdebit super illa causa, nisi sit alteri delegata: & si excommunicator malitiosè distulerit, delegatus, qui absoluit, cognoscet. h.d.*

¶ Si verò ab his fuerit, præstito iuramento, quòd stabit mandato Ecclesiæ, absolutus. Rursus interrogas, an coram eisdem delegatis†, vel ordinario, à quo communicatus extitit, teneatur super eadem causa, pro qua excommunicatus fuerat, respondere, & quorum debeat iudicio, vel mãdato stare? ¶ In quo casu taliter respondemus, quòd coram ipsis excommunicatoribus [c], super illa causa, pro qua fuerat excommunicatus, stare debet, & eorum seruare mandatum, nisi specialiter fuerit illud negotium aliis Iudicibus † à sede Apostolica delegatum. Quòd si excommunicatores malitiosè distulerint[d]: tunc delegati eandem iurisdictionem, quam in principali [e], & in accessorio [f] exercebunt.

¶ Innocentius tertius Rhegiñ. Archiepiscopo. & Episcopo Cephaluden.†

¶ *Si causa simpliciter delegatur tribus, duo sine subdelegatione tertij procedere non possũt. Quòd si fecerint, ab eis poterit appellari. Idẽ si sũt dati cum clausula, quòd si non omnes. non enim valet processus duorum tertio inconsulto. h.d. comprehendendo vtrumque intellectum*

CAP. XXII.

CVm causa, quæ vertitur inter Montis regalis, & Rosañ. Archiepiscopos, super quibusdam decimis, Panormitano, & Capuano Archiepiscopis, & tibi, frater Rhegiñ cõmissa fuisset à nobis, sine debito terminãda, prædictus Archiepiscopus Montis regalis (sicut accepimus) ad primam Panormitani, & Capuani Archiepiscoporum citationem accessit, in quorum præsentia excipiendo proposuit, quòd pro duabus causis eorum non deberet stare iudicio, tum quia ipsa causa tribus fuerat Iudicibus delegata, & idem † ab illis [g] duobus tantùm (te frater Rheg ñ inconsulto, nec vices tuas super hoc committente) ad iudicium fuerat euocatus? tum

a ¶ *Referuetur.*] 18.q.4.*si quis suadente.*j.*de sent.excom.tua nos.*

b ¶ *Explorati.*] q d. hoc nõ videtur cõmissum: & Papa rñdet, q cõmissum intelligitur tanquam accessorium, & est rñsio tacitæ quæstionis: & sic absolutioné accessoriũ: quia sine illo ca principalis procedere non potest: quia non auditur, nisi absoluatur actor. š.*eod.c.praterea ff de iurisd.omn. iudi.l.2.*

ADDITIO. Et expone, explorati, id est, discutiendo declarati, enucleati, manifesti & clari.

SI VERO. Continuatur iste § *ad præcedentem* hoc ordine. š. fuit dictum, quòd si excõmunicator non vult absoluere actoré ad requisitionem delegati, quòd ipse delegatus poterit absoluere, ne impediatur cognitio causæ sibi commissæ: sed quia excommunicatus absoluitur præstita cautione de parẽdo iuri in illa causa, pro qua fuit excõmunicatus: dubitatur, corã quo iudice iste deberet parere iuri in illa causa, ex quo iste delegatus istũ excõicatum absoluit. & rñdetur, vt patet in littera. Et primò ponitur qõ incidens: secundò solutio ibi, *In quo.*

c ¶ *Excommunicatoribus.*] Nisi ab ipsis fuisset legitimè appellatum vel nisi aliam legitimam exceptioné opponere posset contra illos j.*eod insinuante.*

d ¶ *Distulerint.*] s. procedere in causa illa, pro qua iste fuit excõmunicatus. Et sic videtur, quòd actor, & reus eodem tempore pñt litigare coram diuersis iudicibus, & sic est contra. *C.de sen.& interloc.om.iud.in Auth.*& consequẽter.de hoc dixi š. *de rescrip. c.Vlt.* hodie standum est decre.Inn.iiij.*de rescrip.*quæ incip. *Dispendia litium.* [*lib 9.*]

e ¶ *In principali.*] Sic econuerso idem iuris in accessorio, & in principali.*ff.de accep.& per iusiurandum.§ & si fideiussori.*

¶ *Glossa seq.quarit, & soluit, notat & dat simile.*

f ¶ *Accessorio.*] Accessoriũ vocat cãm illã, pro qua fuit excõicat' actor huiõi causæ: & sic rñdebit reo in hac cã sub iudicib. delegatis, quos ipse impetrauit, si reus voluerit ipm recõuenire. j. *de mu. petit.c.1.& 2.* & si p cã alterius tertij ab isto reo fuit excõicatus, qd eum nihilominus absoluẽt eũ præstito iuramẽto, q stabit mãdatis Ecclesiæ: & procedẽt in negotio sibi cõmisso principali: sed in alio procedere nõ possent etiã ille reus, & ille actor cõsentirẽt: quia iurisdictio istorũ prorogari ad istũ tertiũ nõ posset, cũ de illo in litteris mentio non fiat, cùm talis iurisdictio sit delegata. j. *eod.P.& G.in fin.*& not.quòd illi excõicatores per negligentiam perdũt suã iurisdictioné, tam circa absolutioné, quàm super principali negotio.sic j.*de fo compe.c.licet.& c.seq.*[b] & ita deleg. tus supplet negligentiam alterius delegati.vel ordinarij, sicut ordinarius supplet desidiam delegati. j.*de off.ord.c.significauit.*

CVm causa.] Diuiditur hæc decre.in duas partes: nã primò recitat factum super quo, & pro quo fuerat appellatũ. Secũdò committit appellationis causam ibi, *Fraternitati.* Abb Sic.

CASVS. Inter Archiepõs Montis Regalis, & Rosan. vertebatur quæstio super quibusdam decimis: causa super his fuerat cõmissa Archiepiscopis Capuano & Panormitano, & Episcopo Rhegin. duo iudices, scilicet archiepiscopi, citauerunt Archiepiscopum Montis regalis ad certum terminum, ipse comparuit in termino coram archiepiscopis duobus, tertio s. Rhegiñ absente, in quorũ præsentia proposuit excipiendo, quòd duabus de causis eorũ nõ debebat stare iudicio: quia cum causa tribus commissa fuisset, & ipse à duobus fuerat tñ ad iudicium euocatus, tertio nec committente vices suas, nec se excusante, coram duobus rñdere non debebat. Item ani ipsorum citationem, & notitiam litterarum illarum pro causa illa, nuncium suum ad sedem Apo. destinauerat, allegãdo super hoc quandam decre. Alex. sed archiepiscopi has exceptiones admittere noluerunt, pronunciantes, vt coram eis rñderet. pp quod ad sedem Apo. appellauit: iudices illi non obstante appellatione illius, aduersariũ induxerunt in possessionem illarum decimarum. Mandat Papa quibusdam, quatenus si cõstiterit dictos archiepiscopos exceptiones prædictas nullatenus admisisse, decimas ipsas, quibus archiepũs Montis Regalis asserit se spoliatũ, postquã nuncius suus ad Apost. sedé accessit, faciat ei restitui cũ fructibus inde perceptis, non obstante, eo quod per dictos archiepos, tunc, ei laicalé potẽtiã factũ fuit: postea verò audiãt, si quid fuerit quæstionis. Not. q ex quo fit post legitimã appellationem, dẽt reuocari. Item cum legitima proponitur exceptio, vt hic fuit: & iudex eam non admittit, & propter hoc appellatur. in causa appellationis non est necesse probare, quòd exceptio proposita vera fuisset, sed hoc solum probare debet, quod non fuit admissus. hodie ad hoc vt illud sufficiat, debet appellans in exceptione proposita adijcere, quòd paratus est illam probare. j. *de appellationibus c. interposita.*

¶ *Gloss.seq.signat contrarium, & soluit: secundò quarit, arg. pro, & contra: demum obijcit & soluit.*

g ¶ *Ab illis.*] Vnde non tenebatur corã eis rñdere, nec etiam venire tenebatur, si certum erat, quòd a duobus tñ fuerat vocatus. de hoc dictum est. š.*eo.c.proxi.* nisi velit quis venire suum priuilegium allegaturus: ne de facto saltem vexetur, secundum quod hic contingit: quia non obstante tali exceptione isti duo processerunt de facto solummodo, quia de iure non potuerunt. Sed contra videtur. j. *de appellat.c.si duob.*[e] vbi tenet sentẽtia excommunicationis ab eo lata, qui iudex non erat, propter contumaciam illius, qui appellauerat ad Papam; quia citatus coram meto, [illegible] non comparuit. Sed hoc ideo est, quia ille, qui excõmunicauit, credebat se iudicem propter appellationẽ ad ipm factam, ignorans quòd alter ad sedem Apo. appellasset: vnde tenuit sententia, quia ille debuit ei significare, quòd appellauerat ad Papam, & per illam probo, q iste citatus tãtum à duobus ire non tenetur, cũ illi sciãt se sine tertio procedere nõ posse: & si procedant, nihil valet. sic in decre. si duobus si ille sciuisset, quòd ad Papam appellasset. & eo non obstante ipsum excommunicasset, non valuisset. vt ibi colligitur euidenter. Sed ponamus, quòd tres sunt iudices sub illa forma, quòd si non omnes, &c. Tertius malitiose non venit, nec se excusat, vel non committit: & sic alij non pñt procedere, quid fiet de illa causa. Arg quòd pñt duo procedere. 63.dist. si fortè. ad instar electionis: vt š. *de ele.quoni sicut.* In cõtrariũ videtur, quòd si nõ pñt quia primò cõstare debet eis de impotẽtia, vel volũtate tertij. š.*eo.c.proxi.& š.de rescri. scissitatus* vel põt esse, quòd habet iustã cãm absẽtiæ. q eũ si postea pbaret se nõ potuisse venire iusta de cã: Cassabit, quòd factũ est ad instar rei absẽtis. j *de re iu.cũ Ber holdus.* Itẽ qualiter pñt duo citare tertiũ, cũ sit par illis. & par in paré nõ hét imperiũ. š. *de ele.*

tunc nit

† *Scilicet excommunicator.*

† *Alias, de ritu.*

a *Cõcor.sex. cum glo. in l. si quis locuplex, ff. de man. testa.*

† *Qui prius eum antea absoluerunt eum.*

† *Vide in iudicibus, deest in omnibus manuscrip. & in vna ita: nisi specialiter illud fuerit in alio vetustissime ita: nisi specialiter fuerit illud negotium, &c.*

b *Concor.§.si verò in Aut. de quæst. col. 1. & in Auth. vt differ. in l. § si tamé col. 9.*

†*Cephaluden.*

†*Cap.1.eod. tit. in 3 compilatione.*

† *Ipsa.*

e *Ibi unus ordinarius, hic plures delegati. Vel melius, vt sequitur Hostien. Io. And.*

d *Surgens adiungeretur delegatus per nouum rescriptum teneret processus primi delegati hoc ignorãtis ex decre. si duobus. Io. And.*

quia ante ipsorum citationem, & notitiam litterarum, pro eadem causa nuncium [a] suum ad Apostolicam sedem transmiserat, in quo decretalem † Alexandri Papæ præd. nostri sibi affirmabat apertius suffragari. At iidem Archiepiscopi exceptiones ipsius nolentes admittere, contra eum vt rñderet, interlocutoriam sententiam protulerint [b]: propter quod ad sedem Apostolicam appellauit: *& infrà.* ¶ Fraternitati vestræ mandamus, quatenus si vobis constiterit [c], prædictos Archiepiscopos, exceptiones prædictas nullatenus admisisse [d]: non obstante eo, quod per ipsos factum est, decimas ipsas, quibus prædictus Montis Regalis Archiepiscopus se, postquam nuncius suus propter hoc ad sedem Apostolicam accesserat, asserit spoliatum [e], præcipuè cùm easdem tam sibi, quàm Ecclesię suæ, à sede Apostolica asserat confirmatas, siue per laicalem potentiam, siue per eosdem Iudices factum sit, cum fructibus [f] inde perceptis restitui faciatis †: audientes postmodum, quantùm de iure potentis, quicquid fuerit quæstionis.

¶ Idem Conuentui de Conchis.

¶ *Si duo sunt delegati cum clausula quod si ambo, & c. vno recusato, alter solus procedere potest: nec tenet processus, si cum recusato procedat.*

CAP. XXIII.

CVm † super Abbatia monasterij vestri †, inter vos, & S. quondam Abbatem vestrum fuisset quæstio agitata, demum super ea ad † Lexouiẽ. Episcopum, & Abbatem de Becco nostræ fuerant † litteræ destinatæ: *& infrà.* ¶ Quamuis solus Abbas, antequam appellaretur ab eo, iuxtam formam [g] litterarum nostrarum procedere potuisset: quia tamen pro eo, quòd cum ipso Episcopo interlocutus est, appellationem [h] priùs ab eodem Episcopo interpositam non tenuisse de iure sine ipso, cum † posset, & nollet negotio interesse, per consequentiam † confessus est [i], se non posse mandatum Apostolicum adimplere: nec suæ intentionis extitit, vt sine coniudice suo aliquid diffiniret: & cum eo, qui iam Iudex esse desierat [k], aliquid super prædicto negotio ritè disponere non valebat, volũtate, ac potestate sibi mutuò aduersãtibus [l], cùm noluerit, quod potuerit, & quod voluerit adimplere nequiuerit †: quod à duobus factũ fuerat †, effectum non potuit de iure obtinere.

¶ Idem Archiepiscopo Toletano.

¶ *Si iurisdictio delegati expirat in termino peremptorio, quẽ partibus assignauit, post congruam horam peremptorij, Iudex non expectabit contumaciam. Si non expirat, potest*

...ituatur: vt ff. ad Trebel. l. à quo. §. tempestiuum. si enĩ teneretur ad eorum citationẽ venire, ergo si nõ venerit, possent eũ excõmunicare, quod nõ est verũ. Ad hoc dicas, q citare nõ põt eum, vt veniat, sed admonere põt, vt veniat, & rogare: & si non veniret vsque ad tertiã [a] monitionẽ, vel rogationem, nec aliquid valet ipse ... sed tñ vel si dixerit se velle, & c. hic se interesse, & nõ venerit. videtur tamen põt alij procedere cum eo, quia psumit nolle ... interesse: vel non posse ... & talis præsumptio habebitur ... ratione illius, s. q non ... venit, vel nõ possit venire ar. 3. q. 9. *decernimus* ... & ff. *de re iud. l. contumacia. & op. arg.* ... 45. dist. *si forte.* & nec ... de statim remanet iurisdictio apud alios. ī. *eo.c. prox.* & ī. *ca. prox.* nec obstat, si dicat se tunc ... non potuisse venire: qa ... potuit alij committere vices suas, vel se excusare. ī. *eo. pastoralis.* §. *Vlt.* nec est incõueniẽs, q vnius delegatus suppleat negligentiam alterius del. g. tñ. vt ī. *e. prox.* §. *sexta.* sic etiam ordinarius supplet desidiã delegati. ī. *de off. or. c. significauit.* Item talis iudex, qui negligit iustitiam facere, facit litem suam. 23. q. 2. *dñs.* & propter negligentiã iudex remouetur. *C. de offi. præf. vrbi. l. si quos.* sic & prælatus. 1. q. 1. *c. si quis epi.* §. *ecce enim hominis.* meritò ergo cum cõstet de negligentia tertij, duo pcedere dñt. a ¶ *Nuncium*] ī. *de ap. mentionibus.* & c. *ad hac fiunt ar. contra. 2. q. 6. cum solit.* §. *cum vero.* hodie hæc allegatio locum non habet. ī. *de appellationibus c. Vt debitus in fine.*

b ¶ *Protulerũt.*] Et malè ex certa sciẽtia, qa appellauit: vñ non valuit, qđ postea fecerunt.

c ¶ *Constiterit.*] Et in absentia partis aduersæ contumacia potest cõstare lite nõ cõtest. ī. *de app. interposita.* §. *Vlt.* & *hic est casus.* in quo potest procedi lite nõ cõtestata, vt patet per *decr. pdictã.* ¶ *Glo seq. signat contrarium, & remittit.*

d ¶ *Admisisse.*] Et ita videtur, q in causa appellationis sufficit ostẽdere se appellasse ex causa probabili. [c] est tñ necesse [d], q probet causam appellationis veram fuisse simile ī. *de appel. c. dilecto* vnde habetur contrarium. ī. *de app. c. interposita.* vbi appellans debet probare causam appellationis fuisse veram. & ī. *de resti. c. ex parte Ada.* de hoc dicetur. ī. *de app. c. interposita.* Qñ debeat probari veram fuisse, vel sufficiat ostendere se appellasse ex causa probabili, dic vt *in c. ex parte Ada.*

e ¶ *Spoliatum.*] Ab illis duob. iudicib. q mãdauerat eũ spoliari.

f ¶ *Cum fructibus inde perceptis.*] Vel qui percipi potuerunt. ī. *de resti. spo. c. grauis.* & 12. q. 2. *non liceat.*

CVm super abbatia.] Prima pars decisẽ narrat actum. Secunda diffinit ibi, *Quamuis.* Ab.

Casus litẽ colligitur ex integra [f]. Causa vertebatur inter cõuẽtũ de Cõchis & S. quõdã Abbatẽ ipsorũ super causa abbbatia: q ui dicebat se fuisse spoliatũ iniustè: post multas & varias commissiones obtinuit ille S. causã cõmitti epo Lexoñ. & abbati de Becco, siue vallis Richeriæ sub hac forma: Vt alter solus altero nolẽte interesse, aut ẽt nõ valẽte, mãdatũ Apostolicũ adimpleret, partibus in præsentia iudicũ constitutis pars R. qui dicebatur intrusus, in præiudiciũ istius S. prædictũ episcopũ recusauit tribus de causis: tũ quia idẽ episcopus cãm habebat cum monasterio suo super quadã ecclesia sua: tũ ẽt quia ipsum R. redeũtẽ à Romana curia nõ admisit ad osculũ pacis: & quia dicto R. dixerat, quòd si posset, noceret ei in cã illa: & hoc probare volebat coram dicto abbate cõiudice, vel corã arbitris electis à partibus: dicto episcopo admittere hoc nolẽte ante ingressũ causę fuit ab ipso episcopo postmodũ appellatũ: sed ipsi duo nihilominus, interloquẽtes appellationem non tenuisse, dictum S decreuerunt restituendũ prædicto R. super abbatia perpetuum silentiũ imponentes, priùs appellatione interposita ab ipso abbate, ne cũ eo procederet. vnde causa demum peruenit ad Papa. dr̃ hic, quod talis sẽtẽtia nulla fuit: quia licèt abbas, antequã appellaretur ab eo, solus pcedere potuisset: quia tñ interlocutus est cu epo, quẽ tãlegitimè recusatus est appellatione propter hoc interposita nõ tenuisse: p consequentiam cõfessus est se non posse in causa procedere: nec etiã erat suæ intentionis, vt solus aliquid diffiniret: & ideo cum eo, qui iam iudex desierat esse, disponere aliquid non valebat potestate, ac voluntate mutuo sibi aduersãtib', quod à duobus factum est. de iure non valet. Bernar. Not. quòd si iudex excusatio nẽ legitimã nõ admittit, desinit esse iudex appellatione propter hoc interposita. Itẽ tacitè ipso facto amittit quis iurisdictionẽ, & ipso facto aliquis confitetur. Item vel ... vitiatur per inutile. Item iudex nihil facere debet contra potestatem suæ iurisdictionis.

g ¶ *Iuxta formam.*] Quæ fuit, vt alter solus in causa procederet, altero non valente, aut nolente interesse [c], vt dictum est in casu.

h ¶ *Appellationẽ.*] Quia non admisit recusationes propositas contra ipsum, & potest dici, q ipso facto interlocutus fuit restituendo eũ ipso ... vt dictum est ī. & impunendo silentiũ aduersario post illã appellationem interl. cum fuissẽt. latiõẽ: qa integra nõ inuenit, q verbo sugh ... ¶ *Glo seq. ponit quinque similia, & arguit.*

i ¶ *Confessus est.*] Ipso enim facto cõfessus est: sicut ipso facto negamus Christum. 11. q. 3. *assumant.* & ipso facto mentimur. 2. q. 5. *caueto.* ipso facto appellamus. ī. *de appellat. c. vt nostrum* & *c. dilecti.* ipso facto habemus ratum ff. *de inof. test. l. si proponas.* & *l. Vlt.* ff. *rem ra. habe. l.* 5. § *falsus.* & ipso facto renuciat quis iuri suo: vt ī. *eo. tit. gratum.* & ī. *de his, quæ fiunt a ma. par. c. ex ore.* vbi plura ar. inuenies de hoc. Item ar. quod qui vnum dicit, vel facit, plura facit, vel dicit ff *de arbi. l. Celsus.* §. 1. & 11. q. 3. *assumant.* & *c. seq. ar.* ī. *de do.* & *contu. c. cum dilecti.* & ff. *quod met. cau l. 1.*

k ¶ *Desierat.*] Propter recusationes prædictas, & appellationes. ¶ *Gl. se. no. posse et. c. velle,* & *alle.* ... *in cotrariũ. all. primũ 4. ... demũ decr. ...* & *ibi remittit. itẽ l. 1. ff cu fal. tu.* ... *dupliciter solute all. postmodũ duas cocor. in fi. ar. qđ vetũ. & c.*

l ¶ *Mutuo aduersantibus.*] No. † q posse & velle cõtraria sunt, vt hic nec valet, quod valere potest: quia illud non vult, nec valet illud, quod vult: quia illud non potest valere. *C. si quis alte.* Vel sibi multum interest. *C. de iure do. l. si genero.* sic ī. *de transla. inter corporalia.* Vers. *si* ff. *de mili. test. l. si miles.* ff. *de re. du. l. in ambiguo.* ff. *d. har. vsibus l. quotiens. ar. cotra.* ī. *de prebẽ. c. inter cætera* & *c. dilectus 2.* & potiùs interpretãda est res, vt valeat, q vt pereat. ī. *d Verb. sig. c. abbate* & ī. *de priui. c. in his.* Itẽ ar. cõtra. 12. q. 3 *si quos* ff. *de cõtrahẽ. empt. l. qui tabernas.* ff. *de li. causa. l. 1.* & *l. nõ solum.* § 1 & facit ad hoc *Instit. de adop.* §. *Vlt. ar. cotra* ī. *de ele. c. cum Vinto.* sed ibi soluitur. Itẽ *arg. cotra* ff. q *cum fal. tuto. l. 1.* § 1. vbi dicit, q licèt ver' tutor auctoritatẽ pstet cũ falso tutore tñ tenet qđ dictũ est. Sed illud ideo est, q licèt plures sunt tutores: tñ solus potest administrare. *C. de auct. præstan. l. Vlt.* Vel cũ verus tutor sciret se solũ esse tutorẽ. simile hinc est. ff. *de arbi. l. parui.* in fin. & ī. *de sen.* & *re iudi. ad probandum.* Ioan. Itẽ ar. q vtile vitiatur per inutile. ī. *eod. c. super quæstionum.* §. *si vero.* vbi de hoc *Ioan. And.*

Margin: † Cap. 2. eo ti in 3. compilat. † Abbas etia monasterij vestri de Conchis. † Lexouien. † fuerunt. † ducit. † cõsequenti. † Vide tex. cum glos. in ver. negotio. † fuit. † Alias, posse, & nolle, sed male, vt ferret textus indicat.

Consuluit.

C*Onsuluit*] Communis diuersio. Secunda ibi. *Nos autem.* quæ subdiuiditur. Nam primò distinguit, & distinctionem prosequitur. Secunda ibi, *Ne vero.* determinat congruam horam iudicij. Tertia ibi, *Porrò.* instruit iudicem. Abb.

CASVS. Iudex peremptoriè citat partes ad testes recipiendos, vel ad publicandas attestationes eorum, vel sententiam proferendam: sed pars altera contumaciter se absentat in termino constituto: quæritur, an saltem circa vltimam partem diei iudex in negotio sibi commisso procedere debeat, vel expectare in sequentem diem. Item si expectauerit, quæritur, vtrum contumax iterum sit citandus, quia non fuit processum in termino constituto: Papa super hac quæstione distinguit, vtrùm iurisdictio delegati duret post terminum peremptorium, aut expiret in illo: si duret, in diem sequentem æquitate suadente debet expectare, nec contumax amplius est citãdus, nisi iudex ei gratiam facere voluerit: si verò expiret in termino dato, tunc si partes hoc sciuerint, & non præsentauerint se coram iudice, ea hora qua possit congruè perficere, quod incũbit, ex tũc procedat ad faciendum id, propter quod terminum assignauit, ne instantia iudicij euanescat: iudicium verò in tenebris exerceri non debet: quia *Qui male agit odit lucem.* licèt enim secundum leges more Romano dies à medietate noctis incipiat, & in medio sequentis noctis desinat (vnde quicquid fit in duabus dimidiatis noctibus, perinde habetur, ac si fieret in die) tñ Papa illam horam congruam intelligit, ex qua possit ante noctis tenebras perficere, quod incumbit. In fine dicit, quòd discretus iudex non debet in assignando peremptorio, iurisdictionē suam taliter coarctare, nisi magna necessitas id exposcat. Not. quòd per principium capituli post litem conte. in his, quæ occurrunt, debet terminus peremptorius assignari. Item in sequentem diem debet iudex expectare. Item iudex potest facere gratiam post terminum peremptorium alium assignando.

† Cap. 3. eo. titul. in 3. compilatione.

† *iurisdictione delegata, non ordinaria vt habeat locum sequens distinctio, quia ordinaria iurisdictio perpetua est, vt nec. infra. ea quarenti.*

expectare in diem alteram, & iterum citare, si vult.

CAP. XXIIII.

C*Onsuluit* † nos tua fraternitas, vtrùm cùm ad recipiendos testes, depositiones[a] publicandas eorum, vel sententiam proferendam, peremptoriè citatas † partes, & earum altera se absentat contumaciter die data: an circa vltimam saltem partem diei tibi sit in negotio procedendum: vel in diem expectandum potiùs subsequentem: & si expectaueris, vtrum contumax iterum sit citandus[b], cum non fuerit die partibus assignata processum.

¶ Nos autem credimus distinguendum, vtrùm iurisdictio duret post terminũ peremptorium, an expiret in illo. Si durat, in diē alteram, æquitate[c] suadente, poteris expectare: nec erit pars contumax peremptorio elapso citanda, nisi gratiam[d] fecerit ei benignitas iudicantis. ¶ Si autem expiret: nisi partes, cùm id nouerint, se tibi præsentauerunt ea hora, qua congruè possit procedere ad exequendum id, propter quod eis legitimè terminum[e] peremptorium assignasti, extunc[f] exequi poteris, quod intendis: ne frustra iudicialis instantia[g] euanescat. ¶ Ne verò iudicium Ecclesiasticum exerceatur in tenebris: quia iuxta testimonium veritatis, Qui malè agit[h] odit lucem: licèt etiam secundùm consuetudinem, & cõstitutiones legitimas, more Romano, dies à medietate noctis incipiat[k] †, & in medio † noctis desinat subsequenti (vnde quod in duabus dimidiatis noctibus agitur, perinde sanxit habendũ legalis auctoritas[l], ac si qualibet parte lucis agatur.) Nos tñ eam procedendi horam congruam intelligimus, ex qua possit ante noctis tenebras[m] perficere quod incumbit. ¶ Porrò discretus Iudex in assignatione peremptorij,[n] non debet iurisdictionem suam (nisi necessitas exigat) adeò coarctare[o].

¶ Idem Abbati de Bordellia, & Priori sancti Sepulchri.

¶ Ex noua causa remouetur delegatus etiam post litem contestatam, & alius subrogatur.

CAP. XXV.

I*Nsinuante* † R. rectore sancti Saldati, ad audientiam nostram peruenit, quod cùm causam, quæ super iure parrochiali inter ipsum, & T. vertebatur

† *Videl. more Romano ff. de fer. Bart. in l. aut facta. §. tempus ff. de pœ. & leg. hæc verba, in fi. ff. de verb. sig. & de diuisione diei adde Macrobiũ. l. 1. Satur. c. 3. & Gellium l. 3. c. 2. Alciatum, & Ioan. Brachium in l. 2. de verb. sig. & Nauarrum in manuali. de oratio. & hor. can. c. 3.*

† *medietate.*

† Cap. 4. eo. tit. in 5. compilation.

a ¶ *Depositiones.*] Id est, dicta ipsorum testium.

b ¶ *Citandus.*] Videbatur, quòd peremptorium fuisset circunductum, vt iterum esset citandus. *ff. de iudi. l. & post peremptorium.*

c ¶ *Aequitate.*] Et quidem æquum est, & honestum in diem alterum expectare, nec statim debet dici contumax: potuit quidem habere iustam causam absentiæ, & sic reuocabitur sententia.]. *de re iudi. c. cum Bertholdus*, nec prætor festinare debet ad decernẽdum, vt iubeat possidere. *ff. de dam. infect. l si finita §. fortè.* non tñ est necessarium, nisi velit in diem alterum expectare.

¶ *Glos. seq. primo ponit vnum, quod iudex potest: cui signat contrarium: & aliud, quod non potest: demum obijcit, & obiectioni sinem suam, quasi contrarium, quod dupliciter soluit.*

d ¶ *Gratiam fecerit.*] Ecce quanta potestas datur iudici circa iudicia, vt possit parcere contumaci in pĩudiciũ alterius. *C. quõ & quã in. l. 2. ff. de arbi. l. si cum dies. §. si quis ex litigatoribus.* nõ eñ quicquid[a] iudicis potestati pmittit, id iuris necessitati subiicit. *ff. de iud. l. non eñ quicquid.* & est contra id. 3. *q. 9. c. vlt.* Itẽ licèt iudex possit parcere in ferendo sñiam termino constituto, nõ tñ põt ei parcere in expensis & sumptibus: alioquin ipse de suo sustinet expẽsas. *C. de iudi. l. sancimus.* Sed vr. quòd de iure mero teneat expectare vsq; in diẽ sequẽtẽ. *ff. de ver. ob. l. q. hoc anno.*[b] vel quod saltẽ in suprema hora diei possit iudicare. 2. *q. 6. biduũ.* & hoc ideo, quia iudex matutino vespere, & mane, & meridie iudicare põt *in Auth. de iu. §. sedebũt col. 6.* Sed cõtra vr. *ff. de ori. iu. l. 2. §. & q.* vbi dicit, quod incõgruum est, quod iudices vespere sedeãt: statur potiùs auth. Vel dicas, quod nõ est cõtra: quia ibi dr, quod incongruũ erat magistratibus hora vespertina in publico esse, & ideo inuenti fuerunt Quinque viri, qui eorum vice illa hoc fungerentur: & sic potiùs concordat, & sic vsque ad supremam horam ante noctis tenebras iudex procedere põt, vt hic in fine dicit. honestum tñ esset iterum ipsm citare ad superandã malitiam eius. simile]. *de do. & contu. c. proint. arg. ff. de iud. l. & post edictum.*

a *Et alibi dicitur, Omnibus magistratibus cõcessum est, non dicit, iniunctum, vel indictum, iurisdictionem suam, & c. ff. si quis in ius vo. 10. non ierit. l. 2. in prin. Io. And.*

b *Illud in obligatione. hic fecus propter iudicis contẽptum. ff. de arbit. l. Celsus. Ioan. And.*

¶ *Glos. sequens signat contrarium & soluit.*

e ¶ *Terminum peremptorium.*] Nisi terminus perẽptorius sit statutus ad sententiam audiendam, nõ valet sententia in absentia partis alterius. *ff. quæ sen. sine ap. rescin. l. 1. §. item cũ ex edicto. ar. contra. C. quõ, & quã in. l. 2.* sed lex ista cõtra loquitur cum iudex partes in præsentia suã monuit, vt certo termino comparerent ad sententiam audiendam: & tunc si qua pars non veniat, reuera contumax est, & sententia tenet, licet peremptoriè per edictũ non fuerit monita: alia lex loquitur, cum absens citatur per edictũ in absentia.

Ioan. 3.

f ¶ *Extunc exequi.*] Immò videtur, quod in vltima die, qua futurus priuatus, vel priuandus est, iudicare non possit. *ff. de fer. l. prædie. ff. de iurisd. om. iu. l. cum qui. Arg. contra. ff. de pu. l. vlt.* sed hic vltima die suæ iurisdictionis tenetur iudicare: vt hic patet.

g ¶ *Instantia.*] Id est, potestas.

h ¶ *Qui malè agit.*] Vñ Horatius.

Vt iugulent, homines, surgunt de nocte latrones.

i ¶ *Odit lucem.*] Sic 18. *q. 2. perniciosam.* vñ præsumitur contra illum, qui occultè confert beneficia.]. *vt Eccl. benefi. c. vt nostrũ. 19. di. Anastasius. & 81. dist. c. clericus. ff. de ritu nup. palam.* & melius. *l. vlt. ff. de admi. tu. l. non existimo.* Et tenebræ aptæ sunt ad fabricandum falsum. *ff. de ven. insp. l. prima. §. tria luminaria.* tñ transactio potest fieri de nocte. *C. de transact. l. non minorem.* & testamentum. *ff de test. l. ad testamentum. §. vlt.*

k ¶ *Incipiat.*] Quãtũ ad cõtractus, qui possũt fieri qualibet hora.

l ¶ *Auctoritas.*] *ff. de fer. l. more Romano.*

¶ *Gl. seq. quærit, & soluit, ponit opinionem contrariam.*

m ¶ *Tenebras.*] Quid si iudex processit in tenebris ad lumen candelæ, vel ad contestationem litis, vel sñiam protulit, nunquid valet, quod agitur? Credo, quod valeat processus, licèt procedi nõ debuerit, dummodo aliud non impediat, & præcipuè si iudex honestus sit, cùm hic non dicatur, quod si processum fuerit, non valeat: quia multa fieri non debẽt, facta tamẽ valent.[c] Alij fortè cõtra.

n ¶ *Perẽptorij.*] *ff. de iud. l. nõnũq.*]. *de in inte. rest. cũ ex litteris.*

o ¶ *Coarctare.*]]. *de appel. c. irreprehensibilis. & 2. q. 6. c. ei qui. & appellatore. ff de excu. tuto. l. non tantum.*

c Concord. l. 1. §. biduũ. ff. qua. appe. sit. & l. non dubium. C de legi.

I*Nsinuãte.*] In prima parte põit actoris gratiosa petitio. In sc̃da sub duplici cõditiõe ipsius exauditio. Sc̃da ibi, *Quocirca.* Abb.

CASVS. R. rector Ecclesiæ sancti Saldati habebat quæstionẽ cum quodã alio Tho. nomine rectore alterius Ecclesiæ super iure parochiali: causa fuit cõmissa epo Vigoricẽ. & officiali ipsi⁹, & cuidã alteri ad petitionẽ rectoris sãcti Saldati sub hac forma, Quòd si nõ omnes, tu, frater episcope, cũ altero illorũ pcedas. Iudices processerunt in causa lite contest. tractu tẽporis ante diffinitiuam sententiam dictus episcopus præfatum R in suum familiarẽ assumpsit. vnde cùm tã episcopus, quã officialis ipsius, quos dictus R. impetrauerat, postmodũ familiaris eorũ esset effectus, ab aduersa parte meritò possent recusari, causam ipsam aliis iudicibus petiit cõmitti. Quibus mandat Papa, quatenus super his veritatẽ inquirãt, & si ita inuenerint, pcedãt in cã iuxta cõtinẽtia priorũ litterarũ nisi pars aduersa corã primis iudic. litigare cõsẽserit, post q̃ dict⁹ R. familiaris ipsorũ factus fuit: alioquin partes ad examen priorũ iudicũ reuertãtur. Not. quòd ex noua causa lite cõtest. põt iudex

iudex recusari. Item si consentio in illum, quem possum legitime recusare, illum postea non possum recusare.

¶ Glos. ponit paritatem, & imparitatem inter iudicem, & testē.

a ¶ Familiarem.] Familiaritas a repellit iudicem, sicut & testem. ı de test. c. in litteris. Nam familiaritatis affectio veritatem impedire solet. 3. q. 5. accusatores ... tota familia ... propter ... C. si quacunque ... l. Seruus. sed modica familiaritas nō nocet. ff. de ver. sig. l. larem. & amicus. & est simile. s. de appel. c. cum sit ... Iuramento. & ut lite non contest. c. accedens. & s. de rescr. c. ad hæc. & ff. de procu. l. aut affinitate. hic in aduersas. quod minor causa repellit iudicem, quam testē: quia quælibet consanguinitas repelit iudicem. ı. de appel. c. postremo. sed nō testē: quia frater testatur pro fratre. ı. de præsum. c. literas. Propterea non inuenitur prohibitum: quia edictū de testib. prohibitorū est. ff. de test. l. 1. & hoc ideo quia facilius inueniuntur plures iudices, quàm vnus testis.

b ¶ Sine quo.] Quia mandabatur, quod si nō omnes, tu, frater epe, cum altero ipsorum in causa procedas; tunc enim alij non possunt procedere sine ipso, vel suo subdelegato, ı. eo. c. quoniam. §. primo.

Vigorien. Episcopo, & Coniudicibus suis à nobis obtinuerit delegari: postmodū (licèt fuerit in eadē quæstione processum) tractu tēporis ante diffinitiuæ sentētiæ calculum, idem Episcopus dictū R. in familiarem[a] admisit, sine quo[b] alij Coniudices †(secundū quòd in nostris litteris mādabatur) in causa procedere non valebāt, & alter ipsorum Coniudicū † Officialis[c] est Episcopi supradicti: propter quod aduersæ parti poterat suspectus haberi: vnde cū tā Episcopus, quā Officialis prædictus (vtpote quos idē R. in Iudices postularat †, & ipse familiaris eorum postmodū[d] est effectus) ab aduersa parte possent meritò[e] recusari, decisionem ipsius causæ vestræ petiit discretioni committi. ¶ Quocirca mādamus, quatenus si est ita (nisi postquā familiaris eius est effectus, litigare consenserit[f] coram illo) in causa secundū priorum † cōtinentiam litterarum (ratione præuia) procedatis: alioquin[g] partes ad priorum Iudicum re-uertantur[h] examen.

c ¶ Officialis.] Et ita timeri potest, ne trahatur in partem episcopi, & sic in partem R. arg. ı. de eo qui mit. in pos. causa rei ser. c. cùm sicut & ı. vt lite non contest. c. accedens. 2.

d ¶ Postmodum.] Sic patet, quod exceptio dilatoria potest proponi post litem contest. si de nouo incipiat competere. sic ff. de arb. l. non distinguemus. §. cùm quidam. & ff. de inter. ac. l. de ætate. §. ex causa. & ı. de in integ. resti. c. vlt.

e ¶ Meritò.] Hæc causa mouit istum R. vt causam faceret aliis committi, ne pars aduersa propter huiusmodi suspicionem recusaret illos iudices, & impetraret causam aliis committi, corā quibus oportuisset ipsum R. postmodum litigare. & ita est arg. quòd quis debet prouidere ea, quæ possunt facere contra ipsum sicut pro ipso. arg. 11. q. 1. de persona. vers. ne abuciatur. & c. ff. loca. l. si quis damnum. §. & ı. de procu. c. 2.

f ¶ Consenserit.] Scilicet pars aduersa, nam ipse R. cogitur litigare coram eis, cū in eos semel consenserit, & ipsos impetrauerit. ı. eo. super quinum. & 3. q. 3. offeratur & 4. q. 3. c. si testes. §. Venturum. videtur tamē, quòd ipse R. eos possit recusare propter nouam causam, sicut eius aduersarius: absurdum enim esset iudicium in vnam partem declinare, & non in alteram. ff. de arbi. l. si cum dies. §. si arbiter an si arg. ff. quod quisque iuris l. 1. & meritò poterant recusari propter familiaritatem. ff. quæ aut. su. l. quod decimus. & C. de his, qui ad eccl. confu. l. vlt. §. si cubi. & 3. q. 5. constituimus.

g ¶ Alioquin.] Id est, si consenserit litigare coram illo, postquam sciuit illum effectum fuisse familiarem. s. eo. c. gratum. & ı. de testi. c. cùm venisset. s. de elect. c. cùm inter canonicos. & ff. de iur. omni. iud. l. est receptum. & si non consenserit, dummodo consentire vel non valent istæ literæ vt ı. eo. c. cum inter. Bern.

h ¶ Reuertantur.] Hoc iustum est, vt reuertatur ad eum, quem iniuste dimisit. ı. de appella. c. cùm in ecclesia & in expensis aduersario cōdemnabitur insuper. ı. de appel. c. vt debitus. & s. de rescr. c. cæterum.

Quærenti.] Diuiditur, quia in proposita quæstione, primò ponitur prima opinio vsque ibi. alij. Secunda vsque ibi. Nos tamen. vbi ponit solutionem, scilicet interserendo quartam opinionem ibi. non solum. Abb.

Casus. Iudex delegatus à Papa tulit sententiam diffinitiuam, & quia condemnatus non parebat sententiæ, ipsum excommunicauit: quærebatur, vsque ad quod tempus iudex posset ipsum excommunicatum parere volentem absoluere: quidam dicebant quòd cùm functus sit officio suo, vlterius non potest ipsum absoluere. Alij dicebant, quod iurisdictio illius durat, quousque pareatur sententiæ, vt semper possit illum absoluere volentem. Papa nec primam sententiam, nec secundam sequitur: sed statuit, quòd iudex delegatus ab ipso, non solùm vsque ad quatuor menses, qui dantur condemnatis ad soluendum debitum, [c] sed etiam vsque ad annum iurisdictionem suam poterit exercere: sicut seruatur in illo, qui ante litem contestatam contumax inuenitur. No. quod delegatus à Papa vsque ad annum potest exequi sententiam suam, & non vltra. Item in pecuniariis causis dantur quatuor menses condemnatis ad soluendum debitum.

¶ Idem Priori S. Fridiani.

¶ *Delegatus Papæ sententiam suā exequi potest vsque ad integrum annum. Hoc dicit, & est casus singularis.*

CAP. XXVI.

Quærenti † quid per censuram Ecclesiasticā †: & infrà. ¶ Si verò delegatus à nobis excommunicet illum, qui rei iudicatæ parere contemnit: licet aliquibus videatur, quod suo sit functus officio[i], vt vlteriùs non habeat ex delegata sibi iurisdictione processum: alij autem dicant, quòd iurisdictio eius duret, donec sententiæ pareatur[k], vt interim absoluere possit parere volentem. ¶ Nos tamen per æquitatis[l] semitam incedentes: præsentium auctoritate statuimus, vt delegatus à nobis, nō solū vsque ad quadrimestre[m] tempus, quod ad soluendum debitū à lege reo cōceditur, sed vsque ad integrū[n] annum, iurisdictionem sibi commissam, ad exequendam sententiam valeat exercere:

i ¶ Officio.] s. eo. c. in literis. ff. de re iud. l. iudex. & ı. de immu. ec. c. si clerici in fine.

k ¶ Pareatur.] Cùm eff. c. eo. s. eo. in litteris. & infra de cleric. non resi. c. relatum.

l ¶ Per æquitatis semitam.] Placet ergo media via domino Papæ, arg. ff. de acquir. re. do. l. adeo. §. cum quis. vnde versus.

Cum media semper gaudeb[a] ludere forma:
Mater enim medij gratia rebus inest.

& illud:

Medium tenuere beati.

¶ *Glossa sequēs distinguit personales, reales & criminales actiones: in primo mēbro signat contrarium & soluit.*

m ¶ Quadrimestre tempus.] In personali actione dātur quatuor mēses reo ad soluendum, C. de vsu. rei iud. l. 2. & 3. & si minus tempus daretur, suppletur à lege. ff. de re iud. l. 4. § si quis. Arg. contra infr. de re iud. quod ad consultationem, & ff. de re iud. l. 2. vbi dicitur, quod tempus illud potest arctari, & elongari à iudice. Sed illud intelligitur fieri cùm causæ cognitione, & iusta de causa: aliàs non debet arctari, & in illa, quod ad consultationem, sponte recepit terminum breuiorem. In reali verò actione statim, si dixerit reus se velle parere sententiæ: aliàs post x. dies, si non fuerit appellatū, debet sententia mandari executioni. Arg. Inst. de officio iudi. §. 1.e Et in criminali statim mandanda est executioni. argum. de pe. distinct. 1. defleant aliàs incipit. Adam. C. de pœn. l. cum reis. sed hoc est verum generaliter, nisi in casibus, qui notantur. 11. quæst. 3. cùm apud. Et tempus illud quadrimestre datur à die latæ sententiæ, si non est appellatum vel si est appellatum, à die confirmationis sententiæ. C. de vsur. rei iudi. l. 2. & confessus habet hic tempus à die confessionis. ff. ... l. certum. §. vlt. sed si confessus fuerit de crimine, non statim mandabitur sententia executioni, donec pronuncietur crimen contra ipsum, sed in vinculis teneri debet. ff. de custo. & exhib. re. l. si confessus. & 2. q. 1. nos in quemquam.

Additio. Et ista supradicta clare habentur per hos versus:

In personali post menses quatuor in re
Protinus est omnis sententia perficienda.
Sic in criminibus: sed casus excipe quinque:
Confessus, prægnans, iratus, & insulis, seruus.

Horum declarationem habes 11. q. 3. c. cùm apud in glossa.

¶ *Gloss. seq. obijcit, & soluit. Secundo quærit, arg. pro, & contra, & soluit.*

n ¶ Ad integrum annum.] Sed quare non potest exequi sententiam suam post annum, cùm iudex semper teneatur sententiam tueri. ff. ne vis fiat ei q. in pos. mis. l. 3. nam iudex quantū ad futurum tempus prospicit paritio. ... ff. ... sed illa lex loquitur de ordinariis, ne vis ei. sic aliæ duæ leges loquuntur in seruitutibus, quæ debentur in futurum: sed hic loquitur de legato, cuius iurisdictio non est perpetua, sed infrà certas metas tēporis finitur, secundū quòd hic dicit. Sed pone, quod post sententiam inquietat victorem, nūquid prior delegatus debet adhuc cognoscere? Videtur per hanc decre. quod sic cum iurisdictio duret vsque ad annum, ipsa non videtur possessionem adeptus, qui eam statim amittit. ff. de acq. pos. l. non videtur. arg. ff. de liber. vel ac. vē. l. 2. §. peruenisse. & § illud. q. cū effectu peruenisse dicit, vt ibi: sed cōtrā videtur quia functus est officio suo. s. e. c. in literis & ff. de re iud. l. iudex. & quia istud ad ordinariū spectat. ı. de app.

[Right margin notes:] † Cap. 5. & 6. in. 3. com pila. † Et quid per censuram ecclesiasticam intelligat, traditur in c. quærenti. infra de ver. sign.

d Aptum est hunc pro posito illud Horatij: Est modus in rebus, sunt certi denique fines, Quos vltra, citraque nequit consistere rectū.

e Fit autem tunc executio in re, si restitui possit: aliàs causa, ubi condemnatus de restituendo infra certum tempus, re, vel æstimatione, vt ibi. Non ob. ff. de vsu. in fine ... & ff. quod me. caus. item si cum exceptione. §. quod si homo. quia in l. l. agebatur actione ex testamento in 2. actione. quod metus cau. quæ personales sunt secundum Inn. & Host. Ioan. And.

[Left margin notes:] e Et nunc ... tatur, quod ... es noua causa superueniente iudex potest recusari. Facit ad hoc l. 1. ff. de ... vent. inspi. & ff. de vent. ... l. 2. §. sed quod.

de app. cum teneamur. Item quia hic noua iniuria est, & ideo noua interpellatione opus est. ff. *de except. rei iud. l. si mater.* §. 2. potest dici, quòd licet sit noua iniuria, tñ sequela est ỹ praecedentis facti: vnde ad primum spectat. *arg. ff. de inst. l. cuicunque.* §. *penult.* aliter de iustitia viderentur edicta iudicum. ff. *ne quid in lo. publ. l. vlt.* & ỹ *de maior. & obe. circa inter dic. eccle. ca. 1.* & tamen videtur, quòd saltē vsque ad annum possit cōpescere contradictores, & qui non patiuntur illum quietè possidere, excōmunicando illos etiam generaliter, sed non assumendo aliquā cognitionem vlterius. Ad iudicem enim delegatum spectant, quæ accidunt ante sententiā, sed post sententiā nullā cognitionē assumere dēt, cum iam non habeat nisi meram executionē: vnde non valet, si cognoscere vellet vt infr. *x. C. de execu. rei iud. l. si vir proponit.* ea verò, quæ accidunt post sententiā, spectant ad ordinariū: quia non agitur ex prima causa, sed ex noua.

¶ *Glo. seq. recte per q. an excommunicatū pro cōtumacia iudex post annū absoluat, primò, & tertio arg. quod non, secūdo q. sic. Vltimo soluit.*

† *Aliàs, ante litē contestatam.*

† Cap. 6. e. titul. in 3. compil.

† *In aliquot Gratiani: constitutionem Alexandri Papæ prædecessoris nostri, nullatenus &c.*

sicut obseruatur in illos qui ante litis [a] † contestationem contumax inuenitur.

¶ Idem Cantuarieñ. Archiepiscopo.

¶ *Delegatus Papæ potest principium, medium, & finem causæ coniunctim, & diuisim subdelegare. Hoc dicit vsque ad §. verùm.*

CAP. XXVII.

SVper † quæstionum articulis, de quibus nos consulere voluisti, taliter respondemus, quòd per constitutionem nostram [b] consultationi [c] † Alexandri Papæ nullatenus derogatur [d], sed illa per istam exponitur: immò in ista veriùs, quæ in illa fuerant prætermissa, supplentur. Ipse namque respondit, quòd si super causa, quæ alicui ex Apostolica delegatione committitur, à personis Ecclesiasticis, vna, vel pluribus, quibus delegatus (vt parcat laboribus partium, & expensis) causæ cognitionem ipsius, & testium examinationes, sententia sibi reseruata committit, [e] appellatio † fuerit interposita [f], huiusmodi appellationis intuitu causam indiffinitam relinquere non tenetur. ¶ Nos autem statuimus, quòd licèt is, cui causa committitur remota appellatione non possit [g] eam aliis sine prouocationis [h] obstaculo delegare: si tamen delegatus à nobis, vel Iudex quicunque [i], non tam cognitorem, quàm executorem [k] ad † aliquem certum articulum quempiam deputauerit: ab eo (nisi modum [l] excedat) non liceat appellari, dummodo [m] de partium deputetur, vel recipiatur [n] assensu. ¶ Quòd si delegatus à nobis vel litis [o] exordium, vel causæ

† *In causa appellationis multa salubriter cauet concil. Trident. sess. 15. de refor. c. 10. & c. 20. & aliis locis.*

† *In quibusdā manuscriptis ita: ad discutiendum aliquem, &c.*

a ¶ *Ante litem contestationem.*] Videtur, quòd si iudex delegatus ante lit. cōtesta. excōicet aliquē pro cōtumacia, quòd post annū ipsū absoluere non possit. Sed contrà. ỹ *de off. iud. or. pastoralis,* vbi successor in honore, & onere absoluit. Item iud. x cœpit exercere iurisdictionē suā, vnde ppetuata est. ỹ *eo licet.* & ỹ *eo gratum.* & ita post annum potest absoluere, & quandocunque: quia Ecclesia nulli claudit gremium suum *C. de sum. tri. l. vlt. Arg. contra quod post annum absoluere non possit. 11. q. 3. rursum.* & *c. cuicunque.* Sol. dico, quòd post annū potest illū absoluere quandocunque, & procedere in causa quādocunque ille fuerit absolutus. & qđ dicit hic, quòd post annū non potest illū absoluere, intelligitur de eo, qui excommunicatus fuit post diffinitiuā sententiā, cui non parebat, vnde fuit excōmunicat' ille: & talis post annū absolui nō pōt ab eodē: quia iurisdictio expirauit in totū, & quoad executionē omnino: sed vbi quis excōicatur ante litis cōte. vel post litis contest. ante sententiā diffinitiuā semper potest absolui: quia iurisdictio durat vsque ad sententiā latā, & executioni mandatā, & infra annū post sententiā: [a] & ista litera sic intelligitur, si aliquis cōtumax est, qui conuenitur actione reali, actor debet mitti in possessionē rei petitæ causa rei seruandæ: & si contumax venerit infra annū à tempore interlocutoriæ latæ, recuperat possessionem: post annū non recuperat possessionem, sed auditur de proprietate: eodem modo delegatus vsque ad annū suā sententiam executioni mandare potest, postea verò non potest: & in hoc attenditur ista similitudo.

a *Concor. not. in §. si non praecepta in glos. praec. per sententiam, in Auth. ne vt nulli iud. col. 9. gl. in l. si vt proponis Cod. quomodo, & quando iud.*

S[1] *per quæstionū.*] Diuidit illud principiū vsq; ad §. *Verū* Primò ponit tenorē cōstitutionū, q̃ cōtrariæ videbāt, vsque ad §. *Intentionis* & ibi declarat intentionē suā vsq; ad §. *Verū.* Abb. Sic.

CASVS. Casus huius decre. colligitur ex vltimo. §. *cum ergo.* & c. *hoc modo.* Quidam impetrauit causam cōmitti à D. Papa cuidam iudici delegato, delegatus iste reseruata sibi diffinitiua sententia, cōmisit audientiam causæ quibusdam reo absente, & ignorante. Isti subdelegati citauerūt reū: ipse cōparuit coram eis, & quia isti dati erant sine cōsensu ipsius, appellauit ad sedem Apost. occasione cuiusdam decr. Inn. in qua dicitur. Licèt delegatus causam sibi commissam ap. re. non possit alij committere sine prouocationis obstaculo, tamen si dele. Papæ, vel alius iudex quicūque ad aliquē certum articulum aliquem deputauerit auditorem, ab illo nō poterit appellari, dummodo de partium detur assensu. Colligebatur à contrario sensu: ergo si non sit de assensu partium, potest appellari. Vnde appellatur iste, quia illi non erant dati de ipsius assensu, cuius tenor ponitur *in §. nos igitur* vsque ad §. *intentionis.* Ex parte aduersa dicebatur, quòd talis appellatio non valebat per decr. Ale. in qua dicitur, quòd si delegatus à Papa committit alicui audientiam causæ sibi commissæ, vt testium examinationem, sibi diffinitiua sententia reseruata, & ab illo appellari contingat, delegatus prætextu huius appellationis causam indiffinitam relinquere non tenetur, cuius tenorem ponit *in principio ca. Super quæstionum* vsque ad §. *nos igitur* Illæ decr. videbantur cōtrariæ. Dubitatio istius cōtrarietatis delata est ad Cantuarieñ. archiepiscopum: vnde ipse super hoc duas quæstiones fecit D. Papæ. Prima est, vtrū per decr. Inn. derogatū sit decr. Alex. Secūda fuit, vtrum appellationi illius, qui appellauerat occasione constitutionis Inn. sit deferendum. Super his duobus articulis rñdet Papa; & primò ad primum dicens, quòd per constitutionē Inn. non derogatur decre. Alex. immo in cōstitutione Inn. supplentur, quę in decr. Alex. fuerāt prætermissa. Et subiicit statim tenorē illius vsque ad §. *nos autē.* & ibi ponit verba constitutionis Inno. dicēs, quòd licet is, cui causa committitur ap. re. non possit eā alij sine prouocationis obstaculo delegare, tñ si aliquē articulū deputauerit alicui audiendum, ab illo non poterit appellari, dūmodo de partiū detur, vel recipiatur assensu. Sed si delegatus ipse committit exordium litis, vel finē causæ, vel totū negotium, ab illo tanquam à iudice poterit prouocari. Postea verò *in §. intentionis.* declarat Inno. intentionem, quàm habuit in constitutione illa, licèt is cui. dicens, quòd delegatus ab ipso potest cōmittere principium & finē, & medium causæ sibi commissæ, coniunctim, vel diuisim, secundum quod ei visum fuerit expedire, vt iudicalis auctoritas valeat liberius expediri, non obstante quòd dicitur in lege, s. quòd iudex debet cognoscere per seipsum in principio, in medio, & in fine: quia ipse delegatus antequam ferat sententiam, videre debet omnia quæ acta sunt diligenter. & hoc vsque ad §. *Verùm.*

b ¶ *Nostram.*] Quæ ỹ. sequitur, & incipit, *Licet cui.* &c. & protenditur vsque ad § *intentionis.*

c ¶ *Consultationi.*] Quæ est ī. e. *et cùm te cōsulente:* & ista ponitur statim, s. ibi, si super causa, &c. vsque ibi, nos autē statuimus.

d ¶ *Derogatur.*] Immò corrigit, qui interpretatur. ff. *ad Ter. l. 1. §. qui operas.*

e ¶ *Committit.*] Lit. cōte. vt probat. ỹ. §. *porrò. Ver. Vnde si forsan.*

f ¶ *Interposita.*] Ad Papam, scilicet.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & remittit.*

g ¶ *Non possit.*] Arg. contra. ỹ. *de eo tit. prox. in fi.* Sol. vt ibi. ỹ. *eo. c. cum R. ad fin.*

g ¶ *Prouocationis.*] Hoc ideo dicit, quoniam nullus potest cōmittere causam appellatione remota, nisi princeps: quia priuilegium est principis. ff. *a quib. app. non licet. l. 1. in fi.*

i ¶ *Quicunq.*] Ergo si ordinarius delegat aliquē articulū causę alicui, ab eo appellari non pōt, nisi modū excedat, vt sequitur in litera.

ADDITIO. Nec etiā recusari pōt pro eo quòd sit suspectus, quod verū est, si de consensu partium datus sit. ff. *de appel. l. ex consensu.*

k ¶ *Executorem.*] Executor dicitur propriè, qui rē iudicatā ducit ad effectū. *C. de exe. rei iud. l. executorem:* & talis executor partes iudicis sibi vendicare nō debet: quia non habet aliquā cognitionem. *D. eo tit. l. si vt proponis.* Hic autē impropriè dicitur executor, qui aliquē certū articulū examinat, & de eo cognoscit, & ideò permisit, non tam cognitorem quàm executorē, putà de aliqua exceptione, verū testis sit admittendus, vel de aliquo consimili: ita quòd nullā iurisdictionē habeat: sed tñ exequatur mandatū, & faciat quod iniunctum est: & si quid dubij fuerit debet referre delegato, & à tali non appellatur, nisi modum excedat, vt hic dicitur. Et posset forsitan dici, quòd talis auditor habet iurisdictionē, & coercitionem. *arg. ỹ eo. c. ex litteris.* & tñ non potest ab eo appellari, nisi modum excedat. Hodie verò nullus potest appellare ipso iure, nisi ipse grauetur qualiscunque sit iudex, & in quocunque articulo potest appellari ab eo, cui commissa est iurisdictio cum cognitione, si aliquam partem grauauerit. ỹ *de appel. Vt debitus.* & ideo nihil operatur, quod dicit, appellatione remota.

Executor qui dicatur, & quales eius partes.

l ¶ *Modum excedat.*] Quod si fecerit, appellatur ad legatum, non ad legantem. ỹ. *eo. §. porrò.*

m ¶ *Dummodo.*] Supple, nec pōt recusari, dūmodo, &c. quòd patet in §. *verum,* vbi Papa ostēdit qualiter constitutio sua sit intelligēda.

n ¶ *Recipiatur assensu.*] Hoc videt obuiare decr. Ale. à cōtrario sensu.

¶ *Glo. seq. recte per q. quid sit litis exordium.*

o ¶ *Litis exordium.*] Exordiū litis pōt appellari quoad principiū rescripti, citatio. ī. *eo gratū.* & ī. *eo. licet.* & ỹ. *de offi. leg. ca. vlt.* & tur. ỹ. *de*

Exordium litis triplex dicitur.

de fin. cap. propos. ass. & C. de praescr. xxx. vel xl. ann. sicut in ... quo ad facienda[m] litigiosam oblatio libelli reo insinuata. *C. de litig. l. litigiosa.* proprie verò ex ... lis, est litis contest. tunc ... prestatur sacramentum de calumnia. *j. de iura. calumn.* cum causam ... quod debet fieri in exordio litis. *C. de iura. calumn. l. cum iudex.* ... Et ex tunc, i. post litis contest. tenetur de fructibus etiam bonae fidei possessor. *C. de rei vend. l. certum.*

de offi. assess. l. 1. de consensu partiū est eligēdus. arg. hic. & 2. q. 6. *placuit. & 21. q. 1. c. 3.* sed si partes non conueniant, eligat iudex nō suspectum *arg. j. de ap. cū specialis. & j. c. praxi. in fi.* & illum recipiant partes etiam inuitae, quia iudicium in inuitum redditur. *ff. de ver. obli. inter stipulantem. §. 1. vers. non forsan.* & praecedentibus verbis *§. si vero. & §. quando vero.*

a ¶ *Causae finem.*] i. cognitionem cū calculo sententiae, quae imponit finem causae. *ff. de arbi. l. diem autem. ff. de re iud. l. 1.*

b ¶ *Prouocetur.*] si grauatur: alias hodie ante sententiam non appellatur. *j. de app. c. vt debitus. & c. a. interposita.*

c ¶ *Per iudicem.*] Ex hoc probat, quod is, cui cōmittitur litis contestatio, & causae decisio, iudex est, & ab eo potest appellari.

d ¶ *Diuisim.*] Id est, vnam partem vni, & alij alij.

¶ *Glo. seq. q. re. an iudex appellationis deleget.*

e ¶ *Alij delegare.*] Nisi causa sit criminalis, quae non delegatur. *arg. 9. q. 3. salno.* ... dicitur, in conspectu omnium, &c. licèt a principe possit delegari. 23. q. 4. *illud. & ff. de testi. l. 3. §. item diuus.* vel nisi sit iudex appellationis, qui secundùm leges nihil potest delegare. *C. de iud. Auth. ad hac.* secundùm canones secus est. de quo autem hic fit mentio, cui derogatur per hanc decre. saltem quòd delegatus quicunque sit, vel causae principalis, sine appellatione potest cōmittere vices suas secundùm tenorem huius decretalis.

finem[a], nedum totum negotium ei duxerit committendum: ab ipso tanquam à iudice licitè prouocetur[b]: cum & lis ante iudicem debeat contestari, & causa per iudicem[c] diffiniri. ¶ Intentionis igitur nostrae fuit (sicut ex tenore cōstitutionis praemissae potest liquidò deprehendi) quod, vt iudicialis auctoritas liberiùs valeat exerceri, delegatus à nobis licitè possit & principium, & finem, & medium causae sibi commissae, non solùm coniunctim, sed etiam diuisim[d] alij[e] delegare †: non obstante, quod dicitur, quòd iudex debet cognoscere per seipsum in principio[f], in medio, & in fine: cùm antequam ferat sententiam, vniuersa, quae acta sunt in iudicio, inuestigare[g] debeat diligenter.

¶ *A subdelegato cum iurisdictione appellari potest: secus si sine iurisdictione, nisi modum excedat: tunc enim potest recusari, nisi datus sit de partium consensu. Abb.*

¶ Verum cum totam causam committit alicui, vel principium, aut finem ipsius: ab eo[h], tanquam à iudice potest licitè prouocari. Cùm autem alicui medium † tantum committit, ab ipso tanquam ab auditore prouocari non potest: nisi mandati fines excedat †, vel meritò[i] sit suspectus: vnde ne valeat recusari, prouidè statuimus[k], vt de partium detur, vel recipiatur assensu[l].

¶ *A subdelegato non in totum appellatur ad subdelegantem, non autem primum delegantem: secus si in totum. hoc dicit vsque ad §. quem verò.*

¶ Porrò[m] cum delegatus à nobis iurisdictionem suam in alium transfert[n] totam, si fuerit appellandum, non ad eum[o], sed ad nos appellari debebit. Cùm

Porro. Continuatur ad praedentia. Supra visum est, an, & quando à subdelegato possit appellari, nunc subiicit, ad quem sit app. Sic.

Casus. Dictum est in §. Verū. quod cū iudex cōmittit totā causam, vel principiū, vel finē ipsius, ab ipso pōt appellari: cū verò committit medium, appellari non pōt, nisi mādati fines excedat. In §. isto ostēdit, ad quē sit appellandum. & primò quod cōmittit totam causam, debet appellari ad Papam, & nō ad delegatū: quia committendo totam causā, desinit esse iudex. Si verò aliquid sibi de iurisdictione reseruat, tunc ad delegatū, & non ad delegantē debet appellari: quia tunc remanet iudex. Si verò committit mediū causae alicui, puta testium examinationem, vel alium articulum, & ab illo appelletur ad Papam, eo quod mandati fines excedit, vel sit suspectus delegatus non obstante tali appellatione vt parcat laboribus partium, & expensis, causam indiffinitam secundùm decre. Alex. relinquere non tenetur, & sic intelligitur decre. Alex. quando committitur medium causae: & sic apparet, quod Inno. suppleuit de principio, fine, & toto negotio: & hoc vsque ad §. quem verò.

† *medium.*

† *Vide tex. in Auth. quia in prouincia. cum no. C. vbi de cri. agi oport.*

f ¶ *In principio.*] Istud obtinet secūdū leges, vt iudex coram eo in principio faciat litē cōtestari, & per se ferat sententiam: media verò cōmittat consiliarijs suis, sed semel etiam audiat negotium in medio. *in Auth. vt defun. seu fune. eorum. §. illud. & §. seq. coll. 5. in Auth. de exhi. reis. §. si vero. colla. 5. & C. de iud. Auth. ad hac.* secūdū canones aliter, vt hic dicitur. Itē secūdū leges tantùm suis consiliarijs committit iudex examinationem, vt in dicta *Authen. ad hac. & in Auth. de iudi. §. si quis autem. coll. 6.* secundū canones committit cuicunque vult. *j. eo. c. pastoralis.*

g ¶ *Inuestigare.*] Hoc non habet locum, quando cōmittit finē.

Verum. Cōtinuat iste §. ad praecedētia. nā s. dixit Papa, quod per suā cōstitutionē nō intēdebat derogare cōstitutioni Alexādri: quia principalis intētio sua fuit, prout habet. *i. ver. intentionis.* Sed quia posset dubitari, an, & quando posset appellari à subdelegato, subiicit istū §.

Casus. In praecedēti §. dixit, quod iudex delegatus potest cōmittere principium, mediu, & finē, & coniūctim, & diuisim: sed nō dixerat, quod possit appellari: vnde in §. isto dicit, quòd si totā causam cōmittit, vel principiū, vel finē, ab eo tanquā à iudice licitè prouocatur. cum autem medium causae committit, ab ipso tanquam à iudice appellari non licet, nec potest, nisi mandati fines excedat, vel meritò sit suspectus: & ideo bene statuit in constitutione iudicem ... &c. quòd talis auditor detur de partium voluntate, ne valeat postea recusari. & hoc vsque ad §. porro.

h ¶ *Ab eo.*] Cui principiū, vel finē cōmittit, secūdū quod determinatur. *j. §. prox.* quādoque ad Papā, quādoque ad ipsū delegatū potest appellari.

i ¶ *Vel merito.*] Supple, vel recusari, nisi meritò, &c.

k ¶ *Statuimus.*] Non statuit, sed consulendo dixit, dummodo de partium deputetur assensu, ne possit recusari. Ber.

¶ *Glo. seq. ponit dictum, ut signat duo contraria successiuè, & solutionem arg. & quaestionem soluit.*

l ¶ *Assensu.*] Et ideo postea recusari non pō. semel enim iudex electus recusari non potest. *3. q. 5. insinuante. & 3. q. 3. offeratur. & 11. q. 3. horrendum.* appellare tamen possum ab eo, non tamen eum recusare. *ff. de ap. ex consensu. ff. qui satis. cog. arbitro.* licèt sit contrarium *arg. j. de re iu. causam qua.* non est contrarium quia ibi fuit appellatum: & quod dicit ibi in cōfirmatione sentētiae, quòd de cōi consensu fuit causa commissa, illa non fuit causa, quare sententia fuit confirmata: sed quia appellans nō probauit, quod sniā fuisset iniqua. Itē contra. 2. q. 6. *à iudicib.* sed illud loquitur de arbitris cōpromissarijs, à quibus non appellatur. *C. de arb. l. 1.* Itē arg. quod assessor, qui participat examinationi causae, & similibus. *ff.*

m ¶ *Porro.*] §. iste respicit. §. nos & praxi. & §. verum.

¶ *Glossa sequens primo recitatur per quaest. & sol. secundò obiicit, & soluit: tertiò quaerit, & soluit: ponit opinionem solutionis contrariam, cui respondet.*

n ¶ *Transfert.*] Non tamen iudicis dandi licentiam committere potest: licèt illud sit de iurisdictione. *ff. de iuris. dict. om. iudic. l. 3. in fin.* nec potest committere remota appellatione. & hoc ideo quia illam non habet ex commissione, sed à lege. *C. de iudi. l. à iudice. & j. eo. c. pastoralis. i. respon. & c. quoniam.* vnde in alium eam transferre nequit: & sic hoc saltem non transfert in alium, quia si hoc posset subdelegatus, posset alium delegare, quod esse non potest. *j. de appella. cū causam.* praeterea qualiter potest abdicare à se iurisdictionem, saltem sine licentia eius, à quo habet eam: *vt ff. de off praecon. l. solent. i. respon.* cùm teneatur exequi mandatum ipsius, etiam si sit perquam durum. *16. distin. in memoriam & 1o. dist. contra morem.* Licèt enim iudex committat totam causam alicui, nihilominus retinet iurisdictionem, licèt alius habeat exercitium illius causae. *ff. de offic. eius, cui man. est iurisd. l. 1. § vlti. ff. de iurisdict. omn. iud. l. more. & l. & quia.* & reuocare potest, quando vult. *ff. de iudi. l. iudicium soluitur*: Dicas, quòd leges illae omnes, quae dicunt, quod non potest abdicare à se iurisdictionem, & proximè ad hoc inductae, intelliguntur de iudicibus ordinarijs. & illi possunt quandocunque reuocare, etiamsi totam causam committant: sed in delegato secus est, cum proprium nihil habeat, sed eius, qui mandauit. *ff. de off. eius, cui man. est iurisd. l. quaecunque §. qui mandatum.* & ideo nihil reseruat, si totam iurisdictionem committit. Sed nunquid delegatus potest hic committere totam causam retenta sibi executione sententiae? satis videtur, quod possit: quia illud est de iurisdictione sua, sed tunc ad eum, appellari non posset, quia nihil habet iurisdictionis, quantùm ad cognitionem causae,[d] sed solam executionem: vnde vlterius partes iudicis assumere non potest. *C. de exec. rei. iu. l. si vt proponis.* T. dixit, quod non potest, quia sententiando desinit esse iudex. sed illa non videtur ratio, quia ille non sentētiat, & quantum ad executionem durat iurisdictio. *infra eod. cap. pastoralis.* & secundùm dictum T. delegatus non posset exequi sententiam suam, quod factum est. *s. eod. cap. significasti.* Bernar.

d *Hoc verū, quando mera executio committitur, vbi ex vi commissionis non habetur causae cognitio, aliud vbi retinetur: vt hic, vbi ex vi retentionis, & ex vi appellationis factae, & ex vi huius interpretationis, recuperatur iurisdictio. ar. ff. ad Turp. l. 1. in fi. & infra de ap. c. vt debitus. secundum Host. An.*

Additio. Vide *c. si delegatus, eo. tit. lib. 6.*

¶ *Glo. seq. signat successiue duo contraria, & soluit.*

o ¶ *Ad eum.*] Lex indistinctè dicit, quod si delegatus committit alij causam,

causam, ad eum est appellandum. C. *qui pro sua iurisd. l. Vnica.* & illa intelligitur secundum ista, qui non committit totum, vel aliter secundum leges. Item aliud contrarium videtur. ff. *quis, & a quo ap. l. 1. in fi.* vbi dicitur, quod si iudex delegatus delegat alij causam si ab illo vltimo appelletur, non appellabitur ad ipsum, qui eum dedit, sed ad iudicem illius qui dedit illum, a quo appellatur: & ita contradicit huic, quod dicit, non ad eum, sed ad nos: & intelligas illam secundum istam, vt dictum est de alia, quia ibi totum commisit: & ita concordat huic, quod totum commisit. C. *qui pro sua iurisd. l. Vnica* vel aliter secundum leges, & aliter secundum canones.

¶ *Glo. seq. ponit duas opiniones, & primam approbat.*

a ¶ *Si causa sit ei.*] Maximè quia idem esset, si non sit remota: quia vtroque casu appellatur ad eum, & non ad Papam: & quia ipso iure hodie remota est ante sententiam. ꝟ. *de app. cap. Vt debitus.* Alij contra dicunt, quod si non est remota appellatio in literis appellatur ad Papam omisso delegato ipsius: sic potest appellari ad Papam ab alijs iudicibus quolibet medio omisso. quod prius dixi, verius credo. *arg. s. eo. c. in prin. Ver. quòd si super. & c. cùm te consulente, &c.*

autem sibi aliquid de iurisdictione reseruat: si causa [a] sit ei appellatione remota commissa, non ad nos, sed ad eum poterit de iure appellari. Vnde si forsan appellaretur [b] ab eo, cui medium † causæ committitur: siue cognitor, aut executor dicatur, vel (quod melius est) auditor [c], pro eo quòd vel mandati fines excedat, vel meritò [d] sit suspectus: nihilominus tamen delegatus à nobis, iuxta consultationem [e] præmissam, causam poterit diffinire, vt parcatur laboribus partium, & expensis.

¶ *Auditor datus sine partium consensu recusari potest vt suspectus, non tamen sine causa. Abbas.*

¶ Quem verò delegatus à nobis deputauerit auditorem, neutra partium poterit recusare, nisi coram eo [f] iustam recusationis causam ostendat †.

¶ *Si vnus ex duobus delegatis Principis cum clausula App. re. subdelegat alteri acceptanti, non potest acceptas subdelegare, nec app. re. procedere: quod tamē ante acceptationē poterat: & si ab isto fuerit appellandū, appellabitur ad Papā: etiamsi fuerit subdelegatus non in totū. h. d. secundum veriorem intellectum.*

¶ Si verò duo sunt à Principe delegati, & vnus committit vices suas [g] alteri, ille nec potest [h] [nec † debet] appellatione remota procedere, nec causam alij delegare [i] †: quamuis in commissione facta duobus contineatur expressum, vt appellatione remota alter possit procedere sine reliquo, si nō possunt [k] ambo pariter interesse. ¶ Quia quod potest ex sola iurisdictione sibi † à Principe delegata, non potest cum iurisdictione sibi à condelegato commissa. Vnde si

se videtur. ꝟ. *de in. pat. c. ex literis. & ꝟ. de do. c. pastoralis. & ar. 1. opt. ff. de tut. l. 3. in p. & C. de execu. tu. l. 2. & op. ar. ꝟ. eo. cap. Venerabilis.* vbi est hoc expressum, quia functus est officio suo vices suas committendo, vbi dicit.

h ¶ *Nec potest ap. re. procedere.*] Hodie nō habet locum hoc, quod dicit, non potest appellatione remota procedere: quia ipso iure appellatio remota est. ꝟ. de ap. c. debitus. & ita propter hoc nō vitiatur iurisdictio istius, qui recepit commissionem à socio: quia etsi vitiatur sua iurisdictio per alterius commissionem, releuatur ipso iure, vt ab illo non appelletur, nisi grauetur per illam decre. vt debitus.

Additio. Alij cōtra dicunt, quod si nō est remota appellatio in literis appelletur ad Papam omisso delegato ipsius, sicut potest appellari ad Papam ab alijs iudicibus quolibet medio omisso, quod prius dixi verius credo. *argum. s. eod. in princip. Ver. quod si super, &c. & c. cum te.*

¶ *Gl. seq. ponit dictum, cui signat cōtrarium, & soluit ponit secundū, alleg. duo iura contra in cōtrarium allega. ponit 3. alleg. Vnum capitulum in contrarium alleg. duo iura, & alia duo ad similia per conuersum.*

b ¶ *Appellaretur.*] Ad Papam.

c ¶ *Auditor.*] Talis potiùs dicitur habere notionē, quàm iurisdictionem. ff. *de re iud. l. prætor ait. in prin.* & dic notionem, id est, cognitionem & iurisdictionem. ff. *de Verb. sig. l. notionem.*

d ¶ *Merito.*] Supple, vel recusetur pro eo, quòd meritò, &c.

e ¶ *Consultationem præmissam.*] Scilicet Alexandri, quæ ponitur in princ. Ver. quod si super causa. & hic interpretatur, in quo casu illa intelligatur.

Quem vero. Continuatur potiùs *ad §. Verùm.* quàm *ad § præcedentem.* nam ibi fuit dictū, quòd ad hoc vt nōn possit recusari subdelegatus, seu auditor, deputandus est cum partium consensu: sed ne crederet aliquis, quòd de necessitate esset requirendus partium consensus, subiicit Papa istum §. *Abb. Siculus.*

Casus. In prox. §. *Ver. pro eo quòd mandati fines excedat, Vel meritò sit suspectus.* & in illo §. *Verum.* dixit, nisi mādati fines excedat, vel meritò sit suspectus. Vnde ne valeat recusari, proinde statuimus, vt de partiū detur, vel recipiatur assensus: per hoc videbatur, quòd simpliciter posset recusari, nisi datus esset de assensu partiū, sed hoc nō est verū & ideo dicit: Si delegatus aliquē deputauerit auditorem etiam sine assensu partium, neutra partium poterit recusare, nisi coram delegato iustam recusationis causam ostendat.

¶ *Glo. seq. tangit, coram quo causā suspicionis tractare debet.*

f ¶ *Coram eo.*] id est, coram delegato à Papa: & ideo in isto casu causa suspicionis non probatur coram arbitris, cùm aliàs generale sit, quòd causa suspicionis probari debet coram arbitris. ꝟ. de app. c. secundò requiris. & c. cum speciali. idem credo, si ordinarius delegat causam.

Si vero. Continuatur iste §. *ad §. porrò.* nam ibi prosecutus fuit auctor, quando appellatur ab vno delegato, hîc quando fuerunt duo delegati, & vnus commisit alteri vices suas. Diuiditur, quia primò ponit vnum dictum. Secundò ibi, *Quia.* illius rationem assignat. Tertiò ibi *Vnde.* ponit quandam illationem Abb.

Casus. Dictum est s. *in §. nos autem.* quòd delegatus à Papa cui causa commissa est ipse potest committere alij vices suas, & potest cognoscere. In §. isto ostendit, quòd istud non est generaliter verum hoc modo: Duo sunt à Principe delegati ap. re. vnus committit alteri vices suas. Iste qui recipit iurisdictionem à socio suo, delegatus est à Papa app. re. non tamen potest alij committere vices suas, nec procedere ap. re. quamuis dicatur in literis, quòd alter in causa procedat sine reliquo ap. re. si non possunt ambo pariter interesse: & redditur ratio: quia quod potest ex iurisdictione sibi à principe delegata, non potest cum iurisdictione à condelegato commissa: vnde in hoc casu si appelletur, ab isto ad Papam est appellandum non ad delegatum, propter rationem superiùs allegatam *in § porrò.* quia totam iurisdictionem consocius sibi commisit.

g ¶ *Vices suas.*] Simpliciter cōmittens vices suas, totū cōmisisse videtur.

i ¶ *Delegare.* Hic enim nō pōt cū sit delegatus ab alio, quàm à principe ꝟ. *de app. c. cū ca. & ff. de of. proco. l. legati.* & C *de iud. l. a iudice.* nisi delegatus sit ad vniuersitatē causarū ff. *de iud. l. cū prator. §. 1. ff. qui & à quo app. l. 1. §. 1. arg. cōtra. ꝟ. de re iud. c. cū Bertholdus.* sed illa nō tenet in hoc per decre. prædictā ꝟ. *de app. c. cū causa,* quod item hic habes, quod minus dignū trahit ad se magis dignū. *arg. s. de tēp. ord. c. literas.* [b] & s. e. c. cū sup. *arg. cōtra ꝟ. de coseer. Eccl. Vel alta. ca. quod in dubiis.* & ꝟ. *de cele. miss. c. cū Martha. § præterea pōt dici.* & C. *de pet. hære. hæreditas.* & 13. q. 2. *non æstimemus.* & ff. *de solu. l. si alieni* & C. *de app. l. præcipimus. § Vlt.* Itē habes, quod cū res trāsit de vna persona ad aliā, non trāsit cū suo priuilegio, vel sua causa, vel honore, vel onere sic. 12. q. 2. *qui manumittitur. Argu. contra. 16. q. 1. si quis laicus.* & ꝟ *de pig. c. ex literis.* quandoque aliquod ius inefficax est apud vnum, etsi ille mandet illud ius alij, efficax est apud illum. s. *de ele. c. suffraganeo.* ff. *de noua. l. doli mali.*

¶ *Gl. se. ponit Vnā paritatē, circa quam quærit, & remittit: secū do quærit, & soluit: tertio quærit alle. pro sol. ponit op. solutionē cōtrariā. quarto quærit all. pro, & cōtra, ponit op. quare probat tenēt contrarium lo. An.*

k ¶ *Si nō possunt ambo.*] Hic patet ex isto § quod in dicitur in commissione [quod si ambo in causa procedere nō potestis, alter nihilominus procedat.] quod ille qui nō pōt interesse, potest committere vices suas, siue ergo apponatur clausula illa, quod si ambo, vel quod si non omnes, & si ea nō apponatur, iudex pōt sēper cōmittere vices suas, cùm habeat illud à lege. ꝟ. *e. prox.* & ꝟ. *de app. cùm causam, qua.* & C. *de iud. l. a iudice.* Hic cōsueuit illud quæri, vtrū coniudices teneātur admittere subdelegatū à coiudice suo, qui interesse non potest? Et videtur, quod non: quia iam extat conditio. ꝟ. *eo. c. eo- ram.* & ibi istam quæstionem explicabimus. Sed illud quæritur, an inuitis partibus iudex possit causam alij delegare? Vtique: cùm hoc habeat à lege, vt dicunt iura s. *ex ... & ꝟ. eo. quoniam, ... re terra ... spon.* & ita nulli facit iniuriam qui vtitur iure suo. s. *de elec. l. cum Bar.* in *l. Ecclesia Vulterana.* Sed quæritur, vtrum delegatus postquam Paulus. ff. de commisit vices suas in totum, an possit postea reuocare? Videtur, iud. quod sic nā iudicio soluitur veritate eius qui iudicare iussit. ff. *de re iud. l. iudicium.* dicas, quòd si ille, cui commisit, suscepit subdelegationem & ea vti cœperit, postea eam reuocare nō potest. ꝟ. *eo. Venerabilis.* si verò non vult suscipere, tunc posset nihilominus postea, procedere: aliàs quin poterit eā bene re integra reuocare: quia verba intelligenda sunt cum effectu ꝟ *de cleri. non resi. relatum. ff quod quisque iu. l. 1. §. hæc autem Verba.* & ita notauerunt in hac dec. Inn. iūj. & Gof. s. *eo. § porrò.* in verbo illo, *totam.* & idem dicit Inn. Papa. ꝟ. *eo. c. Venerabilis* sed sola commissio non sufficit, etiam si subdelegatus eam receperit nisi sequatur citatio, quo omnia eam reuocare possit, & ita sententiauit Inn. vt no. *in decre. venerabilis.* quòd patet ex eo, quòd mortuo delegato re integra subdelegatus postea procedere nō pōt. ꝟ. *e. licet.* & eadē rōe mortuo subdelegato re integra delegatus remisit iurisdictionē hac ratione

† *Aliàs ita: cum media causa committitur aliàs ita: cui media causa committitur.*

† *Facit ad hoc l. aperte, & l. cùm speciali. C. de iu.*

a *Concor. tex. in l. fi. ff. de vi. trit. & o- leo legato.*

† *Hæc duo Verba, nec debet, desunt in antiquis.*

† *Vide tex. in l. à iudice. C. de iu. dic.*

† *ma.*

b *Vbi Dominica trahitur ad sabbatum: sed illud facit necessitas, & continuatio, ... possit etiam dici, quod quoad ordinem sabbatum dignius est, quam Dominica. Ioan. And.*

Delegatus qui interesse non potest vices suas committere potest.

c *De hac materia ... Vide ... spon.*

mane, quia iurisdictio delegati re integra existente apud subdelegatū non est plenè trāslata, nec legatus plenè dicitur functus officio suo, nisi citatione secuta per subdelegatum: vt patet in decr. venerabili. T. dicit, quod si subdelegatus recepit subdelegationem, postea reuocari non potest, & idē dixit B. sed postea mutauit, vt s. dicitur.

Contrarius quādocūque potest reuocare iurisdictionē: in quo casu intelligitur illa lex, iudiciū. & ff. de iudi. l. solet. §. 1. sed à parte iurisdictionis delegatus sibi retinuit, pōt reuocare. s. e. §. porrò. & per l. praedictā. iudiciū soluitur. Sed pone, quòd vn^9 delegato sū committit cōsocio partē iurisdictionis, si ille grauauerit partē, ad quē appellabitur? ad cōdelegatū nō, quia par est illi, & à pari ad parē nō appellatur. ff. de appel. l. 1 & 2. q. 6. anterior. §. illo videlicet. j. de ap. dilectis. 2. nec cōsocius, à quo appellatū est posset cognoscere, immò si hoc vellet, hoc ipso perderet iurisdictionē. s. eo. cum super. Arg. cōtra ff. quando ap. sit. l. 1. §. sed & si praeses. & §. precedēti. ibi appellatur ab ordine, & praeside ad ipsū praesidē tātū arg. 17. d. multis. ibi enim appellatur à metropolitano ad cōcilium, in quo ipse habet interesse: & ita in hoc casu appellabitur ab isto ad eū, & cōdelegatū. Quidā dicūt, quod bene valet appellatio

ab eo fuerit appellatum, licèt aliquibus [a] visum fuerit, quòd ad condelegatum valeat appellari: nobis tamē videtur, quòd ad primum[b] duntaxat appellandum est delegantem, propter rationem superius[c] assignatam.

¶ Si delegatus Papa subdelegat non in totum, pars à subdelegato non poterit appellare, ex eo quòd datus sit sine suo consensu, potest tamen recusari in ostendendo causam iustam coram delegato, & tunc delegatus diffiniet: à quo, etiamsi noluerit recusationem admittere, appellatur ad Papam. h. d.

¶ Eius ergo [d] appellatio, de quo tua fraternitas nobis scripsit, si nostrae constitutionis occasione, ad nostram audientiam appellauit, pro eo quòd delegatus à nobis reseruata sibi diffinitiua sententia, audientiam causae commisit [e] quibusdam, qui de partium † assensu nec dati sunt, nec recepti [f]: nisi contra eos iustam recusationis causam ostenderit, vel paratus fuerit ostendere coram Iudice delegato, non debuit impedire, quominus procederent auditores. ¶ Qui etiamsi tanquam suspecti fuissent meritò recusati: delegatus tamen à nobis nihilominus potuisset sublato appellationis diffugio causam iudicialiter expedire. Quòd si iustam recusationis causam noluit admittere delegatus, sed coram suspectis eum litigare † cogebat, à tali grauamine [g] licitè potuit † ad nostram audientiam appellare: quodque † post appellationem huiusmodi est praesumptum, iudicari debet irritum, & inane.

¶ Idem Episcopo Helień.

¶ Delegatus Papa, nisi malitiosè se exonerare nitatur, subdelegatum compellit ad suscipiendā subdelegationem: in coactione tamen deferet suae dignitati, & personae. h. d. vsque ad §. item cùm totum.

CAP. XXVIII.

PAstoralis †[h] officij: *& infrà.* ¶ Consult. † tuae duximus respondendum, quòd cùm delegato à Principe iurisdictio dandi Iudicem sit à lege concessa [i] (dummodo ipse exonerare [k] seipsum malitiosè non quaerat) potest compellere renitentem [l]: eo quòd iurisdictio illa nullius

ad ipsum, & condelegatum: & idem est, si vnus committit alij à suo iudice, quia si tunc appellatur ab illis, appellari debet ad ipsū & condelegatum. arg. huius. §. *per contrarium sensum.* Credo, quòd in nullo istorū casuū taliter sit appellandum. Si enim vnus vellet confirmare illud, quod fecit, & alter cassaret, nihil esset. Dic ergo, quod ad superiorē in talib. est appellādū. s. e. §. *porrò.* & quod dicit s. *no ad nos,* sed ad eū est appellādū. intelligendū est, quando vnus solus est iudex, vel si plures essent, oēs cōmittunt alij, vel vni soli retēta sibi parte iurisdictionis vices suas: aliàs qualitercūque permisceas, semper est appellandū à Papa, [b] quicquid alij dicant: & hoc idē dicit Lau. propter rationes praemissas: & idē sequeretur, quòd vnus solus posset procedere: quod nō est verū, praecipuè quando causa cōmittitur simpliciter sine clausula illa, quòd si ambo, &c. sed dicūt, si esset in literis illa clausula, quòd si ambo, vel, quòd si omnes, &c. tūc potest procedere delegatus: quia reseruauit sibi aliquid de iurisdictione: quia tunc erit conditio: quia ille, à quo fuit appellatū, non debet cognoscere de appel. sed hoc non credo: quia non intendit Papa diuidere causam principalem, & appellationis. Bern.

a ¶ *Aliquibus.*] s. Alexandro in antiqua compilatione. *de app. l. nec in commentis.*

b ¶ *Ad primum.*] Quia in totum commisit: ergo à contrario si sibi reseruauit iurisdictionem, ad ipsum delegatum debuit appellari. & hoc potest respicere, quod sequitur. eius ergo, &c.

c ¶ *Superius.*] s. eo. ca. §. *porrò. in prin.*

Additio. Quia s. nihil remansit de iurisdictione penes subdelegātē vices suas similiter: & ideò ad ipsum appellari non potest.

Eius ergo. Iste §. decidit quaestioné principaliter propositam. & sic decidit tres casus. Secundus ibi, *Qui etiam.* Tertius ibi, *Quòd si.* Abb. Sic.

Casus. Hic respondet secundae quaestioni. ex his, quae dicta sunt, concludit Papa dicens, quòd appellatio illius, qui appellauit ad Papam occasione constitutionis Inn. pro eo, quòd subdelegati illi dati non fuerant de consensu illius, non valuit, nec debuit impedire, quominus procederent auditores: nisi primò coram ipso delegato iustam causam recusationis ostenderet: & si tanquam suspecti fuissent meritò recusati, delegatus Papae nihilominus debuit in causa procedere, ac eam terminare. Sed si delegatus iustam causam recusationis nollet admittere allegatam contra subdelegatos, sed compellebat illum audire coram suspectis, à tali grauamine licitè potuit appellare: & quicquid factum est post illā appellationē, debet in irritū reuocari. Hāc cōclusionē sumit ex tribus. §. *proximo.* §. *porrò. in prin.* vbi dicitur, quod si appelletur ab eo, cui mediū causae, &c. & §. *si verò.* vbi idē dicit à contrario sensu. vers. nobis tñ videtur, quòd ad delegātē. ergo à contrario sensu, si non cōmisisset vices in totū, appellādū esset ad cōdelegātem. & ex §. *quem verò.* vbi dicit: si delegat^9, &c. No quòd iudex delegatus de cōsensu partiū datus recusari non potest, nisi forte ex noua cā. s. eo. *insinuante.* Itē cū delegatus aliquid sibi de iurisdictiōe reseruat ad ipsū est appellādū: quando totū cōmittit, ad Papā est appellādū. Itē recusatio subdelegati probari dēt corā delegato. Item quicquid fit post appellationē legitimā, reuocandum est.

d ¶ *Eius ergo.*] Cōcludit ex praemissis trib^9. §. *porrò.* §. *quē verò.* & §. *si verò.* & est arg. à toto in quātitate. sic j. c. *proxi.* §. 1. & 9. q. 3. *cum simus.* & hic respondet secundo articulo quaestionum.

e ¶ *Commisit.*] Lite corā se priùs contestata, & idem est ante litis contestat.

f ¶ *Recepti.*] Haec poterat recusari, nisi, &c.

g ¶ *A tali grauamine.*] Et reuera à grauamine: quia periculosū est sub iudice litigare suspecto. 3. q. 5. *quòd suspecti.* & j. *de app. cum spāli.* vnde quicquid fit post appellationē legitimam, debet in irritum reuocari. *supr. eo. c. cum causam.* & hic *in fine.*

† audire. in antiquis.

† poterit.

† Cap. 7. eo. tit. in 3. compilatione.

† Aliàs ita: Consultationi tuae taliter duximus, &c.

d Concord. tex. in l. apertissimi. C. de iud.

PAstoralis.] Haec prima pars diuidi pōt in tres partes. Nā in prima ponitur decisa cōsultatio. In secūda ibi. *Cōsultationi,* ponitur quaestio. In tertia ibi. *Delegatus.* quaedā instructio. Ben. Capra.

Casus. Aliquis est delegatus à principe, & ipse cōmittit alicui vices suas, ille nō vult suscipere subdelegationē: quod fuit eps Helień. vtrū illū possit cōpellere? Resp. Papa: à lege cōcessū est delegato à principe, quòd ipse possit cām sibi cōmissā cōmittere alicui, dūmodo malitiosè de hoc nō faciat: & ideò pōt cōpellere illū, vt suscipiat, quia talis iurisdictio nulla videretur, si coërtionē aliquā nō haberet: tñ iudex dēt diligēter videre, vt personis superiorib. ex cā negotiū duxerit cōmittedū, in cōpulsione dignitati deferat, & psonae. Itē quaeritur, vtrū delegatus possit cōmittere alicui, vt citet partes. Resp. Papa, cū totū negotiū cōmittere possit, vt dictū est s. *citationis officium.* committere potest, & punire contemptorem.

h ¶ *Pastoralis.*] Delegat^9 à Papa cā sibi cōmissā alii cōmittere voluit, ille noluit cā recipere: quaerit vtrū delegat^9 possit eū cōpellere?

i ¶ *Concessa.*] *C. de iud. l. à iudice.* & j. *de appella. c. cum causam, quae.* & j. *eo. c. quoniam.*

¶ *Glo. seq. recitetur per q. an non impeditus subdeleget. arg. negatiuè. sol. contrarium: secundò quaerit arg. pro, & contra, & soluit.*

k ¶ *Exonerare.*] Nō videtur, quòd iudex possit cōmittere causā, nisi cum iusta cā impeditus interesse non potest. s. e. c. *si pro debilitate.* & j. *de rescri. c. sciscitatus.* C. *de pedaneis iud. l. 2.* ff. *de iud. l.* Gl. *arg. j. de testi. c. in nōie dñi quod non est verum:* immò cū de iuris beneficio hoc habeat, potest cōmittere vices suas. ff. *de offi. ei. cui man. est iurisd. l. 1.* & j. *c. proxi.* & j. *eo. quoniam.* Sed nūquid statim credendū est iudici, qui scribit se non posse interesse? Nō videtur, nisi de hoc constet. vt *suprà eo. prudētiam 1. respon.* Si enim crederetur passim cuilibet iudici, quilibet se posset malitiosè exonerare, cum vellet. *arg. ff. de va. mu. l. peter. arg. cōtra. j. de re iu. c. cū super in parte decisa.* Sol. non est praesumendum, quòd iudex malitiosè cā committat. dubia enim in meliorē partē debemus interpretari. j. *de reg. iu. c. estote.* & ff. *de reg. iu. l. semp. in dubiis.* & de quolibet praesumendū est bonū, nisi cōtrariū appareat. vt s. *de scru... Sancto.* s. *de praesum.* dudum, & si quis dicat hoc factum in fraudem, illud debet probare. ff. *de probatio. quotiens.* §. *qui dolum.*

e S. Thom. & Citramus 2. 2. q. 60. artic. 4.

l ¶ *Renitentē.*] Sic patet, quòd aliquis cōpellēdus est inuitus suscipere

pere iudicium etiam homo alterius fori. *Cod. qui pro sua iurisd. l. vnica circa fi. ff. de muner. & honor. muner. n. § iudicandi necessitas* nisi aduocatus, qui non potest cogi alibi, quàm in suo foro suscipere iudicium. *C. de adu. diuer. iud. sancimus in fi.* & hoc in delegatis à principe: sed ordinarius non potest cogere hominem alterius fori. ff. *de iur. om. iud. l. ff. de tut. & cur. da. ab his l. 1. & 2. & j. de of. or. pastoralis.* sed nemo potest cogi, vt arbitrium suscipiat ff. *de arbi. l. 3. § 1.* sed postquam suscepit, debet cōpelli: vt *in d. §.* & *ar. & c. cum in Ecclesia.* & etiā idē est in diffinitiua quādoque. *C. de re iud. generaliter. § & si iudex.* sic dicendum est, quod illi, qui confirmant diffinitiuam sententiam, debent facere, quod superest ad faciendum: sed siue primi, siue secundi hoc faciāt, nō refert quantū ad effectum sententiæ. Si primus iudex fuit ordinarius, satis pōt dici, quòd exequeretur ipse suā sententiā, cū sua iurisdictio sit perpetua. sed videtur, quòd secūdus iudex debeat potiùs eā exequi, quia ex secūda sententia agitur p actioné in factum, & non ex prima: vt not. j. *eod. coram. & ff. de his qui not. infa. l. furti.* & ideò iudex appellationis eam debet exequi, non primus.

ADDITIO. Et ideò potiùs secūdus, quàm primus debet exequi. ar. à toto in quantitate.

videretur esse momenti, si coerctionem [a] aliquam non haberet. Delegatus tamen debet solicitè prouidere, vt si personis superioribus [b] (exigente necessitate) negotium duxerit delegandum: in coërtionibus infarendis dignitati deferat, & personæ †.

¶ Delegatus Papæ sicut potest committere totam causam, ita potest citationem, & punire contemnentem acceptare. Abb.

¶ Itē cū totū negotiū alij possit committere delegatus, sicut superius est expressum: citationis [c] officium potest cuilibet discreti ne [d] præuia) demandare, ac punire [e] meritò contemptorem.

¶ Si Papa scienter commisit appellationē interpositā à suo delegato dato cū clausula, Appellatione remota, iurisdictio primi delegati est interim suspensa quoad executionē. h. d. secundùm verum intellectum.

¶ Præterea postulasti, si cū à sententia lata auctoritate litterarū nostrarū, in quibus appellatio est inhibita, fuerit appellatū, & literæ post appellationē ad Iudices alios emanauerint: an ad mandatū posteriorū Iudicum executio sententiæ à prioribus delegata, debeat retardari, vt priores Iudices ipsā neq. per se, neq. per alios exequātur. ¶ Nos autem inquisitioni tuę taliter respōdem[f], quòd cū appellationis causam, ex certa scientia, Iudicibus aliis cōmittimus cognoscendam, appellationem videmur recipere, ac iurisdictionem priorum Iudicum reuocare †: vt interim executio sententiæ suspendatur, donec appellationis merita pleniùs sint discussa [g]: *& infrà.*

¶ Ordinarius ad mandatum delegati exequitur sententiam, etiamsi sciat iniustam. Abbas.

¶ Quia vero sæpe contingit, quòd executio sententiæ Ordinario demandatur: quæsiuisti, an si ipsam iniustam esse cognouerit, debeat eam executioni mandare: an sit ei potius supersedendum? Attendentes itaque, quòd non cognitio, sed executio tantùm demandatur eidē: respōdemus, quòd cum ordinarius teneatur absque delegato, etsi sciat [h] sententiam illam iniustā,

[Margin: † Vide l. ea. pital um & sbi Bart. ff. de pœn. fa. quod no. in l. 1. ff. eod.]

a ¶ *Si coerctionem.*] iurisdictio sine coërtione nulla est ff. *de offi. eius, cui man. est iurisd. l. vlt. & j. c. prox.* verùm verbum, coërcendi, maiorem continet animaduersionē. ff. *de offi. procu. meminisse. in fi.* immò qui delegat, præcipit. *C. qui pro sua iurisd. l. vnica. in princ.* & præceptum necessitatem facit. 14. q. 1. *quod debet.* & inuitus quis delegat. *ar. ff. de mu. & ho. mu. neru. § iudicandi. C. de adu. diuer. iu. sancimus. in fi.*

b ¶ *Superioribus.*] Putà in dignitate cōstitutis. *s. eo. sanè. 50. d. cōtumaces. 45. d. cū beatus. & j. de ma. & obe. per tuas. & 2. q. 8. quisquis.*

ADDITIO. Et hodie delegatus Papæ nō potest subdelegare nisi illis personis, quibus *in c. statutum. in princ. de resc. lib. 6.* Abb.

c ¶ *Citationis officium*] arg. à toto ad quantitate. *arg. s. eo. c. prox. §. eius ergo. & 9. q. 3. cum simus. in princ.*

[Margin: a Cōcor. tex. in l. quæ de toto. ff. de rei vend.]

d ¶ *Discretione.*] quæ est mater omnium virtutum. *s. de offi. cu. sto. c. 1. & 2. q. 1. præsentium.*

e ¶ *Punire.*] *s. prox. & s. eo. sanè.*

PRÆTEREA. Primò ponitur consultatio: secundo ibi, *Nos autem.* responsio. Abbas.

CASVS. In §. isto ponitur talis quæstio: Causa commissa est alicui appel. remota, iudex tulit sententiam diffinitiuam. appellatum fuit ab illa sententia: causa appellationis commissa est: primi iudices mandauerunt alicui, vt sententiam ab ipsis latam mandaret executioni. Iudices appellationis mandant prioribus iudicibus, quatenus nec per se, nec per alium sententiam illam mandent executioni: quæritur, quid iuris sit? Respondet Papa, quòd cùm ex certa scientia appellationis causam committit aliis cognoscendam, appellationem illam recipit, & reuocat priorum iurisdictionem, vt interim illorum iurisdictio suspendatur, quousque de causa appellationis pleniùs cognoscatur.

[Margin: b Illud quod sequitur, potest concludi contrarium eius, ad quod inducitur, quia si procedunt, vbi pronunciāt legitimam appellationem & vbi illegitimam remittunt: ergo si cōfirmāt sententiam: & si pronunciāt appellationem iniustam, remittere debent executionē. Ioan. And.]

f ¶ *Ex certa scientia.*] Certam intellige, si in literis appellationis fit mentio de processu causæ, & de appellatione interposita, & de exceptione proposita: & hoc est verum, quando appellatur à grauamine ante sententiam. j *de appel. vt debitus,* sed si appellatur à diffinitiua sententia, ibi non est necesse dicere: nisi appello ab iniqua sententia à tali iudice lata. & de tali appellatione hic fit mentio. ff. *de appel. sed & si apud.*

¶ Glo. seq. quærit, duas opiniones ponit, & secundam approbat.

g ¶ *Discussa.*] Sed pone, quod iudices appellationis pronunciauerunt malé appellatū, & sic cōfirmauerunt sententiā latā, quæro, quis mādabit sententiā executioni, vtrū primi iudices, vel secūdi? Quidam dicunt, quòd primi, arg. sumentes ex illa litera: interim executio sententiæ suspendatur. sed videtur quòd eorum iurisdictio sit reuocata, ex eo quòd dicit, iurisdictionem priorum iudicum videmur reuocare. *arg. C. de epis. aud. in Auth. si quis litigantium.* & ideo meliùs videtur, q secundi iudices debeant eam mandare executioni, vt dicit V. & quòd secūdi hoc facere debeant, videtur: quia si iudices appellationis confirmarent sententiam vltima die anni à tēpore appellationis, patet quod primi iudices nō possunt eā mādare executioni, cū iurisdictio sua quoad omnia expirauerit. s. *e. quærēti,* sed illud est verū, vbi nō est appellatū, sicut videm[us], q iudices appellationis ante diffinitiuā sniam si pnūciēt appellationē legitimā, procedat postea in principali. j. *de app. vt debitum.*

cutioni mandare, etiamsi sciat illam iniustam, nisi apud illum efficere possit, vt ab illo mandato eum absoluat.

¶ Gl. se distinguit merum executorem, & mixtū, dicēs quod sit vterq. & an contra eum excipiatur, vel ab eo appelletur. Et in mero subdistinguitur inter sententiam iniustam, & nullam. Finis reducatur per obiectionem de iniusto præcepto, cui non est parendum, &c.

[Margin: Executio mera, quæ dicatur.]

h ¶ *Et si sciat.*] Ad intelligentiā eius, q hic dicitur, no. q est executio mera, & est executio mixta. Mera executio dicitur, qū partib. plenè cognitū est de causa ab aliquo, & ille mādat alicui, q sniam sua exequatur. *C. de exe. rei iud. executorē.* talis executor nō dēt audire exceptiones, & de tali executione hîc loqtur. & *C. de exe. rei iud. si vt proponis.* & j. *de re iu. de cætero.* & *ff. de iud. si prætor. § fin.* vbi iniustè sit cōtra absentem, & expone, si sciat illā sniā latā iniustā, i. cōtra ius litigatoris latā, q sup hoc nullā habet cognitionē: id, q dicit: & si nō cognitio, sed executio, &c. vñ illā debet tñ simpliciter mādare executioni: secus si sciat illā nullā, vt si esset lata auctoritate falsarū literarū. j. *de fal. super eo:* vnde iudex delegatus nō habuit iurisdictionē, vel per falsa instrumēta, vel per dolum aduersarij: & si ista obiiciantur coram executore isto, supersedere dēt executioni dummodo malitiosè, vel calumniose huiusmodi non proponantur: & tunc remittet negotium superiori. j. *de re iud. de cætero.* & s. *eod. si qñ.* & *C. si ex fals. inst. iudicati.* & *ff. de iudi. si prætor. §. Marcellus.* si executor talis esset ordinarius, & deputatus executionibus sententiarum, dēt admittere talem exceptionem: vt dicit *l. si prætor. § Marcellus.* Calumniosè idem dic, quia si hoc esset, non deberet differri executio. *C. ad L. Cor. de fal. l.* vbi crimen falsi obiiciebatur ei maioris solutionis, & ideo executio nō differtur, cū illud sit ei postea nō factū, vt ibi. Mixta est executio, q hoc cognitionē connexā, vt cū Papa mādat alicui restitui rē, vel mādat alicui dari beneficium corā tali executore, admittūt legitimæ exceptiones, quātūcunq; absolutè scribat. s. *e. ex parte 2.* & *23. q. 2. & si no cognitio.* & i. d. *resc. si qñ* & *c. cū adeo* & s. *de ata. & qua. accepimus.* Et no. q a mero executore nō appellatur, nisi excedat modū executionis. *C. quor. app. non re. ab executione* & j. *de re iu. q consultationē. in fi.* & *2. q. 6. sub illo. c. ei q. §. sūt quarū.* & *r ab executore.* & s. *e. c. pxi. §. verū.* & *§ seq.* sed alie si dī propriè executor, sed auditor, vt ibi dr, sed à mixto executore bñ appellat, si admittat legitimā exceptionē, vl' aliàs ptes grauauerint. j. d. *ap. dilecto.* & *c. vt debit[or].* s. *de ata. & qua. accepim[us].* Itē no. q nō si p obedi dū est iudici, si euidēter iniquū est mādatū ipsi[us], sine contra i[us]. 23. q. 2. q. *culpat.* & 12. q. 3. *non semp. & duobus c. se*

[Margin: c Vel altera contumaciter, obseruato tamen in omnibus iudiciario ordine, secundum Host. Ioan.]

[Margin: Executio mixta.]

[Margin: A mero executore non appellatur, secus a mixto.]

[Margin: † Vide tex. in l. 1. cum ibi not. ff. ad Tur.]

QVIA VERO. Primò ponitur consultatio: secundò ibi, *Attendentes.* responsio. Abb.

CASVS. Delegatus à Papa tulit sententiam diffinitiuam, à qua non est appellatum. mādat iudici ordinario, vt sententiā illā exequatur: ordinarius scit sententiam illam iniustā. quæritur, vtrum debeat illā executioni mādare, vel non? Respondet Papa, quòd per talem demādationem non cognitio, sed tantū executio demandatur: & ordinarius tenetur obsequi delegato: vnde tenetur sententiam illam executioni mandare, etiamsi sciat illam iniustam, nisi apud illum efficere possit, vt ab illo mandato eum absoluat.

[illegible] quis propositera. secus si aliis fuerit iniustum. 23. q. 5. [illegible]. Et cum minister, licet non sit obediendum iniquo [illegible] dicunt iura [illegible] prox. signata hoc præceptum [illegible] iniquum, immò iustum est, i. de rigore iuris [illegible] exequendum: nam ex quo sententia lata est, li- [illegible] contra ius [illegible], à qua non [illegible] appellatum, [illegible] de iuris rigore mandanda est exe- [illegible]. Potentia enim appellationis omissio [illegible] purgat, [illegible] [illegible] vel si ap- pellauit secundo, & fa- [illegible] & hoc etiam de rigore iuris introductū [illegible] debet re- [illegible] sententia lata, vt [illegible] sit litium finis. j. de de. & cōta. finem. [illegible]. Venerabilis. si per [illegible] iudicis sit dāna- tus, [illegible] de i- pso. j. de emp. & vend. si venditori. C. de evic. l. emptor fundi ff. de evic. si per imprudentiam & [illegible] de eo quod ex qua- [illegible] in prin.

¶ Glo. seq. arguit con- tra Hugonem.

a ¶ Tenetur eadem] Ar. cōtra Hug. & eius sequaces, qui dicunt, quod iudex non debet ferre sententia secūdū allega- ta, si habeat cōscientiam [illegible] in cōtrariū, sed dēt causā alii delegare: sed si nō posset alii delega re, cu sit subdelegatus à delegato, quid fiet se cūdū eū? trepidauerunt timore, vbi non erat ti- mor. pronunciet ergo in nomine dñi secūdū allegata, & deponat cōscientiā [illegible] 3. q. 7. [illegible] ducet. & iudex, qui cōtra cōscientiā aliquid facit in grauamē partis, punit, vt in decr. Inn. IV. j. de sent. & re iudi. cum æternis. lib. 6.]

exequi nihilominus tenetur [a] eandem: nisi apud eum efficere posit, vt ab hoc onere ipsum absoluat: & infrà.

¶ *Delegatus, qui impeditur die statuta procedere, partē hoc procurātē puniet: & quantum ad diem illam causam committet appellatione remota in odiū procurantis, nisi partes negotium prorogent. Abb. Sic.*

¶ Cum autem sæpe contingat, ad diem, quem Iudex delegatus, à nobis partibus assignauit, earum altera procurante, vt negotium prorogetur, Iudicem ipsum à Rege[b], vel Archiepiscopo euocari. Nos peruersorum volentes malignitatibus obuiare, decernimus, vt si delegato constiterit hoc fuisse alicuius partis malitia procuratum, ipsam puniat [c] animaduersione condigna: & (ne aliquod lucrum ex huiusmodi fraude reportet) personæ neutri [d] parti suspectæ, quantùm ad diem illum committat ipsum negotiū audiendum: quæ in ipso appellatione [e] remota procedat: nisi fortè partes consenserint negotium prorogari.

¶ Idem Abbati S. Hilarij, & magistro G. Canonico Taruisino.

¶ *Subdelegat⁹ à delegato Papa iurisdictionem habēte potest coercere impedientem. h. d. comprehendendo vtrumque intellectum.*

CAP. XXIX.

EX † litteris Patriarchæ Gráden. & infrà. ¶ Mandamus, quatenus nisi vobis constiterit, quòd litteræ, quæ secūdo loco ad Archipresbyterū Paduanū impetratæ dicūtur, de prioribus litteris ad Primicerium Graden. & Plebanū S. Sophiæ obtentis, expressam [f] fecerint mentionem, vt per secundas primæ appareant reuocatæ: cùm primos Iudices auctoritate litterarum nostrarum iurisdictionem non sit dubium habuisse: quam potuerunt postmodùm Patriarchæ, quoad executionem sententiæ demandare: ex qua coercitionem etiam idem Patriarcha receperat: cùm huiusmodi demandata iurisdictio delusoria videretur, si subdelegatus [g] huiusmodi coercitionem aliquam non haberet: interdicti sententiam ab eodem Patriarcha in Castellan. Archidiaconum promulgatam, pro eo quòd eiusdem Patriarchæ executionem impediens, eius † litteras, quibus mandatum prædictorum Iudicum nunciabat, legi in publicum non permisit †, tamdiu

Cvm avtem. Communis diuisio: secunda ibi. Nos. Ab. Sic.

Casvs. Iudex delegatus statuit terminum partibus, in quo deberent se præsentare coram ipso ad procedendum in causa, pars altera procurauit iudicem ipsum euocari à rege, vel archiepo in termino illo, vt negotiū prorogetur. Papa volens obuiare malitiis peruersorum, statuit, vt si cōstiterit hoc procuratū fuisse malitiose ab aliqua partiū, iudex illū puniat debita pœna. Et ne aliquod lucrum de malitia sua reportet, iudex cōmittat negotium personæ neutri parti suspectæ, quātum ad diē illū, quæ in negotio ipso procedat appellat. rem. nisi partes cōsenserint terminū prorogari. In quibus [illegible] est propriū not. Not. quòd dele. à principe habet à lege [illegible] dādi iudicē. Itē deleg. pōt cōpellere quēlibet ad suscipiendā [illegible] rgationē, nisi malitiosè se exoneret. Item deleg. pōt iniūgere cuilibet, vt citet partes. Itē pōt sumi regula, Qui pōt co- [illegible], multo fortiùs & eius partē. Not. quòd certa scientia principis æquiualet reuocationi. Itē no. mirabile, quòd ordinari⁹ sē- tentiam delegati etiā nō iustā tenetur exequi. Item not. casū vnū, in quo delegatus potest committere causam alij appellat. re. aliū casum habuisti. s. c. prox. quando scilicet media committit.

¶ Glo. seq. obiicit & soluit.

b ¶ A rege.] Simile 18. dist. si episcopus. per hoc, patet, quòd hæc clausula, [si nō oēs, &c.] nō spectat ad tēporales impotētias: quia secundum hoc iudex, qui quisque non posset interesse, non posset alij cōmittere vices suas: sed videtur, quòd iudex iste potius teneatur obedire mandato Papæ, quàm archiepiscopo, vel regi, vt 11. q. 3. qui resistit. ff. de re iudi. contra. pupillum. sed cum vtrique possit obedire diuersis temporibus, vel etiam eodem vtrique obedire tenetur. ff. de ope. l. quorum libertus. immò propter propria cōmoda potest deferre iudicium. ff. de iudi. l. si longius.

¶ Glo. seq. recitetur per q. quam quadrupliciter sol.

c ¶ Puniat.] Fortè ad interesse: vel pōt ei impōere mulctā, id est, pœnā pecuniariā. C. d. [illegible] l. 2. vel ad arbitriū iudicis, ex quo pœna statuta certa super hoc non est s. eo. de causis. in fi. vel excōmunicet illū, quia impedit iurisdictionē iudicis: vt s. e. c. 1. & u. præterea.

d ¶ Neutri parti suspectæ.] Hoc semper est faciendum. j. de app. cum speciali.

¶ Glo. seq. obiicit & dupliciter soluit.

e ¶ Appellatione remota] contra. s. c. prox. § si verò. & §. nec au- [illegible] & ff. a quib. app. non licet l. 1. in fi. Dic, quòd speciale est hoc, vt iudex delegatus possit committere causam, remota appellatione, in odium illius, qui procurauit absentiam iudicis. sed hodie locū hoc nō habet, quia appellatio ipso iure remota est: vnde nullus potest appellare ab aliquo iudice, nisi grauetur. j. de ap. vt debitus. Vel dic, quod non cōmittit appellatione remota, sed auctoritate huius decr. [illegible] bdelegatus procedit app. re. & statutum fuit hoc in casu isto, quod subdelegatus procedit app. re. in odium illius, qui procurauit absentiam delegati: ita nō est contra, quod satis patet per hanc decre. & eodem modo intelligitur. j. eo. cū R. vbi dicitur, quòd delegatus causam cōmittit appellatione re. sed illud fit ex præcepto Papæ, non per cōmissionē delegati: quia delegatus nihil committit, vbi iudex electus procedit appellatione re. auctoritate illius decr. eu R secundū tenorem primarū litterarū Ber.

EX literis.] Primò ponitur decisa facti narratio. Secundò causæ commissio ibi, Mādamus. quæ distinguit, & secundum membrum prosequitur ibi, Si verò. Abbas.

Casvs. Inter [h] A. pbyterū, & canonicos S. Iustinæ controuersia vertebatur sup canonicatū S. Iustinæ. Primò fuit causa cōmissa ad petitionē canonicorū S. Iustinæ primicerio Grādeñ. & plebano S. Sophiæ, super eo quòd idē presbyter se clericu ipsius ecclesiæ asserebat. Secūdo ad petitionē A. pbyteri impetratæ fuerūt aliæ literæ archipresbytero Paduano, in quibus de prioribus, vt dicebat, mentio non fiebat. tādē archipresbyter Paduanus, quia clerici S. Iustinæ nō recipiebāt illū presbyterū in sociū, & in fratrem, illos excōmunicatos fecit publicè denunciari: postea primicerius, & plebanus mādauerūt patriarchæ Grāden. vt dictos clericos denūciaret nō esse excōicatos, cū in secūdis literis de prioribus mentio nō fiebat, sed cū patriarcha exequi vellet mandatū sibi iniūctum, archidiaconus Castellanus ipsum impediuit: vnde patriarcha archidiaconū illū supposuit ecclesiastico interdicto: pp hoc fuit orta inter ipsos controuersia, & sic quæstio delata est ad Papam. sed quia non potuit Papæ de facto ipso plenè constare, mandat quibusdam iudicibus, vt super literis ipsi veritatē inquirant: & si cōstiterit euidēter, quòd secūdæ literæ nō reuocent primas, sententiā latā in archidiaconū castellanū, vsq; ad debitā satisfactionē faciāt obseruari: si aūt constiterit euidenter, quòd secundæ literæ expresśè reuocent primas, sententiam patriarchæ denuncient irritam & inanem, cùm nullam receperit à primis iudicibus, qui iam reuocati fuerant, iurisdictionem. Bern. Not. quòd in secundis literis debet fieri expressè mentio priorum. Itē not. quòd executor habet iurisdictionem, siue coercitionem. Item sententia lata ab eo, qui non habet iurisdictionem nulla est.

f ¶ Expressam fecerint mentionem.] Puta quia non continent seriem rei suæ, siue facti. j. de coha. cle. & mu. super eo. & ff. de app. si expressim. c. & j. de re iudi. inter monasterium. Vel quia simpliciter fecit mentionem de ecclesia illa, tacito de aliis literis. j. de dolo & contu. c. 1.

¶ Glo. seq. notat subdelegatum coercere, inducit tria similia, ponit oppo. cui obiicit & soluit. Ioan. And.

h ¶ Si subdelegatus.] s. patriarcha. Hic euidēter apparet, quod iudex subdelegatus, & etiam merus executor, qualis erat patriarcha, habent coercitionem. j. de iud. cùm Bertholdus. Ver. alioquin.

Marginalia: De quæstione [illegible] glossa late B. Thom. & Caieta. [illegible] 22. q. 67. art. 2. & [illegible]. — ‡ Ex magistro. can. Taruisino. — Delegatus quandoque causam committit appellatione remota. — † C. 8. e. ti. in 3. cōpila. — † Aliàs eiusque litteras, &c. — † Vide tex. in l. si quis id quod. ff. de iu. om. iud. — ‖ Hic casus Bernardi est, & in antiquis codicibus reponitur. — c Tunc non valet sententia contra [illegible] lata, quando error primitur. [illegible].

& ʒ. e. prox. 1. resp. & etiam iudex delegatus ab Epo. 11. q. 1. permo- net. Immò & subdelegatus secundum leges habet iurisdictioné, scilicet modicã coerctioné. C. de spor. l. 2. & ff. de off. eius, cui man. est iur. l. Vlt. & C. de defen. ciui. defensores. & ff. si quis ius dicenti non obtempe. l. 1. immò & arbiter habet coerctionem. ff. de arbi. non ex omnibus. & ff. de iudi. l. 2. in fin. Dicunt tamen quidam, quòd delegatus ab ordinario non habet aliquam coerctionem. 2. q. 6. quisquis. & ff. de re iud. a diuo Pio. & ʒ. de fo. compe. si quis contra clericum. nisi lis sit contestata coram ipso. in Auth. de liti. §. omnem. coll. 8. & sic non pôt mittere in poss. ff. de iur. om. iud. iubere. sed quòd possit in poss. mittere, dicit l. ff. de of. eius, cui mã. est iur. cognitio. §. Vlt. sed illa l. iubere. loquitur de possessione, quæ ius tribuit: illa, cognitio. de alia possessione loquit, quæ ius nõ tribuit, quæ sit causa custodiæ.

¶ Gl. seq. distinguit inter excõmunicatũ pro offensa dubia & manifesta, cui signat contrariũ, ponit epi. & soluit.

a ¶ *Satisfactum.*] Hoc obtinet, vt quis excõmonicetur pro crimine, siue pro manifesta offensa, vt priùs satisfaciat, quã absoluatur. a ʒ. de Verbo. sign. ex parte. si verò pro contumacia, vel occulto delicto statim debet absolui præstito iuramento, quod stabit mandato Ecclesiæ, vt ibi dicitur. Sed contradicit infrà de appella. quã fronte. §. sanè. sed illa non contradicit, immò concordat: ibi excommunicatus fuit pro contumacia, vel alia causa, quæ non fuit manifesta, vt dicit T. Sed obstat, quod ibi dicitur: vel qualibet alia causa Lau. dicit, quòd ideo statim recepta cautione absoluitur, ne in excommunicatione decedat [b]. Sed dic cum T. quòd non contradicit, & quòd dicit: pro qualibet alia causa, quæ non fit manifesta: quia si causa illa non est manifesta, statim debet absolui ante satisfactionem, nec tenetur satisfacere, nec debet compelli, nisi primò constet de illa iniuria, vel offensa.

faciatis inuiolabiliter obseruari; donec eidem Patriarchæ de iniuriis irrogatis sufficienter fuerit satisfactum [a]. ¶ Si verò constiterit primas litteras per secundas legitime reuocatas: cùm appareat primos Iudices iurisdictionem nullam penitus habuisse: & ita constet per consequentiam, Patriarcham ipsum non recepisse iurisdictionem, vel coerctionem aliquam ab eisdem, prædictam interdicti sententiam denuncietis [b] irritam, & inanem [c].

¶ Idem Episcopo Pictauien.

¶ *Iurisdictio delegati re integra morte mandantis expirat.*

CAP. XXX.

Licet † vndique: *& infrà.* ¶ Cum igitur duxeris requirendum, si causam tribus Iudicibus delegamus, apponi in litteris nostris illam clausulam facientes: [Quòd si non omnes [d] his exequendis poteritis interesse, duo vestrum nihilominus eam † exequantur] & vnus postquam commiserit cuidam ex aliis vices suas, de medio sit sublatus, tertius vt suspectus [e] meritò recusetur: an collega superstes suo nomine, ac defuncti, possit negotium diffinire. ¶ Inquisitioni taliter respõdemus, quòd si iurisdictione à suo sibi collega delegata, eo viuente vti non cœperit [f]: quia mandatũ huiusmodi re integra [g], morte mandatoris expirauit, non habet solus officiũ iudicandi: si verò ante mortem illius iurisdictione vti cœperit taliter demandata, vices suas, & illius poterit adimplere.

Idem Episcopo. Baiocen.

¶ *Non creditur quasi delegatus, nisi delegationem probet.*

CAP. XXXI.

Cum † in iure peritus: *& infrà.* ¶ Præterea quæsiuisti, cùm tibi ab aliquo sub hac forma mandatur: Auctoritate, qua fungor, † iniungo, vt talem denuncies excommunicationis sententiæ subiacere:] ac tibi super mandato [k] Apostolico hæsitanti, ab aliquo non sit facta fides †: an mandatum huiusmodi exequi tenearis?

¶ Super quo tibi huiusmodi damus responsum, quòd nisi de mandato sedis Apostolicæ certus extiteris, exequi non cogeris, quod mandatur.

Idem Parisien. & Trecen. Episcopis, & Abbati sanctæ Genouefæ.

¶ *Per procuratorem non habentem mandatum, de re ad rem, iurisdictio prorogari non potest.*

b ¶ *Denuncietis irritam.*] Ex hoc patet, quòd sententia, quæ nulla est, nõ est executioni mandanda; immò exequenti impunè non paretur. arg. ʒ eod. si quando. immò & violenter resisti potest ei, vt hic, sicut resisti potest e officiali venienti ad accipiendum bona alicuius: nisi priùs ab imperatore forma fuerit data C. de iur. fis. prohibitum est lib. 10. licèt ita sit. non tamen patriarcha iste tenetur iniuriarum, cùm hoc ignoraret, quia putabat sententiam aliquam fuisse, arg. ff. vi bon. rap. l. 1. §. si publicanus. arg. ʒ. de sen. ten. excom. sacro.

¶ Glo. seq. arguit & reprobat.

c ¶ *Et inanem.*] Vt putà latã à iudice nõ suo. Et pôt notari arg. ꝙ patriarcha, siue Archieps nõ est iudex ordinarius in prouinciis, ar. 9. q. 3. cõquestus. sed hic nõ ꝓcedebat patriarcha ordinaria potestate, immò delegata tñ, & sic nõ colligitur illud argum. hic.

Licet vndique.] Clausula illa. [quòd si non omnes duo, & c.] purificatur in vno vicé alterius habéte. etiam duobus impeditis: h. d. Communis diuisio secunda ibi, *Inquisitioni*, Abb. Sic.

Casvs. Causa commissa est tribus iudicibus à D. Papa sub hac forma: ꝙ si nõ omnes, &c. vnus cõmisit cuidam de sociis suis vices suas, & tandem mortuus est: tertius tanquam suspectus fuerat recusatus: quæritur, an superstes nomine suo, & defuncti possit negotium diffinire? Respondetur, quòd si iudex iste non cœpit vti iurisdictione sibi à consocio delegata eo viuente, iurisdictio expirauit per mortem mandatoris re integra: si verò ante mortem illius cœpit vti iurisdictione sibi cõmissa, vices suas. & illius poterit adimplere. No. ꝙ re integra morte mãdatoris finitur mandatum. Item per solam citationem perpetuatur iurisdictio delegati.

d ¶ *Omnes.*] ʒ. eod. [d] *prudentiam.*

e ¶ *Suspectus.*] Vt ʒ. eod. causam. & ʒ. eod. insinuante.

f ¶ *Vti non cœperit.*] Saltem per citationem. ʒ. eo. gratũ. ʒ. de off. leg. c. Vlt. ff. de iud. si quis postea. ff. de poll. l. 2. ff. de nego. gest. nam & Seruius. §. si Vino.

¶ Glo seq. ponit dictum, cui signat contraria, & ponit causam exceptiõis deinum quarit argu. pro, & contra, & soluit. iterum subdit tres quæstiones, & soluit, & Vltima solutione signat contrarium.

g ¶ *Re integra.*] Et ita soluitur mandatum re integra morte alterius, tam mandatoris, quàm mandatarij: & idem est si reuocetur expresiè re integra. Insti. man. §. recte. & § seq. soluitur etiam morte litigatoris re integra. ʒ. de rescrip. significante. argu. ff. qui satisd. cogan. si decesserit. argu. contra. ff. famil. ercisc. si vnus §. Notatum. Item arg. contra. quod non soluatur morte litigatoris ʒ. de iud. quia V. & ff. de fi. decurio. lib. 1. cùm quasi. Quod autem dicitur morte mandatoris finiri mandatum: [e] illud verum est, nisi tale mandatum, quod post mortem necesse sit adimpleri. ff. man. si vero non remunerandi. §. Vl. sed pone. ꝙ plures causæ committantur per vnum rescriptum, citatio fit in vna causa, & non in alia, nunquid perpetuatur iurisdictio super aliis? Arg. quod non. 2. q. 3. C. si quem. §. notandum. Ver. abolitio. & 2. q. 6. ei qui §. diffinitiua. & §. quandoque. arg. ff. de appel. cùm in Vna. & ff. de neg. gest. nam & Seruius. §. si Vino. ff. de mino. etiam. §. ex causa. argu. contra. quod quantum ad omnes sit perpetuata iurisdictio C. de duo. reis. l. Vlt. verum est, quòd non est perpetuata iurisdictio, nisi in causa illa, pro qua citatio facta est, vnde mortuo mandatore expirat iurisdictio, quantùm ad alias. Sed quid si moriatur ante declarationem rerum facta citatione? Ar. ꝙ non potest procedere. ʒ. de rescri. pastoralis. in fi. quia plures causæ intelliguntur, licèt contra vnum tantùm. ar. §. si. prox. monit. Item quid si delegatus non moritur, sed deponitur? non procedere. Quid si excommunicatur? tunc procedet delegatus quia morte naturali confirmatur donatio, & nõ ciuili. ff. de don. inter Vir. & Vxo. cùm hic status. § donetur. & ʒ. de celeb. miss. cùm Martha. §. cæterùm. arg. contra in decre. Inno. quarti, de offic. Vicary. Romana [lib. 6.]

Cum in iure peritus.] Non tenetur quis parere mandatis asserentis se delegatum: nisi mandatum probet. Communis diuisio secunda ibi, *Super quo*. Abbas Siculus.

Casvs. Aliquis delegatus mãdat alicui sic: Auctoritate, qua fungor, tibi iniungo, vt Titium denũcies excommunicatum. Iste cui hoc mandatur, de iurisdictione illius dubitat, nec super hoc fidẽ facit eidem: quæritur, an teneatur exequi mandatum illius? Respondet, nisi de mandato Apostolico fiat fides, non tenetur exequi, quod mandatur. Not. quòd nisi delegatus ostendat iurisdictionem suam, non est ei credendum, si dicat se delegatum.

¶ Glo. seq. not. sententiam delegati sine commissione non probare, dat simile, dicit secus in ordinario, instruit partem, instruit etiam absolutum.

h ¶ *Super mãdato.*] Sed hoc valde notabile est [h], ꝙ licèt exhibeatur sententia delegati, ei tamé non creditur, nec præsumitur pro sententia, nisi ostédatur commissio: nec creditur iudici, si se delegatum dicat ar. ʒ. de test. cũ a nobis. & idẽ dicit. *Lau. arbitrio*. quia non statur verbo eius, si dicit iuramẽtum à partibus interpositũ. C. de arbit. l. 4. §. fin. autẽ. C. de man. princ. l. Vnica ¶ Caueat ergo quicunque

† Cap. 9. eo. tit. in 3. compilat.

† eo.

a *Adde tenorem cũ glo.* in c. ex tenore. & c. porrò. infrà de sent. exc.

b *Vnde secũdum eum loquitur in agroto: Vel loquitur in eo, qui non potest statim satisface.* ff. de iud. si se non obtulerit. §. ait prætor. Io. *And.*

c *Ex quo est notarium: secus si dubium, vel nõ sit Veritas patefacta: &* sic *soluitur contrarium, quod gl. signat pro simili.* sup. eo. si quando. & suprà eo. c. prox. §. quia verò, *secundum Ho. Io. And.*

d *Hæ duæ glossulæ non sunt Bernar.*

† Cap. 10. eo. tit. in 1. compila. & est pars decretalis. cum in iure. quam habes suprà in. de electione.

† *Aliàs* ... *tibi* ... *ge. &c.*

† *Vide* l. quicunque. ff. de pub. & no. in l. sciendum. ff. de verb. ob.

e *Adde per hoc not.* in l. eius, qui in prouincia. in glo. ignorasset. & ibi *Bar.* ff. de cer. pet.

f *Delegati sententia non credatur, nisi commissio ostendatur.*

g *Idem in officialibus Cæsariensibus Volentibus capere alicuius bona tanquam fiscalia, quibus non creditur sine litteris.* C. de iu. fi. l. prohibitũ. lib. 10. secundum Goffr. *Io. And.*

quicunque impetrat à principe causam committi alicui vel delegari, vt si sententia lata fuerit pro eo à delegato, ita bene custodiat cõmissionem, sicut ipsam sententiam: ipsa enim tempore si contrauenit, & ostenderet sententiam sine commissione, nõ valeret ei, nisi probaret de commissione. Sententiæ verò ordinarij sufficit . & pro eo præsumitur quia ibi cõstat de iurisdictione. j. de re iudic. sicut & 2. q. 6. etiam Lau. si tamen publicatum fuisset rescriptum in iudicio videtur, quòd sufficiat, si de hoc constat: licèt postea sit amissum. j. de presump. cùm olim. C. de testa. publicati. & j. de fide instru. cap. si. Item si sententia redacta est in publicam chartam. videtur quòd sufficiat. j. de testi. significauit & in Auth. vt fratrum filij. §. 1. coll. 9 licet sit arg. contra. j. de re iud. cum inter Vor. licèt sufficit, si habet subscriptionem testium. 16. q. 3. c. de illo. §. porrò. Sed videtur, quòd hodie sufficiat solus tabellio ad imponendam fidem sententiæ. j. de proba. quoniam contra falsã. Vt nulla sit dubitatio, ita debet fieri, quòd auctoritate iudicis rescriptum domini Papæ solemniter in publicam formam redactum inseratur in ipsa sententia iudicis auctoritate, & alia instrumenta procuratoria: quia idem ratio est de illis, & si ostenderetur sententia lata in personam procuratoris, vel syndici: vel in contrarium, si non constaret de mandato procuratorio, sententia non valeret, nec staretur ei, si negaretur illum fuisse procuratorem: sed postquam in ipsa sententia inferuntur huiusmodi instrumenta, & rescriptum iudicis auctoritate stabitur postea sententiæ, etiamsi originalia rescripta non appareant. C. de testam. publicati. Item caueat in sententia excommunicationis, vt qui absolutus est, custodiat instrumentum, siue literas absolutionis, per quas tutus existat si ei obijceretur excommunicatio: aliàs posset ei periculum generari: vt s. de elect. venerabilem & j de cleri. excom. minis. propriis arg. ope. quod ita sit faciendum Bernar.

Capi. c. rit. j. con pib. — Mihi inter sede de non dantur, forum.

CAP. XXXII.

CVm † olim Abbas, & Conuentus Vergiliacen. sua nobis cõquestione monstrassent, quòd Comes Altissiodoren. quoddam stagnum, molendinum, & domum, in terra eorum construere nitebatur, in ipsorum † præiudicium, & grauamen: Episcopo, & Thesaurario Niuernen. commisimus causam ipsam. Per quorum literas accepimus: quòd lite super petitionibus Ecclesiæ contestata, receptis vtrinque testibus, & attestationibus publicatis, cùm super dictis testium inter partes fuisset postmodum disputatum: Tandem pars Comitis proposuit, quod de damnis in nemoribus, & rebus aliis datis, super quibus testes deponere videbantur, cognoscere non debebant: cum in rescripto [a] nostro nulla † de damnis mentio haberetur: *& infrà*. Iudices autem interlocuti sunt †, quòd super damnis datis à Comite, ad eos cognitio pertinebat. Quo audito Comes ad appellationis beneficium conuolauit. Vnde ipsum Iudices euocatum, & nec per se, nec per responsalem idoneum comparentem, excommunicationis vinculo adstrinxerũt: *& infra*. § Quia verò super damnis datis, antequam [b] lis fuerit contestata, nequaquam ad dictos Iudices cognitio pertinebat, cùm in rescripto nulla de illis mentio haberetur, nec ad ipsos potuerit iurisdictio prorogari: cum procurator [c] ad illa solummodo intelligatur constitutus, quæ in commissionis literis inueniuntur expressa †: & † postquam Comes publicatis attestationibus intellexit, super his fuisse depositum: protinus [d] contradixit: Nos eosdem Iudices pronũciauimus minùs iustè interlocutos fuisse: ac sæpe dictum Comitem, qui ob hoc ad appellationis beneficium conuolauit, excommunicationis [e] sententia non fuisse ligatum [e].

¶ Idem Senon. Archiepiscopo.

¶ *Qui alia causa relationis Iudicum delegatorum sigilla violando aperuit: non audiunt postmodum contra illa.*

CVm olim abbas.] Excommunicatio lata post appellationem legitimam est nulla. h. d. secundùm literam. Diuiditur in duas partes principales. secunda ibi, *Quia verò*. Et prima pars secatur. Nam primò ponit causæ commissionem. Secundò ibi, *Per quorum* processum. Tertiò ibi, *Tandem pars comitis*. Quartò ibi, *Iudices* iudicum interlocutionem. Quintò ibi, *Quo audito*. comitis appellationẽ. Sextò ibi, *Vnde*. ipsius excommunicationẽ. Abb.

Casus Comes Altissiodoren. quoddam stagnum, & molendinum, & domum volebat construere in præiudicium & grauamen monachorum Vergiliacen. monachi causam super hoc episcopo, & thesaurario Niuernen. obtinuere committi, lite contest. super petitionibus monachorum, receptis vtriusque partis testibus, & publicatis, & cum super illis fuisset à partibus disputatum, comes proposuit, quòd super damnis in nemoribus, & rebus aliis datis, super quibus testes deposuerunt, cognoscere nõ debebant iudices: cùm de his in rescripto nulla mẽtio haberetur: iudices interlocuti fuerunt: quòd super damnis datis à comite ad eos iurisdictio pertinebat: quo audito comes statim ad sedem Apostolicam appellauit: sed iudices non obstante appellatione euocauerunt ipsum: & quia non venit nec misit, excõmunicauerunt eundem, & per literas suas negocium domino Papæ intimauerunt: super hoc rescribit Papa quibusdam iudicibus, quòd super damnis datis ante litem contesta. cognitio ad dictos iudices non pertinebat, cum de damnis in rescripto nulla mentio haberetur, nec procurator potuit super his ad iudices prorogare iurisdictionem, cùm ad illa solummodo cõstitutus intelligatur, quæ in rescripto continentur, & quàm citò comes intellexit de damnis fuisse depositum, statim contradixit: vnde Papa pronunciauit iudices illos perperam processisse, & impeditum comitem, qui propter hoc appellauit, excommunicationis sententia nõ fuisse ligatũ. Not. quòd prorogatio iurisdictionis fieri non potest per procuratorẽ dño ignorante. Item procurator datus ad causam certam, ad aliam non potest extendere suum officium. Item fines mandati diligenter seruandi sunt. Item si dominus non contradicat facto procuratoris excedentis fines mandati, ratum habere intelligitur. Item sententia excommunicationis lata post legitimam appellationem nulla est.

a ¶ *In rescripto*.] Et ideo non valuit, quod factum est, si formam mandati transgressi sunt. s. *de rescri. cum dilecta*.

b ¶ *Antequam*.] Maximè, [a] quia nec post litem contestatam, quia dominus non habuit ratum factum procuratoris: immò postquam sciuit, statim contradixit

¶ *Glo. seq. reci. per q. an per procuratorem fiat prorogatio.*

c ¶ *Cum procurator*.] Qui simpliciter constitutus fuit ad causam prædictis iudicibus delegatam. Et not. q. licèt per principales personas posset fieri prorogatio iurisdictionis. ff. *de iudi. l. 3. §. sed & si iudex & l. de qua re. §. 1.* per procuratorem tamen fieri non potest, cùm de hoc non fuerit cogitatum, quando cõstitutus fuit procurator. *arg. ff. de auro, & argen. lega. si ita. ff. de transact. cum Aquiliana. ff. de cõtrahen. empt. Rutilia. olla. & C. de transact. transactionum fin. ff. de iureiur. iusiurandum. §. procurator. & 12. q. 2. ne quis arbitretur.* Qualiter fiat prorogatio, dicetur *infrà eo. P. & G.* prætextu etiam variatus articuli non debent super alio probationes admitti. C. *qui leg. perso. l. vlt. & ff. de iureiu. si duo patroni. §. Iulianus circa fi.* & alia dicta non valent, cum ineant super alio articulo. j. *de testibus.*

¶ *Glo. seq. reci. per q. an taciturnitas domini sibi noceat, cùm scit procuratorem excessisse mandatum secunda pars reci. per q. an prorogatio temporis iurisdictionis fiat per procuratorem. Finis recitatur per obiectionem.*

d ¶ *Protinus contradixit*.] Ex hoc vr. q. si procurator fines mandati excedit dño sciente, q. præiudicet dño, nisi statim contradicat. [b] *arg. 54. dist. si seruus sciente. arg. j. de his, quæ fi. à prælat. si. ne consen. cap. 2. ff. quod cum eo, qui in alie. po. l. vlt. ff. de instit. sed & si in princ. ff. ad Macedo. si filius 2. C. de nup.* si vt proponis & si iudex scientibus partibus excessit fines etiam mandati, eis præiudicat *argum C. communia vtriusque iudic l. 2.* alias nõ præiudicat factum procuratoris dño ignorante. *C de procu. si procurator. ff. de procu. si ignorantis.* Item no. q. licèt procurator non possit prorogare cãm de re ad rem, tñ videtur, q. posset prorogare de tpe ad tempus: quia qui dat procuratorem, vt cõsilium agat, intelligendum est permittere procuratori, & postea litem peragere. *ff. de procu. qui procuratorem.* Itẽ procurator mandatũ prorogare põt ad id, quod est prope mandatum. s. *de elect. in causis.* & s. *de renun. post translationem.* & *ff. iud. sol. tam ipsi. §. vlt.* & prorogat ad ea, quæ sunt præparatoria mandato. *ff. de procu. ad rem mobilem. & l. ad legatum.* & accessorium ipsius, siue sequelam *ff. de iustit. l. cuicũque. §. si is quem in fi.* Prorogatio de re ad rẽ inuito reo non valet deficiente iurisdictione: quia imperator inuito reo non põt extendere rescriptum ad alias res, quas in rescripto non expressit, *vt in c. si-o contingit.* sed per reconuentionem bene extenditur ad res alias inuito actore, de quibus nulla mentio habita est in rescripto, si actor persistere velit in sua petitione. s. *eo. prudentiam in fi. & est ratio j. de mu. per. c. 1.* Bernar.

e ¶ *Ligatum*.] Quia non habebant iurisdictionem super damnis sic s. *eo. ex literis.* Vnde posset agere contra iudices ad interesse qui eum iniustè excommunicauerunt. j. *de sen. excom. sacro.* & hic error eos excusare non potest.

a *Hæc glos. non est Bernardi, nec habetur in antiquis codicibus.*

† *Vide tex. in l. 2. & ibi Bar. in fi. ff. si cert. pe.*

† *Dictio, & deest in pluribus manuscriptis.*

b *Host. contra quoad hunc casum, cum nullum esset iudicium ipso iure. ff. de iud. licet quod puto propter iurisdictionis defectum. sit ergo vera gl. in processu habito per procuratorem vltra formã mandati coram ordinario. vel delegato in eo, quod iudex erat. hic Ioan. And.*

CVm olim magister.] Prima pars decisę ponit factum principale. Secunda ibi, *Verum* narrat culpam illius B. Tertia ibi, *Qui postmodum* ponit ipsius confessionem, & excusationé. Quarta ibi, *Sane* excusationis reprobationem. Quinta ibi, *Sed vt*, culpę punitionem. Abb. Sic.

CASVS. M. Archidiaconus, & B. præpositus adinuicem permutauerűt dignitates suas. occasione huiusmodi permutationis orta fuit quęstio inter ipsos. causa super hoc commissa fuit quibusdam iudicibus, tandem cum processissent in causa, ad sedé Apostol. trásmiserűt acta ipsius causæ per dictum B. qui nó erubuit, etiá literas iudicum, quas dño Papæ debuit fideliter præsentare. Ipse in præsentia Papæ se excusabat dicens, quod iudices perperá processerunt contra ipsum. Vnde timens ne literas portaret Vriæ, scripta illorum aperuit, & quod suspicatus fuerat, adinuenit. Sed hoc dicit Papa, quod iste B. considerare debuit, quod melius expediret vel non recepisset scripta suspecta, vel ea recepta sibi fideliter præsentasset & ostendisset coram ipso causam suspicionis: præterea non conquerebatur de iudice, quem Papa ei concessit: sed de illo, quem ipse duxerat eligendum: & iudices conquerebantur de ipso: vñ Papa verbis illius fidem noluit adhibere, sed vt puniatur, in quo peccauerat, Papa contra acta iudicum, quæ violauerat, episcopum noluit exaudire, ne de dolo suo commodum reportaret. Not. quód literas iudicum nullus debet aperire iudicibus ignorantibus. Item punitur quis in eo, in quo peccauit. Item dolus suus nemini prodest.

CAP. XXXIII.

CVm olim [a] magister S. & B. Archidiaconatum, & Præposituram adinuicem commutassent: *& infra.* ¶ Verum dictus B. delegatis nostris non deferens, immo verius delegantis [b], sigilla violauit [c] illorum †, & scripta, quæ nobis fuerant præsentáda, nó erubuit aperire. Qui postmodum in nostra præsentia constitutus, aduersario præsente, in excusationem suam proposuit quód iudices perperam processerant † contra ipsum, cum † acta in scriptis minus fideliter redegissent: vnde timens ne literas portaret Vriæ [d], illorum scripta aperuit, & quod suspicatus fuerat, adinuenit. ¶ Sane si quod expediret melius notauisset, vel non recepisset scripta suspecta, vel recepta nobis fideliter præsentasset, & ostendisset causam suspicionis propositæ coram nobis. Præterea cùm non conquereretur de iudice, quem ei proprio motu [e] † concessimus: sed de illo potiùs, quem ipse duxerat eligendum, & iudices suas nobis per eum literas destinássent, de ipso pariter conquerentes, verbis ipsius fidem non duximus adhibendam. ¶ Sed vt in eo saltem puniretur, in quo peccauerat [f] contra acta Iudicum, quæ temerè violârat, † ipsum † (sicut nec debuimus) noluimus exaudire [g], ne videretur dolus suus ei patrocinium attulisse.

¶ Idem Abbati & Capellano sanctæ Mariæ Bononiensis.

† *Adde, quod talis incurrit pœnam fal. si glos. & ibi Bald. in l0. co. de pa. Constan. in gl. in gl. in ver. sigillo.*

† *Processerunt.*

† *Aliàs, & acta.*

2. *Reg.* 11.

† *Hac clausula, motu proprio, quid operetur, tradit Fel. c. nonnulli. de rescrip. & latè Gabrielius in com. concl. de clausu. conc. 2.*

† *Violauit.*

† *In vetustissimo ita: ipsum sicut nec debuimus, nec voluimus exaudire.*

a ¶ *Cum olim.*] Hæc decre. & illa, quam habes ĩ. *de rerum permuta. cum olim.* loquuntur sic de eadem materia.

b ¶ *Delegantis.*] Cuius vicem gerebant. š. *eod. sanè.* iniuria enim iudicum, ad eum pertinet, cuius legatione funguntur. 2. q. 7. *accusatio. in fi. & 3. quæst. 1. nulli.* immo ipsos tanquam delegantẽ honorare debent partes 93 *dist. c. vlt. & 94. d. c. 1.*

c ¶ *Sigilla violauit.*] Et ideo est puniendus tanquam falsarius, & ob hoc solum priuari debuit beneficio. š. *de rescript. olim. &* ĩ. *de fal. ad audientiam.*

Lib. 2. Reg. 11.

¶ *Gl. seq. recitat historiam.*

d ¶ *Vriæ.*] Tangit illud, quod legitur *in lib.* Reg. cùm Vrias rogatus à rege Dauid nollet accedere ad Bersabe vxorem suam, quam Dauid rex cognouerat, timens ne concepisset ex eo, sicut & fecerat: quod cùm ipse facere nollet, rex remisit Vriam ad Ioab principem militiæ cum literis continentibus, vt poneret eũ inter fortissimos hostes, vt occideretur ab eis: quod & factum est; sed iste stultus fuit, quia recepit literas illas, & habebat eas suspectas: quia primò debuit eas videre diligenter, & si quid inesset iniquum, debuit contradicere relationi iudicum, si contra veritatem referebant: iudices enim debent ostendere partibus relationem, quam faciunt superiori. 2. q. 6. *biduum in fi. & C. de rela. l. 1. &* 2. aliàs posset appellare, vt ibi: & quotiens iudex se relaturum pollicetur, illico litigatoribus acta edere tenetur. ĩ. *de app. ut nostra.*

¶ *Gl. seq. na. & allegatria iura in contrarium.*

e ¶ *Proprio motu.*] Sic ergo vĩ, quód iudex maximè quẽ princeps cõcedit, possit recusari. Arg. *contra.* ĩ. *de appel. nonnulli. & ff. de off. præf. præto. l. 1.* credit enim princeps nó aliter fore iudicaturũ, quã ipse esset iudicaturus, vt ibi dr. *Arg. contra. Inst. de satisf. ... in prin.*

[f] ¶ *Peccauerat.*] Sic supra *de transla. c. quáto. & c. inter corporalia.* & ĩ. *de iure patro. post electio. & š. de consti. ord. literas.*

g ¶ *Ne videretur dolus.*] Quia fraus, & dolus nemini debét patrocinari. š. *de rescript. c. ... Apostolica. infr. de test. c. ...*

COram dilecto.] Sunt quinque partes. In prima petitio. & a delegato appellatio. In secunda ibi, *Nuncius.* positio, & infio appellata. In tertia ibi, *Sed econtra.* replicatio appellati. In quarta ibi, *Id quoque.* pronũciatio auditoris. In quinta ibi, *Nos ergo.* pronũciationis confirmatio. Abb. Sic.

¶ *Delegatus nõ tenetur admittere collegam sibi adiunctam per literas surreptitias, nec ipsius subdelegatum. Hoc dicit secundum vnũ intellectũ. Vel sic: Delegatus subdelegatum collega impediti nõ tenetur admittere, si in rescripto inest clausula, Quòd si ambo, &c. Hoc dicit secundum alium intellectum.*

CAP. XXXIIII.

COram † dilecto filio M. Diacono Cardinali (quem tibi, & H. Nuncio, & Clerico sanctæ Agathæ aduersario tuo, qui cum instrumentis eiusdem Ecclesiæ, sed absque litteris [h] de ratihabitione, ad Apostolicam sedem accesserat, sed de rato cauerat, sub fideiussoria cautione †, concessimus auditorem) proponere † curauisti: quòd cum quidam in parochia sanctæ Mariæ, in honorem beatæ Agathæ Ecclesiam construxisset, Alexander † Papa prædec. noster causam super hoc Abbati S. Stephani, & Priori sancti Victoris cõmisit terminandam: qui pro Ecclesia S. Mariæ diffinitiuam sententiam protulerunt. ¶ Verùm Capellanus sanctæ Agathæ, sententiæ parere contempsit. Cúmque super eadem causam coram Ferrariensi Episcopo, per annum disceptatum fuisset, pars Ecclesiæ sanctæ

CASVS. Archipresbyter de Patiano cœpit ædificare in parochia S. Mariæ de porta Rauennatẽ. Ecclesiam ad honorem sanctæ Agathæ, post app. à rectore sanctæ Mariæ interpositam: sed ipse nihilominus Ecclesiam construxit. Vñ rector sanctæ Mariæ impetrauit super hoc causam committi Abbati S. Stephani, & Priori sancti Ioannis in monte, qui postmodum tulerunt sententiam pro Ecclesia sanctæ Mariæ. sed capellanus Sanctæ Agathæ sententiam illam noluit obseruare: vñ super eadem causa sine confirmatione, secundæ literæ impetratæ fuerunt ad epm Ferrar. ad petitionem Ecclesię S. Mariæ: cumque super ca. lite contest. & testib' receptis per annum & amplius disceptatum fuisset, pars Ecclesiæ sanctæ Agathæ, de his omnibus mentione non habita, fecit adiungi epo Ferrarieñ. magistrũ L. Bonon. canonicũ sub hac forma. Quòd si ambo interesse non possent, tu, frater episcope, in causa procedas, magister L. commisit alij vices suas, sed episcopus ipsũ admittere noluit, sed solus in causa procedens sentẽtiã à primis iudicibus latã cõfirmauit: & cũ dictus capellanus sententiam illã cõtemneret obseruare, partes ad sedẽ Apo. habuere recursum: sed quia nuncius sanctæ Agathæ non habebat literas de rato, cauit per fideiussores, q dñs ratũ haberet, offerẽs petitioné, in qua petebat Ferrarieñ. epi sẽtẽtiã cassari. Nũcius verò sanctæ Mariæ corã auditore vtrique parti concesso omnia prædicta proposuit, petens sẽtẽtiã Ferrarieñ. epi cõfirmari: pars aduersa sanctæ Agathæ proposuit ex aduerso, q cum dictus magister vices suas aliis commisisset, eps subdelegatum admittere noluit, sed post app. solus in causa processit: vnde petebat sententiã epi infirmari. Rñsum fuit econtra, quód solus eps procedere potuit, quia in literis secundis continebatur, quòd si ambo interesse non possent, eps solus procederet: quæ clausula (vt allegabatur) locũ non habet, si per se, vel per aliũ interesse non posset, quia id raro cõtingeret: vñ petiit sniam epi cõfirmari. His, & aliis intellectis Cardinalis sniã Ferrarieñ. epi cõfirmauit, parti alteri perpetuũ silẽtiũ imponẽs; & dñs Papa sniã eius auctoritate Apostolica cõfirmauit. No. quãdo quis nõ habet mãdatũ, si est cõiũcta persona, admittitur ad agendũ, si caueat de rato: sed cautio rati tũc regulariter præstatur, cũ de mãdato dubitatur. Item literæ veritate tacita impetratæ non valent: & ideo hic non valuerunt literæ illius magistri, quia non faciebãt mẽtioné de litis contest. & de testibus iam receptis: & sic pars sanctę Agathę consenserat in episcopũ.

† Cap. 1. tit. de parochiis & aliis parochianis. in 3. compilat.

† *Infero, quod clericus compareus pro altero, si non probat plenũ de mandato: tenetur de rato, cauere.* Auth. generaliter, C. de epis. & cler.

† *In codice Barbatia ita: constitutus proponere curauisti.*

† *In antiquis ita: Alexander prædecessor noster.*

¶ *Gl. ... q admitti nõ debuerit, & soluit dupliciter: secũdo obiicit de singularitate cautionis: q etiã dupliciter soluit: tertio arg. quarto obiicit, quod etiã sine cautione debuerit admitti: & soluit.*

h ¶ *Absque literis.*] Et ideo audiri nõ debuit. ĩ. de procu. c. ... causis.

Agathæ horum veritate suppressa[a], magistrum L. Bonon. Canonicum obtinuit eidem Episcopo in causæ decisione[b] adiungi: qui cum causæ interesse non posset, prædictus Episcopus, cui per sequentes litteras mandabatur, vt si ambo interesse non possent mandatis Apostolicis exequendis, ea ipse nihilominus adimpleret, sententiam[c] prædictam confirmauit: *& infrà.* Nuncius verò[d] Ecclesiæ sanctæ Agathę inter alia proposuit, quòd cùm dictus magister L. vices suas alij delegasset, Episcopus admittere noluit[d] subdelegatum: sed post appellationem ad nos interpositam, solus in causæ cognitione processit: *& infra.* ¶ Sed fuit è contra responsum, quòd Ferrarien. Episcopus solus procedere potuit, cù in vltimæ commissionis literis fuisset[*] insertum, quòd si ambo interesse non possent, prædictus Episcopus nihilominus exequi procuraret: quod non intelligitur[e], vt si per se, vel per alios interesse non possent: † quia id raro †, vel nunquam contingeret: sed si non posset personaliter interesse. ¶ Idem igitur Cardinalis ratam ab eodem Ferra-

causset de rato. Sed qualiter admittitur iste H. ad agendum cōtra sententiā, cùm non haberet mandatum? Ad hoc dici potest, quòd ideo admissus fuit, quia erat coniuncta persona, quia clericus illius ecclesiæ canonicus plebis de Partino, cui subest ecclesia sanctæ Agathæ, & coniuncta persona, licèt admittatur ad agendum cauere [illegible] de rato. [illegible] quia pōt [illegible] quòd illi de [illegible] non habebunt [illegible], vnde eis res iudicata non obesset. *C. [illegible] non nocet.* [illegible] & ideo ille H. cauit de rato sub fideiussoria cautione. Vel potest dici, quòd ideo cauit de rato, quia de madato dubitabatur: quia tunc habet locum cautio rati. *C. de procur. l. 1.* Sed [illegible] quòd cautio ista fragilis sit: quia ex ea non potest agi ad interesse: cùm res talis sit, quæ non potest æstimari: vnde non videtur admittenda propter fragilitatem ipsius. *ff. ad Treb. l. qui ita §. 1. & j. vt lit. non conte. accedens*[b], sed agi potest ad impensas factas in lite. *ff. rem ra. ha. [illegible] § cum autem procurator.* & hoc magis expedit reo: vt dicit Io. quòd caueatur de rato, quàm probetur mandatum, quia per hoc consequitur [illegible] vt hic dicitur: sed credo quòd in tali casu, cum res talis sit, quæ æstimari non possit, tutius esset reo, vt illi probet mandatum, quia dñs postea contra sententiam venire non pōt: sed forte ex ista cautione posset agi contra fideiussores ad interesse, si dñs rem ratam non habuerit: & æstimabitur, in quantum læsa sit ecclesia, quòd non statur sententiæ, ne quotidie litiget. *arg. j. de arb. per tuas* vbi agitur ad interesse in consimili causa. Itē ex hoc vr, quòd qñ dubitatur de mandato, simpliciter sit cauendum de rato, etiamsi ille diceret se velle probare mandatum, & hoc videtur per legem. *C. de procu. l. 1.* & quòd per fideiussoriam cautionem, & non nudam. *ff. de procur. seruum quoque. § ait prætor.* Sed videtur, quòd iste sine cautione debuit audiri, ex eo quòd habet instrumenta Ecclesiæ. *arg. ff. de leg. 3. qui chirographum.* Rñ. ista non erant talia instrumenta, sed instrumenta causæ per quæ intendebant probare de iure Ecclesiæ: & illa lex loquitur de instrumento cautionis legato, & hoc constabat. vnde ex ipso quòd legatur instrumentum intelligitur esse legatum illud, quod continetur in instrumento: alias inutile esset legatum: alias instrumentum alterius non prodest: cùm verba instrumenti non adiuuent recitantem. *C. de probat. ad probationem.* qualiter sit intelligendum, quod dicitur in literis, de rato dicitur *j. de relig. do. cum dilectus, in 1. gl.*

a ¶ *Suppressa.*] Et ideo literæ non valuerunt, cùm consenserint in Ferraren. litem contestando, & producendo testes coram eod. *sic j. de re iudi. inter monasterium.*

b ¶ *Decisione.*] Id est, cognitione, sicut est in antiqua, & bene. & hoc probatur per hoc. q. d. horū veritate suppressa: si de huiusmodi processu mētionē fecisset, tūc bene diceret decisionē: & tūc nō posset ep̄s procedere sine adiuncto, vel subdelegato eius: vt dicitur in illa gl. magna *sic s. eo. insinuante, & j. de iudi. c. pen.*

c ¶ *Sententiam.*] Latam per Abbatem sancti Stephani, & priorē sancti Victoris.

¶ *Gl. seq. obiicit, opinio. ponit, & soluit.*

d ¶ *Admittere noluit.*] Sed videtur, quòd Ferratiensis malè fecerit: quia illū subdelegatum nō admisit: quia delegatus à principe pōt alij causā delegare, cū id sit ei à lege concessum. *C. de iudi. à iudice. & s. ca. pastoralis, in prin. & infrà. eo. qm̄ apostolica. & j. de app. cum causam.* quæ sic ergo malè fecit Ferrarieñ. contra iura prædicta: imò debuit ipm subdelegatum recipere: sed contra hoc, quod [illegible] fecit: quia snia Ferrarien. postea cōfirmatur. Dicūt quidā quòd ideo noluit ipsū admittere. quia sub hac forma scriptum fuerat, Quòd si ambo, &c. tu, frater ep̄e, solus procedas: quia tunc extat conditio: vt videt hic circa fin. secūdū hoc videt, quòd aliquis nō possit committere vices suas, qñ clausula illa apponitur, Quòd si nō oēs, &c. si ipse nō possit interesse. Dicas ergo, quòd Ferrarieñ ideo statu subdelegatū non admisit, quia literæ impetratæ fuerūt tacita veritate, nulla facta mentione de processu corā Ferrar. corā quo lis fuit contestata, & testes producti vt patet in integra. *j. de re. inter monasterium.* vnde non valebāt. & ita nec subdelegatū, nec delegatum admittere tenebatur. & solus ep̄s iurisdictionem habebat. & hæc fuit causa, quare sentētia ipsius cōfirmatur. vnde non valuit appellatio propter hoc facta, vt hic dicit.

¶ *Gl. seq. quarit, arg. pro, & cōtra, opi. ponit, & distinguēdo soluit.*

e ¶ *Quod non intelligitur.*] Pone quòd plures sint iudices dati cū illa clausula, Quòd si nō oēs, &c. quæro, an ille qui nō pōt interesse possit cōmittere vices suas: & an [illegible] teneantur [illegible] subdelegatū admittere? Quod possit committere, [illegible] quia hoc habet à lege cōcessum. *C. de iud. à iudice. & j. eo. [illegible]* [illegible] quia [illegible] interesse non pōt [illegible] pro debilitate [illegible] non potest committere [illegible] qui est impeditus [illegible] pro debilitate. Sed patet per hoc, quòd delegatus potest cōmittere vices [illegible] impeditus est [illegible] alij tenentur admittere subdelegatum ipsius. alias [illegible] esset. & sic [illegible] legitur, quod [illegible] ita [illegible] & [illegible] effectu verba sunt intelligenda *j. de cle. non resid. relatum. & ff. quod quisque iu. l. 1. § hac autem verba.* præterea [illegible] hoc probat. *s. de cle. ægro. § illud.* vbi [illegible] qui [illegible] interesse pōt alij committere vices suas, & illi tenētur recipere, alias non valeret clausula. & quòd per nos facere nō possumus, per alios facere debemus. *ff. de pœnis l. 3. & ff. de admi. tut. [illegible].* Sed contra videtur expressè per hanc allegationē: quia [illegible] cōfirmata fuit snia. Præterea nō tenētur illū recipere ad iudicādū illum: quia par est illi, & par in parē nō habet imperium. *s. de elec. innotuit. ff. ad Treb. ille à quo. § tempestiuum.* nec illud videtur sequi, quòd ille potest cōmittere [illegible] alij ipsum admittere teneantur, quia ex alieno facto nullus obligatur. *ff. de verb. ob. stipulatio ista.* arg. Dicunt quidam, quòd licèt ille, qui non potest interesse, possit committere vices suas alij, cōiudices nō tenēt eū admittere nisi velint, quia iā extat cōditio: & sic remāsit iurisdictio penes illos: vñ ipsi procedere pñt soli, si volunt: & cessante impotentia poterit postea cum ipsis procedere. arg. C. de cur. fur. cum aliis. vbi curator [illegible] furoris administrat, cessante furore cessat: sic delegatus iste cum interesse non potest, non committit vices suas. Sed hoc non credo, imò dico, quòd ille, qui interesse nō potest per impotentiam facti [illegible],[b] potest committere vices suas: & consocij tenētur admittere illum subdelegatū: & allegatio, quę hic ponitur, non continet ius. Et circa hōm subdelegationes ita distingue: aliud est, cum ab initio delegantur plures iudices cum illa clausula, Quòd si non omnes &c. & nullus postea adiungitur: & aliud, cùm ab initio delegatus est vnus, vel plures, & postea alius adiungitur cū illa clausula, Quòd si ambo, vel quòd si nō omnes, &c. In primo casu delegatus pōt aliū subdelegare, & consocij tenētur illum admittere. In secundo casu refert, an res sit integra, vel nō. Si res sit integra, idē est, ac si ab initio omnes dati essent, & adiūctus pōt cōmittere vices suas, & alij tenentur ipm admittere in causæ cognitione. Si verò res non est integra, quia iam processum erat ad litis conte. & horū veritate suppressa aliqs est adiunctus, huiusmōi adiunctus, vel subdelegatus ipsius nō est admittendus, tanquam per veri suppressionem adiunctus, siue obrēptus: sicut cōtingit in pñti negotio: & hoc bñ colligitur ex hac decr. & hoc probatur in Auth. *de exhibē. § illud.* vnde sumpta fuit *Auth. offeratur.* vbi idē dicitur, quòd post lit. conte. alius peritus adiūgi nō pōt, nec primus refutari, & ideò snia Ferra. Ep̄i cōfirmata fuit. Et quod dicit hic, quòd nō intelligitur, vt si per se, vel per alios, &c. nō est verū: quia clausula illa, Quod si non oēs, &c. pōt locū habere in multis casibus de iure, & de facto, in quibus casibus duo, vel alius procedere nō possunt, putà[c] de iure, vt si est excōicatus. *j. de re iud. ad probandum* vel suspectus recusatus. *s. eo. cum super & c. licet.* vel infamis, vel seruus. vt *s. de re. cum [illegible]* *s. eo.* de facto interesse non potest, putà si mortuus fuit, vel alias perpetuo impedimento detētus, putà furiosus: vt *in prædict. decre. [illegible]* & in talibus casibus locū habet clausula illa, Quòd si nō oēs, &c. Sed qñ impeditus est tpali impotētia, bene pōt cōmittere vices suas, & consocij tenēt admittere subdelegatū: sed in casu istius decre. admitti nō debuit [illegible]. Ergo sic debet intelligi clausula illa, Quod si nō oēs, &c. putà si nō pōt interesse de iure, vel de facto [illegible] tūc nō pōt cōmittere, cū nullā habeat iurisdictionem [illegible] habet iurisdictionē, quātum impediatur ad [illegible] tunc pōt committere, & cum [illegible] quod dicit, impeditus ad [illegible] intelligas, quòd omnino sit impeditus, vt nullo modo [illegible] interesse: sed si velles oīa alia dimittere, bñ posset interesse: sed nō vult cōtēnere sua sic propter cām illā, nec tenetur. *ff. de iud. l. si longius.* Bern.

Delegatus qui non potest interesse, an possit committere vices suas.

b Secus ergo si per perpetuā cāusam impediatur: & sic tenet Go. & facit [illegible] quid super hic & quod ibi dicit. Restat ergo, vt respondeatur ad decr. suprà eo. si pro debilitate. &c. quàm [illegible] secundum eum [illegible] in Gosco delegato, vel plurib. [illegible] sine clausula: secundum [illegible] qui ex [illegible] tute [illegible] per impotētiam [illegible] dum Go. loan. And. & De [illegible] distingui potest, & [illegible] qui [illegible] impotentiæ [illegible] subdeleget, secundo [illegible] tamen.

† Posset.

† Vide Iunctam cum l. c. [illegible] & l. nam ad ea. ff. de leg.

a ¶ Sen-

a ¶ *Sententiam confirmauit.*] Ex hac secunda sententia datur actio in factum, quæ hic confirmatur, & non ex prima, vt ff. de his, qui no. inf. furti. arg. ff. ad Trebel. si quis priorem. hac tamen confirmata, confirmatur & prima.

rien. Episcopo sententiam confirmauit [a], & aduersæ parti super hoc perpetuum silentium duxit imponendum. Nos ergo, quod ab eo factum est, auctoritate Apostolica confirmamus.

¶ Idem Præposito sancti Dominici Subdiacono nostro.

¶ *Locus, ad quem reus securè accedere non potest, & Canonicus in causa Concanonici delegatus recusari poterit.*

CAP. XXXV.

CVm † R. Canonicus Ianuen. causam quæ inter ipsum [ex † vna parte,] ad P. ciuem [b] Ianuen. vertitur, tibi obtinuerit delegari: & idem ciuis propter multas, & graues inimicitias ciuitatis suæ, in tua nequeat præsentia comparere. ¶ Mandamus, quatenus supradicto R. huiusmodi optionem relinquas: vt (exceptis Canonicis Ianuen. quos, cum sint [c] eius socij, meritò habet pars aduersa suspectos) in ciuitate, vel diœcesi Ianuen. in qua sunt multi viri prouidi †, Iudicē eligat [d], coram quo quæstio terminetur: cui auctoritate nostra districtè præcipias, vt eandem causam iuxta rescripti à te † obtenti tenorem appellatione remota sine debito terminare procuret.

CVm R. canonicus.] Si reus ad locū iudicis delegati ire non potest, debet remoueri, & dari sibi iudex in alio loco h. d. Et primo ponit prouisionis, & mandati causam: secundò mandatum ibi, *Mandamus.* Abb. Sic.

CASVS. Quædam causa vertebatur inter illū R. canonicum Ianuen. & P. ciuem Ianuen. ad petitionē ipsius R. fuit causa cōmissa, præposito sancti Dominici: qui cum partē citasset aduersam, pars citata in eius præsentia fecit proponi, quòd propter graues inimicitias ciuitatis suæ, in eius præsentia non poterat comparere. dictus R. significauit domino Papæ. Vnde mandat Papa dicto præposito, quatenus præfato R. relinquat hanc optionem, vt in ciuitate Ianuen. vel diœcesi eligat aliquem virum discretum exceptis canonicis Ianuen. qui cū sint eius socij, meritò essent parti aduersæ suspecti, coram quo quæstio terminetur, & dictus præpositus præcipiat ei, vt eandem causam secundū continentiā priorum literarum sine debito terminare procuret. Not. quòd canonicus datus iudex pro suo cōcanonico potest legitimè recusari. Item not. argumento quod ad voluntatem impetrātis iudex delegatus debet committere causam, & quando ad eum partes securè non possunt accedere.

¶ *Glos. seq. quærit obiiciendo, & dupliciter soluit.*

b ¶ *P. ciuem.*] Sed quomodo committit Papa hic causam contra laicum? Intellig. quòd causa spectabat ad forum Ecclesiæ, putà causa vsurarum, vel decimarum, vel ipse laicus noluit excipere, vel est consuetudo ibi, quòd laici conueniantur per literas Papæ.

¶ *Gloss. seq. ponit differentiam inter iudicem, & testem, & circa causam, quā conuertit: ponit etiā paritatē in fi. quærit, & soluit.*

c ¶ *Cum sint eius socij.*] Hic habes, quòd canonicus non potest esse iudex cōcanonici sui propter familiaritatem, quæ veritatem aliquando impedire solet. 3. q. 5. *accusatores.* testis enim potest esse canonicus pro canonico: cùm etiam frater pro fratre possit testificari. infrà de præsum. literas. cùm edictum de testibus sit prohibitorium. *ff. de test. l. ea ratione.* quia faciliùs habentur iudices, quàm testes. Vnde faciliùs repellitur iudex, quàm testis: iudex enim recusatur pro modica causa, vt si esset oriundus de terra impetrantis *infrà. vt lit. non contest. accedens. 2. & arg. infrà de appel. ex insinuatione.* Item si iudex est suffraganeus eius infrà *vt lit. non contest. accedens 2.* Item consanguinitas. ī. *de app. postremo.* sed in teste secus. *4. q. 3. si testes. §. lex Iulia.* Quandoque tamen aliquis potest esse iudex, qui non potest esse testis: vt pater in causa filij 3. q. 7. §. *tria. circa fi.* Et criminosi possunt esse iudices, sed non testes. 3. q. 7. *c. infames. §. vltim.* Item iudex recusatur, vel alius ei adiungitur, si habet consimilem causam. ī. *de iud. causam. quæ.* sic & testis repellitur, qui habet consimilem causam. ī. *de testi. personas.* Sed si canonicus daretur iudex contra alium canonicum, quid dices? Nō poterit recusari ex hac causa, quia par affectionis causa omnem suspicionem remouet. *ff. de ri. nup. non solum. §. denique.*

ADDITIO. Istam causam recusandi cum multis aliis comprehende his versibus.

Subiectus, dominus, & commensalis, amicus,
Incola, canonicus, ac attingens, inimicus.

† Cap. 2. eo. tit. in 2. compilatione.

† *Hæc verba, ex vna parte, desunt in antiquis.*

† *In codice Barbatia scribitur, prouidi, & discreti,*

† *In omnibus antiquis sta. ad te, & interium c. indicat, ita omnino esse legendum.*

Frater pro fratre testificatur.

Iudex faciliùs repellitur, quam testis.

Si causam similem delegatus tueatur,
Vel si patronus fuit olim, tunc moueatur.

¶ *Glo. seq. signat contrarium ad id, quod actor eligit: soluit tripliciter: secundo arg. & id reprobat, & respondet, in fi. signat contrarium & soluit.*

¶ Idem Rothomagen. Archiepiscopo.

¶ *Si mādatur Iudici delegato, vt illū absoluat, qui dicit se iniustè excommunicatum; ante probationem illum absoluere debet. Si autem dicat excommunicationem nullam: probationem nullitatis ante pronunciationem admittet.*

CAP. XXXVI.

CVm † contingat interdum, quòd Laici: *& infrà.* Insuper requisiti sumus, cum quis cōqueritur, in se à suo Episcopo post appellationem ad nos legitimè interpositam, vel aliàs, iniustè excommunicationis sententiā promulgatam: & nos iudicibus damus in mandatis, vt si est ita, iuxta formam Ecclesiæ absolutionis beneficiū illi impendāt: vel eandem sententiam denuncient esse nullam: ac Episcopus paratus sit probare se in illum, antequam vocem appellationis emitteret, vel aliàs iuste huiusmodi sententiam protulisse: an probationibus non admissis liceat Iudicibus excommunicatum absoluere, vel denunciare † sententiam esse nullam †:

¶ Ad quod taliter respondemus, quòd cùm quis conqueritur se post appellationem ad nos legitimè interpositam,

d ¶ *Iudicē eligat.*] Nota ex hac litera, quòd qn̄ reus ad iudicem ire nō potest securè, actor potest, & debet eligere iudicem in loco non suspecto, & non aduersarius. Contra habet: quia reus eligit iudicem. 11. q. 1. *iudices & 15. q. 7. si autem. & 3. q. 6. peregrina. & 4. q. 4. quisquis. & 2. q. 6. placuit.* Idem videtur, cum ordinarius recusatur, quod reus eligat. *infra de app. cum speciali.* Contrarium dicit lex, quòd iudex petitus dari non debet nisi ob reuerentiam petiti iudicis. *ff. de iud. obseruandum.* Decretales prædictæ loquuntur in causa criminali, & præterea non statur hodie illis [a]. Quod dicit hic, quòd iste eligat, intelligo, si altera pars cum eo noluerit concordare, vel cum altera pars est absens. Vel dic, quòd de speciali gratia dabat ei Papa hanc elect. cum de cōsensu vtriusque esset eligendus: vt *supr. eod. super quæstionum.* [b] Item argu. quòd si iudex non potest de causa cognoscere, potest alij committere vices suas. Sed contrarium est verum. ī. *de appel. secundò. requiris. §. tertio.* & hic non loquitur de iudice suspecto, sed quia reus non potest ire ad iudicem, vnde iudex tenetur locum prouidere securum ī. *de app. ex parte. &* 33. q. 2. *fine:* vel committere causam in loco non suspecto, vt hic: vel potius procedit iudex iste auctoritate illius rescripti. Et est hic arg. quòd iudex incertus dari possit: contra. ī. *de rescri. ad hæc.* sed hoc de gratia fuit: vt dictum est.

CVm contingat. [Cōmunis diuisio: secunda ibi, *Ad quod.* quæ subdistinguit in effectu in duo membra principalia. Primum est, quando quis conqueritur se excommunicatum post appellationem legitimam. Secundum est, quando quis conqueritur se iniustè excommunicatum & istud membrum subdiuiditur: quia primò loquitur, quando excommunicatus volebat probare se iniustè excommunicatum antequam absolueretur. Secundò loquitur, qn̄ excommunicator volebat probare se iustè excommunicasse, antequam excommunicatus absolueretur, licèt peteret se absolui. Primum membrum principale est in ver. *Ad quod.* Secundum membrum est in ver. *In eo.* & secundum membrum secundi membri est in ver. *Verùm.* Io. de Imo.

CASVS. Aliquis conqueritur dño Papæ, quòd post appellationem legitimam fuit excōmunicatus ab epō suo, vel aliàs iniustè excōmunicauit eūdē. Vnde mandat Papa iudicibus, q. si est ita, absoluatis eundē iuxta formā ecclesiæ, vel sententiā denuncietis nullā. eps paratus est probare se illū excōmunicasse ante appellationē eius, vel sententiā iustā esse: quæritur, vtrùm liceat iudicibus illū absoluere, vel denunciare sētētiā nullā esse, nō admissis probationibus epi. Rñdet Papa, cùm aliquis conqueritur se post ap. legitimam excōmunicatū, probationes vtriusque partis sunt admittendæ, antequam absoluatur, per quas probationes apparebit, vtrùm absolui debeat, vel denunciari potius non ligatus: sed cum quis dicit se iniustè excōicatū fuisse, antequā fuerit absolutus, vix est eius probatio admittenda, nisi tunc tantùm, qn̄ dicit intolerabilem errorem in sñia fuisse expressum, & ad hoc probandū debet admitti, antequam absoluatur, sed si simpliciter dicat se excōmunicatum iniustè, & eps dicit, quod iuste excōmunicauit eūdē, & super hoc postulat probationes admitti, nō est eps audiendus, antequam fuerit absolutus, & quia etsi cōstaret ipsum iustè excōmun-

† Cap. 3. eo. tit. in 4. compilat.

a *Immò statur, si loquatur in causa criminali episcopi, presbyteri, vel diaconi vt in præcet. c. si autem. 15. q. 7. Ioan. And.*

b *Vel petiit ille P. dominus: Committat me in ciuitate Ianuensi, & eligat sibi iudicem, quem vult non suspectum, secundum Host. Io. An.*

† *Hic est, huiusmodi, in quibusdam manuscr.*

† *Hunc textum dicit Abb. esse sing. hic, ad hoc quod appellatione iniusta sententia censeatur nulla.*

municatum fuisse, nihilominus debet absolui. Vnde in hoc casu statim iuxta formam ecclesiæ debet absolui, & postea probationes vtriusque partis sunt admittendæ, vt appareat, vtrum iuste, vel iniuste fuerit excõicatus. Not. quod in duobus casibus non tenet excõicatio, scilicet post appellationẽ legitimã sententia excõicationis lata sit, vel si intolerabilis error in sententia sit expressus: in quibus casibus ante absolutionem debet admitti ad probandum, in aliis debet statim absolui. Item non debet quis admitti ad probandum, quod probatum non prodest.

¶ Gl. seq. obiicit, quòd probatio superflua est, & soluit.

a ¶ *Vtriusque partis.*] Et si testes epi dicerẽt excõmunicationẽ præcessisse appellationem, testes autẽ alterius dicerent appellationem præcessisse: sententiare debet iudex, quod & an sententiam, & post sit appellatũ. j. *de test. cum tu.* & ita videtur superfluum, quia semper iudicatur pro appellante: quia si testes epi dicerẽt, quod tñ post suã appellasset, illis nõ crederetur: quia probarent negatiuã: quod esse nõ debet. s. *de elect. bona memoria.* & j. *de cau. poss. cum ecclesia.* Dico, quod probationes epi audiri dñt, si vult probare se illum excommunicasse, antequam vocem appellationis emitteret, secundum quod ponitur in qõne, in principio: vel etiam si vellet probare appellationem iniustam quia illa non impediret excõicationem sequentem. j. *de app. Vt debitus.* vbi dicitur, quòd qui appellat, rationabilem causam debet proponere: & si probata fuerit iniusta appellatio, remittetur ad Episcopum. j. *de app. Vt debitus.* & c. *cum in ecclesia.* Nec est verum, quod dicitur, quod semper pronunciabitur pro appellante: quia potest esse, quòd episcopus meliùs probet & per plures, & meliores testes, quibus stabitur [b] j. *de proba. licet.* j. *de te. in nostra præsentia.* Et pôt dici, quod illa decre. cum tu. loquitur, cùm testes vtriusque partis erant æquales, vt sic fiat interpretatio pro vtriusque partibus, ne de periurij reatu notentur.

b ¶ *Vix, vel nunquam.*] Sin casu sequenti tantum. simile. j. *de senten. excom. per tuas.*

c ¶ *Intolerabilem errorem.*] 11. q. 3. c *qui & domimus.* 9. q. 3. *episcopus de bare si quis.*

¶ Gl. seq. not. quem non debere admitti, &c.

d ¶ *Nihilominus.*] Not. quòd non debet quis admitti ad probandum illud, quod probatum non prodest. *C. de probat. ad probationem.* j. *de sim. c. per tuas. in fin. Ver. quoniam.* & sic probata, &c. valet ad exceptiones opponendas, quas quidam admittunt indifferẽter, & in si. pnuciãt secũdũ illa: si de iure valẽt, alias nõ pdest illa probatio. Illud fieri nõ debet. Primò cum pponũtur, debet prouidere iudex, an sint admittendæ, vel non, si sunt admittendæ, tũc demũ audiat pbationes sup illis: q aliter faciũt, non bene faciunt: quia si quis bene probaret exceptionem suam, & non admitteretur, potest esse causa appellandi [d]: quia audiendo probationes super illa iudex videtur eam admittere cum effectu, & ideo illud non est faciendum, nisi iudex sub illa protestatione illum ad probandum admittat, vt si de iure debeant valere, quòd valeant, alias non. s. *de elect. C. Cumana.*

¶ Gl. seq. quærit, obiiciendo, & soluit.

e ¶ *Probationibus.*] Sed cum iste iam sit absolutus, quare audiuntur probationes super hoc dico, quod duplici de causa potest fieri: quia si probauit, quòd iniustè fuit excommunicatus, non grauatur ei aliquid per iuramentum, & ideo præceptum differtur, quousque constet verùm iustè, vel iniuste sit excommunicatus, infra *de of. or. ad reprimendam.* Si iustè fuit excommunicatus, tunc præcipiet ei per iuramẽtũ, quòd super eo, pro quo fuit excõicatus, satisfaciat, vt in dicta *decr. ad reprimẽdã.* Itẽ si probatur, quod admonitione legitima nõ præmissa ipsum excõicasset, excõicator per mẽsem erit priuatus ingressu ecclesiæ. j. *de sẽ. exco. sacro.* Itẽ si iniustè excõicatus fuerit, excõicator tenetur illi ad interesse. vt d. c. *sacro.* & in tñ tempus abstineat, quãtũ visũ fuerit superiori. 2. q. 3. *nemo.* & 24. q. 3. *de illis. ita.* Et econuerso si sententia iusta probata fuerit, excommunicatus tenebitur ad interesse excommunicatori, vt in *decr. sacro.* si vtrumque probabiliter excuset, vt ibi, & ita patet, quare admittantur probationes post absolutionem.

excommunicatione fuisse innodatum, semper vtriusque † partis [a] probationes sunt admittendæ, antequam ad decernendum super hoc aliquid procedatur: per quas denique apparebit, an absolutione indigeat conquerens, vel denunciandus sit potius non ligatus. ¶ In casu verò, cùm excõmunicatum quis se asserit iniustè, vix, vel nunquam [b] est eius (antequam absolutus fuerit) probatio admittenda: nisi tunc tantum, cũ asserit in excommunicationis sẽtentia intolerabilem errorem [c] fuisse patẽter expressum: ad quod probãdum admittitur, antequam absolutionis gratiam consequatur. ¶ Verùm si proponat se simpliciter excommunicatum iniustè, ac Episcopus ad probandum, quòd iustè ipsum excommunicauit, suas postulet probationes admitti, non est ante absolutionem ipsius aliquatenus audiendus: cum etsi pro certo constaret rationabiliter in illum excõmunicationis sentẽtiam promulgatam, nihilominus [d] esset ei absolutio impendenda humiliter postulanti: & ideo in hoc casu illum credimus iuxta formam Ecclesiæ protinus absoluendum: vt sic demùm probationibus [e] vtriusque partis admissis, vtrùm iustè (vel † iniustè) ligatus fuerit, decernatur.

Addit. Pone, quòd excõicatus pro contumacia petat absolui à iudice, offerendo cautionem de stando iuri: nunquid absente aduersario & non vocato pôt absolui. Videtur, quod sic. s. *de rescrip. c. Præterea* vbi lex non distinguit, etiam nec nos distinguere debemus. s. *eod. c. similis.* & j. *de transa. inter cæpera lia* & j. *de decim. ad audientiam* j. *de maio. & obe. c. solita.* nec sibi præiudicium fieri videtur, quia si esset præsẽs, & appellaret, vel interdiceret, nihil ei prodesset: vt in hoc. c. *cum contingat.* Sed contradici potest. j. *de sen. excom. Venerabilis.* j. *de eod. quæ* *mit. in pos.* c. 1. & *cum venissent.* 11. q. 3. *excommunicatos.* vbi dicit, excommunicatos à sacerdotib. nullus recipiat ante vtriusque partis examinationem iustam. dic vt ibi.

Addit. Et sic seruatur hodie in articulis, & interlocutoriis: quia ad lites abbreuiandas admittuntur saluo iure impertinentiũ, & non admittẽdorũ. Io. An.

¶ Honorius tertius Messañ. & Regineñ Archiepiscopis.

¶ *Si subdelegatus delegati Papa in iurisdictione vti cœperit, à delegato remoueri non potest: & si fecerit cõtra mandatum, siue excesserit formam rescripti, processus est nullus.*

CAP. XXXVII.

Venerabili fratri nostro Archiepiscopo Cusentiñ. dedimus in mandatis, vt Cephaluden. Episcopum restitui † faceret ad Episcopatum, & ad alia quibus fuerat spoliatus [f]: quo restituto plenariè [g], & corporalem, ac pacificam possessionem adepto, si Episcopus meritò esset de dilapidatione suspectus, [h] virum prouidum, & honestum

Venerabili fratri.] Primò ponit formã delegationis. Secũdò subdelegationis delegati ibi, *Porro.* Tertiò reuocat processus subdelegatorum causam exprimens ibi, *Quartum.* Abb. Sic.

Casvs. Fridericus quõdam imperator spoliauerat Cephaluden. episcopum ecclesia, & aliis bonis suis: Papa rogauit eum, vt dictũ episcopum restitueret: quod idem promisit se facturum. sed non adimpleuit promissum. Vnde Papa mandat archiepiscopo Cusentineñ. quatenus prædictum epm faceret restitui ad epatum, & alia quibus fuerat spoliatus: quo restituto plenariè, & corporalem possessionem, & pacificã adepto, si eps ipse de dilapidatione suspectus esset, virum prouidum coadiutorem prouidere eidem, cuius consilio nihil disponeret de his, quæ pertinent ad epalem administrationẽ, quousque Papa de ipso aliter duceret prouidendũ veritate comperta: & interim vtrique illorum interdiceret omne genus alienationis. Sed archiepiscopus infirmitate corporis grauatus, cõmisit vices suas abbati sancti Spiritus de Panormo. qui cùm deberet episcopum facere restitui, cœpit inquirere, vtrũ episcopus esset de dilapidatione suspectus, contra formã mandati eo non restituto: postmodum archiepiscopus cùm iam esset officio suo functus, committendo in integrum vices suas, idem negotium commisit thesaurario Cusentineñ. tandem processus illorum iudicum dño Papæ fuerunt exhibiti, quos dñs Papa iustitia exigente cassauit. i. cassos & irritos nunciauit: quia abbas contra formam mandati processit ad inquirendum de dilapidatione, nõ restituto episcopatu: & quia archiepiscopus postea thesaurario negotium non potuit delegare: & ideo quicquid fecit, nullius fuit momenti. Not. quòd spoliatus restituendus est, antequam aliquid sibi obiiciatur. Item forma mandati seruanda est, alioquin nihil agitur. Item suspectus de dilapidatione non statim remouetur, sed datur ei coadiutor, & omnis alienatio prohibetur eis interim. Item committens vices suas, postea reuocare non potest, & si alij commiserit: qui contra facit, nihil agit.

f ¶ *Fuerat spoliatus.*] Per Fridericum imperatorem.

g ¶ *Restituto plenariè.*] Hoc ideo dicit: quia spoliati ad omnia iura sua tam corporalia, quàm incorporalia dicunt restitui, antequã aliquid sibi obiiciatur, vel antequam inquisitio fiat contra ipsos: vt 2. q. 2. *per totum.* & c. *nullus.* vbi dicitur, quod omnia iura sunt restituenda. 3. q. 3. *per totum.* & j. *de resti. spo. in literis.* & c. *item cum quis.* & c. *ex conquestione.* & c. *Pisanus.* vnde dicit, plenariè.

¶ Gl. seq. obiicit & soluit.

h ¶ *Suspectus.*] Sed vr, quod isti nõ sit dãdus coadiutor, ex quo erat de dilapidatione suspectus: immò potiùs deberet destitui. 3. q. 2. *quia ea.* C. *de suspect. tut. eum, quem.* & dolum facere videbatur,

petendo

† Vide l. videamus. §. Fauiana. ff. de vsu. & l. prætor. ff. de ver. sign.

† Hæc duo verba, vel iniustè, desũt in vetustioribus.

o Hoc potest ex regesto ipsius Honorij cuius fragmentum refert Contius hoc in loco liquido videre.

petendo restitutionem, cum destitui debeat propter hoc. ff. de do. exce. dolo. Dic, quòd hoc olim obtinebat secundum antiqua iura, quòd accusatus, seu denunciatus suspectus de dilapidatione, remouebatur pendente lite ab administratione: vt 3. q. 2. quia ea. vbi de hoc. [illegible] de suspe. tut. cum quidem. hodie vero secus: quia non remouetur ab administratione, nisi primò probetur suspectus de dilapidatione male administrando, & hoc probato præ omnibus, & de extero male administrabit. ff. de admi. tu. si cui. §. bojam. & ff. de suspec. tut. l. tutor. §. quari potest. & C. de susp. & arg. si aliquid lib. 10. Et ita accusatus, siue denunciatus de dilapidatione, & probatus suspectus si cum tum iura nostra remouetur ab administratione, vt hic, & infrà de simo. licet Hels. Et etiam iudex sine accusatore potest aliquem remouere, si apertissimis argumentis liqueat eum esse suspectum. ff. de suspec. tu. l. 3. §. praterea. Nec admittendus est, si vellet satisdare: quia satisdatio non immutat maleuolum animum tutoris. Insti. de suspe. tu. §. nouissimè. & ff. de suspec. tut. quia satisdatio. Et qui Ecclesiam suã pro alienis debitis aggrauat, siue obligat, ipso iure suspensus est ab administratione temporalium & spiritualium.

† Coadiutores quando dandi sint, & qualiter permittantur, tradit concil. Trid. sessio 21. de refor. c. 6. & sessi. 25. de refor. c. 7.

† Verbum, adiungere, decet in antiquis.

† Vide tex. in l. 1. cum not. D. de appel. Suspectus de dilapidatione a quibus est denunciandus.

prouidenter, coadiutorem [a] † eidem adiungere †, sine cuius consilio [b] nihil eorum faceret, quæ ad administrationem pertinent temporalem: quousque veritate comperta decreuerimus aliter prouidendum, inter omne alienationis [c] genus eorum vtrique auctoritate nostra districtius interdicens. ¶ Porro idem Archiepiscopus corporis infirmitate grauatus constitutit in huiusmodi negotio vices suas primò Abbati sancti Spiritus de Panormo, ac demum Thesaurario Culent. Quorum processus nobis exhibitos, de fratrum nostrorum consilio cassauimus [d] iustitia exigente: quia videlicet Abbas contra mandati nostri tenorem [e], ad inquirendum verum de dilapidatione suspectus esset Episcopus, eo non restituto, processit: & Archiepiscopus (cum iam suo functus esset officio, dicto Abbati committendo in integrum vices suas [f]) huiusmodi negotium dicto Thesaurario non potuit demandare [g].

tio: antè verò potuit reuocare. Bernardus.

Significatione.) Hic est casus satis notabilis. Primò appellans narrat factũ. Secundò Papa dat iudices ibi, ideoque. Ab. Sic.

Casvs. Iuliana vidua impetrauit literas contra M. mulierem, & I. filium eius sub hac forma: Significauit nobis Iuliana vidua & pauper, quod M. mulier, & I. filius eius super terris, & rebus aliis iniuriantur eidem: Iudices citauerunt dictam M. & I. filium eiusque ipsi in præsentia iudicum constituti excipiendo proposuerunt, quod literæ illæ impetratæ fuerunt suggesto mendacio: quia dicta Iuliana nobilis est, & diues, & ipsa mentita est se pauperem: quare per easdem literas non poterant cõuenire, nisi requisito prius dño sub cuius iurisdictione cõsistunt, coram quo parati erant de iustitia respondere. Vnde iudices interloquendo pronunciauerunt se non debere procedere per easdẽ literas: postea partes compromiserunt in quosdam arbitros sub hac forma, quod si infra certum terminum in compromisso apposituum causam non determinarent, ad examẽ eorundem iudicũ redirent: arbitri infra tẽpus statutum causam non determinauerunt: Iudices per formã compromissi iurisdictio-

¶ Gregorius ix. S. Præcentori, & magistro N. canonico Ambian.

¶ Si delegatus pronũciauerit se iurisdictionem non habere, ipsam etiã de consensu partium non reassumit.

CAP. XXXVIII.

Significantibus M. muliere, & .. nato eius, nos noueritis accepisse, quòd cum nobilis mulier Iuliana vidua, mentiens se pauperem †, contra eos super terris, & rebus aliis ad Iudices nostras literas impetrasset, iidem coram eis excipiendo proponere curauerunt, quòd cum dictæ literæ suggesto mendacio impetratæ fuissent, cum prædicta Iuliana (quæ nobilis est, & diues) pauperem [h] se dixisset in eis, corã ipsis (nisi requisito prius eõ, sub cuius iurisdictione ipsi consistunt, & coram quo parati erant eidẽ exhibere iustitiæ cõplementum) non debebant de iure per tales literas conueniri: vnde dicti Iudices interloquendo pronunciarunt se ad easdem literas procedere [i] non debere: & infrà.

† Paris ad hoc l. si quis ad declinãdam. §. fin autem. C. de epis. & cler. & l. illicitas. §. fi. ff. de offi. præsi.

j. de scho. si quorundam. Ad hanc autem denunciationem quilibet videtur admittendus. in Auth. de non alie. aut permu. §. hic nobis. in si. coll. 2. & C. de suspectis tut. pietatis. probabilius tamen videtur, quòd hi tantùm admittantur, quorum interest. vt 16. q. 7. filiis, vel nepotibus. & 2. q. 7. quapropter. vel saltem soli clerici admitti debent. 11. q. 3. non liceat. Ad denunciandum admitterem quemlibet de illa parochia, quia eorum interest, vt Ecclesia non perueniat ad malum statum. arg. 16. q. 1. quoniam quicquid. & 12. q. 2. aurum habet.

Coadiutor datur duplici de causa. a Datur curator habẽti tutorem propter infirmitatem, vel senium. Ioan. And.

a ¶ Coadiutorem] Et ita hîc datur coadiutor propter suspicionem dilapidationis, alibi datur propter infirmitatem, seu senectutem. 7. q. 1. scripsit. & c. quamuis. arg. ff. de tut. solet. & j. de cleri. agro. c. pen. & vlt.

¶ Gloss. seq. ponit dictum, cui signat contrarium, & soluit.

b ¶ Consilio.] Hic intelligo, & consensu: aliàs non valeret multũ talis coadiutor. arg. ad idem. s. de elect. cum in veteri. & c. ne pro defectu. Arg. contra. j. de arbi. cùm olim. Sed illud videtur dictum propter formam arbitrij.

c ¶ Omne alienationis genus.] Quid contineatur per hoc, quod dicit omne genus alienationis, habes. infra de rebus ecclesia. non alie. c. nulli. & C. de rebus alie. non alien. sancimus. Largissimè sumitur hic hoc verbum, alienationis: alibi strictè sumitur pro eo tantùm contractu, quo dominium transfertur. C. de fun. dota. l. 1.

d ¶ Cassauimus.] Id est, cassos, & irritos denunciauimus s. de rescri. cum dilecta.

e ¶ Mandati.] Et meritò: quia fines mandati diligenter seruandi sunt. ff. man. diligenter. & C. de procu. si procurato. & s. de rescr. cùm dilecta v. quasi idem, quod hic, dicitur. vbi de hoc.

¶ Gloss. seq. soluit quæstionem.

Delegatus committens vices suas, an possit iterum ad se reuocare.

f ¶ Vices suas.] Hic soluitur, quod dubitatur, an delegatus simpliciter committens vices suas possit eas reuocare? & patet, quòd non postquam ille cui commisit iurisdictionem, vt hic patet, & vt no. s. eod. super quæstionum. in no. vlt. patet, &c. quia committendo vices suas simpliciter, omnia commisit, quæ poterat super illo negotio. sic s. eo. super quæstionum. §. si vero. sic qui causam simpliciter committit, omnia videtur committere, quæ ad causam pertinere noscuntur. s. eo. praterea. & j. eod. suspicionis. & est argu. quod indefinita æquipollet vniuersali. ff. de ser. rustic. prædi. si seruitus. & ff. de tutel. l. 3. §. vlt. & j. de priuile. quia circa. & j. de iure patr. ex literis.

g ¶ Non potuit demandare.] Cùm abbas iã processisset in nego-

nem resumpserunt, & cùm vellent in causa procedere dicta M. & I. filius eius, sentientes se prægrauari, ad sedem Apostolicam appellauerunt: vnde mandat Papa, quatenus si ita est, reuocent in irritum, quicquid per dictos iudices factum fuit. Nota, quod cùm iudex pronunciat se non habere iurisdictionem, siue se non posse procedere, statim amittit iurisdictionem, etiamsi iustè pronunciet: vnde in causa illa vlteriùs non procedet ex primo rescripto. Item compromissum infra certum tempus potest fieri. Item quicquid fit post legitimam appellationem, non tenet.

¶ Glo. seq. ponit dictum, cui signat contrarium, & soluit.

h ¶ Pauperem se dixisset] Etsi pauper esset, adhuc debet coram iudice agere, & sequi forum rei: quia causa viduarum non spectat principaliter ad ecclesiam, nisi quoad protectionem, & defensionem. infra de ver. sign. super quibusdam. 87. dist. c. 1. & 2. Immò ad iudicium regis; siue domini illius loci causa viduarum, pupillorum, & orphanorum spectare videtur. 23. quæst. 5. regum. & quæst. 3. ab imperatoribus. & C. quando imper. inter pub. [illegible] secundario ad ecclesiam spectat. 23. quæst. 5. administratores. vel si iudex secularis negligens esset. j. de fo. compe. ex tenore. arg. contra j. de foro compe. ex parte. B. Sed loquitur ibi in possessorio: in casu potest implorare iudicium Ecclesiæ.

b Adde, quæ dicatur vidua & an sit persona miserabilis. Guid. Pap. dec. 566.

¶ Glo. seq. recti. per quam bene pronunciauerint iudices: & dicit quod non, quia ad vnam executionem quoad aliam distinguit.

i ¶ Procedere non debere] Non videtur, quod bene pronũciarint quantum ad secundam exceptionem, sed supersedere debuerunt, quousque procederetur coram iudice seculari. Et si ille fuisset negligens in iustitia exhibenda, ipsi postea procedere potuissent. infra de fo. compe. ex transmissa. & c. licet. & c. ex tenore. Et sic sic pronunciando amiserunt [c] iurisdictionem: quia siue benè, siue male pronunciando, functus est officio suo. ff. de re iu. iudex. Sic etiam ipso facto sine pronunciatione amittit quis iurisdictionem, alium sibi associando qui iurisdictionem non habet. s. eo. c. cum super. Et si referat negotium ad superiorem. j. de off. leg. licet. vel si dicat tantùm se referre velle negotium. j. de appel. interposita. & C. de rela. l. 1. Et ideo nõ potuerũt illam postmodũ resumere: quia siue bene, siue malè functi sunt officio suo. s. eo. in literis. ff. de re iud. l. iudex. etiam de consensu partium: quia ex quo expirauit iurisdictio, partes non poterãt eis dare iurisdictionẽ. quia cõsensus priuatorũ iudicẽ nõ facit eũ, qui nulli præest iudicio. C. de iuris. om. iu. priuatorũ. vnde vlteriùs non poterant.

c Contra. infrà de pr... ben. dilecti s. 2. Solam... bis procedunt auctoritate secundi re... scripti, vel ibi male fuit pronunciatum, hic bene secundum Host. vel ibi forte fuerat appellatum ab illa pronunciatione. Io. And.

poterant se intromittere: tũ cassatur, quicquid fecerunt, tanquam à non suo iudice factum, vt dicit in fi. Sed in eo quòd dicit se pauperem, cùm esset diues, & nobilis, in fraudẽ vt citius haberet literas, vt, q̃ bene pronunciassent, ne de fraude commodum reportaret. arg. s. de rescri. super literis. & c. sedes. si cõstiterit eis, quòd dolo, tñ fraude dicit se pauperem, bñ pronunciarent etsi per simplicitatem, vt in decre. prad. super literis. quia non dicit se pauper, sicut diues debet requiri prius dominus sæcularis: vt dixi in princ. notula.

a ¶ Si infra terminum.] Quod fieri potest. ff. de arb. si cum dies. in prin. tcat & iurisdictio ad terminum cõmittitur. s. ea. de causis. & etiam infra terminum posset quis redire ad iudicẽ, si vellet. ff. de arb. sed si in seruum. in fi. sed pœna committeretur.

b ¶ Negligentibus.] Poterant compelli ad procedendum, ex quo erãt negligentes. ff. de arb. l. 3. §. 1. immo & si partes finito termino vellent iterum in eos cõpromittere, compellẽdi sunt iudices, ere arbitrium, ex quo fuerunt in mora. ff. de arb. si cum dies. respon. 2.

¶ Demũ fuit à partibus in quosdam tanquam in arbitros taliter compromissum, quòd si infra 10 terminum [a] in compromisso expressum, causam non deciderẽt, partes ad eorundem Iudicum redirent examen. Verùm arbitris causam infra terminũ negligentibus [b] terminare, dicti Iudices iurisdictionem per formã compromissi [c] huiusmodi resumpse- 20 runt: à quibus iidem se sentiẽtes grauari, quòd super his, super quibus ab eis fuerant absoluti, litigare compellebant eosdem, ad nostram audientiam appellarũt. Ideoque mandamus, quatenus, si est ita, reuocetis in irritum: & catera.

Idem.

¶ *Arbitri electi ad causã recusationis, assignant partibus terminũ ad probandum causam suspicionis, & Iudex recusatus compellit arbitros* 10 *ad causam finiendam.*

CAP. XXXIX.

SVspicionis † causa [d] contra iudicem assignata, non ipse (qui forsã [e] prouocatus obesset) sed arbitri potius, coram quibus probatio est facienda, & ad quos omnia [f], quæ ad hunc articulum 20 faciunt, pertinere noscuntur, possint ad hoc terminum [g] assignare. ¶ Ab ipso quoque Iudice (cui sicut iurisdictio, sic & cætera, sine quibus explicari causa non potest, intelliguntur esse cõmissa) iidem vt conueniant [h] (si discordes fuerint) in vnam sen- 30 tentiam, vel tertium concorditer aduocent [i] †, cum quo duo, vel alter eorum id faciat, sunt cogẽdi [k]: ne huiusmodi occasione,

¶ Glo. seq. quarit, & soluit.

c ¶ Per formam compromissi.] Si pœna fuisset apposita in isto cõpromisso, nunquid mulier ista, quæ noluit redire ad iudices, posset conueniri ad pœnam? Credo, quòd non: quia per huiusmodi 40 compromissum partes non poterant eis dare iurisdictionem, cum priuatorum consensus eum iudicem non faciat, qui nulli præest iurisdictioni: vt dictum est in gl. non videtur. & ideo cũ principale non teneat, nec pœna super hoc adiecta: vt infra de preca. c. 1. in gl. quæ incipit, Promissa. & s. de censi. grauis. in gl. quæ incipit. Hac fidelissio. [b] Si autem isti iudices essent ordinarii, aliàs & ex certa scientia compromisissent subiicere se eorum iurisdictioni, tunc posset peti pœna, si nollent se subiicere ij sorum iurisdictioni. Bernardus.

SVspicionis causa.] Vt sunt duo dicta, duæ sunt partes: secunda 50 ibi, Ab ipso quoque.

Casus. Reus coram iudice constitutus assignauit iustam causam suspicionis contra iudicem, dicens, quòd paratus erat arbitros eligere: super hac suspicione cognoscenda electi sunt arbitri à partibus. quæritur, vtrum iudex debeat ipsis arbitris terminum assignare, infra quem suspicionis causam debeant terminare? Rñ, sic. Papa, quòd iudex, qui propter hoc forsitan prouocatus obesset, non debet ad hoc terminum assignare: sed arbitri potiùs coram quibus probatio est facienda, omnia facere debent, quæ ad hunc articulum pertinere noscuntur. Istud hodie correctum est: quia 60 iudex hoc facere debet per decret. Inno. iiij. quæ incipit, Legitima suspicionis causa.

AB IPSO. Dicitur in §. isto, quòd si arbitri discordes fuerint, iudex compellere debet ipsos, vt in vnam sententiam conueniant vel tertium aduocent, cum quo ipsi duo, vel alter eorum in vnam sententiam conueniat, ne huius occasione principale negotium prorogetur: & hoc quidem facere debet iudex, quia sicut iurisdictio est cõmissa ei, sic & omnia alia, sine quib. iurisdictio expliari non potest. Nota illa omnia pertinere ad iurisdictionem iudicis, sine quibus principalis quæstio non potest exerceri, & si sint acc. ssoria ad causam principalem. Item nota, quòd suspensis iurisdictione iudicis, nihilominus suam exercet iurisdictionẽ, quod est mirabile. Sed hoc ideo est, vt per hoc sua iurisdictio declaretur, cùm in omnibus alijs nihil facere potest, quãdiu pronunciatum non fuerit super causa suspicionis.

d ¶ Suspicionis causa.] Quæ debet esse rationabilis ad recusandum, talis quæ si esset probata, deberet legitima reputari. j. de appel. cum speciali. & in appellatione: vt in decre. cum speciali. & c. vt debitus. & si est dubia, arbitri hoc diffiniant.

e ¶ Forsan.] Quia nõ debet iudex propterea moueri: quia nõ facit ei iniuriam, cum vtatur iure suo. s. de elec. cum ecclesia Vulterrana. ff. de iniu. si iniuriarum. §. 1. & hoc est ei à iure cõcessũ: vt hic. & j. de ap. Secũdo requiris. §. 1. & c. cum speciali. Sed refert se ad id. q̃ contingere solet, licèt nõ debeat moueri, tñ indignat pro maiori parte, & ideo q̃ forsitan prouocatus est contra illũ, non debet terminum ad hoc cognoscendũ assignare, ne ibi obesset in arctando ipsum: & licèt sit prouocatus, non tñ propterea potest ipsum declinare, quasi offensum, cum habeat iurisdictionem cessante probatione suspicionis. ff. apud eum, à quo appellatur. l. vnica.

¶ Gl. seq. dat simile, quarit, & soluit. Iterũ quarit. arg. negatiuẽ, soluit contrarium. no. demum hoc speciale tractat, quasi sit iurisdictio arbitrorum in fine no'at tria tempora.

f ¶ Ad quos omnia.] Sicut enim iudici omnia commissa intelliguntur, quæ ad causam ipsam pertinent. s. eod. prate rea & hic. §. seq. ff. de iu. omn. iud. cui iurisdictio sic & his arbitris. & hñt iurisdictionem, & coercitionem, & possunt compellere testes, & impedientes punire. vt patet hic expressè, & potest appellari ab eis. Sed ad quem appellabitur? Ad Papam appellabitur. Sed quid dices, si isti, qui eliguntur arbitri partibus, nolunt suscipere arbitriũ, quid erit, suntne compellẽdi? Videt, quòd non quia nemo compellitur arbitrium suscipere. ff. de arbitr. l. 3. §. 1. c quia hæc res libera est, et ibid. enim. Dico, q̃ tenẽtur accipere tale arbitrium: immò in virtute obedientiæ districto præcepto à domino Papa iniuncto tenentur. j. de app. cum speciali. & si huic præcepto non obediant, sunt compellendi. Si iudex ordinarius recusatur, ordinarius compellat illos: si delegatus, de quo hic loquitur, eos compellat, non obstante eo quod recusatus est, aliàs iudiciũ non procederet. Item hic est aliud speciale: quia consensus priuatorum eum facit iudicem, qui nulli præest iudicio, nec isti veri arbitri dicuntur, nisi pro tãto, quia eliguntur sicut arbitri, alij eliguntur de consensu partiũ: & hic patet, q̃ alij arbitri nullã coercitionem habent, sed tñ metu pœnæ eorum sententiæ statur. C. de arb. l. 1. vel per homologationem, id est, confirmationem, vel approbationem, vel taciturnitatem decem dierum. C. de arb. cum antea. & isti iudices sunt, licèt arbitri appellentur. tie. 11. q. 1. per uenit. & ff. qui satis. cog. l. arbitro. & ff. quod me. cau. si cum exceptione. §. hac autem actio. [d] C. de sen. ex breue. l. 1. & ff. de proba. si arbiter. Et iurisdictio istorum quasi ordinaria est per electionem, sicut quandoque exercitus sibi eligit imperatorẽ. 13. dist. legimus. & constitutio confirmat talem iurisdictionem. j. de appel. cum speciali. sicut & lex mandata confirmat talem iurisdictionem. ff. de iur. omn. iu. & quia. Et ex eo, quòd dicit: omnia, quæ ad hunc articulum, &c. iudex recusatus nihil poterat facere circa articulum recusationis, & ne non poterat præfigere terminum arbitris ad finiendam causam recusationis. Sed ante istam decr. iudex recusatus præfigebat terminum arbitris ad finiendam causam suspicionis: sed hodie iudex recusatus debet statuere terminum arbitris: secundùm quòd dicitur ante istam decre. j. de app. legitima. [lib. 6.] & in hoc solo corrigitur hæc decre. per illam, alijs non mutatis. Bernardus.

g ¶ Terminum.] S. ad probationem faciendam possunt arbitri terminum partibus assignare, & omnia alia, quæ pertinent ad hanc suspicionem probandam arbitri facere dñt, & non iudices. Et per hanc decr. non videtur prohiberi iudici, quin possit præfigere terminum competentem arbitris, infra quem causam suspicionis debeant terminare: sicut olim fiebat. Contra tamen est 70 dicit consuetu, & hodie ted. est ad ius commune: vt j. de app. legitima. in concilio Lugd. [lib. 6.]

h ¶ Vt conueniant.] Scilicet arbitri. ff. de arb. item si vnus. §. principaliter.

i ¶ Aduocent.] Scilicet arbitri, & non partes. contra. s. de rescr. cap. pastoralis & verum est, quod primi duo eligi debent à partibus, sed tertius ab arbitris. vt hic.

¶ Glo. seq. obstat, & soluit, quarit, & soluit.

k ¶ Sunt cogendi.] Simile §. ei. lex in terti arbitris. ff. de arb. 80 item si vnus. §. principaliter. ne res sine exitu steterit: quod si q̃ ipse iudex super principali non possit se intromittere, cum sua iurisdictio interim sit suspensa. s. eo. pastoralis. §. præterea. & pẽdẽte dilatione iudicis officium cum iurisdictione. de dila. si ae pars. & j. de app. significante. ar. s. de rescri. pastoralis. si. Sed hoc permittitur iudici ad pœnam illorum qui nolunt concordare, & ne culpa eorum contingat negotium prorogari, & ita malitia eorũ coercendã est: aliàs se iudex intromittere non potest circa principale plenissimè.

† Ad intellectum huius capitis causa recusationis cognoscẽda: quæ refert Hos. in sũ. ti. de recusatio. §. quæ sint iusta causa: Ann. in c. legitima. de app. lib. 6. & Pan. in c. cum speciali, infra de appe. ex quibus intelliges, qua causa sint sufficientes ad recusandum iudicem.

† Vide tex. in l. item si vnus. ff. de arbitr.

c Ibi loquitur de compromisso vol untario hic de necessario, sine quo non potest expediri iurisdictio delegata, io. An. Et in hac le. & duabus seq. arbiter ponitur pro iudice. io. And.

e Ha dua de glossulæ non videntur Bernardi, nec habentur in antiquis codicibus.

f Praterea, quæ hic scribit Innocen. Io. An. & alij, cula. tit. de recusatione. §. vlt. vbi

cùm sit iurisdictio suspensa, vt d. xi. Sed quid erit, si arbitri non conueniant simul malitiose, vt negotium ipsum prorogetur: idē credo, quod iudex possit eos compellere, vt procedant, ne diutius contingat negotium differri, alias contineret iniquitatem ista constitutio: cuius per hoc daretur causa malitiis hominum, quibus est potius obuiandum.

iterum finito tpe arbitrium suscipere. ff. *de arb. l. si cum dies.* 2. rñ. Item de re ad rem, puta datus est super vna re tm̃, super alia re si consentiant oēs, s. partes & iudex, pt iurisdictio prorogari. ff. *de iu. de quare. §. 1. & s. eo. cum olim. 1.* Itē de persona ad personā fit prorogatio. j. *de alie. iu. mu. cā fa. c. 1.* & tūc prorogatur iurisdictio altera parte inuita. Itē prorogatur iurisdictio iudicis ad eos, qui non sunt de sua iurisdictione, de consensu ipsorū. *Cod. de iur. om. iu. l. 1.* & hæc prorogatio in alienum iudicem ex certa scientia, & non per errorem fieri debet. ff. *de iur. om. iu. l. si per errorem.* & ff. *de iud. l. 1. & 2. in prin.* & hoc intellige, quā ille, in quē partes prorogant, iurisdictionem habeat ordinariam, alias non quia consensus priuatorum eum iudicem non facit, qui nulli præest iudicio. *C. de iur. om. iu. priuatorum.* Ordinariā iurisdictionem ideo dixit: quia in delegatum non potest prorogatio fieri, nec iurisdictio delegati pt extendi ad alias personas, quæ in rescripto non continētur, vbi dr̄ expressè: & sic sola ordinaria iurisdictio pōt prorogari ad eos, qui sibi subiecti non sunt: & hoc satis pt intelligi ex eo, quod dicit lex priuatorum consensus eum iudicem non facit, qui nulli præest iurisdictioni. dicto. sed delegatus nulli iudicio, siue iurisdictioni præst. & ideo in eum nulla potest fieri prorogatio, solę enim illæ personæ quæ in rescripto continentur, iurisdictionem delegati pñt prorogare ad res alias [illegible]. Sed pone, quod ptes prorogēt iurisdictione delegati ad res alias, quam quę in rescripto cōtinentur, cuiusmodi erit illa iurisdictio, erit ne delegata, vel ordinaria? Videtur, quod sit ordinaria: quia hī a l. si [illegible] *de iu. om. iu. & quæ.* cōtra videtur, quod sit delegata: quia sortitur naturam prioris iurisdictionis: vt sicut non appelletur a prima, nec ab ista. ff. *de arb. l. [illegible] C. de iu. cum [illegible].* immo videt. quod eadē sit cū priori, sicut idem est precarium cū priori, quū precarium prorogatur. ff. *de pre. a. sed si [illegible] arg. ff. [illegible] precari. meminisse.* & verū, quod [illegible] talis iurisdictio delegata est, prima enim iurisdictio extēditur ad res alias per cōsensum partium. Item illud scias, quod clerici nō pñt in se prorogare iurisdictionem in iudicem sæcularem, quātūcunque consentiat, nec etiam alterius iudicis ecclesiastici nisi de licentia sui episcopi. j. *de fo. comp. significasti & c. si diligenti.*

§. *de rescrip. sedes Apostolica & ff. de reb. [illegible] fin. [illegible].*

P. & G. Hoc cap. est multum famosum continens materiā prorogationis satis difficilem, & prolixam, & cōmunis in eo est diuisio. Secunda ibi, *Quas.* Ab. Sic. lur.

CASVS. P. & G. mercatores litteras Apostolicas impetrauerant ad abbatem sanctæ Genouefæ contra Episcopū Londoñ. mercatores isti coram abbate isto conquerebantur de Episcopo Londoñ. quòd quandam summam pecuniæ, quam ipsi Episcopo mutuauerāt, promiserat illis restituere certo loco, ipse dictam pecuniam non persoluit. pendente iudicio coram Abbate, l. laic. qui non erat de iurisdictione abbatis, in quadā summa pecuniæ dictis mercatoribus tenebatur, ipse voluit prorogare iurisdictionem delegatam ipsius abbatis, & terram suam supponere interdicto: quod & factum est: quia in termino pecuniam nō persoluit: reuocatū fuit in dubium, an tales sniæ tenerent? Dicit Papa, quòd sententiæ istæ non tenent: quia si alias abbas iurisdictioni præesse dicitur, iurisdictionis prorogatio nulla fuit, cum in dictum l. nullā abbas iurisdictionē habebat. & iurisdictio delegata ad aliās personas, quàm quę in rescripto cōtinētur, prorogari nō pōt. Nota abbates iurisdictioni preęsse. Itē iurisdictio delegata ad personas, de quibus in rescripto non fit mentio, prorogari non potest. Item sententia illius, qui iurisdictionem non habet, nulla est.

Ad intellectum vide Lanfra. c. cum tract. de arbit. proroga tio.

Londonen.

Vide l. 3. ff. de eo, quod cert. lo. & l. vnicam. & ibi Bar. C. de sen. quæ pro eo, quod interest.

In manuscriptis medium ita: excōmunicationis in personam & interdicti in terram, sententias promulgares.

principale negotium plùs debito prorogetur.

¶ Idem. Abbati sanctæ Genouefæ.

¶ *Delegata iurisdictio, ad personas non expressas in rescripto etiā de ipsarū consensu prorogari nō potest.*

CAP. XL.

P. † & G. per litteras Apostolicas conquerentibus coram te de Episcopo Londoñ. † quod concessum ab eis mutuum promisso loco, & termino[a] non persoluit: pendente iudicio I. Laicus, qui in quātitate, quadam eisdem Mercatoribus tenebatur, in se tuam iurisdictionem[b] (sicut asserit) voluit prorogare[c] †, vt si infra terminum constitutū prædictam non solueret quantitatem, excommunicationis †, & interdicti sententias in personam, & terram eius promulgares[d]: Quas huiusmodi occasione à te latas decernimus non valere, cùm etsi alias iurisdictione præesse[e] dicaris, quia in dictum I. nullam iurisdictionē habebas, iurisdictionis prorogatio[f] nulla noscitur extitisse, cum huiusmodi delegata iurisdictio ad alias personas nequeat prorogari.

¶ Idem.

¶ *Maior xx. annis potest à quocūque dari delegatus. Idē in maiori xviij. dummodo interueniat consensus partium. Minor vero xviij. non potest dari nisi à Principe.*

CAP. XLI.

CVm vicesimum annum peregeris[g] †, dari potuisti in ætate huiusmodi delegatus. ¶ Cęterum constituto intra ætatē eādem[h], (nisi partes scienter consentirent in eum, qui annum decimumoctauum transcendisset) facta delegatio ab alio, quàm à Principe, non teneret.

Vide l. 1. ff. de min. & l. filius fa. & l. cum prætor. ff. de iud.

a ¶ *Loco, & termino.*] Hoc ideo dicit: quia si promittis pecuniam mutuatam mihi soluere certo loco, & termino, & non soluis eo loco, teneris mihi, in quantum mea interest tibi solutam fuisse in loco: & ideo per officium iudicis condemnaberis ad interesse, quia abstulisti mihi vtilitatem loci. Idem est, si ego peto in alio loco, quam conueni: quia aufero tibi vtilitatem loci: vnde & tibi in hoc teneor. j. *de plus pe. c. vnico.* hæc enim actio vtriusque vtilitatem continet actoris, & rei. ff. *de eo. quod cer. lo. l. 2. & C. e. tit. l. vnica.* Et dicitur hæc actio certi condictio, sed appellatur arbitraria propter locum: quia per officiū iudicis petitur hoc interesse: cum enim petitur principale debitum principali actione puta ex testamento, vel certi condictione, tūc debet implorare iudicis officium, vt habeat rationē vtilitatis actoris, vel rei in condemnatione facienda. ff. *de eo. quod cer. lo. l. 1. [illegible] & §. 1. & l. si hæres. & l. aut si [illegible] & l. in bona.* Sed in bonæ fidei contractu, si promisisti mihi soluere certo loco interesse venit tunc iure actionis, & est in obligatione ad interesse.

b ¶ *Iurisdictionem.*] Delegatam, secus de ordinaria.

c ¶ *Voluit prorogare.*] Sed non potuit, vt in fine dicit, sed prorogauit de facto.

d ¶ *Promulgares.*] Sic ergo volebat se obligare sub pœna excommunicationis, quod quidem pt de consec. di. 2. ego Berengarius. Item sub pœna beneficij sui. a s. *de elec. cum dilectus.* & j. *de falsa. c. [illegible] sed deficit iurisdictio.*

e ¶ *Iurisdictioni præesse.*] Vñ vr̄, quòd potuit in eū cōsentire, & illum cōstituere sibi iudicem. ff. *de iu. d. l. 1. & 2.* ff. *de iur. om. iu. l. si conuenerit.* sed hic prorogare volebat delegatam iurisdictionem in se, quod esse non potest, vt hic dicit. & non ordinariam.

¶ *Gloss. [illegible] distinguit triplicem prorogationem, temporis, rei, & personæ. demum quærit. arg. pro, & contra, & soluit in fi. subdit de prorogatione clericorum.*

f ¶ *Prorogatio nulla.*] No. ergo, quā possit fieri prorogatio iurisdictionis sit enim prorogatio de tpe ad tps: vt si Papa mādat causam terminari infra certum tps, illo elapso expirat iurisdictio, nisi partes infra tps de cōi cōsensu prorogarint tps. s. *e. de causis.* & hoc faciēdū est de cōsēsu iudicis. ff. *de iud. l. 2. § sed si iudex.* & ita triplex cōsēsus requiritur. sic arbitrū [illegible] prorogat. ff. *de ar. diem proferre. & l. arbiter ex cōpromisso.* & si arbiter sint in mora, cogetur

a Hæc Verum superstare ratum habente, ne sit contra. supra de renunc. admonet. secundum. Host. Ioan. And.

b Vide specul. tit. de arbi. §. excipitur, item nunquid.

c Adde Lāfrancum tract. de arbitr. §. prorogatio. Vbi plenè de materia prorogationis.

d Si dicas per viam confirmationis, vel [illegible] statut ei, quod tenet gl. 10. And. Idem in locatione, & compromisso prorogatis. ff. loca. item quæritur §. qui complete. & ff. de arb. l. non ex omnibus. §. Gl. secundum Goff. Io. An.

CVm vicesimum annum.] Continet tres partes, vt sunt tria dicta: quæ patent in textu. CASVS. Quidam xx. annum habēs, quæsiuit a Papa, vtrùm posset dari delegatus in causa? Rñdet Papa, ex quo xx. annum peregit, bñ potuit dari dele. in tali ætate. Sed si esset infra xx. annum, non teneret delegatio ab alio, quam à principe [illegible] si partes scienter consentiant in illū, qui annum xviij transcendisset. Not. quod xx. annus debet esse completus in eo, qui datus iudex ab alio, quàm a principe.

¶ *Glo. seq. allegat contrarium, & soluit.*

g ¶ *Peregeris.*] Et sic vr̄, quod nō sufficit annus inceptus. sic s. *de elec. cū in cūctis* & j. *de reg. ad nostram. & c. significatū.* & 22. q. 1. c. 1. & c. illud. *Ar. contra ff. de mun. & ho. ad rempublicā* vbi annus inceptus pro cōpleto hr̄. sed illud loquitur de his, qui rēpublicā administrāt, & de decurionib. qui fauore eā admittuntur post inceptū xxv. annū similē. s. *de ele. cū in cunctis. § inferiora.* sed hic loquitur de iudice delegato, qui dari pot post xx. annum, vbi talis fauor nō cōsideratur. & quia qui in minori ætate est, minoris discretionis esse præsumitur: vnde annus xx. debet esse completus.

¶ *Glo. seq. ponit triplex impedimentum iudicum, scilicet à natura, à lege, & à moribus, de primo quoad impuberem. arg. a contrario, & illud determinat. Item arg. obiicienda, & dupliciter soluit.*

h ¶ *Aetatem eandem.*] Nota ergo, quod quidam sunt, qui impediuntur, vt iudices esse non possint: natura, vt surdus, & mutus, perpetuò furiosus, & impubes: quia huiusmodi personæ iudicio, & discretione carent. 3. q. 7. c. *infamis. § tria* & ff. *de iu. cum prætor. §. non autem.* Item lege impeditur, qui a senatu remotus est propter infamiam. Item moribus, vt fœminæ & serui: non quia non hñt discretionem, sed quia ciuilibus nō funguntur officiis, vt in d. §. *non autē.* Ex eo quod dī, quod impubes iudex esse nō pōt, vr̄ a contrario, quod statim postquā est pubes, possit esse iudex: quod tamē non est verum

Iudicem aliquem esse multa impediunt.

terium indistinctè. Tu dicas, quòd adultus ordinarius, & delegatus à principe esse non potest: quia princeps, qui eum constituit, omnia ab eo facta valere decreuit ff. ae re iu. quidam consulebãt. vnde semper est hæc dec. Si verò adultus maior xx annis delegatur ab alio, quàm à principe, tenet delegatio, vt hîc in prin. si verò sit minor xx. annis, non tenet delegatio, nisi partibus consentientibus eum, qui sit maior xviij. vt hîc in fi. & ff. de arbi. cum lege. nisi esset datus à principe. minor verò xviij. annis ab alio, quàm à principe dari non potest iudex, etiam consentientibus partibus, vt hîc innuitur. sed lex illa, quidam consulebant. videtur dicere, quòd ex consensu partiũ minor xviij. annis dari possit delegatus: sed dic ibi, minor, dummodo nõ sit minor xviij annis. arbiter enim minor xx. annis [a] esse non põt. ff. de arb. cum lege. Præterea à consentientibus partibus, vt videtur, iurisdictio datur in xxiij. anno, vt dicit l. quidam. arbitrium verò nõ, nisi sit maior. de iu xx an. ff. de arbit. cũ lege. sed cum iurisdictio & maior, & dignior sit, q̃ arbitrium, videtur, quòd maior ætas esset requirẽda, & infamis arbiter esse potest. q. 7. c. 3. infames. §. tria & §. cognitorie ff. de arb. pedius. sed infamis iudex esse nõ potest. 2. cau. 3. & q. 7. infames & ĩ. de rescr. sciscitatus. quæ est ergo rõ diuersitatis? Rõ potest esse duplex: quia iurisdictio datur à principe, siue à magistratibus; arbitriũ verò à priuatis. vel ideo quia multa remedia sunt in iudicio, putà, supplicatio, appellatio, recusatio: in arbitrio verò sola pœnæ solutio: ideò ætas maior requiritur, ne partes in compromittendo incidant periculum propter ignorantiam arbitrorum: vnde arbitri iurare non debent, ne propter ignorantiam in periurium incidant: in Auth. de iud. §. quia verò coll. 6.

¶ Idem.

CAP. XLII.

¶ Potestas plurium delegatorũ, vel arbitrorum simpliciter datorum, expirat per mortem vnius.

VNo † delegatorum [a], vel arbitrorum (sicut proponis) rebus humanis exempto, eorum officium expirauit. ¶ Nisi aliud in delegatione, aut compromisso fuisset expressum.

¶ Idem.

¶ Delegatus Papæ subdelegare potest, licet datus sit ex officio, vel de partium consensu, vel cum clausula prælectionis: videlicet, quòd si non omnes, tu cum alio exequaris, &c. Hoc dicit vsque ad §. is autem.

CAP. XLIII.

QVoniam Apostolica sedes intendit prouidere negotiis [b], & non personis, quibus eadem committuntur, si iudex tertius, licet ex officio nostro, vel de assensu partium pro communi à nobis datus eisdem, alij delegauerit vices suas (cùm delegato à Principe id concedatur à iure †) delegatio valebit ipsius. ¶ Idem quoque dicendum est, cùm mandatur [c] Episcopo, vt cum altero suorum coniudicum mãdatum Apostolicum exequatur: & tunc sine subdelegato ab ipso Episcopo, reliqui duo procedere non valebunt.

¶ Is, cui cõmittitur negotiũ, vt personaliter exequatur, potest, si partes cõsentiunt, alteri subdelegare. Fallit in casibus hic expressis. h. d. vsque ad §. cæterum.

¶ Is autem, cui iniũgitur, vt personaliter [d] negotium exequatur, potest (dummodo partes cõsentiant [e]) hoc aliis delegare: Preterquam si inquisitionem [f] fieri, vel Ecclesiis de Prælatis, vel aliis ministris prouideri mandaremus †: cùm in his omnibus † casibus industriam, & fidem eorum eligamus.

VNo delegatorum.] Breue est. Prima pars ponit dictum. Secũda exceptionem a dicto ibi, Nisi. Abb. Sic.

CASVS. Si plures iudices dati sunt simpliciter, sine clausula illa: quòd si non omnes, &c. vno mortuo, vel recusato, aliorum officiũ expirauit. & idem est in arbitris. Nota quòd arbitriũ nõ transit ad successorẽ. Not. q̃ mortuo delegato finitur iurisdictio.

¶ Glo. seq. recte potest repetenda 4. q. quæ parent secundum ordinẽ.

a ¶ Delegatorum.] Not. q̃ si plures sunt iudices delegati, & clausula illa, quòd si nõ omnes, &c. nõ fuit apposita, vno mortuo, alter procedere in causa nõ põt: quia cum alter sine altero procedere nõ possit, per mortem vnius finitur iurisdictio alterius. Idẽ esset, si alter efficeretur infamis. ĩ. de rescrip. sciscitatus. Itẽ si remoueatur vt suspectus: ĩ. e. licet, quia neuter illorũ iudex erat insolidum, vt iudicare posset: quia loco vnius tm̃ sunt, & oẽs quidem iudicare iussi sunt. ĩ. de re iu. duo ex trib. tñ vnus põt cõmittere vices suas alteri: ĩ. e. quiam. & si eo viuente, alter cœpit vti iurisdictione sibi commissa, solus poterit postea procedere. ĩ. eod. licet. aliàs nõ, vt hîc dicit. Idem enim est in arbitris: vt vno mortuo eorum officium expirauit, cũ in eos compromissum est, vt omnes iudicẽt. ff. de arbi. item si vnus. §. itẽ si plures. & l. si in tres. & l. sicuti. & hîc & hoc verum est, nisi in compromisso expressè sit actum, vt si alter interesse non possit, alter arbitrium possit proferre. ff. de arb. non distinguemus. §. cũ in plures. & ĩ. de testa. Raynaldus in prin. hoc seruatur quoque in delegatis iudicib. vbi ponitur clausula illa, q̃ si nõ omnes, &c. & hoc est, quod sequitur in fine: nisi aliud in delegatione, aut cõpromisso sit expressum. & sic idem in arbitrio, & in iudicio quãtũ ad hoc seruatur. & e. modo cõpromissum finitur per mortẽ litigatoris alterutrius, nisi in compromisso sit mentio heredis vtriusq; litigatoris. ff. de arbit. diẽ proferre. §. 1. & l. sed si interpellat. §. si ab altera. & l. si cõpromissũ. & ĩ. de arbi. c. 1. sec' est in iudicio, q̃a ibi nõ finit iurisdictio re nõ integra, & de hoc dictũ fuit. ĩ. de rescr. significauit. ar. idẽ. ĩ. de in. q̃a V.

QVoniam.] Istud principium diuiditur in duas partes principales. Secunda ibi, Idem quoque. Abb. Sic.

CASVS. Tres iudices dati sunt super aliqua cã, tertius datus fuit ex officio Papæ, vel de assensu partium: quæritur, an ille possit alij committere vices suas? Respõdet, q̃ sic: cũ sit ei à iure concessum.

¶ Idem quoque. Idem dicitur in hoc §. quia cum mãdat episcopo sub hac forma: Tu, frater episcope, cum altero iudicum mandatũ Apostolicum exequaris, Episcopus bene potest alteri cõmittere vices suas, sine quo alij procedere non possunt.

b ¶ Negotiis.] Simile dicit lex. rebus enim, & non verbis leges imponimus. C. communia de leg. l. 2. in fi. & hoc ideo dicit, ne credat aliquis Papã ita elegisse illum, vel partes in eum taliter consensisse, quod abstulerat ei potestatem delegandi vices suas, cùm ei visum fuerit expedire nisi Papa hoc expressè vetaret, cum habeat hoc à leg. C. de iudic. a iudice. & ĩ. eod. pastoralis. & ita licet communiter à partibus sit electus, nihilominus eis inuitis poterit committere vices suas, vt hîc manifestè colligitur. de hoc dictum fuit ĩ. eod. super quæstionum. & hæc fuit dubitatio: aliàs non prouideret Papa negotiis suis, sed personis. Ber.

c ¶ Cum mandatur episcopo.] Sic ergo soluta est quæstio, quæ quærebatur olim, an eps posset committere vices suas, cũ sic scribebatur: Tu, frater eps, cum eorum altero, &c. & ita põt cõmittere, & alij non possunt procedere sine ipso, vel subdelegato ipsius: vnde si moreretur eps, antequã cõmitteret vices suas, expirat aliorũ officiũ, quousq; alter substituatur. ĩ. e. q̃m. quia sine ipso alij nullo modo poterunt procedere. ĩ. e. prorsus.

IS AVTEM. Primò ponitur dictum. secundò exceptio ibi. Præterquam. Tertiò exceptionis ratio ibi, cùm in his. Abb. Sic.

CASVS. Mandat Papa sub hac forma alicui: Mandamus tibi, vt personaliter tale negotium exequaris: quæritur, vtrũ iudex possit alij committere vices suas? Et rñdet, quod bene potest, dũmodo partes consentiant. nisi in tribus casibus, in quibus cõmmittere non potest, etiam volentibus partibus: primus est, cùm Papa mandat fieri inquisitionem, vel mandat prouideri ecclesiis de prælatis, vel aliis ministris: quia in his casibus Papa eligit fidem, & industriam eorum, quibus negotia committit.

d ¶ Vt personaliter.] Sic patet, q̃ si iniungitur alicui, vt personaliter aliquid faciat, non potest id per alium facere, nisi de consensu illius, seu illorum, quorum est negotium illud. quia eorũ interest. [d] Potest etiam de ipsorum consensu cõmittere alij istud exequendum, aliàs non potest ff. de sol. inter artifices. Et si testator iusserit aliquem suis manibus domũ construere, vel pingere, per alium id facere non potest, quia hoc in personam illius conclusisse videtur. C. de ca. tol. l. 1. §. sin verò talis. Sic econuerso, q̃ quis in persona sua facere prohibetur, id per subiectã personam exercere non debet. ff. de adm. re ad ci. perti. l. 2. §. 1. q̃ nominẽ meo facere non debeo, nec nomine alieno. 46. d. sicut non suo. & 25. q. vlt. hu à quibus. & hoc ideo ne alia via contingat, quod fieri prohibetur. ff. de tut. & cu. scire. e. § si mater & ff. de cond. inst. qua sub conditione. §. si quis & ff. de bon. lib. quæritur. & ĩ. de proc. tue. & C. si mancipium ita ven. l. vlt. In casibus enim sequẽtibus non potest iudex committere vices suas, etiam consentientibus illis, quorum negotium committitur in causa inquisitionis; & cũ debent ordinare ecclesiam de prælato, vel de aliis inferioribus ministris, quia in his Papa eligit industriam illorum, & quia in istis maius periculũ vertitur: ideò non vult Papa ea per alios fieri: quia circa maiora cautiùs est agendum. 42. d. quiescamus. 7. q. 2. vlt. & ff. de Carb. edi. l. 1. §. 2. & 61. d. miramur.

e ¶ Consentiant.] Aliàs non possunt.

¶ Glo. seq. ponit opin. & approbat contrariam.

f ¶ Inquisitionem.] Hoc intelligunt quidam, cũ Papa cõmittit inquisitionem, vel prouisionem de prælatis, aut aliis ministris ex officio suo: vbi non sunt partes, tunc non potest delegatus committere vices suas, si mãdatur, vt personaliter intersit. secus vbi sunt partes, quia partes possunt renunciare iuri suo. Ego credo, quòd siue ista fiant partes, siue ex officio, quòd non possit alij delegare ille, cui hoc mandatur, vt personaliter intersit: quia Papa, considerat in his casibus publicam vtilitatem, ne crimina remaneant impunita, [f] & vt potiùs prouideatur ecclesiis, quam personis, vt dicitur in prin. de aliis negotiis. & ideò eligit industriam illorum, quibus hoc mandat, vt hîc dicit. Ber.

† Vide l. à iudice & ibi Pet. de Bella perti. & Cyn. C. de iud. & Bar. in l. quia. ff. de iurisd. om. iud.

† mandamus.

† mãdemus.

† Dictio, omnibus, deest in manuscriptis.

b Vel postquam commisit si subdelegatus eo viuente, vel non cœpit. ĩ. e. licet Ioan. And.

c Hoc si pro primum nomine non erat expressum: aliàs experaret in totũ, vt ibi secũdùm Ho. Io. And.

d Concor. l. qui hæred. ff. de condi. & demon. & l. si. ff. de verb. obl. Hanc & tres sequentes vide in decret. suæ. super glos. pen. Io. And.

f Concord. l. si longius. §. 1. ff. de iudi. & ff. de poc. l. si operis cũ vulg.

CÆTERVM. Ecce commissum est alicui prædicare crucem, excommunicare, vel absoluere aliquos, dispensare cum irregularibus, vel iniungere pœnitentias: quæritur, an liceat illi cõmittere alij hoc officium suũ? R̃ndet, quòd nulli licet hoc cõmittere, quia iurisdictio nõ est ei cõmissa, sed potius certũ ministeriũ. Not. quòd dñs Papa prouidere intendit neq. tũs tractãdis, & terminandis, non iudicibus, quibus eadẽ committuntur. Nota, quòd rebus, & non verbis lex est imponenda. Nota, quòd iudex delegatus a Papa, licèt cõmuniter à partibus sit electus, nihilominus etiam eis inuitis potest alijs committere vices suas. Item si causa committitur pluribus, inter quos aliquis sit Episcopus, adiecta clausula, quòd si non omnes, &c. tu, frater Episcope, cum altero eorum mandatũ Apostolicum exequaris: Episcopus potest cõmittere alij vices suas: & alij sine Episcopo, vel delegato ab ipso procedere non possunt. Item si iniungitur alicui, vt negotium personaliter exequatur, potest de consensu partium alijs delegare vices suas, nisi in duobus casibus, scilicet, cũ personaliter inquisitio mãdatur, aut de plato Ecclesiæ prouideri. Item qñ eligitur industria personæ ad aliquid faciendum, non potest illud per alium adimplere. Item si committitur alicui, quòd prædicet crucem, excommunicet aliquos, vel absoluat, dispenset cum irregularibus, iniungat pœnitentias, non potest hoc officium alijs demandare, nisi à sede Apost. fuerit delegatus. Item argu. quòd Episcopi auctoritate propria cum irregularibus non possunt dispensare, cùm hoc ex commissione summi Pontificis concedatur.

Vide notas nostras in hunc §.

dem personæ, cui talia committimus, eligere videamur.

¶ *Is, cui committitur nudum ministerium exequendum, non potest vices suas alteri committere; fallit in Legato sedis Apostolicæ. Et est tex. notabilis, & multum allegatur. Abb. Siculus.*

¶ Cæterùm † (salua Legatorum sedis Apostolicæ auctoritate) nulli, cui commissum [a] fuerit prædicare crucem, excommunicare, vel absoluere aliquos, dispensare cum irregularibus, [b] vel iniungere pœnitentias, liceat hæc de cætero alijs demandare: quia non sibi iurisdictio, sed certum ministerium potiùs committitur in hac parte.

TITVLVS XXX.

De officio Legati.

¶ Alexander. iij. vniuersis Suffraganeis Cantuarieñ. Ecclesiæ.

¶ *Legatus Papæ etiam per simplicem querelam adiri potest.*

¶ *Gloss. seq. reci. per q. an isti ministri possint coercere? tenet, quod sic: hic signat contrarium, & soluit.*

a ¶ *Commissum.*] Isti enim, quibus hæc, quæ sequuntur, expedienda committuntur, meri executores sunt ad certos articulos expediendos, & nullam habent iurisdictionem, vt dicit in fi. ideòque vices suas alij committere non possunt: coercitionem tamen videntur habere, vt saltem excommunicare possint [a] impedientes eos exercere suum ministerium sibi iniunctum: alioquin delusoria, & sine exitu esset talis commissio. ĩ. eod. *ex literis.* quod satis credo. arg. illius c. *ex literis.* Contradicere tamen videtur litera, quæ dicit, non sibi iurisdictio, &c. Sed dic, non sibi iurisdictio, verum est quantùm ad hoc, vt committere possint, vel quia nullam habent iurisdictionem inter aliquas partes, sed tantùm officium.

¶ *Gloss. seq. arg. respondet & remittit.*

b ¶ *Cum irregularibus.*] Arg. quod Episcopi auctoritate propria cum irregularibus dispensare non possunt, ex eo quod hoc ex cõmissione conceditur, & verum est, quod Episcopi cum quibusdã irregularibus dispensare non possunt. ĩ. *de fil. presb. c. fi.* an Episcopi possint dispensare, vbicunque non prohibentur, dicetur. ĩ. *de iud. c. at si clerici.*

a Dicas hoc verum, si in literis apponat hæc clausula, vel similes contradictores, &c. Si verò talis clausula non apponitur, potestas excommunicandi concessa non videtur: quia non sibi iurisdictio, &c. vt dicit in fin.

DE OFFICIO LEGATI.

¶ *Quia officium legati in quibusdam simile est officio delegati, cũ vterque gerat vices superioris, ideo post rubricam præcedentem subiicit istam. Abbas.*

De hac materia habetur. 94. & 97. dist. per totum. 63. dist. quantò. 2. q. 5. quantò. & c. si. 1. dist. ius gentium. 11. q. 1. peruenit. 2. q. 1. in primis. 21. dist. in nouo. 3. q. 6. hoc quippe. 15. q. 1. satagendum.

Cum nõ ignoretis.] Primò ponit causam in genere, ex qua secundò postea concludit ibi. Sanè. Abb.

CASVS. Archiepiscopus Cantuar. est delegatus in prouincia sua: quidam tamen suffraganei sui dicebant, quòd causas subditorum suorum audire non poterat, nec debeat, nisi cùm per appellationem deferuntur ad eum: & sic non permittebant clericos ire ad Archiepiscopum per simplicem querimoniam: Archiepiscopus significauit hoc dño Papæ: super hoc scribit Papa suffraganeis Cantuar. dicens, quòd ipsi ignorare nõ debẽt Archiepũm suum sibi præesse iure metropol. & iure legationis: & licèt Archiepũs iure metropol. non debeat audire causas de Epĩsibus ipsorum, nisi per appellationem deferantur ad ipsum: tñ iure legationis, vniuersas causas, quæ per appella. vel querimoniã ad suam audientiã perferũtur, audire potest, & debet, sicut qui vices Papæ gerit in prouincia sua. Nota, quod Archiepiscopus non potest audire causas de Epĩsibus suffraganeorum suorum nisi per appellationem.

CAP. I.

Cum † non ignoretis Cantuar. Archiepiscopum vobis non solùm metropolitico, sed etiam legationis iure præesse: *& infrà.* ¶ Sanè licèt idem Archiepiscopus metropolitico † iure audire non debeat causas de Episcopatibus vestris, nisi per appellationem [c] deferantur ad eum: legationis [d] tamen obtentu, vniuersas [e] †, quæ per appellationem, vel querimoniam perueniunt ad suam audientiam, audire potest, & debet: sicut qui in prouincia sua vices nostras gerere comprobatur.

† *Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & post conc. Lateran. sub Alexan. iij. p. 44. c. 3. & p. 52. c. 66.*

† *metropolitico.*

† *In multis codicibus deest verborum causas.*

c ¶ *Per appellationẽ.*] Sunt tamen alij casus, quibus Archiepũs potest iudicare de subditis suffraganeorũ: qui notantur. ĩ. *eo. prox. pastoralis.*

¶ *Glossa sequẽs quærit, & soluit. Iterũ quærit, & soluit. De absolutionibus, & indulgentiis remittit.*

d ¶ *Legationis tamen obtentu.*] Ex hoc loco patet quam potestatem habeat legatus: quia de omnibus causis tã per appellationẽ quàm per querimoniam [b] potest cognoscere. Sed nunquid posset deponere Epũm? Et dicendũ, quòd non: cùm hoc Papa sibi specialiter reseruauerit. ĩ. *de transla. c. 1. & 2.* immo legatus missus de latere Papæ, puta Cardinalis, hoc facere non posset, nisi expresè contineretur in legatione sua. ĩ. *e. 1.* & 2. illa enim, quæ specialiter sibi reseruauit Papa, mandata iurisdictione generali non transferuntur. ff. *de off. eius, cui man. est iuris.* l. 1. §. *vlt.* multa enim sunt, quæ in generali mandato non intelliguntur, nisi exprimantur. ff. *de procura. Pomponius in princ.* & l. *præcedẽ. in fi.* & ff. *de mino. illud. § si talis.* ff. *de iureiu. iusiurandum. § procurator.* Sed presbyterum posset deponere adiunctis sibi alijs Episcopis. 15. q. 7. *felix.* & c. *si autem.* An possit absoluere illos, qui in canonem inciderunt, habes. ĩ. *eod. excommunicatis.* Item si quis appellaret ad Papam, possetne illum compellere coram se litigare? non. arg. ĩ. *de appel. si duobus.* quia quolibet omisso ad eum potest appellari. 2. q. 6. *ideo.* An indulgentiam possit facere, dicitur *infra eod. c. vlti.*

b Legatus an possit adiri per simplicem querelam motatur. 2. q. 6. c. 3. & 9. q. 3. c. conquestus, & 25. q. 2. c. 3. adde Spec. tit. de legato.

¶ Cælestinus tertius.

¶ *De causa specialiter delegata à Papa, Legatus se intromittere non potest.*

CAP. II.

Studuisti † [à nobis † quærere, vtrum de causa, quam alicui

† *Cap. 1. eo. tit. in 2. compil.*

† *Hæc duo verba à nobis, desunt in antiquis.*

¶ *Gloss. seq. infert ex verbo generali, signat contrarium de duobus verbis, & soluit.*

e ¶ *Vniuersas.*] Et ita potest audire causas, quæ mouentur contra exemptos sui Archiepiscopatus. Sed contra. ĩ. *de sup. negli. prala. sicut.* Item arg. contra. 25. q. 2. *seruaris.* vbi dicit, quod priuilegia perpetua sunt. Sed hoc videtur derogare illis priuilegijs. Dicas, quod isti legati per suam legationem non possunt punire exemptos, vel audire causas, quæ mouentur contra eos, nisi velint respondere sub eis, & hoc de his, quæ in eorum priuilegijs continentur: & tota sua potestas consideranda est ex forma priuilegij. Alij verò legati Cardinales, vel etiam alij, qui mittuntur de latere domini Papæ, habent maiorem iurisdictionem tam contra exemptos, quam contra omnes alios, saluis his tantùm, quæ sedi Aposto. specialiter reseruãtur. sed isti Epĩ Cantuarieñ. & consimiles nõ habent talem potestatẽ. *Arg.* ĩ *eod. c. excommunicatis.*

ADDITIO. Hoc intellige secũdùm illam decre. ĩ *de appel. vt debitus.* vt not. *in gl. sed nunquid, & de fo. compet. c. proposuisti.*

Studuisti.] Communis diuisio. Secunda ibi. *Respondemus.*

CASVS. Legatus dñi Papæ generalis est in aliqua prouincia: dñs Papa committit specialiter aliquam causam alicui delegato: quæritur, verũ delegatus iste possit impedire processum huiusmodi delegati, vel cognoscere de causa illa ante cognitionem ipsius delegati, vel postea. R̃ndet Papa, qđ cũ mandatũ speciale derogat generali, legatus commissionem alij factam specialiter impedire non põt, & si delegatus secundum formam mandati sñiam tulerit, legatus nõ poterit eã aliquatenus irritare: tñ si rationabiliter lata erit, eam poterit confirmare, & executioni mandare. Nota, quòd legatus generalis potestatem non habet de causa alij specialiter delegata, quia speciale mandatum derogat generali.

e ¶ *Ante*

a ¶ *Ante cognitionem.*] Hoc intellige secundùm illam decret. vt debeas. j. *de appel.* vt not. in gl. sed nunquid. j. *de appel propo-fuisti.*

¶ *Glossa sequens ponit contrarium, & remittit.*

b ¶ *Mandatum*] Simile. s. *de rescri. c. 1. & c. pastoralis.* Q[u]id ir[ri]ta sit super istis mandatis, dictum est s. *de rescri. c. 1. & de offi. deleg. ex parte camera.* & illud soluetur. s. *de rescr. c. 1.*

c ¶ *Non potest.*] Non enim capitat iurisdictio minoris iudicis in præsentia maioris. 11. q. 2. *peruenit. & 93. dist. decet.* C. *de do. in hac sacratissima.* immò specialis delegatus quantùm ad causam illam maiorem generali delegato habet potestatem. *arg. 91. dist. præcipimus. arg. j. de offi. ord. pastoralis.* vel saltem par est ei.

d ¶ *Mādatum speciale.* Quia par in parem non habet potestatem, nec reuocare potest sententiam alterius. C. *si aduersus rem iudi. aduersus sententiam.* & ff. *ad Treb. ille a quo. §. tempestiuum & ff. de arbit. nam & magistratus. &* s. *de elect. innotuit.*

¶ *Gloss. seq. quærit oppo-nendo, ponit opin. Ala. & soluit. Ad hanc literam dupliciter respondet: & secundam reprobat. In fi. quærit, arg. negatiuè, & soluit.*

delegamus, alius qui sit generalis in prouincia Legatus, ante cognitionē [a], vel postea cognoscere valeat: vel commissionis nostræ processum, quem Iudici delegato transmittimus, taliter impedire. ¶ Respondemus quòd cum mandatum [b] speciale derogat generali, Legatus commissionem alij factam specialiter, impedire non potest [c]: & si secundùm formam mandati nostri sententia iam † fuerit promulgata, non poterit ipse Legatus (nisi super hoc mandatum [d] speciale receperit) eam quomodolibet irritare: ipsam tamen (si rationabiliter lata fuerit) confirmare [e] valebit, & executioni mandare.

¶ Innocent. iij. tit. sancti Laurentij in Lucina Presbytero Cardinalis sedis Apost. Legato.

¶ *Legatus etiam de latere, ex generali legatione non potest transferre Episcopos, vel vnam Ecclesiam cathedralem alteri subijcere, & alteri concedere ius primatia: vel duos Episcopatus vnire vel vnum diuidere: excommunicatos tamen, propter manuum iniectionem in Clericos, absoluere potest. h. d. cum c. seq.*

e ¶ *Cōfirmare valebit.*] Sed qualiter confirmabit istam sententiam, nisi de ea cognoscat, an sit iusta, vel iniusta? Sed de illa cognoscere non potest, nisi specialiter ei committatur, vt superiùs dicit, ergo illam confirmare non potest. Dicunt quidam, vt Ala. & Goff. quòd de ea cognosceret: & si eam inuenerit iustam, confirmabit eam: si verò iniustam, remittet illam ad superiorem. simile C. *Vbi sena. vel cla. l. vlt.* Verius esset credo, quòd nullam habeat super hac sententia cognitionem, nec debeat super hoc se intromittere, tamen ad mandatum illius, qui tulit sententiam, posset illam mandare executioni: aliàs nullo modo se intromittat: & quòd dicit confirmare valebit, refert se potiùs ad factum, quàm ad ius: quia talis confirmatio nihil operatur: vel in communi forma posset confirmare, quæ parum valet: sed nec sic potest, cùm sit quantum ad hoc inferior. Sed nunquid legatus tenetur ei obedire, vt ipsam sententiam mandet executioni? non videtur: [h] quia cùm sit generalis legatus, & ab eodem datus, maior est illo, cui causa delegata est. Si dictum subest. in aliis satis crederem, quòd deberet illam mandare executioni: quia quantùm ad istam causam maior videtur ipso legato, vt superiùs dixi. & debet super hoc supplicare, nec ipsum compellere, vt ipsam sententiam exequatur: quia forsitan per alium non ita bene potest executioni mandari.

N*isi specialis.*] Continet vnum dictum, & non diuiditur. Abbas Siculus.

Casvs. Quidam Cardinalis Apost. sedis legatus auctoritate propria transtulit Troianum epm ad Panormitanam ecclesiam contra canonica instituta: dominus Papa hoc intelligens, scribit eidem dicens, quòd nisi esset specialis dilectio, quam habet ad personam illius, pœna docente cognosceret, quantùm ipse deliquit contra constitutiones canonicas & consuetudinem generalem in translatione Troiani episcopi. Not. quòd iudex propter amicitiam potest alicui remittere pœnam. Item legatus non potest transferre episcopum ad alium episcopatum.

f ¶ *Specialis illa dilectio*] Nota, quòd iudex ratione amicitiæ potest remittere pœnam [c] 50. dist. *clerico. & 35. q. 9. veniam.* licet pretio non possit eam remittere. j. *de simo. nemo. & 1. q. 1. nullus.* argu.

g ¶ *Pœna docente.*] Quia qui stultus est in culpa, sapiens fit in pœna. 38. *dist. qua ea similis 27. q. 1. si homo esset.*

h ¶ *Sanctionibus.*] 69. *dist. c. vlt. 7. q. 1. mutationes.* s. *de transla. inter corporalia. & c. 1.*

i ¶ *Transferre.*] Hæc enim generali mandato non transferuntur, quia sunt meri imperij, & specialiter sedi Apostolicæ reseruata. ff. *de offi. eius cui man. est iur. l.* s. *de transla. c. 1. & c. licet. & 89. dist. c. inter corporalia. & j. c. prox.*

Q*Vod translationem.*] Casvs. Cardinalis, de quo dr in capitulo præcedenti, legatus in regno Siciliæ, auctoritate propria subiecit Panormitanam ecclesiam Messanæ, concesso sibi priuilegio primatiæ, credens hoc sibi licere ex officio legationis, ex eo quòd ex eodem officio potest absoluere illos, qui violentas manus mittunt in clericos: quòd de speciali concessione sæpe indulgebatur legatis. Papa hoc audiēs scribit eidem legato dicens, quòd licet generalis legatio in regno Siciliæ sit ei commissa, tamen ad ea non debuit manus extendere, quæ in signū priuilegij generalis soli Romano Pontifici sunt reseruata: licèt enim ex officio legationis legati possint absoluere illos, qui violentas manus mittunt in clericos, non debent propterea æstimare, quòd possint Panormitanam ecclesiam subijcere Messanensi, vel quòd ex eadem possint duos episcopatus vnire vel vnum diuidere sine licētia speciali. Nota, quòd nullus legatus ex generali legatione potest ad illa manus extēdere quæ soli sunt Romano Pont. reseruata, excepta illorum absolutione qui manus violentas in clericos iniecerunt.

¶ *Glo. seq. ponit 18. casus reseruatos. Fine addit decimum nonum, & coadmonet per quædā iura quòd ista transire non debeant demum quærit, arg. pro, & contra ponit vtr. Inde & soluit.*

CAP. III.

N*isi* † specialis [f] illa dilectio quá ad personā tuā habuimus, & habemus, iustū motū animi nostri tēperaret, pœna docēte [g] cognosceres, quantū excesseris †, qui spretis canonicis sanctionibus [h], & consuetudine generali, motu proprio præsumpsisti Troianum Episcopum de Troiana Ecclesia ad Panormitanam de facto transferre [i].

¶ Idem eidem.

¶ *Summatum fuit suprà in cap. præcedenti.*

CAP. IV.

Q*Vòd* † translationē: & *infrà*: Licèt in regno Siciliæ generalis sit tibi cōmissa legatio; ad ea tamē sine speciali mādato nostro non debuisti manus extendere, quæ in signū priuilegij singularis sunt tantùm summo Pontifici reseruata [k]. ¶ Et si quædam ex his, quæ de speciali concessione sæpe fuere Legatis indulta (vt illorum videlicet

k ¶ *Reseruata.*] Quædā [d] sunt, quæ sedes Apostolica specialiter reseruauit: vt est quæstio fidei 24. q. 1. *quotiens. &* j. *de bap. & eius effe. maiores.* Item maiores ecclesiæ causæ, translationes epōrum, sedium mutationes. 7. q. 1. *mutationes.* s. *de transl. c.* Itē depositiones episcoporum, cessiones eorundē: & translationes electorū. s. *de transla. inter corporalia.* Itē congregatio concilij generalis. 17. *dist. c. 1.* depositio, & restitutio episcoporū, & summa negotia ecclesiæ. 2. q. 6. *ideo.* Itē exemptio episcoporū. 16. q. 1. *frater noster.* Itē quædā vota solus Papa cōmutat. j. *de voto & vo. red. ex multa.* Item solus Papa dispensat in maioribus criminibus, & cū filiis presbyterorū, & ceteris illegitimè natis, vt promoueantur ad dignitates. j. *de iudo. at si clerici* & s. *de fi. presby. c. vlt.* Itē ad ipsum solū omissis medijs appellatur. 2. q. 6. c. 3. & 4. *arg. 2. q. 7. metropolitanum.* Et est arg. expressum, quòd appellatio omisso medio tenet. j. *de appella. dilecti.* Item subdiaconos facere potest diebus dominicis. s. *de temp. ord. c. 3. & c. de eo.* Item primam vacantem dare non potest legatus. j. *de præb. dilectus.* Item non potest absoluere excōicatos à delegato s. *ex studuisti.* multò minùs excōmunicatos à Papa. Ista omnia, quæ sibi specialiter sedes Apost. reseruauit, in generali demandatione non transferuntur, nisi specialiter de his contineatur ibidē: vt hic dicit. Ista enim sunt quasi meri imperij. ff. *de iuris. om. iud. imperium.* & ideo generali commissione non transferuntur. ff. *de offi. eius cui mand. est iurisd. l. 1.* & est simile quia licèt paterfa. liberam concedat filio administrationem, non potest tū alienare. ff. *de his qua in fraud. cred. si pater.* ff. *de pact. contra. iuris ciuilis. §. vlt.* Itē nec potest donare. ff. *de don. filiusfamilias.* & in generali permissione ea nō veniūt, quæ specialiter quis nō concederet. ff. *de pec. qui peculij.* Itē maiora non cōmittuntur sine speciali mandato. ff. *de procu. Pomponius. & l. mandato.* Sic eodē modo prætor missionē in possessionē ex secundo decreto sibi specialiter reserbat. ff. *de dā. infec. dies cautionum §. 1.* ff. *de iurisd. om. iud. iubere cauere.* Quæ autē sibi specialiter non reseruat, alijs indulgere vē. j. *de sent. excom. nuper.* arg. Sed nunquid legatus talis missus à latere Papæ potest iudicare de exemptis, qui subsunt tm̄ domino Papæ? Arg. quòd non. 17. *dist. hunc.* Arg. quòd potest. 16. q. 1. *frater noster.* Io. dicit, quòd non potest, & melius facit, si abstineat. *arg. inducit* ff. *de offi. procon. nec quicquid.* Ego credo, quòd potest cognoscere de causis, quæ contra ipsos mouentur, non obstantibus priuilegiis suis: quia per priuilegia illa eximuntur solùm à iurisdictione episcoporum, in quorum territorijs commorantur, sed à iurisdictione ipsius Papæ, vel legatorum non eximuntur. & ita etiam videmus

† Cap. 1. eod. tit. in Leon. pilat.

† Vide tex. in §. itē lex Iulia. de vi publica. Instit. de publ. iudic.

† Cap. 2. eod. tit. in 3. compilat. & pro intellectu eorum, quæ sub fine disseruntur de Casu[...], vide Conc. Triden. sess. 14. de refor. c. 11. & alias locis.

d *Extant Romæ in bibliotheca Vaticana in 2. lib. regesti Gregor. vij. fol. 109. 27. priuilegia Pontificum Romanorum, quorū plurima hic refert gloss. cap. in nono eiusmodi [...]*

Legatus ad potest dorand[...] fit [...]torum cognoscere.

de facto seruari: & quia Papa eorum iudicia sibi specialiter non tm reseruauit, excommunicatos, qui in canonem incidunt, absoluere possunt legati ex officio legationis: vt hic. & ĩ de sent. excõ. ad eminentiam. & ĩ. eo. c. porro. Item solus princeps potest cõmittere causam appellatione remota. ff. a quib. app. non licet l. 1. in fi. & ĩ. eo. prox. super quo seruum. §. nos autem.

Additio. Vñ versus:

Restituit Papa solus, deponit & ipse.
Articulos soluit: synodumque facit generalem.
Transfert, & mutat: appellat nullum ab ipso.
Diuidit, ac vnit, eximit, atque probat.

Licet.] Primò recitat factum electionis & processum legati. Secundo super processu diffinit ibi, *De consilio*. Abb. Siculus.

Casus. Vacante Tranen. Ecclesia, canonici vnanimiter elegerunt in Archiepm G. fratrem Cassinẽsis Abbatis. Eps Portuen. in partibus illis legatus, examinari fecit electionem ipsius, & examinationem illam per nuncios suos ad sedem Apostolicam transmisit: quo facto legatus electionem tandem iterũ examinari praecepit: propter quod abbas praedictus cõquestus fuit dño Papae, quod postquam electionẽ examinauerat, & eam ad Papam direxerat, malitiosè electionem eandẽ examinare praesumpsit: dominus Papa de consilio fratrũ examinationẽ secundã tanquam à non suo iudice factam, postquam negotium ad Papam direxerat denunciauit irritam, & inanem. Nota, quòd sicut sententia à non suo iudice lata non tenet, sic nec examinatio. Not. quod iudex amittit iurisdictionem, postquàm remisit negotium ad suum superiorem, & si quid postea fecerit, nihil valet.

† Facit tex. & Bart. in l. 1. ff. de ven. actũ ... & l. P... mponius. ff. de procurat.
† Baioven.
† Perentin.
† Cap. 3. eo. ti. in 1 compilatione.
† Troian.
† Alias Abbatem. & eum dic. G. fratrem Cassinensem Abbatem.

absolutio, qui propter sacrilegas manuum iniectiones in Clericos incidunt in canonem promulgatae sententię) videantur ex ipso legationis officio iam licere Legatis: An existimas, quia vices nostras tanquam Legato tibi commisimus exequendas, quòd Panormitanam Ecclesiam posses subiicere Messanensi, vt illam praeficeres isti, concesso sibi priuilegio primatiae? An putas ex eadẽ causa tibi licere duos Episcopatus vnire, vel vnum diuidere sine licentia speciali †?

¶ Idem Bonon. † Episcopo, & M. Capellano Subdiacono nostro.

¶ *Ex quo Legatus retulit causam Papae, illius desinit esse Iudex.*

CAP. V.

Licèt † Tranenses † Canonici ab initio dissensissent, tandem vnanimiter consenserunt, G. fratrem Cassinẽsis Abbatis † in Archiepiscopum eligentes: cuius electionem Portuẽ. Episcopus tunc Legatus examinari praecepit: *& infra*. Nuncios praefati Abbatis nobis literas praesentauit, grauem contra iam dictum Legatum querimoniam continentes, quòd postquam electionem examinauerat, & cã ad nostrae deliberationis examẽ transtulerat [a], nunciis iam directis, electionem eandem malitiose nimis examinare [b] praesumpsit: *& infra*. ¶ De consilio fratrum nostrorum examinationem secundam, tanquam à non suo Iudice [c] factam, postquam negotium ad nostrum fuerat translatum examen, censuimus irritam & inanem.

¶ Idem sancti † P. & sancti Leonis Abbatibus, & R. Archi. Tullẽ.

¶ *Legatus de latere confert beneficium vacans, licèt ibud spectet ad praesentationem alicuius Clerici. h. d. & est casus notabilis.*

CAP. VI.

Dilectus † filius R. Methentis canonicus intimauit, quòd cùm Praenestinus Episcopus Apostolicae sedis Legatus Ecclesiam sancti Trudonis contulisset eidem: Methen. Archidiaconus, ad quem illius Ecclesiae praesentatio pertinebat, asserens quòd eodem inconsulto [d] conferri non potuit à Legato, Canonicum ipsum super eadem Ecclesia molestare praesumit. ¶ Cum igitur plus iuris [e] habeat in concessione [f] Praelatus, quàm in pręsentatione patronus †, nec quàm in praesentatione patronus. Nota ex hac regula, quod ex praesentatione acquiritur ius praesentato. Nota, quod legatus potest Ecclesiam conferre inconsulto patrono.

¶ Gloss. seq. obiicit, & soluit.

a ¶ *Transtulerat*.] In hoc enim deliquit: quia translato negotio ad Papam cognoscere quis non posset: vt 2. q. 1. *nomen presbyteri*. & 3. q. 6. *multum stupeo*. nam eo ipso quod iudex dicit se velle referre negotium ad superiorem, non potest à modo cognoscere. *C. de rela. l. 1. & C. de appel. ex illo*. & illico a relationis exemplum litigatoribus edere tenetur. ĩ. *de appel. intimasti* quòd intelligitur, si partes approbauerunt relationem: sed si consentirent vt iterum cognosceret, ante factam relationem posset procedere. *c. de rela. l. 2 & 3.*

b ¶ *Examinare*.] Videtur tamen, quòd posset examinare negotium, non vt pronunciaret, sed vt causam magis instructam remitteret ad Papam. ĩ. *de appellat. constitutus. & 2. q. 1. nemini. &* ĩ. *de statu reg. ex. qua. Versic. hac eadem.* quod non credo, ex quo enim semel examinauerat, & examinationem direxerat ad superiorem, iam iudex esse desierat: b vt infra sequitur. & est simile ĩ. *de postul. praelat.* bonae & quia de facto vnius saepe quaerendum non est. *ff. man. causa licet in fi.*

c ¶ *A non suo iudice*] ff. *si à non compe. iu. l. vlt.* & ĩ *de consuetu. ad audientiam.* & ĩ. *de iudi. at si clerici.* & ĩ. *de offi. deleg. cum super* & ... *penult.*

a *A tempore, quo iudex se promisit consultaturũ, vel relaturum, nihil aliud procedat, nisi vt referat. Io. And.*

b *Hic soluit contraria ad decretalem, & constitut. dic. vt ibi notatur. Io. And.*

Dilectus plus.] Cõis diuisio. Secunda ibi, *Cùm igitur*. Abbas.

Casus. Eps Praenestinus Ap. ost. sedis legatus concessit Ecclesiam S. Trudonis R. canonico Methẽ. Archid. Methẽ. molestabat ipsum super dicta Ecclesia, nec permittebat ipsum pacifica possessione gaudere, dicens quod eo inconsulto, ad quem praesentatio illius Ecclesiae pertinebat, Ecclesiam illam ei conferre non potuit. Dictus R. significauit hoc dño Papae: super hoc scribit Papa quasi bullam dicens, quod plus iuris habet in concessione praelatus, quàm in praesentatione patronus: nec praeiudicatur patrono, si quando per legatum Ap. ost. sedis eo inconsulto Ecclesia conceditur. Vnde mandat Papa, quatenus dictum Archidiaconum compellant desistere ab inquietatione dicti R. super ipsa Ecclesia. Nota regulam, quòd plus iuris habet in concessione praelatus, quàm in praesentatione patronus. Nota ex hac regula, quod ex praesentatione acquiritur ius praesentato. Nota, quod legatus potest Ecclesiam conferre inconsulto patrono.

d ¶ *Inconsulto*.] ĩ. *Sic de iure patro. cum dilectus.* sed illud de laico intelligitur.

¶ *Glossa sequens exponit literam, & ponit opi. Io. & Lau. quam reprobat.*

e ¶ *Plus iuris*.] Hoc ita intellige, plus iuris, id est, plenius est ius institutionis, siue concessionis praelati, quam ius praesentationis patroni, vnde ex sola praesentatione laici patroni, nõ cõsequitur quis plenũ ius. ĩ. *de iure patro. pastoralis. & c. quod autem & c. cùm autẽ*. quia potest patronus mutare voluntatem suam antequam Eps confirmet praesentatum, & alium praesentare vt dicitur iura praedicta. & ita non habet plenum ius, sed ex sola institutione seu cõcessione praelati quandoq. plenum ius acquiritur instituto per praelatum, cessante praesentatione patroni, & infra quatuor menses tunc Eps potest instituere, & ille habet plenũ ius. ĩ. *de iure patr. cum propter. & c. quoniam*. E cõuerso nũquam per solam pręsentationẽ patroni laici ius plenum consequitur: nisi accedat cõfirmatio praelati. Laici patroni, ideo dixi: quia si collegium vel Ecclesiastica persona aliquem idoneum praesentat, ius ei acquiritur plenum, vt possit petere confirmationem, tanquam si esset electus: quia postea variare non possunt. ĩ. *de iure patr. cùm autem. & c. pastoralis*. Io. dixit & L. quòd per praesentationem ius non acquiritur c praesentato. Sed est falsum: immò ius acquiritur praesentato in tantum, vt si praesentatur à collegio, vel à persona Ecclesiastica, quòd postea variare non possunt, vt dictum est: & si à laico patrono praesentetur, ius acquiritur in tantum, quòd si non mutet voluntatem, potest petere confirmationem ab Episcopo. ĩ. *de sent. & re iudi. cùm Bertholdus*. Et si Episcopus non admittat, ille potest agere ad interesse contra Episcopum, si postea alius praesentetur, & admittatur ab Episcopo. ĩ. *de iure patro. pastoralis*. & ita semper ius acquiritur praesentato per factum patroni: quia potest petere confirmationem, & sic est intelligendum, quod dicit, plus iuris: vterque habet ius, sed alter plus: quia plus confertur per praelatum, quàm per patronum.

¶ *Glossa sequens opponit & ponit opinionem Io. & soluit distinguendo.*

f ¶ *In concessione*.] Sed certè haec ratio non videtur sufficiens: quia secundùm hoc Episcopus posset dare Ecclesiam irrequisito patrono: quòd esse non debet. 16. q. 6. *decernimus*. Ad hoc dixit Ioan. quod haec decr. continet gratiam specialem: quia legatus non potest concedere praebendas, vel Ecclesias in praeiudicium aliorum. ĩ. *de appellat. c. 1. per principalem*. quòd legatus facit. ĩ. *de concess. praeben. constitutus*. quia solus princeps potest aliquem priuare re sua. 9. *quaest. 3. cuncta. & c. per principalem*. & C. *de quadri. praescri. bene à Zenone*. Hic consueuit distingui, vtrùm ius patronatus pertinet alicui iure matrimonij sui: & tunc legatus non potest conferre Ecclesiam eo inuito: cùm ei in hoc non subsit: d quia tanquam laicus praesentat. *infra de iure patr. cum dilectus. arg. 16. quaest. 7. decernimus*. Si verò pertinet patronatus ius alicui ratione ecclesiae, tunc legatus potest conferre Ecclesiam etiam inuito illo praelato, siue patrono, ad quem ratione ecclesiae pertinet ius patronatus: siue inuito collegio ad quod pertinet illud: quia subsunt legato, & ita loquitur, quòd dicit hic, quod Archidiaconus iste ratione Archidiaconatus praesentabat. Vnde legatus iste poterat ei praeiudicare, & eo inconsulto Ecclesiam conferre: sicut potest conferre beneficium vacans in Ecclesia inuitis canonicis, & irrequisitis. Et hoc intellige de legato misso à latere domini Papae. Alij verò legati, sicut Ebora-

Institutio plenius ius tribuit quàm praesentatio.

† *Sanctis Apri & Sancti Leonis abbatibus, & magistro R. Archid. Tullensi.*

† Cap. 4. eo. ti. in 1 compilatione.

† *Vide* l. si communi nẽ. ff. quemadmodũ seruit. amitt.

c *Credo, quod intellexerunt de iure in re, non ad rem. Vnde dicebat Innoc. quod promissus habet ius in re: praesentatus verò habet ius ad rem, & personalem actionẽ contra episcopũ. Io. And.*

d *Dicit hic & in decre. cũ dilectus. Host. se vidisse, & legisse literã papalem directã praelatis Angliae, in qua continebatur, quod quando Papa scribit pro aliquo beneficiando, non est sua intẽtionis, quod ei cõferatur Ecclesia, in qua Laicus obtinet ius patronatus: contrarium tamẽ huius arguẽdo dicebat Vinc. ĩ. de praeb. dilectus: in fi. Io. And.*

Eboracen. & Cantuarien. & consimiles, qui hoc habent ex priuilegio, hoc non possunt [c. officij lib. 6.] Vnde tenet appellatio, si hoc facere vellent. j. de appel. c. 1. Et quod dixit Ioan. non est verum simpliciter de quolibet legato.

a ¶ *Nec praeiudicetur praelato.*] Vel patrono clerico, s. tenere dispensationé. & verú est in ingressu vocatione.

NOuit ille.] Legat' in quacunque parte legationis existens, iurisdictioné suam exercere potest. Ioan. And. Prima pars ponit regis querelam, cui respondetur. Secunda ibi, *Tuae*. De materia huius textus habetur in c. 1. de postu. praela. & in cap. nouit. j. de appel. Abbas.

Casvs. D. Papa mandauit cuidam legato in Francia legationis officium exercenti, quatenus in terram Regis Franciae promulgaret sententiam interdicti. qd leg. tus non distulit a tempore: super hoc scripsit rex Franciae Dño Papae dicens, q legatus cum esset certa ratiõe suspectus e..., fines regni Francorum exiés, in terra regis sententiam interdicti protulit: vnde dicebat sententiá nó valere. Papa super hoc scribit eidem dicens, q etsi legatus fines regni Francorum exierat, quoniá sententiá promulgauit, non tamen terminos suae legationis egressus fuerat, quia non solum in regno Franciae, sed etiam in Vien. Lugdu. & Bisuntina prouinciis legationis officiú exercebat. Not. q legatus exiens terminos suae legationis, officium legationis exercere non potest. idem intellige de aliis iudicibus. Item legatus ad plures prouincias in vna existens, de alia iudicare potest.

praeiudicetur Praelato [a] si quando per Apost. sedis Legatum, eo inconsulto Ecclesia concedatur: Mandamus, quatenus dictum Archidiaconum, vt ab eius super hoc molestatione desistat, appellatione remota cogatis.

¶ Idem illustri Regi Francorum.

¶ *Legatus in pluribus locis, potest in quolibet dictorũ locorũ iurisdictionem suam exercere: ita quod facta vnius loci potest in alio explicare. Hoc dicit. Panor.*

CAP. VII.

NOuit † ille, qui nihil ignorat: *& infrà.* ¶ Ex parte tua querimoniam accepimus, quòd cùm tib. Legatus esset certa ratione suspectus, extra fines regni Francorum in terram tuam, interdicti sententiam promulgauit: *& infrà.* ¶ Tuae magnificentiae respondemus, quòd & etsi fines regni Francorum exierat, nondum tamen fuerat termino [b] suae legationis egressus: cùm non solùm in regno Francorum, sed in Viennen. Lugdun. & Bisuntin. prouinciis iniunctam sibi à nobis legationis solicitudinem suscepisset.

¶ *Glos. seq. notat, obiicit, & soluit, & opi ponit subdens duo, quae potest extra dioe. epism. in fi. quaerit, & soluit.*

b ¶ *Terminos.*] Ex hoc videt, q si legatus exiuit prouinciá, ad quá destinatus est quodammodo nec excõicare, nec absoluere, nec causas delegare possit in illa prouincia. & idé de aliis iudicib. ordinariis videtur. ff. de offi. praes. l. 3. & ff. de iurisd. om. iud. l. vlt. Vñ ita q possit abs luere aliquem dú est extra prouinciá, quia ea, quae spectat ad voluntariá iurisdictioné, exequit extra prouinciá. ff. de offi. procon. l. 2. Ad hoc dicas, q nullus iudex pôt excõicare, vel absoluere extra suam prouinciam: nã excõicatio sit causae cũ cognitione. s. q. 1. nemo. sed ea, quae causae cognitioné desiderát, debét per iudicé sedente pro tribunali. 1. q. 3. c. si quis. & si quis. 3. q. 3. ca. induciae. §. a iud. ergo sed in aliena dioec. si nó pôt sedere pro tribunali nec aliquid disponere. 9. q. 2. epm. Itê nec absoluere potest: quia si posset absoluere, per consequens & excõicare. 21. dist. denique. arg. ff. de re iud. l. 2. & quòd tñ in sua dioecesi habeat iurisdictionem: est arg. 11. q. 1. si quisquam. & 92. dist. si quis eps. & j. eo. c. pen. & de res. erit pastoralis. in fi. arg. ff. de bo. auct. iu. poss. cũ Vnum. §. pen. Dicit quidam, quòd possit extra suam dioecesim excõicare. ar. 11. q. 3. si episc. forte sicut Paulus excõicauit Corinthũ absenté v. q. 3. §. vlt. Hoc tñ concedo, quòd extra prouinciá existens, possit delegare causas in prouincia. ff. de offi. praefect. vrb. l. vlt. maximè si habet causam necessariam absentiae. ff. de offi. procon. aliqñ. Talis enim delegatio sit sine causae cognitione, licet qui delegat, impetrat: j. eo. proxi. pastoralis. Sed si ille nollet eam recipere. non posset excõmunicare. arg. j. eo. proxi. pastoralis. Itẽ extra dioecesim potest conferre beneficia. j. de conces. post electionem. in parte decisa. j. de appell. qua fronte. Io. Item potest quaeri, si excõicauit aliquem, dum erat in prouincia, vtrum possit eum absoluere, postquam egressus est prouinciam? Dicendum est, quod nó, quia exeundo prouinciam priuatus est dignitate. ff. de offi. praesi. l. 5. & statim expirat iurisdictio. j. eo. c. vlt.

VOlentes.] Casvs. D. Papa officium legatiõis cõmisit patriarchae Hierosolymitano in prouincia sua, ita tñ q si legatus de latere dñi Papae ad partes illas accesserit, officium legationis quamdiu ibi fuerit legatus Papae, omnino dimittat. Not. q iurisdictio minoris iudicis impeditur pñte maiore. Not. quòd licet duplicetur iurisdictio, tamen maiore effectum habet secunda, quam prima. Not. q vbi aequalis est iurisdictio, secunda derogat primae.

c ¶ *De latere nostro.*] Cum legatus de latere D. Papae sit maior, eo praesente, non exerceat minor officium suum: sed deferat illi tanquam maiori. 21. d. denique. & j. de prim. antiqua. §. dixer. & ff. de offi. procon. l. vlt. & maior potestas ad obediendum praeponitur minori. 8. d. q. contra mores. in fi. & 11. q. 3. qui resistit. & inferior suspensum est officium eius: eo verò recedente resumit illud. ar. contra. 95. d. ecce. & 11. q. 1. peruenit. & C. de donatio. in hac.

¶ Gregorius ix. Patriarchae Hierosolymitano.

¶ *Praesente Legato de latere minor Legatus executionem officij sui dimittere debet.*

CAP. VIII.

VOlentes: *& infrà.* ¶ Fraternitati tuae legationis officium in prouincia tua duximus committendum: ita tamen quòd si Legatum ad partes illas de latere nostro [c] contigerit destinari, executionem ipsius officij, quamdiu Legatus ipse ibi fuerit, pro sedis Apostolicae reuerentia omnino dimittas †.

¶ Idem.

¶ *Legatus nõ de latere, sed ratione personae, extra prouinciá sibi decretam absoluere nequit excõmunicatos pro iniectione manuum in Clericos, nec etiam in prouincia, si tales excommunicati aliunde veniát. Legatus verò ratione dignitatis nullos tales absoluit. h. d. secundum communem intellectum.*

CAP. IX.

EXcommunicatis pro iniectione manuum violenta, Ecclesiae Romanae Legati, qui de ipsius latere non mittuntur [d], extra prouinciam sibi commissam [e], vel ibidem, si huiusmodi

EXcommunicatis.] Primò ponit vnũ dictum. Secundo aliud ibi, *Et qui*. Tertio excipit ab vtroque ibi. *Nisi*. Abbas.

Casvs. In capitulo isto fit mentio de duplici genere legatorũ. Primo dicit, q legati illi, quibus ratiõe personae ad tempus legationis officium iniungitur, extra prouinciam sibi commissam, vel etiam existentes in prouincia sua nó possunt absoluere excõicatos propter iniectionem manuum violentam, si isti iniectores manuũ ad ipsũ legatum aliunde accedant. Secũdò dicit, quòd illi legati, qui habent officium legationis, praetextu ecclesiarum suarum, quamuis existant in prouincia sua, excommunicatos praedictos etiam subditos non possunt absoluere: nisi & istis, & illis à sede Apost. de special. gratia amplius concedatur. & isti legati non mittuntur de latere Papae. Not. quòd legatus ex priuilegio non habet iurisdictionem ex ipsa legatione, nisi in sua prouincia, & circa illos de prouincia sua.

¶ *Glossa sequens arguit à contrario.*

d ¶ *Mittuntur.*] Ergo à contrario sensu, si missus sit à latere D. Papae potest absoluere omnes, siue de sua legatione, siue non, quod verum est, & in eundo, & redeundo secundùm quosdam: ex officio enim legationis licet legatis de latere domini Papae missis excommunicatos pro violenta manuum iniectione in ecclesiasticas personas absoluere. s. eod. quòd translationem & j. de sent. excom. ad eminentiam. Tales enim legati, postquam egrediuntur vrbem, quousque in vrbem reuertantur, beneficium absolutionis impendunt, & ita obseruent de facto: & hoc introductum est in fauorem animarum, vt periculum mortis vitetur. Arg. j. de sent. excomm. sacro. & sic proconsul vbique insignia proconsularia habet, licèt potestatem suam egressus vrbem non exerceat, nisi in ea prouincia, quae ei decreta est ff. de offi. procon. l. 1. & habent iurisdictionem, licèt non contentiosam. ff. eo. l. 2. Bern.

¶ *Glo. seq. tractat de triplici genere legatorum. Secundo quaerit, arguit pro & contra, soluit, in fi. subdit tres intellectus.*

e ¶ *Commissam.*] Per hoc quod dicit hîc, patet, q maior est potestas legatorum, qui de latere dñi Papae mittuntur, q aliorú. isti enim de quibus praemittit, non possunt absoluere excõicatos pro sacrilegam manuum iniectionem in ecclesiasticas personas, vel aliunde venientes, vel extra suam prouinciá existentes: quia nulla potestas est eis concessa extra illam prouinciam. argu. ff. de iurisd. om. iud. l. vlt. & ff. de offi. praesi. l. 3. nisi eis amplius concedatur, vt dicit in fine: sed illos de sua prouincia absoluere possunt, dum sunt in prouincia. arg. à contrario sensu. De duplici genere legatorũ fit mentio, & primò de his, quibus ad tempus cõmittitur officium legationis ratione personae, & non dignitatis: vt s. eod. tit. c. proxi. & j. de accusa. cùm dilecti. & j. de praesum. mandata. Secundo de his, qui ratione dignitatis habent huiusmodi legationis officium in sua prouincia supra eod. c. 1. & infrà de appell. c. isti non mittuntur de latere Papae: vnde mi-

† *Facit Auth. mulo magis.* C. de sacros. eccl. & l. a C. de testam. tut.

Potestas legatorum de latere in absoluendo.

d Concord. l. quod te. ff. si cert. pe. & l. si. §. fi. ff. ad l. Rhodiam.

e Not. Ioã. 94. dist. c. 2. quod capiẽ legatum ab eo potest absolui: quod intelligas salua eo, quod habes de poen. felicis. l. 6. & eo. tit. si quis suadẽte. in clc. & de hoc in Spec. tit. 2. §. nunc dicamus. ver. sed quaeritur, vtrum. Ioan. And.

nor est potestas eorū. & isti non possunt absoluere excōicatos etiā subditos nisi specialiter eis cōcedat, vt dicit hic in fi. Illi verò qui mittuntur de latere dñi Papæ, quia & ipsi pars corporis eius esse intelliguntur: vt 1. q. 1. *si quis cum militibus*. C. *ad l. Iul. maie.* quasi quasi. ex officio legationis oīa possunt, nisi illa, quę specialiter sibi sedes Apostolica reseruauit. *ꝰ ex quod trāslationem*. Sed quos dicemus de latere dñi Papæ missos: an Cardinales tātū, an alios etiam existentes in curia vt puta capellanos, Archiepos, Epos, pro sunt neg. in curia existentes? Sed videtur, quod ppriè dicatur de latere Papæ Cardinales, quia ad latus eius semper assistūt: sed ibi videtur de capellanis, & aliis curialibus, quia & ipsi assistunt ei, licet nō in secretis consiliis. Sa tis posset dici, quod illi dicuntur missi de latere Papæ, quos inuenit existentes in curia sua, etiamsi non sint Cardinales. & illos transmittit specialiter ad alienā prouinciam concedendo eis generalem legationem. Item qui potest ex officio suo absoluere, pōt committere vices suas alij, cum viderit expedire. ꝰ. *tit.* Propriè dīr *§. nunc* missi de latere D. Pa. Cardinales tantū. *arg.* ꝰ. *de sen. excom.* ad eminentiam, quia ipsi pars corporis D. Papæ dicuntur, vt dictum est ꝰ. & ideo istorum potestas latior est, quam aliorum: quia & de sua, & aliena a prouincia absoluere possunt in eundo, & redeundo: alij verò absoluere non possunt aliunde venientes: nisi amplius illis sit concessum, vt dicit *in fi.* Ad hoc not. quòd Ecclesiæ Romanæ legati, quantumcunque plenam habeant legationem, non possunt ex officio legationis conferre beneficia, nisi specialiter eis fuerit concessum: vel nisi sint legati Cardinales, qui amplion debent prærogatiua gaudere. hoc totum statuitur in decr. Innoc. quæ incipit, Officij nostri debitum. Bernardus.

manuum iniectores illuc contingat aliunde accedere: Et qui Ecclesiarum suarum prætextu legationis sibi vendicant dignitatem, etiam subditis (quamuis in prouincia sua existentes) beneficium absolutionis impertiri non possunt: Nisi de speciali gratia illis, & istis amplius à sede Apostolica concedatur.

¶ Idem.

¶ *Durant Legati statuta etiam legatione finita: finitur tamen sub delegati iurisdictio, si citatio non præcessit.*

CAP. X.

Nemini dubium esse volumus, quin Legatorum sedis Apostolicæ statuta [a] edita in prouincia sibi commissa durent tanquam perpetua, licèt eandem postmodum sint egressi. † Secus autem †, si causas duxerint aliquibus delegandas †: cùm iurisdictio istorum expiret, [b] si ante illorum discessum, horum citatio [c] non præcessit.

Nemini dubium.] Habet duo dicta multum notabilia. Secundum ibi, *Secus autem*. Abbas.

Casvs. Primò dicitur, quòd legati Apostolicę sedis poterunt edere statuta in prouincia sibi cōmissa, & durant perpetuò, licèt p. stmodū prouinciā exeāt. Secūdò dicit, quòd si legatus cōmittit cām alicui iurisdictio illius expirat, nisi antequā exeat puinciā, citatio pcessit. No. quod licèt legatorū iurisdictio sit tēporalis, tñ statuta ipsorū sunt perpetua: & sic nota, quòd sublato principali non destruitur accessoriū. Itē ex hoc nota, quòd causa sublata nō remouetur effectus. Itē nota, quòd iurisdictio legati non durat, nisi eo in prouincia existente aliquis cœperit ea vti. *de sic nota*, quòd non tñ morte naturali finitur mandatum, sed etiam ciuili. ¶ *Il se fortificat textū, secūdò quarte, ar. negatiuè. cotrariū solutionem hoc in* a ¶ *Statuta.*] Sic patet, q statuta, q faciūt legati in prouincia sibi concessa perpetuò sunt seruanda: & si lata sunt sub anathemate, qui cōtra faciūt, sunt excōicati. [b] ꝰ *de lo. & cōdu. c. ex rescripto.* tñ Epi qui sunt minoris auctoritatis, statuta in sua diœcesi facere possunt. ꝰ. *de ma. & obe. si quis venerit.* Item de remissionibus, quas faciunt locis religiosis, siue pōtibus, quid dices? nunquid & illæ sunt perpetuæ? videtur quòd non: quia preses puinciæ non potest interdicere alicui vltra tēpus suū vti arte sua. ff. *de pœn. l. vlt.* ff. *post. puto. §. vlt.* sed verum est, quòd valet perpetuò sicut statuta, licèt enim administratio sit temporalis, illud quod factū est per eum, perpetuum [a] est. vnde qui facit contra, incidit in pœnam, si aliqua pœna apposita est. & præfectus prætorio ad tempus, & in perpetuum potest prohibere alicui, ne vtatur aduocatione. ff. *de offic. præfec. Vrbi. l. 1. §. vlt.*

b ¶ *Expiret.*] Et ita patet, quòd recedēdo à puincia sua expirat iurisdictio, sicut per mortē expirat. ꝰ. *de offic. deleg. licet. & c. gratum*, quia pro mortuo quantum ad hoc reputatur. Multis modis dicitur iurisdictio expirare, vt not. ꝰ. *de offi. deleg. in litteris.* c ¶ *Citatio non præcessit.*] Ergo si citatio pcessit, valebit cōmissio post recessū. sic per citationē perpetuat iurisdictio. sic ꝰ. *de of. deleg. gratum* c. *licet.* & ꝰ. *de sa. cōpe. proposuisti.* sic ꝰ. *de appel. vt debitus.* & sic ꝰ. *de rescr. a pastoli janeta crucis.* in quibus dicitur, quòd sola citatione, siue contestatione puenitur iurisdictio alioū.

Lanco. †*Vide l.* v. nies. C. qui pro suo iu. ris. & l. 3. C. de offic. prætor. *Legati de latere pro prie qui dicantur.* a *Quid si si resistat lasus, vide* in Spec. eo. *prox. c. vlt.* tit. dicamus. ver. quid 6 Iesus. *Ioan. And.* b *Absoluen- tur tamen per ordinarios suos, si statutum absolutionē maiori non reseruat.* infrà de in- st. ex frequentibus. *Ioan. And.* c *Non tamē intelligas ad essentiā legis vel statuti pertinere, sic perpetua sunt, nam hoc in potestate principis positum est. Gemmanus* consi. 93. *latè Gomez. in pro ærmio regula cancellariæ.* q. 2. *Ve plurimum tamen lex perpetua esse solet. Dicit Host. quòd hæc iura probant, quòd ordinaria iurisdictio potest prorogari morte desuncti.*

DE OFFICIO IVDICIS ORDINARII.

¶ *V ersimest de officio ordinarij specialis, ut est legatus: nunc sub ijcitur in genere de officio cuiuslibet ordinarij. Abbas.*

De hac materia tractatur 3. q. 7. & 9. q. 3. 10. q. 2. & q. 2. & q. 3. 18. q. 2. per totā. & 30. q. vlt. *incerta. Si quis ad* p. q. 3. q. 5. quia suspecti.

TITVLVS XXXI.

De officio Iudicis ordinarij.

Ex synodo Ioannis Papæ.

¶ *Episcopi in suis diœcesibus possunt crimina inquirere, & punire: & cùm opus fuerit, inuocare brachium sæculare.*

CAP. I.

Perniciosam †: & infrà.

¶ Habeant igitur Episcopi singularum vrbium in suis diœcesibus liberam potestatē, adulteria, & scelera inquirere [d], vlcisci, & iudicare [e] †, secundùm quod canones [f] censent, absque impedimento alicuius.

¶ Et cùm opus fuerit, publicum [g] conuocent auxilium: non ad

Perniciosam.] Pri mò pone decisū e xordium. Secundo dispositionem ibi *Habeant igitur.* Casvs Statuit Ioannes Papa in synodo ista, quòd Epī singularū ciuitatū habeāt potestatē inquirēdi crimina, & puniēdi criminosos secundum q canones dicunt sine impedimento alicuius: & si opus fuerit, inuocent brachium sæculare, ita tamen quòd per hoc nullum præiudiciū fiat Episcopis, vt hoc ipso ius sibi acquirant. Nota, quòd vbi Ecclesia per se non sufficit inuocare debet auxilium sæcul. sc. d ¶ *Inquirere.*] Tunc scilicet cùm frequens, & clamosa fama est contra subditum, quæ obtinet vicem accusatoris. ꝰ. *de accu. qualiter, & quando, &* ꝰ. *de si. mo. licet Heli.* & tunc possunt testes introduci non contest. ꝰ. *Vt lit.* *non contest. quoniam frequenter. §. sunt & aly.*

legatum, & ordinariā: delegata vero non putat, quod præuentre possit ordinariam, & remittit se app. Vt de bitum de reseruatione etiam legati an duret post ipsum recessum, tractat hic. H. quod est expeditum. infra eo. præsenti. li. 6. Ioan. An.

† Cap. 1. eo. tit. in 6. cōm pellatū. *Vide* concil. Tri. sess. 24. de reforma. c. 8. † *Vide imperium, cum not.* ff. de iuris. om. iud.

e ¶ *Iudicare.*] Vndecunque illi sint præses enim prouinciæ purgare debet prouinciam suam malis hominibus, nec distinguitur vndecunque sint. ff. de offi. præsi. præses prouinciæ. & 6. q. 3. *placuit. &* C. *vbi de crt. agi oper. Auth. quia in prouincia.*

¶ Glo. seq. dicit, de quibus criminibus inquirant Episcopi secundo arg. quod iudex secundum allegata, & c. allegat. 9. iura & q. alle. *in contrarium ponit* 2. *opi. & secundam approbat.*

f ¶ *Secundum quod canones censent.*] Dicunt canones, quòd Episcopi causas synodales inquirere debēt: & testes maturiores in parochia constituere, vt causam synodalem ad Episcopum deferant. 35. q. 6. *Episcopus in synodo.* ad Episcopos enim pertinet inquirere de huiusmodi criminibus Ecclesiasticis, de adulterijs, de consanguinitate inter virum, & vxorem. & 35. q. 6. *Episcopus in synodo, & c. ab ista die. & duobus c. seq.* Item de hæresi. ꝰ. *de hæret. ex communicamus. § adiicimus.* Item crimen vsurarum, sacrileg. ꝰ. *fi.* simoniæ, & similia propriè spectant ad Ecclesiasticum iudicem: & de his principalibus inquirere debent Episcopi, & punire, & etiam de quocunque mortali peccato. ꝰ. *de iudi. nouit.* Itē ex eo quod dicit hic, inquirere, vlcisci, & punire secundum quòd canones censent. est arg. quòd iudex debet iudicare, secundum allegata, & secundum canones, & leges, & non secundum conscientiā. [c] vt expressè dicitur. 11. q. 3. *summopere.* & 3. q. 7. *iudicet.* & 6. q. 2. *si tantum.* & cap. *placuit.* & ꝰ. *eo. c. prox.* & C. *de iud. rem non nouam.* & in Authen. *de iud. §. quia verò colla. 6.* & in Auth. *de sen. cuiu. § iusiurandum coll.* 3. & ff. *de offi. præsi. illicitas. §. 2. arg. contra.* ꝰ. *quod potest iudicare secundum quod putat.* ff. *quis & à quo appel. sit. l. appellari.* & ff. *de arbi. qualem.* & 11. q. 3. *summopere.* est. & arg. 8. *dist. qui contempta veritate.* In hoc casu, quando iudex aliud habet in conscientia, & aliter constat per probationes legitimas, dicunt quidam, quòd debet alij causam delegare. ff. *de iuris. om. iud. præter.* Alij dicunt, & meliùs, quòd licet iudex aliud habeat in conscientia sua, quàm constet per allegata, tamen debet iudicare secundum, quod facta est fides sibi in iudicio & per iura primò dicta: & non debet sequi conscientiam: quia non iudex sedet tanquam iudex, sed tanquam Deus. ꝰ. *c. prox.* & 6. q. 2. *si tantum.* & c. *placuit.* nec peccat, nec dicitur facere contra conscientiam [f], & ita nec in condemnando, nec in absoluendo sequatur conscientiam. Et quod ita sit procedendum, patet. nam dominus noster omnia sciebat, tamen nullum voluit condemnare, nisi probationibus conuinceretur. 2. q. 1. *Deus omnipotens.* Aduerte tamen, quod qui contra conscientiam iudicat, punitur secundùm tenorem constitutionis Innoc. iiij. ꝰ. *de re iud. cum æterni* lib. 6.

g ¶ *Publicum conuocēt auxiliū.*] s. iudiciū sæculare. sic 23. q. 5. *principes.* & 96. *dist. cum ad verum ventum est*, vtraque potestas per aliam

Quid inquirere debeat Episcopus, & qualiter interrogare de delictis, latè Bernardus 2. p. 92. & seq.

c *Adde communem sententiam, dum esse iudicandum esse secundum allegata, & non secundum quod iudex privata persona sciat, de quo arbitrio plenissime B. Th. & Caietanus. 22. q. 67. art. 2. & Couarruuias lib. 1. variar. resol. c. 1. adde Doctores, in c. pastoralis. de offic. deleg. Supplens & contraria doctrina. f Supple & contra defensam.* In *And.*

dictum admonatur, vt ibi dicitur. 3. ĩ. eod. quoniam. & posset compelli ad hoc. ĩ. de maledic. c. 2.

¶ Gloss seq. arg. signat contrarium, & remittit.

a ¶ Praeiudicandum.] Quia ex hoc non acquiritur ius in praeiudicium mulieris, vt sua auctoritate posset in posterum attentare, quia mandato ecclesiastico tenetur animum, exstare ecclesiae & posset compelli ad hoc. 13. q. 3. admonere. fratres. & ĩ. de maledic. cap. 2. & est arg. quod praelato necessarium est, quando aliqui adiecta dat ad ea, in quibus ius non habent. 7. q. 1. pontifices. & 24. dist. presbyteri.

ADDITIO. Arg. contra. l. de vic. cum Vincon. ibi sol.

praeiudicandum [a], sed potius ad ea, quae Deo sunt placita, prosequendum.

¶ Eugenius Papa.

¶ Ordinarius qui scit non vt Iudex vel homo, sed vt Deus subditũ esse criminis reum, indeterminatè poterit, sed non nominatim eum arguere, vel punire.

CAP. II.

SI † Sacerdos sciat pro certo [b] aliquem esse reum alicuius criminis: vel si confessus fuerit, & emendare noluerit: nisi iudiciario ordine quis probare possit: Non debet eum arguere nominatim [c], sed indeterminatè; Sicut dixit Christus; [Vnus vestrum me traditurus est.] Sed si ille, cui damnum illatum est, petierit iustitiam, potest excõmunicare auctorem † damni, licèt etiam ei confessus [d] sit: sed tamen non nominatim [e] potest eum remouere [f] à communione, licèt sciat eum esse reum: quia † non vt iudex scit, sed vt Deus: sed debet eum admonere [g], ne se ingerat: quia nec Christus Iudam à communione remouit.

Matth. 20. Marc. 14. Luc. 22. Ioan. 13.

† Cap. 1. e. tit. in 1. comp. post conc. Lateran. p. 50. cap. 6.

S [l Sacerdos.] Diuiditur iste in duas partes principales, sicut sunt duo dicta secundum ibi. Sed si ille. Prima subdiuiditur. Primò ponitur thema, ex quo quaestio. Secundo decisio ibi. Non debet. Tertio ratio ibi. Sicut dixit. Ant. de But.

CASVS. Sacerdos sciens aliquem pro certo reum alicuius criminis, vel ipse criminosus ei confessus fuit, dicitur, quòd si ille admonitus noluerit satisfacere, sacerdos non debet eum arguere nominatim, nisi ordine iudiciario crimẽ fuerit ei probatum, sed in genere admoneat illum, exemplo Domini, qui dixit: Vnus vestrum me traditurus est. Sed si ille, qui damnum sustinuit, petat iustitiã, sacerdos potest excommunicare illum, qui damnum dedit hoc modo Excõmunico, quicunque fecit tale factũ: sed nomine proprio non debet eũ excõicare, quãuis ei cõfessus fuerit: quia nõ vt iudex scit, sed vt Deus: & debet illum admonere, ne ingerat se cõmunioni, suus sacerdos: quia nec Christus Iudã remouit. Not. quod iudex non debet iudicare secundùm conscientiam, sed secundum ea, quae probantur. Item in genere aliquis põt excõicari.

b ¶ Pro certo.] Quia fortè vidit eum delinquentem, vel quia ipse idem ei confessus fuit. 22. q. 5. hoc videtur.

¶ Gloss seq. ponit Bern. inducit quatuor iura pro, & quatuor cõtra, & soluit.

c ¶ Nominatim.] Arg. est hic, quod aliquid licet in genere quod in specie non licet. sim. 8. q. 1. quid aũt. ff. de q̃st. l. 1. §. ad q̃stionẽ. arg. ĩ. de off. deleg. quã abbate. ff. de poen. l. mortu. §. sũt autẽ. ad si. ar. cõtra. 24. d. qui. ff. si quis cauti. sed & si quis. §. Distin. & ĩ. de appel. inter cetera. Credatur ...ia C. de ... de impe. l. 1. a. Sol. quod licitũ est in genere, licet in specie, & cõuerso, nisi defectus ad specialia, vel generalitas occasionem mali inducat, vt patet per exẽpla in ... rub. & C. q̃ res pig. ob. poss. l. 1. & ff. de pign. l. obligatione. sed singula exempla tam de prima regula, quam secunda suum casum obtinent, vt patet in quacunque concordantia.

d ¶ Confessus.] Licèt enim cõfessus sit in poenitẽtia, nũq̃ tñ excõicabit eum ipsum exprimẽdo: quia sic proderet peccatorẽ: quod esse non debet. de poen. d. 6. placuit. & ĩ. de poe. & remiss. omnis vtriusque.

e ¶ Nominatim.] id est, proprio nomine expresso nõ dẽt eũ arguere, vel excõicare, sed in genere sic dicẽdo: Quicũq; fecit tale factũ, sit excõicatus, & perinde habet, ac si proprio nomine expresso esset excõicat. quantum ad Deũ, sed quãtũ ad ecclesiã nõ: quia nõ vitabit ab ecclesia. & est simile 21. q. 3. excellentissimus. & Inst. de exha. lib. §. masculos §. nominatim. & ff. de lib. & post. nominatum.

¶ Gloss seq. querit, allegat pro, & contra, & soluit.

f ¶ Remouere à communione.] Simile 6. q. 2. si tantum. & c. placuit. Sed quid si episcopus dicat, excommunico vnum de illis, qui tale factum fecerunt? Videtur, quòd nullus sit excõicatus: quia cum ex pluribus seruis eiusdem nominis vnus liber esse iussus sit, neuter liber erit ff. de manumiss. testa. cùm ex pluribus. de te. ... Titij & nominatim quis est excommunicandus. 24. q. 4. sane. ar. cõtra. quod Georgius excõicatus. ff. de adimen. leg. l. ... ad 2. §. si duobus. & ff. de rebus dub. qui duos. Sol. Sed vtrũ est, quòd neuter est excõmunicatus: quia sñia incerta est, & ideò rei iudicatae

auctoritatem non continet, sicut sentẽtia, quae certam quantitatẽ non continet, nulla est. C. de sen. quae sine cer. quan. l. pen. & vlt.

g ¶ Admonere.] in secreto, ne ingerat se cõioni suae. simile ĩ. de sent. ex. c. cum non ab homine. 10. q. 1. sed publicè non debet eum remouere: sicut nec Christus Iudã remouit, immò ei Eucharistiã dedit. de consec. dist. 2. cum omne. & c. si illud. & cum aliis ad praedicandum misit. 9. q. 1. fecit Christus.

¶ Alexand. tertius Florent. Episcopo.

¶ Si ordinarius subiectus Episcopo profert in sibi subiectum iustam sẽtentiam Ecclesiasticam Episcopus illam seruare debet, & illam sine satisfactione, & conscientia proferentis relaxare non debet.

CAP. III.

CVm † ab Ecclesiarum Praelatis Ecclesiastica [h] sententia in malefactores aliquos promulgatur, rata debet, & firma consistere, & vsque ad condignam satisfactionem inuiolabiliter obseruari. ¶ Quapropter mãdamus, quatenus si quando Plebanus sancti P. † in Clericos, vel Laicos parochianos suos interdicti, vel excommunicationis sententiam rationabiliter [i] tulerit, ipsam facias inuiolabiliter obseruari, & eam sine congrua satisfactione, & absque eiusdem Plebani conscientia non relaxes [k].

¶ Idem Cantuariensi Archiepiscopo, & eius Suffraganeis.

¶ Si ordinatio vacãtis Ecclesiae etiã patronatae ex iusta causa differtur, est ibi per Episcopũ oeconomus ponẽdus.

CAP. IV.

CVm † vos plerunque oporteat ordinationem Ecclesiarum suorum.

C [Vm ab ecclesiarũ.] Primo ponitur exordium ex quo secundò infert mandatum ibi, Quapropter. Abbas.

CASVS. Plebanus sancti Pancratij aliquando excõicat aliquos pro excessibus suis: epus Florentinus absoluebat eosdem irrequisito dicto plebano: peruenit hoc ad dnm Papã. Papa super hoc scribit epo Florentino dicens, quod si plati proferunt sentẽtiã ecclesiasticã in aliquos malefactores, illa debet firma, & rata consistere, & obseruari vsque ad debitam satisfactionem. Vnde mandat Papa episcopo Florentino, quatenus si praedictus plebanus sententiam excõicationis, vel interdicti profert in clericos, vel laicos parochianos suos, ipsam faciat inuiolabiliter obseruari: nec eã relaxet sine cõscientia dicti plebani. No. quod plebani habent iurisdictionem excõicandi. Itẽ episcopus dẽt seruare sententias subditorum suorum.

† Cap. 3. e. tit. in 1. comp. post concil. Lateran. p. 50. cap. 7.

† Pancratij

† Cap. 5. e. tit. in 1. compilat. post concil. Lateran. p. 1. ca. 21.

¶ Glo seq. reci. per q. an praelati inferiores episcopo, &c. arg. ponit opin. & soluit.

h ¶ Ecclesiastica sententia.] Sic ergo praelati isti possunt excõicare. 16. q. 1. alia causa est. & sic sunt iudices ordinarij arg. ĩ. de excess. praelat. ad hac. & habẽt curã animarũ. ĩ. de elect. cũ in cũctis. §. inferiora. sic & abbas potest excõicare, & habet iurisdictionẽ. ĩ. de simo. sicut. ĩ. de offi. deleg. Ver. & Gofr. & ĩ. de fo. compe. significasti. & hoc omnes concedunt, nisi consuetudo faceret contra tales, sed anathematizare non possunt, vt dicunt quidam. 16. q. 2. visis. & 24. q. 3. corripiantur. Et tu dicas, quod non possunt anathematizare, siue excõicare, cũ illa tãta solemnitate, de qua traditur. 11. q. 3. debent. & de illa excõicatione intelliguntur praedicta capitula. 16. 2. visis. & 24. q. 3. corripiantur. & quod hoc facere possunt illi inferiores praelati, habes ĩ. de eo qui fur. or. c. 1. & quia hoc nõ est ordinis, sed potius iurisdictionis. ĩ. de elect. transmissam. & illud generaliter traditur, quòd quilibet praelatus collegiatae ecclesiae, licèt subsit episcopo, est tamẽ iudex ordinarius in plebe sua, & habet iurisdictionem cognoscendi, & excõicandi, vt hic dicit. & in Authen. de defen. ciui. § 2. colla. 3. & 15. q. 4. c. 1. & ĩ. de iudi. decernimus. arg. C. de iurisd. om. iud. l. vlt. & illum dico praelatum hoc facere posse, & talem iurisdictionem habere qui est electus à collegio, siue vniuersitate. ĩ. de elect. c. 1. & 93. dist. legimus. & idẽ intelligo, si praeficiatur [d] collegio, vel vniuersitati ab eo, qui habet administrationem cum iurisdictione, putà episcopo.

i ¶ Rationabiliter.] Quod semper praesumitur, donec probetur contrarium. argu. ĩ. de renun. in praesentia. & ĩ. de re iudi. sicut & seruanda est subditis, siue sit iusta, siue non 11. q. 3. sententia pastoris.

¶ Gloss seq. querit. & soluit.

k ¶ Non relaxes.] Sed pone, quod episcopus relaxet talẽ sententiã plebano irrequisito, nec aliqua satisfactione praemissa, nunquid tenet absolutio? Vtique, cùm sit superior, & ordinarius suae dioecesis. 11. q. 1. de persona, sed malè facit, immò & si subditus conqueratur episcopo, debet illum remittere ad suum excõicatorem absoluendum. ĩ. eo. ad reprimendam. secundùm tenorem illius decretalis, nisi periculum esset in mora. ĩ. de senten. excom. sacro. & tunc recepto primo iuramento secundùm formam ecclesiae, vt traditur in decret. sacro.

d Ad. Inno. quod Archidiaconi habent iurisdictionem à canone, etiamsi non eligantur ab vniuersitate, vel non confirmentur ab episcopo. c. 1. & c. ad haec. supra de off. arch.

e Dicit Vincent. quod cum causa sunt cõmunes maiori & minori iudici, praefertur maior. si citat. l. iudicium. ff. de iud. c. quae contra dist. 8. secus vbi non habent causas communes, secundum fatetur, de quo infrà eo. pastoralis, de primo dic vt infrà eo. quanto, Ioan. And.

C [Vm vos.] Communis diuisio. Secunda. ibi, Fraternitati. Abbas Siculus.

CASVS. Patroni Ecclesiarum Cantuarien. prouinciæ præsentabant ad vacantes Ecclesias personas minùs idoneas: propter quod ordinatio Ecclesiarum differebatur: vel etiam inter præsentatores, & prælatos alia discordia emergebat: quæsitum fuit à Papa, quid super hoc esset istis prælatis faciendum. mādat Papa, quatenus si aliquādo in vacantibus Ecclesiis, in quibus Ecclesiastica persona præsentationē nō habet, vel quia minùs idonei præsentantur, vel alia de causa non possint personas idoneas ordinare, ponāt in Ecclesiis œconomos, qui debeant percipere fructus, & eos expēdere in vtilitatē Ecclesiarū, vel cōseruare, quousque personæ idoneæ fuerint institutæ. Nota, quòd minùs idoneus nō est in Ecclesia recipiendus. Nota, quòd si quæstio est super Ecclesia vacante, ordinarius ex officio suo in ea pōficit œconomū. No. quòd bona vacantis Ecclesiæ successori sūt seruanda.

† *emergit.*

† *cessante.*

siarum differre, pro eo quòd quandoque personæ[a] vobis minus idoneæ[b] præsentantur: aut inter vos, & præsentatores alia de causa radix dissentionis emerserit †: *& infrà.* ¶ Fraternitati vestræ mandamus, quatenus si quando in vacantibus Ecclesiis, in quibus Ecclesiastica persona præsentationem non habet, vel quia personæ minus idoneæ præsentantur, vel alia de causa[c], de iure personas non poteritis in eis instituere: appellatione remota † ponatis œconomos[d], qui debeant fructus percipere: & eos, aut in Ecclesiarum vtilitatem expendere, aut futuris[e] personis fideliter reseruare.

a ¶ *Persona.*] Hoc ideò dicit, quia persona Ecclesiastica facilius cogitur, putà per suspensionem, vel subtractionem beneficij. 74. *dist. consulimus.* vt sic fiant concordes.

¶ Idem Cantuarien. Episcopo.

¶ Si cõstat ordinario, quòd absolutus à Papa suppreßit verã causam, quare fuerat excommunicatus, debet illum remittere ad Papam. Si verò sibi non constat, est tamen sibi vrgens suspicio contra eum, debet cogere eum se purgare.

¶ Gl. seq. recl. per q. an patronus &c. soluit, quòd nõ, rationẽ inducens, quam fortificat. In fine ponit contrariã opinio. quã reprobat.

b ¶ *Minùs idonea.*] Sic patet quòd patronus laicus, licet præsentet indignum, non est priuatus, nec priuandus potestate præsentādi, sed in collegio, seu Ecclesiasticæ personæ aliud est: quia si collegium eligat, vel præsentet indignum, est ipso iure priuatus, j. *de elec. c. cùm in cunctis.* Idem credo de clerico patrono, quòd non parcitur ei, si præsentet indignum: immò priuatus est eodem modo, vel saltem priuandus est, sicut vides in alio articulo, quòd clericus patronus variare nõ pōt, laicus potest, antequam præsentatus sit confirmatus. j. de iure pat. cùm autem. & hæc potest esse ratio, quare laico patrono dantur tñ quatuor menses à tpe vacationis. j. *de iure patr. cùm propter.* collegio verò, siue clericis dātur sex menses per illam constitutionem. j. *de concess. præb. nulla.* quia laicus nõ priuatur potestate præsentandi, licèt indignũ præsentet, clerici verò sic[a], vnde hîc fit quædam cōpēsatio hinc inde: quia laici grauātur in tpe, & releuantur in alio, quia non puniuntur: & quia clerici puniuntur eligēdo, vel præsentādo indignũ, releuantur in maiori tempore: & quia clerici magis debent esse discreti, & scire iura: ideò puniuntur, si peccent in electionibus, seu præsentationibus: & clerici patroni eodē iure vtuntur in præsentando quantum ad pœnam, si delinquant, sicut clerici eligendo. arg. præd. c. cum autem. Quidam tamen dicunt, quòd ad superiorem deuoluitur prouisio Ecclesiæ, cùm laicus patronus præsentat indignum. *in Auth. de san. Epi. §. si quis oratorij domũ. coll.* 9. tamen iure nostro non cauetur hoc expressè: ideò standum est canoni, & non legi. Ber.

Patronus laicus & patronus clericus differunt in multis.

a Concor. l. cum quidã cum not. per Bartol. ff. de leg. 1.

c ¶ *Causa.*] Putà, scandalum magnum. *arg.* j. *de iure pat. c. 1. &* 2. sed pro modico scandalo non dimittit Episcopus Ecclesiã ordinare. j. *de iure patron. quoniam.* vel quia de iure patronatus vertitur quæstio inter Episcopos, & præsentatores.

Oeconomus ob quas causas constituatur.

d ¶ *Oeconomos.*] Hic constituitur œconomus ad conseruandum, non ad agendum. 75. *d. quã* quandoque etiam *ad agendum constituitur. C. de Epi. & cler. omnis. §. nihilominus. &* j. *de iura. calum. imperatorum &* j. *de capel. mona. dilectus. & c. a. constitutus.* & hoc intellige, cùm de iure patronatus quæstio est inter patronos, & Epm: vel quã patroni non concordant de præsentanda persona, vel malam præsentant: tunc debet Episcopus statim ponere œconomũ, qui cōseruet bona Ecclesiæ. Si quæstio est de iure patronatus inter patronos, vsque ad quatuor mēses expectabit Episcopus, illis elapsis ordinabit Ecclesiã, saluo iure in posterũ illi: qui obtinebit. j. *de iure patro. quã in quibusdã. & c. cũ propter discordiã.* Et ex hac litera notare debes: quòd patronus se intromittere nõ debet de rebus Ecclesiæ, nisi quoad defensionem. 16. *q.* 7. *decernimus. & c. filiis.* Sed Episcopus, vel alius prælatus, ad quē pertinet institutio, debet habere custodiam illius Ecclesiæ vacantis.

e ¶ *Futuris personis.*] Nota bona Ecclesiæ conseruanda in tpe successoris. 12. *q.* 2. *hoc huius placuit. & c. charitatē. &* 75. *d. quã quãda. &* 10. *q.* 2. *si quis Epi.* nisi sint talia, quæ seruando seruari non possunt. *C. de admini. tutor. l. lex quæ tutores. in fin. & ff. de peti. heredi. dumus. in fi. 1. respon. &* 10. *q.* 2. *si quis Episcopus.*

EX *parte.*] Communis diuisio. secunda ibi, *Taliter respondemus.* in qua subdistinguit: & secundum membrum ibi, *Si verò.* Abbas.

CASVS. Quidam subditi Cantuariensi Archiepiscopo excōicati fuerūt iusta de causa: isti excōicati accesserunt ad Papã supprimētes causas, pro quibus fuerant excōicati, & alias prætēdētes absolutionis beneficiũ meruerunt: quæritur, an sint habendi pro absolutis? Rñdet Papa, quòd si cōstiterit ita esse, cōpellendi sunt ad Apostolicam sedem redire cũ literis rei veritatem continentibus: & si de hoc nõ constiterit, & suspecti fuerint, quòd D. Papæ veritatē confessi nõ fuerint, cōpellendi sunt purgationem præstare, quod veritatem confessi fuerũt in absolutione sua impetranda. Nota, quòd excōicatus in absolutione obtinenda, debet exprimere causam, pro qua fuit excommunicatus: alias non est habendus pro absoluto.

CAP. V.

EX † parte tua: *& infrà.* Quia nos consulere voluisti, vtrum illorum absolutio teneat, qui (occultatis excessibus, pro quibus excommunicati fuerant) absolutionis beneficium per sedem Apostolicam meruerunt, suæ excommunicationis causam aliam prætendentes: Taliter respondemus, quòd si ita tibi constiterit, debes eos Ecclesiastica censura compellere cum litteris tuis rei veritatem continentibus ad sedem Apostolicam redire[f]. † Si † verò id tibi non constiterit, & eos suspectos habueris, quòd confessi non fuerint veritatem: ipsos compellere debes exinde coram te, quòd

† Cap. 7. eo. tit. 10. 1. compila. & post conc. Lateranen. p. 31. c. 1.

† Sensus horum verborum talis est: Si suspecti sunt, quod non dixerunt Papæ veritatem, compellendi sunt ad purgandam eorum suspicionem, vnde colligatur c. a verum de esse.

¶ Glo. seq. arguit, ponit opinionem, quam reprobat, demum quærit, & dupliciter soluit, & solutioni signat contrarium.

f ¶ *Redire.*] Et eo quòd isti compelluntur redire ad curiã, patet quòd non sunt absoluti: quia talis absolutio per surreptionē veritatis obtenta, non prodest. j. *de sent. excom. cum pro causa, & c. officij, in fi.* & literæ super hoc impetratæ nõ tenent. Quidã dicũt, quòd si pro pluribus criminibus vna tñ sententia aliquis sit excōicatus, dũ tñ aliquid eorũ expresserit in absolutione, absolutus est, si de aliis postea conteratur. *arg. de consec. d. 4. tunc valere.* quod non credo[b] verum, nisi de illo quod expresserit. Sed illa absolutio non prodest: cum adhuc sit ligatus pro alio crimine, & etiam extra Ecclesiam. j. *de sent. excom. cum pro causa.* sed tunc demum valebit absolutio, cùm ab alia excommunicatione fuerit absolutus: sicut si quis de vno peccato pœnitentiam agat, & non de alio, talis pœnitentia non prodest, quoad vitam æternam, nisi cum alterius criminis pœnitentiam egerit *de pæn. d. 4. §. vlt. in fi.* Sed si pluribus sententiis ligatus est, oportet, vt à qualibet absoluatur, & vltima confirmabit omnes præcedentes: quia tunc incipiēt valere. *arg. ff. ad Treb. l. 1. §. sed & quæriẽs.* sicut dicitur de pœn. d. 4. *§. vlt. in fi.* j. *de pæn. & re. quidã, & ff. de ser. rustic. præ. per fundũ.* Et tot sunt necessariæ absolutiones, quot fuerunt excommunicationes. Sic ff. *de no. ope. nunc. de pupillo. §. si in pluribus.* & 2. *q.* 3. *c. si quem. §. si prævaricator. ver. si plura crimina.* Et talis semper est vitandus, quousque sit absolutus ab omnibus: vel si esset excōmunicatus à pluribus, & oēs excōicatores cōmitterent vices suas vni, & ille absoluatur ab omnibus, vna sentētia expressa cuiuslibet excōicationis causa absolutus erit: & idē erit, ac si singulariter absolueretur à qualibet. Et est simile de acceptilatione, quæ capit plures obligationes. ff. de accept. l. si pluribus. Sed Inno. non videtur velle soluere hanc quæstionem. j. *de sent. excom. officij.* Sed res. in fi. quæritur, quare absolutus pro falsa causa, non hr pro absoluto: nec sicut pro falsa causa excommunicatus hr pro excommunicato, saltem quoad Ecclesiam, vt 11. *q.* 3. *c. 1. &* 2. Rñd. vtrobique consulitur animæ: quia excommunicatio etsi sit iniusta, non est contēnenda, ne ex ipso contemptu ligetur. 11. *q.* 3. *c. si ut quis. §. cùm ergo. in fi.* & excommunicatio est medicina animæ. j. *de sent. excõ. cum medicinalis (lib. 6.)* si non contemnatur. 24. *q.* 3. *notandum.* & potius ei obest, qui iniustè excōicat, quam excōicato, si non contemnit 11. *q.* 3. *Ioan. And.* Alia rō potest assignari, quare non prosit absolutio ex falsa causa: quia excōicatus fuit pro certa causa: & omnis res, per quascunque causas nascitur, per easdē debet dissolui. j. *de reg. iur. omnis res.* Sed de illa causa nulla est facta mētio: & ita illa remanet, ergo & eius effectus: & sic remanet excōicatio prima. Præterea durāte priore causa, ex alia causa, ex qua excōicatus nõ fuit, absolui nõ potuit: quia ab illo, quod nihil fuit, absolui non potuit, & sic talis absolutio nulla. ab illa verò nõ intēdebat[c] illũ absoluere, & ab alia nõ potuit absolui. arg. j. *de transla. inter corpo. ralia. &* j. *de off. deleg. cũ super. & ff. de her. instit. quotiẽs. 2.* cõtra quòd absolutio ex falsa causa teneat. j. *de cõsan. & affi. quia circa.* Ioan. And.

b Idem Innoc. Tanc. Vinc. & Goff. ad c. tunc valere respondet, quod in bo sola fictio baptizati impediebat remissionem peccatorum, qua cessante, & adueniente charitate fit remissio: sed in excommunicatione tollenda non sufficit contritio: cum quo ergo à principio non fuit absolutus, quam contritio illum absoluet: sicut nec satisfactio. de sent. excõ. cum desideres. in fi. nec imminentum de parẽdo. contit. quod in dubi. s. Ioan. And.

c Nec intẽdere poterat arg. ff. de contrah. empt. in l. inspicitur ergo intentio absoluentis, sicut baptizantis. de consecr. dist. 4. solet. Ioan. And.

a ¶ *Pur-*

a ¶ *Purgationem.*] Et ita quot eps habet suspectos, potest compellere ad purgationem præstandam, vt hic dicit: dummodo publice laboret infamia. ⁊ *de purgat. canonic. inter alios.* & si sint infames apud bonos, & graues. ⁊ *de pur. can. cum in iuuentute.* & non exorta ab inimicis. 11. q. 3. *in concilio.*

S*ignificauit.*] Propter periculum animæ supplet ordinarius desidiam, vel malitiam delegati. Con diuisio. Secunda ibi. *Cum itaque.* Casvs. Duobus modis potest poni casus. Primo sic. Aliqui contraxerunt matrimonium: publica fama erat quod erant consanguinei, vel affines. & scandalum hoc denunciatum fuit episcopo, qui accusatum matrimonium. Vnde eps vocauit illos: ipsi fuerunt contumaces, non venerunt, propter quod eps illos excommunicauit: ipsi appellauerunt, aut etiam per simplicem querelam significauerunt domino Papæ, quod ipsi non erant consanguinei, vel affines, & sic literas super hoc obtinuerunt ad iudices delegatos: iudices absoluerunt illos, & c. prout sequitur, & cum isti fuerunt absoluti iudices delegati non accedunt ad locum, vbi testes ad probandam consanguinitatem, vel affinitatem dixit producere aliquos pro receptione testium illuc transmittunt, & sic illi remanent in copula iniqua: & cū iudices non procedunt: quærebatur, quid iuris esset? Rn. Papa, quòd dolus & fraus nō dn̄t illis patrocinari & pro malitia, vel desidia iudicis delegati, non debet quis remanere in copula coniunctionis iniquæ: & ideo quotiens ea, quæ dicta sunt, cōtigerit euenire, licitè potest ordinarius taliter absolutos in pristinam excommunicationis sententiam reuocare, & tandiu eos taliter retinere ligatos, quousque causa in testium receptione, & in aliis causis legitimum incipiat habere progressum. Not. quòd qui illicitè sunt coniuncti, excommunicandi sunt, vt ab inuicem discedant. Item ordinarius supplet malitiam, seu desidiam iudicis delegati. Secundò ponitur casus. Isti contraxerunt matrimonium: accusatum fuit matrimonium super consanguinitate, aut affinitate: tandem lata fuit sententia diuortij: sed quia ab inuicem nō recedebant, fuerunt excommunicati. Tandem significauerunt domino Papæ, quòd sententia lata est per falsos testes, & hoc probare volunt. Vnde Papa causam committit super hoc: iudices absoluerunt illos, & c. prout sequitur in alio casu: & iste casus bonus est: quia sententia lata contra matrimonium non transit in rē iudicatam, quin possit reuocari veritate reuelata quandocunque.

veritatem confessi fuerint, purgationem[a] præstare.

¶ Cælestinus tertius.

¶ *Si ex desidia, vel malitia delegati Papa quis perseuerat in peccato, ordinarius hoc potest supplere, non obstante, quod causa fuerit delegato commissa. h. d. & est casus notabilis, & singularis.*

CAP. VI.

Significauit † nobis tua fraternitas, quod quidam de parochianis tuis, cum pro illicita † consanguinitatis, & affinitatis copula, excommunicatione notantur[b], ad iudices remotiores ab Apostolica sede literas impetrāt, per quas, cum ab excommunicatione fuerint absoluti, quia dicti delegati, ad locum, vbi testes produci valeant, non accedunt, nec aliquos pro eorum receptione[c] transmittunt, in prænominata nefariæ coniunctionis copula remanent, & causa debitum non sortitur effectum[d]: *& infrà.*

¶ Cū itaque pro malitia, vel desidia[e] Iudicis delegati non debeat quis ad remanendum in copula coniunctionis iniquę suffragium inuenire: tale damus tuæ fraternitati rn̄sum, quòd quotiēs ea, quæ prædiximus, in tua diœcesi euenire cōtigerit, licitè potes taliter absolutos in pristinam excōmunicationis sententiam reuocare[f], ipsosque tandiu eadem sententia tenere ligatos, donec causa in receptione[g] testium, & in aliis legitimum incipit habere progressum.

¶ Innocentius tertius Ausciano † Archiepiscopo.

¶ *Ordinarius supplet negligentiam Abbatis non reuocantis Monachum vagabundum.*

CAP. VIII.

QVantò † deuoti in religiosorum: *& infrà.* Ad audientiam nostrā noueris peruenisse, quòd Monachi, Canonici, & alij regulares tuæ prouinciæ, cum deberent potiùs in claustro[h] iuxta regularia constituta diuinis obsequiis vigilare, de obedientiis, & redditibus, quorum curam gessērunt, pecunia congregata, claustrū abhorrentes, per curias Principum[i], & potentum discurrere non verentur: *& infrà.*

¶ Mandamus: quatenus quoscūq. tales inueneris[k], nisi ad commonitionem tuam resipuerint, vt proprium[l] in manibus Prælatorum suorum sine difficultate resignent, conuertendum in vtilitatem domus, secundùm Abbatis[m] † consilium, & regularem vitam obseruent: si Prælati[n] eorum remaneat in incestuosa coniunctione.

¶ *Glo. seq. quærit, & soluit dupliciter.*

f ¶ *Reuocare.*] Post admonitione ipsis delegatis factā, vt procedant, & ipsis coniugatis, vt causam suam prosequantur: & si postea malitiose versantur, ne procedant, tunc reducat illos ordinarius in pristinam excommunicationis sententiam. *arg.* ⁊ *de off. dele. prudentia* §. *sexto.* Sed quantum expectabit? certè modici tempus dabitur, infra quod possit componere sarcinulas, & se parare ad causam. ff. *ex quibus cau. mai. in integ. restit. l. ab hostibus.* §. *sed quod simpliciter.* Vel hoc intellige ad arbitrium boni viri, id est, iudicis. ff. *de ver. obl. continuus* § *cum ita.*

g ¶ *In receptione.*] Per procuratorem, scilicet cum sint illi excommunicati. *arg.* ⁊. *de iudi. intelleximus* vel etiā per se ipsos pūt causam incipere, quia quidamm do rei sunt, & reus bene potest stare in iudicio excommunicatus. ⁊. *de excep. si significauerūt.* & c. *vlt.* & prosequi appellationem suam ipse: sed post quam incœperit: etiam habere delegati legitimum progressum, vt hic dicit, poterūt absolui. est simile. ⁊. *de verb. sign. ex parte.* vbi nō absoluitur nisi quis primò satisfaciat, sed non statim absoluitur propter maximam suspicionem: alias regulare est, quòd quilibet primò absoluatur. ⁊ *de sent. excom. per tuas.*

Q*Vantò deuotio.*] Communis diuisio: secunda ibi, *Mandamus.* Abbas.

Casvs. Quidam monachi, canonici, & alij regulares, cùm debeant in claustro in diuinis obsequiis vigilare, de redditibus Ecclesiarum, quarum curam gerunt, congregant pecuniam, & postea per curias principum discurrere non verentur. Factum istorum peruenit ad notitiam domini Papæ: vnde mandat Papa archiepiscopo diœce. ipsorum, quatenus moneat prælatos prædictorum regularium, vt ipsi corrigant illos, qui claustrum proprium [& hoc negligenter] dimiserunt: tunc archiepiscopus moneat illos, vt proprium, si quod habent, resignent in manibus prælatorum suorum, & vitam regularem obseruent: quòd si non fecerint, compellat eos ad hoc per suspensionem officij, & beneficij appel. rem. Not. quòd correctio regularium primò pertinet ad prælatos ipsorum: & si prælati sunt negligentes, tunc episcopi eos corrigant, secundum quod hic dicitur.

b ¶ *Notantur.*] Quia noluerunt parere sententiæ diuortij latæ propter consanguinitatem, vel affinitatem, sed sic excommunicati impetrarunt literas super reuocatione sententiæ, quæ non transit in rem iudicatam. ⁊. *de re iudic. later.* & c. *consanguinei.* hoc secundum vnum casum: sed glossæ intelliguntur ante sententiam, cum fuit appellatum. Secundum alium casum fuerunt excommunicati ante sententiam.

c ¶ *Pro eorum receptione.*] Hoc intelligēdū est, qn̄ testes ad iudicem venire non possunt, quia sunt valetudinarij, vel alio impedimento detenti: vel etiam sunt in honore cōstituti. ⁊. *de testi. c. si qui testium.* qui aliàs compellendi sunt venire. *C. de testi. si quādo.* dummodo non per longum iter. *ff. de testi. l. 3.* §. *vlt.*

d ¶ *Effectum.*] Vnde postulasti, quid sit faciendum.

e ¶ *Desidia iudicis delegati.*] Et ita iudex ordinarius supplet desidiā delegati, sicut delegat⁹ supplet ordinarij. ⁊. *de off. deleg. prudētiā.* § *sexta.* & ⁊ *de foro cōpet.* § *licet.* & c. *ex tenore.* sed quod dicitur hic, scilicet qd̄ recidūt in iurisdictioné ordinariā, ex eo cōtingit, quòd non prosequitur appellationē suā, & ne propter hoc

h ¶ *In claustro.*] 16. q. 1. *si cupis.* & sine quo viuere non potest. 16. q. 1. *placuit.*

i ¶ *Principum.*] Et si ibi in aliqua administratione reperientur, indignum est eis ab Ecclesia subuenire, per quos constat scandalum in ecclesia generari. *infra ne clerici, vel monachi. c. sacerdotibus.*

k ¶ *Inueneris.*] Per inquisitionem. ⁊. *de simo. de regularibus.* vel euidentia rei. ⁊ *de coha. cle. & mulie. c. vlt.* & c. *Vestra.*

l ¶ *Proprium.*] Quod nisi in morte resignauerit, in signum perditionis in sterquilinio cum eo subterretur. ⁊ *de stat. reg. monach.* & c. *cùm ad monasterium.*

m ¶ *Abbatis.*] 18. q. 2. *abbates.*

¶ *Glo. sequens not. allegat duo iura, ponit opinionem Hugo. quam reprobat.*

n ¶ *Si prælati.*] Sic patet, qđ coertio, & correctio monachi primo loco spectat ad abbatē. ⁊ *de app. reprehēsibilis.* infi. & 24. q. 3. *corripiatur.* Hug. dicit qđ si agatur in figura iudicij, sol⁹ eps cognoscere debet de ei⁹ causa, secus si agāt secūdū regulā claustrale. 11. q. 1. *de persona.* ff. *de pat. pot. l. 3.* & *Cod. de emen. propin. l. Vnica.* Sed probabilius vī dicēdū, qđ prælatus ecclesiæ collegiatæ habet iurisdictionem

† *Auscitan.* † Cap. 1. eo. tit. in 3. cōp. *& de macerta bonis.* addē plenè *in concilio Viennen.* quod refert *in clement. de statu monach. c. ne in agro.* § *quia vero.* Vbi la. etiā *prohibetur.* facit textus *in leg. Deo nobis.* C. *de episcopis, & cler.*

a *Dictio ¶. hunc effectū sunt specialem, in quo excommunicatus agit: quando f. semel absolutus in eodē crimine, & in eadem contumacia perseuerat; vt hic, & infrà de ap. quæstio. hoc autem fit in pœnā ipsorum, & sic non obstante contrarie. Ioan. An.*

† *Ait Inno. loco horum verborum, quæ sunt in textu, nempe: abbatis consilium, hæc alia esse debere, videlicet, secundum arbitrij sui consilium: ita vt ad Archiepiscopum, cui scribat Papa, pertineat conuertere illa bona in vtilitatem domus: extantum in antiqua compilatione abbatis, erat vt hic, quod etiam habent omnes manuscripti.*

ctionem: vt 16.q.5.c.1.vt dictum est.s.eo.cum Ecclesiarum. & quòd Abbas siue prior possit excommunicare monachos suos, est expressum.j.de maior.& obe.cum in Ecclesijs.j.de simo.sicut[a]. In omnibus his potissimè considerãda est consuetudo cuiuscunque Ecclesiæ, quæ dat iurisdictionem.9.q.3.conquestus.C.de emã.l.1.& vlt. hodie reuocatio talium pertinet primo loco præsidentibus capitulis Abbatum, & priorum.j. de regu.c. vlt. & ibi additur pœna, scilicet excommunicationis.

a Concord. gl.in l.ad legitim.ff.de procura.

post tuam commonitionem id exequi negligenter omiserint, per suspensionem officij[a], & beneficij, appellatione remota compellas.

a ¶ Officij.] Sic s.de ata.& quali.quarto.& 74.dist.consuluit.

¶ Idem Rothomagen. Archiepiscopo, & eius Suffraganeis.

¶ *Ab vno Episcopo excommunicatus, ab aliis est vitãdus. Et Archiepiscopus per querelam aditus nõ absoluet, nisi primò remittat.*

CAP. VIII.

AD † reprimendam malitiam[b] peruersorum, pœnæ certæ sunt in canonibus[c] constitutæ: quas sicut latas à vobis interdum in subditos, vultis inuiolabiliter obseruari; ita latas ab aliis[d] debetis inuiolabiliter obseruare: Ideoque mandamus, quatenus sententias, quas Lexouien. Episcopus duxerit in subditos suos canonicè promulgandas, & vos ipsi[e] seruetis, & à vestris subditis faciatis inuiolabiliter obseruari. ¶ Tu verò, frater Archiediscope, cùm excommunicationis sententia, per appellationis non suspendatur[f] obiectum) si quis excommunicatus ab Episcopo, de iniusta tibi fuerit excommunicatione conquestus[g], ad ipsum (ei quasi Coepiscopo deferens) absoluendum, secundùm Ecclesiæ formam remittas: qui si noluerit ipsum absoluere, tu (recepta iuratoria cautione) absolutionis munus ei poteris exhibere; ita tamen quòd nisi legitimè tibi constiterit eum contra iustitiam excommunicatum fuisse[h], ex debito sibi iuramenti præcipias, vt super eo, de quo fuerit excommunicatione notatus †, eidem Episcopo satisfaciat competenter. Quòd si facere contempserit, eum in excommunicationis sententiam appellatione remota, reducere non omittas.

† Cap. 2 eo. tit. in 1. compilat.

AD reprimendam.] Duo facit. Primo ponit generale exordium, ex quo postea infert speciale mandatum ibi, Ideoque. Abb. Siculus.

CASVS. Eps Lexouien. in quosdam subditos suos tulerat sententias excõicationis, aut suspẽsionis. Archiepiscopus Rothomag. & alij suffraganei eius, non seruabant sententias illas: peruenit hoc ad Papã, vnde scribit Archiepo, & eius suffraganeis dicẽs, quòd propter malitiam peruersorũ, pœnæ certæ statutæ sunt, & ideo sicut volũt suas sententias latas in subditos ab aliis obseruari, ita dñt ipsi seruare sentẽtias aliorum: quare mandat eis, quatenus sententias, quas Lexouien. Episcopus canonicè tulit in suos subditos, obseruent, & faciant à suis subditis obseruari. Tandem loquitur Archiepiscopo dicẽs, quòd sententia excommunicationis non suspenditur per appellationem, & ideo si quis excõicatus ab Episcopo Lexouien. eidẽ Archiepiscopo cõquestus fuerit de iniusta excommunicatione, remittat illum ad Episcopum absoluendum, secundùm formam Ecclesiæ & si ille eum absoluere noluerit, Archiepiscopus eum absoluat, recepta priùs iuratoria cautione: & præcipiat ei ex debito iuramenti quòd satisfaciat eidem Epo super eo, pro quo fuit excõmunicatus, nisi constiterit, quòd iniustè fuit excommunicatus: quod si non fecerit, in eandem sententiam reducat eundem. Not. quod sententiam Episcopi alij Episcopi seruare tenentur. Itẽ quòd tibi vis fieri, alteri facere debes. Item sententia excommunicationis non suspẽditur per appellationem. Item si aliquis conqueritur Archiepiscopo, de iniusta excommunicatione, non debet eum statim absoluere, nisi excommunicator hoc noluerit adimplere.

b Concord. tex. in l. si cui.§.1.ff.de accus. & in Auth. vt iudi. sine quoquo suf. § considerauimus. cum glo. illic in col. 2.

b ¶ Malitiam.] Simile dist.4.factæ sunt. nã per leges nemo bene facere cogitur, sed malè agere prohibetur.23.q.5.ad fi dẽ. vt boni inter malos viuant quietè.23.q.5.non frustrà.[b] & hoc solum bene agitur, vt vita hominum corrigatur.23.q.5.prodest.

¶ Glo. seq. ponit decem species pœnarum.

c ¶ In canonibus.] Variæ sunt pœnæ in canonibus cõstitutæ. Quædam inducunt degradationẽ, & curiæ sæculari traditionẽ.j.de fal. ad falsariorum. Quædam degradationem, & detrusionem in monasterium vt 50.distin.si Epc. Quædam depositionem tantũmodo[c]. 50 dist. si quis viduam. Quædam suspensionem solũmodo[d]. 2.q.5.si mala fama.& c.presbyter.& 32. dist. nullus. & c.presbyter. Quædam excommunicationẽ.17 q 4. si quis suadente. Quædam priuationẽ officij & beneficij perpetuò. 81.dist. si quis amodo. Quædam officij ad tempus. 82.distin. presbyter. simile 11.q.2. placuit. Quædam[e] priuationem officij tantum ad tempus. 27.distin. presbyterum. Quædam priuationem beneficij tantùm. 7.q.1.si quis ac ordine.& s. de elect. in cunctis. Quædam priuationem tantũ communionis 35.dist. in omnia. 55.dist. nullus. & alias pœnas habes 68.distin. sicut. & 18. dist. placuit.

c Vt in homicida post modum promoto.

d Vt in presbytero infamato, donec se purget: & in concubinario. Io. And.

e Pro intelligentia huius glossæ

d ¶ Ab aliis.] 2.q.6.qui se scit.

e ¶ Vos ipsi.] 11.q.6.cura.

f ¶ Suspẽdatur.] Hoc ideo dicit quia sẽtẽtia illa secũ trahit executionem.j.de appellat. pastoralis. §.1. hinc est, quòd post x. dies non trãsit in rẽ iudicatã, quia quãcunque potest peti absolutio: vnde si taceat quis per x. dies, non intelligitur acquieuisse sententiæ. Vnde concedo, quòd post x. dies, vel quandocunque possit appellari à sententia excommunicationis ad metropolitanum, quantum ad hoc quòd metropolitanus potest ipsum absoluere præstita cautione quòd parebit mãdato, super eo pro quo fuit excommunicatus eo excõicatore.[f] Sed hoc nõ valet quia ex quo non appellauit infra x dies, postea non potest appellare, vnde per appellationem non transfert querelam ad metropolitanum, sed per simplicem querelã poterit conqueri etiam post x. dies.

Vide Ioan. & Felin. in c. qualiter. de accusat. qui methodicè referunt omnia genera pœnarũ.

f Facit ad hoc tex. in l. inter claras. C. de sum. trin. & fid. cath.

¶ Gl. seq. ponit dictũ, signat cõtrariũ, & soluit.

g ¶ Conquestus.] Sicut potest conqueri de iniusta excõicatione: sic potest appellare, qui est iniustè excõicatus, & prosequi appellationem, & literas impetrare super hoc.j.de exces. cum inter. & c. vlt. sed propter hoc excõicatio nõ suspenditur, sed causa ad superiorem transfertur, si infra decem dies appellet; & conueniatur super alia re, potest se defendere. vt dicit decreta. prædicta. Et not. quod dicit, conquestus, quia si quis appellat excommunicatus, non debet remitti ad excommunicatorem, nisi velit ei facere gratiam.j. de sen. excõ. per tuas. Sed contra videtur: quia ipso facto videtur appellasse, eo quòd iuit ad metropolitanum.j. de app. dilecti. & c. vt nostrum. Solitèr arreptum non est pro appellatione post sententiam: immò viua voce est statim appellandum: postmodum verò in scriptis 2.q.6.post appellationem.§.forma.in fin.ff.de app.l.2. Sed ante sententiam videtur appellare, qui ad curiam super hoc proficiscitur, vt dicunt contraria: sed illa non habẽt locum iudicio cœpto: quia qui appellat, causam rationabilem coram iudice exprimere debet, & propter illam appellare.j. de appel. dilecto. in fin. & c. dilectus. & c. vt dilectus. in fi. hodie cuicunque appellat in iudicio vel extra, ab interlocutoria, vel grauamine in scriptis appellet: & causam appellationis exprimat. infrà de appel. c. cordi. lib.6]

† Albàs, mandamus, nã in nadatur, quod habent impressi, in nullo manuscripto reperi.

† Turonẽsi

† Cap. 3 eo. tit. in 3. cõp. & vide notas huius cap.

¶ Idem Turonensi † Archiepiscopo.

¶ *De causis subditorum Archiepiscoporum, & Episcoporum suorum, Patriarcha non cognoscit, nisi per appellationem legitimam, aut vigore consuetudinis seu priuilegij.*

CAP. IX.

DVo † simul: & infrà. ¶ Consultationi tuæ taliter respondemus...

¶ Glo. se notat duo præsumi pro sententia.

h ¶ Iuste.] Hoc ideo dicit: quia semper præsumitur pro sententia iudicis ordinarij.j.de probationibus. post cessionem.j. de re iudicata. sicut & supra de renunciatio. in præsentia. sed si obijciatur contra sententiam ratione processus, oportet, quòd probetur processus. ad hoc statur sententiæ.j.de proba. quoniam contra.[g] & ita statur sententiæ, & præsumitur pro ea, nisi infirmatur ratione processus. Hinc etiã patet, quòd nõ præcipitur aliquid absolutè, nisi priùs cõstet, an iustè, vel iniustè fuerit excommunicatus.j. de malè, quod rest. spo. literas. in fin. & j. de sen. ex sacro. & hoc constabit partium assertione, & recipientur probationes ab vtraque parte.s. de offi. del.c. cùm contingat. Absolutio fieri debet secundùm distinctionem decre.j. de ver. sig. ex parte. Item per tales probationes constabit, an alter alteri teneatur ad interesse, secundũ quod traditur. infra de sent. exc. sacro. prout notatur. s. de offi. dele. cùm contingat. Bernardus.

g Per quam decr. dixit hic Ioan. & non præsumitur pro sententia. Ioan. And.

DVo simul.] In prima ponitur decisa consultatio. In secunda responsio ibi, Consultationi. Abbas. CASVS. Patriarcha Hierosolymitanus compellat clericos Turoñ. archiepiscopi ridere coram ipso, cõquerẽtibus de episcopis, cùm ipsi parati essent respondere coram archiepiscopo Turoñ. ordinario suo: super hoc conquestus fuit Turo. archiepũs domino Papæ. & ipse rñdet eidẽ dicẽs, quòd in canonibus diffinitũ est, quòd primates, vel patriarchæ nihil iuris præ cæteris debent habere, nisi quantum canones illis permittunt, & consuetudo illis contulit ab antiquo: nisi super hoc Apost. sedes, aliquem illorũ priuilegio speciali duxerit honorandum: & ideo quandiu clerici Turoñ. coram ipso voluerint stare iuri, coram patriarcha respondere non debent, nisi causa per appellationẽ deferatur ad ipsum, aut aliquid à sede Apost. sit indultũ. No. quòd patriarcha, vel primas id solũ põt habere in subditos

ſtem archiepiſcoporum ſuorum, quod eſt in canonibus diffinitum. & idem intellige de archiepiſcopo in ſubditos ſuffraganeorum ſuorum: vel niſi quantum conſuetudo illis contulit ab antiquo. hic nota q conſuetudo dat iuriſdictionē. Itē actor forū rei dēt ſeq.

a ¶ *Canonibus.*] 9. q. 3. *conquestus* 18. q. 2. c. 2. & *ibi*.

b ¶ *Patriarchas.*] Differentia in nomine, dignitas eſt eadem. 99. *diſt.* §. 1. & c. 1 & 2. ... ſeq. ar. *dicit nomine* ... *allega.* ... & 3. *in contrarium & ſolute.*

c ¶ *Conſuetudo.*] Rationabilis, & præſcripta, alias conſuetudo non prodeſt. ī. *de conſue. c. vlt.* Et eſt ar. temporis diuturnitatem, & ſolutionem, & obligationē inducere in futurum. *arg.* 16. q. 2. *ſtatuendū.* & j. *de cenſi. ex parte.* & c. *olim cauſam.* & C. *de agri. & cen. libus. lib.* 11. *ar. contra* j. *de exc. prælatorum ad quorundam.* & 10. q. 3. *quia cognouimus.* & 1. *de con. peruenit.* So. qui eſt in poſſeſſione alicuius rei, in ea defendi debet. *Vt lit. pen. quaſi per totum arg.* ī. *de elect. querelam. in fin.* & j. *de cau. poſ. cum eccleſia.* & ff. *ſi ſer. ven. l. harum.* & ff. *de aqua. quo.* & *æſti. l. penul.* & eſt defendendus, niſi ſi queat eū vi, vel clam vel precario poſſidere. & ſic intelliguntur contraria. de hoc dixi. ī. *de for. c. vlt.*

d ¶ *Nicænas.*] 65. *diſt. mos antiquus.* & c. *ſeq.*

e ¶ *Priuilegia.*] Priuilegia eccleſiarum perpetuò ſunt ſeruanda. 25. q. 2. c. 2. & 2. & 3. Sed perſonalia priuilegia cum perſonis extinguuntur. 7. q. 1. *petiſti.* & ff. *de cen. etatem. in fi.* & j. *de præb. mandata.* & ī. *de offi. legati. Volentes.*

f ¶ *Eccleſiam.*] Sic 9. q. 3. *conqueſtus.*

g ¶ *Speciali priuilegio.*] Arg. quòd dominus Papa poteſt detrahere iura Eccleſiæ, & alij conferre: quod quidem nullus dubitat. 16. q. 1. *frater noſter.* 9. q. 3. *nunc verò.* & c. *per principalem.*

h ¶ *Voluerint.*] Maximè & ſi nollent, compelli debēt ab archiepiſcopo ad hoc, ſi ſe conſentiret. j. *de foro compe. ſignificaſti.*

i ¶ *Patriarchæ.*] Hieroſolymitani. B.

k ¶ *Ad eius.*] A grauamine, vel à ſententia. *infrà de app. cum Eccleſia.*

ſpondemus, quòd cum ſit in canonibus [a] diffinitum, Primates, vel Patriarchas [b] nihil iuris præ cæteris habere, niſi quantum ſacri canones concedunt, vel † priſca illis conſuetudo [c] contulit ab antiquo: ita vt ſecundùm Nicænas [d] † regulas, ſua priuilegia [e] ſeruentur Eccleſiis: prætetquam ſi Apoſtolica ſedes aliquam Eccleſiam [f], vel rectorem ipſius, quolibet ſpeciali priuilegio [g] decreuerit honorare, quandiu (clerici tui coram te voluerint [h] ſtare iuri, compelli non debent iudicium Patriarchæ [i] ſubire: niſi cauſa per appellationem ad eius [k] audientiam perferatur: aut ei aliquid ſuper hoc à ſede Apoſtolica ſit indultum.

¶ Idem Turonenſi Archiepiſcopo.

¶ *Archiepiſcopus impeditus poteſt conſecrationē ſui Suffraganei alteri committere, & conſecrandus tenetur ab illo commiſſario munus conſecrationis recipere.*

CAP. X.

QVod † ſedem Apoſtolicam: *& infrà.* ¶ Nos ſiquidem conſuluiſti, verùm ſi aliqua infirmitate, vel alia iuſta cauſa detentus aliquem Suffraganeorum tuorum cōſecrare non poſſes, alicui Coepiſcoporum tuorum vices tuas committere [l] licitum tibi eſſet: *& infra.*

¶ Conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quòd in tali articulo conſtituto, & tuas vices (vt dictum eſt) tibi committere licet, & conſecrandus, munus debet ab eo conſecrationis accipere †, cui eas duxeris committendas, dummodo catholicus habeatur, & impedimentum ei ex ſubtractione gratiæ [m] Apoſtolicæ ſedis non obſiſtat.

¶ Idem Epiſcopo Helieñ.

¶ *Archiepiſcopus cauſam ad ſe per appellationē delatam, ſubditis Suffraganei cōmittere poteſt, nō tamen ad ipſam ſuſcipiendam compellere poteſt. h. d. vſque ad §. præterea.*

CAP. XI.

PAſtoralis † officij: *& infrà.* ¶ Ex parte tua fuit inſuper quæſitum †: verùm ſi aliqua cauſa fuerit ad Archiepiſcopum per appellationē delata, poſſit eandem iure ordinariæ poteſtatis, Suffraganei ſui ſubdito delegare, vel animaduertere in eū, ſi cauſam renuerit ſuſcipere delegatam?

¶ Ad quod reſpondemus, quòd Archiepiſcopus ipſum ad ſuſcipiendam delegationem huiuſmodi compellere nequit inuitum [n]: cùm in eum (ex-

Q*Vod ſedem.*] Communis diuiſio. ſecunda ibi, *Conſultationi.* Abbas.

Casvs. Archiepiſcopus propter infirmitatem, vel aliam iuſtam cauſam non poteſt cōſecrare ſuffraganeum ſuum: quæſitum fuit à Papa, vtrum poſſit ſuper hoc alicui committere vices ſuas? Reſpondet Papa, quòd archiepiſcopus taliter impeditus, poteſt alicui epiſcopo vices committere, & conſecrandus debet ab illo munus conſecrationis accipere, dummodo catholicus habeatur, & impedimentum ei ex ſubtractione gratiæ ſedis Apoſtolicæ non obſiſtat. No. quòd munus conſecrandi poteſt delegari. Item ſuffraganei delegationem factam à ſuo archiepiſcopo tenentur ſuſcipere. Item electus tenetur ſuſcipere conſecrationem, à quo metropolitanus voluerit.

¶ *Gl. ſeq. repetens textum, addit, quomodo archiepiſcopus cogere poteſt eū, cui cōmittit, & ad quod tenetur conſecratus: diſtinguit demū inter ea, quæ ſunt iuriſdictionis, & ordinis, & cauſam reddit. In fi. dicit meretum imperium ſecundum canones delegari.*

l ¶ *Committere.*] Certū eſt enī. quòd archiepiſcopus poteſt mādare vices ſuas. & ille tenet recipere, & pōt illū cōpellere. j. c. pro. nam & iuſſu archiepī, ſuffraganei illū cōſecrare debent ī. *de temp. ord. ſi ar. hiepo.* alias ſine ſui præſentia, epūs nō debet cōſecrare. 65. *diſt. nō debet.* & c. *epūs nō eſt.* & epūs ſic cōſecrat debet viſitare archiepiſcopū infra duos menſes, & ſi nō poſſit impeditus miſſo d cō, hoc ei ſignificetur 65. *diſt. ſi quis in metropolitana.* Item & ordinandus tenetur recipere conſecrationē ab eo, cui mādauerit licet in hoc grauetur, q iudex ſuperior hoc facit iure ſuo: ſuffraganei vero ad mandatū illius. ut ī. *de offi. deleg. ſuper quæſtionum. §. ſi verò dua.* & Archiepūs poteſt cōmittere ea, quæ ſut iuriſdictionis, etiam illis, qui eam nō habent. j. *c. prox.* ſed ea quæ ſunt ordinis, vel conſecrationis committere non poteſt his qui eam non habent, puta illis, qui non ſunt epiſcopi, vel archiepiſcopi, vel maiores. j. *de conſecrat. Eccleſiæ, vel alt. aqua.* Nec etiam talia dicuntur committi, ſed cum mandat archiepiſcopus ſuffraganeis, vt hoc faciant, ſola auctoritas eis deeſt, & nihil committit eis archiepūs, niſi quia dat auctoritatem propter prælationem, quam habet ſuper illis. & hoc patet ex eo, q quique epī inuitantur ad hæc facienda ab illis, qui ea facere non pñt: vt puta capitulum quique inuitat alium epiſcopum ad conſecrandum eccleſiam, vel altare, vel ad clericos ordinandos. 7. q. 1. *pontifices.* Item talis poteſt dici ſecundū canones q ea, quæ ſunt meri imperij, poſſunt delegari, vt depoſitio, 24. q. 4. *aliud.* & 2. q. 7. ſicut licèt ſecūdum leges non pñt, niſi cum delegans non poteſt adeſſe. ff. *de offi. eius, cui mād. eſt iuriſdictio. l.* 1.

m ¶ *Gratiæ.*] Id eſt, ſi non ſit excōicatus, vel ſuſpenſus, vel ſchiſmaticus, talis non poteſt ordinare, vel ordinari: vt ī. *de ele. qu. dileſtione* ī. *de ata. & qualit. cum bene.* & j. *de ſchiſma. quod à prædeceſſore.* & *ſupra de epiſcopo. qui renun. epiſc. c. vlt.* & hæreticus, non ſit 9. q. 1. c. 1. & 2. huiuſmodi etiam perſonæ non conferunt executionem, Bernardus.

P*Aſtoralis.*] Iſtud principium vſque ad §. *Præterea*, diuiditur in duas partes: quia in prima ponitur conſultatio: in ſecunda reſponſio ibi, *ad quod.* Abbas.

C a s v s. Aliquis appellauit ab epō ad archiepm: quæritur, vtrum archiepiſcopus cām iſtam ſibi delegatā per appellationē poſſit cōmittere alicui ſubdito ſui ſuffraganei iure metropolitico, & ſi nollet cām ſuſcipere, vtrum poſſit ipſum ad ſuſcipiendam delegationem compellere? Reſ. quòd archiepiſcopus ipſum ad ſuſcipiendam delegationem compellere non poteſt inuitum: quia in eum nullam habet poteſtatem, niſi in quibuſdam certis articulis: quamuis epiſcopus ſuus eidem ut metropolitico iure ſubiectus.

¶ *Gl. ſe. q̃rit. ponit opi. Hug. & ſeq̃tur demū opi. Io. quā approbat.*

n ¶ *Inuitū.*] Not. q pinguius iuſ habet ar hiepūs in epiſcopis, quàm in eorū ſubditis, vt hic patet, & ī. *eo. tit. quāto. in ar.* Sed nūquid idem eſt iuris eſt in epiſcopo circa ſubditos ſuorū ſubditorū? Certè nō. Quia epiſcopus eis præponeretur, ſi voluerit p ſe cognoſcere de cauſis ſubditorū, cū ſit iudex ordinarius omniū de ſua diœceſi 11. q. 1. *de hanc epi. ſe perſona.* & *ar. ad hoc. ff. de iud. audientiū.* 11. q. 3. *qui reſiſtit.* & 8. *diſt. queretur, quæ contra mores in fin.* & q. 1. nomen: ſed archiepiſcopus nō eſt iudex ordinarius totius prouinciæ, niſi epiſcoporū tantū, niſi in caſibus inferiùs notatis, vt dicet in fine. & ita nō eſt ſimile hoc. Item ſecūdū Hu. & Vi. los dixe, q ſi tales prælati ſubditi epiſcoporum, vel ex electione, vel ex lōga conſuetudine habēt ordinariā iuriſdictionem, epiſcopus non poteſt cognoſcere de cauſis ſubditorum talium prælatorum, niſi per appellationem deferantur ad eum: vt j. *de exceſ. præla. cap.* 2. & j. *de fo. compe. cum contingat.* & j. *eod. irrefragabili.* §. 1. *arg. ad hoc* 18 q. 5. *cognouimus.* & j. *propter r. de appel. dilecti.* gradatim enim debet procedere in cauſa: vt *tamen quā* 2. *quæſt.* 6. *cap. anterioris.* §. *illo procul dubio.* & j. *de ſtat. reg.* ſequitur in ſingulis, niſi in principe. 2. q. 6. *argura.* & c. *olim* & j. *de app. gl. Ioan. Ab ſi duobus*

† *Vide Lunicam. C. qui pro ſua iuriſdict.*

† Cap. 5. eo. tit. in 1. comp.

† *requiſitum.*

† *Ratio eſt quia iudicare eſt publicum mun.* L. munerum §. iudicandi, ff. de mu. & hom. & l. vnica. C. quī pro ſua iuriſdict.

Dicit Archid. quod epiſcopus ſecundum archipresbyterum ſubiectum archidiaconum non poſſet ad epiſcopum appellari.

si duobus. Verius credo, quod dicit Io. quòd Episcopi nō possunt cognoscere de causis subditorum prælatorum suorum eis inuitis: sic enim posset eos priuare omni sua iurisdictione, quod non est verum: quia nimis esset iniquū. ǁ *de excess. prala. ad hæc.* immò debet sententias seruare subditorum suorum. ǁ. *e. cum ab Ecclesiarum.* vbi n tatur de iurisdictione Eporum, nam si sua vnicuique iurisdictio non seruatur, Ecclesiasticus ordo confunditur. 11. q. 1. *pervenit.* & tñ Eps nihilominus est iudex ordinarius diœcesis suę, quo ad multa alia, quæ patent per se. Eps tñ posset bene cōpellere subditos subditorū suorū, suscipere delegationē sibi a ipsis facta, secus in Archiepisc. vt hic.

¶ *Glo. seq. rect. per q. ...Archiepiscopus sit ordinarius prouinciæ ponit primo duas opi. vel T. ... quæ dicit eum nō ordinariū nisi in certis casibus: & enumerat. 12.*

a ¶ *Exceptis quibusdā articulis*] E. tñ iudex ordinarius totius prouinciæ, quia eius gerit solicitudinem. 9. q. 3. c. 1. *&* 2. *nec ideo sequitur* q̄ cuiuslibet de prouincia. Vel potest dici, q̄ habet iurisdictionē super quemlibet, sed impeditam, & ligatam: ex quo non habet nisi in quibusdam articulis. *arg. ǁ de resc. c. pastoralis. §. Vlt. in fi. & ǁ. de cleri pereg. c. una.* & hoc secundùm Lau. 1. dicit, q̄ non est iudex ordinarius, nisi in casibus specialibus. Primò cùm deuiat in diuinis officiis a consuetudine metropolitanæ Ecclesiæ. 12. *dist. de his.* Item si deliquit in eius diœcesi: vt 6. q. 3. *placuit.* in hoc casu efficitur aliquis de iurisdictione cuiuslibet alterius. Item si habet prædium in diœcesi sua: vt ǁ *de fo. comp. c. Vlt.* & iste casus pertinet etiam ad quemcunque alium. Item si causa defertur ad eum per appellationem. ǁ. *de off. le. c. 2. & ǁ. eo. dum. & 11. q. 1. peruenit.* Itē cùm absolutus ab Archiepiscopo non vult parere Episcopo. ǁ. *eo. ad reprimendam.* Item si criminalis est causa inter Episcopum, & clericum suum: & tunc illa causa debet deduci ad synodū, in qua præest Archiepiscopus. 6. q. 2. c. 1. *item si clericus.* habet eiusdem causam contra Episcopum suum. 11. q. 1. *si clericus.* & si Eps contra clericum, coram arbitris terminetur: vt in *c. clericum.* Item in alio casu. ǁ. *eod. irrefragabili.* sed ibi dicitur, q̄ tanquam delegatus à Papa. Item quā Episcopus negligens est in eo, quod ipse facere debet 9. q. 3. *cū simus. & ǁ. de sent. excom. per tuas. & ǁ. de app. qua fronte.* Item mortuo Episcopo, & Ecclesia idoneos clericos non habet. 12. q. 2. *non liceat.* Item cùm euidens est sententiam Episcopi esse iniustam. ǁ. *de app. solicitudinem.* Item cùm visitat prouinciam. ǁ. *de præscr. cum ex officio. & ǁ. de cen. sopra a. & c. cùm nuper.*

¶ *Glo. seq. abuect. & salute.*

b ¶ *Nullam habeat potestatem.*] Si nullam habet iurisdictionē, vel potestatem in eum, ergo talis delegatio non videtur valere: & sic sententia eius nulla. arg. C. *quæ pro sua diuers. l. vnica.* Rñ. licèt in clericum illum, cui committit causam, non habet potestatem, tamen in causa, quæ ad eum per appellationem delata est, habet potestatem: & ita causam ad suam iurisdictionem pertinentem delegat, & ille bene recipit iurisdictionem, si vult illam recipere: sed si non vult illam recipere, potest partes compellere, vt cōsentiant in aliquem, vel aliquos & potest mandare Episcopo, vt cōpellat illum recipere commissionem: quod facere potest, licèt sit appellatum ab eo. *arg. ǁ de fo. compe. si quis contra clericum. & ǁ. de offi. deleg. suspicionis. §. Vlt. & ǁ. de appel. cum speciali.*

PRÆTEREA. Diuiditur: quia in prima ponitur consultatio, in secunda responsio ibi, *Ad quod*. Abbas.

CASVS. Causa commissa est alicui per sedem Apostolicam, delegatus citauit reum, non venit, contumax fuit: propter contumaciam suam manifestam fuit excommunicatus, vel iudex actorem duxit in possessionem rei petitæ causa rei seruandæ. Tandem mortuus est delegatus, reus vult absolui, vel recuperare possessionem amissam præstita cautione, quòd iuri parebit: quæritur, an liceat alicui ordinario ipsum absoluere, vel possessionem sibi restituere infra annum, sufficienti cautione recepta sine speciali mandato Apost. sedis? Rñdet, quòd cùm delegatus quantùm ad illam causam maior sit ordinario, sine speciali mandato domini Papæ excommunicatus ab huiusmodi delegato, beneficium absolutionis per alium non poterit obtinere, præterquam in mortis articulo, nisi talis fuerit ille delegatus, cui alius succedat in onere & honore: nec possessionem amissam poterit recuperare per alium quam per sedem Apostolicam. In fine dat Papa tale consilium, ne actor post annum efficiatur verus possessor, reus coram ordinario, vel si ordinariū habere non potest, coram publicis, & honestis personis offerat & præstet cautionē, quòd iuri parebit, interrumpendo per hoc præscriptionem annalem: vt sic post annum recuperare possit possessionē amissam. No. quòd archiepiscopus nō habet iurisdictionem in subditos suffraganeorum suorum, nisi in certis articulis. Item delegatus Papæ maior est ordinario, quantùm ad causam illam, quæ est ei commissa. Item ordinarius non potest se intromittere de his, quæ fiunt à delegato Papæ. Item si aliquis non potest habere copiam iudicis, illud protestetur coram ordinario, vel coram publicis personis, si ordinarius haberi non potest, quòd per eū non stat, quò minus faciat, quod facere intendebat: & sic postea nō currit ei tem, us, quousque copiam iudicis habere poterit.

ceptis a quibusdam articulis) nullam habeat potestatem b: licèt Episcopus suus eidem sit metropolitana † lege subiectus: & infrà.

¶ *Mortuo delegato Papa, qui excōmunicauit reum, vel actorem in possessionem induxit: si eius successor in delegatione succedit, absoluere, & restituere possessionem poterit: aliàs soli Papa restituet, & absoluet, præterquam in mortis articulo: ne tamē currat annalis præscriptio, reus coram ordinario, vel publicis psonis de stādo iuri cautionē pstabit. Hoc dicit.*

¶ Præterea postulasti, an alicui c liceat sine speciali mandato Apostolicæ sedis (delegato, qui reum propter contumaciam manifestam, excommunicationis vinculo innodauit, vel petitorem causa rei seruandæ in possessionem petitorum induxit, rebus humanis excepto) eidem volenti iuri parere, absolutionis beneficium impertiri, & possessionem restituere infra annum, sufficienti recepta primitus cautione. † Ad quod dicimus, quod cum delegatus quantum ad illud, sit maior d ordinario, sine mandato e summi Pontificis excommunicatus ab huiusmodi delegato, non potest per alium (præterquam in mortis f † articulo) absolutionis gratiam obtinere: nisi forsan delegatus talis extiterit, cui alius succedat g in onere, & honore. Nec per alium, quam per summum Pontificem h recuperare poterit possessionem amissam. ¶ Veruntamen ne alius post annum verus efficiatur possessor i, coram ordinario, vel si eius copiam habere nequiuerit, coram publicis k, & honestis personis (vt quasi præscriptionem interrumpat annalem l)

c ¶ *Alicui.*] Scilicet ordinario.

d ¶ *Maior.*] ǁ. de offi. delegat. sanè.

e ¶ *Sine mandato.*] *C. si aduersus rem iudi. aduersus. ff. de mino. minor magistratus.* & 21 *dist. inferior.*

f ¶ *Præterquam in mortis articulo.*] Quo casu de quolibet genere excommunicationis, & à quolibet etiam laico potest absolui, *arg. 17. q. 4. si quis suadente.* & ǁ *de sententia excommunicationis.* quod de eis *arg. ad hoc de consecratione. distin. 4. sanct. m est baptisma.* Sed nunquid in obsidione positum, vel transfretare volentem licet absoluere? Vincent. dixit quòd sic: quia iam imminet periculum mortis. Sed hic videndum est an immineat naufragium, vel periculum mortis: non enim intrando mare semper imminet naufragium, quòd si esset, nullus transfretaret: sed cùm sunt in naufragio in periculo mortis, tunc satis potest dici, quod liceat, vel si inter bellum campestre contra Saracenos, vel aliàs iustum, & manifestū appareat periculum mortis, liceat absoluere etiam laico. *arg. prædict. cap. sanctum est.* Quidam dicunt contrarium, quod nunquam licet laico absoluere à tali excommunicatione, quia potest ei succurri post mortem, cùm constet per aliquem de confessione per euidentia signa. ǁ. *de sen. excommun. cum a nobis.* Sed hoc non posset ita locum habere in naufragio, si omnes submergerentur; quia tunc commune est periculū omnium de naue. Vel dic, q̄ laico potest quis confiteri in necessitate, sed laicus non potest istum absoluere, vel ligare: quia non habet claues ecclesiæ. ǁ. *de summa trinit. & fid. cath. c. 1. §. Vna.*

g ¶ *Succedat.*] *Suprà de offi. deleg. quoniam abbas.* & *infrà de immun. eccle. aduersus.* quia cum in locum, & eius ius succedat, partibus eius fungi debet. *ff. de iudi. mortuo iudice. ff. de adim. quædam. § nihil interest.*

h ¶ *Pontificem.*] Vel per eius delegatum specialiter ad istam causam destinatum. ǁ. *de eo qui mit. in poss. cum sicut.*

¶ *Gloss. seq. not. secundum decretum alleg. vnam concord. alleg. vera in contrarium, & remittit.*

i ¶ *Possessor.*] Ex hoc videtur, quòd quis sit verus possessor post annum, & non ante. ff. de acquirenda possessio. l. 3. §. Vl. Item videtur, quòd ad hoc vt aliquis dicatur verus possessor, non sit necessarium secundum decretum. ǁ. *Vt lite non contesta. quoniam frequenter. § in aliis. argum. contra. ǁ. de eo qui mittitur in possess. causa rei seruan. c. 1. & ff. de acquirenda possess. l. 3. §. Vlt. in fine. & ff. de damno infect. si finita. §. si quos autem §. sequen. & §. I ulianus.* quæ concordantiæ loquuntur in actione personali. & hoc dicitur *infrà de dolo, & contumacia contingit.*

k ¶ *Publicis.*] *C. de an. excep. Vt perfectius.* & 15. q. 3. *c. placuit. §. in autem* & *C. de epis. audi. l. sancimus.* & ǁ *de app. c. Vlt.*

¶ *Glo. seq. quærit, & soluit.*

l ¶ *Annalem.*] Sed vsq; ad q̄ tēp poterit: postea petere rē sibi restit...

† metropolitana.

† Hic in omnibus ferè impressis habetur dictio, ordinario, quæ deest in antiquioribus exemplaribus, in recentioribus ex margine irrepsit in textum, ex glossa tamen constat nullo pacto insuffisse a Raymundo positam in textu, aliàs frustra explicasset Bernardus.

a Quod est verum, nisi contraria consuetudo, & rationabilis obuiet ex aduerso. 12. dist. illud breuiter, vel secundum Host. ab illa generalitate excipe casum hūc de diuinis. ff. de leg. non est nouum & l. seq. Io. And.

† Infero ergo, quod habet ea, quæ sunt mero, & mixto imperio, per l. iubere cauere. ff. de iuri. omn. iudic.

† Quia in mortis articulo nulla est cæremonia, nulla est reseruatio, & ideo omnes sacerdotes, quoslibet pœnitentes à quibusuis peccatis, & censuris absoluere possunt. Conc. Trid. sess. 24. de casuū reseruatione.

b Caue, ne decipiaris ex opinionibus relatis in hac glo. quatenus agit de absolutione etiam per laicos ministranda, & videm hac arci. Dominic. Sotum l. 4. sent. di. 8. q. 4. art. 1. vbi planè docet nullo casu posse absoluere sacramentaliter.

sim, si re recipere possessionem? Dic, quòd vsque ad xl. annos secundum canon ca. vel secundù leges vsque ad xxx an. quia si la... perpetuat acti nes vsque ad xl. ann. vt Cod. de præsc. xxx annorum exceptionis & 16. q. 3. c. placuit § porrò. Sed nunquid secundum canonica poterit talis præscribere, ex quo habet iam vel si habere conscientiam. secundum... talis bene ... scias rem alienam & ... Credo nõ, quia ... aliter nõ habeat ... iam læsam, nisi ... quòd res fuit deducta in iudicium, cùm habeat titulum. i. auctoritatem iudicis, bñ præscribit. ex hoc enim quòd res fuit deducta in iudicium per ipsum, eam petendo, præsumitur habere bonam fidem, & præcipuè, quia ... fuit ei tradita possessio debuit iurare de calumnia [a], qui aliter non datur possessio, etiam causa rei seruandæ, nisi negotio ... examinato. ĩ. vt lite non cont. quoniam frequenter. ĩ. quod si. & ita bene potest præscribere. De hac materia tractatur ĩ. de præs. qm̃ omne. & sicut interrumpitur annalis præscriptio in possessione, vt post annum recuperet possessionem, sic & in excommunicatione: vt si non potest inuenire suum excommunicatorem infra annũ, post annum nõ perdet causam 1. q. 3. rursum.

offerre, ac præstare [a], quod iuri parebit, poterit cautionem: vt sic post annum recuperare possessionẽ per sedẽ Apostolicã mereatur.

¶ Idem Archiepiscopo Senonen.

¶ *Papa per rescriptum, quo mandat ordinario, vt subditos suos corrigat, non facit ex hoc ipsum delegatũ: ideo ab eo poterit appellari ad proximum superiorem, sicut si Papa nullum mandatum fecisset. h. d.*

CAP. XII.

Licèt † in corrigendis excessibus (iuxta † canonicas sanctiones) appellationis sit diffugium interclusum [b], & ideo Parisien. Episcopus à nobis receperit in mandatis, vt tã circa viros religiosos, quàm etiam Clericos sæculares [c] suæ iurisdictioni subiectos, qui † ... & grauia crimina committere proponũt, inquirat, & corrigat, appellatione remota, quæ viderit corrigenda: statuẽs ad reformationẽ eorum, quòd regulare fuerit, & honestũ. ¶ Quia tamen intentionis nostræ nec fuit, nec esse debuit [d], iurisdictioni tuæ per mandatum huiusmodi derogare: præsentiũ auctoritate duximus declarandum, quòd si in inquisitionibus ab eodẽ Epõ, nõ tãquã delegato [e] sed tãquam ordinario faciendis, aliquis casus emerserit, in quo licitũ sit ad sedem metropolitanam appellare [f], prædicti occasione mandati [g], auctoritati tuæ, quò minus ad te tanquam ad metropolitanum appellari [h] valeat, noluimus aliquatenus derogare †.

¶ Idem in concilio generali †.

¶ *Prælati subditos corrigunt, & reformãt appellatione remota, vel cõsuetudine nõ obstãte. Si tamen Capitulũ cõsueuit corrigere excess⁹ Canonicorũ, si infrà terminũ ab Episcopo præfigẽdũ nõ facit, ipse Episcopus hoc faciet. h. d. vsque ad §. cæterum*

CAP. XIII.

Irrefragabili constitutione sancimus, vt Ecclesiarum Prælati, ad corrigendum subditorum excessus, maximè Clericorum, & reformandos mores prudenter, ac diligenter intendant, † ne sanguis eorum [i], de suis manibus requiratur. ¶ Vt autem correctionis, & reformationis officium liberè valeant exercere, decernimus, vt executionem ipsorum, nulla consuetudo [k], vel ap-

¶ *Gloss. sequens dat tria similia in principio, secundo in fine, medium tractat quod si ille nolit recipere.*

a ¶ *Ac præstare.*] Ecce consilium iuris, & vtile. simile cõsilium datur ibi lex. ff. *de rei vend. si is qui decimauerit.* sic & in stipulatione illa, quanti ea res commodius est certam summam adijcere, in qua difficile est probare, quanti ea res est. ff. *de præto. stip. l. vlt. similem præstationem.* ĩ. *de app. c. vlt. & not.* quod dicit offerre, ac præstare, quia oblatio sola non sufficit, nisi factum sequatur. ĩ. *de eo qui mit. in poss. causa rei seruandæ c. 1.* & hoc intellige, si ille volunt recipere, alias non noceret. ĩ. *de eo, qui mit. in poss. causa rei ser. c. 2.* Bene non sufficit offerre pecuniam ad interrumpendum cursum vsurarum, nisi deponatur in æde sacra. *C. de vsu. acceptam.*

Licet in corrigendis] Diuiditur, quia in prima ponit formam ... quam secundò declarat ibi, *Quia tamen.* Abbas.

Casus. Episcopus Parisien. recepto mandato à dño Papa, vt tã circa regulares quã sæculares clericos suæ iurisdictionis, quia multa, & grauia committere dicebãtur, inquirat, & corrigat appellatione remota, quæ viderit corrigẽda, & statuat ad reformationẽ eorũ, quod regulare fuerit, & honestũ. Occasione huius mãdati dicebat Episcop⁹ Parisiẽ. quod null⁹ subdit⁹ suus à correctione sua ad metropolitanum poterat appellare, cum in mandato suo appellationis remedium sit inhibitum. Archiep̃s Senon. metropolitanus eius significauit hoc dño Papæ, & ipse rescribit ei dicens, quòd licèt in corrigendis excessibus appellationis remedium sit inhibitum, nõ tamen fuit intentionis Papæ, nec ipse debuit iurisdictioni archiepiscopi per mãdatũ huiusmodi derogare. Vnde si aliquis casus emerserit in inquisitionibus faciendis a dicto epõ, nõ tanquã delegato, sed tanquam ordinario, in quo licitum sit appellare; nõn vult Papa derogare auctoritati ipsius archiepiscopi occasione dicti mãdati, quo minus licitũ sit cuilibet, ad ipsum archiepiscopum tanquam ad metropolitanum liberè appellare. Not. quod à correctione non est appellandum, nisi modus excedatur. Item non intendit Papa alicui per suum mandatum præiudicium generare.

¶ *Glo. seq. soluit contrarium.*

b ¶ *Interclusum.*] ĩ. de appel. ad nostram. & c. reprehensibilis. in fi. & c. cũ specialis. in fi. nec obstat. ĩ. *de pur. can. c. nos inter alia.* quia nõ loquit de correctiõe, sed de expurgatione, & hęc vera sũt, nisi corrigẽs modũ excedat. 2. q. 6. c. ex q. & *ab executore. sub illo. §. sũt quer.* ĩ. *de sen. excõ. vniuersitatis.* & hoc intellige de notorijs excessib⁹, i qb. nõ admittit appellatio. ĩ. *de app. cũ sit Rom. in fi.* Ber.

¶ *Gloss. seq. recit. per q. quare clerici non profes. ...*

c ¶ *Sæculares*] Clerici ideo dicuntur sæculares, quia ad modum eorum laicorum, [d] qui verè sæculares dicuntur, possunt propriũ habere, deinde facere pro sua voluntate, secundum quod habet ĩ. *de testa. quasi per totum.*

d ¶ *Nec esse debuit.*] Ne inde nascantur iniuriæ, vnde iura nascuntur C. vnde vi, meminerint & ĩ. de accu. qualiter & qñ. & ĩ. de conf. cum olim. & ĩ. de con. cum olim. Item per hoc non intendebat alij præiudicare simile ĩ. de vsu pallij. ex tuarum. & ĩ. de maio. & obed. c. cum inferior & sic videtur, quòd semper sit recurrendum ad intentionem scribentis. sic ĩ. de prob. c. vlt. & ante pe. & ĩ. de offi. dele. super eo. & ff. ne quod in loc. publ. l. 2. § si quis à principe & ĩ. de censi. lib. nec nomine.

e ¶ *Tanquam delegato.*] Si enim tanquam delegatus, cognosceret, vel inquireret, ad dominum Papam tantum deberet appellari. ĩ. de offi. dele. super quonam. § porrò.

¶ *Gl. seq. ponit quatuor exempla.*

f ¶ *Appellare.*] Puta quia fing. volebat inquirere sing. quo nõ præcesserat infamatio. ĩ. *de accusa. cũ oporteat.* vel quia admisit testes conspiratores. ĩ. *de re iud. cum* ... ĩ. *de simo. licet Heli. & c. per tuas.* vel si non citat illum, cõtra quem inquiritur. ĩ. de accu. qualiter, & quando. § debet. vel in aliquo excederet formam inquisitionis. *infrà eod. proxim. circa princip. infrà de accusatio. inquisitionis.*

g ¶ *Mandati.*] Quo non delegatum constituit, sed vt ordinarium instruxit: quia per tale mandatum non posset procedere vt delegatus, cum ex eo non habeat delegatam iurisdictionem. ĩ. *eo. tit. graue.* vbi simile fuit mandatum.

h ¶ *Appellari valeat.*] Et ita potest appellari in inquisitione, sicut in correctione à grauamine, scilicet cum modus exceditur ĩ. *de sententia ex c. vniuersitatis. infrà de appel. de priore. & c. pro... circa princ.*

Irrefragabili.] Hæc decret. vsque ad §. *Cæterum.* habet duo dicta. secundum ibi, *Excessus.* Abb. Sic.

Casvs. In principio statuit conciliũ, quòd prælati ecclesiarum prudenter, ac diligenter intendant circa correctionem, & reformationem subditorum suorum, & præcipuè clericorum, ne sanguis eorum de prælatorum manibus requiratur. vt autem liberiùs correctionis officiũ valeant exercere, decernit, quòd nulla consuetudo, vel appellatio ipsorum officiũ valeat impedire, nisi modus canonicus in talibus excedatur: tamen excessus canonicorum cathedralis Ecclesiæ, qui consueuerint corrigi per capitulum ad commonitionem Episcopi infra certum terminum præfigendum ab ipso, per ipsum capitulum corrigantur in illis, in quibus talis fuit consuetudo: & si capitulum negligens fuerit, episcopus ex tunc Deum habens præ oculis ipsos corrigat appellatione remota.

i ¶ *Ne sanguis eorum.*] Durum verbum est istud pro prælatis negligẽtibus subditos corrigere. simile ĩ. *de reg. c. vlt. &* ĩ. *de stat. re. l. cum ad monasterium. §. vlt. &* ĩ. *de accu. qualiter. & qñ. §. pen.* Nec admittitur pastoris excusatio, si lupus oues comedit, & pastor nesciẽ ĩ. de re iu. quamuis. Et eo ipso quod prælatus tacet, consentit. 43. *dist. in sit rector.* & ex eo permittitur securitas delinquẽdi. 83. dist. error. Et facilitas veniæ incentiuum tribuit delinquẽdi. 23. q. 4. *est iniusta.* Ne ergo subditorum sanguis de prælatorum manibus requiratur, sequantur Paulum dicentem, *Munda sunt manus meæ à sanguine omnium vestrum 43. dist. Ephesijs.*

k ¶ *Nulla consuetudo.*] Quia nõ præscribitur cõtra epm in talib. ĩ. *de præscr. cùm ex officij.* & cõtra obediẽtiã similiter nõ currit præscriptio. ĩ. *de præscr. cũ nõ liceat.* tñ in præiudicium archidiaconi iurif-

Marginal notes: a Ibi de iure. ... b Videtur... c Cap. 6. c. ... d Et ideo quia genus istud mixtum est, in quantum religionis participãt, dicuntur clerici: in quantum laicis, dicuntur sæculares, de sum. tri. c. 2. super ver. commu. secundum Hostiensem. And. † derogari. † Cap. 7. & c. 1. eo. tit. in 4. compilat. e Concord. tex. quem Ra. dicit sing. in l. 1. C. qui pro sua iurisdi. † Quã seuerè prælati subditorum excessus corrigere debeant, præscripsit conc. Trid. sess. 13. de reform. c. 1. Prælati negligentia ... periculosa. Act c. 20.

Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50, 60, 70, 80

iurisdictionem exercere non debet. ǁ de excess. prælato. c. 2. nisi ille esse negligens vt hic dicit de capitulo: tunc enim posset.

a ¶ *Vel appellatio.*] Quia à correctione non appellatur. ǁ *de app. reprehensibilis. in fin.* & c. *cum speciali in fin.* & c. *ad nostram.* nisi modum excedat, vt hic dicit. de hoc dictum est ǁ. *e. prox.*

¶ *Gl. seq. soluit obiec. decre. & de persona. Secundo quærit, an quilibet canonicus sit iudex. ar. negatiue, & soluit. Tertio obiicit contra deuolutionem iudicandi per tres rationes, quas reperit contra deuolutionē eligēdi. ponit opi. Io. & sol. Io. reci. per quæstio. an episcopus post terminū requirat capitulū in corrigendo.*

b ¶ *Per capitulū.*] Vel per decanum, vel per alium prælatum de capitulo, si consuetudo est. *arg.* ǁ *de ap. dilectis.* de iure cō de causa criminali cognoscere debet Episcopus,[a] qui solus ordinarius est. 11. q. 1. *de persona* & hoc, qđ dicit hic de consuetudine est vnde dicit, consueuerunt.

pellatione[a] valeat impedire: nisi formam in talibus excesserint, obseruandam ¶ Excessus tamen Canonicorum cathedralis Ecclesiæ, qui consueuerunt corrigi per Capitulum[b], per ipsum in illis Ecclesiis (quæ talem hactenus consuetudinem habuerunt) ad commonitionem, vel †iussionem Episcopi corrigātur infra terminum competentem ab eo † præfigendum: alioquin ex tunc Episcopus Deum habens præ oculis, ipsos, vt animarum cura requirit, per censurā Ecclesiasticam corrigere non postponat.

¶ *Si Canonici sine manifesta, & rationabili causa (maxime in contēptū Episcopi) cessāt à diuinis: Episcopus cessationem non seruabit, & metropolitanus vice Papæ cognoscet. Hoc dicit.*

¶ Cæterum si Canonici absque manifesta, & rationabili causa (maximè in cōtēptū Episcopi) cessauerint[c] à diuinis: Episcopus, si voluerit, nihilominus celebret in Ecclesia cathedrali: & metropolitanus ad querelam ipsius, tanquam super hoc delegatus[d] à nobis, taliter eos per censuram Ecclesiasticam cognita veritate castiget, quod metu pœnæ[e] talia de cætero non præsumant.

¶ *Prælatus in impositione pœnæ cauere debet à quæstu pecuniæ, & ab omni alio grauamine. Hoc dicit vsque ad finem.*

celebret in Ecclesia cathedrali, & metropolitanus tanquā delegatus à Papa super hoc ad querelā epī cognita veritate eos taliter corrigat, quòd metu pœnæ talia de cætero nō præsumāt. In fine dicit quòd prælati ecclesiarum hoc statutum ad quæstū pecuniæ vel grauamen aliud non conuertant, sed diligenter obseruent, si canonicam voluerint effugere vltionem. No. ꝙ prælatus tenetur corrigere subditos, alias imputabitur ei. Itē à correctione non appellatur, nisi modus excedatur. Item consuetudo dat iurisdictionem in excessi ius corrigendi. Item hic est casus, in quo metropolitanus est iudex subditorum suffraganeorum, sed non iure metropolitico, sed auctoritate huius constitutionis.

¶ *Gl. seq. not. alleg. & nō concor. sig. contrarium soluunt, & obiicit, & soluit.*

c ¶ *Cessauerint à diuinis.*] Videtur, ꝙ soli canonici, possunt subiicere ecclesiam interdicto cum subest causa, cum etiam solus decanus hoc possit. ǁ. *de appel. dilectis.* & sic est contra. ǁ *de his, quæ fi. à ma. par. c. quæsiuit.* vbi dicitur ꝙ requiritur cōsēsus episcopi, & canonicorū. Itē videtur ꝙ capitulū nō possit suspēdere ecclesiā, quia sic seipsos supponerent interdicto: quod esse non potest, ꝙ quis suspendat seipsum: quia in proprio facto iudices esse non pūt, nec pūt sibi dicere legem, nec sibi pūt imperare. 21. *dis. nunc autē.* & ff. *de arbi. l. pen.* quod concedit Io. Sed contra credo, si capitulum de consuetudine hoc habet, bene potest ecclesiam supponere interdicto: nec dicuntur seipsos suspendere, vel interdicere, sed Ecclesiam interdicunt, vt diuinum officium non fiat in Ecclesia propter delictum alicuius seu aliquorum, & in alia ecclesiis ipsi celebrent: quia seipsos nō interdicunt, nec episcopus eadem ratione posset interdicere Ecclesiam suam cathedralem: quia interdiceret seipsum, sed potest, sicut hoc sæpe contingit de facto: sæpe etiam propter factum ciuium interdicit Ecclesiam, & episcopus cessat ibi à diuinis: sed in aliis Ecclesiis non cessat.

Gl. se. primò reci. per q. qualis sit iurisdictio. Secūdo quærit, obiicit, & sol. & ponit opi. Io. quā reprobat. Tertio obiicit decre. si clericus, & soluit, & circa hoc interserit incidentē quæstionē, quā soluit.

d ¶ *Super hoc delegatus.*] Sic. ǁ *de hæret. ad abolēda. in fin.* Et dic, delegatus datus: non enī posset dici illa iurisdictio delegata, cūm non expirat morte delegantis re integra, nec etiā expirat tēpore: est ergo ordinaria, vel quasi auctoritate huius canonis archiepo cōcessa à sede Apostolica simil. ǁ. *de trāsl. inter corporalia.* Ver. qui vt hoc possēt ex canone, &c. & est specialis casus, in quo metropolitanus habet iurisdictionē in subditos suorū suffraganeorū. Sed quare eps nō corrigit excessus istorū in casu isto, sicut in aliis, vt ǁ. dīt. Ratio reddi pōt. qa cū iste excessus sit in psona episcopi cōmissus[d], siue in odiū suū, ei facta est iniuria, & nemo iniuriā ꝓpriā vindicare debet auctoritate propria. 23. q. 4. *inter querelas.* & c. & q. 5. *de occidēdis.* & iudex de facto suo esse nō debet. 4. q. 3. c. 1. Io. sic scriptum assignauit aliā rōnē, ꝙ episcopus solus nō possit punire aliquos, ex. sed cū canonicis Ecclesiæ 15. q. 7. *episcop⁹ nullus* & 86. *di. si qđ ver.* & sic sequeret, ꝙ ipsi canonici essēt rei. & iudices, hæc non vr. ratio sufficiēs: quia si canonici aliàs excederēt oēs, episcopus bene pōt ꝑ se corrigere, & punire illos, & sibi imputent quia ꝑ delictū suū priuati sūt illo iure cū similes. ǁ *de ver. sig. abbate. in fi.* si epe in vrgente solus nō posset corrigere illos, cū oēs excedut, videretur habere priuilegiū delinquēdi, & sic remanerēt in delicto suo ꝙ absurdū quod esset. Sed quare nō tractat eā istā corā arbitris, cū cano dicat, ꝙ si propter archieps habeat cā cū clerico suo, corā arbitris debet tractari. 11. q. 1. *si diuitatem clericus aduers.* Sed illud cā. loquit. *de ciuilib. causis.* Sed in casu requirendi illius c. si clerico⁹ nollet eligere certos arbitros, quis cōpelleret ipsū? dum episcopus nō, qa nō est iudex in cā sua: nec archieps nō, quia nō habet iurisdictionē in eū, nisi in certis casibus. ǁ *ex pastoralis.* & iste non est de illis, qđ erit? Credo, ꝙ licet cā sit epī, ipse episcopus pōt illū compellere, vt arbitros eligat cū eo. ǁ *de app. secūdo requiris.* §. 2. & c. *cum speciali* & ǁ *de offi. dele. suspicionis.* §. 1. sed in casu istius capituli ideo nō eligūtur arbitri, qa sic placuit Papæ, vt dicit Io. imò ratio alia melior pōt assignari: hīc enī in iniuriā, & cōtēptum episcopi suspēditur Ecclesia: & sic est cā criminalis, qa hic agit de inuria sibi irrogata: & de cā criminali arbitri cognoscere nō possunt, nec de liberali, vel matrimoniali. ǁ *de in integ. rest. causā dalam.* de §. vl. ff. *de arbi. nō distinguemus.* §. *Iulianus.* & §. *de liberali*

e ¶ *Metu pœnæ.*] Sic enī ferro abscindēda sūt vulnera, quæ fomentorum

Sed nunquid in illo casu quilibet de capitulo erit iudex canonici illius, contra quem inquiritur? Non videtur, cūm quilibet eorum sit par ei, vel fortè minor illo Dicas, quòd non: sed quilibet est iudex,[b] sicut est in pluribus delegatis. §. *de off. dele.* vno delegatorum sicut est in electionibus. ǁ. de elec. quia propter. Sed quomodo deuoluitur potestas iudicandi de capitulo ad Epm, cū Episcopus sit de ipso capitulo tanquam caput. ǁ *de his, quæ fiunt à præla. sine consen. ca. c. nouit.* & *c. seq.* & ǁ *de ver. sig. cum clerici.* Præterea cum Episcopus sit de capitulo tanquam caput, vt dictum est, si omnes negligentes sunt, ergo ad ipsum Episcopum nō deuoluitur potestas, immò ad metropolitanum, si non omnes sint negligentes: ergo apud illos tantum remanebit illa potestas, sicut in paucis remanet ius eligendi propter vitium aliorum. ǁ *de elect. bona.* & *c. congregato.* Præterea si deuoluitur potestas ad Epm, ergo videtur, quòd ille solus possit cognoscere de causis criminalibus aliorum, quod est contra illud. 15. q. 4. *Eps nullus.* & 86. *dis. si quid vero* & ǁ. *de accu. qualiter & quando.* eadem est quæstio, qualiter deuoluatur electio à capitulo ad Epm. Ioa. dicebat, quòd vbicunque est Eps de capitulo, & ipse cum aliis est negligens, deuoluitur ius eligendi, vel corrigendi ad metropolitanum: quandoque non est de capitulo, & tunc deuoluitur potestas de capitulo ad Epm. ǁ *de concess. præb. postulastis.* Ego dico, ꝙ Eps semper est in capitulo tanquam caput, & alij tanquam mebra. Et dico, quòd de iure cōi ius eligendi simul pertinet ad capitulum & Epm. de hoc dixi ǁ *de ele. cum Ecclesia Vulterana* nisi consuetudo sit in contrarium, videlicet, quòd solus Eps quandoque confert beneficia, quandoque capitulū in Ecclesia sua, & secundùm hoc transfertur ius eligendi de vno ad alium. Si verò ius cōe in Ecclesia seruatur: tunc transfertur ius illorū ad Archiepiscopu, & sic intelliguntur omnia iura, quæ faciūt mentionem de tali translatione. Nec videtur rationem habere, quod dicit Ioan. ꝙ Eps quandoque de tali capitulo sit, quandoque non. quandoque tū Eps interest electionibus non tanquam Episcopus, sed tanquam canonicus: & est specialis consuetudo in quibusdam Ecclesiis, in quibus Episcopus retinet ius canoniæ, & præter redditus suos percipit aliquid de capitulo: & tūc est in electionibus tāquā canonicus, & sic intelligitur illa decre. postulastis. & tunc simpliciter transfertur potestas ad ipsū Episcopū, nisi malitiā adhibeat: vt dicit ibi. Hoc est verum circa collationem beneficiorum, sed cū Episcopus est negligēs in correctione subditorū, non deuoluitur ius corrigēdi, vel puniendi ad capitulum, sed potius ad Archiepiscopū. 9. q. 3. *cū simus*, quia iurisdictio talis principaliter spectat ad Episcopū; licet de cōsilio eorū, & in eorū præsentia debeat hoc facere c. 15. q. 7. *Episcopus nullus.* & 86. *dist. si quid vero.* Sed cū ius corrigēdi pertinet ad capitulū in Ecclesia cathedrali de consuetudine, vt hic dicit: cū ipsi de capitulo sunt negligētes, ius trāsfertur ad Episcopū, vt hic habetur expressè, & Episcopus postea nihilominus de cōsilio eorūdē debet corrigere: quia licet perdiderint ius corrigēdi, nō perdiderūt ius cōe, quo debēt cū Episcopo in talibus interesse: simile. ǁ. *de ele. ne pro defectu.* quia licèt perdāt ꝑ negligētiā ius eligēdi actiuè, nō tū perdūt passiuè. ǁ *de elec. ne pro defectu.* & si omnes in cā correctionis sūt, tūc nō ꝓcederet Eps cū eis. Ber.

CÆTERVM. Iste §. loquitur de cessatione à diuinis. pro qua vide *c. si canonici* & *c. quamuis eod. tit. lib. 6.* Abbas.

Casus. In § isto dī ꝙ si canonici absq. manifesta, & rationabili causa, in cōtēptu Episcopi cessauerint à diuinis, Eps nihilominus

a *Idem sancit Conc. Trid. sess. 24. de ref. c. 20.*

b *Dicit hic Innoc. quòd de nullo canonico dici potest, quod sit iudex vel coniudex, cum penes capitulum non penes singulos sit iurisdictio: sed de eis dici possunt verba ratiō mentia factum. sicut eis canonicum coniudicat: sicut electio est penes capitulum, & nō singulos: & tamen singuli eligunt. Ioannes And.*

c *Nisi contra hoc præscripserit de consue. c. 2. Ioan. And.*

d *Textus dicit maximè in contemptum episcopi, & vnde deducitur, quid si placuerit Papæ sufficit scriptum esse motiuū: quia causa capitulo arduo, vnde perplexitas, quod præscript. c. Ioan. An.*

Al. iussione, Episcopo.

rorum non sentiunt disciplinam. 92. dist. plerumque in fin. & 16. q. ... canonibus & ... de ele. non in concilio. §. vlt. & vt alij etiã pœnam ... pertimescant, & terreantur. ff. de pœ. capitalium. §. famosos & 2. q. 1. quapropter. & ... de flaxeata qua. §. 1. iusta d. ad Horatium epistolis.

Oderunt peccare boni virtutis amore.

Oderunt peccare mali formidine pœnæ.

¶ Prouideant itaque diligenter Ecclesiarum Prælati, vt hoc salutare statutum ad quæstum † pecuniæ, vel grauamen aliud non conuertant: sed illud studiosè, ac fideliter exequatur, si canonicam velint effugere vltionem: quoniã super his sedes Apostolica auctore domino attentissimè vigilabit.

¶ Idem in eodem.

¶ Cum in ciuitate, vel diœcesi sunt populi diuersarum linguarum, Episcopus debet prouidere eis per viros idoneos, qui secundum varietatem linguarum officia eis celebrent, & sacramenta ministrent. Et si vrgens est necessitas, constituet sibi vicarium Pontificem illius linguæ: non tamen propter hoc eadem diœcesis debet habere duos Episcopos.

CAP. XIIII.

Quoniam † in plerisque partibus infra eandem ciuitatem, atque diœcesim, permixti sunt populi diuersarum linguarum, habentes sub vna fide varios ritus, & mores: districtè præcipimus, vt Pontifices huiusmodi ciuitatum, siue diœcesum prouideant [a] viros idoneos, qui secundum diuersitates rituum, & linguarũ, diuina illis officia celebrent, & Ecclesiastica sacramẽta ministrent, instruendo eos verbo pariter & exemplo. ¶ Prohibemus autem omnino, ne vna, eademque ciuitas, siue diœcesis, diuersos Pontifices habeat, tanquam vnum corpus diuersa capita, quasi monstrum. [b] ¶ Sed si propter prædictas † cãs vrgens necessitas postulauerit, Pontifex loci catholicum præsulem nationibus illis conformem prouida deliberatione constituat sibi vicarium [d] in prædictis, qui ei per omnia sit obediens, & subiectus.

Vnde si quis aliter se ingesserit, excõmunicationis se nouerit mucrone percussũ [e]: & si nec sic resipuerit, ab omni ministerio Ecclesiastico deponẽdũ: adhibito (si necesse fuerit) brachio sæculari ad tantã insolentiam † repellendam.

¶ Idem in eodem. †

¶ Episcopi, qui per se non possunt, tenentur assumere idoneos, qui suppleant suo loco quoad prædicationes, visitationes, & confessionum auditiones: & vt possint episcopi reperire tales, præcipit ecclesiis cathedralib', & collegiatis, tales institui.

CAP. XV.

Inter cætera, quæ ad salutem spectant populi Christiani, pabulum verbi Dei permaximè sibi noscitur esse necessariũ: quia sicut corpus materiali, sic anima spirituali cibo nutritur: eo quod non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei. ¶ Vnde † ũ sæpe contingat, quòd Epi propter occupationes multiplices, vel inualitudines corporales, aut hostiles incursus, seu occasiones alias (ne dicamus defectũ sciẽtię, quod in eis reprobãdum est omnino, nec de cætero tolerandum) per seipsos [g] non sufficiunt ministrare populo verbum Dei, maximè per amplas diœceses, & effusas: generali constitutione sancimus, vt Episcopi viros idoneos ad sanctæ prædicationis [h] officium salubriter exequendum assumãt, potentes in opere, & sermone: qui plebes sibi commissas vice ipsorum (cùm per se iidem nequiuerint) solicitè visitantes, eas verbo ædificent, & exemplo: quibus ipsi, cũ indiguerint, congruè necessaria [i] subministrent † : ne pro necessariorum defectu, compellantur desistere ab incœpto.

---

a ¶ Quoniam.] Sunt duo ... principalia. ... Prohibemus. ... Abbas. Casus. In multis partibus infra vnam diœcesim, vel ciuitatem permixti sunt populi diuersarum linguarum, qui sub vna fide varios habent ritus, & mores: statuit concilium, quòd episcopi huiusmodi ciuitatum, eligant viros idoneos, qui secundum diuersitatem linguarũ, diuina illis officia celebrent, & Ecclesiastica sacramenta ministrent, instruendo eos verbo, & exemplo: præterea prohibet concilium, quod vna ciuitas non habeat plures episcopos tanquam vnum corpus habens plura capita quasi monstrũ. Sed si necessitas propter causas prædictas postulauerit, episcopus loci catholicum præsulem nationibus illis conformem constituat sibi vicarium, qui sibi per omnia obediat, & subiectus. & si aliquis alter se ingerat, nouerit se excommunicatum: & si non resipuerit, ab omni Ecclesiastico ministerio deponatur, adhibito (si necesse fuerit) auxilio brachij sæcularis. Not. quòd vnaquæque ciuitas vnum tñ debet habere Pontificem. Item Ecclesia ... potest, & debet ... auxilium sæculare, ... necesse fuerit.

a ¶ Prouideant.] Suis expensis ... placuit.

b ¶ Monstrum.] ff. de stat. ho. non sunt liberi ... l. C. de postli. here. ... quod certatu ... §. & ff. de verb. sig. ... aliquis. quia vnus tñ debet esse imperator, & singuli episcopi per singulas diœceses. 7. q. 1. in apibus.

c ¶ Necessitas.] Dispensatiuè dictum est hoc propter necessitatẽ, vt hæc litera probat. & 7. q. 1. non autem. & de renun. ad supplicationem. & iste pontifex subiectus est diœcesano ratione officij [a], quod exercet in eius diœcesi tanquam vicarius, vt sequens litera dicit, secus in illa decretal. supplicationem.

¶ ... arg. ... solent.

d ¶ Vicarium.] Et tñ habebit iste vicarius ordinariam [b] iurisdictionem, sine potestatem. & de off. archid. ad hoc. & 15. dist. perlectis. archidiaconus est vicarius epi, & tamen iurisdictio sua ordinaria est per eius. sic vr. quòd aliquis, cui non est archiepiscopus, potest habere suffraganeum. sic etiam archiepũs quandoque est subditus epo. & de renuncia. ad supplicationem. Sed à quo consecrabitur iste epũs? Rñdeo, à suo epo, nõ à metropolitano, cũ ei nõ ... subditus. & ea. pastoralis. aduerte, ubi duobus vicinis epis, quia alter consecrari non debet. 66. dist. porro. & de tempo. ord. si archiepi. & c. nec epi. & illi tenentur venire ad aduocationem illius. quia sibi inuicem mutuum consilium, & auxilium exhibere tenentur. & de treuga. & pace. c. 1. & 11. q. 3. cura.

e ¶ Mucrone percussum.] Et ita est canon latæ sententiæ: sicut ille. 17. q. 4. si quis suadente. & c. ut & ille. & de elect. cum in cunctis. & cap. quisquis vbi ipso iure sunt suspensi.

f ¶ Brachio sæculari.] Sic & eo. c. 1. & 17. dis. nec licuit. & 25. q. 5. & principes. ... alia autem nisi clericus sit incorrigibilis, non est implorandum brachium sæculare, & etiam depositum non potest laicus punire, nisi sit incorrigibilis. & de iudi. cum non ab homine. & 81. dist. dictum. nisi in crimine falsi. & de cri. fal. ad ... & ita vbicunque deficit Ecclesiastica potestas, recurrendum est ad auxilium sæculare. 11. q. 1. petimus. & 23. q. 5. de ligurribus. & sic vna potestas per aliam iuuatur. 96. dist. cum ad verum. & c. ... est. 1. q. Bernardus.

Inter cætera.] In prima ex... In secunda constitutio ibi, Vnde. in tertia pœna ibi, Si qui autẽ. Ab. Sic. Casus. Inter alia, quæ pertinent ad salutem populi Christiani, prædicatio verbi Dei, quã plurimùm est necessaria: quia sicut corpus materiali cibo nutritur, ita & anima spirituali cibo reficitur: sed quia epi ... propter multas occasiones, & multas causas non sufficiũt ministrare populo verbum Dei: vnde statuit concilium, quòd episcopi assumant viros idoneos ad officiũ prædicationis, qui plebes sibi commissas eorum vice instruant, & ædificent verbo, & exemplo, quibus ea, quæ necessaria fuerint, ministrentur: ne propter necessitatẽ ab officio prædicationis desistant. Vnde præcipit conciliũ, pro tam in cathedralib. Ecclesiis, q̃ in aliis conuentualibus viros idoneos debeant ordinare, quos habeant coadiutores tam in officio prædicationis, quã in audiendis confessionibus, & aliis quæ ad salutem pertinent animarum: qui autem hoc adimplere neglexerit, districtè subiaceat vltioni. Not. quòd episcopi debent habere coadiutores, non solùm in officio prædicationis, seu in audiendis confessionibus & pœnitentiis iniungendis.

g ¶ Per seipsos non sufficiũt.] Et ideo eũ aliis onera sua partiri debent. & de præsump. mandata. & & de offi. archipresb. singula.

h ¶ Prædicationis officium.] Quod priuilegiatum est. & de sta. re. quod Dei timorem, nec tamen potest aliquis prædicare, nisi mittatur [b] auctoritate episcoporum, vel Apostolicæ sedis. & de hær. excommunicamus §. quia verò.

Additio. Contrarium signauerunt quidam huic. & de offic. de leg. c. vlt. sed nõ est contra: quia ibi loquitur in delegato, qui officium prædicationis sibi iniunctum committere non potest: hic loquitur in ordinario, cuius officium latius patet.

i ¶ Necessaria subministrent.] Sicut legatus principis, cũ mittitur in prouinciã, de rebus fisci, vel imperatoris viuere debet. in Auth. vt nulli iudi. §. nulli. col. 9. & in Auth. de man. prin. §. illud tamen. cõll. 3 licèt secus faciant legati domini Papæ. & de præscrip. accedentes. & & de censib. cum instantia. ... procurationes.

Concord. tex. in l. ... les. cum gl. & ibi Bart. ff. de re ... iud.

† insolentia. † Cap. 10. & ... c. 4. eo. tit. in 4. comp.

† Idem robh. ... cõcil. Trident. sess. 5. c. 2. sub Ru. decretum de refor. & sess. 3. de ref. c. 4. cõcordat cõci. Carth. 4. c. 10. & concil. Rhemen. c. 4.

Mat. 4. Luc. 4. Deut. 8.

† Adde ... hoc & quod ... habere dẽt. per Doct. in l. iurisperitos. ff. de excu. tu. & in cle. cum ab omni. de vi. & hon. cle.

d Concilium Latera. sub Leone x. sess. 11. in princ. & Conc. Trident. prout ...

† De ... quod ... episcopi ... patent ... Casus.

† Cap. 9. & c. 1. cap. in ... comp.

† Ad intelligentiam ... Vide ... quod ... si diuisio ... Gemi... & ... de ... & ... de ... honorem ...

† Aliás ... diuersa ... ca... capita ... monstr...

† Prouidea... pœnas.

b Districtè ... carit... debeat ... subesse ... ecclesiæ ... si alias ... carat ... ad supplendum defectum ... 7. q. 1 ... Pontifices ... Aud. ...

b Districtè ... inter ... sunt ... lingua ... dis...

CONquerente.] In prima parte petitio, & contestatio. In secunda sententia ibi, *Nos autem*. Abbas.

CASVS. Procurator monasterij sancti Benedicti montis Subasij conquerebatur, quòd Eps de Assisio dioecesanus ipsius, non contentus iuribus Epalibus in Ecclesiis, & capellis ipsius monasterij, quę debet habere, à quibusdā Ecclesiis exigebat procurationes, quae ad eas praestandas non sufficiebant. Vnde petebat procurator ipsius monasterij, quòd Eps specificaret illa, quae competebant eidem in eisdem Ecclesiis ratione iuris Epalis quibusdam verò specificatis lis fuit legitimè contestata. Dñs Papa visis, & intellectis probationibus & rationibus vtriusque partis, decreuit, quòd Eps habeat canonicam obedientiam, subiectionem, & reuerentiam, & alia, quae in litera enumerantur, in Ecclesiis, seu capellis dioecesis ipsius ad monasterium ipsum spectantibus: ita quòd cū ad Ecclesias illas visitandas accesserit, non plus requirat ab illis Ecclesiis nomine procurationis nisi quantum ei poterunt exhibere, pensatis facultatibus earundem, ne amplius aggrauentur in procurationibus quàm caeterae capellae eiusdem dioece. & illis iuribus in prędictis Ecclesiis Eps sit cōtentus, nec ampliùs exigat prę ter moderatum auxiliu, quòd iuxta formam Lateran. concilij duxerit postulandum, si manifesta, & rōnabilis cā extiterit. Not. quòd generalitas specificanda est. Item procuratio, quae debetur ratione visitationis, secundū facultates Ecclesiae debet dari. Item non ampliùs debet exigi ab vna Ecclesia, quàm exigatur ab aliis, in procurationibus faciendis, & eodem iure quantum ad hoc Ecclesiae censeri debent.

¶ Vnde praecipimus tam in cathedralibus, quàm in aliis conuentualibus Ecclesiis, viros idoneos ordinari, quos Episcopi possint coadiutores, & cooperatores habere, nō solùm in praedicationis officio, verùm etiam in audiendis confessionibus, & poenitentiis iniungendis, ac caeteris quę ad salutem pertinent animarum. Si quis autem hoc adimplere neglexerit, districtae subiaceat vltioni.

¶ Honorius tertius Epo Assisinatiñ.

¶ *Episcopus in Ecclesiis dioecesis sua debet esse contentus iuribus Episcopalibus: & quae sint iura Episcopalia, declarat.*

CAP. XVI.

COnquerente oeconomo monasterij S. Benedicti montis Subasij, nobis innotuit, quòd tu iuribus Episcopalibus non contentus, quae in Ecclesiis, seu capellis eiusdem monasterij debes habere, à quibusdam earum procurationem exigis: quas ad dandam procurationem minimè sufficere proponebat: petens vt specificares [a], quae tibi ratione iuris Episcopalis competerent in eisdem: quorum † quibusdam specificatis, lis fuit legitimè contestata.

¶ Nos autem inspectis probationibus, & quae ab vtraque parte fuere proposita intellectis, Decreuimus, vt in Ecclesiis, seu capellis tuae dioecesis ad monasterium ipsum spectantibus, habeas canonicam [b] obedientiam, subiectionem, & reuerentiam, institutioné, & destitutionem, correctionem & reformationem, ac censuram Ecclesiasticam, iurisdictionem [c] quoque causarum omnium ad forum Ecclesiasticum de iure spectantiū, poenitentias [d], & sacrorum omnium, quae ab Epo sunt recipienda, collationem, synodum, & synodatici†, seu cathedratici nomine duos solidos [e], quartam decimationé [f], & mortuariorum [g], visitationem quoque annuam [h]: ita quòd cū ad eas visitandas [i] accesseris, non amplius procurationis nomine requiras ab eis, nisi quantū (pēsatis facultatibus [k] earūdem) moderatè poterunt exhibere, ne † plus caeteris [l] capellis eiusdem dioecesis in procurationibus onerētur: *& infrà*. Tu autem his iuribus in praefatis Ecclesiis contentus existens, non amplius ab eis exigas, praeter moderatum auxiliū, quod iuxta formam Lateran. concilij [m], si manifesta, & rationabilis causa extiterit, cum charitate postulandum, sicut ab aliis Ecclesiis eiusdem dioecesis, pro necessitate tēporis sustinemus.

¶ Idē Abbati & Conuentui S Regimij.

¶ *Episcop' visitās monasteriū nō introducat saeculares, sed duos, aut tres Canonicos suos cū aliqb' Religiosis.*

¶ *Gl. seq. recitat per q. ad quod valet specificatio. Secundo obiicit, quòd sine specificatione procedat petitio, & soluit.*

a ¶ *Specificare.*] Per talem specificationē praecluditur via in posterum litigandi & lites diminuuntur: quod debet facere index. *C. de iud. properandum. ff. si cer. pet. quidam.* ǰ. *de do. & contu. finē. & c. Venerabilis.* vt sciat, quid debeat prestare reus, & actor ac recipere, si obtineat, ne post sententiam alia contentio oriatur. *arg.* ǰ. *de verb. sign. cùm olim. & nobis. c. cùm inter vos.* Et index debet materiam discordiae amputare. *in Authen. de man. prin. §. deinde. & §. si tibi quoque. coll.* 3. immò iudex ex primo loco si pōt, partes ad cōcordiā reuocabit. 90. dist. Studendū. & 5. q. 2. *si primates. & 2. q. vlt. c. si quis membrorum. &* ǰ. *de transact. c. vlt. & ff. de noui oper. nunt. l. 1. §. cum potest.* Sed videtur, quòd sufficeret dixisse: Peto iura Episcopalia in capellis quia vniuersalis petitio est illa, & in talibus non requiritur specificatio, sicut: peto rationem administrationis. ǰ. *de rest. spo. cum ad sedē. &* ǰ. *de don. inter v. et ux. de lectos. &* ǰ. *de rel. dom. constituerus.* & satis posset admitti talis libellus, cum proponatur pro vniuersitate, nec compellitur quis specificare, nisi quis velit ad cautelam: cum certū sit, quae sint iura Epalia, sed valet etiam actori, vt sententia magis sit certa. Immò per hāc decre. credo, quòd specificanda sint iura Epalia: & si nō specificentur in libello, intelligitur de his, quae hic enumerantur per dominum Papam, & de his non poterit quaestio referri, cum sint expressa in iure. In aliis autem singularibus iudicijs specificatio fieri debet. ǰ. *de lib. obla. c. penul. & vlt.* vbi de hoc.

b ¶ *Canonicam.*] Hic bene specificantur iura Episcopalia, & est vtile, quòd in sententia apponantur, ne aliqua postea dubitatio oriatur. *arg.* ǰ. *de verb. signif. cùm inter.*

c ¶ *Iurisdictionem.*] Nam iudex ordinarius est episcopus in sua dioecesi, tam monachorum, quàm aliorum. 11. q. 1. *de persona.*

d ¶ *Poenitentias.*] Publicas, & aliorum maiorum criminum. ǰ. *de excess. prala. accedentibus.*

e ¶ *Duos solidos.*] Duos solidos petere potest eps à qualibet ecclesia suae dioecesis nomine cathedratici, praeterquam à monasteriis. 10. q. 3. *inter caetera.* Et appellatur cathedraticum, quia pro honore cathedrae datur 10. *qu.* 3. *placuit.* quandoque appellatur synodaticū, quia in synodo datur. ǰ. *de censi. olim.* & isti duo solidi dabuntur secundum aestimationem illius monetae, quae antiquitus, & ab initio solui consueuit, nisi circa solutionem minoris monetae, quae modò est in vsu, sit praescriptum. vt in praedicta decre. olim. huc sit maior moneta in vsu, siue sit minor. ǰ. *de cen. cum ca. & c. praedicto.*

¶ *Glo. seq. signat cōtrariū, remouet, & soluit.*

f ¶ *Decimationem.*] Sed videtur, quod perceptio decimarum de iure cōmuni pertinet ad parochiales ecclesias tm̄. ǰ. *de deci. cum in tua. & c. praecedenti.* Sed contra videtur. ǰ. *de dec. dudum.* vbi episcopus decimas petebat iure cōmuni debitas sibi solui, & obtinuit. & de hac quarta habes 10. q. 3. & 12. *quaest.* 2. *vnlterrana. & cap. nobis. & c. concesso.* Quid iuris sit de hoc, dicetur ǰ. *de decimis, cùm contingat.* hanc quartam de consuetudine episcopus percipiebat.

g ¶ *Mortuariorum.*] Quandoque tamen est tertia, quandoque quarta, quandoque medietas. ǰ. *de sepult. certificari. & c.* 1 & 2. & dicitur mortuarium, quod quis reliquit pro anima sua in morte de istis habes. ǰ. *de test. officij. & c. requisisti.* & hanc quartam percipiebat episcopus ex consuetudine: & ideo super his duabus quartis necessaria fuit probatio, sed non super iuribus episcopalibus, quae ipso iure debebantur: sed ista quarta mortuariorum potius pertinet ad ius episcopale: vt *in praedi. c. officij: & c. requisisti.*

¶ *Gl. sequens recit. per obiectionem, & solutionem.*

h ¶ *Annuam.*] Sic semel tantùm in anno potest episcopus visitare ecclesias. 10. q. 1. *decernimus, & c. epm. & c. placuit.* alioqui dicitur quòd bis in anno. ǰ. *de cens. cùm venerabilis. &* ǰ. *de haeret. excommunicamus. §. adiicimus.* alibi etiam dicitur, quòd visitabit, quotiens necessitas fuerit. 10. q. 1. *regenda.* 18. q. 2. *non semel.*

i ¶ *Visitandas.*] Hoc est ordinarium, vt semel tantum in anno visitet: si tamen fuerit necessitas potest pluries visitare. *supra de off. arch. mandamus.* quia necessitas legem non habet. *de conse. dist.* 1. *sicut.* & sibi imputent clerici, qui tales se reddunt, vt totiens debeant visitari.

k ¶ *Facultatibus.*] Iuxta facultates faciendi sunt sumptus. *infra de censi. c. cùm nuper & c. sopita.* ne longi temporis victum breuis hora consumat. ǰ. de cen. cum Apostolus. & ne ad exterminationem [d] extremae virtutis Ecclesiae perducantur. 10. *q.* 3. *inter caetera & c. illud.*

l ¶ *Caeteris.*] Quia cùm ipsi episcopo eodem communi iure cum aliis capellis subsint, eodem iure debent censeri. 11. q. 2. *cognouimus, &* ǰ *de decimis. cùm in tua.* & dignum est, vt qui similem cum aliis sustinent vitam, similem sentiant in legibus disciplinam. ǰ. *de sta. re. recolentes.* quia nec debet aliis fieri remissio, aliis autem tribulatio. 25. q. 1. *c. ideo §. his ita. circa finem.*

m ¶ *Lateran. q. concil.*] ǰ. *de censibus. cùm Apostolus.*

† *In Vno libro manuscripto ita: quorum quibusdam autem iuribus specificatis hinc inde fuit super praemissis lis legitimè contestata. In alio ita, quorum quibusdam specificatis lis fuit sic legitimè contestata.*

† *Adde de lectos. & l. ... Tr. ... ¶ Bar. ff. de le ... gis. & in l. ... res appellation ... ff. de ver. sig.*

† *Synodaticum, & cathedratici nomine quod intelligatur expōsitum Gratianum 10. q. 3. per totum, adde Archi. c. 1. de praeb. & ben. li. 6. & etiam notat biscane c.*

† *Alibi, quot ... immò ... iure. non ... decimarum, quod percepta de ... spectet ad episcopum: sed quod decimae perceptae ab ecclesia, recipit quartā partem: quod de iure est infra de praescri. de quarta, secundum Abb. 10. An.*

c *Vide generalem Trid. sess. 7. de ref. c. 8. & cum visitant tāquam sedis Apostolicae delegati potestaté habent. idem concil. Trid. sess. 24. de ref. c. 10.*

d *Hoc sunt conc. Later. sub Alex. III. & quod hic citatur, habetur in tit. de elec. Summo Pontif. c. 4.*

CAP. XVII.

VT iuxta: *& infrà.* Attendentes igitur, quod indecens est, vt Remen. Archiepiscopo in monasterio vestro visitationis officium exercente, sæculares [a] † intersint, per quos possit in claustro dissolutionis materia prouenire. ¶ Firmiter inhibemus, vt nullos de cætero sæculares in Capitulum (nisi duos, vel tres de canonicis Ecclesiæ [b] suæ, in decenti habitu [c], aliis, † quos † expedire viderit, religiosis adiunctis [d]) secum visitationis tempore introducat †.

¶ Idem Episcopo Baioc. & Archidiacono Rothom.

¶ *Lex diœcesana, & lex iurisdictionis sunt diuersæ: vnde res iudicata in vna, non obstat agenti in alia.*

CAP. XVIII.

DIlectus filius Abbas monasterij Rothomagen. nobis exposuit quòd tertia pars emendarum, quas homines quinque parochiarum pro suis excessibus soluere compelluntur, ad suum spectat monasterium ab antiquo [e]: *& infra*: Cúmque Innocent. Papa præd. noster vobis dederit in mandatis, vt auditis hincinde propositis, causam remitteretis ad eum sufficienter instructam: dictus Episcopus processum vestrum diutius impediuit, occasione cuiusdam sententiæ, quæ super quibusdam Ecclesiis, quoad legem diœcesanam, promulgata extitit pro eodem. Vnde prælatus Abbas nobis humiliter supplicauit, vt cùm citatio, causarum examinatio, & decisio, † ac emendæ, ad legem iurisdictionis pertinere noscantur, non sineremus sententiæ memoratæ prætextu, negotij processum vlterius impediri. ¶ Cum igitur prædicta de lege iurisdictionis [f] existant, mandamus, quatenus huiusmodi sententia non obstante, procedatis in negotio iuxta traditam vobis formam.

¶ Gregorius nonus Episcopo Suan.

¶ *Per rescriptum, quo Papa mandat ordinario, vt corrigat clericos suæ diœcesis, non datur ei iurisdictio super exemptos.*

CAP. XIX.

GRaue gerimus, quòd † cum in Ecclesiam sanctæ Mariæ de Orbitello, & quasdam alias † in tua diœcesi existentes ad monasterium sancti Anastasij de vrbe spectantes, nullam iurisdictionem habeas ordinariam, aut etiam delegatam †,

---

VT *iuxta.*] Præmittit motiuum prohibitionis. Secundò prohibet ibi, *Firmiter.* Abbas Siculus.

Casvs. Percipit hic Papa, q. cū prælati exercēt officiū visitationis, sæculares secū non habeant, per quos possit in claustris dissolutionis materia prouenire: sed duos, vel tres de canonicis suis habeat episcopus in decenti habitu, adiunctis sibi aliquot religiosis. Not. q. in visitationibus, quas ep̄i faciunt, nō debēt interesse sæculares, sed potiꝰ regulares.

a ¶ *Sæculares.*] Quia etiam cohabitare, & commisceri non possunt, quibus studia sunt diuersa. 16. q. 7. *in mona.* & oppido laici infesti sunt clericis. 2. q. 7. *Laicos.* & sine strepitu iudiciorum talia fieri dēt. ī. de accu. olim. Et ad clericos sæculares tantū refertur, qđ dicit, sæculares: quia de laicis nō est dubiū, quia in talibus interesse non debent, vel de facto ducebant laicos.

b ¶ *Ecclesiæ.*] Cū quibus hoc facere debet. 86. d. *si quid vero.* 15. qu. 7. *eps nullius.* ī. *de accu. qualiter & quando.*

c ¶ *Habitu.*] ī *de vi. & hone. cleri. a lericis.* 21. q. 4. *per totum.*

d ¶ *Adiunctis.*] Qui sunt in huiusmodi officiis exercitati. ī. *de sta. reg. qđ in singulis.* Ber.

DIlectus.] In prima ponitur partis cōquestio. In secūda Papæ prouisio ibi, *Cum igitur.* Abb. Sic.

Casvs. Inter abbatem monasterij Rothomagen. ex vna parte, & episcopū Veneteñ. ex altera, quæstio super quibusdam quæstionibus vertebatur: dicebat abbas, q. tertia pars emendarum, quas homines quandoque parochiarum pro suis excessibus soluere compelluntur, ad suū spectat monasteriū ab antiquo, & quòd orta quæstione ecclesiastica inter homines dictarum parochiarū, citatio pertinebat ad ipsum abbatē, sed examinatio, & decisio quæstionis ad episcopū Veneteñ. & ad ipsum abbatē communiter pertinebant. Sed episcopus super his, & super emendis inquietabāt abbatē: super his de cōsensu partium literæ fuerunt impetratæ à D. Innoc. ad istos iudices per quas mandauit eisdem, vt auditis hinc & inde propositis, causam sufficienter instructam remitterēt ad Apo. sedem, coram quibus dictus episcopus processum istorū iudicū impediebat, occasione cuiusdā sententiæ latæ super quibusdā Ecclesiis quoad legē diœcesanā pro ipso episcopo: sed quia iudices nō procedebant, supplicauit prefatus abbas D. Papæ Honorio, vt cū citatio causarū, examinatio, decisio, & emendæ, ad legē iurisdictionis pertineant, occasione sententiæ supradictæ non permitteret impediri processum iudicum prædictorum: super his scribit Honorius prædictis iudicibus mandans, quòd cùm prædicta de lege iurisdictionis existant, quatenus non obstante huiusmodi sententia procedant in negotio iuxta traditam sibi formam. Not. quod alia est sententia lata quoad legem diœcesanam, & alia lata quoad legem iurisdictionis cum vna alij non obstat.

¶ *Glossa sequens ponit partem casus.*

e ¶ *Ab antiquo.*] Dicebat abbas, quòd orta ecclesiastica quæstione inter homines ipsarū parochiarū, citatio pertinebat ad ipsum: sed examinatio, & decisio quæstionis ad episcopū Veneteñ. & ad ipsum communiter pertinebant, sed episcopus super his inquietabat abbatem, & super emendis: vndique de communi consensu partium literæ fuerunt impetratæ ad istos iudices.

¶ *Glo. seq. distinguit legem diœcesanam, & iurisdictionis, & quod spectet ad vtramque: distinguit etiam inter monasteria, & seculares Ecclesias, & monasteriorum capellas.*

f ¶ *De lege iurisdictionis.*] Not. hic differētiā inter legē iurisdictionis, & legē diœcesanam: in quibus legibus cōsistit totum ius, & potestas epōrum. Ad legē enim iurisdictionis pertinent ista, de quibus hic contendebatur: datio curæ animarum, delictorū correctio, [b] ordinatio ecclesiarum, siue consecratio altarium, & virginum, confectio chrismatis, & generaliter omnium sacramentorum, & ordinum collatio, quæ consistunt in dando. & alia plura, & similia, quæ enumerantur. 3. e. c. 3. & c. *conquerente.* & incipit ibi: Habeas canonicam obedientiam, & c. vsque ad verbum synodū: in quo verbo incipit enumerare quædam, quæ pertinent ad legē diœcesanam. Ad legem vero diœcesanam spectat vocatio ad synodum, & ad sepulturas mortuorū, cathedraticum, tertia, vel quarta mortuariorum, iusta decimarū. De istis duabus quarta dic, vt no. ī. *ead. tit. conquerente. in ver. quòd que suppetit,* & continuata. quæ consistunt in recipiendo. quoque in lex diœcesana est, sed lex iurisdictionis. ī. *de præscr. auditis.* & ī. *eo. conquerente.* dicas ergo, quòd omnia monasteria ipso iure in fauorem religionis exempta sunt a lege diœcesana. 10. q. 1. & 3. q. 4. inter cætera. & 16. q. 1. *cum pro vtilitate.* & 18. q. 2. *quam sit.* & c. *vlti.* & 16. q. 1. placuit ab huiusmodi iure enumeratis. & c. *proxi.* ad legem diœcesanam spectantibus libera sunt omnia monasteria: nec ad talia facienda cogi possunt. 18. *quæstio* 2. *quam sit.* A lege verò iurisdictionis non sunt exempta: nisi speciali priuilegio sint munita, sed omnia monasteria sua in diœcesi constituta subsunt episcopo quoad legem iurisdictionis. 18. q. 1. *has tātū monasteria* & c. *cognouimus.* 16. q. 1. *interdicimus.* Sæculares verò Ecclesiæ subsunt episcopo quantum ad vtramque legem. 16. q. 1. *de his &* c. *antiquus.* præstant tamen monasteria episcopo seruitium ex prima constitutione. 18. q. 2. *Eleutherius.* & etiam ratione visitationis. ī. *de præscr. cum ex officij.* Vel quod ex consuetudine. 18. q. 2. *seruitium.* & 1. q. 3. *quæsitum in p.* capellæ verò monasteriorum, seu regularium subsunt episcopo quantum ad vtramque legem. 3. *eo. conquerente* 16 qu. 2. *sani.* & ī *de priui. cum & plantare.* §. *in Ecclesiis.* nisi pleno iure subsint monasterio. ī. *de priui. quoniam per confessionem.* Capellæ verò monasteriorum exemptorum episcopo, sicut & aliorum capellæ non exempta sint monasteria cū capellis suis. ī. *de priui. ex transmissa.* vnde ratione capellarum ad synodum venire tenentur: vbi nam & abbas ad synodum venire tenetur. ī. *de maio. & obed. quod super.* & 18. q. *abbates.* & hoc intelligas de his, qui populum habent. & sic non contradicit illa pales. 16. *Aepiscopus* & 18. q. 2. & *vlt.* Quare non contradicunt: quia illa intelliguntur de his, qui populum non habent. Sic ergo ex hac litera patet, quòd sententia lata super his, quæ spectant ad legem diœcesanam, non tangit ea, quæ pertinent ad legem iurisdictionis, & sic sententia lata pro vno, non obstat in alio, cùm sint penitus diuersa.

GRaue gerimus.] In prima ponitur quæstio. In secunda prouisio ibi, *Mandamus.*

Casvs. Quidam episcopus recepit mandatum à D. Papa Greg. super correctione clericorum suæ diœcesis & sub cuius occasione huius mandati episcopus tulit sententiam interdicti in Ecclesia S. Mariæ de Orbitello, & quasdam alias existentes in diœces. ipsius episcopi, pertinentes ad monasterium S. Anastasij de vrbe, & suspensionis sententiā in clericos earundē: abbas cōquestus fuit super hoc domino Papæ, cùm ipse paratus esset corrigere clericos dictarū Ecclesiarū: mādat Papa dicto episcopo, q. cum in dictas Ecclesias nullā habeat iurisdictionē ordinariā, vel delegatam occasione prædicti mādati, quatenus si quæ est, præcedētes corrigat, quæ minus prouidè attentauit, & prædictas sententias sine difficultate relaxet. No. quòd Papa per literas suas non intendit præiudicium generare.

b *Item canones audire,* & *omnia, quæ circa iudicium aguntur, expedire, visitare, corrigere, suspendere, interdicere, statuta facere, inquirere tam de vita clericorum, quàm de officio,* & *statu ecclesiarum secundum* Ioan. And.

† In manus. ista decisio earum.

c Innoc. hic dicit tuū videri mirabile dictum, quod collatio sacramentorum sit de lege iurisdictionis: probat tamen in c. interdicimus. 16. q. 1. quod id arctat monachos. Ioan. And.

† In pluribus antiquis ita: quòd cum in sancta Maria de Orbitello, & quasdam alias Ecclesias existentes in tua. dyœ.

† ecclesiat.

† Quid hodie possint episcopi circa visitandos, & corrigendos monachos, statuit concil. Triden. sess. 21. de reformat. c. 8.

occasione literarum [a] nostrarum, quas super correctione Clericorum tibi transmisimus, in eas interdicti, ac in Clericos earundem suspensionis sententias promulgasti: quanquam Abbas eiusdem monasterij eos corrigere [b] sit paratus: *& infrà.* ¶ Mandamus, quatenus si est ita [c], prudenter corrigens per teipsum [d], quæ minùs prouidè attentasti, prædictas sententias sine difficultate relaxes [e].

¶ Idem.

¶ Ordinarius, cui competit absoluere ab excommunicatione, potest alius absolutionem demandare.

CAP. XX.

His, quibus ex officio [f] in certis casibus [g] competit illos absoluere, qui pro violenta manuum iniectione incidunt in canonem sententiæ promulgatę, licet aliis huiusmodi absolutionem committere, cùm viderint expedire.

TITVLVS XXXII.

De officio Iudicis.

¶ Honorius tertius Archiepiscopo † sancti Leonardi, & Abbati Salernitano.

¶ Ad officium Iudicis etiam delegati spectat prouidere Aduocatum parti, quæ non potest habere, & poterit dare domesticum.

CAP. I.

Ex literis vestris accepimus, quòd cum causam, quæ inter Abbatem, & Conuentum Fossæ Nouæ ex parte vna, & Abbatem, & Conuentum monasterij [h] Canceñ. † ex altera, super quibusdam possessionibus monasterij S. Petri de Alnaphia † vertebatur: *& infrà.* Quia pars prædicti monasterij proposuit, quòd habere non poterat Aduocatum, vestrum super hoc implorando [i] officium †: tu frater Archiepiscope, eidem de magistro R. Clerico tuo ad exhibendum in causa ipsa patrocinium prouidisti. Verùm frater Stephanus Canceñ. Monachus proposuit in præiudicium eiusdem monasterij factum esse, eo quòd dictus R. Clericus domesticus tuus erat: *& infrà.* ¶ Mandamus, quatenus hoc non obstante [k],

¶ Glo. seq. elicit tria argumenta.

a ¶ *Literarum.*] Arg. habes hic, per generale mandatum posteriùs concessum priori speciali, seu priuilegio exemptionis non derogatur, quia de illo in generali mentio non habetur. Item arg. quòd commune ius non tollit priuilegium. [a] Item Ecclesiæ sunt exemptæ à iurisdictione Episcopi, & literæ super correctione clericorũ secundũ ius cõe obtentæ nõ derogãt priuilegio exemptionis. simile. s. *de rescrip. cũ ordinẽ.* Item arg. quòd Papa per literas suas iuri aliorũ præiudicare non intendit. s. *de off. deleg. super eod. & s. de autho. & vsu pal. ex tuarum.* simile habes. s. *eo. licet.* & per has literas debebat procedere tanquam ordinarius, non tanquam delegatus. simile habes s. *eo. tit. licèt.* Ber.

b ¶ *Corrigere sit paratus.*] Maximè: quoniã si ille nõ corrigeret illos, propter negligentiam Abbatis, vel Prælati, nõ transfertur potestas corrigendi ad Episcopum, cum non sit ordinarius illorum, nec in eos aliquam habet iurisdictionem. arg. s. *de sup. negli. prała. sicut,* sed habet locum istud, cùm abbas subest Episcopo: quia tunc si Abbas negligens esset, tuc demũ Episcopus potest illos corrigere. s. e. *tit. quanto. & c. irrefragabili & 9. q. 3. cùm simus. & j. de concess. præben. nulla. & infra de appel. 1.*

c ¶ *Si est ita*] Per hanc clausulam, si est ita, huic cognitio non demandatur, quia de facto suo certus esse debebat. s. *de rescrip. ab excommunicato.*

¶ Glo. seq. allegat 4. concor. & vnum contrarium.

d ¶ *Per teipsum.*] Sic ergo debet aliquis emendare, quod perperã gessit, & palliare, quod fecit. j. *de autho. & vsu pal. nisi specialis. & j. de accus. qualiter. & qñ. & 25. q. 2. quod quæ commisit.* & idẽ dicit imperator. nõ enim erubescimus corrigere, quę prius diximus, nec ab aliis corrigi expectare volumus, vt *in Auth. de nu. in j.* [b] *c. l. l. i. colla. 4. Arg. cotra. j. de ele. contu. c. diuersis fallaciis.*

¶ Glo. seq. obiicit & dupliciter soluit, & primam approbat

e ¶ *Relaxes*] Et sic videtur, quòd sentẽtię latæ tenuerũt, sed cõtradicit litera superior, vbi dicitur nullam habeas iurisdictionem ordinariam, vel delegatam. & sic videtur, quòd sentẽtia nulla fuerit. & sic debuit dicere: denuncies non tenere: vt s. *de offi. deleg. cũ contingat.* vñ dicas, quòd ista sententia absolutionis potiùs ad factum refertur. simile. j. *de rest. dilecto.* quia fortè illi abstinuerunt timore talis sententiæ: sed propter obseruationem talis sententiæ nullum ius acquiritur Episcopo. j. *de restit. spol. olim inter.* Et exponit, relaxes, id est, relaxatas esse ostendas. sic j. *vt lit. non conte. accedens* : si Ecclesiæ illæ ei non subsũt, sñia nõ tenet. j. *de reli. do. cũ dilectus.* Vel posset dici, quòd si Ecclesiæ illæ nõ sunt exẽptæ: tñ Episcopus nõ habet primo loco correctionem, sed Abbas, cui subsunt nullo medio, ad quẽ ptinet correctio principaliter illorũ clericorũ: nec Episcopus potest ei auferre iurisdictionẽ illam, nisi cùm Abbas fuerit negligens. arg. s. *eo. irrefragabili. & c. quanto. prout no. s. eo. pastoralis.* & secundũ hoc ponitur propriè hoc verbum, relaxes: quia non debuit Episcopus illos corrigere, quandiu Abbas illos corrigere sit paratus: & ideo dicit, minùs prouide attentasti: sed potiùs de facto relaxantur, vt dictum est.

His quibus.] Casvs. Dicitur in Decre. ista, quòd illi, qui ex officio suo in certis casibus possunt absoluere illos, qui propter violentam iniectionem manuum in clericos incidunt in sententiam excommunicationis, absolutionem huiusmodi possunt aliis committere, cum viderint expedire. Not. quòd beneficium absolutionis potest delegari. Bernard.

f ¶ *Ex officio.*] Scilicet ordinario.

¶ Glo. seq. quinque ponit exempla, & ad secundum exemplum fingit contrarium, & soluit.

g ¶ *Casibus.*] Primò ex officio legationis. s. *de off. leg. quòd trãslationem. & c. excõicatis. & c. nemini.* Item si cui cõmittatur hoc ex priuilegio: vt Archidiacono Boñ. qui ex priuilegio absoluit excõicatos in studio Boñ. cõmorantes, vel delinquẽtes, ibidẽ. Sed contra hoc est manifestũ arg. quòd committere nõ possit. s. *de off. del. c. vlt. §. vlt.* cum ei non competat hoc ex officio, sed ex priuilegio: & sic certum ministerium sibi committitur in hac parte, & hoc fortè solũdum est, quòd potest: quia non dicitur illud certum ministerium, cùm illud sibi competat rõne dignitatis, cui concessum fuit priuilegium perpetuum. Item Episcopi in certis casibus pñt tales absoluere j. *de sen. exc. mulieris. & c. de monialibus. & c. quod debes. & c. vlt.* Item abbas absoluit tales j. *de sen. exc. cũ illorum.* Item in articulo mortis pñt Episcopi, & sacerdotes tales absoluere. 17. q. 4. si quis suadente. & j. *de sepul. c. vlt.* Et in omnibus personæ superiùs nominatæ, cũ viderint expedire, pñt super his iure ordinario cõmittere vices suas auctoritate huius canonis. Itẽ intelligo in omnibus aliis excommunicationibus, quòd illi qui ordinario iure, vel delegato à principe possunt absoluere, possunt cõmittere vices suas, cum viderint expedire, dummodo delegatus habeat iurisdictionem, & sic non contradicit. s. *de off. deleg. c. vlt. in fin.* Bernardus.

DE OFFICIO IVDICIS.

¶ Suprà visum est de officio singularum dignitatum, & singulorum iudicum: nunc congruo ordine subiicit indeterminate de quodam officio, quod est ordinario, & delegato commune. Abbas.

De hac materia habetur. 3. q. 6. c. infames. §. si vero in vno.

Ex literis] Communis diuisio. Secunda ibi. *Mandamus.* Ab. Sic. Casvs. Inter abbatem, & conuentũ monasterij Canceñ. ex vna parte, & conuentum Fossæ Nouæ ex altera, super quibusdã possessionibus quæstio vertebatur corã Archiepiscopo, & abbate sancti Leonardi Salernitaneñ corã quibus proposuit procurator monasterij Fossæ Nouæ, quòd habere nõ poterat aduocatũ. Vnde super hoc eoru officium implorauit. Archiepiscopus dedit eidem R. clericũ suũ, vt in causa illa suum patrociniũ exhiberet, sed quidam monachus Canceñ. excipiendo proposuit hoc esse factum in præiudicium sui monasterij, eo quòd dictus R. eius clericus, & domesticus existebat: iudices dubitantes, quid iuris esset, significauerunt hoc domino Papæ, & ipse mandat eisdem, quatenus nõ obstante huiusmodi exceptione negotio procedant eodem præuia ratione. Not. quod fam liaris Episcopi potest esse aduocatus in causa coram eo. Item no. quòd aduocatus datur officio iudicis.

h ¶ *Monasterij*] Scilicet, Fossæ Nouæ.

i ¶ *Implorando.*] Et sic patet, quod ad officiũ iudicis pertinet prouidere partibus de aduocatis, si aliàs habere non possint. ff. *de off. procon. nec quicquam §. aduocatos. & ff. de postu. l. 1. §. ait prætor.* debet etiam attendere iudex, vt æqua distributio aduocatorum fiat. c. C. *de postul. prouidendum. & 3. q. 7. c. infames. ver. si verò in vno.* hoc olim obtinuit, quando salaria de publico dabantur: hodie verò quilibet debet sibi prouidere: secũdùm quòd meliùs potest. C. *de iud. properandum. §. ille proculdubio.* pauperibus tamen, & huiusmodi personis debilibus, qui sibi prouidere non possunt, debet prætor de aduocatis consulere, & prouidere. ff. *de postulan. l. 1. §. ait prætor.*

¶ Glo. seq. fingit contrarium, & soluit.

k ¶ *Obstante*] Ex hoc patet, quòd hæc exceptio nõ est admittenda: Habeo te suspectũ, quia aduocatus alterius partis est clericus tuus, vel cõmensalis, vel familiaris, arg. cõtra. j. *de ap. ex insinuatione.* Sed

Marginalia:

a Concor. l. fistulam. §. si. cum gl. fi. ff. de ser. ru. prædio. cũ not. & in l. parietem. eo. tit.

† Concilium Triden. sess. 14. c. 7. de casuum reseruatione. & sessi 24. de ref. c. 6.

† In duobus vetustissimis codicibus ita: Archiepiscopo Salernitan. & Abbati Sancti Leonardi. in cæteris ita: Archiepiscopo, & Sancti Leonardi Abbati Salernitano. in vno pro Salernitano, legitur, Salonitano.

b Dic, vt sibi, & suprà, de elec. nosti. & 55. distinct. pœnitentes. Ioan. And.

† Cauensis. † Fanen. † Amalphiæ Almafi. Amalfia.

† Adde, quod imponet bacclarius super Bar. in l. Titia amicæ, quæ est singu. ff. de aur. & argen. leg.

c Et quid aliquis sit ordo postulantium, ne si honoris postulantium locus detur, mediocres desiderio sua non profiteantur. ff. de offi. procõs. nec quicquam. §. obseruare. Ioan. An.

non est contra, quia ibi non dicit, propter hoc iudex recusari pōt vt suspectus, quod aduocatus de commensalis iudicis sed dicitur, quòd iudex videbatur fouere latenter partem sui clerici commensalis, qui erat aduocatus: vnde ex eo sumitur argu. contrarium.

I [Iudicis officium.] Breue est, & per alia verba potest sic summari. In officio iudicis, si principaliter loco actionis proponitur, fit litis contestatio: secus si non principaliter. h. d. Primo ponit vnum dictum cum exemplo: Secundo aliud ibi, *alias.* Abb. Sic.

Casvs. Ecclesia, vel minor, læsi est in aliquo contractu, in quo forma iuris seruata fuit, vel in aliqua sententia, à qua non fuit appellatum, & ita destituti sunt iure cōi: recurrunt ad officium iudicis per beneficium restitutionis, petit Ecclesia, vel minor, principaliter restitui contra ipsum contractum, vel contra sententiam: quæritur, vtrum in casu isto debeat litis contestatio fieri? Dic: Pap. quod vbicunque officium iudicis loco actionis proponitur, puta cum petitur restitutio in integrum principaliter, litis contestatio debet fieri. Si verò incidenter, siue ante ingressum litis, siue post ingressum causæ huiusmodi officium postuletur, potest ad hoc habere recursum sine litis contestatione. Nota, quod cum restitutio principaliter postulatur, ordo iuris seruari debet, sicut in quolibet alio iudicio ordinario, nisi certa actio loco causa proponitur.

¶ Tibi seq. ponit quadā exēpla, quibus imploratur iudicis officium.

a ¶ *Iudicis officiū.*] Iudicis officium latissimè patet a *ff. de ar. serui. vnde l. i.* Quædam enim sunt in quibus officium iudicis imploratur, potest enim iudex supplere de iure, quæ aduocati deficiunt. vt C. *Vt quæ desunt aduo. iud.* & *ff.* ... hoc dixi ... *de post. ba... in ar.* Item interrogare debet, quotiens æquitas mouet iudicem. *ff. de interrog. act. Vbicunque & 10 q. c. iudicantem,* etiam postquam est in causa conclusum ... *de fide instr.* cum lo. item locum habet officium iudicis in omnibus, quæ contingunt post lit. contest. circa eam petitam, vt in fructibus perceptis post lit. contest. sine dānum detur in causa: ea enim, quæ post lit. contest. accidunt, valde pertinent ad officium. *ff. de rei ven. non solum & l. ité. §. 1. Cod. de rei ven. certum. & ff. de æd. edict. ædiles. §. item sciendum,* omnia talia, quæ contingunt post lit contesta. petuntur officio iudicis, & non iure actionis: illa, quæ contingunt ante lit. contest. specialiter debent peti in libello. & nisi fuerint petita, iudex de illis non pronunciabit: vt *in predict. §. item sciendum.* Item de dolo, culpa, & negligentia post litem contestatam admissam. *ff. de rei ven. quæ pe... §. i.* & in multis aliis locum habet iudicis officium: sed hoc officium competit maiori, & minori, & multa possent poni exempla in his, & aliis incidentibus ante lit. contest. & post, in quibus proceditur sine lit. contest. vt ī. c. *prax.*

¶ *Glo. seq. primo literam exponit, & rationem reddit. Secundo fingit contrarium, pone op. & soluit. solutioni obijcit, obiectioni & contrarium respondet: demum argu. signat contrarium, remittit, & soluit ... tres quæst. an etiam delegato competat, & an detur maiori, & an sit personalis vel realis actio.*

b ¶ [*Pro actione proponitur.*] Hoc ideo dicit, quia iudicis officium non ... nisi tunc demum, cùm alia actio non superest, nam si ... quis munitus est, non debet ei tribui extraordinarium *ff. de mino. in causa. in prin.* b & loco actionis habere. & quia ... ordinarium est iudicium, cùm principaliter postulatur, sicut in aliis iudiciis debet lis contestari. *ff. de mino. Papinianus §. vlt.* & istud officium iudicis non perpetuatur per lit. contest. vt infra dicitur, immò infra certum tps debet terminari, putà si ecclesia ... læsa in aliquo contractu celebrato solénniter, tūc debet petere directè restitutionem contra illum contractum. Idē est de minore, si directè petit restitui. Sed contra videtur, quòd possit expediri restitutionis lit. non contest. Dicit enim lex, quòd cā cognita, & præsentibus aduersariis vel si per contumaciam desunt, causæ in integrum restit. perpédédæ sunt. *ff. de min. in causa §. cā. cognita.* Et hic videtur, quod si altera pars sit cōtumax, quòd possit cā expediri. Quid ergo fiet, si est cōtumax? Illud de facto vidi, & vario modo dicebant sapientes. Quidā dicebāt, quòd dāda est restitutio, alij quòd non: satis videtur expediri per hanc decr. Dicas ergo, quod altera parte absente per contumaciam, lite non contest. non est facienda restitutio, nec sentētia sup hoc pferēda est, sed debet actor in possessionē mitti cā rei seruandæ, de illa re, super qua petitur restitutio. simile ī. *de. offi. dele. cum olim causa ... bus.* Si verò lis esset cōtestata, tunc daretur restitutio læsione pbāta. Sed per Auth. videtur, quòd altera parte absente possit restitutio indulgeri citra litis contestationem. *in Auth. Vt sponsal. lar. §. hoc aūt. coll. 9. & c. Vt heres ab hered. se abstineat. l. i. & Authen.* ibi posita intelligitur casu suo speciali tm̄, sc. cū minor vult abstinere se ab hæreditate: & tūc vocādi sunt creditores, quorū interest præsentes esse, cū minor se abstineat, vt videant bona hæreditaria mobilia, & immobilia, vbi debēt custodiri: & si infra tres menses nō venerint, licitū est minori absque periculo abstinere auctoritate iudicis, coram quo illa petitur restitutio: & est ratio, quare procedatur in casu illo lite non cōte. quia minor non petit restitui cōtra aliquē, sed cōtra factum suū: vt ei liceat abstinere ab hæreditate, quā adiuit: quia aliter ei cōsuli nō potest, nisi se abstineat. & si etiam creditores essent præsentes non fieret contestatio cū eis, q̄a cōtra eos non petitur restitutio. Sed cum petitur cōtra aliquem, & ipse est contumax, lite non contestata proceditur per missionē in possessionem, vt dixi. & lex illa, in causæ, *§. causa.* intelligitur lite contestata, cū minor petit restitui cōtra factū suū, & nō cōtra aliquē. Et quòd sic intelligatur, satis videtur per legē, quæ dicit, quòd litis cōtestatio in huiusmodi restitutionibus est faciēda, propter quam cum litis cōtestationē nō pp̄etuatur iudicis officiū *ff. de mi. Papinianus. §. vlt.* Item est hic arg. quòd actio secūdū canones sic proponenda. *ar. contra. ī. de iud. dilecti* vbi de hoc. vel expone pro actione, i. loco iuris cōis, & quia ei, qui nullo iure cōi iuuatur, datur restitutio in integrum per officium iudicis, & hoc officium quod loco actionis proponitur, competit ordinario principaliter, & incidenter, sed incidenter delegato, vel principaliter, si hoc ei principaliter committatur. *arg. ī. de in integ. rest. c. pe.* vbi de hoc. Et idem intelligitur, cùm maior restituitur principaliter, quū alia actio non superest, verbi gratia: aliquis absens fuit cā reipublicæ: præscriptum est contra ipsum, propter eius absentiam debet restitui officio iudicis. *C. ex quib. ca. maio. in integ. rest. l. i. & 2.* e *ff. eo. tit. per totum.* & officium illud datur fauore rei, siue personæ, & non propter ipsam rem: vnde potest cōputari inter personales actiones, & non inter reales, cùm imploratur à minore, vel Ecclesia, & etiam cùm postulatur à maiore.

¶ *Glo. se. primò exēplificat. Secundo ar. super exceptione, & c. signat cōtrariū, & ibi remittit. Itē signat aliud cōtrarium, & ibi remittit.*

c ¶ [*Aliàs ante.*] i. si petatur restitutio non principaliter, sed incidenter quandoque post lit. cōtest. super principali quæstione, putà apertis attestationibus, aut etiā postquàm sit in cā cōclusum, allegat pars altera, Ecclesia, vel minor, quòd amisit necessariam probationē: vnde petit se admitti ad probationem omissam officio iudicis. *ī. de in integ. rest. auditis,* & hoc fieri pōt citra litis conte. & ante ingressum litis, vt si omisit aliquā exceptionē, quam non proposuit infra tempus sibi statutum *ī. de excep. pastoralis.* aut si omisit super exceptione ipsa probanda probationem necessariam. Item officio iudicis admittitur, quia interest eius litibus, & sua pubertate non vexari. *ff. de mino. minor xxv. annis* & si omisit allegationem. *ff. de mino. minor xxv. annis.* Item est ar. hic, quòd super exceptionibus, quæ proponuntur ante ingressum litis: vel etiam lite contest. nō sit necessaria litis cōtest. d *ar. cōtra. ī. de off. dele. prudentiam. § sexta. Ver de hoc. ī. de appell. interposita. § si.* in quibus proceditur iure ordinario. & hoc officiū competit etiam maiori ante lit. conte. & post. Item ar. contra. *ī. de appel. significauit.* vbi soluitur.

AddItio. Et expone ante, i. antequam sit in causa conclusum: vel expone ante litis contestatio, exhibito tamen libello post.

Minor si se ab hæreditate abstinet, vocandi sunt creditores.

† Lib. 11. epi. 15.

† Cap. 1. eod. tit. in 1. cōp. & post contest. Lat. sub Ale. 19. p. 44. ca. 1.

† Aliàs cum Venatore.

e Prima loquitur in illo, qui erat in legatione: secunda in illo, qui de præsidis mandato vectubatur sub custodia militari. Io. And.

d Facit ad hoc l. postquam liti. & ibi Bal. C. de pactis.

in negotio ipso (ratione † præuia) procedatis.

¶ Gregorius nonus.

¶ *Cùm imploratur officiū nobile, fit litis cōtestatio, secus in mercenario.*

CAP. II.

Ivdicis[a] officium vbicunque † pro actione proponitur[b], veluti cum restitutio in integrum principaliter postulatur, litis cōtestationem exposcit: alias ante[c], & post ingressum † causæ potest ad hoc sine litis contestatione haberi recursus.

TITVLVS XXXIII.

De maioritate, & obedien.

¶ Gregor. † Augustino Anglorum Epo.

¶ *Prius ordinatus cæteris paribus, prior, & maior habendus est.*

CAP. I.

Cvm † certum: *& infrà.* ¶ Sit honoris ista distinctio, vt ipse prior, & maior[d] habeatur, qui prius excōmunicatus † cō...

DE MAIORITATE ET OBEDIEN.

¶ *Quia ministrorū Ecclesiæ, de quibus ī. dictū est, alij sūt maiores, alij minores, nec aliter posset Ecclesia, seu status vniuersalis cōsistere, de quo vide pulchrū tex. in c. ad hæc 89. di. ideo cōpetēti ordine hic sumitur de ipsorum maioritate, & obedientia impendenda.*

De hac materia tractatur 21. & 22. & 93. & 96. & 99. d. per totū. 33. q. 5. q̄ sitit *§. finis. Vsque ad fi. q. 8. q. 4. & 9. q. 5 c. episcopo. §. sola. Vsque ad fi. q. 11. q. 3. & si Vt dictum est ad §. cùm ergo.* & *c. si autem nobis & tribus seq. 22. q. 3. & 2. q. 7.* admonendi 23. q. 4. duo 22. q. vlt. de forma. 81. d. c. vlt. 23. d. quanquam. de consec. d. 5. in omnibus 74 ... episcoporum.

C [*Vm certum.*] Breue est. Vel per alia verba potest sic summari: In honoribus reuerentialibus impēdendis ponderatur cæteris paribus maioritas ex prioritate ordinationis. Abbas.

Casvs. Qui prius ordinatus est maior, & prior his, qui posterius sunt ordinati, debet haberi. Nota, quòd qui prior est tempore potior est iure.

d ¶ [*Maior.*] Nisi posterior ordinatus fuerit à maiore. *ī. eod. per tuas. & ff. de albo. scrib. l. i. & vlt. & 93. d. c. vlt.*

¶ Glo. seq. ponit brocard. Ae prior tempore inducens 7. iura pro, & 7. contra, & soluit.

a ¶ Fuerit.] Arg. qui prior est tempore, prior est iure. 75. d. ca. vlt. 7. q. 1. factus est. 27. q. 2. duobus. 1. d. e. concilio. §. hinc etiam. & c. vlt. & C. qui potior in pig. haben. diuersis. & l. si in fundum. arg. contra. 74. d. Episcopum. & ff. qui potio. in pign. hab. interdum & ff. si cer. peta. creditor. arg. contra. ¶. de iure pa. illud. ff. de relig. & sump. fun. pen. 8. q. 1. licet. ff. qui & a quibus ma. libertatem. si. si quis habens. Quae etiam facit pro cõtraria parte. Sol. tasis, est vera. contraria sunt specialia, & casuas lia, vt patet per singula contraria.

¶ Glos. seq. dupliciter exponit literam.

b ¶ Actione.] i. tractatu. sic 16. q. 7. in nona actione, i. est, tractatu nono die habito. & 56. q. 3. prima actione. Vel dic de concordi actione, id est, concordi consensu, vel saltem maioris partis. 95. d. c. 1. & 3.

¶ I quis venerit.] Primò dictū. Secundò corroborat, et vnam auctoritatem ibi, In lib. reg. Tertio per aliam ibi. Et in concil. Abbas Siculus.

Casus. Dicitur in hoc cap. quod si quis fecerit contra decretum sui Episcopi excõmunicādus est. Not. quòd Epi. possunt facere decretum.

¶ Glo. seq. arguit, & excipit.

c ¶ Decretum.] Iustum scilicet: & sic habes, quòd Episcopus potest facere decretum, siue constitutionem in sua diœcesi. de consec. dist. 3. cap. 1. Episcopi enim possunt condere canones Episcopales, quia quilibet populus, & quælibet Ecclesia sibi potest constituere aliquod ius. dist. 1. ius ciuile. & 8. d. quæ contra. & 11. d. catholica. & 12. dist. illa. sed de maioribus negotiis non possunt aliquid statuere.

d ¶ Abiicitur.] 11. q. 3. si autem vobis. & c. sequenti.

¶ Glo. seq. quærit & soluit.

e ¶ Principi.] i. Papæ. de consec. d. 2. corpora. Econuerso imperator vocatur pontifex. 10. d. de capitulis. Sed nunquid laici debēt obedire Papæ? Potest dici, quòd sic, quoad spiritualia. ¶. eod. omnes principes. & ¶. de maio. & obe. Sic econuerso principi sæculari, id est, imperatori omnes subditi obediant & clerici qui ab eo recipiunt temporalia. ¶. eod. solita.

¶ Glo. seq. quærit, & dupliciter soluit.

f ¶ Morte.] Sed nunquid & Ecclesia punit taliter? Non: sed ostendit quod iudex sæcularis facere debeat. Vel morte, i. æterna: quia perібit propter delictum contumaciæ, nisi pœnituerit. Vel dic, qui non obedierit iusto præcepto. 11. q. 3. si dominus. Si est iniustū, & hoc est manifestum, non obediat, vt ibi. & c. Iulianus. Si dubiū esset præceptum principis, propter bonum obedientiæ quod sibi præcepit, faciat. 23. q. 1. quid culpatur. in fine.

Egebatur.] Potest iste textus intelligi dupliciter. Primò quòd iste frater Atticus scripturam de obedientia præstanda Episcopo non nunc proprio scripsit. Secundo potest intelligi, quod scripsit nomine alterius. Et non est vis quis intellectus teneatur: sensus enim literæ est, quòd clericus non habens curam animarum non tenetur promittere Episcopo obedientiam per scripturæ affectionem, vel per iuramenti præstationem: sed satis est verbo obedientiam promittere, & hoc intendit litera iuncta gl. Abbas.

Casus. Quidam electus fuit in prælatum alicuius Ecclesiæ, & confirmatus: quidam frater Atticus nomine, qui absens erat, hoc audiens statim venit & voluit ei facere obedientiam, sed prælatus volebat quod ipse per scripturam obligaretur ad obedientiam præstandam, & seruandam: & sic scripsit & spopondit frater Atticus: prælatus ipse significauit hoc domino Papæ, qualiter frater Atticus scripserat. Rescribit ei Papa dicens, quod in literis illis signum prodebatur iniuriæ: quia non fuit necesse vt obligaretur scripto, qui obedientiam suam sponte exhibuit. Not. quòd non est necessarium, vt aliquis se obliget scripto, qui obedientiam voluntarius impendit.

¶ Glo. seq. signat contrarium & soluit.

g ¶ Iniuriæ.] Simile. ¶. de simo. ex diligenti. & ¶. de reg. iur. indigenum. sufficiebat enim manualem facere obedientiā. ¶. eod. his, quæ. ar. contra. 13. d. quamquā. & ¶. de iureiur. nullus. & 1. c. Ep. Et pro, & contra 114. Ibi sol. quòd diuersæ contraria intelliguntur de illis qui bus animarū cura cõmittitur. Quod hic dicit, & in similibus, debet intelligi de clericis inferioribus, qui non sunt cōpellēdi ad iuramentū vel scripturam facienda, sed solum sufficit, si obedientiam simpliciter repromittat. Facit in suis præstatur: dicit in nouatione, si. & decret. prædicta. & ibi Bar. nullus Episcopus. C. de sacrosan. Eccle.

¶ Glo. se. arguit contra superflua. alle. 4. iura.

h ¶ Aduentus offi. &c.] Simile de pœn. dist. 1. quem pœnitet. vbi dicitur, quòd mūdati sunt leprosi dū irent & tam sacerdotibus se ostenderet. Et est hic argum. pro superfluis resecandis. ¶. de excep. Pia. & cū ad quorundam. 10. q. 3. quia cognouimus. & ff. de aqua quoti. & æsti. l. 1. §. Trebatius. ff. ve lega. seu fideicom. hac stipulatio.

Margin (left):

a De hoc latè assumente in casib. gl. vaum. parte. considera. 99.

† Vide Libr. ff. de decurio.

† Ca. 5. & 4. eo. titu. in 1. compil.

Burchardus lib. 15. c. 13. Ivo par. 16. c. 24. 1. Reg. 15. Deut. 17.

† Epist. 82. Anastasio Episcopo Thessalonicensi.

† Cap. 2. eo. in compila. tione.

† Alias: Atticus.

† quod.

† In Sententijs Clemens Papa. Vide tamen hic notas nostras.

b Concor. c. 2. de consti. lib. 6.

c Si quis Epistolam espiam Leonis legerit, verius hoc interpretabitur.

---

silio, & concordi fuerit[a] actione[b] ordinatus. †

¶ Idem.

¶ Veniens contra decretum, vel constitutionem Episcopi debet excommunicari.

CAP. II.

SI † quis venerit contra decretum[c] Episcopi, ab Ecclesia abiiciatur.[d] ¶ In libro Regum legitur: [Qui non obedierit Principi[e] morte[f] moriatur.] Et in concilio Agathen. quod anathematizetur.

¶ Leo Papa †.

¶ Clericus administratione carens nõ tenetur ad iuramētū obediētiæ, vel ad faciendū scripturā super ea.

CAP. III.

LEgebatur † in literis tuis, quòd frater Atticus † chartulam de obedientiæ sponsione conscripserat, in qua signum prodebatur iniuriæ.[g] Non enim necessarium fuerat, vt † obligaretur scripto, qui obedientiam suam, ipso iam voluntarij aduentus[h] officio comprobabat.

¶ Clemens † Papa tertius.

¶ Ab omnibus de diœcesi obediendum est Episcopo.

CAP. IV.

OMnes † Principes[i] † terræ, & cæteros homines, Episcopis obedire, beatus Petrus præcipiebat.

¶ Innocentius iij. Capitulo Herbipolen.

¶ Non obediens canonicis institutis, incurrit inobedientiæ notam, id est, infamiam.

CAP. V.

ILlud † Dominus in beato Petro: & infrà. ¶ Cum spiritualia sint temporalibus digniora[k], † & obedientia melior sit quam victima[l], & auscultare[m] magis, quam adipem arietum offerre, non debuerat Hildesemensis Episcopus pro temporali commodo[n], inobedientiæ notam incurrere, & Apostolicis iussionibus contraire.

¶ Idem illustrissimo † Constantinop. Imperatori.

¶ Imperiū non præest sacerdotio, sed subest, & ei obedire tenetur. Vel sic: Episcopus non debet subesse Principibus, sed præesse. h. d. & est multum allegabile.

CAP. VI.

SOlitæ † benignitatis affectu: & infrà. ¶ Mutata est impe-

¶ Omnes Principes.] Casus. Dicitur in hoc c. quòd beatus Petrus præcipit, quòd omnes principes terræ, & omnes homines obedirent Episcopis. No. quòd sacerdotium maius est imperio, scilicet in spiritualibus.

¶ Glo. seq. de duobus mouens quærit, & soluit.

i ¶ Omnes principes.] Ergo principes subsunt Episcopis: quod verum est, vt hic & ¶. eo. solitæ. & 96. d. duo sunt. Quid si rex habet multos Episcopos in regno suo, coram quo tractabit spirituales causas suas, vel cui dabit decimas? Causas spirituales tractabit coram illo Episcopo, in cuius territorio habet latem principalem. Vbi sorte. Vel clarifi.? decimas prædiales dabit illi Episcopo, in cuius territorio sita sunt prædia ¶. de parochi. significauit. & alias decimas dabit, vbi audit diuinum officium, proportionabiliter diuidendo, si audit in pluribus. ff. ad munici. l. assumptio. Arg. contra ¶. de testa. relatum. in fine. Bernard.

ILlud Dominus. Casus. Episcopus Hildesemensis vocatus ad aliam sedem Episcopalem, propria auctoritate se ad illam transtulit. Et redargutus, dicebat quòd fecerat pro cõmodo illius Ecclesiæ: quia nisi fortè transisset, Ecclesia illa fuisset passa damnum graue in temporalibus. Papa verò illum hic redarguit: quia propter commodum temporale, non debuit venire contra canones disponentes quod extra licentiam Papæ non debet Episcopus Episcopatum suum dimittere: vt in c. de transla. præla. fortè iste Episcopus pro suo commodo proprio se transtulit. Abbas. Not. quod spiritualia sunt temporalibus digniora. Item obedientia præfertur omnibus.

k ¶ Digniora.] Quoad quid: quoniam spiritualia sine temporalibus non proficiunt, sicut nec anima sine corpore. 1. quæst. 3. si quis obiecerit.

l ¶ Victima.] Si. dist. si qui sunt presbyteri. 32. dist. c. præter hoc. §. verum. & 8. q. 1. sciendum.

m ¶ Auscultare.] i. attendere, & audire mandatum cum effectu.

n ¶ Commodo.] Occasione, siue prætextu pietatis non est facienda impietas. 1. q. 1. non est putanda. 14. q. 5. forte arguo. & 30. quæst. 1. visse d.

SOlitæ benignitatis.] Primò ponit admirationem Imperatoris. Secundo notam, qua mouebatur. Secundò ibi, Verum. exponit illam. Tertiò ibi, Permisisses ad declarandā prærogatiuā sacerdotii in sentent. auctoritate Here. Quartò ibi, Præterea auct. ritate Gen. Quintò ibi, Hæc aut. cõc udit cõtra imperatorē. Sextò ibi, Nec aut. se excusat, quod non increpauit ducēs, qui increpare poterat & hæc argumentati

---

Margin (right):

† Burchar. † Alias terræ.

† Omnes principes terra, i. Pet.

† Cap. 1. eo. in c. 3. compil.

† Facit Lin

† In summo scriptio ita illustri Constantinopo. lit. &c.

† Cap. 1. eo. tit. in 3. cōp.

d Concor. l. actione. §. Labeo. in gl. in verb. eo. tēpore. ff. profecto. & l. 1. cum gloss. & ibi Bar. ff. solu. matr.

ctoritatibus comprobat. Septimò ibi, *Verum*. relinquit imperatorem in iudicio. Abb. Sic.

Casus. Imperator a Constantinopolitanus faciebat patriarcham Constantinop. iuxta pedes suos in parte sinistra sedere: Papa hoc intelligens scripsit ei, quòd nō decebat eū taliter se habere erga suum Patriarchā, cùm alij Reges, & Principes suis prælatis (vt debēt) reuerenter assurgant, & eos iuxta se sedere faciant venerabilem allegando. Imperator rescripsit ei dicens quod multùm mirabatur, quòd eū super hoc ausus fuerit increpare, dicens quòd sacerdotium subesse imperio, auctoritate Petri dicentis: *Subditi estote omni humanæ creaturæ propter Deū, siue regi, tanquam præcellenti, siue ducibus, tanquā ab eo missis ad vindictam malorum, laudem verò bonorum*. Rescribit autem Papa sibi, respondendo auctoritati Petri, illam exponens, quòd si personam loquentis, & illorum, ad quos loquebatur, diligenter considerasset, non expressisset taliter intellectum illius auctoritatis: scribebat enim subditis suis, quos ad humilitatem inducebat, nec per hoc voluit subesse sacerdotium: quia secundùm intellectum illius sequeretur, quòd quilibet etiam seruus imperium in sacerdotes accepisset, ex eo quòd ibi dicitur, *omni humanæ creaturæ*: sed nō negat, quin imperator præsit suis, & illis, qui ab eo temporalia receperūt. Tandem exposita præmissa auctoritate Petri, ostēdit exemplo Christi sacerdotium præeminere regibus, dicto Hieremiæ: *Ecce constitui te super gentes, & regna*, &c. & per auctoritatem Genesis: *Fecit Deus duo magna luminaria*, &c. Dicit enim, quòd si ista bene considerasset, non fecisset talem patriarcham suū sedere ad pedes suos: & licet non increpasset eum, poterat tamen rationabiliter increpare, cùm ipse super omnes acceperit potestatem in persona Petri, cui dictum fuit à Domino, *Quæcunque ligaueris super*, &c. In fine dicit, quòd imperialis celsitudo discernit, verum ad bonum, & vide innuauerit imperatoriam excellentiam, cum ipse solummodo ad vtilitatem Ecclesiæ, & terræ Hierosolymitanæ subsidium, ipsum duxerit inuitandum. Bernardus Not. quòd persona loquens consideranda est, & eorum, ad quos aliquis loquitur: vim enim locutionis debet quis considerare. Item, Imperator præcellit illis, qui ab eo temporalia recipiūt: sed in spiritualibus pontifex antecellit ipsum. Item Imperator, & alij omnes laici inferiores in clericos non habent potestatem: quia non sunt eius iurisdictioni commissi. Abbas.

...rialis sublimitas, quòd te nisi fuimus a in nostris literis increpare: Huic autem tuæ admirationi non causam, sed occasionem præbuit, quòd legisti beatum Petrum Apostolorum Principem sic scripsisse: *Subditi b estote omni humanæ creaturæ propter Deum, siue Regi, tanquam præcellenti, siue ducibus, tanquam ab eo missis ad vindictam malefactorū, laudē verò bonorū: & infrà.*

¶ Verùm c si personam d loquentis, & eorum, ad quos loquebatur, ac vim locutionis diligentiùs attendisses, scribentis non expressisses taliter intellectum. Scribebat enim Apostolus subditis suis, & eos ad humilitatis meritum prouocabat: nam si per hoc, quod dixit †, *Subditi estote*, Sacerdotibus voluit imponere iugum subiectionis, & eis prælationis auctoritatem afferre †, quibus eos subiectos esse monebat: sequeretur ex hoc, quòd etiam seruus quilibet in Sacerdotes imperium accepisset, cùm dicatur: *omni humanæ creaturæ*. ¶ Quòd autem sequitur: *Regi tanquam præcellenti*: non negamus quin præcellat imperator in temporalibus illos duntaxat, qui ab eo suscipiunt e † temporalia: sed Pontifex in spiritualibus f antecellit: quæ tantò sunt temporalibus digniora, quantò anima præfertur g † corpori: licèt non simpliciter dictum fuerit, *Subditi estote*, sed additum fuerit, *propter Deum* h: nec purè sit subscriptum, *Regi præcellenti*, sed interpositum forsitan fuit † non sine causa, *tanquam* i. Quòd autem sequitur: *ad vindictam malefactorum, laudē verò bonorum*: intelligendum non est, quòd Rex, vel Imperator super bonos, & malos gladij acceperit potestatem: sed in eos solummodo qui vtentes gladio, eius sunt iurisdictioni commissi: & infra.

¶ Potuisses autem prærogatiuam Sacerdotij ex eo potius intelligere, quod dictum est: nō à quolibet, sed à Deo: non regi, sed Sacerdoti: non † de Regia stirpe, sed de Sacerdotali prosapia descendenti, de Sacerdotibus videlicet, qui erant in Anathot: *Ecce constitui te k super gentes, & regna, vt euellas l, & dissipes: ædifices, & plantes m: & infrà.*

¶ Præterea nosse debueras, quòd *Fecit Deus duo magna luminaria in firmamento cæli, luminare maius n, vt præesset diei, & luminare minus, vt præesset nocti*: vtrumque magnum: sed alterum maius. Ad firmamentum igitur cœli, hoc est, vniuersalis Ecclesiæ, fecit Deus duo magna luminaria, id est, duas instituit dignitates, quæ sunt Pontificalis auctoritas, & Regalis potestas. Sed illa, quæ præest diebus, id est, spiritualibus maior est: quæ verò carnalibus, minor: vt quanta est inter o solem, & lunam; tanta inter Pontifices, & Reges differentia cognoscatur. ¶ Hæc autem si prudenter attenderet Imperatoria celsitudo, non † faceret, aut permitteret Constantinopolitanum Patriarcham, magnum quidem, & honorabile membrū Ecclesiæ, iuxta scabellum pedum suorum in sinistra parte sedere: cùm alij Reges, & Principes, Archiepiscopis, & Episcopis suis (sicut debent.) reuerenter assurgāt p, & eis iuxta se venerabilem q ...

a ¶ *Nisi fuimus, & c. increpare.*] Sed hoc non fecit animo increpandi, sed animo admonendi ex affectu dilectionis. 5. q. 5. *non omnis. & c. non osculatur. & C. de sen. & interlo. om. iud. ex stipulatione simile. 23. q. 5. non putes.*

b ¶ *Subditi.*] *Infra de const. omnis anima. & 11. quæst. 1. quæ magnum.*

c ¶ *Verum.*] Hic Papa respondet auctoritati Petri inductæ ab Imperatore.

d ¶ *Si personam.*] Consideranda est persona loquentis, & cui quis loquitur. 20. *dist.* deinde opponitur. *& j. de consan. & affin. de infidelibus.* & aliquid probatur ratione personarum colloquentium *arg. 1. q. 7. daibus.*

¶ *Glo. seq. quærit, arguit, soluit, contra solutionem opponit. In additione dat veram solutionem.*

e ¶ *Suscipiunt.*] Nunquid ergo appellabitur ab episcopo ad Imperatorem? Videtur, quòd sic. j. *de for. compe. verum*: tunc enim cognoscit quasi ciuilis iudex. *arg. j. de appel. si duobus.* dico, quòd sic, nisi cōsuetudo sit contraria. *arg. ad hoc. 18. dist. si episcopus.* Videtur tū, quòd temporalia penitus essent à iurisdictione Imperatoris separata. 10. *qu. 1. nouerint.* Ioan. b Dicas, quòd appellandum est ad archiepiscopum, nisi de consuetudine, vel priuilegio, vel alio iure ad alium sit appellandum. *j de app. Romana. § debet. [lib. 6. c]*

f ¶ *In spiritualibus.*] 10. *dist. suscepitis.* 96. *dist. cùm ad verum.*

g ¶ *Præfertur.*] 12. q. 2. *præcipimus. & 24. q. 3. si habes. & 58. dist. sedulo.*

h ¶ *Propter Deum.*] Per quod videtur esse consilium perfectionis: in quo liberum est arbitrium. 14. q. 1. c. *Glo.*

§ *Glo. seq. arguit. allegat 3. iura, in contrariū vnam legem.*

i ¶ *Tanquam.*] Quod quandoque similitudinem potiùs, quàm veritatem notat: vt illud Euangelij: *Tanquam ad latronem*, &c. nihil enim est simile sibi: vt sit similitudinarium, non expressiuum veritatis. *arg. ff. de pecul. 5 §. si filiusfamilias.* d Et est hîc arg. quòd nulla dictio debet vacare in rescripto, aliquin frustra membranas occupat. 19. *dist. si Romanorum. argum. ad hoc. 28. q. 1. sic enim & ff de V. s. l. 4. argumen. contra. Cod. de fideiuss. non rectè.*

k ¶ *Constitui te.*] Hîc loquitur Dominus Hieremiæ Prophetæ, dans ei potestatem super gentes.

l ¶ *Euellas.*] Vitia scilicet.

m ¶ *Plantes.*] Virtutes.

n ¶ *Maius.*] 96. dist. duo.

o ¶ *Inter solem, & lunam.*] Igitur cùm terra sit septies maior luna, sol autem octies maior terra: restat ergo vt pontificalis dignitas quadragesies * septies sit maior Regali dignitate.

ADDITIO. Laurentius hîc adducit dictum Ptolemæi. Manifestū est, quòd magnitudo solis continet magnitudinem terræ centies, & quadragesies septies, & duas medietates eius. Item palam est, quod magnitudo solis cōtinet magnitudinem lunæ septies millies, & septingesies, & quadragesies quater, & insuper eius medietatem. Item dicit, quòd terra continet magnitudinem lunæ trigesies nouies.

Ioannes Andreæ dicit: quod ratione non capio, astrologis relinquo.

p ¶ *Assurgant.*] Et inclinent eis: vt 63. *dist. Valentinianus.*

q ¶ *Venerabilem.*] Ex sede enim venerabili præsumitur: vt suprà de consue. cùm olim.

Margin notes: a *Hic casus Bernardi est, sed textum non intelligo...* | † *Alias, nisi.* | b *Ex j. de id te pat. c. vnico. l. 6. laud. Aud.* | *Hier. 1.* | c *De hoc dele, puc. c. 2. iban. Alias. Psal. 138.* | † *Hæc spe ... concil. Tri. sess. 25. de refor. c. 17.* | d *Si igitur quasi intercessor seruus interueneris, non tamen priuilegiarem agens non obligatur nam nus de peculio. Io. And.* | *Alias, quadragies septies sed de magnitudine solis, & luna, & terra, & quantum vnumquodque eorum reliquo sit maius, vide Ptolemæum li. 5. Almagesti. c. 16.* | † *1. Pet. 2.* | † *Verbum, Deus duo magna luminaria, deest in narratione.*

sedē assignent: *& infrà*. Nos autem & si non increpando scripserimus, potuissemus tamen rationabiliter increpare: *& infrà*.

¶ Nobis autem in beato Petro sunt oues Christi commissæ dicente Domino, [Pasce oues meas] non distingues [a] † inter has oues & alias: vt alienum à suo demonstraret ouili, qui Petrum, & successores ipsius, magistros non recognosceret,& pastores, vt illud tanquam notissimum † omittamus [b], quòd Dominus dixit ad Petrum, & in Petro dixit ad successores ipsius: [Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis, &c.] nihil excipiens, qui dixit, quodcumque [c]: *& infrà*.

¶ Verùm † autem imperatoriam excellentiam ad bonum, & vtile, per literas nostras duxerimus inuitandam; vtrùm tibi iusta suggesserimus, & honesta, tua sollicitudo discernat: cùm non nisi ad vtilitatem Ecclesiæ,& terræ Hierosolymitanæ subsidium nos te meminerimus inuitasse.

¶ Idem Episcopo Floreñ.

¶ *Ordinatus per Papã, non per hoc eximitur à iurisdictiõe sui Episcopi.*

CAP. VII.

PEr † tuas nobis literas: *& infrà* ¶ Postulasti per sedis Apostolicæ oraculum edoceri, vtrùm quis per ordinē Subdiaconatus[d], à Romano Pontifice susceptum, à debita tibi reuerentia subtrahatur. ¶ Ad quod breuiter rñdemus, quod etsi decens sit, vt illis, quantùm cõuenit, à te inter alios tibi subditos deferatur, quos benignitas Apostolica collatione ipsius ordinis honorauit, per eam tamen ab obedientia, quàm aliàs tibi debent, minimè absoluũtur [e].

¶ Idem Constantinopolitano Patriarchæ.

¶ *Quando de obedientia, vel subiectione agitur, nihil attentari debet in præiudicium rei, vel possessoris non citati.*

CAP. VIII.

INter † quatuor: *& infrà*.¶ Petitionem † contra Ecclesias, quas tibi subiici postulabas, quæ priusquàm Constantinopolis ciuitas caperetur [f], Constantinopolitano Patriarchæ minimè respondebant, duplici ratione non duximus admittendam. ¶ Iuris namque [g] ratio postulat, vt in eorum præiudicium [h], quibus eædem Ecclesiæ sunt subiectæ, nihil ordinemus de ipsis: cum nec citati [i] sint, nec conuicti, nec per contumaciam se absentent [k]: *& infrà*. ¶ Super obedientia verò, quam vt tibi impendi faceremus, ab Archiepiscopo, & Episcopis regni Cypri similiter postulasti, ferè idem duximus respondendum: cùm & ipsi [l] ante tuam promotionem fuerint † exempti, quando videlicet Constantinopolitana Ecclesia erat inobediens [m], & rebellis: & in eorum absentia [n] circa † statum ipsorum, non debuerimus † aliquid immutare, iustitiam tamen non negabimus tibi, cùm eam duxeris postulandam.

¶ Idem.

¶ *Abbates, & Sacerdotes, qui sunt diœcesani Episcopi, ad eius synodum venire, & sibi obedire compelli possunt per censuram Ecclesiasticam.*

a ¶ *Non distingues.*] Nec nos ergo distinguere debemus. 2.q.5. *consuluisti*. 31.q.1. *quod si dormierit*. & 33.q.2. *quos Deus*. & ĩ. *de transla. inter corporalia*, arg. 22.q.5. *hoc videtur*. Argu. contra. *ff. de testibus quæsitum*.

b ¶ *Omittamus.*] Dicit se omissurum, quod statim inducit: & est quidam color rhetoricus, qui dicitur præoccupatio. 8.q.2. *Moyses* in fi.

c ¶ *Quodcumque.*] Qui dicit omnia, nihil excipit. 79. *dist. si Romanorum*. ff. *de offi. præsid. l.* 3. Bernard.

PEr tuas.] Communis diuisio. Secunda ibi, *Ad quod*. Abb. Sic.

CASVS. Aliquis recepit ordinem subdiaconatus à domino Papa: quæsitum est à domino Papa, vtrùm per ordinem Subdiaconatus subtrahatur à debita reuerentia sui Episcopi? Respōdet Papa, quod &si decens sit, vt illi secundũ quod conuenit inter alios subditos à suo Episcopo deferatur, qui à sede Apo. fuerat ordinatus: propterea tamen ab obedientia Episcopi nõ absoluitur. Not. quod subdiaconi domini Papæ subsunt Episcopis, à quibus habent beneficium. Item fallit regula, quod quos ordinare quis nõ potest, nec iudicare potest. Item qui honorem recipit, & onus recepisse intelligitur.

¶ *Glo. seq. exponit. Secũdo arg. Tertio quæritur ar. pro, & soluit cõtrarium, & opinionem ponit.*

d ¶ *Subdiaconatus.*] Eis enim, qui in maiori ordine sunt cõstituti, nõ præferũtur. ff. *de albo scrib. l.* 1. [a] & 16. *dist. c. placuit. §. Isidorus*. & meritò est illis deferēdũ, cæteris enim nõ cõcurrētibus rõ priuilegij habenda est. ff. *quod cũ eo. qui in alie. pot. l.* 5. & est hic argu. pro exēptis Episcopis, vt in synodo sedeant in meliori loco: quia lex dicit, quod primò scribenda sunt nomina eorum, qui dignitates iudicio principis sunt consecuti. *ff. de albo scriben. l. vlt.* & si illi eligantur ad prælationem, ad onus intelliguntur eligi priuilegio suo non obstante: quia recipiendo honorem, & onus recepisse intelliguntur. ĩ. *de prob. significatum*. C. *de testi. nullum*. ĩ. *de renun.* ad supplicationem. C. de postu. quisquis. Sed nunquid potest Episcopus talem subdiaconum deponere ꝓpter crimen? Arg. est hic, quod sic ex eo quod dicit: ab obedientia etiam minimè absoluuntur. sed non credo, tamen cām instructam debet remittere ad Papam *arg.* 3.q.7. *quamuis*. C. *vbi sena. vel clarissi. l.* 3. §. 2. & ĩ. *de sta. reg.* ea quæ op. arg. istc etiam non conuincit nisi septem testibus. 2.q.4. *præsul*. Quidam tamen dicunt, quod Episcopus eos deponere debet.

e ¶ *Absoluuntur.* Simile est. C. *de mur. om. iud. l. vlt.* Si quamuis absoluti non sint ab obedientia, quàm aliàs dñis prælatis suis: tamē ad superiores etiam ordines sine licentia Papæ promoueri non possunt, ĩ. *de temp. ord. cùm in distribuendis*. & hoc fit propter reuerētiã maioris, qui manus eis imposuit. *de consec. dist.* 2. *c. vlt.*

INter quatuor.] Primo decisum exordium ponitur. Secundò duplex petitio, quæ reiicitur ibi, *Petitionem*. Tertiò protestatur ibi, *Iustitiam*. Secunda pars subdiuiditur. Nam primo ponit vnam petitionem. Secundò aliam ibi, *Super*.

CASVS. Ista, quæ petebantur per istum patriarcham, fuerant olim subiecta Ecclesiæ Constantinopolitanæ, sed cum ista Ecclesia laberetur in hæresim, seu schisma, subtraxerunt se ab obedientia Patriarchæ, & adhæserunt Romanæ Ecclesiæ: demum capta ciuitate Constantinopolitana per fideles populos, & patriarcha ibidem constituto per Ro. Ecclesiam petit idem patriarcha illas Ecclesias compelli ad obedientiam sibi præstandam: Papa aũt petitionem suam duplici ratione non duxit admittendam. Prima, quia ipsi non obediebant patriarchæ, antequam ciuitas Constantinopolitana caperetur & sic Ecclesia Constantinopolitana non erat in possessione subiectionis. Secunda rõ, quia in præiudicium illorum, quibus illæ Ecclesiæ obediebant, cum non fuissent citati, vel conuicti, non debebat aliquid attentari. Nam patriarcha petebat contra iudicium illas Ecclesias sibi subiici. Et hoc quoad primam petitionem: respectu verò secundæ petitionis litera est in se clara. Abbas.

SVPER. Præterea petebat patriarcha, vt dominus Papa faceret sibi impendi obedientiam ab Archiepiscopo, & Episcopis regni Cypri: & Papa ferè idē rñdet in hac petitione secundum quod in alia, cum ipsi ante promotionem patriarchę exempti exstiterant, qñ Constantinopolitana Ecclesia erat inobediens, & rebellis, & in eorũ absentia circa statum illorum nihil debeat immutari: si verò iustitiam de illis postularit, audiet ipsum. No. quod cõtra absentē nõ citatũ, non conuictum, vel cõfessũ, non est procedendum.

f ¶ *Caperetur.*] A Venetis.

g ¶ *Iuris namque.*] Prima ratio.

h ¶ *Præiudiciũ.*] Nulli enim auferenda est possessio añ cãæ cognitionē, vt 11.q.5.c.1. in fi. argu. 16.q.6. *placuit*. 2.q.3. *Volumus*. & §. *vt lit. penden. per totum*. C. *vnde vi. si quis in tantã*. C. *si per vim, vel alio modo. l.* 2.

¶ *Gloss. seq. notat duo.*

i ¶ *Citati.*] Vnde sententia non tenet, cum citatio non peruenit ad eum, nec fuit publicè proposita. *ff. quæ sen. sine app. resc. l.* 1. §. *item ex eo edicto*. Et no. quod ille, qui est in possessione obedientiæ, conueniendus est, & non subditus, qui præstat obedientiam, & agit pro Ecclesiis, & defendit eas sibi subiectas. ĩ. *de vel. do. constitutus*. & c. *cum venerabilis*. Item not. quod omnes, quos negotiũ tangit, vocandi sunt [b]. vt hic patet: quod si non fiat, non præiudicatur absenti, nisi fortè sciuerit causam suam agi, & taceat. ĩ. *de re iud. quamuis*. vbi de hoc.

k ¶ *Se absentent.*] Sim. 3.q.9.c.1. & per totũ. & ĩ. *de rescri. ex parte*. 1. & ĩ. *de constit. Ecclesia*. non tenet rescriptum, quod præcipit aliquid fieri absente altera parte, & non per contumaciam. C. *vnde vi memineri nt*. & C. *si per vim. vel alio modo possess. l. vlt.*

l ¶ *Cum & ipsi.*] Prima ratio.

¶ *Gloss. a sequens obiicit.*

m ¶ *Inobediens.*] Vt, quod hoc licitè potuisset petere. *arg.* ĩ. *de elect. quia diligentia*. & *ff. de bo. libertam. § si deportatus*.

n ¶ *Et in eorum absentia.*] Secunda ratio. Bern.

Ioan 21.

† Concord. tex. in extra ua. vnam sanctam. ex. de maio. & obedien.

† notissimũ. Matth. c. 16.

† In codice Barbatiæ ita: Verum autem imperatoriam excellentiã ad bonum, & vtile per nostras literas duxerimus inuitandam. Vtrùm igitur tibi iusta suggesserimus, &c.

† Cap. 3. eo. tit. in 3. cõp.

a Vbi non apparet consuetudo municipij, attenditur in subscriptionibus decurionum dignitatis honor.

† Cap. 4. eo. tit. in c. com pil. hoc refertur c. inter quatuor Sup. de elec. c. perueg. & infra de cler. non residen. † In omnibus manuscriptis: Petitionem, qua Ecclesias tibi subiici postulabas, &c.

† fuerint exempti

† Aliàs extra.

† debuimus.

b Concor. l. fi. C. de Aucto. tu. & l. adeo. ff. de adop.

Quod super.] Primò ponit decisum exordium. Secundò decisionem cum inclusa limitatione. dictum est ibi, *Abbates* [illegible] *Dummodo*. Abbas.

Casus. Abbates quidam, qui vocabantur ad synodum ab episcopo dioecesano, dicebant, quod non tenentur ire ad synodum quantum eps à Papa qui [illegible] Respondet, quod abbates, & sacerdotes subiecti episcopo lege dioecesana, qui ad synodum venire contemnunt per censuram Ecclesiasticam ad synodum venire cogantur, obedientiam & reuerentiam suo episcopo exhibentes dummodo nihil iniquum statuatur in ipsa. Not. quod abbates ad synodum venire debent.

¶ Gloss. seq. obiicit, & soluit.

a ¶ *Dioecesana.*] Sed quare vocantur abbates ad synodum, contra illud [illegible] Respondeo abbates habentes populum tenentur venire ad synodum de quibus loquitur 18. q. 2. *abbates* sed non habentes populum, non tenentur venire nisi causa rationabilis subsit, vt dicit in illa palea. 18. *distin.* episcopus. vnde Cistercienses etiam non essent exempti, cum non habeant populum, nō tenentur venire. exempti enim, qui populum non habent, non tenentur venire. 18. q. 2. [illegible] hoc dictum est. [illegible] *de off.* [illegible]

b ¶ *Obedientiam.*] Quia [illegible] praelatus [illegible] iurisdictionem suam defendere [illegible] potest poenali [illegible] *ff. si quis ius* [illegible]

CAP. IX.

Quod † super his: *& infra.* ¶ Abbates, & Sacerdotes dioecesana[a] tibi lege subditos †, qui ad tuam synodum venire contemnunt: (Dummodo † in ipsa synodo non ducas aliquid statuendum, quod canonicis obuiet institutis) per censuram Ecclesiasticam ad synodum ipsam † venire compellas, & debitam tibi obedientiam[b], & reuerentiam exhibere.

¶ Idem sancti Stephani, & sancti Proculi Abbatibus Bononiensibus.

¶ Canonici regulares inobedientes Priori suo, per ipsum excommunicari possunt: & si fuerint incorrigibiles, de fratrum consortio expelli debent.

CAP. X.

Cum † in Ecclesiis sancti Victoris, & sancti Ioannis de monte: *& infra.* ¶ Nos igitur ad reformationem earundem Ecclesiarum diligenti sollicitudine intendentes, vniuersis Canonicis dedimus in mandatis, vt Priori suo in his, quae ad † eum pertinent, obedirent. ¶ Cumque omnes (quatuor duntaxat exceptis) se obedire velle concorditer respondissent, praedicti quatuor se contra Priorem in superbiam erigentes, licèt de obedientia suo Priori praestanda praestitissent corporaliter iuramentum[c]: tamen exhibiti iuramenti immemores, suo Priori per omnia restiterunt, & cum pro contumacia sua nequiuissent ad debitam obedientiam reuocari, dictus Prior in eos excommunicationis[d] sententiam promulgauit. ¶ Cum igitur praefati Canonici ad Apostolicam sedem accessissent, per scripturas authenticas[e] † ex multorum testimonio Praelatorum effecti de ipsorum contumacia certiores, recepto secundùm formam Ecclesiae ab eisdem corporaliter iuramento[f], ipsis fecimus absolutionis beneficium impendi, praecipientes eis sub debito iuramenti, vt ad suum claustrum, de quo exierant, redeuntes, Priori suo secundùm Deum deuotè, ac humiliter obedirent. ¶ Ideó ue mandamus, quatenus praefatos Canonicos, vt ad Prioris sui obedientiam reuertantur, per censuram Ecclesiasticam compellatis: & ne de sua possint contumacia [vel malitia †] gloriari, cogatis eos (si videritis expedire) vt iuramentum, quòd de parendo mandatis Prioris, pro absolutionis beneficio impetrando superbè negauerant, humiliter praestare procurent: alioquin eos de fratrum consortio penitus excludatis[g].

¶ Honorius tertius G. Presbytero Cardinali, & Capitulo sancti Laurentii in Damaso †.

¶ Presbyteri, Clerici capellarum subditarum titulo Cardinalatus, debent Cardinali obedientiam, & reliqua, de quibus hic. Et vacante titulo succedit Capitulum illius Ecclesiae, nisi pro bono pacis aliquid sit exceptum.

CAP. XI.

His, quae pro Ecclesia sancti Laurentii in Damaso ex parte vna, & capellis ibi subiectis ex altera, super † scrutinio, aliisque articulis fuere proposita, diligenter † auditis, sententiando decreuimus, vt earundem capellarum Presbyteri, & Clerici, Cardinali, qui tunc est in ipsa Ecclesia, & qui † fuerint per tempora, manualem obedientiam,[h] & reuerentiam, & honori-

Cum in Ecclesiis.] Primo narrat [illegible] Secundo dat iudices [illegible] Prima pars [illegible] In primo ponit Papae mandatum. [illegible] *vnusquisque.* Tertio ipsorum absolutio, & [illegible] *igitur.*

Casus. Significatum fuit domino Papae, quod canonici Ecclesiarum sanctorum Victoris, & Ioannis in monte inobedientes erant suo priori, & in aliis qui plurimum excedebant. Papa verò volens intendere circa reformationem eorum, mandauit canonicis vniuersis, vt priori suo in his, quae ad ipsum pertinent, obedirent. Literis dñi Papae receptis omnes responderunt, quòd parati erant in omnibus obedire exceptis quatuor, qui contra priorem se in superbiam erexerunt, quamuis de obedientia praestanda praestitissent iuramentum. & cum nō possent ad obedientiam reuocari, licet eis prior excōicauit eosdē. Tandē petiuerunt absolui ab ipso priore. & ipse praecepit eisdem, vt iurarent parere mandatis ipsius quod illi facere noluerunt. ideo noluit eos absoluere. Postmodum dicti quatuor ad sedem Apo. accesserunt, cum cōstitisset Papae de istorum contumacia per literas multorum praelatorum, recepto ab eis iuramento secundum formam Ecclesiae, istos fecit absolui praecipiens eis sub debito iuramenti, vt ad claustrum redirēt, & suo priori humiliter obedirē. super negotio isto scribit Papa duobus abbatibus, mandans eisdem, quatenus compellāt praefatos canonicos redire ad obedientiā sui prioris & ne de sua malitia valeant gloriari, compellat eosdem, vt praestent eidem priori iuramentū, quod de parēdo mādatis prioris, pro sua absolutione superbè negauerūt si viderint expedire: quod si facere noluerint, de monasterio expellāt. Not. quod priores, & abbates pñt excōicare. Item iuramentum de obedientia à contumacibus potest exigi. Item literis praelatorum creditur in praeiudicium aliorum. Item excōicati debent absolui praestito prius iuramento. Item à [illegible] exigitur iuramentum. Item qui priori suo, vel abbati suo nō vult obedire, debet expelli de monasterio.

¶ Gloss. seq. notat, & [illegible]

c ¶ *Iuramentum.*] Not. quod [illegible] *arg. ff.* [illegible] *arg. contra* [illegible]

d ¶ *Excommunicationis.*] [illegible] *de* [illegible]

¶ Gloss. seq. ponit duo argumenta, & primum reprobat.

e ¶ *Authenticas.*] Vñ. quod per scripturas probatur [illegible] Epiphaniū. quod non est verū. Itē est arg. hic, quod literis praelatorū creditē in praeiudiciū aliorū, cū viuę voci nō credatur. *j. de praeb. quia contra.* Itē habes hic, quod literae praelatorū scriptae dicuntur authenticae. sic *j. de fide instrum.* [illegible] *j. de prob.* [illegible]

Additio. Certiores. Non reputat probatum [illegible] quantum ad d[illegible] sed quantū ad absolutionem. Itē non agebatur criminaliter secūdu Innocē. Io. And.

f ¶ *Iuramento.*] Not. quod à puro, & suspecto recipitur de nouo cautio iuratoria, quod est cōtra illud 21. q. 5 *paruuli.* & contra illud *j. de praesumptionibus literas* & *j. de cohab. cle. & mu. clericos.* sed illud dicit in maiorē confirmationem [illegible] maius opprobrium, & quia aliam cautionem praestare nō [illegible] nihil habeant, vt 12. q. 2. *mandatis.*

g ¶ *Excludatis.*] Ecce poena inobedientiū, & nihilominus excōicandi sunt, & ab omnibus euitandi vsque ad satisfactionem. *j. de regular. & transeun. c. vlt. in fi.* Bar.

His quae.] Duo sunt dicta secundum ibi, *Quando Abbas.*

Casvs. Inter Ecclesiam sancti. Laurentii in Damaso ex parte vna, & capellas sibi subiectas ex parte altera, quaestio vertebatur super scrutinio. & aliis articulis coram Papa: ipse auditis quae vtraque pars coram ipso proponere voluerat, sententiando decreuit, vt presbyteri, & clerici earundem capellarum cardinali, qui tunc erat in ecclesia ipsa. & qui per tempora fuerit, praestēt manualem obedientiam, & reuerentiā, & ad Ecclesiam ipsam pro scrutinio, baptismo, & capitulo conueniant temporibus consuetis, correctionem ipsius cardinalis recipiant, & sententias excōicationis, interdicti, vel suspensionis, quas in eos, & eorum ecclesias contulerit inuiolabiliter obseruent. Cum verò Ecclesia illa cardinali vacabit, capellani, & clerici supradicti, capitulo ipsius ecclesiae exhibeant omnia supradicta, excepto quod dictum est de correctione, excommunicatione, ac suspensione ipsorum: quia dominus Papa pro bono pacis, suae prudentiae reseruauit. Not. hic, quae debent capellani, & clerici [illegible] Item vacante Ecclesia capitulum exercet vicem praelati.

h ¶ *Obedientia.*] Hic enī patet, qualiter subditi obedientiā facere debeant

Marginal notes: † Hae duo verba, vel malitia, desunt in [illegible]. † In pluribus manuscriptis habetur, Damaso, tam in titulo, quàm in textu, sed male, cum sit titulus notus, & Val de antiquis Romae. c Cancer. tex. in l. 1 & ibi Bar. C. si a vet. vendito. † In aliquot vetustissimis exemplaribus ita super scrutinio aliisque articulis diligenter auditis. † Alias ita: diligenter coram nobis auditis. † Et qui pro tempore fuerint. d Et contra hanc non currit praescriptio de praescrip. cùm non liceat. & quod hic traditur an sit speciale in cardinalibus, tradunt hic Inn. Host. Io. And. b [illegible] causa cognita quis carere de eo quod debet [illegible] vel sub [illegible] Ioan. And.

debeant sub prælato sine scriptura. ī. eo *legebatur*. & sine iuramento. j. *de iureiur. c. nullus*. sic j. *de testi. spol. elim*. & quandoque per iuramentum, vt *c. nullus*.

ADDITIO Nisi essent suspecti: vt ī. *eit. prox*.

a ¶ *Pro seruitio*.] Sic j. *de capel. mo. dilectus*. vbi de hoc in glo. quæ incipit, Sic. ī.

¶ *Glo. seq. arguit vacante sede, &c. signat contrarium, & soluit*.

b ¶ *Pro bono pacis*.] Ergo videtur, quòd de iure cōi vacante a Ecclesia prælato trāsferatur potestas ad capitulum, sed pro bono pacis Papa hoc sibi reseruat, cū omnia alia liberè capitulo reseruauerit. & ita vacante Ecclesiæ capitulū pōt iudicare, absoluere, & excōicare. j. *de hære. ad abolendam*. i. rñ & j. *e. cum olim. ar.* 65 *dist. c. Sle.* & 7. *q.* 1. *pontifi. et* & 23 *d. in nomine dñi*. Ea verò, quæ ministerium consecrationis desiderant, facere nō pñt: immo vocabūt vicinos Epos cū cautelæ studio: vt *in dicto c. a. pontifices*. Præbēdas tñ, vel dignitates, vel curā animarū, quæ pertinent tñ ad plasū, capitulū vacante Ecclesia conferre nō pōt: quia nusquā inuenitur, quòd vacante sede, potestas cōferēdi beneficia trāsferatur ad capitulū. j. *ne se. va. illa*. Arg. cōtra illud, quod dictū est, ꝙ capitulū possit absoluere. 11. *q.* 3. *si quis Episcopatum*. Illud verū est, ꝙ si excōicatus à prædecessore, nō sit absolut, quòd successor illū absoluere potest, cum ei succedat in onere, ac in honore. ī. *de off. ord. pastoralis*. Sed nō negatur, quin capitulum possit illum absoluere necessitate exigente: & ita propter periculum animarum hoc permittitur. Et satis potest concedi. arg. huius c. quod capitulum vacante Ecclesia (cùm causa rationabilis subest) potest excommunicare subditos, si fuerint contumaces, & inobedientes. Ber.

a *Vacante Ecclesia per obitum prælati, aut alias, ad quē transferatur iurisdictio, largè et Hostiensis in c. ad abolendam. de hæret. vers. sede vacante.*

† *Vacante*.

ficentiam omnem exhibeant, & ad Ecclesiam ipsam pro seruitio a, baptismo, & Capitulo celebrandis, conueniant temporibus consuetis: correctionē ipsius Cardinalis recipientes humiliter: & excommunicationis, interdicti, vel suspensionis sententias, quas tulerit in eos, & Ecclesias eorundem inuiolabiliter obseruantes. ¶ Quando autem Ecclesia ipsa Cardinali vacabit †, Capellani, & Clerici memorati, eidem Ecclesiæ reuerenter exhibeant omnia supradicta: excepto quòd de correctione, excommunicatione, & suspensione ipsorum pro bono pacis b, nostræ prouidentiæ reseruamus.

¶ Idem Abbati S. Michaelis Abradeñ. diœcesis.

¶ *Licèt Abbatissa subditos excommunicare non possit, ipsi tamen sibi obedire tenentur.*

CAP. XII.

Dilecta in Christo filia Abbatissa de Bubrigeñ. † transmissa nobis petitione monstrauit, quòd cùm ipsa plerunque Canonicas suas, & Clericos suæ iurisdictioni c subiectos propter inobedientias, & culpas eorum, officio, beneficióq; suspendat: iidem consili ex eo, quòd eadem Abbatissa eos excommunicare non potest, suspensionem huiusmodi non obseruant, propter quod ipsorum excessus remanēt incorrecti. ¶ Quocirca mandamus, quatenus dictas Canonicas d, & Clericos, vt Abbatissæ præfatæ obedientiam, & reuerentiam debitam impendentes, eius salubria e monita, & mandata obseruent, Ecclesiastica censura compellas.

† *Lüburgen.* † *Neburgē.* † *Quedeburgen.*

Dilecta in Christo filia.] Prima pars ponit querelam. Secunda ibi, *Quocirca*. dat iudices. Abbas.

CASVS Abbatissa Bubrigeñ. conquesta fuit domino Papæ, quòd cùm ipsa canonicas suas, & clericos suæ iurisdictioni subiectos suspenderet ab officio, & beneficiis, exigentibus suis culpis, ipsi consili ex eo quòd ipsa eos excommunicare non posset, suspensionem ipsius non seruabant, & sic eorum excessus impuniti remanebant. Mandat Papa cuidam Abbati, quatenus dictas canonicas, & clericos compellat per censuram Ecclesiasticam, vt Abbatissæ præfatæ obedientiam, & reuerentiam impendant, & eius salubria mandata obseruent. Not. quòd mulier excommunicare non potest.

¶ *Glo. seq. alleg. Suam concor. in cōtrarium alleg. 3. iura, & soluit.*

c ¶ *Iurisdictioni*.] Sic ergo mulier habet iurisdictionem. j. *de arbitr. dilecti*. Sed contra videtur, quòd mulier iudicare nō pōt. 33. *q.* 5. *mulierem*. nec ciuilibus fungitur officiis *C. de procur. alienā ff. de reg. iur. l.* 2. Dicas quòd Abbatissa habet iurisdictionem talem qualem, non ita plenam, sicut vir habet. Dicas ergo, ꝙ pōt suspēdere ab officio, & beneficio monachas suas, & clericos suæ iurisdictioni subiectos, secundū quòd his satis innuitur, si inobedientes fuerint: habet enim administrationem temporaliū, & spiritualium *arg.* j. *de confir. cū dilecta*. j. *de his, quæ fiūt à præla. sine cōsensu cap. c.* 2. Item tōne suę administrationis post suam confirmationem potest cōferre Ecclesias, & beneficia, & instituere clericos in Ecclesiis sui monasterij, sicut faciunt confirmati. ī. *de elec. nosti*. & sicut abbates. j. *de his quæ fi. a præ. a fine cū cap. c. ea noscitur*. Sicut abbas enim de consensu ea vult repræsentat, vt dicit illa decre. ea noscitur. eodem modo abbatissa. Excōicare autem non potest, vel absoluere. j. *de sen. excom. de monialibus*. Et potest dici, quòd nec ab officio potest suspēdere, nec interdicere, quia & hoc pertinere ad claues. j. *de excess. præla. tanta*. & non dicit hic Papa, quòd possit; quia non sexui fœmineo, sed virili traditæ sunt claues regni cælorum: licèt enim beatissima virgo Maria excellentior sit Apostolis vniuersis, non tamen illi, sed illis tradidit claues regni cælorum. j. *de pœ. & re. noua*. nec pōt velare monsales 20. *q.* 2. *statuimus*. Præterea mulier non debet habere talem potestatem, quia non est facta ad imaginē b Dei, sed vir, qui est imago, & gloria Dei: & mulier debet subesse viro, & quasi famula viri esse, cum vir caput sit mulieris, non econuerso. 33. *q.* 5. *hæc imago. & c. cum caput* c. Et ideo quia excōicare nō pōt, præcepit Papa, quòd clerici, & moniales, qui cōtemnunt suspensionem ipsius, compellantur per eum Eccl. ad seruandam eius suspensionem, & salubria mandata eius.

Abbatissa an possit habere iurisdictionem.

d ¶ *Canonicas*.] Nō dicit monachas; loquitur enim secundum consuetudinem Teutonicorum, vbi sunt canonicæ sæculares, quæ nullā faciunt professionē, nec renunciāt propriis, immò quandoque contrahunt matrimonium. d de talibus potest intelligi. 11. *q.* 5. *c. Vlt. in fine*.

e ¶ *Salubria*.] Si certū est, quod sint salubria, vel etiā si sit dubiū. 11. *q.* 3 *quid ergo. &* 23. *q.* 1. *quid culpatur. in fi*. Si certum est, quòd essent mala, non est obediendum. 11. *q.* 3 *nonne semper. c. si dominus. & c. Iulianus*.

b *Qualiter intelligatur quod mulier non sit facta ad imaginem Dei, tradit B. Tho. 1. p. q. 93. artic. 4. ad 1. arg.*

c *Facit tex. in l. sed & vir. ff. de do na. inter vir. & vxor. & in l. licet. & in l. liberto. ff. de ope. li.*

d *Dicunt hic Io. & Vinc. idem de quolibet conuerso, vel conuersa Ecclesiæ secularis, scilicet quod contrahere potest, nec gaudet immunitate canonis, si quis suadente. sicut in conuersis religiosorum, de sen. excom. nō dubium. Vbi de hoc latè. Add.*

¶ Gregorius IX. Patriarchæ Grandeñ.

¶ *Si Metropolitanus à Suffraganeo iuramentum exigit vltra formam statutam à Canone, in eo quod est vltra, Suffraganeus non tenetur.*

CAP. XIII.

Dilecti filij Archidiaconus, & Capitulum Castellanū suam ad nos querimoniam detulerunt, quòd cùm à Castellañ. Episcopo exigeres iuramentum præter formā canonicam, quam cæteri Suffraganei Metropolitanis suis consueuere præstare, iidem concupiscentes ex hoc Ecclesiæ suæ præiudicium generari, ad sedem Apostolicam appellarunt f: & *infrà*.

¶ Cùm igitur non deceat alij te fecisse, quod ab alio fieri tibi nolles g: Mandāmus, quate-

Dilecti filij.] In prima parte ponitur querela. In secunda prouisio ibi, *Cùm igitur*. Abb. Sic.

CASVS. Patriarcha Grandeñ. occasione cuiusdam consuetudinis exigit iuramentum fidelitatis ab Episcopo Castella. præter formam canonicam, quam alij suffraganei consueuerunt præstare suis metropolitanis: Archid. & canonici Castellani videntes ex hoc Ecclesiæ suæ præiudicium generari, ad sedem Apost. appellarunt, ne occasione illius nihil exigant ab Epo Castellano vltra id, quod faciunt alij Episcopi à suis metropolitanis propter aliquā consuetudinem: vnde mandat Papa patriarchæ Grandeñ. quatenus cōtentus existat forma canonica, quam ipse recepit ab Epis subiectis sibi nullo medio, nec ampliùs exigat à Castellano Epo obtentu alicuius consuetudinis, prætextu iuramenti præstiti: ferēs quòd Papa absoluit eū ab huiusmodi iuramento, quantū ad alios articulos, immò ipsum denunciat potiùs non teneri. Not. quòd vbicunque videt aliquis sibi præiudicium generari: potest appellare. Item quod tibi fieri non vis, alij non facias. Item iuramentum non extenditur ad ea, quæ iure præstanda non sunt.

¶ *Glo. seq. rec. per obiect. de decre. cum inter R.*

f ¶ *Appellarunt*.] Quia eorum intererat: per tale enim iuramentum præiudicabatur Ecclesiæ, saltem de facto: quare admissa fuit appellatio 2. *q.* 6. *non solent.* & ī. *de elect. c. cū inter R.* Et sic Episcopus per iuramentū suum non poterat Ecclesiam obligare, cū non tenuerit quoad illa, quæ præter formam canonicam continebantur in eo simile. j. *de reb. eccl. non alien. cùm dilectus*. nam delictum personæ & c. 16. *q.* 6 *si Episcopum*. nec conditionem Ecclesiæ in hoc potuit facere deteriorem. j. *de dona. fraternitatem*. simile. j. *de iudic. cū venissent*. vbi dicitur quòd iuramētū à prælato in præiudicium suæ dignitatis præstitum non præiudicat Ecclesiæ: & inuito prælato, & contradicente Ecclesia posset pro defensione Ecclesiæ contradicere & repetere quod præstitum esset occasione talis iuramenti. 22 *q.* 4. *non liceat Papæ. & infra de iureiurando, sicut* 2.

g ¶ *Nolles*.] sic *dist.* 1. *in prin. e*

ADDITIO. Vnde versus:

Quod tibi vis fieri, mihi fac: quod non, mihi noli.
Sic potes in terris viuere iure poli.

e *Concor. l. iustitia. ff. de iusti. & iur. & Insti. eo. §. iuris præcepta. & ibi gl. not. in ver. alterum non lædere.*

a ¶ *Forma*

nus contentus forma [a] canonica, quam nos a Coepiscopis nostris nobis immediate subiectis recipimus, nihil amplius a Castellano Episcopo obtentu alicuius consuetudinis [b] exigas, praetextu praestiti † iuramenti [c], sciens nos eundem Episcopum ab huiusmodi iuramento, quoad alios articulos, absoluisse, vel denunciasse potius non teneri.

¶ Idem Priori fratrum Praedicat. & Archidiacono Rhegin.

¶ Vacante Episcopatu, Capitulum confirmat, & infirmat electiones.

CAP. XIV.

CVm olim causae: *&c. infra.* ¶ Quocirca mandamus, quatenus, licet Conuentus monasterij sancti Saluatoris Messan. sint † ipso iure hac vice eligendi potestate priuati [d]: de gratia tamen eligendi, seu postulandi detis ipsis auctoritate nostra liberam facultatem.

¶ Mandantes eisdem, vt cùm Ecclesia Messan. vacat ad praesens, electionem suam confirmandam prout de iure fuerit, vel etiam infirmandam, praesentent Capitulo [e] Messan.

¶ Idem Archipresbytero S. Mariae maioris de Vrbe.

¶ Qui maior est ordine; licet in Ecclesia posterius receptus, in loco, & portione praefertur. h. d. secundum veram lecturam.

CAP. XV.

STatuimus †, vt Presbyteri primum locum [f], Diaconi secundum, Subdiaconi tertium, & sic de reliquis † obtineant ordinatim, etiamsi posterius admittantur. ¶ Et qui maior est ordine, etiamsi postea sit receptus, in portione percipienda esse volumus potiorem [g].

a ¶ *Forma*.] Quam habes. ī. *de iureiu.* ergo N. qua forma Papa contentus est, vt ibi dicit: ergo multo fortius & alij debent esse illa contenti. simile 22. q. 5. de forma. In qua forma dēt specialiter [illegible] de fidelitate, & obedientia. ī. *de priui. antiqua.* ¶ *Gl. seq. recitetur per obie. quare consue. non iuras, & sol. secundo e. q.*

b ¶ *Consuetudinis*.] Sic patet, quòd consuetudo non habet locū in hoc casu: cum talis cōsuetudo sit contra generales Ecclesiae consuetudines. 100. dist. cōtra morē seruare eū debet morē aliorū metropolitanorū, vt ibi dicit: & quia per vsurpationem hoc faciebat, non prodest cōsuetudo. 10. q. 3. *quia cognouimus.* & 93. di. *illud* & 24. q. 1. *schisma.* & 1. q. *nullus episcopus.* Item est arg. ex eo quòd dicit nihil amplius exigas: quod sua auctoritate potest denegare, quod cōtra generalem cōsuetudinem aliorum metropolitanorū praestitit. 10. q. 3. *quia cognouimus.* licèt illud diu praestiterit. *C. de agri. & censi. libus. lib. 11. & ī. de censibus.* peruenit. arg. tempus enī non inducit obligationem, sicut nec tollit. *ff. de act. & ob. l. obligationum. § placet.*

¶ *Glo. seq. varia notat.*

c ¶ *Iuramenti*.] Not. quòd iuramentū nō extenditur ad ea, quę de iure praestanda nō sunt, licèt super his iuretur. Iuramentū enim non fuit inuentū, vt esset iniquitatis vinculum. ī. de iureiur. quāto & 22. q. 4. *inter caetera.* immò ipso iure non tenet iuramentum quoad alios articulos, qui in forma iuramenti nō continentur, vt dicitur hic in fi. & iuramenta cōtra statuta canonum praestita non tenet. ī. *de fo. compe. si diligenti. in fin.* & quia iuramentū illud praestitum fuit in damnū ecclesiae: vndè nō tenuit. ī. *de iureiur. sicut.* Item habes hîc, quòd iuramentū tenet pro parte, & pro parte, non tenet. sic 22. q. 4. *inter caetera.* Item arg. quòd vtile nō vitiatur per inutile.

CVm olim.] Primò prouidet circa electionem faciendam. Secūdo circa confirmationem ibi, *Mandantes.* Abb. Sic.

Casvs. Vacante monasterio sancti Saluatoris Messan. monachi elegerunt quēdā in Abbatem, personam videlicet indignā: & sic ipso iure fuerunt eligendi potestate priuati: mandat Papa Priori fratrum Praedicatorū, & archidiaco. Rhegin. quatenus auctoritate ipsius de gratia speciali concedant dictis monachis eligendi, seu postulandi liberam facultatem, licèt ipso iure hac vice sint eligendi potestate priuati: & cùm Ecclesia Messan. vacet ad praesens, electionem suam praesentent capitulo Mess. n. cōfirmādā, prout de iure fuerit, vel etiam infirmandam. Not. quòd Ecclesia vacante capitulum supplet vicē episcopi in confirmationibus praelatorum.

d ¶ *Priuati*.] Quia elegerunt indignū. s. de elect. cū in cunctis. & c. cum Vinton. n & congregato [e] & sic de gratia tantum restituitur eis electio, vel quia nō elegerunt infra tempus. s. *de electione pro defectu.*

¶ *Gl. seq. allegat duas concor. in contrarium alle. 3 iura & soluit respondendo ad contraria: & remittit. Finis reci. per quaestionem, quam soluit, & remittit. Io. And.*

e ¶ *Capitulo*.] Sic patet hîc manifestè, quòd vacāte Ecclesia potestas siue iurisdictio episcopi deuoluitur ad capitulum. sic ī. *de excess. praelat. ad abolendam. in prin. & s. eod. tit. qua.* arg. contra: multa habes, quòd potestas episcopi nō deuoluitur ad capitulū vacante Ecclesia. ī. *ne se. va. illa. & 24. dist. presbyteris.* secundū Io. vt ibi no. 71. d. *fraternitatem.* vbi dicitur, quòd vacante Ecclesia collatio beneficiorū non deuoluitur ad capitulū, & quòd capitulū nō potest dare licētiam alicui transeundi ad aliam ecclesiam, si illic eligatur: & hîc dicitur, quòd capitulū potest confirmare electū in abbatem vacāte Ecclesia. Quae est ratio diuersitatis hinc inde? Ratio illa potest esse. capitulum ideo non potest alicui dare licentiā transeundi ad aliam Ecclesiam, quia ibi est quaedam alienatio personae. sed capitulum consensu praelati alienare non potest sede vacante. 12. q. 2. *si qua de rebus.* sed maior est alienatio personae, quam rerū. 12. q. 1. *praecipimus.* Et ideo non potest dare licentiam transeundi, sed per confirmationem, de qua fit hîc mentio, nulla fit alienatio, nec praeiudicat epo futuro, & sic loquitur c. praedicta, quae signantur pro contrariis. Ad illā decretalē dicas, quòd capitulū non potest conferre beneficia, quae pertinēt ad epm vacante Ecclesia: quia omnes fructus, & iura episcopatus debent fideliter custodiri, & reseruari successori. 12. q. 2. *ca. huius placiti.* & c. *non liceat.* & s. *de offi. ord. cum vos.* Sed collatio beneficiorum inter bona episcopalia, & fructus computatur, & magnum fieret preiudiciū episcopo successori per talem collationem: & ideo non potest conferre, nec distrahere tales fructus. sicut nec alios: & de hoc dictum est s. *ca. tit. qua.* Et quod ibi in nu. dicitur, supple hîc, licet tam capitulo potestas debet electum, quicquid, obiicit contra episcopus: & ita capitulum cognoscet tāquam ep. de his, quae obiiciuntur contra electum; & cassabit electionem, si cassanda fuerit: aliàs non assumet capitulum iurisdictionem Episcopi. de hoc dixi s. *de offi. ord. irrefragabili.* Ber.

Additio. Alij dicūt, quòd continet grauam per illam decreta. ī. *ne sede vac. illa.* vbi dicitur, quòd non inuenitur in iure quòd collatio beneficij spectet ad capitulum.

† Ad intellectum vide c. vlt. suprà de constit.

† Hoc est acolytus ton... nobis quartum, & sic de singulis, donec ad vltimum numerum peruenitur.

STatuimus.] Tria sunt dicta. Secundum ibi, *& sic.* Tertium ibi, *Et qui.* Abb. Siculus

Casvs. In Ecclesia sanctae Mariae Maioris de vrbe, talis erat consuetudo, quòd illi, qui primò recipiebātur ibidē, praeferebātur illis qui posteriùs recipiebantur in sessionibus, & in portionibus percipiendis, etiamsi esset in maiori ordine constitutus: quia istud inhonestū erat, & statuit Papa, quod presbyteri primum locū teneāt, diaconi secūdū, subdiaconi tertiū, & sic de reliquis obtineāt ordinatim, etiamsi posteriùs sint recepti: & in portione percipiēda, qui in maiori ordine fuerint minoribus praeferantur, & minores clerici faciant seruitia consueta. Not. quòd maiores, & digniores re, vtantur in maioribus ordinibus constituti.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

f ¶ *Primum locum.*] Quia secundùm dignitatem cuiuscunque quilibet honorandus est in sede. *suprà de consuetudine c. cum olim.* & qui prior est in eodem ordine, vel dignitate ordinatus, in loco, & in subscriptionibus praemitti debet. 17. *distin. c. vic.* & *ff. de albo scri. l. 1.* & 74. *distinct. episcoporum.* sic *suprà eod. c. 1.* & 75. *distin. vlt.* minores enim maioribus obsequium praestare debent. 63. *distin. à subdiacono. Cod. tit. de offi. rec. lege 1. arg. contra 23. q. 4. sicut excellentiam.* vbi dicitur non gradus excellentior, vel elegantior, sed vitae, &c. 40. *distin. non loca, vel ordines.* Sed ibi loquitur quoad virtutes, siue de merito vitae. 40. *dist. cap. vlt.*

¶ *Gl. se dicit ad partem, quòd habenda sit ratio personarum, &c. alleg. 9. canones, vnam decre. & 3. ll. in contrarium alleg. duos canones, quinque decre. & vnam l. & soluit.*

g ¶ *Potiorē.*] Sic videtur, quod in perceptione beneficiorū habēda sit ratio personarū, siue dignitatū, vt plus percipiāt, qui in potioribus sunt ordinibus constituti, & meliora stipendia cōferātur secūdū dignitatē cuiusque. vt 12. q. 2. *nobis. c. Vulterana.* & c. *concessio.* & *dist.* 1. *in militare.* & 1. q. 1. c. *vlt.* & 74 di. *cōsuluit.* & 61. *dist. miramur. in fi.* Et is gradu caeteros antecedat, quē labor prolixior, & stipendia meliora fecerint anteire. *C. de offi. mag. offic. l. memo.* Et ratio stipendiorum habenda est. *ff. de re milit. nō omnes. in pr.* & *in Auth. de defen. ciuit. in prin. col. 3.* vbi nobilitatis ratio habetur. & *de poen. dist. 4. in domo.* & ī. *de praeben. de multa. §. vlt.* & 41. *distin. non cogātur.* Sed cōtra vī, quòd omnes, qui in vna ecclesia famulantur, aequaliter percipere debent. s. *de cōstit. c. cum omnes.* & c. cùm M. nec vni dandum est, vnde alij scrupuloso corde moueantur. 16. q. 7. c. 1. & dicit Apostolus. 2. ad Cor. c. 8. *Nō enim volumus vt alijs sit remissio, vobis autem tribulatio.* 25. q. 1. §. *his ita. ad. ff. pro socio. l. verum §. si. cùm tres.* vbi dicitur, quod ex eadem societate non debet vnus plus percipere, quàm alter: nec nobilis praeponitur ignobili. arg. ī. *de app. c. cōstitutus.* nec refert, vndecūque sint. ī. *de institu. c. ad decorem.* & dum quis laudabiliter officium suum exequitur, ex abundanti requiritur suae notio nationis. ī. *de iud. cap. cùm deputati.* Quid ergo est dicēdū? Dico, quòd ab initio

Personarū ratio an sit habenda in beneficiorū perceptione.

considerãda est nobilitas, siue scientia, vt etiam maioribus, & pluribus beneficiis honorentur ab illis, qui eos promouent. ȷ̄ *de præb. c. de multa* & circa eos, qui sunt in Ecclesia, non sit m esset, vel qui maiores sunt, plus percipiat, & digniores: secũdum quod dicunt iura priora. Sed circa hoc plus consideratur vniuscuiusque Ecclesiæ consuetudo. ȷ̄. *de consti. cum omnes.* &c. cum M. Sed si nulla sit consuetudo, putà quia Ecclesia fundatur de nouo, tunc videtur, quod secundum locum, & meritum conscon- que sint danda illis stipendia. Sed videtur, quod recurrendum sit tunc ad consuetudinem vicinarum Ecclesiarum, & huius prouinciæ. ȷ̄ *de cen. cap. super eo.* Et commum non plus credo dandũ maioribus quã minoribus, nisi consuetudo contrarium inducat: & secundum hoc potest cap. nisi potiorẽ, id est, priorem: vt primò percipiant, qui in maiori ordine sunt cõstituti: & hoc seruari potest in Ecclesiis, ubi non sunt distinctæ prębendæ: vbi verò distinctæ sunt, quilibet percipit suos redditus: & hîc non credo prębendas esse distinctas: sed fructibus collectis, quotidie fortè percipiunt quilibet portionem suam.

† In uno exemplari vetustissimo habetur Colonensi.

† Aliàs, potiorem.

† Vide l. de cur. o. C. de decuri. li. 12. not. in l. humilem. ff. de manda.

† potior.

† Conuer.

† Hæer.

† Gual.

ac minores facere seruitia consueta [a].

¶ Idem Archiepiscopo Coloceñ †.

¶ *Si Ecclesia sita in aliquo Archidiaconatu erigitur in cathedralem, à iurisdictione Archidiaconatus eximitur.*

CAP. XVI.

CVm inferior superiorem † soluere nequeat, vel ligare [b], sed superior † inferiorem liget regulariter, & absoluat: & satis absonum videatur, vt filius potestatem habeat in parentẽ [c]: mirãmur, quòd cum tu monasterium de Cheur †, constitutum in Firmieñ. Archidiaconatu tuæ diœcesis, Ecclesiam erexeris cathedralem [d], Archidiaconus Firmieñ. in tantam prorupit temeritatis audaciam, vt in Episcopum ibi consecratum, & Ecclesiam, suam iurisdictionẽ exercere præsumat: & infrà. ¶ Mandamus, quatenus præfato Archidiacono, à cuius iurisdictione dictum Episcopum deñunciamus exemptum [e], id districtè studeas exhibere.

¶ Prouiso, vt si ex hoc Archidiaconi † Firmieñ. iura læduntur, in diœcesi tua (vbi expedire videris) absque alieni iuris præiudicio [f], recompensationem illi facias congruentem.

¶ Item Lemouiceñ † Archidia. & Priorissæ S. Radegundis Pictau.

¶ *Compositionem super iure Primatia, vnus solus, cuius interest, poterit impedire.*

CAP. XVII.

HVmilis doctrina [g] magistri: & infra. ¶ Mandamus,

¶ *Glo. seq. distinguit duplex seruitium diuinorum, &c. item reuerentiam, & obedientiam.*

a ¶ *Consueta*] Not. quòd minores seruitia facere debent maioribus [a]. Hoc intelligo circa seruitia exhibenda in obsequiis diuinorum, vt secundum quòd quis est minor in ordine, maiora seruitia faciat secundũ suum ordinem debita: prout dicitur 23. *dis. subdiaconus, & c. seq.* in quibus ostenditur, quid pertineat ad officium cuiuslibet. Alia verò seruitia extra diuinorum celebrationẽ facere non tenentur, si quæ non pertinent ad obsequia Ecclesiæ: Reuerentiam tñ minores maioribus exhibere tenentur, vt minor assurgat maiori: & cedat ei primum locum in sedendo, & in eundo 93. *distin.* à subdiacono, nisi minori in ordine maior administratio sit concessa: vt de Archipresbyter Archidiacono debet reuerentiam ratione administrationis, & officij sibi commissi xxv. *dist. perlectis.* ȷ̄ *de off. Arch. ad hac.* in mandato, siue iudicio nemo tenetur alteri, nisi ei, qui habet administrationem, vel iurisdictionem super eum, cui obedire tenetur in his quæ spectant ad officium suum, & eius honesta, & salubria mandata obseruent ȷ̄. *eo. d. dele. &* ȷ̄ *de offi. archi. ad hac.* [b] ȷ̄ *de offi. archipresby. c. 1. 2. & 3 &* ȷ̄ *c. proxi.* Bernardus.

a Concor. tex. in l. potiores. cum ibi. no. C. de offi. recto. prou.

b Vel cum minor gerit locum maioris. 93. dist. c. vlt. Ioan. And.

CVm inferior.] Primò narrat factum. Secundò prouidet Episcopo ibi, *Mandamus.* Tertiò prouidere mandat Archidiacono ibi. *Prouiso* Abbas Sicul.

CASVS. Archiepiscopus Coloceñ. de licentia domini Papæ monasterium de Cheur constitutum in Firmieñ. archidiaconatu diœc. Coloceñ. erexit in Ecclesiam cathedralem & Papa Ecclesiã illam exemit à iurisdictione ipsius archidiaconi Archid. prędictus in tantam prorupit audaciam, vt in Episcopum ibi consecratum & in Ecclesiam, suam iurisdictionem exercere præsumpserit: significatum fuit hoc domino Papæ, vnde super hoc scribit ipsi Coloceñ dicens, quòd inferior potiorem soluere nequit, vel ligare, sed potiùs maior minorem regulariter absoluit: & inhonestum est, & absurdum, vt filius potestatem habeat in parentem: & ideo mandat ipsi Coloceñ. vt præfato archid. districtè præcipiat, ne de cætero in dictum Episcopum talia attentare præsumat: cùm dñs Papa ab ipsius iurisdictione ipsum exemerit: tñ vt si propter hoc archidiaconatus iura læduntur in diœce. sua, absque iuris alieni præiudicio recompensationem faciat congruentem. No. quòd minor in maiorem potestatem habere non debet. Item sine alterius præiudicio Ecclesia construi debet, aut ampliari.

¶ *Glo. seq. ponit tres regulas, & a qualibet illarum excipit: secundo arg. & illud determinat.*

b ¶ *Ligare.*] sic dicit inferior sedes. No. ex hoc loco, quòd inferior superiorẽ nõ pôt ligare, vel soluere. Itẽ qui pôt ligare, pot & absoluere. & econuerso qui pôt absoluere pô. ligare. ut *ff de re iud. l. 3.* Primũ recipit exceptionẽ, cum maior se subiicit se etiã minori. ut. 2. q. 7. nos si incõpetenter. & *ff de iur. om iu. est receptũ.* Secundũ recipit exceptionem. ȷ̄ *de off. d. te. quæsiti.* vbi aliquis pôt ligare: sed post annũ nõ pôt absoluere. Tertiũ similiter habet exceptionem. *de cõse. di. 4. sãctũ est.* vbi penitus quis pôt absoluere tpe periculi, quem nõ potest ligare. Item est hic arg. quòd si Papa mãdat alicui, vt excõicet aliquẽ, quòd pôt absoluere illũ: quia excõ catio, & absolutio pari conditione cẽsentur, vt cui vnũ cõmittitur, & reliquũ. *de pe. dist. 1. Verbum.* Sed hoc non credo, si hoc sibi tñ quasi executori committatur, cum ad certum articulũ datus sit executor *argu.* ȷ̄. *de offi. dele. super quæstionum. §. 1. & c. fi. §. fi.*

An qui excommunicat aliquem de mandato Papæ, ipsum possit absoluere.

c ¶ *Parentem.*] Immò econuerso filius debet esse in patris potestate. ȷ̄ *de conuer. in fi. c. vlt. & Inst. de pat. po. § ius autẽ.* ar. cotra. ȷ̄ *de renun. ad supplicationem.* vbi minor præest maiori, & iurisdictionem habet in ipsum, nam & pater debet regere prolẽ suam. 24. q. 3. *duo ista nomina.* & C. *de emenda. propin. l. vn.* ȷ̄ *de sent. excom. cum voluntate.* Deinde, §. vlt. & filius etiam dum est in potestate patris agere pro rebus suis non pot. C. *de ann. excep. l. 1. §. 1. in fi.*

† Aliàs, archidiaconatum.

† Magistro Archid. Lemon. & priori sancta Radeg. Pictauensis.

¶ *Gl. seq. in prin. & in fine fortifi. ar. textu, in medio signat cõtrariũ.*

d ¶ *Cathedralem.*] De licentia dñi Papæ. 16. q. 1. *præcipimus.* & 21. *dist. c. 1.* & ȷ̄ *de excess. præla. sicut venire.* & ȷ̄ *ne sede vacante. c. 1.* aliàs auctoritate propria non potuisset, quia huiusmodi mutationes, translationes & consimilia dẽbent fieri de auctoritate Papæ, 7. q. 1. *mutationes.* *arg. contra. sup. de offi. or. qm in plerisque §. prohibemus.* & hoc factum fuit propter longam, & latã prouinciam, vel propter diuersitatẽ linguarum. ȷ̄ *de offi. or. qm. & c. inter cætera.* quod licet ex auctoritate illius canonis, quoniam. & ȷ̄ *de transla. inter corporalia.*

¶ *Gl. se. reci per obrẽtio. & sol. & solutioni signat cõtrariũ. cui resp.*

e ¶ *Exemptum.*] Nam solus Papa eximit episcopos. 16. q. 1. *frater noster.* sed per hanc exceptionem, quæ fit ab archid. non intelligitur exemptus à iurisdictione episcopi: & sic videtur, quòd nisi fuisset exemptus à iurisdictione archid. iurisdictionem haberet in eum: sed quia hoc erat inhonestum, vt maior subesset minori, & contra iura. 21. *dist. inferior.* & 93. *dist.* à subdiacono: ideo exemptus fuit omnino à iurisdictione ipsius.

c Non enim: immo denunciauit exemptum. Ioan. And.

f ¶ *Præiudicio.*] Et sic Papa non intendit alij per suas literas præiudicium irrogare. sic ȷ̄. *de consue. cùm dilec. in fi.* & ȷ̄. *de offi. ord. licèt. cum concor.* & ȷ̄. *de vsu pal. ex tuarum. ff. ne quid in loco publico. l. 2. § merito.* & §. *si quis à principe.* & ȷ̄. *de offi. deleg. super eo.* & 9. q. 3. *nunc verò.*

HVmilis doctrina.] In cõpositiõe super iure primatiæ faciẽda, debent omnes prælati prouinciæ, & capitula Ecclesiarũ cathedraliũ cõsentire. Et duo facit, nã primo mãdat cõpositionem publicari, si prælati consentiant. Secundo ibi. *Si qui verò.* dissentientes mandat citari, & publicationem non fieri. Abb. Sic.

CASVS. Inter archiepm Bituriceñ. & archiepm Burdegaleñ. cõtrouersia fuit diu agitata super iure primatię, quis eorũ debet esse primus: dñs Papa G. post diutinam cõcertationẽ, quandã fecit prouisionẽ inter ipsos, quã prouisionẽ [illegible], mãdans eisdẽ, quatenus requirãt assensũ prælatorũ Burdegaleñ. prouinciæ in ea præsentiũ, & cõsensum capitulorũ cathedraliũ Ecclesiarum eiusdẽ prouinciæ, & assensum Bituriceñ. capituli super ipsa prouisione: quo habito prouisionẽ illam solenniter publicent: & si aliqui cõsẽsũ præstare noluerint, publicationi [illegible] supersedeãt, & eisdẽ præcipiatur, vt personaliter si prælati fuerint, ad præsẽtiã Papæ accedãt: vel si capitula fuerint, per curatores idoneos præsid. & l. cõparẽãt, prosecuturi corã Papa ius, si quod hẽt, satisfacturi parti illicitas. §. alteri, si succubuerint in expẽsis. No. quòd si omnes, vel aliquis tãgit, ne præiudicio eorũ cõsẽsus requirẽdus est. [illegible] qui succubit, in expẽsis cõdẽnari res. cum dẽt. sed hoc ideo statuitur in casu isto, quia quasi fũdata erat intẽtio Bituriceñ. per [illegible] prouinciã: & ideo si succubãt, calumniari videntur.

d Facit. obseruandum. ff. de offi. præsid. & l. 2. §.

e Vnde non patiatur se contemni. ff. de offi. cust. c. 1. Ioan. And.

g ¶ *Humilis doctrina.*] Bene dicit, humilis, nã magister dẽt esse humilis, & benignus [a], audiendo. & humiliter docere, nõ cũ austeritate, & potẽtia. vt 46. *dist hoc habes* [b]. austeritatis aut nimię increpa tio nec correptionẽ recipit nec salutẽ. 45. *di. cum beatus* & nimia sid. obsessio ista peccatoris culpę cõparatur. *ff ad l. Aquil. præceptoris.* moderandum.... ex tñ. & ideo correctio cõcedit magistro, ita vt excõmunicationẽ non incurrat ȷ̄ *de sen. exco. cum voluntate.* & *c. ex tenore.* & 23. q. 5. *ergo medium est circũcellionẽs* ad finẽ sauiendi audacia dẽt cõcedi, nec, æterna diligẽtia omittitur. ibi dĩ & *circumcelliones in* [illegible] dñ nimio seruatur humilitas, regendi frãgitur auctoritas. [c] 80. *di. qm necessariò.* And.

¶ *Glo. seq.*

¶ *Glo. seq. quærit, obiicit, quare ex parte Burdeg. non sufficit consensus capituli sicut econuerso: cum prælatus cum capitulo litiget, &c. componat. Sol. quod propter interesse.*

a ¶ *Prælatorum.*] Sed quare requiritur consensus istorum prælatorum? Videtur, quòd consensus capituli Burdegal. sufficeret in tali prouisione: sicut ex alteris, ac sufficit consensus capituli Bituricen. quia prælatus de consensu capituli sui legare potest. j. *de pro. cur. alia quidem.* potest etiam donare. j. *de do. paternales. in fi. & j. de his, quæ fi. a præla. sine consen. c. cum nos.* potest etiam compositionem facere. j. *de transact. cum contingat. & j. de decr. ex multiplici.* Dicas, quòd ideo requiritur consensus prælatorum, & capitulorum cathedralium Ecclesiarum Burdeg. prouinciæ, quia per illam prouisionem reseruabatur ius Bituricen. archiepiscopo in Burdeg. prouincia, vt possit visitare: vñ hoc respiciebat prælatos, & capitula, quia tunc eum procurare tenerentur, cũ accedit ad eorum Ecclesias. j. *de præscri. c. cum ex officij. j. de cens. c. sopira.* & ita eorum intererat consentire, vel contradicere: quia quòd omnes tangit, ab omnibus est approbandum. S. *de offic. archid. ad hoc. in fi. & s. de temporibus ordinationum. si archiepiscopus.* & 69. *dist. archiepiscopus. &* 31. *dist. c.* 1. & in concedendo haustum aquæ omnes vocandi sunt, qui ius habent. *ff. de aqua pluuia arcenda. in concedendo.* & ideo requiruntur, vt consentiant, vel dissentiant. Ex alia parte sufficit consensus capituli Bituricen. quia per illam prouisionem consulebatur Bituricen. archiepiscopo, nec intererat aliquid prælatorum Bituricen. prouinciæ de illa prouisione.

quatenus Prælatorum [a] Burdegalensis prouinciæ in ea præsentium [b], & cathedralium Capitulorum eiusdem, nec non Bituricen. Capituli [c], super prouisionem, quam inter Bituricen. & Burdegalen. Archiepiscopos in causa primatiæ duximus faciendam, requiratis assensum, quo habito prouidentiam † nostram solemniter publicetis. ¶ Si qui verò consensum præstare noluerint [d], vos supersedentes publicationi prædictæ, districtè præcipiatis eisdem, vt personaliter [e], si Prælati fuerint, vel si alij [f], per procuratores idoneos, nostro se conspectui repræsentent, prosecuturi coram nobis ius, si quod habere contendunt, & satisfacturi parti alteri (si succubuerint) in expẽsis [g].

¶ *Glo. seq. arg. quærit, & soluit. Iterum quærit, & soluit, & dat simile.*

b ¶ *Præsentium.*] Argu. quòd præsentes tantùm requirendi sunt ad componendum, & eodem modo ad litigandum: sicut in alienationibus faciendis. 10. *quæst.* 2. *hoc ius. ver. si autem. argumentum* 7. *quæst.* 1. *factus.* Sed quid esset, si modica pars prælatorum esset præsens, & longè maior esset absens. & eodem modo de capitulis, nunquid sufficit consensus illorum paucorum ad consentiendum huic prouisioni, vel ad mouendam litem? Videtur, quod sic, argument. huius cap. 12. *q.* 2. *hoc ius.* Sed quos dicemus præsentes, an illos tantum, qui sunt in Ecclesiis suis, an etiam illos, qui sunt in prouincia? quod videtur. *Cod. de præscr. long. temp. l. vltim.* Vnde credo, quòd requirendi sunt, dummodo sint in prouincia, qua pro præsente ibi habetur. Item credo, si minor pars capituli sit præsens, quod debeat vocare alios, qui sunt in prouincia, si commodè vocari possunt, quousque saltem sit ibi maior pars capituli. Si autem sint extra prouinciam, aut ita remoti, quòd commodè vocari non possunt, præsentes disponent de rebus Ecclesiæ: quia tota potestas, & ius vniuersitatis remanet penes illos, quotcunque sint. *ff. quod cuiusque vniuers. l. sicut.*

c ¶ *Capituli.*] Per hanc decre. probatur, quòd prælatus sine consensu capituli non potest agere, nec componere, secundum quòd notatur. *s. de rescri. c. ad aures. & j. de procur. c.* 1. *arg. ad hoc. s. eod. c. dilecti.* Bernardus.

¶ *Gloss. seq. arg. dat.*

d ¶ *Noluerint.*] Not. quòd ille, cuius interest, impedit prouisioné Papæ: sicut aliquis retardat executionem sententiæ. j. *de testi. c. venerab.* 2. *& j. de iud. cum super controuersia.* arg. quòd non intẽdit Papa alicui præiudicare per suas literas.

e ¶ *Personaliter.*] Cùm enim quis citatur, vt personaliter veniat ad causam, nõ sufficit tunc mittere procuratorem, vt hic videtur. Si verò simpliciter citetur, tunc potest mittere procuratorem. *C. de procur. l. vltim. in princ. vel ipse debet ire. j. de do. & contu. cùm dilecti.* & *C. de procura. l. vlt.* Sed cùm personaliter quis citatur, & ipse ire non potest, vel etiam in alio casu, cùm simpliciter citatur, si causa sua ardua sit, nõ compellitur mittere procuratorem. *C. de procu. l. vlt.* sed debet in vtroque casu nuncium destinare ad allegandas causas, quare venire non possit. *j. de procur. cap. querelam.* & ibi dicitur de hoc. Et illud scire debes, quòd delegatus à sede Apostolica non potest iubere alterutram partẽ coram se personaliter comparere, si de hoc non habeat speciale mandatum: nisi causa sit criminalis, vel pro veritate dicenda, vel pro iuramẽto calumniæ faciendo, vel aliàs ineret necessitas hoc exigat, vt decre. Innocen. quarti. j. *de iudi. inter esse ambiguum.* Sed Papa hoc facere potest, quia non adstringitur legibus, vel canonibus, vt hic patet. Bernar.

f ¶ *Si alij.*] Vt capitula, quæ non nisi per procuratorem venire possunt.

¶ *Glo. sequens argu. & remittit, & argumento respondet.*

g ¶ *In expensis.*] Sic videtur per literã istam, quod victus victori cõdemnandus est semper in expensis. argument. *infra de pæn. calumniam.* de hac materia tractatur plenè *infra de do. & contu. circa fin.* Sed hoc ideo, quia iam quasi intentio actoris fundata erat per compositionem: & ideo si succumbant, quasi calumniosè videntur hoc fecisse, quia tunc demum consueuit dici, quod victus in prima causa victori sit condemnãdus, & quasi ad errorem hoc dicit Papa: vt si dubitarent, de iure suo non litigarent. Et est ar. op. quod victus victori semper sit condemnandus in expensis. Bernar.

e Vnde ex plenitudine potestatis cogit eos hic personaliter venire. Vel propter personarum legalitatẽ. Vide procu. l. si actor. Vel propter magnitudinem causæ, infrà de procu. c. 2. aliàs prælatus esset ante lit. contest. dat procuratorem, infrà de ior. ca. cum causam. secundum Goff. Ioan. And.

TITVLVS XXXIV.

De Treuga, & Pace.

Alexander iij. in concilio Lateranen. †.

¶ Statuit tempora treugarum, & pœnas violantium.

CAP. I.

Treuga [k] † quarta feria post occasum solis, vsque ad secundam feriam in ortu solis, ab Aduentu Domini vsque ad Octauas † Epiphaniæ, & à Septuagesima vsque ad Octauas † Paschæ ab omnibus inuiolabiliter obseruari præcipimus. ¶ Si quis autem treugas frangere [l] præ-

† Cap. 21.
† Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. & in Panormia lib. 8. c. 147.
† octauam.
† octauam.

DE TREVGA, ET PACE.

¶ Quia iudicum est ad pacem discordantes reducere. 90. dist. per totum. & ideo quia est tractatum de officio iudicum, meritò annectitur hæc rubrica. Vel aliter sic: Quia maiorum, & superiorum est treugas & pacem inire subditorum verò obedire: ergo, &c.

De hac materia tractatur 90. dist. per totum. 24. q. 3. si quis Romipetas, & c. alls.

Treuga] In prima parte determinat tempus feriarum in actu bellandi. In secunda ponit pœnam rumpentium treugam. In tertia instruit omnes, quid facere debent vt treugæ, & paces obseruentur, & ponit pœnam eorum ratione negligentiæ. Ant. de Bu.

CASVS. Primo dicitur, quòd treugæ durare debent à quarta feria post occasum Solis, vsque in diem Lunæ in ortu Solis, & ab aduentu Domini vsque ad octauam Paschæ. hoc tamen non seruatur. Secundo dicit, quòd qui treugas fregerit, excommunicetur post tertiam commonitionem, & nullus excommunicato communicet. Tertiò dicit, quod tres lex funiculus difficile rumpitur, ideo mandat, quòd episcopi omnes sibi consilium, & auxilium impendant: & qui secus fecerit, puniatur. No. quòd trina admonitio debet præcedere vindictam. Item sententia ferẽda est in scriptis. Item funiculus triplex difficile rumpitur.

h ¶ *Treugas.*] Treuga est securitas præstita rebus, & personis, discordia nondum finita.

Treuga diffinitio.

ADD. Io. Pax verò est finis discordiæ, quæ debet haberi in voluntate, guerra in necessitate, vnde bellamus, vt pacẽ habeamus, 23. q. 1. noli bella. & c. noli æstimare. Io. And.

¶ *Glo. seq. no. obiicit per locum à diuisione, & dupliciter soluit.*

l ¶ *Frangere.*] Not. quòd hæc treuga canonica est, & non conuentionalis: si enim esset conuentionalis, semper seruaretur: nam fides hosti seruanda est. 23. *q.* 1. *noli æstimare.* Sed qualiter intelligitur, quòd dicitur de ista treuga? Si intel igitur de iusto bello, a tali nullo die cessandum est etiam Dominico die. 23 *quæst.* 8. *si nulla. j. de reg. iur.* quod non est licitum. Si verò de bello iniusto, hoc nullo tempore faciendum est. Sol. potest intelligi de iusto bello, & licet nunquam sit cessandum à tali, minùs tamen vacandum est ei in hoc tẽpore, quam in alio. vnde capitulum illud, si nulla, intelligitur, quando ineuitabilis vrget necessitas. Vel potest intelligi de iniustis bellis. vel Papa respexit ipsum factum, vt non semper darent operam bellis: & ideo ob reuerentiam dierum tunc cessarent: & nullo tempore debent fieri, & multò minùs isto tempore. Sed quod dicit hic, hodie non tenet. & Episcopi qui non seruant hanc constitutionem, non dicuntur transgressores: quia non suis moribus vtentium approbata treuga, c. *dist. cap. in istis. § leges.*

d Quia dubium, fides a iure an sit seruanda. Io. An. in c. pro humani. de hom. li. 6. verbo perpetuo.

e Vide B. Thomam, & ibi Caietanum. 2. 2. q. 40. art. 4.

k ¶ *Vicinis.*]

sumpserit, post tertiam admonitionem, si non satisfecerit, suus Episcopus sententiam excommunicationis dictet in eum, & scriptam vicinis[a] Episcopis annunciet: quorum nullus excommunicatum in communione recipiat, immò scriptam sententiam quisque confirmet[b]: si quis autem hæc violare præsumpserit, ordinis sui periculo[c] subiaceat. ¶ Et quoniam funiculus[d] † triplex difficilè rumpitur, præcipimus, vt Episcopi ad solum Deũ, & ad salutem populi habentes respectum, omni trepidatione seposita, ad partem firmiter tenendam, mutuum sibi consilium[e], & auxilium præbeant, neque hoc alicuius amore, vel odio prætermittant. Quòd si quis in hoc opere trepidus † inuentus fuerit, damnum propriæ dignitatis incurrat.

¶ Idem †.

¶ Personæ hic enumeratæ plena securitate gaudent tempore guerræ.

CAP. II.

Innouamus[f], vt Presbyteri, Monachi, Conuersi, Peregrini, Mercatores, rustici, euntes, & redeuntes, & in agricultura existentes[g], & animalia, quibus arãt, & semina portant ad agrum, congrua securitate lætentur.

TITVLVS XXXV.

De pactis.

¶ Ex concilio Africano †.

¶ Pacta quantumcunque nuda seruanda sunt.

CAP. I.

Antigonus Episcopus dixit: *& infrà.* ¶ Aut inita pacta suam obtineant firmitatem, aut conuentus (si se non cohibuerit) Ecclesiasticam sentiat disciplinam. Vniuersi dixerunt: Pax seruetur. Pacta custodiantur[h].

¶ Gregorius †.

¶ Conuentio inualida per consensum superioris validatur.

CAP. II.

Quotiens † in conuentionibus noster expectatur assensus, ne in dubium veniant, quæ geruntur, ratihabitio[i] eas debet pro securitate partium solidare[k].

¶ Idem †.

¶ Iudex debet studiosè agere, vt promissa adimpleantur.

CAP. III.

Qualiter in Sardinia: *& infrà.* ¶ Studiosè agendum est, vt ea, quæ promittuntur, opere compleantur[l].

¶ Alexander tertius Exonien. & Vigornen. Episcopis.

¶ Non valet pactum, per quod beneficium Ecclesiasticum debet pecunia resignari.

---

a ¶ *Vicinis.*] 11. q. 3. *cap. cura.*

b ¶ *Confirmet.*] Id est, obseruet: & ita ipso facto confirmat eam: aliàs nec infirmare potest, cum non habeat imperium par in parem. 21. *dist. inferior.* & *c. denique.* & meliùs ↄ. *de electi. innotuit.* & *ff. de arbit. l. nam magistratus.*

c ¶ *Periculo.*] i. excõmunicationi subiiciatur. 24. q. 3. *illi qui.* vbi hoc idem dicitur.

d ¶ *Funiculus.*] Primus est excõmunicatio proprij Episcopi. Secũdus est, vicinorum Episcoporum obseruatio, seu confirmatio. Tertius consilium, & auxilium eorundem: & ideo quanto fortior est, difficiliùs rumpitur. *Cod. communia de successio. Authen. itaque. ff. de libe. leg. l. 3. in fi.*

e ¶ *Consilium.*] Not. quòd prælati tenentur sibi mutuum præstare consilium, & auxilium. 93. *dist. percipimus.* & *c. perlatum.*

Innouam[us].] CASVS. Dicitur hic, quòd presbyteri, monachi, conuersi, viatores, agricolæ, & animalia, quæ portãt ad agrum semina, vel arant: potiantur securitate. No. quæ personæ, & quæ animalia gaudent treugis.

f ¶ *Innouamus.*] Quia iam statutum erat. 24. *quæst. 3. si quis Romipetas.* & *c. paternarum.*

g ¶ *Existentes.*] ergo dum vacant agriculturæ, tantùm habent priuilegium: sicut militi non currunt tempora, dum est in militia. *C. Quibus non obest longi temporis præscriptio. l. vlt.* sed animalia semper habent: vnde pignori dari non possunt. *C. quæ res pign. ob. non possunt. l. pignorum.*

† *Ecclesiastes. c. 4.*

† *trepidus habet in vetustissimis codicibus: in recentioribus, tepidus.*

† Cap. 22. in eodem conci. *Lateran.* & c. 2. eo. ti. in 1. comp. *Panormit.* l. 8. c. 147.

a *Idem in peregrinis, scilicet quamdiu peregrinantur secundum Host. sicut & legati priuilegium habent, quamdiu in legatione sunt. cap. ff. de ... d. l. 2. §. l. gatis. Ioan. And.*

DE PACTIS.

¶ *Suprà visum est de pace: sed quia pacta, & transactiones sunt quadam conuentiones ex pace facta, ideo, &c. Abbas Siculus. De hac materia habetur 22. quæst. 4. in multis cap.*

Antigonus Episcopus.] Iudex Ecclesiasticus prouidet seruanti pactum contra non seruantem. hoc dicit, diuiditur. Nam primò ponitur dictum Antigoni Episcopi. Secundò approbatio concilij ibi, *Vniuersi.* Abb. Siculus.

CASVS. Antigonus Episcopus Maturensis in conci. Africano grauem deposuit querimoniam de Optantio Episcopo, quia cùm inter se pactum fecissent, quòd alter nõ subtraheret alterius populos: Optantius Eps non seruauit pacta inita inter eos: sed allíciebat populos Antigoni. Vnde petebat, vt pacta inita inter eos, seruentur, aut conuentus, si se non correxerit, Ecclesiasticam sentiat disciplinam: vniuersi dixerunt: Pax seruetur, & pacta custodiantur. Not. quòd pacta seruari debent.

¶ *Glo. seq. no. pacta seruanda alleg. 3. canones & vnam legem: ponit quatuor casus, quibus non valet pactum. In fi. arg. ex nudo pacto, & rationem reddit, & remittit.*

h ¶ *Pacta custodiantur.*] Referuntur ad pacta inita inter Episcopos qui contendebãt adinuice de iure parochiali. Et ita est arg. quòd pacta legitima custodiantur. 20. q. 1. *puella in fi.* & 22. q. 4. *innocens.* & 18. q. 2. *Eleutherius.* Pacta enim legitima, quæ neq; dolo malo, neq; aduersus leges, neq; quib[us] fraus alicui fiãt, facta sunt seruabo ait prætor. *ff. de pact. l. iurisgentiũ §. ait prætor.* Pactũ verò, quod dolo initum est, non valet. ↄ. *de rerũ permut. c. cùm vniuersorũ. C. de except.* & *præscri. l. aduersus.* Item si alteri sit captiosum. *ff. de rescind. vend. si id, quod pare. in fi.*[b] Item si contra bonos mores. *C. de inutilibus stipul. ex eo.*[c] Item quod dispendium salutis æternæ, non tenet. ↄ. *eod. pactiones.* vbi d. hoc. Item habes hic arg. quòd ex nudo pacto oritur actio. 12. q. 2. *quæcunque suffragio.* & q. 5. *quia Ioan.* licèt sit contra secũdum leges. *ff. de pact. l. iurisgentiũ. § quinimmò.* igitur nudo pacto obligationẽ non parit, sed parit exceptionem: quia mortaliter peccat recedendo à pacto. arg. 22. q. 1. *prædicandum.* quia inter simplicem loquelã, & iuramentum nõ facit Deus differentiam. 22. q. 5. *iuramenti.* De hoc dic, vt habes. 12. q. 2. *quæcunque suffragio.*

b *Si ab omnibus personis perfecta iurenis auctoritate pupillus sine ipsius auctoritate per pactum discedit, non valet pactum, quòd esse alteri compromissum. vt. l. tenetur. vendit. & non compet. lo.*

† *Africano, legitur in omnibus. sed desumptum ex cõcilio Carth. 1. c. 1. & habetur in c. 1. eo. ti. in 1. compilat.*

Quotiens.] Fuit forte hoc cap. exordium confirmationis cuiusdam pactorum. Abbas Siculus.

CASVS. Si aliqua pactio, vel conuentio facta est inter aliquos: ne dubitatio sit in futurũ super conuentione illa Papa requisitus debet illam ratam habere pro securitate partium. No. quòd ratihabitio retrotrahitur, & mandato comparatur.

¶ *Glo. seq. arg. quòd ratihabitio retrotrahitur: alleg. vnam concor. signat vnum contrarium. soluit distinguendo: ponens primam partẽ pro regula: dat tres casus exceptos.*

i ¶ *Ratihabitio.*] Et ita si pactũ ab initio etiam non teneat, per ratihabitioné superioris fit validũ. ↄ. *eo. prox. c. 3.* Argumétũ est ergo quòd ratihabitio retrotrahitur, & mãdato cõparatur. arg. ↄ. *de clandest. desp. c. 3.* Sed cõtra videtur. *ff. de his, qui not. infa. l. quid ergo.* Sed distingue, vtrum tale sit, quod ab initio mandare, vel concedere potuit, qui ratum habet, & tunc mandato comparatur, aliàs non, vt potes colligere ex fi. d. *illum. ff. de offi. proconsul. l. obseruare.* & *ff. de seru. rustic. præd. l. per fundum.* & *infrà de reg. cap. significatum* & cum virum. sed quasi regulare videtur, vt ratihabitio retrotrahatur, & confirmet præcedentia. *ff. de pignor. l. si fundum. §. si nesciente. infra de his, quæ fi. à præla. sine consensu capituli. c. cum nos.* Ratihabitio tamen habet exceptiones in filia, quæ nubit tempore luctus, postea patre ratum habente. *ff. de his, qui not. infam. l. quid ergo.* fallit in pupillo, vbi non valet ratihabitio tutoris, nisi præsens sit in ipso negotio. *Insti. de auctorit. tutor. §. tutor.* & *ff. de auctoritate tutor. l. obligari. §. pupillus.* fallit in seruo *ff. de acquirend. hæred. l. si quis mihi. §. iussum.* vbi debet præcedere iussus domini.

k ¶ *Solidare.*] Id est, confirmare. & intellige, cum causæ cognitione. *infrà de confirma. vtil. vel inutil. capit. 1.* & *2.* vbi de hoc. aliàs parum valeret confirmatio in forma communi. Bernardus.

Qualiter.] CASVS. Dicitur, quod studiosè est agendum, vt quæ ore promittuntur, opere compleantur. Nota, quòd ea quæ promittuntur, adimpleri debent. Item not. quòd verba accipienda sunt cum effectu.

¶ *Glo. seq. inducit simile. arg. & signat contrarium.*

l ¶ *Compleantur.*] Simile. 13. *dist. psalmista.* & illud.[d] Et quæ procedunt de labiis meis, non faciam irrita. Et est arg. quòd verba cũ effectu sunt intelligenda. ↄ. *de cleri. non resid. c. relatum.* Item nec sufficit voluntas, nisi sequatur effectus. ↄ. *de eo, qui mit. in poss. causa rei ser. c. 3. in fin.* ↄ. *de re iudi. c. 2.* cum aliquibus arg. contra. ↄ. *de biga. super.* & *c. à nobis.*

† Li. 7. Epist. 60. registri.

† Cap. 2. eo. titu. in 1. compila.

† Li. 8. epist. 38. registri. Ioanni episcopo Caralitano. & c. 3. eo tit. in 1. compil.

Psal. 88.

d *Misericordias Domini. &c. Ioã. And.*

Cum

Cum pridem.] Primò ponitur factum, sub quo cōtinetur pactio, & transactio, partiū transactio, ipsius reprobatio, Papalis denique intercessio: secundò dat iudices ibi, Caeterùm. Abbas.

Casus. Monachi de Acra. & P. clericus pro se, & fratre suo habentes controuersiam inter se super ecclesia, & capella d. L. quibus prius fuerant à monachis S. clericus procurator monasterij, & dictus P. pro se, & fratre suo accesserunt ad dominum Papam, proponentes, & P. clericus pro se, & fratre suo, eo quod illi erat, quandam fecerunt compositionem, quod dicto P. pro expensis, quas fecerat tres marchæ argenti soluerentur à monachis, & idem P. liti cederet, & ab infestatione monachorum cessaret: quam compositionem petierunt per dominū Papā confirmari, sed ipse noluit confirmare: quia illicita erat, tandem Papa monuit dictum P. vt pro se, & fratre suo renuntiaret litteris quod & fecit, & instrumenta, quæ hoc super hab. bat, in manibus domini Papæ resignauit, quæ destinauit monachis, mandans priori, & fratribus, vt eidem P. & fratri suo aliquod beneficium assignarent, de quo maius lucrū haberet, quàm de illa illicita pactiōe, sed prior, & monachi acquiescere noluerūt. Pro quo dictus P. clericus ad dōm Papā rediit, exponens ei omnia supradicta: super hoc mādat Papa quibusdā iudicibus, quatenus moneāt priorem, & monachos, vt pfato P. & fratri suo cōpetens beneficiū cōferant, & assignēt: quod nisi fecerint, ii compellant eos, vt dictos clericos restitui faciant illis ecclesia, & capella absque ordine iudiciario violenter electos, faciant illas sibi restitui, non obstātibus literis cōfirmationis, quas dicti monachi super hoc impetrasse dicuntur.

CAP. IV.

Cum † pridem S. Clericus procurator Prioris, & Monachorum de Acra, & P. Clericus pro causa, quæ inter eos, & prędictum P. ac fratrem eius, cuius vicem se gerere dicebat, [a] super Ecclesia, & capella de L. vertebatur, ad nostram præsentiam accessissent: inter se (non tamen nobis mediantibus) conuenerunt, quòd eidem P. pro expensis, quas fecerat, tres marchæ argenti soluerentur, & idem P. liti cederet [b], & à Monachorum infestatione cessa. et. Cumq; compositionem illam † auctoritate Apostolica peterent confirmari: Nos eam non duximus [c] admittendam, pro eo, quòd videbatur prauam illicitæ [d] pactionis speciem continere: *& infrà*. ¶ Ille igitur nostris monitis acquiescens, & eidem liti pro se, ac fratre suo renuntians, authentica † instrumenta †, quæ super hoc habebat, in nostris manib. resignauit [e]: quæ nos Priori, & Monachis destinantes, mandauimus, vt eidem P. & fratri eius, in aliquo studerent beneficio prouidere, de quo maius lucrum valeant Apostolica intercessione percipere, quàm eis deberet ex illa pactione illicita prouenire. ¶ Cæterùm quia Prior, & fratres acquiescere noluerūt: Mandamus, quatenus moneatis eosdem, vt præfato P. & fratri eius, competens beneficium conferant, & assignent: alioquin si vobis constiterit dictos Clericos à prænominata Ecclesia, & capella, absque ordine iudiciario violenter electos, ipsas eisdem restitui faciatis [f]: non obstantibus literis nostrę confirmationis, quas prędicti † Prior, & Monachi à nobis impetrasse noscuntur.

¶ Idem Archiepiscopo Eboraceñ.

¶ Nō valet pactū de succedēdo post mortem Prælati in ipsius Ecclesia.

CAP. V.

Accepimus †, quòd quædam Ecclesiæ Clericis sint tali tenore concessæ, quòd post eorum obitum, alij nominatim [g] succedant. ¶ Verùm quoniam hoc iniquum est, & sacris canonibus [h] inimicum, & ideo non debet aliquatenus tolerari: Mandamus, quatenus huiusmodi successiones † tam detestabiles, & iniquas, appellatione cessante prohibeas, & omnino friuolas, & inanes † esse decernas.

¶ Idem Cantuariensi Archiepiscopo, & eius Suffraganeis.

¶ Qui per pactum augenda pensionis consecutus est Ecclesiam, debet ea primari, & aliàs canonicè puniri.

CAP. VI.

Cum † Clerici vestræ iurisdictionis (sicut accepimus)

---

a ¶ Super.] ... aliquis est simoniacus: si verò cùm ius habeo, dedero tibi pecuniā redimendo vexationem meam, non pecco *arg. 1. q. 3. quæsitum. & 7. de sim. cap. dilectus.* iuxta illud Apostoli, *Redimentes tempus, quoniam dies mali sunt.* arg. est tñ contra *s. de simo. Matthæus.* Sed ibi data fuit pecunia his, qui ius habebant in electione. Sed videtur, quod si compositio esset confirmata per Papam, quod excusati fuissent isti fratres, quia Papa habet plenitudinem potestatis, & potest supra eius dispēsare. *s. de concess. præben. c. proposuit.* & de eo qđ non est ius, facit ius. *s. quasi & ibi quippe.* Nec ipse naturam rei immutare potest. *Cod. de restituto. alli. l. 1. in prin. cap.* potest dici, quod in his quę in sui natura simoniaca sunt in veteri testamento, vt vendere sacramenta, & huiusmodi spiritualia, ibi non excusat auctoritas Papæ: & secundum hoc intellige quod dixit Tāc. in his vero, quæ per cōstitutionem Ecclesiæ simoniam inducunt, excusaret auctoritas Papæ, quia potest dispensare in talibus. Additio. Et de hoc dicitur. *s. de offi. deleg. ex parte.*

b ¶ Liti cederet.] Hæc renunciatio fratri non noceret: licet esset procurator eius, & generalem administrationem haberet. *ff. de procurato. mandato generali. & C. eod. tit. si procurator. & C. de transact. l. transactionis.*

c ¶ Non duximus.] Infra titulo proxi. statuimus. contra solu. ibi compositio super decimis facta licita est: vt *s. de decimis ca. ex multiplici. & c. nuper.* hic verò simonia expressè committebatur recipiendo pecuniam pro re spirituali, quam renunciauit. Item arg. contra *s. de præben. c. nisi essent.* ibi nulla compositio, vel pactio turpis inter partes interuenit, sed iudices pro bono pacis, in quos compromissum fuit, statuerunt, vt ad tempus certa pecunia solueretur: & ideo Papa illam constitutionem ex cā prædicta tolerauit: sed hic pactio turpis inter partes interuenit.

¶ *Glo. seq. recitetur per quæstionem an auctoritas Papæ purget simoniam, ponit duas opiniones, contra secundam alle. & soluit demum opi. distinguendo concordas.*

d ¶ Illicitæ pactionis speciē.] Quia ius spirituale pro pecunia remissum fuit. Quidā dicūt, pactū valuisse ti aucte. ritas Papæ interuenisset. *arg. ff. de his qui not. infa. l. furti. §. qui iussu.* Tan. dixit, quòd propter auctoritatem superioris simonia nō purgat, ex quo

e ¶ Resignauit.] Ad cautelam, & ex superfluo, quoniam facta renuntiatione ipso iure irrita sunt instrumenta *Cod. de condi. ex le. l. dissolutè. & infrà titu. proxim. c. 1.* & aduersarius potest illa petere. *C. ad exhib. l. sic.*

¶ *Gloss. seq. signat contrarium. ponit opi. demum soluit. In fin. quærit, arg. negatiuè, contrarium soluit.*

f ¶ Restitui faciatis.] *Arg. contra. 7. qu. 1. quā periculosum.* vbi habes quòd Esau recipere postea non potuit, quod semel cessit. Potest dici, quòd non tenuit renuntiatio, cùm essent eo tēpore spoliati. argu *s. de resti. spo. solicite.* dic & melius, quod isti implorauerunt beneficium principis, & de gratia restituuntur: & illa renunciatio tacitam habebat cōditionem annexam, scilicet, si monachi adimplerent, quod mandauit Papa: dic *s. de renuncia. c. sanè.* de hoc dictum fuit *s. de electio. c. cùm inter R.* [c] Sed pone, quod monachi iam consulissent ecclesias alijs: quid fiet? Arg. quod non remouentur instituti. *6. q. 1. eos.* immò remouendi sunt, & monachi tenentur prouidere illis. *7. qu. 1. præsentium infrà de præben. inter cætera.*

Accepimus.] Diuiditur. Prima pars narrat factum, quod secūda præcipit corrigi ibi, *Verùm.* Abbas Siculus.

Casus. Quædam Ecclesiæ concessæ fuerunt quibusdam clericis tali modo, siue tenore, quòd illis defunctis alij nominib. proprijs designatis succedant eisdem: significatum fuit hoc dño Papæ: mādat Papa Eboraceñ archiepiscopo, cùm hoc sit iniquum, & sacris constitutionibus contrariū, quatenus huiusmodi successiones detestabiles, & iniquas decernat omnino friuolas, & inanes. Not. quòd in beneficiis, & Ecclesiis successio locum non habet.

¶ *Glo. seq. fortificat textum.*

g ¶ Nominatim.] Hoc etiam improbatur à iure ciuili: quia non possumus pasci de hæreditate alterius, nisi eius voluntate. [d] *C. de pactis. l. vltima.*

h ¶ Canonibus.] Qui prohibent successiones in Ecclesia Dei fieri *8. q. 1. Apostolica. ff. de fil. presby. ad extirpandas. c. præsentium, & c. ex transmissa.* & quasi per totum.

Cum Clerici.] Diuiditur. Prima narrat factum. Secunda corrigit ibi, *Nos.* Abbas Siculus.

Casus. In Cantuariēsi prouincia decedentib. prælatis Ecclesiarum, clerici, qui instituebantur in eis, pactum faciebant cū illis, à quibus,

---

† *Post cum* ... *Lateran.* ... *ibi* ... *Idem. ... Trid. sess. 25. de refor. c. 7.* † *Gaena.* † *Facit l. si quis. ff. ad l. Iul. de vi* † *vlt.* † *Post conc. Lateran. p. 28 c. 4. & c. 5. e. tit. in 3. comp.* † *Post conc. Lateran. p. 4. c. 8. & c. 6. e. tit. in 3. comp.*

b *Notabilis est haec glo. distinctio, quam Durandus impugnat. l. 4. sent. dist. 25. q. 5. sed eam tuetur Soto l. 9. de iust. & iur. q. 6. ar. 2.*

c *Et fuisse hoc in sanorem obedientium, & ordinum inobedientium de post. c. 1. & pris, & c. de rer. permut. quia decerniit cum vniuersorum. Ioan. And.*

d *Sed nec hoc sufficit in beneficiis. de hoc de concess. præb. c. 2. & 3. in gloss. Ioan. And.*

à quibus Ecclesiæ recipiebant, quòd ipsi soluerent maiores pẽsiones de Ecclesiis illis, quàm solui consueuerant, vt sic facilius possent Ecclesias adipisci. Vnde Papa mãdat Archiepiscopo Cantarien. & eius suffraganeis, quatenus prohibeant clericis, ne de cætero id attentare præsumat, & si cõtra fecerint, illos Ecclesiis ipsis debeat spoliare, & eos pro tanta præsumptione Ecclesiastica seueritate punire. Not. quòd pensio antiquitus constituta non debet augeri: & qui cõtra faciunt, puniuntur.

decedentibus Ecclesiarum personis, paciscantur[a] ex ipsis Ecclesiis maiores solito soluere pensiones[b], vt facilius possint easdem Ecclesias adipisci. ¶ Nos ad tam detestabile vitium extirpandum, fraternitati vestræ mandamus, quatenus ne id attentare præsumant, districtiùs prohibentes, (si contra prohibitionem vestram venire præsumpserint) appellatione cessante, eos taliter adeptis Ecclesiis spolietis: aliàs pro tantæ præsumptionis excessu seueritate Ecclesiastica[c] punientes eosdem.

a ¶ *Paciscantur.*] Pactũ istud non valet, quia est contra canones. infra *de censi. prohibemus.* infra *de preben. auaritia.* Sed pactum turpe non valet. infra *eod. pactiones.* & iuramentum super hoc præstitum non tenet. infra *de cen. grauem.* infra *de iureiur. tua nos. arg.*

¶ *Glo. seq. quærit, arg. pro & contra, & soluit distinguendo.*

b ¶ *Pensiones.*] Sed pone, quòd facultates Ecclesiæ sint augmentatæ, nunquid pensio debet augmentari? Arg. est hic, quòd nõ. infra *de censi. prohibemus.* Sed contra. *arg.* infra *de cen. quãre.* & infra *de censi. cum M.* pot. dici, quòd si diligentia clericorum bona sunt augmentata, non debet augeri pensio, ne diligentia sua sit illis damnosa. *C. de allu. l.* Vlt. Si verò aliunde bona Ecclesiæ augmentata fuerint, tunc potest, & debet augeri pensio, quia iusta causa subest, vt augmentetur *arg.* infra *de cens. quãto.* De hoc dic, vt infra *de cen. c. prohibemus.*

c ¶ *Ecclesiastica.*] Quæ erit depositio, cum simoniaci sint. 1. q. 1. *reperiuntur.* & c. *erga simoniacos.*

à Concord. tex. cum gl. in l. pacta quæ contra. C. de pact. & l. iurisgentium. §. sed & si quis ff. eo.

† Cap. 56.

† Cap. 1. eo. tit. in 4. compil.

† Vide in prada c. cũ M. super glo. hoc videbatur. *Ioan. And.*

¶ Inn. iij. in concilio generali †.

¶ *Si Ecclesia rem suam locando, vel in feudum concedendo, apponit pactum in præiudicium iuris parochialis alterius Ecclesiæ, nõ tenet: & quicquid hac occasione perceperit, reddere cogitur illi Ecclesiæ.*

CAP. VII.

PLerique: † (sicut accepimus) regulares Clerici, & sæculares interdum, cum vel domos locãt, vel feuda concedunt, in præiudicium parochialium Ecclesiarum pactum adiiciunt, vt conductores, & feudatarij decimas eis soluant, & apud eosdem eligant sepulturam. ¶ Cum autem id de auaritiæ radice procedat, pactum huiusmodi penitus reprobamus[d], statuentes, vt quicquid fuerit occasione huiusmodi pacti perceptum, Ecclesiæ parochiali reddatur[e]. †

PLerique.] Primò narrat factum. Secundò corrigi præcepit ibi, *Cum aũt.* Abb. Sicul. CASVS. Quidam clerici regulares, & sæculares, cũ ipsi domos suas locãt, vel cõcedũt feuda, pactũ adiiciunt in præiudicium parochialium Ecclesiarum, vt cõductores, & feudatarij decimas soluant eis, & apud eorũ Ecclesias eligãt sepulturã, hoc peruenit ad notitiã dñi Papę, cũ ergo id de auaritię radice procedat, Papa pactũ tale penitus reprobauit, statuẽs vt quicquid fuerit occasione huius pacti perceptũ Ecclesiæ parochiali reddatur. Not. quòd pactũ in præiudiciũ alterius factum ei non nocet.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

d ¶ *Reprobamus.*] Pactum enim tale non nocet Ecclesiæ, quin à quolibet possessore possit petere decimam. *ff de pactis. l. inter debitores. ff. de salu. l. si cum villico.* Et arg. ad hoc. 16. q. 1. *si quis laicus.* & hoc patet ex eo quod dicit in fine, Ecclesię parochiali reddatur, *arg. contra ff de pact. l. epistola. §. pactum.* vbi dicitur, quod tale pactum iustum est. Sol. tale pactum iustum est, vt creditor, qui possidet pignus tributum soluat, vt d. l. §. *pactum.* quia sine tali pacto possessor conueniendus est. Si verò in contrarium fieret pactum, quantum ad ipsos paciscentes valet pactum: sed non quãtum ad dominum tributorum: quia pactũ priuatorum formam iuris fiscalis non tollit, vt dicit lex prædicta, inter debitorem. & infra *de for. competen. c. si diligenti. c.*

e ¶ *Reddatur.*] Et ita Ecclesia potest agere contra regulares, vel sæculares clericos, vt ei reddant, quod perceperunt occasione talis pacti: posset etiam agere contra possessores, si vellet *arg. 11. q. 3. Apostolicos* & c. *si tutor. Sol. cura. l. 3.*

† Facit l. stipulatio ista. §. alteri. ff. de ver. obli. & l. pen. ff. de transa.

PActiones.] Primò ponit dictum, & eius rationem. Secundò ampliat illam, & probat ibi, *Quod etiam.* Abb. Siculus.

CASVS. Dicit Gre. quòd pactiones pro spiritualibus obtinẽdis nullius sunt momenti: quia in talibus omnis pactio, & omnis couẽtio cessare debet: & idem dicendum est de aliis, quę sine periculo animæ obseruari non possunt: quia, vt dicunt leges, pactum turpe, vel rei turpis, aut impossibilis, nec de iure, nec de facto obligationem inducit. Not. quòd in spiritualibus omnis pactio, & conuentio cessare debet. Item pactum turpe, vel impossibile non obligat.

¶ Gregorius nonus.

¶ *Nõ valet pactio in spiritualibus, vel quæ pactum inducit, vel turpis, seu de re turpi, vel impossibilis de iure, vel de facto.*

CAP. VIII.

PActiones † factæ à vobis (vt audiuimus) pro quibusdam spiritualibus obtinendis: cùm in huiusmodi omnis pactio, omnisque conuentio debeat omnino cessare[f], nullius penitus sunt momenti. ¶ Quod etiam de aliis est dicendum, quæ obseruatæ vergunt in animę detrimentum. Nam etiam iuxta legitimas[g] sanctiones, pactum turpe, vel rei turpis[h], aut impossibilis de iure, vel de facto, nullam † obligationem inducit.

f ¶ *Cessare.*] In spiritualibus enim omnis pactio illicita, seu cõuẽtio cessare debet: vt 1. q. 1. *quam pio.* & infra *de simo. tua* & infra *eo. tit. prox. præterea.* & c. *super eo.* & infra *vt eccl. benefic. vt nostrum.* quia huiusmodi pactiones simoniam inducunt: vt infra *eod. cum pridem.* tacitè etiam, vel expressè. 16. q. 7. *per laicos.* Item si huiusmodi pactum, siue promissio, aut etiam iuramentum vergat in animæ detrimentum, vt hic dicit: si solus homo nem spoliare non possit, inueniat socium, cum quo paciscatur, vt de iusti. simul id faciant, & diuidant spolia. 22. q. 4. *si ad peccatum.* & c. *mulier.* non enim fert opem, qui adiuuat ad peccandum. 24. q. 6. *si res.* de iuramento habes multa exempla. 22. q. 4. *si aliquid.* & c. *non est obseruandum* & in pluribus aliis capitulis ibidem.

g ¶ *Legitimas.*] Secũdùm leges turpe pactũ non tenet. ff. de verbor. oblig. generaliter. Turpe pactum dicitur, siue turpis rei, puta si quis promittat se facere homicidium, vel sacrilegium *ff. de verb. obli. l. veluti.* & *Insti. de inutilibus stipul. §. quod turpi.* Item pactum, quod continet turpem causam, non tenet: puta si paciscar, ne furti agam, vel iniuriarum. *ff de pact. si vnus. §. pacta.* secundùm canones etiam turpes promissiones non tenent 22. q. 4. *vnusquisque.* & *can. malis promissis.* & *cap. non semper promissa.* & c. *desponso.* & *cap. si ad peccatum.* & c. *mulier.* & hoc est pactum turpis rei. Pactum turpe dici potest, quod fit de turpi re, vt c. si ad peccatum. Et pactum dicitur turpe, quod fit etiam de re sacra, siue spirituali: vt hic, & in omnibus, quæ in sua natura bona, & licita sũt, sed per pactum fiunt illicita. Item pactum de re, cuius commerciũ per rerũ naturam haberi non potest, nullius est momenti. *ff. de reg. iur. impossibiliũ.* & *ff. de verb. oblig. si stipuler* & *Insti. de inutilibus stipul. circa princ.* & generaliter pactum, quod contra leges, & constitutiones, vel cõtra bonos mores fit, nullius est momenti. *C. de pact. pactũ quæ ff. solẽ mãt alia §. 1.* Vel contra senatuscon. plebiscita, decreta, edicta principum *ff. de pact. iurisgen. §. prætor.* Sic & impossibile præceptum nullum est, siue sententia. *ff. quæ sententia sine appel. resc. in.* Paulus.

h ¶ *Res turpis.*] Rei turpis nulla est obligatio. *ff manda. si remunerandi. §. rei turpis.* B. rn.

† Dist. vt plene habetur. c. 1. l. 6. de sepult. & in clem. cupientes §. vlt. de pœn.

† Vide Nauarrum in manuali confessor. c. 23. nu. de simonia & Sotum l. 9. de iusti. 14. q. 5.

† Facit Liter stipulatem. §. facr. & l. impossibilis. ff. de ver. obl.

TITVLVS XXXVI.

De transactionibus.

¶ Gregorius † A. † Subdia. & Dom. Abbat.

¶ *Instrumenta, & alia iura partiũ, contraria transactione soluuntur.*

CAP. I.

SIcut graue: *& infrà.* ¶ Post salubrem decisionem de controuersia vestra factam decreuimus, vt omnia instrumenta, vel

† Extat. l. 7. epi. 17. registri. B. Gregorij. & c. 1. eo. tit. in 1. comp.

† Hic est Antonio subdiacono, & Dominico abbati.

DE TRANSACTIONIBVS.

¶ *Continua hanc rubricam, vt dictum fuit in præcedẽti titulo. Est autem transactio de re dubia, & lite incerta pactio non gratuita. Et vnam differentiam inter transactionem, & pactum habere potes in his versibus.*

Incerta de re transactio dicitur esse. Sed fiunt certa pacta futura rei. De hac materia tractatur 5 q. 2. si primates.

SIcut graue.] Diuiditur, nam prima pars discernit: Secũda supplet ibi, *Cum si quid* Abb. Siculus.

CASVS. Quidam prælati Ecclesiarum habebant controuersiam inter se super aliqua quæstione, & per transactionem illa controuersia fuit decisa: sed ne aliqua dubitatio remaneret in posterum, petiuerunt à Papa, vt eam confirmaret:

d Si stipuler ad hoc, quod natura fieri non concedit, nulla obligatio, vt quam si stipuler dari, quod natura dari non patitur. Io. And.

e Pone casum in eo, qui promittit hominem, qui mortuus est, quem viuere credebat, vel promisit animal natum, ex equa, & tamen, quod non inuenitur Io. And.

sup r

super has transactione statuit Papa, vt omnia instrumēta, & quidquid aliud fiet, quod o. [illegible] alicui parti afferre posset, vel ex priuilegio, sint cassa, & vacua, & sola pacta perpetuā [illegible] firmitatem: & si aliquid omissum fuerit, ex auctoritate [illegible] plenum, & firmum vigorem, & robur obtineat so-

quicquid aliud est, quod partibus quoquomodo, vel ex temporis præscriptione, seu aliter opem de lege, aut quocunque priuilegio ferre poterat: sit vacuū [a], & omni virtute cassatum, & sola pactorum inter vos nunc habitorum [b] pagina validum, perpetuumq; robur obtineat [c]. Cui si quid fortè incuria, vel imperitia minùs firmitatis insertum est, vires plenissimę notionis [d], ex hac nostra auctoritate [e] suscipiat.

[illegible] actio, siue pactum. Nota, quod ea, quæ [illegible] minùs [illegible] per confirmationem Papæ recipiunt [illegible].

¶ Glos. seq. signat contrarium, & soluit distinguendo.

a ¶ Sit vacuum.] Ergo licèt postea reperiantur instrumenta, no tamen [illegible]. C. de tr. fal. sub prætextu. & ī. de re iudi. inter monasterium. & c. seq. arg. contra. C. de iudi. l. licet & Insti. de inutilibus stipulationibus circa princi. Super hoc ita notabilis est petitio specialis, generalis, & indefinita. Hic transactio specialis nō obest in aliis specialibus. C. eod. age. cum [illegible]. Hic transactio generalis restringitur ad hoc, de quo [illegible] actum est. ff. eod. l. qui cum tu. §. 1. C. eo tit. si de re certa. Hic generalis transactio non rescinditur. Cod. eod. sub prætextu. Hic specialis transactio in vnico capitulo non impedit processum aliorum. C. eo. l. pen. Hic generalis transactio de rigore iuris tenet, sed replicatione doli rescinditur. ff. de pact. l. tres fratres. ff. de adminis. tuto. l. Lucius § tutor. Hic indefinita, vt specialis transactio, in aliis non obest, quæ in iudicium deducta non sunt. C. de iudiciis l. licet.

b ¶ Habitorum.] Argu. nouissima pacta duntaxat valere. Cod. de pactis l. pacta. & ff. eod. si vnus. §. pactus. & ī. de rescrip. c. ceterùm in fin.

c ¶ Obtineat.] Nisi dolo transactio talis sit extorta: quia sic non valeret. C. eo. l. sub prætextu ff. de pact. l. emptor. §. Lucius.

d ¶ Notionis.] Factæ cum causæ cognitione, vt dicitur ī. sic. prox. c. 2. & c. proxim.

¶ Glo. seq. inducit duo similia.

e ¶ Auctoritate.] Nota, quod si transactio, vel pactum ab initio inualidum sit, per confirmationem Papæ sumit vigorem, vt hic arg. ī. sic prox. quo [illegible]. sic a sententia, quæ non tenet, per confirmationem Papæ efficitur valida. 3. q. 6. hæc quippe. & omnia nostra facimus (dicit Imperator) quibus auctoritatem nostram impertimus. C. de veteri iure enucleando. l. 1. §. sed neque. sic testamentum omniū testamentorum solemnitatem superare videtur: quod conscientiam [b] principis tenet. C. de testa. omnium.

¶ Alexander tertius.

¶ *Tenet compositio super decimis facta cum assensu superioris.*

CAP. II.

STatuimus †, vt si super decimis [f] inter vos, & aliquam personā Ecclesiasticam [g], de assensu Episcopi, vel Archiepiscopi sui compositio facta fuerit, rata, & inconcussa persistat.

STatuimus.] Non diuiditur, quia continet vnum dictum. Abbas Siculus.

Casus. Aliquod collegium quæstionem habebat cum aliquibus super decimis: dubitabatur, vtrū compositio posset interuenire? Statuit Papa, quod si super decimis inter collegium illud, & Ecclesiasticam personam compositio facta fuerit de assensu Episcopi sui, rata, & firma permaneat. Nota, quod transactio locum habet in decimis: quod verum est, cùm datur spirituale pro spirituali.

¶ Glo. seq. arg. allegat § supra, in contrarium allegat 10. sol. respondens ad tria iura de primis.

f ¶ Vt si super decimis.] Hic est arg. quòd in spiritualibus potest interuenire transactio. 54. di. generalis. & c. ex antiquis. & 10. q. 2. flagellas. in fi. & 23. q. 4. si illic. & ī. de rerū permuta. ad quæstiones. Sed cōtra. 1. q. 2. quā pro. & ī. de pact. cū pridē. & c. pactiones. & ī eod. constitutus. & ī. de rerum permutatio. ad quæstiones. & c. vlt. & 16 q. 7. decimas quas. & 13. q. 2. in Ecclesiastico. & 1. q. 1 placuit. & ī eod. super eo. Solutio: in spiritualibus transactio propriè sumpto vocabulo interuenire non potest, vt aliquod tēporale detur pro spirituali, quia simoniacū esset: & sic intelliguntur cōtraria hic signata. Quod dicunt duæ primæ concordantiæ de seruo ordinato, quod ibi potest interuenire trāsactio, non est verū, quia ibi non datur temporale pro spirituali: quia licèt detur, ne reuocet in seruitutē, nihil datur pro ordine, nec aliquod spirituale emit, sed emitur libertas, & seruitiū corporalē redimitur, & vt liberè possit ministrare, quod licet. 36 q. 1. de raptoribus. sicut cum emitur [illegible], vt ibi ædificetur Ecclesia: quod licèt: quia nō dicitur propterea emi Ecclesia, vel simonia committi. Capitulum, casellas, nō obstat, nec dicit hoc, sed dicit, quòd res Ecclesiæ alienari nō debet excepta causa captiuorū, vt ibi dicitur: sed nō dicitur trāsactio, sed propriè captiuorū redēptio: & datur pecunia recepta de rebus, & vasis Ecclesiæ, & redimuntur captiui. Et amicabilis compositio potest interuenire in spiritualibus: vt hic dicit. & ī. de dec. ex multiplici. & c. nuper. & c. dilectis. & ī. eod. c. de cætero. & c. super eo. in fi. & ī. eo. c. veniens.

g ¶ Personam Ecclesiasticam.] Quasi dicat, cū laicis non, [illegible] tali ter componere, vt ex illo spirituali, quod Ecclesiis debent, aliquid retinere possent, cùm laicis spiritualia possidere sine periculo animarum non liceat. ī. de deci. prohibemus. & 16. q. 7. decimas. & ī. de præscrip. c. causam quæ. Et sic videtur, quòd cū laicis non possit fieri compositio, vt minùs soluat, nisi Papa auctoritatem præstaret. ī. de confir. vtil. c. vlt. tamē propter vtilitatem Ecclesiarum videtur licere, saltem de auctoritate episcopi: quia sic multùm consulitur Ecclesię, arg. ī de in. quæ fi à prælat. sine consen. cap. cùm in Apostolica. Bernardus.

ADDITIO. Hoc tenet Host. dicens quod hoc scribitur laicis: aliàs dixisset Papa, aliam personam, non aliquam. Nec obstat secundum eum, quòd dicitur laicos non præscribere, nec possidere posse: dicit enim, quòd non possident, nec præscribunt ius decimæ, sed quantitatem partis. & secundum hoc potest intelligi, quod legitur de pato. c. p. de dec. in aliquibus. Pro hac parte secundùm vnum intellectum facit, quod not. ī. eod. super eod. in fi. 1. glo. Ioan. And.

¶ Idem Dulmeń. † Episcopo.

¶ *Si Capitulum consensit trāsactioni, quam fecit Prælatus nomine Ecclesiæ, vlterius dissentire non potest.*

CAP. III.

COntingat † interdum, quòd licèt Abbas, vel Prior alicuius conuentualis Ecclesiæ, cum Ecclesiastica, vel seculari persona super his, de quib. inter eos controuersia vertitur, coram delegato, vel ordinario Iudice transigat: Capitulū tamen eandem transactionē nititur reuocare. ¶ Vnde quia nos consulere voluisti, tibi respondemus, quòd si Abbas, vel Prior à Capitulo suo de ratihabitione literas [h] habuerit, transactionem, quam fecit (si fuerit aliquot annis [i] seruata) Capitulum [illegible]

COntingit.] Cōmunis diuisio Secūda ibi Vnde. Abbas Sicul.

Casus. Abbas, siue Prior alicuius cōuentualis Ecclesiæ habet causam cum aliquo clerico, vel laico coram ordinario, vel delegato: abbas, vel prior super quæstione illa transactionem fecit cū aduersario sine consensu capituli: vnde capitulum transactionem illam nititur reuocare: quæritur vtrū possit? Respōdet Papa, quòd si abbas, vel prior habuit mandatū, siue literas de rato à capitulo suo, transactionem illam, si aliquot annis seruata fuit, non poterit reuocare, ac si non consensisset a principio: & si literas de rato non habuit, reuocare non poterit: quia eam postea ratam habuit. Not. quod procurator ad agendum, & defendendum datus, non potest transigere, nisi dominus postea ratum habeat.

¶ Glo. seq. primo notat, secundo ponit opi. Vin. contra quam allegat, tertio ponit differentiam, quam improbat.

h ¶ Litteras.] Not. quòd abbas simpliciter ad agendū cōstitutus, sine licentia capituli transigere non potest. C. de transac. l. transactionis. vnde procurator transigere non potest, etiamsi haberet generale mandatum ad agendum. ff. de procu. l. manda. o. Vin. dicit, quòd licèt abbas, vel alius prælatus non possit transigere sine speciali mandato: [d] ad hoc tamen potest exercere actionem ff. quod cuiusq; vniuer. l. vlt. arg. contra expressum ff. de iure. delib. l. aut prætor. Vbi dicitur, quod ille, qui non potest alienare, non potest rem in iudicium deducere. de hoc dicitur. ī. de procu. c. 1. Si tamen abbas præter mandatum procuratorium habeat literas de rato à capitulo suo, continentes simpliciter, quod quicquid super tali negotio fecerit, ratum habebit, potest transigere: vt sic notentur differentiæ inter literas procuratorias, & literas de rato. ī. de reli. do. cùm dilectus vbi de hoc, & sic idem videtur. Quod dicit litera, de rato: expone, vt ibi dixi, id est, mandatum procuratorium, continens quòd etiam abbas transigere posset super quæstione, de qua coram delegato agebatur, cùm illa clausula [& quicquid super his per abbatem factum fuerit, capitulum ratum habere promisit,] aliàs non valeret talis transactio, vt dictum est. Vel abbas habuit simplex mandatum transigendi tantùm coram delegato, & ita capitulum non poterat reuocare transactionem, ex eo quod non consenserat. Vel dic, vt in not. seq.

i ¶ Aliquot annis.] Hoc ideo dicit, quia si transactio fiat secundùm formam iuris post quadrienniū rescindi nō potest, ante verò potest, si Ecclesia probaret se læsam. ī. de in integ. restitu. requisiuit. aliàs non potest venire cōtra transactionem, etiam statim C. de transact.

† Post concil. Later. c. 3. & c. 101. comp.

a Concor. l. tale pactū §. qui pro [illegible] cum gl. & not. ff. de pact. factu. l. vt iurein. ff. de ope. libe.

b Vel præsentium secundum Tan. & Vin. qui pro hoc dicebat sententiam, vel transactionem factam præsente Papa [illegible] Ioan. And.

e Vide B. Thom. 2. 2. q. 100. art. 4. ad 3. art. & [illegible] l. 9. de iust. & [illegible] q. 7. art. 4.

† Dulmensi.

† Post concil. Lat. p. 28. c. 5. & c. 3. eo tit. in 1. com.

d Concor. l. procurator. §. cui libera [illegible] ibi Bar. ff. de procu. & l. 1. eo. tit.

transact. l. quamuis. & secundùm hoc supple. maximè: quia idē esset, si non fuisset seruata. & hoc innuit litera, quæ dicit capitulū ac si non cōsenserint in eam, nō poterit reuocare, quasi diceret, nō poterit eam reuocare, tāquā non ei consenserit: quia consensit cōcedē do literas de rato, vel potius cōsensit eā obseruando. Si enim abbas non habebat mand. tu de transigendo, tamen debebant contradicere monachi. & ideo cum impugnare non possunt, quasi non cōsenserint. Et quod dicit, aliquot annis, supple, maximè: quia idē est, ac si semel consenserint. ǰ. *de arbi. per tuas.* vnde de iure cōi non potest reuocari, sed per in integrum restitutionē. si non fuit aliquot annis, id est, quatuor seruata. & hæc expositio probatur. *C. de tēpo. in integ. rest. l. vlt.* vbi habes, quòd omnis restitutio tā maiorū quā minorū, nisi quadriennium debet fieri. & hoc est contra opinionem[b] illorū qui dicunt, quòd restitutio semper est dāda, & ante quadriennium, & post & cōuenienter, arg. illius adiectbij. *semper.* & ǰ. *de in integ. rest. cap.* i. Ber.

lum, ac † si [a] non consenserit in eam, non poterit reuocare.

¶ Idem Abbati de Strat. & Priori S. Eusebij.

¶ *Super ecclesiastico beneficio transigi non potest, etiam cum iuramenti interpositione.*

CAP. IIII.

CONstitutus † in nostra præsentia G. Clericus sua nobis assertione monstrauit, quod cùm inter ipsum, & A. Clericum super capella de Stratis controuersia emersisset, tandem per transactionem sopita fuit: & licèt hinc inde, fide præstita [b], firmata fuisset: eam tamen præfatus A. seruare recusat. † Quia † igitur huiusmodi transactiones speciem continent simoniæ: Mandamus, quatenus reuocata transactione in irritum, causam audiatis [c], &c.

¶ Idem Carnoteñ. Episcopo.

¶ *Per transactionem factam sine auctoritate Episcopi, potest Prælatus, sed nō Ecclesia cōstitui cēsualis.*

a ¶ *Ac si.*] Idem tāquā si non cōsenserint: quia re vera consensit dando literas de rato.

COnstitutus] Prima pars ponit querelā. Secunda dat iudicem ibi, *Quia.* Abb. Sic.

Casvs. Inter G. clericū ex vna parte, & A. clericum ex alia, super quadam capella quō vertebatur: tandem sopita fuit per transactionē & fide hinc, & inde præstita confirmata: tū præfatus A. eam seruare nolebat. Vnde G. clericus domino Papæ fuit conquestus: dicit Papa, quòd huiusmodi transactiones speciem habent simoniæ: & ideo mandat quibusdam, quatenus transactione in irritum reuocata, audiant eām. Nota, quòd transactio in spiritualibus interuenire non potest. Item nōn solùm malo, sed etiam ab omni specie mali abstinendum est.

¶ *Glo. seq. ponit duas lecturas, deinde arg. alleg. duo iura, vnum allegans in contrarium.*

b ¶ *Fide præstita.*] Id est iuramento: quod non fuit obligatoriū, quia super re illicita, & cōtra leges, & canones. *C. de leg. l. non dubiū. &* 22. q. 4. *inter cætera. &* ǰ. *de iureiur. c. sicut. &* ī. *tit. prox. c. vlt. & ff. de pact. l. iurisgentium. §. sed & si quis. Ver. & generaliter quotiens pactū à iure cōi.* &c. vel propriè intelligitur: quia eò quē punitur transgressor fidei, vt iuramenti: vt ǰ. *de fideiuss. c. peruenit. &* ǰ. *quod met. cau. c. ad aures.* Itē arg. quòd non tenet principale, nec accessorium. simile ǰ. *de so. compe. c. si diligenti. &* ǰ. *de sinstr. c. inter dilectos.* Arg. contra, quòd accessorium tenet, sed non principale. ǰ. *de iureiur. cap. debitores.*

¶ *Glo. seq. obiicit, & soluit. Iterum obiicit, & soluit.*

c ¶ *Audiatis.*] Sed cū sit transactio simoniaca, quare non deponitur, immò contra iuramentum, siue fidem suā auditur? Dicas, quòd de gratia tantum auditur ad pristinam eām: quia de iure deponi debuit, cùm ipse confiteretur peccatum suum, & turpitudinē suā: immò audiri non debuit contra factum suum, & turpitudinem suam. ǰ. *de concess. præb. cum super. &* ǰ *de don. inter dilectos.* Sed videtur obstare huic exceptio doli, cum vterque in culpa fuerit, volendo seruare transactionem. ff. *de doli excep. apud Celsum. §. Marcellus.* præterea in pari causa turpitudinis, potior est conditio possidentis ff. *de condi. ob turp. cau. l. si ob turpem. §. porrò.* Sol. vterque de iure communi puniri debet, sed de iure poli auditur: vt quod prauum est, corrigatur. ǰ. *de re iud. c. Later.* & *c. consanguinei.* ǰ. *de collu. c. i. & cām.* præstitit dispensationi, ne alter de dolo suo commodum, alter verò damnum sentiret. & ideo nō admitteretur hæc exceptio doli: quia alias remaneret in dolo, & simonia: & propter hanc rationem, contra exceptionem doli non datur replicatio. vt in §. *Marcellus.*

Additio. Et ista materia melius explicata est. ǰ. *de except. cap. cum dilecti.* hoc, quod dicitur in isto cap. habet locum, cum vna Ecclesia agit contra aliā de subiectione, vel pro aliquibus iuribus

coram delegato, & compositio inde fit.

DE cætero.] Transactio facta sine auctoritate epi super Ecclesia, si nō est iuri contraria, nō est per epm reprobanda: sed si per eū census Ecclesiæ imponitur, non excedit vitā transigentis. Primò ponitur quæstio. Secundò solutio ibi, *Si compositio.* Et ibi duo dicta. secundum ibi, *Sed census.* Abb. Sic.

CAP. V.

DE cætero † noueris, quòd cū aliquis ad extraordinarium [d] Iudicem, literis impetratis, cum aduersario suo componit, postmodum in Ecclesia, de qua agitur, ius aliquod habiturus: Si cōpositio non est iuri contraria [e] non est à loci Episcopo reprobanda. ¶ Sed census absque Episcopali auctoritate, cui præest Ecclesię, sub hoc prætextu solutus, vitā eius, qui soluerit, non excedit. †

Casvs. Rector ecclesiæ cuiusdam impetrauit literas à dño Papa contra rectorē alterius Ecclesiæ: corā iudice cōposuit cum aduersario, ita quod per compositionem in illa Ecclesia ius aliquod haberet, putā aliquem censum annuatim: quæritur, vtrum talis cōpositio valeat? Rñdit Papa, quòd si cōpositio nō est iuri contraria, nō est reprobanda ab epo: sed census sub hoc prætextu solut', durante soluendus illi ecclesiæ, cui præest, qui literas impetrauit, vitam illius, qui soluerit nō excedit. Nota, quòd cōpositio in spiritualibus secundum ius fieri debet. Itē census intelligitur personalis esse, nisi exprimatur, quòd sit realis.

¶ Idem Eboraceñ. Archiepiscopo, & Vigorcēn. Episcopo.

¶ *Si beneficium, quod per transactionem habetur, impetratur vt vacans, ab eo qui fuit transactionis mediator: non valet impetratio. Hoc dicas quoad titulum.*

CAP. VI.

EX † literis vestris accepimus, quod cùm olim inter R. & A. Clericos, super Ecclesia de Vult. † corā te, frater Episcope, qui Iudex fueras delegatus auctoritate G. qui tunc eidem A. patrocinabatur [f] in causā, &

d ¶ *Extraordinarium.*] Id est, delegatum. sic 3. q. 3. c. *induciæ.* §. *spacium. Vers. et autem.*

¶ *Gloss. sequens arg. à contrario. & dat duas lecturas.*

e ¶ *Contraria.*] Quia si esset cōtraria iuri, non toleraretur. ī. *de electio. sacrosancta.* & ī. *de offi. deleg. si qñ. arg.* ī. *tit. proxi. accepimus.* & *c. cum clerici.* & ǰ. *de collu. audiuimus.* & ī. *de maio. & obe. dilecti.* si autem cōsona sit iuri, tenet. ī. *eo. Statuimus.* & ǰ. *eo. super eo* in p. Et potest intelligi, quòd dī hic, qñ de prouisione ipsius iudicis, ex officio suo, sine aliqua pactione partium statutum fuit factum, & iusta causa interueniset: alias simoniaca esset. ǰ. *de præb. nisi.* & talis cōpositio personalis erit, nec transit ad successorem illius, qui soluit ǰ. *eo. Veniens.* & *c. prædicto.* nisi quia censualem Ecclesiam constituere non potuit. ǰ. *de censi. prohibemus.* nisi facta fuerit de auctoritate episcopi, vt dicit *in fi.* Vel dic, quòd hoc ca. locum habet cùm vna Ecclesia agit contra aliam de subiectione, vel pro aliquibus iuribus coram delegato, & compositio indē fiet corā delegato: quòd dixit ǰ. cui præest scilicet impetrator. Bernard.

EX *literis.*] Qui fuit transactionis mediator, contra eum non auditur. Prima pars narrat factum. Secunda diffinit ibi, *Cum autem.*

Casvs. Inter R. & A. clericos quæstio vertebatur super Ecclesia de Vulte, coram Vrigoreñ. epo à sede Apostolica delegato, in cuius præsentia transactio inter prædictos clericos facta fuit mediante G. qui eidem A. in eadem causa patrocinium præstabat, & testis etiam iuscriptus fuit in illa transactione: postmodum dictus G. mentiens se clericū, cùm nondū fuerit tonsuratus in clericum, super ecclesia illa tacito de transactione, contra dictum R. literas impetrauit ad archiepiscopum Eborac. & Vrigoreñ. episcopum, coram quibus proponebatur literas non valere, pro eo quòd cùm nondū fuerit tonsuratus in clericum, ipse dixit se clericū, & quia non dixit in literis, quòd eo mediante, & auctoritate ipsius transactio fuerit facta: vnde iudices remiserunt causam ad dominum Papam: ipse examinato negotio, cùm dictus G. confiteretur se interfuisse in illa transactione, & nō fuisse tonsuratum in clericum, quando literas impetrauit: eidem G. super dicta Ecclesia silentium imposuit. Not. quòd tacitè renunciat quis iuri suo præstando aduocationem in causa, in qua ius habet. Item qui dicit se clericum, cum non sit, non valent literæ impetratæ, cùm hoc in fraudem dicat, vt eas citius habeat.

f ¶ *Patrocinabatur.*] Per hoc iuri suo tacitè renunciare videbatur: qui enim scienter patrocinatur petenti rem suam, sibi præiudicat: vt hic, & *ff. de inoff. testa. l.* vlt. secus si ignoranter *ff. de rei vend. l. inter* & *eum.* & *C. de rei vend. l. ve tua.* & *C. de præscri. long. temp. l. nec petentem.*

¶ *Glo. seq. quærit, arg. & soluit.*

Marginal notes (left): a Vide de renun. post transactionē. in gl. statim. Ioan. And. — † Aliàs transac si consenserit, sed glossa non agnoscit verba: aliquot annis. Vide tamen notas nostras in hunc locum. — † Post concil. Lat. p. 28 c. 6. & c. 4. eo. tit. in 1. com. — † Rationem tradit B. Tho. 2. 2. q. 100. arg. 1. ad 5. art. ad. de Sotum l. 9. de iusti. & iur. q. 7. art. 2. — b Hæc controuersia hodie sedata est per c. 1. & 2. de in integ. rest. l. 6. & c. ab Ecclesia. in clem. eo. tit. — c Secundum Tan. velde secundum Iuna. vt dixi in text. & dicit Host. quod ista gratia potuit restitui iudicem, quam partem, qui par ticipatione vers crimenis adeo redditur se indignum, quod contradicere fronte non habet, de similē. de c. i. sect. bonæ. i. ad fi. Dicit & Host. hic ponderari quod nemo vitat, sed tristam decernat. Vi. quod processum causa illum vir tute non potest impedire. quod cretū erat, cum dilecti. Ioan. And.

Marginal notes (right): † Post concil. Lateñ. p. 18. c. 10. & c. 5. e. tit. in 1. com. — † In quibusdam manuscr. excedat. — † Cap. 6. eo. tit. in 1. cōp. — † Aliàs, de Munstra. — Sed quale ius habere poteras, qui clericus non eras? Vnde non placet hæc lectura. Ioan. And.

a ¶ Tyla

a ¶ *Testis inscriptus.*] In instrumento transactionis, & non in causa in qua patrocinabatur: quia & testis, & aduocatus in eadem causa esse non debet. 2. q. 6. *statuendũ*. Sed quæritur, an ob hoc solũ, quòd testis inscriptus fuit, possit à petitione repelli? Videtur quòd non: quia non ideo hic iuri suo renũciare intelligitur. *ff. de pig. actio. l. Cum.* sed ibi quòd notabile, quod cõtinebatur in instrumento, quod significaret Caius cũ annulo suo, secus si auctoritatẽ præstitit *ff. de pig. l. si seruus ser. §. pater Seij.* & hic.

b ¶ *Transactio.*] Id est, amicabilis cõpositio. *s. c. prox. in fi. & c. statuimus. & j. ca. prox. in fi.* alias transactio propriè de re spirituali fieri non potest. *s. eo. constitutus. & j. ca. prox.* quia quid simoniacum esset.

c ¶ *Impetrauit.*] Cõtra ipsum R. contra quem fuerat aduocatus.

d ¶ *Non inficiaretur.*] Et ita ex confessione cõuincitur: quia cõfessus in iure pro cõuicto habetur. *j. de confes. c. 1. & Gl. & C. eod. tit. l. Cum.* Ex duob. enim debet iste succumbere: quia præstando auctoritatẽ transactioni iuri suo renũciauit, & quia mendacium dixit impetrando, & veritatẽ occultãdo,[a] meritò ergo silẽtium ei imponitur.

e ¶ *Tonsuratũ.*] Ergo licèt postmodũ tõsurã acceperit, non profuisset ei. Arg. *s. de rescrip. cum adeo.* principium eñ in talibus cõsiderandum est *s. de elect. dudum.* vbi de hoc. & 1. q. 1. *principatus.*

testis[a] inscriptus fuerat, transactio[b] facta fuisset, postmodum idem G. se mentiens Clericum, cùm nondum esset in Clericum tonsuratus: super eadem Ecclesia tacito de transactione, literas nostras impetrauit[c]. Cùm autem idem G. non inficiaretur[d] se transactioni interfuisse, & † nondum fuisse tonsuratum[e], cùm literas istas † obtinuit, ei super prædicta Ecclesia silentium duximus imponendum.

¶ Idem.

¶ *Super Ecclesiastico beneficio non potest transigi: sed amicabiliter cõponi. h. d. & quotidie allegatur.*

CAP. VII.

SVper † eo, quod quæsiuisti, vtrum de Ecclesiastico beneficio in litigium deducto, possit fieri transactio: Tale damus responsum, quòd transigi super † re sacra[f], & litigiosa non potest. Etenim res sacræ vt possideantur aliquo dato[g], vel retento, siue promisso, speciem credimus habere simoniæ[h]. Aliàs si gratis, & amicabiliter[i] inter se litigantes componant, sacris canonibus[k] nequaquam dicimus obuiari.

¶ Idem Abbati de Straphor. † & Priori de phe.

¶ *Transactio facta de rebus Ecclesiæ per Prælatum sine superioris consensu, non obligat successorem.*

CAP. VIII.

VEniens † ad Apostolicæ sedis clementiam magister G. de Fauill. sua nobis insinuatione monstrauit, quòd Monachi maioris monasterij terras in parochia sanctæ M. de Marchia † excolunt, & ab eadem Ecclesia coloni eorum omnia Ecclesiastica tam necessaria[l], quàm voluntaria suscipiunt sacramenta, & tamen eidem Ecclesiæ decimas soluere contradicunt: *& infrà.* ¶ Arbitrantur autem se posse tueri cuiusdam transactionis prætextu inter præfatos monachos, & quendam Sacerdotem memorati G. prædecessorem initæ, vt de duabus carruatis † terræ, quas in dominio suo Monachi tenent, tertiam tantùm decimarum partem exoluant: *& infrà.*

SVper eo.] Communis diuisio. Secunda ibi, *Tale*, Abb. Sic.

CASVS. Aliquis coram iudice petebat beneficium Ecclesiasticum in aliqua Ecclesia: quærebatur, vtrùm super hoc beneficio sic in iudicium deducto possit fieri transactio? Respondet, quòd super re sacra litigiosã nõ potest fieri transactio: quia res sacra dato aliquo, vel retento, aut promisso, vt possideatur, speciem continet simoniæ. Si verò gratis, & amicabiliter fiat compositio inter litigantes, non obuiat sacris canonibus. Nota, quòd in spiritualibus non habet locum transactio.

¶ *Gl. sic distinguit, an Ecclesia veniat, vt proprietas, an vt beneficiũ.*

f ¶ *Super re sacra.*] Hîc euidenter patet, quòd de re sacra, siue spirituali transactio interuenire non potest. *s. eo. constitutus. & j. eo. præterea. & c. ex parte.* neque pactio *s. de pact. pactiones. & c. cũ pridem.* & duobus seq. c. *vt dictum est. & s. eo. statuimus.* vt detur temporale pro spiritualibus. *j. de re. permu. c. 1.* sed si spirituale detur pro spirituali, bene tenet, & valet talis permutatio, siue transactio. *j. de re. permu. ad quæstiones.* & sic tantum detur spirituale, vel remittatur pro alio spirituali. Sed distingue, vtrũ agatur de re etiam spirituali, quæ petatur tanquam beneficium, an tanquã proprietas, si agatur super beneficio, vt aliquis accipiatur ad beneficium Ecclesiæ, vel quærã ad prælationẽ, tũc nulla potest interuenire trãsactio propriè: & hoc notauit, dùm dixit: Ecclesiastico beneficio in litigium deducto: quia simoniacum esset: & quia talis titulus non habetur ex transactione, sed per canonicam institutionem. *j. de institu. ex frequentibus. & s. de renunc. admonet. & 16. q. 7. nullus omnino. arg. ff. de decur. Herennius.* Si verò res sacra, siue spiritualis in litigium deducatur tanquã proprietas, tunc bene potest interuenire transactio, putà duæ Ecclesiæ, siue duo episcopi litigant super aliqua Ecclesia, vel aliquibus: quia alter dicit illas sibi subiectas, alter negat, qui possidet, ibi potest interuenire transactio: quia & permutatio. *j. de rer. permuta. ad quæstiones.* vt si vnus haberet vnam Ecclesiam, & alter aliam per transactionẽ: vel quia vnus episcopus aliqua spiritualia in Ecclesia perciperet, & alius alia, hoc totum potest fieri per transactionem: sic etiam potest intelligi *s. eo. statuimus.* potuit fieri diuisio decimarum inter partes: quædam tamen sunt, in quibus non admittitur transactio, seu compositio. vt *j. eod. cap. 1.* vbi de hoc. Bern.

¶ *Gl. seq. ponit, & exponit diffinitionem transactionis.*

g ¶ *Dato.*] Transactio non procedit, vel non fit, nisi in aliquo dato, vel retento, vel promisso: vt hic dicit. & *C. eo. tit. transactio.* qui enim trãsigit, quasi de re dubia, & lite incerta neq; finita trãsigit. *ff. eo. l. 1.* Et ideò dixi, dubia, & cum lite incerta, quia credit se habere bonam causam: alioquin si euidens esset calumnia,[b] non tenet transactio. *ff. de cõdi. indeb. l. in summa. §. 1.* Neque finita, ideò dixi: quia si finita esset causa per sententiam, à qua non esset appellatum, postea nõ teneret transactio *ff. de condi. indeb. eleganter. §. si post rem iudicatã.*

h ¶ *Simoniæ.*] *s. c. constitutus. & j. eo. præterea & c. seq.*

i ¶ *Amicabiliter.*] *s. eo. statuimus. & c. de cætero. & j. eo. c. prox. & j. de deci. ex multiplici. & c. nuper.*

k ¶ *Canonibus.*] Qui prohibent illicitas pactiones in spiritualibus: vt 1. q. 2. *quam pio. & q. 1. cos. & q. 2. si quis præbendas. cum suis concordantiis. & s. tit. prox. c. fin.*

VEniens ad Apostolicæ.] Prima pars ponit querelam. Secunda dat Iudices ibi, *Mandamus*. Abb. Sic.

CASVS. Monachi cuiusdã maioris monasterij excolunt terras in parochia S. Mariæ de Marcho, & coloni ipsorum monachorũ omnia sacramenta tam voluntaria, quã necessaria recipiũt ab eadẽ Ecclesia: monachi prædicti talẽ fecerunt compositionem cũ rectore ipsius Ecclesiæ sanctæ Mariæ prædecessore istius rectoris, vt monachi de duabus carruatis terræ, quas monachi retinent in dñio suo, tertiam partem decimarum tñ soluant Ecclesiæ sanctæ Mariæ, & de omnibus aliis decimarum integrè soluant: demum mortuus est sacerdos ille cum quo talis transactio facta fuit: successor illius integraliter petebat decimam de omnibus possessionibus, quas ipsi monachi, & coloni monachorum excolunt in parochia S. Mariæ: monachi volebant se defendere prætextu transactionis prædictæ, nec permittebant colonos suos soluere decimas prædictæ Ecclesiæ: rector iste conquestus est D. Papæ: vnde mandat Papa quibusdam, quatenus compellant monachos, & agricolas ipsorum soluere decimas eidem ecclesiæ integraliter de omnibus rebus, de quibus decimæ debent solui, & de subtractis satisfaciant competenter: nisi præfati monachi docuerint transactionem prædictam super duabus carruatis terræ per sedem Apostolicam confirmatam fuisse, cùm aliàs transactio illa super duabus carruatis fuerit personalis, & pacta inter alios acta aliis obesse non debeant. Not. quòd factum antecessoris non præiudicat successori in rebus Ecclesiæ. Item transactio facta inter personas, nisi confirmata fuerit per sedem Apostolicam, personalis est. Item res inter alios acta, aliis non obest.

¶ *Gl. seq. declarat, quæ sint sacramenta necessaria, quæ voluntaria, & quare sic vocantur.*

l ¶ *Necessaria.*] Quædam sacramenta sunt necessaria, quædam voluntaria. hæc doponitur *j. q. 1 §. notandum est.* Sacramenta necessitatis sunt ista, baptismus, confirmatio, pœnitentia, vltima vnctio, corpus Christi, & ideò dicuntur sacramenta necessaria, vel necessitatis: quia sine illis homo saluari non potest, si ex contemptu omittuntur, & haberi possunt: sacramentum verò baptismi in necessitate à quocunque potest recipi, dummodo in forma ecclesiæ conferatur. *s. de sum. trin. c. 1. in fi. & de conse. d. 4. à quodam. cap.* Et etiam pœnitentia: nam confiteri possunt cuicunque[d] in necessitate iuxta illud: *confitemini alterutrum peccata vestra.* Sacramenta verò voluntaria sunt illa, quæ omittere non est peccatum, quæ dignitatis sacramenta dicuntur: vt in §. sed notandum. vt sunt ordines, qui à dignioribus conferuntur, id est, episcopis. Vel quia non nisi digni ad ordines assumendi sunt. Item matrimonium. Sine huiusmodi sacramentis bene possumus saluari. 22. q. 4. §. *vlt. ad finem.*

b *Ex parte actoris: secus si ex parte rei. C. eod. tit. sub prætextu. licet alia via, scil. per actione, vel replicatione dois consulatur actori ad hoc per rem in dubio, vt ibi dicitur de hoc in l. statim. alle. & C. eo. tit. l. 1. Ioan. And.*

† *Stanpho. & prior: de phe.*

† *Post concil. Lateran. p. 48. c. 1. & c. 3. eo. tit. in 1. compila.*

† *Marchop.*

† *Aliàs, carrucatis, & quid sit carrucata, vide in nota huius c.*

c *De materia huius glo. consule ex nouo Theologos, & præsertim S. Thom. 3. p. q. 65. art. 4. & Sotum lib. 4. sent. d. 1. q. 6. a. 4. vide etiam notas huius*

d *Sed confessio facta laico non est sacramentalis. Sotus l. 4. sent. d. 18. q. 4. art. 1.*

a ¶ *Transactionem.*] Id est, cõpositionẽ. j. *e. statuimus.* & j. *de deci. cum multiplici.* vbi similis est compositio, vel propriè tenetur.
¶ *Glo. seq. quarit, arg. pro & contra, & soluit. Ioan. And. in nouel.*
b ¶ *Confirmatam.*] Sed nunquid confirmatio Papæ trãsactionẽ personalem facit realem, vt sic immutet eius substantiã? videtur, quòd sic, quia auctoritas principis facit quòq; ex nudo pacto actionẽ dari, & auctoritas legis hoc facit. *ar. ff. de pact. legitima.* & quod confirmatur, datur. *ff. de verb. sign. l. lege obuenire.* & princeps vnit duas res in vnam naturam. *C. cõia de leg. l. 2. Arg. contra. 12. d. praceptis & j. de confirm. cũ dilecta. & c. Vlt.* Dic quòd hæc transactio ab initio, quantum ad intentionem transigentiũ fuit realis, sed sacerdos ille hoc facere non poterat sua auctoritate, nec successorem poterat obligare sine auctoritate superioris. arg. s. eod. *de cætero. & c. cõtingit.* sic habes, j. *de confir. Vtt. c. pen.* & ita confirmatio Papæ facit realem transactionem, quæ quantùm ad ipsas personas, personalis erat, si ex certa scientia hoc facit: quia potest facere, quòd illa, quę nulla est, sit aliqua. *ar. 16. q. 1. c. Vlt. & j. de iis, qua fi. à prala. cũ Apostolica.* & plus est de nihilo aliquid facere, quàm de aliquo aliud. *arg. de cõse. d. 2. venera. argu. C. de rei Vxo. act. l. vnica. circa prin.*

Cap. 4. eo. tit. in 1. cõpila.

¶ Mandemus, quatenus nisi præfati Monachi transactionem [a] præscriptam auctoritate Apostolica cõfirmatam [b] esse docuerint, cùm aliàs inter personas facta potiùs, quàm inter Ecclesias videatur: nec pacta inter alios [c] acta aliis obesse patiamur: ipsos [d] & agricolas, decimationes ex quibuslibet rebus prouenientes ex integro [e], & illarum, quas illicitè detinuerant, iustam æstimationem restituere eidem Ecclesiæ compellatis.

¶ Lucius iij Ormefi. Episcopo.

¶ *Sicut super iure præsentandi, ita super annexo non potest transigi, vt recedatur à lite interueniente aliqua temporalitate.*

CAP. IX.

PRæterea † quando inter Laicos, & viros Religiosos de præsentatione alicuius Ecclesiæ quæstione suborta transigitur [f], ita quòd præsentationem Laicus obtineat: Religiosi verò nouam, vel maiorẽ percipiant in Ecclesia, in qua priùs nullam [g], vel minorem habere consueuerant portionem: an huiusmodi transactio teneat, quæsiuisti. ¶ Cùm igitur ipsa pactio simoniaca [h] merito videatur: Respondemus, quòd de iure non tenet: nec ex ea Religiosi vllum debent commodum obtinere.

¶ Cælestinus iij.

¶ *Super spirituali subiectione non licet transigi.*

c ¶ *Inter alios.*] Sic ff. *de pact. si vnus. §. item ne experiar. in fi.* & ita pactũ prędecessoris nõ obligat successorẽ. *arg. j. de preca. c. 2.* sic & confessio inter alias personas non nocet alij. 2. *q. 5. interrogatum. j. de adult. significasti.* Sed nunquid ille sacerdos posset reuocare talem transactionem, ante quam confirmetur à Papa, cùm sit personalis? *Arg. quòd sic. 35. q. 9. quod quis. & c. quisquis. & j. de rebus Eccle. non alie. si quis presbyterorũ.* Credo, quòd licet sit personalis transactio, ipse tamen, quandiu vixerit, non poterit reuocare, sicut nec monasterium eam posset reuocare. j. *de deci. ex multiplici,* nisi per in integrum restitutionem, si Ecclesia esset læsa. j. *de in integ. resti. c. 1.*

Concor. to. in l. si vbi. §. cum possessor. & ibi Bar. ff. de pact.

Hoc ca. & pracedens loquuntur de alienatione, quamuis tenet. ista verò tẽporalis pactio tenebat ad tempus. Ioan. And.

d ¶ *Ipsos.*] s. monachos de parte sua. j. de deci. tua nobis & colonus de sua, vt ibi.
e ¶ *Ex integro.*] Sic *infrà de deci. cùm homines. & c. tua nobis.* Bernardus.

PRæterea.] Non valet transactio super iure præsentandi, per quam nouus census imponitur Ecclesiæ, vel antiquus augetur. h. d. Communis diuisio: secunda ibi, *Cum igitur.* Abb.
CASVS. Ecce vacat aliqua Ecclesia, contentio est inter laicos, & aliquos religiosos super præsentationem rectoris: venerunt ad talem transactionem, vt laici habeant præsentationem, religiosi percipiant ab Ecclesia maiorem pensionem, quam recipere consueuerũt: vel nouã, cùm nihil antea percipiebat: quæritur, an talis transactio teneat: Respõdet Papa, quòd talis trãsactio simoniã videtur, & ideò de iure non tenet: nec monachi ex ea vllũ dẽnt cõmodum obtinere. Not. quòd per transactionẽ noua pẽsio imponi non potest, nec vetus augeri partiũ pactione, sine vitio simoniæ.
f ¶ *Transigitur.*] Propria auctoritate.
g ¶ *Nullam.*] Immò etiam auctoritate superioris nõ posset modo constitui censualis illa Ecclesia, nec vetus census augeri. j. *de censi. prohibemus & c. si tenues*
h ¶ *Simoniaca.*] Cum non liceat transigere de re spirituali interueniente pecuniæ, vt dictum est. s. *eo. super eo. & c. statuimus. sim. & de pact. cum clerici. j. e. prox.*

ADDITIO. Quia ius patronatus est spirituale.
ij. PRæterea.] Cõis diuisio: secunda ibi, *Respondemus.* Abb. Sic.
CASVS. Quædam cella voluit eximi à subiectione, qua tenebatur matrici Ecclesiæ: oblato libello, & lite contest. fratres illius cellæ per syndicum suum confessi fuerunt in iure, se olim fuisse subiectos matrici Ecclesiæ, & qõnem de hac subiectione olim motam fuisse, & per transactionem sopitã, ita quod quendã censũ soluerẽt annuatim matrici Ecclesiæ, & essent à subiectione illius Ecclesiæ exempti. Prior matricis Ecclesiæ proponebat pro ipsa, quòd de spirituali subiectione transigere non licebat, & ex confessione illorum factu apparet, quòd olim subiecti erãt matrici Ecclesiæ: ergo adhuc ad subiectionẽ tenentur, cum priuilegium exemptionis nõ ostendant: iudex dubitauit, quid iuris esset. Rñdet Papa, quòd ex confessione illorum fratrũ debet ferri sentẽtia cõtra eos, cũ illa transactio iniquitatem contineat, licèt nõ cõstiterit domino Papæ de illo, quod cella determinatè reddere tenebatur. Not. quòd de subiectione trãsactio nõ potest fieri. Item cõfessus in iure pro conuicto habetur. Item confessio capituli præiudicat: & sic videtur, quòd confessio prælati non præiudicet, nisi esset syndicus in causa, vel nisi confiteretur in animã suam, & fratrum suorũ, secundũ quòd intellexisset ab eis, quod quidem verum est.

Cap. 1. eo. in 2. compil.

Prima quæstio habet de mut. per c. prudentiam. 2. & 3. de appel. ca. secũdò requiris. 4. hic 5. & 6. suprà de offi. deleg. c. prudentiam.

annuatim.

CAP. X.

ij. PRæterea † quarto † loco quæstio talis accessit, quòd quædam cella eximi [i] voluit à subiectione, qua matrici domui tenebatur: *& infra.* ¶ Fratres illius cellæ se confitentes [k] in iure illi domui quõdam fuisse subiectos, referebant quæstionem olim de hac subiectione fuisse motam & transactione sopitam, catenus, vt quendam annuum † censum [l] Ecclesiæ matrici reddendo, essent à subiectione [m] principalis domus exempti: *& infrà.* Prior consequenter pro maiori Ecclesia proponebat, quòd de spirituali subiectione transigere nõ liceret. ¶ Respondemus igitur, quòd ex prædicta fratrum confessione [n], cõtra eos sententia procedere debeat, præsertim cum illa trãsactio (licèt nobis de illo, quod cella determinatè reddere tenebatur, constare nequiuerit) iniquitatem simoniacam [o] continuisse putetur.

¶ Honorius iij. Lituli sanctæ Praxedis Presbytero Cardi.

¶ *Iudex potest, & debet se interponere pro transactione inter partes facienda, præterquam in casibus, in quibus iura hoc non admittunt, vt super matrimonio. h. d.*

CAP. XI.

EX parte tua: *& infrà.* ¶ Poteris ad componendum,

i ¶ *Eximi.*] Cõtẽdendo in iure, quòd non debeat subesse, non priuilegium allegando. Lau.
¶ *Gloss. seq. soluit contrarium.*
k ¶ *Confitentes.*] Similem confessionem habes. j. *de except. cum Venerabilis:* sed illa eis non obfuit, quia excipiendo hoc fecerũt: & per hanc confessionem fundata fuit intentio alterius partis: poterant sic respondere, olim fuit quæstio de subiectione, sed illa fuit transactione, id est, amicabili compositione terminata.
¶ *Glo. seq. rec. per q. s. an possit matrix Ecclesia cellam eximere.*
l ¶ *Censum.*] Qui sc. census licèt esset recognitio debitæ subiectionis, vt j. *de censi. omnis anima. ar. 17. q. 2. Eleutherius.* non tñ debuit sic transigi. Immò videtur, quòd nõ possit eximi, sicut nec Episcopus pleno iure eximit etiã Ecclesiã. j. *de don. pastoralis.* sed, si gratis vellet quis Ecclesiam sibi subiectã nõ per trãsactionẽ eximere, bene posset remittere, quicquid iuris habeat in ea, retinendo etiam pensionem annuatim soluendam maiori Ecclesiæ: nec esset simonia. j. *de relig. domi. constituimus.* ita tamen, quòd illi de cella deberent obedientiam, & reuerentiam matrici domui. j. *de censi. cum Venerabilis.* quia sine capite esse non debet: quia in hoc non posset maior Ecclesia illos eximere. 93. *d. nulla ratione.*

c. Quod. dic ut ibi & plenius j. de reg. iur. exceptionem. lib 9.

m ¶ *Subiectione.*] Non poterat hic allegari præscriptio, quia cõtra subiectionem non currit præscriptio. j. *de præsc. cum non liceat.* & quia malam fidem præsumebantur habere propter confessionem propriam.
n ¶ *Confessione.*] In iure factam, & coram iudice suo. j. *de iudi. at si clerici. & ff. de interr. act. Voluit* & ita confessio contra se præiudicat j. *de confes. cum super. & c. Vlt.* vbi de hoc. & intellige, quòd per syndicum confessi sunt, quamuis dicat hic, fratrum confessione, nec reuocauerunt confessionem.
o ¶ *Simoniacam.*] s. *e. prox. & c. constituimus. & s. de pact. cum pridem. & c. pactiones.*

EX parte tua.] Super matrimonio trãsigi nõ põt. Diuidit. in primò hortatur legatum, vt cõponat etiam in casib. expressis à iure

item in §. dicit, quid de casibus non expressis ibi, *In his*. Abb. Casus. Quidam[a] Graeci furtiue recipiebant sacros ordines à nostris. Quidam etiam celebrabant in Ecclesiis interdictis nec volentes obedire Latinis Episcopis. Et quidam alij Graeci, & Latini epi[scopis] ... celebrabant in spatibus aliorum, & decimas percipiebant ... ibidem in co... praeiudiciū, & grauamen. Item quidam ... Graeci proprias vxores auctoritate sua dimittebant, alias illis ... coniugibus ... Et quidā alij abbatias, & Ecclesias cum hominibus Ecclesiarum detinebant, & in aliis excessibus plurimis excedebant, vt dicitur in integra. super his excessibus Cardinalis consuluit Papam, qualiter esset contra istos agendum, & ipse hic rndet; prout sequitur. Bern.

Nota, quod iudex primò ad componendū debet laborare. Itē seueritati detrahendū est. Itē cōtra matrimoniū cōpositio, vel dispensatio locum non habet. Item vbi ius non inuenitur, aequitas seruanda est: Item in humaniorem partem semper debet iudex inclinare. Item persona, causa, locus, tempora, & status terrae consideranda sunt.

a Casus hic Bernardi ... gl.

*† Concor. ... *

† Peruersam in imperio ... dispensation.

† Isti Tur... eronae ... 4. q. 1. in ... vbi ... de hoc.

dū[a] interponere † partes tuas, & interdum aliquid seueritati[b] detrahere, prout (statu imperij, & excedentium multitudine[c] prouida deliberatione pēsatis) videris expedire: exceptis nimirum casibus, qui compositionis, siue dispensationis † remedium non admittunt: vtpote coniugij sacramentum,[d] quod cum non solùm apud Latinos, & Graecos, sed etiam apud fideles, & infideles[e] exsistat, † à seueritate canonica circa illud recedere non licebit.

¶ In his verò, super quibus ius non inuenitur expressum, procedas, (aequitate[f] seruata) semper in humaniorem † partem declinando, secundùm quod personas, & causas[h], loca, & tempora

videris postulare.

a ¶ *Ad componendum.*] Sic enim iudex prius debet concordare partes, quàm ad iudicium veniret[b], si potest. 5. q. 2. *si primates.* & 90. *dist. studendum* 23. q. *vlt. si quis membrorum.* & 4. q. 5. *si illic.* &]. *de sim. querelam.*

b ¶ *Seueritati.*] Quandoque enim detrahendum est seueritati, vt maioribus malis sanandis charitas syncera subueniat. 50. *d. vt constitueretur.* & vbi saluti nihil detrahebatur humilitati, posteriores doctores aliquid addiderunt vt ibidem dicitur.

c ¶ *Multitudine.*] Quia quod peccatur à pluribus, transire solet inultum. 1. q. 7. *quotiens à pluribus.* & 23. q. 4. *non potest.*]. *de tēp. ord. sanè.* & cum multitudine peccantium, magis docendo, quàm iubendo agendum est: seueritas autem exercenda est in peccata paucorum. 44. *d. comessationes. infr. de cle. excom. mi. latores.*

¶ *Glo. seq. rationem reddit, & dat simile, obiicit, & soluit.*

d ¶ *Sacramentum.*] Sic patet, quod in matrimonio non habet transactio, sed compositio locum, vt contra matrimoniū aliquid statuatur: cum fit statutum ab ipso Domino in paradiso: *Quia quos Deus coniunxit, homo non separet*: vt 26. *dist. deinde oppo. nitur.* &]. *de transla. inter corporalia.* & 35. q. 2. *an quod.* & c. *quos Deus.* & causa matrimonialis per arbitros tractari non pōt.]. *de in integ. resti. causa. in fine.* sed per iudices discretos, qui potestatem habeant iudicandi]. *de consan. & affi. ex literis. in fin.* nec dispensatio locum habet, vt dicit hic. Sed contra videtur, quia circa matrimonium dispēsatur. 35. q. 3. *quadam lex.* & c. *quod scripsi.* &]. *de gradibus.* Dicas in matrimonio circa gradus constitutione canonica interdicto, dispensatio adhibetur ex iusta causa, vt simul remaneant, in quo casu loquuntur contraria. Circa gradus lege diuina prohibitos,[e] vel vt matrimonia legitimè contracta[d] separentur, nulla dispensatio adhibetur ab Ecclesia: & de tali dispensatione hic intelligitur: nam vt patet in integra, quidam vxores legitimas dimittebant, & alias ducebant, cùm talibus nulla dispensatio adhibetur, vt sic remaneant cum secundis. De gradibus diuina lege prohibitis habes *infrà de restit. spoliat. literas.* Hodie verò de facili non dispensaret Ecclesia circa consanguinitatem: cum vsque ad quartum gradum restricta sit copula coniugalis. *infrà de consanguin. & affinit. non debet.*

e ¶ *Et infideles.*] 26. *d. deinde imponitur.* & 28. q. 1. *per totum.* sed apud infideles non est ratum, quin possit separari altero veniente ad fidem catholicam, in infidelitate reliquo remanente.]. *de diuor. quanto.* & c. *gaudemus.*

¶ *Glo. seq. argumen. à contrario. signat contrarium, & soluit.* & *dat textus duo similia.*

f ¶ *Aequitate.*] Quia iudex prae oculis semper debet habere. *ff. de co. quod cer. lo.* §. *si Ephesi. in fi.* Et ita videtur ex eo, qd dicit: in quibus ius nō inuenitur expressum, procedas aequitate, &c. quod ius sēp sit pferēdū aequitati. Arg. cōtra. *C. de iud. placuit.* sed pōt intelligere illud de aequitate scripta, quae debet praeferri rigori iuris: hic de aequitate nō scripta, quae tūc solū seruāda est, cùm ius deficit: hoc verbum sumptum fuit de lege illa. *ff. de aqua pluv. arcen. in sum.*

b Lex sic per ... ordinem ... simul in ... 50. d. c. 1. Aud.

c Hoc est ... quale ... Torrecremata. 35. q. ... a ... d Carnalis copula consummata. e ex publico. lib. 6. ... Aud.

§. *Item Varus in fin.* sic dicitur de consuetudine, quae seruatur, cū deficit lex. 1. *d. consuetudo.* & vbi ius scriptū non est de similibus ad similia est procedendum *ff. de legibus, non possunt.* &]. *de re iud. in causis.* &]. *de sta. regu. super quidam in fi.* & *cap. recolentes.* & *suprà de rescript. inter caeteras.* & *suprà de translatio. inter corporalia.*

g ¶ *In humaniorem.*] Quia semper debemus promptiores esse ad absoluendū, quā ad condēnādū *ff. de act. & obli. Arrianus.* & *ff. de poen. respiciendū.* &]. *de proba. ex literis.* & 26. q. 7. *tpa poenitudinis.* & pbtiores ad misericordiā, quàm ad rigorem: quia melius est pstare causas p misericordia, q̄ pendere inclementiā. 26. *d. non satis. ad fi. post me solum.* & melius est pro veritate pati supplicium, quam pro adulatione beneficium. 11. q. 3. *nemo periturum.* & sīa, quae misericordiam vetat, fugienda est. 50. *d. ponderet.* & 26. q. *vlt. alligat.* vbi dicit, quod si Dominus est largus dispensator, eius famulus non debet esse tenax, & 9. *d. sana.* & 1. q. 7. *cap. exigunt.*

† Sub Alexan. iij c. 12.

† Cap. 1. e. ti. in 1. compi lat.

† Infero ergo, quod in edia cogente postulare poterit contra 1. & ibi Bart. C. de pac. qui filios distra. e Concor. l. Pedius. §. fi. ff. de incē. rui. n. u. & l. si criminis & l. seruos. C. ad leg. Iul. de vi. pub.

¶ *Glo. seq. prosequitur 4. in poenis consideranda.*

h ¶ *Causas.*] In omnibus poenis infligendis considerantur ista quatuor principaliter Persona primò consideranda est, quae sit, quia aliter proceditur cum maioribus quam cum minoribus. *de offi. deleg. sanè.* & c. *pastoralis.* & 45. *d. cum beatus.* & 24. q. 1. *qui contra pacem.* &]. *de simo. per tuas.* e Causa etiam consideranda est.]. *de V. & V. redem. magna in fi.* &]. *de accu. cùm dilectus.* & 23. q. *vlt. occidit.* & *ff. de iur. verum* & 16. q. 6. c. 1. *in fi.* Et op. *argu.* 6. *d. testamentum.* Et loc... consideratur in iudiciis. *argum. suprà de rescri. nonnulli.* quia consuetudo loci attendi debet. 4. d. *erit autem lex.* & 31. *d. ante triennium.* & ... *aliter.* &]. *de cle. con iu. cùm olim* Et tempus etiam consideratur, quia est tempus tacendi, & tempus loquendi 36. *d. c. quia ecclesiasticis* § *ecce* In quo statu sit princeps loci, vt hic dicit, prout status imperij, &c. quia in turbatione regni rigor iuris seruari non potest. Et propter nouitatem gentis et pus consideratur: vt 35. q. 3. *quod scripsi.* &]. *de poen. & remis. Deus qui ecclesiam,* propter nouitatem fidei multa ibi attenduntur, & hoc totum habes. 29. *d. sciendum.*]. *de homi. sicut dignum.* 1. *respon.* vbi ista quatuor considerantur, & quaedam alia.

Additio. Vnde versus: *Causa, locus, tēpus, persona q; perspiciatur, In poenis dandis, vt eas iudex moderetur.*

TITVLVS XXXVII.

De postulando.

¶ Ex concil. Lateranē. †

¶ *Clericus sacris, vel minoribus beneficiatus in saeculari foro postulare nō debet, nisi pro se, vel sua Ecclesia, vel miserabilibus personis.*

CAP. I.

Clerici † in Subdiaconatu, & supra, in ordinib' quoque minoribus, si stipēdiis' Ecclesiasticis sustententur, † corā saeculari Iudice Aduocati in ne-

DE POSTVLANDO.

¶ *Si vocati ad iudicia nō pacificētur, neque transigunt, solent sibi quaerere aduocatos, & procuratores: ideo post duas rubricas praecedētes subiicitur ista, & sequēs, q̄ praemittitur ante tractatū de iudiciis, quia haec sunt praeparatoria iudiciorū. Quid autē sit postulare, habes tex. in l. 1. ff. e. & p gl. in c. vl.]. eo. Et aduerte, q multa sunt persona, qua postulare prohibētur: vt patet in his versibus.*

Non cuicunque datur, quod postulet, omne negatur:
Addiscens poenis seruus, puer, actor, arena:
Luminibus cassus, mulier, muliebria passus.
De hac materia tractatur 3. q. 7. 15. q. 2. de poen. d. 1. nemo. 14. q. 5. denique.

Clerici.] Diuiditur, q prima pars ponit prohibitionem, à qua secunda excipit ibi. *Nisi.* & adde etiā de personis sibi coniunctis, vt probatur.]. *eo. c. fi.* Abb.

Casus Statuit cōcilium Lateran. q clerici in sacris ordinibus cōstituti, & etiā in minoribus, qui stipēdiis ecclesiasticis sustētātur, corā saecularibus iudicibus p saecularibus negotiis aduocati fieri nō praesumāt, nisi propriam causam, vel suae Ecclesiae prosequantur, aut pro miserabilibus personis. Nota, quod clerici nec in maioribus, nec in minoribus constituti, aduocare non debent: quod verum est in foro saeculari, nisi in propria causa, vel Ecclesiae, vel miserabilit personae.

¶ *Glo. seq. arg. à contrario, quod approbat distinguende inter criminales, & ciuiles causas, constitutos in minoribus, in sacris, & professos.*

i ¶ *Stipendiis.*] Videtur ergo à sensu contrario, si stipendia nō ha-

beant, quòd possint aduocare, quod verum credo de minoribus in causis ciuilibus, quia in criminalibus causis, vel vbi de pœna sanguinis agitur, interesse non debent. ꝭ. ne cleri. vel mona. sententiã. & 23. q. vlt. his à quibus. De iis, qui sunt in maioribus ordinibus, aliud est dicendum, quia illi coram sæculari iudice aduocare non debent: & si sine titulo sunt promoti, Episcopus eis debet prouidere. ꝭ. de præben. non liceat. & c. Episcopi si aliquem. & c. cũ secundum. de regularibus planum est, quòd aduocare non debent. ꝭ. c. prox. quia & negotiis sæcularibus se immiscere non debent. ꝭ. ne cleri. vel mona. non magno. & 16. q. 1. alia est causa. c. placuit. & cap. monachi. de sacerdote habes. ꝭ. c. vlt.

a ¶ *Sæcularibus.*] Immò opprobriũ est clericis, si se peritos forensiũ disceptationũ ostendere voluerint. *Cod. de Episc. & cler. repetita. & C. de testa. consulta.* promiscrabilibus tamẽ personis possunt postulare. ꝭ. eo. c. vlt.

gotiis sæcularibus^a fieri non præsumant: Nisi propriam causam, vel Ecclesiæ suæ fuerint prosecuti, aut pro miserabilibus fortè personis, quæ proprias causas administrare non possunt.

¶ Innocentius tertius Compostellano Archiepiscopo.

¶ *Canonici regulares postulare non possunt, sicut Monachi, nisi pro vtilitate Ecclesiæ, vel sui monasterij, & præcepto Abbatis.*

CAP. II.

EX parte tua nobis fuit propositum, quòd quidam Canonici regulares, non solùm in Ecclesiasticis, verum etiam in forensibus causis, præsumunt Aduocati officiũ exercere. Cùmque † obiicitur eis, quòd non debent esse forensis, vel Ecclesiastici^b negotij susceptores, vel executores, nisi fortè id monasterij exposcat vtilitas: Abbate nihilominus impetrante^c, ad suam proponunt iusticiam † excusandam, quòd capitulum illud, per quod prædicta prohiberi videntur, de Monachis, non de Canonicis regularibus loquitur manifestè. Vnde consultationi tuæ taliter respondemus, quòd idem^d iudicium de Canonicis regularibus, quod & de Monachis, quantùm ad supradicta credimus obseruandum, licèt de Monachis in canone specialiter sit expressum.

† *Con. Trid. sess. 22. de refor. c. 1.*

EX *parte tua.*] Cõmunis diuisio. Sed tũ labi, *Vnde.* Abbas.

CASVS. Quidam canonici regulares aduocabant in causis Ecclesiasticis, & forensibus: & cum eis obiiciebatur, quòd aduocati esse non debent, nisi fortè pro vtilitate monasterij, & abbate etiam monasterij imperante ad suam defensionem, allegabant, quòd capitulum illud, quo talia prohibentur, de monachis tantùm, & non regularibus loquitur: consultus Papa respondet, quòd idem iudiciũ de canonicis regularibus, & de monachis est habendum, licèt de monachis in canone specialiter sit expressum. Not. quòd regulares, & monachi quoad sæcularia eodem iure vti debent.

† *Eadem vox ꝭ. de supplen. negli. prælat. c. 1. & fortasse legendum, iustitiam: vt ibi notaui: vel dic, in scientiam, i. inscitiam. a Infero, quòd prohibetur, vel dere, prohibetur donare, & permutar. cõ. l. statu liberi à caeteru. ff. de statu li. no. in l. sancimus. Cod. de reb. Eccle. non alien. b Quod dic, vt con. c. 1. li. 6. sic & ex. 3. c. legis Aquil. verbum rupti extenditur ad scissum, effusum, vel aliquo modo peremptum, vel deterioratum. Insti. ad l. Aquiliam. § item in omnibus, secundum Ioan. And.*

b ¶ *Ecclesiastici.*] Vt 16. q. 1. c. monachi. & c. de præsenteium. ꝭ. ne cleri. vel mona. non magno. opprobrium est talibus, si velint videri periti forensium disceptationum. *C. de testamen. consulta.* & *C. de episc. & cler. repetita.*

c ¶ *Imperante.*] 16. q. 1. monachi. 2. non sufficit vtilitas monasterij, nisi hoc fiat de mandato Abbatis propter bonum obedientiæ. *arg. ff. de re milit. l. 3. § in bello.* nec auditur eo prætextu, quòd est coniuncta persona, nisi habeat speciale mandatum: leges enim de hoc loquentes intelliguntur de factis priuatorum. *ff. de procur. sed & hæ persona. & l. Pomponius in fin.*

¶ *Glo. sequens dat similia.*

d ¶ *Idem iudicium.*] Similis habetur extensio per interpretationem 28. q. 1. idolatria. sic nomen venditionis ad alias alienationes extenditur. *ff. quib. mo. pig. vel hypo. sol. sicut. § venditionis.* & verbum, *alienationis*, ad alios contractus extenditur, per quos etiam dominium non transfertur. ꝭ. *de re Eccl. non alien. nulli liceat.* sic & id, quod dicitur de simoniacis, extenditur ad alios 16. q. 7. & *hoc serenissimus. ver. & arbitror conuenire verbum, &c.* sic & prohibitio, de legibus audientiis de monachis, & regularibus extenditur ad prælatos sæculares. ꝭ. *ne cler. vel monach. ferè per specula*^b & regulares canonici æquiparantur monachis: nisi quia regulæ inseruiunt laxiori. *infrà de sta. reg. quod Dei timorem. Bern.*

CVm *sacerdotis sit.*] Primò ponitur ratio, secundò dictũ cum clausula exceptiua ibi, *Non nisi.* tertiò pœna ibi, *Clericus.* Ab. Siculus.

CASVS. Primò dicitur, quòd sacerdos aduocare non debet, nisi pro seipso, vel Ecclesia sua, vel si necessitas immineat, pro coniunctis personis, aut miserabilibus. Secundò dicit, quòd clericus, qui contra Ecclesiam suam, à qua beneficium recepit, pro extranea persona aduocatus, vel procurator extiterit, tanquam ingratus beneficio illius Ecclesiæ poterit spoliari. Not. quòd sacerdos in certis casibus tantùm potest aduocare. Item ingratus potest priuari beneficio, quod recepit, vel recipit ab eo, contra quem ingratus est.

¶ *Glo. seq. dicit, vnde sumpta, & arg. inducens multa similia.*

e ¶ *Nulli nocere.*] Ista verba sumpta fuerunt ex illo canone. 14. q. 5. *denique.* Ad hoc autem tenetur quilibet Christianus: sed magis sacerdos, qui debet velle prodesse omnibus: vt ibi dicitur, & hoc quia quisque prohibetur alij inferre, quod sibi nollet fieri. 1. *dist. in princ.* & ꝭ. *de maior. & obed. dilecti filij.* Et est arg. quòd nulli consulendum est cum alterius iniuria. 22. q. 2. *primum. ff. de condict. indeb. nam natura.* & 11. q. 3. *si quis vero non obediat.* 99. *dist. nullus.* & non debet alteri per alterum iniqua conditio inferri. *ff. de reg. iur. non debet.* & cauendum est, ne prætextu nocentis, innocentes puniantur. *C. de his, qui latro. occultauerunt. l. 2.* & sanctius est nocentẽ impunitum relinqui, quam innocentem damnare. *ff. de pœ. absentem.* & pœna debet suos auctores tenere. ꝭ. *de his, quæ fiunt à maior. par. cap. quæsitum.* & *C. de pœn. sancimus.* Et sic patet, quòd sacerdos aduocare non debet, nec se negotiis sæcularibus immiscere, nisi pro cura miserabilium personarum. 88. *distinct. c. 1. & per totam dist.*

† *In multis manuscriptis deest vox, officium, & super verbo, sit, in aliquibus habetur hæc expositio, id est, interesse. nec habetur in ca. denique. 14. q. 5. vnde sumitur.*

† *præsumpserit.*

¶ Gregorius nonus.

¶ *Se summat.*

CAP. III.

CVm Sacerdotis sit officium † nulli nocere^e, omnibus autem velle prodesse. Non nisi pro seipso^f, vel Ecclesia sua, vel (si necessitas immineat) pro personis coniunctis, aut miserabilibus, sibi licitum est postulare^g: & *infrà.*

¶ Clericus autem, qui contra^h Ecclesiam, à qua beneficium obtinet, pro extraneis Aduocatus, vel procurator esse præsumit †, tanquam ingratus potest (maximè, si clericus sit eiusdem Ecclesiæ) beneficio huiusmodi spoliari.

f ¶ *Pro seipso.*] Sic quædam sunt personæ, quæ pro se tantum, & pro quibusdam personis pñt postulare. 3. q. 7. § *sunt autem.* vbi habes, quæ personæ possunt postulare, & quæ non, & pro quibus, sic & sacerdos pro se, & pro quibusdam aliis personis hic enumeratis postulare potest, pro Ecclesia sua, & pro personis coniunctis: sed non indistinctè, nisi necessitate instante, putà, quia sunt minus potentes, vel quia non possunt habere ita bonum aduocatum, & hoc restringit quodammodo ad necessitatem, quantùm ad coniunctas personas. Quæ sunt coniunctæ personæ, dicitur. *ff. de procur. seu & hæ persona.* & 3. *quæst.* 7. *cap. infames.* §. *sunt autem. ver. alij enim.* inter quas personas fratres credo intelligendos confratres suos eiusdem Ecclesiæ: & pro coniunctis personis posset etiam literas impetrare sine mandato. *suprà de rescriptis. nonnulli.* & agere etiam. *ff. de procur. Pomponius. in fin.* cum tamen non appareat contraria voluntas, vt ibi dicit. & pro personis miserabilibus, de quibus habes. 87. *dist. per totum.* 88. *dist. c. 1.* & *c. Episcopus gubernationem.* & in pluribus aliis ca. ibidem.

g ¶ *Postulare.*] Postulare est desiderium suum, vel amici sui in iure apud eum, qui iurisdictioni præest, exponere, vel alterius desiderio contradicere. 3. *qu.* 7. *ca. infames.* §. *sunt autem.* & *ff. de postula. l. 1. § postulare.*

Postulatio quid est.

¶ *Glo. seq. textum fortificat per similia, & quæstionem interserit, quam soluit.*

h ¶ *Contra Ecclesiam.*] Clericus ergo, qui contra Ecclesiam, à qua beneficium habet, aduocat, vel est procurator, tanquã ingratus beneficium suum perdere debet. argu. bonum. 1. q. 7. c. 1. & 96. *dist. si imperator.* 3. q. 1. *nulli.* sicut vasallus tenetur domino. 22. q. 5. *de forma.* alias perdit feudum, vt in libro feudorum, quemadmodum feudum amittitur. & milites rem publicam, de qua aluntur, ab omni necessitate bellorum defendant. *C. loca militares.* Sed si habet clericus beneficia in pluribus Ecclesiis, nunquid potest præstare patrocinium vni contra aliam. Non videtur: in eo casu neutram iuuet, vel offendat. arg. huius c. & 14. q. 5. *denique.* sed si esset prælatus in vna Ecclesia, & in alia habuisset simplex beneficium, videtur, quod ratione prælationis posset contra aliam stare. arg. [illegible] *in iure quæsitum.* & 3. q. 7. § *item si contra partem.* sic & libertus Ecclesiæ si contra ipsam agat, vel testificatur, tanquam ingratus in seruitutem redigatur. ꝭ. *de ser. non or. de famulis Ecclesiæ.* & 12. q. 2. *octaua defensio.* sic & donatio propter ingratitudinem reuocatur. ꝭ. *de dona. propter eius ingratitudinem. C. de re.*

Clericus habens duo beneficia, an possit pro vno contra alterum postulare.

C. de reno. do. l. 1. & fi. & in Authen. de nupt. in §. si mater. colla. 4. & in Authen. Vt liber. de cætero aureo non indigeant annulo. §. illud col. 6. & iustum est, vt ecclesia in sinu suo non retineat fraudatorem, quem suscepit extraneum. 12. q. 4. sacerdotes. & Ecclesia, mater eius est, 1. q. 6. ad Romanam. quæ ipsum domino locauit. infra de præscrip. c. sic propter ingratitudinem pater potest filium exhæredare in totum. 19. q. vlt. cap. vlt. & in Authent. vt cum de appellatio. cognoscitur. §. causas. collat. 8. sed si contra aliquem de Ecclesia in præiudicium causa, quæ nō tangit Ecclesiam, postularetur, vel procurator fuerit, non punietur. 12. quæst. 2. qui manumittitur. sed si Ecclesiæ esset contingens, tunc contra ipsam aduocare posset. nec succedere ei ab in testato, etiamsi non haberet propinquos. cod. de inoffic. testamento. liberi. vt mater excluditur à filij successione propter ingratitudinem commissam erga filium.

Legendi Salmeron. Sed non est sententia hec in B. Greg. 1. registro. cap. 1.

Alias vt ad quod ysdam infra.

TITVLVS XXXVIII.

De Procuratoribus.

¶ Gregorius Maximo Salonensi † Episcopo.

¶ Non auditur quis tanquam alterius Procurator, nisi habeat mandatum legitimè factum.

CAP. I.

Alia quidem: & infrà. ¶ Scripsisse te quibusdam † operimus, quòd prædictos viros tunc ad causam non miseris: & ideò quæ cum ipsis facta sunt, subsistere non debere: sed & Thomas tibi hoc à te dictū perhibuit: ex qua re nec præsentiū portitoribus [a] iudicauimus esse credendum † ne de ipsis similiter diceretur.

¶ Quia ergo hoc cautiores nos esse præmonuit [b], instructam personam cum mandato [c] legaliter [d] facto, & Presbyterorum, seu Diaconorū, testiūmque sub scriptionibus roborato, gesisque ex more indicto [e] transmitte, vt quicquid cum ea actum fuerit, iure subsistat.

¶ Alexander tertius.

¶ Non valet sententia, etiam expensarum condemnatoria, lata contra absentem ex probabili causa legitimè per nuncium excusatum. Hoc dicit quantum ad verum intellectum.

DE PROCVRATORIBVS.

¶ Dic vt s. in præcedenti titulo pro continuatione rubrica. Et quid sit procurator. in l. 1. ff. eod. Abbas.

De hac materia tractatur 5. q. 3. per totum. 89. d. per totum. 9. q. 3. cùm simus 2. q. 7. infamis.

Alia quidem.] Primò præmittit motiuum: secundò submittit mandatum ibi. *Quia ergo.* Abbas.

Casvs. Episcopus Salon. habebat quandam causam cùm quodam aduersario suo in curia D. Papæ, pro causa illa quidā accesserunt ad Papā nō habentes mandatū ab episcopo, & cū aduersario episcopi in iudicio sūt ingressi, sententiā contrariam reportantes, episcopus hoc intelligens scripsit quibusdam de curia, quòd illos ad causam illam non miserat: vnde, quæ cum ipsis in præiudicium episcopi facta erant, subsistere non debebant: & ipse idem eps dixit hoc eidem T. nomine, qui dixit hoc Papæ, quòd ab illo audiuerat, quòd illos non miserat. Demum pro causa illa misit quosdam nuncios ad D. Papam, qui cùm non haberent mandatum, non fuerunt auditi. Vnde Papa scribit huic episcopo, dicens, quòd præsentibus nuncijs credere noluit sine mandato, ne idē diceret de istis, quod dixerat de prioribus: vnde si vult causam suam tractari, mittat personam instructam cum mandato legaliter facto, cum subscriptionibus presbyterorum, & diaconorum suorum roborato: vt quicquid cum eo factum fuerit, iure subsistat. Nota, quòd factum falsi procuratoris, domino non præiudicat. Item sine consensu capituli non admittitur agendum.

¶ Glo. sequ. distinguit tria mēbra, & in tertio tres opiniones ponit.

a ¶ *Portitoribus.*] Quia continebant istos non habere mandatum ad agendum, non fuerunt admissi. Vnde circa procuratorē actoris distingue, vtrùm certum sit procuratorem habere mandatum: vt quia reus hoc confitetur, vel ipse ostendit mandatum sufficiens, vel si negat, probet hoc procurator per testes, [a] vel instrumentum: & secundùm hoc procurator non tenetur satisdare de dominum ratum habiturum, sic et nec debet satisdare procurator præsentis, & confirmantis, vel apud acta procurator factus. *Cod. de satisd.* l. 1. An certum sit eum non habere mandatum: aut dubitatur, vtrum habeat, vel non habeat mandatum: si certum est eum nō habere mandatum, repellitur, vt hic. & si velit satisdare, non est audiendus, nisi sit cōiuncta persona, quæ admittitur cum satisdatione, nisi appareat de contraria voluntate dñi. ff. *de proc. Pomponius. §. vlt. & l. sed & hæ personæ* in casibus tamen admittitur contra voluntatem pro libertate. ff. *de lib. cau.* l. 1. 2. & 3. & pro defensione condēnati. ff. *de ap. non tēn.* vbi autem dubitatur de mandato, dicebat P. semper esse in electione rei, an velit exigere probationem mandati, an satisdationem. B. dicebat distinguendo: vtrùm reus diceret procuratori, non habes mandatum, & tunc procurator tenebatur probare mandatum, an diceret, dubito, an habeas mandatum, & tunc est in optione procuratoris, quod facere velit. Azo dicebat, quòd in arbitrio procuratoris est, an velit probare mandatum, an cauere de rato: quia cùm quis tenetur ad alterū duorū, s. probare, vel cauere, quod voluerit præstando, liberatur. ff. *de iur. do. plerūque. §. vlt. & C. de cōdi. inde. si* quis ferunt. Hæc satisdatio danda est, quando de mandato dubitatur. *C. eo. l. 1. & ff. vt in pos. leg. si is a quo. §. 1.* [b] idem in actore vniuersitatis. *ff. quod cuiusque vniuer. item eorum. § actor.* idē clericis inter coniunctas personas numerantur. *arg. 12. q. 2. non liceat.* Item nos. quòd licet procurator actoris non caueat de rato, si constat de mandato, cauere debet de defendendo, *C. de satisd. l. 1.* alias denegatur ei actio *ff. eod. tit. mutus. & iur. do. §. pœna.* & de omnibus etiā, quæ contra ipsam mouerentur, defendere debet. *ff. de procur. l. omnium.* & duabus legibus seq.

Marginal glosses:

a Hanc glo. dicit Abb. hic sing. ad hoc, quod procuratorem posse probari per testes.

b Procuratoris decimus mandato constat, & potest satisdationem legatorum cauendum est. si dubitetur de mandato: caues de rato. Ioan. An.

† Vide l. non solum §. qui aliter num. & ibi Bar. ff. eod.

¶ Glo. sequ. arg. ... & supra.

b ¶ *Præmonuit.*] Argu. ad cautelam s. futurorum habendā. 23. *d. in nomine.* & exempla præsentia nos cauere præmonent in futurum 82. *d. plurimos in fin.* & *arg. ff. loca. si quis domū. §. 1.* & 1. q. 7. *conuenientibus.* hic tāē mitur ex præteritis cura futura. sic. *infra. de præsump. pro mandata.* & c. *scribam.*

c ¶ *Mandato.*] Tria [c] debet cōtinere mādatū, s. nomē eius, q̄ procuratorē eū cōstituit, & eius ad quā cōstituitur, & q̄ ratū hab. b, q̄ cū eo factū fuerit. *vt ff. eo. tit. si procuratorem.* Sed pone, quòd de mandato dubitetur: quia sigillum incognitum est, quid erit? De eo fieri debet fides. *arg. ff. quod cuiusque vniuersi. l. item. § actor.* & *ff. de admi. tut.* vulgo: & *C. de fid. in stru. quidam.* & *arg. ff. de publi. quicunque.*

c Hæc gloss. in non est Bern. non habetur in vetustis exemplarib.

¶ *Glo. se. no. prælatum sine capitulo, vel econuerso litigare non posse, ad contrarium inducit 4. leges, vnum canonem, & 2. decre. ponit opinionem & soluit respondens ad contraria.*

d ¶ *Legaliter.*] Litera sequens exponit hoc verbum, legaliter. Et eo, quòd hic dicitur, & legitur, j. *de iudi.* causam, quæ colligitur euidenter, quòd nec prælatus sine cōsensu capituli, nec capitulu sine cōsēsu prælati pōt iudicium exercere, nec conueniri: quia nec alienare potest alter sine reliquo. 12. q. 2. *sine exceptione.* nec commutare, nec donare, vt ibi dicitur: & j. *de dona. pastoralis.* & j. *de his quæ fi. a præla. sine consen. c. per totū.* & eodē modo nec capitulum sine cōsēsu prælati, cū eis vnū corpus intelligatur. j. *de iis, quæ fi. a p. la. nouit* & p̄ cerea dicit lex q̄ qui nō potest alienare, non potest rē in iudicium deducere. ff. *de iure delib. post.* & per iudiciū quedā alienatio fieri iudicio enim contrahitur, sic in stipulatione. ff. *de pecu. licet.* sed si filius, non si præterea si prælatus sine cōsensu capituli posset agere, vel conueniri, & præiudicaret Ecclesiæ factū prælati, fraus posset fieri Ecclesiæ, & præ dicta quia permitterent, immò procurarent quōque prælati se cōuenirent, & facerent collusionem. Sed cōtra videtur, q̄ solus prælatus cōuenire, & conueniri possit. *ff. quod cuiusq; vniuer. l. vlt.* vbi dicit. vtilis actio administratori ciuitatis debetur. & *ff. de cond. & demon. municipibus.* & *ff. ad muni. municipes.* & *C. de iura c. l. 2. § hoc etiam in fi.* & 12. q. 1. *non liceat* & j. *de reb. ecclesia non alie. si quis presbyterorum.* & s. *de rescri. edocere.* vbi de hoc. Dicunt quidam, quòd prælatus potest conuenire, & conueniri sine consensu capituli per iura prædicta. Ego dico contra, quòd nec prælatus sine consensu capituli, nec capitulum sine consensu prælati agere, vel conueniri pōt per priora iura: sic concedo, quòd si prælatus, vel collegium agat sine consensu alterutrius, & vellet cauere de rato, dēt audiri, cùm sit administrator, & teneatur negotia ecclesiæ procurare: vt s. *de rescri. edocere.* si verò conueniatur, non dēt audire sine consensu capituli, nisi caueat de iudicato soluēdo, cū quilibet alter se possit offerre defensioni, si velit cauere de iudicato soluendo, & periculo suo litem suscipere. & illa ca. si quis presbyterorum. &, non liceat, in speciali casu loquūtur, s. cùm agitur de reuocatione rei alienatæ indebitè, & malè: q̄a per hoc cōsulitur Ecclesiæ. nec potest lædi, quod contingere posset in alijs casibus, vbi non agitur specialiter de reuocatione rei alienatæ indebitè, non obstantibus legibus pro contrarijs signatis: quia intelligi possunt, s. vt competat actio administrati non quantùm ad hoc, vt agere possit solus, nisi caueat de rato, vel nisi habeat speciale mandatum ad hoc: nec in rebus ecclesiasticis stamus legibus illis, sed canonibus. Et quo iure non potest componere, seu transigere sine consensu capituli. s. *de ma. & ob ca. fin.* s. *de transla. contingit.* eodem iure non potest agere, vel respondere sine consensu capituli. arg. ad hoc. s. *de maio. & obe. c. vlt.*

Prælatus sine consensu cap. aut econuerso, nec conueniri nec conuenitur.

Intellectus. c. nō liceat. 12. q. 2. & ca. si quis presbyterorum. de rebus eccle. non alien.

e ¶ *Indicto.*] Id est, instituto. Bernardus.

QVerelam.] Reuocatur sententia, qua condemnatus fuit in expensis ex nulla causa absens legitimè excusatus: quia in arduis causa procuratorem cōstituere noluit. ita communiter summatur, prima pars decisè ponit partis querelam. Secunda dat iudicem ibi, *Mandamus*. Abbas Siculus.

CASVS. Inter Epm Salumen. & A. clericū super quadam Ecclesia qō vertebatur: cā commissa fuit Epo Vigornen. Eps citauit illum clericū: ipse infirmitate impeditus ad terminū venire nō potuit, quod pbare voluit corā ipso Epo per quēdā presbyterū, & diaconum, quos ad hoc destinauit: Eps hoc non obstante cōdemnauit eum in restitutione expensarum, quas nūcius Epi fecerat ad terminum illum: super hoc conquestus fuit clericus ille Dño Papæ. Vnde mādat quibusdā, qp si cōstiterit qp Vigornen. Eps præfatū A. nō condēnauerit in

† Cap. 1. eo. tit. in 2. cōp.

CAP. II.

QVerelam [a] † A. Clerici accepimus: *& infrà.* ¶ Mandamus, quatenus si vobis constiterit, quòd Vigorñ. Episcopus præfatū A. in restitutione expensarum [b] pro nulla alia rationabili causa [c] condemnauerit, nisi pro eo tantum, quòd in termino constituto ad eius præsentiam non accessit infirmitate detentus [d], cum non possit quis cogi, nisi velit in grauibus [e] causis Procuratorem constituere, & ipse ad probandum infirmitatem suam Presbyterum, & Diaconum destinauerit, eum absoluere [f] ab eadem sententia minimè differatis.

restitutione expensarum pro alia rationabili causa, nisi pro eo qp in termino constituto infirmitate detentus ad eius præsentiam non accessit, & ipse ad probandum infirmitatem suam nuncios suos miserit, eundem A. ab eadem sententia absoluant: quia nemo potest compelli nisi in grauibus causis constituere procuratorem. Not. quod qui ad terminum non venit, potest in expensis parti alteri condemnari, nisi iusta de cā fuerit impeditus & hoc constet. Item iusta causa probata, reuocatur sententia. Item in grauibus causis non compellitur quis constituere procuratorem.

a ¶ *Querelam*] Et ita non per appellationem mouetur in fine.

b ¶ *Expensarum*] Quas fecerat aduersarius veniendo ad terminum coram Vigorñ. delegato à Papa ad petitionem Salubriensis Episcopi super Ecclesia ipsius.

c ¶ *Rationabili causa.*] Si enī nō fuisset infirmitate detentus, vel alia iusta cā rationabilis fuisset, quare processit cōtra eū, s. contumacia, bene tenuisset statim condemnatio expensarum. ĩ. *de dolo. cum dilectis. & C. de iudi. sancimus. & ĩ. de ap. reprehensibilis.* Sed nunquid reus si non venerit in prima citatione, cōdēnari debet in expensis? Hic videtur, qp sic: quia propter infirmitatē tm̃ excusatur: & n si cōstiterit hoc, nō reuocabitur sentētia, & ita pōt quis cōdēnari in expēsis pro prima cōtumacia. *arg. ff. si quis in ius vo. nō ierit. l. 2. §. 1.* & actor cōdēnaretur, si nō veniret. *ff. de iudi. cum quē temere. & in conci. Lug.* idē dicitur. *de do. & c. ntu. aster.* [a] & actoris & rei est æqua cōditio. *ff. de re. iur. nō det* [b]. Dicūt quidā, qp si reus nō veniat in prima citatione, vel in secūda et no dē. cōdēnari: quia nō dicit adhuc cōtumax nisi post perēptoriū terminū Vicē [c], qp ēt pro prima, & pp secūda citatione puniri dēt in expēsis, si ad tertiā citationem veniat: si verò nō veniat ad citationem perēptoriā: tūc altiās punitur: quia mittitur actor in possessionem rei petitæ, vel excōicatur, si missio fieri non pōt. ĩ. *vt lit. non contest. tua.* Et si postmodū reuertitur infra annum, restituit oēs expēsas factas ab eo tpe, quo fuit contumax: & si nō venit ad aliquā citationem, ad oēs expensas cōdemnabitur, quas fecit aduersarius veniendo ad primam citationem, & ad secundam, & tertiam: & sic punitur prima contumacia: & eodem modo dico, quod debet puniri pro prima cōtumacia, licèt veniret ad secundam, aliàs deberes dicere, quod quando nullo modo venit, non debet condemnari in expensis nisi factis ad terminum peremptorium.

¶ *Gl. se. all. cōtor. ponit opinio. ad qua inducit vnū capitulū, eā reprobat, & c. respondet. demū obiicit de duab. legibus & soluit. itē obiicit de duabus decr. & soluit. Not. à contrario, quarit, ar. praponit opin. & soluit.*

d ¶ *Detētus.*] Iusta fuit causa nō veniēdi, vnde probata causa debet reuocari quicquid fuit factū cōtra absentē. *ff. de iudi. si pter. & ĩ. de re iudi. cū Bertholdus. & ff. de re iudi. quæsitū. §. 1.* quartana tñ nō excusat, vt ibi dicit. & *arg. 5. q. 3. si agrot. & 18. d. placuit. & 93. d. iuxta.* Dicūt tamē quidā, qp tenet mittere procuratorē, ex quo venire nō potest, si ita fuerit citat [d], vt veniat, vel sufficiēntē trāsmittat [d]. ĩ. *de do. & con. cū dilectis.* sed hoc nō credo, qp pp citationē iudicis teneatur mittere procuratorē, si venire nō potest, maximè si in grauibus causis quis cogi ad hoc nō possit, vt hic dicit, & iudex hoc ei auferre nō potuit: quia beneficiū iuris nemini est auferēdū 28 *d. de his & in Auth. ut nup. §. sed hoc quidē coll. 4. & ff. de re iud. 4. §. si quis codēnatus.* Iudex delegatus nō potest iubere alterutrā partem comparere coram se personaliter, nisi in delegatione hoc contineatur, nisi in certis casibus in *concil. Lugdunēn. de iudi.* iuris esse ambiguum. & illa *decre. cum dilectis.* non contradicit: quia Papa hoc fecit ex plenitudine potestatis. Et alia rō est, quia ille nō allegauit, nec ostēdebat, nec probauit iustā excusationē, vñ vel debuit ire, vel sufficiētē mittere: quia neutrū fecit, de cōtumacia fuit cōdēnatus. Et illud scire debes, qp qui ad iudiciū vocatur, pōt indistinctè in pecuniariis causis cōstituere procuratorē, licèt in citatione hoc non dicatur: nisi in duobus casibus; putà si dñs iustior est, quā procurator, & si eā sit vehementior. *C. de procur. l. vlt.* Et ideò nō compellitur cōstituere procuratorem, quia nec reciperetur, si veniret: putà si ageretur de administratione sua, vel tutela: vel etiam si aliàs esset ardua: nec ita confidit de alio: ad hoc eū ostendendū dēt mittere excusatorē, ne procedatur cōtra eū: qui sententia nō reuocabit nisi cā pbata, & cū maiori difficultate. Sed videtur, qp quis cōpellatur constituere pcuratorē ēt infirmitate detentus, *ff. de diuer. & temp. præscrip. l. 1. & ff. de mino. Papinianus.* vbi cōpellitur quis agere indirectè, ne currat ei præscriptio. Sed à iudice nō cōpellitur sed ille, qui non potest agere ad hoc, vt non currat ei præscriptio, constituet procuratorem ad agendum, vt litem cōtestetur: sed reus non compellitur dare procuratorem, & ita non contradicunt leges illæ. Item signatur aliud contrarium. ĩ. *de cle. ægro. c. bona. & ĩ. de app. constitutus.* vbi dicitur: sicut misit nunciū, ita potuit mittere procuratorē: sed ibi non suberat iusta cā: quia sēp tenetur quis ire, vel mittere, nisi sit iustè impeditus: & tunc debet mittere excusatorem ad allegandū impedimētū: vt hic cōtingit.

e ¶ *In grauibus.*] Qualis erat ista: quia super Ecclesia ipsius.

¶ *Glo. seq. obiicit & soluit.*

f ¶ *Absoluere*] Videtur, qp nō fuerit absoluendus: quia nō appellat à sentētia iudicātis, ac quieuisse vr, & sentētia ēt interlocutoria, à qua non appellatur, trāsit in rē iudicatā. ĩ. *de test. significauerūt. & ĩ. de re iu. ad consultationem.* ibi ergo imputandū videbatur, qp nō appellauit. Pōt dici, qp iste fuit auditus bñficio restitutionis, quia iustā cām habuit absētiæ: qua pbata, absoluitur: qa & diffinitiua sñia reuocat, iusta cā absētiæ pbata. ĩ. *de sent. & re iud. cū Bertoldus.* immò vr, qp sñia nō teneat. *ff. de re iud. quæsitū.* & interlocutoria licet transeat in rem iudicatam, à qua nō appellatur quantum ad litigantes, nō tamen quoad iudicem, quin possit eam reuocare, cum viderit eam iniustam. *ff. de re iud. quod iussit.* prout notatur. ĩ. *de app. cum cessante.* & ideo auditur iste, Bern.

¶ Clemens tertius.

¶ *Sententia lata cum Procuratore reuocato, & hoc certificato, nō præiudicat domino. h. d. secundùm communem intellectum.*

† Cap. 3. eo. tit. in 1. compila.

CAP. III.

EX [†] insinuatione Archidiaconi Sagieñ. accepimus, quòd cū inter ipm. & magistrū G. super quadā præbēda Lexoñ. Ecclesiæ controuersia mota fuisset: *& infrà.* ¶ Licèt ab eodē Archidiacono procuratori suo, duobus Clericis præsentibus expressè fuisset inhibitū [g], ne causæ cognitionē susciperet [h], ipse nihilominus

EX insinuatione] Prima pars ponit partis narrationem, secunda quā secunda dat iudices ibi. *Cæterum.*

CASVS. Inter Archidiaconū Sagieñ. & magistrū G. sup præbēda Lexoñ. Ecclesiæ qō vertebatur: Archidiaconus pcā illa quendā constituit pcuratorē contra illū magistrū G. ad sedem Apost. accedentem: sed cum postea idem Archidiaconus de fide illius pcuratoris dubitaret, præsentibus duobus clericis eidē pcuratori expressè phibuit, ne cum aduersario suo, ne iudicium ipsius causę susciperet, nec literis suis vteretur in iure, nec de ipsa se vlterius intromitteret, ipse nihilominus procedens contrariam sententiam reportauit: & ille G in possessionem illius præbandæ fuit inductus: Archidiaconus hoc intelligens his omnibus cōtradixit, & significauit prædicta D. Papę: mandat Papa quibusdā, quòd si per iuramentum illius Archidiaconi, & clerici superstitis, cùm alter mortuus sit, constiterit de præmissis, non obstante sententia contra Archidiaconum lata, possessionem dictæ præbendæ cum fructibus perceptis restitui faciant eidē Archidiacono, si aliud canonicum non obsistat, facta restitutione, si archidiaconus suam canonicam institutionē probauerit, ipsam ratā habeant, & firmā. Not quòd facto falsi procuratoris dño nō præiudicat: iste pcurator falsus fuit, à quo mandatū fuit legitimè reuocatū. Item reuocatio mandati probatur per proprium iuramentum, & per iuramētum vnius testis. Item spoliatus per iniquam sententiam debet restitui. Item probare debet quis suam institutionem, si reuocatur in dubium.

g ¶ *Inhibitum.*] Vnde, eo ipso procuratoris literas reuocauit. ĩ. *eo. c. prox.* quod indistinctè potuit, cùm lis non fuerit contestata, & res sit integra. *ff. eo. l. ante litem. arg. ĩ. de elect. in causis.* nam & depositum quandocunque potest repeti. *ff. deposi. l. 1. §. penult.* & sciente aduersario hoc fecit, de hoc dicetur. *infra eod. mandato.* & ita sententia nulla fuit lata cum falso procuratore. *infra ca. in proximo* [f].

h ¶ *Susciperet.*] Id est, ne ad suscipiendum iudicium in iure suis literis vteretur, prout in antiqua decretali continetur.

¶ *Glo.*

a lib. 6.
b *De materia huius gl. vide per Bart. in l. 1. ff. de diuer. & tē. præsc.*
c *Idem not. 74. d. honoratus. & 4. qu. 5. in summa. & hac opi. sic intellige, quod si vna citatio maneat gratuita sit prima, vel vltima. Ioan. And.*
d *Conc. Bar. cum tex. in l. pars litemarum. ff. de iud. & præ dicta l. ff. de diuer. temp. præscri.*
e lib. 6.
f *Concor. est in l. vnica. C. de sacrsd. & ibi Bar. cum gl. apri.*

¶ Glo. seq. arg. all. 6. inra obiicit dupliciter, & soluit coniungens duas simul.

a ¶ Clerici.] Arg. q̃ dicto vnius testis sit credēdū. arg. ĩ de test. in omni negotio. 4. q. 3. ea. & 28. d. de Syracusana. & ar. op. q̃ iurato testi creditur. ff. de de. præleg. Theopōpus. & ff. quādo appel. l. 1. §. Vlt. ar.

simetrius. si duo patres ... Arg. contra 4. q. 3. ca. si testes. § item vnius ... & vers. item vbi numerus. & ĩ de test. licet. & c. veniens. Itē arg. q̃ dicto archid. istius pro teste vno recipiatur: & sic erūt duo testes. ĩ. de test. in omni negotio. sed dictu illi' nō debet sibi pdesse: quia nullus idoneus testis in re sua intelligitur. 4. q. 3. Versi. nullus in re ... Po. dicitur, q̃ hic erat psūptio pro hoc archid. & erat reus: vnde fauorabilior, ideò delatū ei fuit iuramētū: qđ fieri potest, & debet. C. de re. credi. & iureiu. in bonæ fidei. & ff. de iureiur. admonēdi. & quia per hoc modicū pìudicatur actori, cū salua sit ei actio sua. & in talibus nō requiritur ita plena probatio. arg. ĩ. de re iud. cū Bertholdus. Ver. licet aūt. & ĩ de in integ. resti. ex literis. & iniquum esset, vt per talē fraudē puniretur: vnde meritò debuit ei deferre sacramentum cū vno teste, quia inspectis circunstantiis personarū, & causæ, iudex quādoque debet deferre sacramentum actori, quandoque reo. ĩ. de iureiu. c. Vlt. in fi. & hic talis causa est, & talis persona: & optimè facit ad hoc ff. de lega. tut. legitimos.

in causa procedēs, sentētiā cōtrariā reportauit. ¶ Cæterū quia alter de prædictis Clericis dicitur obiisse, mādamus, quatenus si per ipsius Archidiaconi, & superstitis Clerici [a] iuramētū constiterit de præmissis, sentētia [b] contra eū lata nequaquā obstāte prædictæ præbēdæ possessionē cū fructibus inde perceptis (si eius restitutioni aliud canonicum[c] non obsistat) auctoritate nostra restitui faciatis eidem. Restitutione verò facta, si archidiaconus ipse suam canonicam institutionem probare [d] potuerit, ipsam ratam permanere appellatione postposita decernatis.

¶ Innoc. tertius Cabiloñ. & Catalaũ. Episcopis.

¶ Rescriptū super consecutiuis iudiciis impetratū à Procuratore reuocato, & de hoc certificato nō valet, nec processus, vel sententia lata per ipsum, si reuocatio peruenit ad aduersarium. h. d. secundùm glo.

CAP. IV.

IN † nostra præsentia [e] Tulleñ. Episcopus est conquestus,

b ¶ *Sententia.*] Cùm sit lata cum falso procuratore, & ideò nulla. C. de procura. licèt, & *infra cap. prox. in fi. & supra de rescri. ex parte decani.*

c ¶ *Aliud canonicum.*] Putà excommunicatio, vel pactum de nō petendo restitutionem post sententiam, vel res iudicata, vel si ratam habuit sententiam latam cum falso procuratore.

¶ *Glo. seq. obiicit. ponit opin. quam reprobat, & soluit, & iterum duas solutiones subdit. quas non approbat.*

d ¶ *Probare potuerit.*] Sed quare ille compellitur probare titulū suæ possessionis, contra illud 2. q. 5. §. 1. & actore non probante reus debet absolui. 6. q. Vlt. c. accusator. ĩ. Vt Eccl. benefi. Vt nostrū. & ĩ de cau. pos. cum Ecclesia. ff. de proba. l. 2. & C. de eden. qui accusare. & C. de rei ven. res aliena. Dicunt quidam, quòd iste archid. confidens de iure suo, si onus probandi assumpsit. sic ĩ. de rest. spo. licet. & 19. q. 2. cùm res gratia. & ita mos probare volēti gerendus est. ff. de prob. circa eum. §. fin. Hanc non credo veram solutionem, propterea dicas, quòd ideò iste tenetur probare canonicam institutionem, quia cum esset archidiaconus in Ecclesia, de iure communi illam præbendam cum archidiaconatu habere non poterat, nisi probaret secum dispensatum fuisse. arg. op. 100. dist. contra morem. arg. op. ĩ. de elect. dudum. & per eum qui potuit dispensare. ĩ. de schis. fraternitatis. & ĩ. de præben. præterea. & c. cùm non ignores. & ĩ. de conces. præben. literas. & c. cum nostris. & quia in plurib. Ecclesiis intitulatus esse non potest. ĩ. de elect. dudū. 2. 70. d. sanctorum. vnde propter huiusmodi præsumptionem debet ostendere suam canonicam institutionē, præsumptio enim transfert onus probandi ad reum quandoque. C. de proba. sine possidetis. & ĩ. Vt ecc. benefi. Vt nostrum. sola enim possessio non sufficit in beneficiis Ecclesiasticis, nisi adsit canonica institutio. ĩ de instit. ex frequentibus. vnde debet habere literas suæ institutionis. 2. q. 1. legum. [b] sicut nec sola possessio facit aliquem decurionem, sed iusta elect. ff. de decu. Herennius. & præscriptio hæc non prodest, cū habeat malā fidem, ex quo non fuit legitimè institutus, quia bona fides exigitur. ĩ. de præscri. si diligēti. & c. quoniam oē. sed hīc non prodesset aduersario si nullius haberet. s. de rescrip. olim. Alij dicunt, s. Papa Innocētius iiij. q̃ ex quo est in possessione, non compellitur probare suā canonicā institutionē: nemo enim cogit probare titulū suæ possessionis. C. de pe. hæ. cogi. Sed litera ista contradicit; sed posset suppleri, maximè secundùm hoc: vel dic, eo ipso quòd aduersarius nō probat contra archidiaconū, satis intelligitur archidiaconus probare suam canonicam institutionem. C. qui milit. non pos. super sermo. li. 12. litera tamen contradicit. quod prius dixi, verius credo.

IN nostra.] Prima pars narrat factum. Secunda diffinit ibi, Nos verò. Abbas.

CASVS. Decanus Tull. denunciauit epm suum super dilapidatione, excōicatione, periurio, & aliis quibusdam articulis D. Papæ, vñ Papa vocauit ipsum, vt veniret, vel mitteret ad sui defensionem. eps ad causā illā, quæ inter ipsum & decanum super pdictis vertebatur, cōstituit G. & T. pbyteros pcuratores ad sedē Apost. destinādos: cùm postmodum de ipsorū fide titubaret, mādatū eis factū reuocauit sciente parte aduersa: sed ipsi licèt literas reuocatorias recepissent, nihilominus in negotio processerunt, & cum aduersario ingressi iudicium ad Parisieñ. archidiaconum, & eius collegas literas impetrauerunt in eius pìudiciū, & grauamen. Eps hoc audiens accessit ad iudices, petens ab eis terminū ad probandū, q̃ illi erāt falsi procuratores: ipsi exceptionem eius friuolā reputantes, dilationē ad hoc cōcedere noluerunt: vñ ad sedē Apost. appellauit: sed nihilominus lite non contest. testes cōtra eū recipere psumpserūt, ipsum à Tul. Ecclesia p sentētiā remouēdo. Super his omnib. eps D. Papæ fuit conquestus, Papa verò licèt vix fidē talibus adhiberet, quòd dicti iudices viri prouidi, & discreti taliter processissent, cùm in sua relatione quā Papæ fecerūt, nullā de huiusmodi exceptione fecerint mentionem: quia tamen episcopus per viros prouidos, & honestos, de quibus non est verisimile, quòd falsum tulerunt testimoniū, super premissis fecit plenā fidē, cōsiderās etiā q̃ exceptio falsi procuratoris, & ante sententiā, & post pōt opponi, qua probata iudiciū nullū, & cōtrouersia nulla reputatur: processum prædictorum iudicium duxit irritandum. Not. quòd exceptio falsi procuratoris & ante sentētiā, & post obiici potest: & sententia taliter lata dño nō nocet. Itē iudex, qui refert negotiū ad Papam, debet facere mentionem de exceptionibus propositis, & de toto processu.

quòd cùm ad causam, quæ inter ipsum †, & Decanum Tulleñ. super dilapidatione, excommunicatione, & periurio, ac quibusdā aliis criminibus † vertebatur, T. & G. presbyteros Procuratores [f] instituens, ipsos ad sedem Apostolicā duxerit destinandos, cū de ipsorum fide postmodum titubasset [g] mandatum, quod eis dederat, infra modicū temporis spatiū reuocauit [h]: sed ipsi licèt mandati literas reuocatorias recepissent, nihilominus in negotio processerunt, & pro Procuratoribus se gerētes, cū aduersario ingressi iudicium, cum eo ad Parisieñ. Archidiaconū, & collegas suos in eiusdem præiudiciū nostras literas impetrarunt: & infrà. ¶ Cūque prędictus episcopus ad probādū, quod falsi [i] Procuratores fuerunt, ab ipsis iudicibus inducias postulasset, ipsi exceptionem oppositam inutilem [k], & superuacuam reputantes, ad probationem ipsius dilationem concedere noluerunt: propter quod ad appellationis beneficium conuolauit. Sed iidem

† *Episcopū, legitur in impressis, & male, & antiqui omnes habēt ipsum.*

† *Vox criminibus, deest in omnibus antiquis.*

¶ *Glo. ista reci. per solu. contrary.*

e ¶ *Præsentia.*] Per inqsitionē, q̃ iste decan' psequebat, vel denūciationē eiusdē decani, vel exceptionē: aliàs pcurator interuenire non posset in criminali. 5. q. 3. in criminali. & ĩ. de ac. Veniens.

f ¶ *Procuratores.*] Simul, & tunc occupantis melior est conditio. ĩ. eo. non iniustè. vbi de hoc.

g ¶ *Titubasset.*] Titubare dicitur is, qui suspicionem habet super eo, de quo contenditur. arg. C. de acq. pos. l. nemo. in fin. & C. de condi. inde. l. Vlt. & potest suspectus remoueri indistinctè ante litem conte. siue sit suspectus, siue non. arg. arg. s. eo. c. prox. ff. eo. ti. ante lit. conte. de hoc dixi. s. de rescrip. ex parte decani. nisi procurator constitutus in rem suam, & nisi velit vti aliqua retentione. & hoc post litem contest. quia tunc de facili non transferretur ab eo causa. ff. eo. tit. qua omnia. ad fi. versi. planè.

¶ *Glo. ista obiicit, & soluit.*

h ¶ *Reuocauit.*] Et ideo nō valuit q̃ cū eo factū fuit. ar. cōtra. C. de satis. l. vna. & ff. e. si pcuratorē vbi dicit, q̃ licèt pcurator reuocet, iudiciū tñ, q̃ cū eo factū est, ratū esse dēt: illæ leges intelligūtur, cū veritus est pcurator agere, ignorāte aduersario, vel iudice: quo casu nihilominus valet, q̃ idē quasi pro curator postea fecit. ĩ. c. mandato vbi de hoc. & s de rescr. ex parte decani. Si verò aduersario sciente reuocatum est mandatum, nō valet[e] iudiciū post reuocationem in quo casu intellige, quod hic dicit. & s. c. prox.

i ¶ *Falsi procuratores.*] Simile. ĩ. de in integ. resti. ex literis. s. de offi. deleg. cùm olim.

¶ *Glossa sequentis principium recitetur per obiectionem, & soluit: secundo obiicit de decre. super literis. & soluit.*

k ¶ *Inutilē.*] Cū in literis cōmissionis contineretur ipsos fuisse

e *Accur. in l. vnica. Co. de satisda. nota quod si iudex sciuit reuocationem, tūc nulla est sententia, cum eam tulerit in non legitimam personam. Si verò aduersarius tantum, tunc quia iudex nihil de contingentibus omisit, tenet sententia: sed propter suam scientiam repellitur ille à commodo sententia ope replicationis. Ioan. And.*

procuratores, patet, quòd procuratio fuit præsentata D. Papæ, & quod reuocatio non peruenit ad ipsum, quæ ad ipsum, vel ad aduersarium peruenire debet. ĩ. eo. mandato. potius quàm litera de rato, quæ semper iudici, vel aduersario exhibenda est. ff. *rem ratam hab. vel satisdatio. & ff. eo. si procuratorē.* quare videbatur iudicibus, quod calumniosè proponeret huiusmodi exceptionem. sed per hanc rōnem repellit: quia ipse probare volebat, quod essent falsi procuratores, qui poterat esse, quod reuocatio peruenit ad aduersariū: & hoc voluit probare: quod sufficit. ĩ. *eo. mādato.* vnde appellatio eius tenuit. Sed videtur quòd literæ istæ deberent valere, saltem quoad hoc vt procederent secundùm veritatem negotij: quia hoc fuit tale falsū, quod si fuisset dictum, nihilominus obtinuisset literas decanus. š *de rescri. super literis* Sed isti falsi procuratores reuocato mandato iudicium sunt ingressi cum aduersario, & de consecutius[a] literas cum aduersario impetrauerunt: & ideò nihil valent, quod fecerū: quia si non valuit ingressus iudicij nec commissio super futuro processu. & quia in fraudem hoc fecerunt, & vnus alterius odio nō debet pregrauari. *C. de inof. test. si quis in sua.* Simile ĩ. *de simo. nobis.* & dignus est misericordia, qui alieno vitio laborauit. *C. de natura. libe. l. legem Anastasij.* sic 16. *q. 1. frater noster in princ.*

nihilominus lite non contestata, & iuris ordine prætermisso, testes contra eum recipere præsumpserunt, ipsum à Tullen. Ecclesia per sententiam remouendo. ¶ Nos verò licet vix fidem[a] adhibere potuerimus, quòd dicti Iudices vtpote viri literati, prouidi, & honesti taliter processissent, maximè cùm in sua relatione (quam ad nostram præsentiam transmisêre) de huiusmodi exceptione nullam fecerint mentionem[b]: quia tamen Episcopus per viros religiosos[c], prouidos, & honestos, de quibus non est verisimile, quòd suæ salutis obliti[d], ac iuramenti religione contempta, falsum testimonium tulerint, nobis fecit super iis, quæ sunt proposita, plenam fidem: attendētes etiam, quòd falsi Procuratoris exceptio[e], non solum ante sententiam, verum etiã postea potest obijci †, vtpote qua probata, iudiciū nullū[f], & nullius momenti[g] controuersiæ reputantur †, processum supradictorum Iudicum sententialiter duximus irritandum[h].

¶ Idem Brixien. Episcopo.

¶ *Si agitur de adulterio corā iudice sæculari ad pœnam legalem, nō interuenit Procurator: secus si coram Ecclesiastico ad separationem tori.*

CAP. V.

Tuæ † fraternitati: *& infra.* ¶ Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd si vir accuset vxorem de crimine adulterij coram Iudice sæculari, ad pœnam legitimam[i] infligendam, quia tūc inscriptionis vinculum debet arripere †, seq; ad pœnam talionis[k] adstringere, non per Procuratorem, sed per seipsum præsentem oportet præsentialiter accusare. ¶ Si verò vir accusare velit vxorem de adulterio coram Ecclesiastico Iudice, vt ab eius cohabitatione discedat: quia tunc etsi forsitan[l] oporteat eum inscribere, vt designet in scriptis nomen[m], locum[n], & tempus[o], & omnia, quæ comprehenduntur in lege[p] ciuili,

contest. & hoc potest facere iudex appellationis. ĩ. *de appel. sæpe.* sed ibi peremptorij loco est terminus statutus, & ad prosequēdum appellationem. *C. de temp. appel. l. Vlt. §. illud.* & illud tenet, cùm iam est lata diffinitiua sententia. & 2. q. 6. *et qui appellat. & op. arg. ĩ. de renunc. veniens.* sic vbi agitur de subreptione. ĩ. *de re iudi. cum olim* Sed credo, quòd altera pars fuerit præsens, quia nunquā proceditur contra absentem, nisi citetur tacitè, vel expressè, & præsumitur ex hoc, quod iudices retulerunt negotiū ad Papam: & sic pars altera fuit præsens in aliis, quæ acta sunt coram Papa, vel contumaciter absens, quæ sponte procurauit relationē fieri D. Papæ. & quod dixit, duximus irritandum, irritū esse ostendimus ĩ. *Vt lit. non contest. accedens.* ad hoc probat litera ista, quæ probata, &c.

Tua fraternit. &c.] In prima ponitur consultatio. In secunda responsio ibi, *Consultationi.* quæ distinguit, & secūdum membrū prosequitur ibi, *Si vero.*

CASVS. Aliquis vult accusare vxorem suam de adulterio: quæritur, vtrum hoc possit facere per procuratorē? Rñdet, quòd si vir accusat vxorē de adulterio corā iudice sæculari ad pœnā legitimā infligēdam nō per procuratorē, sed per se ipsum illud facere debet, quia tunc dēt inscribere, & ad pœnam talionis se astringere. Si verò accuset eam de adulterio coram ecclesiastico iudice ad separationem tori, sustineri potest, vt per procuratorem accuset: quia etsi accusatio sit de crimine, non est tamen criminalis, sed mixta inter criminalem, & ciuilem: quia etsi oportet ipsum inscribere, vt designet in scriptis nomen adulterij, locum, & tempus, & omnia, quæ in lege ciuili cauentur, ad talionem tamen se obligare nō debet ne fortè cùm in probatione defecerit, intentionis suæ consequeretur effectum. Not. quod in causa criminali procurator non interuenit. Item qui non probat, quod intendit, debet puniri, sicut reus conuictus puniretur, quia calumniose accusauit. Item vbi ciuiliter agitur de crimine, potest procurator interuenire. Item si aliquis prohibetur vna via, alia via id non debet admitti.

a ¶ *Fidem.*] Simile ĩ. *de renun. in præsentia. & ca. super hoc arg. & ĩ. de praben. nisi essent arg.*

b ¶ *Mentionem.*] Hoc faciebat præsumptionem pro eis cum nihil dixerunt, & hanc præsumptionem elidit probatio in contrarium. & est notabile, quòd iudices in sua relatione debent facere mentionem de exceptionibus propositis, & aliis, quæ rationabiliter proponuntur *arg. ĩ. de re iudi. inter monasterium.*

c ¶ *Religiosos.*] Immò per seipsum, & vnum testem posset hoc probare. š *eo. ca. prox. & ĩ. de iureiur. c. Vlt. in fin. & C. de ra. cre. in bona fides.*

d ¶ *Obliti.*] De nemine præsumendū est, quòd sit immemor suæ salutis. 1. q. 7. *sancimus.* quia quilibet præsumitur bonus, nisi probetur malus š. *de seru. e. Vnice. & ĩ. de præsum. dudum.*

¶ *Glo. seq. tractat de duplici exceptione procuratoria.*

e ¶ *Exceptio.*] Quando dicatur falsus procurator, dixi š. *de rescr. ex parte decani.* & illa est exceptio falsi procuratoris. Est & alia exceptio procuratoria, sc. cùm quis non potest esse procurator, veluti miles[b]: & non pōt opponi post litem contestatam, cùm sit dilatoria ff. *eo. filius familias. §. Veterani. & C. eo. tit. ita demū.* & hanc potest omittere fideiussor. ff. *manda. si fideiussor. §. quaparu, licèt dam.* Est & alia exceptio procuratoria, s. non habere mandatum: de qua hic dicitur: quia plus est mandatum fuisse reuocatum, quā non habuisse mandatum. š. *de rescr. ex parte decani. in fin.* & hæc exceptio post litem contestatam potest opponi: & hanc exceptionem non debet omittere fideiussor ff. *manda. inter causas. §. mācur.* & talis exceptio non potest opponi post sententiam, vt hic. & C. *eod. tit. licet.*

f ¶ *Nullum.*] Ex eo tamen iudicio, quod nullum est, solutum non repetitur. ff. *de iudi. de qua re. §. 2.*

g ¶ *Momenti.*] Non est hoc speciale in hoc casu, sed idem est in omni exceptione, per quam probatur retrò nihil actum esse, vt puta à non suo iud. ex. 24. q. 1. c. 1. *& c. pen. C. si à non compe. iud. l. Vltim. simile ĩ. de re iud. ad probandum. ĩ. de except. exceptionem.* & si quid donetur ab eo, qui non potest dare, non valet. ĩ. *de Vide. iure pat. quod autem.* & si donetur ei, qui capax non est. ĩ. *de ele. dixi excom. mi. postulasti. & š. de ata. & quali. cùm bona. C. de inoffi. Ho. de testam. fratres.*

¶ *Glossa sequens reci. per obiect. quomodo altera parte absente, & c.*

h ¶ *Irritandum.*] Irritat hic Papa factū iudicis altera parte absente, vt v̄z: quia nō apparet, quod altera pars fuerit præsens, & lite non

¶ *Glo. seq. rec. per q. quæ sit pœna adulterij secundùm leges.*

i ¶ *Legitimam.*] Per leges veteres puniebatur mulier cōuicta de adulterio ad pœnam sanguinis. *C. de adul. castitati.* & etiā secundùm legem Mosaycam lapidabatur. 33. *q. 5. hæc imago.* Hodie verò detruditur in monāsterium. *C. de adult. Auth. sed hodie. & ĩ. de conuer. coniug. gaudemus.* Et potest vir vxorem conuictam de adulterio, & condemnatam retinere, si vult, & vxor virum, vt dicitur in prædicta Authentica.

k ¶ *Ad pœnam talionis.*] Olim infrà quadraginta dies vtiles à tempore diuortij vir accusare poterat vxorem iure mariti[c] sine metu calumniæ *Cod. de adult. quamuis adulterij. & l. iure mariti. & ff. de adult. si cuius. §. Vltimo. & l. mariti. §. præterea.* Hodie verò constante matrimonio potest eam accusare, & tenetur inscribere ad pœnam talionis obligando se. *in Auth. Vt liceat ma. & auia §. causas. & §. quid verò plurimas. coll. 8.* & hic.

l ¶ *Si forsitan.*] Hic non notat dubitationem, sed expressiuum veritatis. sic 33. *q. 2. admonere. circa medium. & de pœn. d. 1. quamobrem. & ff. de rei vin. item si. §. 1.*

m ¶ *Nomen.*] Adulterij.

n ¶ *Locum.*] In quo commissum fuit adulterium.

o ¶ *Tempus.*] Scilicet annum, & mensem admissi criminis[d].

¶ *Glossa sequens ponit, quæ requiruntur in libello accusatorio per versus.*

p ¶ *In lege ciuili.*] Quam habes 2. *q. 8. libellorum, & ff. de accu. & inscri. l. 3.* Quid contineri debeat in libello accusationis, notatur his versibus.

Consule, mense, die, coram prætore professus:
Te deferre reum, crimen, loca, pone sodalem.
Et licet hora, dies, non mensis prætereatur.

¶ *Glossa*

a *Expenit Abbas i. de consequentibus partibus iudicij. Ioan. Andr.*

† *Vide tex. in l. licet. C. de iudic.*

† *reputētur.*

b *Hoc non habet locum in militibus nostri temporis, licèt cingantur ense, secundum G. Spe. de procur. § 1. ver. item quòd est miles, & sex, quæ tūc necessaria in veris militibus, not. ff. ex qui. cau. mi. l. & pœn. quod dixi excom. post sent. excō. cum decid. ... Ioan. Andr.*

† Cap. 2. contr. in 3. comp. l. & de intellectu vi. *de Decimis* in R. br. de iu. & *Alexan.* consil. 66 & 82. vol. 1.

† *In antiquis codicibus, accipere, alias recipere.*

c *In quibus consistat hoc ima. not. 4. qu. 4. cap.* nullus. §. aliquando. *Ioan. Andr.*

d *Adde glo.* in l. causis. C. de accus.

¶ Glo. seq. soluit dubium ponit Brocar. alleg. 4. infra ad primam partem & unum in contrarium.

a ¶ *Defectum.*] Quod esset si separentur: potest tamen teneri ad aliam pœnam, vt perpetuò ei adhæreat, qua carere voluit. 32. q. 5. *hæ imago.* vel ad pœnam extraord. se obligabit. ī. *de accu. super his.* Item habes hic, ꝙ

ad rationem†: tamen non debet se aliquatenus obligare, ne fortè cùm in probatione defecerit, intentionis suæ consequatur effectum [a], sustineri potest, si necessitas id postulauerit, vt per Procuratorem accuset: quoniam huiusmodi accusatio etsi de crimine fiat, non est tamen criminalis, sed quasi mixta [b] inter ciuilem, & criminalem, quanquam in præsentia principalium personarum securiùs procedatur.

¶ Idem.

¶ *Qui de mandato domini causam procurauit, ab eo repetit expensas propter hoc factas.*

CAP. VI.

Cum † pro causa, quæ inter G & F. Gabilon. Ecclesiæ Archidiacon. vertebatur: *& infrà.* ¶ Discretioni vestræ mandamus, quatenus expensas Archidiacono restitui faciatis, si legitimè probare potuerit se de mandato [c] Capituli suscepisse prædicta negotia promouenda, & propter hoc [d] ad sedem Apostolicam accessisse.

¶ Idem Scholaribus Parisien.

¶ *Vniuersitas etiam Scholarium potest ad agendum, & defendendum, Procuratorem constituere.*

¶ Patet ex hoc, quod prohibetur vna licentia, altera via non debet admitti. C. si manci. ... de con... quæ sub condi... si quis ... de bo. lib. ... quæritur. Argu. contra ... si testes §. ... seruus neque.

b ¶ *Mixta.*] Sicut fepes ... dici de querela inofficiosi testamenti, quæ D est mixta inter ciuilē, & criminalem. Ciuilis est: quia qui eam proponit hæreditatis petitionem *ff. de inoff. test. qui de inofficioso.* & in eo accedit ad criminalem: quia si non venit die statuta, postea non auditur: *ff. de inoff. test. Papinianus §. 1.* & *arg. C. qui accu. non poss. si ea. & infra de accu. licet.*

C*Vm pro causa.*] Prima pars ponit decisam partis querelam. Secunda ibi *iudi*ces ibi, *discretioni.* Et incipe casum literalem, quòd inter istum G. qui erat procurator capituli, & archidiaconum, erat contentio super expensis factis per istū archidiaco. in causa, quam susceperat promouendam de mandato capituli, & Papa pronunciauit, vt habetur in litera: potest tamen casus figurari aliis modis. Abb. Siculus.

Casus. Inter G & F archidiaconos Gabilon. Ecclesiæ quæstio vertebatur: procuratores vtriusque accesserunt ad Papam: procurator ipsius F. proposuit, quòd F. archid. impetrauit à C. prædecessore Innocentij literas confirmationis super quibusdam institutionibus Ecclesiæ de consensu capituli factis, ex quarum inobseruantia Ecclesia, petens causam committi, & confirmari constitutiones prædictas, & ea sibi restitui, quæ in vtilitatem Ecclesiæ ipse expendebat: mandat Papa quibusdam, quatenus expensas faciant restitui archid. si legitimè probare poterit de mandato capituli se suscepisse prædicta negotia promouenda, & propter hoc ad sedem Apo. accessisse. No. quòd si quis fecit expensas in procurandi vtilitate Ecclesiæ, nec res hab... effectum: nisi hoc fecerit de mandato capituli, non recuperabit eas, & sibi imputet, si sine mandato capituli hoc accipiebat: secus si res effectum habuisset etiam sine mandato.

¶ *Gloss. seq. recitetur per quæstionem.*

c ¶ *De mandato.*] Immo etsi non interuenisset mandatum, posset tamen ea petere, quæ vtiliter expendit in neg... tis Ecclesiæ. 12. q. 4. *quicunque. ff. de neg. gest. Pomponius. &* ī. *de fideiuss. quod quibusdam. &* ī. *de posito. c. 1.*

d ¶ *Propter hoc.*] Simile ī. *de electio. Sed præterita.* quia si aliàs fuisset itarus ad curiam, non posset petere expensas factas, nisi quatenus plus expendisset propter longiorem moram *ff. familiæ erc. ... ex parte. in prin. & ff. de nego. gestis. si cōes.* distinguitur tamē: quia si egit de mandato, siue succubuit, siue non, potest petere expensas: *vt C. mandati. l. etiam.* sed si egit sine mandato, & succubuit, non petet expensas. *ff. iudica. solui. sam tamen. §. in hac.* istæ autem expensæ non excedent probabilem modum *ff. de damno infecto. inter quos. §. Vltimo. & lege seq. in prin. sic* ī. *de eo. qui mit. in poss. cùm venissent. in fi. &* ī *de sequestra. cap. 2. in fin.*

Q*Via in causis.*] In prima ponitur petitio. In secunda ipsius admissio ibi, *Licèt igitur.*

Casus. Vniuersitas scholarium Parisiensium quandoque causas mouebat contra alios, & alij contra ipsam, & quia vniuersitas in causis per se ingresse non poterat, petebat à Papa vt super hoc procuratorem sibi instituere liceret. Rñ. lic... quòd licèt de iure communi illud facere possit tamen indulget ei Papa facultatem procuratorem instituendi super his. Not. quòd vniuersitas de iure communi potest cōstituere procuratorem. Item quod iure communi competit, indulg. t hic dominus Papa.

CAP. VII.

Quia in causis, quæ contra vos, & pro vobis mouentur, vestra Vniuersitas ad agendum, & respondendū commodè inter esse non potest, postulastis à nobis, vt Procuratorem instituere super hoc vobis de nostra permissione liceret. Licèt † igitur de iure communi [e] hoc facere valeatis, instituendi tamen Procuratorem super his auctoritate præsentium vobis concedimus [f] facultatem.

¶ Honorius † tertius Episcopo Egitan.

¶ *Si citatus ad totā causam constituit Procuratorem, quem postea reuocat, potest nihilominus contra eum procedi, in quātum status causa patitur sine alia citatione. Hoc dicit quoad intellectum.*

CAP. VIII.

Auditis, & intellectis, quæ super delegatorum nostrorum processibus fuere proposita: processus [g] ipsos, & quæcunque secuta sunt ex eis, vel ob eos [h], noueris nos irrita iudicasse: non obstantibus literis, quas de reuocatione † mandati Procuratori suo Colubrien. Episcopus destinauit: cùm antequam ad illum [i] literæ huiusmodi peruenirent, fuisset super eisdem processibus hinc inde

¶ *Glo. se. notat differentiam inter legem & canonem. secundò reddit duplicem constitutionis causam.*

e ¶ *De iure communi.*] Not. quòd vniuersitas potest cōstituere procuratorem, nō obstante quòd dicitur: procurator est, qui mandato domini negotia administrat. *ff. eo. l. 1. sed vniuersitas loco domini habetur.* Secundùm leges procurator constituitur tantum à vero domino. *ff. eo. l. 1.* secundum canones non est differentia in vocabulis dummodo constet, ꝙ habet potestatem agendi, & defendendi. ī. *eo. petetio.* & quilibet administrator, procurator dicitur. 1. q. 3. *saluator.* Sed illa fuit dubitatio, quia scholares non videntur constituere vniuersitatem, cū ius vniuersitatis non sint à principe concessum. *ff. quod cuiusque vniuer. l. 1. ff. de colleg. ill. l. 1.* Item quia si esset vniuersitas, syndicum, vel actorem deberet constituere auctoritate epi. *C. de epis. & cle. oēs. §. nihilominus.* sed Papa rñdet, ꝙ de iure cōi hoc licet: & est verum. ꝙ vniuersitas cōstituit procuratorem, & per ipsum procuratorem iurat. ī. *de iur. cal. cùm causam.* sed procurator à vero domino constitutus, non iurat de calumnia, sed dñs. [b] *C. de iura. calum. l. 2. §. sin autem* & scholares possunt habere rectores, siue consules suos. *C. de iurisdictione omnium iudicum l. vlti.*

f ¶ *Concedimus.*] Id est, cōcessi... m esse ostēdimus à iure cōmuni.

† Vide Hostiensem Lucium tract. de privileg. Scholarium, privilegio. 50. † In aliquo antiq. Innocentius ry.

† recusatione.

b Iurat etiā procurator, si habet speciale mandatum. de iur. calum. c. vide lib. 6. & dicit hic Ho. quòd ideo iurat syndicus, procurator non, quid melius præsumitur scire veritatē.

A*Vditis.*] Si post cōclusi... nem causæ apparet procuratorem reuocatum, nihilominus fertur sententia. Diuiditur. nam primò fert sententiam super processibus, & soluit obstaculum. Secundò ibi, *Cæterùm.* in expensis eū condemnat. Abbas.

Casus. Causa vertebatur inter episcopum Egitan. & Episcopum Colubrien. super quibusdam decimis: causa commissa fuit quibusdā iudicibus. demum illi subdelegauerunt causam quibusdam aliis, qui non seruarunt formam sibi datam: processus istorum iudicum translati sunt ad Papam ad petitionem Colubrien. Papa eos cassat, & quicquid secutum est ex eis. Sed posset aliquis eis dicere, quare cassauit, nōne Colubrien. eps reuocauit procuratorem? Et Papa rñdet: non obstat illa reuocatio: quia iā erat in causa conclusum: vnde nihil posset obiicere, si esset præsens: & quia illa Colub. procurauit neg... tium deferri ad Papam: ergo non sine contemptu Papæ, & damno alterius partis hoc fecit: condemnat eum Papa ad expensas factas, & faciendas, donec ipse legitimè comparebit. Abbas No. quòd cassato principali, & omnia consecutiua cassata intelliguntur. Item not. quòd non valet reuocatio mandati, postquam est in causa conclusum. Item qui in contemptum sedis Apostolicæ & in præiudicium aduersarij reuocat mandatum, punitur propter hoc in expensis factis.

g ¶ *Processus.*] Qualiter processerunt, non habemus hic: sed potest poni diuersitas processuum per illam decretalem. ī. *de rescri. cùm dilecta.* ī. *de offi. deleg. Venerabili.*

h ¶ *Ob eos.*] Et ita cassato principali, cassatur & accessorium. *C. de leg. l. non dubiū.* ī. *de fin. instr. inter dilectos.* & ī. *de elect. qualiter.* & 16. q. 7. & *hoc diximus.* & ī. *de schisma. c. 1.*

i ¶ *Ad illum.*] Scilicet procuratorē, vel aduersarium, vel iudicē. ī. *eod. mandato.* & sic reuocatio ista peruenit ad iudicē. & cùm iam esset super processibus cōclusum, non obstante tali reuocatione potuit super his sententia ferri, cū procurator nihil poterat facere postea

re postea. vnde talis reuocatio nō impedit sententiam ferri super his, in quibus est conclusum: & ita quodammodo fertur sententia contra absentem, sed pro præsente reputatur, quia etsi præsens esset, nihil posset obiicere: & si tempestiuè reuocatio fuisset facta, non ostensa iudici, vel aduersario: nihilominus valuisset, quicquid fecisset vsque ad ostensionem reuocationis. j. eo. mandato. & C. de satisd. l. Vnica. & ff. eod. si procurator. in fi. Sic in iudice tenet quod facit, donec intelligit reuocatam iurisdictionem. j. de ap. si duobus. arg. & quandiu seruus hīt pro libero, valet sententia illius. 3. q. 7. c. infamis. §. Verumtamen. & arg. 9. q. 1. ordinationes & ff. de offi. præsi. si forte. & ff. mād. si mandassem. argum. ff. procur. pe. eius, qui in prouincia. Si verò reuocatio tempestiuè fuisset ostensa aduersario, vel iudici: quicquid fieret postea, non valeret: & sic possunt intelligi, supra eod. ex insinuatione. & c. in nostra. vt ibi dicitur.

conclusum. Cæterùm memoratum Colubrien. Episcopum, qui procurauerat totum negotium ad examen sedis Apostolicæ aduocari, & postmodum mandatum factum Procuratori, non sine nostro [a] contemptu, & tuo dispendio, reuocauit: condemnandum tibi duximus in expensis, quas fecisti à tempore quoad Procuratorem ipsius reuocatoriæ literæ peruenerunt [b], & facies † etiam [c] vsque quò per se idem Episcopus, vel per Procuratorē idoneum se nostro conspectui præsentabit, in principali negotio legitimè processurus.

† & facies etiam quousque.

¶ Idem N. & R. Canonicis Mutinen.

¶ *Procurator Episcopi causas Episcopatus agit, & defendit; licet nō fuerit datus sub nomine Syndici, vel Actoris.*

CAP. IX.

PEtitio vestra nobis exhibita continebat, quod cum Mutinen. Episcopus in Liuoniam profecturus, vos vicarios suos, & procuratores constituerit generales [d], vobis volentibus agere contra detentores bonorum Episcopi Mutin. vel cōtra illum agentibus respondere, frequenter opponitur †, quòd hoc facere non potestis, pro eo quod in instrumento Vicariæ, siue procurationis huiusmodi non exprimitur, quòd Episcopus ipse constituerit vos Syndicos, vel Actores [e]: *& infrà.* ¶ Nos igitur ex tenore ipsius instrumenti liquidò cognoscentes, quòd intentio [f] fuerit ipsius Episcopi dare vobis agendi, & respondendi pro † ipso liberam potestatem: exceptionem huiusmodi penitus reprobamus.

† In multis antiquis est hæc dictio: episcopo.

¶ Greg. 9. nobili viro Vballo † ciui Pisano.

† Vmbaldo.

¶ *Prouideri debet Iudex, maximè in causa matrimoniali, quòd constituens Procuratorē gaudeat plena libertate.*

CAP. X.

ACcedens ad Apostolicā sedē: *& infrà.* ¶ Mādamus, quatenus D. nobilē mulierē, quæ sub tua potestate tenetur, plene restituas libertati, faciēs ipsā ad castrū de Massa Lucanæ diœcesis securè pduci, vt existēs ibi libera [g], Procuratorē liberè ordinare valeat, q suā corā nobis iustitiā psequat.

a ¶ *Nostro contemptu.*] Sic s. de post. alau. c. bona. & s. de offic. leg. licet. & j. de appel. interposita. & C. de relatio. l. 1. quia sic illuderetur superiori. & argu. ff. de success. edict. l. 1. §. decretalis.

a Istud verum ita quod statim desit exactio. & sic non contradicit Goff. adde, quod not. infrà de se pultu. in nostra debebat. Inno. quod aliud locum habet in futurum, quæ sunt odiosa, alias bene prouidet iudex in futurum, & facit, quod not. infra de homi. præla. tu. lib. 6. vel secundum eum illud locum habet, vbi non est obligatus, sed hic incontinenti erat obligatus ex contumacia. Io. And.

¶ *Glo. seq. reddit rationem, & dat simile.*

b ¶ *Peruenerūt.*] Quia tunc quasi contumax fuit, & tunc expectare incœpit. simile j. de sequest. c. 1. de dolo. & cont. cum dilectis in fi. & hoc in culpa illius Episcopi, qui negotium ad curiam procurauit destinari. simile j. de appel. Nicolao. & c. interposita. & c. reprehensibilis. & infra de restit. spoli. cum causam. §. 2.

¶ *Glo. seq. successiue signat tria contraria, & soluit.*

c ¶ *Facies etiam.*] Et sic sententia condemnationis profertur, antequam constet de futuris expensis: vnde signatur contra. ff. de vsur. l. 1. §. 1. vbi dicitur, quòd tractus futuri temporis non spectat ad iudicem [a]. hic iam constabat, quòd facturus esset expensas. Sed videtur quòd sententia quantùm ad futuras expensas non teneat: quia non continet certam quantitatem, & incerta sententia nulla est C. de sent. quæ sine cer. quantit. profer. l. hæc sententia. sed illud habet locum, vbi certa quantitas petita est iure actionis, vel speciei: quia tunc ibi sententia incerta est, non parit actionem rei iudicatæ. Sed istæ expensæ petuntur officio iudicis pro interesse propter contumaciam alterius partis, & ideo potest condemnari etiam ad expensas factas, & faciendas, quas declarabit postea suo sacramento, & fit hic condemnatio expensarum nulla taxatione præmissa, quod est contra id 3. q. 3. c. inducia. §. quod fieri. sic & j. eo. constitutus. & infra quod metus cau. c. fi. sed illa taxatio potest fieri postea, quando iurabitur super expensis: vt dicit c. cùm quis. §. quod fieri.

PEtitio vestra.] Diuiditur: nam primò ponitur petitio. Secundò responsio ibi, *Nos igitur.* Abb. Sic.

CASVS. Episcopus Mutiñ. de mandato sedis Aposto. in Liuoniā profecturus, constituit M & I. canonicos Mutiñ suos vicarios, & procuratores generales, pro ipso Episcopatu. Isti procuratores auctoritate huius generalis mandati, agebāt contra detētores bonorū Epī Mutiñ. vel conueniebantur pro ipso: obiiciebatur eis, quod ex ipso mandato id facere non valebant, pro eo quòd etiā in instrumento vicariæ suæ, siue huiusmodi procurationis, non exprimebatur, quòd ipse constituerit eos syndicos, vel actores, sed procuratores generales: tenorem huius instrumenti miserūt ad Papam. Papa inspecto tenore instrumenti constitit ei euidēter, quod intentio fuit ipsius Episcopi dare illis liberam potestatem agendi, & respondendi pro ipso Episcopatu. Vnde huiusmodi exceptionem friuolam reputauit. Not. quòd non refert, an dicatur ab vniuersitate, vel collegio, talem procuratorem, vel syndicum, vel actorem dari, dummodo appareat, quòd ad agendum, vel respondendum sit per sequentia, vel præcedentia datus,

¶ *Glo. seq. quærit. arg. pro, & soluit.*

d ¶ *Generales.*] Licèt fuerunt generales procuratores, non tamen poterant transigere. ff. eo. mandato generali. nec possunt alienare, nisi fructus, aut alia, quæ de facili corrumpi possunt. ff. eo procurator totorū. Sed nunquid alter illorum possit agere, vel administrare sine reliquo. Videtur, q sic, quia in tutoribus & actoribus id seruatur, vt alter sine altero administrare possit. ff. de neg. gest. cū alicui. & ff. de administratiōe tut. l. decreto. ver. 1. & l. Lucius §. 1. & l. si plures. §. quæsitum. ff. mād. & l. creditor. §. duobus. Credo, q si insolidū constitut sunt, vnus pōt agere sine altero, & alia facere, prout negotia occupauerint: aliàs non potest vnus agere sine alio [b]: licèt in tutoribus aliud sit benignè receptum, vt dicunt illæ leges, decreto, & Lucius & lex illa, creditor. §. duobus. intelligitur in eo casu, cum in solidum vtrique mandauit. de hoc no. j. c. pe. in notula sic ergo.

Procuratores generaliter dati, quid possint aut non possint ex generali clausula.

† proponitur, in antiquis.

b Concor. tex. in l. 1. §. procurator. & ibi Bar. ff. eod.

e ¶ *Actores.*] Secundum canones nō videbatur ista dubitatio: quia canō omnes administratores nomine procurationis intelligit 1. q. 3. saluator. est eīn nomē generale. vt s. eo. quia in causis. vbi vniuersitas de iure communi cōstituit procuratores.

f ¶ *Intentio.*] Sic patet, quòd quando verba generalia, siue dubia ponuntur in huiusmodi instrumentis procurationis, recurrendum est ad intentionem constituentis: sic etiam de priuilegiis. j. de decimis. ex multiplici. s. de offi. iu. ordin. licet. & in rescriptis. j. de arbitr. exposita. & j. de rest. spol. audita. §. de offi. deleg. super eo & in beneficiis conferendis. j. de præben. super inordinata. & c. Vlt. Et illa est causa, quia verba debent deseruire intentioni, non intentio verbis: per verba enim exprimitur intentio. 22. q. 5. humanæ aures. & 38. dist. sedulo. & 1. q. 1. Marcion. & j. de verbo. signif. intelligentia & c. præterea. & de consec. dist. 4. retulerunt. & facit ad hoc ff. de iud. si quis intentione ambigua. Ar. contra ff. de pac. Veteribus & ff. de contrahenda. empti. Labeo. & l. cum in lege. sed illa locum habet in contractibus, vbi venditor debet apertè omnia exprimere [c]: aliàs fit interpretatio contra ipsum: & ita manifestum est, quòd non est semper consideranda verborum forma in huiusmodi constitutionibus, sed quid est eis cōmissum, & in quo officio: quia hoc nomen, procurator, est generale nomē ad quālibet administrationē & per sequentia, quæ ponūtur in cōstitutione restringitur ad id de quo agitur: vt patet hic. Vnde si diceretur: Ego do Titio potestatem agendi, & defendendi in causa, vel in causis, quem, vel quas habeo cū tali, sufficiens est mandatum, non obstante subtilitate legali, quæ in hoc casu solummodo videtur legem imponere verbis, & non rebus, cùm sit potiùs contrariū faciendū. C. communia de le. l. 2. in fine.

c Concor. l. contra iuris regulas. §. filius. & rebis B. ff. de pact. & no. ff. manda. l. creditor. §. Lucius.

ACcedens.] Primò prouidet libertati mulieris. Secundò citat ad causam ibi, *Tu ergo.* Abbas.

CASVS. Quædā nobilis mulier D. nomine de Massa Lucan. diœc. nomine filij sui cōtraxit spōsalia cū Vbaldo ciue Pisano nomine filiæ ipsius Vbaldi, filiis ipsis scientibus, arrha forsitan hinc & inde apposita quia nobilis illa forsitan nolebat perficere, quod cōuenerat cū dicto Vbaldo: idē Vbaldus detinebat eā sub potētia sua: significatū fuit dño Papæ, vñ mādat dicto Vbaldo, quatenus nobilem illā restituat pristinæ libertati, & ipsam faciat securè reduci ad castrū de Massa Lucañ diœce. vt ibi existēs libera, procuratorē liberè valeat ordinare, qui corā Papa suam iustitiam prosequatur & ipse idem Vbaldus super sponsalibus, quæ dicuntur contracta inter filiam suam, & filium dictæ nobilis procuratorem idoneum ad præsentiam Papæ transmittat, qui plenā habeat potestatē ad agēdū, & defēdēdū. No q qui agere vult, vel respōdere, nō debet esse in potestate alterius, sed libertatem habere debet.

d Secundùm hoc ergo nullam captiuus, vel obses procuratorem constituere potest: sicut nec testamentū facere. ff. de testa. obsides. ar. ff. de iure fisci. diximus, nec qui detinetur inuitus, vt hic Ioan. And.

¶ *Glo. seq. scriptificat textum secundo quærit, & soluit.*

g ¶ *Libera.*] Qui enim agit libertatē, debet habere [d], vt liberè cōfiteatur,

fiatur.& possit esse in iudicio: quia confessio per metum, siue timorem extorta, nō præiudicat. 31. q. 2. *Lotharius* & 15. q. 6. c. 1. & 23. q. 4. inter cætera. in fi. & præcipuè in matrimonio, in quo libertas omnimodo restituēda est, & locus prouidendus est, in quo nulla possit esse formido. 33. *quæst.* 2. *fine de coniugy.* & plena debet gaudere securitate, cuius est animus integandus, ne per timorem dicat sibi placere, quod odit. *infrà de sponſ. cùm locum.* & quod quis non diligit, facilè contemnit. 20. q. 3. *præsens clericus.* & coactiones difficiles consueuerunt exitus habere. *j. de sponsal. requisiuit.* Sed qualiter agit pro filio, cum mater filium in potestate non habeat. *j. de conuer. infidelium. c. Vltim.* Hic agebatur de facto illius mulieris, quia contraxerat cum illo nobili sponsalia nomine filij sui cum arrhis promissis hinc inde, si staret per alterum, quò minùs matrimonium perficeretur: quod licet. *C. de sponsalibus. l. Vltim.* sed pœna apponi non potest, & si apponatur, peti non potest: vt prædicta *l. Vltim. in fi.* & *j. de sponsalibus. Gemma mulier.* & *ff. de Verborum obligatio. l. Titia. 2. responso.*

¶ Tu ergo super sponsalibus, quæ inter natam tuam, & filium eiusdem nobilis contracta proponuntur, procuratorem idoneum ad præsentiam nostram mittas, qui ad agendum, & respondendum [a] plenam † habeat potestatem.

¶ Idem Cantuarieñ. Archiepiscopo.

¶ Si Procuratori generali denegãtur induciæ ad consulendum dominum ex causa probabili absentem, poterit Procurator appellare.

CAP. XI.

Dilectus filius magister L. rector Ecclesiæ de Anna transmissa nobis petitione monstrauit, quòd cùm R. presbyter contra ipsum causa studij Bononiæ commorantem, super eadem Ecclesia ad Iudices nostras literas impetrâsset, earum auctoritate à Iudicibus ipsis eodem rectore citato [b], Procurator ipsius generalis [c] ad omnia eius tractanda negotia pro eo quòd competentem terminum, infra quem rectorem ipsum consuleret, vtrùm deberet contendere, vel cedere [d] quæstioni, sibi concedere denegabant, pro eodem nostram audientiam appellauit. Quocirca mandamus, quatenus si est ita, reuocato in irritum, &c.

¶ Idem Episcopo Lexoñ.

¶ Si reus recidit à iudicio dimisso procuratore solummodo ad agendum, contumax est, & condemnatur in expensis.

CAP. XII.

Constitutis in præsentia nostra H. Priore Sagieñ. & T. Laico, dilectum filium O. Subdiaconum nostrum super causa, quæ inter ipsos super quadam summa pecuniæ vertitur, concessimus auditorem: & *infrà.*

¶ Quia Prior super ipsa pecunia, in qua dictus T. eum sibi suæ vxoris [e] nomine teneri di-

¶ Glos. seq. primo docet formam constituendi procuratorem: secundò quærit, & soluit distinguendo.

a ¶ *Respondendum.*] Sic ergo debet constitui procurator ad agendum datus, vt possit etiam defendere, & respondere aduersario, si eum reconueniat: aliàs si non defenderet, denegabitur ei actio. *ff. eo. Mutius. § pœna.* & in expensis alteri parti tanquam contumax condemnatur. *j. eod. constitutis. ar.* In qua constitutione debet satisdationem exponere, per quam ipse fideiussor sui procuratoris existat, iudicatum solui sub hypotheca rerum suarum. *Institu. de satisdatio. § si verò.* & quòd tempore sententiæ erit in iudicio, aliàs omnia dabit, quæ in condemnatione venit, vt ibidē dicitur: & ita plenam habet potestatem. Et est notabile, quia procurator quandoque non posset cauere iudicatum solui, quia forsan non habet ibi amicos, qui pro eo velint fideiubere, & ita contumax reputaretur, ex quo sic citatus est, vt hic dicit: sed si hoc fiat, sufficiēs erit procurator. Et hoc habet locum in procuratore rei, qui debet cauere semper iudicatum solui, quod est dicere, soluere id in quo condemnatur, & quod defendet reum, & quòd non committat dolum *ff. iudicatū solui. l. iudicatum.* & in procuratore actoris idem est seruandum, si recōuenitur. Sed nunquid possunt ibi parētes litigare de matrimonio filiorū, vt fieret præiudicium ei cōtra quē sententiaretur pro matrimonio? Dico quòd sic, dummodo filij cōsētiāt ad hoc, & rata habeat facta parētū: quia permittitur, ac si ipsi hoc facerēt per alios: & præcipuè per parētes contrahitur [b] matrimoniū 32. q. 2. *honorantur* & *j. de conuer. coniug. ex parte.* Si verò filij non consentirent factis parentū: tūc non noceret sententia cōtra aliquē lata: ibi enim non potest pater, vel mater litigare filio inuito, cum ibi solus cōsensus illorū, de quorum coniunctione agitur, sit necessarius. 27. q. 2. *sufficiat.* & inuitis etiam parentibus contrahere possint: quia quantum ad hoc non dicuntur in potestate parentum esse. *j. de despon. impube. cap. 1.*

Dilectus filius.] Prima pars narrat grauamen appellantis. Secunda dat iudicem ibi, *Quocirca* Abbas Siculus.

Casvs. Magister Laurentius rector Ecclesiæ de Anna, volens venire Boñ. causa studij, constituit quendam suum procuratorem ad omnia sua negotia procurāda, & sic venit Bonoñ. Quidā presbyter R. noīe cōtra ipsū super dicta ecclesia literas impetrauit, fecit ipsum citari apud Ecclesiam ipsam: procurator ipsius generalis pro eo petiit terminum sibi dari, infra quē dictū magistrū consulere posset, vtrum deberet cedere, vel cōtēdere, quod cū iudices facere denegarent, ad sedē Apost. appellauit. Vnde mandat Papa, quatenus si est ita, quicquid factū est post appellationē, debeat in irritū reuocari. No. dilationē dandā procuratori ad denūciādum domino.

b ¶ *Citato.*] Ad Ecclesiam suam per suum procuratorem: ibi enim debet citari. *j. de dolo & contu. causam, quæ.* & *c. Vlt.* nam ipse fuit Bononiæ: vt *j. de eo, qui mitti in poss. c. Vlt.*

c ¶ *Generalis.*] Potest ergo quis constituere generalem procuratorem ad omnia, tam ad iudicia [c], quam ad negotia, vt hic dicit. & *s. eod. petitio.* tamen talis procurator transigere non potest, nec alienare. de hoc dixi *s. eod. petitio.* immò quilibet tenetur dimittere procuratorem, aliàs procederetur contra absentem, si non defenderetur. *ff. quibus ex cau. maio.* l. *ait.* & *l. seq.* de hoc dixi *suprà de offi. deleg. consultationibus.*

c *Vide ergo glo. quod ista fuerit procurator etiam ad iudicia: sed idem si fuisset ad negotia, dic. vt j. eo. qui generaliter. l. rel. li. 6. Ioan. And.*

¶ Glo. se. reddit causam, & docet certas inducias arbitrarias, certas, no.

d ¶ *Cedere.*] Ad hoc enim dantur induciæ deliberatoriæ, vt intra illas deliberet, an cedat, vel contendat. 3. q. 3. *c. induciæ. § offeratur.* sed iste procurator per se deliberare nō poterat, vtrum deberet cedere, vel contēdere super facto alterius: vnde debebat consulere dominū principalem: ergo induciæ tales esse debebāt, quòd posset illū requirere: vnde cùm hoc non facerent, iusta fuit appellatio: terminus enim semper constituendus est secundùm distantiam locorum, & negotij, & personarum qualitatem. *j. de appel. cùm sit Romana.* & *ff. de iud. nonnunquam.* Et ex hoc patet, quòd huiusmodi induciæ deliberatoriæ, arbitrariæ sunt: quia debent moderari secundùm locorum distantiam, & personarum, & negotij qualitatem, licèt dicatur xx. dierum gaudeat induciis, immo plus, vel minùs, secūdùm quod visum fuerit iudici expedire. *j. vt lit. non contest. quoniam frequenter. § si verò.* Aliæ verò induciæ, putà quæ dantur ad appellandum, non sunt arbitrariæ: nam ibi iudex nihil habet officij. *j. de re iud. quod ad consultationem* & 2. *q. 6. biduum.* quæ sunt decem dierum: vt ead. causa. quæst. ea. cap. anteriorum. & induciæ, quæ dantur condemnatis in causa pecuniaria, non sunt arbitrariæ *ff. de re iudi. l. 1. § si qui.* nisi causa cognita, & iusta de causa *ff. eod. l. 1.* tamen quidam illas dant ad arbitrium secundùm consuetudinem loci.

d *Qui non fuerat in culpa non instruendo procuratorem: cùm lis tunc non fuisset mota, nec forsitan cogitata: & vide quod no. in Spec. de dil. § si ver. sed quæro ecce. & quod dicam. j. de iura. calu. in pertractandis. super verb. omnino. Io. And.*

Constitutis.] Prima pars narrat contumaciam, & condemnationem actoris Secunda ibi. *Nos autem.* condemnationem approbat, & causam committit. Abbas.

Casvs. Quidam prior Sagieñ. H nomine, tenebatur in quadam quantitate pecuniæ T. Laico nomine vxoris suæ: eis in præsentia Papæ constitutis, O subdiaconum suum super causa illa concessit auditorem: oblato libello dicto priori, recessit prior sine licentia, dimittens quendam procuratorem solummodo ad agendum, cùm esset reus: auditor insufficientem eum per mandatum eius ad defendendum ipsum priorem reputans, & contumacem, condemnauit eundem prædicto T. in vnam marcham sterlingorum in expensis, & Dominus Papa sententiam illam ratam habet & firmam: mandans huic episcopo quatenus partibus conuocatis audiat causam. Not. quòd qui procuratorem idoneum non dimittit, & recedit sine licentia, contumax reputatur, & debet parti alteri in expensis condemnari.

¶ Glo. seq. recitatur per quæstionem, quomodo iste pro vxore audiatur: secundo quærit, & soluit.

e ¶ *Suæ vxoris nomine.*] Fortè nomine vxoris suæ recipit iste obligationem à priore, mutuādo ei pecuniam vxoris nomine illius, aut pro alio contractu, pro qua etiam sine mandato agere posset in rebus ipsius, præstita cautione de rato. *C. eod. l. de. maritus.* Sed si maritus habeat mandatum, non potest agere, nisi quatenus in mandato continetur, vt ibi dicitur *in fi. l. prælleg.* si enim nomine alterius quis recipit institutionem, siue inuestituram. *infrà de preben. accedens.* & nomine alterius quis recipit vsuras: quod esse non debet. 46. *distinct. sicut non suo.* sic & nomine vxoris sibi potuit obligare priorem per stipulationem, sed vxori simpliciter non potuit dicendo: promittis vxori meæ soluere tantam pecuniam: quia alteri per alterum stipulari, vel pacisci nemo potest. *Insti. de inuti. stipu. § alteri. ff. de Verb. oblig. stipulatio ista. § alteri.* nec factum alterius potest quis promittere. *Insti. de inuti. stipu. § si quis alium.* & *in prædi. l. stipulatio ista. in princ.* sed si vxor agere velit pro tali obligatione, nunquid est præferenda illa viro? & an vir posset agere inuita

e *Et dicunt quidam hoc procedere in re communionis: sed planum est, cum nec consanguineñ. nec affinem. sed quia est affinitas causa, iudicatur de ea. plo. vt de affinitate: vt no. ff. eod. titu. sed hæc in princ. Io. And.*

inuita vxore? Nō: quia vtilis actio acquisita vxori præfertur directæ acquisitæ marito: nec potest agere ea inuita. ff. de procur. § procurator. vbi dicitur, quod si procurator meus stipulatus fuerit satisdationem, iudicatum solui, vtilis actio mihi datur: nec potest agere procurator me inuito.

cebat, recepto libello illicentiatus [a] recessit, quendam Procuratorem dimittens solummodò ad agendum [b], quem cum auditor ipse per mandatum procuratorium sibi datum, ad defendendum Priorem sufficientem non viderit, cum ex hoc reputans contumacem, ipsum præfato T. in vnam marcham sterlingorum † condemnauit, taxatione [c] præhabita in expensis †: & *infra*. ¶ Nos autem finem litibus [d] imponere cupientes, & quod ab auditore præfato factum esse dignoscitur approbantes, Mandamus, quatenus partibus conuocatis, &c.

a *Illicentiatus.*] 11. q. 3. *certum.* ideo cōtumax reputatur, quia nullum responsalem sufficientem dimisit.

b ¶ *Ad agendum*] Ideo non valuit mandatū, quia cùm Prior esset reus, debuit dimittere procuratorem ad defendendum, & non ad agendum: nisi vellet reconueniri actorem, & ideo contumax reputatur: quia non dimisit idoneum. Q aliter autē debet dimittere quis procuratorem idoneū, & sufficientem, dictum est s. eo. *accedens.* & ille procurator noluit eum defendere. quod si fecisset, non fuisset condemnatus Prior in expensis, sicut credo.

† *Vide notas nostras in hunc locum.*

† *Vide tex. in l. 1. cum ibi not. ff. quod cuiu. vniuers.*

c ¶ *Taxatione.*] Quæ semper debet præmitti ante condemnationem. 3. q. 3. §. *offeratur.* & etiam iuramento præmisso. 2. *quæst.* 1. *in primis.* & j. *quod. met. cau. c. fin.* quod debuit hic præmitti. Et sic no. quòd sententia super expensis pro contumacia potest fieri in absentem. & hoc est quod dixi s. *eod. querelam* de expensis scilicet, quia non venit, vel si venit, & recedit sine licentia, condemnatur in expensis.

d ¶ *Finem litibus.*] *Infra de dolo, & contu. finem. & ca. Venerabilis.* Bernardus.

¶ Idem.

¶ *Tenet iudicium agitatū cū Procuratore reuocato, si reuocationem Iudex, & aduersarius ignorauerunt. Hoc dicit secundum communem intellectum, & verum.*

CAP. XIII.

MAndato Procuratoris [e] post litem contestatam à domino reuocato [f], si hoc

MAndato procuratoris.] Casus. Aliquis constituit aliquem procuratorē in causa, quam habet coram iudice ordinario, vel etiam delegato: procurator iste cum aduersario ingressus est iudicium: dominus postmodum reuocauit mandatum à suo procuratore: quæritur, vtrùm ea, quæ cum ipso procuratore postmodum fiunt, valeant? Rūdet Papa, quod si reuocatio ista ad iudicē illum, vel aduersarium non peruenit, iudicium, quod ipse quasi procurator postea est expertus, ratum debet esse. Not. quòd reuocatio peruenire debet ad iudicem, vel aduersarium, aliàs nihil valet, quod agitur per illum procuratorem, ne de dolo quis commodum sentiret.

¶ *Glo. seq. facit quinque: dicit primò, quid continere debeat procuratorium. Secundò quando de procuratorio rei omnino constare debeat. Tertio quod procurator rei caueat de iudicato soluendo, non de rato, nisi in casibus: & septem enumerat. Quartò quando cautiones præstentur. Quinto de syndico, & tutore, quod non cauent de iudicato soluendo, & causam reddit.*

e ¶ *Mandato procuratoris.*] De mandato procuratoris actoris dictum est s. *eod. c. 1.* mandato enim procuratorio debet contineri præcipuè nomen eius, qui constituit procuratorem, & nomen procuratoris, & in qua causa, & quòd ratum habebit, quod cum eo actum erit, sicut in literis de rato, & coram quibus iudicibus, maximè si sunt delegati: coram ordinario enim non est necesse multùm, quòd fiat de eo mentio *ff. de procura. si procuratorem.* & istæ literæ mittuntur iudici, & aduersario, vt certus sit: quibus releuatur procurator à satisdatione de rato, cùm de mandato dubitatur, vt ibi dicitur. De mandato procuratoris rei omnino constare debet: & si non ostendatur mandatum, repellitur, nec admittitur tanquam procurator, etiamsi dubitaretur, nisi vellet se offerre defensionem, [a] siue quis habeat mandatum, siue non: & quantuncunque sit idoneus procurator rei, debet præstare aliquam aliam cautionē, scilicet iudicatum solui. *C. de satisdat. l. Vnica. & ff. eod. qui proprio. §. qui alium. & l. minor. in fi. & Instit. de satisd. §. si Vero.* quæ clausula, scilicet, iudicatum solui, tria continet, scilicet quod defendat reum in causa, & quod dolū nō committat, & quod soluat iudicatū: & hoc ipsū, quòd verbū sonat. *ff. iud. sol. l. iudicatum solui.* & hæc satisdatio debet interponi ab ipso dño, qui præsens constituit procuratorem, dum conuenitur. & si absens extra iudiciū constituitur, cautionē interponat pro suo procuratore, per quam fideiussor existat sub hypotheca rerum suarum. *Instit. de satisd. §. si Vero.* alias ipsemet procurator exponere debet prædictam cautionem [b]. quantuncunque locuples sit, & idoneus, vt dictum est. Cautionem verò de rato non præstat procurator rei, scilicet rem ratam dominum habiturum, cum & si ille, scilicet dñs ratum non habeat, ipse soluit de bursa sua quia reuocare non potest dñs. Porrò vbi reuocare posset, vel retractare quòd actum est, debet procurator præstare cautionē rē ratam dñm habiturū, vt cum quasi defensor conuenitur rei vendicatione, vel cōi diuidūdo, vel familiæ erciscūdæ, vel finium regundorum, & Ecclesia, vel minor, & restitutionē in integrū postulando:

a *Gloss. in l. non solum. §. qui alieno ff. e. Cynus. in l. 3. C. eod.*

b *Et antequam hoc faciat, potest iudicem recusare, excipere. & alia facere quæ præcedunt lit. cōtest. de lit. contest. de hoc in Spec. de satisda. § pen. ver. sed pono. Ioan. And.*

& causa status, cum seruus clamat in libertatem contra procuratorem domini, duplicem cautionem præstat procurator, rei iudicatæ solui, & rem ratā dñm habiturum. *ff. eo. Pomponius. §. sed & si. & l. si defunctus. §. Vlt.* quia in hoc iudicio vtraque persona sustinet vicē duarū personarū. *j. de proba. ex literis. ff. eo. nō solū. §. si status. & §. est & casus.* & cū tutor postulatur suspectus, & ipse per procuratorem defenditur. *ff. eo. non solum. §. Vlt.* & huiusmodi cautiones ante litis contesta. peti debent. *ff. eod. Pomponius. §. ratihabitionis.* Procurator vniuersitatis, siue collegij cautionem de iudicato soluendo non præstat: quia sustinet vicem vniuersitatis, & iurat dē calumnia in animam propriam. *j. de iura. calum. c. in pertractandis, & c. seq. & Cod. de iur. cal. l. 2. § fin autē.* quia quasi dñs intelligitur, sicut & tutor. *ff. pro empt. l. qui fundum. §. si tutor. arg. ff. rem ra. ha. actor.* nec tutor cauet de iudicato soluendo. *C. de admi. tuto. l. Vlt. §. defensionem,* sicut nec verus dominus illam præstaret. *Instit. de satisdat. §. sed hodie.* & ideo de necessitate est illud officium. *s. eo. quia.* sed officium procuratoris est voluntarium, quia nemo compellitur constituere procuratorem [c]. *s. eod. querelam.* alias non esset differentia inter procuratorem priuatæ personæ, & syndicum vniuersitatis.

¶ *Glo. seq. secū. scilicet primò finis, qui signat contrarium, & sol. secundo principiū, quod distinguit, an ad solū procuratorē peruenerit reuocatio, ad etiā ad aduersarium, vel iudicē mediū. arg. à cōtrario, & illud reprobat contra quod inducit legem, quam soluit.*

f ¶ *A domino reuocato.*] Circa huiusmodi reuocationē notabis. Cùm aliquis reuocat mandatum factum procuratori ad agendū, vel defendendum constituto, aut reuocatio peruenit ad procuratorem tantùm, aut etiam ad aduersarium, vel iudicem. Si tantum ad procuratorem, non præiudicat aduersario: quia iudicium quod idem quasi procurator postmodum est expertus, tantum esse debet: vt hic, & s. *de rescript. ex parte decani.* [d] & *ff. eo si procuratorem. in fin. & C. de satisdat. l. Vnica.* etiam ante iudicium cœptū. *ff. iudi. solu. si ante ad idem. ff. de solu. qui hominem. §. si Titiū. & l. si quis seruo, & l. cum quis §. 1.* Et si pater iusserit filio credi: postmodum ignorante creditore mutauerit voluntatem, cessat senatusconsultum, quoniam initium spectandum est. *ff. ad Macedonia. si tamen.* Et si dicam: qui voluerit cum seruo meo contrahere, periculo meo contrahat: possum mutare voluntatem, si certificauero creditorem. *ff. quod iussu l. 1. primo rū in fi.* Si vero reuocatio peruenit ad iudicem, vel ad aduersarium, quicquid fit cum eo, tanquam cum falso procuratore, non valet: vt hic à contrario sensu. s. *de rescrip. ex parte decani.* postea non procedat iudex cum illo procuratore. s *c. audito.* & sic intelligitur, quod dicitur. s. *eo. ex insinuatione. & c. in nostra.* qui eñ vult reuocare procuratorem, certificare debet aduersarium, vel iudicem: vt hic dicit. Sicut literæ de rato mittuntur iudici, & aduersario. *ff. eo. si procuratorem. ff rem ratam ha. ve satisd.* sic multò fortiùs literæ reuocatoriæ. Sed quare dicit, post litis contestationem? Innuitur à contrario sensu, quòd ante litis contestationem posset reuocatio fieri, etiā ignorante iudice, vel aduersario, & quòd necesse non sit significare iudici, vel aduersario. Sic videtur loqui decr. s. *eo. ex insinuatione. & c. in nostra.* Ex litera illarum nunquā colligitur, quòd reuocatio perueniret ad iudicem, vel aduersariū: & tñ reuocatur, quod factum fuit per illos procuratores. Sed ibi suppletur, quod reuocatio peruenerit ad aduersariū. Sic ergo supple hic, maximè: quia idē est ante litē contestatā, & post litem. sic enim multi possent decipi, si sola reuocatio procuratoris sufficeret, si non denunciatur aduersario, vel iudici: quandocunque fiat reuocatio, certificād9 est aduersarius: aliàs imputet sibi quod hoc tacuit. Ar. cōtra. ff. māda. si mādasse. Illud in negotiis, vbi nō decipitur vēditor: hic decipitur aduersarius, & ideo secus. Sed si reuocatio est missa procuratori ante lit. cōtest. & ipse occultat hoc: videtur, quod procuratori sit imputandū, quòd eā non ostendit, & sententia quātum ad eum valeat, sed non quantū ad dñm: quia se liti obtulit alienæ. *ff. rem ra. ha. l. 3. §. falsus & ff de iudic. de qua re. §. 1. & ff. de rei Vend.* is qui se obtulit. & l. prædicta. *si quis seruo. in fi.* [e] Sed hoc fortisan posset habere locum, cùm procurator est soluendo: aliàs non. argum. prædictarū decret. ex insinuatione. & cap. in nostra. Vel dic. quòd tenet sententia. & imputet sibi dominus, qui hoc non insinuauit iudici, vel aduersario, vt probat hic litera. Item ex hac litera videtur, quòd etiam post litem contestatam indifferenter reuocari possit vsque causæ cognitione [f], & ideo cōtra. ff. eodem. ff. eo.

c *Nec recipere procuratoris officium, & hoc plus facit ad propositum j. c. prox. in gl. 2. lo. An.*

d *Facit tex. in l. sæpe. ff. de ver. sig.*

e *Ponit casum l. cum quis. s. al. hoc addito, quod ille Titius tenetur furti.*

f *Cōcor. tex. l. nam procuratorem. & ibi Bar. ff. eo.*

post

post litem autem contestatam. Non est contra: quia hoc non habet locum, quando procurator consentit. Si verò procurator nollet, debet fieri causa cognita: tamen non procederetur in causa post reuocationem, nisi post causam cognitam: & tamen non debet audiri procurator, qui sibi assumpsit procurationem, vel se fecit procuratorem: quia hoc ipso suspectus est, & ita semper repellitur. ff. eo. quæ omnia. sed hoc dicit procurator, vt sine nota suspicionis remoueatur: vt l. prædicta, quæ omnia.

a ¶ *Vel.*] Pro, &: aliàs sequeretur à contrario, quod si reuocatio ad alterum peruenisset, valeret, quod cum eo factum esset: quod non est verum.

NOn iniustè.] Sex sunt dicta principalia istius textus. Secundum ibi, *Quamuis* Tertium ibi, *Qui licet* Quartum ibi, *Quod fieri*. Quintū ibi, *Potuit* Sextum ibi *Licèt*. Abb.

CASVS. Filiusfam. constitutus est procurator in aliqua causa, & etiam ad futuras lites cū quibusdam aliis, & insolidum, & ipse præuenit alios: obiiciebatur, quod nō poterat esse procurator, cum esset in potestate alterius: & quod ad futuras causas constitui non poterat: iudex nihilominus ipsum admisit. quæritur, quid iuris sit. Respondet Papa, quòd iudex iustè fecit, qui ipsum admisit, quamuis ad futuras controuersias fuerit constitutus: & licèt cum aliis simul fuerit constitutus, ipse tamen priùs procurationis officium occupauit: sed talis occupatio non habet locum in procuratoribus diuersis temporibus constitutis: quia dato posteriore, prioris procuratio esset reuocata.

POTVIT. Procurator condemnatus est, vtrum teneatur appellare, & prosequi appellationem? Rūdet, quòd in eo, quòd sententia est lata contra ipsum, potest, & debet appellare: vel si ex aliqua iusta causa appellare non potest, debet hoc domino significare, vt si voluerit, appellet, sed causam appellationis prosequi non tenetur inuitus. Totum est notandum, quòd hic dicitur. Not. quod plures possunt dari procuratores simul. Item not. quod filiusfamilias potest dari procurator. Item nota, quòd quis dando secundum procuratorem reuocat primum. Item nota, quòd procurator non tenetur appellationem prosequi. Item not. quod licitum est alicui agere nomine alterius, & non suo.

ignorante Iudice,[a] vel aduersario factum fuerit: iudicium, quod idem quasi Procurator postmodū expertus est, ratum esse debebit.

¶ Idem.

¶ *Filius familias potest esse procurator in iudicio, etiā ad futuras lites: & Procurator datus cum pluribus simul in solidum præfertur, si præoccupauit negotium: secus si diuerso tempore, fuit datus. Item Procurator appellare debet à sententia, nisi ex causa excusetur: quo casu debet domino nunciare de sententia: appellationem tamē prosequi non tenetur.*

CAP. XIIII.

NOn iniustè Iudex processit, qui filiumfamilias [b] in Procuratorem admisit, Quamuis ad futuras [c] controuersias constitutum. ¶ Qui licèt simul cum aliis [d] datus fuerit, priùs tamen procurationis officium occupauit. Quòd fieri nequiuisset in Procuratoribus diuersis temporibus [e] constitutis: quoniam dato posteriori, prioris esset procuratio reuocata. †

¶ Potuit quoque is, & debuit à sententia, in eo quòd lata extitit contra ipsum [f], nostram audientiam appellare [g]: vel (si iusta † causa excusabat eundem) saltem domino contestari †, vt ad appellationis beneficium conuolaret. Licèt appellationem prosequi non teneretur inuitus.

¶ Idem.

¶ *Procurator Vniuersitatis, cuius maiores, & iurati sunt excommunicati, non repellitur ab impetrando, nisi illi in procuratorio sint expressi, vel eorum auctoritate factum sit, vel ad id scienter sint admissi. Hoc dicit, & est decisio notabilis, & subtilis.*

CAP. XV.

b ¶ *Filiusfamilias.*] Filiusfamilias etiā sine mandato pro parte admittitur ad agendum, & defendendum, præstita satisdatione. Immo & si esset minor: quia iustius est talem admittere, quàm absentem indefensum condemnare. C. eo. tit. exigendi. Idem potest constitui procurator ad agendum, & defendendum, vt hic dicit. & ff. eo. filiusfam. §. ipsi quoque. vnde iudex iustè fecit, qui illū admisit, nisi esset minor, quem non debuit admittere: quia si decipitur, potest restitui ipse, & fideiussores eius. ff. eo. minor. nisi forte pro parte ad defendendum ex benignitate, & non de rigore: vt in l. exigendi. in fi.

c ¶ *Ad futuras.*] Ad præsentes, & futuras lites bene datur procurator in diem, & sub conditione, & in perpetuum, & ad tēpus ff. eo. l. 3. & 4. & ad vnam causam. & ad plures, & ad omnes. vt ff. eo. l. 1. & l. mandato. & ṡ. eo. dilectus. & præsens, & absens dari potest. ff. eo. l. 1. in fin. nec datur inuitus. C. eo. inuitus. & dēt expresse cōsentire, aliàs inuitus videtur datus. ff. eo filiusfamiliàs. §. inuitus. & quilibet, q nō phibetur, dari potest: quia prohibitoriū est hoc edictum ff. eo inuitus. §. 1. & certus debet esse procurator ff. eo. l. 2.
¶ Glo. seq. arg. negatiue, soluit distinguendo.

d ¶ *Cū aliis.*] Sic ergo, arg. q plures pcuratores simul dare possum. 2. q. 6. c. post appellatione. §. forma. in fi. & ī de testi. insuper. & ff. eo. pluribus. & ff. de admi. tu. decreto. §. 1. Sed nūquid ambo, vel etiā si sunt plures, simul agere debēt, vel vnus sine altero? Videt, q vnus sine altero agere non possit. ar. ṡ. de off. dele. causam. & ff. de re iu. duo. Dicas, si plures dati sunt simul insolidū, potior est conditio occupantis: vt hic. vnde supple hic, insolidū. simile. ff. eo. pluribus. & ff. de leg. 2. si pluribus. in fi. & ī. de appell. Vt debitor. & ṡ. de rescript. c. capitulum sanctæ crucis sic ff. de admi tut. decreto. in fin. & ff. de verb. oblig. si Titius. ar. ff. de duobus reis. ar.

duobus. quandoque tamen ille dicitur occupare, qui prius ad sententiam venit. ff. de pecu. si vero. & ff. de noxa. si quis. sed si simul occurrerent ad litem contestandam, iudex tunc potest eligere magis idoneum, ne repugnantia inde contingat, etsi vnus negaret, & alter concederet. ff. de accusa. si plures. & ff. de administr. tut. decreto. in fi. si verò non sint dati insolidum, sed simpliciter, tunc neuter agere potest, vel defendere sine reliquo, & sunt simul admittendi, sicut iudices dati sine clausula illa, q si non omnes, &c. sed idem videtur dicendum, siue addatur in solidum, siue non: cum ratio illius l. si plures, §. quamuis. & l. decreto. nihilominus remaneat: & ideo fortè non ponitur hic in textu, in solidum, quia aduersarius ab initio prouiderat sibi, vt iudex magis idoneū admitteret. Bernardus.
Glo. seq. ponit casum exemplum, & inducit simile.

e ¶ *Tēporibus.*] Pone tenorē illius l. ff. de procu. si quis cū procuratore. §. si in quo casu non est melior occupātis cōditio: quia dando secūdū, priorē reuocare videtur, vt hic dicit, & l. prædicta, si quis cum procuratore. §. Vlt. nisi dando secundū exprimat, quod priorem vult durare in procuratorem. ff. de leg. 1. si pluribus. sicut est in iudicib. sequia secundum rescriptum derogat primo. ṡ. de rescr. cæterum. & quandoque secundus priori adiungitur. ṡ. de offi. dele. coram. Ad vnam litem plurium personarum, vnus, & plures procuratores dari possūt. cum ff. eo si quis cū § vnam. Quandoque vnus plures personæ non possunt agere, vel experiri, nisi per vnum defensorem seu defendere, vt ibi plures fideiussores sunt, & volunt defendere eum. pro quo fideiusserunt iudicatum solui. ff. iu. solam tamen. §. si tamen. Et plures hæredes necesse habent dare procuratorem, ne actor incommodo afficiatur, si defensor in plures personas diuidatur: vt in l. prædicta. tam eā §. si eā & ff. de exer ne in plures. Idem est redhibitoria. ff. de adi. edi. quod si nolit. § si plures Idem est, vbi ille qui agebat iudicio fami. ercis. cōn. diui. si reg. decessit pluribus hæredib. relictis: qui ad omnes omnes vnum procuratorem dare debent ff. fami. ercis. si. familia erciscunda. & ff. de pro. iudice. in fin.
¶ Gl. seq. arguit. & remittit.

f ¶ *Contra ipsum.*] Bene dicit, contra ipsum, quia in persona procuratoris semper formanda est sententia, aliàs non tenet C. de sen. & interlo. om. iu. l. 1. siue ab initio, siue post litem contestatam procurator interuenit. C. eo nihil De hoc dix. ṡ. de elect. querelam. Et not. quòd iste §. ponit tenorem illius l. C. eo. inuitus.
¶ Glo. seq. vsq. per q. an domino sciente sententiam latam, &c.

g ¶ *Appellare*] Procurator ergo appellare tenetur, sed prosequi non cogitur. C. eo. inuitus. quod si non fecerit, imputatur ei. ff. de neg. gest. liberto §. Vlt. in fi. Vel saltem denūciare tenetur dom ino sententiam latam contra ipsum, vt dñs appellet, si voluerit: quia culpa ipsius amisit causam, & ipse nō poterat denunciando imputatur sibi. simile de ff man. si fideiussor. § si cū debitor. & hoc est verum, cùm dominus nesciuit: si verò sciuit, certiorari non debuit ff de act. empt. & ven. l. 1. in fi. & ṡ. de rescr. ab excommunicato. vnde tunc sibi imputet dñs quòd non appellauit. Vel potest dici, quòd appellare tenetur procurator, vel domino denunciare: quia hic non distinguitur, vtrum dñs hoc sciat, vel ignoret contra se iudicatum: aliàs mandati tenebitur, nisi alterum faciat, nisi iusta causa eum excusetur: vt dicit litera sequens, putà, iustus metus, tunc denunciet dño ī. de appel. c. Vlt. vel inopia sicut dicitur de fideiussore condemnato vltra verum debitum. Qui non potest propter inopiam appellare, debet hoc denunciare principali personæ. c. ff. man. si procuratorem. §. si ignorantes. Bern.

COnsultationem.] Cōis diuisio. Secunda ibi, *Taliter*. Abb. Sic.
CASVS. Quædā cōitas cōstituit quendā procuratorē ad impetrandum: maior de illa cōitate, & iurati, per quos cōitas regitur, erant excōicati eo tēpore, quo iniūctū fuit illi procurationis officiū: quæritur, vtrū talis procurator propter hoc ab impetrādo debeat repelli? Respondet, q non est procurator huiusmodi repellendus: nisi illi excōicati expressi essent in literis procurationis:

vel

† *Vide l. si quis cum.* §. *si.* ff. eod.

† *Vt infirmitas, paupertas, vel metus.*

† *Id est nunciare coram testibus.* l. si procuratorem. §. si ignorantes. ff. mand.

b *Immò est contrarium, eius dicebat, quia secundum rescriptum non tollit primum, si de illo non faciat mentionem. Vt ibi, & de off. dele. ex literis. sed in secundo procuratore, nō est necesse, quod fiat mentio primi: Vt hic fit. & ratio quare in rescripto non est melior conditio occupantis, traditur hic per Hostiensem.*

c *Et huius dicti est efficax ratio: quia licet dominus sciat contra se sententiatum, probabiliter credere potuit, quòd procurator soliçitum appellaret. Io. An.*

vel nisi aliàs eorum auctoritate procuratio facta fuisset, vel nisi ipsa cōitas sciens: eos tales esse simul cum eis constituisset eundem. Not. quòd si maior pars scienter admittit indignum, nihil valet, quod agitur: sed si ignoranter, propter paucos nō vitiatur factū maioris partis. Itē vitiatur per inutile. Item expressa quę nocent, nō expressa non nocent.

¶ Glo. seq. aperit dubiū, secundū querit, arg. & sol. opponit, & opp. respondet.

a ¶ *Iurati.*] Per hoc videbatur, quòd procuratio non valebat: quia maior, & iurati, per quos cōitas regebatur, erāt excōicati, & si quasi caput vniuersitatis censentur, & ipsi iurant pro causis vniuersitatis. C. de iur. cal. l. 2. §. hec etiam fin. ff. de condi. & de mun. municipibus. ff. ad municip. municip. per. huiusmodi in nomibus eorum totius reipublicæ cōmissa est, vt dicit lex illa, municipes. vñ videtur, quòd institutio procuratoris nō valeat: & sic ille procurator debet repelli, cum auctores illius non recipiebantur. ʒ. de testi. licet. Sed quid dicet. imperator est excōicatus, impetrauit literas pro non excommunicatis etiam credentibus illum non esse excōicatum, vel credentibus: nunquid valet literæ, vt per eas procedatur: Vi. quòd sic quia nō refert, per quencūque preces oblatę sint. Cod. de pre. imp. offer. Vniuersis. & mulier etiam admittitur ad impetrandum, quæ aliàs ad iudicium pro alio non admittitur. ff. de reg. iur. l. 2. C. de procu. alienam. Sed per hoc dicas, quod tales literæ bene valent, & tenent: a licèt imperator, qui eas impetrauit, repulsus fuisset ab impetrādo, si vicecancellarius illum excōmunicatum sciuisset: cùm etiamsi principalis dñs eas impetrasset, valeret eo absoluto. ʒ. de excep. pia consideratione de hoc teneas. secundū quòd ibi not. in gl. sed minimum Sed videtur, quòd literæ impetratæ ab excommunicato non valeant, per hoc quod dicendū maior, & iurati excōicati essent expressi in literis procurationis, procurator eorū deberet ab impetrando repelli, & ipsi ideirco repellerentur. Ergo multo fortiùs literæ impetratæ ab excommunicato non valent: quia si excommunicatus repellitur ab impetrando, & literæ impetratæ ab ipso repellendæ sunt. Hoc est intelligendum est, cùm vicecancellarius, & alius, qui literas concedit scit illos, s. maiorem, & iuratos excōmunicatos: tunc debet procurator eorum repelli ab impetrādo: quia & ipsi repellerentur: & ita non licet eis per alium, quod per se ipsus non liceret. ʒ. de testi. licet. Excōicati publicè nec per se, nec per alium ad agendum, vel impetrandum, vt agant admitti debent. ʒ. de except. excepcionem. in fin. Si verò vicecancellarius ignorat in eis talem excommunicationem, nec contra ipsum exceptio ... & literas obtinuerit, valebunt, & poterit agere per eas cum fuerit absolutus. ʒ. de excep. pia. Bern.

ADDITIO. Quidam dicunt, quòd valent literæ: ego credo, quòd nō valent: quia sunt impetratæ ab excōicato, cuius procuratio non tenet. ʒ. de proba. post cessionem licèt ille ad litem esset datus, & indignum est scripturam illius admitti, cuius actor damnatur. ʒ. de haer. fraternitatis. nam si sciuisset illum talem, qui literas concedit, fuisset repulsus: erg. & tu debes repellere ipsum cum suis instrumentis. ʒ. de haer. excommunicamus. §. credentes. vers. sabellio. quia eadem ratio & c. de rescr. super literis.

b ¶ *Expressi.*] Expressio ergo non est hic, b quia per hoc apparet, quòd eorum mandato fuit constitutio facta tanquam maiorum. vnde non valet, quia si maior de vniuersitate, puta administrator, consules, prælatus excommunicati sint, vniuersitas agere non potest: quia quasi mortua tunc habetur. 11. q. 3. nemo Episcoporum. & ita quasi vacare intelligitur, vnde agere non potest. ʒ. ne se. va. c. 1. & 2. Idem est si in procuratione non sint expressi: dum tamē constet, quòd eorum auctoritate constitutio sit facta, vt hic dicit: sed cùm expressi sint, tunc constat: & sic expressi nocent, non expressi non nocent. ff. de reg. iur. expressa. & quia eorum auctoritate proprium factum censentur: quia omnis nostra de facimus, quibus auctoritatem impertimur. C. de vetere enu. l. 1. §.

c ¶ *Procuratoris.*] Puta, quia dicebat in procuratione: talis cōitas fecit Titium suum procuratorem ad impetrandum, & maior, & iurati interposuerunt suam auctoritatem.

[Marginal notes, left:] ¶ Vide l. 1. ff. quod cuiusque vniu. &c. cum ignores de praeben. — † Procurationis. — a Dic contra vt infra de probatio. post cessionem & hoc tenebat olim Bernar dus. sed postea sententiam mutauit, vt ait Ioan. And. qui videas. — b Dicunt quidam hanc glossam tempore Innocentij additionem fuisse, sed nunc in omnibus manifeste patet habetur & de materia c. sed neque in fin. tunc late hic Ioan. And.

COnsulti sumus, an constitutus ad impetrandum, à communitate aliqua Procurator ab impetrando deberet excludi, pro eo quòd maiores, & iurati a †, per quos eadem communitas regebatur, eo tempore quo iniunctum fuit procurationis officium, erant excommunicationis sententia innodati. ¶ Taliter respondemus, quòd nisi essent in literis procurationis expressi b, vel aliàs eorum auctoritate Procuratoris c † institutio facta fuisset, aut sciens eos esse tales d, ipsa communitas vnà cum eis constituisset eundem, non est Procurator huiusmodi repellendus.

TITVLVS XXXIX.

De Syndico.

¶ Gl. se. arg. ad hoc. quod statuitur Vide ... alleg. 7. in a. & 5. alleg. in contrarium demum quare: arg. pro. & contra. & solut. d ¶ *Tales.*] Et ideo imputetur quia non debebat illis ad hoc associare. simile ʒ. de electione. sc. ipsi met est. in fi. Et est ar. quòd vtile vitiatur hic per inutile. arg. ad hoc. 9. dist. si ad sacras & ʒ. de offic. dele. super quaestionū §. si vero. & 3. q. 1. pura. & ff de adol. edu. cū eiusdem Sic & vna ouis morbida totum gregem inficit. 23. q. 3. resecanda. & ʒ. de statu regu. ea quæ. 1. resp. in fin. & ʒ. de offi. deleg. cùm super. ar. contra. quòd non noceat factum illorum ʒ. de elect. illam. & ʒ. de clo excom. mi. si celebrat & ʒ. de cle. cum V irorū. & ʒ. de transac. si ex falsis. & ʒ. de re iudi. cum I. 3c. 4. Sed dato quod valeat cōstitutio, & impetratio literarum, quia non sunt expressi in constitutione, vel alij ignorabant illos esse tales, sed cōmuni voluntate omniū hoc factū est, nunquid poterit agere vniuersitas, vt ī. l. gitū per syndicum auctoritatē illarum literarum constitutum ab illis, & ab aliis communiter, si obiicitur, quòd maior, s. administrator, prælatus, & aliqui de maioribus sint excōicati. & paratus sic hoc probare excipiēs. & videtur, quòd sic poterit agere. quia sicut valet constitutio ad impetrandum, ita debet valere constitutio syndici ad agendum, dummodo constitutio syndici similis sit constitutioni procuratoris. Sed videtur, quòd hoc esse non possit: quia in syndicatu debent exprimi maiores personæ & alij etiam, & præcipuè prælatus administrator, vt appareat, an sint duæ partes, vel maior pars vniuersitatis. ff. quod cuiusque vniuer. planè. & collegium sine prælato non conuenit, nec conuenitur. ʒ. de iur. cal. sed hoc non potest constare; nisi exprimantur nomina in ipsa constitutione. Vel satis potest dici, quòd literæ valeant prædicto modo impetratæ, constitutio tamen syndicatus non valeat, nisi illi absoluantur, nec est hoc inconueniens, quia vnus solet, vel pauci de capitulo possent impetrare literas pro ecclesia, vel constituere procuratorem ad hoc, cùm sint coniunctæ personæ: vt argum. ʒ. de rescrip. nonnulli. & 12. q. 2. non liceat. Bernardus.

[Marginal note, right:] † Lib. 1. epistola 67. registri. & ca. cod. tit. in 1. compil.

¶ Gregorius Papa Subdiacono defensori Siciliæ.

¶ *Religiosi debent habere Syndicum, qui causas monasterij agat, & defendat (etiam, si oportuerit) constituto illi salario.*

CAP. I.

SIcut studij nostri esse debet à litigiis forensibus Monachos submouere e, ita necesse est nostra prouisione, quemadmodū negotia eorū disponi debeāt, ordinare. Pro qua re tibi præcipimus, quatenus cū Fausto loqui debeas, cui (si voluerit) cōstituto salario, monasterij generaliter f debeas negotia cōmēdare: Expedit enim pro

DE SYNDICO.

¶ *Viso de procuratore, qui gerit negotia domini, meritò subiicitur de syndico, qui gerit negotia vniuersitatis.*

SIcut studij.] Diuiditur. Nam primò præmittit exordium, ponens duas causas mandati. Secundò, in medio ponit mandatum ibi. *Pro quare.* Abbas.

CASVS. Hic dicit Papa, quòd ad eius officiū pertinet monachos remouere à forensibus litigiis, & eodem modo ad ipsum pertinet, qualiter eorum negotia debeant ordinari, Vnde mandat isti subdiacono defensori Siciliæ, quatenus loquatur cum quodam Fausto, & e. constituat salarium de bonis monasterij, constituens eum syndicum, siue procuratorem generalem ad omnia negotia monasterij in iudicio procuranda. expedit enim, vt modicum damnum sustineat, vt ab huiusmodi litigiis conquiescant, & quia non intendant. Nō quod monachi non debent esse syndici etiam pro causis monasterij: sed istud ex honestate dictum est, quia contrarium seruatur, nec repelluntur propter hoc.

e ¶ *Submouere.*] 16. q. 1. monachi.

¶ Glo. se. tractat de syndico, quid sonet hoc nomen, ad quas causas detur, à quo, an caueat de rato, vel de iudicato soluendo, an tueri c Rectè loquitur de calūnia, an possit esse laicus: subdit hoc cap. de honestate loquens.

f ¶ *Generaliter debeas negotia commēdare.*] Not. quòd hoc nomē syndicus, nomen græcū est, latinè defensor e appellatur, & ad certam causam agendi vel defendendā eligitur. ff. de muner. & honoribus. munerum. §. defensores. & generaliter ad oēs causas præsentes, & futuras: vt hic, & ʒ. de iuramento calumniæ Imperatorum. constituitur ab vniuersitate, seu collegio, vel corpore a ff. quod cuiusque & l. 1. & l. 1. e. rorū. §. si decuriones. & syndicus iste, si dubitatur de syndico, de mandato, debet cauere de rato, si agit, & partibus procuratoris ... si agit, & ex eisdem causis muni potest, ex quibus procuratoris: l. praesta. stē rorū. § penult. & vlt. sed non cauet de iudicato soluendo, cum defendit, vt dictum est supra eo. prætereà ... ro. quia

[Marginal notes, right:] g Glo. De hac materia hanc gl. Vide plenè per Specul. tit. de syndico. adde Ioan. And. in c. 1. ... de ... opc. ...

ra.quia talis syndicus personam substinet vniuersitatis, siue collegij: sic & tutor non cauet de iudicato soluendo, sed de iudicio sisti. *Cod. de administr. tut. l. sancimus. §. defensionem.* & iurat de calumnia ille syndicus in animam propriam. *infrà de iuramen. calum. perrractandi. & c. imperatorum.* & tutor, & curator iurant de calumnia, vt *C. de iuramen. calumni. l.* 1. Item posset esse laicus, vt videtur hîc in fine: quia seruos Dei litigare non oportet. 2. *q.* 7. *sicut sacerdotes. &* 11. *q.* 1. *te quidem. & c. clericum. §. ex his omnibus. Ver.* sæcularia iudicia, si habueritis, contemptibiles, &c. & *in authen. de sanctis episco. §. alium autem. coll.* 9. *& infrà de iur. calum. c.* 1. *in fin.* Quod dictum est, satis esset honestū: quia quælibet persona Ecclesiastica debet habere procuratorem bonæ famæ, a pro quolibet Ecclesiastico negotio. 5. *q.* 3. *quia episcopi.* tamen contrarium fit quotidie: quia clerici, & monachi possunt esse syndici, & tractare vtilitates Ecclesiarum. 16. *q.* 1. *qui verè. & c. monachi.* & iura prædicta loquuntur solummodo de honestate: sic videmus seruari de facto, & debet constitui quādoque ab episcopo, quandoque à capitulo, prout notatur *s. de rescript. c. edoceri.*

a ¶ *Incommodo*] i. potius deberent modicū incommodum, siue dānum sustinere in eo, quod dabunt syndico, & cessare à talibus, & per alios litigia exercere. Bernardus.

paruo incommodo [a], à strepitu causarū seruos Dei esse quietos.

TITVLVS XL.

De iis, quæ vi, metusve causa fiunt.

¶ Alexander iij. Oscēn. † Episcopo, & Priori sanctæ Mariæ Cæsaraug.

¶ *Si quis timore mortis, postea ratum non habens, religionem profitetur, exire, & matrimonium contrahere potest: secus si à principio, vel ex post facto liberè consensisset.*

CAP. I.

PErlatum † est ad audientiā nostrā, quòd cū quidam nobilis, & potens M. vxorē suam suspectam † haberet, milites sui eius præcepto eam ad quādam syluam ducentes, euaginato gladio occidere voluerunt: sed tandem pietate ducti, sub tali conditione pepercerunt eidem, quòd in monasterio de Colobris † habitum susciperet monachalem: *& infrà.*

¶ Episcopi verò missi à viro, vt ei velum imponerent: quia iuuenis erat, & filium paruulum habebat, mutationem vitæ suæ suspectam habentes, seorsum conuenerunt eandem: quæ rem patefaciens, quòd mortis timore monasterium intrabat, proposuit [b], & quòd inde, quandocunque posset, exiret: sed alter † Episcoporū (vt viri tyrannidi satisfacere videretur) mulieri velum [c] imponere simulauit [d]. Tandem viro de medio sublato, prędicta mulier de monasterio exiens, alium mari[t]um accepit, quos Calaguritanus Episcopus ad instantiam sororum, vinculo excommunicationis adstrinxit: *& infrà.*

¶ Ideóque mandamus, quatenus prædictam mulierem, & virum (recepto sacramento, quòd vestro [e] debeant stare mandato) ab excommunicationis vinculo absoluatis: deinde tā mulierem, quàm Prioritissam, & Moniales præscripti monasterij, ante vestram præsentiam conuocantes, si legitimè probatum fuerit, non timore [f] mor-

† Ecclesiæ vel ecclesiæ ... ministro. ... perpetuis prius ... Eius episc. ... Priori ... Cæsaraugusta.

† ... contra ... in. 3. 15. & ... ff. ... in ... impressū. ... add.

† Ita ... emendatur, sed fortassis Vclebris scribendum. alias, Colobrit, aliàs Tolobris.

DE IIS, QVÆ VI, METVSVE causa fiunt.

¶ *Suprà in præcedentibus titulis visum est de iis, quæ sponte agimus in iudicio, vel extra. meritò subiicitur de iis, quæ agim[us] coacti per metum. nam iura dant remediū rescissorium aduersus ea, quæ fiunt per metum, & appellatur actio, quod metus causa. Et scias, quod regulariter gesta per metum tenent: sed veniunt rescindenda per actionem, quod metus causa. fallit in quibusdā casibus, in quibus metus vitiat ipso facto: vt plenè not. infrà eod. cap. Abbas. Et competit hæc actio ad interesse, vt colligitur* in l. si cum exceptione. in princip. ff. eod. Abbas.

De hac materia tractatur. 15. q. 6. 20. q. 3. & 24. q. 6. & q. 6. per totum. & q. 3. in multis. & 6. q. 1. hoc tunc. 1. q. 1. §. constat. 15. q. 1. merito.

PErlatum.] Prima pars narrat factum. Secunda dat iudices ibi, *Ideóque.* Abbas.

CASVS. Quidā nobilis cùm haberet vxorem suam suspectā, præcipit militibus suis, vt eam ducerēt ad quādā syluā, & eā occiderēt: ipsi duxerūt illā ad syluā, & gladio euaginato vt eam occiderent, tandem pietate moti pepercerunt eidem sub tali conditione, quòd in monasterio monialium susciperet habitum monachalem, & sic ducta fuit ad monasterium: miles maritus ipsius misit duos episcopos ad monasterium, vt ei velum imponerent: ipsi verò (quia iuuenis erat, & filium paruulum habebat) suspectam habuerunt mutationem vitæ ipsius: traxerunt eam in partem, quærentes ab ipsa, quare hoc faciebat, & illa rem per ordinem exposuit illis, dicens, quod timore mortis hoc faciebat, & quandocunque posset, inde recederet: alter illorum, vt satisfacere videretur crudelitati viri illius velum sibi imponere simulauit: postmodum vir de medio est sublatus, mulier statim de monasterio exiuit, & alium maritum accepit: propter quod episcopus diœce. ad instantiam monialium ipsos excommunicauit: mulier factum illud domino Papæ significauit. Vnde mandat Papa quibusdam iudicibus, quatenus dictam mulierem, & virum eiusdem à sententia excōmunicationis absoluant, recepto iuramento, quòd eorum stabunt mandato: deinde mulierem illam, & abbatissam, & moniales ante præsentiam suam faciant præsentari, & si legitimè probatū fuerit mulierem illam monasterium intrasse non timore mortis, sed sponte: vel si etiam timore intrauit, & postmodum mortuo viro ratum habuit, quòd priùs fecit, per censuram Ecclesiasticam ad monasterium redire cogatur. Not. quod protestatio valet. Item votum timore mortis emissum non tenet. Item quod ab initio nō tenuit, confirmatur ratihabitione sequenti.

¶ *Glos. seq. arg. pro protestatione allegat. 4. iura, & vnum in contrariū, & ibi remittit. Secundo quærit, & soluit.*

b ¶ *Proposuit.*] Hic ergo valet protestatio: vt 31. *q.* 2. *Lotharius.* 28. *dist. diacони.* & 7. *q.* 1. *Pontifices. & s. de ele. Cumana contra. s. de consti. cùm M.* in quibus de hoc. Sed quid si non audet protestari? Non obest. *C. de re. cre. generaliter. §. ipse arg.* 34. *quæst.* 1. *non satis, in prin.* quod intelligitur, si constet in iudicio.

† Tirasonensis scilicet: nā hic cùm Cæsaraugustano velum imponebat. vt patet in integra.

c ¶ *Velum.*] Scilicet cōuersionis. quoniam velū consecrationis, quòd tantùm virginibus datur, imponere non debet. 20. *q.* 1. *de votis. & infrà de reg. vidua.*

Velum in monialib. duplex, conuersionis & consecrationis.

¶ *Glo. se. nec ad broder. simulationis. all. ad primā partem septem iura, & ad secundam alia septem. & soluit.*

b ¶ *Simulauit.*] No. quòd vtilis simulatio permittitur 22. *q.* 2. *vtilem. ff. de noua. doli exceptio. in fin.* & 13. *q.* 3. *dominum ff. de don. l.* 1. *§. non fuit* & 23. *dist. in mandatis. instit. de act. §. alia. &* 23. *q. vlt. vt pridem. Arg. contra.* 27 *dist. quod interrogasti. ff. de iusti. & iur. l.* 1. *§.* 1. & 12. *q.* 2. *certè ego ff. de off. præsi. congruit. §. vlt. C. de iur. do. in rebus. in fin.* 22. *q.* 5 *cauere. & C. de ince. nup. l. vlt. in fin.* Sol. dolus, fraus, & simulatio sunt nomina reatus, qui nunquam permittitur à canone: quia qui peccat, non peccat legis auctoritate. 23. *q.* 4. *qui peccat.* aliquando vulgaris consuetudine denominat actus legitimos, & tunc permittuntur: vt in primis concor. 36. *q.* 2. *c. nullus. §. his auctoritatibus.* & hi simulatio boni quandoque bona est vt hic & permittitur: & quandoque mala, vt hypocrisis: vt *c. quod interrogasti.* & *c. certè. & cap. cauere.* simulatio mali quandoque bona est, vt fuit simulatio Dauid, qui simulabat furorem: vt in dictis. *cap. vtilem. & cap. dominus & de conse. dist.* 2. *accesserunt.* vbi dicitur, ferebatur Dauid manibus suis, sed manibus suis nemo portatur: Christus enim manibus ferebatur. *de conse. dist.* 2. *accesserunt.*

¶ *Glo. seq. reci. per contrarium.*

e ¶ *Quod vestro.*] Sic *infrà de sen. excom. ex tenore.* sed [b] communis forma est, quòd iuret, qui absoluitur, stare mandatis ecclesiæ. *infrà de app. ad hoc. & infrà de senten. excom. cùm desideres.* sed non refert, quocunque istorum modorum iuret: quia licèt iuret stare mandato iudicis, per illam formam non intelligitur aliud, quàm per aliam, nec magis adstringitur: quia mandatum suum debet esse secundùm ius, nec ad aliud extenditur: quia nec de alio intendunt.

b *De materia huius glo. dixi copiosè.* lib. 3. commen. *in directorium Inquisitor.* Schol. 6.

¶ *Glo seq. obiicit de negatiua, & soluit: iterum obiicit, & quadrupliciter soluit, & primam reprobat.*

f ¶ *Non timore mortis.*] Sed qualiter potest hoc probari, cùm sit negatiua, & ista negatiua includit in se affirmatiuam hanc, scilicet, sponte religionem intrauit. simile *s. de renunc. super hoc.* de hac negatiua dictū est. *s. de ele. bona.* Et hanc negatiuā debēt probare moniales, quæ mulierem illā repetebant. Sed videtur quòd potiùs mulier illa debuit probare, quod timore mortis intrasset: quia moniales fuerunt in quasi possessione illius, siue monasterium, & quasi fundata erat intentio monacharum per talē possessionem, & cohabitationem, & veli susceptionē: & mulier allegare. videtur metum mortis. sed qui hoc allegat illud debet probare. *ff. quod*

c *De materia huius glo. vide Franc. Herculanum tract. de probatione negatiuæ, præsertim in 5. modo.*

met.

me causa.mon est. Rñdetur, quod verum est hoc, sed quia constabat de protestatione voluntatis ab initio facta, adhuc præsumitur nolle.31.q.2 *Lotharius.ff de leg.3.si quis.in princ* & qui voluntatem immutatam allegat, hoc probare debet: vt hîc. & *ff. de proba. cum qui. C de testa. sancimus. & C.de app.præcipimus.in fi. & ff. de leg.3.fideicomm.§. si rem. & ff. de leg. 1. si mihi.§. interdum.* Sed hoc non habetur ex hac litera, quòd constaret de protestatione, nisi per narrationem præmissam. Ideo aliter dicitur: eo ipso, quòd mulier hæc non probat, intelliguntur moniales probasse suam intentionem præsumptiuè, cum de facto constaret, licet non de forma facti *C.qui milit.nõ pos.super seruus.lib. 12.* Vel moniales sponte onus probandi subire volebant, vnde mos eis gerendus fuit. *j. de resti. spoli. cum in §. ff. de proba. circa eum.* & talis metus bene excusat: siue timor, & metus stupri, & timor seruitutis, & metus verberum.*§.eod. isti quidem. & C.de transact.interpositas & infra c.prox. & quæ fiunt iusto timo.reuocantur. C od.de re-cre.l.generaliter.* Vel dic, quod vtraque pars debet docere de iure suo. simile *supra de renunc. super hoc.*

† *In antiq. resumere.*

eis prædictam mulierem religionẽ intrâsse, aut, quod fecit, postmodum [a] ratum habuisse, ipsam 10 ad monasterium redire, & habitum depositum reassumere † censura Ecclesiastica compellatis.

¶ Idem Episcopo Vigornien.

¶ *Qui per metum amissionis patrimonij suo beneficio renunciat: illud repetere potest.* 20

CAP. II.

ABbas † sancti Cadmundi †, à quo R. præsentium lator patrimonium suum tenere dignoscitur, milites, & burgenses ad domum eius (sicut accepi- 30

† *Post concil. Latera. p.22.c. 7. & c.1.eo.tit.in 1. compil.*

† *Eadmũdi.*

¶ *Glo.seq.notat, signat contrarium, remittit & soluit.*

a ¶ *Postmodum*] Quasi dicat, si constaret de metu ab initio, & postea sponte ratum habuit, votum suum tenuit. simile infrà. de regula. significatum. & *c. cum virum.* vbi habes, quod istud, quod ab initio non tenebat, per ratihabitionem roboratur, sic & in matrimonio carnali. *infrà de spon.ad id quod & infrà, de despon.impub de illis.in fi.not.* & aliud quod colligitur hîc manifestè, quòd aliquis exoratus, vel vxor alicuius etiam iuuenis, si viuente altero sciente, & consentiente inter religionem profitendo de timore aliquo etiam iusto, vt hîc erat, & postea ratum habuit sponte; vel interim etiam mortuo marito, quòd in tantum teneat votum, quòd non possit vlteriùs ad sæculum redire: & si redierit, compelli debet reuerti ad monasterium, & tamen viuente marito non tenebat votum vsquequaque quantum ad maritum, quin posset etiam eam reuocare. *arg. ad idem. j. de conuer.coniu.ex parte consuluit.contra.eo tit. placet. & c.quidam intrauit.* vbi de hoc. Et dic postmodum, id est, post mortem viri. [a] & ita planum est, quia viuente viro metus mortis durare intelligitur: quod ex eo colligitur, quia ante mortem mariti non fuit ausa exire. Vel dic, quòd mulier illa habuit viri assensum. quod patet in antiqua decretali, quia maritus duxit Episcopos ad monasterium, vt illi mulieri velum imponerent, siue misit illos, vt hîc dicitur *s.Ver. Episcopi vero* & ita consensit: sed castitatem nõ promisit, & ita solemnizauit votum suum, si sponte hoc fecit. Si verò timore mortis hoc fecit, & postmodum tractu temporis ratum habuit, tenuit votum ratihabitione sequenti: cùm vtroque casu habuerit viri assensum. Sed standum videtur illis iuribus. *j. de conuer.coniug.cum sit. & c.ad Apostolicam.* Sed intellige illas, secundùm quòd not. *in c.Vxoratus. j.de conuer. coniug.in not. sed pone* Bernardus.

a *Ratificat enim manendo ibi, postea per integrum mensem secundùm quosdam arg. 1. q. 1. constat. Alij dicunt de duobus mensibus, arg. de conuer. coniug. ex publico secundum Innocen. And.*

ABbas.] Prima pars narrat factum. Secunda dat iudices ibi, *Vnde quia.* Abbas Sicolus.

Casus. Quidam clericus R. nomine habebat Ecclesiam ab Abbate sancti Cadmundi, Abbas milites, & Burgenses suos misit ad clericum illum, vt eum à domo, & vniuersa substantia expellerent, nisi Ecclesiam suam in manu Abbatis abiuraret: qui talimodo tandem coactus abiurauit, & Abbas Ecclesiam illam alij concessit. Vñ iste R. conquestus fuit domino Papæ: mandat Papa Episcopo Vigorniensi, quatenus si ita est, prædicto R. cum integritate restituat vniuersa: quia quæ metu, vel vi fiunt, debent in irritum reuocari. Not. quòd metus amissionis rerum excusat, & iustum est, vt ea reuocentur, quæ tali metu tradita sunt, & iuramentum non obstat.

¶ *Glo.seq.notat, signat contrarium, & soluit: secundò notat per metum facta valere, dummodo, &c. reddit causam, dat modum rescindendi: & contra quem agatur: cui signat contrarium, & soluit: circa modum rescindendi dat casum exceptum, cui signat contrarium, quod soluit dando regulam, & sex casus exceptos: ponit oppositum contrarium quam reprobat.*

b ¶ *Coactus.*] Not. quòd quis per metum amissionis rerum suarum aliquid faciat, vel iuret se facturum, & illud adimplet iuramẽtũ, potest repetere, quod tali modo fecit, vel abiurauit. *arg. 50. dist. presbyteros.* Et intellige de talibus rebus, sine quibus vita corporis amittitur, vel patitur grauem iacturam 22.q. 4. c. *innocens. versic. quisquis ergo. argu. contra. 32. q. 7. omnes causationes.* sed non tangit hoc. Nota ergo circa hanc materiam, quod ea,

mus) destinauit, qui eum à domo, & vniuersa possessione ex- 10 pellerent, nisi Ecclesiam suam penitus abiuraret: quòd cùm idem R. tali modo coactus [b] fecisset, Abbas alij concessit supradictam Ecclesiam.

¶ Vnde quia quæ metu, & vi fiunt, de iure debent in irritum reuocari †: Mandamus, quate- 20 nus prædicto R. cum integritate restituas vniuersa.

¶ Clemens tertius.

¶ *Qui terrore Laicorum electioni de se factæ renunciat, si renunciatio iuramento, vel fide firmata non sit, regimini, ad quod electus erat, præfici poterit.*

quæ per timorem [b], vel metum fiunt, qui possit cadere in constantem virum, tenent: & obligatur quis per hoc, licèt coactus: & iuramentum super hoc factum tenet, dum tamen tale sit factum, super quò iuratur, vel quod promittitur, siue etiam traditur, quod seruari possit sine interitu salutis æternæ, aliàs non tenet iuramẽtum 22.q. 4. *si aliquid. argu. s. de pact. pactiones.* quia pro nullo metu debet quis peccatum operari mortale. *j. eod. sacris.* & potiùs quælibet mala pati, quam malam consentire. 32. q 5. *ita ne.* & ita tenet ea, quæ per metum fiunt, & iuramentum. *j. eod.ad audientiam.* Et hoc ideo, quia coacta voluntas, est voluntas. 15.q.1. *merito quæritur.* Sed contra hoc datur actio, metus causa & probato metu restituitur per officium iudicis, quòd dedit, vel tradidit; aut absoluetur, si promisit. *ff eod.l.metum §.sed quod prætor.* Nec refert in hoc casu, quis metum fecit: an is qui possidet, an alius, dummodo probet se per metum rem perdidisse: quia metus iustam in se habet ignorantiæ causam. *ff. eod.si cum exceptione §. in hac.* Et potest agere tam contra possidentem, quam contra illum, 40 qui metum intulit *ff eod.tit l.Pedius.2.respon.* sed si ab vno consequitur ius suum, contra alium agere non potest, vt in Prædicta *l.Pedius.§.vlt.in fi. ff de dolo.l.si plures.* & *ff. de eo per quem fac.erit l.1.§.si plures* [c] *C.de condi.fur l.1. ar. contra ff. ad l. Aquil.item Mela.§.sed si plures.* Sed illud est pœna, hoc interesse, & pœna vnius non liberat alium, vt in *l.Item Mela.§.sed si plures.* Et est verum, quòd subuenitur metum passo, nisi culpa sua inciderit in metum *ff. eod l si mulier.* & 22.q.4. *inter cætera. arg. contra j.de spon Veniens.* & ibi culpa sua incidit in metum, & tamen non tenet matrimonium contractum per metum. Solue 50 hoc contrarium per distinctionem talem. Tenent ergo, quæ per metum fiunt, & subuenitur metum passis, nisi culpa sua incidant in metum. Ab ista doctrina, siue generalitate, excipiuntur casus, in quibus fallit etiamsi culpa sua incidisset in metum. Et primò in causa matrimonij [d] qualiscunque metus interueniat culpa sua, vel sine culpa, matrimonium contractum per metum non tenet, nec obligatur, qui hoc facit etiamsi iuret; quia matrimonia libera debent esse, quia inuitæ nuptiæ difficiles exitus consueuerunt habere. *infra de spon.requisiuit.* & *cap. gemma.* & *C. de spon. l.Vltim.in fi.* & *Vbi metus.* vel coactio intercedit, consensus li- 60 ber dici non potest. *j. de spon. cum locum.* & matrimonium solo consensu contrahitur. 27. *quæst.* 2. *sufficiat.* Sed ca. prædictum. inter cætera. videtur dicere contrarium: sed non contradicit, quia ibi non interuenit iustus metus, qui possit cadere in constantem virum, qui solus excusat. ff. eodem. metum. Vel dicas, prout consueuit exponi, matrimonium sit firmum, & stabile: quia illud verbum, sit, non ponitur præceptiuè, sed consultiuè, & sic c. *illud inter cætera.* loquitur de consilio tantum, vel metus non fuit probatus. Item & dos promissa per metum, vel soluta non tenet: quia est accessoria ad matrimonium. 70 *ff eod. si mulier §.si dua.* vbi dicitur. quòd si dos per metum promittatur, non nascitur obligatio. Item in rebus ecclesiæ est speciale. quod non tenet traditio, vel promissio, vel iuramentum factum per metum de rebus ecclesiæ. 15.*quæst 6.cap.1. j. de iureiurando.peruenit,* quia etiamsi sponte prælatus res ecclesiæ traderet, nõ tenet traditio sine solemnitate, de qua cauetur. 12.q.2. *sine exceptione.* multo fortius non tenet traditio de rebus ecclesiæ facta per metum, nec iuramentum super hoc factum: quia si non tenet principale, nec accessorium. *C.de leg.non dubium.* & *j.de fo. compet.si diligenti* Item & in voto: quia votum per metum factum, 80 non tenet. *j.eod.prælatum.* quia votum res est cõsilij, & non præcepti, & liberum est arbitrium in vouendo, aliàs non est votum. 31.*quæst.1.integritas.* & *j.de Voto. licèt.* & voluntarium militem sibi eligit Christus, coactũ autem sibi auctionatur diabolus 15.q. 1.*non est.* Item non tenet iurisdictio per metu extorta. *ff. de iudic.l.2.1.respon.* Item auctoritas tutoris per metum extorta, nulla est. *ff. de auctor. tuto. l. 1.§.Vltim.* In omnibus aliis casibus [illegible]

b *Quarum verum metus admittendus. sit, vel non, copiosè tradit Aristoteles. l.3. Eth. c. 6. 7. & 8.*

† *Vide l. 1. cum glo.C. & ff.eo. & pro intelligentia huius c. Vide Sotum infrà citatum.*

c *De hoc vide 12.q.2. c. monemus. & latè hîc per Host.*

d *De hac difficultate disputat plenè per Sotum l. 4. sent. di. 29. q.1.art.3.*

e *Vide Sotum Vbi suprà & l.7. de iust. & iure q. 2. art.1.*

tenent. quæ per metum fiunt, vt dictum est d. im tū talia sint, quæ sine metu salutis æternæ seruari possint. Alij dicunt contra, quia ea, quæ per metum fiunt, non tenent ipso iure. *arg. ff. eo. l. 1.* vbi dicitur quod metu factum est, ratum non habeo, dicit prætor. Sed illud non est verum, immò potiùs contra innuitur ex verbis, quia quod non est, ratum haberi non potest. Bernar.

quæstio fuit D. Papæ, & ipse rūdet: quæ vi, aut metu fiunt, carere debent robore firmitatis. Vnde mandat Papa quibusdam, quatenus si constiterit magistrum illum ad resignationem per talem metum fuisse coactum, qui poterat cadere in constantem virum, præfatam Ecclesiam faciant illi restitui, non obstante iuramento prædicto, quo solummodo tenebatur ad resignandum, sed non tenebatur ad non repetendum N. quod iuramentum per metū præstitum seruandum est, dummodo sine periculo animæ seruari possit vt hic patet. Item iuramentum non extenditur ad illa, in quibus præstitum non est.

CAP. III.

¶ Capit. Adpitio. Et hæc sapientia patent in his verbis.

Tutor, iudicium, dos, sacrum, copula, votum.
Hæc sex vi facta, de iure iacet ferè nulla.
Cætera vis patitur, sed postea restituuntur.

AD *aures.*] Communis diuisio. Secunda ibi, *Tua igitur.* Abb. Siculus.

CASVS. Quidam electus fuit in plebanū cuiusdam Ecclesiæ concorditer vno excepto. Ipse ad terrorem laicorum renunciauit electioni de se factæ: quærebatur, vtrùm nō obstante tali renūciatione præfici deberet eidem ecclesiæ. Respondet Papa, quòd renunciatio facta ad terrorem laicorum non impedit, quo minùs ille præficiatur eidem ecclesiæ, nisi forte illa renunciatio confirmata sit iuramento, vel fide interposita.

AD † aures nostras te significante peruenit, quòd electus quidam in Plebanum cuiusdam Ecclesiæ, ad terrorē Laicorū [a], renunciauit electioni, quæ de ipso fuerat à Clericis, vno excepto, vnanimiter celebrata: *& infrà.* ¶ Tuç igitur discretioni præsentibus innotescat, quòd renunciatio facta ad terrorē Laicorum (nisi fortè iuramento [b], vel fide interposita sit cōfirmata) nō impedit, quominus is, qui renunciauit Ecclesiæ, ad cuius regimen priùs erat electus, præficiatur eidem.

¶ Innocēt. iij. Decano, & Subdiac. Lincoleñ.

¶ *Qui per metum, qui cadere potuit in constantem virum, beneficio suo renunciare iurauit, & renunciauit: illud repetere poterit.*

CAP. IIII.

AD † audientiā nostrā magistro C. † de Cheuell. significante peruenit, quòd cum Ecclesiā de Cheuell. canonicè fuisset adeptus, & aliquandiu pacificè possedisset, grauissimo tandem Regis metu, quod eā resignaret iurare coactus, eā in eorū, ad quos [c] pertinebat manibus, resignauit. Quia verò quæ vi, metusve causa [d] fiunt, carere debent [e] robore firmitatis †: Mandamus, quatenus si eundem ad resignationem [f] constiterit vobis per talem metum fuisse coactum, qui potuerit, & debuerit cadere in virum constantē, non obstante iuraméto prædicto, quo non ad nō repetendum [g], sed ad resignandum [h] solummodo tenebatur, præfatam Ecclesiam ei restitui faciatis.

¶ Idem Vidroneñ † Archiepiscopo.

¶ *Excōmunicatus non est qui absolutè coactus excōmunicato communicat: secus si coactio fuit conditionalis.*

c ¶ *Ad quos pertinebat.*] Alias nō tenet resignatio. *ī. de renunc. admonet. & ca. quod in dubiis. & ī. c. a. prox. argu. 6. q. 3. denique.*

¶ *Glo. seq. ponit antiquū edictum Prætorum, & ibi.* Bar. *ff. dicit, quid sit vis. & in eod. fin. quid sit metus. interserit quosque modos, quibus dicitur vis.*

d ¶ *Causa.*] Olim ita dicebatur: quod vi, metusve causa gestum est, ratum non habeo. vis enim fiebat mētio propter necessitatem contrariam spontaneæ voluntati. Sed hodie detracta est vis mentio, ideo scilicet, quia quod

fit vi atroci, id metu quoque fieri videtur: quia vis includit in se metum, & est superaddita ad metum, *ff. eo. l. 1. & 2.* Et dicitur vis impetus maioris rei, cui resisti non potest. *ff. eo. l. 1. §. 2.* Vi dico compulsiua, quæ inducit actionem, quod metus causa, vt legibus prædictis. Et non expulsiua, quia illa inducit interdictum, vnde vi, de rebus immobilibus tantum: & de iis, quæ immobilibus cohærent. Nec ablatiua, quæ inducit actionem vi bonorum raptorum circa mobilia tantum. *ff. de vi, & vi arma. l. 1. §. si fundus. & §. 2. & Insti. vi bo. rapt. §. sed neduum.* Nec etiam turbatiua, quæ inducit interdictum vti possidetis in rebus immobilibus, & in rebus mobilibus interdictum vtrubique, cùm duo se possidere contendant. Nec inquietatiua, quæ inducit interdictum, quod vi, aut clam: vt cùm quis non sinit alium vti re sua quiete, vel curare, vel alia facere: vel quando alter eo inuito vult aliquid ædificare in suo, vel iam fortè ædificauit. nec distinguitur in hoc interdicto, an iustè, vel iniustè fecerit. *ff. quod vi, aut clam. l. 1.* Metus autem est instantis, vel futuri periculi causa mentis trepidatio *ff. eo. l. 1.* Et not. quod licet non sit necessarium periculum præsens esse, tamen exigitur metum esse præsentem saltem pro futuro periculo: non enim sufficit suspicari eum inferendum. *ff. eo. metum. t. respondit.* Et dicitur metus, quia mentem tenet.

e ¶ *Debent.*] Qualiter hoc intelligatur, dicitur *suprà eodem. c.* Abbas.

¶ *Gloss. seq. recitetur per quæstionem.*

f ¶ *Ad resignationem*] Not. quod licèt metus interuenisset, in præstatione iuramenti, vel alicuius promissionis, si postmodum in resignatione, vel solutione non interuenit metus, quia sponte postea renunciauit, vel soluit, non potest repetere: proxima enim violentiæ turpitudinis causa sublata est. C. *eo. tit. l. 2. ff. de condi. ob tur. cau. si ob turpem causam. & ī. eo. perlatum. in fi.*

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & respondet.*

g ¶ *Repetendum.*] *Supra eod. ad aures. argumen.* contra vbi obstat iuramentum. Non est contra: quia ibi iurauit, quòd non repeteret, vt ibi dictum est: hic iurauit tantùm renunciare, [illegible] non iurauit, quod non repeteret.

¶ *Glo. seq. quærit & soluit.*

h ¶ *Resignandum.*] Sed quid si iurasset non repetere? Respondeo, tunc non repeteret. C *si aduer. vend. l. 1. & infra de iureiur. si vero. & ī. eo. abbas.* Papa verò ex officio suo mandabat illum restitui ob denunciationem sibi factam. *infra de iureiu. ad nostram,* & ille, idem non obstante iuramento posset, hoc denunciare Papæ. *ī. de iureiur. quemadmodum.* posset etiam impetrare absolutionem iuramenti, sicut fit in vsuris. *ī. de iureiu. ex administratione.* & in hoc dolum facere non videtur, qui fraudem, & dolum excludit. *ff. de lega. 2. cum pater. §. Titio. in fi.* Bernar.

¶ *Glo. recit. per q. an valuerit renunciatio.*

a ¶ *Laicorum.*] Talis renunciatio non tenet, etiamsi sponte fieret: quia non est facta in manu prælati; vt *ī. de renun. admonet. & ī. eo. c. prox. & c. quod in dubiis.* vbi de hoc arg. 16. q. 2. Gonsaldus tamen si sponte renunciasset, quoad se bene teneret, sed quoad superiorem [a], non: vt not. in illa decret. quod in dubiis. & arg. ī. de renun. super hoc.

¶ *Glo. sequens arg. à contrario. alleg. ī. iura in contrarium. ponit in eis demum soluit.*

b ¶ *Nisi fortè iuramento.*] Ergo si iuramentum interuenisset, vel fides interposita fuisset, quod vlterius non repeteret, non posset tunc repetere iuramento, vel fide obstante, quod potest seruari sine interitu salutis æternæ. *ī. eo. cum dilectus. ī. de iureiurand. si vero. & 22. q. 4. si aliquid. sic ī. de resti. spo. accepta. arg. contra. infra de resti. spol. ca. 2. & supra de renun. cùm inter P. & ī. eodem.* Abbas Sicul. quidam dicunt, quod hoc, quod hic dicitur, & in similibus signatis, ius commune est: quod dicitur in contrarius dispensatio est. sed ex littera non colligitur dispensatio. Illa decre. *infra de restitu. spoliat. cap. 2.* non contradicit, quia in alio casu loquitur, quia aliud est repetere, quod per metum tradidit, vel renunciauit, vt hic. & *infrà c. proximo.* Aliud est petere restitutionem eius, quo fuit spoliatus: vt dictum est. *suprà de renun. super hoc.* Et illa decre. cùm inter P. non contradicit, quia ibi non agit ex prima sua institutione. Illa decre. abbas non contradicit, quia ibi iurauit solummodo abrenunciare, & renunciauit: sed non iurauit, quòd non repeteret. Sed hic dicit Papa, si iuramentum interuenisset in renunciatione, scilicet quod non repeteret illam prælationem, tunc non posset præfici illi Ecclesiæ propter iuramentum, quod potest seruari sine interitu salutis æternæ: sed non negatur, quin præfici possit probato metu, superioris officio implorato, secundum quod fecit in illa decre. abbas. & in similibus, & sic non contradicunt contraria signata: excusat enim metus stupri, siue status verberum, atque necis. *ff. eo. tit. l. ego puto. & l. nec timorem. & l. si quidem. §. 1. 2. & 3. item metus substantia sua. ī. c. proximo.* Bernardus.

AD *audientiam*] Diuiditur, quia primo ponitur partis confessio. Secundo dat iudices ibi. *Mandamus.* Abbas.

CASVS. Magister Guil. rector Ecclesiæ de Cheuellis grauissimo metu regis coactus, iurauit, quod Ecclesiā illā renūciaret in manibus illorū, ad quos illa Ecclesia pertinebat, quod factū est: con-

Marginalia: ¶ Cap. i. eo. & i. c. eo. & vide c. pen. eo. tit. — a Vnde dicebat Tan. ¶ Vtrum in eis. — b Et ferà etc. quia primo casu — † Vide l. metum. §. sed quod prætor. & §. volenti. — † Vi et re fieri. — Quid vis, & quotuplex, & quid metus. — c Vide Sex. proce. in præsentia. supra per glo. pen. Ioan. And.

SAcris.] In prima parte ponitur decisa consultatio. In secunda distinguimus. responsio ibi, *Distinguimus.* Et primum membrum prosequitur ibi, *In primo.* Secundum ibi, *In secundo.* Abb. Pars huius *decr. de sepul. & de senten. excom. sacris.*

CASVS. Aliquis inuitus participauit excõicato: quæritur vtrum sit excõicatus. distinguit hic Papa, vtrum ille, qui cõicat excõicatis inuitus, sit attractus per coactioné, an per metũ coactus. In primo casu non est excommunicatus, cùm pati magis, quàm agere videatur. In secundo casu est excõicatus, sed licet metus illatus culpam attenuet, eam prorsus nõ excludit: quia pro nullo metu debuit mortale peccatũ incurrere. No. quod cõicãs excõicato per coactionem, nõ est excommunicatus: quia magis patitur, quàm agit. Item si quis metu communicat excõicato excommunicatur. Item metus culpam attenuat. Item nota regulam, quod pro nullo metu debet quis incurrere mortale peccatum.

† Ca. 2. eod. tit. in 3. compila.

† *Attenuetis* legitur *in manuscriptis.*

† *Videatur,* legitur *in impressis, sed in omnibus antiquis, conuincatur.*

† *Vide* l. fi. & *ibi Bar.* ff. de condi. ob tur. cau. l. 1. §. met⁹. ff. eo.

† Cap. 3. eo. tit. in 3. compil.

CAP. V.

SAcris † est canonibus: *& infra.* ¶ Distinguimus autem, vtrum is, qui communicat excõmunicatis inuitus, sit per coactionem [a] adstrictus †, aut per metũ inductus. ¶ In primo casu talẽ non credimus excõmunicatione teneri, cùm magis pati, quàm agere conuincatur †. In secundo licèt metus attenuet [b] culpam †, quia tamen non eam prorsus excludit [c], cùm pro nullo metu debeat quis mortale peccatum incurrere [d], excommunicationis labe credimus inquinari.

¶ Idem Marsil. & Agatheñ. Episcopis.

¶ *Metum passo non subuenitur, si non fuit talis, qui cadere potuit in constantem virum.*

a ¶ *Per coactioné.*] Absolutam. 45. *dist. de Iudæis.* & 30. *d. presbyteros.* 1 *q.* 1. *constat.* cùm magis pati, quàm agere videatur, 6. *de testamentum.* Sicut nec valeat testamentum, vbi testes inuiti detinentur. ff. *qui testa. face pos. qui testamento* §. *vlt.* Et tunc si per vim detentus sit non valet, quod agitur, immo dormienti comparatur ff. *de acq. tut. l.* 1. *in fin.*

¶ *Glossa seq. cum seq. recitetur per duas distinctiones.*

b ¶ *Attenuet.*] Hic metus attenuat peccatũ. 2. *q.* 1. *in primis.* cũ que nullo modo excusat. *de conse. d.* 4. *cito* a *&* 11. *q.* 3. *quisquis metu.*

c ¶ *Excludit.*] Minor tamen causa excludit eam. *arg.* 17. *q.* 3. *quod prædecessor. & antecessor.* sed illud est indultũ à iure, & e. s possimus participare in his, quæ ad salutem animarum illorum pertinent: nec incurrit quis excommunicationem. licèt alia incidenter proponantur vt magis proficiant. j. *de sent. excom. cum voluntate. & c. responso.*

a *Aliàs* hoc *quod ibi participat verba præcatos sponte, vel per metum. Ioan. And.*

d ¶ *Incurrere.*] Simile. 32 *q.* 5. *ita ne.* Bern.

CVm dilectus filius.] Primò præmittit diffinitionis cãm. Secũdò soluit obstaculũ ibi, *Nõ obstãte.* Tertiò diffinit ibi, *Super.* Abb.

CASVS. Canonici insularũ volentes obseruare ordiné Cistercieñ. emiserunt votu præstito iuraméto, quod regulã Cistercieñ. ordinis obseruarent, vel quod translatioñé suæ Ecclesiæ ad ordiné illorum nullat nus impedirent: & hæc facta fuerunt fratribus Cistercieñ. præsentibus. postmodum verò prædicti canonici voluntate mutata, voluerũt reuocare, quod fecerãt: petierũt restitutionẽ cõtra factũ suũ, dicentes quod per metũ, & dolum Cistercieñ. ad hoc fuerant inducti, & ideo non valebat, quod fecerant: receptæ fuerunt probationes hinc, & inde. Papa examinato negotio, quia cõstiterat ei de voto emisso, & de iuramento præstito à canonicis prædictis, quod regulã Cistercieñ. obseruarent, vel quod non impedirẽt trãslatione ipsius Ecclesiæ ad ordiné illorũ, imposuit eis silẽtiũ super restitutione petita, cũ vtrũq; seruatũ non vergat in dispendium salutis æternæ, nec velit viam periuriis aperire non obstante violentia, quæ proponebatur illata: cum non contineat metum mortis vel corporis cruciatum: nec obstante dolo, quo se proponebant fuisse seductos, cũ talis dolus potiùs ad fatuitatem ipsorũ, quam ad circumuẽtionem Cistercieñ. debeat retorqueri. Not. quod iuramentum semper est seruãdum dummodo sine periculo animæ seruari possit. Item metus, qui non continet metum mortis, vel cruciatum corporis, non excusat. Item dolus, quo quis inducitur ad bonum animæ, non imputatur, nec impendit propositum melioris vitæ. Item nemo debet viam periuriis aperire.

¶ *Glo. seq. recitetur per quæstionem.*

e ¶ *Ecclesiæ.*] Non tamen potuerunt Ecclesiam suam subiicere ordini Cistercieñ., vel etiam alij, inconsulto diœcesano Epo. j. de excess. præla. sicut vnire. sed est verum, quod quantum ad Epm hoc non potuerunt, & nullum præiudicium fit Episcopo: sed quantum ad se bene tenuit talis translatio. j. *de do. inter dilectos.* & Episcopus habebit iura Episcopalia sua sicut consueuit. j. *de reli. dom. quia monasterium,* sed non videtur, quod ipsi subiecerint Ecclesiam ordini Cistercieñ. sed seipsos personaliter obligauerunt seruare regulam illorũ, & bñ potuerunt promittere non impedi-

e *Dicit Inn. quod professi tera potuerunt hunc Cistercien- sem ordinẽ ardiorem, de regula Hect. Ioan. And.*

se translationem Ecclesiæ suæ ad ordinem Cistercieñ. faciendam; per illos ad quos pertinet: sed ipsi per se hoc facere non possunt, sed per Episcopum de consensu capituli.

f ¶ *Salutis æternæ.*] Et ideò bene seruari debet. j. *de iureiu. si verò.* & 22. *q.* 4. *si aliquid.* idẽ si salutis corporalis. 22. *q.* 4. *c. a. vlt. vers. quisquis ergo.* & j. *de iureiur. verum.*

CAP. VI.

CVm † dilectus filius: *& infrà.* ¶ Quia cõstitit nobis de voto emisso, & de præstito iuraméto à Canonicis insularũ, quòd regulã Cistercieñ. obseruarent, vel trãslationé ipsius Ecclesiæ [e] ad ordinem illorum nullatenus impedirent: cùm vtrunque seruatum nõ vergat in dispendiũ salutis æternæ [f], nolentes viam periuriis aperire [g]: Non obstante violentia [h], quæ proponebatur illata, cùm neque metum mortis [i], neque cruciatum corporis contineret †, & ideo non debuerat cadere in constantes.

¶ Nec obstante dolo, quo se proponebant fuisse seductos: cùm talis dolus non tam ad circumuentionem prædictorum Cistercieñ. quàm ad fatuitatem [k] eorum debeat retorqueri:

g ¶ *Aperire.*] Vt C. de *iudi. videl. l.* 1 *in pn.* C. *si aduersus ven. l.* 1. & j. *de iureiur. si verò.*

¶ *Glo. se. recit. per quæstio. & incidentem oppositionem.*

h ¶ *Violẽtia.*] Quæ fuerit illa violentia, ignoramus, & fortè aliqua verba incusserant eis timorem, quę nõ semper sufficiunt ad iustum timorem. ff. *quod met. caus. metum.* & j. *qui cle. vel vo. insinuante.* vel fortè etiam minabantur eis excommunicationem, sed ille timor non excusat, cum excõmunicatio sit medicinalis. 2. *q.* 1. *multi.*

† *Vide* l. 2. & *ibi Bar.* ff. de noxa.

¶ *Glo. seq. tractat multiplicem speciẽ metus, & diuersa circa ipsum auxilia.*

i ¶ *Metum mortis.*] Nõ solum in duobus istis, *quibus casibus metus excusat,* sed etiam in pluribus, aliis casibus excusat metus, quandoque metus verborum. *arg.* 7. *dist. fuerunt.* & 13. *q.* 8. *conuenior.* & ff. *de acquir. hæred. qui in aliena* §. *vlt.* quandoque metus rerum. 50. *dist. presbyteros.* & s. *eo. abbas.* & propter metum libertatis exigere non possum, quæ onerandæ libertatis causa stipulatus sum. ff. quarum rerum actio non datur. l. 1. §. *quæ onerandæ.* quandoque metus iudicis. 2. *q.* 1. *in primis.* vel alicuius potentis. *C. eo. sum. l. pen.* & *vlt.* quandoque metus status, vel honoris, vel sui ipsius, vel filiorũ, & metus stupri. ff. *eo. isti quidem.* Item quandoque non tantum metus, sed suspicio metus excusat. ff. *loca. habitatores.* §. *vlt.* & ff. *ad leg. Aquil.* Item si quis fumo. §. *vlt.* quandoque metus mortis, aut cruciatus corporis tantùm, excusare videtur: vt hic. & *C. de transact. interpositas.* Vnde videtur relinquendum arbitrio iudicis, an verba, vel minæ, vel potentia hominis sit iusta causa metus, vt ff. ex quibus cau. ma. l. 3. & *arg.* ff. *eo. non est verisimile.* Item subuenitur metum passo, per hoc edictum, quod metus causa tunc tantùm, quando metus cadit in constantem virum. ff. *eo. metum.* & j. *de spon. veniens.* Sed vbi quis minorem metum passus est, [e] videlicet per impressionem, siue potentiam iudicis, vel dolo alterius quis vendit res suas: tunc subuenitur eis iudicis officio. ff. *eo. non est verisimile.* §. *p.* vel per constitutionem principum. *C. eo. l. penul.* & *vlt.* & ff. *de off. præs. illicitas.* vel per responsa prudentum, siue interpretationem prudentum ff. *de var. & extraor. cog. medicam.* iudex verò alicui non dicitur inferre metum ff. *eo. l.* 2. sed iniuriam facere potest, vt ibi. ff. *ad leg. Aquil. quemadmodum.* §. *magistratus.* & j. *de emp. & ven. c. vlt.* vbi de hoc. Et not. quod secundùm canones, siue vi, siue metu, siue dolo aliquis renunciat rei suæ, subuenitur ei contra omnem possessorem. 3. *q.* 1. *redintegranda.* & *quæst.* 2. *c.* 2. & ff. *de ino. fa. testa. cum qui.* 1 *resp.* & per Episcopum suum potest quis implorare hanc restitutionem.

e *Concor. gl. in l. interpositas. C. de transact. & ibi Bar. & l. metum. ff. quod me. cau.*

ADDITIO. Quis autem metus excusare possit, patet per hunc versum Hostien.

Excusat carcer, status, & mors, verbera, stuprum.
Excusare metus hos posse puto, quia nescio.

Stupri, siue status, verberis, atque necis. ff. *eo. ego puto.* & *l. nec timorem.* & *l. isti quidem* §. 1. 2. & 3. Item metus substantiæ suæ. s. *cap. prox.*

¶ *Glossa sequens elicit tria nobilia, & cuique signat vnum contrarium.*

k ¶ *Ad fatuitatem.*] Sic patet, quòd licèt dolus interueniat in huiusmodi spiritualibus, non tamen subuenitur dolum passo, dolo *non* licèt dolus det causam contractui. simile. 20. *qu.* 3. *constituit. per matrimonium.* Item matrimonio. j. *de conuer. coniu. ex parte.* & c. *veniens. in matrimonio: sed fin.* & c. *dudum.* quod est contra id ff. *de dolo.* & eleganter *in super absorptam.* Item habes hic, quòd dolus non præponderat culpæ, quòd *tamen ratione est* contra id. ff. *ad l. Aquil. item Mela, in prin.* Item no. quòd in *tur, quæ per* spiritualibus non habet locum in integrum restitutio: quia non *alterius* videntur decepti, qui meliorem vitam elegerunt [d]. *Arg. contra.* j. *fraudi. ab. prox. ex literis.* Bern.

Super

Super eo.] In prima parte ponitur partis conquestio. In secunda ... resp. ons. ibi. Verum. & est notabilis casus. Abbas.

Casus. Quidam dicebat se spoliatum a quibusdam aduersariis suis super ... lite non contestata, probauit solummodo per proprium iuramentum singula, quæ amiserat, sed de violentia sibi illata probauit per testes, & sic condemnati fuerunt, conquerebantur, quod iniustè condemnati fuerant, quia iuramento illius credi non debuit. Dicit Papa, quod iniustè conqueruntur, quia postquam de violentia constitit per testes, & de rebus amissis per iuramentum ipsius, bene potuit iudex taxatione præmissa, condemnare illos in æstimatione rerum amissarum, declarata per iuramentum actoris considerata personarum ac negotij qualitate. Not. quod in casu isto, cum quis dicit se spoliatum per violentiam, illam debet probare per testes, de rebus amissis per iuramentum proprium: iudex tamen primo considerabit qualitatem personæ, an sit talis, vt contra ipsam nõ præsumatur, quod propter hoc deierauerit, & quantitatem rerum amissarum.

Super restitutione petita silentium eis duximus sententialiter imponendum.

¶ Gregorius nonus.

¶ Probata violẽtia per testes, res amissæ probantur per iuramentũ. Et super valore rerum amissarũ taxatione iudicis præmissa, & secuta petentis iuramento, condemnatio.

CAP. VII.

Super eo, quòd aduersarius vester se conquerebatur à vobis per violentiam spoliatum, arbitramini contra vos fuisse iniustè processum, cùm non nisi proprio iuramento probauerit singula, quæ amisit. Verùm postquam de violentia per testes [a], & de amissis [b] rebus per ipsius constitit sacramentum, potuit Iudex taxatione [c] ab ipso facta pro personarum [d], ac negotij qualitate, vos in æstimatione rerum amissarum iuramento aduersarij declarata, rationabiliter condemnare †.

¶ Glo. seq. ponit differentiam circa interesse, & c. secundò cui parti rubrica adaptetur, ea. tertiò quærit opponendo, & dupliciter respondet.

a ¶ *Per testes.*] Sufficit enim probare per testes in iudicio violẽtiam sibi illatam, & super rebus amissis stabitur iuramẽto ipsius: sicut hoc totum habes. *C. Vnde vi. si qñ.* cū eum tenoré illius *l. hic habes.* Et sic interesse, quod surgit ex maleficio, probatur per iusiurandum, sic *2. q. 1. in primis.* secus est, si surgit ex contractu: quia tunc per testes probandum est. *Instit. de verb. ob. §. non solum. ff. de minor. si in emptionem. & ff. de eden. argentarius. § fin.* Et quod hic dicit, non pertinet propriè ad actionem, *quod me. cã.* sed ad interdictum *Vnde vi. siue vi bonorum raptorum.* vnde lex illa, vnde hoc sumptum est, ponitur, *C. Vnde vi. si qñ.* Et ita facit ad illam partem tituli, vbi dicit de iis *quæ vi* præcedentes decretales pertinent ad illam partem, quæ dicit, *metúsue causa.* Et sic in actione, quod metus causa sufficit probare metum fuisse sibi illatum, quamuis non ab eo, qui conuenitur, metus illatus sit. *ff. eo. si cum exceptione. §. in hac.* Sed quæ fuit causa, quare statur in casu isto iuramento illius, qui vim passus est, cùm iuramentum non sit deferendum, nisi adsit bona præsumptio, vtã, quia habet vnum testem, &c. vt *s. de proc. ex insinuatione. & j. de iureiu. c. Vlt. & C. de reb. cred. in bonæ.* Ratio illa prima est, propter difficultaté probandi singula vtensilia, & huiusmodi minuta, quæ de facili probari non possent, & ideo indultum est in fauorem spoliati, & in odium violenti. & hoc idem dicitur. *2. q. 1. in primis* a Et prætera ideò statur iuramento actoris, quia habet optimam præsumptionem, scilicet violentiam illatam sibi ab illo, qui conuenitur: quã debet per testes probare, vt hic dicit. & in prædicta *l. si quãdo.* Et sic iuramento statur in expensis restituendis: quia & ibi similiter difficile esset hoc probare *C. de iud. l. sancimus.*

b ¶ *Amissis.*] Tempore violentiæ, vel damno dato: vt in prędicta *l. si quando. & C. in primis.*

c ¶ *Taxatione.*] Vltra quam, scilicet taxationem, non iurabit: vt prædict. *l. si quando. sic s. de procu. constitutus. & 3. q. 3. c. inducia. § quod fieri non debet. & illum. § habet. C. de dilatio. Auth. quod fieri. & in Authen. de exhiben. & introdu. reis. §. quoniam mox. coll. 5.* & secundùm quod iuratum est, debet condemnare: vt *l. si quando* & non minus *in Auth. de iudi. § oportet.* [b] *colla. 6.*

d ¶ *Pro personarum.*] Persona ergo respicienda est, an honesta fuerit, verũ si pauper, vel diues. *arg. op. ff. de leg. tu. legitimos. arg. s. de offic. deleg. sanè. & c. pastoralis. in resp. & 2. q. Vltim. quisquis* qualitas etiam negotij consideranda est, simile *j. de appel. cum sit Romana. & ff. de in iu. nunquam. & j. de iureiu. c. Vlt. in fi. & C. Vnde vi. si quando.* Bern.

DE IN INTEGRVM RESTITVTIONE.

¶ Suprà visũ est de quadã restitutione spirituali, quæ scilicet datur occasione metus: sed quia quædã est restitutio generalis, per quã subuenit Ecclesiis, & minoribus iure speciali: maioribus verò ex clausula generali, iusta scilicet causa suggerẽte: meritò post rubricã prædictã subiicitur ista, in qua tractatur generaliter de restitutione in integrum. Et dic, quod restituere in integrũ est idẽ, quod in pristinum statum reponere. c. 1. q. 3. in fi. & in l. 1. C. de ... sf. ... Ste.

De hac materia tractatur 35. q. 9. & 7. q. 1. & 2. per totum.

TITVLVS XLI.

De in integrum restitutione.

Alexan. iij. Alphanen. Episcopo.

¶ Si in contractu vẽditionis, vel locationis Ecclesia fuit enormiter læsa, potest aduersus talem contractum petere restitutionem in integrum: emptor tamen, siue cõductor non debet fraudari in pretio suo, vel in sumptibus per eum factis.

CAP. I.

Requisivit † tua fraternitas, quid agendũ sit de possessionibus laicis, sub modico censu [e] concessis. Noueris itaque, quòd si Ecclesia læsa est, & manifestè apparet detrimentum [f] ipsius (cùm Episcopo eiusdem Ecclesiæ conditionem facere deteriorem non liceat [g], & Ecclesia iure minoris [h]

Requisiuit.] Circa contractũ alienatum ... ratione celebratum restituitur Ecclesia, si manifestè apparet ipsius detrimentum. h. l. Cõmunis diuisio. Secunda ibi, Noueris. Abbas.

Casus. Ecclesia quasdã possessiones alienauit pro modica pecunia, quibusdam laicis seruata forma alienationis: quærebatur, quid agendum sit huic ecclesiæ? Respondet Papa, si Ecclesia læsa est, & manifestè apparet detrimentum ipsius, siue etiam probari possit: quia Ecclesia fungitur iure minoris, & semper debet illæsa seruari, quæ taliter alienata sunt, ad proprietatem Ecclesiæ debent redire, cùm nõ liceret episcopo conditionem Ecclesiæ facere deteriorem: ita tamen quòd si emptores possessiones illas fecerint suis expensis meliores, non debent defraudari sumptibus bona fide factis. No. quòd quandocunque læditur ecclesia enormiter, debet restitui sicut maior.

¶ Glo. seq. ponit d ... lecturas.

e ¶ *Sub modico censu.*] id est, pro modica pecunia distracta: & sic non contradicit litera sequens, vbi dicit, ad ius & proprietatem conuenit redire, &c. & quod dicit in fine, coloni, id est, emptores colentes ipsas possessiones, vel potest intelligi, quod verba propriè ponãtur, vt de vtroque contractu intelligatur: vt si Ecclesia lędatur in contractu locationis: puta, quia ad longum tempus locauit rem aliquam pro certa pensione, in qua læsa est [e] Ecclesia, siue in contractu venditionis.

f ¶ *Detrimentum.*] Magnum scilicet: nam pro modica causa non datur restitutio *ff. de mino. si ex causa ... resp. in fi. & ff. de in integ. rest. l. scio illud de re. ecclesia. non alien. ca. peruenit.*

g ¶ *Non liceat.*] *Infrà de dona. fraternitatem.* meliùs est enim iure ecclesię intacta seruari, quam post vulneratam causam remedium quærere. *C. In qui. cau. in integ. resti. non est necessaria. l. Vltima.*

¶ Glo. seq. recitetur per q. an post quadriennium restituatur Ecclesia, & ponit opi. quam approbat, ponit etiam contrariam.

h ¶ *Iure minoris.*] Sic est. *j. eo. c. auditis.* vbi de hoc: & fungitur iure reipublicæ. *23. q. 4. quid ergo.* & dic, iure minoris fulcię maioris. & comparatur minori in hoc: quia sicut minor postquam excessit xxv. an. petit restitui vsque ad quadriennium de iis, in quibus læsus fuit infrà xxv. annos. sic & ecclesia tantùm vsque ad quadriennium petit restitui, vbicunque læditur, à tempore læsionis computandum. Et quod dicit semper debet illæsa seruari: illud, semper, non notat tempus circa eundem contractum, vel circa eandem læsionem, vt de eodem contractu, vel de eadem læsione semper in perpetuum possit ecclesia restitui: absurdum istud videtur, & est contra id, quod legitur. *C. de temp. in integ. restit. l. Vlt.* vbi dicitur, quod omnis restitutio infrà quadriennium debet terminari, sed sic debet intelligi illud, semper, id est, quotiescunque læditur illa ecclesia, debet petere restitutionem [d] super illa læsione vsque ad quadriennium, & ita si millies læderetur, millies potest restitui; [d] & ita semper est minor, quia semper restituitur, & restituetur, quandiu durabit, in his quibus lęditur: & sic reuera fungitur iure minoris, & hæc est communis opinio. Alij dixerunt, vt Alanus, & G. Naso cum eo, quòd in infinitum possit Ecclesia restitui super eo contractu, in quo læsa est, nec currit ei illud quadriennium. *arg. j. eo. cum ex literis.* & inhærent superficiei istius verbi, semper, & malè & dic, semper, id est, in omni contractu, siue quandocunque læditur, vt dictum est.

Marginalia: † Iste textus reputatur sin. per Abbatem hic, & Britan. in sua distinctione in ver. astimatio. — † Post conc. Lateran. p. 29. c. 1. & c. 1. eo. ti. in 1. compil. — e Nec tenetur exprimere an dolo aduersarij, an sua facilitate sit læsa, de hoc, & an plures causas possit exprimere. Vel vnã expressa alteram proferre qui, vide in Spe. 2. p. eo. ins. qualiter in prin. Io. Andr. — d Adde, quod idem priuilegium habent hospitalia, quòd ecclesia: ergo. & c. tex. est singu. in l. omnia C. de epi. & cleri. — Interesse qualiter probetur, an ex maleficio, an ex contractu oriatur. — b Vide l. quod iussit. & de cit. iud.

debeat semper illæsa seruari) quæ in damnum eius data constiterit [a] ad ipsius conuenit, proprietatē que redire [b]. Prouidendum est tamen, ne si fortè coloni possessiones illas expētis, ac labore suo reddiderint meliores, sumptibus, quos bona fide fecerunt, debeant defraudari [c].

¶ Innocentius tertius sancti Georgii, & sancti Sergij Abbatibus.

¶ *Restituitur Ecclesia læsa propter negligentiam procuratoru, qui iura Ecclesiæ non produxit.*

CAP. II.

CVm † venissent ad Apostolicam sedem electus, & Monachi Rothoñ. pro se ac pro monasterio suo, & magister A. pro Episcopo Venet. eis sācti Georgij Diaconum Cardinalem dedimus auditorē: ¶ Corā quo idē magister pro Epi parte, proposuit, q cum monasteriū Rothoñ. esset situm in diœcesi Veneteñ. & Ecclesiæ Veneteñ. subiectum, prædictus Eps possessione [d] subiectionis [e] vsus est hactenus inconcussa: sed cū occasione cuiusdam electionis, quę ibidem facta fuerat [f], partes de cōmuni assensu ad Nateñ. † Epm, & eius collegas commissionis literas impetrāsēt: duo eorū [g] ad monasteriū accesserunt, quorum aduentū intrusus præsentiēs, renunciauit [h] huiusmodi electioni, & se à monasterio absentauit. Sed Iudices auctoritate Apostolica Monachis iniunxerunt, vt syndicum, vel Procuratorē [i] eligerent, qui in causis monasterij & consultè ageret, & vtiliter responderet: districtiùs inhibentes [k] eisdem, ne aliquem eligerent in Abbatem, donec plenius cognosceretur de iure, quod Episcopus se habere in Abbatis electione dicebat. Monachi verò etsi Procuratorem † ad mandatum Iudicum elegissent: Abbatem tamen contra inhibitionē eorum eligere præsumpserunt [l]: cuius electionem Episcopus petiit infirmari: & se ad possessionem restitui, qua eum Monachi spoliārant [m]. Deinde Iudices diffinitiuam sententiam protulerūt, electionem cassantes eandemque sententiam dictus magister petiit confirmari. ¶ Ad hoc fuit responsum, quòd licèt per Procuratorem ex parte Monachorum fuisset propositum, quòd monasterium ipsum ad Romanam Ecclesiam nullo medio pertineret: dicti tamen Iudices contra eos procedere nimis animosè cœperunt †: *& infrà.* ¶ Nos igitur inspectis priuilegiis [n]

---

a ¶ *Constiterit.*] In iudicio præsentibus partibus. *j. eo. cum ex literis.* vel per contumaciam absentib. *ff. de mino. in causa §. causæ. & l. etiā. §. Vlt. j. de reb. Eccl. non alie. c. pe. & C. si aduersus dotem. l. Vnica. & ff. de adep. l. nam ita. & in Authē. Vt spon. larg. §. ad hoc coll. 9.* de hoc dictum est. *s. de offi. iud. c. Vlt.*

b ¶ *Redire.*] Et sic patet quòd cōtractus fuit alienationis, non locationis, vt dixi in princ. & alienatio tenuit. Vnde auxiliū restōnis necessariū fuit: quia tunc demū datur, cum alia actio non superest. *ff. de mino. l. in causa. in prin. & s. de offic. iudi. c. 2.* Vnde no. quòd si alienatio rei Ecclesiasticæ facta est in casu licito, sicut debet, & traditur *10. q. 2. hoc ius & 19. q. 3. sine exceptione.* bñ tenet cōtractus: & si læsa sit in contractu illo, nō subuenitur ei, nisi per beneficium restitutionis, nisi esset decepta vltra dimidium iusti pretij: quia tunc iure communi iuuatur. *j. de empt. & Ven. cùm dilectus & cùm causa & Cod. de rescin. Ve. l. 2.* Si verò alienatio non sit facta prædicto modo, s. cum consensu capituli, & meliorationibus inspectis, nullus est cōtractus ipso iure [a] *12. q. 2. sine exceptione. & c. Apostolicos. & c. alienationes.* & prædicta decre. cum dilecti, & agitur tunc iure communi contra possessorem. *arg. C. de sacros. eccl. l. iubemus. & C. si aduer. dona. l. 2.*

c ¶ *Defraudari.*] Sicut enim Ecclesia in damno morari non debet: ita nec in lucro. ex vtraque parte fieri debet restitutio. *C. de repu. l. Vnica.* [b] *ff. de minor. l. quòd si minor. §. restitutio. & l. intra Vtile. in fin.*

CVm venissent.] Prima pars ponit comparationem partium, & dationem auditorum. Secunda ibi, *Coram.* allegationem Episcopi. Tertia ibi, *Ad hoc.* allegationem monasterij. Quarta ibi, *Nos igitur.* interloquitur. Abbas Siculus.

CASVS. Vacante monasterio Rothoñ. monachi elegerunt quēdā in Abbatem: Eps Veneteñ. opposuit se cōtra istā electionē. propter quòd electus ipse & quidā monachi Rothoñ. & magister A. pro Epo Veneteñ. ad sedem Aposto. accesserunt: datus fuit quidā Cardinalis auditor: coram quo prædictus magister A. ex parte Episcopi proposuit, quod cū monasteriū prędictū situ sit in diœce. si Veneteñ. & Ecclesiæ Veneteñ. subiectum, dictus Eps possessione subiectionis, & iure eligendi Abbatem vsus est hactenus quietè, ac pacificè: tandem occasione cuiusdam electionis, quæ facta fuerat ibidē de cōmuni cōsensu partiū, literæ impetratæ fuerūt ad Episcopū Veneteñ. & collegas ipsius, quorū duo ad monasteriū accesserunt. Intrusus eorū aduentū intelligens, renunciauit electioni huiusmodi, & de monasterio recessit: iudices præceperunt monachis, vt syndicum facerent, qui in causis monasterij responderet, prohibentes eisdē ne aliquē eligerent in Abbatem, donec cognosceretur de iure, quod Eps dicebat se habere in electione Abbatis: monachi fecerunt procuratorē ad mandatū iudicū, tñ Abbatē cōtra eorū præceptū elegerūt: cuius electionē Episcopus petiit infirmari, & se restitui ad possessionem, vel quasi, qua eū monachi spoliarunt: iudices diffinitiuā sententiā pro Episcopo protulerunt, cassantes electionem prædictam, quam sententiā petebat procurator Episcopi cōfirmari. Ad hoc fuit ex aduerso rñsū, quod coram prædictis iudicibus per procuratorem monasterij propositum fuit, quod monasterium ipsum nullo medio ad Romanam Ecclesiam pertinebat: iudices tamen contra monachos nimis animosè cœperunt procedere, & quod monasterium non fuerat defensum, nec priuilegia libere tamen fuerunt exhibita coram eis, quæ priuilegia exhibuit coram auditore. Vnde petebat procurator monasterij per beneficium restitutionis se admitti contra prædictam sententiam, & priuilegi libertatis vsi (?). Dñs Papa inspectis priuilegiis, quæ declarabant monasterium ad ius, & proprietatem Romanæ Ecclesiæ pertinere, intelligens insuper quòd licèt procurator monasterij priuilegia coram primis iudicibus exhibere negligenter omiserit, tamen ipse fuit protestatus tā ius monasterij, quam Romanæ Ecclesiæ. videlicet quòd monasteriū ad Romanā Ecclesiā nullo medio pertinebat, vñ Papa restituit monasterium Rothoñ. ad audientiam, ne procuratoris negligentia in dānū monasterij redundaret, tamē electionem prædictam à monachis factam, nec cōfirmandam pendente controuersia, ex qua pendet, nec infirmandam duxit. Not. quòd Ecclesia propter negligentiam procuratoris restituitur. Item pendē te principali qōne iuris eligendi, non debet electio confirmari. Item protestatio prodest.

d ¶ *Possessione.*] Vel quasi possessione: quia incorporalia non possidentur, sed quasi possidentur. *ff. de Vsucap. l. sequitur. § si Viam.*

e ¶ *Subiectionis*] Et possessione iuris eligēdi abbatem.

f ¶ *Fuerat.*] Per monachos, & ita spoliauerunt Episcopum possessione eligendi.

g ¶ *Duo eorum.*] Tertio eis committente vices suas, vel se excusante, aliàs nihil fecissent. *s. de offic. deleg. prudentiam. 1. resp. & c. cū causam. & c. causam matrimonij.* in antiqua tñ contrarium allegabatur.

h ¶ *Renunciauit.*] Ante confirmationem sufficit renunciatio facta eis, qui elegerunt.

¶ *Glo. seq. obiicit, & soluit.*

i ¶ *Procuratorem.*] Et sic videtur, quòd collegium possit constituere procuratorem sine consensu prælati, etiam vacante Ecclesia pro causis monasterij, contra id quod est *j. de iud. causam quæ. & j. ne, sede Vacante. per totum.* Sic intellige, quod dicit hîc, eligunt procuratorem, vel syndicum vacante Ecclesia, vt de facto sine electione ipsa, prælati agatur, de qua erat contentio inter Episcopum, & conuentum, quæ aliter tractari non poterat, & ad hanc causam tantùm constituit, non ad alias, quæ tractari non possent [d] vacante Ecclesia, per iura prædicta.

¶ *Glo. seq. recitatur per quæstionem. & solu. cui solutioni signat contrarium, & remittit.*

k ¶ *Inhibentes.*] Non videtur, quòd ipsi potuerint inhibere, cùm monachi essent in quasi possessione eligendi, alium eligendo qui renunciauit, & sic vsque ad sententiam tuendi erant in possessione. *16. q. 4. Volumus. & 13. q. 5. c. 2. & j. Vt lit. pen. per totum.* Vnde Papa hîc in fi. non cassat electionem factam post inhibitionem illam. *ar. ad hoc. 11. q. 1. quia res in litigio. & Cod. de prob. l. 2. Arg. contra. ff. de pe. here. l. diuus.* vbi prohibetur possessori aliquid detrahere de bonis hæreditatis, nisi præstita satisdatione de restitutione. sed hoc soluitur in *fine notulæ,* quæ incipit, *sed nunc.*

l ¶ *Præsumpserunt.*] Ex hoc verbo videtur, quòd non debuerant eligere post prohibitionem, sed licèt non debuerant, facta tamen electio non cassabitur, quousque cognoscatur de iure eligendi: vt dicit *in fin.*

m ¶ *Spoliarant.*] Et ius eligendi Abbatem apud Episcopum de cætero pertinere: quia ad ipsum pertinebat ius eligendi.

n ¶ *Inspectis priuilegiis.*] Huiusmodi inspectio iure debuit suspendere confirmationem sententiæ latæ pro Episcopo. *arg. j. de restit. spoliat. & j. de re iudi. cùm super.*

¶ *Glo.*

---

† Cap. 1. eod. ti. in 3. compil.

a *Ista gl. est sing. secundùm doctores hic.*

† *Veneten.*
† *Nauten.*

b *Quòd in integrum restituitur: sicut in damno morari non debet, ita nec in lucro. Ioan. And.*

† *In nonnullis manuscriptis: & si procuratorem, Vel syndicum, ad mandatum, &c.*

† *Et hoc Vbi in rescripto erat clausula, si non omnes, pro tura hoc alleg. Ioan. And.*

† *Vide* (?) *mandato.* *cùm* *no.* *ff. de mino*

d *Ad hoc supra de cons. fac. cùm dilectus. Videretur, quòd hoc casu constituendus est alter de consensu Archiepiscopi. arg. insti. de auct. tuto. §. fin. sed hic subtilitati secundùm canones non est locus. sic infr. de iud. c. dilecti. secundùm Hug. Io. An.*

¶ *Glo. seq. arg. de protestatione alleg. 4. sur. alleg. vnum in contrarium & remittit, & soluit.*

a ¶ *Protestatus.*] Et sic protestatio prodest. *s. de elect. Cumana. & i. de off. ord. pastoralis. in fin. & s. de iu. qua vi. metusue cau. s. priuatu & 7. q. 1. pontifices. Arg. contra. s. de consti. cum M.* Ferrarien. de hoc dictū est in c. *Cumana.* & sine illa protestatione admissi fuissent monachi per beneficium restitutionis: vnde supple, maxime.

b ¶ *Negligentia.*] De qua negligētia tenetur monasterio, si propriū habet. arg. *ff. man. l. diligenter.* cum omiserit exceptionem monasterio competentem. *ff. manda. l. fideiussor. 2. resp.*

c ¶ *In damnum.*] Cùm ad defensionem vocari debuerimus. *j. de confir. vti. cùm dilecta.* & dominus semper in iudicio nominandus est. *infrà vt lit. non contest. c. quoniam. §. penult. quod C. vbi in rem actio. l. 2.*

¶ *Glo. seq. reci. per q. an hac restitutio detur, cū procurator est soluendo: ponit op. quod nō. subdit differentiā inter restitutionē minoris, & maioris, quam partim reprobat. In fi. ponit priuilegi in Ecclesia*

d ¶ *Restituimus.*] Hæc restō (vt quidā dicunt) datur, quando procurator non est soluendo, vt tunc fiat restitutio contra Ecclesiam: vt *ff. man. l. si procuratorem. in prin. & ff. de do. & eleganter. § si dolo.* hic procurator non est soluendo, etiamsi aliàs sit locuples: quia libertas & status monasterij æstimari nō posset. *ff. de re. diui. sacra. §. vlt.* Ex hac enim causa quilibet erit restituendus: quia ex quacunque causa iusta dicit prætor in integrum restituam. *ff. ex qui. cau. ma. l. 1.* aliàs nūquam rescinderetur sentētia ꝑpter dolū, vel ꝑpter negligētiā procuratoris: sed dñs agat cōtra ꝓcuratorē, si dolū cōmisit. *C. de procur. l. si procurator. in fi.* & ipse de omni dolo, & culpa tenetur dño. *C. man. à procuratore.* quia nec procurator omittere debet exceptionē cōpetentem ex persona rei. *ff. man. l. denique & l. fideiussor. 2. respon.* & ita hic videtur loqui nō tm̄ de restitutione minoris, sed etiā de restitutione maioris ex clausula generali, si qua iusta, &c. vt dictum est. & est differentia inter restitutionem, quæ fit iure minoris: quia illa datur officio iudicis deficiente actione *ff. de mino. quod si minor. §. vlt. & i. de offi. iude. c. 2.* & illam, quæ fit iure maioris: quia tunc habet actionem suo iure, sc. vtilem, accedente iudicis officio. *ff. quod me. cau. l. metum. §. ex hoc edicto. & §. prece. arg. C. quod me. cau. si vi. vel metu.* sed certè lex illa *ff. de do. & eleganter. §. si. & illa ff. man. l. si procuratorem.* non restituit actionem, cum per negligentiam procurator succubuerit, sed cùm per dolum: vnde si negligens fuit procurator, imputet sibi, qui tali negotiū suū commisit. *§. de mino. l. cùm mandato. arg. ad hoc. s. de offi. deleg. c. cum olim. ff. de tribu. l. procuratoris.* veruntamen si procurator esset soluendo, satis videtur, quòd fauore ecclesiæ in optione habet, an velit conuenire procuratorem, vel velit restitui ad rem. *C. si tutor. vel curator. l. etiam.*

¶ *Glo. seq. obiicit, & soluit, solutioni opponit, & ponit opinio. cui signat cōtrarium, & ibi remittit. demum perfectius recitat opin. Io. tm̄ coaptat hoc cap.*

e ¶ *Electionem.*] Sed nónne fuit facta hîc electio post inhibitionem iudicis? ergo cassanda erat. *j. de matri. cō. contra inter. ec. c. 1. & c. vlt. & ff. ne quid in lo. pu. l. vltim. j. de no. ope. nunc. c. 2. & j. de despon. impub. c. ad dissoluendum. in fi.* sed certè ex eo, quòd isti erāt in possessione alium eligendi, lite pendente priuari non debent. *8. q. 4. nónne. & 16. q. 4. volumus.* sed hæc sol. non videtur posse stare, nam mota controuersia patronus præsentare non debet. *arg. j. de iure patronat.* ex literis ergo eodem modo mota controuersia eligere non debet: ex hoc enim sequeretur inconueniens, quia si postea probaretur illos non habuisse ius eligendi, cassanda esset electio: quia omnes fructus percepti restituendi sunt. *C. de rei vend. l. certum.* & sic sequeretur, quòd electio facta ab eo, qui credebat habere ius, esset cassanda, quod esse non debet. *s. de elect. querelam j. de iure patr. consultationibus.* Ad hoc dicit Io. quòd licitè potest eligere, qui est in quieta possessione, licèt fiat ei controuersia. *ff. de aqua quoti. & æsti. vlt.* & vti omni iure suo vsque ad finē causæ 8. q. 4. *nonne.* Contra tamen videtur in hoc casu, quod dicitur *s. de iur. patro. ex literis.* Tu tene, prout ibi notatur, scilicet quòd non debet eligere: sed si eligat, iudex tn̄, siue superius ad quē pertinet institutio, non confirmabit electione, nec cassabit pendente controuersia, ex qua pēdet, prout dicit decretalis in fi. Sed Ioan. dicit, quòd si de hoc fiat ei controuersia, an possideat tale ius, tunc non debet eligere. *Ar. s. de consti. cum M. in fin. & ita videtur hic.* Episcopus enim petebat restitui ad possessionē iuris eligendi, & sic nō possidebant monachi quietè, & ideò cautè dixit Papa electionem nec confirmari, &c. i. donec cognoscatur, ad quos pertinet ius eligendi, & præcipuè quātum ad possessionem, vt sicut prima electio non esset cassanda, nisi prius constitisset, an eps possideret ius eligendi tempore electionis: ita nec alia, quæ facta fuit post istam. sic *j. de causa pos. cū Ecclesia.* vbi agebatur possessorio, & petitorio, etiā & hic similiter: quia de iure eligēdi: vt patet ex litera. *s. versus prin.* & ideo quādiu pēdet questio iuris, seu possessionis electio confirmari, vel infirmari non debet.

prædecessorum nostrorum Leonis Gregorij, & Clementis, quæ monasterium illud ad ius, & proprietatem indicant sedis Apostolicæ pertinere, intelligētes quod monasterij Procurator, etsi eadem priuilegia coram prædictis Iudicibus exhibere omiserit negligenter, ius tamē non ita suum, quàm nostrum fuerit protestatus [a]: videlicet quòd monasterium ipsum ad Romanam Ecclesiam nullo medio pertineret, ne ipsius negligentia [b] in damnum [c] tam nostrum, quàm monasterij redundaret, ad audientiam restituimus [d] Monachos Rothoñ. *& infrà.* ¶ Electionem [e] autem à Monachis (sicut dicitur) concorditer factam, pendente controuersia ex qua pendet, nec confirmandam duximus, nec etiam infirmandam.

¶ Idem Helieñ. & Floreñ. † Episcopis.

¶ *Ecclesia læsa, in probatione necessaria omissa, potest petere restitutionē in integrū non obstante termino iuris probationis exclusiuo. Et restitutionē petere nō potest nō solùm contra priuatam, sed etiā contra Ecclesiam. Hoc dicit.*

CAP. III.

AVditis †, & intellectis causæ meritis in quæstione, quæ vertitur inter Vigorieñ. Episcopum, & Abbatem de Euesham, super † Ecclesiis in valle de Euesham, quas Episcopus asserit ad se diœcesana lege spectare: Abbas autem eas esse ab eius iurisdictione prorsus exemptas: cognouimus euidenter Ecclesias illas per priuilegia Roman. Pont. non esse ab Episcopali iurisdictione subtractas: nisi fortè Vallis de Euesham sit ille locus, qui fuit à duobus Regibus Roë † videlicet, & Offa libertati [f] donatus, & quem bonæ memoriæ Cælestinus Papa libertati donauit, sicut in ipsius priuilegiis continetur [g]. Verùm tanto tempore probantur per testes ab Abbatibus de Euesham pleno iure possessæ, vt videatur in eis ius Episcopale legitime præscripsisse, nisi fortè per tantum temporis spatium Vigorieñ. Ecclesia interim vacauisset, vt tempore vacationis

AVditis.] Etiam contra Ecclesiam restituitur Ecclesiæ, quæ grauiter fuit læsa propter probationem omissam. Primò recitat factum. Secundò interloquitur ibi, *Licet.* Abbas.

Casvs Inter epm Vigorien ex parte vna, & abbate de Euesā ex altera, sup quibusdā Ecclesiis in valle de Eues. à constitutis qō vertebat, quas dicebat eps ad se spectare lege diœcesana abbas dicebat illas esse exeptas ab epali iurisdictione, & si hoc non ꝓbaret, dicebat se in illis epale ius legitimè pscripsisse. Receptæ fuerūt ꝓbationes hinc, & inde corā iudicib⁹ delegatis. Tadē causa delegata est ad sedē Apost. Vidēs eps, ꝙ Ecclesiæ pdictæ p priuilegia nō erāt exēptæ ab eius iurisdictione, sed abbas pscriptionē probauerat cōtra ipsū, allegauit, ꝙ Vigorieñ Ecclesia vacauerat à tāto tēpore, quòd illo de medio sub lapsu præscriptio nō esset cōpleta: & ad probādū p beneficiū restitutionis petiit se admitti. Abbas prędictus hoc audiēs, allegauit, ꝙ vallis de Euesam est ille locus, qui fuit libertati donatus per duos reges, & quem Cælestinus libertati donauit. & ad hoc probandum petiit se admitti per idem beneficium: Papa auditis, & intellectis meritis huius causæ, licèt esset in causa conclusum: quia tamen vtraque pars necessariam probationem omisit, & vtraque pars fungitur iure minoris, æquitate pensata, vtramque Ecclesiam admittit ad probandam rationem omissam, ne propter huiusmodi negligentiam graui iactura lędantur. Abbas. No. quod ecclesia fungitur iure minoris. Item no. quòd Ecclesia restituitur incidenter ad probandū allegationem omissam. Item postquam est in causa conclusum, datur illud beneficium.

¶ *Glo. seq. arg. alleg. vnum canonem.*

f ¶ *Libertati donatus.*] Arg. quòd reges possunt dare priuilegia libertatis. *63. dist. in synodo* [d].

g ¶ *Continetur.*] In priuilegiis Cælestini cōtinebatur, ꝙ ipse exemerat à iurisdictione epi locū illū, quē prædicti reges libertati donauerāt, & de valle Euesam in priuilegio mētio nō fiebat, & ita per priuilegiū Cælestini nō probatur, ꝙ Ecclesiæ de Euesam sint exemptæ à iurisdictione epi, & sic recurrendum est ad priuilegiū illorum regum, & si ibi cōtineatur, ꝙ illi reges vallem de Euesam donauerunt libertati, tunc erit probata exemptio, & sic dubia probatio nō ꝓdest. Reges enim donauerūt locū illū libertati quoad temporalē iurisdictionē: Papa verò quoad spiritualem.

Marginalia: *Hic glo. ponit hoc cap. exemplum.* — a *Hic non restituit Ecclesiam læsam per negligentiam, ergo loquitur de restitutione, quæ fit iure minoris.* — b *Concor. se. in l. 1. §. sin autem. de dol. & dol. ff. de cub. & ex liber.* — † *Cap. 1. eo. tit. in 3. compila.* — † *super quibusdam ecclesiis in valle de Euesham consistentes.* — † *In vno aliq. ita: videlicet & L.* — d *Concor. l. 1. quæ honorandæ. cum glo. in ver. belissimè. ff. qua. res act. non datur.* — e *Adde declarationem vide Io. An. in c. auditis. de præscri. super glossa, Cælestinus.*

a ¶ *Subducto.*] Deducendum est ergo tempus vacationis in præscriptione. *j. de prescr. c. 1. de quarta. & c. auditis. & c. cũ nobis.* & illud tempus deducendũ est, quo solet succurri cuilibet, qui læditur, primum sit, medium, vltimúmve. *C. de rest. milit. l. quod tẽpore. & C. quibus non ob. lon. temp. præscrip. l. præscriptione. ff. qui ex cau. ma. necnon. §. si quis.*

¶ *Gl. seq. ponit tria, quibus fungitur Ecclesia, & quartum, quo non fungitur, demum quærit: ponit duas opiniones, soluit, & soluit aliam duas.*

b ¶ *Iure minoris.*] Ecclesia enim fungitur iure minoris. vt hic, & *s. eod. c. 1.* Item fungitur iure reipublicæ. *23 q. 4. quid ergo. & 1. dist. ius publicum. & C. de sacrosan. Eccl. l. vt inter diuinum.* Hinc est, quòd prælati Ecclesiarũ cõparantur tutoribus & curatoribus. *in Authen. de Eccle. tit. §. Vlt. coll. 9 arg. ad hoc 3. q. 2. quia ea.* Item fungitur iure imperij. *in Auth. de non alie. Vel permu. §. sancimus. coll. 2. immo maior est imperio. 96. d. duo. & s. de maior. & obe. soluta.* sed non fungitur iure pupilli: quia contra pupillarem ætatem non currit præscriptio. *C. de præscrip. xxx an. sicut in rem.* Sed in quibus casibus comparatur Ecclesia minori, dubitari posset.

† *Hoc est allegationem sua omissionis.*

† *Mantria.*

† *Mantua.*

† *Cap. 3. eo. tit. in 3. cõp.*

subducto a, præscriptio minimè sit completa: & *infrà.* ¶ Licet autem vtrinque sit in causa cõclusum: quia tamen vtraque pars necessariã (vt asserit) probationẽ omisit: Nos attendentes quòd vtraque Ecclesia fungatur iure minoris b, æquitate pẽsata, vtramque restituimus c contra reliquam d, ad probandam rationem † omissam: ne alterutra pars propter huiusmodi negligentiam graui iactura lædatur.

¶ Idem Priori sanctæ Mariæ ad carceres, & L. Canonico S. Mariæ de Mandria. †

¶ *Restitutio ex iusta causa etiã maiori est cõcedẽda, dũmodo iusta causa petendi probetur. Si autem non probatur plenè, vel semiplenè, conceditur restitutio in causa fauorabili. Hoc dicit.*

CAP. IV.

Ex † literis Abbatis de Calueñ. didicimus, quod cùm Ramisane, & Grimol. Archipresbyteri inter I. virũ, & L. mulierẽ ex delegatione nostra sententiã diuortij protulissent, & appellatione interposita †, cognitionem sententiæ ipsi Abbati, & Archipresbytero Paduano duximus committendam: quia pars mulieris ad peremptorium terminum non accesserat, Abbas ipse, cui alter coniudex commiserat vices suas e, allegationibus diligenter inspectis, latam à Iudicibus prædictis confirmauit f sententiam: sed post octo dies pater puellæ accedens ad ipsum, intellecto quod sententiam protulisset, firmauit proprio iuramento; quod quidam ad eum g, & filiam eius accedens, fraudulenter sub ipsius Abbatis nomine falsas eis † literas præsentauit, quibus mandabatur eidem †, vt quia Iudex ad diem, quam assignauerat, venire non poterat, post octo dies à termino constituto, ipsius se conspectui præsentaret: & postmodum appellauit ad sedem Apostolicam, & etiam supplicauit h.

Dicunt quidam, quòd in omnibus Ecclesia cõparatur minori, quia Ecclesia potest restitui contra præscriptionẽ sicut minor. *C. si aduer. vẽd. l. Venditio. & mino. l. etiam ei. & C. si tutor vel cura. interuenit. l. minoribus. & C. de in integ. resti. mi. l. minoribus. & Auth. de her. & fal. §. pupillus. coll. 1.* quod bene videtur expressa ratione: vbicunque enim Ecclesia læditur, debet restitui, sed ante cõpletam præscriptionem non est læsa, immò iure cõmuni, agere põt, sed tunc demum finita pscriptiõe dicitur læsa: quia iure cõi si agat, repellitur præscriptione probata sed à tpe læsionis, i. tẽpore pscriptionis finito, vsq; ad quadriẽniũ põt petere restitutionẽ, vt dicit lex illa. C. de tẽp. rest. in inte. l. vlt. & ita põt peti restitutio cõtra pscriptionẽ vsq; ad quadriẽniũ. Quidã dicũt, q̃ cõtra pscriptionem nõ datur restitutio, quia can. volunt prudicare Ecclesiis p pscriptionẽ. *16. q. 3. placuit. & q. 4. Volum⁹.* immò secũdũ illos q dicũt, q̃ cõtra pscriptionẽ datur restitutio, sequeretur q̃ pscriptio curreret cõtra Ecclesiã. Sed huic facile est rñdere: quia bene currit præscriptio Ecclesiæ: sed si petit restitui cõtra, bñ audit sicut minori currit, sed restituitur. Nõ video, q̃ aliud sit in Ecclesia, q̃ in minori: nisi quia nõ inuenitur scriptũ in iure canonico q̃ Ecclesia restituatur contra pscriptionẽ, sed eadẽ rõne qua minores restituũtur fauore imperfectæ ætatis, sic fauore Ecclesiæ introductũ fuit, q̃ vteretur Ecclesia iure minoris: sed vbi eadẽ est rõ, ibi debet esse idẽ ius. *s. de cõsti. n. i. cõcupiscẽtiã. & c. translato & s. de trasla. inter corporalia.* sed verius vr̃, quòd dr̃, q̃ cõtra pscriptionẽ nõ datur restitutio, ne frustra iura loquẽtia de præscriptione sint statuta & põt etiam dici, quòd post quadriẽniũ audiretur, si probaret se illo quadriẽnio iusta de causa impeditũ fuisse. *ar. 4. q. 5. c. 1. & j. de app. c. ex rone. ff. de mino. l. ait prætor. & l. si fine. § Vlt. & C de temp. ap. l. vlt. §. illud* quidam ponunt Ecclesiam in primo anno minoritatis restituẽtes eam vsque ad xxix. an. sicut minor. alij restituũt eam vsque ad xv. ponẽtes eã in xiiij. an. sed hoc nihil est, nec debet poni in aliquo anno, sed ad similitudinem minoris facti maioris restituitur Ecclesia vsque ad quadriennium sicut minor: vt dictũ est *s. e. c. 1.*

c ¶ *Restituimus.*] In his enim præscriptionibus, quæ spectant ad statum iudiciorum, vbicunque læditur Ecclesia restituitur, vt si contumax condemnata est. *ff. de mino. l. minorem. sim. arg. s. c. proxi.* Vel si non appellauit, vel etiam si dum agit, vel conuenitur, in aliquo capta est, vt minor. *ff. de mino. l. ait prætor. §. sed in iudicem. & l. si fine. §. item si non prouocauit. & j. eo. c. vlt.* Vel si omisit allegationem, a vel ea, quæ faciunt ad instructionem causæ: vt hic, & *ff. de mino. minor xxv. ann. & j. eo. c. cũ à.* Itẽ quicquid omisit nõ solum in damno, sed etiã in lucro. *ff. de mino. l. ait. prætor. §. vl. & l. in eo. ca.* Itẽ in cõfessione. *ff. de cõfes. l. certũ, §. pen. & pp* nouas defensiones tunc apparentes, vel nouiter contingentes. *arg. C. si sæpius in integ. rest. postu. l. vlt. & j. eo. c. vlt.* Sed in contractibus certum est, quod Ecclesiæ subuenitur. *s. eo. c. 1.* vbi de hoc.

a *Vide Specul. eo. tit. §. 2. vers. sed pone.*

d ¶ *Contra reliquam.*] Sicut minor contra minorem, nisi cũ pecuniam amisit. *ff. de mino. l. Verum. § Vlt. ff. ex quib. cau. ma. l. vlt.* Et not. quòd restituere in integrum est reducere in eum statũ, in quo erat ante læsionem. *s. e. c. 1. & l. de repud. Sanctio. C. de in integ. resti. postulata.* b *& ff. de mino. l. quod si minor §. restitutio.* & generaliter restituitur, non solũ cũ de bonis diminuit, sed etiam cùm interest Ecclesiæ litibus, & sumptibus non vexari. *ff. de minor. l. minoribus.*

† *In Gregoriana, vtique non appellatione interposita ad nos.*

b *Petita, & obtenta restitutione in integrũ, omnia sunt in suo statu, donec causa finiatur.*

Ex *literis.*] Contra sententiam latã in causa matrimoniali, restituitur ex iusta causa, etiam maior beneficio supplicationis. Prima pars ponit mulieris supplicationem, & iudicis relationem. Secũda dat iudicem ibi, *Licet autem.* Abbas.

Casvs. Inter *I. virũ, & L. mulierem,* causa matrimonij vertebat, quæ cõmissa fuit duobus archipsbyteris, qui cum inter ipsos sentẽtiã diuortij protulissẽt, mulier ad sedem Apostolicam appellauit: appellationis cã cõmissa fuit abbati de Calueñ. & Archiepiscopo Paduano: quia mulier ad terminũ perẽptorium statutũ ad sentẽtiã audiẽdã nõ accessit. Abbas, cui alter cõmiserat vices suas, sentẽtiã à prioribus iudicibus latam, confirmauit: post octo dies à tempore sententiæ pater mulieris ad Abbatem accessit, & intellecto quòd sentẽtiã ptulisset, iurauit, quòd quidã ad eũ, & filiã eius accesserat, & fraudulenter nomine ipsius Abbatis falsas literas præsentauit, cõtinentes, vt quia iudex in termino, quem eis assignauerat, nõ poterat interesse, post octo dies à termino illo ipsius se conspectui præsentaret, & postmodum appellauit, & etiam supplicauit: quod totũ Abbas D. Papæ significauit: super hoc scribit Papa quibusdã iudicibus dicens, licèt de fraude taliter perpetrata non constet ad plenum, tamen ad fauorem matrimonij de benignitate canonica prædictam admisit supplicationem mulieris, & eam restituit ad audientiam fauore matrimonij. Vnde mandat, quatenus de cã prioris appellationis cognoscant ordine iudiciario, cõfirmantes, aut etiam infirmantes, sicut iustum fuerit, sententiam à primis iudicibus latam. No. quòd fauore matrimonij auditur quis tanquam contumax, aliàs repelleretur. Item ar. quòd sententia contra matrimonium lata non transit in rem iudicatam, sed quidam contrariam sumunt argumentum, quòd transeat, ex eo, quòd per beneficium restitutionis mulier ista audita fuit: aliàs si non transiret, iure communi deberet audiri. Item iudex appellationis debet sententiam latam confirmare, vel infirmare.

† *eis.*

† *eisdem.*

e ¶ *Vices suas.*] Aliàs non tenuisset sententia. *supr. de offi. deleg. c. causa matrimonij & c. cum causa.*

f ¶ *Confirmauit.*] Hoc est speciale priuilegium in causa appellationis, quòd iudex altera parte absente procedere possit etiam lite non contestata. *C. de temp. appel. l. si. §. illud. & 2. q. 6. c. ei qui. §. appellatore. & j. de appel. c. per tuas. & c. interposita.*

¶ *Glo. sequens recitetur per duo contraria.*

g ¶ *Ad eũ.*] Si iste fuisset soluẽdo, cõtra ipsũ dũtaxat daretur actio mulieri: sed quia in casu isto soluẽdo esse nõ poterat, ideò fauore matrimonij restituitur mulier. *ff. de eo per quẽ factũ erit. l. vl. & ff. de dolo. l. & eleganter. §. si dolo.* & si de hac falsitate constitisset, e iure communi audiretur. *c. arg. ff. si mensor fal. mo. di. l. 3. § 1.*

¶ *Gl. se. ponit duas differẽtias inter supplicationẽ & appellationẽ.*

h ¶ *Supplicauit.*] Supplicare põt quilibet, quãdocũq; remota sit appellatio. *ar. 2. q. 6. anteriorũ. & §. illud. C. de prec. impe. offe. si qs aduersus.* nã & seruus supplicare põt pro dño, si ipse nolit appellare. *ff. de ap. l. seruus.* Sed in hoc differt appellatio à supplicatione: quia appellatione interposita nihil est innouãdũ: sed pendente supplicatione mãdãtur sñia executioni, pstita cautione, q̃ omnia restituat, si sentẽtia fuerit retractata. *C. de prec. impe. offe. Auth. quæ supplicatio.* sic in

e *Adde, quòd notatur. 18. dist. c. quoniam quidem, in glossa penul. & j. de præscrip. c. auditis in glo. vltima.*

se in restitutione in integrum, qñ suspectus est, qui petit restitui, mãdans sñiã ex. cutioni sub cõsimili cautione. j. eo. suscitata. Itẽ in hoc differt appellatio à supplicatione: quia appellatur vsque ad decẽ dies: supplicari aũt põt vsque ad bienniũ. quod verũ est, cum supplicatio porrigitur superiori. C. de sent. præf. præto. l. vnica. Si verò supplicatio porrigitur iudici, tunc vsque ad decem dies: vt in Auth. prallegata, quæ supplicatio.

¶ Licèt autem de fraude taliter perpetrata per huiusmodi iuramentũ non constet ad plenum,[a] in fauorẽ tñ matrimonij de benignitate canonica, cõtra fraudem propositam, supplicationem mulieris admisimus, & ad audientiam restituimus[b] eam pro matrimonio postulantem. Ideóque mandamus, quatenus de causa prioris appellationis ordine iudiciario cognoscentes, cõfirmetis, vel infirmetis[c] (sicut iustum fuerit) sententiam à primis iudicibus promulgatam.

¶ Idem Episcopo & Capitulo Osceñ †.

¶ Etiam contra sententiam Papæ restituitur Ecclesia. Hoc primò. Et causa restitutionis in integrum debet præsentibus partibus tractari. Hæc secundò. Hæc duo dicit quoad titulum.

a ¶ *Ad plenum.*] Hoc ideo dicit, quia si plenè probasset hanc fraudẽ, & causam absentiæ, iure cõi fieret restitutio. j. de re iud. cum Bertholdus. vbi minùs sufficiens probatio sufficit, ne præiudicaret opinio veritati: vt j. de procu. ex insinuatione & c. in præsentia. & hoc ideo, quia absens legitimè citat⁹, præsumitur contumax, si non venerit. 3. q. 9. decernimus. 65. d. si fortè. ff. de re iud. contumacia. Sed talis præsũptio potest elidi per aliã præsumptionem. ff. de in inte. rest. denique. & idem est, quod per præsũptiuam probationẽ, & minùs plenã eliditur præsumptio cõtumaciæ. Vnde per sacramẽtum vnius põt probare se nõ cõtumacẽ: nã violẽta præsumptio eliditur per iuramẽtũ. 35. q. 3. extraordinaria. & op. arg. j. qui ma. accus. poss. cum in tua. & sic põt intelligi. 4. q. 5. quisquis. in fi. Tñ hoc iuramentũ nõ facit plenã probationẽ, sed fauore matrimonij admissa fuit mulier ad agendũ, nec auditur mulier prætextu appellationis suæ, quia cõtumax præsumit. sed per fraudẽ semiplene probatã. & in fauorẽ matrimonij restituitur.

¶ ¶ *Glos. seq. arg. & opin. ponit.*

b ¶ *Restituimus.*] Arg. quòd nullo tractu temporis transit[a] sentẽtia contra matrimoniũ in rem iudicatam. j. de re iud. c. lator. & c. consanguinei. Sed ex hoc sumunt quidam contrariũ arg. & malè. ADDITIO. Ex hoc, quod dicit, restituimus, probant, quòd transit in rem iudicatam.

¶ *Glo. seq. arg. & remittit.*

c ¶ *Confirmetis, vel infirmetis.*] Hoc tñ habet facere iudex appellationis. 2. q. 6. in fin. Et hoc habet locum, quando in causa appellationis nihil noui proponitur, & vnicus tantùm est articulus, vt hic erat, aliàs iudex appellationis pro parte potest confirmare sententiam, & pro parte infirmare: vt j. de sent. Raynutius. & c. Raynaldus. Item ex eo quòd dicit confirmetis, vel infirmetis, videtur, quòd executio non spectet ad ipsos. de hoc dictum est s. de offi. dele. pastoralis. § præterea.

† Oscensi.

† Cap. 4. eo. tem. 3. cõp.

† Vide Iacõ. Vaseũ in annalibus Hispaniæ. c. 10.

a Sententia fauore matrimonij nõ transit in rem iudicatam: neque in causa heresis fauore fidei. Lucas de Penna. l. 3. Cod. de sent. aduersus fisc. lat. li. 10. dixi lib. 3. deno. in Directo. sch. 30.

CAP. V.

TVm † ex literis Cælestini Papæ prædecessoris nostri, tum ex iis, quæ ipsius temporibus gesta fuerunt, grauem Ilerdeñ † Ecclesiæ intelleximus quæstionem, per sententiã Eugenij Papę super Ecclesiis quibusdam prolatã, se læsam enormiter & olim, & nunc etiam cõquerentes. Vnde cũ idem Cælestinus tempore Anastasij Papæ proximi successoris eiusdem Eugenij in minori adhuc officio constitutus, in partibus Hispaniæ legationis officio fungeretur, & † ex delegatione ipsius[d] cognoscere cœpit de controuersia memorata, cui etiam Alexander successor ipsius Anastasij, officio legationis denuo in partibus eiusdẽ fungenti, causam cõmisit eandem: idem quoque Cælestinus ad apicẽ summi Pontificatus promotus G. sancti Angeli Diacono Cardinali tunc Apostolicæ sedis legato dictã controuersiam sub eo tenore commisit, vt inspectis Ilerdeñ. Ecclesiæ priuilegiis, auditis etiã partium rationibus †, memorata sententia[e] non obstante diffinitiuam proferret sententiam, eámque faceret obseruari, verùm quoniam per ipsum Legatum, aut per alios, quibus sub eodem tenore causa eadem commissa

TVm ex literis.] Diuiditur in tres partes. Primò ponit petitionem ecclesiæ Ilerdẽ. Secũdò examinatione, deliberationẽ, & interlocutionẽ Papę ibi, *Nos igitur* Tertiò citationẽ partis aduersæ cum cõmunicatione processus ibi, *Quocirca.* Abb. Sicul.

CASVS. Inter Ecclesiã Osceñ. ex vna parte, & Ecclesiam Ilerdeñ. ex altera, coram Eugenio Papa super quibusdam Ecclesiis quæ vertebatur: ipse cognito de meritis causæ, prout sibi visum fuerat, tulit sentẽtiã pro Ecclesia Osceñ. cõtra Ecclesiã Ilerdeñ. super Ecclesiis illis. Demũ mortuo Eugenio, successit ei Anastasius: tpe Anastasij Cælestinus dũ erat in minori officio constitutus, legatus in Hispania ex delegatione ipsius Anastasij cœpit cognoscere de illa controuersia, sed eam non determinauit: tandem mortuo Anastasio successit ei Alexander, qui eidẽ Cælestino legato denuo in Hispania, causã cõmisit eandẽ. Postmodũ mortuo Alexãdro, successit ei Cælestinus, qui dictam cõtrouersiã cõmisit G. sancti Angeli diacono Cardinali sub eo tenore, vt inspectis priuilegiis Ecclesiæ Ilerdeñ. auditis etiam allegationibus partium, non obstãte sententia Eugenij, diffinitiuam proferret sententiam, & illam faceret obseruari. Verumtamen per legatum illum, aut etiam per alios, quibus causa sub eodem tenore cõmissa fuit, licèt testes quidã producti fuerint ex parte Ilerdẽ. Ecclesiæ, mandatũ Apostolicũ adimpletum non fuit. Postmodum tempore Innocentij magister A. canonicus Ilerdeñ. postulauit à D. Innocentio pro officiu suum dictam sententiã in melius reformari, & cõtra eã Ecclesiã restitui Ilerdeñ. D. Papa cũ fratribus deliberatione habita, quidã dicebant quòd Cælestinus videbatur eã restituisse, ex eo quòd nõ obstãte dicta sẽtẽtia cõmisit negotiũ illud: vnde eadẽ ratione petitionem eiusdẽ Ecclesię admittere debebat, cũ sentẽtia Romanę sedis debeat in melius cõmutari, quotiẽs per surreptionẽ aliquid factũ fuerit: & secundũ iura ciuilia principes etiã contra res iudicatas examinari restitutionẽ in integrum permiserint. Papa cõsiderans ex data sentẽtiæ in registro Eugenij reperta, quòd primo mense sui apostolatus tulit sẽtẽtiã illã, qñ nõ videbatur plenè instructus de cãlumniẽs illi rationi præcipuè, quòd priuilegiũ Vrbani 2. à parte Osceñ. Ecclesię productũ, subiectũ fuerat falsitati, cuius tenor in registro ipsius inuẽtus fuit incorruptus, omnibus istis cõsideratis deliberatio D. Papæ in hoc resedit, vt vtraque parte præsente, cognoscatur, vtrũ restitutio data sit, an danda, contra prædictam sententiam: vnde mandat epo, & capitulo Osceñ. quatenus vsque ad festum B. Lucæ legitimè cõpareant corã ipso, ostensuri, si poterunt, quòd dicta sententia non debeat retractari: vel si reuocãda fuerit, appareãt sufficienter instructi, vt in principali negotio procedatur, quẽ terminum statuit peremptorium: quòd si iniuncta contempserint adimplere, procedatur in eã nihilominus, quantum de iure fuerit procedendũ. Not. quòd sentẽtia etiam Papæ, quando per surreptionem lata fuit, debet in melius reformari. Item in breui tempore non videtur quis plenè instructus saltem in ardua causa. Item vtraq; parte præsente, causa restitutionis in integrum debet examinari. Item causarum merita partium assertione manifestantur. Item in prima citatione potest proponi peremptorium edictum, propter distantiam viarum & etiam ex alia iusta causa.

d ¶ *Ipsius.*] Scilicet Anastasij.

¶ *Glo. se. obiicit, & soluit, circa solutionem obiicit, & respondet.*

e ¶ *Sententia.*] Per hoc vr, quòd Cælestinus restituerit Ecclesiã Ilerdeñ. sed cũ multa tẽpora sint elapsa à tẽpore Eugenij qui tulit sẽtentiã ipsã vsque ad tẽpus Cælestini, sc. xlv. anni, quo admittit ecclesia Ilerdeñ. super restitutione ‡ Inno. similiter videtur eam admittere ad restitutionem petẽdã. j. vt dicit, *an data, vel danda.* Sed est cõtra alia iura. Nã vltra quadriennium dari non debet. C. de tẽp. in integ. rest. l. vlt. nec etiã perpetuatur per cõtestatione litis. ff. de mino. Papinianus in fi. Põt dici, quòd restitutio data fuit tẽpore Anastasij, qui cõmisit negotiũ Cælestino in minori officio cõstituto: quia Anastasius fuit proximus successor Eugenij: & quòd causa terminata nõ fuit, stetit per iudices. vnde nõ est imputãdũ actori. 2. q. 7. anteriorum.[b] C. de in integ. rest. l. pendente sicut satis patet per multas commissiones. vnde etiam dicitur. j. [*An data sit, vel potissimum danda.*] Si verò data, postea dari nõ dẽt C. si sæpius in integ. rest. verum est, post l. vl. vel si esset denegata. j. e. c. vlt. nisi ex cã. vt ibi dicitur. Sed cum id sic obiicitur, Eugenius tulit sñiam primo mese sui apostolatus vt j. est per prindẽ, & vixit ij. an. & mẽsib. ij. & xxj. diebus & d Anastasius successit Eugenio, qui cãm super hoc cõmisit Cælestino tũc in minori officio cõstituto, & ita videtur, quòd restitutio danda sit post quadriennium: vnde ex hoc tradunt quidã arg. quòd restitutio sẽper sit danda, vt dictũ est s. eo. c. 1. quia hæc videtur dari post quadriennium. Sed tu potes tũdere, quòd ex eo quod dicit hic, nõ constat, quod Anastasius dederit restitutionẽ, sed cõmisit causam super restitutione, an esset danda, vel non. Sed obstat fortius factũ Cælestini, qui mãdauit, non obstante sententia Eugenij diffinitiuam sententiã proferri super Ecclesiis prædictis: sed hoc fecit Cælestinus potiùs de gratia, quàm de iure, quod patet: quia restitutio danda est causa cognita præsentibus partibus: vt dicit. j. & ff. de minor. in causis. §. in causa. Vnde Papa noluit inniti facto ipsius, sed deliberauit decernere præsentibus partibus, vtrum sit data, vel danda, & ideò non plenè probatur per hanc decretalem, quod dari debeat restitutio post quadriennium: quia nec Papa hic determinat hoc.

† Dictio, & deest in aliquot antiquis.

† Hoc est iuribus, & an licentiis vtebantur.

b Quòd tunc per primũ cipẽ, vt ibi, & j. de appel. c. ex insinuatione,

a ¶ *Extitit.*] Post recessum prædicti Cardinalis.
b ¶ *Testes.*] Qui producti fuerunt ad probandum, quòd dari debeat restitutio, & quod potius per iudicem, & non per Ecclesiam Ilerdeñ. steterat, quod non fuerat processum: vt hîc dicit.
c ¶ *Magister.*] Habens ad hoc speciale mandatum: vt *ff. de mino. illud. § si talis & j. eo. c. cum.*
d ¶ *Officium nostrum.*] Hoc ideò dicit: quia ūn iudicis officio, & non iure actionis petitur restitutio. *ff. de mino. l. quod si minor. §. vlt. & j. de offi. iud. c. 2.*
e ¶ *Restitui.*] Ergo nō fuit restituta per Celestinum.
f ¶ *Committendum.*] Eo enim ipso, quod commisit negotium principale, videtur concessisse beneficiū restitutionis: sicut committendo causam, videtur cōmisisse appellationem. j. *de off. deleg. c. pastoralis. §. præterea.* Sed hic quæritur, vtrum causa cōmissa fuisset, an cā restōnis, an cā illa, sc. an danda esset, an nō: vt patet per sequētia: sed videtur, quòd data esset restitutio, vt dicitur in prædicta notula: & hoc probatur per hoc quòd Ecclesia Ilerdē. petebat restitui coram Innocentio Papa.
g ¶ *Sētētia.*] Ro. sedis. contra tenorē *ca. 35. q. 9. sententiam. & c. Venia.*
h ¶ *Permiserunt.*] Sed illud prius fit. *ff. de mino. minor autem magistratus. & C. si sæpius resti. in integ. postul. l. 1. & 2.*
¶ *Glo. seq. ar. alle. in contrarium.*
i ¶ *Instructus.*] Arg. quòd in modico tēpore non pōt quis multū addiscere. *arg. 4. d. 6. § quia nemo repente fit summus. de pœn. d. 2. §. hac qua de charitate.* Arg. cōtra. quòd cūm ingenium supplet tēpus in vni studentib, sicut industria supplet tempus. *77. d. monachus.* nec sufficit diu in scholis fuisse, sed laudabiliter vixisse inquirendum est. *12. q. 1. gloria Episcopi.* & *arg. c. de sit. qui vt aetas impetra. l. 2.*
¶ *Glossa ea ponit tres lecturas.*

extitit [a] (licet testes [b] producti ex parte Ilerdeñ. Episcopi recepti fuerint) mandatum tamen Apostolicum nō extitit adimpletum: magister [c] A. Canonicus Ilerdeñ. postulauit per officium [d] nostrum dictam sententiam in melius reformari, & contra eam restitui [e] Ecclesiam Ilerdeñ.

¶ Nos igitur cum fratribus nostris, & alijs deliberauimus diligenter: nonnullis asserentibus, quòd cùm prædictus C. † Prædecessor noster contrariam dictam sententiam visus fuerit Ilerdeñ. Ecclesiæ restitutionis beneficium indulsisse, cum ea non obstante duxerit negotium committendum [f], & nos supplicationem eiusdem Ecclesiæ admittere debebamus †: præsertim quia sententia [g] Romanæ sedis non negatur posse in melius commutari, cùm aut surreptum aliquid fuerit, aut ipsa pro consideratione ætatum, & temporum, seu grauium necessitatum dispensatiuè quicquam ordinare decreuit. Et secundum iura ciuilia, Principes etiam contra res bis iudicatas in adiutorio suo examinari restitutionem in integrum permiserunt [h]: Perspeximus quoque ex data sententiæ in registro dicti Eugenij Papæ repertæ, quòd primo mense sui Pontificatus fuerit promulgata, quando non plenè de meritis ipsius causæ videbatur instructus [i], illa nitens præcipue ratione, quod priuilegium Vrbani secundi ex parte vestra [k] productum, subiectum fuerit falsitati, cuius tenorem nos in registro ipsius inuenimus incorruptum: Tandem deliberatio nostra in hoc resedit, vt an data sit restitutio, an danda [l] contra præmissam sententiam, partibus præsentibus decernatur, quarum assertione [m] merita causarum panduntur.

¶ Quocirca mandamus, quatenus vsque ad festum beati Lucæ, vel in proprijs personis, vel per idoneum responsalem nostro vos conspectui præsentetis, quòd dicta sententia retractari non debeat (si poteritis) ostensuri [n]: vel si fortè exigente iustitia fuerit retractanda: vel per vos, vel per responsalem idoneum appareatis sufficienter instructi, vt in principali negotio canonicè procedatur: pro certo scituri, quòd cùm propter multam locorum distantiam [o] non possit ad nos sine magnis laboribus, & expensis sæpiùs haberi recursus, si ad præmissum terminum, quem vobis peremptorium assignamus, iniuncta vobis contempseritis adimplere: Nos nihilominus in ipso negotio, quantùm de iure [p] poterimus, procedemus.

¶ Idem.

¶ *Petitio restitutionis in integrum contra sententiam suspendit regulariter executionem sententiæ in euentu istius causæ re...*

missa Ecclesiæ Ilerdē. ad restitutionem, & præsentibus partib⁹ hoc est faciēdū, vel per contumaciā absentibus. *ff. de mino. in causa. §. 1. & in Authen. vt sp. lar. §. ad hæc. col. 9 & C. si minor. ab hære. se abst. auth. si omnes.* de hoc dictum est. j. e. c. 1. & j. *de offi. iud. c. 2. melius.* Et per hanc literam non constat, quòd restitutio data fuerit, sed modo apparebit, an fuerit data, an danda, licet Papa Celestinus nō obstāte sentētia Eugenij negotiū cōmiserit.
m ¶ *Assertione.*] C. si per vim. vel alio modo. l. vl. arg. j. de maio. & obe. c. inter quatuor.
¶ *Gl. sic obiicit & soluit.*
n ¶ *Ostensuri.*] Sed quare cōpelluntur isti hoc probare: cū ille, qui petit restitui, non admittatur, nisi doceat se læsum: vt *ff. de minor. nā & postea. §. si minor.* Itē est cōtra id, quod actore nō probāte reus debet absolui *6. q. 5. c. accusatoris. & j. vt Eccl. benef. cap. vt nostrum.* [d] Fortè præsumptio erat contra eos, & ideo Papa voluit hoc: vt dicit prædicta decret. vt nostrū. sed non compelluntur hoc probare, nisi voluerint, sed si altera pars noluerit probare, quòd sit retractanda, ipsi probent contrarium, si potuerint: & hæc facienda sunt vtraque parte præsente.
¶ *Gl. se. mot. propter distantiā &c. & alleg. in contrarium, ponit, & exponit versus.*
o ¶ *Locorū distātiā.*] Propter locorū distantiā, & vt parcatur laboribus, & expensis, prima vice pōt poni peremptorium [e] *24. quæst. 3. de illicita. & ff. de iud. l. nonnunquam.* necessitate ingruente. j. *de dila. c. 2.* Arg. contra *ff. de iud. l. ad peremptorium.* multa enim propter distātiam permittuntur, quæ aliàs prohiberentur: vnde versus:

Non facit ergo parum distantia longa viarum:
Prorogat inducias, aufert onus, impedimentum
Cogit adire forum, conseruat ius dominorum.

Pone exemplum. Prorogat inducias appellatori *suprà de appel. c. cùm sit Romana.* Aufert onus electo, & electoribus, *63. dist. c. cum longe.* Impedimentum aufert domino volenti repetere seruum suum factum monachum. *17. quæst. 2. si quis incognitus.* Cogit adire forum, quia sine licentia patris absentis filius causam agere potest. *ff. de iudi. si longius.* Conseruat ius dominorum in possessione turbata domino absente. *C. si per vim, vel alio modo. l. 1.* vbi admittitur in possessionem turbatam recuperandam seruus, vel amicus, qui aliàs non admitteretur.

p ¶ *Quantùm de iure.*] Sed qualiter procedetur in hoc casu restitutionis, dato quòd pars citata non veniat, nunquid potest procedi ad testium receptionem, vel diffinitiuam sententiam super ipsa restitutione? Videtur, quòd non: quia litis contestatio in hoc casu facienda est. *suprà de offi. iudic. cap. 2. ff. de mino. l. Papinianus. §. vltimo.* sed lite non contestata testes non sunt recipiendi. *infrà vt lite non contestata. per totum.* Et hoc inuenitur hic, ex eo quod dicitur [Quantùm de iure, &c.] cùm aliàs lite contest. citari debeat: vt si non venerit, ad sententiam procedatur. Qualiter hoc fieri debeat, dictum est. j. *de offi. iudic. cap. 2.* sed contra videtur, quòd ad sententiam procedi non possit. *ff. de mino. in causa. §. 1. & C. si minor ab hæred. se absti. Auth. si omnes.* Sol. hæc contrarietas habetur. j. *de offi. iud. cap. 2.*

k ¶ *Ex parte vestra.*] Per hanc literā videtur, quòd pars Oscēn. Ecclesiæ priuilegium suum falsauerat addendo aliquid, vel diminuendo, vt magis faceret pro se, propter quod Eugenius tulit sententiam contra Ilerdēn. Ecclesiam. Sed eo ipso quod quis falsat literas iudicu, debet amittere causam, sicut dicit illa decre. j. de rescr. olim, quod hic nōn fecit Eugenius credens priuilegium verum, cum non esset, vt dicit litera ista ibi, [Illa nitens præcipuè, &c.] & hic patet, quòd falsauerat priuilegium, quod postea repertum est integrum, & incorruptum in registro. Similis falsitas habetur j. *de except. c. cū venerabilis.* & ideò tale delictum non debet obesse Ilerdēn. Ecclesiæ, quò minus saltem restituatur in isto beneficio. Vel forte pars Ilerdēn. Ecclesiæ falsauerat priuilegiū Oscen. Ecclesiæ, & hoc constitit in iudicio: vnde Papa sentētiauit cōtra Ilerden. Ecclesiam, & ideo dicit [Illa nitens, &c.] & hoc videtur verius secundùm hanc literam. In antiqua compilatione dicebatur ab altera parte productam, & secundùm illam literam planior est sensus: & secundùm hoc pars Ilerden. Ecclesiæ falsauit priuilegium suum & ideò contra ipsam fuit sententiatū, quòd melius videtur secundùm illam regulam, delictum personæ, &c. & ita concordat cum illa *decre. cùm venerabilis.* vnde non debet obesse Ilerden. Ecclesiæ delictum illius, qui priuilegium falsauit, quin saltem restituatur isto beneficio, cum Ecclesia Ilerden. non fuerit in culpa.
l ¶ *An danda.*] Ideo iubet inquiri, quia nō cōstabat, an fuisset ad-

† *Papa.*
† *debeamus.*
a *Vnde dicit canon. Multo tempore disce, quæ postmodum doceas. 16. quæst. 1. sic viue.*
b *Concor. se. in l. studuisse. cum bona gio. C. de prox. sacr. scrin. lib. 12.*
c *Quod si in antiqua compilatione hanc decre. talem legeris, rem totam facilius percipies.*
d *Concor. C. de eden. l. qui accusare & l. actor. Co. de pro. cum vulg.*
† *comparearis.*
e *Hoc verum secundum Ho. si iusta caussa sit expressa, vt quam citatum est facere, in, vt hucusque tunc solent tres termini in vna citatione exprimi. ca. 2. j. de test. cog.*

Suscitata

*S**Vscitata.*] Si restituatur in integrum contra sententiam is, cōtra quem est præsumptio, mandatur sententia executioni, præstita cautione de restituenda re, si prius condemnatus in hoc iudicio praeualeat. Diuiditur in quatuor partes. Nam prima ponit decisam facti narrationem. Secunda ibi, *Nos intellectis.* ipsius diffinitionem. Tertia ibi, *Sententia.* restitutionis petitionē. Quarta ibi, *Ne vero.* ipsius concessionem cum certa probatione. Abbas.

& ff. an per alium cau. cap. exer. poss. l. 2. arg. cōtra. C. de ap. si alter & quia hic locum non habebat appellatio, necesse habuit recurrere ad beneficium restitutionis, si potuisset appellare, iure communi poterat præscriptionem probare, siue aliam exceptionem peremptoriam. ī. *de fide instru. cap. cum Ioannes* & *C. senten. resc. cindi non poss. l. 2.*

Casvs. Inter episcopū Burgeñ. & monasteriu Ouieñ. vertebatur quæstio super quatuor articulis, & super quibusdam decimis monasterio acquisitis per quandam transactionē, quæ commissa fuit quibusdam iudicibus, coram quibus processum fuit, & conclusum in causa. Tandem causa super his delata fuit ad dominum Papam. Auditis quæcumque partes proponere voluerunt, Papa condemnauit monasterium super quatuor articulis prædictis, lata sententia super prædictis articulis, dummodo Papa vellet super decimis proferre sententiam, super quibus coram iudicibus fuerat in causa conclusum: procurator monasterij petiit beneficium restitutionis in integrum ad probandum præscriptionem tā super quatuor articulis prædictis

stitutionis: fallit, si cōtra petētē restitutionē est præsumptio malitiæ, quòd causa differēdi executionē hoc petat: quo casu executio fit præstita cautione de restituēdo, si petēs restitutionē obtinebit in causa. Hoc dicit secūdū mētē, iūcta glossa penul. & in hoc vltimo est iste text⁹ valde singularis respectu vtriusque iuris.

CAP. VI.

SVscitata † super diuersis articulis inter Burgensem Episcopum, & Ouiense † monasterium quæstione: *& infrà.* ¶ Nos intellectis, quæ vtraque pars proposuit coram nobis, super quatuor articulis prænotatis, monasterium[a] Ouieñ. iustitia condemnauimus exigente.

¶ Sententia verò lata, Procurator monasterij ad probandum præscriptionem factam, † tam super quatuor articulis prænotatis, quàm etiam super quibusdam decimis[b], per transactionem[c] acquisitis: *& infrà:* Restitutionem in integrum nomine monasterij postulauit[d], quam eidem duximus indulgendam: *& infra.* ¶ Ne verò per excogitatam malitiam (sicut ex præsumptionibus pluribus videbatur) effectum sententię in damnum Episcopi cōtingeret impediri: néve monasteriū per executionem sententiæ[e] propter diuersas suspiciones incurreret detrimentum[f]: Nos æquitate pensata[g], iure duximus prouidendum, vt ante omnia supradicta sententia executioni mandetur, *& infrà.*

¶ Volumus nihilominus, & mandamus, vt † ab ipso Episcopo recipiatis idoneam cautionem[h], quòd si monasteriū in causa ipsa præualuerit, vniuersa quæ medio tempore sententiæ ipsius occasione perceperit, monasterio restituat memorato.

¶ Hono. iij. Archiepiscopo, & Capitulo Bracharēñ.

¶ *Post peremptorium non auditur Ecclesia de iure communi; auditur tamen per beneficium restitutionis in integrum.*

CAP. VII.

COram felicis memorię I. Papa præd. nostro lite inter

e ¶ *Sententia.*] Hoc regulare est, vt senten ia mandetur executioni, non obstante aliqua exceptione, 2. q. 1. *sicut.* nisi incontinenti probetur exceptio. ī. *de testi. veniens.* & ī. *de resti. spo. c. literas. in fin.* & in quibusdam casibus, qui notantur. 11. q. 3. *cùm apud.* Item licèt incontinenti velit quis probare exceptionem suam, si tamen est præsumptio contra ipsum, quod malitiosè excipiat, primò mandabitur sententia executioni, vt hic: deinde si quid velit proponere, non in modum exceptionis, sed in modū actionis audietur. ī. *de appel. constitutus. in fi.* & ī. *de a. cu. accedens.* sed & hoc ibi non dicitur, immò defecerat in quib. sdā exceptionib⁹ hec dicebat, quòd aliàs vellet pro, onere, vt *C. ad leg. Cor. de falsa. satis aperte.* & *C. de edic. diui Hadr. tol. l. 2.*

f ¶ *Detrimentū.*] Quia delictum personæ, &c. 16. q. 6. *si episcopum.*

† *Cap. 1. eo. ti. in 4. cō.* † *Ouiense.* † *Ouien.* † *Fin. Sc̄ts. dec. in e. ... Decimis: ... casu ... pland as.* e *Facit. l. 1. cū optima l. ff. de tabu. ... exhiben.* † *aliàs, quarenus.*

quam etiam super decimis prædictis acquisitis monasterio per transactionem: & dominus Papa dicto procuratori restitutionis beneficium super dictis articulis concessit. Ne verò per excogitatam malitiam (sicut ex quibusdam præsumptionibus videbatur) effectum sententiæ in damnum episcopi contingeret impediri, & ne monasterium per executionem detrimentum incurreret, propter diuersas præsumptiones, dñs Papa æquitate pensata ita prouidit, vt prædicta sententia executioni mandetur, ante aliquam probationem, ita tñ quòd sufficientem pręstet cautionem epi Burgeñ. quòd si monasterium obtinuerit in causa, omnia, quę percepit occasione ipsius sententiæ, monasterio restituantur. Not. quòd Ecclesia restituitur ad probandam præscriptionem post sententiam, & ante sententiam, licèt sit in causa conclusum. Item propter præsumptionē sententia mandatur executioni, quę alias mandari non deberet: & hoc de æquitate, & non de rigore.

¶ *Glo. seq. recitetur per contrarium.*

a ¶ *Monasterium Ouien.*] Hic fertur sententia contra monasterium simile ī. *de censi. sopite.* alibi in personam procuratoris, siue syndici. ī. *de ele. c. querelam.* vbi de hoc. & ī *de capel. mona. c. dilectus.* Sed Eccl̄sia non multum curat de illa solemnitate: sicut nec facit differentiā inter procuratorem & syndicum, ex quo constat ī. *de potestate trad. ta.* ī. *de procu. c. petitio.*[a] Vel dic condemnari monasterium in persona procuratoris.

b ¶ *Decimis.*] Sup quib⁹ iā cōclusū erat in cā simile ī. *e. c. auditis.*

c ¶ *Per transactionem*] Id est, amicabilem compositionem. ī. *de transact. c. 2. & ī. de deci. ap. cap. ex multiplici.*

d ¶ *Postulauit.*] Iste fuit procurator cōstitutus ad causam, & sententia lata cōtra monasteriū postulauit in integru restitui, & obtinuit. Sed cōtra vī dicere lex: quia sine speciali mādato, ad hoc procurator nō admittit. *ff. de mino. l. illud. § si talis. & ī. e. c. a. prox.* Pōt dici, q. lex illa locū habet, cū restitutio principaliter postulatur, vt ī. eo. cū ex literis. nō tñ p illū, cōtra quē lata fuit sententia, vt tūc exigatur speciale mandatum ad hoc: sed qñ incidenter postulatur restitutio, sicut hic, licèt post sententiam super quibusdam: quia incontinenti post sententiam ante factam executionē, & per eū, qui factus erat dñs litis per contestationem, intelligitur incidēter factum, & super quibusdam, quæ petebantur ante sententiā, vnde procurator ad causā cōstitutus bene pōt petere restitutionem super articulo incidenti. ī. *eo. auditis.* quia omnia, quæ ad causā instruendā faciunt, sibi concessa intelliguntur *arg. ff. de procu. l. ad rem mobilem.* & *l. ad legatum.* & *arg. ad hoc. ff. eo. tit. l. qui proprio.* *Sed ītē quæritur. arg. ad hoc ī. eo. c. auditis. & simil. C. e. l. ita demū.*[b]

a *Facit l. 1. C. de sen. & interlo. om. iud.*

b *Exceptio malitiæ non opposita cōtra procuratorem ante litem contestatam, etiā in causa appellatiōnis opponi potest. Ioan. And.*

¶ *Gloss. seq. recit per contrarium, cui dat simil. & soluens signat contrarium, & respondet.*

g ¶ *Pensata.*] Hic præfertur æquitas iuri. *C. de iud. placuit.* sed hoc contingit propter præsumptionem, cùm aliàs de iure communi, postulata restitutione in integrum, omnia in statu suo esse debeant, donec restitutio finita sit. *C. de in inte. restit. postulata. l. vnica.* sicut appellatione interposita nihil est innouandum. *ff. nihil no. appel. interposita. l. vnica.* & 2. q. 6. *c. ei qui. §. appellatione interposita.* Sed contra. ī. *de transactio. c. fin.* vbi dicitur, quod ius seruandum est: vbi verò ius deficit, æquitas seruanda est. Sed præsumptio soluit contrarium.

¶ *Glo. se. allegat simili. & arguit.*

h ¶ *Cautionem.*] Hoc generale est, vbicunque in dubio aliquis admittitur, quòd semper ille, qui admittitur, præstabit cautionem. *C. de leg. l. si in fraudē.*[d] *C. de peti. hære. l. vlt. & respon. ff. de rei ven. is a quo.* & *l. seq.* & vt legatorum, vel fideicommiss. seruan. causa caueatur. *l. post quam. § 1. ff. de dam. infect. prætor. in prin. arg. ī. vt lit. pen. ecclesia sancta Maria.* Item argumentum est hic, quod cautio sit præstanda ab eo, qui mittitur in possessionem causa rei seruandæ, de fructibus restituendis, si suspectus est. ī. *de seq. c. 2.*

d *Adde de appel. super eo. 2. gl. vlt. Ioan. An.*

COram felicis.] Prima pars narrat factum: secunda interloquitur ibi, *Nos autem.*

Casvs. Inter archiepiscopum Bracharēñ. & archiepiscopum Toletañ. coram Innocentio super iure primatiæ quæstio vertebatur: lite inter prædicto. archiepiscopos contest. coram ipso, causam commisit quibusdam iudicibus, vt ipsam causam sufficienter instructam remitterent ad Apostolicæ sedis examen, partibus terminum peremptorium assignando, in quo cum omnibus munimentis, per quæ causa instrui possit, sedi Apostolicæ se præsentent sententiam audituri: termino verò elapso post longam expectationem comparuerunt procuratores Archiepiscopi Bracharēñ. sed quia non portauerunt depositiones testium, & alia munimenta, dilationem ad hoc faciendam postulauerunt: Papa interlocutus fuit, quòd super hoc audiendi non erant, cùm ad hoc sibi terminus peremptorius assignatus fuisset, ipsi petiuerunt ad hoc se admitti per beneficium restitutionis, exhibētes super hoc speciale mandatum. vnde Papa Honorius dedit illis dilationem vsque ad octauas Pentecostes per beneficium restitutionis. Nota dilationem dandam per beneficium restitutionis ad depositiones testium, & alia munimenta portanda, quæ in termino constituto fuerant admissa.

a ¶ *Super primatia.*] Primatia, & patriarchatus vna tñ dignitas est, licet nomina sint diuersa. *99. dist. c. 1. & 2.*

b ¶ *Procuratores vestri.*] Et ita ad vnam causam plures procuratores dari possunt: de hoc dictum est s. *de procurator. non insuffi.* & j. *de testibus, insuper.*

quatenus si præmissa inuenerint esse vera, venditionem prædictam quoad partem quæ ipsos contingit ex successione materna denuncient esse nullam, si in ea iuris solemnitas est omissa, vel si fuit seruata, & eos constiterit esse læsos, tam super illa, quàm super alia portione paterna, in integrum eosdem restituant, dum tamen quod offerunt, duxerint faciẽdũ. Not. quòd frater, pro fratre sine mandato admittitur ad impetrandum. Item si iuris solemnitas in contractu minoris non seruatur, nullus est contractus in præiudicium minoris. Idem est in contractu Ecclesiæ. Si verò iuris solemnitas interuenit, & læsus sit minor, vel Ecclesia, † subuenitur eis per beneficium restitutionis in integrum.

Archiepiscopum Toletañ. & te, frater Archiepiscope, super primatia [a] solemniter contestata, fuit peremptorius terminus assignatus: *& infrà.* ¶ Verùm elapso termino constituto, post expectationem nõ modicam comparuerunt Procuratores [b] vestri: sed quia non attulerant depositiones testium, & alia munimenta [c], dilationem cum instantia postulârunt. Postquam verò cõtra † eos interlocuti fuimus super dilatione petita [d], tandem indulgeri Ecclesiæ Bracharẽ. dilationem propter instructionem causæ, per auxilium restitutionis in integrum postularunt, exhibentes super hoc ex parte vestra speciale mandatum [e]. Nos autem vsque ad octauas Pentecostes, per restitutionis beneficium id vobis duximus [f] indulgendum †.

¶ Gregorius nonus.

¶ *Restituitur minor in eo, quod contraxit, vel omisit; si probat excendo se læsum, & sit infra tempora restitutionis petenda.*

CAP. VIII.

Constitutus † in præsentia nostra magister Guil. pro se ac fratre [g] suo I. Canonico Parrosineñ. † exhibita nobis petitione monstrauit, quòd † eis in minori constitutis ætate, ac eorum matre (cuius successores [h] existunt) rebus humanis exempta: quondam Guil. pater ipsorum quasdam possessiones vtrique [i] communes quibusdam vendidit pro quadam pecuniæ quantitate, ac (vt huiusmodi venditio robur firmitatis haberet) emancipauit eosdem [k] †, & fecit eos contractui consentire. Quare supplicauit, vt vel venditionem [l] eandem mandaremus nunciari nullam [m], vel cùm [n] adhuc existant infra tempus [o] ad obtinendum beneficium in integrum restitutionis indultum, & infra annum, & diem à tempore contractus, ipsis tanquam proximioribus competeret super alia portione ius offerendi emptoribus pretium, iuxta municipij Patrosineñ. † consuetudinem [p] approbatam, quòd hactenus omiserunt, dignaremur eis super vtroque (cùm in hoc non modicum læsi noscantur, & emptoribus portionis eiusdem, vel eorum successoribus pretium sint offerre parati) per idem beneficium subuenire.

¶ Quocirca mandamus, quatenus si præmissa inueneritis veritate subnixa, vel venditionem

c ¶ *Munimenta.*] Munimenta dicuntur, quibus causa munitur, & instruitur: vt testes, instrumenta, confessiones, & quicquid aliud, quod adiuuet causam.

d ¶ *Petita.*] Denegando ipsam eis: vt infrà patet.

¶ *Glo. seq. ponit octo casus, in quibus requiritur speciale mandatũ.*

e ¶ *Mandatũ.*] in hoc casu non videtur generale sufficere mandatũ procuratoris simpliciter constituti ad causã. *ff. de minori. illud.* [a] *§. talis.* Et quidam alij casus sunt, in quibus non sufficit generale mandatum, vt in causa suspecti tutoris de procu. non solum. § *Vlt.* Alius, cũ aliquis relinquit duos procuratores omnium rerum suarum, tunc alter ab altero non potest exigere sine speciali mandato. *ff. de procu. l. qui duos.* Alius est in interdicto de liberis exhibendis. *ff. de li. exhi. l. 3. ff. de procu. Pomponius in princ.* Quintus est in transactionem. *ff. de procu. l. mandato.* & in alio casu procurator non potest deferre iuramentum sine speciali mandato, vel recipere. *ff. de iureiu. l. iusiurandum. §. procurator.* & in acceptilatione. *ff. de acceptilation. l. 3.* de hoc dixi, s. *c. prox.* qualiter locum habeat, in alio casu, exigitur speciale mandatum. s. *de rescrip. c. nonnulli.*

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

f ¶ *Duximus.*] Et ita aliquid conceditur hîc vna via, quod alia via denegatur contra s. *de procu. tua.* cum suis concor. ibi positis. Sed illa intelliguntur de iure communi: & si in iure communi aliquid vna via prohibetur, & alia via eodem iure debet prohiberi, hîc verò secus.

¶ *Glo. seq. recitetur per quæstionem.*

g ¶ *Fratre suo.*] Et meritò, cùm sit coniuncta persona. s. *de rescrip. c. nonnulli.* & etiam ad agendum admittitur, dum tamen contraria voluntas non appareat. *ff. de procu. l. sed &. l. Pomponius. § Vlt.* & in causa restitutionis non admitteretur ad agendum, nisi constaret de voluntate ipsius. *ff. de minori. l. patri. 1 responso.*

h ¶ *Successores.*] Quia filius succedit etiã matri ab intestato [b], siue ex testamento. *C. de bo. ma. l. 1.* pater verò habet vsumfructum, in cuius potestate est, qui omnem diligentiam tuendæ rei debet habere: alienare tamen rem filij, vel donare non potest. *C. eod. tit. l. 1. & 2.*

Constitutus.] In prima ponitur partis petitio, super qua secũdò dat iudices ibi. *Quocirca mandamus.* Abbas Siculus.

Casus. Pater, & mater magistri Guil. & Ioannes fratris ipsius canonici Patrosineñ. habebant quasdam possessiones communes: matre ipsorum defuncta, cui succedere debent, G. pater ipsorum eis in minori ætate constitutis possessiones prædictas vtrique communes vendidit pro certa pecuniæ quantitate: & quia venditio hmôi non valebant pro ea parte, quæ ex successione materna fratres contingebat prædictos, emancipauit eosdem, & fecit eos contractui consentire: præterea consuetudo est in Patrosineñ. municipio, quòd si aliquis vendat possessiones suas alicui extraneo a consanguinitate sua, ille, qui est proximior venditori, vsque ad annum, & diem à tempore venditionis potest offerre pretium emptoribus, & illi tenentur recipere pretium, & restituere rem pretium offerenti: magister Guil. pro se, & Ioan. fratre suo accessit ad dominum Papam, & exposuit ei prædicta, petens à domino Papa, quòd cùm adhuc existerent infra tempus ad obtinendum beneficium restitutionis in integrum, vt venditionem prædictam pro ea portione, quæ ex successione materna contingebat eosdem, faceret nunciari nullam, vel per beneficium restitutionis in integrum contra ipsam venditionem subueniret eisdem in alia portione paterna petebãt sibi per idem beneficiũ subueniri tanquã proximioribus ad offerẽdũ pretiũ emptoribus, iuxta cõsuetudinẽ municipij Patrosineñ. quod hactenus omiserũt, cùm in hoc enormiter lædantur, & ipsi parati sunt offerre pretiũ emptoribus, vel eorum hæredibus. Vnde mãdat Papa quibusdam

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

i ¶ *Vtrique.*] Scilicet patri, & matri, quas possessiones de communi pecunia emerit. simile j. *de dona. inter vi. & vxorem. c. significasti.* Sed contra videtur: quia quicquid habet vxor, totum præsumitur esse de bonis mariti. *C. de dona. inter vi. & vxo. l. si vxoris. & ff. de don. inter vir. & vxorem. l. Quintus Mutius.* illud verum est, quando non constat, vnde res illæ processerunt. Sed hîc constat, quia vt dixi, de pecunia communi emptæ, vel vtrique communiter legatæ fuerunt, & hoc certum erat.

k ¶ *Eosdem.*] Hoc ideo dicit: quia dum filius est in potestate patris alienare, vel aliàs disponere de rebus suis non potest, nec agere pro his, nec ei tunc temporis currit præscriptio, vt *C. de bo. ma. l. 1. & C. de an. na. excep. l. 1. §. Vlt.* Ideo emancipauit eos, vt consentirent, & ratam haberent venditionem eandem quoad partem maternam, in qua debebant succedere matri.

l ¶ *Venditionem.*] Quatenus contingebat eos de bonis maternis in alia parte quoad partem patris petebant restitui ad ius offerendi pretium, & si venditio de bonis maternis teneret, petebant restitui similiter contra eam.

m ¶ *Nullam.*] Quasi factam à minore xxv. ann. si iuris solemnitas non fuit seruata.

n ¶ *Vel cum.*] Supple, si iuris solemnitas fuit seruata in vẽditione.

o ¶ *Tempus.*] Scilicet quatuor annorum. *C. de temp. in integ. restit. l. Vlt.* & est hic arg. quòd vltra quadriennium non detur restitutio. Bern.

p ¶ *Consuetudinem.*] Consuetudo [c] erat approbata illius loci, quod si quis rem communem cum alio, vel rem suam venderet extraneo, vel alicui magis remoto: qui proximior est illi alienanti, à tempore contractus vsque ad annum, & diem, & post. potest offerre pretium emptori, quod soluit pro re illa, & ille tenetur recipere pretium, & restituere rem: & isti fratres omiserant offerre pretium infra annum, & diem pro re patris alienata, cùm ipsi essent proximiores, & ad hoc offerendum petebant restitui, vt rem patris rehaberent.

† *In antiquis codicibus vno excepto ita inter eos.*

a *Ex hac l. arguit. lo. 2. q. 5. qua de causa. quod generali mandato nõ delegatur dispensatio. & de hoc in Spe. tit. 2. §. consequenter. ver. generaliter.*

† *Vide tex. ff. de sol. l. si quando. & ibi Bart. C. de dilatio.*

† *Videto notas bonus c.*

† *Patronem.*

† *Perenen.*

† *Hic in vulgatis habetur dictio, cum; quam nec fertes orationis admittit, nec habent manuscripti.*

† *Infero, quòd qualitas clericatus, & canonicatus non liberat quem à patria potestate: sed sola episcopalis. concor. in Auth. const. quæ dist. § palam. & Auth. dignitas. C. de episc. & cle.*

† *Patronẽ.*

b *Ex senatusconsulto Orficiano etiamsi alieno iuri sit subiectus: & præsertim consanguineus matris, & eadem ratione succedit nepos, & pronepos auiæ & proauiæ. Inst. de senatusc. Orfi. §. 1. & §. 2. & 1. C. eod. l. 1. Ioan. And.*

c *Vide Matthæum de Afflictis decisio. 115. & notas bonus c.*

a ¶ *Debita*

a ¶ *Debita.*] Quia si habebant curatorem, & eius auctoritas non interuenerit, ipso iure nulla fuit venditio. *C. de in inte. rest. minorum si curatorem.* & si decretum non interuenerit, siue auctoritas pretoris, non tenet venditio, seu consensus subsequens; quia tutor & curator alienare rem minoris sine auctoritate prætoria nō potest. *C. de prædi. mi. si decre. non alienan. l. 1. & 2. & l. minorum. & l. si quidē.* & in pluribus legibus ibidem. Si verò isti nullum habebant curatorem, & contraxerunt, vel consenserunt auctoritate prætoris venditioni factæ à patre, obligantur: sed si læsi sunt, restituuntur: vt l. pręs li. si curatorem. *in fin.* & ita si solemnitas iuris est omissa, nulla fuit venditio, & sic etiam nulla pronunciabitur: si solēnitas seruata fuit, & probauerint se læsos, restituentur tam contra venditionem cōtingentem ipsos ex successione materna, quàm etiam ad ius offerendi in venditione paterna.

b ¶ *Constiterit.*] Probabunt ergo isti se minores, & læsos, aliàs nō audirentur. *ff. de curator. nam postea. §. si minor.* quo probato restituentur tam contra venditionem, quàm ad ius offerendi.

prædictam, quoad partē ex successione materna ipsos contingētem, nullam nunciare curetis, si in ea debita [a] iuris solemnitas est omissa: vel si forsitan interuenerit, & eos læsos esse constiterit [b], tam super ea, quàm super residua portione, dum tamen, quod offerunt, duxerint faciendum, auctoritate † nostra in integrum restituere studeatis.

¶ Idem.

¶ *Restitutio in integrū postulāda est ab ordinario administrationem habēte, vel à delegato ab eo, siue hæc causa sit specialiter delegata, siue incidat in causa generaliter sibi cōmissā. Ab ordinario verò administrationē nō habēte, vel à delegato peti non debet, nisi veniat incidenter in causa. Arbiter autē de causa restitutionis non cognoscit, nec potest assumi in maioribus.*

CAP. IX.

Causa restitutionis in integrum, coram Iudicibus ordinariis administrationem habētibus [c], vel delegatis ab eis, tractari poterit, & finiri †, siue hoc ipsis delegatis [d] specialiter demandatum fuerit, siue in † commisso eis negotio contingat incidere huiusmodi quæstionem. ¶ Delegati verò ab ordinariis, qui administrationem non habent [e], sed tantummodo facultatem iudicandi, seu Arbitri, de hac causa cognoscere nequeunt, nisi coram eis mota fuerit incidenter [f]. In matrimoniali [g] quoque liberali, vel criminali causa, cùm maiores Iudices exigant, Arbiter nequit assumi.

¶ Idem.

¶ *Restitutio denegata Ecclesiæ, vlterius sibi nō cōceditur, nisi ex noua causa: restituitur tamen ad appellandum à sententia denegationis.*

CAP. X.

Beneficio restitutionis in integrum Ecclesiæ tuæ in alio iudicio denegato [h], restitutio

Causa restitutionis.] Tria sunt dicta principalia. Secundum ibi, *Delegati.* Tertium ibi, *In matrimoniali.* Abbas.

Casvs. Quia beneficium restitutionis extraordinarium est, & non datur nisi deficiente iure communi, dubitari poterat, quis dare possit beneficium restitutionis: & ideo Papa ostendit in capitulo isto, qui iudices hoc facere possint, hoc modo: Quidam sunt iudices ordinarij habentes administrationem, isti possunt causam restitutionis in integrum examinare, ac finire. Item delegati ab his hoc idem facere possunt, siue hoc ipsis delegatis commissum fuit specialiter, siue in ipso negotio incidat quæstio restitutionis. Item quidam alij sunt ordinarij non habentes administrationem, & arbitri de hac causa cognoscere non possunt, nisi coram eis mota fuerit incidēter. In fine dicit, quòd in causa matrimoniali, liberali, & criminali, arbiter assumi non potest, cum huiusmodi causæ maiores iudices exigant. Not. quòd arbitri incidenter cognoscunt de causa restitutionis. Item in tribus casibus hic signatis arbiter assumi non potest.

¶ *Glo. seq. recitetur per quæstionem.*

c ¶ *Habentibus.*] Sicut est episcopus, potestas, & huiusmodi, & alij etiam minores ordinarij contentiosam iurisdictionem habētes, qui præsunt alicui vniuersitati, qui habent administrationem cum iurisdictione. *ff. de postulan. l. 1. §. vltim. & Cod. vbi, & apud quos l. vltim. 11. q. 1. persona. ff. quod cuiusque vniuer. l. vltim.* & alij etiam minores ordinarij contentiosam iurisdictionem habentes.

¶ *Gl. seq. obiicit, & soluit, solutioni opponit, & tripliciter respōdet.*

d ¶ *Delegatis.*] Et sic delegati ab ordinariis hoc edicto possunt cognoscere de causa restitutionis, siue principaliter mādetur eis, siue incidenter eis contingat quæstio restitutionis, & multò fortius delegatus à principe, sicut hoc totum traditur. *C. vbi, & apud quos resti. in integr. post. l. vlt.* quæ ponit totum tenorē huius decre. Sed videtur, quòd esse non possit, s. quòd ordinarius possit alij demandare cognitionem istam: quoniam in integrum restitutio causæ cognitionem desiderat. *ff. de in integ. resti. l. 3. & 5. eo. cum ex literis. & ff. de mino. l. in causa. §. causa.* sed quæ officio iudicis causa cognita expediuntur, alteri demandari non possunt. *ff. de offic. procons. l. nec quicquam §. vbi decretum.* Sol. restitutio in integrum competit iure magistratus, & transit cognitio restōnis, siue specialiter, siue generaliter committatur. *C. vbi, & apud quos. l. vlt.* sed ea, quæ competunt iure magistratus, delegantur. *ff. de offi. eius cui man. est iurisdictio. l. 1. respons. 1.* Sed contradicit lex, quia ea, quæ magis sunt imperij, quàm iurisdictionis, magistratus facere non potest. Sed restituere est magis imperij, quàm iurisdictionis: ergo non permittitur magistratibus. *ff. ad muni. l. ea quæ.* ergo multò minùs possunt delegare. Potest sic responderi, omnia, quæ competunt iure magistratus delegari possunt, sed non omnia, quæ delegantur specialiter competunt iure magistratus, vt in hoc exemplo & in mero imperio, cuius cognitio specialiter demādatur, si contingat præsidem abesse: vt *in l. prædicta. ff. de offi. eius cui mand. est iurisdictio. l. 1.* Vel dici potest delegari non cuilibet, sed magistratui muneris a-li. Verius est, quod hodie huiusmodi cognitio restit. delegari. vt *C. vbi, & apud quos. l. vlt. & hic, & l. ea quæ corrigitur.*

¶ *Glo. seq. recitetur per quæstionem.*

e ¶ *Non habent.*] Vel isti, qui dantur à principe, ad aliqua officia exercenda, putà vt cognoscant de appellationibus, vel de sententiis, vel ēt de aliis quæstionibus. si qui volunt se subiicere eorum iurisdictioni, possunt cognoscere de in integ. restitut. & de aliis causis, sed neminem compellere possunt coram se litigare: & de talibus pōt intelligi. *ff. de iud. l. 1. vbi. vel per aliā iurisdictionem, &c. C. de iu. rein non nouā.* vel vt possint dare tutores, & curatores, vel emancipare, isti dicuntur ordinarij sine administratione à talibus delegati, & arbitri de restitutione: cognoscere non possunt principaliter, si directè agatur de restitutione: quia nec talis iudex sine administratione, etiamsi esset ad hoc electus a partibus, posset committere causam restitutionis, sed maiores tantùm.

f ¶ *Incidenter.*] Principaliter enim isti cognoscere non possunt de restitutione, cùm causa ista requirat maiores iudices, qui hoc ex officio suo faciant: si autem inciderit quæstio restitutionis in negotio, de quo compromissum est, vel quod est aliis delegatis commissum, possunt tunc de restitutione cognoscere. sic *C. de iudi. l. quotiens & C. de ord. iud. l. 1.* ibi enim iudex cognoscit de causa status incidenter, qui aliàs cognoscere non valet. Nec dicitur arbiter facere extra compromissum: quia huiusmodi restitutio non est alia causa, siue negotium ab eo, de quo compromissum est, sed oritur ex illo, & ei cohæret, de quo compromissum est. [b] vt putà si omisit probationem, arbiter potest de hoc cognoscere vel de similibus, quæ incidunt in causa.

¶ *Glo. seq. successiuè signat duo contraria, & soluit.*

g ¶ *In matrimoniali.*] Causæ enim matrimoniales per iudices discretos [a] debent tractari, qui potestatem habeant iudicandi. *j. de consang. & affi. c. ex literis.* & est expressum. *s. de transact. c. vlt.* vbi de hoc. Item causa liberalis, & criminalis maiores iudices requirunt *ff. de arbi. l. non distinguemus. §. Iulianus. & §. de liberali.* Vnde sumptum est hoc c. *Arg. contra ff. de in. qui not. infa. l. quid ergo. §. ex compromisso.* vbi dicitur, quòd sententia arbitri non infamat; vnde videtur, quòd possit cōpromitti de crimine, quod dicit lex illa, quòd ergo *§. ex compromisso*, non intelligitur de famoso delicto, sed de tali, quod nullo modo infamat. & quia non per omnia sententia est, vt ibi dicitur: hic verò, & in l. non distinguemus, intelligitur de famoso delicto, de quo arbiter assumi non potest. Item *ar. contra j. de præsum. literas.* sed ibi non fuit simpliciter arbiter: quia retinuit sibi delegatam potestatem.

Beneficio.] Casvs. Lata fuit sententia contra Ecclesiam, à qua sententia non fuit appellatum: Ecclesia contra sententiam illam petiit beneficium restitutionis in integrum: negata fuit restitutio: petiit iterum in alio iudicio restitutionem: quæritur, vtrùm debeat audiri? Respondetur, quòd denegari debet Ecclesiæ beneficium restitutionis, præterquam ad appellandum, nisi nouis defensionibus ad huiusmodi beneficium sit admittenda, sed restitui debet ad appellandum. Nota, quòd contra sententiam latam in vno iudicio, non datur restitutio in alio iudicio, nisi ad appellandum. Item quæ de nouo emergunt, nouo auxilio indigent.

h ¶ *Denegato.*] Si aliquis petat restitutionem in integrum, & contra ipsum lata fuit sententia denegando restitutionem, si iterum petat restitutionē, denegari debet: tamen pōt restitui ad appellandum contra sentētiam, à qua non appellauit: quia denegata fuit restitutio: vt hic dicitur, & *C. si sæpius in integ. rest. post. l. 1.*

a ¶ *Nisi.*

Restitutio in integrum nō potest examinari per delegatum.

† Vide l. fin. & ibi Bar. C. vbi, & apud quem.

† In antiqua deest dictio, in.

b Concor. l. 1. inter litigantes. ff. ad muni. & in l. si C vbi, & apud quem.

c Id est, ecclesiasticos. concil. Trident. sessio. 24. c. 20. de sacramento matrimonij cano. vlt.

a ¶ *Nouis.*] Tunc enim propter nouas defensiones iterum auditur. *C. si sæpius in integ. rest. postul. l. 2. & 3.* ex illis tribus legibus sumptum est, quod hic dicitur. Sed qualiter intelligas, quod dicit, nouis defensionibus? Nouæ dicuntur defensiones, siue quæ tunc erant, sed allegatæ non fuerunt, quia occultæ erant: siue quæ postea emerserunt. Sed quidam intelligunt de omissis primis tantum, quasi non possint de nouo aliæ superuenire, quod credo verius, & ita propter nouas defensiones, quæ tunc erant, admittitur iterum ad beneficium restitutionis, non obstante quod in alio iudicio fuit denegatum. Sed contra videtur: quia ex noua causa recusatur iudex post litem contestatam. *s. de off. ff. dele. c. insinuante. fin. j. de excep. c. pastoralis. & 4. q. 3. c. si testes. §. si quis testibus.* & quæ de nouo emergunt, auxilio indigent. *ff. de inter. actio. l. de ætate. §. ex causa.* princeps verò etiam contra res bis iudicatas restituere in suo auditorio admittit. *ff. de minor.* minor autem magistratus. *arg. s. eo. cum ex literis.* Item videtur quod pluries possint dari. *ff. de minor. & si sine. §. restitutum.* vbi sæpius restitutus fuit minor. Sol. Potest dici, quod illud speciale est in hæreditate, vel etiam ibi non fuit denegata, sed sæpe concessa, puta, petij restitui in integrum contra sententiam, concessa fuit mihi: iterum lata fuit sententia contra me in principali, iterum dabitur mihi in integrum restitutio, non contra primam sententiam, sed contra secundam, quod potest fieri nisi in casu. *Cod. de bo. quæ libe. l. vlt. §. vbi autem.* hic vero fuit denegata. vnde amodo non auditur, nisi nouæ defensiones, &c. & est speciale, quod dicitur *in §. vbi autem.* propter paternam verecundiam, & ne leges ludibrio fiant. Bern.

a *Facit. l. 1. & ibi dott. C. si sæpius rest. in integ. post.*

¶ *Post conc. Lateran. sub Alexan. iij. p. 49. c. 5. & c. 1. eo. tit. in 1. compi.*

(præterquam ad appellationem omissam) videtur eidem Ecclesiæ posse negari, nisi nouis[a] defensionibus ad huiusmodi sit beneficium admittenda.

TITVLVS XLII.

De alienatione, iudicij mutandi causa, facta.

¶ Alexander tertius.

¶ *Is, in quem facta est alienatio rei causa mutandi iudicij, conuenitur per rescriptum impetratum contra alienantem.*

CAP. I.

Ex quorundam relatione audiuimus, quòd cùm aliqui literas commissionis à nobis impetrant, aduersarij, (vt mandatum nostrum eludant) antequam literæ ad Iudices perueniant, vel etiam postea priusquam citentur ab eis, in vocem appellationis prorumpunt: *& infrà.* ¶ Nos igitur contra prædictam calliditatem, & versutiam prouidere volentes[b]: Mandamus quatenus si aduersarij eorum pro euacuando nostro mandato taliter appellauerint[c], aut de possessione, de qua controuersia vertitur[d], commutationem fecerint[e] †, vel se malitiosè duxerint absentandos[f]: eos, qui in possessione se ingesserint, appellatione cessante, cogatis sub vestro examine iuris æquitate parere.

¶ Greg. ix. Abbati sancti Nicolai, & Decano Furnen. Morinen. diœce.

¶ *Clericus causa mutandi iudicium, non debet recipere cessionem à Laico.*

CAP. II.

Ex parte Scabinorum † Hipretis † fuit propositum, quòd inter Laicos eiusdem loci quæstionibus emergentibus dirimendis per iudicium sæculare, quidam Clerici sibi dono, vel pretio ab aliquibus Laicorum ipsorum cedi faciunt actiones: vt aduersarios ad Ecclesiasticum forum[g] trahant, & prædam ex huiusmodi commercio assequantur: *& infrà.* ¶ Cùm igitur cessiones, & emptiones

DE ALIENATIONE IVDICII MVTAN. &c.

¶ *Supra visum est de beneficio, seu remedio restitutionis, per quod prouidetur læsis tam minoribus, quam Ecclesiis, & maioribus ex causa. Nunc competenti ordine annectit aliud remedium: per quod prouidetur illis, in quorum præiudicium est facta res alienatio, causa futuri iudicij mutandi. Abbas.*

De hac materia tractatur. 11. q. 1. c. vlt. & in multis capitulis.

Ex quorundam.] Prima pars narrat factum, contra quod secundò prouidet ibi. *Nos igitur.* & est casus singularis. Abb. Sic.

Casvs. Aliqui impetrant literas contra aduersarios suos, aduersarij illi antequam literæ ad iudices perueniant, etiam postea, et mandatum apostolicum eludant, antequam citentur, appellant, aut commutationem faciunt de possessionibus, super quibus controuersia verti speratur. Significatum fuit hoc domino Papæ, mandat Papa quibusdam, quatenus si aduersarij illorum taliter appellauerint, aut de possessionibus, de quibus controuersiam sperant, commutationem fecerint, vel si etiam malitiosè se absentauerint, illos, qui in possessionibus se ingesserint, compellant sub eorum examine respondere appellatione remota. Nota, quòd rescriptum extenditur ad eos, de quibus in ipso mentio facta non fuit, & conueniuntur per illud, sed hoc est propter dolum & fraudem ipsorum, beneficio huius decretalis.

b ¶ *Volentes.*] Quia malitiis hominum est obuiandum. *simi. s. de rescri. sedes. cum suis concord. & ff. de rei vend. in fundo.*

c ¶ *Taliter appellauerint.*] Tali appellationi nullatenus est deferendum, cùm non nisi à manifesto grauamine sit appellandum. *j. de appel. vt debitus.*

d ¶ *Vertitur.*] i. verti speratur, aliàs pertinet ad titulum de litigiosis.

¶ *Gl. seq. ponit, contra quem detur hoc edictum. Item quod ad translationem possessionis pertinet. Item tria, quæ in eo requiruntur, scilicet quod sit iudicium futurum, quod dolo fiat, & quod intersit. Item duos casus, quibus cessat. signat contrarium, & soluit.*

e ¶ *Commutationem fecerint.*] In transferendo, seu alienando rem in aliam personam causa mutandi iudicij. Et ex hoc edicto datur actio, tàm contra alienantem, quàm contra emptorem, vt quem voluerit possit conuenire. *C. eo. tit. l. vnica.* contra alienantem datur actio in factum ad interesse *ff. eo. l. 1. & l. 3. §. opus. ver. ex quibus.* contra emptorem datur rei vendicatio: vt hic *in fin.* & *C. eo. l. vnica.* Item non solùm ad translationem dominij pertinet hoc edictum, sed etiam possessionis. *ff. eo. l. non solum.* Item nota, quòd tria necessaria sunt ad hoc, vt ex hoc edicto actio competat, quòd sit alienatio facta causa mutandi iudicij futuri, & non etiam, quod iam lit. *ff. eo. tit. ex hoc edicto. §. ait prætor.* Futuri iudicij ideo dicitur: quia si fiat alienatio rei litigiosæ, incidit in edictum de litig. osis. *C. de litig. l. vlt.* & hoc debet fieri libello principi dato, & per eum reo insinuato *in Authen. ibi posita. C. de litig.* tunc rem alienari non potest sine pœna litigiosi. vt *C. de litig. l. vlt. §. j. & sic piaen.* Item quod dolo fiat alienatio ratione loci, & personæ, quia potentioribus pares esse non possumus, &c. vt durioremtem aduersarium constituat etiam alterius prouinciæ, & quod mea intersit. *ff. e. l. 1. 2. & 3. in prin. & l. non solum. §. i. a. actio.* & datur ad interesse: vt dixi *de offic. iud. quanti interest alterius.* & si quas fortè fecerit expensas, vel aliam incommoditatem passus sit. *ff. eo. l. 3. §. opus. in fi. & l. non solum in fi.* Item qui ex necessitate alienat, hoc edicto non tenetur. *ff. eo. non solum. §. si quis.*[b] Item si paratus sit subire iudicium, ac si possideret *ff. eod. qui etiam in fi.* Item notandum, quod hic fit prorogatio iurisdictionis delegatæ de persona ad personam, etiam inuita altera parte. & est contra id, quod habes *s. de offi. deleg. P. & G.* vbi dicitur, G. delegata iurisdictio non potest prorogari ad personas alias, quam in rescripto continentur: sed hoc est speciale in odium illorum quia eis inuitis hoc fit, cum alias prorogatio fiat de consensu partium. *s. de offi. dele. de causis. & ff. de iud. l. 2. §. si iudex.* de hoc dictum est. *s. de offi. deleg. P. & G.* & est prorogatio iuris, beneficio huius decre. cum alias rescripta non possunt prorogari ad personas, quæ ibi non continentur: vt *in c. P. & G.*

† *Vide tex. in l. fi. cum gl. & not. C. de litigio.*

† *Scabinos vocant Bel. gæ, & alij populi senatores, seu Ecclesia sancta Maria. oppidorum magistratus.*

† *Hipreti.*

b *Ponit casum in re, qui propter inualitudinem, vel ætatem, vel occupationem aliquâ litem in alium transfert. lit. 1o. Aud.*

f ¶ *Absentando.*] Qualiter contra tales sit procedendum, dicitur *s. de offi. deleg. consultationibus.* & *j. vt lit. non contest. quoniam. §. in aliis.* Bernard.

Ex parte.] Duæ sunt partes. Prima ponit querelam. Secunda prouidet ibi. *Cùm igitur.* Abb. Siculus.

Casvs. Apud Hipretum aliquando emergunt quæstiones inter laicos eiusdem loci, quæ dirimi debent per iudicium sæculare: quidam clerici faciunt sibi cedi actiones ab aliquibus laicis dono, vel pretio, vt aduersarios trahant ad ecclesiasticum forum, & ut prædam ex tali commercio assequantur. Scabini, i. officiales eiusdem loci significauerunt hoc domino Papæ, vnde super hoc scribit quibusdam decens, quòd huiusmodi cessiones, & emptiones litium prohibentur per leges, ita quòd iactura causæ afficiunt illos, qui aduocant sibi patrocinium potentiorum: & odiosæ sunt huiusmodi cessiones, quia ex cupiditate procedunt. vnde mandat quibusdam, quatenus prædictos clericos compescant ab huiusmodi præsumptione per censuram ecclesiasticam. Nota hic, quòd clerici conuenire possunt laicos coram ecclesiastico iudice, sed hoc est de consuetudine illius loci.

¶ *Gl. seq. arg. duo. & fi. sol. contrarium.*

g ¶ *Ecclesiasticum forum.*] In hoc facit ad titulum: quia per hoc mutatur iud. cium. per ea enim quæ sequuntur, perfectè tractatur ad titulum, ne liceat potentioribus. & ad titulum, mandati. & sic materiæ legum diuersorum titulorum hic comprehenduntur. Item est hic ar. quod clerici aliàs possunt laicos conuenire in foro ecclesiastico. Item arg. ex hac decre. quòd clerici maiores reputantur, quam laici, & est de consue. i-

consuetudine illius loci, quòd clerici trahere possunt ad ecclesiasticum forum laicos, aliàs de iure non.

¶ [illegible] de cessione actionis distinguit, aut, fit in vltima voluntate, aut inter viuos pacto: secundo casu aut fit potentiori, aut non potentiori: & hoc casu aut est dubitata, aut indubitata: & secundo casu aut est vera, aut simulata, aut dubitat.

a ¶ Sanctiones.] C.mā. l.pen. & vlt. Et nota, quod huiusmodi cessiones quandoque tenēt, quandoque nō tenēt. Si cessio actionis fit in vltima voluntate, tenet cessio ff. de leg. 3. nomen. & in casibus. Cod. man. per diuersas. & l. ab Anastasio. nisi res, vel actio legata sit litigiosa. C. de litis. quicunque. & in Auth. nunc si hares. sed legatarius potest adesse hic, ne colludatur, vt ibi dicitur. Si verò ex pacto, siue inter viuos fiat cessio, vel donatio potentiori, nulla est: nec agere potest ille ex ea cessione: immò iactura causæ afficiuntur, qui hoc faciunt: vt hîc dicit. & C. ne lic. pot. l. 1. & 2. & l. fin. Si verò fiat cessio non potentiori, si actio sit dubitata, i. in iudicium deducta, non tenet cessio: nec tamen admittitur actio: si agit ille, qui cessit, in casibus non tenet. C. de lit. l. 2. & l. vlt. Si verò actio sit indubitata, i. nondum in iudicium deducta, tenet. C. de har. vel act. ven. per to. Item distingue, vtrum etiam sit simulata, quia tunc nulla est. C. plus va. quod agitur per tot. & dicitur, simulata, si id actum est inter cedentem, & illum, cui fit cessio. Si verò dubium sit, an sit simulata, vel vera: præsumitur, quòd sit simulata, ex eo quòd actio pro parte donata, pro parte vendita videtur C. man. l. vlt. & in tali casu non agit is, cui ceditur, nisi ad id quod dedit in superfluo: nec is, cui cessit, nec is, cui ceditur, vt ibi dicitur. §. si quis. Item præsumitur, si modicum pretium datur: & hic non agitur, nisi ad id quod dedit: & ex quantitate pretij simulata præsumitur. Item si dubitatur, an sit vera, vel simulata, præsumitur simulata, in quo casu loquitur C. mand. l. pen. exceptis quibusdam casibus ibi positis.

litium legitimæ prohibeant sanctiones [a], ita quod iactura causæ afficiant [b] illos, qui sibi potentiorum patrocinium taliter aduocare præsumunt †, & ex eo sint etiam odiosæ, quòd ex fonte cupiditatis videntur procedere: Mandamus, quatenus Clericos memoratos à præsumptione [c] huiusmodi, per censuram Ecclesiasticam compescatis.

TITVLVS XLIII.

De Arbitris.

¶ Ex concilio Africano.†

¶ *Arbitri sunt in dispari numero assumendi, & eis discordantibus statur sententia maioris partis.*

CAP. I.

SAnè: *& infrà.* ¶ Si autem ex communi placito Episcoporum, inter quos causa versatur, arbitros elegerint: aut vnus eligitur: aut tres [d]: vt si tres elegerint, aut omnium sequantur sententiam, aut duorum [e] †.

¶ Alex. iij. Eboracen. Archiepiscopo.

¶ *Nullum est arbitrium seu arbitramentum, continens peccatum, per partes non remissibile.*

CAP. II.

NOn † sine multa necessitate A. Presbyter nobis proposuit, quòd cùm in Ecclesia sancti Alphridi, per manum R. Archidiaconi de Suella personæ illius Ecclesiæ† Capellanus institutus fuisset, eodem R. mortuo M. nepos eius, qui sibi in Ecclesia iam dicta successit, eundem Presbyterum Capellanum ibidem iterum ordinauit [f]. *& infrà.* ¶ Cùm autem idem Presbyter extra prouinciam exulans, de suo beneficio non posset iustitiam obtinere, nec suam vlteriùs inopiam sustinere, per dolum [g], & fraudem ipsius M. ab eo est sacramentum [h] extortum, vt arbitrium Clericorum duorum exinde susciperet, & seruaret: qui iam dicto M. fauentes [i] †, Presbytero præceperunt, vt quinque [k] marchas

¶ Gl. sequens reci. per duas q. an ipso iure, & de quibus potentioribus, &c.

b ¶ Afficiant.] C. ne lic. poten. l. 1. & 2. & dicas afficiant per sententiam, non ipso iure, vt patet per l. prædicta. C. ne lic. pot. vbi dicit, iactura causæ mulctentur, id est, afficiantur per sententiam, intelligendum est, huiusmodi cessiones odiosæ sunt: quia de vitio cupiditatis procedunt, vt hic, & C. ne lic. poten. l. vlt. Et no. quod titulus iste de alie. iudi. &c. intelligitur de potentioribus, qui non sunt in aliqua dignitate, siue administratione, sed titulus ille, ne liceat potentioribus patrocinium litigatoribus impertiri, intelligitur de potentioribus qui sunt in dignitate, siue administratione constituti, & eodem modo intelligitur lex illa. C. quod me. causa. si per impressionem. & tamen sub isto tit. interserit breuiter naturam huius tit. ne liceat. & de materia illius tit. mandati. vt dicatur in prima notula.

c ¶ A præsumptione.] Sic patet, quòd clerici non debent recipere huiusmodi cessionem: quia si simulata sit cessio, nō valet. C. man. l. pen. & si esset vera cessio, vel datio, præsumitur nihilominus in fraudem facta, & auaritiæ causa: clerici enim ab illicita negotiatione prohibentur. 14. q. 4. clerici. & c. canonum. quia sic negotiari tam facto clerico non licet. 88. dist. fornicari.

DE ARBITRIS.

¶ *Suprà visū est de præparatorijs iudiciorū: meritò de ipsis iudicijs erat vidēdū. Sed quia arbitria sūt redacta ad instar iudiciorū: vt* l. 1. ff. de arb. *præmisit cōpilator istā rubricā. Ita communiter cōtinuatur,* & in C. & ff. seruatur iste ordo. *nā præmittitur ibi de arbitris, & postea sequitur de iudicijs. Et quid sit arbitriū, dic, vt not. per Innoc. & alios* in cap. Quintauallis. de iureiur. *Abb. Sic.*

De hac materia tractatur 2. q. 6. c. si quis episcop⁹. §. arbitrarij. & c. à iudicibus. & §. seq. 3. q. 7. c. infamis. §. tria. *prope finem.*

SAnè.] CASVS. Statuit concilium Africanum, quòd si inter episcopos causa vertitur, & ipsi super hoc voluerint eligere arbitros: aut vnum eligant, aut tres, quorum trium sequantur sententiam, aut duorum. Nota, quòd arbitri in impari numero eligi debent.

¶ Gl. se reddit causam, & quæstionem soluit.

d ¶ Vnus eligatur, aut tres] Vnus vero, aut tres sunt eligendi, & non duo: quia res ferè sine exitu futura est propter naturalem hominum facilitatem ad dissentiendum. ff. de arb. l. item si vnus. §. principaliter. tamen si cōpromittatur in duos tenet arbitrium, & si nō concordauerint, cogendi sunt, vt vel concurdent, vel tertiam personam assumant: vt ibi dē dicitur. & s. de off. dele. suspicionis. §. vlt.

e ¶ Aut duorum] Sufficit duorum sententia præsente tertio, licet ille dissentiat: eo verò absente non valet. ff. eod. l. si in tres. nisi in cōpromisso expressum sit, vt duo sine tertio procedant. ff. eo. non distinguemus. §. cum in plures. sic obtinet in iudicibus supra de off. deleg. prudentiam. & de vtrisque hic cauetur. i. de offic. deleg. vno delegatorum seu arbitrorum.

NOn sine.] Non valet arbitriū simoniacū, vel dolosum. In prima parte ponitur facti narratio. In secunda causæ commissio ibi, *Quoniam igitur.* Abbas.

CASVS. Alanus presbyter institutus fuit capellanus in Ecclesia sancti Alphridi per Archi. de Suella, eodem Archi. mortuo M nepos ipsius, qui archi. in ipsa Ecclesia successit, eundem presbyterum capellanum iterum instituit ibidem, & illum fecit postmodum prædicta ecclesia spoliari. Tandem per fraudem, & dolum ipsius M. extortum fuit ab ipso iuramentum, vt arbitrium duorum clericorum susciperet, & seruaret; & illi arbitrati fuerunt, quòd ipse M. dicto presbytero quinque marchas argenti persolueret, & toti cederet quæstioni. Vnde presbyter ista significauit domino Papæ: & ipse scripsit super hoc Archiepiscopo Eboracen. dicens quòd non decet aliquatenus sustinere, vt quod perperam arbitrati sunt, relinqui debeat incorrectum: mandans quatenus si præfati clerici confessi fuerint se tam nequiter arbitratos fuisse, vel aliàs de hoc constiterit, dictum presbyterum ab illo iuramento absoluat, & ipsum restituat ad ecclesiam suam: vel si arbitrium ipsum fuerit æquitate subnixum, vtramque partem ad ipsius obseruationem compellat. No. quòd arbitrium iniquè latum non valet. Item super re spirituali compromitti potest in clericum.

f ¶ Ordinauit.] Id est, institutionem prædictam confirmauit, ad cautelam supple, & illum fecit postea prædicta Ecclesia spoliari.

g ¶ Dolum.] Dantē causam contractui, vnde nō tenuit. ff. de dolo. & eleganter. [a] secus esset, si incidit in contractum ff. de act. em. & ven. Iulianus. §. si venditor. & sim s. de renun. sane. vbi dolosè ille inductus fuit, vt eorum misericordiæ se subiiceret.

h ¶ Sacramentum.] Quod interueniente in arbitrio, siue in compromisso prohibetur. C. eo. tit. Auth. decernimus. ex quo tamen interuenit, seruandum est, dummodo arbitrium sit licitum, vel æquum, vt hic in fi. & j. eo. cum tempore.

i ¶ Fauentes.] Et ita per gratiam arbitrati sunt, vnde competebat huic exceptio doli, si ageret ex illo arbitrio C. eo. arbitrorum. non obstante ipsorum iuramento: quia iuramentum ad hoc non extenditur, nisi ad ea, quæ legitimè arbitrarentur, aliàs illicitum esset, & non seruandum. j. de iureiur. quanto. & c. Quintauallis.

k ¶ Quinque marchas.] Et sic continebat simoniacam prauitatem. s. de pact. cùm pridem. & s. de transac. præterea. 1. & 2. & c. constitutus. & ideò arbitrium non valuit. nec etiam pœna, si esset apposita, committeretur, si non staretur tali iniquo arbitrio. ff. eo. non distinguemus. §. cùm quidam.

a Vide de emp. & ven. cùm dilecti. super vl gl. & in ea. gl. vide. §. venditor. Ioan. And.

†Cap. 1. eo. titu. 2. cōp.

†Aliàs ita eadem presbytero.

¶ Glo.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit. Ioan.*

a ¶ *Cognouerint*] Id est, confessi fuerint coram Archiepiscopo: & ita creditur illis in iure, in eo quòd malè fecerunt. *arg. s. de elect. cū dilectis arg. tamen contra. j. de testibus sicut.* sed hoc videtur admitti propter inopiam probationum, quia fortè per alios cõstare non potest, vt *in decr. cū dilecti. & arg. ad hoc. C. de haeret. l. penult.*

b ¶ *Absoluas.*] Supple, & ipsum absolutum restituas. & potest exponi, absoluas, id est absolutum ostēdas quia iuramentum non extenditur ad istum casum, vt dictum est. & ita retractatur arbitriu superiorts auctoritate, *vt supra. prox.* sed non fuerunt illi vel arbitri: sed mali compositores, & arbitratores: & ideo dictum eorum boni viri arbitrio potest corrigi. *ff. pro soc. societatem.* aliàs iniquæ sententiæ arbitrio statur. *ff. eod. diu. §. stari.* sed in hoc casu nõ valeret sententia talis propter simoniam.

PEruenit.] Arbiter sua auctoritate spiritualia laico adiudicare non potest. ita communiter summatur. Primo ponit factum. Secundò corrigendum committit ibi, *Vnde.* Abbas Sicul.

CASVS. Guil. clericus quandam sororem suā tradidit in vxorem G. de Calis, promittens eidem G. quòd annuatim daret eidem quinque solidos sterlingorum: super eisdē quinque sol. orta fuit discordia inter eos. Vnde super hoc compromiserunt in quatuor personas, quæ taliter arbitratæ fuerunt quòd idem G. perciperet annuatim decimas, quas Guil. habebat in parochia de Calis pro quinque solidis prædictis. Significatum fuit hoc domino Papę, quia huiusmodi arbitrium in posterum Ecclesiæ posset esse dānosum. mandat Papa cuidam, quatenus si est ita præmonitum G. moneat, & compellat, vt prædictas decimas liberas omnino dimittat, ne huius occasione aliquid sibi vlteriùs propter hoc vendicare præsumat, & clericum illum moneat, vt cūm eodē G. amicabiliter cõueniat. Nota, quòd factum prælati in damnum Ecclesiæ valere non debet, nec delictum personæ in damnum Ecclesiæ debet redundare.

† Cap. 1. eo. ti. in 1. compila.

† Vnde notas nostras in hunc locum.

† Id est, Ecclesiastica districtione, vel disciplina.

ab eodem susciperet, & toti cederet quæstioni. ¶ Quoniam igitur non decet te aliquatenus sustinere, vt quod perperam arbitrati sunt, debeat incorrectū relinqui: Mandamus, quatenus si se cognouerint [a] præfati Clerici sã nequiter arbitratos fuisse: dictum Presbyterum ab obseruantia iuramenti, auctoritate nostra prorsus absoluas [b]; vel si arbitrium ipsum noueris æquitate subnixum, ad obseruantiam ipsius vtranque partem appellatione remota, compellas.

¶ Idem.

¶ *Arbiter assumptus in patrimoniali causa Clerici non potest adiudicare rem Ecclesia possidendam, etiam ad vitam Clerici. h. d. & est casus notabilis.*

CAP. III.

PEruenit † ad nos, quòd cùm G. de Cal. sororem G. Clerici duxisset in vxorem, idem G. sibi interpositione firmauit, quòd quinque solidos sterlingorum † annuatim daret eidē: vnde cùm super eisdē quinque solidis inter ipsos cõtrouersia mota fuisset, in quatuor cõpromisere personas: quæ taliter arbitratæ fuerunt, quòd idē G. decimas, [c] quas in parochia de Cal. præfatus G. habere dignoscitur, pro quinque prætaxatis solidis perciperet annuatim. Vnde quoniā huiusmodi arbitrium Ecclesiæ posset in posterum perniciosum existere [d]; Mandamus quatenus, si ita inueneris, prænominatum G. diligēter commoneas, & Eccles. † dist. compellas, vt prælibatas decimas liberas omnino dimittat, nec sibi occasione huiusmodi aliquid vlterius vendicare [e] præsumat. Clericum verò moneas, vt cum eodem G. amicabiliter studeat conuenire.

q. 2. sine exceptione. & ita ipso iure non tenuit arbitrium. sic ergo ad factum tantùm respicit reuocatio huius arbitrij.

DIlecti filij.] Clerici de temporalibus compromittere possunt in mulierem, aliàs de consuetudine iudicem tem. Ioan. Andr. Prima pars narrat factum. Secunda dat iudicem ibi, *Quamuis.* Abbas Siculus.

Innocentius tertius Cancellario, & magistro Loth Canonico Parisiensi.

In mulierē singularem tanquam in arbitratricem cõpromitti nõ potest; sed si mulier habet aliàs iurisdictionem de iure cõmuni. vel consuetudine: nā tūc etiam super rebus temporalibus Ecclesia potest in ea validè cõpromitti. Hoc dicit clarè.

CAP. IV.

DIlecti † filij Abbas, & Conuentus de Scardina Cistercieñ. ordinis sua nobis querela monstrarunt, quòd cum inter eos ex vna parte, ac Hospitalarios ex altera, super vsuario [f] cuiusdā nemoris quæstio verteretur, in Reginam [g] Frācorū fuit compromissum vtrinque: quæ causæ meritis intellectis arbitrium duxit per diffinitiuam sententiam promulgandū: & infrà. ¶ Quamuis autem secundùm regulam iuris ciuilis, fœminæ à publicis officiis sint remotæ [h]: & alibi † dicatur, quòd licèt summæ opinionis existant, si arbitrium in se susceperint, vel, si patronæ inter libertos suos interposuerint audiētiam, ab omni sint † iudiciali examine separandæ, vt ex earum prolatione nulla pœna [i] aduersus earum contemptores, nullique pacti exceptio habeatur: quia tamē iuxta consuetudinem [k] approbatā, quæ pro lege seruatur in partibus Gallicanis, fœminæ præcellentes in subditos suos ordinariam iurisdictionem habere noscuntur, Mandamus, quatenus Hospitalarios, vt arbitrium ipsum, præsertim cùm Episcoporum fuerit præsentia, & consilio roboratum, sicut prouidè latum est, & ab vtraque parte sponte receptum, obseruent,

CASVS. Inter abbatem, & conuentum de Scardina Cistercieñ. ordinis ex vna parte, & hospitalarios ex altera, vertebatur quæstio super vsuario cuiusdam nemoris: in reginam Frācorum fuit cõpromissum vtrinque sub certa pœna. Ipsa auditis causæ meritis per diffinitiuam sententiam arbitrium promulgauit de consilio quorūdam episcoporum: hospitalarij intelligentes quòd fœminæ secundū regulam iuris à ciuilibus officiis sint remotæ, & etiam si inter libertos suos audientiam susceperint, ex illarum sententia nec pœna cõmittitur, nec datur, ipsius arbitrium obseruare contemnebant: propter quod monachi domino Papæ sunt conquesti. Vnde super hoc scribit quibusdam dicens, licèt fœminæ (vt dictum est) à publicis officiis sint remotæ, quia tamen iuxta consuetudinē approbatā, quæ pro lege seruatur in partibus Gallicanis, huiusmodi fœminæ præcellentes habent ordinariam iurisdictionem in subditos suos, mandat Papa istis iudicibus, quatenus compellant hospitalarios, per pœnam in compromisso appositam ap. re. vt arbitrium ipsum sicut prouidè latum est, & ab vtraque parte sponte receptū, obseruent: & præcipuè cùm episcoporum præsentia, & consilio fuerit roboratum. Not. quòd consuetudo dat iurisdictionem personæ, quæ aliàs est inhabilis ad iudicandum. Item Ecclesia, & viri etiam religiosi possunt petere pœnam.

† Cap. 1. eo. ti. in 3. compil.

† L. Vltima C. de arbi.

† Alias crimi-

c ¶ *Decimas.*] Id est, fructus decimarum.

¶ *Glo. seq. recitatur per quæstionem, vel obiectionem.*

d ¶ *Existere.*] In hoc arbitrium posset esse in posterum damnosum Ecclesiæ: quia occasione illius arbitrij iste G. vellet decimas illas post decessum illius clerici retinere, & ita Ecclesiæ præiudicaret: quia etsi non de iure, de facto tamen damnum sustineret: & compelleretur litigare cum illo, & expensas facere: quia interest Ecclesiæ, ne sumptibus vexetur. *ff. de minori. minor xxv. annis.*

e ¶ *Aliquid vlteriùs vendicare præsumat.*] Occasione huiusmodi arbitrij nihil potest vendicare ab Ecclesia, vel decimas illas retinere: quia non licuit illi clerico conditionem Ecclesiæ facere deteriorem. infrà de donationibus. c. fraternitatem tuam. nec alienare potuit rem Ecclesiæ in damnum ipsius Ecclesiæ. ii.

f ¶ *Vsuario.*] Id est, vsu. Quid sit vsus, habes *Inst. de vsu, & hab. in princ.*

g ¶ *Reginam.* Ar. quòd de reb. ecclesiasticis possit cõpromitti in laicum. *ar. j. e. per tuas ar. cõtra. j. eo. contingit.* vbi dr̃ de hac materia.

¶ *Glo. seq. ponit regulam, & tres casus excipit.*

h ¶ *Sint remotæ.*] Verū est, quòd fœminæ à ciuilibus officiis sūt remotæ. *3. q. 7. c. infamis. §. tria. & 33. q. 5. mulierem. & ff. de iud. l. 2.* nisi princeps sciēter eis delegauerit causam. *2. q. 5. Mennā. & 15. q. 4. si quis. 32. q. 2. cùm deuotissimam. & ar. ff. de re iu.* quidā tamē in veteri lege populum iudicabant. *15. q. 3. §. 1.* Item tutelam gerere potest, si renunciat Velleiano, & secundis nuptiis. *in Auth. de hare. quæ ab intestato deferuntur §. ex his. colla. 9.* item constituitur procuratrix à domino Papa. *j. de confir. cum dilecta.*

i ¶ *Nulla pœna.*] Simile. *C. eo. l. vlt.*

¶ *Glo. seq. arguit, allegat quinque iura.*

k ¶ *Consuetudinē.*] Et ita est arg. quòd consuetudo dat iurisdictionem, & derogat iuri scripto. *arg. j. de consue. ex literis. Cod. de emanc. l. 1. & vlt. & C. quæ sit lon. con. l. 2. & 12. dist. in his.*

¶ la-

¶ *Glo. seq. arg. alleg. quatuor iura, in contrarium allegat 3. primò dat vnam, sine ratione secundo distinguit triplicem pœnam. In fine quarto negat negatiuè, & soluit.*

a ¶ *Per pœnam.*] Sic ergo religiosi viri possunt petere pœnam conuentionalem. 25. q. 2. *quæcunque* & 12. q. 2. *apl. qui mancipium* & 3. dist. quanquam. & 11. q. 3. *qui cum sine* & arg. contra. ǰ. de ... contumac. c. 1. & 2. & ǰ. de pa. *suam.* & 11. q. 2. *fraternitas.* Dic, quod pœnā à iure permissam petere possunt, vt 16. q. 1. *statuimus.* & 1. q. vlt. *quatiēs.* & ... in fi. 16. q. vlt. Sic & satis videtur, quòd possunt petere pœnā per iura prohibita, nisi autem ex causa extorqueant, vt ǰ. *de simo. nemo. arg.* Vel melius dicas, quòd si pœna apponitur loco interesse, tunc candu hoc potest petere pœnā, quia sua interest. b *ff. de compron. & Ven. prædia.* sed si pœna apponitur loco contumaciæ: tunc potest peti pœna, & res. *ff. de col. bonorum. l. 2. § si enim duobus. & ff. de tab. exhi. locum §. condemnatio.* si autem apponitur in fraudem vsurarum, peti non potest. ǰ *de empt. & ven. ad nostram & ff. de ædil. empt. & Ven. Iulianus. § idem Papinianus.* Et ita isti per pœnā compellēdi sunt stare arbitrio, vel etiam per res depositas, vt eas darent victori. *ff. eo. litigatores l. §. quod ergo.* siue ergo pœna promissa fuit à parte parti, siue promissa ipsi arbitro, quia tunc compellitur mihi cedere actionem, quia quod causa mei fit, mihi est. *ff. de eden. prætor. §. 1.* & si contemplatione alicuius aliquid fit, eius est periculum. *ff. de præsc. Verb. si gratuitam. § vlt.* Sed nunquid pœna recepta potest peti, vt stetur sententiæ? *Arg. quòd non. ff. eo. l. 1. & C. eo. l. 1. & 2.* quia contrarias actiones intendit & ideo non auditur. ar. ǰ. *de electio. cum inter R. & B. & C. de fur. l. 1. & ǰ de appel. sollicitudinem. & in Auth. de iudi. §. quia verò. coll. 6.* vbi de hoc dicitur expressè. & hoc est verum, nisi in compromisso dictum sit, vt pœna soluta stetur arbitrio. *ff. de transa. l. pe.* & *C. de transa. cùm proponas.* & 25. q. 2. *quæcunque.* vbi de hoc. & prædicto c. *qui mancipium.*

per pœnam [a] in compromisso statutam, appellatione postposita, compellatis.

¶ Idem Abbati, & Conuentui de Pigrauia. †

¶ *Ecclesia exempta non potest in præiudicium exemptionis compromittere. Hoc dicit. & clarè.*

CAP. V.

CVm † tempore C. Papæ præd. nostri: *& infrà.* ¶ Super controuersiis, quæ inter te, & Mersburgeñ. Episcopum, & quosdam tuos Monachos vertebantur, te promisisti arbitrium Magdeburgen. [b] Archiepiscopi seruaturum: *& infrà.* ¶ Quia legitimè constitit, quòd fide [c] hinc inde data, compromissum est in Archiepiscopum memoratum: Nos arbitrium ab ipso prolatum decernimus obseruandum [d], illis duntaxat capitulis [e] exceptis, quę contra libertatem ipsius monasterij, & capellarum eiusdem in arbitrio sunt expressa: ¶ Cùm etsi sponte volueris, de iure tamē nequiueris [f] sine licentia Romani Pont. renunciare priuilegiis, vel indulgentiis libertatis [g], quæ monasterium illud indicant ad ius, & proprietatē Romanæ Ecclesiæ pertinere †.

¶ Idem Episcopo sancti Andreæ, & Abbati de Bechot. †

¶ *Arbiter non habet potestatē iudicandi vltra comprehensa in cōpromisso: ideo corā eo nō fit reconuētio.*

CAP. VI.

CVm † dilectus filius: *& infrà.* ¶ Vtrùm coram Arbitris reconuentioni sit locus, postulasti per sedem Apostolicam explicari. Nos igitur respondemus, quòd licèt in iudicio conuenientem reconuenire valeat, is qui coram Iudice conuenitur: coram Arbitris tamen reconuenire non potest [h]: cùm Arbitri iudicare non valeant, nisi [i] de his tantùm, super quibus in eos extiterit compromissum.

tamen videtur contradicere *ff. eo. sed & si in seruum. § 2. & 3. q. 7. infamis. §. tria. Versi. quis verò.* sed hic solùm prohibet, quod ordinarius non potest iubere, vt partes in se compromittant. *ff. de tut. & cura. l. 4. §. prætor.*

c ¶ *Fide hinc inde data.*] Sic ǰ. *eo. ex parte. & C. eo. ne in arbitris.* [d] sed iurare arbiter non debet *C. eod. Auth. decernimus.* secundum quosdā. sed verius est, quod nec etiam partes.

d ¶ *Obseruandū.*] Metu pœnæ, si apposita fuit. ǰ. *eod. cap. prox. Vel metu iuramenti. 22. q. 1. omne quod, & 6. q. 1. quod bene semel.* id in esset, si neutrum prædictorum interuenisset, si partes arbitrio consensissent, vel verbis infra x. dies non contradixissent. *C. eod. cùm antea.*

¶ *Gloss. seq. not. pro parte, & c. alleg. tria iura, signat vnum contrariū, & soluit.*

e ¶ *Capitulis exceptis.*] Not. quòd arbitriū pro parte tenet, & pro parte nō tenet. sic ǰ. *de prob. dilectus. & c. nisi. & 2. q. 5. post appellationem. § si quis ex pluribus.* licet videatur, quòd arbitri sententia nō debeat pro parte valere, pro parte non *ff. de arbi. quid tamen. in princ.* Sed illud obtinet, vbi simul de pluribus debuit ferre sententiam, & non tulit de omnibus, sed in vno capitulo non potest tenere pro parte. *ff. fa. erc. in hoc iudicio.* Sic & sententia pro parte tenet, & pro parte non, immo corrigitur *inf. de test. Raynutius. & c. Raynaldus.*

d *Iure partes iurant stare in arbitrio. Ioan. And.*

† *Hinc videtur inferre, quod Ecclesia exempta non potest renunciare priuilegio libertatis contra l. si quis in conscribendo. C. de pac.*

† *Beron.*

† *Cap. 3. eo. ti. in 3. compil.*

f ¶ *Nequiueris.*] *Arg. ff. de lib. cau. si vsumfructum. & l. 1. & 2.*

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

g ¶ *Libertatis.*] Nec etiam poterat arbiter in hoc interuenire: quia in causa liberali arbiter interuenire non potest. *ff. eo. non distinguemus. §. de liberali. & ǰ. de in integr. restitutionis. in fin.* Sed contra. *inf. de præscrip. cùm olim.* Sed quantum ad se potuit renunciare, & non quantum ad Papam priuilegiis libertatis: vt *inf. de re iud. suborta & inf. de dona. inter dilectos.* aliis autem priuilegiis bene posset renunciare. ǰ. *de priui. si de terra.* & c. *accedentibus.*

CVm tempore.] Minor Ecclesia in præiudicium Papæ, de libertate compromittere non potest. Et diuiditur: nam in prima recitat factum compromissi. In secunda arbitrium prolatum: quod pro parte approbat, & pro parte reprobat ibi *Quia legitimè.* In tertia rationem reprobationis ibi, *Cùm etsi.* Abbas.

Casus. Abbas de Pigrauia priuilegia, & alias indulgentias à sede Apostolica tempore Cælestini meruit obtinere, propter quod eps Mersburgeñ. diœcesanus eius contra ipsum grauiter est commotus, vnde abbas super controuersiis, quæ inter ipsum ex vna parte, & epm, & quosdam monachos ipsius abbatis ex parte altera vertebantur, promisit se arbitriū Magdeburgeñ. Archiepi fide hinc inde data seruaturum: Archieps arbitrium sub certa forma super controuersiis illis promulgauit, pronuncians quod abbas renunciet priuilegiis, & indulgentiis libertatis. Demum orta est discordia inter ipsos occasione huiusmodi arbitrij, propter quod ipse abbas & procuratores epi. ad sedem Aposto. accesserunt: Papa examinato compromisso, & arbitrio, quia constitit ei legitimè, quod fide hinc inde data compromissum fuit in archiepm prædictum, arbitriū ipsum decernit obseruandū, exceptis capitulis illis, quæ contra libertatē ipsius monasterij, & duarum capellarum eiusdem, in arbitrio sunt expressa: quia etsi sponte vellet abbas illis renunciare, de iure tamē non posset renunciare priuilegiis, vel indulgentiis libertatis, sine licentia Romani Pontificis, quæ indicant monasterium ad ius, & proprietatē Romanæ Ecclesiæ pertinere. Not. quod iuramentum quatenus tangit ius alterius, nō tenet. Item arbitriū pro parte tenet, & pro parte non tenet. Item exemptus non potest renunciare priuilegio libertatis sine licentia illius, cui subest.

¶ *Gl. seq. no. in iudicium compromissi, signat contrarium, & soluit.*

b ¶ *Magdeburgen. archiepiscopi.*] Ex hoc videtur, quod ordinarius possit esse arbiter. *arg. ǰ. de elect. causam, quæ. & in Auth. vt differentes iudices. §. si verò contingit. coll. 9. item & delegatus. ǰ. de præsumpt. literas. & ǰ. de prob. nisi. & ǰ. eod. cùm olim.* lex

Conc. tex. cum gl. & Bar. in Aut. si verò contigerit. C. de iudic.

CVm dilectus.] Coram arbitro non habet locum reconuentio, communis diuisio. Secunda ibi. *Nos igitur.* Abbas.

Casus. Reus conuentus in iudicio potest reconuenire actorem suum: quærebatur, vtrùm coram arbitris locum haberet reconuentio, sicut in iudicio, cum arbitria ad instar iudiciorū sunt redacta. Respondet Papa, quòd licet in iudicio conuentus reconuenire valeat conuenientem, tamen coram arbitris reconuentio locum non habet: quia arbitri iudicare non possunt, nisi de his tantùm, super quibus in eos extitit compromissum. Not. quod reconuentio coram arbitris fieri non potest.

¶ *Glo. seq. ponit quatuor, vel quinque casus, in quibus non procedit reconuentio.*

h ¶ *Non potest.*] Cessat reconuentio coram arbitro: vt hîc dicit. Item in criminibus non habet locum reconuentio. 3. q. 11. *cap. 1.* quia non relatione criminum, sed innocentia reus purgatur. *ff. de pub. iud. si quis.* Item in causa spoliationis. ǰ. *de resti. spo. ex cōquestione* & melius. ǰ. *de or. cog. super spoliatione.* nisi de alia spoliatione, vbi est hoc expressum. Item in omni momentanea possessione *C. quis legiti. perso. l. vlt.* Item in spoliatione facta ecclesiis, & ecclesiasticis viris. at. ǰ. *de iure patro. relatum. §. ad hoc.* & est expressum. *ff. iud. l. 2. § item si agatur.*

¶ *Gloss. sequens potuisset apertius recitari distinguendo cum Io. & Vinc. quod arbitria, & iudiciaria conueniunt in principio, medio, & fine causæ.*

i ¶ *Nisi de his.*] Vel eis cohærentibus, sine quibus causa cōmodè expediri non potest: vnde potest statuere diem solutioni faciēdæ. *ff. eod. si cùm dies. § vlt. & l. quid tamen. § solutionis. & l. Celsus.* Item potest cognoscere de causa in integrum restitutionis, quæ incidit in negotio, de quo cōpromissum est. ǰ. *de in integ. resti. causa restitutionis.* Sed nunquid potest cognoscere super petitione dupli? *ff. ad leg. Aquil. inde Neratius. §. pen.* Videtur, quod sic: quia sequitur ex delicto arbitrio commisso. Sed contra. arg. est, quòd

non

non cognoscit super pœna contumacis. ff. eo. quod tamen. §. Vlt. arbitria tamen redacta sunt ad similitudinem iudiciorum. ff. eo. l. 1. Circa istam materiam nota, quod arbitria stricta via incedunt: nihil enim extra compromissum facere potest arbiter. ff. eo. non distinguemus. §. Vlt. nam solum id venit in arbitrium, de quo dictum est, vt veniat. ff. eod. si cum dies. §. plenum. saluo eo quod dicitur in principio notulæ: sed in iudicio veniunt omnia quæ expressè non prohibentur. j. de cau. poss. cum Ecclesia. & ff. de iud. solemus. Itẽ arbiter nõ potest punire contumaciã litigatoris, nec testes potest cogere. ff. eo. quid tamen. §. 1. nisi in casu, quem habes. s. de off. deleg. suspicionis. & hoc est verum, quod non potest punire contumaciam, nisi in cõpromisso hoc actum sit. ff. de iud. l. 2. §. Vlt. & ff. eod. non ex omnibus. a qua intelligitur secũdum illam de ia. quia arbiter nullam habet iurisdictionem. ff. de re iud. prater. Item arbiter non potest pronunciare nisi vtraque parte præsente, nisi hoc inter litigatores conuenerit. ff. eod. diem. §. si quis litigatorum. Itẽ non potest citare partes nisi ad locũ, in quo compromissum factum est. ff. eod. si cum dies. §. si arbiter. Item arbiter non potest delegare arbitrium. ff. eod. in compromissis. & l non distinguemus. §. quæsitum. Item satisdatio non præstatur coram arbitrio. quia sufficit pœnæ compromissio in Auth. de liti. §. ad excludendas. in fi. coll. 8. Item in arbitrio non potest mora purgari, vbi dies præfixus est ab homine. ff. eod. Celsus. secus in iudiciis. C. de fi. inst. sancimus. & ff. si quis cau. & si post tres. Item sententia arbitri non infamat. ff. de iis, qui no. infa. quid ergo. §. ex compromisso. & hoc ideo: quia non potest cognoscere de crimine, quod infamet. ff. eod. non distinguemus. §. Iulianus. & s. de in inte. resti. causa. in fin. in his omnibus discrepant arbitria à iudiciis. Item & in alio si partes renunciant appellationi, & pactum faciunt de non recedendo ab arbitrio, nihilominus recedere possunt. C. eo. l pe. secus circa iudicia. C. de temp. app. l. Vlt. in fin. & in quibusdam conueniunt, quia per vtrunque interrumpitur præscriptio. C. eo. l. Vlt. in fin. & quantùm ad iuramentum calumniæ. C. de iur. calum. l. 1. & 2. § sed quia.

† Cap. 4. eo. tit. in 3. compil.

a Vide de hac materia Albertenum in repetitio. c 1. de hæred. lib. 6. q. 10. & in tract. de agnos. assertio. q. 26.

† Dic per l. istam. quod contumaciã punire non potest mulctando: bene tamen in expressis commendando. Ioan. And.

¶ Idem Rectori, & fratribus Hospitalis sancti Bartholomæi Lucani.

¶ Qui per arbitriũ tenetur eligere cum aliquorũ consilio: tenetur illorũ consiliũ in tractatu electionis requirere, sed sequi non adstringitur.

CAP. VII.

CVm † olim super eligendis, in Hospitali vestro, rectore & fratribus, inter vos, & Priorem sancti Bartholomæi Lucañ. corã Iudicibus delegatis quæstio verteretur, & vtraque pars in eos cõpromittens[a], ipsorũ arbitrium se promiserit seruaturũ: super prolato ab ipsis arbitrio vtrinq; dubitatio est exorta, quam petiistis per sedem Apostolicam declarari: Nos publico instrumento arbitrium continente diligenter inspecto cognouimus, quod secundùm formã arbitrij Prior sancti Bartholomæi Lucañ. tenetur habere consiliũ † cum familia Hospitalis eiusdẽ, & tractare cũ ea de inueniendo rectore. Propter quod dicimus, quod nisi Prior super inueniendo rectore tractauerit cum familia Hospitalis, & ipsius consilium requisierit, non habet potestatem eligendi rectorem: & si alio modo eum elegerit, eius electio haberi debet irrita, & inanis. Verùm † habito cum familia super hoc consilio, & tractatu, Prior liberè potest rectorem eligere, dumtaxat idoneum, siue concordet, siue discordet [b] familia cum ipso, super inuentione rectoris.

¶ Idem in concilio generali†.

¶ De rebus spiritualibus in Laicum compromitti non potest.

CAP. VIII.

COntingit † interdum, quòd cùm actori: *& infrà.* ¶ Ad hæc generaliter prohibemus, ne super rebus spiritualibus [c] compromittatur in Laicum: quia non decet, vt Laicus in talibus arbitretur.

¶ Idem Pisano Archiepiscopo.

¶ Auctoritate Iudicis causa etiam delegati potest de causa spirituali in Clericum, & Laicum compromitti: & si arbitriũ est à partibus receptũ, debet à partibus executioni mãdari, licèt per generalẽ Procuratorem factum fuerit compromissum. Si autem non fuit arbitrium approbatum, & pœna fuit apposita, agitur ad pœnã, aliàs ad interesse. Hoc dicit generaliter inhærendo litteræ.

sumus illud decretum interpretari. 63 distin. obeuntibus. Plerumque enim tenetur quis quærere consilium: sed non tenetur sequi illud. j. de regu. licet. C. de iure emph. l. Vlt. ff. de adminis. tutorũ. quidam decedens. §. Papinianus. ff. Vbi pupil. edu. debe. l. 1. Item & secundum hanc interpretationem videtur intelligenda illa decre. s. de elect. cum in veteri. vbi de hoc. Sed videtur, quòd superfluum [b] sit petere consilium, quòd quis sequi non tenetur. arg. C. de proba. ad probationem. Sed certè potest esse, quod tale consilium sit vtile: quia potest mouere Priorem ad aliquid faciendum, quod forsitan per se non fecisset. arg. 31. di. Nicæna & ff. eod. item si vnus. §. Vlt. alias est lex, & incipit, Si in tres. Et quod a pluribus quæritur, faciliùs inuenitur. 20. dist. de quibus. & C. de fideicom l. Vlt. ad fin. & argum. ad hoc. 64. dist. extra conscientiam. Et diligens inquisitio facienda est in electionibus. s. de elect. cum terra. Et habito consilio deliberet, an expediat ei sequi consilium. ff. manda. l. 2. in fin. Et præterea sufficit, quod ita scriptum est. ff. qui, & à quibus. prospexit. & 6. quæst. 3. scriptum est in lege. & infra de præscriptio. ad audientiam. Et quia istud arbitrium approbatum fuit à partibus, ideo seruandum est.

b Non est superfluum, quia vt ait Seneca l. de 4. virtutibus, Prudentis est proprium examinare consilium.

† alias non, Verum habito Vtrum, & familia super hoc consilio, & tractatu.

† In concil. generali Laterã. c. 40.

† Cap. 1 eo. tit. in 4. cõpil. & reb. qua pars habetur c. habetur in c. contingit. infra de dolo, & contu.

COntingit. CASVS. Prohibetur & in hoc capitulo ne super rebus spiritualibus compromittatur in laicum. Nota, quòd non valet compromissio facta in laicum de rebus spiritualibus.

¶ Gloss. sequens fortificat textum per tria iura allegat quinque iura in contrarium, soluit distinguendo ciuiles, & spirituales causas: laicos solos, & mixtos clericis auctoritate Papa, & inferiorum.

c ¶ *Spiritualibus.*] Sic enim patet, quòd de rebus spiritualibus in Laicum compromitti non potest etiam incidenter: quia laicus de talibus cognoscere non potest. infra qui fil. sint legit. lator. Et Ecclesiastica negotia tractare non debent laici. infrà de iudici. decernimus. Et de vniuersa Ecclesia male iudicat, qui quærit iudicium laicorum. 11. quæstione 1. placuit. Sed contra. 2. quæst. 7. nos si. & 15. q. 1. plures. 32 dist. c. præter hoc. §. Verum. & 2. q. 5. Mennam. nam & in infamem compromittitur. 3. q. 7. c. infamis. §. tria. in fi. Dicas, quòd de rebus merè ciuilibus, quibus nullum spirituale est annexum, bene potest compromitti in laicum. argu. huius cap. cùm enim tantum prohibeat de spiritualibus, de temporalibus permittit. arg. quia quod de vno prohibetur, de altero conceditur. 25. dist. quales j. eo. exposita. Si verò compromittatur in laicum de rebus etiam spiritualibus, non tenet arbitrium, vt hic. Sed si compromittatur in clericum, & laicum, auctoritate tamen superioris, videtur quòd valeat; tum quia non simpliciter in laicum, tum quia auctoritate superioris. j. eo. c. prox. aliàs auctoritate propria hoc facere non possent, & magis dignum trahit ad se minùs dignum: vt sic potiùs res valeat, quàm pereat: j. de confirm. Eccl. vel alia. quod in dubiis. & j. de verbo. signifi. abbate sed in laicum tantùm cõpromitti etiam auctoritate episcopi non potest, sicut credo, nisi auctoritate Papæ. vt 32. dist. cap. præter hoc. §. Verum. 2. q. 5. Mennam & c. nos si. ea causa q. 7. quia episcopus etiam causam spiritualem laico committere non posset. cùm ius spirituale non cadat in laicum 96 distin. bene quidem. & arg. s. de elect. sacrosancta. & cap. Massana. c Vnde dico, quòd laicus de rebus spiritualibus nullo modo iudicare potest nec principaliter, nec incidenter. Et quòd Ecclesiasticis personis tantùm causa spiritualis sit committenda. est arg. s. de off. deleg. cum te consulente & c. super quæstiones. §. si. Vers. quod si.

c Per quæ iura patet, quod etiam super electione prælati, vel clerici non posset in laicum compromitti secundum Ioan. And.

CVm olim.] Primò ponitur consultatio. Secundò responsio ibi. *Nos igitur.*

CASVS. Inter Priorem sancti Bartholomæi Lucani ex vna parte, & rectorem, & fratres hospitalis sancti Bartholomæi ex altera, super eligendis rectore, & fratribus in ipso hospitali quæstio vertebatur, super hoc commissa fuit causa quibusdam iudicibus, tandem vtraque pars in ipsos iudices compromisit, & ipsi protulerunt arbitrium, super quo vtrinque dubitatio est exorta, quam petiuerunt per sedem Apostolicam declarari: Dominus Papa viso instrumento arbitrium continente, ac diligenter inspecto, inuenit, quod prior sancti Bartholomæi secundùm formã arbitrij tenetur habere consilium cum familia hospitalis, & tractare cum eade inueniendo rectore: propter quod dicit Papa, quòd nisi Prior tractauerit cum familia hospitalis, & ipsius consilium requisierit super inueniendo rectore, non habet potestatem eligendi rectorem: & si elegerit, electio irrita erit: sed habito consilio, & tractatu cum familia super hoc, Prior liberè poterit eligere rectorem, siue concordet, siue discordet familia cum ipso rectore. Nota quòd forma arbitrij seruanda est. Item aliquis tenetur requirere consilium alterius, sed non tenetur illud sequi.

a ¶ *Compromittens.* Sic s. eo. cum tempore. vbi de hoc.

¶ Gl. seq. primo hanc interpretationem adducit ad duo: secundo obiicit. & soluit.

b ¶ *Siue discordet.*] Per interpretationem huiusmodi arbitrij pos-

Per tuas

PEr tuas.] In prima parte ponitur consultatio. In secunda distinctio, aliàs distinguēs responsio ibi, Super quo. Abbas Siculus.

Casus. Inter hospitalarios sancti Ioannis, & plebanū de Piscia super hospitali sancti Allucij quæ io vertebatur: causa super hoc fuit commissa Genuen. archiepiscopo. Tandē procurator plebani cum parte altera, auctoritate Genuen. archiepiscopi iudicis delegati compromiserūt de quæstione illa in vnum clericum, & duos laicos iuramento à procuratore plebani interposito: illi protulerunt arbitrium. hospitalarij impetrauerunt literas ad archiepiscopū Pilanū super executione arbitrij, cùm plebanus nollet arbitrium obseruare. Plebanus coram archiepiscopo proposuit, quòd ad causam tractandā procuratori dedit generale mandatum, non tñ ei mandauit, vt sine speciali mandato compromittere posset, vel transigere: & procurator ille de mandato capituli sui non fuerat cōstitutus, & ideo dicebat arbitrium non valere, cum procurator fines mandati excesserit: & præterea arbitrium non valere, cum procurator fines mandati excesserit: & præterea arbitrium illud fuerat per vnum clericum, & duos laicos promulgatum, & ideo etiam non valebat: archiepiscopus super his consuluit dominū Papā: respōdit Papa, quòd si ex parte plebani arbitriū receptū fuit, indistinctè ratū debet haberi, & executioni mādari secūdū formā mādati Apostolici. Si verò nō fuit receptum, distinguitur, vtrum fuerit de obseruādo ipso pœna statuta, vel nō: si pœna fuit apposita, potest agi ad pœnā: si nulla fuit pœna statuta, sed simpliciter cōpromissū fuit, quòd staretur sentētiæ arbitrorū, procurator ad interesse poterit cōueniri: quia iuramento suo seipsū personaliter obligauit, & nō ecclesiā: quòd autē à duobus laicis, & ab vno clerico dr̄ esse latum, nō nocet: cum auctoritate dicti archiepiscopi factum sit, cui causa, de qua cōpromissum est, fuerat delegata. Not. quòd procurator generaliter ad agēdum, vel defendēdum datus, nō pōt cōpromittere vel trāsigere sine speciali mādato. Itē procurator de cōsensu capituli cōstitui debet. Item procurator fines mandati non debet excedere: quòd si fecerit, Ecclesia vel dominus non tenetur, nec ei nocet: vt hic patet. Itē iuramentum personale est, quòd ideo non obligauit alium quàm iurantem. Item in laicum, & clericum de re spirituali, & auctoritate superioris potest compromitti, vt hic videtur.

CAP. IX.

PEr † tuas literas intimâsti, quòd cùm super executione arbitrij, quod inter Hospitalarios sancti Ioānis, & Plebanū de Piscea†, su, er hospitali sancti Allucij † latum erat, à nobis literas accepisses. *& infrà.* ¶ Plebanus proposuit, quod † ad causam tractādā Procuratori dedit generale mādatū [a], nō tamen ei mandauit, vt sine speciali mādato cōpromittere posset, vel transigere super eo. Et præterea Procurator iā dictus de assēsu Canonicorū [b] suorum non fuerat institutus: & ideo dicebat arbitrium non valere: præsertim cùm Procurator fines mandati [c] excesserit, & arbitrium fuerit per vnum Clericū, & duos Laicos promulgatum, licèt ipsi de assensu Genuen. † Archiepiscopi, cui causa cōmissa fuerat, arbitrium protulissent. *& infrà.* ¶ Super quo fraternitati tuæ taliter respondemus, quòd si ex parte Plebani arbitrium receptum fuerit, indistinctè ratum [d] haberi debet: ac per hoc iuxta tenorem mandati Apostolici executioni mandari. Si verò receptum non fuerit, refert, vtrùm fuerit vel non, de obseruando ipsum pœna statuta. Et quidem si pœna fuerit apposita, agi potest ad pœnā: at si nulla statuta fuerit, sed simpliciter quòd staretur sentētiæ, fuerit compromissum: Procurator ad interesse poterit conueniri †: quia iuramēto suo seipsū personaliter, nō Ecclesiā poterat obligare. Quòd autē à duobus Laicis, & vno Clerico dicitur esse prolatū, nequaquā obuiare videtur, cū auctoritate [e] dicti Archiepiscopi factum sit, cui causa, de qua dicitur compromissum, fuerat delegata.

a ¶ *Generale mandatū.*] Bene allegabat quia licèt haberet generale mādatum, trāsigere tñ nō poterat, seu cōponere. *ff. de procur. mandato. & C. de transact. transactionis.* Sed si clausula de rato fuit apposita, tunc videtur, quòd transigere possit, aliter non: quia adiectio illius clausulæ aliquid operatur. *arg. ff. de vsur. si stipulatum. & ī. de religio. domi. cū dilectus.* & vī expressum. *s. de transac. contingit.* Sed obstare videtur. *ff. mand. creditor. §. Vlt.* Dic de hoc, vt notatur in prædicto, *c. cùm dilectus.* & vt dixi *s. de transac. contingit. in gl.* quæ incipit, *notat. in fine.*

¶ *Glo. seq. cum seq. ordinatum iustificat primam, secundam, & tertiam allegationem plebani.*

b ¶ *Canonicorum.*] Vnde non valuit, quòd per eum factum fuit, si consensum canonicorum non habuit. *s. de procu. c. 2.* & capitulum sine consensu prælati agere non potest. *ī. de iudic. causam quæ.* De hac materia dictum est *s. de rescript. edoceri. & s. de procu. c. 1.*

c ¶ *Fines mandati.*] Vnde non valuit, quod vltra fecit. *s. de offic. delega. cùm olim. & C. de procur. si procurator. & ff. manda. si diligenter.* a *& s. de rescript. cum dilecta.*

¶ *Glo. seq. iustificat mandatum Papæ, dicens id sumi ex tribus legibus. in fin. quærit opponendo, & soluit.*

d ¶ *Ratum haberi debet.*] Licet procurator non habuisset mandatum ad hoc, ex quo tñ clerici ratū habuerunt arbitrium, est obseruandum: & valet. *ff. de procu. mandato. & s. de transact. contingit.* Idē esset, si egressus fuisset fines mandati: ex quo ratū habuit dñs factu procuratoris. *s. de offi. deleg. cum olim.* Id esset, si nullū mādatum habuisset, postquā ratum habuerunt, quod eorum nomine fecit. *ff. de iudic. licet verum.* ideoq; debet arbitrium executioni mādari, vt hic dicit. Et quod dicitur hic colligitur de tribus legibus. Si enim arbitriū à partibus approbatur, vel etiam silentio decē dierum, ex eo datur actio, & exceptio. *C. eod. cùm antea.* Si verò arbitrium non fuit receptum, & pœna fuit apposita: tunc agitur ad pœnam. *C. eod. l. 1.* & ita per pœnā ad seruandū arbitrium quis cōpellitur. *s. eod. dilecti.* Si nulla fuit pœna statuta, sed simpliciter compromiserant stare arbitrio, agi potest ad interesse ex stipulato. & hoc vltimū colligitur *ff. eod. diem. §. Vltim. ff. si quis in ius voc. non ierit. l. vlt.* vnde iste procurator tenetur secundū istā distinctionē ad pœnā, vel ad interesse, cū ipse seipsū etiā suo iuramēto personaliter obligauit, & non habebat ad hoc mandatū. Sed qualiter agitur cōtra procuratorē cū ipse non intēderit se obligare, nec aduersarij intendebāt eū sibi obligare? Sed ideo conuenitur, quia se obtulit defensioni alienæ, cùm non haberet mandatū sufficiens ad hoc. *ff. de procura. Plautius,* & licèt pars aduersa non intenderat eam sibi obligare: tñ obligatur, vt dicit lex: quia sæpe extra id, quod agitur, nascitur obligatio. *ff. commod. si vt in fine.*

¶ *Glossa sequens notat, quòd delegatus, &c. signat contrarium, & soluit.*

e ¶ *Auctoritate.*] Et ita auctoritate superioris potest compromitti in laicum, & clericum simul de rebus spiritualibus. de hoc dictum est. *s. c. prox.* Item videtur hic, quòd delegatus mandauit sententiam arbitri executioni, & si ipse nollet procedere, quòd delegatus possit arbitrum compellere, & non ordinarius. *arg. C. de iudiciis. l. Vl. arg. contra. ī. de foro competenti. si quis contra.* Sed hoc verum est, qn̄ delegatus datur vel ad exequendum arbitrium [b], vel ad compellendum arbitrum: aliàs ordinarius debet compellere arbitrum, vt procedat. *ff. eod. l. 4. §. ait prætor.* Bernar.

† Vide §. Plautius. ff. de procurato.

b Vel etiam arbiter assumptus sit ad cognoscendum de recusationis legati. supra de of. deleg. suspicionis. Ioan. Andr.

¶ Honorius iij. Archiepō Colonieñ.

¶ *Si per duos electos ad eādē prælaturam, in discordia cōpromittitur in ordinarium, morte alterius compromittentium expirat compromissum: ordinarius tamen ex potestate ordinaria procedit super iure superstitis, antequam fiat transitus ad aliam electionem. Hoc dicit.*

CAP. X.

EX parte tua nostris est auribus intimatum, quòd va-

EX parte.] Morte alterius compromittentium expirat compromissum. Primò ponitur consultatio. Secundò responsio ibi, *Breuiter.* Abb. Siculus.

Casus. Vacante præpositura sancti Cuneberti in Colonia, canonici eiusdem Ecclesiæ vota sua diuiserunt in duos: quidam elegerunt H. de Iuliaco, & quidam alij elegerunt C. de Lombardia. Postmodum cùm partes essent in præsentia Colonieñ. archiepiscopi, & tractatent super huiusmodi electionibus, in ipsum super hoc fide præstita compromiserunt: qui causæ meritis diligenter auditis, & intellectis, diem ad ferēdam diffinitiuam sñiam partibus assignauit: pendente dilatione alter electus H. de Iuliaco de medio est sublatus: Archiepiscopus hoc audito, canonicis prohibuit, ne pendente sua sententia ad aliam electionem procederent, sed quidam eorum nihilominus B. Colonien. canonicum in præpositum elegerunt: die ergo quo debebat ferri sententia, partibus coram archiepiscopo constitutis, dictus B. allegauit, quòd archiepiscopus vlteriùs procedere nō debebat, cùm per mortem alterius compromittentis videatur compromissum finitum: archiepiscopus consuluit super hoc dñm Papam: Respondet Papa, quòd licèt compromissum per mortem ipsius H. sit finitum, priùs tamen de meritis prioris electionis cognoscere debuit, quàm processus fieret ad secundam: quia dictus C. superstes ius habet: secundus verò non. Not. quòd finitur compromissum per mortem alterius compromittentis, secus in iudicio.

a ¶ *Diuiserunt.*] Quod non est nouum, nec reprehensibile. 8. q. 1. *non est nouum. & 63. dist. c. vlt.*

b ¶ *Fide præstita.*] De qua habes ꝭ. eo. *cum tempore.* secundùm leges non debent iurare, sed pœnam possunt partes apponere. *in Auth. de iudi. §. quia vero. coll. 6. & c. & C. eo. Auth. decernimus.*

cante præpositura sancti Cuneberti † in Colonia, Canonici eiusdem Ecclesiæ vota sua diuiserūt [a] in duos, videlicet H. de Iuliaco †, & C. de Lōbardia. *& infrà.* Cúmq; Postmodum tractaretur super electione huiusmodi, & partes essent in tua præsentia cōstitutæ, in te demum super hoc fide [b] præstita compromittere curauerunt: qui causæ meritis diligenter inspectis, ad proferendam diffinitiuam sententiam, diem ipsis consentientibus præfixisti. Interim verò præfato H. ab vna parte electo sublato de medio, supradictis Canonicis inhibere curasti [c], ne tua pendente sententia, procederetur ad electionem aliam faciendam: quorum quidam nihilominus B. Colonieñ. Canonicum elegerunt. Die igitur quo sententia proferri debuit, in tua præsentia partibus constitutis, dictus B. allegauit [d], quòd procedere vlterius non deberes. Quapropter tibi edoceri à nobis humiliter postulanti, breuiter respondemus, quod licèt arbitriū [e] sit finitū per mortē ipsius † H. priùs tamen de primæ electionis meritis debuisti cognoscere [f], quàm processus fieret ad secundā: nam si dictus superstes in electione ius habet, secundam constat penitus non valere.

† Ciliberti. *† Vlliaco.*

¶ Idem electo †, & Abbati Sancti Zenonis, & C. Canonico Veroneñ.

¶ *Arbiter post rē iudicatā super discordijs nouis assumpt⁹, nō potest per suum arbitriū sententiā immutare, etiamsi de componendo inter partes mandatum acceperit à Papa.*

CAP. XI.

EXposita nobis Feltreñ. † & Beluneñ. † electi petitio continebat, quòd cùm causa quæ inter antecessorēm suum ex parte vna, & ciues Taruisinos ex altera, super districtu, & rebus alijs vertebatur, per sententiā Hostiensis Episcopi tūc Apostolicæ sedis Legati fuerit terminata. *& infrà.* Tandē super quibusdā discordijs, quę hincinde videbātur exortæ [g] in Ducē Venetorū tāquā in arbitrū, cū parte altera cōpromisit [h]. *& infra* ¶ Licèt autē eidem Duci literas nostras miserimus, vt ad cōponendū inter partes laborare deberet: cùm tamen intentionis [i] nostræ non fuerit immutare sententiam ipsam, vel sopitas per eam querimonias suscitare. Mandamus, quatenus (præfatis literis non obstantibus) quicquid per prænominati Ducis arbitriū, contra ipsius Legati sententiam inueneritis esse factum, in irritum reuocetis [k], ei districtius inhibentes, ne vlterius in compromisso procedat, & compellentes eundem per censuram Ecclesiasticam, vel restitutionem obsidum datorum, vt ipsius arbitrium seruetur.

† Alias erat electo, abbate. *† Feltren. † Felsen.* *† Belum. † Belien.*

c ¶ *Curasti.*] Et bene: quia pendente electione illius superstitis, nō est alia electio celebrāda. ꝭ. *de elect. consideramus.* & ista electio primò debuit reprobari, quā fieret trāsitus ad secundam. ꝭ. *de concessione præbendæ.* post electionem ad fin. & ꝭ. *de electionibus auditis.* vbi de hoc.

¶ *Glo seq. ponit duo, quæ fortificant allegata p B. & eis respondet.*

d ¶ *Allegauit.*] Et malè, vt declarant sequentia: quia primò constare debuit de hac electione: vt dictum est in prima notula. sed mouit eum fortè, quia dicit lex, quòd mortuo altero ex litigatoribus, qui dederat fideiussorē iudicio sistendi causa, prætor non debet eum iubere amodo exhiberi. *ff. qui satisd. cogan. si decesserit.* & sententia lata post mortem litigatoris non valet. *ff. de re iudi. in summa. §. vltim. & l. seq.* Sed hoc non est verum generaliter, immò sententia debet ferri post mortem, saltem propter accessoria. *ff. de rei vēd.* vtique & mortuo eo qui appellauit, necesse est hæredibus causam finiri. *Cod. si penden. appel. mors interuenerit. l. 1. quasi per eo.* Ita & hic necessaria est sententia quantùm ad canonicos, qui quasi hæredes sunt quoad ius eligendi, si alterius electio cassetur. & quātùm ad alium electum, vt sciatur, an sua electio sit canonica, per mortem alterius non perdit iste ius suum, nec acquirit, si ius non habebat: ideoque debuit iudex causam finire, antequam sic tertius eligeretur, vt de omnibus constaret. Sed illa videbatur melior allegatio, quòd vlterius non procederet: quia cum ipse cognosceret tanquā arbiter ex compromisso, & compromissum finiatur morte litigatoris: vt hic dicit. & *ff. eo. diem proferre. §. 1. & l. sed interpellatur.* vlteriùs cognoscere non debebat. Sed licèt sit finitum cōpromissum per mortem alterius, tñ procedere potest, cùm sit iudex ordinarius suo iure, propter rationē quæ redditur ꝭ. & in ipsa litera inferiùs: nec vt verus arbiter cognoscebat. *arg. ꝭ. de præbend. nisi.* quia de matrimonio carnali in arbitrum compromitti non potest. ꝭ. *de transac. vltim. & ꝭ. de in integ. restit. c. penul. in fine.* & hic de matrimonio spirituali agitur: aliàs arbiter post mortem alterius litigatorum non procederet, nisi iterum compromittatur in ipsum a successoribus, per leges prædictas proximè.

† Vide l. diē proferre. §. 1. & l. sed interpellatur. ff. eo.

e ¶ *Arbitrium.*] Id est, compromissum. *ff. eod. diem §. 1.*

f ¶ *Cognoscere.*] Vt ordinarius, vt dixi: aliàs si ordinarius non fuisset, non posset cognoscere, vt dictum est. Et sic habes, quòd in ordinarium potest compromitti. *suprà eod. cum tempore.* vbi de hoc.

EXposita.] Communis est diuisio. Secunda ibi, *Licèt autem.* Abbas Siculus.

CASVS. Inter Episcopum Feltreñ. & Beluneñ. ex vna parte, & ciues Taruisinos ex altera, super districtu, seu iurisdictionibus, & rebus alijs quæstio vertebatur, quæ per sententiam Host. Episcopi Apostolicæ sedis legati fuit terminata: tandem occasione ipsius sententiæ, quædam discordiæ ortæ fuerunt inter eos: super quibus discordijs partes compromiserunt in ducem Venetorum, vt eius arbitrium seruaretur, obsides super hoc ab vtraque parte recepit: Papa insuper eidem duci mandauit, vel ad componendum interponeret partes suas. Idem dux contra sententiam legati iniquum protulit arbitrium: Episcopus Feltreñ. conquestus fuit domino Papæ, & ipse scribit quibusdam iudicibus super hoc dicens, quòd licèt eidem duci literas suas misisset, vt ad componendum interponeret partes suas, non tamen fuit suæ intentionis immutare sententiam legati, vel suscitare quæstiones per eum sopitas. Vnde mandat, quatenus non obstantibus literis illis, quicquid per prædictum ducem factum inuenerint contra sententiam prædictā, debeant in irritum reuocare, districtiùs prohibentes eidem, ne vlteriùs in compromisso procedat, & compellentes eundem per censuram Ecclesiasticam, vel restitutionem obsidum datorum, vt ipsius arbitrium seruetur. Nota recurrendum esse ad intentionem scribentis. Item arbiter de alio arbitrari non debet, nisi de quo compromissum est: quod si fecerit, non valet & ita forma compromissi seruanda est.

g ¶ *Exortæ.*] Ex hoc patet, quod compromissum non fuit factū super iis, quæ in sententia continebantur, sed super discordiis, quæ postea ortæ sunt.

¶ *Glossa sequens obiicit, & soluit.*

h ¶ *Cum parte altera compromisit.*] Supple in ducem, qui contra sententiam veniens iniquum arbitrium promulgauit: & sic potest cōpromitti in laicum, de rebus ciuilibus, vt hic dicitur, sed non de spiritualibus: vt ꝭ. *eod. contingit.* vbi de hoc. Sed qualiter potuit compromitti in ducem de his, super quibus sententia lata erat? nam transactio, siue compositio fieri debet de re dubia, & lite incerta. *ff. de transactionibus. l. 1.* sed cùm res hic certæ erant per sententiam à quo non fuit appellatum, nec supplicatum: ideo transigi, siue compromitti non potuit. [a] *C. de transact. si causa. & ff. de transactionibus:* etiam post rem. & *ff. de cond. indebiti. elegenter. §. si post.* Ad quid compromissum fuit hic de certa re? hæc dubitatio soluitur in litera: quia non fuit compromissum ad hoc, vt sententia mutaretur, sed vt illi duo duce mediante, desisterent ab iniuriis, quas faciebant episcopatibus illis, vt infrà sequitur.

a Host. sentiens hanc obiectionem dicit propter hoc compromissum non valuisse.

i ¶ *Intentionis.* Semper recurrendum est ad intentionem scribentis, vt hic dicit: & ꝭ. *de procu. petitio.* & ꝭ. *de offi. ord. licèt.* & ꝭ. *de vsu pal. ex tuarum.* & ꝭ. *de preben. cùm causam.* &c. quia eius est interpretari, cuius est condere. ꝭ. *de sen. tem. excom. inter alia.* & 11. q. 1. c. *sicut. §. ex his.* & *C. de legibus. l. vlt.*

Ioan. And.

¶ *Glo. seq. obiicit, & soluit.*

k ¶ *Reuocetis.*] Sed videtur, quòd arbitrium tale non sit reuocandum, siue sit æquum, siue iniquum. *ff. de arbi. diem. §. stari.* Dicas ergo, quod siue quis fuerit arbitrator, siue amicabilis compositor, non est standum iniquo arbitrio, sed reducendum [b] est ad arbitrium boni viri. *ff. pro so. l. societatem. §. arbitrorum.* imo & si iurasset, debet reuocari. ꝭ. *de iure iur. Quintaualli.* & *ff. de ritu nup. quamquam ff. de oper. lib. si libertus. siue etiam arbiter fuerit.* & eodem modo non est standum iniquo arbitrio. ꝭ. *eod. c. 1. & 2.* & præterea ideo reuocatur, quia iam latum erat contra sententiam directè, sed super hoc non fuerat compromissum, vt sententia reuocaretur per arbitrium, secundum quod in litera dicitur: & arbitrium non extenditur nisi ad ea tantum, de quibus cogitatum est, & expressum in compromisso. ꝭ. *eo. cùm dilecti,* vbi de hoc Ber.

b De multis huc spectantibus vide Spec. tit. de arbit. §. vlt. & Dynum in c. scienti. de reg. iur. lib. 6.

¶ *Glo. se. allegat tres concor. & duo iura in contrarium, & soluit.*

a ¶ *Obsidum*

in compromisso procedat, eundem ad restitutionem obsidum [a] occasione illius compromissi fibidatorum, vt ipsius arbitrium seruaretur, per Censuram ecclesiasticam compellentes.

¶ Gregorius ix. Decano, & magistro P. Canonico sancti Petri Atrebaten. dioecesis.

Nō valet cōpromissum factum in duos siue plures, hoc adiecto, vt in casu discordiæ eligatur tertius per eosdem, vel alios. Hoc dicit.

CAP. XII.

INnotuit nobis Gulielmo laico conquerente, quod cùm O. laicus, ipsum super quadam summa pecuniæ coram Iudicibus auctoritate Apostolica conuenisset, tandem fuit à partibus in duos arbitros compromissum, sic tamen quòd si illi duo adinuicem discordarent, tertium adderent Iudices nominati, retenta penes se compellendi partes ad obseruandum arbitrium per dictos arbitros promulgandum nihilominus potestate [b]. Cùmque tertius arbiter à Iudicibus prædictis electus, cū altero duorum, ipsum parti alteri condemnâsset: idem ex eo sentiens se à prædictis Iudicibus grauari, quòd ipsum ad obseruantiam † huiusmodi arbitrij compellabant, nostram appellauit audientiam, sed ipsi appellatione contempta, excommunicationis tulerunt sententiam in eundem. ¶ Ideoque mandamus, quatenus si est ita, cùm legali [c] sit prouisione statutum, vt compromissum de incerta persona in arbitrium assumenda non teneat, dictam excommunicationis sententiam denuncietis penitus nullam esse †.

¶ Idem Abbatissæ, & Conuentui Iotren.

¶ Valet compromissum factum in vnum, vel in plures, vt ipsi per se causam diffiniant, vel per alios, quos ipsi elegerint. Hoc dicit secundum intellectum, quem sensit glo. hic, & Inno. in c. præcedenti, qui placet mihi. Panormi.

CAP. XIII.

CVm à nobis petitur: *& infra.* ¶ Ex parte vestra fuit propositum, quòd olim inter vos, & Senonen. Archiepiscopum quæstione suborta, super eo quòd idem Archiepiscopus asserens monasterium vestrum metropolitico iure sibi subesse, procurationes, & res alias exigebat à vobis. Tandem in R. sancti Angeli diaconum Cardinalem tunc Apostolicæ sedis legatum à partibus concorditer [d] compromisso: & promisso sub certa [e] pœna, quòd arbitrio,

a ¶ *Obsidum.*] Sic *j. de iureiur. ex rescripto. & 23. q. ult. Si pro-dem. & ff. qui test. fac. pos. obsides.* Sed contra d. cunt leges: quia liberi homines obligari non possunt. *C. quæ res pig. obl. pos. qui fi-lius. j. de pign. later.* Solut. obsides bene dari possunt: vt dicunt ita pœnæ inducta: nec dicuntur obligari loco pignoris, sed tenentur obsides, vt fiat, quod inter partes conuenit: & ita cùm solutum sit arbitrium, & reuocatum, debent obsides restitui: quia sublato principali, tollitur & accessorium. *j. de fi-de instr. inter dilectos. j. de foro compe. si dili-gentis.*

INnotuit.] Non valet compromissum de incerta persona in arbitrium assumenda hoc dicit quoad titulum. Primò ponit factum. Secundò dat iudices ibi, *Ideoque.* Abbas Siculus.

CASVS. Quidam laicus G. nomine impetrauit literas contra Gul. laicum super quadam summa pecuniæ, ad quosdam iudices delegatos, coram quibus dictus Gul. conuentus in causam, tandem fuit à partibus in duos arbitros compromissum, ita quòd si illi duo adinuicem discordarent, tertium adderent iudices nominati, retenta penes se potestate compellendi partes ad obseruandum arbitrium per dictos arbitros promulgandum: sed cùm dicti arbitri non possent esse concordes, dicti iudices tertium adiunxerunt, qui cum altero illorum dictum Gul. condemnauit: idem Gul. à dictis iudicibus compellebatur sententiam obseruare: inde sentiens se aggrauari, ad sedem Apostolicam appellauit, sed ipsi eius appellatione contempta, tulerunt excommunicationis sententiā in eundē: vnde mandat Papa, quatenus si ita est, dictam sententiam denuncient esse nullam, cùm iure sit ciuili statutum, vt compromissum de incerta persona assumenda in arbitrum non teneat. Nota, quòd compromissum de incerta persona in arbitrium assumenda non tenet. Item sententia excommunicationis post legitimam appellationem lata, nulla est.

¶ *Glo. seq. dat simile de iudice: secunda pars recs. per q. an potuerunt delegati sibi retinere executionem arbitrij.*

b ¶ *Potestate.*] Sic etiam compromittitur in iudicem retenta delegata potestate. *j. de præbend. nisi. & j. de præsumpt.* literas & tunc iudex potest vti delegata iurisdictione, si expedierit, & arbitraria potestate, vt *in decret. nisi.* sed hic non poterant retinere huiusmodi arbitrij executionem, nisi per prorogationem iurisdictionis de consensu partium, quæ hic interuenit, sed hic non valuit prorogatio: quia non valuit compromissum de incerta persona assumenda, & sic non poterat fieri executio, licèt intenderent prorogare iurisdictionem delegatam de vno negotio ad aliud. Bernar.

¶ *Glo. seq. dat simile de iudice, procuratore, & tutore: signat contrarium decre. prox. & remittit: licet tria argumenta signat cōtrarium decre. cum speciali. & dupliciter soluit.*

c ¶ *Legali.*] Vt ff. eod. item si vnus. §. si in duos. quia compromissum de incerta persona non valet, vt ibi dicit: quia in assumenda illa tertia persona, isti iudices poterant dissentire, & sic res sine exitu futura est. *arg. contra. j. c. prox.* Sed ibi soluitur. Et sic iudex certus esse debet, alias non valet commissio. *supra de rescript. ad hæc.* & sic procurator certus esse debet. *ff. de procur. l. 2.* sic & tutor incertus dari non potest. *ff. de test. tute. tutor incertus. & l. duo sunt Titij. & instit. de leg. §. tutor.* & ideo cùm à principio non tenuerit compromissum, licèt fuerint, postmodum concordes in assumenda tertia persona, non tamen tenuit arbitrium, & sic nec sententia etiam excommunicationis propter hoc lata. Et sic est arg. quòd si principale nō tenet, nec accessorium. *j. de fo. compe. si diligenti. & j. de pœnitētia. inter dilectos. & C. de legi. non dubium.* Item est arg. quod ab initio nō tenet, postea non conualescit. *ff. de reg. iur. quod in initio. & 16. q. 3. c. placuit. § potest. ver. quod si præmatur.* Item est arg. hic quòd licèt res ad eum casum perueniat, à quo potest habere initium, tamen non valet. hic non valuit compromissum: quia tertius arbiter incertus erat. Sed manifestè contradicit. *j. de appellat. cum speciali.* vbi dicitur, quòd duo arbitri sunt eligendi: & si concordare non possunt, assumant tertium: & si tertius arbiter incertus est, qualiter respondebis? Potest dici, quòd illud est speciale in causa recusationis: quia illi arbitri non dñi veri arbitri, immò quasi naturam iudicum sapiunt: quia iurisdictionem videntur habere. *arg. s. de offic. deleg. suspicionis.* Vel dicas, quod non est contra: ibi enim statuit ius, quòd duo arbitri eligantur à partibus, qui de suspicionis causa cognoscant: & si illi duo non concordant, ipsi arbitri eligant tertium. *s. de offic. deleg. suspicionis.* sed partes non eligant illos, vt si discordes fuerint, eligant tertium: sed simpliciter eligant duos, nulla mentione habita de tertio. & ius ostendit ibi, quid facere debeant partes, & quid postea ipsi arbitri, cùm in fine non potuerunt concordare: & etiam quod dicit hic, respicit ipsum factum, vt si tertius eligatur incertus, non teneat compromissum, vt hic factum fuit. Si dictum fuisset hic, quòd certam personam eligerent: si discordassent, tunc valeret. *ff. eod. item si vnus. §. in duos.*

† *Vide l. item si vnus. §. si in duos. ff. eod.*

CVm à nobis. Primò ponitur factum. Secundò confirmatio ibi, *Nos igitur.* Abbas Siculus.

CASVS. Inter abbatissam, & conuentum Iotren. monasterij, & archiepiscopum Senonen. vertebatur quæstio, super eo quòd idem archiepiscopus dicebat monasterium ipsum metropolitico iure sibi subesse, petens propterea ab ipso monasterio procurationes & res alias. Tandem concorditer à partibus compromissum fuit in R. sancti Angeli diaconum Cardinalem Apostolicæ sedis legatum: & compromissum fuit sub certa pœna, quod præcisè parerent arbitrio, seu ordinationi eiusdem, vel duorum mediatorum, quos idem Cardinalis super hoc deputaret: Legatus super hoc deputauit magistrum P. capellanum domini Papæ, & I. archidiaconum Senonen. mediatores: & ipsi ordinando, & diffiniendo causam huiusmodi terminauerunt postmodum petiuerunt partes à domino Papa, vt ordinationem, & diffinitionem prædictam confirmaret: & ipse quod per dictos mediatores super hoc factum fuit, confirmauit. Not. quòd hæc decret. non contradicit iuri: quia licèt incerto arbitrio compromitti non possit: tamen sic potest compromitti, quòd valeat arbitrium, quòd laudatum fuerit arbitratu Cardinalis. *ff. de arbitris. si ita.*

d ¶ *Concorditer compromisso.*] Et sic de re spirituali potest in ecclesiasticā personam compromitti: quod verum est. *s. eod. contingit.* vbi de hoc.

e ¶ *Sub certa pœna.*] *Supra eodem, dilecti.* cui tantùm metu pœnæ statur, vt ibi, & *C. eodem l. 1.* & sic religiosi possunt

exigere pœnam, qualiter, & quando hoc liceat, dicitur *suprà eodem dilectis.*

¶ *Gloss. seq. duo notat & remittit.*

a ¶ *Mediatorum.*] Sic videtur, quod arbiter incertus possit assumi: quia hic non fuit expressum de mediatoribus istis: vnde signatur contra. *s. c. prox. ff. eod. atem si sennu. §. si in duos.* Sed dicas, quòd Cardinalis non fuit assumptus vt verus arbiter, nec illi mediatores, sed potiùs fuerunt amicabiles compositores, qui de plano, & sine ordine iudiciario, & sine aliqua cognitione partes concordauerunt, & hoc patet ex verbis illis, *arbitrio, seu ordinationi*: & ex eo quòd dicit inferius: *ordinando, & diffiniendo.* vnde quod factum fuit per legatum siue per illos, quos ad hoc mediatores elegit, tenet. Vel si fuerunt arbitri, adhuc cessant contraria: quia hic non fuit compromissum factum de incerta persona, sed partes dederunt potestatem legato, vt ipse eligeret arbitros, seu mediatores, & ipse elegit certos, & hoc non est contra iura superius signata: & ideo Papa confirmat ordinationem illorum, quia nec Cardinalis poterat discordare: sed in superiori decre. potuerunt discordare, & ita non contradicit. Bernardus.

seu ordinationi eiusdē, vel duorum mediatorum a, quos idem super hoc deputaret, præcisè pa- 10 rerent: magister P. Capellanus noster, & I. Archidiaconus Senonen. mediatores ab eodem super hoc deputati legato, ordinando, & diffiniendo causam huiusmodi terminauerunt.

¶ Nos igitur, quòd per prædictos mediatores super hoc actum 20 est, auctoritate Apostolica confirmamus.

COmpromissum.] Casus. Quæritur, an compromissum in arbitros extendatur ad compromittentis hæredes. Et respōdeo, quod non, nisi in compromisso de hæredibus sit cautum. Not. quod compromissio non transit ad successores nisi de ipsis facta fuerit expressa mentio.

¶ *Gloss. seq. facit quinque. Primo dicit, vnde sumi potuit c. Secundo ponit differentiam inter iudicia, & compromissa: & causam reddit. Tertio dat simile in pacto. Quarto dicit, quod si alter compromittens solum expressit hæredem. Quinto notat, & dat simile de morte arbitri.*

¶ Idem.

¶ *Compromissum ante sententiam latam finitur morte alterius compromittentium, vnde non transit in hæredes compromittentium, nisi de eis sit cautum in compromisso. Hoc dicit, comprehendendo mentem.*

CAP. XIII.

COmpromissum non extenditur in compromittentis hæredes b, si de ipsis non caueatur ibidem †.

b ¶ *Hæredes.*] Hæc sumptum est de legibus illis. *ff. eodem. diem proferre. §. 1. & l. sed & interpellatur. §. si ab altera parte.* secus est in iudicijs, sed cùm a enim transfertur ad hæredes, quamuis de hæredib. mentio non fiat *Cod. de iur. cal. Authen. principales* & hoc ideo quia arbitria iudicii iuris sunt: compromissum verò non extenditur nisi ad ea tantùm, de quibus expressè in compromisso cauetur. *suprà eodem cùm dilecti & ff. eodem. non distinguemus. §. de officio.* nec ad alias personas. vt in legibus prædictis. sic pactum personale non extenditur ad hæredes quando &c. *ff. de pact. idem in duobus. §. personale & l. iurisgentium. §. pactorum.* si alterius partis tantùm hæredis mentio etiam fiat, morte nihilominus soluitur compromissum. vnde ex vtraque parte debet fieri mentio hæredum, aliàs non transit ad hæredes, vt dicit lex prædicta. sed & interpellatur. *§. si ab altera* vnde meliùs diceretur in compromittentium hæredes: & ita soluitur compromissum per mortem alterius compromittentis. *s. eod. ex parte.* & per mortem alterius arbitrorum, *suprà de offic. deleg. sane.* Bernardus.

a *Et in iudicio semper succedit, quia iam, i. nihil fit dictum. l. 2. ff. de præto. stipul. in arbitrio succedit si fuerit dictum: in societate verò non succedit hæres, quamuis in actu succedat. l. nemo potest. ff. pro socio.*

† *Vide l.* veteribus. C. de contra. & commit. stipul.

Finis Libri Primi.

LIBER SECVNDVS.

DE IVDICIIS.

¶ Supra dictum est de præparatoriis iudiciorum: nunc de ipsis iudiciis videndum. Vel sic: In proximo præcedenti dictum est de arbitris, nunc quia arbitria sunt redacta ad instar iudiciorum. l. 1. ff. de arbitr. ideo de his subdit. De hac materia rubrica habetur. 2. q. 1. & 3. q. 4. 14. q. 1. 15. q. 7. 16. q. 6. 30. q. vlt. §. his ita. vsque ad fi. & habetur in Sexto. & in Clem.

LIBER SECVNDVS.

TITVLVS I.

De iudiciis.

¶ Ex concilio Africano. †

¶ Contumax in non comparendo, vel non respondendo excommunicari potest: beneficio autem priuari non debet. h. d. Abb. Sicu.

CAP. I.

DE Quoduultdeo [a] Cēturiensi Episcopo, quem [b] cùm aduersarius ipsius, cū petisset ad conciliū introduci †, interrogatus [c] an cum eo vellet experiri [d], primò id promiserat, & altera die respondit hoc sibi non placere [e], atque discessit. ¶ Placuit, vt nullus eidem communicet, donec [f] satisfactione præmissa fuerit absolutus. Nam adimi [g] sibi Episcopatum [h] ante causæ eius exitum nulli potest de iure videri.

¶ Ex synodo Eugenij Papæ †.

¶ Laici Ecclesiastica negotia tractare non debēt, sed Prælatorum iudicio disponuntur. h. d. Abb Sicul.

CAP. II.

DEcernimus vt laici [i] Ecclesiastica tractare negotia non præsumant [k]. Sed † Episcopi, Abbates, Archiepiscopi †, & alij Ecclesiarum [l] Prælati, de negotiis Ecclesiasticis (maximè de illis, quæ spiritualia esse noscuntur) laicorum iudicio non disponant. Nec propter eorum prohibitionem, Ecclesiasticam dimittant iustitiam exercere.

¶ Alexan. iij. illustri † Regi Angliæ.

¶ Causa iuris patronatus spectat ad iudicium Ecclesiæ. Hoc dicit specifice, & ad literam.

CAP. III.

QVanto † diuina gratia: & infrà. ¶ Causa verò iurispatronatus, ita coniuncta est, & connexa [m] spiritualibus in causis: quòd non nisi Ecclesiastico iudicio valeat definiri.

D E Quoduultdeo.] Potest multipliciter assumari, secundùm varios intellectus. Et primò sic. Q. promisit nō declinare iudicē, pœnitere nō potest. Vel ad eūdem intellectum sic, & clarius. Pactum de non declinando iudice aliis suo, qui exceptione legitima repelli poterat, est irreuocabile. Diuiditur in tres partes secundùm And. in prima ponitur facti narratio. In secunda iuris dispositio In tertia incidētis quæstionis decisio. Secunda ibi, *Placuit*. Tertia ibi, *Nam*. Abbas Siculus.

CASVS. Quidam impetebat Quoduultdeum episcopum Centurien. petiit illum introduci in concilio Africano: interrogatus fuit, an cum aduersario suo vellet in iudicio experiri: primò id promisit, altera die respondit hoc sibi non placere: atque recessit: petebat aduersarius, vt remoueretur ab epatu: & concilium excommunicauit ipsum: statutum fuit in concilio, quòd nullus eidem Quoduultdeo cōicet, donec satisfactione præstita fuerit absolutus: & sic fuit excōicatus, epatus tñ ante causæ exitum adimi nō debet. Not. ꝙ propter contumaciam aliquis est excōicandus: nec debet absolui, nisi satisfecerit, sed in principali causa procedi non debet. Item sine causæ cognitione nullus deponi debet.

a ¶ *De Quoduultdeo.*] Proprium nomen est.

b ¶ *Quem.*] Id est, *qui*, & ponitur casus pro casu. sic 75. *dist. ordinationes.* & 18. q. 2. *quidam*, vbi *eos* ponitur pro *hi*.

¶ Glo. sic, *dicit, & duplicites soluit, & secundum reprobat.*

c ¶ *Interrogatus.*] Ex superabundanti interrogatur, cūm aliàs ex necessitate tenebatur sub eis respondere: quia iudicium redditur in inuitum *ff. de Verb. obl. inter stipulantem.* §. 1 quia omnes causæ tunc in synodo tractabantur: vel fortitan ne posset postea iudicem recusare. 3. q. 3. §. *offeratur. supr. de offi. dele. super quæstionum.* §. *nos.* & §. *Verum.* nisi aliquid postea de nouo emergat. *supr. de offi. dele. insinuante.* & *ff. de interroct. de ætate.* §. *ex causa.* & *ff. de procu. si post datum procuratorem.* & *de pand. dupl. c. placuit.* sed illa non fuit causa: quia synodum totam non potuit recusare.

d ¶ *Experiri.*] Experiri ponitur hîc pro defendere: aliquando tamen ponitur pro agere. *ĩ. de causa poss. & propriè. pastoralis.* & *not. ĩ. de senten. & re iudi. c. pen.*

e ¶ *Non placere.*] Sed nonne fuit locus pœnitentiæ? Vt, quòd sic. *ff. de iurisd. om. iud. si conuenerit.* Rñdeo, locus est pœnitentiæ. *de iur. pat. cum laici.* sed non hîc, quia non pōt pœnitere in alterius præiudicium *ff. de reg. iur. nemo.* & quia contumaciter recessit, fuit excommunicatus. 11. q. 3. *certum.* immo inuitus compellitur respondere, vt dictum est.

f ¶ *Donec.*] Loquitur secundùm antiqua tpa, qñ causa excommunicati tractabatur antequā absolueretur. 11. q. 3. *si eps forte.* Intellige secundū antiquā literam, quæ olim in antiqua cōpilatione talis erat hîc: nullus eidē cōicet, donec causa eius, qualē potuerit terminū sumat. Et secundū istam literam bene loquitur secundū hodierna iura: quia qui pro cōtumacia fuerit excōicatus, nullus debet ei cōicare, donec satisfactione præmissa. i. satisfactione præstita de iudicio sisti, fuerit absolutus. *ĩ. de Verb. sig. ex parte.* hodie verò statim debet absolui, & postea cognosci de causa excōmunicationis, nisi in casibus: vt *ĩ. de sent. excom. per tuas.* & nisi [2] quis excōicatus sit pro manifesta offensa. *ĩ. de Ver. sign. ex parte.* & 23. q. *vlt. pessimam.* & *ĩ. de senten. excom. solet.* [lib. 6]

g ¶ *Nam adimi.*] Respōdet tacitæ quæstioni.

h ¶ *Episcopatum.*] Immò debet expectare per annum, antequam adimatur. 11. q. 3. *rursus.* & c. *seq.* maximè cum lis non fuit contest. de hac materia tractatur. 2. q. 9. *in summa.* & c. *cernimus.* & 11. q. 3. *rursus.* & c. *de dolo.* & *contu. c. Veritatis.* vbi de hoc Bernardus.

D Ecernimus Vt laici.] Tres sunt partes. Secūda ibi, *Sed episcopi.* Tertia ibi. *Nec propter.* Abbas Siculus.

CASVS. Statutum fuit in synodo Eugenij Papæ, ꝙ laici negotia ecclesiastica tractare non præsumant. Item prælati Ecclesiarū de negotiis ecclesiasticis non disponant iudicio laicorum, & præcipuè de spiritualibus: & ꝑ eorum prohibitione non dimittant ecclesiasticā iustitiam exercere. Not. quòd laici ecclesiastica negotia tractare non debent, maximè spiritualia. Item omnes prælati sunt iudices ordinarij. Item abbas est nomē dignitatis. Item ꝑ prohibitionem laicorum, nō debet iudex ecclesiasticus dimittere exercere iustitiam ecclesiæ.

i ¶ *Laici.*] Laici enim de ecclesiasticis negotiis intromittere se non debent. *ĩ. de re. Ecclesia. non alie. cum laicis. ĩ. de arbi. contingit.* & *ĩ. de consti. Ecclesia.* & 96. *dist. bene quidem.*

k ¶ *Non præsumant.*] Auctoritate sua: delegari tñ possunt saltem causæ pecuniariæ, siue huiusmodi merè ciuiles, vt hîc colligitur, & in laicos etiam de talibus potest compromitti. *ĩ. de arbit. ex posita.* Papa verò ciuiles, criminales, & spirituales causas potest laico delegare. *arg.* 32. *dist. c. præter.* §. *Verum.* & 2. q. 5. *Menam.* & 63. *dist. in synodo.* & *c. Hadrianus.* & 10. q. 3. *illud.* videtur etiam, quod eas teneatur delegare. 11. q. 1. *te quidem.* & *c. clericum.* §. *ex his omnibus.* & de hoc dictum est *ĩ. tit. proximo contingit.*

¶ Glo *seq. arg. alleg. 7 iura.*

l ¶ *Ecclesiarū prælati.*] *Arg. omnes Ecclesiarū prælatos esse iudices ordinarios. arg. ĩ. de offi. ordi. cum ab Ecclesiarum.* 25. *dist. perlectis.* 2. q. 1. *nemo.* 11. q. 3. *experientia.* & c. *si quæ ex fratribus.* & *ĩ. de app. reprehensibilis.* & *ĩ. de eo qui fur. or. susce. c. 1.*

Q Vanto.] Laici causas connexas spiritualibus tractare non possunt.

CASVS. Dicitur hîc, ꝙ causa iuris patronatus ita est annexa spiritualibus causis, quòd nullus nisi iudex ecclesiasticus de ea iudicare debeat. Not. quòd causa mixta inter spūalem, & ciuilem, magis sequitur naturam spiritualis, quàm ciuilis. Item idem iuris est in connexis quoad iurisdictionem sicut in merè spiritualibus. Item rōne rei potiùs dicitur spiritualis, quàm rōne personæ: & si quod est minus dignum in sui substātia, maioris est efficaciæ quoad iurisdictionem.

¶ *Gl. se. sūmari pōt per modū obiectionis assumēdo ibi, & laic. Vel p modū qōnis, quare s. dicat annexū, & nō simpliciter spūale, &c.*

m ¶ *Connexa.*] Ius verò patronatus non dicitur propriè spirituale: sed spirituali annexum. infrà de iure pat. de iure. & ideo dicit hîc H. quod eius causa annexa est spiritualibus causis: vnde spirituale censetur propter connexitatem: quia quæ religiosis adhærent, religiosa sunt. ff. de rei vend. quæ religiosis, & ex tali cohærentia sumit suam naturam. sic infrà. de patro. supra eo. & ideo talis causa per iudicem ecclesiasticum esse tractari debet, vt hîc: & arg. ĩ. c. prox. vnde vendi non potest.

Marginalia:

† Ex concilio Africano 254 refert Burchardus lib. decret. lib. & Iuo. par. 197. & in 1. compil. & ad. lib. ... Hoc vide- tur inferri, quod ad sacerdotes tenentur. quod sit audiendi indicium, ad infamiam partis. l. ad peremptorium. & ibi Bar. & co.

[2] Nisi enim esset notorium infra de accusat. c. euidentia. Vel nisi agere in ea fœdere manifestum vt lite non contest. quoniā.

† Eugenij 4. in synodo Remensi. c. 4. & c. 2. eo. tit. in 1. compil.

† Et in multis manuscriptis. † In compilatione, archidiaconus: sed in omnibus manusc. Raymūdi habetur, archiepiscopi.

† Illustrissimo.

† Post conc. Lateranen. sub Alex. iij. p. 47. Itē de re patronatus. c. 5. e. tit. in 1. compil.

Ius patronatus non censetur spirituale.

test. j. de iure pa. de iure. Et laicus tale ius pōt possidere, cum non sit merè spirituale, sed ei annexum: sed alia iura merè spiritualia possidere non potest: vt j. de praescrip. causam quae. & 16. q. 7. c. 1. & s. de elect. sacrosancta. & c. Messana. Et ius funerādi potest laicus possidere ff. de mor. inferen. l. 1. & tñ dominium sepulturæ non habet. insti. de re diui. §. nullius. Bern.

AT si clerici.] Diuiditur in quatuor partes, secundùm quod quatuor sunt dicta. Secunda ibi, Si verò. Tertia ibi, De adulteriis. Quarta ibi, Sed no debet. Abbas Siculus.

CASVS. Quādo clerici fuerūt conuenti coràm iudice sæculāri: conuicti, vel cōfessi fuerūt ibi de crimine: quærebatur, an propter talē cōfessionē, sint à suo Epō condemnandi: quia sicut snia à non suo iudice lata non tenet, ita nec confessio facta coram eodem. Si verò coram Epō suo de criminibus in iudicio cōuicti fuerint, vel cōfessi, dūmodo sint talia crimina, propter quæ suspēdi debeāt, vel deponi, suspēdēdi sunt à suis ordinibus, vel ab altaris ministerio perpetuò remouendi. Secūdò quærebatur vtrū Episcopi dispēsare possint cū cl[illegible] peractā pœnitētiā de adulteriis, & aliis criminibus, quæ sūt minora. Tertiò quæritur vtrū clericus depositus [illegible] Respōdet q clericū pro suis excessibus depositū. Epūs nō debet iudici tradere sæculari, quia cum suo sit functus officio, duplici afflictione nō debet ipsum affligere. Nota q cōfessio facta corā non suo iudice nō præiudicat cōfitēti: nec sententia à non suo iudice lata. Itē Epūs potest dispēsare in adulterio. Item non est quis dupliciter puniendus. Item depositus sæculari iudici tradi non debet.

¶ Gl. se. primo casū exceptū, secūda signat cōtrariū, de decr. multi.

a ¶ Condemnandi.] Nisi ex hoc grauata sit multùm eorum opinio, ar. & j. de test. testimonium & j. de sen. ex. c. cum desideres. §. 1. in eo casu propter infamiā debet se purgare: vt dic. c. illa decr. cū desideres. alias si se purgare nō potest, debet puniri, quasi cōuictus interpretatiuè. j. de purga. ca. [illegible] & j. de simo. insinuatū. de hoc arg. contra 2. q. 1. multis. Sed ibi exponitur circa princ.

¶ Gl. seq. alle. 3. [illegible] & soluit contrariū de decret. si dil. genti. Secundo quærit sub vmbre de sententia contra clericum lata per laicum in causa reconuentionis. Tertio quærit de sic condemnato de crimine, quod infamet, an &c.

b ¶ Non tenet.] Vt 2. q. 1. in primis ver. [illegible] persona, & s. de cōsuetu. ad aud. ētiā C. si à no. cope. iudi. l. vlt. Ex eo enim quòd isti ex tali cōfessione nō puniūtur, seu sententia cōtra eos lata nō tenet, colligit q isti inuiti tracti fuerūt ad iudiciū sæculare: nā si volūtarij hoc fecissent, etiā si pro eis esset lata sentētia, locū suū amitterent in criminali, & in ciuili perderēt causā 11. q. 1. in nostra. & c. placuit. & j. de fo. compe. si diligēti. vnde nō præiudicat eis. Sed si clericus conueniat laicum coram iudice laico, & ille laicus reconueniat clericum ciuiliter de crimine, si feratur sententia contra clericū, bene tenet, quia suus iudex est per reconuentionem. j. de mu. pet. c. 1. & 2. & 3. q. 8. c. accusatores. § cuius in agendo. & C. de sent. & interlo. om. iudic. cùm Papinianus. & in Auth. & consequenter. Criminaliter verò ipsum conuenire non posset coram iudice sæculari. 11. q. 1. c. 1. & 2. nec reconuenire: quia in crimine non admittitur reconuentio. 3. q. 11. neganda. quia non relatione criminū sed innocentia reus purgatur ff. de public. iudi. si qui. Sed pone clericum condemnatum ciuiliter de furto, vel de alio crimine, quod infamet, à iudice sæculari per reconuentionem, nunquid Episcopus suus pro tali sententia, ex qua infamis vr, seu confessione, condemnabit illum, quòd talis sit infamis? Dicit lex, quòd non potest facere præses prouinciæ, quin condemnatum de furto sequatur infamia ff. de furtis. non potest. Respōdeo ex tali sentētiā nō deponitur: quia cū ciuiliter actū sit, non debet dici infamis. Si verò ex tali sentētia, vel cōfessione grauata est eius opinio: ab officio debet suspēdi vsq; ad debitam purgationem. arg. 2. q. 5. presbyter si à plebe. & j. de simon. accusatū. & c. seq. arg. ff. de suspect. tuto. l. tutor. §. præterea. & C. de test. nullū. arg. q deponi, vel beneficio priuari nō dēt, donec aliud contra ipsum probaretur. arg. s. eod. c. 1. & 15. q. vlt. c. vlt. in fine. & præterea non debet puniri, quia nondum fuit actum ad hoc, & ideo pœna ordinaria sibi imponi non debet. j. de ordin. cognit. cùm dilectus. & j. de excep. c. 1. in fine. & iuxta iudicij formam sententia debet formari.

Post conc. Lateran. p. 26. c. 4. & c. 6. con. in 1. compil.

In mulieri manifestè pro, & suppressus, & legitur, pro, nec sed magis placet Bern. quam vetustum.

a De hoc dic, vt notatur in c. cùm in iuuentute. infra de purgatione canonica.

¶ Idem Salernitano Archiepiscopo.

¶ Clericum cōuictum, vel cōfessum de crimine corā Iudice sæculari, ex eo non punit Episcopus, sed corā se conuictum, vel confessum punit pœna debita, nisi cum illo dispenset, quod potest in adulterio, & minoribus: depositum verò non statim tradit curiæ sæculari. h. d. vsque ad finem. Abbas Siculus.

CAP. IV.

AT si †Clerici coram sæculari Iudice conuicti fuerint, vel confessi de crimine, non sunt propter hoc à suo Episcopo aliquatenus condemnandi[a]. Sicut enim sententia à non suo iudice lata non tenet[b]: ita nec † facta confessio coram ipso. ¶ Si verò coram Episcopo de criminibus in iure confessi sunt[c], seu legitima probatione[d] conuicti: dūmodo sint talia crimina, propter quæ suspendi debeant, vel deponi, non immeritò suspēdēdi sunt à suis ordinibus, vel ab altaris ministerio perpetuò remouēdi.

¶ Summatus est iste §. infrà in prin. c. tamen quia habet materiam separatam, & notabilem, ideo dic aliter. In adulterio, & minoribus potest cum Clericis peracta pœnitentia Episcopus dispensare: depositum autem pro suis excessibus non tradit indifferenter curiæ sæculari. h. d. Abbas Siculus.

¶ De adulteriis † verò, & aliis criminibus, quę sunt minora, po-

c ¶ In iure confessi sunt.] Confessus in iure, pro conuicto habetur. C. de confes. l. Seneca. & j. de confes. c. pen. & l. vlt. ff. eo. certum.

¶ Gl. se. veri. per quæstionē, scilicet q sit legitima probatio. & soluit, considerat personas, & modum.

d ¶ Legitima probatione.] Putà per legitimos testes, & omni exceptione maiores: vt 2. q. 1. in primis. in si. & in gloss. in criminalibus enim apertè debēt esse probationes, & luce clariores. C. de pb. sciant cuncti. 2. q. vlt. sciant cuncti. & 5. q. 6. Epiphaniū. & in absentia iudicis testes tales nō sunt recipiendi, sed tñ in præsentia iudicis: vt si res exegerit, tormētis subiiciatur. C. de fid. inst. Auth. apud eloquentissimum. & 5. q. 5. illi qui. & ita demum sunt puniendi secundum qualitatem, & quantitatem criminis. j. de homi. sicut dignum. vt iuxta iudicij formam sententia dictetur. j. de simo. licèt Hely. & j. de iud. cog. cùm dilectus. in fi. j. de simo. licèt Hely. Quando confessio præiudicet, vel quando non dicetur. j. de confess. c. vlt.

b Adde & Insti. de interdict. stipul. §. item verborum, & de consang. & affin. c. 2.

e Salua eo quod de mulieribus dicitur. infra eo. c. 2. lib. 6. Ioan. And.

† De delictis clericorum, & eorum pœnis, pulchrè Bernardinus Diaz, in practi. crimi. canonum quem videto. ac omnia hic tradita intelliges.

¶ Gl. se. primò signat cōtra decre. quid omnib. & dat duas absolutiones. Secundo arguit contrarie, quod Episcopi no dispensent in maioribus, vt adulterio. & vbi non sunt expresse permissi. dicēs quod hæc est quorundam opinio, ad quam inducit 5. exempla maiorum criminum, subdens genus, ad quod inducit duas decre. & vnam l. & ex primis, quorum fuit opi. & illam vna ratione coadunat.

DE ADVLTERIIS verò, & aliis criminibus, quæ sunt minora.] Ar. contra 30. q. 7. quid in oībus adulterio grauius? Solu. illa interrogatio no implicat quòd adulteriū sit grauius aliis criminibus, sed quasi raritatem denotat, & est simile de pæn. dist. 1. si sacerdos. Vel dic grauius, i. cōius. & illud dictum fuit in detestationem criminis: vt magis vitaretur: quia multa alia peccata grauiora sunt adulterio, vt putà, incestus. 32. q. 7. adulterij malum. Ex verbis istis colligūt qdā, q Episcopus de adulterio tñ, & inferioribus criminibus pōt dispensare, & non in maioribus quasi e cōtrario sensu, cū dicatur de adulterio[d], & aliis, quæ sunt minora, ergo non de maioribus: quia hoc quòd de quibusdam concedit, de aliis negare vr. arg. 25. dist. qualis. & C. de procu. maritus. & j. de præsūp. nonne. & arg. j. de iis, quæ fiunt a præ. sine consen. cap. cum Apostolica. ad fi. & dicunt, q tñ dispēsare possunt in casibus expressis à iure. arg. huius c. vbi de quibusdam conceditur. vnde aliis videtur prohibitū per ista prædicta, & est ad hoc arg. s. de temp. or. dilectus. ex eo, q ibi dicitur, cum illi huiusmodi dispensatio à canone minime sit permissa. & sic argumentamur ex eo, q intelligitur prohibita esse, & sic quælibet dispensatio prohibita Epis intelligitur, nisi eis sit expresse cōcessa: quia nūquam intelligitur esse prohibitū, quòd nō expresse cōcessū j. de trāsla. inter corporalia. Alia est, magis cōis opinio, q Epūs vbicunqs pōt dispensare, vbi non inuenitur prohibitum[e], & vacat hoc arg. à contrario sensu: quia in multis grauioribus criminibus quàm de adulterio, dispensatio est permissa Episcopis, putà, in hæresi. 50. dist. presbyteros. Item cum sacrilego. 50. dist. si quis presbyter. & in criminibus occultis. 50. dist. de his verò. Item cum simoniaco quandoque in beneficio, quandoque in ordine. 1. quæst. 5. cap. 1. & vlt. & supra de elect. si alternū. Item cum schismatico, 50. dist. vt constitueretur. Et generaliter vbicunque non prohibetur dispensatio, intelligitur esse permissa. arg. j. de sent. excom. nuper. & c. à nobis 2. & lex hoc optimè probat. ff. quib. ex cau. maio. nec non § 1. Edictum de dispensatione prohibitorium est secundùm hanc opinionem, & in hac opinione fuit Hug. vt inuenies 30. dist. si quis presbyter. & Io.[f] qui notauit de hac materia 50. dist. miror. & 1. q. 7. §. nisi & Lau. Vin. & Tan. hoc idem dicunt. Quia inuenies, quòd prohibetur dispensatio, vt in casibus, quos distinxit Io. in c. miror. sicq; inuenies, quòd permittitur, vt in casibus notatis in prædicto § nisi. Immò Episcopus, & quilibet sacerdos pōt dispensare, & mitigare canones pœnitentiales, qui satisfactionē iniungunt pro peccato confesso in pœnitentia. arg. de pæ. dist. 1. mensuram. & 50. dist. de his clericis. & c. 2. qui & 26. q. 7. tempora pœnitudinis. sed canones illos, qui inducunt pœnam depositionis, vel suspensionis in enormibus criminibus mitigare, vel dispensare non possunt. 50. dist. miror. & 12. q. 2. de viro. & j. de accusa. inquisitionis. 1. resp.

d Quod in veteri testamento puniebatur morte, Leu. 20. Deuter. 22. ergo nihil grauius quoad pœnam. Ioan. And.

e Concor. gl. in l. continuus. §. cum quis. ff. de ver. obl. & Bar. in l. apud Iulianum §. 1. ff. de leg. 1.

f Vinc. dixit Episcopum posse dispēsare vbi non inuenitur prohibitum, & inuenitur aliquādo dispensatum.

a ¶ Pas-

a ¶ *Poenitentiam.*] Hoc ideo dicit, quia venia nō conceditur nisi poenitenti. 24. q. 2. *legatur.* & quomodo gaudebis, & c. 23. q. 7. *Vlt.* Et nemo potest bene agere poenitentiam, nisi speraverit indulgentiam *de poen. dist.* 1. *nemo*, vel saltem partem poenitentiae egit *l. dist. presbyter. in fi.*

test Episcopus cum Clericis post peractā poenitentiā [a] dispensare. Sed non debet quēlibet depositū pro suis excessibus (cùm suo sit functus officio [b], ne duplici [c] debeat ipsum contritione cōterere) Iudici tradere [d] saeculari.

¶ Idem.

¶ Vasallus corā domino feudi cōuemendus est, etiāsi dominus feudi sit Ecclesiastica persona, dummodo ibi actor possit suam iustitiam consequi: aliàs loci ordinarius poterit adiri. Et secundùm hoc est casus notabilis. Abbas Siculus.

CAP. V.

Caeterùm † quia in eos, quos ab Ecclesia tua constat possessiones tenere in feudum, occasione ipsarum, excommunicationis, seu Interdicti sententia promulgatur: Nos id districtius inhibemus: Quandiu parati [e] fuerint super his, in tua praesentia iustitiam exhibere.

ADDITIO.

¶ Qui [a] de potestate eps. qn valeat dispensare, & qn non, varij varia referunt, & ad seriē nonnulli asserētibus epm dispēsare posse vbicūq. nō inuenitur prohibitū. at. eius ꝙ legitur j *de sent. exco. nup.* & *ff qui. ex cau. ma. l. ne. non* §. 1 in qua sntia fuerunt Tan. & Lau. & est magister B. & nos. per eū in isto c. alij in cōtrariū sententiētib. vt G. Nasone, qui scripserūt, quòd eps dispēsare non potest, nisi vbi inuenitur concessū. pro quibus facit. š. *de tēpo. or. dilectus.* & š. *de tr. sla. inter corporalia* Vincētio cōcedēte dispensatione episcopis, vbicunque eis non inuenitur prohibitum, & inueniatur aliqn per eos fuisse dispēsatū: & in aliis nouis casibus dispensationē episcopis nullatenus cōcedēdā per praeallegatā decret. dilectus. & c. inter corporalia. Sed vt ōis opinionis diuersitas cessetur: ita est distinguēdū. Refert, an eps velit dispēsare contra canones, qui nō inducūt irregularitatē, an cōtra illos qui irregularitatē inducunt. In primo casu non potest: verbi gratia Canones prohibente, ne ordinetur quis ad plures sacros ordines vno die, hoc non est propter irregularitatē: sed vt mysteria, vel interstitia tēporū obseruentur: nō enim irregularis praesumitur, qui statim est ordinatus. In hoc casu eps dispēsare nō potest, cùm huiusmodi dispēsatio ei à canone nō sit permissa. š *de tēp. ord. dilectus.* Item prohibitū est, ne episcopus sine licētia Papę de ecclesia ad ecclesiā transferatur. hoc non est ꝓp irregularitatē: sed quia Papa hoc sibi signum specialis priuilegij reseruauit: vt š. *de offi. le.* ꝙ *translationem.* & in hoc casu archiepiscopus cum suffraganeo dispensare nō potest. š. *de trāsla. inter corporalia.* Si verò eps velit dispēsare cōtra canones, qui irregularitatē inducūt, distingue, vtrum irregularitas proueniat ex defectu, aut ex delicto. Si ex defectu, aut ex defectu natalium, aut ex defectu sacramenti. Si ex defectu nataliū, in hoc casu potest episcopus dispensare in minoribus ordinibus, & beneficiis, š. *de fil. pres. c. Venies.* & c. *fin.* Si ex defectu sacramenti, putà, cōtraxit aliquis cum vidua corrupta, vel habuit duas vxores, vel alias est factus bigamus: tūc episcopus dispensare nō potest, vt š. *de big. super eo.* & *c. nuper.* Si aūt proueniat ex delicto, iterū distingue: aut ex proprio, aut ex alieno. Si ex proprio potest dispēsare eps: vt in adulterio, & in aliis inferioribus, vt hic dicitur: non aūt in maioribus: quia ex quo conceditur de minorib. de maioribus per consequens denegatur. 25. *dist. qualis.* cum suis concor. Si verò procedat irregularitas ex alieno delicto, tūc pōt dispēsare eps in maiori crimine, quàm in adulterio. Do exēplum: Simonia est maius peccatū adulterio. j. *de simo. per tuas.* & tñ ibi dispensat eps, cùm procedat ex alieno delicto: putà dedit aliquis amicus tuus pecuniā te ignorante alicui, vt tibi daret pr§bendā, vel te ad ordines praesentaret potest tecū dispēsare episcopus post tuā liberā resignationē, quamuis in dignitate taliter acquisita dispensare non posset, vt 1. q. 5. c. 1. & *Vlt.* & š. *de elec. si alicuius.* Sed quęritur quare eps pōt dispēsare cōtra canones, q irregularitatem inducunt, & nō cōtra illos, qui non inducunt irregularitatē: vt dictum est š. cùm videtur contrarium potius esse dicendum: Respondeo [b] diuersitatis huiusmodi pōt ista rō assignari: in canonibus qui inducunt irregularitatem, dispensat episcopus, quia causa cōstitutionis cessat tpe dispēsationis, vt potes videre in quolibet criminoso: criminosus enim non prohibetur promoueri, nisi propter crimē quòd cōmisit. Sed causa huiusmodi constitutionis cessat post poenitentiā à criminoso peractam: quia scriptum est, *Memor esto. Vnde cecideris, & age poenitentiam. & prima opera fac.* 50. *dist. dño sancto. c. ferrū.* cùm igitur causa cesset, meritò potest episcopus dispensare: quia cessante causa cessat effectus. j. *de appel. cùm cessante.* Sed in canonibus, qui non inducunt irregularitatem, nunquam potest rō constitutionis cessare: & ideo nec effectus, ex quo causa non cessat. Nunquam enim potest cessare causa constitutionis, quae prohibet episcopum transferri de Ecclesia ad Ecclesiam sine licētia Papae: quia cum causa illius constitutionis sit (vt dictum est suprà) signum specialis priuilegij Ecclesiae Romanae, nunquam potest cessare rō illa cum priuilegia semper sint obseruanda. 25. q. 2. c. 1. & 2. & *l. canoniz. ata quacunque sub cap. decessit enim.* non obstat iis, quae dicta sunt de dispensatione, nec. c. *presbyterum.* 50. *dist.* licēt videatur contra. j. c. 1. *de praescrip.* vbi episcopus dispensat in maiori crimine, quàm sit adulterium, scilicet in haeresi: quia illud hodie non habet locum, cum haeretici debeant iminutari, siue incarcerari. j. *de haere. c. fin.* Item nec obstat illud c. *si quis eadem dist.* vbi dispensatur cum sacrilegio: quia illud sacrilegium non est tā peccatum, quantum est adulterium. Et sic breuiter de similibus dici potest. P. de Sampsone.

b ¶ *Functus officio.*] Sic š. *de off. deleg. in litteris.* & *c. venerabilis.* ff. *de re iudi. iudex.*

c ¶ *Duplici.*] 81. dist. presbyter, aut diaconus. & *de poen. dist.* 3. *c. sceleratior.* §. *hic auctoritatibus.* & c. *sunt plures.* §. *auctoritas.* non debet duplici poena cōteri, ita quòd vtraque per se sufficiat: aliàs bene posset inferre duas poenas 21. q. 5. *si quis cuiuslibet.* & 17. q. 4. *attendendum.* & c. *si quis deinceps.* & j. *de rap. in archiepiscopatu.* & 5. q. 6. *quia iuxta.* & j. *de cal. cùm fortius.* & j. *vt lite non contest. quoniam.* §. *Vlt.* & crescente contumacia crescere debet & poena. *ff. de poen. relegati.* c.

d ¶ *Iudici tradere saeculari.*] Nisi post depositionē fuerit incorrigibilis: tunc potest excommunicari, & postmodum crescente contumacia tradi curiae saeculari. j. *eo. cùm non ab homine.* & sic intelligitur. 3. *quaest.* 4. *clericus.* 11. *quaest.* 1. *si quis sacerdotum.* Qualiter debeat tradi curiae saeculari d. habes j. *de Verb. sign. nouimus.* Ber.

Caeterum.] Vasallus paratus coram domino respondere, coram aliis super feudo conueniri non debet. h. d. Vel sic: Cognitio feudi inter vasallos spectat ad dominum feudi. Diuiditur: quia primo ponitur excessus. Secundo prohibitio ibi, *Nos.* Et illa diuiditur in duas. Nam primò prohibet. Secundò limitat restringendo prohibitionem ibi, *Quamdiu.*

Casus. Quidam habebant possessiones in feudum ab Ecclesia Bon. Isti vasalli ecclesiae trahebantur in causam super possessionibus illis, coram delegatis a quibusdam aliis, qui dicebant se potiores in feudo illo: illi excipiebant, quòd parati erant respondere coram domino feudi: iudices hoc non obstante sententiam excommunicationis, seu etiam interdicti promulgabant in ipsos: episcopus dominus feudi significauit hoc domino Papae, vnde districtius id fieri prohibet, quandiu illi parati fuerint super possessionibus illis in praesentia episcopi domini feudi iustitiam exhibere. Nota, cum vertitur quaestio feudi inter vasallos, coram domino feudi causa illa tractari debet.

¶ Glossa habet duas partes, & quaelibet illarum tria dicta: secunda distinguens ibi & not.

e ¶ *Quamdiu parati fuerint.*] Quamdiu ergo dominus feudi est paratus facere iustitiam inter vasallos, & ipsi etiam parati sunt respōdere sub eo, nullus alius debet se intromittere de illa iurisdictione: aliàs si negligens esset dominus, transferetur iurisdictio ad alium. *arg. simile.* j. *de fo. comp. licet ex suscepto.* & *c. ex tenore.* & si alter de vassallis nollet respondere sub domino, potest illum punire: & ipsi tenentur litigare de feudo sub dño feudi. j. *eit. prox. c. ex transmissa.* & *c. Verum.* Sed in iudicio possessorio potest agere vasallus coram ordinario. j. *ti. prox. ex parte.* B. quia exceptio talis locū habet in petitorio: vt ibi dicitur. Et nota super hoc, quod si quaestio feudi vertitur inter dominum, & vasallum, vtrum vasallus debeat ipsum habere, vel non, tunc per alios vasallos causa illa debet tractari: si verò inter duos vasallos tractatur causa, s. quis illorum sit potior in feudo: tunc dominus feudi debet cognoscere: vt hic, & *in constit. Frid. hac edictali.* §. *praeterea.* & j. *eo. nouit.* Si verò inter vasallos, & alios, qui non sunt vasalli, agatur de illa rei vendicatione: tunc dominus non cognoscet: quia esset iudex in causa sua: quòd esse non debet. *C. ne quis in causa. l. Vnica.* sed ordinarius tunc cognoscet, vel delegatus. j. *eit. prox. cùm sit generali.* & 11. *quaest.* 1. *experientia.* Ber.

Dilecti filij.] Sufficit actori factum proponere, nec cogitur nomen actionis exprimere. h. d. Et duae sunt partes. In prima querela. In secunda prouisio ibi, *Prouideatis.* Abbas.

¶ Idem Exomen. Episcopo, & Capitulo † London.

¶ Nomē actionis in libello exprimere pars nōn cogitur, debet tamen factum ita clarè proponere, vt ex eo ius agendi colligatur. Hoc dicit quoad intellectum. Abbas.

CAP. VI.

Dilecti filij Prior, & Clerici de Guiseburnen. † contra Eboracen. Archiepiscopum Apostolicae sedis Legatū grauē querimoniam transmiserūt: & infrà.

a In vetere codice ita legitur, ad verbum: functus officio: sine perpetua cum tamen fit ... iudici ... (marginal note, partly illegible)

† Cap. 7. eo. tit. com plexione.

b Vide conc. Tridentinum sess. 24. de reform. c. 6.

† In multis antiquis ita, & decano London.

† G. Gisburgen.

c Relegatus non parens, deportatur in perpetuum: & deportatus non parens, capite punitur. Io. An.

d Et qualiter debeat degradari, habes infrà de poe. c. 11. lib. 6. adde Directoriū Inquisitorū p. 3. in 9. modo pro. terminum. 198. & Bernardinum Diaz. in pract. crim. cano. c. 33.

e Addo pro hoc l. 1. & ibi Bar. cum gl. C. de dona. & in l. debitorum. per Bar. C. de pact.

Casvs. Prior. & clerici de Guisebutna, habebãt quæstionẽ cõtra Eboraceñ. Archiep̃m: conquesti sunt dño Papæ, & ipse causã illã cõmisit quibusdam, mandans eisdem, vt attentiùs prouideant, ne inquirant, cuiusmodi actio intẽtetur, sicut à multis fieri solet, sed simpliciter factũ, & causam facti diligẽter inquirant, & secundùm formã canonicã, causã terminare procurẽt. Nota, quod secùdum canones, actionẽ nullus tenetur proponere, sed causam sufficit dicere.

a ¶ *Subtiliter*] Nota subtilitates in causis ecclesiasticis reprobãdas. simile de *iura. calum. literas.* & j. *de dolo & contu. c. 1.* & j. *de restit. spol. l. sæpe.* quia huiusmodi subtilitates, ad pniciẽ reuertuntur. *C. ad Trebel. l. pen.* & stricta rõ quandoque omitti solet. *ff. de relig. & sump. fu. l. sunt personæ.* & *ff. ad l. Aquil. ita vulneratum. §. vlt. ff. qui. mo. pig. vel hypo. sol. sicut re. §. si debitori.* cum enim de bona fide agitur, de apicibus iuris non est disputandum. *ff. man. si fideiussor. §. quadam.*

¶ *Glos. seq. alleg. in contrarium 7. iura, soluit, subdit deinde opi. Lau. & postea materiã prosequitur.*

b ¶ *Actio intẽtetur.*] Sic patet, quod non tenemur actionem proponere secundum canones. *arg. cõtra j. de mu. pet. c. 1.* & *12. q. 2. c. cũ clama* & *11. q. 1. experientia.* & *c. seq.* & j. *eod. examinata.* & *C. si per vim. vel alio modo. l. 1.* & j. *depos. grauis.* Sol. dicas, quod nullus compellitur, vt proponat actione, nec tenetur, si non vult proponere in iudicio Ecclesiastico. Si autem quis vult proponere in iudicio Ecclesiastico, & proponit, admittitur: si autem ineptam proponat, succumbit, sed potest proponere aptam. & congruentẽ postea, & admittitur. j. *eod. examinata.* Lau. tñ dixit, quod tenetur quandoque aliquis proponere actionem: quia cum ex vna causa plures actiones oriuntur nõ sufficit proponere causam simpliciter *ff. de iure in duobus § colonus.* & *ff. de institor. act. habebat.* & *ff. arbo. fur. cæsarũ. l. 1.* & *l. si colonus.* & *ff. de leg. 2. cũ filius. § Varius,* quia aliter fit condemnatio in vna quàm in alia, & tunc satis vr̃, quod eligere debeat, ex qua via procedere habeat: causa verò petendi semper exprimenda est alias non audietur. j. *de libel. ob. c. vlt.* & j. *de censi. peruenit.* & *C. de edict. diui. Hadria. tol. l. vlt.* & causa petendi semper præcedere debet[a]. *ff. qñ dies. lcedat.* huiusmodi legatum. & hoc in personali, in reali secus, vbi non tenetur quis specificare, nisi velit: vt not. j. *de libel. ob. c. 2.* & illa iura canonica, quæ videntur dicere de actione, expone, actio, id est, petitio. Secundum leges vero actio proponenda est, quia nemo sine actione experitur. *ff. de neg. gest. si pupilli. §. vlt.* & *ff. de eden. l. 1. ff. de admi. tu. quotiens § item si. Inst. de act. in prin.* actio enim est ius prosequendi in iudicio, quod sibi debetur. sed secundùm canones exponimus actionem, id est, causam.

c ¶ *Simpliciter.*] Sic j. *eo pastoralis.*

¶ Prouideatis attẽtiùs, ne ita subtiliter,[a] sicut à multis fieri solet, huiusmodi actio intentetur[b] iniquitatis, sed simpliciter[c], & purè factum ipsum, & rei veritatem, secundum formam canonum, & sanctorum patrum instituta, inuestigare curetis.

¶ Idem Paduano Episcopo.

¶ *Excommunicatus in iudicio, nisi tanquam reus stare non potest.*

CAP. VII.

INtelleximus: *& infrà.* ¶ Quia postulasti à nobis, vtrum excõmunicatus in iudicio stare possit: ¶ Respondemus, quòd conueniri[d] potest, & debet per alium in iudicio respondere: Ne videatur de sua malitia commodum reportare †.

¶ Lucius iij Strigoñ. Archiepiscopo.

¶ *Cleric⁹ de omni crimine debet coram Ecclesiastico Iudice conueniri, nec valet consuetudo contraria.*

CAP. VIII.

CLerici †: *& infrà.* ¶ Cùm Imperator dicat, quòd leges non dedignantur[e] sacros canones imitari, in quibus generaliter traditur, vt de omni crimine[f] Clericus debeat coram Ecclesiastico Iudice conueniri[g]. † ¶ Non debet in hac parte canonibus ex aliqua consuetudine[h], præiudicium generari.

¶ Clemens iij.

¶ *Iudex ex officio prouidere debet, vt debita solemnitates seruẽtur in iudiciis, quibus omissis iudiciũ redditur frustratorium. h. d. Abbas Sicul.*

CAP. IX.

CAusam †, quæ vertitur inter fratres Dulmeñ. monasterij, & Monachos sancti Albani †: *& infrà.* ¶ Prouideas inter cætera, vt fratres Dulmeñ. monasterij cũ auctoritate, & assensu Episcopi[h] sui, ingrediãtur negotiũ: Ne si fratres sãcti Albani † obtineãt, Ep̃s idẽ Abbatẽ monasterij se proponẽs, litẽ sopitã valeat suscitare.

¶ Cælestinus tertius.

¶ *Clericus depositus, incorrigibilis excommunicandus, & successiuè anathematizandus: & si sic non resipuerit, per Iudicem sæcularem comprimendus est: hoc dicit. Abbas Siculus.*

INtelleximus] Excommunicatus potest conueniri, sed non conuenire. sic cõmuniter summatur. Primo ponitur quæstio. Secundò responsio ibi, *Respondemus.* Tertio responsionis ratio ibi, *Ne videatur.* Abbas.

Casvs. Quærebatur, vtrùm excommunicatus in iudicio stare possit. Respondet, quod conueniri potest, & per alium respondere: ne de malitia sua videatur commodum reportare. Not. quod excommunicatus conueniri potest, & per alium debet respondere. Item quis potest facere per alium, quod per se non potest. Item nemo debet de sua malitia commodum reportare.

¶ *Glo. seq. tractat textum, veloquitur per duas quæstiones, & secundo quærit de tribus.*

d ¶ *Conueniri potest.*] Excõicati enim conueniri possunt, sed non cõuenire. j. *de hær. excõicamus. § credentes.* j. *de senten. exco. si vero.* ne ex suo dolo cõmodũ habeãt, vt ibi dr̃. & per procuratorẽ: vt hic dicit, debent in iudicio rñdere. Sed quid si noluerit cõstituere procuratorem, cùm nemo ad hoc sit compellendus. j. *de procu. querela.* & præterea principalis persona de calumnia debet iurare: quo ergo per procuratorem hoc facere debet? Sol. si non vult cõstituere procuratorem non credo illum compellendum: quia forsitan non inueniet, qui ita fideliter tractet causam suam, & participãtes ei in eadem causa non sunt excommunicati. j. *de sent. excom. si vero.* cum talis participatio sit tantũ ad damnum illorum. Sed nunquid potest reconuenire? nõ. j. *de excep. cũ inter.* Excipere vero potest, & appellare, & alia omnia, quæ ad sui defensionẽ pertinẽt. j. *de excep. cum inter.* & *c. seq. per totum.* quia cum principale permittitur, & accessorium conceditur. *ar. j. de osp. deleg. præterea.* & *c. prudentiam. §. sexta.* & *c. sufficientis.* & *ff. de iurisd. om. iud. l. 2.*

CLerici.] Duo facit. Primò legem probat. Secundo consuetudinem improbat ibi, *Non debet.* Et pone sic casum. Consuetudo erat, quod omnes fures puniret iudex laicus, & hanc consuetudinẽ Papa hic damnat, & in ratione decidendi arguit hic Papa per locum à maiori: & ideo facit hic mentionem de lege: alias non faceret ad propositum quasi dicat secundum Ioan. And. Si canon hic casu non vincit legem scriptam, & communem, fortius legem non scriptam, & particularem, vel localem Abbas Siculus.

Casvs. In Archiep̃atu Strigoñ. de consuetudine conueniebãtur clerici corã iudice sæculari de criminibus: quæsiuit Strigoñ. Archiepiscopus à dño Papa, quid super hoc esset seruandum, & ipse rñdet, cũ dicat imperator, quòd leges nõ dedignãtur sacros canones imitari, in quibus generaliter traditur vt clericus de oĩ crimine corã Ecclesiastico iudice debeat conueniri: mandat Papa eidẽ, quod in hac pte nõ permittat canonibus ex aliqua cõsuetudine preiudiciũ gñari. No. quòd leges non dedignãtur sacros canones imitari. Item clericus de omni crimine corã iudice ecclesiastico dẽt conueniri. Itẽ cõsuetudo in hac parte nõ piudicat canonibus.

e ¶ *Nõ dedignãt.*] j. *de iura. cal. c. 1.* & j. *de ma. ope. nun. intelleximus.* & *in Auth. vt clerici apud proprios Ep̃s. §. gen. coll. 6.* Ber.

f ¶ *Crimine.*] 11. q. 1. c. 1. & 2. & in pluribus c. seq.

¶ *Glo. seq. colligit arg. & signat contrarium.*

g ¶ *Consuetudine.*] Ar. quòd consuetudo iuri scripto nõ præiudicat. *ar. 11* [illegible] *consuetudines.* [h] *Ar. contra dist. 12. c. in his.* Sed verũ est, vbi consuetudo nõ est rõnabilis, nec præscripta j. *de cõsue. c. vlt.* vbi de hoc, & ita in casu isto non potest habere locum consuetudo quantumcunque tempore obtenta esset, quia esset contra ecclesiasticam libertatem, & statutum Ecclesiæ, sic j. *de consue. ad audientiam.* & *c. cum inter.* & j. *de elect. cum causam.* & melius *c. cum terra.* Bernar.

CAusam quæ.] Iudex prouidere debet, ne collegium litiget coram eo sine auctoritate prælati. sic cõmuniter summatur. Primo causam committit. Secundò delegatum instruit ibi, *Prouideas.* Tertio causam instructionis ponit ibi, *Ne si.*

Casvs. Fratres Dulmeñ. monasterij habebant causam cum monachis sancti Albani. Papa commisit causam illam cuidam iudici delegato mandans eidem, vt inter cætera prouideat, vt fratres Dulmeñ. monasterij, ingrediantur causam cum assensu, & voluntate Episcopi sui, quia si forte monachi S. Albani obtineant, Episcopus Dulmeñ. dicens se abbatem illorum, litem sopitam valeat suscitare. Nota, quod capitulum sine consensu prælati ad agendum, vel defendendum admitti non debet. Item iudex prouidere debet, an persona, quæ agit, vel defendit, sit legitima.

h ¶ *Assensu Episcopi.*] Quia sine assensu prælati, collegiũ, nec cõuenit, nec cõuenit. *C. de epis. & cler. tes § nihilominus.* & *arg. 12. q. 2. si qua de rebus.* sic & plãtus sine assẽsu capituli cõuenire, vel cõueniri nõ potest. j. *de proc. c. 1.* *ff. de iure. delibe. ait prætor.* De hac materia dicitur j. *de rescrip. edoceri,* & j. *de procura. c. 1.*

Cùm

† Vide l. cum hi §. si quis ff. de transa. & l. is cui. ff. de ser.

Actio an sit secundum canones proponẽda.

† Cap. 8. eo. ti. in 1. compil. & vide Iuuenem p. 6. c. 427. & p. 16. c. 150. & Iulium Clarum in pract. crim. q. 16.

a *Sed & quandoque ex eadem causa duæ obligationes insurgunt: nec tollitur vna per aliam: ff. de tu. & ratio. distrah. l. 1. § in tutela. secundùm Host. Ioan. And.*

† *Vide Rm. statuimus. C. de episc. & cle.*

† Cap. 1. eo. ti. in 2. compil.

† *Albani.*

b *Concor. gl. in l. rem nõ nouam. C. de iudi. & ibi Petr. de Bel. per Cyn. Bar. & Bal. & in l. 1. C. quæ sit longa consuetudo.*

c *Concor. te. in l. aut facta. & ibi Bart. ff. de pœn.*

CVm nobis ab homine.] Clericus depositus incorrigibilis cōprimitur per curiam sæcularem, sic communiter summatur. Communis diuisio: secunda ibi, *Consultationi.*

Casus. Clerici aliquando deprehenduntur in furto, homicidio, periurio, vel aliis quibuscunque criminibus: quæritur vtrum liceat regi, vel cuilibet iudici sæculari eos iudicare: respondet, quod si clericus in quocunque ordine fuerit cōstitutus, in furto, vel alio quocunque crimine deprehensus fuerit, & conuictus, ab ecclesiastico iudice deponi debet: & si depositus incorrigibilis fuerit, suspendi debet. Deinde crescente contumacia excōmunicari debet, & si postmodum in profundum malorū veniens contempserit: cum ecclesia nō habeat quid vltra faciat, tradēdus est curiæ sæculari, ita quod ei exilium, vel alia pœna legitima inferatur. Not. quòd si clerici in quocunque crimine, & quocunque ordine deprehensi fuerint, à suo iudice sunt condemnandi. Item crescente contumacia, crescere debet pœna. Item clericus incorrigibilis tradi debet curiæ sæculari.

CAP. X.

CVm † nobis ab homine: *& infrà.* ¶ A nobis fuit ex parte tua quæsitum, vtrum liceat Regi, vel alicui sæculari personæ, iudicare Clericos cuiuscunque ordinis, siue in furto, siue homicidio, vel periurio, seu quibuscunque fuerint criminibus deprehensi. Consultationi tuę taliter respondemus, quòd si Clericus in quocunque ordine constitutus, in furto, vel homicidio, vel periurio, seu alio † crimine fuerit deprehensus [a] legitimè, atque conuictus, ab Ecclesiasticō Iudice deponendus [b] est. Qui, si depositus incorrigibilis fuerit, excommunicari [c] debet, deinde, contumacia crescente anathematis mucrone feriri: postmodum [d] verò si in profundū malorum veniēs, † contempserit, cum Ecclesia non habeat vltra, quid faciat, ne possit esse vltra perditio plurimorum, per sæcularem comprimendus est potestatem, ita † quòd ei deputetur exiliū, vel alia legitima pœna inferatur. †

a ¶ *Deprehensus legitimè.*] Ita quod aliqui clerici intersint deprehensioni, & detentioni per spatium xx. horarum. *arg. ff. ad l. Iuliam de adult. capite.* sed etiam per laicos potest comprehendi clericus in ipso facinore, vt ita notorium fiat crimen, & detinere sine nota excommunicationi, dum tamen hoc faciant de prælatorum suorum auctoritate *j. de sen. excom. c. vt famæ.*

b ¶ *Deponendus.*] *s. eod. at si clerici. & s. eod. clerici. C. de spor. l. 2. vbi sena. vel clar. l. vlt.*

c ¶ *Excommunicari.*] Id est, suspendi, vt differat à sequenti, qui dicit anathematis, aliàs verbo excommunicationis, maior excōmunicatio intelligitur. *j. de sen. excom. si quem.*

¶ *Glos. seq. ponit 4 concor. secundò tria contraria: tertiò solutionem distinguentem.*

d ¶ *Postmodum.*] Nota, qualiter in criminibus sit procedendum, vt primò deponatur, postea excommunicetur. simile *81. dist. dictū. & 3. q. 4. clericus & 11. q. 1. si quis sacerdotum. & supra eod. at si clerici.* Arg. contra. *23 q. 4. fortè. & 34. di. quorundam. 74. dist. Honoratus.* Sol. quandoque proceditur contra aliquem pro crimine, quandoque pro contumacia. vbi pro crimine primo loco proceditur contra aliquem, si crimen tale est, quod inducat suspēsionem, primo debet suspendi: vel inducat depositionem, debet deponi: & si corrigibilis apparuerit, non proceditur amplius cōtra ipsum, sic intelligitur *supra eod. at si clerici.* Si verò incorrigibilis fuerit, seruatur, quod hic dicitur. vt tunc demum traditur curiæ sæculari, cùm ecclesia non habet vltrà. quid faciat, & sic intelliguntur illa *c. 3. q. 4. clericus. & 11. q. 1. si quis sacerdotum.* licèt quidam intelligant illa specialiter in causa episcoporum propter enormitatem delicti, & excellentiam personarum. & sic etiā illa c. intelliguntur de incorrigibilibus. *17. dist. nec licuit. 11 q. 1. petimus. 23. q. 5. de Liguribus.* [a] sic ergo procedendum est, quādo pœna incipit à crimine. Excepto falsario literarum Apostolicæ sedis, ille in exaggeratione, & odio criminis ipso iure excōmunicatus est, & depositus omni priuilegio clericali, & incontinenti traditur curiæ sæculari. *infra de falsa. ad falsariorum.* & in crimine hæresis. *j. de hæret. excommunicamus. & c. ad abolendam. §. 1.* qui verò falsas literas aliorum, puniri debet: vt traditur *infrà de fals. ad audientiam.* Vbi verò pœna incipit à contumacia, primo debet suspendi, postmodum crescente contumacia excōmunicari. deinde deponi. vt dicit *c. fortè. & alia c. contraria.* vltimò debet tradi curiæ sæculari.

a Vide Iac. And. infra. in Rubrica de chismati. & adde plura per Iulium Clarum in pract. crim. q. 36.

QVia V.] Primò narrat factum. Secundò prouidet ibi, *Præcipimus.* Abb. Sic.

Casus. Quidam nomine V. per violentiam occupauit Ecclesiam P. clerici: ipse P. clericus impetrauit literas contra dictum V. super ecclesia illa: tandem ille V. mortuus est. R. clericus eandem Ecclesiam postmodum est ingressus: dubitabatur, vtrum ille R. per literas impetratas contra dictum V. super eadem ecclesia posset conueniri. consultus Papa præcipit, vt secundùm formam priorum literarum inter dictos R. & P. coram eisdem iudicibus procedatur, sicut inter eundē P. & dictū V. si viueret, procederetur. Not. quòd per rescriptum conuenitur successor. qui succedit in vitium: nec potest hic allegare bonam fidem, cum ecclesia sine iusto titulo possideri de iure non possit.

¶ Idem.

¶ *Per rescriptum impetratum contra violentum conuenitur, qui sitēter succedit in vitium, Hoc dicit secundum communem modum, qui mihi placet. Panor.*

CAP. XI.

QVia † V. qui violenter dicebatur Ecclesiam P. Clerici occupasse, defunctus est, vt accepimus, & R. eā postmodum est ingressus. ¶ Præcipimus, vt secundùm formam priorum literarum inter ipsos R. & P. sub eisdem Iudicibus mediante ratione, sicut inter [e] eundem P. & præfatum V. si viueret, negotium terminetur.

† Cap. 6. eod. tit. in 2. compil.

¶ Innocentius iij. sancti Sergij, & sancti Georgij Abbatibus.

¶ *Glo. seq. ar. quòd successor, & c. alleg. primò quatuor pro secundò, tria cōtra: tertiò so. quartò ad hāc decr. respondet: quintò dat aliam responsionem.*

e ¶ *Sicut inter eundem P. & præfatum V.*] Sic ergo videtur, quòd singularis successor possit conueniri, per rescriptū impetratum contra antecessorem, etiam re integra. *arg. j. de concess. præben. proposuit.* & videtur expressum, quòd quicunque succedit, possit conueniri. *s. de alie. iud. mutan. c. 1.* & decretalis epistola [b] vim constitutionis habet. *19. dist. in memoriam. & c. si Romanorum.* ergo. ad similia omnia illa trahere possumus. *arg. ff. de leg. non pūt.* ergo tam singularis, quàm vniuersalis successor conueniri potest: & decretum factum in persona antecessoris i[?]m defuncti, in personam hæredis transfertur. *ff. de fideicom. li. l. cum quasi.* Sed contra videtur, quòd non sit conueniendus successor: quia rescripta ad alias personas, vel res non extenduntur, nisi quæ continentur ibidem. vt *s. de offi. deleg. P. & G. in fin. & c. cùm olim ad fin.* & est expressum etiam de successore vniuersali. *s. de rescrip. significauit.* & iudicis datio non transit ad hæredem illius, qui non erat in rebus humanis. contra quem datus fuit iudex *ff. qua sen. sine appel. rescin. cum qui.* verum est, quòd rescriptum re integra non transit ad successorem, nec successor illius, contra quem impetratur, potest conueniri: vt suprà de resc. significauit. vbi de hoc. Quod hic dicitur, intelligitur de illo successore, qui scienter occupauit rem alterius, quam sciebat ad se non pertinere: vnde quasi in vitium successit, sicut ille qui scienter recipit rem à deiectore. *infrà de resti. spo. sæpe contingit.* & sicut ille, qui recipit rem ab alio causa mutandi iudicij. s. de alie. iu. mu. c. 1. isti enim quasi similes sunt in vitio: vnde possunt conueniri coram eisdem iudicibus, & per easdem literas sicut antecessor: vt hic dicitur, & in illo *tit. de alie. iu. mu. cau. fa. c. 1.* & eo ipso quòd R. occupauit rem, qua iste P. spoliatus fuit per illum V. videtur habere ratum factum illius. simile *j. de re. mu. ecc. c. aduersus.* aliàs quare apposita fuisset hæc decr. in hoc titulo? Alij dicunt, quòd iudices illi procedunt tantùm ex vi istarum literarum nec aliàs poterat procedere per primas: quod non credo Bern.

b Couarruuias l. 4. varia. resolut. c. 16.

¶ *Solus Papa cognoscit de dubiis priuilegiorum Apostolicæ sedis, & non inferior.*

CAP. XII.

CVm † venissent: *& infrà.* ¶ Cū super priuilegiis sedis Apostolicæ causa vertatur. Nolumus de ipsis per alios iudicari [f].

† Cap. 1. eo. tit. in 3. compil.

CVm venissent.] Hæc est pars illius, quam habes *s. de in integ. resti. cùm venissent.*

Casus. Dicitur hic, quòd quando oritur quæstio de priuilegiis Romanæ ecclesiæ, non debet de ipsis iudicare nisi solus Papa. Nota, quòd eius est interpretari, cuius est condere. Item causa priuilegiorum sedis Apostolicæ generali mandato non delegitur.

¶ *Gl. seq. reddit rationem dicti: secundò ponit quæstionem, in qua alleg. pro & contra. & soluit: tertiò format obiect. quam soluit.*

f ¶ *Iudicari.*] Et hoc ideo, quia eius est interpretari, cuius est cōdere, vt *j. de sen. excom. inter alia. & 11. q. 1. c. sicut. §. ex his [c]. & C. de leg. l. vlt. & ff. de præto stipu. in prætoriis.* Sed nunquid incidenter potest alius cognoscere, quàm Papa? Videtur, quod sic. *C. de iud. quotiens. & s. de in integ. resti. causa in fi.* inspiciendo priuilegiū, & si verba sint manifesta, iudex potest dicere non obstat priuilegium *arg. j. de si instr. ac. epismus. arg. contra ff. de postu. quos pro- hibet. & j. de excep.* exceptionē *in fi. j. qui fi. sint le. Lator.* Dicas, *And.*

c Vbi de multiplici interpretatione no. & suprà de postu. c. 1. Ioan.

quòd hoc habet locū, cùm verba obscura sunt, & ambigua: quia tunc eius est interpretari, cuius est condere, vbi verò aperta sunt, & clara, potest iudex dicere, obstat priuilegium, vel non obstat. arg. prædictæ decretalis accepimus. a Sed qualiter potest Papa esse iudex in causa sua, cùm alius debeat esse iudex, quàm actor: vt 4. q. 4. c. 1. & 2. C. ne quis in re sua ius sibi dic. l. 1. & mea. Papa enim in talibus causis agat per procuratorem. ✝. de confir. vti. cum dilecta. Item quia lites sine omni suspicione procedere debent. 3. q. 5. quia suspectis. Item quia res Ecclesiæ Rom. propriè sunt Papæ, sicut res fisci sunt Imperatoris, quasi patrimonium. ff. ne quid in loco publ. l. 2. § hoc interdictum. Item de causa fiscali cognoscere debet procurator Cæsaris. ff. de offic. procur. nec quicquam. Sed die, quòd Papa potest esse iudex in sua causa, sicut Imperator in causa fiscali. ff. de test. qui in testamento delem. l. proxime. & 21. dist. nunc autem. & prælatus potest esse testis in causa Ecclesiæ. ✝. x. 14. q. 2. super prudentiam. sic Episcopus iudex est in causa Ecclesiæ suæ. 23. q. 4. Quilisfarius, 7. q. 1. sicut. Conclusio tamen, & honestius fieret, si alij hoc committeret. arg. 2. q. 7. nos si incompetenter. & ff. de offic. procur. l. nec quicquam. & intelligitur de priuilegiis, quæ Papa concedit alijs Ecclesiis, & non de illis priuilegiis, quæ à Domino collata sunt Ro. Ecclesiæ ✝. de translat. c. 1. & 21. dist. in nouo. & c. quamuis. de alus priuilegiis bene iudicat per alios, vel pt exponi, nolumus iudicari per alios, nisi per delegatos à nobis: & sic est planum: quia ex quo Papa dat priuilegium, vel indulgentiam, vel etiam confirmationem, nullus de illis cognoscit à modo sine eius mandato ✝. de confir. vti. vel inu. c. 1. & 2. Bern.

a *Vide tradita in c. si Papa hoc tit. lib. 6.*

✝ *Cap. 3. eod. tit. in 3. compilatione. & de intellegentia h. de Ioannem Lupū tract. de cōfeder. prin. membro 1.*

Matth. 18.

✝ *dicit in antiquis.*

¶ Idem Prælatis per Franciam constitutis.

¶ *Iudex Ecclesiasticus potest per viā denūciationis Euāgelicæ, seu iudicialis procedere cōtra quemlibet peccatorē etiā laicum, maximè ratione periurij, vel pacis fractæ.*

CAP. XIII.

Nouit ✝ ille, qui nihil ignorat: *& infrà.* ¶ Non putet aliquis, quòd iura, aut actionem illustris Regis Francorum perturbare, aut minuere intendamus, cùm ipse iurisdictionē nostram[a] nec velit, nec debeat impedire. Sed cùm Dominus dicat in Euāgelio (Si peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te, & ipsum solum: si te audierit, lucratus eris fratrem tuum: si te non audierit, adhibe tecū vnum, vel duos, vt in ore duorum, vel trium testiū stet omne verbum: Quòd si te nō audierit, dic Ecclesiæ: si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus[b], & publicanus.) Et Rex Angliæ sit paratus sufficiēter ostēdere, quòd Rex Francorū peccat[c] in ipsum, & ipse circa eum in correctione processit[d] secundùm regulam Euangelicam, & tādem quia nullo modo profecit, dixit ✝ Ecclesiæ: quomodo nos qui sumus ad regimen vniuersalis Ecclesiæ, supernа dispositione vocati, mādatum diuinum possumus r. 6 exaudire, vt non procedamus secundùm formam ipsius? Nisi forsitan ipse coram nobis, vel Legato nostro, sufficientem in cōtrarium rationem ostendat? Non enim intendimus[e] iudicare[f] de feudo, cuius ad ipsum[g] spectat iudicium: nisi fortè iuri communi per spe ciale priuilegium, vel contrariam consuetudinem[h] aliquid sit detractum: sed decernere de peccato, cuius ad nos pertinet sine dubitatione censura, quam in quemlibet exercere possumus, & debemus.

¶ Non igitur iniuriosum sibi debet regia dignitas reputare si super hoc Apostolico iudicio se committat, cùm Valentinianus ✝ inclytus imperator, Suffraganeis Mediolanensis Ecclesiæ dixisse legatur: Talem in pontificali sede constituere procuretis, cui & nos qui gubernamus imperium, syncere nostra capita submittamus, & eius monita (cum tanquam homines deliquerimus) suscipiamus necessariò velut medicamenta curantis. Nec sic ✝ illud humillimum omittamus, quod Theodosius ✝ statuit Imperator, & Carolus innouauit: de cuius genere Rex ipse noscitur descendisse. Quicunque[i] videlicet litem habēs siue petitor fue-

evidd legato, vt ipse procedat in negotio secundùm formam sibi traditam. Bernard. Not. q. Papa nō debet aliorum iura perturbare, nec contra eum iurisdictio[illegible]. Item admonitio Euangelica debet præcedere solam, & denunciationem. Item quæstio feudi ad dominum feudi pertinet, nisi consuetudo præiudicet, vel priuilegium: & ita cōsuetudo derogat iuri. Item ad Pa. am pertinet corrigere quemlibet de peccato. Item in iudicio non est personarum distinctio attendenda, sed ita magnum iudicab sicut paruum. Item ad Ecclesiam spectat pacem seruare. Itē cōtra denunciationem admittitur exceptio. Ab.

¶ *Glos. seq. per hoc probat Papam non habere vtrunque gladium. al. leg. 6. iura: secundo tenet contrarium: tertio remittit.*

a ¶ *Iurisdictionem nostram.*] Per hoc quod dicitur hic, patet, quòd Ecclesia, vel Pa a, non habet vtrūque gladiū, quia cùm ad verum. & ✝. de app. si duobus. & ✝. qui filij sint legi. causa quæ. Imperium enim, & sacerdotium ab eodem principio procedunt. in Authen. quomodo opor. episc. in princ. coll. 1. non ergo de temporali iurisdictione debet intromittere se Papa, nisi in subsidium cum lex sæcularis negligens est, vel cum vacat imperiū. ✝. ex. prox. licet. & c. seq. Sed videtur, quòd Papa maior sit imperatore. 96. dist. duo sunt. ✝. de maio. & obe. solitæ. nam iura cœlestia & terrena Petro cōmissa à Deo sūt.

c *De maiestia & cum glossa tene. quod declarauit Bonifacius octauus in extrauag. Vnam sanctam. & vide de Turrecremata in sum. de ecclesia l. 2. c. 113. & 114. ✝ hic narrat. Cassiodorus. in histor. l. 7. c. 8. ✝ fert Gratianus c. Valentinianus. 63. dist. ✝ Dictū, sic, deest in antiquis: sed tolerari videtur.*

21. dist. c. 1. ipse enim vtrumque gladium habuit, vt dicit Euangelista,[a] *Ecce duo gladij sunt hic*: quam potestatem suis successoribus transmisit. 40. dist. c. 1. verum executionem gladij temporalis imperatoribus & regibus commisit Ecclesia, & tamen iurisdictionem causarum ciuilium aliquādo per sacerdotes exercuit. dist. 6. 11. q. 1. relatum. quædam enim possumus alijs committere, quæ nobis non possumus retinere. arg. insti. de institu. c. Vlt. nec debet episcopus sibi retinere, quod debet alijs dare. 12. q. 2. quatuor. & melius. 1 q. 1. te quidem. De hac materia habes. ✝. qui filij sint legi. cassam.

✝ *Hoc habes. in C. Theodosius. 11. q. 1. Quotiens. & refert Gratianus in c. quicunque. 11. q. 1.*

b ¶ *Ethnicus*] 45. dist. sed illud. 24. q. 1. omnibus. ✝. de iureiuran. quemadmodum.

d *Lucæ c. 22.*

c ¶ *Peccat in ipsum.*] Id est, offendit, vel lædit eum. aliter accipitur peccare in aliquem in auctoritate illa, si peccauerit, &c.

d ¶ *Processit.*] Illum admonendo vt seruaret sic fœdera pacis, illas denuncians non auditur, nisi admonitione præmissa. ✝. de accusa. cùm dilectus cum suis concordantiis.

e ¶ *Non enim intendimus.*] Responsio tacitæ quæstionis.

f ¶ *Iudicare de feudo*] Directè scilicet, sed tantùm ratione peccati, & inducendo ad pœnitentiam. 6. q. 1. illi qui. & 22. q. 1. prædicandum & 23. q. 4. ecce. & sic per consequentiam cogit restituere feudum. arg. 14. q. 6. si res aliena. Qualiter quæstio feudi tractari debeat, dic. v. ✝ ca. cæterùm.

g ¶ *Ad ipsum*] S. quando quæstio est de feudo inter vasallos, tunc iudicium pertinet ad dominum feudi. De hac materia no. ✝. eod. cæterum.

h ¶ *Consuetudinem.*] Not. quòd consuetudo parificatur priuilegio. 6. q. 3. conquestus. & 63. dist. quia sancta & 64. dist. quia per ambitiones. Item patet hic, quòd consuetudo dat iurisdictionem. ✝. de arb. dilectis. & C. de eman. l. vlt. & 63. dist. quia sancta. Et quòd consuetudo iuri communi præiudicet, habes hic.

¶ *Gl. seq. ponit obiectionē ipsius solutionis & quodda argumētū.*

i ¶ *Quicunque.*] Sed cùm hæc lex sit abrogata, personam sustinet & reus, & actor. C. de Sete. lur. ennclu. l. vlt. § ha. omnia igitur ordo vt quid

c *de materia huius gl. vide plenè per doctores. in § Instit. de te.*

Casus. Rex[b] Franciæ, & Rex Angliæ super quadam discordia, quam inter se habebant occasione feudi super comitatu Pictauiæ, composuerunt adinuicem: & compositio illa fuit hinc inde iuramēto firmata, tādē Rex Frāciæ nō obstāte iuramēto venit cōtra illā cōpositionē occupādo dictū comitatū: rex Angliæ sæpe monuit illū, vt cōpositionem seruaret, & pacta inita inter eos, sed cùm ille desistere nollet, rex Angliæ denunciauit hoc Ecclesiæ: vnde Dominus Papa intellecta denunciatione illa, quia illa veniebat contra pacem, & pacis fœdera iuramento firmata, cum ad ipsum pertineat corrigere de peccato quemlibet Christianum, scribit D. Papa prælatis Franciæ, & primò inducit contra eum illam auctoritatem Euangelij: nec tamē propterea in hoc derogare vult in aliquo iurisdictioni illius, nec intendit iudicare de feudo, sed decernere de peccato illius, cuius cēsura ad ipsum spectat: nisi per priuil giū, vel cōtrariā cōsuetudinē iuri cōmuni sit detractū. Tādē ostēdit, quòd ipse non dēt sibi iniuriā reputare, exēplo Valētiniani & aliorum, et ratio, ostendendo quòd ad ipsum pertinet corrigere quēlibet de peccato, & pacis fœdera reformare. vñ committit causā istam cuidā abbati, qui de plano de quo mon a illa co gnoscat. quòd si rex Franciæ humiliter non acquieuerit, præcepit

b *Hic casus Bernardi est & in antiquis excemplaribus inuenitur.*

Nouit ille.] Quilibet laicus ratione peccati, & maximè periurij vel pacis fractæ, coram iudice Ecclesiastico conuenitur: ita communiter summatur. Diuiditur in tres partes principales. In prima excusat se Papa dicens, quòd non intendit iudicare de feudo, sed de peccato. In secunda ibi, *Non igitur.* ostendit, quòd Rex non debet processum suum ad iniuriam reuocare: & hoc probat diuersis exemplis, & testimoniis scripturarū. In tertia ibi, *Ne ergo.* concludit, quòd ipse Papa hoc dissimulare non debet, & concludit sub triplici forma. Abbas.

vt quid membranam occupat? *10. dist. si Romanorum.* Resp. licèt sit etiam sublata, notitia tamen ipsius necessaria est. vt *7. dist. fuerunt*, vt ostendat, quantam districtionem habuit promulgator legis ergo sacerdotum: & ratio eius durat, licèt ius ciuile destruatur *ff. de cap. diuis. c. ac.* Itē est ar. quòd Ecclesia potest inducere legē, cùm pro ipsa facit.

decem casus, quibus per alium respondet. qui per se patent.

k ¶ *Factum proponant.*] Et per seipsos respondeant, & non per alios. *ff. de interrog. act. qui seruum §. Vlt. & C. de iure. cal. Auth. principales*, nisi vbi tenentur ratione officij. *ff. de procu. non solū.* Item vniuersitas per alium rūdet. *12. q. 2. qui manumittitur. & ff. quod cu. vniuersi. l. 1. §. quibus. & l. item eorū.*

...rit, siue reus, siue in initio litis, vel decursis tēporum curriculis, siue cùm negotiū peroratur, siue cùm iam cœperit promi sētētia: si iudicium elegerit sacrosanctæ sedis Antistitis, illicò sine aliqua dubitatione (etiamsi pars alia refragetur) ad Episcoporum iudicium cum sermone[a] litigantium dirigatur. ¶ Cum enim non humanæ constitutioni, sed diuinæ potiùs innitamur: quia potestas nostra non est ex homine, sed ex Deo [b], nullus qui sit sanæ mentis ignorat, quin ad officium nostrū spectet de quocunque mortali peccato corripere[c] † quemlibet Christianum: & si correctionem contempserit, per districtionem Ecclesiasticam coërcere. Sed forsan dicetur, quòd aliter cum Regibus[d], & aliter cum aliis est agendum. Cæterum scriptum nouimus in lege diuina: Ita magnum[e] iudicabis vt paruum: nec erit apud te acceptio personarum †: *& infra.* ¶ Licèt autem hoc modo procedere valeamus super quolibet criminali peccato, vt peccatorem reuocemus à vitio ad virtutem, (ab † errore ad veritatem,) præcipuè cū contra pacem[f] peccatur, quæ est vinculum charitatis. Postremò cùm inter Reges ipsos reformata fuerint pacis fœdera, & vtrinque præstito proprio † iuramento firmata: quæ † tamen vsque ad tempus prætaxatum seruata non fuerint: nunquid non poterimus de iuramenti religione cognoscere, quod ad iudicium Ecclesiæ, non est dubium[g] pertinere, vt rupta pacis fœdera reformentur? Ne igitur tamen discordiam videamur sub dissimulatione fouere, prædicto Legato dedimus in præceptis, vt (nisi Rex ipse, vel † solidam pacem cùm prædicto Rege reformet, vel saltem humiliter patiatur, vt idem Abbas, & Archiepiscopus Bituricen. de plano[h] cognoscant, vtrum iusta sit querimonia, quam contra eum proponit corā Ecclesia Rex Anglorū, vel eius exceptio[i] sit legitima, quam contra eum per suas nobis literas duxit exprimendam) iuxta formam sibi datam à nobis, procedere non omittat †.

¶ Idem Episcopo Heliensi.

¶ Principalis persona per se, non per Aduocatum debet factum proponere in iudicio, nisi sit indiscreta.

CAP. XIIII.

PAstoralis, *& infrà.* ¶ Statuimus præterea, vt principales personæ, non per Aduocatos, sed per seipsas factum[k] † proponant: Nisi fortè sit adeò indiscreta, vt earum defectus, de Iudicis licentia per alios suppleatur.

¶ Idem nobili viro Matthæo de Riparia †.

¶ Si actio, & intentio sunt ineptæ, vel sola intentio, dēt reus absolui ab instantia iudicij: iterum tamen actor audietur: si aptè egerit. h. d. quoad intellectum.

CAP. XV.

EXaminata † causa, quæ vertitur inter te, & milites Cāpaniæ †: *& infrà.* ¶ Actionem, quam super iure patronatus eiusdē Ecclesiæ cōtra præfatos milites intentabas, incongruētem cognouimus †, & ineptā. Quia cū testes induxeris ad probandum, quòd quando præfatus A. vicedominus Ecclesiam eandem tanquam sequestratam[l] accepit, tu ius...

a ¶ *Cum sermone.*] ꝫ. *de in integ. rest. c. cum ex literis.*

b ¶ *Ex Deo*] Similiter imperium à solo Deo est. *23. q. 4. quæsitum. & 43. dist. sit rector.*

c ¶ *Corripere.*] Talem indirectè. *2. q. 1. multi. Vers. si quis frater. &c. Arg. contra. ff. de petit. hæredit. hæreditas. in fi.* Quandoque tamen aliquis malum facit, nō tamen punitur, immò remuneratur: vt ille qui colligit oliuam immaturam animo nō dandi damnum, & non tenetur Aquilia. *ff. ad l. Aquil. l. si seruum seruū. §. si oliuam.*

Additio. Si colligit immaturam tenetur l. Aquiliæ. si maturam, tunc Dominus, cui colliges, expensas donasse videtur, cum remuneret, secundùm Host. Aquilia respicit damnum, nec illi legi locus est, vbi damnum datum non est. Ioan. And.

d ¶ *Cum regibus.*] ꝫ. *de offi. deleg. sanè. & c. pastoralis. & 12. q. 2. si qua de rebus. & 18. di. si episcopus. & 24. q. 1. contra pacem.*

e ¶ *Ita magnum.*] vt 3. q. 9. c. Vlt.

f ¶ *Pacem.*] Ad ecclesiam enim spectat pacem seruare, & obseruari facere. ꝫ. *de treu. & pa. c. 1. & 24. q. 3. si quis Romipetas. & c. paternarum.*

g ¶ *Non est dubium.*] *22. q. 1. omne quod. & c. prædicandum. arg. 93. dist. diaconi.*

h ¶ *De plano.*] Non in forma iudicij, sed in modum denunciationis. sic *2. q. 3. c. si quem. §. abolitio.* Vel *de plano*, id est, sine strepitu iudiciorum. ꝫ. *de acc. alim. & c. sicut.*

i ¶ *Eius exceptio.*] Sic ergo contra denunciationem admittitur exceptio. ꝫ. *de spon. impu. ad dissoluendum.* quod verum est, si obiiciatur, quòd sit criminosus & hæc siue prosequatur iniuriam suam, siue non: cùm in modum denunciationis agitur, repellitur prætextu criminis: quia tunc agit quasi quilibet extraneus: qualiter enim moueretur bono zelo ad correctionem alterius, qui nondum est correctus? *3. q. 7. qui sine. & ead. qu. c. infames. §. porrò. in fi. & c. iudicet. & 1. q. 1. multi. & 25. dist. c. Gl. & 35. q. 6. episcopus in synodo. & ꝫ. de testi. cogen. præterea. & ꝫ. de respon. cum in tua.* De hac materia dicitur *2. q. 1. si peccauerit.*

PAstoralis.] Primò statuit: secundò à statuto vnum casum excipit ibi, *Nisi.* Abb. Sic.

Casus. Principales personæ ipsum factum per seipsas proponere debent, nisi fuerint ita indiscretæ, vt earum defectus per aliquos suppleatur. Not. quòd in iudicio principalis persona debet per seipsum factum proponere. Item iudex potest supplere defectum partis.

¶ *Gl. seq. inducit duas leges ad condemnandū textū ponit. deinde*

Item excommunicatus per alium debet respondere. *sup. ineat eod. intelleximus.* Item pœnitens, vel & episcopus. *5. q. 3. quia saltem, &c. episcopi.* Item illustres. *Cod. de proc. l. penult.* & indiscretæ personæ: vt hic & minores. *supra de ata. & qualit. ea ratione. Cod. de au. præstan. clarum.* Item furiosi, prodigi, & mulier luxuriosa *ff. de cura. furio. l. & mulieri.* Bernardus.

EXaminata.] Si actor ineptam actionem proponit, rēus absoluitur ab instantia iudicij. Si postea aptam proponit, reus rūdere cogitur, ita communiter summatur. Diuiditur in quatuor partes. In prima pronunciationis ratio. In secunda ipsius rationis declaratio, ibi. *Quia.* In tertia pronunciatio ibi, *Vnde.* In quarta protestatio ibi, *Ita tamen.* Abb. Sic.

Casus. Inter nobilem virum M. de Riparia, & quosdam milites de Campania vertebatur quæstio super iure patronatus Ecclesiæ sācti Angeli: de communi concordia sequestrata fuit ecclesia illa apud vicedominum Sabin. tandem idem M. intentauit actionem suam contra milites illos, vendicando ab eis ius patronatus ipsius Ecclesiæ: lite contest. testes induxit ad probandum, quòd ipse ius patronatus ipsius Ecclesiæ possidebat, qū vicedominus Sabin. eandem tanquam sequestratam accepit: causa ista delata fuit ad Dominum Papam, & ipse diligenter examinata causa prædicta, actionem, quam intentauit contra milites prædictos super iure patronatus ipsius ecclesiæ, incongruentem, & ineptam inuenit, quia cùm testes induxerit ad probandum, quòd ipse ius patronatus ipsius Ecclesiæ possidebat, quando dictus vicedominus eandem tanquam sequestratam accepit, apparet, quod nec rei vendicationem intentare, nec ipsius restitutionem poterat postulare. Vnde Papa pronunciauit intentionem ipsius nobilis non tenere, absoluendo milites ab eadem: tamen si congruentem, & aptam voluerit proponere actionem, respondere sibi nihilominus teneantur. Nota, quod causa iuris patronatus coram iudice ecclesiastico debet tractari. Item ei qui possidet, non competit rei vendicatio, nec restitutio: & ideo quia iste possidebat ius patronatus, quando sequestrata fuit Ecclesia, non competebat ei rei vindicatio. Item cùm libellus ineptè concipitur, reus ab instantia iudicij absoluitur, & si postea congruè reformetur, nihilominus reus tenetur respondere. Item in hac decret. videtur, quòd actio secundùm canones sit proponenda.

l ¶ *Sequestratam.*] Sequester appellatur ille, apud quē res in litigium

† Videl. ea quidem. C. de accus. & l. diuus. ff. de cust. & exhi. reo.

† In aliquot antiquis ita: factum suum.

† Riuaria.

† Cap. 3. ti. de confir. vtili, in 3. compilatio.

† Campanenses.

† Vide l. eum precum. C. de lib. cau. & l. item apud Labeonem. §. si quis libello. ff. de iniur.

gium deducta, communiter à litigatoribus deponitur: & huiusmodi depositio non potest fieri, nisi à pluribus, quamuis aliàs & vnus, & plures deponere possint. ff. deposi. licet.

¶ *Gl. seq. dat duplicem lecturam, quarum vtraque concludit contra actorem: ponit deinde duplex remedium, quo vti poterat actor, scilicet depositi contra sequestrum, vel negatoria contra reos.*

patronatus ipsius Ecclesiæ possidebas [a]: profectò nec rei vendicationem intentare, nec ipsius restitutionem poteras postulare. Vnde intentionem tuam in hac parte pronunciauimus non tenere [b], absoluentes eosdem milites ab eadem. Ita tamẽ quod si congruentem, & aptam intentare volueris actionem, respondere tibi nihilominus teneantur.

¶ Idem magistro, & fratribus militiæ templi in Italia constitutis.

¶ *Præceptores templi pro domibus suis agere, & defendere possunt; nec obstat eis regio, vel quod ignota sit eorum origo.*

CAP. XVI.

CVm deputari: *& infrà.*

¶ Accepimus, quòd quidam tam sæculares, quàm Ecclesiastici Iudices, illos, quos habetis in domibus vestris, præceptores, in causis ad prosequendam suam iustitiam non admittunt, tanquam licitum non sit eis, super litigiosis negotiis curam agere, qui pacificis decreuerunt studiis inhærere: illud allegantes in repulsionem ipsorum, quòd eorũ ipsis generatio non est nota: qui vndecunque venerint gratia diuina vocati, dummodo laudabiliter [c] exequantur officium sui ordinis, ex superabundanti requiritur suæ notio nationis [d].

¶ Ne quis igitur in prosecutione causarum, præceptores eosdem, ab agendo, vel respondẽdo occasione huiusmodi repellat, auctoritate † Apostolica inhibemus.

¶ Idem Vercellen. Episcopo, & Abbati de Toleto.

¶ *Prælati debent Laicis de Clericis, (appellatione frustratoria nõ obstãte) iustitiam facere, ad sæculare tamen forum Clerici à Laicis trahi non debent: etiam data ipsorum Prælatorum negligentia.*

CAP. XVII.

QValiter, & quando: *& infrà.*

¶ Præcipiatis ex parte nostra Prælatis, vt Laici de Clericis conquerentibus, plenam † faciant iustitiam exhiberi: Non obstantibus appellationibus [e] frustratoriis, quas in eorum grauamen Clerici frequenter opponunt: Ne † pro defectu iustitiæ, Clerici trahãtur à Laicis ad iudiciũ sęculare: quod omnino fieri prohibemus [f].

a ¶ *Possidebas.*] Si ita intelligitur litera ista, quòd iste dicebat se possedisse, antequam deponeretur apud sequestrum, & cum sequestrata fuit, tunc planum est, quod hic dicit, quia tunc habetur pro possessore, nisi ea mente deposuisset Ecclesiam apud sequestrum, vt ipsum sequestrum constitueret possessorem potiùs, quàm custodẽ. *ff. de acqui. poss. in terest se puto ff. deposi. l. licet. §. 1.* vnde non poterat intentare rei vendi. cõtra illos milites; nec interdictum possessorium, cum ipse possideret; possessori enim non datur rei vendicatio. *Inst. de act. §. 1. & C. de alie. iudi. mut. cau. fac. l. vnica.* Si verò dicebat se possidere, postquam deposuerat rem apud sequestrum, sed ipsum posuit custodem: tunc adhuc dicitur possessor, aliàs non: *vt ff. depositi l. licet. §. 1.* & ideo nullo modo agere poterat rei ven. nec interdicto possessorio contra milites, sed contra sequestrum poterat agere depositi *ff. deposi. et apud. § 2. argum. ff. de pecu. l. depositi. 2. resp. & ff. de prinile. credi. si ventri. §. 2. in fi. & Cod. de vsur. acceptam. in fin.* Quandoque tamen rei vendicatio datur possidenti: nam à depositario, vel à commodatario possum rem vendicare. licèt ego rem illam possideam: & hoc dicitur fieri ratione detentionis. *ff. de rei vend. officium ad fi.* Et confessoria similiter datur possidenti, ne inquietetur. *ff. si ser. vend. si forte. §. 2 & l. sicuti §. sed si quæritur.* & hoc cùm est in quasi possessione seruitutis: ne vicinus altiùs tollat domum suam, si ille vult altiùs ædificare, tunc per confessoriam ille potest prohibere vicinum ædificare: vt dicitur in *l. si fortè. & l. sicuti. § sed si quæritur.* Et confessoria datur etiam ei, qui non possidet, & contendit sibi seruitutem deberi. *ff. si serui. vindic. l. 2.* Negatoria datur domino, qui negat alium habere seruitutem, vt in l. prædicta. Isto modo debuit agere miles iste, negando milites illos habere ius in ecclesia, petendo ne inquietarent eum super iure patronatus. & de istis duabus habes. *ī. de cau. posses. cum Ecclesia.*

¶ *Glo. seq. habet duo dicta. Primum distinguit: & secundum facit trium argumenta: duas opiniones ponit, & remittit.*

b ¶ *Non tenere.*] Cum enim inepta proponitur actio, iudex non debet statim illam corrigere, si est dubia: quia licèt debeat supplere de iure, de facto tamen supplere non debet [a], sed debet absoluere reum, cùm postea perpenderit eam ineptam ex probationibus. vt hic, & *ff. si men. fal. mod. dixe. l. 1. & infrà. de dona. inter dilectos. & infra de restitutione spol. cùm ad sedem.* Si verò manifestè cognoscit, quòd sit inepta, statim eam reiiciat iudex, vel assessor. *supr. eodem causam. ff. de assessoribus. l. 1. & infr. de desponsa. impu. ad dissoluendum. supr. de elect. constitutus.* Itẽ ex hoc loco videtur, quòd actio secundùm canones sit proponẽda. *arg. ī. de in in. pet. c. 2. contra ī. eo. dilecti.* vbi de hoc. Dicunt tamen quidam, quod in spiritualibus causis actor non tenetur proponere actionem: vt sic intelligantur iura, quæ dicunt actionem non esse proponendam: in ciuilibus vero tenetur. Ioan. dixit, quòd secundum canones non tenetur quis proponere actionem, quæ magnam requirit subtilitatem, sed leuem, sicut est rei vendicatio, locati, depositi. verùm huiusmodi leues teneatur nominare, dicas, vt dictum est ī. 8. *eod. dilecti.*

CVm deputari.] Duo facit. Primò punit iniuriam, quæ inferebatur præceptoribus templi. Secundò eam deinceps inhibet fieri ibi, *Ne quis.* Abbas.

CASVS. Magister, & fratres militiæ templi in Italia constituti, habent quosdam in domibus suis, quos appellant præceptores. Iudices tam clerici, quam sæculares, non admittebant eos in causis pro sua iustitia prosequendis, illud allegantes in repulsione ipsorum, quò i eis eorum generatio non est nota. significatum fuit hoc domino Papæ. Vnde prohibet auctoritate Apostolica, ne aliquis huiusmodi præceptores in prosecutione causarum, hac occasione ab agendo, & respõdendo repellat. Not. quòd quilibet præsumitur idoneus, nisi probetur indignus.

c ¶ *Laudabiliter exequantur.*] Et sic propter industriam, & probitatem luebant pœnã. *C. deposi. l. vlt.*

¶ *Gloss. seq. ponit duas causas dubitandi, & tres decidendi.*

d ¶ *Nationis.*] Forsè ideo quærebant isti de natione istorum, vt sciretur de fama ipsorum, nam infames consueuerunt fugere loca nationis suæ. *19. q. 2. duæ sũt. arg. ad hoc. supr. de cleri. peregri. ina.* & infamis non potest esse procurator, vel iudex. *3. q. 7. c. 1. & c. infames. §. sunt autem.* vel ideo quærebatur, vt sciretur an essẽt serui: quia seruus in iudicio stare nõ potest. [b] *C. de iudi. seruus.* nisi in casibus. *ff. de iudi. vix certis ex causis.* Sed spretis his præsumit ius quemlibet esse dignum: nisi probetur contrarium: suprà de seru. c. vni, & infrà de præsum. dudum. & præsumitur quilibet liber ex quo apparet in possessione libertatis. *3. q. 7. c. infamis. § tria. ver. verumtamen si seruus. in fi. & ff. de off. præto. Barbarius.* simile. *infrà de inst. ad decorem.* Vel dic, quòd in eo ipso quòd deputauerunt se obsequio Iesu Christi, omnis tollitur irregularitas, si qua fuit. *argu. 19. quæst. vlt. non licèt. in Auth. de mo. in princip. coll. 1.* ideoque non sunt repellendi: quia legitimæ personæ præsumuntur. *11. q. 3. eorum. ff. de proba. verum. & l. 2.*

QValiter, & quando.] Iudices ecclesiastici debent de clericis laicis iustitiam facere. sic communiter summatur, & secundùm hanc summationem ista decret. est de indubio. *ff. ad municip. l. 1.* Et tria facit, primò præcipit: secundò impedimentum remouet. ibi. *Non obstantibus:* tertiò grauamen suspicatur, & prohibetur ibi. *Ne pro defectu.* Abbas.

CASVS. Præcipit Papa prælatis Ecclesiarum, vt laicis conquerentibus de clericis, plenam iustitiam faciant, non obstantibus appellationibus frustratoriis, quas clerici contra laicos frequenter opponunt, ne pro defectu iustitiæ clerici trahantur à laicis ad iudicium sæculare, quod omnino prohibet fieri. Not. quòd nemini est iustitia deneganda. Item arg. quòd in defectum iustitiæ clerici ad iudicium sæculare trahi possunt: sic econtra, propter defectum iustitiæ iudicis sæcularis, Ecclesia potest se intromittere. infrà de fo. competen. licèt. & c. ex tenore.

e ¶ *Appellationibus.*] Quæ ipso iure non tenent. *ī. de appella. pastoralis. 2. resp. & c. vt debitus.*

¶ *Glo. seq. fortificat textum, quo dicitur, quòd inuiti non trahuntur: nec mirum, quia etiam volentes: & c. & de consensu episcopi, & remittit: dicit vltimò contrarium esse in casu conuerso.*

f ¶ *Prohibemus.*] Immò & si velint, non possunt laicum suum iudicem constituere: *infrà tit. prox. si diligenti. & c. significasti. 11. q. 1. molesta. & c. placuit.* Et videtur, quòd etiam de consensu episcopi non possit. & puto illud verum infrà tit. prox. significasti, licèt iura antiqua contrarium innuere videantur, vt dicitur. Sed econuerso laici trahuntur ad forum ecclesiasticum propter desidiam iudicis sæcularis. *infrà tit. prox. licet. & c. seq. & c. ex transmissa.*

a De hoc vide Host. & alios, supra. c. 3. de postu.

† In aliquibus antiquis est: auctoritate præsentium inhibemus.

† Plenariã.

b Nisi Prætor iubet. 3. q. 7. § tria.

| Barbarius. ff. de offic. præ. & l. 2. C.

† Concilii Carthagin. 3. c. 9. & cõci. Toletani. 3. c. 13.

Causam.

¶ Idem †.

¶ Index habēs vt priuatus penè cōsimilē causam, quā habet vt Index à iudicando remouetur. Hoc dicit.

CAP. XVIII.

ij. CAusam †, quæ inter Abbatem, & Conuentum Vindoñ. † & Archidiaconum Carnotēñ. super quibusdam procurationibus, vertitur: vobis, & Archidiacono Parisieñ. meminimus commisisse: *& infrà.* Quia verò cùm eundem Archidiaconum similis penè [a] causa contingat, nimis fauorabilis parti alteri videretur †; nos te, fili Decane, loco ipsius Archidiaconi subrogantes [b]: Mandamus, quatenus (non obstantibus prioribus literis) in † causa ratione præuia procedatis.

¶ Hono. † iij. Archidia. Remensi, & Decano † Crimensi Coloñ. diœce.

¶ Si Iudices de principali, & exceptionibus præiudicialibus simul cognoscunt, vel super principali lite non contestata testes recipiunt, licitè ab eis appellatur.

CAP. XIX.

EXhibita nobis R. Virdunensis † electi petitio declarauit quòd cum super facto electionis suæ, H. Archidiaconi, ac quorūdā Canonicorum Virduñ. aduersariorum suorū procuratores ad nostram audientiam † accessissent, Parisiensi Episcopo, & coniudicibus suis, sub certa forma literas nostras direximus inter alia continentes, vt vocatis, qui forēt euocandi [c], super propositis & aliis negotium contingentibus [d], inquirerent [e] veritatem: *& infrà.* ¶ Cùm autem idem electus quibusdam ex his, qui contra eum agebant, cōspirationem [f], & à quibusdam excommunicationem [g], in modū exceptionis obiiceret, se id offerēs probaturum, præfati Iudices interlocuti fuerūt, quòd de his, & principali negotio simul inquirerēt: nolētes, quasi nō Iudices, sed Inquisitores existerent, super dictis exceptionibus ipsius electi probationes admittere: sed peruertendo [h] iuris ordinem, de præmissis exceptionibus & principali negotio pariter per se inquirere intendentes, & procedentes etiam ad receptionem testium, lite nondum super [i] eodem negotio contestata: quare prænominatus electus nostram audientiam appellauit: *& infrà..* ¶ Quia verò non in modum inquisitionis, sed commissionis

ij CAusam quæ.] Iudex habens consimilem causam, à iudicio remouetur. Primo recitat delegationem causæ. Secundò cum remotionis vnius delegati, & alium subrogat ibi, *Quia verò.* Abb. Sic.

Casus. Inter abbatem, & conuentum Vindoñ. & archidiaconum Carnoteñ. super quibusdam procurationibus quæstio vertebatur causa: super hoc commissa fuit archid. Parisieñ. & quibusdam aliis: Sed quia archid. Parisieñ. similem ferè causam habebat, parti alteri nimis fauorabilis videbatur: loco ipsius Archidiaco. subrogauit quendam decanum, mandans vt non obstantibus prioribus literis, procedant in causa præuia ratione. Not. quòd cùm iudex habet similem causam causæ sibi commissæ, pōt & debet remoueri, & alter subrogari, cùm propter cām suam similē nimis fauorabilis videtur alteri parti.

¶ Glo. seq. repetēs textū illū fortificat per duo similia: quia scilicet similitudine causæ. Vel morbi repellit testem, & excipiētē. Dicit deinde similitudinē non extendendam: præterea ponit lecturam Io. quam fortificat. Vt infra patet.

a ¶ *Similis penè causa.*] Et ita videtur, quòd iudex qui habet consimilem cām causæ sibi commissæ, possit recusari, ex eo quod dicit, nimis fauorabilis, &c. quod est mirabile, vt ex eo nascatur suspicio. Vnde si aliquis ageret de iure exemptionis coram aliquo iudice, qui in simili causa laborat, iudex ille de facili fauaret pro illo. Simile est in teste, qui habet consimilem causam: quia ille non debet admitti in testem propter huiusmodi suspicionem, nec de facili testificatur pro illo. ĩ. *de testibus, personas.* & qui cōsimili morbo laborant, non sunt admittendi in testimonium: vt 4. q. 3. c. *si testes. § liberi, & c. testes sint.* ĩ *de excep. cùm ecclesiastica.* Nō tamen extendas hanc similitudinem ad omnes causas. nam si iudex habeat causam decimarum, & alia causa, putà iurispatronatus, vel electionis ei committatur, illud ei non nocet. Vel etiam, vt dicit Io. bene possum petere Ecclesiam, vel aliud corā iudice, qui habet consimilem causam. Vel hæc causa non videtur sufficiens ad recusandum iudicem, licèt sit sufficiens ad subrogandum. nec dicitur, quòd causa ista sufficiat ad recusandum iudicem, licèt sit sufficiens ad subrogandum: cum enī plures iudices dati sunt ad petitionē alterius partis, sine qualibet tali suspicione, vel cōsimili remouetur aliquis illorū, & alter subrogatur: vt causa sine suspicione procedat. frequenter hoc contingit. vel dic, quod prius dictū est.

b ¶ *Subrogantes.*] Sic propter suspicionē dominationis aliis subrogatur. ĩ. *de offi. deleg. causam quæ.* Item si necessarius sit iudex in testem remouetur, & alter subrogatur. ĩ *de testib. dilecto.*

EXhibitā.] In prima ponitur appellantis petitio. In secunda appellationis commissio. Secunda ibi, *Quia verò.* Abbas.

Casus. Vacante Ecclesia Virdun. electus est quidam R. nomine, contra istū electū H. archidiaconus, & quidam alij canonici Virduneñ. se opponentes, impetrauerunt literas contra ipsum ad episcopū Parisieñ. & cōiudices suos sub hac forma: vt vocatis, qui forent vocandi, veritaté inquirerent super iis, quæ proposita fuerant, & aliis negotiis contingentibus partibus coram iudicibus constitutis, prædictus electus quibusdam ex illis, qui contra ipsum agebant in modum exceptionis obiecit conspirationem, & quibusdam excōmunicationé, se illa offerēs probaturum. Iudices interlocuti fuerūt, quòd de huiusmodi exceptionibus, & negotio principali simul inquirerent, volētes admittere reprobationes super prædictis exceptionibus, quasi nō essent iudices, sed inquisitores: & iuris ordinē peruertendo, simul cœperunt inquirere de exceptionibus, & negotio principali: & testes super eodē receperūt lite non contestata: vnde dictus electus ad sedem Apost. appellauit: omnia ista dictus electus domino Papæ significauit, vnde mandat quibusdam iudicibus, quod cum non in modum inquisitionis sed commissionis negotium extitit delegatum, quatenus si ex dictis grauaminibus, vel aliquo ipsorum constiterit appellatum, reuocato in irritum quicquid post appellationem huiusmodi inuenerint esse factum in causa ipsa iuxta continentiā priorum literarum procedant præuia ratione. No. quòd in causa electionis omnes vocādi sunt quos ipsum negotium tangit, & de omnibus negotium contingentibus inquirendum est. Item cōspiratores non admittuntur contra electum tanquam inimici, vel excōicati: quia ab agēdo sunt exclusi. Item exceptio peremptoria: vt conspiratio ante litem contesta. debet admitti: quia est præiudicialis. Item de exceptionibus, & negotio principali, contra iuris ordinem simul cognosci non debet, sed de illis primò cognoscendum est, quæ sui natura procedunt.

c ¶ *Euocandi.*] Omnes enim euocandi sunt, quos negotium tangit. ĩ. *de tempo. ord. si archiepiscopus.* & 66. *dist. archiepiscopus.* & 8. q. 1. *licet ergo.* & ff. *de adop. nam diuus.* & ff. *de mino. in causa. §. causa. C. de auct. præst. l. vlt.*

d ¶ *Negotiū contingentibus.*] Contingētia ipsam electionem, putà meritis electi, & studiis eligentium, & de zelo, & an aliquid simoniacæ prauitatis intercesserit. *supra de elect. scriptum est.* & *c. super eo.* & *infra de excep. denique in fi.*

e ¶ *Inquirerent.*] Ex hoc verbo visum fuit iudicibus quòd in modū inquisitionis deberent procedere, & non in forma iudicij. & ita *lit. non contest.* poterant procedere propter contumaciam alterius partis ĩ. *vt lit. non contestat. quoniam frequenter. §. sunt & alij.* & ĩ. *de accu. qualiter & quando. § debet.* Sed econuerso, cùm forma illa non fuisset in modum inquisitionis commissa, sed in modum iudicij [b] mera inquisitio non committitur in tali casu: quia inquisitio fit super excessibus, & inquisitor debet accedere ad locum. 2. q. 1. *Deus omnipotens.* & ĩ *de simo.* licèt Hely.

f ¶ *Conspirationem.*] Quod si verum fuisset, repellendi erant, nec audiendi contra electum: quia quasi inimici, & ex odio hoc facere præsumuntur: vnde ab agendo sunt repellendi, sicut à denūciatione, seu inquisitione ĩ. *de accu. cum oporteat.* & ĩ. *eo. nouit. in fi.* nec tales ad testimonium sunt admittendi. ĩ. *de simo.* licèt Hely. & *c. per tuas.* conspiratio enim grauissimum crimen est, ita vt accusatum à proprio gradu repellat. 11. q. 1. *coniurationum.* & *c. sequentibus.*

g ¶ *Excommunicationem.*] Exceptio excōmunicationis repellit ab agendo: & quia isti agebant contra electum, talis exceptio admittenda fuit: quia excommunicati audiendi non sunt. ĩ. *de sent. excom. per tuas.* & *c. si verò.* ĩ. *de hære. excommunicamus. §. credentes.* Sed cùm electus petit confirmationem agendo contra ipsos, qui se sibi opponunt, si opponant aliquid electo in modum exceptionis, ad defensionē ecclesiæ suæ, contra illos nō admittitur replicatio excommunicationis: quia & si constet illos esse excommunicatos, non repellerentur à defensione. ĩ. *de excep. dilecti.* quia à defensione nullus excommunicatus repellitur ĩ. *de excep. in tribus. vlt. c.*

h ¶ *Peruertendo.*] Vnde non valuit. quod fecerunt: quia fines mandati seruandi sunt. *suprà de rescrip. cùm dilecta.* & *suprà de offi. deleg. venerabili,* immò & si verba rescripti viderentur esse contra ordinem iuris, tamen non debet recedi à iure. ĩ. *de rescrip. causam quæ.*

i ¶ *Lite nōdū sup eodē negotio cōtestata.*] Quod fieri nō debet. ĩ. *vt lite non contestat. per totum.* nisi electus esset contumax: tunc enim

b Quòd colligitur ex eo, quod dicit textus: vocatis, qui forent euocandi. de quo vide Specul. tit. de inquisit. §. 1. vers. quid si in litera.

c Quia Papa vno verbo non intendit iuris ordinē tollere. de ele. ecclesia. *& eundē vin. nō valuit etiam iste processus, quia factus est contra intentionem delegantis.* de præben. c. fin. *secundum Host. Ioan. And.*

enim ne patiatur Eccl. sia detrimentum ex mora, possunt recipi testes lite non contest. j. vt lite non contest. quoniam. §. porro.

a ¶ *Dictis grauaminibus.*] Scilicet, quia simul super exceptione, & principali negotio procedebant, & lite nõ contestata. Et colligitur ex hac litera, quòd si plura grauamina assignentur in appellatione, sufficit alterum probare, dummodo quodlibet per se sit sufficiens, simile j. de appel. significauit. & j. de praben. cùm iamdudũ. & s. de rescr. ex parte. vbi de hoc. Si autẽ plura proponũtur, quæ habẽt diuersos effectus: nõ sufficit alterum probari quoad vtrũque effectũ, sed sufficit quoad alterum. exemplum habes. s. de resc. olim sed omnia quæ hic dicta fuerunt, habent eundem effectum, scilicet vt appellatio legitima fuerit: ergo sufficit quodcunque probetur: quia, vtrũque per se sufficit.

negotium extitit delegatũ: Mandamus, quatenus si ex dictis grauaminibus [a], vel aliquo ipsorum appellatum constiterit, reuocato in irritum, quicquid post appellationem huiusmodi inueneritis attentatum, in causa ipsa iuxta priorum continentiam literarum, ratione præuia procedatis.

¶ Idem magistro Trancredo Canonico Bononiens.

¶ *Lapsu triennij non obstante, potest delegatus in causa sibi commissa procedere.*

CAP. XX.

VEnerabilis frater noster Archiepiscopus Rauennas, proposuit coram nobis, quòd cum decisio causæ, quæ inter ipsum, & communitatem Ceruiæ, super iurisdictione ciuitatis Ceruiæ, & quibusdam aliis articulis vertitur, sit per subterfugia, & cauillationes eorum per triennium prorogata, dicti Ceruienses asserentes instantiam iudicij per decursum triennij periisse, rñdere sub tuo examine recusauerunt: *& infrà.* Mandamus, quatenus exceptione huiusmodi non obstante [b], in negotio ipso procedas iuxta traditam tibi formam †.

VEnerabilis.] Instãtia iudicij non perit per lapsum triennij, sic cõmuniter summat. Et sunt duæ partes: in prima, partis quæstio: in secunda, Papæ prouisio ibi, *Mandamus.*

CASVS. Inter Archiepiscopũ Rauẽnatẽ. ex vna parte, & communitatem Ceruiẽ. ex altera, super iurisdictione ciuitatis ipsius, & quibusdam aliis articulis in quo vertebatur, quæ commissa fuit magistro Tancredo Bon. canonico, sed per cauillationes Ceruiensium, & subterfugia, decisio huius causæ per triennium fuit prorogata, & tandem post litem contest. & commissiones varias dict. Ceruiẽ. asserebant instantiam iudicij per decursum temporis periisse, & ita nolebant vlterius sub examine iudicis respondere. Archiepiscopus significauit hoc domino Papæ: vnde ipse mandat eidem iudici, quòd exceptione huiusmodi non obstante in negotio ipso procedat iuxta traditam tibi formam. Not. quòd instantia iudicij, secundùm canones, per lapsum triennij non perit: quia iurisdictio iudicis est perpetua, & rescripta perpetua sunt.

† *Vide* l. ad legatum. l. ad rem mobilem. ff. de procurat. & l. 2. ff. de iurisd. om. iud.

Iudicij instantia an pereat triẽnio.

¶ *Gl. seq. notat l. properandũ in Ecclesiastico foro, & c. dicens quod etiã secundùm legem licèt pereat instantia, non perit iurisdictio delegati: dicit deinde, quòd hoc non videtur per hoc c. corrigi, quia, & c. ad quod respondet Ioan. And. Et procedit multùm intricatè, & in effectu sentit quatuor lecturas, quas vide per Panor.*

b ¶ *Non obstante.*] Sic ergo patet, quòd hodie non habet locum lex illa *C. de iudicio. properandum. 2. resp. §. vlt. & §. plerumque.* vbi dicitur, quòd instantia iudicij perit, nisi causa finita sit infra triennium à tempore litis contestatæ connumerandum. vt iterum incipiat de nouo procedere, ac si nunquam fuisset processum. Si enim isti respondere nolebant: quia instantia iudicij perierat, non erant audiendi: quia licèt secundum legem prædictam, instantia iudicij perierat decursu triennij litteræ, tunc iurisdictio iudicis nõ perierat: quia iurisdictio iudicis est perpetua, & rescripta perpetua sunt. *Cod. de diuer. rescrip. falso. & arg. C. de constr. pec. l. 2. & Cod. de præscri. 30. vel 40. ann. l. vltim.* Poterant tamen dicere, non tenemur rñdere, nisi nouus libellus detur de nouo, & omnia iterũ procedant ab initio per l. prædictam, properandum. quæ modo non habent locum quantùm ad hunc articulum per decr. istam. & sic obuiandum est malitiis eorum, qui causas malitiosè volunt prorogare. Sed ex hac decretali non videtur, quod lex illa, properandum, corrigatur: quia non colligitur hic, quòd lis fuit cõtestata, sed per subterfugia, & cauillationes causa sit prorogata: & hoc potuit esse totum ante litem contest. immò lis cõtestata fuit: quia decisio etiam causæ prorogata fuit, vt dicit, & sic fuit lis cõtestata, & ita habetur expressum in antiqua, quòd lis erat contestata. & ex eo quòd dicit, instantiam iudicij periisse, apparet, quòd processum erat in principali negotio, quod dicitur fieri per litis contestationem, quæ est principium causæ.

¶ Idem Episcopo †, & magistris T. & B. Præcẽ. Bononiæ commorantibus.

¶ *Actor obtinens in possessorio corã iudice rei, non tenetur coram eo iudice super proprietate respondere: si est prorsus alterius fori. Hoc dicit, & est casus notabilis.*

† *Bononien.*

CAP. XXI.

SIgnificauerunt nobis olim Abbas, & Conuentus sanctæ Mariæ de Florentia, quòd Florentina Potestas, pro eis contra communitatem castri de Signa super possessione, vel quasi iuris ibidem eligendi rectorem (quod ad se pertinere dicebant) diffinitiuam sententiam promulgauit [c]. Sed postmodum Abbatem, & Conuentum præfatos, ipsa Potestas coegit, cõmunitati prædictæ super proprietate vel quasi memorati iuris, in sæculari iudicio respondere. Vnde vobis iniunximus, vt si ita esset, cogeretis † communitatem eandem, electum ab eisdem Monachis in rectorem admittere, audituri postea, quæ partes super proprietate [d] vel quasi dicti iuris ducerent proponenda: *& infrà.* ¶ Verùm pars altera inter alia excipiendo proposuit, se

† *In vno antiq. autem cogeretis communitatem prædictam, eundem electum, & c.*

SIgnificauerunt.] Non obstante exceptione tẽporis feriati propter vindemias, mãdanda est sentẽtia executioni. hoc dicit secundùm vnum intellectum, vel secundùm alium ita communiter summatur. Cùm actor & reus sunt diuersi fori, causa proprietatis, & possessionis põt coram diuersis iudicibus agitari, sed hoc nõ videtur indistinctè. verum secundum Panor. Sunt duæ partes. In prima partis conquestio. In secunda Papæ prouisio ibi, *Mandamus.* Abbas Siculus.

CASVS. Inter abbatem, & conuentum monasterij sanctæ Mariæ de Florentia ex vna parte, & communitate castri de Signa. Florent. Diœce. ex altera, super possessione, vel quasi iuris eligendi ibidem rectorem, coram potestate Florẽ. quæstio vertebatur: dicta potestas pro monasterio super possessione, vel quasi iuris eligendi rectorẽ in castro prædicto, diffinitiuam sententiam promulgauit: lata prædicta sententia, monachi elegerunt ibi rectorem, sed illi castellani non recipiebant illum in rectorem, & insuper potestas Florẽ. compellebat abbatem, & conuentum super proprietate, vel quasi prædicti iuris in sæculari iudicio cõmunitati prædictæ rñdere. Significatũ fuit hoc domino Papæ. dat epo Bon. & coniudicibus suis, quatenus si est ita, compellant cõmunitatem prædictam, electum ab eisdẽ monachis admittere in rectorem castri prædicti, audituri postmodum super proprietate, vel quasi dicti iuris, quicquid partes duxerint proponẽdum: partibus in præsentia iudicum constitutis, ex parte communitatis prædictæ fuit excipiendo propositum, quòd tunc coram eis rñdere non tenebatur de iure, cum tempus vindemiarum tunc existeret feriatum. Ex parte monasterij fuit responsum, hoc malitiosè proponi, vt videlicet causa protracta tempus electi prædicti, inutiliter laberetur. Cõsultus Papa mandat super hoc eisdem iudicibus, quatenus hoc non obstante procedant in negotio præuia ratione. Not. quòd hic diuiditur continentia causæ, sed hoc fit propter diuersum forum. Item ex causa proceditur tempore feriato vindemiarum altera parte inuita.

c ¶ *Promulgauit.*] Et hoc bene fieri potuit, cùm causa non esset spiritualis, sed super iurisdictione temporali, & abbas, & cõuẽtus fuerint actores, vnde debuerunt sequi forum rei. *j. tit. prox. cum sit generale.* & *11. q. 1. experientia. & c. seq.* & *C. de iurisd. om. iud. sub ordinem.* & à sententia lata super possessione, diffinitiua [a] appellatur. *j. vt lit. non contest. c. 2.* & hic.

a *Facit gl.* in l. quod iussu, ff. de re iud.

¶ *Glo. seq. mixtim dupliciter obiicit, & soluit satis clarè.*

e ¶ *Super proprietate.*] Sed videtur, quòd isti monachi tenebãtur respondere aduersæ parti super proprietate coram iudice, qui cognouit de possessione: cum iudex ille qui cognouit de possessione, cognoscere debet de proprietate. *j. de cau. pos. c. 1.* & est illi audientia deneganda, qui continentiam causæ nititur diuidere, vt coram vno agat de possessione, & in alio iudicio de proprietate. *C. de iudi. nulli.* prętereà causæ cõuẽtionis, & reconuentionis coram eodem iudice fieri debent. *C. de sent. & inter om. iudi. cùm Papinianus.* & *3. q. 8. cuius.* vbi dicitur, cuius in agendo quis obseruat iudicium, ipsum in eodem negotio habere contra se iudicem non dedignetur: vt in *l. cùm Papinianus.* & *3. q. 8. c. accusatores. §. enim in agendo.* & illud quasi videtur idem negotium *j. de mu. pe. c. 1.* Sol. verum est, quòd continentia causæ diuidi non debet. & ille qui cognouit de possessione, debet cognoscere de proprietate, siue sit ordinarius, siue delegatus: cui causa simpliciter quoad vtrũq; fuit commissa. *j. de sequestra. ad hac.* & hoc locum habet, cùm actor, & reus sunt eiusdẽ fori: sed in casu præsenti nonsunt

fint eiusdem fori. vnde monachi, qui primò egerunt de possessione, debebant sequi forum rei, quod fecerunt, & obtinuerunt: & si, econtra, volebant postea conuenire monachos super proprietate, debebant sequi forum monachorum. Et causa possessionis, & proprietatis bene possent tractari coram diuersis, maximè vbi conexitas subest: quia nihil commune habet causa possessionis cum causa proprietatis. ff. de acqui. poss. naturaliter. §. nihil. Et si aliquis possessorie alium iudicem super proprietate, & alium super possessione, nô est audiendus. & sic loquitur j. de caus. poss. c. 1. & C. de iudi. nullis. & ita non côtradicunt huic decre. quia hoc illi monachi non fecerunt. Alia iura cuius in agendo, &c. non tangunt causam istam: quia illa loquuntur in reconuentione, quæ debet fieri simul cû conuentione. j. de mu. pe. c. 1. & j. de or. cog. cùm te inmente dilectus. & tunc etiam si vellent reconuenire de alia re, non poterãt, cum quæstio spoliationis, de qua agebãt monachi, priuilegiata sit. j. de ordi. cog. super spoliatione. nec de proprietate simul tunc cum possessione poterat agi. Cod. de rei vendi. ordinarij.

tunc coram vobis respondere de iure non teneri, cùm tẽpus propter vindemias [a] existeret feriarum: respondente syndico monasterij hoc maliciose proponi, vt videlicet causa protracta, tempus regiminis electi prædicti inutiliter elabatur: *& infrà*. ¶ Mandamus, quatenus hoc non obstante, in negotio ratione preuia procedatis.

TITVLVS II.

De foro competenti.

¶ Ex concilio Chalcedonensi. †

¶ Clericus coram suo Episcopo conueniri debet.

CAP. I.

Si quis Clericus aduersùs Clericum negotiũ habeat, non deserat [b] proprium Episcopum, sed priùs apud ipsum actio [c] vẽtiletur: vel consilio eiusdem [d] apud alios [e], quos vtraque [f] pars voluerit, iudicium obtinebunt.

¶ Glo. seq. tractat de feriis fauore hominũ introductis, & quomodo illis renunciatur, aliis nõ: & quomodo ex causa quis tunc cogitur litigare.

a ¶ *Propter vindemias.*] Tempore enim vindemiarum & tempore messium, non côpellitur quis in iudicio rñdere, ita quod sententia lata contra absentẽ non tenet. Tamen si consentiunt partes, bene valet iudiciũ. *ff. de fe. l. 1. & l. si feriatis.* & de istis feriis habes *C. de fe. omnes dies. in princi.* sed illis feriis quę inductæ sunt ob reuerentiam Dei, & aliorum Sanctorum, nullus potest renunciare, etiamsi partes vellent. Aliis verò inductis in fauorẽ hominum bene renunciatur. hoc est expressum j. *de fe. c. vlt. & de conse. dist.* 3. c. 1. *Et arg. ad hoc. ff. de arb. si feriatis.* 15. q. 4. c. 1. & 2. potest tamẽ tali die (vt videtur) libellus offerri. *de adul. l. miles. §. sexagin. & §. ultim.* sed ex causa, tali tẽpore aliquis côpellitur litigare: vt hic dicit in fine, ne tempus illius electi ad regimen illius loci elabatur. [a] Et idem credo, si timeretur iurisdictio iudicis tempore illo, quod tunc posset procedi, ne iudicialis instantia euanescat. *arg.* s. *de offi. dele. consuluit.*

DE FORO COMPETENTI.

¶ Quia rei ad iudicia vocati frequẽter excipiũt de foro, & plerũque dubitatur, quod forũ sic excipiẽtes sequi debeant: ideo, &c. secundum Hostiensem. Sed ego côtinuo sic: Tractaturus auctor de singulis actibus & partibus iudicij: quia ante omnẽ alium actum iudicialẽ debet discuti de côpetentia fori, iuxta not. in c. inter monasteriũ, de re iudi. & in c. pen. de excep. *ideo præmittit* istã rubr. quia proposito fundamẽto ponitur ædificiũ. 1. q. 1. cùm Paulus. *Et forũ propriè neutri generis prout hic ponitur, significat territorium cuiusque iudicis, infra quod potest in facinorosos animaduertere.* ff. de verb. sig. l. pupillus. §. territorium. *Vnde tota diœcesis dicitur territorium episcopi.* 16. q. 7. omnes basilicæ. *extra quod territorium impunè non paretur. de. const. c. 2. lib. 6.*

De hac materia habetur 96. dist. 3. q. 6. & 6. q. 3. 11. q. 1. 21. q. 5. *per totum reperitur in Sexto & Clem. Abb. Siculus.*

Si quis clericus.] Casvs. Statuit concil. Chalcedo. quòd si clericus causam habeat aduersùs alium clericũ, vel laicus aduersùs clericum, non deserat episcopum clerici conuenti, vel de consilio illius alium iudicem eligat, & Ecclesiasticum. Not. quòd actor forum rei dẽt sequi. Item sine licentia episcopi, clerici alium iudicem eligere non possunt.

b ¶ *Non deserat.*] Quod si fecerit, puniri debet, prout dicitur 11. q. 1. *molita. & c. placuit. & j. eo. si diligenti.*

c ¶ *Actio.*] i. petitio: quia secundum canones actionem proponere non tenetur. s. *c. prox. dilecti.* vbi de hoc. *& c. examinata.*

d ¶ *Consilio eiusdem.*] Aliter enim nullo modo possunt eligere in præiudicium aliorum, immò de licẽtia epi iudicium sæculare non possunt eligere, sed ecclesiasticam personam bene de licentia episcopi. s. *eo. significasti.* alias nec volentes nec inuiti possunt deserere epm, etiamsi iuramentum interuenerit. j. *eod. si diligenti.*

e ¶ *Alios.*] Idest, ecclesiasticos. j. *eod. significasti.* vel episcopus committat alicui.

f ¶ *Vtraque pars.*] Honestum, & iustum est istud, vt ambæ partes, si præsentes sint, eligãt iudicem cômuniter, vt hic, & 2. q. 6. placuit. *ar. contra* s. *de offi. dele.* cum R. sed illam intelligo, qñ altera pars est absens, vel cùm nõ vult concordare reus, vt ibi dicitur: alias iniquum esset illud, quod daretur ad voluntatem alterius altero præsente, & sic obseruatur in curia Roma. contra 11. q. 7. c. si autem. sed illa intelliguntur in criminali, & non tenet hodie.

¶ Ex concilio Parisiensi. †

¶ Iudex sæcularis, si Clericum per se distringit, vel condemnet, excommunicari debet.

CAP. II.

Nullus Iudicumh, neque Presbyterum, neque Diaconum, aut Clericum vllum, aut minores [h] † Ecclesiæ, sine permissu [i] Pontificis per se distringere, aut condemnare [k] præsumat. ¶ Quòd si fecerit, ab Ecclesia Dei, cui iniuriam [l] irrogare dignoscitur, tandiu sit sequestratus [m], quousque reatum suum cognoscens emendet.

¶ Ex concilio Africano.

¶ Ratione rei, de qua agitur, sortitur quis forum, vbi res est. Sic communiter summatur.

CAP. III.

Sanè si Episcopi, inter quos causa versatur, sint diuersarum prouinciarum: ille Primas [n] det Iudices, in cuius prouincia [o] est locus, de quo contenditur.

Nvllus iudicum.] Duo facit: primò prohibet: secundo adijcit pœnam ibi, *Quòd si.* Abb. Sic.

Casvs. Statuit concilium Parisieñ. quòd nullus iudex sæcularis ecclesiasticam personam præsumat distringere, vel condemnare: quod si fecerit, ab Ecclesia, cui fecit iniuriam, tandiu manet sequestratus, quousque satisfaciat. No. quòd sæculares iudices, ecclesiasticas personas iudicare, vel condemnare nõ debent. Item quòd qui iniuriam facit Ecclesiæ, communione ipsius priuari debet.

h ¶ *Iudicum*] Scilicet, sæcularium.

¶ *Glo. seq. quærit, & soluit.*

h ¶ *Minores.*] Quos appellat hic minores: potest dici, quòd scholares siue seruientes ecclesiæ, deputatos ad eius obsequium: quia illis eodem priuilegio censentur. *ar. 12. q. 2. ecclesiarum seruus.*

i ¶ *Sine permissu pontificis.*] Hic vacat arg. à contrario sensu, vt probatur. s. *eo. significasti.* vbi de hoc.

k ¶ *Condemnare*] Nisi fortè in causa reconuentionis, quia bene rñdere tenentur de ciuili, sed non de spirituali, vt dictum est s. *c. prox.* & s. *de iud. at si clerici. c. vlt. Arg.* j. *de mutu. peti. c. 1. 2. & 3. q. 8. c. accusatores. § cuius in agẽdo. C. de senten. & interlocu. omniũ iudicum.* cùm Papinianus. *in Auth. & consequenter.* sed in criminali non habet locum reconuentio coram iudice sæculari, nec etiam coram quocunque, vt dictum est. s. *tit. prox. ar. si clerici.*

l ¶ *Cui iniuriam.*] Qui iniuriam facit ecclesiæ, debet priuari côminunione ipsius. 17. q. 4. *sicut antiquitus.* nec ad supplicandum debet admitti, vbi sacrilegium committere non dubitauit. *ea. cau. q. 4. frater, & coepiscopus.* 12. q. 2. *de viro nefando.* vt sic puniatur, in quo peccauit. sic. j. *de iure pat. pastoralis. in fi.* & s. *de offi. deleg. cùm olim.* & s. *de transla. quanto.* & s. *de temp. ord. literas.* & s. *de Iuda. ad liberandum.* & j. *de immu. eccle. c. si.*

m ¶ *Sequestratus.*] Per sniam. simile 30. *dist. quasi per totũ.* Bern.

Sanè si.] Episcopus ratione rei conuenitur coram archiepiscopo, in cuius prouincia res sita est. hoc dicit magis specificè. Abbas Sic.

Casvs. Si, duo episcopi diuersarum prouinciarum super aliqua possessione, vel loco adinuicem contendant: ille Primas, vel patriarcha, vel archiepiscopus, in cuius iurisdictione est locus, de quo contenditur, cognoscat, vel det iudices, qui causam dirimãt. Not. quòd ratione rei sortitur quis forum.

n ¶ *Primas.*] Et hoc intellige, cùm ipse non potest [e], siue non vult per seipsum cognoscere.

o ¶ *Prouincia.*] Sic patet, quòd sub illo iudice agere dẽt actor in cuius prouincia res est litigiosa: vt ex ipsa re sortiatur forum. *ff. de cẽsi. forma. §. si verò. & j. eo. c. vlt. & 11. q. 1. experientia. & C. vbi in rẽ actio. & C. de pẽs. mun. si pdiũ. & C. de praescri. lõg. tẽp. l. vl.*

Si quis

† Additio. Is, sine reseruã in amentia ... inanis cerneũ c. 1. Burchardus. li. 1. decre. c. 32. & c. 34. lib. 1. p. 6. c. 32. & c. 1. tit. 1. q. ... 1. c. 2. de ... ordinarij.

Ideo fuerunt compulsi, quia tota causa non cogebatur vindemiare & per vnum iudicem litigare. l. 2. ff. quod cuiusque vniuersitatis.

b Concor. l. si pupilli. §. videamus. & ibi gloss. & Doc. de nego. gest. & l. si Titius. ff. de verb. obli.

† Cap. 1. aliàs c. 10. vt Burchardus li. 6. decre. c. 22. & c. e. tit. in 1. compilatione. & vide omnino notas huius cap.

† In aliquot antiquis & Burchardo: iuniores. supra. sed vide notas huius loci.

† Concilium Africanum. c. 38. conc. Mileuitani. c. 24. Burchardus. l. 1. decret. c. 68. Iuo. p. 5. c. 176. & c. 4. eo. tit. in 1. côpilatione, adde notas huius c.

e Vel remotus est à partibus vltra duas dietas, tunc dabit iudices propinquiores: nisi impediatur ex iusta causa: putà, quia subditi suffraganeorum nolunt recipere, suprà de offi. ord. pastoralis. secundũ Vin. Ioan. And.

S*i quis contra.*] Coram suo Episcopo conueniendus est clericus: qui si recusatur, debit delegatum partibus non suspectu. sic solet communiter summari, sed Panor. summat aliter, considerata potius mente legis, quã cortice. Episcopus, si recusatione cõtra eum prop. sita ad arbitros venire non vult, etiã potest partium nõ requisito consensu, cãm principalẽ alicui non suspecto cõmittere, cuius sententiam executioni mandabit. Et secundum intellectũ meliorem diuiditur, quia primò prouidet, quãdo iudex vt suspectus recusatur à reo. Secudò quãdo delegatus in locum recusati recusatur ab actore ibi, *Aut si.* Tertiò puidet circa executionem ibi, *A quibus.* Abb. Sicul.

† Greg. lib. 9. epist. 74. registri.

† Cap. 5. eo. ti. in 1. compilatione.

Casvs. Dicitur hic, q̃ si aliquis causam habuerit contra clericum, corã Ẽpo suo eũ conueniat: & si Ẽps tanquam suspectus fuerit recusatus, committat alij causam ipsam: sed si actor recusauerit illum, cui Ẽps causam commisit, Ẽps det aliquẽ qui partes compellat, vt concordi er iudices eligãt, ne possint postea recusare, & idẽ esset, si reus recusaret illum executorem, & quod per illos fuerit diffinitum, per Episcopum executioni mandatur lege seruata. Not. quòd ordinarius potest recusari. Itẽ delegatus Episcopi suam sententiam non potest executioni mandare: vt hîc colligitur: contrarium notaui in glo. in hoc. c. signata.

† Post concilium Lateran. p. 8. c. 7. & c. 7. eo. ti. in 1. compil.

¶ Greg. † Bonifacio defensori Corsicę.

¶ *Episcopus vt suspectus recusatus, de cuius suspicione notorie cõstat, potest dare delegatũ partibus non suspectum: cuius sententiam poterit per se executioni mandare.*

CAP. IV.

SI † quis contra clericum causam habuerit, Episcopum ipsius adeat: qui si vt suspectus [a] fuerit recusatus, executor [b] ab eo deputetur. Aut si hoc actor [c] refugerit, ab eodem Episcopo est deputandus: qui partes sibi mutuo consensu iudices compellat eligere: A quibus quicquid fuerit diffinitum, ipsius solicitudine [d] (seruata lege [e]) modis omnibus compleatur.

¶ Alexander tertius. †

¶ *Super re Ecclesiæ, vel Clerici, potest Laicus corã Ecclesiastico Iudice cõueniri; sed si probabiliter negat rẽ esse Ecclesiæ, vel Clerici, ad iurisdictionem Ecclesiasticam declinandam, conuenitur coram suo Iudice.*

CAP. V.

SI Clericus Laicum de rebus suis, vel Ecclesiæ impetierit, & Laicus res ipsas non Ecclesiæ, aut Clerici, sed suas proprias asseuerat †: debet de rigore iuris ad forensem Iudicem trahi: Cùm † actor forum rei [f] sequi debeat: Licèt in plerisque partibus aliter de consuetudine [g] habeatur.

† Asserat.

† In aliquot antiq. ita: cum actor semper forum rei sequi debeat.

¶ Idem.

¶ *Si quæstio feudalis est inter clericũ, & Laicũ, cognoscet domin⁹ feudi: sed eo negligẽte cognoscet delegatus Papæ, etiã ante negligẽtiã datus. hoc dicit, secũdum lecturã glo.*

CAP. VI.

EX † transmissa nobis insinuatione B. C. & VV. militum Ecclesiæ tuæ, intelleximus, quòd cùm R. [h] de Cassauille, eos super quadam possessione coram Treceñ. Episcopo traxisset in causam, nobilis vir de Cãpis eorum dominus [i], sub debito fidelitatis eis inhibuit, ne de sæculari feudo in iudicio [k] Ecclesiastico responderent: & infrà. ¶ Per dominum feudi causam iubeas terminari †. Et si ipse malitiosè distulerit [l], tu ei debitũ finem imponas,

† Post concil. Lateran. p. 46. c. 5. & c. 1. c. ti. in 2. compilatione.

† Vide l. 1. §. post operis. ff. de no. op. nun. & C. in l. si qui ex consensu. C. de epis. aud.

a ¶ *Vt suspectus*] Quid tenendum sit, cum iudex ordinarius recusatur vt suspectus, plenè dicitur ĩ. *de appel. cum speciali.* quæ videtur hanc decre. interpretari. & illi standum est.

¶ *Glo. seq. post principium quærit, ad quem appelletur, &c.*

b ¶ *Executor.*] Id est, delegatus: quia ordinarius, cum fuerit recusatus, debet causam committere personæ neutri parti suspectæ, vt dicit constitutio illa. ĩ. *de appel. cum spali.* & 2. q. 6. *placuit.* 2. & 11. q. 1. *peruenit.* Sed si appelletur à tali delegato, ad quem appellabitur? Potest dici, quòd ad Papã, cum ad ordinarium recusatũ non videatur appellandum, nec ad metropolitanum omisso medio: quia talis appellatio non tenet. ĩ. *de ap. dilecti.* sed satis posset appellari ad Episcopum non obstante tali recusatione: non quòd ipse cognoscat, sed vt alij personæ non suspectæ committat. *arg. contra. c. prædicto. placuit* 2.

c ¶ *Actor.*) Supra dixit, q̃ reus põt recusare ordinarium. & actor similiter. vt hic dicit. & tunc Ẽps cõmittit alicui, q̃ cõpellat partes eligere iudices super cã illa: quibus Ẽps cõmittit cãm. hoc ipsemet facere posset: sed cã vitandæ suspicionis hoc dictũ est. Eiusdem iuris credo esse, siue reus, siue actor recusauerit ordinarium, & est simile huic 11. q. 1. *peruenit.* Vel sic põt intelligi, quod dicit: si hoc actor, &c. id est, si actor recusauerit istũ executorẽ ab Ẽpo datũ, tũc Ẽps debet aliquẽ eligere, qui compellat partes, vt in aliquem conueniant, ne postea ipsum valeant recusare. ĩ. *de off. deleg. super quaum.* §. idem esset, si reus recusaret istum executorem.

d ¶ *Ipsius solicitudine.*] Hoc ideo dicit: quia delegatus ab ordinario non potest suam sententiam executioni demandare, sed ille ordinarius illam debet exequi. ut *ff. de re iudic. à diuo Pio. 1. rescrip. nec potest possessionem dare. ff. de iur. om. iud. iubere.* Sed non credo illam subtilitatem seruandam, quin possit exequi suam sententiam: quia ex quo causa sibi committitur, intelliguntur sibi omnia esse commissa, quæ ad causam ipsam spectare noscuntur: & sine quibus causa expediri non potest. ĩ. *de off. deleg. præterea.* & c. *suspicionis.* & lex illa, à diuo Pio. & hæ decre. non prohibent hoc, licèt dicatur in eis quòd ordinarius hanc sententiam exequatur. & hoc etiam notauit Ioan. 2. q. 6 *quisq.* ideo. Sed si velles hoc seruare, posset dici, quod hoc habet locum, cum ordinarius est præsẽs: sed eo absente delegatus, vel officialis eius exequatur sententias suas. alias perniciosum esset hanc subtilitatem seruare. Ber.

e ¶ *Seruata lege.*] Quæ loquitur de tẽpore executionis sententiæ, quæ facienda est in personali actione post quattuor menses. C. *de vsur. rei iud. l. vlt.* & *ff. de re iud. l. 2.* & *3. §. si quis.* Bernardus.

a Et suprà de offi. delegat. quærenti. ver. de hoc.

S*i clericus laicum.*] Laicus à quo clericus, vel Ecclesia rem vendicat: debet coram iudice laico conueniri. Sic cõiter summatur. Primò ponit dictum. Secundò rationem dicti ibi, *Cùm actor.* Tertio localem contrariam consuetudinem ibi, *Licet.* Abb. Sic.

Casvs. Si clericus conueniat laicum de rebus suis, vel Ecclesiæ, & laicus dicat res illas suas, tunc actor forum rei sequatur, licet de consuetudine alicubi aliter obseruetur. Nota regulam generalem, actorem forum rei sequi debere: in quibusdam partibus aliter de consuetudine seruatur.

f ¶ *Actor forũ rei, &c.*] Hæc regula generalis est. ĩ. *eo. c. cùm sit.* & 11. q. 1. *experientiæ.* & c. *seq.* & 3. q. 6. c. 2. & c. *neminem.* & *Cod. de iur. om. iud. in criminali.* & C. *vbi in rem actio. l. vlt.* & *ff. de alienatione iud. mu. causa facta.* quæ etiã in prin. & in Auth. *de cle. apud proprios episcopos. coll.* 6. fallit hæc regula in casibus notatis. ĩ. *eo. cùm sit.* & c. *licet* & c. *ex tenore.*

g ¶ *De consuetudine.*] Talis consuetudo contra omnia iura prædicta est. [b] sed introducta est propter negligentiam laicorum in exhibenda clericis iustitia. ĩ. *eod. cum sit generale.* & c. *licet.* & c. *ex tenore.* sed Papa siue sint negligentes, siue non, quotidie concedit literas clericis contra laicos super quacunque quæstione: & ita assumit sibi iurisdictionem aliorum, contra id, quod dicit *suprà tit. prox. mouet. in prin.*

b Sed est seruanda, quia fauorabilis. 11. di. in his. secundum Pet. & Ab. Ioan. And.

E*x transmissa.*] Quæstio feudi debet per dominum terminari, qui si negligit, ecclesiasticus iudex, aliàs superior eius hoc facit, ita communiter summatur. Vel summa sic secundum alium intellectum Quæstio feudi debet terminari per dominum feudi immediatum. & hæc lect. incidit cum prima, sed est magis clara, & not. Et primò ponitur partis conquestio. Secunda ibi, *Per dominum.* Papæ prouisio. Abb. Sic.

Casvs. Quidam nomine R. de Castauille coram Treceñ episcopo, traxit in causam B. C. & x. milites cuiusdam episcopi super quadam possessione: quidam nobilis vir de Campis eorum dominus sub debito fidelitatis eis inhibuit, ne de sæculari feudo in ecclesiastico iudicio responderent: cùm paratus esset eidem R. iustitiam exhibere: episcopus Treceñ. eos reputans contumaces, tulit excommunicationis sententiam in eosdem, propter quod milites conquesti sunt domino Papæ. Vnde mandat episcopo istorum militum, quod ipse causam illam iubeat per dominum feudi terminari: & si ipse malitiosè distulerit, episcopus idem causam ipsam terminare procuret. No. causam feudi per dominum ipsius feudi terminari. Item propter negligentiam, seu malitiam amittit quis iurisdictionem.

h ¶ *R.*] Fortè clericus erat iste [c] R. Quia aliàs Papa non dedisset ei literas: quia licèt concedat clerico contra laicum, non tamen concedit laico contra laicum, dum tamen habeant alium superiorem, cùm consuetudo contra sic se habeat, nisi de consuetudine, & sponte se subiciant iurisdictioni Ecclesiæ, sic potest intelligi. ĩ. *de arb. innotuit.* & consimilia. & s. c *prox. in fi.*

c Et ideò desiderabat hi iudicium episcopi, secundũ Ala. Ioan. And.

i ¶ *Dominus.*] Quoad feudum illud, aliàs videtur, quòd erant milites Ecclesiæ, vt s. dicitur in litera.

k ¶ *Ne in iudicio ecclesiastico responderent.*] Quod quidem facere potuit, cùm Papa talem prohibitionem admittat, qualiter causa feudi debeat tractari, dicitur. s. *tit. prox. cæterum.*

l ¶ *Distulerit.*] Et sic, per negligentiã iudicis sęcularis, iurisdictio, quæ prius erat inefficax apud delegatum, modo est efficax. sic ĩ. *eo. licet.* & c. *ex tenore.* sic etiam delegatus per negligentiam perdit iurisdictionem, & transfertur ad ordinarium. s. *de offic. ordinarij. significauit.* suprà *de offic. deleg. prudentiam.* §. *sexta. in fi.* Bernardus.

Verùm

V*Erùm*. Dñs feudi siue sit ecclesiasticus, siue sæcularis causam feudalem cognoscit. sic communiter summatur. Primò ponitur factum. Secundò statutum ibi *Statuimus*. Abb. Sicul.

Casvs. Vacante quadam Ecclesia, mota fuit quæstio à quodam super quibusdam feudis aduersus præpositum, pertinentibus ad proprietatem vacantis Ecclesiæ. dubitabatur, quid fieri deberet de huiusmodi quæstione: consultus Papa statuit, quod ad præsens supersedeatur huic quæstioni, quousque episcopus fuerit ibi electus, & confirmatus, & si feudum illud ad Ecclesiã pertineat, episcopi beneplacito relinquatur, sicut iustum fuerit: quòd si ad Ecclesiam non pertineat, imperiali beneplacito relinquatur. Not. ex hac decretali bonum argu. quod vacante ecclesia iurisdictio episcopi ad capitulum non pertineat. Item causa feudi per ipsius dominum debet expediri.

¶ *Glo. seq. reddit duplicem rationem, quare differtur quæstio in tempus fiere.*

a ¶ *Quæstio mota fuit.*] Vacante Ecclesia vnde non erat, qui de illa quæstione posset cognoscere, nec tunc aliquid fieri poterit in præiudicium vacantis Ecclesiæ. ī. ne se. va. per *totum*. Vnde præpositus non tenebatur, nec debebat respondere de feudo Ecclesiæ coram alio iudice. ṡ. c. prox. & ṡ. *tit. prox. cæterum*. Et ideo Papa mandat, quòd differatur quæstio illa quousque Ecclesia prælatum habuerit.

¶ Idem.

¶ *Per dominũ feudi sæcularẽ, siue Ecclesiasticũ quæstio feudalis termi nari debet, etiamsi vasalli sint clerici; & si plures prætendantur domini, non potest vnus cognoscere, maximè alio absente, an feudum ad eum pertineat. Hoc dicit, secundùm lecturam magis notabilem.*

CAP. VII.

VErùm † quoniam de quibusdam feudis, aduersùs Præpositum quæstio mota fuit [a]: Statuimus, vt ex quo Episcopus fuerit in Ecclesia consecratus [b] †, de feudis [c] ipsis, sub suo iudicio cognoscatur, si ad Ecclesiasticam cognitionem [d] pertineant, alioquin [e] imperiali beneplacito, sicut iustum fuerit, relinquatur.

¶ Lucius iij.

¶ *Malefactores Ecclesiarum in vtroque foro conueniri possunt.*

CAP. VIII.

CVm † sit generale, vt actor forum rei [f] sequatur: *& infrà.* ¶ Verum quoniam sæculares Iudices in exhibenda iustitia personis Ecclesiasticis, sæpe in iudicio sunt remissi [g], in fauorem Ecclesiæ est introductum, vt malefactores [h] suos, qui sacrilegi sunt censendi, venerabilium locorum rectores, possint sub quo maluerint Iudice, conuenire †.

Cœlestinus iij.

¶ *Causæ clericorũ secũdum iura, nõ secũdum cõsuetudines Laicorũ terminãtur. Vel sic: In loco tẽporalis iurisdictionis Ecclesiæ, causæ Clericorum sunt secundum ius canonicum terminandæ. Hoc dicit secundùm glo. & vtrumque summarium recipit determinationem.*

CAP. IX.

QVòd Clericis: *& infrà.* ¶ Mandamus, quatenus si quia causas pecuniarias, Clerici Parisius commorantes, habuerint contra aliquos [i], vel aliqui contra eos, ij sas iure canonico decidatis †.

¶ Innoc. iij Vercellen. Episcopo.

¶ *Laicus Laicũ, super re ciuili corã Iudice Ecclesiastico cõuenire nõ potest, nisi in defectu iustitiæ sæcularis, vel nisi consuetudo id exposcat.*

CAP. X.

LIcèt † ex suscepto: *& infrà.* ¶ Mandamus, quatenus si quando à laicis Vercellen. literas super rebus præcipuè, quæ forum sæculare contingunt, à sede Apostolica contingerit impetrari, sublato appellationis obstaculo, decernas

b ¶ *Consecratus*] Idẽ esset, si electus esset, & confirmatus: quia tunc habet plenam administrationem quantum ad ea, quæ pertinent ad iurisdictionem. ṡ. *de elect. c. transmissam. ar. ad idem.* ī. *de transla. inter corporalia.*

c ¶ *De feudis.*] Supple, cognitio de feudis.

¶ *Glo. se. rec. per q. quid si episcopus feudi dominus negligit, &c.*

d ¶ *Cognitionem.*] Quia fortè dicebatur ab aduersariis, quòd non erat feudum ecclesiæ, sed potiùs imperatoris: vnde dicit hic sub conditione, & si episcopus esset negligens in quæstione feudi procedere, sæcularis iudex postea procederet: sicut e côuerso. ṡ. *ee. c. prox.* non enim cognitio feudi ecclesiastici semper ad iudicium ecclesiæ spectat: vt n. *ṡ. tit. prox. cæterum.* a Sed contra mi potiùs, quod sæcularis iudex non possit supplere negligentiam episcopi, sed per Papam tunc supplenda est illa negligentia: quia non ad iudicem sæcularem de hac causa pertinet, etiamsi laici sint. *ar.* ī. *de iudi. cæterum.*

e ¶ *Alioquin.*] Id est, si ad ecclesiam non pertinet.

C*Vm sit generale.*] Primo ponit regulam Secundò casum exceptum, & triplicem ipsius causam. Abbas Siculus.

Casvs. Primò præmittit Papa regulam generalem, scilicet, quod accusator forum rei sequatur, quia iudices sæculares remissi sunt, & negligentes in reddenda iustitia personis ecclesiasticis: statutum fuit fauore ecclesiæ, vt rectores Ecclesiarum malefactores suos qui sacrilegi sunt censendi, possint conuenire, sub quo iudice voluerint ecclesiastico, vel sæculari. No. regulam, actor forum rei debet sequi. Item propter negligentiam iudicis sæcularis deuoluitur iurisdictio ad ecclesiasticum. Item sacrilegi coram Ecclesia sunt conueniendi, & in electione prælatorum, sub quo iudice eos velint conuenire.

f ¶ *Forum rei.*] *Supra eod. si clericus.* & in concor. ibi positis. & *C. de iurisd. om. iud. iuris ordinem.*

g ¶ *Remissi.*] In quo casu possunt per excõicationem cõpelli iustitiã exercere. 23. q. 5. *administratores.* immò iudex qui negligit facere iustitiam, litẽ facit suam. 11. 2. *dñs noster.* & 3. q. 7. *qui sine peccato. arg. in Auth. vt differ. iu. § hoc autem. col. 9.* & *C. de app. si appellationem.* Et si per dolum, vel gratiam, vel inimicitiam iudicauerit, in veram litis æstimationem condemnandus est. *ff. de iudi. si filiusfamil.* [b] Bernardus.

¶ *Gl. se. tractat de pœna, & foro sacrilegorum. Se. vnde pœnæ quæque crimina ecclesiastica. Tertio arguit a contrario.*

h ¶ *Malefactores.*] Id est, raptores rerũ ecclesiastic[arum], & incendiarios, 17. q. 4. per totum. Et aliqui qui bona Ecclesiarum arripiunt, sacrilegi iudicantur, & possunt excommunicari, 17. q. 4. conquerimur. 12. q. 2. nulli liceat ignorare, & quicumque ... & ... & est expressum ... 17. q. 4. conquestus. & ... homicidæ ... 12. q. 2. qui abstulerit. & quia illi sacrilegium committunt, vt dicunt iura prædicta, coram ecclesiastico iudice sunt trahendi cum illud crimen sit ecclesiasticum, vt hîc dicitur. & hoc sacrilegium quique per iudicem sæcularem punitur. C. de episco. & cler. si quis in hoc genus. Item crimen vsurarum. ī. de vsu. cum in hæresis, [c] simoniæ, periurij, & adulterij. hæc pertinent ad Ecclesiam, & contumelia. & de quocunque peccato ṡ. *de iu. nouit.* & hoc quod hic dicit introductum est in fauorem Ecclesiæ. Et quia hoc dicit specialiter de malef. †. dicitur, quod possint conuenire, sub quo iudice velint: secus videtur intelligendum de aliis, quod coram suo iudice sint trahendi, dummodo ibi possint suam iustitiam consequi, vt tenet.

dicitur. ṡ. *eod. transmissa.* quia quod de vno conceditur, de alio prohiberi videtur. 25. *dist. qualis.* & in suis concor. nisi consuetudo contrarium inducat, vt dicitur ṡ. *eo. si clericus in fi.*

Q*Vod clericis.*] Diuiditur quia primò ponitur decisa conquestio: in secunda mandatum ibi, *Mandamus.* Abbas Siculus.

Casvs. Mandat Papa, quod si clerici Parisius commorantes causas pecuniarias habuerint contra alios, vel alij contra eos, iure canonico decidantur. Not. quòd dicitur in ista decretali, speciale est Parisius, & fauore vniuersitatis introductum.

i ¶ *Aliquos.*] Etiam laicos, & speciale Parisius, vbi eps habet temporalem iurisdictionem, & gerit vicem comitis: vnde & præco bannum ibi nunciat nomine epi, & regis. alias laici debent in causis pecuniariis coram suo iudice conueniri, nec tractaretur ibi ex iure canonico, sed ... iure municipali, & si causæ tractantur inter clericos, & laicos, qui se conueniunt, vel si conueniantur iure canonico non obstante consuetudine.

L*Icèt ex suscepto.*] Diuiditur. Primò ponit dictum cum sua modificatione. Secundò ibi, *Literas*, prouidet contra grauamina consulum. Tertiò ibi, *Si vero*, prouidet contra recusationes ipsorum. Abbas Siculus.

Casvs. Quidam laici Vercellenses super quæstionibus, quæ forũ ecclesiasticũ nõ cõtingũt, literas impetrabãt cõtra alios laicos fatigãtes eos laboribus & expensis, & iurisdictionem consulum Vercelleñ. eneruã[tes, cum] ipsi parati essent cõquerentibus iustitiã exhibere. Vnde consules Vercelleñ significauerũt hoc domino Papæ, & ipse super hoc mandat episcopo Vercelleñ. quatenus si aliquãdo à laicis Vercelleñ. super rebus, quæ forũ sæculare cõtingunt, literas cõtigerit à sede Apostolica impetrari, illas decernat irritas, & inanes, dummodo consules, & commune Vercellen. de se conquerentibus iustitiam exhibeãt: & si aliqui corã consulibus fuerint aggrauati, ad ipsum episcopum, sicut hactenus seruatũ est vel ad sedem Apostolicam poterunt appellare, hoc præsertim tempore, quo imperio vacante, ad superiorem sæcularem nõ possunt habere recursum: si verò consules iustitiæ, tanquam suspecti fuerint recusati, coram arbitris partibus electis de causa suspicionis agatur: quæ si probata fuerit, ad ipsum episcopũ, vel ad Papã pro iustitia recurratur. No. quod literæ Apostolicæ impetratæ

Margin notes:

Cap. 3. eo. tit. in 3. cõpilatione.

Cap. 4. eo. tit. in 3. compilatione.

a Nec obstat supra tit. 1. c. qualiter ... intelligitur in ... adiecit per feudalibus, non feudalibus.

b Vide c. cum secundum de feu. & cum ... de testi. & ... tem. lib. 6.

† Vide l. si quis in hoc genus ... l. cer. C. de epis. & cle.

† Cap. 2. eo. tit. in 3. compilat. nec.

c De materia huius glossæ Vide Bernardinum Diaz. in pra. cri. ca. c. 81. 82. 85. 86. 89. & 106.

† Hinc inferetur quod statuta laicorum nõ ligant clericos. Vide Bar. in l. 1. C. de sum. trinit.

† Cap. 1. eo. tit. in 3. compilatione.

træ super his, quæ ad forū Ecclesiæ non pertinent, sunt in pendēti, nec proceditur per eas, quousq; sæcularis iudex negligēs apparuerit in iustitia exhibenda: & sic pp negligētiam iudicis sæcularis Ecclesia se de his intromittere pōt. Itē vacante imperio Ecclesia supplet vicē imperij, & ad eā appellatur vacāte imperio. Itē iudex ordinarius potest recusari: quia isti consules ordinarij sunt, licèt contra opinionem legistarum: vt *C. de iur. omn. iudic. l. nemo.*

a ¶ *In Iustitia coplemētū.*] Ergo quousque ad sententiam peruenit, sēper est in pendēti, an valeat rescriptum. j. *c. prox.* & s. *eo. ex transmissa.* quāque enim rescriptū est in pendenti. s. *de rescr. si autē.*

¶ *Gl. seq. ad casum, quē ponit litera, adde quinque casus, quibus, &c.*

b ¶ *Vacante imperio.*] Iste est ergo vnus casus, in quo iudex Ecclesiasticus potest se immiscere sæculari iurisdictioni, scilicet cum superior non inuenitur. Alius est, cum iudex sæcularis negligit facere iustitiam, vt hic, *ver. dummodo,* &c. & j. *ea. prox.* & c. 2. *arg.* 23. *q.* 5. *administratores.* Tertius est, cùm aliquid ambiguum fuerit, & difficile, & inter iudices variatur. j. *qui fil. sint leg. c. per venerabilem.* circa medium. Quartus est in omni crimine Ecclesiastico, puta vsura, sacrilegio, & similibus: vt 6. *q.* 2. *c.* 1. & 11. *q.* 2. *nulli liceat.* & j. *de vsuris. qm̄.* Quintus est, cum per denunciationem criminis causa defertur ad iudicem Ecclesiasticum. s. *eo. tit. prox. nouit.* Item ratione connexitatis, vt in dote. j. *de donationibus inter virum & vxorem de prudentia.*

auctoritate nostra irritas, & inanes, dummodo Cōsules, & Cōes, de se conquerentibus in iudicio sæculari, exhibeant iustitiæ complementū[a]. ¶ Liceat tamen ipsis, qui sub eisdem Consulibus taliter duxerint contendendum, si se in aliquo senserint prægrauari, ad tuā (sicut hactenus seruatum est) vel ad nostrā, si maluerint †, audientiam appellare: hoc præsertim tempore, quo vacante[b] Imperio, ad iudicē sæcularem recurrere nequeunt, qui à superioribus in sua iustitia opprimūtur. ¶ Si verò Consules iustitiæ tanquam meritò suspecti fuerint recusati, coram arbitris communiter electis, de causa suspicionis agatur: quæ si probata fuerint esse iusta, ad te, vel ad nos[c] pro iustitia recurratur: sicut superius est expressum.

¶ Idem Archidiacono †, & Thesaurario Turonēn.

¶ *Vidua Laicum coram Iudice Ecclesiastico conuenire non potest, nisi super causa Ecclesiastica, vel in defectum Iudicis sæcularis.*

CAP. XI.

Ex † tenore literarum Comitis Britanniæ, nostris est auribus intimatū, quod cùm causam, quæ inter mulierē nobilem F. & I. de Meduano, super hæreditate sua noscitur agitari, vobis commiserimus terminandam, ipse Comes eidem mulieri, cùm tā ipsa, quàm prædictus I. essent de foro ipsius, mandauit, vt causā deferrēt ad ipsū, promittēs eidē, quòd faceret ei iustitiæ plenitudinē exhiberi[d] †: *& infra.* ¶ Nos igitur attēdentes, quod sic sumus viduis in iustitia[e] debitores quod aliis iniustitiā facere nō debem[9]: Mandamus, quatenus nisi sit talis causa, quæ ad Ecclesiasticum[f] Iudicem pertinere noscatur, ei supersedere curetis: dummodo per Iudicem sæcularem, suam possit iustitiam obtinere, alioquin non obstante ipsius contradictione causam ipsam ratione præuia terminetis[g].

¶ Idem Pisano Archiepiscopo.

¶ *Cleric⁹ nō potest cōstituere sibi Iudicē laicū, etiāsi propriū iuramētū, & aduersarij consensus accedat.*

CAP. XII.

Si † diligenti: *& infrà.* Asseruisti te vsque ad hæc tem-

d ¶ *Exhiberi.*] Et quia iudices nihilominus procedebant in causa, Comes significauit hoc domino Papæ.

¶ *Glo seq. notat causam viduarum non pertinere, &c.*

e ¶ *In iustitia.*] Simile j. *de dona. inter vir. & vxo. nuper.* per hoc patet, quod causa viduarū non pertinet principaliter ad Ecclesiasticum iudicē, licèt pertineat ad Ecclesiam, quantùm ad protectionem: vt 87. *dist. c.* 1. & 2. immò ad iudicium sæculare spectent[b] primò causæ viduarum, pupillorum, & orphanorum. 23. *q.* 5. *regum.* & *qu.* 3. *ab imperatoribus* & C. *qñ imper. inter pup. l. vnica.* secundariò quantum ad defensionem ad Ecclesiam spectant. 23. *q.* 5. *administratores.* & j. *de censi. licet.* & causa viduarum, & aliarum miserabilium personarum spectat ad Ecclesiam, vbi agitur de iniuria, siue de violentia eis illata. 23. *q.* 3. *si quis de potentibus.* Et sic intelligi. j. *eod. ex parte:* vbi Papa cōmittit causam viduæ semper violentia irrogata: & sic potest intelligi. j. *de verb. sign. super.* §. *vlt.* & præcipuè circa dotes, *vt prad. Ba decr. nuper.* causa pœnitentium ad Ecclesiam pertinet. 11. *q.* 1. *aliud.* hæresis, simoniæ, adulterij, cùm agitur ad separationem matrimonij. j. *vt lit. non contest. c.* 1. & s. *de præsump.* & alia de quibus dicitur in seq. notula, & indirectè ratione peccati omnes causæ pertinent ad Ecclesiam, vt s. *eo. tit. prox. nouit.*

f ¶ *Ecclesiasticum iudicem.*] Sicut sunt causæ matrimoniales.[c] supra de offi deleg. causam matrimon. j. & infra de consangui. & affini. ex literis. Item causa natiuitatis alicuius. *infra qui fil. sint legiti. lator.* & *c. causam.* Item iuspatronatus. *supra de iud. quanto.* Item decimarum. *infra de deci. per tot um.* Item causa vsurarum j. *de vsur. qm̄.* & *per totum.* & alia plura, vt dictum est. s. *eo. cùm sit.* & *c. licet.*

¶ *Glo. seq. reci. per quast. an scilicet communitate negligente procedant isti delegati virtute primarum, vel secundarum, &c.*

g ¶ *Terminetis.*] Per literas prius impetratas, vt incipiant valere ex nunc quoad effectum. *supra de offi. deleg. c.* 3. §. 1. *ff. de leg.* 3. *lege* 1. §. 1. *C. de dona. inter vir. & vxor. donationes.* & *supra de rescrip. cum te.* Interim enim iurisdictio dormit. *sic infra de rescrip. pastoralis. in fin.* Videtur enim committi causa sub conditione, si iustitia coram sæculari haberi non possit. argu. infrà. de iureiurando. quemadmodum. sicut cognitio principalis causæ, sub conditione committitur in causa appellationis. *infra de appella. vt debitus. sic supra de offi. deleg. insinuante.* & *ff. de iure dot. stipulationem.* Quòd autem literæ, quæ ab initio non valent, postea conualescant, est *arg. supra de rescrip. si autem. infra de conuer. coniu. placet. ff. de iniust. rup. & irri. test. cum in secundo. ff. de lib. & posth. si quis posthumos. in prin.* & *ff. de pign. act. si in rem* §. *vlt.* & *supra de elect. quod sicut. arg. contra.* s. *de elect. dudū.* vbi de hoc. & j. *de proba. post cessionem.* Item hic habes, quòd iurisdictio perditur per negligentiā sic. s. *de offi dele. prudentiam. in fine.* & s. *de offi. ordi. significauit.* & *c. licet*[d] & sic literæ illæ sunt in pendenti, quousque appareat de negligentia iudicis, sæcularis. *suprà eo. c. prox.* sicut in pendenti est, an in senatusconsulto Macedoniano commissum sit. *ff. ad Macedonianum. l.* 1. §. *si pendeat.*

Addition. Istos casus cum multis aliis comprehendit Host. his versibus.

> *Hereticus, simon. feruus, periurus, adulter:*
> *Pax, priuilegium, violentus, sacrilegúsque.*
> *Si vacat imperium, si negligit, ambigit, an sit.*
> *Suspectus iudex, si subdita terra, vel vsus.*
> *Rusticus, & seruus, peregrinus, feuda, viator.*
> *Si quis pæniteat, miser aut sit, causáque mixta.*
> *Si denunciat Ecclesia quis, iudicat ipsa.*

c ¶ *Ad te, vel ad nos.*] Contra. j. *de appel. cum specialis.* & s. *eo. si quis contra clericum.* vbi ordinarius recusatus committit causam. Solutio. Illa continet ius commune: & quòd hic dicit, locale est. De recusatione iudicis ordinarij, & delegati, & de illis habes j. *de appel. secundo requiris.* & *c. cum specialis.*

Ex *tenore.*] Diuiditur. nam in prima ponitur Comitis conquestio. In secunda Papæ prouisio. Secunda ibi, *Nos igitur.* quæ ita facit, reddit causam, supersederi mandat, duos casus excipit Abb. Sic.

Casvs Inter nobilem mulierem F. viduam, & I. de Meduano. super hæreditate ipsius mulieris qō vertebatur: causa super hoc fuit cōmissa archiepiscopo, & thesaurario Turonensi. Comes Britanniæ sub cuius iurisdictione pars vtraque consistit, mulieri prædictæ mandauit, vt causam deferret ad ipsum, promittens eidem quòd faceret ei iustitiæ plenitudinem exhiberi: & quia iudices nihilominus procedebant in causa, comes hoc significauit domino Papæ: ipse verò considerans, quòd viduarum taliter debet iustitiam defensare, quòd aliis non debeat iniustitiam facere, mandat eisdem iudicibus quod nisi talis causa sit, quæ ad Ecclesiasticum forum pertineat. ei debeant supersedere, dummodo per iudicem sæcularem suam possit iustitiam obtinere: alioquin non obstante contradictione ipsius Comitis, causam ipsam præuia ratione terminare procurent. Nota, quod propter negligentiam iudicis sæcularis, transfertur iurisdictio ad Ecclesiasticum iudicem. Item causa viduarum principaliter ad forum sæculare pertinet. Item literæ, quæ ab initio effectum non habent, tractu temporis incipiunt habere effectum.

Si *diligenti.*] Pars huius. j. *de præscr. si diligenti* Diuiditur in tres partes. In prima ponitur falsa opinio Archiepiscopi Pisani. In secunda ipsius impugnatio ibi, *Immemor.* In tertia conclusio ibi *Manifestius.* Abbas.

Casvs. Quidam clericus Pisanus contraxit cum aliquo, promittens eidē ad certum terminum soluere certam pecuniæ quantitatem, alioquin posset eum conuenire corā Iudice sæculari, & cle-

ricus

† *Noluerint.*

† *Aliàs, Archiepiscopo.*

a *Dicit per hoc facere ad quæstionem de duabus quartis mor. infrà de test Raynutius. quod scilicet in ambiguitate opinionū legistarum stetur interpretationi canonicæ. Io. And.*

† Cap. 2. eo. tit. in 3. cōpil.

b *Quid ergo speciale in istis, cum istud videatur quod sit commune? de hoc 87. dist. cos qui. Vide Matthæum de Afflictis in const. regni Neap. lib. 1. tit. 7. & Guidonem Papa. decis. 565.*

† *Vide l. 1. §. post operis.* & ff. de noui ope. nun. & l. 2. ff. de iud. *per Bar.*

† Cap. 4. eo. tit. in 3. cōpil.

c *Concilium Trid. sessio. 26. canone 12.*

d *Facit tex. in Auth. de defen. ci. §. oportet. §. in glo. iurisdictionem. cū not. coll. 1. & in l. 1. & ibi Bar. ff de iur. omn. iudicum.*

10 20 30 40 50 60 70 80

pora tenuisse, quòd licitum sit clerico renunciare saltē in temporalibus causis iuri suo, & sibi Laicum iudicem cōstituere, presertim vbi aduersarij volūtas accedit: ac tenere iuramentum super hoc interpositum respōdisti. ¶Immemor cōstitutionis †, qua cauetur, pacto priuatorum [a] iuri publico minimè derogari. Cùm igitur hoc ius in Mileuitano †, & Carthaginensi conciliis [b] sit specialiter promulgatum, ne Clerici [c] Clericos relicto suo Pontifice, ad iudicia publica pertrahant [d], alioquin causam perdant [e], & à cōmunione [f] habeantur extranei: & tam [g] Episcopi, quā Diacones, seu quilibet Clerici in criminali, seu in ciuili negotio, si derelicto Ecclesiastico iudicio, publicis iudiciis se purgare [h] voluerint, etiamsi pro eis sit lata [i] sententia, locum suum a-

rius promisit ei respondere sub illo iuramento interposito: dubitatum fuit, an posset sic renunciare iuri suo, saltem in temporalibus, & iudicem laicum sibi constituere, & an iuramentum teneret: super hoc consultus fuit archiepiscopus Pisanus, qui fuerat doctor legum: & ipse rñdet, quòd vsque ad tempora illa tenuerat, quòd licitum sit clerico renunciare iuri suo, saltem in tēporalibus, & sibi laicum iudicem constituere: & iuramētum super hoc præstitū seruandum erat. Respōso, & opinio archiepi peruenit ad Papam: vnde scribit eidē archiepiscopo, referendo sibi opinionē suā, qualiter asseruit, quod licitū erat clerico renunciare saltē in temporalibus iuri suo, & laicum iudicem sibi constituere, & quod iuramentum super hoc præstitum erat seruandum, oblitus constitutionis illius, quæ dicit, quòd pacto priuatorū iuri publico nō derogatur: & quòd non potuerit renunciare, nec laicum iudicem sibi cōstituere, ostēdit per concilia Mileuitanum & Carthaginen. In concilio Mileuitano [a] continetur, quòd clerici non protrahāt clericos ad iudicia publica, relicto pontifice suo: quod si fecerint, causam perdant, & à communione habeantur extranei. Et in concilio Carthaginen. dicitur, q̄ tā episcopi, quàm diaconi, & quilibet clerici in criminali, seu ciuili negotio, si derelicto iudicio ecclesiastico voluerint se purgare publicis iudiciis, etiamsi pro eis lata fuerit sententia, locū suū amittant, & hoc in criminali actione. In ciuili vero perdant, quod euicerint, si locum suū obtinere voluerint. Ex quibus cōciliis manifestè apparet, quòd clerici, nec inuiti, nec volētes, possunt pacisci, vt sæcularia iudicia subeāt: quia hoc nō est beneficium personale, cui renunciari possit, sed potiùs toti collegio ecclesiastico publicè est concessum, cui pactis priuatorum derogare non potest, & iuramentum super hoc præstitum licitè seruari non potest, quod cōtra statuta canonica illicitis pactionibus informatur. Not. quòd ius publicum pacto priuatorum non tollitur. Item clerici neque in criminali, neque in ciuili possunt laicum iudicem eligere, suo derelicto: quod si fecerint, puniūtur, vt hic dicitur. Item ius istud publicū est, & ideo nullus ei renunciare potest. Item si principale non tenet, nec accessorium. Item iuramentum contra canones præstitum, non tenet.

† *Abiit in consuetudinem modum.*

† *Verba quæ hic sunt proponuntur cō[n]cilio Mileuitano habentur in concil. Toletano. 3. c. 13 ... concil. Carthag. 3. c. 9. ... Toletano 3. & hac cō[n]tinentur.*

¶ *Glo. seq. ad id quod dicitur hic publicū non tolli pacto priuatorū, alleg. 12. iura pro concor. In cōtrariū alleg. 11. iura. Sol. distinguēdo inter ius publicū fauorabile tātū, & fauorabile, & odiosū, & ponit exēpla. Subdit & quatuor rationes, quare clericus nō cōsentit in nō suum iudicem, dicēs secus de laico in ciuilibus: docet deinde aliud in arbitrio.*

a ¶ *Pacto priuatorum.*] Sic ergo patet, quod priuatorū pacto iuri publico non derogatur. *ff. de pact. ius publicū. & l. inter debitorem.* [b] *ʃ. de arb. cum tempore. & ʃ. de sen. excomm. contingit. 1.* nemo enim ius publicū remittere potest aliquibus pactionibus: nec mutare formā antiquitus constitutā. *ff. de admi. tut. quidam decedens. & ʃ. de testa. requisisti.* nemo potest facere, quòd leges in testamēto suo locū nō habeāt. *ff. de lega. 1. nemo. & ff. ad l. Fal. quod de bonis. §. 1. & C. de condi. inser. l. 2. & C. de iura. calum. l. vlt. § sed quia. & 10. qu. 1. sic quidam. ff. de postmortuos prohibet. ʃ. de excep. exceptionē. ar. contra. ff. de pact. pacisci. & l pactū inter heredes. ff. à quib. app. non licet. l. 1. in fi. & §. 1. & C. de tēpo. appel. l. vlt. in fi. & ff. de seru. l. 1. & ff. de mino. si iudex. & ʃ. de reg. ad Apostolicā. & ʃ. de priuileg. si de terra. & accedentibus. & C. de pactis, si quis in conscribendo.* vbi videtur expressum. & *ʃ. eod. dilecti.* super hac cōtrarietate dicas, quòd illi iuri quod est tātum introductū in fauoré aliquorū, bene potest quis renūciare: sed si aliquod ius introductū est in fauoré quorundā pro publica vtilitate ipsorū, & odio aliorū, nullus potest tali iuri renunciare: tale est hoc, de quo hic agitur: quod introductū est nō tā in fauorem clericorū, quā in odiū laicorū: ipsi enim clericis oppido sunt infesti. *vt 2. q. 7. laicos. & c. laici.* & tale est illud *17. q. 4. si quis suadēte.* quia ei renunciare nō potest. *ʃ. de sent. excom. contingit.* Sicut potes videre in simili mulier potest renunciare Velleiano: quia in fauorem ipsius tantū introductū est. *ff. ad Velle. l. vlt. §. pen. & C. eo. tit. l. iubemus.* propter infirmitaté sexus. *C. ad Vell. si fine. & ff. eod. l. 2. §. verba.* sed Macedoniano non potest renunciari: quia illud in fauorem quorundam introductum est: & in odium creditorum. *ff. ad Maced. sed & si pater in fi.* similiter beneficio restitutionis nō pōt renunciari: quia tā in fauoré, quā in odiū introductū est, licèt sit *ar. contra ff. de minor. si iudex.* [c] item & alia ratio consueuit assignari, quare non possit clericus in aliū iudicem consentire: quia præiudicatur episcopo suo, sine cuius consensu iurare non potest, nec alium iudicé habere. *11. q. 1. clericum. & 3. q. 6. non liceat. ʃ. de iura. calum. c. 1. in fin.* Item ab alio non

b *Et melius. ff. de reg. iur. l. neque pignus. §. priuatorum. Ioan. And.*

c *Vide Specul. p. 2. tit. de resti. in int. §. qualiter. circa fin.*

potest recipere ordinē, nisi ab episcopo suo, ergo nec iudicium, quod est maius. Sic argumentatur cano. *9. q. 2. nullus Primas. & ʃ. de paro. c. 3.* Item non potest ab alio prælato petere animæ iudicium, quod est occultum: multo fortius non potest petere iudiciū personæ. *ʃ. de pæn. & re. omnis vtriusque. & de pæn. d. 6. placuit.* sic posset contingere, quod omnes subditi episcopi alium sibi iudicem eligerent. Laicus verò bene potest alium iudicem sibi eligere in ciuili negotio. *ff. de iud. l. 1. & 2. sed in criminali non. 11. q. 1. si quis cum clerico. & C. de iurisd. om. iud. in criminali.* clerici tamen arbitros bene possunt eligere præter consensum episcopi. *supra de arbi. c. 1. & 2. & in c. dilecti.* & per totum tit.

Item dixi, quòd illi priuilegio, si quis suadente renunciare non potest, tamen clericus verberatus à laico, vel ab alio potest ei remittere iniuriam quantùm ad se, sed non quantùm ad Ecclesiam. *23. q. 4. si quis. 63. dist. Salonitana.*

b ¶ *Conciliis.*] Quæ concilia tu habes *11. q. 1. sublata. & c. placuit.* quorum verba hic ponuntur.

c ¶ *Ne clerici.*] Hic ponit tenorem illius *c. sublata.*

d ¶ *Pertrahant.*] Et sic trahuntur inuiti, & ideo punitur ille, qui eos trahit, & sic loquitur *c. sublata in actore.*

e ¶ *Causam perdant.*] Sed nunquid per sententiam, an ipso iure? H. dicebat, quòd ipso iure perdit causā: sed videtur potiùs, q̄ per sententiam. *arg. prædicti c. sublata.* vbi dicit, conuentus & causam perdat. & *C. de iur. om. iud. in criminali.* vbi dicit: actor actione causæ mulctetur, reus pro condemnato habeatur. & arg. prædicti c. placuit. vbi dixit, locum suum amittat. quod verius videtur. op. [d] ad hoc *arg. ʃ. de ex. præs. prælato grauem.* hoc dicit Ioā. H. contra. Sed nunquid intelligimus hanc pœnam imponendam statim, vel post conuentionem, vel post litis contestationé, vel tantùm si perseuerat vsque ad finem causæ? Et videtur certé, quòd postquam vocatus est ad iudicium *11. q. 1. sublata.* vbi dicit: ad iudicia publica non pertrahant: si contra fecerint, causam perdant. *& c. placuit.* vbi dicit: qui de sæculari iudice poscit auxilium, &c. & *C. de iurisd. omn. iu. in criminali.* vbi dicit: qui inuocauerit in vetito examine. Sed videtur, quòd ante litis contestationem possit pœnitere, nec incidit in pœnam. *ff. rem ra. hab. ampliùs. & ff. de in ius voc. l. quamuis.* [e] *& ff. de iur. om. iud. si conuenerit.* Et arg. illius *c. placuit.* vbi dicit: si crimen fuit intentatum, vel ciuilis causa commota. per quæ verba innuitur, quòd lis fuit contestata. immò etiam videtur, quòd quandocunque ante sententiam licitum sit pœnitere. *arg. ff. de inoff. testam. Papinianus. §. meminisse. & C. de iis quib. vt indig. alia causa. & ff. quod metus cau. si cū exceptione. §. hæc actio & §. fatis.* Hug. dicebat, quòd hic non est locus pœnitentiæ: benignius tamen est, & tutius dicere, quòd ante litis contestationem sine pœna desistere potest. arg. illius c. placuit. quia promptiores esse debemus ad misericordiam, quàm ad rigorem. *ff. de actio. & obli. l. Arrianus.* Post litem verò contestatam non potest vitare pœnam. arg. prædictarum legum, ampliùs. & *l. quamuis. & l si conuenerit.* Sed in causa spirituali sola depositio querimoniæ sufficit, vt ab Ecclesia tanquam membrum putridum abscindatur, & beneficia aliis conferantur. *ʃ. de excessibus præla. grauem.* Sed potest dici, quòd illud est propter excessum nimium, eo quòd in suum episcopum tantum facinus attentare præsumpsit, vt meritò augeri debeat pœna. *ff. de re milit. omne delictum. §. 1.* sed de rigore debent puniri, qui in vetitum examen alios trahunt.

d *Arg. ad hoc C. de asser. tol. l. in fin. & C. de hær. quicunque. ante fi. Ioan.*

e *Libertus euadit pœnam, si desistit à vocatione patroni in ius ante litem cōtestatam. Io. And.*

f ¶ *A communione.*] Sacramentorum: quia in pœnam remouebuntur à sacramentis ad tempus. *arg 2. q. 6. catholicus.* vel potiùs à communione, id est, officio, & beneficio, si clericus est, priuetur: vt dicit Hug. sed nimis rigida esset hæc pœna, nec etiam talis expositio conlouant literæ: & ita dicit, quòd non perdit locum suū, si perdere vult, quod euicit. Et hucusque loquitur in auctore: sequentia verba, & tam episcopi, & in reo.

g ¶ *Tam episcopi.*] Hic ponit tenorem illius *c. placuit.*

h ¶ *Purgare.*] Et sic loquitur in reo. c. placuit. & ideo quia sponte elegit vetitum iudicium, punitur, & expone, purgare, id est, examinare causam suam. Et dic, quòd voluerint cum effectu, id est fecerint, quòd examinaretur ibi causa. nam si inuiti traherentur, non punirentur. *arg. contra ʃ. de iudi. at si clerici. & 11. qu. 1. si quis clericorum.*

ADDITIO. Vnde versus:

Clerice, si quæris examen, quod prohiberis,
Et deponeris, & causa destitueris.

i ¶ *Pro eis sit lata.*] Sed qd si cōtra eos lata fuit? Videl q̄ [illegible] teneat:

quia sententia à non suo iudice lata non tenet. ʒ. de iudi. at si clerici. 11. q. 1. si qui clericorum. satis patet, quid dicendum sit: nam si obtineret, sententia non valeret. Sed si contra eos lata est, de iure tenere non deberet: sed quantum ad se, & in odium illorum seruabitur talis sententia, & compelletur ad hoc propter culpã suã: immò multò fortius pro códénato debet haberi. arg. ʒ. de renuncia. quod in dubijs.

¶ Glo. seq. tria dicit, si... de qua causa, princ. cui applicet: mediũ qd cũ vterq; sint in culpa.

a ¶ Perdant quod.] i. rem quæ ab eis petebatur, de qua fuerũt absoluti, & habebuntur pro cõdemnatis, & res illa dabitur actori, cui facta est iniuria: quia reus aliter se conueniri nõ patiebatur: quia fortè potẽs erat, & actor ipsum timebat, vnde non audebat illum conuenire coram suo iudice, & sic actor inuitus, & coactus conuenit illũ. Sic in præsenti casu actor perdit, quod euicit, & datur reo, qui inuitus tractus fuit ad iudicem alienum. Sed si vterque fuerit in culpa, tunc debet dari illi Ecclesiæ, cui facta est iniuria, & iurisdictio eius spreta. Et quod dicit: perdant, qđ euicerit, intellige, cum causa est propria clerici: a secus si negotiũ sit Ecclesiæ: quia delictum personæ, &c. 16. q. 6. si Episcopum.

b ¶ Si locum suum.] Ecce, reus habet electionem, vt vel perdat causam, vel amittat locum. Si potiùs vult perdere locum, nunquid habebit, quod euicit? Sic actor fuit in culpa, aliàs non: quia factum istius non debet obesse actori innocenti. & sic est casus, in quo tenet sententia à non suo iudice lata.

† Concord. ad quod nostrum. ff. de regu. iur. & l. i. ff. fo. lu. matr.

† Cap. 1. eo. tit. in 4. cõpil.

a Concor. tex. in l. nõ aliter. ff. de leg. 5.

mittant, & hoc in criminali actione: in ciuili verò perdant [a], quod euicerint, si locum [b] suum maluerint obtinere †: Manifestè [c] patet, quòd non solùm inuiti, sed etiam voluntarij pacisci non possunt, vt sæcularia iudicia subeant, cùm non sit beneficium hoc personale, cui renunciari valeat, sed potiùs toti collegio Ecclesiastico publicè sit indultum: cui priuatorum pactio derogare non potest. Nec iuramentum [d] licitè seruari potuit, quod contra canonica statuta illicitis pactionibus informatur

¶ Idem Beluacẽn. Episcopo.

¶ Clerici super excessibus corã suo Episcopo conueniri debent, nõ corã his quibus seruiunt, nisi consuetudo, vel priuilegium aliud inducat.

CAP. XIII.

CVm † contingat interdum: *& infrà.* ¶ insuper postulasti, an cum aliquid Clerici deputati seruitio Capituli Beluacẽn. aut aliorum Clericorum tuæ diœcesis, super excessibus impetuntur, sint cogendi coram te, vel potiùs coram illis, quibus seruiunt, querelantibus respondere, cùm illi sibi iurisdictionem huiusmodi vendicare contendant, licèt illos excommunicare non valeant, vel alias etiam coercere. Super quo taliter respondemus, quòd ad te (vtpote ordinarium) debent conquerentes habere recursum: maximè [e] si super his impetuntur, quæ in tua noscũtur diœcesi cõmisisse. Nisi fortè hi, quibus delinquẽtes ipsi deseruiũt, ex indulgẽtia, vel consuetudine [f] speciali, iurisdictionẽ huiusmodi valeãt sibi vendicare.

¶ Idem.

¶ Episcopus delicti condemnat Clericum de delicto, sed non priuat beneficio alibi existente, sed Episcopus beneficij priuabit, quasi exequendo condemnationem Iudicis delicti. Hoc dicit secundum vnum intellectum. Secundum alium intellectum hoc dicit: Episcopus delicti condemnat clericum de delicto, priuando beneficio alibi sito, sed executio realis fit ab Episcopo beneficij.

CAP. XIV.

POstulasti † per sedem Apostolicam edoceri, verùm Sacerdos habens Ecclesiam in vna diœcesi, & residens in eadem, domicilium verò patrimonij ratione in alia, ibi delinquens, ab eo in cuius diœcesi habet patrimonium, pro delicto ibidem commisso debeat iudicari: præsertim in causis, quæ officij sui, seu beneficij priuationem exposcunt. ¶ Ad quod breuiter

† Cap. 3. eo. tit. in 4. cõpil.

ratum, vers. fin. sinem. vers. nam si Christiana. in fin. aliàs est capitulum. *arg. contra. quod aliud est in accessorio, quam in principali. ff. de pact. l. 3. ar. contra. quod sublato accessorio, tollitur principale ff. de pact. l. 2. arg. contra C. de remis. pign. creditricem.* Item signatur contra. infrà de iureiur. cùm contingat. vbi iuramentum super contractu contra legem facto præstitum seruatur, & ibi de hoc. Bernardus.

CVm contingat.] Sunt duæ partes, consultatio, & responsio. Secunda ibi, *Super quo.* Abb. Sic.

CASVS. Aliqui clerici deputati sunt seruitio capituli Beluacẽsis, aut seruitio aliorum clericorum Beluacen. diœcesis: clerici isti sic ad seruitium deputati committunt excessus aliquos: quæsiuit Episcopus Beluacensis, vtrùm clerici isti cùm impetuntur super excessibus suis, conueniẽdi sint coram ipso, vel potiùs coram illis, quibus seruiunt: cùm illi, quibus seruiunt, huiusmodi iurisdictionem vendicare contendant, quamuis eos non possint excommunicare, vel alias coercere. Ad hoc respondet Papa, quòd corã Episcopo Beluacẽn. tanquam ordinario conueniendi sunt, maximè super iis, quę in sua diœce. commisisse dicuntur, nisi fortè illi, quibus ipsi delinquentes deseruiunt, ex indulgentia speciali, vel consuetudine, vendicent sibi huiusmodi iurisdictionem. Not. quòd priuilegium, & cõsuetudo derogãt iuri cõmuni, & in criminibus. Item solus Eps cognoscit de criminib. in diœcesi sua cõmissis de iure communi, nisi consuetudo, vel priuilegium sit in contrarium. Item Episcopus solus est ordinarius in diœcesi sua.

¶ Glo. seq. quærit, arg. affirmatiue, soluit contrarium, & remittit.

c ¶ Manifestè patet.] Hic ergo patet arg. ex præcedentibus conciliis, quòd nec inuiti, & hoc ex concilio Mileuita. 11. q. 1. *inclita nec volentes.* & hoc ex concilio Cartha. placuit. pacisci possunt, vt iudicia sæcularia subeant. Sed nunquid tacitè possunt renunciare suo foro respondendo coram laico? *arg. quod sic 3. q. 6. pulsatus* nam & Papa renunciat suo foro. 2. q. 7. *nos si incompetenter* & *q. 5. mandastis* multa enim possumus tacitè, ad quæ non possumus nos pacto adstringere. *ff. de procur. l. filius familias. §. veterani.* & *ʒ. de pact. l. vlt. & C. de iuramen. calum. l. 2. in fi.* Dicas, quòd neque tacitè, neque expressè potest clericus alium iudicem constituere, immò nec Ecclesiasticam personam sine licentia speciali Episcopi sui consentire non potest, nec illum in iudicem eligere: vt 3. q. 6. *non liceat.* ʒ. eo. *significasti.* vbi determinatur ista dubitatio, vt ibi dicit.

Clerici neque tacitè, neque expressè possunt suo foro renunciare.

¶ *Glo. seq. notat, & dupliciter probat ar. quod si principale, &c. allegat contrar. deinde ad casum conuersum pro & contra. in fin. vbi dicitur, quod vbi factum lege prohibente non tenet, non tenebat stipulatio, mandatum, vel iuramentum adiectum.*

d ¶ Iuramentum.] Sic ergo patet, quod si contractus nõ tenet, siue pactũ, iuramentum de obseruando ipsum contractum, vel pactum, non tenet, neque obligat. C. *de legibus. non dubium.* & quia iuramentum contra bonos mores, & vim legum, & auctoritatẽ iuris nullius est momenti *ff. de legatis primo, si quis inquilinos. §. si quis.* & quia iuramentum non debet esse vinculum iniquitatis 22. q. 4. *inter cætera. & ʒ. de iureiur. quamuis.* Item *arg. quod si principale non tenet, nec accessorium. vt C. de vsuris. cor. & C. deposit. l. si deposita pecunia. & l. prædicta, non dubium. & infra de fide instrumen. inter dilectos.* & quia idem iuris est in principali, & accessorio. *suprà de offic. dele. prudentiam. in fin. ar. contra. ʒ. de iureiu. debitores. & c. cum contingat.* Similiter quod iuris est in accessorio, & in principali. *arg. 23. q. 1. pa-*

e ¶ Maximè.] Id est, tantùm. sic 11. q. 3. *si quis Episcopus damnatus.* nam tantùm ab illo puniendus est, vbi deliquit. 6. q. 3. *placuit.* ʒ. *de rapt. c. 1.* vbi de hoc. Vel dic, quòd licet alibi possit excõmunicari, non tamen ab alio potest deponi, quàm à suo diœcesano, secus si ciuiliter ageretur de beneficio. ʒ. eo. *postulasti.* Qñ reus sit remittendus [b] ad suum iudicem, dicitur 3. q. 6. c. 1. & ʒ. de rap. c. 1.

¶ *Gl. seq. not. alle. iura: secundo obiicit, & soluit per tria similia.*

f ¶ *Vel consuetudine.*] Not. quòd consuetudo [c] dat iurisdictioné. 9. q. 3. *conquestus.* ʒ. *de arb. dilecti.* C. *de eman. l. 1. & vlt. & ʒ. de offi. ordi. irrefragabili.* Sed qualiter potest in hoc casu priuilegium, vel consuetudo dare iurisdictionem, cùm nemo sibi, vel suis ius dicere possit. ff. de iur. om. iud. qui iurisdictioni præest. & C. *ne quis in sua cau. ius sibi dicat l. vnica?* Sed dic, quòd dominus familiæ potest habere ordinariã iurisdictionem super familiam suam, sicut magister super discipulos suos, vt *in consti. Frider. C. ne fi. pro pa. Auth. habita.* Sicut Episcopus in suos canonicos, & sicut pater super filium suum: vt 3. q. 7. *infamis §. tria cernasi & 23. q. 4. duo ista nomina.* & si suspectus fuerit dominus, petat actor ei aliquem associari. 3. q. 5. c. *inducias. §. offeratur.* vel eligat arbitros ʒ. eo. l. *si quis contra clericum.* & 11. q. 1. *peruenit.* ʒ. *de appel. cum speciali.*

b De hoc articulo copiosè Couarruuias in pract. quæst. c. 11. Guido Papa decisio. 201. & diffusè latè super Directorio Inquisitorum. lib. 3. Schol. 45.

c Vide Accursium, in l. more maiorum. ff. de iurisd. omn. iud.

POstulasti.] Hoc c. legitur principaliter duobus modis. Primò quòd Eps delicti fert sententiã tãtum super crimine: sed Eps beneficij fert sentẽtiã priuatoriam beneficij. Secũdo legitur, quòd Eps delicti fert sententiam etiam super beneficio. Sed realis executio: vt possessionis subtractio, debet fieri per iudicem beneficij. Diuiditur in duas partes. Primò ponitur quæstio. Secundo solutio ibi, *Ad quod.* Abbas. Pars huius decret. ʒ. *de homi. postulasti.*

CASVS. Ecce aliquis sacerdos habet Ecclesiã in diœcesi Bon. in qua residet, domiciliũ verò ratione patrimonij sui habet in diœcesi Mutin. & ibi deliquit: quæritur, à quo Epo pro delicto ibi cõmisso

debeat

debet iudicari, præcipuè in causis quæ officij, vel beneficij privationem inducunt. Hinc est, quòd per episcopum in cuius diœcesi deliquit, sententia in eundem clericum debet promulgari: sed per illum episcopum, in cuius diœcesi habet Ecclesiam, sententia debet executioni mandari. No. quòd ratione delicti efficitur quis de foro alterius. Hic per vnum fertur sententia, & per alium executioni mandatur.

a ¶ *Deliquit.*] Et ita debet dici sua iurisdictione, *supra c.vlt.* & 6 q.3 *placuit.* & episcopus ille in cuius diœcesi deliquit, debet ferre sententiam contra ipsum super crimine, & non super Ecclesia: & hæc sententia lata sub vno, facit fidem in alio iudicio. simile 12. *qu.1.* [illegible] *subdiaconus.* & 11. *qu.1.* *statuimus. ff. de iureiurando. si duo patroni. C. de liber. cau. iubemus.*

b ¶ *Executio facienda.*] Ille enim iudex, in cuius diœcesi est res: in qua fieri debet executio, debet sententiam mandare executioni: & sic ille episcopus, cui subest illa Ecclesia istius clerici, priuabit illum per sententiam ab alio episcopo latam. arg. ff. de re iud. à diuo Pio. § *in criminibus.* si crimen magnú est, ille iudex exequatur senténtiá, vbi delictum est perpetratum. j. *de rapt. c.1.* & *ff. de re milit. desertorem. in prin.* & *in Auth. ve nulli iud. §. si verò quis comprehensorum. collatione 9.*

EX *parte.*] Sunt duę partes. In prima, partis cóquestio. In secunda iudicum instructio ibi. *Mandamus.* Prima subdiuiditur. Primò ponit causæ commissioné, & rei vocationem. Secundo ibi, *Dictus.* rei exceptioné, & actoris replicationé, ad illam. Abb. Siculus.

respondemus, quod per Episcopum, in cuius diœcesi deliquit [a], sententia promulgari poterit in eundem. Sed ab eo, in cuius diœcesi beneficium obtinet, erit quoad illud executio facienda [b].

¶ Honorius iij. Archiepiscopo, Decano, & Archidiacono Turonen.

¶ *Miserabilis persona potest Laicú interdicto unde vi, coram Iudice Ecclesiastico conuenire, etiamsi res subtracta dicatur feudalis.*

CAP. XV.

EX parte R. quondam Angliæ Reginæ fuit propositú, quod cum nobilem virum G. detentorem castri Segrey, ratione dotalitij [c] pertinentis ad ipsam, quo per eum, vel eius complices [d] contra iustitiam fuerat spoliata †, auctoritate bonæ memoriæ Ioannis Papæ præd. nostri coram vobis traxisset in causam: Dictus nobilis excipiendo proposuit, quòd literæ Apostolicæ non valebant, pro eo quòd castrú Guargiæ, vbi est eius domiciliú principale, consistit in diœcesi Rodoñ. quæ vltra duas dietas à Turonis est remota. Verùm replicatum fuit ex parte Reginæ, quòd idem nobilis Turonis satis poterat conueniri, cùm non solum in Rodoñ. diœcesi, sed etiam in Andegauensi [e] diœcesi existat, eo † quòd & castra, & redditus plures habet in ipsa: & castrum de quo quæstio vertitur, in eadem est diœcesi [f], quæ à Turoñ. nequaquam vltra duodecim leucas † distat. Idem quoque adiecit, quòd cú dicta Regina, ius suum coram dño feudi prosequi debuisset †: literæ Apostolicæ non valebant, cum non faciebant mentionem, quod dominus feudi fuerit requisitus, & ipse in exhibenda iustitia extiterit negligens, vel remissus, subiiciens quod eædem literæ falsitate expressa fuerant impetratæ: eo quod suggestum fuerat castrum illud ad eandem Reginam ratione dotalitij pertinere, cùm nec ab initio, nec durante matrimonio, à viro sibi fuerat in donationem propter nuptias assignatum. Ad hoc autem fuit ex parte ipsius Reginæ responsum, quòd vidua spoliata, irrequisito feudi domino, spoliatorem, seu detentorem rei, coram Ecclesiastico Iudice poterat conuenire, cuius interest viduas defensare: *& infrà.* ¶ Mandamus, quatenus si vobis constiterit dictum nobilem, terram & mansionem habere in Andegauensi diœcesi, in qua interdum consueuit commorari, & ipsam diœcesim vltra duas à Turon. non distare dietas, & in eadem litigiosam rem esse, non obstantibus exceptionibus aliis [g], quæ in petitorio potiùs, quàm in possessorio, (quod regina contra eundem nobilem intentabat) locum habere videntur, in ipso negotio iuxta priorum continentiam literarum, ratione præuia procedatis.

Casus. B. regina quondá Angliæ, impetrauit literas ad iudices delegatos, contra nobilem virum Guli. qui contra spoliauerat eam castro Segrey pertinente ad eam ratione dotalitij, coram quibus dictus nobilis excipiendo proposuit, quod literæ non valebant, pro eo quod castrum Guargiæ, vbi est eius domicilium principale, consistit in diœcesi Redoñ. quæ distat à Turonensi vltra duas dietas. Contra hoc ex parte reginæ fuit replicatum, quod nobilis ille Turonensis bene poterat conueniri: quia & in Rodonensi, & Andegauensi diœcesibus existit, & castrum, de quo quæstio vertitur, in diœcesi Andegauensi existit: quæ non distat à Turonensi vltra duas dietas: præterea idem adiecit, quòd ipse coram domino feudi debuit conueniri, & ideo literæ Apostolicæ non valebant, cùm non faciebant mentionem, quòd dominus feudi fuerat requisitus, & in exhibendo iustitiam fuerat negligens vel remissus. Insuper dicebat, quòd literæ expressa falsitate fuerant impetratæ, ex eo quòd suggestum fuerat castrum illud ad reginam illam ratione dotalitij pertinere, cùm nec ab initio, nec durante matrimonio, sibi à viro in donationem propter nuptias fuerit assignatum. Contra ista ex parte reginæ fuit responsum, quòd vidua spoliata irrequisito domino feudi spoliatorem, seu detentorem rei coram ecclesiastico iudice, cuius interest viduas defensare, bene poterat conuenire: iudices super propositis dubitarunt: vnde regina domino Papæ prædicta significauit: vnde mandat iudicibus prædictis, quatenus si constiterit dictum nobilé terrá & mansionem habere in Andegauensi diœcesi, in qua interdú habitare consueuit, & ipsa diœcesis à Turonensi non distat vltra duas dietas, & in eadem diœcesi res litigiosa existit, in ipso negotio iuxta tenorem priorum literarum præuia ratione procedant, non obstantibus aliis exceptionibus, quæ in petitorio potius, quàm in possessorio, quod regina contra dictum nobilem intentauit, locú habent. No. quod causa viduarum quoad possessoria pertinet ad Ecclesiam. Ité not. quod literæ coputantur a diœcesi, in qua res litigiosa existit [illegible] causa [illegible] quoad [illegible] coram domino feudi tractari debet. & ista tria requirit [illegible] coram delegato, quòd habeat domicilium in [illegible] duas dietas à [illegible] delegato. & quod res litigiosa sit infra eandem diœcesim.

c ¶ *Dotalitij.*] Id est, donationis propter nuptias [illegible] dicitur datum [illegible] dare [illegible] j. *de donat. inter virum & vxo. nuper* [illegible].

d ¶ *Complices.*] Not. quod tenetur quis hoc interdicto siue quis fecit, siue complices eius ipsius mandato, siue etiam ratum habuerit. j. *de restit. spoli. cum ad sedem.* & *ff. de vi. & vi arm. cùm à te.* & *l. 3. §. cùm procurator* quia facientes, & consentientes pari pœna puniuntur. j. *de offi. deleg. ca. 1.* & *2. c. tantum. in fine.* & tenentur etiam alia ratione, si rem illam scienter recepit à detentore. j. *de rest. spo. sæpe contingit.* & *s. titu. proxi. quia V.*

e ¶ *Andegauensi.*] Potest enim quis habere domicilium in diuersis locis. *ff. ad mun. assumptio. §. iuris prudentibus.* & *l. filij. §. senatores.* & *ff. de sena. senatores.* [b] veruntamé sola possessio domus, quæ comparatur in alia ci[u]itate, non facit domicilium. *ff. ad muni. liber tus §. sola domus.* nisi eam inhabitauerit: vnde dicit j. in qua interdú cósueuerat habitare: sed desinit esse municeps adeptus senatoriá dignitaté. *ff. ad muni. municeps.* Sed hoc verú est quátu ad munera, nó quantú ad dignitatem: vt ibi dicit.

f ¶ *In eadem est diœcesi.*] i. Andegaueñ. Hoc enim sufficeret solú, si coram ordinario Andegaueñ. quæstio ista mota fuisset: quia ratione rei de qua quis conuenitur, sortitur quis forum *supra eo. dem ſanè. infra eod. c. vlt.* & *C. vbi in rem act. l. actor.* etiam si res sit mobilis. *ff. de iud. quod legatur.* & de hoc dicitur *infra eod. cap vlt.*

¶ *Glo. seq. notat ex tex. huius gl. literas impetratas contra laicú, & c. signat contraria, & soluit. Secundo no. quod cá viduarum, & c. remittit. Tertio declarat, quare non fuit recipienda vel exceptio. Vltimo obi. ad dominationem illius reginæ. Ioan. An. dimisit. Sed Panor. expedit hanc glo. per quatuor oppositiones.*

g ¶ *Exceptionib. aliis.*] s. quod castrú illud assignatú nó fuit ipsi in donationé propter nuptias à viro. Ité alia, quod dñs feudi nó fuit requisitus, antequá literas impetraret, istæ exceptiones locú nó habent in possessorio, sed in petitorio locú habent, vt hic dicit. Et sic vr. quod literæ impetratæ cótra laicú nó valeát, nisi primò iudex sæcularis fuerit requisitus, & negligens, siue fuerit dñs feudi, siue alius iudex: nisi de hoc in literis fiat mentio: cú hæc exceptio in petitorio locú videatur habere. vñ signatur cótrariú. j. *eo. ex tenore.* & c. *licet.* & c. *ex transmissa.* & *s. tit. prox. caterú.* vbi expressè videtur quod nó sit necesse de hoc facere mentioné: sed sufficit, quod supersedeat literis, dúmodo dñs feudi, vel alius sæcularis velit, & paratus sit iustitiá exhibere: & postquá cóstiterit de negligentia, procedant alij. Sic ergo intellige, quod hic dicit: quæ potiùs in petitorio

Literæ contra laicum a Papa impetratæ non valeant.

titorio locum habere videntur: vt scilicet non procedat delegatus per litteras impetratas super proprietatis iudicio, si dñs feudi, vel etiam alius sæcularis paratus sit iustitiam exhibere: & ita literæ ab initio suspensæ manent. Postquam verò apparuerit de negligentia iudicis a sæcularis siue dñi feudi, ex tunc incipiunt habere effectum, sed ex toto nō eluduntur secūdùm q̄ hic iste nobilis intendebat. De hoc dictū est ∫. *de officio delegati significantibus* litē est *arg. ex hac decre.* quòd cā viduarū pertinet ad Ecclesiā: q̄a hic dñs Papa audit viduam istā non obstātibus exceptionibus prædictis. Dic de hoc, vt dixi ∫. eo. ex tenore. Item hæc exceptio: quod castrum nō fuerit in donationē pp nuptias assignatum: meritò debuit reprobari, quia erat quæstio principalis, si regina ageret de proprietate, vnde non debebat proponi in modū exceptionis: hoc enim debebat probare regina, si principaliter ageret petitorio iudicio. Et illud scias, quòd illud quod venit in principali qōne, non debet proponi in exceptione dilatoria, quia talis exceptio nō impedit litis cōtestationē: vt hoc tractatur in quadam decre. Innoc. iiij. *in cōcilio Lugdun. de litis contest.* quæ incipit: *exceptionis b peremptoria.* nisi in casibus ibidem contentis: quia exceptio est actionis exclusio, vt peremptoria. *ff. de except. l. 2.* siue iudicis, siue actoris repulsio, sicut sunt dilatoriæ. ∫. *de excep. pastoralis.* & ∫. *de appell. secundò requiris.* Sed quare appellatur mulier ista in principio, & hic regina, cum rex, qui fuit maritus ipsius, mortuus sit? potest & debet c sic appellari, quousque nupta fuerit viro inferioris dignitatis *ff. de sena. fœmina.* & *C. de nup. cùm te.* & *ff. ad municipalem. l. filij. § vidua.*

a *Etiam ex postfacto. puta, quia incepit cognoscere sæcularis: & postea cepesset secundùm Ioan. & facit quod no. supra c. licet. in 1. gloss.* Ioan. *And.*

b Habetur eo. tit. lib. 6.

c *Vide Gardonem Papæ decisi. 379. & 380.*

¶ Gregorius ix. fratri Palmerio Canonico S. Trinitatis.

¶ *Laici vsurpantes iura Ecclesiastica velut sacrilegi per Iudicem Ecclesiasticum compelluntur.*

CAPVT XVI.

CONquestus est nobis Bononien. Eps, quòd Potestas, & Cōmune Bononieñ. tēporalē iurisdictionem, quæ in quibusdam castris, & villis, Ecclesiæ Bononieñ. competit pleno iure a: & in cuius quasi possessione b fuisse ac esse dignoscitur, per violentiam vsurpare præsumunt: *& infrà.* ¶ Cum autem valde sit iniquum, vt ea quæ collata sunt pro remedio peccatorum venerabilibus Ecclesiis, vel relicta, aut eis iustis modis aliis acquisita, aliis vsibus applicari: propter quod meritò inuasores c ipsarum rerum tanquam sacrilegi sunt anathemati vsque ad satisfactionem congruam supponendi: *& infra.* ¶ Mandamus, quatenus si tibi constiterit de præmissis, monitione præmissa per censuram Ecclesiasticam cessare ipsos ab huiusmodi, & satisfacere de præteritis damnis, & iniuriis, appellatione remota, compellas.

CONquestus est.] Primò ponitur querela episcopi. Secundò iudicium dario, quam primò iustificat ibi, *Cùm autem.* Abb. Sic.

CASVS. Potestas, & commune Bononiense, per violentiam vsurparunt iurisdictionem temporalem in quibusdam castris, & villis, quæ pertinent pleno iure ad Bononiensem Ecclesiam, & in cuius quasi possessione Ecclesia ipsa erat: propter quod Bononiensis Episcopus conquestus fuit D. Papæ, vnde causam commisit cuidam iudici, mandans eidem quod cum iniquum sit, ea quæ pro remedio peccatorum venerabilibus Ecclesiis sunt relicta, vel aliter iuste acquisita, humanis vsibus applicari: inuasores ipsarum rerum tanquam sacrilegi sunt excommunicandi, vsque ad debitam satisfactionem. Vnde si constiterit ei de præmissis monitione præmissa per censuram ecclesiasticam, compellat inuasores prædictos ab huiusmodi cessare, & de præteritis damnis, & iniuriis satisfacere competenter. No. quòd Ecclesia potest conuenire malefactores suos coram iudice ecclesiastico, cùm sint sacrilegi: quod crimen ecclesiasticum est. Item quod semel Deo dedicatum est amplius ad humanos vsus applicari non debet. Item monitio debet præcedere vindictam.

a ¶ *Pleno iure.*] Id est, quoad spiritualem, & temporalem iurisdictionem.

b ¶ *Quasi possessione.*] Hoc ideo dicit: quia iurisdictio, & omnia iura incorporalia, & seruitutes non possidentur, sed quasi possidentur d. sic ∫. *de causa possessio. cum Ecclesia.* & habes hoc *ff. de vsucap. sequitur. § si viam* quia incorporalia corporaliter apprehendi non possunt. Possessio verò corporalis dicta est quasi pedem positio *ff. de acqui. possessio l. 1.* Bern.

c ¶ *Inuasores ipsarum rerum.*] Sic patet, quòd inuasores rerū Ecclesiasticarū tanquam sacrilegi sunt vsque ad satisfactionē excōmunicandi: quia id enim ditum est Ecclesiæ pro remedio peccatorum, ad humanos vsus non debet amplius applicari, vt hic dicit, *& ∫. de rerum permuta.* iniustum videtur. *sic 12. q. 2. nulli liceat.*

d *Et ideo interdictum Vnde vi, vel Vti possidetis non competit in eis, sed quasi vti possidetis. ff. de seru.* quotiens. *Vel* cōpetit *actio ex canone. 3 q* 1. *reintegranda. secundùm Gof.* Ioan. *And.*

quicunque pdia. qui abstulerit. *& c. 1.* de illis capitulis hic fit mentio, & de hoc quod dictum est ∫. *eo. cùm sit.* Istos inuasores pōt Ecclesia, sub quo maluerit iudice conuenire: vt ∫. *eo. cùm sit generale.* & isti non sunt excommunicati ipso iure, sed sunt excommunicandi, quousque satisfecerint tam de iniuriis, quàm de damnis, vt hic patet: immò iniuriam Ecclesiæ factam prælatus remittere non potest. 23 *q. 4. si is qui. & 63. dist. Salomonem.*

Idem Episcopo Dulmen.

¶ *Priuilegiatus vt non teneatur respondere nisi in certo loco: si in alio loco respondere, vel soluere promisit, ibi poterit conueniri, & etiam vbi habet domicilium, secundùm Ioan. And.*

CAP. XVII.

DIlecti filij I. & A. ciues Romani, sua nobis petitione monstrarunt, quòd cùm Abbati sanctæ Genouefæ Parisiensi super quadam pecuniæ summa, contra d R. prædecessorem tuum literas impetrâssent: tu proponi fecisti, quòd omnibus Anglicis est à sede Apostolica indultum, vt super causis pecuniariis, citra mare conueniri non possint: propter quod idem Abbas in negotio non processit. ¶ Verùm quia & si fuisset priuilegium tale concessum, non tamen prodesset illis, qui se certo loco e respondere, vel soluere aduersariis promiserunt: cùm

DIlecti filij I. & A. ciues Romani.] Priuilegium alicui cōcessum, vt non teneatur nisi certo loco respondere, non extenditur ad locum, vbi ex aliqua causa de iure cōi conueniri potest. & est casus not. Diuiditur. Primò ponitur querela actoris, quæ continet causæ commissionem, & rei exceptionem. Secundò ponitur mandatum factum reo cum comminatione, & prouisione, si non pareat ibi, *Verùm.* Abbas.

CASVS. Quidam ciues Romani I. & A. quandā quantitatē pecuniæ mutuauerūt Epo Dulmensi, qui promisit eisdem dictam pecuniā soluere certo loco, videlicet citra mare. Sed quia dictus Eps pecuniā, vt promisit, nō persoluit, impetrauerūt literas cōtra dictū Epm ad abbatem S. Genouefæ Parisieñ. Abbas citauit successorem dicti Episcopi Dulmēsis, qui mutuum contraxit: coram quo ex parte ipsius epi fuit excipiendo propositū, quòd omnibus Anglicis à sede Apostolica est indultum, vt super causis pecuniariis citra mare conueniri non possint: propter quod abbas non processit. Vnde illi mercatores significauerunt hoc D. Papæ, & ipse scribit epo Dulmeñ. dicens, quòd etsi fuisset tale priuilegium concessum, non tamen prodesset illis, qui aduersariis certo loco soluere promiserūt: quia & ibi, & vbi domicilium habent, possunt conueniri: & ideo mandat eidem, quatenus dictis mercatoribus satis faciat de dicta pecunia cum iustis, & moderatis expensis, & congrua satisdatione damnorum, cessantibus vsuris: alioqui mandat dicto abbati, vt in negotio sibi commisso procedat; non obstante dicta indulgentia, iuxta traditam sibi formam. Nota, quòd successor potest conueniri per literas impetratas contra prædecessorem, licèt antecessor citatus non fuerit. Item licitum est cuilibet renunciare iuri, quod pro se introductum est: & ita ista indulgentia non continet ius publicum.

¶ *Glo. seq. recitatur per modum obiectionis, quomodo conuenitur per rescriptum non nominatus in illo, soluit, & remittit.*

d ¶ *Contra.*] Licèt proprium nomen antecessoris sit expressum: ad successorem tamen extenditur rescriptum: & hoc ideo, quia nomine Ecclesiæ, & pro ipsius Ecclesiæ vtilitate mutuum contractum hoc fuit: ideò successor conuenitur per rescriptum impetratum contra antecessorem. nec obstat expressio nominis, quia vna persona intelligitur. de hoc not. ∫. *de rescriptis significauit.*

¶ *Glo. seq. primò ponit dictum, de quo remittit: secundò soluit contrarium de decretali, si diligenti, & ibi remittit.*

e ¶ *Qui se certo loco.*] Qui certo loco soluere promittit, & non soluit, tenetur aduersario ad interesse: pro eo quòd non soluit loco promisso, si sua interest, quòd ibi non fuit satisfactum. *ff. de eo quod cer. loco. l. 1.* de hoc dictum est ∫. *de offi. delega. P. & G.* Per hoc enim quod certo loco soluere promisit, renunciasse intelligitur indulgentiæ concessæ Anglicis: quod facere potuit, cum tantùm in fauorem cuiuslibet, & singulariter concessa fuerit: cùm non sit tale priuilegium, quod sit publicum vtilitate, & auctoritate: vnde quilibet ei iuri quatenus tangit personam suam, potest renunciare. *C. de pact. l. si quis in conscribendo, infra de reg. ad apostolicam.* De hac materia dictum est satis. ∫. *eo. si diligenti.*

e *Vnde conuenitur successor, sicut filius, & heres de solu. c. 1.* hoc dictum *gloss. qua fuit adductum* G. *Na.* Inn. *& Host. & quod licet non fuisset hic contestata, patet, quia nunc proponebatur dilatoria, quæ non opponitur post litē* infra. de re iu. inter. *Nō enim semper expressio facit rescriptum personale, sicut de pacto no. & infrà de instit. cùm venissent.* Ioan. *And.*

a ¶ *Vbi*

a ¶ *Ubi domicilium.*] Et sic duobus locis poterat conueniri, s. vbi promisit, & vbi habet domicilium. j. *eo. c. vlt.* & s. *eo. c. ex parte.* Sed est in electione creditoris, vbi malit ipsum conuenire. tim. s. *eo. c. 2. si.*

¶ *Gl. ie. tractat, quales exp. satisfaciat, & remittit: secundo quaerit, quomodi probentur expē. sa & damna, & soluit.*

b ¶ *Cum vsuris, & moderatis expensis.*] Expēsae illae moderatae debent esse. j. *de sequestra. ad hoc.* & j. *de dol. & contu. porro.* & *c. cum dilectis.* & j. *ut lit. non contest. quoniam frequenter.* & non superfluae siue delicatae. ff. *de pigno. act. si seruos. cum §.* & ff. *de da. infect. inter quos. §. vlt.* & l. *se.* de hac materia dicitur j. *de dol. & contu. finem.* & *c. cum dilectis.* & dāna, quae sustinuit reficere debet. j. *de fideius. peruenit.* Sed qualiter probabuntur expensae, & dāna illata propter hoc? Expēsae probabitur per iuramētū illius, qui eas fecit praemissa taxatione a iudice, sicut hic. bene probatur. *C. de iur. iurand. sancimus.* & s. *de proc. constitutus.* & s. *quod vi metusue causa c. vlt.* & *C. unde vi. si qui.* & *2. q. 1. in primis.* vbi statur iuramento praemissa taxatione, licet illa loquatur in alio casu. De damnis, siue interesse dic, quòd debent probari per testes. *Inst. de verb. obl. §. non solum.* & ideo vtile esset certam summā adiicere: quia difficile est probare interesse. ff. *de praet. stipul. l. vlt. § non solum.* & iudex hoc interesse inquirere debet per suam subtilitatem. *C. de sentent. quae pro eo quod interest profert. l. unica.* Et ita hoc est notatu dignum, quod expensae, & damnum datum per dolum, siue per violentiam, vel rapinam, postquam constiterit de violentia per testes, probatur per iuramentum, vt dicunt iura praedicta. s. *quod met. caus. c. vlt.* & l. *si quando. C. unde vi.* & *c. in primis.* & l. *sancimus.* interesse verò aliunde veniens per testes probandum est.

ibi, & vbi domicilium[a] habent, valeant conueniri † : Mandamus, quatenus eidem de pecunia ipsa cum vsuris, & moderatis expensis[b], & congrua satisfactione damnorum (vsuris omnino cessantibus) satisfacias, vt teneris: Alioquin eidem Abbati nostris damus literis in mandatis vt in commisso sibi negotio (proposita ex parte tua indulgētia non obstante) iuxta prioris mandati nostri tenorem, sine diffugio morae procedat.

¶ Idem Abbati Trecen.

¶ *Quanquam Laici possunt iurisdictionem non sui Iudicis prorogare, Clerici tam. non possunt, nisi Episcopi dioecesani consensus accedat, & iudex, cuius iurisdictionem prorogare volunt, sit Ecclesiasticus.*

CAP. XVIII.

Significasti † nobis, quòd P. Clericus ad petitionem C. mercatoris, se tuae iurisdictioni subiecit, si in termino tunc eidem ipso de pecunia mutata non satisfecisset eidem: & infrà. ¶ Inquisitioni tuae taliter respondemus, quòd licet priuatorum consensus[c], eum qui iurisdictioni praeesse dignoscitur, suum possit Iudicem constituere: Clerici[d] tamen in Iudicem non suum, (nisi fortè sit persona Ecclesiastica, & Episcopi dioecesani voluntas accedat) consentire non possunt.

¶ Idem.

¶ *Legitimè citatus tenetur coram Iudice citante causam prosequi, non obstante quòd post citationem mutauerit forum.*

CAP. XIX.

PRoposuisti nobis, quòd quidam subditus tuus ad petitionem cuiusdam † aduersarij sui à se legitimè citatus[e] ad causam, quia postmodum iurisdictionis alterius esse cœpit, tuum intendit iudicium declinare. ¶ Porrò tuae prudentiae dubium esse non credimus, quòd is in praedicta causa, ius reuocandi forum non habet, quasi ab altero † iam praeuentus.

¶ Idem.

¶ *Quisque Clericus potest in curia Romana conueniri, licèt aliàs specifice forum ibi non sortiatur: habet tamen ex can. a ius reuocandi domū.*

Significasti] Clericus sine dioecesani episcopi licentia, iurisdictioni non suae iudicis se submittere non potest, Communis diuisio, vt nota ibi, *Inquisitioni.* Abbas.

CASUS. Quidam clericus tenebatur C. mercatori in quadam pecuniae quantitate, clericus iste subiecit se iurisdictioni Trecen. abbatis, si in termino dato sibi à mercatore non satisfecisset eidem, termino ille elapso fuit, nec satisfecit: quaerebatur, vtrùm abbas posset exercere iurisdictionem in illum clericum, & vtrum potuerit se subiicere iurisdictioni abbatis? Respondet Papa, licet priuatorum consensus eum, qui praeest iurisdictioni, possit suum iudicem constituere; tamen clerici in non suum iudicem consentire non possunt, nisi forte sit persona ecclesiastica, & voluntas dioecesani episcopi accesserit. Not. quòd clerici non possunt consentire in iudicem non suum, nisi in alium clericum, & de voluntate episcopi. aliàs non possunt.

c ¶ *Priuatorum consensu.*] Vt C. *de iurisd. om. iudic. priuatorum.* & l. 1. dum tamen ex certa scientia, & non per errorem. ff. *de iudi. l. 2.* & 3. ff. *de iurisd. om. iud. si per errorem.*

¶ *Gl. seq. firmat primò & vltimo duas quaestiones; in medio signat contrarium, & recitat primo contrarium, secundo vltimam quaestionem, tertio primam, & omnia satis clara.*

d ¶ *Clerici tamē in iudicē nō suū.*] Hic expressè patet, quòd clericus in non suū iudicē etiā ecclesiasticum, sine consensu expresso sui episcopi consentire non potest. sic 3. q. 6. *non liceat.* 9. q. 2. c. 1. & 2. quod si fecerit, sententia non tenet, vt in proximis c. 9. q. 2. c. 1. & 2. & c. q. 3. *denique.* Sed nunquid clerici, qui consentiunt in iudicem ecclesiasticum non suum, cadunt propterea à iure suo, sicut cùm trahunt, vel trahuntur ad saeculare iudicium. s. *eod. si diligenti.* & 11. q. 1. *molestat* & c. *placuit?* Non credo, quòd in casu isto debet perdere causam, licèt sententia lata sit pro ipso, vel contra ipsum. a quia non tantùm deliquit, quātùm cum iudicem laicum sibi constituit: nisi velis dicere, quod in odium ipsius, episcopus habeat eam ratam, qui eum dimisit, sine cuius licentia hoc facere non potuit: & hanc ignominiam vel contumeliam irrogauit. ff. *de arb. si de ligat. et res.* C. *de iureiur. si quis.* aliàs punietur, prout dicitur 3. q. 6. *non liceat.* Clericus enim non potest venire contra sententiam: quia videtur habere tacitum pactum in se, ne vlterius petat: sicut acceptilatio inutilis. ff. *de pa. si unus §. penult.* ff. *de accept. l. si acceptolatum.* Episcopus verò, si vult, potest talem sententiam ratam habere. arg. *supra de renū. quod in dubiis.* Sed contra hoc quod hic dicit. videtur contra 3. q. 6. *pulsatus.* vbi videtur dari optio clerico pulsato corā non suo iudice, an velit ibi respondere, vel non. Ibi dicit pulsatus si voluerit taceat. Sed ibi non habet locum ar. à contrario sensu, cum alia iura contradicant 3. q. 6. *non liceat*, & hic, & ita tollitur hoc ar. à cōtrario sensu. Vel intellige illud *c. pulsatus.* cū iste habet consensum episcopi: quia & tunc adhuc habet opinionē, nec potest cōpelli. Sed nūquid potest clericus consentire in laicum iudicem de consensu episcopi? Videtur, quod sic. 11. *quaestione. 1. clericum nullus.* ibi dicit, nullus praesumat clericum apud secularem iudicem episcopo non permittente pulsare, ergo de consensu episcopi videtur, quod possit. Sed non credo, b quia nec consensus episcopi sufficit. hic, supple in *c. clericum.* maximè, quia nec de consensu episcopi potest. Sicut enim clericus huic priuilegio, quod introductum est in fauorem totius ordinis clericalis, renunciare non potest: ita nec episcopus potest huic priuilegio renunciare, vel consentire, vt clerici hoc possint, nec potest eos compellere ad hoc, cum eadem ratio sit hincinde: quia episcopus priuilegium clericorum minuere non potest, sicut nec posset facere, quod aliquis clericus verberaretur sine sententia excommunicationis arg. j. *de senten. excommun. contingit.* De hac materia dictum est satis. s. *eod. si diligenti.* Bernard. s.

PRoposuisti.] Si citatus ad causam postea mutat forum, in causa illa coram primo iudice respondere cogetur. h. d. *Communis diuisio.* Secunda ibi *Porrò.* Abbas.

CASUS. Quidam subditus Bonon. episcopi legitimè citatus fuit ad causam, ad petitionem aduersarij sui, postmodum factus fuit vlterius iurisdictionis propter quod intendebat eius iudicium declinare: quaeritur, an possit? Respondet, quòd ille in causa praedictas ius reuocandi forum non habet, quasi ab alio iam praeuentus. Nota, quòd per solam citationem perpetuatur iurisdictio quantùm ad causam illam, pro qua quis citatus est.

e ¶ *Citatus.*] Sic ff. *de iud. si quis postea.* vnde haec sumpta est. & l. *vbi cœptum est* ff. *de iurisd. omn. iudi. cùm quaedam* sic ergo patet, quod per solam citationem perpetuatur iurisdictio tam ordinarij, quàm delegati: vt hic, & in praedictis iuribus: et s. *de offi. deleg. c. gratum* & *c. licèt* & s. *de offic. deleg. c. fin.* & per solam citationem, seu conuentionem praeuenitur iurisdictio. s. *de appella. Ut debitus* & s. *de rescrip. c. capitulum sanctae crucis.* in quibus habes, quòd qui primò literas praesentauit facta citatione, obtinere debet iudices suos, non obstante quòd alter priùs literas impetrauit, qui literas suas non praesentauit. Qui ergo conuenitur coram aliquo iudice competenti, necesse habet vsque ad finem perstitere, etiamsi mutauerit forum: quia praeuentus est, et hanc conuentionem, vt hic dicit, e & patet hoc per iura praedicta.

a *Concor. l. 2. & ibi Pet. et Bal. apertè & C. j. C. Commune verbo iud. & l. unica. & ibi B. C. qui pro sua.*

† *Dictio cuiusdam, deest in manuscriptis.*

† *Aliàs alio.*

† *Aliàs illo.*

b *Non est contrarium et, quod no. supra j. tit. prox. c. 2. quia aliud est delegare, aliud iurisdictionē prorogare: vnde in delegata appellatur ad delegatem; in ordinaria prorogata ad superiorem. Ioan. And.*

c *Intellige, vt maior sit dubitatio, de illo qui aliàs non tenebatur ratione rei, vel alterius fori coram primo iudice respondere: sed sola ratione domicilij. Ioan. And.*

Licèt] Clerico in curiam Romanam conuento non cōpetit declinatoria fori, posset tñ sibi ex cā cōpetere ius reuocandi domū h. d. Et primò ponit quatuor modos sortiendi forum. Secundo addutur quintu cum modificatio ne ibi, *Quia tamen* Abb.

Casvs. Quidam Eps apud sedem Apostolicam constitutus, conuetus fuit ab aduersario suo, ipse dicebat, quod non tenebatur respondere: cum propter hoc vocatus non fuerit, nec ibi contraxerit, vel domicilium habuerit, nec possessio, de qua ipse conueniebatur, erat ibi, ex quibus causis sortitur quis forum: super hoc scribit Papa capitulo ipsius Episcopi dicens, quòd licet ex causa aliqua de prædictis, ex quibus quis sortitur forum, Episcopus illorum apud sedē Apostolicam conuētus nō fuerit: quia tamen Romana Ecclesia omnium Ecclesiarum mater est, & magistra, Episcopus prædictus rectè potuit conueniri, vt ibi aduersario respōderet: nisi pro alia iusta, & necessaria causa venisset, quàm si tunc allegasset, ius reuocandi domum saluum fuisset eidem. Not. quòd ex quatuor causis hic positis, potest quis in foro alio conueniri. Item dominus Papa ordinarius iudex est omnium Ecclesiarum, & clericorum. Item si quis ad Romanam curiam pro causa iusta, & necessaria sit vocatus non tenetur tunc ibi respondere, nisi voluerit: sed habet ius reuocandi domum.

CAP. XX.

Licèt ratione [a] delicti, seu contractus [b], aut domicilij [c], siue rei de qua contra possessorē [d] causa mouetur, quibus forum regulariter quis sortitur, Episcopus vester apud sedem Apostolicam conuentus non fuerit: ¶ Quia tamen omnium Ecclesiarum mater est eadem, & magistra, ritè compelli potuit [e], vt ibi suis aduersariis respōderet: nisi pro alia iusta, & necessaria causa venisset, quam si tunc allegasset, ius reuocandi domum saluum fuisset eidem.

TITVLVS III.

¶ Ex concilio apud sanctum Medardum †.

¶ *Actor tenetur in scriptis libellum porrigere. Vel sic: Iudex non debet admittere actorem ad litigandum, nisi priùs libellum in scriptis offerat. Hoc dicit per alia verba.*

† *Medardū monasteriū est in Vrbe Suessionensi vbi id concilium habitum est. refert Burchardus l. 2. decre. c. 191. Ino. p. 6. c. 269 c. 1. co. ti in 1. com. & vide notas huius c.*

CAP. I.

Ignarus † Episcopus dixit: Habetis libellum reclamationis [f], vel postulationis? Illi responderunt, se præ manibus nullum habere libellum. Ignarus Episcopus dixit †: oportet, vel secundùm Ecclesiasticam auctoritatem, reclamationem vestram, libelli serie declarare, eámque vestris manibus roboratam, synodo porrigere, vt tunc vobis canonicè valeat responderi. Et tunc ipsi fratres, libellum conscribentes, porrexerunt.

† *In vno exemplari legitur, Ismagus, in aliis, Ignarus habetur.*

† *Vide l. si. c. vnde vi. & l. homicidium. & in Auth. de iud. §. oportet.*

¶ *Glo. seq. cum tribus seq. & principio vltima recitari solent textualiter. Et deinde vltima quærit, quæ sit iusta causa reuocandi domum. Et gl. ponit sex exempla, declarant, &c.*

a ¶ *Ratione delicti.*] No. quòd ratiōe delicti efficitur quis de iurisdictione alterius. sic j. *de rap. c. 1.* & 3 *q. 6. vbi causa.* & 2. *q. 1. si peccauerit. & 6. q. 3. placuit.* & C. *vbi de crimi. agi opor. Auth. qua in prouincia.* & C. *vbi de sena. vel cla. l. 1.* & s. *eo. si postulasti.* & ff *de accu. l. vlt.* & *l. si cui. §. ide imperator.* & ita delictu dat iurisdictionem ei, qui alias eam non habet. Itē delictum tollit priuilegium: a vt ▪ prædict. *Aut. qua in prouincia.* & 11. *q. 3. priuilegium.* Quid iuris sit de priuilegiatis, dr. j *de priuile. ex tuarum,* & pro delicto conuenitur quis, vbi domicilium habet, vel vbi inuenitur. *C. vbi de crim. agi opor. l. 1.* & si crimen graue sit, remittitur puniendus ad iudicem, vbi deliquit. *in Auth. vt nulli iud. §. si vero quis comprehensorum coll. 9.* & *ff. de re milit. ari. desertorem.* & *ff. de custo. & exhi. reo. l. solent.*

a *Concor. l. sancimus. C. de pœ. & Alb. de Rosa. in rubr. C. ne si pro patre. Adde pleniorem glossam. in c. sicut, & in c. ad abolēdā. infra de hære. vbi est ratio, cur ob delictum perdatur priuilegiū.*

b ¶ *Seu contractus.*] Hoc nomen *contractus*, largissimè sumitur, siue sit verus contractus, vel quasi contractus, vel aliud, vnde obligatio oritur. *ff. de iud. hæres absens. §. 1.* & *l. omnem obligationem.* & *l. interdum. §. vlt.* & hoc intellige siue inueniatur, siue non. debet enī illuc remitti, sicut in criminibus dr. cū in hoc parificētur *in Auth. vt omnes obe. iud. in 2. coll. §. hac considerantes coll. 5.* In delictis enim hoc seruatur. *in Auth. vt nul. iud. §. si vero quis comprehensorum.* & *§. seq. coll. 9.* Quidam tñ dicunt illum esse conueniendum, si ibi inueniatur, vbi contraxit per *l. hæres. in prin.* Item vbi quis soluere promisit, potest conueniri s. *de offi. deleg. P. & G.* & s. *eo. dilecti.* quod dicit litera ista: ratione contractus intellige secundùm quod traditur expressè in quadam decretali Innocentij iiij. quæ incipit, *Romana. eod. tit. §. contrahentes.* [*lib. 6.*]

b *Vt sacerdos domicilium habet in loco beneficij, & in loco patrimonij. supra eodem postulasti. Vagabundus vero ibi dicitur, vt no. in l. 1. C. vbi de cri. agi. opor.*

c ¶ *Aut domicilij.*] Ratione domicilij sortitur quis forum: & ibi potest conueniri. s. *eo. dilecti.* & *ff. de iudi. hæres absens. §. proinde.* Et potest quis habere domicilium in pluribus locis [b]. s. *eod. ex parte.* & *ff. ad mun. assumptio. §. viris prudentibus.* De hoc dictum est s. *de rescri. dilectus filius.*

d ¶ *Contra possessorem.*] Ratione possessionis, de qua quis conuenitur, sortitur quis forum, & coram illo iudice conuenire debet, in cuius iurisdictione res est. s. *eo. sanè.* & etiam vbi habet domicilium. & *C. vbi in rem actio. l. fi.* & s. *eo. ex parte.* B. etiamsi res sit mobilis. *arg. C. vbi in rem act. l. vlt.* & *ff. de iud. quod legatur. §. fin. aūt.* Quidam tamen dicunt hoc habere locum tantum in rebus immobilibus.

e ¶ *Compelli potuit.*] Cū dñs Papa sit iudex ordinarius singulorū, nullum fori priuilegiū poterat allegare. *9. q. 3. cūcta.* & *Roma.* cōn est patria omnium *ff. ad mun. Roma.* ergo nullus declinare potest forum eius, vnde ille compellitur ibi suis aduersariis respondere: nec ius reuocandi domum haberet, nisi pro alia iusta causa, & necessaria venisset, vt dicit litera ista, puta, si fuisset vocatus à principe pro publica vtilitate. *in Authen. de san. epis. §. si vero Epi. coll. 9.* Item clerici legati non tenentur respondere: nisi tunc ibi contraxissent, vel si in delegatione deliquissent, vel rem aliquam tunc emissent, nam tūc respondere tenebuntur: alias daretur eis occasio res alienas deferendi domum *ff. de iudi. non alias. l. resp. on.* & *§. 1.* & *l. seq.* Item qui causa dicendi testimonium ibidem vocatus est, vel qui iudicandi causa ibi accersiti sunt, vel qui causa exercendæ appellationis illuc venerunt, vel causa reddendæ tutelæ istæ personæ habent ius reuocandi domum, si non ibi contraxerunt, vbi conueniuntur. & hoc totum si homicidi: ut. *ff. de iudi. l. 2. §. dij. C. de se. legatis.* & *§. seq.* Sed legati non tenentur respondere nisi de his tātūm. quæ tempore legationis suæ contraxerunt: vt ibi dicitur. Item si legati agant: tunc tenentur se defendere, si reconueniantur, nisi agant pro iniuria sibi illata: vt ea *l. §. sed si agant.* si quis allegauerit talem causam, non compellitur respondere: vt hic patet, & hoc est expressum j. *de dolo et contu. expositus.* vbi qui vocatur à principe pro vtilitate Romanæ Ecclesiæ, habet ius reuocandi domum.

DE LIBELLI OBLATIONE.

¶ *Supra visum est de foro competenti, & an, & quando forum possit declinari. Verùm quia rei ad iudicia vocati, si non declinant forum, petunt sibi edi libellum, vt sciant, quid, & qualiter petatur, & super quo debeant respondere, ideo competenti ordine subiicit istam rubricam.*

De hac materia habetur 2. q. 8. per totum 81. dist. Maximianus. Abbas.

Ignarus.] Non diuiditur, quia ponit vnicam facti narrationem. Abbas.

Casvs. Quidam [c] fratres in concilio conquerebantur de quibusdā aduersariis suis. Ignarus Episcopus dixit: Habetis vos libellum reclamationis, vel postulationis vestræ? fratres illi responderunt se nullum habere libellum. Ignarus Episcopus dixit, oportet vos habere reclamationem vestram in serie libelli, & synodo porrigere, vt vobis possit canonicè responderi: & tunc fratres illi conscripserunt & synodo porrexerunt. Not. quòd libellus semper dandus est aduersario, & sic libellus videtur esse principium ordinis iudiciarij: vt sine eo nullum sit iudicium.

c *Facti species melius percipietur ex integra, quam inuenies in locis supra citatis.*

¶ *Glo. seq. recit. per modum summa quærendo de 7. scilicet quot sunt species libellorum: quid sit libellus, cui offeratur, qualiter, quando, quis sit effectus, & an sit de substantia, &c.*

f ¶ *Libellū reclamationis.*] No. quòd duplex est libellus. Est aūt libellus conuentionalis, seu postulationis, qui datur in ciuilibus quæstionibus. j *eo. c. vl.* de quo hic intelligitur. Et est libellus accusationis, quæ datur in criminalibus actionibus: vt 2. *q. 8. descripta. §. libellorum.* & j *de accu. per totum.* & 2. *q. 1. legum.* Est ergo libellus scriptura, in qua continetur res, quæ petitur, & causa petendi, & nomen actoris, & rei, & coram quo iudice. vt j *eod. per totum.* & sic patet, quòd semper offerendus est libellus iudici, & per ipsum reo, vt ipse reus possit deliberare: vt 3 *q. 3. c. inducia. ff. offeratur.* & in scriptis debet dari: vt hic patet, & *in Auth. offeratur. C. de lit. conte.* & j *de prob. quoniam contra.* & *in principio per prædict. Auth. offeratur.* Not. tamen. *arg. contra 11. q. 1 si quis cum clerico.* Sed illud obtinet in modicis, & vilibus causis, vbi scriptura non requiritur. Item contra. *infrà de do. & contu. prout* & illud intelligo, quòd libellus ante datus fuerat: & per talem libellum sic oblatum iudici, & postea reo, actio annalis perpetuatur. *Cod. quando libel. prin. de lit. contest. l. fi. 2.* & rem litigiosam facit subsecuta per executorem conuentione: vt *C. de litig. Authen. litigiosa.* & interrumpit præscriptionem. *C. de præscrip. xxx. vel xl. annorum fecit.* Sed nūquid libelli oblatio est de substantia ordinis iudiciarij? Videtur, quòd sic, quia

De materia huius glossa vide Decium in l. ius dicentis. ff. de iurisd. om. iu. & Iulium Clarum. in pract. crim. §. fin. qu. 11.

quia concilium istos fratres noluit audire, nisi primò libellū scriberent. & optimum *arg. ī. de probat. quoniam contra.* & per libellum apparet de modo agendi, secundum quem semper debet formari sententia. *ī. de simo.* licèt Hely. *ī. de accu. qualiter.* & *q̄n. & per auth. prædictam, offeratur.* optimè videtur probari, vbi dicit. Litis autem contestatio contra hoc indultū habita pro nihilo est. Et sic videtur, quòd sit de substantia, sicut & litis contestatio. *ī. de lit. contest. c. vnico. &* *s. de elect. dudum. 2.* Dicunt tamē quidā, quòd non est de substātia iudiciarij ordinis oblatio libelli. & sic potest, omitti tacitè, sicut fuerunt dicti de iuro calumniæ. Alij contra quod non valet, quicquid factum est, & hoc per iura prædicta, nisi sit vilis causa, vt dictum est. quod melius videtur iure canonico. Ista enim principalia sunt, libellus, qui est principium, & fundamentum causæ, litis contestatio. & quòd sententia feratur in scriptis.

Vide Li. de a. Decim. c. dilecti. Paulum de Castro concil. 145. & Alexan. consil. 181. & 184. in 2. vol.

¶ Innocentius iij.

¶ *Cùm agitur reali, nō sufficit rem generaliter peti, sed debet ita specificari, vt euitetur obscuritas, & æquiuocatio.*

CAP. II.

Significantibus[a] † T. & R. fratribus nostro fuit Apostolatui declaratum, quòd cùm inter ipsos ex vna parte, & V. ex altera, super quadam terra coram Iudicibus delegatis tracti fuissent in causam: oblato eis libello, ipsi (cùm plures terras haberent) vt terra illa super qua quæstio vertebatur, ostenderetur eisdem, à Iudicibus postulârunt, quòd cùm ipsi facere denegarent, ad nostram audientiam prouocârunt. ¶ Quocirca mandamus, quatenus si est ita reuocatio in statum debitū, si quid post appellationem huiusmodi noueritis attentatum, &c.

¶ Greg. ix. Archipresbytero † ciuitatis Nouæ, & M. ca. Culmen. †

¶ *Non tenetur reus respondere libello in actione personali, si non exprimitur causa petendi.*

CAP. III.

Dilecti filij fratres Ecclesiæ sanctæ Mariæ de Hispida, sua nobis petitione monstrarunt, quòd cū Prior, & Cōuentus sanctæ Mariæ ad Carceres, ipsos super quadā pecuniæ summa, corā Priore sanctæ trinitatis Veroñ. auctoritate Apostolica cōuenissent: ex parte ipsorum fuit excipiēdo propositū, quòd cùm dicti

ADDITIO. Quæ debeant in libello cōprehēdi habes his versibus:

Quis, quid, coram quo, quo iure petatur, & a quo:
Rectè compositus quisque libellus habet.

Vel sic, & clarius.

Conuenti nomen & nomen conuenientis.
Iudicis & nomen scribet, causamque petendi.
Et quascunque petet res actus scribere debet.

Significantibus.] Diuiditur. Nam in prima ponitur appellantis narratio. In secunda appellationis commissio. Secunda ibi, *Quocirca.* Abbas.

CASVS. Duo fratres. I. & A. coram iudicibus delegatis à quodam V. nomine, tracti fuerunt in causam: oblatus fuit eis libellus, in quo petebatur ab eis quædam terra: ipsi cùm plures terras haberent, petierunt à iudicibus, vt terram illam, super qua conueniebantur, facerent designari, quod ipsi facere denegarunt: propter quod ad sedem Apostolicam appellarunt. Mandat Papa, quatenus si est ita, quicquid factum est post appellationem debeat in irritū reuocari. Nota, quòd cùm agitur rei vendicatione, semper designanda est res, quæ petitur certo loco, & etiam finibus certis.

¶ *Gl. seq. duo facit. Primò tractat, qualis declaratio libelli fiat in iudiciis singularibus, vniuersalibus, & generalibus. Secundò an libellus possit mutari. Ioan. And. Panormit. diuidit istam gl. in 5. partes. In prima ponit practicā libellandi in actionibus singularibus. Secundò in vniuersalibus. Tertiò in generalibus. Quartò quærit, an libellus possit mutari, corrigi, seu emendari, vel aliquid de nouo accumulari. Quintò quærit, an eo casu, quo mutatur, sint danda noua inducia.*

a ¶ Significantibus.] Nota ad intelligentiam istius c. & sequentis, & eorum quæ circa hanc materiam dicuntur. Aut enim conuenitur quis actione reali: putà rei vendicatione, vt hic. & tunc exprimenda est res, quæ petitur, & vtrùm petatur tota, aut pars, vt peto talem fundum. ff. de rei vend. si in rem. aliàs enim reus deliberare non posset, vt hic dicit: nec iudex sententiam ferre debet super incerto. *arg. Instit. de act. §. curare. & 33. dist. habuisse. & 11. q. 3. graue.* Item duos proximos vicinos illius fundi ad minùs designare debet. *ff. de cen.* forma censualis: quia generalitas parit obscuritatem. *ff. de iure fisci. Arg. contra. ff. de rei ven. quæ de tota. §. incerta. & ff. communi diui. & si non omnes. §. si incertum.* Sed contraria ista specialia sunt circa deslegationem legatorum. Et licèt in casu isto debeat quis specificare rem, & ipsam designare, vt est dictum: causam tamen exprimere non tenetur in libello. causa enim expressa est eo ipso, quòd proponit rei vendicationem causa enim non est alia nisi ipsum dominium, cùm dicit rem ad se pertinere iure dominij, vel quasi. *ff. de excep. rei iudic. si mater. §. eandem. & §. 1. & 2. &* melius in *l. & an eadem §. actiones.* Item & hoc nota, cùm agitur rei vendicatione, quòd si aliquis subiicit vnam causam in libello & succumbat, potest adhuc eandem rem petere ex alia causa, non obstante exceptione rei iudicatæ. *ff. de excep. rei iud. si mater. §. 1. & 2. & l. & an eadem. & C. de peti. hære. hæredi. ff. ad exhibē. de eo. §. sapius & s. de in. examinata.* Idē est in possessorio. *ī. de donat. inter dilectos.* & hoc tuti' est actori. *Ar. cōtra. ff. de iureiu. duobus. §. colonus.* vbi dicitur, quòd qui proponit vnam actionē, nō potest aliam proponere pro eadem re. Sed illud est, quia illæ actiones surgunt ex eadem causa. Si verò nullam causam expressit, tunc totum ius suum in iudicium deduxisse videtur, vnde obstabit ei exceptio rei iudicatæ, si absoluitur reus: quia actor non probauit. *ff. de excep. rei iud. l. & an eandem. §. actiones. & ī. de cau. pos. cum Ecclesia.* Itē si fuit absolutus reus, quia ipse non possidebat, & postea incipiat possidere, non obstat exceptio iterum petenti. *ff. de except. rei iud. si a te. vñ. & l. si rem meam. & ī. de exce. c. pen.* Si autem agatur personali actione, vt si petas x. dari tibi, causa petendi exprimenda est in libello, aliter enim non tenetur respondere. *ī. c. prox. & C. de edic. diui Hadri. tollen. l. vlt. & ī. de censi. peruenit.* quia causa semper præcedere debet, ex qua aliquid debetur. *ff. q̄n dies leg. ce. Ismodi legatum.* Et si absoluitur reus, non obstat exceptio, si idem postea petatur ex alia causa. *ff. de excep. rei iud. l. & an eadem. §. actiones. & ī. & de caus. pos. c. vlt.* & idem est quantùm ad hoc, quod in rei vendicatione. assignata enim vna causa petendi in libello, si actio sit personalis, siue realis, non obstat rei iudicatæ exceptio: si agat ex alia causa, vt dicunt iura prædicta. In vniuersalibus iudiciis non est necesse exprimere, siue designare singulas res, sed sufficit dicere, peto talem hæreditatem, quia sum hæres *ff. de peti. hære. l. 4. & l. si quo tempore. ff. si pars hære. pen. l. 1. §. vlt.* & sic potest sententia proferri, condemno te, vt restituas hæreditatem, quæ fuit talis. Item peto ecclesiam cum pertinentiis suis. *infrà de resti. spo. cùm ad sedem & infrà de prob. licèt. & infrà de do. inter dilectos.* In generalibus verò iudiciis, scilicet tutelis, negotiis gestis, pro socio, & consimilibus, sufficit exprimere causam, vel factum sic: peto rationem de administratione, quam gessisti. nec exigitur expressio aliquarum rerum. *C. de iud. licet.* Item no. quòd libellus potest mutari[b], & emendari, & corrigi, sicut placet vsque ad litis contestationem. *2. q. 8. libellorum. & C de eden. l. 3.* & post litis contestationem non potest mutari: nec aliquid addere vel minuere. *ff. de iud. non potest. & ff de except. rei iud. eg. & l. cum quæritur.* & sic noua interpellatione opus est, vt dicit lex illa: non potest.[c] Et si mutauerit actionem, vel addiderit, habere debet nouas inducias ad deliberandum, nisi ex primo libello potuit esse instructus, & hoc licet sine præiudicio aduersarij, vt scilicet ei teneatur ad interesse totiens variando. *ff. de interga. actio. de ætate §. vlt. arg. ff. de eden. vbi. §. si autem. & ff. de iudi. eum quem temere.* propter leuem, & minimam additionem non debet habere nouas inducias. *ī. de dila. litera.* Illud præterea scias. quòd si reus sit iam conuentus edita sibi actione per iudicem, vel executorem, reo postulante necesse habet perficere litem actor. *C. quomodo. & quando iu. Auth. qui semel.* si verò non sit reus prædicto modo conuentus, licitum est ei desistere, quia nemo inuitus agere compellitur. *C. vt nemo inui. agere. l. vnica.* Quod autem dictum est, quòd actio potest mutari, hoc locum habet in his, in quibus vna non tollitur per electionem alterius. Sed si vna tollitur per electionem alterius, tunc non potest mutari: quod obtinet in casibus, scilicet in sequen. contor, *C. de fur. l. 1. & C. si ser. exte se emi. manda. l. 1. & C. de codicil. l. vlt. & ff. de tribu. quod in heredē. §. eligere & C. de pac. inter emp. & ven. l. commissoria. ff. de leg. 2. cùm filius. §. varius.*[d] Et quod dixi, quòd actio potest mutari, non intelligas, quòd ab ea in totum recedi possit, sed necesse habet accusator eam cum noua actione vsque ad finem perducere. *C. quomodo. & quando iu. Auth. qui semel.* sic intelligunt doctores legum illam authenticam.

b *Vide circa hunc articulū, Decium in d. l. edita. C de eden.*

c *Concor. te. in l. quod in heredem. § eligere. ff. de tribu.*

d *Et infrà de postu. c. vnico de ele. vt quis duas. lib. 6. vbi de hoc Ioan. And.*

Dilecti filij.] Diuiditur vt s. c. prox. Secunda ibi, *Ideoque.* Abbas Siculus.

CASVS. Prior, & conuentus sanctæ Mariæ ad Carceres petebant quandā quantitatē pecuniæ à fratribus sanctæ Mariæ de Hispida corā Priore sanctæ trinitatis Veroñ auctoritate Apostolica: fratres sanctæ Mariæ de Hispida petiuerunt à iudice, vt causam faceret exprimi in libello, ex quo dictam pecuniam soluere tenebantur: aliàs respondere nō tenebantur: & quia dictus iudex hanc exceptionē admittere denegabat: ad sedē Apo. appellarūt. Vñ mādat Papa, quaten' si est ita, reuocet in statū pristinū, quicquid post appel. hmôi fuerit attētatū. Not. ꝙ qui agit psonali actione semper tenetur causā exprimere in libello, ex qua cōpetat sibi qđ petit.

a ¶ *Conuentionali.*] Quid sit libellus conuentionalis dictum est s.eod c.1.

b ¶ *Quare sibi.*] Hic manifestè patet, quòd in personali actione tenetur quis exprimere causam petitionis. De hoc dictum est supra c.prox.

Prior, & conuentus nollent exprimere in porrecto libello † cóuentionali [a], quare [b] sibi dicta pecunia deberetur, super hoc minimè respondere tenebantur: & quia dictus Iudex exceptioné huiusmodi admittere denegabat, nostram audientiam appellauerunt. Ideóque mandamus, quatenus si est ita, reuocato in irritum, &c.

TITVLVS IV.

De mutuis petitionibus.

¶ Alex. iij Vulterano Episcopo, & Abbati de Spongia.

¶ *Iudex etiam delegatus, compellit actorem ad respondendum reo, in causa reconuentionis, & utranque causam ordine successiuo simul audiet: & una sententia terminabit. h.d.*

CAP. I.

EX † literis, *& infrà.* Quoniam rationis ordo exigit †, vt Plebanus, & Clerici Maturẽ. Abbati, & fratribus Maturensis monasterij, de iis quæ aduersus eos ponunt, debeant in vestra præsentia respõdere [c]: cùm sibi ex ipsis coram vobis à sede Apostolica delegatis iustitiam postulant exhiberi. 10 ¶ Mandamus, quatenus actione [d] Plebani, & Clericorum proposita, & responsione facta [e]: monitione præmissa, compellatis eosdem, memoratis Abbati, & fratribus incontinenti [f] coram vobis super [g] suis quæstionibus respondere: & vicissim postmo-20dum rationes partium audientes, concordia [h], vel iudicio vtriusque negotium terminetis.

¶ Cælestinus iij. Rothoma. Decano.

¶ *Modus procedendi datus per rescriptum in causa conuentionis intelligitur repetitus in causa reconuentionis.*

CAP. II.

PRudentiam †. *& infrà.* ¶ Sanè consuluisti nos, vtrum cùm causa appellatione remota committitur, & reus coram eodem Iudice actorem recon40uenerit, & actor super reconuentione appellationis obstaculum interponit, an sit huiusmodi appellationi deferendum? Nos verò ita sentimus, quòd cùm actoris, & rei eadem sit

---

DE MVTVIS PETITIONIBVS.

¶ *Suprà tit. prox. visũ est de libelli oblatione. Sed quia plerũq; libelli porriguntur ab vtraque parte, & fiunt hinc inde mutuæ petitiones, & dubitatur de modo, & practica procedẽdi: ideo compilator annectit hũc titulum.*

De hac materia habetur 3.q.8 cuius in agendo Abbas.

EX *literis.* [illegible] coram iudice delegato, qui simul audiet, & si[illegible] mandati ponit. Secũdò ipsũ mãdatũ subiungit ibi, *Mandamus.* Abb. Sic.

CASVS Plebanus, & clerici Maturẽ. coram Episcopo Vulterano, & Abbate de Spongia à sede Apost. delegatis, Abbatem, & conuentum Maturẽ. monasterij traxerunt in causam super quibusdam quæstionibus: abbas, & conuentus prædicti coram eisdem iudicibus reconuenire volebant plebanum, & clericos prædictos super suis quæstionibus, quas cõtra eos habebant: dubitauerunt iudices, vtrùm super his haberent cognoscere, cum de negotiis monachorum nihil eis commissum fuisset expresse: Papa consultus respondet, quòd ordo iuris exigit vt plebanus, & clerici, abbati, & conuentui prædictis debeant respondere de iustitia coram eis, cùm ipsi petant ex ipsis de suis quæstionibus sibi iustitiam exhiberi mandans quatenus actione plebani, & clericorum proposita, & responsione facta, compellant eosdem abbati, & fratribus incontinenti de suis quæstionibus respondere, & vicissim rationes partium audientes concordia, vel iudicio vtriusque negotium debeant terminare. Nota, q qui petit iustitiam ab alio, tenetur eidem iustitiam reddere. Item recõuentio coram delegato potest fieri. Item conuentio, & reconuẽtio simul procedere debent. Item iudex primò ad concordiam, si potest, intendat. Item iurisdictio delegata extenditur ad res, de quibus in rescripto non fit mentio, altera parte inuita.

¶ *Glo seq. facit tria. Primò ponit modum in reconuentione tenendum. Secundò tractat, an post litem contestatam procedat reconuentio. Tertiò arg ex textu, quòd frustra petit, &c. alleg. 8 cõcord. demum alle. 5. contraria: & vltimum soluit.*

c ¶ *Respondere.*] Not. qualiter debebat fieri reconuẽtio coram iudice delegato, prout hic satis colligitur. Proposita enim petitione actoris reus actorem si vult reconuenire, ante litis contestationem suam porrigat ei petitionem, & ita deliberatione super vtraque petitione hinc inde habita, debet fieri contestatio litis super petitione actoris primo, & incontinenti super petitione rei respondere debet actor, & postmodum iudex vicissim audiat vtramque causam, & vna sententia terminare debet causas, vt hoc totum patet hic, & ĩ *de or. cog. cùm dilectus* & si actor nollet reo respondere, iudex debet ei iustitiam denegare, nec audire ipsum super causa sua, vt ĩ *de iura. calum. imperatorum. & c. vlt. §. pœna. ff. de procur. mutus §. pœna. & C. de compen. neque scriptura. & ff. de var. & extraor. cog. l. 1. §. vlt. in fi.* & si iudex hoc negligeret & procederet in proposita quæstione, non tenet factum eius, vel est potiùs appellandum ab ipso *ff. qua sen. si ap. re l. 1. §. vlt. in fi.* Si verò reus differat suam petitionem porrigere post litis contestationem, non videtur, quòd sit audiendus. C. *de sen. & inter om. iud. Auth. & consequenter.* vbi dicitur, & consequenter. ergo pulsatus ab aliquo, si vicissim ipsum lite pulsare velim, statim quidem hoc non licet nisi apud eundem iudicem. Et sic videtur, quòd statim debeat ipsum reconuenire: & idẽ videtur expressum in authenticorum corpore de executoribus. §. *sancimus coll. 8.* vbi dicitur, si reus vult reconuenire actorem, mox ab initio [b] apud eundem iudicem reconueniat ipsum, sed non apud alium nisi lite finita [c] poterit illum conuenire. Et quidam dominorum legum intelligunt istud, statim, vsque ad sententiam, quidam tamen vsque ad aperturam testium. Hodie ista diuersitas determinatur per *decre. Inno. iiij. in concil. Lugdunẽ. de rescript. despendsa. §. reus quoque.* [*lib. 6.*] vbi dicitur expressè, q reus põt actorẽ suũ reconuenire coram eodem iudice durante iudicio: & si tunc coram alio ipsum traheret, processus nullus esset, & in expensis cõdemnabitur, & quod dicit, durante iudicio, intelligo, quousque renunciatum est, quòd conclusum in causa, quia tunc tantum dicitur iudicium, dũ negotiũ discutitur. ĩ. *de ver. sig. forus. arg. ad hoc. C. de compen. l. vlt.* Item est ar. ex hoc loco, q frustra petit debitum, qui quod debet, non impedit. 2. q. 8. *cuius in agendo. & 32. q. 6. nihil iniquius. 95. di. esto subiectus. & ĩ. de iureiu. peruenit. 2. & ĩ. de vsu. quia frustra.* & eadem lege conuenitur quis, qua ius sibi tribui postulat. *C. de rei vend. pro ecclesia ratas. & in Auth. de san. epis. §. reuerendissimi. coll. 9.* [d] *& ĩ. de appel. an sit. Arg. contra. 23. q. 5 non vos. & 16. q. 7. si quis deinceps. & 23. dist. in nomine domini circa fi. & ĩ. de haret. ex. communicamus. § credentes. & C. de compe. l. vlt* [e] sed istud vltimum est speciale in deposito.

d ¶ *Actione.*] id est, petitione: quia secundum canones nemo tenetur proponere actionem. de hoc dictum est s. *de iud. de[illegible].*

e ¶ *Responsione facta.*] Hic patet, qualiter litis contestatio fiat: de qua dicetur. ĩ *tit. prox.* Bern.

f ¶ *Incontinenti.*] Illud, incontinenti, intelligendum est nullo actu medio interposito. & est simile illi mox quod habes s *de elect. quia propter.* vbi habes multas interpretationes de huiusmodi dictionibus; istud incontinenti, intellige durante iudicio, vt dicitur in [illegible] notula in fi.

¶ *Gl. seq. docet duo. 1. quid si mutuæ petitiones sunt possessoria. vel vna possessoria, & altera petitoria; secundo quod [illegible] reconuentionis est, &c.*

g ¶ *Super suis quæstionib.*] Idẽ est, si actor ageret possessorio, & reus vellet eum conuenire actorem super alia spoliatione: secus si actor ageret possessorio, & reus vellet conuenire eum petitorio, quia quæstio spoliationis priuilegiata est, vt primo expediatur. ĩ. *de ordi. cogni. super spoliatione.* Sed si prima sit petitoria, reus super 70spoliatiõe bñ potest recõuenire actoré in modũ actionis. ĩ. *de ordi. cog. cũ dilectus.* Sic no. q p recõuẽtionẽ fit iudex, qui aliàs iurisdictionẽ nõ hẽt in recõuenientẽ, quãtũ ad illã cãm recõuentionis, siue sit ordinarius, siue delegatus, cũ eã recõuẽtionis delegato nõ est cõmissa, vt hic habes. & s. *de offi. dele. prudẽtiã in fi.* & iudex laicus ordinarius hẽt iurisdictione p recõuentionẽ, puta cum clericus cõuenit laicũ corã laico iudice, tunc clericus tenetur rñdere laico corã eodẽ iudice nisi sit cã, q corã iudice ecclesiastico sit tractãda: de qb' dictũ est. s. *de foro cõp ex tenore. & c. prætereà,* nec in criminib. locũ hẽt recõuẽtio. de hoc dixi s. *de iud. at si clerici.*

80h ¶ *Concordia.*] Et hic arg. q iudex primò, si potest, debet partes reducere ad concordiam. *ar. ad idem 5. q. 2. si priuatus.* vbi de hoc. *& 23. q. 8. si quis mẽbrorum* Et est sim. *ff. de vsufru. aquis. ipsum. & ĩ. de simo. quarelam. & s. de transact. c. vlt.* vbi de hoc. Bern.

PRudentiã.] Actor qui impetrat rescriptũ appellatiõe remota, in causa reconuentionis appellatione remota respondere tenetur. Communis diuisio. Secunda ibi, *Nos verò.* Abbas Siculus.

CASVS.

---

† *Vide l. fin. C. de an. ex cep. & l. 1. ff. de eden. & ibi Bart.*

† *Post concil. Laterã. sub Alexan. iij. p. 11. c. 1.* & c. a. eo. tit. in 1. cõpil.

† *Facit ad hoc l. cùm Papinianus. in fi. C. de sent. & interl. omnium iudi.*

a *De Materia glossæ vide Deciũ in l. post receptum. ff. de iurisd. om. iud. & Sectum in Fallentiis, regula 412. & Ioannem Nouellum regula 172.*

b *Exponit Vinc. post initium.*

c *Ad hoc facit ordo istorum titulorum, quia post libelli oblationem, & ante litẽ contestatã ponitur rubrica de reconuentione, secundũ Host. Ioan. And.*

† *Cap. 1. eo. tit. in 2. cõpilatione.*

d *Communis pro ecclesia reconuenitur prælla. Io. And.*

e *Præcedentia etiam sunt specialia in schismaticis, intrusis, & excommunicatis qui nõ conueniunt, & conueniri possunt.*

f *pro de intelleximus. Ioan. And.*

f *Qualiter hoc dictum intelligatur, vide per Bartol. in Auth. & consequenter. C. de sent. & interlo. omn. iud.*

g *Non enim ad arma, & rixam procedere patiatur prætor, quia potest sua iurisdictione compescere. Ioan. And.*

Casus Quidam impetrauit litteras contra aduersarium suum [illegible] conuenit actorem coram eodem iudice: actor appellat super reconuentione: quaeritur, an tali appellationi sit deferendum Consultus Papa respondet, quòd cùm actoris, & rei eadem sit conditio, & vno, & eodem iure circa appellationem censeri debeat vterque, sicut actor vult, quòd iustitia sibi fiat app. re. eodem modo debet reconuenienti respondere de sua iustitia. Nota, quòd actor, & reus eodem iure censentur, & eadem est conditio vtriusque. Item eodem modo quo quis vult sibi iustitiam fieri, sub eadem forma alij respondere tenetur.

a ¶ *Eadem sit cōditio.*] Quia in iudicem nō debet esse personarū acceptio. 3. *de iudi. nouit.* & 4. q. 4. c. 6 & non debet actori licere, quod reo non permittitur. *ff. de reg. iur. non debet.* & ita si remota est appellatio quoad agentem, & eodem modo quoad reconuenientē: quia eodem iure, quod quis in alterum statuit, ipso debet vti. *ff. quod quisque iur. in alterum* l. 1. & 3. & 3. *de constit. cum omnes.* Et hodie non videtur habere locum, quod dicitur de appellatione: quia ipso iure remota est appellatio in qualibet quaestione. j. *de appe. Vt debitus.* & c. *pastoralis in principio.*

¶ *Glo. seq. primo arguit, secundò fortificat, & soluit 2. q. Vltimò signat contrarium, & soluit.*

b ¶ *Eodem modo.*] Id est secundùm eandem formam, qua procedit iudex in principali, & in reconuentione: & parem potestatem habet iudex quoad omnia in vtraque quaestione. Et sic est arg. quod iudex eandem habet auctoritatem in prorogata iurisdictione, sicut & in delegata. de hoc dictum est 3. *eo. de offi. deleg. P.* & G. Remotio enim appellationis repetita intelligitur in reconuentione. simile 32. q. 7. *apostolus.* sicut cùm aliquid delinquitur ab haerede, intelligitur repetitum & à substituto. *C. ad Trebel. l. [illegible] instam.* & *ff. de leg. 2. debitor.* §. 1. & *ff. de Verb. oblig. Titia.* §. 1. Sed pone quod actor super vna re tantùm literas impetrauit, numquid reus potest illum conuenire super pluribus? Videtur, quod non *arg. ff. de iurisdi. om. iud. si idem.* §. *quid & si.* & *ar. huius litterae* Sed contra credo. *arg. 3. c. prox.* ibi, suis quaestionibus. Item reuenta hac eadem positione reus reconuenit actorem super pluribus, vel super vno tantùm, & sic actus efficitur. Numquid actor quasi reus reconueniens potest agere contra reum super alia re, quae in litteris expressa non fuit. *arg. ff. de excep. l. 2.* §. *illud*: Non credo, quod hoc possit: quia reconuentio non intelligitur nisi quantùm ad illum, qui primò conuenitur. Itē *arg. contra C. de leg. quod fauore* non est contra quia illud intelligitur, quod cùm princeps suo motu in fauorem aliquod ius cōcedit, putà minoribus vel Ecclesiis. Quod dicit hic, intelligitur, quando aliquis impetrauit illud ius, & Papa ad instantiam a petentis illud concessit: vnde ipse debet vti eodem *ff. quod quisque iur. l. 1.* & 3. *de codic etiam constit. cum omnes.* Sed hodie vt dixi, ius commune est quantùm ad omnes. j. *de appel. c. Vt debitus*

a *Discrimen Tan. Vin. quod Romanus ecclesia tales litteras concedit etiam sine petentis instantia, clausula apponendo & dans in text. in glosa, Videtur & secundum ad intellige hoc de instantia quod ref. impū, non quod Ioan. Andr.*

conditio a: & vno eodemque iure circa appellationis remedium debeat vterque censeri: sicut desiderat actor, vt sibi iuxta mandatoris rescriptum iustitia fiat appellatione remota: eodem modo b reconueniri debeat in sua iustitia respondere.

TITVLVS V.

De litis contestatione.

¶ Gregorius ix. Abbati sancti Ioannis in vineis.

¶ *Non per positiones, & responsiones: sed per petitionem in iure propositam, & responsionem secutam fit litis contestatio: qua omissa, nullus est processus.*

CAP. I.

Olim inter Episcopū Nouiensem ex parte vna, & Capitulum Ecclesiae sancti Quintini ex altera, super quibusdam iniuriis, & excommunicationum sententiis, & quibusdam aliis articulis orta materia quaestionis: & *infra.* Iudices factis quibusdam positionibus, & responsionibus ad easdem: auditis etiam quae partes voluerunt proponere coram eis: causam eandem ad examen Apostolicum remiserunt.

¶ Procuratoribus igitur partium propter hoc in nostra praesentia constitutis, quamuis positiones, & responsiones c, hincinde super pluribus articulis factae fuerint coram Iudicibus memoratis: quia † tamen litis contestationem non inuenimus esse factam, cùm non per positiones, & responsiones ad eas, sed per petitionem in iure propositam, & responsionem secutam litis contestatio fiat †: processum ipsorum, de fratrum nostrorum consilio, irritum duximus nunciandum.

sentia Papae constitutis, & examinato processu iudicum, dominus Papa quia non inuenit litis contest. factam fuisse, processum ipsorum iudicum irritum nunciauit: quia licèt positiones, & responsiones hinc inde factae fuissent super articulis praedictis, super hoc tamen non fuit contestatio litis facta. sed per petitionem in iure propositā, & responsionem secutam fit contestatio litis. Not. quod vbi contestatio litis omissa fuit, nullus est processus. Item contestatio fit per petitionem appositam, & responsionem secutam. & hoc in scriptis debet apparere.

¶ *Glos. seq. opponit, & duas solutiones dat Vna in principio. Aliam circa fine glo. In medio dicēs quid sit contestatio, & quomodo fiat & quod protestatio proponētis, vel respodētis impedit contestationē. Vltimo ponit quaestionē.*

c ¶ *Responsiones.*] Sic 3. de elect. dudum. b Sed videtur quòd istud sufficeret, quia positiones super ipso fact. fiunt. vnde satis intelligitur litis contestatio fieri per positiones, & responsiones. sed non est verum, quia litis contestatio est exordium litis, siue principium causae appellatur. 3. *de offi. deleg. super quaestionum.* §. 1 & 2. Et res deducta in iudicium non videtur per simplicem petitionem, vel per editionem actionis. *C. eo. tit. l. Vnica.* & vbi principium deest, nihil superaedificari potest. 1. q. 1. *cum Paulus.* & *infra de presby. non bap. Veniens.* & cuiusque rei principium potissima pars est. *ff. de orig. iur. l. 1.* & licèt contestatio litis sit principium, tamen necesse est libellum praecedere, vel porrigere, iuxta quo litis contestatio fiat, vt dictum est *supra de libel. obl. c. 1.* Est autem litis contestatio negotij principalis hincinde apud iudicem facta narratio, & subsecuta responsio, vt hic, siue negando, siue confitendo. de hoc no. supra de elect. dudum. quod est ita intelligendum, vt fiat animo procedendi in causa, & ea intentione directè ex proposito. Vnde si aliquis proponat factum coram iudice, non ea mente, vt litem contestetur, vel respondeat, saluo iure suo, & sine praeiudicio, non erit propterea litis contestatio facta: cùm hoc fiat non ad iudicis interrogationem, sed motu proprio. Litis contestatio fieri debet interrogante iudice, actore proponente suam actionem, & reo respondente ad interrogationem iudicis, vt mos est fieri *arg. C. eo l. Vnica in fin.* j. *de do. & contu. prout.* sic patet, quod non erat facta litis contestatio, cùm factum proponitur cum protestatione, & sine praeiudicio. *arg. ap. ff quibus mo. pig. vel hyp. sol. si debitor.* §. *si in venditione.* b Et *arg sup. de ele. Cumana.* vbi dicitur de protestatione. vbi ergo litis contestatio non procedit: nihil valet, quod agitur, vt hic, & *infra tit. prox. per totum.* Et potest ratio assignari, quare per positiones, & responsiones ad eas non fit litis contestatio. qui enim ponit aliquid dictum, vel factum, nihil petit ab aduersario, nec etiam ostendit super hoc velle agere: & ita non posset per hoc fieri sententia condemnationis, vel absolutionis, cùm nihil petitum sit per positionem, sed ostenditur aliquid esse factum vel dictum, seu promissum: & sententia semper ferenda sit secundùm modum agendi. j. *de acc. qualiter, & quando. ad fin.* & j. *de simo. licèt Heli.* & condemnatio non est facienda, nisi ad hoc sit actum. j. *de ord. cog. cùm dilectus. ad fin.* & hoc etiam probatur, quia interrogationes, & responsiones aliquando fiunt ante litis contestationem *ff. de interro. actio. quali per totum.* de quibus quidem notatur. j. *de iura. calum. c. pen. in glo.* quae incipit, *omnia quae.* & per illas interrogationes, & responsiones nulla fieret condemnatio vel absolutio, nisi fieret postea litis contestatio super petitione actoris. & ita patet, quòd vbi fiunt tantùm positiones, & respōsiones, nulla petitione praemissa, vel nulla litis contestatione facta, nullus est processus: vt 3. *de elect. dudum.* & hic. Sed quid si petitio oblata fuit, & in actis redacta sed contestatio litis non fuit facta, sed positiones, & responsiones factae fuerunt? Idem credo: scilicet quod processus non valeat: quia litis contestatio non est facta. Bernardus.

† *Vide Bartolum, Fulgosium, & Paulum in l. transac. C. de transac. adde Socinum in regula.*

† *Vide tex. in l. Vnica. Co. eo. & l. Aurelius.* §. *idcirco ff. de libe. lega.*

b *Si creditor consensit alienationi pignoris, quā fecit debitor: liberatū est pignus, nisi fuerit protestatus, quod saluū esset ius pignoris. Ioā. And.*

DE LITIS CONTESTATIONE.

¶ *Quia post libelli oblationem, & mutuam petitionem, sequi debet litis contestatio, ideo subiicit istam.*

De hac materia habetur 3. q. 3. offeratur, & repetitur in 6. Abbas.

Olim inter Episcopum] Primò ponit processum iudicum, & ipsorum relationem. Secundò ipsum processum decernit irritum, & dicit quare. Secunda ibi, *Procuratoribus.* Abbas Siculus.

Casvs. Inter Episcopū Nouien. ex parte vna, & capitulum Ecclesiae sancti Quintini ex altera, vertebatur quaestio super quibusdā iniuriis, sententiis excōmunicationū, & quibusdā aliis articulis, super quibus causa cōmissa fuit quibusdā iudicibus. iudices factis solummodo quibusdam positionibus, & responsionibus ad easdē, & auditis quae partes proponere voluerunt, causam remiserūt ad Apostolicam sedē: procuratoribus vtriusque in prae-

VT LITE

VT LITE NON CONTESTATA, &c.

¶ Supra vijum est de lite contestatione, qualiter fiat. Verum quia plerunque lite non contestata petuntur testes recipi, vel de facto recipiuntur & dubitatur, quid iuris, ideo subijcit istam rubricam. ¶ Et nota ex rubrica negatiuè posita, quod regulariter lite non contestata non debent testes recipi, nec ad diffinitiuam sententiam procedi. Abbas Sicul.

a Congruit rubrica de testium. olim. Vbi Papa receptionem testium factã lite non contesta. reuocauit in irritum. de sententia habes supr. de elc. dudum. & ver. licet autem. Ide fallit in ea su decre. cũ qui de co qui mat. in rel. lib. 6. Ioan. And.

† Vide Bartholomaeum Sancinũ in Fallentijs regula 296. & atque ijs quae ibus.

† Cap. eo. tit. in 3. cõpilatione.

Et vide cõcilium Tridét. sessio. 24. de sacramento matrimonij.

TITVLVS VI.

Vt lite † non contestata non procedatur ad testium receptionem, vel ad sententiam diffinitiuam.

¶ Innocentius iij. Abbati sancti Proculi, & L. Canonico Bononiensi.

¶ *Si agatur de adulterio, ad separationem tori, & ante litis cõtestationem reus est contumax, potest excommunicari: sed testes recipi non possunt, nec causa diffiniri.*

CAP. I.

AD † hoc Deus: & infrà. Cum causa, quae inter R. & B. vxorem eius vertitur, auctoritate Apostolica vobis commissa fuisset, tandem procurator eiusdem R. libello vxoris, quo virum ad separationem tori, & vt dotem reciperet [a], de adulterio † accusabat, noluit respõderet [b], donec Aduocatus veniret, inducias postulando. Qui cùm huiusmodi inducias expetendo, vobis illudere videretur: tandem ad praesentiam vestram accedens, dixit se respondere paratum: sed die statuto, cùm crederetur respõsurus libello, restitutionem vxoris primò fieri postulauit, ne secus fieret appellando †.

¶ Verùm quia dicebat mulier se virum habere suspectum [d], & idem Procurator nec de mulieris impunitate cauere: nec vestro se curasset postmodum conspectui praesentare, vos testes mulieris recipere studuistis: & infrà.

¶ Consultationi vestrae taliter respondemus, quòd licèt ordo iudiciarius in alijs controuersijs sit seruandus, & in matrimonialibus causis non vsquequaque seruetur [e], quia tamen in praesenti negotio non est actum de foedere matrimonij, sed de crimine adulterij (per quod ad separationem con-

CASVS. Quaedam causa matrimonialis vertebatur inter R & B. vxorem eius, cã cõmissa fuit abbati sancti Proculi, & eius cõiudici, coram quibus dicta B. accusabat virũ suũ de adulterio ad tori separatione, & vt dotẽ suam reciperet ab eodẽ: oblato libello procurator viri noluit rñdere, praetextu aduocati, quẽ nõ habebat, inducias postulando: demũ dixit se paratum rñdere libello. Sed die statuta, dum credebatur, quod rñdere libello, petijt restitutionem vxoris primò faciendam marito, & ne secus fieret, appellauit: mulier dicebat se virum habere suspectum: sed procurator noluit cauere de impunitate, ersonae, nec viri: postea noluit comparere: iudices non obstante appellatione illius, testes mulieris receperunt, attestationibus publicatis, dubitabatur de ferenda sententia: quidam dicebant referendum esse appellationi: alij deferendum non esse: cõsulitur Papa, quid iuris esset, respondet, quod licèt ordo iudiciarius in alijs controuersijs sit seruandus, in matrimonialib. causis non vsquequaque. Sed quia in praesenti negotio non est actum de foedere matrimonij, sed de crimine adulterij ad tori separationem testes non debuerunt recipi non debuerunt: vñ siue deferẽdũ siue non deferendum appellatione fuisset, non est ad diffinitiuam sententiã procedendum, tamen praefatus R. si contumax fuit, potuit excõmunicari vel propter contumaciam procuratoris, si sciens non purgauerit eandem. Not. quòd in causa criminali cùm ciuiliter agitur, potest interuenire procurator. Item argum. quòd praetextu aduocati dandae sunt induciae. Item in causa criminali cum agitur de foedere matrimonij, ordo iudiciarius per omnia non seruatur. Item lite non contestata non sunt testes recipiendi, nec sententia diffinitiua ferenda. Item propter contumaciam procuratoris non est dominus puniendus, sed cùm sciuerit, & non purgauerit, potest excommunicari.

† Et de poena adulterij, & ordine procedendi contra adulteros vide concilium Tridentinũ sess. 24. tit. de reformatione matrimonij c. 8.

a ¶ *Reciperet.*] Et etiam donationem propter nuptias: nam sicut propter adulterium vxoris vir lucratur dotem: ita mulier propter adulterium viri lucratur donationẽ propter nuptias. C. de repud. consensu. §. si verò. quia vir, & mulier non ad impari iudicantur. 32. q. 1. si quis vxorem si tamen filij extent ex eorum matrimonio, tunc dos siue donatio spectat ad filios. in Auth. Vt liceat matri, & auiae. §. si de adulterio. coll. 8.

b ¶ *Noluit respondere.*] Licet agatur hic de crimine: quia tamen non agitur criminaliter, potest interuenire procurator, & respondere. & arg. ff. de procurato. tua.

¶ *Glo. seq. dicit, quomodo in principio causae, & in medio ex causa, & si dolorẽ non petitur, dantur induciae pro aduocato habẽdo: non tamen nocet sententia, si aduocatus adfuit: fallit in fisco.*

c ¶ *Aduocatus.*] Si aliquis vocatur ad iudicium, & dicat se non habere aduocatum, dandae sunt sibi induciae ad quaerendum aduocatum. ff. ex quibus cau. ma. l. ab hostibus. §. sed quod simpliciter & Laet praetor §. Vlt. & arg. ad idem. C. de iudi. properandum. §. penul. & ff. de postu. l. 1. §. ait praetor. & ex causa etiam medio tẽpore dandae sunt induciae propter [a] absentiam aduocati, si iusta de causa esset impeditus: cum nimis esset difficile, & graue, alium quaerere aduocatum, qui merita causae non nouit. & sic eodem modo pro alio inducias obtineret, vt instrueretur, sed si malitiose petantur, non sunt dandae. arg. ¶. de do. & contu. prout. post sententiam non habet locum, si decretum non habebat causam tempore sententiae. C. de postu. Velamento. & ideo propter hoc non retractabitur sententia: est tamen spec. de in c. ful. si etiam non valeat sententia lata contra fiscum ad uocato eius absente. ff. de iur. fisci. l. si. C. ne aduo. fisci. l. vlt.

¶ *Glo. seq. ponit quinque casus, quibus non fit restitutio.*

d ¶ *Suspectum.*] Hoc est vnus casus, vbi sine fit restitutio, vbi non restituitur, scilicet cum timetur de saeuitia viri. c. *Nam & ¶. de rest. spol. ex transmissa. & c. literas. in mu. sententia, & 32. q. 1 de benedictio. in ¶. cum. de.* Item si in eo non cognitur cõmuniter etiam ista de suo, & viri. & mente alio coniugio, vel alias, qua dam impensibili, in siue validi, quo casu non debet ei vs ad separationem fieri restitutio. infra de eo cum loan. restit. spol. litera. Item ¶. no. 35. ¶. publicè fornicatur. dd. i. nunc infra de diuor. significasti. Item ad si. c. ass. Item si virgo sit. Ioan. And. tit. & timeatur corrumpi. † Vide tex. infra de spon. ... cum pluris. cum. & arg. ... Auth. qui spol. ex transmissa. & c. ... c. ex parte. Item si sit quae non vult habitare cum eo iudex. viro sine contumelia creatoris, denegatur ei restitutio: quamuis iniustè fuerit spoliata. infrà de diuor. gaudemus. §. qui autem. illis viro facienda est restitutio ante principalis causae ingressum. infrà de rest. spol. ex conquestione. praestita primò sufficienti, & idonea cautione de impunitate personae. infrà de rest. spo. ex transmissa. & c. literas. & 32. qu. 1. de benedictio. nisi tanta esset viri austeritas, quòd non auderet se viro committere: quia tunc nullo modo debet restitui vt in c. literas. in fi.

ADDITIO. Etiam si vellet satisdare. Vnde versus.

Si non continuit: si mox probat impedimentum:
Sitque vir austerus: Moysi si lege relictus.
Si virgo fuerit, & corrumpi timeatur:
Si vir possideat iniuste vel violenter.
Casibus his septem dominus non restituetur.

Vel sic & breuius.

Blasphemoque Deum, sacro, moecho manifestè,
Stirpe parente sateneque virgo redditur vxor.

e ¶ *Seruetur.*] Nota, quòd plura sunt specialia in causis matrimonialibus: quia vbi agitur de foedere matrimoniali, potest agi contra contumacem lite non contestata ad diffinitiuam sententiam. ¶. eo. quoniam. §. porro. Item quia iniungi potest esse in causa etiam per procuratorem. ¶. de restitut. spol. ex parte. Item confessio contra matrimonium non praeiudicat. ¶. de eo qui cog. consan. & vx. sua. super eod. Item quia pater, & mater possunt testificari tam in coniungendo, quàm in disiungendo matrimonio. ¶. qui matr. acc. pos. videtur. [d] Item quia sententia lata cõtra matrimonium ad separationem eorum, qui iam coniuncti erant, nõ transit in rem iudicatam ¶. de sen. & re iud. later. & c. consanguinei. Item nec transactio, siue compositio potest in matrimonio interuenire. ¶. de transact. c. vlt. item nec arbitrium ¶. de restitu. in integ. causa. in fi. item nec poena locum habet ff. de verb. obl. Titia. & C. de spon. l. vlt. & ¶. de spon. gemma.

ADDITIO. Item licèt in aliis causis possit remitti iuramentum testibus, vt ¶. de testibus. c. tuis. non tamen in causa matrimoniali. vnde versus.

Coniugij iura sunt hic specialia plura.
Non contestata quod stat sententia lata
Procuratores tali dant lite minores.
Hac non cassatur, homo contra si fateatur.
Et non iuratis testes sunt hic reprobati.
Hic si procedit, concordia quaque recedit,
Hic non transigitur, non arbitriumque subitur.
Non confirmatur sententia si qua feratur.
Hinc speciale tene, cessat stipulatio poena. Item breuius.
Non contestata fertur sententia lite.

Et man-

e Maximè quando hoc multum laedit aduersarius secundùm Inn. & Hostien. & maximè si pars id prouidere non potuit. & vide in Spec. de dil. §. 1. ver. praeparatoriae. in fi. Ioã. And.

Matrimonialis causa multa habet specialia.

d Quod dic infra de restit. super eo. 2. Ioan. And.

Et mandat pobes: non fit sententia perper:
Arbitrium, pœna, pactum, transactio cessat.
Et non iurati testes, confessio contra.

a ¶ *Ad separationem coniugij.*] Verbum istud, coniugij, impropriè ponitur: quia propter adulterium ipsum coniugium non dissoluitur, immò manent coniuges etiam separati. 32. q. 7. c. 1. & 2. & ideò expone, coniugij, id est, coniugum, qui propter adulterium separantur ab inuicem quoad mutuam seruitutem tantum, vinculo matrimonij nihilominus perdurante, & hoc patet, quia licèt sic absoluatur ille, qui non peccauit, à seruitute alterius qui adulterium commisit, contrahere tamen non potest. 33. q. 3. *dixit dominus.* & si contraheret, compelleretur redire ad primam. ʒ. *de diuortiis. ex literis.*

¶ *Glo. se. recitatur circa materiam opinionũ antiquorum.*

iugij[a] non ad coniunctionem intenditur) quia lite non contestata testes fuerunt recepti, & attestationes etiam publicatæ, siue deferendum, siue non deferendum appellationi fuisset, non est ad diffinitiuam sententiam[b] procedendum. Potuit tamen præfatus R. propter suam contumaciam, vel etiam Procuratoris[c] (si sciens non purgauit eandem) excommunicationis sententia innodari.

¶ Idem Hierosolymitano Patriarchæ, & Archie. Cassen.

¶ *In causa restitutionis cõtra cõtumacem, lite non contestata, sententia proferri non potest. Hoc dicit, cõprehendendo omnẽ modum summãdi.*

CAP. II.

ACcedens: *& infrà.* ¶ Cùm in Iudicum delegatorum præsentia Archiepiscopus Tirensis restitutionis beneficium postularet, Plebanus sancti Marci de Venetiis (contra quem agebat) nihil ad obiecta respondit †, sed ad nostram audientiam appellauit[d]: & licet sæpe fuisset admonitus, vt iuri pareret (quia eius appellatio non tenebat) noluit tamen respondere amplius: vel coram eis etiam comparere. Ipsi verò Iudices (cùm Plebanus in sua contumacia perduraret †) re-

b ¶ *Ad diffinitiuã sententiam.*] Hic patet, quòd in ciuilibus causis nũquam est ferenda sententia lite contest. arg. *de do. & contu. prout.* & C. *quomodo. & quã. iud. l. consentaneũ in fi.* & ʒ. *eo. tit. per totum* & *in Auth. de exhi. reis. § si vero. coll. 5.* siue in criminali ciuiliter mota, vt hic. Hug. contradicit, quod testes possunt recipi, & sententia ferri & in criminali, dummodo de causa liqueat, vel liquere possit, siue causa sit criminalis, siue ciuilis. De hac tamen materia traditur 3. q. 9. *in summa.* & ʒ. *de do. & contu. Veritatis.* Et no. quòd dominus Papa per totũ tit. istum fuit opi. Io. qui dixit, quòd lite non contestata non sunt recipiendi testes. Mar. contra cum Hu. & dominus Papa quandoque sequitur opi. Mar. ʒ. *de testi. c. Raynutius. & c. Raynaldus.* ubi tractatur de duabus quartis deducendis.

¶ *Gl. seq. primò probat contumaciã factum nisi excedat confessionem, & dolum procuratoris nocere domino, & duplicem causam reddit: secundo allegat in contrarium, tertio soluit. Deinde format quæst. in qua alleg. pro & contra, & postea soluit.*

c ¶ *Procuratoris.*] Ex hoc loco euidẽter apparet, quòd dñs puniẽdus sit. Est ergo dominus puniendus, quòd ipse contumax fuit. Item propter cõtumaciam sui procuratoris eo sciente, & eã non purgante, quia tunc intelligitur ratam hẽre contumaciã sui procuratoris, vnde potest excommunicari, aut alias puniri, quia alienam culpam fecit propriam per consensum. Et ita punitur dñs propter factũ procuratoris, siue eius contumaciam. arg. ʒ. *de app. sap. contingit* & 2. q. 6. § *biduum. Ver. si aduersus.* nã factũ procuratoris nocet dño. ʒ. *de in integ. re. cum Venissent.* & confessio procuratoris nocet dño. ʒ. *de re iud. suborta.* at ignorãti, vt ibi, & dolus procuratoris nocet dño. *ff. de tribu. procuratoris.* & *C. de except.* & *transa. sensum. & ad eand. in exceptione. lib. 12.* & quòd factũ procuratoris dño præiudicat, habes ʒ. *de cau. po. & propriet. cũ olim.* & gñraliter factũ procuratoris dño præiudicat, ni si excedat fines mandati. ʒ. *de offi. dele. cum olim.* & *C. de pro. si procurator.* & sibi imputet, qui malũ procuratorẽ elegit. *ff. de mino. cũ mandato.* nã cũ prosit dño factũ procuratoris, cũ iniustè obtinuit. *ff. de proc. qui propria. § in cæteris.* Si sic & ei dẽt nocere. Sed cõtra vr. quòd cõtumacia procuratoris non debet nocere dño. *ff. si quis eis non obt. l. 1. § si procurator.* & expresse traditur, quòd tñ procurator cõueniẽdus est, nõ dñs. ff. man. à mandato nisi expressisset in prin. Ita ignorãtis dñi cõditio per procuratorem deterior fieri non dẽt. *ff. de procu. ignorantis.* nec tñ scientia eius dño ignorãti nocet. *ff. de lib. cau. in seruo. nec delictum eius in Auth. de eo. tit. § si quis in sua domo coll. 9.* nec alienus dolus alteri nocere dẽt. *ff. de excep. dol. si procurator.* Sol. dicas, quòd procuratoris cõtumacia ipsi dño præiudicet in eo casu, in quo loquitur hic, putà, quia scit eius contumaciã, & ratam habet eo ipso quòd nõ purgat ipsam. vñ in eo casu põt dñs excõicari. Si vero dñs ignorat eius contumaciam, nec etiam ratam habet, & non ipse procurator punitur de dolo suo[d], & non dñs: & sic loquitur. *ff. si quis eis do. l. 3. § si quis procurator.* & alia iura ad hoc inducta, quia iniquum est absque alterius odio prægrauari. C. *de inof. test. si quis in suo Ver. si.* & peccata suos debẽt tenere actores ʒ. *de Ver. & Plu. lit. qua si à maio. par. c. quasimo.* & C. *de pœn. sancimus.* aliàs ergo dñs nõ est excõicatus ignorans culpã, & dolum sui procuratoris, vel cùm eam scit, statim eã purgat. Et est hoc notabile circa ea, quæ facit in iudicio secundũ formã mãdati: bñ sic præiudicat dño per cõfessionẽ procuratoris, seu per factũ illius, vt dicunt primo iudici, dummodo non egrediatur formam mandati. aliàs non obesset dño, si eũ primũ scit, contradicat. ʒ. *de offi. dele.* cùm olim. Sed quid si propter cõtumaciã procuratoris tñ dominus excõicetur à iudice, domino ignorãte cõtumaciã procuratoris, nec eã ratã habẽte, nũquid erit excõicatus: hoc sæpe cõtingit. Vr. quòd non teneat, quia hic dicit: potuit excõicari propter suam cõtumaciam, vel procuratoris, & illud dicitur posse fieri, quod de iure fit. 11. q. 2. *faciat homo.* Sed videtur, quòd excõicatio teneat, cùm sit lata à suo iudice siue iustè, siue iniustè. 11. *qu.* 3. *sententia pastoralis.* & in culpa quodammodo videtur, qui talem procuratorem constituit, qui non obtemperat iuri: & aliquis pro facto alterius etiam sine culpa punitur. ʒ. *de sponsa. non est.* Credo[e], quòd tutius sit dicere, quòd sit excommunicatus, licet non debuerit excõmunicari, & debet absolui sine aliqua satisfactione, & absque grauamine, & credo, quod iudex tenetur ei ab interesse. ʒ. *de sent. excom. sacro.* quia illum excõicauit iniustè & non citatum.

e ACcedens.] Duo facit. Primò ponit ordinem processus. Secundò ipsius retractationem ibi, *Cùm igitur.* Abbas.

CAVSA inter Archiepm Tirensem ex vna parte & plebanum sancti Marci in Tyro ex altera, super iure parochiali ipsius ecclesiæ, quæstio vertebatur causa super hoc cõmissa fuit tribus epis, in quorũ præsentia archieps Tirensis petiit restitutiones iuris parochialis in Ecclesia sancti Marci, quo asserebat se spoliatum: plebanus allegans, quòd cùm notoriũ esset duos de prædictis epis suffraganeos esse archiepi Tirensis & propter hoc essent sibi suspecti, nihil ad obiecta rñdens, sedem Apost. appellauit: ipsi verò iudices, cùm plebanus sæpe monitus vt iuri pareret, in sua contumacia perduraret, receperunt testes ex parte archiepi productos, mandãtes postmodum plebano, vt ad eos accederet contra testes obiecturus, qui cum ad eorum præsentiam non accederet, excõicauerũt eundem, adiudicantes possessionem iuris parochialis archiepo. & eum restituentes in integrum prohibuerunt, ne aliquis dictam possessionem perturbaret: negotium istud delatum fuit ad sedem Apostolicam: super hoc scribit Papa patriarchæ Hierosolymitano, & archiepiscopo Cassensi. dicens, quòd lis coram præfatis iudicibus contest. non fuit, & manifeste patebat literas impetratas fuisse per veri suppressionem, quia notorium erat duos iudicum prædictorum suffraganeos esse archiepiscopi Tirensis & idem plebanus legitimè appellauit, & si etiam appellatio legitima non fuisset, iudices fortè propter contumaciam potuerunt plebanum excommunicare, sed non debuerunt plebanum excommunicare lite non conte. super negotio principali diffinitiuam proferre sententiã. Vnde dominus Papa sententias prædictorũ iudicũ cassauit, immò cassas, & irritas nunciauit, dans in mandatis archiepiscopo Tirensi vt Ecclesiæ sancti Marci restituat instrumenta, & alia vniuersa, quæ occasione prædictæ sentẽtiæ per alios occupauit.

Quidam intelligunt hanc decret. loqui, quòd archiepiscopus agebat per beneficium restitutionis in integrum iure minoris. Nota quod iudex subditus actoris, potest legitimè recusari. Item cum notoria est suspicio, literæ per veri suppressionem obtentæ dicuntur, ex quo in eis de illa non fit mentio. Item lite non contesta. testes recipiendi non sunt nec diffinitiua sententia proferenda, quod si fiat, sententia est nulla. Item cum sententia nulla est, non debet cassari, sed cassa, & irrita nunciari, quia quod nihil est, cassari non potest, & omnia restituenda sunt in pristinam causam per talem sententiam habita. Item sententia lata super possessione diffinitiua dicitur.

¶ *Gla. seq. reci. signando contrarium de decre. Vt debitum. & dilecto. Sal. triplex istud Verum. Vel supple, hoc propter notorium.*

d ¶ *Appellauit.*] Hic nullã causam appellandi seu grauaminis expressit: vnde non valet secundũ hodierna iura appellatio. ʒ. de appe. vt debitus. qui causa semper debet exprimi coram iudice, & propter illã appellari. ʒ. *de ap.* dilecto filio G. aliàs admitti nõ debet: quare talis appellatio nõ valet hodie, hic enim appellauit propter suspicionem, & appellare non debet hoc modo: debuit enim causam suspicionis coram iudicibus allegare probabilẽ, & si non admisissent legitimam suspicionẽ, tunc debuit demum appellare. ʒ. *de ap. cum speciali.* tñ infra vr, quòd legitima fuerit appellatio. verũ, si ex his plebanũ legitimẽ &c. Et ita secũdũ antiqua iura sufficiebat appellare, licèt causa nõ exprimeret, vt hic vr. quia Papa tamẽ appellationẽ vr admittere, quia illi iudices fuer. sic suffraganei archiepi: sed hodie nõ teneret. Vel dic, quòd causa suspicionis fuit allegata,

† Cap. 1. eo. tit. in 3. compilatione.

e *De pluribus quæstionibus huc spectantibus vide Dominicum Sotũ, lib. 4. sent. dist. 22. q. 1 art. 2.*

† *Vide* l. 1. ff. si quis ius di. non obtempe. & l. 1. ff. si quis in ius vo. non ierit.

† *permanẽres.*

Appellatio non expressa causa nõ valeat.

legata, nec admisse. vñ tenuit appellatio. & ita nullũ contrarium. Vel quia suspicionis causa notoria erat, valuit appellatio plebani, quamuis causam nõ expressisset, vt a ĩ. sequitur in ipsa litera: secus cùm causa suspicionis, aut etiam appellationis latens est: quia tunc debet exprimi, secundùm quod traditur. ĩ. *de ap. vt debitum* & c. *cum specialis.* & c. *interposita.*

tiæ, scilicet excommunicationis in plebanum, & alia super restitutione possessionis iuris parochialis.

i ¶ *Vniuersa.*] Quia si principale nõ tenuit, nec illud quod ex eo noscitur esse secutum. ĩ. *de fide instrum. inter dilectos. § cum igitur in fin. C. de legi. non dubium.* cum suis concor.

... stes receperunt [a] ab aduersa parte productos, & depositionibus redactis in scriptis, mandauerunt eidem, vt ad eos accederet, in personas, vel in dicta testium obiecturus. Quod cùm facere noluisset †, in ipsum excommunicationis sententiam protulerunt [b], possessionem iuris [c] parochialis adiudicantes Archiepiscopo memorato: & cũ restituentes in integrum, districtiùs vetuerunt, ne quis possessionem Tiren. Ecclesiæ restitutam præsumeret perturbare [d]. ¶ Cùm igitur † lis coram eisdem Iudicibus non fuerit contestata, & manifestè † pateret literas ipsas per veri suppressionem obtentas, (cùm manifestum esset duos prædictorum Iudicum, Achonien. videlicet, & Beriten. Episcopos, eidem Archiepiscopo tanquam Suffraganeos, suo Metropolitano subesse [e]) ac ex his [f] Plebanum legitimè appellasse constaret, in quẽ (etiamsi minùs legitimè appellasset) & iudices ipsi licèt propter contumaciam [g] excommunicationis fortè potuerunt proferre sententiam, non tamen debuerunt super principali negotio diffinitiuam sententiam, lite non contestata, proferre, prædictas cassauimus [h] sententias, immò cassas denunciauimus, & inanes. Vnde Tiren. Archiepiscopo dedimus in mandatis, vt Ecclesiæ sancti Marci instrumenta restituat & etiam vniuersa [i] quæ huiusmodi occasione sententiæ, per se, vel per alios occupauit †.

¶ Idem Episcopo Brixien.

¶ *Si lite non contestata reus est contumax: si fieri potest, mittitur actor in possessionem causa custodiæ: aliàs reus excommunicabitur.*

CAP. III.

TVæ † fraternitatis deuotio: *& infra.* ¶ Consultationi tuæ taliter duximus rñdendum: quòd si reus lite non contestata contumaciter [k] se absentat †: talisque sit causa, quòd actor possit in petitarum rerum possessionem [l] induci, est in eandem causam custodiæ inducendus [m].

¶ Quòd si causa talis fuerit, quòd idem in possessionem nequeat [n] intromitti †, vt iuri pareat, per censuram Ecclesiasticam est contumax compellendus.

¶ Idẽ de decima, & Helemosio. † Abbatibus Augien. & Carnaten. diœcesis.

¶ *Receptio testium facta contra non contumacem (lite non contestata) in causa matrimoniali est nulla.*

a ¶ *Testes receperunt.*] Lit. non cont. & malè. ĩ. eo. c. *prox.* & ĩ. eo *per totum.*

b ¶ *Protulerunt.*] Et male, quia nemo compellitur obiicere in personas testium.

c ¶ *Possessionem iuris.*] Non autẽ possessionem causa rei seruandæ: quod fortè facere potuerunt, immò sine fortè, si contumax fuisset. ĩ. *eod. c. prox.* & c. qm̃ §. *in aliis.* sed appellatio præmissa videtur defendere ipsum plebanum à contumacia. vnde non tenuit sent. nisi excõicationis vt inferiùs sequitur. Quidam intelligunt hanc decre. loqui in causa restitutionis in integrum iure minoris.

d ¶ *Perturbare.*] Arg. quòd iudex debet defendere inductum in possessionẽ. ĩ. *de sim. querelam.* ¶ *Glo. se. not. 4. in causam recusationis: & ad. dit quatuor, dicens non sic in testes.*

e ¶ *Subesse.*] Hæc est iusta causa recusationis, quòd iudex sit suffraganeus aduersarij, sicut & illa quòd iudex sit dominus aduersarij. ŝ. *de offi. deleg.* causam, quæ inter R. vbi plures casus notantur de recusatione. Idẽ videtur, si esset affinis. 3. q. 9. *absens.* & ff. *de iureiur. lex Cornelia. in prin.* & 4. q. 3. *item l. Iulia.* Item si est, Comes. ff. *de offi. præ f. natu seu consulto.* & ĩ *de offi. d. leg.* cum R. propter dominum tota familia potest recusari. C. *si quis quacunque præd. po. l. vnica.* & licet ex istis causis repellatur iudex à iudicando, non tamen repellitur testis à testificando: & hæc est causa, quia faciliùs posset habere multos iudices, quàm vnum testem. vnde repellitur iudex à iudicio propter defectum testis: vt sic ferat testimonium in causa. ĩ. *de test. dilecto.*

¶ *Glo. seq. opponit vers. plurali & soluit.*

f ¶ *Ac ex his.*] Quare dicit ex his? quia non appellauit ex pluribus causis, sed tamen quia erant suffraganei post appellationem, vnica videbatur causa appellationis eo tempore, quo appellauit, licèt tamen non expresserit, scilicet quia iudices duo erant suffraganei, sed post appellationem alia causa grauaminis superuenit scilicet quia receperunt testes lite non contestata, & propter hoc dicit ex his, quia ex superuenienti grauamine sumpsit appellatio maiorem firmitatem, & sic ex his quæ postea fiunt, intelligi ut fortius valere, sed ab initio vnica videtur, & sic legitimam vocat appellationem, & tamen nulla causa fuit expressa, vt dictum est, & ita postfacto apparet legitima ĩ. *de frig. & malef. fraternitatis.* Vel dic, quòd duo iudices recusati fuerant, & quia non admiserunt recusationem, appellatum fuit. & sic est planum, quod dicitur, vt ŝ. dictum est. Bern.

g ¶ *Contumaciam.*] Si appellatio non fuisset legitima, propter contumaciam debuit, & potuit excommunicari, vel aduersarium in quasi possessionem iuris mittere causa rei seruandæ: vt ĩ. c. *pro.* sed diffinitiuam nunquam potuit proferre sententiam super possessione, quæ erat quæstio spoliationis, cùm lis non esset contestata. ĩ. *eo per totum.* & quod dicit, fortè, non notat dubitationem, sed potiùs affirmationem.

h ¶ *Cassauimus.*] Id est cassam denunciauimus. Hoc ideo ita exponit, quia propriè dicitur cassari sententia, vbi tenet: sed cùm sententia nulla est, vt hic sententia non debet cassari: quia quod non est, cassari non debet, sed debet denunciari nulla, sicut fit in sententia excommunicationis. ĩ. *de sent. excom. per tuas.* & ŝ. *de offi. dele. cum contingat.* & hic duæ fuerunt senten-

Omnia ergo restituenda sunt, quæ occasione ipsius sententiæ habuit, sicut cum restituitur minor aduersus sententiam, pignora [d] præstita debent restitui. ff. *de mino. si ex causa. §. 1.* & cum retractatur sententia, omnia debent restitui in pristinum statum. vt hic, & ex vtraque parte fieri debet restitutio. C. *de repu. leg. vnica ff. de mino. quod si minor. §. restitutio.* & ĩ. *de in integrum resti. c. 1.*

TVæ *fraternitatis.*] In prima ponitur decisa consultatio. In secunda distinguens responsio. Et secundùm membrum ibi, *Quod si.* Abbas Sic.

Casus. Aliquis citatus est ad causam legitimè lite non contest. & ita contumax est: quæritur, qualiter contra eum sit procedendum? Rñ. si reus lite non contest. contumax inuenitur, si talis est causa, quòd actor possit in possessionem rei petitæ induci, causa rei seruandæ inducendus est in eandem: quòd si non sit talis causa, quòd possit mitti in possessionem, debet excommunicari. Not. quòd in actione reali, pœna contumaciæ ordinaria est missio in possessionem rei. petitæ: item vbi non potest fieri missio, reus debet excommunicari.

k ¶ *Contumaciter.*] Pluribus modis dicitur quis contumax. ĩ. *eo. quoniam.* §. 2. & 11. q. 3 *certum.* & ff. *de re iu. contumacia* § 1.

l ¶ *Possessioné.*] Vel quasi possessioné. ĩ. de cau. pos. cũ Ecclesia. ¶ *Glo sequens in duobus instruit iudicem, de tertio remittit. Secundo ponit quinque auxilia, &c.*

m ¶ *Inducendus.*] Non tamen iudex multum debet festinare ad decernendam huiusmodi missionem in possessionem, aliàs fieret restitutio contra eam. *arg. ff. de dam. infe. si finita. §. si fortè.* quia etiã sententia diffinitiua reuocatur iusta de causa. ĩ. *de re iu. cũ Bartholdus.* & debet summatim negotium perscrutari ante missionem. *arg. C. vbi in rem act. l. 2.* & ĩ *eo. quoniam. §. penult.* an iste sic missus sit custos tantum, vel verus possessor, dicitur. ĩ. *de do. & cõ. contingit.* No. tamẽ quòd quinque auxilia prodita sunt contra illos, qui non admittunt actorem in possessionem secundùm mandatum iudicis. Primum, quia puniuntur in expensis. ĩ. *eo. qm̃. § in aliis* & ĩ. *de sequestr.* ad hoc. Secundum est, quia eo nõ obstante, quòd nõ possidet. verus efficitur possessor anno elapso. ĩ. *de do. & cont. contingit. ff. de bon. auct. iud. pos. quamuis.* Tertium est, quia potest excommunicari, [e] vt hic, & ĩ. *eo. quoniam §. vt.* Quartum, quia potest conuenire aduersarium, quanti sua interest possessionem non habuisse ff. *vt in pos. l. si duo. §. vlt.* & ff. *ne vis fiat qui in pos. miss. l. 1. in prin.* Quintum, quia manu militari euici potest, ff. *ne vis fi. ei qui in pos. miss. est. si quis missus. ff. de vi et vi arm. qui resistere.* Vnde versus,

> *Anno verus eris possessor, si prohiberis:*
> *Expensas reddent, quem milites arma repellent.*
> *Velitatu opem reddet, feret ac anathema.*

n ¶ *In possessionem nequeat.*] Putà, si causa esset criminalis siue ciuiliter, siue criminaliter agatur, vel matrimonialiter, s. qñ agitur ad separationem matrimonij, contumax est excommunicandus. ŝ. *eo. c. 1. in fine.* & 11. q. 3. *rursus.* & c. *quicunque.* & hic. Bern.

Additio. Itẽ si sit ciuilis personalis, sed reus nõ põt pati missionẽ, quia nõ habet immobilia, nec mobilia, secũdũ Ho. Idẽ si reus abscondit rem, vel perijt dolo suo, secundùm Vin. Ioan. Andr.

a *Licèt causa sit notoria, non credo eum releuari ab exceptione recusationis proponenda, sed in hoc prodest notorium iurium, quod causa rationabilis, & falsa quod vera, quia releuabit ab ea probanda, nec erit necesse ad arbitros recurri. Ioan. And.*

† *Vide tex. in l. 2. §. si* quis à principe. ff. ne quid in lo. publico.

† *Ordinatè sic legitur: nos cassauimus prædictas sententias, cùm lis non esset contestata, & pateret, &c. & constaret, &c.*

† *Alias: & manifestum sit.*

b *Hæc glossula non est* Bernardi.

c *Idem Ioã. & Vin. non est verum secundùm Hostien. & hoc teneas, quia si grauamen est præcedens, nõ facit validam appellationem nisi & illud appellationis sit expressum: multo minus subsequens, primum probatur.* de appel. dilecto. *& pa*tet hoc *ho*die in const. clem. de app. appellanti. Ioan. And.

d *Capita est causa iudicata, & tũc restituuntur, cum grandis dãnum est minoris cõtra pignoribus, etiam haberet pecuniam ea illis recepta.*

Ioan. And.

† *Vide ad hoc text. in* l. dissolutæ. C. de cond. ex lege.

† C. 3. eod. ti. in 3. compilatione.

† *In vulgata: absentauerit se contumaciter.*

† *intruderet.*

† *de curia Dei & de eleemosyna abbatiam, &c.*

e *Ita tamen quod deferatur digniori, & persona de off. dele. c. 8. li. 6.* Ioan. And.

ij ACcedens.] Sunt duæ partes. Prima ponit appellantis querelam. Secunda commissionis causam ibi, *Mandamus*. Abb. Siculus.

Casus. Vir G. vicecomes cum vxore sua causam matrimonialem habebat, quæ ad petitionem vxoris commissa fuit epo Corisopiten. & archidiacono eiusdem, & magistro Petro: iudices citauerunt dictum nobilem, ipse coram eis fecit proponi, quòd erant sibi certa ratione suspecti: ep̃s erat proxima linea consanguinitatis coniunctus comiti Britanniæ, qui erat eius aduersarius manifestus, qui vxorē suam publicè detinebat, & archidiaconus erat commensalis eiusdem comitis Britanniæ: magister P. erat oriundus de terra vxoris ipsius, nimis fauens eidem, & omnes existūt sub districtu ipsius comitis, nec poterat ire ad eos nisi per terram ipsius comitis, nec volebat eidem nobili terminum assignare, nisi in terra inimicorum suorum: & quia non admittebant huiusmodi recusationes, ad sedē Apost. appellauit. iudices nihilominus lite non contest. receperunt testes super consanguinitate inter dictum nobilem, & vxorem ipsius: dictus nobilis domino Papæ est conquestus, petens etiā vxorem suam, & terrā eius sibi restitui. Vnde mādat Papa quibusdam iudicibus, quatenus super prædictis veritatē inquirant, & si constiterit, quòd ante litem contest. vel etiam post app. ex causis præmissis interpositam, testes super consanguinitate contra matrimonium absque culpa contumaciæ recepti fuissent, attestationes illas decernant irritas, & inanes, & mulierem illam compellant ad virum suum redire, facta restitutione plenaria sua terræ, quam vxoris, causam audiant fine canonico terminantes eandem. Nota tres causas recusationis, quòd iudex consanguineus illius, qui moratur cum aduersario meo, & ei præstet consilium, & auxilium, potest recusari. Item ille, qui ortus est de terra, in qua aduersarius meus habet iurisdictioné, potest recusari. Itē nullus dēt citari ad locū nō tutū. Item non tenetur, nec debet quis propter cautionem committere se suis inimicis. Itē testes recepti lite nō cōtestata, vel post legitimam appellationem non valent. Item in causa matrimonij propter contumaciā, etiam lite non contestata testes recipi possunt. Itē restitutio primò facienda est ante ingressum causæ principalis.

CAP. IIII.

ij ACcedens † ad sedem Apostolicam nobilis vir G. † Vicecomes, nobis exposuit, quòd cùm Corisopiteñ. Episcopus Comitem Britanniæ proxima linea [a] consanguinitatis attingat: & Archidiaconus eius [b] sit Clericus commensalis (qui [c] eidem Vicecomiti est aduersarius principalis, vtpote qui vxorem † suam, & terram publicè detinere præsumit) & magister P. de terra vxoris suæ oriundus [d], existat nimis fauens [e] eidem: & omnes sub districtu [f] existāt Comitis memorati: nec nisi per districtum ipsius pateat accessus ad eos: & ipsi (quibus causa inter ipsum, & vxorem suam commissa fuerat) nunquam ei voluerunt, nisi in terra inimicorum [g] suorum, locum, & terminum assignare, vbi sine mortis periculo accedere non audebat: & licèt litteras non habuerit de conductu, si tamen missæ ei fuissent, non debebat se credere suis capitalibus inimicis [h]: *& infrà*. ¶ Mandamus, quatenus, cùm propinquiores sitis terræ nobilis iam dictæ, quàm suæ, & causa ipsa per vos commodiùs valeat terminari: cùm ad vos securus † pateat accessus, vtrinque † partibus conuocatis (si vobis constiterit, quòd ante litem legitimè contestatam, vel post appellationem ex præmissis causis [i] interpositam, testes super consanguinitate contra matrimonium, absque culpa contumaciæ recepti fuissent) vos attestationes huiusmodi decernatis irritas, & inanes: compellentes dictam nobilem, vt reuertatur ad virum suum (quem incōsultè dimisit) ita quòd postquam ipse vir plenariam restitutionem habuerit, tam vxoris, quàm terræ [k], causam super matrimonio audiatis, eamque fine canonico terminetis.

¶ Idem.

¶ Lite nō contestata nō recipiūtur testes regulariter super principali. Fallit in casibus hic annotatis, scilicet cū timetur de morte, vel absentia diuturna testiū: tunc enim seruata solemnitate hic posita, possunt etiā lite non contestata testes examinari. Hoc dicit vsq; ad §. porrò.

CAP. V.

QVoniam † frequenter in dubium reuocatur à multis, an lite non contestata testes recipi valeant: authoritate præsentium duxi-

a Salua quod habet infr. de test. cons. Statuimus. $. cum autem lib. 9.

a ¶ *Linea consanguinitatis*.] Quæ est sufficiens causa recusationis ĩ *de appel*. postremò idem esset, si esset affinis. 3. q. 9. *absens*. de hoc dixi. ĩ. eo. *accedens*. & ĩ. *de offi. deleg. causam quæ*.

b ¶ *Eius*.] Scilicet comitis Britanniæ, ideoque erat suspectus illi *quia* ĩ. *de offi. deleg. insinuante*.

c ¶ *Qui*.] scilicet comes.

d ¶ *Oriundus*.] Vnde quis oriundus fuit, ibi domicilium retinere dicitur. ff. *de senato. l. pac*. Et est ista admirabilis suspicio, quam sufficere non credo: à sed quæ non prosunt singula, multa iuuāt: vt notatur. ĩ. *de probationibus cum causam*. Vel dic, oriundus de terra sua, id est, de terra, quæ pertinebat ad iurisdictionem illius comitis, & ad proprietatem ipsius dominæ. & ita est sufficiens causa recusationis, quòd isti iudices erant de districtu ipsius comitis Britanniæ. Vel dic, si vis intelligere de terra vxoris, de terra, quæ pertinet ad iurisdictionem vxoris, & tunc valet recusatio, vt ĩ. eod. accedens.

Gloss. seq. obuiat, & soluit.

e ¶ *Nimis fauens*.] Sed nunquid tenetur quilibet diligere proximum suum *de poenit. dist. 2. omnes qui non diligit*? Rñ. non omnis amicitia repellit iudicem, sed maxima. ff. *de verb. sig. late*. §. amicos. sicut nec omnes inimicitiæ repellunt testem, nisi maximæ. ĩ. *de simo. licet Hely. & c. per tuas*. [b] & causa cognita illud discutit det. ff. *de quæstio. l. 1. §. per quæstionem*. nam propter leues inimicitias non extinguitur legatum ff. *de adi. lega. l. 3. in fin*. Sed videtur, quòd modica causa iudicem repellit, vt dictum est ĩ. *eod. accedens. & ĩ. de offi. deleg. causam quæ*. quia lites sine suspicione procedere debent. 3. q. 5. *quia suspecta. & C. de iud. apertissimi*. Sed qui dicit, nimis fauens, soluit, quod dictum est.

Additio. Quasi dicat, non sufficit, si dicatur, nimis fauens, nisi fauoris causa exprimatur: aliàs quilibet iudex posset sine causa recusari, subaudi ergo, vt dixi in textu. Ioan. And.

f ¶ *Sub districtu*.] Hæc exceptio omnes tangit.

g ¶ *Inimicorum*.] Hæc fuit sufficiens causa appellandi. 3. q. 9. *hortamur. & ĩ. de appellatio. ex parte. ff. de iud. si longius. ff. de arbit. si cū dies. §. si arbiter*.

h ¶ *Inimicis*.] Simile ĩ. *de senten. excō. de cætero. & c. quamuis*. nec in hoc casu sufficiens potuit cautio præstari. *arg*. ĩ. *de rest. spol. litteras. in fi*. & hoc propter fragilitatem cautionis. ff *ad Treb. qui na. §. 1*. *Gloss. seq. soluit contrarium de decre. causam*.

i ¶ *Ex præmissis causis*.] Scilicet quia episcopus erat cōsanguineus comitis, & archidiaconus commensalis eiusdē, & alter oriundus de terra vxoris, & locum assignabant per terram inimicorum: quia huiusmodi exceptiones non admittebant, legitima fuit appellatio, & quælibet etiam per se sufficeret ad appellandū, præter illam quòd oriundus fuit alter iudicum de terra vxoris: illam solam non putarem sufficientem ad recusandum iudicem, vel dic, vt ibi iudices, sed si præstet adminiculum alius, vt dixi ĩ. *quæ non prosūt singula, multa iuuant. sic ff. quibus ex cau. ma. necnon § si quis sæpius*. nisi velis dicere de terra, quæ pertinet ad iurisdictionem vxoris: tunc bona est exceptio: quia omnes erant de districtu ipsius comitis. *arg*. ĩ. *de præsum. tertio*. & ita siue testes recepti fuerunt ante litem contest. siue post appel. præmissam ex præmissis causis non valet receptio testium per consanguinitatem, nisi ille fuisset contumax: tunc enim in causa matrimoniali ante litem contest. recipiuntur testes, non obstante absentia illius. ĩ. *eod. c. prox. § 1*. & hoc est, quod sequitur, absque culpa contumaciæ.

k ¶ *Terræ*.] f. dotalis. eius enim cognitio pertinet ad Papam ratione connexitatis: quia est accessoria ipsi matrimonio infrà de do. inter vi. & vxo. c. 1. 2. & 3. & sic non est contra. ĩ. *qui filij sint leg. causam. quæ. 2*.

QVoniam frequenter.] Quia ista decret. est valdè prolixa, & habet materiam satis separabilem, idem Panor. eā legit per partes. Et diuiditur hoc prin. vsque ad §. *Porro*. in quatuor partes, nam primò ponit regulam. Secundò duos casus excipit ibi, *Nisi*. Tertio solemnitatem requisitam ibi, *Sed si actor*. Quartò quid iuris si illa non seruetur ibi, *Attestationes*.

Casus. Quia dubitabatur frequenter, vtrum lite non contestata, testes recipi valeant, vt patet per præcedētia iura: statuit Papa regulariter verū esse, quòd lite nō cōtestata non est ad receptionē testium procedendum: ab ista generalitate excipiuntur quidā casus, in quibus lite nō cōtestata testes recipi possūt, vt si de morte testium timeatur, vel absentia diuturna, tūc si causa sit eiulis, ne veritas occultetur, & copia probationis aliquibus casibus forsitan subtraheretur: senes, & valetudinarij, & alij testes, de quib' ex aliqua rōnabili cā timetur, recipiēdi sunt lite nō cōtestata, siue pars conuenta sit contumax, siue sit absens absque malitia, vt conueniri non possit. Sed si actor non conuenerit aduersariū infrà annū, ex quo

Marginalia: † Cap. 4. eo. tit. in 5. cō pil. — b Vbi de hoc. & 3. q. 5. accusatores. & infra de accus. cum oporteat. Ioan. And. — † securior. † vtrinsque. — c Concor. l. si §. cui dolo eia. & ibi doc. ff. de vi. tri. & ole. leg. & Spe. §. superest. ver. quid si sit socius.

ex quo poterit conueniri: vel saltem non renunciauerit illi exceptionem huiusmodi testium, attestationes illae non valeant, ne fortè hoc procuret in fraudem, vt processu temporis legitimae defensionis locum habere non possint.

¶ Glos. seq. ponit 20. casus, computatis textualibus, quibus fallit regula.

recipiuntur lite non contestata, & fertur sententia, & sic est differentia in 1. responso, & 2.

g ¶ *Conuenta.*] Idem est, si nondum sit conuenta, sed conuenienda.

h ¶ *Aduersarium.*] Cùm fuerit absens, & non contumaciter.

mus declarandum, regulariter verum esse a, quod lite non contestata, non est ad receptionem testium procedendum b: Nisi fortè de morte testium timeatur, vel absentia diuturna: in quibus Casibus cùm ciuiliter c est agendum (ne veritas d occultetur, & probationis copia fortuitis casibus subtrahatur e,) senes, & valetudinarij, & alij testes (de quib. ex aliqua rationabili causa timetur f) etiam lite non contestata, sunt procul dubio admittendi: siue pars conuenta g sit contumax, siue sit absens absque malitia, vt conueniri non possit. ¶ Sed si actor non conuenerit aduersarium h infra annum i, ex quo conueniri poterat: vel saltem receptionem huiusmodi testium non denunciauerit illi: ¶ Attestationes sic receptae non valeant k: ne fortè hoc procuret in fraudem l, vt processu temporis exceptiones legitimae ad repellendum testes m, vel aliae n locum habere non possint.

¶ Cùm agitur de matrimonio carnali, vel spirituali, possunt contra contumacem etiam lite non contestata testes recipi, & sententia diffinitiua ferri. Si verò reus est absens, sed non contumaciter: tunc in carnali non proceditur, sed expectatur absens. In spirituali verò si agatur de contracto, statur iuribus antiquis: si de contrahendo, expectatur absens per sex menses. Sed de hoc vltimo quando agitur de contrahendo, dic hodie vt in c. quàm sit & c. cupientes. de elect. in 6. vbi aliter est prouisum. Hoc dicit.

¶ Porrò speciales causae possunt occurrere, in quib. casualiter esset aliud obseruandum: vt (verbi gratia) si super alicuius o electione, p vel copia † maritali quaestio moueatur, tunc etenim (ne propter longam moram in spiritualibus, & temporalibus patiatur Ecclesia laesionem: vel viro, siue mulieri fornicationis occasio praebeatur: maximè cum propinquitatis gradus opponitur lege diuina prohibitus q) in huiusmodi r casibus (si contumax apparuerit is

a *Regulariter verum esse.*] Haec regula fallit in casibus hic positis, scilicet vbi timetur de morte, vel absentia testium, & vbi agitur de electione, vel matrimonio, & in causa inquisitionis, & publicationis. Item in causa denunciationis. s. de iudi. nouit. Item in actoris absentia praesente reo recipiuntur testes, lite nõ contesta. C. quo. & qn. iud. in Auth. qui semel. j. de dol. & contu. causam quae. Itẽ vbi actor nõ potest agere propter iuramentum, quo iurauit nõ repetere vsuras. a j. de iureiur. ad nostram. Item cùm minor ab haereditate offiqo, iudicis se abstinet: vt in Auth. vt sponsal. lar. §. ad hac coll. 9. Item vbi aliquid iudicis officio expeditur. §. si minor se ab haere. absti. in Auth. ibi posita. Itẽ cum in integrũ resti. incidenter postulatur officio iudicis. s. de ord. iud. c. 2. Itẽ cũ agitur de iniquitate iudicis in casu, quẽ habes. j. de app. interposita. § vlt. Item in petitione legati, vel fideicommissi. arg. C. de vsu. & fru. l. 2. sed ibi dicit, post litem non contestatam. in fi. vñ casus iste non debet excipi de regula. Itẽm cum agitur finium regundorum iudicio. vt C. fin. regun. l. 3. Item in Trebellianica restitutione. C. ad Trebellia. l. pen. §. cum autẽ. Item in causa haeresis post mortem. 24 q. 2. sane[b] Item vbi offenditur publicum commodum. C. de pass. ne dist. & 3. q. 3. quia cau. Item cum persona est incerta. 5. q. 1. quidam. & q. 2. c. 2. & secundum quosdam in causa libertatis C. de inge. manu. diffamari. arg. contra. j. de testi. c. cum olim. Item vbi agitur de beneficio obtinẽdo Ecclesiastico: vt in concil. Lugduñ. Inno. iiij. j. de eo qui mit. in poss. causa rei, c. cum quis. [lib. 6.]

ADDITIO Vnde versus:

Absens, vel moriens, necnon electio, coniux,
Nunciat, inquirens, si publicat & fugit actor:
Iurans non agere, vel si minor abstinet haeres:
Restitui quae petens medio, qui prouocat absens.
Post haec trebellians legatum qui petit, errans:
Ac reus incertus, libertas, publicus vsus:
Non contestatam possunt distinguere lites.
Illis iudicium iungas de fine regundo.

b ¶ *Procedendum.*] Super principali, sed super incidenti interdum, vel emergenti bene recipiuntur testes, vt probetur, quòd citatio peruenit ad aliquem, vel quòd contumax fuerit: in casu quem habes. j. de appel. interposita. §. vlt.

c ¶ *Ciuiliter.*] Hoc dicendum est, quia in criminalibus nunquam recipiuntur testes lite non conte. & ibi probationes strictissimè requiruntur. 1. q. 6. Epiphanium. C. de proba. l. vlt. Qualiter in criminali causa procedatur, dicitur. 3 q. 9. in summa & j. de dolo, & contu. veritatis.

d ¶ *Ne veritas.*] 14 q. 2. quanquam.

e ¶ *Subtrahatur.*] Tunc enim curare debet iudex, & magistratus, vt salua sit rerum probatio. ff. de testi. curent. & in Auth. de testibus in vlt. col. coll. 7. §. pe. & §. hic vero. & j. de test. si quis testium. & ff. ad l. Aquil. l. 1. Vel etiam si timetur, quòd testes propter longam moram variẽt fidem suã, vel moriantur. ff. ad Carb. l. 3. §. si dua. arg. j. eo. c. si sunt & alij. j. de test. significauit.

f ¶ *Timetur.*] Tunc illi soli recipiuntur: de quibus timetur, & nõ alij nisi in causa publicationis. j. de test. significauit. & j. eod. c. § sunt & alij licèt in his casibus recipiantur testes lite nõ contestata, veritate tamen inspecta, & quoad effectum non intelliguntur recepti lite non contestata: quia non publicantur nisi lite contestata, & cum alijs si alij lite contestata inducti fuerunt, nec ad sententiam procedat iudex per tales testes: sed in sequenti. §.

i ¶ *Infra annum.*] Ecce praescriptio annalis. sic s. de rescr. plerumq; & s. de off. ordi. pastoralis. C. de haer. Auth. eodem. & j. eo. § in alijs. & j. de haer. excõmunicamus § 1. & 11. q. 3. rursus. & c. quicunque. Et iste annus vtilis est ab initio, quia non currit nisi ab eo tempore, quo potuit experiri, vt in decr. plerunque. & 2. q. 6. biduum.

k ¶ *Non valeant.*] Illi, qui testes produxit, sed aduersario bene valebunt, qui dolum non adhibuit. 14. q. 5. q. non sane: quia pro vtraque testificantur.

l ¶ *In fraudẽ.*] Non enim arctanda est alicui probandi facultas ff. de in. rem. vers. & nau. ne quod. §. de his. & 3. q. 7. §. tria. ver. si quis ex litigato. ribus. & j. de test. significauit. & c. dilecto. Itẽ est hic praesumptio iuris, & de iure, cõtra quã nõ admittitur probatio. 54. dist. fraternitate. j. de iud. c. vl. & j. de spõs. ad id. & c. si quis. vbi de hoc, si esset etiã cãcõ de iure. ff. q. met. causa. nõ est verisimile. 27. q. 1. nec aliqua. Ber.

m ¶ *Ad repellendum testes.*] Testibus humanis rebus exẽptis: per quos testes recepti reprobarentur, siue eorum dicta. j. de test. c. ex tenore. & c. praesentium. & C. de contrahen. stipul. optimam. Ver. & si inter praesentes partes, vel quia se absentarent, vel si efficerẽtur inimici actores. ff. de Carbo. edi. l. 3. § duae. & ff. de fur. l. quidem. & ar. ff. ad l. Aquiliã. in l. Aquiliam. Dicta verò illorũ posset quandoque reprobare ex ipsis depositionibus, & per testes etiam post mortem ipsorum testium, & personas, dũmodo testes haberet per quos posset hoc probare. C. de test. l. fi. 24. q. 2. sane 2. arg. C. si pen. appella. quamuis. sed quia poterat cõtingere, quòd illi interim morerentur, vel aliàs, vt dictũ est, impedirentur, ideo j. annum debet denunciari ij si reo receptionem talem factam esse contra eum. quòd nisi fecerit, non valebit talis receptio testium.

n ¶ *Vel aliae.*] Exceptiones elidentes principale negotium, vt puta praescriptio, quam tunc poterat probare, vel pactũ de nõ petendo, vel cõsimile[d]: quia potest esse, quòd tunc tpis probationes super his haberi nõ possẽt. ar. ff. ad l. Aquil. in lege. & ff. de fur. l. quidã.

PORRO. In § isto vsque ad §. *sunt & alij.* excipiuntur alij duo casus à regula suprà posita, & pinguius excipiuntur illi, quam praecedentes: cum in istis possit etiam ad sententiam procedi. Et diuiditur in duas partes principales. Nam primò decidit, quid iuris, quando reus est absens per contumaciam. Secundò ibi, *Si verò.* ponit, quid, cũ est absens sine contumacia. Et ista secunda sub diuiditur in tres. Nam primò tractat de matrimonio spirituali iã contracto. Secundò de contrahendo ibi, *Quòd si.* Tertiò de carnali, ibi: *Si autem.* Abb. Siculus.

CASVS. In isto § excipiuntur adhuc duo casus à praedicta regula, in quibus testes recipi possunt lite non contestata. Primus est, si super electione alicuius quaestio moueatur. Secũdus, si super matrimonio, siue copula maritali quaestio oriatur. In his duobus casibus ne propter longam moram in spiritualibus, & temporalibus patiatur ecclesia laesionem, & ne viro, vel mulieri fornicationis occasio praebeatur, si contumax fuerit ille, contra quem actio fuerit proponenda, testes lite non contestata sunt admittendi: & si liquet de causa, ad diffinitiuam est procedendum.

o ¶ *Alicuius.*] Electi, non confirmati, & qui nondum consensit.

p ¶ *Electione.*] Puta, quòd nõ sit canonicè celebrata, vel quòd electus sit criminosus. & licèt videatur loqui capitulum in praelato, tamen idem dici in electione cuiuslibet clerici, quia ibi laeditur Ecclesia ex longa mora, vel etsi vocatur, vt consentiat, & nõ veniat. s. de elec. c. statuimus in concil. Lugduñ.

q ¶ *Prohibitus.*] j. de testi. spo. literas. & 30. q. 3. Pytacium.

r ¶ *In huiusmodi casibus.*] Superfluit isti ablatiui, quia hoc aduerbium

a Et idem vbi iurauerit in testamento reddi suffecit, nam tunc recipiuntur testes lite non contestata. & eodem dicunt quidam, vbicunque quis iurat aliquid turpe vel illicitum, puta nõ repetere rem raptam, & etiam sint testamento. secundum Inn. Cum ergo sit eadẽ ratio: ergo idem ius debet statui. Ioan. And.

b Et super exceptione, quod dicit, est super delegatione sexta. Ioan. And.

c Idẽ Goff. Inn. & Hostien. cum est in eo bonum interesse fiscal in ciuilibus, secundũ Abb. secundum Inn. est ratio, quia testes recipi non debent, nisi praecedat accusatio, quae habet fieri per praesentẽ & de praesente. 2. q. 8. c. 1. & c. praescripta. Vinc. dicit alternatiue ita men quod in criminalibus possunt recipi testes, de quorum morte timetur: quia tam tenetur actor ad eam probationem, sed nõ est verũ hoc post inscriptionem. Ioan. And.

† Contrahẽda, vel contracta: secus, quando absens contumax est. & sic varias à §. sequenti, si autem secũdum Hostien. Ioan. And.

Testes mortuos an possint reprobari.

d Puta Velleiani, Macedoniani. vel quod pecunia non sit versa in vtilitatem Ecclesiae, & huiusmodi. secundum Ioan. And.

bium, tunc, quod processit, sufficeret.

a ¶ *Occultat.*] Sicut 5. q. 1. *quod autem.* ĩ. *de alie. in mu. cau. fac. c. 1. &* ĩ. *de offi. deleg. c. consultationibus.*

b ¶ *Impedit.*] Talis habetur pro citato denunciatione facta publicè ad domum suam. ĩ. *de cler. non resi. ex tua. & de do. & contu. & ff. de eui c. ca. si dictum. § si præsente & l. si ideo. § præsenti.* Et ita sufficit, quòd publicè edictum proponatur ad domum [a] suam, vel ecclesiam, vt dicunt iura prædicta: & citari potest literis, vel delictis. ff. *de fideic. l. cùm vero. § pen.* & sunt tres modi contumaciæ, & quorumq; illorũ aliquis cõtumax sit, habetur pro cõtumace. Primũ modum habes hic & alios duos modos cõtumaciæ habes 11. q. 3 certũ est.

Additio. Vnde vers.

Assibus in tribus quis dicitur esse rebellis,
Impedit, occultat, iussis parere recusat.

Si vero. In isto §. dicitur quòd si ille, cõtra quẽ proceditur, sit absens, & nõ per cõtumaciam, & agatur de spirituali coniugio inter prælatum, & ecclesiam iam contracto, illud obseruetur, quod super expectatione talium est in sacris ordinibus constitutum. Sed si agatur de spirituali coniugio contrahẽdo electus per spatium sex mensũ expectetur, nisi superior plus, vel minùs viderit expectandum pensatis negotij circunstantiis. Si vero de carnali coniugio sit agendum tandiu alteruter cõiugum expectetur, donec de ipsius obitu iure similiter præsumatur: quia cum sine culpa sit absens, vt iusto forsan impedimẽto detineatur, vel voluntate propria, sed non malitiosè in remotis partibus moram faciat, ita quòd in breui citari non possit & ideo contra eum procedi non debet, cum si præsens esset, forsitan legitimas defensiones haberet, eo nõ obstante quod de lapsu carnis posset opponi: quia in matrimonio multi casus occurrunt, in quibus coniuges continere cogantur sine culpa. causa tamen subest.

in quem fuit actio dirigenda: siue quia peremptoria citatione recepta venire contemnit, siue quia malitiosè seipsum occultat [a] †: siue quia impedit [b], ne possit ad eum, citatio peruenire) testes lite non contestata sunt meritò admittendi: & nihilominus (si de causa liqueat) ad diffinitiuã sententiam procedendum. ¶ Si verò aliter [c] absens fuerit, & agatur de spirituali coniugio inter prælatum, & Ecclesiam iam cõtracto, electione maximè [d] confirmata: illud in hoc articulo volumus obseruari, quod super expectatione talium personarum, in sacris est canonibus [e] diffinitum. ¶ Quod si forsitan agatur de spirituali coniugio contrahendo: is qui est in prælatum electus, per spatium sex mensium expectetur: nisi pensatis negotij circunstantiis, per superioris prouidentiam magis, vel minùs fuerit expectandus [f]. ¶ Si autem de carnali coniugio sit agendum [g], tandiu alteruter coniugum expectetur, donec de ipsius obitu † verisimiliter † præsumatur [h]: quia cùm sine culpa sit absens: vt † si captiuitate, vel ægritudine, aut alio iusto impedimento forsitan teneatur: aut etiam propria, sed non malitiosa [i] voluntate, in remotis partibus moram faciat †, vt de facili, vel in breui citari non possit [k], ei quidem præiudicari non debet [l], cùm habeat forsan exceptio-

quis absens, semper debet citari prædicto modo. Itẽ videtur, quòd melior sit conditio illorũ, qui malitiosè se absentant, quam cõditio illorum, qui comparent, & citari possunt personaliter: quia illi habent sex menses, isti citantur ad arbitriũ p̃lati vel ad mẽsem vel duos, vel plures, vel minùs, secũdùm q̃ requirit, & exigit distantia locorum: sed illud contingit, quia nescitur, vbi sunt: quia põt esse, quòd sunt multũ remoti, vel impediti, nec in breui possunt per consanguineos reuocari, vel amicos. Et ideò maius tempus, & certũ datur eis, vltra quod ecclesia vacare nõ debet. ĩ. *de conces. præb. c. nulla.* & hoc locũ habet in his clericis, & prælatis, qui iam confirmati sunt & possessionẽ diutius habuerũt, vel etiã cõsensẽrũt. De his verò, qui solùmodo electi sunt, nec cõfirmationẽ, vel possessionẽ habuerunt, tenẽas, quod hic dicitur: quia expectãtur per sex mẽses, plùs, vel minùs, secundũ quod visũ fuerit superiori, cũ per cõtumaciã nõ est absens. Si verò ille qui accusat electionem, aut excipit contra electum, non cõparet anno elapso: electus põt confirmari. ff. *de mune. & ho. reus.* Sed nõ credo, quòd tantũ sit expectãdus, immò superior præfigit ei certum terminũ, infra quẽ cõpareat prosecuturus intentionẽ suã: alioquin confirmabit eum. ĩ. *de accu. licèt. &* ĩ. *de clan. despon. c. cùm inhibitio. &* ĩ. *qui matri. accus. pos. cùm in tua.* & hoc totum expeditum est. ĩ. *de elect. statuimus.* sed in cõpatu dantur accusatori tres menses. *in Auth. de san. episc. § si quid autem coll. 9.* sed potiùs ista in arbitrio superioris consistant. ĩ. *de do. & contu. cum olim* 1. contra, sed ibi soluitur. si verò contra prælatum absentem agatur criminaliter, vel etiam ciuiliter per denunciationem alicuius: tunc citetur, vt veniat ad defendendum se si non veniat, excommunicetur per contumaciam. & expectabitur per annũ, & post annũ procedatur cõtra ipsũ super bonis, nõ super crimine: secũdũ q̃ traditur. 11. q. 3 *rursus. & c. quicunq; &* ĩ. *de do. & cõtu veritatis.* vbi de hoc.

c ¶ *Aliter.*] Id est, non per contumaciam. ĩ. *de offi. dele. c. consultationibus* Bernard.

d ¶ *Maximè.*] Propriè. sic ĩ. *de ele. cùm inter 3. ver. vt per maiorum. &c.* Alij exponunt, maximè, id est, tantum.

¶ *Glo seq. ponit sex varietates temporũ de quibus loquuntur iura super absentia clericorum, distinguens: aut scitur vbi est clericus absens, aut ignoratur. Et ad hanc distinctionem opponit, & soluit: subdit de expectatione electorum, & suorum aduersariorũ, & de absentia accusatorum, vel denunciatorum. Ioan. And.*

e ¶ *Canonibus*] De hac absentia variè loquuntur canones. Quidam dicunt de duobus mensibus. 7. q. 1. *præsentium.* Quidam de tribus septimanis: & eo. causa. q. 1. *si quis in clero.* Et quidam de quinque annis. ĩ *de cleri. non resi. c. 1.* Quidam de tribus Quidam de quinque mensibus. 100. *d. qm̃ & 75 d qm̃.* Quidam de vna hora. 91 *d. clericus* 92. *d. c. vlt.* Super hac expectatione dicendum est, quod si aliquis est absens in eo loco, vnde possit citari, vel in studio, vel in aliquo loco, vbi apparet manifestè, quia non latitat, prælatus illius ipsum legitimè monere debet, vt ad suam Ecclesiã reuertatur infra tempus conueniens secundùm locorum distantiam, & temporis qualitatem ab ipso prælato præfigendũ [b]. Quòd si non venerit, poterit postmodum suo beneficio spoliari, nisi rationabilem causam ostendat, quare venire non possit. ĩ. *de cleri. non resi. inter quatuor & c. vlt. §. de appel. peruenit.* vel si aliàs de licentia prælati sui se absentat vsque ad certum tempus sibi statutum, infra quod reuertatur, tunc si non reuertatur ad terminum, eps potest illum priuare beneficio, & officio: nisi iusta eũ impediatur. & sic loquitur illud c. 7. q. 1. *præsentium.* Dico tñ, quòd siue clericus sit absens de licentia epi ad certum tempus, siue præter licentiam, eps semper ipsum primò monere debet, vt redeat per iura prædicta. ĩ. *de cleri. non resi. c. inter & c. vlt. &* ĩ. *de appella peruenit.* & aliàs non teneret sententia lata contra absentem non vocatum, neque citatum: & iura antiqua, quæ hic signantur, sic intelliguntur. Verũ est, quòd clerici ab ecclesiis suis abesse non debent: tñ si hoc contingat, taliter sunt vocandi, antequàm spoliẽtur, & ita seruandum est circa eos, qui cõparent, & citari possunt. Si verò nescitur, vbi sint, nec citari possint personaliter, trinæ citationis edictum apud eorum ecclesias publicè proponatur, vt reuertatur: & si vltra sex mẽses venire distulerint, suis beneficiis postea spolientur. ĩ. *de cleri. nõ resi. ex tua.* & sic qualitercũque sit ali-

f ¶ *Expectandus*] Postmodum proceditur contra eum. & recipientur testes, & diffinitiuè procedetur: vel alius eligatur, si non vult consentire, & nihil ei opponitur.

g ¶ *Sic agendum.*] Cùm non sit absens per contumaciam.

h ¶ *Præsumatur.*] Per famam, quia senex erat, vel etiam quia in acie fuit, nec rediit, præsumitur, quòd his casibus sit mortuus: & si contrahat credens ita, excusatur ab adulterio, etiamsi viuat, per ignorantiam. 34. q. 2. *cum per bellicã.* quia non committitur adulterium sine dolo. ff. *de adul l. pen.* [d] vel si receperat literas illorũ, cum quibus militauit. C. *de rep. Auth. hodie.* dic tamen, quòd non debet contrahere, nisi primò sit certa de morte ipsius. ĩ. *de secun. nupt. dominus* ĩ. *de spon. in præsentia.* sed satis certum est illi per solas huiusmodi violentas præsumptiones postquam aliquanto tempore duxerit expectandum. fortè per annum vel etiam quinque annis, *vt in prædicta Auth. hodie.*

i ¶ *Malitiosa.*] 4. q. 3. *§. item his,* qui non detrectandi causa.

¶ *Glo seq. ar. quod non tenet &c. tenet contrarium, quod postea moderatur.*

k ¶ *Citari non possit.*] Si nõ potest citari, cõtra ipsũ procedi non potest. Et sic est arg. q̃ nõ tenet sententia, cũ perẽptoriũ nõ peruenit in notitiã absentis. q. 9. *cauẽt. ff. quæ sen. sine ap. rescin. l. 1 § itẽ ex eo edicto.* [e] C. *quõ. & qñ iud. ea quæ. & ff. locati. l. item quæritur. § exercitu.* Sed verius est, quòd sufficiat, si diligẽs sit inquisitio facta, licèt nõ sit inuẽtus. ĩ. *de do. & contu. causam & c. vlt. &* ĩ. *de cleri. non resi ex tua. & 7. q. 1. præsentium. &* C. *de iud. properandum. § si quidem. ff. de eui c. si ideo. § præsenti. & l. si dictũ §. si præsente.* & hoc verum est, quando malitiosè est absens: aliàs nõ proceditur contra eum quantùm ad casum præsentis literæ.

Additio. Nam quantùm ad missionem in possessionem bene procederetur, quod dic vt ĩ. *de eo, qui mittitur in possessionem c. si* secundùm Innoc. Ioan. And.

¶ *Glos. seq. successiuè signat, & soluit duo contraria.*

l ¶ *Nõ debet.*] *Arg. contra.* ĩ. *qui fil. sint legi. prælatũ.* sed ibi agebatur tantũ de prole, an esset legitima, vel non, & non contra absentem. vel ille fuit requisitus, vt ibi innuitur. *Contra.* ĩ. *qui mat. accu. pos. c. 1.* illa corrigitur per istam. Præterea ille fuit absens culpa sua propter maleficium, quod commiserat, vnde non præiudicat mulieri: & sic differt casus ille ab isto, & ibi soluitur.

† *Adde, quot modis probetur aliquis mortuus, docet Odofredus in l. fin. de sacr. san. eccles. C. nouo iul. si quidem. C. sol. ma. & Mantua in repe. l. is potest. vbi ponit 23. modos.*

† *Verisimile.*

† *In codice Barbatia sic: vt in captiuitate. vel infirmitate: aut alio. &c.*

† *Adde de modo probãdi iusta absentiam in l. pen §. an crimen. ff. de pu. iud.*

d *Qui ignorans mulierem non iure repudiatam illam ducit, adulterium non committit.*

e *Ibi non peruenit: quia nec propositũ fuit secundum Ioã. qui hoc no. in canone statim alle. & facit, quod no. ĩ. de postula. c. 1. in 4. gl. Ioan. An.*

b *Et ideo diuersa tempora sunt statuta per canones, vt deueniatur ad arbitrarium secundum Host. Ioan. And.*

c *Vnde dari non debuit tempus arbitrarium, de quo dicit ... lib. 6. ignoraro ei loco impossibile fuit illud arbitrari. Ioan. And.*

a ¶ *Opponi*.] Respondet tacitæ quæstioni. Diceret aliquis, si mulier tantùm compellitur expectare, incideret fortè in fornicationem, & Papa respondet ad hoc.

b ¶ *Multi casus*.] Vt si alter de fidelibus labatur in hæresim.ª j. *de diuor. quanto*. vel si alter côiugum incidatur, vel si mulier impotens casu reddatur ad reddendũ debitũ. 32. q. 7. *illi qui sani*. vel si alter furiosus factus sit. 32. q. 7. *neque furiosus*. *&* c. *hi qui*. vel si in captiuitate alter teneret. j. *de spon. in præsentia*. vel si vir incidat in casum lepræ. j. *de coniug. lepro*. c. 1.

a *Per hæresim enim nõ dissoluitur matrimonium.* côcil. Trid. sess. 24. de sacramento matrimonij ca no. 5.

nes legitimas ad intẽtionẽ cõtrariã eludẽdã: eo nequaquã obstãte quod de lapsu carnis posset opponi ª: quoniã in coniugio multi casus ᵇ occurrunt, in quibus cõiuges sine culpa, sed nõ sine causa continere coguntur.

¶ *Ad perpetuã rei memoriã, vel cũ agitur per viã inquisitionis, possunt testes sine litis contestatione recipi, & etiam publicari. h. d. vsque ad §. in aliis verò.*

¶ Sunt † & alij ᶜ casus similiter speciales, in quibus absque litis contestatione, legitimè possunt testes produci: vt quando excessuum inquisitio ᵈ, vel testiũ publicatio ᵉ imminet facienda.

¶ *Si reus lite nõ cõtestata est contumax, & agitur reali, mittitur actor in possessionẽ rei petitæ, causa custodiæ: quã tamẽ recuperat reus veniẽs infrà annũ, si offerat cautionẽ de stãdo iuri, & restituat expẽsas: post annũ verò his nõ seruatis nõ auditur, nisi super proprietate. Sed si cõuenitur reali, qui nomine alieno possidet, nominauit dominũ in iudicio, & statuitur ei terminus, infrà quẽ facit dominũ cõparere, qui si infrà terminũ nõ venerit, Iudex illũ citabit, quo adhuc non veniente, Iudex mittet actorẽ in possessionẽ verã. Si verò reus cõtumax cõuenitur actione personali, mittetur actor in possessionem bonorum ipsius rei, pro modo debiti declarati, & primò mobilium, secundò immobilium, si mobilia non existant: vel excommunicabitur reus. h. d. vsque ad fi.*

¶ In aliis verò casibus prudenter est attendendum, vtrum contumax actione ᶠ reali, an personali conueniatur. Si reali, mittendus est actor in rei petitæ possessionem, vt tædio affectus ᵍ reus veniat responsurus. Qui si venerit infra annum (iudicio sisti præstita cautione ʰ, ac exhibita satisfactione congrua expensarum ⁱ) possessionem ᵏ recuperet. Quòd si cautionem offerre neglexerit ˡ infra annum, actor post annum verus ᵐ constituetur ⁿ † possessor: super proprietate duntaxat aduersæ parti defensione legitima reseruata.

¶ Quòd si super rebus immobilibus ᵒ quisquam conueniatur, qui eas possidet nomine alie-

SVNT. Hic excipiuntur duo alij casus à regula. Et non diuiditur. Abbas Sicul. In isto §. adhuc excipiuntur duo alij casus, in quibus testes recipiuntur lite nõ cõtest. putà cũ prælatus ex officio suo procedit per inquisitione circa subditorũ excessus. Itẽ qñ testes ad perpetuã rei memoriam publicantur.

† *In quibusdam antiquis ita. Sunt & alij casus speciales, in quibus similiter, &c.*

c ¶ *Et alij*.] Aliũᵇ casũ habes, qñ agitur de bono Ecclesiastico obtinẽdo, *in decre. noua §. de eo qui mit. in pos. causa rei seruã. cũ qui.* [lib. 6.]

b *Hæc glossula non est Bern.*

d ¶ *Inquisitio*.] Et hoc est, cũ absẽns est p cõtumaciã, ille, cõtra quẽ fit inquisitio. j. *de accu. qualiter, & qñ 2. § dẽe. & de simo licet. Hely.*

e ¶ *Publicatio imminet*.] Hoc túc fit, qñ aliquis timet, quòd sibi in posterum super aliquo contractu controuersia moueatur: tunc potest petere à iudice, vt testes, qui interfuerunt negotio, publicentur, i. eorum dicta redigantur in publicam formam ad æternam rei memoriam. j. *de test. c. significauit. in Authen. de test. §. pen. coll. 7.* & in hoc casu omnes testes recipiuntur, siue senes, siue debiles, siue iuuenes, & statim publicantur. & in hoc est differentia inter hanc receptionem, & illam, de qua præmisit in principio capituli: quia ibi recipiuntur tantùm senes, & infirmi, vel de quorum absentia timetur, & illi non statim publicantur, vt dixi.

IN ALIIS. Totus iste textus vsque ad finem loquitur iuxta regulam, secundùm quam lite non contest. non debet procedi ad sententiam, vel ad receptionem testium. ideò dicit, *in alijs verò casibus*, quia suprà prosecutus est compilator, quid faciendũ, qñ põt procedi lite non contest. Diuiditur principaliter in duas partes. In prima ponit modũ procedendi, cũ agitur reali: in secunda, cùm agitur personali, ibi, *Si autem super personali*. Abb. Sic.

CASVS. In §. isto dicitur, quòd in aliis casibus à prædictis sex, hoc modo est procedendum. videndũ est, vtrũ agatur actione reali, an personali. si agatur reali actione, & reus contumax fuerit, mittendus est actor in possessionem rei petitæ, vt tædio affectus reus veniat responsurus. & si infrà annum venerit, præstita cautione de iudicio sisti, & satisdatione accepta de restituendis expensis, possessionem suam recuperet; quòd si cautionem offerre neglexerit infra annum, post annum actor verus erit possessor, reseruata defensione legitima super proprietate absenti.

f ¶ *Actione*.] Duo sunt genera actionum, aut sunt in rem, aut in personam, qualiter hoc sit intelligendum, traditur bene *Inst. de actio. in princip.* Bernardus.

¶ *Glos. seq. declarat, quid sit tædium passi missionem in reali, & personali.*

g ¶ *Affectus*.] Tædiũ erit in hoc casu, quia actor missus in possessionem expellet reum de possessione, & erit possessor, & percipiet fructus, & conseruabit eos. j. *de sequestra. c. 2. & 3.* & si reus venerit infra annum præstita cautione iudicio sisti, recuperabit rem cum fructibus, deductis expensis: vt j. *sequitur*. sed in personali actione tædium erit, quia cum cultura spectet ad contumacem, ille admissus erit cum eo in agro, vt custodiat fructus, ne ille consumat illos. *ff. in poss. leg. si cui. §. qui legatorum c. & ff. de damn. infec. l. si finita. §. si quis autem.* de hoc dicetur plenius j. *de dolo. & contu. c. conting e.*

¶ *Gl. seq. notat ex verbo cautionis, quòd nuda, &c. tenet cõtrariũ.*

h ¶ *Cautione*.] Ex eo quòd dicit simplici cautione, videtur sufficere nuda cautio. *C. de ver. sig. l. sancimus.* sed non est verum, immò sufficientem cautionem præstare debet. j. *de sequestrat. ad hoc in fi. & ita pignora, vel fideiussores. ff. manda. l. si mandato. § vlt. & ff. de fideis. lib. l. ergo. § adijci.* Bern.

i ¶ *Expensarum*.] Primo ergo debet satisfacere in expensis, antequam audiatur, vel absoluatur. sic C. *de bo. auctor. iudi. pos. Auth. qui iurat. C. de iud. l. sancimus. C. quo. & qñ. iud. Auth. qui semel.*

¶ *Glo seq. not. cõtra opin. canonistarum, & soluit dupliciter.*

k ¶ *Possessionem recuperet*.] Ergo videtur, quod eã amiserit, & sic alter erat verus possessor, quod est contra nos *ff. de acqui. pos. possideri.* Sed expone, possessionem, i. detentionẽ possessionis recipiat, quã ille habebat. & talis possessio est facti, & non iuris, & imaginaria. Vel dic, recuperet, id est, retineat verã possessionẽ, quam nõ amisit. *fi. 3. q. 5. quia suspectis. 27. q. 3. priusquam. in fi.*

† *Vide glos. in l. cũ clericis. C. de episc. & clericis.*

l ¶ *Neglexerit*.] Nec sufficit offerre, nisi eam præstaret. j. *de eo qui mit. in pos. c. 1. arg. s. de offi. ord. pastoralis, in fi.* quòd si eã nõ põt præstare iudici, præstet Epo, vel aliis publicis personis, vt *e. c. pastoralis, ar. cõtra. infrà de eo, qui mit. in pos. c. 3.* vbi iudex voluerit recipere eam, *in cap. pastoralis.* nullus fuit iudex, cui posset, vel deberet offerri.

† *efficietur.*

m ¶ *Verus*.] Id est, verè, & incommutabiliter. nam & ante secũdũ quosdã est verus possessor, sed non incõmutabiliter: quia infrà annum tenetur restituere possessionẽ, & ita statim est verus possessor. *arg. C. de præscri. xxx. vel xl. anno. si quis emptionis. § pen.* Nos tamen contrarium dicimus secundùm iura canonica. *arg. s. de offi. or. pastoralis. & j. de dolo. & contu. c. contingit.*

¶ *Gl. seq. tractat, an secundũ decretũ sit necessariũ, & remittit.*

n ¶ *Constituetur*.] Et ita est arg. ex eo quod dicit constituetur, quòd ante annum non sit verus possessor, vt dictum est in proxima notula. Sed qualiter constituitur? fortè ab ipso iudice, si petatur, & sine forte. j. *de eo, qui mit in posses. c. 1. & ff. de dãn. infec. si finita. § sed & si quis. & § seq. & arg. supra de offic. ord. pastoralis. in fine.* Verius est, quòd in realibus actionibus ᵈ non habet locum secundùm decretum, nisi aliquis ad cautelam illud impetret: quia solus transcursus anni constituit aliquem possessorem verum: vt s. *de offi. ordi. pastoralis. & infrà de dolo, & contu. contingit.* In personalibus verò secundùm decretum locum habet, sed non vniformiter. De hoc plenius dicitur *in prædicta decre. contingit.*

d *Vnde dixit, quòd si missus in reali detinuit rẽ causa custodiæ post annum sine iudice verus est possessor. Si verò non detinuit: per iudicem efficitur possessor. alleg. de rest. spo. sæpe. Ioan. And.*

QVOD SI. In §. prox. dictum est, quando quis conuenitur nomine suo, in isto §. dicitur, quòd si aliquis cõuenitur super rebus immobilibus, quas possidet nomine alieno, debet iste statim nominare dominum in iudicio, & iudex debet ei terminũ assignare, vt hoc denunciet domino, & ipse coram eo veniat, vel idoneũ dirigat responsalem, vt actioni respondeat. Si verò dñs ad tẽpus statutum non venerit, tanquam lite contest. quantũ ad interrumpendã præscriptionem longi temporis ex eo die, quo possessor ad iudicium vocatus fuit, iudex vocabit dominum legitimis edictis: & si non venerit, iudex summatim examinabit in negotium, & in possessionem rerum petitarum actorem mittere non tardabit, omni allegatione absenti super principali quæstione seruata.

¶ *Gl. seq. tractat, an in rebus mobilibus sufficiat dominum nominare, & an in rebus immobilibus ius habens id possit.*

o ¶ *Immobilibus*.] Secus enim videtur in rebus mobilibus, vbi non videtur prodesse nominare dominum in iudicio, cùm habeat facultatem restituendi rem. ff. de rei vendi. *l. officium. in fine.* Idem iuris est etiam in rebus mobilibus: quia potest, & debet dominum nominare in iudicio. *C. vbi de cri. agi. oper. Auth. qua in prouincia.* sed in rebus immobilibus, quas aliquis possidet nomine alieno, vbi nullum ius habet, si conueniatur, statim debet in iudicio dñm nominare, vt hîc, & *C. vbi in rem act. l. 3.* si enim ius habet in re, nõ prodest dñm nominare, quia ipse posset

g *Nec mirũ si aliud in vno, quàm in alio: quia in reali dico melius habere in re, in quam sumpsimus: quod non est in personali secundũ Goff. de hoc in Spe. de priu. cle. §. iam de effectu ver. sed quæ est ratio. Io. And.*

posset agere pro iure suo ergo tenetur se defendere. *arg. op. j. de side instr. c. perpetuum.* possit. n. t enim semper conueniendus est. *11. q. 2. quecunque.* & *16. q. 1. in canonibus. arg. j. de app. ad audientiam.* & *s. de alte. iud. mu c. 1.* & *ff. quod met. cau. l. si cum exceptione. §. aliqñ. ff. de noxa. de illo. ff. de admi. rer. ad ci. perti. imperatoris. §. 1. arg. contra. 11. q. 1. de reb.* & *ff. de ser. cor. l. in hac.* & *ff. de contrahen. emp. l. Vlt. §. Lucius.* & *ff. de his que in frau. cre. que à debitore. arg. j. de prescrip. audita.* & *16. q. 3. inter memoratos.*

no, debet statim [a] in iudicio dominum nominare, certo dierum spatio à Iudice statuendo †, cúque ad eius notitiam perducendo [b]: vt vel ipse veniens, vel idoneum dirigens responsalem, actoris intentionem excipiat [c]. Si verò post tempus indultum, quod dispositum est, noluerit adimplere, tanquam litem, quæ ingereretur, ex eo die quo possessor ad iudicium vocatus est, ad interrumpendam præscriptionem longi temporis, contestata: [d] dominum possessionis † Iudex tribus edictis [e] legitimis euocabit: & tunc ipso in eadem voluntate manente, negotium summatim [f] examinans, in possessionem ipsarum rerum actorem mittere non tardabit: omni allegatione absenti super principali quæstione reseruata [g]. ¶ Si autem super personali actione conueniatur: vel mittendus est actor in possessionem mobilium bonorum ipsius, vel immobilium [h], si fortè mobilia non habeat pro modo debiti declarati [i], vel in contumacem est ecclesiastica sententia proferenda: ita videlicet, quòd alterutra † pœna, quæ magis timeri [k] debeat, Iudex à principio sit contentus: ad alteram [l] nihilominus processurus, si hoc meruerit proteruitas contumacis, qui veniens infra annum, vel post annum etiam audietur, iuxta distinctionem [m] in alio casu superius adnotatam.

a ¶ *Statim.*] Id est, ante libelli oblationem, vel etiam post, antequã respondeat. Tenor istius §. ponitur quasi de verbo ad verbum. *C. Vbi in rem act. l. 2.*

b ¶ *Perducendo.*] Per illum a qui in iudicio dominum nominauit.

c ¶ *Excipiat.*] Id est, suscipiat sic *33. q. 5. non est nostrum.* & *j. eit. prox. imperatorum.* & *j. de plus pet. c. Vnico.*

d ¶ *Cõtestata.*] Scilicet, nec currat præscriptio possess. cit. nã præscriptio p. ss. ssoris interrupta est per hanc denunciationem: licèt videatur quasi contestata, non tamen actor auditur volens producere testes super proprietate, ac si lis esset contestata: quia illud locum habet, quando lis est verè contestata per narrationem & responsionem: sed hic non est verè contestata: sed quasi quoad interrumpendam præscriptionem: vt hic dicit.

e ¶ *Edictis.*] Id est, citationibus ad domum eius missis. *j. de do. & contu causam que. & c. Vlt.*

¶ *Glo. seq. tractat, que Veniat in cognitione summaria.*

f ¶ *Summatim.*] Sic *C. vbi in rem act. l. 2.* & *ff. Vt in pos. lega. si is à quo.* & *ff. de carbo. edicto. l. 3. §. causa.* & *C. de bo. aucto. iu. pos. Auth. & qui iurat.* Et dic, summatim, i. semiplenè. non enim statim iudex propter contumaciam alterius partis constituet præsentem possessorem, vel etiam mittet eum in possessionem causa rei seruandæ: nisi aliquam videat primò præsumptionem pro eo: quia non posset esse, quod sic aliquis calumniosè peteret: vnde iudex primò recipiet ab actore iuramentum de calumnia *ff. de car. edic. l. 3. §. causa.* & sic obseruatur, & istud iuramentũ sufficiet, ita quod aliud vlterius non prestabit, si reus infra annum rediret, volens in causa procedere. *arg. ff. ad exhi. l. thesaurus.* vnde petet ab actore iudex, vt super hoc, scilicet quod non calumniæ causa petit, hoc exhibeat calumniæ iuramentum. *ff. ad exh. l. thesaurus.* & *j. de testi. spol. literas.* & *s. de ele. cùm dilecti.* non enim debet iudex festinare ad missionem faciendam: quia si reus probabit iustam absentiæ causam, restituetur. *ff. de dam. inf. si finita. §. item si fortè.* & *j. de iudi. c. cùm Bertholdus c.* & sic obseruatur hodie de facto. & istud iuramentum sufficiet, ita quòd aliud actor vlterius non præstabit, si reus infra annum redierit, volens procedere in causa: vt in § 1. sed in casu huius §. iterum iurabit actor tanquam reus, quando conuenitur: quia primò iurabit vt actor, postea vt reus: & idem est, si post annum agere velit, qui primò conueniebatur, secundum quòd est in casu huius §.

¶ *Glo. seq. querit quandiu &c. soluit. solutioni opponit, oppositioni respondet: ponit deinde opi. quam repro. Vlti. querit de diuersitatis ratione & dupliciter soluit.*

g ¶ *Reseruata.*] Sed quandiu reseruabitur quæstio proprietatis? secundũ canones videtur quòd perpetuò, cũ res sit facta litigiosa: & debebat per hoc dubitare de iure suo. Dic, quòd in casu isto bene potest præscribere: quia bonã fidẽ videtur habere: quia credit rẽ ad se pertinere: cũ etiã iurauerit, quod nõ malitiose seu per calũniam petit rem illam, & ideo præscribere potest: & iuste possidet, quia auctore prætore possidet. *ff. de acq. posses. iustè.* Quidam dicũt, quòd in casu isto sicut in priori seruabatur quæstio super possessione vsque ad annum absenti. Sed prius dictum verius credo, [d] & absolutè dicitur hoc nam sicut reseruatur ius saluũ possessionis vsque ad annum, in §. prox sicut ibi expressè hoc dicitur. ita hic diceretur, si hoc esset verum. Sed quæ est ratio, quare ibi auditur vsque ad annum super possessione, hic vero statim est verus possessor: nec auditur vsque ad annum super possessione? Ratio illa consueuit assignari: quia maior contumacia præsumitur casu isto, quam in priori: quia per plures citationes vocatus est, & plus contempsit. primò enim vocauit colonum, & colonus denunciauit dño: post quam denunciationem citatur dñs edictis legitimis: & ideo plus punitur, & sufficit legislatorem ita voluisse: sic enim est in lege. *ff. qui & à quibus. prospexit legislator.* & *6. q. 3. scriptum est in lege.* ergo ita tenendum est.

Si autem. In isto §. prosequitur aliud membrum distinctionis, dicitur hic, quòd si aliquis cõueniatur super actione personali, & contumax fuerit: vel mittendus est, actor in possessionẽ mobilium bonorũ ipsius: vel immobilium, si forsan non habeat mobilia, pro modo debiti in libello declarat: vel ipse contumax excommunicetur: ita scilicet quòd iudex à principio alterutra pœna sit contentus, quàm magis viderit expedire, ad alteram nihilominus processurus, si hoc meruerit proteruitas contumacis. & si venerit infra annum, vel etiam post annum, audietur: secundum, quòd auditur ille, qui conuenitur actione reali, qui infra annum recuperat possessionem, vt dictum est s. §. in alio. eodem modo auditur iste ante annum. & post, sicut ille auditur ante annum. Nota, quòd ad iudicem pertinet habere curam, & diligentiam, vt salua sit rerum probatio. Item nota regulam, quod lite non contesta, testes non sunt recipiendi, nisi de morte eorum timeatur, vel absentia diuturna. Item propter defectum probationis recipiuntur testes lite non contestata. Item nota annalem præscriptionem, quæ currit contra illum, qui producit senes, & valetudinarios, & alios, de quorum absentia timetur. Item non est alicui arctanda probandi facultas. Item in matrimonio carnali, & spirituali recipiuntur testes lite non contestata, qñ altera pars est contumax. Item nota hic, quòd tribus modis dicitur quis contumax, scilicet qñ venire contemnit, vel quando malitiosè seipsum occultat, vel qñ impedit, ne possit ad eum citatio peruenire. Item qui impedit, ne citatio ad eum perueniat, habetur pro citato. Item mulier debet virum suum expectare, donec de ipsius morte sit certa, & econuerso. Item quandoque priuatur quis iure suo sine culpa, non tamen sine causa. Item nota, qualiter agitur contra contumacem. Item reus possessionem contra se datam potest infra annum recuperare. Item missus in possessionem causa rei seruandæ, secundum canones verus possessor est. Item qui conuenitur nomine alterius, debet dominum in iudicio nominare. Item illa pœna reo est infligenda, quæ magis timetur. Item diuersis pœnis potest iudex reum punire. Item crescente contumacia, crescere debet & pœna.

h ¶ *Vel immobilium.*] Hoc ordine iudices sententiam exequentur: vltimò ad actiones decurritur. *ff. de re iudi. à diuo Pio.*

i ¶ *Declarati.*] In libello suo. *C. de bon. auth. iu. pos. Auth. & qui iurat.*

¶ *Glo. seq. cum sequenti signat duo contraria. & soluit.*

k ¶ *Magis timere.*] Illa enim potius est infligenda: quia hoc solùm bene agitur, & *c. 23. q. 5. prodest. Arg. contra, s. de offi. deleg. sanè.* & *c. pastoralis. i. resp.* sed ibi soluitur [e].

l ¶ *Ad alteram.*] Quia crescente contumacia, crescere debet pœna *ff. de pœn. l. relegati.* Sic ergo duæ pœnæ ab initio non sunt infligendæ. *s. de iudi. at. si clerici. Arg. contra. 16. q. 1. statuimus.*

¶ *Glo. seq. obiicit de l. si prius. ponit primo opi. Ioan. secundo opin. Lau. tertio suam opi. & solutionem contrary.*

m ¶ *Distinctionem.*] Sed nõ videtur, quòd distinctio facta in reali actione locum possit in personali habere, licèt litera hoc innuat, quia debitor potest recuperare pignora sua quandocunque venerit, dummodo non sint distracta. *C. de distra. pigno. l. si prius.* Creditor enim nullo tempore præscribit rem sibi obligatam pignori. *ff. de vsuc. l. non solum. §. qui pignori.* & *l. pignor.* quia creditor quantùm ad hunc casum non possidet pignus *ff. qui satisda. cogan. sciendum. §. creditor.* Et ad hoc dixit Ioann. & bene, quia creditor post annum non efficitur possessor quantùm ad vsucapionem, sed tantùm post annum habet commodum possessionis in hoc, quòd cùm priùs teneretur probare pecuniam, quam petebat, esse debitam, post annum etiam transfertur probatio ad reum: & tunc aduersarius tenetur probare illam indebitam: sic efficitur petitor de possessore. arg. bo. ad hoc *infrà de solu. si quis.* Lau. dixit, quòd huic seruatur quæstio possessionis & proprietatis, quousque præscriptũ est iuri offerendi. *argu. Cod. de prascrip. xxx. Vel xl. anno l. cùm notissimi. §. sed cùm illud Vers. eodem iure.* nisi ex secundo decreto res sint etiam pro debito assignatæ, vel distractæ. aliàs vsque ad triginta annos

† *Vide Antonium Gomezium tom. 3. varia. resolut. C. 1. nu. 38.* & *sc. & Iulium Clarum in pract. cri. §. fi. q. 85. vers. solet etiam.*

e *Speciale propter reuerentiam personarũ. Ioan. And. in nouel.*

recuperet res suas oblato debito. Dicas, quòd debitor semper auditur, quousque præscriptum sit, volens recuperare rẽ suã restitutis expensis, & præstita cautione iudicio sisti, nisi pignora distracta sint, vel in solidum data auctoritate iudicis: vel secundum legem conuentionis directa, vt dixit lex prædicta, si prius. & ita intra annũ veniens restitutis expensis præstita cautione, quòd iuri parebit, recuperabit res suas: siue confiteatur debitum, siue neget. *C. de bo. auctor. iud. possid. Auth.* & *qui iurat* lit. quòd dixi, iuxta distinctionẽ in alio, &c. sic intellige, iuxta distinctionem, id est, secũdũ primũ membrum distinctionis: in quo tñ similitudo notatur: & nõ iuxta secundum: quasi dicat: sicut ibi veniẽs infra annum in reali actione auditur pstita cautione, & restitutis expensis recuperat possessionẽ: ita in personali actione, siue infra annũ, siue post annum veniat, recuperat res suas, dũ tamẽ caueat iudicio sisti, & restituat expẽsas: vt sic notetur [a] similitudo tñ in hoc casu, & in illo, cum ante annum contumax inuenitur: ita quòd similitudo non transeat ad alium casum post annum: & ita plana est litera. Bern.

TITVLVS VII.

De iuramento calumniæ.

Honorius iij. †

¶ *Clericus in causa Ecclesiæ suæ iuramentum calumniæ potest alteri committere: & per se iurare non cogitur, nec debet sine superioris licentia.*

CAP. I.

INhærentes vestigiis prædecessorum nostrorum dicentium grauiores[a] quęstiones per summum Pontificem terminari: *& infrà.* ¶ Legibus [b] itaque comperimus esse cautum, vt nullus Clericus iurare præsumat. Alibi verò reperitur scriptum, vt omnes principales [c] personæ, in primo litis exordio subeant calumniæ iuramentum [d]: propter quod plerisque venit in dubium, vtrùm Clericus iusiurandũ præstare debeat, aut alij hoc officiũ delegare: quia verò illud constitutionis edictum, vbi Clerici iurare prohibentur à Marco† Augusto de Constantinopolitanis clericis promulgatum fuisse videtur, idcirco ad alios non creditur pertinere. Vt ergo dubietas ista auferatur, secundùm etiam decisionem filij nostri H. † quondam Imperatoris, cuius sunt verba [e] hæc.

¶ Eius itaque†interpretationem corroboramus, & diui Marci [f] † constitutionem ita interpretari debere decernimus, vt ad omnium Ecclesiarum [g] Clericos generaliter pertinere iudicetur. Nam cùm Imperator Iustinianus decreuerit, vt canones patrum vim [h] legum habere oportent, & in nonnullis patrum † canonibus [i] reperiatur, vt Clerici omnino iurare non audeant, dignum est, vt totus clericalis ordo, à iuramento calumniæ præstando sit immunis. ¶ Præterea statuti Principis [k] tenor talis esse dignoscitur: Nos[l] itaque diuinę, & humanæ legis intentione seruata † decernimus, & imperiali auctoritate irretractabiliter diffinimus, vt non Episcopus, non Presbyter, non cuiuscunque ordinis Clericus, non Abbas, non aliquis Monachus, vel sanctimonialis, in quacunque causa, siue controuersia, seu criminali [m], siue ciuili iusiuran-

DE IVRAMENTO calumniæ.

¶ *Quia absiene in iudicio edita, & litis contestatione facta, succedit ex ordine iuramentum calumniæ: ideo post rubricam præcedentes subiecit istam secundum Gaffredum.*

INharentes vestigiis.] Diuiditur: quia primò Papa ponit quòd dubia determinare spectat ad ipsum. Secundò ponit dubium procedens ex contrarietate duarum legum ibi, *Legibus.* Tertio illud diffinit ibi, *Vt ergo.* Quarto moderatur ibi, *Verùm.* Quinto comminatur ibi, *Omnibus.* Abbas Siculus.

CASVS. In legibus inuenitur, vt nullus clericus iurare præsumat: Alibi reperitur in lege, quod omnes principales personæ in primo litis exordio subeant calumniæ iuramentum. Propter hanc diuersitatem plerique dubitant, vtrùm clericus iuramentum hoc præstare debeat, an alij officium illud committere, quia constitutio diui Marciani, vbi clerici iurare prohibentur, de clericis Constantinopol. loqui videtur, & ideo ad alios non creditur pertinere: quæsitum fuit à Imperatore Henrico, qualiter ista contrarietas esset intelligenda. Et ipse Henricus, vt ista dubietas auferatur, constitutionem diui Marciani interpretatur, vt ad omnes clericos Ecclesiarum generaliter pertinere iudicetur. Et Honorius eius interpretationem confirmat, & illam constitutionem diui Marciani ita interpretari decreuit, vt ad omnes clericos generaliter pertinere dicatur. Et Imperator Iustinianus decreuit, vt canones vim legum obtineant: & in canonibus patrum reperitur, vt clerici iurare nõ audeant: & ideo clericalis ordo à præstando iuramento calumniæ sit immunis. Vnde statuit Imperator Henricus, quòd non Episcopus, non presbyter, non cuiuscunque ordinis clericus, non abbas, non aliquis monachus, vel monialis, in quacunque causa criminali, vel ciuili, iusiurandum calumniæ subire cogatur, sed aliis defensoribus hoc officium committatur. In fine dicit Papa, quòd si iurare voluerint, nullus Episcopus inconsulto Romano Pontifice, vel aliquis clericus inconsulto suo Episcopo iurare audeat, & quicunque in hoc edictum commiserit, veniam sibi nouerit denegandam. No. quòd quælibet Ecclesia suum habere debet defensorem ad agendum, & defendendum, qui iuret de calumnia. Item not. quòd grauiores quæstiones per Romanum Pontificem debent terminari. Item canones vim legum obtinent. Item nullus clericus taliter iurare debet sine licentia sui prælati.

a ¶ *Grauiores quæstiones.*] Quæ dicantur maiores causæ, dictum est. *s̄. de off. deleg. quod per translationem* [b].

b ¶ *Legibus.*] *C. de episc. & cleric. l. cum clericis. ver. quòd si lis.*

c ¶ *Principales.*] *C. eo. tit. Auth. principales.*

¶ *Glo. seq. ponit quinque capitula iuramenti calumniæ.*

d ¶ *Calumniæ iuramentum.*] In iuramento calũniæ, quinque capitula continentur, s. quòd credat se bonã cãm habere: interrogatus non negabit, quod verum esse credit, nec vtetur sciens falsa probatione, & quòd dilationem nõ petat in fraudem: nec dedit nec dabit, nec promisit, nec promittet aliquid pro hac causa, nisi illis personis, quibus leges dare permittũt. *C. eo. tit. l. 2. circa prin. & Auth. principale, & in Auth. vt lice. su. in prin. col. 9.* Vnde versus.

Illud iuretur, quod lis sibi iusta videtur.

Et si quæretur, verum non inficietur.

Nil promittetur, nec falsa probatio detur.

Vt lis tardetur, dilatio nulla petetur.

e ¶ *Verba.*] Ab illo loco, *legibus itaque.* vsque ad illum locum, *Verùm cùm,* &c. exceptis prędictis, s. *secundum etiam* vsq; ibi, *corroboramus.*

f ¶ *Diui Marci.*] *C. de episc. & cle. l. cum clericis. vers. quod filis.*

¶ *Gloss. seq. arg. ad breuiar alleg. 5. iura in contrarium. alleg. 2. canones & soluit.*

g ¶ *Ecclesiarum.*] Arg. quòd vni conceditur, ad consequentiam trahi potest à cæteris, & quòd vni conceditur nulli est denegandum. *16. q. 1 prædicator.* & *5. d. ad eius vero in fin. de consec. d. 4. propriè. 50. d.* & *purgabit. C. de fideic. l. pen.* c *Argu. contra. 16. qu. 1. hinc etiam.* & *7. q. 1 petisti.* Sol. quod vni iuri communi conceditur trahi potest ab alijs in exemplum. & nulli debet denegari. *5. dist. ad eius vero.* quod verò per priuilegium alicui conceditur, non extenditur ad alios: & sic intelligitur. *16. q. 1. hinc etiam.* & *16. q. 2. non exemplo.* & *ff. de constit. prin. l. 1.*

h ¶ *Vim.*] *In Auth. de Eccle. tit. in prin. coll. 9.* & *in Auth. vt cle. apud proprium episc. § illud. col. 6.*

i ¶ *Canonibus.*] *22. q. 1 in nouo.* & *j̄. de iureiuran. c. & si Christus.* & *2. q. 5. si quis presbyter. 22. q. 5. c. vlt.*

k ¶ *Principis.*] Scilicet Henrici.

l ¶ *Nos*] s. Henricus.

¶ *Gl. se. quod not. ex tex. duabus ll. coadiunat, duas all. in cõtrariũ sol. respodẽs etiã ad rõnẽ cõtrariã demum ad se obiicit, & soluit.*

m ¶ *Criminali.*] Hic colligitur, quòd in criminali causa iuramẽtũ de calũnia sit præstandum. *ar. C. eo. tit. l. 1.* vbi dicitur, quòd in omnibus causis, vbi probatio requiritur, est iurandũ de calũnia: *vt C. de fid. instr. l. vlt. ver. sancimus. Ar. contra. Instit. de publi. iu. in prin.* & *ff. de bo. eo. qui mor. sibi consci. l. 1.* Sed contraria ista non obstant: quia magna differentia, & diuersitas eorum est in instituendis, & exercendis huiusmodi causis: nam secundùm hoc nec lis contestaretur, nec libellus daretur in cã criminali, sed omnino aliter, quàm ciuiliter deberet tractari. Item non valeret causa, quam quidã assignant, quòd in criminali transigere liceat, & ideo iuramentum de calumnia non exigitur, nam sacramentum de calumnia transactionem non excludit. nec ab ea excluditur: quia quamuis licitum sit [d] reo transigere, non tamen sequitur, quòd liceat ei falsa instantia vti: nam idem diceres secundùm hoc in pecuniaria causa. Similiter soluitur illud *ff. de bonis eorum qui ante sent. mor. l. 1.* vbi dicitur, quòd in cã sanguinis licitu est cuilibet aduersariũ suum corrumpere & ita licitum est ei mentiri. Dominus vero Azo est in hac sententia, quòd in cã criminali, de calunia sit iurãdum, & inducebat hanc decret. pro se. Sed qualiter clericus potest hoc iuramentum alijs delegare in causa ciuili, siue criminali, contra illa iura, quæ dicunt, quòd principales personæ debent hoc

† In impressis legitur, Honorius iij. sed ex codice Barbaria verum lectionem restituimus, & Honorium iij. reposuimus, vt hic etiam obseruat Contius habetur hæc decretalis post conc. Later. sub Ale. iij. p. 23. c. 1. & c. 2. eo. tit. in 2. compil. in vniuersitatis, ita Honorius iij. omnib. Episcopis occidentalibus. in aliis legitur. Honorius, simpliciter.

† Legendũ, Marciano, vt rectè hic admonet Contius.

a Vnde dicebat Vinc. literam construendam ita, quòd verbum, post annum ponatur in fi. & tunc non repetatur iuxta distinctionem simpliciter. & dicit similem constitutionem 35. dist. habuisse. Ioan. And.

b Adde glo. optimam l. vnica. C. de profess. qui in vr. Constan.

† Id est, Henrici.

† Inno. Hostis & Io. An. hallucinati sunt in interpretatione huius loci.

† Marciani.

† Vide epist. 2. Cornelij Papæ, & conc. Triburien, ca. 21.

† Vide l. nõ dubium. C. de legi. & l. cùm pater. §. dulcissimis. ff. de leg. 2.

c Quod dicitur cum erat de filio exheredato, quòd nõ tenet ad fideicommissum, locum habet in nepotibus quos exheredari necesse est. Io. And.

Iuramentum de calũnia an sit præstandum in criminali causa.

d Non dicitur, quòd sit licitum, sed … vnde … caret. 13. d. … secundum Gaff. … Andr.

hoc iuramētū præstare, & cōtra illa, quæ dicsit, quòd in causa criminali non interueniat procurator: Dicas, quod fortè quīque obtinuit, quod hic dicit, vt clerici etiā in causa propria hoc iuramētū possent alij delegare. Et hoc in fauoré ipsorū cōcessū est. Sed hodie hoc nō obseruat, immo quilibet in causa ꝑpria personaliter iurare debet. vt j. e. cæterum & C. e. ti. Aut. principales. & hoc obtinet de iure, & de cōsuetudine: & sic nō tenet, quòd hic dicit, quantum ad proprias causas clericorū, quæcunque sit causa: & restringit tñ. quòd dicit hic ad causas Ecclesiarum. Et hoc satis patet, per literā illam, quæ sequitur, vbi dicitur, si Ecclesiæ suæ nouerint expedire: & sic non habet locū. quod obiicitur: & etiam clericus, & prælatus Ecclesiæ, si in propria persona voluerit litigare, in causa ecclesiæ præstat hoc iuramētum. j. eo. c. Vlt. tñ si in causa Ecclesiæ voluerit deferre alij hoc iuramentum, non compellitur subire hoc iuramentum, vt hic dicit, & j. eod. c. imperatorum.

dum compellatur qualibet ratione subire: sed aliis idoneis defensoribus [a] (si expedire Ecclesiæ suæ nouerint) huiusmodi officium liceat delegare. ¶ Verùm cum hac moderatione, vt Episcopus inconsulto [b] Romano Pōtifice, vel quisque† Clericus incōsulto Prælato suo minimè iurare audeat. ¶ Omnibus autem Episcopis, & vniuerso Clero hæc ita custodiri debere mandamus, vt si quis † illā constitutionē cōmiserit, veniā sibi deinceps nouerit denegari.

¶ Idem † ordinatori Rom. Eccl. subdi. & magistro Omnibono.

¶ *Idem in spiritualibus causis de calumnia non iuratur.*

CAP. II.

Literas† *& infrà*. Sane Romana Ecclesia in his casibus, in quibus de Ecclesiis, decimis, & rebus spiritualibus [c] tantùm agitur, iuramentum calumniæ, nec dare, nec recipere consueuit: eo quod tales causæ non ex legū districtione [d], sed ex canonum æquitate finem debitum sortiuntur: canones autem iuramentum calumniæ in huiusmodi causis nulli prorsus indicunt. ¶ Vnde contentione de iuramento calūniæ præstando dimissa, ad vlteriora discretio vestra procedat.

¶ Eugenius Papa.

¶ *Principalis persona non indistinctè releuatur ab onere iurandi de calumnia, licèt compareat per œconomum; sed sibi, vel œconomo est deferendum inspecta qualitate causa, & personarum. h. d.*

CAP. III.

IN† pertractandis causis, sacramētū calūniæ nō passim [e] præcipimus exhiberi: sed causæ, & principaliū personarū qualitate inspecta, quādoq; per ipsas principales [f] personas, quandoque per œconomos [g], qui causā omnino non nesciant [h] †, in animā iurantis [i] illud præcipimus præstari.

¶ Idem Magaloñ. & Nemauseñ. Epis.

¶ *Vniuersitas tenetur iurare de calumnia, nisi releuet se constituendo œconomum.*

CAP. IV.

IMperatorem† *& infrà*. ¶ Accepimus, quòd ab Abbate, & fratribus Clareuallis (sicut ab aliis exigitur calumniæ iuramentum. Ad quod faciendum, eos cogere non debemus [k].

a ¶ *Defensorib.*] Id est, syndicis, vel actoribus, aut procuratoribus, licet nomina sint diuersa, officium tamen est idem, vnde sufficit siue dicatur cōstituimus talem syndicum, procuratorem, siue actorem ad cām talē. s. de procu. petitio. & istæ personæ in causis vniuersitatis, siue collegij de calumnia iurant. j. eo. *in pertractandis.* & c. *in pertractandis,* & c. *Vlt.* vt hic patet.

b ¶ *Inconsulto.*] Istud difficile videtur, vt eps pp hoc habeat requirere Ro. Pontificē, sed hoc non seruatur. vñ si eps litigat in propria persona, ipsemet præstet iuramētū de calūnia: nec est necesse requirere Papam. j. e. c. *Vlt.* clericus faciliùs potest requirere epm, vnde tenetur primò requirere ipsum. contrariū tñ sæpe contingit, sed iudiciū ꝑpterea nō vitiatur. Et est ar. hic ex eo quod clericus iurare non potest sine licentia sui episcopi, quod non potest in iudicem non suum consentire. de hoc traditur. s. *de foro compe. si diligenti.* & *c. significasti.* & *11. q. 1. in solita.* & *c. placuit.*

Literas.] Primò ponit ius, & cōsuetudinem curiæ. Secundò infert processū causæ ibi *Vnde*. Et hodie hoc corrigitur ꝑ c. 1. eo. tit. lib. 6. vbi statuitur, quòd etiā in istis causis iuretur. Abb. Sic.

Casvs. Quædā causa decimarū cōmissa fuit quibusdā iudicibus: cōtētio est inter partes de iuramēto calūniæ: quæsierūt iudices à Papa, vtrū iuramentū illud deberet in hac causa præstari? Respōdet, quod Romana ecclesia in his casibus, in quibus de ecclesiis, decimis, & rebus spiritualibus tātū agitur, iuramētū de calumnia nec dare, nec recipere cōsueuit: quia huiusmodi causæ spirituales tractari debēt ex canonū æquitate, & non ex legum districtione, cùm canones in causis huiusmodi nulli indicāt calūniæ iuramētū, vnde dimissa cōtētione de iuramēto calūniæ, in causa ꝑcedāt. Nota, quòd in causis spiritualibus iuramētū calūniæ non est præstandum, nec rigor iuris ciuilis seruandus, sed æquitas canonica.

¶ *Gloss. seq. distinguit causas spirituales, & quasi merè ciuiles, criminales, & mixtas, & obiicit, quod in spiritualibus, &c. & fatetur id honestum subdens in possessorio, & exceptionibus etiam spiritualibus iurandum.*

c ¶ *Rebus spiritualibus.*] Quædam causæ dicuntur spirituales, vt hic patet: vel spiritualibus annexæ, vt causa iurispatronatus: vt s. de iudi. quanto. & in istis non iuratur de calumnia, vt hic patet, sed de veritate dicenda, s. *de ele. dudum.* 2. & j. *de iureiu. ex literis.* quia aliter iudex veritatem inquirere de facili non posset, quam tenetur inquirere. 30. q. 5. *iudicantem.* 23. q. 8. *occidit.* C. *de iudi. l. 2.* de procur. *l. Vlt.* Sed certè fortiùs [a] videretur iurandum de calumnia in huiusmodi spiritualibus causis, quàm in ciuilibus; quia grauius est periculum, si calumniosè in spiritualibus quis litiget, & ideò debet iurare, quòd calumniosè nihil faciet, quia circa maiora maius periculum vertitur, & ideò cautiùs est agendum. 7. q. 1. c. *Vlt.* & 42. d. *quiescamus.* & ff. *ad Carbo. l. 1. §. 2. licèt seruetur.* quòd dicitur hic, honestius esset, vt de calūnia iuraretur rōne præmissa. quædam verò causæ sunt merè ciuiles, vt putà, cū agitur rei venditione, vel pecuniaria causa. s. *de libel. obla. ca. pen.* & *Vlt.* Alia est criminalis, vbi agitur directè de crimine, & debet se obligare ad talionē. j. *de accu. at. Veniens.* & *ca. super his.* & in istis iuratur de calumnia. s. *eod. c. 1.* multò fortiùs iurare debet in spiritualibus, quàm in criminalibus. Aliæ sunt mixtæ, vt cum agitur de crimine ciuiliter s. *de procur. ca. fina.* hæc ꝓbantur 24. q. 1. *super prudentia.* 11. q. 3. *placuit.* & 16. q. 2. *frater noster.* Et not. ꝙ licet in causis spiritualibus de calumnia non iuretur, tamen si agatur possessorio pro re spirituali, iuratur de calumnia, ar. j. *de rest. spo. literas.* Item licet nō in actionibus, tñ in exceptionibus positis in re speciali iuratur de calumnia. s. *de eccle. cum dilectus.* j. *de testi. præsentium* & j. *de exce. pastoralis.* ar. ad hoc j. *de accu. c. cùm dilectus.* & seq.

d ¶ *Districtione*] s. de arg. & de reindi. ca. dilecti. & j. de stu. l. curent, dolo. & centu. c. 2. 27. q. 2. sunt qui dicunt.

IN *pertractādis*] Iurari potest de calūnia per principales, & per œconomos causam notam habentes. Et non recipit diuisionem congruam. Abb. Sic.

Casvs. Quærebatur, vtrùm in causis tractandis iuramentum calumniæ indifferenter sit præstandum, & à quacunque persona? Respondet, quòd non passim præstandum est tale iuramentum, sed considerari debet qualitas causæ, & principalium personarum: quandoque præstatur per principales personas: quandoque per syndicos, qui in animam suam iurare debent. Not. quod principalis dominus causæ, & non procurator, de calumnia iurat. syndicus verò in animam suam.

e ¶ *Non passim*] Quia non in spiritualibus s. *c. proximo.*

f ¶ *Principales.*] s. eo. c. 1. & j. eo. *cæterum* Bern.

g ¶ *Oeconomos.*] *supra eo. c. 1.*

h ¶ *Non nesciant.*] Aliter enim anceps subiret periurium: quod facere non debet ff. *de in litem iur. Videamus,* & ff. *rerum amo. Marcellus.* § *qui rerum.*

¶ *Gloss. seq. parificat sindicos, tutores & curatores, & dicit secus de proc.*

i ¶ *Iurantis.*] Et ita syndicus [b] collegij siue vniuersitatis iurat in propriam animā: sic tutores, & curatores, cum habeāt legitimā administrationem. C. eo. *l. 2.* § *sin autem. Vel dignitas.* secus est in procuratore, qui non iurat, sed dñs principalis. *C. eod. tit. l. 2.* § *sin certum cum autem affuerit alterutra pars, & in Auth* ibi posita *principales.*

Additio. Hodie iurat in animam domini, si habet speciale mandatum. vt j. eo. c. *Vlt. lib. 6.* & nihilominus in propriam: vt probatur. j. *c. 2. 2. resp. lib. 6.* Ioan And.

IMperatorum.] In causa collegij non singuli de collegio, sed œconomus ipsius iurat de calumnia. h. d. Et primò narrat reprehensibile factum. Secundò id prohibet ibi, *Ad quod* Tertiò prouidet, quod in posterum faciendum sit ibi, *Sed ne*. Abb. Sic.

Casvs. Quidam iudices exigebant calumniæ iuramentum abbate, & fratribus Clareuallis. Sed quia ipsi iurare nolebant, petebatur à Papa, vt ad hoc eos compelleret. Respondet Papa quod eos ad hoc compellere non debet? verumtamen ne hac occasione aliena iura illicitè detineant: & ipsi etiam à causa sua decidant, si ex parte ipsorum huiusmodi non fuerit præstitum iuramentum, præcepit eis Papa, quatenus in suo monasterio œconomum statuant, qui pro eis agat, & respōdeat, & de calumnia iuret: & si hoc non fecerint, episcopus Nemausen. diœce. illorum œconomum idoneum statuat in ipso monasterio. No. quòd qui de calūnia iurare non vult, cadit à causa. Item monachi non cōpelluntur iuramentum de calumnia præstare, dummodo per alium præstetur.

¶ *Gl. seq. obiicit, & dupliciter soluit.*

k ¶ *Cogere nō debemus.*] Sed videtur, ꝙ Abbas potiùs esset cōpellendus,

Margin notes: † *Post conc. Later. sub Ale. iij. p. 23. c. 3. & c. 4. eod. tit. in 1. compil.* — † *Vide l. 2. § sin autem. vel dignitas & seq. C. e.* — † *Post concil. Latera. sub Alex. iij. p. 23. c. 4. & c. 5. eo. tit. in 1. compil.* — *canones loquuntur habent vt dicit Hostien. qua sunt illa, videbis. j. eod. cæterum. Ioan. Andr.* — b *Generalis: secundum Guil. in Spe. eod. tit. in §. restat. ver. sed quid dices. Ioan. Andr.*

lẽdos, vel etiam alij quibus cura monasterij commissa est. *ff. ad munit municip.* quia huiusmodi personæ intelliguntur scire veritatem, vt ibi dicitur. *ff. de condi. & demon. municipibus. C. eo. tit. l. 2. §. hoc etiam in fin.* & ideò tales instituendi sunt, qui veritatem sciant. *s. eo. c. prox.* sic etiam contingit in procuratoribus: *C. de procu. l. Vlt.* sed aliud est in collegiis illis sæcularibus [a]: vel est speciale priuilegium clericorum.

a ¶ *Decidant.*] Qui enim de calumnia iurare non valt, si est actor, cadit à causa, & reus habetur pro confesso. vt hic, & *j. c. Vlt. §. pæna. & C. eod. tit. l. 2. §. quod si actor. & §. seq.*

¶ *Glo. seq. tractat, quid sit œconomus & quis in eius cõstitutione auctorizet, & quid suppleat.*

b ¶ *Oeconomũ statuãt.*] Oeconomus est cui res Ecclesiastica gubernanda mandatur. 89 *d. quia in quibusdam* & *c. Volumus.* & idẽ est œconomus, quod syndicus, siue procurator, vel actor in cã vniuersitatis, siue collegij de quo habes 9 *q. 3. cum simus.* & 5. *q. 3. quia Episcopus.* & *s. de syndi. c. Vnico.* & iste œconomus auctoritate Epi ordinari debet. *C. de episc. & cleric. l. oẽs. §. nullatenus.* & *hic in fine.* & iste iurabit de calumnia, siue sit reus, siue actor, si monachi hoc non faciant: tunc episcopus hoc facere debet: vt hic dicit. & si Episcopus in rebus sui Episcopatus hoc neglexerit, tunc Archiepiscopus sibi œconomum constituet. 9. *q. 3. cum simus.*

¶ *Glo. seq. dicit idoneum facto constitui, non infamem: signat contrarium. &c.*

c ¶ *Idoneum.*] Idoneus est, dummodo causam omnino non ignoret *s. c. prox.* & si bonæ famæ: aliàs infamis, & suspectus esse non debet 5. *q. 3. quia Episcopus.* & 3. *q. 7. c. 1.* & *c. infames.* Contrarium tamen dicit lex, quod procurator propter infamiam non repellitur. *Inst. de excep. c. Vlt.* Hic habes, quòd de auctoritate Episcopi syndicus constitui debet in Ecclesiis sibi subditis. Et dic, *statuas,* i. auctoritatem præstes. Bern.

¶ Sed ne aliena iura videantur huiusmodi occasione illicitè detinere, & ipsi à causa sua decidant [a], si ex parte ipsorum prædictum iuramentum, cùm res postulauerit, non fuerit præstitum: eis idem præcipimus, vt in suo monasterio œconomum [b] statuant, qui pro eis petere, & excipere, atque iuramentum de calumnia (cùm necesse fuerit) valeat exhibere: & *infrà* ¶ Tu verò frater Nemauseñ. Episcope, œconomum idoneum [c] statuas, qui in tali officio conueniens ipsi monasterio videatur.

¶ Lucius iij. Heliẽñ. Episcopo, & Archid. Nouieñ.

¶ Clerici etiam in eorum causis iurant de calumnia, contraria consuetudine non obstante.

CAP. V.

CAEterũ [d] † quia nouis morbis [e] noua conuenit antidota præparari: Mandamus, quatenus in causa, quæ inter R. Clericum de sancto Albano, & I. † & F. Canonicos London. vertitur: ad veritatem [f] eliciendam, appellatione cessante, præstari faciatis ab vtraque [g] parte calumniæ iuramentum: consuetudine, quæ legi [h] contraria est, non obstante.

CÆterùm.] In propriis causis iurant clerici de calumnia: nec obstat contraria consuetudo. ita communiter summatur, & certè in litera non ponitur specialitas in causis propriis, sed generaliter loquitur. Et diuiditur: nam præmissa causa, ponit mandatum. Secundò contrariam consuetudinem damnat ibi, *Consuetudine, &c.* Abb. Sic.

CASVS. Dicitur hic, quòd in causis ciuilibus iuramentum calumniæ præstari debet ad hoc, vt veritas eliciatur, non obstante cõtraria consuetudine. Not. quòd quæ de nouo emergunt, nouis auxiliis indigent. Item in causis ciuilibus clerici iuramentum calumniæ præstare debent. Item consuetudo iuri non præiudicat.

d ¶ *Cæterùm.*] Hæc est pars illius. *j. de fideiu. c. peruenit.*

e ¶ *Nouis morbis.*] Nam experimenta morborum cogunt nos inuenire multas medicinas. 50. *d.* vt constitueretur, & quod medicamenta morbis exhibent, hoc iura negotiis. *in Auth. hac consti. innouat. con. quæ. in prim. coll. 8.* & quæ de nouo emergunt, nouo auxilio indigent. *ff. de interro. act. de ætate. §. ex causa,* & *ff. Vt in possess. legato l. planè.* & nouis rebus nouum remedium est exhibendum. *ff. de Ventre insp. l. 1. in prin.*

f ¶ *Ad Veritatem.*] Hæc est præcipua causa, quare iuramentum illud præstatur, vt veritas eliciatur. *j. de iureiur. ex literis.* Secundò, vt timore iuramenti contentiosa litigantium instantia compescatur. *C. eod. tit. l. 1.*

ADDITIO. Tertia, vt timore iuramenti non efficiatur immemor suæ salutis: quoad alia capitula; quæ not. *s. eo. tit. c. 1.* & 2. *q. Vlt.* sancimus secundùm Goff. Ioan. And.

¶ *Glo. seq. signat contrarium & soluit, & format q. & soluit.*

g ¶ *Ab Vtraque parte.*] Vtraq; pars principalis dñs, s. istud iuramẽtũ pstare debet. *s. c. in pertractãdis.* Sed pone, quòd aliquis litigat per procuratorẽ, & dñs qui cõstituit procuratorẽ, est lõgè remotus: putà, vltra mare, vel in alia peregrinatione, quid erit in hoc casu, cùm iste procurator de calumnia iurare non possit? In casu illo debet dari curator bonis, & ille iurabit de calumnia. *ff. de cur. bo. dan. l. 1. & 2.* Contra videtur *supra eo. c. 1.* vbi dicitur, quòd clerici hoc iuramentum debent aliis delegare & hic dicitur, quòd iurent. Non est contra: quia ibi loquitur de causis collegij, siue vniuersitatis, hic de causa propria singularis clerici.

h ¶ *Quæ legi contraria est.*] No. quòd consuetudo, quæ cõtra legem est, non sit seruãda: & hæc consuetudo est cõtra legẽ, quam habes *C. eod. tit. l. 1. & 2.* & contra canones, qui iuramentum admittunt. 2. *q. 5. c. 1. & 2.* & contraria decretalibus huius tit.

¶ Innoc. iij. Episcopo Placeñ.

¶ Procurator, vel syndicus vniuersitatis Ecclesiasticæ, vel sæcularis, de calumnia iurare potest. Hoc dicit.

CAP. VI.

CVm † causam, quæ inter Rauennateñ. Archiepiscopum, & Commune Fauentinum, super villa Luci, ac quibusdam aliis, vertitur, delegatis iudicibus duxerimus committendam, & iidem in negotio minimè processissent: Nos partibus dedimus in mandatis, vt pro ipsa causa nostro se conspectui præsentarent: quorum Procuratoribus, cum instrumentis de rato, in nostra præsentia constitutis, petitionem ipsius Archiepiscopi per Procuratorem [i] eius fecimus exhiberi: & ad eam,

CVm causã quæ inter.] Procurator Ecclesiæ, & vniuersitatis de calumnia iurare potest, & non diuiditur. Est enim quædam narratio processus vsque ad iuramentum calumniæ. Abb. Sic.

CASVS. Inter Archiepm Rauẽñ. ex parte vna, & cõe Fauentiæ ex altera, quæstio vertebatur sup villa Luci, & quibusdã aliis, quæ commissa fuit quibusdã iudicibus: & quia ipsi in negotio non procedebant, Papa dedit patrib. in mandatis, vt pro causa ipsa ad sedem Apost. procuratores idoneos destinarent: procuratoribus in præsentia Papæ cõstitutis petitionem Archiepiscopi fecit exhiberi: & ad eam partẽ alterã respõdere: factis quibusdã interrogationibus, & respõsionibus redactis in scriptis, & lite legitimè contestata iuramentum calumniæ fecit à prædictis procuratoribus vtrinque præstari. Not. quòd procurator debet habere literas de rato. Item per petitionem in iure propositam, & responsionem ad eam factam fit litis contestatio. Item lite contestata iuramentum calumniæ præstari debet. Item procurator vniuersitatis iurat de calumnia.

¶ *Gloss. sequens tria facit: primò notat etiam per Vniuersitatem, Vel collegium de Vtroque iure procuratorem constitui, qui iurat de calumnia: secundò, & tertiò format duas quæstiones. In arg. Vtraque ad negatiuam & soluit contrarium.*

i ¶ *Per procuratorẽ.*] Hic patet, quòd collegiũ, siue vniuersitas potest cõstituere procuratorẽ: & est expressũ *s. de proc. quia in causis.* & *c. petitio.* & canõ etiã oẽs administratores generali verbo procuratores appellat. 2. *q. 3. Saluator.* & lex dicit, quòd monasteriũ se defendere dẽt per procuratorem. *in Au. de san. epi. §. si verò eps in fi. col. 9.* & ita tã iure canonico quàm ciuili, collegiũ, siue vniuersitas cõstituit procuratorẽ. de hoc dixi *s. de proc. c. petitio.* & talis procurator de calumnia iurabit, vt hic dicitur. & *s. eo. in pertractandis.* & *c. imperatorũ.* Sed cum iuramentum de calumnia sit de credulitate, vt secundũ quod credit, & existimat, debeat rñdere. *C. eo. l. 2. §. 1.* nunquid potest petere tempus ad deliberandum super eo, de quo interrogatur? Et videtur, quòd non: quia aut credit, aut nõ credit illud, super quo interrogatur: & ita statim potest, & debet rñdere, credo, vel non credo: nec potest dicere dubito: sed in sacramento de veritate dicenda potest dubitari: vnde habebit inducias ad deliberandum, si dicat se dubitare. *ff. de inter. actio. qui interrogatur. C. de in delib. l. si curatoris.* & *ff. de iureiu. l. iusiurandũ. 1. rñ.* & etiã vbi de calumnia iuratur. datur tẽpus ad deliberãdũ. Sed si excõicatus conueniatur, nũquid præstabit hoc iuramẽtũ? Videtur, quòd non: quia nõ est ei licitũ ingredi sacra: ergo nec tangere ea. 5. d. ad eius verò & quibus rel qua sacramenta negantur, quo vnũ genus sacramenti eis conceditur: vt pœ. d. illud. Dico, quòd bene debet præstare iuramentũ non obstante excõicatione, *arg. j. de senten. excom. à nobis.* & *c. cum desideres.* 1. rñ. vbi iuramentum excommunicati non admittitur, antequam absoluatur. Præterea cùm possit, & debeat in iudicio respondere, omnia licent ei, sine quibus causa expediri non potest. *s. ar. s. de off. deleg. c. præterea.* & *ff. de iurisd. om. iud. l. 2.* & est expressum. *arg. j. de excep. cum inter.* alioquin in potestate sua esset etiam respondere, vel non respondere: & sic reportaret commodum de sua malitia: quod esse non debet. *j. de sent. excom. c. si verè.*

a Quæ fortè non habebãt syndicos de consuetudine: secundũ Vincen. Vel aliud secundũ ll. aliud secundum canones, secundum Goff. Io. An.

b De his omnibus notaueras hic Ioan quod etiam not. 2. q. 7. si quis erga. & 16. q. 7. Episcopum. Ioan. And.

† Post cõcil. Latera. sub Alexan. 3. p. 23. c. 5. & c. 6. eo. tit. in 1. compil.

† Aut hic legendum est C. & F. vt in c. peruenit. j. de fideiusso. l. F. quia idẽ est casus in Vtroque capite.

c Propter mortem, Vel nouam inopiam fideiussorum exigitur noua cautio, & not. de morte de excep. pastoralis. in gl. pen ibi l. 1. in prin. Vbi nouo casui de marito dicẽte post diuortium mulierẽ prægnantem & muliere negante promissum est nouum remedium, mulieris scilicet inspiciẽdæ per tres obstetrices. Ioan. And.

†Cap. 1. eod. ti. in 3. compil.

Procurator potest cunctos ab Vniuersitate.

d Præiudicat tamen confessio de credulitate, sicut de veritate. Vt no. de iureiu. ex literis. in gl. fi. Ioan. An. in nouel.

e Concor. gl. in l. 2. § quod obseruari. ff. eod. per l. 2. si debitor. ff. de pet. her. & l. qui interrogatus. ff. de inter. ac.

f Et per hoc videtur, quod pupilles, & minores his casibus, quibus in iudicio esse possunt, prestent hoc iuramentum. de hoc in Spe. eo. ti. §. restat. vers. sed cùm pupillus. & vers. sed nũquid minor. Ioan. And.

a ¶ Alteram.

a ¶ *Alteram.*] Per hoc facta est litis contestatio. ṡ. *de ele. c. dudum.* 1. & ṡ. *de lit. contest. c. Vnico.*
¶ *Gl. seq. ponit 8. vel 9. interrogatoria, quæ fiunt ante litis contestationem, subdens quod generaliter vbicunque &c.*
b ¶ *Interrogationibus, & responsionibus.*] Omnia quæ in iudicio fiũt, sunt redigenda in scriptis. j. *de proba. c. quoniam. contra falsam.* Quædam verò interrogationes faciendæ sunt ante litis contestationem, quæ non debent omitti ante litis contestationem: reus debet interrogari, an possideat rem, quæ petitur ab eo: & pro qua parte: vel si desijt dolo possidere. ff. *de interg. actio. l. qui seruum. §. in fine. ff. de rei vend. l. qui petitorio.* & si quis respondeat se non possidere, cùm ipse possideat: si actor hoc probauerit, res auferenda est illi, & debet dari actori, quamuis non probet rem suam esse. ff. *de rei vend. l. vlt.* alias est penult. hæc interrogatio omitti non debet, ne iudicium delusorium fit. j. *de lite pendente. ca. Ecclesia S. Mariæ.* Et aliæ interrogationes plures faciendæ sunt: putà, an sit hæres, vel quota ex parte sit hæres, & an in potestate seruum habeat, cuius nomine noxali iudicio agitur. Item an quadrupes, quæ damnum dedit, sit eius. Item an ex testamento sit hæres. Item an ædes sit sua, ex qua damnum timetur: quæ colliguntur. ff. *de interro. actio. l. qui interrogatur. & l. si quis in iure. & l. seq. & l. si defensor. §. illud quæritur. & l. non alienum.* item quòd rñdeat. cuius ætatis sit reus, si de ea dubitetur. ff. *eo. l. de ætate.* Item quandoque & ante litis contestationem, & post litis contestationem, vbicunque æquitas mouet iudicem a, debet interrogare. ff. *eo. vbicunque.* & 30. q. *§. iudicantem.* pars ad interrogationem aduersarij respondere non cogitur: b tamen si responderit, tenet responsio. ff. *eod. l. fin.* & j. *de do. & contuma. c. proue.* & certum debet respondere. ff. *eo. l. de ætate. §. nihil.* Bern.

partem alteram a respondere: ac interrogationibus, & responsionibus b redactis in scriptis, & lite coram nobis plenissimè † contestata, fecimus calumniæ iuramentum ab ipsis Procuratoribus vtrinque præstari.

¶ Gregorius ix. Episcopo Beluaceñ.

¶ *Episcopus iurat de calumnia (si per seipsũ elegit litigare) propositis tantùm nõ tactis euangelijs. Si verò per syndicum litigat, per illum poterit iurare. Hoc dicit.*

CAP. II.

CVm in causa pecuniaria, quã inter te, & R. † motam esse proponis, non per te, sed per syndicum, vel actorem elegeris litigare, per illum c quidem præstandum erit calumniæ iuramentum: quòd si per teipsum d, propositis tantùm, sed non tactis euangelijs, (sicut in dicendo testimonio) à te videtur huiusmodi iuramentum exhibendum: *& infrà.*

¶ *Actor refutando iuramentum calumniæ sine causa, cadere debet ab instituta actione, reus autem debet haberi pro confesso. Hoc dicit.*

¶ Pœna e verò recusantis hoc iuramentum, cùm præstandum fuerit, est, vt actor ab instituta cadat actione; reus autem haberi debeat pro confesso.

CVm in causa.] Eps per aliũ agẽs causam propriam per illum iurat de calũnia: si per seipsum agit, ipse iurat propositis, sed non tactis euangelijs. ita summat Io. And. sed mihi non placet, quod tex. restringatur ad causam propriã, quinimò potiùs innuitur contrarium. Et duæ sunt partes, secunda ibi, *Pœna.* Abb. Sic.

CASVS. Inter epm Beluaceñ. & quendam R. nomine, quædam causa pecuniaria vertebatur: quæsiuit eps vtrum in causa ipsa deberet ipse de calumnia iurare? Respõdet, quod si per syndicũ, vel actorem elegerit litigare, per ipsum præstandum erit iuramentũ: si verò per seipsum litigare voluerit, ipse idem episcopus præstare debet huiusmodi iuramentum, propositis ante ipsum euangelijs, sed non tactis: sicut in ferendo testimonio fieri consueuit. In fine dicit, quòd pœna illius, qui hoc iuramentum præstare non vult, est, vt actor cadat ab instituta actione: reus verò pro confesso habeatur. Nota, quòd episcopus in propria persona, si vult potest tractare causam suam, & tunc iurat de calumnia, sed non tangit euangelia propter reuerentiam episcopalem. Item si non vult iurare de calumnia, amittit causam.

c ¶ *Per illum.*] Istud regulare est. ṡ. *c. prox. & c. in pertractandis. & c. quoniam contra. & C. de iuram. calum. l. ij. in Auth. de litig.* ... ṡ. *eo. c. 1.*

¶ *Gloss. sequens obijcit, & soluit.*

d ¶ *Per seipsum.* [Ex quo assumpsit officiũ in se, debet iurare de calũnia, cum sit accessoriũ, sine quo nõ potest causa expediri. *ar.* ṡ. *de of. dele. c. præterea. & c. prudentiã.* & in hoc ei defertur: quia non tangit sacra, sicut & in testimonio. 11. q. 1. *imperator.* & *C. de epis. & cler. Auth. si iudex. & in Aut. de sanc. episcop. §. nulli verò. col. 9.* & 2. q. 5. quia de causa quandoque tamen tangit sacra. 1. q. 7. *quoties. & C. de san. epis. Auth. sed iudex.* Sed contra. ṡ. *eod. c. 1.* vbi dicitur, quòd episcopus iurare non debet, sed alijs hoc officiũ delegare, non est cõtra: quia non dicitur ibi, quod non debeat iurare, sed dicitur, quòd non debeat compelli: vt ibi dicitur.

ADDITIO. Hodie verò nouo iure debet iurare in animã propriã, & in animam sui capituli: vt dicit illa decre. j. *de testibus. præsentium. lib 6.*

¶ *Glossa seq. quærit, & soluit.*

e ¶ *Pœna.*] Sic ṡ. *eod. c. imperatorem.* & C. eo. l. 2. *in Auth. vt litig. iur. in exor. lit. § si autẽ in fi. coll. 9. vnde sumptus est §. iste.* Sic actor, qui non vult iurare, cadit à causa. Sed nunquid ipso iure, an per sententiam? Dicas, quod per sententiam iudicis, quia iudex procedit contra illum, ac si nihil probasset, reum absoluẽdo & eodẽ modo de reo. *C. eod. Auth. principales in fi.* Bern.

TITVLVS VIII.

De dilationibus.

¶ Alexand. iij. Cantu. & Vigorien. Episcopis.

¶ *Summa sic (ne videatur conuenire rubrica de appellationibus) citatio vocatoria cum peremptoria non debet esse nimis breuis, maximè vbi de rebus Ecclesiasticis agitur, nisi necessitas aliud suggerat.*

CAP. I.

DIlecti † filij Abbas, & Monachi de H. nobis insinuare curarunt, quòd cùm causam, quæ vertitur inter ipsos, & Moniales de Ledeñ. super Ecclesia de Alteñ. Decano, & Archidiacono Linconñ. cõmiserimus terminandam: ipsi timentes se à Iudicibus aggrauari, eo quòd ad primam citationem terminum sibi nimis breuem f & peremptorium statuerunt †, ad nostram audientiam duxerunt appellandum: *& infrà.* ¶ Quia verò non spectat ad iuris ordinem, diem peremptorium g, maximè cùm de rebus Ecclesiasticis agitur (nisi fortè necessitate vrgente) taliter maturare: Mandamus, quatenus si est ita, reuocato in irritum, si quid inueneritis post appellationem huiusmodi attentatũ, in causa iuxta priorum tenorem literarum procedatis.

DE DILATIONIBVS.

¶ *Quia iudicio cupio solent litigantes inducias petere quandoque ad positiones: quandoque ad probationes faciendas. ideò &c. Et aduerte secũdùm Gof. quod licèt rubrica sit generalis, tamen decr. huius tit. loquuntur de dilationibus, quæ dantur ante litis contesta. tantum. Et sic not. quòd rubrum quandoque est generalius nigro.*

De hac materia habetur 3. q. 2. & 3. & 7. q. 2. per totum. Abbas Siculus.

DIlecti filij.] Si detur nimis breuis terminus peremptorius, vbi non subest necessitas, licitè appellatur. Et sunt duæ partes. In prima appellantis prosecutio. In secunda ipsius appellationis commissio. Secunda ibi. *Quia verò.* Abb. Sicul.

CASVS. Inter abbatem, & monachos de Hñ. ex vna parte, & moniales de Ledeñ. ex altera, super Ecclesia de Alteñ. coram decano, & archidiacono Linconiensi à sede Apost. delegatis, quæstio vertebatur: iudices prædicti ad petitionem monialium citauerunt monachos, & peremptorium, & nimis breuem terminum statuerunt: abbas, & monachi timentes se à iudicibus aggrauari, eo quòd prima vice terminum peremptorium, & nimis breuem statuerunt, ad sedem Apost. appellauerunt: rescribit Papa iudicibus, dicens quia non spectat ad iuris ordinem diem peremptorium taliter maturare, & præcipuè cùm agitur de rebus ecclesiasticis, nisi necessitas immineret. Vnde mandat, quatenus si est ita, quicquid factum est post illam appellationem, totum debeat in irritum reuocari, & iuxta priorum continentiam literarum in causa procedi. Nota, quòd prima vice peremptorium proponi non debet, nisi ex magna causa, & appellatio propter hoc facta valet, vt hîc patet.

f ¶ *Nimis breuem.*] Sed quem terminum dicis nimis breuẽm, cùm hic non exprimatur, quot dierum terminum iudices statuerunt, hoc relinquo arbitrio iudicis, inspecta qualitate negotij, & locorum distantia. j. *de appell. cùm sit Romana.*

ADDITIO. Circa medium. *vers. quæcunque. & in Auth. de litig. §. si verò causam. coll. 8.*

¶ *Gl. seq. rec. per quæstionem, Nunquid ex causa, &c. soluit quòd sic, quod probatur per duo similia. In fi. instruit iudicem.*

g ¶ *Peremptorium.*] Quod esse nõ dẽt, immò trib. edictis, vel vno peremp-

[Marginal notes:] † Alias, in iure. — *alijs, M.* — a Vel assessorẽ: quia & ipse participat interrogationib. ṡ. de off. asses. l. 1. idem nõ. — b Hoc alij non bene. — † Post concil. Later. sub Alex. 3. p. 1. c. 5. vbi est integra facti species. — c Vide l. properãdũ. §. & si quidem. adde hic Hostiensem, & alios latius hunc articulum disputãtes. — † Vide l. contumacia. ff. de re iud. & l. tres denũciatores. C. quo. & quã. iud.

peremptorio: quod continere debet tm̃ tempus, quantum tria edicta. 24. q. 3. de illis. it. a. circa medium versi. quicunque. & in Auth. de litt. § si vero casu. coll. 8. & ff. de re iud. contumacia. & ff. de iu. ad peremptorium. & l. nonnunquam. vnde quia nimis breuem terminum statuerunt, iusta fuit causa appellandi. ex causa tamen peremptorium illud potest moderari, sicut iudex viderit expedire.[a] ff. de iud. l. nonnunquam. & 3. de offi. dele. consuluit. circa. fi. & hic: vers. nisi forte. sicut tempus, quod datur condemnatis, arbitrarium est. j. de re iudi. quod ad consultationem. & ff. de re iud. l. 2. sic & tempus appellationis pōt moderari iudex. j. de app. cum sit Romana. & c. cum speciali. & qui ex causa nimis breuem terminum peremptorium statuerit, exprimere debet eam in citatione, vt pars illa eam non habeat appellandi. supra de, in integ. restit. cum ex literis. in fi.

a Secundùm cōditionem causæ personarum, & temporis. Ioan. And.

† Cap. 2. eo. ti. in 2. compila.

† Alias: euocatio.

¶ Cælestinus iij.

¶ *Induciæ deliberatoriæ denegantur reo, si per literas citatorias plenè potuit instrui, & deliberare super eo, de quo quæritur.*

CAP. II.

PRæterea † adiecisti, quòd cùm causæ tibi à sede Apostolica delegantur, & in literis citatoriis rescriptum Apostolicum inseris, vt eo viso deliberare [a] valeat, qui ab altero conuenitur: *& infra.* ¶ Quia igitur quid agendum sit in hoc casu, desideras edoceri, taliter respondemus: quòd reo ad iudicium legitimè conuocato †, si ex rescripto sibi transmisso plenè [b] potuit instrui super eo, de quo in iudicio conuenitur, induciæ deliberatoriæ non sunt vlteriùs indulgendæ: sed procedendum potiùs est ad examinationem causæ, & finem ei debitum imponendum.

PRæterea] Cōis diuisio. Secunda ibi, Quia. Abb. Sic.

CASVS. Aliqua causa commissa est alicui iudici delegato; ipse citat reū, & in literis citationis inserit tenorē rescripti, vt reus eo viso deliberare valeat super eo, de quo conuenitur: reus in termino constituto, & libello sibi oblato petit inducias ad liberādū: actor dicit, quòd nō est audiēdus, quia bene potuit deliberare, si voluit in spatio dilationis: q̄ritur, q̄d iuris sit? R̄ndet, q̄ si reus ad iudiciū vocatus potuit instrui sup eo, de quo cōuenitur, ex rescripto sibi cōmisso, induciæ deliberatoriæ nō sunt ei vlteriùs indulgendæ, sed procedere debet iudex in negotio sibi cōmisso. Not. quod iudex delegatus tenorē rescripti dēt inserere in literis citationis: & illæ induciæ tūc erūt deliberatoriæ, ita q̄ reo ad terminū veniēte recepto libello statim debet rn̄dere, nec habebit inducias ad deliberandū si ex rescripto instrui plenè potuit: quia non debet certiorari, qui certus esse potuit, & noluit.

† Alias: Florentino.

† Alias: Ferrarien.

b Alias habebit saltē ad deliberādum si per conceptione libelli, immo secundum Ho. licet oblatio libelli extra iudicium facta sufficiat ad denegandas deliberatorias: non tamen ad deferendam sententiam secundùm Io. immo est necesse, quod libellus iterum in iudicio offeratur pars. C. de li. contest. l. vnica. Auth. offeratur. & pręsente aduersario. 3. q. 9. chartæ. quia nec datur dilatio à iudice procedente ad hoc C. de adulter. iure mariti. quibus in publico eius factum, &c. Ioan. And.

a ¶ *Deliberare valeat.*] Simile. 3. q. 3. offeratur. & in Auth. de litt. omnium coll. 8. Bern.

¶ *Gloss. seq. tractat, quomodo litera plenè instruat, vt dicit tex. & de dilationibus testium, & quomodo dentur, & qualiter.*

b ¶ *Plenè potuit.*] Quia in literis continentur, quid velit petere, & causa petendi, & qualiter agere velit, & res à parte specificantur: quod facere debet, qui aliquid petit. s. de libel. obla. c. 2. & 3. vbi de hoc. & ff. de rei vendi. si in rem. sed rarò contingit, quòd per literas Papæ omnia sic specificentur, sic & in criminali debet apponi in locis citatoriis, quicquid re obiicitur, vt paratus veniat. 5. q. 2. si Primates. Quidam verò ad cautelam in fine citationis apponunt libellū actoris, vt sic plenè deliberare possit: & si tunc per literas, vel libellum plenè instrui potuit, non debet alias inducias deliberatorias habere [b], quia potuit plenè esse instructus, nisi forte ad quærendum aduocatum, & consilia amicorum. 3. q. 3. de induciis. & ff. quib. ex cau. ma. l. ab hostibus. § sed quod simpliciter. sed in hoc casu cū ad libellum debeat respōdere de ipso facto, non dabuntur induciæ ad quærendum aduocatum. arg. s. de iudi. c. pastoralis. quia per factum ipsum, de quo agitur, debet scire, vtrum verum sit, quod ab eo petitur, vel non. alias enim dilatio semper danda est ei, qui vocatur ad iudicium. 3. q. 3. offeratur, sed actori dilatio ab initio dari non debet, qui instructus venire potuit. 3. q. 3. spatium. vers. ei autem. Item dantur dilationes gratia testium, vel instrumentorum quandoque secundùm distinctionem illius legis. C. eo. l. 1. & 3. q. 3. §. spatium. dilationes istæ hodie videntur arbitrariæ, vt iudex considerata locorum distantia, & temporis qualitate, inducias concedat. arg. j. de appell. c. cum sit Romana. c. cū speciali. vltra medium. & j. de re iu. quod ad consultationem nisi forte illis, de quibus dicitur. 3. q. 3 §. spatium. & C. eod. l. 1. In illis induciis non debet iudex maiorem dilationem dare: sed illas bene potest abbreuiare, vt ex illa litera patet. In pecuniariis causis tantū vna dilatio debet dari, & illa sine causæ cognitione: secunda, vel tertia danda non est, nisi causa cognita. ff. eo. l. vlt. & l. orationes. In criminali dantur duæ actori, tres reo. ff. eo. l. vlt. Et dilatio dari debet iudice sedente pro tribunali, & vtraque parte præsente: & ei cognita de plano, vel semiplene. 3. q. 3 §. spatium. vers. a iudice. Et data dilatione iudicis officium conquiescit, donec tempus dilationis effluxerit. C. eo. l. sine pare. & j. de appella. c. significantibus. Item iudex debet dare dilationem quandoq; ad malitiam rei conuincēdam. j. de do. & cont. c. proue. & c. cum olim. ver. volentes. Itē potest facere gratiam etiam post peremptorium. s. de offic. deleg. c. consuluit. vltra medium.

¶ Honorius iij. Ferentino † Episcopo.

¶ *Ex declaratione verbi generalis, vel ambigui positi in libello, noua induciæ deliberatoriæ danda non sunt, si per expressa potuit reus deliberare super ambiguitate illa, vel generalitate, h. d.*

CAP. III.

LIteræ tuę, ac petitio Presbyteri † sanctarum Priscæ, & Aquilæ de vrbe, nobis exhibitæ cōtinebant: *& infrà.* ¶ Idem presbyter contra nobiles viros A. & G. libellū Ecclesiæ suæ nomine obtulit, cōtinētē, quòd pensio de possessionibus soluta non fuerat ipsi Ecclesiæ, elapsis iā tribus annis [c], & vltra. Nobilibus verò ipsis petētibus, vt explicaret ipsis spatium, quod per hanc adiectionem [& vltrà] significari volebat: & ipso Presbytero exprimente, quòd septem annis fuerat in dictę pensionis solutione cessatum: iidem dicentes libellum esse huiusmodi expressione mutatum, longiores ad deliberandum petierunt inducias: quas quia denegasti eidem, ad nostram audientiam appellauerunt. ¶ Nos igitur appellationem huiusmodi friuolam reputantes. Mandamus, quatenus ea nequaquam obstante, in negotio ipso ratione

† Ecclesia sancti Pauli in vrbe Roma præest abbas vnus, & hæc Ecclesia deseruiunt 9. presbyteri Cardinales, quorum vnus est presbyter Cardinalis sanctæ Priscæ. ergo hic non Archipresbyteri legendum, sed presbyteri, nihilominus tamen archipresbyteri legitur in omnibus manuscriptis.

LIteræ tuæ.] Per declarationem libelli, per quem natura negotij non mutatur, noue dilatoriæ non dabuntur h. d. Io. An. Diuiditur. nam in prima ponitur iudicis consultatio, & appellantis petitio. In secunda ibi, *Nos igitur*: responsio, & appellationis repulsio. Abb. Sic.

CASVS. Inter presbyterū sanctarum Priscæ, & Aquilæ de vrbe, & quosdam nobiles A. & G. coram Ep̄o Ferentino super possessione quarundā possessionum q̄ō vertebatur presbyter nomine Ecclesiæ suæ obtulit libellum prædictis nobilibus, cōtinentem, quòd pensio de possessionibus quibusdam pertinētibus ad Ecclesiam suam, ipsi Ecclesiæ soluta non fuerit iam tribus annis, & vltra: ipsi nobiles petierunt explicari spatium, quod per hāc dictione [& vltra] significare volebat: & presbyter expressit, quòd septem annis elapsis fuerat in solutione prædictæ pensionis cessatum. iidem nobiles dicentes libellum esse per huiusmodi expressionem mutatum, longiores petebant inducias ad deliberandum: & quia iudex hodie denegauit, appellarunt. Papa verò appellationem huiusmodi friuolam reputans, mandat Episcopo, quatenus ea non obstante procedat negotio ipso iuxta priorum continentiam literarum. No. quòd propter leuem expressionem in libello factam non debet quis habere nouas inducias: cùm in prima dilatione deliberare potuit. Item not. quòd omne verbum dubium in libello declarari debet.

¶ *Gl. se. tractat de emphyteuta Ecclesiæ, priuati cōductore ad tēpus longū, & rei fiscalis. Secundo ostendit, quod si declaratio aliquid addidisset, vt si peteretur pensio, deliberatoria dari debuisset.*

c ¶ *Tribus annis, & vltra.*] Si quis [c] non soluit pensionem rei Ecclesiasticæ in emphyteusim datæ per biennium, cadit à iure suo. 10. q. 2. §. hoc ius porrectum. vers. qui in rem huiusmodi. & j. de loca. c. penult. & vlt. hodie verò potest emphyteuta purgare moram, si celeri restitutione sibi prospexit: vt in dictis decret. In re priuati requiritur triennium. C. de iure emphy. l. 2. Idem est si colonus cessauerit in solutione pensionis per biennium in re sibi locata. ff. locati, quæro §. inter locatorem. & hoc cùm ad longum tempus fuit locatio facta. Pro re autem fisci similiter cadit à iure suo. ff. de pub. & vect. l. vectigalia. §. nondum solutis. tamen sine auctoritate principis agri publici reuocari à curatore fisci non possunt, qui perpetuò locati sunt. ff. de pub. & vecti. conten. ferro. §. agri. Hæc autem adiectio [& vltra] nisi aliter exprimeretur, ad modicum tempus refertur. ff. de verb. signifi. hac adiectio. & licèt per hanc adiectionem [& vltra] non constet de certa quantitate temporis: [d] nihil nocet quantùm ad iudicem, & reum: quia certi sunt super hoc, quòd dixit, post triennium quod tempus sufficit ad condemnationem: & quod patet per iura prædicta. vnde superfluè additum fuit [& vltra] & pro nihilo petebatur determinatio illius, quantum ad rei restitutionem: vnde non debuit eis dare tempus vlterius ad deliberandum: quia plenè potuit instrui per libellū primum sine vlla adiectione. s. e. pro. Si verò pensio tm̃ subtracta peteretur: quæ diceretur non soluta tribus annis, & vltra, tunc bene peteretur, vt determinaretur illud, vltra: quia quantum ad illud tempus

c Vide Iulium Clarū tractat. de Emphyteusi. q. 8. & seq. & Antonium Gomesium tom. 2. variar. resolut. c. 3.

d Concord. l. furti. ff. de his qui not. infam. & l. ab hostibus. §. sed quod simpliciter. & ibi gl. ff. ex quibus. caus. maior.

tempus non potuit a deliberare reus per primum libellum: & iterato dato facta expressione illius tēporis, debet habere inducias ad deliberandum. ff. de testa. hæredes palam. §. quod vero quis. si per primum libellum deliberare non potuisset sed hoc satis potuit deliberare, 9. q. 3. afferatur. de hoc dixi. ī. de libel. oblat. c. pen. & sic patet quòd vbi quis plenè potest instrui per primum libellum, licèt aliud addatur, quod nō mutet naturam negotij, non habebit nouas inducias. Bernar.

praeuia procedas[a] iuxta priorum continentiam literarum.

¶ Greg. ix. Abbati Aquæuiuæ Turoneñ. diœces. & Archid. Turoneñ.

¶ *Si citatus in causa ardua, de longinquo vocatur pro publica vtilitate, etiam ad locum iudicij, ita quod infra terminum citationis deliberare, & alia sibi necessaria ad comparendum explicare non potuit, in termino respondere non cogitur, si reperiatur in loco iudicij, sed habebit nouas inducias. h. d. notabiliter.*

CAP. IV.

EXposuit nobis Bituricensis Archiepiscopus: *& infra.*

¶ Burdegalensi Archiepiscopo dedimus in mandatis †, vt super iure primatiæ, quam in eo, & in prouincia sua dictus Bituricē. Archiepiscopus se habere proponit, ad initium proximè præteritæ quadragesimæ (quod ei terminum peremptorium[b] assignauimus) per se, aut per Procuratorem idoneum, se conspectui nostro præsentaret †. Cúmque postmodum personaliter[c] vocatus pro Ecclesiæ Romanæ subsidio, ad nostram audientiam † accessisset: dictus Bituriceñ. Archiepiscopus apud sedem Apostolicam constitutus, postulauit instanter, vt in eodem negotio procedere deberemus. Idem verò Burdegalensis Archiepiscopus, ad propria rediens, constituit pro se Procuratorem in ipso negotio: qui (saluis[d] exceptionibus sibi competentibus, in respondendo, & defendendo, ac aliis) omnia faceret, quæ in propria erat persona facturus. Petente ergo Archiepiscopo supradicto, vt præfatus Procurator responderet eidem: ille excipiendo proposuit se ad hoc non teneri, cùm pro alia maiori causa, pro publica scilicet vtilitate[e], dictus Burdegalensis vocatus, pro absente reputari debuerat †, & reuocandi domum priuilegium † habuisset. Nondum etiam super hoc deliberauerat cū Suffraganeis[f] suis, & aliis, quorum consilium tam ardua causa requirit: nec tempus[g] habuerat, in quo ad vtrumque negotium valuerit (sicut expediret) esse paratus. Sed pars altera econtra respondit, quòd cùm super quæstione prædicta priùs fuerit conuocatus, nostræ intentionis non fuerat primum mandatum per posterius reuocare: temporis quoque spatium habuerat tam prolixum, vt potuisset, si voluisset, super causa deliberare prædicta: sicut fecerat cum quibusdam: & commodè vtrique negotio imminere[h]: *& infra.*

¶ Nos igitur de consilio fratrū nostrorum, vsque ad proximum † vēturum festum natiuitatis Dominicæ, dilationem adhuc sibi duximus indulgendam[i].

a ¶ *Procedas.*] Et ita quādo appellatio frustratoria est, remittitur ad eum, à quo appellauit. *ī. de appel. cùm in Ecclesia. & c. vt debitus.* & in expensis debet cōdemnari: vt ibi dicitur.

EXposuit nobis.] Si post citationem ad causam reus pro publica vtilitate vocetur, circunducitur peremptorium, & habebit nouas inducias. Ita communiter summatur. sed ista summatio est nimis generalis; quod enī si causa non est ardua, & reperitur citatus in loco iudicij post expeditionem publicę vtilitatis: vel fuit vocatus eo tempore, quo iam deliberauerat: vel potuisset iam deliberare, si voluisset? Certè teneretur respondere: vt satis innuitur ex ratione literæ. Diuiditur: quia prima pars narrat factū: secunda ibi, *Nos igitur.* interloquitur. & prima continet plura, vt in ea patet. Abbas.

Casus. Inter Bituricenses, & Burdegalenses archiepiscopos vertebatur quæstio super iura primatiæ: Papa citauit Burdegalensem archiepiscopum, vt ad initium quadragesimæ per se, vel idoneum responsalem ad præsentiam suam accederet: quem terminum sibi peremptorium assignauit Bituriceñ. Archiepiscopo super iure primatiæ rñsurus: postmodū verò dictus Burdegaleñ. pro subsidio Ro. Ecclesiæ vocatus ad præsentiam domini Papæ personaliter accessit: dictus Bituriceñ. in curia constitutus postulauit instanter, vt Papa in negotio primatiæ procederet. Burdegal. ad propria rediens quendam constituit procuratorem, qui saluis exceptionibus sibi competentibus, in rñdendo, & defendendo omnia faceret, quæ ipsemet Burdegaleñ. facere posset. Bituriceñ. archiepiscopus petiit, vt dictus procuratore rñderet eidem: ille excipiendo proposuit se ad hoc non teneri: quia pro alia causa, scilicet pro publica vtilitate dictus Burdegaleñ. vocatus fuerat, qualiter pro absente debuit reputari: & priuilegium reuocandi domum haberet: & adhuc non deliberauerat cum suffraganeis suis, & aliis, quorum consilium causa ista requirit: nec habuerat tempus, in quo ad vtrumque negotium potuerit esse paratus. ex aduerso fuit rñsum, quòd cùm ipse prius vocatus fuisset super quæstione præmissa, non fuit intentionis Papæ primū mandatum per posterius reuocare: & tm̄ tempus habuit, quòd benè potuit deliberare super vtroque negotio. dominus Papa de consilio fratrum suorum dilationem adhuc sibi concessit vsque ad festum Natiuitatis domini. Not. quòd qui ad curiam Romanam vocatus est propter publicam vtilitatem Eccle. Roma. non tenetur tunc suis aduersariis respondere: licèt Papa sit ordinarius omnium, sed habet ius reuocandi domum.

b ¶ *Peremptorium.*] Sic enim iudex propter distantiam viarum ex causa prima vice potest peremptoriè citare. *ī. de in integ. restitu. cum ex literis in fi. & ī. eod. c. 1.* Bern.

c ¶ *Personaliter.*] Cum quis personaliter vocatur per Papam, nō sufficit mittere procuratorem. *supra de maio. & obe. c. vlt. & ī. de dol. & contu. cùm dilecti.* argum. sic cùm alicui aliquo negotium personaliter committitur, alij committere non potest. *ī. de offi. delega. quoniam Apostolica. §. is autem. & ī. de rescri. cùm dilecta.* tamen delegatus non potest iubere partes coram se personaliter comparere, nisi id in rescripto contineatur: nisi in casibus, quos habes. *ī. de iudiciis. [lib. 6.]* iuris esse ambiguunt quæ est Innoc. iiij. in concilio Lugdunensi.

¶ *vel, sequens per quæstionem, an procurator res simpliciter constitutus domum reuocet, vel declinet forum. & tenet, quod sic: quia &c.*

d ¶ *Saluis exceptionibus.*] Et ita protestatio valet *supra de electio. Cumana* vbi de hoc & *supra quod metus cau. perlatum.* aliàs si hoc non dixisset, videretur consentire, vt responderet aduersario, nec haberet ius reuocandi domum, vt videtur. Sed certè contrarium credo.[b] si enim simpliciter constituisset illum procuratorem, posset opponere exceptiones domino competentes, immò ad hoc tenetur: exceptio enim, quæ competit reo, competit fideiussori. *ff. manda. quia de mutua.* aliàs est *l. idémque. §. generaliter.* & si scienter illam omittat, imputatur ei, *ff. de excep. omnes exceptiones. & ff. de fideiuss. ex persona.* & procurator ad ea omnia intelligitur constitutus, quæ ad causam spectare videntur. *arg. supra de offi. deleg. præterea & c. cum olim 1. & ff. de procura. ad domino, ī. legatum. & l. ad rem mobilem.* & ita ad cautelam quandoque talia dicuntur, vtilior tamen est protestatio: cùm aliquid proponitur, protestatur sic, saluo iure meo, vel saluis aliis exceptionibus mihi competentibus *ff. qui mo. pig. vel hypo. sol. si debitor. §. 1.*

e ¶ *Vtilitate.*] Cùm enim Burdega. pro publica tantum vtilitate vocatus fuisset ad illum terminum. non debebat tunc conueniri, immò ius reuocandi domum habebat. *in Auth. de san. epi. § si verò episcopi. coll. 9.* Item pro alia causa iusta ius habet reuocandi domum *ī. de fo. compe. c. vlt.* vbi de hoc. & plures aliæ causæ sunt, ex quibus ius reuocandi domum quis habet. *ff. de iud. l. 2. §. legatum. & 5. q. 2. c. 1.* & ideo induciæ prorogantur huic: vt dicit in h. æ. alias officium suum esset damnosum ei, quod esse non debet. *ff. de fur. si seruus communis. § quòd verò. & ff. quemad. test. aper. sed & si quis. & ff. quibus ex cau. l. videlicet. & 4. q. 3. venturu.* nec debet damnum consequi vnde præmium meretur. *ī. de fideiuss. peruenit. & ī. de renun. sanè.* Bern.

f ¶ *Cum Suffraganeis.*] Cum quibus, & etiam cum capitulis cathedralium ecclesiarum debet deliberare, cùm eorum intersit. *ī. de ma. & obe. c. vlt.*

Additio. Vnde appellantur induciæ ad tractandum super iure primatiæ, vt sequitur: & quia quod omnes tangit, ab omnibus debet comprobari, vel reprobari. *ī. de off. archidia. ad hoc.* Vel dic, quòd ideo dandæ sunt induciæ. scilicet propter causam superuenientem, propter quam nouæ induciæ dandæ sunt *ff. de interrog. actio. de ætate. §. ex causa* aliàs dandæ non sunt, *ī. eo. c. secundo, & tertio.*

g ¶ *Nec tempus.*] Scilicet[c] sufficiens: ideo ampliantur ei induciæ super hoc, vt sequitur.

h ¶ *Imminere.*] Id est, intendere, & deliberare sic exponitur. 88. *dist. consequens.*

i ¶ *Indulgendam*] scilicet suffraganeorum nomine: & ita intelligitur. *ī. de resti. in integ. coram. in fi.*

a Vide alternatiue dixit Inno. sed dic quòd mutat tamen esse, & super re, & non per consequens, propter quod non habebit inducias per interuallum temporis, non habens tamen... ad deliberandum.

† Adde, præceptus.

† Vide text. in l. ... gl. & doct. C. eod.

† Alias, præsentiam.

† Vide l. actione. §. Labeo. cum gl. ff. pro so. & l. 1. in fi. cum gl. ff. sol. matrimo.

† Quasi dicat, conueniri debet in terra sua.

† Alias, primum.

b Dixit Vin. quod valet in hoc, quod confessio facta omissa exceptione dilatoria nō valet. ff. mā. diligenter. arctatur omnino. & limitatur procuratio, vel mandatum, cùm aliàs confessio procuratoris noceat. ī. tit. 2. c. 1. non tamen tenetur mentiri. ff. man. Quintus. Vel secundū eum est vtilis clausula, ne videatur simpliciter constitutus: & sic cogatur illū defendere. Vel expone secundum eū: saluis i. si exceptiones, quas saluas, non fuerunt recipienda, faciat quod ipse facturus erat. plenius de hoc vide Ioā. And. in nou.

c Hæ tres glossulæ non sunt Bernardi, nec habentur in vetustis exemplaribus.

DE FERIIS.

¶ Visò suprà de dilationibus, quæ dantur à iudice: videndum est de dilatione, quæ datur à iure, ideo, &c. ita continuat Gof. & alij. Vel dic, quod feriæ largo modo sunt dilationes: ideo &c.

De feriis causarum & aliis colendis, habetur 15. q. 5. & de conse. dist. 3. c. 1.

De feriis autem nuptiarum habetur. 33. q. Abb.

TITVLVS IX.

De feriis.

¶ Ex † concilio apud Compendium.

¶ *Diebus Dominicis mercari, litigari, iudicari, vel iurari non debet: sed de vespera in vesperam debent celebrari.*

CAP. I.

OMnes dies Dominicos [a] à vespera, in vesperam cum omni veneratione decernimus obseruari, & omni illicito opere abstinere: vt in eis mercatum minimè fiat, neque placitum neque aliquis ad mortem [b] vel ad pœnam iudicetur: nec sacramenta (nisi [c] pro pace, vel alia necessitate [d]) præstentur.

¶ Alexander iij.

¶ *Festorum principium, & finis fieri debet secundùm ipsorum magnitudinem, & consuetudinem regionis. hoc primò. In præcipuis festis, & intra Pascha, & Pentecosten, non fit solemnis genuum flexio. Si tamē tunc Clerici, vel Episcopi ordinentur secundùm ordinationis modum genua flectuntur. hoc secundò. Romana Ecclesia speciale festum de Trinitate non facit: seruatur tamē de hoc cuiusque Ecclesiæ consuetudo. hoc tertiò.*

CAP. II.

QVoniam [f] in parte: *& infrà.* ¶ Licèt scriptum [e] † sit, de vespera in vesperam celebrabitis sabbata vestra: festorum tamen principium, & finis, iuxta eorum qualitatem, & diuersarum regionum consuetudinem debet attendi: & sicut magnitudo dierum exigit, priùs [f] incipere, & tardiùs terminari: *& infrà.* ¶ Diebus autē Dominicis, & aliis præcipuis [g] festiuitatibus, siue inter Pascha, & Pentecosten, genuum † flexio nequaquam debet fieri: nisi aliquis ex deuotione id velit facere in secreto [b]. † In consecrationibus † autem Episcoporum, & Clericorum ordinationibus, consecrans, & consecratus tantùm, genua flectere possunt: secundùm quod cōsecrationis modus requirit. ¶ Præterea festiuitas sanctæ Trinitatis secundùm consuetudines [i] diuersarū regionum à quibusdam consueuit in octauis [k] Pentecostes, ab aliis in Dominica prima, ante aduentum Domini celebrari. Ecclesia [l] siquidem Romana in vsu non habet, quòd † in aliquo tempore huiusmodi celebret specialiter festiuitatem: cùm singulis diebus Gloria patri, & filio, & spiritui sancto, & cætera similia dicantur ad laudem pertinentia Trinitatis.

¶ Idem Triburien. Archiepiscopo †.

¶ *Propter necessitatem alimentorum, licet diebus feriatis in honorem Dei operi seruili intendere: maximè circa rem tempore perituram. Hoc dicit.*

CAP. III.

LIcèt † tam veteris, quàm noui Testamenti pagina, septimum diem [m] ad humanam quietem specialiter deputauerit: & tam eum, quàm alios dies maiestati [n] altissimæ deputatos, necnon natalitia sanctorum Martyrum [o] Ecclesia decreuit obseruanda: & in his ab omni opere seruili cessandum: *& infrà.* ¶ Indulgemus, vt liceat parochianis vestris, diebus Dominicis, & aliis festis

OMnes dies Casvs. Dicit hîc quod omnes dies sunt à vespera in vesperā feriādi, & ab omni opere seruili obseruādi: nec in eis mercatū, vel placitū fieri debet: nec aliquis ad mortē, vel ad pœnā sanguinis iudicari: nec sacramenta præstari debent, nisi pro pace, vel magna necessitate. No. quòd omnes dies Dominici sunt feriādi. Itē iudiciū mortis, vel sanguinis die Dominico exerceri non debet. Item multa in necessitate licēt, quæ aliàs non licerent.

a ¶ *Omnes dies Dominicos.*] Sic j. eo. c. vlt. & C. eod. tit. omnes. quod dicit de vespera sabbati, non seruatur quantū ad causas. Immò potest iudex procedere vsque ad illā horā, qua possit perficere, quod incūbit ante noctis tenebras. s. *de off. dele. consuluit.* Sed quantum ad celebrationem officiorum hoc dicitur. j. c. prox.

b ¶ *Ad mortem.*] Maximè quia nec aliqua causa tunc tractari debet, nisi pietas hoc suadeat. j. eod. c. vlt.

c ¶ *Nisi pro pace.*] Pro pace quidem omni die iurari potest, cùm sit opus pietatis. 22. q. 1. *omne, quod. arg.* j. *eod. c. fin.*

d ¶ *Necessitate.*] Putà pro fide, pro obedientia, pro fama. *suprà de ele. significasti.* vbi de hoc.

Additio. Et isti casus cum quibusdam aliis patent in his versibus.

Pax, & fama, fides, reuerētia, cautio dāni,
Defectus veri, sibi possunt magna caueri.

QVoniam] Tria sunt dicta, secundum ibi, *Diebus.* tertium ibi. *Præterea.* Abbas Sic.

Casvs. Primò dicitur, quòd in festis celebrandis, dierum magnitudo, & regionis consuetudo attendi debet. Secundò dicitur, quòd dominicis diebus & aliis præcipuis festiuitatibus, & à Pascha vsque ad Pentecosten nullus debet flectere genua: nisi ex deuotione velit in secreto. Tertiò dicitur, quòd in consecrationibus Episcoporum, & ordinationibus clericorum, consecrans, & consecratus tantùm genua flectere debent. Quartò dicitur, quòd festum sanctæ Trinitatis secundùm diuersarum regionum consuetudines, diuersis temporibus anni celebratur: Ecclesia siquidem Romana festum sanctæ Trinitatis aliquo tempore specialiter non celebrat, cum singulis diebus. Gloria patri, &c. & similia dicantur ad laudem Trinitatis. Not. quòd consuetudo regionum in festis celebrandis debet attendi. Item consuetudo Rom. Eccl. non est semper in omnibus seruanda.

e ¶ *Scriptum sit.*] Ergo ita seruandum est. 6. q. 3. scriptum est. ff. qui, & à quibus ma. prospexit.

¶ *Gloss. sequen. ponit diuersos modos, quibus dies incipitur, & finitur.*

f ¶ *Priùs incipere.*] Dies incipit, & terminatur diuersis horis diuerso respectu, incipit in vesperis quantùm ad officij celebrationem, vt hic, & canonicam computationem iuris, fictione iuris. ar. *dist. quod à patribus.* quoad iudicium incipit in manè, & terminatur in fine diei, ante noctis tenebras. s. *de offi. dele.* cōsuluit, & *in Auth. de iudi. §. sedebunt, colum.* 6. quoad contractus media nocte terminatur, & incipit vt *in decre. consuluit. & ff. eodem tit. more.* quoad esum carnium post cœnam de conse. *dist. 3. de esu.* quantùm ad obseruationem treugæ in ortu solis §. *de treu. c.* 1. & secundùm consuetudinem locorum consideratur hoc. 76. *dist. Ieiunium.*

g ¶ *Præcipuis.*] Quæ enumerantur de consec. *dist.* 3. c. 1. & j. eod. c. vlt.

¶ *Gloss. seq. signat contrarium.*

h ¶ *In secreto.*] *Ar. contra.* 30. *dist. c. vlt. &* 76. *di. scire.* sed illa contraria intelliguntur cū determinatione istius.

i ¶ *Consuetudines.*] Simile 12. *dist. illud. &c. illa &* 76. *dist. Ieiunium. &* j. *de sepulturis. certificari,* & sic consuetudo cuiuslibet loci seruabitur.

¶ *Gloss. seq. cum seq. duo contraria signat.*

k ¶ *In octauis.*] Arg. contra. j. *eod. capellanus.* vbi dicitur, quod Pentecoste caret octauis.

l ¶ *Ecclesia siquidem Romana.*] Et sic ex arg. quòd consuetudo Romanæ Ecclesiæ nō est ab aliis obseruanda. *ar.* 11. *dist. quis nesciet. ar. contra.* 12. *dist. nouit & c. non decet.* Bernard.

LIcèt tam veteris.] Propter necessitatem diebus festis piscari licet: siue licet intendere rei tempore perituræ. Et primò ponit diuinum præceptum. Secundò propter necessitatem dat indulgētiā cōtra illud, cū determinatione ibi *Indulgemus.* Abbas Siculus.

Casvs. Dicitur hîc, quòd licèt tam in veteri, quàm in nouo testamento, septima dies data fuit ad requiem, & ecclesia festa sanctorum martyrum decreuit obseruanda: indulget tamen dominus Papa quibusdam piscatoribus, quòd diebus Dominicis, & aliis festis minoribus, ingruente necessitate possint capturæ piscium intendere: ita quòd de captura illa ecclesiis circumpositis, & pauperibus congruam faciant portionem. Nota, quòd dies Dominicus deputatus est ad requiem. Item necessitas facit licitum, quod aliàs est illicitum.

m ¶ *Septimum.*] Vetus testamentum ad literam percipiebat sabbatum custodiri. Nouum vero spiritualiter illud seruat, primam diem pro septimana celebrando [d] sicut enim carnalia sacramenta ad literam seruare non possumus: ita nec sabbatum ad literam licet seruare. *de conse. dist. 3. peruenit ad me.*

n ¶ *Maiestati.*] j. eo. c. fi. & C. eo. omnes dies.

o ¶ *Martyrum.*] j. eo. c. fi. & de conse. dist. 3. c. 1.

a ¶ *Maioribus.*]

† Burchardus libr. 2. decret. c. 8. Ivo. p. 4. c. 16. & c. 1. eo. tit. in 1. cōpilatione.

Et pro intelligentia totius huius tituli de feriis vide Couarruuiā lib. 4. variar. resolu. c. 19 vide etiam notat huius c.

a *Idē Host. dicebat Pe. & Egi. quod in vigilia sancti, vel die sabbati post vesperas, non debent causæ audiri. Nec ob decret. consuluit. quæ intelligenda est de diebus profestis.* Ioan. And.

† Cap. 2. eo. tit. in 1. cōpil. & pro intellectu vide Martinū, & Azpilcuetā in Enchiridio de oratio. & hor. cano. c. 4.

† Gene. 2. Exod. 16. & 20. Leui. 23. Num. 28. Deute. 5.

b *Quia quando ordinandum manè coniungitur, vespere. de temp. ordi. tetzi.* Ioan. And.

† *Genuum flexiones quando, & qualiter fieri debeant, vide Burchardum l.* 13. c. 3.

† *Aliàs, cōsecratione.*

c *Et diuersitate rationis, quare his diebus nō fit genuum flexio.* Ioan. And.

† *Aliàs, ve.*

† *In plerisque antiquis codicibus episcopo legitur, non archiepiscopo.*

† Cap. 3. eo. tit. in 1. cōpil. & pro intellectu vide quæ copiosè tractat Arnaldus Albertinus in rub. de hæret. lib. 6. q. 12. §. quintus error. num. 23. & Couarruuias l. 4. varia. resol. c. 19. num. 4. ad de notat huius c.

d *Verbū celebrando, desit in veteribus codicibus.*

(præterquam maioribus [a] anni solemnitatibus) si alecia [b] terræ se inclinauerint, eorum captioni, ingruente necessitate intendere: ita quòd post factam capturam, Ecclesiis circumpositis [c] & Christi pauperibus, congruam faciant portionem.

¶ Clemens iij. aliàs Cælestinus.

¶ Tres septimanæ, quibus canon prohibet fieri nuptias, ante festum Ioannis Baptistæ, non continuantur festo: sed intelligitur de septimana Ascensionis cum duabus sequentibus.

CAP. IV.

CApellanus † tuus (frater Episcope) coram nobis ex parte tua proposuit, quòd cùm statuta [d] canonica declarent nuptias tribus septimanis ante festum natiuitatis † beati Ioannis Baptistę nequaquam celebrari debere: quidam hebdomadas illas, absque interpellatione continuandas [e] intelligant. Alij verò [f] inter festũ, & ipsas volentes facere interuallum, illud dicunt ob reuerentiam festiuitatis Pentecostes fuisse statutum: quæ in septimanis istis solet interuenire quandoque & sic à tribus diebus rogationum ante Ascensionem Domini inchoantes, vsque ad octauum diem post Pentecosten (illis hebdomadis computatis) illo tantum spatio temporis celebrari nuptias † nõ permittunt, earum celebrationẽ ab inde nullatenus inhibentes.

¶ Quia ergo consulti sumus, vtra istarum opinionum potior videatur, nobis & fratribus nostris apparuit, quòd licet ea sit Romanæ Ecclesiæ consuetudo, vt quocunque [g] tempore matrimonium contrahatur †, consensu [h] interueniente legitimo de præsenti: quià tamen à Septuagesima vsque ad septem † dies post Pentecosten celebrari nuptiæ nõ sinuntur, & postea etiam tribus septimanis, vel pluribus, ante festiuitatem sancti Ioannis, sine differentia celebrantur: posterior sententia meliori, & subtiliori [i] nititur ratione: & siue secundùm canones à Septuagesima vsque post octauas Paschæ: siue iuxta consuetudinem Ecclesiæ Romanę vsque post † septem dies festi Pentecostes (quòd caret octauis) nuptiæ suspendãtur: in Dominica, quæ sequitur, & deinceps possunt licitè celebrari.

¶ Gregorius ix.

¶ In feriis introductis in honorem Dei & Sanctorum, nisi ob necessitatem, vel pietatem iudicium exerceri non potest etiam de consensu partium: feriis tamen introductis fauore hominum, partes renunciare possunt.

CAP. V.

COnquestus est nobis: *& infrà.* ¶ Quamuis non prorogari [k], sed expediri deceat † quæstiones: debet tamen iudicialis strepitus diebus conquiescere feriatis, qui ob reuerentiam Dei noscuntur esse statuti: scilicet † natalis Domini, sancti Stephani, Ioannis Euangelistæ, Innocentium, sancti Syluestri, Circumcisionis, Epiphaniæ, septem diebus Dominicæ Passionis, Resurrectionis, cum septem sequentibus, Ascensionis, Pentecostes cum duobus †, qui sequũtur, natiuitatis Ioannis Baptistæ, festiuitatum omnium Virginis gloriosæ, duodecim Apostolorum, & præcipuè Petri, & Pauli, beati Laurentij, dedicationis beati Michaelis, solẽnitatis omnium Sanctorum, ac diebus Dominicis, cæterisque solemnitatibus, quas singuli Episcopi suis diœcesib. cum Clero, & populo duxerint solemniter venerandas: quibus [l] vtique solemnibus fe-

a ¶ *Maioribus.*] Vt putà natiuitatis Domini, dies Epiphaniarum, Paschæ, Ascensionis Domini, & Pentecostes.

b ¶ *Alecia.*] Genus piscis est, & rarò, & certis diebus apparet. ideoque propter necessitatem, facilius indulgetur Dominicis diebus captioni intendant. sic enim propter necessitatem, vel pietatem posset eodẽ die iudicium exerceri. j. eod. c. vlt. *&* ff. eo. tit. l. *solet.* § 1. *finali.*

c ¶ *Ecclesiis circumpositis.*] Quibus propter eandem necessitatem, congruam faciant portionem, & præcipuè illis, in quarum territorio capti facta est quia quasi decimæ prædiales esse censentur: vnde saltem pro decima parte eis soluant. j. *de deci. ad Apostolica.*

CApellanus.] Communis diuisio. secunda ibi, *Quia ergo.* Abb. Sicul.

Casus. In canonibus dicitur, quòd nuptię celebrari non debent in tribus hebdomadis ante festum beati Ioannis Baptistæ. Quidam dicebant septimanas illas sine aliqua interpellatione continuandas ipsi festo. Alij volunt facere interuallum inter ipsum festum, & illas hebdomadas: & ob reuerentiam festiuitatis Pentecostes fuisse statutum: quæ festiuitas Pentecoste solet in septimanis ipsis interuenire quandoque: & sic à tribus diebus Rogationum, ante Ascensionẽ Domini vsque ad octauum diem post Pẽtecosten, computatis illis septimanis illo tantum temporis spatio nuptias celebrari non permittunt: postea verò nullatenus nuptias impediunt celebrari: quæsiuit quidam episcopus per capellanum suum, quæ istarum opinionum melior esset. Respondet Papa, quòd cõsuetudo est Rom. ecclesiæ, vt quocunque tempore matrimoniũ contrahatur, per consensum legitimum de præsenti: tamen à Septuagesima vsque ad vij. diẽ post Pentecostẽ nuptiæ celebrari non sinuntur: & postea sine differentia celebrantur: siue sint tres septimanæ, vel plures ante festum beati Ioannis: & ideo posterior sententia meliori, & subtiliori ratione innititur: & siue secundùm canones à Septuagesima vsque ad octauam Paschæ, siue post vij. diem festi pentecostes nuptiæ suspendantur in Dominica, quæ sequitur, & deinceps, licitè celebrantur. Not. quòd illa sententia semper debet obseruari, quæ meliori ratione, & subtiliori innititur. Item consuetudo Romanæ Ecclesiæ debet seruari.

d ¶ *Statuta canonica.*] 35. q. 4. non oportet. 2.

e ¶ *Continuandas.*] Ipsi festo beati Ioannis.

f ¶ *Alij vero.*] In his verò quæ ad solemnitatem spectant, diuersa tenere non est peccatum: quia vnaquæque prouincia abundat in suo sensu. 76. di. *Vtinam.* & 12. *dist. illud.* & c. *illa.* & j. *de sepul. certificari.* 12. *dist. nouit.*

g ¶ *Quocunque tempore.*] Et ita quolibet tempore potest matrimonium contrahi: sed nuptiarum solemnitas tantum his diebus (ne carnaliter coniungantur) prohibetur. simile j. *de matrimo.* contracto contra interdictum ecclesiæ. c. 1. & secundùm hoc intelligitur. 33. q. 4. *non oportet* 1. *&* 2. *&* c. *seq.*

Additio. vnde versus.

Ecclesia vetitum, nec non tempus feriatum,
Impediunt fieri, permittunt facta teneri.

h ¶ *Consensu legitimo.*] s. mutuo: quia solus consensus facit matrimonium. 27. q. 2. *sufficiat.* *&* j. *de sponsalibus. c. si inter virum &* *vxorem.* b

¶ *Gl. seq. recitetur per obiectionem.*

i ¶ *Subtiliori.*] Subtilitas hic commendatur: sed alibi non excusat errantes in fide 24. q. 1. *schisma.* Alibi etiam subtilitas perniciosa est. C. *ad Trebel. sancimus.* & j. *de in. dilecti.* & c. *examinata.* nec de apicibus iuris est disputandum. ff. *man. si fideiussor.* §. *quadam.*

COnquestus.] Diuiditur: quia duo continet dicta: secundum ibi, *Licèt diebus.* Abbas.

Casus. Quæsitum fuit, qui essent illi dies, quibus ob reuerentiam Dei iudiciorum strepitus conquiescere debet: & vtrum partes renunciare valeant feriis illorum dierum? Respõdet Papa, quòd licèt non prorogari, sed expediri debeãt quæstiones: tamen diebus illis, qui ob reuerẽtiam Dei statuti sunt, iudiciorũ strepitus conquiescere debet: & enumerantur hic dies illi: & illis vtique diebus solennibus vsque adeo ab huiusmodi conuenit abstinere, vt etiam partibus consentientibus, nec processus tunc habitus nec sententia diebus illis promulgata valeat, nisi necessitas vrgeat, vel pietas suadeat. illis autem feriis, quæ gratia messiũ, vel vindemiarum introductæ sunt, possunt partes renunciare, vt tunc iudicialis processus, & sententia valeat. Not. quòd feriis introductis ob reuerentiam Dei, nullus potest renunciare, nisi necessitas, vel pietas aliud induxerit. Item necessitas, vel pietas non est sub lege. Item aliis feriis potest renunciari.

k ¶ *Non prorogari.*] j. *de do. & contu. finem. & c. Venerabilis. &* C. *de iud. properandum. circa princ.* & boni prætoris est lites diminuere. ff. *si cert. petatur. quidam.* § j. *de re iud. surgentium.* nec permittere debet prætor partes ad arma, vel rixam venire, quas potest sua iurisdictione compescere. ff. *de vsufruct. l. si cuius & æquissimum.*

¶ *Gl. seq. tractat de triplici feria solẽni subdẽs quòd feria introducta fauore hominũ renũciari possũt, & ex causa eo tẽpore procedi.*

l ¶ *Quibus vtique solemnibus feriis.*] Not. quòd feriæ dierũ præcedentiũ introductæ sunt ob reuerentiam Dei, vt hic dicit *in prin. &* C. *eod. tit. omnes dies. & l. dies festos.* & solemnes feriæ appellantur. Aliæ etiam feriæ dicuntur solẽnes ob reuerẽtiã principis, & honorem: vt dies natiuitatis suæ: vel dies principij de imperio. C. *eo. omnes.* Item & aliæ feriæ dicuntur solemnes, vt tempus messium,

† Cap. 4. editum in 2. compil. *&* *vide Hug. diardum* 1. 14. decre.

† *In omnibus manuscriptis legitur, hebdomadis.*

† *Vox, matrimonii, deest ante quædam in codice Barbarano legitur hoc periodus: nuptias tribus hebdomadis ante festiuitatem B. Ioannis Baptistæ, minimè &c.*

† *Vide concilium Trident. sess. 24. in decreto de sacramento matrimonij cano. 11. & ea. sessio. de reform. matri. c. 10. concil. Laodicen. c. 51.*

† *De haeresi Vide. quod postremo loco meruit concilium Trident. sessio. 24. in decreto de reformatione matrimonij. c. 1.*

† *Aliàs, ad septimũ diẽ.*

b *Concord. tex. in l. 1. §. huius. ff. de iust. & iur.*

† *Aliàs post septimum diem.*

† *Aliàs, debeant.*

† *Pro intelligentia, & de veritate huius text. aduersùs hæreticos vide Th. Valdensem. l. 3. c. 142. de sacramentalibus. adde Arnoldum Albertinum in Rub. de hæret. l. 6. q. 11. §. quintus error. num. 23. & seq. & Couarruuiam. l. 4. c. 19. variar. resolut. adde notas in hoc c.*

† *Aliàs statione duab. diebus, qui subsequuntur.*

sium, & tpr vindemiarum, de quibus hic inferiùs sequitur, & ff. eo. tit. l. 1. & istæ feriæ inducũtur ad requiem laboris a, vt quiescãt tunc homines à causis: & istæ feriæ indicuntur variis temporibus secundùm diuersitatem locorum: quia quidam tardiùs colligunt messes, siue vindemiam, quidã citiùs. ff. eo. l. præsides. Feriis introductis ob reuerentiam Dei partes renunciare non pñt, vt hic dicit expressè: aliis autem feriis introductis ob fauorem hominum, bñ pñt partes b renunciare, vt hic in fi. compelli tñ non possunt nisi in casibus. ẽ. de iudi. significauerunt. & ff. eo. l. 1. §. Vlt. & l. seq. aliàs nõ valet sententia: vt ff. eo. l. 1. & istæ feriæ omnes continuæ sunt, & cõputantur in anno, vel biennio appellationis prosequendæ & quolibet die feriato potest quis appellare, sed non prosequi appellationẽ. C. eo. l. 1. tempore messium, vel vindemiarum qñque compelluntur aliqui ad iudicium venire. ẽ. de iudic. c. Vlt. saltem vt litem contestentur: putà, si actio, vel res sit tempore peritura, putà, actio furti, iniuriæ, damni, & aliæ, vt ẽ. de iudi. significauerũt. & ff eo tit. l. fi. §. sed excipiuntur. & l. 2. & 3. Ea verò, quæ pertinent ad pacem, vel concordiam, quolibet die feriato possunt expediri. C. eo. l. Vlt. putà, transactiones, pacta: vt ibi.

a. Aliàs causas habes in text. & in gl. 15. q. 4. placita. in fi. Ioan. An.

b Etiã extra iudiciũ: putà, in instrumento contractus, & etiã tacitè, putà, scienter recipiendo talem terminum. de his in Spe. eod. tit. §. fi. & licèt valeat hac renunciatio quoad partes: non tamen tunc cogentur testes, vt ibi. & no C. eod l. omnes. in vlt. glos. Ioan. And.

† Apertino. † Alatano. † Aten. † Alteran.

riis (nisi necessitas a vrgeat, vel pietas b suadeat) vsque adeò conuenit ad huiusmodi abstinere, vt consentientibus etiam partibus nec processus habitus teneat, nec sententia, quam contingit diebus huiusmodi promulgari. ¶ Licet diebus feriatis, qui gratia vindemiarum, vel messium ob necessitates hominum indulgentur, procedi valeat, si de partium processerit voluntate.

TITVLVS X.

De ordine cognitionum.

¶ Clemens iij. Alatrino † Episcopo.

¶ *Contra mulierem vendicantem aliquem in maritum, admittitur exceptio consanguinitatis: qua prius discutienda est, quam super matrimonio pronuncietur: & sufficit super ipso principali pronunciare. Hoc dicit.*

CAP. I.

INtelleximus †, quòd cùm quædã mulier, peteret quendam in virũ, testes ad suæ intẽtionis assertionẽ induxit: per quos pars viri futurum sibi præiudicium metuens, exceptionẽ consanguinitatis obiecit, ex qua intendit petitionem mulieris elidi: & infrà. ¶ Inquisitioni tuæ taliter duximus respondendum, quòd cum exceptione probata, questio principalis perimatur ante est cognoscendum c de ipsa, quàm ad diffinitionis articulum procedatur: quo facto, virum ab impetitione mulieris (prout exposcit ratio iuris) absoluas.

† Cap. vnico C. eo. tit. in 2. compil.

a ¶ *Necessitas.*] Putà si esset res tempore peritura. exempla plura habes ff. eod. l. 1. 2. & 3. & vbi res celeritatem desiderat. ff. de dãno infect. l. 1.

b ¶ *Pietas.*] Putà causa debilium, vel miserabilium personarum: quia in operibus misericordiæ dierum distinctio c non est habẽda, arg. 76. dist. vtinam. & de consecratione, dist. 5. nunquam. & summa est ratio, quæ pro religione facit ff. de religione. sunt personæ, in fine. Bernardus. Vnde Versus:

Hæ faciunt causas festis tractare diebus:
Pax, scelus admissum, manumissio, res peritura:
Terminus expirans, mora testis abesse volentis:
Cùmque protestatio patria vel filius erit.

c Prosper l. Epigrãmatum. Non rectè seruas legalia sabbata cultu, qui pietatis opus credis in his vetitum. Ioan. And.

DE ORDINE COGNITIONVM.

¶ *Quia lite contestata, præstito iuramento, datis dilationibus ab homine, & a iure solent res suas quæstiones proponere: de quibus quo ordine sit cognoscendum, posset merito dubitari: ideo, &c.*

De hac materia habetur. 2. q. 2. & 3. q. 1. & q. 2. Abb. Siculus.

INtelleximus.] De peremptoria exceptione ante sententiã iudex cognoscit: sed sufficit super principali pronũciare. Communis diuisio, secũda ibi. *Inquisitioni* Abbas.

CASVS Quædã mulier petebat quẽdam in virũ: induxit testes ad probandũ suam intentionẽ. Vir timens sibi fieri præiudicium per testes illos, exceptionem consanguinitatis obiicit: per quam, petitionem mulieris repellere intendebat: quærebatur, an primò esset de impedimento consanguinitatis agendũ, quàm super causa matrimonij sententia proferatur? Respondet Papa, quòd exceptione cõsanguinitatis probata, principalis quæstio est peremptæ: & ideo de ipsa est antea cognoscendum, quàm ad diffinitionis articulum procedatur, quo cognito, & probato, vir ab impetitione mulieris debet absolui. Not. quòd exceptio peremptoria ante sententiam opposita debet examinari: & cognosci de ea antequam sententia super principalis quæstione feratur: quia ex illa apparebit, qualiter debeat formari sententia. Item super exceptione peremptoria siue incidenti, nõ pronunciatur, sed super principali quæstione.

¶ *Glos. sequens super quæstione, an his, quæ occurrunt inter litem, sit pronunciandum, primò ponit opi. Bulgari, quòd non, & inducit tres leges. Medio. Ioan. & Azo. distinguentes, inter & hanc approbat respondendo. l. Pla. & M. contra sed. alleg. decr. cum In. cui dupliciter respondet.*

c ¶ *Cognoscendum.*] Ex hac decre. colligitur manifestè, quòd cũ reus in modum exceptionis aliquam exceptionem obiicit actoris primò. C. de proba. exceptionem. & C. de excep. si quidem. & non sententiare super ea, sed tantum super principali pronunciãdum sit. Super hoc fuit diuersitas inter doct. Bulgarus dicebat, q super incidenti quæstione, siue exceptione pronunciari nõ debet, tñ cognosci de ipsa, sed super principali solùmodo, quia eo ipso quod pronuncietur super principali quæstione, satis intelligitur esse pronunciatũ super incidẽti per quãdam consequentiam: & hoc dicebat per leges illas. C. de ordi. iu. l. 1. & l. 2. quia ibi dicitur, ad officium iudicis pertinet vniuersam incidentem quæstionem examinare: qm non de ea pronunciat, sed de hæreditate. C. de or. cog. l. 2. 2. rñ. & C. ad l. Iul. de adul. qñ. Alexandrum. C. ad l. Fab. de pla. l. præses prouinciæ. M. & P. dicebant, quòd super hac semper debet pronunciari ff. de iud. de qua re. & ĩ. de cau. poss. c. cum super. & ff. de mi. intra vtile. & ff. de pra. l. 3. & ff. de lib. cau. liberis. §. Vlt. nisi impediatur propter cõditionem suæ personæ: quia est pedaneus iudex: vt C. de iud. quotiens. vel conditionem rei: vel quia pupillus est, cui moueretur qõ status incidenter, tunc non pronunciatur super causa status, sed super hæreditate. C. de ord. iud. l. 1. Dñs Io. & Azo. d cum eo distinguit, & bene inter quæstiones, siue exceptiones incidentes & emergentes. Incidens quæstio dicitur, quæ competit reo etiam ante litis contestationẽ, putà, pactum de non petendo, res iudicata, delatio iuramenti, cõsanguinitas, quæ obstat matrimonio, vel aliud quodcunque impedimentum perpetuum, & contumelia. In his enim obtinet sententia B. quia nõ pronũciatur in his, sed super principali: vt hic expressè apparet: & in his non pronunciatur, nisi qñ ciuilis incidit in criminali: vel econtra. 3. q. 11. §. aliqñ. vers. qui confitetur. & C. ad l. Iul. de adul. qñ Alexandrum & C. ad l. Fab. de pla. præses prouinciæ. & econtra: cùm ciuilis ciuili præiudicat. ĩ. eo. tuam. & 3. q. 11. §. si de hæreditate. ĩ. qui fi. sint leg. lator. Emergentes dicuntur illæ, quæ cõpetunt, & emergunt in lite: putà, an dilatio sit danda, an nõ: an talis testis sit recipiendus, vel nõ, an talis positio, vel interrogatio facienda sit, vel non: vel vtrùm aliquis sit in possessione libertatis, vel non: & non in istis emergentibus obtinet sententia M. & P. & sic intelligitur lex illa ff. de libe. cau. liberis. §. Vlt. & in illis pronũciari debet, aliàs nõ posset procedere iudex in principali, nisi in his pronunciaretur & sic intelligitur l. de qua re. ff. de iud. & decre. cum super. Vel dic. de qua re cognouit, verũ est principaliter. Ad illã l. intra vtile. rñdetur, quòd ibi non fuit pronunciatũ super incidenti, sed super ætate, & est speciale: vel vt restitueretur in integrũ, ratione ætatis fuit pronunciatum: & ita per consequentiam super ætate pronunciatur. Ad legem illam. ff. de præuaricator. dicunt quòd speciale est ibi. Vel dicas, quòd necessariũ est, vt ibi pronuncietur de præuaricatione antequã admittatur ad accusationem & in modũ replicationis illud obiicitur, & quia illud competit ante lit. contest. tantum, ideo pronunciandum est, & in hoc est simile exceptioni dilatoriæ: quia in hoc ante litẽ cõtest. debet opponi. & ideo debet pronunciari super illa sicut in dilatoriis ante lit. contest. pronunciatur: & postea est perẽptoria. f Ar. contra ĩ. de fide instru. cũ Ioannes. ibi, pronũciat Papa super exceptione incidẽter proposita in causa appellationis. Ratio ibi potest assignari: quia cũ nõ pronũcietur in causa appellationis directè super principali quæstione, sed tantũ confirmatur, vel infirmatur sentẽtia: pronũciari debet super incidẽti quæstione opposita in causa appellationis: vel si pronunciatur super talibus, non est contra substãtiã ordinis iudiciorũ, & super incidẽti, siue perẽptoria exceptione pronunciatur. ẽ. de elect. cùm dilectus. ad fi. illa exceptio videtur potiùs incidẽs, quàm emergẽs. Et idẽ etiam potest dici in l. intra vtile. quod pronunciatum fuit super incidenti quæstione, scilicet super ætate: nec propterea ius offenditur, nec est cõtra ordinẽ iuris, quòd ibi pronũcietur super ætate, quæ fuit incidẽs quæstio. nec dicitur in iure. quòd talis sentẽtia nõ teneat.

ADDITIO. Differentia euidens inter quæstionem incidentem, & emergentem potest haberi per hunc versum.

Incidens perimit: emergens quomodo differt.

Exceptio si obiiciatur, an super illa sit pronũciandum.

d Hoc sequitur Innocẽtius in decretali, cum inter R. supra de elec. e Et sic vtitur ex consuetudine vt infra dum Gof. & habent vsurarum causam, scilicet ante inductionem captã quod verũ est communiter, nam & post inductionem primum posset fieri pactũ de non petendo, quasi incidens & primus patuisset excommunicatio etc. Vel restitutionem spoliatorum, mista c. prox. quæ est emergens. Ioan. And.

f Intelligas hoc specialiter dictum de exceptione præuaricationis: quia probatio, quòd ille fuerit præuaricator, non admittitur amplius cõtra illum, vt ff. de præu. l. 3. non autem hoc intelligas in omnibus dilatoriis: secundum Abb. Ioan. And.

Gom

C*Vm dilectus.*] Sunt duæ partes. In prima facti, & processus narratio. In secunda iudicis interlocutio ibi, *Nos autem*. Itē prima subdiuiditur in tres. Prima proponit actoris petitionem. Secunda ibi, *Et citra*. rei exceptionem. Tertia ibi, *Verum*. actoris replicationem. Item secunda principalis facit duo, quia primò interloquitur distinguendo duo membra: primum ibi, *Cum ea*. secundum ibi, *Sed quoniam*. secundò ibi, *Verum*. declarat interlocutoriam, probans id per duo similia, primū ibi, *Quemadmodum*. Secundum ibi, *Testes etiam*. Abb. Siculus.

C A S V S. Abbas de Ferentino accedēs ad præsentiam domini Papæ, conquestus fuit nomine monasterij sui, de quibusdam nobilibus dominis de Artone, ꝙ ipsi manu armata, & cum exercitu ad castrū monasterij venientes, monasterium ipsum damnificauerūt in prædis animalium, & reb° aliis, de quibus iustitiā sibi fieri postulauit: ex parte dictorum nobilium in modum exceptionis citra litis contest. fuit responsum, ꝙ milites ipsi per dolum, & violentia ipsius Abbatis amiserunt castrū suum, quod ipsi, & progenitores ipsorum tenuerant, & possederāt in quiete, petentes illud sibi restitui, priusquam petitionibus abbatis responderēt, cum testes haberent præsentes, per quos incontinenti intentionem suam probare volebant: ex parte abbatis fuit taliter replicatum, ꝙ ab ipso restitutio peti non poterat, qui non fuerat spoliator, præsertim cum castrum illud ad proprietatem monasterij pertinēt, quod non diffitebatur pars aduersa: vnde cùm ad ipsum monasterium res sua redierit ab alio possessa, debet retentionis commodum obtinere etiam post tpa longiora, & iudiciū restitutorium contra spoliatorem tm̄ competit. Dominus Papa his, & aliis intellectis, distinguit hoc modo: verum spoliationis quæstio ab illis nobilibus obiecta sit in modum actionis ad restitutionem petendam, an in forma exceptionis, ad intentionem aduersarij repellendam. Si enim sit proposita in modum actionis: tunc intelligantur mutuæ petitiones: seu tanquam diuersæ minime contingentes: & secundum regulam illam: *Qui prior appellat prior agat*: illa quæstio, quæ primò proponitur, prima debet tractari: & vicissim tractatæ, eadem debent sententia terminari. Sed quia illa quæstio fuit à prædictis nobilibus in modum exceptionis proposita interloquendo pronunciat, vt probationes eorum super ipsa exceptione primitus audiātur, & ea probata abbati respōdere non compellantur, donec restituātur ab ipso: quia spoliatus ante restitutionem, suo spoliatori rñdere non cogitur: sed spoliatione in modū exceptionis tm̄ probata, nō est propter hoc restitutio facienda: sicut si in modū exceptionis crimen testi opponitur, à testimonio repellatur: & si crimē cōtra testē probatū fuerit ciuiliter, non ideo sibi pœna ordinaria dēt infligi, sed testimonio eius credi non debet: & hoc contingit, quia in ipsum accusatio non procedit, & inter infames quasi ex falso testimonio nō habentur, quorū testimoniū reprobatur. Not. ꝙ quęstio spoliationis duob. modis pōt opponi cōtra suū spoliatorē in modū actionis, & sic sunt duæ petitiones, & simul tractandæ: & in hoc nō est priuilegiata, qñ ambæ sunt restitutoriæ. Item in modū exceptionis: & secūdū hoc non tenetur aduersario rñdere, spoliatione pbata, quocūq; modo agat spoliator. Itē not. regula, *Qui prior appellat prior agat*. Itē spoliatus suo spoliatori ante restitutionē nō cogitur rñdere. Item cum crimen ciuiliter probatur, testis non punitur pœna ordinaria, sed solummodo à testimonio repellitur. Item ex modo agendi formari debet sententia.

¶ Innocentius iij. Episcopo Narmarinen. †

¶ *Si reus contra actorem spoliatorem spoliationem opponit: aut excipiendo, & tunc prius auditur, & ea probata, respondere nō cogitur: sed per hoc nō restituitur: aut agēdo, & tunc simul vtraque quæstio terminatur, & ea probata restituetur.*

CAP. II.

CVm † dilectus filius Abbas de Ferentino †, de nobilibus viris dominis de Artone † deposuerit quæstionem, quòd manu armata [a], & cum exercitu, ad castrum monasterij venientes in prædis animalium, & aliis, damnificare dictum cœnobium præsumpserunt, de quibus iustitiam sibi fieri postulabat: Et citra litis cōntestationem, sub forma exceptionis [b] fuit ex aduerso responsum, quod per ipsius dolum [c], & violentiam, castrum Sirati amiserant: quod & progenitores eorum tenuerant, & ipsi possederant in quiete, sibi petentes priùs restitui, quàm petitionibus ipsius responderent: præsertim cùm testes haberent præsentes, per quos intentionē suam incontinenti [d] probare volebāt. ¶ Verùm ex parte Abbatis fuit taliter replicatum, quòd ab eo restitutio peti non poterat, qui non fuerat spoliator, præsertim cùm dictum castrum, ad ius, & proprietatem sui monasterij pertineret: quod etiam pars aduersa nullatenus denegabat. Vnde & † verus dominus (ad quem ab alio res sua possessa reuertitur, etiam post tempora longiora) retentionis [e] debebat commodum obtinere: & iudicium restitutorium, contra spoliatorem [f] tantùm competere dignoscitur: & *infrà*. Nos autem distinguendum esse credimus, verùm spoliationis quæstio ab eisdem nobilibus sit obiecta in modum actionis, ad restitutionem petendam, an in forma exceptionis, ad intentionem aduersarij repellendam: Cùm ea in modum actionis proposita, intelligantur mutuæ petitiones sese tanquam diuersæ minimè contingentes, ac per hoc, iuxta [g] regulam iuris, qua dicitur, Qui prior appellat, prior agat, quæ priùs esset proposita, priùs foret tractanda: quanquam in idem iudicium ambæ deductæ, vicissimque tractatæ, simul essent eadem [h] sententia terminandæ.

¶ Sed quoniam quæstio illa fuit ab eisdem nobilibus tantùm in modum exceptionis [i] obiecta, interloquendo pronunciauimus, vt probationes eorum super ipsa exceptione primitus audirentur, & ea probata

a ¶ *Armata.*] Illa vis, quæ fit cum armis, publica est: quæ verò sine armis, priuata dicitur. *Instit. de publ. iudi. circa fin. §. item l. Iulian. de vi pub. & ff. de vi pub. l. 1.* Vnde *isti plus peccauerunt:* vnde versus: *Vis priuata reum deponit ab ordine rerum. Sed deportatur si vis armata probatur.*

b ¶ *Exceptionis*] Ergo qui excipit, non contestatur litem. & sic patet, quod qui negat, non excipit: ergo qui excipit, non cōfitetur. *ff. de except. non vtique & j. de exce. cū venerabilis.*

¶ *Glo. seq. obiicit, quod delictum, &c.*

c ¶ *Ipsius dolum.*] Sed quare debuit nocere ecclesiæ dolus abbatis, siue violentia: cum delictum personæ & c. 16. q. 6. *si epis.* Sed hic totus conuentus consenserat abbati, vel ab initio, vel ex post facto. *arg. j. de restitu. spol. cùm ad sedem in fi.* sed ratihabitio in maleficio [b] retrotrahitur, & mandato comparatur *ff. de vi & vi arm. l. 1. §. sed & si cum quis.*

d ¶ *Incontinenti.*] Hoc multū faciebat ad hoc, vt restituerentur. *j. de restitutio. spol. literas. & j. de test. veniens 2.*

e ¶ *Retentionis.*] 16. q. 3. *c. placuit. Ver. si quid simulat. & C. de præscri. xxx. vel xl. annorum. l. si quis emptionis. §. quod si quis.*

f ¶ *Contra spoliatorē.*] Vel contra eum, qui mandauit, vel ratā habuit spoliationem. sic *j. de restitutione spoliatorum. cum ad sedem. in fin. & ff. de vi. & vi armata. cum à te.* nisi scienter rem recipiat à deiectore, cum per hoc ei succedat in vitium. *j. de restit. spoliato. sæpe contingit & ſ. de iudi. quia V.* & hic: quia per dolū Abbatis spoliati sunt. Et latiùs patet restitutorium iudicium secundùm cannones, quàm secundùm leges, etiam vbi quis dolo, vel metu perdit rem. *3. q. 1. redintegranda sunt omnia.* secus est in actione, quod metus causa, quæ datur contra illum, qui metum non adhibuit. *ff. quod metus causa. l. si cum exceptione. § in hac.*

g ¶ *Iuxta regulam iuris.*] *ff. de iudi. qui prior.* Bern.

h ¶ *Eadem sententia terminanda.*] Nam si isti nobiles proposuissent spoliationem suam in modum actionis directæ, essent duæ principales quæstiones, conuentio scilicet, & reconuentio. & tunc simul sunt tractandæ: vt *ſ. de mu. pe. c. 1.* & non valet sententia super vna, nisi & super alia in eadem instantia feratur. *ff. quæ senten. sine app. l. 1. §. vlt. C. de compen. neque scriptura.* vel saltem appellandum est, vt ibi dicitur in lege primò inducta. & vnam vocat hic sententiam pro tanto, quia continuè vna post aliā fertur, sed verè duæ etiam sententiæ sunt. *j. de cau. pos. cùm ecclesia. & c. cum super.* nam quot sunt articuli, tot sunt sententiæ. *ff. de mino. etiam. §. ex causa.*

¶ *Glo. seq. quinque quærit quæ patent.*

i ¶ *In modum exceptionis.*] Hic patet, ꝙ qō spoliationis nō præiudicat ciuili quęstioni, nisi proponatur in modū exceptionis, sed criminali sępe pīudicat, siue in modū exceptionis, siue in modū actionis proponatur, sic loquūtur iura 3. 1 & q. 2. per totū. & 2. q. 2. per totū. Quidā intelligunt hanc decre. cū ambæ quęstiones sūt possessoriæ. Sed hoc non est verum: quia abbas non agebat hic possessorio iudicio, immò hic petebat sibi iustitiā fieri super dānis sibi datis in prædis animalium, & in aliis, vt patet in antiqua decret. De hac dicitur *j. eo super spoliatione.* Illud potest hic quęri: vtrū exceptio spoliatiōis interrūpat pręscriptionē. Et est dicēdū, ꝙ nō: quia pręscriptio in odiū nō petētiū inducta est. *j. de præscr. Vigilāti. & 16. q. 4. §. potest.* sed qui excipit, non petit: sed petentem

† *Dictio, &c deest in multis antiq. in duobus autem vetustissimis legitur ita: Vnde & verus, &c.*

a *Concord. tex. in l. rāctus cum vulga. C. de pœnis.*

b *Violentia, vel deiectiones vt patet in l. sequen. Ioan. And.*

c *Quando locum habeat hæc regula, & quando fallat, ibi nota. & in Spe. de incidē. quæ. versic. videmus. Ioan. And.*

d *Cuius verba ita habēt: In quorum præsentia, (scilicet Cardinaliū quibus hæc causa a domino Papa commissa fuit) suam abbas deposuit quæstionem, quod præfati nobiles nulla requisitione præmissa, manu armata, & cū exercitu, ad castra monasterij Ferentini, & Gab. venientes in prædis animalium, segetū combustionibus, captionibus hominū, homicidiis perpetratis, & damnis aliis, vsque ad L. libras Lucen. præter stragem hominum, & iniurias irrogatas dānificare cœnobiū dictū præsumpserūt: de quibus & aliis pariter quæ volebat proponere cōtra ipsos, iustitiam sibi fieri postulabat, &c.*

tentem repellit, vt hîc, & ff. de exceptio. l. 2. ergo non interrumpit. Licet sit arg. contra. ff. quod metus cau. l. metum. §. sed quod praetor. in fi. vbi dr, q excipiendo nõ expertit. & ff. rem ra. ha. quo cum tutore. c. in fi. & ff. de except. l. 1. & ff. de proba. in exceptionibus. Item quaeritur, vtrum exceptio spoliationis possit opponi in qualibet cã? Et pôt dici, q non: quia non opponitur actioni depositi: quia ibi non admittitur compensatio. C. de compe. l. vlt. & C. deposit. si quis vel pecunias. & ff. depos. bona fidei §. fane. Alij dicunt, q petenti depositum bñ obstat exceptio spoliationis. Et obiicitur petenti restitutio, sicut in modũ reconuentionis, & etiã exceptionis, & qd spoliat oms est priuilegiata. ff. eo. super. Et nõ satis vñ, quod opponi possit actioni depositi: quia fauorabilior vñ spoliatio quàm actio depositi, licet illa sit bonae fidei. Sed quid si in modũ exceptionis probatur spoliationem, nunquid eadem probationes valebũt, si velo directè petere possessionẽ? Dico, quod nõ, nisi aduersarius consentiret. ff. de test. Seueriter. 2. Sed pone, quòd succubuit in exceptione: nũquid poss. in postea directè agere possessorio? Videtur, q non: quia eandem quaestionem volo refricare, licèt alio genere iudicij, quod nõ licet. ff. de excep. rei iud. si quis cum totum §. & generaliter. Sed tñ dico, quòd possum, nec impedit, si succubui: quia poss. sforium directè etiam pôt intentari ex dissimilibus causis. ff. de dona. inter dilectos Et si primò agatur criminaliter, & non obtinui: postea agi potest ciuiliter a. C. quãdo ciuil. act. pr. an. cum l. Seneca.

legit mè Abbati non cogerentur [a] respondere super petitionibus memoratis, donec restituerentur ab ipso: cùm spoliatori, spoliatus ante restitutionem non cogatur ullatenus respondere. ¶ Verùm si spoliatione in modum exceptionis tantùm probata, non est per hoc restitutio [b] facienda: Quemadmodum si in modum exceptionis aliquod crimen testi obiicitur, vt à testimonio repellatur, & si crimen contra eum ciuiliter probatum fuerit, non ideo sibi poena infligitur ordinaria, sed eius duntaxat testimonio non creditur: quod ea ratione contingit, quoniam in ipsum accusatio non procedit. ¶ Testes etiam quorum testimonium re-

a Et hoc est contemplatione rei familiaris secundũ Innoc. qui etiã hic quaerit, quod si abbas succubuit in exceptione: postea mittitur contra ipsum agẽtibus obstante in interdicto, & absolutus est ab ipsorũ impetitione: demũ Abbas reincepit eandem quaestionem, nunquid obstabit ei exceptio praedicta spoliationis, vel sententiae? Dic, quòd nõ propter aequitatẽ superuenientis sententiae. ff. commodati. l. in commodato. §. si. propter quam aequitatem, is qui tulit interlocutoriam ipsam reuocare debet. ff. de re iud. quod iussit. Inno. Aud.

b Intellectus c. ecce. 24. q. 3. & alterum dilegenter aduertendis.

a ¶ Non cogerentur.] Quia nec nudi contendere, nec inimicis inermes debemus nos opponere. 3. q. 2. oportet. Sed si conuenitur ab alio, quam à spoliatore, non obstat ei exceptio spoliationis, sed si criminaliter accusetur, potest excipere, quòd spoliatus est ab alio, quam a suo accusatore, si tota sua substantia, vel maiori parte sit spoliatus: vt in quadam constitutione Inn. iiij. infra de restit. spo. frequens. & sic intelliguntur canones isti. & 2. q. 2. per totum.

¶ Glo. seq. allegat quatuor cõcordantias, signat cõtrariũ de quatuor capitulis, & vna legẽ, & antequam respõdeat, format quaestionem & soluit: demum respondet ad tria capitula, & ad legem.

b ¶ Restitutio facienda.] Quia ad hoc non agebatur. Semper enim videndũ est, ad quid agitur: quia secundũ modũ agẽdi formatur sententia. ff. de simo. licèt Hely. & ff. de accu. super his. & melius c. qualiter. & qñ nec est potestas iudicandi vltra id extenditur, quam in libello est deductũ ff. eos dimi. l. vt fundus. Arg. contra. ff. de concess. prab. ex parte & 24. q. 3. ecce. & ff. de confess. cum super. ff. de elec. per inquisitionem. & ff. de adul. l. 2. §. si publico. vbi accusatori conuictus in modum exceptionis punitur, sed testis non punitur, licèt crimen ei in modum exceptionis probetur: vt dicitur ff. de excep. denique. nec infamis reputatur, vt hîc, licèt eius testimonium reprobetur. ff. de his, qui no. infa. Lucius. Item quid dices, si probetur exceptio in modũ exceptionis contra aliquẽ, vt repellatur à testimonio, vel ab electione, nunquid debet vitari? Pôt dici, quòd si ex tali facto publica fama laborat, nõ est ei cõicandũ. ff. de sen. excommuni cũ desideres. §. secunda. ar. 2. q. 1. multi. Ver. si quis frater nominatur, & eadẽ dicas, si in modũ exceptionis crimẽ pbetur testi, qd impedit promouẽdũ. ar. ff. de elec. super eo. vt si granata sit eius opinio. ff. de testi. testimonium. nec sufficit, quòd ex tali facto non irrogetur infamia, sed quòd eius opinio in nullo vacillet. 33. dist. laics. sicut dicit lex de eo, qui fustibus caesus est, licet non sit infamis, tñ ad honores non debet admitti. ff. de decu. eos. sic C. de adul. & si libidine. 81. dist. tantis Daniel. ff. de accu. omnipotentes. & C. de procul. l. reum. & sic propter talem infamiã facto potest induci purgatio. arg. ff. de sen excõi. cũ desideres. §. secunda. & q. 1. multi. vers. si quis pater nominatur. Ad contraria signata superius dicas, quod illud c. 2. ecce intelligitur, cũ de crimine cõstat siue accusando, siue denunciando aut inquirendo: & quocunque tali modo constet, punitur: & ideo dicitur ecce crimina vndecunq; claruerint, &c. Ad illam decretalẽ, cũ super. sic respondeas, quia ibi testis in iure confessus est, & crimẽ illud continebat causam, de qua agebatur, vnde punitus fuit. ff. de exceptionib. denique in fi. & ei obiectũ fuit, quòd esset particeps simoniae: vnde interrogatus & confessus punitur. In illa, per inquisitionem agebatur, ibi tam in capite, quam in membris. Ad legem illam ff. de adulter. l. 2. § si publica potest dici, quòd iudex, qui cognoscit de adulterio, ex officio suo punit maritũ de lenocinio sine accusatore: quia cùm exceptio lenocinij non prosit vxori, obesse debet marito, aliàs maritus non puniretur de crimine: quod esse non debet: quia pub licae vtilitatis est, ne crimina remaneant impunita. ff. de sen. excom. vt fama. & ff. ad l. Aquil. ita vulneratus. versus finem.

probatur [c], inter infames, quasi ex falso testimonio, non habentur.

¶ Honorius iij. Ludouico Regi Francorum.

¶ *Petenti haereditatẽ, obstat exceptio natiuitatis, quae prius debet corã Ecclesiastico iudice terminari. Hoc dicit secundùm glossam, vt intelligẽdo quòd hîc erat prius corã iudice saeculari petita haereditas, & exceptum fuit de illegitimitate.*

CAP. IV.

Tvam non credimus latere prudentiam, causam natalium Reginae Cypri ad examen nostrum (vt pote quae ad forum Ecclesiastici [d] pertinet) esse delatam: & infrà. ¶ Quia verò antequam natalium causa terminata esset, dependentem ex illa [e] iudice, quaestio haereditatis ex illa depẽdens, per saecularẽ iudicem inchoari nõ debet. h. d. extra gl. intelligendo, quòd haec causa legitimitatis fuit mota priùs corã iudice ecclesiastico: & ea pẽdẽte, petebatur haereditas corã saeculari. Primò narrat factũ de praeterito. Secundò prouidet circa futurum ibi. Quia verò. Abbas.

c ¶ Reprobatur.] Ar. cõtra. ff. de test. cum tu. vbi dicitur: ne periurij reatu notentur. sed illud intelligitur quoad factum, & opinionem. & quod hîc dicit referas ad ius: quia de iure non censetur infamis: sed infamiam facti forsitan non euitat, vt ibi dicitur. & hoc dicitur expressè ff. de obseq. a lib. & parentibus, & patrono praest. l. 2. Bernard.

Tvam nõ credimus.] Pendẽte causa natalũ corã ecclesiastico

Dicit Host. quod hoc loquitur, quando non peruenitur, sed aliud crimẽ, quodcunque vis obiectum testibus quã do de persona eorum & tu est species, tertio vt infamis à testimonio repellatur infra de testi. testimonium. Inno. Aud.

Casus. Mortuo comite Campaniae sine prole, regina Cypri dicebat, quòd debebat illi succedere in comitatu tãquã proximior. Quidam alius hoc intelligens accessit ad dñm Papam proponẽs, quòd cùm ipsa regina non fuisset de legitimo matrimonio nata, sed ipse: quod paratus erat probare in praesentia domini Papae, petens ab ipso, vt mandaret reg. Franciae, vt si forsitan dicta regina super successione comitatus praedicti, coram ipso proponeret quaestionem, non audiret eandem, donec causa natalium (ex qua illa dependebat) fuerit terminata: quod Papa non distulit adimplere: mortuo autem ipso rege, cui Papa praedicta mandauerat, successit ei Ludouicus filius eius: vnde Papa scribit eidem supra eo negotio, credens prudentiam ipsius non latere, causam natalium dictae reginae, quae ad forum ecclesiasticum pertinet, ad examen ipsius esse delatam, & licet Papa dictam reginam in suo iure velit fouere tamen quia antequam ea causa natalium terminata esset, incipere causam successionis dependentem ex illa, nihil aliud esset quàm negotium ipsum diuersis processibus intricare, & ordinem iuris perturbare: & ideo si ab ipsa regina fuerit requisitus super hoc, patienter expectet, donec causa natalium per sedem Apos. fuerit terminata. Not. quòd causa natalium ad forum ecclesiasticum spectat. Item causa natiuitatis praeiudicialis est ad causam successionis, & ideo primò debet terminari: si contrarium fieret, ordo iuris peruerteretur: quod esse non debet: nec valeret processus successionis, si legitima non pronunciaretur. Item negotium diuersis processibus non est intricandum.

d ¶ Ad forum ecclesiasticum.] Et ita causa natalium ad Ecclesiã pertinet Quae sunt illae causae, quae spectant ad ecclesiasticum forum, dictum fuit ff. de for. cõpe. cùm sit. & c. licet. 1. & c. ex tenore.

¶ Glo. seq. distinguit: aut duae quaestiones ciuiles sunt principales, aut altera incidens, & tunc quandoque ciuilis incidit, &c.

e ¶ Dependentem ex illa.] Ex hoc loco satis patet, q si quaestio praeiudicialis incidat in causa, de ea sola primò est cognoscẽdũ, antequam de principali: quia ea probata principalis quaestio est perẽpta, vt hic dicitur. Et not. q si duae sint principales quaestiones, & sunt ambae ciuiles: quae primò pponitur, primò tractatur, & vna sententia terminatur. ff. eo. c. prox. & ff. de iud. qui prior. Sed quãdoque quaestio ciuilis incidit, & praeiudicat ciuili, & tũc de incidenti est antea cognoscẽdũ & pronunciandũ: vt si quis agit de haereditate directè, & alter incidenter proponat, q nõ sit legitimè natus, de hac est antea pronũciãdũ, vt hic, & ff. qui fil. sint legi. lator, vel si proponatur quaestio seruitutis: & haec primò expedienda est. 3. q. 11. § si de haereditate. & C. de ord. co. l. 2. quandoque quaestio ciuilis praeiudicat criminali, & est primò tractãda, vt si aliquis qui credat se liberũ, accusetur de crimine, & postea moueatur ei quaestio status, primò tractabitur incidẽs quaestio de statu. 3. q. 11. §. si crimen. & C. de ordi. cog. l. 3. & C. ad l. Iul. de adul. quoniã Alexandrum,

Quaestiones praeiudiciales sunt in quadruplici differentia.

xandrum.& C.ad l.Iul.de pla. praeses prouinciae. Quandoque criminalis praeiudicat ciuili. [a] vt 3. q. 11. §. aliquando. Ver. similiter. Quandoque criminalis praeiudicat criminali. 3. q. 11. dicto. §. aliquando. c. prius est. vbi de hac materia habes satis. & sic quandoque vna quaestio dependet ab altera: & tunc non sunt simul tractandae: quia sic esset diuersos intricare processus, & sine vtilitate: vbi simul de principali & exceptionibus cognoscere voluerunt iudices: quod esse non debet. j. de offi. dele. prudentiam. §. sexta. & j. in de foro compe. ex parte. & c. ex tenore.

successores [a] causam incipere, nihil aliud esset, quàm diuersis processib. intricare negotium, & confusione quadam iudicij ordinem perturbare: si fortè ab ipsa Regina fueris super hoc requisitus, donec iam dicta causa natalium Apostolico iudicio finem acceperit, patienter expectes [b].

a ¶ *Successionis.*] Super comitatu Campaniç, in quo dicebat regina ista se debere succedere.

b ¶ *Patienter expectes.*] Et ita patet, quòd iudex ciuilis etiam incidenter, & per reconuentionem de causa spirituali cognoscere non potest. j. *qui fi. sint leg. causam* 1. & c. *lator.* & hic. De hac materia dictum est j. *de iud. at si clerici.* [b] Sed cōtra: videtur, quòd saltem incidenter de tali quaestione cognoscere possit. *C. de iudi. quotiens. C. de ordi. iu. l. aduerte. ff. de in. om. iudi. si. vidẽs. & ff. de iudi.* qui non cogitur. sed est verum, quod priùs dicitur, licet secus sit in contrariis in causis ciuilibus.

¶ Gregorius ix.

¶ *Agens possessorio recuperanda, non tenetur ante restitutionem suis spoliatoribus (nisi super quaestione spoliationis) respondere: potest tamen ab agendo repelli per exceptionem spoliationis. h. d.*

CAP. IV.

SVper spoliatione conuentus, aduersus restitutionem petentem [c] non est (nisi super quaestione spoliationis) si eum reconueniat, audiendus: Cum restitutionis petitio in hoc priuilegiata noscatur, vt ipsam intentans, non cogatur ante restitutionem, spoliatoribus respōderet: Quanquam ab agendo (spoliatione ab eis in modum exceptionis proposita †) repellatur.

S*Vper spoliatione.*] Agens interdicto vnde vi, non reconuenitur nisi de alia spoliatione: de qua etiam excipi potest contra eum. Diuiditur. Nam primò dicit quid iuris cùm agens possessorio reconuenitur. Secundo, quid iuris cum contra eum excipitur ibi, *Quanquam.* Prima subdiuiditur. Nam primò ponit dictum, exceptionem interserens. Secundò submittit rationem dicti ibi, *Cum restitutionis.* Abbas.

Casvs. Aliquis fuit spoliatus ab aduersario suo: spoliatus suum spoliatorem traxit in causam, petens restitui sibi rem illam, qua eum spoliauerat: spoliator volebat eum reconuenire. quaeritur, quid iuris sit? Rñdet, quòd spoliator iste non est audiẽdus volens reconuenire spoliatum, nisi eum reconueniat de alia spoliatione: quia petitio spoliationis in hoc priuilegiata est, vt qui illam intentat, non cogatur rñdere suo spoliatori, antequam fuerit restitutus. Sed si spoliator in modum exceptionis opponat de alia spoliatione contra ipsum spoliatum, repellit eum ab agendo. Not. quòd quaestio spoliationis priuilegiata est, vt spoliator non possit reconuenire spoliatum iudicio petitorio. Item spoliator potest opponere de alia spoliatione in modum exceptionis.

¶ *Gl. se. no. quòd licèt agenti possessorio non referatur quaestio dominij, tamen agenti petitorio, vel possessorio refertur quaestio spoliationis: & tunc aut in modum actionis, aut exceptionis, &c. Secundo instruit reum spoliatorem, qui etiam spoliatus, vt videat, quid sibi magis, &c. Vltimò format duas quaestiones, & illas soluit.*

c ¶ *Restitutionem petentem.*] Qui enim petit restitui, ab aduersario reconueniri non potest petitorio, sed super alia spoliatione bene potest: vt hic dicitur: nec potest ei referri quaestio proprietatis ab eo super eo, de quo conuenitur. *ff. de iud. si de vi, & possessione* [e]. & *C. de rei ven. ordinarij.* & *j. de rest. spo. c. in literis. c. item cum quis.* & *c. ex conquestione.* nisi primò fuerit restitutus: vt hic & *j. de rest. spo. solicite.* Vnde not. quòd vbi duae quaestiones possessoriae proponuntur à diuersis, illae possunt simul tractari, vt hic secundum illam regulam, Qui prior appellat, prior agat. *ff. de in. qui prior.* & tunc vna sententia debet terminari. *j. eo. cum dilectus.* quia vtraque spoliatio priuilegiata est. Si verò vnus agit petitorio, & alter possessorio: distingue qualiter reus obiiciat spoliationem. Si enim petat directè restitui, duae sunt petitiones: quia in modum actionis fit reconuentio de spoliatione, & tunc simul tractandae sunt: vt *j. eod. cum dilectus.* [b] Si in modum exceptionis proponatur spoliatio, tūc primò tractatur exceptio spoliationis, secundùm quod dicitur in illa decre. cum dilectus. Si verò quis agat de spoliatione, contra suum spoliatorem, vel etiã de re alia: tunc spoliator potest opponere exceptionem de sua spoliatione, & in modum actionis, & in modum exceptionis, vt hic dicit. Sit ergo cautus quid sibi magis expediat, vtrum agere directè, vel excipere. Si magis expediat reo possidere rem aduersarij, quàm suam recuperare, excipiat: quia probata exceptione sua, non compellitur respondere, nisi primò fuerit restitutus: vt in c. cùm dilectus. Si magis expediat recuperare rem, qua est spoliatus, proponat spoliationem suam directè, & ea probata restituetur: vt colligitur hîc & c. *cum dilectus.* & idem si petitorio agatur: quia reus dupliciter potest proponere suam spoliationem: vt *j. eod. c. cum dilectus.* Et hoc cùm super diuersis rebus fit cōuentio, & oppositio spoliationis. Secus videtur, quando super eadem re fit conuẽtio, & reconuentio: quia tunc vtilius est proponere spoliationem in modum actionis *j. de resti. spo. ex conquestione.* quia restituetur in eo casu ante ingressum principalis causae. Si verò in modum exceptionis, non restituetur, sed repellit agentem: & sic vtroque casu praeiudicat quaestio spoliationis in hoc casu. Item recompensatio non potest opponi petenti restitutionem: quia sic indirectè admitteretur recōuentio. *C. de compen. l. vlt. arg. j. de except. cum inter. in fin.* Item in momentanea possessione cessat reconuentio. *C. qui leg. perso. habet standi in iud. vel non. l. vlt.* Sed si ago contra te possessorio, & tu reconuenis me possessorio, & ego excipio contra te in modum exceptionis, de spoliatione eadem, quia conuenio te, nunquid debeo admitti? Dico, quòd sic: quia ad aliud proponitur vt actio, ad aliud vt exceptio. *ar. ff. de inoffi. test. contra veteranũ.* aliàs est *l. Papinianus. §. sed neque impuberis,* [e] & *j. de test. veniens.* 2. & *c. cum in tua.* Sed quid si ille excipiat de sua spoliatione? dico, quòd potest, & elidit actionem meam, & ita remanet conuentio, & reconuentio inefficax. si autem expediret ei magis agere, quam excipere, proponat de sua spoliatione in modum replicationis, & sic per replicationem elidit exceptionem meam, & sic remanet conuentio, & reconuentio efficax.

† *Vide text. in l. bona fides. cum no. ff. depositi.*

† *In omnibus manuscriptis legitur, opposita.*

† *De materia huius capitis vide latissimè per Iaso. in §. si quis agens. & seq. Instit. de actio.*

e *Substitutus directò filio impuberi, eo mortuo contra matrem impuberis agentem de inofficioso, dicit testamentum illud fuisse paternum: contra fratrem testatoris dicit illud fuisse filij. Ioann. And.*

TITVLVS XI.

De plus petitionibus.

¶ Gregorius ix.

¶ *Ponit quatuor modos plus petendi, & poenas plus petentium.*

CAP. I.

COnciliũ † prouidentiae dici non potest, quòd pecuniã tibi debitã, ante terminũ ab aduersario repetisti. ¶ Punitur enim importunitas plus petentium, si super petitione sua duxerint in iudicio [d] persistendum:

DE PLVS PETITIONIBVS.

¶ *Continuatur secundum Gof. & Ioan. And. quia plerunque in iudiciis plus petitur, ideo, &c. Vel sic. supra in prox. rubr. dictum est de ordine cognitionum. Verum, quia interdum excipitur aliquem plus petere, & dubitari posset de ordine, & modo procedendi, ideo subiicitur, &c. Abb. Sicul.*

C*Onsilium.*] Diuiditur in duas partes. secunda ibi, *Te quoque.* Abbas Siculus.

Casvs. Aliquis mutuauit pecuniã alicui amico suo restituendã sibi certo termino: ille ante terminum repetebat pecuniam. respōdebatur ei, quòd nō poterat eã repetere ante terminũ: immò de hoc puniri debebat. cōsuluit Papam super hoc: respondet ei Papa: non fuit cōsiliũ prouidentiae, quod ante terminum pecuniam tibi debitam repetisti. vnde punitur importunitas plus petentium, si in iudicio persistãt in sua petitione: hoc modo, vt qui plus petit re, siue causa, in expensis aduersario condemnetur: qui plus petit loco, ad interesse teneatur, pro eo quòd vtilitas adimitur debitori, quã habuisset, si loco statuto soluisset, & ei qui plus petit tempore, duplicantur induciae nec respondere tenetur, nisi ei soluantur expensae.

¶ *Glo. seq. reci. per q. vsque ad quod tempus, &c. alleg. quòd ante litẽ contesta. secundò alle. quòd ante sententiã primum tenet l. induciis, quam tamen fatetur in alio casu loqui.*

d ¶ *In iudicio persistendum.*] Et ita si volũt desistere à petitione, licitũ est, nec puniũtur: & hoc possunt facere vsque ad li. contest. [f] postea verò non possunt desistere sine poena. *C. eod. tit. l. vnica.* quòd licitum est ei poenitere ante litem conte. *ff. rem ra. habe. amplius.* Sed videtur, quòd licitũ sit poenitere, quãdocũq; ante sententiã: vt *ff. de inoff. test. contra veteranũ.* alias est *l. Papinianus. §. meminisse.* & *C de his quibus vt indig. alia.* & *C. ad l. Cor. de fal. qui tamen falsas.* & *C loca. conductores.* in quib. potest poenitere ante sñiam. Sed prius dictũ verius est, quòd ante lit. conte. poenitere dẽt: aliàs puniuntur in expẽsis. *C. eo. l. vnica.* & hic. Et hoc etiã cùm re, aut causa plus petitur. Sed lex illa loquitur, cũ aliquis per dolũ super maiori

f *Vel donec aduersarius refecerit expensas. Innuens enim esset, si non restituerentur expensae, quas fecisset ante lit. conte. vnde dicit Hostie. quòd licet ante li. conte. desistere possit: tenetur tamen ad interesse aduersario, si quod sit. Ioan. And.*

maiori quantitate exigit cautionem, & ille si persistat à toto debito punitur exceptis duobus casibus, scilicet transactionis, & secundæ confessionis, qui excipiuntur in l. illa. & ita de aliis plus petitionibus loquitur hic.

a ¶ *Plus loco.*] Qui petit alio loco, quam vbi conuenit, ad interesse per officium iudicis potest côueniri, in eo in quo dânificatur, quod in alio loco conuenitur. *ff. de eo quod cer. lo. l. 2. §. fin.* De hoc interesse dictum est *s. de offi. dele.* P. & G.

b ¶ *Amplius tempore.*] In istis quatuor modis plus petendi olim puniebatur in tota causa *Insti. de act. §. si quis agens.* & *Insti. de exce. §. appellantur.* Sed hodie non ita puniuntur: qn enim quis ante tps petit, induciæ duplicantur, & nihilominus in expensis punitur, *Inst. de excep. §. hodie autem.* & hic.ᵃ Si autem re, causa, loco plus petat. & reus aliquid damnum sustinuit circa sportulas, actor triplicem pœnam patitur, *In. de act. §. tripli.* & *§. sed hoc quidem antea.* & in aliis expensis condemnabitur: vt dictum est in litera.

† *In codice Barbatia clarius sic: ita quodque re plus petunt, sine causa, &c.*

† *Vide* l. 1. ff. de eo quod cer. loco.

† *plus*

a *Adde ad materiam huius c. si. gl. l. 1. & ibi Bart. ff.* eo.

ita † quòd qui repetunt amplius sine causa, in expensis aduersario condemnantur. ¶ Qui autem plus loco ᵃ ad interesse tenentur: † pro eo quòd vtilitas adimitur debitoribus, quam haberent, si statuto loco soluissent.

¶ Ei verò à quo ampliùs ᵇ † tempore petitur, induciæ duplicantur: nec litem excipiet, nisi ei soluantur expensæ.

¶ Te quoque dubitare non credimus, quòd causa plus petitur ᵃ cùm aliquid in genere, vel sub alternatione debetur, & rem in specie, vel vnum præcisè peti contingit. Re autem, si decē sint debita, & viginti petantur. Loco verò, cùm quis non vbi conuenit soluere, sed alibi conuenitur. Tempore quoque, cùm ante diem, vel conditionem petitur.

TE QVOQVE. Casus. In §. isto exponit quatuor modos prędictos plus petendi. Ille petit plus, eâ, qui cū aliquid debetur sibi in genere, vel sub alternatione, rem in speciè, vel vnum præcisè petit. Re verò plus petit, si x. sint debita, & ipse petit xx. Loco plus petit, cùm quis alibi conuenitur, quàm soluere conuenit. Tempore plus petitur, cùm ante terminum, vel conditionem petitur, quod debetur. No. hic quatuor modos plus petendi, & pœnam eius, qui contra facit. Item qui plus petit re, sine causa, condemnatur aduersario in expensis. Item qui plus petit tempore, vel loco ad interesse tenetur.

a ¶ *Causa plus petitur.*] Hic exemplificat prędictos quatuor modos plus petendi: quia causa plus petitur, vt putà promisi tibi x. vel Stichum, in optione mea est soluere, quem volo. *C. de con. inde. si quis seruum. ff. de iure do. plerumque §. fi.* vel promisi hominem in genere, non istum, vel illum: si tu petis à me præcise x. vel Stichum, auferre vis mihi electionem. ᵇ quod esse non debet, vnde puniri debes in damnis, quæ sust nui, vt dictum est, vt *Instit. de act. §. hic autem.* & *§. præterea.* Loco & re patet in ipsa litera. Tempore, vt si promisi tibi x. soluere vsque ad annum, & tu antea petas: vel promisi tibi, si Imperator intraret Italiam, & tu petis ante conditionem extantem. Exemplum de his habes *Instit. de actio §. plus autem quatuor modis.*

ADDITIO. Vnde isti quatuor modi plus petendi comprehenduntur in hoc versu: *Plus petitur causa, vel tempore, réque, locóque.*

† *Aliàs, Felici, in pluribus exemplaribus scriptis, habetur autem hoc apud Greg. li. 7. registri indictione 2. Epistola 78. siue 100. & ca. 1. eo. tit. in 1. compila.*

b *Et per hoc patet pœnā locum habere, etiamsi petat, quod est vlius: vt dicit hic Franc. & patet insti. de actio. §. præterea. Ioan. And.*

TITVLVS XII.

De causa possessionis, & proprietatis.

¶ Gregorius Duci † Siciliæ.

¶ *Causa possessionis, & proprietatis sub eodem Iudice terminari debet, nec contra absentem est pronunciandum.*

CAP. I.

SVsceptis: *& infrà.* ¶ Legali prouisione decretū est tam momenti ᵈ, quàm proprietatis causam sub vno ᵉ, eodemque Iudice debere cognosci. † ¶ Nec nos contra inauditam partem aliquid possumus diffinire ᶠ.

¶ Cælestinus iij.

¶ *Si actum est possessorio, & petitorio, potest Iudex receptis probationibus super vtroque priùs discutere probationē super possessorio, & illud terminare. h. d.*

CAP. II.

AD † vltimum interrogati fuimus, si Iudices deputati ᵍ, vt de possessione, & proprietate cognoscant, grauibus partium sumptibus parcere cupientes, de vtraque commixtim audiant allegationes, pariter & testes admittant †: deinde priùs audiant attestationes de possessione, & pronuncient ʰ secundùm tenorem illarum, vtrum licitè hoc agatur. ¶ Nos autem (cùm hoc sit in iure ciuili expressum ⁱ)

DE CAVSA POSSE. ET PROP.

¶ *Dictū est supra de ord. cog. Verū quia dubitari posset de ordine adhibendo cum causa possessionis & proprietatis, ab eodem, vel diuersis iudicibus tractanda in iudicium, merito hic subiicitur. Abbas.*

SVsceptis.] Doctores nostri non summant, sed ponunt casum, fortè quia actor præsens petebat reum absentem condemnari in vtroque. s. in causa possessionis, & proprietatis: aut quòd Papa cām possessionis committeret vni, & causam proprietatis alteri. Papa verò respondit vt in litera. Vel primò petiit vnum, vt vtrunque iudicium diuersis iudicibus committeretur: & ab hoc repulsus petiit secundum, vt saltem Papa pronunciaret: & iterato fuit repulsus, ratio repulsionis habetur in litera, & potest hæc decre. summari vt in rubro. Et secunda pars ibi *Nec nos.* Abbas.

CASVS. Quidam Felix nomine de Sicilia habebat cām cū aduersario suo, petebat à Papa, vt causam possessionis committeret vni iudici, & cām pprietatis alij. Ad hoc rñdet Papa, quòd legali prouisione decretum est causam possessionis, & proprietatis sub vno, & eodē iudice debere cognosci, vñ non admittit petitionē ipsius. Itē petebat à Papa, vt contra aduersarium suum absentem diffinitiuam proferret sniā & ipse rñdet, quòd cōtra inauditā partem, & absentem nihil potest diffinire. Not. quòd causa possessionis, & proprietatis apud eundem iudicem debent cognosci, & finiri: & sic continentia causæ diuidi non debet. Item contra absentem non contumacem, non est procedendum.

d ¶ *Momenti.*] Id est, possessionis. Et dicitur possessio, momentum, non quia durat per momentum, sed quia cᵉ parum duratura est apud possessorem, cum actor docuerit de proprietate: & à sententia momentaneæ possessionis secundum l. non appellatur. *C. si de momen. pos. l. vnica. & 2. q. 6. c. ei qui ad fin. §. de possessione.* secus secundum canones *s. de iudi. c. fin.*

¶ *Glo. seq. obiicit, & sol. mit, signat contrarium & ibi remittit.*

e ¶ *Sub vno.*] Sed quare dicit, cum alia sit causa possessionis, & alia proprietatis, nec habeant aliquid cōe. *ff. de excē. rei iu. & an eadē §. vlt.* & *ff. de acq. pos. naturaliter. §. nihil comm. & l. permiscere.*] Hoc ideo dicit: quia continentia causæ diuidi non debet. *j. de se. c. 1. §. Papa.* & *C. de iudi. nulli.* hoc est dicere, iudex qui cognouit de possessione, debet cognoscere de proprietate. Et ita expone in vno, eodemq; iudicio. i. coram eo. iudice, vt dicunt iura prædicta: quia facilius cognoscit de proprietate, qui cognouit de possessione. *Ar. contra. s. de in. significauerunt.* Sed ibi erant diuersi fori, hic eiusdem, & sic non contradicunt.

¶ *Gloss. seq. ponit tres lecturas vltimi versiculi.*

f ¶ *Diffinire.*] No. quòd dicit, *diffinire*, quasi diceret, diffinitiuam sententiam contra absentem non possumus proferre ante litem contest. *s. vt lit. non conte. per totum.* vel dic, non possumus diffinire, etiam lite contestata contra inauditā partem: quia non loquetur de causa. Et ideo præcisè diffinire non possumus, quia salua sit ad minùs quæstio proprietatis absenti. *j. de do. & contu. pront.* & *s. vt lite non contest. quoniam. §. pen.* & *C. quo. & quando iud. l. consentaneum.* Et ita duobus modis potest intelligi particula ista, vt *lit. non cont.* vt sic non fiat diffinitio, sed propter cōtumaciam in possessionem missio, vel lite etiam contest. quando non liquet de causa. Vel tertio modo: quia cōtra absentes nō citatos, non conuictos, non confessos, nihil possumus diffinire. *s. de ma. & obe. inter quatuor.* ᵈ & sic plana est litera. Bernardus.

† *Dicebat Tanc. quod apta est itarum per momentum durare. ad Gof. & Ho. est ergo momentanea aptitudine, & vi actu. & lex Aquilia dicitur penalis, quia apta est ad pœnam: non tamen semper est penalis. Inst. ad l. Aquil. §. his autē, secundum Hug. Ioan. And.*

† *Videtur.* in l. 1. per totum tit. ff. de qui. re. ad eun. iud. ea.

† Ca. vnico eo. tit. in 3. compil.

† *Alias, recipiant.*

d *Concorda l. 1. C. de exe. rei iud.*

AD vltimum.] Si possessorio, & petitorio simul est actum, potest iudex prius possessorium terminare. Communis diuisio. Secunda ibi, *Nos autem.* Abbas.

CASVS. Causa commissa fuit quibusdam iudicibus, quoad possessorium, & petitorium iudices volentes parcere laboribus partium, & expensis, de vtraque quæstione commixtim audiunt allegationes, & testes recipiunt: postmodum audiuit allegationes, & testes super possessione, & pronunciant secundùm tenorem illarum, quæritur, vtrùm hoc licitè fieri possit? Respondet Papa, quòd licitè illud fieri potest, cùm etiam sit in iure ciuili expressum. Not. quòd causa possessionis, & proprietatis simul tractari possunt: aliàs causa possessionis præcedere debet.

g ¶ *Deputati vt de possessione, & proprietate.*] Quia causa est eis vtraque cōmissa, & idem est, si simpliciter causa indiffinitè committitur: quia vtraque causa intelligitur esse commissa. *j. de sequestra.* ad hoc quia diuidi non debet continentia causarum. *s. c. pro. C. de iudi. nulli.* sic & causa proprietatis, & vsusfructus apud eundem iudicem sunt tractandæ. *ff. de libe. cau. si pariter.* sic & in aliis *ff. de qui. rebus ad eundem iudic. eatur. l. 1.* Bern.

g ¶ *Pronuncient.*] s. super possessione.

¶ *Gl. se. al. 4. conc. subdens de iure canonico simul petitorio & possessorio ab eodem agi posse: quam dicit fuisse opinionē M. Sed Ioā. contra, & remittit. demū dupliciter exponit hoc, prius, hic positū.*

h ¶ *Expressū.*] s. qđ prius audiāt attestationes de possessiōe, & pnūciēt sup illa: illud est expressū in iure ciuili *C. de rei. vē. ordinarij. C. de inter. incerti iuris n̄ est ff. de ac. pos. exitus cōtrouersia. ff. de iudic.*

de iudic. §. de vi, & possessione. Tamen secundùm iura canonica simul potest procedi in, & vtraque quæstione, & vna debent sententia terminari. j. *ead. c. prox. & c. cùm dilectus.* ita quod primò pronuncietur super possessione, & incontinenti super proprietate: vt ibi dicitur, & *c. cùm super.* & ita causa possessionis, & proprietatis ab eadem persona moueri possit simul: & vno iudicio tractari, & terminari: quia non sunt ista contraria de hoc dicetur j. *ead. pastoralis. & c. cùm dilectus.* & in hac opin. fuit dñs M. & eius sequaces. dñs Ioan. & eius sequaces volunt stare ll. prædictis: sed illa diuersitas determinabitur. j. *ead. pastoralis. & c. cùm dilectus.* & quod dicit hîc, quòd primò pronuncient super possessione, nihilominus de proprietate pronunciare debent incontinenti: ex quo simul est actum, & publicatio simul facta, & de vtraque liquet: aliàs differtur quæstio proprietatis. j. *de test. significauerunt.* aliàs si volunt differre iudices iudiciû proprietatis, nec testes publicare cum aliis, etiam possunt procedere super possessione tantùm. & sic intellige, quod hîc dicit, vt concordet iuri ciuili, prout dicit in fine: aliàs contradicent iura ciuilia: tamen secundùm canones, si aliquis vult agere simul vtroque iudicio, iudex simul expedire debet vtrumque. j. *c. prox.*[b] *& c. cùm super.* & *c. cùm dilectus.* aliàs cõtradiceret. hîc iudices ex officio suo hoc fecerunt, vt commixtim audirent, sed prius volebant procedere super possessione, quod licitum est secundùm iura ciuilia, nec canonica contradicunt.

quòd licitè possit fieri, rñdemus.

¶ Innocentius tertius Archiepiscopo, & Canonicis Sutrinis.

¶ Si spoliatus possessorio, & petitorio simul agens, possessionem, & spoliationem probat, sed non dominium, seu proprietatẽ, obtinebit in possessorio, sed succumbet in petitorio.

CAP. III.

CVm † Ecclesia Sutrina pastore vacaret, vos conuenientes in vnum[a], & (sicut moris est) Spiritus sancti gratia inuocata, pastorem vnanimiter elegistis: petentes ipsius electionem à sede Apostolica confirmari. Verùm Clerici conuentualium Ecclesiarum ciuitatis eiusdem, consequenter suam deposuere querelam: quòd cùm in Episcoporum electionibus, ipsi, ac prædecessores eorum consueuerint interesse, vos eis retinentibus, & exclusis, ad electionem procedere præsumpsistis: quam ob hoc non confirmari, sed infirmari potiùs postulabant. ¶ Partibus igitur apud † sedem Apostolicam constitutis, in auditorum præsentia testes vtrinque producti fuerunt: & eorum depositionibus publicatis, pars Canonicorum per testes à se productos intentionem suam, quòd ad eos tantùm spectaret[b] electio, sufficienter dicebant † esse probatam: parte Clericorum nihilominus asserente, quòd per dicta testiũ, quos produxerant, & ipsa assertionem suam (quòd electioni Pontificum interesse deberent) pleniùs probauissent: per quæ constare dicebant, eos electionibus trium Episcoporum, (qui Ecclesiæ Sutrinæ vltimò[c], & immediatè præfuerant) cum Canonicis cathedralis Ecclesiæ affuisse, vocémque habuisse[d] cum aliis eligendi. ¶ Nos igitur (quoniam deprehendimus testes vestros in perhibendis testimoniis varios † extitisse: atque aduersùs fidem attestationis suæ coram auditoribus vacillasse[e]:

CVm Ecclesia.] Duæ sũt partes principales. In prima ponitur facti, & processus narratio: in secunda diffinitio ibi. *Nos igitur.* Prima subdiuiditur in quinque. Primò enim ponit petitionẽ actoris. Secundò recõmẽtionem reorum ibi, *Verùm.* Tertiò modum processus ibi, *Partibus ergo.* Quartò allegationem actoris ibi, *Pars canonicorum.* Quintò allegationem reorum ibi, *Parte clericorum.* Secunda principalis subdiuiditur in duas. Nam prima diffinit possessorium. Secunda petitorium ibi, *Verùm.* Abbas.

CASVS. Ecclesia Sutrina vacante, canonici conuenientes in vnum, & inuocata spiritus sancti gratia, pastorem communiter elegerunt, petentes postmodum electionem ipsius per sedẽ Apost. confirmari: clerici conuentualium Ecclesiarum ciuitatis eiusdẽ, opposuerunt se huic electioni in auditorum præsentia, proponẽtes quod cùm in electionibus episcoporum ipsi, ac eorum prædecessores consueuerint interesse, canonici Sutrinenses eis contemptis, & exclusis, ad electionem procedere præsumpserũt: vnde nõ confirmari, sed infirmari potiùs petebant eandem, petitorium, & possessorium similiter intentantes: lit. contest. testes recepti fuerũt: vtrinque attestationibus publicatis, pars canonicorum dicebat intentionẽ suã esse probatam sufficienter, quòd ad eos tãtũ spectaret electio: pars clericorum asserebat, quòd per dicta suorum testiũ plenè probauerat, quòd electioni Põtificis interesse debebãt, & quòd in triũ epõrũ electionibus, qui vltimò, & immediatè Ecclesiæ Sutrinæ præfuerant, vocem habuerant cum canonicis, eligẽdi. D. Papa examinatis attestationibus antedictis, deprehendit testes canonicorum in perhibendis testimoniis varios extitisse, & vacillasse cõtra fidẽ suam, & quòd negatiuam probare nitebantur, vt ad ipsos, & nõ aduersarios pertineret ius eligendi: pars verò clericorũ sufficienter ostẽdit, quòd in tribus electionibus epõrũ, de quibus præmissum est, fuerũt præsentes, & habuerunt vocẽ eligẽdi. Vnde Papa electionẽ præmissam factã cõtemptis, & exclusis clericis antedictis cassauit reducẽs clericos ipsos in eã quasi possessionẽ, quã ante motã cõtrouersiã habuerũt: verũ quia vtraq; pars, quicquid iuris habuerat, in quæstione prædicta deduxerat in iudiciũ, & iure ciuili sit cautũ nõ solũ illud venire in iudicium, de quo dictũ est, vt veniat: sed etiã illud venit in iudiciũ, quod nominatim nõ est prohibitũ: & secũdũ statuta canonica electiones epõrũ ad canonicos cathedraliũ Ecclesiarum nõ est dubiũ pertinere, nisi secus alibi obtineat de consuetudine speciali: & licèt clerici prædicti probauissent tertiò se interfuisse in electionib⁹ episcoporũ, de quibus præmissum est, ius tamen eligendi propter breuitatem temporis non perduxerunt vsque ad legitimã præscriptionẽ: vnde ius aliquod sibi acquirere non potuerunt, & actore non probãte reus debet absolui. His omnibus rationibus consideratis, Papa absoluit canonicos prædictos ab impetitione prædictorum clericorum, super faciendis electionibus epõrũ, sibi super hoc silentiũ perpetuũ imponendo. Multa notabilia hîc notantur. Primò quòd testis, qui varius est in dicto suo, non valet. Itẽ qui vacillat, reiicitur. Itẽ qui negatiuam directè probare nititur, non valet. Item possessoriũ, & petitoriũ simul possunt intentari. Itẽ qui probat spoliationẽ, restituitur: & si deficit in proprietate, statim destituitur. Itẽ cũ simul agitur possessorio, & petitorio, primò pronunciatur super possessorio. Item de iure cõi electio epõrũ pertinet ad canonicos, nisi cõsuetudo præscripta aliud inducat. Itẽ ius eligendi potest præscribi: sed hîc non præscripserunt, & ideo succubuerunt. Item actore non probante, reus debet absolui.

a ¶ *In vnum.*] Quia spiritus sanctus non venit nisi super congregatos in vnum. 24. *q. 5. c. audiuimus. § sin autem. & vbicunque duo, vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi sum in medio eorum. 1. q. 1. cum scriptura.* & *24. q. 1. alienus.* & *20. dist. c. vlt. in fi.*

¶ *Glos. seq. obiicit & soluit.*

b ¶ *Spectaret.*] Sed qualiter fuerant admissi canonici ad aliquam probationẽ, cũ pars aduersa diceret se spoliatam, cum nihil obiici possit spoliato ante restitutionem, nec super eo quæstio proprietatis referri. j. *de rest. spo. in literis.* & *c. eam cum quis.* & *c. ex conquestione. s. de ordi. cõ. super spoliatione?* Sed dicas, quòd isti clerici cõuentualium Ecclesiarũ non tantum possessorium intentarunt, sed petitoriũ simul cum possessorio: vnde licitum fuit alteri parti de iure suo docere. Et in hoc minus cautè fecerũt isti clerici, quia quandiu potest aliquis intentare aliquid possessorium, non debet agere de proprietate. *ff. de rei ven. l. qui destinauit.*

c ¶ *Vltimò.*] Bene dicit, vltimò: quia licèt quandoque fuissent in eligendi possessione, hoc non prodesset ad hoc, vt possent petere restitutionem: licèt secus sit in dñio. *C. de proba. l. fine.* Item bene sequitur, & immediatè: quia si non continuassent tempora, non præscripsissent. *ff. de diuer. & temp. præscr. l. in vsucapione. § 1.* & de vltimo tẽpore cautè dixit: quia in præscriptione vltima tempora spectanda sunt. *C. ne de statu defun. l. si mater.* & *c. de apoch. publ. l. quicunque*[e]. *lib. 10. arg. 33. ab exordio.* & *28. dist. quia suut.*

d ¶ *Vocẽque habuisse.*] Cautè etiã dicit, vocẽq; habuisse, quia posset esse, quòd interfuissent causa cõsilij dãdi, & tñ nõ elegissent, nec scrutatores voluntatẽ dedissent, aut vota sua inquisita non fuissent. *s. de ele. Cumana Ecclesia.* & *63. di. obeuntibus. vel fortè essent inuitati. 63. di. cum Hadrianus.* sed per talẽ inuitationem ius non acquiritur. *9. q. 3. nunc verò.* & *c. se.* & *ar. ad hoc s. de post. bona. 2.* Hoc enim nõ sufficit, quòd aliquis possideat, sed quòd intẽdat ius sibi acquirere. *ff. de sti. aliusq; prima l. vl. ff. quẽadmodum seru. amit. l. si.* imò in dubio præsumẽdũ est istos potiùs nõ habere ius. *ar. 24. di. presbyteri.* & *7. q. 1. põtifices.* quia non verisimile est, quod quis iactet res suas. *ff. de proba. cum de indebito. ver. qui enim soluit.* & *s. de electi. quia diligentia.* nec enim sequitur, quòd si fuerint electi, quòd ideo possederint. *ff. de acquiren. pos. si quis antea. j. de re. spo. olim.* & *ff. de vi. & vi arma. l. 1. §. vim vi.*

e ¶ *Vacillasse.*] Hoc solũ sufficeret ad repellendos testes, & quòd dixit, varios extitisse: vt *3. q. 9. pura.* & *4. q. 3. c. si testes. § itẽ quis falsò.* & *j. de præ. super his.* & *j. vt Ec. bene. vt nostrũ. §. omnibus ergo.* & *35. q. 6. de parentela. 2. in fi.* & *ff. de quæst. de minore. § tormento. in fi.* & *l. ex libero. § 1. in fi.* tñ qñq; verbis, & nõ re aliq dissẽtiũt. *j. de ver. signi. nihil obstat.* & *j. de test. cum tu fili.* & *ff. de re iu. aliorũ §. 6. q. 4. in scripturis. §. quoties. in glo. opere. de pœ. di. 2. periculosa.*

† *corum.*

† *Aliàs, dicebat.*

† *Testes varij & vacillantes qui dicantur, colliges ex his, quæ dixi libro 3. commun. in Directo. inquisit. Schol. 118.*

c *Sano modo hoc accipias iuxta textus, quos alleg.*

d *Matt. ca. 18.*

e *In matre, quæ quandoq; se gessit pro libera, quandoque pro ancilla, tẽpus mortis inspicitur. Io. And.*

f *Hæc opi. glo. non est vera secundum Doct. per l. Celsus. & ibi Bar. ff. de vsuc. & ad tex. gl. respondetur.*

g *Verba mutare, tenore sententiæ perseuerante, non est prohibitum, ad idem j. de conuer. cõiu. dudum. Ioan. And.*

a ¶ *Negatiuam.*] Fortè dicentes, quòd illi conuentuales clerici nunquam interfuerunt electioni, vel vocem habuerunt. *arg. ȷ. de elect. cum dilecti.* quod tamen fieri non potest. ȷ. *de elect. bona.* & ȷ. *de renunc. super hoc. & 6. q. vlt. c. accusator.*

¶ *Glo. seq. quærit, & soluit, respondet solutionis obstacula.*

b ¶ *In trium Episcoporum.*] Ex hoc videtur quòd si aliquis ter vtitur aliquo iure, per hoc est in quasi possessione illius. *arg. C. de fideicommiss. l. 1. & ff. de vsu. cum de in rem verso. ff. de seruit. quotiens.* Sed quid si semel eligit in xl. annis, quia Episcopus ille tanto tempore vixit? Dic, quod per hoc est quasi in possessione illius iuris. *arg. ȷ. de consti. cum accessissent. & ȷ. de preb. pro illorum. à contrario sensu.* nam aqua dicitur quotidiana, quæ tantum semel in anno ducitur. *ff. de aqua quot. & æstiu. l. 1. §. 2. & 3.* & si immisi tignum in parietem tuum, statim possideo seruitutem. *ff. de seruitu. vrba. prædio. seruitutes, quæ in superficie in princ.* vnde tuendus sum in illa quasi possessione. ȷ. *vt lit. penden. c. 1. & 2. & 16. q. 4. volumus,* nisi cõstet, quod vi, vel clã, vel precario possederim *arg. ȷ. de excess. præla. c. cũ ad quorundã.* & tũc qui dedit, auctoritate sua poterit reuocare: vt ibi, & 10. q. 3. *quia cognouimus.* nec obstat quod dicitur de xxx. diebus quibus ad minus vti debet in anno, ad hoc vt habeat interdictum de itinere, actúque priuato *ff. de itine. actúque priuato. l. 3. ff. hoc interdictum à superiori.* quia hoc intelligitur de eo interdicto, quod habet mixtam causam, quia duo debet probare, & hoc anno se fuisse vsum & seruitutem sibi competere, & constitutam fuisse, & ibi dicitur.

¶ *Glo. seq. signat. contrarium.*

& quòd negatiuam [a] quodam modo astruere satagebant, probare volentes ius electionis ita † ad vos spectare, quòd ad aduersarios minimè pertineret: Per testes verò partis aduersæ fuit sufficiẽter ostensum, quòd in triũ Episcoporũ [b] electionibus, de quibus præmissum est, Clerici præsentes affuerint, & vocẽ habuerunt eligẽdi) præmissam electionẽ factam eis cõtradicentibus, & exclusis, decreuimus irritandam, Clericos sæpedictos in eam quasi possessionem [c] (quam ante controuersiam motam, habuerant) reducentes [d]. ¶ Verum quoniam in quæstione prædicta quicquid iuris [e] vtraque pars in electione habebat, deductum in iudicium videbatur, cum iure ciuili sit cautum, id venire in iudicium [f], non solũ [g], de quo actum est, vt veniret, sed id non venire, de quo nominatim actum est, ne veniret [h]: & secundùm statuta canonica electiones Episcoporũ ad cathedraliũ [i] Ecclesiarum Clericos regulariter pertinere noscantur, nisi alibi secus obtineat de consuetudine [k] speciali: nec ex † eo quòd Clerici antedicti, se inter eligentes Sutrinos Episcopos probauerunt tertiò [l] extitisse, ius eligendi propter breuitatem temporis [m] vsque ad

† *Aliàs sic legitur: ita quodam ad volente.*

c ¶ *Quasi possessionem.*] Hoc ideò dicit, quia incorporalia non possidentur, sed quasi possidentur. *ff. de vsuca. sequitur. §. si viã. ff. de serui. vrb. prædio. si ædes. § libertas. Arg. contra 3. q. 1. redintegranda.*

d ¶ *Reducentes.*] Verbo tantùm, & non re, cùm iam constet de proprietate: vt sequitur in litera, & ȷ. *c. prox.*

¶ *Glo. seq. obiicit, & soluit.*

e ¶ *Quicquid iuris.*] Sic *ff. de exce. rei iud. & an eadẽ. § actiones. & C. de an. excep. l. vlt.* Sed quid deduxit in iudiciũ pars canonicorũ: cũ ipsi essent rei, & possiderẽt? Nõ videtur, quod aliquid deducerẽt in iudiciũ: immò de iure communi ad eos spectat electio, & possidẽti nõ est prodita actio. *Institut. de act. § sed a quoque.* & ȷ. *de iudi. examinata* & ita nec petitoriũ, nec possessoriũ deduxerunt in iudiciũ. Sol. hæc appositio habet locũ in actionibus in rẽ, quæ cõpetũt pro rebus corporalibus. vt in *§. ist. q. o. me* sed in actionibus in rẽ, quæ cõpetũt pro rebus incorporalibus. vt in seruitutibus datur actio, possessori pro tuẽdo iure suo, & hæc dicitur negatoria, quæ cõpetit domino, qui negat aliũ seruitutẽ habere in re sua: & hanc negatoriã deduxerũt canonici in iudiciũ, dũ negabant clericos habere ius in electione: ita aliud non poterant in iudicium deducere. Confessoria verò datur ei, qui sibi deberi seruitutem contendit [b]: secundùm quòd isti clerici faciebant, qui dicebant se habere ius in electione, & hoc deduxerunt in iudiciũ, loco proprietatis, & possessorij hæc probantur. *ff. si seru. vendi. l. 2. & l. si forte. § 1. l. sicut. § sed si quæritur. & Instit. de ac. § æque, si quis.* & sic intelligitur, quod hic dicit: vtraque pars deduxerit in iudicium, quicquid iuris habebat in electione.

¶ *Gl. seq. dupliciter exponit literam primò de singularibus iudiciis, quoad accessoria, non quoad alia, & soluit contrariũ de l. fi. C. de an. exce. secundò de generalibus, & vniuersalibus: dicẽs secus in actionibus stricti iuris, & personalibus & arbitrariis. Vltimo arg. quod illud tantum, &c. signat contrarium de 4. ll. & soluit.*

f ¶ *In iudicium.*] Hoc sumptum est ex illa *l. solemus. ff. de in. lit.* cum la enim veniũt, quæ includi possunt in actione proposita, vt loquitur in speciali iudicio: vt in rei vendicatione: vt fructus, & expẽsę, & vsuræ, quæ accessoria sunt, & ad eãdẽ rẽ spectãtia. *ff. de aqua plu. arcen. Attenius in fi. & ff. de ædil. edic. ædiles. §. item sciendũ.* non autem veniunt omnia alia. Nec est contra, *C. de an. exce. l. vlt.* ibi spõte receptus fuit libellus generalis: vnde fatuus fuit. Sed regula ista meliùs intelligit de generalibus iudiciis, vt de negotiis gestis, tutela, petitione hæreditatis, actiõe pro socio, cõi diuidũdo, finiũ regundorum, familiæ erciscundæ: vbi omnia veniunt in iudicium, nisi fiat specificatio in libello, vel in procuratione gaus: tunc enim non obstat exceptio in non specificatis. *C. de iud. licet. ff. de excep. rei iudic. si ex testamento. & ff. de instit. act. habebat. & ff. communi diuid. in iudicium. ff. famil. ercisc. hæredes. § per. multi. ff. de peti. hære. si hæreditatem. & l. si quo tempore.* & hæc vera sunt in bonæ fidei iudiciis: secus in iudiciis stricti iuris: quia ibi non veniunt nisi illa tantùm, de quibus nominatim actum est, vt venirent: vt *ff. de dolo & elegantèr. § non solùm ff. de ver. oblig. quidquid in princ.* Sed idem est etiam in personali actione, vt si [illegible] causam sum prosecutus, & succubui, non obstat, si peto idem ex alia causa. & hoc dictũ est ȷ. *de lib. ob. c. 2.* sic etiam in arbitrio, vbi tantum veniunt ea, de quibus dictum est in compromisso: vt ȷ. *de arbi. cum dilecti.* & de hoc. arg. ex hoc loco illud tantùm venire in condemnatione, quod in libello cõtinetur, super quo lis contestata fuit. *arg. ff. de iudi. non potest & l. de qua re. Ar. contra de app. l. vlt. ad fin. & Instit. de act. § si minus ff. de peti. hære. l. 4. ff. de rei ven. sin autem. § possidere.* In illis omnibus ll. dicitur, quòd plus venit in condemnatione, quam in petitione. Sol. istarum ll. patet in prin. glo. [illegible] an sint extranea, aut coniuncta, & accessoria sic aliquando minùs venit in condemnatione, quàm in petitione. *ff. de cond. fur. si pro fur. ff. de rei vend. sin autem à Titio. § possidere. & ff. de præscrip. per hær. si quo tempore. § ex diuerso.*

ADDITIO. No. quod hæc clausula, id venire in iudicium, &c. sub alijs verbis hoc habet. Non solùm illud videtur esse deductum in iudiciũ, quod expressum est: sed totũ illud, quod nõ est exceptum.

g ¶ *Non solùm.*] Argumentatur Papa ex hac lege per locum à minori: id de quo minus videtur inesse, inest: & id de quo magis, siue econtrario.

h ¶ *Ne veniret.*] Ar. omnia esse concessa, quæ nõ sunt prohibita.

i ¶ *Cathedralium.*] 63. d. c. 1. 2. & c. sacrorum. § ex his. & § seq. & ȷ. *de elect. cum terra.*

k ¶ *De consuetudine.*] Introducta de voluntate eius, cui præiudicat. *ff. communi. prædi. venditor. § 1.* & ita necesse est, quòd sit præscripta. vt hic innuitur: & *supra de consu. cum dilectus.* & c. vlt. vbi de h. c. ȷ. *de verb. sig. abbate.*

l ¶ *Tertiò.*] Nõ ergo tres vices inducũt cõsuetudinẽ, nisi in criminib. 25. d. 2. *ita nos in pr. & in gl. vsũ. & C. de epi. audi. l. 3. in fin. & in gl. de pœ. d. 2. c. si serua. § econtrario.* si cũ consuetudo esset, ex tribus vicibus inducitur, vt hic. sed nõ prodest, nisi legitimè sit præscripta, vt dicit hic, licet tueatur aliquẽ in possessione, quousque constet an sit debitum. 18. q. 2. *seruitium.* & ȷ. *vt lit. pen. c. 1. & 2.*

¶ *Gl. seq. no. à contrario litera, quod præscribitur ex vnico actu cũ allegetur, & temporis cursu: & soluit contrarium: secundò subiicit, & dupliciter soluit & solutioni signat contrarium, & ibi remittit.*

m ¶ *Breuitatẽ tẽporis.*] Et ita patet, quod si breuitas tẽporis non obstaret, isti clerici præscripsissent ius eligẽdi, etiã si semel elegissent. *ar. C. de seruis l. vl.* licet videatur cõtra: quia seruitutes, quæ non habẽt continuã causam, duplicatum tempus requirunt. ff. quẽadmodum seruit. amit. si sit contestata. sed secus est, secũdũ canones. *ar.* ȷ. *de præscr. c. de quarta.* & hic. Sed contrarium videtur huic loco, quod dici cõsueuit, quòd in præscriptione Ecclesiastica requiritur bona fides & iustus titulus: aliàs non præscribitur. ȷ. *de præscrip. si si per l. si diligenti.* & ȷ. *de deci. dudum.* sic & in consuetudine causa allegari debet. *arg.* ȷ. *de censi. peruenit.* Et ita dici consueuit, quod in consuetudine allegari debet causa, & in præscriptione titulus. De hac materia inuenies ȷ. *de consuet. c. vlt.* sed hic nulla causa, siue titulus fuit allegatus, & tamen præscripsissent, si peruenissent ad legitimũ tempus, vt hic patet. Ad hoc potest dici, quòd in huiusmodi incorporalibus sola patientia habetur pro titulo: nam patientia loco traditionis habetur in seruitutibus. *ff. de pub. in rem act. si ego. § 1. & ff. de seruitu. quotiens. 2.* Vel dicas, quod speciale est circa ista corporalia iura: quod non est necesse allegare titulum, sed hoc solùm sufficit, quod nec vi, nec clam, nec precario vsus sit e tali iure. *ff. si seruit. ven. si quis diuturno.* & ex eo quod erat in quieta possessione, præsumebatur, quod nec vi, nec clam, nec precario possideret. *Argu. contra.* ȷ. *de præscrip. si diligenti.* Solu. qui enim sẽcũ gratiam, illud debet protestari. 7. q. 1. *quamuis.* Vide ȷ. *de elect. Cumana.* & hoc forsitan voluerunt probare isti, quòd illi clerici non fuerant in electione iure proprio, sed de gratia quasi negatiuè.

Margin: a *Credo, quod hoc induxit in cõtrariũ, quia ibi dicit tex. restituendũ eũ, qui res Ecclesiæ, vel proprias, scienter suas substantias perdidit. Sed dic, quod licet ibi dicat fieri corporaliũ restitutionem, non propter hoc negat, quin etiã in incorporalibus fieri debeat, quod etiam alibi exprimitur. 2. q. 1. nullus.* 2. ff. de ser. ti. l. pen. in fi. *tod. tod.* b Concor. l. & si forte. §. hæc autem actio. glos. in ver. domini. ff. si ser. ven. & Instit. de act. §. cõtra. in glos. altiùs.

Margin: *Decius per xxx. ann. cũ nobilissimi. d. agendo personali deducti. ... Debebat hic Ioan. & Vinc. hoc imprescriptibile: non enumerat eligẽdi quæ, nec legitime tenuerat, nisi ex privilegio, illud enim præscribebatur. 13. q. 1. in sum. & Ioan. And. Dicebat Host. quid refert, consuetudo videatur acquisitum ius seruitutis: & tunc exigitur causa: sed habebunt loco tituli, vel causa. Host. & Ioan. An. ... canonicis, quod ... a ¶ Præscri-*

a ¶ *Præscriptionem.*] Videtur, quod hoc ius (quia quasi seruitus est) præscribi non possit: quia seruitus nec in bonis alicuius, nec extra bona est. *ff. de re. ap. lega. l. 1.*

b ¶ *Actore non probante.*] *de eden. qui accusare. & q. Vlt. c. accusator. C. de proba. actor. & j. Vt eccl. benef. vt nostrum. §. cum eum.* Bernardus.

CVm super.] Diuiditur. nam primò dicit: narrat factum. Secundò diffinit ibi, *Eum qui.* Pars huius j. de confes. cum super. Et primò possessorium. Secundò petitorium, ibi, *Verum.* Abb. Sic.

CASVS. Vacãte Bethlehemitana ecclesia, duo electi fuerunt ad eam, R. subdiaconus D. Papæ, & P. canonicus sancti sepulchri. R. subdiaconus fuit confirmatus per patriarchã Hierosolymitanum, & possessionem adeptus: sed postea per sæcularem potentiam spoliatus. Postmodum vterque electus ad sedem Apost. accessit: prædictus R. subdiaconus proposuit, quod cum esset canonicè electus, confirmatus est per patriarcham, & spoliatus per potentiam sæcularem, petebat electionem suã confirmari, & restitui

† Cap. 1. e. tit. in 3. compil.

† *Alias ita:* Eum qui se probauerat. *Alias ita:* Eum quia se probauerat.

præscriptionem a legitimam non produ·cti, sibi acquirere potuerũt: & actore nõ probante b, qui cõuenitur, & si nihil præstiterit, obtinebit: ab eorum impetitione super electionibus faciendis vos duximus absoluendos, sępedictis Ecclesiarum Clericis super hoc perpetuũ silentium imponentes.

¶ Idem Canonicis de Bethlehem.

¶ *Idem dicit quoad intellectum, quod decretalis supra proxima.*

CAP. IV.

CVm † super electiõe Bethlehemitañ. Ecclesiæ inter R. Subdiaconum nostrum, & P. Canonicum sepulchri Dominici quæstio verteretur, vtroque se pro electo gerente: cum præfatus subdiaconus à Patriarcha Hierosolymitano fuerit confirmatus c: *& infrà.* ¶ Eum †, qui se probauerat per sæcularem potentiam spoliatum, restituendum d decreuimus iustitia mediante. ¶ Verùm quoniam tam possessorium, quã petitoriũ e deductũ fuerat in iudiciũ: & tã restitutionis, quã electionis quæstio, pleniùs agitata: & constitit nobis electionem vtriusque minùs canonicam extitisse (cùm iudex, de qua re f cognouerit, pronunciare † debeat) vtramque duximus sententialiter irritandam.

ad possessionem, qua fuerat spoliatus: prædictus P. petebat suam electionem confirmari lite contestata super prædictis petitionibus, & probationibus hincinde receptis & examinatis, quia dict' subdiaconus probauit se per potentiam sæcularem spoliatum, Papa iustitia mediante ipsum restituit: verũ quia tã possessoriũ, quã petitoriũ deductũ fuit in iudiciũ, & tã restitutionis, quã electionis quæstio plenius examinata, & cõstitit D. Papæ electionẽ vtriusque canonicã nõ fuisse, & iudex, de qua re cognouerit, pnũciare debeat, electionẽ vtranque cassauit. No. quòd possessoriũ, & petitoriũ simul põt intentari. & idem intellige hic quantũ ad hoc, quod not. s. c. prox.

c ¶ *Confirmatus.*] Ex hoc principio, & ex fin. ca. colligitur, quòd confirmatio nihil iuris confert: vbi electio canonica non fuit. s. *de elec. cùm inter canonicos. & c. cùm dilecti.* tamen si possessionem fuerit adeptus, & postmodum spolietur: debet restitui, quamuis non fuerit electio canonica: vt hic patet.

¶ *Glo. seq. allé. Vnam concor. quærit, & dupliciter soluit: secundò quærit: arg. affirmatiuè per duas ll. contrarium soluit.*

d ¶ *Restituendum.*] Solo verbo restituit eum: quia in eadẽ sententia destituit eum. sic s. *c. prox.* Quid ergo prodest talis restitutio? quantum ad hunc casum nihil prodest, nisi quia satisfit iur. & petitioni actoris *ff. de iud. de qua re.* & hoc posset quandoque prodesse quoad fructus restituendos, vt spoliator restituat fructus perceptos, & qui percipi potuerũt à tempore deiectionis vsque ad tempus litis cõtest. super proprietate: & ita licèt obtineat in proprietate: tamen propterea quia ius sibi dixit, quantũ ad possessionem restituere debet fructus perceptos. Sed nunquid ille, qui est in possessione, vtetur fructibus? Videtur, quòd sic: quia alimentorum causa veritati non præiudicat. *ff. de his, qui sui, vel alie. iur. sunt. si index.* Et pupillus propter inopiam quandoque percipit alimẽta. à scripto hærede, qui appellauerat vsque ad finem litis. *ff. de inoff. testa. si instituta. §. de inofficioso.* Sed contrarium verum est: quia cum canonicum non habuit ingressum, debet restituere fructus, quos inde percepit: & est expressum *arg. j. de preb. dilecto.* & melius *j. de iure pat. cum dilectus. in ff.* quia quasi intrusus est: vnde nihil debet inde cõmodi habere: ne de improbitate sua cõmodũ consequatur. & est arg. ad hoc quasi expressum. *j. de rest. spo. gratus.* & fructus illi restituendi sunt ecclesiæ, vnde illos percepit.

a *Adde, quòd hæc op. gla. est commune, & verum cũ quæ concor. l. he. res. ff. de iud.*

¶ *Glo. seq. no. duas petitiones, & c. all. j. infra. secundò quærit, & dat tres sol.*

e ¶ *Tã possessoriũ, quã petitoriũ.*] Et sic duę petitiones eodẽ iudicio expediũt. *ar. C. de off. rec. prouin. l. 1. & in eo. libello.* & sic vno processu duplex cõmodũ quis cõsequit. *ar. ff. pro socio. si fratres. §. si plures. & ff. fa. erc. hæredes. §. si de plurib. ff. de act. emp. & vẽ. nõ nouũ. & ff. quorũ leg. l. 1. §. qđ autẽ. & j. e. cũ dilect'. & s. e. c. 2. & j. de capel. mona. dilect'.* Sed qualiter possessoriũ, & petitoriũ deductũ fuit in iudiciũ ab vtraque parte? de hoc dixi s. *e. c. prox.* Quidã dicũt, quòd neuter possidebat, aliàs non potuit intẽtari: sed ab vtraque parte hoc nõ posset fieri, nisi vterque fuerit spoliatus, sed alter tantũ fuit spoliat': vnde potest dici, quòd in reb' incorporalib' datur actio possessori, pro tuẽdo iure suo, vt in prox. c. dictũ est. Vel veriùs d cas, quòd hic alter tãtu fuit spoliatus, qui intẽtauit simul petitoriũ, & possessoriũ: reus verò, qui possidebat, defendebat se sup vtroque. & sic quodã modo vtraque pars subduxit vtrũque in iudiciũ. *j. eod. cum dilectus*: quia non debet actori licere, quod reo non licet. *ff. de reg. iur. non debet.* sed veriùs est, quod alter tantùm petitorium intentauit, qui dicebat se canonicè electum quia & hic non dicitur, quòd vtraque pars deduxit in iudicium vtrumque possessorium, & petitorium.

† *In codice Barbatiano:* pronũciare debeat.

f ¶ *De qua re.*] *ff. de iu. ta: de eadē. de qua re.* hæc regula fallit in causa criminali episcopi. 3. *qu. 6. quamuis. & c. dudum.* fallit in sententia lata à superiori. *j. de re iud.* de cætero fallit, vbi sola cognitio demandata est. *j. de test. cum olim §. Verum. & s. de offi. or. dilectus.* b Item fallit in incidentibus quęstionibus: vt dictum est s. *de ord. cog. cap. 1. C. de ord. iud. adita.* vnde ita intelligitur, de qua re cognouerit principaliter, scilicet de ea pronunciare debet: vt hic: quia petitorio, & possessorio principaliter agebatur ab altera parte.

b *Concor. l. de qua re. cum not. ff. de iud. & l. à diuo Pio. & ibi Bar. ff. de re iud.*

ADDITIO. Item fallit propter appellationem, recusationem, vel reuocationem: quia tunc pronunciare non potest minor iudex, qui cognouit. *j. de appel. dilectus.* Io. And.

¶ Idem Episcopo Nouionensi.

¶ *Qui agit de proprietate, ante conclusionem causa possessorio adipiscenda, vel recuperanda agere potest: post conclusionem verò, & ante sententiam, hoc non potest, nisi iusta causa subsit.*

CAP. V.

PAstoralis † officij: *& infrà.* ¶ Sanè (sicut intimasti) contingit aliquando, vt cum is, qui se asserit spoliatum, suum trahit spoliatorem in causam inter ipsa iuris auspicia g

† Cap. 3. eo. ti. in 3. compil.

PAstoralis.] Duæ sunt partes. In prima ponitur consultatio. In secunda responsio ibi, *Consultationi.* Secunda subdiuiditur in duas partes. Nam primò respondendo distinguit, an sit, vel non sit in causa conclusum. Et secundum membrum ibi, *Si verò.* Prima secundæ tria facit. Primò respondet ad primum membrum distinctionis. Secundò ibi, *Cùm legalis.* responsionem probat lege. Tertiò ibi, *Alias.* protestatur. Secunda secundæ etiam facit tria: quia primò respondet secundo membro, responsionis causam inferendo ibi, *Ne lites.* Secundò in versi. *Nisi.* vnum casum excipit, quem statim exemplificauit ibi, *Puta.* Tertiò ibi, *His igitur.* dat generalem doctrinam. Abb. Sic.

CASVS. Aliquis fuit spoliatus ab aduersario suo: spoliatus traxit suum spoliatorem in causam: requisitus à iudice, quo iudicio vellet experiri, ipse statim obtulit libellum super proprietate, de illata violentia nullã faciẽs mentionẽ, postquã fuit in causa processum, vult redire ad possessorium, & agere de violẽtia sibi illata, nouum iudicium super possessorio intẽtando: quæritur, quid iuris sit. Respondet, quod ille qui cœpit rẽ vendicare, bene potest agere possessorio iudicio, quod proponitur pro recuperanda possessione, seu etiam adipiscenda, antequàm sit renunciatum, aut conclusum in iudicio proprietatis primitus instituto: & hoc probatur per legem, qua dicitur, quòd ille, qui fundum cœpit ab illo vendicare, cum quo interdicto vnde vi, poterat experiri, pendente iudicio proprietatis potest nihilominus agere interdicto vnde vi, aliis possessoriis iudiciis, sc. interdicto vti possidetis, & vtrobi, in suo robore duraturis, quæ de sui natura procedũt vendicationem dominij, nec simul tractari possunt cum proprietate. Si verò renunciatum sit, aut conclusum in iudicio proprietatis, vt iã possit per diffinitiuam sententiam terminari, ne lites ex litibus oriãtur, & via possit fraudibus aperiri, causã non decisa possessorio non erit vtẽdum, nisi iudex qui de causã cognoscit, ex iusta causa viderit hoc expedire, putà, si ex apertis indiciis facilè arguitur iniquitas inuasoris, vel per malitiã, qui casu spoliato subtraxerit facultatẽ probandi dominium. His, & aliis causis inspectis (quæ continent æquitatẽ, aut iustè mouerint animum iudicantis) poterit agi iudicio possessorio, postquã etiam fuerit conclusum in iudicio proprietatis. No. quòd à iudicio proprietatis, antequam sit in eo conclusum, potest quis redire ad iudicium possessorium, & etiam postquam conclusum fuerit, ex iusta causa: vt dicitur hic in fi.

g ¶ *Auspicia.*] Id est, exordia litis. *C. de excep. l. pen. & C. de edict. l. Vlt. 1. respon.*

¶ *Glo. se. not. tres causas, quibus delegatus petitorium, & possessorium cognoscit, & signat contrarium.*

requisitus [a], quo malit experiri [b] iudicio, litem proprietatis ingreditur, de illata sibi violentia nullam faciens mentionem: cùm autem fuerit in causa processum, nouum iudicium super possessorio nititur inchoare: & *infrà.* ¶ Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd possessorio quidem iudicio, quod [c] de recuperanda, seu adipiscenda possessione proponitur, antequã renunciatum sit, aut conclusum [d] in proprietatis iudicio primitus instituto agi potest [e] ab eo, qui rem cœperit vindicare. Cùm legali sit prouisione statutum, eum, qui fundum vendicauerit ab eo, cum quo interdicto vnde vi potuit experiri, pendente [f] iudicio interdictum [g] posse nihilominus intentare: [h] Aliis possessoriis iudiciis in suo robore duraturis, quæ vendicationẽ dñij sui natura præcedunt. ¶ Si verò renunciatũ fuerit, vel conclusum, vt iam possit causa proprietatis diffinitiuæ sententiæ calculo terminari: (Ne lites litibus inculcẽtur, & via possit fraudibus aperiri) causa [i] non decisa, possessorio non erit vtẽdum: Nisi Iudex, qui de causa cognoscit, hoc ipsum ex iusta cã viderit expedire †: Pu-

a ¶ *Requisitus.*] A iudice scilicet. & hoc cùm vtraque causa commissa est iudici: vt ĩ. eo. c. 1. Idem videtur, si causa proprietatis est ei commissa. *arg. C. de rei vendi. ordinarij.* Idem est etiam, vbi causa est simpliciter commissa. infrà de sequestra. c. 1. Licèt sit contra *arg. C. si à non compe. iud. si de proprietate.* a quia continentia causæ diuidi non debet *C. de iudi. nulli.* & ĩ. eo. c. 1.

b ¶ *Experiri.*] Id est, agere. alibi ponitur pro defendere. ĩ. *de iudi.* c. 1. nemo enim sine actione experitur. ĩ. *de iud. examinata. ff. de admini. tuto. quotiens. §. item si temporali. ff. de nego. gest. si pupilli. § fi.* Item est hic arg. quòd cùm plures actiones nomine eiusdem rei competunt: vt *ff. de mino. verum.* vna illarũ est eligenda *ff. de trib. quod in hæredita tẽ §. eligere ff. de regul. iur. nemo. 2. § quotiens.* ¶ *Gloss. seq. prosequitur triplex possessoriũ, scilicet adipiscenda, recuperãda, & retinẽda: & ponit tria interdicta primi, duo secundi, & duo tertij: demũ ponit quadruplicẽ lecturã illius ver. Aliis possessoriis: prima, quod loquitur de possessorio retinenda, & soluit contrarium de §. nihil. secunda loquitur de interdicto, quæ habent mixtam causam. tertia de præparatoriis. quarta, secundum casum* l. 1. C. de appella. & in fin. *primam approbat*

c ¶ *Quod de recuperanda*] Ad intelligẽtiã huiusmodi, not. quòd triplex est iudicium possessorium, vel pro adipiscenda possessione, vel recuperanda, vel retinenda. Pro adipiscenda possessione proponitur interdictum [b] quorum bonorum, & interdictũ quorum legatorum & Saluianum interdictum. *ff. quo bono. l. 1. & ff. quorum lega. l. 1 & ff de Saluia. interdict. l. 1.* interdictum, pro adipiscenda possessione datur bonorum possessori, & hæredibus hæreditatis. *Instit. de interdict. § adipiscenda.* Bonorum possessor nomen est iuris, sicut & bonorum possessio. *ff. de verb. signif. hæreditatis. l. 1.* & bonorum possessor dicitur ille, qui succedit de iure prætorio. *Insti. de interdict. § restitutoria. in gl. bonorum.* Et dicitur ideò adipiscendæ possessionis: quia licèt hæres hoc ipso, quòd est institutus, & hæreditatẽ adiit, efficiatur dominus rerum hæreditariarum, tamen possessionem earum non adipiscitur, nisi apprehendat possessionem. *ff. de acqui. possessio. cùm hæredes. in princ.* & si ab alio possideantur, potest adipisci earum possessionem per istud interdictum. Pro recuperanda possessione datur interdictum vnde vi: & quod vi, aut clam. Pro retinenda possessione datur interdictum vti possidetis, pro re immobili: vel vtrobi pro re mobili. hoc habes *Instit. de interdi. § adipiscenda. & §. seq. & ĩ de proba. c. licet.* Si ergo aliquis cœpit agere rei vendicatione, potest redire ad iudicium possessorium, quod proponitur pro recuperanda possessione, vel adipiscenda, pendente iudicio proprietatis. vt hic dicitur, & ĩ *de test. significauerũt. in prin. & ff. de vi, & vi armata. cum fundum § vlt.* & ecõuerso de possessorio potest redire ad iudicium proprietatis, sed ad interdictum de retinenda possessione, non potest redire pendente iudicio proprietatis primitus instituto, sc. licet vti possidetis, vel vtrobi, quæ proponitur pro retinenda possessione: nec econuerso potest redire ad iudiciam proprietatis, postquam cœpit agere vti possidetis: quia sibimet esset contrarius: qui enim proponit rei vendicationem, dicit alium possidere: vt ĩ *de iud. examinata*, quia possidenti non datur actio *Instit. de actio. §. iste quoque.* & qui agit vti possidetis, dicit se possidere: vnde pendente iudicio proprietatis non potest redire ad illud. Nec obstat, quod legitur *ff de acquirenda possessione. naturaliter. § nihil. in fi.* vbi dicitur, quòd non negatur ei interdictum vti possidetis, qui cœpit rem vendicare: quia intelligitur de eo, qui ignorabat se possidere. [c] Vel potest dici, quòd ibi renunciauit primæ actioni, antequã inchoaret secundam. Et de his interdictis, scilicet vti possidetis. & vtrobi, potest intelligi, quod sequitur in litera, aliis possessoriis iudiciis in suo robore duraturis, &c. quia in his interdictis priùs oportet scire, quis sit possessor, quàm quis sit petitor: vt *Instit. de interdi. § retinendæ.* & ideò dicit hic, quòd iudicium possessionis de sui natura præcedit vendicationem dominij. Ioann. Alij volunt intelligere, quod dicitur, aliis possessoriis in iudiciis in suo robore, &c. de illis interdictis, quæ mixtam habent causam, in quibus debet quis probare dominium seruitutis, & possessionem suam, scilicet se iuisse xxx. diebus illo anno, sicut est interdictum de itinere, actúque priuato, quod datur volenti reficere iter. *ff. de itinere, actúque priua. l. 3. § hoc autem interdicto. & l. 1.* & 2. sic ĩ *de restitu. spolia. ex transmissa.* & idem in interdicto, quod datur de aqua ex castello ducenda *ff. de aqua quoti. & æsti. l. 1. §. aut prætor.* In talibus enim interdictis non redit quis ad causam possessionis omissa causa dominij. Sed certè de istis non videtur, quòd possit intelligi: quia illa interdicta de sui natura non præcedunt quæstionem dominij. quia ibi simul agitur de possessione, & de iure dominij: vt dicitur *ff. de itin. actúque priuato. l. 3. § hoc autem interdicto.* Vel intellige illud, de aliis interdictis, quæ sunt quasi præparatoria ad rei vendicationem: vt sunt interdicta de liberis exhibendis, & de tabulis exhibendis, vt priùs appareat quis possideat, & tunc detur alteri rei vendicatio. *arg. C. de rei ven. ordinarij.* Vel potest intelligi, quia cùm agitur de possessione & violentia, priùs agi debet de possessione, vt appareat, quis possideat, vt postea qui possidebat, de violentia sibi illata experiatur, & sic nunquam econuerso. *C. de appel. l. 1.* & illa verba, quæ vendicationem, &c. non faciunt implicationem, sed demonstrationem notant, quasi dicat, possessoria interdicta volunt priùs tractari, quàm rei vendicatio. *ff. de rei vend.* l. is qui destinauerit: licèt qaundoque secus fiat. prior tamen intellectus verior est.

d ¶ *Conclusum.*] Hoc sumptum ab *Auth. de testi. §. quia verò multi. collat. 7.* sic *infra de fi. instr. cùm dilectus.* & si mandatum [d] reuocetur post conclusionem: nihilominus fertur sententia non obstante tali reuocatione. ĩ. *de procu. audita. in glos. ad illum.*

e ¶ *Agi potest.*] Nouo tamen iudicio & renunciato priori, & sic saluabis opinionem Ioan. & B quæ hic reprobari videtur. & ĩ. c. *prox.* qui dixit, quod nunquam simul agendum est possessorio, & petitorio, etiam ab eodem. *C. de rei vend. ordinarij. & C. quorum bon. l. vlt. & C. de interdict. incerti.* sic intelligitur illa lex. *ff. de acqui. posses. naturaliter. § nihil.* quia ibi renunciauit primæ, qui inchoauit secundam.

f ¶ *Pendente.*] Id est, renunciatio, secundùm Iac. But. sed hæc expositio multùm est extranea, & contraria huic literæ, nec probatur aliquo iure. secundùm canonicam æquitatem planè stat verbum in sua significatione: vt ĩ. *de testi. significauerunt.* vel pendente quousque constet de possessorio: vt si succumbat in possessorio, reuertatur ad petitorium. Sed si obtineat in possessorio, quid erit de priori iudicio? Fiat, quod dicitur in prædicta decre. significauerunt.

g ¶ *Interdictum.*] Interdictum dicitur: quia inter duos redditur; non ab interdicendo. *Insti. de interdi. § sunt tamen.* Interdictum olim erat quædam formata, & solemnis conceptio verborum, quibus pretor aliquid fieri iubebat, vel prohibebat. *Inst. de interd. in princi.* hodie non seruatur solemnitas interdictorum: sed loco cuiuslibet interdicti datur vtilis actio in factum, *Insti. de interdi. § vlt.* Bernardus.

¶ *Glos. seq. quærit. arg. affirmatiuè, soluit contrarium. Vel ponit tres effectus sententia lata super possessorio, secundùm P. auor.*

h ¶ *Intentare.*] Sed nunquid si probauerit violentiam, debet ei adiudicari proprietas? Videtur, quòd sic. 16. q. 6 *placuit. C. vnde vi. si quis in tantam.* sed hoc non est verum, quòd quis amittat dominium rei, ideo quia commisit violentiam: & hoc non est ex natura interdicti, sed ex pœna illius constitutionis, si quis in tantam. vnde si vult sibi rem adiudicari, proponat condictionem ex illa lege, si quis in tantam, quia per interdictum vnde vi, non consequitur hoc, sed possessionem cum fructibus.

¶ *Gloss. seq. not. quòd succumbens, &c. obiicit, & soluit.*

i ¶ *Causa non decisa.*] Ergo si aliquis succubuit in iudicio proprietatis, adhuc post sententiam potest redire ad possessorium: sicut econuerso c. *arg. supra de elect. querelam.* & *infra eodem tit. cap. 3.* quia aliud est modus agendi, & aliud petitur, quàm priùs. *ff. de except. rei iudicata. cum quæritur.* & *l. seq. Arg. contra.* ĩ. *eo. c. prox.* vbi ille, qui obtinet in proprietate, obtinet in possessorio. Possessio enim videtur esse pars proprietatis: sicut vsusfructus pars dominij. *ff. de vsufru. l. 4.* vnde obstat exceptio rei iudicatæ *ff. de excep. rei iu. si quis cum totũ. in fi.* Ad hoc dicas, quòd si nuda proprietas deducta est in iudiciũ, post sentẽtiã potest agi de possessione: quia nihil habet cõmune proprietas cũ possessione. *ff. de ac. pos. naturaliter. § nihil.* secus si vtrúque deductum est in iudicium

a *Sol. illud potest intelligi, quando delegatus expressè prohibuit, ne cognosceret de possessione. Vel vbi petitorium tantũ fuit propositum, & super possessorio pronunciatũ,* supra de ord. cog. cum dilect. ad fi. *Vel verius ibi dicitur, quod per sententiam super possessione, non præiudicatur volenti agere super proprietate, secũdum Ho. Ioan. And.*

b *De materia interdictorum latè per Iasonẽ. & alios in* §. omnium. Insti. de act. *alibi sæpe in multis paragraphis eiusdem tituli.*

c *Idem Inn. & si dicas, quomodo potuit ignorare se possidere? Respondet Ho. quòd iste, cui successit, per aliũ possidebat, & hoc potuit hæres probabiliter ignorare.* ff. de regu. iu. qui in alterius. *& sic debet probabilis ignorãtia subuenire, secundũ ea, quæ no.* de ele. exe. mi. Apostolicæ. *Ioan. And.*

† *Vide tex. in l. dolum. cum gl. 2. & no. C. de e.*

d *Procuratoris nõ iudicis ut sit contra* infra tit. 1. audito. *Ioan. And.*

e *Contra gl. sim. in l. certi. C. de iur. & e. in l. ff. eod.*

dicium. s. eo. c. 1. 3. & 4. & j. c. prox. Iudex tamen, qui condemnat de proprietate, per consequens condemnabit de possessione: nisi reus excipiat de possessione, sc. pactum, vel vsucapionem, & hoc fiat ante sententiam ff. de rei ven. officium. ver. vbi enim. 10. Si enim aliquis probauit de possessione, & non de proprietate, & [illegible]terminatē [a] de v-[illegible] actum est, succumbit in vtroque. s. [illegible] c. 1. & 2. j. c. prox. Verum est ergo, quòd qui succumbit in proprietate, & in possessorio: adeo enim præualet proprietas possessio[ni], [vt] quod quis obtinet in proprietate, erit potior in possessione, cum de vtraq; simul actum est: licèt solo verbo perdiderit cōmodum possessionis. arg. 16. q. 3 cap. placuit. §. quod si mala fide. & possessio sæpe sequitur proprietatem. ff. de rei ven. officium. in fi. arg. ff. de vsufr. l. bona fides. veruntamen iudex, qui de proprietate tantùm datus est, non potest cognoscere de possessione. C. si à non compe. iudi. si de proprietate.

¶ Glo. seq. quærit obiiciendo, & respondet.

[Margin: 1 Quasi sententia ... Ioan. And. — ¶ Cap. 4. e. tit. 3. compilat.]

tà cùm ex perspicuis indiciis facilè arguitur iniquitas inuasoris: & spoliato casu, seu malitia probandi dominium subtraxerit facultatem [a]. ¶ His igitur, & aliis causis inspectis (quæ continent æquitatem [b], aut iustè mouerint animum iudicantis) postquam etiam conclusum fuerit, posse agi possessorio iudicio non negamus.

¶ Idem Episcopo & Officiali sancti Andreæ.

¶ *Si petitorio, & possessorio simul est actum, vna sententia terminatur: & præmittitur possessorium in terminando, sed in exequendo præualet petitorium.*

CAP. VI.

CVm † dilectus: & infrà. ¶ Ad quartum breuiter respondemus, quòd cùm super possessorio [c], & petitorio simul est actum, vtrumque vna sententia debet terminari †: Sed licèt in pronunciatione sit possessio præmittenda, in executione tamen debet proprietas præualere [d].

¶ Idem Veron. Episcopo.

¶ *Adiudicatur illi beneficium, qui probauit collatorem suum fuisse in possessione conferendi, collationis tempore: per hoc tamē non prohibetur succumbēs agere de proprietate iuris conferendi cum ipso collatore. Hoc vult tota littera.*

CAP. VII.

CVm † olim quæstio, quæ inter Archidiaconum ex vna parte, & Archipresbyterum, & Canonicos Vincentinæ Ecclesiæ ex altera: & infrà. ¶ Quoniam per attestationes nobis constitit euidenter, quòd ab Episcopis Vincentinis Archidiaconatus ipse sine reclamatione

a ¶ *Facultatem.*] Si nō potuit probare dominiū (vt hic dicit) quid valet redire ad possessoriū, cū videatur condemnandus, quia sententia super proprietate trahit ad se sententiam super possessione. j. c. proximo? Respondeo: potest valere quoad fructus, quos recuperat à tempore deiectionis. Item quia ex quo habuit possessionem, habebit commodum retentionis, nisi aduersarius proprietatem probauerit. C. de rei ven. res alienas. Et quia si spoliator rem petat, potest ei obiici, quòd amisit ius, si quod habebat per condictionem ex l. prædicta, si quis in tantam.

b *Æquitatem.*] Quā iudex semper debet habere præ oculis. ff. de eo, quod certo loco. quod si Ephesi. in fi. & vbi proditū non est ius, procedere debet iudex æquitate pēsata. s. de transact. c. vlt. Bern.

CVm dilectus.] In procedendi facultate possunt cōcurrere petitorium, & possessoriū: in terminandi modo possessorium petitorio præfertur: in exequendo verò petitorium possessorio præualet. h. d. Primò ponitur decisa consultatio. Secundò responsio ibi, *Ad quartum* quæ facit tria. Primò præsupponit modum procedēdi. Secūdò declarat ordinē terminandi. Tertiò effectum exequendi. Abbas Sicul. Pars huius habetur *supra de arb. cùm dilectus. & j. de fi. inst. cùm dilectus* Casvs. Aliquis possessorio, & petitorio simul egit contra aduersarium suū: quæsiuit iudex, qualiter deberet ferre sententiā? Respōdet Papa, quòd cū simul est actū possessorio, & petitorio, vtrumque debet vna sententia terminari, sed in pronūciatione præmittenda possessio, & in executione debet proprietas præualere, secundū quòd factum fuit s. eo. cùm ecclesia. & c. cum super. Not. quòd petitorio, & possessorio simul pōt agi, & vtrunq; vna sentētia terminari debet. Itē in executione sentētiæ quæstio, pprietatis pfertur quęstioni possessiōis.

¶ *Glo. seq. ponit vnam lecturam, cui signat contrarium: ponit aliā, cui signat etiam contrariū: ex quibus concluditur contra conclusionem alleg. de. §. quia autem. & soluit: reuertitur ad secundam opinionem, quam dicit fuisse M. & respondet ad ipsius contraria.*

c ¶ *Possessorio, & petitorio.*] Quidam intelligūt, quod hic dicit, qñ vnus agebat iudicio vti possidetis: & aduersarius agebat cōtra eū rei vendicatione: & sic intelligunt. s. eo. ad vltimum. & ita planus est casus. Sed contra est, quod legitur. ff. vti possid. l. 1. §. inter litigatores. quia vti possidetis, dicitur dari inter duos, qui dicunt se possidere [b], vt ibi. Vnde verius est, quòd idem homo proponebat simul de recuperanda possessione, & proprietate contra aduersarium suum. & secundum hoc signātur contraria. C. de rei vendic. ordinarij & ff. de iudi. si de vi. C. de interdic. l. incerti. C. quo bon. l. vlt. Per illas dicebant I & B. quòd nunquam poterat simul agi iudicio possessionis, & proprietatis. ar. contra ff. quorum leg. l. 1. §. quia autem. Sed illud est, quòd reus nō certificabat [c] actorē, & ideo simul proponitur petitio hæreditatis, & quorum legatorū. M in cōtraria fuit opi. quod possit agi simul de illis, & nos sumus in eadem opinione, sc. quòd simul possit agi per possessione recuperanda, & de proprietate ab eadē persona: nec est illud contra ordinē iuris, nec cōtrarietas, vel repugnātia hic inuenitur: quia non sunt contraria: vt hic patet, & s. eo. cum Ecclesia. & c.

[Margin: b Immò datur etiam possidenti contra eum qui non possidet, sed inquietat. j. de prob. licèt. vbi de hoc. Ioan. And. — c An scilicet pro hærede, vel possessore, an pro legatario. Io. And.]

cum super. & j. de capel. mo. dilectus. & ll. prædicta, ordinarij. incerti. & C. quo bon. l. fi. nō intelliguntur de tali possessorio pro recuperanda possessione: sed interdicto vti possidetis. ibi n. ordinarium est, q possessoriū primò tracteturiquia ppeuidētē contrarietatē simul agi nō pōt de proprietate, & vti possidetis ab eadē parte vt dictum est s. c. prox. Si verò vnus vult agere possessorio, & alter petitorio: illud nullo modo est admittendum j. tit. prox. solicite. in litteras. [d] item cum quis & c. ex conquestione. quia quæstio spoliationis priuilegiata est. s. de ordi. cogn. super spoliatione & 3. q. 1. & 2. per totū. & cum actor agit vtroque iudicio, reus potest se defendere super vtroque. s. eod. cum Ecclesia. & c. cum super. & C. de offi. rec. pro. l. 1. Bernardus.

¶ *Glossa sequens signat contrarium.*

d ¶ *Præualere.*] Semper .n. proprietas tanquam dignior trahit ad se possessionem, vt sequatur dominium: quia iustior est petitio proprietatis. ff. deposi. bona fides. versi. & hanc probo. & ibi per glo. arg. ff. de pigno. act. si rem alienam. arg. 1. 6. q. 3. c. placuit. §. quod si mala ar. j. de sequestra. c. 1. Arg. contra. j. de re iudi. suborta. & quod dicit, præualere, intellige, quòd simul est actum: vt hic dicit. Bern.

[Margin: † Vide text. in l. etiam. & ibi Bart. ff. de minio. d Concor. l. si à te. in prin. ff. de except. rei iudi. & l. 4. ff. de petit. hære. — † Omisit multis intellectibus huius c. de quibus latè Doctores hoc loco. hic mihi videtur satis aptus: quando archidiaconus per episcopum esset electus, non tamen possidebat, vel quasi: & ideo petebat ipsum archidiaconatū: quod impugnabant canonici. hic ego integrè desidero, vt clareat sit intelligentia.]

CVm olim] Potest summari principaliter duobus modis. Vno modo, vt faciat ad primā partē rubricę, si de causa possessionis; vt faciat largo modo, videlicet respectu commodi possessionis. & hoc intendit. Sufficit ei, cui beneficium, seu dignitas est collata, si probat, quòd conferens erat in possessione conferendi collationis tempore. Secundo modo potest summari magis propriē, & ad titulum, & ad secundam partem rubricæ, & sic: Succumbens in possessorio, de proprietate potest agere. Et certè hæc lectura, licèt sit vera in se, non tamen colligitur ex littera. Et primò decisè narrat processum. Secundò ibi, *Quoniam.* reddit diffinitionis causam. soluit obstaculum, & diffinit. Tertiò ibi, *Reseruata.* protestatur, & causam subdit. Abbas.

Casvs. Inter archidiaconum Vincentiñ. ex vna parte, & archipresbyterum, & canonicos eiusdem ecclesiæ ex altera, orta fuit quæstio super iure eligendi archidiaconum: dicebant enim canonici, quòd ad eos pertinebat electio archidiaconi, quare volebāt eum remouere, cum non fuisset electus ab eis: archidiaconus dicebat, quòd electus fuerat canonicè ab epo Vincen. qui erat in quieta possessiōe eligēdi archidiaconū, & duos antecessores ipsi elegerant episcopi Vincen sine cōtradictione canonicorū: super hoc procuratores vtriusq; partis ad sedē Apostolicā accesserunt; corā Papa petebat procurator canonicorū electionē cessari: procurator archidiaconi petebat eā confirmari ex causa prædicta: & litem contestati fuerunt super qōe præmissa: & quia ibi de præmissis constare nō poterat de cōi consensu procuratoris vtriusq; partis cā fuit iudicibus delegatis cōmissa: iudices receptis litteris citauerunt partes, canonici petebant inducias deliberatorias, vt possent iudices recusare: iudices non obstantibus allegationibus canonicorum receperunt testes archidiaconi, & causam ipsam cum attestationibus, ad sedem Apost. remiserunt. Dominus Papa examinato negotio, quia constitit ei per attestationes, quòd archidiaconatus Ecclesiæ Vinceñ. ab episcopis Vincent. collatus fuit duobus archidiaconis continuē, qui ante ipsum extiterant, sine contradictione aliqua canonicorum: & quia canonici prædicti non potuerunt iudices recusare, nec inducias deliberatorias petere, cùm de assensu procuratoris vtriusque partis dati fuissent; archidiaconatum prædictum dicto archidiaconato per diffinitiuā sententiā adiudicauit, canonicis Vincen. perpetuū silentiū imponens, salua quæstione proprietatis super collatione archidiaconatus ipsius, si cōtra episcopū Vincen. cōtendere voluerint, cùm res inter alios acta aliis obesse nō debeat. No. quòd ille, qui est electus, & institutus ab eo, qui est in pacifica possessione eligendi, obtinet ex sola possessione, licèt postea appareat ius ad alios pertinere. Item iudex datus de assensu procuratoris domini, recusari ab ipso non potest. Item res inter alios acta non nocet aliis. Item sententia lata propter possessionem non præiudicat proprietati.

¶ *Glo. seq. obijcit contra binum actum, & soluit.*

aliqua Canonicorum, duobus [a] Archidiaconis cōtinuè (qui ante ipsum extiterant) fuerat assignatus: & quia Canonici prædicti, Iudices [b] recusare minimè debuerūt, cùm causa prędictis Iudicibus delegata fuisset, de vtriusque partis Procuratorum assensu [c] prædictum Archidiaconatum eidem per diffinitiuā sententiā adiudicare curauimus, Canonicis Vincētinis perpetuū silentiū imponentes [d]: Reseruata [e] tñ eis quæstione proprietatis, super collatione Archidiaconatus ipsius, si fortè super hoc contendere voluerint aduersùs Episcopum Vincentinum: cùm res inter alios [f] acta, non debeat eis prȩiudicium generare.

¶Honorius iij. Abbati sancti Cypriani Torcel. diœcesis, & sanctæ Mariæ nouæ de Venetiis.

¶Si petens rem ex vna causa succumbit, ex alia causa petere poterit. h.d. quoad litterā. Vel sic. Petens rem dominij, possessio ē probare non sufficit. h.d. quoad titulū.

CAP. VIII.

IN causa, quę inter Patriarchā Grandeñ. ex vna parte, & Abbatē, & Cōuentū monasterij S. Georgij de Venetiis, super subiectione ipsi' monasterij, ex altera vertebatur: inuenimus pro eodē Patriarcha probatū, quòd inter alia Abbas, ſque iuit ad eius synodū quinquaginta solidos Venetorū ei per plures annos exoluēs †: *& infrà.* Ad hæc cùm de præmissis l. solidis, quos petiit ad subiectionis indiciū [g], à Patriarcha sit actū per sententiā diffinitiuā, quam super hoc contrariam reportauit: ei non adimimus (si alio iure [h] de ipsis

a¶*Duobus.*]Sed qualiter potuit iste Archidiaconus ex bino actu Epi consequi ius, cū nec trinus tribuat. s. eo. cū *Ecclesia.* sed quadruplex actus necessarius videtur. *C. de seruis. l. Vlt. §. aliis autem.* Sed hoc ideò contingit: quia qui est in quieta possessione eligendi, vel præsentandi, potest eligere, & præsentare. & ille cōsequitur ius ex hoc. s. *de elect. querela. infrà de iure patron. cōsultationibus.* qui enim est, in quieta possessione, debet vti iure suo a, quousque euincatur ab eo. j. *Vt lit. penden. ca. 1.* & 2. & 16 q. 4 volumus. & sic cōsequitur aliquis dominium ab eo, qui non est dominus, & sufficit hoc electo. vel præsentato tantum in possessorio obtinere, id est, quod elector sit in quasi possessione eligēdi, ad hoc vt confirmetur electio, vel præsentati per iura prædicta. ¶*Gl. seq. obiicit, & soluit distinguendo. & ad instructionē casum iterum distinguit. Secūdò obiicit. q lit. nō cōtest. &c. dat tres resolutiōes, quarum prima plus placet.*

b ¶*Iudices recusare.*] Sic patet ex hoc loco. q si procurator tuus impetrauit tibi iudicem: q non potes eum postea recusare, sicut si tu ipse eum impetrasses. s. *de offi. deleg super quæstionē §. Verū.* Sed mirum videtur, q factum procuratoris in hoc casu præiudicet dñi, cum hic non possit habere dñs recursum contra procuratorē: quia in casu isto procurator est nō soluendo: vnde nō debet nocere dñi. *ff. de dolo. & elegāter. § pe & ff. de eo, per quem fa. erit. l. Vlt. in princ.* Sed illa iura intelligūtur, cum procurator dolū commisit secus esset, si negligēter versatus esset. & sibi imputet, qui minùs diligētem procuratorem constituit *ff. de mino. cum mandato. in fi.* potest tñ pars læsa ppter neglīgētiā procuratoris nomine Ecclesię petere in integrum restitutionem. s. *de in integ. restitu. cum venissent.* In casu isto dico, q si dominus dedit certam formā de certis personis pro iudicib. obtinendis, & ipse egressus est illam formam petendo alios iudices. tūc nō fit præiudicium domino, quin possit illos recusare, si voluerit. *ar s. de off. deleg. cum olim. C. de procu. si procurator.* & hoc est ex testim. j. *de ap. significante.* circa medium: ibi, contra inhibitionem. & per glo. ibi Sed si simpliciter fuit constitutus procurator ad impetrandum iudices, non dando certum mandatū de certis personis: tunc nō potest iudicem recusare. *arg. l. prædicta, si procurator.* Quando non præiudicet factū procuratoris dño, & quando non, dicitur suprà vt lite non conte. c 1. [b] Sed qualiter fuerunt hic recepti testes lite non conte. post recusationem, si non consentiebant in iudices, licet de consensu procuratoris eorū fuerunt obtenti? Ideò recepti sunt non obstante recusatione: quia in præsentia Papæ lis fuerat per illos procuratores cōtestata, vt patet in antiqua decr. alias non fuissent recepti, si non consensissent: vel non valuisset receptio testium lite nō cōtestata. s. *Vt lit. non contest. & per totū.* Vel dic, q bene valuissēt attestationes etiam lite non contest. cùm isti canonici fuissent actores. si fuerunt contumaces: vt j. *de do. & contu. causam quæ.* vbi de hoc not. & *suprà Vt lit. non contest quoniam frequenter. in princ.* vel si erant rei, quod verius videtur per ipsam litteram: & sic contumaces d fuerunt: bene possunt testes recipi lite non contest. s. *vt lit. non conte. quoniam frequenter.* quia agebatur de electione: sed verum est, quòd lis erat contestata.

c¶*Assensu.*]Sic ab eis esset rescriptum impetratum: nec induciæ deliberatoriæ dandæ sunt impetranti. 3. q. 3. c. *induciæ §. et autē.* nec dilationis inducias petere debent, cum apud sedem Apostolicam per procuratores vtriusque partis lis erat cōtestata: & hęc littera probat, quòd canonici erant actores, quando impetrauerunt rescriptum.

d¶*Imponentes.*]Et hæc littera pbat, q canonici erāt actores: q a reo nō imponitur silentiū: sed absoluitur actore nō pbāte. Ber. ¶*Gloss. seq. obijcit, quòd exceptio rei iudicatæ, &c. & dupliciter soluit, & in fine soluit improprietatem ad titulum.*

e¶*Reseruata tamen, &c.*] Sic *suprà de elect. querelam.* Sed nūquid Episcopus potest repellere istos per exceptionem rei iudicatæ: nam cum ille obtinuit, qui habuit causam ab Episcopo, illud debet Episcopo prodesse: sicut pactum factum à debitoribus hæreditatis (ne ab ipsis petatur) cum emptore hæreditatis: nocet vēditori ipsius hæreditatis. *ff. de pact. si cum emptore?* Sed non est verum: quia exceptio rei iudicatæ transit ab actore suo ad alium, scilicet emptorem, sed non reuertitur ad actorē suum. *ff. de except. rei iud. si a te. §. Vlt. sic supra de elect. querelā.* Est etiam alia ratio: quia hęc sententia lata est ratione possessionis inter capitulum, & Archidiaconū: sed si capitulum postea voluerit agere contra Episcopū, illa erit quæstio proprietatis: & sic erat omnino alia causa: quia sententia lata super possessione non obstat agere volēti de proprietate. sed hic res inter alios acta fuit: vt j. dicit. vnde non obstat super proprietate etiam inter easdem personas. [*Hactenus procedit gl. Ber. quod sequitur, est additio.*] Ista decr. competentiùs deberet poni in tit. de elect. sicut decre. querelā. quia tit. iste loquitur, quādo inter easdē personas vertitur quæstio possessionis, & proprietatis: vt patet. s. *eo. per tot. quod hic non fit.* nec dicitur hic propriè quæstio possessionis, quia non est actum possessorio iudicio: in quo casu loquitur iste tit. sed Archidiaconus obtinuit: quia Episcopus erat in possessione vel quasi iuris eligendi. Vel dic, quòd ista decr. respicit tantùm secundam partem rubricæ. Bernard.

f¶*Res inter alios acta.*] j. *de re iud. c. penult.* j. *de praben. dilecto. in fi.* & j. *de do. inter dilectos. in fi.* & s. *de offic. deleg. super eo.* & *§ de fide instru. inter dilectos.*

I*N causa.*]In prima decisa diffinitio. In secunda protestatio ibi. *Ad hæc.* Abbas Sic.

Casvs. Patriarcha Grandeñ. petebat subiectionē in monasterio S. Georgij. & l. solidos Venetorū in iudiciū subiectionis, intētās possessoriū, sc. & petitoriū: sup duob. prædictis articulis lite cō. test. pars vtraq; suas pbationes induxit: & q a patriarcha pbauit se possedisse, ac pcepisse pdicta: cū diceret se spoliatū pdictis. D. Papa ipsum restituit, verū q a vtraque pars deduxerat in iudiciū, quicquid iuris habuerat in prædictis. P. visis priuilegiis prædecessorū suorū ex parte monasterij productorum, pronunciauit monasteriū liberū. & ad Romanā Ecc nullo modo ptinere, absoluēdo monasteriū in pmissis, & aliis, q iurisdictionē, & subiectionē respiciūt, ab impetitione patriarchę, nō obstāte possessione ab ipso patriarcha pbata: quia nō pbauit tāto tpe se pcepisse pdicta, & p hoc renūciatū fuerit priuilegiis libertatis: sed cū de pdictis l. solidis, quos patriarcha petebat ad indiciū subiectionis, sit actū ab ipso, p sñiam, q super hoc contrariā reportauit, Papa sibi nō adimit potestatē si alio iure de præmissis l. solidis voluerit experiri. No. q non obstat res iudicata, si ex alia causa eadē res petatur, super qua fuerat aduersarius absolutus. ¶*Gloss. seq. soluit impertinentiam tituli.*

g¶*Ad subiectionis indiciū.*]Petebat patriarcha subiectionem in monasterio S. Georgij, & l. solidos ad iudiciū subiectiōis ab isto abbate, vt pbaret p hoc q ei subesset. & j. *de cēsi. omnis anima.* 10. q. 3 *illud.* & *C de episc. & cleri. nulli.* & in his actū fuit à patriarcha possessorio, & petitorio: in possessorio obtinuit, in petitorio succubuit: & sic facit ad titulū: aliàs nō videt facere ad titulū. & sic patet, q malè fuit decisa, & meliùs fuisset posita in tit. de re iudi. siue de excep. Qñ ij verò sensus talis, est signū exceptionis, qñque solūmodo signū ptectionis. j. *de priuileg. recepimus.* & tunc non eximitur a iurisdictione diœcesani. vt dicto c. *recepimus in fi. & in gl. fi.* [f] sed hic petebatur in signū subiectionis, sicut et j. *de censi. cū Venerabilis.* sed quia monasteriū liberū erat, & exemptum per priuile. Rom. Pont. succubuit illo casu. & in aliis: quia nō percepit ille tanto tempore, q renūciatum, vel præscriptum fuerit priuilegium libertatis: vt patet in integra.

h¶*Iure.*] Sic patet, quòd qui rem petit, & præcipuè in personali actione ex vna causa, si succumbat, quòd non obstat ei exceptio rei iudicatæ: si postea petat eandem rem ex alia causa. *ff. de excep. rei iud. cùm quæritur.* & *l. & an eandem. §. actiones.* Idem est in rei vendicatione, si exprimatur tantùm vna causa. *ff. de excep. rei iud. si mater. §. eandem.* Idem est etiam in possessorio. j. *de dona inter dilectos.* & *ff. de acqui. pos. possideri. §. ex plurib.* [¶] *arg. de hoc dictum est.* s. *de lib. ob. c. 4. Vbi de hoc.*

a *Vnde secūdū Hostien. etiāsi vacāte Archidiaconatu canonici appellassent, ne Episcopus conferret: & Episcopus nihilominus contulisset, tenet collatio Episcopi: cum appellatio possessionem suam non aufert. ad hoc, de* sup. neg. prælat. c. ii. *Vbi dixi de hoc,* & de maio. & obed. dilecti. in gl. sed quid. *Io. And.*

b *Adde per* l. si pater. ff. de his quæ in frau. cre. & l. 1 § dictum. ne vis fiat ei.

c *Et in registro secundū Inn. qui dicit ibi patere, quod post litem cotest. de consensu procuratoris datas fuerunt tres iudices quorum alterum recusabant canonici: quia consanguineum archidiaconi. Ioan. And.*

d *Dato etiā quod appellauerint ex prædicta causa frustratoria secundū Innoc. ad hoc j. de d. & conti. c. cū qui. lib. 6. Io. And.*

e *Ego in antiquis extra plurib. hoc, quod sequitur, Vsque glossam Bernardi scriptum inueni, nec dubito, quin sit Bern.*

† *Facit ad hoc text. in* l. cum quid ff. si cer. pet.

f *Contr.* l. cum quidā. §. diuus. ff. de vsu. & l. Celsus. cum no. ff. de vsuca.

Emptor, qui vsucepit, possidet pro suo, & pro emptore, & hæredes emptoris pro hærede, & pro emptore. Io. And.

DE RESTITVTIONE SPOLIATORVM.

Visum est supra de causa possessionis: sed quia causa restitutionis possessoria est sedes de illa, sub titulo secundum Gof. Vel sic: Visum quomodo possessio peratur: quia perdita restituenda est: ideo, &c. Item H. Vel sic: Vidimus supra, quo ordine causa possessionis, & proprietatis tractari debet: sed quia dubitari posset, an spoliatus sit restituendus ante omnia: ideo subiecit hanc rubricam. Ab. Sic.

De hac materia tractatur 2. q. 2. & 3. q. 1. & 2. per totum.

Licet multum. Sic continuatur: Supra restitutionem petit, potest sibi quaestio proprietatis referri. h. d. in prima spoliati conquestio. In secunda ibi, *Quod si ita.* causae commissio bimembris. Et secunda ibi *Alioquin.* Abbas Siculus.

CASVS. Quidam caecus conquestus fuit domino Papae, quod non ince ecclesiae, cuius ipse caeci occupa erat irrationabiliter. Quidam diaconus ipsius ecclesiae Euentus nomine aduersario respondit, quod campus erat ipsius Ecclesiae, & hoc obtulit se probaturum: & caecus respondit, si hoc probare posset, quod esset contentus: vnde super hoc scribit Papa Constantio episcopo dicens: quamuis ante quam quaestio proprietatis tractari debeat, possessio violenter ablata ipsi caeco deberet restitui: tamen quia diaconus praedictus, consentiente ipso caeco, obtulit se probaturum dictum campum ad suam ecclesiam pertinere, inquirat de hoc veritatem: & si hoc probatum fuerit, ipsi caeco silentium imponat: alioquin res ei ablata reddatur. No. quod causa possessionis prius tractanda est, & restitutio facienda, quam quaestio proprietatis, sed caecus iste in hoc iuri suo renunciauit.

experiri voluerit) potestatem.

TITVLVS XIII.

De restitutione spoliatorum.

¶ Gregorius nonus † Episcopo Constan.

¶ *Aduersus restitutionem petentem, non est audiendus reus de proprietate opponens nisi actore consentiente.*

CAP. I.

Licet multum: & infra. ¶ Conquestus est nobis Philos. † caecus eius campum ab † Ecclesiae hominibus irrationabiliter occupatum. ¶ Quod si ita est, quanquam ante omnem contentionem [a] possessio ei debuerat violenter ablata restitui [b]: tamen quia Euentus Diaconus ipsius Ecclesiae consentiente illo construit se legitime probaturum, dictum campum eiusdem Ecclesiae iuris esse, veritatem inquireret: & si hoc probatum fuerit, huic dicendum est, vt a sua intentione discedat. Alioquin res ei ablata reddatur.

¶ Alexan. iij. Vigornien. † Episcopo.

¶ *Petenti restitutionem beneficij, non obstat renunciatio facta post spoliationem: quia praesumitur non spontanea. Et secundo addidi, quia praesumitur non spontanea: quoniam etsi probaretur spontanea, deberet obstare talis exceptio, vel renunciatio in beneficialibus.*

CAP. II.

Solicitè † cures perquirere, quo tempore H. renunciauit Ecclesiae: & si tibi constiterit, eum spoliatum [c], cùm eidem Ecclesiae renunciauit: contra eum testes alterius partis, de iuramento, & renunciatione sponte facta (ante quam restitutus fuerit) non admittas †: quia non est verisimile [d]: quòd sponte iuri suo renunciauerit, qui renunciat spoliatus. Sed testes eiusdem H. quibus intendit se probare, quòd violenter praedicta Ecclesia spoliatus erat spoliatus, sed sponte ipsi renunciauerat, dum eam possidebat: vnde non erat audiendus: & hoc probare volebat. Rndebatur, quòd etsi verum esset, quod renunciauerat, spoliatus tamen renunciauit, & inuitus: & hoc probare volebat. Consultus Papa, quid super hoc esset agendum, mandat Vigornien. Episcopo, vt diligenter inquirat, quo tempore H. renunciauit ecclesiae, & si constiterit illum spoliatum, cum eidem Ecclesiae renunciauit, contra ipsum testes alterius partis de spontanea renunciatione, & iuramento, non admittat antequam fuerit restitutus: quia non est verisimile, quod sponte iuri suo renunciauerit, qui spoliatus renunciat: sed teste ipsius H. recipi [illegible], probare intendit, quòd violenter praedicta ecclesia fuerit spoliatus. No. quòd ei, qui petit restitui, non potest referri quaestio proprietatis: quòd ius nō habeat: & sic quaestio proprietatis non praeiudicet quaestioni possessionis: quia quaestio spoliationis prius ipse [illegible] est, vt ei nihil possit opponi, quod tangit quaestionem proprietatis, nisi primo fuerit restitutus.

¶ *Glo. seq. arg. à contrario: secundo obiicit quòd istum tex. ante ingressum &c. sol. dicit hic non signat contrarium de Ab. esse super decre. super hoc. & regu. ad hoc mittit.*

c ¶ *Eum spoliatum.*] Ergo à contrario sensu si non esset spoliatus, ne reciperentur testes contra eum. ¶ c pro. ex eo enim quòd spoliatus renunciauit, praesumitur, quòd inuitus, & coactus renunciauit: vnde contra talem praesumptionem non admittuntur testes (vt hic innuitur) nisi facta restitutione. Sed quare mandat Papa inquiri, quo tempore renunciauit: cum spoliatus ante causae ingressum debeat restitui ¶ c. pro. & ¶ eo. in literis. & cetera cum quis. Ideo de hoc inquiritur: quia si renunciasset eo tēpore, quo possidebat, & ipse postea peteret Ecclesiā dicēs se spoliatum [b], tunc reciperentur testes contra eum, quod sponte renūciauit, vt sic defenderet se ille reus cōtra istū petentē restitutionem, vt sequitur in glo. ad fi. & ¶ de renun. super hoc quae consueuit signari contraria huic: sed non contradicit: quia in alio casu loquitur, vt ibi dictum est. Sed si aliquis spoliatus petit restitutionē beneficij tui, & obijciatur ei, quòd non fuerit canonicē institutus, vel quòd sponte renunciauit, vel abiurauit, non est audiendus: quia ei non potest referri quaestio proprietatis, nisi postquā fuerit restitutus: quod esset, si ei obijceret obijciens in iure minus canonicam institutionem, vel abiurationem spontaneam: vt ¶ eo. in literis. c. item cum quis. & c. ex conquestione quia quaestio spoliationis priuilegiata est. ¶ de ord. cog. super spoliatione. Hic ergo tantùm agitur possessorio: vnde aduersarius non est audiendus, mouens ei quaestionem proprietatis: quia nihil habet commune quaestio proprietatis cum possessione ff. de ac. pos. naturaliter. §. nihil. quare non obstat iuramentum restitutionem. etenim, cum in ea non agatur de iure proprietatis: sed iuramentū, & renunciatio spontanea tangunt ius proprietatis: cui abiurando renunciauit spoliatus, sed possessioni non renunciauit, vel abiurauit: quia iam amiserat eam per spoliationem, & ei quod non possidebat, renunciare nō poterat, quare petit restitutionem. Si verò constaret, quod non spoliatus renunciauit, dum quietè possidebat: vt in c. fe. Et sic est arg. nō lata sententia super proprietate, non obstat agere volenti de possessione vt in c. 3. de causa pos. c. pastoralis. & etiam ar. contra colligitur ibi, quòd obstet. in glo. ergo si aliquis. &c.

¶ *Gl. se. ad rationem tex. ad hic alsam secundo signat contrarium de decre. seq. ponit opinionem, & dupliciter soluit.*

d ¶ *Quia non est verisimile.*] Cōtra hāc praesumptionē nō admittūtur testes, ex quo cōstat, quod spoliatus sic renūciauit. & hoc nō tm ex vi praesumptionis, sed potius ex natura, & priuilegio spoliationis: quia cā in mentans nō est recōueniendus, nisi de alta spoliatione

¶ *Glos. seq. obiicit ad tex. per tres ll. & Innoc. decre. & ad illas respondet.*

a ¶ *Contentionem.*] Si hoc petiuisset. ¶ eod. c. proc. & c in literis. & c. item cum quis. & ¶ de ord. cogni. super spoliatione. & 2. q. 2. per totum & 3. q. 1. & 2. per totum. & sibi imputet iste caecus, qui renunciauit iu[illegible] possessorio. 29 q. [illegible] rei causa. in gl. probare. sed videtur, quòd non est restituendus, si aduersarius incontinenti vellet probare dominium. ff. ad exhi. l. 3. §. ibidem. & ff. ad Trebel. ille à quo §. 1. & melius ff. vt in pos. leg. sive à quo. primo resp. & ¶ eod. literas ad fin. sed non obstant leges illae: quia non loquuntur in interdicto, vnde vi, immò in interdicto, de adipiscenda possessione. & ideo dicit decr. literas. illud speciale est propter periculum animae, in casibus vbi Ecclesia dispensare non potest, vt ibi patet.

¶ *Glo. seq. quaerit. & soluit.*

b ¶ *Restitui.*] Cum fructibus perceptis: & qui percipi potuerunt à tempore deiectionis ¶ eod. c. prox. & c. grauis. Sed quid si sumptus aliquos fecit ille diaconus in rem illam? [a] Respondeo, nec petitionem habet inuasor nec retentionem: quia donare videtur tanquam malae fidei possessor. Instit. de rerum diui. §. ex diuerso. & quicquid plantatur, seritur, vel aedificatur omne solo cedit, si radices prius egit. Iustit. de rerum diui. §. si Titius. immo tenetur etiam de eo, quod casu periit. ff de lega. 1. cū res. in fi. tamen sumptus necessarios, sine quib. res facta esset deterior, debet restituere. C. de re vend. domum. & ff. de peti here. si à domino. §. Sed.

Solicitè.] Petenti restitutionem non obstat exceptio abiurationis factae post spoliationem h. d. secundum glos. Ioan. And. Diuiditur. Primò ponit causae commissionem, in qua prius probata replicationi, qua probata repellit exceptionem, submittens rationem ibi, *Quia non est.* Secundò ponit finalem determinationem *Sed testes.* Abb. Siculus.

CASVS Quidam clericus H. nomine dicebat se spoliatum Ecclesia sua, vñ petebat restitui sibi Ecclesiā. Rñdebatur ecōtra, quod non

Marginal notes: † *In manuscripto habetur, Philos.* † *In codice Barbarica abest: in Ecclesia vestra.* † *Vuigorensi.* † *Vuigorn.* † *Post conc. Lateran. sub Alexan. iij. p. 22. c. 1. in int. compilatione.* † *Istum tex. ante ingressum &c. sol. dicit hic quod quamquam de aliqua exceptio proponitur in genere, qua in specie certa contenta sub genere concludit interim exciptens, incerta non debet per hoc excludi.* b *Vel quia sciens non fuisset dimissa.* *Vel quia fuit electus, cum renunciando possessionem amiserit.* e *Quasi istud non sit excipere contra petitionem, sed reprobare probationem secundum Petr. In. & Ab. Ioā. An.* *Vide de hac materia per Bart. in l. fundo. cū glo. de re vē. & tex. mul. cum glo. in l. plan. ff. de petit. here.*

tione conueniretur, vel ei in modum exceptionis alia spoliatio obijceretur. s. de or. cogn. super spoliatione. Sed manifestè videtur contrariam decr. sequens, vbi obijciens spontaneam abiurationem agenti possessorio, auditur. Quidam sic soluunt contrarietatem, quòd hic metu renunciauit, & non coram suo iudice: & in seq. c. renunciauit sponte, & coram suo iudice. Verior est solutio, quia hic agebatur possessorio tantùm: in sequenti possessorio, & petitorio: vt patet in antiqua. Vel dic, quòd hic constabat eum spoliatum fuisse, cùm renunciauit: quia hoc primò quæsitũ fuit: vt dicit in prin. sed in sequenti non cõstabat eum fuisse spoliatum:[a] immò dicebatur, quòd nulla spoliatione facta, sponte, dũ possidebat, renunciauit, & sic admittitur ad probandum, quòd non spoliauit indirectè. sic j. eo. cùm ad sedem. & j. de testi. significauerunt. & j. eod. olim. 1. arg. quòd sicut admittitur actor ad probandum, quòd fuerit spoliatus: sic reus potest & debet admitti ad probandũ cõtrarium: quod erit, dum probauerit, quòd sponte renunciauerit, cum possidebat, & corã suo iudice: & si hoc probauerit, patet quòd ipsum nõ spoliauit. & sic nulla contrarietas, & ibi præcessit renunciatio spoliationem, sed econuerso hîc, & ideò secus: & ideò non fuit spoliatus.

fuerit spoliatus[a] (dũmodo idonei sint) recipere non postponas.

¶ Idem.

¶ *Petens restitutionem beneficij, non auditur, etiamsi spoliationem probat, si probatur eum sponte illud beneficium prius resignasse.*

CAP. III.

ACcepta† cõquestiõe P. Clerici, quòd violenter fuerat, Ecclesia spoliatus, vobis dedimus in mandatis, vt si hoc constaret, eam sibi restitui faceretis. Quo cognito, responsũ est ab aduersario, id non debere proficere: eo quòd spõtanea voluntate coram Eboracen. Archiepiscopo Apostolicæ sedis Legato præscriptã Ecclesiã abiurasset†: *& infra.* ¶ Mãdamus, quatenus si vobis cõstiterit, quòd Præfatus P. nullo metu, vel vi coactus, sed spontaneè † prælibatam Ecclesiam taliter abiurauerit[b]: ei super hoc perpetuum silentium imponatis.

¶ Idem Vuigornien. Episcopo. & Helien. Archidiacono.

¶ *In interdicto de retinenda, succumbit reus ipsius abiuratione probata. h. d. quoad titulum.*

CAP. IV.

AVdita † querela T. Clerici quòd H. persona Ecclesiæ de Sander, ipsum super Ecclesia sua de Pelen. † indebite molestaret: London. Episcopo, & tibi fili Archidiacono dedimus in mandatis, vt si vobis constaret, quòd prædictus H. alterius Ecclesiæ[d] personatum haberet, vel iuramento spontaneè præstito firmauerit, se memorato T. super eadem Ecclesia † quæstionem de cętero non moturum, ab eius molestia super hoc compesceretis eundem: & infrà.

¶ Cum verò vobis pleniùs constitisset, dictum H. non solùm alterius Ecclesię personatum habere, sed etiam spontanea voluntate Ecclesiam de Pelen. † in perpetuum abiurasse: prohibuistis eidem, ne dictum T. super hoc de cætero molestaret.

¶ Licet autem nuncius eiusdem H. posteriores literas impetrauerit, formam aliam continentes, quòd non obstantibus literis à parte altera impetratis, reuocari deberet, si quid immutatum esset in causa, postquam idem nuncius iter ad nos arripuerit veniendi.

¶ Quia tamẽ non intelleximus[e],

a ¶ *Spoliatus.*] Quid si spoliatus stetit per annum, quòd non petiit restitui: nunquid postea auditur? Videtur, quòd non: quia interdictum actio est prætoria, quę anno expirat. *Insti. de perpe. & tempo. act. in prin.* Respondeo, prætoriæ actiones temporales sunt quoad pœnam: perpetuæ quoad prosecutionem ipsius rei. *ff. de act. & oblig. in honorariis. ff. de vi. & vi arma. l. 1. in prin.* immò secundùm canones videtur, quòd etiam ad damnum, siue ad pœnam perpetuò agi possit: quia nulla conditio temporis opponi potest: vt 3. q. 1. redintegranda.

ACcepta conquestione.] Petenti restitutionem Ecclesiæ, obstat exceptio spontaneæ abiurationis. hoc dicit. In prima parte ponitur consultatio, continens commissionis formam, & exceptionem. In secunda responsio ibi, *Mandamus.* Abb. Sic.

CASVS. Quidam clericus P. nomine, conquestus fuit D. Papæ, quòd Ecclesia sua violenter fuerat spoliatus: mandauit Papa quibusdam iudicibus, vt si de hoc constaret, Ecclesiam facerent sibi restitui, partibus coram iudicibus constitutis: responsum fuit ab aduersario, quòd ipse non fuerat spoliatus, sed corã Eboracen. Archiepiscopo, dum Ecclesiam possidebat, spontanea voluntate abiurauit eandem: & hoc offerebat se probaturum: iudices cõsuluerunt super hoc D. Papam: & ipse mandat eisdem, quatenus si constiterit eis quòd prædictus P. nullo metu, vel vi coactus, sed spõte dum Ecclesiam possidebat, abiurauit eandem, ei super hoc perpetuum silentium imponant: cum per hoc appareat, quòd non fuerit spoliatus. Not. quòd petenti restitutionem, potest opponi, quòd non fuerit spoliatus, & auditur volens hoc probare.

¶ *Gloss. seq. signat contrariũ de decr. s. prox. ibi remittit: & in fine ponit opinionẽ. Secũdo & tertio signat, & soluit duo contraria.*

b ¶ *Abiurauerit.*] Contra. *c. prox. vbi non admittuntur testes*, ibi soluitur: hĩc arg. cõtra *j. de instit. cum venissent.* sed ibi possessorio actũ fuit: & ibi ẽt abiuratio, vel renũciatio personalis fuit, sed cõcessio fuit realis.[b] Itẽ arg. aliud contra *j. de conces. preb. post electionem*, ibi non fuit abiuratio probata: vnde ibi restituitur: & post restitutionẽ põt opponi abiuratio: vt ibi dicitur in fi. Quidã dicũt, quòd illa decr. solicitè. cõtinet dispẽsationẽ, ex eo quòd ibi auditur cõtra iuramẽtũ: hæc verò ius continet, ex eo quòd hic nõ auditur contra iuramentũ[c]. *Arg. j. de iureiurand. si verò.* Bernard.

AVdita querela.] Per secundas literas facientes etiã expressam mẽtionem de primis, non reuocatur sententia lata per primas. h. d. secundum Io. An. sed adde ad istud summarium, etiamsi in secũdis literis dicatur, quòd debeat reuocari, quicquid immutatum erit in causa à cætero tempore. Diuiditur, nam primò ponit tres commissiones. Primo primam, & processum ipsius vsque ibi, *Licet.* Secunda vsque ibi, *Quia tamẽ.* ibi incipit tertia, vt præmittit causam mandati. Secundò mandatum bimembre, quod per se patet. Abb. Sic.

CASVS. Quidam clericus T. nomine accessit ad D. Papã, & cõquestus est ei, quod H. rector Ecclesiæ de Sand. ipsum T. super Ecclesia de Pelen. indebitè molestabat, cùm esset rector alterius Ecclesiæ, & iurasset, quòd ipsi T. super eadẽ Ecclesia non moueret quæstionem. Papa mandauit Episcopo Lõdon. & Archid. Helien. vt si cõstaret eisdem dictum H. alterius Ecclesiæ personatum habere, vel quòd iuramento spontanea voluntate præstito super eadem Ecclesia dicto T. quæstionem de cætero non moueret, ipsum H. ab ipsius molestia prohiberent: tãdẽ constitit eisdem, quòd non solùm habebat personatum alterius Ecclesiæ, sed voluntate spontanea abiurauerat Ecclesiam de Pelen. vnde iudices præceperunt eidem H. ne dictum T. super Ecclesia ipsa de cætero molestaret. Sed dictus H. nunciũ suum ad curiam destinauit, literas impetrans formam aliam continentes scil. quòd non obstantibus literis à parte altera impetratis, reuocaretur in irritum, si quid esset immutatum in causa. Postquam nuncius ipsius H. iter arripuit ad sedem Apostolicam veniendi, audito quòd dictus H. tales literas impetrasset, dictus T. ad curiam accessit exponens domino Papæ omnia prædicta: super hoc præscribit Papa Vuigornen. Episcopo, & eidem Archidiacono Helien. dicens, quòd non intellexit, nec intelligi debuit, vt reuocaretur, quod per eos factum esset auctoritate literarum ipsius, sed si aliquid indebitè immutatum esset. Vnde mandat, quatenus sententiam, quam tulerunt ante receptionem posteriorum literarum, occasione ipsarum nullatenus debeat reuocare: & si contra sententiam ipsam aliquid statuerunt, illud debeant reuocare. Si verò post receptionem sequentium literarum sententia lata fuit: ea non obstante iuxta earum tenorem in causa procedant. No. quòd aliquis duas Ecclesias quoad rectoriam simul habere non potest. Item quòd per renunciationem sponte factam, amittat quis ius suum. Item ad intentionem Papæ semper recurrendum est. Item quod legitimè factum est, Papa non intendit reuocare. Item sententia rectè lata per rescriptum Papæ non reuocatur. Item sententia lata post reuocationem literarum non tenet.

c ¶ *Alterius Ecclesiæ personatum haberet.*] Sed etiam quodcunque istorum probaretur, sufficiebat. *infrà de prob. referente. & c. de mult. & supra de ele. dudum. 2. & supra ca. prox. & supra quod met. cau. ad audientiam. & j. de iureiur. si verò. & 22. q. 4. si aliquid.*

d ¶ *Molestaret.*] Et sic patet, quòd T. possidebat, & H. illum impediebat, & molestabat eum super ipsa Ecclesia: vnde agebat T. vti possidetis,[d] scilicet ne inquietaretur. vnde secundum formam petitionis formatur hîc sententia, *infra de simo. licet Hely. §. nam iuxta iudicij. &c.*

e ¶ *Non intelleximus.*] No. quòd non vult Papa per suũ rescriptũ bene statuta rescindi. *s. de ara. & quali cum te.* nec vult derogare ius alienius, *99. d. nullus ex cap. exce.* ibi: subtrahitur. *& in gl. subtrahitur. & s. de offic. ar. licet. §. quia tamen. & j. de vsu. pal. ex tuarum. & C. de emancip. l. nec auu.* & ea quæ causa cognita statuuntur, rescriptis reuocari non possunt: vt *C. comminatio epistolas programmata. & c. l. 3.* ad hoc facit *C. sententiã res. non pos. l. impetrata. & C. de test. & quemadmodum test. l. si testamentum.*

a ¶ Reco-

a *Ergo non obstabat: sed refert sequ. glo. ad tempus, quo repellitur spõtanea probatio renũciationis. Ioan. And.*

† *Post conc. Latera. gl.* 22. c. 2. & c. 2. eo. ti. in 1. compil.

† *Vide tex. in l. si quis vi. §. differẽtia. ff. de ac qui. pos.*

† *Aliàs ita: sed spontanea voluntate.*

† *Post cõcil. Lateran. sub Alex. 3.* p. 22. c. 4. eo. tit. in 1. cõpilatione, vbi habes integrã narrationẽ facti.

b *Concor. l.* iubere cauere. cũ mor. ff. de iurisd. om. iud. & l. qui restituit. ff. de rei vẽ.

c *Alij dicũt illud loqui ex vi expulsiua, istud vi compulsiua: sed hoc falsum est quod patet hic per verbum, spoliatus. Ioann. And.*

† *Aliàs, Pelerem.*

† *Aliàs ita: super eadẽ causa: in multis antiquis.*

† *Pelerem.*

d *In qua initer dicto vterque agit, & vterque impetrare potest, sicut in communi diuidundo, & finium regun. medicus. secũdum Inn. vt infra de proba. ex literis. Ioan. And.*

a ¶ *Receptionem.*]No. tempus receptionis literarum considerandũ, & nõ datæ, sic ĩ. *de prab. dilectus* 2. vbi de hoc in gl. receperũt.
¶ *Gl. seq. assignat contrarium & soluit.*
b ¶ *Occasione ipsarum.*]Nota q hic fit in secundis literis mẽtio de primis etiam expressa, non tamen reuocantur primæ. vnde signatur contra. s. *de rescript. cæterum. & c. ex parte* 2. sed hoc ideo est, quia sententia iam erat lata per primas, quæ valide fuerunt: alias secundæ reuocant illos, vt hic patet: à qua sententia nõ fuit appellatum: vt C. *de li. penden. l.* 1. & 2. & C. *de transact. causas.* & *Cod. sen. rescin. non poss. l. impetrata.*
c ¶ *Non obstante.*]Hoc ideo, quia iurisdictio per primas literas attributa, reuocata erat: vnde nulla fuit sentẽtia lata post receptionem secundarum. sic s. *de offi. deleg. ex literis.* Bern.

nec intelligi debuit, vt reuocaretur, quod per vos factum esset auctoritate literarum nostrarũ† sed si quid præsumptione, vel violentia immutatũ† esset: Mandamus, quatenus licẽtiam, quam protulistis ante posteriorum literarum receptionem [a], occasione ipsarum [b] nullatenus reuocare tentetis, & si contra sententiam ipsam aliquid statuistis, studeatis id sublato appellationis obstaculo reuocare. Si verò post receptionem sequentium literarum, sententia lata fuerit: ea non obstante [c], iuxta tenorem ipsarum, appellatione postposita procedatis.

¶ Idem Brixiẽ. Episcopo.

¶ *Petenti restitutionem beneficij, quæstio institutionis non canonica referri non potest.*

CAP. V.

IN literis tuis: *& infrà.* ¶ Super illa quæstione, videlicet cùm quis dicit se de possessione violenter eiectum: & aduersarius dicit eum non fuisse canonicè institutum: Respondemus, priùs de violenta eiectione [d], quàm de canonica [e] institutione agi debere: quia prædo [f], etiam est secundùm rigorem [g] iuris restituendus.

¶ Idem Exoñ Episcopo.

¶ *Non obstat exceptio criminis, agenti interdicto unde vi, vel quod vi, aut clam.*

IN literis.] Primò ponitur quæstio. Secundò ipsius responsio. Tertiò responsionis ratio. & partes patent. Abb. Sic.
Casvs Aliquis dicit se de possessione Ecclesiæ suæ violenter eiectum, vnde petit restitui: aduersarius dicit eum non fuisse canonicè institutum: quæritur, quid iuris sit? Respondet, primò cognoscendum est de violẽta eiectione, quam de canonica institutione: quia prædo de iuris rigore debet restitui. No. quòd quæstio spoliationis præcedere debet quæstionem proprietatis. Item petenti restitutionem, non potest referri quæstio proprietatis: nisi primò fuerit restitutio facta.
¶ *Gl. seq. in princ. alleg. bonum simile: secundò opponit contra textum in hoc, quod dicit priùs agendum de violenta eiectione: in glo. seq. exponit: secundò opponitur: videtur, quod simul possessorio, & petitorio possit agi.* Panor.
d ¶ *De violenta eiectione.*]Cùm enim agitur de violentia, & possessione, priùs agendum est de possessione, quis possideat, scilicet vt per hoc appareat quis fecerit violentiam. *C. de appel.* si verò agatur de possessione, & proprietate: de possessione priùs agi debet, vt hic. Et expone, de violenta eiectione, id est, de possessione violenter ablata: vt *ff. de iud. si de vi. & ff. ad l. Iul. de vi pub. qui cœtu. §. fi. de vi* [b]. cum qõ spoliationis sit priuilegiata. s. *de or. cog. super.* & hoc, cùm vnum intentatur ab vna parte, & alterum ab altera: secus si vtrunque ab eodem: quia tunc potest vtrunque simul proponi. s. *tit. prox. cum ecclesia. & 2 seq. & c. cum dilectus, & interdicto, vti possidetis.* naturaliter priùs de possessione agitur. *C. de interdict. incerti iuris.* cum suis concord. quia & ciuilis, & naturalis ratio suadet, vt alter possideat, & alter à possidente petat. *Instit. de interdi. §. retinenda.*
e ¶ *Canonica institutione.*]Et sic patet, quòd spoliato non possit referri quæstio dominij: nisi primò fuerit restitutus. s. *eod. solicitè.* vbi de hoc.
¶ *Gl. seq. signat contrarium & soluit, & determinat. Io. And.*
f ¶ *Prædo.*] *ff. de vi, & vi arma. l. 1. §. qui à me.* arg. contra: quia dolo facit, qui petit, quod statim restituere debet. *ff. de doli excep. dolo.* Sed illud potest intelligi in petitorio iudicio: & hoc verum est nisi sit talis prædo cuius vitæ nullus parcere debet. *C. quando li. vnicu. si in se vim. l.* 1.
¶ *Glo. seq. casum excepit.*
g ¶ *Rigorem.*] Nisi dominus rem petat eodem tempore cum furer. *ff. de dep. bona fides. §. exempli loco.* tamen æquitas quandoq; præfertur rigori. *C. de iud. placuit.*
ITem cùm quis.] Diuiditur vt proxima. Abb.

Casvs. Aliquis dicit se de possessione sua violenter eiectum: vel dicit aduersarium suum clã possessionẽ illã intrasse: vnde petit restitui: aduersarius opponit ei crimen: vt sic prætextu criminis repellat eum à sua intentione: quæritur, quid iuris sit? Respondet, q obiectio talis non debet admitti, nec executio principalis causæ hoc prætextu debet differri: quia nullũ crimẽ potest ei opponere, antequam fuerit restitutus, cũ præsumatur eius inimicus existere. Not. quòd petẽs restitutionẽ aduersarius crimẽ opponere nõ põt ante restitutionẽ: quia præsumitur inimicus.
¶ *Gl. seq. dicit eum, cuius possessionem aduersarius intrauit, restitutione non egere nisi in duobus casibus & quid consequetur agens per hoc interdictum.*
h ¶ *Clam possessionem intrasse.*]In hoc casu nõ eget restitutione: quia possessionem non amisit: nisi in duobus casibus, putà, si veniens non fuerit admissus. Item cũ non accedit: quia suspicatur se posse repelli. *ff. de acq. possess. clam possidere. §. qui ad nũdinas. & l. si id. §. vlt.* consequitur tamen, vt quod ibi ædificatum est, tollatur & conseruetur indẽnis, prout iuratum fuit in litis taxatione à iudice facta. *ff. quod vi, aut clam, semper. §. in hoc interdicto. & l. 1. §. denique.* vbi dicitur, q nulla iusta exceptione se tueri potest quis aduersùs factum, quod vi, aut clam fecit, seu contra interdicto isto agentem.
i ¶ *Crimen obiicit.*] Et malè: quia separata est causa criminis à causa possessionis. *C. de dona. inter vir. & vxor. si maritus in fi.*
k ¶ *Principalis.*] Scilicet causa restitutionis: quia principalis est, & primò expedienda. s. *eo. c.* 1.
l ¶ *Criminaliter.*] vt 3. q. 1. & 2. *per totum. & ĩ. eo. c. frequens*[*li* 6.]

CAP. VI.

ITem † cum quis dicit, se de possessione violenter eiectũ: vel aduersarium clam possessionem [h] intrasse: & aduersarius ei crimen obiicit [i], vt eum à sua intentione repellat: non occurrit nobis, quòd illius obiectio admitti debeat †, vel principalis [k] causæ propter hoc executio retardari, quoniam criminaliter [l] aduersùs eum ante restitutionẽ agere non potest, cùm præsumatur ei existere inimicus.

¶ Idem Cantua. Archiepiscopo.

¶ *Spoliatus etiam à Iudice iuris ordine prætermisso, ante omnia restituatur.*

CAP. VII.

COnquerente † nobis R. Clerico accepimus, quòd ipsum Ecclesia de VVersort † sine iudicio spoliasti. ¶ Quia verò iam non decet honestatem tuã, Clericos tuæ iurisdictionis, sine manifesta causa, & rationabili [m], suis beneficiis spoliare; quibus teneris paterna [n] prouisione consulere: Mandamus, quatenus, si est ita [o], prædicto † Clerico præfatã Ecclesiam cum redditibus inde perceptis [p] restituas: & in pace eam possidere permittas. † Restitutione autem facta, si quid aduersùs eum super præscripta Ecclesia proponere volueris [q]: coram Exon. Episcopo delegato à nobis, per te, vel per sufficientem...

COnquerente.] Primò ponitur querela Secundò ibi, *Quia verò.* præceptum. Tertiò ibi, *Restitutione.* iudicis datio.
Casvs Quidam clericus R. nomine conquestus fuit dño Papæ, q archieps Cantu. ipsum sine iuris ordine spoliauit Ecclesia sua. Papa scribit archiepõ dicens, q non decet honestatem suam, taliter clericos suos spoliare beneficiis sine rationabili causa, quibus potiùs paterna debet prouisione consulere. Vnde mandat, quatenus si est ita, prædicto clerico Ecclesiam restituat cum fructibus inde perceptis, & in pace ipsam dimittat eidem: facta verò restitutione, si aliquid super Ecclesia prædicta contra ipsum proponere voluerit, coram Exoneñ. epõ ad hoc delegato, cum eodem R. poterit ordine iudiciario experiri. Not. q nullus debet destitui, vel spoliari etiam à suo prælato, iuris ordine non seruato. Item restitui debet res cum fructibus perceptis. Item spoliatus non tenetur respondere de proprietate, donec fuerit restitutus.
m ¶ *Rationabili.*] 56. *dist. satis peruersum. & 36. q. vlt. inuentum.*
n ¶ *Paterna.*] 16. *q.* 1. *prædicator. & 8 q. 1. clemens. & ĩ. de præb. c. 2. & c. cum secundùm Apostolum. & ĩ. de censi. cùm Apostolus.*
¶ *Glo. seq. quærit obiiciendo.*
o ¶ *Si est ita.*] Sed quare dicit, si est ita, nunquid debet ipse cognoscere de facto suo? Respondeo, non: quia cum de facto suo debeat esse certus: super hoc nullam hábet cognitionem, sed ille, cui causa committitur. sed in hoc, vt quod iniustè fecit, emendet, defertur eidem. s. *de rescri. cap. ab excommunicato.*
p ¶ *Perceptis.*] Et qui percipi potuerunt. ĩ. *eod. grauis.*
q ¶ *Voluerit.*] Ex quo enim aduersarium se sibi constituit, non debet esse iudex in facto suo. *C. ne quis in sua causa ius sibi dicat. l. vnica. & 4. q. 4. c. 1.*

† *Post conc. Lateran. p. 22. c. 6. e. tit. in 1. compilatione.*
† *Vide l. qui ad nundinas. §. clã possidere. cum l. seq. per Bart. ff. de acq. pos.*
† *Cap. 1. eo. tit. in 2. compilat.*
†*Carrefort.*
† *In codice Barbatia i. ta: prædictã ecclesiam præfato clerico cũ &c.*

¶ *Glo. seq. recitetur per notabile, & quæstionem.*

a ¶ *Experiri*] Et sic videtur, quòd Ecclesiam sibi retinuerit, & non alij dederit: alias etiam si legem non dedisset, deberet experiri: & iudex de his, quæ coram eo acta essent, non interrogaretur, scriberet delegato. 18. *dist. de conciliis.* & si Archiep. eam non restituerit, vt mandatur, tunc delegatus cognoscet, an tali [illegible] fuerit spoliatus: quia hoc illi mandatur ex eo quod dictum est ita, vt dictum est: semper enim præsumitur pro sententia[a] iudicis, quousque probetur contrarium. ī. *de renun. in præsentia* ĩ. *de re iudi. sicut* & ī. *de elect. bona.* & ī. *de probat. post cessionem* & ff. *de testib.* & *iur. l. pen. § præter.*

a *Sed hoc nō fuit sententia vel iudicialis prima tio sed extraiudicialis spoliatio. Ioan. And.*

cientem responsalem tuum, cum eodem R. ordine iudiciario poteris experiri.[a]

¶ Idem.

¶ *Restituitur coniux viro probanti desponsationem, & copulam, & de ipsius impunitate cauenti: nisi magna sit viri sæuitia.*

CAP. VIII.

† Cap. 3. co. ti. in 2. compilat.

Ex transmissa] Primò mandat restitutionem cum cautione. Secundò prouidet, quid agendum sit cum fragilis est cautio, ibi, *Si autem* Abbas.

CASVS. Quidam miles petebat restitutionem vxoris suæ, quæ ab ipso sua temeritate discesserat: quæ contra matrimonium consanguinitatem opponebat. Respondebatur, quòd non debebat ei restitui, cum nondum ipsius possessionem habuerit: & etiã quia timet suæ personæ periculum imminere: mandat Papa quibusdam, quatenus si constiterit, quòd prædicto militi præfata mulier fuerit legitimè desponsata, & ab eo cognita ipsam faciant ei restitui, recepta cautione sufficienti ab ipso, quòd ei non debeat malum inferre. Si verò ita crudelis, & seuerus fuerit, quòd mulier de ipso diffidat: committatur alicui honestæ mulieri vsque ad finem causæ custodienda in loco, vbi vir, vel parentes ipsius nullam possint mulieri violentiam facere. No. quoddam speciale in ista restitutione, videlicet quòd debet probari proprietas, scilicet matrimonium contractum esse legitimè, & quòd eam cognouerit, & quòd spoliatus fuerit. Item cùm timetur de sæuitia viri, debet cauere vxori de impunitate personæ. Item quando capitali odio vir odit vxorem, non est restituenda, etiamsi velit redire.

† *Aliàs: molestiam.*

† *Vt ponatur in loco religioso:* ĩ. *de sp. n. c. cum locũ.* & ī. c. *accedēs. de procurat.*

Ex transmissa nobis, *& infrà.* ¶ Mandamus, quatenus si vobis constiterit, quòd præfata mulier prædicto militi legitimè[b] desponsata fuisset, & ab eo[c] cognita: ipsam ei restitui faciatis: recepta tamen sufficienti[d] cautione, quod illi non debeat aliquod malum inferre. ¶ Si autem capitali odio ita mulierem vir persequitur, quòd meritò de ipso diffidat, alicui probæ, & honestæ mulieri, vsque ad causæ decisionem, custodienda studiosiùs committatur in loco vbi vir, vel parentes eius, mulieri nullam possint violentiam[e] † inferre †.

b ¶ *Legitimè*] Id est, per legitimum cōsensum de præsenti vtriusque[b], per verba idonea expressum. *infra de sponsa. si inter.* & c. *tenuerit ra tua.* & in facie Ecclesiæ & ideo non obstaret restitutioni, licèt obijceretur consanguinitas. ĩ. *eod. ex conquestione.* nisi obijceretur gradus indispensabilis, vel etiam quodcunque aliud impedimentum perpetuum: & probationes essent incontinenti paratæ. ĩ. *eod. litteras* secus si ageretur petitorio. ī. *de ordine cognitionum.* intelleximus.

b *Ita quod tenuerit ratione cōsensus: dato quod aliter si nullum simile infr. de sponsa. c. 2. li. 6. Io. And.*

¶ *Glo sequens not. in hoc possessorio duo probanda: ponit simile, & rationem subdit.*

c ¶ *Et ab eo cognita*] Et ita per hoc habuit possessionem. Et sic patet, quòd duo debet probare, qui petit restitutionem: videlicet legitimam desponsationem verè, vel præsumptiuè, & carnalem copulam. & est simile in seruitutibus, vbi quis debet probare duas res, scilicet, seruitutem constitutam fuisse, & se vsum fuisse. *ff. de itin. actuque pri. l. 3. § hoc autem interdicto* & hic seruitus est hinc inde: nec est simile hoc possessorium alijs possessorijs de recuperanda possessione quia ibi non est necesse probare de iure, *supra de officio deleg. consultationibus.* Hic non sufficit sola possessio: quia possessio hic haberi non potest sine iure: vt ĩ. *eo. ex parte.* Quare non sufficit sola possessio: quia liber homo possideri non potest. hic est talis possessio, quòd qui possidet, possidetur. ĩ. *eo. literas. in fi.* & *c. ex parte.* & ĩ. *de rapto. cum causa.*

d ¶ *Sufficienti cautione*] ĩ. *eo. literas. in fi.* sufficiens cautio[e] dicitur, si pignora, vel fideiussores dētur *ff. manda. si mandato Titij. § vlt. ff. de fideicommiss. liber. l. ergo. § aduer.* sed nomine cautionis simpliciter positæ, cautio nuda intelligitur. *C. de verb. sign. sancimus* & iudex recipiat cautionem, per quam magis possit mulier esse secura. ī. *Vt lite non contest. quoniam. § vlt.* & hoc solũ bene agitur. & c. 23. q. 5. *prodest.* sic 32. q. 1. *de benedicto.* si verò non posset securè caueri, non est restitutio facienda ĩ. *eo. literas.* & ī. *Vt lite non contest. accedens 2.* & hoc propter fragilitatem cautionis. *ff. ad Trebel. qui ita. § 1.* & hic idem dicitur.

e *Adde quæ dixi. lib. 3. commen. in Decre. scho. 139.*

e ¶ *Violentiam.*] Ad extorquendam fortè aliquam confessionem 31. q. 2. *Lotharius. § præterea.* & *Versi.* & *econtra. ad fi.* vel aliud iniquum in ipsam committat. Ber. n.

Cum venisset.] Si is, qui per alium possidet illo mortuo possessionem ingressus expellitur, restitutionem per interdictum petere poterit. ita communiter summant Doct. sed secundùm hanc summationem fortè de nihilo prouidet hoc cap. & ideo summa sic, & not. vt in rubro. Et secundum hoc est casus notabilis: & probat not. per gloss. & Bar. *in l. quæ vniuersas.* & *in l. quamuis. ff. de acquir. poss.* Diuiditur: nam in prima parte ponitur consultatio partium decisa, in secunda responsio ibi, *Respondemus.* Abbas.

¶ Idem.

¶ *Per solutionem pensionis rei donatæ factam donatario, cum auctoritate donatoris acquiritur illi donatario rei donatæ possessio: adeò quod si ab illo expellitur, per interdictum recuperandæ agere poterit.*

CAP. IX.

† Cap. 4. co. ti. in 2. compilat.

† *Batelin.*

† *Basilus.*

† *Barelf.*

† *Barcelin.*

Cum † venisset ad nos G. Canonicus sanctæ Trinitatis de Halul. † suo Priore, & Capitulo destinatus, in audientia nostra proposuit, quòd cùm Eboraceñ. Archiepiscopus Ecclesiam de N. eis concessisset, & per scriptum proprium confirmasset: ita quòd post decessum C. Clerici, (qui præfatam Ecclesiam tunc tenebat[f]) vsibus eorum omnibus modis proficeret †: & interim auctoritate ipsius Archiepiscopi, idem G. ipsis Canonicis, annuam solueret pensionem: *& infrà.* ¶ Respondemus, quòd si præfati Canonici, de prædicta Ecclesia, auctoritate eiusdem Archiepiscopi, viuente Clerico, perceperunt annuam[g]

† *Aliàs: proficeret.*

CASVS. Archiepiscopus Eboraceñ. Ecclesiam de N. concessit canonicis sanctæ Trinitatis, & per scripturã propriam confirmauit: ita videlicet quod post decessum G. clerici, qui Ecclesiam tunc tenebat vsus cederet canonicorum, & interim clericus ille auctoritate Archiepiscopi, canonicis prædictis annuam solueret pensionem, quam archiepiscopo soluere cōsueuit: quam concessionem dominus Papa inspecto instrumento concessionis archiepiscopi confirmauit. Mortuo clerico prædicto, canonici prædicti confisi de concessione, & confirmatione prædictis, sine auctoritate archiepiscopi, possessionem ipsius ecclesiæ sunt ingressi: archiepiscopus quia auctoritate propria, & eo non requisito possessionem ipsius fuerunt ingressi, fecit spoliari prædictam ecclesiam omnibus, quæ clericus defunctus ibi dimiserat ipsius canonicis. Vnde canonici prædicti domino Papæ de archiepiscopo sunt conquesti. Respondet Papa super hoc, quòd si canonici prædicti, à præfata ecclesia, viuente clerico supra dicto auctoritate archiepiscopi perceperunt annuam pensionem, eo mortuo, quamuis non habuerunt auctoritatem archiepiscopi, vitiosè tamen non sunt ingressi possessionem, cùm sit cautum in iure, vt is possideat, cuius nomine possidetur: & ideo archiepiscopus tenetur ad restitutionem eorum, quæ inde fecit asportari. Not. quòd qui per alium possidet, possidere intelligitur, & ita viuente clerico intelligitur possidere per ipsum.

¶ *Glo. seq. obijcit, quod non vacans, &c. & soluit.*

f ¶ *Tenebat.*] Sic colligitur ex hoc, quod beneficium non vacans fuit illis concessum, vnde eo ipso debent perdere illud. *infrà de concess. præbend. quia in vniuersum* & *cap. post electionem.* licet donator aliud donare illis teneatur. *infra de praben. inter cætera* & 7. *quæst.* 1. *præsentium.* Sed hoc non habet locum in hoc casu: quia quod collegio datur, nemini datur. *arg. 12. quæst. 2. episcopus. § qui manumittitur* & nullus suo nomine inde capit emolumentum. 2. *quæst. 5. § biduum. Versic. palàm.* & sic nullus desiderat mortem viuentis[d]. *de concess. prebend. nulla.* & talis donatio licitè fieri potest de consensu episcopi, etiam à patrono sine præiudicio possidentis. *infrà de donat. consultationibus.* quæ ponit istum casum. & *infra de iure patron. quod autem.*

d *Maximè quia naturale votum est negligi, quod communiter possidetur; & si nihil habere, qui totum nõ habeat, arbitretur. C. quando & qui. quar. part. l. 1. lib. 10. Io. And.*

g ¶ *Annuam.*] Per hoc intelliguntur canonici accepisse possessionem, & Archiepiscopus suam amisit, & receptio pensionis fuit signum traditæ possessionis. *argu. supra de consue. ex litteris. sicut.* & donando, vel vendendo rem aliquam, si vsum fructum sibi retinuerit, eam tradidisse videtur. *Cod. de donat. quisquis rem.* & *l. si quis argentum. § sed si quidem. ff. de rei vend. quadam mulier.* & est arg. ad hoc *ff. de acquiren. possess. quod meo. § si venditorem.* & *l. qui bona.* & *l. si aliquam.* nec mortuo clerico, statim canonici amiserunt possessionem, quam priùs habebant, sed tunc demum si neglexissent. *ff. de acq. poss. si de eo. § 1.* Bern.

¶ *Glo. seq. ponit partem casus decisam.*

a ¶ *Cuius*

a ¶*Cuius nomine possidetur.*] ī. *de præs. si diligenti.* & ī. *Vt lit. non contest. quoniã.* §. *quod si super. Inst. de interdi.* §. *possidere. ff. de acq. poss. quod meo.* & *l. generaliter.* Supple, vt intelligas, quæ faciat ad titulu, quod mortuo clerico illo, canonici statim intrauerit possessionem sine requisitione archiepiscopi: vnde ipse spoliauit eos prædicta Ecclesia, & omnia bona Ecclesiæ fecit asportari: vnde petebant canonici restitui [a], vt patet in integra. [b] Et sic per responsionem patet, quod sunt restituendi, quia possidebant, & iniustè spoliauit eos.

EX *conquestione.*] Si altero coniugum matrimoniũ accusante alter petat restitui, ante omnia restituitur. Primò ponitur appellantis querela. Secũdo iudicũ dati ibi, *Mandamus.*] Abb. Siculus.

CASVS Quidam miles C. nomine B. mulierem in vxorem accepit, & eam maritali affectione pertractans, filium suscepit ex ea: tandem sine iudicio Ecclesiæ à se remouit: & litteras ad iudices impetrauit, vt matrimonium accusaret de consanguinitate. Sed antequam à iudicibus citaretur, coram diœces. episcopo virum sibi restitui postulauit, & ob hoc ad sedem Apostolicam nuncium destinauit: demum coram præfatis iudicibus constituta, aliquando per se, aliquando per procuratorem, ante causæ ingressum, & post, virum sibi restitui postulabat: iudices restitutione denegata, in principali procedere voluerunt, vnde ipsa ad sedem Apostolicam appellauit: mulier cõquesta fuit de hoc D. Papæ, vnde mandat Papa iudicibus, quatenus si est ita mulieri virum restitui faciant, & quicquid post appellationem factum est, debeant in irritum reuocare: audientes postmodum causam super consanguinitate, & debito fine terminantes eandem. Not. quod restitutio semper facienda est, antequam tractetur quæstio principalis. Item quicquid fit post appellationem legitimam, debet reuocari.

pensionem: eo mortuo, quamuis auctoritatem eiusdem Archiepiscopi non quęsierunt, vitiosè tamen non sunt possessionem ingressi †: cùm (sicut cautum est) is possideat, cuius nomine [a] possidetur.

¶Lucius iij. G. Archid. & I. Archipresbytero Turonen.

¶*Si actore agente petitorio, reus super eadem re deducit possessionem, proceditur in solo possessorio, suspenso petitorio.*

CAP. X.

EX† cõquestione B. mulieris ad nos noueritis peruenisse, quòd cum C. miles eam sibi matrimonio copulasset, & maritali affectione pertractans, ex ipsa filiam suscepisset, sine iudicio [b] Ecclesię à se remouit eãdem, & de accusando super consanguinitate matrimonio, remoto appellationis obstaculo, litteras ad Iudices impetrauit: cùm autem priusquam à Iudicibus mulier citaretur, per diœcesanum Episcopum virũ sibi restitui petiisset, & ob hoc ad nos proprium nuncium destinasset: demùm coram pręfatis Iudicibus constituta, modò per se, modò per Procuratorem [c], ante ipsius causę ingressum [d], & post, virum sibi restitui postulabat. Iudices verò restitutione negata, (quod fieri non debuit [e]) in principali procedere voluerũt †: vnde ipsa nostram audientiam appellauit: *& infrà.* ¶Mandamus, quatenus si est ita, mulieri virũ restitui [f] faciatis: quę post appellationẽ [g] ipsa sunt, in irritum reuocantes: postmodum super matrimonio causam audiatis, & fine canonico [h] terminetis.

¶Cælestinus tertius.

¶*Violentus rem cum fructibus, etiam, qui percipi potuissent, restituere, dãna resarcire, & de iniuriis satisfacere compellitur.*

CAP. XI.

GRauis † ad nos querela: *& infrà.* ¶Mandamus: quatenus si vobis constiterit de pręmissis [i], prędictum Archidiaconum, ablata pręnominati monasterij fratribus cum integritate restituere, damna plenariè resarcire, & de illatis iniuriis [k] competenter satisfacere compellatis †: prouisuri, vt

b ¶*Sine iudicio ecclesiæ.*] Et ideo malè, etiam si consanguinitas notoria esset. infrà de diuor. c. porrò quia talis separatio pœna est, quæ non debet imponi nisi per iudicem. 33. q. 2. *sæcularis.* & *sin hoc.*

c ¶*Per procuratorem.*] Quod bene licet, etiã si esset minor xxv. ann. ī. *eo. c. ex parte.* etiam si ageretur ad tori separationem tantum. ī. *de procu. c. sua.* sed si criminaliter ageretur, non: vt in *c. sua* & *ī. de accu. c. Veniens.* in crimine enim non interuenit procurator. 5. q. 3. *in criminalibus.*

ADDITIO. An autem cõparendo per se, videatur reuocare procuratorẽ, vide bonum tex. in *c. si quem. de procuratorib.* [*lib. 6.*]

¶*Glo. seq. no. ex tex. quod etiam post lit. contest. &c. & adducit* c. pastoralis, *obijcit de decre. inter monasterium. Soluit, & stando obiectioni respondet ad hoc* c. & ad c. pastoralis.

d ¶*Ante ipsum causæ ingressum, & post.*] Per hoc videtur, quod quæstio spoliationis in modum actionis proposita præiudicet principali, & ante litem, & post litem contestatam. *arg. supra de causa poss. c. pastoralis.* Sed videtur, quod non sit audienda mulier ista petens restitutionem lite contest. super principali, sicut in mutuis petitionibus, quæ ante ingressum principalis proponendæ sunt. ī. *de mut. pet. c. 1.* & *C. de sen. & interlo. om. iu. di. Auth.* & *consequenter.* & quia dilatoria est, qualitercunque proponatur, & dilatoriæ quæstiones omnes siue exceptiones ante litem contestatam debent proponi, postea verò non. ī. *de re iud. c. inter monasterium.* Satis videtur dicendũ, quod si aliquis cõtestetur litem, cum actore intentante quæstionem proprietatis (sicut faciebat vir iste, qui agebat de cõsanguinitate) si nihil reus dicat de spoliatione ante litem contestatam, non sit postea audiendus, siue in modum actionis, vel exceptionis velit obiicere spoliationem super eadem re, & sibi imputet, qui hoc omisit: sed super diuersis bene posset peti restitutio in modum actionis reconueniẽdo lite contestata durante iudicio. ī. *de ordin. cognitio. c. cum dilectus.* & ī. *de rescri. in concilio Lugdunẽsi. c. dispendia.* §. *rem quoq.* sed nõ in modũ exceptionis. Et in casu huius decre. quæstio spoliationis proposita in modum actionis priùs debet terminari, & facta restitutione procedatur super petitorio. Sed hic ideo mulier auditur, quia & ante ingressum litis, & coram ordinario, & coram delegato hoc instanter petebat, & post ingressum, & nihilominus compulsa per iudices ingredi iudicium, petiit restitui, & cum nihil proficeret, appellauit: & quod dicitur in decret. pastoralis. intelligitur, quando primò quis intentat petitoriũ, ille idem ante conclusionem potest redire ad possessorium, vnde non est simile.

¶*Gl. seq. ponit quatuor casus, in quibus non fit restitutio coniugis.*

e ¶*Non debuit.*] Nisi in casibus, putà si esset publicè adulterata. ī. *de diuor. significasti.* vel nisi timeretur sæuitia viri, ita quòd nõ posset ei caueri. ī. *eo. litteras.* & ī. *eo. c. ex transmissa.* & in casu, quem habes. ī. *de diuor. c. gaudemus. in fi.* Itẽ vbi petitur restitutio [d] in modum exceptionis, ibi non datur restitutio: quia non agitur ad hoc. ī. *de ordin. cog. ca. cum dilectus.*

f ¶*Restitui faciatis.*] *Arg. contra* ī. *de ord. cog. intelleximus.* ibi, petitorio, & hic, possessorio. sic non est contra.

¶*Glossa recc. per obiectionem.*

g ¶*Post appellationem.*] Et ita tenuit appellatio, licèt esset inhibita in litteris, quia remotio appellationis nõ impedit appellationem, vbi manifestè quis grauatur. ī. *de appel. c. Vt debitus.* & ideo omnia reuocantur, quæ post appellationem legitimam facta sunt. ī. *eo. litteras.* Bern.

h ¶*Fine canonico.*] Verbum istud ferè semper ponitur in causis spiritualibus: & præcipuè in matrimonialibus, quæ per canones terminari debent. ī. *de consan. & affi. c. 1. in fine.* In ciuilibus causis ponitur, debito fine: sed in hoc non est vis: quia in spiritualibus ponitur quandoque debito fine. ī. *eo. cum ad sedem. circa princ.* ī. *de testibus. ex tenore.* [e] Bernar.

GRauis.] Prima pars decisi ponit querelam, super qua secunda dat iudicem ibi, *Mandamus.* cui quatuor tãtùm mãdat quæ per se patent. Abbas.

CASVS. Archidiaconus iste, de quo fit hic mentio, spoliauit monachos istos Dolensis monasterij: & damna alia, & iniurias irrogauit eisdem: Vnde monachi domino Papæ grauiter sunt conquesti: mandat Papa quibusdam, quatenus si constiterit eis de præmissis, compellant prædictum archidiaconum restituere omnia, quæ abstulit prædictis monachis, & damna plenariè resarcire, & de iniuriis satisfacere competenter: prouideant insuper, vt fructus perceptos ab archidiacono à tempore violentiæ, & quos percipere monachi potuissent, si non fuissent spoliati, eisdem restitui faciant vniuersos. Not. quòd spoliati plenariè sunt restituendi ad omnia, quæ amiserunt cum fructib. perceptis, & qui percipi potuerunt.

¶*Gloss. seq. recit. per quæ quomodo constare debeat, &c.*

i ¶*De præmissis.*] De violentia per testes constare debet, si aduersarius ipsam negauerit. De rebus amissis per proprium iuramentum qualitate personarum, ac negotij inspecta, & sic taxatione iudicis præmissa potest sequi condemnatio. *suprà quod met. cau. c. Vlt.* vbi de hoc. & *C. Vnde vi. si quando.* & *2. q. 1. in primis* & *de iureiu. olim.*

k ¶*De illatis iniuriis.*] Quas specificare debet, qui agit iniuriarum. *ff. de iniur. prætor. 1. resp.*

¶*Glo. seq. reci. per q. quid intelligitur appellatione fructuũ? & dicit id quod*

† *Hic in plerisque antiquis legitur, voluerũt, cum repugnat & sensus, & series huius et nam cum iudices restitutionẽ negassent, & de facto procederent, ipsa appellauit.*

† Cap. 5. eo. tit. in 1. compilat.

d *Meliùs dixisset, Vbi proponitur spoliatio.* Ioan. And.

† *Vide text.* in l. 1. §. qui autem. cum §. se. ff. de vi & vi arma.

e *Et per iudices ecclesiasticos, vt diffiniuit concilium Tridentinum.* sessio. 24. de sacramẽto matrimonij cap. 12.

f *Concor.* l. 1. §. quæsitum, cum gl. & l. de pupillo, §. denunciare. ff. de no. ope. nunc.

id, quod superest, &c. distinguens inter fructus industriales, & naturales, & inter possessorē mala fidei, & bona fidei, & vtiliter.

a ¶Fructus.] Nota quod fructus dicuntur, qui super sunt deductis expēsis, quæ fiunt gratia quærendorū, colligendorū, & conseruādorum fructuum, quod locum habet tam in bonæ fidei possessoribus, quam in malæ fidei, etiam prædonib. ff. de pet. hæ. l. si à domino. §. fructus, & l. planè. in p. & C. de fru. & lit. expen. l. 1. nam nullus casus interuenire potest, qui hoc genus deductionis impediat ff. fam. ercis. l. fundus qui. L. resp. in fi. & ff. sol. mat. fructus, nisi in vno casu. j. de deci. tua nobis. fructus enim intelliguntur deductis necessariis impensis. ff. de ope. ser. fructus. & ff. de vsufr. l. quod in fructus. & ff. man. l. qui mutuā. §. fin. arg. 12. q. 2. Vobis. cum hac distinctione. bonæ fidei possessor tenetur restituere tantum extantes ante lit. contesta. & nō cōsumptos: post litem verò cōtest. vniuersos. C. de rei vend. certum. Malæ fidei autē possessor, nō tamē violentus, tenetur reddere omnes, qui probātur ad eum peruenisse ante lit cōtesta. & post. C. de rei ven. l. si fundū. Si verò fuerit violentus, tunc tenetur restituere, perceptos & eos qui percipi potuerunt per veteres possessores, vt hic dicit, & j. eo. conquerente. & j. de off. deleg. cum causa, & 12. q. 2. non liceat. in gl. fi. quod tamen loquitur in re malè alienata: simile j. de ap. bona. & ff. de peti ha. l. sed & si lege. §. quod autē ait. & ff de rei ven. si nauis. §. vlt. & C. vnde vi. l. si de possessione & ff. de vi, & vi arma. l. 1. §. qui autem vi deiectus est. & §. non solum sicut in pignoratitia actione. C. de pig. act. l. 2. & hoc potest intelligi de fructib. industrialibus, vt frumento, vino, & consimilib. secus videtur de aliis, scil. de naturalibus, vt pomis, ficubus, & consimilibus: quoniam istos non facit suos possessor etiā bonæ fidei, vnde reddere tenetur vniuersos, & consumptos extantes: vt ff. de vsur. l. fructus percipiendo. Et de fructib. istis, qualiter restituendi sunt, habes. Inst. de off. iud. §. 1. & in gl. cum fructibus. ff. de rei ven. ex diuerso. ibi no. Et in verbo restitutionis omnis vtilitas actoris cōtinetur. ff. de verb. sign cum prætor. & 3. q. 1. per totum. & 2. q. 2. per totum.

† Terdonen.
† Terdonen.
† Cap. 2. eo. tit. in 3. compilat.
† Terdonen.
† Locedio.
† Lacedio.
† Terdonen.
† De ordine Humiliatorū vide plenè per B. Antoniū in lib. historiali p. 2. tit. 15. c. 23. & Cassaneū in catalogo gloriæ mundi p. 4. cōsideratione 60 iam de litib. militia tēpli vide eūdem Antonium ibidem c. 20. & Cassaneū in dicto catalogo p. 9. conti lerat. 4. vbi latissimè.
† Terdonen.
† conflit ne. rent.

a Not Vinc. infra de despon. imp. ad dissoluendū. quòd sola denunciatio nō facit aliquē malæ fidei possessorem. ff. quod fal. tut per totū. sed in sola petitione hæreditatis efficitur per denunciationē mala fidei possessor: ita quod postea nil alienare potest. ff. de pet. hær. item veniunt. §. quod autem. lex autem. si fundū. j. al. leg. loquitur in eo, qui habebat conscientiam rei alienæ. secundum non. Joan. And.

non tantùm fructus [a] à nouo, & violento possessore perceptos, sed quos (si eis possidere fuisset licitum) possessores veteres percepissent, reddi faciatis eisdem.

¶ Inn. iij. Epo, & Capitulo Tridon. †

¶ Ingressus possessionem ignorante domino, ad quem pertinet, pōt per ipsum dominum, statim cū sciuerit repelli etiam violenter, nec ex tali repulsione cōpetit repulso cōtra dominū interdictū possessorium, h. d.

CAP. XII.

Olim † causam, quę inter vos nomine Tridoñ. † Ecclesię, & magistrum, & fratres militię templi in Lombardia super domo Caluentię vertebatur de Locedio †, & de Columba Abbatibus, meminimus commisisse: *& infrà.*

¶ Episcopus Tridoñ. † possessiones quasdam Humiliatis [b] †, sub ea conditione [c] concessit: quòd nomine Tridoñ. Episcopi oratorium ibidem, & hospitale construerent †: & tres solidos cē-

suales Tridoñ. † Episcopo annis singulis exhiberent: à quo etiam persona, quæ loco præficeretur eidem, inuestituram perciperet: & pro se, & aliis fratribus, ei, & successoribus eius obedientiam faceret manualem [d]: Episcopo sibi loci dominium nihilominus retinente. Dictus verò magister ad eandem domum aspirans, ipsos adeò circumuenit, quod præter conscientiam vestram, se, & sua in eius manibus tradiderunt: ea tamen conditione [e] apposita, si vobis, quod facerent, † complaceret: sine quorum assensu se nihil posse facere asserebant [f]: *& infrà.* ¶ Intelligentes autem prædictam domum eidem magistro traditam [g] sub conditione fuisse: & quòd nullum iuri vestro præiudicium [h] fuerat irrogatum ex eo quòd idem magister iustitiæ vestrę non inscius, vobis ignorantibus possessionem accepit: præ-

episcopi, & canonicorum fuerat irrogatum, ex eo q̄ dictus magister ignorantibus episcopo, & canonicis possessionem accepit sciens domum illam pertinere ad ipsos, præcipue, quia quàm citò illud sciuerunt, expulerunt vim vi: & quia idē magister præter conscientiam episcopi, & capituli possessionem accepit, quos suspicari debuerat sibi quæstionem moturos, † procuratorem episcopi, & capituli ipsorum nomine, ab impetitione ipsius magistri nomine domus militiæ templi, quoad faciēdā restitutionem, quam petebat, absoluit: tamē si episcopus, & capitulum incurrerunt offensam ipsius magistri, defendendo ius suum, modum excedendo, satisfactionem debitam eidē exhibere procuret. No. quòd qui possidet sub conditione, non dicitur possidere, & ideo nō cōpetit ei restitutio, si deiiciatur de illa possessione. Item vim vi incontinenti, vel quàm citò intelligit vim illatam, repellere licet. Itē nullum fit præiudiciū domino, si eo ignorante alius possessionem illius accepit, quo minùs illum expellere possit, cum hoc sciuerit. Item vim vi repellere licet cum moderamine inculpatæ tutelæ, & qui modum excedit tenetur.

† Terdonen.
† faceret, legitur in aliquot exemplaribus, & male, cum sa cerent, ad Humiliatos referatur, qui ea conditione se, & sua magistro templi tradiderunt, si id placeret episcopo, & capitu. Tridon. vt clarum est ex antiqua.

b De huius glossa vera te consule bertrand. num in d. decretali, ad abolendam, forsan non dabatur Humiliatorum, sed illi se humiliatos, Pauperes de Lugduno sese nomine mittebātur. c Et hoc de translat. c. a. in i gl.

d Hæc glossula non est Bernardi, nec habetur in antiquis exemplaribus.

b ¶Humiliatis.] Olim isti Humiliati condemnati fuerunt ab ecclesia per Lucium Papam, secundùm quod continebatur in decre. j. de hære. ad abolendam. in particula, quæ modo est decisa. in prin. illius c. sed postea tempore Clementis recepti sunt ab ecclesia: quia in nullo errabant, nisi quia condemnabant iurantes: sed ipsi in hoc se correxerunt, & iurant, quando expedit, & ecclesia eos modo approbat.

¶ Gl. seq. reuersetur per obiectionem, quod conditio in spiritualibus, &c. & fit triplex solutio.

c ¶Conditione.] Id est, sub ea forma. 18. q. 2. Eleutherium. & j. de prab. significatum. j. de censib. quanto. vel in traditione terræ potest opponi conditio. j. de condi. appo. Verum. & ita non est hæc cōditio simoniaca c. cùm etiam aliàs de huiusmodi illa ecclesia teneatur, ex quo surgit in territorio Tridoñ. episcopi: & sicut non est simoniacum cùm episcopi ecclesias cōcedit aliquas piis locis, si in eis aliquid sibi reseruet nomine pensionis. j. de relt. domo. constitutum. Ver. cum autem. Et census etiam soluitur ad indicium subiectionis j. de caus. pos. c. vlt. & j. de censi. omnis anima in fi Ista quidem de iure communi conceduntur. vnde expressè possunt constitui census in fundatione ecclesiarum, quantùm ad inferiores, non quantùm ad prælatos.

d ¶Manualem.] j. de ma. & obe. his quæ. ad quā subditi tenētur, vt ibi, & etiā per iuramētū quādoq. j. de iureiur. nullus. & j. de mo. ope. nunc. cùm ex iniuncto, & 23. dist. quanquā vbi de hoc.

e ¶Ea conditione apposita.] Nisi hæc conditio fuisset apposita, valeret cōtra Humiliatos, si simplex fuisset huiusmodi traditio, sed non præiudicaret episcopo, vel alteri, qui ius haberet. j. de do. inter dilectos. arg. j. quod met. cau. cùm dilecti. & j. de arbi. cum tempore. arg. j. de re iudi. cum super controuersia.

f ¶Asserebant, & infra.] Sub isto, §. cōtinetur, q̄ ille magister sub ea cōditione recepit domū: & episcopus superueniēs, cū magno posse, expulit magistrū. & suos, vnde magister dicēs se esse spoliatū, petiit restitutionē, sed denegatur ei, quia non possedit.

g ¶Traditā sub conditione.] Quia nō existēte, traditio nō valebat. arg. j. de condi. ap. c. de illa, &c. Verùm. & Instit. de verb. obl. §. ex conditionali. & ideo dictus magister nō possidebat. nā cùe demum dicitur quis possidere, cū cōditio extat. ff. de acqui. poss. l. qui absenti. §. si quis. & eodem modo nō amittit possessionē, qui sub conditione recedit. ff. de acqui. pos. l. si me. t. res. insi. & ideo cùm non possederit, non poterat spoliari. & ideo non restituitur iste magister, quia non fuit spoliatus.

¶ Glo. seq. circa possessionem perdēdam distinguit, & subdiuidit.

h ¶Præiudicium fuerat.] Vt scias, quādo alicui præiudiciū fiat circa possessionē, vel quādiu eā possidere intelligatur, notabis, quia

O Lim causam.] Ei, qui nō possidet, denegatur restitutio. ita communiter summatur. In prima ponitur commissionis, & facti narratio. In secunda causæ diffinitio ibi, *Intelligentes.* Abbas CASVS. Quidam Humiliati o im impetrauerunt ab Episcopo Trid. ñ. vt hospitale, & oratorium construerent in loco Caluetiæ, & eis quasdā possessiones concesserat sub ea cōditione, quòd nomine Episcopi Tridoñ. oratorium ibidem, & hospitale construerent, & tres solidos nomine census eidem Episcopo soluerent annuatim, & ille, qui eidem loco præficeretur, inuestituram ab eodem Episcopo perciperet, & pro se, & fratribus suis eidem, & successoribus suis obedientiam faceret manualem, Episcopo retinente nihilominus dominiū loci, & sic fuit multis temporib. obseruatum: postmodū magister militiæ templi ad eandem domum aspirans, ipsos fratres adeo circumuenit, quod præter conscientiam Episcopi, se, & sua in eius manib. tradiderunt, ea tamen conditione apposita, si Episcopo, & capitulo Tridoñ. complaceret, sine quorum assensu se nihil posse facere asserebant, & magister conditionem acceptauit appositam: magister statim accessit ad locum, & omnia, quæ ibi inuenit, asportauit: Episcopus hoc intelligens, ad domum illā accessit, & quos inuenit ibi ad custodiam domus à magistro dimissos, eiecit ab ea, cùm liceat repellere vim vi, secundùm quod iura permittūt: quo facto, ad petitionē magistri causa super hoc fuit quibusdam Abbatib. commissa, coram quib. petebat dictus magister præfatam domū sibi restitui, qua ipsum Eps spoliarat: lite contest. & testibus hinc inde receptis, iudices causam instructam ad sedem Apo. remiserunt: dominus Papa diligēter examinato negotio, & intelligēs prædictā domū eidē magistro traditā sub conditione fuisse: & quòd nullum præiudicium iuri

quia aut possideo rem aliquam per me, vel per alium, purà per seruum, vel colonum. Si per me, licet sponte recedam, non animo deserendi possessionem, adhuc eam retineo, nisi scienter negligam *ff. de acquir. poss. l. si de eo. §. 1.* & alter intret. talem possessionem, quam solo animo retineo, adhuc retineo possessionem a, nisi ille me venientem non admittat, vel si non audeo accedere ad possessionem, & etiam suspicor me posse repelli. *ff. de acq. possess. l. si id quod. §. Vltim. & l. clam possidere. §. quod ad nundinas.* Et quam citò sciuero alium esse in possessione, possum expellere ipsum, vt hic patet & *ff. de acqui. poss. l. quod meo nomine. §. Vlt. ff. de vi, & vi arma.* idem est. *§. cum igitur.* Sed si alius est in possessione nomine meo: tunc si ille expellitur, vel alij tradat possessionem, statim perdam eam. *ff. de acquir. poss. l. possideri. §. quod si seruus.* & hæc vera sunt in rebus immobilibus, sed si quis rem tuã mobilem occupat, statim perdis possessionem: vt *ff. de acqui. poss. si rem mobilem.*

a Concord. l. & ibi B. ff. de acq. poss. † Videtur. in l. 3. §. cum autem. & l. si id quod. per Iac. de Are.

sertim cùm statim a, ex quo id vobis innotuit, vim vi duxeritis repellendam †: & quòd idem sua temeritate, possessionem, preter conscientiam vestram (ad quos ipsam possessionem nouerat pertinere, & quos quæstionem sibi moturos suspicari debuerat b) est ingressus: Procuratorem vestrum, & vestro nomine, ab impetitione ipsius magistri nomine domus militię templi, quoad faciendam restitutionem c, quam petebat, reddimus absolutum, decernentes vos magistros satisfactionem debitam exhibere, si defendendo ius vestrum, in offensam ipsius, vel domus militiæ templi modum forsitan excessistis d.

¶ Idem Bituricen. Archidiacono.

a ¶ *Cum statim.*] Id est quàm citò potuerint. *ff. ad Tert. l. 2. §. & confestim.*

b ¶ *Suspicari debuerat.*] Vt *ff. quod vi, aut clam. seruus. ff. de acqui. pos. l. si. l. possideri. § si quis nunciet.*

¶ *Gloss. seq. reci. per q. quod debeat probare.*

c ¶ *Restitutionẽ.*] Et sic patet, q̃ nõ sufficit probare, q̃ aliquis fuerit spoliatus, nisi probet se possedisse b: duo enim probare debet, qui b petit restitui: se possedisse, & spoliatum fuisse. *ĩ. de offic. deleg. consultationibus. in fi.* sed hic non possidebat, vt dixit, quia sub cõditione possessionem accepit. Item si quis possedit ex precario, vel ex gratia, non potest petere restitutionem. *11. q. 3. quia.* vel si obiiciatur, quòd incontinenti deiecit. *ff. de vi, & vi arma. l. 1. §. vim vi. & ff. ad l. Aqui. l. scientiam. §. qui cum aliter. & ĩ. de sent. exc. c. si verò. § si verò aliud est possidere aliud in possessione fuisse. ff. de acquir. poss. l. si quis autem. §. idem Pomponius.*

b Consilium priuati, qui non potest possessionem probare: vide in Spe. de pr. & poss. §. 1. in fi. In. dixi.

¶ *Glossa sequens quærit, allegat pro, & contra, & soluit distinguendo.*

d ¶ *Excessistis.*] Debuerunt hoc facere cum moderamine inculpatæ tutelæ. *C. vnde vi. l. 1.* Sed nunquid isti sunt excommunicati, qui expulerunt illum magistrum, & alios religiosos de domo illa? Videtur, quòd sic. *ĩ. de sent. excom. non dubium.* & ex pluribus aliis capitulis ibidem. Sed contra videtur: quia licitum est cuilibet se defendere. *ĩ. de sent. excom. si vero aliquis. §. si vero.* & quia isti admissi sunt ad agendum: quod non esset, si Papa eos excommunicatos reputaret. *ĩ. de proba. c. post cessionem.* Dicas, quòd hæc ratio non videtur bona, quia non agebant, sed defendebant se contra istum magistrum, qui petebat restitutionem. Dicas, quòd si isti scienter, & ex proposito excesserunt modum in expellendo eos de domo illa, inciderunt in sentẽtiam excommunicationis e, quia vim vi repellere licet, sed cum moderamine inculpatæ tutelæ. *arg. 23. q. 3. non inferenda. & ff. ad l. Aquil. l. si ex plagis. §. tabernarius. & ĩ. de sent. excomm. c. vt famæ in fine.* Sed si non aliter posset se defendere, nisi modum excederent, nec tunc credo illos incidisse in sententiam. *arg. ff. ad l. Aquil. l. sed & si. 1. resp.* Si verò casu, & ignoranter excesserunt modum, tunc non essent excommunicati. *arg. ĩ. de hom. c. sicut dignum. § illis præterea.* Bernardus.

Excommunicatio an incurratur per eum qui vi expellit clericum.

e De hoc articulo vide latius Io. Imo. & Abb. Hos. Ioan. And. & alios doctores antiquos, & recentes.

LIteras.] Sunt duæ partes principales. Prima ponit thema, & consultationem. Secunda respondet ibi *Sanè.* & hæc secunda subdiuiditur. Primò ponit, & prosequitur triplicem opinionem vsque ibi, *Nos autem.* ibi contraria soluens, contra alteram opinionem allegat vsque ibi, *Propterea.* ibi subdistinguendo soluit: & secundum membrum prosequitur ibi, *Quod si non habeat.* à qua solutione vnum casum excipit ibi. *Si verò.* Abbas.

CASVS. In præsentia Bituricen. archidiaconi inter V. mulierem & B. virum eius, quædam causa matrimonialis vertebatur, coram quo mulier illa petebat separari à viro, cui se quarto gradu consanguinitatis proponebat esse coniunctã, & hoc incontinenti probare volebat: vir autẽ petebat prius illã sibi restitui, quæ ab eo sua temeritate diuertit: pars mulieris econtra, viri sæuitiã allegabat: propter quod nõ erat restituenda marito. Primo petiit archidia. à domino Papa, verũ restitutio indulgenda sit, an neganda, quando aliquis gradus cõsanguinitatis opponitur, in quo sedes Apost. dispensare non potest, nec etiam consueuit, & probationes sint incontinenti paratæ. quæsiuit etiam, an idem esset, si gradus dispensabilis, vel impedimentum dispensabile allegetur, vel probationes similiter sunt paratę? Respondet Papa dicens, quòd circa solutionẽ propositæ quæstionis diuersæ sunt sententiæ diuersorũ. Quidam dicunt restitutionem faciendam, alij cõtrarium asseuerant, alij mediam viam eligunt, dicentes q̃nque faciendam, q̃nque denegandam: primi iuuari videntur per decre. Lucij Papæ. *ĩ. eo. ex conquestione.* cuius sententia, & verba hic ponuntur: sed contra istos videtur obstare periculum incestus: sed ipsi tẽdent timorem illum vanum esse: quia etsi restitutio sit obtenta, qui cõsanguinitatis habet notitiam, nec debet exigere debitum, nec contra conscientiam reddere, alioquin peccat mortaliter: sicut ille super cuius coniugio nulla quæstio mouetur, nec reddere, nec exigere debet, si habet consanguinitatis notitiam. Secundi iuuari videntur per decret. Clementis, cuius verba, & sententia hic ponitur, quę est *ĩ. de ordine cognitionum.* intelleximus, cum in multis casibus differatur restitutiõ. Vltima opinio satis videtur congruè adaptari, vt in gradibus diuina lege prohibitis restitutio denegetur, sed in gradibus humana constitutione prohibitis fit cum effectu restitutio indulgenda, in quibus potest dispensari: sicut beatus Greg. & multi alij dispensarunt. vnde non peccat, qui ad mandatum ecclesiæ reddit debitũ in talibus gradibus: sed in aliis gradibus diuina lege prohibitis non potest dispensari. Dominus Papa nullam de præmissis opinionibus ad præsens reprobare intẽdit, tamen decre. Lucij Papæ refertur ad possessorium, decre. Clementis ad petitorium. Veruntamen cùm mulier habens notitiam consanguinitatis, præsertim in gradibus diuina lege prohibitis, nõ possit sine mortali peccato carnaliter commisceri, frustra adiudicaretur in tali casu restitutio spoliato, cum illa contra Deum, & contra conscientiam non debeat iudici obedire, sed potiùs excõmunicationẽ humiliter sustinere, & sic esset quasi perplexa, quia propter sententiam Ecclesiæ deberet reddere debitũ, & propter conscientiã reddere non deberet, & sic vtriq; laqueus pararetur, cũ inter se carnaliter cõiungi nõ possent, nec alter alteri copulari: propterea meliùs videtur dicendũ dño Inno. quòd cum opponitur consanguinitas, & maximè in gradib. diuina lege prohibitis, & probationes offeruntur incontinenti paratæ, in omnib. adiudicanda est restitutio, præterquam ad carnalem copulam, & ad maiorem cautelam iuramentum recipi debet ab ipsa, quòd talis obiectio malitiosè non fiat, præcipuè si fama cõsentit, quousque auditis probationibus causa terminetur. Si verò non habeat probationes incontinenti paratas, sed dilationes petat, quia præsumptio est cõtra eam, quòd sua temeritate recessit à viro: ad restitutionem plenariam est cogenda ecclesiastica censura, quam debet humiliter sustinere: negando debitum coniugale, donec probationes offerat paratas: & tunc absolutione petita, & præstita, procedatur secundùm quod est præmissum, nullo mãdato interim tibi facto. Si verò tanta sit viri sæuitia, vt ei nõ possit de iure caueri, non solum debet ei non restitui, sed ab ea potiùs amoueri: alioquin sufficienti cautione prouisa, si fieri potest, cõiux ante causæ cognitionem est restituẽda marito. Nota, quòd potiùs debet quis sequi conscientiam, quam sententiam ecclesiæ. Item cùm probationes incontinenti sunt, paratæ, non est restitutio quoad carnalẽ copulam facienda. Item cum præsumptio est contra aliquem, q̃ malitiosè proponat exceptionem, iuramẽtum debet præstare, q̃ malitiosè eam non opponat. Item cùm propter sæuitiam viri vxori prouideri non potest, non est restitutio facienda.

¶ *Si contra petentem restitutionẽ coniugis opponitur consanguinitas in gradu prohibito, & offeruntur probationes paratæ: recepto ab opponente iuramento de malitia, negabitur restitutio quoad torum, & fiet quoad reliqua: si verò probationes promptæ non sint, fiet plena restitutio nisi sit magna viri sæuitia.*

CAP. XIII.

LIteras † tuas recepimus, quòd cũ quędã matrimonialis causa (Bituricensi Archiepiscopo in remotis † agẽte) in tua e pręsentia tractaretur, Gulielma † mulier separari à B. viro suo instãtissimè postulabat: cui se quarto gradu cõsanguinitatis proponebat esse coniunctam f: *& infrà.* Vir autem sibi vxorem postulabat re-

† Cap. 3. eo. ti. in 3. compilat.

† *In Codice Barbatia notis in remotis partib. &c.*

† *Aliàs, N.* † *Aliàs, D.* † *Aliàs, V.*

¶ *Gl. seq. ad suprascriptionem inducit duo similia, signat contrarium, & soluit.*

e ¶ *In tua.*] Arg. archidiaconum d habere iurisdictionẽ causarum matrimonialium. sic & abbas. *ĩ. de exces. prala. accedẽtib. in fi.* sic & archipresbyter. *ĩ.* de cõsã. & affi. ex litteris. Ar. cõtra. 35. q. 6. c. ps. *in synodo. & in decr. prædicta accedẽtib.* in his n. consuetudo seruatur, quæ dat iurisdictionem *9. q. 3. conquestus. in text. & in glossa. consuetudo. C. de emãci. l. 1. & Vlt. ĩ. de arbi. dilecti. in fi.* & ita potiùs cognoscunt ex consuetudine, quàm ex iure. *arg. prædicta decr. accedentibus & arg. ad hoc. ĩ. de offi. archi. c. Vlt. ad fi.*

d De hoc articulo, vide quod sanciuerit concilium Trid. sessio. 24. de reformatione c. 20. §. ad hæc causæ matrimoniales.

f ¶ *Coniunctam.*] Et hoc incontinenti probare volebat.

¶ *Gloss.*

¶ *Gloss. seq. arg. primò à contrario litera, & illius argumenti tenet contrarium. Secundò quarit arg. affirmatiuè: soluit contraria, & adducit duo similia.*

a ¶ *Diuertit.*] Aliàs si eam à se repulisset, non posset petere restitutionem, cum seipsum expoliasset *arg. 27. q. 2. Agathosa* a. Sed contra credo: quòd hoc non obstaret, si velit ipsam rehabere, qui eam expulit, quia eo ipso quòd repetit ipsam, & ipsa non vult ad eum redire, intelligitur eum spoliasse. Sed nunquid habet locum pactum de non petendo? Videtur, sic. 33. q. 5. *quòd Deo pari.* in talibus non valet pactum, vel compositio. *s. de transact. c. vlt.* ita quòd vterque remaneat in seculo, nullum pactum ibi valet, nec absoluere se possunt, etiamsi iurarent. *j. de iureiur. tua.* & etiamsi vouerent. arg. *j. de conuer. coniu. ex parte 2. in fin.* quia confessio etiam ibi locum non haberet contra matrimonium: vt 35. q. 6. *si duo.* & *j. de eo, qui cogno. consangui. vxo. sua, super eo.* nec etiam exceptio rei iudicatæ locum habet ibi, vnde voluntas ibi deambulatoria est. *j. de re iudic. c. lator.* & *c. consanguinitatis.*

b ¶ *Et infra.*] Sub isto, infrà, continetur quod pars mulieris econtra viri sententiam allegabat b, propter quod non erat restituenda marito.

¶ *Gloss. seq. recit. per obiect. & dupliciter soluit. primò violando literam: secundò planè legendo, & quod vt sit casus specialis, si probationes cur & alij quinque, quos impedimêta enumerat.*

c ¶ *Non potest.*] Id est, non vult, vel non expedit. sic 32. q. 5. *si Paulus.* in gl. *suscitare.* quoniam Papa in omnibus dispensare potest, quæ non sunt contra articulos fidei, vel generalem statum Ecclesiæ. 15. *dist. sicut.* in gloss. *fi.* & 25 *quæst. 1 sunt quidam.* cum gloss. sua. nec in his quæ sunt contra substantiam monachatus. *j. de statu monach. cum ad monasterium. in fin.* nec in his, quæ in sui natura sunt mala, vt quòd sine peccato posset quis adulterari. *arg. j. de iur. & si Christus. §. quadam etiam.* nec potest dispensare, vt simul quis habeat plures vxores *s. de transac. c. vlt.* Idem credo de gradibus diuina lege prohibitis: vt hic dicit. vnde propriè ponitur hoc verbum, non potest, & ideo hæc expositio, non vult, vel non expedit, non habet locum hîc.

d ¶ *Et infrà*] Sub isto, infra, continetur, quòd quæsiuit etiam, an idem esset, si gradus dispensabilis, vel aliud impedimentum dispensabile allegetur, & probationes essent incontinenti paratæ. Bernardus.

e ¶ *Viam mediam.*] Arg. de medio spectando. sic *s. de off. dele. quærenti in gloss. a suitates.* Vnde Ouidius.

Inter vtrumque vola, medio tutissimus ibis.

¶ *Glo. seq. adiuuat primam opin. per quatuor decre. & duas leges: & soluit duo obstantia.*

f ¶ *Per decretalem.*] Istorum opinio scilicet quòd restitutio sit facienda, multis iuribus iuuatur: & primò per decr. *s. eo. ex conquestione.* & *c. in literis.* & *c. item cum quis.* & *s. vt lit. non contest. accedens. C. de ap. l. 1.* & *C. de don. inter vir. & vxo. si maritus.* nec obstat illa decr. *j. de ord. cog. c. 1.* quia loquitur in petitorio, vt hic. & *j.* dicitur. nec obstant leges illæ. *ff. vt in pos. l. si is a quo. ff. ad exhibendum. l. 3. §. ibidem.* & *ff. ad Carbo. l. 3. §. causa* quia loquitur in possessione adipiscenda, etiam in exhibitione rei, et differtur missio in possessionem, si incontinenti probetur de proprietate e. & fallit in casibus notatis. *s. eo. c. ex conquestione.* & in casibus, qui notantur. 3. *q. 1. in summa. s. c. prox.*

... stitui, quæ ab eo sua temeritate diuertit a: *& infrà* b. Rescripto petebas Apostolico edoceri, verùm quando aliquis consanguinitatis gradus obiicitur, in quo sedes Apostolica dispensare non potest c, nec etiam consueuit, & probationes promptæ sint, & paratæ, indulgenda restitutio sit, an negãda: *& infrà* d. ¶ Sanè circa solutioné propositæ quæstionis, diuersæ sunt sententiæ diuersorum, aliis assentibus restitutionem faciendã: aliis sentientibus in contrarium: nonnullis viam e mediam eligẽtibus, ac dicentibus, eam faciendam interdum: quandoq; penitus denegandam. ¶ Primi per decretalem f epistolam Lucij Papæ iuuari videntur: arguentis quosdã Iudices delegatos, qui restitutionem viri, qui sine iudicio Ecclesiæ vxorem dimiserat, & ei consanguinitatem postmodum opponebat: spoliatæ ac repetẽti coniugẽ denegabant: & mandantis sibi priùs restitui taliter spoliatã, & postea de matrimoniali causa cognosci. Horum aut assertionẽ incestus † videtur periculum oppugnare: sed ipsi timorem incestus inanem esse respondent: cũ etiã beneficio restitutionis obtento, qui cõsanguinitatis habet notitiam, nec † exigere debitum contra conscientiam, nec soluere teneatur: quoniam si secus egerit, ædificat ad gehennam, sicut nec consanguinitatis conscius, super cuius coniugio quæstio non mouetur g.

¶ Secunda verò assertio per oraculum h Clementis i Papæ fulcitur: à quo cum fuisset quæsitum, vtrùm muliere quadam quendam in virum petente, qui vt eam repelleret, exceptionẽ consanguinitatis obiecit, priùs esset de impedimento consanguinitatis agendum quàm super matrimonio sententia proferretur: sic inquisitioni factæ respõdit, quòd cũ exceptione probata, principalis quæstio perimatur, priùs est cognoscendum de ipsa, quam ad diffinitionis articulum procedatur: cũ etiam in multis casibus k restitutio differatur secũdũ canonicas sanctiones. ¶ Opinioni autẽ vltimæ videtur nõ incongruè adaptari, vt in gradib. consanguinitatis diuina l lege prohibitis restitutioni aditus præcludatur: sed cõstitutione interdictis, humana restitutio locũ habeat cum effectu: cũ in illis dispensari non possit, & in illis valeat dispensari: sicut beatus Gregorius m, & multi alij dispensarunt. Vnde nõ peccat n, qui in hoc articulo ad mandatum ecclesiæ reddit debitum coniugale. ¶ Nos autem ad præsens, nullã de prædictis sentẽtiis reprobamus: nec cuiquam earum o aliquod præiudicium ex nostra respõsione volumus p generari: quamuis præscriptum Lucij Papæ mandatum ad possessorium, responsum verò Clemẽtis ad petitoriũ referatur. ¶ Porrò q cùm mulier, quæ consanguinitatis habet notitiam, præsertim in gradib. quos lex diuina prohibuit non possit huiusmodi viro sine mortali peccato carnaliter commisceri: quoniã omne, quod non est r ex fide, peccatũ est: & quicquid fit contra conscientiam, ædificat ad gehennam: frustra in tali casu adiudicaretur restitutio spoliato: cum illa contra Deum non debeat in hoc Iudici obedire, sed potiùs excommunicationem s humiliter sustinere: sicque difficultas occurreret quasi perplexa: quia propter sententiam oporteret eam reddere debitum: & propter conscientiam reddere non deberet: vnde contingeret eos grauiter impediri, & vtri-

g ¶ *Mouetur.*] Restitutione, nec exigere, nec reddere debitum.

h ¶ *Oraculum.*] id est, responsum.

i ¶ *Clementis.*] *s. de ordi. cog. c. 1.* Ber.

k ¶ *Casibus.*] De quib. aliqui notantur. *s. eo. ex conquestione.*

¶ *Glo. seq. notat secundum gradum prohibitum lege diuina, signat contrarium de decret. gaudemus. & soluit.*

l ¶ *Diuina lege.*] In Leuitico, c. 18. c. quondam d propter hominum raritatem, tantum duæ personæ excludebantur à coniugio, vt nec filius matrem, nec filia patrẽ duceret. Sub lege excepit fere duodecim, matrem, nouercam, sororem neptem, amitam, materteram, vxorem patrui, vxorem fratris: sed hoc recepit determinationem. 8 *quæst. 1. olim* e. priuignam, filiam priuigni, vel priuignæ, sororem vxoris: paucas tum exclusit, vt multiplicarẽtur homines. Sub grã verò, scilicet tempore Christi plurimæ personæ excluduntur, vt locum haberet continentia, & est illa prohibitio coniugij: nam à fornicatione quilibet, & quilibet excluduntur. Et ita cum ecclesia in istis gradibus diuina lege prohibitis non consueuit dispensare, eis oppositis non est restitutio facienda. & hoc videtur sonare litera ista.

Additio. Tredecim personas diuina lege prohibitas habes his versibus:

Nata, soror, neptis, matertera, fratris & vxor,
Et patrui coniux, mater, priuigna, nouerca,
Vxorisque soror, priuigni nata, nurusque,
Atque soror patris coniungi lege vetantur.

m ¶ *Beatus Gregorius.*] 45. q. 3. *quadam lex.*

n ¶ *Nec peccat.*] Allegatio est.

o ¶ *Nec cuiquam earũ.*] Omnibus enim iuris auctoribus æqua prærogatiua f seruanda est. *C. de vet. iur. enu. l. 1. §. in ita, arg. 19. di. sic omnes. & 20. dist. de libellis in fi.*

p ¶ *Volumus generari.*] Et tamen generatur. Iudices enim secũdũ suã opinioné sententiant. 11. *dist. nolite.* & *j. de cel. mis. de homine. arg. de conse. dist. 1. præcepta.* & Papa hîc loqui võ vt magister.

q ¶ *Porrò.*] Hæc allegatio Gregorij est.

r ¶ *Non est.*] 28. 1. *omnes. §. ex his. j. de præs. quoniam omne.* & *j. de simo. per tuas.*

s ¶ *Excommunicationem.*] Hoc secundùm dist. illius decre. *j. de sent. excomm. inquisitioni.*

a ¶ *Laqueus.*

a *Conc. text. in l. si colonus. cũ nota. C. de agri. & censi. li. 1.*

† *Aliàs ita: incestus videretur periculũ expugnare.*

b *Et incestus periculũ, & quod paratas habebat, & quia inuita, & expulsa à viro recesserat. hac patent in antiq. Io. And.*

† *In veru. stis exem plarib. ita: nec exigere debitũ, nec contra conscientiam soluere tenetur.*

c *Vide, quod dixi de spõ. venientes. 2. in gloss. nisi aliquis. Io. And.*

† *De hoc articulo vide plene Turrecrematã. 35. q. 2. c. cõiunctiones & per Dominicũ Sotum lib. 4. sent. di. 40. q. 1. art. 4.*

d *De materia huius gl. vide Turrecrematã. & Sotum paulo antè citatis.*

e *In aliquot antiquis post verbũ, olim, ita habetur sub lege gratiæ priuignam, &c.*

f *Hiero. super Danie. per simile idem est de magistrorum ecclesia iudicare sententias, &c. ipse tamẽ dixit ad Ale. non doctoris opinio, sed doctrina ratio ponderãda est. Io. And.*

a ¶ *Laqueus.*] Ecclesia enim nulli debet laqueum iniicere. 27. q. 1. *de viduis* 1.

b ¶ *Diuina*] Ergo videtur, quòd in secundo gradu Ecclesia dispensare non possit: cùm illud fuerit diuina lege prohibitum 30. q. 3. *Pytacium.* in glo. 1. & in Leuitico prohibetur secundus gradus in consanguinitate, & affinitate: vbi dicitur: *Turpitudinem sororis patris tui, & filiæ eius non reuelabis filiam filij eius, & filiam filiæ non assumes.* Sed contra videtur j. *de diuor. gaudemus.* a vbi dicitur, quòd si pagani contraxerint in secundo grado, post fidem receptam debent insimul remanere. Dicas, quòd in Leuitico prohibetur secundus gradus in descendentibus, non in collateralibus: vnde in secundo collaterali dispensare potest Ecclesia. & expone, præsertim, id est, maxime: quia si probationes incontinenti sunt paratæ, non est facienda restitutio quantum ad carnalem copulam in quocunque gradu, sed multò fortiùs in gradib⁹ diuina. l. prohibitis. aliàs fiat restitutio quoad omnia, vt j. sequitur.

que laqueus[a] pararetur, cùm inter se carnaliter coniungi non possunt, nec aliter alteri matrimonialiter copulari. ¶ Propterea meliùs videtur, quòd cũ opponitur consanguinitas (præsertim in gradibus diuina[b] lege prohibitis) & probationes offerũtur incontinenti[c] paratæ, in cæteris adiudicanda sit restitutio: sed ad maiorem cautelã iuramento recepto[d], quòd talis obiectio maliciosè non fiat, sola quoad commixtionem carnalem (maximè si fama consentit) est restitutio differenda, donec auditis probationib. & discussis, causa sine diffugio terminetur, cũ vtriq; si melius taliter expediri, quã manere taliter impeditos. ¶ Quod si non habeat probationes incontinẽti paratas, sed dilationes expectat † longiores, quia † præsumitur cõtra eam, quæ sine iudicio Ecclesiæ sua tantùm temeritate recessit à viro, ad restitutionem plenariam Ecclesiastica debet censura compelli, quam † tamẽ ipsa tori negando consortium debet

c ¶ *Offeruntur incontinenti.*] Hic patet, quòd licet spoliator velit probare incontinenti exceptionem consanguinitatis, tamen spoliatus priùs est restituendus, si periculum animæ non immineat: quia hîc mulier restituitur in cæteris, præterquam ad copulam, & tamen probationes incontinenti offeruntur: vnde tollitur distinctio quorundam, qui dicunt, quòd si spoliator velit statim probare exceptionem, restitutio differtur per id, quod legitur. *ff. ad exhibendum. l. 3. §. ibidem. & ff. vt in pos. lega. l. si à quo.* Sed illæ leges in alio casu loquuntur, vt dictum est suprà.

¶ *Gl. seq. notat, quòd in spiritualibus super emergentibus &c.*

d ¶ *Iuramento recepto.*] Hoc est notabile, quòd licèt in causa matrimonij, & aliis causis spiritualibus de calumnia, siue malitia non iuretur: vt s. *de iuramen. calum. literas.* iuratur tamen de calumnia super exceptionibus post emergentibus: si tamen per eas alterius ius aliqualiter impugnetur. s. *de ele. cum dilectis.* & j. *qui matr. accu. pos. c. fi.* & j. *de testi. præsentium. ff. de dam. infe. qui bona. §. si quis stipulatus. arg. ff. qui satisd. cogan. l. de die. §. subel tur.* Dicas, quòd vbi in principio semel lite contestata iuratum est de calumnia, postea non iuratur: quia iuramentum illud extẽditur ad omnes exceptiones peremptorias, quæ postea occurrẽt, siue sint emergentes, siue incidentes. *C. de iura. calum. Auth. hoc sacramentum.* Olim aliter obseruabatur, quia iurabatur super quolibet capitulo: vnde hodie non valent iura, quæ hoc dicebãt, & sic non contradicunt leges prædictæ quandoque etiam iuratur ob aliud, putà quod non didicit testificata. j. *de testi. c. pen.* Ante litem contest. bene iuratur super exceptionibus propositis, & præcipuè vbi arguitur malitia excipientis: vt hîc, & j. *de elect. cum dilectus.* & j. *de excep. pastoralis.* siue sit causa spiritualis, siue ciuilis. Et nihilominus iuratur postea de calumnia super principali quæstione, quia aliud est iurare super exceptionibus ante litem contest. propositis, quia ibi declinatur iudicium, nec tangunt principalẽ quæstionem, nec ex ea oriuntur: & aliud est iurare super exceptionibus post litem contestatam, quia illa tãgunt principale negotium, & oriuntur ex eo, vnde iuramentum de calumnia ad omnia extẽditur, quæ emergunt post lit. contest. & quæ incidunt: & ideo post litem contest. præstito iuramento super principali quæstione, non iuratur postea: quia sic quasi bis iuraretur.

¶ *Glo. seq. quærit, & soluit.*

e ¶ *Tolerare.*] Hinc intellige secundũ distinctionem illius decr. j. *de se. excommu. inquisitioni.* Sed pone, quòd talis excommunicata iniustè moriatur, nunquid debet sepeliri in cœmeterio Ecclesiæ, cùm apud Deum non sit ligata. 24. q. 3. *si quis non rectè?* Dicas, quòd non[b], quia quantùm ad Ecclesiam ligata est, quę non iudicat de occultis. j. *vt Eccles. benefi. sine dimi. confe. vt nostrum. §. porrò.* & sic Ecclesia pro ipsa non debet orare[c]. Quoad Deum soluta est, nec nocet ei vilis sepultura. j. *de sepul. sacris in fin.* potiùs enim consulendum est animæ, quàm corpori. & in tali casu vbi mulier certa est, potiùs debet Deo obedire, quàm iudici, secundùm consilium Pap. x. & 11. q. 3. *non semper. & 23. q. 1. quod culpatur.* ne contra conscientiam suam ædificet ad gehennam.

humiliter tolerare[e], donec probationes offerat præparatas: & tũc absolutione petita, secundũ formam Ecclesię absoluetur: sed antequã fiat ei mandatũ sub debito iuramenti, receptis probationib. procedatur quemadmodum est præmissum. Si verò tanta sit viri sæuitia, vt mulieri trepidanti, nõ possit sufficiens[f] securitas prouideri: non solùm debet illi restitui, sed ab eo potiùs amoueri: alioquin sufficiẽti (si fieri potest) securitate prouisa, profectò videtur coniunx ante causę cognitionem restituenda marito.

f ¶ *Sufficiens.*] 23. q. 1. *de benedicto.* ex quo enim propter sæuitiam vnus reliquum dimittere potest secundùm legem. in *Auth. de nup. §. igitur mulier talo aliquod. colla. 4.* ergo multò minùs est restitutio facienda: quia *Turpius eiicitur, quam non admittitur hospes.* j. *de iniuriis. quemadmodum. § alioquin.* & in hoc casu alicui honestæ mulieri committenda est, vbi securè moretur. s. *eod. c. ex transmissa.* & j. *de spon. c. cum locum. arg. s. de procur. c. accedens.* & præterea satisdatio non immutat masculinum propositum. *Insti. de suspect. tuto. § nouissimè.*

¶ Item Vulterano Episcopo.

¶ *Per solam traductionem mulieris ad domum viri factam non præcedentibus sponsalibus, vel inualidis, non acquiritur possessio: vnde ea recedente propria auctoritate non competit restitutio.*

CAP. XIV.

EX † parte M. mulieris fuit propositum, quòd cùm eam intra pubertatis tempora constitutam patruus suus filio H. Senen. ciuis, nondum[g] septem

† Cap. 4. eo. ti. in 3. compilat.

EX *parte M.*] Petẽs restitutionem coniugis, debet probare cõiugium legitimum ex consensu. Ita communiter summatur. Sed ex hac summatione infertur, vt sufficiat probare solum coniugium: licet non probetur carnalis copula: de quo tamen sunt opiniones. In prima parte ponitur mulieris querela partim decisa. In secunda dat iudicem ibi, *Quia igitur.* Abb. Sicul.

CASVS. Quidam ciuis Senen. habebat quandam neptem suam intra pubertatem constitutam M. nomine. Volebat eam copulare matrimonio filio H. ciuis Senen. nondum septem annorum: & traducta fuit in domum eiusdem, sed ipsa postquam ad nubiles annos peruenit, noluit ratum habere, quod à patruo suo fuerat inchoatum, & è domo illius recessit, postulans à Senen. episcopo cum alio licentiam contrahendi: episcopus citauit partes ad præsentiam suam. Mulier per procuratorem suum petebat possessiones, & res alias sibi restitui, datas pro ipsa nomine dotis, & dari sibi licentiam contrahendi: pars altera petebat restitutionem mulieris, asserens illam per procuratorem causam agere non posse, sed debebat personaliter interesse: episcopus super hoc dubitauit, & consuluit dominum Papam: Papa respondet, quòd non est dubium, quin ipsa mulier, quamuis sit minor, possit causam matrimonij per procuratorem tractare, & pars altera restitutionem mulieris postulare non potest, cùm nullo commodo iuris, seu possessionis fuerit destituta: quia per talem traductionem, quam non præcesserunt sponsalia, vel consensus legitimus, nec etiam subsecuta fuerunt, nullum obligatorium vinculum contractum fuit inter eos. vnde mandat, quatenus si est ita, non obstantibus exceptionibus supradictis, audiat, quæ partes hincinde duxerint proponenda: & quod canonicum fuerit, appellatione remota, decernat. Not. quòd minor xxv. ann. maior xij. vel xiiij. in causa matrimoniali censetur maior, & per se, & per procuratorem causam tractare potest. Item in tali restitutione petenda, necesse est probare ius matrimonij, & possessionem corporalem, scilicet per carnalem copulam, ad hoc vt detur restitutio. Item ista possessio non procedit sine iure. Item qui intendit contrahere matrimonium, nec possit ætate prohibente, nec etiam sponsalia contrahit.

¶ *Gloss. seq. arg. quòd volens matrimonium contrahere, &c. signat contrarium secundò obiicit de decre. de illis. Soluit distinguendo inter sponsalia nulla, & aliqua.*

g ¶ *Nondum septem annorum.*] Et ita nihil egit, cũ ætas impediret. j. *de despon. impu. literas & c. accessit.* Item arg. quòd vbi quis vult contrahere matrimoniũ, nec potest ætate prohibente, nec sponsalia contrahit, quia non vult: nec matrimoniũ, quia non potest: nec illud intelligitur cõtrahere. *ff. de dona. inter vir. & vxo. cum hic status. §. pen.* & s. *de offi. deleg. cum super. C. si quis alteri, vel sibi multùm interest. Arg. contra.* j. *de despon. impu. de illis. 1. in fi. & c. tua.* Sed videtur, quòd ille licet fuerit minor, tamen auctoritate sua

sua non debuit recedere. ¯j. de spon. impu. de illis 2. in princ. Sed in hoc distinguitur, vbi sponsalia non tenuerunt ætate prohibente, nec postea cursu temporis placuerunt, vt hic, vel si per vim contracta fuerunt: vt ¯j. de despon. impub. ex litteris. auctoritate sua potest mulier recedere, quia nulla obligatio fuit hincinde contracta: vt in prædictis decre. ex lit- teris. & c. accepisti. vbi verò sponsalia tenent, non debet recedere absque licentia Ecclesiæ. ¯j. de despon. impu. de illis 1.

annorum, matrimonio voluerit copulare[a]: ac eadem traducta fuerit in domum eiusdem †: ipsa ex quo ad nubiles annos peruenit, ratum nolens habere, quod à patruo suo circa hoc procuratũ fuerat, à Senen. Episcopo nubendi alij licentiam postulauit[b]: *& infrà.* ¶ Quia igitur non credimus ambigendum, quin ipsa mulier (quamuis[c] minor) causam possit matrimonij per Procuratorem tractare: ac pars alia (quæ mulieris restitutionem sibi fieri priùs postulabat) restitui nequaquam debeat, vtpote nullo iuris, seu possessionis commodo[d] destituta: cùm per solam traductionem (quam non præcesserunt sponsalia, vel consensus legitimus, nec fuerunt esse subsecuta[e]) nullum inter eos obligatorium vinculum sit contractũ:

† Vide l. qui vniuersas. ff. de acqui. poss.

a ¶ *Copulare.*] Hoc quod dicit [voluerit matrimonio copulare] tollit casus contraria & hoc quia volũtas patrui ad nullum actũ processit, nec quoad spõsalia, nec quoad matrimonium, & ita nulla obligatio fuit contracta, vt ¯j. sequitur.

b ¶ *Postulauit.*] Et etiã est, si quasdoduxit in dotem, nam semper subintelligitur talis conditio, si matrimonium fuerit subsecutum[a] ff. de iure dot. l. stipulationem & l. doris promissio. & fructus & partus ff. de condi causa non secuta que se debere. §. fin. etc.

a De iure, & de facto, dos. l. ¯j. de do. inter vir. & vxor. & sine- ce se. Ioan. And.

¶ Glos. primo ponit decem casus, quibus minor censetur maior. Secundo quærit, an in spiritualibus restituatur minor, & soluit. Tertio quærit de renunciante beneficio, & c. allegat iura ad negatiuam & ad affirmatiuam & soluit.

c ¶ *Quamuis minor.*] Sic patet, quod in causa matrimoniali minor xxv. annorũ cẽsetur maior. Similiter in voto. 20. q. 2. c. 1. & c. 2. Itẽ & in alio casu, cũ minor mortẽ patris exequitur, vel cum agit de testamento patris. 15. q. 3. de tenuitate. Itẽ cum agit de recuperanda possessione. C. qui legi. perso. l. vlt. itẽ cum agit de toro violato. ff. de adul. si maritus. §. iex Iulia. Item cum agit de libero homine exhibendo. ff. de lib. ho. exhib. l. 3. §. sed si mulier. Item cum impetrauit veniam ætatis. C. de his, qui veniam ætatis impe. l. 1. Item cum agit negotia alterius. ff. de mino. l. cum mandato. Et generaliter videtur, quòd secundum canones etiam contra patrem suum minor agere possit. 31. 2. q. 7. quarto. Sed nunquid minor potest petere restitutionem in integrum in huiusmodi spiritualibus, siue ecclesiasticis negotiis, si doceat se læsum: vt si contraxit cum paupere, cum poterat contrahere cum diuite? Dico, quòd non: quia error diuitiarum non impedit matrimonium. 29. q. 1. §. 1. ergo nec sponsalia: quia in hoc censetur maior. Et vbi minor mutat statum, non restituitur. ff. de mino. l. si ex causa. §. Papinianus ait. arg. 20. q. 2. c. 1. & 2. & si maior est xx. annis, potest se permittere venundari ad participandum pretium: vt Insti. de iure perso. circa fi. Sed si minor xxv. ann. renunciauit beneficio suo, nunquid potest implorare restitutionem? Videtur, quòd non: quia in talibus loco maioris hr, quia in rebus Ecclesiasticis sententia lata contra minorem absentem, & indefensum, tenet. ¯j. de elect. dudum. 1. §. cum autem. Sed in rebus immobilibus sententia lata contra minorem absentem, nulla est. ff. de re iud. contra pupillum. Item ex hoc sequeretur inconueniens, quasi minor renunciasset Ecclesiæ, si postea illa conferatur legitimè alicui, demum minor petat restitui, quòd ei adiudicabitur Ecclesia, quia legitimè est eam adeptus, & sine culpa: quod esse non debet. ¯j. de appe. bona. 56. dist. satis peruersum. 16. q. 1. c. Vlt. inuentum est. Item quia in rebus ecclesiasticis censendus est sui iuris, sicut & filiusfamilias in castrensi peculio. ff. ad Macedo. l. 2. & 3. in fi. Econtra videtur, quòd possit: quia & maiori restitutio in integrum. ¯j. de restit. in integ. c. ex literis. Item in rebus ecclesiasticis maius periculum est, quàm in aliis: ergo in eis cautius est agendum. 42. dist. quiescamus. 7. q. 2. c. Vlt. ff. ad Carbo. l. 3. sed si incongruum esset, quòd per assumptionem rei Ecclesiæ perderet beneficium restitutionis: quia vtilitas debet augeri, & non minui per dignitatem. ff. de iud. l. si longius. in fi. & arg. ad hoc ff. commod. l. in commodato. §. sicut in fin. ibi, adiuuari. & ¯j. de commo. c. Vnico, & C. de iudi. Vidua. l. 2. in fi. Ad hoc dicas, quòd minor non potest petere in integrum restitutionem, si omisit probationem necessariam, vel alias captus sit in iudicio, & beneficio: sicut & Ecclesia, quæ comparatur minori. ¯j. de in integr. rest. c. 1. & c. audito. & quasi per totum. & ff. de mino. l. quod si minor. §. 1. & l. minor xxv. ann. Sed si renunciauit beneficio ecclesiastico, & illud in iam sit alij collatum, non subuenitur ei[b]. ff. de min. l. quod si minor. §. Scæuola. in matrimonio vero, putà cùm sententia lata contra matrimonium est, vbi Ecclesia decepta est, ipso iure seruatur

Minor in certis casibus censetur maior.

Minor læsus circa matrimonia, & beneficia an possit restitui.

b Si nõ collatum sub- monitur, & hæc fuit op. Io. & Vinc. hic: quã approbat H. si sit magis consideretur læsio Ecclesiæ, quã personæ. arg. ¯j. de elect. in causis. Ioan. And.

illæsus. ¯j. de iudic. c. l. lator & c. consanguinitatis.

¶ Gloss. seq. recitatur per quæstionem, quare non sufficit hoc casu traductio? Respondet, quia per. &c. subdit tres casus, vbi petitur restitutio: nec habetur possessio.

d ¶ *Commodo destituta.*] Sic ff. de spon. l. quæsitum. quia per solam traductionem nihil egit. vbi enim nulla præcedunt sponsalia, vel matrimonium, nulla habetur possessio: quia liber homo possideri non potest, & possessio illa talis est, quòd quis possidet, possidetur. vnde ex sola possessione facti nulla seruitus, vel obligatio hincinde contrahitur, nec restitutio peti potest, cùm nulla possessio iuris hic fuerit, vnde hæreticus non potest in iure petere rerum ecclesiasticarum restitutionem[c]. 23. q. 7. c. 1. & 2. nec laicus restitutionem decimarum, licèt de facto possideat quia aliud est possidere, & aliud detinere. ¯j. de præscrip. c. causam quæ. nec enim sufficit probare spoliationem, nisi probet, quod possederit. ¯j de offi. deleg. consultationibus. & ¯j eod. olim. vt ibi dictum est. Quandoque tamen petitur restitutio, vbi nulla potest esse possessio: vt cùm petitur restitutio consanguineæ. ¯j. c. prox. Sed illud est, quia possessio iuris præcessit, de qua constat. sic ¯j. de prob. referente arg. ¯j. de proc. ex insinuatione. Item seruus petit restitutionem rerum domini absentis, quas de iure non potest possidere. C. si per vim, vel alio modo. l. 1. Similiter vxor restituatur ad res donatas sibi à viro, quas de iure possidere non potest. ff. de vi, & vi armata. l. 1. §. deiicitur. De hoc, scilicet possit repeti, quod non licet possidere, traditur 14. quæst. 5. c. 1. in tex. & glo. Et nota, quod licet aliqua appareat traducta, non tamen præsumendum est statim pro sponsalibus, vel matrimonio, vt hic patet, & l. prædicta, quæsitum. ff. de spon. sed vbi sponsalia præcedunt infra pubertatem, si sponsa compleuit xij. annum apud sponsum, præsumitur matrimonium. ¯j. de spon. ad id. ff. de ritu nuptiarum. l. minoritem.

c Immò nullarum rerũ potest petere restitutionem, cum per hæresim amiserit dominium & omnia ipso iure. c. secũdum de hæretic. lib. 6. Conradus Brunus lib. 5. de hære. c. 10. Ardelamus tract. de hære. notabili. 2. n. Rojas in singularibus, fidei, sing. 185.

Mandamus, quatenus, si est ita, (nõ obstantibus exceptionibus[f] supradictis) audias, quæ hincinde partes duxerint proponenda, & quòd canonicum fuerit: appellatione remota, decernas.

¶ Idem.

¶ Interdictum vnde vi, non competit contra illum, qui non spoliauit, nec spoliari mandauit nec spoliationem ratam habuit.

CAP. XV.

CVm † ad sedem Apostolicam accessissent Cumañ. Episcopi, & fratrum hospitalis Hierosolymitani Procuratores: *& infrà.* ¶ Abbati de Accoñ. causam (quæ super Ecclesia, & hospitali de monte Citano inter eos vertebatur) taliter duximus committendam, vt audiret omnia tam ad possessorium,

† Cap. 5. eo. tit. in 3. compila.

e ¶ *Subsecuta.*] Quia nunquam sponsalibus puella consensit, vel antequam per septimum annum compleuerat, ab eo recessit.

f ¶ *Exceptionibus supradictis.*] Scilicet quòd petebat fieri primò sibi restitutionem, & quòd illa non poterat agere per procuratorem: quæ non habet locum hic.

CVm ad sedem.] Diuiditur principaliter in duas partes. In prima processus narratio. In secunda causæ diffinitio. Secunda ibi, *Nos prioris.* Abb. Siculus.

CASVS. Inter hospitalarios Hierosoly. ex parte vna, & Episcopum Cumanum ex altera vertebatur quæstio super Ecclesia, & hospitali de monte Citino, quæ commissa fuit abbati de Accoñ. vt audiret omnia tam ad possessorium, quàm ad petitorium iudicium pertinentia, quæ pars vtraque duceret proponenda, & causa ipsam fine debito terminaret coram quo petiit procurator hospitalis, ecclesiam, & hospitale prædictum cum possessionibus, & pertinentiis suis, quæ tenebat episcopus, sibi restitui, dicens illa ad hospitalarios Hierosolymitanos de iure spectare, & quòd ipsa diutius possedissent, possessorium solummodo intentandos. ad quæ respondit procurator episcopi, se nec scire, nec credere supradicta ab hospitalariis possessa, vel ad eos aliquatenus pertinere: sed episcopus tenebat, & possidebat prædicta tanquam in sua diœcesi constituta: Lite contest. ad probandum intentionem suam pars vtraque testes produxit: abbas examinato negotio condemnauit procuratorem episcopi ad restitutionem omnium prædictorum: pars episcopi ad sedem Apost. appellauit à sententia illa. procuratores vtriusque partis comparuerunt in præsentia Papæ, qui causam examinauit eandem, & videbatur per testes probatum, quod nuncius episcopi Cumani abstulerit cruces hospitalariis, inhibendo eisdem, ne ad supradictam Ecclesiam, vel hospitale redirent, & quod episcopus prædicta omnia possidebat, vnde procurator hospitalariorum petebat dictam restitutionis sententiam cõfirmari? Respondebatur ex parte episcopi, quod si forsitan sit ostensum, quod nuncius epi prædicta fecisset, non tamen fuit probatũ, quod de mandato Epi illud factũ fuisset. Papa considerans acta prioris iudicij, quia cõstare nõ potuit per dicta testiũ, vel per cõfessiones

partium

partium: vel etiā per instrumēta, vel per euidētiā facti, quòd Cumanus ep̃s spoliauerit hospitalarios, vel mādauerit spoliari, vel ratā habuerit spoliationē, pronunciauit in quæstione prædicta interdictū, vnde vi, locū nullatenus habuisse: cassando sententiā restitutionis latā à prædicto abbate, licet pars aduersa diceret, quòd pro sñia iudicis esset præsumendum, qui ex aliis causis animū suum potuit informare. Nota, quòd acta in vno iudicio fidē faciūt in alio, licèt nō præsumitur de iudice, ex quo non cōstat de facto. Item nota hic quatuor modos probādi per testes, confessiones, instrumenta, & per euidentiam facti. Itē interdictum, vnde vi, non datur, nisi contra illum qui spoliauit, vel mandauit, vel ratam habuit spoliationem, quamuis familia spoliauerit: & ideo ineptè fuit propositum istud possessoriū contra epm. Licèt à sñia sup possessorio appellatur, licèt in legibus contrarium caueatur. Qualiter leges illæ intelligātur dicitur hic in glossa, quæ incipit, sic patet, in fi.

a ¶ *Ad petitorium.*] Siue simul, siue separatim poterat agere procurator hospitalis, de hoc dictum est s. *de causa possessionis. cum ecclesia.* & *c. cum super.* & *c. cum dilectus.*

¶ *Gl. se. signat cōtrariū ad generalitatē libelli, & soluit. Secūdò quærit, & soluit distinguēdo triplicē statū causæ.*

b ¶ *Et pertinentiis.*] Hic ergo datur libellus generalis. sic j. *de dona. inter dilectos.* & sententia fertur ibi generaliter, & j. *de proba. licet, ad fi. Ar. contra.* s. *de libel. obla. c. 2. & c. 3.* vbi plenè not. de hoc. *Arg. contra. ff. de rei ven. si in rem* 1. & *Insti. de act. §. curare.* Sol. cōtraria ista locum habēt in rei vēdicatione, & in singularib. iudiciis, vbi omnia debent specificari, quæ petuntur. Sed hic, & j. *de dona. inter dilectos.* cum omnibus consimilibus locum habēt in iudiciis vniuersalibus. Nam si quis petit Ecclesiam cum suis pertinentiis, [vniuersalis [a] est petitio] & in hoc casu ad id, quod non extat tempore petitionis apud eū, qui cōuenitur, si tempore sententiæ possideat, condemnatur, ac si tempore litis contestatæ possideret. *ff. de peti. hære. si quo tempore.* & *ff. de pecu. quæsitum.* Sed qualiter procedetur circa pertinentias, cùm reus neget eas pertinere ad Ecclesiam, vel ad hospitale? Respondeo, vbi obscurè, & indeterminatè aliquid proponitur circa initium iudicij, accipimus id quod vtilius est actori. *ff. de iud. si quis intentione.* & *ff. de verb. oblig. inter stipulantem §* 1. & *ad quod nocet reo. ff. de interrog. act. de ætate. §. nihil.* In medio litis qualiter præsumitur pro vtroque. *arg.* 30. *q.* 5 *iudicantem.* & j. *de testi. cum tu.* In fine magis præsumo pro reo j. *de prob. ex literis.* & j. *de fide instr. inter dilectos.* in fi. debet enī actor declarare in processu [b] de pertinentiis: aliàs non fieret executio ad voluntatem suam, *argum.* j. *de prascr. auditis.* & j. *de spon. ex literis.*

¶ *Glo. seq. quærit, & soluit.*

c ¶ *Diutius possedisset.*] Nūquid hoc solùm sufficit probare, quòd aliquando possedit, ad hoc vt possit restitui? Non, nisi probet spoliationem. s. *de offi. deleg. consultationibus.* & s. *eod. c. olim,* vbi de hoc. Secus est in dominio, quia ibi sufficit probare, quòd ille à quo habet causam fuit dñs, ad hoc, vt habeatur pro domino. *de prob. l. fine.* & est ratio, quia dominium non ita de facili perditur sicut possessio. *ff. de acq. posse. si quis vi. §. differentia.*

d ¶ *Nec credere.*] Per hoc enim fuit facta litis contestat. per narrationem, & responsionem. s. *de lit. contest. c. vnico. arg. C. de except. si quidem. ff. de peti. hære. si debitor.*

¶ *Glo. seq. obiicit, & soluit.*

e ¶ *Testes.*] Sed cū agatur hic possessorio tm̃, nūquid dēt probare pars altera, cōtra quam agebatur tm̃ possessorio? Videtur, quòd nō: quia & quæstio spoliationis primo tractanda est. s. *eo. in literis.* & *c. item cùm quis.* & *c. ex cōquestione.* Dicas, quòd super eodem possessorio pōt se defēdere: puta quia incōtinēti deiecit [e], vel quia aduersarij possidebant sub conditione, s. *c. olim.* Item quia inuenit vacuā possessionē, sic poterit probare de iure suo. vel dū quietè possidebat, sponte renunciauit, & sic non competit restitutio, vt *supra eod. c.* 3.

f ¶ *Dicta testiū.*] No. quatuor modos cōuincēdi, vel probādi [d], & quintus pōt addi, s. violēta præsumptio. 32. *q.* 1. *dixit dominus.* Bern.

¶ *Glo. se. primo ponit princip. & sic gl. lo. s. de interdicto vnde vi, scilicet cui detur: quia spoliato & ipsius vniuersalis successori, contra quē: quia cōtra eum, qui spoliauit. &c. Item contra vniuersalem successorē; nō contra singulor. & in hoc differt à conditione ex canone, & officio iudicis, & cōdictione dec. sæpe. & actione quod metus causa, & interdicto quod vi, aut clam, & edicto noui operis. Secūdo ponit medium, quod obiicit, & soluit. Tertio finis, qui fuit B. qui obiicit, & dupliciter soluit.*

quàm ad petitorium [a] iudicium pertinētia, quæ vtraque pars duceret proponenda, & causam ipsam fine debito terminaret. Coram quo procurator hospitalis, prædicta cum possessionibus, & pertinentiis [b] suis, quæ tenebat Episcopus, sibi restitui postulauit, asserens illa de iure ad hospitale Hieroso. † spectare, & quòd ipsa diutius possedisset [c]. Ad quæ respondit Procurator Episcopi, se nec scire, nec credere [d] supradicta ab hospitali possessa, vel ad illud aliquatenus pertinere, quæ Cumañ. Episcopus, vtpote in sua diœcesi constituta, rationabiliter detinebat. Cum igitur ad fundandam intentionē suam pars vtraque testes produceret, dictus Abbas Procuratorem Episcopi condemnauit ad restitutionem omnium prædictorum: & *infra.* ¶ Nuper autem vtriusque partis Procuratoribus comparentibus coram nobis, causam ipsam examinauimus diligenter: & quidem † per testes videbatur esse probatum, quòd Cumañ. Episcopi nuncius cruces Hospitalariis abstulit, inhibendo ipsis ne ad supradictam Ecclesiam, vel hospitale redirent, & quod Episcopus supradicta omnia possidebat: vnde Procurator Hospitalariorum petiit dictam restitutionis sententiam confirmari: & *infra.*

¶ Nos † prioris acta iudicij recensentes, quia nec per dicta testium [f], vel confessiones partium †, cùm nullæ penitus in iudicio factæ fuerint: vel etiam instrumenta, quæ nullatenus de spoliatione tractabant: nec per euidentiam facti nobis constare potuerit, quòd Cumañ. Episcopus Hospitalarios spoliauerit, vel mandauerit spoliari, vel spoliationem factam saltem ratam habuerit: Pronunciamus in quæstione prædicta interdictum [g], vnde vi, locum nullatenus habuisse, restitutionis sententiam à prædicto Abbate prolatam (licèt pars † aduersa proponeret, quòd præsumendum esset pro sententia Iudicis,

g ¶ *Interdictū.*] Sic patet, quod iste procurator ineptā proposuit petitionē, nā interdictū, vnde vi, non datur nisi cōtra illū, qui deiecit, vel mādauit, vel ratū habuit: vt hic dicitur. & *ff. de vi, & vi ar. cū à te. & l.* 3. *§. cū procurator. &* 2. *q.* 1. *notum.* vel nisi contra illū, qui rem sciēter à deiectore recepit. j. *e. c. sæpe.* Item datur contra vniuersalem successorem. *ff. de vi, & vi ar. l.* 1. *in fin.* & *l.* 3. *§. vlt.* & datur successori spoliati. *ff. eod. l.* 1. *§ interdictū hoc. in fin.* & j. *de testi. c. significauerunt.* sed non datur contra successorem rei, sed contra emptorem, vel donatarium (secundùm leges) *ff. de vi, & vi ar. cū à te.* Dixerunt tamen quidam, quòd actione in factum potest agi contra quemlibet possessorem. *ff. e. l.* 1. *§. vlt.* Sed illud non est verū, quia illud intelligēdū est de successore vniuersali. Vel potest intelligi, quòd tūc agi posset cōtra possessorē rei, q̃ possidēs causam habet à deiectore succedēdo in vitiū j. *eo. c. sæpe.* Videtur tamē, quòd in rebus Ecclesiasticis posset agi cōtra quēlibet possessorē. 3 *q.* 1. *redintegranda.* & *q* 2. *c.* 1. *quasi. per totum* & s. *de iud. quia V.* & j. *eo. c. sæpe. ar.* 12. *q.* 2. *quicūq;* & 16. *q.* 6. *si epm.* hoc verū est, sed non per interdictum, vnde vi, sed condictione ex illo canone 3. *q.* 1. *redintegranda.* & 4. *q.* 2. *c.* 2. Item conueniri potest quilibet possessor iudicis officio. *ar.* j. *de app. bona.* vel condictione ex illa decre. j. *eo. sæpe.* Sed nonne ex eo, quòd familia istius fecerat violētiā [e], & ad omniū res illa peruenit, præsumendū est ex hoc de voluntate domini factā fuisse. 1. *q.* 4. *quia præsulatus.* & j. *de testi. constitutis.* 1. & *ff. de mino l.* 4. Sed hoc non est verum: quia potest esse, quòd dominus vacuā possessionem inuenit, & sic intrando violentiā nō fecit. vnde talē rē vsucapere poterat. *Insti. de vsuca. §. quòd autem.* & *ff. de vsuca. sequitur. §. si tu me vi expulisti.* nec enim de facto familiæ suæ tenetur dominus, nisi mādauerit, vel ratū habuerit. sed si seruus eius deiecerat, tunc tenetur in quantum ad ipsum peruenit: vel si nihil ad ipsū peruenit, tenetur noxaliter nomine ipsius serui. *ff. de vi, & vi ar. l.* 1. *§. sed & si cū quis.* & *§. se.* Itē si familia alicuius deiecit aliqua, non tamen nomine domini, dominus illud nō pōt ratū habere. *ff. de vi, & vi ar. si vi me.* à cōtrario sensu. *ff. de ne. ge. si pupilli §. sed & si ego.* nisi velis dicere, q̃ secūdū canones ratū possum habere, quòd meo nomine nō est gestū. 9. *q.* 2. *Lugdunen.* & 16. *q.* 1. *c. vl.* & j. *de his, quæ fi. à præla. sine consensu capituli. c.* 3. *de elect. q̃ sicut.* Item no. quòd licèt interdictū, vnde vi, non detur nisi contra deiectorem, (vt dictū est) tamē actio quòd metus cā datur contra quemlibet possidētem, vt s. *de his, quæ vi, metúsve cā fiunt c. abbas.* & *c. ad audientiā.* & 16. *q.* 6. *c.* 1. & *ff. quod me. causa. si cum exceptione. §. aliquando.* & *C. eod. tit. non interest:* similiter *interdictum quod vi, aut clam. ff. quod vi, aut clam. semper. in prin.* similiter *interdictum de noui ope. nun. ff. de no. ope. nun. l. vlt.* Et not. per hāc decr, quòd à sententia lata super possessione momentanea appellatur contra illud 2. *q.* 6. *c. et quis. §. de possessione.* & *C. de moment. possess. l. vnica.* & *C. quo. app. non rec. l. quisquis.* vnde aliud secundùm canones, & aliud secundùm leges. Vel dic, quòd leges illæ intelliguntur in possessione adipiscenda, vt in legatario, & in creditore, & scripto hærede: sed in interdicto, vnde vi, bene pōt appellari.

d *Vide de hac materia l.* 3. *§. quæ argumenta per Doct. ff. de testi.*

† *Alias, Nos igitur.*

† *Vide l. actor. & ibi Cyn. C. de proba. & l.* 1. *C. de confess.*

† *Alias pars altera.*

e *Dici potest ad solutionem huius, vt recitant Innocen. & Host. quòd hoc videbatur probatum, sed probatum non erat, multa enim videntur, quæ non sunt. Placent taliter.*

leri, quia per talem sñiam potest fieri præiudicium proprietati. C. vnde vi. si quis in tãn & talis sententia diffinitiua appellatur. s. vt lite non contest. accedens. 1. & s. de iudi. significauerunt.

a ¶ *Motum.* 4. q. 3 *si testes.* j. *de testi. in nostra præsentia.* & s. *de renun. in præsentia.* & s. *de elec. bona.* 1. & j. *de re iudi. sicut.*

qui motum [a] animi sui potuit ex causis aliis informare) iustitia exigente cassantes.

¶ Idem.

¶ *Exceptio inopiæ, de qua constat à Clerico opposita, impedit executionem sententiæ, etiam latæ in possessorio. h. d. comprehendendo mentem literæ, & veram lecturam.*

CAPVT XVI.

ij OLim † vobis dedisse meminimus in mandatis, vt Ouetĕn. † Episcopum ad debitam partis restitutionem Zamorĕn. † diœcesis, quam tenebat, cum perceptis fructibus restituere cogeretis. & *infrà.*

¶ Verum quoniam inanis [b] est actio, quam inopia debitoris excludit †: Mandamus, quatenus non priùs Episcopum ad restitutionem fructuum compellatis, quàm ipse fuerit taliter restitutus [c], vt restituere possit, quod percepit de prouentibus alienis.

¶ Idem.

¶ *Per excommunicationis probationem, nō probatur quasi possessio iurisdictionis, licèt aliquibus diebus fuerit obseruata, ideò petens restitutionem, hoc solo probato, succumbit. h. d. quoad intellectum.*

ij OLim vobis.] Violētus, qui nō est soluēdo, ad restitutionē fructuum non vrgetur. h. d. secundū Io. An. & licèt hæc summatio sit vera in se, tñ nimis restringit terminos literæ. Primò ponit querelam. Secundò prouidet ibi, *Verùm.* Abb. Sic.

Casvs. Eps Ouetĕn. spoliauit Epm Zamorĕn. quadā parte diœc. suæ: mādauit Papa quibusdam iudicibus, vt ipsi compellerent Epm Ouetĕn ad restitutionē partis diœc. Zamorĕn. quàm tenebat, cū fructibus inde perceptis. Eps Ouetĕn. coram iudicibus proponebat, q cùm ipse spoliatus esset à rege Episcopatu suo, non debebat, nec poterat ad hoc compelli, cum nihil haberet, vnde restituere posset, nisi primò ad Episcopatū suū fuerit restitutus taliter, vt restituere possit, quòd percepit de fructibus alienis. Iudices super hoc dubitātes consuluerunt dñm Papam, & ipse rescribit eidē dicens, quòd inanis est actio, quàm excludit inopia debitoris: mandans eisdem, vt non priùs compellant Episcopū Ouetĕn. ad restitutionem fructuum, quàm ipse taliter fuerit restitutus, vt restituere possit, quod percepit de fructibus alienis. Not. quòd contra eum, qui non habet, vnde restituat, non competit beneficium restitutionis cum effectu, donec ad pinguiorem fortunam peruenerit. ratio redditur in litera, quia inanis est actio, &c.

b ¶ *Inanis.*] *ff. de dolo.* nam & is, qui nihil habet, eius periculo nihil est. a *ff. de fur. itaque fullo.* & j *de vi. fur. cùm in.*

¶ *Gl. se ponit duas lecturas, vnam quòd Oueten. Episcopus parte, qua spoliauerat, fuerat spoliatus, & secundùm hanc obiicit* d. l. *cùm à te. & soluit: aliam, quòd fuerat spoliatus suo Episcopatu.*

c ¶ *Restitutus.*] Quia alius ipsum priuauerat eadem parte, vnde super ea non poterat conueniri, quousque ipse fuerit restitutus: vt 3. q. 1. *Eps.* hoc tamē inconueniēs videtur, vt spoliatus repellatur per talem exceptionem: quia spoliator est ab alio spoliatus: vnde signatur contrarium. *ff. de vi, & vi ar. cum à te.* vbi dicitur, quòd cōtra primum deiectorem agi potest, & nō cōtra secūdū [b], licèt ipse ab alio sit deiectus. sed dic, quòd tūc agi potest cōtra eū, cùm ipse est soluendo, vel in illo, vel in æquiualenti: *arg.* j. *vt lit. pend. Ecclesia* 2. nam nullus casus excusat latronem. *C. de furt. subtracto.* Et ita patet, quòd spoliator habet interdictū, vnde vi, si ipse ab alio spolietur. s. *eo. in literis. ff. de vi, & vi ar. l.* 1. §. *qui à me.* & hic. Item Ecclesia illius debet puniri propter delictum istius. 16. q. 6. *si Episcopum.* Et ideò cùm aliàs non sit soluendo, non potest agere Zamorĕn. contra Ouetĕn. quia cùm spoliatus fuerit à rege Episcopatu suo, non potest restituere, quod de fructibus alienis perceperat, donec restituatur: ideò dicit, inanis est actio. ideò etiam dicit, non compellatis Episcopum restituere, priusquam ipse taliter fuerit restitutus, &c. Bern.

ij OLim inter.] Per excōmunicationē aliquibus diebus obseruatā, in obseruātes nō acquiritur iuris parochialis possessio. h. d. secundùm Io. And. Prima pars decisē ponit factum, & processum: secunda diffinit ibi, *Nos attendentes.* Abb. Sic.

Casvs. Inter Epm Parisiĕn. ex vna parte, & quēdā Abbatem, suæ diœc. ex altera, quæstio vertebatur super possessione iuris parochialis, vel quasi, in parochia de Monte, quo iure dicebat Eps se spoliatū: vnde petebat restitui ad ius parochiale in prædicta parochia. Contra prædictū abbatē ad probandum suā intentionē inducebat quādam sententiam, quàm tulerat in populum dictæ parochiæ, propter quam aliquot diebus populus abstinuit à diuinis, per hoc volens probare se fuisse in possessione iuris parochialis ipsius parochiæ: D. Papa examinato negotio, cōsiderans quòd ex eo solo quòd populus dictæ parochiæ, timore sententiæ dicti Episcopi, per aliquot dies abstinuit à diuinis nullā possessionem iuris parochialis fuerit assecutus, nec aliquo modo probauit, quod eo tēpore quo protulit sētētiā, ipsam possessionē iuris parochialis haberet in populo dictæ parochiæ, vel priùs etiam habuisset: vnde restitutionem dicto Episcopo adiudicare non potuit, cùm non probauerit se possedisse, nec spoliatū fuisse. Not. quòd licèt quis obseruet sentētiam timore ipsius à non suo iudice latam, ex eo solo nullam possessionē acquirit prolator ipsius. Itē qui petit restitui, debet probare se possedisse, & spoliatum fuisse.

Marginal notes: † Cap. 1. eo. tit. in 4. cōpil. — † *Ouetensis, & Zamorensis Episcopatus in Hispania sunt, de quibus vide Ioannem Vasaum in annalibus Hispaniæ.* c. 21. — † *Concor. te. in* l. nam is. ff. de do. — a *Sene.* 14. *ad Lucilium etiam in obsessa via pauperi pax est* Ouid *de nuce.* C... cantabit vacuus coram latrone viator. Io. *And.* — b *Et hac ratione prædo. depradatus agit contra prædonē: & hac est ratio quare sibi competit interdictum, & non actio furti, secundū Host. qui hic no. quod dixit* supra. c. in literis. *super* ver. prædo. Io. *And.*

CAP. XVII.

iij OLim † inter te pro abbatia tua, & Parisiĕn. Episcopum, nomine Parisiĕn. Ecclesiæ: super possessione iuris parochialis [d], in parochia de Monte, quæstione suborta: & *infrà.*

¶ Nos attendentes, quòd (ex eo solo quòd populus prædictæ parochiæ, timore [e] sententiæ suæ, per aliquot dies abstinuit à diuinis) nullam in eos iuris parochialis possessionem idem Episcopus fuerit assecutus: nec fuerit aliquo modo probatum, quòd (eo tempore quo sententiam ipse protulit) possessionem in ipsis iuris parochialis haberet, vel priùs etiam habuisset †, restitutionem ei adiudicare de iure nequiuimus: cùm ipsum non constiterit spoliatum.

¶ Idem in Concilio generali. †

¶ *Recipiēs scienter rem inuasam à spoliatore, tenetur à spoliato restituere, licèt non probet dominium.*

CAP. XVIII.

SÆpe † contingit, quòd spoliatus per spoliatorē in alium re translata, dum aduersùs possessorem non subuenitur [f] per

d ¶ *Parochialis.*] Et ita possessoriū potest intētari circa res incorporales. sic s. *de ca. pos. c. cum Ecclesia.*

¶ *Gl. seq. obiicit & soluit. Notat etiam timorē excommunicationis.*

e ¶ *Timore.*] Sed nunquid perdit possessionē, qui timore deuictus abstinet se ab illa. *ff. de acq. pos. l. possideri. §. si quis nunciet. & l. clam possidere. §. qui ad nundinas?* Item nonne ex eo, q quis paret mādato alicuius, gerit se pro subdito eius: vt j. *de capel. mona. dilectus.* & j. *de his, quæ fiunt à ma. par. c. ex ore.* quia facit ea quæ alij subditi faciunt 20. q. 1. quem progenitores? Sed dic, quòd talis timor non priuat ipsum possessione, quia non facit hoc animo obediendi, sed potiùs deliberandi, quod sibi expediat: non enim gerit se quis pro obediente, si hoc non faciat animo obediendi *ff. de acquir. hæred. pro hærede.* Item ea ratione, quis q ex timore facit, iam nō dicitur facere, j. *de re iu. quæ ex timore.* Nota timorem excommunicationis æquiparari metui, qui cadit in constantem virum: vnde non præiudicat. Item in tali dubio tutius [e] est abstinere. Item excommunicatio non dat iurisdictionem, nec per hoc acquirit possessionem, qui sic excommunicat. B. cùm ipse tunc non possideat, vt hic dicit.

SÆpe contingit.] Spoliatus restitutionem petit ab illo, qui scienter rem à spoliatore recepit. Primò ponit factum corrigendum. Secundò corrigit ibi, *Vnde.* Abb. Sic.

Casvs. In iure ciuili cauetur, quòd beneficium restitutionis cōtra spoliatorē tñ datur. Vnde cōtingit aliquando, quòd spoliator transfert in alium rem illam, qua alium spoliauit, & sic spoliatus non potest petere restitutionem contra possessorem, qui non spoliauit: vnde oportet ipsum intentare contra possessorem iudicium proprietatis: sed propter difficultatem probationum amisso commodo possessionis spoliatus amittit proprietatem: propter quod statuit concilium, vt non obstante iuris ciuilis rigore, si aliquis de cætero scienter rem talem receperit, cùm spoliatori succedat in vitium, contra huiusmodi possessorem succurratur spoliato per beneficium restitutionis, quia non multum interest quoad periculum animæ, iniustè detinere, ac inuadere alienum. Nota iuris rigorem non esse seruandum in casu isto, propter vitium successionis.

¶ *Gl. se. repetit iam dicta* suprà eod. c. cùm ad sedem in glo. pen.

f ¶ *Non subuenitur.*] Verum est, quòd spoliato non subuenitur per interdictum vnde vi, secundùm canones, nisi contra illum, qui deiecit, vel mandauit, vel ratum habuit. *supra eodem cap. cùm ad sedem. in fi. ff. de vi, & vi ar. cùm à te. & l.* 1. §. *deiecisse.* §. *seq.* sed subuenitur iudicis officio contra quenlibet possessorem. *arg. supra de iud. quia V.* & *infra de appel. bona. & de condictione ex canone, redintegranda.* 3. q. 1. semper subuenitur,

Marginal notes: † Cap. 1. eo. tit. in 4. cōpil. — † *Hunc tex. dicunt hic Doctores singularem, ad hoc quod semel possidens semper præsumatur possidere.* — † *Lateranensi sub In.* iij. ca. 31. & c. 3. eo. tit. in 4. comp. — † *Quæ sint remedia hominis c. & quando, & quibus competant, trade Matthæus Afflictus decis.* 350. *adde practicam Papiensem in tit. de forma libelli* 11. *causa spoliata possessionis, & in Lect. de materia hominis c.* — e *Quia bonarum mentium est. &c.* d. 5. ad eius. & c. 2. de obser. ieiu.

restitutionis beneficium spoliato, commodo possessionis amisso, propter difficultatem probationũ iuris †, proprietatis amittit effectũ. ¶ Vnde non obstante iuris ciuilis rigore[a], sancimus, vt si quis de cætero scienter [b] rem talem receperit †, cum spoliatori quasi succedat in vitiũ[c] (eo quòd non multùm intersit quoad periculum animæ, iniustè detinere[d], ac † inuadere alienum) contra possessorem huiusmodi, spoliato per restitutionis beneficium succurratur.

¶ Gregorius † ix. Episcopo Lucan.

¶ Occupãs certũ locum, in quo quis iura liberè possidebat, si per ipsius occupationẽ non potest possessor sua iura liberè possidere sicut prius, cõueniri potest possessorio pro libertate possidẽdi: & restitutio fieri nõ potest, nisi dimittat locum in pristina libertate. h. d. valdè singulariter.

CAP. XIX.

Pisanis, ac Lucanis ciuilibus per grauem discordiam quam diu inter se habuerant) afflictis grauiter & attritis: *& infrà.* ¶ P. Subdiacono nostro dedimus in mandatis, vt possessionem (quam in quibusdam castris constat[e] Lucanam Ecclesiam habuisse) sibi priùs plenè, ac liberè (sicut tempore motæ discordiæ habuerat) restituta[f], & super ea de qua dubietas oriretur, sufficienti[g] cautione recepta (quòd iuri coram nobis prædicti Pisani parerent) prolatas pro occupatione castrorum ipsorum, in eos sententias relaxaret: *& infrà.* ¶ Pisanis igitur asserẽtibus, quòd per te stabat, quò minùs tibi iuxta mandatum nostrum fieret restitutio, & instanter petentibus vt dictas sententias præfatus Subdiaconus relaxaret: ipse receptis cautionibus de parendo iustitiæ coram nobis, sententias relaxauit easdem: propter quod tu reputans te grauatum, ad nostram præsentiam accessisti, impugnaturus processum Subdiaconi sæpedicti: *& infrà.* ¶ Porrò duo in nostro continebantur mandato, vt videlicet possessio, quam constabit Lucanam Ecclesiam habuisse tempore motæ discordiæ, priùs restitueretur eidem: & vt eiusdem possessionis restitutio fieret plenè, ac liberè, sicut eam habuerat tempore supradicto: quorum primum ad factum, alterum verò referebatur ad modum[h]. Vn-

tur. siue dolo, siue vi, siue metu, siue alio modo rem perdidisset, semper subuenitur. 3. q. 1. *redintegranda.* licèt actio de dolo detur tñ contra dolum facientem: actio verò quod me. cau. contra quemlibet possessorem. *ff. quod me. cau. l. si cum exceptione. §. aliquando.* similiter *actio, quod vi, aut clam. ff. quod vi, aut clam. l. ... responso.*

a ¶ *Rigore.*] illius legis *ff. de vi, & vi ar. cùm à ...* & ita secundũ canones rigor iuris ciuilis non est seruandus. *j. ee. prox. c. 1.* & nimia subtilitas iuris quandoque perniciosa est *Cod. ad Treb. l. penult.* & *s. de iud. ca. dilecti.* & *49. d. hoc etenim. §. paruo. in ver. sæpe.*

¶ *Gl. se. no. scientiam necessariam ad conditionem ex hac dec. subdens hanc locum non habere in re litigiosa, vel de qua speratur litigium.*

b ¶ *Scienter.*] Sic ergo solus ille potest conueniri condictione ex canone isto, qui scienter recipit rem alienam. sic *s. de iudi. quia.* G. sed si ignoranter recipit, conuenitur cõdictione ex illo canone. 3. q. 1. *redintegranda.* vel ex illa decr. *obligatur. quia* G. Nõ intelligas, quid hic dicitur: cum quos alienat rem litigiosam, vel de qua timetur fieri controuersia, quia si alienatur res litigiosa, nulla est alienatio. *C. de litig. l. 2.* & *j. vt lit. pen. c. 3.* si autẽ alienat rem non litigiosam, sed de qua speratur litigium, tenetur ad interesse, id est, quanti interest illius rem alienatam non esse. *ff. de alie. iud. mu. causa fact. l. 1.* De hoc tractatur. *s. de alien. iud. mutan. causa fact. c. 1.* vbi de hoc.

c ¶ *In vitium.*] Quia vitium rei, sequitur omnem possessorem. *C. de acquir. posses. vitia.* & facto actoris successio damnatur hæredis. 1. q. 1. *cito turpem.* & *j. de pœ. in quibusdam.* & *j. de immu. eccl. aduersus. in fi.*

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

d ¶ *Iniustè detinere.*] No. quòd iura pro eodem reputant auferre, & detinere iniustè, vt hic. 16. q. 1. *decimas.* similiter auferre, & non dare. 46. d. *sicut.* & 42. d. §. 12. q. 2. *indignè. Arg. contra.* 12. q. 2. & *si alij. in princ.*

Additio.] Sed illud intelligitur tempore necessitatis, in quo omnia dicuntur esse communia.

Pisanis.] Si mandatur restitutionem fieri sub certo modo, necesse est non solùm in facto, sed etiam in modo pareri, aliter non valet quod agitur. Ita communiter summatur. Sed ego summo sic: Mandatum factum de restituenda libera possessione alicuius rei, si non potest adimpleri respectu possessionis rei, quia non constat de ipsius spoliatione: debet adimpleri respectu libertatis possidendi, si de ipsa spoliatione libertatis constat: & est casus valde not. Primò ponit querelam episcopi Lucani. Secundò expressa causa diffinit ibi. *Porrò* Et secundùm Host. decr. ista continet commissionem processuum, iniustam appellationem, primi mandati interpretationem, & iniusti processus retractationem. Casus literalis ponitur variis modis. Abbas Siculus.

Casus. Pisani occupauerunt quædam castra epi Lucani, propter quod orta fuit discordia inter Lucanos, & Pisanos: & quia Pisani non restituebant castra illa episcopo Lucano, de mandato domini Papæ excommunicati fuerunt. Demum cùm diu stetissent in excommunicatione, petierunt absolui à domino Papa, parati stare mandatis Ecclesiæ: vnde Papa quendam subdiaconum suum P. nomine misit ad eos, dans eidem in mandatis, vt Ecclesiæ Lucanæ restitueret plenè ac liberè possessionem, quã in quibusdam castris constabat ipsam Ecclesiã habuisse, sicut tempore motæ discordiæ habuerat, & super ea de qua dubietas oriretur, sufficienti cautione recepta (quòd prædicti Pisani coram D. Papa iuri parerent) excõicationis sententias in eo prolatas pro occupatione castrorum relaxaret. post contentiones multiplices dicebant Pisani, quòd per epm Lucanũ stabat, quo minus restitutio fieret iuxta mandatum D. Papæ: vnde petebant, quatenus subdiaconus prædictus, sñias prædictas relaxaret: ipse receptis cautionibus, q̃ iuri parerẽt coram D. Papa, sñias relaxauit easd. m: eps pp hoc reputans se grauatũ, ad Apostolicã sedẽ accessit, impugnaturus processum prædicti subdiaconi: auditis allegationibus partium, dicit D. Papa, quòd in mãdato suo duo continebantur, vt videlicet possessio, quã cõstabat Lucanam Ecclesiam habuisse tempore motæ discordiæ, prius restitueretur eidem, vt eiusdem possessionis restitutio fieret plenè, ac liberè, sicut eam habuerat tempore motæ discordiæ: quorum primum refertur ad factum, alterum refertur ad modum: vnde licèt in facto formam mandati subdiaconus ipse adimplere nequiuerit, vt Pisani dicebant, quia non poterat facere restitui epo possessionẽ castrorũ, de qua cõstabat eidem, nec etiã possessio affictuum, & pensionũ poterat episcopo restitui, vt ipse dicebat, quia ea non fuerat spoliatus, tñ peccatũ fuit in modo: quia subdiaconus debuit facere, vt Pisani possessionẽ pẽsionũ, & affictuũ dimitterent episcopo plenè, ac liberè, sicut ipse habuerat tẽpore motæ discordiæ: quam possessionẽ cõfitebantur Pisani episcopum habere in castris prædictis: & hoc esse nõ poterat, nisi Pisani castra illa omnino dimitterent, quia illis tenentibus castra prædicta, in quibus habet affictus, & pensiones, ea plenè, ac liberè habere non poterat, sicut habebat, quando Pisani castra eadem non tenebant, quia in potestate Pisanorum erat episcopum admittere, vel repellere. His ergo consideratis, D. Papa processum subdiaconi antedicti iudicauit irritum, & inanem. Not. quòd forma mandati diligenter seruanda est: & qui contra facit, irritus est processus. Item qui restituitur plenè ac liberè debet restitui, & in pristinum statum reponi.

e ¶ *Constat.*] s. per euidentiam facti, cùm esset notorium episcopum ibi possessionem habuisse. sic *s. eo. cum ad sedem. ad fi.* nec poterat aliqua tergiuersatione celari, & sic notorium erat *j. de coh. cler. & mulie. c. vlt.* super illa possessione, de qua dubietas esset cautio præstatur.

f ¶ *Restituta.*] Quia[a] hæc offensa erat notoria, per confessionem partis aduersæ, & ideo satisfactio debuit præcedere. *ca. ex parte. ad fi. ibi, in secundo. de verb. sign.*

g ¶ *Sufficienti cautione.*] Simile. *j. de se. pos. c. 1. in fi. j. de ver. sign. ex parte.* sufficiẽs cautio erit, si pignora, vel fideiussores dentur[b]. *ff. man. si mandato. ff. vlt.* & *ff. de fideic. liber. l. ergo. §. addicimus.*

¶ *Gloss. seq. no. quod non sufficit implere alterum ex duobus, quæ principaliter mandantur: dat simile, & argum.*

h ¶ *Alterum ad modum.*] Not. quòd cum duo mandantur principaliter, non sufficit alterum sine altero adimpleri, vt hìc patet. Primũ fuit, vt possessio castrorũ restitueretur episcopo. istud in facto cõsistit, hic facto opus est. Secundum, vt possessionis restitutio fieret plenè, ac liberè, sicut habebat eã tpe motæ discordiæ: & istud consistit in modo. & hæc duo sub vno includebantur, vt patet *in prin. ver. vt possessionem quam*, &c. sub illa forma, *duo mandantur.* sic *j. eo. prox. c. cùm dilecti.* & *ff. de arbi. Celsus.* Et ita patet hic, quòd si quis peccat tã in facto, quàm in modo, vel in altero tantùm, non valet, quod agitur, sic *j. de eccl. benefi. vt nostrum.* sicut etiam si quis peccat tam in personam electi, quàm in modũ electionis, nõ valet, quòd agitur, *s. de ele. super eo.* & *c. quia propter.* Et ita est optimũ ar. quòd forma mãdati diligẽter seruãda est. *s. de rescrip. cùm dilecta.* & *s. de offi. deleg. Generabili.*

a Hæc glossula non est Bernardi, nec habetur in antiquis exemplaribus.

b Dicit Phi. quod sufficit isto casu iuratoria, nisi illo valdè suspecti essent, quod periurium nõ timerẽt: de ver. sign. ex parte. & de præsum. literas. intelligo hoc, vbi de sufficienti non fuisset expressum. Ioan. Andr.

a ¶ *Possessionem.*] Quod dicit possessioné hic cóprehendit possessionem castrorum, & possessionem iurium, quæ Lucanus Episcopus habebat in castris de quibus cótenditur & hic comprehendit possessionem affictuum & pensionum: qua possessione Episcopus non fuerat spoliatus, vt ī. sequitur. vnde debuit facere Subdiaconus iste, quòd Episcopus iste plenè, ac liberè posset percipere pensiones, & affictus: quòd cum non fecerit, non seruauit formam sibi datam, & ideò processus nullus fuit, vt dicit in fine. Bernard.

† *Vide tex. in l. diligenter. ff. mãda.*

¶ *Glo. seq. declarat, quo fuit in modo peccatum.*

b ¶ *Fuit tamen in modo peccatum.*] Hic expressè patet, qualiter peccauit in modo: quia cũ ipsi Pisani confiterentur Episcopum habere pẽsionem, & affictus in castris prædictis, & ipsi ea possiderent, Eps non habebat plenam libertatem percipiendi has pensiones, & affictus, immò in eorũ potestate erat ipsum admittere, vel repellere: vt ī. sequitur. Ergo Eps non habebat plenã libertatem, quia hæc potestas pendebat ex potestate illorum. ī. de procur. accedens. vnde subdiaconus debebat castra ita Episcopo restituere: quod si nõ fecerit, peccauit in modo: quia etsi dubitabatur de possessione castrorũ, tamen de pẽsionibus, & affictibus non dubitabatur: & ita quòd consistebat in modo, certificabat id, quòd respiciebat in factũ & ita sine dubitatur de possessione, siue non, in quo cõstabat de pẽsionibus, & affictibus, plena, ac libera debuit fieri restitutio castrorum, in quibus habebat pensiones. Bernardus.

a *Dicunt Pe. & ib. quod hæc gl. turbat intellectum, quia mouerat locus restitutionis, sed dimissiani, quo verbo Papa hic vtitur, vt dixi in text. Ioan. And.*

† *Pensio, & affictus voces sunt vulgares, quæ quandoque sumuntur pro mercede rei locatæ, quandoq; pro solutione sortis, & vsurarum. gloss. in l. quæsitum. ff. de pig. actio. ad pro fruct. hoc l. prædiorũ. ff. de vsur.*

† *Herforden.*

† *Elsforen.*

c ¶ *Ea plenè, ac liberè.*] Not. q̃ qui restituitur, plenam habet restitutionem in pristinam causam. ff. de vi. & vi. ar. l. 1. §. qui autem vi deiectus. & non solum. sic & vacua possessio non traditur emptori, si aliás in ea sit, causa legatorum, vel fideicõmissorũ. ff. de act. empt. & vend. l. 2. §. vacua. q̃uq; fit restitutio, sed non plena. ī. eo. literas. sed illud propter periculum animæ.

d ¶ *Irritum.*] Not. quod dicit irritum. Et ita patet, quod iudex quando non seruat formam mandati, ipso iure irritum est, quod facit, sicut ī. de rescr. cùm dilecta. vbi de hoc.

Additio. Et per hoc apparet Pisanos absolutos non esse. sic ī. lit. conuest. c. 1. in fin.

de licèt (prout pars Pisanorum dicebat) in facto mãdati formam Subdiaconus ipse adimplere nequiuerit, quia nõ poterat facere tibi restitui possessionem[a] castrorũ, de qua non constabat eidem: † nec etiam (secundùm quod tu ipse dicebas) affictuum, & pẽsionum possessio poterat tibi restitui, quia ea non fuerat spoliatus: fuit tamen in modo[b] peccatum, quia debuit facere, vt Pisani possessionem pensionum & affictuum (quam per eorum cõfessionem constabat te in castris prædictis habere) tibi dimitterent plenè ac liberè, sicut Ecclesia tua illam habuerat tempore motę discordię: quod quidem esse non poterat, nisi Pisani castra ipsa omnino dimitterent: quia illis detinentibus castra, & munitiones castrorum, in quibus dictas pensiones † recipis & affictus, ea plenè, ac liberè[c] habere non posses, sicut habebas, quando ipsi castra eadem minimè detinebant: eo quòd quandiu ea detinent, in eorum potestate relinquitur, te non admittere, vel repellere, quando velint. ¶ His ergo diligenter auditis, processum huiusmodi de fratrum nostrorum consilio irritum[d] iudicamus.

TITVLVS XIIII.
De dolo, & contumacia.

¶ Alexander. iij. Herfoden. † Epo.

¶ *Reus qui mittẽdum in possessione ad mandatum iudicis non admisit, non mulctabitur de canonica æquitate, si infra annũ caueat stare iuri. h. d.*

CAP. I.

AD† hæc cum contingat, actorem multotiens[e] mittẽdum esse in possessionem causa rei † seruandæ, propter absentiam partis aduersæ: & per eius dolum, siue potentiam non possit rem custodiendam[g] nansisci[h], ac imminente fine anni, reus (ne possessionem amittat) debitam offerat cautionem: cuiusmodi sit pœna mulctandus, (quia iussioni nõ paruit iudicis) à nobis tua fraternitas requisiuit. ¶ Ad quod dicimus, quòd in Ecclesiasticis personis & negotiis, rigor[i], & districtio iuris non requiritur: † sed (cum iustitia propter hoc non periclitatur[k]) patienter admitti debet, cùm reus per cautionem standi iudicio se adstringit.

¶ Idem Abbati de Ramese, & Archidiacono Helien.

¶ *Propter contumaciam rei, potest iudex rem petitam sequestrare: & ipsum contumacem in expensis condemnare, quas propter ipsius contumaciam, vel dolosam exceptionem actor fecit. h. d. Panorm.*

CAP. II.

EX † literis vestris accepimus, quòd cum vobis causam, quæ inter Monachos de Etoll. †

Respõdet Papa, quòd in Ecclesiasticis personis, & negotiis, rigor iuris nõ requiritur, id eum fuit ita propter hoc, quod iudici non paruit, non perse itetur, admitti debet reus, cum per cautionem standi in iudicio se adstringit. Not. quod rigor iuris nõ est seruandus secundum canones, & præcipuè vbi ius actoris non est factum deterius.

e ¶ *Multotiens.*] Nõ ergo sẽper, quia aliquando contumax excõicatur: vt ī. vt lit. non cõtest. c. 1. & c. qm̃. §. vlt.

Additio. Quibus autem remedius procedatur contra contumacem, & rebellem, not. ī. vt lit. non contest. c. 1. Et etiam potest haberi per hos versus:

Iudicis officio mulctas, pignus capietur.
Dimittit, ac retinet, aut denegat anteriorq;
Seruat, anathema, punitur quisque rebellis.

† *Post concil. Later. sub Alex. 3. c. 1. & c. 2. i. e. tit. in 1. compil.*

f ¶ *Causa rei seruandæ.*] In qua iudex eum tueri debet. ff. ne vis fi. ei qui in poss. mit. l. 1. §. 1. ar. ī de sim. querelam. in fine. & ff. de ori. iur. l. 2. §. post originem.

g ¶ *Custodiendam.*] Qui cm in possessioné mittitur ex primo decreto, tũ custos efficitur, & non possessor. ī. eo. pro. cap. vlt. de hoc plenius dicitur ī. eod. contingit.

† *Vide l. vi.*

¶ *Gloss. seq. distinguit.*

h ¶ *Nansisci.*] Licèt impeditur ab aduersario, cum non possessioné nãcisceatur, semper tamé intelligitur possidere. arg. ff. de bon. auct. iud. poss. quamuis. & est expressum ī. eo. contingit. Si verò impeditus per alium, ille tenetur ei ad inte esse. ff. ei qui. cau. in poss. eatur. si quis creditorem. hoc intelligo, si fuerit soluendo, alias obtinet, quòd dictum est[b] ar. ff. de dolo & eleganter § si dolo. & ff. de eo. per quem fa ctum est l. vlt. 1. resp.

b *Scilicet intelligo, quod posse dere, ita per gl. 4 in decr. contingit. Ioan. And.*

¶ *Glossa seq. arg. quod l. si quis in tantum §. e triplicitur soluit. Resp. ad cap. placuit.*

† *Post concil. Lateran. sub Alex. 3. c. 2. eo. tit. in 1. compil.*

i ¶ *Rigor.*] Ar. quòd subtilitas iuris, siue rigor secundùm canones non est seruandus. vt ī. tit. prox. sæpe. vbi de hoc. & ita videtur, quod rigor ille. Instit. vi. bon. ra. §. 2. ver. sed nedum talia. & 17. q. 4. c. 6. & 2. priusquam. & C. vnde vi. si quis in tant. & 16. q. 6. placuit. non debeat secundum canones seruari. arg. ī. tit. prox. sæpe. & ī. 1. de sur. calum. literas. & ī de rapt. cum causam. & c. vlt. & 2. q. 7. c. De his in dicat. & 16. q. 1. frater noster. 12. q. 2. nulli. Rigor talis non seruatur in causis Ecclesiarum, & minorum, quibus consulitur beneficio restitutionis[c] sed in causis priuatorum bene seruatur: vt tantum in 3. C. vnde vi. meminerint. & l. si quis. & quod dicitur in c. placuit. & 7. q. 1. ubi causæ suæ detrimentum patiatur. hoc verum est, quod ad iudicium possessorium, secundum quosdam: sed à proprietate non repellitur: vt ibi, in fi. dicitur. Vel ipse non stabit in causa pro re sua, sed clerici illius Ecclesiæ. Vel potest intelligi, detrimentum nõ patietur in rebus propriis. 14. q. 4. quicunque.

c quod additur in præsid. C. si quis in 3. tenet gloss. quod adde restitutionis. sed hoc casu restitur, & quod

k ¶ *Non periclitatur.*] Cùm enim nullum fiat ei præiudicium ex hoc, nõ expedit, quòd rigor seruetur. sed si iustitia periclitaretur, ex hoc puniretur ad interesse. ff. ne vis fiat ei, qui in poss. mit. l. 1. responso. 1. §. hæc verba. & ff. vti poss. si duo. § vlt. ad expensas de tamen punitur. c. prox. & ī. vt lit. non contest. qm̃ §. in aliis. & ī. tit. de pœn. calumniam. & ī. de arbi. dilecti. sed hoc ideo dicit, quia iudex Ecclesiasticus non imponit pœnam, siue mulctam, quam imponeret sæcularis. ff. si quis in ius vo. non ierit. l. 2. § si quis. ibi extraordinariam pœnã imponit. ad vo. non ierit. l. 2. § si quis. ibi. ex misi. hæc extraordinariã pœnã imponit. ad idẽ. ff. de in l. 2. § vl. Bern. in fin. glo.

lex locum habet in Lateran. prælatus, & ideò de mucato imponit tulit, videlicet

EX literis.] Summat Io. And. tribus modis. Et demum tenet Ioan. And. primum

DE DOLO, ET CONTVMACIA.

¶ *Visa de spoliatis, & euictis aduersariorum potentia, videndum est nunc de fatigato in iudicio, aduersariorum dolo, & contumacia secundùm G. Vel continua sic secundùm Hostie. Quia spoliatus quandoque dolo, vel contumacia rei, restitutionem consequi non potest & sæpe merito subsicitur hac rub. Et vtraque continuatio est satis bona.*

De hac materia habetur 3. q. 9. & 4. q. 5. & 5. q. 2. & 3. per totum, 11. q. 3. certum peperitur in Sexto. & Clemen. Abbas Siculus.

AD hæc.] Cõmunis diuisio. Secunda ibi, *Ad quod*. Ab. Casus. Reus vocatus ad iudiciũ nõ venit, cõtumax est: iudex pp cõtumaciã rei, pronũciat actoré mittẽdum esse in possessioné rei petitę, causa rei seruãdę, sed pp potẽtiã rei siue dolũ, nõ potest nãcisci possessionem: tandem imminente fine anni, reus ne possessione post annum amittat, offert cautionem standi iuri. Quæritur hic cuiusmodi pœna iste sit puniendus, qui non paruit iussioni iud. cis?

primum summarium, videlicet: Reus condemnatur ad expensas, quas pp eius contumaciam, vel dolosam exceptionem actorem fecisse constabit. Communis divisio Secunda ibi, *Verum*. Abb. Sic. CASVS. Inter monachos de Eolt. ex vna parte, & canonicos Lincoñ. ex altera, quæstio vertebatur super quibusdam Ecclesiis de V. & M. causa ad petitionem monachorum commissa fuit iudicibus: canonici legitimè citati, se contumaciter absentarunt: iudices licet monachi pp contumaciam canonicorum mittendi essent in possessionem rerum petitarum, possessioné dictarũ Ecclesiarũ sequestrari fecerunt, vt saltem affecti tędio venirent ad iudicium. Tandem dum monachi peterent ecclesias sibi restitui, responderunt canonici auctoritatem iudicum expirasse, pro eo quòd causa illa iudicibus alijs erat commissa, sed in literis posterioribus non fiebat mentio de prioribus, nec nomina ecclesiarum, quæ continebantur in prioribus literis, exprimebantur, sed indiffinitè dicebatur: sup quibusdam ecclesiis. Iudices super hoc dubitantes consuluerunt D. Papam: & respondet, qp cùm dolus, & fraus alicui patrocinari non debeant, mandat, quatenus in causa procedant secundum tenorem priorum literarum, nõ obstantibus posterioribus, condemnantes canonicos in expensis ipsis monachis, quas pp hoc F eisse noscuntur. Not. qp qui malitiosè trahit alium ad iudiciũ, in ex. ensis debet condemnari adversario. Item dolus, & fraus non debet alicui prodesse, sed potius obesse. Item generales literæ non reuocant speciales.

¶ Glo. seq. ponit sex modos contumaciæ.

missa fuit ad petitionem ipsius R. tandem F. accessit ad D. Papam & fecit vnum de iudicibus remoueri: quia dñs erat ipsius R. & alterũ subrogari loco illius adiciés quòd ille R. de Anglia recesserat malitiosè: vnde mãdat Papa iudicibus, quòd dictũ R. debeant legitime citare ad præsentiam suam, & si conc... fuerit acced. re, vel iudicio illorum parere, si ab... estitit per curatoré suum, si aliquem dimiserit: & siue venerit, siue non venerit, recipiant testes, & sententiam proferant secundum formam sibi traditã. Si verò nullum procuratorem dimisit, fiat denunciatio legitima ad domum ipsius R. quo facto procedatur ad testium receptioné: & ad sententiam, vt dictũ est. Nota, quòd quilibet tenetur dimittere procuratoré, qui se absentat. Item citatio facienda est ad domum absentis: & si non defendatur, proceditur contra ipsum. Item contra actorem absentem contumaciter recipiuntur testes lite non contestata, & fertur sententia: & in isto casu loquitur hæc decr. cùm actor est absens, & reus præsens.

& Canonicos Lincon. super Ecclesiis de V. & M. vertitur, duximus committendam: & Canonici citati legitimè, se contumaciter [a] absentauerint: vos, licèt Monachi essent ob contumaciam aduersæ partis in possessionem rerum petitarum mittẽdi, intuitu tamen religionis [b], cum eis mitiùs agere volentes, possessionem sequestrari [c] fecistis: vt sic saltem Canonici affecti tædio, stare iudicio cogerentur. Tádem Monachis Ecclesias sibi restitui postulantibus, Canonici responderunt auctoritatem vestram penitus expirasse, eo quòd ad alios Iudices literas impetrarunt, quæ præiudicare [d] prioribus videbantur. ¶ Verum quoniam in posterioribus literis non fuit mentio facta priorum: nec in eis nomina continebantur Ecclesiarũ, quæ in prioribus posita fuerant: sed † indiffinitè [e], dicebatur, super quibusdam Ecclesiis: Nos attẽdentes malitiam, & dolum nulli patrocinari debere: Mandamus, quatenus prædictam † causam, secundum formam priorum literarum (non obstantibus posterioribus) terminetis: expensas [f] quas propter hoc Monachi fecisse noscuntur, eis à Canonicis restitui facientes.

¶ Idem Exoneñ. & Vintonieñ. † Episcopis, & Abbati Herfordeñ. †

¶ *Actore contumace testes recipi, & sententiã ferri debẽt, etiã lite nõ contestata, reo instante. h. d. secundum communem intellectum.*

CAP. III.

CAusam, quæ inter F. & R. filium Agathæ de natiuitate ipsius A. vertitur, vobis fratres Episcopi, & Londoñ. Episcopo commisimus terminandam: *& infrà*. ¶ Cæterùm si aduersarius [g] suus legitimè citatus [h] †ad præsentiam vestram accedere, vel Iudicio vestro parere contempserit, aut etiam se absentauerit (cùm de Anglia recessisse dicatur) Procuratorem eius, si quem reliquerit, conuocetis: qui siue venerit, siue non, aut si Procuratorem non dimisit, denunciationibus ad domum [i] eius missis, receptis testibus alterius partis, iuxta

Marginalia: † *Vigorn.* † *Forden.* † *In codice Bonon. cau. tam indiffinitè &c.* † *Alias, præscriptã.* † *De citatione, quantum ad hoc c. attinet, vide plenè per Socinum regula 71. incipiente: citandus personaliter, cum aliquot sequentibus.*

g ¶ *Aduersarius.*] Scilicet R. filius Agathæ, qui fuerat actor, vt patet. j. *personaliter. qui si sint legit. caus. cum qua.*

h ¶ *Legitimè citatus.*] Trinis edictis, vel vno peremptorio pro omnibus. 24. q. 3. *de illicita. & ff. de iud. ad peremptorium & l. nonnunquam.*

¶ *Gl. seq. in prin. tractat de citatione ad domum: quod fit, cùm non apparet citandus, nec eius procurator: secundò signat contrarium de decr. s. supra, ext. & de decr. quoniã, & sua. soluit, quod illa in reo, hac in actore contumace: & subdit diuersitatis rationem. Interserit etiam op. quod hic fuerit lis contestata: quod reprobat.*

i ¶ *Ad domum.*] No. quòd citãdus est semper aliquis, si inuenitur, 4. q. 5. *quisquis & j. qui ma. accu. pos. c. 1. & j. eo. venerabilis. in fi. & j. tit. prox. c. Ve.* [b] demum citari debet procurator. si quem dimisit: quem tenetur dimittere quilibet: & maximè postquam est citatus: aliàs procederetur contra eum tanquam contra contumacem denunciationibus ad domũ, vel ad Ecclesiam absentis factis, vt hic. & j. eo. *venerabilis, & j. tit. prox. c. Ve & ff. ex qui caus. ma.* item ait § *hac autem.* & amici sunt requirendi vt ff. eo. *scilicet. ex quib. cau. ma. l. ergo. & ff. de dam. infec. l. 4. §. prætor. 16. q. 3. ita placuit §. si autem præsidem. & ff. de li agnos. l. 1. & ff. qui. ex cau. in pos. ea l. hac autem.* Præterea dicitur hic receptis testibus alterius partis ad sententiam procedatis: & ideò contradicit expressè. j. *tit. prox. c. fi.* vbi dicitur, quòd si citatus procuratorem non dimisit, denunciatione ad domum factã, causa custodiæ in possessionem mittitur actor, vel excommunicetur, si misso fieri non potest. & hic dicit. qp testes &c. & j. *Ve li. non con. qm. § in aliis & c. sua.* qualiter ergo intelligitur hæc decr. Dicas, quod hæc nõ contradicit illis, quia in alio casu loquitur. contraria locum habent, quando reus est contumaciter absens, [c], nec dimisit procuratoré: tunc lit. non conte. mittitur actor in possessionem causa custodiæ. hæc decr. l quitur, quando actor est absens, & reus præsens: tunc enim contra actorem absentem recipiuntur testes lite non contest. & sententia potest ferri, vt dicit in fin. & hic loquitur etiam *Auth. C. quo. & quando iudex. Auth. qui semel. & in Auth. de lite. §. omnem coll. 8. &* R. filius Agathæ, contra quem proceditur erat actor, & F reus, vt patet. j. *qui si sint legi. causam qua* & ille R. impetrauit literas illas, quibus agebat contra F. super hæreditate aui sui: & F. impetrauit literas istas, & illas. j. *de offic. delega. causam qua 2.* & ille F. impetrauit remotionem vnius iudicis, & fecit addi illud, quod hic dicitur in verbo, *cæterùm*. Quidam dixerunt, quòd lis fuit hic conte. sed non est verum, de hoc dicetur plenius j. *c. prox.* Ratio est, quare in absentia actoris recipiũtur testes lite non contest. & non in absentia rei contumaciter absentis, quia maior est contumacia actoris, quàm rei: & si actor non venit, qui aliũ ad iudiciũ prouocauit, præsumitur potiùs contra ipsum,

Marginalia: b *Concor. l. ea quæ. & l. ab e. ff. quomodo, & quando iu. & l. 3. §. ité. ff. quæ sunt. sit. app. rescind.* c *Idẽ Vinc. & Host. & hoc tenet. Io. 11. q. 3. quicunque. dicet alibi dixerit § 3. q 9. in summa, istam decr. esse correctam per decret. quam frequenter. Ioan. And.*

a ¶ *Contumaciter.*] Multis modis committitur contumacia: quãdoque attenditur respectu non venientis, vt hic. & j. *eo. cum dilecti.* quandoque respectu non respõdentis. *ff. de re iud. l. qui pro tribunali.* quandoque respectu non respondentis, vel obscurè respondentis quod idem est, ac si non responderet. *ff. de inter. act. l. de ætate. § qui tacuit. & § nihil.* quandoque respectu non iussa facientis. *ff. de interrog. ... l. ...* quandoque respectu recedentis pendente negotio. j. *eod. prox. & 11 q. 3. certum & ...* & quandoque respectu ... *ff. de app. creditor § iussus.* [a]

Secundum Ioan. quandoque ... dequo ... defunctus ... contumaciter ... sup... ADDITIO. Vñ versus: *Non veniens, non respondens, nec restituens, citrò sque recedés: Nec auens, pignusque tenens, iurataque nolens: Obscurèque loquentes, isti sunt iure rebelles.*

b ¶ *Religionis.*] Arg. quòd cum religiosis mitiùs agendum est. 12. q. 2. *religiosam. & ff. de relig. sunt personæ in fi.*

¶ *Glos. seq. potest recitari per quæstionem, an potuerit, &c.*

c ¶ *Sequestrari.*] Hoc de iure fieri non debet nisi in casibus. j. *de seque. & glo.* vbi de hoc. sed de gratia hoc fecerunt, cum debuissent monachos misisse in possessionem causa rei seruandæ. s. *ut lite non contest. sua. & c. quoniam. § in aliis.* sed hic noluerunt seruare talem rigorem.

d ¶ *Præiudicare prioribus videbantur.*] Quoad opinionem illorum canonicorum, sed non est ita.

e ¶ *Indiffinitè.*] Propter talẽ mẽtioné generalẽ, seu indiffinitã, priores literæ nõ reuocãtur per posteriores, sed expressam debet facere mentioné de prioribus. s. *de off. deleg. ex literis in prin. & j. de re iudi. inter monasterium. & j. de coha. cler. & mul. super eo.*

f ¶ *Expensas.*] Sic s. *de rescrip. cæterùm. in fi. & c. ex parte & c. sole. j. eo. tit.* vbi de hoc. & j. *de appel. Ut debitus* Bernar.

CAusam qua.] Si actor est contumax, reo instante, diffinitiua sententia ferri potest. h. d. Prima pars ponit petitionem rei, contra quem actor impetrauerat. Secunda ipsam petitionem exaudit ibi, *Cæterùm* Ab. Siculus. CASVS. Inter F. & R. filium Agathæ vertebatur quæstio de natiuitate ipsius Agathæ, occasione successoris: causa natiuitatis

sum, quàm contra reum absentem: vnde rei fugientes appellantur: vt in *l. properandum. §. & si quidem.* & in *gl. fugiente. C. de modic.* & actor debet vti intentione ad implendum suam causam, reus debet extenuare causam. 4. q. 4. c. 2. & in *Auth. de litig. §. omnem. coll. 8.* vbi redditur hæc ratio. Et ideo potiùs parcitur reo, quia facit id, à quo denominatur. Actor verò contrarium eius, quod debet, & eo absente possunt recipi testes, & sententia ferri, & quia fauor consideratur ex parte rei: quia rei fauorabiliores sunt, quàm actores, & ideo iura voluerunt eis potiùs subuenire, quàm actorib⁹, cũ prima facie sit præsumptio pro eis. ⁊. *de proba. ex literis.* & nec fit in potestate actoris, cùm voluerit reũ vexare, & ideo necesse habet litem vsque ad finẽ perducere, si reus voluerit: vt in *Auth. præmissa. qui semel.*

a ¶ *Formam.*] ⁊. *qui fi. sint leg. causam qua.* Bern.

ta dictam formam[a] ad proferendam sententiam procedatis ✝.

¶ Vrbanus iij. de Nouo loco, & de Virger. ✝ Prioribus ✝.

¶ *Si reus post litem contestatam est contumax, si aliàs liquet de causa, fertur diffinitiua, sententia, si non liquet, actor in veram possessionem inducitur.*

CAP. IIII.

PRout ✝ nobis: *& infrà.* ¶ Reũ, qdia ✝ contumaciter[b] à præsentia vestra recesserat, iuratoriam coegistis exponere cautionẽ[c], quòd corã vobis iuri pareret: Cúmque die præfixa vestro se conspectui præsentásset, prætextu Aduocati[d], quem non habebat, respondere solita malitia recusauit. Tandem actore instante[e] respondit, quòd quadraginta annis decimas, de quibus erat contentio, percepisset: variisque postmodum excusationibus vtẽs, in vocem appellationis prorupit, & contumaciter iuramento contempto, recessit. ¶ Ideóq; mandamus, quatenus ad conuincendam[f] ✝ eius malitiam, semel eum ad vestram præsentiam conuocetis, & si venerit, finem imponatis negotio competentem: quòd si venire contempserit, causam (vtpote[g] lite quæ ingeritur contestata) diffinitiua sententia terminetis[h]: vel præsentia saltem adiudicetis possessionem, seruata duntaxat quæstione proprietatis absenti.

¶ Innocentius iij.

¶ *Qui fundata intentione actoris exceptionem peremptoriam obiicit, quam non probat incontinenti, sed accipit inducias: si defecerit in probando, condemnatur incontinenti, diffinitiua nõ expectata in expẽsis, ad soluendũ cogitur: quod si nõ potest, punietur in corpus secundum arbitrium Iudicis. Hoc dicit. not. iste text. secundum lecturam, quæ placet Panorm.*

P*Rout nobis.*] Communis diuisio. Secunda ibi, *Ideoque.* Abbas Sic.

Casvs. Quidam vocatus fuit ad iudicium, dato sibi libello, contumaciter recessit à præsentia iudicum. Tandem rediens recepto libello, iurauit, quòd coram eis iuri pareret: die sibi præfixa præsentauit se coram iudicibus, & dum crederetur respondere libello, prætextu aduocati, quem non habebat, respondere solita malitia recusauit: tandem cùm actor instaret, vt responderet, interrogatus fuit, quot annis decimas, de quibus contentio erat, percepisset? respondit, xl. appellans: & contumaciter iuramento contempto recessit: dubitauerunt iudices, vtrum per talem interrogationem, & responsionem, contestatio litis facta esset, & qualiter esset procedendum contra ipsum. Consultus Papa respondet, quatenus ad conuincendam malitiam eius, semel vocent eum ad præsentiam suam, & si venerit, procedant in causa, quòd si venire noluerit, cùm lis sit contestata, si liquet de causa, vel liquere possit, diffinitiuam ferant sententiam. Si verò non liquet, nec liquere possit, possessionem adiudicent actori, seruata quæstione proprietatis absenti. Nota dilationem dandam ad conuincendam malitiam. Item lite contestata, reo absente potest fieri sententia.

b ¶ *Contumaciter.*] Contumax est, qui cum debet parere, non paret. *ff. de re iud. contumacia.* aliàs latitare non videtur, qui si præsens esset, non compelleretur respondere. *ff. de iud. non videtur. & ff. de peculio. eo tempore. in princ. & ff. si quis in ius voc. non ie. l. 2.* alios modos contumaciæ habes. ⁊. *vt lit. non cõtest. quoniam §. 1.* & alios modos notaui ⁊. *eod. ex literis.*

¶ *Glo. seq. recet. per quæst. qualis cautio, &c. & an iuratoria, vel pœnalis, &c.*

c ¶ *Cautionem*] Not. quòd sola promissio sufficit pro cautione ista, vbi non fuit excommunicatus, vel data possessio *ff. de iud. l. 2. §. sed si dubitatur.* & non obstante iuratoria cautione ex iusta causa poterit appellare. *ff. qui satisd. cog. l. vlt. &* ⁊. *de app. ad hæc.* nec etiam pœna committeretur, si esset apposita. *ff. rem ra. hab. l. 3. §. falsum. & ff. iudic. solui. cùm apud.* sed hîc non appellauit ex iusta causa, & ideo dicit, iuramento contempto: vnde incidit in periurium.

d ¶ *Aduocati.*] Quando induciæ dandæ sint prætextu aduocati, dictum est ⁊. *vt lite non contest. c.*

¶ *Gloss. seq. tractat, an per responsionem ad interrogation. &c. & arg. sine libello, &c.*

e ¶ *Instante.*] Perinde est, ac si à iudice interrogaretur. *ff. de inter. act. si sine. §. 1.* & per talem interrogationem, & responsionem fuit litis contest. facta: vt dicitur in fi. nec distinguitur, per quem fiat interrogatio. ⁊. *de lit. contesta. c. vnico.* in gloss. & intelligis libellũ super decimis illis porrectum, in quo decimæ petebantur, & hoc satis colligitur ex ipsa litera, vbi dicit [decimas de quibus contentio erat] licèt quidam dixerint, quod libellus non fuerit hîc porrectus, & per hoc volunt probare, quod sine libello possit iudicium exerceri. Vel potest intelligi, instante actore, id est ad instantiam actoris iudex ipsum interrogauit, & reus respondit, quòd quadraginta annis possedit, sed veritas fuit, quòd actor interrogauit: vt patet in antiqua. & satis potest valere talis contestatio, sicut valet responsio ad interrogationes aduersarij facta. *ff. de interrogato. actio. si sine.*

f ¶ *Ad conuincendam.*] Nota dilationem dari ad conuincendam malitiam, sim. in *Auth. vt cũ de ap. co. §. sed hoc. col. 8. & c. de in. Auth. vbi nunc. &* ⁊. *eo. cùm olim.* immò etiam iudex ei facere gratiam potest post peremptorium edictum, vt iterum citet ipsum. *suprà de offi. dele. consuluit.*

g ¶ *Vtpote.*] Expressiuum veritatis est, sicut illud, *Vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti, &c.* b & patet hoc ex eo, quòd potest ferri sententia: vt infrà sequitur.

¶ *Glo. se. distinguit, aut agitur reali, aut personali. & aut reus est contumax, aut actor: & si reus, aut lis est contestata, aut quasi contestata, aut nullo modo cõtestata, & primo casu, aut liquet de causa, aut non.*

h ¶ *Terminetis.*] Si liquet de causa, vel liquere potest: quia possunt recipi testes: vel si non liquet, vel liquere non potest: adiudicabitur tantum ei possessio. Ideo nota, cum aliquis conuenitur actione reali, & fuerit absens per contumaciam, ita distingue: aut lis est contestata: aut nullo modo contestata. Si lis est contestata, vt hîc, aut liquet de causa, vel potest liquere, aut non. Si liquet de causa, vel potest liquere, quia recepti sunt testes & instrumenta producta, & confessiones factæ, vel possunt recipi tunc procedatur ad sententiam diffinitiuã secundum merita causæ, absoluendo, vel condemnando, secundum tenorem illius *l. C. de iud. properandum. §. sin autem.* & hîc. & *3. q. 9. decernimus* Si autem non liquet c, nec liquere possunt, quia actor nullos testes inducit, vel instrumenta, per quæ possit probare de iure suo: tunc adiudicanda est possessio tantum actori, salua quæstione proprietatis absenti: vt hîc dicitur. & *C. quo. & quã. iud. consentaneum.* & erit statim verus possessor. Si verò lis est quasi cõ. saltem ad interrumpendã præscriptionem, putà cũ quis conuenitur, qui possidet nomine alieno, dño in iudicio nominato, & facta denunciatione, & ipso legitimè citato, si non venerit: tunc adiudicatur possessio ipsi actori, salua quæstione propietatis absenti. ⁊. *vt li. non cont. quõ frequenter. §. quòd si super rebus. & C. vbi in rem act. l. 2.* & ita idem est, quã lis est contest. & non liquet de cã: sicut quando est quasi contestata. Si verò nullo modo lis est conte. reo contumaciter absente: tunc mittendus est actor in possessionem rei petitæ, causa custodiæ. ⁊. *vt lit. non contest. quõ. § in aliis. & C. de præscri. xxx. vel xl. ann. si quis emptionis. § sed & si quis. &* ⁊. *si. prox. c. vlt.* & tunc reus vsque ad annũ poterit recuperare possessionẽ restitutis expẽsis, & præstita cautione iudicio sisti: anno elapso non auditur nisi super proprietate, vt in prædictis cõcordãtiis, quõ frequẽter *§. in aliis. & l. si quis emptionis* Et hæc vera sunt reo absente, & actore præsente. Si verò actor fuerit absens contumaciter reo præsente, & petente vt in causa procedatur, tunc si lis sit contestata, locum habet, quod dicitur. *C. de iudi. properandum. §. & si quidem.* si verò lis non sit conte. locum habet. *C. quõ & quã. in Aut. qui semel. &* ⁊. *eo. c. prox.* quia in casu isto possunt recipi testes lite non cont. si reus petierit: secundùm quòd dicit prædicta *Aut. qui semel. &* ⁊. *e. c. pro.* & hæc vera sunt in actione reali. In personali vero actione reo absente locum habet, quod dicitur, ⁊. *vt lit. non contest. quõ. §. vlt. & C. de bo. auct. iu. pos. Auth. & qui iurat.* tunc enĩ mittitur actor in possessionem bonorũ ipsius rei. pro modo debiti declarati in libello, vt ibi dicitur. Si verò est talis causa, quòd actor non possit mitti in possessionem, debet reus excommunicari. *suprà vt li. non contest. tua.* Et siue sit actio personalis, siue realis, iudex illam pœnã potest imponere, quæ magis timeatur ad alteram postea processurus: vt in *dec. quoniam in fi.* quia hoc solum bene agitur, *&c.* *23. q. 5. prodest in fin.*

✝ Vide text. in l. consentaneum. C quõ, & quãdo iud. & ibi Bart.

✝ Virginitem.

✝ Ingeruntur.

✝ Abbatib⁹.

✝ Cap. 4. e. tit. in 2. cõpilat.

✝ Aliàs sta: qui contumaciter à præsentia vestra recessit.

a Quem forsè nunc dimittit, quia videt eum habere defensiones suas paratas, & expectat, quòd pereant. & hoc colligitur suprà. vt lit. non contest. quoniã in princ. hinc est, quod quandoque præfigitur actori tempus ad agendũ ex causa. C. de inge. l. diffamari. infrà de rest. spo. frequẽs lib. 6. Ioan. An.

✝ Alias, conuincendam.

b Cont. glo. in §. itaque. in proœmio Bonũ.

c Videtur, quòd semper liqueat, quia aut actor fundat intentionẽ, & condemnatur reus, aut non: & absoluitur. C. de rei ven. l. fin. de causa pos. cum Ecclesia dicit Io. hinc dicebatur habere, quando reus contumax est, lite contest. per eius fortè cõfessionem, vel alter. si præsens esset, probaret actor intentionem suam & ideò datur actori vera possessio: absoluit autem esse vera actore contumace, lite contestata & vtroque casu, est fauor præfatus & odium contumacis. Ioan. And.

Finem

Finem litibus.] Qui fundata intentione actoris peremptoriam obiicit, & acceptis inducijs deficit in probando, punitur in expensis, quia dolosus praesumitur. hoc dicit secundum Ioan. And. Potest tamen latius summari secundum eum sic. Quia fundata intentione alteris exceptionem obiicit, &c. vt sic includatur quasi peremptoria exceptio, & dilatoria, eo casu quo proceditur, vel proponitur post litem contest. vt patet ℥. de offi. dele. c. insinuante. hoc tamen intellige distincte Panormitano, licet, vt haec decr. per omnia habeat locum in quali peremptoria, vel dilatoria. Et primum summarium. Ioan. An. est nimis generale in fi. Item non facit mentionem de aliquo requisito per tex. ad hoc vt fiat haec condemnatio s. quod incontinenti non vult, vel non potest probare. Vnde scias, quod casus huius c. est singularis. & nouus pro hoc facit verbum, statuimus. in tex. positum, quod ius nouum inducit, iuxta not. in c. decernimus. ℥. de iud. diuiditur. Nam primo praemittit constitutionis duas causas generales. Secundo constitutionem submittit ibi. Praesenti. adiciendo alias duas causas constitutionis speciales, quarum vnam interserit in ipsa constitutione ibi. Quia frequenter. Abb.

Casvs Quidam malitiose fundata intentione actoris, vt negocium differretur, opponebant exceptiones peremptorias, Papa volens obuiare malitiis illorum, praesertim cum de beneficiis Ecclesiasticis litigatur, statuit, vt postquam aliquis intentionem suam probauerit, si altera pars legitimam exceptionem opponat, quam nolit, aut non possit incontinenti probare & defecerit in probando, condemnetur alteri parti in expensis pp hoc factis, ab eo tempore quo recipit inducias ad exceptionem probandam: & si soluendo non fuerit, alias ad arbitrium iudicis puniatur: vt hoc timore perterritus, in grauamen alterius falsas exceptiones opponere non praesumat. Not. quod qui deficit in exceptione peremptoria probanda, fundata intentione actoris, debet in expensis condemnari. Item ad arbitrium iudicis puniri debet, qui expensas soluere non potest. Item exceptio peremptoria potest opponi publicatis attestationibus.

CAP. V.

Finem a † litibus cupientes imponi, ne partes vltra modum grauentur laboribus, & expensis †: praesertim cum de beneficiis Ecclesiasticis litigatur, quae sine dispendio b diu vacare non possunt c: Praesenti decreto statuimus, vt postquam intentionem suam altera pars fundauerit d, si reliqua forte voluerit legitimam exceptionem e opponere, quam nolit †, aut nequeat incontinenti probare: Quia frequenter ad impediendum, vel differendum processum, exceptiones huiusmodi per excogitatam malitiam opponuntur: ad soluendas alteri parti moderatas expensas f, extunc in iudicio faciendas, cum acceptis g induciis, si forsitan in probatione defecerit, condemnetur. ¶ Et si soluendo h non fuerit, alias † secundum arbitrium discreti iudicis, puniatur: vt hoc saltem timore perterritus, non facile quis in grauamen alterius falsas exceptiones opponat.

a ¶ Finem litibus] Sim. ℥. eo. c. venerabilis. C. de agri. & censi. l. litibus. lib. 11. & C. de iud. properandum. in prin. & ℥. de re iu. c. 2.

b ¶ Sine dispendio. ℥. de ele. cum inter vniuersas. §. quia vero. & ℥. vt lit. non contest. quoniam. § 1.

c ¶ Diu vacare non possunt] ℥. de conce. praeben. nulla. §. cum vero. & ℥. de elect. ne pro defectu. & 50 dist. postquam.

d ¶ Fundauerit.] Vel per testes, vel per instrumenta, vel per confessionem, vel p euidentiam facti vt ℥. de restit. spo. cum ad sedem in fi & C. de excep. si quidem. vel etiam praesumptiue. C. de proba. sine. vel ipso communi iure. 16. q. 7. omnes basilicae. & 18. q. 2. monasteria.

e ¶ Exceptione.] Hic patet, quod exceptio peremptoria pot obiici publicatis attestationib, ex eo quod dicit, fundata intentione alterius partis sic ℥. de test. c. de testib. vbi de hoc. ℥. de cog. spiritu. c. vlt. a

¶ Glossa diuiditur in sex partes licet Panor. diuidat in octo. Primo tractat de expensis factis in dilatoriis: & hoc facit tria: quarit, ponit. ... soluit distinguendo. Secundo tractat de expensis contumaciae ibi. Sed expensae dicit duo, quod etiam iuste litigans illas soluit, & quod statim soluit. Tertio ibi, item: tractat de expensis principalis causae, & praemittit regulam, & postea determinat distinguendo, an sit iuratio vel non. ponit opi qua non distinguit: quam glossa fatetur verum in criminali. Quarto ibi. Sed in causa tractat de factis in causa appellationis: Quinto ibi. Et not. tractat, qua expensa sint restituenda. Sexto ibi. Not. quod expensa: tractat de petitione, & condemnatione ipsarum.

f ¶ Expensis.] Sed nunquid habet locum, quod hic dicitur in expensis, b in exceptionib dilatoriis, quae pponuntur ante litem contest. vt deficiens in pbatione puniatur in expensis, sicut post litem contest. Quidam dicunt quod sic arg. ℥. de rescr. caeterum. & ℥. eo. ex literis. Ego credo, quod hic distinguendum est quod si caluniose pponat aliquis exceptionem dilatoriam ante lit. contest. & de hoc constat euidenter, sic debet condemnari. arg. ℥. de rescr. caeterum. & c. vlt. & ℥. eo. ex literis quia ibi euidenter apparet de malitia ipsius: alias non credo excipientem condemnandum in expensis ante lit. contest. nisi constet de malitia ipsius (& praecipue si super hoc iurasset, esset de calumnia) arg huius literae a contrario sensu. ex eo quod dicit, postquam altera pars intentionem suam fundauerit, ergo ante lit. contest. non videtur condemnanda pars excipiens, cum hoc habeat a iure, quod possit proponere exceptionem. ℥. de excep. pastoralis. & praecipue vbi habet verisimilem causam excipiendi. Sed expensae, quae praestantur propter contumaciam partis alterius, illae indistincte praestantur, qualemcunque causam litigandi habuerit ille, cui praestantur. ℥. eod. cum dilecti. in fi. & ℥. de sequestra. ad hoc, in fi. ℥. vt lit. non contest. quoniam. §. in aliis. C. de iud. sancimus. & C. quando, & quo iud. Auth. qui semel. ℥ & ff. de in. eum quem temere. & in concilio Lugdunen. ℥. eod. tit. actor. quae est Innoc. iiij. lib. 6.] & tales expensae statim sunt praestandae, antequam audiatur ℥. vt lit. non contest. quoniam. §. in aliis. & C. de iu. sancimus. Item illud regulare consueuit esse, vt in fin. litis victus victori in expensis luis condemnetur. ℥. de iu. calumnia. & ℥. de maio. & obe. c. vlt. & in Auth. de iud. §. oportet. coll. 6. & C. de epi. & cle. Auth. generaliter. §. & fi. sed in casu isto dif. ferent a c. est a proximo casu. vnde hic distinguitur sicut in priori, vtrum habuerit probabilem causam litigandi, vel non; & vtrum sit iuratum de calumnia, vel non: si est iuratum de calumnia, puta quia talis causa est, vbi iuratur: tunc non debent condemnari in expensis: quia non est verisimile, quod aliquis sit immemor suae salutis: vt 1. q. 7. sancimus. vers. & licet quia iuramentum de calum. ad omnia, quae emergunt, & incidunt in causa post litem contestatam extenditur. C. de iureiur. propter calu. dan. Aut. hoc sacramentum. & tunc non debet condemnari, etiamsi deficiat in exceptione opposita: & ita non debet condemnari victus victori in expensis, cum probabilem causam habere praesumatur litigandi. arg. ℥. de senten. exc. sacro. § in. super aduersus. & ff. de leg. 2. qui soliduum. §. etiam. alioquin metu expensarum dimitteret quis ius suum indefensum. ff. de pet. haere. illud. & hoc intelligo, nisi constet de calumnia, seu malitia: quia tunc condemnabitur in expensis: quia prima praesumptio tollitur per sequentem. Si vero non est iuratum de calum. puta quia causa est spiritualis: tunc debet condemnari in expensis, qui deficit in probatione exceptionis propositae, fundata intentione actoris d, vt hic dicit: quia eo ipso, quod non probat, praesumitur malitiose excepisse in quo casu potest intelligi haec decr. & hic posset requiri iuramentum, quod malitiose non opponat exceptionem, ar. ℥. de elect. cum dilectus. §. nos vero in gl. iuramento. & supra restit. spol. literas. §. praeterea. cum iam sit probata intentio, & praesumptio pro ipso contra excipientem: & sic intelligo & de expensis totius causae. Alij dicunt, quod nulla distinctio est facienda, & eo ipso quod succumbit, malam causam praesumitur habuisse. arg. C. de ep. & cle. Aut. generaliter. text. eo quod ibi dicitur, & si victus fuerit, praesumitur iniuste mouisse litem. Dns Pla. & Dns Ia. dicebant, quod eo ipso quod succumbit victus, praesumitur iniuste mouisse litem. Benignius exponunt alij illud verbum, victus, se. ab aduersario: vt C. de epi. & cler. vers. in pri. sed in criminali causa eo ipso, quod succumbit praesumitur calumniari. a 2. q. 3. qui non probat. C. de aduo. diuer. iu. l. 1. sic dicebant praedicti dni Pla. & Ia. idem esse in ciuilibus. Sed in ca appellationis nulla distinctio est facienda. an iustam habuerit causam appellandi, an non, siue appelletur ante sententiam, siue a sententia. ℥. de app. saepe. cap. reprehensibilis. & c. significauerunt. & c. vt debitus, & C. Nicolao. & ℥. de eo qui mit. in pos. causa rei seruandae. cum venissent. & 2. q. 6. omnimodo. & C. de app. eos. §. ne temere. & C. quorum ap. non reci. ab executore. Et no. quod tantum necessariae expensae, & moderatae restituendae sunt, & vtiles. ℥. eod. c. prox. & ℥ eis. prox. c. cum venissent. in fi. & ℥. de sequestra. c. 1. in fin. & quae propter hoc factae sunt, vt dicitur hic & c prox. in adiuncam e, & in alijs. C. de iud. sancimus. & si quas fecit casu vel facto. illas non peteret. ff. man. inter causas. §. non omnia. & erunt mediocres, non delicatae. ff. de dam. infec. inter quos. §. vlt. & l seq. arg. ff. de pig. act. si seruos. in fi. nec obstat, quod minores fac re potuissent. ff man. si quis alicui § impendia. No. quod expensae, quae factae sunt post li. contest. peti debent officio iudicis. sed quae fiunt ante lit. contest. petuntur iure actionis: & nominatim debent peti in libello. ff. de adi. edict. adiles. §. item sciendum. & l. item si seruus. § 1. & nisi tempore sententiae iudex condemnet ad illas expensas, quae veniunt iudicis officio, postea peti non possunt. C. de fru. & li. expen. terminato. nisi in causa app. C quando prouo. non est necesse. l. vlt. iudex autem prius taxabit expensas: postea iurabit prout traditur 3. q. 3. §. quod fieri non debet & in Auth. de iud. §. oportet. col. 6. & ℥ quod metus causa. c. vlt. ℥ de iniur. & damno da. c. olim. & supra de procura. constitutus.

g ¶ Cum acceptis inducijs.] Id est, postquam inducias receperit ad probandam exceptionem. Et istud, cum, determinat illud, tunc. ¶ Gloss. seq. ponit duo regularia.

h ¶ Et si soluendo.] Hoc semper regulare est, vt qui non est soluendo alio modo puniatur. 14. q. 6. si res & ff. de pen. l. 1. ad fin. & ff. de. iurisd. om. iu. si quis id. §. in seruos. & ff. de in ius vocan. l. vlt. & C. de sepul.

Marginalia: † Cap. re... ℥. de offi. dele. c. insinuante. — † Vide l. quia ... C. ... lib. 6. — a Concor. glo. in l. 1. C. sent. rescin. non pot. & l. per hanc C. de temp. appella. — b De materia huius gl. vide per Socinum in reg. 181. & seq. & Petrum Duenam in reg. 174. & seq. Vtramque verba, expensis. Vide plenissime. — c Quod intellige de dictis hic, quas soluit, propter contumaciam, vel quia non probauit exceptionem, vt hic: illas enim soluit ex culpa sua. Vnde si bis opponit, de re. iudi. libro 6. Ioan. And. — d Concor. l. 1. cum gloss. C. de edic. & l. properandum. §. sin autem. C. de iudic. — e Etiam si haec illos grauet, sub spe remunerationis, secundum si dominus puro secundum G. in Spec. de expen. §. 6 vers. ibi, quid si victor. Ioan. And. — f Vide, quod ibi dixi post In. in gl. antepenul. circa renunciationem taxationem, si erratum esset in ea. Ioan. And.

de sepul.c.io.l.Vlt.in fi.& ǂ.de maledic.c.Vl.& C.de ser.fugi.quicunque. hoc generale est, quòd iudicis arbitriũ locum habeat, vbi certa pœna statuta non est. *ſ. de offi.dele.de causis.& ǂ. de accus. super his.§.pen. ff.de iure.delib.l.1.§.ait prætor.* & omnia, quæ iure scripto taxata non sunt, iudicis arbitrio relinquuntur, vt æquitate pensata procedat. *ǂ. de transact.c. Vlt. in fin.* Bernard.

Additio. Et de casibus reseruatis iudicis arbitrio[a], vide in Spe. *de offi indi.§.penult. l. ad finem.*

a *Sed de hac materia vide plenissimè per Iacobum Menochium in libris de arbitrariis iudicum.*

Cum dilecti.] Contumax condemnatur in expensis factis à tpe citationis emissę.h.d. Diuiditur. Nam in prima ponit formam processus. In secunda interloquitur ibi, *Quapropter.* Prima facit quinque. Nam primò ponit cõparationem nũciorum electi, & aduersariorum ipsius, & decisam causæ cõmissionem. Secundò ibi, *Quamuis.* ipsius electi contumaciam. Tertiò ibi, *Volentes.* ipsius electi citationẽ. Quartò ibi, *Expectantibus.* ipsi[*] absentiam, & accusationem. Quintò ibi, *Sed contra.* ipsius excusationis impugnantiam. Abb. Siculus.

† Cap.1. e. tit. in ǂ. cõpilat.

† *Leodien.*

† *Aliàs, canonicorum.*

Casus. Quidam electus fuit in Epm Leodicen. Archidiaconus, & quidam alij canonici eiusdem Ecclesiæ opponebãt se huic electo, pp quod nuncij ipsius electi, & archidiaconus pro se, & aliis opponentibus accesserunt ad Papam. Archid. & H. canonicus pro se, & aliis opponebant quædam crimina contra electum, per quæ intendebant eum repellere tanquam indignum: super his mandauit Papa inquiri: vndè quia pars Archidiaconi quædam grauamina inferebat electo, appellauit ad sedẽ Apost. sed appellationem suam non fuit prosecutus per idoneos procuratores altera parte causam prosequente, pp quod orta fuit suspicio contra ipsum electum: vnde Papa mandauit eidem, vt ad certũ terminũ per se, vel per sufficientem procuratorem ad præsentiã suã accederet super prædictis rñsurus (quem terminum peremptorium assignauit) alioqui quantũ de iure posset, procederet contra ipsũ. Aduersarij ipsius expectauerũt ipsum in curia vsque ad terminũ ipsum, & vltra, sed ipse quendam simplicem nunciũ tm̃ cũ suis literis excusatoris destinauit: dicebat enim, q̃ tardè nunciũ receperat, vnde nõ poterat tũ propter breuitatẽ termini, tũ propter viarũ discrimina se ad præsentiam Papæ præsentare. Sed cõtra ista sic rñdebatur, sicut miserat excusatorẽ, ita dirigere poterat rñsalẽ, cum ei non fuisset iniunctum, vt ad causam in propria persona veniret; præterea cum mandatur alicui, vt ad certum terminũ se iudici repræsentet, duo intelliguntur mandata, vt ad iudicem veniat, & ad diem sibi statutum accedat: vnde si non potest venire ad diem statutum, nihilominus post terminum venire tenetur ad iudicem: sicut cùm mandatur alicui, vt ad certam diem rem certam persoluat, non ideò erit liberatus à debito, si non soluat die data: immò post terminum ad soluendum debet cõpelli elapso iam die. vnde D. Papa, quia dictus electus nec venerat, nec sufficientem nuncium miserat ad diem statutum, nec põt diutiùs expectatus, qui excusauerat morã suã, & calores æstiuos, & insidias formidabat, reputauit illũ cõtumacẽ, vnde cõdemnauit illum ad expensas alteri parti, quas fecerat ab eo tpe, quo ipsũ expectare incepit. Not. q̃ cũ aliquis citat, vt ad eũm veniat, vel mittat procuratorẽ, nõ sufficit mittere excusatorẽ, sed oportet mittere rñsalẽ. Itẽ cõtumax in expẽsis cõdẽnatur à tpe cõtumaciæ. Itẽ cum crimẽ in modũ exceptionis obiicitur, põt procurator interuenire.

† *Vide l. si quis stipulatus. in fin. cũm not. ff. de per. fig.*

¶ Idem Præstinen. Episcopo Apost. sedis Legato, & Decano Brinen.

¶ Citatus ad totam causam certo termino ad comparendum assignato tenetur cõparere in termino: & dato impedimẽto in termino debet cõparere, quàm citiùs potest post terminum, aliàs condemnabitur in expensis à tempore citationis emissa.

CAP. VI.

Cum † dilecti filij nũcij Leodicen. † electi, pro eo ad sedem Apostolicam accessissent: Archidiaconus, & H. Canonicus Leodicen. Ecclesiæ nomine suo, & quorundam [a] concanonicorum † suorum (quorum literas exhibuère de rato) contra eundem electum quædam crimina[b] proponebant, per quæ nitebantur eum ab electione repellere vt indignum: *& infrà.* ¶ Quamuis autẽ ex eo quòd idem electus à grauamine [c] aduersæ partis appellauerit, & appellationem non fuerit per sufficientes Procuratores †, cum posset (illis prosequentibus) prosecutus[d], non leuis exorta esset suspicio contra eum. Volentes tamen iuris ordinem obseruare, ipsi mandamus, quatenus vsque ad Dominicam, qua cantatur: *Ego sum pastor bonus*, per se, vel per Procuratorem sufficientem [e], ad præsentiam nostram accederet, super prædictis omnibus responsurus: aliòquin cùm assignaremus ei pro peremptorio terminum supradictum, sciret, quod (quantùm [f] de iure possemus) procederemus extunc in negotio memorato †. ¶ Expectantibus igitur aduersariis: ipsum † diu vltra terminum duximus expectandum: sed ipse direxit simplicem solummodo nuncium [g], excusationis literas afferẽtem: scribebat enim, quòd nuncium (cui, cùm à nobis recederet, iniunximus viua voce, vt citaret eundẽ) serò receperat, vnde non poterat, tum propter termini breuitatem, tũ propter viarũ discrimina, nostro se conspectui præsentare. Sed cõtra hoc faciebat, quòd sicut excusatorem direxerat, sic † dirigere potuerat [h] responsalem: cùm ei non fuisset iniunctum, vt ad causam, in propria persona duntaxat, veniret, sed vel ipse accederet, vel Procuratorẽ idoneũ destinaret. ¶ Præterea cùm mandatur alicui, vt ad certum terminum se Iudici repræsentet, duo sub hac [i] forma mandantur, vt ad Iudicem veniat, & ad diem sibi præfixam accedat: vnde si venire non possit ad diem † assignatum, tenetur nihilominus se Iudici præsentare. Si enim mandatur alicui, vt alij ad certũ diẽ, rem certam exoluat, non ideò erit à mandato solutus, si soluere nequiuerit die data: immò ad solutionem (elapso etiam die solutioni præfixo) tenetur. ¶ Quapropter quia dictus electus nec venerat, nec sufficientem miserat responsalem [k] ad diem sibi statutum, vel post, etiam diutiùs

† *Aliàs, canonicorum.*

† *Aliàs, ad diem sibi assignatũ.*

† *Aliàs ita: ipsum diu etiam vltra terminum, &c.*

† *Aliàs ita: sic dirigere potuerat nuncium responsalem.*

¶ *Glossa sequens notat etiã specialia in consortibus, quorum alterum determinat.*

a ¶ *Concanonicorum suorum.*] Not. quòd in causa communi eiusdem litis, vnus admittitur pro alio post litem conte. volens agere pro ipso (licèt constet eum non habere mandatum) præstita cautione de rato. *v. de consor. eiusdem litis. l. 2. arg. supra de constitu.* cùm M. vbi de hoc. Itẽ aliud speciale, quòd post litẽ conte. cauetur de rato, vt in l. prædicta. Contra illud. *ff. de Procura. Pompo. nius. §. ratihabitio.* Item aliud speciale est hic, q̃ in causa criminali [b] admittitur vnus pro se, & pro se, & pro aliis. *1. vt Gas. cum 9.5. statuit. Ver. si duo. agitur contra & 3. qu. 6. hoc quippe.* Sed non credo, q̃ in tali casu audiretur vnus pro alio sine mandato, quia talis causa non propriè dicitur cõis, immo vnus solus posset agere insolidum, excipiendo contra electũ, & tantum facit vnus, quantũ plures. & isti habebãt mandatum ab aliis, vt hic dicitur. Bernardus.

† *Vide tex. in l. si finita. §. Iulianus. ff. de dam. infect. & ibi Bart.*

b *Hoc intelligũt, quidã vt Gof. cum agitur criminaliter, vt hic agebat Io. And.*

b ¶ *Quædam crimina.*] Scilicet dilapidationem, excõicationẽ, & periuriũ. & quòd administrauerat cõfirmatione non habita. Itẽ quòd erat in minoribus ordinibus constitutus. hæc omnia obiiciebantur in modum exceptionis: vt patet in integr. de hoc. *ǂ. de accusationibus super his.*

c ¶ *A grauamine.*] Quod inferebat ei altera pars extra iudicium, vt videtur, vel etiam in iudicio, quia plures commissiones emanarunt super hoc negotio.

d ¶ *Prosecutus.*] Si statuisset terminum suæ appellationis debuit condemnari ad omnes expensas, quas aduersarij fecerunt, postquam iuerunt ad curiam, quia non misit sufficientem procuratorem ad curiam *ǂ. de app. Nicolao. & C. reprehensibilis. & c. sæpe.* & etiam, si terminum non statuisset: vt *in d.c. reprehensibilis. & c. sæpe.* & hoc verum est, quando in iudicio appellat.

e ¶ *Sufficientem.*] Legitimè constitutum ad agendum, & respondendum *ſ. de procu. c. 1. & c. accedens. & 23. q. 5. de liguribus. & ff. de procu. mutus. §. pœna.*

f ¶ *Quantum de iure.*] In peremptorio iudex debet sic comminari. *ſ. de in integ. rest. cum ex literis. & ff. de iudic. in peremptorio.*

g ¶ *Nuncium.*] Nota per nuncium fieri citationem.

e Etiã propriam citare secundum Abbatem. sed hoc non colligitur hic. Io. And.

h ¶ *Potuerat.*] Sic *ſ. de ele. bonæ. 1. §. ad ipsum. & ǂ. de app. constitutus.*

¶ *Glos. seq. allegat concor. & signat contrarium.*

i ¶ *Sub hac.*] Hoc fuit sumptum de lege *ff. de arbi. Celsus. § sed si ipse.* & est sim. *ſ. de resti. spol. c. Vlt. §. porro. & 8. d. quo iure. & ſ. de of. dele. cum super ar. contra. ǂ. de spon sicut. & ff. de cõ. & demõ. hac scriptura. & ff. de le. 3. ea tamen adiectio. & Inst. de Verb. obl. §. omnis stipulatio. & ff. de cond. instit. si quis ita institutus.*

¶ *Glo. seq. notat, quòd impeditus tenetur Procuratorem mittere. alleg. 6. concor. alle. in contrarium 7. iura: inter quæ interserit rationem. ponit op. Vinc. & demum soluit distinguendo inter actorem, & reum. & in reo causam arduam, impedimentum temporale, & perpetuum.*

k ¶ *Respõsalẽ.*] Ex hoc videtur, q̃ licèt aliquis iusto impedimẽto sit detẽtus, vt venire nõ possit, q̃ teneatur mittere procuratorẽ. *5. q. 3. si ægrotans.* vbi de hoc. *18. dist. Epi. & cap. placuit. & 65. d. si quis*

qui in metropolit. aud. vers. & si fortè. sim. ꝫ *de app. constituenus, &* ꝫ *de ele. bona. 1. §. ad ipsum.* In contrarium videtur, quòd non teneatur mittere procuratorem, dummodo mittat excusatorem. ꝫ *de procur. querelam.* vbi de hoc, quia reuocatur sententia, si probetur iusta absentia, vt ibi, & ꝫ *de re iud. cum Bertholdus. & ff. de damn. infect. si finita. §. si forte & 7. quæst. 1. præsentium.* Nam ægritudo prorogat diem & si tunc iudicauerit, iudicatum non videtur. *ff. de re iu. quæsitum.* & si ex causa probabili absens est, non proceditur contra eum diffinitiuè. ꝫ *de offic. deleg. consultationibus.* Item secundum hoc non esset melioris conditionis, qui abest ex iusta causa, quam qui ex iniusta. ᵃ si enim non vult interesse, vel non potest, sufficit ei, si mittat procuratorem. *ff. de procur. l. 1.* & delegatus non potest compellere partes, vt personaliter quis ad causam veniat, nisi in casibus in decret. Innoc. iiij. *de iud. c. iure esse.* & generaliter ab initio ante libelli oblationem quotiens quis abest ex necessitate, subuenitur ei. *ff. ex quib. cau. ma. sed & si §. 1.* Ad hoc dixit Vicen. quòd reus ad causam citatus, si ardua est causa, & venire non potest, non tenetur mittere procuratorem, sed excusatorem. arg. illius decr. ꝫ *de procur. querelam.* nisi specialiter hoc in citatione dicatur, secundum quòd hic dictum fuit: sed actor semper tenetur mittere. *ff. de diuer. & temp. præsc. l. 1.* Dicas, quod actor ab initio ante libelli oblationem, aut etiam citationem non compellitur agere, sed ne fiat ei præiudicium in præscriptione circa rem suam, etiam infirmus, & impeditus compellitur constituere procuratorem, qui saltem litem contestetur: vt sic interrumpat præscriptionem, & sic indirectè compellitur, sed per iudicem non compellitur, & sic intelligitur lex prima. *ff. de diuer. & temp. præscript.* Reus non compellitur venire iusta de causa impeditus, & præcipuè si causa est ardua, vt in *decr. querelam. ꝫ de procur.* sed sufficit mittere excusatorem, qui de hoc fidem faciat, vt ibi. Sed in casu præsenti iste electus simpliciter misit nuncium cum [illegible], allegando quasdam friuolas excusationes, scilicet calores [illegible] æstiuos, & quòd tardè receperat nuncium, & insidias allegabat: sed non probabat, ideo condemnabatur in expensis tanquam contumax: & secus est in Papa, quàm in aliis iudicibus: & tamen circa principale non procedit Papa. Si tamen aliquis est longo impedimento detentus, ita quòd non est spes, quòd possit venire ad causam, & negotium tale sit, quòd non possit aliquo modo expediri per procuratorem, tenetur mittere, saltem vt litem contesteiur: vt sic non currat præscriptio actori. sed si perpetuò sit impeditus, tunc tenetur omnino mittere procuratorem ad causam, aliàs proceditur contra illum absentem.

expectatus ᵃ, nec de vicino eius aduentu spes erat: vtpote qui per literas vtcunque excusauerat moram suam, & calores ᵇ æstiuos, & insidias sibi positas formidabat: eum reputauimus contumacem ᶜ †, & ad legitimas, & moderatas expensas ᵈ, quas aduersarij eius fecerant à tempore citationis emissæ, quem † extunc expectare inceperant, ipsum curauimus condemnare.

¶ Idem Armachano, & Caselen. Archiepiscopis.

¶ *Sententia in causa beneficiali, non transit in rem iudicatam respectu superioris, quo minus possit de iuribus partium inquirere, maximè quando sententia fuit lata contra absentem, licèt contumaciter & indefensum.*

CAP. VII.

Cum † olim D. Clericus (Cælestino Papæ prædecessori nostro diuersis Prælatorum Hyberniæ literis præsentatis) se assereret in Episcopum Roscensem † fuisse electum, nullusque appareret, qui aliquid contra eũ proponeret ᵉ, dictus prædecessor noster ei munus fecit consecrationis impendi. Postmodum F. & G Monachi ad eiusdem prædecessoris nostri præsentiam accedentes, vterque se asseruit à Canonicis Roscen̄. Ecclesiæ fuisse electum, & quòd prędictus D. per falsas literas fuerat consecratus, propter quod idem prædecessor noster causam vobis sub ea forma commisit, vt de forma, & processu electionis memorati D. solicitè quæreretis: & si eum electum canonicè fuisse constaret, ipsum faceretis pacifica possessione gaudere: alioquin ᶠ inter prædictos F. & G. audiretis causam: & cuius electionem canonicam, & magis rationabiliter factam inueneritis, alterius curaretis electioni præferri: *& infrà.* ¶ Cúmq; à vobis dictus D. tertiò citatos, vestro se nollet conspectui præsentare, procedentes in causa, tam ex testimonio Cleri, & populi Roscen̄. Ecclesiæ, quam ex assertione Regis Coarciæ †, & Prælatorũ prouinciæ, de prædicto F. electionem fuisse celebratam canonicè didicistis, & eam † curástis auctoritate Apostolica confirmare ʰ: præsertim cum Capitulum Roscen̄. Ecclesiæ, dictũ D. se non elegisse constanter assereret: nec de prædicti G. Monachi electione aliquatenus cogitasse. Interim † memoratus D. ad Apostolicam sedẽ accedens, super quibusdã aliis grauaminibus, & iniuriis, contra dictũ F. & quosdam alios literas impetrauit: dictus † F. postmodum ex parte vestra nobis literas

Cum olim.] Io. And. non summat: dicens gratiosam esse, sed quatenus ius ponit, potest sic summari. In causa electionis proceditur contra contumacem, etiam ad diffinitiuam: & contumax de misericordia citari potest, & audiri. Diuiditur. Nam primò ponitur factum plura continens. Secundò commissio cum mãdato ibi, *Volentes.* Abb. Sicul.

Casus. Quidam clericus D. nomine accessit ad sedem Apostolicam multis literis prælatorum Hyberniæ, quas præsentauit domino C. continentes, quòd idem D. electus erat in episcopum Roscen̄. & cum nullus appareret, qui aliquid proponeret contra ipsum, dominus Papa fecit illum in episcopum consecrari: Postmodum F. & G. monachi ad dictum C. accedentes, proposuerunt se à canonicis Ecclesiæ Roscen̄. electos, & quòd dictus D. per falsas literas se fecerat consecrari. Vnde C. causam cõmisit quibusdam, vt de forma electionis illius D. veritatem inquirant: & si canonicè electus fuit, faciant illum pacifica possessione gaudere, alioquin cognoscant de electione dictorũ monachorum, confirmantes quam canonicam inuenerint, altera infirmata. Iudices citauerunt D. tertiò, sed noluit comparere: vnde ipsi cœperunt cognoscere de electionibus dictorum monachorum, & electionem F. confirmauerunt. Interim dictus D. ad sedem Apost. accessit, & super quibusdam grauaminibus, & iniuriis contra dictum F. & quosdam alios literas impetrauit; postmodum dictus F. ad dominum Inno. accedens literas prædictorum iudicum præsentauit eidem, continentes qualiter in electione ipsius fuerat processum: Dominus Papa volens adhuc misericorditer agere cum illo D. vt eius malitia conuinceretur, remisit istum F. ad ipsos iudices mandans eisdem, quòd non obstante quòd electio ipsius F. fuit confirmata, adhuc inquirant de electione ipsius D. secundum quòd in litera continetur. In fin. dicit, quòd si ille D. non venit anno elapso, dictum F. faciant in episcopum consecrari. No. quòd propter malitiam alicuius conuincendam citari debet ex abundanti.

a ¶ *Diutius expectatus.*] Et sic videtur, quòd in crimine purgari possit mora. *arg. ff. si quis cau. & si post tres. arg. contra.* ꝫ *qui ma. accu. pos. cum in tua.*

¶ *Glo. seq. cum seq. duo ponit argumenta, & duo contraria.*

b ¶ *Calores.*] Iuxta illud, *Nos genus ignauum tecto gaudemus, & vmbra:* & ita est arg. quòd non excuset Augustus, quin teneatur quis prosequi appellationem ad curiam. ᵇ *Arg. contra. 74. dist. quorundam.*

c ¶ *Contumacem.*] Vnde poterat contra eum procedi ad diffinitiuam sententiam, cùm ageretur de electione. ꝫ. *Vt lit. non contest. quoniam. §. sed quia appellauit, amplius expectatur.* ꝫ *c. prox.*

¶ *Glo. seq. arg. quòd etiam in criminalibus &c. & remittit. Finis obiicit, & remittit.*

d ¶ *Expensas.*] Arg. quòd in causa criminali, siue denunciationis, vel inquisitionis, seu exceptionis locum habet petitio expensarum. *C. qui accu. non pos. qui crimen.* & sic lex illa. *C. de iudi. sancimus. &* ꝫ *eod. c. prox.* locum habent, siue causa sit ciuilis, siue criminalis. De expensis dictum est satis. ꝫ *c. prox.* & sic hic condemnatio non præmissa taxatione. Dic super hoc, prout notatur. ꝫ *de procurato. auditis.*

¶ *Glo. seq. recitatur per obiectionem, & solutionem.*

e ¶ *Proponeret.*] Non ideo statim debuit ei credi ᵉ, quia sæpe huiusmodi eulogia ex mala fide fiunt. *ff. de custodia. & exhibi. reorum. diuus Hadrianus.* nemini enim citò manus impones. 24. *distinct. §. 1. & 78. distinct. quod est. &* ꝫ *de elect. cum nobis olim. §. his igitur.* sed ideo credidit ei Papa: quia ei soli fiebat præiudicium, sicut clerico, qui celebrat in secreto. ᵈ ꝫ *de clericis peregrinis. in fine.*

f ¶ *Alioquin.*] Id est, si fuisset electio cassanda ordine iudiciario: sed iudices non intellexerunt, quoniam nimis festinanter confirmauerunt: vnde dicit inferius, non obstante quòd eius electio sit confirmata.

g ¶ *Citatus.*] Et ideo contumax fuit: vnde potuit procedi contra ipsum ad sententiam. ꝫ *Vt lite non contest. quoniam. §. 1.* & ideo postea audiri non debuit, nec sententia retractari contra eum lata, sed de gratia auditus est postea: vt sequitur inferiùs.

h ¶ *Confirmare.*] Nimis subitò, vnde Papa vult iterum inquirere de electione ipsa, non obstante tali confirmatione.

† *Vide ad hoc l. 2. & l. fin. C. de iur. calum.* † *Alias, quem.* ᵃ *Quod etiã deponitur, sequeretur etiam alia absurda, quod cum aliquis compareret fieri procurator.* † *Cap. 3. eod. ti. in 3. compilat.* † *Episcopum Roscẽsis, seu Ross suffraganeus est Archiepiscopi Caselen. in Hybernia.* ᵇ *Maximè quia summa videtur morari Romæ. arg. 7. q. 1. qualiter. Vide de hoc in fin. gl. Io. And.* † *Coarchaia.* † *Coarchia.* † *Coarchana.* † *Aliàs: eã.* † *Alias, Interim antẽ.* † *In omnib. manuscriptis exemplaribus verã: eodẽ F. postmodum ex parte vestra nobis literas præsentante, qua, &c.* ᶜ *Concor. l. si cum dies. §. si arbiter. cum glos. & Bart. ff. de arbitris.* ᵈ *Vel fuit deceptus secundũ Gof. ex multitudine sigillorum: quia nõ erat credendum tot sigilla falsata. de ele. pere. cap 1. Sed Ho. per hoc confirmat quod ibi dixi secundũ eum, & est ex hoc argu. quod decretum electionis nõ sit de substantia. de hoc 61. dist. episcopi. &* ꝫ *de ele. innotuit. Ioã. And.*

a ¶ *Misericorditer.*] Sic ergo ex misericordia tantùm (vt eius malitia conuincatur) auditur iste D. vnde mandat Papa inquiri de electione eius, non obstante confirmatione de prædicto F. quæ de iure non debet retractari, cum ordine iuris facta fuerit, nec ab ea appellatum fuit licèt dicatur appellasse: quia non impetrauit super facto electionis, sed super iniuria: & ideo non ponit ius hæc decr. sed est quædam prouisio ex misericordia.

b ¶ *Conuincatur*] Sim. 5. q. 2. *præsenti. C. de iud. Auth. iubemus.* & sic iudex potest parcere contumaci. *s. de off. deleg. consuluit. & s. eo. prout. & j. e. ¶ r. x. & Cod. quomodo & quando iudex. l. 1.* Bernardus.

c ¶ *in Hybernia.*] Arg. citationes extra prouinciam non esse faciendas. *s. de ele. coram. & s. de maior. & obed. c. Sle.* sed si non potest inueniri ad domum illius, qui citatur, mitti debet *s. eo. causam. & j. eo. Venerabilis.* & euadendus est quis edicto, vel literis. *ff. de fideicom. liber. cum vero. §. Vltim.* vel si non habet domicilium, vbi habitare consueuit *ff. de dam. infect. l. 4. § prætor.* vel apud Ecclesiam su. in *j. de cleric. non resid. ex tua. j. eo. c. finali.*

¶ *Glo. seq. triplíciter obiicit & soluit.*

d ¶ *Anni*] Sed quare expectauit vltra sex menses. contra id *s. Vt lit. non contest. quoniam. §. 1. Forsan* hoc ideo quia appellauerat: vt sequitur.[b] Sed per alia etiam iura non videtur, quòd fuerit expectandus. *s. de ele. dudum. & j. de re iudic. cum olim.* sed fortè ideo expectabatur, quia erat consecratus, & cum eo tractabatur causa, sed ibi non tractabatur nisi inter eligentes. Item quare hic assignatur tempus, appellanti, contra id quod legitur *j. de ap. ex insinuatione?* Respon. quia præfigitur ab eo, ad quem appellatur: & qui potest: sed omnia ista ex misericordia intelliguntur facta.

e ¶ *Facto.*] Sic *j. de appel. dilecti. & c. Vt nostrum* Bernardus.

præsentauit: quę qualiter à vobis in commissione prædicta processum fuerat, continebat: *& infrà.* ¶ Volentes igitur adhuc misericorditer[a] agere cum absente, vt eius malitia conuincatur[b], dictum F. ad vos duximus remittendum: Mandantes, quatenus non obstante quòd eiusdem F. fuit electio confirmata, sæpe dictum D. si in Hybernia[c] poterit inueniri, legitimè citetis ad causam, & (facultate tibi defensionis indulta) in causa ipsa canonicè procedatis. Qui si inuētus infra tres menses vestro se conspectui contempserit præsentare, ad consecrationem dicti F. omni occasione postposita, procedatis. Si autem in Hybernia inuentus nō fuerit, indulto sibi vnius anni[d] spatio, ex quo ad nos, etsi nō verbo, facto[e] tamen intelligitur prouocasse (arrepto itinere ad sedem Apostolicam veniendi) dicto F. administrationem Roscen. Ecclesię, in spiritualibus, & temporalibus committatis, quo elapso, eum non differatis in Episcopum consecrare.

¶ Idem.

¶ *Si proceditur per viam inquisitionis contra absentem contumaciter, etiam lite non contestata, testes recipi possunt, & sententia diffinitiua ferri, etiam per viam depositionis, si hoc meretur delictum.*

CAP. VIII.

Veritatis † est verbum organo dominicæ vocis emissum: *& infrà.* ¶ Sicut Canonici Curień. in nostro auditorio[f] retulerunt[g], H. Curień. Episcopus Ecclesiam suam non solum dilapidando depressit, sicut publica prædicabat infamia: sed homicidio, incestu, aliisque criminibus polluit. *& infrà.* Super his cōmisimus primò causam Tridoń. † Episcopo, & Abbati Montis sanctæ Marię, & Pręposito de Insula: secundò quoq; Brixiensi Episcopo, & ipsis Abbati, & Præposito: *& infrà.* Verū cū Episcopus ipse priorum Iudicum præsentiā adire per contumaciam[h] contēpsisset, auctoritate nostra fuit per ipsos Iudices ab officio, beneficióque suspensus: *& infrà.* Tādem verò coram Iudicibus[i], canonica citatione vocatus, præsētiam suam difficulter exhibuit: sed friuolam tunc excusationem, malitia concepta prætendēs, experiri[k] cum Canonicis in iure neglexit: qua de causa nos de cōsilio fratrum nostrorum suspendentes Episcopum ipsum, vel potiùs suspensionem à Iudicibus factam auctoritate Apostolica cōfirmātes, tertiò super his Cumano Episcopo, & Abbati sancti A. causam ad superandam malitiam[m] ipsius Episcopi, commisimus audiendam: qui partibus citatis, cùm nec per se, nec per responsalem idoneum comparuerit, in eundem, propter inobedientiam, excommunicationis[n] sententiam protulerunt, testes ex parte vestra † (quemadmodum in mandatis à nobis acceperant) admittentes, scilicet Abbates, Priores, Prępositos, & alios religiosos viros: per quos quemlibet articulum criminum prædictorum constat fuisse probatum[o]: *& infrà.*

prædictorum fuit probat. Iudices causam, & processum ipsius causæ remiserunt ad Papā. Vnde ipse consideratis prædictis, videns ordinē iudiciarium in hoc facto fuisse seruatum, cōsiderās etiam quòd post sententias inde datas, celebrare præsumpsit, in nomine Domini cum Apostolo, volens inobedientiam omnem vlcisci, tulit sententiam perpetuæ depositionis in ipsum episcopum licèt absentem, priuans eum ab omni Pontificali, & sacerdotali officio sine spe restitutionis, reuocando in irritum quicquid de rebus Ecclesiæ alienare præsumpsit post inhibitionem sibi factam per Apost. sedem, & post suspensionem, & excommunicationē latā in ipsum. Not. quod in causa denunciationis lite non contesta. contra contumacem possunt recipi testes. Item qui celebrat suspensus, vel excommunicatus, debet deponi. Item in absentem contumacem fertur sententia depositionis. Item per denunciationem aliquis deponitur, sed hoc fuit propter magnitudinem criminis homicidij, qui celebrauit excommunicatus.

f ¶ *Auditorio.*] Simile[c] *ff. si certum pet. lecta est.* Nam auditorium est locus, vbi causæ tractantur.

g ¶ *Retulerunt.*] In modum denunciationis 2. q. 7. *quapropter.* sicut patet in integra.

h ¶ *Per contumaciam.*] Not. quòd per solam contumaciam non potest etiam quis suspendi ab officio, & beneficio. [illegible] Papa confirmat eam, quia coram primis non comparuit.

i ¶ *Iudicibus.*] Secundis scilicet.

k ¶ *Experiri.*] Id est, defendere, sic *s. de iudi. c. 1.*

l ¶ *Neglexit.*] Et sic nec coram primis, nec coram secundis fuit lis contestata, & tamen lata fuit sententia diffinitiua, vt *j. sequitur.*

m ¶ *Malitiam.*] *s. e. prox.* vbi de hoc. *& c. prox.* Bern.

n ¶ *Excommunicationis sententiam.*] Cùm iam esset suspensus, & ita crescente contumacia, crescere debet & pœna. *s. Vt lite non contestata. quoniam. in fi. & ff. de pæn. l. relegati.*

¶ *Glo. seq. esset coniungenda glo. decret. quia supra vod. illa procedit in ciuili, ista in criminali. Et recitari potest per modum quæstionis, qualiter in criminalibus procedatur contra contumacem. & dicit gloss. quod secundum legem aut lis non est contesta. aut est primo casu, &c. Io. And. secundum canonistas ponit opin. Hu. qui non curabat contest. sed solum an liqueret, necne. demum opi. modernorum, qui distinguunt, an sit lis contestat. necne. contra quos opponitur de hac decret. in qua procedit super crimine lite non contest. Et sic gloss. dat tres solutiones: sed primam reprobat: ex principio tolle quartam. Illa quæ est in fin. gloss. habet, quod propter irregularitatem iste fuit depositus, & non propter delicta præterita.*

o ¶ *Probatum.*] Hic patet, quod lite non contest. recipiuntur testes. & ita non solū recipiūtur, vbi agitur de electione prælati, vt *s. Vt lite non*

Vide *Casus* text:

Veritatis est.] Legitur quoad rationem decidendi pluribus modis: sed communiter summatur sic. Si agitur de crimine in modum denunciationis contra reum contumacem, possunt recipi testes, & ferri diffinitiua sententia hoc dicit. Diuiditur: Nam primò ponit denunciationem criminum Episcopi Curień. & tres delegationes super ea successiuè factas, & delegatorum processus. Secundo eum deponit, & per ipsum alienata reuocat. S. cunda ibi, *Nos igitur.* Abb. Sic.

Casus. Quidam canonici Curienses denunciauerunt Episcopum suum de dilapidatione, homicidio, incestu, & aliis criminibus, de quibus erat publicè infamatus: vnde Papa causam super his commisit primò Episcopo Tridonensi, & Abbati sanctæ Mariæ, & cuidam præposito, inhibendo eidem ne de rebus Ecclesiæ aliquid alienare præsumat. Secundo commissa fuit episcopo Brixien. eadem causa, & abbati, & præposito prædictis: sed dictus Episcopus coram primis iudicibus vocatus per contumaciam venire contempsit, vnde ipsi ab officio, & beneficio suspenderunt eundem. Postmodum citatus à secundis iudicibus comparuit coram eis; & friuolam excusationem prætendens, solita malitia noluit stare iuri cum canonicis prædictis: propter quod Papa cōfirmauit suspensionem à primis iudicibus factam. Tertio loco commissa fuit causa episcopo Cumano, & cuidam abbati, ad superandam malitiam ipsius episcopi: qui citatus, nec venit, nec pro se misit aliquem responsalem: vnde ipsi tulerunt sententiam excōmunicationis in eundem, recipientes testes, secundum quod à domino Papa receperant in mandatis, per quos quodlibet crimen

Margin notes:

à Conc. sext. in l. pe. cum concor. C. de testi.

b *Dicit Innoc. quod in contrario agitur de electione non cōfirmata, & electo nō consecrato, sed iste consecratus erat, & appellasset, vel non possumus erat, quod alium intrauerit locum eius, si de iure erat Episcopus. j. de concess. præbend. c. 1. & arguit per hoc Innoc. sententiam latam in matrimonio spirituali non transire in rem iudicatam: sicut nec in carnali.* de re iu. lator. *Io. And.*

† Cap. 1. eo. titul. in 4. compil. 1. de *intellectu Vide Ludouicum Romanum singul. 410. inci. Tu scis duas regulas, adde, qua dixi li. 3. comment. in* Direct. inquisitor. Sch. 26.

† *Triden.*

c *Hæc glos. sola non est Bernar. nec habetur in antiquis exemplaribus.* † *In aliquot antiquis, nostra.*

te non contest. quoniam. § porrò. sed etiam vbi agitur de destitutione. ad id facit *j. de cleri. non resi. ex tua. & 3. q. 9.* decernimus. & hoc ideo est, quia periculosa est mora vtrinque, quia vtilitas ecclesiæ vtroque casu impeditur. Secundum leges de crimine nunquam proceditur contra absentem lite non contesta. nisi in casu contra apparitorem. *C. de pœn. ne dein.* Pro contumacia verò adnotantur bona, & expectantur per annum, & postea deuoluuntur ad fiscum, nec super bonis auditur, sed super crimine. vt *C. de requi. reis. l. 2.* *Si autem lis est contest.* & [a] liquet de causa, in maioribus criminibus, nunquam proceditur contra absentem, immò auditur, quandoque venerit. *ff. de requirendis reis. annus.* sed ibi de contest. litis nihil dicitur, sed ita intelligunt Doct. Sed in minoribus, quæ pœnam relegationis, vel damnum æstimationis continent: bene proceditur contra absentem. *ff. de pœ. absentem.* sed accusator semper debet esse præsens. fallit in hoc casu [b]. *C. de adul. quamuis.* vbi proceditur contra reum absente accusatore. H. distinguebat, an liqueat de causa, vel nõ: si liquet

¶ Nos igitur videntes ordinem iudiciarium in hoc facto fuisse seruatum, cõsiderato præterea †, quòd post sentẽtias in se datas † celebrare præsumpserit: cùm multi Prælati Ecclesiarum contra eundem Episcopum scripserint, nec vnus pro eo defendendo [a], vel aliquatenus excusando, in nomine Domini cum Apostolo omnem inobedientiam vlcisci volentes, licet absentes corpore [b], præsentes tamen spiritu, iuxta verbum eiusdem † Apostoli, tulimus sententiam perpetuę depositionis in ipsum, & cum tam à Pontificali, quàm ab omni officio Sacerdotali priuantes, sine spe restitutionis aliqua, duximus condemnandum: ea nihilominus in irritum reuocantes, quæcunque post inhibitionem [c] Apostolicæ sedis, seu † factam suspensionem, & excommunicationem, de rebus Ecclesiæ alienare præsumpsit.

de crimine, vel post liquere, condemnatur absens. & sic intellexit. *4. q. 5. quisquis. & 24. q. 3. de illicita. § de conuentione.* & secundùm hoc posset intelligere, quod hic dicitur, & *j. qui fi. sint legitimi. prælatum.* hic benè liquebat de crimine absentis per contumaciam, & ita non esset aliquod in contrarium secundum canones. Et si non liquet de crimine, tunc excommunicatur reus. & sic intellexit *11. q. 3. rursus. & c. quicunque.* nec distinguebat, an sit lis contestata, vel non. Verùm moderni doctores dicunt, quòd nunquam est procedendum contra absentem lite non contest. & intelligunt illud *c. decernimus.* cùm lis erat contestata. sed si lis non est contest. vel si est contest. & non liquet de causa: tunc locum habet *11. q. 3. rursus. & c. quicunque.* & ita contradicunt huic decr. quia hic lis non fuit contest. & tamen fertur sententia contra absentem de crimine, nec expectatur per annum, & testes recepti fuerant. Qualiter ergo intelligitur, quod hic dicit, ita quòd non contradicit c. prædicta? Potest dici, quòd recepti sunt testes de speciali mandato domini Papę, qui habet potestatem etiam supra ius. *j. de conces. preben. proposuit. § licet autem.* & ipse idem tulit sententiam depositionis. Vnde factum suum ad consequentiam trahi non debet: immò secundùm quòd ipse iudicat, & alij debent iudicare. *j. de re iud. in causis.* [d] Vel meliùs dicas, quòd *c. decernimus. & c. rursus. & c. quicunque.* loquuntur, vbi directè agitur de crimine in modum actionis: & ideo intelliguntur lite contest. licèt ex litera non colligatur. sed c. istud loquitur in alio casu, cùm agitur de crimine in modum denunciationis, seu inquisitionis. nam canonici Curien. denunciauerunt hæc crimina domino Papę, de quib. publica infamia laborabat episcopus iste, vt dicitur in prin. vt benè colligitur ex antiqua decret. & ita bene possunt testes recipi, & ferri sententia contra contumacem. *s. vt lite non contest. quoniam. § sunt & alij. & j. de accu. qualiter, & quando. 2. § debet.* & plus est etiam hic, quia deponitur in modum inquisitionis propter homicidium, cùm aliàs in modum inquisitionis non debeat quis deponi. *j. de accu. inquisitionis. 2. resp.* & quia celebrauerat excommunicatus, propter quod solum potuit deponi. *11. q. 3. si quis presbyter.*

¶ *Gl. seq. reci. per q. an pro isto fuisset procurator admissus.*

a ¶ *Defendendo.*] Quilibet enim admissus fuisset ad defensionem ipsius *ff. de procur. seruum quoque. § publicè.* sed hoc verum est ad allegandas causas absentiæ, sed non ad causam: quia in criminibus non interuenit procurator, si agatur directè. *j. de accus. veniens ff. de pub. iud. l. pen. § ad crimen.* sed cùm hic non ageretur directè, potuit procurator interuenire. [e] *j. de accus. super his. & s. de procur. a. tua. s. eod. cùm dilecti.*

b ¶ *Absentes corpore.*] Sic *2. q. 1. de manifesta.*

c ¶ *Inhibitionem.*] Sic *j. de despon. imp. ad dissoluendum. j. de no. ope. nun. cũ ex iniũcto. fin. s. de of. del. venerabiles & j. de acc. c. vl.*

CONtingit.] Primò ponit casum quandoque contingentem. Secundò prouidet ibi, *Ne igitur.* Abb. Sicul.

CASVS. Aliquis citatus ad causam contumaciter se absentat: iudex per contumaciam absentis adiudicauit possessionem actori causa rei seruandæ: sed propter potentiam rei, siue dolum, actor j. annum rem custodiendam nancisci non potest, vel acquisitam amittit: & sic secundum quosdam post annum non efficitur verus possessor, & reus de malitia sua commodum reportat: ne igitur contumax melioris cõditionis, quàm obediens existat: statuit concilium de canonica æquitate, vt in casu præmisso, actor anno elapso verus efficiatur possessor. Nos. quod ille, qui non possidet fictionem iuris, & propter dolum alterius possidere intelligitur, ita quòd anno elapso verus est possessor. Item contumax puniri debet.

¶ Idem in concilio generali †.

¶ *Actor non admissus in possessionem sibi decretam per iudicem causa rei seruandæ, vel ab ea expulsus, per lapsum anni verus efficitur possessor.*

CAP. XI.

COntingit interdum, quòd cùm actori ob contumaciam aduersæ partis, adiudicatur (causa rei seruandæ [d]) possessio, propter rei potentiam, siue dolum, actor infra annum rem custodiendam nancisci non potest [e], vel acquisitam amittit, & sic (cùm secundùm multorum assertionem verus non efficeretur post lapsum anni possessor) reportet commodum de malitia sua reus. ¶ Ne igitur contumax melioris [f], quàm obediens conditionis existat, de canonica æquitate sancimus, vt in casu præmisso, actor [g] verus

¶ *Glos. seq. reci. per q. an missus in possessione prædialem possideat: & distinguit realem à personali: & in reali differt lex à canone, in personali nõ. In fi. instruit iudicem, vt festinet, & vt summatim examinet.*

d ¶ *Seruanda*] Secundum legistas impropriè dicitur causa rei seruandæ. vbi quis conuenitur actione reali, in quo casu est statim verus possessor secundum eos. *C. de præscript. xxx. vel xl. ann. si quis emptionis. § fi.* sed commutabitur: quia reus veniens j. annum eam recuperat secundùm formam iuris. *s. vt lit. non cont. quoniam. § in alijs.* & ibi est arg. pro hac opinione in verbo, recuperet. sed illud exponitur, id est, retineat, ibi: Secundum iura canonica. Propriè dicitur causa rei seruandæ, quia ante annum non est verus possessor: sed custos potiùs. *j. vt pro. c. vlt. & s. de of. ord. pastoralis. ver. si vero tamen.* In personali verò actione secundùm omnes propriè dicitur causa rei seruandæ, siue causa custodiæ: talis enim custos est, & non possessor. *ff. de acq. poss. possideri. § vlt. & l. si quis ante. § denique.* nec tunc eiicitur primus possessor de possessione. *ff. de dam. infect. si finita. § si quis autem. & ff. vt in pos. leg. is cui. 1. respon.* sed tantummodo secundum decretum eiicit primum possessorem. *ff. de damn. infect. si finita. § vbi autem.* & ita vterque erit in possessione, diuerso tamen respectu. possessor ergo colet agrũ, & colliget fructus: sed alter eos custodiet, ne dissipentur ab isto. *ff. vt in possess. lega. is cui. § qui legatorum.* In reali actione secus: vt dicitur in vlt. notula huius c. Tamen iudex non multum festinabat ad missionem in possessionem, si reus probauit iustam causam absentiæ: restituetur. *ff. de dam. infe. si finita § si fortè.* vel fortè ipso iure. *ff. de priuile. cre. imperatores. & j. de re iud. cùm Bartholdus.* Summatim examinabit ergo iudex negotium, antequam mittat alteram partium in possessionem. *vt s. lit. non conte quoniam frequenter. § si verò. & C. de bon. auct. iud. possiden. Auth. & qui iurat.*

¶ *Gl. seq. reci. opi. Io. quam reprobat: & alleg. per eum respondet.*

e ¶ *Non potest.*] Contra istud. qui non admittit alium in possessionem, plura remedia sunt prodita, quæ enumerantur *s. vt lit. non contest. tempus.* & dicit Io. [f] quòd si annum steterit in excommunicatione, perdit possessionem. *arg. 11. q. 3. rursus. & c. quicunque.* sed non credo, quòd ex vi excommunicationis perdat possessionem, sed ex eo, quòd non admittit illum ad possessionem beneficio huius constitutionis. & *c. illa non loquuntur in causa ciuili, sed c. rursus. loquitur in criminali. & c. quicunque.* loquitur, cùm de crimine agitur, siue ciuiliter, siue criminaliter. & sic non tangunt istum casum, sed secundùm hoc contingeret, quòd efficeretur possessor ille, qui non fuit missus in possessionem, nec pronunciatus mitti. Duæ enim sunt pœnæ procedendi contra contumaces, vna per missionem in possessionem, alia per excommunicationem: vbi vna tantùm imponitur, alia non inducitur: nisi expressè imponatur: immò cùm vna non timetur: tunc demum alia imponatur: vt *s. vt lit. non conte. quoniam frequenter. in fi.*

f ¶ *Melioris.*] Non enim melior debet esse conditio illorum, qui delinquunt, quàm eorũ qui obediunt. *ff. de don. inter vir. & vxor. l. 3. § 1. & s. de postu. præla. ad hæc. vers. nos, &c.* & stulti non debent esse melioris conditionis: quàm periti. *ff. quod vi, aut clam. l. seruus. & 16. q. 1. legi epistolam. in prin. & ff. de noxa. l. non solum.*

g ¶ *Actor verus.*] Idẽ videt fuisse statutũ per leges in psonali actione, vt si per aduersariũ impedior possidere, quòd nihilominus p possessore debeo haberi, ac si possiderẽ. *ff. de bo. auct. iu. pos. quamuis.*

Sed

† *Lateran. sub Inno. iij. c. 40 & c. 1. eo. tit. in 4. compil.*

Possessor verus an efficiatur qui ex primo decreto in possessionem mittitur.

Quis ordo seruandus, priusquam quis in possessionem mittatur.

f Hic sed in prædicta decret. not. quid perdat causam. & vide quod dix. dixi. Io. And.

Sed si per alium impeditur, ille tenetur mihi ad interesse. *ff. quibus ex cau. in pos. eatur. l. pen.* Et hoc si soluendo fuerit, alias intelligit possidere. *ff. de eo per quem factum erit. l. vlt. 1. resp. & ff. de do. & eleganter § si dolo.*

¶ *Gl. seq. hēt 4. partes. prima re. per q. an per lapsum anni ipso iure, an per sententiam quis fiat possessor. & q ipso iure all. duo iura & duo similia. In contrarium alle. decr. & l. cui statim respōdet. Demum soluit distinguēdo reales a personalibus. Secundo quaerit, quid de spiritualib', vt si petatur Ecclesia. Resp. distinguēdo. Tertio tractat, an missus in pos. vtatur fructibus: & dicit, quod sic post secundum decretum, post primum non: & excipit tres casus. Quarto quaerit, an missus in possessionem, &c. soluit, quod secundum canones, &c. aliter secundum ll. in reali.*

ctus vsque ad litem contest. postea super proprietate, audietur, si postea agere voluerit, qui possessionem amisit. Et quod ex primo decreto non vtatur fructibus, probatur. *ff. quis ex cau. in pos. ea. Fulcinius in princ.* sed post secundum decretum vtitur fructibus. *ff. vt in pos. lega. cau. § quo legatorum. in fin.* secus tamen est in petitione haereditatis, vbi quis propter nimiam contumaciam[d] consequitur fructus. *ff. quib. ex cau. in pos. ea. Fulcinius. § vl.* Similiter cum venter mittitur in possessionem, vtitur fructibus. *ff. de ventre in poss. mitten. l. 1. § 1. & si mulier. ven. nom. in poss. ca. lum. causa esse d. l. 1. § interesse.* Similiter cum impubes ex Carboniano edicto mittitur in possessionem. *ff. de Carbo. edic. sed si n § 2* Item quid dices si nullus in possessionem ex primo decreto mittatur, an possit petere restitutionem[e]? Videtur, quod non, praecipuè secundum iura canonica, cùm non possideat, sed tantum custodiam habeat, vt s. dictū est: quia nō sufficit probare deiectionem, nisi probet possessionem: vt s. *de offi. dele. consultationibus. & s. de restit. spol. olim.* Vnde non posset agere, *vti possidetis ff. vti poss. si duo. § creditores.* Sed dicas, quòd potest petere restitutionem conditionaliter ex illa *l. C. de prato. pign. l. vlt.* secundum illos, qui dicunt, quod statim est verus possessor, saltem in actione reali, quia non videtur quaestio, cum habeat veram possessionem, licet commutabilem.

constituatur[a] elapso anno, possessor.

¶ Gregorius ix. Archiepo Burdegal.

¶ *Si reus non inuenitur, sufficit publicè citationem ad Ecclesiam suam proponi.*

CAP. X.

VEnerabilis frater noster: & *infrà.* ¶ Volentes finem[b] imponi litibus, ne immortales existant: Mandamus, quatenus ad initium proximè[c] venturę Quadragesimę, (quod tibi peremptorium terminū duximus assignādum) super iure Primatiae, quod Bituricen. Archiepiscopus, in te, ac in prouincia tua se habere proponit, per te, vel per Procuratorem[d] idoneum sufficienter[e] instructum, ad litem contestandam, & ad alia omnia negotia † peragenda, quae necessaria decisioni negotij videbuntur, nostrō te cōnspectui repraesentes. ¶ Nos verò nihilominus Archidiacono Transuigen. & magistro M. Canonico Turon. dedimus in mandatis, vt & ipsi ad eundem terminum, auctoritate nostra, iuxta praemissam formam, te peremptoriè citare procurent: & si non poteris inueniri, faciant, vt citationis edictum, per ipsos, vel alios[f],

a ¶ *Constituatur.*] Non determinatur hic, an ipso iure per lapsum anni constituatur verus possessor, an per sententiam iudicis: & vr expressum, quod ipso iure anno elapso sit verus possessor. s. *de offic. ord. pastoralis. ver. veruntamen & j tit. prox. c. 1.* & est simile: quia transcursus anni priuat aliquem stipendio suo, si tanto tēpore steterit excōicatus. 11. q. 3. *rursus.* & transcursus anni constituit aliquem[a] haereticum. j. *de haeret. excommunicamus. § qui autem* Sed contra vr, quia post annum impetratur secundum decr. j *tit. prox. c. 1. ff de dam. inf. si finita. § Iulianus.* Sed illud loquitur in personali actione. Ad hoc dicas, quod in realibus actionibus non habet locum secundum decretum, nec est necesse, sed solum transcursus anni facit aliquē possessorē: vt in decr. pastoralis. nisi quis ad cautelā[b] impetret illud: sed in personalibus actionibus necesse habet impetrare secūdum decretum: quia aliàs intelligitur non possidere. j. *de proba. ex literis.* & sic non praescriberet. Sed hoc nō obtineret vniformiter in omnibus: quia in causa noxali, & in causa damni infecti secundū decretū constituit aliquem dñm, si reus erat dñs: sed si non erat dñs, constituit verum possessorem, & dat ei causam praescribendi, siue vsucapiendi. *ff. de dam. infec. si finita. § Iulianus & ff de acqui. poss. possideri. in fin. & ff. de noxa & generaliter.* sed in aliis personalibus secundum decre. constituit aliquem possessorem. *vt s. vt lit. non conte. quoniā. in fi.* secūdū intellectū quē posuit ibi Io. in hoc scilicet, vt exoneretur ab onere probandi debitū: sed nō praescribit, quia quandocunque dñs offert debitū restituet ei res sua: nisi distracta sit auctoritate iudicis: vt *C de distrac. pign. si priusquam.* Aliū intellectū diximus ibi. Sed nunquid idē iuris est in spiritualib. causis (vt si petatur Ecclesia, vel praebenda ab aliquo, & reus j. annū nō cōpareat) vt post annum actor verus sit possessor, & sic praescribat Ecclesiam, vel praebendā, cū actor nunquā institutus fuit fortè in Ecclesia? Dico, quod si petatur Ecclesia tanquā proprietas, vel aliud spirituale, elapso anno verus est possessor, & praescribere potest. j. *tit. prox. c. 1.* si verò petatur Ecclesia tanquam bneficiū, siue praebenda, non habet ibi locum praescriptio: quia titulus nō praescribitur: sola enim possessio non facit aliquem decurionem: sed canonica electio. *ff. de decu. Herennius. ar. j. de insti. ex frequentibus.*[c] Qui enim dicit se praelatū Ecclesiae, vel canonicū, nō prodest probare praescriptionē, nisi ostēdat titulū, siue libellū suae ordinationis. 2. q. 1 *leguntur. & j. de prob. dilecto. & s. de procu. ex insinuatione.* nec obstat j. *de iure pat. cura.* quia praescribitur ibi Ecclesia tanquā proprietatis, vt dixi, nō tāquā praelaturę nunquā enim secūdū iura canonica p secūdū decr. dat ius praescribendi, nisi adsit bona fides, vt j. *de praescr. vigilāti. & c. fi.* sed cū aliquis mittitur in possessionē beneficij, qui nullum titulū habet, nunquā potest habere bonā fidē: & ideo nō praescribit: quia in huiusmodi spiritualib bona fides & iustus titulus requiruntur. j. *de praescri. si diligenti.* Quid ergo operatur secūdū decre. in hmōi spiritualib. Fortè vt possit vti fructib. & vt possit praescribere cōtra omnē agentē, si haberet bonā fidē, & aliquē titulū: nō tñ praescribit ius praelaturae, vel praebēdae, sed praescribit cōtra agētē tm. Hodie verò ille qui agit cōtra aliū possessorē super dignitate, personatu, vel bñficio Ecclesiastico obtinēdo, nō dēt mitti in possessionē causa rei seruādae propter cōtumaciā partis aduersae: ne per hoc ad eam ingressus pateat vitiosus: sed in eo casu lite nō cōtest. liceat iudici negotium terminare, vt in *concilio Lugdunensi, de eo qui mit. in poss. causa rei seru. c. cum qui.* [*lib. 6.*] Et illud scias, quia missus in possessionē ex primo decre. nō vtitur fructibus, immo eos conseruare debet, vt ipse restituat eos cum ipsa re, si infra annum reus recuperat possessionē. j. *de sequestra. c. 2.* Si qui recuperat rē suā infra annū in actione reali, habebit oēs fru-

VEnerabilis]Diuiditur. nā primò ponit duplicē citādi formā. Primam quam facit iudex per literas. Secundā, quam committit alteri faciendam. Et de facto huius decre. habetur in *c. fin. de ma. & obe.* & latius in *c. fi. de dilationibus.* Abb. Sicul.

CASVS. Inter Archiepiscopū Bituricen. & Archiepm Burdegal. quaestio vertebatur de iure Primatiae: ad petitionē Bituricen. mandauit Papa Burdegal. vt ad initium proximae quadragesimae peremptoriae ad praesentiā suam per se, vel per procuratorē idoneum accederet, responsurus dicto archiepiscopo Bituricen. super iure Primatiae: quod se proponit habere in prouincia Burdegal. ad lit. contest. & ad alia omnia, quae ipsi causae fuerint necessaria, & insuper mandat quibusdam, vt ad eundem terminum sub forma praemissa, & peremptoria citent eundem: & si non poterit inueniri, ad Ecclesiam suam trinae citationis edictum publicè proponant, vel proponi faciant. No. procuratorem talem mittendū, qui possit litem contestari, & alia omnia necessaria causę expedire. Item si aliquis non inuenitur ad locum, vbi habitare consueuit: trinae citationis edictum debet proponi, & vltimum peremptorium.

b ¶ *Finem.*] Sic[f] s. *eo. fin. & s. de procu. constitutus. & C. de agri. & censi. lib. 11. & C. de iudi. properandum. in princ.* & ideo vsq; ad triennium restringuntur lites secūdum leges: vt in *praedicta l. properandum.* ne immortales existāt, vt hic dicit. Secūdū iura canonica nō finitur instātia iudicij elapso triennio. s. *de iud. venerabilis.*

c ¶ *Proximè.*] Et si hoc non fuisset appositum, de proxima intelligeretur. *ff. de verb. obl. l. cum qui calendis. in princ.* Bern.

d ¶ *Procuratorem.*] Melius[g] dixisset actorem, quia haec erat causa vniuersitatis. s. *de synd. c. 1. ff. de mu. & ho. munerum. § defensores. in gl. eliguntur. ff. quod cuiusque vniuer. item eorum. § actor.* Et mirū est, quod interuenit procurator in hoc casu, cum agatur cā status cōtra id quod habes. 2. q. 6. *si quando.* Cic. quod si aliquis petit aliquē in seruū, potest agere per procuratorē, secundum dist. *frequens in gl. ad vres.* Is autē, de cuius statu agitur, si est in possessione libertatis, potest se defendere per procuratorē. *C. de asser. tol. l. 1. in princ.* si autem sit in possessione seruitutis, & proclamet etiā ad libertatē, nō aget per procuratorem: vt in l. praedicta. Nec obstat huic distinctioni *ff. de procu. non solū. ff. si status.* quae dicit, quod in cā status potest interuenire procurator, siue ex seruitute proclamet in libertatē, siue ex libertate petatur in seruitutē: loquitur. n. in procuratione procuratoris ad peculiaria negotia *ff de pecu. l. seruū quoq. in princ. e. tit. de proc.*

e ¶ *Sufficienter instructum.*] Sufficienter dicitur, qui ad agendum, & defendendum, & respondendum constitutus est legitime. de hoc dictum est s. *de procu. c. 1. & accedens. & c. mandato.*

f ¶ *Alios.*] Ex[h] forma rescript. hic defert aliis, cū tm factū demādetur. s. *de offi. dele. c. vlt. in fi.* Vel dic, quod possunt citare per se, vel per nuncios suos, fiunt enim citationes, vel per nuncios, vel per epistolā, vel per edicta, quae in publico proponuntur. intelligitur enim citare ipsū, qui per alios citant. *arg. ff de consti. pec. l. & ledit.*

¶ *Gloss. seq. alleg. amicor. & ibi remittit. Secundo quaerit, an teneatur reus non veniens, &c. arg. quod sic. demum arg. contrarium, & illud tenet.*

a ¶ *Ecclesiam*]

Possessor verus an efficiatur per lapsum anni missus in possessionē.

a *Praesumptione iuris & de iure, vt dixi plenè* libr. 2. in Directoriū Inquisitor. Schol. 61. & li. 3. Scho. 11.

b *Dicūt quidā, & malè, hāc cautelam esse damnosam, de quo vide in Spe.* de secun. decr. § videndum. ver. sic. huc quoque. *Io. And.*

c *Et j.* de reg. iur. c. 1. li. 6. *Io. And.*

d *Vt quia desiit se intentionem vt ibi, no. ad quod facit de lenocinium rebus. Lib. 6. Io. And.*

e *De hoc in Spe.* de pri. decret. § 2 de effectu. ver. sed quid si nullus. *Quod si iudex tradat de misso contra non legitimum contradictorem, vide post terminū. de dila. c. 2.* in magis glos. ver. vel dic. melius. *Io. And.*

f *De mutatione glosae quae ordinaria fit indicandum expediendum seruari debeat, vide, quae statuit concilium Tridentin.* sessio. in decreto de reformatione c. 10. & sessio. 2. de reforma. c. 10.

g *Has glossas videtur Bernardi, ut habetur in vetustis decretalium exemplarib.*

h *Haec glossa sola non est Bernardi, nec reperitur in vetustis codicib.*

a ¶ *Ecclesiam.*] Sic ergo debet citari, qui personaliter non inuenitur. s. *eod. causam qua.* vbi satis dicitur de hac materia. Sed quid fiet, si reus non veniat, & iudices impediti, etiamsi venisset, procedere non potuissent: nunquid tenebitur saltem ad expensas? Videtur, quod sic: quia contumax est: aduocati enim non est committere auctoritatem praetoris. *ff. de iud. si quis ex aliena. & ff. de re iu. contumacia.* nec prodesse videtur, si casu processus iudicis impeditur, sicuti si facto fecerit, non videtur obtemperare voluntati. *ff. de codi. & demonst. l. 2. in fi.* certus enim casus debet esse ad hoc vt non veniat. *arg. de bo. pos. secundum tab. l. 1. §. Ver. scientiam tamen.* & licèt mea non intersit, teneor tamen venire. *ff. si quis cau. si eum in prima. contra. ff. si quis cau. l. 2. §. si quis in iudicio. in fi. & ff. si quis in ius vo. non ierit. l. 2. in fi.* quia mihi interest actoris ress nò venisse: vt ibi. *ff. de iud. non videtur. & ff. de pecu. co. tempore. & ff. de arbi. si cum dies. §. si arbiter. vers. sed si in aliquem.* Et hoc verum est, quòd non tenetur venire.

apud Ecclesiam[a] publicè proponatur.

TITVLVS XV.

De eo, qui mittitur in possessionem causa rei seruandæ.

¶ Alexand. iij. Priori, & fratribus de Guiseburch †.

¶ *Missus in possessionem ex primo decreto in reali per lapsum anni veram, & incommutabilē illius rei possessionē acquirit: licèt passus missionem, habuerit infra annum voluntatem cautionem praestandi, quam tamen non deduxit ad effectum suo defectu. h. d. secūdum verum intellectum.*

DE EO QVI mit. In poss. causa, &c.

¶ *Quia per cōtumaciā sæpe peruenitur ad missionem in possessionem, ideo congrue post præcedentē ista annectitur. Et quamuis in rubro fiat dūtaxat mētio de eo, qui mittitur in possessionem causa rei seruādæ: tamē in nigro tractatur etiam de interpositione secundi decreti, per quod transfertur vera possessio: vt in c. 1. In quo collige, quod nigrum quandoque est generalius rubro: concordat de officio deleg. c. 1. lib. 5. referendo rubrum ad c. fi. eod. tit. Abbas Siculus.*

CAP. I.

CONstitutis † in præsentia nostra R. Canonico vestro, & responsalibus Præpositi de Beril. super possessione Ecclesiæ de Lamento (in quam causa rei seruandæ[b] fueratis inducti) hincinde fuit coram nobis aliquandiu disputatum: tādem ex vtriusque partis assertione[c] tenuimus, quòd licèt causa rei seruandæ tantum, in eiusdem Ecclesiæ possessionem inducti fueritis, intra annum tamen altera pars standi iuri non præstitit cautionem, licet voluntatem[d] † præstandi habuerit, & vos eam parati[e] recipere fuissetis. ¶ Ideoque decernimus, vt amodo possessionem præscriptæ Ecclesiæ (saluo iure[f] quod idem Præpositus in petenda Ecclesia habere dignoscitur) absque contradictione qualiter habeatis[g]. Vt autem nostræ diffinitionis sententia inuiolabiliter obseruetur, eam Apostolico duximus patrocinio roborandam.

¶ Clem. iij. Episcopo, & Archidiacono Eboracen.

¶ *Tempus annale non currit missionem passo, si infra illud cautionem iudicibus, vel alteri eorum alio absentibus obtulit, licet per eos, seu per eum recepta non fuerit. Et est casus notabilis secundum hunc intellectum.*

CAP. II.

CVm † sicut accepimus, inter P. Subdecanum †, & Abbatissam, & Conuentum sanctæ Trinitatis, super Ecclesia de

CONstitutis.] Actor missus in possessioné post annum efficitur verus possessor, licèt reus infra annū cautionem præstare voluerit. h. d. Primò narrat factū. Secundo interloquitur ibi, *Ideoque.* Abb. Sicul.

CASVS. Prior, & canonici de Guiseburch. habebāt quæstionē cū præposito de Beril. super Ecclesia de Lamento: ad petitionē prioris, causa cōmissa fuit quibusdam iudicibus: sed quia præpositus fuit contumax, missi fuerunt Prior, & fratres in possessionē Ecclesiæ prædictæ causa rei seruandæ, infra annum præpositus non recuperauit possessionem, vnde anno elapso partes propter hoc accesserunt ad Papam: in cuius præsentia super possessione prædictæ Ecclesiæ fuit aliquandiu disputatum: tandem per confessionem vtriusque partis constitit Papæ, quòd licèt in possessionem causa rei seruandæ dicti Prior, & fratres fuissent inducti, tamen altera pars infra annum nō præstitit cautionem standi iuri, licèt voluntatem habuerit, & ipsi causam parati fuerant recipere. Vnde Papa adiudicauit possessionem dictæ Ecclesiæ prædictis fratribus, saluo iure proprietatis ipsi præposito. Not. quòd non sufficit voluntas in casu isto sine facto. Item qui non recuperat possessionem propter cōtumaciam amissā infra annum, post annum non recuperat ipsam, tamen de proprietate auditur.

b ¶ *Seruanda.*] Super possessione, super qua agebatur tanquam super proprietate, secus si agatur super beneficio, vel dignitate. j. *in concil. Lugd. eod. tit. cum qui. lib. 6.*]

c ¶ *Assertione.*] C. si per vim, vel alio modo l. 2. & ita per confessiones partiū cōstitit de meritis causæ, & ideo ex cōfessione procedi debet. extra *de transact. præterea. §. respondemus*, & s. *de rest. spo. cum ad sedem. ad fin.*[b] quia confessus in iure, pro iudicato habetur. j. *de confess. cū super. & c. seq. & C. de confes. l. vnica. Gl. se. ponit brocar. de voluntate, an habeatur pro facto. alleg. ad negatiuam vnum can. vnū decre. & tres leges. ad affirmatiuam quatuor canones, & dat duas solu.*

d ¶ *Voluntatem.*] Non tamē studiosam, seu cum effectu: quia per eum stetit, & non per iudicem, vel per aduersarium: alias si stetisset per iudicem, vel partem aduersam, non imputaretur ei. j. *ea. c. prox.* immò & si iudicem habere non potest, coram publicis, & honestis personis dēt cautionem offerre, ac præstare, vt postea non currat annalis præscriptio: vt s. *de offi. ord. pastoralis. in fi. & j. eo. cum venissent.* Item est C. de codi. ar. quod volūtas sola nō sufficit sine effectu. j. *de re iu. cum aliquibus. & ff. de consti. pecu. promissor. §. cōstitutū. ff. de re iud. l. a. §. ait prætor. & 86. dist. non satis. & ff. qui mo. pig. vel hypo. sol. l. si ne. §. si voluntate. arg. contra. 32. q. 5. nec solo. & c. qui viderit. de pæ. di. 1. c. quisquis. §. si quis cum telo. 24. q. 5. si quid inuenisti.* Sol. vbi de necessitate opus est facto non sufficit voluntas, si factū adimpleri potest, aliàs volūtas reputatur pro facto. vt in *c. non satis.* Vel aliter vbi quis habet volūtatem faciēdi bonum: sufficit sola voluntas, si non potest facere illud.[e] sed si voluntatem habet malè faciendi, & per eum nō stat, quin quia procedat ad actum exteriorem, ei imputatur.[d] *de pæn. dist. 1. si quis cum telo.* & in pluribus legibus ibidem. aliàs sola volūtas non imputatur, quia cogitationis pœnā nemo meretur. *de pæn. dist. 1. c. cogitatio.*

¶ *Glos. seq. in prin. format duas quæst. prima quod si passus missionem non valet propter impotentiam præstare cautionem? Respondet, quòd ei non imputabitur. Secunda cui sit præstanda hæc cautio? Respondet, quod parti. hoc verum in districtu iudicis*

e ¶ *Parati.*] Si verò non fuissent parati eam recipere, non nocerēt præposito. *arg. ff. de le. commisso si fundus. in fi. §. in fi. §. in commissoria.* vel si eam præstare non posset, non imputaretur ei: quia inanis est actio, &c. *ff. de dolo. nam is & s. de resti. spo. olim. 2.* & j. *de solu. Odoardus.* præstat ergo, quam potest, scilicet iuratoriam, & j. *de do. inter vir. & vxo. & de do. post diuor. resti. per vestras. §. fin. & C. de epi. & cle. Auth. generaliter. & in Auth. vt nulli iu. §. si verò. coll. 9. sed illud proestetur.* j. *de app. c. vlt.* Item habes hic, quòd parti præstanda est cautio ista: quod est verum: & ideo si non potest iudex haberi, præstetur parti. Et iudici etiam potest præstari parte absente. j. *ea. c. 2. & 3. & s. de offi. ord. c. pastoralis.* Si autem neutrū potest inueniri, præstabitur alicui honestæ personæ, quæ recipiat cautionem nomine aduersarij.

ADDITIO. Sic j. *de conuer. coniug. c. vlt.*

f ¶ *Saluo iure.*] Super proprietate. Sic s. *vt lit. non contesta. quoniam. §. quod si an fi. & s. de do. & contu. prout. in fi.*

g ¶ *Habeatis.*] Hic sumitur. arg. quòd secundum decretum necessarium sit in reali actione: sed ideo datum fuit secundum decretum, quia dubitabatur super cautione, an infra annum præstita fuisset, & ideo reuocabatur in dubium inter partes. & de hoc satis dictum est. s. *eo. prox. contingit.*

CVm sicut.] Si non stent per reum, quò minùs caueret infra annum, actor per lapsum anni non efficitur verus possessor. Diuiditur: nam in prima facti narratio. In secunda causæ commissio ibi, *Discretioni.* Abbas.

CASVS. Inter abbatissam, & conuentū sanctæ Trinitatis ex vna parte, & P. subdecanū ex altera, coram abbatibus Thauriniensi, & de Corinth. & archidiacono Chim. iudicibus delegatis, super ecclesia de Capit. quæstio vertebatur, propter contumaciā P. subdecani iudices miserunt moniales in possessionem rei petitæ, causa rei seruandæ. Sed cùm hoc ad subdecani notitiam peruenisset, ad archid.

† *Videl.* si repetendi. C. de codi. inde. & l. prætor. & ibi Bart. ff. de noui operis nunciat.

Reus contumax Ioan. And.

† Ioan. And.

† *ff. de eo. l. in compl.*

e 45. dist. duæ sunt. *Senec. 34 ad Lucil. Magna pars bonitatis est velle fieri bonum.* Ioan. And.

d *Hierony. ad Gelantiam dicit: quantū ad prædicti rationem pertinet: nocuit, qui necere disposuit.* Ioan. And.

† Cap. 2. eo. tit. in 2. cōpil.

† *Al. subdecanum.*

a Obligare etiam ipsam rem, quā recup. vat, vel poterit, posset etiam obligare se ad pœnam pecuniariam, de præsum. literas. ver. quo circa. vel *primationis beneficij.* de elec. cum dilecti. ad fin. *secūdum* Host. Ioan.

b Concor. l. cerrum. §. diter ad sententiā & *sed ante* plos. & Bart. & de confess.

† Sic *decr.* Ioan. Andr.

archid. prædictum accessit, offerens ei standi in iudicio cautionē, quā abbas de Corinth. profectus erat in Angliam, & abbas Taurineñ. viam fuerat vniuersæ carnis ingressus possessionem tñ infra annum non potuit obtinere. vnde dict. P. post annum accessit ad Papam petens sibi super hoc prouideri, cùm per ipsum non stetit, quò minus possessionem recuperasset infra annum: mandat Papa quibusdam, quatenus si ita est, recipiat à reo cautionem standi iuri, & ei restituant possessionem non obstante eo, quod annus est elapsus: si per eum non stetit, quo minus infra annum possessionem receperit, & dederit cautionē. Not. quod si per me non steterit, quò minus faciā, quod debeo, non est mihi imputandum. Item si non possum liberè copiam iudicis, nō currit mihi tēpus annale.

a ¶ *Res petitæ.*] Sic s. *Vt lit. non contest. quoniam §. in aliis. & j. eo. c. vlt. C. de his qui ad Eccle. confu. præsenti. §. cū autē.*

¶ *Glo. seq. signat contrarium de l. cutor quis. & solui.*

b ¶ *Sed non potuit obtinere.*] Sed nec debuit, cū, iuresfuitiēt iudices, ipse solus restitui nō posse dare non poterat: quia solus nō habebat iurisdictionē. s. de off. dele. *cum matrimony. & c. duo delegatorum. & 2. q. 6. c. si quis §. sed si plures arg. cōtra* quia cum res esset tēpore peritura, archidiaconus poterat se intromittere. sic apparet in tutoribus. *ff. de admin. tut. inter quis. §. 1.* Sed nō est verū, vt dictu est, cū non haberet iurisdictionē. poterat tñ cautionē recipere ab ipso nomine aduersarij, nō tā quā iudex, sed tanquā honesta persona, & sic non curreret tempus. s. *de offi. ord. pastoralis. §. Veruntamen.* de hac cautione dictum est in prox. c. s. eo.

c ¶ *Recepta.*] Et ita quod non potuit facere primò, modò facere debet, vt possessionem recuperet. sim. j. c. 1. sic etiam si ad terminum venire, aut etiam soluere non potuisti, non tamen post terminum erit a solutione absolutus. *ff. de do. & contu. cum dilectis. §. præterea. Versi. si enim ff. de arbi. Celsus. §. 1.*

¶ *Glossa ista notat, quod si per me, &c. signat contrarium decretalis prox. & solutio.*

d ¶ *Non steterit.*] Not. quòd si per me non stat, quò minus faciam quod debeo, non est mihi imputandum. sic s. *de rescri. si autem. & c. plerunque. §. 1. ibi, postquam copiam. & s. Vt lit. non contest. quoniam. circa prin. & j. de appellat. ex insinuatione.* ibi, *absque damno. & 2. q. 6. anteriorum. §. ad hoc. & j. de app. ex ratione. arg. contra. s. c. prox.* sed ibi voluit solummodo, sed nō eam effectu, & voluntas ibi stetit in suis terminis, hic vero voluit, & obtulit, sed defuit, qui reciperet, & absente illo qui fuit causa custodiæ in possessionem missus, ex causa necessaria, possessio restitui non debet. j. *de Verb. signi. dilecto.*

† *Alias, col.*
† *Alias ita: Taurien. & de Collo. abbates, & Archidiaconus Chimenen. alias ita: Thaur. & de Corin. Abbates, ac Archidiaconus Chimenen.*
† *In codice Barbarie erat ad eiusdē subdiacon.*

a *In tutoribus loquitur, quorū officiū quilibet exercet in solidum, ne vtilitas personæ, cui dati sunt, impediatur. ff. de adm. tuto. si plures. delegati vero simpliciter dati vnus sine reliquo nihil potest. supra de offi. deleg. prudentiam loquitur. And.*
† *Ca. 2. eo. tit. in 1. compil. Et de eo. collectio. de Dec. in c. Ecclesia S. Ma. x. de c. nsti. & in c. consulta tionibus de offi. deleg. & Romanam sing. 4. 4*
† *In codice Barbatiana: quod cum dictus abbas cum super quadam possessione coram L. ap. se. de. traxerit in causam*

Capit. † quæstio verteretur: de Thaurino †, & de Corinth. Abbates, ac Archidiaconus Chimã. à sede Apostolica delegati, Moniales ipsas rei seruandæ causa, in possessionem rei petitæ[a] miserunt: vnde cum hoc ad † Subdecani notitiam peruenisset, ad Archidiaconum prędictum accessit, & offerens ei sistēdi iudicio cautionem (qm̄ Abbas de Corinth. profectus erat in Angliā, & Abbas Thaurineñ. viam fuerat vniuersæ carnis ingressus) possessionem infra annum sibi resignari cum instantia postulauit, sed nō[b] potuit obtinere: *& infrà.* ¶ Discretiu m vestræ mandamus, quatenus si est ita, sistendi iudicio ab eo cautione recepta[c], ei possessionem restitui faciatis, nec obstare volumus, quòd annus elapsus esse proponitur, si per eum nō steterit[d], quò minus infra annum, & possessionem receperit, & dederit cautionem.

¶ Innoc. iij. Vrbinati, & Senagolen̄ Episcopis.

¶ *Si passus missionem, reperens possessionem, allegat se contumacē non fuisse, restituitur in pristinum statū præstita cautione, & dilata condēnatione expensarum, quam cunctat, si postea constiterit eum non fuisse contumacem.*

CAP. III.

Cum † venissent ad Apostolicam sedem Abbas sancti Angeli, & P. Gal. idem P proposuit, quòd † prædictus Abbas cū super quadam possessione, coram ioanne Apostolicæ sedis Legato traxit in causam *& infrà.* ¶ Verùm Legatus ipse causam commisit iudicibus, secundum ius, & bonam terræ consuetudinem † terminandam: qui cum secundum ius tantum vellent procedere, præfatus P. nostra n audientiam appellauit: sed iudices nihilominus partem aduersam in possessionem rerum petitarum incu cendam causa custodiæ[c] decreuerunt: ita quòd si vsque ad annum, & diem præstaret sistendi iudicio cautionem, & parti alteri triginta libras restitueret[f] pro expensis, reciperet possessionem eandem. Cumque G. sedis Apostolicæ Legatus infra annum fuisset terram illam ingressus, ipse cautionem standi iuri obtulit[g] coram eo, & possessionem sibi restitui postulauit, paratus expensas restituere factas in lite, quæ sex librarum summam (sicut asserit) non excedunt: sed Abbas triginta librarum sibi restitui petiit quantitatem: *& infrà.* ¶ Nos igitur ipsum P. cautione[h] præstita, in possessionem credimus † reducendum: Hoc etiam decernentes, vt si consuetudinem, quam allegat, laudabilem esse constiterit (quia ex hoc sequitur eum rationabiliter[i] appellasse) ad restituendas expensas nullatenus compellatur: alioquin, cùm ex hoc appareat eum frustratoriè appellasse) ad restitutionem

¶ *Cum venissent.*] Si reus contra quem factū est missio in possessionem, dicat se contumacem nō fuisse, non condemnabitur ad expensas. Primò ponit factum coram Papa narratū querelæ, vel appellationis remedio. Secundo dat iudices ibi, *Nos igitur.* Abb. Sic. Casvs. Abbas sancti Angeli cām habebat super quadā possessione cōtra P. Galleñ. legatus illius prouinciæ cām illam cōmisit quibusdam iudicib. secūdū ius, & bonā consuetudinē illius terræ terminādā: sed cū iudices vellēt procedere in re secūdū ius, prefatus P. ad sedē Apostolicā appellauit, sed nihilominus iudices parti aduersæ in possessionē rerum petitarū causa rei seruandæ misit decreuerunt, ita quod si vsq; ad annū, & diem præstaret cautione iudicio sisti, & parti alteri triginta libras restitueret pro expēsis, reciperet possessionē eādē. post modū legatus ille recessit, & alter legatus infra annu terra illā est ingressus, corā quo dictus P. obtulit cautionē standi iuri, & possessionem sibi restitui postulauit, paratus restituere expensas vsque ad sex libras. sed Abbas volebat triginta, & sic annus elapsus est: vnde quæstio ista ad dñm Papam est delata, corā quo hæc, & alia proposita fuerunt: dñs Papa decreuit illū P. in possessionē reducēdū psita ea cautione pstita, statuentes vt si cōsuetudo, quā allegabat, laudabilis fuerit, ad expēsas restituendas non compellatur: quia ex hoc appellauit. si verò consuetudo laudabilis non fuerit, appellatio non tenuit, vnde ad moderatas expensas reddēdas abbati, quas cōstiterit ipsum propter hoc fecisse, cōdēnatur. Not. quòd nō obstat lapsus anni ad recuperandam possessionem, si infra annum non stat per eū qui amisit eam. Item appellatio legitima impedit traditionem possessionum, & si non est legitima non impedit, quo minùs detur.

e ¶ *Causa custodiæ.*] Argu. nō fit possessor, sed tñ custos. sic j. e. c. pr.

¶ *Glo. seq. recte per q. an legitime de bene fecerit iudex condēnādo ad expēsas resp. per missionem. Et dicit, q. nō, duplici ratione.*

f ¶ *Restitueret.*] Hic malè pronūciauit, quia primo debuit ei de expensis constare, saltem per iuramentum. C. de iu. iurando. *sancimus.* & præmissa taxatione. s. *de proc.* constitutis, & hic in fine dicit, quas abbatem constiterit propter hoc fecisse. vnde perperam processit, quia non debuit condemnare eum ad voluntatem abbatis: vnde Papa non stat illi condemnationi. Propterea condemnatio expensarum debet fieri tempore præstandæ cautionis, quo recuperat possessionem. *supra loan. And.* & *lit. non contest. quoniam. §. in aliis. & infra de sequestra.* & hic in fi.

¶ *Glo. seq. recte per q. an offerens cautionē corā legato per id renunciauerit appellationi ad Papā interiectæ. arg. pro. & cotra. & soluit. quærit demum, nunquid appellatio profuit? & respondet.*

g ¶ *Obtulit.*] Per hanc oblationem cautionis interrumpit præscriptionem annalem. s. *de off. ord. pastoralis in fi. & s. c. prox.* Et per hoc videtur renunciasse appellationi, & ratam habuisse sententiam iudicū illorum, ex quo acquieuit illi. *arg. s. de off. dele. prætorum. & j. de testi. cum venissent. & arg. ff. de iud. l. Verum. & ff. rē ra. ha. l. 3. §. falsus.* sed cōtra innuit, q. Papa mandat inquiri de appellatione: quare per hoc non intelligitur renunciasse. Dicas, ex quo aduersarius noluit recipere cautionem, & restituere possessionem, statim licuit ei prosequi appellationē: & ita cū per eum non steterit, quin dedisset cautionē, & recepisset possessionē, sed potius per aduersarium, & per iudicem, ei circa possessionem recuperandam obesse non debet: vt s. c. prox. Quid ergo profuit ei appellatio? Multum profuit: quia si appellatio sua fuit legitima, non cōdēnabitur in expensis: si non fuit legitima, cōdēnabitur in expensis tñ necessariis, quas propter hoc cōstiterit abbatē fecisse, vt dicit in fi. si tñ non appellasset, simpliciter restituisset expensas.

h ¶ *Cautione.*] Sufficienti. j. *de sequestra. c. in fi.*

i ¶ *Rationabiliter.*] Cū hic Papa iubeat inquiri de appellatiōe, patet

† *Infra, quod consuetudo terrę per glossam in c. lite terrę consuetudine, id. ad quā. † Ite recurrendum est consuetudinē, vide late per glossam in c. cōsuetudo. dist. 1. & in c. illud dist. 12.*
† *In codice Barbatia legitur de bene. reuocamus. In cæteris, credimus, habetur.*
† *Ite ad. j. de præ. & de Bel. per c. 1. Dasi. C. de sen. & aliis.*
b *Ibi videtur assumere pro. & de illo diffinit postmodum. Io. And.*
Præscriptio annalis interrumpitur per oblationem cautionis.

puet, quòd non recessit ab ea per oblationem cautionis, sed hoc fuit culpa aduersarij, qui eam noluit recipere: quod profuit huic appellanti in hoc, quia non condemnabitur in expensis, si legitimè appellauit: & sic tutius fuisset illi accepisse moderatas expēsas.

a ¶ *Illarum*] Et etiam ad eas, quas fecit in rebus, quarum possessionem tenebat, conseruandis: etiamsi non expediebat facere illas, dum tamen credebat expedire a. *ff. de bo. auth. iud. poss. prætor. ait. §. quod ait prætor.* aliàs generale est, vt non sufficiat credere, & expedire, nisi in veritate expediat *ff. de nego. gest.* sed an vltro §. 1. *in fin.* vtiliter enim debet cœptum esse negotium, licèt non spectemus euentum vt hic dicit.

b ¶ *Necessaria*] Necessariæ expensæ dicūtur, impensæ sine quibus deterior esset res, si non fieret, aut etiam periret. *ff. de verb. signi. impēsa. & ff. de pignor. act. si necessarias. & ff. de impen. in re do. fa.* impensæ & duabus legibus seq. de hoc dictū est s. *tit. prox. c. finem litibus.*

cogatur expensarum illarum [a], quas Abbatem constiterit propter hoc necessarias [b] in lite fecisse.

¶ Gregorius ix.

¶ *Contra absentem, qui non dimisit Procuratorem, facta citatione domi, nullo defendente, fit missio. h. d. supplendo ad literam maximè: vt dicitur in glo. Et est verus, & notabilis intellectus.*

CAP. III.

Si aduersarius tuus post citationis [c] edictum, ad remota loca se transferens, Procuratorem legitimum non dimisit: & denunciatione publicè facta domi [d], non apparet, qui defendat [e] eundem: iure petere potest, vt in possessionem earum terrarum, de quibus quæstio vertitur, causa custodiæ inducatis †.

Si *aduersarius.*] Si reus citatus se absentat, nec procurator, nec alius eum defendit, mittitur actor in possessionem rei petitæ causa custodiæ. h. d. inhærendo literæ, quòd reus fuit prius personaliter citatus, & postea se absentauit. Primò ponitur thema, ex quo quæstio. Secundo solutio ibi, *Iure petere.* Abbas Siculus.

TITVLVS XVI.

Vt lite pendente nihil innouetur.

¶ Alexander iij. Eboracen. Archiepiscopo.

¶ *Priuilegium etiam à Principe impetratum, per quod priuatus quis sine causa cognitione lite pendente vsu possessionis, tanquàm surreptitium non valet, seu tanquàm rationi obuium est reuocandum.*

Casvs. Aliquis citatus fuit ad causam, post citationem absentauit se nullum dimittens procuratorem. Quæritur, qualiter contra ipsum sit procedendum? Rn̄det, quòd denunciatio ad domum ipsius legitima debet fieri: & si non apparet, qui defendat eum, actor in possessionem rei petitæ causa rei seruandæ potest induci. No. quòd quilibet tenetur dimittere procuratorem, qui eum defendat: alias procedatur contra ipsum, vt hic dicitur.

¶ *Glo. seq. dat duos intellectus ad textum. Panor.*

c ¶ *Citationis.*] Hoc ideo dicit: quia si ante citationem, & non in fraudem se absentaret, non daretur restitutio possessionis contra ipsum: licèt præsens vellet probare spoliationem, & possessionē. *s. de off. deleg. consultationibus.* sed missio in possessionē causa custodiæ nihilominus fieri dēt. & ita quod dixit: post citationis edictum, idem intelligo etiam ante citationem: quia dēt dimittere procuratorē, qui ad loca remota se transtulerit. De hoc dictū fuit *s. de off. deleg. consultationibus.* vnde supple hic maximè.

d ¶ *Domi.*] Sic *j. de do. & contu. causam quæ.* vbi de hoc *s. & c. venerabilis* & *ff. ex quibus cau. ma. item ait. §. hoc autem. & l. seq. & j. de cle. non resi. ex tua.* Bernar.

e ¶ *Qui defendat eundem.*] Ergo si appareat, qui defendat eundē, audiendus est. *ff. de procuratoribus.* seruum quoque. *§. publicè.* & *l. absent. & C. eo. exigendi.* præstita satisdatione, vt in *l. exigendi. & ff. de in ius vocando. neque. §. qui in ius.* & ille qui defendit, id facere debet, quod dominus in lite faceret, & cauere idoneè, id est, iudicatum solui *ff. de procuratoribus,* & *defensoribus. sed & ha persona. §. defendere.* & appellare tenetur, si contra ipsum pronunciabitur. *s. de procuratoribus non iniustè.* & *j. de appellationib. si iniustus. ff. de nego. gest. l. liberto. §. vltimò.* & ita quilibet tenetur mittere procuratorem, qualitercunque sit absens, [h] aliàs requisitis amicis, & facta denunciatione, si non defenditur, proceditur contra ipsum. vt hic dicit. & *ff. ex quib. cau. ma. item ait prætor. §. vlt.* & *l. seq.* & *s. de do. & contu. causam quæ.*

VT LITE PENDENTE NIHIL, &c.

¶ *Visum est suprà de quadā innouatione, quæ fit contra absentes contumaces: quia fit missio in possessionē, quandocūq; proceditur ad excōmunicationem, vel ad sententiā diffinitiuā. Sed ne crederes aliquis, quòd eodē modo circa statū causæ procedētis posset aliquid innouari, vt mutatio fiat circa statum eorū: ideo annectitur hæc rubrica. Et not. quòd hæc rubrica formatur negatiuè: ex quo infertur, quòd regulariter lite pēdēte nihil est innouandum. Quādo autem dicatur lis pendere, quoad materiā huius tit. vide text. not. in clem. 2. eod. tit. & ibi gl. & 11. q. 1. c. vlt. & 16. q. 4. volumus. Abbas.*

CAP. I.

A† Memoria nostra non excidit: & *infrà.* ¶ Statuimus, vt literæ prohibitionis [f] nostræ, quas ad petitionē Archiepiscopi Cantuarien. tuæ fraternitati direximus, nullum tibi præiudicium [g] faciāt, quò minùs tibi, & successoribus tuis liberum sit (quemadmodum vobis est beneficio priuilegiorum Apostolicæ sedis indultum; & tu, & prædecessores tui consueuistis facere) ante vos per totam Angliam deferre crucem [h], quousque diffinitiua sententia decernatur, an Ecclesia tua de iure [i] † hoc debeat habere.

¶ Clemens iij. †

¶ *Accusatus de adulterio ad separationem tori, non debet lite pendēte priuari possessione coniugali.*

CAP. II.

Laudabilem †: & *infrà.* ¶ Quæris, quando matrimonium accusari contingit, an statim sit carnale commercium

A *Memoria nostra.*] Lite pendēte reus commodo possessionis suæ priuari non debet. Primò decisè ponit querelam. Secundò prouidet ibi, *Statuimus.* Abbas.

¶ *Glo. seq. ponit casum.*

f ¶ *Litera prohibitionis.*] Eboracen. Archiepiscopus ex priuilegio Apost. sedis faciebat crucem portare ante se per totam Angliā, Papa ad petitionem Cantuarien. archiepiscopi prohibuit ei per literas suas, ne hoc faceret, donec cognosceretur, an hoc faceret de iure: sed quia Papa priuauerat illum sine causæ cognitione, dicebat archiepiscopus Eboracen. quòd non debuit prohiberi ante causæ cognitionem. Vnde Papa statuit, quòd non obstante illa, vel aliqua probatione, faciat ante se portare crucem per totam Angliam, quousque constiterit, an de iure hoc facere debeat. Bernardus. No. quòd lite pendente nō est alicui auferēda possessio. Abbas Siculus.

g ¶ *Praiudicium.*] Et ita quod illicitè factum est, potest licitè reuocari. 35. q. 9. *quod quis commisit.* & *c. sententiam Romana sedis.* & sapientis est reuocare, quod prauè fecit. 12. q. 4 *magna. & ff. de re iudi. quod iussit.* etiam errorem suum quilibet emendare tenetur *j. de ac. qualiter, & quando.* [a] *j. de sen. excom. sacro. § si verò* & *de app. cum cessante.* & in *Auth. de nupt. circa princ. per vnam columnam. coll. 4.* Ex quo Papa reuocat, quod iniustè fecit: multò fortiùs & alij hoc facere debent: immò & quod bene factum est, si incipiat esse occasio mali, destruendum est. 63. *d. c. quia sancta. §. verum.* & 12. q. 2. *certè ego sum.*

¶ *Glo. seq. no. incorporalia quasi possideri: possessorem non priuari, nisi in casu: alle. horum concordantias.*

h ¶ *Deferre crucem.*] Not. quòd incorporalia possidentur, vel quasi possidentur, vt hic, & 84. *d. quisquis. & s. de causa pos. & propriè cum Ecclesia. §. nos igitur. in fi. & j. de præscr. si diligenti. circa medium ff. de vsura. l. 4. §. si viam. ff. de acq. re. do. seruus. §. 1.* Itē patet, quòd lite pēdēte nō debet quis priuari sua possessione. 6. q. 4. *volumus. & j. de priuile. dudum. & C. de proba. l. 2. & C. de rei ven. l. vl. & in Auth. in medio litis sacras iussion. non fieri. §. illud quoque. coll. 8. & ff. de peti. hære. diuus Pius. & 8. q. 4. nonne.* & *j. tit. prox. c. 2.* & per totum, nisi aliàs suspectus esset de dilapidatione 3. q. 2. *quia ea. & j. de simo. licet Hely. & ff. qui satisd. cog. si fideiussor. §. vlt. & j. tit. prox. c. 2. & 3. & 2. q. 6. quotiens.* [c]

i ¶ *De iure.*] Nota quòd quatuor patriarchales sedes vbique possunt crucem ante se portare, præterquam in vrbe Romana, vel in præsentia Papæ, vel ipsius scilicet Papæ legati. *j. de priuil. antiqua.* alij verò non, nisi in prouincia sua: & nisi hoc alicui per priuilegium speciale sit concessum, vt hic dicitur: & ita quod dicis de iure, id est, de priuilegio speciali: & hoc iure cognoscitur, qualiter fuerit concessum vtrùm per surreptionem, & in præiudicium alterius, vel non: quia sic non debet valere: *arg. suprà de vsu pallij. ex tuarum.* & *supra de off. or. licèt. & ff. ne quid in lo. pu. l. 2. §. si quis à principe.* quia in præiudicium alterius non debet priuilegium: vt in *d. §. si quis à principe. & s. de pr. consu. cùm olim.*

Laudabilem.] Lite pendente super coniugio, non interdicitur coniugibus carnale commercium. h. d. Primò ponitur consultatio. Secundò resp. ibi, *Ad quod.* Abb. Siculus.

† Cap. 1. eo. tit. in 2. cōp. *Et adde notas huius c. in quib. contra hæreticos defenditur consuetudo gestandi crucem, vbi plurima de crucis signo.*

† *Hodie de iure possunt archiepiscopi crucem ante se deferre per quaslibet loca etiā exempta sua prouincia. quouis priuilegio contrario non obstante.* Clemen. vlt. de priuile. & *quod dicitur hic glo. in verbo. de iure, procedit de iure antiquo.*

† *Aliàs: Cœlestinus iij.*

† Cap. 2. eo. tit. in 2. cōpil.

c *De his qua tenet patriarchis eorūque nominibus, & dignitate vide de Cassaneū* in catalogo gloriæ mūdi. pa. 1. cōsideratione

Casvs.

suspendendum: *& infrà*. Ad quod † breuiter respondemus, quòd coniugum alteruter accusatus, ante probatam [a] accusationem, iure, quod habet in altero, priuari non potest.

Innoc. iij. Abb. & Conuentui sancti Siluestri.

¶ Qui rem litigiosam alienauit, ita quod rehaberi non potest, debet æquiualentem substituere in locum illius, quam alienare non poterit. h. d. cum seq.

CAP. III.

Ecclesia † sanctæ Mariæ in Via lata, contra Ioannem de Ateia (qui quasdam possessiones ipsius dicebatur contra iustitiam detinere) mouit sub L. Iudice quæstionem: *& infrà*.

¶ Prohibemus, ne possessiones, quæ successerunt [b] in locum, & ius illarum: quas ab Ioan. de Ateia Ecclesia sanctæ Mariæ petierat, in monasterium vestrum ab eodem Ioan. lite pendente translatas, alienare interim præsumatis †: vt si Ecclesia sanctæ Mariæ de vitio litigiosi [c] contractus, vel de proprietate voluerit experiri, (ne si obtinuerit in iudicio, in vanum laboret [d], monasterio vestro minimè possidente) sit, quod euincere valeat, & habere.

¶ Idem.

¶ Idem dixit, quod in præcedenti.

CAP. IV.

ij Ecclesia sanctæ Mariæ: *& infrà*. ¶ Possessionem, qua fuerat, prætermisso iuris ordine, prædicta Ecclesia spoliata, sibi

CASVS. Aliquis accusat matrimonium propter consanguinitatem, vel aliud perpetuum impedimentum, quæritur, an statim carnale commercium sit suspendendum? & respondetur, quod alteruter coniugũ priuari non debet iure, quod habet in altero, ante finem causæ. No. quod lite pendente vxor debito iure priuari non debet. Item not. quòd ille, qui ad instantiam Ecclesiæ soluit debitum vxori, sibi præiudicium non facit.

¶ Gl. seq. alleg. 12. contra f. 5. decret. 1 can. & 3. leges, demum signat contrarium. & remittit. item signat aliud, & soluit.

a ¶ *Probatam.*] *s. de off. deleg. causam matrimonij. s. de diuor. porrò. & s. de restit. spo. ex conquestione. & 8. q. 4. nonne. & 17. dist. § hinc esset. & 16. q. 4. Volumus. & 15. q. Vlt. c. vlt. & s. de in integ. re. cũ venissent. & s. c. prox. & C. de rei ven. res alienas. & C. de proba. l. 2. & C. de libe. causa. non ideo.* a *arg. contra. j. de re iud. tenor.* Sol. ibi, & *j. de regu. venits.* Item *arg. contra s. de rest. spol. literas. ad fin.* Vñ non fuit plena restitutio, sed id ideo est, quia habebat incontinenti probationes: nec sunt contraria: quia ibi agitur possessorio, hic non, vnde non debet alteruter priuari, &c. ille tamen qui conscius est impedimenti, non debet exigere, nec reddere: vt in *decre. literas.* B.

Ecclesia.] Hæc decre. & sequens de eodem facto loquuntur: & aliqua ponuntur ibi, quæ præcesserunt tempore aliqua posita hic. Et de hoc eodem facto loquitur *c. Ecclesia sancta Mariæ de constitu.* & malè potest intelligi vna sine aliis. Et ideo glossa hic ponit casum, & seriem facti ad omnes tres decr. Et si vis habere seriem facti, prout contigit, ordo est, vt primò legatur ista decre. vsque ad vers. *Prohibemus*. secundò decret. seq. vsque ad fin. tertiò illa. scilicet, de consti. quartò iste versi. *Prohibemus*. Et hoc ideo, quia principium huius c. ponit principium, & originem huius negotij vsque ad vers. *Prohibemus*. & sub illa dictione. *& infrà*, quæ præcedit vers. *Prohibemus*. deciditur, qualiter facta alienatione rei litigiosæ in monasterium, monasterium fuit de facto spoliatum per senatorem occasione statuti, de quo in glossa: & tradita fuit possessio Ecclesiæ sanctæ Mariæ: quæ etiam fuit postmodum de facto spoliata per quendam consiliarium Capitolij: & restituta fuit illa possessio de facto monasterio: qua restitutione facta, monasterium illam possessionem titulo locationis transtulit in quendam potentem, ita quòd de facto haberi non poterit. Primò incœpit iuridicè coram Papa Ecclesia sanctæ Mariæ petere restitutionem contra factum illius consiliarij: sed quia illa possessio haberi non poterat de facto, vt s. dixi, & multa de facto fuerunt innouata: Papa prouidit, prout habetur in decret. seq. & restituit Ecclesiæ sanctæ Mariæ possessiones subrogatas in locũ illius, seu illarum quæ haberi non poterant: post quæ petiit secũdò monasterium restitutionem illarum possessionum occasione spoliationis factæ per senatorem: & Papa monasterium restituit, vt dicitur in *decret. Ecclesia. de constitut.* quia restitutione facta, Papa timens ne monasterium illas possessiones subrogatas alienaret, sicut fecit de principalibus: mandauit monasterio, prout dicitur hic in vers. *Prohibemus*. Et ex his iuncta glossa 1. habes clarissimè seriem, & ordinem negotij. Et hæc decr. non potest commodè diuidi propter mixturam facti: de qua s. Abbas.

CASVS. ad [b] vtramque decretalem Ecclesia sanctæ Mariæ in Via lata, mouit quæstionem contra Ioannem de Ateia super quibusdam possessionibus coram L. iudice. lite contest. idem Io. possessiones illas transtulit in monasterium sancti Siluestri: demum senator Romanus occasione cuiusdam statuti (in quo cõtinebatur, quòd si quis rem litigiosam transferret in alium lite pen. possessio auferretur possessori, & daretur petitori) spoliauit monasterium possessionibus illis, & eas restituit Ecclesiæ sanctæ Mariæ: postea sententia senatoris fuit reuocata, & spoliata fuit Ecclesia sanctæ Mariæ, & monasterium restitutum. Lite illa pendente Cœlestinus reuocauit causam ad præsentiam suam: non obstante illa reuocatione, diuersæ sentẽtiæ latæ fuerũt per senatores, quæque pro Ecclesia, quæque pro monasterio, vltimò corã Innocentio petebat Ecclesia sanctæ Mariæ restitutioné illarũ possessionũ, quib. iniustè fuerat spoliata per quendã cõsiliariũ Capitolij: dominus Papa reuocauit in irritum, quicquid actum fuerat ab aliis, post quã Cœlestinus reuocauit negotium ad curiã suam: & restituit Ecclesiam sanctæ Mariæ & quia possessiones illæ fuerunt obligatæ alij titulo locationis, post restitutionem factã ab Ioan. de Ateia, nec monasterium poterat recuperare eas, vt ecclesiam restitueret, præcepit Papa, quòd Monachi alias possessiones æquiualentes prioribus substituerent loco priorũ: quod & factum fuit arbitrio bonorum virorum: & illæ substitutæ erant pignori obligatæ: & Papa fecit illas liberari à creditoribus, qui domino Papæ instrumẽta pignoris reddiderunt. Demum monasterium petiit restitutionem illarum possessionũ cõtra sentẽtiã senatoris, & Innocentius ipsum restituit cõtra sententiam senatoris, præcipiens vt possessiones illæ substitutæ non debeant alienari vt Ecclesia si voluerit agere de proprietate, vel de vitio litigiosi cõtractus, sit, quod euincere valeat, & habere. Not. quòd res, quæ succedit in locum alterius, eodem iure censetur cum illa. Item lite pendente res, quæ sit litigiosa, in alium transferri non debet.

¶ Glo. seq. arg. quòd res, &c. & signat contrarium.

b ¶ *Successerunt.*] Hoc ideo dicit, quia possessiones, super quibus cõtra Ioanné de Ateia mouit ecclesia quæstioné, monasteriũ sancti Siluestri locauerat alij, locationis titulo, quas monasteriũ receperat à Ioáne de Ateia lite pen. vt *j. c. prox.* & hic dicitur: vnde monasteriũ, quia non potuit illas possessiones reuocare, aliàs possessiones æquiualentes prioribus substituit in locũ illarum. & est hic ar. quòd res, quæ succedit in locum alterius, eodem iure [e] censetur cum illa. *arg. j. de vsur. cùm tu. in fi. & in glos. fi. & 93. dist. c. vlt. & 94. dist. c. 1. & ff. de leg. 3. fideicommissa § 1. si rẽ suã. ff. de le. 2. imperator. in fi. & l. seq. & ff de dona. inter virum, & vxo. l. vxor marito.* d *Arg. contra ff. de fur. qui vas. § vlt.*

¶ Glo. seq. tractat, quæ sit pœna litigiosi contractus: quod sit vitiũ litigiosi: casus, quibus cesset in speciali, & vniuersali iudicio.

c ¶ *Litigiosi.*] Pœna litigiosi cõtractus est, quòd emptor sciens rẽ litigiosam, pretium amittat, & rem restituat, non vt cedat lucro alienatori, sed pretium, & alia tanta quantitas ab eo, qui alienauit dabitur fisco. Ignorans pretium recuperat à venditore, & tertiam partem pretij: quia ei non manifestauit rem litigiosam fuisse. Et eodem modo punitur dator, & donatarius sciens, vel ignorans, secundùm quòd traditur. *C. de litigi. l. vlt.* Vitiũ litigij dicitur, cùm quis rẽ litigiosam in iudiciũ deductã, de cuius dominio mouetur quæstio inter actoré, & reum, transfert in alium lite pen. siue sint res, siue actiones. [e] *C. de litig. l. vlt. in princ. & in Auth.* ibi posita. Tamen in aliquibus casibus, qui ponũtur in ipsa lege, põt res litigiosa alienari, scilicet nomine dotis, dõationis ante nuptias, transactionis, & diuisionis rerum hæreditariarum factæ, vel per legati, vel per fideicommissũ causam: & hæc locum habent in specialibus iudiciis. In vniuersalibus verò cùm agitur de hæreditate, prætor permittit quandoque fieri alienationé, s. pro impensis funeris, pro solutione debiti, pro cibariis familiæ. *ff. de peti. hæred. dinus.* Et ita Ecclesia sanctæ Mariæ poterat agere de vitio litigiosi contractus contra Ioan. de Ateia, qui transtulit possessiones illas in monasterium, lite pendente ad pœnam: & ad ipsam rem contra monasterium. vt in *l. prædicta. C. de litig. l. vlt.*

¶ Glo. seq. obiicit, & soluit.

d ¶ *Laboret.*] Sed qualiter potest hoc esse, quod in vanum fit talis actio, cũ si monasterium offerat se liti, condemnabitur in expensis, ac si possideret. *ff. de rei vendic. is qui se. & ff. de petitio. hæred. qui se liti.* & cùm dolus pro possessione habeatur. *ff. de regul. iur. parem*? Dic, quòd cessant illæ leges in Ecclesiasticis negotiis, ne delictum personæ, & c. 19. q. 6. *Episcopum. & infrà de excep. cùm venerabilis.*

ij Ecclesia.] Nota [f], quòd postquam superior reuocat ad se negotium: quicquid fit postea ab inferiori, non tenet: vnde reuocari debet saltem de facto. Item cùm res restitui non potest, in alio æquiualenti fieri debet restitutio.

¶ Gloss. seq. signat contrarium, & soluit.

† *Aliàs, Ad quod tibi breuiter, &c.*

† *Hæc referuntur c. 10. suprà. de constit. & vide c. 1. tit. de restitutione spo. in 3. comp. vnde facilè intelliges hoc fragmentum, &c. quod proximè sequitur.*

a *Quia prouocat in libertatem: si non probat, possessor in possessione tuebitur. Ioan. And.*

b *Hic casum Bernardo est, & in antiquis codicibus reperitur.*

† *Vide tex. in l. Falcidius. § quod si autem. & ibi Bartol. ff. qui. et cau. in poss. eat.*

c *Quia subrogatũ sapit naturã eius, in cuius locum subrogatur, de quo latissimè Euerardus in loco à vi subrogationis, in locis legalibus.*

d *l. equitur de re empta per maritũ, ex pecunia sibi donata per coniug. ad quam cõtinuò habet vidẽ in tem. Ioã. And.*

e *Host. dicit, quòd hoc habet locũ in rebus corporalibus tam mobilibus, & immobilibus, sed non in incorporalibus, nec hypothecaria actione. in Auth. de litte. § ad hoc. sed nec simpliciter interdict. rei facit rẽ litigiosam. C. & ff. de litt. l. 1. Io. And.*

f *Secus antiqua exemplaria, in quibus casus huius, & præcedentis decretalis, ut superiori narrabatur, hic consultò omisimus: perperam enim in recentioribus codicibus sunt diuisi.*

a ¶ *Renata*

restitui postulabat †: *& infrà*.

¶ Nos quicquid ab aliis factum fuit (postquam prædecessor noster ad curiam suam idem negotium reuocauit [a]) irritum decernimus, & inane: *& infra*. ¶ Verum quoniam præfatam possessionem, post restitutionem vobis factam ab Ioan. de Ateia, alij locationis titulo assignastis [b], neque restituere poteratis [c] Ecclesiæ spoliatæ: loco ipsius tantundem possessionum æquiualétium, ad arbitrium bonorum virorum, ipsi Ecclesiæ fecimus assignari [d]: quas, quoniam alij fuerant pignori obligatæ, per vos liberari fecimus à creditoribus, qui nobis instrumentum pignoris resignauerunt [e].

¶ Honorius iij. Cancellario, Cantori, & A. Canonico Parthen.

¶ *Lis decidenda est secundùm iura existentia tempore controuersiæ, nō autē secundum priuilegium impetratum lite pendente, nisi de litis pendentia mentionem faciat.*

CAP. V.

Dilectus filius magister A. persona Ecclesiæ de Basseuilla † exposuit coram nobis, quòd cùm inter prædecessorem suum ex parte vna, & Priorem, ac Monachos de Basseuilla ex altera, super decimis noualium infra fines parochiæ suæ consistentium, quæstio emersisset, ea pendente coram Iudicibus delegatis, Abbas, & Conuentus maioris monasterij Turoñ. quibus subsunt Prior, & Monachi supradicti pro se, ac membris suis, obtinuerunt à sede Apostolica indulgentiam [f] super perceptione huiusmodi decimarum: cuius prætextu Prior, & Monachi, supradictas decimas sibi vendicare contendunt, licet in indulgentia, de dicta quæstione facta mentio non fuisset. ¶ Ideóque mandamus, quatenus eisdem Iudicibus iniungatis, vt (indulgentia non obstante prædicta) in negotio ipso procedant iuxta traditam sibi formam.

TITVLVS XVII.

De † sequestratione possessionum, & fructuum.

¶ Innocentius iij. Mediolañ. Archiepiscopo.

¶ *Res, in quam facta est missio, non debet sequestrari, etiam si missus inde fuerit violenter eiectus. Vel notabilius sic: Sequestrum factum loco missionis propter scandalum euitandum, reuocari debet oblata cautione, & restitutis expensis.*

CAP. I.

A[a]D † hoc vnxit nos Deus: *& infra*. ¶ Abbas de Regula † nobis exposuit, quòd cum M. prædecessor tuus super causa, quæ inter ipsum, & monasterium suum fuerat agitata, obtinuisset Veronēsi Episcopo literas destinari: & ipse super iudicio possessorio, partim pro monasterio, partim pro Archiepiscopo sententiam protulisset: procuratore ipsius monasterij quæstione de proprietate postmodū intentare volēte Archiepiscopus iurisdictionem Episcopi opposuit expirasse: asserens causam possessionis tantùm, & non proprietatis fuisse commissam: & quia super possessione pronun-

a ¶ *Reuocauit*.] Tanquam à non suo iudice factum: quia senatores non debuerunt postea se intromittere, ī. *de of. dele. licet. &* 3. *q.* 1. *nomen.* 3. *q.* 6. *multùm stupeo arg. contra.* ī. *de offi. or. significauit.* sed illud ideo fuit: quia delegatus non procedebat, & altera pars remanebat in manifesto delicto.

b ¶ *Assignastis*.] Et sic monasterium incidit in vitium litigiosi contra- … vt ī. *rat. prax.* vt … lo. fecit. vnde ne in monasterium conueniretur de vitio litigiosi cō tractus. Papa æquiualentes possessiones fecit illis substitui, & ita non præiudicatur Ecclesiæ sanctæ Mariæ: cùm monasterium paratum sit suscipere iudicium in re æquiualéti. sim *ff. de alien. iud. mu. causa. fac. quia etiam in fi.* & officio suo indixit eis hanc pœnā, & meritò: quia dolo desiit possidere monasterium. dolus enī facit eum haberi pro possessore. *ff. de rei ven. qui in petitorio* 1. *& ff. ad exhibē. iulianus.* 1. *resp.*

c ¶ *Poteratis*.] Quia fortè conductores potentes erant.

d ¶ *Assignari*.] A monasterio: & cauere etiā debebāt, quod nō essent alij obligatæ. *arg. ff. de pign. ac. credit. rei ven. si post acceptum.*

¶ *Glos. seq. alleg. concor. signat contrarium, & solut.*

e ¶ *Resignauerunt*.] Eo enim ipso videtur res liberata. *arg.* ī. *de pact. cū pridē.* §. *ille. ff. de leg.* 3. *qui chirographum. ff. quares pign. ob. pos. l.* 2. *ff. de pa. l.* 2. *in fin. C. de sol. pecunia. C. de do. l.* 1. *C. de remiss. pign. creditrici. arg. contra. suprà de renunc. sanè. & c. venerus.* § *ff. de pactis. l.* 3. vbi dicitur, quod licèt pignus restituatur, nō videtur remitti debitum, sed secus est, si restituatur chirographum, vt in primis cōcor. quia ille cui sit restitutio, vtilitatem debet inde habere, ex chirographo nullam vtilitatem consequitur, si debitum non intelligatur remissum: sed ex pignore sic: quia pōt vti pignore, vnde pignus sæpe restituetur precario propter vtilitatem, sed chirographum nunquam: & ideo debitum, quod ibi continetur, intelligitur esse remissum.

Dilectus filius.] Non obstat priuilegium impetratum lite pēdente, de lite non habita mentione. In prima ponit partis querelam. In secunda prouidet ibi, *Ideóque*. Abb.

Casvs. Inter magistrum A. rectorem Ecclesiæ de Basseuilla, & antecessorem ipsius ex parte vna, & Priorem, & monachos de Basseuilla ex altera, quæstio vertebatur super decimis noualium parochiæ ipsius rectoris: lite pen. coram iudicibus delegatis, abbas & conuentus maioris monasterij Turoñ (quibus Prioribus monachi prædicti subsunt) pro se, & membris suis obtinuerunt à sede Apostolica indulgentiam super huiusmodi decimarum perceptione, nulla mentione facta in ipsa, de huiusmodi quæstione: occasione huiusmodi indulgentiæ Prior, & monachi præfati, decimas ipsas sibi vendicare contenduntícùm iudices super hoc dubitarent, dictus rector hoc significauit domino Papæ: vnde mandat quibusdam iudicibus, quatenus eisdem iniungant, vt indulgentia non obstante prædicta, in negotio ipso procedant iuxta traditam sibi formam. No. quòd lite pen. priuilegium, vel indulgentia super re litigiosa impetrata mentione non habita de quæstione non valet.

¶ *Glossa no. quod priuilegiū & c. ad quarum con. & tria similia.*

f ¶ *Indulgentiam*.] Sic ergo patet, quod lite pendente, priuilegium, siue indulgentia super re litigiosa veritate tacita impetrata non tenet, nec valet. sic ī. *de testib. causam.* 2. *&* ī. *de priui. dudum. &* ī. *co. à memoria argum. & in Authen. in medio libri sacras infinites fieri.* §. *si vero.* [b] *&* §. *illud quoque. colla.* 8. sic & priuilegium non valet tacita compositione obtentum. ī. *de dec. ex multiplici.* & priuilegium post sententiam impetratum super re iudicata non tenet, vel rescriptum ad eam retractandam. *Cod. de lit. pen. l.* 1 Item nec confirmatio de re litigiosa. ī. *de confirm. vti. vel inuti. c.* 1. sic & res ipsa litigiosa in nullam debet trāsferri personam. 11. *q.* 2. *c. fin.* quod tamen fallit in casibus qui notantur. ī. *eodem. Ecclesiæ. & C. de litig. l. vlt.*

b *Si dum dicitur causam, impetratur pragmatica cāctio. Vel quod simile index illud respicere no debet, sed debet eo non obstante causam diffinire. Ioan. And.*

† *In nonnullis antiquis ita: De sequestratione possessionis rerum, & fructuū. alias, possessionum.*

DE SEQVESTRAtione possessionum, & fructuum.

† Cap. 1. eo. tit. in 3. cōpilat.

† *Alias, de Stregula.*

¶ *Viso quid lite pendē te nihil sit innouandū: quia per hoc dubitari poterit, nunquid per hoc sequestrationis actus sit prohibitus, ideo &c. Et de hac materia vide plenè per Ioan. Andr. in regula, locupletari. de regul. iur. libro* 6. *Abbas Siculus.*

De hac materia habetur 2. qu. 7. quotiens. 77 dist. episcopus.

A[a] *D hoc vnxit*.] Propter contumaciam rei, res ab eodem petita, sequestrari nō debet. sic summat Io. And. & communiter omnes: quæ summatio non placet Panormitano. Diuiditur principaliter in duas partes. In prima ponit processus narrationem. In secunda pronunciationem ibi, *In cons*. In qua duo facit, primò reuocat sequestrationem: secundò iubet expensas restitui, & caueri, ibi, *No autem*.

Casvs. Inter episcopum Mediolanensem, & abbatem de Regula super quibusdam possessionibus quæstio vertebatur, quæ ad petitionem archiepiscopi simpliciter commissa fuit episcopo Veroñ. coram quo intentauit archiepiscopus iudicium possessorium, & ipse partim pro monasterio, partim pro archiepiscopo sententiam promulgauit: quo facto procurator monasterij iudicium proprietatis voluit intentare super illis possessionibus, de quibus archiepiscopus obtinuerat in iudicio possessorio: sed archiepiscopus respondet iurisdictionem episcopi expirasse, asserens causam possessionis tantùm, & non proprietatis fuisse commissam. & ipse quia semel officio suo functus fuerat, super proprietate vlterius cognoscere non valebat. Sed cùm archiepiscopus nollet procuratori monasterij respondere, episcopus propter contumaciam archiepi-

ciauerat, semel functus officio[a] suo, super quæstione proprietatis deinceps cognoscere non valebat: *& infrà.* Sed Iudex actorem in possessionem (quæ fuerat per ipsum Archiepiscopo adiudicata) propter eiusdẽ contumaciam mitti decreuit, à qua tamen Archiepiscopus violenter monasterium eiecit[b]: *& infrà.* ¶ Cælestinus Papa prædecessor noster, sic suũ interpretatus fuit rescriptũ, quòd tã causa possessionis, quàm proprietatis, fuerat Iudici delegata: cùm absolutè, & indistinctè[c] commissa fuerit, & eius continentia diuidi non deberet: prębatam quoque possessionem pro suo arbitrio [d] sequestrari [e] præcepit, iniungens Reginen. & Mutinen. Episcopis, vt de causa possessionis, & proprietatis plenius cognoscentes, eam debito fine deciderent, & possessionem ei parti postmodum resignarent, quæ obtineret de proprietate triumphũ. *& infrà.* In cũ statum cõtinentiam causæ reducimus, in quo fuerat, cum prædictus prædecessor noster causam proprietatis, & possessionis Reginen. & Mutinen. Episcopis commisit, mandato sequestrationis penitus reuocato: *& infrà.* ¶ Ne autem monasterio videamur in suo iure deesse, moderatas expensas[f] (ex quo Episcopus Veron. ipsum in possessionem induci decreuit, vsque ad satisfactionis tempus oblatæ[g]) propter hoc[h] factas, sibi restituendas esse censemus: & à te sufficientem [i] præberi standi iudicio cautionem.

¶ Honorius iij. Priori † Deben. & Decano de Calin.

¶ *Si missus in possessionem causa custodia fructus dissipat, dissipati reuocantur, & cum alijs sequestrantur.*

CAP. II.

Dilectus† filius R. rector Ecclesiæ de Bethusia, sua nobis petitione mõstrauit, quod cùm inter ipsum ex parte vna, & Abbatem, & Conuentum de Cisteria† ex altera, super eadem Ecclesia, coram Abbate de Sibiton. & eius collegis quæstio verteretur, & Iudices ipsi prædictos Abbatem, & Conuentum in possessionem ipsius Ecclesiæ, causa custodiæ induxerunt: qui fructus medio tempore perceptos, pro sua distrahũt[k] libito voluntatis†. ¶ Quocirca mandamus, quatenus si est ita, facientes fructus sequestrari [l] prædictos, si quid de ipsis per eos distractum inueneritis, in statum pristinũ reuocetis.

scopi misit monasterium in possessionem, quæ fuerat per ipsum archiepiscopo adiudicata causa rei seruandæ. Sed archieps monasterium ab illa violenter eiecit: causa ista postmodũ delata est ad dominum Papam Cælest. cùm super hoc aliquandiu fuisset disputatum, Cælestinus sic fuit interpretatus suum rescriptũ, quòd tam causa possessionis, quã proprietatis iudici fuerat delegata: cùm absolutè, & indistinctè commissa fuisset, & continentia causæ diuidi non deberet, prædictam quoque possessionem pro arbitrio suo sequestrari præcepit apud Vercellen. & Nouarien. Epos dñs in mandatis Epo Regino, & Mutin. vt de causa possessionis & proprietatis plenè cognoscerent, & deciderent eãdem, & possessionem illi parti assignarent, quæ obtinebit in proprietate. Tandem partibus comparentibus coram Epis Regino, & Mutin. infra annum à tpe datæ possessionis per Epm Veronensem, Archieps Mediolan. cautionem obtulit stãdi iuri. Tandem cum ipsi Epi non processissent in causa, partes ad dominum Innocẽtium habuerunt recursum, coram quo prædicta, & alia multa allegata fuerũt: qui reduxit causam in eum statum, in quo fuerat, cùm Cælestinus causam proprietatis, & possessionis commisit Regino, & Mutin. Epis, mandato sequestrationis penitus reuocato: & ne dñs Papa monasterio in suo iure deesset, statuit, quòd Archieps restituat monasterio expensas moderatas, ab eo tempore quo Eps Veronensis ipsum monasterium in possessionem mitti decreuit, vsque ad tempus satisfactionis, oblatæ coram Regin. & Mutin. Epis propter hoc factas, & quod archiepiscopus præstet cautionẽ sufficientẽ iudicio standi. Not. quòd qñ causa simpliciter, & indeterminatè committitur, iudicium possessorium, & petitorium commissum intelligitur: & si actor intentauit possessorium, & obtinuit, reus etiam potest intentare petitorium super possessionibus, in quibus succubuit coram eodem iudice: quia continentia causæ diuidi non debet. Item sequestratio fieri non debet. Item expensæ refundendæ sunt, factæ à tempore datæ possessionis vsque ad tempus oblatæ cautionis, quæ factæ sunt propter hoc.

a ¶ *Officio.*] Allegabat legem istam *ff. de re iudi. iudex. & ¯s. de off. deleg. in literis.* & male, quia illud locum habet, cum pronunciatur super proprietate, & non super possessione: vel si hoc tantum esset ei commissum.

¶ *Gloss. seq. format duas quæstiones.*

b ¶ *Eiecit.*] Sed nunquid anno elapso erit possessor? Dictũ est de hoc ¯s. *de dolo. & contu. contingit.* Item, nunquid abbas posset petere restitutionem tanquam spoliatus? & ibidem de hoc dicitur.

¶ *Gl. seq. distinguit, an simpliciter cõmissa causa possessionis tãtũ:*

c ¶ *Indistinctè.*] Not. q sic committitur causa simpliciter, puta cõmittimus tibi cam, quæ inter tales vertitur, super talibus rebus, tunc tam causa possessionis, quàm proprietatis commissa intelligitur, vt hic dr & *arg. C. de rei ven. ordinari. & ¯s. de causa pos. pastoralis. & ¯j. de verb. signif. peruenerunt.*, sed si causa possessionis tñ commissa est, non pñt cognoscere de proprietate; quia cui commissa est causa violentiæ tñ, de proprietate cognoscere non potest, & vno, & eodem tempore causa possessionis, & proprietatis diuersis iudicibus committi non debet quia continentia causæ diuidi non debet, vt hic dicit. & *C. de iud. nullũ. & ¯s. de cau. pos. c. 1.* sicut causa proprietatis, & vsusfructus apud eundem iudicẽ sunt tractandæ. *ff. de qui. re. ad eundem iudicem eatur. l. 1. & 2.*

d ¶ *Arbitrio.*] In hoc ipso Cælestinus peccauit: quia non debuit facere sequestrationem nisi in casibus, qui notantur ¯s. *eo. c. prox. & Glo.* vnde reuocauit sequestrationem: vt ¯j. patet.

e ¶ *Sequestrari.*] Hoc ideo fecit, quia cum res apud sequestrũ deponitur, neuter litigantiũ possidet illã re. *ff. de deposi. l. licet. §. res deposita.* nisi hoc dictum sit in sequestratione vt tantum causa custodiæ deponatur apud sequestrum. *ff. de acquir. pos. interesse puto.* & sic possessio postea restituitur illi, qui obtinet in proprietate, vt sequitur. quia proprietas trahit ad se possessionem. ¯s. *de cã. pos. cùm dilectus.* [b] Et sequestratio ista facta fuit apud Vercellen. [c] & Nouarien. Episcopos.

f ¶ *Expensas.*] Sic ¯s. *de eo. qui mit. in pos. cùm venissent. in fi. & ¯s. de dolo. cùm dilecti. in fin. & c. finem.* vbi satis de hac materia.

g ¶ *Oblata.*] Coram Regin. & Mutin. Episcopis. nam Archiepiscopus Mediolanen. obtulit cautionẽ standi iuri infra annũ super possessionibus illis, de quibus Abbas fuit missus in possessionem causa rei seruandæ, per Episcopũ Veronen. sed Archiepiscopus Abbatem expulit de possessione, vt dictum est.

h ¶ *Propter hoc.*] Id est, propter vitium contumaciæ. *C. de in. sanccimus.*

i ¶ *Sufficiẽtẽ.*] No. quòd in casu isto sufficiẽs cautio est præstanda, s. pignora, vel fideiussores. *ff. man. si mandato. §. Gl.* & non nuda. i. sola promissio: vt dixi ¯s. *vt lite non contest. quoniam. §. in alijs. & C. de verbo. sign. § sancimus.*

Dilectus.] Primò ponit querelam rei passi missionem: secundo dat ei iudices. Abbas.

Casvs. Abbas, & conuentus de Cisteria impetrarunt literas ad quosdam iudices delegatos, contra rectorem Ecclesiæ de Bethusia super ipsa Ecclesia: Iudices quia rector prædictus contumax fuit, monachos induxerunt in possessionem Ecclesiæ ipsius, causa custodiæ. & quia monachi fructus prædictæ Ecclesiæ medio tempore perceptos distrahebant, dictus rector significauit hoc D. Papæ, vnde mandat, quatenus si est ita, fructus prædictos faciant sequestrari: & si quid de ipsis distractum est, faciant in pristinum statum reuocari. Not. casum, in quo fit sequestratio: & hoc ideo, quia fructus debent restitui, si reus infra annum recuperauit possessionem.

k ¶ *Distrahunt.*] Not. quòd ille, qui mittitur in possessionem causa custodiæ, siue agatur reali actione, siue etiam personali, infra annum non facit fructus suos, sed custodire eos debet, non distrahere: vt si infrà annum reus recuperare voluerit possessionem, restituantur ei fructus: expensæ tamen necessariæ pro fructibus percipiendis factæ, primò debent deduci, quia illæ in nullo casu prohibentur. *ff. famil. ercisc. fundus. 1. respon. in fine.* Si verò non venit infrà annum, tunc primo anno elapso lucratur omnes fructus. de hoc dictum est ¯s. *de do. contingit.* & hoc in reali.

¶ *Glo. seq. ponit regulam, & xj. casus exceptos.*

l ¶ *Sequestrari.* Not. q possessor lite pendẽte non debet remoueri de possessione. nec ab ea sequestrari: vt ¯s. *c. prox. & 16. q. 4. Volumus. & 8. q. 4. nõne. & C. de proba. l. 2. & ¯s. vt. prox. per totũ. & C. de prohi. sequestra. l. vnica.* Quandoque tñ fit sequestratio in casibus, vt cum quis dilapidat fructus, quos seruare debet: vt hic, & in c. seq. Itẽ cũ appellatur ab executore mero, tunc sequestratio fit rei immobilis, & fructus etiam rei immobilis sequestrantur apud possessorem remanente iure possessionis. *Cod. quorum app. non reci. ab executore.* Item cum persona, à qua res mobilis petitur, suspecta est. *ff. qui satisda. cog. an l. si fideiussor. §. Glo.* Item si time-

a *Ponit casum, quãdo coram illo, qui de libertate litigat, concurrat vsufructuarius & proprietarium. Ioan. And.*

b *Concor. l. si fi. & ibi Bart. ff. de legat. 1. & l. alio. ff. de alimen. & cib. legat.*

c *Hoc patet in antiqua decretali, quã supra huius citatus.*

† *Alias ita: Priori de Beam. & Decan. Dalunem. alias, Calmrem.*

† *De materia huius c. vide Felinũ post Ioannẽ And. in c. examinata. ¯s. de iu. ad. & Socinum in regula. 418. Verbo: sequestrato. & sequen.*

† *Glancestria.*

† *Adde istã verba importare liberum arbitrium. Concor. l. 1. ff. de re mil. & ibi Bart.*

si timetur de dilapidatione. ff. de ap. imperatores, in fi. Item si quis proclamet in libertatem, sequestrantur res eius. C. de asser. tol. l. 2. & C. qui ad li. procla. non licet. l. 2. & 3. & C. de or. cog. l. Vlt. Item si colonus velit possessiones conductas deserere [a]. C. de agr. & cen. l. Vl. lib. 11. Item si maritus vergat ad inopiam, sequestratur dos. ff. sol. mat. si cum dotem. §. si vero & C. de iure dot. in rebus. in fi. in Auth. de aqua. do. §. illud. quoq; coll. 7. Item si timetur de sæuitia viri, nec potest ei caueri. ī. de rest. spo. literas. ad fi. aut etiam cum timetur sponsam corrumpi. ī. de spon. cum locum. Item cum aliquod est ablatum illi, q est de familia iudicis. ff. de offi. præsi. senatusconsulto. in fi. Item propter contumaciam. ī. de do. & contu. ex literis. & hoc fit, vt mitius agatur cum contumace. vt ibi dicitur.

¶ Gregorius 8.

¶ Si reus possessor appellat à sententia contra eum lata, licitè rei petitæ fructus sequestrantur, si dissipantur ab eo.

CAP. II.

AB eo, qui sententia prouocauit, fructus possessionis (si dissipentur [a] ab ipso, possunt lite pendente rationabiliter sequestrari.

TITVLVS XVIII.

De confessis.

¶ Clemens iij.

¶ Ad solum dictum confitentis crimen proprium, non est alteri infligenda pœna aliqua: infamato tamen est indicenda purgatio.

CAP. I.

CVm monasterium: & infrà. ¶ Eos, quorum suggestione scelus homicidij, Presbyter † se perpetrasse proponit, nisi aliis modis [b] verum esse constiterit, nulli censemus pœnæ subdendos †: cùm † secundùm vtriusque iuris statuta, de se confessi [c] super aliorum conscientiis interrogari non debent †: & (cri-

ABes.] CASVS. Aliquis appellauit à sententia contra ipsum lata, ipse cœpit dissipare fructus possessionis, dicitur, quòd fructus sũt ab ipso sequestrandi, quousque appellationis causa fuerit terminata. Nota casum, in quo fit sequestratio.

a ¶ Si dissipentur.] Sic C. quorum ap. non reci. ab executore. & ff. de ap. imperatores in fin. Vnde hæc decr. sumpta est [b]. de hoc satis dicitur ī. c. prox. & secundùm hanc decret. intellige, quod dicitur. 2. q. 6. quotiens. 2. & hoc ideo, quia si confirmabitur sententia, debet fructus perceptos post litem contesta. restituere cum ipsa re. C. de rei vend. certum.

DE CONFESSIS.

¶ Supra visum est de modis, quibus ordinatur iudicium, restabat videre de modis, quibus causa instruitur, & sic de meritis causæ: vt de probationibus in genere, & in specie: & quia per confessionem aduersa pars releuatur litigans ab onere probandi, cum confessio non sit propriè probatio, sed probationis releuatio: ideo tractaturus auctor de probationibus, præmisit de confessis: vide ex. quia vbi adest confessio, non est necessaria probatio. Vel continua cum magis ad proxima sic: Supra visum est de modis procedendi contra contumacem, veruntamen quia quandoque & vt plurimum partes sunt in iudicio, & aliqua confitentur, quæ non subijciuntur oneri probandi, aliqua verò negant, quæ subijciuntur probationi: ideo auctor prius præmisit de confessis, secundò de probationibus, cùm ad probationes recurratur deficiente confessione. Ab.

De hac materia tractatur. 15. q. 3. & q. 6. & q. 8. per totum. & 2. q. 1. nec in quenquam & in aliis capitulis.

CVm monasterium.] Et qui crimen proprium confitetur, non creditur contra eos, quos dicit fuisse criminis suggestores, hoc dicit. duo facit: nam primò instruit iudicem in absoluendo non infamatos, & reddit causas: secundò instruit de purgatione infamiæ ibi, Si tamen. Abb. Sicul us.

CASVS. Quidam presbyter confessus fuit se commisisse homicidium ad suggestionem quorundam: quærebatur, vtrum illi ad confessionem sacerdotis sint puniendi de illo homicidio? Respondet, quòd non, nisi aliter hoc verum esse constiterit: quia vt dicunt iura canonica, & ciuilia, nulli de se confesso credendum est contra alios (exceptos crimine maiestatis) confessio confitentis de se, non est aduersùs alios admittenda. Si tamen illi de hoc infamati sunt, cum tribus sociis sui ordinis (cum quibus se purgare debent) purgent. Nota, quòd nulli de se confesso credi debet in præiudicium aliorum. Item confessio criminosi non est contra alium admittenda. Item infamatus debet se purgare.

b ¶ Aliis modis.] Scilicèt legitimis, & euidentissimis probationibus, & luce clarioribus C. de proba. l. Vlt. 2. q. Vl. sciant. & 4. q. 6. Ephemium. vel per propriam confessionem in iure factam. ī. c. pro. & 2. q. 1. nec in quenquam. vel per euidentiam facti. ī. de coha. cle. & mu. c. Vlt. & ī. de resti. spo. cùm ad sedem.

¶ Il. sē. al. tria iura, & aliū casum excipit. & hoc in fi. determinat.

¶ Confessi.] Nulli ergo de se confesso super crimen aliorum creditur. sic ī. de testi. veniens. 1. & 15. q. 3. nemini. & 3. q. 11. neganda. & Cod. de accu. & inscript. l. fi. & hoc generale est, præterquam in crimine læsæ maiestatis. vt hic, & in prædicto cap. nemini. & cap. veniens. Item auditur confessio vnius latronis contra alium. C. de ser. pronunciatum. & C. de fal. mone. l. 1. in gloss. immunitatem. & ff. de custo. & exhib. r eorum. l. diuus Hadrianus §. 1. & ff. de quæstio. l. 1. §. si quis. isti qui de se confitentur, creditur non quantum ad conuincendum, sed quantum ad præsumptionem. vnde si adiunt aliæ præsumptiones, valent: aliàs per se non sufficerent.

mine læsæ maiestatis excepto) de reatu proprio confitentis periculosa confessio non est aduersùs quemlibet admittenda. ¶ Si tamen eos infamia [d] huiusmodi laborare cognoueris, singulis eis (adiunctis tribus † sociis sui ordinis) purgationem iniungas.

¶ Inno. iij. Canonicis de Bethlehem.

¶ Si de crimine contingente causam principalem, constat contra aliquē per eius confessionem, punitur pœna ordinaria, etiamsi directè contra eum non agatur. Hoc, dicit secundum glos. Et est casus not. & verus in se. Vel summa sic, secundùm alium intellectum non minùs notabilem, quem etiam sentit gl. licèt non perfectè explicèt: Si quis cōfitetur crimen in iudicio incidenter, potest iudex ordinarius nouum inchoando processum, illum punire pœna ordinaria. hoc dicit singulariter. Abbas.

CAP. II.

CVm † super electione Bethlehemitanæ Ecclesiæ inter R. & P. quæstio verteretur: & infrà. ¶ Quoniā V. Canonicus Bethlehemitanus fuit in iure cōfessus [e], q pro præstādo alterius electio

d ¶ Infamia.] De qua debent se purgare cum tertia manu sui ordinis, qui sint honesti, & conuersationem ipsius agnoscant: aliàs si defecerint tanquam coniuncti puniantur. ī. de purg. c. cùm P. & c. cum dilectus. & ī. de simo. insinuatum. aliàs si infamati non essent, non indiceretur eis purgatio propter talem confessionem. 2. q. 5. si legitime. De hac materia plenius tractatur ī. de pur. cano. cùm P. & c. cùm dilectus. & 2. q. 5. presbyter si a plebe.

CVm super.] Qui in iure confessus est se simoniacum, ab officio & beneficio deponitur. ita summat Ioann. And. sed hæc summatio est nimis generalis. Diuiditur, nam primo ponitur depositionis causa. Secundò deponit ibi, Nos. Abbas.

CASVS. Duo electi fuerunt in Ecclesia Bethlehemitana: in examinatione illarum electionum V. Bethlehemitanus canonicus fuit in iure confessus, quòd pro præstando consensum electioni alterius, recepit obligationem quingentorum Sarracenorum, & mediator fuit simoniacæ prauitatis: vnde dominus Papa deposuit ipsum per diffinitiuam sententiam ab omni officio, & beneficio ecclesiastico. Not. quòd simoniacus deponi debet, vt hic dicitur.

¶ Gloss. seq. post prin. dupliciter obiicit: & tripliciter respondet.

e ¶ Confessus.] Et coràm iudice suo. ī. de iud. at si clerici. aliàs ergo confessio non præiudicat quantum ad pœnam, vel condemnationem: præiudicat tamen quantum ad suspicionem. ī. de exces. præla. quàm sit graue. Sed nomine iste fuit testis: qualiter ergo ponitur pœna ordinaria, contra illud ī. de ord. cog. cùm dilectus. ad fi. ī. de exce. denique in fi. præterea sine accusatore non debet quis puniri. ī. vt Eccle. benefi. vt nostrum. in princ. ff. de mu. & ho. rescripto. §. si quis [d]. potest dici, quòd iste vel fuit denunciatus, vel inquisitio contra eum facta fuit sic. ī. de elect. per tuas quæstionem. vel hic ex officio suo processit dominus Papa, & in odium criminis. arg. 3. q. 9. nihilominus. & C. de proba. iubemus. & C. de testi. nullum. etenim crimina vndecunque claruerint, punienda sunt. 24. q. 3 exce. Vel ideo punitur: quia crimen istud contingit principale negotium. sic. ī. de exce. c. 1. in fi. & hoc videtur verius, quia dicebatur ab aduersario quòd simoniacè facta fuit electio: & quia electionem examinat, de omnibus inquirere debet, de meritis personæ, de modo electionis, de studio eligentium [e], & sic crimen illud contingit factum principale. ī. de electio. cum terra. & c. super eo. & c. scriptum est. & c. nihil est. de his omnibus inquirit iudex ex officio suo, de meritis electi, & eligentium: & iste fuit vnus de electoribus, & ideo meritò puniri debuit, si commisit in ipso negotio vitium simoniæ, siue de hoc factum fuisset [f], siue non, cùm ex officio hoc etiam fieri debeat. ī. de elect. cum nobis o. lim. §. his igitur. vbi de hoc, & sic punitur aliquis super, eo, de quo non agitur contra eum directè, in odium criminis. vt in-

c Vbi latrones interrogat de sociis, & receptatoribus. Ioan. An. † De hoc articulo vide plenè per Antonium Gomezium tom. 3. var. resolu. c. 13. & Iulium Clarum. in pract. crim. § fin. q. 21. † in c. inter sollicitudines infra de purgat. can. 14 compurgatores assignantur: sed dicas, quod tandem hunc numerum Iudicis arbitrio relinquitur, iuxta qualitatem criminis infamiæ & delinquentis, vt dixi lib. 2. ad nō. in Direct. Inquisitorum Schol. 22. vbi plenissime disserui de hac materia. † Cap. vnico. eo. ti. in 3. compil. Et quæ sub hoc, infra, hic desiderantur, inuenies vtrā supra c. cū super. de causa poss. & propriet. d Accusatorem non habens hæreticis prohibetur, no indebet. Io. And. e Concor. l. de minoris. §. plurimū. & ibi Bald. ff. de quæstio. f Hæc verum secundum Inn. vbi aū crimine constat per ipsius confessionem: verum, de hac materia vide hic plenius per Io. And.

 uult

nuit litera sequens. §. Nos quoniam vitium huiusmodi persequi, *&c.* *& est arg.* ȷ. *de testi. tam literis.* sic & maritus punitur de lenocinio, licet contra eum directè non sit actum. *ff. de adulte. l. 2. § si publico.*

a ¶ *Sarracenorum.*] Exponunt quidam Sãdorum regi, vt electioni præstaret assensum, vel potiùs pro seipso recepit illam obligationem, vt ipse consentiret: sic sola talis obligatio simoniam inducit, licet non receperit id, quòd venit in obligatione: quia in talibus nulla pactio, vel conuentio debet interuenire. *1. quæ. 2. quàm pio. § fin. &* ȷ. *de pact. pactiones. &* ȷ. *de simo. ca. pen.* & est moneta, quæ sic vocatur a.

ni consensu quingentorum Sarracenorum [a] obligationem receperat, & mediator extitit simoniacæ prauitatis. ¶ Nos (quoniam vitium huiusmodi persequi volumus, vt debemus) ipsum per diffinitiuam sententiam duximus ab omni beneficio, & officio Ecclesiastico deponendum.

† *Rich.* a *Subsequẽtur in codice Barbata hæc verba in Vltramarinis partib.*

¶ Gregorius ix B. Iudicis Viterbiensi †.

¶ *Confeßio facta in iure per œconomum Ecclesiæ nocet ipsi Ecclesiæ: potest tamen reuocari, si ante finitum negotium doceatur per errorem facti emanasse, h. d.*

EX *parte.*] Confessio per errorem facta non nocet, si ante finitum negotium de errore facti emanasse doceatur. h. d. Io. And. Prima pars narrat factum: secunda prouidet iudicem instruendo ibi, *Cùm igitur Ab.*

CAP. III.

EX parte Abbatis, & Conuentus monasterij Sancti M. fuit propositum, quòd cùm inter ipsos ex parte vna, & V. nomine suæ vxoris ex altera, coram te quæstio verteretur, œconomus monasterij memorati, quædam per errorem facti fuit in iure confessus [b], ex quibus † timet sibi præiudicium generari. ¶ Cùm igitur negotio nondum finito, nemini noceat error [c] facti: Mandamus, quatenus si de huiusmodi potuerit errore docere, prouideas, vt nullum sibi super hoc præiudicium generetur.

Casvs. Inter Abbatem, & conuentum sancti M. ex parte vna, & V. nomine vxoris suæ coram iudice Viterbiensi quæstio vertebatur: syndicus monasterij cõfessus fuit quædam in iure per errorem, ex quibus monachi timent sibi præiudicium generari: abbas, & conuentus significauerunt hoc domino Papæ petentes sibi contra huiusmodi confessionem prouideri. Scribit Papa illi iudici Viterbiensi dicens, quòd negotio nondum finito error facti nemini nocet: vnde mandat eidem, quòd si de huiusmodi errore poterunt edocere nullum sibi super hoc præiudicium generetur. Nota, quòd error facti non nocet, dummodo ante sententiam error probetur.

† *In codice Barbata ita: ex quibus timent monachi sibi. & c. & in coniunctibus monasterij timeatur, timent.*

¶ *Gl. seq. ponit differentiam huius rubricæ ad rub. de inter. act. Secundò ponit nomen, quæ requiruntur, vt confessio noceat. Tertiò quæ sint partes iudicis in confessum. In fine addit decem casus in quo non persistit.*

b ¶ *Confessus.*] No. quòd rubrica ista, siue titulus de confessis, locum habet post litem contest. sed edictum de interrogatoriis actionibus locum habet & ante litem contesta. & post: quia iudex quotiens & quãcunque æquitas mouet ipsum, debet interrogare partes. *ff. de inter. act. Vbicunque. & 30. q. 5. Iudicantem.* & in casibus supra notati sunt. ȷ. *de in. calum. cũ causam.* & etiã postquam est conclusum in cã. ȷ. *de fide inst. cum Ioannes. §. Verũ.* Ad hoc enim vt confessio præiudicet alicui, exiguntur plura: quòd sit maior xxv. an. quia minor potest restitui contra confessionem. *ff. de mi. non omnia. & ff. de confe. certum. §. in pupillo.* Itẽ quòd sponte, & non coactus. 15. q. 6. c. 1. *&* 32. q. 2 *Lotharius. §. præterea. & ff. de quæst. l. 1. rñ §. diuus. 2.* Item quòd ex certa scientia: quia si errat in cõfitendo & potest probare se errasse, non nocet: vt hic. & *C. de iur. & fac. ign. error facti. & ff. de confes. non fatetur.* Item quòd contra se confiteatur: quia confessio pro se non prodest. 14. q. 2. §. 1. *& ff. de inter. act. de ætate. 1. rñ* Item in iudicio, & coram suo iudice, alias nõ præiudicat: vt ȷ *de iud. at si clerici.* Et *C. e l. Generali.* Quandoque nõ cõfessio extra ius facta valet [b]: vt si quis cõfiteatur debere se ex certa cã, putà: mutuonis, vel locationis, vel alia causa consimili si probetur confessio ista per testes, qui fuerunt præsentes in confessione, condemnabitur ex ea. *C. de non nu pe. l. generaliter. & l. aduersus ff. de proba. cùm de indebito. §. Vlt. &* ȷ. *de fi. instr. si cautio. & 3. q. 9. § si debitum.* Item quòd ad ersarius sit præsens, alias non nocet. *ff. de interro. act. l. Vlt.* Et *ff. eodem certum. § si quis.* Item requiritur, quòd non sit contra rerum naturam vt si confiteor me interfecisse hominem, qui viuit. *ff. ad l. Aquil. vnde Neratius. § Vlt.* & hoc si probo eum viuere, qui mortuus est, vel si confiteor illum esse filium meum, qui est maioris ætatis, quàm ego, vel si quis confiteatur factũ, cuius nomine actio cum alio esse non potest. *ff. de inter. act. si is cuius.* Et *l. confessionibus.* Item quòd non sit contra ius, si de libero homine [c]: aliàs non nocet. *ff. de pac. iurisgentium. §. & si stipulatio.* Et *§. præter & ȷ. ne pa pactiones & ȷ. de cond. ap. si conditiones. & 32. q. 2. solet quæri.* Item quòd de re sit gloss. vt *ff. de inter. act. confessionibus.* Item in confesso nullæ sunt partes iudicis in cognoscendo, sed in sententiando sic: quia debet ferre sententiam ex illa confessione. *ff. ad l. Aquil. proinde. & ȷ. de transact. præterea.* Item si quis cõfiteatur se seruum, talis cõfessio non nocet ei: vt *C. de lib. cau. interrogata.* lex ista fauore libertatis intelligitur de confessione facta apud iudicem, sed non in iudicio liberalis causæ, alias contraria esset lex illa iubemus eo ti. in si. Bern.

Addition. Vnde versus:

Maior, sponte, sciens contra se, vbi ius fit, & hostis.

Certum, lisque, fauor, ius, nec natura repugnet.

c ¶ *Error facti*] Error facti excusat, si probetur nõdum finito negotio: [d] vt hic, & in *l. prædicta. error. &* ȷ. *de sen. excom. sacro.* Error verò iuris non excusat. *C. de iur. & fac. igno. l. 2. & l. cum quis.* & sic patet, quòd confessio syndici potest reuocari. Item & confessio aduocati reuocatur. ȷ. *de cen. olim.* vbi de hoc.

Vt confessio propria alicui noceat, quæ, & quæ exigantur. & Videlicet Iulium Clarum in pract. crim. §. fin. q. 55.

b *Concor.* l. generaliter *& ibi gl. & Cyn.* C. de non nu. pec. & l. non solum. §. si liberationem. *& ibi Bart.* ff. de libe. leg.

c *Vt si Christianus confiteatur se seruum Iudæi, vt si de iud. c. vl. vel maritũ Iudæa 28. q. 1. caue. Io. And.*

TITVLVS XIX.

De probationibus.

¶ Greg. Tancredo † Regi Vincestriæ.

¶ *Reus actori sua propria instrumenta edere non tenetur. Ita communiter summatur.*

CAP. I.

EX Epistolæ verbis: & infrà. ¶ Tua excellẽtia postulauit, vt Imperatori scriberem, quatenus † pacta in chartophylacio [d] requireret, quæ dudum inter Iustinianum Principem & prædecessores tuos fuerunt emissa, vt ex his colligeret, quid tibi seruare deberet. ¶ Sed ad hoc faciendum vehementer obstitit, quia nulli [e] dicẽdum est: ea quæ contra [f] te sunt, apud temetipsum debes documenta requirere, in mediúmque proferre.

† *Aliàs: Tancredo Regi Visigotorum. sed legendum est, Recaredo Regi Visigothorũ. ex lib. 7. epist. 122. siue 126. registri B. Gregor. habet c. 1. eod. ti. in 1. compil.*

d *De hoc vide Spe. eod. ti. §. fin. vers. pen. adde hic Io. And. distinguentẽ. an sit appellatum, vel non.*

† *quid.*

DE PROBAtionibus.

¶ *Consummata fuit supra in præcedenti ti. sed magis specificè dic: Supra visum est in prox. tit. de confessionibus, per quas aduersarius releuatur ab onere probandi. Veruntamen quia parte negante habet asseuerans probare. 6. q. vlt. accusator. merito subiicit de proba.* Et *promittit primò genus, vt postea faciliùs descendat ad species: sicut etiam fecit compilator.* ff & C.

De hac materia habetur. 6. q. vlt. §. his ita respondetur, vsque ad fi. q. 24. q. 3. de illicita. 44. dist. multis.

EX *epistola.*] In prima parte ponitur petitio. In secunda ipsius repulsio ibi, *Sed ad hoc.*

Casvs. Inter Iustinianum principem, & antecessores Tancredi regis, quædam pacta facta fuerunt, in quibus continebantur, quod antecessores ipsius Tancredi, & ipse quædam obsequia debebant Imperatori, in quorum possessione erat Imperator. Iste rex Tancredus ignorabat illa pacta: vnde petiit à domino Papa Gregorio, vt scriberet Imperatori, vt ipse inquireret pacta illa in chartophylacio suo, & faceret inde copiam sibi, vt per hoc colligeret, quid deberet facere Imperatori, & quid Imperator ei seruare deberet. Super hoc respondet Papa regi Tancredo dicens, quod illud facere non potest, quia nulli dicendum est, Ea quæ contra te sunt, apud teipsum debes requirere documenta, & in medium proferre. Nota, quòd reus non tenetur dare actori instrumenta sua contra se, sed actor debet habere suas probationes: nec econtra actor tenetur dare reo instrumenta defensionis: communia tamen instrumenta alter alteri dare tenetur.

d ¶ *In chartophylacio.*] Chartophylacium [e] dicitur locus, seu armarium, vbi chartæ, vel instrumenta ponuntur, & conseruantur.

¶ *Glo. seq. cum seq. signat & soluit duo contraria.*

e ¶ *Nulli dicendum.*] Reo, scilicet, nisi sit vsurus eis. *ff. de eden. l. 1. §. edenda.* vel nisi sint communia. ȷ. *de fid. instr. c. perpetuus.* nam argentarius, & publicus exactor rationes contra se tenetur edere. *ff. de iure fisc. in fraudem § ex his bonis. & § seq.* hic enim reus Imperator erat in possessione obsequiorum præstandorum à rege. *Arg. contra. 45. d. qui syncera*, vbi dicitur, quòd conuincere debemus Iudæos ex codicibus suis, & illi nostri sunt: quia continent vetus testamentum.

f ¶ *Contra te.*] Simile. *C. de te. nimis graue.* Et *C. de ed. qui accusare. & 4. q. 3. qui intendit. Ar. contra. C. de eden. no est nouũ. & l. instium.*

e *Chartophylaciũ Græci vocant formã, in quo libri, & scripta reponuntur. Item hæreticus fiscalis contra se cogentur edere instrumenta, vel libros, vt commissi deberet. libr. 6. dicitur Lare lib. 3. commẽ in Direct. inquisitus. Schol. 101. adde Socin. reg. 149. incipit: edere actori. Vbi multis modis limitat hanc reg.*

stum est. Sol. verum est illud, quòd nullus sua propria instrumenta tenetur dare aduersario, vt ipse vtatur eis, & præcipuè quæ faciat cōtra ipsum: contraria hic signata non sunt contraria. leges illæ, non est nouum. & iustum est. loquuntur de rationibus communibus: lex illa de eden. qui accusare. loquitur de instrumentis propriis, vt probatur. *C. de eden. ea qua.* secundùm vnum casum. Intelligunt alij aliter leges illas, prout ibi consueuit notari.

¶ Alexander iij.

¶ *Actor qui plene probauit, non debet compelli iurare.*

CAP. II.

Sicut † consuetudo laudabilis: *& infrà.* ¶ Sanè quoniam apud vos consuetum esse didicimus, vt cum aliquis intentionem suam fundauerit instrumentis, aut testibus, ei sacramentum nihilominus deferatur: quòd si subire noluerit, fides probationibus † non habetur. ¶ Nos (cùm tunc demùm ad huiusmodi sit suffragium recurrendum, cùm aliæ [a] legitimæ probationes deesse noscuntur) talem consuetudinem [b] reprobamus.

Sicut cōsuetudo.] Nō valet consuetudo vitra probationem plenam exigens iuramentum. h. d. Primò narrat consuetudinem, quam secundò improbat ibi, *Nos cùm.* Ab. Casvs. Consuetudo erat in quadam terra, quòd cùm aliquis intentionem suam fundauerit testibus vel instrumentis, nihilominus deferebatur ei sacramētum, quòd si præstare nollet, fides probationibus suis non habebatur: Dicit Papa, quod ad huiusmodi iuramentum recurrendum est tunc demum, cùm aliæ legitimæ probationes deesse noscuntur: vnde talem consuetudinem reprobat. Nota iuramentum in defectum probationum esse præstandam. Item consuetudo hic non præiudicat iuri.

a ¶ *Cum aliæ*] *C. de iureiu. in bona fide. ff. de iureiu. admonendi.* ‡ *de procu. ex insinuatione & de fid. instru. licèt.* habito tamen respectu ad qualitatem personarum, & quantitatem causæ. *C. vnde vi. si quando. & ‡ de iureiu. c. vlt. & ff. de legi. tut. legitimos*

¶ *Glo. seq. arg. & illud declarat Ioan. And. in nouella.*

b ¶ *Consuetudinem.*] Et est arg. quod consuetudo non præiudicat scripto iuri. ‡ *de consuet. cum venerabilis. & c. vlt. & 11. di. consuetudinis.* hoc est verùm, vbi consuetudo obuiat rationi: vt hic & in præce. c. hæc enim consuetudo est contra ordinem iudiciorum: vel ibi consuetudo introducta est per errorem. *ff. de leg. quod non ratione.* aliter si consuetudo rationabilis esset, & præscripta bene præiudicaret iuri scripto: vt ‡ *de consue. c. vlt. in fi.* vbi de hoc. & *ff. de leg. de quibus. & 11. d. catholica. & c. in his.* & talis consuetudo præcipuè reprobatur, quia ex quo semel iuratum est de calumnia, à principio saltem in causa ciuili, non fuit amplius iurandum [a]. *C. de iura. calumnia. Auth. hoc sacramentum. & in Auth. de iu. qui ingredi. ad appella. §. 2.*

¶ Lucius Cistren. † Episcopo.

¶ *In communi iudicio probant actor, & reus: & si pariter probant, reus absoluitur, nisi fauorabilem causam foueat actor.*

CAP. III.

EX † literis tuis intelleximus, te & Archidiaconum confines habere Præbendas in villis, quas singuli singulas possidetis: & prætextu terminorum inter vos controuersiam agitari, eò quòd dicas eum antiquos fines egressum, partémque tui fundi occupasse: illo in contrarium asserente, se partem eandem fundi possedisse quadraginta annorum spatio inconcussè: tu autem, quòd per idem tempus quiete illam possederis, asseueras: quare vtrùm incumbat petitori, vel possessori probatio, quæsiuisti. ¶ Ad quod scire debes, quòd iudicium finium regundorum [c] tale est, vt in eo vtraque persona vices duorum [d] habeat, videlicet actoris, & rei: vnde [e] hincinde testes produci possunt ad cognitionem Iudicis instruendam: quibus examinatis, Iudex quos præcellere intellexerit, ad fidem sibi faciendam admittat. ¶ Quòd si ambarum partium testes sint æquè idonei, possessoris testes † præferentur: cùm promptiora [f] sint iura ad absoluendum, quàm ad condemnandum: præterquam in liberali [g] causa, in qua si vtriusque partis testes æquales fuerint, pro libertate [h] sententia proferetur: nam possessori [i] probationem aliquando dari, iuris manifesti est: cùm iure cautum sit, quòd qui obiecerit præscriptionem longissimi temporis (quam nemo recte obiicit, nisi qui possidet) & eam probauerit, in causa debeat obtinere.

EX literis.] Cōis diuisio. Secunda ibi, *At quod.* Abb. Siculus. Casvs. Eps Bononien. & archidiaconus eius confines habebāt præbēdas in villis, siue terris, quas habebāt prætextu terminorū, siue finiū: inter eos orta est cōtrouersia. Dicebat Eps archidiaconū fines antiquos egressum, & occupasse partē fundi sui: Archidiaconus in contrariū asserebat se partē eādē spatio quadraginta annorū incōcussè possedisse. Et Eps eodē modo dicebat se eandē partē per idē tēpus possedisse: quæritur, cui incūbat probatio, vtrū possessori, an petitori? Respōdet Papa, quòd iudiciū finiū regūdorum tale est, vt in eo vtraque persona vices habeat duarum, actoris videlicet, & rei: vnde hincinde testes produci possunt ad fidem faciendam iudici: & illos admittat, qui melius probauerint: & si testes vtriusque partis æquales fuerint, testes possessoris præualebunt: quia promptiora sunt iure ad absoluendum, quàm ad condemnandum, præterquam in causa liberali, in qua si testes æquales fuerint pro libertate sententiabitur. In fine respondet quasi tacitæ quæstioni. Diceret aliquis, quare debet probare possessor? & ipse respondet iure cautum est probationem aliquando dari possessori: quia & qui obiicit præscriptionem, & eam probauerit, obtinebit: sed nemo eam obiicit, nisi qui possidet. No. quòd in iudicio de finibus vterq; dicitur actor, & reus: vnde vterq; probare debet, ac defendere. Item promptiora sunt iura ad absoluendum, quàm ad condemnandum. Item cùm probationes æquales sunt, absoluitur reus nisi in libertate. Item qui obiicit præscriptionem eam probare debet.

c ¶ *Finium regundorum.*] Licèt prædia Ecclesiæ propria non sint clericorum, agere tamen possunt finium regundorum [b], cum habent ius in illis. ei. licet vsumfructum *ff. finium regū. l. 3. finium.* ¶ *Glo. seq. declarat, quomodo intelligatur in iudiciis, &c. secundo ponit Brocar. an vnus fungi possit vice duorum. alleg. pro 8. contra. & 9. contra. & dat duas solutiones.*

d ¶ *Vices duorum.*] Hoc iudicium duplex est. quia vterque actor, & vterque reus hic censetur: vnde vterque duplex sacramentum calumniæ præstabit, sicut reus, & actor: non tamē iurabit nisi semel. *ff. fa. ercisc. inter coheredes. §. qui familiæ.* Ille tamen principaliter actor dicitur, qui primò ad iudicium prouocauerit. *ff. de iud. in tribus.* si non apparet quis primò prouocauerit, fortè dirimatur, quis actor dici debeat. *ff. de iudi. si cum ambo.* & pro tanto dicitur actor, quia primò iurat, & postea iurant sui testes. sic obseruatur in conuentione, & reconuentione. Item arg. est hic, quod vna persona vicem duarum sustinet *ff. quod cuiusque vniuer.* item eorum. *§. si decuriones. 21. quæst. 1. relatio. de conse. dist. 2. nec Moyses. ff. de adopt. si consul. 7. quæst. 1. ad limina. ff. de serui. ser. § seruum communes. 10. qu. 3. vnio. ff. de act. & obl. actionū verbo. § mixtè. arg. contra 16. q. 1. presbyteros. C. de asser. nemo. 89. dist. singula. & ff. de reg. iur. in pari ‡ de prob. quia in tantum. & c. de multa ff. de pac. si plures. & ff. ad Trebell. ille à quo. § tempestiuum & 80 d. ad hoc.* Sol. 1. responsio casualis est, & obtinet causa necessitatis, & vtilitatis: secus de iure regulari, vt dicunt in contrarius. vel refert, vtrùm iurisdictio sit gratuita, vel contentiosa: si gratuita, potest vti vice duorū, *ff. de adop. si consul. & ff. de offi. præsi. l. 2. si contentiosa, non potest 4. q. 4. c. 1 & 2. q. 1. in primis.*

e ¶ *Vnde.*] Id est, quia vterque est actor, & reus. vel vnde, i. quia vterque affirmat se possidere, & ad se pertinere.

¶ *Glo. seq. dat 5. contra. textus, alleg. 4. iura, & soluit.*

f ¶ *Promptiora*] Sic. ‡ *de fid. instrumen. inter dilectos. in fin. ff. de actio. & obligatio. Arrianus. & ff. de pœnis. respiciendum* & arg. *50. dist. ponderet. in fi. & 26. q. 7. tempora pœnitudinis.* Arg. contra. *ff. de officio præsidis. obseruandum. in fin. & 18. dist. quia sunt 81. dist. tantis Daniel & 50. dist. postquam.* Sol. quod hic dicitur, & in similibus, locum habet in dubiis, & obscuris: sed vbi notum est factum, fit condemnatio, nisi ex causa fiat dispensatio.

g ¶ *In liberali*] Et in querela inofficiosi testamenti. *ff. de inoff. testa. si pars iudicantium.* & in causa matrimoniali. *33. q. 2. si quis acceperit.* & in dote. Vnde versus:

Stat testamentum, libertas, coniugium, dos,
Si sunt æquales, qui producuntur vtrinque.

Ex istos quatuor casus habes. ‡ *de re iud. c. vlt.*

h ¶ *Pro libertate.*] *ff. de manumiss. l. antepen. ff. de re iud. inter pares. & ff. de reg. iur. libertas. 12. q. 1. cum redemptor.*

i ¶ *Nam possessori.*] Responsio ad tacitam quæstionem. si quæreret aliquis, quare debet probare archidiaconus, cùm sit in possessione? Respondeo, quia qui excipit de præscriptionibus, ipse probare debet. *ff. de probat. in exceptionibus.* Sim. *C. de præscript. xxx. vel xl. annorum. malè agitur 16. q. 4. Volumus.*

Marginal notes:

¶ *Cap. 1. co. tit. in 2. comp.*

† *Alias: Ebren. E piscopo: alias simpliciter habetur, Lucius in ... legatum, Alexander iij. Cistrensi Decano, vt post concil. Lateran. sub Alex. 3. p. 15. c. 2. habetur. & 2. ... comp.*

† *Alias ex literis tuae fraternitatis.*

a De iuramento calumniæ, infra de iu. c. 1. in fi. Ioan. And.

b Hoc verū, quando inter se agūt, ita quod nihil deperire potest ecclesiæ: si verò cum ea extraneum, necessarium esset procurare etiam ecclesiæ, cui per id poterat deperire: vt dicit in tex. Ioan. And.

† *In multis antiquis vox, testes, no habetur. Quia verò testes possessoris præferuntur, ideo manet in suo loco possessor, &c. quod docet Iustinianus Instit. de interdictis. §. retinendæ. in hac verba: commodum autem in eo est, quod etiamsi eius res non sit, qui possidet, si modo actor nō potuerit suā esse probare, remanet in suo loco possessio, propter quam causam, cū obscura sunt vtriusque iura, contra petitorem iudicari solet. hac ibi.*

¶Greg. viij. Præposito S. Cagaldi.

¶Non creditur marito asserenti etiã cum iuramento, vxorem se cognouisse, si vxor per matronas attestãtes per ipsius corporis aspectum probat contrarium.

CAP. IV.

PRoposuisti †, quòd causa matrimonij, quæ inter O. de Casa noua, & S. mulierem vertitur, tibi fuit de mandato Apostolico delegata, cúmque partes essent in tua præsentia constitutę, mulier proposuit, se necà viro cognitam, nec potuisse [a] cognosci: quod tam proprio iuramento, quàm testimonio septem mulierũ probauit, quæ per aspectum [b] corporis, eam esse virginem asseuerant, viro per iuramentum suum contrarium asserente: *& infrà.* ¶Videtur igitur nobis, quòd iuramento puellę [c], & testimonio † illarum septem mulierum fides est potiùs adhibenda.

¶Clemens iij.

¶Singulares de vniuersitate possũt ad cõmodum vniuersitatis reprobare instrumentum falso confectũ nomine vniuersitatis.

CAP. V.

TErtio † loco fuit à nobis ita quæsitum: Ecce quidam regularis sigillo Capituli quoddam instrumẽtum cuidam amico suo signauit: in quo facta ei alienatio quarundam rerum Ecclesiæ immobilium continetur: Quo exhibito in iudicio, Procurator vniuersitatis, illud asseruit de assensu Conuentus non fuisse confectum [d], & adulterinum, vel furtiuum esse sigillũ †. Cúmque fratres ad perhibendum testimonium produxisset, iurati [e] dixerunt, quòd quotiens de hoc inter fratres aliqua erat mentio, consilium totius Conuentus, & vox fuit vnanimis, quòd nolebãt alienationem rerum illarum, sed res domus integras conseruari volebant. ¶Sed quoniam contra hoc nihil pars aduersa probauit, respondemus secundùm assertionem testium [f] tantummodo iudicandum.

¶Idem.

¶Vbi agitur de matrimonio cõtrahendo probato impedimento, & publicatis attestationibus, alij testes super defectu impedimenti admittendi non sunt.

CAP. VI.

IVrauit † quidam (vt asseris) se quandam in vxorem legitimam accepturum: quam cum vellet traducere, quidam iuramentis secundùm morem exhibitis, legitimè probauerunt, ipsos in quinto consanguinitatis gradu sibi inuicem attinere.

P*Roposuisti.*] In virginitate probanda, attestatio matronarum assertioni viri præfertur. Communis diuiso: secunda ibi, *Videtur.* Abbas Siculus.

CASVS. Inter O. virum, & S. mulierem coram delegatis iudicibus matrimonij quæstio vertebatur: coram quibus mulier proponebat se nec à viro cognitam, nec potuisse cognosci: qđ tã ꝓprio iuramento, quàm iuramento septẽ mulierum probauit, quæ per aspectu corporis eam esse virginem asseuerãt, viro per suum iuramentum contrarium asserente: quæritur, cui sit fides potiùs adhibenda? Respõdet ꝙ iuramento puellæ, & testimonio illarũ septem mulierũ potiùs est credendum. Not. ꝓbationẽ ꝑ aspectũ corporis præualere iuramento viri, carnalẽ copulam asserentis.

a ¶*Potuisse.*] Propter viri fragilitatem. 33. q. 1. *requisisti.* vel propter maleficium viri. *ea. cã.* & *ea q. si per sortiarias.* & *j. de frigid. & male. laudabilem. & c. vlt. & Auth. de nupt. §. per occasionem. coll. 4.*

a ¶*Per aspectum.*] Quandoque tamen probatio ista fallit, quia oculus, & manus obstetricum sæpe fallitur. 27. q. 1. *nec aliqua. & j. de frigi. fraternitatis. & j. eod. cam. matrimonij.* ¶*Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

c ¶*Puella.*] [b] *Arg. contra. 33. q. 1. si quis acceperit.* ibi, creditur iuramento viri, & *de desp. impu. continebatur. & in Auth. de nu. §. per occasionem. coll. 4.* sed illa locum habent, cùm mulier non probat contrarium per aspectum corporis. hæc probatio præfertur iuramento viri, vt hîc dicitur in *fin. Arg. instit. de gra. cog. §. itẽ consobrini. & arg. 35. q. 5. ad sedem. 3. q. 6. testes.*

T*Ertio loco.*] Probatio testium præfertur instrumento, sic cõmuniter summatur. Primò ponitur quæstio. Secundò responsio ibi, *Sed quoniam.* Abb. Sic.

CASVS. Quidam canonicus regularis sub nomine capituli sui fecit quandã alienationẽ quarũdam rerũ Ecclesiæ immobiliũ cuidam amico suo, & instrumentum alienationis signauit sigillo capituli: per quod instrumẽtũ ille amicus dicebat in iudicio intentionẽ suã fundatã: ꝓcurator monasterij asserebat instrumẽtũ illud de consensu capituli nõ fuisse confectũ, & adulterinum, vel furtiuum esse sigillum, & ad hoc probandũ induxit fratres illius vniuersitatis in testes, q iurati dixerunt, ꝙ quotiens de hoc inter fratres mentio erat, consilium totius conuentus, & vox fuit vnanimis, ꝙ nolebãt alienationem illarũ rerũ, sed illas integras seruari volebant: sed contra hoc pars aduersa nihil probauit, quæritur, cui probationi sit standum? Respondet, quòd secundum assertionem testium est iudicandum. Not. quòd testes præualent instrumento. Item negatiua hîc indirectè probatur. Item monachi, & clerici pro Ecclesia sua possunt testificari.

d ¶*Confectum.*] Ad hanc negatiuam probandã admittuntur fratres indirectè prout sequitur in littera. sic *j. de testib. ex tenore. & C. de contrahen. stip. optimam.* aliàs negatiua directè non posset probari. c de hoc dicitur. *s. de elec. bone 1.* & quia hîc arguebatur de falso instrumento, edendus dies est, & consul *arg. C. de contrahen. stip. optimam & j. de fide instru. inter dilectos.*

e ¶*Iurati.*] Bene dicitur, iurati, quia nulli creditur nisi iurato. *j. de test. fraternitatis. & c. nuper. & c. tuis. & 4. q. 3. c. si testes. §. iurandi.* nisi à partibus fuerit ei remissum, vt *in c. tuis:* & merito in tali casu admittuntur fratres illius monasterij, quia ea quę in capitulo aguntur, per alios probari non possunt, quia extranei ad capitula non consueuerunt admitti *j. de testib. veniens 2. in fi. C. de repu. cõsensu. §. super plagiis. & C. de quæstio. interrogari. ff. ad Sylla. si quis grani. §. si pupillus. & § seq. & l. 2. §. si vir.*

¶*Glo. seq. ne testes instrumento præferri. alleg. l. & decre. Secũdo alleg. Anno ll. quod æquiditur. Tertio alle. 4. ll. quod præferũtur instrumenta testibus. Soluit distinguẽdo primo modũ procedẽdi. secundo qualitatẽ negotij. tertio eius vetustatẽ, vel nouitatem. quarto numerum testium. quintò an instrumentum sit priuilegiatum.*

f ¶*Testium.*] Sic ergo testes præferuntur instrumento, & merito, quia potiùs credendum est viuæ voci, ꝙ mortuæ *in Auth. de fide instru. §. si verò. col. 6.* Item testes præualent instrumento. *j. de fide instru. cùm Ioannes. §. porrò.* Sed contra videtur, ꝙ æqualem vim habent in exercendis causis testes, & instrumenta, & indicia cum instrumentis. *Cod. de fi. instrum. in exercendis. C. de rei ven. iudicia. & C. qui po. in pign. ha. scripturas.* Itẽ contra. quia fides instrumentorum præualet testibus. *ff. de probatio. Celsus & l. cùm de indebito. §. vlt. & C. si minor se ma. dixerit. si alterius in fi. §. 1. & C. arb. tut. l. vlt.* Super hoc potest dici, quod si in modum exceptionis obiicitur falsitas instrumento, vel quòd sub conditione debuit fieri, vel defectus, vel quòd plus continetur ibi, ꝙ dictum fuerit, vel consimile, vel etiam falsitas, bene potest hoc probari per testes, & præualebunt testes *j. de testi. ex tenore. & C. de contrahen. st. p. optimam. j. de fi. instru. cùm Ioannes. arg. C. de proc. cum precibus.* & hîc. Et illud quod dicitur, ęqualẽ vim habẽt in causis testes, & instrumenta: illud verum est, quando ab eadẽ parte inducuntur: quia tã per testes, ꝙ per instrumẽta probat quis suã intẽtionẽ, sed si ex vna parte inducũtur testes, & ex alia parte instrumẽta contra testes, tunc considerabit iudex naturã negotij, & qualitatẽ: nam quædã sunt, quæ melius probantur per testes, quàm per instrumenta: quædã contrario meliùs per instrumenta, quàm per testes: vt arbitria, & sententiã: & processus aliquis. *arg. j. eod. quõ. contra falsam.* Item considerabit iudex, vtrum factum sit antiquum, vel propinquum: in antiquis [d] enim magis credendum est instrumentis, quia memoria hominum labilis est *j. vt ec. benefi. ve nostram.* si sit nouum, potius testibus creditur. *arg. ad hoc ff. de proba. si arbiter. & l. Celsus ff. de arb. & j. eod. cùm causam.* quia testes consueuerunt fidem suam variare ex temporis diuturnitate. *ff. ad Car. l. 3. §. dua & ff. de damn. infec. qui bona. §. vlt.* aliàs est lex, & incipit, in causæ. & quod dixi, quòd cõtra instrumenta testes recipiuntur, illud intelligendum est, ꝙ per bonos testes, & idoneos sine suspicione: nec videtur, ꝙ tunc sufficiant duo, vel tres testes, immò plures, ad minùs quatuor, tabellio enim æquiualet vni testi, & plus & instrumentum duobus ad minus: *arg. j. de fi. instr. cum Ioannes.* quia duo testes ad minùs in instrumento scripti esse debent: quia in ore duorum vel trium, &c. *j. de test. in omni. & c. licet. & 4. q. 3. si testes. §. vbi numerus.* & sic per plures, & honestiores debet fieri talis reprobatio. *arg. infra de test. in nostra.* quandoque tamen contra instrumentum non admittuntur testes, vt contra inuentarium publicè factum: vt in *l. prædicta. C. arb. tut. l. vlt. & in alio casu.* fallit in confessione, quæ fit à muliere, & in instrumento, quo confitetur se recepisse pecuniam pro intercessione. *C. ad Velleia. antiqua.*

I*Vrauit.*] Communis diuisio: secunda ibi: *Quia verò.*

CASVS. Quidam iurauit quòd quandam acciperet in vxorem, sed dum vellet eam traducere, quidam iuramentis secundùm morem exhibitis, legitimè in iudicio probauerunt illo quinto consanguinitatis gradu adinuicem attinere

---

† Cap. 2. co. ut in t. cõ. *Et de viri debita homini c. & glossa hic v. de Dominicum Sotum l. 4. sen. dis. 34. q. 1. art. 1. vbi plenè, & eleganter.*

a *Propter impotentiã coeundi mulier repudiat virum etiam iniustum, Io. And.*

† *aliàs, testimonijs.*

† Cap. 3. co. tit. in 2. compil.

b *Sententia glo. a. & contra talis est, si mulier, quæ diuortium petit, corrupta est, & nihilominus negat potẽtiam viri, & ille vir iurat se eam cognouisse, tunc viri iuramento in fauorem matrimonij standum est. & ita procedit textus hic c. 1. infra de frig. & malefi.*

c *Dicit Innoc. alternatiue tamen, quod hic non probatur negatiua, sed probationes istæ manent iuris præsumptionẽ, quod fratres non consenserunt: cui statur, donec probetur contrarium. in fra de spõs. c. qui ex dictis, quòd si isti fratres recurdarentur de die, & loco contractus, possent directè probare negatiuam, per ea quæ plenè scripsi de elec. bonæ. 2. in 1. gl. Io. And.*

† *Vide tex. in l. qui de tota. § incerta. ff. de rei ven.*

† Cap. 4. eo. t. in 1. compila.

Et pro intelligentia vide Dominicum Sotum l. 4. sen. d. 40. art. 5. Adde concil. Trid. sess. 24. cap. 5. & in eadẽ sessio. in decre. de reformatione matrimonij ca. 3. & 5.

d *De hoc articulo vide latè per Aymonẽ Cravettam in suo tr. de antiquitate tẽporis p. 1.*

[illegible] tertiũ part. public tis, quidã alius volebat ꝓbare, q nullo cõ[illegible] [illegible] quid in hoc casu sit [illegible] [illegible] stãdũ est probationi [illegible]. No. q testibus publicatis et in cã matrimoniali super eo articulo, nõ sunt alij testes recipiẽdi. [illegible]

¶ Partibus.] Sic patet, quod publicatis attestationib⁹ super eodem articulo nõ sunt testes ulterius in contrarium admittendi, nec etiam alij testes ad idem probandũ. ĩ. de test. fraternitatem. nã ante apertura testium utraq. pars suos testes dẽt inducere super eodem articulo: secus si super alio, vel super novo pendente ex priori: tũc bñ admittũtur, ut in d. c. fraternitatis. & ĩ. de fi instr. cũ Ioãnes. Item [illegible] cõtra. ĩ. de test. series. & c. cum in tua. in fi. & ĩ. c. causam matrimonij. ubi publicatis attestationibus recipiuntur testes ad reprobandum consanguinitatem, & hic non recipiuntur. Audiui Vin. dicentẽ, q alli non tenebat: dicit eo, q testibus publicatis nunquã sunt super eodem articulo, siue ab eo, qui illos induxit, siue ab alia parte testes ulterius inducendi. Et idem mihi uidetur. Potest dici super isto cõtrario, quòd illa decr. series loquitur in matrimonio iam contracto, unde admittuntur ibi testes in fauorem matrimonij ad ostendendum, quòd non fit ibi consanguini[illegible] unde strictios est ibi agendum, quod tolerabilius est al quos contra statuta hominum, &c. ĩ. de testi. licèt ex quadã. Hæc decre. loquitur in contrahendo: unde hic nullũ periculũ est super probatione illorũ, ne con iũgãtur: unde ante aperturã priorũ debuit probari in cõtrariũ, sed in separatione matrimonij si cõtractũ potest esse periculum, quare ibi admittitur etiã post sentẽtiam: quia sentẽtia contra matrimonium lata non transit in rẽ iudicatã, & reuocatur falsitate probata. ĩ. de re iudi. lator & c. consanguinei multò fortius debet audiri ante sententiam. Asi gnare potes aliam rationem, ut non sit contra illud, quòd dictum est: testibus publicatis non sunt alij inducendi in decre. series. ideò admittuntur testes post publicationẽ: quia ante publicationẽ ignorabat pars illa, quæ petit hoc, quæ personæ positæ fuissent in primo gradu, & ideo post publicationẽ admittitur, alias nõ deberẽt admitti. sed contra adhuc non uidetur ratio ista sufficiẽs: quia pars illa, quæ accusabat matrimonium [illegible] illos consanguineos: sed hoc potuit scire altera pars: & [illegible] illa. Propter hoc dicũt quidã a, quod [illegible] est in causa matrimonij, a [illegible] hoc præstat optimum ar. ĩ. c. cum matrimonij. sed cõtrariũ illius decr. series. soluitur ibi. Vel dic, quod unus tãtum hoc iurare volebat: & probatio unius insufficiẽs est, & ideo non audiatur contra plures maxime, & sic contradicit illa decr. series. & hoc colligitur apertè ex antiqua b decre. sed compilatores huius modi compilationis voluerunt hoc mutare, quod de iuramento unius dicebatur: quia illud nullam habet dubitationem.

a Hoc placet Host. ac ante [illegible] propter animarum periculum propter quod nec [illegible] sit hac sententia in rem iudicatam & [illegible] post sententiam, & [illegible] publicatas attestationes, & post sententiam hoc litem, multò fortiùs post publicationẽ ante sententiam secundũ eum. Ioan. And.

b Hic nunc [illegible]

Post cessionẽ.] Per literas ordinarij probatur quis excõmunicatus, nisi contrarium doceatur. Io. And. verumtamen hæc summatio nimis generalis est. D. A. summauit aliter, & eius summario nec cong[illegible] titulo, nec attingit principalem materiam c. dicit enim sic. Procurator excommunicatus tempore assumptionis mandati, agendo iudicialiter repellitur. hæc summatio potius congruit tit. de ex. exc. Sel tit. de iud. cum nullam mentionem faciat de probatione: maximè quia sit per literas, super quarum effectu pendet principaliter prolixitas subtilis materia huius c. Diuiditur compendiosè in duas partes. In prima ponit repulsionis causam. In secunda repulsionem ibi. Ipsum.

Casvs. Aliquis dũ erat excõicatus fuit cõstitutus procurator in quadã cã, ille cõparuit in iudicio: obiectũ fuit ei, quod nõ erat admittendus, cùm eo tẽpore quo datus fuit procurator, excõicatus erat, & hoc probatum fuit per literas ordinarij: sed quia literis ordinarij standum est, donec probetur contrarium. D. Papa ipsum nunquam procuratorem non admisit. Not. quòd eo tempore quo quis est excommunicatus, non potest constitui procurator: & si constituitur, non valet, etiamsi postea fuerit absolutus.

¶ Quia verò requisisti à nobis, quid agendũ sit, cùm quidã alius probare velit contra prædictam probationẽ iuramẽtis canonicis factã, & partibus a publicatã, nullo† eos sese cõsanguinitatis gradu cõtingere: rel[illegible] odemus, quòd standum est probationi priori. ¶ Innocentius iij. Archidiacono Paris.

¶ Si per literas ordinarij probatur quis excommunicatus, procuratione repellitur. Hoc dicit, & hac summatio conuenit textui, & titulo: & nullam patitur calumniam, & ideò eam tene.

CAP. VII.

Post † cessionem: & infrà. ¶ Cùm igitur per literas b iudicis ordinarij (quibus stãdũ est †, donec probetur cõtrariũ) nobis cõstiterit, quòd V. excõmunicatus c erat, cùm ꝓcurationis officiũ assũpsit, ipsũ tãquã Procuratorẽ nõ duximus admittendũ. ¶ Idem Abbati, & Conuentui Cassiñ.†

¶ Si rogatus restituere [illegible] à hærede [illegible]tatem, eo sine liberis decedẽte inter monasteriũ, euanescit fideicõmissũ, & hæreditas applicatur monasterio: nec ad inualidãdũ ingressũ sufficit probare minorẽ ætatem tẽpore ingressus, si ex aduerso geminatus probetur ingressus. Hoc dicit, intelligẽdo quòd substitutio fuit fideicõmissoria. Si verò fuit directa, sũma sic: Substitutio facta filio eo decedente sine liberis, euanescit per ingressum monasterij & tũc addes id, quod est in primo summario ibi: nec ad inualidandum, & c. usque ad finem, & uterque intellectus est verus in se. Dico tamen, quòd primus est uerior, quòd hic fuit substitutio fideicommissoria: licet dominus Ant. hic dicat, quòd fuit compendiosa.

CAP. VIII.

In † præsentia G. S. Hadriani Diaconi Cardinalis G. & B. fratres, vestro syndico cõstituto corã ipso, fecere ꝓponi, q cũ quõdã A. frater ipsorũ conderet testa-

¶ Glo. seq. rect. per modum quæstionis.

b ¶ Literas iudicis ordinarij.] Et hoc videtur, q literis Epi creditur tãq publico instrumẽto, q sigillo Epi creditur. licet non adsit sigillũ capituli, 19. q. 3. statuimus. & 11. q. 3. cura. 18. d. de conciliis. ĩ. de fide. permenit. & ĩ. de fi instr. c. 2. & 20. q. 1. Vidua. nã creditur literis Episcopi sigillatis: [illegible] Ecclesiæ 73. d. in nomine domini. in fi. & sigillum aliem iudicis [illegible] fide [illegible] & [illegible] et potest testamentum. Inst. de test. § possunt. & c. de test. [illegible] & instrumentis regis, siue principis [illegible] ĩ. de fi instr. in [illegible] Sed cõtra videtur, quia viua vox potior est quàm mortua. in Aut. de mil. tau. si vero. coll. 6. sed verbo Episcopi nõ creditur. 6. q. 3. si [illegible] & c. placuit. & ĩ. c. quoniã contra. ergo multo minùs literis eius. nec Papae creditur, si dixit se excõmunicasse alium. ĩ. de re[illegible]. cum tu. quando: quæ enim eulogia ex mala fide scribuntur. ff. de cust. & exhi. re. diuus. nec [illegible] tabellionis creditur, nisi habeat testium subscriptionem. ut in Auth. de here. & materia hac sal. §. hinc nobis. coll. 1. & ĩ. de proc. c. 1. & ĩ. de fi instr. c. 2. & in Auth. de inst. cau. §. sed & si instrumenta. & §. si quis igitur col. 6. Hic dicit, q sẽper statur sigillo Epi quia vicẽ habet publici instrumẽti, per iura prædicta. Alij dicũt, quòd nõ creditur chartæ, vel instrumento Episcopi, nisi sit redactũ in publicã formã. in Aut. Vt nulli iud. §. si [illegible] coll. 9. & C. de dona. in donationibus. ĩ. d. si. inst. inter dilectos. vel saltem non est credendum, nisi habeat subscriptionem testium, si non sit ibi vlus tabellionum. 16. q. 3. c. placuit. § potest Ver. [illegible] autem. in fi. Dicas, quòd hodie circa iudicia non creditur verbo Episcopi, siue alterius iudicis, siue literis suis, nisi habeat testium subscriptionem [illegible] quatenus constat legitimè documentis. ĩ. eo. quoniam contra. & ĩ. de test. cùm à nobis. Circa alia vero quæ in sig[illegible] iud. ordinarij non facit Episcopus iudex, creditur literis eius, secundùm quòd dicitur hic. & 11. q. 3. cura. Præcipuè in sententia excommunicationis, sententia [illegible] lata à iudice suo, siue sit iusta, siue iniusta tenet. 11. q. 3. c. 1. & 2. & ideo literis cuiusl bet prælati creditur: & alij tenentur illum vitare, ut in ca. cura quia hic consulitur animæ, cùm sit medicinalis. 24. q. multi. & ĩ. de senten. excom. cùm medicinalis. [lib. 6]

c ¶ Excommunicatus erat.] Et ita tempus procurationis factæ attendendum est, sicut tempus electionis. d ĩ. de ele. dudum ubi plura sunt arg. de tempore inspiciendo, & est ar. quòd excõmunicatus ad impetrandum non est admittendus: & si impetrauerit, non valent literæ, si postea probaretur excõmunicatus. Bern.

In præsentia.] Dubia probatio non releuat probantem sic summitur communiter. Diuiditur principaliter in tres partes. In prima processus narratio. In secunda ibi, Dilectus. auditoris diffinitio. In tertia ibi: Nos igitur. diffinitionis confirmatio. Prima subdiuiditur in quatuor. Nam primò ponitur actoris petitio. Secunda ibi. Verũ rei resp. [illegible] & reconuentio. Tertia ibi, Ad hæc. actoris replica[illegible] Quarta ibi, Verũm rei replicatio. Abbas Siculus.

Casvs. Inter G. & fratres ex una parte, & monasterium Casemar ex altera, vertebatur quæstio super bonis quondã A. fratris dict[illegible] G. & B. datus fuit [illegible] quidam Cardinalis auditor: corani quo fratres proponebant, quod cùm A. frater ipsorũ conderet testamentum, M. filium suum sibi hæredem instituit, & ei præcepit, ut si absque liberis moreretur, ad ipsos bona deuoluerentur ipsius, unde postulabant omnia illa sibi restitui quæ id monasterium de bonis illius detinebat, & petebant monasterium c[illegible] [illegible] cætero ipsos super bonis mol[illegible] [illegible]dicus verò monasterij [illegible] ex aduerso, quòd prædictus M. se & sua obtulerat [illegible] unde petebat omnia, quæ de bonis ipsis [illegible] M. in[illegible] monasterio, & super aliis eis silentium imponi. Ad hoc pars dictorũ fratrũ replicabat, q dictus M. oblationis suę tẽpore fuerat minor annis, & illud fecerat feruore infirmitatis, & post [illegible] [illegible] iam quod fecerat reuocauit, unde cum sine liberis decessisset [illegible] bona ipsius erant deuoluta. ad hoc resp. unde-

† Aliàs Cassemary. & infra. Casemar.

† Cap. 1. eo. tit. 3. com. pil. Et de [illegible] ibi materia [illegible] C. Si de [illegible] in Authent. [illegible] C. de tiero- [illegible] ubi plenè.

† Cap. 1. eo. tit. 5. compil.

c Dicit hic Host. quod speciale est in actu [illegible] dicturum, quod deredatur tabellioni sine subscriptione. de hoc infrà, eodẽ, quoniam. Ioan. And.

† Aliàs [illegible]

d Et tẽpus, quo accusator libellum obtulit. ff. de publ. iu[illegible] is quit. secundum Vin. Ioan. And.

bat Syndicus monasterij, quòd licèt dictus M. de monasterio recessisset, eidem obtulit postmodum se, & sua, firmans proprio iuramento, quòd vlterius contra oblationē suam non veniret: vnde cùm idem M. bis obtulerit se, & sua monasterio, nec ex aduerso probetur, quòd tempore vtriusque probationis fuerit minor annis, talis probatio monachorum probationem non elidit: quia etsi fuit minor annis tempore primæ oblationis, tempore secundæ maior potuit extitisse: præterea verbum illud, *minor annis*, duobus modis potest intelligi: vnde verbum dubium intentioni monasterij non nocebat, cum infra xxv. annos teneret donatio, maximè iuramento firmata: nec intelligendus erat dictus M. sine hærede decedere, qui monasterium sibi instituerat hæredem. His, & aliis consideratis H. sancti Eustachij diaconus Cardinalis, vidēs, quòd syndicus monasterij plenè fundauerat intentionem suam, & ex aduerso nihil probatum fuerat, de mandato D. Papæ sententiam promulgauit: prædictis G. & B. silentium imponens super his, quæ a monasterio postulabat, & condemnauit eosdem, & restitutionem illorum, quæ de bonis prædicti M. occuparant: & D. Papa hanc sententiam confirmauit. Not. quòd non dicitur decedere sine hærede, qui monasterium sibi hæredem instituit. Item verbum illud, minor annis, duobus modis intelligitur: & ideo dubia probatio: non dicitur probatio, quia qui sic probat, non constat, de qua ætate sit probatum, & ideò clara, & certa debet esse probatio, & non dubia.

mentum, M. filium suum sibi hæredem instituit, & præcepit, vt si absque liberis [a] decederet, ad eos bona deuoluerentur ipsos: vnde illa, quæ de bonis ipsius, vestrum monasterium detinebat, sibi restitui postulabant, & petebant vos super hoc à sua molestatione compesci. Verùm syndicus ipse proposuit ex aduerso, quòd prædictus M. monasterio vestro obtulit se, & sua: vnde † vniuersa, quæ habuerat, erant ad monasterium deuoluta †, quare vniuersa, quæ ipsi de bonis eius inuaserant, restitui monasterio vestro petebat, & super cæteris, silentium illis imponi. Ad hæc autem pars altera replicabat, quòd dictus M. oblationis suæ tempore fuerat minor annis, & quòd voti † facti pœnitens, quòd feruore † infirmitatis fecerat, post conualescentiam reuocauit. *& infrà.* Vnde cum sine liberis decessisset, ex testamento patris ad ipsos erat eius hæreditas deuoluta. Verùm syndicus responderе curauit, quòd licèt dictus M. de monasterio fuisset egressus, eidem postmodum se [& sua [b] †] obtulit humiliter, & deuotè: & quòd nec contra oblationem suam veniret, iuramento firmauit. ¶ Quare cùm constet quòd idem M. bis monasterio vestro contulit se, & sua, nec ex aduerso probetur, quòd vtriusque oblationis tempore fuerit minor annis, probationem vestram huiusmodi exceptionis probatio non elidit: cùm etsi primæ oblationis tempore fuerit minor annis, secundæ [c] tamen potuit maior extitisse. Præterea cùm verbum illud, *minor annis*, duobus potuerit modis intelligi, cùm & qui minor est quatuordecim annis, & qui vigintiquinque dici soleat minor annis, intentioni vestræ verbum dubium [d] non nocebat, cùm infra viginti quinque annos teneret donatio iuramento firmata [e]. Sed etsi teneret, quod factum fuerat à dicto A. quia tamen intelligendum non erat sine hærede decedere, qui monasterium sibi hæredem instituit [f] †, hoc monasterio non nocebat: *& infra.* ¶ Dilectus filius H. sancti Eustachij Cardina[lis] attendens quòd syndicus vester intentionem suam plenè fundasset, & quòd nihil fuisset ex aduerso sufficienter probatum, cùm etsi ostensum esset per testes, quòd M. suæ oblationis tempore fuerit minor annis: vtrùm tamen primæ, vel secundę oblationis tempore minor fuerit, & quot annis minor, non fuisset expressum, de mandato nostro sententiam protulit, & prædictis G. & B. silentium imponens super his, quæ à monasterio postulabant, eos ad restitutionem illorum, quæ de bonis prædicti M. propria temeritate inuaserat, condemnauit. Nos igitur sententiam ipsam auctoritate Apostolica confirmamus.

b ¶ *Se, & sua.*] Ista duo requirebantur [b], quia sua sine seipso donare non poterat: quia illa restituere tenebatur: & licèt dominus sit, tamen commodè inde testari non potest. *C. communia, de leg. l. Vlt. ff. ad Trebel. quidam. § si quis filium.*

c ¶ *Secunda.*]No. quòd præsumitur maior, nisi probetur minor. *C. in integr. resti. mino. si minorem. ff. de iureiu. nam postea § si minor.* Bernard.

¶ *Glo seq. obiicit, & dupliciter soluit, secundò argu. tertio quærit obyciendo, & soluit.*

d ¶ *Verbum dubium.*] Sed nónne verbum dubiū in iudicio interpretandū est contra reum. c *ff. de Ver. ob. inter stipulantem. ff. de in. si quis intentione. ff. de re. iur. l. in ambiguo & ī. de re scrip. cùm adeo.* sed istud est hodie propter religionem, pro qua multa statuta sunt. *ff. de reli. & sū. fu. sunt personæ.* sicut quandoque propter dotem *ff. de iu. dot. in ambiguo.* vel istud non fuit verbum actoris, sed testium. Et est arg. quòd verbum testis ambiguum, pro reo sit interpretandum, vt hic. & ī *eod. ex literis. & ī. de fi. instru. inter dilectos an[te]* p. Et est notabile, quòd dictum testis dubium semper contra eum, qui produxit, est interpretandum: & est ratio, quia qui probat, clarè, & apertè debet probare, quòd si non faciat, non prod[est] talis obscura probatio. *ī. de testi. cum tu.* vnde reus absoluitur, vt ibi, & hic. sed quare non quæritur secundò de ætate à teste, vt certificetur iudex saltem? sed certè iudex qui testam. ipsum examinauerat, debuit quærere ab ipso, & etiam post apertura testium est officio suo potest quærere interpretationem à teste sui dicti cùm ipse debeat interrogare, quotiescunque necess[e] fuerit. *ff. de inter. act. Vbicunque.* & concta 11 mari 30. q. 5. *iudicantem. & ī. de fi. instr. cùm Ioannes.* & est expressum, quòd testis qui cōfusè dixit testimoniū, iterū sit examinandus *ī. de te. cum clamor.* sed ad petitionem partis non debet hoc facere, & hoc propter periculum subornationis. d

e ¶ *Firmata.*]Vnde contra proprium iuramentum etiam non debet audiri. *C. si aduer. Vendi. l. 1. & C. si aduer. dona. l. 1. & in const. imperatoris, sacramenta puberum.* Ber.

¶ *Glo seq. in Vers. instituit, distinguit, quòd rogatur quis restituere priuato, Vel Ecclesiæ, & primo casu aut monasterium ingreditur, aut fit clericus. Vltimò quærit, & soluit.*

f ¶ *Qui monasterium instituit.*] Ingressus monasterium fingitur habere hæredem, cùm rogatus est restituere priuato, vel cùm ei priuatus est substitutus. Si autem rogatus est restituere loco religioso, vel Ecclesiæ, vel expendere in pias causas, non euanescit substitutio per ingressum monasterij. in *Aut. de san. epi. §. sed hac præsenti col. 9.* vnde sumptum fuit illud. *Auth. C. ad Treb. Auth. nisi rogati.* Si verò ille, qui rogatus est restituere hæreditatem, vel legatum, fiat clericus, exiguntur duo, s. vt substitutio euanescat: vt perpetuò etiā maneat in Eclesia, & relictum expendatur in pias causas: vt præd. Aut dicitur per ingressum monasterij substō euanescit, ita quòd teneat monachatus, aliàs non euanescit substitutio, nisi fiat monachus. Sed quid si tradit se, & sua alicui Ecclesiæ sæculari, nūquid euanescit substitutio? Ar. præ. Aut. videtur quòd sic fauore Ecclesiæ, nec credo quòd euanescat nisi in casu præd. Auth. nec extendo ad alium casum, licèt quidā dicant contra. B.

¶ *Glo seq. in princ. & in fin. circa substitutionem factam sub conditione, si sine liberis Vel purè, n. 3. Medium distinguit interrogatum restituere hæreditatem, & rogatum restituere, quod supererit.*

a ¶ *Absque liberis.*] Similis substitutio habetur. *ī. de testi.* a *Raynutius. & c. Raynaldus.* vnde no. quod cu[m] talis conditio apponitur: si sine liberis decedat, volo, vt hæreditas perueniat ad talem, etiamsi naturales habeat filios, euanescit substitutio *ff. ad Trebel. ex facto §. si quis rogatus. & ff. de le. 2. cum pater. §. Vlt. Lucius. §. Vlt.* Item si filius fuerit natus, & ille præmoriatur, videtur sine liberis decessisse. *ī. de test. Raynutius. & ff. ad Trebellia. ex facto. §. penult.* Si autem dicatur: si sine hærede decesseris, substituo talem nomine hæredis: soli filij intelliguntur. *ff. eo. ex facto §. Vlt.* Item si non habeat filium, sed habeat nepotem ex filio substitutio euanescit. *C. de condi. inser. l. 2. & C. de inst. & subst. generaliter.* Et hic scias, quòd qui rogatur restituere hæreditatem alij, nihil potest alienare. *C. communia. de leg. l. Vlt.* nisi in casibus, qui notantur in Auth. ibi posita. quartam tamen per Trebellianam potest retinere sibi, & si filius sit rogatus, etiam Falcidiam cum quarta potest retinere *ī. de te. Raynutius. & c. Raynaldus.* vbi vtraque quarta retinetur. Si verò rogatus est restituere, quicquid superest de hæreditate, tunc ad minus quartam reseruabit substituto. *C. ad Treb. Auth. si rogati.* Item licèt purè quis rogatus sit alicui restituere hæreditatem nulla facta mentione de filiis, si tamen postea habuerit filios, vel nepotes, substitutio euanescit. *C. de fideicom. cùm acutissimi. C. de insti. & substi. generaliter. ff. de condi. & demon. cùm auus.* Ioan.

¶ *Licet*

¶ Concordat tex. in Aut. ingressi. C. de sacro. eccl. & c. quia ingredienti-bus. 19. q. 3.

† Hunc tex. dicunt hic Ab. & Feli. esse singularem ad hoc, quod quis potest in Vita se priuare potestate testandi, scilicet per ingressum monasterij.

† Dictio, voti, deest in omnibus manuscriptis.

† Aliàs, timore.

† Hæc duo Verba, & sua desunt in scriptis, ea/ tamen habet Vnus Vetustus.

a Et propter ea, quæ ibi tradit plenissimè Guilielmus Benedictus hoc caput illustrant: eum Videre.

b Incipiendo ab Virgin. Io. And.

c Hic Vero que reus & actor: dic tamen de hoc, Vt not. Spe. de restitu. spo. cum ad sedem. Ioann. And.

† Vide l. si quid & l. si prædium. C. de prædi. mi.

d Concordat te. in l. producas & ibi Bar. ff. de testi.

e Nec ad alios terminos secundum do. Marsi. qui tenebat, quod cum Auth. illa ponat terminos, quibus de aliis est conditionem apponens in & aliis, in cuius persona apponitur, puta haeres, Vel legatarius: si Vnus de se loquens apponeret conditionem legando, Vel donando, si decedat sine filiis, intelligetur de Veris, nec erit locus Auth. Hoc declarat in Spe. de sta. mon. super vers. 15. Io. And.

L*icèt.*] Interdicto, *Vti possidetis*, obtinet qui iustiorem titulum probat, ita communiter summatur, sed certe hæc summatio est nimis generalis: & videtur requirere titulũ in hoc interdicto, cõtra id quod habetur. *Inst. de interd. §. retinendæ*. Diuiditur decretalis in quinq; partes. In prima processus decisa narratio. In secunda ibi, *Porrò*. Fauẽtinorũ exceptio cõtra testes Ecclesiæ, ipsius rẽsio, Papæ interlocutio, & interlocutionis ratio. In tertia ibi, *Post hoc*. corruptionis, & falsitatis noua exceptio, siue probationis, & reprobationis commissio. In quarta ibi, *Quanquam*. testes Fauẽtinorum impugnat, primò probatorios, secundò reprobatorios. in quinta ibi, *Ex præmissis*. allegando concludit pro eccl. sa. Abb. Sicul.

CASVS. Inter archiepiscopum Rauennatem ex vna parte, & cõe Fauentiæ ex altera, quæstio vertebatur super iurisdictione, honore, ac districtu in villa sancti Petri, ac quibusdam castris, & terris alijs, quæ de iure ad Rauennatem Ecclesiam pertinebant: procuratores vtriusque partis propter hoc ad sedem Apo. accesserũt: lite contest. super prædictis per procuratores prædictos, & iuramento calumniæ præstito, quia vtrique parti erat plurimũ onerosum testes producere corã Papa, mãdauit Papa episcopo Placentino, vt infra tres menses testes reciperet, quos vtraq; pars tã super principali negotio, quã in personas testium duceret producendos, statuendo partibus terminum, in quo cum attestationibus apud sedem Apost. se repræsentent. Tãdẽ partes cũ attestationibus cõparuerũt corã domino Papa: attestationibus publicatis syndicus Fauẽtinorũ proposuit, se velle in personas testiũ ex parte altera productorũ quædã obiicere, & probare: Syndicus archiepiscopi ecõtra respõdit id fieri non debere: Papa interloquendo decreuit ipsum non esse audiẽdum: cũ intra tres menses, prout in literis dñi Papæ mandabatur, id facere non curauerit. post hoc syndicus prædictus obiicit in testes prædictos, quòd corrupti falsa dixissẽt: Papa dicit, quòd talis exceptio nõ solũ ante sententiã, sed etiã post potest opponi: quamuis crederetur, quòd talis exceptio per excogitatã malitiã ad differendum negotium proponeretur, eam admisit, mandans quibusdam iudicibus, vt testes, quos super hac exceptione procurator Fauẽ. duceret producendos, reciperent infra mensem, indulto extunc altero mẽse procuratori Ecclesiæ Rauennatẽ. infra quẽ ad reprobationem illorum testes produceret coram eis. Iudices prædicti, receptis testibus prædictis, attestationes ad dominum Papam remiserunt, prout receperant in mandatis. Post hoc dominus Papa examinat testes hinc & inde productos, & quãuis pars Fauentinorum multos testes produxerit super negotio principali, vix tamen ex illis sex tantũmodo remãserunt: quia quidam sibimet cõtradicũt in serie sui dicti, & quidã alij sunt in suis testimoniis singulares, & alij qui inducti fuerãt ad reprobãdũ testes Ecclesię Rauẽnat. plures reprobãtur, quia sibi inuicẽ cõtradicũt: & alii, licèt pauci numero, malæ famæ sunt, & opinionis: ex alia causa etiam repelluntur: quia non probant id, ad quod eorum syndicus se adstrinxit, videlicet quòd corrupti falsa dixissent: quia etsi de corruptione aliquã videantur dixisse, de falsitate nihil dicunt. Ex præmissis apparet euidenter, quòd ecclesia per testes plures, quib. potiùs lux veritatis assistit, sufficiẽter probauit, quòd à lx. annis, & citra supradicta loca possedit: per quod patet, quòd si Fauẽtini à quinquaginta annis citra, (vt testes sui videntur deponere) aliqua percipiũt in locis prædictis, illa inceperũt percipere sine iusto titulo, cũm duo insimul & eodẽ modo, in solidũ eãdẽ rẽ possidere non possint, & Fauẽ. nõ ostẽdãt, sed ex priuilegiis imperatorũ, & Romanorũ Põ. cõcessis Ecclesiæ Rauẽ. colligitur manifestè, possessionẽ Ecclesiæ in prædictis iustã fuisse: & ita per consequẽs apparet, quòd Fauen. minùs iustè, & sine titulo aliqua in locis prædictis occuparunt: quia verò syndicus Eccl. siæ petiit cõmune Fauẽtiæ à vi turbatiua, seu inquietatiua super præmissis prohiberi, Papa vidẽs in hoc casu nõ sic esse locum interdicto vti possidetis, ita possideatis, cum probationes Ecclesię Rauennatẽ. longè sint potiores, & ideo sit in interdicto superior, cõdemnauit cõmune Fauẽtię ipsi Ecclesię super iurisdictione, honore, atque districtu, & aliis generaliter pertinẽtibus ad hoc in locis prædictis, quoad possessoriũ iudiciũ, quo tñ modo actũ est sibi perpetuũ silẽtiũ imponẽs, & prohibẽs eidẽ, vt neq; per se, neq; per alias super prædictis præsumãt aliquatenus Ecclesiã molestare. N. quod exceptio falsi ante sententiã, & post potest opponi. Item testis qui contradicit sibi, non valet. Item testis singularis non valet. Itẽ testibus malæ famæ, non est credendum, vel saltem modica fides est adhibenda. Item qui adstringit se ad plura probanda, non sufficit si alterum probat. Item duo insimul eãdẽ rẽ, & eodẽ modo insolidũ possidere non possunt. Item in interdicto, *Vti possidetis*, vincit, qui possessionẽ, & titulum ostendit.

¶ Idem.

¶ Si actor, & reus in interdicto retinendæ possessionis probãt, obtinet is, qui antiquiorem possessionẽ probat titulo maximè iustificatã, vel meliores probationes respectu possessionis adduxit h. d. notabiliter, & probatur satis hoc summarium in versiculo, ex præmissis, ponderato versiculo, maximè.

CAP. XIX.

Licèt † causam, quę inter Ecclesiã Rauẽnatẽ, & Cõmune Fauẽtiæ super iurisdictione, honore, ac districtu in villa sancti P. & castro Arioli, quod † de iure ad se spectare dicta Ecclesia proponebat: *& infrà*. [a] ¶ Porrò attestationibus publicatis, syndicus Fauẽtinorũ proposuit, se velle in personas testiũ ex parte altera productorũ quædã obiicere, ac probare, œconomo Ecclesiæ asserẽte id fieri nõ debere: super quo interloquẽdo decreuimus ipsum nullatenus audiẽdũ: cũ infra triũ mensium [b] spatiũ, in nostris literis cõprehẽsum, testes huiusmodi producere non curauerit, infra quem terminũ pars vtraq; testes inducere † potuit, tã in personas testium, quàm super negotio principali. ¶ Post hoc idem obiecit in testes prædictos, quòd corrupti falsa dixissent. Vnde quia talis exceptio nõ solũ ante, sed etiã post sentẽtiã potest opponi [c], licèt nonnulli crederent, Fauentinorum partem exceptionẽ huiusmodi per excogitatam malitiam [d] ad impediendum processum negotij obiecisse, quia tamen nolumus à iuris tramite declinare, magistris G. & T. † præcipimus, vt testes quos super hac exceptione Procurator Fauentinorum duceret producendos, infra mensem recipere, & examinare curarent, de singulis circunstantiis [e] † subtiliter

a ¶ *Et infra.*] Sub isto, infra, fuit lis contest. corã domino Papa: vt s. *de iura. cal. cum causam.* cuius pars hæc est, & commissa fuit receptio testium iudicibus, & testibus receptis remiserunt ad Papam depositiones eorum. *j. de testibus. cùm causam.*

¶ Glos. seq. notat terminum præfigi posse productioni testium, inducit quatuor similia.

b ¶ *Trium mensium.*] Nota, quòd iudex ex officio suo potest præfigere terminum productioni testium. s. *de test. in nomine domini.* Item ad exceptiones. *j. de exce. pastoralis.* Item ad accusationem matrimonij *j. de clande. despon. cum inhibitio.* Item ad accusandum. *j. de accu. licèt. & C. qui accu. non pos. si ea quæ. & j. de fid. instru. accepimus.* Item vbi impeditur status alicuius. *C. de inge. diffamari.* Ioan.

¶ Glo. se. Primo allegat duas concordantias, & distinguit, an fuerit, vel non mota quæstio falsi. Secundo ponit opinionem, quod falsitatem testium sine corruptione probare non sufficit: demum ponit contrariam, quam approbat. Tertio tractat, an corruptio sine falsitate sufficiat. & arg. pro, & contra. Vltimo not. quod sententia per falsas probationes lata tenet, & ponit tres modos retractandi.

c ¶ *Opinioni.*] Sic s. *de proca. in nostra & C. de fal. querelam.* Distinguitur tamen, quia aut quæstio de falso mota fuit in iudicio aut non. Si fuerit mota, nunquam postea prætextu falsi retractatur sententia, [b] *C. si ex fal. instr. l. 1. & 2. in fi.* nisi appellatum sit: tunc enim potest opponi in causa appellationis. *C. de fid. instru. l. vlt. in fi.* & testes possunt produci. *C. de temp. appel. per hanc in fi.* Sed si nunquam fuit quæstio falsi mota, licèt tunc non sit appellatum: non tamen transit in rem iudicatam vsque ad xx. annos. *C. de fals. querelam. & j. de excep. cùm venerabilis.* Et nota, quòd secundùm quosdam non sufficit probare testes esse falsos, nisi probentur corrupti. *arg. ff. de re iudi. diuus.* quæ loquitur in eodem casu cum hac decretali. Alij probabiliùs dicunt, vt Ioan. & B. quòd sicut sufficit probare instrumentum esse falsum. *C. si ex fal. instru. l. penult. & vlt.* sic & testes, cùm habeant hincinde parem vim. *C. de fide instr. in exercendis.* & facit ad hoc. *ff. de exceptio. qui agnitis. & C. de transa. si ex falsis.* Sed nunquid sufficit probare testes esse corruptos? *Ar. quòd sic. 2. q. 6. c. et qui. §. diffinitiua. ver. venales. C. quando prouo. non est neces. venales. & j. de testi. sicut.* Econtra videtur, quòd non, quia non sufficit probare corruptionem, nisi & iudex secutus fuerit dicta corruptorum testium. *j. de re iudicata. cum I. & A. C. si ex fal. instru. falsam.* similiter non sufficit probare falsitatem, nisi probetur iudicem secutum fuisse illam, vt patet per prædicta iura [c]. Item nota, quòd sententia quæ lata est per falsos testes, vel per falsa instrumenta, bene tenet, sed retractãda est. *ff. de re iud. diuus* & potest retractari per in integ. resti. vsque ad quadriennium [d] implorato iudicis officio, vel per actionem in factum vsque ad triginta annos, vel si criminaliter agatur, vsque ad viginti annos. *C. de fal. si querelam. j. de excep. cùm venerabilis.* ADD. TIO. Vnde versus:

Accusas, agis in factum per i, o reuocabis:
Falsum viginti, triginta, quatuor annis.

d ¶ *Malitiam.*] Si de hoc constaret, condemnari deberent ad expensas. s. *de dolo. & contu. finem.* vbi de hoc.

e ¶ *Circunstantiis.*] Sic. *j. de test. cùm causam. & 3. q. 9. nihilominus. arg. & 4. q. 3. testes.*

† Cap. 4. eo. tit. in 3. comp. Et de intellectu huius vide Ferrandũ Vasquum l. 2. c. 35. cõtrouersiarum frequẽtium. adde Purpuratũ cons. 81. volum. 1.

† Adde quæ.

† *Aliàs, producere.*

a *Hæc glossula non reperitur in antiquis exemplaribus.*

† *Aliàs, A.*

† *Vide tex. in l. vbicunque. ff. de inter. ac. cum aliis multis.*

b *De hoc vide Spe. de test. præsent. §. ... agitur in si vbi etiam tractatur an sit idem in falsitate rescripti, & instrumenti procuratory. & de rescripto plenè dixit post Inn. supra de rescr. super literis. Ioan. And.*

c *Concor. l. si prætor §. Marcell. s. ff. de in inte. Bart. in l. diuus. ff. de re iudi.*

d *C. de in integ. rest. l. fi. Ioan. An.*

inquirentes: indulto extunc altero mense Procuratori Ecclesiæ supradictæ, infra quem, si vellet ad † reprobationem [a] testium illorum, produceret testes coram eis: & infrà. ¶ Quamquam autem pars Fauentinorum testes multos produxerit super negotio principali, vix tamen ex illis sex remanserant concordes, cum alij sibimet in serie sui testimonij côtradicunt [b], & quidam alij sint in dicto sui testimonij singulares [c]. Ad reprobandum verò quosdam testium Ecclesiæ Rauennatis ex parte Fauentinorum quidam sint testes inducti, plures tamê illorum reprobantur, quia sibi inuicem euidentissimè contradicunt: quidam verò alij pauci numero, quamuis non reprobêtur expressè [d], vsque adeò tamen malæ famæ sunt, & leuis opinionis [e], quòd eorum dictis nulla, vel modica [f] est fides adhibenda. † Iidem quoque testes [g] Fauentinorum generaliter repellûtur, quia non probant illud, ad quod probandum eorum syndicus se adstrinxit [h], videlicèt quòd corrupti falsa dixissent, quoniam, etsi de corruptione videâtur aliquid dicere, de falsitate penitus nihil dicunt †: & infrà. ¶ Ex præmissis igitur euidenter apparet, quòd Ecclesia per testes numero plures, quibus potius lux veritatis assistit, qui etiam aptiora negotio, & vero proximiora in suis testimonijs expresserunt, sufficienter ostendit, quòd à sexaginta annis, & citra, cum omni iurisdictione, honore, atque districtu loca supra dictâ possedit: per quod patet, quòd si Commune Fauentin. à quinquaginta annis citra (sicut videntur testes eorum deponere) aliqua seruitia in locis perceperunt supradictis, illa proculdubio sine iusto titulo percipere incœperunt cum duo insimul eandem rem, & eodem modo [i] insolidum possidere non possint: maximè † cum iidem Fauentini iustum possessionis titulum [k] non ostendant: & ex priuilegijs Imperatorum, & Romanorum Pontificûm Ecclesiæ Rauennatis concessis, euidentissimè colligatur, possessionem ipsius Ecclesiæ in prædictis locis, iustam fuisse.

¶ Cùm ergo constet Fauent. ab eo tempore: quo se possedisse probare contendunt, minùs † iuste, ac sine titulo, aliqua in prædictis locis temeritate propria occupasse [l]: & œconomus eiusdem Ecclesiæ petierit, à vi turbatiua [m], seu inquietatiua super præmissis Commune Fauentin. prohiberi: nos cognoscentes in hoc casu non sic locum esse interdicto, Vti possidetis [n], vt di-

a ¶ *Reprobationem.*] Nota, quòd possum reprobare testes aduersarij [...] probationes possunt fieri, & non vltra. [...]

b ¶ [...]] Vnde non valent. 3. q. 9. *abolitionem. & 4. q. 3. [...] falsa. & j. de appel. sollicitudinem. 23. q. 7 [...] cod. de [...]*

c ¶ *Singulares.* [...] *de [...] j. de [...]*

d ¶ *Expressè.*] Criminibus expressè non probatis.

e ¶ *Opinionis.*] Quod constitit per attestationes ex parte Archiepiscopi exhibitas contra illos: vt s. dixi. & ille etiam qui examinat testes, debet significare iudici, quanta fides sit testibus adhibenda. *ff. de testi. l. 3. & j. de fide instrum. constitutus.*

f ¶ *Modica.*] Non tamen ex toto nulla. *j. de simo. per tuas.* quæ tamen in alio loquitur casu.

g ¶ *Testes.*] Qui inducti sunt ad falsitatem probandam.

¶ *Glo. seq. notat, quod si quis se adstringit ad duo, &c. inducit vnam decretalem. & duas leges, ad contrarium inducit vnam l. & duas decretales. Secûdo quærit, quomodo falsitas testium probetur. & respondet dupliciter. Tertio quærit, an altero probato, &c. & respondet.*

h ¶ *Se adstrinxit.*] Sic videtur, quòd si aliquis se adstringat ad duo probanda, quorum alterum per se sufficeret, quòd tunc non sufficit probare vnum, nisi impleuerit intentionem suam, ad quam se obligauit. *C. de rei vendicatione l. vlt. arg. s. de causa possessionis, cum Ecclesia. & ff. de excusatio. tut. qui testamento. Arg. contra. j. de appel. significauit. in fi. j. de præbend. cum iamdudum. arg. ad hoc. ff. de condi. & demon. falsa* & ex eo, quòd dicit, adstrinxit videtur expressum quòd sufficeret alterum probare, nisi specialiter se obligasset, quod verum est, vt supra dictum est. Pla. fuit in contraria opinione. Sed quomodo potest probare testes falsum dixisse? Respondeo indirectè exemplum patet *j. de testibus ex tenore. & [...] & C. de contrah. stipulatio. optimam.* Vel potest probare per alios testes, quòd corrupti fuerunt pretium inde recipiendo. Sed ponamus, quod probatum à parte fuit alterum istorum tantum, nunquid iudex sententiabit ad dictum ipsorum, qui falsum testimonium perhibuerunt, nec alij testes adsint, quorum testimonium sequatur iudex? Satis videtur, quòd sic, ex eo quòd dicat, & sibi imputet, quod ad vtrunque se obligauit: quia per hoc voluit fidem adhibere falsis, vel corruptis, obligando se ad vtrunque: secus crederem, si alicui obijcerentur plura crimina, vt ab Ecclesia repellatur sub hac forma quia iudex sibi ex officio suo pellit illum [...] cui probatum esset furtum, vel homicidium, licèt aliud crimen non probetur: dum tamen vtrunque per se sufficiat ad priuationem: quia crimina vndecunque clamuerint [...] sunt. 24. *quæst. 3. ecce.* & hoc dixi s. *de [...] referre, ex parte.*

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

i ¶ *Eodem modo.*] Bene dicit, eodem modo. *ff. de acquir. poss. possideri. §. ex contrario.* nam vnus potest habere ciuilem, & alius naturalem possessionem. *ff. de preca. & habet §. eum qui sit. ff. comm[...] si [...] §. vlt.* Sed contra *ff. vti possid. l. 3. in prin.* vbi dicitur, quòd vnus iustam habet possessionem, & alius iniustam: [...] *cogn. secundum §. si fundus. & ff. de iure do. quæ [...] & C. de iure do. in rebus.* Ex [...] colligitur, quod maritus est dominus rerum dotalium, & vxor similiter, hoc verbum, eodem modo, soluit contrarietatem.

¶ *Glo. seq. obijcit. opi. ponit, quam reprobat, & soluit.*

k ¶ *Titulum.*] Sed quare tenentur isti ostendere titulum, cum probent se possedisse, & possessor non compellitur dicere titulum suæ possessionis. *2. q. 5. §. 1. & 6. q. vlt. accusatio.* Propter hoc dicunt quidam, quòd vbi possessor petit se non inquietari, debet probare titulum. *arg. j. de præscri. si diligenti. & j. de deci. dudum. & C. de præs. rep. longi tempor. domina.* sed hoc non est verum. ad hoc enim valet assignare titulum, cùm agitur interdicto, vti possidetis vt per hoc videatur habere potiora iura: quia qui potiora iura habet, obtinet in hoc interdicto: cum enim habeat titulum, patet, quòd nec vi, nec clam, nec precario possidet: vnde obtinebit, *Instit. de interdi. §. retinendæ.* verumtamen in hoc interdicto non est necesse probare, quòd quis iustè possideat, sed sufficit, quòd nec clam, nec precario ab aduersario possideat. *ff. vti possidetis. si duo. in prin. & l. 1. hoc autem quod nec vi, nec clam, nec precario, &c.* ad tempus litis contestatæ referendum est. *Instit. de interdictis. §. hodie.*

l ¶ *Occupasse.*] Et ideo præscribere non potuerunt: quia in occupatis, & inuasis non currit præscrip. 93. *dist. illud. & 16. quæst. 3. licet. & infrà de præscri. quoniam.*

m ¶ *A vi turbatiua.*] Not. quòd multiplex est vis, de quibus dicitur suprà quod metus causa. ad audientiam. & ibi videas c. Dicitur tamen vis turbatiua, quandoque turbatur possessio, & in dubium reuocatur, quis possideat: & illa spectat ad interdictum, vti possidetis, & in rebus immobilibus: vel ad interdictum, Vtrobi, in rebus mobilibus tantùm.

¶ *Ex glo. seq. colligas de interdicto, Vti possidetis, quibus fletur, contra quos, pro quibus rebus, & quomodo in eo sententietur.*

n ¶ *Vti possidetis.*] Quandoque [d] tamen locus est huic interdicto in casu vbi vnus possidet, & alter inquietat eum in possessione, non tamen iudex debet pronunciare: Vti possidetis, ita possideatis, sed ne inquietet possessorem *ff. vti possidetis. l. 1. §. vl. & C. eo. tit. l. vnica.* Redditur enim hoc interdictum inter eum qui possidet & eum qui non possidet, sed inquietat. *ff. vti possi. si duo. §. 2.* In casib. vero vincit vterque: scilicet vbi redditur inter duos possidentes, vnum ciuiliter, alterum naturaliter, vt fructuarius, & proprietarius & neuter possidet ab alio vi, vel clam, vel precario: & tunc debet iudex pronunciare Vti possidetis, ita possideatis: non tamen ita confusè sub illis verbis, vti possidetis, &c. quia sic daret gladium vtrique parti: sed debet examinare qualitates possessionum, & probationem, & distinguere eas in sententia sua sic: probasti te habere possessionem proprietatis ciuilem, & ego pronuncio te ita possidere, vti possides. & tu probasti te esse in possessione vsusfructus naturalis, & ego pronuncio te possidere vti vsufructuarium, id est, vti possides, & ita possideas. *argum. Institu. de action. §. curare.* Si autem non liqueat ei de qualitatibus possessionum, non ferat sententiam. vnde si vterque dicit se insolidum possidere naturaliter, & ciuiliter, & vterque probat, si etiam vnus probat meliùs: iudex proferat pro eo sententiam. argum. hîc. Si verò probationes pares sint, videtur innuere litera ista, quòd iudex ita debeat probare, Vti possidetis, ita possideatis vt dicunt quidam. Sed non videtur hoc habere rationem: quia sic, quod impossibile est, probauerunt, scilicet vtrunque insolidum possidere, vt hîc. *ff. de precario. duo. ff. de acq. pos. possideri. §. ex contrario.* ergo cùm non sit maior

† *In plurimis antiquis non ad reprobationem illorum testes produceret coram eis.*

† *Aliàs etiam & quidam alij sunt in dicto, &c. in nonnullis antiquioribus ita: & quidam alij sunt in dicto sui testimonij singulares.*

† *Aliàs adhibenda.*

† *Vide l. Cels[...] ff. de ar[...] & l. di[...] Bar. ff. de [...]*

† *Cum publicatis attestationibus non possunt testes super principali induci, propter quod dixit Vin. hac fieri posse per dicta aliorum testium [...] publi[...] vel per sua propria dicta, si sibi contradi[...] sed per instrumenta [...] Similiter [...] intelligitur quòd vterque possit [...]*

† *Aliàs maximè.*

† *In veteribus [...] fine iusto titulo.*

Hoc dicit [...] notat [...]

Aliàs bene tamen.

Vti possidetis fuerit [...] tam, quali[...] ter erit sententia proferenda.

maior rô. quare vnus possideat magis, quàm alter, non constat et, quis possideat, super sedeat itaque, quia de re incerta non potest certa sententia ferri. 35. dist. habuisse. & 11. q. 3. graue. & ff. de iud. si vnus ex pluribus. quia non liquet ei de causa, ne eius sententia contineat impossibilitatem: per sententiam enim debet ius declarari, ff. si cer. peta. si certis. § sed si quae rat. sed per talem sententiam nulla sit declaratio. & hoc verum est, nisi vnus ostendat titulum, sicut hic dicitur: quia sententiandum est pro eo, qui habet titulum. Item si constat, quis primum ad iudicium prouocauit, contra eum debet sententiari, vbi probationes omnino sunt pares a. §. eo. ex literis. & §. de fide instru. c. inter dilectos. in si. Vbi nullus ostendit titulum, vel vterque, & omnino sunt aequales probationes, nec appareat, quis ad iudicium prouocauit, fortè dirimatur. ff. de iu. sed cum ambo. ff. famil. erc. si que §. 1. C. communia de legatis. si duobus. in prin. & 16. q. 2. fors. Item nota, quòd interdictû, Vti possidetis, possidenti datur, & eum tuetur. datur etiam ad expellendum, aliâs actio non datur possessori. ff. vti possi. l. 1. §. retinendae. & §. interdictam. Item interdictum hoc, vti possidetis, locum habet tantùm de possessione soli retinenda. ff. vti possi. l. 1. §. 2. & Inst. de interdi. §. retinendae. & §. sed interdicto. Sed interdictum vtrobi, de rebus mobilibus tûn locum habet: & proponitur pro retinenda possessione rei mobilis, cum possidens inquietatur. ff. vtrobi. l. vnica. Institu. de interdi. §. retinendae. & §. sed interdicto. Et componitur, Vtrobi, ex vtrum, & vbi. & vbi, ponitur pro apud, & vtrû pro quem, quasi dicat, apud quem est res mobilis. Item licèt dictum sit, quòd possessori soli detur hoc interdictum. Vti possidetis, datur etiam pro iuribus incorporalibus b: vt vsusfructus. ff. si vti possidetis. l. vlt. ff. si seruit. vendicetur. l. sicuti. §. Aristo. ff. de seruitu. quae tiens via. & hic Lau.

cere debeamus a, Vti possidetis, aut possideatis: cùm probationes Ecclesiae longè sint potiores b, & ideo sit in interdicto superior: Commune Fauen. c sibi condemnamus, super iurisdictione, & honore, atque districtu, & aliis ad hoc generaliter pertinentibus in locis praedictis quoad possessorium iudicium, quo tantummodo actum est, perpetuum silentium imponentes, & prohibentes eidem, vt neque per se, neque per alios super his praesumat Rauennat. Ecclesiam aut habitatores praedictorum locorum aliquatenus molestare.†

¶ Idem.

¶ Si quis nominet aliquem filium, & ita communiter reputatur, non creditur postea alteri eorum iuranti contrarium.

CAP. X.

PEr † tuas nobis literas intimasti, quòd cum T. Tiburtinus ciuis quandam per septennium habuerit concubinam, nec prolem s. sceperit interim ex eadem, ac ipsa postmodum diuertens ab eo, ad ipsum non post multum tempus † rediisset, filium quem reuersa in domum ipsius peperit, ex eo se asseruit suscepisse: & infrà. ¶ Quia verò mulier illa de dicto T. suscepisse R. de quo agitur, primitùs constâter asserit: & idem T. praefatae mulieris praecipuè deuictus instantia, ipsum suum filium publicè recognouit, & filius eius nominatus d communiter fuit, & habitus ab ambobus: eiusdem mulieris postmodum iuraméto in contrarium praestito, non est standum †: cùm nimis indignum sit (iuxta legitimas sanctiones) vt quod sua quisque voce dilucidè protestatus est, in eundem casum proprio valeat testimonio infirmare e. Vnde apparet per consequens, quòd praedictus R. Sophiam neptem memorati T. cuius prima facie praesumitur consobrinus f, non potest habere aliquatenus in vxorem.

¶ Idem in concilio generali. †

¶ Iudex debet habere Notarium, vel duos viros idoneos, qui scribant acta iudicij: aliàs si quid difficultatis emerserit, per superiorem puniatur, nec creditur ei super processu: nisi in quantum per acta, vel aliàs per legitima documenta constabit.

CAP. XI.

QVoniam contra falsam assertionem iniqui iudicis,

a ¶ *Debeamus.*] Immò debemus dicere Ecclesia Rauennas possideat, & commune Fauen. non inquietet, prout sequitur. & verba edicti pluralia, vt possidetis, &c. hoc casu resoluuntur in singulare. Bernardus.

b ¶ *Potiores.*] Qui potiora iura habet, obtinere debet C. de edict. diui Hadrian. tollen. l. vlt. Bern.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, remittit, & soluit.*

c ¶ *Commune Fauen.*] Hic concipitur sententia nomine communis Fauentiae, & non procuratoris c. vnde signatur contra. §. de reli. do. côstitutus. & §. de ca. mo. dilectus. C. de sen. & interloc. l. 1. & §. de elect. querelam. Dic, vt ibi dictum est. Vel potest dici, quòd Ecclesia non multùm curat de hac solemnitate, quia inuenio, quòd quandoque condemnatur monasterium, & non procurator ipsius. §. de in integ. resti. suscitata. & §. de censi. sopitae & §. de sepul. in nostra.

PEr tuas.] Côis diuisio. Secunda ibi, *Quia verò.* Abb. Siculus.

CASVS. Quidâ ciuis Tiburtinus T. nomine quandâ concubinâ tenuit per septênium, nec interim prolê suscepit ex ea: postmodum verò, ab ipso recedens, ad ipsum non post multû têpus est reuersa, & in domo ipsius filium peperit, dicens se illum suscepisse ex co ipse tamen dicebat, quòd filius eius non fuisset, cùm per septennû stetisset cum eo, nec concepisset ex illo: tandem deuictus instantia mulieris, suum filium recognouit. Cùm autem dictus filius R nomine ad aetatem virilem peruenisset, subarrhauit Sophiam neptem ipsius T. & carnaliter cognouit eandê. Postmodum mater ipsius R. coepit coram m. l. is publicè côfiteri, iurans quòd R. filius eius ad dictâ Sophiâ nulla consanguinitatis linea attinebat, affirmans per idem iuramentum, se illum de alio quàm de praedicto T. suscepisse: quaerebatur, an dicto mulieris esset standum, vt sic idem R. Sophiam habere valeat in vxorem? Respondet Papa, quia mulier illa primò asseruit se dictum R de praefato T. suscepisse. & idem T. ad instantiam illius suum filium recognouit, & filius illius nominatus cômuniter fuit, & habitus ab vtroque, iuramento illius postmodum in côtrarium praestito non est standum, quia nimis est indignum, vt quod quis sua voce dilucidè protestatus est, in eundem casum proprio valeat testimonio infirmare: vnde per consequens apparet, quòd praedictus R. Sophiam neptem dicti T. cuius prima facie praesumitur consobrinus, habere non potest aliquatenus in vxorem. Nota, quòd primo dicto alicuius standum est, etiamsi postea in contrarium velint iurare, & valet ad testes, si ex interuallo velint mutare dictum suum. Item quod quisque propria voce confitetur, in eundem casum infirmare non potest.

d ¶ *Nominatus.*] Benè dicit, nominatus, & habitus, nam sola nominatio d non facit eum filium. C. de prob. non epistolis. & C. de test. neque. & C. de haer. in sti. si pater. & C. de proba. non nudis. & arg. §. de praesum. illud.

¶ Gl. sen. duplicitêr obiicit, scilicet pro primo dicto patris, & pro secundo matris, & soluit.

e ¶ *Infirmare.*] Verba illa sumpta fuerunt ex illa l. C. de non nu. pec. generaliter. cùm enim assertioni coniugum credatur, quòd aliquis non sit eorum filius. §. qui fil. sint legit. transmissa. multo fortius creditur eis, quòd aliquis eorum sit filius. §. qui fil. sint legi. per tuas. & ff. de proba. etiam. Sed nonne potiùs praesumendû est pro primo dicto patris, qui primò negauit illum esse filium suum, vt patet in integra, quam pro secundo, cùm non sit verisimile, quòd in filium suum tam graue quid dixisse? Arg. §. de praesumptio. literas. vbi non statur secundo iuramento, quòd si fuisset filius illius non potuissent viscera eius non fuisse mota super eo. §. de praesump. afferre. & 13. q. 4. ea vindicta. fic. & primo dicto testis credi debet, & non secundò in contrarium prolato. §. de testi. cùm in tua. arg. Praeterea paternum affectum omnem vincit affectum. C. de cura. fu. l. vl. Sed videtur, quòd potiùs secundo dicto matris standum est, quàm primò: quia potiùs iurato, quàm simplici verbo creditur, maximè cùm alia praesumptio praecessit, quòd de alio sit genitus sed fauore filiationis, prout statur communi opinioni, & nomini vtriusque parentis.

f ¶ *Consobrinus.*] Sic patet, quòd consanguinitas praesumptiuè probata dissoluit matrimonium Item propter connexitatem causae sententia lata pro vno praeiudicat aliis. 3. q. 6. hoc quippe & §. de accu. ad petitionem. & 81. dist. tantis. Ber.

QVoniam contra falsam.] Illud c. est valdè famosum & hoc dicit vt in rubro. Diuiditur in tres partes. In prima ponitur constitutionis causa. In secunda constitutio ibi, *Statuimus.* In tertia poena ibi, *Iudex autem.* Abbas Siculus.

CASVS. Quidam iudices aliquando in praeiudicium alterius partis aliqua asserebant iniquè, & litigator veram negatiuam contra assertionem iudicis probare non poterat: ne ergo falsitas praeiudicet veritati, & iniquitas aequitati, statuit concilium, vt tam in ordinario iudicio, quàm in extraordinario, iudex habeat semper aut publicam personam, si potest, aut duos idoneos viros, qui fideliter vniuersa iudicij acta conscribant, videlicet citationes, dilationes, & omnia, quae in litera per ordinem explicantur: designando loca, & tempora, & personas, & omnia sic conscripta partibus tribuantur, ita quòd originalia penes scriptores, vel iudices remaneant, vt si super processu iudicis orta fuerit dubitatio, per acta possit veritas declarari, ita vide

a Castellano allegat in hoc casu cer. Alex. Saxon. apprehendum. & aduersa. contra primandû. quae notat hic Inge Abb. † Vide in §. de pr. lib. 7. q. 6. in c. non. in tam. Paul. Aud.

† Vide l. 1. C. de fi. de liber.

† Cap. a. eo. tit. 24. côpul.

Et de materia huius c. vide plenè per Dom. Pet. col. 342 & sequen. ip. flamo. & qualiter pro beate filiatio. Vide Alex. consil. 51 & cô. 74. 2.

† Tempore,

b Et propter ea, cur. an ipso ver. pote decor. sô. in. dum. tisf. Ita. And.

c Et tamen procurator fuerit constitutus lurisde pater fuerit de iur. solem. cum cualem. sed. And.

† Vide l. generaliter C. de nû. no. pe. cu.

† Innocêtius 3. in concilio generali, Lateranensi. c. 38. & c. 10. 11. in 4. compil. Et de materia huius c. vltra trad. hic per doctores, vide quae scrip. sit l. 3. commen. in Decret. inquis. siror. Sch. 22. adde an. in l. gesta. C. de re m. & Francis. Cur. iunio. rem. tract. feud. p. 7. q. 3. vbi multa de his duabus personis loco Notarij adhibendis.

d Dicit Hu. certè nec habitu facit filium, faciunt tamê hic praesumptionê sine pro. sinô contra. §. c.

† etiam matre, cui standum, donec probetur côtrariû; sed nô praeiudicat veritati: vt in c. cons. gl. & ff. eo l. si. Iom. And.

videlicet, vt sic honestis, & discretis iudicibus deferatur, quòd per iniquos innocentium iustitia non lædatur. Iudex verò qui constitutionem istam neglexerit obseruare, si propter ipsius negligentiam aliquid difficultatis emerserit, per superiorem pœna debita castigetur, nec pro ipsius præsumatur processu, nisi quatenus in causa legitimis constiterit documentis. Nota, quicquid hic dicitur, notabiliter est notandum.

a ¶ *Directa probatio.*] Directa ideo dicit, quia indirectè bene probatur negatiua j. *de te. ex tenore.* De hac tamen materia plenè dictum est. s. *de ele. bona.* & quæ ibi dicta sunt, hic possunt notari, & ideo hic non dicimus. Bern.

b ¶ *Extraordinario.*] Id est delegato. 3. q. 3. c. *induciæ.* § *spatium* Ver. *et autem.* & etiam extraordinarium vocat, qñ non proceditur in figura iudicij, sed iudex processit ex officio suo in modum inquisitionis, vel denunciationis j. *de accu. inquisitionis.* & c. *super his.* & c. *qualiter, & quando.* & c. *olim* quia ex tunc omnia conscribenda sunt.

innocens litigator quandoque non potest veram negationem probare: cùm negãs factum per rerum naturam nulla sit directa [a] probatio: ne falsitas veritati præiudicet, aut iniquitas præualeat æquitati: ¶ Statuimus, vt tam in ordinario iudicio, quàm extraordinario [b], Iudex semper adhibeat aut publicam (si potest habere) personam, aut duos † viros [c] idoneos, qui fideliter vniuersa iudicij acta conscribant: videlicet, citationes [d], dilationes, [e] recusationes [f], exceptiones [g], petitiones [h], responsiones [i] & interrogationes [k], confessiones [l], testiũ depositiones, instrumentorum [m] productiones, interlocutiones [n], appellationes [o], renunciationes [p] conclusiones, & cætera, quæ occurrerint † competenti ordine conscribenda: loca designando, tempora [q], & personas. Et omnia sic cõscripta partibus tribuantur: ita quòd originalia penes scriptores remaneant: vt si super processu Iudicis fuerit suborta contentio, per hoc possit veritas declarari: quatenus † hoc adhibito moderamine, sic honestis, & discretis deferatur Iudicibus, quòd per improuidos, & iniquos, innocentium iustitia non lædatur. Iudex autem, qui cõstitutionem ipsam

c ¶ *Duos viros.*] Sic ergo videtur, quòd tabellio æquiualeat duobus; ex quo loco tabellionis adhibentur duo idonei. alibi videtur, quòd æquiualeat tribus. 16. q. 3. c. *placuit.* § *potest.* Vers. *nautem.* Et sic videtur, quod plùs credatur scripturæ tabellionis, quam scripturæ Episcopi, vel alterius iudicis: quia scripturæ iudicis non creditur, nisi habeat testium subscriptionem. j. *de testibus. cùm a nobis* & hoc ideo est, quia cùm tabellio iuratus est, credendum est instrumento suo. j. *de præscr. ad audientiam.* & j. *de præsum. illud. in fin.* Sic etiam consuetudo regionis habet, vt credatur instrumento principis. j. *de fid. instr. cùm dilectus.* Et licèt circa iudicia credatur scripturæ tabellionis, tamen circa contractus non creditur ei, nisi habeat testium subscriptionem. *in Auth. de hære. & Falc.* §. *sancimus coll.* 1. ex quo enim scriptura inuenitur in actis publicis, licèt non habeat testium subscriptionem, credatur ei. *arg.* 30. q. 1. §. 1. & *C. de fi. instr. in Authen. ad hæc.* & *in Auth. de iis, qui ingred. ad appel.* §. *illud etiam. coll.* 5. & hoc idem colligitur ex hac littera, quia videtur sufficere tabellio: vel si tabellio haberi non potest, duo idonei viri valent, nec hic dicitur, quòd in præsentia testiũ illud fiat, sed tutius est, vt adhibeantur, si adhiberi possunt.

d ¶ *Citationes.*] Vt per hoc appareat: quòd perpetuata sit iurisdictio, si hoc negaretur, vel reuocaretur in dubium. s. *de off. dele. gratum.* & c. *licet.* & sic reus per conuentionem solam non posset postea declinare forum transferendo se ad alium locum. s. *de fo. compe. proposuisti.* & ff. *de iudi. si quis postea.* Sed videtur, quòd de hoc credendum esset iudici, cùm nuncio credatur. j. *de app. cùm parati.* ff. *de reb. eo. qui sub tut.* & *cura sunt l. magis.* §. *illud.* & 65. *dist. si fortè. in fi.* Sed fortè hodie non creditur soli nuncio, nisi esset publicus nuncius, & iuratus, & talibus nunciis creditur in foro ciuili secundùm cõsuetudinem Lombardorum. Iure isto videtur, quòd non sit ei credendum, nisi constet aliàs legitimè.

e ¶ *Dilationes.*] Quæ continere debent, quantum spatium contineat vnaquæque dilatio, consideratis circunstantiis viarum, & temporum. *arg.* j. *de appel. cùm sit Romana.* ff. *de iudi. nonnunquam.* nec prima dilatio debet peremptoria esse, nisi fieret hoc ex causa. j. *de dilationi. dilecti.* & vt sciatur qñ, quia posset puniri vt contumax, quia excommunicari, vel etiam in possessionem mitti non debet, nisi post trinam citationem, vel vnam peremptoriam. 24. q. 3. *de illicita.* & j. *de sent. exc. sacro.* & ff. *de re iud. contumacia.* tamen si ad primam non veniat citationem, condemnabitur alteri parti in expensis in secunda citatione, cùm venerit. *C. de iudic. sancimus.* & s. *de procurator. querelam.* vbi de hoc.

f ¶ *Recusationes.*] Et sic patet, quòd iudicis recusatio redigenda est in scriptis *arg.* j. *de appel. secundo requiris.* & c. *cùm specialis.* & recusatione iudicis proposita, non debet postea super principali procedere, donec de ipsa constiterit. & si iudex non admittat iustam recusationem, & cassabitur, quicquid postea fecerit. si appellatum fuerit contra hoc *suprà de of. dele. super quæstionum. in fi.* quid iuris sit in recusatione dicitur s. *de of. dele. suspicionis* & j. *de app. cùm specialis.*

g ¶ *Exceptiones.*] Exceptio enim dicta est in scriptis [b], & redigẽda in actis: & hic propriè appellat exceptiones, quæ proponuntur cõtra aduersarium, vel contra rescriptum: quia specialiter præmisit de recusatione iudicis, proposita exceptione probabili iudex nõ debet procedere in quæstione principali, donec de ipso constiterit. s. *de offi. deleg. prudentiam.* §. *sexta.* nec simul de exceptione, & principali quæstione cognoscendum est: quia ordo iuris peruerteretur. s. *de iudi. exhibita.* Et ex ordine istorum verborum notatur, qualiter exceptiones proponantur. Recusatio enim iudicis naturaliter præcedit, & ideo primò proponenda est, & expedienda: & si illa non probetur, proponantur exceptiones postea, & illæ coram delegato probari debent, & per ipsum examinari. s. *de rescri. super literis.* & s. *de for. compet. ex parte.* B. Si verò iudex statuat terminum ad omnes exceptiones dilatorias proponendas: quòd & facere potest, & debet. j. *de exce. pastoralis.* proponere debet omnes tam contra iudicem, quàm cõtra alios, & eis propositis proceditur statim primo loco super iudicis recusatione pendentibus aliis, quousque expedita sit quæstio recusationis, cùm illa præiudicialis: quia ea probata aliæ postea locum non habent.

h ¶ *Petitiones.*] Ideo petitio, siue libellus dari debet in scriptis; quia secundùm formam petitionis formari debet sententia. j. *de sim. licèt Hely.* & si inepta fuerit, succumbit. s. *de in. examinata.* & vt sciat reus, an velit cedere, vel contendere, deliberatione habita. 3. q. 3. *afferatur.* *arg.* s. *de dila. præterea.* Item nisi certa sit petitio, non citabit iudex reum. vt 5. q. 2. *si primates* & 3. q. 9. *iudicas.* & sic est op. *arg. quòd oblatio libelli sit de substantia [c] iudicij. arg. op.* s. *de lib. ob. c.* 1. vbi de hoc.

i ¶ *Responsiones.*] Quæ debent fieri ad petitionem actoris iudice interrogante, vel etiam actore, vt appareat li. contest. quæ fit tantum per petitionem, & directam responsionem ad eam. s. *de litis conte. c.* 1. & s. *de ele. dudum.* 2. qua omissa licèt positiones factæ fuissent, & responsiones, non tamen valebit iudicium, vt ibi.

k ¶ *Interrogationes.*] i. positiones: quia actor ponere debet id, super quo intendit habere confessionem rei, & sic ponit talis syndicus hoc, dum tamen faciat ad instructionem causæ. & reus debet respondere, credo, vel non credo, si iuratum est de calumnia. si iuratum est solùmodo de veritate dicenda, debet simpliciter rñdere, sic, vel non concedo, vel nego: & per positiones has, & responsiones non fit litis conte. vt dictum est. & sic differentia est inter rñsionẽ, quæ fit per litis cont. & quæ fit postea per positionẽ actoris: vt hic patet. Vel ponuntur propriè interrogationes, quæ fiunt à iudice ex officio: quia quotiẽs æquitas ipsum mouet, põt interrogare partes. ff. *de inter. ac.* Vbicunq; & 30. q. Vl. *iudicantem.* & etiã postquã cõclusũ est in cã j. *de fi. instr. cũ Ioãnes.* & etiã pars põt interrogare: & valet rñsio. s. *de do. & cõ. prout.* ff. *de inter. ac. si sine.* §. 1. & aduocatus põt interrogare ff. *de ad. si postulauerit.* §. *quõ.*

l ¶ *Confessiones.*] Et taciturnitas etiã scribi debet, putà interrogatus noluit rñdere: talis taciturnitas pro cõfessione habetur. ff. *de interrogatoria actione, de ætate* §. *nihil interest.* & est ar. 65. *dist.* & *si fortè.* & 54. *di. si seruum.* & huiusmodi cõfessiones factæ ad petitionẽ actoris, vel iudicis, & etiã partis, possũt reuocari, quæ fiũt post litẽ cõt. si quis probauerit se errasse. s. *de confessionib. c. Vl.* vbi de hoc.

m ¶ *Instrumentorũ productiones.*] s. vt sciatur, vtrùm exhibitum sit tempore competenti: nam postquam conclusum fuerit in causa, produci non poterit. j. *de fide instr. cùm dilectus.* B.

ADDITIO. Contrarium sentiunt domini de Rota, *decis.* 5.

n ¶ *Interlocutiones.*] Licet sit scribenda sententia interlocutoria, non tamẽ dicitur, quòd proferenda sit in scriptis: sed sufficit, quòd scripta sit in actis [d]. Aliud consueuit dici de sententia diffinitiua: quæ nisi sit lata in scriptis, nec nomen sententiæ habere meretur. 2. q. 1. *in primis.* Ver. *sed & de personis.* An transeat interlocutoria in rem iudicatam, dicitur. j. *de appel. cùm cessante.*

o ¶ *Appellationes.*] Vt sciatur, an infra x. dies sit appellatum, quia postea non valeret appellatio, 2. q. 6. *anteriorum.* §. *biduum.*

p ¶ *Renunciationes.*] Postquam renunciatum est, & conclusum in causa, nulla admittitur [e] exceptio, vel allegatio, vel instrumentum. *C. de compen. l. Vl. arg. l. ad hæc.* j. *de testi. c. de testibus.* & j. *de fide instru. cùm dilectus* & s. *de cau. pos. pastoralis.* nisi euidens ratio moueat iudicem. vt in *decre. pastoralis.*

q ¶ *Tempora.*] In quo loco facta sint, & quo die, & mense, & quo anno domini: omnia ista debent scribi in omnib. supradictis & huiusmodi instrumẽta, siue processus cõmunia sunt, & vtrique parti cum die, & consule integraliter sunt edenda: vt j. dicitur. alioquin si non

† *Adde, quòd nota venit dicitur publica persona. concor. l.* 2. *in fi. ff. tempu. tal. so.*

Iudicium extraordinarium quod dicatur.

Tabellio æquiualeat duobus.

a *Hic dicebat tamen sub dubio forte, & l. secundũ eum saltem quoad hoc: credatur nũcio, vt negãs cogatur iurare se non citatum, suprà de testi. in integr. ex litteris, Ioã. And.*

b *Dicit Ho. quòd exceptio de necessitate nõ est porrigenda in scriptis: sed redigenda tantum. Ioan. And.*

† *In concilio, & aliquot antiquis codicibus, occurrunt.*

† *In concilio ita: hoc adhibito moderamine, quatenus sic honestis, &c. quæ lectio clarior est. in Gregoriana tamen exemplaribus habetur, vt est impressum.*

c *Et hoc videtur esse, quòd in ipsa petitio detur, in quo interfit actoris, & rei. nt. in cle. de ver. sign. sæpe. ver. verum quia in glo. s. sum. An.*

d *Concor. l.* 3. & *ibi* B. *C. de sent. ex. bre. reci.* & *c. fi. in gl. infra. de re iu. di. lib.* 6.

e *Ante sententiã: post in causa appellationis secus. infra de fid. instr. cum Io. An.*

non edantur ea, quæ edia sunt, licitè appellatur. j. de fi. instr. G. perpetuam. & c. Vt lit pend. l. 1. C. de eden. & apud quem. & rescriptum Papæ integrum debet edi. arg. s. de dila. præterea & s. de rescrip. eam te. & c. constitutus. & j. de fi. instru. ex literis. Item est in omnibus cõibus instrumentis, secus in proprijs priuilegijs. j. de fi. instru. contingit.

ff. de eden. l. 2. §. editiones. nisi aduersarius illud vellet probare falsum. j. de fi. instru. inter dilectos. C. de contrahen. & com. stipulat. optimam.

a ¶ *Negligentiam.*] Si culpa, vel negligentia iudicis pars aliqua damnum incurrat, iudex totum resarciet. j. de sen. excom. sacro. C. de test. si quando. in fi. C. de sacrosanctis. in fi. & iudex, qui negligit iustitiam facere, litem facit suam 23. q. 2. dominus noster. Item & si per iniuriam iudicis facta est infra de empt. & vendi. c. vlt. & Cod. de evi. emptor. fundi.

¶ *Glossa omnes propter qualitatem textus soleo textualiter recitare, excepta sequenti, quæ quærit & ponit solu. Secundo etiam quærit. & soluit. Tertio cõtra primam solutionem ponit dictum Inn. quod reprobat Ioan. And.*

neglexerit obseruare, si propter eius negligentiam [a] quid difficultatis emerserit, per superiorem iudicem animaduersione debita castigetur: nec pro ipsius præsumatur [b] processu, nisi quatenus in causa legitimis constiterit documentis.

¶ Honorius iij. Archiepiscopo Londo. † & eius Suffraganeis.

¶ *Si probari potest reum deliquisse, eius probatio, quòd non deliquerit, non est admittenda.*

CAP. XII.

AD † nostram noueritis audientiam peruenisse, quòd Sacerdotes, & Clerici Daciæ, legi regni (per quam negatiua probatur) temere innitentes, à criminibus, quæ probari testibus fide dignis possunt legitimè cõtra eos, reputantur insontes, si se super his purgare valeant quoquomodo [c] & infrà. ¶ Volentes igitur vt hæc pestis contraria omni iuri [d] † penitus extirpetur à clero: Mandamus, quatenus in huiusmodi probatione negatiuæ (dum tamen possit affirmatiua [e] ex aduerso probari) neminem audiatis.

¶ Idem Aurelianeñ. & Lameteñ Episcopis.

¶ *Fines diœcesum probantur per libros antiquos, adminicula, testes, & famam.*

CAP. XIII.

CVm † causam, quæ inter Colubricñ. & Egitañ. Episcopos, super suarũ limitatione diœcesum vertitur, vobis duximus committendam: ¶ Mandamus, quatenus secundùm diuisiones, quæ per libros [f] antiquos, vel alio modo melius probabũtur, necnon & testes [g], famam, & quæcunque alia adminicula [h], in negotio procedatis.

¶ Idẽ Episcopo, & Archidia. Senoneñ.

¶ *Possunt reprobari matronæ, per quas virginitas probatur.*

CAP. XIV.

CAusam matrimonij, quæ

b ¶ *Præsumatur.*] Sed nunquid correcta sunt iura, quæ dicunt, quòd semper præsumitur pro iis: quæ à iudice facta sunt. s. de elect. bona. & s. de renunc. in præsentia. & s. eod. post cessionem. & j. de re iudic. sicut & instit. de fideiuss. § vlt. & 2. quæst. 6. hoc etiam placuit. Arg. Dixit Io. super hoc, quòd semper creditur sententiæ iudicis, vbi constat de processu causæ, sed vbi reuocatur in dubium de processu iudicis non est præsumendum pro iusto ordine a, nisi probetur per acta. Nam & victores non aliter potientur sententiis, nisi eas ostenderent rectè latas in Aut. de iis qui ingre. ad ap. §. si illud. col. 5. si acta sunt perdita, probetur perditio, & sufficit: vel etiam processus probetur per testes. arg. j. de priuileg. cùm olim. & j. de testibus. Albericus. j. de re iud. sicut. & C. de testamen. publicati. tñ si episcopus denunciet aliquem excommunicatum, standum est sententiæ suæ, licèt non adsit subscriptio testium. 2. q. 3. cura. & s. eod. post cessionem. vbi de hoc. Si tamen dicat se inordinatè, vel iniustè excommunicatum, iudex, aut etiam aduersarius debet ostendere, quòd debito modo excommunicatus est. j. de sen. excom. sacro in princ. Sed pone, quod personæ illæ, quæ debent acta conscribere, appareant subscripsisse omnibus actis: nunquid præsumatur in tantum pro eis, vt in contrarium probari non possit? Dico, quòd admittitur probatio in contrarium. s. eo. post cessionem. & j. de test. cùm à nobis. quia etiam contra instrumentũ, quantumcunque publicum sit, recipiuntur testes. C. de prob. cum precib. & j. de fi. instru. Ioannes. nam & partes possunt contradicere actis. C. de rela. l. 1. & 2. q. 6. §. dubium. vers. verendum est, &c. & bene contradicere possunt, quia quandoque compertum est eulogia ex mala fide scribi. vt ff. de cus. & exhi. re. l. diuus arg. j. de accu. cum dilectus. & hoc verum est, dummodo per plures, & meliores probetur contrarium. de hoc dictum est s. eo. Tertiò ex ordine verborum istius decre. debes colligere, qualiter iudex debeat procedere in negotio alicuius causæ, à principio vsque ad finem, quia primò loco debet extare. & ita per ordinem, vt litera dicit, procedere debet. In iiij. dicit, quòd si sententia lata est vtraq; parte præsente, vel procuratoribus partium, à qua non est appellatum, & sententia in scriptis appareat, in tantum præsumitur pro ipsa, quòd si aliqua partium vellet eam impugnare ratione processus non debet audiri, quia præsumendũ est, quòd omnia sint legitimè acta, ex quo tempore sententiæ nihil dixit, nec appellauit: tamen credo, si sententia detur, quòd taciturnitas partium nõ posse facere sententiam aliquam, quæ nulla est: vt si lis contestata non fuit aut si die feriata esset lis contestata. Ber.

AD nostram.] Primò ponit prauam cõsuetudinem, quam secundò seruari prohibet ibi, *Volentes.* Abb. Siculus.

CASVS. In regno Daciæ lex talis, siue cõsuetudo seruabatur, quòd si aliqui de criminibus accusabãtur quæ per legitimos testes probari poterant contra ipsos, reputabãtur immunes, dummodo valeant se purgare quo quo modo: sacerdotes & clerici Daciæ, huic legi innitebantur: peruenit hoc ad notitiam domini Papæ, ipse volens vt hæc mala consuetudo, quæ est contraria omni iuri, extirpetur à clero, mandat, quatenus in probatione huiusmodi negatiuæ nullus audiatur, dũ tamen ex aduerso possit affirmatiua probari.

Nota consuetudinẽ non valere contra iuris ordinem. Item affirmatiua præualet negatiuæ.

c ¶ *Quoquomodo.*] Id est, per vl [illegible] & [illegible] & sibi similes, quod esse non debet, immò debent esse bonæ famæ, & opinionis j. de purg. c. inter [illegible].

¶ *Glos. seq. recitetur per quæstionem, vt quæritur hæc consuetudo contraria iuri, & vt sit, vnde [illegible].*

d ¶ *Omni iuri.*] Et verè, quia accusatoribus, & testibus comparentibus audienda est accusatio: vt j. de accu. licet. & c. venientes. & quasi per totum. ergo contrarium erat iuri, quod purgatio admittebatur super his, quæ legitimè probari poterant contra illos: quæ tunc demum admitti debet, cum aliquis infamatus est b, & nullus apparet accusator. j. de simo. de hoc. & j. de purg. can. inter alia &c. ex tenore & c. cùm dilectus & 15. q. 5. c. 1. & 2. q. 5. omnibus. & j. de accu. accedens. & quia lex illa est contraria omni iuri, est quàm citius extirpanda. 8. dist. mala consuetudo. lex autem debet esse honesta. 4. dist. erit autem. Item contraria erat iuri, quia negantis factum nulla est directa probatio. s. c. prox. & s. de elect. bona. C. de prob. actor. & 6. vlt. c. accusator. De hac negatiua dictum est. supra de ele. bona c.

e ¶ *Affirmatiua.*] Ista enim primò probari debet: quia ei qui dicit, incumbit probatio. ff. de proba. l. 2. tamen si postea probato crimine vellet reus probare negatiuam indirectè, audiretur. j. de testibus ex tenore, & c. series. sed contra probationem testium nõ admittitur purgatio, vt hic patet. Bernar.

CVm causam.] Commun. diuisio. Secunda ibi. *Mandamus.* Abb. CASVS. Inter Colubrien. & Egitañ. episcopus vertebatur quæstio super limitatione suarum diœcesum. Papa commisit causam illam quibusdam iudicibus, mandans eisdem quatenus in negotio ipso procedatur secundum diuisiones, quæ per libros antiquos, vel alio modo meliùs probabuntur, & per testes, & famam, & per alia quæcunque adminicula. Nota qualiter fines probantur. Item quæ non prosunt singula, collecta [illegible] sunt.

¶ *Gl. se. not. quod antiquorum librorum & c. inducit tria similia.*

f ¶ *Per libros antiquos.*] No. ergo quòd scriptura antiquorum librorum facit idem j. de præs. ad audientiam [d]. Item creditur instrumento producto ex archiuo publico [illegible] subscriptionem non habeat, 30. q. 1. peruenit. & in Aut. de [illegible] ingr. ad ap. §. illud coll. 5. & C. de fid. instru. auth. ad hæc & s. de in integr. rest. cum ex literis. & ff. de prob. census. & C. arbi. tutelæ. l. vlt. & c. qui so. in pig. hab. scripturas. Item si reperiatur scriptura in aliqua columna, vel lamide, ei statur. 24. q. 2. sane. Item scripturæ, quæ olim fiebant in albo prætoris, fides adhibebatur. ff. de iurisd. omn. iudi. si quis id. & ff. de albo scriben. l. 1. & 2.

g ¶ *Testes, famam.*] Per testes enim antiquos vtriusque parochiæ probatur huiusmodi diuisio. 16. q. 1. plures. & rusticis testib. præcipuè in antiquis creditur ff. de leg. [illegible]. & fama in talibus præcipuè valet quorum memoriam non habetur. ff. de probatio si arbiter. ff. de aqua plu. arcenda in summa §. item Labeo. per se tamen, si alia adminicula adsint, non probat. 3. q. 3. c. si testes. §. sæpe. etiam sine & ff. de test. l. 1. § quæ argumenta. & j. de præsumptio. illud 35. q. 6. si duo.

h ¶ *Adminicula.*] Adminicula ergo, etsi per se non probãt, tamen adiuuant j. de simo. per tuas & j. de [illegible] cùm dilectus. & j. de testibus præterea. & j. de pra. ad literis. & c. 3. Et sic est arg. quòd quæ non prosunt singula, multa iuuent. C. de test. sancimus c. & ff. ex quibus causis [illegible] §. si quis sæpius. & indicia etiam probant. [illegible] Bern.

CAusa matrimonij.] Cõis diuisio. Secunda ibi, *Mandamus.* Ab. CASVS. Quædam puella contraxit matrimonium cum quodam

dam iuuene, & traducta ab ipso, tandem recessit ab eo, & intrauit monasterium, se virginem, & monacham asseuerans. Iuuenis graui eius repetebat eandem, dicens quòd eam carnaliter cognouisset: illa econtra virginem se esse, ac monacham asserebat: mulier propter hoc educta fuit de monasterio, & induxit quasdam mulieres ad probandam per aspectum corporis virginitatem: tandem vir volebat reprobare mulieres illas, quæ inductæ fuerant contra ipsum: mulier verò dicebat, quòd timebat violentiam sibi fieri ab illo. Consultus Papa super hoc negotio respõ. mandat quibusdam iudicibus, quatenus puellam illam ponant interim in illo monasterio, quod intrauit, vt ibi securè usque ad finem causæ valeat securè morari: recepturi postmodum nõ solùm probationes viri, quas inducere voluerit contra mulieres illas, quas induxit puella ad probandam virginitatem; verum etiam alias probationes hoc negotium contingentes, quas vtraque pars duxerit producendas: & quia dicit canon, quòd manus, & oculus obstetricum sæpe fallitur, mandat, vt adhuc honestas matronas, & in hoc prudentes deputare procurent ad inquirendum vtrum dicta puella virginitatis priuilegio sit munita.

† Ideo hæc tam diligēs cautela hic adhibetur, quia qui virginem à proposito castitatis reuocat, excõmunicatur, concilium Toletanum 3. c. 10. concilium Aratisconense c. 2. 32.

† Vtraque.

† Adde per istum tex. quòd de vtrāque esse, ad hoc vt tanquam perito in sua arte ei credatur. & l. magistros. C. de profess. & medi.

inter V. iuuenem, & G. puellam Senoñ. quæ se virginẽ†, & Monacham profitetur, noscitur agitari: *& infrà.* ¶ Mandamus, quatenus eandem puellam ponatis[a] interim in illo monasterio, quod intrauit, vt ibi securè valeat cõmorari, donec iudiciali sententia, quid agi debeat, decernatur: recepturi postmodum non solùm probationes viri, quas inducere voluerit contra mulieres[b] illas, quæ ad inuestigandum signa virginitatis ex parte puellæ fuerunt introductæ: verùm etiam probationes alias hoc negotium contingentes, quas pars[c] vtralibet † duxerit producendas. Et quia (vt dicit canon) sæpe manus fallitur, & oculus obstetricum, volumus, & mandamus, vt adhuc honestas matronas, prouidas, & prudentes † deputare curetis, ad inquirẽdum, vtrum dicta puella virginitatis[d] priuilegio sit munita.

¶ Gregorius ix. Præposito sanctæ Mariæ Madeburgeñ. & Decano Misinensi.

¶ *Acta etiam litis ordinatoria facta coram primis iudicibus, fidem faciunt coram † secundis.*

CAP. XV.

CVm bonæ memoriæ: *& infrà.* ¶ Cum acta originalia dicantur apud priores Iudices[e] remansisse: Mandamus, quatenus ea cum omni diligentia requirẽtes, ipsa si poterint inueniri †, & si qua partes duxerint legitimè proponenda[f], in scriptis redacta, ad nostram præsentiam remittatis. ¶ Alioquin[g] cum non reuocetur in dubium de contestatone litis super statu Bigameñ. monasterij: & quibusdam spoliationibus contra Abbatem eius factis à Mesburgeñ. † Episcopo, recipiatis partium probationes de nouo: & audientes, si partes audire voluerint, de compositione[h] tractum: tam quod super hoc inuenerit, quàm causam sufficienter instructam, ad nos remittere procuretis.

a ¶ *Ponatis.*] Sed quare non restituitur mulier viro suo: si habuit possessionem illius. *supra de restitutione spolia. ex conquestione & c. ex transmissa.* & *c. literas. & infrà de rap. cùm causa.* Hoc ideo fuit: quia illa dicebat se virginem esse: & super hoc induxit mulieres ad probandam virginitatem: quod si verum esset, tenebat monachatus, vnde non debuit sibi restitui, ne ab eo corruperetur. *arg. infrà de spon. cùm locum.* Et est casus iste, qui in, edit restitutionem, vnde ponenda est in eodem monasterio, quousque plenè constet de causa, ne posset pati aliquam violentiam: quia iudex hoc prouidere debet. 33. q. 2. *sine de coniugij fœdere & 3. q. 9. hortamur. ff. de rebus dub. l. si. & §. de rest. spol. ex transmissa. & c. literas. & §. de appel. ex parte.*

b ¶ *Mulieres.*] Vir volebat reprobare mulieres illas, quæ illam inspexerant: quod erant malæ famæ, & criminosæ[b]. cùm illæ debeant esse prouidæ, & honestæ, ac peritæ in facto illo. *infrà de frigi. & malefi. fraternitatis. & ff. de ven. insp. l. 1.* hæc enim probatio confessioni viri præfertur suprà eodem proposuisti. alias enim statur confessioni viri dicentis se cognouisse vxorem. *§. de despon. impu. continebatur. & 33. q. 1. si quis accepe-rit.* quandoque tamen oculus obstetricum fallitur, vt hic dicit, & 27. q. 1. *nec aliqua.*

¶ *Gl. fi. no. quòd in causa matrimoniali, & c. signat contrarium.*

c ¶ *Pars.*] Not. quòd omnia, quæ contingunt causam, & per quæ possit melius instrui, sunt inquirenda. *sic suprà de iud. exhibita. & suprà de electi. scriptum. & suprà c. prox.* Et not. hic arg. quòd in causa matrimonij apertis attestationibus adhuc alij testes sunt inducendi, quia inductæ hic fuerunt mulieres, & adhuc aliæ inducuntur, vt sequitur, ubi idem inducuntur. *infr. de sponsa. sicut. & §. de consangui. & affini. ex literis. & §. de testi. ferie.* quia sententia contra matrimonium lata non transit in rem iudicatam. *§. de re iud. lator & c. consanguinei. Arg. contra contra §. iurauit.*

¶ *Gl. seq. ponit 6. ad commendationem virginitatis.*

d ¶ *Virginitatis priuilegio.*] Priuilegium virginitatis maximum est, quia replet paradisum. 32. q. 1. *nuptia.* quæ sola est potens Deo animas bonorum præsentare in *Auth. de lenonibus. §. fam-*

a Vt ibi pateret, non habetur hoc ca su possesso sine copula: & adde quod dixi de conser. coniu. dudũ in prin. Ioan. And.

b Vel corrupta secundùm Inno. Vel volebat contra illas producere alias matronas hanc. Ilstores, & plures asseuerantes contrarium, quibus standum est, infrà ti. 1. in nostra. Ioã. And.

c De materia huius glossæ vide B. Thomam 2. 2. q. 15. & 35. 2. Vbi plene de castitate, & vir ginitate, ad le Domi. num So. tum lib. 4. sent. di. 49. q. 4. art. 2.

Gl. seq. obiicit, & soluit.

Casus. Vir quidam iuuenis sponsauit, vel traduxit quan-

ctimon. coll. 3. & est illa principium aliarum virtutum, in Auth. quemodo oportet episcopos, & alios prælatos, & religiosos ad ordinem religionis adduci. §. neque autem sacris, coll. 11. & virgo sola quoad legem promotionis reputatur, & inter virgines corrupta inuita etiam consecrari non potest. 32. q. 5. *pudicitia.* & solæ virginis aureolam habebunt. 32. q. 5. *si Paulus.* pauci tamen habebunt hoc priuilegium: vt dicit Gre. 50 *di. quia tua.* ADDITIO. Vnde versus.

Aureolam virgo, martyr, doctorque magister. Præter communem dicuntur habere coronam.

CVm bona memoria.] Propriæ non diuiditur: ponit enim cuiusdam commissionis formam bimembrem. Et secundum membrum ibi, *Alioquin.* De eodem facta habetur §. *de arb. cum tem. pore.* Abbas.

CASVS. Inter episcopum Mesburgeñ. ex vna parte, & abbatem, & conuentum Bigameñ. monasterij, super statu ipsius monasterij, & quibusdam spoliationibus contra abbatem factis, à prædicto episcopo quæstio vertebatur: super his causa commissa fuit quibusdam iudicibus: coram quibus litis contestatio facta fuit, prout partes confitebantur, & processum in causa, sed non terminarunt eandem aliquibus causis impedientibus, vel ipsam causam remiserunt ad dominum Papam. Postea Papa causam eandem commisit iudicibus istis, mandans eisdem, quatenus acta originalia, quæ apud priores Iudices remanserunt, debeant inquirere diligenter, & ipsa si poterunt inueniri, & si qua alia partes duxerint legitimè proponenda, in scriptis redacta ad præsentiam Papæ remittant: si verò acta inueniri non poterunt, cùm non reuocetur in dubium de contestatione litis super statu monasterij, & spoliationibus prædictis, recipiant probationes partium de nouo, & audiant, si partes voluerint tractare de compositione: & quòd super hoc inuenerint, & causam sufficienter instructam ad dominum Papam remittant. Nota, quòd acta prioris iudicij danda sunt iudicibus aliis, ad quos causa peruenerit: & possunt ad hoc compelli. Item per confessiones partium constat de contestatione litis. licèt non reperiatur in actis ex quo partes confitentur.

e ¶ *Iudices.*] Originalia acta semper apud iudicem, siue scriptorem remanere debent. *suprà eo. quoniam.* & si causa ad alios iudices manauerit, postea illis tradere tenetur: vt hic dicit, *& infrà. eo. prox. causam quæ.* & sic patet, quod attestationes in vno iudicio receptæ valent in alio. *in Auth. de testi. §. quoniam multa. coll. 7. & C. de arbit. l. pen. in fi. & C. de test. l. sic.*

f ¶ *Proponenda.*] Nam si testes coram prioribus iudicibus recepti, & publicati fuerant, alij non recipientur vlterius. *§. ti. prox. constitutus. ad fin.* instrumenta, vel confessiones poterant recipere. vel si aliqua fuissent capitula, super quibus testes non fuissent recepti, super illis poterunt testes recipere. infrà tit. prox. causam quæ.

g ¶ *Alioquin.*] Id est, si non poterunt acta inueniri[d]: tunc recipiantur probationes de nouo super statu monasterij, & spoliatione abbatis: super quibus de litis contesta. facta non reuocabit in dubium, immò illud confitebuntur partes: & si testes aliqui recepti fuissent, & clausæ attestationes essent coram primis iudicibus, si voluerint partes, computabuntur in numero aliorum. *infrà de testibus. cùm causam. in fine.*

h ¶ *De compositione.*] Ad quam iudices primò dare debent operam *sic. §. de iur. pe. c. 1.* vbi de hoc. & est arg. quòd super re spirituali, scilicet super statu monasterij potest compositio interueniire. *§. de arbi. cum tempore & c. contingit. Vbi de hoc.* tamen hic compositionem perficere non possent, sicut nec causam diffinire, quia Papa vtrunque sibi reseruat.

† Concordat textus, & ibi Doctores infrà de testib. c. causam quæ 1. las. & dy in l. is apud quem. C. de eden.

† Vide l. finia si gl. C. de prob. Spe. in ti. de pro. §. ratio ne forme.

† Matur?

d Vel nunc non supra ser. nõ authentica per sigillum, vel manum publicam: Vnde fidem non faciunt supra eo. quoniam. secundum Host. Ioan. And.

DE

DE TESTIBVS, ET ATTESTAtionibus.

¶ *Rubrica huius continuatio patet ex continuatione facta in praecedenti titulo. Vel magis specifice sic. Supra visum est de probationibus in genere: merito vt materia magis claresceret, subiecit de speciebus: quia quandoque probatur per testes, quandoque per instrumenta, per praesumptiones, & per iusiurandum: ideo de his omnibus tractat in sequentibus: & quia probatio quae fit per testes, est efficacior aliis, cum fiat viua voce.* ⁊ de fid. instr. *cum Ioan. cum ibi not. ideo praemittit tractatum de testib. & postea subnectit de aliis speciebus. Abbas.*

De hac materia tractatur. 4. q. 3. & 2. q. 4. 2. 35. q. 6. per totum: & 2. q. 1. in primis. 6. q. 1. infames 93 quisquis.

TITVLVS XX.

De testibus, & attestationibus.

¶ Ex concilio Maticon.

¶ *Breue est.*

CAP. I.

PLacuit[a] sancto Conuentui, vt testes non conducantur pretio[b], & vt quicunque idonei[c] & fideles[d] in testimonium assumantur, ac nullus testimonium dicat, nisi ieiunus[e].

P*Lacuit.*] Continet tria dicta, quae patent. Abbas.

CASVS. Tria dicuntur in hoc c. primum, quòd testis non ferat testimonium pro pretio. Secundum, quòd talis debet esse testis, cui nulla possit opponi exceptio. Tertium, quòd ieiunus debet ferre testimonium. Nota, quòd testis conductitius repellitur. Item idoneus debet esse testis: cùm nulla possit opponi exceptio.

a ¶ *Placuit.*] Hoc c. habent quidam pro a palea. 4. q. 3. *placuit.*

b ¶ *Pretio.*] Quorum testimonium non valet, quia pretio sunt corrupti 4. q. 3. c. *placuit. §. item in criminali. &* ⁊. *de proba. licet. &* ⁊. *eo. ficut.* 14. q. 5. *non sanè. &* ⁊. *eod. quoties. &* 35. q. 6. *episcopus in synodo.*

¶ *Gl. seq. vtes per q. scilicet qui sunt idonei.*

c ¶ *Idonei.*] Idoneus reputabitur, ex quo per aliquam exceptionem non repellitur: quia quilibet praesumitur idoneus, nisi probetur contrarium. ⁊ *de praesumpt. dudum.* b & edictum de testibus prohibitorium est, vt quilibet admittatur, qui non repellitur. ff *de test. l.* 1. 2. *responso.*

¶ *Gl. seq. assimilat accusationem testimonio.*

d ¶ *Fideles.*] Quia infideles non admittuntur ff. *eod. l.* 1. & 2. q. 7. *non potest. & c. si haereticus.* sic nec ad accusandum. *ea. causa & ea. q. alieni pagani. & c. quaerendum.*

ADDITIO. Excipe casum c. contra Christianos. *de haer. lib.* 6. vbi bonus text. cum glossa.

e ¶ *Ieiunus.*] Hoc de honestate dictum est, non de necessitate. sic 22. q. 5. *honestum.* Per.

¶ Gregorius Ioanni defensori eunti in Hispaniam.

¶ *Nulla est receptio testium facta contra citatum.*

CAP. II.

IN † nomine[f] domini: & *infrà.* ¶ Quod autem dicit Episcopus, quia se absente, etiam vilissimi[g] sint testes exhibiti nullius momenti, lege noscendum est constitutionis nouellae, quae de testibus loquitur in haec verba. ¶ Ne postea[h] obiiciatur eis, quòd per vnam partem gesta [& confecta †] sunt, oportet, vt testimonia dentur, illo admonito à Iudice, aut defensore venire, & audire[i] testes. Si verò noluerit venire[k], & non ex ineuitabili[l] quadam necessitate venire non possit: Sancimus huiusmodi testimonia ita valere, tanquam si non ex vna parte consisterent, sed etiam ipso praesente facta fuissent. ¶ Ecce admonendus[m] est semper aduersarius, vt ad audiendos testes † veniat: quod quia hic omissum est, necesse est, vt quod † contra legem[n] actum est, non habeat firmitatem.

† *Haec duo verba,* & confecta, *in manuscriptis codicib. non habentur.*

I*N nomine domini.*] Diuiditur in tres partes. Nam primò ponit dictum. Secundò probat per legem. Tertiò concludit. Secunda ibi, *Ne postea.* Tertia ibi, *Ecce.* Abb. Sicul.

CASVS. Capitulum istud loquitur de materia illius decret. 2. q. 1. *in primis.* Episcopus quidam dicebat, quòd eo absente vilissimi testes recepti fuerint contra ipsum, vnde non debebant sibi praeiudicare. Vnde conquestus fuit dño Papae, & ipse rñdet, quòd si ita est nullius momenti sint huiusmodi testes: & quòd ita sit, probatur per legem, vbi dicitur, ne postea obiiciatur testibus, quòd per vnam partem gesta sunt, oportet, vt testimonia dentur aduersario à iudice monito, vt veniat, & audiat testes. Si verò venire noluerit iusto impedimento cessante, ac valebunt, si vtraque pars praesens fuisset, ex qua lege argumentatur Papa. Ecce admonendus est semper aduersarius, vt veniat ad audiendos testes: & quia hoc hic omissum est, firmitatem non obtinet. Not. quòd legem possumus allegare pro nobis. Item testes recepti altera parte absente, & non citata, non valent.

f ¶ *In nomine domini.*] Haec est pars illius c. 2. q. 1. *in primis.*

¶ *Gl. seq. ponit* 7. *quae in testibus requiruntur.*

g ¶ *Vilissimi.*] Quibus non est credendum. 2. q. 1. *in primis.* quaedam considerantur in testibus, quae his versibus notantur.

Conditio, sexus, aetas, discretio, fama:
Et fortuna, fides, in testibus ista requires.

h ¶ *Ne postea.*] Ista verba sunt in *Auth. de test. §. & hoc verò. col.* 7.

¶ *Gl. seq. vtes per q. an testem deponentem pars debeat audire, & videtur, quod sic &c.*

i ¶ *Audire.*] Non est ita intelligendum, vt audiant testes, cùm deponunt dictum suum, cum in secreto, & sigillatim sint recipiendi, ⁊. *eod. Venerabili. C. de test. nullum.* ⁊ *de accus. inquisitionis. §.* 1. *sed audire debent testes. l. videre. & audire eos iurantes.* & post publicationem videre, & audire dicta ipsorum potuerunt, & hoc seruatur exemplo Danielis, qui secretò examinauit illos falsos testes sacerdotes, qui falsum testimonium tulerunt contra Susannam. Et hoc regulare est, cùm agitur in forma iudicii, sed Auth. vnde verba ista sumpta dicuntur, dicunt doctores loqui in causa publicationis. ⁊. *vt lit. non contest. quoniam. §. sunt & alii.* ⁊. *eod. significauit.* & tunc videtur, quòd aduersarius possit interesse receptioni testium, & ipsos testes audire per ipsa ista. Sed tu expone testes. i. attestationes: vt in *Auth. praedicta de test. §. & hoc verò.* vbi dicit audiri attestationes, & depositiones.

k ¶ *Noluerit venire.*] Tunc enim recipiuntur, & valebunt, ac si praesens esset. *C. de testi. si quando.* & hoc intelligit lit. non contestata, aliter non, vt ⁊. *vt lit. non contest. per totum.*

l ¶ *Ineuitabili.*] Si enim non potest venire iusta de causa detentus, non reputatur contumax: & si tunc recipiantur, non valet, si causam absentiae ostenderit, quia etiam sententia reuocaretur. ⁊. *de re iud. cùm Bertholdus. & ff. de dam. infect. si finita. § si fortè. & ff de iudi. si praetor iusserit in fine.*

¶ *Glo. seq. dat duo similia subdens generale.*

m ¶ *Admonendus.*] Aliàs enim non valet, nisi admonitus praesens fuerit. 3. q. 9. *charta. &* 2. q. 1. *in primis. C. de fide instru. iudices.* idem est in accusatione. 3. q. 9. c. 1. & in sententia, eadem causa, & q. *caueat. & plurib. c. seq.* & generaliter omnia, quae aduersùs absentes non per contumaciam statuuntur, non valent. 3. q. 9. *omnia quae.*

n ¶ *Contra legem.*] Praedictam, quae dicit, quòd aduersario praesente recipi debent. *Cod. de fide instr. iudices. in Auth. eod. c. & hoc verò. C. de legi. non dubium. &* 10. *dist. vides. &* 25. q. 2. *imperiales.* Bern.

† *Adde, quod testis dicitur recipi, quando iuratur. com. cor l. 6 quando. C. de testim.*

† *quia.*

¶ Idem Sabino defensori Sard.

¶ *Mulier testificatur contra Clericum, cum de crimine agitur.*

CAP. III.

QVoniam † aliqua nobis de persona Epiphanii Presbyteri sunt facinora nunciata, necesse est, vt cuncta diligentiùs perscruteris: Et seu mulieres[o], cum quibus peregisse[p] dicitur, seu alios, quos de causa scire aliquid senserit, huc testi-

Q*Voniam.*] CASVS. Quidam sacerdos erat infamatus de quibusdam mulieribus: nunciatum fuit hoc domino Papae: mãdat Papa defensori Sardiniae, vt cuncta diligenter inquirat, & mulieres illam, cum quibus dicitur deliquisse, seu alios qui de hac causa aliquid scire dicuntur, ad dominum Papam adducant: vt de praedictis excessibus veritas inquiratur. Not. quòd in causa denunciationis omnes admittuntur, non tamen inimici, vel criminosi: & mulieres, cùm quibus delinquitur, ad praesumptionem tantum inducuntur.

o ¶ *Mulieres.*] Sic mulier admittitur in testimonium contra Ecclesiasticam personam: vt ⁊. *eo. tam literis.* & mulier benè admittitur in testimonium. 15. q. 3. *ex c. arg. contra.* 33. q. 5. *mulierem.* Illud sic intelligi debet: vbi agitur criminaliter, non recipitur mulier ad testimonium contra aliquem. cùm vero agitur ciuiliter, aut in modum inquisitionis, seu exceptionis, tunc admittitur mulier, in quo casu loquitur hoc c. ⁊. *eo. tam literis.*

¶ *Gloss. seq. ad id quod de socio dicitur, alleg. duas concord. sigmat contrarium, quod statim soluit.*

p ¶ *Peregisse.*] Et sic videtur quòd socii[d] criminis admittantur. sic 79. *dist. si quis Papa. &* 6. q. 1. c. *si quis cum militibus.* & contra. ⁊. *eod. veniens. &* ⁊. *de confes. c.* 1. & 15. q. 3. *meminit.* hic non recipiuntur socii ad plenam probationem, sed ad praesumptionem tantùm, sicut serui quandoque ad praesumptionem recipiuntur 4. q. 3. c. *sicut testes. § item serui.*

† *B. Gregorius l.* 2. *epistola* 36. *indictione* 11. c. 65. & c. 4. eo. tit. in 1. compil. *Et an, & quando mulier possit esse testis in criminalibus, vide plenè per Antonium Gomezium, c. 3. varia. resolu. c.* 12. & *per Iulium Clarum in pract. crim. §. fi. q.* 24.

d *Vide Alexand. consl.* 134. *l.* 1. *Antonium Gomezium loco proximè citato.*

Inimici

IN omni negotio.] Is qui denunciat per dictum suum, & alterius, post se præmonuisse. ita summat Io. An. & communiter doctores. sed certè hæc summatio nimis restringit literã, cum id, quod hic dicitur de denunciatione, hic sit positum causa exempli, & exempla non restringunt dicta: vt in c.1. ne cleri. vel mona. facit l. cùm pater. in § dulcissimis. ff de leg. 2. & maxime quia in secunda auctoritate hic posita, nulla fit de monitione mentio. Diuiditur. Nam primò ponit dictum. Secũdo illud probat duabus auctoritatibus. Prima ibi, *Quod patenter.* Secunda ibi, *Item alibi.* Abb. Sicul.

Casvs. In hoc c. traditur forma, secundum quam debet aliquis denunciare crimen alterius. Qui alium vult denunciare, primò admoneat illum inter se, & ipsum solum, & habebitur pro vno teste quantum ad probandam admonitionem, & si non corrigitur, adhibeat vnũ secum, & fiecrunt duo testes: & si adhuc se nõ corrigit, adhibeat duos, & erunt tres. & hoc probatur auctoritate Domini dicentis: *Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum inter te, & ipsum solum, &c. vt in ore duorum, vel trium stet omne verbum.* & alibi dicit: *Ego sum, qui testimonium perhibeo de meipso, & testimonium perhibet de me pater:* quia duorum hominum testimonium verum est. Nota ij. istud intelligẽdum in denunciatione.

¶ *Gl. seq. restringit literam, & dicit quare. Secundo quærit, & soluit.*

a ¶ *In omni negotio.*] Quod dicit, in omni negotio, generalitas illa restringit in causa denunciationis, vbi debet præcedere fraterna monitio. ad hoc vt admittatur ad denunciandum. ĩ. *de iudi. nouit. &* ĩ *de accu. c. 2. & c. cum dilectus 2. &* ĩ. *de simo.* licet Hely. & arg. ad hoc 2. q. 7. *a. contrario. & c. si quis erga.* in eodem casu loquitur hoc c. & hoc patet ex ipsa litera. & hoc idem dicitur 2. q. 1. *si peccauerit.* alias, in causa sua nemo idoneus testis intelligitur. 4. q. 3. c. *si testes. § item nullus. & ff. eo. nullus. &* ĩ. *eo. c. cætero.* Item consueuit dubitari, vtrum criminosi, & est dicendum, quòd nõ. 3. q. 7. *qui sine & c. postulatus. § porrò in fi. &* 1. q. 1. *multi. in princ.* quia tales debent esse bonæ famæ. 35. q. 6. *Episcopus in synodo. &* ĩ. *de testibus cog. præterea. § 1. &* ĩ. *de sp. 2. cum in tua.* vbi de hoc.

¶ *Gl. seq. circa auctoritatem, si peccauerit, ponit tres opin. & remittit.*

b ¶ *Si peccauerit.*] H. dixit, quòd hæc auctoritas extenditur de omnes sine distinctione personarum. arg. pro eo 2. q. 7. *quapropter & 24. q. 3. tam sacerdotes.* Alij dicunt, quòd tantùm ad prælatos *arg. 23. q. 4. ita planè.* Alij dicunt, & videtur melius, quòd extenditur ad eos tãtum, qui aliquam habent administrationem super aliquibus 23. q. 4. *duo ista nomina.* de hoc dicitur 2. q. 1. *si peccauerit. &* ĩ. *de hære. cùm ex consuetu.*

c ¶ *Duorum vel trium.*] Id est, non paucorum, tamen quædam causæ requirunt plures, sed nulla causa contenta est vno. ĩ. *eod. licet.*

QVotiens.] Duo sunt dicta. Secundum ibi, *Probatio autem.* Abbas. Casvs. Quando aliqui volunt separari propter consanguinitatem, consanguinitas illa debet probari per duos, vel per tres testes de illa consanguinitate: vel si consanguinei non supersunt, debet probari per meliores, & antiquiores eiusdem loci, & debent iurare, quod non odio, vel amore, vel aliquo commodo, quod habeant, vel habituri sint, ad hoc iuramentum accedunt: & sic dicunt rei veritatem, vt à suis maioribus acceperunt, & credunt ita esse.

d ¶ *Propinquitatis.*] Intransitiuè est hoc, id est, propter cognationem, quæ est propinquitatis. 35. q. 3. c. 1. & 2.

¶ *Glo. seq. alleg. tamen signat contrarium, & remittit.*

e ¶ *De eadem consanguinitate.*] 35. q. 6. *cap. 1. & 2. &* ĩ. *qui matr. acc. pos.* videtur Argum. contra. ĩ. *eo super eo.* Sol. vt ibi.

f ¶ *Duplici iuramento.*] In iuramento illo duo articuli continentur: vt ĩ. sequitur.

g ¶ *Amicitia.*] Testes enim iurare debent remoto odio, amore, commodo, amicitia. 4. q. 3. *si testes. § item testium. &* 18. q. 3. *quatuor. &* 35. q. 6. *de parentela.*

h ¶ *Credere ita esse.*] Hodie non videtur locum habere ex toto, quod hic dicitur, quòd non valet testimonium de auditu, siue de credulitate. immò necesse habent dicere, quòd viderint personas omnes in consanguinitate, designando gradus ab vtroque latere: vel saltem aliquas personas in gradibus aliter non valet. ĩ. *eod. licet.* & ita parum valet testimonium de auditu. vnde adhuc debent addere quantùm ad hoc, & ita credere a suis maioribus audiuisse, vt ibi dicitur.

---

nes adducere: quatenus Ecclesiastica districtione, liquidè possint, quæ vera sunt, aperiri.

¶ Paschalis Papa.

¶ *Vbi agitur ad correctionem de peccato impediendo, principalis persona admittitur in testem.*

CAP. IV.

IN † omni negotio[a] principalis persona dicens veritatem de re sibi nota, rectissimè habẽda est pro teste, cui adhibito vno, efficiuntur duo testes, adhibitis duobus, efficiuntur tres. Quod patenter ostendit Dominus, cùm dicit [Si peccauerit[b] in te frater tuus, corripe cum inter te, & ipsum solum: quòd si te nõ audierit, adhibe tecum vnum, vel duos testes: vt in ore duorũ, vel trium[c] stet omne verbum.] ¶ Item alibi affirmat dicens [Ego sum, qui testimonium perhibeo de meipso, & testimonium perhibet de me pater: nam in lege vestra scriptum est, quia duorũ hominũ testimonium verũ est.]

¶ Eugenius iij.

¶ *Dicit quales sint, & qualiter iurare debeant, qui super consanguinitate deponunt.*

CAP. V.

QVotiens † aliqui propter cognationem propinquitatis[d] separari petuntur: duobus †, vel tribus adhibitis, qui de eadem consanguinitate[e] supersint, vel totidem senioribus, & melioribus loci eiusdem, id debet legitimè comprobari.

¶ Probatio autem testium debet fieri duplici iuramento[f], vt iurent se non priuato odio, neque amicitia[g], neque pro aliquo cõmodo, quod habuerint, vel quod habent, vel habituri sunt, ad hoc iurandum inductos: & sicut ipsi dicunt, rei veritatem accepisse à maioribus suis, & credere[h] ita esse,

¶ Idem Priori, & fratribus sanctæ Trinitatis.

¶ *Prælatus, & Clerici, qui causam Ecclesiæ non procurant, testificari possunt in ea.*

CAP. VI.

INsuper † statuimus, vt liceat vobis, in causis Ecclesiæ[i] vestræ ferre testimonium. Dummodo vnus ex vobis, vel duo[k] ad agendum, & respondendum instituantur, quorum testimonium in causis, in quibus actores, vel responsales sunt instituti, non debent admitti[l].

¶ Idem R. Herfordensi. † Episcopo, & Abbati Sardi.

¶ *Si probatio exceptionis apposita contra testem productum non admittitur, antequam dictum testis recipiatur, in casu in quo admitti debuit, licitè appellatur. Hoc dicit, secundùm lecturam, quam ponit Panormi.*

CAP. VII.

EX † parte A. Presbyteri ad nos est querela perlata,

INsuper.] Diuiditur, quia ponit dictum, quod postea determinat. ibi, *Dummodo.* Abb. Siculus.

Casvs. Prior, & fratres sanctæ Trinitatis petiuerunt, vtrum producere possint de fratribus suis in testimonium in causis ecclesiæ suæ: statuit Papa, quòd liceat eis hoc facere, dummodo vnus, aut duo instituantur ad agendum, & respondendum: & tunc eorum testimonium, in causis in quibus instituti sunt, non debet admitti. Not. quòd clerici possunt ferre testimonium in causis ecclesiarum suarum. Item non potest quis in eadem causa esse procurator, & testis.

i ¶ *Ecclesiæ.*] Et ita clerici possunt ferre testimonium in causa Ecclesiæ suæ. 14. q. 2. *super prudentia. &* ĩ. *eo. cùm nuncius. & c. tam. &* ĩ *de iureiur. & si Christus.* in fi Ber.

k ¶ *Vel duo.*] Et sic patet, quòd duo possunt constitui procuratores hic tamen aget, qui prius litem occupauit. *ff. de procur. plaribus. &* ĩ *de procuratore. non inuiste.* vbi de hoc.

l ¶ *Admitti.*] Quia nemo debet habere duplex officium in causa. 4. q. 4. c. 1. & 2. & singula officia singulis personis sunt committenda. 89. *distinct. singula. &* 16. *quæst.* 1 *presbyteros. & ff. ad Trebell. ille à quo § tempestiuum ff. de pact. si plures. C. de assess. nemo.* Ber.

EX parte.] Hæc decret. reputatur difficilis, & est secundùm Ioann. And. & dicit, quòd quidam glossatores eam transiuerunt quasi eius dubia non viderint, alij non glossauerunt in ea: vt Bonaguida, Aretinus, D. Ant. dicit, quòd nec ipse Ioan. And. intellectum decret. penitus dilucidauit. quicquid sit, decret. hæc habet aliquos not. articulos Ioann. Andr. summat sic: Probatio exceptionis propositæ contra testes, differri potest post publicationem attestationum. Ego multùm miror de hac summatione Ioann. Andr. quæ licet sit vera in se, in nullo summat literam, cùm in summario de contentis in textu nulla fiat mentio, & ipse Ioann. Andr. longè melius aliis solitus sit compendiosè & eleganter summare textus, adeo vt communiter doctores eum sequentes, soleant cum suis summariis transire. sed nemo potest esse Iob, vt non erret in dictis suis: vt ipsemet Ioan. And. dicit in proœmio nouellæ. in 6. Do. Ant. secundùm intellectum, qui sibi videtur verus, summat sic: Appellatio quoad finem excepti

---

Marginalia: † Cap. 5. eo. ti. in 1. compilat. — De materia vide Antoninum Gabrielem l. 1. com. concl. tit. de testib. conclu. & seq. — Matth. 18. — Luc. 17. — Ioan. 17. — † Post conc. Latera. sub Ale. 3. p. 8. c. 17. & c. 20. eod. tit. in 1. compil. — † Adde, qd vbi non est præfixus testiũ numerus, duo sufficiunt cõe. l. vbi numerus. Cod. de test. — a Falsi in criminibus exceptmatis, velut hæresi, læsæ maiestate, simonia, & simili. docetur in c. in fide. fa. norem. de hæret. l. 6. vide Iulium Clarum in prac. crimi. § fi. q 24. — b De expositione huius auctoritatis consule theologos, & præ alijs B. Thomam 2. 2. q. 33. art. 3. — c Per quod c. intelligatur hoc loco, la amicitia carnali, quæ corrumpi iudicat, charitate autem non impedit testes. secundum Ho. de hoc in Spec. in princip. Ioan. And. — † Cap. 1. eo. ti. in 1. compilat. § Concil. Lateran. sub Alex. 3. p. 8. c. 18. — † Alias itaque Herefordien. & Abbati Suden. — † Post conc. Latera. sub Ale. 3. p. 9. & c. 3. eod. in 1. comp. — d Consen. in l. licet § his Bart. & quod cu. ve. ni. no. in l. testatur. § 1. ff. c. de c. pra.

excep[ti]onibus cõsequendę, non iustificatur solo exceptionis o[bie]ctu, vel probationis oblatione: quoad finē autē deuolut[ion]e d[i]c. Hæc summatio vera est in se, & melius proba[t]ur ex iis, quæ no[tat] in c. interposita. ĩ. de appel. cui melius cõgruit, quàm h[ui]c: n[ih]il attingit de materia huius tit. nec discutitur principaliter [h]ic virtus appellationis, sed exceptionis contra testes propositæ; ideo summo sic breuiter: Si exceptio legitima opposita contra personas testiũ non admittitur, licitè appellatur. hoc dicit secundùm lecturam Io. And. quæ hodie cõmuniter approbatur. Diuiditur decret. principaliter in duas partes. In prima ponitur querela. In secunda mandatum ibi, *Mãdamus*. Prima facit quinque. Prima nanq; causam iustificat. Secũda ibi, *Miles*, ponit formam impetrati rescripti, vitia notantes exprimendo. Tertia ibi, *Tandem*, ponit processum postea ex eo secutum. Quarta ibi, *Auditorem*, narrat sententiam. Quinta ibi, *Quã nunc*, ponit euentum post sententiam. Secunda principalis subdiuiditur in tres. Primò instruit iudices, si narrata per presbyterum sunt vera. Secundo si non sunt vera ibi, *Si verò*. Tertio ponit clausulam consuetam contra personas testium ibi, *Testes*. Abb.

b ¶ *Impetrauit.*) Supple sub hac forma, quòd si dictus, &c.

c ¶ *Qui proximo.*) Et ideò ecclesiam non potuit retinere sine dispensatione Apostolicæ sedis. S. de fil. presby. praesentium. & ca. penult. & Vlt. 8. q. 1. Apostolica.

d ¶ *Per interpositam personam.*) Scilicet per procuratorē & sic patet, quod ciuiliter agebat, vt remoueretur solùmodo ab ecclesia. ĩ. de simo. cùm essent. alias si criminaliter ageret, non admitteretur, etiamsi per seipsum, nisi suam, vel suorum iniuriam prosequeretur. ĩ. eo. de cætero. & 2. q. 1. Si omnibus. Sed nec tunc per procuratorem, quia in criminali nõ interuenit procurator. ĩ. de ac. veniens. & 2. q. 6. si quando. §. praecedẽti. vbi de hoc melius 5. q. 3. in criminalibus causis.

¶ Glo. seq. recit per q[uod] ex exceptiones contra testes sint statim admittendæ, vel reseruanda. Tenet quòd regulariter reseruanda. Huic decret. dupliciter respõdet vet. sed hoc non. & in fi.

quòd cùm Ecclesiã de Clunodeñ. † canonicè fuisset adeptus: & eam † triginta annis, & amplius pacificè possedisset: Miles quidam H. nomine, tacito[a] quòd laicus esset, ad Iudices litteras impetrauit[b]: quòd si dictus Presbyter filius esset illius, qui proximò[c] in eadem Ecclesia ministrarat, vel publicè fornicariam habere, ipsum à prędicta Ecclesia mouerent. Tandem cùm Miles per interpositam[d] personam, eum coram præfatis iudicibus traxisset in causam, quosdam laicos infames & notabiles[e], ad testimoniũ dicit[ur] produxisse. ¶ Licèt autem Presbyter assereret illos non esse recipiendos, pro eo quòd quidam eorum latrones, & raptores manifesti essẽt: quidã verò in causa alia fuissent cõuicti de periurio[f], & se hoc diceret probaturum: nihilominus Iudices testibus talibus receptis, eidẽ absenti post appellationem, prędictã † abiudicauerunt Ecclesiam. Quam nunc Militis dapiferi filius detinet occupatam: & infra.

¶ Mandamus, quatenus si vobis constiterit[g], quòd prędictus Presbyter non fuerit legitimè per testes[h] idoneos prędicta † Ecclesia spoliatus, eorũdem Iudicum cassata sententia, litteris etiam confirmationis (si quę sunt super eadem Ecclesia impetratę) non obstantibus, Ecclesiam illam Presbytero restituatis eidem,

e ¶ *Infames, & notabiles.*] Huiusmodi exceptiones in tempus disputationis debẽt reseruari: nec expedit testes reprobari tali modo, donec constet, an contra eum deposuerũt, cùm possint reprobari testes post aperturas testium protestatione præmissa ante aperturam. ĩ. eod. praesentium. & ĩ. de excep. denique. & ĩ de simo. licet Hely & c. per tuas. Sed hoc non seruauit sacerdos iste, vnde valuit receptio testium, & lata sententia, quousque testes fuerint reprobati, non obstante appellatione. Quãdoque tamen statim admittitur exceptio, antequam deponat, si causam criminalem habet cum ipso. in Auth. de testi. §. si verò. colla. 7. quandoque recipiuntur ante aperturam aliorum, ne prorogetur negotium. ʒ. de probationibus. licèt. aliàs debet recipi statim, vt in tempus disputationis quęstio reseruetur. C. eod. Auth. si testes odiosus. sed ex hoc quod hic appellauit, & admittitur appellatio, videtur quod audiri debeat volens statim hoc probare: tamen quod priùs dixi, ordinarium est, licèt de facto hic aliter contingat. Vel dicas, quòd hæc exceptio fuit opposita post receptionem testium,[b] vt annullaretur dictum eorum, sed non fuit admissa, vnde rectè appellauit.

f ¶ *De periurio.*) Vnde vlteriùs ad testimonium non deberet admitti, si de hoc constaret. 6. q. 1. quinque. 22. q. 5. paruulis. & ca. si quis conuictus. & ĩ. eod. testimonium.

¶ Glo. seq. signat contrarium & soluit.

g ¶ *Si vobis constiterit.*] Arg. contra. ĩ. de iureiur. Venientes. ibi reuocatur executio sententiæ, antequam cognoscatur de appellatione, hic non; sed ibi fuit appellatum à diffinitiua sententia, hic nõ fuit; & sic super certo articulo appellatum fuit hic, ibi simpliciter à sententia.

¶ Glossa sequens primò soluit obiectionem. Secundò obiicit, & dupliciter soluit.

h ¶ *Testes idoneos.*) Ad hanc probationem admittitur post sententiam, quia ante sententiam hoc facere voluit, & non fuit admissus, & etiam appellauit propter hoc. sic infrà de sen. & re iu. cùm I. & A. Si verò non dixisset hoc ante sententiam, post sententiam non videtur audiendus. ĩ. de excep. denique. vbi de hoc, nisi de falso agere vellet: quod posset vsque ad xx. annos, infrà de except. cum Venerabilis & C. de fal. querela. & suprà de probat. licet. Præterea ex hoc videtur, quòd appellãs tenetur probare causam appellationis esse veram, sic ĩ. de excep. olim. Sed contra videtur, quod sufficit illud probare, quod appellãs proposuit probabilem exceptionem coram iudice, à quo appellauit, illã se offerẽs probaturũ: & quod nõ fuisset admissus, vt probatur. ĩ. de app. interposita. 1. resp. & c. dilecto. & c. Vt debitum. & ʒ. de offic. deleg. cũ causa. & hoc idẽ fecit sacerdos iste, qui legitimã opposuit exceptionẽ, quã se obtulit probaturũ. Sol. illa contraria loquũtur in exceptionibus dilatoriis,[c] per quas non eliditur principale propositum: vnde cùm iudex nollet admittere probationem super exceptione probabili, grauauit ipsũ, & reddidit se suspectũ, & ideò sufficit hoc solũ probare coram iudice appellationis, qui procedet postea super principali: alioqn causa remitteretur ad priorẽ iudicẽ, vt dicit c. Vt debit[o]. sed hæc exceptio quasi perẽptoria est, etsi non directè, saltẽ per obliquũ, vt si vult releuare causam suã, necesse

b Hæc lectura est cõtra textum. vbi dicit illos non esse recipiendos, & vbi dicit testibus talibus receptis, nisi dicas, quod ibi rejicit pro insufficientia. Vel tunc videatur recipere, quando ad dicta illorũ pronunciat. ad hoc ʒ. c. 1. ex litteris. de rest. super hoc. Io. And.

c Si enim peremptoria haberetur probata hoc ipso, quod iudex illam nõ admisit probationes illius recipere, de facili posset iudex infamare exceptionis permittere sui appel. & facit, quod no. ʒ. in Spe. de appel. §. qualiter. ve. sunt quoque. Ioan. And.

CASVS. Quidã presbyter nomine A. quãdam ecclesiam canonicè adeptus est, vt dicebat: & eã xxx. ann. & amplius possedit in pace. Tandẽ quidam miles tacito quod esset laicus, cõtra ipsum litteras impetrauit ad quosdam iudices, vt si cõstaret, quod dictus presbyter filius fuisset illius, qui proximo in eadem ecclesia ministrauit, vel quod publicè haberet fornicariam, ipsum à prædicta ecclesia remouerẽt: corã quibus dictus presbyter per procuratorẽ militis tractus fuit in causam, qui quosdã testes infames, & notabiles ad testimonium produxit: sacerdos asserebat illos non esse recipiendos, eo quod quidam eorũ erãt latrones, & raptores manifesti, dicens se hoc probaturũ: Iudices nihilominus testibus talibus receptis, post appellationẽ à dicto presbytero interposita priuauerunt ipsum prędicta ecclesia, quã quidã filius ipsius militis dapiferi detinet occupatã: quo facto presbyter cõquestus fuit D. Papæ: vnde mãdat quibusdã, quatenus si constiterit eisdẽ, quod dictus presbyter non fuerit per testes idoneos dicta ecclesia spoliatus, cassata sententia prædictorũ iudicum, nõ obstãtibus etiã litteris cõfirmationis, si quę super ecclesia impetratæ fuerũt, restituãt ecclesiã presbytero præfato, nec eũ permittant exinde molestari. Si verò nõ sunt vera, quę sacerdos narrauit, s. quod iudices nõ processerunt taliter cõtra ipsum, causam audiãt, & sine debito decidant: & testes, quos ille A. nominauerit ad testimoniũ producẽdos, moneat, vt corã eis testimoniũ perhibeãt veritati. Nota, quod vtiles testes, notabiles, & infames, cõtra clericos non sunt recipiendi. Itẽ sententia lata post appellationẽ legitimã, cassanda est nõ obstante confirmatione. Itẽ in fine est argumentũ, quod testes non sunt compellendi super criminibus obiectis in modum exceptionis contra testes.

¶ Glo. seq. obiicit, & dupliciter soluit.

a ¶ *Tacito.*) Ex eo quod dicit, tacito. &c. videtur, quod litteræ istæ non valebant. arg. ĩ. eo. de cætero. & ʒ. de trãsactio. ex litteris. Sed cõtrariũ videtur: quia de publica fornicatione agebatur quo casu licet laico vitare[a], vel accusare clericos. 32. d. præter hoc. §. Verũ. & c. nullus. Et si debet admitti miles ad agẽdum cõtra sacerdotem fornicarium: quod quidã concedũt, & ideò dicit, tacito, quia de facto sic accidit: quia etsi dixisset se laicũ, nihilominus litteras habuisset. Vel dicas, quod ideò dicit, tacito, quia de facto sic accidit: quia non intererat eius, quia nõ erat parochianus, vel patronus illius ecclesiæ, & ideò tacita veritate impetrauit: vnde nõ valebant, si hoc ab initio fuisset opposità, bene fuisset auditus. ʒ. de rescrip. super litteris. & quia hãc exceptionẽ dilatoriã omisit, valuerũt litteræ per cõsensum illius presbyteri: quare iudicio cœpto illã opponere non valebat. ĩ. de re iud. inter monasterium. C. de excep. l. pen. & Vlt. si enim interfuisset illius, puta si esset patronus, vel parochianus bene admitteretur saltem ad denunciãdum, licèt ipsum accusare non posset. 16. q. 7. filiis, ac nepotibus.

a Nõ sequitur, si licet vitare, ergo licet accusare, secundùm Tan. Io. & Hostien.

necesse habet eã probare esse verã, alioquin staretur sentẽtiæ latæ auctoritate illorum testium, quia præsumitur pro sentẽtia iudicis, quãdiu non probatur contrarium, quia per hoc apparet eum frustratoriè appellasse. j. de re iu. cũ I. & A. & hoc idẽ probare debebat corã primis iudicibus, ne sententia tene contra ipsum, si fuisset admissus, & sic contraria se non tangunt, vnde non sunt contraria. Præterea licèt probet se causam probabilẽ allegasse, ac etiã se probaturũ obtulisse, nõ tamen debet propter hoc sententia reuocari, nisi probet testes fuisse tales, vt ille allegabat: quia si cassaretur eius sentẽtia, & postea non probaret testes fuisse tales, prout dicebat, & offerebat se probaturũ, iterũ eõdem naretur, & sic rediret in pristinum statum: quare non debet cassari sententia, nisi probet primò, quod ante sententiam probare tenebatur: si enim iudices isti non tulissent sententiam: tunc sufficeret probare, quòd causam probabilem allegauit, & quod etiã obtulit se probaturũ: quo facto postea probabit testes fuisse tales, si poterit. Bern.

¶ Gl. seq. no. etiã delegatum &c. ponit duas opin.

a ¶ Molestari.) Ex hoc videtur, quòd iudex delegatus non tantùm debet mittere in possessioné, sed missum tueri. j. de simo querelãan si. Dicit Lau. quòd hoc potest facere delegatus, vbi hoc exprimitur in litteris: cũ sentẽtia lata functus sit officio suo. s. de off. del. in litteris. quia hoc videtur spectare ad ordinariũ. ff. ne vis fiat ei, qui in pos. mit. l. 1. §. 1. T. dicit, quòd potest hoc delegatus vsque ad annum sup. de off. deleg. quærenti. sed ante sententiam, quia semper durat iurisdictio, videtur, quòd semper possit defendere eum in possessione, quam assignauerit, cùm scilicet fuerit contumax ante litis contestationem.

† Abbas, Exonien. & Vigor. Episcopis.

† C. 24. e. tit. in 1. cõpil. Similis extat sententia post conc. Later. sub Alexã. iij. p. 8. ca. 20.

† Adde, ad quod debẽt mitti examinatores, in l. ad egregias. & ibi Bar. ff. de iureiur. & in l. generaliter. C. e.

† Cap. 7. e. tit. in 1. cõpil.

ipsúmque nõ permittatis exinde molestari[a]. Si verò res[b] aliter se haberet, causam audiatis, & fine debito terminetis. ¶ Testes autẽ si quos idem A. in suæ assertionis testimonium inuocauerit, moneri[c] curetis, vt coram vobis super his perhibeant testimonium veritati.

¶ Idem Exon. & Vigo. Episcopis.

¶ Iudex mittere debet examinatorẽ discretũ ad testes recipiẽdos qui ad eum commodè venire non possunt.

CAP. VIII.

Si qui testiũ valetudinarij[d] sunt, & senes, vel debilitate confecti, aut paupertate[e] depressi, ita quòd nõ possint ad vestram presentiã adduci, ad ipsos recipiẽdos mittatis† personas idoneas, & discretas.

¶ Alexãder iij. Beluacen. Episcopo.

¶ Retractanda est sentẽtia si constat eam fuisse latã ad dictũ corruptorum testium. h. d. secundum lecturam, quam tenet Panorm.

CAP. IX.

Sicut † nobis est intimatũ, quidam accepta pecunia, de parentela inter virum, & vxorem exhibent iuramenta, per quæ inter ipsos diuortij sentẽtia promulgatur: postea verò priuatim nullam inter eos cõsanguinitatis lineam asserentes, se corruptos dicunt testimonium perhibuisse falsitati. ¶ Super quo taliter respondemus: quòd si vir, & vxor, aut alter eorum, ad secunda vota transiuit: testibus de periurio[f], & adulterio[g], vno, pluribúsue, quibus causam dederunt[h], pœnitẽtia indicatur †. Si verò ad secunda vota idem vir, & vxor non migrauerint[i], diligẽter inquirendi sunt, corã quibus corruptio intercessit: & si tales exhibeantur, per quos possit prædictæ corruptionis veritas comprobari, recepto eorum testimonio est sententia reuocanda: non enim testimonium prædictorum (cùm periuri[k] sint) est in hoc casu aliquatenus admittendum.

b Potest dici, quòd idem, quia tales b Cũ prædi peres, bene possunt venire ad iudicẽ, quia nõ dicit eos venire ad iudicẽ, sed ita verecundatur venire propter nimiam paupertatem, licèt tamen iste pauper aliàs honesta persona est: nec est suspectus propter suã paupertatẽ, & sic nõ est cõtra 2. q. 1. in primis. vel quia ipsi ... & 4. q. 3. c. si testes. Vers. item testimon. cum ibi loquitur de suspectis.

Sicut nobis.) Corrupti, & periuri ad testimoniũ nõ debẽt admitti. ita ponet summa Doctores: sed hæc summatio nihil noui affert, cùm totum corpus iuris de hoc plenum sit, & maximè in c. testimonium. j. e. & 22. q. 5. paruuli. vbi probatur, quòd semel periurus non debet amplius ad iuramentũ admitti: nisi veniat in suũ præiudicium, vt in c. cũ in Ecclesia. de maio. & obe. Primò ponitur consultatio. Secundò distinguens responsio ibi, Super quo. Et secundũ membrum distinctionis ibi, Si verò. CASVS. Quidã pro pecunia falsum tulerũt testimonium in causa matrimoniali, propter dictorum testium sententia diuortij lata fuit. Postea verò priuatim accedunt ad iudicẽ, asserentes nullam consanguinitatem esse inter eos & dicunt se corruptos perhibuisse testimoniũ falsitati: quæritur, verũ ad dictum illorũ debeat sententia reuocari? Respondet, quòd si vir, aut vxor, aut alter eorũ ad secunda vota transiuit, pœnitẽtia debet imponi testib. de periurio, & adulterio vno, vel plurib. quib. cãm dederunt: & diligẽter inquirendũ est, corã quib. talis corruptio intercessit: & si tales exhibeãtur, per quos veritas prędictæ corruptionis possit probari, recipiendũ est eorum testimoniũ, & sententia est reuocanda. Dictum verò prædictorum testium (cũ periuri sint) non est aliquatenus admittendũ. No. quòd periuro non est credendũ. Item primo dicto alicuius stãdum est. Item qui occasionem damni dat, damnum dedisse videtur.

† Vide generaliter. C. de non nũe. pecu. & l. cũ. & ibi Bar. & de Sal.

f ¶ Periurio.) De periurio, quod statim fuit commissum, debent agere pœnitentiam vij. annorum. 6. q. 1. quicunque.

¶ Gl. se. elicit duo arg. & ad secundũ signat contrarium, & soluit.

g ¶ Et adulterio.) Ar. quòd si aliquid imputatur alicui, vel puniatur de aliquo, omnia, quę sequuntur ex illo, imputãtur eidem. ar. s. de consti. nam concupiscentiã. & aliquo prohibito, omnia, quæ sequuntur ex illo, prohibentur. Itẽ arg. quòd malum præcedens aggrauatur per consequens ex illo. arg. 1. q. 1. placuit. 3. & 50. d. si qua fœmina & c. si quis voluntate. ar. contra. 15. q. 1. inebriauerunt. Sol. ibi primum non aggrauatur per consequens ex illo, sed de vtroque punitur.

¶ Gl. se. dicit in breuiar. quod qui occasionẽ &c. arg. pro. in decr. 4. cam. 3. ll. & in decr. in cõtrariũ 2. can. & 1. l. & soluit distinguendo

h ¶ Dederunt.) Ar. quod qui occasioné damni dat, damnũ dedisse videtur d. & ideo tenetur. ar. 86. d. pasce. & 87. d. si expositus. ff. ad l. Corn. de sica. nihil interest. ff. de off. præsi. illicitas. §. sicuti & 1. q. 1. placuit 3. ff. ad l. Aqui. l. qui occidit. §. pen. 50. d. q. & qui arborem. j. de iniur. c. vlt. in fi. arg. contra. 23. q. 5. de occidendis. ff. de fur. verum. 23. q. 4. Nabuchodonosor. circa prin. Sol. Qui dat occasionem damni, si dat operam rei licitæ, & adhibet diligentiam, quam potest, non tenetur de iis, quæ inde sequũtur: vt in c. de occidendis, si non adhibet, tenetur. 50. d. sæpe. & in l. qui occidit. §. pen. si dat operam illicitæ rei, semper imputatur ei, quod inde sequitur. 50. d. quantum dicit & ff. ad l. Aqui. item Mela infra de vsuris. c. vlt.

i ¶ Migrauerint.) Arg. quòd si isti, vel alter eorũ ad secunda vota trãsierint, quòd nõ possint separari, nec debẽt inquiri de corruptione tali: & hoc quidam concedunt. Sed hoc falsissimum est, & ideo supple, maximè quandocũque legitimè constiterit de falsitate, separabũtur secũda cõiugia, & priora restaurabũtur. j. de re iud. later. &c. consanguinei. & j. de fri. & male. in fi. laudabilem. & c. fraternitatis. & 35. q. 9. §. quia verò. & c. seq.

k ¶ Periuri.) His autẽ credi nõ debet tanquã periuris, quia ad testimonium

e Dependitur ... in ... tex. Sed quando migrauerunt ... secunda vota, tunc ... dissensione recipiũtur testes. & differentia ... tertia ... statuitur sententia, sed dũ ... dicit, quando non migrauerunt, conuenitur illis pœnitentia tantum de periurio, sed vtrique ... quæ ... Ant.

d Contra tex. in l. quis adse. C. ad l. Iul. de vi publ.

e Hic ... tex. ... falsitate.

¶ Gl. seq. obiicit, soluit dupliciter, sed primam approbat.

b ¶ Si verò res aliter.) Si falsum suggessit, quia nõ fuit priuatus Ecclesia sua per tales testes, nec iudices processerũt cõtra illum. Sed videtur ille cõtra ius, quia secundũ hoc debuit remitti ad priores iudices, & condemnari in expensis. j. de appel. vt debitus. & c. cùm in Ecclesia. vnde dicas, quòd fecit ei in hoc gratiam a D. Papa, quia non remisit illum ad priores iudices. Si vis expone aliter, id est, non potuit probare testes tales fuisse, vt dicebat, per quos lata fuit sententia: sed quod sequitur, contrarium videtur, & ideò expone vt priùs.

ADDIT. Vel dic, quòd si testes fuerint boni, saluũ remaneat ei ius, si aliter probare possit dictam sententiã fuisse iniustã.

c ¶ Moneri.) Arg. quòd in crimine non sunt cogendi testes, etiam in excipiendo.

a Fugienda sunt lecturæ, quæ contra naturã suam iura deducũt ad gratias, sed poterat dicere glossa hoc fuisse de iure, ex verbis dilationis. Et dicit hic tex. Io. An.

Si qui testiũ.) CASVS Iudex mittere debet ad testes in casib. huius capituli, nec debent compelli venire ad iudicẽ. Nota hic casum specialem, in quo iudex mandat testes recipi.

¶ Glos. seq. circa testes impeditos præmittit tria: demum quærit, arg. negatiuè, & soluit contrarium.

d ¶ Valetudinarij.) Ad istos impeditos tali infirmitate, vel senectute, & egregias personas debet mittere iudex. ff. de iureiu. ad egregias. vel ad iudicẽ loci, vt eos recipiat, & dicta eorũ sigillata sibi remittat. in Auth. eo. §. & quoniam sancimus. vers. multa. coll. 7. C. de fide instr. Auth. apud eloquentissimũ. & ff. eo. l. 3. §. itẽ diuus. j. de fideius. constitutus. & isti possunt recipi lite nõ contestata. s. vt lit. non cont. quoniã. 1. resp. & j. eo. cùm olim. Sed nunquid senes sunt cõpellendi ferre testimoniũ inuiti? Videtur, quòd non. 4. q. 3. c. si testes. §. item inuiti. & ff. eo. tit. inuiti. & ff. de excus. tut. l. 2. & ff. de iure immu. l. athletes. Dic, quòd compelluntur secundùm canones propter peccatum. 11. q. 3. quisquis. & j. de falsi. c. 1. & s. de iudic. nouit. & opt. arg. ad hoc. ff. de vaca. mune. l. 2. §. corpore debilitat. Bern.

¶ Gl. seq. primo obiicit, & sol. Secundò soluit aliud contrarium.

e ¶ Paupertate.) Sed quare remittit ad istos quia licèt sint pau-

testimoniū vlterius admitti non debet. *j. eo. testimonium. 6. q. 1. quicumque & 22. q. 5. si quis conuictus. & c. paruuli. & 2. q. 7. non potest.* in præsentia enim creditur, vt iniungatur eis pœnitentia. in iudicio enim eis credi non debet contrarium in eodem casum. *s. de probatio. per tuas. & C. de non nu. pecu. l. generaliter.* Bern.

VEnientes ad nos.) Primo ponit petitionem presbyteri. Secundo illam exaudit ibi, *Et nos.* Abbas Sic.

CASVS. Obiectū fuit cuidam presbytero L. nomine, quòd in ecclesia de Ouen. canonicè nō fuisset ingressus, quia promisit vnicuique parochianorum suorum, remittere quinque barillos vini, qui pro beneficio dari consueuerunt sacerdoti in ipsa ecclesia deseruienti: ad hoc probandum duo fuerūt testes inducti, qui iurati deposuerunt presbyterum prædictum talem fecisse promissionem: quorum alter cum prædicto presbytero fecit dictam promissionem: iudex, qui de causa cognoscebat, dictum presbyterum absoluit: quo facto presbyter ad dominum Papam accedēs, prędicta omnia ei exposuit cum ipsa sentētia: Papa rescribens eidem iudici confirmat sententiam ipsius, ex eo quòd ille, qui eodē erat infectus crimine, contra illum testificari non potuit, & nulli de se confesso aduersùs alium est credendum, & dictum vnius testis non sufficit ad condemnationem alicuius. Not. quòd nulli de se confesso contra alium est credendum. Item ad dictum vnius non est aliquis puniendus. Item idem est remittere, & dare, quia vtrumque simoniam inducit.

¶ Idem. †

¶ *Socius criminis, & muneris non testificatur etiam in crimine simoniæ, & vnius testimonium nō sufficit ad condemnationem.*

CAP. X.

VEnientes ad nos L. Presbyter sua relatione mōstrauit, quòd ei obiectum fuit, quòd in Ecclesia de Ouen canonicū non habuisset ingressum: quia promisisset vnicuique parochianorum quinque barillos vini remittere [a], qui Sacerdoti ibi pro tempore seruienti consueuerant pro beneficio dari. Verùm cum duo apparuissent, qui iurati deposuerūt prædictum Presbyterum talem fecisse promissionem, & cum altero illorum [b] pactum illud factum fuisset, tu de Presbytero, prout ordo rationis † exigit, iudicasti. [c] ¶ Et nos tuam sententiam commendamus, eo quòd ille, qui eodē erat infectus crimine, inde cōtra eum testificari non † posset: nullique de se cōfesso [d] aduersùs aliū in eodem crimine sit credendū, nec vnius testimonium [e] ad condēnationē sufficiat alicuius.

† Al. moris.

† De hoc articulo vide per Hostiensem Goffredum ...

e ¶ *Testimonium.*) Sic patet, quòd vnius testimonium nō valet. *j. eo. licet. & 4. q. 3. c. si testes. § item vnius. 33. q. 2. admonere. ff. de quæst. ... maritus. ar. contra. 8. q. 1. talia de do. præl. ... 86. dist. tanta. & 18. d. de Syracusana. & 97. di. nobilissimus ...* sæpe adhibetur fides vni extra iudicium. *11. q. 4. innocēs.* dictū vnius in iudicio præsumptionem inducit. Lex illa. Theopompus. intelligitur cum testator voluit ei fidem adhiberi.

¶ Idē Abbati † san. L. & Priori sā. C

¶ *Attestationes in vno iudicio receptæ fidem faciunt in eadem causa, & inter easdem personas coram alio iudice.*

† Al. item Abbati S. Benedicti, & Priori S. Crucis.

CAP. XI.

CAusam † quę: *& infra.* ¶ Discr. vestrę mandamus quatenus susceptis attestationibus vtriusque partis, quę ab aliis Iudicibus [f] sunt receptę, causam ipsam sine debito terminetis.

¶ Idem Cantuarien. Archiepiscopo, & Vigor. Episcopo.

¶ *Clerici non sunt à ferendo testimonio in causa Ecclesiæ suæ sine rationabili causa repellendi.*

CAP. XII.

CVm † nuncius: *& infra.* ¶ Non lateat prudentiam vestram, quòd Clerici non sunt à ferendo testimonio super negotio Ecclesię suę (nisi alia rationabilis causa impediat) repellendi [g].

¶ Idē Cantuarien. Archiepiscopo.

¶ *Crimen nunc probatum repellit testem, alias de illo crimine nō damnatum.*

CAP. XIII.

SVper eo quod quęsiuisti, vtrùm testes sint reprobā...

CAusam quę.) CASVS. Attestationes receptæ coram primis iudicibus, dandæ sunt iudicibus aliis, quibus causa postmodum cōmittitur. Nota, quòd attestationes vnius iudicij, in alio iudicio locum habent.

f ¶ *Iudicibus.*) Sic *s. de proba. c. vlt.* sic attestationes, & acta in vno iudicio recepta, valent in alio. *in Auth. de testi. quoniam multa. coll. 7.* & attestationes coram arbitris receptæ valent coram aliis iudicibus. *j. eo. præsentata. & Cod. de test. l. vlt. & C. de arbi. l. pen. in fin.* Iudex, ad quē causa defertur, debet habere acta omnia prioris iudicis. *s. eo. prox. quoniam. & c. vlt.* Et si testes apud primum iudicem non sunt publicati, adhuc alij possunt induci. *j. eodem, cùm causam.*

† Ca. 10. extra in 1. compila. Et de materia vide Alexandrum consil. 58. li. ij. Lesinem, & alios in l. is apud quem. C. de edendo.

† Ca. 11. extra in 1. compil. & post concil. par. 8. c. 3.

CVm nuntius.) CASVS. Clerici non debent repelli à ferendo testimonio in causa ecclesiæ suæ, eo quòd clerici sunt: nisi aliud impediat. Not. quòd illi, qui sunt de vniuersitate, possunt ferre testimonium in causa ecclesiæ.

† Ca. 12. extra in 1. compil. & post concil. Lateran. sub Alex. iij. par. 8. c. 46.

¶ *Gl. sequens allegat tres canones & tria iura in contrariū soluit. Secundò quærit: alleg. 3. ad negatiuā, & alia 3. ad affirmatiuam: ponit opinionem, vltimam soluit. & pro cōtraria solutione ibi remittit.*

g ¶ *Repellendi.*) Immò sunt admittendi. *14. q. 2. super prudētia. & s. e. insuper.* vbi de hoc *& Inst. de re. di. § vniuersitatis. & § nullius autem. ff. de re. di. l. in tantum. § 1. ar. contra Inst. de testa. § licet. & C. de testi. omnib. & 4. q. 3. c. si testes. § nullus.* quia causa ecclesiæ satis videtur sua. Sol. in causa ecclesiæ, vel vniuersitatis qui dicit testimonium, pro nullo de vniuersitate hoc facit: ergo nec pro se. *ar. 12. q. 2. qui manumittitur.* Sed pone, quòd aduersarius petat clericos in testimonium de ecclesia pro se induci contra ipsam ecclesiam, nunquid debēt compelli? Videtur, quòd nō. *s. de postu. c. vlt. in fi.* & filius cōtra patrē nō cōpellitur, quia nō cōpellitur contra alios inferiores sibi cōiūctos. *4. q. 3. § item l. Iulia 2.* Sed iste est filius Ecclesię, quę ipsum domino sociauit. *j. de pœ. presbyter.* ergo nō cōpellitur ferre testimoniū cōtra ipsam. Itē nemo debet petere ab aduersario suo instrumēta propria. *s. de proba. c. 1. & C. de testi. nimis. & 4. q. 3. qui intēdit.* Sed cōtra videtur, quòd possit, quia ecclesia pōt ipsū inducere pro se, ergo tenetur illū recipere contra se. *4. q. 3. c. si testes. § si quis testibus. 19. d. si Romanorū.* & actoris, & rei æqua dēt esse cōditio. *s. de mut. pe. c. 2.* & testis pro vtraque parte debet ferre testimoniū. *14. q. 5. nō sanè.* & nihil debet licere actori, quod reo nō liceat. *ff. de reg. iur. non debet.* Quidam dicūt, quòd nō debet cōpelli clericus ferre testimonium cōtra ecclesiam suam: tamē si ecclesia ipsum inducit pro se, tunc tenetur, & cōpellitur dicere pro aduersario. *ff. de eden. l. 1. § edenda.* & sic intelligitur, quod dicitur: testis pro vtraque parte debet ferre testimonium. Alij dicunt, quod verius videtur, quòd bene debeat cōpelli ad hoc, non obstantib. contrariis signatis, quia non tangunt hunc casum: quia causa ecclesiæ nō est propriè clerici, & tacere veritatē peccatum est. *xj. q. iij. quisquis.* nec ob. *ar. infrà eo. Veniens. in fi.* vbi de hoc.

a De carnali est prohibitio, & edictum de testibus prohibitorium. in ff. eo. l. j. Ioan. And.

SVper eo.) Communis diuisio. Secūda ibi, *Respōdemus.* Abbas. CASVS. Testes recepti sunt in aliqua causa criminali, siue ciuili: opponuntur eis crimina, vt à testimonio repellantur, quæritur, quid iuris sit? Resp. quòd si de criminib. illis antea non sunt

a ¶ *Remittere.*) Qui debitū remittit, dare intelligitur. *8. q. 3. talia. & ff. de calum. quinetiam. & ff. de cond. causa data. similiter.*

¶ *Gl. sequens obiicit, & soluit: secundo quærit, & affirmatiuè soluit contrarium.*

b ¶ *Illorū.*) Sed cū crimen simoniæ sit crimen exceptū, quare nō admittitur quilibet etiā particeps criminis, secūdū quod sit. *79. di. si quis Papa. 15. q. 3. nemini. s. de confes. c. 1.* Dicas, quòd tales personæ viles nullo modo sunt admittēdæ in accusationē clericorū, aut testimonium, nisi accusatus malæ famæ, & opinionis antea extitisset: *vt 2. q. 1. in primis. in fi. & j. de simo. per tuas.* Pręterea hic erat vnus testis idoneus, nunquid per eum, & per famā posset cōdemnari de tali crimine? Videtur, quòd sic: quia fama cū aliis probat. *4. q. 3. c. si testes. § item sæpe.* Sed nō est verum, quia in crimine apertissimæ debent esse probationes. *C. de prob. 2. l. vlt. & 5. q. vlt. Epiphanium.* quia vbi cōtra salutem hominis agitur, strictiùs, & cautius proceditur. *C. de off. ad. dic. l. 1.* secus in ciuili causa, in qua sufficit præsumptio vnius testis cū iuramēto. *arg. C. de re. cre. in bona fidei. s. de proba. sicut consuetudo.* pensatis negotiis cum circunstantiis personarū, & causæ. *j. de iureiu. c. vl. in fi. & ff. de legat. tu. legitimos.*

c ¶ *Iudicasti.*) absoluendo illum.

¶ *Gl. seq. not. quòd socius & c. signat contrarium, & soluit.*

d ¶ *Confesso.*) Sic ergo patet quòd socius criminis nō admittitur in testimonium in eodē crimine. *4. q. iij. c. si testes. § item liberi. sic s. de confes. c. 1.* vbi de hoc. & testis, qui nō solum in eodem crimine fuit, sed si consimili morbo laborēt, non est admittendus. *j. eo. personas.* fallit tamē: quia quandoque admittitur socius: *vt 6. q. 1. § verum. vers. si quis. & lxxix. dist. si quis. Papa.* Solet cōsuetit, quòd socij criminis, & muneris nō admittuntur, vt hic: sed criminis tantum admittuntur in exceptis criminibus, vt ibi: sic & quādoque ad detegendā conspirationem socij & iurati ad testimonium admittuntur. *j. de testi. cog. c. vl.* Ando. Vnde versus: *Per testem socium sceleris simonia probatur, Muneris, & sceleris socius testis reprobatur.* vide c. 1. eo. tit. li. 6.

¶ *Gl. seq. signat contrarium, & soluit.*

nō sūt cōuicti, vel cōfessi, si modò inde cōuincātur, nō sūt in testimoniū admittēdi, quod dicitur hic, intellige, prout traditur. j. c. testimoniū. Not. quod obtētu criminis repellitur testis à testimonio etiā in criminali: quod verū est, si in crimine perseueret.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

a ¶ *Cōfessi.*) Si ante accusationem institutā cōtra eos cōuicti, vel confessi fuerunt, si adhuc in crimine perseuerent, repelluntur. j. c. *testimonium.* vbi hæc materia pleniùs expeditur: contrariū signatur 4. q. 3. §. *item l. Iulia.* 1. & ff. de his q. not. infa. *athletas.* §. *calūniator.* secundùm leges damnatus tamen repellitur à testimonio: sed secūdùm canones repellitur, siue iam condēnatus sit, siue ei probari possit, & pbetur.

di in causa criminali, vel ciuili, quib. ab diuersa parte criminа opponuntur: Respōdemus, quòd si etiā ante non sunt cōuicti, vel confessi [a] de criminibus illis, dūmodo inde cōuincantur, in testimonium nō debent admitti.

¶ Idem Salernitano Archiepiscopo.

¶ *Laicus in criminali nō testificatur contra Clericum; accusat tamē pro sua vel suorum iniuria.*

CAP. XIV.

† Ca. 14. eo. tit. in 1. comp. & post concil. Lateran. par. 8. cap. 8. *Iam decisionem huius capitis locum etiā habere in clerico prime tonsura tenet Dominicus* in c. sacerdotes. 1. q. 7.

DE † cætero Laicos in accusationem, vel testimoniū contra Clericum, in criminali causa non esse aliquatenus admittendos, censura sacrorum canonū [b] manifestiùs edocet: Nisi fortè suam [c], vel suorū iniuriam prosequantur. Nec tūc etiā ad testimonium, sed ad accusationem possunt admitti.

D*E cætero.*] Primò ponit regulam, à qua secundo excipit ibi, *Nisi.* exceptionem determinat ibi, *Nec tunc* Abbas.

CASVS. Quærebatur, vtrùm laici recipiēdi sint in accusationem, vel testimoniū contra clericos. Respondet, quod secundū canones non sūt aliquatenus admittendi, nisi suā, vel suorū iniuriā prosequantur, & tūc ad testimoniū non sunt admittēdi, sed ad actionē possunt admitti. No. quòd nullus repellitur à prosecutione iniuriæ suæ, vel suorum etiā contra clericum, nisi esset excommunicatus.

b ¶ *Canonum.*] Quos habes 2. q. 7. c. 1. 2. & 3. & 4. q. 1. *beatus.* & 11. q. 1. c. 2. & j. de accus. *cum P. Mancinella.*

¶ *Glo. seq. addit alium casum, & remittit.*

c ¶ *Suam.*] Et in exceptis criminibus, vbi admittuntur laici contra clericos etiam viles quandoque, j. *de simo. tanta.* Quando, & qualiter laici admittantur in accusationem, vel testificationem clericorum, dicitur j. *de accus. cum P.*

¶ Idem eidem.

¶ *In causis Ecclesiasticis, & ciuilibus, possunt fieri tres productiones testium: quarta autem nō admittitur absque solemnitate legali. Et super dictis testium post ipsorum publicationem potest publicè disputari. Hoc dicit, secundùm lecturam communem, & verbis textus congruentem.*

CAP. XV.

† Ca. 15. eo. titu. 1. cōpil. & post. conc. Later. sub Alex. 3. cap. 9. par. 8. *Et de materia huius decretalis vide Larē per legistas* in Auth. q semel. C. de probatio. *adde Lapum allegatione.* 81. & *de intellectu Hostiensem.* in um. tit. de dilatio. §. & quibus.

IN † causis Ecclesiasticis, vel ciuilibus vltra tertiam productionem [d]. non debēt testes produci, nisi adhibita quadam solemnitate, quæ in legibus inuenitur expressa. Et super dictis testium, cùm fuerint publicata, publicè potest disputari.

I*N causis.*) Duo sunt dictæ: secundum ibi. *Et super.* Abbas.

CASVS. In causis ecclesiasticis non debent testes produci vltra tertiam productionem, nisi adhibita solemnitate legali, vt traditur. *infrà. eod. Vltra.* Nota, quod quarta productio non debet dari, nisi cum iuris solemnitate.

¶ *Glo. seq. ponit 2. lect. circa productionem, de qua hic loquitur: & primam approbat.*

d ¶ *Productionē.*) i. dilationē, quia in vna dilatione plures posset pducere testes, quolibet die dilationis posset pducere, hodie vnū, cras alium, & sic vsque ad vltimam diem dilationis. Finita prima dilatione iusta causa allegata, iudex secundam dilationē dabit, & iterum tertiam: quartam non dabit nisi cū iuris solēnitate, prout traditur j. eo. *Vltra tertiā.* & in Auth. eo. tit. §. *quia verò. coll. 7. Versi. si verò.* Et hoc intellige, antequam renūciauerit productioni testiū, quia nō posset postea audiri. j. eo. *de test. in fine.* nec danda est sēper quarta productio, si iudex viderit eā denegandā, vt effrænatam multitudinē testium compescat. *infrà eo. significauerūt.* Immò ex eadē causa posset denegare tertiam, & secundā, dummodo in prima dilatione sufficiētes testes produxerit. *infra. e. de testibus.* Et nisi quarta productio, id est, dilatio detur cessāte causa prædicta, scilicet effrænata multitudine: appellatio pp hoc emissa tenet, vt in di. decr. *significauerūt.* Vel dic, quod tertia productio fieri debet sub vna dilatione: tamē vt prius dixi, seruatur de facto, & ita cōsuetudo interpretatur primam expositionem, quæ est optima legum interpres. *suprà de consue. cùm dilectus.* & hoc notat dominus Azo, secundùm I. B. C. *eo. tit. l. vlt. Bernardus.*

¶ Idem Præposito, & Canonicis Embruden. † Ecclesiæ.

† *Est breuis.* † *Embrunē.*

¶ *Si quis probat actum gestum post appellationem, & aduersarius probat quod ante, præfertur prima probatio: & actus iudicatur non tenere, nisi secundus probet, quod ante omnem appellationem.*

CAP. XVI.

CVm † tu, fili Præposite, cum quibusdā Canonicis tuis, & Archiepiscopus vester essetis in nostra præsentia cōstituti & infra. ¶ Cùm constet testes vestros iurasse, quod post appellationem, excommunicationis sententiam tulerit: & Archiepiscopi testes similiter iurasse, quòd ante appellationē: Nos dicta testium benignè [e] interpretari volētes, ne periurij reatu notentur: quia vtrumq; esse potuit, & quòd post primam appellationem, & ante secundam, sententia lata fuerit, eandem setentiam decernimus non tenere.

C*Vm tu fili.*) Si fieri potest concordanda sunt dicta testiū, quæ videntur contraria. Primò decisè narrat factum. Secundò diffinit ibi, *Cùm constet.* Abbas.

CASVS. Quidam præpositus, & canonici sui ex vna parte, & archiepiscopus ipsorū ex altera, super quadā sentētia excommunicationis causam habebant adinuicem: ex vtraq; partes testes producti fuerunt: tandem causa delata est ad dominum Papā: vnde ipse testibus examinatis dicit, quòd testes capituli iurati dixerunt, quod sentētia excommunicationis lata fuit post appellationem; & testes Archiepiscopi similiter iurati dixerūt, quod sentētia lata fuit ante appellationē. Papa vero dicta testium volēs interpretari. benignè, ne de periurij reatu notentur, decreuit sententiam illā nō tenere: quia vtrumque esse potuit, scilicet quod & ante sentētiam fuit appellatum, & super illa deponunt testes capituli, & post eandē iterum fuit appellatū, & super illa deponunt testes Archiepiscopi; & sic diuersum tempus impedit contradictionem testium. Nota, quod in benigniorē partem semper faciēda est interpretatio. Itē: testes semper debent (si possunt) concordari propter periurium.

† *Post concil. Lateran. sub Alex.* iij. par. 8. c. 10. & c. 14. eo. tit. in 1. cōpilatio. *Et de intellectu vide notata per Anton. But.* in c. in nostra infrà e. *adde limita* l. a. in clem. 1. de appellatio. & *Baldum* in l. item vidēdum. ff. de petit. hæred.

¶ *Glo. seq. not. testes concordandos, &c. Secundò ar. duo. Tertiò obiicit, & soluit.*

Testes discordes, sunt ad concordiam reducendi.

e ¶ *Benignè.*) No. quòd testes, si potest fieri, ad cōcordiam sunt reducendi, ne periurij reatu notentur, & si non ad litteram saltem quod spiritualem intellectum. 1. q. 2. *antecessor.* & c. *quod prædecessor.* & 8. q. 1. *in scripturis.* sic & Euangelistę reducuntur ad concordiā. *de pœn. dist. 1. periculosè.* 32. q. 7. *quod autem.* & omnia testimonia sequēda sunt, si potest fieri. 4. q. 3. *si testes.* itē est hic arg. & dubia probatio non prodest ei, qui eam inducit. sic s. *de probat. in præsentia.* item arg. quod in dubiis pro reo iudicari cōsueuit. *infrà de fid. instr. inter dilectos. in fi.* & s. *de proba. ex litteris.* ff. *de reg. iur. semper in dubiis.* Sed videtur, quod in tali dubio potius debuit Papa interpretari, quod essent excōmunicati: quia hoc esset securius propter periculum animæ: nam excommunicatio est medicinalis. 2. q. 1. *multi.* & ideò traditur quis satanę, vt spiritus eius saluus fiat in die domini. 11. q. 3. *audi denique* & ad cautelam saltem absoluatur, aliàs debuisset saltem mandasse illos absolui. *infra. de app. ad præsētiam.* & *infrà de sent. excōm. per tuas.* Sed hoc dictum fuit propter testes, ne de periurio notarentur saltem de facto: quia licèt testimonium reprobetur, testes tamen inter infames quasi ex falso testimonio non habentur. *suprà de ord. cogni. cùm dilectus.* & ff. *de his, qui no. infa. Lucius.* sed tamen re ipsā, & opinione hominum non fugiunt infamiæ notam. ff. *de obse. à lib. & libertis pa. præstan. l. 2.* & *infrà eod. testimonium.* & sic prouides tam in testibus, quàm in canonicis, cùm ipsi potuerunt postea ad cautelā facere se absolui [a] sim. *infrà de appel. ad præsentiam.* Et quia potuit esse, quòd pluries fuerit appellatū: vt sequitur. & hæc sententia fuit potior, & benignior.

† *Post concil. Later.* c. 11. 7. l. 2. cap. eo. tit. in 2. cōpil. *Et de materia vide Angelum* in l. per hanc. Cod. de temp. appell. & *Anton. de But.* in c. attestationes infrà de despon. impu. & c. in si clerici. s. de iud. *Vbi bene tenet limitat.*

a *Et forte hoc mandauit Papa licèt hoc nō dicatur in secundo Tan. Vinc. & Phi. Iacob. Ant.*

¶ Idem Episcopo Placen.

¶ *In causa appellationis super nouis capitulis tantùm testes noui, & veteres producuntur, iuramento secundùm morem priùs recepto.*

CAP. XVII.

FRaternitatis † tuæ litteris nos cōsulere voluisti, vtrum recipiēdi sint noui testes super

F*Raternitatis.*) In prima parte ponitur consultatio. In secunda responsio ibi, *Duximus.* Consultatio est bimembris. Et secundum membrum ibi, *Et an.* Abbas.

Casus. Sētentia lata est in aliqua causa: in qua renūciatū fuit testibus

testibus vtrinque, & conclusum in causa appellatũ fuit ab illa sententia. quæritur, vtrum in causa appellationis noui testes possint recipi super quæstione iudicata: & vtrum testibus in prima causa receptis, liceat aliquid de nouo proponere super ipsa quæstione. Resp. Papa, quod si in causa appellatiõis noua capitula oriũtur, super quibus partes voluerint testes inducere, vel per iã receptos aliquid probare, bene sũt recipiẽdi solummodo super nouis capitulis, receptis primo iuramẽtis secundũ formã a nostrorum testium. [illegible]

quæstione iudicata, in qua testibus renunciatum [a] constet vtrinque. Et an testibus in prima causa receptis propter causam appellationis liceat super quæstionibus iudicatis aliquid noui proponere: *& infra.* ¶ Duximus tibi respondendũ, quòd in appellationis causa, si noua contigerit emergere capitula, super quibus aliqua partium voluerit nouos testes inducere, vel per iã receptos [b] aliquid comprobare, eos credimus posse recipi super nouis [c] duntaxat capitulis receptis priùs ab ipsis, secundùm formam recipiendorum testium, iuramẽtis [d].

¶ Idem Exonen. Episcopo.

¶ Qui iurauit testimoniũ nõ dicere, testificari compellitur, si testificationes publicatæ non sunt.

CAP. XVIII.

INtimauit † R. Presbyter †, quòd G. † & Clericus capellanũ eius, & alios quamplures de testibus suis iuramento constrinxit, quòd testimonium, nium dicent. [illegible] consilium, & auxilium contra ipsum non præberent eidem: ideoque iniungimus, vt si testimonium eorum † publicatum non est, nec est abrenunciatum testibus: eos, qui sunt iuramento [f] adstricti, & alios (si necesse fuerit) idoneos, in testimonium recipere non postponas.

¶ Idem Abbati. & fratribus de Mattura. †

¶ Publicatio, vel renunciatio testium in certis capitulis, non præiudicat volenti testes producere in aliis h. d. quoad titulum.

CAP. XIX.

CAusam †, quę vertitur inter vos, & Plebanũ & Clericos sanctæ Mariæ de Mattura commisimus iudicibus terminandam: cùmque vtraque pars in eorum esset præsentia constituta, & testes essent hincinde recepti, & eis ab vtraque parte renunciatum, & attestationes etiam publicatę, quoddam priuilegium nuper à nobis impetratum in medium protulistis: *& infra.*

[illegible]

a ¶ *Renunciatum.*) Maximè quia si non esset renunciatum expressè, ex quo publicatæ fuerunt attestationes, non possunt postea alij testes super eisdem capitulis induci. [illegible]

b ¶ *Receptos.*) Et sic patet, quod idẽ testis plures pôt recipi contra aliquem. Sed contra videtur [illegible] Contraria soluuntur [illegible]

[illegible]

INtimauit.) In prima parte ponitur conquestio. In secunda prouisio [illegible] Abbas Siculus.

Casus. Quidã R. nomine habebat causam cum V. clerico. Idem quendam suum capellanũ, & alios quamplures iuramẽto adstrinxit, quod contra ipsum V. prædicto R. non ferrent testimonium, nec consilium, vel auxilium præberent eidẽ. Vnde conquestus fuit D. Papæ: mandat Papa, quod si testimonium aliorum testium productorum non est publicatum, nec abrenunciatum testibus, iudex recipere non postponat illos, qui sunt iuramento adstricti, & alios si necesse fuerit in testimonium. Not. quod iuram. ntum illicitum nõ repellit à testimonio. Item attestationibus publicatis super eodem capitulo, non sunt alij testes recipiendi. Item postquam renunciatum est productioni testium, non sunt vlterius admittendi.

c ¶ *Earum.*) Scilicet testium, qui iam erant inducti, & recepti: nam si prædicta illorum publicata fuissent, nec illi, nec alij, reciperentur vlterius. vt. 5. a. prox. dictum est

¶ *Gl. seq. ponit duplicem lecturã. Prima, quod illo iurato deponat. Secũda quod super subtractione. & primam approbat.*

f ¶ *Iuramento.*) Eo enim ipso, quod voluit subtrahere copiã probationis aduersario suo, præsumitur iniquã causam fouere. & exercere debet in se iudicis auctoritatem elusam. 3. q. 7. c. *infames. Ver. si quis autem. &* j. *tit. prox. peruenit.* Ideoque nõ obstãte iuramẽto tali, quod inique fuit extortũ iurabunt dicere veritatẽ super negotio principali, cùm illud iuramentũ illicitũ fuerit, & sine peccato seruari non posset: cùm celare veritatẽ sit peccatũ mortale. 11. q. 3. *quisquis* j. *de cen. sed.* c. 1. & denũciãdi sunt illo iuramẽto nõ teneri. j. *constituentes.* & est expressum j. *de accu. olim.* Temerarium enim iuramentum non repellit à promotione. j. *de iureiur. sicut* 1. ergo nec à testimonio, vt hic dicit. Aliter tamen alij intelligunt, quod isti non debent iurare super principali, sed solummodo ad detegendum tantæ calliditatis commentum. j. *tit. prox. peruenit.* 1. sed illud ibi exponitur. Credo ei standum, quod primo dixi.

c *De hoc vide Spec. c. ti. §. penul. ver. quid si quis. sed melius per B. Thomam 22. q. 70. ar. 1. ad secũdũ arg. adde, quæ dixit li. 2. commen. art. in Directo. Inquisitor. Schol. 15. §. vlt.*

CAusam, quæ.) Cõis diuisio. Secũda ibi. *Iudicibus.* Abb. Sic. CASVS. Inter monachos de Mattu. ex vna parte, & plebanũ, & clericos eiusdẽ loci, ex altera, quæstio vertebatur, quæ fuit cõmissa quibusdã iudicibus, corã quib. testes fuerũt hinc & inde recepti, & renunciatum productioni testium, & attestationes etiam publicatæ. Tandẽ monachi quoddam priuilegiũ impetratum lite pendente produxerunt in medium, per quod iuri alterius partis generari præiudicium videbatur: Iudices super hoc dubitantes cõsuluerunt D. Papam super hoc: scribit Papa ipsis monachis dicẽs, quod ipse mandauit iudicib. vt recipiant testes idoneos, qui producti fuerunt super aliis capitulis, si qua fuerunt, & alia ab his, super quib. testes recepti fuerunt, & eorum attestatiões publicatæ; nõ obstantib. aliquibus capitulis nouiter impetratis per nuncios monachorum, quæ cõtineantur in priuilegio, vel aliis literis sibi concessis, postquam causa ipsa eisdẽ iudicib. commissa fuit, quæ videantur præstare impedimentum alteri parti, & causam ipsam concordia, vel iustitia mediante decidant. In fine mandat monachis, quod priuilegium illud per nuncium suum ad præsentiam suam transmittant: quia Florentinus Episcopus significauit D. Papæ, quod quædam capitula contra rationem erant ibi conclusa. Not. quod attestationib. publicatis non sunt vlterius testes alii recipiendi super eisdem capitulis, vel etiam renunciatum. Item lite pendente priuilegium in præiudicium alterius partis impetratum nullam nullam de lite faciens mentionem non valet, & eo non obstante iudices procedere debent.

¶ *Gl. seq. ponit duas lecturas, & secundam approbat.*

a ¶ *Aliis capitulis.*) Nouis sc. pendentib. tamen ex antiquis. & est arg. q pariter in causa consultationis, sicut in causa appellationis, possunt testes induci super nouis capitulis, quibus attestationes sunt publicatæ. Vel intellige super capitulis antiquis, super quib. nondum fuerant aliqui testes recepti: & hoc verius videtur. Cū enim plura capitula, siue negotia penitus diuersa committuntur, bene possunt testes recipi, & publicari super vno, & non super alio, postea possunt recipi super alio, & possunt etiā tractari diuersis temporib. *ff. de arbit. quod tamen. i. resp.*

b ¶ *Nouiter.*) Not. quod hic pendere priuilegiū seu indulgentia impetrata super re litigiosa in præiudicium alterius partis non valeret: vt hic patet, *&* j. *vt lite pen. c. vlt.* & ibi de hoc. *& in Authen. vt me lit. sa. ins. nou perv.* j. *si vero. col. 8. & infra de priuileg. dudum.*

c ¶ *Commisimus.*) Arg. q postquam causa commissa est iudicibus, res præsumitur esse litigiosa, ita vt indulgentia, siue priuilegium super ea impetratum non valeat *ff. de execu. tut. tutor petitus in principio.*

¶ *Gl. se. obiicit & soluit.*

d ¶ *Rationi.*) Sed quare dicit, obuia rationi, cum priuilegia indulgeantur cōtra ius cōe? *3. dist. priuilegia. & 7. q. 1. petisti & 26 qu. 2. non statim. & c. nu exemplo. 16. q. 1. licet est. & 90. dist. contra morem. & C. de leg. l. 1. in fin. ff. ad municip. l. 1. C. de thesau. l. vnica lib. 10.* vnde sic debet exponi, obuia rationi, id est consuetudini & rationabili cursui priuilegiorum obuiare videbantur, quod esse non debet. nec valent priuilegia, quę nimium lędunt *arg.* j. *de decr. suggestum. &* j. *de verb. sign. quod per nouale. & arg. C. de pre. impe. offer. quotiens. l. nec damnosa.* Bernardus.

† *continentur.*

a *Idem vide tur Hostiē. si. si motu proprio princeps sit concessa. Ioan. And.*

† *Nouicen.*

† Cap. 4. ti. de appe. in 2. compilat. & *post concil. Latera. p. 10. c. 5.*

b *Sed an capitulis similibus de causa repellat teste: videtur Goff. velle quod sic, in Spec. eo. tt. §. 1. ver. ite quod habet sed Hostien. hic putat hoc absurdum, nisi esset solus. vel vehementer suspectus esset. non sicut dum quod similiter emptor alterius emptoris non posset ferre testimonium. & dicit de et ante intelligendum de ff. ... & per ... Ioan. And.*

¶ Iudicibus ipsis mādauimus, vt super aliis capitulis[a], si qua alia fuerint ab his, super quibus testes recepti sunt, & eorū attestationes publicatę, testes (si qui idonei producti fuerint) recipiant; & (nullis capitulis nouiter [b] à nobis per vestros nuncios impetratis, quę continentur † in priuilegio vestro, vel in aliis litteris, quas vobis indulsimus, postquam causam ipsam eisdem commisimus[c], prędictę plebis in hac causa impedimentum pręstantibus) concordia, vel iustitia mediante decidant. ¶ Quia vero Florentinus Episcopus intimauit quędam capitula eidē priuilegio esse inserta, quę obuia rationi[d] videntur, illud ad nostram pręsentiam cum vestro nuncio transmittatis.

¶ Idem Nouicen. † Episcopo.

¶ *A testimonio repellitur simili morbo laborans.*

CAP. XX.

PErsonas † Ecclesiarum: & *infra.* ¶ Verum si coram te, vel alio quolibet negotia ventilentur; nolumus, vt aliqui morbo cōsimili laborantes, si certum sit, aut legitimè super hoc possint conuinci, si ab alterutra parte testes adducti fuerint, in testimonium admittantur.

¶ Idem in Concilio Lateran.

¶ *Christianus contra Iudaeum in testem admittitur.*

P *Ersonas.*) CASVS. Sic pone casum, secundum quòd loquitur hæc decr. Vacat aliqua Ecclesia: filius prelati decedentis, vel vicarii, vel etiā alius, cum prelatus, ad quē spectat institutio Ecclesię, dicit se ius habere in Ecclesia, appellat, ne prelatus ordinet Ecclesiā. Dicit Papa, quòd si corā illo Episcopo, vel etiam alio huiusmodi negotia ventilentur, nō vult, vt aliqui morbo cōsimili laborātes, si hoc certum sit, aut probari possit, in testimonium admitātur, si ab altera parte adducti fuerint. Per illud verbū, huiusmodi, quod erat in antiqua decretali videbatur hęc decr. locum habere in similib. causis. Sed in ista decr. non est illud verbum, huiusmodi, sed simpliciter dixit, negotia, vnde videtur intelligenda decr. in omnibus causis, vt quicunque habet simile negotium, non admittatur in testimonium similis causæ. Not. quod qui consimilem causam habet, in causa consimili testis esse non debet.

¶ *Gl. seq. allegat tres textus & inducit tria similia.*

c ¶ *Morbo consimili.*) Sic 4. q. 3. *si testes. § liberi testes. &* j. *eod. ... de hoc.* Sic & iudex, qui habet consimilem causam, potest recusari b *supra de iud. causam quæ* 2. sic & qui in crimine detinetur, non potest alium deferre. C. eo. ... *Ioan. And.*

I *Vdæi.*) Primò ponit dictum. Secundo addit pœnam ibi, *Et anathemate.* Tertiò addit causam ibi, *Cum eos.* Abbas.

CASVS. Dicitur, quod testimonium Christianorum aduersus Iudæos recipiendum est in quaslibet causa, cùm ipsi Iudæi aduersus Christianos suis testib. vti præsumatur. & qui Iudæos volūt Christianis in hac parte præferre, sunt excommunicandi. quia Iudæi debēt subiacere Christianis. No. quòd Iudæi subiacent Christianis, sed non contra. Nota testimoniū Christianorum contra Iudæos indistinctè admittendum.

CAP. XXI.

IVdęi †, siue Saraceni: & *infra.* ¶ Testimonium quoq; Christianorum aduersus Iudæos in omnibus causis (cùm illi aduersus Christianos, testibus suis vti pręsumant [f]) recipiendum esse censemus. Et anathemate decernimus feriendos, quicunque Iudæos Christianis vol. erat in hac parte pręferre. Cùm eos Christianis subiacere [g] oporteat, & ab eis pro sola humanitate fo- ueri.

¶ Idem Matthæo Cardinali.

¶ *Testimonium matris est suspectum, vbi sola petit in virū aliquē se maiorem. Et ad dictum suum matris de impedimento dependētis impeditur matrimonium: sed cōtractū non dissoluitur.*

CAP. XXII.

SVper † eo, quod à nobis tua deuotio postulauit, vtrùm viro negante se mulierem affidasse, ipsius mater mulieris, & altera mulier possint ad testimonium recipi: Consultationi tuę taliter respōdemus, quòd † cùm [a] mater filię incrementum, & honorem videtur diligere, vbi vir superior est diuitiis, & nobilitate, potentia vel honore, testimonium eius videtur esse suspectum: & ideo non esse aliquatenus admittendum.

¶ Super illa verò quęstione,

¶ *Gl. seq. signat cōtrarium.*

f ¶ *Præsumant.*) De facto. quoniā de iure nullus infidelis contra fidelem debet admitti in testimoniū. 2. q. 7. *si hæreticum. & c. non potest & 23. q. 4. ipsa pietas.*

g ¶ *Subiacere.*) 23. qu. vlt. *dispar. & melius.* j. *de iudæis cum sit & 54. dist. nullus. & 17. q. 4. constituit.*

b ¶ *Fouere.*) 86. *distin. pasce.*

S *Vper eo.*) Duo sunt dicta, & quodlibet subdiuiditur: vt per se patet. Abbas.

CASVS. Aliqua mulier petiit aliquem in virū: vir negat, quòd cōtraxit cum ea: mulier vult probare intentionem suam per matrem & per alterā mulierem: quæritur: verum sit admittenda in testimonium pro filia? Resp. Papa, matrem videtur diligere incrementum filię, ac honorem: & ideò vbi vir superior est diuitiis nobilitate potentia, vel honore, suspectum est testimonium eius, & ideo non est aliquatenus admittendum. Secūdò ponitur alia quæstio: Aliqua mulier vult cōtrahere cū aliquo: mater alterutrius dicit, q sunt consanguinei, quęritur, an sint coniūgēdi, vel non, ppter solum dictum matris. Resp. Papa, q si matrimonium nō est cōtractum inter eos, matre asserēte illos esse consanguineos, non debēt coniungi. Si verò iam contractum est matrimonium, non debēt separari sine iuramēto plurium personarum. Not. quòd pater, vel mater potest admitti in hoc casu, vel repelli, secundum distinctionē hc positam. Item ad dictum vnius impeditur matrimonium contrahendum, sed non dirimitur iam contractum.

a *Gl. seq. fortificat tex. signat contrarium, & soluit.*

¶ *Cum mater.*) Ita videtur, quòd pater, & mater non possint ferre testimonium in causa filij. 40. p. 3. c. *si testes.* § *item ...* Et quia causa filij, causa patris esse videtur: quia lucrum, & emolumentum ad eum pertinere videtur. arg. ... 26. biduū. *ver. palā.* & in causa sua nullus idoneus testis est. 4. ... *& arg.* 3. q. 5. c. 1. & pater, & filius pro vna persona ... reputantur. 35. q. 5. ... *hac auctoritate & C. de impu.* ... 7. ... Sed Pater, & mater, & consanguinei cæteri consanguinei bene admittuntur ad coniungendum vel matrimonium, siue etiā ad disiungendum propter consanguinitatem fauore matrimonij: vt dicunt duo vltima contraria. illi etiam sunt cæteris præferendi: vt ibi dicitur. Sed quod hic dicitur, intelligitur de his parentibus qui d suspecti sunt: vt littera dicit: vt si alter superior est potentia, diuitiis vel honore, pater, & mater alterius non est admittendus: vbi æqualitas est, vel modica etiam excellentia d admittuntur: vt dicunt vltima contraria, & hoc in matrimoniali causa in aliis vero causis pater pro filio, vel è conuerso non recipitur: vt dicat iura prædicta. & illa decr. videtur in fauorem si, quæ tamen loquitur in coniungendo, vel disiungendo propter consanguinitatem vt ibi dicitur.

† *Per tot. l. atem ... Alex. ... 45. & c. 51. de Iudæis.* † *In t. comp. Et de mate ... ca. 4. ... Scho. 10. & lib. 3. ... Schol.*

† *Cap. 1. e ... Pila.*

† *Quin.*

a ¶ *Fauore*

a ¶ *Firmatum.*) Id est, contractum per consensum mutuum de præsenti, tunc enim separari non posset ad dictum vnius testis quia in nulla causa dictum vnius [a] sufficit. ʒ. ea. *prox.* & ʒ. *ca. veniens.* & 4. q. 3. c. *si testes.* §. *item vnius verò.* alias cōtrahere nō debet, quia per dictū vnius impeditur matrimonium contrahendū. ʒ. *de sponsa. præterea.* 2. licèt & sola fama impedit. ʒ. *de consang. super eo.* multa enim impediūt contrahendum, quæ non dirimunt iam contractū. ʒ. *de eo qui cognouit.* *quemadmodum.* & sic non omnia, quæ impediunt ordinandum, deiiciunt iam promotum. 15. qu. 1. §. *Vlt.* & ʒ. *de reg. c. ad apostolicā.* & ʒ. *de accu. ca. super his.*

L*icet.*) Iudæus nihil potest probare minus quàm per duos testes fideles, & honestos. Et facit quatuor: permittit causam dicti, ponit dictum ibi, *Mandamus.* quod probat auctoritate ibi, *Iuxta.* soluit obstaculū ibi, *Quia licet.* Abb. Sic.

CASVS. Dicitur in hac decre. quod nulli Christiano, & multò minus Iudæo licitum est causam suam probare per vnum testem. vnde si quæstio aliqua emerserit inter aliquos Christianos, & Iudæos, non minus quā duorum, vel triū testium testimonium admittatur, qui sint probatæ vitæ, & fidel. cōuersationis; quia vt Dominus dicit, *In ore duorum, vel trium testium stat omne verbum*: tum quædam causæ sunt, quæ plures, quàm duos requirunt: sed nulla est, quæ vnius testimonio quantumcūque legitimo terminetur. Not. quod vbi numerus testium nō exigitur, duo vel tres sufficiunt. Item vnū in præiudicium alterius non est credendum

quā fecisti, an mulier coniūgēda nō sit viro, pro eo quòd sola mater alterius, eos esse cōsanguineos cōfitetur. Respondemus, quòd si non est firmatū matrimonium inter eos, matre asserēte ipsos † esse cōsanguineos, nō debent cōiungi, quia præsumptio est nō modica, quòd se linea cōsanguinitatis attingant. Si verò matrimonium est firmatū [a], non debet sine plurium iuramento dissolui.

¶ Idem.

¶ *Ad decisionem causæ maximè pro parte Iudæi, nō sufficit regulariter minus testimonium, quā duorum probatæ vitæ, & laudabilis conuersationis.*

CAP. XXIII.

LIcèt † vniuersis: *& infra.* ¶ Qui non est licitū alicui Christiano & multo minùs [b] crucis Christi inimico, vt causæ suæ vnius tantū quasi legitimo testimonio finē imponat. ¶ Mādamus, quatenus si inter vos & quoscunq; Iudæos emerserit quæstio, in qualibet causa Christiani, & maximè Clerici, non minus quàm duorum, vel trium virorum, qui sint probatę vitę, & fidelis conuersationis [c], testimonium admittatis: Iuxta illud Dominicum: (In ore duorum [d], vel trium testium stat omne verbū.) Quia

b ¶ *Multò minus.*) *Arg. à maiori. sic 43. dist. dispensatio.* & *11. q. 1. magnum sic 32. q. 5. si Paulus* [b].

¶ *Gl. seq. firmat contrarium, & soluit.*

c ¶ *Conuersationis.*) Et ita Iudæus de iure non admittitur cōtra Christianum ad testimonium *arg. 2. q. 7. si hæreticus.* & *c. nō potest.* & *c. pagani.* & *23. q. 4. ipsa pietas* [c] *Arg.* ʒ. *eod.* Iudæ l. nō est cōtra: quia ibi factum recitatur, scilicet quòd illi vti præsumunt, sed illud de iure fieri non debet.

¶ *Gl. seq. exponit affirmatiuam negatiuè, & dat simile per contrariū subdens quatuor casus, in quibus non sufficiūt duo testes.*

d ¶ *Duorum vel trium.*) Id est, non paucorū, prout sequitur. & sic affirmatiua exponitur per negatiuā. 35. q. 3. *æqualiter.* ff. *de manumiss. l. 4. in prin.* ff. *de dolo. l. nō debet. in fi.* ff. *de leg. 2. cū pater.* § *rogo l. eum quid.* & econtrario negatiua exponitur per affirmatiuam, non suum. i. alienum. *C. vnde vi. l. conquerebatur* sic exponunt quidam d. ff. n. 1. omnes leges. naturale est trāsire per agrum alienum. id est, non suum.

e ¶ *Quædā.*) Quædam sunt causæ, quæ plures testes requirūt, sicut testamentum, vbi requirūtur septē testes. *C. q. test. fa. poss. l. hac consultissima.* & *C. de test. l. si vnus.* & puberes debēt esse testes. *C. de testa. l. hac consultissima.* In codicillis quinq; requiruntur. *C. de codi. l. vlt.* Item in dona causa mortis quinque testes requiruntur. *C. de do. causa mor. l. vlt.* et in casu, quē habes. 2. q. 4. *præsul.* & *C. nullā.* Item quinque requiruntur, cum quis debitū in scr ptis vult probare se soluisse. *C. eod. tit. l. testium.*

¶ *Gl. seq. soluit tria contraria.*

f ¶ *Vnius.*) Hoc verū est in alterius præiudiciū. Et sic nō obstat de consec. d. 4. *cū vtraque.* § *paruulos.* vel vbi quis nō habet ius prohib. ʒ. *c. prox.* & ʒ. *de spon. præterea* 2. tamen vnus testis præsumptionē inducit, sed nō facit d probationē. 20. q. 3. *præsens.*

ff. *quemadmo. test. aper. l. 1. in fi.* & ff. *de do. præle. Theopomp.* sed ibi testatur hoc volun.

I*N litteris.*) Comunis diuisio. Secunda ibi, *Respōdemus.* Abb. Sicul. CASVS. Quidā nobilis contraxit matrimoniū cū quadam muliere, cui fere per septennium cohabitans, consobrinam ipsius mulieris, antequā eam duceret, se asseruit cognouisse, vnde petebat separari ab ipsa, ad quod probandum induxit tres testes de familia sua: quæritur, an tales testes sint admittendi? Respondet Papa, quod si res ita se habet, pro illorum testimonio ab vxore separari non debet, nec aliqui admittantur, nisi sint probatæ vitæ, & opinionis, de quibus non sit verisimile, quòd debeant pro aliquo deierare. No. quod contra matrimonium familiares non admittūtur, quia præsumptio est contra eos, & propter periculum animæ.

g ¶ *Consobrinam.*) Allegabat primum genus affinitatis in tertio gradu, quod habet prohibitionem vsque ad quartum. olim vsque ad septimū. 35. q. 3. c. 1.

¶ *Glo. seq. in princ. & in fin. non admittit testes familiares dicit, & qui sint familiares, & mediū signat contrarium, & soluit.*

h ¶ *De familia.*) Testes quos accusator de familia sua producit, non valent. ff. *eod. l. penul.* & domesticus siue familiaris non est admittendus. ℭ. *eo. tit. lib. 4.* Dicuntur familiares, de quibus legitur. *C. de his, qui ad eccle. confu. l. vlt.* §. 1. *Ver. sanè.* & 3. q. 5. c. 1. & 3. & c. *accusator.* & 4. qu. 3. *ca. placuit.* § *item in criminali.* *Ver. item etiam iure ciuili.* & *also Ver. item testes.* *Arg. contra 14. q. 2. super prudentia.* & ʒ. *eod. insuper.* & *c. cū nuncius* cū suis consimilibus. Sol. domestici appellātur ꝓpriè, quibus imperari potest ratione patriæ, vel dominicæ potestatis, vt *in l. præsenti.* quales credo hic fuisse. Cōtraria nō obstāt, quia in alio casu loquūtur, & illud est à iure permissum fauore ecclesiæ: quia nō ferunt testimoniū pro aliquo singulari. Familiares appellantur consanguinei, colonus, adscriptitius, mercenarius, filius in potestate, libertus, & seruus, & oēs habitātes in domo. Sed illi, quibus imperari potest, nullo modo admittuntur: alij cū distinctione affectionis: vt propter hoc contra eos præsumatur, vel nō, vt dicit Hug. 3. q. 5. *in summa.* & *c. 1.*

i ¶ *Vitæ.*) Not. in matrimonio separando præcipuè testes esse admittendos, qui sunt probatæ vitæ, & opinionis. ʒ. *de consan. ex litteris.* quia tolerabilius est aliquos cōtra statuta hominum dimittere copulatos, quàm coniunctos legitime contra statuta domini separari. ʒ. *eo. c. licet. in fi.* Ber.

licèt quędam [e] sint causę, quę plures, quàm duos exigant testes, nulla est tamē causa † quę vnius [f] testimonio (quāuis legitimo) terminetur.

¶ Idem Firmano Episcopo.

¶ *Nō sunt idonei testes, quos alter de familia sua produxit.*

CAP. XXIV.

IN litteris †: *& infra.* ¶ Quidā nobilis tui Episcopatus, quandam tibi legitime copulans, cùm eā in domo fere per septennū tenuisset, consobrinam [g] patris eius, antequam eā duceret, se asseruit cognouisse: ad quod probandum testes de familia [h] sua tres produxit. Respondemus igitur, vt (si res ita se habet) pro illorum testimonio ipsum ab vxore nulla ratione diuidi patiaris †: nec contra ipsos aliquos audias, nisi probatæ essent vitę [i], & opinionis, de quibus verisimile non esset, quod deberent pro aliquo deierare.

¶ Vrbanus tertius.

¶ *Donec attestationes fuerint publicatæ, & eis renunciatum, produci possunt testes: postea verò nō, super eodē capitulo, sed super alio sic: Hoc dicit quoad titulum.*

CAP. XXV.

CVm † venisset ad Apostolicā sedem magister M. nobis exposuit, ꝙ Lucius Papa

C*Vm venisset.*) Istud cap habet vnum dictum in principio quod non facit ad materiam, & potuisset hoc omitti. Et sunt duę partes. In prima partis conquestio. In secunda dat iudices ibi, *Mandamus*, quibus tria mandat. Secunda ibi, *Quæstiones.* Tertia ibi, *Si qua verò.* Abb Siculus.

CASVS. Inter Abbatē de Sicolano ex vna parte, & magistrum Martinū ex altera, cōtrouersia sup plurib. articulis vertebatur, quā Lucius Papa cōmisit quibusdā iudicib. fine debito terminādā. Iudices tulerūt sententiā super quibusdā articulis, pro magistro M. dicebatur, ꝙ sentētia nō valebat, cùm esset lata post appellationē interpositā occasione mortis delegantis. Respōdebatur ex parte magistri M. ꝙ appellatio illa nō impedit quò minùs sententia debeat confirmari, cum post illā appellationē egerit, & testes ꝓduxerit, & sic appellationi renūciauit, &

a In quibus causis sufficiat vnum testis, vide per Neuiz. tra. de testibus.

† Cap. 1. tit. eo. in 2. compila. Et de materia, vide per Anto. Gabrielem lib. 2. com. conclusio. de testib. & Nicolaum Neuizanum.

b De hac materia notatur iuxta. c. 2.

c Concor. d. l. 3. §. fi. cum l. seq. per illos Bart. ff. de testibus.

d Probat plene Gabrielem lib. 3. var. resolu. c. 12. num. 1. dixi plene. l. 5. tit. in Direct. Inquis. Schol. 118. & hoc valet.

e Vox causa deest in multis antiquis.

† Cap. 1. eo. tit. in 2. compila. Et de materia vide plene per Anto. Gabrielem li. 1. com. conclusio. tit. de testibus conclu. 10. & pro intellectu vide, quæ dixi lib. 3. in directorio inquisitor. Scho 115.

f Vide l. 1. § familiæ. ff. vi bono. rap. & l. pronūciatio. §. 1. ff. de verb. sig.

† Cap. 15. eo. li. in 2. copila. Familiares & domestici, qui dicantur.

citatio iudiciũ, vel mortẽ delegantis preuenerit, Mãdat Papa, quaten⁹ si, sẽtẽtia illa fuit canonicè promulgata, iudices illã cõfirmẽt, nõ obstãte appellatione prędicta, cũ post appellationẽ illam egerit, & respõderit, & testes ꝓduxerit citatione facta ante mortẽ delegantis: alias verò quęstiones, super quib⁹ testes producti fuerũt, & publicatę attestationes, vel etiã si renũciatũ sit, hinc inde testibus nullis aliis receptis super eodẽ capitulo ab alterutra parte secũdũ tenorem illarũ attestationem debeãt terminare, & si alię quęstiones fuerint, super quibus testes non fuerunt recepti, vel renunciatũ eisdẽ, audiãt, quę hinc inde partes proponere voluerint, finem debitum imponẽtes eisdẽ. Not. ꝙ qui post appellationem producit testes, vel stat iuri, tacitè renũciat appellationi. Itẽ post publicatas attestationes, licèt altera pars nullos produxerit non sunt alij testes inducendi. Idem si renũciatum est hinc & inde aliàs bene possunt admitti.

† *Sidolan.*

† *Illa, in antiquis.*

† *Dictio, hic deest in antiquis.*

† *Vide* l. si exheredatus. & l. si proponat. §. 1. ff. de inof. testa. & l. 2. C. de iur. do.

† *aliàs*, super eo. l. negotio.

† *Dictio*, quæstiones *deest in pluribus antiquis.*

prædecessor noster causã, quæ inter ipsũ, & Abbatẽ de Sicolan. † vertebatur, cõmisit Iudicibus fine debito terminãdam: *& infrà.*

¶ Mandamus, quatenus, si sententiã illorũ noueritis canonicè promulgatã, eã auctoritate Apostolica confirmetis [a]: nec appellatio illã † impediat, quæ hic † interposita dicitur occasione mortis prędecessoris nostri, cùm postea egerit [b], & respõderit, testésque duxerit producẽdos †. ¶ Quęstiones quoq; alias, super quibus testes fuere producti, & depositiones publicatę eorũ, vel renunciatũ fuit testibus hinc & inde, nullis aliis ab alterutra parte super eodẽ † receptis, secũdũ tenorẽ ipsarũ mediante iustitia [c] terminetis. ¶ Si quæ [d] verò fuerint quęstiones †, super quibus vel testes non fuerint producti, vel renũciatum [e] eisdẽ, audiatis, si qua hincinde proposita fuerit, finẽ illis debitum imponentes.

¶ Clemens tertius.

¶ *Potest reus producere testes ad probãdũ cõtrariũ eius, quod actor probauit, si publicatio attestationũ non est facta, consuetudine contraria non obstante. h. d. secundùm notabiliorem lecturam.*

CAP. XXVI.

SEries † tui rescripti nobis aperuit, quòd cũ nuper inter filios quorũdã nobiliũ † tuę ciuitatis, cõiugalis quæstio tractaretur: *& infra.* ¶ Pars, quę matrimonium accusabat, testes produxit legitimos, qui cõsanguinitatẽ inter prędictos esse firmiter asserebãt, in primo gradu [f] ponendo duas personas, B. videlicet & I. dicentes illos esse fratrem, & sororem: pars autem opposita id falsum esse dicebat. B scilicet esse sororẽ I. ad corroborãdam assertionem suam tam testes offerẽs, quàm publicum instrumentũ [g]. Vnde quia pars accusantiũ testes illos nõ esse recipiẽdos proponit, & tu non esse consuetudinẽ Ecclesię affirmas, vt post receptos testes qui consanguinitatem secundũ formam canonum computant, alij ex opposito admittantur. ¶ Pręsẽti pagina respondemus, quòd si non est aliud Canonicum, quod obsistat, non obstãte illa consuetudine, vtpote iuri [h] cõtraria, testes recipere nõ omittas.

a ¶ *Confirmetis.*] Hæc confirmatio habetur, perinde ac si per Papã facta fuisset. *arg. C. de se.in. emu. l. 1. §. sed neque in fi.*

¶ *Gl. seq alleg. & concor. Secũdo ar. quod mortuo delegante, &c. dicens quosdam hoc tenere sed glo. tenet, & probat contrarium, & ad hãc decr. respondet.*

b ¶ *Egerit.*) *§. de offic. deleg. gratũ. ff. de pact. tale. §. 1. ff. ad Mace. si filius. C. de re. iudi. l. ad solutionem. j. de re iudic. quod ad consultationem. & ff. de mino. si filius.* Arg. ex hoc loco, ꝙ mortuo etiã mãdatore re integra possũnt procedere iudices de cõsensu partiũ: & hoc cõcedũt quidã Cõtra dico, ꝙ partes nõ possunt amodo eis dare iurisdictionẽ ex litteris illis, cum iurisdictio iã sit finita per mortẽ mandãtis *arg op. §. de off. deleg. significãtibus.* quia actio semel extincta, amplius non reuiuiscit. *de conse. dist. 4. quæris. & ff. de solu. l. qua res. §. aream. C. de remis. pign. cum ex causa* & priuatorũ cõsensus eũ non facit iudicẽ, qui nulli præest iudicio. *C. de iur. omn. iud. priuatorũ.* & hoc probatur. *ff. si cert. pet. l. eius, qui in prouincia. Vers. nã & si tibi in hoc nũmos, &c.* & ꝙ quod dicit, postea egerit, scilicet post appellationẽ. *§. de off. deleg. gratũ.* & intellige, ꝙ citatio facta fuit ante mortẽ delegantis, vt dicit illa decr. *gratum.* & sic perpetuata fuit iurisdictio: vt ibi dicitur hęc decr. loquitur de eodẽ facto cũ illa gratũ. Dicit [a] magister G. ꝙ ipso iure nõ expirat mandatũ morte datoris, sed per exceptionem: vnde quæ per exceptionem expirant, possũt à partibus relaxari: ideò potest iudex procedere. & valet, si nihil opponatur, *arg ff. de bon. pos. l. c. & l. pen. j. de re. iud. inter. ar.* de hoc plura inuenies. *§. de rescrip. in c. ad audientiam. in Vlt. glo.*

Delegatus mortuo mandatore re integra non potest procedere, etiam de partium consensu.

a Dicit, &c. hæc quæ sequũtur vsque in finem glossulæ, non habentur in antiquis exẽplaribus. est tamen additio ab hinc plusquam centũ annis facta.

b Nisi esset talis, cui cõpeteret restitutionis beneficium vt minor, vel Ecclesia. §. de restitut. in integ. auditis secundũ Tãc. Io. And.

c ¶ *Iustitia*) Quæ tribuit vnicuique, quod suum est. *Inst. de iusti. & iur. 1. resp. & 12. q. 2. cùm deuotissimam.*

¶ *Host. seq. obiicit, & soluit.*

d ¶ *Si qua*) Cùm dicit primò, quòd sententia confirmetur, quare dicit hoc? dicas, quòd plura c. & penitus diuersa erant, & super quibusdam fuit lata sententia, super quibusdam non. *sic supra eod. causam quæ.*

e ¶ *Renũciatũ.*) Si renũciatũ fuisset, licèt nullos testes produxerit pars illa, quę renũciauit, nõ est vlterius ad hoc admittẽda [b], quia licitũ est cuilibet renũciare iuri suo. *7. q. 1. quã periculosum. & C. de pac. l. si quis in conscribendo.* Arg. ad hoc, quod non est licitũ redire ad hoc, quod semel renunciauerit. *C. de re cre. l. si quis iusiurandũ.* & renuntientibus actiones suas non est amplius recursus dandus ad eas *ff. de adil. quæritur. §. si vẽditor.* vel etiam si aliqui recepti fuerint, & renunciant productioni, alias postea inducere non possunt. *j. eo. de testibus.*

SEries.) Legitur variis modis, sed duobus modis sũmari potest per doctores secũdũ duos intellectus cõiores. Et primo sic Publicatis attestationib. potest falsitas primorũ testiũ cõprobari. hæc tamẽ lectura simpliciter nõ est vera, vt probat Panor. Secũdò sic: In causa matrimoniali publicatis attestationibus potest falsitas primorum testium etiam directè probari: si super directa, vel indirecta probatione nõ potuit pars ante publicationem instrui. Panorm. autẽ summat & tertio modo non ponendo aliquam specialitatem in causa matrimoniali, temperando primum summarium sic Publicatis attestationibus, potest falsitas primorum testium etiam directè probari, si super directa, vel indirecta probatione non potuit pars ante publicationem instrui. Communis diuiditur. Secunda ibi, *Præsẽti*, Abbas Siculus.

† Cap. 3. eo. tit. in 2. pila.

CASVS. Filij quorundam nobilium contraxerunt ad inuicem matrimonium: Tandem pars vna matrimonium accusauit, & testes produxit legitimos, qui consanguinitatẽ inter prędictos firmiter asserebant, ponẽtes duas personas in primo gradu. B. videlicet & I. dicẽtes illos esse fratrem, & sororem. Pars aduersa dicebat id falsum esse, B. scilicet esse sororem I. & ad hoc probandum inducebat testes, & publicum instrumentum. Sed pars illa, quæ matrimonium accusabat, dicebat testes illos esse recipiendos: & iudex etiam dicebat, ꝙ non erat consuetudo Ecclesiæ suæ, vt post testes receptos, & publicatos, qui consanguinitatem computant, alij ex opposito admittantur. Iudex quęsiuit, quid sibi esset agendũ? Respondet Papa, quòd si non est aliud, quod impediat, non obstante illa consuetudine iuri contraria, testes illos admittat. Nota, quòd testibus publicatis contra matrimonium, alij testes admittuntur ad probandum, quòd primi falsum tulerunt testimonium, quia & post sententiam etiam admitterentur, cum per illos Ecclesia decepta fuisset: & ita sententia contra matrimonium lata non transit in rem iudicatam, quin semper audiatur volens probare contrarium.

f ¶ *In primo gradu.*) Sufficit. n. in cõputatione consanguinitatis incipere à primo gradu, licèt de stipite nihil dicant. *j. de consangui. sua. & 35. q. 5. c. 1. & j. de diuor. c. porrò. & j. eod. licet.*

¶ *Glo. seq. quærit, & soluit.*

g ¶ *Instrumentum.*] Sed qualiter per instrumentum poterat probari, ꝙ B. & I. non fuissent *frater*, & soror, quia de consanguinitate non potest instrumentum fieri, vt videtur? Credo, ꝙ instrumentum illud non inducebatur directè super consanguinitate, sed, indirectè fortè in instrumento continebatur sic, super aliquo contractu B. & I. eius filia promiserunt aliquid facere, & sic dicebatur pater, & filia, vel appellabantur in instrumento patruus, & neptis: & sic inducebatur [c]: & instrumentum bene poterat produci post aperturam testium semper, antequam renunciatum sit, vel conclusum in causa. *j. de fide instru. ca. cùm dilectus.* Bernar.

¶ *Glo. seq. primò adiuuat tex. & improbat consuetudinem. Secundo ponit op. Vinc. contrarium. Tertiò illam reprobat, & dat huic decret. duos intellectus Vlt. signat, & soluit contrarium.*

h ¶ *Iuri contraria.*) Bene dicit iuri contraria, quia huic obiiciebatur, quod testes alterius partis falsum dixerãt: vt. §. dixi. & ad falsum probandũ non solũ post publicationẽ testiũ, imò etiam post sententiam testes sunt admittendi. *§. de proba. c. licet.* etiam vsque ad xx. an. *j. de excep. cum Venerabilis & j. e ex tenore. & §. eo. sicut. & j. de re iud. c. later. & c. consanguinei.* sic etiam instrumentum potest probari falsum. *C. de contrahen. sti. optimam* Vinc. & alij dicunt, quòd hæc consuetudo consonat

c Vel fortè de natabilibus I. factũ fuerat instrumentum, in quo continebatur, quis, & ex qua illam susceperat, & quo anno, & in nata fuerat secundum Host. alleg. C. de inge. manu. l. pe. ff. quemad. cau. l. isti quidẽ. §. 1. Io. And.

sonat iuri, quia post publicationē testium nō sunt alij testes in cōtrariū, vel ad idē inducēdi. arg. ȷ. e. fraternitatem. Et Vinc. dixit, q̄ hæc nō erat decre. sed salua pace ipsius in hoc nō benedixit, quia in alio casu loquitur hic, quia agitur de falso, vt dictū est, nec propter hāc decr. offenditur regula illa, qua ipse dixit quòd post publicationē testiū sunt alij testes admittēdi, quia illud locum habet, quando super eodē capitulo inducuntur, super quo alij inducti fuerunt. quia illud non licet nec ei, qui eos induxit, nec aduersario. ȷ. eo. fraternitatis. & in auth. de testib. §. quia ve rò. coll. 7. & illa regula generaliter vera est. Quidam tamen dicunt quod nō obseruatur in causa matrimoniali: & ibi non possunt recipi etiam super eodem capitulo: & dicunt illud esse speciale in fauorē matrimonij. Arg. ad hoc ȷ. de spon. sicut. in fi. ȷ. de consan. & affin. ex litteris. sed ibi testes nō fuerant recepti. ȷ. de proba. tio. causam matrimonij. & quia post sententiam auditur, ergo multo fortiùs ante sentētiam. sententia enim contra matrimonium non trāsit in rem iudicatā. De hoc dicitur etiam. ȷ. de prob. iurauit. Hic non poterat omitti ista probatio sine periculo: qa nullū peccatum in nō cōtrahēdo, sed in se parando periculum est, si non sunt consanguinei.

¶ Cælestinus tertius.

¶ *Carnalis copula probatur per conueniens testimonium de visu: idem in testimonio auditus, quod adminicula & fama coadiuuant.*

CAP. XXVII.

PRæterea† cum quis accusatur aliquam cognouisse: an sint testes interrogādi de visu, aut sola viciniæ fama sufficiat, vel si iuratis testibus sit credēdū, qui se carnalis copulæ conscios ᵃ esse fatentur, sed de visu ᵇ nihil affirmant †? Respondemus, quòd si testimoniū cōueniens de visu reddatur, vel etiā de auditu ᶜ, & præsumptionem violentam fama consentiens subministret, ac alia legitima adminicula suffragētur, standū est testimonio iuratorū. Etenim circumspectus Iudex, atque discretus, motum animi sui; ex argumentis, & testimoniis, quę rei aptiora esse compererit, confirmabit.

¶ Innocentius iij. Consulib. & populo Beneuentano.

¶ *Vnius iudicis verbo nō creditur: scriptura verò eius per testes reprobari possunt fallit hoc in Papa. ita communiter summatur.*

CAP. XXVIII.

CVm † à nobis: & infra. Et canonica ᵈ, & ciuilia ᵉ iura sequentes, distinctiùs inhibemus, ne vnius ᶠ Iudicis, quantęcunq; fuerit auctoritatis, verbo credatur in causis: siue super testamentis, siue quibuslibet aliis contractibus quęstio agitetur. Nec scriptum ᵍ eorum (nisi testium adminiculo fulciatur) eam obtineat firmitatem, qui ei possint, & debeant duorum, vel trium testium bonorum testimonia ʰ præualere: Salua in omnibus sedis Apostolicæ auctoritate.

PRæterea.) Cōis diuisio. Secunda ibi, Respondemus. Ab. Sic.

CASVS. Aliquis accusatur, q̄ ipse cognouit aliquā mulierē, quęritur, an testes, q ad hoc probandum inducuntur, sint interrogandi de visu, vel si etiam sufficiat sola viciniæ fama, vel vtrum sit credendum testib. q carnalis copulę dicunt se esse cōscios, sed de visu nihil dicunt. Consultus Papa respondet, q̄si testimonium conueniēs reddatur de visu, vel ēt de auditu, & fama violēta præsumptionē subministret, & alia adminicula adsint, standum est in testimonio iuratorum, quib. omnib consideratis iudex confirmabit motum animi sui ex argumētis, & testimoniis, quę negotio aptiora compererit, & sic ferre debet sentētiam. Not. quod ex multis præsumptionib. & ex fama fit probatio sufficiēs, & quę non prosunt singula, multa simul collecta valent, & probationē faciunt. ¶ Gl. seq. quærit, & soluit.

a ¶ Cōscios.) Sed quō sunt conscij, nisi viderunt, qa forte ab eo audierunt. quia illud dicimur scire, quod ab alijs audiuimus. 11. q. 3. hoc videtur. Vel qa viderunt solū cum sola in lecto, vel nudū cum nuda, sed non viderunt eos carnaliter commisceri. ȷ. de præsump. tertio. & ideo dicit, sed de visu nihil affirmant.

b ¶ De visu.) Hoc est, si vidissent illos carnaliter commisceri. ¶ Gl. seq. quærit, an fama cum aud. sit. &c. alleg. ad negatiuam, & affirmatiuam soluit, dando tres lecturas huic capitulo.

c ¶ De auditu.) Quia forsitan testes distabant tenui pariete à commiscentib. audiendo eos simul commisceri, sed non videbant. Sed nunquid fama in tali testimonio de auditu sufficit, vt debeant separari? Non videtur: quia testimonium de auditu non habet locum in hoc casu, quia fama per se nihil probat, licet præsumptionē inducat. b arg. ȷ. de eo, qui cogn. consan. vxoris suæ. super eo ad fi. nec dicitur firmare, sed potius infirmare. ȷ. de test. 4. q. 3. c. si testes. §. item sæpe. Contra videtur, quia violenta præsumptio loco probationis habetur, præcipuè in hoc casu. 32. q. 1. dixit dominus. Et ar. ad hoc. ȷ. de accu. repell. ærur. Sol. intelligunt quidam hanc decr. cum agitur ad matrimonium impediendum, putà aliquis volebat contrahere: obijciebatur, quòd non poterat, quia ille cognouerat consanguineā illius, cum qua contrahere volebat, quod in tali casu leuis probatio sufficit: vnius testis, vel etiam sola fama impedit. ȷ. de spon. præterea. & ȷ. de consan. super eo & ȷ. eo. super eo. in fi. & impropriè ponitur verbum illud, accusatur. in prin. & sic exponit, accusatur. i. denunciatur: c quia quod non est, non potest accusari, sed denunciari potest ad impediēdum matrimonium. ȷ. de despon. impu. ad dissoluendum. & secundum hoc planum satis est, Vel potest intelligi, cùm maritus accusat vxorem de adulterio ad tori separationem, & ipsa excipiendo accusat cum aliquam cognouisse, vt cum à sua intentione repellat. inf. de adul. c. pen. & vlt. xxxij. q. 6. nihil iniquius. Vel simpliciter potest intelligi, cū vxor accusat maritū de adulterio ad tori separationē, dicēs cū aliquā cognouisse. & hoc videtur verius, & vtroque istorū casuū videtur satis probari adulterium per hoc testimonium de auditu: qa audiebāt eos cōmisceri iuxta tenuē parietē. Et si fama publica cōsentiat, & alia adminicula suffragentur, prout sequitur in litteris, satis intelligitur esse probatum: qa oīa ista faciunt probationem sufficientem. ȷ. de præsum. litteras. & c. 3. Ex his autem omnib. iudex cōfirmabit motum animi sui. ȷ. de renun. in præsentia. & 4. q. 3. si testes. & ff. de testi. l. de carnem. sup. si testes. Et est hic arg. q̄ quando nō prosunt singula, multa collecta simul iuuant, vt in præd. de. litteris. & c. tertio. & ȷ. de proba. c. cum causam. & de hoc Ber.

CVm à nobis.) Sunt tres partes. Secunda ibi, Nec scriptū. Tertia ibi. Salua. Abb. Sic.

CASVS. Quęrebatur, vtrum dicto, seu verbo iudicis credatur in causis? Consult. Papa respōdet, quòd secundum iura canonica, & ciuilia, verbo vnius iudicis nō est credendum in causis, siue super testamentis, siue quibuslibet aliis contractib. quęstio agitetur: nec scriptum illorum eam obtinet firmitatem, quamuis testium adminiculo fulciatur, quin possit reprobari per testimonia duorum, vel trium testium bonorum, salua in omnibus auctoritate sedis Apostolicæ. Not. q̄ vni iudici non creditur in causa in præiudicium alterius. alterius. Item scriptura iudicis potest reprobari per testes.

d ¶ Canonica.) Vt 6. q. 2. c. si tātū. & c. plac. & ȷ. prob. c. quoniā contra.

e ¶ Ciuilia.) C. de arbi. l. ne in arbitris. §. fin autem. & 4. q. 3. c. si testes. §. item vnius. & C. de test. l. iusiurandi.

¶ Gl. seq. quærit, arg. affirmatiuè, soluit distinguendo.

f ¶ Vnius.) Sed quid si essent plures, nunquid crederetur eis? Ar. quòd sic. sup. de ele. cùm dilectis. & ȷ. de acc. cū dilectus. Io. iudicio si dicant se aliquid fecisse in præiudicium alterius partis negantis, non creditur eis: nisi quatenus constiterit legitimis documentis sup. de prob. c. quoniā. In causa verò appellationis, in defectum probationis, si super iis, quæ coram eis acta sunt, inducerentur tanquam testes, & iurati, si dubitaretur de processu, satis possent admitti. ar. prædictarū decr. cùm dilectis. & c. cùm dilectus. ibi creditur eis, sed super principali, non. 2. q. 6. statuendum.

¶ Gl. seq. signat contrarium, & remittit.

g ¶ Scriptum.) Hic dicitur, quòd non statur scripturæ episcopi, vel iudicis, quia possit probari contrarium, nisi habeat testiū subscriptionem. contraria signantur sup. de prob. post cessionē. & 11. q. 3. cura. & ȷ. de fid. instr. c. 2. super hoc dicas, vt dictum est. ȷ. de prob. c. post cessionem. Ber.

g ¶ Scriptū.) Factum non per manum tabellionis: quia potest reprobari per duos, vel tres testes, quamuis adminiculo testiū fulciatur, vt hic patet: secus esset de instrumento per manum publicam facto, ibi ad min. quatuor essent necessarij, prout. ȷ. de proba. tertio. in gl. quæ incipit sic ergo. Vel dic, nisi testium adminiculo &c. quia si testium adminiculo fulciatur, tunc non poterit per duos, vel per tres testes reprobari. sed per quatuor, vel plures: & sic æquiparatur instrumēto tabellionis manu publica facto. ar. ȷ. de fi. instr. c. 1. ¶ Gl. se. argumētatur à contrario, &c.

h ¶ Testimonia.) Sic scriptura iudicis potest reprobari per testes: sed si publica est, æqualem vim habet cum testib. C. de fi. instr. c. in exercendis. Et sic videtur, ex eo quod dicit, nec testiū adminiculo fulciatur, quod si scriptum iudicis habet testium subscriptionem, quòd non valet reprobari per testes, sed non est verum: quia quantumcunque authenticum sit instrumentum, potest reprobari. vt ȷ. de fi. instr. c. Ioannes. & C. de prob. l. cùm precibus. & ȷ. de probat. tertio. vbi pleuè de hoc no. Arg. contra. ȷ. de prascri. c. ad audientiam. vbi potiùs statur priuilegio, quàm testibus. sed ibi ab eadem parte introducuntur priuilegia, & testes. & expone, nisi, id est, quamuis.

i ¶ Sedis Apostolicæ auctoritate.) Et ita videtur, quòd non requiratur subscriptio in litteris domini Papæ, & quòd contra eas non admittatur probatio. arg. C. de testa. omnium. nisi essent falsa. Sed contra videtur, quòd in literis domini Papę sub subscri

bunt Cardinales. 11. q. 2. cũ redipter. & 35. q. 9. quod quis in priuilegio subscribunt Cardinales, in aliis litteris nõ subscribunt

DE *testibus.*) In prima decisa ponitur cõsultatio. In secunda, responsio ibi *Consultationi.* Et respõsio est bimembris, secundum membrum prosequitur ibi, *Si verò.* Abbas.

CASVS. Aliquis trahit aduersarium suum in causam, reus obiicit exceptionem dilatoriam, inducit testes ad causã probandam iuramento prestito, pars altera petit eos compelli, vt deponant super negotio principali: queritur, vtrùm sint ad hoc cogẽdi? Resp. Papa, quòd si testes inducti sint solummodo ad exceptionem dilatoriã probandam, cùm super illa tãtũ iurauerint dicere veritatẽ, super negotio principali non debẽt audiri, nec cõpelli ad testimonium perhibendũ: quia deponerent non iurati. Si verò inducũtur ad exceptionẽ peremptoriam probãdã, & altera pars petat, vt super negotio principali deponant: & vt iurent super illo dicere veritatẽ, sunt sine dubitatione ad hoc cogẽdi, nisi fortè sufficiens productio super principali iam facta vel nisi sit renunciatum productioni testiũ, vel nisi depositiones testiũ sint publicatæ. Not. quòd non valet dictum testis, si deponat, super quo non iurauit. Itẽ testis iurare debet super toto negotio dicere veritatẽ, qui inducitur ad perẽptoriam exceptionem probandã, si hoc fuerit petitum: nisi in tribus casib. hic contentis. Item peremptoria exceptio potest opponi, & probari postquam renunciatum est productioni testiũ super negotio principali. Item potest opponi post testium publicationem.

† *Tirien.* † *Trien.* † *Turen.* † *Tiren.* *Archiepisco pos in suo Vetustissime.*

† Cap. 2. eo. ti. in 3. cõp. *Et de materia vide Spe cu. ti. de testa. §. 1.*

¶ Idem Tyren. † Episcopo.

¶ *Testi super dilatoria inducto non creditur super principali, nec cogitur deponere: secus si super peremptoria tunc enim cogi potest, vt iuret deponere super toto.*

CAP. XXIX.

DE † testibus [a]: *& infra.* Cõsultationi tuæ taliter respõdemus, quòd si testes sint inducti ad exceptionem dilatoriam solũmodo probãdã, cùm super ea tantũ iurauerint dicere veritatẽ, super principali, nec debẽt audiri, nec cogi testimonium perhibere, vt pote super quo deponerent non iurati [b]. ¶ Si verò cùm ad probadam exceptionem peremptoriam, ab alterutra partium inducuntur reliqua pars super principali negotio, etiam eos deponere fortè petierit, & vt cogãtur sup toto negotio dicere veritatem, sacramẽto eos postulauerit obligari: ad id sunt sine dubitatione cogendi [c]: nisi forsan sufficiens [d] productio testiũ super principali iã facta fuerit, vel renunciatum testibus †, vel depositiones testium fuerint publicatæ.

¶ Idem Helien. & Castren. Episcopis, & Archidiac. de Norban.

¶ *Dicta testiũ non sunt ad petitionẽ tertij publicãda. Et is, qui produxit testes corã certis Iudicib. nõ põt ad eundẽ effectum corã Iudicib. aliis illos producere, sed attestationib. dẽt esse contentus.*

CAP. XXX.

COnstitutus [f] † in præsentia nostra procurator magistri R. proposuit, quòd cũ Decanus & Capitulũ Eboracen. ei tũ auctoritate Lateranen. † concilij tum priuilegij [g] proprij ratione, Archidiaconatũ Richemundiæ canonicè cõtulissent, Magister H. qui Archidiaconus Richemũdiæ nominatur, ipsũ eo post appellationẽ ad nos interpositã spoliauit. Cũq; prædictus † R. ad Iudices super restitutione sua cõmissionis litteras impetrasset, memoratus H. litteras reuocatorias [h] impetrauit: *& infra.*

a ¶ *De testibus.*) Inducti, & iurati.

¶ *Glo. seq. coadunnat tex. quærit & soluit.*

b ¶ *Non iurati.*) Hoc [a] ideo dicit, quia cùm producebantur ad probandam dilatoriam, iurauerunt super illa tãtũ, vnde si postea petatur, quòd deponant super principali, non debent cogi ad idem nec etiam sponte si vellent: quia non iurauerunt super hoc. vnde non valent dicta eorum super illo. ff. de pet. hære. *l. si quis libertatem. §. vlt. C. qui de perso. vlt. & facit ad hoc. ff. de iureiur. si duo patroni. §. idem Iulianus in fi.* vnde si testes inducti super possessione deponat super proprietate, nõ prodest [b] per iura prædicta. Et *arg. ad hoc* *s. de cau. pos. pastoralis.* sed si peteretur, vt deponerent super principali, cùm inducebantur ad probandam dilatoriam: nunquid sint compellendi? Ad hoc dicas, quòd si inducuntur super exceptione dilatoria, quæ præponitur ante lit. contest. tunc non debent adstringi iurare super principali: *quia lite non contest. testes recipi non debeat. sup. vt l. t. non contest. quoniam. & per totum.*

a *De materia huius glossæ late Spe. ti. de teste. §. i. ver. item quod deposuit super alio.*

b *Sicut sententia, vel pactum inter certas personas super certis rebus, aliis personis nõ nocet. j. de re. iu. c. pen. de of. or. c. dilectus. ff. de pact. l. si vnus §. ante omnia. sic dicendũ est de testimonio: vt hic, & j. ca. prox. & c. veniẽs. Io. An.*

ADDITIO. Si verò post exceptionem dilatoriam, quæ proponitur post litem contestatam, tunc recipi debent.

c ¶ *Cogendi.*) Quia ex quo pars aduersa approbat illos pro se, & contra se tenetur recipere illos. 4. q. 3. *c. si testes. §. si quis testibus.* & propter connexitatem causæ j. *de do. post diuor. resti. de prudentia.*

d ¶ *Sufficiens.*) Ex quo sufficiens productio testium facta est, non sunt alij admittendi: vt hic patet. vnde & quarta dilatio tunc denegaretur, j. *de test. c. significauerunt.*

¶ *Gl. seq. not. peremptoriam probari &c. & rationem reddit. Dicit etiam, quod prius probari posset sed illud reprehendit.*

e ¶ *Publicatæ.*) Sic patet, quòd attestationib. publicatis potest obiici exceptio pẽptoria, & pbari. *C. de excep. si quedẽ. & C. de proba. exceptionẽ.* nouus n. articulus est exceptio peremptoria, & ideo probari potest apertis attestationib. principalis causæ, & & etiam in causa appellationis. j. *eo. ex tenore. & s. de e. & cũt. finem. sup. c. fraternitatis. sup. de fide instru. cùm Ioannes. & C. de temp. ap. per hãc.* vt si obiiciatur præscriptio, vel pactũ de non petẽdo, vel res iudicata põt ẽt pbari ante apertas attestationes: vt hic patet. Istud tamẽ stultũ reputo, quòd aliquis pbet peremptoriam exceptionem, antequam sciat, si aduersarius probauit intentionem suam: quia si aduersarius non probauit, non indiget aliqua exceptione. si probat, tunc demũ potest, & debet vti sua exceptione, cùm sit alius articulus. C. *de excep. l. si quidem.* sicut vides in teste, qui reprobari debet: & potest post publicationem: & illa est exceptio peremptoria. *inf. eo. præsentium. & s. eo. ex parte A.* Idẽ est, & si volo probare testes falsum dixisse, quia hoc possum post aperturam testium. *s. de prob. licet. & s. eo. series. & inf. eod. ex tenore.* Et no. hic tres casus, in quibus testes publicatis attestationibus non recipiuntur super eodem capitulo, si renunciatum est, si sufficiens productio est facta est, si publicatio sit facta. Et hoc intellige, cum idem est modus agendi: quia secus est, si alio modo agatur *sup. eo. c. veniens & secundum infra eodem. cum in tua.* Item in alio si inter alias personas agatur. *infra c. prox.* In tribus tamen casibus exceptio peremptoria lit. contestatam impedit, si quis eam opponere voluerit, & probare, videlicet si de ipso negotio sit iudicatum, transactum, vel sit finitum: vt in concilio Lugdunen. *de lit. contes.*

† *Vide text. in Auth. iubemus & ibi Bart. C. de iu.*

c. Si intelligitur causa id est de statu. cum infra collatione de quarto. l. est si quis male tradita, c. vlt. infa cons. de iure.

† *Caterum. in 3. cõpil.*

† *Sub dec. ines i. ipse ceta de cõ ced. pręb. c. 2.*

† *Alias prędictus magister R.*

exceptionis.

COnstitutus.) Attestationum publicatio non fit ad petitionẽ tertij, & pars apud quã depositæ sunt attestationes non potest vlterius testes producere. Prima pars processum narrat. Secunda interloquitur, & interloquendo committit. Secunda ibi, *Nos eas.* Et quia littera est innoluta, multũ pone casum in terminis sic, vt sequitur. Abbas Siculus.

CASVS. Vacante archidiaconatu Richemundiæ, archiepiscopus Eboracen. ad quem pertinet collatio eiusdem, tunc absens contulit archidiaconatum illum magistro Ho. decanus, & capitulum Eboracen. credentes potestatem cõferendi deuolutam in eos auctoritate Lateran concilij, tum etiam auctoritate priuilegii sui, archidiaconatum ipsum contulerunt magistro Rogerio, & ipsum induxerunt in possessionem ipsius. Sed magister Honorius post appellationem spoliauit eundem, propter quod magister R. ad dominum Papam accedẽs super restitutione sua ad iudices litteras impetrauit. Sed magister Hono. accessit ad curiam, & impetrauit litteras reuocatorias: vnde procurator R. ad dominum Papam accedẽs, prædicta ex parte R. proposuit: post prædicta postulauit Hono. vt dominus Papa quasdam attestationes faceret aperiri, quæ in causa eadem fuerant receptæ: Procurator R. respondet illas non esse aperiendas, cum testes non fuissent inducti in hac causa, sed in causa illa, quæ inter archiepiscopum Eboracen. & eundem R. vertebatur: dominus Papa noluit eas aperire, sed causam cõmisit quibusdam iudicibus ita scilicet quòd si cõstiterit eis dictum Hono. testes pro se coram aliis iudicibus delegatis produxisse, sit contentus attestationibus illis depositis apud ipsum: alioquin si nullos produxit, eo nõ stante quòd testes illi, quorum dicta Hono. petiit aperiri, producti fuerunt corã iudicib. illis, si pro dicto Hono. producti fuerint, ad testimonium admittantur. Nota, quòd eadem causa inter plures personas, & coram diuersis iudicibus potest tractari: & attestationes receptæ in vno iudicio non valent in alio, nisi partes consentirent: vt hic patet. Item alter, qui causam agit, posset se opponere coram aliis iudicibus pro iure suo: & res inter alios acta, aliis non prodest, nec nocet.

f ¶ *Constitutus.*) Decre. illa loquitur de materia illa, de qua loquitur, de conces. præben. post electionem & ex illa potest colligi casus Archiepiscopus Eboracen. absens concesserat archidiaconatum Richemundiæ magistro Hono. capitulum Eboracen. magistro Regerio.

g ¶ *Priuilegij.*) *inf. de conces. preb. c. post electionem.*

h ¶ *Reuocatorias.*) Non tamen recessit de curia.

a ¶ *Præsentium.*

a ¶ *Pr adictus H.*) Qui litigabat cũ procuratore magistri Roger. in curia: vt sequitur statim in littera.

b ¶ *Archiepiscopum.*) Inter archiepiscopum, & magistrum R. causa super hoc eodem negotio agitata erat coram aliis iudicibus, & testes fuerũt ibi recepti: archiepiscopus dicebat ad se

Inter alia postulabat prędictus a H. vt faceremus depositiones quorũdam testium aperiri: sed Procurator prędictus aperiendas eas nõ esse dicebat: cũ non in hac causa fuissẽt inducti, sed in ea, quę inter Eboracen. Archiepiscopum b, & eundẽ R. vertebatur: *& infra.* ¶ Nos eas aperire noluimus, sed causã duximus vestro examini cõmittẽdã, ita quod si vobis cõstiterit prętatũ H. testes pro se corã Episcopo, & Decano Lincon. & te fili Archidia delegatis c Iudicibus produxisse d, attestationibus apud eum depositis e sit cõtentus: alioquin f eo non obstante, quòd testes illi coram Iudicibus ipsis, & te fili Archidia. fuere producti g, prędicti G. si producti fuerint, ad testimoniũ admittantur.

pertinere collationẽ archidiaconatus. R. dicebat pertinere ad capitulum, a quo fuerat institutus: attestationes illas petebat H. aperiri, & ideo Papa noluit eas aperire vt sequitur *nos* *aperire noluimus eas aperire.* Et sic patet per hoc, quod testes recepti in vno iudicio nõ faciũt fidẽ in alio h, nisi inter easdẽ personas. quandoque tamen testes recepti coram arbitro valent coram iudice. *arg. C. de arbi. l. pen.* sed illud inter easdẽ partes secundum distinctionem illius. *i. de test. l. vlt.*

c ¶ *Delegatis.*) A legato Apostolice sedis, qui causam illis commisit.

d ¶ *Produxisse.*) Super causa, quę inter ipsum Ho. & archiepiscopum & magistrum R. vertebatur. Ex hoc probatur quod si duo litigant super aliquo, & tertius veniat dicens se habere ius in illa re, & petat se admitti, audiẽdus est, cùm sua intersit.

e ¶ *Depositis.*) Eo ipso quod attestationes fuerũt apud ipsum depositę, non potest vlterius alios producere: quia pręsumitur didicisse testificata. Si verò apud iudices remansisset, tũc posset alios testes producere, cũ illorũ attestationes non fuerunt publicatę. *j. eo. cum causam. §. vlt. nec renunciauerat productioni testium.* quidã supplent, hic apud eum depositis, & publicata. & sic planum est quod verius videtur.

f ¶ *Alioquin.*) Id est, si non fuerint ab ipso producti, & depositi apud ipsum, & publicati.

g ¶ *Producti.*) Non ab Honorio in hac causa, sed ab archiepiscopo. quorum supra petiit Honorius publicationem, sed non obtinuit. Et est arg. hic, quòd res inter alios acta non nocet aliis. *j. de fi. instru. c. inter. & j. de re iud. c. penult.*

PRęsentium.) Ponit regulã, & tres casus excipit à Regula, & ad secundũ determinationẽ subdit. Secundus ibi, *Nisi forsã.* Tertius ibi, *Vel ostendere.* Determinatio ibi, *Cęterũ.* Regula est ista, quod post publicationẽ attestationũ nõ põt obiici in personas testiũ. s. eorũ, qui deposuerũt. Primus casus à regula exceptus est, quod potest obiicere post publicationẽ, si iurat, quod malitię ad hoc nõ procedit Secũd°, & tertius sũt faciles in text. Rub. sicut. Casus. Quia post publicatas attestationes frequẽter obiiciebatur in personas testiũ malitiosè causa differẽdi negotii, statuit Papa, vt si aliquis post publicatas attestatiões in personas testiũ obiicere voluerit, tũc demũ id ei liceat, si iuramẽto firmauerit, quòd ad hoc ex malitia nõ procedat, nisi ante publicationẽ illud fuerit protestatus, vel nisi ostẽdere potuerit quod post publicationẽ didicerit, quod obiicit in personas. Sed si aliquis fuerit protestatus se velle repellere personas testiũ post publicationẽ ipsorũ, si quid pro ipso dixerint, de facili nõ credatur. Nec quod nõ creditur iuramẽto, quòd malitiose nõ procedat. Et est quod quis impugnat, non debet cõmodum cõsequi.

Gl. seq. tractat, quòd producẽs, licet nõ reprobat personã, reprobat tamẽ dicta: & ponit diuersitatis rationẽ, quare aliud in instrumẽtis.

h ¶ *Si quis.*) Econtra quę producuntur testes qui. n. producit testes, cõtra personas eorũ dicere nõ potest, nec in sua causa, nec in alia, nisi ex noua causa, sed in dicta eorum bene potest dicere: quia sibi ipsi in serie sui testimonii cõtradicũt, siue pro se inducti sũt in causa, siue cõtra se in alia. 4. q. 3. c. si testes. §. si quis testib. Et est ratio: quia cũ produco teste, personã eius approbo, & ideo cõtra personã eius dicere nõ possum: & ideo si approbo illũ pro me, & teneor recipere contra me. 19. dist. si Romanorũ. sed quid sit dicturus ignoro: & ideo in dicta dicere possũ, si video, quod contradicit sibi ipsi, vel etiã aliis testibus meis, vel si facit pro aduersario meo. & est tamẽ arg. cõtra hoc in fi. Sed quid si produxit instrumẽta? Nõ potest aliquid dicere cõtra illa: quia diligẽter debuit prouidere instrumentũ, an faceret pro se, vel cõtra se, antequã produceret illud: sed in teste istud prȩuideri non potest: quia frequenter mutãt, ex eo quod dicunt se scire, quod nesciunt, & quandoq. dicunt se nescire, quod sciunt. & econuerso, & hęc est causa, quare diuersę scripturę ab eadẽ parte prolatę inuicẽ sibi derogãt. *C. de fid. instrument. l. scripturę.* & hoc habet *j. de fi. instru. imputari* potest tamẽ quis dicere se nolle vti instrumẽto producto, si arguitur falsitatis. *C. de fi. inst. l. 3.*

¶ Idem.

¶ Publicatis attestationibus nõ opponitur in personas testiũ: tres casus excipit: & ad secundum determinationẽ subdit.

CAP. XXXI.

PRęsentiũ † auctoritate statuimus, vt si quis h post depositiones testiũ publicatas, obiicere voluerit in personas i eorũ, ei tunc tandem id liceat, cũ iuramẽto k firmauerit, quòd ad hoc ex malitia nõ procedat: Nisi forsan ante publicationem id fuerit protestatus, Vel ostẽdere poterit, quòd post publicationẽ didicerit l, quod obiicit in personas. ¶ Cęterum cùm quis personas testiũ se velle post publicationem depositionum repellere fuerit protestatus m, si quid pro ipso dixerint, de facili non credatur.

¶ *Gl. se. ponit sex exẽpla, &c.*

i ¶ *In personas.*) Obiicere potest quis in personã testis, quod sit periurus, infamis, conspirator, inimicus quod sit corruptus, quod sit seruus, & multa alia posses super hoc inuenire exẽpla. de hoc melius dicitur *j. eod. testimonium.* Ber. ¶ *Glo. seq. coadunat textũ in hoc, quod dicit probationẽ fieri per iuramentũ per rationem, & iura similia. Dicit demũ hunc locũ esse etiã de calumnia non est iuratũ, ponit opinionẽ contrariã, tamẽ primã approbat, & probat.*

k ¶ *Iuramento.*) Iuramentum est hic legitima probatio: quia quilibet pręsumitur bonus, nisi probetur malus. *j. de scrut. c. 1. & inf. de prasumpt. c. dudũ. & C. quo mili. non possunt.* super seruis lib. 12. sic etiam conscientia, vel fides probatur per iuramentum. *inf. de senten. excom. c. si vero. aliquis sic. inf. de excep. c. pasto. alis.* item per solum iuramentum probatur amissio rerum *j. quod met. caus. c. vlt.* Et quod hic dicit de iuramento isto pręstando, locum habet in causis, vbi de calumnia nõ iuratur, sed de veritate dicenda. Quod in causis pręstari debet, habes *j. de elect. c. Auditum & inf. de iureiuran. c. ex litteris.* & ita iuramentum de veritate dicenda non excludit sacramentum de calum. super emergenti exceptione: vt hic patet. & *j. de elect. c. cum dilectus. & j. de testi. spol. c. litteras.* Si vero iuratum esset de calumnia, non est aliud iuramentum postea pręstandum. *C. de iura. calum. Auth. in hoc sacramento. & in Auth. de iis, qui ingre. ad appel. §. vlt.* ibi hoc expressum est *ad fin. coll. 5.* vnde sumpta fuit *Auth. Quidam dicunt* e, quod in qualibet causa hoc iuramentum est pręstandum, siue iuratum sit de calumnia, siue de veritate dicenda, & est speciale: & surgit hoc ex quadam pręsumptione: quia cùm nihil dixerit contra cum producebantur testes, & postea cum publicatur, quodãmodo videbãtur testes. & postea cum publicantur, quodãmodo videbãtur approbare testes: vnde postea per sacramentum tollitur illa pręsumptio similis. *inf. eo c. vlt. & inf. de except. pastoralis.* sed ibi non credo, quod sufficeret pręmittere protestationem, licèt sufficiebat hic, sed quod prius dixi, verius credo: vt dixerunt T. & G. & Vincen. olim: sed modo mutatur, vt dicitur. & quod locum habeat tantum hęc *decre. vbi de calumnia nõ iuretur arg. opt. probatur ff. de pœn. sanctio legũ.* vbi dicitur, cum noua lex statuitur, ad eas species pertinere non videtur, quibus ipsa lege pœna specialiter addita est, nec verisimile est delictum vnum eadem lege variis ęstimationibus coerceri: & ex pręsumptione prędicta statutum fuit, vt post publicationem iuretur, quod ex malitia non procedat, cùm protestatio non processerit. & hoc vbi de calumnia non fuit iuratum.

l ¶ *Didicerit.*) Hoc difficile est probare nisi per iuramentum *sic inf. de excep. pastoralis.* & sufficit hoc iuramentum sicut in prox. casu.

¶ *Gl. seq. coadunat textum tribus rationibus, obiicit, & soluendo ponit duas lecturas illius ver. de facili. Quod approbo, nõ reprobo.*

m ¶ *Protestatus.*) Per hãc protestationem videtur, quod noluit fidem adhibere dictis illorum testium cõtra se non ergo debet habere pro se. 19. *dist. si Romanorũ. & 3. q. 8. §. cuius in agẽdo. j. de cen. c. cũ olim C. de solu. l. penul. sic C. ad l. Corne. de fal. l. qui falsis. & ff. de inof. testa. l. Papinianus. meminisse. & C. de iis, quib. vt indi.* alia & est absurdum redire ad hoc, cui renũciatum est. *C. de reb. cred. l. si quis iusiurandũ.* Sic econuerso semel probatũ reprobare nõ possum. *8. q. 2. dilectissimi. ff. de neg. gest. l. Pomponius. ff. de adult. si vxor. inf. de iureiuran. c. quemadmodũ.* Sed non videtur quod intellectus talis probabilis sit: quia licèt probabilẽ personã, non ideo videor reprobare dictũ sicut ecõuerso licèt approbem personam, nõ tamen approbo dicta. 4. q. 3. c. si testes. §. si quis testib. g & propter ea sola protestatio, si amplius non sit processum, non obest quia licitum est desistere quãdoq. antẽ sentẽtiã, vt dicũt iura prędicta, scilicet. l. qui falsas & §. meminisse l. alia. & ita sola protestatio non no-

† *Cap.* ... *co. tit. in 3. compi. & de mater. Vide plenè per Ant. de Butr. in c. ex parte. suprà eo. & per I. Ant. alte. 72.*

e *Innocẽt. & Hostien. Nec obstat secundum ipsos aut praallegata, quia fallit in casibus in quibus de iure exprimitur, quod iuratur de malitia, vt dic idem in non expressis. Vbi dicis Videbatur illud exigẽdum. de iur. cal. c. 2. in fin. j. 6. Io. And.*

f *Concord. glo. fin. in l. 3. §. 1. ff. de mi. & Bal. in l. fi. ff. de in lit. iuran.*

g *Facit in fi. cum te. & ibi Bal. in fi. C. quo met. causa. & l. si quis ex test.*

cet, si nõ fuit processũ ad actũ, quin credatur, si pro ipso dixerint. & si processũ fuit ad reprobationẽ, & non obtinuit, si dixit pro ipso, non prodest. Et expone, de facili non credatur, i. nullo modo credatur. simile 2. q. 6. biduum. ver. si aduersarius. vbi habes, difficile est, vt hoc audiatur, i. nullo modo audiatur C. ad l. Corn. de fal. l. imperator. & 47. dist. quantumlibet & 1. q. 1. principatus. Vel intellige, quod dicit, de facili non credatur. quãdo ab initio, antequam deponeret, protestatus fuit, quod licitum esset in personas obiicere: tũc enim præsumptio est contra testem, quod timore aliquid dixerit pro ipso, ne postea obiiceretur ei crimen & tũc, si dicit aliquid pro ipso de facili non creditur, nisi habito respectu ad qualitatem personæ ipsius testis, vt puta si est talis & ita honestus quod propter hoc nulla suspicio est cõtra ipsum quod aliquis diceret timore alicuius criminis, ut credatur ei: si vero sit suspecta persona, vt timore illo præsumptio sit contra illum, tunc non creditur ei, vel de facili nõ credatur sine aliis adminiculis, sed cum illis bene creditur: & sic dupliciter potest intelligi, quod dicit, de facili non credatur. Bernard.

¶ Idem London. & Helien. Episcopis.

¶ Si alteris, & rei testes contra deponunt, fidem sibi non deregãt, sed præualent digniores, & verisimiliora deponẽtes: & si in cæteris est disparitas, præfertur numerus.

CAP. XXXII.

IN nostra præsentia: *& infrà.* ¶ Cum igitur hinc plures, inde verò sint testes numero pauciores producti, quos nõ solùm diuersa, sed aduersa[a] penitus in quibusdã cõstat testimonia reddidisse: quia etiã ad multitudinẽ tantũ respicere nõ oportet, sed ad testium qualitatem, & ad ipsorum depositiones, quibus potiùs lux veritatis assistit, ex quibus motũ[b] animi sui conuenit iudicẽ informare: Mandamus, quatenus si testes vtrinq. producti eiusdẽ honestatis, & æstimationis exstiterint: cũ cõstet: testes Monachorũ esse testibus Archidiaconi numero pauciores, pro Archidiacono[c] sententiã proferatis. ¶ Si verò testes ex parte Monachorum producti, tantæ præeminentiæ fuerint, quòd eorum auctoritas aliorum sit merità multitudini præferenda[d], ab impetitione Archidiaconi absoluatis eosdem.

¶ Idem Priori sancti Fridiani Lucan. & magistro G. Canonico Pisano.

¶ Ad probanda impedimenta electi, laici & fœminæ admittuntur, (adde: & testes de auditu, & fama sufficienter non probant.

CAP. XXXIII.

TAm litteris vestris, quàm depositionibus testium intelleximus, nihil esse contra

IN nostra.) Si testes à diuersis producti deponentes cõtraria, sint æqualis honestatis, statur maiori numero; aliàs præualere poterit paucorum auctoritas. præmittit factũ, & diffinitionis causam. Secunda ibi, *Mandamus.* dat mãdatũ bimembre. Secundũ ibi, *Si verò.* Abb. Sicul. CASVS. Quidã Archidiaconus habet controuersiam cum quibusdam monachis, quę cõmissa fuit quibusdam iudicibus lit. contest. plures testes hinc & inde recepti fuerunt. quibus examinatis iudices dubitauerunt, qualiter deberẽt ferre sententiã. Cõsuluerũt dominũ Papam remittendo sibi attestationes: dominus Papa diligẽter testib[us] examinatis rescribit iudicibus illis. cũ plures testes tã ex parte archidiaconi, quã ex parte monachorũ sint producti, quos nõ solũ diuersa, sed aduersa penitus cõstat testimonia reddidisse, nõ tamẽ ad multitudinẽ testiũ respicere oportet, sed potius ad qualitatẽ testiũ, & ad dicta ipsorũ, quibus potius lux veritatis assistit, ex quibus iudex motũ animi debet informare mãdat Papa iudicibus, quatenus si testes vtrinq. producti sint eiusdẽ honestatis, & existimationis, pro Archidiacono sentẽtiã proferant, cũ plures testes produxerit, quã monachi: Si verò testes monachorũ tãtę pręeminẽtiæ fuerint, quod auctoritas eorũ aliorũ sit multitudini merito pręferẽda absoluãt monachos ab impetitione Archidiaconi. Not. quod nõ sẽper debet iudex ad multitudinẽ testiũ se referre. sed potius ad honestatẽ, & opinionẽ testium, qui verisimiliora negotia dicant, & ita non semper statur maiori parti. itẽ cùm testes sint eiusdem existimationis, tunc standum est numero testium.

¶ *Glo. seq. circa cõtrarietatem testium distinguit, deinde quærit, & soluit distinguendo: sunt vero per quæstionem.*

a ¶ *Aduersa.*) Super contrarietate testium ita distingue. Si vnus testis contradicit sibi expressè, non valet. 3. q. 9. *puta.* 23. q. 7. *quod autẽ.* j. *de ap. sollicitudinem.* C. *de lib. causa. l. cum precum.* & j. *de proba. c. licet.* nisi incõtinẽti hoc fecerit corrigẽdo dictũ suũ. j. tit. prox. præterea. itẽ videtur, si testis pro parte dicit falsum, in nullo valeat dictũ suũ. 9. *dist. si ad scripturas.* & 4. q. 3. c. *si testes.* §. *qui falsò vel variè.* & j. *de cau. poss. cum Ecclesia.* & 3. q. 9. *puta.* Si vero vnus testis contradicit pluribus, talis cõtrarietas nõ obstat, quia dictũ vnius testis nõ probat aliqd 33. q. 2. *admonere* & j. eo. c. *veniens.* & c. *licet.* nisi fortè cõtradicat pluribus testibus, cũ quibus est scriptus in aliquo instrumẽto. ff. *quemad. testa. aper. l. 1. in fi.* Si vero plures testes cõtradicant pluribus, & sũt oẽs ex eadẽ parte, dicũt quidã, quod nõ valẽt. arg. j. *de proba. c. licet.* sicut cõtingit in diuersis scripturis. j. *de fi. instru. imperatio.* C. *de pa. auth. l. diuersa scriptura.* Si autem cõtradicãt testibus alterius partis, valet testimoniũ plurium. sed hoc nõ placet: licet enim testes inducti ex eadẽ parte cõtradicant sibi, nõ tamẽ succũbũt talia testimonia, licet ita sit in instrumẽtis: quia testes nõ potuerũt præuidere, vt dixit. j. eo. *præterea.* Dicas, quod si testes cõtradicant testibus siue ex eadem parte, siue ex aduersa, primò cõcordabit iudex cõtrarietatẽ illã, si potest. arg. j. eo. *cum tu.* & *de pœn. dist. 1. periculosa.* j. *de verb. sign. nihil est.* & 11. q. 3. *antecessor.* & j. *de cõsue. cùm dilectus.* nisi manifesta sit contrarietas. 4. q. 9. *nihilominus.* 35. q. 6. *de parentela.* & si manifesta sit contrarietas, valet testimonium pluriũ, nisi ex altera parte tanta sit dignitas, vt merito debeat præiudicare numero, vt hic inferius dicitur vel nisi verisimiliora[b] loquantur, & plura probent. 5. q. 5. *si testes.* & j. *de prob. c. licet. ver. si.* Si vero testes ex vtraque parte omnino sint pares, pro reo fertur sẽtentia. j. *de probat. ex litteris* & j. *de fide instru. c. inter dilectos.* in fi. nisi in quatuor casibus, in causa matrimoniali, liberali, & dote, & testamento. ff. *de iudic. l. inter pares.* & j. *de re iudic. c. ult.* vbi habes illos quatuor casus. j. *de probatio. c. ex litteris.* & 33. q. 1. *si quis acceperit.* & ff. *de testib. l. ult.* Si autem neuter possideret, sed vterque petit, tunc ab aliquibus dicitur, à tertio si probationes sint hinc inde omnino pares, res diuidatur, si potest. arg. j. *de præsump. afferte.* si res est indiuisibilis, iudex potest gratificari cui vult. arg. inf. *de paro. c. si episcopus.* & inf. *de iure patro. cum autem.* & 63. *dist. si forte.* vel diuidatur res sorte. 26. q. 2. *sors.* & ff. *de iudic. l. si non tantũ de ambo.* Si vero testes contradicunt instrumento, aut cõtradicũt appl instrumẽto, in quo scripti sunt, aut alij, in quo scripti nõ sunt. Si cõtradicũt instrumẽto, in quo scripti sunt, præualent testes instrumẽto. j. *de proba. c. 2. arg. ad h. c. ff. quem. testa. aper. l. in fi.* & *in Auth. de pa. instru. §. si vero aliquid.* Si vero cõtradicat instrumẽto, in quo nõ sunt scripti, dic vt j. *de prob.* Sed quid, vbi duo petunt eandẽ vxorem, & æqualiter probant? Videtur quod detur ei, cui consentit. C. *de nup. l. viduæ* & 1. q. *ult. sanè.* si aũt nõ vult cõsentire in aliquẽ, detur ditiori, & meliori. si æquè sint per omnia pares, forte alteri detur per istam pręd. dicta. 21. *dist. clericis.* Si vero testes inducti sunt iam ad probandũ aliquẽ articulum, & alij postmodum inducuntur in contrariũ indirecte. statur secũdis. inf. eo. c. *ex tenore.* & j. eo. *fraternitatis.* & arg. C. *de contrahen. stip. l. optimam.* sed hoc intelligo verũ quando secundi sunt plures, & meliores & si æquales numero, recurratur ad dignitatẽ, vt hic, alias staretur potiùs primis. quia potius præsumitur subornatio in secundis, quã in primis. Bern.

b ¶ *Motum.*) j. *de renun. c. in præsentia.* & 4. q. 3. *si testes.* & j. *eodem c. præterea.*

c ¶ *Pro archidiacono.*) j. eo. *cùm tu. arg. contra.* ibi præsumitur, quod vtraq. pars verum dixit: quia illa directa simul poterãt esse vera: hic verò non, ideoque rectè statur maiori parti.

d ¶ *Præferenda.*) Vel saltẽ coæquanda: quia tunc iudicabitur pro reo vt dictũ est in prima notula. Quod hic dicitur. recurrẽdũ est ad dignitatẽ personarũ, vt auctoritas pręferatur multitudini, ex altera parte intelligitur, quando numerus in modicum excedit. j. *de electio. c. ecclesia vestra.* si enim multum excederet, tunc pręfertur numerus. *Arg. contra.* j. *de elec. c. dudũ.* simile 17. *dist. in canonicis.* Sed in qua quantitate præferemus auctoritatem, vel numerum? Istud erit in arbitrio iudicis discreti æquitate inspecta; quia declarari, vel regula de facili dari, non posset ff. *de diuer. & tem. præscrip. de ac. eiusmodi.*

TAm litteris.) Primò ponit, quod probauerunt testes cõtra electũ. Secundò prosequitur articulũ bigamiæ ibi. *Quia verò.* Tertiò ponit pœnam archipresbyteri, & sacristæ ibi, *Archipresbyterum.* Abbas Siculus.

CASVS. Ecclesia Lucana vacante, quidam fuit electus in episcopum. Contra istam electionẽ Archidiaconus Lucanus. & G. sacrista, & quidã alij se opponebãt, vnde denunciauerunt quædã impedimẽta domino Papæ contra electũ. & quod cõtraxerat matrimoniũ cũ vidua. domin[us] Papa super his cõmisit inquisitionẽ. itẽ arch. & G. sacrista prędicti litteras sub nomine maioris partis capituli cõtra electũ miserũt dño Papę. Capitulũ hoc intelligẽs, significauerũt Papę litteras illas de cõscientia capituli nõ emanasse, sed falsę erãt. & de hac falsitate Papa mãdauit inquisitionẽ. Iudices super his receperũt testes, & dũ vellẽt recipere testes super eo, quod elect[us] matrimoniũ dicebat cõtraxisse

traxisse cũ vidua, appellatum fuit ad sedẽ Apostolicã, ac laici, vel fœminę reciperentur cõtra ipsũ in tali articulo: vnde iudices attestatiões super aliis articulis receptas remiserũt ad dominũ Papã cũ litteris suis. Papa examinatis attestationib. illis rescribit iudicib. dicens, quòd tã per litteras ipsorum, quã per depositiones testiũ intelexit, nihil esse probatũ contra electum prædictum nisi de auditu & fama. & si super aliqua videantur esse probata, testes, vel sunt soli, vel tales, qui non potuerũt illã probare. sed quia super matrimonio propter appellationem prędictã testes nõ fuerũt producti, mandat, quatenus testes, siue laicos, siue fœminas, idoneos, qui ad hunc articulũ probandum inducti fuerint, recipiant, & examinent diligenter, excommunicantes illos, qui eos impedire prę sumpserint, quòminus testimoniũ perhibeãt veritati, quibus publicatis, si forte irregularitas probata nõ fuerit, indicant electo purgationem super obiectis, per septem canonicos maioris ecclesię, vel priores, & presbyteros ciuitatis Lucanæ: qua recepta præfigant ei terminum, quo consecrandus ad dominũ Papã accedat. Si verò irregularitas probata fuerit, vel si non fuerit probata, & si infra terminum constitutum purgationem nõ præstiterit, illũ remoueãt à prælatione Lucanæ ecclesiæ, mãdantes capitulo, vt de alio sibi prouideãt in pastorẽ. In fine dicit, quòd Archidiacõ, & sacrista, qui sub nomine maioris partis capituli domino Papæ contra electũ litteras destinauerent, ab officio, & beneficio denunciẽt esse suspensos, donec merentur domini Papæ indulgentiam obtinere: cùm per attestationes prædictas cõstet, maiorẽ partẽ capituli, huiusmodi litterarum consciam nõ fuisse. No. quòd testes singulares non probant. Item vilibus testib. non creditur. item cum opponitur irregularitas in modum exceptionis, laici, & fœminę idonei admittuntur. item qui testes impediũt, sunt excõmunicandi. itẽ infamatus debet se purgare super his, de quib. est infamatus: quod si non fecerit, repellitur. item qui litteras capituli falsæ ab officio, & beneficio debet suspendi. Item hic negatiua probatur: vt colligitur.

Lucanum electum sufficienter ostensum, nisi de auditu[a] tãtùm, & fama: cùm super aliis, si qua fortè videantur esse probata[b], testes sint vel soli[c], vel tales[d], qui non potuerunt illa legitimè comprobare. ¶ Quia verò super matrimonio, quod idem electus dicitur contraxisse cum vidua[e], testes non fuere recepti propter appellationis obstaculũ, ne Laici, vel fœminę in tali reciperentur articulo contra ipsum: Nos vt tantę irregularitatis obiectio non remaneat indiscussa, Mandamus, quatenus testes siue Laicos siue fœminas[f] † (duntaxat idoneos) qui ad hoc fuerint probandum inducti, recipiatis legaliter, & examinetis prudenter: excommunicantes[g] solenniter, si quis eos impedire præsũpserit, quò minus testimoniũ perhibeant veritati. Demum attestationib. publicatis, si fortè constiterit irregularitatem huiusmodi, non esse probatam, indicatis eidẽ electo purgationem[h] canonicam de obiectis per septem Canonicos maioris Ecclesię, vel Priores Ecclesiarũ ciuitatis Lucan. Presbyteros, seu Diaconos bonę famæ, pręstãdam, qua recepta præfigatis ei terminũ, quo consecrandus nostro se cõspectui repręsentet. Si verò vel irregularitatis impedimentum fuerit probatum: vel infra terminum constitutũ non præstiterit purgationem inductam: vos eum à prælatione Lucan. Ecclesiæ amouentes, mandetis ex parte nostra Capitulo, vt electionem de alio non differant canonicè celebrare.

¶ Archipresbyterum autẽ Lucan. & G. Sacristam, qui cõtra prædictum electũ litteras nobis sub nomine maioris partis Capituli destinarunt (cũ constet per attestationes prædictas, longè maiorem partẽ Capituli non fuisse[i] consciam † huiusmodi litterarũ) ab officio & beneficio denuncietis esse suspensos, donec mereãtur nostrã indulgentiam obtinere.

¶ Idem Dulmen. Episcopo, & Decano, & Priori sanctæ Trinitatis Eboracen.

¶ In causa liberali contra cõtumaciem etiã lite nõ contestata, testes recipi possunt. h. d. notabiliter secundum lecturam communem.

CAP. XXXIV.

CVm † olim Archidiaconus

& quòd cognouisset eam, si corrupta esset. ʒ. de bigam. debitum. & intellige, quòd contraxit in sacris: aliàs non esset criminis non contraxisset: quia tunc non esset crimen contrahere cum vidua, sed irregularitas quædam, quæ repellit à promotione: vt ʒ. de big. c. 1. 2. & 3. quod videtur potius hic fuisse.

¶ Gl. seq. reci. per obiect. de c. mulierem. & de Ver. sign. forus. & soluit. Item signat aliud contrarium, & soluit. Arg. respondet, & remittit.

f ¶ *Fœminas.*) No. quòd cum opponitur crimen, siue irregularitas in modum exceptionis contra clericum ciuiliter, indifferenter admittuntur laici, & fœminæ, vt hic patet: sicut in denunciatione. ʒ. eo. tit. *quoniam*, quia licet agitur de crimine, non agitur criminaliter: vt in *c. quoniam. sup. eod.* vnde procurator potest interuenire. *inf. de accusa. super his. in fin.* aliàs mulier non admittitur in crimine. 13. q. 5. *mulierem. & inf. de Verb. sign. forus. §. Vlt. & 15. q. 3. ex eod.* nec in testamento admittitur. *Inst. de test. or. §. testes. Ver. sed neque mulieri.* Item aliud contra. *infrà eodem de cætero. infrà de accu. ca. meminimus. & c. cum P. Manconella. 4. qu. 2. laicos. & c. ipsi Apostoli. & c. testes.* & hæc omnia contraria loquuntur, cum criminaliter agitur.

g ¶ *Excommunicantes.*] Videtur, quòd testes compelli possunt, vbi odiosa proponitur exceptio. argu. ʒ. *de elect. cùm dilecti.* vbi electores cõpelluntur detegere fraudem. sed hic nihil dicitur de testibus, sed de impedientibus testes, & ideo dicas, quòd nõ debẽt compelli. Super hoc dic. *vt no. inf. eo. tit. gl. In. And. prox. dilectorum.* vbi de hoc *in fi. notula.* & dixi *inf. de accu. super his.* in quadam notula, quæ incipit, & tamen. vbi de hoc.

¶ Gl. seq. arg. pro eis. quam reprobat.

h ¶ *Purgationem.*) Arg. pro illis, qui dicunt semper accusato indicendam purgationem, quod non est verum, nisi ex hoc infamatus fuisset. 6. q. *Vlt. quod autem. & 2. q. 5. presbyter.*

¶ Gl. seq. obiicit, & soluit.

i ¶ *Non fuisse consciam.*) Sed qualiter hoc potuit constare, cũ singuli essent in suis testimoniis singulares? ʒ. *de elect. cùm dilectus. & c. bona 1. & infra de accu. cùm dilectus, in fin.* Sol. bene potuit constare probando absentiam fratrum tempore contento in litteris. *infrà de iis, quæ fi. à præla. quanto. & inf. sed & ex tenore*: vel quotiens fiebat mentio in capitulo de hoc facto, nulla fuit habita mentio de talibus litteris. ʒ. *de prob. tertio. arg. C. ad l. Cor. de fal. qui velut.* Not. ergo, qualiter puniendi sunt, qui præter conscientiam capituli, huiusmodi litteras nomine capituli scribunt: quia tanquam falsarij puniuntur. *inf. de iis, quæ fiunt à præla. c. quanto.*

¶ Gl. seq. signat contrarium, & soluit.

a ¶ *De auditu.*) Hic ergo testimonium de auditu tantùm cũ fama non facit fidem. ʒ. *de accu. in quisitionis. §. quæsiuisti. & ʒ. de eo. qui cogn. consan. vxo. sua. super eo. arg. contra. ʒ. eo. præterea.* vbi creditur testimonio de auditu cum fama. & 32. q. 1. dixit. sed loquitur ibi de præsumptione violenta: & ibi speciale est in eo casu, alias non sufficit, sed hæc fama purgationem inducit vt in decret. inquisitionis. & hic, vt patet infertus.

¶ Gl. seq. ponit differentiam inter criminales ciuiliter motas, & mere ciuiles.

b ¶ *Probata.*) No. quòd in causa criminali etiã ciuiliter mota, licet actor habeat pręsumptionem pro se, non tamen defertur ei iuramentum. immò locum habet regula, actore non probãte reus absoluitur. *C. de eden. qui accusare.* tamen si infamatus est, ex hoc debet inde se purgare. in ciuili, aliud: quia si actor habet bonam præsumptionem pro se, habito respectu ad qualitatem personæ, & causæ: defertur ei iuramentum a. ʒ. *de iureiu. c. Vlt. & C. eod. l. in bone.*

c ¶ *Soli.*) id est singulares: & ideo non valent. ʒ *de proba. c. licet & ʒ. de elect. c. bona. & c. cùm dilectus.*

d ¶ *Tales.*) Fortè criminosi, vel malæ opinionis, vnde eis non creditur. 2. q. 7. testes.

e ¶ *Cum vidua.*) Corrupta, aliàs non obesset. 34. *dist. Valentino*

CVm olim.] Prima pars narrat factũ. Secũda ibi, *Mãdamus.* dat iudices, quib. cõmittit receptionẽ testiũ. & prouidet, quid per eos agendũ sit reo contumace. Abb. Sicul.

CASVS. Ecclesia Menen. olim fuit archiepiscopalis, quam archiepiscopus Cantuaren. tenebat pro sua suffraganea: archid. ipsius ecclesiæ mouit quæstionẽ super statu, seu libertate ipsius contra Cantuarien. archiepiscopũ in præsentia domini Papæ: vnde ipse causam commisit quibusdam iudicib., mandãs eisdẽ, quatenus nisi archiepiscopus archidiaconum prædictum possit repellere ab agendo per aliquã exceptionẽ, cõuocatis partib. vel eorũ procuratorib. ad locum idoneum, & securum, & lite legitime cõtest. testes vtriusq. partis recipiãt diligẽter, quos duxerit producendos, sed si archieps legitime citatus nõ cõparuerit per se, vel per procuratorẽ idoneum, aut litẽ noluerit cõtestari, nihilominus recipiantur testes maximè senes, & valetudinarii, quos arch. duxerit producẽdos, nõ obstã

to ap-

b *Mulier an possit esse testis in criminalibus, vide per Antonium Gymezium, to. 3. varia. re solut. c. 13.*

† *Et quia falsarũ litteras puniẽdi sunt. de quorũ pœna vid. Bar. in l. Paulus. ff. de falsis.*

c *Vnde dixit Ioã. laicos, & fœminas admittendos ad probandam famam vnde, quod dissam de accu. cum P.*

† Cap. 7. e. si. in 3. cõpilat.

te appellatione, & depositiones eorũ studeãs ad sedẽ Apo. destinare, statuẽtes partib. terminũ peremptorium, quo per se idoneos procuratores corã dño Papa se præsẽtẽt sẽtẽtiã recepturę. No. q in causa liberali reo absẽte p cõtumaciã testes recipiũtur lite nõ cõt. & sẽtẽtia fertur, & est specialis cas' fauore libertatis.

a ¶ *Menen.*] Ista ecclesia Menen. quę aliàs dicitur S. Dauid, olim fuit archiepiscopalis, sicut apparet per priuilegiũ ipsius Ecclesiæ: quam Cantuarien. Archiepiscopus tenet pro suffraganea Ecclesię suę: Archidiaconus ipsius Ecclesiæ super statu, seu libertate illius mouit quęstionem Archiepiscopo Cantuarien. dicens eam liberam esse, & per cõsequẽs debet esse metropolis super cunctis Ecclesiis Vuallię. hoc dicit Tan. qui factum nouit.

† *Locus. n. longè securus esse debet. ac talis, ut omnes ei inquietatoris suspicio procul absit.*

¶ *Gl. seq. reci. per q. quales erat hac exceptio & tria ponit exempla, & primum reprobat. & contra reprobationem legẽ allegat.*

b ¶ *Per exceptionem.*) Forte obiiciebat ei, qui habebat mãdatũ, & sine litteris sui capituli, & Episcopi nõ erat audiẽdus: vt *ĩ. de procu. c. 1.* Sed non est verum in hoc in hoc casu: quia quilibet alius etiam minor potest prosequi iniuriã Ecclesię suæ, ne trahatur in peiorem statum *12. q. 2. non liceat.* etiam aliis contradicentib. *ff. de lib. causa l. 1. 2. & 3.* licet aliàs coniũ ctã personã repellatur, si agat contra voluntatem aliorum *ff. de procu. l. Põponius. §. Vlt.* hic nõ est ita: nam quilibet agere tenetur pro Ecclesia. *2. q. 7. quapropter. & 3. q. 1. non vos* & sic vnus tuitè resistit omnib. *31. de Nucana. & inf. de iis, qua fi. à ma. par. c. cum in cunctis.* arg. cõtra *ff. qui, & à qui. ma. lib. nõ fi. ff. quis hac lege. §. quotiens.* ª Et ita intellige de alia exceptione, putà rei iudicatæ, vel quia esset excommunicatus, vel aliam consimilem. Ioan. Item arg. est hic, quod exceptio peremptoria ante lit. contest. potest obiici, & probari, & sic repellitur actor ab agendo: quod verum est in tribus casibus. *ĩ. de lit. contest. c. exceptionis. in concilio Lugdun* (*lib. 6.*)

Menen.ª aduersùs Cantuarien. Archiepiscopũ super statu Menen. Ecclesiæ proposuerit quæstionem: *& infra.* ¶ Mandamus, quatenus nisi pars aduersa prædictum Archidiaconum per exceptionemᵇ legitimam repellere valeat ab agendo partibus, si poterit fieri, vel procuratoribus earum ad locum securum†. & idoneum conuocatis, & lite legitimè contestata, testes, quos Archiepiscopus in Anglia, & quos Archidiaconus duxerit producẽdos in Vuallia, recipere procuretis.

¶ Verùm si Archiepiscopus citatus legitimè, vel per se, vel per procuratorem idoneum noluerit comparere, aut litem etiam contestari: vos testes maximè senes. & valetudinariosᶜ, quos Archidiaconus duxerit producendos, sublato appellationis obstaculo admittatis: & depositiones eorum conscriptas ad sedem curetis Apostolicam destinare: statuentes partibus terminum peremptorium, quo per se, vel responsales idoneos, nostro se cõspectui repræsentent, sententiã recepturæᵈ.

¶ Idem Priori de Belonic. † & Lecto Ecclesiæ de Borellis.

† *Bolenti.*

¶ *Publicatio attestationib. admittitur aduersarius ad probandum cõtrarium. si ante publicationem super hac probatione contraria instrui non potuit. h. d. & est casus singularis.*

a *Secundũm Io. solue, quòd ibi fauore libertatis in ea retinẽda requirit consensum omnium patronorum. qui sunt eiusdẽ gradus. hic fauore Ecclesiæ in eius libertate defendenda admittit alterum. Io. And.*

b *Et Gof. & Hos. addentes aliã rationem. scilicet. personam animarum.*

c ¶ *Valetudinarios.*) Sic *ĩ. Vt lit. non contest. quoniam. 1. responso.*

¶ *Gl. se. reci. per obiect. do dec. quoniam, dat duas solutiones. primã reprobat: contra secundam opponit, & oppositioni respondet, finaliter approbat primam.*

d ¶ *Receptura.* Sic videtur, q cõtra cõtumacẽ possit procedi vsque ad sẽtẽtiã lit. nõ cõte. Si hęc est vera littera, & loquitur de diffinitiua: sic nõ solũ senes, sed omnes indifferẽter sunt recipiẽdi: & hoc videtur dicere satis litera, testes maximè senes, & sic illud, maximè, propriè ponitur. Et sic est iste vnus casus, in quo fauore libertatis recipiuntur testes lit. nõ cõte. & sẽtẽtia profertur, sicut cõtingit in electione prælati, vel matrimonio carnali. *sup. Vt lit. nõ conte. quoniam. §. porro.* Et est ar. ad hoc. *C. de inge. ma. l. diffamari* Et sic intelligebat Tan. ᵇAlij exponũt istã litteram, sentẽtiam. i. interlocutoriam, s. de missiõe in possessionẽ, si altera pars nõ venerit. vel si partes venerint, litẽ primò cõtestabunt. Sed prima lectura ex ipsa patet littera. nam si Papa vellet intellexisse de interlocutoria, de ea mẽtiõẽ fecisset. *inf. de decs. ad audiẽtiã.* & *inf. de trãsla. inter corporalia.* Sed multum videtur obstare huic, cum dicit, senes, & valetudinarij, cum illi consueuerunt recipi lit. non cont. vt *in ca. quoniam* Vnde si Papa, intelligebat. quòd in casu isto possint recipi lit. nõ cõt. de parte actoris, simpliciter dicere debuit, recipiatis testes, quos archi. duxerit producendos: secundum quòd præcepit in casu consimili, cum actor absẽs est contumaciter, & reus præsẽs. *ĩ. de do. & cõt. cauti, quę.* ideoq. videtur, q loquatur hic de sẽtẽtia interlocutoria, & testes senes, & valetudinarij recipiantur, nec copia subtrahatur probationum ex eorum defectu: vt *ĩ. Vt lit. nõ cõt. quoniã.* & secundã h. d. maxime, i. tãtũ. Vel dic, vt dixit Tan. & hoc põt intelligi ex eo qđ dicit, maxime, quod verbum non fuit in antiqua cõpilatiõe, & quia non recipiuntur testes lit. non cont. cum fit missio in possessionẽ ppter cõtumaciam, sed summatim cognito negotio fit missio. *ĩ. Vt lit. non cont. cum in reg. quoniam frequenter. §. 4. & ante. & in alia & §. sequẽ.* Bern.

CAP. XXXV.

EX † tenore vestrarum accepimus litterarum, quod cũ vobis causam, quę vertitur inter R. militem & M. mulierem, cõmiserimus fine debito terminãdam: *& infra.* ¶ Pars mulieris proposuit, quòd dictus miles priùs corporale pręstitit iuramentũ, quòd ipsam duceret in vxorem, & postmodum carnaliter cognitamᵉ traduxit in domum† Miles verò hoc inficiabaturᶠ omnino, adiiciensᵍ, quòd etsi hæc vera essent, eam tamen de iure habere non potuit eo quòd aliã tunc viuentemʰ, priùs duxerat in vxorem. Cùm per testes militis videretur esse probatũ, quòd ipse ante festum Purificationis beatæ Virginis, B. † mulierẽ solẽniter accepit in vxorem, & testes M. mulieris dicerent, quòd in septimana paschali sequẽte festum prædictum, de ea ducenda præstitit iuramentum, prædictus miles ab impetitione ipsius absolui cum instantia postulabat. Verùm ex parte sæpe dictæ mulieris extitit replicatũ quòd eo tempore, necnon & ante †, quo testes dicti militis dixerant eum cum alia matrimonium contraxisse, fuerat semper in Eboracen. prouincia commoratus, cùm testes ipsi dicerent, hoc longè extra dictam prouinciam actum esse: determinan-

† *Ca. l. eius in comp. l. ii. Et de materia Vt de late per Innocentium reg. quoniam frequenter. §. 4. & ante. & in alio & §. seque. Bern. Et si publicentur attestationibus.*

EX *tenore.* Publicatis attestationib. testibus priorum testiũ potest indirectè probari: sic communiter sum matur, sed hęc summario nõ cõtinet vi que quãq. veritatẽ, vt probat Panor. Cõis diuisio. Secũda ibi, *Quia igitur.*

† *Vide l. 1. C. de spon salib. & in l. 2. co. tit.*

CASVS. Inter R. militẽ, & M. mulierẽ causa matrimonij coram quibusdam iudicib. deli gatis vertebatur, corã quib. mulier ponebat quòd dictus miles corporaliter pręstitit iuramentũ, quòd ipsã duceret in vxorem, & postmodum carnaliter cognouit eandem, & traduxit in domum. Miles vero illud inficiabatur omnino, adiiciens, quòd si hęc vera essent, eam tamen de iure habere nõ poterat in vxorem, ex eo quòd aliam tunc viuẽtem priùs duxerat in vxorem: ad probandam intẽtionem suam pars vtraq. testes produxit: testibus publicatis per testes militis videbatur esse probatum, quod ipse ante festum Purificationis beatæ Mariæ virginis, B. mulierem acceperit in vxorem, & testes M. mulieris dicerent. quòd septimana paschali sequenti festũ prędictum de ea ducenda corporaliter præstitit iuramentum: dictus miles petebat ab impetitione ipsius mulieris absolui. Ex parte mulieris fuit replicatum, quod eo tempore, & etiam ante, quo testes militis dixerant eum cum alia contraxisse, fuerat semper in Eboracen. prouincia commoratus cum testes militis dixissent hæc longe extra dictam prouinciam acta esse, determinantes tempus, & locum, & hoc erat parata probare per testes. Sed contra fuit ex aduerso responsum, quòd cum attestationes iam essent publicatę hinc inde, locus productioni testium iam non erat. dubitauerunt iudices, vtrùm testes mulieris essent super hoc articulo admittendi. Consultus Papa respondet, quòd testes mulieris sunt ad probandum illum articulum admittendi. No. quòd negatiua quæ habet determinationem loci, vel temporis, indirectè potest probari. Item super nouo articulo publicatis attestationib. possunt testes recipi.

† *Alias, viuẽ. B. mulierẽ accepisset solenniter, &c.*

† *In pluribus antiquis legitur: necnon, & antequam.*

e ¶ *Cognitam.*] Et sic inductum fuit matrimonium pręsumptũ. *ĩ. de eod appo. de illis.* contra quam præsumptionem non admittitur probatio in contrarium. *ĩ. de sponsa. is, qui fidem.*

f ¶ *Inficiabatur.* Et ita per narrationem, & responsionem facta est contestatio litis. *sup. de elec. dudum 2. & §. de lit. conte. c. Sincero. & C. de lit. contest. l. Vni.*

g ¶ *Adiiciẽs.* In modũ exceptionis. sic *sup. de or. cog. c. 1.* & ex istis verbis debes instrui, qualiter debeas respondere, & sub qua forma quia sic excipiendo confiteris. *ĩ. de exce. cùm venerabilis.* Vbi de hoc. & *ff. de exce. nõ vtique. & inf. de exce. venerabilẽ.*

¶ *Gl. seq. obiicit. & sol. finis reci. per quæstionem, an data quod verum esset primam videre, &c.*

h ¶ *Tũc viuẽtem*) Ille allegabat turpitudinem suam, vnde non debuit audiri. *ĩ. de do. inter dilectos & ĩ de cons. prab. cum super quæstione. & ĩ. de confes. cùm super c.* sed in casu isto, & in quolibet

c Concedit transactio ne. C. de transa & in l. mercali. C. de cond. ob tur. cau.

bens, ibi vertitur periculũ animę, audiatur allegãs turpitudinẽ suã. *In resti. vt. & inf. de eo qui sud. lacer. & c. cum, argumen.* & in causa liberali auditur aliquis confitens turpitudinem suam. si se vendidisse filium ingenuum. *C. de libe. causa. l. 1.* Vincen. Item ex eo quòd dicit tunc viuente patre, quòd hæc nõ poterat esse vxor: sed si prima esset defuncta, & hæc sciebat illum illã habere, antequã contraxit cum eo, eam potest habere non posse. *inf. de eo. qui dux. in matr. super hoc. & c. ex tenore. & c. cùm habere.* si verò credebat eũ esse solutum, quãdo cõtraxit cum eo, bene pos set eum habere. *inf. de eo. qui dux. in matrim. c. & c. Significasti.* Ber.

¶ Glo. seq. recitetur per quę. Sed nunquid an præsentia probare liceat & c. solnis absoluenm.

a ¶ *Admittendos.*) Hic habes expressè, quòd post publicationem testiũ, etiam in eadem instantia iudicis testes recipiũtur super nouo articulo vel exceptione. *s. eo. de testi.* ibi de hoc. & *s. eod. fertes. & C. de excep. si quidem C. de proba. l. ea.* Item ex a. eptionem. & inf. de exce. c. denique. super veteri vero non sunt recipiendi. *s. eod. fraternitati.* vbi de hoc. Sed certè licitum est muliere probare absentiam viri, ergo & eodem modo licitum est viro probare præsentiam a: qa mors. Item vtrique gerundũ est. *ff. de proba.* circa eũ, quia non debet actori licere, quod reo non liceat. *ff. de reg. iu. l. non debet.* Et ita est arg. quòd postquam didici testificata, non possum inducere testes super eodem articulo: sed alius est modus inducendi, & ad aliud nunc quam primo, *inf. eo. c. Sententia. & c. cùm in tua.* ADDITIO. Vincẽ. tamen dixit, quòd in decr. non habet locum nisi incontinenti post publicationem voluerit probare contrarium.

res tẽpus, & locũ, quod per testes idoneos erat probare nõ parata. Sed econtra sunt ex aduerso responsum, quòd cùm attestationes iam essent hinc inde solenniter publicatę, locus productioni testium iam non erat. ¶ Quia igitur dubitatis, vtrùm post publicationem attestationum super illo articulo debeant testes admitti: nos inquisitioni vestræ auctoritate præsentium respõdemus, testes mulieris ad probãdum illum articulum admittendos a.

¶ Idem Priori sancti Victoris.

¶ Indulgenda est in causa, quam productio testium petita cum solẽnitate legali, causa legitima non suffragãte: alias legitimè appellatur.

CAP. XXXVI.

Significauerunt † nobis: *& infra.* ¶ Cùm causa, quę vertitur inter Abbatem, & Monachos sancti Dionysij ex vna parte, ac Abbatissam, & Moniales de Forcellis ex altera, tã super proprietate, quàm super possessione prioratus de Argẽtolio †, Iudicibus à nobis commissa fuisset: & Moniales super causa proprietatis priùs litem ingressæ, testes produxissent in illa, postmodum possessionis iudiciũ, suspẽso petitorio, intẽtarũt b: & *i.* Vnde in causa possessiõis, quã Moniales petebãt ea ratione c, quòd illæ, quib ipsæ successerant, inde fuerant violenter eiectę: testes fuerũt ab vtraque parte producti, & cousq; processũ, vt publicatio fieri iam deberet d: & *infra.*

¶ Mãdamus, quatenus si vobis cõstiterit Abbatem, & Monachos, quartã productionẽ testiũ, cũ iuris solẽnitate e super possessorio petiuisse, & propter hoc intra decem dies f post interlocutoriam sententiã appellasse (nisi fortè Iudices quartã productiõẽ negauerint, vt eo quòd voluerit effrenatã g multitudinẽ testiũ refrenare) vos ad quartã productiõẽ (adhibita solẽnitate legali) admittatis eosdẽ, ipsos (si in probatiõe h defecerint) in expẽsis legitimis condẽnãtes i. ¶ Et nisi adeò sit in petitoria iã processũ, vt plenè possit de proprietate liquere k, vos causã possessiõis, ad quam de iuris beneficio Abbatissa, & Moniales habuere recursũ l primũ terminetis.

c ¶ *Ea ratione.*) Hęc ratio bona erat, quia inter dictum vnde vi, datur hæredi, & bonorũ possessori. *ff. de vi. & vi ar. l. 1. §. interdictũ hoc in fi.* & datur in hæredem in id, quod ad eum peruenit. *ff. de vi. & vi arm. l. 1. § pen. & l. 2. & 16 q. 6. si episcopum.* Et intellige quod datur contra hęredem iuris. *C. si ex delic. defun. l. Vnica.* non autẽ contra hæredem rei: quia non omnis, ad quem res peruenit, tenetur interdicto vnde vi. *s. de resti. spol. cùm ad sedem. & ff. de vi. & vi arm.* cùm a te. si tamen scienter rem illam recepit, à deiectore, tenetur. *s. e. re. Sæpe contingit.* Vincen.

d ¶ *Deberet.*] Monachis petentibus quartam productionem testium, cùm solennitate legali super iudicio possessorio: quia cum iudices denegarunt monachi appellarunt ab interlocutoria contra eos lata. *vt inf. patet.*

e ¶ *Solemnitate.*) Quam dicatur habes *inf. eo. c. pen. & in quere, tra auth. e. tit. §. quia verò.*

f ¶ *Intra decem dies.*) In c. cum dem tempus datur ad olim de appellandum, à diffinitiua. *2. q. 6. anteriorum.* Et sic patet, quòd infra x. dies debet appellari ab interlocutoria. *s. de elect. cùm dilecti.* alias transit in rẽ iudicatã, et vt ibi dicitur. idem etiã tẽpus datur ad supplicandum. *C. de precibus imper. offe. Auth. quæ supplicatio* Vincen.

g ¶ *Effrænata.*) Not. nouitatem iuris: sed ratio est antiqua. sic *s. prox. & c. ff. de testibus. l. 1. in fi.* & ex eadem causa posset iudex denegare tertiam, & etiam secunda. *sim. ff. de iud. nunnquã.* d *24. q. 3. de illicita. & s. de dolo. & contumacia. cùm dilectis.* ex quo eadem subest causa in secunda, siue in tertia, vt in quarta idem secũdum est hincinde. *s. de transact. inter corporalia.* Vel si infra certum tempus causa deberet terminari. *supra de offi. del. si causis.* Vincent.

h ¶ *In probatione.*] Scilicet quòd nõ probent se appellasse infra decem dies ex causa præmissa.

¶ *Glo. seq. ebucit. & solute.*

i ¶ *Condemnantes.*) Et sic patet, quòd appellans iniustè condẽnãdus est in expẽsis alteri parti, & istud generale est. *2. q. 6. omnino. & s. de appellation. vt debitæ.* & quòd remitti debet ad eundem iudicem, à quo appellauit. vt dicit illa decret. *vt debitus. c. & eod. tit. cùm in ecclesia.* Sed quare secundùm iura prædicta non remittuntur partes ad priores iudices, si apparuerit monachos frustratoriè appellasse? Hoc ideo contingit, quia priores iudices retulerunt negotium domino Papę, & ita desierunt esse iudices per relationem: vt *s. de off. leg. licet in pr. & C. de rela. l. 1. & 2.* & vt patet ex prin. c. 6. Quid iuris sit de huiusmodi expensis, dictum est plene *sup. de dolo. & contumacia.* fines. Bernard.

k ¶ *Liquere.*] Non videtur, quòd plenè liqueat, nisi postquam renunciatum fuerit, & conclusum: cùm ante renunciationem possint partes adhuc producere testes super nouo articulo, & instrumenta. *argu. supra de elect. dum. infra. de fide instr. cùm dilectus.*

¶ *Gl. seq. recitetur per q. scilicet quid de fructibus monialibus obtinentibus in possessorio, & monachis in petitorio.*

l ¶ *Recursum.* Sed esto, quòd moniales obtineãt in possessiõe, ergo habebũt rẽ cum fructib. à tẽpe deiectiõis. *s. de rest. spo. gratis. & de vi. & vi ar. l. 1. §. qui vi deiectus est.* sed pone, quòd monachi obtineãt postea in petitorio, ergo habebũt rẽ cum fructibus à tempo

b Adde quod hæredes appellatione veniat in l. hæredis. cũ l. 10. ff. de verb. signif.

† Quando autem autem conficiatur in Bertrius in c. prout de dolo. & contu. in add. gl. in c. decernimus. 3. q. 9.

c Quid autem qui aliud item, quod dicitur no. de app. cum cessante. Io. And.

d Adhoc inducitur, quod quando dantur dilationes, quã deg. Cum pro consumptis. Io. And. Concor. l. fi. §. illud. C. de tem. app. & ibi B. Petr. de Bel. per Cyn

f Vel de illo quod appellationis inst. de appel. cùm appellatio nib. li. 6. Io. And.

CASVS. Significauerũt. Si sine causa negetur quarta dilatio petita cũ solennitate legali, potest appellari. In prima ponitur appellantis decisa narratio. In secunda appellationis commissio ibi, *Mandamus.* Abb. Sic. CASVS. Inter monachos S. Dionysij ex parte vna, & Abbatissam, & moniales de Forcellis ex altera, nam super possessionẽ, quã super proprietatẽ prioratus de Argẽtolio corã iudicib. delegatis quãdo vertebatur Moniales super causa proprietatis primitus sunt iudicium ingressæ, & testes produxerunt in illa. Post modũ iudicio petitorio suspenso, possessionis iudicium sunt ingressæ, super quo testes ab vtraque parte fuerunt producti ita quòd publicatio testiumfieri iam debebat: sed monachi quartã productionẽ testiũ cũ iuris solennitate petierũt super iudicio possessorio, quã cùm iudices denegassent, ipsi sedẽ Apost. appellarunt ab ipsorũ interlocutoria: quibus peractis iudices processum suum domino Papæ significauerũt: mãdãt Papa quibusdã iudicib. quaten si cõstiterit eis abbatẽ, & monachos quartã productionẽ testium cum iuris solẽnitate super possessorio petiuisse, & propter hoc inf. x. dies appellasse post interlocutoriã iudicum, ad quartam productionẽ testium cum solẽnitate iuris admitãt eosdẽ, nisi fortè iudices quartã productionẽ negauerint, vt effrenatã multitudinẽ testium refrænarẽt: & si in probatione appellationis defecerint, in expẽsis legitimis parti alteri cõdẽnẽtur, & causam possession is, ad quã moniales habuerunt recursum, primitus debeãt terminare: nisi esset in petitorio processum in tantũ, quòd possit de proprietate liquere, & tunc qõnẽ determinẽt simul vtrãq; sed si de proprietate ad plenum adhuc non constet, procedent in ipso iudicio possessionis finito. Nota, quòd primò cœpit agere de proprietate, potest redire ad iudicium possessionis suspenso petitorio. Item quarta productio dari debẽt cũ solẽnitate legali: alioquin appellatio propter hoc interposita valet: nisi denegetur ex causa, vt hic dicitur. Itẽ interlocutoria transit in rem iudicatã, nisi appelletur ab ipsa infra decẽ dies. Item qui deficit in probatione appellationis, quam interposuit, condemnari debet alteri parti in expensis.

b ¶ *Intentarunt.*) Quod eis licuit. *s. de cau. poss. pastoralis. & ff. de vi. & vi arm. cù fundũ. §. vi. & ff. de acq. poss. naturaliter. §. nihil.*

tēpore litis contest. super proprietate: & imputēt sibi moniales, q̄ primo intentarūt iudiciū proprietatis: quia litis contestatio exæquat oēs possessores, & per litis contest. fiunt malæ fidei possessores, & ideo fructus post lit. cont. oēs restituendi sunt cū ipsa re. *C. de rei vend. certū est. & ff. de pet. haer. sed & si lege. §. si ante litē.* Sed forte inspicitur litis cōt. de nouo facta super proprietate: & quæ moniales primo cōueniebant, modo conueniuntur. Et hoc verum est secundū legistas, qui dicunt q̄ ex toto renunciatur iudicio proprietatis, antequam admittatur ad possessoriū. Secundū iura canonica nō renunciatur iudicio proprietatis, vt hic dicit: quia postea debēt procedere in iudicio proprietatis. Sed secundum hoc videtur, q̄ fecerunt sibi præiudicium circa fructus perceptos, & post litis cont. super proprietate, si monachi postea obtineant in iudicio proprietatis. Io.

minetis, in causa proprietatis postmodum processuri: alioquin quæstionem terminetis simul vtranque.

¶ Idem Episcopo Placentino.

¶ *Diligenter examinandi sunt testes, & puniendi, qui eos impediunt: & ipsorum testium multitudo est per Iudicē restrenāda.*

CAP. XXXVII.

CVm causam quę inter Archiepiscopum Rauennat. ac cōmune Fauentię. *& infra.* ¶ Quia verò vtrique partis nimis existeret onerosum, vt testes producerent corā nobis: Mādamus, quatenus recipias testes, quos vtraque pars, tam super principali negotio, quā in personas [a] testium duxerit producendos, ac eos diligenter examinare procures [b], & de singulis circunstantiis [c] prudēter inquirens, de causis [d] videlicet personis, loco [e], tempore [f], visu, auditu, scientia credulitate, fama, & certitudine, cuncta plenè conscribas: *& infra.* Testes [g] autem, &c. ¶ Quòd si fortè Fauentini, vel alij, eos quos dictus Archiepiscopus ad perhibendum testimonium veritati duxerit producendos, præsumpserint impedire: tu ipsos ab huiusmodi præsumptione cessare compellas [h]. Volentes autem effrænatam [i] multitudinem testium refrenari: volumus, vt hinc inde quadragenarium numerum testium excedere non permittas: ita videlicet vt si

(Vm causam.) Habet tria dicta, vt patet ex summatione. Secundum ibi, *Quòd si.* Tertium ibi, *Volentes.* Abbas. CASVS. Inter Archiepiscopum Rauennaten. & cōe Fauentiæ vertebatur quæstio super iurisdictione quorundam locorum, de qua habetur *s. de proba. licet.* Causa illa delata fuit ad dominum Papam lite cont. & præstito iuramento ab vtraque parte de calumnia, quia difficilè fuerat vtrique parti testes producere coram Papa, mandauit Episcopo Placentino, quatenus recipiat testes, quos vtraque pars tam super principali quā in personas testium duxerit producendos, & eos diligenter examinet: & de singulis circunstantiis prudenter inquirat, de causis, loco, tempore, auditu, visu, scientia, & de omnib. ad negotium pertinentib. Quòd si forte Fauētini, vel alij testes, quos archiepiscopus duxerit producendos, præsumpserint impedire, ipsos ab huiusmodi præsumptione compellat. Vt autē effrēnata multitudo testium refrēnetur, præcipit, vt hinc & inde quadragenarium numerum excedere non permittat, ita vt si Fauen. depositiones testium voluerint ratas habere, quę ab episcopo Ferrariensi, & abbate Pomposiano receptę fuerint, testes ibi computentur in numero prælibato: alioquin cùm attestatiōes illæ sint clausæ, iidem testes, si necesse fuerit, iterum producantur. Nota, qualiter iudex debeat examinare testes. Item qui testes impedit, quominus possint perhibere testimonium veritati, puniendus est. Item vltra quadraginta testes pars inducere non debet. Item vltra xl. dicitur effrænata multitudo testium.

¶ *Gl. seq. obiicit, & soluit.*

a ¶ *In personas.*) Sed cum exceptio, quæ opponitur in personas testium, debeat reseruari in tēpus disputationis post publicationē testium: *vt s. eo. præsentiū.* quare Papa dicit, quòd statim hoc faciāt. Ideo fecit, ne differatur negotium: quia præsumptio erat cōtra Fauētinos, ne causa protrahēdi negotium obiicerēt in personas testium post publicationē. Vnde Papa voluit super hoc prouidere, & ideo nō fuerunt admissi. ad hoc supra, de prob. licet. in casu tamē statim admittitur ad probādum, vnde cùm dicitur, quòd ille sit odiosus ex criminali causa, statim debet hoc probare. *C. de testib. Auth. si dicatur.* si ex leui causa, vel pecuniaria odiosus dicitur, recipiatur eius dictum, & in tēpus disputationis reseruetur huiusmodi quæstio: vt ibidē dicitur in Auth. *eo. tit. §. si verò. coll. 7.* [a] Itē & in alio casu, cùm obiicitur testi, quòd sit seruus, si dicat se liberum, non debet admitti, nisi priùs ostendat chartam suæ manumissionis. *s. eo. tit. in auth. si testis seruilis.* argu. contra quod statim debeat audiri, qui obiicit crimen testi. *s. eo. ex parte A.*

b ¶ *Procures.*) Sigillatim per se, alias non valerent eorum dicta. *j. eo. Venerabilis. & j. de accus. inquisitionis. §. 1. & s. de elect. quia propter arg. C. de testi. nullum.* Bernar.

c ¶ *Circūstantiis.*) Alias nō peruenitur ad veritatē. 23. q. 8. occidit. an, s. lucri gratia, vel inimicitiarū testificētur, & de aliis circumstantiis, de quib. traditur. *ff. eo. l. 3. & 4. q. 3. c. si testes.* Bern.

¶ *Gl. seq. tractat primò de teste, qui nō reddit causam scientiæ interrogatus, Sed nō: secūdò quærit, alle. pro, & contra, & soluit: tertio tractat, quomodo testis cognoscere debet illos, de quib. deponit.*

d ¶ *De causis.*) Causam enim scientiæ dēt quærere iudex, quā si nō reddiderit, nō valebit dictum testis. *4. q. 3. si testes. §. solam. & 2. 4. q. 3. si habes. & in Aut. de test. §. licet dudum. coll. 7.* Si verò iudex non quæsierit, & testes simpliciter dixerint se scire, valebit: *j. de re iud. sicut.* vbi de hoc. & *ff. de no. ope. nuntia. de pupillo §. quis nunciat. in fi.* Et de personis ipsorum testiū, an sint honesti. 4. q. 3. §. 2. Sed nunquid testis tenetur respōdere, an sit criminosus, periurus, vel talis, q̄ nō possit testificari? Et videtur, q̄ sic: quia istę sunt circumstantię, de quib. quæritur *ff. eo. l. 3. & 4. q. 3. si testes.* & quia testis in causa criminali, & ordinandus ęquiparantur, *3. q. 7. ipsi. postulo. & c. testes.* sed ordinandus tenetur dicere crimen suum. 50. *di. ex pœnitentib. & 24. dist. 1. Vlt. op. arg. j. de excep. denique.* Sed contrariū nō inuenitur, ergo stabimus legib. prædictis: quod enim non mutatur, quare stare prohibetur? *C. de testa. sancimus.* Sed contra videtur, q̄ nō teneatur respōdere: quia nemo tenetur prodere se, *de pœni. dist. 2. non tibi dico.* Hæc auctoritas loquitur de eo, qui in iudicio animę confitetur, & ille non tenetur crimen suum occultū publicè censeri. Quid dicemus? Satis potest dici, quòd debet respōdere saltē ad ea, de quibus traditur *4. q. 3. si testes. & ff. eo. tit. l. 3.* Et op. *arg. j. de accu. inquisitionis. §. 1. & fi de aliis interrogentur* [b]. Et satis videtur honestum, quòd non interrogentur nisi de his, de quibus fit mentio in ll. prædictis: quia talia non sunt amplianda, sed restringēda. Prætereà testes debent cognoscere litigantium personas, à quibus, & contra quos inducuntur, quando agitur de contractibus: aliter non videtur, quòd possint congruè testificari. *arg. in Auth. eo. tit. §. 1. col. 8. & in Auth. de iust. can. circa prin. §. si quis igitur. col. 6. C. de iure delib. sancimus. §. sin autem dubius. in fi.* & si dubitetur, an testes cognoscant contrahentes, vel litigantes, exhibendi sunt ipsis testibus, vt eos cognoscant: & in eadem forma, in qua esse consueuerunt: quia mutata forma, & substantia quasi mutata videtur *ff. de exhib. Iulianus. §. sed & si quis.* Illud frequēter fit, præcipuè vbi factum suspectum præsumitur.

e ¶ *Loco.*) Exemplo Danielis.

f ¶ *Tempore.*) Quia si etiā sunt, siue in loco, siue in tēpore, nō valet eorum dictum. *3. q. 9. nihilominus.* nec intellige de tempore, id est, de qualitate temporis, nisi esset suspectus testis, vel ex tempore, id est, ex mora. & ex hoc etiam redditur testimoniū suspectum. *4. q. 3. c. si testes. § item in testibus considerandum est.* Cùm enim testis præsumitur suspectus, quibuscumque modis potest, inquirenda est veritas. *arg. 30. q. 5. iudicantem. & 35. q. 9. graue. & C. de eden. si apud quem. in fi.* Iudex ergo discretus in omnibus istis, & aliis, per quæ possit veritas meliùs perscrutari, debet interrogare: aliter enim ad veritatem non possumus peruenire. 23. q. 8. *occidit.*

ADDITIO. Vnde versus:

Auditus, visus, persona, scientia, causa,
Fama, locus, tempus ac certum credulitasque
Dum testes recipit, iudex hæc cuncta notabit.

g ¶ *Testes autem.*) clausula ista non recipit omnia superiora: quia testes illi, qui inducuntur super criminibus, non compelluntur *j. eo. tit. prox. dilectorum.* vbi de hoc.

¶ *Gl. seq. quærit de impediente, quid si non potest compelli. alleg. habeatur pro producto, & signat contrarium.*

h ¶ *Compellas.*) *Per excom. supra eo. tam litteris.* & hoc bene potest: quia præstat impedimentum causæ: & quia iurisdictio ad omnia extenditur, sine quibus causa expediri non potest. *sup. de offi. deleg. præterea. & c. prudentiam. §. 6. ad fi. & c. 1. & c. suspicionis. & suprà eo. tam litteris. & ff. de iurisd. om. iud. l. 2.* Et si secus si nullo modo potest compelli, & ita testes non possunt inde dicere veritatem, quid erit? Videtur, quòd debet haberi pro producto, ac si deposuisset contra illum, qui fecit illum impediri, vel consentit: quia si vellet prohibere, ne taliter impediretur, bene posset [c], *j. eo. constituentus arg. 3. q. 7. c. infames. Ver si quis adeo. arg. contra. 1. q. 4. quia præsulatus.*

i ¶ *Effrænatam.*) Sic. *s. eo. c. prox. & ff. de testi. l. 1. in fi.* Et sic vltra xl. dicitur esse effrænata multitudo, sic *j. de cle. excom. ministratores.* Sed hoc potiùs consideratur secundum magnitudinem causæ, & personarum qualitatem: nam quādoque xxiij. millia dicuntur pauci. 45. *dist. disciplina.*

¶ Gloss.

† Ca. 10. e. tit. in 3. compil. *Ideo verò tam diligens cura in examinandis testibus adhibēda est per iudicem, ne mendacium dicant, facit Deuter. c. 19.* Eleuther. Papa. in c. iudicantem. 40. q. 5. *& videto Sumam. cathol. inst.* ar. 64. n. 10.

a *Et eo casu dixit G. loqui hāc litterā cū exceptio talis est, quæ non repellit testē, sed reddit testimonium eius suspectū, propter quod reseruetur exceptio. & idē nota. j.* de excep. c. 1. Io. And.

b *Nec lo. q. 1. quærēdum quid iudex potest in genere quærere aut specialiter possit esse reperta adhuc.* 8. q. *Astaldus. Io. And.*

Danieles. 6. 13

c *Dicebat Hos. quod si principalis vel alius eo mandante hoc fecit, habetur testis pro producto, ar. ff.* si quis cau. l. 1. § 1. similimodo. *Idem si hoc fiat per alium amicū principalis ipso principali tacente, & dissimulante arg. j. de simo.* sicut nobis & c. nobis. *Et secus si hoc fiat ab inimico, vel etiam amico ipso sine scitu, de contradicente, vt ibi & ff.* ex quibus cau. in poss. eat. l. pe. Io. And.

¶ *Glossa sequens ponit duas lecturas, & secundam reprobat, demum quaerit, & soluit.*

a ¶ *Voluerint.*] Hæc litera potest intelligi secundùm dist. illius *l. C. eod. tit. l. Vlt. ǰ. eo. præsentata.* ª Vel dic, vt dicebat Io. & Lau. quod quamdiu attestationes sunt clausæ, possunt adhuc iidem testes iteratò induci, vt addant: quia forte tunc non habebant omnia in memoria. *in Auth. eodem tit. §. quia verò. multi. & arg. ff. de quæ repeti.* vel vt corrigant errorem suum, sed illud non credo: quia hoc debent facere in continenti, & non ex interuallo. *infrà titulo prox. præterea. in fine.* Et arg. ad hoc. *35. quæ st. 6. de parentela. §. ver. discordasse.* Sed si quis testis secundò inductus dicat contrarium eius, quòd primo dixit, tunc dictum suum non valet, nec creditur ei. *arg. infrà. eodem, cum in tua. ǰ. de appel. solicitudinem. in fin.* nisi fortè ita esset, quòd primæ attestationes non valuissent, putà ab eo receptæ, qui nullam habebat iurisdictionem, vel potiùs quia pro non scriptis debent publicari, sed potiùs indici. *ff. quibus mod. pign. vel hypoth. sol. l. 2. in fine.*

ª *Et fortè iste episcopus, & abbas fuerāt arbitri, vel fortè delegati, quorum prætensi ferant sine tertio collega, vel alter eorū fuerat recusatum, secundùm Vin. Io. An.*

Fauentini testium depositiones ratas habere voluerint ª, quæ à Ferrarien. Episcopo, & Abbate Pompon. receptæ fuerint: testes ipsi computentur in numero prælibato: alioquin (cùm attestationes ipsæ sint clausæ) iidem testes, si necesse fuerit, iteratò producantur.

¶ Idem de Nouo fonte, & Casædei Abbatibus.

¶ *Attestationes receptæ in summaria, fidem non faciunt in plenario iudicio. Et illarum publicatione non obstante, iidem, vel alij testes super eisdem capitulis recipi nō possunt.*

CAP. XXXVIII.

ij VEniens ᵇ † ad Apostolicam sedem G. Archidiaconus Clarem. ñ. humiliter supplicauit, vt sententiam super Decanatu Clarimoñ. Ecclesiæ pro eo latam, quæ iam fuerat in parte executioni mandata, faceremus in totum executioni mandari: cùm autem procuratores Capituli Claremon. in nostra præsentia proposuerint sententiam illam contra iustitiam, & post appellationem ᶜ ad nos interpositam promulgatam: *& infrà.* ¶ Et idem Archidiaconus ipsos tanquam procuratores admittere noluerit ᵈ, vel dictis eorum aliquatenus respondere: P. Subdiaconus noster se ipsi opposuit ex aduerso, asserens se canonicè in Decanum Claremoñ. electum: propter quod dictus Archidiaconus in sua petitione non erat aliquatenus audiendus ᵉ: quia Decanus ipse non ad illum, sed ad se potius pertinebat: *& infrà.* ¶ Cùm igitur super his aliquandiu disceptassent, interlocuti fuimus, vt dictus P. si posset, incontinenti ᶠ suam intentionem fundaret ᵍ: qui cùm super hoc testes, & instrumenta produxerit, interloquendo pronunciauimus, quòd sua intererat, vt se posset opponere Archidiacono memorato. Lite igitur inter vos tam super electione, quàm super sententia contestata, quæsitum fuit ab ipso Archidiacono, vtrùm attestationes priùs exhibitas, in articulo ʰ supradicto, in hoc iudicio vellet admittere: qui respondit, quòd vellet ⁱ, dummodo posset obiicere tam in personas testium, quàm in dicta. Quo audito pars aduersa respondit, quòd attestationibus illis in hoc iudicio vti nolebat: cùm non super principali negotio, sed super articulo incidenti fuissent, lite non contestata receptæ: vnde super toto negotio alios volebat testes producere, vel eosdem. Pars autem respondit aduersa, quòd cum testes illi tam super sententiam, quàm super electione dixissent, & eorum attestationes fuissent in iudicio publicatæ, non licebat eidem (postquam testificata didicerat) super eisdem articulis alios testes producere: præsertim cùm in hoc iudicio attestationibus istis vsus fuisset Subdiaconus prælibatus.

† *Cap. 11. eod. tit. in 3. compil. Et de intellectu huius decretalis vide de Petrum de Bruniseldis decisione 14.*

ij VEniens ad Apostolicam sedem.] Vbi variatur modus agendi, publicatis attestationibus, super eodem capitulo testes producere licet. Et tres sunt partes. In prima ponit ordinem processus, & disputationes partium super receptione testium. In secunda Papa interloquitur ibi. *Nos igitur.* In tertia causam committit ibi. *Quocirca.* Abbas Siculus.

Casvs. Vacante decanatu Claremonteñ. archidiaconus eiusdem ecclesiæ electus extitit in decanum. Quidam opposuerunt se illi electo: causa commissa fuit quibusdam iudicibus, qui tulerunt sententiam super decanatu pro archidiacono, & in parte mandauerunt illam executioni. Sed quia ex parte Capituli ab illa sententia fuit appellatum, non fuit in totum executioni mandata, propter quod archidiaconus, & procuratores Capituli ad sedem Apostolicam accesserunt: Archidiaconus in præsentia Papæ petebat sententiam pro eo latam in totum executioni mandari: procuratores Capituli dicebant sententiam illam contra iustitiam, & post appellationem esse latam: vnde debebat cassari: Archidiaconus dicebat illos non esse audiendos cùm essent excommunicati. Dum hæc proponerentur P. subdiaconus domini Papæ se opposuit ex aduerso, asserens se canonicè in decanum Claremonteñ. electum: vnde dictus archidiaconus in sua petitione non erat audiendus: quia decanatus ipse non ad illum, sed ad se potiùs pertinebat. Tandem interlocutus fuit Papa, vt dictus P. si posset, incōtinenti suam intentionem probaret: ipse verò super hoc testes, & instrumenta produxit, & dominus Papa interlocutus fuit, quòd sua intererat, vt se posset opponere archidiacono prædicto lite contestata inter illos tam super electionem, quàm super sententia: quæsitum fuit ab archidiacono, vtrùm vellet admittere in hoc iudicio attestationes primò receptas in articulo supradicto. Qui respondit, quòd vellet, dummodo posset obiicere tam in personas testium, quàm in dicta. quo audito pars aduersa respondit, quòd attestationibus illis vti nolebat, cùm nō super principali negotio, sed super incidenti articulo fuissent lite contestata receptæ: vnde super negotio, & illos, & alios voluit producere testes. Sed archidiaconus respondit, quod cùm testes illi tam super sententia, quàm super electione dixissent, & eorum dicta publicata fuissent, in iudicio non licebat illi, postquam testificata didicerat, super eisdem articulis testes producere: dominus Papa pronunciauit, quòd testes essent super toto negotio recipiendi, quos vtraque pars duceret producendos: vnde mandat quibusdam iudicibus, quatenus receptis testibus, & rationibus partium intellectis, causam ipsā tam super principali, quàm etiam incidenti sine canonico debeant terminare. In fine dicit, illa, quæ in capitulo aguntur, non possunt de facili probari, nisi per canonicos: vnde mandat, vt ad cautelam absoluantur eosdem, & vocati ad testimonium liberè possint pro vtraque parte testificari. Nota, quòd quilibet, ad quem negotium pertinet, sine cuius interest, potest se opponere, & debet admitti primo probato, quòd sua interest. Item cùm diuersus est modus agendi, publicatis attestationibus super eodem articulo, possunt iterum testes produci cùm alius est modus agēdi, quàm priùs. Item cùm quis dicit se debere admitti, dicens quòd sua interest, plenè debet probare, quòd sua interest, licèt hoc sciat, aliàs non admittetur. Item ea, quæ in Capitulo fiunt, per Canonicos probantur. Item excommunicati testificari non possunt.

b ¶ *Veniens.*] De hac materia loquitur *ǰ. de resp. constitutus.*

c ¶ *Appellationem.*] Bene allegabant isti procuratores, si hoc probare possent, scilicet quòd contra iustitiam: quia executio per hoc suspenditur: sic si obiiciatur quæstio falsitatis. *ᵇ C. si ex falso instrumento. l. Vlt. Laurentius.*

d ¶ *Noluerit.*] Quia dicebat, quòd erant constituti procuratores ab excommunicatis, vt patet in integra.

Additio. Vel quòd ipsi procuratores erant excommunicati. *ca. post cessionem. ǰ. de proba.* & hæc melior: cùm excommunicatis non sit denegata defensio, vel per se, vel per procuratores. *ca. cùm inter. ǰ. de excep. & ǰ. de iudi. c. intelleximus.*

e ¶ *Audiendus.*] Sententia lata inter me, & te, non est executioni mandanda, si ius alterius partis læditur. *infrà de re iudicata. cū super. & suprà de offic. deleg. super eod. & ff. de appel. à sententia. Laurentius.*

f ¶ *Incontinenti.*] Not. sententiam executioni mandandam, nisi statim probetur exceptio. *suprà de rest. spo. literas. C. de compen. l. Vlt. in fin. & C. de ordi. cog. l. si §. Vlt. sim. ǰ. de re iudi. cùm super.*

g ¶ *Fundaret.*] Quod debet audiri contra illam sententiam, quę lata erat pro archidiacono.

h ¶ *In articulo.*] Ad quem probandum fuit admissus, scilicet quòd sua intererat.

i ¶ *Vellet.*] Quia ad hoc cogi non poterat, cùm ad aliud probandum fuissent inducti. *ǰ. eod. cum causam quæ. & arg. suprà eod. constitutus. infrà eod. cùm in tua.* ex consensu tamen partium vtiles fuissent. *arg. eod. tit. l. Vlt.*

b Hoc indicet: quia vtrumque istorum reddet sententiam nullā. Ioann. And.

c Hoc dicit, quòd partes [illegible] [illegible] probat [illegible] si submissa, & post [illegible] ad [illegible] pt. & quod ibi notatur. Ioann. And.

Aa ¶ Glos-

¶ *Gl. se ponit duas obiectiones, & vnā quaest. & solutiones earum.*

a ¶ *Vtraque pars.*] Sed quare necesse habet iste I. cōtra sententiā illā producere testes, cū illa sua ei nō debeat obesse: quia res inter alios acta alius obesse non debet. ǰ *de fi. instru. inter dilectos.* & ǰ. *de re iud. pen. in prin.* Rñdet, quia de hoc agebatur, antequam sententia ei praeiudicasset, quia sciebat rem ad se pertinentem tractari: quia si primò sibi actio eius rei competebat, & permisit sequentem agere: praeiudicium sibi fecit. ǰ *de re iud. c. pen.* *ff. de re iud. l. saepe. 63.* quia hoc ipso tacitè renunciasse videtur iuri suo ǰ. *de iis, quae fiunt à maio. par. cap. ex ore.* quia quā cito sciuit eam illā tractari, statim debuit contradicere, & se opponere: quod cū nō fecerit, praesumitur consentire. arg. ṡ. *de offic. deleg. cum olim* & *sa. d. si seru.* & ǰ. *qui ma. accu. 30. insuper.* secus si nesciuisset causam agitari. *ff. de accu. si cum. §. iisdem.* Praeterea adhuc iidem, vel alij testes super hoc sunt admittendi: & ita si per eōde articulo, & inter easdem personas testibus publicatis iidem, vel alij testes iterum recipiuntur. Vnde contra ṡ. *eod. fraternitatem.* a cū suis concordantiis. Sed iam solutum est: quia illud contingit propter diuersum modum agendi. ǰ *eo. cùm in tua.* & *c. cū causam, quae.* Sed illi etiam, qui primò inducti fuerunt, contrarium dicunt in secundo iudicio: quid erit? Non credo valere dictum eorum, licet aliud sit iudicium, & aliud modus agendi. ǰ. *eo. cùm in tua.* & ǰ. *de praesump. literas.* ǰ. *de proba. per tuas.* Bern.

Nos igitur iustitia pronunciauimus exigente, quòd testes essent recipiendi super toto negotio, quos vtraque pars [a] duceret producendos. ¶ Quocirca mandamus, quatenus receptis testibus, & rationibus partium intellectis causam ipsam tam † super principali, quàm etiam incidenti, fine canonico terminetis. Quia verò, quae in Capitulo aguntur, non facilè possunt, nisi per Canonicos [b] ipsos probari: volumus, vt ad cautelam absolutis eosdem: vt vocati ad testimonium liberè valeant pro vtraque parte testari †.

¶ Idem Bisuntino Archiepiscopo.

¶ *Religiosi etiam ad testificandum non admittuntur absque iuramento, nisi à partibus remittatur.*

CAP. XXXIX.

TVis † quaestionibus: & infrà. ¶ Monachi verò de suis fratribus, ac Conuersis, testes in causis propriis producere absque iuramenti [c] exhibitione non possunt: nisi fortè à parte remittatur [d] aduersa.

¶ Idem Attrebaten. Episcopo. & Didimonen. Visicampi Abbatibus.

¶ *Delegatus necessarius in testem remouetur à iudicando, & alius subrogatur.*

CAP. XL.

DIlecto † filio Arien. Praeposito nobis innotuit exponente, quòd cùm causam, quae inter ipsum, & commissam † Flandrensem super donatione sex Praebendarum Sacerdotalium agitatur, vobis, Episcope, ac Abbas Dedimen. & Attrebaten. Decano duxerimus committendam: idem Praepositus circa litis contestationem proposuit, quòd testimonium Decani sibi necessarium erat causa praedicta, cùm de iure suo,

¶ *Glossa sequens adiuuat textum, signat contrariū arg. & duas obiectiones soluit.*

b ¶ *Canonicos.*] Quae enim in capitulo fiunt, per alios probari non possunt, cum alij ad capitulum non vocētur [b], sic & quae domi fiunt, per alios non desi cili explorantur. *C. de repu. consensu. ṡ super plagiu C. de quaest. interrogari. ff. ad Sylla. si quis in gra- ui. §. si pupillus* & *§. seq.* & *l. 1. § si vir, aut vxor* licèt aliàs apud domesticos facile quid consignatur. *C. de donat. datam arg. contra ṡ. eo. à in literas* Item est hic arg. quòd excommunicatus post absolutionem suam restituitur pristino statui. 4. q. 1. c. 1. Item ea, quae in capitulo aguntur per alios probari debent, vt hic dicit. Et haec est causa quare compellitur canonicus ferre testimonium contra Ecclesiam suam, super contractu inito cùm capitulo suo: nec debet ideò perdere beneficium suum: quia hoc facit compulsus. *ff. de bonis libertorum. qui cùm maior. §. penult.* secus esset, si assumeretur ad officium, vt in aduocatione, vel procuratione: quia tunc perdere debet beneficium suum. *suprà de postulationibus cap. vlt.* hic ideò absoluuntur ad cautelam, vt possint testificari: quia dicebatur, quòd erant excommunicati post appellationem [c], aliàs nullus absoluitur ad cautelam. Nec intelligit, quòd quilibet excommunicatus vocatus ad testimonium debeat absolui: & hic ideò absoluuntur ad cautelam: quia non poterant probari per alios, quàm per illos de capitulo, vt littera dicit.

TVis quaestionibus.] Ponit dictum, è quo causam excipit ibi, *Nisi.* Abbas.

CASVS. Licèt in causa monasterij monachi, & conuersi licitè producantur ad testimonium, non tamen sine iuramento ad testificandum recipiuntur, nisi iuramentum eis à parte altera remittatur. Nota, quòd iuramentum testis potest remitti à partibus expressè, sed non iuramentum calumniae: quia introductum est propter iudicis religionem, & in fauorem partium iuramentum testis propter iura litigantium principaliter declaranda: & ideò illud remitti expressè partibus non potest, sed istud bene potest.

c ¶ *Iuramenti.*] Sed cum iuramento bene, aliàs quantumcunque religiosus sit aliquis, in praeiudicium alterius non est ei credendū. ǰ *eod. nuper.* & si tam monachi, quam alij clerici possunt ferre pro Ecclesia sua testimonium. ṡ *eo. insuper.* & *c. cū nuncius.* & ǰ. *de iureiu.* & *si Christus in fi.* & *4. q. 3 super prudentia.*

d ¶ *Remittatur.*] Et sic patet, quòd iuramentū testis pōt remitti: & hoc ideò, quia verbo aduersarij, possum totū ius meū relinquere: vt *C. de fideicom. insti. l. Vir.* Sed videtur, quòd non possit remitti, quia introductum est, vt veritas detegatur. & vt religio iudicantis non circumueniatur. & sic videtur, quòd in fauoré iudicantis, ergo partes non possunt illud sibi remittere. Sol. iuramentum illud iudicis auctoritate emittitur, & illud iuramentum principaliter in fauorem partis praestatur. vnde possunt illud sibi remittere partes. Sed nunquid iuramentū istud potest remitti in cāa matrimoniali de consensu partium? Dico, quòd non: quia nec eorum confessioni statur in cā matrimoniali: etiamsi fama consentiat, siue rumor. & hoc ideò ne colluderent ad inuicem contra matrimonium ǰ. *de eo, qui cognouit consanguineam vxoris suae. super eo.* sed in coniungendo videtur, quòd possit remitti, quia ibi creditur confitenti, dūmodo non sit in alterius matrimonij praeiudicium. ǰ. *de cland. despon. ca. 2.* Sed quid dices de iuramento calumniae, an possit remitti à parte parti? Videtur, quod non: quia nec consuetudo valet de ipso non praestando. ṡ. *de iur. calum. caeterùm.* & videtur expressum. *C. de iur. calum. l. 2. § sed quia veremur.* sed eadem ratione, qua iuramentum testi remittitur quia in fauorem partium praestatur, vt veritas eruatur, & non occultetur. 14. q. 2. quanquam potest iuramentum calumniae remitti: quia illud praestatur in fauorem partium, ne calumniosè aliquid fiat, & vt veritatem, vel saltem secundū quòd aestimat confiteatur: vt *C. de iur. a. cal. l. fin. § fin autem. ad fi.* Dicunt quidam, vt Io. & B. & alij sequaces, quòd iuramentum istud de calumnia expressè remitti non potest: sed tacitè bene remitti potest, nec sententia propter hoc cassaretur. ar. *ff. de procu. filiusfamilias. § Veterani.* & *C. eod. tit.* ita demum, vbi exceptio procuratoria contra militem expressè remitti non potest. tacitè verò bene potest *ff. de iureiur. l. iusiurandum. § qui iusiurandum.* sicut aliquando tacita probatio plus operatur, quàm expressa. ar. *ff. de solu. vero procuratori. § ideo.* & *l. si quis stipulatus in mille. § 1.* Alij dicunt, vt M. & eius sequaces, [e] quòd non potest, nec tacitè, nec expressè, cùm non tantum in fauorem partium, sed pro communi vtilitate introductum est, vt dicit lex quod ex dissimulatione remitti non potest. *C. de iuramento calumniae. l. 2. § sed quia veremur.* Bern.

ADDITIO. Tu dic, vt hodie habetur in ca. 1 *de iuramento calum. lib. 6.* vbi deciditur, quòd tacitè potest remitti, sed non expressè, & sic approbatur opinio Io. & Bern.

DIlecto filio.] In prima ponitur impetrantis querelae. In secunda prouidet ibi, *Ne igitur.* Abbas.

CASVS. Inter praepositū Arien. & cōmissum Flandren. quaestio vertebatur super donatione sex praebendarū sacerdotalium: causa super hoc commissa fuit Episcopo, & Abbati Dedimen. & decano Atrebañ. Idem praepositus in praesentia iudicum constitutus citra lit. conte. praeposuit, quòd testimonium decani necessarium sibi erat in causa praedicta, cum de iure suo non nisi per ipsum, & quendam alium testem tantum fidem facere posset: vnde petebat ab eis, vt in causa ipsa procederent decano excluso, aut supersederent à negotio, quousque D. Papa alium substitueret loco sui: sed iudices postulationem suam admittere noluerunt, immò post appellationem à collatione praebendarum ipsarum suspenderunt eundem praepositum: praepositus haec omnia D. Papae significauit. Ne igitur propter testis defectum iustitia praepositi valeat deperire, loco ipsius decani substituit D. Papa Abbatem Vrsicampi, mandans eisdem, quatenus si est ita, relaxata suspensione praepositi, procedant in causa iuxta prioris mandati tenorem. Not. quòd propter defectum testis iudex remoueri debet, vt possit testificari in causa, in qua datus erat iudex. Item ius collationis praebendarum cadit in laicum.

e ¶ *Citra litis contestationem.*] Protestando quòd per illa verba intendebat litem contestari. ṡ. *de ord. cog. cùm dilectus.*

¶ *Glo. seq. Panor. expedit per tres q. tertia ibi si iudex vellet.*

a ¶ *Vbi*

† *In codice Barbarsa (?) tantum: tam super principali negotio, quam super etiam incidenti, &c.*

† *Aliàs, testificari, legitur.*

† Cap. 12. eo tit. in 3. compila. *Adde hic Guidonem Papa pro materia tex. & glossarum intelligentia.*

a *Hic Host. ad timorem subornationis addit illā rationē, de qua ibi dixi in fi. 8. q. 10ā. And.*

b *Concor. l. fratr.* & *ibi Bal.* [illegible] *quod cuius vnius. & l. testatrix. ff. ti. ser. vindic.*

c *Et ideo ne fuerunt remissi ad excommunicatorem. Et sic non obsta.* ṡ. de off. deleg. prudentiam. § 6. *secundum Inn. per quē dicūt hic Host. & Phil. quòd iudex absoluit testes excommunicatos, si per alios veritas haberi non potest: nisi sit tale genus excommunicationis, cuius absolutio reseruetur Papae. Ioan. And.*

d *Vide l. 2. Theopompus.* & *ibi Bart. ff. de do. praeleg.* & *in l. iurisiurandi. C. de testibus.*

† Cap. 13. eo tit. in 3. com. & *pro intelligentia textus, & glossematū, vltra alias videatur hic Guido Papa.*

† *Ex hoc infertur mulierem esse capacem conferendi praebendas: de quo vide la Rib. in Rubrica. C. de iure fis. adde, quòd mulier sit capax, summa per Decium in l. Foeminae ff. de reg. iur.*

e *Host. hic, &* ṡ. *de iur. ca. caetera.* & *reddebat rationē diuersitatis: quia sine periurio anima nō potest committi calūniae, in quo Deus offenditur, ref. laeditur, & Ecclesia scādalizatur, sed sine teste demum sibi dare possem cessantibus praedictis. Ioan. And.*

a ¶ *Vnicum*] Sed nunquid esset idē, si haberet duos præter istū? Videtur, quod non, quia duo testes sufficiunt. *s. eod. in ci.* & *j. de test. relatum* & *4. q. 3. c. si testes. §. item vbi numerus.* & *2. q. 4. §.* [illegible] adhuc credo, quod remoueri debeat à iudicio, & præcipuè si illi duo sunt viles, & quia testes non habent omnia in memoria semper, & sic veritas occultaretur, & probationis copia totaliter deperiret. *arg. s. Vt lit. non contest.* [illegible] & curare debet magistratus, vt etiam salua sit rerū probatio. *ff. eo tit.* [illegible] & *arg. in Auth. eo. tit.* [illegible] *ff. ad l. Aquil. in lege Aquil.* si autē plures haberet, nō deberet remoueri. quia vbi aliquis habet sufficiētes testes, alij nō cōpelluntur *s. eod. tit. c. de testibus. in fin.* Sed nunquid esset idē in eā [illegible] Videtur quòd nō. quia in criminali non cōpelluntur testes. *j. eo. tit.* [illegible] Adhuc credo quòd si [illegible] dum nō obstante, et quòd non potest compelli: quia precibus induci posset, vt testificaretur: sed si [illegible] nollet testificari, non deberet remoueri, etiā in causa ciuili. Si iudex vellet iurare, quod nihil scit de causa illa, non debet remoueri. Item credo tenendum si aliquis in fraudem procuret, vt causa talibus committatur, licet haberet alios plures quia fraus et prodesse non debet. *arg. sup.* *j. de sim.* [illegible] & *c. sicut.* & *s. de rescrip. super litteris.*

non nisi per ipsum, & alium vnicum[a] tantùm testem, facere fidem posset: vnde postulauit, vt in causa ipsa eo procederetur[b] excluso, vel supersederetur negotio, quousque substitueremus alium loco eius: vos autem petitionem eius admittere recusastis[c]: quinimmò post appellationem à Præbendarum ipsarum donatione suspendistis eundem. ¶ Ne igitur ob testis[d] defectum eius iustitia valeat deperire, te Abbas Vrsicampi loco ipsius duximus subrogandum[e] †: Mandantes, quatenus, si est ita (suspensione Præpositi relaxata[f]) in causa iuxta prioris mandati tenorem, ratione præuia procedatis.

¶ Idem Iudici Sabineñ.

¶ *Ne probationis copia pereat, citato aduersario recipiantur, & publicantur testes, quos reus induxit.*

S*ignificauit.*] In prima parte petitio. In secunda iudicis datio ibi, *Quocirca.* Abbas.

Casus. Quidam nobiles fundauerunt ecclesiam sancti Nicolai Sabini. diœcesis, & liberam eam esse volentes tempore fundationis dixerunt, se nihil iuris retinere in eadem. sacerdos illius ecclesiæ cum super tali libertate nulla instrumenta facta fuissent timens ne processu temporis probationis copia deperiret, petiit à D. Papa super hoc sibi prouideri: vnde mādat iudici Sabineñ. quatenus testes idoneos, quos idē presbyter super hoc duxerit præsentādos, examinet diligenter: & eorum dicta in publica monumēta redigi faciat, denunciatione præmissa fundatoribus antedictis, vel eorum hæredibus, vt receptione testiū intersint, si velint. & super tali denunciatione fiat publicum instrumentū. Nota cautelam bonam, & vtilem, propter ea quæ contingere possunt in futuris casibus occurrendum est.

CAP. XLI.

Significauit † nobis Presbyter sancti N. Sabiñ. diœcesis, quòd fundatores eiusdem Ecclesiæ, liberam eam esse volentes fundationis tempore se in ea nihil iuris retinere dixerunt: vnde timens ne processu temporis, probationis copia valeat deperire[g], prouideri super hoc idem Presbiter postulauit.

¶ Quocirca mandamus, quatenus testes[h] idoneos, quos † ipse super hoc duxerit producendos, examines diligenter, & eorū dicta in publica redigi facias monumenta[i]: denunciatione[k] fundatoribus † antedictis, vel eorum hæredibus, vt receptioni testiū, si velint, intersint: & super denunciatione sic facta, confici facias publicum instrumentum.

† Cap. 24. eod. tit. in 3. compil. De de materia huius decre talis vide plenè per Bar. in Authen. sed & si quis aliquo. C. de testib. adde hos Card. ¶ apa.

† In codice Barbarino: quos super hoc idē presbyter duxerit presentandos.

† Vide Libertinū de iure patron. art. 4. q. 2. princip. 2. par. 2. lib.

g ¶ *Deperire.*] Arg. quòd futuris casibus prudēter debemus occurrere. sic. *s. vt lit. non contest. quoniam.* [illegible] & *s. eo. si qui testiū* & *j. eod. Albericus,* & *j. eo. de confir. vtili, vel inutili.* cum dilecta & *ff. loca. si quis domum. ad fin. ff. ad legem Aquil. in lege Aquilia* [illegible] *fin.* & [illegible] & *l. qui vas* & *23. dist. in nomine domini.* & *s. de electione. licet.* & instrumenta omnia propter hoc fiunt. [illegible] *saluberrimum.*

¶ *Glo. seq. ponit quinque differentias inter hanc receptionem, & illā, quæ fit, cùm timetur mors,* & *tamē quartā reprobat. Secūdo glossa tractat, quòd etiā ex parte actoris locus est huic publicationi.*

h ¶ *Testes idoneos.*] Inter hanc receptionem testium, & illā quæ fit cum timetur de morte testium, vel de absentia diuturna. *s. Vt lit. non contest. quoniam. i. resp. multiplex est differentia.* Hic enim recipiantur omnes testes indifferenter tam iuuenes, quam senes, sed in casu illo non recipiuntur nisi illi tantùm, de quorū morte timetur, puta quia sunt senes, vel infirmi. & de quorum absentia diuturna timetur, vt ibi dī. Item hic statim publicantur ad perpetuam rei memoriam ibi non publicantur. sed[d] consignantur. Illi non valent post annum, nisi infra annum vel agat, vel denunciet illi personæ, cōtra quam inducti sunt, vt ibi dī. isti perpetuo valebunt tanquam Authenticum instrumentum, quorum dicta sunt redacta in publica monumenta. *C. de re iud. gesta.* Item contra illos potest obijci in personas, sed contra istos non: si appareat instrumentum denunciationis [illegible] dicit Vin. sed hoc non est verum. Item hic producuntur, vbi non mouetur, nec timetur lis in præsenti. ibi secus. Et not. quòd hæc publicatio videtur habere locum etiam tantum in defensione, siue exceptione, non autem in actione,[e] nec est contrarium *ff. ad l. Aquil. i. in lege Aquilia.* quia illi testes consignantur. sic intelligit Dominus [illegible] legem illam. immò dico idem in actione quandoque per eandem *l. ff. ad l. Aquiliam, in lege Aquilia.* ibi publicantur, & sententia fertur, sed condemnationis exactio competit tantum. cum extiterit conditio: vt ibi dī. *s. lite non contestata quoniam. i. resp. in Auth. eod. tit. §. hoc verum est.* [illegible] in his duobus casibus consignantur, & in Auth. prædicta, vbi dicit, publicentur, i. publica manu transcribuntur, vt loquatur ante lit. [illegible] secundum vnum modum legendi [illegible] legit Authen. [illegible] propter [illegible] publicantur, id est, in publica monumenta reducuntur [illegible] Vin.

¶ *Glos. seq. recit. per quam aliud remedium haberet presbyter iste.*

i ¶ *Monumenta.*] Hæc est bona prouisio ad cautelam futurorū. vt sic redigantur testes in publicam formam: & aliud [illegible] haberet ecclesia ista contra patronos, vt faciant ei chartam libertatis, sicut agitur pro [illegible] facienda. *C. de fide instr. plures.* sicut libertus agit contra patronum, vt faciat ei chartam manumissionis. *C. de lib. causa. si non datam.* aget ergo ecclesia officio iudicis secundum leges agere [illegible] ex illa l. *C. de liberacau. si non datam.* & *ff. de condi. ex lege. l. vnica.*

k ¶ *Denunciatio.*] Arg. quòd nō valet receptio testiū, nisi denūciatio de hoc

b ¶ *Ex. in.* [illegible]] Hoc habet l. cum, quando clausula illa, *quod si non omnes,* & [illegible] ponitur in rescripto.

¶ *Glos. seq. assumit text. Secundò quærit de aduocato, & soluit distinguendo. Tertiò fortificat quæstionem, & soluit. Quartò quærit de delegante,* & [illegible] *ponit opin. Ioan.* & *soluit,* & *contrariis respondet. Vlt. quæ* [illegible] & *soluit.*

c ¶ *Recusastis.*] Et malè, quia etiam prætor testimonium dicere debet. *4. q. 3. c. si testes. ver. si res exigit.* nec enim arctanda est copia probationum *ff. de minor.* [illegible] *ne quid §. ac bo.* Sed quid si [illegible] in iudicē, qui volebat esse aduocatus meus in illa causa. Ob hoc non remouetur, cùm alium possim habere aduocatum, nisi hoc dolo feceris, vt mihi subtraheres copiam aduocati petiti. *arg. j. eod. constitutus. i.* & *3. q. 7. c. tribunes. §. si quis autem.* Sed si eī reuelaui secreta causæ meæ, nō sufficit ad remouendum eum: quia non debet iudicare secundum conscientiam, sed secundum allegata *3. q. 7. iudice.* Sed quid erit, si iudex ille, de [illegible] committat statim vices suas alij, nihil sibi retinēdo: nunquid tenet talis commissio? & si tenet, nunquid potest iste esse testis coram illo? Dicit Io. quòd non potest coram eo ferre testimonium, quia fungitur vice eius, qui delegauit[a], & idem est iudicare per aliū, quod per se. *ar. s. de off. deleg. coram.* & licet modo non sit iudex, sufficit quòd fuit, vt non possit esse testis. *2. q. 6. statuendum est.* Satis honestum putaret, & quòd vellet cōmittere, & quòd possit esse testis coram illo. & *c. illud, statuendum*[b] loquitur de iudice, qui cognouit de causa. & hoc potest dici per decr. illā: quia ille iudex fuit. & tamē admittitur ad testimonium, immò propter hoc remouetur. Et si ordinarius peteretur in testē coram officiali suo, nunquid deberet testificari? Credo quòd sic, si necessitas immineret.

¶ *Glos. seq. quærit, & soluit.*

d ¶ *Testis defectum.*] Et ne eo remoto poterit ferre testimoniū in causa. Sed nunquid aduersarius poterit obijcere in personam [illegible] decani, et à testimonio ipsū repellat? Nō, cùm ipse appellauerit à iudicē eo [illegible] sed in dicta eius potest hoc obijcere. *4. q. 3. §. testes. § si quis testib. 3. q. 3. §. assumatur* & *32.* [illegible]

¶ *Glos. seq. recit. per q. quantum tempus habeat iudex iudici subrogatus:* & *distinguit.*

e ¶ *Subrogandum.*] Cùm vnus iudex alij subrogatur, totum ius habet, quod alij concessum fuerat. *ff. de iudi. si iudex.* & hoc cū res est integra. Si verò non est integra tunc si est delegatus, habet residuum temporis. si ordinarius, non minus anno. *ff. de* [illegible] *C. de iudi. properandum § sin autem in medio.*

f ¶ *Relaxata.*] De facto quatenus de facto processit. *2. q. 6. argu.* & *arg. j. de appe. ad prosequutiam* & *s. de off. ord. c. pen.* quia excōmunicatio [illegible] appellatio fuit legitima & suspensio nulla[c]. *j. de sent. excommunic. per tuas s. de off. or. c. pen.* Bernard.

a Hoc verū, si delegans [illegible] vel delegatus qui delegasset [illegible] non [illegible] Ioan. And.

b Hoc c. loquitur de iudice, qui petitur in teste super principali [illegible] Ioan. And.

c Vel forma [illegible]

d Vide in hunc locum Gundenem Papabin.

e Facit ad hoc l. publicati & l. testamēta cū no. C. de testi.

Decretal. Aa 2 de hoc

de hoc etiam facta sit parti aduersæ. s. c. in nemine domine. j. de fideiuss constitutum. & s. Vt lit. non conte. quoniam. & 3. q. 9. chartea. quod est verum. Item ar. quòd si facta denunciatione [a], siue venìat ad videndum testes, siue non, valet receptio testium. s. eod. tit. in nemine domine. & de hac denunciatione fieri debet publicum instrumentum, vt si dubitaretur de denunciatione forsitan: quia si negaretur ab aduersario, probaretur per instrumentum.

tur modo, quàm prius: sic. s. c. Veniens. & j. c. cũ in tua. primo enim dixerũt testes, quòd res valebat vltra xx. modò dicũt præcisè, quòd res valet vltra xxiiij. vel xxv. vel aliam certam quantitaté declarãt vltra xx. Sed qualiter hoc probatur? Dico, quòd ex qualitate rei, & quantitate redituum probatur pretium rei. C. de rescind. venditio. si quis ff. de re. eo. quod sub tu. vel cura. si fundum in prin. quandoque res æstimatur, quantũ pôt colligi in quinquaginta annis. in Aut. de alie. & emphy. contractis. §. sanctissimas. col. 9. quandoque etiam consideratur, quantũ in xx. annis possit colligi. in Auth. de re. ecclesi. non alie. §. quia verò leonis. coll. 2. vel etiam æstimatur, secundùm quod vendi poterat tunc: quia res tantum valet, quantùm vendi potest. ff. ad Tre. l. 3. §. si hæres. nec ex affectum debét æstimari, sed communi æstimatione. ff. ad l. Falc. pretia. in princ. Ioan. And.

¶ Idem Episcopo, & Archidiacono Beneuen. †

¶ *Si materia antiqui capituli repetitur aliquo addito, quòd subijcitur necessitati probandi, possunt testes etiam antiquis publicatis attestationibus produci.*

CAP. XLII.

CVm † causa, quæ inter œconomum monasterij sancti Martini de Monte: *& infrà.* ¶ Cùm igitur Abbas, & fratres eiusdem loci probare intendant, quanti pretij vẽditionis tempore [a] possessiones prædictæ fuerẽ: Mandamus, quatenus recipiatis testes, quos alterutra partiũ super hoc duxerit producendos: *& infrà.* ¶ Si verò pars monasterij ad hunc articulum eosdem testes produxerit, quos ad alium [b] probandum produxit, vos nihilominus eos recipere procuretis: quoniam aliud est probasse deceptionis [c] excessum, & aliud probare quantitatem valoris.

¶ Idem.

¶ *Recipiuntur, & publicantur testes, qui interfuerunt sententia, vbi per scripturam de sententia non apparet.*

CAP. XLIII.

ALbericus † miles nobis insinuare curauit, quòd cùm olim inter ipsum, & C. mulierem Rauennatẽn. coram Capitulo Rauẽnatẽn. matrimonij quæstio verteretur, tandem lata fuit diuortij sententia inter eos: postea vero dictus miles timens sibi, & filiis, quos de legitima vxore suscepit, ex eo posse præiudicium generari, quòd in scriptis [d] redacta non fuit sentẽtia memorata, supplicauit, vt testes qui sententiæ interfuere prædictæ, recipi faceremus. ¶ Ideoque mandamus, quatenus testes curetis recipere antedictos, depositiones ipsorum in scripturam publicam redigi facientes.

¶ Idem Beluacẽn. Episcopo.

¶ *Publicatis attestationibus possunt produci testes super eodẽ articulo, vel directè contrario, qui prius fuerũt producti in iudicio sũmario, seu extra iudicium. Hoc dicit secundùm notabiliorem intellectum, non ponendo aliquam specialitatem in causa matrimoniali. Et tunc expone textum in fine ibi, in hoc casu, scilicet, cùm testes aliàs producti reproducantur. Panorm.*

CAP. XLIV.

CVm † in tua diœcesi: *& infra.* ¶ Verùm autem si ac-

CVm causa.] Post publicatas attestationes nouum capitulum probari potest per testes antiquos: ita communiter summatur, & secundùm hoc nihil induci de nouo hoc cap. cũ hoc habeatur in c. fraternitatis. & in c. cum venissens. cũ multis similibus. s. e. In prima parte ponitur decisa petitio. In secunda cõmissio. ibi, Cũ igitur. Et pone casũ literalẽ, vt colligitur ex gl. 2. Monasteriũ sancti Martini de Monte vendidit quædam casamenta ciuibus Viterbien. postmodum intimans se læsum vltra dimidiam iusti pretij, egit contra dictos ciues emptores condictione ex l. cum dilectis de emp. & vend. seu l. 2. C. de rescin. vendi. vt rescinditur venditio, vel alias supplerent iustum pretium: probauit monasterium in hoc iudicio [a] se fuisse deceptum vltra dimidiã iusti pretij. Sed nõ determinauerũt testes, quanta fuerit illa læsio. Et hæc probatio sufficiebit, si emptores voluissent emptionem rescindere: sed quia dicebat se velle iustum pretium supplere, fuit dubitatũ, nunquid monasteriũ posset de nouo probare quantitatem excessus, cùm dicta testium fuissent publicata, super deceptione? Et videtur, quòd sic: quia ista est noua materia, licèt habeat parté inclusam de antiqua, non oportebit iterum probare monasteriũ fuisse deceptũ, sed de nouo nunc determinabitur quantitas deceptionis, & sic cessat timor subornationis, cum ratione adiuncti videatur nouum capitulum, sicut in simili vides, cùm auditur, quòd testes subornati falsum dixerunt. iuxta no. in c. licet de probationibus. & per glo. fin. in cle. 2. de testi. hæc colliguntur ex hoc c. & c. cum causa. j. de emp. & ven. quæ in eodem facto loquuntur. Ab. Not. quòd diuersus modus agendi est; probare, quòd quis sit deceptus vltra dimidium iusti pretij, & probare, quantum deceptus est vltra dimidium, vnde testes recepti in vno articulo publicatis attestationibus eorum possunt recipi in alio, nec dicuntur recipi super eodem cap.

a ¶ *Tẽpore.*] Tẽpus enim cõtractus inspiciẽdum est. j. de emp. & ven. cum dilectis. C. de rescin. ven. si voluntate. in fin. & ff. de eui. ex mille §. 1. & ff. de mino. denique. 4. scio. & s. de elect. dudum.

¶ *Glo. seq. opponit, respondet, & ex responsione aliam obiicit, cui respondet secundò quærit, & soluit.*

b ¶ *Ad aliũ*] Aliũ articulũ habes. j. de emp. & ven. cũ causa quæ. & est pars istius, & olim erat tota integra. [b] ibi probatũ fuit, quod monasterium deceptum fuit vltra dimidiam iusti pretij, non determinando quantum vltra, vnde probari modò debet, quantum valet res vltra dimidiam iusti pretij. Sed qualiter debuit probari excessus deceptionis sine quantitate valentiæ? Respondeo, hoc modo potuit esse, quia cùm res esset vendita pro decem, testes dicebant, quòd res valebat multò plus de xx. sed non taxabãt quãtò plus de xx. & illud plus debet probari, sed illi testes qui fuerunt inducti ad probandum primum articulum, quomodo admittuntur ad probandum secundum? quia si tunc fuit interrogatus, quãtũ valebat res vltra xx. & ipse respõdit, quòd nesciebat, non videtur vlteriùs admittendus. Sed intellige quòd simpliciter dixerũt, nec fuerũt interrogati de quãtitate excessus. vel hoc nõ nocet: quia postea potuit scire, quòd tũc etiã nesciebat, & informare suã sentẽtia ex aliis argumẽtis: & propter hoc est cõtrarius sibi, nec dicũtur testes produci super eodẽ articulo, quia ad aliud inducun-

c ¶ *Deceptionis.*] Licitũ est contrahentibus adinuicẽ se decipere [d]. ff. de mino. in causa 2. §. in pretio. verum est vsque ad dimidiam, sed non vltrà vt hic & C. de re scin. ven. l. 2. & infra de emp. & ven. cum dilectis.

ADDITIO. Sed quare admittitur ista secunda probatio rei, & quantũ valeat: nõne valet probatio superioris, quòd vltra medium fuerunt decepti, ad hoc vt rescindantur contractus? certè si. C. de rescind. vend. l. 2. Sed respõdeo, quantum ad rescissionem contractus valet prima probatio: sed quia emptor habet electionem rem restituere, & pretium recipere, vel supplere, quod deest de iusto pretio: & ideo admittitur probatio secunda, vt in d. lege 2.

A*Lbericus.*] In prima ponitur partis petitio. In secunda prouisio, & iudicis datio ibi, *Ideoque.* Abbas.

CASVS. Inter Albericum militem, & C. mulierem vxorem ipsius coram capitulo Rauennaten. matrimonialis quæstio vertebatur: tandem sententia diuortij lata fuit inter eos: sed sententia non fuit redacta in scriptis. Postmodum verò contraxit cum alia, de qua filios suscepit, ipse verò timens sibi, & filiis præiudicium generari, quia sententia non fuit lata in scriptis: petiit à D. Papa, vt testes qui interfuerunt sententiæ, recipi faceret: vnde mandat quibusdam, quatenus testes qui interfuerunt sententiæ, recipiant, & depositiones ipsorum in scripturam publicam redigi faciant. No. quòd sententia super matrimonio lata tenet, licèt in scriptis redacta non fuerit, si hoc probetur per testes. Item ad cautelam futurorum recipiuntur testes, licèt quæstio non moueatur: & intellige, quòd denunciatio facienda sit personis illis, quorum interest testes non recipi.

Glo. seq. not. dat simile, signat contrarium, & soluit.

d ¶ *In scriptis.*] No. quòd sententia lata in causa matrimoniali tenet, licèt non sit lata in scriptis, & in alio casu, quem habes. 11. q. 1. si quis cum Clerico. & C. de sen. ex breui. rec. Auth. breuissimas. contrarium habes. 2. q. 1. in primis. in fi. vbi de hoc. & l. statutis. illa generalia sunt, hoc speciale fauore filiorum, sicut in causis matrimonialibus multa alia specialia sunt, vt dictum est supra vt lite non contestata c. 1. Bernardus.

e ¶ *Publicam.*] Ad hanc publicationem faciendam vocandi sunt: quos negotium tangit, & etiam hæredes eorum. s. e. significauit. sic etiam recipiuntur testes ad cautelam futurorum, quia timetur de testibus, quòd possunt non esse tempore litis. supra vt lite non contestata. quoniam tamen differentia est inter istos testes, & illos, vt dictum est s. eo. significauit. sic etiam accipiuntur. ff. ad leg. Aquil. in lege Aquilia.

C*Vm in tua.*] Pôt dupliciter sũmari, primò quod cõtineat, id quod c. Veniens. s. e. Et secũdũ hũc intellectũ. h. d. Variata fine agẽdi, publicatis attestationib⁹ licet producere testes. Aduerte quod hęc

lectura

† Alias, Viterbien.

† Alias: Viterbien.

† Cap. 1. ti. de empt. et ven. in 3. compil. Et pro aliis vide hoc Gaud. Papa.

a Ad domũ, si absens est, arg. infra de cle. nõ resi. ex tuæ. supra de eo qui mit. in pos. c. fin. secundum Ho. domina putat, quòd si absens est, si potest hoc fieri sine periculo, expectabitur donec personaliter sibi denuncietur. arg. ff. quæ sen. si ap. re. l. 1. §. cum a eo. & dicit, quod sura, quæ dicunt sufficere citationẽ ad domum posunt casum specialem: remittit tamẽ supra de eo. qui mit. in pos. c. fin. superum al. leg.

† Cap. 2. e. tit. in 4. cõpil.

b Integram etiam inuenies in 3. cõpil. quã supra inserio c. citaui.

c De hoc consule Theologos.

d Leges humanæ hoc permittunt, sed in foro animæ illud est seruandum, de quo vide B. Tho. 2. 2. q. 77. ar. 1. lib. 6. de iust. & iure. q. ar. 1. vbi latissimè examinant hunc articulum.

† Cap. 3. eo. tit. in 4. cõpil. Et pro cæteris, videas hoc loco Gaudenĩ Papa.

e Vide Archidiac. c. statuta. 2. q. 1. & glossam in c. si. de re iu. lib. 6.

lectura procedit, si habetur respectus ad secũdam productionem, vel ad tertiam respectu primæ, quia primi productio fuit facta extra iudicium, dum procederetur secundùm formam c. *fi. de cland. despon.* vt matrimonium posset contrahi, non obstãte forte infamia in contrarium. Sed secunda, & tertia fiunt in iudicio, dum directè agitur ad matrimonium separãdũ propter consanguinitatem. Sed quoad tertiam productioné nouissimè si ludam, respectu secundæ iam in iudicio factæ, non procedit hic intellectus, quia in eodem iudicio agitur, & tertia probatio est directè contraria secundæ: & sic non debere admitti publicatis attestationibus, per *cle. 2. ĩ. eo. tit.* ideo legitur aliter, & cõmunius sic: Publicatis attestationibus in causa matrimoniali, super eo articulo, vel directè contrario, testes produci possunt. Et hanc specialitatem propter causam matrimonialem probat hæc litera magis quàm quælibet alia iura. Comunis diuisio. Secunda ibi, *Quanquam.* Abbas.

CASVS. Titius & Meuia volebant contrahere matrimoniũ, posito bãno in ecclesia[a] publicè, apparuit aliquis denũcians parentelãm inter eos: demum viri bonæ opinionis, & famæ iurati dixerunt eos posse adinuicem copulari, & sic etiã matrimoniũ est cõtractũ: postea verò in casu accusationis probatũ est eos esse in gradu prohibito: modo quæritur, qui istorum debeant præferri? Papa respondet, quòd quamuis primi testes dixerunt pro matrimonio, & secundi contrarium, scilicet pro matrimonio dirimendo, valebit dictum secundorum: tamen si illi primi 11. vel 12. iterum velint iurare, ac dicere illud idem, quod primo dixerunt, præualebit dictum eorum: nec obstabit exceptio, quòd didicerint testificata: quia prius fuit quæstio denunciationis, & nunc est quæstio accusationis. Not. quod propter diuersum modum agendi super eodem articulo, testes iterum possunt induci. Item in causa criminali non habet locum ista exceptio, quia partes testificata didicerunt.

iurauerũt.

a Quo ordine antequã matrimonium contrahatur, denũciari debeat in ecclesia contrahere volentes, præscribit concilii Trid. sess. 24. de reform. matrim. cap. 1.

cusatore idoneo comparente, per tres, vel quatuor testes inter iam coniunctos, parentela probaretur, & per depositiones eorundem posteriorum testium derogetur fidei vndecim, vel duodecim propinquorũ, qui antiquiores tempore, ac præstantiores meritis ante contractum matrimonium, in contrarium iurauerant †, distinguendo personas, & gradus, à quibus directè hi, de quorum copula agitur, descenderunt: an primi posterioribus præferantur, nõ immeritò quæri posset. ¶ Quanquam autem ad aliud[a], & ob aliud[b] iurauerint tam illi quàm isti: tamen si in secundo iudicio priores personę iuratæ, deponerent illa eadem, quæ primo dixerunt, absque dubio eorum testimonia præualerent: nec eo possent prætextu repelli, quòd partes testificata didicerant: cùm talis exceptio locum non habeat in hoc casu[c].

¶ Idem.

¶ Excommunicari possunt, qui partem impediunt in testibus producẽdis. Et denunciandi sunt testes non teneri iuramẽto de veritate nõ dicenda. Et si consanguinei impediũt testes alterius de veritate non dicenda, punitur reus, de cuius voluntate hoc fieri præsumitur.

CAP. XIV.

CONstitutis † in præsentia nostra Archiepiscopo, & M. Canonico Surrentiañ. dum ipse illum de simoniæ crimine deferret: *& infrà* ¶ Cæterùm quoniam à principio protestatus est prælatus M. ipsius Archiepiscopi consanguineos, multa impedimenta per suam potentiam præstitisse, quò minùs probationum copiam in nostra præsentia secum haberet, cùm quosdam induxerint ad iurandum, ne aduersùs Archiepiscopum aliquid dicerent, & alios minis, & terroribus à testimonio arcere nitantur: Nos ex officio nostro super hoc prouidere volentes, mandamus, vt generalem feras excommunicationis sententiam in omnes, qui impedimentum aliquod ipsi M. præstare præsumpserint in testibus producendis. ¶ Illos autem, quos (vt dictum est) iurâsse constiterit, quòd contra Archiepiscopum nihil dicerent, denuncies iuramento huiusmodi non teneri. *& infrà* ...

b *Hæc glos. sa non est* [illegible] *in antiquis exemplaribus.*

a ¶ *Ad aliud.*] i. quamuis primi testes dixerunt pro matrimonio, & secundi contrarium, & primi in causa denunciationis, & secundi in causa accusationis, valet dictum secundorum, quamuis contra matrimonium deponat.

¶ *Glo. seq. factum narrat, & obiicit, quòd quæstio non soluitur, & obiectioni respondet.*

b ¶ *Ob aliud.*] Cũ enim in modum denunciationis probatũ esset, quòd fama erat illos esse consanguineos, & quòd esset scandalum, si contraherent: inducti fuerant ad improbandã consanguinitatem testes de illa consanguinitate, vt omnis suspicio tolleretur, & sic contraxerunt vt *ĩ. de sponsal. cũ in tua.* quæ est pars istius. Postea verò cõtracto matrimonio, accusatore idoneo cõparẽte, tres, vel quatuor alij testes idonei iurarunt illos esse consanguineos, cũ directè accusabatur matrimonium. Et ita propter diuersum modum agendi possunt idem, & alij testes publicatis attestationibus induci super eodem articulo. sic *s. eo. Veniens 2. & arg. s. eod. cum causa, quæ inter œconomum.* Sed hic non videtur Papa respondere ad quæstionem propositam. Sed hic, quòd ex ipso quod dicit, si in secundo iudicio illæ eædem personæ iteratò dicant id, quod dixerunt in primo, valet dictum eorum: datur intelligi, quòd valet dictũ illorũ, qui secũdo sunt recepti, si primi iterum in secũdo iudicio non introducantur, aut alij: & ita secũdũ hoc separentur. Sed nõ videt, quòd illi tres, vel quatuor præferantur prioribus 11. vel 12. licet ad aliud sint illi inducti, & ob aliud illi, nisi in secundo iudicio tales inducerentur, vel tot quod meritò præferrentur prioribus. *s. eo. ti. de testi. & cum nostris.* Sed dicas, quòd stabitur istis secundis, si alij in contrarium non inducantur, cum sit alia causa, & alius modus

Testes etiã publicatis attestationibus possunt induci, si varietur modus agendi.

agendi. Bernardus.

¶ Glo. seq. tripliciter exponit finem, & primam reprobat.

c ¶ *In hoc casu.*] Id est, in causa matrimoniali, ut exponit I. à. Et secundum hoc patet, quòd si aliqua pars probauit consang. in causa, pars alia publicatis attestationibus potest improbare consanguinitatem: ut hic videtur, & *supra eod. fornes.* nam in causa matrimoniali etiã post sententiã illud põt fieri, cum sententia lata contra matrimoniũ nõ trãseat in rem iudicatam. *s. eod. sicut* & *ĩ. de senten. & re iu. lator. & ca. consanguinei. & 35. q. 9. cap. licet* [illegible] *in fine.* Sed Ioan. dicit, quod tales testes tunc demum sunt recipiendi, cum pars aduersa protestatur se velle incontinenti probare consanguinitatem, ne postea sit præsumptio cõtra ipsam, quòd velit subornare testes. Sed hoc nõ credo, quia siue protestetur, siue non, bene possunt probare contrarium: cùm sit alius articulus, in quo agitur de falsitate[c] priorum dictorum testium. De hoc dictum est supra eod. fortes. & c. ex tenore. Et verbum istud, quod dicit, in hoc casu, non simpliciter sic expone, id est, in causa matrimoniali indirectè: quia nec ibi publicatis attestationibus ab eadem parte, de iuris rigore debent testes super eodem articulo, & eodem modo induci, nec etiam in causa appellationis. *suprà eod. fraternitatis. & supra de probatio. iurauit.* vbi de hoc. sed sic debet exponi in hoc casu, id est, cum probata est consanguinitas contra matrimonium potest altera pars publicatis attestationibus improbare consanguinitatem, vt in casu huius cap. cùm agitur de falsitate priorum testium, vt dictum est, idem esset in alio impedimento. suprà eodem, ex tenore. Vel sic potest exponi: in hoc casu, id est, cum aliter agitur in vno iudicio, & aliter in alio, suprà eodem. veniens. *& c. cum causa, quæ inter œconomum.* Tamen si testis dicat contrarium in secundo iudicio ei, quod dixit in principio, non valet dictum eius, vt hic colligitur. & *suprà de probationibus, per tuas. arg. ad hoc. ĩ de præsump. literas.* alia tamen expositio melior est.

Consanguinitas probata potest contra publicatis attestationibus improbari.

† *Cap. 4. eõ. tit. in 4. cõp.*

Et pro intelligentia. seu materia videlicet, an, & quando delictum factum per cõsanguineos, seu amicos præsumatur factũ de voluntate illius, de cuius fauore agitur, vide Oldradum cõsil. 91. incipien. rex habebat.

c *Non potest negari, quin directa probatio falsitatis fiat super eodẽ articulo, vt dixi s. tit. i. lic. cel. & patet in cle. cod. tit. testibus. Ioan. And.*

CONstitutis.] Tria sunt dicta. Secundum ibi, *Illos.* Tertium ibi, *Si quis.* Abbas.

CASVS. M. canonicus Surrentinus in præsentia D. Papæ accusabat de crimine simoniæ archiepiscopum suum, & protestatus fuit ab initio, quòd consanguinei ipsius archiepiscopi multa impedimenta præstiterunt per suam potentiam dicto M. quò minùs copiam probationum secum haberet, inducendo quosdam ad iurandum, ne aduersus archiepiscopum aliquid dicerent, & alios minis, & terroribus à testimonio arcere nitantur: dominus Papa ex officio suo volens super hoc prouidere, mandat cuidam iudici, vt generalem proferat sententiam excommunicationis in omnes illos, qui aliquod impedimentum ipsi M. præstare præsumpserint in testibus producendis: & illos, qui iurauerunt non ferre testimonium contra archiepiscopum, denunciet iuramento huiusmodi non teneri: & si aliquis de consanguineis archiepiscopi, aliquem de testibus ipsius M. præsumpserit impedire, eundem archiepiscopum ab officio pontificali suspendat, & faciat manere suspensum, donec à tali præsumptione desistat: quia non est verisimile, quòd eo inuito talia fiant: quia si voluerit, potuit prohibere: vnde debet experiri iudicis auctoritatem elusam, qui defensionis copiam subtrahit aduersario suo. Not. quòd non tenet iuramentum, quo quis adstringitur non ferre testimonium: & eo non obstante admittitur eius testimonium. Item omnes impedientes iurisdictionem iudicis excõicari debent. Item qui subtrahit

a *De materia huius glossa vide S. Thom. & ibidem Caiet. 2. 2. q. 89. art. 7. & Sotum libr. 8. de iust. & iure. q. 1. art. 7.*

† *Vox. dicti deest in omnibus manuscr.*

† *ostendat.*

trahit aduersario copiam probationis, ostendit se malam causam habere: vnde puniri debet.

¶ *Glo. seq. recitatur per obiectionem, & soluit.*

a ¶ *Non teneri.*] Et ista iuramentum tale etiam nullum est ipso iure, quamuis videatur posse seruari sine interitu salutis æternæ, & ideo seruandum videtur: sed in veritate non est seruādum, quia expedit peccata nocentium nota esse. *ff. de re iu. cū qui. in prin.* quia & in iudicio veritatem occultare mortale peccatum est, præterquam in criminibus. 11. q. 3. *quisquis.* 3. *de crim. fal. cap. 1.* & ideo tale iuramentum illicitum est, sic habes *s. eod. intimauit.* vbi de hoc. Et sic patet hic, & ea. intimauit. quòd temerarium iuramentum nō repellit aliquem à testimonio, sicut non repellit ab electione. *s. de iureiuran. sicut.*

b ¶ *Verisimile.*] Licèt præsumatur, quòd illud fiat de voluntate Archiepiscopi, tamen hic præsumptionem potest Archiepiscopus euidere. 1. q. 4. *quia præsulatus. & s. de homi. Petr.*

c ¶ *Scrupulo.*] 6. dist. *culpam & 83. d. error. & 13. q. 3. qui potest.*

d ¶ *Sanctiones.*] Vt C. *de postu. prosudendum. in fi. & in tit. prox. per uenit. & 3. q. 7. ca. infamibus. Ver. si quos autē.* Bernard.

† *Aliàs sta: Magdeburgensi Archiepiscopo. & præposito Sebemgensium.*

non teneri.[a] ¶ Si quis autem de consanguineis dicti † Archiepiscopi aliquem de testibus præsumpserit impedire (quia verisimile[b] non videtur, vt eo inuito talia fierent, & ob hoc non caret scrupulo[c] societatis occultæ) eo quòd si voluerit, potuerit prohibere: cùm secundùm legitimas sanctiones[d], iniquam ostendant † se causam fouere: & experiri debeat Iudicis auctoritatē elusam, qui defensionis copiam subtrahit aduersario) eundem Archiepiscopum ab officio Pontificali suspendas, & facias manere suspensum, donec illum fecerit à tali præsumptione cessare.

¶ Idem Magdeburgeñ. † Archiepiscopo, & Præposi. Seburgeñ.

¶ *Qui testificata non didicit, nec renunciauit testibus producendis super antiquis articulis, seu capitulis, testes etiam aliàs productos producere potest.*

CAP. XLVI.

ij Constitutis † in præsentia nostra procuratore A. sororis nobilis viri Marchionis Misneñ. † & nuncio illustris Principis Bohemorum: *& infrà.* ¶ Prageñ. Episcopus ad petitionem eiusdem Principis, ipsa volente ad ipsum accedere, vt suas coram eo proponeret actiones[e], sed à satellitibus eiusdem prohibita, qui ei bis, vel ter prohibuerunt ingressum, post appellationem ad nos interpositam, diuortij sententiam promulgauit: à qua ipsa fecit ad nostram præsentiam prouocari: *& infrà.* ¶ Mandamus, quatenus partibus ad locum idoneum conuocatis, recipiatis testes, quos vel nobilis ipsa pro se, vel Princeps pro parte sua (cùm nondum testificata didicerint[f]) super processu Prageñ. Episcopi, vel posteriorum iudicum, duxerint producendos: & nobilis ipsa [pro se †] vel testes, quos priùs induxit[g], vel alios, si voluerit inducere non veretur, cùm non renunciauerit testibus producendis.

¶ Idem in concilio generali. †

¶ *Ponit concilium duodecim fine quibus ad probandam consanguinitatem in causa matrimoniali, non valet testimonium de auditu. Hoc dicit summando generaliter.*

CAP. XLVII.

ij Licèt † ex quadam necessitate præter communem formam olim fuerit institutum[h] in consanguinitatis, & affinitatis gradibus computandis valere testimonium de auditu, cùm propter breuem hominum vitam testes de visu deponere non valerent[i], vsque ad gradum septimum computando: quia tamen pluribus exemplis, & certis experimentis didicimus, ex hoc multa pericula contra legitima prouenisse coniugia: Statuimus, ne super hoc recipiantur de cætero testes de auditu[k] †, cùm iam quartum gradum prohibitio non excedat: nisi fortè † personæ[l]

† *Cap. 5. eo. tit. in 4 cōp. Et de intellectu xt. & glossarū vide pra a lu bie Guidonē Papa.*

† *Misnen.*

¶ *Constitutis.*] Prima pars ponit formam processus, & grauamen appellantis. Secunda dat iudicem ibi, *Mandamus.* Abb.

Casvs. Inter principē Bohemorum, & vxorem eius sororem nobilis viri Marchionis Misnen. matrimonialis quæstio vertebatur: ad petitionem ipsius principis Episcopus Prageñ. citauit vxorem ipsius pro causa illa: & dum vellet ad ipsum accedere, & suas proponere defensiones, ipsa fuit prohibita bis, vel ter à seruientibus ipsius Episcopi, qui prohibuerunt ei ingressum ad ipsum: & quod ad sedem Apost. appellauit. sed non obstante appellatione Epūs tulit sententiam diuortij inter eos: à qua sententia appellauit: causā appellationis commissa fuit iudicibus, qui processerunt in causa appellationis: tandem causa ista delata fuit iterum ad sedem Apost. vnde Papa cōmittit causam istam Archiepiscopo Magdeburgeñ. & eius conjudici, mandans eisdem quatenus partibus ad locum idoneum conuocatis, recipiant testes, quos ipsa nobilis pro se induxerit, vel princeps pro sua parte, cū nondum testificata didicerint super processu Prageñ. Epi. vel processu posteriorum iudicum duxerint producendos: & ipsa nobilis inducat, si voluerit testes, quos priùs induxit vel alios, cùm nondum renunciauerit testibus producendis. Not. quod iudex locū idoneum debet partibus assignare. Item si testes in vno iudicio recepti non sunt publicati, in alio iudicio possunt adhuc iidem, & alij recipi: cùm nondum testificata didicerint, nec renunciauerint partes testibus producendis. Item cùm dubitatur super processu iudicis, an sit legitimus, super hoc inquirendum est.

b *De intellectu huius glo. vide Antonium de Butrio in c. fraternitatis s. eo. & Bal. in ca. iuramēt de probatio.*

c ¶ *Actiones.*] Id est, petitiones: quia non est inquirendum, cuiusmodi actio intentetur. s. *de iudi. dilecti.* vbi de hoc. & examinata vel defensiones: quod melius est.

f ¶ *Didicerint.*] Et ita si didicissent[b] testificata, vlterius nō reciperentur testes super isto processu causæ matrimonialis: secus videretur, si ageretur de cōsanguinitate probāda, vel improbāda: vel alio impedimento: vt s. *de probationibus causa matrimonij.* & s. *eodem. fertur.* vbi de hoc.

¶ *Glo. seq. quærit & soluit. fine soluit aliam quæstionem.*

g ¶ *Induxit.*] Sed nunquid idem testes possunt sæpius induci, quousque fuerint publicatæ attestationes? Ita videtur. vt hic, & s. eo. *cum causam.* vbi de hoc in glossa, quæ incipit, hæc litera. & hoc secundum tenorem illius legis. *C. de testibus l. Vlt. etiam post publicationem.* & tamen antequam didicerit e quis testificata, potest producere testes nisi renunciauerit productioni, in *Auth. de test. §. quia verò coll. 7.* quamuis altera pars viderit attestationes: vt ibi dicitur.

ij ¶ *Licèt ex quadam.*] Propter multa dicta non recipit cōgruam summationem. Diuiditur. Nam primò ponit sex. quæ respiciunt personas. Secundò alia sex, quæ respiciunt dicta. Secunda ibi, *Testes autem.* Abb. Sic.

Casvs. Olim constitutum fuit ex quadam necessitate, vt in cōputandis gradibus consanguinitatis, & affinitatis valeret testimoniū de auditu: cum propter breuē hominum vitam testimonium de auditu deponere non valebant vsque ad septimum gradum. Quia ex hoc contra legitima coniugia multa pericula proueniebant, statuit concilium, ne super hoc recipiantur testes de cætero de auditu, cum prohibitio coniugalis quartum gradum non excedat, nisi fortè personæ tales fuerint, quibus fit fides meritò adhibenda, & ante litem motam testificata didicerint ab antiquioribus suis, non ab vno: cùm ille si viueret, non sufficeret: sed à duobus ad minus, nec ab infamibus, & suspectis, sed à fide dignis: quia absurdum esset illos admitti, quorū repellerētur auctores. & si vnus audiuisset à pluribus, non debet admitti vel si infames ab hominibus bonæ opinionis illud audiuerint: nō debent admitti: quia infamibus actus legitimi sunt interdicti. Et testes in suo adiiciant iuramento, quòd odio, vel amore, timore, vel commodo ad ferendum hoc testimonium non procedunt, designando personas expressis nominibus, vel circumlocutione sufficienti: & ab vtroque latere singulos gradus distinguant, & iuramento suo adiiciant, se intellexisse à suis maioribus, quòd deponunt. & credant ita esse, sed nec tales sufficiunt, nisi iurati deponant se vidisse personas, vel saltem in vno graduum prædictorum constitutas pro consanguineis se habere: tolerabilius enim est contra statuta hominum relinquere copulatos, quàm coniunctos legitimè contra statuta domini separare. Nota testimonium de auditu in causis matrimonij hodie simpliciter non valere. Item testimonium vnius non probat. Item infames à testimonio repelluntur. Item non debet admitti ad testimonium, cuius auctor repellitur. Item remoto odio, amore, timore, commodo, testis debet ferre testimonium. Item tolerabilius est, &c.

h ¶ *Institutum.*] 35. q. 6. *de parentela.*

i ¶ *Valerent.*] Vt *ff. de grad. non facilè.*

k ¶ *De auditu.*] Nisi sint graues personæ, & aliquos vidissēt in aliquo gradu pro consanguineis se haberevt infrà eodem sequitur.

¶ *Glo. seq. recitatur per quæstionem.*

l ¶ *Personæ.*] Nō intelligas graues appellari illos, qui in dignitate sunt constituti: quia aliud est dignitas, quàm grauitas: vt 4. q. 3. *placuit. §. item in criminali. ver. pcnulti, in secunda lege.* sed graues d. cuntur

e *Idē Gul. in Specu. de test. §. iam videndum. ver. quid si publicatæ. vide etiam Hostien. in sum. eod. tit. §. verum, & latius Ioan. And. hic.*

† *Hæc duo Verba, pro se desunt in antiquis exēplaribus.*

† *In concilio generali Later. sub Innoc. iij. c. 52.*

† *Cap. 6. eo. titu. in 4. cōpil. Et declara hanc constitutionem, sicut per Dominicum in cap. prisca. 35. d. ad. de etiam hic Guidonem Papa.*

† *Vide l. testium. C. eo. & l. in summa. ff. de aqu. plu. arcen.*

† *Dictio fortè, deest in concilio. habetur tamen in Gregoriano cōpil.*

dicuntur hic, qui non sunt leues, putà homo bonæ famæ, & opinionis, & antiquus homo. sicut benemeritus dicitur, qui nõdum demeruit. *ff. de legatis 2. cùm pater. §. rogo. & l. cùm quidam &* *ȝ. de seru. c. Vnico.* vel seniores hic appellantur graues, ad quos recurritur deficientibus testibus de parentela. *35. q. 6. cap. 1.* & senibus in dubiis, & antiquis factis maior fides adhibetur. *ff. de fi. instru. l. Vlt. & ff. famil. ercis. si quæ sunt. & ff. de leg. 3. si chorum. §. 1.*

a ¶ *Mota.*] Secus esset, si post motam: tunc enim nõ admitterentur.

b ¶ *Suis.*] Quia etiam aliis præferuntur in cõsanguinitate computãda: quia ipsi melius sciunt suam genealogiam. *ȷ. qui matr. accusar. poss. Videtur. &* *35. q. 6. c. 1. & 2.* & non ab extraneis sciũt: quia illi non sciunt ita.

¶ *Glos. seq. primo reddit rõnem textus. Secundo quærit. ar. & soluit: secundo soluit aliud dubium. Tertiò ar. inducit simile: allegat contrarium, & soluit.*

c ¶ *Ab vno.*] Quia ille non sufficeret: & oẽs illi, qui causam habẽt ab vno, pro vno solo reputantur. *ar. 1. q. 1. c. cito. ff. de cond. & demon. cùm fundus. in fi.* sed à duobus ad minus debẽt audiisse. Sed quid si illi duo audiuisset ab vno? Nõ videtur, q valeret: & secundũ hoc iudex ascenderet in infinitum: hæc quæstio nõ procederet: sufficit ergo, q audiuerint à senioribus suis de illa cõsanguinitate: etsi vellẽt testificari de eo, quod audiuerũt à quibuscũque aliis, locũ haberet obiectio[b]. Item & si plures essent testes, & quilibet eorũ audiuisset ab alio, quã alter, non valebit testimonium, nisi quilibet illorum audiuisset à pluribus, à duobus ad minus, vel nisi omnes ipsi coniunctum audiuissent à duobus. & ita est arg. quòd ille non debet admitti, cuius auctor repellitur: sicut scripta illa non debent recipi, cuius auctor reprobatur. *infrà de hæret. fraternitatis. Argu. contra. infra qui matr. accusare poss. cùm in tua.* sed illud locum habet in accusatore, hoc in teste.

d ¶ *Auctores.*] Arg. quòd infamia non inducit purgationem, quæ ab inimico actore, vel à leuibus personis processit. *11. q. 1. in canonibus. & ȷ. de accusationibus. qualiter, & quando 2.*

e ¶ *Actus legitimi.*] Quia personis vilibus, & indignis portæ dignitatis non debent patere. *ȷ. de exces. prælat. inter dilectos. & C. de dig. neque famosi. lib. 12. & C. de infamibus. l. Vnica. lib. 10. & ar. 32. q. 5. præceptum.*

f ¶ *Demonstratione.*] Sic *ȝ. eo. quotiens. & ȷ. de consangu. & affinitate. tuã nos. & ȝ. cùm in tua.*

¶ *Glo. sequens quærit, & soluit. Iterum quærit: ponit opinionem Ioannis, & contrarium soluit.*

g ¶ *Gradus.*] Sed nunquid tenetur probare de stipite? Non, quia de illo non reperitur cautum, sed tantùm de lateribus: *vt suprà eodem series.* & canon ponit fratres pro stipite. *35. q. 5. c. 1. & cap. parentela.* sufficit ergo incipere à fratribus. *infrà de consangu. & affin. tua.* Sed quid dices, si quidam testes probant de vno latere, & alij probant de alio latere tantùm: nunquid probata est hæc consanguinitas? Ioan. dixit, quòd talis probatio sufficit: & hoc probat taliter, si probatur de Martino, quod sit filius Ioannis, per consequens probatur, quòd Ioannes est pater Martini. Item si alij testes probant, quòd Bertha est filia Ioannis: per consequens probatur, quod Ioannes pater est Berthæ: cùm ergo iudici constat, quòd Ioannes est pater Martini: item constat ei, quòd est pater Berthę: ergo cõstat ei, quòd Martinus, & Bertha sunt frater, & soror, sic probata est cõsanguinitas illorum. hoc cõcedebat Ioan. & ita nõ semper requiritur, quod testes ab vtroque latere notam habeãt cõsanguinitatẽ. Item si quis vult improbare consanguinitatem, sufficit, quod interrumpat primum gradum, *ȝ. eo. series.* sed hoc non credo, nec discedo ab hac litera, & ab illis iurib. quæ dicunt, quòd ab vtroque latere testes debent computare consanguinitatem. *arg. 35. q. 6. de parentela. & ȝ. eo quotiens & ȷ. de consanguinitate. & affinitate tua. & ȝ. eod. cùm in tua. Ber.*

h ¶ *Vno.*] Siue propinquo, siue remoto.

graues extiterint, quibus fides sit meritò adhibenda[a]: & ante litem motam[a] testificata didicerint ab antiquioribus quidem suis[b], non vtique ab vno[c], cùm non sufficeret ille, si viueret: sed duobus ad minùs: nec ab infamibus, & suspectis, sed à fide dignis, & omni exceptione maioribus: cùm satis videretur absurdum illos admitti, quorũ repellerentur auctores[d]. Nec tamen si vnus à pluribus, vel infames ab hominibus bonæ famæ acceperint, quod testantur, tanquã plures, & idonei testes debent admitti, cùm secundùm ordinẽ solitum iudiciorũ non sufficiat vnius testis assertio, etiãsi prælidia li refulgeat dignitate, & actus legitimi[e] sint infamibus interdicti. ¶ Testes autẽ huiusmodi proprio iuramento firmantes, quòd ad ferendum testimonium in causa ipsa odio, amore, timore, vel commodo non procedant, personas expressis nominibus, vel demonstratione[f], vel circũlocutione sufficienti designent, & ab vtroque latere singulos gradus[g] clara computatione distinguant: & in suo nihilominus iuramento cõcludant, se accepisse à suis maioribus, quod deponunt, & credere ita esse. Sed nec tales sufficient: nisi iurati deponant se vidisse personas, vel saltem in vno[h] prædictorum graduum constituas pro consanguineis se habere. Tolerabilius est enim, aliquos contra statuta hominum dimittere copulatos, quàm coniunctos legitimè, contra statuta Domini separare.

¶ Honorius iij. Præposito Molisij Firman. diœcesis.

¶ *Post publicationẽ ad petitionem producẽtis interrogari nõ debẽt testes, nisi quando dolo, vel negligentia examinatorum super omnibus capitulis interrogati non fuerunt.*

CAP. XLVIII.

PEr † tuas nobis litteras intimâsti, quòd cùm causa, quæ super quibusdam terris verteretur inter Canonicos Sancti Petri ex parte vna, & G. sancti † Simonis ex altera, tibi fuisset ab Apostolica sede commissa, dictus G. tribus mẽsibus post testium publicationem elapsis, testes suos interrogari postulat iterato: *& infrà.* ¶ Nos igitur respondemus, illum non esse super hoc de cætero audiendum[i], nisi forsan à principio illos interrogari[k] super certis capitulis postulasset, idque malitiosè, vel negligenter fuerit prætermissum.

PEr tuas.] Communis diuisio. Secunda ibi, *Nos igitur* Abbas

CASVS. Inter canonicos S. Petri ex parte vna, & G. Sãcti Simonis ex altera, coram iudice delegato super quibusdam possessionibus quæstio vertebatur: dictus G tribus mensibus post testium publicationem elapsis, petiit iterum interrogari testes suos, quærit iudex, quid sit super hoc esset agendum? Respondet Papa illum non esse de cætero audiendum, nisi fortè super certis articulis à principio petiisset illos interrogari, & iudex id negligenter, vel malitiose prætermisisset. Not. negligentiam, vel malitiam iudicis parti non debere obesse, quò minùs post aperturam testium iterum interrogentur.

† *De intellectu, & extensione huius tex. Vide Paulũ de Castro cons. 369. incip. In casu de quo quæritur. & Io. And. in ca. cũ causam quæ inter archiepiscopum. suprà e quã sequitur Ale. cõs. 104. incip. circa primũ vol. 5.*

† *Dictus Sancti, deest in omnibus, manuscriptis.*

¶ Idem Vall. Oleti. & Sacramentiæ Abbatibus Palẽtinę. & Segobieñ. diœcesis.

¶ *Testes probatorios, & reprobatorios probatoriorum reprobare licèt, sed reprobatorios reprobatoriorum non licèt.*

CAP. XLIX.

iij LIcèt † dilectus filius noster L. tituli Sanctæ Crucis Presbyter Cardinalis, quẽ pro-

¶ *Glo. se. ponit rationem dicti, & subdit vnum intellectum, reprobans moram quorundam.*

i ¶ *Audiendum.*] Cùm attestationes sunt publicatæ, non sunt testes ampliùs interrogandi: quia timeretur subornatio testium. in *Auth. eo. tit. §. quia verò. coll. 7. & ȝ. eod. fraternitatis* & ideò cùm possint testes non induci, nec interrogationes aliquæ sunt faciendæ, vt *ȝ. eo. constitutis. 2.* Ante aperturam testium benè potest testis iterum dicere, & etiam corrigere dictum suum, dum tamen incontinenti. *ȷ. tit. prox. præterea.* & iudex ex officio suo etiam post aperturam testium, si testis obscurè protulit testimonium suum, potest interrogare iterum testem. *ȷ. eo. cùm clamor, & ff. de interrogatoriis actione. Vbicunque.* sed hic loquitur, cùm pars plura capitula dedit, super quibus petiit ab initio testes interrogari: & si negligenter, vel malitiosè iudex omisit, non debet illi obesse malitia, vel negligentia iudicis: vnde iterum debet deponere super illo articulo.

k ¶ *Interrogari.*] Immò videtur, quod de iure meo iterum sunt examinandi, non obstante publicatione, cùm sit aliud capitulum ab illis, super quibus publicatio facta est[c] *suprà eodem. causam, quæ. & cap. cùm venisset.* super illo verò articulo, super quo testes recepti sunt, nullæ interrogationes eis publicatis sunt faciendæ: nisi iudex ex officio suo, vt dixi, illas viderit faciendas[d]. quidam hoc faciunt de consuetudine etiam ad petitionem partium: sed illa consuetudo contra ius est. Bernardus.

iij LIcèt dilectus.] Nouum est, quod inducit hæc decr. priùs nullo iure apertè prouisum, & hoc dicit in summa. Testes super principali productos reprobare licet, & reprobatorios iterum reprobare, & vlteriùs non est reprobationis locus. Vel summa clariùs sic comprehendendo vtrumque intellectum: vt in rubro. Diuiditur, in prima processus narratio: in secunda causæ commissio. Secunda ibi, *Mandamus, quatenus.* Abbas.

a In multis antiquis, & aliquibus hic incipit alia gl. super ver. sed à duobus ad minus.

b Hoc cõtra, maximè cũ non de facili scire possit testis, à quo, vel à quibus habuerunt illi, qui sibi detulerũt: nec hoc præcedit est probatio angustãda, dum modo honesti, sint testes. Ioan. And.

† *Dispositio huius decretalis an habeat locum in causarũ materia, vide per Butrium in c. veniens. 2. ȝ. eo.*

c Fortè facta erat publicatio, quia aliqui fuerãt interrogati, aliqui non. Ioan. And.

d De hoc supra e. ti. in 4. gl. in Auth eo. t. §. 1. in gloss. immò videtur. Io. And.

CASVS. Inter Burpensem Episcopum ex vna parte, & clericos S. Mariæ de Castro Soret ex altera, coram Cardinali Trecen. S. Ciri [illegible] quæstio vertebatur: procuratores Epi proposuit se adhuc velle dicere contra personas testium productorum, super negotio principali: mandat Papa quibusdam iudicibus, quatenus recipiant testes, quos partes producere voluerint contra personas testiû productorum super negotio principali: & si rursus illos pars altera, vel vtraque voluerit reprobare, contra illos probationes admittant, ita quòd vltra non liceat partib. ad reprobationé testiû aspirare: ne diutius negotiû prorogetur, si producêdi quartos contra tertios, & sic deinceps partibus licétia tribuatur. Nota duas reprobationes testium fieri posse, & non vltra, ne infinitum negotium prorogetur.

† *Producere.*
† *Proponere.*
† *Vide l. nô possunt. & ibi plenè Bart. ff. de legib.*

a ¶ *Proponebat.*] Quod et i cebat secundu tenorem illius decre. *supra eod. præsentium.* & secundùm ea quæ ibi dicuntur nisi ei te minus statutus fuisset, infra quem hoc facere debuit. ♄. *de probatio. licet.*

† *Londoñ.*

¶ *Gl. seq. declarat quod hic dicitur de duabus reprobationibus, vtroq; vel actore solo probante.*

b ¶ *Quos.*] Scilicet illos, qui inducti fuerunt ab vtraque parte ad reprobandos testes super principali productos. Ista litera sic intelligitur: vtraque pars produxerat testes super principali: dicitur, si vtraque pars vult improbare testes inductos contra se super principali, illud facere potest, & hæc est secunda productio testium, facta contra principales, ab vtraque parte. Item si pars altera, vel vtraque vult reprobare testes istos secundò inductos, ad reprobationem principalium, illud potest. & sic est tertia productio ad reprobationem testium secundo loco inductorum: vltra verò ad quartam reprobationem aspirare non licet propter infinitatem vitandam: sicut vltra tertiam productioné quarta dilatio non est danda. ♄. *eod. Vltra.* infinitas enim est vitanda: vt C. *de sacrosan. Eccl. vt inter diuinum.* & vt sit litium finis. *ff. pro socio. l. Vlt. ff. de arbit. non distinguemus. §. quæsitum. &* ♄ *de do. finem. ff. de leg. 3. l. fideicommissa § si quis decem & C. de iud. apertissime.* Aliàs non videtur, quòd possit intelligi, quin alteri videretur fieri iniuria, putà si actor tantû induxerit testes, & reus velit eos reprobare, côtra reû debet audiri: & ita est secunda productio. Item & si actor vult reprobare testes rei, audiri debet a & hæc est tertia productio, & sic nô licet reo vlteriùs producere, & sic remanet reus inferior b in reprobatione: sed imputet sibi, quòd non produxit testes in principali. Et hoc bene colligitur per quandam decr. extra compilationem, missam Archiepiscopo Rothomagensi super quadam causa quæ vertebatur inter abbatem, & conuentum S. Nicolai Andegauen. ex vna parte, & priorem, & conuentum de Spaldig. Lincoñ diœcesis ex altera: abbas, qui fuit actor, produxit testes super principali negotio. Prior, & conuentus admittuntur ad reprobandos testes abbatis productos super principali negotio, & abbas admittitur ad reprobandos testes partis aduersæ inductos, ad reprobationem testium abbatis, & vltra non proceditur ad aliquam productionem, quæ decr. incipit. *præsentium* & ponitur in isto tit. [*lib. 6.*] Vterque enim actor, & reus duas tantùm debet habere reprobationes c, & hoc cùm vterque produxit testes super principali negotio, in quo casu loquitur decre. Bern.

† *Pro intellectu huius decretalis, vide Inn. in c. ex parte. ♄. de arbit.*

a *Concord. l. si quis, secundum Cyn. & ibi Bart. C. eod.*

b *Idem in actore, vbi solus reus probauit per testes in principali. Ioan. And.*

c *Si vero actor solum probauit in principali, quilibet habebit vnam tantû, & sic semper in numero erit æqualitas. Ioan. And.*

curatoribus Burgeñ. Episcopi, & Clericorum sanctæ Mariæ de Castro Soret, dedimus auditioné, ea quæ procuratores ipsi proponere voluerunt, audierit diligenter: quia tamen procurator dicti Episcopi contra personas testium productorum in principali adhuc se velle dicere † proponebat a, & infrà ¶ Mandamus, quatenus recipiatis testes, quos contra personas productorum super principali negotio partes duxerint producendos: quos b si rursus pars altera, vel vtraq; voluerit reprobare, † contra illos probationes admittere procuretis, ita quòd vltra nô liceat partibus ad reprobationem testium aspirare, ne, si producendi quartos contra tertios, & sic deinceps, partibus licentia tribuatur, negotium diutiùs protelari contingat.

¶ Idem Præposito, & magistro G. & R. Lauduñ. † Canonicis.

¶ *Attestationes recepta per arbitrû, fidem faciunt in iudicio, si testes mortui sunt: si viuunt, est in optione illius, côtra quê testes producti sunt, an velit attestationes recipere, an testes de nouo deponere. Et ad hoc etiam si attestationes publicatæ sunt, & hoc vltimû non est in l. fin. C. eo. vbi ponitur casus huius decre.*

CAP. L.

PRæsentata † nobis Suessionen. Archidiaconi petitio côtinebat, quòd cùm inter R. quôdam prædecessoré suû ex vna parte, & Capitulum sancti Petri Suessioñ. ex altera, super iurisdictione, quam idem Archidiaconus se in dicta Ecclesia ratione Archidiaconatus proponebat habere, quæstio verteretur, tandem Cancellarium Parisieñ. & magistros R. Remeñ. & P. Britoñ. Canonicos † super hoc arbitros elegerunt: qui cum suscepto arbitrio adeo in negotio processissent, quòd productis testibus, & depositionibus publicatis, receptisque allegationibus vtrorunque, & actis omnibus redactis in scriptis, sigillorum suorum impressione signatis, arbitrium proferre deberent, vnus ipsorum viam fuit vniuersæ carnis ingressus, & alius † in Archiepiscopum c Ebredunen. † assumptus, qui distat per duodecim dietas, & ampliùs ab eisdem. Vnde cum præ dicto R. solo d, minimè arbitrari valente, videatur arbitrium e expirasse.

¶ Discretioni vestræ mandamus, quatenus causam iuxta huiusmodi acta f fine debito terminetis, optione Capitulo reseruata, vt vel recipiant depositiones eorum, qui supersunt productorum testium, contra eos: vel eas respuentes consentiant vt iidem testes admittantur iterum: saluo iure quod in vtroque casu g eidem Capitulo

CASVS. Inter Archidiaconum Suessioñ. ex parte vna, & capitulum sancti Petri Suessioñ. ex altera, super iurisdictione, quã idem archidiaconus se habere in dicta Ecclesia ratione Archidiaconatus dicebat, quæstio vertebatur: tandem vt ad concordiam peruenirent cancellarium Parisieñ. & magistros R. Remeñ. & P. Britoñ. clericos super quæstione illa arbitros elegerunt: qui suscepto arbitrio vsque ad sententiam processerunt, & cum sententiam proferre deberent, vnus illorum decessit, & alius in archiepiscopum Ebredunen. est assumptus, qui distat per duodecim dietas ab ipsis: & sic arbitrium expirauit, cum alter solus in ipso procedere non valeret: vnde petiit Archidiaconus, sibi super hoc prouideri: mandat Papa quibusdam, quatenus causam ipsam secundùm acta coram arbitris habita debeant terminare, reseruata capitulo optione vel recipiat depositiones eorum testium productorum, qui supersunt côtra eos: vel si eas admittere noluerint, consentiant, vt iidem testes iterum admittãtur, saluo iure, quod in vtroque casu competit ipsi capitulo tam in personas testium, quàm in dicta. Nota, quòd per morté arbitrorum arbitrium est finitum. Item in optione est illius, contra quem testes inducti sunt coram arbitris, si testes viuant, admittere illorum attestationes, vel vt iterum inducantur coram iudice: & sic in casu isto testibus publicatis, iterum iidem testes inducuntur. Item contra personas testium coram arbitris productorum potest opponi.

† *Clericos, legitur in aliquot antiquis cod.*
† *Alter.*
† *Ebreduñ.*
† *Ebreduñ.*

c ¶ *In Archiepiscopum.*] Vnde non debebat compelli sententiam dicere. *ff. de arbit. non distinguemus. § sacerdotio* d. *& l. licet. & ff. de vacat. mune. l. prætor. 2. resp. in fin.*

¶ *Gl. se rect. per q. cùm hic dicatur, quod vnus ex tribus solus, &c.*

d ¶ *Solo.*] Nec etiam cum altero, nisi ex forma compromissi hoc facere possent: nam cùm in tres compromittitur, nô possunt ideo tertio mortuo vel absente iudicare, nisi hoc incontinenti in compromisso sit actum. *ff. de arbit. Pedius in fin. & l. item si vnus. § item si plures. & §. Vlt. & l. sicuti. & l. non distinguemus. §. cùm in plures. &* ♄. *de offic. deleg. vno delegatorum. &* ♄. *de testi. Raynutius. & cap. Raynaldus.* sic etiam in delegatis. ♄. *de offic. deleg. cap. causam matrimonij & cap. vnico. & ff. de re iud. c. duo* Bernardus.

e ¶ *Arbitrium.*] Id est, compromissum. compromissum enim per mortem alterutrius arbitrorum expirat. ♄. *de offi. deleg. vno.* e arbitrium non posset expirare: quia non latum erat.

f ¶ *Acta.*] Sic patet, quòd testes recepti coram arbitro valent in iudicio, hoc est simpliciter verum de iis, qui iam sunt mortui: de aliis qui viuunt, est in optione illius contra quem inducuntur, vt depositiones eorum admittat, vel eis repulsis iidem testes iterum producantur, vt hic dicit & *C. de testi. l. Vlt.* saluo iure obiiciendi tam in personas testium, quàm in dicta: vel in vtroque casu, vt in dicta l. vnde sumptum est, quod hic dicitur. & idem *C. de arbit. l. penult. fi. &* ♄. *eo. causam, quæ inter Archiepiscopum, arg. sed ibi alius articulus est.*

¶ *Glo. seq. quærit & soluit.*

g ¶ *Casu.*] Scilicet cû vult attestationes illorû, qui supersunt ratas habere, vel si vult, quòd iterum producantur: vtroque istorum casuû potest obiicere in personas eorum, vel in dicta. Sed nunquid in personas eorû, qui mortui sunt? Credo, quòd possit obiicere, vt dixi

d *Dicit P. quòd ibi lai cus per recepionem sacerdotij inciderat forum, & super iudicem laicum côpelli nô poterat: quæ ratio hic cessat, sit ergo ratio. de qua dixi super vers. solo. Ioan. And.*

e *Facit l. sed si vnus. §. item si plures. & l. si inter. & l. sicut. ff. de arbit.*

PRæsentata.] Dividitur, nam in prima ponitur partis petitio. In secunda causæ commissio ibi, *Discretioni.* Abb. Sic.

dist. § ve lit. non contesta. quoniam. & est verum, sicut & in dictis eorum. C. eo. tit. l. Gls. Ber.

N*Vper nobis*] Communis diuisio. Secunda ibi, *Respondemus.* Abbas Siculus.

Casvs. Quidam presbyter A. nomine, ordinem fratrum Minorum intrauit causa probationis, & postmodum nulla facta professione exinde infra annum exiuit: sed fratres ipsum super hoc molestabant: vnde petiit à Papa sibi super hoc misericorditer prouideri: mandat Papa Pennen. episcopo, vt si res aliter se haberet, denunciaret illum ad obseruationem illius ordinis non teneri: coram episcopo Castos fratrum ad probandum, quòd idem presbyter professionem fecisset, quosdam testes de ordine suo induxit: qui deposuerunt super hoc non iurati, contradicente dicto presbytero: vnde presbyter illud significauit domino Papæ, & ipse respondet episcopo, quòd non est credendum testimonio alicuius, quantumcunque religiosus existat, in præiudicium alterius: nisi iuratus deponat. Nota, quòd nulli credendum est in præiudicium alterius, nisi fit iuratus.

a ¶ *Ordinis sui.*] Quod facere poterat. ꝟ. eo. cum nuncium. & c. insuper. & ꝟ. de iureiur. & si christus. in fin. 1. q. 2. super prudentia. & illi præcipuè sunt admittendi: cùm talis professio in eorum præsentia fiat: quæ etiam per alios non posset ita bene probari, quia ad talia non vocantur. ꝟ. eod. veniens in fi.

competit, tam in personis testium, quàm in dictis.

¶ Idem Pennen. Episcopo.

¶ Non creditur testi etiam religioso, qui sine iuramento deponit.

CAP. II.

N*V*per † nobis A. Presbytero supplicante innotuit, vt cùm ipse ordinem fratrum Minorum causa probationis intrasset, Castos ad probandum, quòd idem Presbyter professionem fecisset, quosdam ordinis[a] sui testes induxit, qui deposuerant super hoc (contradicente[b] dicto Presbytero) non iurati: *& infrà.* ¶ Respondemus, quòd nullius testimonio, quantumcunque religiosus existat (nisi iuratus[c] deposuerit) in alterius præiudicium debet credi.

¶ Idem Cirosopitan. † & Trecorcñ. Episcopis.

¶ Diligenter, & sigillatim examinandi sunt testes, supp. etiamsi agitur de vita, & miraculis alicuius canonizandi. Abbas.

CAP. III.

V*E*nerabili † fratre nostro episcopo, & Capitulo Corisopiten. † ac vniuersis Abbatibus apud Cistert. † in generali Capitulo congregatis: *& infrà.* ¶ Discretioni vestræ mãdamus, quatenus testes, quos Abbas, & Monachi sancti Martini Cisterciẽn. ordinis super vita, & miraculis[d] piæ memoriæ M. Abbatis, monasterij supradicti, duxerint producendos, examinare sigillatim[e] curetis, cum ea diligentia[f], quæ solet, & debet in receptione† testium adhiberi.

¶ Gregorius ix.

¶ Iterum examinandus est testis, qui obscurè deposuit: supple tu, ex Iudicis officio.

CAP. LIII.

C*V*m † clamor validus contra Acheront[i]n. [g] Archiepiscopum super simonia, & aliis criminibus ascendisset, Melfiten. & Ruben. Episcopis dedimus in mandatis, vt super his diligenter veritatem inquirerent: *& infrà.* ¶ Verùm quia apertis attestationibus L. & G. super simonia ita deposuere confusè[h], quòd ex dictis eorum non potest veritas declarari; Mandamus, quatenus examinetis eos iterum diligẽter, & tam eorum, quàm aliorum, quos receperitis, testificata, sub sigillis vestris nobis fideliter referatis.

¶ Idem.

¶ Perseuerans in crimine, etiam in ciuili repellitur à testimonio: emendatus verò ab infamia admittitur in ciuili, & etiam criminali mota ciuiliter: fallit in periuro qui in criminali repellitur.

b ¶ *Contradicente*] Secus si volente, & consentiente: quia tunc bene valet testimonium ꝟ. eod. tuæ.

¶ *Glossa sequen. alle. 2. concor. de iuramento. & 1. de vno solo. & vtrumque signat contrarium de sex canonibus, & soluit, & dat casum exceptum.*

c ¶ *Nisi iuratus.*] Sic 4. q. 3. c. si testes §. item iurisiurandi. & C. eo. tit. iurisiurandi. & 3. q. 9. hortamur. & vni testi non creditur. ꝟ. eo. veniens. & c. licet vniuersis. siue sit iuratus, siue non in alterius præiudicium, vt hic in fi. & 33. q. 2. admonere. Arg. contra, quod vnius creditur etiam non iurato 28. dist. de Syracusana 86. di. tanta. 2. q. 3. talia. & 57. dist. nobilissimus. & 23. q. 4. inter querelas. & 20. q. 1. præsens clericus. Sed in his nõ creditur nisi quoad præsumptionem, sed ad plenam probationem non. Quandocunque tamẽ bene creditur vni, quando nõ fit præiudicium alicui, puta vtrùm aliquis sit baptizatus, vel vtrũ esset ecclesia consecrata de consecr. dist. 4. paruulos. & c. cùm itaque & vbi quis vult probare se egisse pœnitentiam per confessorem suum[h]. & ꝟ. de simo. nemo. arg. ꝟ. de pæ. & remiss. omnis vtriusque.

V*Enerabili.*] In prima parte ponitur petitio. In secunda testium recipiendorum commissio ibi, *Discretioni.* Abbas Siculus. Casvs. Multi episcopi, & Abbates, & alij viri religiosi apud Cister. in generali capitulo congregati, domino Papæ significauerunt, quòd meritis bonæ memoriæ M. quondam abbatis sancti Martini ordinis Cisterciẽn. Corisopiten. diœcesis dominus multa miracula apparuerunt, vnde supplicarunt eidem, vt ipsum catalogo sanctorum faceret annumerari. Vnde mandauit quibusdam, vt diligenter veritatem inquirerent super vita, & miraculis dicti abbatis. & eam sibi significarent: qui receperunt in illos testes, & eos domino Papæ remiserunt: dominus Papa inuenit ex relatione ipsorum inquisitorum, quod testes illi non erant recepti secretò, & sigillatim, cum ea diligentia quæ solet in testibus adhiberi: vnde non adhibuit fidem eorum dictis: & ideo mandat episcopis præsentibus, quatenus testes, quos abbas, & monachi sancti Martini Cisterc. super vita, & miraculis piæ memoriæ M. abbatis monasterij supradicti, duxerunt producendos, sigillatim, & secretò examinare procurent, cum ea diligẽtia quæ solet, & debet in receptione testium adhiberi. Nota, quod testes sigillatim, & secretò sunt examinandi, alias non valent.

¶ *Glo. se. tractat, quare copulat hæc duo inquirenda de vita, & miraculis.*

d ¶ *Super vita, & miraculis.*] Nõ solùm de miraculis, sed etiã de vita est inquirendũ: quia etiã miracula fiunt quãque per malos[d]. nam Petrus faciebat miracula, & Simon magus faciebat multa, & magi similia Moysi: vt 2. q. 1. tenemur. & antè necesse est, vt sciamus illa impetrasse de Deo, quæ martyres mandant. 50. dist. si quis præpostera. & ꝟ. de hære. cùm ex iniuncto. & ad hoc vt aliquis pro sancto habeatur, priùs ab Ecclesia debet approbari. ꝟ. de reli. & vener. sanct. c. 1. ne aliquis vnquam figmentis decepti valeat: & eo. tit. c. 2.

¶ *Glo. seq. subdicit exemplum, & rationem, & dat duo similia: scilicet de electione & confessione.*

e ¶ *Examinare sigillatim.*] Secretò enim, siue sigillatim testes examinandi sunt. arg. C. de testi. nullum. & ꝟ. de acc. inquisitionis. & etiam vota canonicorum in electionibus faciendis inquirenda sunt secretè ꝟ. de elect. quia propter. sicut Daniel secretò, & separatim examinauit illos sacerdotes, qui accusabant Susannam. Et ideo examinandi secretò, & separatim: quia vnus instrueret alium, & sequeretur dictum alterius: & ita non posset falsitas eorum facilè deprehendi. sic etiam in pœnitentia quis debet solus suo sacerdoti confiteri peccata ꝟ. de pæ. & remiss. omnis vtriusque.

f ¶ *Diligentia*] Quæ solet adhiberi: immò etiam cum[e] maiori: quia circa miracula maius periculum vertitur, & ideò cautius est agendum 42. dist. quiescamus & 61. dist. miramur. & 9. q. 2. c. 1. & ff. ad Carbo. l. 1. § 2. ne aliqui vanis, & falsis decipiantur figmentis: vt ꝟ. de reliq. & vene. sanct. c. 2. Ber.

C*Vm clamor.*] Diuiditur: quia in prima ponitur querela: in secunda mandatum. ibi, *Mandamus, quatenus.* Abbas Siculus.

Casvs. Archiepiscopus Acherontinus super simonia, & aliis criminibus erat apud dominum Papam multipliciter infamatus: vnde frequentibus clamoribus excitatus, dedit duobus episcopis in mandatis, vt super his diligenter inquirerent veritatem, & sibi, quod inuenerint, rescriberent diligenter, isti super simonia, & aliis excessibus testes receperunt, & eorum attestationes remiserunt domino Papæ: apertis attestationibus L. & G. super simonia ita confusè deposuerunt, quòd ex dictis eorum veritas non poterat declarari: vnde iterum mandat Papa, quatenus testes illos examinent diligenter, & alios, qui super hoc sciuerint veritatem. & dicta illorum, & aliorum, quos receperint, sub sigillis suis domino Papæ remittant. Not. quòd iudex, qui ex officio inquirit, iterum potest examinare testes, qui obscurè dixerunt post ipsorum publicationem: secus credo in ordinario iudicio.

g ¶ *Acheruntin.*] De isto archiepiscopo habes ꝟ. de collusi. Glo.

¶ *Glo. seq. dupliciter obiicit, contra ob alleg. & soluit.*

h ¶ *Ita deposuere confusè*] Sed quare hic per Papa apertis attestationibus illos iterum examinari, cùm debet fieri interpretatio contra illum, qui testes ipsos produxit. ꝟ. de probat. in præsentia. & obscuritas ei obesse potius debet, qui potuit eã apertius declarare:

† Volebant fratres alius hoc Gundonem Papa. & de materia, quod non credatur testi iniurato, vide Felinum in c. litteris. de præsump. & De eo cum consil. 91. & no.

† Corisopitan.

† Cisterciẽ.

† De materia vide lat. per Gasparem in catalogo glor. mun. p. 3. consi. der. 47. 49. & 50.

† In C. Barbatia ita. & m̃ nac. monasterij sancti Martini Cister. & c.

† De materia hominis glo. quando credatur vni testi, tradit ante mem Gabrielius l. 1. com. concl. tit. de testi. concl. 2.

† De hoc infrà eo. testimonium.

c Item eccl. 11. q. 1. quicunque. alias incip. omnes dic. quod possunt priuilegium episcoporũ, quod eis concessit imperator in causis, quæ vertuntur in iudicio seculari, vel de ecclesiasticis, vel ecclesiasticum nullum priuilegium dare possunt secundum Inn. ad quod alle. Host. de re ee. nõ ali. c. fin. de deci. nu. 10. dand.

† receptio nobis.

d De hoc in titulo. vide D. Th. 2. 2. q. 72. ar. 1.

† Vide Archid. in c. vt officium. § verum. de hær. l. 6. & Eymericum in Directorio Inquisitorum. p. 3. q. 61. qua ibi dem l. 1. aduocatio. Schol. sup.

e Qual. & qualia exigantur in canonizatione Sanctorum, latè tradit Cassaneus in catalogo gloriæ mũdi. p. 3. consid. 50.

ff. de contrahenda emptio. Labeo. & *l. cum in lege. ff. de pact. Veteribus.* & verba interpretanda sunt contra stipulatorem. *ff. de verb. obligationib. l. stipulatio ista. §. in stipulationibus.* & præterea timeri potest subornatio testium: & apertis attestationibus non sunt vlteriùs testes iidem, vel alij recipiendi super eodem capitulo: *vt s. eod. fraternitatis in tex. & in glo.* & *c. constitutus.* 1. *Arg. contra, quod obscuritas non nocet ei, immò quod vtile est ei, accipiendum est. ff. de iud. si quis intentione.* a Dicas, q iudex ex officio suo hoc facere debet, & præcipuè hîc, vbi agebatur ex officio iudicis per inquisitionem, non ad petitioné alicuius, sed ad clamorem, & famam. *j. de collu. dete. c. vlt.* quod est pars istius, & maximè in crimine simoniæ, de quo fiebat inquisitio.

CAP. LIIII.

Testimonium eius, cui ab aduersa parte opponitur crimé, meritò reprobatur in criminali causa, siue ciuili, si in ipso crimine perseuerer. [a] ¶Si verò sit de crimine emendatus [b], & cum non comitetur infamia, non est in causa ciuili, vel etiam cùm de crimine ciuiliter agitur (præterquam pro reatu periurij [c]) repellendus. ¶In criminali autē si in alio iudicio, instituta accusatione cótra ipsum, de crimine conuictus extitit, vel confessus [d]: vel si nunc per exceptionem exinde 10 conuincatur: aut grauata sit eius opinio [e], pro eo quòd quandoque fuit tali modo repulsus quāuis in hoc casu [f] non excluderetur in causa ciuili [g], potest à testimonio (licet egerit pœnitentiam) remoueri.

¶Idem.

20 ¶*Quarta productio non est danda sine solemnitate legali, de qua hoc.*

CAP. LV.

Vltra tertiam productio-

Et ideo si obscurè dixit, iterum examinetur testis, & declaret, siue interpretetur dictum suum: quia in ambigua oratione spectatur sententia eius, qui eam protulit. *ff. de regulis iuris.* in ambiguis orationibus & qualitercunque potest iudex inquirere veritatem, inquirere debet 30. q. 5 *iudicantem.* & ante publicationem, & post quandocunque visum fuerit iudici, potest interrogare. *ff. de interrog. act. Vbicunque.* & *j. de fide instr. cum Ioannes vers. fi.* & quia publicæ vtilitatis interest, ne crimina maneant impunita. *j. de sententia excommu. Vt fama.* circa finé ad malitiam quisquam proſiliat. *C. de pœn. si operis.* & magna ratio suadet ob maleficia pœnas solui. *ff. de fideiusso. si a reo. §. illud quod.* vnde talis confusio debuit declarari. *ff. de testam. hæredes palam. §. qui vero* Bernardus.

Testimonium eius, cui ab aduersa parte.] Sunt duæ partes. Prima tractat de criminoso perseuerante. Secunda verò de emendato ibi, *Si vero* Secunda subdiuiditur. In prima tractat de emendato, qui producitur in ciuili, vel in criminali mota ciuiliter. In secunda de illo, qui producitur in criminali mota criminaliter ibi, *In criminali* Abb. Casvs. Testis inductus est in aliqua causa ciuili, vel criminali: ab aduersa parte opponitur crimé ipsi testi, vt à testimonio repellatur, probatum est crimen contra ipsum, quæritur, an valeat testimonium eius? Dicit Papa, si testis adhuc in crimine perseuerat, siue causa ciuilis sit, siue criminalis, testimonium eius non valet. Si verò sit emendatus de crimine, & cum non comitetur infamia, non debet repelli à testimonio in causa ciuili, nec in criminali, cùm ciuiliter de crimine agitur præterquam pro reatu periurij: quia periurus nullo casu ad testimonium admittitur. In criminali verò causa si conuictus fuit de crimine in alio iudicio, instituta contra ipsum accusatione, vel modò etiam per exceptionem exinde conuincatur, vel si grauata sit opinio eius, pro eo quòd quandoque fuit in tali modo repulsus, potest remoueri à testimonio, licèt egerit pœnitentiam. Sed in hoc casu vltimo cùm sit grauata eius opinio, non repellitur in causa ciuili. Nota, q testis qui crimine detinetur, secundùm canones non admittitur ad testimoniū in aliqua causa, si est emendatus, admittitur cum distinctione prædicta.

a ¶Crimine perseueret.] Nota, q testis qui in crimine detinetur, 60 siue in ciuili causa, siue in criminali repellitur, vt hîc patet: quia non est credendum contra alios eis, qui in criminibus implicantur. 3. q. 11. *neganda, & c. non est.* & *q. 7. qui sine peccato. &c. postulatus.* & quandiu in culpa fuerit, testimonium ferre non potest. 32. *q. 5. præceptum.* Nec criminosus criminosum accusare potest: vt in prædictis iuribus: quia de quo minus videtur, &c. 3. *q. 7. c. infames §. porro in fi.* & 1. *q. 1. multi.* circa prin.

¶ *Glo. seq. adiunat tex. in eo quod loquitur de emendato.*

b ¶Emendatus.] Vnde admitti debet, quia iam incipit esse, quod non fuit 50. *dist. ferrum.* & dicitur in canone, age pœnitentiam, & 70 prima opera fac. 50. *dist. quia tua.* & *c. dño sancto.* & *j. de simo. per tuas.* & *ff. de adil. edi. quod ita.* & hoc in causa ciuili, & criminali, cum ciuiliter agitur, vt hîc. & *c. per tuas.* ita q ex illo non remāserit sub nota infamiæ acta pœnitentia: quia repellitur tunc propter infamiam [h] *j. tit. prox. præterea.* putà si esset condemnatus de furto suo nomine: quia non potest facere iudex qui condemnatum de furto suò nomine non sequatur infamia. *ff. de furt. non potest.* Et aliis modis potest notari: vt 3. *q. 7. c. infames. §. porrò. in fi.* Quia licet per pœnitentiam animas saluare possumus, infamiam tamen abolere non possumus. 2. *q. 3. Eupicemium. § hic colligitur* & sic pœnitentia non prodest eis quantum ad hoc, quòd 80 actus legitimi sui infamibus interdicti. *s. eod. licet ex quadā.* nisi priùs fuerint in integrum restituti. 4. *q. 3. c. si testes. §. item l. Iulia.* 2. *q. 3. c. si quem. §. præuaricator in fi.* & infamibus portæ dignitatis non debent patere. *j. de excess. præla. inter dilectos. C. de infa. l. Vnica. lib. 10.* & *C. de dignit. neque famosis lib. 12.* & ferre testimonium dignitas est. 32. *q. 5. præceptum.* Item potest assignari contrarium. *j. de simo. per tuas.* vbi dicitur, q in crimine cum ciuiliter agitur, viles testes, & non emendati recipiuntur. hic videtur à contrario sensu, quòd non recipiuntur. Solue, vt ibi dicitur.

c ¶Periurij.] Periurus enim post quantamcunque pœnitentiam ad testimonium ampliùs non recipitur: vt hîc patet, & 6. *q. 1. quicunque.* & 22. *q. 5. paruuli.* & *c. si quis.* & *ar. 2. q. 7. non potest* & *j. de præsump. litteras* [e]. & qui sciente venit contra iuratam transactionem, infamis est. *C. de transac. si quis maior.*

d ¶Confessus.] Qui. n. in iudicio cōdemnatus fuit de crimine, sufficit ad hoc, vt à testimonio repellatur in causa criminali, licèt egerit pœnitentiam. nec necesse est, vt ampliùs conuincatur: vt hic patet. nec talis admittitur ad purgationem alicuius. *j. de pur. can. constitutus.* sic & *j. de excep. denique. §. 1.* vbi repellitur à testimonio, qui conuictus fuerit de crimine, vel confessus. Et intellige. §. 30 illum secundùm istam decre. vt repellatur in criminali causa, si egit pœnitentiam: si non egit, repellatur etiam in ciuili, si in crimine perseuerat: vt s. diximus.

¶ *Glo. seq. in. cum eius opin. &c. probat, & dat simile, demum arg. obiiciendo, & soluit.*

e ¶Opinio.] Sic patet, quòd si opinio alicuius grauata est, ad testimonium admitti non debet in causa criminali, cùm sine omni infamia debeat esse testis. *j. de excep. denique.* & 2. *q. 7. testes.* & præcipuè in causa criminali, vt hic nec etiam tales admittendi sunt ad honores. 81. *dist. sancti.* & *j. de accu. omnipotens.* & *j. eo. c. vlt.* in nullo enim debet vacillare opinio ordinandi. 33. *dist. Iaco.* 40 & *arg. ad hoc C. de procu. reum criminis.* & *ff. de decu. eos.* Et est arg. ex hac littera, quòd res, siue sententia inter alios acta facit fidem in alio iudicio. sic 24. *q. 1. subdiaconus.* Sed hoc solùm quòd in alio iudicio repulsus fuit, non sufficit, vt in alio repellatur, sed infamia inde orta ipsum repellit, aliàs iterum oporteret crimen probari ad hoc, vt repelleretur.

¶*Gl. seq. quærit & soluit. Iterum quærit. arg. affirmatiuè per duo iura, & soluit negatiuè solutione signat contrarium: solutionem coadiuuat, & remittit.*

f ¶In hoc casu.] Scilicet qñ grauata est eius opinio [d]: tunc enim 50 propter hoc non repellitur in causa ciuili, & idem in duobus casibus præmissis: & idem est, si de crimine ciuiliter agitur, dummodo emendatus sit de crimine: vt superiùs patet. Sed qualiter probabitur, quòd sit emendatus de crimine? Satis potest probari per sacerdotem suum, qui de ipso debet testimonium perhibere. 50. *dist. in capite.* & 2. *q. 1. si peccauerit. in fi.* & *j. de simo. nemo.* Sed nunquid testis, cui obiicitur crimen, potest obiicere, q obiiciens sit criminosus? *Arg. quod sic. 2. q. 7. si hæreticus.* qui tales litigatores digni sunt talibus testibus. *C. de hære. l. pen.* Dico, quòd non potest: quia iste causam suam prosequitur, & nemo prohibetur à 60 prosecutione iuris sui, licèt sit criminosus: vt 4. *q. 6. omnibus.* Nisi esset excommunicatus, vel talis, cui esset forum interdictum, vel infamis, cui actus legitimi sunt interdicti. *s. eo. licet.* immò excōmunicatus, vel infamis non repellitur, cum sit reus: quia quælibet legitima defensio sibi reseruatur. *j. de excep. cum inter.* & quia contra testem directè non agitur, sed potiùs contra aduersarium, quia in testem actio non dirigitur. *s. de ord. cog. cum dilectus. in fi.* pari ratione nec aduersarius meus potest mihi obiicere crimen propter hoc. Vnde si seruus vult probare se contraxisse cum aliqua libera sciente eum seruum esse, cùm in hoc casu habeat per- 70 sonam standi in iudicio, potest excipere contra testes aduersarij, quòd ipsi sunt serui, licèt ipse laboret simili impedimento. *Ar. contra. s. eo. personas.* & 3. *q. 7. iudicet.* & 25. *di. primum.* nam si seruus accusatur, eadem sibi competit defensio, quæ & libero. *ff. de accusa. hos accusare. § si seruus.* Quando crimina obiicienda sunt testibus, dicitur *s. eo præsentium.* Ber.

g ¶Ciuili.] Idem eō est de crimine, ciuiliter agatur.

Vltra tertiam.] Primò ponitur regula, secundò exceptio ibi, *Nisi.* Abbas.

Casvs Aliquis tertiā habuit pductioné testiū, adhuc petit quartam: quæritur, vtrùm debeat audiri? Rñdet Papa, q nō, nisi pstito 80 iuraméto q neq; per se, neq; per aliū testificata d. dicerit, nec per dolū aliquem, aut aliquā machinationé quartā petit, sed qa illos habere non potuit, quos nunc producere intendit. Not. q præter iuramentum calumniæ: aliud iuramentum præstatur *lit. contest.*

a ¶Pro

† De materia huius decre. vide Hostiensem. de statutis p. 4. q. 71. & 72. & plenè per Archid. in c. paruuli. 22. q. 5. huc referas Burch. l. 2. decr. c. 164.

a Vide de restit. spol. c. cùm ad sedem super glos. 1.

b Ciuilem licèt secus sit, de canonica. secundum Inn. qui dicit prin. c. intelligendū de crimine, de quo testis non est condemnatus, nec ipso iure infamis: quodcunque horū esset, repelleretur etiam post sententiam etiam in ciuili. Fatetur tamē, quod alij dicunt aliter. & de hoc 6. q. 1. c. 2. Io. And.

c Adde rationem: quia efficitur infamis. l. si quis maior. C. de transa. & l. quotiés C. de dig. l. 12. d. Vide Baldum & Imolam in l. 2 §. inspectio. ff. quē ad. test. aper. & Geminianum in c. sciétiam. 29. di. adde Bal. in l. in ciuile. ff. de legibus.

d Alij exponunt in hoc casu, qñ per exceptioné fuit probatum in alio iudicio, & est de crimine emendatus, nec infamis est de iure. Io. And.

e Hæc glossula nō habetur in antiquioribus codicibus.

a ¶ *Productionem.*]Id est, dilationem, de hoc dictum est s. *eod. in causis.* & ibi recurre.

b ¶ *Iuramento.*]Hoc quòd hîc dicitur, sumptum est de *Auth. de testi. §. quia vero. coll. 7.* Sed quare iuratur iterum, maximè ubi iuratum est de calumnia, cum iuramentũ illud extendatur ad omnia quæ post a occurrunt in causa. *C. de iur. cal. Auth. hoc sacramentum* & in *Auth. de iu.* quia sæpius non est iurandum, vt ibi di. Dicas quod illud iuramẽtum, quod est aliud iuramentum de calumnia: & ideo vnum aliud nõ excludit. Istud iuramẽtum est de veritate dicenda, quod patet ex ipsa litera, et debet quod debet iurare, quod neque per se, neque per alios did... testificata nec per aliquẽ dolum hoc facit. Iuram de calũnia est de eo quod credit, & æstimat. *C. de iur. cal. l. 2. §. 1.* & ideo istud iuramẽtum præstatur. Idem etiam est, si causa talis sit, vbi iuratur tamen de veritate dicenda: quia istud iuramẽtum de veritate dicenda, non extenditur ad hoc, sed ad principale negotiũ tantum. Vnde quarta dilatio b datur non d. bet si ne i fo, qualiscunque sit, etiamsi causa, & præsumptio est contra eum, ex eo quod tertiò producit, & propterea speciale est, vt exigitur hoc iuramentũ in hoc casu. c ¶ *Testificata.*]siue ex sua, siue alterius partis.

nem a non debent testes † produci in causa †, Nisi præstito ab eo, qui hoc postulat, iuramento b, quòd neque per se, neque per alium, testificata c subtraxerit, vel fuerit percunctatus d: nec per dolum e, aut artem aliquam quartam productionem exposcat: sed quia quos desiderat de nouo producere, priùs habere nequiuit f.

¶ Idem.

¶ *Accusatus criminaliter non admittitur in teste, contra aliũ in causa criminali sua accusatione pendente, nisi in exceptis criminibus.*

CAP. LVI.

Non† debet quis in criminibus (Nisi forsan in exceptis) ad testificandum admitti, pendẽte accusatione & de crimine contra ipsum: cũ nec etiã accusati (nisi priùs se probauerint innocẽtes) ab accusatione, ac susceptione ordinum repellantur.

TITVLVS XXI.

De testibus cogendis. [vel non†].

d ¶ *Percunctatus.*]Id est, perfectè scrutatus.

e ¶ *Per dolũ.*]Puta expectat quod aliqui intereà moriantur, vel se absentet.

f ¶ *Nequiuit.*]Simile *s. de exce. pastoralis.* & *s. eo. præsentium.* sed si habere nequiuit illos, ei obesse non debet, si per eum non stetterit. *arg. s. de rescrip. si autem.* & *c. plerunque.* & *s. de lit. non cõtest. c. fin. 1. &* 2. q. 6. *anteriorum §. ad hoc.* & ita videtur, quòd etiã sine iur. o deberet admitti, quod non est verum: quia sine iure hoc ei credi non debet, maximè cum ante tertiam productionẽ hoc non fuerit protestatus: vnde iurare tenetur, prout hic continetur. Præterea hæc quarta productio dari non debet, vbi sufficiens productio testium facta fuisset. *s. eod. significauerunt.* immo nec secunda dilatio, nec tertia danda esset, si sufficiens productio facta sit d, nã in pecuniariis causis vltra vnam dilationẽ dari non debet secunda dilatio. *ff. de fer. l. Vlt. nisi causa cognita* vt ibi.

NOn debet.]Primò ponitur regula, & exceptio ibi, *Nisi forsan.* Secundò probatur regula per duo similia ibi. *Cùm etiã.* Ab. S. CASVS. Aliquis est accusatus de crimine, pẽdẽte accusatione contra ipsum petitur in testimoniũ in alia cã criminali: quæritur, vtrũ debeat admitti. Rñdet. quod pẽdente accusatione cõtra ipsum non debet admitti, nisi forsitan in exceptis quia etiam accusati ab accusatione, & ordinũ susceptione repellũtur: nisi priùs se probauerint innocẽtes. Not. quod accusatus de crimine pendente accusatione sua, non potest testis esse in criminali, nec accusare alium, nec ordinari.

¶ *Glo. seq. no. quòd hac tria.* &c. & *addit. quartum reliqua pars rec. per tres quæstiones. prima, quid in ciuili. secunda, quid de exceptis criminibus. tertia, quid de condemnato qui appellauit.*

g ¶ *Pendente accusatione.*]Nota ergo, quod cũ aliquis accusatus est de crimine, statim grauata est eius opinio: vnde non est in criminibus ad testimoniũ admitti, vt hic patet. & *s. eo. testimonium.* quia testes sine omni suspicione esse dẽ, & infamia. 2. q. 7. *testes.* & *s. de excep. denique.* Nec etiã potest promoueri ad ordines, vt hic, & in *fine* & 81. *dist. tantis Daniel.* & *s. de accus. omnipotens.* & 33. *di. laici.* & *ff. de decur. cos.* Item nec potest aliũ accusare: quia nõ relatione criminis, sed innocentia reus, vrgatur *ff. de pub. iu. si qui.* & hic in fi. Itẽ nec põ constitui procurator. *C. de procur. l. reũ.* Itẽ nec accusare. Ex hac enim decre. patet, quod testimonium in criminali actione, accusatio, & ordinũ susceptio ari pass. interdũ, ex eo quod accusatus pendẽte sua accusatione repellitur à testimonio, ab accusatione, & ordinũ susceptione. Præterea ex eo quod dicit in principio in criminibus, patet quod secus est in ciuili: quia tunc non obstãte accusatione, vid. tur quod interim possit admitti in testem in causa ciuili. *s. eo. testimonium.* & est verum, si sit emendatus de crimine, & eũ non comitetur infamia, vt ibi. *arg. s. de simo. per tuas.* quia licet accusetur, non statim reus est. 15. q. *vlt. c. vlt.* quia pendente accusatione remanet in officio suo, & interim subditi eius ei obedire tenentur. *s. de accus. cũ dilectus.* & 8. q. 4. *nonne.* Itẽ patet hic, quod minus idonei testes, quorum opinio vacillare videtur, admittuntur in exceptis criminibus, ex eo quod dicit, nisi forsã in exceptis criminibus, sed hoc forte est intelligendum secundum distinctionẽ illius c. . q. 2. *in primo.* vtrũ e scilicet malæ famæ, vel malæ opinionis: & tũc cùm est malæ opinionis, admittatur licèt c. illud loquatur in accusatione, aliter admitti non debent, cùm etiã ciuiliter ageretur, nõ essent admittẽdi, nisi essent emẽdati, & cum aliis adminiculis. *s. de simo. per tuas.* sed licèt accusetur, nõ tamẽ statim reus est. vt *s. dictum.* & ideo potest admitti in crimine excepto, cùm adhuc remaneat in statu suo. Item ex hoc c. & *s. eo. testimonium.* patet solutio quæstionis, quæ fieri consueuit, si aliquis cõdemnatus sit de crimine, & appellet, vtrum recipiendus sit in testem, si pendente appellatione inducatur. Et satis patet ex his duobus c. quid iuris sit, quòd in criminali nequaquam: in ciuili verò bene potest admitti: quia pendente appellatione non dicitur condemnatus. *ff. de pæ. l. 2. §. vlt.* & integer est status eius: et interim fungitur honoribus. *ff. nihil innouari ap. interp. l. vnica. §. integer.* & *melius in §. si quis deportatus.* quia licèt sit damnatus f, adhuc nõ habetur infamis, ex quo appellationem suam prosequitur. *ff. de iis qui no. infa. furtis.*

† In omnibus manuf. Vetera Gerusfier. & casteris Gerusfier. bus exemplaribus non debent testes inigre. ad ap. §. vlt. coll. 5. in causa producen. nã dictis, vlteriùs, quia cum fuerit in vulgata, per peram est addita.

† Vide tex. in Auth. de quis semel. C. de ...

† Vide Bar. b. l. i. decretorum. c. 14.

a Sextum dum Hostie. est ratio quia iuramentum calumniæ non defendit, quando Iatenti perpetur superflua. Vnde dec. quod non exigitur ad tollendum præsumptione quæ est, quod quãuis sit iurata de calũ.

c manualiter si petatur hac dilatio. Io. And.

† In aliquot Vetustis desunt hæc duo Verba: Vel non.

b Adde, quæ de debet petit, & s. quæ tempora. per l. 1. C. de dila. & s. q. 3. conducit. §. spatium.

c Hæ tres glossulæ non sunt Bern. nec habentur in Vetustis exemplaribus.

d Denegatur etiam secunda, & tertia est, quia post primam pere ũ statuendum, tunc quod minus fuit. S. quia verò. secũdum Host. Ioan. And.

Alexan. iij. Papiesi. electo.

¶ *In causa ciuili monendi, & inducendi testes sunt ad testificandum: & si se subtrahant odio, gratia, &c. compelluntur.*

CAusam † matrimonij, quę inter Manulierem, & filium R. vertitur, commisimus Iudicibus terminandum. ¶ Ideoque mandamus, quatenus testes ab alterutra partium in suæ assertionis testimonium inuocatos, ne veritatẽ occultent h, diligentiùs moneas, & inducas. Si autem odio, vel gratia, vel timore i, se subtrahant, eos ad ferendum testimonium coram præfatis Iudicibus, vel eorum † nuncio k, quem ad hoc miserint, Ecclesiastica districtione compellas.

¶ Idem Presbyteris Pontiæ †.

¶ *Vbi testimonium est necessarium, compellendi sunt testes ad illud ferendum, etiam per suspensiones, excommunicationis, & depositionis sententiam.*

DE TESTIBVS COGENDIS, VEL NON.

¶ *Quia officium testium quasi publicũ est, & ad illud interdũ inuiti cogantur, ideo post tractatum de testibus &c. sic continuat. Io. An.*

Ego cõtinuo sic: Visũ est supra de testib. sed quia posset dubitari, vtrum ad testificãdũ possint cogi, merito subditur tit. Ab. Sic.

De hac materia habetur 2. q. 6. statuendum.

CAusam matrimonij, quæ inter.] In causa matrimoniali cogẽdi sunt testes ferre testimoniũ. Ita cõmuniter sumatur, sed nõ placet, in quãtũm ponit specialitatem in matrimonio: quia sic loqui videntur iura in alia materia ciuili. In prima parte ponit causæ cõmissionẽ. In secũda prouidet partibus ibi, *Ideoque.* Abb. Sicu.

CASVS. Quędã causa matrimonialis vertebatur inter mulierem, & virum suum: cõmissa fuit iudicibus. Mandat Papa Papiesi. electo, quatenus moneat testes ad ferendum testimoniũ, quos vtraque pars sibi duxerit nominandos. Si verò odio, amore, vel timore se subtraxerint, quo ad ferẽdum testimonium corã prædictis iudicibus vel nuncio, quem ad hoc miserint, compellat eos per ecclesiasticam censuram. Not. testes cõpellendos, sed priùs monendos.

¶ *Glo. seq. ponit duplicem causam compulsionis testium.*

h ¶ *Occultent.*]vt 14. q. 2. *quanquam.* hæc enim est causa, quare testes cõpelluntur: ne veritas celetur, & ne malus vt bonus æstimetur: vt in c. quanquam. & qui veritatem occultat, peccatum committit mortale. 11. q. 3. *quisquis.* adeoque compellitur.

i ¶ *Timore.*]Tũc enim testes sũt cõpellẽdi, alias nõ videtur, quod cõpelli debeant. *s. eo. super eo.* ex eo enim quod nõ vult ferre testimoniũ, præsumitur contra ipsum: vnde dico ipsum statim compellendum, nisi constaret per alios, quod bene possit veritas comprobari.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & dupliciter soluit.*

k ¶ *Eorũ nuncio.*] Puta, si fuerint debiles: vel infirmi, vel egregiæ personæ.

† Cap. 2. c. 4. & in 1. cõp. Et pro intellectu text. & glossarum, Vide præcaristiam dispensam Parti hic.

e Scilicet sit ille accusatus de crimine excepto. Ioan. And.

† Dictio, eorũ, deest in Vetustioribus exemplaribus.

† In aliquot antiquis ita. Pontiæ. Assya. sed assistit puto ferendum. alias Pontia, & Assya.

f Etiam de crimine famoso. Bern. Halle. in pr. Io. And.

g An sit peccatum mortale non testificari, præter tradita hic per Doct. Gode. & Th. 2. 2. q. 70. art. 1. ad ie ...

l. præterea. C. & contra ius, vel ... publ.

petit na. s. tit. prox. si quis testium. & ff. de arcend. ad personas. ar. contra. 3. q. 9. testes. ibi d en, quod præsentes debēt esse testes. illud intellige de illis personis, quæ ad iudicium venire possunt. Vel intellige illud in criminali, vbi testes debent esse in præsentia iudicis: hoc in ciuili & hoc bene distinguitur. C. de fid. instrum. Auth. apud eloquentissimum exigitur enim, vt in criminali sint coram iudice, & non solùm ex dictis, sed etiam ex gestis iudex informet motum animi sui ff. de testi. l. 3. § item diuus.

ctum negauerit, testes qui interfuerunt, monendi sunt, non cogendi: nisi fortè timore aduersæ partis à ferendo testimonio reuocentur: de iuris rigore tamen indistinctè sunt cogendi. Nota, quod factum notorium, non requirit probationem. Item nota, quod testes sunt compellendi dicere veritatem.

† Ca. 3. e. ti. in 1. compi. Et post concil. Late. sub Alex. iij. p. 8. ca. 1.

CAP. II.

CVm † super causa, quæ vertitur inter Prænestinum Episcopum, & Sublacen. Abbatem, sit testimonium vestrum necessarium: Mandamus, quatenus perhibituri testimonium veritati, Apostolico vos conspectu præsenteris. Si verò non veneritis [a], sciatis vos ab officio [b], & beneficio Ecclesiastico Apostolica auctoritate suspensos. Et [c] si nec sic veneritis, excōmunicationis, & depositionis [d] sentētiā poteritis formidare.

CVm super] Per excommunicationis, suspensionis, & depositionis sententiam, cogendi sunt testes. Tria facit Primò præcipit. Secundò punit contemnentem. Tertiò aggrauat. Secunda ibi, Si verò. Tertia ibi, Et si Abbas. CASVS Mandat Papa quibusdam presbyteris, quatenus ad præsentiam suam accedant perhibituri testimoniū veritati super causa, quæ vertitur inter Episcopum Prænestinum, & abbatem Sublacen. Si verò non venerint, sciant se ab officio, & beneficio suspensos: & si nec sic venerint, sententiam excommunicationis poterunt formidare. Not. quod crescente contumacia crescere debet & pœna.

† Ianuen. † Ian. Episcopo.

¶ Idem Genuen. † Archiepiscopo.

¶ *Testis, qui timore aduersæ partis se subtrahit, testificari cōpellitur, adde etiam in criminali secundùm communem intellectum & sic aliquid additur ad c. 1. supra eod. & c. dilectorum infra eod.*

CAP. III.

SVper † eo [e]: *& infrà.* ¶ Consultationi tuæ taliter respondemus, quod si factum est notorium, non eget testium depositionibus declarari, cùm talia probationem, vel ordinem iudiciarium non requirant [f] Verùm si non est notorium, & is qui conuenitur, factum negauerit, testes, qui interfuerunt facto, monēdi sunt, non cogendi [g] ad ferendum testimonium veritati. Nisi fortè timore [h] aduersæ partis constiterit Iudici, eos à ferendo testimonio reuocari. Licèt ad hoc passim [i] possint de † iuris humani rigore compelli.

† Cap. 4. e. ti. in 1. cōpi. & c. 7. par. 2. post concil. Later. sub Alex. iij. Et de materia notorij, & an in eo requiratur probatio, Vide late per Salicetum, Albericum, & alios in l. ea quidē. C. de accusatio. & per Iulium Clarum in pra. cri. § fi. q. 9.

¶ Idem.

¶ *Compelluntur testes etiam in criminali, quos accusatus malitiose accusatori subtraxit. Hoc dicit secundum verum, & communem intellectum. Abbas.*

CAP. IV.

PEruenit † ad audientiam nostram, quòd cùm I. Prior sancti Laurentij, coram te fuisset de simonia, & adulterij crimine accusatus, quendam, qui contra eum ducendus erat in testimonium, iuramento [k] adstrinxit, vt non deponeret contra ipsum: *& infrà.* ¶ Nos igitur attendentes, quòd nemo debet [l] aduersario instrumenta [m] (quorum appellatione testes continentur) subtrahere: & quod tam ille, qui subripit instrumenta, quàm qui aduersario partem † aduocationis copiam subtrahit, iniquam ostendit [n] à se litem fouere, experiri debet in se Iudicis auctoritatem elusam [o]: Respondemus, ad detegendum tantæ frau-

a ¶ Veneritis.] In termino constituto sibi, ple. & tunc sufficit, vt veniant ea hora, qua possint expedire officium suum. s. de off. deleg. consuluit. & arg. ff. de condi. & demon. l. 4. in fi.

¶ Gl. seq. recit. per contrarium de decret. cum non ab homine. Vbi remittit.

b ¶ Ab offic.] Is est ordo, cùm culpa incipit à contumacia, tunc debet excommunicari. 23. q. 4. forte. Secus si à criminatione debet deponi. 81. dist. dictum. & s. de iudic. cum non ab homine. vbi de hoc.

¶ Glo. seq. not. quòd plures, &c.

c ¶ Et si nec sic veneritis] No. ar. quòd in vna citatione possunt fieri plures citationes: sicut etiam fit de consuetudine propter difficultatem citationum. vt s. de do. & contu. Veritatem. & c. cùm dilecti. & s. de in integ. resti. cum ex literis.

¶ Glossa sequens quærit, & soluit.

d ¶ Depositionis.] Et sic crescente contumacia crescere debet, & pœna. s. vt lit. non contest. quoniam. in fi. ff. de pœ. relegati nisi necessitas sit impedimento. arg. ff. de arbi. Celsus § idem ait. non n. in omni casu excommunicare cum intelligitur. arg. ff. de iure. si seruum decem. in fi. Quòd si excommunicasset eum, nisi venisset in termino, nulla exceptione facta, nunquid erit excommunicatus, si nō potuit venire? In casu tali saltem quoad Deum, non est excommunicatus, quia impossibile præceptum non ligat ff. quæ sen. sine app. rescin. l. Paulus 2. sed quia Ecclesia illud ignorat, doceat de impedimento, & absoluetur sine difficultate à grauamine. ar. j. de sent. excom. sacro. sic ex eadem causa reuocatur sententia diffinitiua, nec mandanda est executioni. ff. de in. lut. si prætor. & j. de re iu. cùm Bertholdus. & c. cum olim. multò fortiùs excommunicationis sententia tenet: sed probato impedimento, siue grauamine (vt dixit) debent absolui.

a Hæc q. no. 4 q. 5. c. vno in gl. sed pone. & in Sp. dicit. § pe. in fi. & facit quod no. infrà de so lut. Odoardus. & quod dixit de offi. de leg. P. & G. & Videtur expeditum de s. n. excom. venerabilibus. § idem lib. 6. Ioan. An.

SVper eo.] In prima ponitur decreta consultatio. In secunda responsio ibi, Consultationi. in qua distinguit, & secundum membrum prosequitur ibi, Verùm. cuius responsio moderatur ibi, Nisi. & demum quærentem instruit ibi, Licet. Abbas. CASVS. Aliquis conuenitur de aliquo facto coram iudice, ille factū negat, quæritur an illi qui interfuerunt negotio, cogendi sint ferre testimonium veritati? Respōdet Papa, si factū notoriū est, nō sūt necessarij testes, cum talia probationē, vel ordinem iudiciarium non requirant. Si verò non est notorium, & is qui conuenitur, fa-

¶ Glossa sequens incipit casum.

e ¶ Super eo.] Quæstio fuit talis: Aliquis conuenitur de aliquo facto manifesto, quæritur, an illi qui facto interfuerunt, sint ad ferendum testimonium compellendi

† Dist. 81. decr. in Gl. testibus.

f ¶ Non requirant.] Quantum ad examinationem, vel probationem, sicut nec in confitente necessariæ sunt partes iudicis. ff. ad l. Aquil. proinde si occisum. sententia tamen necessaria est. j. de diuor. porro.

¶ Glo. sequ. recitetur per contrarium de decret. supra proxima.

g ¶ Non cogendi.] Hoc intellige à principio: primò enim sunt monendi, & postea si noluerint, sunt cogendi, vt s. eod. ca. prox. clerici verò in causa laicorum cogi non debent, nisi cum aliæ probationes haberi non possunt. 14. q. 2. quanquam.

† Cap. 2. ti. de Prætium. in 2. compi. & vide l. 1. ff. de fide instr. & l. eu qui nomen. ff. de iniu. gl. in l. fi. quand. C. de testib. & Specul. in de testium cōpulsione.

¶ Gloss. sequ. quærit, & soluit.

h ¶ Timore.] Sed quis probabit hoc? Certè eo ipso quod monitus est, & non vult testificari, præsumitur contra ipsum, quòd non bono animo hoc faciat: & ex hac præsumptione compellitur. arg. C. qui mili. non pos. super ferment. libr. 12. & testes inuiti cogendi sunt. Cod. de testi. si quando Auth. sed hodie. & sic hodie seruatur [b] & si constaret, quod pars aduersa hoc faceret. debet excommunicari. s. tit. prox. dum causam. 2. § quòd si fortè. & c. constitutus 2.

† In aliquot antiquis exemplaribus ita: partem aduocationis, seu defensionis copiā, &c. alias, partem. in ant. verusti. mis.

i ¶ Passim.] Scilicet [c] in ciuilibus, sed in criminalibus non, nisi agatur ciuiliter: Vt j. eo. c. dilectorum.

b Standum est ergo interpretationi consuetudinis. secundum P. Iō. And.

c Hæc glossula non est Bernardi, nec habetur in antiquis exemplaribus.

PEruenit.] Compellitur testis illius fraudem detegere: quid aduersario probationis copiam subtrahit. sic communiter summatur communis diuisio. Secunda ibi, Nos igitur. Abb. Sic. CASVS. Quidam nomine Io. de sancto Laurentio accusatus corā iudice suo de simonia, & adulterio, adstrinxit per iuramentum quendam, qui contra eum ducendus erat in testimonium, quòd contra ipsum non deponeret. Dubitauit iudex, qualiter aduersus eum sit procedendum, & an testis ille sit cogendus ad testimonium proferendum: quæsiuit à Papa, quid iuris sit? Papa cōsiderās, quod nemo debet aduersario suo instrumēta subtrahere, quorū appellatione & testes continentur, & quòd ille. qui hoc facit, & qui parē copiam aduocationis subtrahit aduersario suo, iniquam ostendit à se litem fouere: dicit ipsum testem compellendum ad detegendum commentum tantæ calliditatis, & fraudis. Nota, quòd nullus debet subtrahere aduersario suo instrumenta, vel testes, vel parem copiam aduocationis, aliàs potest puniri à iudice. Item nomine instrumentorum continentur & testes.

k ¶ Iuramēto adstrinxit] Quod fuit temerariū, & illicitū, & ideo nō seruandum: vnde non obstante tali iuramento cōpelli dēt ferre testimonium super negotio principali. s. tit. prox. intimauit. & c. constitutus. & debet denunciari non teneri illo iuramento: vt in c. constitutus & j de accu. olim. vbi de hoc. Ber.

l ¶ Nemo dē.] Hæc verba habuisti. s. ti. pro. constitutus. & 3. q. 7. c. infames § sunt autē. Vers. si quis aūt. & C. de pos. prouid. dū. llec.

m ¶ Instrumenta.] [d] Quod qui fecerit, tenetur ad interesse. 12. q. 2. si quis de clericis.

n ¶ Ostendit.] Præsumptiuè sicut præsumitur contra illum, qui ad pecuniæ corruptelam descendit. C. de pœn. iu. qui ma. iudi. l. 1.

o ¶ Elusam.] Quia sollicitus iudex non poterat super causa, illo procu-

d Adde hoc quod appellatione instrumentorum, vt dicit text. nomine testes tamen in termino dato ad productionem instrumentorum non possunt testes produci. l. testium C. eod.

procurante ff. de off. proconsul. nec quicquam §. Sle.

¶ Glos. seq. recit per q. an super principali cogi debeat, ponit opin. Lau. quam partim approbat, deinde ponit contrarium, cum signat contrarium. infra eod. c. penul. & ibi remittit.

a ¶ Commentum.] Ex hoc videtur, quòd non sit cogendus dicere veritatem super principali: sed tantummodo reuelare hanc fraudem, & hoc dicebat Laur. & debebat procedi in causa, tanquam deposuisset contra illum, & sic habebat illum pro producto fraude reuelata. & sic seruabit ille iuramentum suum: & hoc colligi videbatur ex antiqua decr. Sed hoc non est verum, vt hic dicit. & quod dictum est, ad detegendam tantæ fraudis, &c. supple, & nihilominus super principali debent compelli: vt dicunt illa iura. arg. §. est prox. intimauit. & c. constitutus. & arg. j. eod. ca. vlt. & arg. contra j. eod. dilectorum. vbi soluitur. Dic, quòd non cõpellitur super principali: vt dicebat Lau. sed ad fraudem detegẽdam debet compelli, vt postea denuncietur nõ teneri illo iuramẽto, postea poterit iurare super principali, si voluerit, sed nõ debet compelli. & sic planum est, & nullum cõtrarium, vt dicit Lau.

† Abdita commenti, quæ fuit etiam ab in antiquo compil. † Sabone. † Cabone.

† Cap. 2. eo. tit. in 2. cõp. Et de materia vide librum Card. in pract. cr. §. no. q. 14.

a Quasi dicat, quod si haberet alium testem, non cogeretur ad hoc. C. de probat. l. possessionem, quod non credit. Vtra sed forte secundum eum deferetur tunc iuramentum. sup. de proces. et inficiatione. Ioan. And.

dis, & calliditatis commentũ[a] †, ipsum testem meritò compellendum.

¶ Clemens iij. Segobich. † Episcopo.

¶ Si res aliter probari non potest, etiam in causa criminali compellẽdi sunt testes. h. d. secundum lecturam notabiliorem.

CAP. V.

ij PEruenit † ad nos, quòd cũ à Laicis enormis, & intolerabilis iniuria Clerico multis astãtibus, & videntibus inferatur, iniuriantes in causam tracti, negant se tantum facinus commisisse: & cum læsus eorum testimonio, qui præsentes extiterant, hoc probare desideret, illi nolũt veritati testimonium perhibere: & infrà ¶ Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd hi qui de rebus Ecclesiasticis[b] testificari recusant[c], si aliter veritas nequiuerit eliciri, ad illud sũt per cẽsuram Ecclesiasticam cõpellẽdi.

¶ de n.

¶ Super consanguinitate probanda cogendi sunt testes. Ita communiter summatur. Sed Panorm. nõ placet hoc summarium, & ideo summat sicut c. j supra eod.

ij PEruenit.] Super probanda iniuria clerico illata cogendi sunt testes. h. d. Communis diuisio. Secunda ibi, Consultationi. Abbas Siculus.

CASVS. Laici frequenter enormem, & intolerabilem iniuriam inferunt clericis multis præsentibus, & videntibus: iniuriantes in causam tracti negant se tale facinus commisisse: clericus per illos qui præsentes erant desiderat intentionem suam probare, sed illi nolunt testimonium perhibere: quæsitum fuit à Papa, quid iuris esset. Et ipse respondet indirectè, quòd ij qui de rebus Ecclesiasticis testificare recusant, si aliter veritas haberi non potest, ad illud sunt per censuram Ecclesiasticam compellendi. Nota, quòd qui de rebus ecclesiasticis nolunt testificari, sunt indistinctè cogendi.

b ¶ Ecclesiasticis.] Nomine rerũ ecclesiasticarũ intelligo clericos: & ita videntes clericũ lædi, testificari cõpelluntur. 23. q. 2. Ecclesiarum seruos. & j. de vi. & hone. cleri. c. vlt. & ita potest intelligi: quia iniuria crimen est, nam qui de iniuria condẽnatur, infamis efficitur. j. de re iud. cũ te. ff. de iis qui no. infa. athletas §. vlt.

¶ Glos. seq. obiicit, & dupliciter soluit, ad primam solutionem signat contrarium, & remittit.

c ¶ Recusant.] Attende consultationem, & responsionem, & sic videbis, quòd non directè respõdet ad interrogata, sim. j. de testi. cum in tua. vbi ita indirectè rñdet. Sed dicas, quòd ex ipso quòd respondet, vt super rebus Ecclesiasticis compellendi sunt, à cõtrario sensu rñdet, quòd super illa iniuria non sunt compellendi ferre testimonium quod enim de vno conceditur, de altero negare videtur. j. præsump. nonne. & 25. dist. qualis. & hoc ideo: quia in criminalibus testes non compelluntur j. eo. dilectorum. quia iniuria crimen est. vnde qui de iniuria condemnatur, infamis efficitur j. de re iud. cum te. ff. de iis qui not. infam. athletas §. lt. r. contra. j. eo. super hoc & c. seq. soluitur hæc contrarietas j. eo. dilectorum. Vel dic, quòd persecutio iniuriæ appellatur hic res ecclesiastica. & intellige quòd ciuiliter hic agebatur pro suo interesse de iniuria: alias non compelluntur testes[d]. quod intelligo de iniuria facta ordini clericali. Bern.

b Hæc glossa non est Bernardi, nec habetur in antiquis exẽplaribus.

c Puta ad impensas factas, & operas amissas secundũ P.

☞ Ab. Ioan. And.

d In antiquis subiũgebatur, quod si clerici iniuriam probare nõ possint, staret ipsorum iuramento, sed quia continebat iniquitatem, fuit remotũ. per quod arg. Ho. de intentione Papæ fuisse testes cogẽdos Ioannes And.

CÆterum.] CASVS. Quærebatur, si testes sint cogẽdi in causa matrimonij dicere testimoniũ super causam? Et respondet, quod sic tã de iure, quàm de consuetudine comprobata. 14. q. 2. quamquam. Nota, quod in causa matrimoniali testes sint compellendi ad deferendum testimonium: & est notabile in causis de facto.

d ¶ Scriptum.] Tam canonicum, quàm ciuile 14. q. 2. quãquam. & 3. 10. per totum. & C. de testibus si quando.

e ¶ Quàm consuetudo actibus.] Est autem (vt hic satis apparet) consuetudo ius quoddam moribus vtentium approbatum, quod pro lege suscipitur, cum deficit lex. dist. 1. consuetudo. & consuetudo est optima legum interpres. s. de consue. cum dilectus. & sic compellendi sunt testes tam iure scripto, quàm non scripto. s. eo. sue cum dilectus. vt hic patet.

¶ Glos. seq. quærit, & soluit.

CAP. VI.

CÆterum † quòd super consanguinitate cogendus sit testis perhibere testimoniũ veritati, nõ dubitatur à nobis, cum id tam ius scriptum[d] approbet, quàm consuetudo actibus[e] vtentium approbata †, si ipsum[f] constiterit odio, vel gratia, veritatem supprimere, aut timore[g].

† Cap. 2. eo. tit. in 2. compil.

f ¶ Ipsum constiterit.] Et quis probabit, iam dictum est: quia eo ipso quod monitus nõ vult testificari, præsumitur contra ipsum, vt statim compellatur, nec est alia necessaria probatio. & hæc leuis præsumptio sufficit. arg. ff. de peti. hæred. si quis libertatem. §. planè Bern.

† Vide text. in l. 3. & ibi Cyn. C. quæ sit lon. consuet.

¶ Glo. seq. dupliciter exponit, quod hoc de odio dicitur.

¶ Cælestinus iij.

¶ Testis synodalis, qui corã ordinario super matrimonio deposuit, non compellitur iurare super eo coram delegato. Hoc primò. Propter superuenientem infamiam à testimonio repellitur. Hoc secundò. Potest tamen, si errauerit incontinenti nõ ex interuallo dictum suum corrigere. Hoc tertiò.

g ¶ Timore.] Timor potest referri ad multa, siue odio personæ, vel timore hoc contingat, compelli debent supra eo. prox. constitutus. & commimauit. & 3. c. peruenit. e siue etiam odio ipsius sacramenti, quod quidam tenui religione abhorrent. C. de pin. instr. l. vlt. & j. de simo. & si quæstiones. & tunc fortiùs debent compelli, alias si nollent iurare dãnandũ[f] iuramentum, tanquam hæretici debent condemnari j. de hære. excommunicamus. § si.

e Cõcord. l. t. §. in operis. & ibi Bart. ff. de no. op. nunciat.

CAP. VII.

PRæterea † si testes publici, quos tua ciuitas nuncupat synodales[h], super causa matrimonij coram te, vel tuo Capitulo semel testimonium reddiderint, non debent compelli, vt in præsentia alicuius delegati iudicis, super eadem causa iterato[i] præbeant iuramentum, dũmodo aliter[k] fiat fides iudi-

† Cap. 3. e. tit. in 2. cõpil.

f Hæc fuit hæresis Pseudoapostolorum, & Valdensiũ. Eymericus in Directo. inquisitor. p. 2. q. 21. & 24.

PRæterea.] Cõmuniter summatur vt in rubro, sed quia variis modis intelligitur, posset aliter summari. Et quia hæc summatio generalis potest conuenire cuilibet intellectui, transeo pro nunc cum communi summario. nam ex j. dicendis patebit clare intellectus. Tres sunt partes quæ per se patent. Abbas Siculus.

CASVS Cum episcopus visitat parochiam suam, conuocato populo facit aliquos honestiores de plebe iurare, quòd ipsi diligenter inquirant, si aliqui consanguinei matrimonialiter sunt coniuncti, vel si aliqui tales coniungi velint, quòd denunciabunt episcopo, vel eius misso: testes isti dicuntur synodales, de quibus legitur. 35. q. 6. episcopus in synodo. & hoc secundùm consuetudinem alicuius loci, vt hic dicit: quos ciuitas tua nuncupat synodales. Secundùm hoc sic pone casum. Testes isti coram episcopo, vel coram capitulo semel tulerunt testimonium in aliqua causa: sed causa illa postmodum peruenit ad aliquem delegatum. super eadem causa non debent compelli iterato iurare, dummodo delegatus veritatem aliter intelligere posset: nisi forsè articulus nouæ quæstionis emergat. Secundo dicit, quòd si testes isti postquam in communi iurauerunt, infamiam contraxerunt, debent à perhibendo testimonio remoueri: & sic testes isti in suo testimonio errauerunt, sed non studiosè, & incontinenti se correxerint, reprobari non debent. secus erit autem, si suæ correctioni interposuerint interuallum. Nota, quòd testis semel tantum in causa iurare debet. Item testis propter infamiam à testimonio remouetur. Item testis incontinenti potest corrigere dictum suum, ex interuallo non.

h ¶ Synodales.] De quibus habes 35. q. 6. episcopus in synodo. j. de accu. sicut tam.

i ¶ Iterato.] Iuramentum enim istorum testium ad totum tempus debet extendi, dum durant in officio illo, postquam iuramentum illud in synodo præstiterunt, siue coram ordinario, siue coram delegato causa illa tractetur: vt hic innuit: sicut iuramentum calumniæ ad omnia, quæ in causa contingunt, extenditur. C. de iur. iuren. calu. Auth. in hoc iuramento.

¶ Glo. seq. arg. à contrario, & illud reprobat.

k ¶ Aliter.] Et si aliter non fiat fides, innuit hæc litera, quòd iterũ iurare debeãt corã delegato etiam pro eadem causa: sed non videtur, quod iterũ iurare debeãt: vnde satis potest suppleri. maximè, sicut & testis ex quo semel iurauit ferre testimonium in aliqua causa

g Dicit hic Host. hoc esse generale in omnibus officialibus, qui iurant officium exercere, siue sint testes, siue iudices, siue tabelliones, vel nuncij, etiam notarij.

causa, non debet amplius iurare super illa, nisi emerserit aliquid denouo.

a ¶ *Quæstionis.*] Tunc enim debet iurare super articulo illo nouæ quæstionis: quia primum iuramentum non extenditur ad illum articulum nouæ quæstionis: quia cum præstitit illud in synodo, vel coram Episcopo non cogitabatur de illo, & quòd iterùm iurare debeat probatur ¯s. eo. prox. fraternitatis. vbi nouus articulus probatur tam per antiquos testes, quàm per nouos prius præstito ab omnibus iuramento: vt ¯s. eo. prox. c. de testibus. & C. de tempo. appell. per hanc.

ci delegato: nisi fortè articulus nouæ quæstionis [a] emergat.

¶ Huiusmodi † verò testes publico iure possunt propter infamiam à perhibendo [b] testimonio remoueri [c], si eam postquam in communi [d] recepti fuerunt, contigerit contraxisse. Quorum testimonia si quandoque non studiosè, sed in proferendo errauerint, & si incontinenti [e] correxerint, reprobari non debent: secus autem erit, si correctioni suæ interposuerint interuallum.

¶ Inn. iij Priori sancti Fridiani, & magistro P. Canonico Pisano.

¶ *Cum de fama, vel vitio falsitatis inquiritur, cogendi sunt testes. Hoc dicit secundum Ioan. An. sed secundum Panor. nimis restrinxit textum.*

† *In pluribus vetustis codicib.* ita: Huiusmodi verò testes publici. iure possunt &c. & *in paucis habetur vt in cōtextu.*

b ¶ *A perhibēdo.*] Nota ergo, quòd testes huiusmodi synodales propter infamiam superuenientem remouentur à testimonio perhibendo, non autem à perhibito: quia infamia, vel delictu superueniens non vitiat, quod legitimè factum est. ¯j. de eo qui cog. consang. &c. cum. discretionem. & c. tua ¯s. c. tardane. ar. C. de test. l. 1. & 3 q. 7. c. infamis. §. verum. ff. de offic. præto. Barbatius. sic scriptum Papæ non cassat ea, quæ legitimè facta sunt. ¯s. de teste. spol. audita.

c ¶ *Remoueri.*] Habes hîc, quòd infamis repellitur à denunciatione, vt ¯j. de spon. cum in tua. & ¯j. de acc. cum dilectus filius. & c. si. ut olim. & ff. de populari. act. popularis actione. Hugo contra. Bernardus.

d ¶ *In communi.*] Id est in synodo, vel auditorio communi. 35. q. 6. episcopus in synodo.

† *Ca. 3. ti. de accusatio. in 3. comp. Ad hanc Gut donem Papa.*

a *Satis est, quòd testis adhibitus testamento communi opinione eo tempore habebatur pro libero. Ioā. And.*

b *Quidam dicūt, quòd testis potest reuocare errorē vsque ad sententiam, sicut & principalis, C. de in. & fac. ign. l. error. quod nō placet Goff. Ioann. And. Vnde dicit Host. quòd licet multa sint scripta, ipso putat hoc arbitrarium, vt cōsiderata qualitate personæ, quantitate interualli, colloquio partium, & reliquis circūstantiis, iudex correctionem admittat, vel nō. & facit, quod dixim. tex. Ioann. And.*

¶ *Glo. se. reci. per quæ & solu. In fine signat contrarium, & soluit.*

e ¶ *Incontinenti.*] Id est in eadem instantia [b] iudicij, antequam loquatur partibus, vel antequam rec. dat à præsentia iudicij: quia postea subornatus præsumitur, sed hoc posset intelligi habito respectu ad qualitatem personæ: vt sic possit corrigere, vel addere etiam ex interuallo [c] Qualiter intelligitur incontinenti, probatur. ff. de verb. oblig. continuus actus. ff. de adulte. quod ait lex §. vlt. in fi. C. de erro. aduo. l. vlt. & 32. q. 1. apud misericordem. & melius. ¯s. de elec. quia propter. ibi inuenies multas expositiones huius verbi incontinenti, siue mox. Arg. contra. 35. q. 9. quod quis commisit: sed illa contraria non tangunt hoc.

CAP. VIII.

SVper † his [f]: & infrà. ¶ Certum volumus, & mādamus, vt super inquisitionis articulis [g] tam de fama electi, quàm literis contra eum sub nomine longè maioris, & sanioris partis Capituli destinatis, cogatis [h] testes, qui nominati fuerint, perhibere testimonium veritati.

¶ Idem Archidiacono Mediolanensi.

¶ *Testes, qui se subtrahunt, etiam in criminali cogendi sunt.*

SVper his.] CASVS. Quidam electus fuit in Episcopum Lucañ. quidam canonici se opposuerunt, dicentes, quòd erat malæ famæ, & quòd matrimonium contraxerat cum vidua, & literas contrà ipsum nomine capituli ad dominum Papam miserunt: super his articulis committit Papa inquisitionem dubitabatur, an testes ad hæc probanda debeant compelli? Respondet Papa, quòd testes, qui ad hæc probanda nominati fuerint, compellantur.

f ¶ *Super his.*] Hæc decr. est pars illius, quam habes. ¯j. de acc. super his. in fi. illum decisa est. Et de hac materia loquitur. ¯s. eo. prox. cum literis.

¶ *Glo. seq. ponit casum.*

g ¶ *Articulis.* Ex hoc loco potes sumere casum tam illius decr. tam literis. ¯s. eo. prox. quàm illi s. super his. ¯j. de accu. Quidam electus fuit in episcopum Lucañ. quidam se opponebant electioni illius dicētes, quòd erat malæ famę, & quòd matrimonium contraxerat cum vidua. Item isti, qui opponebant se, literas contra electum nomine capituli domino Papæ miserunt, quas tam electus, quàm capitulum falsas dicebant, & capitulum nesciuisse de literis illis: & de istis articulis mandat Papa inquiri, & ad hæc probanda testes sunt compellendi.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & remittit.*

h ¶ *Cogatis.*] Hîc compelluntur testes in criminibus, & etiam in irregularitate. ¯j. c. prox. & sic est contra. ¯s. eo. petitionis. & ¯j. eod. dilectorum. vbi soluitur.

CVm contra.] Super crimine falsi cogendi sunt testes. sic summat Ioan. And. Sed certè non elicitur hoc simpliciter ex textu, quia mandat sub conditione, si gratia, odio, &c. & sic non ponit speciale in crimine falsi. quia sic loquitur in aliis causis criminalibus, *suprà eadem. super eo.* Communis diuisio: secunda ibi, *Nos igitur.* Abbas Siculus.

CAP. IX.

CVm contra magistrum R. super eo quod dicitur à sede Apostolica falsas literas reportasse: ac eis per se, vel per procuratorem vsum fuisse, tibi direximus scripta nostra: postulasti per sedis Apostolicæ oraculum edoceri, vtrùm super præfato vitio falsitatis, testes compellere [i] debeas nominatos. ¶ Nos † igitur respondemus, quòd testes prædicti, si se gratia, odio vel timore subtraxerint: per censuram Ecclesiasticam debes appellatione remota compellere veritati testimonium perhibere †.

¶ Hono. iij Abbati, sancti Eugenij, & magistro G. Cano. Seneñ.

¶ *Non summatur propter varietatem lecturarum, nec etiam diuiditur.*

CASVS. Magister Radulphus impetrauit literas à sede Apostolica, dum ipse tam per se, quàm per procuratorem illis literis vteretur, obiectum fuit ei, quòd essent falsæ, quod cum ipse negaret, pars aduersa voluit hoc probare, petens vt testes, quos ad hoc probandum nominaret, compellerentur: quæsiuit archiepiscopus, cui literas direxerat supradictas, vtrùm testes super articulo falsitatis huius essent cōpellendi? Respondet Papa, quòd si se gratia, odio, vel timore subtraxerint, cōpellat eos veritati testimonium perhibere. No. testes in criminalibus compellendos.

† *Nos igitur taliter, &c.*

† *Adde, quod de iure ciuili multantur contra l. 1. ff. si quis ius. di. non obtem.*

¶ *Glossa seq. ponit dubitationis causam, signat contrarium, & remittit.*

i ¶ *Compellere.*] Dubitationis causa fuit: quia videbatur, quòd in criminibus non sunt compellendi testes in *Auth. de testibus. §. quoniam. coll. 7. ar. C. eod. si quando. in princ.* ex eo quòd dicit ibi, in pecuniariis causis testes cogendos, vtatur, quòd non in criminibus: sed contra hoc mandat Papa, scilicet quod compellantur. & *supra c. prox. & in seq. c.* dicit, quòd in criminalibus non compellantur, sed ibi habetur contrariorum solutio [d], & quando compellantur, & quando non.

† *Qualiter cogātur testes testificari, vide per Specu. de teste. §. sequitur.*

CAP. X.

DIlectorum filiorum Vulterani Capituli ex parte vna, & Episcopi Vulterani ex altera, procuratoribus in nostra præsentia constitutis: & infra. ¶ Testes † qui fuerint nominati, præterquam super criminibus [k] (si se gratia, odio,

DIlectorum.] CASVS. Inter capitulum Vulterañ. ex parte vna, & episcopum eorundem ex altera, super diuersis articulis per conuentionis, & reconuentionis modum quæstio vertebatur: procuratoribus vtriusque partis in præsentia Papæ constitutis lite contest. mandat Papa quibusdam, quatenus testes qui fuerant nominati, si se odio, gratia, vel timore subtraxerint, per censuram Ecclesiasticam compellant veritati testimonium perhibere. Nota testes super criminibus non compellendos.

d *Et ibi dicā, quòd hic et Inn. & Host. de prebenda excepit criminum: citra testes. Ioann. And.*

¶ *Gl. se. hēt duas partes. Prima dicit testes in ciuilibus cogendos excepit mediatores, & certos priuilegiatos. Secunda ibi, In criminibus tractat principaliter de ipsorum compulsione in criminibus, & facit septem. Primò alleg. pro, & contra. Secundò ibi, Super hoc. ponit opi. quæ hēt illos cogi, cum de crimine ciuiliter agitur. Tertiò ibi, Sed huic. illam impugnat. Quartò ibi, Ideoque. ponit opi. suam, quæ hēt illos non cogi, etiam cum de crimine ciuiliter agitur. Quintò ibi, Qualiter respondet ad contrariam opi. suam reassumens. Sextò ibi, Alij, reassumit & coadiunat opi. contrariam dicens illam æquam. Septimò ibi, Inn. ponit opi. Innocentij.*

k ¶ *Super criminibus.*] Circa cōpulsionē testiū nota, quòd in causa ciuili, vbi aliter veritas haberi nō potest, indistinctè sunt compellendi tā clerici, quā laici, ne veritas occultetur. 14. q. 2. quanquam. & quia mortaliter peccant, qui veritatem occultant. 11. q. 3. quisquis. vnde monitione præmissa indistinctè compelli debet testes. ¯s. eo. super eo. & eo ipso quòd monitus non vult testificari, præsumitur, quòd etiam malitiosè hoc faciat, vt sæpius dictum est. ¯s. e. cau. m. Quandoque tamē in pecuniariis causis non cōpelluntur, vt in mediatoribus, qui nō cōpellūtur ferre testimoniū in con-

e *De hoc 3. q. 6. statuēdum in fin. Ioan. And.*

contractibus, in quibus mediatores fuerunt, nisi de consensu partium in *auth. eo. §. quamuis. coll. 7.* Item in aliis casibus, qui quasi priuilegiati sunt *4. q. 3. c. si testes. §. item in criminali. Ver. item minores.* & tribus c. seq. In criminibus verò patet hic, quod compellendi non sunt. & ar. ad hoc. *C. eod. si quando. in prin. & l. eo. per omne.* In contrarium videtur, quod bene sunt compellendi. *s. eo. super his. &c. cum contra.* in quibus expressè compelluntur. & *arg. s. tit. prox. cum causam. Ver. testes autem. &c. sed ibi. Ver. ille soluitur.* & ad principales testes illud restringitur. & *4. q. 3. item in criminali. Ver. item lege Iulia publicorum iudiciorum.* Ex eo enim quod certæ personæ ibi non compelluntur, datur intelligi, quòd aliæ compelluntur: quia quod de vno negatur, de aliis &c. *25. dist. qualis. ff. eo. l. Iulia.* aliæ enim personæ priuilegiatæ sunt propter connexitatem, vnde aliæ omnes compelluntur. Super hoc dicunt quidam, quòd si agatur directè in modum accusationis, non sunt testes compellendi. Si verò ciuiliter agitur de crimine in modum exceptionis, vel denunciationis, aut etiam inquisitionis, tunc compelluntur: *vt supra eod. tit. super his. & j. de simo. licet Hely.* Sed huic distinct. contradicit expressè hæc decret. quia non poterat agi criminaliter in hac decret. sed ciuiliter tantùm, duabus rationibus. Primò, quia hic agebatur causa conuentionis, & reconuentionis inter episcopum, & capitulum, vt patet in antiqua: & quia per procuratorem, vt littera ista dicit, procuratoribus constitutis. sed procurator non interuenit in causa criminali *j. de accusat. veniens & ff. de publ. iudi. l. pen. §. si* b & *5. q. 3. in criminalibus.* & in crimine non fit mutua accusatio, vel denunciatio: quia non relatione criminum, sed innocentia reus purgatur. *ff. de pub. iud. si qui.* & *3. q. 11. neganda.* & sic necesse est, vt dicamus, quòd hic obiiciebantur crimina testibus c, vt a testimonio repellerentur. & ideo dicit, cogatis testes qui nominati fuerint, præterquàm super criminibus. Ideòque dicendum est, quod super criminibus testes compellendi non sunt, siue directè agatur de crimine, siue ciuiliter, vt hic patet, & *s. eo. peruenit.* & hæc est ratio: quia in infamiam alterius nemo debet facilè prosilire: quia tales, detractores dicuntur. *6. q. 1. ex merito & c. tribus seq.* ergo multò fortiùs nec compelli. Qualiter respondebis capitulis. proximis? Ad illud, *super his.* dicas, quòd ibi compelluntur testes ad probandum infamiam, siue irregularitatem contra electum, ne indigna persona ad apicem dignitatis promoueatur per surreptionem: quia vilis persona ad tantam dignitatem surreptione promoueri non debet: & iudex ex officio suo hoc facere debet propter publicam vtilitatem: quia ille omnibus de sua plebe præficitur, & sic est quasi speciale in causa inquisitionis. & *s. de sim. licet Hely.* & inquisitio non fit, nisi vbi infamia præcessit: vnde ibi non compelluntur testes in infamiam alicuius, sed ex tali compulsione, si probetur crimina, oritur infamia. *s. eo. prox. testimonium.* & quia ibi agebatur de falso per inquisitionem: ideò compelluntur testes, ne talis falsitas remaneat impunita ex defectu testium in quo casu intelligitur *prox. c. cum contra.* quia dico illud speciale in crimine falsi d, & præcipuè in litteris Papæ, in quibus multa specialia sunt *j. de crim. fal. ad falsariorum.* & idem in casu seq. c. Dico ergo, quòd vbicunque agitur actione odiosa, vel exceptione, per quam ad infamiam alicuius procedatur, non sunt compellendi testes (vt dictum est) nisi in casibus prædictis. secundùm leges compelluntur, nisi in casibus vbi specialiter non debent compelli, vt dictum est. & hoc dicunt Tan. & Vin. Alij contrarium dicunt, prout dictum est. Sed supradictis omnibus rationibus potest de facili responderi secundùm illos qui dicunt, quòd semper compellendi sunt testes, nisi agatur criminaliter tantùm. Dic, quòd nulla criminalis erat quæstio inter episcopum, & capitulum, sed ciuilis tantùm, vt patet in integra. *in 5. compilatione*, scil. est conuentio, & reconuentio. & quod dicit, testes, qui nominati fuerint, cogatis veritati testimonium perhibere, si gratia, odio, vel timore se subtraxerint, præterquam super criminibus: sic debet intelligi, quòd testes in ciuilibus quæstionibus sunt compellendi, sed in criminalibus non debent compelli: & sic Papa prouidet hîc nouum ius. & sic contrarium nullum contra istos. & sic non oportet dicere, vt dicunt, quod hic erat controuersia inter episcopum & capitulum super pluribus articulis ciuilibus, & super criminalibus: & quod isti erant procuratores ad excusationes tantùm allegandas: vel quod dati erant litis contestatæ: ista stare non possunt, vt patet in antiqua decre. & per iura prædicta: ciuilis enim, & criminalis quæstio non concurrent simul: immò criminalis præiudicat ciuili. *3. q. vlt. c. non est §. aliquando.* Sed magis æquum e videretur, quòd semper compellerentur, qualitercunque agatur, ne crimina remaneant impunita; dum tamen non criminaliter directè, nec per viles personas quis condemnetur. *ar. contra. j. de sen. excom. vt fam. cum* suis concor. ibi positis. & *ar. j. de collu. c. 1. & 2. & vlt. s. & s. tit. prox. cum causam. Ver. testes autem, &c. & s. eo. super his. &c. cum contra. & j. c. prox.* Inn. iiij. dicit, quòd vbi non est peccatum tacere, id super quo testes inducuntur, non sunt compellendi: sed si peccatum est tacere, compelluntur.

vel timore subtraxerint) per censuram Ecclesiasticam cogatis veritati testimonium perhibere.

¶ Idem Episcopo Bonon. & magistro B.

¶ *Ad detegendam virtutem coniurationis, coguntur socij etiam iurati.*

CAP. XI.

Venerabilis frater noster Archiepiscopus Rauennaten. proposuit, quòd ciues Ceruicen. † cum M. & I. quondam Clericis Ecclesiæ Rauennaten. quandam præsumpserant coniurationem a facere contra eum: nihilominus in detrimentum eius dantes eis quandam pecuniæ quantitatem, & ad hæc celanda se adstringentes vinculo iuramenti, vnde humiliter supplicauit, vt cùm causam super his, & quibusdam articulis vobis duxerimus committendam, & ipse intentionem suam probare non possit nisi testimonio ciuium prædictorum †, prouidere ei † (ne pro defectu testium pereat sua iustitia) dignaremur. ¶ Ideoque mandamus, quatenus monitione præmissa per censuram Ecclesiasticam appellatione remota cogatis illos, quos videritis compellendos, vt ab huiusmodi iuramento b absoluant, quos idem Archiepiscopus ad testimonium duxerit producendos: eos c nihilominus (si se gratia, vel odio, vel timore subtraxerint) districtione simili compellentes ad perhibendum testimonium veritati.

Venerabilis.] Diuiditur. Nã in prima parte ponitur iusta petitio. In secunda ipsius exauditio ibi, *Ideoque.* Abb. Sicul.

Casvs. Ciues Ceruicen. cum duobus M. & I. quondam clericis ecclesiæ Rauennaten. quandã fecerunt coniurationem contra archiepiscopum Rauennaten. dantes eisdẽ clericis quandã pecuniæ quantitatem: & ad hæc celanda se iuramenti vinculo adstrinxerunt: Archiepiscopus super his, & quibusdam aliis articulis contra ciues, & clericos prædictos ad Bonon. primicerium & eius cõiudicẽ litteras impetrauit: vnde cùm intentionẽ suã probare non posset, nisi testimonio ciuium prædictorum, supplicauit dño Papæ vt sibi prouidere super hoc dignaretur, ne ergo ex defectu testiũ sua iustitia deperiret, mandat Papa eisdem iudicibus, quatenus monitione præmissa per censurã eccle. cõpellant illos, quos viderint compellendos, vt ab huiusmodi iuramẽto absoluãt illos, quos archiepiscopus ad testimoniũ duxerit producendos, & nihilominus si illi se gratia, odio, vel timore se subtraxerint, simili censura cõpellãt eosdẽ ad perhibendũ testimoniũ veritati. Nota testes cõpellẽdos ad cõiurationẽ probãdã. Itẽ iuramẽtũ temerariũ nõ repellit à testimonio. Itẽ impedientes iurisdictionem iudicis possunt compelli, vt eum non impediant.

¶ Glo. seq. ro. 1. per q. quæ sit pœna conspirantiũ contra episcopum.

a ¶ *Coniurationem.*] Clerici enim qui contra episcopum suum faciunt coniurationem, vel insidias parauerint, deponendi sunt, & tradendi curiæ sæculari vt puniantur. *11. q. 1. si quis sacerdotum. & c. coniurationum* & tribus c. seq. laici verò qui contra episcopum suum conspirationem faciunt, sunt excommunicandi, & communione priuandi. *11. q. 1. conspirationum.*

¶ *Glo. seq. obiicit & soluit vt si. arg. socium, &c.*

b ¶ *Iuramento absoluant.*] Sed videtur, quod non debeãt absolui, cũ iuramentũ non teneat: vnde potiùs denũciandi sunt nõ teneri huiusmodi iuramento ligati. *s. tit. prox. constitutis. & c. intimauit, & j. de eo. olim,* & ita hæc absolutio potiùs dicitur fieri ad cautelam illi e de facto: sic quãdo q. absoluuntur aliqui, vt possint testificari *s. tit. prox. veniens in fine.* præterea & alia ratione iuramẽtũ huiusmodi nõ tenuit: quia cõiurationes huiusmodi illicitæ sunt. *11. q. 1. si quis sacerdotum. & c. coniurationum.* & c. sed ergo tale iuramentum non est seruãdum, cùm verget in dispendium salutis æternæ. *j. de iureiur. si verò & 22. q. 4. si aliquid.* & in multis c. eiusdem q. & quia nõ habuit tres comites, s. veritatẽ, iustitiam, & iudiciũ, vt ea. causa. 22. q. 2. animaduertendũ. vel licèt sit illicitũ, auctoritate propria nõ debet quis venire cõtra *ar. contra. s. de el. venerabilẽ.* Itẽ habes hic, quod socius criminis admittitur ad detegendã cõspirationẽ, immò certè tenetur illã cõspirationẽ manifestare, & denũciare. *C. ad l. Iul. ma. l. si quis cum militib. in fi. & 79 dist. si quis Papa.* Item in defectum probationis minus idonei testes admittentur, qui alias non admitterentur. *C. de ha. l. pen. & 4. q. 3. c. si testes. §. item serui responsio.* & propter defectum testiũ admittuntur, qui alias admitti non debent. *s. de elect. cum dilecti.*

c ¶ *Eos*] Cùm f fuerint absoluti, vt voluerint ferre testimonium propter iusiurandum, nihilominus, &c.

a *De his pro priuilegiatis sunt in s. eo. decre. s. peruenit in prin. Io. And.*

† *Ciuitas.* † *Terrain.*

b *Aliàs. 1.*

c *Vide in c. veniens. prox. tit. & super 1. gl. Io. And.*

e *Licèt Host. teneat opinionem contrariam glossatorum, aliud tamen dictum bene sibi placet. Io. And.*

d *Quid erit de crimine læsæ maiest. secundum Host. qui dicit se ratione huius specialitatis non videre. Io. And.*

† *Vide l. de hæc & l. quidicens. ff. de quæstio & l. eũ probatio. ff. de probatio.*

† *Dictio, et dictio in multis antiquis.*

e *Dicit Pet. de Sam. hic, quod per hæc verba gl. non recedit a superiori sua opinione, ipse verò dicit hoc tenendũ, quod vbi iudex procedit ex officio etiã in criminalis, cogit testes, si ad alterius petitionem, non cogit. Io. And.*

f *Hæc absoluuntur Bernards est. nec in antiquis exemplaribus habetur.*

DE

DE FIDE INSTRVMENTORVM.

¶ Continuata est hac rub. secundùm Ioan. And. supra in rubric. de test. b Vel dic tu sic: Visum est supra de vna specie probationis, qua scilicet fit per testes, nunc subiicit de alia, qua fit per instrumenta. Abbas Siculus.

De hac materia habetur 2. q. 9. §. si debitū.

TITVLVS XXII.

De fide instrumentorum.

¶ Gregorius †.

¶ Instrumenti exemplum non solemniter sumptum, fidem non facit absque originali. Hoc dicit secundùm ipsius mentem.

CAP. I.

SI † scripturam authē ticam [a] non videmus, ad exemplaria [b] nihil facere possumus.

¶ Alexander iij.

¶ Corruit instrumentum, si testes inscripti decesserint, nisi sigillum habeat authenticum, vel à Notario sit confectum.

CAP. II.

SCripta † verò authentica [c], si testes inscripti decesserint (nisi per manum publicam [d] facta fuerint, ita quòd appareant [e] publica, aut authenticum sigillum [f] habuerint, per quod possint probari) non videntur nobis alicuius firmitatis robur habere.

¶ Idem.

¶ Rescriptum Apostolicum propter rasuram in loco non suspecto, non censetur vitiosum. h. d. secundùm mentem.

CAP. III.

EX † litteris vestris accepimus, quòd cum causam, quę inter magistrum A. & R. super capella de Ambitoria † vertitur, de mandato nostro susceperitis terminandam, prefatus R. litterarum sibi copiam fieri postulauit [g]. Qui cùm eas argueret falsitatis: quia in narratione facti abrasę [h] sunt, vbi scriptum est, iura parochialia: *& infrà* †. Dicimus, quòd propter abrasionem illam, iudicari falsę non possunt, nec etiam haberi suspectę, presertim cùm & priuilegia in possessionibus [i] abradantur: & litterę in narratione facti (si erratum est) possunt incunctanter abradi.

¶ Idem Eboracen. Archiepiscopo.

¶ Redarguenti priuilegium de falso, Iudex faciet illud exhiberi coram Iudice, & paucis, & in loco com. tuto, & secreto: & interim absistur sententia lata per illud. h.

CAP. VI.

ACcepimus † litteras, quas Abbas sancti Augustini contra Cantuarien. Archiepiscopum transmisit: *& infrà.*

S Casvs Dicitur hic, quod si non apparet authēntica scriptura, non potest fieri exēplaribus fides, nisi supple esset trāscriptū per iudicem, & eius auctoritate publicatū. Not. quod exēplari non creditur, nisi ostendatur originale.

¶ Glos. seq. recit. per quā scriptura dicatur authentica.

a ¶ *Authenticam.*] 25. q. 2. *dicentes.* Authentica scriptura est, quæ per manum publicam, vel per iudicem cum trium testium, vel duorum ad minus subscriptione, vel testimonio facta est in *Authen. de instrum. cau. § sed instrumenta. coll. 6. Vel duorum virorum. ī. de proba. quoniā contra.* vel quæ habet sigillum authenticum. *ī. ca. prox. & supra de prob. post cessionem.* & etiam scriptura, quam facit priuatus in præsentia trium testium, videtur authentica: *in Auth. de instru. cau. §. si tamen quisquam coll. 6. & Cod. qui po. in pig. hab. l. scripturas.*

¶ Glos. seq. ponit casum exceptum: quarit, & luet.

b ¶ *Exemplaria.*] *C. de eden. Auth. si quis in aliquo.* nisi ipsa exēplaria sumpta, & publicata sint iudicis auctoritate. C. de test. l. publicati. & ī eod. c. vlt. arg. C. de iu. emph. l. vlt. §. & si quidem dominus circa fi. & C. de re iu. gesta. Sed pone, quòd ita Papa mādet, procedatis secùndum tenorem priorum litterarum, & primæ litteræ non constarent, nunquid poterunt procedere? Dicas, quòd non [b], nisi prima forma priùs appareat per iura prædicta, vel nisi probetur tenor prioris rescripti non cancellati, non vitiati. ī. de priuil. cùm olim. nam per litteras vltimas non datur iurisdictio, vel si datur, non constat per eas de priori forma, & ideó non potest procedi per ipsas: nec non tenetur quis exequi sententiam, nisi ei fiat fides de iurisdictione. ī. de off. deleg. cùm in iure.

SCripta verò.] Io. And. non summat: quia breue est. Ant summa si priuato instrumento non creditur, publico sic. Publicum dicitur, si manu publica est confectum, vel sigillo authentico est sigillatum, cum subscriptione testium. Hæc summatio non placet Panor. tum quia ex littera non colligitur, tum quia non putet veritatem in se continere, per ea quæ dixi in c. præced. nu. Et in hoc c. aliquid tangit. Et non diuiditur quoad literam, sed quoad intellectum: primò ponit dictum, secundo duos casus excipit. Abbas.

Casvs. Ecce aliquis exhibet in iudicio aliquam scripturam factam per manum aduersarij, vel ab alio, ita tamen quòd non per publicam personam, cum subscriptione testium: sed testes inscripti in illo instrumento mortui sunt: quæritur, vtrùm scriptura illa valeat, & fidem faciat, si negetur ab aduersario suo; Respōdet Papa, quòd si testes inscripti mortui sint, scriptura illa non obtinet firmitatem, nisi per manum publicam facta fuerit, vt appareat publica, aut habuerit sigillum authenticum, per quod possit probari. Nota, quòd instrumenta publica, & sigilla authentica fidem faciunt.

¶ Glo. seq. distinguit inter instrumenta publica, & priuata, & in priuatis subdistinguit personales actiones à realibus, & praiudicium scribentium, & eorum contra quos.

c ¶ *Authentica.*] Instrumenta publica perpetua firmitate nituntur ad damnum, & commodum vtriusque partis. arg. 54. dist. c. 12. q. 2. si quis. de clericis & ī. de pac. cum pridē. & 4. q. 3. c. si testes § item sæpe fit. C. de fid. instr. in exercendis. Priuata verò ab aduersario scripta ita quod constet, vel à quocūque, dummodò partium, vel testium subscriptione fulcita sint, in actione personali robur obtinent firmitatis. in Auth. de instr. cau. §. sed & si quis. coll. 6. & talis scriptura dicitur authentica, vt hîc patet. In reali [e] verò actione instrumentum manu publica confectum præponitur tali instrumento priuato, nisi priuatum instrumentum habeat trium, vel amplius fide scriptionem testium. C. qui po. in pig. ha. l. scripturas. priuata verò instrumenta valent in præiudiciū illorum, qui ea scribunt. C. d. de non n. pecu. generaliter. & ff. depos. publia §. vlt. ad commodum verò eorū minimè. C. de proba. l. instrumenta rationes. exempla. Lau.

d ¶ *Per manum Publicam.*] Id est per notarium, qui seruus publicus dicitur. ff. rem pup. sal. for. l. 2.

e ¶ *Appareant.*] Ratione subscriptionis: in Auth. de fid. instru. §. 2. coll. 6. Vin.

¶ Gl. seq. quarit & soluit.

f ¶ *Sigillum.*] Sed quod dicimus authenticum sigillum? Authenticum dicitur sigillum episcopi, & ei creditur, quandiu contrarium non ostendatur. ī. de proba. post cessionem. & 11. q. 13. curæ. Item sigillum capituli. ī. de proba. c. 3. 73. dist. in nomine patris. in fi. Itē sigillum alicuius principis sæcularis, cui creditur de consuetudine. ī. eo. cum dilectus. Item arg. 19. q. 3. statuimus & ff. de cust. & exhib. re. diuus [d].

Additio. In Auth. de instru. cau. & fi. §. sed & si quis. & talis scriptura dicitur authentica.

EX litteris.] Communis diuisio: secunda ibi, *Diximus* Abb. Sicul. Casvs. Inter A. & R. vertebatur quæstio super capella de Ambitoria, quæ fuit commissa quibusdam iudicibus, partibus coram iudicibus constitutis dictus R. postulauit sibi fieri copiā litterarum: qui cū eas inspiceret, cœpit illas arguere falsitatis, propter quod in narratione facti, vbi scriptū est iura parochialia, erant abrasę: Iudices super hoc dubitantes quæsiuerunt, an propter hoc debeant dici falsę. Rūdet Papa, quod propter abrasionem illam non possunt iudicari falsæ, nec suspectæ: quia etiā priuilegia in nominibus possessionum abraduntur: & litteræ si in narratione facti erratum est, possunt abradi. Nota, quod litterarum copia facienda est aduersario ad inspiciendum. Item vbi ius non constituitur, non nocet rasura: quia narratio facti non facit ius.

¶ Glo. seq. recit. per quod secunda per obiectionem.

g ¶ *Postulauit.*] Quod de iure petere potuit, cū sit cōe instrm, imò iudex tenet illud partib. exhibere. ī. de dila. præterea. quod si nō fecerit, appellari poterit. ī. e. G. perpetuus. nā & proprietaria instra tenet quis alteri parti exhibere, ex quo vtitur illis in iudicio. ī. e. c. prox. & c. contingit & C. eo. l. vlt. cū ea vult arguere falsitatis, vt ibi dicit.

h ¶ *Abrasæ sunt.*] Vñ videbat dubitandū, cum rescriptū dēt apparere nō vitiatū, nō cācellatū. C. de edicti. Hadri. tol. l. vl. & sine reprehēsione bullæ, & chartæ, vel litteræ ī de priuil. cū olī. & hoc intelligo verū, vbi est ius quōis, & vbi Papa rñdet de iure: sed in narratiōe facti pñt abradi, quia hoc ad ius nō pertinet, sed ad quōnē fidei. i. facti. C. de te. si vnus. quia nō stat. in tali narrationi, nisi illud probetur: nec dē propterea vitiosum rescriptū, si de eadē manu rasura re, osita est in loco nō suspecto: si vero litteræ essēt clausę, tūc nō noceret. C. de fi. inst. cōparationis. & C. de te. si vni [a]. L.

i ¶ *In possessionib.*] Id est, in nōib. possessionū [a], sed in nōib. actoris, vel rei, vel iudicis ibi oīno rasura esset suspecta. Itē si etiā ibi. falsū Latinū, suspectę sūt litterę. ī. d. rescript. ad audiētiā. Be

ACcepimus.] In prima ponitur partis decisa petitio: in secun-

Margin notes:

† Lib. 2. Epist. 3. c. 42.

† Cap. 1. eo. tit. in 1. cōp. *Et quæ dicatur publica scriptura, tradit Romanus. consil. 77. Alex. consil. 65. l. 4. hunc spectāt tradita per Ioā. mē de Anania cōsil. 33. & per Antonium de Butrio consil. 11.*

† Cap. 2. eo. tit. in 1. cōp.

a *Nouū enim bytentam dominus recepit, non per procuratorem, sed per se, vel per litteras, vel per scripturam factam apud iudicem, vel tabularios per attestationem. Ioā. And.*

b *Idē Host. & Gul.* in Spec. de instru. edi. §. videndum. vers. si quid ecce. *Ioan. And.*

c *Hoc intell. dic, quod si habet publicum instrumentum de debito & ego habeo talem scripturam, in adiudicatum hypothecæ, præferri mihi. Ioan. And.*

† Ca. 1. eo. in 2. comp. *Et vide Baldum in l. in bemes C. de test. & tabinum in c. fraternitatis infra de haret. & Matthæum de Afflictis decis. 405.*

† Alodun.

† Ca. 2. eo. in 2. comp. *Et vltra allegata vide hoc Gud. Papa.*

d *Illud probat vel crede litteras bene narrata, quia retulit in lesas quæ, sed ex integro quæritur: & si mali & dolo retulit, punitur. Io. And.*

e *Hoc in confirmatoriis, vt dixi in text. sed Go. hoc intelligit de modo ea mutatione litteræ, vel similitude si tamen nomen rade retur. arg. ī. de dolo. & contu. &.*

de parte prouisio ibi, *Cum priuilegia*, Abbas.

Casvs. Inter Archiepm Cantuarien. & monasterium S. Augustini orta fuit controuersia super statu, & libertate ipsius monasterij, ex parte monasterij exhibita fuerunt priuilegia, quorum obtentu lata fuit sententia pro monasterio: postmodū Archieps dicens illa priuilegia esse falsa, sententiam illam seruare nolebat. Abbas timens aggrauari ab ipso, appellauit ad sedem Apostolicam, & Archieps tulit sentētiā interdicti in ecclesias monasterij, pp̄ q̄ Abbas D. Papæ fuit cōquestus. super hoc scribit Archiepō Eboracen. & eius coniudicibus dicens, q̄ priuilegia non inspecta non possunt argui falsitatis, & quia difficile esset, & periculosum ea apud sedem Apost. exhiberi, præcipit, vt exhibeātur prædicto Archiepō Cantuarien. in claustro ipsorū fratrū, vel in alio loco congruo, & securo, vsque ad natiuitatem S. Ioannis Baptistæ Si vero nō venerit, nec miserit, imponant ei perpetuum silentium ea vlterius arguendi. Interim vero non vult Papa illa priuilegia vacillare, præcipiens sententiā, quæ eorum auctoritate lata est, inuiolabiliter obseruari, & Archiepm in inspectione priuilegiorum xij. hominum numero faciat esse contentum. Not. q̄ qui dicit priuilegiū, siue instrumentū esse falsum, debet sibi tradi ad inspiciendū. Item ad certū tempus hoc fieri debet, interim verò priuilegia, & sententia suam obtineant firmitatem.

¶Cùm priuilegia non inspecta non valeant [a] argui falsitatis, & difficile sit, & † periculosum ea apud sedem Apostolicam exhiberi: præcipimus, vt vel exhibeātur eidem Archiepiscopo in claustro prædictorum fratrum, vel in alio loco cōgruo, & securo [b], vsque ad natiuitatem proximam sancti Ioannis Baptistę. Si verò nec venerit, nec sufficientem responsalem miserit, ei perpetuum silentium imponatis ipsa vlterius arguendi [c]. Interim autem nolumus illa priuilegia vacillare [d]: sed præcipimus sententiam, quę eorum obtentu [e] super statu monasterij lata est, inuiolabiliter obseruari: *& infrà*. ¶Iubemus etiam, vt Archiepiscopum in inspectione priuilegiorum [f] duodecim hominum numero faciatis esse contentum.

¶Cælestinus iij. Abbati sancti Secundi.

¶*Instrumentum, vel priuilegium, quo quis vtitur coram Iudice, aduersario integraliter legi non debet: sed solum illud capitulum, de quo agitur, edi debet.*

CAP. V.

Contingit † interdum, vt dicitis, quòd quandocunque cum aliquo litem habetis, priuilegiū vestrū aduersæ parti cogimini plenius exhibere [g]: vnde accidit, quòd occasione vnius capituli, super quo conuenimini, plurima litigia suscitantur [h]: *& infrà*. ¶Consultationi † tuæ taliter respondemus, vt quandocūque super exhibendo priuilegio, vel indulgentia, seu instrumento fueritis requisiti: præsente iudice [i], aut aliquibus prudentibus viris deputatis ob ipso, audiente parte contraria, tantūmodo recitetur: ita q̄ si super vno tantùm capitulo † quæstio fuerit, illud [k] solummodo rescribatur, & aduersę parti copia eius fiat.

¶Innocentius iij. Mediolanen. Archiepiscopo.

¶*Instrumentum publica manu non confectum, habens sigillum, cuius litteræ nō sunt legibiles, vel scriptura deleta, vel enormem patitur fracturam, nō probat. Hoc dicit, prout magis facit ad titulum. Et est casus quotidianus, & notabilis pro istis sigillis antiquis. Panormitanus.*

CAP. VI.

Inter † dilectos filios G. Abbatē sancti Donati de Scozula, & B. Procuratorem tuum, super subiectis articulis diu fuit in nostro auditorio litigatum. Pete-

a ¶*Non valeant* [Aliàs. n. nec redargui possent, nec etiam sciri, quod deberet seruari per ipsa quod totum ex ipsarum inspectione deprehenditur. ī. *de priui. dilecti & c. porro & ī c. prox. 96. d. bene quidem.* nec possumus iudicare de lege, nisi ea perspecta. *ff. de legi. inciuile.* & qui priuilegium, vel instrumentum vult arguere falsitatis, primo iurabit, q̄ calumniosè hoc nō dicit: aliàs non audiretur, nec daretur ad inspiciendum. *Cod. de fid. instru. l. vlt.* quæ intelligitur, cū agitur de falso criminaliter: tunc inscribitur accusator, vt ibi dicitur. Quidam intelligunt legem istam, cùm agitur ciuiliter de falso, secundum q̄ hæc decre. intelligitur. & secundùm hoc bene probat id, ad quod inducitur, cùm quis ciuiliter vult arguere instrumentum de falso, & hoc intellige verum, vbi de calumnia non est iuratum a. & est ad hoc *arg. suprà de test. præsentium & ī de exceptio. pastoralis.*

b ¶*Securo*]Hoc iudex prouidere debet vtrique parti. 3. *q. v. hortamur. 33. q. 2. fine. & ī. de app. ex parte. & ī. vt lit. non contest. accedens. 2.*

¶*Glo. seq. no. accusationi & exceptioni tempus præfigi.*

c ¶*Arguendi*]Nota tempus præfigendum accusare volenti, vltra quod non auditur. *vt 4. q. 5. c. 1. & ī qui fi. sint le. lator ī. de accu. licet. infra de clandesti. despon. cùm inhibitio & infra qui ma. accu. nua. & C. de inge. ma. diffamari & c. qui accu. non poss. si ea.* sic & ad exceptiones proponendas. *ī. eo. de except. pastoralis.*

¶*Glo. seq. signat contrarium, & remittit.*

d ¶*Vacillare.*] Arg. quòd pendente accusatione contra aliquē, interim remanet in statu & officio suo pristino. *8. q. 4. nonne. arg. contra. ī. de testi. non debet* vbi de hoc.

Additio. Fortius contrarium. *ī. de cri. fal. super eod.* Sed hic erat iam sententia executioni demandata. [illegible]

e ¶*Obtentu.*]Ancto ritate eorum priuilegiorum sniā lata fuit sup statu monasterij, absoluēdo monasterium à subiectione Archiepi. & ita patet, q̄ licèt dicatur sniā lata per falsū instrumenta, siue testes, quousque de hoc cōstet in sua firmitate perdurat, & ei statur. *ff. de re iudi. diuus* [b]. falsitate verò probata nullius erit momenti ipsa sententia. ī. *de procu. in nostra. in fi.* & *C. de procu. licet.*

f ¶*Priuilegiorum*]Vel etiam in parte ipsorum. ī. c. *prox. & ff. de eden. l. 1. §. 2.* Bernar.

Contingit]Cōis diuisio. Secūda ibi, *Consultationi* Abb. Sic.

Casvs. Abbas, & conuentus S. Secūdi quoque litem habētes, parti aduersæ compellebantur priuilegium suum, quo in iudicio vtebantur, integraliter exhibere: vnde occasione vnius capituli, super quo conueniuntur, plurima litigia suscitantur: vnde petebāt à D. Papa sibi super hoc prouideri. Respondet eis Papa, vt quandocunque super exhibendo priuilegio, vel indulgentia, seu instrumēto fuerint requisiti, præsente iudice aut aliquibus viris à iudice ad hoc deputatis, tantummodo recitetur audiente parte ad ersa: & si super vno ca tātum quæstio fuerit, illud solum deseribatur, & parti aduersæ inde copia fiat. Nota, quòd instrumētum, quo quis vsurus est, vel priuilegiū, si plura capitula ibi continentur, illud solum alteri parti tradendum est, quo vsurus est.

¶*Gl. se. obijcit & soluit.*

g ¶*Exhibere.*] Et nōnne isti erant rei: quare ergo cogantur sua instrumenta parti alteri exhibere contra illud. ī. *de procu. c. 1. & 4. q. 3. c. si testes. §. item in criminali. vers. qui intendit. & C. de edend. l. qui accusare.* Sed nō contradicunt illa: quia isti vsuri erant in iudicio illis priuilegiis: & ideò aduersario illa edere tenebantur. *ff. de edendo. l. 1. §. edenda* & actor reo, & reus actori tenetur edere omnia, quibus vsurus est. *C. de eden. l. vlt.* & de hoc dicitur ī. eo *C. perpetuum* Bern.

h ¶*Suscitantur*]Quod esse nō debet immò potiùs iudex prospicere debet, ne lites ex litibus oriātur. *ff. de arbit. l. no distinguimus. §. quæsitum. ff. si cer. pet. quidā & ff. de leg. 3. l. fideicomissa. § si quis decē. & de da. infec. l. qui bona § vlt. & C. de iud. l. apertissimi. & C. de sacros. eccle. l. vlt.* vnde & ille, qui petit sibi fieri editionem instrumentorū, iurare debet, q. per calūniā hoc non faciat. *ff. de edē. l. si quis ex argētariis. §. exigitur. C. quēadm. test. ape. l. 5.* Ber.

i ¶*Præsente iudice.*]Alias non tenetur. nā coram iudice, & præsente alia parte hæc sunt facienda. *arg. ff. de interro. actio. Voluit. §. quod ait per l. vlt.*

k ¶*Illud.*]*ff. de eden. l. argentarius. §. edi autem.* alia verò capitula non debent edi. sic & quandoque recitatur clausula testamenti, quæ aliquem ingerit ignominiam. *C. quemadmodum test. ape l. 3. & ff. eod. tit. l. 2 § 2.* Bern.

Inter dilectos]Res absoluitur, cū iura actoris sūt obscura, vt quādo instrumēta sunt obfuscata, vel litteræ vel scripturæ sigilli sunt deletæ. h. d. Io. An. Diuidit in tres partes. In prima parte ponitur petitio & reta, & allegationes actoris. In secūda rōsiones rei ibi, *Sed cōtra.* In tertia sententia ibi, *Cum autem* Ab. Sic.

Casvs. Inter Abbatē S. Donati de Scozula ex vna parte, & Archiepm Mediolan. ex altera vertebatur quæstio super plurib. articulis: petebat Abbas nomine monasterij sui habens à capitulo suo mandatum, à procuratore Archiepi nomine Mediolan. ecclesiæ, restitui monasterio suo portū Secundæ, cū honore, districtu, & iurisdictione eiusdem loci, dicens hæc omnia ad monasterium pertinere, hoc idē dicebat de hominibus, qui habitant in curte Briuen. & tenent res monasterij, de quibus monasterium ob[illegible] in iudicio possessorio coram Epo Vercellen. hæc omnia petebat cum omnibus fructibus inde perceptis. Ad omnia ista probanda inducebat primò priuilegium Luitardi Comitis quōdam Episcopi [illegible] qui monasterium ipsum fundauerat, & prædicta omnia donauerat monasterio. Secūdo inducebat instrumentū sententiæ Archiepi Mediolan. quam olim tulit ex delega-

† Aliàs hoc declinans, & c. est de sta., etiam.

† In codice Barbatia i. ta: Abbati sancti Fromundi, & consilij conuentui.

† Cap. 3. eo. ti. in 3. cōp. Et de materia vide Bart. & Baldum in l. fi. C. de precib. imperat. offer. & Bart. & Angelum in l. fi. Cod. de bon. auct. iud. possid. & Felinum in ca. 1. ī. de probation. Bald. & Doctores in l. inciuile. ff. de legib.

a Idem Gof. c. prox. in glo. not. tēpus in fin. de hoc ī. de probatio. licèt in 1. gl. Io. And.

b Vide de prob. licet super gl. 2. Io. And.

† In plurib. antiquis: ta: Consultationi vestræ taliter, & c. in quibusdā ita: Super quo respondemus.

† Aliàs deriuendo.

† Cap. 1. eo. ti. in 3. cōpila. Et de materia vide per Decium in c. tertio loco. ī. de probation. vnde Panorm. in c. vlt. ī. de rescrip. & ad hæc notat nostras in hanc decretalem & v. etiam Cranettà tract. de antiquit. temp. p. 1. circa finē. c Licet in vi exceptiones ad idem ī. de præscr. ad dictā. & ca. auditis. item in vi actionis, supra de consue. c cūm dilectus. Io. And.

tione Ludouici Imperatoris supradicti contra A. nepotem Luitardi prædicti, qui super his monasterium molestabat. Tertiò p priuilegia Romanorum Imperatorum, & præsertim Henrici, q omnia prædicta monasterio confirmabat, vel etiam conferebat. Quartò per instrumenta locationum. Testes etiam super hoc induxit: per quos omnia intédebat probare prædicta ad suum monasteriũ pertinere. Cõtra prędicta. fuit ex aduerso rñsum, & primò priuilegio Luitardi. cõtra q multa proponebantur. Primò q consumptũ erat in annotatione indictionis. Secundo charta vetustissima videbatur, scriptura recentior apparebat. Tertiò quia falsum sigillum videbatur appositum: & hoc apparebat p imaginem ipsius sigilli, & per litteras ipsius, quæ proprium nomen Luitardi non videbantur exprimere, sed potius hoc nomen Lotarius. Item cera sigilli ab interiori parte vetustissima erat: cera quæ videbatur apposita ab exteriori parte, quasi ad conseruationem sigilli, recens erat, & mollis, quod cum diligenter inuestigatũ fuisset, repertum fuit. q charta sub vetusto sigillo fuerat perforata, & per glutinum nouæ ceræ, quę posita erat exterius quasi ad conseruationem sigilli, vitiosè fuit ipsi chartæ subiunctum: & eadem specie falsitas cætera ferè priuilegia Romanorum Imperatorum præter priuilegium Henrici, vel falsa reperta sunt vel falsata. Sed priuilegium Henrici ad fidem faciendam non sufficiebat: quia non erat publica manu confectum, nec sigillum habebat authéticum, ex eo q erat de media parte cõsumptum, nec plus de proprio nomine apparebat, nisi hæc vox (ic s) cũ hac additione Dei gratia: ita q ex litteris illis non poterat magis probari, q esset Henrici, q̃ Ludouici. Instrumentum etiam sententiæ multis modis videbatur suspectum: tum quia quædam lituræ apparebant in ipso, tum quia subscriptio notarij videbatur alterius manus fuisse, q̃ subscriptio instrumenti, & tamen notarius confitebatur se propria manu instrumentum scripsisse, & littera recentior videbatur, q̃ charta & atramentũ aqua videbatur infectũ, vt antiquius appareret. In omnibus autẽ priuilegiis, quæ posteriora erãt, nulla de ipsa sententia mentio habebatur, & si instrumentum sententiæ legitimum esset, tñ quia inter alios lata fuit, & res inter alios acta, non nocet aliis, nec attestationes docebant, cum inter alias personas receptæ fuissent. Sed priuilegium Henrici vid batur confirmatorium, & donatorium extitisse: vnde videbatur q Hẽricus dominium rerum donatarum monasterio cõtulisset, quãuis ex forma petitionis, quæ in ipso priuilegio continetur, confirmatorium videbatur. Vt ergo intelligeretur eo modo, quo magis valere posset, distinguendũ videbatur, vt Hẽricus alia donauerit, & alia confirmauerit: quia eadẽ non possunt cõfirmari, & donari; confirmantur priùs habita, & possessa: donantur, quæ adhuc habita non sunt: vnde illa non poterant intelligi per priuilegium illud donata, sed confirmata: quia quod meum est, ex alia causa meum fieri non potest, nisi desierit esse meum: cùm ergo priuilegium Henrici confirmatorium tñ fuerit, quo ad illa quæ deducta fuerant in iudicium, si principale non tenuit, nec accessorium, per instrumenta verò locationum non est probata proprietas, nec possessio, cùm ad probationem rei suæ, seu defensionem non sufficit locatio facta: postquam verò super his fuerit diutius litigatum: quia legitimè probata non fuerant, quæ petebantur, ad monasteriũ pertinere, ab impetitione ipsius procuratorem Archiepiscopi D. Papa absoluit nomine Mediolañ Ecclesiæ: qm cũ obscura sunt iura partium consueuit contra eum, qui petitor est iudicari. Not. q libellus potest concipi in persona procuratoris nomine tantùm Ecclesiæ. Item in libello potest apponi saluo iure addendi, vel diminuendi. Item nota hanc decretalem ad cognoscendam falsitatem priuilegiorũ, & instrumentorum, primò in annis dñi, & indictione. Itẽ ex qualitate chartę. Item ex sigillo priuilegij. Item ex scriptura notarij. Itẽ res inter alios acta aliis non obest. Item res intelligi debet, vt potiùs valeat, quam pereat. Item aliud est, quod confirmatur, & aliud quod donatur. Item quod meum est, ex alia causa meum fieri nõ potest. Item si principale non tenet, nec accessorium. Item facta locatio non probat dominium, nec possessionem. Item sententia formatur in persona procuratoris. Item cum obscura sunt iura partium, iudicandum est pro possessore.

† Biron. † Lucinen.

bat[a] siquidem Abbas nomine monasterij sui à præfato procuratore tuo[b], nomine Mediolañ. Ecclesiæ, restitui monasterio memorato, portum Scozulę, cum honore[c], districtu, & iurisdictione loci præfati, dicens ad monasterium hęc omnia pertinere: hoc ipsum dicens de hominibus qui habitant in curte Beruceñ. † & tenent res monasterij in Gralia: de quibus monasterium obtinuerat[d] in iudicio possessorio per sententiam Episcopi Veroñ. Hæc omnia petebat cum omnibus fructibus inde perceptis: saluo in omnibus iure addendi[e], vel diminuendi, satagens comprobare omnia, quæ pręmissa sunt, ad suum monasterium pertinere[f]. ¶Primò per priuilegium Luitardi Comitis, quondam Episcopi Lucani†, qui monasterium ipsum fundauerat, & ei, quæ præmissa sunt, donauerat vniuersa. ¶Secundò per instrumentũ sententię Asperti quondam Mediolanensis Archiepiscopi quam ex delegatione Ludouici † Imperatoris tulit super his pro monasterio cõtra A. præfati Luitardi nepotem, qui super his monasterium molestabat. ¶Tertiò per priuilegia Romanorum Imperatorum, & præsertim Henrici, cui præmissa omnia monasterio confirmabat, vel etiam conferebat[g]. ¶Quartò per instrumenta locationum, quas fecerant diuersis personis Abbates monasterij memorati. Testes quoque produxerat, per quos nitebatur probare, quòd monasterium à sexaginta annis, & citra †, & à quinquaginta annis, & supra[h], possederat supra dicta: & quòd fama publica erat, ea omnia præfato monasterio à iam dicto Luitardo fuisse donata. ¶Sed contra priuilegium donationis à procuratore tuo multa fuerunt obiecta. Primò, quia ibi maximè apparebat consumptũ[i] (videlicet in annotatione indictionis[k]) vbi potuisset falsitas faciliùs deprehendi. Secundò, quia cùm charta vetu-

† Lodouici.

¶Gloss. seq. cum duabus sequentibus ponit tria notanda, & de singulis remittit.

a ¶*Petebat.*] Habens mandatum à capitulo suo: aliàs non auditur. ẽ. *de transac. c. contingit.* nisi cauisset de rato[a]. ẽ. *de offic. deleg. coram.* De hoc dixi *suprà de rescrip. edoceri.*

b ¶*Procuratore tuo.*] Et ita est concipiendus libellus in personam procuratoris nomine Ecclesiæ *arg. C. de Epis. & cler. l. omnes. §. hic nihilominus.* de hoc dictum est *sup. de elect. querelam.*

c ¶*Cum honore.*] Et sic patet, q libellus generalis potest offerri. ẽ. *de restit. spol. cum ad sedem.* vbi de hoc pleniùs dicitur *suprà de libel. obl. cap. 2.*

¶Glo. seq. obijcit, & soluit.

d ¶*Obtinuerat.*] Sed si obtinuit in possessorio, qualiter modo petit, cum habuerit possessionem? Dicas, quòd obtinuit in possessorio causa rei seruandæ *suprà de iudic. examinata.* sed Archiepiscopus recuperauit possessionem infra annum offerendo cautionem coram Episcopis Regiñ & Mutiñ. & præterea monasterium non stetit in possessione, sed Archiepiscopus *suprà de sequestra. ad hoc.*

¶Glo. seq. ponit opin. quam reprobat, & remittit.

e ¶*Iure addendi.*] Dicunt quidam arg. huius litteræ, quòd verba ista semper sunt ponenda in libel. *arg. Instit. de actio. §. si minùs.* Sed non est necesse, quòd ponatur, nisi quis velit ponere ad cautelam: quia vsque ad lit. contesta potest mutari, vel addi, vel diminui libellus. *C. de eden. l. edita actio.*[b] de hoc dictum est. ẽ. *de libel obla. c. 1.*

f ¶*Pertinere.*] Verbum istud, pertinere, latissimè patet *ff. de Ver. sign.* verbum istud pertinere. vnde per hoc deduxit in iudicium, quicquid iuris habebant in rebus illis, ex quo nullam causam adiecit. *ff. de except. rei iudi. & an eandem. §. actiones.* & de hoc dixi *suprà de libel. obla. cap. 2. & 2. q. 8. c. per scripta. §. libellorum.*

g ¶*Conferebat.*] Tanquam dominus prædicti Comitis, qui feudum alienare non posset sine licentia domini, vt in *constitutione Frederi. de feudis. & C. de iure emphy. l. fi. arg. ẽ. de dote post diuor. resti. ca. nuper.* sed hæc collatio ad alia, & confirmatio ad alia refertur: vt suprà sequitur eodem c. Circa.

h ¶*Et supra.*] Hoc vult dicere littera ista, quidam testes dicebant, q monasterium possederat xl. annis citra, alij dicebãt, quòd per quinquaginta annos: & suprà. sed verè non probant: quia si hoc fuisset probatum, obtinuisset monasterium, & ideo dicit: nitebatur probare.

i ¶*Consumptum.*] Consumptio, vel ratio obest in nominib. iudicum in data, in remotione appellationis: vt dictum est *suprà eo. c. ex litteris.*

¶Glo. seq. ponit, quod in dictio inscribenda est instrumentis, & quomodo discernatur.

k ¶*Indictionis.*] Indictio enim consueuit poni[c] in priuilegiis, & instrumentis: vt hic, & 23. *d. in nomine Domini. & 73. d. in nomine patris in fi.* anni Domini sũt ponẽdi, & nomẽ Imperatoris, & mẽsis, & dies, & hoc totum legitur in *Auth. vt nomen Impera. docu. prapo. coll. 5.* editio tamẽ instrumẽtorũ debet fieri aduersario sine die, & cõsule, & indictione, & annis Domini: quia inspectio instrumẽtorũ pstat materiam fabricãdi falsum. *ff. quemad. test. ape. l. 2. § diei autẽ.* nisi quis vellet agere de falso: vt hic. & *C. de cõtrahen. & commit. stipu. optimam.* Nota ergo, quid sit indictio, ad hoc vt

a Ponderat Host. in procuratione quod hoc etiam non dicitur, quod procurator Archiepiscopi, qui remouerat, habuit mãdatum, nisi ab Archiepiscopo, per quod probat Prælatum sine capitulo posse stare in iudicio, & remittit ad illam decr. edoceri. & decre. primã de proc. Ioan. And.

† *infrà, legitur in antiquis.*

b *De hoc articulo vide ibi plenè per Decium, Cagnolum, & alios.*

c *Quid si nõ fuerit posita. Vel si errata sit in ea: quia concord ascum anno: vide, quod dicam* in fi. 6. lib. super decre. *Io. And.*

hoc vt scias, an instrumentū falsum ex indictione discernatur. Est enim indictio quidā numerus annorū cōstans ex tribus lustris, id est quindecim annis [a]: & debet poni in principio cuiuslibet instrumēti, vt dictū est, incipiens a prima indictione per totum annū dicēs, indictione prima. In secundo anno dicit, indictione secunda, & sic vsque ad xv. & xv. ann. finito iterum incipit a prima indictione: & sic nec perpetuò. Si ergo vis scire falsitatem instrumenti vel priuilegij per indictionem, vide, quotus annus dñi ponatur in instrumento, & quota indictio ibi ponatur, & illos annos dñi diuidas per xv. & quicquid superest à xv. ita quod nō compleat xv. additis ibi tribus, talis debet esse indictio in instrumento: & si non est ibi talis indictio, falsum est instrumentum. & hæc est regula ad inueniendum indictionē. Tres anni dñi apponūt [b] pro indictionibus regulariter, & sunt per quindenum numerum, & quotus numerus remanet infrà xv. tanta est indictio. & si facta diuisione remaneant xv. tandem xv. est indictio.

ADDITIO. Vnde versus:

Si per quindenos Domini diuiseris annos.
His tribus adiunctis, Indictio certa patebit.
Si nihil excedit, quindena indictio currit.

a ¶*Videretur.*] Nota ex qualitate chartæ falsitas reprehenditur. ¶. *de cri. fal. c. licet §. eos.* & hic fit comparatio chartæ ad litteram, sicut alibi fit comparatio scripturæ ad scripturam [c]. *Cod. de fide instru. l. comparationes.*

b ¶*Dimidia.*] Ad hoc enim vt sigillum sit authenticum, debent apparere characteres, & orbita. *ff. qui testa. fac. poss. l. 2.* principium in. quæ, verū. qui namque bonis, &c.

c ¶*Delete.*] Non enim dicuntur litteræ signatæ, vbi nomen deest. *ff. qui testa. fac. pos. l. ad testium §. si quis ex testibus*, & si quis non habet proprium sigillum, cum alieno signare potest. *Co. de test. si Susus.* sed exprimendum est hoc, vel forsitan nō tenet hoc in cōtractibus præcipuè magnatum rerum, & etiā principum. ¶. *de appel. significante*, & litteræ illæ deletæ fuerant de ipsa cera sigilli.

d ¶*Dua littera.*] f. v. & i.

a *Nam & annus factiū sunt in fram. ff. lo... rum. §. qui impiens. Io. And.*

† *Ordino, indumentis, dicitur in nonnullis vetustis exemplaribus.*

b *Cuius annis ... indictio. Io. And. in nouel.* † *quod.*

c *De hac comparatione ex. quibus instrumentu fiat, per quem, & qualiter, & de ipsius ef. & orbita. ff. qui testa. fac. poss. ad testium. ... Io. And.* † *amyce.*

† *Adde, quæ detrahunt fidei sigilli, in lib. sūt Tim. & ibi Bart. & Doct. ff. de test.*

stissima videretur [a], recentior apparebat scriptura, tanquam non illo tempore facta fuisset. Tertiò, quia falsum sigillum vitiosè videbatur appositum: eo quòd à media parte sigilli apparebat quædam imago, non cum mitra in capite, sed cum pileo: nec induta pontificalibus, sed regalibus indumentis †, tenens in manu non baculum pastoralem, sed quasi sceptrum regale, cuius facies non apparebat integra, sed dimidia [b], tanquam in illa medietate respiceret aliam mediam, quæ tamen tota vacua remanebat, sed quædam imago videbatur ex ea fuisse deleta: quia certa in ea parte, nec in colore, nec in planicie, reliquæ parti similis apparebat: vnde non Episcopi, sed Imperatoris videbatur fuisse sigillum: quia † in vna medietate Cæsaris imaginem exprimebat: & in altera medietate præsumebatur vel filij, vel coniugis imaginem habuisse: nam & in ipso sigillo nullæ aliæ litteræ apparebant, nisi quæ nomen proprium cum hac adiectione, Dei gratia, designabāt. Sed cùm proprium nomen ipsius Episcopi fuerit Luitardus, in nomine proprio quod exprimebat sigillum, deletæ [c] fuerant duæ litteræ [d], secunda quæ erat inter l. & t. & sexta, quæ fuerat inter r. & v. ita quod si secunda c. & sexta fuisset, i. proculdubio non Luitardus, sed Lotarius, legeretur, quod etiam inde coniici † poterat, quod secundùm dispositionem aliarum litterarum inter l. & t. non erat spatium, nisi quòd potuisset vnam litteram continere: cùm secundùm integritatem huius nominis, Luitardus, inter l. & t. duæ litteræ sint diuersæ: præterea inter r. & v. tam modicum erat spatium, vt in eo nec hæc littera, d. quæ maius occupat spatium, sed hæc littera, i. quæ minimum occupat, videretur formata fuisse. Rursus cum cera sigilli ab interiori parte vetustissima esset, cera quæ posita erat ab exteriori parte, quasi ad conuersationem sigilli, recens erat, & mollis † Quod cùm diligèter inuestigatum fuisset, certo certius est compertum, quod sub vetusto sigillo charta fuerat præforata & per glutinum nouæ ceræ, quæ posita fuerat exteriùs quasi ad conseruationem sigilli, vitiosè fuit ipsi chartæ subiunctum. Eadem falsitatis specie, per vitiosam videlicet appositionem sigilli cætera ferè priuilegia Romanorum Imperatorum, præter priuilegium Henrici, vel falsa reperta sunt, vel falsata. Sed & ipsum Henrici priuilegium ad fidem instruendam † non videbatur sufficere, quia nec erat publica [e] manu confectum, nec sigillum habeat authenticum, eo quod erat ex media fere parte consumptum, nec plus de nomine proprio, nisi vltima medietas, videlicet, icus, nec de cæteris litteris, nisi hæc adiectio, Dei gratia, apparebat; ita quod ex litteris ipsis non magis [f] poterat comprobari, fuisse sigillum Henrici, quam Ludouici †.

¶Instrumentum quoque sententiæ multis modis inueniebatur suspectum, tum quia in ipso quædam apparebant lituræ [g], tum quia subscriptio † Notarij videbatur manus alterius fuisse, quam subscriptio instrumenti: cùm tamen Notarius in subscriptione profiteretur [h] se instrumentum manu propria conscripsisse. Littera quoque recentior videbatur, quam charta, & aqua videbatur encaustum † in fectum, vt antiquius appareret.

¶In omnibus autem † imperialibus priuilegiis, quæ posteriora fuerant, nulla est habita mentio [i] de illa sententia, quamuis in eorum aliquibus mentio facta fuerit Luitardi, qui dicebatur donationem fecisse. Porrò si legitimum esset instrumentum sententiæ, per illam tamen sententiam nullum Mediolan. Archiepiscopatui præiudicium poterat generari, cùm ipsa sententia lata fuerit inter alios [k]: & res inter alios acta [l], alij non præiudicet. † Nec attestationes, quæ continebantur in instrumento sententiæ, per quas legitima donatio Luitardi videbatur esse probata, poterant eidem Archiepiscopatui nocumentum [m] aliquod irrogare: cùm inter alias personas, & in alio iudicio receptæ fuissent.

¶Cæterùm memorati Henrici priuilegium, quod non solum confirmationis, sed etiam donationis videbatur fuisse: vnde rerum dominium donatarum

¶*Glo. seq. quærit, & soluit.*

e ¶*Publica manu*] Sed nónne sufficeret priuata, habens subscriptionem trium testium. *Cod. qui po. in pig. hab. scripturam. & 16. q. 3. placuit. §. potest. vers. si autem?* Respondent quidam, quod non, nisi testes viuant.

f ¶*Magis*] Poterat tñ alio modo probari, vtrū fuerit Henrici, vel Ludouici, videlicet per chronicam imperatorum, ex anno domini, ex indictione.

g ¶*Lituræ*] i. cancellaturæ, siue rasuræ. alibi dicuntur interlitæ. *C. de testa. l. si vnus.*

h ¶*Profiteretur*] i. cōfitebatur per se fecisse conscriptionem instrumenti. *Authen. de tabel. §. 1. coll. 5. & ¶. de priuil. c. cum olim.*

i ¶*Mentio.*] Nota in priuilegijs mentionē esse faciendā sententiæ, vt hic vid. sup. & etiā cōpositionis. ¶. *de dec. ex multiplici.* Sic etiam in rescriptis faciendi est mētio de priuilegijs. ¶. *de rescr. cum ordinem.* & vnū rescriptū debet facere expressam mentionē de alio rescripto, ad hoc vt ipsum tollat. ¶. *de do. & contu. ex litteris.* Item vnum priuilegium de alio. ¶. *de præscrip. c. Cenensis.*

k ¶*Inter alios*] Sed nónne qui sciebat cām suā agi, omnino vitia ipse index fuerat, & non mysterio iudicauit, sibi præiudicauit. *ff. de re iu. de. sæpe. ff. de pigno. si debitor. 2. resp. ¶. de re iud. suborta?* Dic, quòd tunc actum fuit in solum possessorio, quod non præiudicat in petitorio. Vel hoc ideo fuit, quia delictum personæ. & c. 16. q. 6. *si Episcopum.*

l ¶*Acta*] Sic ¶. *de test. Cenensis. 2. q. 5. interrogatum.* hæc regula ponitur. ¶. *de re iud. c. penul.* vbi de hoc.

m ¶*Nocumentū.*] Illas enim posset approbare, sed cogi non poterat. *arg. ¶. de testi. cum causam. & c. constitutum. & cap. Cenensis 2.* cùm inter alias personas receptæ fuissent. sed si in alio iudicio tantum, & inter easdem personas receptæ fuissent, tunc tenetur illas ratas habere, si sint publicatæ. *arg. Co. de lib. caus. l. ingenuum. & ¶. de proba. cap. vlt. & ¶. de testi. causam quæ.* & idem est, si coram arbitro recepti sunt, cum distinctione tamen illius legis. *C. de testi. l. vlt. & ¶. de testi. c. præsentium.* B.

¶*Glo. seq. tria elicit argumenta.*

† *In aliis quis legitur adstruendam.*

† *Ludouici.*

‡ *Hæc glossulam non reperio in vetustis exemplarib.* † *superseptio.*

† *Alias, incaustum. est autē encaustum librariorum atramentum, de quo vide Cælium Rhodiginum lib. 7. lectionum antiq. c. 31.* † *etiam.*

† *Vide text. in l. 3. & ibi Doct. & Bart. ff. de sol.*

intelligi fortè poterat monasterio acquisitum: quamuis ex forma petitionis [a], quæ in ipso priuilegio declaratur, confirmatorium videretur, vt tamen intelligatur eo modo, quo magis posset valere [b], distinguendum videbatur, vt idem Henricus alia donauerit, & alia confirmauerit: cum eadem legitimè nequiuissent [c] confirmari [d] pariter, & donari: confirmari, tanquam priùs habita, & possessa: donari, tãquam non tradita, & concessa: ac per hoc illa non poterant intelligi per priuilegium illud donata, sed confirmata: cùm iuxta † legum sanctiones, quod meum est [e], ex alia causa meum fieri non possit, nisi desierit esse meum: *& infrà*. ¶Cum igitur priuilegium Henrici confirmatorium tamen extiterit, saltem quoad illa, quæ deducta sunt in iudicium, si principale non tenuit, nec accessorium [f], quod ex eo vel ob id dignoscitur esse secutum: *& infrà*. ¶Per instrumenta verò locationis nec est vtique † probata proprietas, nec ad plenum possessio, cum ad probationem rei propriæ, siue ad defensionem non sufficiat facta locatio [g]: *& infrà* ¶Cùm autem super his fuisset diutiùs litigatum, quia legitimè probata non fuerant, quæ petebantur ad monasterium pertinere, ab impetitione ipsius procuratorem [h] tuum nomine tuo, & Mediolanensi Ecclesiæ, sententialiter duximus absoluendum: quoniam cùm obscura sunt iura partium, consueuit contra eum, qui petitor est [i], iudicari.

¶Idem Cantuarien. Archiepiscopo.

¶*Non valent litteræ super absolutione voti per cruce signatos impetrata tacita veritate, vel expressa falsitate.*

CAP. VII.

QVod † super his [k]: *& infrà.* ¶Quæsiuisti, quid agere debeas circa cruce signatos, qui dicentes se ab Apostolica sede redire, super absolutione [l] sua, ignota [m] Cardinalium sigilla reportant: cùm eis super impedimentis [n] expositis non fuisset de leui credendum. ¶Ad quod tibi respondemus, quòd si quandoque talibus litteris indulgemus, illis qui personas, & facultates eorum pleniùs nouerunt, hoc modo scribimus, •vt super impedimentis expositis inquisita diligentiùs veritate statuant circa illos, quod animarum saluti, & succursui terræ sanctæ magis nouerint expedire, prouidentes attentiùs † ne quid in fraudem voti fallaciter confingatur. Vnde si tales per suppressionem veritatis, aut falsitatis expressionem litteras non so

a ¶*Petitionis.*] Arg. quod responsio conformandum est petitioni. *ff. de inter. act. de ætate.* Item arg. quod ex forma petitionis formanda est sententia: quia ex petitione apparet, qualiter, & de quo sit actum *j. de accu. qualiter, & quando & j. de sim. c. licet. Hely.* Et est arg. quod libellus sit dandus, aliàs de prædictis constare non posset.

¶*Gl. seq. ponit 6. concor. & alleg. 4. iura.*

b ¶*Valere.*] Sic ergo facienda est interpretatio, vt res, de qua agitur, magis valeat, quàm pereat. *j. de ver. sig. abbate. j. de priuileg. in his. 12. q. 2. si quos de seruis. & ff. de reb. dub. quoties. & ff. de verb. oblig. quoties in stipulationib. arg. contra. s. de offi. dele. cum super. & ff. de iure codic. l. 1. ff. & de reb. dub. in ambiguo. & ff. de hæred. insti. quoties.*

c ¶*Nequiuissent.*] Et ita talis debent esse subiecta, qualia permittit prædicata. Lau.

¶*Glo. seq. alleg. 5. iura concor. & tria contraria.*

d ¶*Confirmari.*] Videtur, quod idem non possit dare, & confirmare *ff. de iur. om. iudi. & quia.* Sed contra videtur 63. *dist. in synodo. & 23. dist. in nomine domini. & s. de elect. c. cum inter canonicos.*

e ¶*Quod meum est.*] Sic *Inst. de act. §. sic itaq. ff. de acq. pos. possideri. §. ex pluribus. & Insti. de leg. §. sed si C. de contrahen. emp. cum res. & l. si maior. ff. de contrahen. emp. siue rei. C. de iure dot. auia.* arg. vbi dicitur, quòd cũ patri iam prouisum sit per legẽ, vt habeat actionem ad repetendam dotem, si pactum faciat, non nascitur ex hoc actio, cũ iam eam habeat à lege: tamen possessio pluribus ex causis habetur *ff. de acqui. pos. possideri. §. ex pluribus.* licèt enim vnum sit genus possessionis, multæ tamen sunt eius species: vt *ead. l. possideri. §. vlt.* licèt ergo ex pluribus causis possit fieri traditio rei. *arg. ff. de sol. cùm quis. §. de peculio* ex vna tamen dominium acquiritur [b]. *arg. ff. ad L. Fal. fundo & l. si a me & C. loca. ad probationem.* præterea ex hoc videtur, quod si aliquis plures titulos sui dominij assignet, cùm hoc esse non possit, succumbat. *argum. infrà de conces. præbend. post electionem. & C. de contrah. emp. l. 4. & l. si ancillam.* tamen licèt ratione vnius tituli sit effectus dominus, ratione alterius tituli competit exceptio, licèt iste titulus nullus esse videatur *c. ff. de excep. l. nemo.*

¶*Glo. sequens ponit 5 concor. alleg. 4. iura in contrarium, & sol. alleg. etiam Auth. in contrarium, & soluit.*

f ¶*Nec accessorium.*] Illud regulariter verum est, vt si principale non tenet, nec accessorium *C. de legi. non dubium. & j. de dote post diuor. res. & si necesse. & s. de fo. compe. si diligenti. & s. de ele. qualiter. & ff. ad Mace. creditorem arg. contra. s. de iureiur. debitores. & C. si aduer. ven. l. 1. & ff. qui mo. vsusf. amit. quod tamen, in prin. quod l. præcedenti. & illa specialia sunt.* Item contra *Cod. de Epis. audien. Auth. liberi furiosi.* vbi tenet legatum, & non tenet testamentum. Sed illud fit in odium filiorum, qui negligunt patrem.

¶*Glo. seq. signat contrarium, & remittit.*

g ¶*Locatio.*] Sed hoc falsum videtur: quia si ego locaui tibi domum, tu non potes mihi referre quæstionem dominij: vt *ff. de pig. act. l. si pignore.* & melius *Cod. loc. si quis conductionis. ff. commoda. l. ita vt.* Sed verum est, quòd non refertur quæstio Dominij, si illa agatur actione, quæ oritur ex pigneratitia, vel commodati, vel locati: sed secus si agatur reali actione: quia illa non proponitur tanquam contra commodatarium, vel inquilinum: sed quasi contra quemlibet possessorem. *ff. ad exhibendum.* *de ed. §. 1.* & verba ista sunt sumpta. *C. locati. l. ad probationem.* & arg. ad hoc. *C. de præscri. xxx. vel xl. an. malè agitur. Cod. de dona. coniugalis.* & conductor rem conductam locare potest [d] *ff. loca. qui insulam & C. eo. tit. nemo.*

¶*Glossa sequens signat contrarium, & remittit.*

h ¶*Procuratorem.*] Hic ergo formatur sententia in personã procuratoris. contra. *j. de prob. licet.* De hoc not. *s. de elect. querelam.*

i ¶*Qui petitor est.*] Quia cum obscura sũt iura partium, iudicandum est pro reo: vt hic dicit. & *s. de prob. c. ex litteris. & c. in præsentia. & 3. q. 9. iudicas. & ff. de act. & oblig. Arrianus. ff. de pæn. respiciendum. insti. de interdi. §. commodum.* nisi in liberali causa *ff. de manumiss. l. antep. & ff. de re iudi. inter partes.* Item si agatur de inofficioso testamento, potiùs pro testamento iudicatur. *ff. de inoffi. testa. si pars iudicantiu.* Item pro matrimonio. *33. q. 1. si quis acceperit. & 30. q. 3. c. fin.* & istos tres casus, & quartum habes. *j. de re iud. c. vlt.* Bern.

QVod super.] Communis diuisio. Secunda ibi, *Ad quod.* Abbas.

CASVS. In Archiepiscopat. Cãtuarien. erãt quidam crucesignati: mandauit Papa Cantuarien. Archiepiscopo, vt eos ad voti executionem compelleret: & dũ ipse eos compellere vellet ad votum soluendum, ipsi super absolutionem voti redeuntes ab Apostolica sede, ostendebãt Cardinalium sigilla ignota: cum super impedimentis, quæ exponebant, non esset eis de leui credendum: quæsiuit Archiepiscopus, quid agere debeat super his? Et respondet Papa, quòd si aliquando litteras talibus concedit, rescribit illis, qui sciunt personas, & facultates eorum, hoc modo, vt diligenter inquirant veritatem super impedimentis expositis, statuentes super hoc quod animarum saluti, & succursui terræ sanctæ magis nouerint expedire, & prouidentes ne in fraudem voti aliquid fiat: vnde si tales litteras impetrauerint tacita veritate, vel expressa falsitate, siue sint Cardinalium, siue etiam Papæ, & non solum dubiæ, sed etiam certæ, litteræ illæ non valent, & eis non obstantibus, debent ad voti executionem compelli. Nota quod illi, qui votum emittunt, compellendi sunt ad executionem ipsius, nisi iusta de causa per sedem Apostolicam sint absoluti. Item litteræ impetratæ per veri suppressionem, vel falsi suggestionem non valent. Item not. quòd sigillo ignoto credi non debet.

k ¶*Super his.*] Hæc decretal. est pars illius. *j. de vo. quod super his.*

l ¶*Absolutione.*] A voto peregrinationis.

¶*Glo. seq. tractat. de sigillo ignoto, obfuscato, & noto.*

m ¶*Ignota.*] Cùm • verò sigilla ignota sunt, tunc eis non est standum, nisi sint v. aut eo ampliùs. 98. *d. c. 1. & 2.* si verò obfuscata sunt, sunt suspecta. vt *suprà c. prox. ff. qui testa. fac. poss. & ad testium. §. signata* tunc enim remittuntur ad consignatores, vt agnoscant sigilla sua. *ff. quemad. test. ape. si quis ex consignatoribus.* & si quis non agnoscit suum sigillum, non ideo vitiatur, sed suspectum habetur instrumentum *ff. eo. l. 1. in fin.* cùm verò sigillum notum est, tunc creditur talibus litteris etiam in præiudicium alterius. *suprà de proba. post cessionem. & c. 4. quandiu in contrarium non probetur* [f], vt ibi.

n ¶*Impedimentis.*] Cùm votum nequeant adimplere.

¶*Glo. seq. dat tria similia.*

a ¶*Et in const. cle. de verbor. sig. exiui. verb. quia. Ioan. And. in nouel.*

† *In aliquot vetustissimis ita: cum iuxta sanctiones legitimas, quod meum est ex vna causa, ex alia causa amplius meum fieri non possit.*

† *Vtcunque* † *Vtrunque.*

b *Facit de electio. vt quis duas, lib. 6. Ioan. And.*

c *Ratio, quia nullus prohibetur vti pluribus exceptionib. contrarium. j. de reg. iur. accessorium. lib. 6. Ioan. And.*

d *Per quod videtur, quod scholaris recedens possit in domo, vel camera alium ponere loco sui: sed an hoc possit in mora socios, v. in Spec. de iudi. §. 1. ver. circa hoc quæritur. & not. insti. loc. § ... Ioan. And.*

† *Cap. 2. eo. tit. in 3. compil. Et de intellectu huius Decretalis videto notata nostra hoc loco.*

† *Dicitur, attentiùs, deest in aliquot antiquis codicibus.*

e *Vide Cassaneum ad consuetudines ducatus Burgun. in fine operis. tit. de conclusione, cõ suet. ver. sign. & seq. vbi de materia huius glossa.*

f *Conc. l. si procur. & l. ne satisdat. ff. rẽ ra. hab.*

a ¶*Carere*

a ¶*Carere volumus.*] Quia veritatem debent litteræ continere, quia vocum reuocant, sicut illæ quæ reuocant alias litteras. vt s. *de off. deleg. ex litteris.* & s. *de dona. ex litteris.* & s. *de rescript. cæterùm.* & j. *de re iudi. inter monasterium.* & ita seriem rei litteræ continere debent. j. *de cohabi. cle. & mu. super eo.* Et ita patet hic, quod litteræ generales non absoluunt aliquem à voto, nec à sententia excommunicationis. j. *de sent. excom. cùm pro causa.* & ar. s. *de off. or. ex parte.*

b ¶*Non obstantibus.*] Denegabit enim delegatus suā cognitionē, vbi delegans denegaret commissionem. s. *de rescript. c. super litteris.*

lùm Cardinalium, sed etiam nostras: nec solùm dubias, sed etiam certas constiterit impetrasse, carere volumus [a] impetratis: & eis non obstantibus [b] ad voti executionem compelli.

¶Idem Helienſ Episcopo.

¶*Si de extrauaganti dubitatur, an decretalis sit authētica: aut est iuri consona, & tunc iudicatur secundum illam: aut dissona, & tunc Papa consulitur.*

P*Astoralis.*] Duo sūt dicta: secundum ibi, *Verùm.* Abbas Sic.

CASVS. Aliquādo allegantur decretales in iudicijs, de quibus dubitabatur, an sint decretales, de quibus nō constat per bullā quæ extitum fuit à Papa, quid iuris esset? Super hoc statuit Papa, vt si aliqua decretalis allegatur, de qua iudex dubitet, si illa consonat iuri cōmuni, secundùm illam non dubitet iudicare, cùm secundum ius cōmune potiùs iudicare videatur. Sed si iuri cōmuni sit dissona, non iudicet secundū ipsam, sed cōsulat superiorem de illa. Nota distinctionem huius decret. circa decretales, de quibus dubitatur, an sint decretales, vel non.

¶*Gloss. seq. distinguit in rescripto, an sit contra ius, an alias iniquū in decr. an sit præter ius, an cōtra cōsuetudinē.*

CAP. VIII.

PAstoralis †: *& infrà.* ¶Auctoritate præsentium duximus statuendum, vt cùm aliqua decretalis, de qua iudex meritò dubitet, allegatur: si eadem iuri communi sit consona, secundùm eam non metuat iudicare: cùm non tam ipsis, quàm iuris communis auctoritate procedere videatur. ¶Verùm si iuri communi sit dissona [c], secundùm ipsam non iudicet, sed superiorem consulat [d] super ea.

¶Idem Episcopo S. Andreæ, & Abbati de Broch.

¶*Post publicatas attestationes vsq; ad conclusionem, possunt instrumēta produci. Hoc primò. Consuetudo loci facit instrumentum authēticum. Hoc secundò.*

c ¶*Dissona.*] Not. quod si aliquod rescriptum sit contra ius, statim est abijciendum 25. q. *rescripta.* non enim ratione rescripti recedendum est à iure communi. vt s. *de rescri. causam quæ* & *sup. de ætate & qualitate. cùm te.* immò auferendum est de manibus tenentis, & dandum est Principi. C. *de paga. & sacri. eo. l. sicut sacrificia.* sed si non est ex toto contra ius, sed alias sit iniquum: tunc expectandum est secundū mandatum. s. *de offic. deleg. c. si quando.* & in *Auth. Vt nulli iudi. §. si vero. coll. 9.* Si autem aliqua decre. est præter ius, non statim eijcitur, sed consulitur superior, vt hic dicit: & hoc ideo quia cū inter alias decr. allegatur, præsumitur aliquòd sit decretalis. *arg. 10. q. 1. quem progenitores.* Si autē decretalis obuiat consuetudini, præualet consuetudo: modò consuetudo sit probabilis, & legitimè sit præscripta. j. *de consue. cap. vlt.* s. *de consti. cùm omnes.* & *supra eo. quis mit. in poss. cùm venissent* [b]. nisi Princeps per suum statutum intendebat tollere consuetudinem. ff. *de sepul. vio. l. 3. §. diuus.* aliàs succumbit consuetudo. j. *de re iudi. cùm causam quæ.*

d ¶*Consulat.*] Et interim pendente relatione iudex supersedeat causæ. *arg.* s. *de offic. deleg. licet.* & C. *de rela. l. 1. & 2. q. 1. nomen presbyteri.*

a Host. dicit quod licèt in aliquo volumine decreta scripta sit aliqua decretalis no habebitur pro decretali, nisi communiter in aliis habeatur. Io. And.

b Concor. l. 1. & ibi Bal. C. quæ sit lōg. consue. & gl. Bart. & Cy. in l. sem nō nouam. C. de iudi.

C*Vm dilectus.*]Duo sunt dicta: secundū ibi. *Super tertio.* Abb.

CASVS. Quia instrumentorum appellatione continentur & testes, & post publicationem testium alij testes non possunt produci. dubitatum fuit, verùm post publicationem attestationū, instrumenta produci possint vsque ad sententiam, antequam sit conclusum in causa.

¶*Glo. seq. ponit duplicem dubitationis causam.*

e ¶*Post publicationem.*] Dubitatio fortè fuit illa: quia fortè diu tacuit, cùm protestari, vel edere debuisset. ff. *de eden. l. 1. §. edere. §. edenda.* Vel illa erat dubitatio: quia post publicationem testium non licet producere aliostestes. vnde videbatur, quòd non licet producere instrumentum: quia nomine instrumentorum continentur & testes. s. *de testibus cogen. peruenit.* ff. *de fide instru. l. 1.* sed non est ita, quia in instrumentis non timetur subornatio, sicut in testibus, quia ex multis causis & faciliùs deprehenditur falsitas instrumentorum, quàm testium: vt

c Parum facit: dicūt, quod sit edere, & quæ sunt instrumenta, quibus fides vtitur. Ioan. And.

s. *eod. inter dilectos.* & s. *de probat. licet.* Vinc.

f ¶*Conclusum.*] i. renunciatum allegationibus, & omnibus aliis probationibus. s. *de cau. poss. pastoralis.* & s. *de procu. auditis.*

SVPER TERTIO. Consuetudo erat in partibus Scotiæ, quod aliquis per instrumenta Regis probabat intentionem suam in iure: dubitauerunt iudices isti, verū instrumenta illius Regis admittere debeant in causis? Respondet Papa consultus, quòd cōsuetudo illius patriæ obtinet approbata, vt fides adhibeatur instrumentis illius Regis & ipsi poterunt ea in causis admittere, præsertim cum Rex ipse tantæ fuerit honestatis, quod ipsius instrumenta maximæ habeantur auctoritatis in partibus Scoticanis. Nota, quòd instrumenta possunt produci, vsq; quo conclusum sit in causa, vel vsque ad terminum ad hoc præfixum. Item instrumentis Regis creditur, si consuetudo hoc obtineat. Item ex qualitate personæ approbatur, vel reprobatur instrumentum.

CAP. IX.

C*Vm † dilectus: & infrà.* ¶Ad secundam quæstionem duximus respondendum, quod vtraque † pars potest instrumenta, etiam post publicationem [e] attestationum, vsque ad diffinitiuæ sententiæ calculum exhibere, antequam sit in causa conclusum [f]. ¶Super tertio verò articulo respondemus, quòd si cōsuetudo illius patriæ obtinet approbata [g], vt instrumentis illius Regis fides adhibeatur, vos ea secure poteritis admittere, præsertim cùm supradictus Rex tantæ fuerit honestatis [h], quòd ipsius instrumenta maximæ auctoritatis sint in partibus † Scoticanis.

† Cap. 4. e. tit. in 3. cōp. Et de materia v. Bart. in l. diu fratres. ff. de pœn. & Roman. decisio 173. in antiquit. Bar. & Paulum de Castro in l. admonendus. ff. de iureiu. Oldra. cōsi. 305. vbi videtur dicendum.

† Vtralibet.

† Scoticanis.

¶Idem Petro ciui Viterbien.

¶*Falsitas instrumenti, vel quod deest instrumento, probari potest per testes.*

¶*Gloss sequens ponit de vtrimque consuetudinis.*

g ¶*Approbata.*] Nota, quod cōsuetudo facit aliquod instrumentū authenticum, quod aliàs non esset: & consuetudo dat alicui iurisdictionem, qui alias habere non potest. *sup. de arb. dilecti.* & s. *de fo. compe. cū contingat.* sic & consuetudo facit aliquem illegitimum, qui alias est legitimus ad promotionem. j. *de cleri. coniuga. cū olim.* & personas legitimas matrimonium facit illegitimas. j. *de cogna. spi. super eo.* Bern.

CAP. X.

C*Vm †* Ioannes Eremita à te centū, & triginta libras Senē. ex causa mutui, coram Donadeo, & Ioanne Iudicibus Viterbien. petiisset: & tu ex aduerso proponeres, quòd cùm idem in centū, & octoginta libris tibi pro pretio domus, quam eidem vēdideras, teneretur, centum triginta

† Cap. vnico eod. tit. in 4. cōpil. Et de intellectu vide Fabrū inst. de inutil. stipulat. §. item verborum.

d Cōcor. l. 1. & ibi Bar. C. ad Velle. & in Auth. de instru. cau. §. oportet.

h ¶ *Honestatis.*]Not. quod ex qualitate personę approbatur instrumentum. ff. *de eden. si quis ex argentariis. §.* & j. *de præscr. ad audientiam.* & j. *de præsump. illud.*

C*Vm Ioannes.*] In prima parte ponitur processus causæ principalis. In secunda processus causę appellationis ibi, *Cum igitur.* In tertia diffinitio ipsius causæ appellationis ibi, *De consilio.*

CASVS. Ioannes Eremita corā iudicibus ciuitatis Viterbij petebat à Petro conueniri ipsi s 130. *lib. Seneñ. ex causa mutui.* Ex aduerso proposuit idem P. quod idem Ioan. tenebatur eidem in 180. libr. pro pretio cuiusdam domus, quam ipse Ioann. ei vendiderat: vnde petebat vt 130. sibi deberet compensare, & residuum sibi debere persolui: petiit insuper possessionem ipsius domus sibi tradi vacuam. & liberam lite contest. super hoc & aliis articulis, cum fuisset hinc inde aliquandiu disputatum iudices auditis attestationibus. & allegationibus condemnauerunt istum P. vt eidem Ioann. possessionem prædictæ domus vacuam, & liberam traderet: ab hac sententia dictus P. ad sedem Apostolicam appellauit: Papa dedit T. Capellanum suum partibus auditorem, coram quo ex parte ipsius P. fuit propositum. venditionem ipsius domus nō puram. sed conditionalem fuisse, & ideo ipsum non teneri ad traditionem ipsius. Ad hoc probādum quatuor testes induxit, cùm esset nouum capitulum pendens ex veteri. Qui iurati dixerunt se interfuisse cōtractus inter ipsū P. & Io. super eadem domo celebrato pro certo pretio, hac adiecta conditione, vt idem P. domum ipsam inhabitaret in vita sua, & post eius obitū domus illa remaneret M. & A. filiis ipsius P. nepotibus ipsius Ioan. de anno, mēse, ac die, quo facta fuit vēditio, dixerunt se non recordari: dictus I. venditionem non conditionalem, sed puram fuisse dicebat. Ad hoc probandum induxit instrumentum venditionis, & Tabellionem, qui fecit instrumentum, & vnū de testib. scriptis in instrumento dubitatum fuit, quæ probatio valere debet, & proponebatur ex parte ipsius P. quod licèt testes, & instrumēta eandem vim obtineant in causis, nō tamē instrumētum tanti dēt esse valoris, vt præferatur depositionibus triū, vel pluriū testiū. Ecōtra ex

aduerso fuit responsum, quòd cùm ipse Io. intentionem suā per instrumentū probasset. & P. venditionem non purā, sed conditionalem fuisse proponeret, nec per testes P. de certo tpe fuerat facta fides: vnde non apparebat, quòd super illa venditione deposuissent, & in instrumento certum tempus adiiceretur, probatio i, fius P. inefficax erat ad intētionē cōtrariam elidēdā. Sed dicebatur, quòd tāsio ista inualida erat, qm̄ vtraque pars interrogata, cōfessa fuit in iure, quòd vnica vēditio ipsius domus facta fuit in iure, sed p̄ testes probatur venditionem conditionalem fuisse: & sic per confessionē vtriusq; colligitur vēditionem domus conditionalem fuisse, nō obstante quòd ipsa interrogatio facta fuit, postquam fuit in causa cōclusum: quia iudex vsq; ad prolationem sententiæ potest interrogare de facto, quotiens dubitat. Istis omnib. consideratis D. Papa de consilio fratrum pronunciauit venditionem p̄dictam conditionalem fuisse, & dictum P. non teneri ad ipsius domus possessionis traditionē, ipsi Io. super hoc silentium imponendo, sententiam prædictorum iudicum qu ad hunc articulum infirmando, quamuis aliàs iustè p̄nunciauerint: quia hæc exceptio non fuit proposita coram ipsis: quātùm ad alios articulos confirmauit eandem. Nota, quòd compensatio admittitur in iure. Item super nouo articulo publicatis attestationibus testes recipiūtur. Item testes præferūtur instrumēto. Item exceptio peremptoria potest proponi in causa appellationis. Item iudex ex officio suo interrogare potest partes, vbicunque dubitat de facto vsque ad sententiam. Itē licèt sntīa lata ex noua allegatione cassetur, non præiudicatur iudicibus, qui ipsam protulerunt. Item sntīa pro parte tenet, & pro parte non tenet.

causam possum prosequi in cā appellationis, quàm expressērim coram iudice, à quo appellaui. *ff. de appel. l. si. §. quæsitum ad fi.* ADDITIO. Et hoc est verū in cā appel à snīa d ffinitiua, sed secus ab interlocutoria. vt *j. de appel. Vt debitus. & c. cordi. lib. 6.*

¶*Glo. seq. quærit, & soluit.*

libras ex illis non immeritò debebat compensare [a]. Tandem cum super hoc, & quibusdam aliis articulis inter vos fuisset aliquandiu litigatum, Iudices attestationibus publicatis, te sententialiter condemnarunt, vt eidem prædictę domus possessionem vacuam [b] † traderes, à creditoribus liberatam: *& infra.* ¶Cùm igitur ab hac sententia ad nostrā duxeris audientiam [c] appellandum, & nos tam tibi, quam prædicto Ioanni T. Subdiaconum, & capellanum nostrum dederimus auditorem: ex parte tua fuit propositum, supradictę domus venditionem non puram, sed cōditionalem potiùs extitisse, ac nullatenus te teneri ad traditionem ipsius, quatuor nihilominus testibus ad hoc probandum inductis: quod & si nouum esset capitulum, pendebat [d] tamen ex veteri: qui iurati deposuerunt se interfuisse contractui inter te, & prædictum Ioannem super eadem domo celebrato, pro qua centum octoginta librarum pretium tibi fuerat constitutum, tali videlicet adiecta conditione, vt tu domum ipsam inhabitares liberè in vita tua, & post obitum tuum M. & R. natis tuis eiusdem Ioannis nepotibus [e] remaneret: cuius conditionis intuitu domum ipsam eidem Ioanni pro minori pretio vendidisti, cùm à C. morandi pro ipsa ducentas libras potuisses habere: anni verò, mensis, & diei, quo venditio facta fuit, iidem testes se dixerunt minimè recordari [f]. Dictus verò Ioannes venditionem non conditionalem, sed puram proposuit extitisse, ad hoc probandum publicum exhibens instrumentum: *& infrà.* Tabellionem quoque, qui confecerat instrumentum, & vnum ex testibus in instrumento subscriptis, ad id probandum induxit: *& infrà.* ¶Porrò cùm dubitatio fuisset exorta, vtrius deberet probatio præualere: pro tua fuit parte propositum, quia etsi eādem vim obtineāt instrumentorum fides, & depositiones testium in litib. exercendis; non tamē quodlibet [g] instrumētum tanti debet esse momenti, vt trium, vel plurium idoneorum testium depositionibus præferatur: *& infrà.*

¶Ad hoc autem idem Ioannes ex aduerso respondit, quòd cùm intentionem suam per iam dictum fundauerit instrumentum, ac tu in modum exceptionis [h], venditionem ipsam non purè, sed conditionaliter celebratam esse proponas †, nec per testes ad hoc à te inductos de certo [i] fuerit tempore facta fides: & ideò non appareat, quòd super illa venditione deponant, quam constat per dictum instrumentum, determinato tempore fuisse contractam, huiusmodi probatio videbatur inefficax ad intentionem contrariam elidendam. Verùm responsionem istā esse proponebas inualidam: quoniam cùm vtraque pars à nobis interrogata, fuisset in iure confessa, quòd vnica tantùm venditio super domo contrectaa fuerit, & ex depositionibus testium liqueat venditionem conditionalem fuisse, ex vtriusque confessione colligitur eiusdem domus venditionem conditionalem extitisse, non puram, non obstante quòd ipsa interrogatio facta fuerit, postquam [k] à partibus extitit in causa conclusum: cùm Iudex (qui vsque ad prolationem sententiæ debet vniuersa rimari) possit interrogare de facto, quotiens dubitationis aliquid occurrit †: *& infrà.*

a ¶*Compensare.*] Quæ cōpensatio admittenda fuit, si causa, ex qua postulabatur, liquida erat, aliàs non admittitur compensatio. *j. de deposito. c. bona fides. in fi.* vbi de hoc & C. *de compen. l. vlt.*

b ¶*Vacuam.*] Quod fieri debuit, si pura fuit venditio. *ff. de act. emp. & vend. l. 2. § 1. & l. seq.* & *ar. ff. de vsur. l. si stipulatus.* & sic restitutio possessionis plenè, ac liberè facienda est. *s. de resti. spo. Pisanis.* Bernard.

c ¶*Ad nostram audientiam.*] Hîc ideo appellatur ad Papam, quia ciuitas Viterbien. subest D. Papæ etiam quoad temporalem iurisdictionem: aliàs non appellaretur ad ipsum. *j. de appel. c. si duobus.*

¶*Glo. seq. recit. per obiectionem. & solutionem.*

d ¶*Pendebat.*]Si enim capitulum ex toto esset nouū, nō pēderet ex veteri iudex appellationis nō cognosceret, nec testes reciperet. *s. de testi.* & *attesta. fraternitatis.* & *C. de temp. appella. per hæc.* & sic patet, quòd in causa appellationis nouæ p̄bationes possūt adduci super noua exceptione. *C. sen. rescin. non pos. l. 2.* nec aliam

e ¶*Nepotibus.*] Sed quare iste Ioannes emebat domum illam pro filiis ipsius Petri nepotibus eiusdē Ioannis, cùm ipsi filij debeant illi Petro succedere. in *Auth. de hære. quæ ab intest. defer. circa prin. coll. 9. & Insti. de hære. quali. & dif. circa princ. & § sed sui.* Forsè ideo facit, quia Petrus prodigus erat, & consumebat bona sua: vnde ne domus illa perueniret ad alios, voluit Ioan. prouidere nepotibus suis.

f ¶*Recordari.*] Et [e] tamen valuerunt dicta eorum: quæ aliàs non valuissent, si de tempore ageretur. *suprà de testi. c. ex tempore.*

¶*Glo. seq. notat, quærit, & soluit, & remittit.*

g ¶*Quodlibet instrumentum.*] Et ita patet, quod contra instrumentum quantumcūque publicum admittūtur testes, vt hîc [d]: quia secundum testes productos cōtra instrumentum sententiatur. ad idem inducitur. *j. de prescr. ad audientiam. & C. de proba. cum precibus.* Si quæris, quot testes præiudicent instrumēto, potest dici, quòd iiij. vel v. ad minus: quia auctoritas tabellionis videtur æquiualere duobus testibus. *s. de proba. qm̄ cōtra.* & ipsum instrumētum valet duos testes: quia parem vim obtinet probatio testium, vel instrumentorum. *C. de fid. instru. l. in exercendis.* vt hîc deciditur. & sic patet, quòd ad minus per quatuor meliores, vel quinque testes instrumentum reprobetur. De hoc dictū est *s. de proba. tertio.* sed in casu isto testes non reprobant instrumentum, sed addunt instrumento, quod notarius omiserat fortè per obliuionem. Bern.

h ¶*Exceptionis.*] Vnde non videbatur pro ipso sententiandum. *s. de or. cog. cùm dilectus. j. de exce. c. denique.*

i ¶*De certo.*]Propter quod probatio insufficiens videbatur. *s. de probatio. in præsentia. arg. s. eo. inter dilectos. & ff. de eden. l. 1. §. editiones.*

¶*Glo. seq. notat, quòd iudex, &c. dat simile. reddit duplicem causam, & demum determinat, & remittit.*

k ¶*Postquam*]Et sic patet, quòd iudex pōt interrogare partes, qn̄cunq; visum fuerit. *ff. de in. er. actio l. Vbicunq; & 30. q. vlt. ca. vlt.* sic etiā potest interrogare testes post publicationē, si obscurè dixerint, qn̄que visum fuerit. *s. de testi. cùm clamor.* quia veritas sæpius examinata magis splendescit in lucem. *35. q. 9. graue:* quia officium iudicis est latissimum. *ff. de iurisd. om. iud. l. 1.* sed ad petitionem partis non debet testes interrogare. *arg. s. de proba. in præsentia* [e]. de hoc dicitur. *30. q. 5. iudicantem.*

¶*Glo. seq. arg. signat contrarium, remittit, & soluit.*

† *Quando dicatur vacua possessio. Vide per Angelum, & legistas in l. in conuentionali bus. §. si qs vacuā. ff. de verb. oblig. adde glossam singularem in §. quod autem. Inst. de vsucapio.*

a *Si stipulatio sum rē dari, & vacuam possessionem tradi per actionem incerti ex stipulatione, veniūt fructus postea percepti, vt verba, & vacuam, &c. aliquid addant. Ioan. And.*

b *Nisi iudex, à quo appellatur, superiorē in temporalib. non cognoscat, j. qui fil. sint legi. per venerabilem. §. rationibus, s. de foro cōpet. licet in Auth. vt diff. iudi. §. si tamen contigerit, secūdum Ioan. And.*

e *Hæc glos. solam non ponit Bernardus, nec inuenio in antiquis codicibus.*

† *Infert, quòd per cōfessionem non reddit debitum esse liquidū, admittitur ut compensatio, cùm. l. Iulianus. §. offerri. ff. de act. emp.*

d *Et sic reprobatur opinio Lāfr. Cremonen. qui dicebat per testes nō reprobari instrumentum, nisi esset suspectū vel ex parte producētis: & reddebat responsionē, quia memoria hominū labilis: sed cōmuniter testes ita sunt instructi sicut tabellio, quare plus credetur instrumento secūdum eum. Ioan. And.*

† *Vide text. in l. vbicunque. cum cō cer. ff. de inter. act. l. 1. & 2. eod. tit.*

e *Vbi de hoc in 4. glos. & s. de test. & cuat.* Ioan. And.

a ¶*Primum.*

a ¶*Pronunciauimus.*] Arg. quod super exceptione incidenti sit pronunciandum. *arg. contra. s. de ordi. cog. c. 1.* vbi de h. c. ed tamen, quare pronunciatur hic super hac, & non ibi, potest assignari. hic opposita fuit exceptio post sententiam: vnde super exceptione nondum fuerat directè, vel indirectè pronunciatum: quare in causa appellationis debuit de ea pronunciari, quia de ea cognitum fuit: & ad hoc vt sciretur, quare sententia reuocetur: sed cùm opponitur ante sententiam, super ea pronunciatur indirectè, dum sententiatur super principali. Bernar.

¶*Gloss. seq. nor. dat simile, signat contrarium, & remittit.*

b ¶*Huiusmodi exceptio.*] Per hoc patet, quod exceptio peremptoria omissa ante sententiam, potest opponi post sententiam in causa appellationis. *Cod. sen. rescin. non pos. l. 2.* aliàs non posset nisi per beneficium restitutionis: vt in c. *prædicta. & j. de præscri. cum olim 2. & de in integ. resti. suscepta.* sic etiam in compensatione omissa ante sententiam, nihilominus actio remanet salua post sententiam citra aliquam appellationem, non obstante re iudicata in prima petitione. *ff. de comp. quòd in diem §. 1. Arg. tamen contra. j. de re iud. inter monasterium.* Sol. vt ibi.

Ex *parte*] Continuatur, Secunda ibi, *Quia.* Abbas Sic.

Casvs. Quædam Regina impetrauit literas quasdam super restitutione spoliationis cuiusdam castri, in quib. deficiebat hæc littera, o, in hac dictione *spoliarunt*: quæritur, vtrùm per hoc rescriptum vitietur? Respondet Papa, quod non. Nota quod per m. dictum defectum non vitiatur rescriptum: cùm ex præcedentibus, & subsequentibus possit cognosci mandatoris intentio.

¶*Glo seq. obycit, & soluit.*

c ¶*O, deerat.*] Et hoc videtur satis, quod non debuit valere: quia in litteris D. Papæ nihil debet diminutum esse. *arg. s. de rescrip. ca. cum a Deo.* & cum multa maturitate, ac deliberatione traduntur. *35 q. 9. Apostolica.* vnde non est verisimile, quòd aliquod vitium possit ibi remanere: sed propter tam modicum defectum non vitiatur, maximè si rescriptum in aliis appareat omnino legitimum, cùm fuerit vitium scriptoris, siue nimia negligentia: quod nocere non debet. *arg. C. de testi. l. errore. & l. ambiguitates & l. quoniam indignum. & C. de leg. in legatis* secus si esset ibi falsum latinum. *s. de rescriptis. c. ad audientiam.* Et sic est notabile, quod propter defectum syllabæ, vel litteræ non vitiatur rescriptum: sicut nec testamentum vitiatur, nec libertas minùs debetur, licèt erratum sit in syllaba. *ff. de manumis. testa. l. qui habebat.*

G*Perpetuus.*] In prima parte ponitur appellantis narratio. In secunda causæ commissio ibi, *Ideóque.* Abbas Sic.

Casvs. Prior, & conuentus de Ledis coram iudicibus delegatis traxerunt in causam G. perpetuum vicarium Ecclesiæ de Rechan super quibusdam decimis. Dictus vicarius reconuenit eosdem super consimilibus quæstionibus, petens à iudicibus, vt compellerent partem aduersam, vt faceret ei copiam quorundam instrumentorum communium, per quæ intentionem suam super principali negotio probare volebat: & quia hoc fieri non faciebant eisdem, sedem Apostolicam appellauit. Mandat Papa, quatenus si ita est, reuocato in statum debitum, quicquid post appellationem, &c. Nota, quòd instrumenta communia parti, pars exhibere tenetur. Item reconuentio in spiritualibus facienda est.

¶*Glossa sequens obycit, alleg. contra obiectionem, & remittit, & demum obiicit, & soluit.*

d ¶*Super decimis.*] Sed nónne iste vicarius, si conueniebatur pro decimis vicariæ suæ, debebat dominum in iudicium nominare? Ita vt. quod ipse dominus non est. *s. vt lit. non contest. quoniam. §. penul. & C. vbi in rem act. l. 2. & ipse dominus debuit conueniri arg. j. de præscri. audita. & 16. q. 3. inter memoratos.* arg. quod teneat rem non iure cuius ipse habeat ius in re. *j. de ap. ad audientiam.* sicut vsufructuarius tenetur ad refectionem domus, & ad tributum. *ff. de vsufru. l. vsufructu legato. §. si & l. seq. alias §. hactenus. &* C. eo tit. *cum.* De hoc dictum est. *s. vt lite non contest. quoniam. §. pen.* Sed intelligo, quod iste vicarius habeat mandatum generale, vel speciale ad agendum, & defendendum à rectore legitimè factum, aliàs non fuisset admissus, eo ipso quòd esset vicarius, cum non habebat administrationem, nec titulum sicut prælatus, ne præiudicaretur Ecclesiæ per factum ipsius. Bern.

c ¶*Super similibus*] Et etiam super dissimilib. poterat eos reconuenire, & etenebantur respondere. *s. de mu. pet. c. 1.* vbi de hoc.

¶*Glo. seq. circa editionem distinguit instrumenta communia, & propria: & in hoc an vtatur, nec ne: & cum vtatur, edatur fine die, & consule, facit in casu.*

f ¶*Communium.*] Not. circa exhibitionem instrumentorum. Et primo scire debes, quod rescriptum, & omnia acta causæ confessiones, & responsiones, & attestationes, & quæ cunque acta sunt in iudicio, peti possunt exhiberi, vel condictione ex lege, vel iudicis officio. *C. de eden. l. 2.* Vel conditione ex illa decre. *s. de proba. quoniam* & integraliter sunt exhibenda: quia communia sunt *C. de eden. non est nouum & l. vlt. & ff. eo. prætor. §. & l. si quis. §. ratione. & l. argentarius. 1. resp.* & hic est expressum. Sed si instrumenta propria sunt, & actor petat à reo instrumenta, per quæ intentionem suam probare vult, non est audiendus: quia apud seipsum debet habere probationes suas. *s. de proba c. 1. & C. de eden. qui accusare.* & actore non probante, reus debet absolui: vt in dicta l. qui accusare. & *j. vt eccl. benefi. vt nostrum.* Et ita nec reus actori, nec actor reo tenetur exhibere instrumentum ad fundandam intentionem aduersarij. Si verò actor, vel reus, vtitur aliquo instrumento proprio, illud aduersario edere debet sine die, & consule, ne præstetur materia fabricandi falsum. *s. eo. contingit. & c. accepimus. ff. quemad. testa. ape. l. ... Sidem autem. & ff. de eden. l. 1. §. editiones* Nisi vellet alteruter partium arguere instrumentum de falso: quia tunc integrum testamentum debet ei edi: vt *s. eo. inter dilectos. & C. de contrah. & commit. stip. l. optimam* Bernar.

I*mputari.*] Imputatur producenti scripturas contrarias [illegible], quia inuicem sibi derogant h.d. Ponit primò dictum. Secundo ipsius rationem ibi, *Cùm ipsum.* Abbas Siculus.

Casvs. Aliquis agebat contra aduersarium suum, putà petens ab eo aliquam pecuniam: ad suam intentionem probandam induxit duo instrumenta contraria: quærebatur, cui illorum, vel an neutri standum esset? Respondet Papa, quòd istæ scripturæ contrariæ fidem sibi adinuicem derogant, & sic non valent, & imputet sibi, qui eas in iudicio protulit: quia in potestate sua fuit, quam voluerat, non proferre. debuit enim eas præuidisse, & alteram protulisse. Nota, qui contraria allegat, non debet audiri, & imputet sibi, qui causam suam male tractat.

¶*Imputari.*] Hæc decre. sumpta ex illa lege. *C. de fide instru. l. scriptura.*

¶*Glo. seq. primò declarat, secundò quærit, & soluit.*

h ¶*Contrarias.*] Hoc verum est, siue directè contrariæ sint, siue indirectè. Directè, vt si induco instrumentum, in quo promisisti mihi soluere tali die x. & aliud exhibeam, in quo continetur, quòd ego feci tibi pactum de non petendo. Indirectè, putà si induco instrumentum, in quo continetur, quòd promisisti mihi soluere decem Bononiæ tali die. Item produco aliud, in quo continetur, quòd eadem die promisisti mihi soluere x Romæ. istæ scripturæ licèt non contradicant directè: tamen indirectè siue

¶De consilio fratrum nostrorum pronunciauimus [a] venditionem prædictæ domus fuisse conditionaliter celebratam, & te [ob † hoc] nullatenus obligatum ad traditionem ipsius: super hoc memorato Ioanni silentium imponentes. Sententiam verò iudicum prædictorum, qui aliàs iustè pronunciasse noscuntur (cùm huiusmodi [b] exceptio coram ipsis nec probata fuerit, nec obiecta) quoad dictum capitulum infirmamus, eam quoad alios articulos [auctoritate † Apostolica] confirmantes.

¶Honorius iij.

¶*Defectus litteræ non vitiat rescriptum.*

CAP. XI.

Ex † parte charissimæ in Christo filiæ B. quondam Anglorum † Reginæ fuit propositum: & infrà. ¶Quia rescriptum Apostolicum, pro eo quòd in hac dictione, spoliârunt, hæc figura, ô, deerat [c], asseritur vitiosum: Mandamus, quatenus hoc non obstante, in negotio ipso præuia ratione procedas.

¶Gregorius ix Priori sancti Bartholomæi, & Decano de Arcubus Londoñ. †

¶*Licitè appellauit à Iudice, qui parti hoc petenti non fecit edi communia instrumenta.*

CAP. XII.

G† perpetuus Vicarius Ecclesiæ de Rechain nobis exposuit, quòd cùm Prior, & Conuentus de Ledis, eum super decimis [d] coram iudicibus auctoritate Apostolica conuenissent, & dictus G. super [e] similibus coram ipsis reconuenisset eosdem: quia dicti Iudices copiam quorundam instrumentorum cômunium [f], quæ habebat pars altera, & per quæ intendebat intentionem suam super principali fundare, fieri non faciebant eidem hoc cum instantia postulanti, nostram audientiam appellauit: Ideoque mandamus, quatenus si est ita, reuocatis in statum debitum, &c.

¶Idem.

¶*Scripturæ contrariæ ab eodem productæ fidem non faciunt.*

CAP. XIII.

Imputari [g] † ei potest, qui contrarias [h] inter se scripturas in iudicio protulit, fidem sibi adinuicem derogantes: Cùm

† Hæc duo verba, ob hoc, desunt in vetustis. cod. scrib.

† Hæc duo verba, auctoritate Apostolica, desunt etiam in vetustis libris.

† De materia v. Summam Host. 346. adde Baldum in l. imperator. ff. de stat. hom. & Iasonem in l. 1. C. de bon. mat. & de acq. hæred.

† Anglicorum.

† Lugdun. a titulo sui tituli in causa appellationis ff. de hoc in Spec. de appellat. §. penult. vers. sed nunquid in cà. & C. quod plenè dixi de or. cog. cap. vlt. in magna gl. ver. & idem est quandoque. cù Ser. seq. Io. And.

b Debet attende fidem notata per Hostien & Doctores j. de crim. fal. c. pe. & ea litteris s. de rescr. adde Io. And.

† De materia v. Fol. gessum, Pan ium Castr. & Doctores in l. 1. ayud quem, C. de edendo adde Spe. tit. de instru. editione. §. videndum.

† Vide Antonium de Butrio in c. 1. in nostra. I. testibus, & eundem in c. ex tenore. j. de script. adde Bart. & Saliceto in l. scripturæ. C. de fide instr. Bald. in l. imperator. 2. ff. de stat. hom.

c Hodie sic varij cum de vsuris agitur, cogi possunt edere libros rationum suorum, in concilio Vienn. de vsu. ex grau. §. cæterum. Item hæretici e. c. com missi. de hæ ret. lib. 6. & dixi copiosè lib. 3. comm. in Direct. Inquisitor. Scho. 108.

d Et vtraque personaliter facta sint, non altera per procuratores. vt ff. ver. b. l. si §. inter eos. Io. And.

siue per obliquum contrariæ sunt, & ideo vna deroget alij. Et quandoque scriptura, & factum sibi ad inuicem derogare videntur, vel saltem alterum alteri. ȝ. *de ele. cùm inter R.* Sic ergo patet, quòd qui contraria allegat, non est audiendus. ȝ. *de epp. solicitudinem. circa fi. 33. q. 7. quod autem & 8. d. quo more.* & hoc locum habet, quando ab eadē parte producuntur, secus si à diuersis: quia tunc ei statur, quę magis est sine suspicione, & quæ dignior est. *C. de contrahen. stip. optimam. in fine.* Sed nunquid est idem in testib. ab eadem parte productis? Dico, quòd non: quia in testibus non possum prouidere: quod dicturi sunt, & ideo stabitur dignioribus[a]; sed per instrumentum bene potuit prouidere, quod & magis expedire producere: vt hic dicit in fin. & sibi imputet, quòd minùs diligens fuit: nā vigilantibus non negligentibus iura subueniūt. *ff. quæ in frau. creditor. non enim. & ff. de eden. l. Si eluti.*

a *Concor. l. si plures, & ibi Bart. ff. de accu. & l. 4. § eiusde & § sciēte pores. ff. de testibus.*

† *De materia huius decretalis vide Bartolum in l. diuus. ff. de falsis. adde Alexan. cōsi. 18. in 4. volu. & consil. 13. incip. ex his quæ in themate. & consil. 150. incip. circa primum in 2. volum.*

† *Vide lectu. per Matthæum de Afflictis super constit. Neapo. in ca. Baiulos omnes. notabili. 13. & seq. adde Baldum. cōsil. 62. lib. 1. Alexand. consil. 136. & 231. lib. 1.*

in ipsius fuerit potestate, quam voluerat, non proferre.

Idem.

¶ *Si in instrumento debiti exprimetur causa, condemnatur debitor, nisi probet indebitum: si nō exprimitur, necesse est, vt creditor probet id fore debitum.*

CAP. XIV.

SI cautio[a] †, quam à te indebitè[b] proponis expositam, indeterminatè[c] loquatur, aduersarius tuus tenetur ostendere debitum, quod cōtinetur in ea. Sed si causam[d], propter quam huiusmodi scriptura processerit, expresseris in eadem, confessioni[e] tuæ statur: nisi probaueris te id indebitè[f] promisisse.

¶ Idem I. Tabellioni.

¶ *Auctoritate Ordinarij potest Notarius Tabellionis mortui notas in publicam formam redigere.*

CAP. XV.

CVm † P. Tabellio morte præuentus, quædā non perfecerit instrumenta, quę in notā redacta fuerant ab eodem: Ad petitionem eorum, ad quos pertinent, auctoritate ordinarij[g] Iudicis poteris ea fideliter in publicā formam redigere habitura per hoc perpetuam firmitatem[h].

¶ Idem.

¶ *Instrumentum exemplatum per Tabellionem auctoritate Ordinarij, eādem vim habet cū originali.*

CAP. XVI.

SI † instrumenta propter vetustatem[i], vel propter aliam iustam causam[k] exemplari petantur: Coram ordinario Iudice, vel delegato ab eo specialiter præsententur: qui si ea diligenter inspecta in nulla sui parte vitiata repererit, per publicam personā[l] illa præcipiat exemplari, eandē auctoritatem per hoc cum originalibus habitura.

SI cautio.] Ponit dictum, quod diuidit in duo membra: & secundum ibi, *Sed si causam.* Abbas.

CASVS. Aliquis agebat contra aliquem aduersarium suum petens ab eo certam pecuniæ quantitatem: ad hoc probandum inducebat quoddam instrumentum, in quo reus simpliciter confitebatur se simpliciter debere quantitatem petitam nullam causam exprimendo, ex qua deberetur: quæritur, an ex tali cautione reus sit condemnandus? Respondet, quod actor tenetur ostendere debitum, quod in cautione illa continetur. Si verò causam reus expresserit in scriptura illa, propter quam scriptura illa facta fuit, suæ confessioni stabitur nisi probet se id indebitum promisisse. Nota. quod causa semper est exprimenda, ad hoc vt ex confessione sua quis obligetur, alias non tenetur.

a ¶ *Si cautio.*] Hæc decretalis sumpta est de *l. illa. ff. de proba. cùm de indebito § vlt.* & dic cautio, id est, scriptura: siue sit priuata, siue publica. Bernardus.

b ¶ *Indebitè*] Quia dicis, quòd non teneris ad id, super quo cautio exposita fuit.

c ¶ *Indeterminatè*] Id est non exprimens ex qua causa debeatur.

¶ *Glo. seq. exemplificat, quærit & soluit arg. & remittit. Iterum quærit, & soluit.*

d ¶ *Si causam*]Putà. quia confessus fuisti mutuò recepisse pecuniam promissam vel ex aliquo alio contractu antecedenti: tunc enim statur tuæ confessioni, quæ continetur in illa cautione: alioquin si causa non sit incerta, non poteris conueniri ex illa cautione. *Cod. de non nume. pecu. generaliter*, cùm satis sit indignum, vt quod quis sua voce dilucidè protestatus sit: in eundem casum, proprio infringere valeat testimonio. ȝ. *de proba. per tuas. & in l. prædi. generaliter. in fi. & arg. 1. q. 7. saluberrimum. & 27. q. 1. omnes fœmina.* quòd si non promittat sed confiteatur se debere mihi ex aliqua iusta causa præcedente, idem est, ac si promittat, vt teneatur ex illa confessione: vt in *l. prædicta generaliter, in fi.* & ita patet, ex hoc quòd confessio extra iudicium facta, causa adiecta bene præiudicat ad probandum. De hac materia dictum est *supra de confes. cap. vlt.* Item quid si me absente confiteatur se mihi debere? Talis confessio non nocet ad instar stipulationis: vt *Insti. de inutil. § item verborum.*

¶ *Glo. seq. notat, confessioni stari: & ponit tres casus exceptos.*

e ¶ *Confessioni.*]Sic ergo statur confessioni contra se[b]: fallit tamen quandoque, vt in pecunia confessata: quia tunc potest opponi exceptio non numeratæ pecuniæ infra biennium. *Cod. de non nu. pe. in contractibus in prin. & in dote. C. de do. cau. non num. l. vlt. in Auth. ibi posita.* Item fallit, vbi statur secundæ confessioni. & non primæ. *C. ad Velleia. Auth. siue a me.*

b *Concor. l. 1. & ibi Bar. ff. de leg. 2. & in l. cum filius. § 1. ff. de ver. obli.*

f ¶ *Indebitè.*]Et ita admittitur probatio cōtra talem cautionem, licet causa subiecta fuerit, scilicet quòd talis promissio indebita fuit putà quia iam satisfeceris ei: sicut qui dicit pecuniam inde-

bitam se soluisse, illud probare tenetur. ȷ. *de solutionibus. c. vlt.* & *ff. de proba. c. cùm de indebito 1. responso.*

CVm P.] Primò narat factum, ex quo quæstio: secundò ponitur decisio ibi, *petitionem.*

CASVS. Tabellio præuentus morte quædam instrumenta non perfecit, quæ redacta erant in notam per eundem, quærebatur, quid deberet fieri de huiusmodi instrumentis in notam redactis? Respondet Papa P. Tabellioni, quòd ad petitionem illorum, ad quos pertinent, auctoritate iudicis ordinarij poterit illa instrumenta in publicam formam redigere, per hoc perpetuò valitura, ac si à dicto P. completa fuissent.

g ¶ *Auctoritate ordinarij*] Ordinarius ergo præstabit auctoritatem suam huic Tabellioni, ad petitionem illorum quorū sunt instrumenta, vt ea redigat in publicam formam: sic & si essent cōsumpta propter vetustatem, aut aliam iustam causam. ȷ. *c. prox.*

h ¶ *Perpetuam firmitatem.*] Vt hic dicit. sic & testamentum auctoritate ordinarij in publicam formam redigitur. *C. de testa. testamenta. & l. consulta*, & talis publicatio æquiualet testamento. *C. eod. publicati.* hoc tamen scire debes, quod Tabellio dum viuit, non potest alteri committere completionem instrumenti, sed ipsemet debet complere instrumentum, prout in protocolo reperitur: nihil addendo, vel diminuendo, quàm in protocolo continetur: *in Auth. de tabell. coll. 4.* post mortem verò fiat, prout dicitur hic. & *C. eod. tit. l. contractus.* Bern.

† *De materia huius decretalis, & glossarum eius, vide Iason. in l. 3. C. de in. ... Paulum de Castro, consil. ... incip. super ... Oldra. consil. 331. incip. circa primum. Alex. consil. 4. incip. videtur. in 1. volum.*

SI instrumenta.] Primò ponitur quæstio. Secundò solutio ibi, *Coram.* Abbas.

CASVS. Aliqua instrumenta propter vetustatem, vel aliam iustam causam quasi consumpta sunt, petuntur exemplari: quæritur, quid fieri debeat? Respondet Papa, quòd præsententur coram ordinario, vel coram delegato specialiter ad hoc: ille postmodum inspiciat diligenter illa instrumenta, & si in nulla parte sui vitiata sint, præcipiat illa exemplari per publicam personam: & habebunt eandem auctoritatem cum originalibus. Nota ista duo capitula. quia frequenter locum habent.

i ¶ *Vetustatem.*] Propter vetustatem instrumenta, & priuilegia renouanda sunt: vt hic, & ȷ. *de confirm. vti. vel inuti. cùm dilecta.* alias si vetustate consumerentur, nulla fides ei adhiberetur. *supra eodem inter dilectos.* sic & testes, ne probatio pereat, in publicam formam rediguntur. *suprà de testib. significasti. & supra vt lit. non contest. quoniam 1. respon. & § sunt & alij & ff. ad leg. Aquil. in leg. Cod. de vsur. pupil. l. vltim. arg.* Bernardus.

k ¶ *Iustam causam*]Putà, quia littera incipit deleri ex vitio chartæ, vel encausti, quamuis instrumentum de nouo sit factum, vel alio modo quod possit contingere de facto: ita tamen facienda est hæc renouatio, si adhuc sint ita integra, quòd non sit dubitatio de ipsorum tenore: vt hic dicit: vel si essent pro parte iam cōsumpta, vt ex inspectione non possit deprehendi de fide ipsorum, non sunt renouanda, nisi priùs per testes probaretur de integritate instrumentorum. ȷ. *de priuileg. cùm olim.* & hæc innouatio debet fieri auctoritate ordinarij, vt hic dicitur. sic ȝ. *eo. ca. prox.* Bernar.

¶ *Gloss. seq. quærit & soluit.*

l ¶ *Publicam personam.*] Sic *suprà c. prox. & c. cùm dilectus* Quid si publica persona non possit haberi? Satis credo, quòd per aliquam personam honestam auctoritate iudicis rescribi possunt. *arg. suprà de proba. quoniam contra.* Ita tamen quòd sigillum authenticum apponatur, quod imponat fidem instrumento. *suprà eod. cap. 2. & c. cùm dilectus.* aliàs posset deperire ius alius, quod esse non debet: immò curare debet iudex, vt salua sit rerum probatio. *ff. de testib. curent.* Bernardus.

DE

DE PRÆSVMPTIONIBVS.

¶ Quia præsumptiones quandoque plene probant, quandoque semiplenam probationẽ faciunt, quandoque aliæ præsumptiones coadiuuant. vt patet infra in præsenti titulo. Ideo post tractatũ de probationibus, de testibus, & de fide instrumentorum annectit hanc rubricam, in qua tractatur de quadam specie probationum. Et vide ad materiam, quod dixit Panor. in c. tertio loco. supra de proba. & no. in c. ferrum. 5. dist. Abbas. *Quid autẽ debet præsumi, si clericum amplexetur mulierem.* 21. q. 3. absit.

TITVLVS XXIII.

De præsumptionibus.

¶ Salmon. in parabolis †.

¶ Sicut manifeste nocens est pœnæ obnoxius: ita & occultus, licèt postea dicat se ioco fecisse.

CAP. I.

Sicut noxius est, qui mittit lanceas, & sagittas in mortẽ[a]: ita vir, qui fraudulenter nocet amico suo, & cùm fuerit deprehensus[b] dicit, ludens[c] feci.

¶ Idem †.

¶ Ex violẽta præsumptione fertur diffinitiua, & est casus notabilis.

CAP. II.

Afferte mihi gladium: Cùmque attulissent, ait[d], diuidite infantẽ viuum, & date dimidiam partem vni, & dimidiam partem alteri. Dixit autẽ mulier, cuius filius erat viuus, ad regem (commota[e] sunt quippe viscera eius super filio suo) Obsecro domine, date illi infantem viuum, & non occidatur. E contrario alia † dicebat: Nec mihi[f], nec tibi sit, sed diuidatur. Respõdit Rex, & ait: Date huic infantẽ viuum, & non occidatur, hæc est enim mater eius[h].

¶ Hieronymus super parabolis †.

¶ Conuersatio in adolescentia facit præsumptionem in senectute.

CAP. III.

Ex studiis suis intelligitur[i] puer. ¶ Quæcunque enim virtutibus studere, cũ modestia continentiæ, auditioni sapientum, obseruantiæ mandatorum Dei, maximè simplicitati, & humilitati videris, huius munda, & recta opera intellige[k].

¶ Bonifacius Papa Episcopis Galliæ.

¶ Præsumitur contra illum, qui dilationibus subterfugit iudicium.

CAP. IV.

Nullus † dubitat, quòd ita iudicium nocens subterfugit[l], quemadmodum vt ab

Sicut noxius[a].] Ludus noxius inducit præsumptionem fraudis. Vel sic: In dubio in delictis præsumitur dolus & aduerte, quia verba text. non sũt Papæ, sed Salomonis in parabolis, vt patet ex præscriptione: & habẽtur originaliter in parabo. in c. 26. & pone casum literalem referẽdo consultatione ad Papã auctorẽ huius compilationis. & dicas sic: Quidã accessit ad Gregoriũ ix. quærẽs ab eo, Pater sanctè, quidã intrauit domum cuiusdam, qui reputabatur amicus suus. & clandestinè quædam iocalia sustraxit, & recussit sub mantello suo: cùm autẽ dominus domus hoc detexisset, ille ad excusationem suam dixit, quòd iocosè fecisset: vellem scire, an ex confessione sua ille sit absoluendus: dñs Papa rñdet, quod huius solutio quæstionis ex dictis Salomonis in parabolis colligitur euidenter: qui inter cætera dicit, quod sicut noxius, id est, nocens est is, qui manifestè nititur nocere, licèt fortè non fuerit secutus affectus, ita is qui nocet occultè, licèt in deprehensionis actu dicat, quod ioco se fecit, quasi dicat, quòd sibi non est credendum, ex quo actus est in se nociuus Abbas.

a ¶ *In mortem.*] Id est vt mortem inferat, licèt res non habuerit effectum, ex quo processit ad actum 51. *dist. si quis post acceptum. de pœn. dist. 1. si quis cum telo.*

b ¶ *Deprehensus.*] In opere nociuo.

c ¶ *Ludens.*] Licet hoc asserat, non excusatur, quia noxius ludus est culpa *ff. ad l. Aquil. nam ludus* cum dabat operam illicitæ rei. 50. *dist. clericos. &* 4. *quis voluntate.* nam omne maleficium prauè præsumitur actum. *C. ad l. Cor. de sica. l. 1. C. de iniur. si non conuitius.*

ADDITIO. Et omne beneficium rectè præsumitur actum.

Afferte mihi.] Diuiditur: nam. 1. pars ponit factum, ex quo. 2. diffinit. ibi, *Respondet.* Et aduerte, quòd hæc dispositio siue decisio non fuit originaliter Papæ, sed Salomonis: & habentur hæc verba 3. Regum in c. 3. vnde hic in suprascriptione dicitur Idem, & habet respectum ad c. prox. & pone casum litteralem, vt ibi dictum est. Vel specialiùs sic. Quidam proposuit coram Romano pontif. an iudex valeat sententiam diffinitiuam proferre ex sola præsumptione vrgentissima? Rñdet Papa, quod sic & ad probandum inducit auctoritatem, & exemplum Salomonis, qui ex sola præsumptione, iudicauit inter illas mulieres meretrices contendentes de filio. & vide latiùs hanc historiam in Biblia in loco præallegato, *Abbas.* CASVS. Cùm duæ mulieres essent simul in quadam domo, & vtraque haberet filium paruulum infantem, contigit, quòd alter infans mortuus est: illa cuius filius erat mortuus, accepit filium alterius viuum, & filium suum mortuum latentem posuit ad latus illius, cuius filius erat viuus: postmodum illæ duæ mulieres cœperunt contendere inter se: illa cuius filius erat viuus, petebat filium suum ab alia: illa rñdebat: filius tuus mortuus est, meus autem viuit: illa rñdebat econtra. Accesserunt ad Regem Salomonem, & cœperunt contẽdere coram Rege, cum illa cuius filius erat viuus non posset probare, quòd filius suus esset, voluit Rex per præsumptionem inuenire, cuius filius esset: dixit Rex: Afferte mihi gladium: allato gladio ait Diuidite infantem viuum, & date dimidiam partem vni, & dimidiam alteri. Illa cuius filius erat viuus, dixit Reg. Domine, date illi infantem viuum, & non occidatur: econtra altera dicebat nec mihi nec tibi sit, sed diuidatur. Tunc ait Rex. Date huic, s. quæ nolebat illum infantem diuidi viuum hæc est enim mater eius: & ita Rex ad hanc præsumptionem rectam tulit sententiam.

d ¶ *Ait.*] s. Rex Salomon, sed non diffiniendo, sed potiùs tentando, causa inquirendi veritatem, cuius filius esset, nam non omnis vox iudicis auctoritatem continet rei iudicatæ. *C. de sen. & inter lo. om. iud. vel ex. 1. ipu lat. & 3. q. 6. hæc quippe, in princ.*

e ¶ *Commota.*] Interpositio est.

f ¶ *Nec mihi*] Hæc non fuit audienda, quæ nocere tantum voluit, & non prodesse: vnde malitiis eius non est indulgendum. *ff. de rei ven. in fundo. & s. de rescri. sedes Apostolica. & s. de priuileg. ex parte tua. 2. & s. qui ma. accu. pos. significante,*

g ¶ *Ate hanc.*] Hæc. diuit sententia diffinitiua lata per solam præsumptionem. sic. 32. q. 1. *dixit dominus.* hæc locum habent, cum violenta est præsumptio.

¶ *Gl. se. quæris, & soluit. itera quæris. ar. pro, & contra, & soluit.*

h ¶ *Hæc est enim mater eius.*] Id est, præsumitur ex dilectione vnius, & odio alterius *ar.* 23. *q.* 4 *ea vindicta, circa princi.* b Sed si vtraque dixisset filium nolle interfici, tunc illi, qui erat in possessionem adiudicaretur, nisi alia probatio interuenisset. Sed pone, quòd vtraque moriatur lite pendente, cui succedit iste. Videtur, quòd vtriq; *ar. ff. de re. du. qui duos. ff. de inoffi. test. l. Papinianus. §. sed nec impuberis. ar. cõtra, quod neutri succedat ff. de re. du. l. si fuerit*, quia penitus impossibile, quod est cõtra naturã, scilicet s. habere duas matres, vñ nõ est audiẽdus. *ff. de inter. actis. cõfessionib. § 1 ff. quæ sen. sine app. rescin. l. vlt.* Item altera erat in possessione, ergo alteri incumbit probatio. *ff. de proba.* ei qui dicit pro hac parte standum est.

ADDITIO. Si verò de confessione neutrius constaret, dic, vt not. *s. de testibus. in nostra.*

Ex studiis.] Primò ponuntur verba Salomonis in parabolis. c. 20 Secundò ponuntur verba Hieronymi illa exponentis ibi, *Quæcunque.* Et pone casum vt in c. præcedentibus, referendo consultationem ad Papam.

CASVS. Puer aliquando præsumitur, quòd bonus debeat esse ex actibus suis, quando videmus aliquem puerum bona opera facere, putà libenter audit sapientes, studet virtutibus, audit mandata Dei, per ista signa exteriora præsumitur, quod bonus futurus sit.

i ¶ *Intelligitur.*] Id est, præsumitur. & est arg. per exteriora præsumi de interioribus. 32. *q. 5. qui viderit. & 50. dist. si quis diaconus.*

ADDITIO. vers. *interna per mores cognoscimus exteriores.*

k ¶ *intellige.*] Id est præsume. Nam pro certo non possumus scire, quod post illa tria, quæ Salomon asserit difficilia, scilicet viã colubri super petram, viam aquilæ super cœlum, viam nauis super aquas, quartum quasi reputat impossibile, viam viri in adolescentia sua, tanquam inuestigari non possit: tamen ex his argumentis bonam colligimus opinionem, quousque appareat in contrarium. *s. eod. c. vlt.* Ber.

Nullus.] Abbas antiquus dicit casum ponendum per *decr. Gratiani. de do. & contu. Abbas Siculus.*

CASVS. Reus, qui est in aliquo delicto, de quo conuenitur, semper fugit, & nunquam vellet venire ad iudicium, & hoc ipso præsumitur contra ipsum: & ille, qui est innocens, libenter quærit, vt absoluatur, nec aufugit. & ex hoc præsumitur, quòd sit innocens.

l ¶ *Subterfugit.*] Qui enim iudicium refugit, apparet eum de iniustitia diffidentem. 11. *q.* 1. *Christianus. & 3. q 9. decreuimus. & 74. dist. honoratus.* Ber.

Marginal notes:

† Cap. 26. & c. 1. eod. tit. in 1. cõp. *Et de materia vide Alex. & Iason in l. 1. §.* hæc verba *ff. quod cuique vniuersit. & plenè per Felin. in text.* & c. quando contu. puniatur.

† *Scilicet Salomon in* [illegible] [illegible] *l. 3. Reg.* c. 3. & c. 2. eod. tit. in 1. com. *Et de materia vide Mattæsila.* [illegible] *not, quod præsumptio violenta.*

a *Quia talis res non recipiebat diuisionem* C. com. vtri iud. possessionum *secundum Vincent. And.* in nouel.

† *illa.* † Cap. 10. & c. 4. eo. tit. in 1. compi. *Huc spectat l. si quis. § diuus ff. de tuto. & curat.* dat. ab his. & §. seruos. in gl. deferunt Inst. de se. diui.

† Cap. 6. eo. ti. in 1. cõp. *Burchardus* l. 1. decr. c. 161 & *in* p. 9. c. 171. *vide Bal.* in c. in præsentia. su. ra de probat. b *Et C.* de inoffi. test. l. mater. ff. quod me. cau. isti quidem. *vide & potest paterna præ filiis.* c. consilium. ff. de alen. *nec in ea leg. ad fi.* quia nullus est affectus, qui vincat paternum. C. de cur. for. l. vl. post princ. *Ioan. And.*

e *Gl. est simulus, & forma de verbo ad verbum.* Inst. de instit. & in §. his itaque in versi. aueretis.

a ¶ *Confitetur*] Interpretatiuè. 11. q. 3. *rursus*. Tripliciter dicitur quis confiteri. Ore 15. q. 6. c. 1. & 2. *Re euidentia*. 28 *dist. presb.* & quam Contumacia, vt hic, & 3. q. 9. *decreuimus*.

NOnne bene dicimus.] Qui tacet, consentire præsumitur, ita summat Io. sed hæc summatio est nimis generalis, & contra regulam, is qui tacet. *de regu. iu. libr. 6.* Primò ponuntur verba Euangelij. Secundo verba Gregorij exponentis, seu inferentis ad decisionem quæstionis. Secunda ibi, *Duo quippe*, Abbas.

CASVS. Dum Iudæi disputabant cum Iesu, sic contendebant: dixerunt Iesu. *Nonne bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes?* Rñdit Iesus: *Ego dæmonium non habeo*. Dicit Greg. duo sibi illata fuerunt: per hoc quod vnũ negauit, de alio intelligitur confiteri tacendo. Not. quod qui de vno negat, de alio tacendo confitetur.

b ¶ *Nonne bene dicimus.*] Verba sunt Iudæorum.

c ¶ *Duo quippe.*] Verba sunt Gregorij.

d ¶ *Illata.*] Id est, ignominiosè dicta sūt, vel iniuriosè.

e ¶ *Vnum negauit.*] s. dæmonium habes.

f ¶ *Alterum*] s. Samaritanus es, tacendo concessit.

¶ *Glossa seq. no. tacētē consentire. ponit quosdam casus exceptos: signat contrarium, dat duas solutiones: secundo arg. à iura allegat: ad casum alleg. duo.*

g ¶ *Tacendo.*] Not. quòd qui tacet, consentire videtur. 54. *di. si seruus* & 27. *dist. diaconus*, & 28. *dist. diacons ff. de cond. & demonstra. cùm ita legatum Ver. qua inim Titio*. Fallit hæc regula in casibus. *ff. de ser. Vrb. præd. inuitum ff. de sur. qui vas. §. vetare* & *ff quibus mod. vsu. Vel hyp sol. sicut. § non videtur ff de preca. filiusfamiliae. § inuitum*. aliam casum habet. 45. *dist. cap. Vlt.* 74. *dist. cap. 1. arg. contra ff de regu. iur. qui tacet.* Dicas, quod qui tacet, non consentit, vbi agitur de dominio rerum admittendo, nisi affinitas aliud indicat. *ff de donat. inter virum, & vxorem si seruus communis.* Vnde Vel meliùs dicas, quòd vbi per prohibitionem meam possum prohibere, quod fit, & taceo: tunc taciturnitas pro consensu habetur. 54. *dist. si seruus.* Si verò per prohibitionem meam non possum prohibere, quod fit: tunc non obest mihi taciturnitas, putà me inuito potes vendere rem meam. *ff. de contrahen. empt. rem alienam.* sic etiam videtur distinguere lex, *sæpe ff. de re iud.* & 11. q. 3. *quando.* & *infra de re iud. c. penult.* tamen fallit hoc in casibus prædictis. Item argum. quod de vno negatur, de alio conceditur. 25. *dist. quales.* 13. q. 3. *ex eo.* & *ff. de iudi. cùm prætor.* & 23. q. 2. *lator. ff. de pact. dotalibus ob res. § 2.* & *econuerso.* & quod de vno affirmatur, de alio negatur. *ff. de condi. & demon. cùm ita legatū.* & *ff de leg.* & *senatuscon. cùm lex* & *C. de procur. l. maritum.* vbi de hoc. Bern.

¶ Gregorius in Homilia†.

¶ *Qui ex duobus illatis alterum negat, reliquum affirmare præsumitur.*

CAP. V.

NOnne† bene dicimus[b], quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes? Respondit Iesus: Ego dæmonium non habeo.

¶ Duo[c] quippe ei illata[d] fuerunt: vnum negauit[e], alterum[f] tacendo[g] concessit.

¶ Idem † Maximo Episcopo.

¶ *Ex præteritis præsumitur circa futura.*

CAP. VI.

MAndata † cælestia[h] efficaciùs gerimus, si nostra cū fratribus onera partiamur[i]. Proinde super cunctas Ecclesias Siciliæ te vices sedis Apostolicæ[k] ministrare decernimus. Quas non loco tribuimus, sed personæ[l]. Quia ex transacta in te vita dedicimus, quid de subsequenti conuersatione tua præsumamus.

† Hom. 18.

† Io. c. 8. & c. 6. e. tit. in 1. cōpil. Et vide Bald. in l. 2. C. de sac. san. Eccl.

† Gregorius l. 2. epist. 4. registri.

† Cap. 7. eo. tit. in 1. cōp. & c. 1. tit. de offi. vicarij. in com. il. Et vide l. nō omnes. §. à Barbaris. ff. de re milita. ad. de Dec. & Abbatem in c. an præsentia. de proba.

a Hæ tres glossulæ non sunt Bernardo, nec habentur in antiquis co.

b De materia huius glossæ vltra doctores hoc vide Cardinal. consil. 71. & 142. Roma consil. 311. & Areti. consil. 24.

MAndato.] Quatuor facit. Primò præmittit exordium. Secundò subdit narrationem ibi, *Proinde* quam tertiò determinat ibi, *Quas non*. Quartò rationem subiungit ibi. *Quia*. & in hoc vltimo facit iste textus ad tit. Et ideo vt reducas decreta. ad tit. potes ponere casum in terminis referendo consultationem ad Gregorium auctorem huius compilationis. Nam quærebatur, an ex præteritis sit præsumendum circa futura, & Gregorius pro solutione inducit auctoritatem Gregorij, qui scribens Maximo Episcopo dixit, vt habetur in tex. *Abbas Siculus.*

CASVS. Dominus Papa commisit officium legationis super omnes Ecclesias Siciliæ Maximo Episcopo, non loco, sed personæ illius Episcopi, confidens de eo, ex eo quòd ex transacta vita illius didicit, quid de subsequenti conuersatione ipsius præsumere posset, præmittens, quòd dum onera sua cum fratribus patitur, mandata cælestia agere comprobatur. Nota ex præteritis præsumi de futuris.

h ¶ *Mandata cælestia.*] s. *alter alterius onera portare.* 30. *dist. ponderet* & ī *de offi. Archipresby. c. Vlt.*

ADDITIO. Sed ego non credo glo. verum dicere, quia illud non refertur ad iniungentem onus, sed ad eum qui debet onus alterius subire. Papa autē hic loquitur de se, quare arbitror, quod Papa loquitur hic de mandatis cælestibus sibi tanquā vicario Christi circa pascendum populum Dei, nam efficaciùs adimplet assumēdo multos ad ministeriū, iuxta illud euangelicum. *Messis quidem multa, operarij autem pauci: rogate dominum messis, vt mittat operarios in messem suam.* 21. dist. §. 1. Abb.

¶ *Glos. se. argum. ad Breuiar. allegat 5. iura: & vnum allegat in contrarium, & soluit.*

i ¶ *Partiamur.*] Not. ar. *de officiis partiendis.* 93. *dist. diacons.* circa medium ibi, sufficit huic ordini, &c. *C. de assess. nemo.* 16. q. 1. *presbyteros. ff. de pact. si plures.* 89. *dist. singula.* ar. *contra. ff. de adoptio. si consul.* Sol. prima regula generalis est: contraria tamen quandoque inueniuntur, aut causa necessitatis, vel vtilitatis concessa. 21. q. 1. *relatio.* 30. q. 1. *ad lumina. ff. de contrahen. empt. fistulas. §. fundum.* & *ff. de stipu seruo l. 1. §. communem seruum.*

† Greg. l. 7. epist. 111. sine 127. registri.

† Cap. 8. eo. tit. in cōp. Adde de materia similis in l. 1. vbi Bar. & doctores. ff. licet. pe. & in l. 6 ita in fi. ff de fun. instr. & per Fel. in c. literis. infra eod.

† Gregorius in registro l. 10. epist. 33. & 34. vnde auch. liges aterl. hoc fragmentum & c. 9. eo. tit. in 1. compil. Et vide l. 2. §. 6 itaque vicinum. ff. de no. ope. nū.

† Cap. 8. & c. 10. eo. tit. in 1. comp.

c Cui commissa est legatio non committentur, quod dic vt infra de offi. leg. ca. 2. libr. 6. Ioann. And.

¶ Idem †.

¶ *Ex vicinitate præsumitur notitia facti loci vicini.*

CAP. VII.

QVosdam, & infra.

¶ Africa verò, qualiter mortalitate, & languoribus vastetur, quanto viciniores[m] estis, credo[n], quòd subtiliùs cognouistis.

¶ Idem † Victori Episcopo.

¶ *Præsumitur factū notum in vicino loco, quod est notum in remoto.*

CAP. VIII.

QVantò: & infra. Latere te in vicino non potuit[o], quod ad nos in longinquo peruenit.

¶ Hieronymus super Oseeᵗ.

¶ *Ex præteritis præsumitur circa futura.*

CAP. IX.

SCribam eis[p] multiplices leges meas. Ex priùs datis, &

k ¶ *Vices sedis Apostolicæ.*] Et tamen non poterit extendere manum ad ea, quæ in signum vniuersalis dominij sunt Romano pontifici reseruata. ī. *de transla. c.* 2. & ī. *de offic. leg.* *quod translationem.*

l ¶ *Sed personæ*] Et ideo cum persona finitur 7. q. 1. *petisti. ff. de con. præ. l. 1 in fi.* Si verò loco concedatur, priuilegium perpetuum est. 16. q. 1. *hinc etiam.* & 25. q. 2. c. 1. & ī. *ff. de sur. immu. l. 4* & ī *de instit. cum venissent.*

QVosdam] CASVS. Casum sic ponit Abbas, quòd fortè isti quibus scribitur, petebāt præbendas ibi, & erant ibi vicini, quos Papa noluit exaudire, cum terra ipsa satis oppressa esset à barbaris, quod ipsi vicini meliùs scire debeant ratione vicinitatis.

¶ *Duæ glossæ sequentes duo colligunt argumenta.*

m ¶ *Viciniores*] Arg. quòd ex vicinitate præsumitur pro aliquo, vel contra aliquem: & ideo scire præsumitur: vnde facilè non creditur in contrarium. 19. *dist. quod dicitur.* & ī. *qui ma. accu. pos. cum in tua.* & ī. *a prox.*

n ¶ *Credo*] i. præsumo. Et est ar. quòd vbi quis interrogatur, an credat, vel non, non est dandum tempus etiam ad deliberandum: quia ex præsumptione informat suam credulitatem. Ber.

QVantò] Pone casum literalem secundum Io. fortè enim Papa reprehendit Episcopum de negligentia circa correctionem delicti subditi sui, cuius clamor ad ipsum Papā peruenerat: & quia episcopus allegabat in hoc ignorantiam, Papa sibi rescripsit, vt hic habetur. Abbas.

¶ *Glo. seq. ponit dictum, sic alle. contrarium, soluit distinguendo.*

o ¶ *Non potuit.*] i. præsumitur non potuisse, immò contra præsumptionem istam bene admittitur probatio in contrarium. ī. quod met. cau. non est verisimile. & 82. *dist. proposuisti.* & ī. *qui ma. accu. pos. cùm in tua. ff. de proba. qui testamentum. ar. contra.* 11. q. 1. *si quis clericorum.* Circa huiusmodi præsumptionem dicendum est, quòd temeraria repellatur. 6. q. 1. *omnes.* probabilis præsumptio inducit quandoque expurgationem. ī. *de pur. ca. per totum.* violenta præsumptio quandoque sufficit ad condemnationem. ī. *eo. afferre.* & 32. q. 1. *dixit dominus.* ADDITIO. Vnde versus:

Tu suspensus eris, si causa probabilis extet:

Si violenta, ruet: non te temeraria tanget.

SCribam.] Breue est. Pone casum literalem, vt dictum est in præcedentibus c. Abb.

¶ *Glo. seq. ponit duas lecturas, & vtratq; secundum arg.*

p ¶ *Scribam eis.*] Ironicè, quasi dicat non scribam, vel potest legi planè. Et est arg. indecens esse concedendas malitiosè petenti ad

contrā.

conuincendam malitiam. *de pen. dist. 1. prædixerat. ff. de verb. obli. si insulam & l. insulam. §. de dolo, & contra. c. prout. & c. cum olim. & c. veritatis.*

¶ *Glos. seq. ponit triplicem præsumptionem ex præsenti, & triplicem ex præterito.*

a ¶ *Ex prius datis, & neglectis.*] Quandoque ex præsenti præsumitur circa præsens. 6. q. 1. *qui crimen.* quandoque ex præsenti præsumitur circa præteritum. 34. q. 2. *cum per bellicam.* quandoque ex præsenti circa futurum. 50. *dist. si quis diaconus. vers. cum vero.* quandoque ex præterito circa præteritum. 28. *dist. quia sunt culpa.* quandoque ex præterito circa præsens, ubi tiens de fama quæritur alicuius 77. *dist. quicunque. & c. monachum nemitus.* quandoque ex præterito circa futurum: ut hic. & 23. q. 5. *si apud.* & §. *eod. mandata.* ADDITIO. Vnde versus.

Rumor de veteri faciet ventura timeri.

Cras poterunt fieri turpia sicut heri.

neglectis [a] apparet, quòd has negligent.

¶ Alex. iij. Decano Cassien. †

¶ *Efficacior probatio requiritur ab eo, qui probare vult illud, quod non est verisimile.*

CAP. X.

Quia † verisimile non est, quòd H. presbyter † personatum Ecclesiæ R. Capellano concesserit [b], & ab eo eiusdem Ecclesiæ acceperit vicariā: Prouideas, ne super hoc probationem † recipias, nisi communis loci fama [c] id habeat, vel tales personæ appareant, de quibus verisimile non sit, quod debeant deierare. Quoniam sæpe contingit, quòd testes corrupti facile inducantur ad falsum testimonium proferendum.

¶ Idem Genuen. † Archiepiscopo.

¶ *Per cohabitationem diutinam, & famam de matrimonio, & contractibus matrimonialib[us], ac alia adminicula probatur matrimonium. Panormitanus.*

CAP. XI.

Illud † quoque nobis innotuit, quòd cùm quædam libera mulier per decem annos, & vltra cuidam seruo scienter [d] cohabitauerit, & ab eo fuerit carnaliter cognita, nunc ipsum asserit suum non esse maritū. Verùm vir eam vendicans [e] in vxorem, ostendit publicum instrumentum, in quo sese coniuges nominant [f], & per quod ipsum ei donationem [g] propter nuptias fecisse apparet. Mulier verò instrumentum illud asserens vitiosum, vt seruo dominus fraudaretur [h], plures testes producit, quòd ille ab amicis eius sæpe rogatus, vt eam desponsaret, nec desponsâsse, nec desponsaturum [i] se ipsam firmiter asserebat: vir autem non nisi prædicto instrumento, & quibusdam testibus, qui viderant eam annulos [k] deferentem, ipsam probauit vxorem: sed mulier de more illarum, quæ panes vendunt, se annulos detulisse dicebat.

¶ Verum quia in huiusmodi dubietate, fama viciniæ magis debet attendi, si fama loci [l] habet, quod vir ipsam in lecto † & in mensa sicut vxorem [m] tenuerit, cùm matrimonium [n] sit maris, & fœminæ coniunctio, indiuiduā vitæ consuetudinem retinens (cogenda est mulier, vt eidem viro affectu seruiat coniugali: præsertim [o] si præscriptū instrumentum ab eo conditum fuerit, qui officium [p] suū fideliter adimpleuit.

Casvs. R. capellanus dicebat, quòd H. contulerat ei personatum Ecclesiæ suæ, & ab eo vicariam ipsius Ecclesiæ idem H. receperat, & hoc dicebat se probaturum, & ita R. molestabat eundem H. Significatum fuit hoc domino Papæ: super hoc scribit Papa Decano Cassien. dicens quod non est verisimile, quòd H. personatum Ecclesiæ contulerit dicto R. & vicariam ipsius Ecclesiæ receperit ab eodem. Vnde mandat Decano, ne super hoc probationem recipiat, nisi communis fama loci hoc habeat, vel nisi tales personæ appareant, de quibus non sit verisimile, quòd debeant deierare: quia sæpe contingit, quod testes corrupti inducantur ad falsum testimonium proferendum. Nota, quòd contra verisimilem præsumptionem non induceuntur testes.

b ¶ *Concesserit.*] Quoniam de nemine præsumendum est, quòd bona sua iactet. *ff. de renun. super. eo. & de restit. spol. solicitè. & ff. de probatione de indebito.*

c ¶ *Communis fama.*] Quæ coadiuuat ad fidem faciendam. 4. q. 3. *si testes. §. item sæpe. & ff. de testib. testium. §. eiusdem quoque. & C. ne de stat. defunct. si mater. & §. c. prox. Bern.*

[I]*llud.*] Per nominationem, cohabitationem, & famam, probatur coniugium, maximè si appareant instrumenta dotalia. Ita summat Io. And. quę summati iudicio Panormitani omnino nō colligitur ex isto text. tum quia in isto textu nulla fit mentio de cohabitatione, nec nominatione vltra instrumenta dotalia: tum quia per dictionem, maximè, sentit Io. And. quòd absque instrumento dotali fuisset hîc per alia posita in textu probatū matrimonium. Communis diuisio. Secunda ibi, *Verùm.* Abb.

Casvs. Quædā libera mulier per x. annos & vltra scienter cohabitauit cuidā seruo tanquā legitimo viro, & ab eo fuit carnaliter cognita: postmodū dicebat illū suū nō esse maritū: sed vir dicebat suam esse vxorem, ostendens publicum instrumentum, in quo se coniuges nominabant, per quod etiam sibi donationem propter nuptias fecisse eidē mulier asserebat instrumētū illud factū esse in fraudem, vt dñs seruo suo fraudaretur. Insuper produxit testes, quod ille rogatus erat pluries ab amicis mulieris, quod eā desponsaret: sed ipse dicebat, quod eā nō desponsaret. Vir prædictum instrumentū producebat, & quosdam testes qui viderant eā annulos deferentē. Ad hoc rndebat mulier, quòd hoc faciebat secūdū consuetudinē illarum, quæ panes vendunt. Iudex super hoc consuluit Papā, & ipse rñdet, quòd in huiusmodi dubietate fama viciniæ debet attendi, & si fama loci habet, quòd vir ipsam in lecto, & in mensa sicut vxorem tenuerit: cogenda est mulier, vt eidem viro affectu adhæreat coniugali: præcipue si prædictū instrumētū à tali sit factum, qui officiū suū fideliter adimpleuit. Nota, quòd circa matrimonium recurrendum est ad famam loci, & sic per exteriora probatur matrimoniū, saltem præsumptum, contra quod non est probatio admittenda. Item præsumitur pro instrumento facto ratione officij.

d ¶ *Scienter.*] Ex quo scienter cohabitauit, ei non potest opponere notam seruitutis. §. *de coniug. seruo. proposuit.* sed si hoc ignorasset, tunc sufficit bene: vt in eadem *decre. & 29. q. 2. per totum.*

e ¶ *Vendicans.*] i. eam petens in suam vxorem.

f ¶ *Nominant.*] Ista nominatio præsumptionem inducit. 32. q. 4. *dicat aliquis. ff. de proba. l. si.* non tamen sufficientem probationem inducit. *C. de probatio. nam epistolis. & C. de libera. cau. l. penul. præterquam in casu. C. de latis. liberta. tollend. §. amica. §. similiter quoque.*

g ¶ *Donationem.*] Dos enim constitui non potest nisi liberis personis. *C. de latis liber. tollen. l. vnica. §. sed & si quis hominum.* sic eadem ratione donatio nō potest constitui, nisi in liberam mulierem, & à libero viro, vnde præsumptionem inducebat tale instrumentum. *ff. de iur. do. §. eius nomine.* sed non plenè hoc probat: quia non fuit factum instrumentum super matrimonio. *C. de nup. neque sine nuptiis.* & ita non probat hoc esse, quod ab hoc con ingit abesse. *§. de transla. inter corporalia. & C. vnde cognati non hoc.*

¶ *Glo. seq. quatuor casus, quibus dominus fraudatur, ponit, &c.*

h ¶ *Fraudaretur.*] No. casus in quibus dñs fraudatur à seruo. §. *de coniugio. seruo. licet. &* §. *de natis ex libera ventre. c. vnico.* Itē alius casus est. *C. de lati. li. tol. l. vnica. §. sed et si quis hominis.* Tertius est *in Auth. de nupt. §. si vero ab initio. col. 4.* alius casus est *in Auth. constitutio.* quæ dignitas liberat filium à pa. pote. *in prin. coll. 6.*

i ¶ *Desponsaturum.*] Hæc assertio præsumptionem tantùm faciebat: quia potuit postea mutare voluntatem.

k ¶ *Annulos.*] Not. quòd si annulus datur etiam mulieri in Ecclesia, vel in domo, præsumptio est pro matrimonio. 30. q. 5. *fœmina* si coram parentibus, præsumunt sponsalia. 30. q. 5. *nostrates.* hoc faciebat ad præsumptionem.

l ¶ *Fama loci.*] No. quòd in talibus fama plurimū cōsideratur. *ar.* 2. q. 5. *presbyter si à plebe. ff. de te. l. 3. §. eiusdem. & 4. q. 3. c. si testes. §. item in criminali. ver. item sæpe. & 35. q. 6. si duo. C. ne de stat. def. si mater. &* §. *de eo qui co. consan. vxo. super eo.* Itē est hîc ar. quod fama sufficit ad probationem, si aliæ præsumptiones coadiuuent, ita quòd cum fama faciunt probationem: & ita quæ non prosunt singula, multa iuuant. §. *c. prox. & c. 3. & §. de testibus præterea.*

¶ *Glo. seq. obiicit & soluit.*

m ¶ *Vxorem.*] Sed quare requiritur alia probatio, cùm cohabitatio sufficiat ad matrimoniū. *ff. de ritu nup. in liberæ.* Respondeo. illa est præsumptio legis, sed canon non præsumit esse matrimonium, nisi probetur propter periculum animæ. 30. q. 5. c. 1.

n ¶ *Matrimonium.*] Hæc diffinitio ponitur 27. q. 2. §. 1. *& Instit. de pa. potesta. in prin.*

o ¶ *Præsertim.*] Id est maximè: quia idem esset sine vllo instrumento si sola fama cum aliis probatur.

p ¶ *Officium suum fideliter.*] Quod semper præsumitur. §. *de præsump. ad audientiam.* nisi cōtra præsumatur, vel probetur. nā tūc de crimine falsi vtrique incumbit probatio. *C. de falsis.* vbi Bern.

Literis,

LIteris.] Vbi diuisio. Secunda ibi: *Consultationi*. Ab. Siculus.

CASVS. Quidam P. nomine contraxit matrimonium cum A. muliere, petens postmodum separari ab ea quoad mutuam seruitutem, pro eo quod postquam mulier cum prædicto viro contraxerat matrimonium, consanguineus ipsius viri eam cognouit. Ad hoc probandum testes inducti fuerunt, qui dicebant, quòd viderant consanguineum illius viri solum cum sola, nudum cum nuda, ea intentione (vt credebant) vt eam cognosceret carnaliter, & hoc viderunt in multis locis, & horis electis: quærebatur, an propter has præsumptiones deberent separari? Respondet Papa, quòd propter huiusmodi violentam suspicionem fornicationis, possunt quoad seruitutem mutuam separari, ita tamen vt vir, illa mortua, cum alia contrahat, si voluerit: mulier vero sine spe coniugij permanebit. Not. quòd violenta præsumptio sufficit ad condemnationem.

a ¶ *Separari.*] Quantum ad thorum, & mutuam cohabitationem.

b ¶ *Accusatores.*] Id est, a accusator. sic. 2. q. 1. in primis. non enim plures accusatores admittuntur: quia posset contingere, quòd vnus probaret, alter non: ergo cum sint plures, iudex eligat magis dignum. *ff. de accu. si plures.* tamen qui semel apparuit inter accusatores, amplius testificari non potest. *j. de accu. cum P.*

c ¶ *Vt credebant*] Non dicit, vt sciebant. cùm opus illud non plenè pateat visui, sufficit ergo ferre testimonium de eo, quod inducit violentam præsumptionem [b]. quæ sufficit in hoc casu: vt hic patet. *& 32. q. 1. dixit dominus.*

d ¶ *Latebris*] Quæ suspectis personis interdicuntur. *35. q. 6. ab ipso die.* Adeo vt si post trinam admonitionem inueniantur conabulari, excommunicentur. *infrà de cohabi. cle. & mulie. si quisquam.* & in *Authen. vt lice. matr. & auia. §. his quoque coll.* 8.

e ¶ *Diuortij.*] Quoad mutuam seruitutem.

f ¶ *Spe coniugij*] Propter incestum, quem commisit. *27. q. 2. si quis sponsam.* nisi timeretur de sua incontinentia: tunc enim daretur sibi licentia contrahendi. *33. q. 2. ad adolescentiam.* Ber.

TErtio loco.] Primò ponitur consultatio. Secundò responsio ibi, *Nos autem.* Abbas Siculus.

CASVS. Quidam iuuenis contraxit cum quadam per verba de præsenti. Alia mulier neptis prædictæ sponsæ proposuit se prius cognitam ab illo iuuene, quàm cum illa contraxisset. Ad quod probandum testes produxit, qui dixerunt se pro certo credere, quòd illa dicti iuuenis extitit concubina: adiicientes quòd eos viderant insimul per plana, nemora, vias & inuia conuagantes pluries, & fama viciniæ super hoc erat. Iudex ad maiorem certitudinem, iuramentum vtriusque recepit. qui confessi fuerunt quòd carnaliter se adinuicem præcognouerant, licet iuuenis ab ea recedere nollet, quam iurauerat in vxorem: quæsitum fuit à Papa, quid iuris esset? Et ipse respondit, quòd cum hoc non dicatur occultum sed prædicetur à pluribus manifestum, solutis sponsalibus separentur. Nota, quòd ex multis præsumptionibus inducitur probatio sufficiens. Item fama cum illis præsumptionibus probat.

g ¶ *Impediendum.*] Id est, separandum.

¶ *Glos. seq. inducit duas concor. alleg. & contraria & soluit.*

h ¶ *Præcognitam.*] Et ita affinitas præcessit matrimonium, & sponsalia: quod si verum est, consanguineam illius postea habere non poterat. *35. q. 3. de incestis. & c. nec eam quam. & j. de eo qui cogn. consan. vxo. sua. de illa.* & in pluribus c. eiusdem tituli. præterea hic auditur allegans turpitudinem suam. *infra de spon. præterea. 35. q. 3. extraordinaria. Arg. contra. j. de te. sicut. & j. de confessis. c. 1. & 15. q. 3. nemini. & infrà de conces. preben. cum super quæstione. & j. de do. inter dilectos.* Illud verum est, quòd allegans turpitudinem suam non est audiendus, tamen propter periculum animæ suæ audietur. *j. de eo qui cog. consanguineam.* & in fauorem libertatis pater auditur, qui filium vendidit. *C. de liber. cau. l. 1. & ff. e. l. 1. & 2.* secus est contra libertatem. *ff. de adopt. l. post mortem.*

i ¶ *Certitudinem.*] Ad supplementum probationis. *C. de reb. credi. in bonæ fidei. j. de iureiur. c. vlt. in fi. & j. de proba. sicut consuetudo.* sic *j. de despon. impub. attestationes.*

k ¶ *Nollet ab ea.*] Vnde præsumebatur, quod non confiteretur falsò se neptem illius præcognouisse.

l ¶ *Dicta sunt.*] scilicet quod testes dixerunt, quod viderant illos per plana, & nemora: & quòd iurauerunt, & de fama viciniæ, & aliæ præsumptiones, quæ in litera exprimuntur. & sic est *arg. quòd quæ non possunt singula, multa simul considerata iuuant. ar. j. c. pro. & j. de testi. præterea. & j. de proba. cum causam.* vbi de hoc. *ff. qui. ex cau. maio. necnon. §. si quis sapien. & 35. q. 6. si duo. ff. de testi. ob carnem. § si testes.*

m ¶ *Sponsalibus.*] De facto: quæ de iure non tenuerunt, cùm essent illegitimæ personæ ad contrahendum propter affinitatem prius contractam. *j. de eo. qui cog. consan. vxo. sua. discretionem.* & quasi per totum.

LIteras.] In prima ponitur iudicum consultatio. In secunda responsio ibi, *Nos verò.* quæ sub diuiditur. In prima ponit motiuum mandati. In secunda mandatum ibi, *Quocirca.* Abbas Siculus.

CASVS. Episcopus Altissiodoren. impetrauit literas contra quosdam Burgenses de Charitate, quos impetebat de hæresi, quorum vnus extiterat G. de quo hic agitur, vt causa posset facilius expediri: vtraque pars compromisit in duos de iudicibus sub certa pœna, reseruata sibi nihilominus delegata potestate: coram arbitris istis contra G. proponebat Episcopus, quòd erat hereticus, & periurus, pro eo quod cum ipse G. haberetur suspectus de hæresi, & confessus fuit hæresim suam apud Charitatem redeundo ad catholicam vnitatem, & idem confessus fuit de quodam fratre suo, quòd eodem laborabat errore, & cùm frater ille coram Bituricen. Archiepiscopo de hæresi conueniretur, purgatio sibi fuit indicta per G. fratrem suum, qui verè catholicus credebatur, ipse G. compurgauit fratrem suum, quem primò hæreticum asseruerat: & idem Episcopus proponebat ipsum G. duo contraria dixisse, vnde & periurus, & hæreticus dicebatur ab ipso Episcopo, & in hæresim relapsus. Ipse verò hoc negabat, quòd licèt de se confessus fuisset: de fratre tamen nihil dixerat: sed Episcopus ipsum conuicit per testes: propter eius contrarietates iudices habuerunt G. de hæresi suspectum, vnde miserunt illum cum literis suis ad dominum Papam. His omnibus diligenter consideratis, dominus Papa habuit istum G. hæresi vehementer suspectum, tum quia quod ante dixerat, postea negauit se dixisse, tum quia vel mendacium prius dixit in fratrem asserendo illum hæreticum, vel postea periurium commisit in Deum purgando illum de hæresi, quorum vtrumque reddit eum valde suspectum. Verisimilius tamen videtur, quòd eo tempore, quo reuertebatur ad fidem, tam graue mendacium non dixisset in fratrem

mi

¶ Idem.

¶ *Per violentam præsumptionem probatur carnis copula.*

CAP. XII.

LItteris † tuæ fraternitatis receptis nobis innotuit, quòd cùm P. ab A. muliere, quam in vxorem acceperat, peteret separari[a], accusatores[b] matrimonij produxerunt testes firmiter asserentes, quòd postquam mulier cum prædicto viro contraxerat matrimonium, consanguineum viri eiusdem solum cum sola, nudum cum nuda, in eodem lecto iacentem, ea (vt credebant[c]) intentione, vt † eam cognosceret carnaliter, viderunt multis secretis locis, & latebris[d], ad hoc commodis, & horis electis: *& infrà.* ¶ Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd ex huiusmodi violenta, & certa suspicione fornicationis, potest sententia diuortij[e] promulgari: ita quidem vt vir licentiam habeat mortua illa ducendi aliam, muliere sine spe[f] coniugij remanente.

¶ Clemens iij.

¶ *Idem dicit vt præced. c.*

CAP. XIII.

TErtio † loco quæstionis huiusmodi nodum tua fraternitas petiit explicari, an iuuenis sponsam, in quam per verba de præsenti consensit, debeat vxorem habere, ad quorum matrimonium impediendum[g], neptis ipsius sponsæ prosiliens, se † à iuuene carnaliter præcognitam[h] proponebat, à qua producti testes dixerunt, se pro certo credere, quòd illa dicti iuuenis extiterat concubina: adiicientes, quòd eos insimul viderant per plana, & nemora, vias, & inuia, pluries conuagantes: & testimonium viciniæ se super hoc recepisse dicebant. Ad maiorem autem certitudinem[i] (quia minus sufficienter credidisti esse probatum, quod eadem mulier asserebat) tam ipsa, quàm iuuenis iuramentis adstricti, seorsum confessi sunt, quòd se inuicem carnaliter procognouerant: licèt iuuenis nollet[k] ab ea, quam desponsauerat, separari: ¶ Nos autem, quæ dicta sunt[l], intelligentes, præsertim cùm hoc non dicatur occultum, sed quasi prædicetur à pluribus manifestum, consultius esse credimus, vt matrimonialiter non coniungantur †, sed solutis sponsalibus[m] separentur.

¶ Innocentius iij. Niuern. Episcopo, & Archidiacono Bituricen.

¶ *Propter præsumptionem etiam vehementem non debet quis de graui crimine condemnari.*

CAP. XIIII.

LIteras † vestras accepimus continentes, quod cum causa, quæ

† Cap. 2. eo. tit. in 2. compil. *Et de intellectu vide omnino Mathesilanum singul. 118. incip. nota,* quod præsumptio violenta. *Marsilium sing. 116. incip.* præsumptio iuris. *& Ale. consil. 15. incip. viso processu.*

† *In codice Barbarssa ita: vt eam cognosceret carnaliter, viderunt, & multis secretis locis, &c.*

a *Hæc glossa non est Bernardi, nec habetur in vet. codicibus.*

† Cap. 8. ti. de sponsalibus in 2. compil.

b *Quæ hic colligitur ex olitudine, nuditate, loco, & sexuum diuersitate secundum Host. & de hoc, suprà de testi. præterea, multa, ex quibus insurgit præsu.* Vide *in Spe. eod. tit. § 1. Ioan. And.*

† *De mala, ria bona tex. & glossa, videlicet, quod sit audiendus qui suam turpitudinem allegat, de anima periculum euitandum, videto Iasonem in l. infirmandum. quod ex conuentione, § procurator. ff. de minor.*

† *coniungantur,*

† Cap. 1. eo. tit. in 3 compil. *Et de intellectu vide Ferdinandum Vasquium. l. 2. c. 31.* controuersiarum vsu frequentium. *materiam verò huius decretalis in causa hæresis, de qua loquitur, plenè explicatam in commentariis ad Directorium. Inquisitor.* l. 2. Schol. 22. & Schol. 61. & l. 3. Schol. 122.

nisi fuisset accensus zelo catholicæ fidei: vñ præsumitur, quòd cũ postea purgauit illum, turpiter deierauit: vñ mandat Papa iudicibus præsentibus, quatenus cum propter solam suspicionem, quã ess vehementem, nolit illum de tam graui crimine condemnari, talem, & tantam securitatem ab ipso recipiant præter iuratoriam cautionẽ, quòd timore pœnæ temporalis debeat coerceri, discretam pœnitẽtiam iniungentes eidem, ex qua appareat, an sit verè pœnitens, an fictè conuersus. Et si taliter eum verè catholicum cognouerint, non permittent eum vlterius indebite molestari, alioquin tanquam hæreticum cum condemnent. No. q qui cõtraria dicit, tãquam suspectus repellitur. Item hic vna præsumptio ponderat aliam, quia illa magis accedit ad veritatem. Item propter vehementem suspicionem non debet quis condemnari de hæresi. Item a periuro non debet amplius iuramentum requiri. Itẽ timore pœnæ temporalis aliquis coercetur.

¶ Gl. fe not. probat per simile. signat contrariũ. & ſimil. Itẽ arg. signat contrariũ, & remittit.

¶ Quod cõtinetur sub hoc, vsq ad pares in gl. super verbo, purgando.

vertebatur inter Altisiodereñ. Episcopum, & quosdam Bergẽses de Charitate, quos ide Episcopus de hæresi impetebat, vobis, & Abbati Colloñ. a sede Apostolica delegata fuiiset, vtraq; pars vos duos sub certa pœna sibi arbitros[a] statuerunt[b], delegata vobis potestate nihilominus reseruata: G. autem lator præsentium vnus ex illis, hæresim suam fuerat publica voce confessus[c], & de fratre[d] suo similiter recognouerat[e], quòd eodem secum laborabat errore: & infra †.

¶ Nos verò prædictum G. suspectum[f] de hæresi vehementer habuimus, tum quia quod ante dixerat, postea se dixisse negauit: tum quia vel mendacium priùs dixit in fratrem asserendo illum hæreticum, vel periurium postea commisit in Deum, purgando[g] illum de hæresi: quorum vtrúmque reddit illum valde suspectũ: quanquam verisimilius[h] videatur †, quòd eo tẽpore quo tãquã verè pœnitens ab hæresi reuertebatur ad fidem, tam graue[i] mendacium non dixisset: præsertim in fratrem[k], quem tanquam charissimum non asseruisset hæreticum, nisi fuisset accensus zelo fidei orthodoxæ. Vnde præsumitur, quòd cum postea purgauit[l] illum de hæresi, turpiter deierauit. ¶ Quocirca mandamus, quatenus cum propter solam suspicionem (quamuis vehementem[m]) nolumus illum de tam graui crimine condemnari, talem, & tantam securitatem recipiatis ab ipso præter iuratoriam[n] cautionem, quòd timore pœnæ corporalis † debeat coerceri, discretam ei pœnitentiam iniungentes, ex qua valeat apparere, vtrùm in tenebris ambulet, an in luce; vtrumue sit verè pœnitens, an fictè conuersus: & si eum hoc modo verum catholicum cognoueritis, non sinatis ipsum indebitè molestari; alioquin eum tanquam hæreticum condemnetis.

¶ Idem Cenadieñ. Episcopo, & Abbati Deciquorum.

¶ *Non præsumitur incontinens in senectute, qui in iuuentute continuit, maximè si est literatus.*

CAP. XV.

Cum † in iuuẽtute sua Quinqueecclesiensis Episcopus

a ¶ *Arbitros.*] Et sic patet, q delegatus potest esse arbiter retenta etiã delegata iurisdictione, sic j. de præbend. c. nisi. & ſ. de arbit. cũ olim. & c. innotuit. Sic etiam ordinarius potest esse arbiter. arg. ſ. de elect. causam quæ & ſ. de arbit. cum tempore. Sed contra videtur. 3. q. 7. c. iuliamus. §. tertia in fi. ff. de arb. sed & ſi in ferunem. §. 2. *Non sunt contraria* & iudex non potest iubere, vt in eum compromittatur[a], sicut tibi dicitur. sed si partes volunt in ipsum compromittere, bene poss. ut arg. ff. de iur. & cur. dand. ab his. prætor ait. & in arb. Si de ff. e suis §. si vero contigerit. coll. 9. Item est arg. hic, quòd in arbitrium, etiã de crimine compromitti. Vnde signatur contra ff. de arbi. non distinguemus. §. Iulianus. & ſ. de in integ. restit. c. pen. in fi. vbi de hoc. Item arg. quod possit. 5. q. 2. si primates.

b ¶ *Statuerunt.*] Cùm[b] agitur de crimine, vt illud infamat, & tũc si agitur criminaliter, non potest cõpromitti. ff. de arbit. nõ distinguemus. §. Iulianus. si ciuiliter ad confiscationem bonorũ, bene compromittitur. vt hic Auth. non infamat. & tunc potest cõpromitti ff. de his qui not. infa. quin ergo. §. ex compromisso.

c ¶ *Confessus.*] Pœnitendo de ea & redeundo ad Ecclesiam.

d ¶ *De fratre.*] Bene poterat testificari in hoc casu contra fratrẽ. si enim frater tuus, vel amicus tuus, vel vxor tua, quæ in sinu tuo dormit, deprauare voluerit veritatem, sit manus tua super eos. 23. q. 8. legi. & q. 5. si audieritis. & dicere debes patri, & matri non noui vos. 93. dist. diacones. & ſ. j. tit. prox. quemadmodum. alias in magnis criminibus non auditur contra eum. C. qui accusa. non poss. si magnum. in leuibus bene. C. eod. tit. si sororem. & 4. q. 3. c. si testes. §. parentes.

e ¶ *Recognouerat.*] Id est, confessus fuerat.

f ¶ *Suspectum.*] Nam sola suspicione suspectus habetur, nisi se purget ad arbitrium sui Episcopi[d]: quod si non fecerit, excommunicari debet. j de hære. excommunicamus §. 1. Ber.

g ¶ *Purgando illum.*] Scilicet fratrem coram Archiepiscopo Bituricensi, coram quo conuenitebatur frater ille de hæresi: & ei fuit indicta purgatio, vt per ipsum G. deberet se purgare, & ipse fratrem suum compurgauit: propter quod Episcopus dicebat ipsum periurum & hæreticum: qui primò dixit illum hæreticum, & postea eum compurgauit. Sed ipse G. dicebat, quòd licet de se cõfessus fuisset, de fratre tamen nihil dixerat: sed contrarium probauit: Episcopus: vnde isti iudices habentes suspectum ipsum, cum litteris suis remiserunt ad Papam.

h ¶ *Verisimilius.*] De nemine præsumitur, quòd sit immemor suæ salutis. 11. q. 7 sanctimus.

i ¶ *Tam graue.*] Immò in vltimo articulo non semper præsumitur, quòd verùm dicat aliquis. C. de probatio. rationes. ff. de probationibus. qui testamentum. ff. de lega. 2. Lucius. §. quisquis mihi. 2. & ff. de legatis 3. cum quis. §. Titia. Solu. licèt præsumatur, quod verum dicat, non tamen sit sufficiens probatio iudici. arg. ff. de pig. act. grauis. Et licèt hæredes necesse habeant stare religioni defuncti, non tamen creditores. C. de proba. Auth. quod obsitum.

k ¶ *Præsertim in fratrem.*] Præsumitur aliquid ratione consanguinitatis, vel affinitatis. supra eod. afferte. j. de test. requisisti. infra. de simo. sicut. & supra de acc. & qualit. tuam ff. de re. nup. non solum. §. 1. C. de rei vxo. actio. l. vnica. §. sileat. [e] arg. 3. q. 5. accusatores, vel testes. lo.

¶ Glo. seq. notat, & signat contrarium.

l ¶ *Purgauit.*] Hoc est notabile, quod semper est standum primo dicto alicuius, si postea contrarium dicit etiam in alio iudicio. j. de testi. cum in tua. & etiam extra iudicium. j. de probatio. per tuas & sic periurus reputatur, qui vnum vno iudicio, vel eodem dicit. & postea aliud. Item hic vna præsumptio præponderat alteri ff. de in integ. restitutio. diem. Arg. contra. j. de electio. cum inter R.

m ¶ *Vehementem.*] Immò ex leui causa probatur quis hæreticus. arg. C. de hæreti. l. 2. scilicet quantum ad hoc, vt suspectus de hæresi habeatur, & vt procedatur quasi contra suspectum, sed non vt condemnetur de hæresi. Item vehemens præsumptio pro probatione accipitur. 32. q. 1. dixit dominus. & ſ. eo. afferte. 54. d. fraternitatem j. de iuda. c. vlt. Resp. quòd non vehemens, sed violẽta tantùm, de qua prædicta c. loquuntur. & ff. de re. iu. si mulier. & l. praceden. nec etiam omnis violenta, si probetur contrarium. 27. q. 1. nec aliqua. ſ. de proba. propositi. & 35. q. 3. extraordinaria.

n ¶ *Præter iuratoriam.*] Hoc ideo dicit quia postquã quis semel periurus est, amplius ad iuramentum non debet admitti. 22. q. 5. paruuli. & c. si quis conuictus & 2. q. 7. non potest. & 6 q. 1. quicunque. & ſ. de testib. testimonium. quia timor est, ne incidat iterum in periurium. arg. j. de coha. cleri. & mul. clericos. Bern.

ADDITIO. Glossa ista procedit, si dictio, præter, in isto textu sit exclusiue. Sed secundum doctores accipitur inclusiuè, vt sic vltra cautionem iurare teneatur. & hæc verior. Nec obstat motiuum gl. quia istud iuramentum est oneris, & non honoris.

Cum in.] Diuiditur in quinque partes. In prima præmittit exordium circa excusationem Episcopi. In secunda ibi, *Licet.* ponit delationem ipsius. In tertia ibi, *Quia tamen.* ponit dilationis repulsionem & causam. In quarta ibi, *Sed &c.* ponit inquisitionis commissionem. In quinta ibi, *Qui nobis.* inquisitorum relationem. Abbas.

CASVS. Episcopus Quinqueecclesieñ. de Hungaria diffamatus erat apud Regem, quod cum quadam nepte sua perpetrabat incestum, propter quod Rex Hungariæ literas suas misit domino Papæ denuncianda sibi crimen ipsius, postulans vt malum hoc perniciosum exemplo de Hungaria remoueret: sed quia huiusmodi suggestio non procedebat bono zelo, noluit Papa fidem adhibere dictis eius, sed voluit scire, vtrùm hoc ex charitate procederet: scripsit Episcopo Aurieñ. vt prudenter, & cautè à Coepiscopis aliis inquireret diligenter, vtrùm crederent illum tali scelere respersum: & ipsi Episcopi postmodum rescripserũt domino Papæ quod ipsi credebant eum virum honestæ conuersationis, personam ipsius multipliciter commendantes: vnde super hoc scribit Papa isti Episcopo, & Abbati dicens quod Episcopus ipse adeo se maturum, honestum, & prouidum exhibuit, quòd ab Ecclesia Romano pallio meruit decorari: quare non est de leui credendum, quod postquam ad senilem peruenit ætatem, turpiter deiecerit

a Concor. l. fact. §. qui iussu. ff. de his qui not. infa. & Bal. in l. 1. in. C.

† Sidetur. † Sedebatur.

k Hæc glos. sola non est Bernardi, nec habetur in vetustis codicibus

¶ Tradit latè Gigas tracta. de crim. læsæ maiestatis l. 2. tit. quomo. & per quæ q. 9.

d Conc. l. si fideiussor. in gl. officium. cum seq. ff. qui satisdog.

e Pro liberis non sit denunciatio, cùm naturalis simus tam parentes hortetur ad liberorũ suorum educationem.

† Temperatis, reperio in omnibus Gerusstor. bus exemplaribus, quod est etiam in Gestè e compilatione.

† Cap. 2. eo. tit. in 3. compil.

iecerit iugum dñi: quia huiusmodi labes, quæ aliqñ in iuuentute contrahitur, in senectute frequenter purgatur; præterea nõ est credendum, quod vir talis ad hoc se conuerteret, vt cum propria nepte abominabilem perpetraret incestum, quia etiam secundũ leges naturale fœdus nihil permittit inter tales personas sum criminis suspicari. Not. quod ex præterito vita præsumitur de præsenti. Item propter meritũ personæ conceditur priuilegium. Item inter coniunctas personas naturale fœdus nõ permittit turpe aliquid suspicari. Item denunciatio ex charitate fieri debet. Item superior non statim debet credere de subditis, quæ referuntur eidem, sed prius debet ab aliis inquirere. Item propter infamiam à maleuolis ortam non est inquisitio facienda.

adeo se maturum, honestum [a], & prouidum exhibuerit, vt ab Ecclesia Romana meruerit pallio decorari, non est de leui credendum, quòd † postquam ad senilem [b] peruenit ætatem, turpiter abiecerit iugum domini, fœtores libidinis amplexando: cum labes huiusmodi, quæ nonnunquam in iuuentute contrahitur in senectute frequentius [c] expietur. ¶ Quis præterea de facili crederet, quòd vir præditus scientia litterarum, propriæ salutis oblitus, ad cã passionis ignominiam se conuerteret †, vt cum propria nepte abominabilẽ perpetraret incestum? cùm etiã secundùm sententias ethnicorum, naturale fœdus [d] inter tales personas nihil permittat seui criminis suspicari †? ¶ Licèt igitur Rex Hungariæ eundem Episcopum nobis per nuncios, & litteras, de tali crimine detulisset [e], postulans vt malum huiusmodi perniciosum, exemplo, de Hũgarica Ecclesia tolleremus: Quia tamen eius suggestio non de charitatis radice [f] procedere videbatur, noluimus aures nostras quasi malignis delationibus [g] inclinare. Sed † vt probaremus, si spiritus essent ex Deo, Aurienli † Episcopo dedimus in mandatis, vt prudenter, & caute à coepiscopis indagaret, vtrum præfatum Episcopum crederent tali labe respersum. Qui nobis postmodum rescripserunt [h], quòd eum virum honestæ conuersationis esse credebant, personam illius multipliciter commendantes.

¶ Idem Archidiacono †, & Præposito Mediolanen.

¶ Is, pro quo beneficiando scribitur cum clausula, si idoneus fuerit, non tenetur probare se idoneum, cum idoneus præsumatur.

CAP. XVI.

DVdum † Archidiacono Mediolañ. dedimus in mandatis, vt C. Scholarem à Presbytero sancti Victoris in Clericum eiusdem Ecclesiæ recipi faceret, & in fratrem. *& infrà.* Sed Presbyter memoratus Archidiaconi declinans examen asseruit, quòd nequaquam sufficiebant [i] duobus Clericis facultates Ecclesiæ memoratæ: adiiciens quòd prædictus C. non erat idoneus ad illius Ecclesiæ beneficium obtinendum: *& infrà.* ¶ Causam vobis duximus committendam, ita vt ex illa clausula, [k] scilicet si persona † fuerit idonea, quæ nostro rescripto reperitur inserta, eidem Scholari probandi se idoneum nulla necessitas imponatur, cum prima facie præsumatur idoneus [l], nisi aliud in contrarium ostendatur.

TITVLVS XXIV.

De iureiurando.

¶ Gregorius iij. †

¶ Agi potest ad relaxationem iuramenti, cuius implemẽtum turpitudinem continet ex parte suscipientis. Hoc dicit quoad intellectum, & est casus notabilis. Ab. Si.

persona esset idonea à presbytero Ecclesiæ sancti Victoris, in qua consueuerunt esse clericus, & sacerdos. Sed presbyter ille coram Archid. constitutus proposuit, quòd facultates Ecclesię duob. clericis non sufficiebant, adiiciens quod idem C. non erat idoneus ad beneficium illius Ecclesię obtinendum dubitatum fuit, & contentio erat super hac idoneitate, an deberet iste C. probare se idoneũ. Vnde propter hoc partes redierunt ad Papam, mandat Papa istis iudicibus, vt ex illa clausula, scilicet si persona fuerit idonea, quæ in rescripto erat inserta, eidem scholari probandi se idoneum nulla necessitas imponatur, cum prima facie præsumatur idoneus, nisi probetur indignus. Nota quod quilibet præsumitur idoneus, nisi probetur contrarium.

¶ *Glo. seq. quærit, & solutione alleg. contrarium.*

i ¶ *Sufficiebant.*] Hæc exceptio legitima est, quia tot sunt ponendi in Ecclesia, quot ex facultatib. ipsius possunt commodè sustentari. j. *de instit. c. 1. & c. auctoritate. & j. de concess. praben. ex parte.* Sed quis probabit Ecclesiam esse soluendo, vel non esse? Respondeo, ille qui dicit, non est soluendo, ostendẽdo facultates, & redditus Ecclesiæ, vt hic innuitur. *& arg. C. de inoffi. test. omnimodo. & ff. de leg. 2. cùm pater. §. rogo. Arg. contra. C. de probatio. ea persona.*

k ¶ *Ex illa clausula*] Quæ & si non fuisset apposita, subintelligitur. s. *de rescri. cum adeo. & s. de elect. causam. & ff. de seruit. si cui ff. de ri. nup. quamquam.*

¶ *Glossa seq. alleg. duas conc. inducit simile. obiicit, & remittit, quærit, & soluit.*

l ¶ *Præsumatur idoneum*] Sic s. *de sern. c. Vitæ. & 16. di. si quid.* sic præsumitur quis bonæ fidei, nisi probetur contrarium. *C. qui mitti non pos. super seruit. lib. & C. de non nu. pec. Auth. contra qui propriam.* Vin. Et sic videtur, quòd negatiua probari debeat, ex eo quod dicit, nisi aliud in contrarium ostendatur: sed negatiua probari non potest. *supra de elect. bona.* vbi de hac negatiua satis dicitur. Sed qualiter probabit illum non esse idoneum? si dicatur non idoneus ratione scientiæ, tunc iudex illum examinabit, an sit quantùm ad hoc idoneus. s. *de ata & qual. accepimus.* si ratione delicti, vel irregularitatis, ille qui hoc obiicit, illud probet secundùm illam regulam: Et qui dicit, incumbit probatio. *ff. de probat. l. 2.*

a ¶ *Honestum.*] Ex quo enim adeptus est tantã dignitatem, præsumitur, quòd tantæ fuit virtutis adeptus *ut. 61. dist. c. 1. & c. miramur.* & is gradus cęteros antecedit, quem labor grandior, & stipendia meliora fecerint anteire. *C. de offic. magistri offi. ciorum nemo.*

b ¶ *Ad senilem.*] Arg. quòd ex quo quis honestus fuit, quòd & postea fuerit honestus. s. *eo. mandata. & 2. q. 1. in primis. in fi. ff. de re mili. nõ omnes §. a barbaris.* Itẽ præsumitur pro senili ætate potius, quã pro iuuenili. *arg. 34. dist. fraternitatis. 18. dist. de quibus.* & tum per ius ex verbis senum rusticorum argumentatur. *ff. de l. 3. p. choros. §. 1.*

c ¶ *Frequentius.*] Nõ tamen semper, iuxta illud:

Stultitia est, quæ te non sinit esse senem, & illud:

Quod noua testa capit, inueterata sapit.

Et difficilè commentum leuat, qui illicito se concubitu maculare non metuit. *34. dist. §. quod verò.* & peccator cum venerit in profundum vitior. m. contemnit. *17. dist. nec licuit.*

ADDITIO Vnde versus

Militat in teneris annis amor hospes amœnus.

Est in canitie ridiculosa Venus. & ill. odi:

Exultat leuitate puer, grauitate senectus.

Inter vtrumque manens, stat iuuenile decus.

d ¶ *Naturale fœdus.*] j. *de cohabi. cleri. & mulie. c. penul. & C. de episc. & cleri. cum quis.* ...

e ¶ *Detulisset.*] Denunciando: quoniam laicus non potest clericum accusare. j. *de accusatio. P. & s. de testi. de cætero.* nec præsens absentem. *3. q. 9. c. 1. & 2. q. 7. ipsi Apostoli.*

f ¶ *Charitatis radice.*] Vnde non debuit admitti. j. *de accusa. cũ oporteat. & c. inquisitionis.*

g ¶ *Malignis delationibus.*] Id est, detractionibus. Et est arg. quod propter infamiam à maleuolis ortam non est inquisitio facienda [b], vel purgatio indicenda. j. *de pur. can. cùm in iuuentute,* & quæ est para illius. & *11. q. 3. in summis.* j. *de accu. qualiter, & quando.*

h ¶ *Rescripserunt.*] Bene debent eis credi, cùm essent ad hoc deputati à dño Papa. *ar. s. de prob. post cessionem. & 11. q. 3 cura. s. de fi. instrum. c. 1.* & præterea per has litteras nullũ fiebat præiudicium.

DVdum.] Prima pars ponit querelam. Secũda dat iudicem ibi Causam. Abbas Siculus.

CASVS Quidã scholaris C. nomine impetrauit litteras ad Mediolañ. Archi. vt ipsum faceret recipi in clericum, & in fratrem à

DE IVREIVRANDO.

¶ Quia in defectum probationum recurritur ad iuramenta, infra eo. c. fi. & supra de procu. ex insinuatione. ideo post tractatum de probationibus tam in specie, quàm in genere, meritò subditur hæc rubrica. Est enim iuramentum maximum litium expediendarum remedium. l. 1. ff. eod. & ibi dicitur, quod omnis controuersia finis est iuramentum, infra eod. & si Christus. *Vide ad materiam* glo. not. 22. q. 1. *in summa quæ ponit, quòd sit iuramentum, quid iurare, quæ fuit causa instituendi iuramenti, item formam iurando, & pœnam periurij. Abbas Siculus.*

De hac materia tractatur. 22. q. 1. & q. 2. & q. 4. & q. 5. & 35. q. q. 5. per totum. 5. q. 6. c. auctoritatem. §. à fidelitatis. *Vsque ad fi.* q. & 2. q. 6. ferre per totum.

† *Aliàs ista: quod post quam venit ad senilem ætatem, &c.*

† *conuerteret.*

† *Vide l. vt vim. & ibi glo. & doct. ff. de iust. & iure.*

† *Aliàs ita: Sed vt probaremus spiritus si essent ex deo, &c.*

† *Aliàs: Iauuen.*

a *Idem not. 1. q. 1. quibusdam. Horat. in epist.* Quo semel est imbuta recens seruabit odorem Testa diu. Ioann. And.

b *Immò videtur hic probari contrarium: sed dic, quod hic commissa fuit non solummodo inquisitio veritatis, sed occulta indagatio credulitatis, & famæ. Ioan. And. Idem Vult hic Felinus, & alij.*

† *Aliàs: archiepiscopo.*

† *Ex hac decretali colligitur quemlibet præsumi bonum, de quo articulo præter Decium, & alios vide Alexandrum cons. 117. incip. Salutem. in 3. vol.*

† *Adde, quod hæc clausula potius importat modum, quam conditionem, vt notatur in clement. 1. de offi. del. vide Baldum. in l. neque. C. de probatio.*

† *In duobus Vetustissimis. ix. in caueris iij. habetur.*

E X *administrationis.*] Creditores compelluntur relaxare iuramentum de vsuris soluendis. h.d. quoad litteram.

a ¶ *Iuramenta.*] Recepta à creditoribus pro persoluẽdis vsuris creditoribus, in præiudicium animarũ quoad creditores seruari nõ possunt, & de ratione peccati cõpelluntur creditores relaxare huiusmodi iuramẽta j. *de iud. nouit.* sed quãtum à iurantes nõ est peccatum. j. *eo. debitores.* vnde soluere tenentur. sed si iurauit non repetere, potest illud denunciare Ecclesiæ: & sic compelletur creditor restituere vsuras quasi indirectè officio iudicis j. *eod. ad nostram* 3. *arg.* j. *de cog. spi. tua.* & 2. q. 1. *si peccauerit.* Vel compellitur relaxato iuramentum, vt hic. vel si nondum sunt solutæ, compelluntur desistere ab exactione. j. *de vsur. tuas.* Bern.

b ¶ *Districtione.*] i. suspensione vel excommunicatione. b j. *de ver. sig. quærenti.*

c ¶ *Cogatis.*] Tanquã delegati, auctoritate huius canonis. vt ff. *de of. or. irrefragabili.* §. *cæterum.* & j. *de hær. ad abolendam. in fin.* c vel etiam tanquam ordinarij. *ar.* j. *de vsur. post miserabilem.* Bern.

CAP. I.

E X administrationis *infrà.* ¶ Mãdamus quatenus creditores ad iuramenta[a] super vsuris soluendis præstita relaxanda ecclesiastica districtione[b] cogi[c] †.

¶ Ex † regist. Gregorij.

¶ Non valet iuramentum præstitum à Prælato de non repetendis rebus Ecclesiæ. Vel sic: A iuramento meticuloso fit absolutio per iudicem Ecclesiasticum

CAP. II.

P Eruenit † ad nos Laudicen. Episcopũ ab Arnolphe rebus[d] suis spoliatum & iurare compulsum, quòd non repeteret sic ablata. ¶ Cognita igitur contumelia valde doluimus, asserentes ipsum Episcopum illius iuramenti vinculis super hoc posse[e] constringi: quem tamen absoluimus[f], quia nefandissima coactione iurauit.

¶ Idem Regi Francorum.

¶ Non deierat, qui iuramenti implementum in melius commutat. Et non adstringitur quis iuramento ad implendum, quod iurauit, si ab alia parte non impletur, cuius respectu præbuit iuramentum.

CAP. III.

ij P Eruenit † ad nos: & infr. ¶ Non enim propositum, aut promissum infringit[g], qui in melius illud commutat. ¶ Nec tu ei, etiamsi promissum tuum iuramento, vel fidei obligatione, interposita conditione firmásse, aliquatenus teneris, si constat eum conditioni minimè paruisse[h].

¶ Idem Petro Subdiacono.

¶ Ponitur forma iuramenti septem capitula continens: secũdum quam iurant Papæ Episcopi: sed hodie omnes recipientes dignitatem à Papa sibi iurant. Hoc sit pro summario & diuisione.

CAP. IV.

E Go † N. Episcopus ab hac hora in antea fidelis ero sancto † Petro, sanctæque Romanæ Ecclesiæ, dominóque meo Papæ C. eiusque successoribus[i] canonicè[k] intrantibus.

¶ Nõ ero neque † in cõsilio, neq; in facto, vt vitã perdat[l], aut mẽbrũ †, vel capiatur mala captione.

¶ Consilium, quod mihi aut per se, aut per literas, aut per nuncium manifestabit, ad eius † damnum nulli pandam[m].

¶ Papatum Romanæ Ecclesiæ, & regulas sanctorum patrum, adiutor ero ad defendendum, & retinendum (saluo ordine meo)[n] contra omnes homines.

¶ Vocatus ad synodum veniam: nisi præpeditus fuero canonica[o] præpeditione.

¶ Legatum Apostolicæ sedis, quem certum esse cognouero, in eundo, & redeundo honorificè tractabo[p], & in suis necessitatibus adiuuabo.

P *Eruenit.*] Legitur duobus modis. Primò quòd iuramentum fuit præstitum super rebus Ecclesiæ. Secundò non intelligitur quòd fuit præstitum super reb. propriis ipsius prælati. Cõmunis diuisio. Secunda ibi, *Cognita.* Abbas.

CASVS. Comes Arnulphus spoliauit Episcopum Laudicen. rebus Ecclesiæ suæ, & compulit ipsum iurare, quòd non repeteret sic ablata: peruenit hoc ad dominum Papam. Ipse hoc audito valde doluit dicens, quòd per illud iuramentum nullo modo fuit obligatus, vel adstrictus, tamen ad cautelam ipsum absoluit, quia taliter coactus iurauit. Nota, quòd iuramentum præstitum per metum de rebus Ecclesiæ non repetendis non obligat. Item à tali iuramento absoluitur ad cautelam.

d ¶ *Rebus suis.*] i. ecclesiæ suæ. nam si de rebus propriis iurasset teneretur iuramẽtũ seruare. j. *eo. si vero.* §. *quòd me. cau. ad audientiã.* ADDITIO. Sed quæ est ratio diuersitatis? Ratio est, quia super suis potest iurare, & facere pro voluntate sua. *C. de iudæis. nemo* sed super bonis Ecclesiæ, non cum Ecclesia, fiscus, & minor pari passu ambulent. *C. de sac. san. eccl. l. vt inter diuinum.* §. *de in in. reg. restit. auditis*, vnde minor etiamsi tutor iurauit bona sua alienata non repetere, si læsus est minor, repetere potest. *C. si tut. vel curator. l. etiam ergo & Ecclesia. siue prælatus*, cùm non sit ipse dominus, sed procurator. 12. q. 1. §. *fin.* 14. q. 1. §. 1. *Vel defensor Ecclesiæ.* 16. q. 1. *in canonibus.*

¶ Glos. seq. ponit duas opinio. secundam approbat, & hunc decre. dupliciter respondet.

e ¶ *Posse constringi.*] Arg. est hic, quòd iuramentum metu extortum ipso iure non teneat, vt quidam dicũt, vt Basianus, & T. Alij dicunt & meliùs, quòd iuramentũ metu extortũ est obligatorium, dummodo sine periculo animæ possit seruari. Et hic præstitum fuit iuramentum de rebus Ecclesiæ: & ideo nullum fuit hic iuramentum de rebus Ecclesiæ præstitum, quod seruari non posset sine salutis æternæ interitu. de hoc plenè dixi §. *quod metus cau.* c. *ab.* & tene, quod ibi dicitur, & quod dicitur hic in fine.

f ¶ *Absoluimus.*] Intellige de facto ad cautelam. sic 34. q. 1. *audiuimus.* & 11. q. 3. *excellentissimus.* & j. *de app. ad præsentia.* Vel expone, absoluimus, id est, absolutum esse ostendimus, & sic concordat literæ præcedenti, scilicet nullis vinculis posse constringi.

ij P *Eruenit.*] Duo sunt dicta, Secundum ibi, *Nec tu.* Abbas dicit. CASVS. Iurásti ire vltra mare, intrasti religionem postea: & non vadis vltra mare, non frangis iuramentum: quia in melius commutas, & apposita conditione si aliquid iuraueris, si cõditio non seruatur, nec iuramentum seruare teneris. Panormitanus. Vel aliter: Rex Franciæ promisit Regi Angliæ, vel alicui alij præstare consilium, & auxilium cõtra aduersarios suos, si & ipse sibi consilium, & auxilium aduersus suos simili modo præstaret, iuramento interposito, vel interpositione fidei super hoc præstita. Rex Angliæ non seruabit Regi Franciæ, quod ipse misit: dubitauit Rex Franciæ, an teneretur sibi seruare promissum? Rñdet Papa, quòd nõ dicitur mutare propositum, aut promissum, qui in melius illud commutat, nec tenetur illi Regi ad promissum seruandum, si constat eum non paruisse conditioni, etiamsi iuramentum interuenisset, vel promissio, vel fides hincinde data fuerit. Nota, quòd non frangit promissũ, vel propositum suum, qui commutat illud in melius. Itẽ iuramentũ, vel fides data sub conditione non obligat, nisi conditio seruetur.

¶ Gl. se. inducit in Breuicar. 4. concor. alleg. stia contra, & soluit.

g ¶ *Infringit.*] Sic non dicitur deierare, qui ex iusta causa iuramentum deserit. ff. *qui satis. cog. l. vlt.* & 22. q. 4 *mulier.* & q. 2. *beatus.* j. *de voto scriptura.* & *cap. licet.*

h ¶ *Paruisse.*] Arg. expressum hic fidem non seruari ei, qui contra fidem venit. ff. *pro socio. si conuenerit.* & 28. q. 2. *si infidelis.* ff. *de inoffi. testam. si instituta.* C. *de pac. cùm proponas.* Arg. contra. 23. q. 1. *noli. æstimare.* 33. q. 5. *quod Deo.* 22. q. 4. *innocens.* Sol. prima rubrica vera est generaliter: illud contra. noli vbi dicitur: hosti fides seruanda est intelligitur, si promittatur, & eidem seruetur. & sic concordat priori: sed aliud est in c. *quod deo.* quia loquitur de voto communiter à viro, & vxore facto, vbi nulli conuenire licet: quod postquam promissum est, omnino est seruandum: vt 32. q. vlt. c. vlt. *ad fin.*

E *Go N. Episcopus.*] Hic traditur forma, qualiter Episcopi iurant fidelitatem domino Papæ, & successoribus suis.

i ¶ *Successoribus*] Qui sic iurauit, non tenetur successori iurare. *infrà eadem. veritatis.*

k ¶ *Canonicè.*] 12. q. 2. *alienationes. de consec. dist.* 1. *sic ergo.*

l ¶ *Vitam perdat.*] Hoc non sufficit, immò vbicunque senserit dominum periclitantem, ad prohibendas insidias occurrere debet. C. *de his qui. vt indi. l. vlt.* 22. q. 5. *forma.* quæ hic minùs dicuntur, ibi supplentur: & econuerso.

m ¶ *Nulli pandam*] Hoc intellig. de honesto consilio, quoniam consilium mali tenetur reuelare illi, cui posset prodesse, & non obesse. 22. q. 5. *hoc videtur.*

n ¶ *Saluo ordine meo.*] Id est, secundùm quod pertinet ad meum honorem quia non cum armis:

o ¶ *Canonica*] Vt 18. *dist. sic Episcopus.*

p ¶ *Tractabo*] Si constiterit per literas suæ legationis. C. *de man. princ. l. vnica.* & 42. *dist. quiescamus. arg.* Vel quia est honesta persona. 97. *dist. nobilissimus.*

q ¶ Sengulis

a *Sane modo hoc accipiat.* † Cap. 4. eo. tit. in 1. cõpilat. *Et an vocari pars debeat, vt hoc iuramẽto relaxentur, vide Alex. consil. 91. incip. visis. & Aretinum consil. 33. incip.* consultatio præmissa. † *Vide l. cũ alias per Bal.* C. de vsuris. † *Alias Gregorius in registro. sed secundum repers.* b *Vel interdicto.* † Cap. 9. eo. tit. in 1. cõp. & *post concil. Laterã. sub Alex. 3. p. 17. c. 7. Et de materia vide Archidiaconum in* cap. 1. de pac. lib. 6. *Salicetũ, & Paulum Castrensem in* Auth. sacramẽta. Cod. *si aduersus venditio.* & *vide omnino Dominicum Sotum* l. 8. de iust. & iure. q. 1. ar. 7. † Cap. 10. eo. tit. lib. 1. compil. *Sed neque hoc c. dicit Ant. Aug. se in veteri registro B. Greg. & de materia vide B. Th.* 2. 2. q. 89. ar. 7. & q. 88. a. 1. & 12. c *Et de isto re. ca. vnico. §. pen.* lib. 6. *Ioan. And.* d *De hoc art. vide B. Thom. & Caietanum* 2. 2. 88. art. 7. & *Sotum suprà citatũ.*

† Ca. 20. tit. de electione in 1. cõp. † *Beato.* † *Aliàs, deest aliis, neque.* † *Adde, quòd appel. membro venerat. Bar. in l. 2. ff. de iud. Aut. sed nouo iure. C. de ser. fugi. & 89. dist. singu.* † *rorum, legitur in vetustioribus.*

¶ Apostolorum limina singulis[a] annis, aut per me, aut per certum nuncium visitabo: nisi eorum absoluat † licentia. Sic Deus me adiuuet, & † hæc sancta Euangelia.

¶ Vrbanus Papa.

¶ Non tenetur Clericus Episcopo suo obedientiæ iuramentum præstare, nisi ratione administrationis sibi concessæ.

CAP. V.

NVllus † Episcopus[b] Clericos suos (nisi fortè quibus Ecclesiasticarum rerum commissa fuerit dispensatio) sibi iurare[c] compellat.

¶ Alexander iij. Episcopo Vigilien.

¶ Qui se obligauit ad vsuras soluendas, soluere nō cogitur, nisi iurauerit: quo casu cogitur, sed repetit.

CAP. VI.

DEbitores † ad soluendas, vsuras, in quibus se obligauerant, cogi[d] non debent. Si verò de ipsarum solutione iurauerint, cogendi[e] sunt domino reddere[f] iuramentum. Et cùm vsuræ solutæ fuerint, creditores ad eas restituendas, sunt Ecclesiastica seueritate (si necesse fuerit) compellendi.

¶ Idem Rothomagen. Archiepiscopo, & eius Suffraganeis.

¶ Debitor qui iurauit, creditori nullum grauamen super re pignorata inferre, donec soluit debitum, non auditur repetere pignus volendo compensare fructus in sortem: sed debet prius debitum integraliter soluere, & demum rem cum fructibus inde percep. exposcere. Hoc dicit, & est casus notabilis.

CAP. VII.

AD † nostram noueritis audientiam peruenisse, quòd cum P. quibusdam hominibus certam summam pecuniæ mutuâsset, quam ab eis possessiones, & redditus recepit in pignore: ipsos iuramenti religione adstringens, quod super illis donec soluerent sibi pecuniam, nullum ei grauamen inferrent. Licèt autem de possessionibus illis, & redditibus nondum sortem, deductis expensis[g], receperit †, tu tamen frater Archiepiscope eum propter hoc excommunicationis vinculo adstrinxisti[h] & c. ¶ Ideoque mandamus, quatenus recepta à præfato P. sufficienti[i] cautione, quòd vestro debeat parere mandato,[k] absoluatis eundem. Deinde debitores eius, qui prædictas possessiones, & redditus contra iuramentum subtraxisse dicuntur, † ita est, eos Ecclesiastica censura cogatis, vt hæc restituāt: nec ei molestias inferant, donec ei pecunia persoluatur[l].

a ¶ *Singulis annis*] Vel tarius iuxta chirographum suum. 93. *di. tanta.* & hoc intellige de Archiepiscopis, & Episcopis, qui subsunt domino Papæ nullo medio. ĩ *de maio. & obed. dilecti.* Ber. ADDITIO. Eg. Ioan. nota, quòd Abbates præstant hoc iuramentū in benedictione, sicut Epi. in consecratione. De iuramento verò quod præstat Imperator, dic vt in *c. tu. Romani.* ĩ *eod. tit.* De iuramento quod præstāt inferiores clerici, habes in *c. quanquam 23. dist.* latius per H. st. & Ioā. And. ĩ *eo. tit. tua.* De iuramento quod præstat vasallus dño feudi, est text. in *c. de forma.* 22. *q.* 5. Et de multiplici iuramento vide in *Spe. eo. tit. §. 1. Ver. illud autem* Abbas Siculus.

b NVllum Episcopus.] Hoc c. ponitur pro Palea. 22. *q.* 5. *c. Vlt.*

¶ *Gls seq. signat cōtrarium, & soluit, & ponit casus, quib' licite iuratur & vers. de his iuratur in multis casibus.*

c ¶ *Iurare compellat.*] 23 *dist. quanquā Arg. contra.* Sed illud intelligitur secundū illud: vt illis tm̄. qui committitur administratio Ecclesiæ iurent: alij verò non. ĩ. de maio. & obed. legebatur. *arg. ĩ. c. prox.* Sunt & alij casus, in quibus iuratur pro pace. 22 *q.* 1. *cā.* & in pro fide *de consec. dist.* 2. *ego Berengarius.* & 1. *q.* 7. *quotiens.* Pro fama ĩ. *de pur. can. quotiens.* & in aliis pluribus. *c. ibi positis.* Pro obedientia vt hic, & *c. prox.* & ĩ. *de elec. significasti.* Pro cautela dilapidationis ... *dist. de Syracusana.* Pro veritate in defectum aliorum testium 14. *q.* 2. *quanquam.* Vnde versus:

Pax & fama, fides, reuerentia, cautio damni:
Defectus veri sibi quærunt magna cameri.

DEbitores.] Tria sunt dicta. Secundū ibi, *Si verò.* Tertium ibi, *Et cum* Abbas Siculus.

CASVS. Aliquis promisit soluere vsuras, cùm vsuræ inhibitæ sint in iure canonico & diuino: quærebatur, vtrum ille sit compellendus ad eas soluendas? & rñdet, quod non debet compelli ad hoc. Si verò iurauit soluere: tunc pp iuramentum debet compelli. & cū vsuræ solutæ fuerint, creditores sunt compellendi per censuram Ecclesiæ, vt eas restituant. Nota, quòd secundum canones obligatio vsurarum non tenet, sed iuramentum super hoc factum tenet, & debet seruari. Item vsuræ restitui debent.

¶ *Glossa sequens recitetur per contrarium.*

d ¶ *Cogi non debent.*] Quia nulla fuit obligatio de iure diuino, siue canonico: tamen iuramentum super hoc factum, est seruādū, & sic patet, φ licèt non teneat principale, tenet tamen accessoriū contra illud. ĩ. *de fo. compe. si diligenti.* & *C. de leg. non dubium.*

¶ *Gl. seq. miscet 4. obiect. & soluit.*

e ¶ *Cogendi sunt*] Sed c.vi. quòd non sunt cogendi nam debitor habet actionē ad repetendū vsuras iam solutas, ergo multò fortius habet exceptionem contra agentem. *ff. de regu. iur. nunctur.* §. 1. & *ff. de superfic. l. 1. § plane.* Item dolo petit, quod statim restituere debet *ff. de do. excep. dolo.* & *ff. de reg. iur. in condemnatione. § dolo facit.* Item si soluitur debitum non repetitur. *ff. de condi. indeb. Iulianus.* & *l. si procurator.* & *l. iudex.* Et si indebitum scienter soluitur, non repetitur quia donasse vr̄. *ff. de reg. iu. cuius per errorem.* & *ff. de condi. inde. l.* 1. & *C. eod. tit. indebitum.* Item à iuramento non vr̄ liberatus, qui hoc soluit, vt postmodum repetat. *ff. de sl. qui si. soluit.* & *l. qui hominem. §. Vlt.* Ad hoc dicas, quòd vsuræ indebitæ sunt iure canonico, & in nullo casu conceduntur, etiam vt captiui redimantur. ĩ. *de Vsu. super eod.* & ideo solutæ peti possunt tanquam indebitæ non obstat, quod dicitur, indebitum scienter solutum non repetitur: quia hoc fit metu iuramenti, vnde sibi non præiudicat, quod per metum facit. Vel sic, vno iure soluerentur propter iuramentum, sed alio iure repetit: quia indebitæ sunt, & sicut habet debitor actionem ad petendum solutas, ita habet actionem aduersus creditorem, vt eum liberet à iuramento. ĩ. *eo. c.* 1. & ĩ. *de Vsur. tuas.* & quod dicit, cogendi sunt, intellige, cum non petunt absolui à iuramento.

¶ *Glossa seq. arg. ex argumento infert, & dat simile.*

f ¶ *Repellere iuramentum.*] Ar. quòd soluere vsuras non est peccatū: alias non compellerentur. 22. *q.* 1. *si peccatum,* sed ille, qui recepit, peccat, & in eodem facto alter peccat, & alter nō, sic etiam in alio casu vnus committit adulterium, alter non, 32. *q.* 5. *proposito.*

AD nostram noueritis audientiam.] Si debitor creditori iurauit rem pignoratam non repetere, nisi ipsi debitum soluat, iuramentum seruare compellitur. sic summat Io. And. sed hæc summatio nullam dubitationem continet: sed for. propter varietatem lect. summauit. Io. And. ita generaliter. Communis diuisio. Secunda ibi, *Ideoque.* Abbas Sic.

CASVS. Quidam P. nomine, quandam summam pecuniæ mutuauit quibusdam hominibus, recipiendo ab eis quasdam possessiones & redditus in pignore: præstito iuramento ab eis, quòd ipsi Petro super illis nullum grauamen inferrent, donec sibi pecuniam soluerent, antequam de possessionibus, & redditibus illis sortem suam deduxerit, cœperunt illum coram Archiepiscopo molestare, ita quòd per Archiepiscopum dictus P. fuit excōmunicatus: vnde suspensus conquestus fuit D. Papæ, & ipse mandat eidem Archiepiscopo, & eius coniudicibus, quatenus recepta sufficienti cautione ab ipso P. quòd eorum debeat stare mandato, ipsum absoluant, postmodum compellant creditores, si est ita, vt possessiones, & redditus prædictos eidem P. restituant, quia contra iuramentum suum venerunt, nec sibi molestiam inferant, vel grauamen, donec pecunia fuerit restituta, sicut iurauerunt, compellant dictum P. vt quicquid recepit vltra sortem, deductis expensis restituat eis: quod si non fecerit, excommunicent illum. Nota, quòd sufficiens cautio peti debet ab eo, qui vult parere mandato Ecclesiæ. Item iuramentum semper seruandum est, etiam factum super vsuris soluendis, licèt promissio vsurarum non valeat. Item creditor nihil vltra sortem petere potest: expensas tamen, quas fecit circa pignora potest deducere.

g ¶ *Deductis expensis.*] Nullus casus est, qui hoc genus deductionis impediat *ff. fami. erc. fundus. quis nisi in decimis.* ĩ. *de deci. cum homines.* & *c. tua nobis.* quando in decimis expensæ sunt deducendæ. legitur ĩ. *de deci. pastoralis* hoc solum computatur in fructu, quod superest deductis expensis. vt in l. prędicta, fundus. de illis dicitur ĩ. *de resti. spol. grauis.*

h ¶ *Adstrinxisti.*] Quia non restituebat possessionem, sed dixit hic, quod tacuit odio vsurarum.

i ¶ *Sufficienti cautione*] Nomine cautionis simplex promissio intelligitur. *C. de Ver. sig. sancimus. de consecr. dist.* 4. *prima.* si autem dicatur idonea, vel sufficiens, vt hic, intelligitur de pignoratitia, vel fideiussoria. *ff. mandati. si mandato Titij §. Vlt.* & *ff. de fideicom. lib. l.* 4. *§. adsici.*

k ¶ *Mandato.*] Hic remittitur ad excommunicatorem: quia non appellauerat, sed simpliciter denunciauerat Papæ, & etiam caue, quia erat excommunicatus pro contumacia.

l ¶ *Pecunia persoluatur.*] Scilicet sors sua quam dedit: vel donec de ipsis fructibus fuerit satisfactum: quia in sortem sunt computandi.

a Idem servatur in abbis confirmatione, consecratione, vel pallium à Papa recipiūt. Ioann. And.
† Aliàs: nec soluat.
† Aliàs ita: & hæc sancta Dei Euangelia.
b Ego tamē in Vetustis exemplaribus reperto, non obed Verdetur palea.
† Cap. 1. eo. tit. in 1. cō. pil. Et vide Abbatem in c. legebatur. & in c. cum in Ecclesijs, suprà de maio. & obedi.
† Cap. 2. eo. tit. in 1. cō. pil. & post concil. Lateranen. sub Alex. iij. pa. 16. c. 4. Et de materia, & intellectu vide Bald. ca. 41. suprà eo. & And. Siculum in repe. l. cum acutissimi. C. de fideic. Cumar. in c. quāuis in 2. p. relectio nis. §. 3.
† Cap. 1. eo. tit. in 1. co. Et de eod. lectu. Vide Ferdinandū Vasquium l. 1. de succes. sio. creatione § 10. & Cova. in c. quamuis in 1. p. relectionis §. 4.
† Vide l. 1. cū notis. C. de fruct. & lit. expen.
† De hoc articulo vide, quæ diss. l. 3. comment. in Dire. inquis. Schol.
† In G. Barbosa ita: sic ita est, per censuram ecclesiasticam cogatis.
c De materia huius. gl. vide B. Th. 2. 2. q. 78. ar. 3. & D. Sotum l. 6. de iusti. & iu. q. 1. art. 4. & 5. Et hac tractatur de Vsurariis tenentur pecunia est ex proprio restitui. Vbi addam.
d Hæc gl. nō est Bernar. dī, nec est in antiquis co.
e Neque hæc gl. Bernar. di est, nec habetur in antiquis.

tandi. j. de Vsur. c. 1. & 2. C. de pigno. act. l. 1. & 2. sed in casu isto propterea quòd iurauerunt nullum super possessionibus illis grauamen inferre, donec creditori fuerit satisfactum, tenentur timore iuramenti pecuniam restituere creditori. Vt supra c. prox. & postea repetere possunt, quicquid percepit creditor vltra sortem, tanquam indebitum.

a ¶Pecuniam.] scilicet totum, partem enim recipere non tenetur. ff. de Vsur. tutor. §. Lucumon. & de actio. emp. Iulianus. §. offerri. & hoc est verum, si debitorem totum confitetur alias secus. & sic intelligitur. l. ff. si cer. peta. quidam existimauerunt.

¶Glossa sequens obycit, ponit opin. & tres soluciones.

b ¶Ad restituendum.] Sed videtur, quòd isti debitores deberent cadere a iure suo, quia dixerunt sibi ius. ff. quod met. caus. extat edictum. arg. Cod. Vnde Vi. si quis in tantam. 16. q. 6. placuit. Dicunt quidam, quòd in causis ecclesiasticis rigor iuris non seruatur. supra de dolo. & contu. c. 1. & supra de iudi. dilectis. arg. Vel non fuit actum ad hoc. ff. si quis cau. l. 1. resp. 2. in fi. supra de ordi. cognit. cum dilectus. & infra de excep. c. 1. & quia auctoritate iudicis hoc fecerunt [b]. Vel aliter nihil pertinet ad Papam de possessione, nisi quantùm ad prohibitionem vsurarum, & periurij, & ideo propter iuramentum præcipit possessiones restituendas ratione peccati. j. de iudi. nouit Bernard.

Cùm autem ei pecuniam [a], sicut iurauerunt, persoluerint: vos ipsum ad restituendum [b] quicquid deductis expensis (vltra sortem recepisse constiterit, inducere studeatis: etsi commonitus non fecerit, in eandem excommunicationis sententiam reducatis eundem.

¶Idem Senonen. Archiepiscopo.

¶*Si iuramentum per metum extortum seruari potest sine interitu salutis æternæ, seruandum est: Ecclesia tamen Romana consueuit à tali iuramento absoluere.*

CAP. VIII.

Si † verò aliquis quenquam grauissimo metu sub religione iuramenti [c], suum ius refutare coëgerit, ipsúmque sibi retinuerit, quia nos consulere voluisti, an alter eorum, vel neuter id habere debeat: Tibi duximus respondendum, quòd non est tutum, quemlibet contra iuramentum suum venire, nisi tale sit, quod seruatum vergat in interitum salutis æternæ [d]: nec nos alicui dare materiam volumus veniendi contra iuramentum proprium [e]: ne auctores periurij [f] videamur. Verùm aliquando in Romana Ecclesia à pluribus prædecessoribus nostris factū est recolitur, quòd Clerici, qui coacti ministerium Ecclesiæ abiurârunt, de iuramēto absolutionis beneficium meruerunt [g]: & ad coercendam iniquitatem eorum, qui Ecclesiasticos viros ad præstādum illud compulerant, permissi sunt [h] in eadem Ecclesia ministrare †.

¶Idem Sardiniensibus † Episcopis.

¶*Monachi, qui pro debito monasterij iurant stare in obstagio, & fideiussores, qui iurauerunt creditorem indemnem seruare, iuramenta seruare coguntur.*

CAP. IX.

Ex † rescripto, quod nobis est præsentatum, innotuit, Abbatem Tremeñ. cū Petro super summa octo millium solidorum, taliter conuenisse: *& infrà.* ¶Super hæc prædictus Abbas quosdam ex Monachis obsides [i] dedit, qui de obseruāda conuentione iurauerūt, vt si ipsi deficerent, alij monachi loco eorum in obstagio ponerentur. Insuper

Si vero aliquis quenquam grauissimo metu.] Communis diuisio. Secunda ibi, *Duximus tibi.* Abbas Siculus.

CASVS. Aliquis per metum grauissimum compulsus fuit renunciare beneficium suum iuramento interposito de eodem vlteriùs non repetendo: & sic ille compulsor retinuit sibi beneficium illud, quæritur, quis illorum debeat beneficium illud habere, an neuter? Respondet Papa, quòd non est tutum alicui venire cōtra iuramentum suum, nisi illud tale sit, quod seruari possit sine periculo animæ? Papa non vult alicui dare materiam contra iuramentum suum veniendi, ne auctor periurij videatur: tamen in Romana ecclesia pluribus Romanis Pont. factum est, quòd clerici qui coacti beneficium suum abiurarūt, de iuramento beneficium absolutionis meruerunt: & ad coercendam iniquitatem illorum, qui illos iurare compulerant, permissi sunt eadem beneficia obtinere. Nota, quòd iuramentum semper est seruādum, dummodo in obseruatione ipsius periculum animæ non vergat. Item nec Papa, nec etiam alius debet esse auctor periurij, nec dare alicui materiam peierandi; Item à tali iuramento per metum præstito quis absoluitur, si petat, & constiterit, quòd taliter iurauerit: aliàs non absolueretur.

c ¶Iuramenti.] Scilicet de non repetendo vlteriùs ipsum beneficium: & sic plana est responsio domini Papæ.

¶*Gloss. seq. recitetur per quæstio quid de temporali.*

d ¶*Salutis æternæ.*] Idem est etiam si temporalis. 22. q. 4. *c. innocens. §. Vlt. Ver. quisquis ergo. in fi.* hoc intellige, si directè vergat in interitum: quoniam si occasionaliter, seruandum est, putà si aliquis vltramontanus, siue Gallicus iurat se moraturum Romæ in Augusto, occasione talis iuramenti posset vita temporalis adimi, si tunc Romæ moraretur. Idem est, si in deteriorem exitum vergat. 22. q. 4. *si aliquid. j. eo. cum quidam.* Alt.

¶*Gloss. sequens arguit, alle. 2. iura, in contrarium alle. 3. ponit duas opi. soluit & remittit.*

e ¶*Iuramentum proprium.*] Agit. ex hoc loco, quòd iuramentū metu extortum seruandum est, & obligat: & qui illud non seruat periurus est, dummodo seruari possit sine periculo animæ. j. *quod. met. cau. ad audientiam. & 22. q. 4. si aliquid.* Arg. contra. j. *quod met. cau. perlatum. & c. abbas. 15. q. 6. auctoritatem.* Basianus, & Tanc. distinc, quòd iuramentum metu extortum neminem obligat ex eo, quòd dicit lex: quod metus caus. factum est, ratum non habeo *ff. quod metus causa l. 1.* Azo. & alij quidam dicunt hic, quòd si is, qui iurat habet animum obligandi se, siue adimplendi, obligatur: si non habet, non obligatur *arg. j. de bap. & eius effectu maiores. §. item quæritur.* Communior est opinio & verior, quòd iuramentum metu extortum est obligatorium, quia voluntarium. 15. q. 1. *merito.* dummodo sit tale iuramentum, quòd sine interitu salutis æternæ seruari possit, vt hic dicit expressè: quod si esset, nullus propter quemcunque metum iurare debet quia potius debet quælibet mala pati, quàm malo cōsentire. 32. q. 5. *ita ne.* & *supra quod met. cau. sacris.* & tale iuramentum quidam appellant assertorium [d]. Alia dicuntur promissoria, quæ etiam non obligant, vt dicunt, si talis sit metus, qui posset cadere in constantem virum. de hoc pleniùs dictum est *supra de his, quæ vi, metúsue cau. fi. l.* Abbas.

f ¶*Ne auctores periurij.*] Simile dicit imperator *C. si aduer. Ven. l. 1.* immò si negligēter ea, quæ malè vsurpantur, omittimus, excessus viam aliis aperimus. 93. *d. peruenit.* & 35. q. 9. *laci. ff. de pact. dotalibus. conuenire.* & *ff. de pact. si unus §. pacta & arg. C. de in dict. vidui. & tollend. l. 1. in fi.* Vincentius.

g ¶*Meruerunt.*] De facto ad maiorem cautelam, secundùm illos qui dicunt, quòd tale iuramentum non obligat. Secundùm nostram opinionem dicas, meruerunt in veritate, cùm essent obligati, & possent sine periculo animæ seruare.

h ¶*Permissi sunt.*] Arg. est hic: *in alterius odium cum altero dispensandum. arg. 3. q. 5. de accusatoribus & 6. q. 3. denique, & 79. d. si quis Papa.* & 6. q. 1 *si quis cum militibus in fi.* & hoc facit expressè pro nostra opinione. Bern.

Ex rescripto.] Communis diuisio. Secunda ibi, *Ideoque.*

CASVS Quidā Abbas pro vtilitate monasterij certā quātitatem pecuniæ accepit mutuo à quodā P. & conuentum fuit inter eos, vt certis loco, & tempore solueretur dicta pecunia per Abbatem dicto P. & pro hac conuentione obseruanda quosdam ex suis monachis obsides dedit, qui de obseruanda conuentione iurauerūt. Itē promisit dictus Abbas, quòd si illi monachi dati pro obsidib. aliquo casu deficerēt, alios in eorū loco surrogaret: insuper si fidē monachi nō obseruarent. Abbas dedit fideiussores quendam nobilē virū, & eius vxorē, qui sub iureiurando etiam se obligauerunt: denique omnibus deficientib. in dicta conuētione obseruanda, iste P. creditor conquestus est Papæ: qui mandauit, vt habetur in littera, in *Ver. ideoque mandamus.* Abb. Sic. No. monachos obsides dari posse. Item iuramentum semper seruādum esse dummodo sine periculo animæ possit seruari. Itē propter debitum alicuius potest eius terra interdici.

¶*Glo. sequens obycit, & contra ob. alleg. & dupliciter soluit.*

i ¶*Obsides dedit.*] Voluntate illorum, aliàs detineri non possunt. Sed qualiter liberi homines obsides erunt, contra illa iura. *C. quæ res pig. ob. in pos. que filios.* & *j. de pig. c. 1. C. de ac. & oblig. cum alienum.* & in *Auth. Vt nulli iudi. §. quia verò. coll. 9.* vbi dicitur, quòd creditores per filios debitorum in pignore recipiunt, cadūt à credito, & aliam tantam quantitatem debitori persoluere debēt, & verberibus subiici. Sed contra, canon docet obsides dandos. 23. q. 8. *Vt pridem. & ff. qui test. fa. poss. obsides. & ff. de iur. fi. deinust.* Respondeo, non tenet obligatio in libero homine, vt ius constituatur in eo tanquam in pignore: nec tenet alienatio, nisi in casu *C. de pa. qui fil. dist. l. 2.* nam cum teneat ibi venditio, multò fortiùs pignoris obligatio, sed detinetur liber homo qualitercunque, vt fiat quod cōuenit, vt hic factum narrat. Vel non potest obli-

a Neque hæc singula est Bernardi. vbi habetur de Vsur. tutor. §. Lucumon. antiquus.

†Cap. 4. eo. t. in 1. cōp. & post coc. p. 17. cap. 1. sub e. ad tridentinam supra de eo. quod me. cau.

b Hæc opin. gl. reprobatur: quia auctoritas iudicis non excusatur. l. iuste possideri. & ibi Bart. ff. de acq. possess.

e Adde Bar. in l. cùm cō fiscaris. C. de reno. dona.

†Hanc colliges valere renunciationem beneficij metu factam, de quo v. Imolam in c. ad aures, j. quod metus causa, & Abbatem in c. 2. §. 1. de restit. spol.

d Iuramētū assertoriū, quod dicatur, & cur promissorium speciei, latè prosequitur Dominicus Sotus lib. 8. de iust. & iu. re. q. 1. ar. 7. §. etiam D. Tho. 2. 2. q. 89. ar. 7.

†Sardin. & Turbitan. Episcopis.

†Cap. 5. eo. t. in 1. cōp. Et post c. Later. sub Alex. iij. p. 17. cap. 3. Vide Romanum in l. sciendum. ff. de ver. oblig. Gulielmum Benedictum in c. Raynutius p. 1. verbo, testamentum. 3. j. de test.

gari pro pecunia, sed pro pacto secundæ pacis, vel consimili. § de arb. c. exposita.

a ¶ Monachos.] Nomine monasterij, cuius nomine cōtracta fuit obligatio, & ideo compelli debent, vt eam seruent, sicut tenetur, i. cod. ad nostram. cu, in ipsius vtilitatem pecunia processerit.

¶ Glo. seq. obiicit, & triplicit. soluit.

† Abbas. G. abbas, N.

b ¶ Et vxorē.] Sed quare mandat Papa mulierem istam puniri, cum iuuetur auxilio Velleiani. ff. ad Velleia. l. i. & C. ad Velleia. l. & l. quamuis, potest dici, quod non punietur, si excipiat, quod non potuit fideiubere: vel ipsa fortasse renunciauit beneficio dictarum legum vel potest aliter dici, etiamsi non renunciauit, quod punietur propter iuramentum, quod seruari potest sine periculo animæ. supra c. prox. & infra eod. tit. cap. cùm contingat. Bern.

† G.

a Adde quod mulier renuncians Velleiano possit pro debitis incarcerari per Bart. in l. sub conditione. ff. de test. tutel.

† G.

c ¶ Inhibeatis.] Cum ipsi iurauerint eandem conuentionem facere observari, compellendi sunt ad hoc, si per eos steterit, quominus obseruetur: alioquin si dabunt operam, quam possunt ad ipsam obseruandam, non inciderēt in periurium: quia hoc solum videntur iurasse se facturos, & curaturos: quia simpliciter factum alterius iurare non poterant, nec promittere. ff. de verb. obliga. stipulatio ista in princip. & Institut. de inutil. stipu. §. si quis alium b. & arg. 31. qu. Vlt. c. Vlt.

† Cap. 7. e. tit. in 1. cōpilatione. Et post concil. Laterā. sub Alexād. eg. p. 17. c. 5. Et de intellectu, v. Corsetum sing. 93. littera E. verbo. Emphyteuta.

b Sequitur daturum facturū. Sed quid si sponderit, non obligat: Verbum si spondeat Titiū quinque aureos daturū. Ioan. And.

si fidem dicti Monachi non seruarent, Abbas dedit eidem, V. † & eius vxorem fideiussores: qui similiter fidem præstitisse dicuntur. ¶ Ideo ; mandamus, quatenus tam Abbatem, quàm Monachos a, quàm V. † & vxorem b ipsius monere curetis, vt sicut iurarunt, eandem conuentionē faciant adimpleri, alioquin Abbati, & Monachis ingressum interdicatis Ecclesiæ: & in terra præfati V. † & vxoris eiusdem, vsq; ad dignam satisfactionem, inhibeatis c diuina officia celebrari.

¶ Idem Londoñ & Vigorieñ. Epis.

¶ *Periurus est, & ab Ecclesia remouendus, qui non necessitate, sed voluntate venit contra iustum iuramentum.*

CAP. X.

Querelam † R. Canonici Linconieñ. accepimus, quòd cum V. Clericus ei duos bisontios nomine Ecclesiæ de statera se annuatim soluturum, interposito sacramento firmásset per biennium d ab huiusmodi pensionis solutione cessauit. ¶ Quoniam igitur non merentur Ecclesias regere, qui sunt crimine periurij e irretiti: Mandamus, quatenus si vobis constiterit memoratum V. contra iuramentum suum non necessitate f, sed voluntate, ab eiusdem pensionis solutione cessasse †, ipsum à præscripta Ecclesia remouentes g, eam prælato R. restituere minimè differatis.

Lucius iij. Noruiceñ. Episcopo.

¶ *Si præsentatus iurat præsentanti de antiquo censu augendo, postea contrarium iurat instituenti, valet secundum, & non primum, tamen ab Ecclesia remouetur.*

CAP. XI.

Tva † nos duxit fraternitas consulendos, cui standum sit iuramento, cùm clericos Religiosi iurisiurandi religione constringunt ad maiorem solito pensionem soluendam; vel præstandum aliquid beneficij præter solitam pensionem: cùm autem instituuntur ab Episcopis, iurant, quod antiquam pēsionem, & solitam non augebunt. ¶ Tuæ igitur consultationi breuiter † respondemus, quòd cùm posterius iuramentum ratione, & Lateranensis † concilij auctoritate iuuetur, primo præiudicat h, quod de cupiditate processit. Cæterùm iustum est, vt Clerici pro periurio i, quod vitare nō possunt, ab Ecclesiis perpetuò excludantur.

Querelam.] Prima pars ponit impetrantis querelam. Secunda dat iudicis ibi, Quoniam, &c. Abbas Siculus.

Casvs. Gulielmus Clericus promisit iuramento interposito R. clerico Linconieñ. se soluturum annuatim ipsi R. duos Bisantios nomine Ecclesiæ de statera, & per biennium in solutione pensionis cessauit, propter quod dictus R. conquestus fuit D. Papæ. Super hoc scribit Papa iudicibus dicens, quòd non merentur Ecclesias regere, qui sunt crimine periurij irretiti: vnde mandat Papa, quatenus si constiterit dictum G. contra iuramentū suum cessasse in solutione pensionis, non necessitate, sed voluntate, ab ipsa Ecclesia ipsum remoueant, & eam prælato R. restituant. Nota, quod periuri Ecclesias regere non debent. Item cū aliquis cessat in solutione census per biennium, amittit rei detentionem, & res domino restituitur. Item necessitas excusat à periurio.

d ¶ Per biennium.] Propter hoc solum priuari debuit, etiamsi nō iurasset 10. q. 2. hoc ius. & §. qui rem. & j. de loco. c. pen. & Vlt. & ff. loca. quaro. § inter locatorem.

e ¶ Periurij irretiti.] Sunt enim infames. 6. q. 1. infames. & c. quicunque. & 22. q. 5. si quis conuictus. & argu. C. de transact. si quis maior. & infamibus portæ dignitatis patere non debent. Cod. de dignita. l. 2. lib. 12. & Cod. de infam. l. Vnica. lib. 10. & infra de excess. præla. inter dilectos. nec ampliùs ad testimonium admittuntur. 6. q. 1. quicunque. & 22. q. 5. paruuli. & suprà de testib. testimonium.

¶ Glo. seq. not. alleg. primò tria iura, secundo tres rationes.

f ¶ Non necessitate.] Nota, q. necessitas excusat à periurio. 15. q. 8. si nulla. j. eo. breui. & 50. d. presbyteros. quia necessitas e legem non habet de consecra. dist. 1. sicut & suprà de consue. quanto. j. de pign. significante. & de conse. dist. 5. discipulos. & j. de fur. si quis per necessitatem. & iura subueniunt necessitate impeditis. ff. ex quibus cau. ma. non est. ff. loca. cùm plures. § Vestimenta. & ff. si quis cau. l. 2. §. 2. & non dicitur deierare, qui ex iusta causa defert iuramentum. ff. qui satisd. cog. l. Vlt. ergo si iste voluntate cessauit, merito priuari debet, cum sit infamis secundum canones vt dictum in prox. not.

¶ Glossa sequens obiicit & soluit.

c De deffi. culrate. not. j. eo. breui. in 1. gl. Io. And.

g ¶ Remouentes.] Sed videtur, quòd iste non deberet remoueri: quia ciuiliter agebatur, de pensione videlicet: vnde etiam probato crimine ciuiliter deponi nō debet. infra de accu. super his. & c. in quisitionis. 1. responso nec amittere Ecclesiam. Arg. cōtra. j. de ord. cog. c. 1. sed hæc forte haberent locum, si iste prælatus esset, & ageretur contra eum ciuiliter: sed ipse erat conductor, siue vicarius, qui certam debebat domino reddere pensionem: vnde probato qualitercunque eū fraudē commisisse, res est ei auferenda. ff. de lege commiss. l. lege d. & in modum quasi deuotionis fuit hæc querela. & de hoc agebatur, vt ecclesia priuaretur: & qui debitum nō soluit, ad quod iuramento est adstrictus, beneficio suo priuatur. infra de fideiuss. peruenit. sic & iste priuari debet Ecclesia, cum quia per biennium canonem nō soluit, tum quia periurus est voluntate, non necessitate.

† cessaret.

d Si fundū vendo, & trado, ut quod pretio infra terminum mandatum, si fundus sit emptus: pretio nō pacto ipso iure fundus reuertatur, aliquid pretium perceperit ex ea re emptor, refundatur. Ioa. And.

Tva nos.] Commune diuisio. Secunda ibi. Tuæ igitur. Abb. Siculus.

Casvs. Monachi, seu viri religiosi habēt aliquando præsentationem in Ecclesiis, à quibus certam percipiunt pensionē: cùm ipsi eligunt clericos ad easdem Ecclesias, constringunt eos iuramēto, ad maiorem pensionem solito persoluendam, vel præstandum aliquid præter solitam pensionem: cùm verò episcopi eos insti tuunt, iurant, quòd pensionem annuam non augebunt: quæritur hîc, quòd iuramentum sit seruandum? Respōdet Papa, quòd posterius iuramentum ratione, & auctoritate Lateraū. concilij iuuatur: & ideo primo præiudicat, quod de cupiditate processit: verumtamen iustum est, vt clerici illi pro periurio, quod vitare non possunt, ab Ecclesiis perpetuo remoueantur. Nota, quòd pensio annua augeri non debet. Item si quis duo fecit iuramenta, quod maiori iuuatur ratione, est obseruandum. Item temerarium iuramentum repellitur ab Ecclesia.

† Cap. 1. eo. tit. in 1. cōpilation. Et de intellectu, v. Ferdinandum Vasquium l. 1. de successionum creatio. §. 18.

† taliter.

† Concil. Latera. sub Alex. eg. c. 7. §. prohibemus, habes j. de censib. ca. prohibemus.

¶ Dua sunt hic gloss. quarum qualibet dupliciter ostendit suo textus locutionem impropriam.

h ¶ Primo præiudicat.] Neutrum tamen obseruabit, quia de Ecclesia remouetur: & licèt secundum non fecisset, primum seruari non debet contrarium iuri. j. de censi. prohibemus. & c. graui. & c. cùm clerici.

i ¶ Pro periurio.] Id est, temerario iuramento, non enim habuit iustitiam secum, & alia e quæ debent in iuramento interuenire. 22. q. 2. animaduertendum. & q. 4. in malis. sicut enim in iuramento excepto debet esse ius superioris j. eo. Venientes. & c. ad nostram 2. & ff. ad municip. imperatores. & in constit. Frederici de feu. c. Vlt. multò fortius ius canonicum intelligitur esse saluū in ipso iuramento. j. e. Venient. arg. & c. ad nostram 2. arg. suprà de constit. quia in Ecclesiarum. & ff. de pact. iurisgentium. § generaliter si verò quis falsum iurat ignoranter, credens verum esse, quod iurat, nullum est peccatum. 22. q. 2. homines falsum iurant. In primo exemplo periurium est transgressio iuramenti: quod si licitum est, peccat mortaliter transgrediendo. j. e. si verò. & c. querelam. si est illicitū, ita vt eius obseruatio vergat in dispendiū salutis æternæ, nō peccat cōtrauenīēdo f, sed peccauit iurando. 22. q. 4. c. 1. & 2. & 3. Itē periuriū q̄nque dicitur indiscretum iuramentū: istud ex deliberatione, vel proposito factū, mortale peccatum est. j. eo. sicut ex litteris. 22. q. 4. Vlt. sacramento. Si verò quis iurat iocosa leuitate, vel incautè veniale est peccatum. 25. d. c. Vnum orarium. § criminis, alias, ea de hom.

e Qua debent in iuramento interuenire, seu quales comites habeat, trad. S. Thomas. 12. p. 89. ar. 5. & Sotus l. 8. de iust. & iure q. 1. ar. 3.

f Et sic non est perplexus. Ioan. And.

Additio. Vnde versus: Si iurare cum licitum Vis dicere, cerno, Quis, cui, quid, per quod, ad quid, qui, quomodo, quando.

Cùm

Cum quidam.] Sunt duo dicta, quæ per se patent vt in rubro. Secundum ibi, *Illi vero.* Ab. S cuius.

CASVS. Quidam Episcopi de Sidonia receperunt a quibusdam creditoribus quandam pecuniæ quantitatem, & iurauerunt illam ad certum terminum persoluere: quod facere contempserunt: quæritur, quid in istis Episcopis faciendum, pro eo quod contra iuramentum venerunt? Respondet Papa, quòd in ipsos tantò grauiùs est vindicandum, quanto maiori dignitate præcellunt, & quia eorum exemplo alij ad similia prouocantur. ¶Glo. seq. all. pro concor. 6. cano. & duas decre. pro contrario 4. cano. & duas leges, & soluit.

a ¶*Dignitate*] Sic patet a, quòd dignitas delinquentis aggrauat peccatum. 40. d. *homo Christianus.* & 11. q. 3. *præcipuè.* & 50. dist. *quia sanctitas tua.* & 17. d. *nullus fas.* 12. q. 5. q. *Veneris* 25. q. 1. *nullis* &c. & ¶. de *hære.* *excommunicamus* §. *credentes.* & ¶ de *homi. sicut dignum.* *Excessus.* Arg. contra 2. q. 1. *quia contra pacem.* & 27. q. 4. *nullum clericorum.* & 15. d. *ante omnia.* 45 d. *cum beatus.* & ff de pæ. *aut facta* §. *persona.* S. Leo contrarietas ista ita debet intelligi: nam in quantitate contemptus, meritur Deus quantitatem reatus: quantum enim infringitur iust s, tantùm amat. 7. q. 1. *aduersitas.* §. *cum vero.* ergo à simili quantum contemnit, tantùm peccat. arg. 11. q. 3. §. *cum ergo.* in fi. Quanto verò quis maior est, siue in maiori dignitate, tantò magis præsumitur peccare, & contemnere. vnde quod dicitur, dignitas delinquentis aggrauat peccatum, melius diceretur, aggrauat peccatum: quia præsumitur, quòd plus contemnat, vnde ratione præsumptionis tantùm maior pœnitentia illi imponitur, quia ecclesia nescit conscientiam illius: tamen potest esse, quòd plus contemnere aliquis rusticus, quam magnus prælatus, vnde O uid. *Peius adulterio turpis adulter obest.* & sic intellige primam rubricam. In pecuniaria pœna plus puniuntur maiores quàm minores, nobiles quàm ignobiles. in pœnis corporalibus sæpe puniuntur minores, & parcitur maioribus. 35. d. *ante omnia.* & sic intelliguntur contraria.

Marginalia: † Cap. 12. extra com. ¶ *Et quia sunt refecti ... pæna ... ur.* § *Sententiam consil.* 151. *incip. prælens concilio.* a *De materia barum glossa*, §. la. *ie per Andream Tiratellum tract. de pœnit. temperan. ac remiss. causa 31. adde Simam C. ... cith. Inst. tit. 46. & Conradum Brunii lib. 3. de sedit. cap. 4.* † *Vide Soci lib. 8. de iust. & iure. q. 1. art. 7.* † *Cap. 3. eo. tit. in 1. cop. Vide Romanum. sing. 314. incip. Volo commentar. & Decium, & Caepollam in l. quicquid calore ff. de reg. iur.*

¶ Vrbanus iij. Archiepiscopo Pisan.

¶ *Episcopi de periurio grauius, quàm alij sunt puniendi. Hoc dicit.*

CAP. XII.

Cum † quidam: *& infrà.* Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd in Episcopos, qui suum transgressi sunt iuramentum, est tantò grauiùs vindicandum, quantò maiori præeminent dignitate a, & eorum exemplo faciliùs alij poterunt ad similia prouocari.

¶ *Illicitum est iuramentum de non præbendo subsidium coniuncto h. d.*

¶ Illi † verò, qui iurant non loqui patri, vel matri, sorori, vel fratri, aut eius humanitatis subsidium non exhibere: absoluendi b sunt ab illius obseruantia iuramenti, cùm illicitum sit, & contrarium rationi: iniuncta tamen eis, de hoc quod malè iurauerant, pœnitentia c competenti.

¶ Idem.

¶ *Non valet iuramentum Monachi claustrum abiurantis: & ibi de hoc grauis pœnitentia imponitur.*

CAP. XIII.

Sicut † ex litteris tuæ discretionis cognouimus: R. Prior monasterij tui, iracundiæ calore succensus, iuramento firmauit, quòd in claustro eiusdem monasterij, quo se vinculo professionis adstrinxit, non esset cum G. Monacho vlteriùs moraturus d: *& infrà.* ¶ Respondemus, quòd non licuit Monacho suprà dicto temerarium † e iuramentum facere, maximè cùm si dein professionis frangeret f, & stabilitatis suæ propositum euacuaret. ¶ Ideò vt circa eum tua soli itudo prouideat, quòd talis ei pœnitentia iniungatur, vt alius quilibet exemplo eius deterritus, simile aliquid facere pertimescat g: ipse verò in claustro, quòd licitè abiurare non potuit, cùm stabilitate perpetua, suam pœnitentiam h exequatur.

¶ Clemens iij.

¶ *Vasallus qui iurauit Prælato, successoribus iurare non cogitur.*

CAP. XIV.

Veritatis † amica simplicitas i: *& infrà.* ¶ Respondemus, vt hæredes tui, qui nobis, vel alicui successorum nostrorum iurauerunt, alius iurare minimè compellantur k: catholicis tamen successoribus nostris, qui pro tempore fuerint, & homagij †, & fidelitatis puritatem nihilominus ac si iurassent, omni tempore teneantur absque tergiuersatione aliqua fideliter obseruare.

Cælestinus iij.

¶ *A iuram. nto per metum extorto Ecclesia solet absoluere: & eius transgressores vt peccantes mortaliter non puniuntur.*

¶ Illi verò. Quidam iurauerunt non loqui patri, vel matri, sorori, vel fratri, nec aliquod subsidium impertiri eisdem. Dicitur, quòd isti ab isto illicito iuramento sunt absoluendi iniuncta eis pœnitentia, pro eo quod malè iurarunt. Nota quòd plus debet puniri maiores, quàm minores. Item factum maiorum trahitur à minoribus in exemplum. Item iuramentum illicitum nó obligat, & ad cautelam à tali iuramento quis absoluitur.

b ¶ *Absoluendi.*] Ad cautelā sic 22. q. 1. *inter cætera* cū iuramētū nō sit vinculū iniquitatis, vt ibi, & ¶ eo *quanto.* & c Quintauallis.

c ¶ *Pœnitentia.*] Vnius anni 22. q. 4. *qui sacramenta.*

Sicut ex litteris.] Cōtinuatio. Secūda ibi, *Respondemus.* Abbas.

CASVS. Prior cuiusdam monasterij iracundiæ calore commotus iurauit, quòd in claustro eiusdem monasterij, in quo professionem fecit de cætero cum G. monacho nō moraretur: Abbas suus dubitauit super hoc, consuluit Papam. Et ipse respondit, quòd non licuit illi monacho temerarium facere iuramentum contra fidem suæ professionis, & suæ stabilitatis propositum. Vnde mandat eidem Abbati, vt talem pœnitentiam sibi iniungat, quod alij illius exemplo deterriti similia pertimescant, & in claustro, quòd abiurare non potuit, stabilitate perpetua suam pœnitentiam agat. Nota, quòd temerarium iuramentum non est seruandum. Item iuramentum contra professionem, & stabilitatem promissum, non tenet. Item pœna vnius debet esse metus multorum.

d ¶ *Moraturus.*] Vbi verò se deuouit, semper debet manere. 16. q. 1. *qui vero.* & ideo malè iurauit.

e ¶ *Temerarium.*] Immo nec licitum, sine licentia superioris. 12. q. 1. *non dicatis.* 20. q. 4. *monachis.* §. *de iur. ca. lum* ca. 1. in fin. & ¶. de *postu.* ca. *parte.* & 16. q. 1. *monachi.* Et clericus 7. non debet abiurare ecclesiam sine licentia superioris. *infra de renunciatione. admonet.* & *infrà de regu. licet.*

f ¶ *Frangeret.*] Seruando iuramentum.

g ¶ *Pertimescat*] Quia pœna vnius debet esse metus aliorum. 2. q. 7. *quapropter.* C. ad l. *Iul.* vel 1. & ff. *de pæ.* l. *capitalium.* §. *famosos.* & *suprà. de transac.* c. 1. *in fin.*

h ¶ *Pœnitentiam.*] De illicito, & temerario iuramento pœnitentia debet imponi. *sup. c. prox.* & contra tale iuramentum salubrius venien dum est 13. *dist. cap.* 2. & 22. q. 4. *per totum.*

Veritatis amica.] Ista prima decisa consultatio. In secunda restituitur ibi. *Respondemus.* Abbas.

CASVS. b Clemens Papa iij indulsit Guilielmo Reg. Siciliæ, vt ipse non teneretur sibi præstare iuramentum fidelitatis pro regno Siciliæ, ita tamen quòd ex hoc non fieret sibi, vel successoribus suis præiudicium, quò minus hæredes sui sibi, & successoribus suis fidelitatem facere tenerentur super ista indulgentia quæ mota fuit in præsentia regis, verum singuli hæredes regis singulis successoribus Clementis præstare deberent fidelitatem, maiores quidem Cardinales qui erát ibi legati Apostolicæ sedis, illam indulgentiam sic fuerunt interpretati quòd hæredes ipsius Regis tenebantur iurare fidelitatem D. Pa. & Clementi, & successoribus suis quo præstito ipsi postmodū iurare minimè cōpellantur: illam dū consultus fuit Papa super illa interpretatione, & ipse respōdet quòd non vult recedere ab illa interpretatione, nam hæredes sui, postquā sic iurauerunt, successoribus iurare nō cōpellantur si tenentur eis seruare fidelitatem, ac si iurassent. Hæc forma iurādi habuisti. ¶ *eod. ego N.* & colligitur ex antiqua decr. B. r. N. ego iuramentum fidelitatis transit ad successores: quia hoc actum fuit expressè. Item licèt vasallus non iuret fidelitatē successoribus, tenetur tamen eis esse fidelis, ac si iurasset.

i ¶ *Simplicitas.*] Fides enim veritatis, verborum adminicula non requirit. C. *Vt ab hæredib.* l. 1. sic ergo commēdatur simplicitas c ¶ *de sum. Trinit.* c. 1. in prin. & 3. q. 9. *pura* & ¶. *de iudi. pastoralis.* Glossa *sequens obijcit & dupliciter soluit.*

k ¶ *Compellantur.*] Sed d contra videtur: libertus ecclesiæ cuilibet successori tenetur professionem facere infra annum. 12. q. 2. *sæpe* & *c. longinquitate*: & feudatarius inuestituram petere debet à domino infra annum: vt in *consue.* *Federicus de feu.* §. *præterea.* Potest dici, quòd hic fuit specialis indulgentia. Vel dicas literam veritas, quòd iurare successoribus potest, si vult. sed non debet compelli, si iurauit sub hac forma: Ego iuro tibi fidelitatem, & plus val. successoribus tuis catholicis. ex quo semel iuratum est sub hac forma, non debet ampliùs iurare, quia istud iuramentum perpetuum est quoad illum, qui iurauit, & ita tenetur successoribus, sicut illi, cui iurauit.

Marginalia: † *Vide S. Th. 2. 2. q. 89. ar. 7. & Sotum lib. 8. de iust. & iure. q. 1. ar. 7. Vbi latissime disseritur, an renunciatione admoneat ne iuramentum obliget.* † Cap. 5. eo. tit. in 2. cōp. *Et de intellectu, & Connarruuiam in c. quamuis in 1. p. rele. §. 5 de pact. lib. 6.* † *Alias itaq. homagij, & fidelitatis puritatem, &c.* b *Hic casus est, & in antiquis exemplaribus reperitur.* c *Quod intelligas, vt not. 16. q. 1. si c. pis.* d *De materia huius glossa, & Bal. dum in l. 1. C. de feu. & in l. 2. Cod. quod agit Paulum de Castro cōs. 65. & 307.*

CAP. XV.

VErùm† in ea quęstione quę quinto loco ponitur, an à sacramenti vinculo absoluantur[a], qui illud inuiti [b] pro vita, & rebus seruandis fecerunt: nihil aliud arbitramur, quàm quod antecessores [c] nostri Romani Pôtifices arbitrati fuisse noscuntur: quia tales à iuramenti nexibus absoluerunt [d]. ¶Cæterùm vt agatur consultiùs, & auferatur materia deierandi†, non eis ita expreſsè dicatur, vt iuramenta non seruent [e]: sed si non ea attêderint, non ob hoc sunt tanquā pro mortali[f] crimine puniendi.

¶Innocentius iij. H.S.&M. ciuibus Venetis.

¶Si is, cuius mandato stare iuraui, aliquid mihi præcipit contra iuramentum per me prius licitè factum, illud seruare non teneor. Hoc dicit inhærendo verbis litteræ.

CAP. XIV.

VEniens † ad præsentiam nostram A. nobis exposuit, quòd † olim cum M. Maurien. † alternatim conuitia inferendo certauit: propter quod cùm graues inimicitias incurrisset, quidam, qui partis vtriusque amatores extiterânt, suggesserunt prædicto A. vt in satisfactione iniuriarum vestro iuraret obedire mandato [g]. Cúmque † idem non crederet se tale quid commisisse, propter quod ei aliquod graue deberet imponi, iuramentúmque† illud sub tali confidentia præstitisset, ipsi sub iuramenti debito præcepistis, vt nunquam curiam Ducis intraret, nisi cùm omnes per edictum ipsius generaliter ad curiam vocarentur: *& infrà.* ¶Verùm quia idem A. qui dicti Ducis est Cōsiliarius, & in iure suo multis Ecclesiis, quarum est Aduocatus, ex promisso tenetur adesse, nequaquam taliter iurauisset, si mandatum illud sibi contrariū præsciuisset [h]: noueritis nos Patriarchæ Graden. mandasse, vt si mandatum priori iuramento licitè facto repugnet [i], ipsum auctoritate nostra denunciet nō seruandum †.

¶Idem magistro Apollinari.

¶Qui iurauit Ecclesiam defendere, & requisitus sine iusta causa recusat, periurus est, nec eum defendit appellatio.

CAP. XVII.

BReui † sciscitatus es quæstione, vtrùm ille, qui iurat alicuius Ecclesiæ seruare, ac pro posse defendere iuramento tenetur, si necessitate imminente super hoc sub iuramenti debito requisitus duxerit appellandum, periurij reatum incurrat. ¶Respondemus, quòd in hoc articulo appellantem à periculo talis appellatio non excusat, immò (nisi difficultas [k] existat propter

VErum in ea.] Prima pars ponit qōnem, & ipsius respōsionē. Secūda responsionis illationem ibi, *Cæterum.* Abb. Siculus. Casus. Quidam iurauerunt inuiti, & compulsi pro vita, & rebus suis seruandis: quærebatur an isti indigeant absolutione, an ipso iure sint absoluti? Rñdet Papa, q nihil dicit hic aliud, quàm antecessores sui dixerint, q taliter iurantes absoluerunt: veruntamen vt auferatur materia peierandi, non est eis dicendum, vt iuramenta non seruent: sed si ea non seruauerint, non sunt propter hoc tamquam pro mortali crimine puniendi tanquā p directo periurio. Not. quòd iuramentum metu extortum est obligatorium, ex quo aliqui à tali absoluuntur. Item si quis tale iuramētum non seruat, debet puniri non tanquam pro directo periurio, & volūtario. Item transgressio huius iuramenti non dicitur simpliciter mortale peccatū. Itē met⁹ iustus pœnā attenuat. Ber.

a ¶*Absoluantur.*] Id est, absolutione indigeant, an ipso iure sint absoluti.

b ¶*Inuiti.*] Per talem, scilicet metū, qui possit cadere in constantem virum. s. *quod met. caus. ad audientiā.* & *ff. quod met. caus. metus autem,* aliàs si spōte iurassent, vel per vanum metum, non absoluerētur à iuramento, immò illud necesse haberent seruare. s. *de resti. spo. accepta.* & *c. solicite.* & *ff. quod met. cau. metum alitem.* quia contra vanum metum non auditur aliquis.

c ¶*Antecessores.*] Scilicet Gelasius, Gregorius, & Vrbanus, 15. q. 6. *alius.* & in *c. nos sanctorum iuratos.* Et Alex. s. *eod. si verò.*

¶*Glossa seq. ponit duas lecturas.*

d ¶*Absoluerunt.*] Quidam exposuerunt de facto: quia ipso iure non tenebantur, si iusto metu iurarunt. Non verò propriè intelligimus, vt dictum est s. *eodem. si vero.* & *suprà quod met. cau. cap.* Abbas.

e ¶*Non seruent.*] Id est, quod ad ea obseruanda non sunt adstricti: quia tenent illa seruare, dummodo sine interitu salutis æternæ seruari possint. s. *eo. si verò.* veruntamen si illa non seruant, non sunt puniendi tanquam pro directo periurio, & ita metus culpam attenuat: si iuramentum non seruant.

f ¶*Mortali.*] Arg. est hic, q iuramentum metu extortum parum obligat. s. *quod metus cau. per latum.* &c. *Abbas* vbi plene de hoc. & s. *de restitu. spo. solicitè,* & hoc dicitur s. *eo. si verò.*

VEniens.] In prima parte ponitur querela impetrantis. In secunda prouisio ibi, *Verùm.* Abbas.

Casus. Quidam Venetus nomine Alanus habuit verba cum M. Maurin. conuitia inter se inferēdo, pp quod ille A. graues inimicitias dicitur incurrisse. Quidā amici vtriusq; partis volentes eos reducere ad concordiam, suggesserunt illi A. vt in satisfactione iniuriarum iuraret stare mandatis H. & S. M. consanguineorum ipsius M. ille non credens se tale quid fecisse, pp quod aliquid graue deberet sibi imponi, iurauit stare mandatis illorum: ipsi p̄ceperunt ei sub debito iuramenti, q nunquam curiā Ducis intraret, nisi qñ omnes generaliter vocarentur. Iste recepto tam iniquo mandato, accessit ad Papam, exponens sibi prædicta, adiiciens q erat consiliarius ducis, & pluribus Ecclesiis, quarū erat aduocatus, iuramēto tenebatur in iure suo adesse, & nullo modo taliter iurasset, si mandatū contrariū sibi p̄sciuisset. Vnde super hoc scribit Papa illis tribus ciuibus Venetiis, dicens q ipse super hoc scribit Patriarchæ Gradeñ. si mandatum illud priori iuramento licitè facto repugnet, ipsum auctoritate Papæ denunciet non seruandū. Nota, q cū aliquis alicui simpliciter iurat, mādatum debet esse idoneum, non iniquum, vt hîc patet: aliàs relaxatur mandatum. Item iuramentum contrariū alij iuramento licitè facto, seruandum non est.

¶*Glossa sequens exponit, obiicit, & soluit.*

g ¶*Mandato.*] Idoneo, scilicet sic fuit exaudiendum. s. *de elec. causam quæ.* & s. *de rescrip. cum adeo.* & *ff. de op. liber. si libertus.* j. *eo. Quintauallis.* Iniquæ tamen sententiæ arbitri standum est. *ff. de arbi. l. 9.* & *l. diem. §. stari.* dum tamen dolus absit. *C. de arbit. l. 3. ff. de arbit. non distinguemus. § cum quidam* & *Inst. mandati. §. illud.* Quare ergo non statuit huic mandato? Respōdeo, illi non fuerunt arbitri, sed fuerunt arbitratores, sine amicabiles cōpositores, vt boni viri, vnde si malè arbitrentur, siue inique componant, eorum dictum reducendum est ad arbitrium boni viri. *ff. pro soc. si societatem.* Additio. Vel dic, q isti fuerunt arbitri in re sua: quod eis non licuit. *ff. de ar. l. pe. sicut nec iudex. de iudi. l. Iulianus.* & *C. ne quis in sua causa ius sibi dic. l. vnica.*

¶*Gloss. seq. arguit, signat contrarium, & remittit, quærit, & soluit.*

h ¶*Præsciuisset.*] *Arg. iuramenta secundum intentionem iurantis fore interpretanda 22. q. 5. humana aures. arg. contra 22. q. 5. quacunque arte* & *ca. ecce.* de hoc dicitur j. *de spon. ex litteris.* Sed numquid potuit ei præcipere, vt cederet bonis, vel vt ei daret bona sua? Non, quia iuramentum non extenditur ad illa, de quibus non est cogitatum. j. *eo. Quintauallis.* j. *de deci. ex multiplici. arg.* s. *de restit. spolia. eundita 22. q. 2. ne quis arbitretur ff. de transact. cum Aquitiana. ff. de pign. obligatione ff. de pe. peculij.* & *C. quæ res pign. ob. pos. l. 2.* Et eodem modo intelligendum fuit iuramentum, vt dictum est in prima notula. *ff. de seruitu. si cui ff. de rit. nu. postquam.* Sic & liberta si iurauit non nubere, de illicitis nuptiis intelligendū est. *ff. de iure patr. adigere. § vlt.*

i ¶*Repugnet.*] Et sic vr, quòd si mandatum non repugnet priori iuramento, iuramentū sit seruandum. cum possit seruari sine interitu salutis æternæ. s. *eo. si verò.* quod verum est, tñ si enormem læsionem in rebus temporalibus pateretur, obtinebit relaxationem iuramenti, s. *quod metus cau. abbas.* & 22. q. 4. c. *innocens. §. illicitum.* vltra medium *Ver. quisquis ergo,* &c.

BReui.] Communis diuisio. Secunda ibi, *Respondemus.* Abbas. Casus. Aliquis iurauit defendere, ac seruare pro posse suo iura alicuius Ecclesiæ. Ecclesia requirit ipsum necessitate imminente sub debito iuramenti: ipse appellat: quæritur, vtrum incurrat periurium, si Ecclesiā non defendit, an prætextu appellationis à periurio excusatur? Respondet Papa, quòd in hoc articulo appellatio non excusat illum à periurio, immò periurij reatum incurrit: nisi difficultas, siue necessitas illum excuset, propter quam non possit Ecclesiæ subuenire. Not. q appellatio frustratoria nō excusat aliquem ab eo, quod facere tenetur. Item necessitas, siue impossibilitas excusat à periurio.

k ¶*Difficultas.*] Et ita difficultas excusat à periurio, vt s. *eo. Ego N.* sic & necessitas. j. *ep. iudic. ff. qui satisd. cogantur. l. vlt. arg. ff. de oper.*

†Cap. 6. eo. tit. in 2. cōpil.

†periurando.

†Cap. 1. eo. tit. in 3. cōpil.

†Mauricen.

†In aliquot antiquis scripta, Cúmque idem A. nō credens se tale quid commisisse, &c.

†De multis clausulis, quæ intelliguntur in iuramento, vide plenè per Romanum, & Iasonem in l. vlt. ff. qui satisd. cogan. & per Baldū in l. vlt. C. de non nu. pec. & per Aretinum in §. æquè. Instit. de excep.

†Obseruandum.

†Cap. 1. e. tit. in 3. cōp. Et de materia, vide quãliter difficultas excuset à periurio, Felinum in c. quæ in Ecclesiarum, s. de constit. & Alex. cōs. 192. incip. perspectis in 1. volum.

operi liber. ff. libertus. ff. quarum rerum actio non datur. l. 5. qua onerandæ licet non excuset à pœna conuentionali. ff. de verb. oblig. continuus. actus. §. illud quoque.

¶ *Glo. seq. quærit. arg. pro, & contra ponit tres casus, quib. aduocatum non iuuat ecclesiam.*

a ¶ *Requisitus.*] Sed nunquid tenetur Ecclesiam iuuare non requisitus? Videtur, quod sic. 23. dist. *si inimicus. Arg. contra ff. quarum legat. l. 1. §. 1. & arg. huius litera.* Si verò ecclesia non seruauit ei fidem in suis necessitatibus, nec ipse [b] tenetur ipsam iuuare. 22. q. 5. *de forma. supra eo. peruenit. 2.* vel si ecclesia subtraxit ei salarium suum consuetum. *ff. loca. quæro. supra inter locatorem.* vel si remordet eum conscientia, quod habeat malam causam. 11. q. 3. *qui dicitur.* nam & tunc aduocatus non tenetur iurare etiam suum *[illegible]* *patroni causarum.* Sed ipse itaque tenetur secundum conscientiam suam, ecclesia tamen habebit eum pro periuro *supra de restitu. spoliator. & infra de senten. excom. inquisitionis.*

quam requisitus [a] non possit Ecclesiæ subuenire) culpa periurij potius irritetur.

¶ Idem illustri Regi † Aragoniæ.

¶ Iurans scienter illicitum, non indiget absolutione, sed tenetur illud non obseruare. Si vero iurauit ignoranter, debet illud obseruare, si aliquo licito modo est obseruabile. Si autem iurauit licitum, quod putabat illicitum, debet obseruare iuramentum: sed de animo deprauato aget pœnitentiam.

CAP. XVIII.

QVantò † personam tuam: *& infra.* ¶ Quidam Consiliarij tui (immò potius deceptores) tuum animum induxerunt, vt iurares irrequisito assensu populi, vsque ad certum tempus, patris tui cõseruare monetã, quæ tamen circa mortem eius fuerat legitimo põdere defraudata [b]. Cũ autẽ adeo sit diminuta, & minoris valoris effecta, quòd graue propter hoc scandalum in populo generatur, tu † quod egeras indiscretè cupiens reuocare, ac necessitati populi satisfacere, ab obseruatione iuramenti prædicti postulasti suppliciter à nobis absolui [c]. ¶ Super quo diligens indagator potuisset facilè intueri, quòd non tã erat absolutio necessaria, quã interpretatio requirenda: quoniam cum iurasti, etũ fecisti, monetam aut falsam, aut legitimã esse credebas. Si falsam, iuramẽtum fuisset illicitũ, & nullatenus obseruandũ, & pro eo esset tibi pœnitentia iniungenda: cũ iuramentum nõ vt esset iniquitati [d] vinculum, fuerit institutũ. ¶ Si vero legitimã esse credebas, iuramentum licitum fuit, & vsquequaque seruandum. Et vt irreprehensibiliter obseruetur, consulimus, & mandamus, vt reprobata moneta, quę à legitimo pondere fuerat defraudata, alia sub nomine patris tui moneta cudatur, quam ad legitimum pondus reducas, secundum eum statum, quem tempore patris [e] tui habuit meliorem: ita quòd antiqua moneta, quę ab illo statu falsata non fuerat, cum ea pariter expendatur: per quod & dispendium vitari poterit, & iuramentum seruari [f].

¶ Veruntamen si monetam ipsam in præstatione iuramenti credebas à legitimo pondere diminutam, & tua super hoc conscientia te remordeat: tuum humiliter confitere peccatum, & satisfactionem [g] iniunctam tibi pro illicito iuramento studeas adimplere.

QVantò.] Princeps tuus iurauit certam seruare monetam si sciebat illam legitimo pondere fraudatam, pœnitere debet de iuramento, quod fuit illicitum, & ideo non seruandum. Si verò ignorabat, tunc iuramentum seruat. si illam facit restaurari sic communiter summatur. Primò ponitur cõsultatio. Secundò responsio ibi, *Super quo.* In qua tria membra distinguit. Secundum ibi, *Si verò.* Tertium ibi, *Veruntamen.* Abbas.

CASVS. Quidam consiliatij, Regis Aragonum, immò potiùs deceptores, induxerunt ipsum vt iuraret irrequisito assensu populi, vsque ad certum tempus, patris sui conseruare monetam, quæ circa mortem eius legitimo pondere fuerat diminuta, ita quòd graue scandalum in populo ortum erat. Hoc intellecto Rex, quod indiscretè fecerat, reuocare volebat, & satisfacere populo: vnde petiit absolui ab huiusmodi iuramento. Papa scribit eidem dicens, quòd in casu isto non tam est absolutio necessaria, quàm interpretatio adhibenda: cùm enim iuramentum illud fecit, aut credebat monetam illam falsam esse, aut legitimam: si falsam, iuramentum fuit illicitum, & ideo non seruandum, & pro eo debet illi pœnitentia indici: si verò credebat legitimam, iuramentum licitum fuit, & ideo seruandum. & Papa consuluit illi, vt moneta illa reprobata, quæ diminuta fuerat à legitimo pondere, alia moneta cudatur nomine patris sui, & illam reducat ad legitimum statum, quem habuit tempore patris sui meliorem: & sic iuramentum seruabat: veruntamen si credebat monetam diminutam, quando iuramentum illud præstitit, & sua eum conscientia remordet, confiteatur peccatum suum, & pro illicito iuramento pœnitentiam agat. Nota, quòd iuramentum aliquando recipit interpretationem, vt hic patet, & quòd aliquando requirit absolutionem. Item iuramentum non est vinculum iniquitatis, & ad licita, & honesta semper debet referri. Item iuramentum illicitum non est seruandum.

¶ *Glo. seq. tractat de triplici falsario moneta, & ponit circa illud crimen tria specialia.*

b ¶ *Defraudata.*] Qui enim falsat monetam principis exuritur. C. *de fal. mone. l. 2.* Qui autem falsat monetam ciuitatis, punitur capite. C. *eo. l. 1.* Sed ille, qui nummos radit, vel tingit, si liber est, damnatur ad bestias: si seruus vltimo supplicio punitur. *ff. ad l. Cornel. de fal. quicunque.* & sunt hæc tria specialia: quia quilibet tenetur ad accusationem huius criminis. Item quia condemnatus non appellat. Item quod punitur ille, in cuius domo falsa moneta cuditur, licèt illud ignoret. *Cod. de fals. mone. l. 1.*

¶ *Glo. seq. recipit q. an Papa possit absoluere a iuramento: ponit opin. Ho. & item Lau. & Tan.*

c ¶ *Absolui.*] Absoluere potest Papa quemlibet à sacramento ex iusta causa: puta propter scandalum incolarum, vel si malum exemplum protegetur in multos, clare tamen discretionis præcedente. H. tamen hoc negabat: & omnia iura, quæ dicunt, vel innuunt Papam posse absoluere à iuramento, intelligebat de illicito: quia in his, quæ sunt de iure naturali, vt in voto & iuramento Papa nõ dispensat. *arg. ad hanc opi. j. eod. & si Christus.* vbi dicitur: redde domino iuramenta tua. quasi similem interpretationem habes *j. eo. peruenit. & j. de vo. magna.* vbi dicitur: *Vouete, & reddite. j. de sta. re. cum ad monasterium. in fin.* Lau. contradicebat. T. dicit, quod ex causa iusta potest quemlibet absoluere. 15. q. 6. *authoritatem.* & dispensare potest in voto, & illud commutare in aliud, quod magis sit Deo acceptum *j. de voto. magna. ca. 1. & c. quod super his. & c. ex multa.* & in iuramento etiam ex eisdem causis potest dispensare. Vbi verò aliquis vouet, vel iurat, & illa licitè vel honestè seruari possunt, nec subest causa, Papa illa immutare non potest, & sic intelligebat H. & in hoc alij non discordant. Et sic etiam intelliguntur illa verba, Vouete, & reddite domino iuramenta vestra & est *arg. ad prædict. 23. q. 1. §. Vlt. Ver. ipsi namque fuit.* & *ff. de vulg. & pupil. substitutio ex facto.* Hic vero non fuit necessaria absolutio, sed interpretatio secundùm quod sequitur in litera. & secundùm interpretationem debet seruari: quia legitimum iuramentum.

d ¶ *Iniquitatis vinculum.*] 22. q. 4. *inter cætera.*

¶ *Glo. seq. obiicit, & soluit.*

e ¶ *Patris.*] Hoc ideo quia in forma iuramenti hoc fuit expressum. Sed nónne tunc mentietur inscriptio monetæ? immò videtur, quòd Rex ipse falsarius esset. *ff. ad l. Cornel. de fal. falsi nominis. & j. de his quæ fi. à prælat. sine consensu capituli. quanto.* In moneta enim tria exiguntur, quantitas ponderis, materia, & publica forma. *ff. de contrah. emp. l. 1.* Respondeo [d], quòd non semper inscriptioni monetæ fides adhibetur, sicut nec inscriptioni sepulchri. *C. de relig. & sump. fu. l. monumentorum.* immò pictura est, quæ largam habet licentiam. semper enim fas fuit pictoribus & poetis nouitates inuenire. licet sit *arg. contra 24. q. 2. sane in princ.* Ioan. Item si fur ex auro, vel argento monetam publicam falsam faciat, illo posito pecunia in thesauro publico conseruatur. 1. q. 1. *quod quidam. circa medium. Ver. si enim aliquid furtim, &c.*

f ¶ *Seruari.*] Et sic si non possit expressè seruari in omni, seruatur tamen in illa quæ fuerat defraudata. & est argum. ad quæstionem propositam, & solutam. *j. de spon. ex litteris. 2. angl. astiterunt.*

g ¶ *Satisfactionem.*] Pro temerario iuramento imponitur pœnitentia vnius anni. 22. q. 4. *qui sacramento.* sed pro directo periurio imponitur pœnitentia vij annorum. 6. *quæst. 1. quicunque. & 22. quæst. 1. cap. vlt.* immò qui scienter deierat, secundùm canones infamis est: vt 6. *quæst. 1. infames.* & qui contra transactionem iuratam venerit scienter, infamis est. *C. de transact. si quis maior.*

d *Gof. dicebat absolutionem procedere, si fecisset cudi monetam sub nomine patris: sed hoc negabat, sed solùm tunc veteres. h. d. quod in ra contraria non in moneta, sed in instrumentis locũ habet. nã dummodo non falsetur moneta, nec alteri præiudicetur, non refert, an cudatur sub nomine patris, & filij. Vel qua figura ponatur, vt hic patet. Ioan. Andr. e H. a glo. falsatum est. Bernar. licet habeatur in antiquis codicibus.*

VEnientes.] Iudices, qui iurant infrà certum tempus sententias exequi, & hoc non obstante appellationib. ab eis interiectis deferre tenentur. h. d. Diuiditur in quatuor partes. In prima reprehensio consulum. In secunda ibi. *Verum*. ipsorum excusatio. In tertia ibi. *Quia verò*. ipsorum excusationis reprobatio, & generale mandatum. In quarta ibi, *Cùm ergo*. mandatum speciale & comminatio non parentis. Abbas.

CASVS. Quidam ciuis Tudertinus S. nomine, conuentus fuit ab aduersario suo coram iudice ciuitatis super quibusdam possessionibus. Iudex auditis meritis causæ condemnauit ipsum ad restitutionem rerum petitarum: ab illa sententia appellauit ad D. Papam: Consules ciuitatis non obstante appellatione, sententiam illam executioni mandarunt, inducentes actorem in possessionem rerum, de quibus quæstio vertebatur: super hoc appellans conquestus fuit D. Papæ, cui subest ciuitas illa quoad temporalem iurisdictionem. Vnde ipse Consulibus, & populo Tudertino mandauit, vt possessionem ipsam restituant appellanti: alioquin nouerint, quod ipse mandauit Nucerino Epo, vt eos ad id Ecclesiastica censura compellat: cuius negotij occasione præmittit Papa, quæ præcedunt, dicens quod ipsi tenentur humiliter, & deuotè appellationibus ad sedem Apost. interpositis deferre: quia etiam leges sæculares post sententiam, beneficium appellationis nō denegant aggrauatis, sed ipsi sniās appellatione suspensas exequuntur. Consules Tudertini se super hoc excusabant in præsentia Papæ dicentes, quod cùm aliqui vocantur ad officiū consulatus, iurāt quod super mutuis, & plagiariis iudicabūt secundum consuetudinem ciuitatis, & infrà xxviij. dies snīas exequentur: vnde saluo hmōi iuramēto non poterāt deferre appellationibus. Sed contra istam executionē dicit Papa, quod iudices iurant iudicare secundū leges, sicut Cōsules isti iurant iudicare secundum consuetudinem ciuitatis suæ: & ideò sicut iudices possunt grauare subditos contra leges, sic & consules isti possunt contra consuetudinem suos subditos aggrauare. Vnde præcipit eis, quatenus appellationibus ad sedem Apostolicam interpositis deferant humiliter, & deuotè, cùm iuramentū illud eos excusare non possit, in quo ius superioris intelligitur exceptum. Nota decre. istam ad plura argumenta. Primò ad illud, Sententia diffinitiua, à qua est appellatum, non debet executioni mandari: quòd si fiat, executio debet reuocari: vt hîc patet: & ideò deferre debet iudex appellationi, & nihil innouare ea pendente. Item in iuramento semper ius superioris intelligitur exceptum, & cuiuscunque alterius: quia iuramentum factum in præiudicium alterius non valet, cùm illud obseruare non possit. Item iuramentum personale est.

a ¶ *Leges.*] 2. q. 6. *anteriorum.* & *c. non ita.*

b ¶ *Plagiariis.*] Id est, fideiussoribus. vulgare est illius terræ.

c ¶ *Iurarunt.*] In *Auth. de iud.* §. *quia verò.* coll. 6. *C. de iudi. rem non nouam* 2. & 3. q. 7. *iudicet.*

d ¶ *Consuetudinem.*] Licet[b] ergo iudicatur secundùm consuetudinem loci. *ī. de eo qui mit. in po. causa rei seruandæ. cū venissent.* quia consuetudo præiudicat iuri. *ī. de consue. c. penul.*

e ¶ *Interpositis.*] Ista ciuitas Tudertina subest D. Papæ quoad iurisdictionem temporalem, & ideò tenet appellationes ad Papam factæ, aliàs non. *ī. de app. si duobus.*

f ¶ *Ius.*] Vnde[c] pone: aliquis est receptus in canonicū, & in fratrē, iurat se seruare laudabilē consuetudinem Ecclesiæ suæ: & talis est cōsuetudo in Ecclesia, quod qui ibi habet præbendam, debet residere p sex mēses, antequā faciat, quod iurauit, accedit ad sedē Apostolicā, & supplicat D. Papæ, vt ipsum absoluat. Quæro vtrū iste sit piurus: & videtur, quod non, ar. istius literæ: quia videt quod qui iurauit, quod debuit intelligi, nisi D. Papa remittat ei iuramētum. Sed probo, quod sit periurus. *C. de transa. si quis maior.* vbi dicitur, quod aliquis venit contra iuramentum tribus modis: iudicem interpellando, iudici supplicando, quod promisit non faciendo. Vnde videtur, quod iste sit periurus supplicādo Rom. Pon. vt absoluat, sed si petitione non præmissa ipsum absoluisset, nō esset piurus.

g ¶ *Ius superioris.*] Not. quod in iuramento excipitur auctoritas maioris, vt hîc patet. & *ī. eo. cum te.* & *ī. de rescri. constitutus.* ar. à contrario sensu. *ff. ad muni. impera.* tores. & in cōst.[d] *Frederici de feud.* §. *sin.* & est ius canonicum. *ī. eo. ad nostram* 2. lo.

¶ *Gloss. sequens recitatur per contrarium.*

h ¶ *Exceptum.*] Sed[e] nōnne possunt super hoc cōdere legem municipalem contra ius cōne? Rōdeo, possunt condere legem contra ius cōe. quæ tamen non sit in præiudicium alterius, vt hîc dicit. & *ī. de consti. quæ in Ecclesiarum.* specialiter tñ non concedendo legem benè possunt litigantes renunciare appellationi. *C. de temp. ap. l. illud.* §. *sin.*

i ¶ *Executioni mandanda.*] Quod fieri nō debuit, tum quia beneficio appellationis extinguitur pronunciatum. *ff. ad Turpil. l.* 1. §. *sin.* tum quia interposita appellatione nihil innouari oportet. 2. q. 6. *appellatione.* & *ff. nihil inno. appel. pen. l. vnica.* Bern.

¶ Idem Consulibus, & populo Tudertino.

¶ Non valet iuramentum præstitū in præiudiciū iuris superioris.

CAP. XIX.

VEnientes † ad sedem Apostolicam Consules vestros, super his, quæ ad nos de vobis sæpius referuntur, & commonere curauimus, & aliquantulum asperè cōuenire: Cùm enim appellationibus interpositis ad Apostolicā sedem teneamini humiliter, & deuotè deferre: cùm & leges[a] etiā sæculares post sententiā, beneficium appellationis non denegent aggrauatis, vos sentētias appellatione suspensas executioni mandatis. ¶ Verùm iidem Cōsules nobis exponere curauerunt, quòd cùm aliqui vestrum vocantur ad officium consulatus, firmant proprio sacramento, quòd super mutuis, & plagiariis[b] secundùm vestræ ciuitatis consuetudinem iudicabūt: & infra viginti octo dies, quę iudicauerunt, exequentur. Vnde saluo huiusmodi iuramēto, vos non posse super his appellationibus deferre, dicebant. ¶ Quia verò non minus Iudices secundùm leges, quàm Cōsules vestri secundùm consuetudinē vestræ ciuitatis iudicare iurarūt,[c] & ideò sicut Iudices contra leges, sic & Consules vestri cōtra consuetudinem[d] possent † subditos aggrauare. Mandamus, quatenus appellationibus ad nos interpositis[e] deferatis: cùm prædictum iuramentum vos excusare nō possit, in quo debet intelligi ius[f] superioris[g] exceptum[h]. ¶ Cùm ergo postquam S. lator præsentium ad sedem Apostolicam à sentētia G. Iudicis appellauit, sententiam ipsam duxeritis executioni mandandam[i], in possessionem rerum, de quibus quæstio vertebatur, appellantis aduersarium inducentes: Volumus, & mandamus, vt possessionē ipsam[k] restituatis[l] eidē: alioquin noueritis nos Epo Nucerino † mandasse, vt vos ad id Ecclesiastica censura compellat.

¶ Idem Pisano Archiepiscopo.

¶ Iurans vsuras non repetere, potest iuramento nō obstante ex noua causa repetere. h. d. secundum intellectum notabiliorem.

CAP. XX.

AD † nostram noueris au-

k ¶ *Possessionem ipsam.*] Cū[f] appellatur à snīa diffinitiua, si appellatione pendente fuit mandata executioni, iudex appellationis debet reuocare in statū quicquid factū est post appellationē, & antequā cognoscat, an appellatio sit iusta, vel iniusta: sed secus est, cùm appellatur à grauamine, quia prius debet cognosci de meritis appellationis, quàm reuocari, quod factū est post appellationem. *ī. de dila. c.* 1. *in fi.* quia ibi dicitur: si est ita, reuocato, &c. Iudex ordinarius nō pôt exequi suā snīam, ex quo altera pars appellauit. sed iudex delegatus potest non obstante appellatione alterius partis. *ī. de off. dele. super eo. in fi.* & *c. pastoralis* §. *præterea.* certè istæ duæ vltimæ concordant & contrarium dicunt.

¶ *Glossa sequens signat contrarium, & soluit.*

l ¶ *Restituatis.*] *Ar. cōtra. ff. de appel. cū ex cā.* vbi expectatur talis restitutio vsque ad euētū cōfirmatiōis, vel cassatiōis snīæ. Sed nō est cōtrariū: quia nō dicitur ibi, quod nō debeat expectari, sed ibi recitatur factū, prout cōtingit: vñ patet, quod pēdēte appellatione executio non debet fieri: & si fiat, inuito possessore restitui debet in pristinum statum, antequā appellationis causa examinetur[g]. *ar. ī. de offi. deleg. pastoralis.* §. *præterea.* & hoc est notabile.

ij AD *nostrā.*] Per iudicis officiū subuenitur illi, qui pp iuramētū vsuras repetere nō pôt, ita sūmat Io. And. & quidem pcedit hoc summariū secundū vnū intellectū satis clarum. Primò narrat factum. Secundò prouidet ibi, *Mandamus.* Abbas.

CASVS Quidam ciues Pisani I. & G. cuidam vsurario P. nomine multas persoluerāt vsuras, iuramento interposito, quod nec per se, nec per alium prædictas vsuras repeterent, vel apud ecclesiasticū iudicē, vel ēt sæcularem super his deponerent quōnem. Creditor postmodū condidit testamentū, in quo pcepit hæredibus suis, vt oībus, qui pbarent se dedisse vsuras eidē, ipsas eis restituerent. Sed dicti I. & G. nō audebāt repetere vsuras pp hmōi iuramētū: & hæredes nō satisfaciebāt eisdē: peruenit hoc ad notitiā D. Papæ, vnde mandat Pisano Archiepo, quatenus sub pœna excōicationis publicè in Ecclesia proponat, vt qui super hoc veritatem nouerint, procedāt ad testimonium proferendum: & si constiterit de pmissis, cōpellat hæredes illius p censuram Ecclesiasticā, vt vsuras, quas pater illorū à pdictis recepit, restituāt vniuersas. Not. quod hîc recipiūtur testes lite nō cōtest. quia procedebat in modum inquisitionis, siue denunciationis, & ex officio iudicis. Item quī

† Cap. 5. e. t. in 3. cōp. Et de intellectu text. & glossarū 6. pro aliis vide Guid. Papa.

† Possunt.

d Imperialis, & ibi dicitur, quod in omni iuramento nomina excipitur Imperator.

e Nec habetur in Vetustis codicibus, nec est Bernardi.

† Recurrimus.

† Cap. 6. e. t. in 3. cōpil. Et de materia vide B. Tho. 2. 2. q. 78. ar. 3. & Dominicū Sotum lib. 6. de iust. & iure. q. 1. art. 5.

f Hac etiā glossula non est Bernardi, nec habetur in antiquis codicibus.

g Adde, quod appellatio suspendit executionem l. à diuo Pio §. 1. cum gl. & ibi Bar. ff. de re iud.

a Hi manores, & memores iudices iurare iubētur. Ioan. And.

b Hæc glossula non est Bernardi, nec habetur in Vetustis exemplarib.

c Neque tanc glossā habet Bernar. neque inuenitur in Vetustis exemplaribus.

dientiam peruenisse[a], quòd cùm I.& G. Petro vsuras non modicas persoluissent, iuramento firmauerunt, quòd nec per se, nec per aliam prædictas vsuras repeterent[b]: vel apud Ecclesiasticum Iudicem, seu etiam sæcularem super his deponerent quæstionem. Cùmque creditor condiderit testamentum, suis præcepit hæredibus, vt omnibus, q probarent[c] se dedisse vsuras eidē, ipsas eis restituere procurarent. Vnde cùm prædicti I.&G. vsuras repetere non attentent propter huiusmodi iuramentū, & heredes prædicti P. eis negligant satisfacere de vsuris: Mandamus, quatenus sub pœna excommunicationis, publicè in Ecclesia proponi facias, vel proponas, vt qui super hoc nouerint veritatē, procedant ad testimonium[d] proferendum: & si per dicta testium, vel alia documenta tibi constiterit[e] de præmissis, hæredes illius, vt vsuras, quas à prædictis pater eorum accepit, restituant vniuersas, Ecclesiastica censura compellas.

¶ Idem Neapolitano Archiepiscopo.

¶ Iuramentum generale debet ita intelligi, si fieri pōt, vt nō obuiet iuri, alias tanquam temerarium nō obligat cōtra iuris obseruantiam.

CAP. XXI.

iij **A**D † nostram noueris audientiā peruenisse, quod à te quasi per extorsionem[f] tale fuit præstitum iuramentū, quod in omni causa deberes ordinem iudiciarium obseruare. Verum quoniam secundum traditiones canonicas, manifesta accusatione non indigent †: nec in eis est ordo iudiciarius obseruandus[g], qui debet in aliis obseruari: nec tu quando sub præmisso tenore iurasti, habebas in mente[h], vt propterea venires contra canonicas sanctiones: alioquin non iuramentum, sed periurium[i] potius extitisset: nec esset aliqua ratione seruandum.

¶ Nos iuramentum tuum benignius[k] interpretari volentes, ita quod consonet canonicis institutis, fraternitati tuæ auctoritate præsentium intimamus, quòd in manifestis, & notoriis, ratione iuramenti pręmissi, non credimus te teneri seruare[l] subtilitatem ordinis iudiciarij, quam in his non seruari per omnia, ipsa iuris ratio postulat[m], & requirit[n]. Vnde videbitur subtiliter intuenti, de ordine iudiciorum procedere, vt in præmissis non per omnia ordo iudiciarius obseruetur.

¶ Quanquam † & secundùm approbatum intellectum rectè possit intelligi, quòd iurasti, vt in omnibus causis ordinem iudiciarium obseruares, in illis videlicet[o], in quibus est

---

qui non potest agere propter iuramentū, pōt denūciare. Itē aliquid conceditur vna via, & alia denegatur. Item vltimæ voluntatis executio spectat ad Ecclesiam, si hæredes exequi noluerint.

a ¶ *Peruenisse.*] Non dicit per quem, vel à quo.

ADDITIO. Fortè fuit fideicōmissarius testatoris, vel amicus debitoris, vel ipse debitor: sed hoc fortè fuit tacitum propter opinionē vulgarium, qui per id æstimassent illum periurum: & est sim. j. ea in. pedisti. supra de arbit. per tuas. Ioannes Andreas.

¶ Glo. seq. soluit tres quæstiones.

b ¶ *Repeterent.*] Si iurauit non repetere, denūciet illud Ecclesię. Quid si iurauit non denunciare? Respōdeo, iuramentum fuit illicitum, & ideo non seruandum: cùm quilibet ad hoc teneatur. j. de cog. spiritua. nos. & j. de hære. cùm ex iniuncto. j. eo. quemadmodum. in fi. & 22. q. 1. si peccauerit. Sed si iurauerit soluere, nec repetere, nec recipere, illud denunciet Ecclesiæ, vt dictum est.

¶ Glo. seq. tex. per quam iure legatis &c.

c ¶ *Probarent.*] Videtur iuramentū istud remissum esse ex testamento: nisi velis ita interpretari hæc verba, vt illi de iure repetere non possint, qui iurauerunt non repetere. Sed tamen largius interpretabimur vltimas voluntates. j. de donat. cum dilecti. ff. de testa. vt & alio. Sic ergo iure legati possunt isti repetere vsuras, quasi ex noua causa superueniente. Si enim aliquis abiurat beneficium, potest postea ipsū repetere ex noua causa superueniēte. j. de renun. cùm inter P. & ff. de success. edic. l. 1. §. quod dicimus. aliàs § sed videndum. arg. j. quod met. cau. ad audientiam. Item cum iure soluere aliquid, solutum possum repetere. j. eo. debitores. non enim est cogitandum de nouo iure. ff. de transact. cum Aquiliana. Si verò ius nouum non est mihi acquisitum, possum agere, vt remittatur iuramentum. j. eod. c. 1. & primò agendum est, vt iuramentum remittatur, & tunc potest repetere secutè Bern.

¶ Glo. seq. dicit pro obse. quòd lite nō cōtest. &c. & dupliciter soluit.

d ¶ *Ad testimonium.*] Nota testimonium fieri lite nō cōtest. sed hoc ideo contigit, quia hic procedebatur in modo inquisitionis, siue denunciationis, vt patet per prin. & vlt. vel Papa hīc voluit extra ordinem procedi, & sine accusatore per denunciationem. Itē quia ad Ecclesiam, vel Episcopum spectat exequi voluntates defunctorum. j. de testib. si hæredes. & c. penult. & C. de Epi. & cler. nulli. & l. si quis ad declinandam. & ff. de petit. hære. si hæreditas. §. vlt. & sic seruant isti iuramentum suum hac via lo.

e ¶ *Constiterit.*] Per inquisitionem. j. de testi. cog. præterea.

iij **A**D *nostram.*] Iudex qui iurauit in omni causa iudiciarium ordinem obseruare, in notoriis subtilitatem ordinis iudiciarij non seruabit. h. d. Diuiditur. nam in prima parte recitat tenorem iuramenti: in secunda ibi, *Nos*, illud dupliciter interpretatur. Et secunda interpretatio ibi, *Quanquam.* Et vt clariùs habeas intellectum, pone sic casum: Archiepiscopus Neapolitanus quasi per extorsionem, fortè ad instantiam sui capituli, vel populi, præstitit generale iuramentum, vt in omni causa obseruaret ordinem iudiciarium: processu temporis cùm occurrerēt facta notoria, dubitauit, an deberet in eis iudiciarium ordinē obseruare. Papa super hoc consultus interpretatus est hoc iuramentum dupliciter: primò vt non extendatur ad causas notorias, sed intelligatur secundùm subiectam materiam. s. vt in causis non notoriis obseruetur ordo iudiciarius: in notoriis verò non seruetur per omnia: quia ordo in notoriis est, vt per omnia non seruetur: iuxta illud vulgatum. In cattiuorum ordinem est ordinem non seruare. Secundò dicit posse intelligi vt referatur ad causas, in quibus ordo iudiciarius est seruandus: dicit enim, quod si iste Archiepiscopus habuit in animo, vt ordinem iudiciarium in omni causa penitus seruaret, & sic esset prædicta interpretatio: tale iuramentum, cùm sit contra canonicas sanctiones, potius est dicendum periurium, nec aliqua ratione seruandum. Abbas. Nota quod iuramentum contra canones præstitum non tenet. Item iurare contrarius, non iuramentum, sed potiùs periurium est. Item iuramentum directè seruari potest, vel per interpretationem seruandum est. Item in dubiis benigna debet fieri interpretatio. In notoriis per omnia ordo iudiciarius non est seruandus. Item arg. quod verbum generale non est generaliter intelligendum.

f ¶ *Per extorsionem.*] Vnde videbatur non teneri.

¶ Glo. seq. tractat de duplici processu notorij.

g ¶ *Obseruandus.*] Ex toto: alias citari debet. 2. q. 1. Deus omnipotens. & sententia ferri. j. de accus. petitio. & j. de appellatio. cum sit Romana. in fine. & hæc vera sunt in prouincia, in qua sunt notoria & iudici, & aliis. Si verò nō sunt notoria in hac prouincia, sunt tñ notoria in alia, vel sunt hic notoria, & iudex nescit, tunc pōt duobus modis procedere: ordine iudiciario, ac si esset occultum. arg. supra de elect. bonæ. & 24. q. 1. pudenda. & 2. q. 1. Deus. vel cognoscere an sit notorium: & facta sibi fide super hoc procedet contra reum, quasi crimen esset notorium. Et in similibus duas vias habet iudex: potest enim suspendere infamatum vsque ad purgationem 2. q. 5. presbyter. vel inquisitionem facere ex officio suo. 2. q. 1. Deus omnipotens.

h ¶ *In mente.*] Arg. iuramenta, & promissa non extendi, nisi ad ea, de quibus cogitatum est. ar. 22. q. 2. ne quis. ff. de transac. cum Aquiliana. & ff. de pac. tres fratres.

i ¶ *Periuriū.*] j. e. tum & j. de iu. q. si a ma. par. ca. c. a. & j. e. sicut.

k ¶ *Benignius.*] Sic j. de testi. cum tu. nam promptum est leges legibus concordare. C. de inoffi. dona. l. 2.

l ¶ *Seruare.*] Iuxta illud, *Est in amore modus non habuisse modum.*

m ¶ *Postulat.*] j. de Sch. cùm olim. & j. de vsur. cùm in tua. j. de cohabi. cler. & mu. vestra.

¶ Glossa sequens obiicit, & soluit, & post contrario respondet.

n ¶ *Requirit.*] Sed nōnne ordo iudiciarius pōt seruari sine peccato in notoriis? arg. quod sic. j. de ele. bonæ. & Aug. pbat id quod notorium est, s. ecclesiam non esse nullam. 24. q. 1. pudenda. in fi. & ita videtur licitum sacramentum, vt in notoriis seruetur. Sed certè hoc iurare, quòd in omni notorio seruetur ordo iuris, est illicitum, & multum læderetur ius actoris, cum ei incumberet onus probandi, & disciplina iudicialis læderetur, quia iudex nō posset punire, nisi priùs probaretur. sed hoc fieri non debet: quia nullæ sunt validiores probationes, quam per euidentiam facti. In illa decre. bonæ. factum fuit ob scandalum ad cautelam, vt ibi dicitur. vel forsitan non erat notorium iudici. Lau.

¶ Glossa seq. ar. allegat quatuor iura pro, & quatuor contra.

o ¶ *In illis videlicet.*] Ar. quod verbū generale nō est generaliter intelligēdum. 2. q. 1. iudices. Ver. omnia bona Damasci. & ff. de ser...

---

a Supple etiam obliatio. dicit Host. quod etsi omnium vsurarum velle hoc iuramentum ..., fed ... Ioan. And.

† Cap. 7 eo. tit. in 3. cōp. de materia, videlicet, quòd in notoriis nō sit ordo iuris seruandus, V. Iulium Clarum in pract. crī. §. fin. adde Salicetum, & doctores in l. ea quidem C. de accusa. & Antonium Gome. tō. 3. variar. resolu. c. 1.

b Sed hodie in causis & iurarū sine lit. contest. proceditur per cle. de iud. dispendiosam. & de ver. signi. sæpe. Ioan. And.

† Vide l. si verò. §. qui pro rei. ff. qui satis. cog. & l. 1. & ibi Bar. ff. de furt.

c Idem not. de pur. cano. cùm dilecti. in gl. quia nec. & idem hic Ioan. & in decr. sicut in prin. j. de sentē. excō. vbi de mentione loquitur. Io. And.

† Aliàs: Quamquā etiam.

d Concord. l. præsenti. §. sicuti cū gl. C. de his, qui ad eccl. confu.

e Et sic quādoque tiam sirent crimina impunita contra id, infrà de sent. excō. vt famæ & sic indicet periculum salutis. 22. q. 2. cùm deuotissimam.

mit. si cui. & ff. de pig. obligatione. & de consec. dist. 2. reuera. Ver. de operibus totius mundi circa finem. arg. contra. 19. dist. si Romanorum. 11. q. 1. quod si dormierit & 1. q. 1. sunt nonnulli. & ℥. de promo. quia circa. & ℥. de maio. & obedien. c. solita.

a ¶*Obseruandus.*] Hic a est arg. ad illam quæstionē, quæ quæritur: Pone aliquis iurat, quod de cætero nō cognoscet concubinam suam: modò vult eam ducere in vxorem: nunquid potest, non obstante iuramento? Dicas, quod sic: quia intelligitur iurasse de fornicario coitu, & non de licito, & debito. vnde potest cum ea contrahere non obstante iuramento.

a Hæc glossula nō est Bernardi, nec habetur in vetustis exemplaribus.

† Alias Kalolitanensis.

ordo iudiciarius obseruandus a. Sic ergo faciens, & iuramenti tenorem seruabis, & instituta canonica non omittes.

¶Idem Iudici Carolitano†.

¶Si vnum iuramentum vni debitum alteri præstatur, illicitum est, & eo non obstante, cui debetur, præstandum est.

CAP. XXII.

EA † te credimus discretione vigere, vt intelligas per teipsum, quòd onus non remittitur, sed augetur b, cùm cuiquam improuidè soluitur, quod alij c ex debito est præstandum. Sanè cùm Archiepiscopus Turritanus à te nomine † nostro iuramētum fidelitatis (sicut à nobis mandatum acceperat) exegisset, illud exhibere in eius manibus distulisti, asserens quod Pisano Archiepiscopo d saluo Apostolicæ sedis honore huiusmodi præstiteras iuramentum. ¶Cùm igitur nobis, & Ecclesiæ Romanæ fidelitatem facere tenearis, si præstitum e iuramentum ei, quod à te nobis tanquam debitum est præstandum, contrariū f reputes, illud g illicitum iudicabis: & illicito nō obstante, quod licitè, immò ex debito petitur, exhibebis: vel si præstitum præstando contrarium non existit, illud sine difficultate præstabis.

† Cap. 8. e. tit. in 1. cō. pilatione.

† Alias ita: nomine Ecclesiæ.

EA te.] Qui iurauit ei, cui non debuit, cui debet, iurare compellitur. Primò ponit exordiū. Secundò narrationē ibi. *Sanè.* Tertiò conclusionem ibi. *Cùm igitur.* De materia huius c. habetur in c. *si diligenti.* ℥. *de præscri.* Abbas.

CASVS. Dñs Papa mandauit Archiepiscopo Turritano, quatenus iuramentum fidelitatis exigeret, & reciperet à iudice Carolitano nomine Romanæ Ecclesiæ pro ipso iudicatu: Iudex ille noluit iuramentum illud exhibere, asserens quod istud præstiterat Pisano Archiepiscopo saluo Ecclesiæ Romanæ honore: Papa hoc intelligens scribit super hoc iudici supradicto, dicēs, quod nō remittitur debitum, sed augetur, cum alicui soluitur, quod alij est præstandū: sed cùm iuramentum illud Ecclesiæ Romanæ dictus iudex præstare teneatur, si iuramentum iam præstitum contrariū reputet, illi quod domino Papæ præstare tenetur, primū illicitū est: & illo non obstante illud præstare debet, quod ab eo petitur. Si verò primum iuramentum non est contrarium præstando iuramento, illud sine mora præstare debet. No. quod non releuatur à debito, qui alij soluit, quod debet. Item cum duo iuramenta contraria sint, videndum est, quòd magis sit licitum, vt altero reiecto illud seruetur.

b ¶*Augetur.*] Quoniam grauius solui potest vero creditori, quod alteri est solutum, & tamen nō liberatur à debitore. *ff. de constit. pecu. si verò mihi. ff. de sol. vero procuratori. §. 1. &* ℥. *de bonis sicut dignum. §. eas in fi.*

c ¶*Quod alij.*] Sic *ff. de condi. inde. in summa. in fi.* vnde si alij solueris, quod alij debes, non liberaberis, & ille furtum committit *ff. de fur. falsus. §. 1. nisi ille ratum habeat. ff. si vendidero. §. si Titius.* vnde patet, quod peius est, siue grauius latroni, qui partitur spolia cum socio, quā si non partitur. *22. q. 4. si quis ad peccatū.* Io. & expone, quod dicit alij, tātum scilicet: & sic nō obstat, quod soluitur vni ex pluribus, quorum cuilibet insolidum quid debebatur. *ff. de duo. re. consti. l. 3.*

d ¶*Archiepiscopo.*] De hac materia tractatur ℥. *de præscri. si diligenter.*

e ¶*Præstitum.*] Pisano Archiepiscopo.

f ¶*Contrarium.*] Quia si vnum contrariorum est bonum, reliquum est malum. *8. q. 1. sciendum. & 32. dist. hospitiolum.*

g ¶*Illud.*] Scilicet quod præstitisti Archiepiscopo.

QVintauallis.] Istud est valde famosum c. propter materiam arbitrorum, quæ hic tractatur. Communis diuisio. Secunda ibi, *Quocirca.* Abbas Siculus.

CASVS. Filiæ Quintauallis venerunt ad verba cum quibusdam mulieribus aliis, & eis multas iniurias irrogarunt. propter quod dictus Quintauallis iurauit stare mandatis illarum: quæ tale fecerunt illi sup. debito iuramenti, quod si aliquādo filij, aut vxor illius aliquod factū, vel verbū cōtumeliosum mulierib. illis obiiceret, Quintauallis filios, & filias exhæredaret, & vxorem à se remoueret Quintauallis recepto tam iniquo mādato, significauit hoc dño Papæ: vnde mandat Epo Alatrino, quatenus prædictis mulieribus iniungat, vt mādatum illud reuocent, cum licitum fuerit iuramentum, & mandatū illicitum: alioquin denunciet illum non teneri ad obseruandum huiusmodi mandatū. Not. quod cum aliquis simpliciter, iurat stare mandato alicuius, licitum debet esse mandatum, alioquin mandatum non ligat.

¶Idem Alatrino †Episcopo.

¶Qui iurauit stare mandato alicuius, non tenetur parere: si præcipit illicita: vt quòd filium exhæredet, vel vxorem abiuret.

CAP. XXIII.

QVintauallis † nostris auribus intimauit, quòd pro offensa, quā filiæ ipsius aliis mulieribus irrogarant, quòd earum mandato pareret, præstitit iuramentum h: quæ tale illi sub debito iuramenti dedere mandatum, quòd si quando filij †, aut vxor illius aliquod factum, vel verbum cōtumeliosum mulieribus illis obiicerent, idē filias, & filios exhæredaret i, & à se propriam remoueret vxorem.

¶Quocirca mandamus, quatenus cùm licitum fuerit iuramētum, sed mandatum illicitum, prædictis, vt reuocent mandatū illud, iniungas: alioquin cum ad mandati obseruationem illius denuncies non teneri.

† Cap. 9. eo. tit. in 1. compilatione. Et vide Baldum in Authent. generaliter. C. de episc. & cler. ad. de mat. nostras in hac decretalem.

† Alias, filia.

h ¶*Iuramentū.*] Quod ciuili modo fuit intelligendum *ff. de seruitu. si cui. &* ℥. *eod. veniens.* vbi de hoc.

¶Glossa sequens exprimit causam iniquitatis horum mandatorum, & ponit 14. causas, propter quas filium potest exhæredare.

i ¶*Exhæredare.*] Ad hūc casum iuramentum nō extendebatur, nec debuit extendi. *Argu.* ℥. *eod. quanto.* & melius in *c. veniens 22. q. 4. vnusquisque. & ff. de oper. libert. si libertus. ff. de fideicom. lib. 2. Thais ancilla. §. sororc. & ff. de manumiss. l. 4. in fi.* nisi in certis casibus qui cōtinentur in *Auth. vt cum de ap. cog. §. causas. col. 8.* & ita turpe fuit mandatum. Item contra præceptum domini fuit hoc mandatum, vt vxor separaretur à viro. *28. q. 1. idololatria. & 33. q. 2. quos Deus.* Causæ b verò ingratitudinis, propter quas pater potest exhæredare filium, sunt hæ. Prima si filius parentibus manus intulerit. Item si grauem iniuriam eis fecerit, Si criminaliter eos accusauerit de causa, quæ non sit aduersus principem, vel rem publicam. Si cum maleficis versatur. Si maleficus efficiatur. Si vitæ parentum fuerit insidiatus. Si vxori, vel concubinæ eius se immiscuerit. Si ex dilapidatione filij graue dispendium parentes sustulerint. Si pro persona, vel debito eius, in quantum potest, fideiubere noluerit. hoc tamen quod de fideiussione dicitur, ad filios masculos tantum pertinet. Item si prohibuit eos facere testamentum. Si contra voluntatem parentum inter arenarios, & mimos perseuerauerit, cum pater non fuerit illius professionis. Si filia vitam luxuriosam egerit, cùm parentes vellent eam pro posse dotare, nisi neglexerint eam maritare vsque ad xxv. annos. Si parentibus furiosis debitam curam non impenderit. Si parentem captum de carcere eripere neglexerit. hoc totum habes in præmis. authentico. c

ADDITIO. Vnde versus:

Bis septem causis exhæres filius esto:
Si Patrem feriat, vel maledicat ei.
Carcere detrusum si negligerit, ac furiosum.
Criminis accuset, insidiasve paret.
Si dederit grauia sibi damna, nec hoste redemit,
Testari prohibet, aut dat arena locum.
Si prauos sequitur, vel amat genitoris amicam.
Non orthodoxus, filia quando ruit.

Hos versus habet in summula pauperum.

† Cap. 10. eo. tit. in 3. cōpilatione. Et vide Sotum l. 4. senten. dist. 32. q. 1. ar. 3.

b De materia huius glossa vide l. a iouem in Authē. non licet. C. de liber. Præter. Marsilii sing. 63. incip. plures sunt.

c In eodem Barbatia post hoc verbum, authentico, statim sub iungitur hæc a lia: sed hos non necessaria per ingressum religionis 19. q. vlt.

¶Idem Archiepiscopo Tarraconēn.

¶Ex causa leui, & temeraria coniuges etiam quoad torum, & mutuam cohabitationem se separare non possunt, etiam cum iuramenti interpositione.

CAP. XXIV.

TVa † nos duxit fraternitas consulendos, quid tibi sit super hoc faciendum, quod B. & A. vxor eius adinuicem iurauerunt, se nunquam mu

TVa nos.] Coniuges abiurare se non possunt: ita summat Ioan. Diuiditur. In prima consultatio. In secunda responsio. Secunda ibi. *Nos igitur.* Abbas.

CASVS. Quidam B. nomine, & A. vxor eius adinuicem iurauerunt se nunquam mutuo periuros quæsiuit ordinarius, quid sibi

sibi super hoc esset agendum. Mandat Papa eidem, quatenus vtrunque inducat ad continentiam obseruandam: quod si facere voluerint, & eam seruare, maneant separati: alioquin compellatur mulier ad virum redire, cum iuramentum illud temerarium fuerit, & vterque illorum adulterium commisit. Not. quod iuramentum non præiudicat matrimonio, sed econuerso matrimonium præiudicat iuramento. j. de sponsa. c. pen.

¶ Gloss. seq. ponit opin. quam reprobat.

a ¶ Petituros.] Temerarium fuit huiusmodi iuramentum, & ideo non fuit obligatorium. 21. q. 4. inter cætera. & C. de nup. Auth. quod nu permittitur. Et dicunt quidam pœnitentiam imponendam tanquam pro veniali: arg. s. eo. Verum. & 25. dist. c. Vnum orarorium. §. criminis. immo ad minus vnius anni pœnitentia imponitur pro temerario iuramento. 22. q. 4. qui sacramento. Tan.

¶ Gloss. seq. ponit duas opi. contrarias, quas determinat: secundo quærit, & soluit.

b ¶ Commorari.] Non tamen in sæculo, vt quidam dicunt. arg. j. de conuer. coniug. ad Apostolicam. Sed videtur, quòd in sæculo. 33. q. 5. quod Deo pari. sed si alter vellet intrare monasterium, haberet locum, quod ipsi dicunt. Sed quid si iurauerunt, quod nunquam diuertent abinuicem, nunquid est seruandum iuramentum tale, cum possit seruari sine interitu salutis æternæ? Non videtur, quia nec pœnalis stipulatio teneret: vt si culpa alterius diuortium factum fuerit, dabis centum. ff. de ver. oblig. si stipulatio facta fuerit. sicut enim libera debent esse matrimonia in contrahendo, ita in dissoluendo. C. de inuti. stipu. libera. & Cod. de nup. neque. arg. ff. de dona. inter vi. & v. nona qua. & ff. de verb. oblig. Titia. & j. de sponsa. gemma. Io. hoc non determinat, sed credo, si vellet intrare religionē, posset: quia nō dr̄ infringere iuramentum, quia in melius illud commutat. s. eo. c. 3. & j. de vo. & vo. redem. c. scriptura. & iuramentum illud benignius est interpretandum. s. eo. ad nostram. & c. quāto.

¶ Glossa sequens recitetur per quæstionem.

c ¶ Reuertatur.] Hic dicerem, quòd propria auctoritate debet redire ad virum, nec expectare superioris auctoritatem.

d ¶ Vtrinque.] Sic j. de reg. veniens. j. de diuor. significasti. j. de adul. c. penult. & §. vlt. j. de excep. cum ecclesiastica. & 32. q. 6. nihil. & ff. de compen. si ambo.

† Vide Commentum. l. 4. variar. resolut. c. 9.

† In antiquis latum.

† Cap. 11. eod. tit. in 3. compil. Et de materia vide Magistrum, & Doctores l. 4. sent. dist. 31. & latissimè Sotum ibi dist. 36. q. 2. & seq. & vide notam nostram in hanc decretalem.

a Per quod c. dicit Ioan. quòd si ad continentiā seruandam hoc iurassēt, vlterius repetere se nō possent, vide, quid post eum dicam de conuer. coniug. dudum. super ver. castitatem. de coniug. lepro. c. ij. super iiij. glo. Ioann. And.

tuò petituros [a]: idem verò nunc repetit illam instanter, ea econtrario affirmante, quod prius se faceret Sarracenam †, quàm rediret ad eum: & infrà. ¶ Nos igitur fraternitati tuæ respondētes, Mandamus, quatenus vtrumque ad continentiam seruadam moneas, & inducas: quam si promittere voluerint, & seruare, vtrunque dimittas sine alio commorari [b]: alioquin si vir noluerit continere, tu illam, vt reuertatur [c] ad ipsum, & tanquā vxor cum viro moretur, per excommunicationis sententiam appellatione remota compellas: cùm & temerarium fuerit huiusmodi iuramentum, & adulterium vtrinque [d] sit commissum.

¶ Idem Genueñ. † Archiepiscopo.

¶ *Is, qui iurauit cum muliere contrahere, propter superuenientem fornicationem, vel deformitatem eam repellere potest: propter præcedentem non. Hoc dicit.*

CAP. XXV.

QVemadmodū † si vir mulieri iurâsset, quando contraxit cum illa, quòd eam semper pro legitima vxore teneret, pro fornicatione, quam mulier antea commisisset, non posset eam dimittere [e], sed pro fornicatione, quam postea perpetraret, eam dimittere posset, non obstante huiusmodi iuramento †; quoniam in eo talis erat subintelligenda conditio [f], si videlicet in legem coniugij illa non peccaret: ita si quis iurauerit se ducturum aliquam in vxorem, non potest ei fornicationē opponere præcedentem [g], sed subsequentem, vt illam non ducat in coniugem: quia in illo iuramento talis debet conditio subintelligi, si videlicet illa contra regulam desponsationis non venerit. Alioquin si post huiusmodi iuramētum publica meretrix fieret, teneretur eam ducere in vxorem, quod est prorsus absurdum. Nam si post cōtractum coniugium vir propter fornicationem licitè potest vxorem à sua cohabitatione dimittere: lōgè fortiùs [h] ante coniugium celebratum propter eandem causam sponsus licitè potest in suam cohabitationem non admittere sponsam [i]: quia turpiùs eiicitur [k], quàm non admittitur

QVemadmodum.] Diuiditur in tres partes principales. Secūda ibi, Illud autem. Tertia ibi, Quod si. Prima subdiuiditur. Nam primò inducit simile consultationi faciendæ. Secundo soluit ibi, Ita si quis. Tertiò probat solutionem per euitationem absurditatis & per rōnē ibi, Alioquin. Quartò respōdet oppositioni iuramenti ibi, Non obstante. quod responsum probat per euitationem absurditatis ibi, Quod si post. Secunda pars principalis non subdiuiditur, sed tertia pars sic: quia primò ponit casum. Secundo allegāt pro negatiua ibi, Cum scriptura. Tertiò pro affirmatiua ibi, Sed nunquid. Quartò soluit ibi, Tutius. Abbas.

CASVS. Quidā iurauit se ductorū aliquā in vxorem, quæ ante ipsa spōsalia sic cōtracta fuit fornicata: quæritur, an teneatur eā ducere in vxorem prętextu huius iuramēti? Respon. les papa per simile, & quasi à maiori: Si vir iurasset mulieri, qū cōtraxit cū illa, quòd eā semper pro legitima teneret vxore, eam non posset dimittere pro fornicatione, quam ante contractum matrimonij cōmisisset: sed si post contractū matrimoniū, & prędictum iuramentū fornicatur, dimittere eam posset non obstante huiusmodi iuramento, quia in illo talis conditio subintelligebatur, si illa contra legem matrimonij non peccaret: eodem modo si aliquis iurauit se ducturum aliquam in vxorem, non potest ei fornicationem opponere præ-

cedentem, sed subsequentē, vt eā ducere non teneatur: quia in illo iuramēto tali debet cōditio subintelligi, si illa cōtra legē desponsationis non venerit. alioquin si post tale iuramētū fieret publica meretrix, eā ducere teneretur. quod esset prorsus absurdum: & hoc probat per locū a maiori. sī vir post cōtractū matrimonium propter fornicationē dimittere potest vxorem, multò fortiùs ante coniugiu celebratū propter fornicationem potest non admittere sponsam: quia turpius eiicitur, quàm non admittitur hospes, nec obstat iuramentum in aliquo istorum casuum quia iuramentum illud tale est propter cōditionem subintelligēdam, quod potest seruari. & non seruari sine trāsgressione iuramēti: præterea si post huiusmodi iuramentum, huiusmodi mulier fieret leprosa, vel paralytica, vel nasum amitteret, vel quicquā turpius ei contingeret, teneretur eam ducere in vxorem? Rñ. si esset vxor de præsenti, eam dimittere non posset. si sponsa de futuro, eam ducere non teneretur: quia multa impediunt matrimoniū contrahendum, quæ non dirimūt iam contractum.

e ¶ Dimittere.] Nec cuā accusare ff. de adulte. si vxor. §. si quis vxorē. & §. vlt. & C. ad l. iul. de adulteriis. per violatam.

¶ Glos. seq. ponit decem generales conditiones in iuramentis subintellectas, in fin. quærit, & soluit.

f ¶ Cōditio.] Nota, quòd plerunque intelliguntur conditiones in iuramentis, vt hęc, si placet Papæ. vt s. eod. venientes. Item hæc, si Deo placuerit. 22. q. 2. beatus. §. Itē in hæc, si res in eodem statu permanserit. 22. q. 2. ne quis. ff. de sol. cum quis. Itē, si mihi seruabitur fides. s. eod. peruenit. & ff. loca. quaro. §. inter. Item honestæ, & possibiles, vt hic dicitur. & j. eo. sicut. Item hæc, si mihi numeraueris pecuniam. C. de non nu. pec. ad dubitatis. Item hæc, si nuptiæ fuerint secutæ. ff. de iur. do. stipulationem [b] Item hæc, si nō immoderatum quid præcipitur. s. eo. veniens. & c. Quintauallis. & ff. de ope. liber. si libertus. Item facultas subintelligitur. s. eo breui. Item commoditas. ff. quarū re. ac. non da. l. 1. §. qua onerande. Speciales autem cōditiones [illegible] sic intelligūtur, si nō exprimātur, licèt mēte concipiātur. 32. q. vl. c. vl. in fi. C. de condit. ob tur. causam. si repetidi. nisi vbi lex exprimit aliquid tacitè agi inter contrahētes: quia tūc illud pro expresso hr̄. ff. si cer. peta. cum quid. & ff. de verb. oblig. tritticum. & hæc vera sunt in promissoriis iuramentis. sed in assertoriis nulla conditio subintelligitur, & de tali loquitur. 32. q. vl. c. vl. & C. de iure do. si mulier à viro c. Sed nunquid dicimus omne iuramētū cōditionale, si omnes præmissæ cōditiones subintelliguntur? Certè non. ff. de cond. & demonst. conditiones.

g ¶ Præcedentem.] Quia ex quo semel probauit mores ipsius, nō potest postea reprobare. 3. q. 5. horrendus. nisi ex superuenienti causa, vt s. de æta. & quali accepimus. & s. de offi. deleg. insinuante. & 4. q. 3. c. si testes. § si quis testibus. Ioan.

h ¶ Fortius.] Nam cui damus actionem, multò fortiùs exceptionem. ff. de reg. iur. nemo. §. cui damus. & ff. de superfi. l. 1. §. planè. & s. eod. debitores. qm̄ quę tñ cōsequimur excipiēdo, quod agendo petere non possumus. ff. de neg. ge. l. 3. §. pupillus. & ff. de compen. si cū filiosfamilias. qm̄ quę quædam consequimur agēdo, quæ nō cōsequimur excipiēdo. s. eo. debitores. & s. quod me. cau. ad audientiam. Item potest depositum repeti, sed non compensari [d]. C. de compen. l. vlt. & j. de depo. bona fides. §. 1.

i ¶ Non admittere sponsam.] Nā & spōsus potest sponsā accusare de adulterio quasi matrimonio iā initiato. ar. C. de adul. propter. nisi in casu. ff. de adul. miles. §. quærebatur. quia & iniuria ei facta est. ff. de iniur. item apud. §. sponsam. quia nec matrimonij, nec spē matrimonij violare permissū est. ff. de. adul. si vxor. §. diuus.

k ¶ Eiicitur.] Deterior nāq; dolus eius cognoscitur, q interrupit

† sacramento.

b Stipulatio dotalis cōditionem habet, si nuptiæ fuerint secutæ, vnde si nō sequātur, deficit stipulatio. Ioann. And.

c Si mulier stipulatur sibi dotem à viro reddi, vt de ipsa testetur, non conditionalis. sed causatiua est hæc expressio. Ioā. And.

d Licet sic sentiant Doctores. videtur tamen, quòd compensatio possit admitti de consensu deponentis, cùm in suū fauorem hoc sit introductum. arg. inst. de e. g. statuimus. cum suis concor. Ioann. And.

iterum litem deseruit, quàm qui semel cœptam dereliquit. in *Auth. de litig. §. cunctum in fi. coll. 8.* & minus malum est viam domini non agnoscere, quàm post agnitam retroire. j. *de apostasi. quidam.*

a ¶ *In alterutro.*] i. in vxore dimissa, & sponsa non admissa.

b ¶ *Ad vtrunque.*] s. vt eam recipiat, vel non recipiat.

¶ *Glos. seq. vect. per obse. demum quarit, arg. pro, & soluit contrarium.*

c ¶ *Oculos, vel nasum.*] Sic patet, quòd iuramentũ quandoque potest seruari sine interitu salutis æternæ, & tunc non tenetur illud seruare. sed hoc ideo est, quia honestas intelligitur in hoc iuramento vt si res in eodem statu permanet: id enim tacitè agitur. 22. q. 2. *ne quis.* & *ff. de solutio. cum quis.* sed si iuramentum non posset seruari sine interitu salutis æternæ, vel si esset contra leges, vel bonos mores, seruari non debet *supra. c. prox. & c. Quintauallis. & ff. de leg. 2. si quis inquilinos. §. vlt. ff. de leg. 3. si quis in prin. & ff. de impat. adigere.* secus esset, si mulier laboraret in facultati sus. Sed quid si per violẽtiã opprimatur spõsa de futuro? Videtur, quòd nihilominus teneatur cum ea contrahere *arg. 32. q. 5. ne Verò. ff. de adul. si Vxor. §. si quis plane.* sed non est verum. 27. *q. 2. raptor. & c. seq. & 22. q. 5. finge. & c. ille.* & ita punitur sine culpa, sed non sine causa.

† *Vide l. pe. ff. de condi. ob tur. cau. & l. generaliter. & l. si plag. j. per Bar. ff. de ver. oblig.*

† *Vide magistrũ sen. & ibi docto. res li. 4. dist. 39. Vbi plenissimè de cultus disparitate.*

hospes †: Nõ obstante in alterutro[a] casu vinculo iuramẽti, quòd quidem propter subintelligendã conditionem est tale, vt is qui iurauit, ad vtrũq;[b] sine trãsgressione se possit habere. ¶ Quòd si post huiusmodi iuramentũ mulier fieret non solum leprosa, sed etiam paralytica, vel oculos[c] vel nasum amitteret, seu quicquam ei turpius eueniret, nunquid vir teneretur[d] eam ducere in vxorem? profectò ductam non posset dimittere. Sed nunquid non ductam admittere teneretur[e]? quamuis[f] interdum contractum non dirimat, quòd impedit[g] contrahendum.

¶ *Si vir iurauit non accusare vxorem, temerarium est iuramentum: sed si specialiter de adulterio hoc iurauit, denunciare poterit, sed accusare non debet.*

¶ Illud[h] autem iuramentum est procul dubio temerarium, si vir iuret vxori, quòd eam super nullo crimine[i] accusabit: quia si mulier fieret infidelis †, & nollet cohabitare viro absq; contumelia creatoris, vel vt illum pertraheret ad infidelitatis errorẽ, tunc incunctãter deberet illam impetere apud iudicem suum, vt eam nisi penitus resipisceret, omnino dimitteret[k], secundùm canonicas sanctiones. ¶ Quòd si expressè iurasset, quòd eam super adulterio non impeteret, essetne seruandum huiusmodi iuramentum? Cùm scriptura testetur, quòd patronus[l] est turpitudinis, qui celat crimen vxoris: & secundùm regulam Euangelij, si primò, & secundò correpta resipiscere nollet, dicendum esset Ecclesiæ, vt tanquam ethnica[m], & publicana deinde vitaretur: ne per hoc libera præberetur ei peccandi facultas propter impunitatem peccati. ¶ Sed nunquid vir non potest dimittere vxori peccanti non solum septies; sed etiam vsque septuagies septies, secundùm Euangelicam veritatem? ¶ Tutiùs ergo in hoc[n] casu videtur, vt propter iurisiurandi religionem, vir accusare desistat[o] vxorem ad diuortium celebrandum: quanquam denunciare[p] eam possit ad pœnitentiam peragendam.

¶ Idem Abbati, & Capitulo Castellionis.

¶ *Licitè ex causa necessaria etiam per religiosos iuratur.*

CAP. XXVI.

ETsi †Christus præceperit secundùm Euangelicam veri-

h ¶ *Illud.*] Aliquis iurauit, quòd super nullo crimine accusaret vxorem suam: quæritur, an illud iuramentum sit seruandum? Ad quod respondet Papa illud, &c.

¶ *Glos. seq. distinguit pœnam criminis commissi, & committendi.*

i ¶ *Crimine.*] Nã pactum illud non valet, si quis paciscatur, ne a- lium accuset de crimine nondum perpetrato. *ff. de pac. si vnus. §. pacta.* & *§. illud.* sed de crimine iam commisso pacisci potest, ne de eo agatur. *ff. de pa. si vnus. §. pacta.* & *j. e. c. Ver. nõ sol. septies. &c.* Nec illud pactum tenet, ne dolus præstetur, *ff. de reg. iur. contractus.* Talia enim pacta contra publicam vtilitatem non videntur: quia per ea inuitantur homines ad peccandum impunè. *ff. de pact. dotal. conuenire* [b]. & *j. de consuetud. c. pen.* & quia publicæ vtilitatis est, ne crimina remaneant impunita. *j. de senten. excom. Vt fama. & ff. de sol. Sti. bum. §. 1. & ff. ad l. Aquil. ita vulnerarum. in fi.*

a *Hæc glos. sola non est Bern. nec habetur in vetustis codicibus.*

Leuit. 18.

Matt. 18.

b *Vide in ca. ilarum. allega. super vlt. glos. Ioann. And.*

k ¶ *Dimitteret.*] Quia frater, aut soror non est seruituti subiectus in huiusmodi. 28. q. 1. *si infidelis.* & *j. de diuor. quanto.* iuxta illud. *Spernas spernentem, vel blasphemare volentem. Vel te credentem, scelus ad mortale trahentem. Nam sunt absque mora. sic sinentia supra priora.* Vinc.

Matth. 18. Luc. 17.

l ¶ *Patronum.*] 32. q. 1. c. 1. & *ff. ad l. Iul. de adul. l. 2. §. 2.* & *ff. de fur. qui vas. §. 1. arg. j. de adul. si vir.*

† *Cap. 45. co. tit. in compil. 1. de materia huius decretalis pone B. Thom. 2. 2. q. 89. art. 2. & Dominicus Soto. l. 8. de iustit. & iure q. 1. art. 2. vnde quæ que aliter ad hunc.*

d ¶ *Teneretur.*] Quasi dicat, non, quod verum est in sponsa de futuro. j. *de coniug. lepros. c. vlt.* sponsam verò de præsenti ducere tenetur, quia non reperitur casus, nisi vnus, in quo possit eam dimittere. j. *de conuer. coniug. ex publico.*

e ¶ *Teneretur.*] Quasi dicat, non tenetur eam admittere.

f ¶ *Quamuis.*] Istud, quamuis, non est aduersatiuum, sed causatiuum, & ponitur, quamuis, pro quia.

g ¶ *Impedit.*] Vt totum simplex. 26. di. *si vir sic 15. q. 1. §. vlt.* vbi dr nõ omnia, quæ impediunt ordinandum, deiiciunt ordinatum.

¶ ILLVD AVTEM. CASVS. In §. isto alia quæstio ponitur, quæ talis est. Aliquis iurauit, quòd super nullo crimine accusaret vxorẽ: quæritur, an istud iuramẽtũ esset seruãdũ? Rñdet Papa, quòd iuramẽtũ tale temerariũ est: quia si mulier fieret infidelis, & nollet cohabitare viro sine cõtumelia creatoris, vel illũ traheret ad mortale peccatũ, dẽt statim illã accusare apud iudicẽ suũ, & nisi se corrigat, illã dimittere dẽt secũdũ canones. Sed si iurauit expressè, quòd eã super adulterio nõ accusaret, nũquid debet seruari hoc iuramẽtũ? Et videtur, quòd nõ, quia dicit scriptura: *Patronus est turpitudinis, qui crimẽ celat vxoris.* Et in Euãgelio dr: *Si primo, & secundo correcta nõ se emẽdet, dicendũ est Ecclesiæ, vt tanquam ethnica, & publicana postmodũ vitetur.* Sed cõtrariũ videt, quòd est seruãdũ, quia nõ solũ septies, sed septuagies septies dimittẽdũ est vxori peccatũ. Respõdet Papa, quòd in hoc casu tutius est propter iuramentũ, vt eã nõ accuset ad diuortium celebrãdũ, sed denũciare debet illã ad pœnitentiam peragendã. Not. quòd in iuramento honestæ conditiones subintelligũtur, quamuis nõ apponantur. Item non potest quis reprobare vxorem, quã approbauit, ex causa præcedẽte matrimonium, vel sponsalia. Item multa impediunt matrimonium contrahendũ, quæ nõ dirimũt iã cõtractum. Itẽ matrimoniũ de præsenti nullo casu superueniente dissoluitur, nisi ante carnalẽ copulã profiteatur alter. Itẽ si quis iurat simpliciter nõ accusare vxorem, temerariũ est iuramentum. Itẽ si quis iurat nõ accusare vxorẽ de adulterio, seruandum est iuramentum: tamẽ debet eam denunciare, vt pœniteat: quod si non fecerit, poterit eã dimittere, & ita alia via consequitur intentionem suam, & alia denegatur. Item qui non potest accusare, potest denunciare.

m ¶ *Ethnica.*] Ethnos, i. gens. inde ethnica, i. gentilis.

¶ *Glos. seq. signat contrarium, & remittit.*

n ¶ *In hoc casu.*] Vltimo, scilicet vbi iurauit non accusare eam de adulterio, & ita potest se quis obligare pacto ad non accusandum. j. *de accu. veniens. arg. contra ff. de pac. si vnus. §. illud. & §. pacta. & ff. de pact. do. conuenire.* hoc solutum est. s. in notula, *nam illud.*

o ¶ *Desistat.*] Et ita pactum, & iuramentũ valet, quatenus tãgit rem familiarẽ, nõ in eo quod publica, vt dixi in notula. *nam illud.*

¶ *Gl. se. quarit, ponit opi. Io. & in fi. ops. Tam in medio no. quod cui vna via &c. alleg. vnam concor. & s. cura in contrarium.*

p ¶ *Denunciare.*] Sed quid si nollet corrigi, nec curaret de excommunicatione? Dicit Io. quòd tunc licitè potest eam deserere: quia iam est contumeliosa creatori suo. 28. q. 1. *si infidelis.* & sic quãdoque cui præcluditur vna via, alia via ad idem admittitur. vt 4. q. 3. *c. si testes. §. serui neque.* & hic. quia licet non possit eam accusare, poterit tamen eam denunciare. *arg. contra. ff. de tutoribus. & curato. scire & ff. de condit. & demon. qua sub conditione. § si quis. & ff. de bo. libe. quaritur. C. si mancip. ita venierit. l. vlt. & s. de praecu. tua.* Tancre.[c] dicit, quòd non debet eam deserere, licèt se non corrigat, etiamsi vitæ eius insidiaretur. 33. q. 2. *quicquid mulier.* sed debet eam tenere in vinculis, & castigare, cum hoc ei permissum sit 33. q. 2. *placuit. & q. 5. hæc imago. 23. q. 4. duo ista nomina. & 7. q. 1. sicut alterius.*

c *Vbi de hoc secundum regularem vt j. de re. iur. cum quid lib. 6. Ioann. And.*

ET si.] Monachi, & cõuersi iurare possunt pro testimonio ferẽdo in causa monasterij sui. Ita cõiter summatur, sed hæc summatio nimis restringit literã. Diuiditur in quinque partes. In prima respondet auctoritati Euangelicæ, qua videbatur prohiberi iuramentum. In secunda ibi, *Iacobus quoque*, respondet auctoritati Apostolicæ. In tertia ibi, *Angelus* probat multis auctoritatibus noui, & veteris testamenti, quod licitum est iurare. In quarta ibi, *Quædam enim.* dicit, iurare simpliciter prohibetur iuramentum. In quinta ibi, *Licet* dat parentibus licentiam iurandi. Abbas.

CASVS. Ad finem c. collige casum, & causam constitutionis huius decre. Abbas, & monachi Castellionis habebant causas pro monasterio suo, dubitabant, vtrum liceret eis ferre testimonium, & iu-

& iurare pro causis monasterij sui? Et videbatur eis, quòd non deberent iurare, primo auctoritate Euangelij dicentis: *Sit sermo vester, est est, non non: quod amplius est, à malo est.* Item Iacobus Apostolus vr̄ prohibere iuramentum, dum dicit: *Ante omnia, fratres mei, nolite iurare.* Dominus Papa consultus rn̄det primo auctoritati Euangelij, & eam exponit dicēs: *Sit sermo vester, est est, non non:* vt affirmatio, vel negatio sicut procedit ex ore, ita procedat ex corde: tamen quia malitia hominum crescente non creditur de facili simplici affirmationi, vel negationi ideo adiunxit, quod amplius est, à malo est. illud ampliùs. s. iuramētum non est malū, sed à malo illius, qui non vult credere, nisi iuretur, & est pœna illius, non culpa: & licèt dominus videatur probauisse iuramentum, non tamen prohibuit iurare per creatorem, sed per creaturam: vnde cū præmisit. *Nolite iurare omnino*, statim subiunxit, *neque per cælū, neque per Hierosolymā:* tamen si iuratur per creaturam, seruandum est iuramentum, dummodo licitum sit, quod iuratur. Secundo rn̄det auctoritati Iacobi Apostoli, dicens, quòd Iacobus non simpliciter prohibuit iuramentū, sed voluntatem iurandi, dum dixit: *Ante omnia, fratres mei, nolite iurare omnino:* quia nullus debet iurare spōtanea volūtate, nisi necessitate instante: & tūc licitè iuratur, dūmodo iuramentū habeat tres comites, scilicet veritatem, iudicium, & iustitiam: sed prohibuit iurare per creaturam: vnde dixit Apostolus. *Homines per maiorem suum iurant*, ostendens per quem sit iurandum, id est, per Deum: & quòd iurandum sit in necessitate, ostendit exemplo Angeli, qui iurauit per viuentem in sæcula sæculorum: & exemplo Domini, qui legitur plus dixisse, quàm est est, non non: dum dixit, *in veritate dico vobis.* si enim iuramentum malum esset, Dominus non iurasset. Tertiò dicitur, quòd quædam prohibentur, quia per se mala sunt: quædam verò prohibentur ex causa, non quia mala sint, sed quia si fiant frequenter, inde mala sequuntur: sicut vinum per se malum non est, sed ex frequenti & incauti potatione luxuria generatur: Vnde dixit Apostolus, *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria.* Sic & iuramentum per se quidem malum non est, cum sit confirmatio veritatis, sed tamen prohibetur in causa, quia ex frequenti, & incauta iuratione periurium sæpe contingit, vnde legitur: *Vir multùm iurans replebitur iniquitate.* sicut Paulus concessit discipulo suo Timotheo, vt vtatur modico vino propter stomachum: sic certè cum exigit necessitas pro re vera, licita, & honesta potest iurari, quia cessante causa cessat effectus. Vltimo rn̄det Papa qōni præpositæ, licet enim sint viri perfecti, vt quantumcunque possunt, iuramentum vitare debeant, tn̄ concedit eis, ne pp defectum testium monasterium suum sui iuris sustineat læsionem, vt deficientibus aliis testibus possint in causis monasterij sui veritati testimonium perhibere. Nota, q̄ per creatorem, & non per creaturam iurandum est, tn̄ si per creaturam iuretur, seruandum est iuramentum, si licitum est, quod iuratur. Item in necessitate iurandum est, dum tn̄ iuramentum habeat veritatē iudicium, & iustitiam. Item per iuramētum delatum deciditur qō. Item quædam sunt simpliciter mala, & ideo prohibita: quædā verò sunt simpliciter bona, sed prohibentur ex causa. Item cessante causa cessat effectus. Item monachi & clerici deficientibus alijs testibus possunt deferre testimonium pro ecclesijs suis.

tatem? Sit sermo vester [a] est est, non non [b]: vt affirmatio [c], vel negatio sicut procedit ex ore, ita procedat ex corde: quia tamen hominum excrescente malitia, simplici assertioni, vel negationi vix creditur, idcirco prudenter adiúxit: quod ampliùs est, à malo est: à malo quidē, nō tā culpæ quàm pœnæ, nec exhibentiū, sed exigentium iuramentum: nā incredulitas huiusmodi magis est pœna, quàm culpa: vnde non dixit, malum: sed dixit, à malo. Licèt enim iuramētum prohibuisse dominus videatur, nusquā tamē per creatorem, sed per creaturam [d] iurare prohibuit: ne per huiusmodi iuramentum trāsferretur ad creaturā honorificentia creatoris. Quare † cum in Euāgelio præmisisset, Dico vobis, nolite iurare omnino [e]: statim subiunxit: neque per cælū, quia thronus Dei est: neque per terrā, quia scabellū pedū ipsius est: neque per Hierosolymam, quia ciuitas est Regis magni: neque per caput tuum, quia non potes vnum capillum facere album, aut nigrū. ¶ Et quanuis non sit per creaturam iurandum: si tamen iuretur per creaturam, seruandum [f] est quidem, dummodo sit licitum, quod iuratur: quia teste veritate, qui iurat in cælo, iurat in throno Dei, & in eo qui sedēt super eum. ¶ Iacobus quoque non simpliciter prohibet iuramentum, sed voluntatem iurandi, cum ait: Ante omnia, fratres mei, nolite [g] iurare: quoniam † ad iuramentum non debet quēquam spontanea voluntas inducere, sed necessitas [h] trahere importuna, & tunc potes sine culpa iurare, dummodo illos tres † comites [i] habeat iuramentum, de quibus Propheta [k] ait: Et iurabunt [l], viuit dn̄s, in veritate [m], & iudicio [n], & iustitia [o]. Quod autem Iacobus subdit, neque per cęlū, neque per terrā, neq; per † quodcunque aliud iuramentum, iurare vetat per quamlibet creaturam, quodcūque sit illud, alioquin nō dixisset Apostolus †: Homines per maiorem suum iurāt & omnis controuersiæ [p] eorum, ad confirmationem finis est iuramentum: in quo patenter ostendit, per quem sit iurandum, cùm ait, Homines per maiorem suum iurant, id est, per Deum: & cur sit iurandum, vt videlicet omnis controuersiæ finis sit iuramentum. Angelus quoque, quem vidit in Apocalypsi Ioannes stantē super mare, & super terram, leuauit manum suam ad cælum, & iurauit per viuentem in sæcula sæculorum. Christus etiam plus legitur dixisse in Euangelio, quàm est est, non non, cùm sæpissimè dixerit: Amen [q] dico vobis, quòd ipse secundùm Lucam exponens, cùm præmisisset: Amen dico vobis, quia nemo Propheta acceptus est in patria sua, consequenter adiūxit, In veritate dico vobis; quia multæ viduæ erant in diebus

a ¶ *Sit sermo vester.*] 22. q. 1. *ita ergo.*

b ¶ *Non non.*] Istæ duæ negationes non faciunt hic vnam affirmationem secundum quod aliqui faciunt. *ff. de verb. sig. duobus verbis.*

c ¶ *Affirmatio.*] Ecce declaratio geminationis, id est, vt quod os affirmat, & cor affirmet: & quod os neget, & cor neget. sic *xxij. dist. ſ. aliquis.*

¶ *Glo. seq. ponit quinque modos, quibus iuratur per creaturas.*

d ¶ *Creaturam.*] Sic 22. q. 1. *clericum. & in Authen. vt non luxurientur contra naturam. col. 6. §. & quoniam.* Per creaturas licitum est iurare, vbi exprimitur in iure, vt per crucem. 22. q. 5. *qui iurat per Euangelium.* 22. q. 1. *si aliqua per ordinem. vt 1. q. 7. quotiens.* per salutem principis. *ff. de iureiur. qui per salutem. l. 3. §. vltim.* per altare [a]. 22. q. 1. *habemus.* alter enim iurare non debet. vnde non licet iurare per membra Dei. *in Authen. vt non luxurientur contra naturam.*

ADDITIO. *& 22. q. 1. si quis per capillum.* vbi pœna ponitur.

e ¶ *Omnino.*] Id est, ex leui causa, vel per omnia. simile omnino habetur in lege: vt si fideiussor intercedat pro maiori summa, quàm principalis debitor, omnino non obligatur. *ff. de fideiusso. græcè. §. illud. vlt.*

f ¶ *Seruandum.*] Qualitercunque iuratur, si licitum est, quod iuratur, seruandum est iuramentum. 22. q. 1. *mouet te. & ff. de iureiur. l. non erit. §. 1.* quia multa fieri non debent, facta tamen tenent. 27. *dist. si vir, & 17. q. 2. vas nouum.* Sicut iudex vltima die suæ iurisdictionis iudicare non debet. *ff. de iurisdict. omn. iudi. cum qui.* si tamen sententiam dixerit, tenet. *ff. de offi. proconsulis. meminisse. in fi. supra de offi. deleg. consuluit.*

g ¶ *Nolite.*] Id est, non habeatis voluntatem iurandi.

h ¶ *Necessitas.*] Et ita nunquam iurandum est nisi in necessitate, sed hæc necessitas includit etiam sub se vtilitatem. 22. q. 1. *in malum & c. ita ergo.* Lau.

i ¶ *Tres comites.*] De quibus habes 22. q. 2. *Animaduertendum, & q. 1. & iurabunt.*

k ¶ *Propheta.*] s. Hieremias.

l ¶ *Et iurabunt.*] Hæc habes 22. q. 1. *& iurabunt.*

m ¶ *In veritate.*] Conscientiæ.

n ¶ *Et iudicio.*] Id est, discretione, vel deliberatione.

o ¶ *Iustitia.*] Id est, vt quod iuratur, sit iustum, & licitum. & isti sunt tres comites, qui debent interuenire in quolibet iuramento: & si ista defuerint, non iuramentum, sed periurium est dicēdum, vt in *c. animaduertendum.* 22. q. 2.

p ¶ *Omnis controuersia.*] Quia post iuramentum delatū, & præstitum nihil amplius quærendum est *ff. de iureiur. non erit. §. datum*, & parem habet auctoritatem cum transactione, & maiorem, quàm res iudicata. *ff. de iureiur. l. 2.* quod verum est, si est delatum à parte parti: istud enim retractari non potest. *ff. eod. admonendi 1.*

q ¶ *Amen.*] Id est, sine defectu, & est notata assertionis.

Matth. 5.

† Addè an liceat iurare per Sanctū Iacobū, vel alium deponat, vide Cy. in l. testium. C. de testibus.

Iacob. 5.

† In ætatis quis exemplaribus ita: quoniā, ad iurandum ergo.

† De quibus pleni B. Thomas 2. 2. q. 89. artic. 3.

Hier. 4.

Iacob. 5.

† Apud Iacobum vulgata editione deest dictio, per, quā tamen habent omnes Raymundo codices.

† Heb. 6.

a Ista B. docuit, quod tunc licet alicui iurare per salutem suam, vel gloriā, quando iuramentum, sic defertur, & intelligitur respectu diuini numinis sic iurari. Ioā. And. Apoc. c. 10.

Luc. 4.

a ¶ *Testis est mihi Deus.*] In veteri testamento iurabatur sic: *Vivit Deus & vivit anima mea*] sic iurauit vidua, quæ erat in Sarrepta Sydoniorum Heliæ prophetæ. Tempore gratiæ in primitiua Ecclesia iurabatur. *testis est mihi Deus. Deum inuoco testem* 22.q.1.*si peccatũ.* & 22.*dist. sacrosancta.* Hodie iuratur per Deum, per Euangelia. 63. *dist. tibi domino.* & 1.q. *Vlt.* c. *Vlt.*

b ¶ *Morior.*] Hoc habes 22.q.1. *non est.*

c ¶ *Quædam.*] posset aliquis quærere, ex quo licite iuratur, quare prohibuit dominus iuramentum? respondet Papa: quædam, &c.

¶ *Glos. seq. tractat de duplici simonia.*

d ¶ *Mala sunt.*] Quædam enim illicita sunt in sui natura, quædam ciuiliter, iure positiuo, vel consuetudinario. ff. *de verb. sig. probrum.* arg. ff. *de adul. si adulterium.* sic quædam sunt simoniaca ipso iure, scilicet quæ in veteri testamento erant prohibita, vt vendere spiritualia 1.q.1. *quis flurdes.* quædam sunt prohibita per constitutionem Ecclesiæ, vt dare aliquid pro benedictionibus nubentium, pro baptismo, pro ponendis prælatis in fide. De his habes plura exempla. j. *de simo. cum in Ecclesia corpore* & c. *sicut pro certo.* & c. *ad Apostolicam.* & hoc est: quod dici consueuit, quædam sunt simoniaca, quia prohibita: quædam sunt prohibita, quia simoniaca. & de hoc dicitur. j. *de offi.*

e ¶ *Ex causa.*] 22.q.1. *ita ergo.* C. *si manci. ita Vene. ne prostit. l. 1.* & *Vlt.*

¶ *Glos. seq. notat tria ar. ad primum alleg. duo contraria.*

a De materia, & veritate huius glossæ, vide plene per Domi. nicum Soto l. 9. de iust. & iure q. 5. artic. 2.

Psal. 109.

Psal. 131.

† *H ac verba, & non frustrabitur eum, desunt in omnibus scriptis exemplaribus, sola vetusto excepto.*

† *Domine.*

† *Ad Eph. c. 5.*

b In isto & præcedenti exẽplo male dicit glo. vt seq. bene. Certum est, quod baptismus est sacramentum & benedictio nubentium est sacra res sic per illa confertur, & augetur gratia Spiritus sancti: ergo prohibitum, quia simoniacũ. Ioan. And.

Eccle. c. 23.

Heliæ in Israël. Apostolus quoque iurabat, cum diceret: Testis est mihi Deus [a]. & iterum, quotidie morior [b] per gloriam vestram fratres: quæ Græca exemplaria manifestissimam iurationem esse ostendunt. Si enim per se malum esset iurare, profectò dominus non iurasset: cum tamẽ in veteri testamẽto legatur, quia iurauit dominus, & non pœnitebit eum. & rursum, Iurauit Dominus Dauid veritatẽ, [& † non frustrabitur eum] immò & præcepit in veteri testamento: Redde Deo † iuramenta tua. ¶ Quædam [c] enim prohibentur, quia per se mala sunt [d], vt furtũ, adulterium, & huiusmodi: quæ non sunt aliquatenus facienda. Quædam verò prohibẽtur ex causa [e], non quia per se mala sunt, sed quia si fiant frequẽter, & multũ, ex his mala sequuntur [f]: vt vinum per se malũ non est, & tñ prohibet Apostolus † dicens, Nolite inebriari vino, in quo est luxuria: qm̃ ex frequẽti, & immoderata vini potatione, luxuria generatur. Sic & iuramentum per se quidem malum non est, cum sit confirmatio [g] veritatis: sed tamen prohibetur ex causa [h], qm̃ ex frequenti, & incauta iuratione, periurium sæpe contingit: sicut in Ecclesiastico legitur: Vir multum iurans replebitur iniquitate, & non discedet à domo eius plaga. Quemadmodum ergo Paulus indulsit propter necessitatem discipulo suo Timotheo, vt vtatur modico [i] vino propter stomachum, & frequentes infirmitates: sic profectò cum necessitas exigit pro re vera, licita, & honesta, potest securè iurari: quia cessante [k] causa, cessat effectus [l] †. ¶ Licèt ego debeatis esse viri perfecti, & quantum potestis, iuramenti vinculum euitetis: volentes tamen indemnitati vestri monasterij prouidere, ne propter defectum testium, sui iuris sustineat læsionem: præsenti vobis pagina indulgemus [m], quatenus vos, & monasterij vestri Conuersi possitis in causis eiusdem (deficientibus alijs testibus) pro ipso perhibere testimonium veritati.

¶ Idem Episcopo Ameliñ.

¶ *Iuramentum contra vtilitatem Ecclesiasticam præstitum non tenet.*

CAP. XXVII.

Sicut † nostris est auribus intimatum, Ecclesia Tudertina vacante, ipsius Canonici, & Episcopus cum eis, dum esset in minoribus ordinibus constitutus iuramenta quædam in damnum Episcopalis iuris fecerunt priusquam de Pontificis electione tractatus aliquis haberetur: *& infrà.* ¶ Pro iuratione incauta [n] imponi fecimus Episcopo pœnitentiam congruentem: *& infrà.* ¶ Quia † non iuramenta, sed periuria potiùs

santta. § Verum & ff. de Vulg. subst. ex facto. & sic plana est glossa. alias verum est, & ita non sidet expositum, dic verum est circa alias personas, quæ non habent priuilegium, sed circa eandem personam, quæ habet priuilegium, non cessat priuilegium, & non perditur, nisi priuilegium ipsum, vel concessio tenderet ad noxam, vt dicunt tres prædictæ concordan. *arg. j. de deci. c. suggestum* 63. *dist. § Verum.* De hoc qualiter intelligatur, dictum est. s. *de renun. post translationem.* & 61. *dist. C. Hatum.* § *his auctoritatibus.* Vel dic cessante causa, cessante periurio cessat prohibitio. & instante necessitate pro re vera, licita, & honesta, licitè iuratur. & hic est sensus huius litteræ quantum ad hunc casum.

ADDITIO. Vel dic, cessante causa, frequẽti, immoderata, & incauta iuratione, cessat periurium.

l ¶ *Cessat effectus.*] Distingue, aut est causa finalis, aut impulsiua. si finalis, tunc cessante causa cessat effectus, verbi gratia prohibetur, ne presbyteri gerant tutelas aliorum hac de causa, vt melius vacent diuinis officiis. & sic illa causa finalis est, vnde cessante causa cessat effectus. vnde si non vacent diuinis officiis, poterunt gerere tutelas. C. *de epis. & cler. Auth. generaliter.* Sed causa impulsiua cessante non cessat effectus: verbi gratia propter Calfurniam fuit statutum, ne mulieres essent aduocatrices: quia Calfurnia posteriorã dorsi sui ostendebat iudici: vnde Calfurnia fuit causa impulsiua, ne mulieres aduocarent. vnde ea mortua mulieres non aduocabunt, hoc tamen habetur in ff. *de postu. l. 1.*

m ¶ *Indulgemus.*] Id est, indultum esse ostendimus iam olim [f]. 14.q.2. *super prudentia.* & s. *de testi. tuis.*

Sicut nostris.] Diuiditur in tres partes. In prima ponit iuramentum temerarium. In secunda punit iurantẽ ibi, *Pro iuratione.* In tertia cõmittit inquirẽda, & retractanda ibi, *Quia* Abbas. CASVS. Vacante Ecclesia Tudertina, canonici, antequam tractatus aliquis haberetur de pastoris electione, quædam iuramenta in damnum episcopalis iuris fecerunt: postmodum vnus ex illis electus extitit in Episcopum, & cõsecratus. Episcopus ipse videns quod ex hoc reditus episcopales diminuebantur, quæsiuit à Papa, vtrum iuramenta illa essent seruanda? Papa considerans, quòd iuramentũ non fuit institutum, vt iniquitatis vinculũ esset, & iuramenta, quæ contra vtilitatem ecclesiasticam attentantur, non iuramenta, sed periuria dicuntur, pro iuratione incauta, fecit ei pœnitentiã imponi, mandans Episcopo Ameliñ. quatenus de canonicis illis super præmissis veritatem inquirat: & si ita esse inuenerit, in statum pristinum reducat, quicquid in damnum episcopalis iuris datum esse repererit. Not. quòd iuramentum in damnum Ecclesiæ datum non est seruandum, nec obligat: sed potius periurium dicitur, & de hoc debet pœnitentia imponi.

¶ *Glo. seq. notat, quòd existens in mortali, &c. alleg. duo iura, & inducit tria similia, & his interserit tria iura, quæ allegat in contrarium, & illis respondet.*

n ¶ *Incauta.*] Sic patet, quòd aliquis in mortali peccato existẽs, si promotus fuerit, non remouetur. s. *de tempo. ordi. ex parte.* & 50. *dist. quicumque.* & Episcopus, qui committit mortale peccatũ, nõ remouetur: vt qui sine causa vult renunciare. s. *de renuncia. nisi.* & est

f ¶ *Sequuntur.*] Not. quòd aliquid prohibetur, non quod ipsum sit malum, sed quia inde potest sequi malum. *arg. 21. dist. denique.* & 37. *dist. ideo.* 11.q.3. *nolite.* 2. 41. *dist. quisquis.* 2.q.7. *præsumunt.* 24.q.3. *Deus qui maledicit. Insti. vi bo. rap. § sed neclum. arg. contra ff. quis & à quibus manu. li. non fi. l. Vlt.* & ff. *de pact. si vnus. § 1. Ioan. And.* Item arg. quòd vno prohibito prohibẽtur omnia, per quæ peruenitur ad illud. *arg. j. de cler. coniu. diuersis fallaciis.* & ff. *de conditio. instit. qua sub conditione. § si quis ea.* & ff. *de sponsa. oratio. arg. ff. de tuto. & curatori. da. ab his. scire* & ff. *de iu. lib. quæritur.* & s. *de procur. tua.* Item arg. quod aliquo prohibito omnia prohibentur, quæ sequuntur ex illo. s. *de constitutio. nam concupiscentiam* [e].

g ¶ *Confirmatio.*] Sic falsitas est immutatio veritatis. in *Auth. de instr. cau.* & *fi. circa principium. coll. 6.*

h ¶ *Ex causa.*] Arg. quòd potius consideranda est causa facti, quã ipsum factum. 15.q.6.c.1. *in fine.* 23.q.8. *occidit.* j. *de accus. cùm dilectus.* & ff. *de fur. l. Verum.* Vin.

i ¶ *Modico vino.*] De consecra. *dist. 5. sint tibi.* ar. quod licet habere curam corporis moderatã ad exercitium virtutũ. 21. 44 *dist. multis.* aliàs incipit, *communis.* & *de pæ. dist. 2. c. corporis. arg. modicum.*

k ¶ *Cessante causa.*] Propter quã excludendã s. periurium, introductũ est, ne iuretur. Si enim causa esset, pp quã habendã aliquid fieret, licèt cessaret causa illa, non ideo cessaret id, quod factũ est pp illã causam [d]. 32.q.7. *tamen.* & q.1. *dixit dñs.* vel cessante causa odiosa, & contra ius, cessat & eius effectus, dixit Vincentius. verũ est circa alias personas, sed circa eandem personam non cessat, nisi priuilegium, vel concessio tenderet ad noxã. & tunc expone verba illa, verum est ab initio: sed si ex post facto incipit odiũ, nõ cessat effectus. s. prohibitio. *ar. j. de deci. suggestũ.* & 63. *dis. c. quia*

e Concor. tex. in l. 2. ff. de iuris om. iu. cum vulgat.

d Idem in Spec. de le. § Vlt. ad fi. Ver. in summa.

1. *ad Timo. 5.*

† *Vide l. generaliter. C. de Episc. & cle. & l. si pater. C. de here. inst.*

e Hæc glossa non est Bernardi, nec reperitur in antiquis exemplaribus & parum habet credentiæ.

¶ *Cap. vit. de consti. in 3. compil. Et pro expositione textus, & gl. vide pro aliis Gandauum Pa. pa hic.*

† *Aliàs, Quia Abbas.*

f Sum. de procur. gl. in causis. Ioann. And.

& est contra illud. 82. dist. *quicunque.* & *c. prece.* & 24. *di. c. vi.* & *s. dist. ex pœnitentibus.* & sic huiusmodi de temeraria iuramenta non repellunt à promotione, nec à testimonio. *s. de testibus intimauit.* & *c. testitutis.* & *s. de testibus cog. c. Vel.* Vel dic, quòd potius consulitur Ecclesiæ quàm personæ. *s. de ord. cog. cùm de-ctlus.* Item in mortali peccato existens admittitur ad accusandum. *3 q. 1. quidam.* & hoc fuit ad declarandam innocentiam eius infamatum per libellum occultè proiectum sed si tali sic promotus non remouetur quia huiusmodi crimina leuia sunt, quæ non deiiciunt ordinatos, 50 *dist.* ... pro quibus imponitur solummodo pœnitentia saltem vnius anni vt 22. *q. 4. quo sacramento.* Quæ autem crimina inducant depositionem, & quæ non, notatur inuenies. *s. de temp. ord. ex tenore.* & *c. Vl.* & 25. *q. Vlt. in summa.*

a ¶ *in damnum.*] Et sic patet, quòd vacante Ecclesia canonici nihil possunt disponere de rebus Episcopatus in ipsius præiudicium. 12. *q. 2. si qua de rebus* & *s. ne sede va. per totum.* nec redditus episcopales possunt diminuere. *s. de reb. ec. non alie.* vt super. immo nec episcopus ipse vt ibi dicitur, vnde quicquid factum fuerit in præiudicium episcopatus totum debet in statum pristinum reuocari.

sunt dicenda, quæ contra vtilitatem Ecclesiasticam attentantur: Mandamus, quatenus ab ipsis Canonicis inquiras super præmissis diligentius veritatem: & † si ea inueneris esse vera: quod in damnum [a] Episcopalis iuris repereris taliter attentatum, in statum debitum appellatione remota reducas [b].

¶ Idem.

¶ *Iuramẽtum præstitum super actu a lege infirmato principaliter fauore iurantis, licèt secundariò in fauorem publicum, necessariò est obseruandum, si non vi, nec dolo fuit præstitum, & in alterius præiudiciũ principaliter non redundat. Hoc dicit multum singulariter considerata medulla c.*

CAP. XXVIII.

CVm † contingat interdum, quòd constante matrimonio, mulieres alienationibus super rebus dotalibus, & donationibus propter nuptias consentiant, ne vlteriùs contraueniant proprio sacramento firmanda, ac solutio, processu temporis, matrimonio cõtrauenire nitantur: vtrum hoc eis liceat, a nobis tua fraternitas requisiuit.

¶ Nos autem fraternitati tuæ taliter respondemus, quòd etsi mulierum consensus in talibus non videatur obligatorius secundum legitimas sanctiones [c], ne tali tamen prætextu, viam contingat periuriis aperiri, mulieres ipsæ seruare debent [d] huiusmodi iuramenta, sine vi [e], & dolo sponte præstita, cùm in alterius præiudicium [f] non redundet, nec obseruata vergant in dispendium salutis æternæ.

¶ Idem.

¶ *Mouẽs bellum iniustum, compellitur restituere, quæ per violẽtiam occupauit, & eos absoluere, à quibus indebitè iuramenta extorsit. hoc dicit vsque ad ver. iuramentum.*

CAP. XXIX.

SIcut † : *& infrà* ¶ Si constiterit, quòd prædictus H. iniustè [g] bellum mouerit contra I. ipsum H. inducere studeatis, vt vniuersa per huiusmodi violen-

¶ *Gl. se. recè per quæstionem.*

b ¶ *Reducas*] Immò & ipse idem Tudertinus Episcopus posset reuocare [b] 12. *q. 2. non liceat.* & 35. *q. 9.* quod quis commisit, & si consentit tanquam canonicus, potest postea tanquam Episcopus reuocare, quia quasi ante aditam hæreditatem consensit. *arg. ff. quorum le. l. 1. §. quod ait prætor.* nam quandam facit aliquis tanquam alius. *s. de ele. quòd sicut.* & *c. cum inter canonicos.* & *ff. de ado. si pater. §. qui duos ff. eo. si consul.*

CVm contingat.] Nõ auditur mulier cõtra alienationẽ rei dotalis eius sponte cõsensit, & nõ cõtrauenire iurauit. Ita cõiter summatur. In prima parte ponitur cõsultatio. In secũda respõsio ibi, *Nos autẽ.* Ab. CASVS. Aliquis alienauit res dotales, & alias, quas donauerat vxori propter nuptias præsente vxore, & cõsentiẽte alienationi: & ne vxor alterius cõtra alienationẽ veniat, firmauerat proprio iuramẽto, quòd cõtra alienationẽ nõ veniret: pòstmodum mẽo soluto nititur venire in contrariu. Cõsultus Papa respondet, quòd licèt consensus mulierum non videatur in talib. obligatorius secundùm leges: tamẽ debet mulier seruare huiusmodi iuramentũ, ne tali prætextu viã contingat periuriis aperiri: & hoc est verũ, si iuramentũ tale sine vi, & dolo sponte præstitũ fuit, cum in præiudicium alterius non redundet, nec obseruatum vergat in dispendiũ salutis æternæ Not. quòd iuramẽtũ præualet legi. Itẽ iuramentũ semper seruãdũ est, ex quo sine periculo animæ seruari potest. Item iuramẽtũ factum in præiudicium alterius nõ tenet.

c ¶ *Sanctiones.*] Vt *ff. de fun. dota. l. Iulianus.* quæ prohibere alienationem fundi dotalis, & *C. ad Velle. Auth. sine à me.*

¶ *Glossa seq. miscet plura contraria, & tripliciter soluit, respondens ad contraria, & inducens huic simile.*

d ¶ *Deb.*] Cõtra id, quod hic dicit, signãtur multa cõtraria: quia regula vtriusq; iuris dicit, quòd cõtra leges fit, pro inf. ẽo habẽdũ est 10. di. vides. nec iuramẽtũ valet cõtra hoc factũ. *s. de so. cum si diligenti.* & *C. de leg. nõ dubiũ.* & vbi principale nõ tenet, nec accessoriũ. *s. de sponsa. inter dilectos. cum sua concor.* Itẽ cũ talis cõtractus sit à iure dãnatus. *ff. de fun. dota. l. Iulia.* & *C. ad Velle. Auth. sine à me.* qualiter iuramẽtũ præstet robur cõtractui, cũ iuramẽtũ nõ sit vinculũ iniquitatis. 22. *q. 4. inter cætera.* & *s. eo. quanto.* Nec enim illud dicitur, quod sine interitu salutis æternæ possit seruari: quia illud fallit in temerariis iuramẽtis. *s. eo. ex literis.* & fallit quandoq; licèt nõ sit temerariũ. *s. c. quẽadmodũ.* & *c. Quintauallis.* Itẽ vbi iurat se soluturũ pecuniã spe futuræ numerationis, põt venire cõtra iuramẽtũ si ei nõ soluit. & tũ potest seruari sine interitu animæ. *C. de non nu. pe. indubitati.* Sed illud habet tacitã conditionẽ, si pecunia fuerit ei numerata Item si iurat illud, quod sit turpe, vel contrarium legi, iuramentum est nullius momenti. *ff. de leg. 1. si quis inquilinos. in f.* Item vbi per iuramentum inducitur alicui perpetua viduitas illud non tenetur seruare. *ff. de iure pat. adigere.* Ad hoc dicas, quòd lex cõsiderauit, quid sit vtile corpori, & honestum. Nam expedit mulieribus saluas habere dotes suas, vt inueniat aliquos, quibus nubere possint. *ff. so. ma. l. 1.* Sed canon considerat vtilitatem animæ [e]. Vel dic, quòd tunc præiudicat ei mulieri iuramentum, quia aliunde potest consuli mulieri, vt dicitur in Auth. sine à me. l. an... & soluit has contrarietates. Aliter potest dici, quod siue mulier possit consulere aliunde sibi, siue non; non potest venire cõtra iuramentum sponte præstitum, & sine dolo, vel metu. Et licèt contractus talis non videatur obligatorius, quantum est de sui natura: tamen sine aliqua turpitudine potest seruari iuramentum super eo præstitũ vnde hic consideramus potiùs accessorium, quàm principale, propter periculum animæ, vt hic dicitur; sicut aliàs obligatio non tenet, tamen iuramentum super hoc præstitum debet seruari. *s. eo. debitores.* Præterea prohibitio huiusmodi alienationis feudi dotalis non est perpetua: quid si secundo post biennium consentiat mulier, bene tenet. in *Auth. prædicta. sine à me.* vnde multò fortius iuramentum potest confirmare, quod priùs non valebat: vt quasi pro consensu secundo habeatur. Et illa contraria superiùs inducta, intelliguntur de his, quæ perpetuam habent causam prohibitionis, & in sua natura turpia sunt: vt patet ex contrariis. vnde si iuramentum ibi interueniat, non tenet, cùm non possit seruari sine interitu animæ. Simile huic habes. *s. de pig. significante.* ibi dicitur, quòd pactum legis commissoriæ in pignoribus non tenet, quod est verum. *C. de pact. pign. l. 2.* & *3.* & tamen si iuramentum interueniat super pacto, tenet, nec auditur volens venire contra: vt colligitur *in de. c. prædicta, significante. ar. à contrario sensu.* & sic intelligas istam, & illam.

e ¶ *Sine Vi.*] Arg. quòd iuramentum metu, vel vi præstitum non est seruandum. Quid iuris sit, dixi *s. quod metus causa.* Abbas. & de hoc dicitur. 15 *q. 6. authoritatem* & *s. eo. peruenit.*

f ¶ *Præiudicium*] Scilicet creditorum, vel filiorum. [d] *Ar. à contrario sensu. s. 1. Sententiã.* Ber.

SIcut & *infra.*] Fides [e] etiam iurata seruanda non est ei, qui fidem frangit. h. d. & sunt duæ partes. Secunda ibi, *Iuramentum autem.* Et pone sic casum literalem. Quidam Henricus iniustè mouit bellum contra quendam Ioannem, in quo multa eius bona per violentiam occupauit. ac eum captum forte ad iurandum induxit, vt bona sic occupata non repeteret. Vel secundùm alium intellectum, relaxauit eum iuramento de redeundo ad vincula, & hoc fuit primum iuramentum, de quo textus in principio loquitur: demum præstitit aliud iuramentum, de quo in fine literæ, & non apparet super quo. Sed fortè secundum Host. iste Ioan. promisit Henrico centum libras, si ipsum non offenderet, & ille licèt promiserit, & iurauerit fortè non offendere dictum Io. nihilominus eum offendit, quibus peractis iste Ioannes fuit conquestus Papæ petens super omnibus de opportuno remedio sibi prouideri: Papa commisit causam quibusdam, quibus mandat respectu primi iuramenti, vt habetur in litera in principio. respectu secundi respondet, quid iuris, vt in *Ver. iuramentum.* & sic clara est litera. Abbas Siculus. Not. quòd ea quæ auferuntur in bello iniusto, sunt restituenda: ergo à contrario sensu si bellum sit iustum, possunt licitè retineri. Item fides non est illi seruanda qui fidem non seruat. quod subintelligitur iuramento.

g ¶ *Iniustè.*] Et ideo saltem indirectè ratione peccati spectat hoc ad iudicium Ecclesiæ *s. de iudi. nouit.*

ADDITIO. Quid sit iustum bellum, habes 23. *q. 2. in summa.*

a ¶ *Restituas.*]

† In quibusdam autem quotiens & per manus in ista vero, quæ in damnum episcopalis iuris reperiuntur taliter attentata, in statum, &c.

† Cap. 1. eo. tit. in 4. cõpil. & de rebus ecclesiæ non alienandis. Vide Concilium in c. Rayn. 8. 1. eo. de testam. & Matthæum de Afflictis decisio 312. b Hic verũ, si iuramẽtum dignitatis. Vide Generale contra iuramentum ... sine personæ ... quia tũc necessaria est superior licentia. ar. de elect. venerabilẽ. secundum Tan. & Vinc. Ioan. And.

c Quæ præstanda est corpori. C. de iure fisci. eccle. sanctimus. 12. q. 1. præcipimus. Ieiunium. Ho. Ioan. An.

† Cap. 1. eo. tit. in 4. cõpilatione. Et de materia bursæ decretalis, quando videlicet bellũ dicatur iniustum, vel iustum vide B. Thomã. 2. 2. q. 40. art. 1. Franciscum Victoriam in relectione de iure belli & Alfonsum Castrũ l. 2. de iusta hæret. punitio. c. 14.

d Intelligas directè nam alias indirectè bene possent esse præiudiciũ filiorũ, quæ aliàs successissent in ea illa, si non fuisset alienata: sed vide c. venientes. supra eo. Vbi de hoc.

e De materia falsa à glo. de fide seruanda, vel non seruanda fragmentis fidẽ, vide Abbatem. & Felinũ c. peruenit. 3. de iure iu. & Syluest. in summa. Verbo, iuramentum. 4. § 23.

a ¶ *Restituat.*]i. [Quia iniustum erat bellum: sed si iustum fuisset bellum, statim res sic occupatæ essent suæ. 23. q. 5. *dicat.*
¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit, obscurè tamen.*
b ¶ *Non ligat.*]Quia non seruanti fidem, fides non est seruanda. simile 3. *eo peruenit & c. quemadmodum.* quia illa conditio subintelligenda est in hoc iuramento: vt notatur in c. *quemadmodum. Arg. contra.* 33. q. 5. *quod Deo.* a sed illud non tangit hoc.

a Et 11. q. 22. inter verba in fi. secundùm Vinc. Ioann. And.

tiam occupata, restituat a conquerenti, eum à præstito sibi iuramento prorsus absoluentes. Quod sic acquiescere noluerit, ipsum ad hoc (si præmissa veritate nitantur) cogatis per sententiam excommunicationis terram eius interdicti sententiæ supponentes.

¶ *Non adstringitur quis iuramento ad adimplendum, quod iurauit, si ab alia parte non impletur, cuius respectu præstitũ est iuramentũ. h. d.*

¶ Iuramentum autem, quòd I. se asserit præstitisse, si de assensu factum est vtriusque, cum non ligat b, qui præstitit, dum ille, cui præstitum fuerat, seruare neglegit, quod promisit.

¶ Idem in concilio generali. †

¶ *Clerici non habentes temporalia a Laicis, non tenentur eis præstare iuramenta fidelitatis.*

CAP. XXX.

NImis de iure diuino quidam Laici vsurpare nitũtur, cum viros Ecclesiasticos nihil temporale c obtinentes ab eis, ad præstandum sibi fidelitatis d iuramenta compellunt. ¶ Quia verò secundùm Apostolum seruus suo e domino stat, aut cadit, sacri auctoritate cõcilij prohibemus, ne tales Clerici personis sæcularibus præstare cogantur huiusmodi iuramenta †.

¶ Hono. iij. A. & C. Canonicis Antiochenis.

¶ *Qui iurat non esse contra aliquem, potest in causis propriis, & Ecclesiæ suæ esse contra eum. h. d. secundùm intellectum glossæ.*

CAP. XXXI.

PEtitio † vestra nobis exhibita continebat, quòd Ecclesia Antiochena vacante, Princeps Antiochenus timens conspirationes aliquas fieri contra eum, à vobis iuramentum extorsit f, quod contra ipsum de cætero non essetis: & infrà. ¶ Interpretatione † congrua declaramus g vos iuramento huiusmodi non teneri, quin pro iuribus, & honoribus ij suis Ecclesiæ, ac etiam specialibus h † vestris legitimè defendendis, contra ipsum Principem stare liberè valeatis: coercendo vos à machinatione duntaxat, per quam idem Princeps deberet læsionem personæ, vel sui amissionem incurrere principatus.

¶ Idem Archidiacono, & magistro C. Canonico Tulleñ.

¶ *Cùm agitur de vsuris, potest iudex in qualibet parte litis ex officio suo deficiẽtibus probationibus, exigere à partibus iuramẽtũ de veritate dicẽda: & eadẽ ratione idẽ in qualibet causa, in qua imminet peccatum, secundùm Panormit.*

CAP. XXXII.

EX † litteris vestris accepimus, quòd super causa vsurarum, nobis pro G. contra E. ab Apostolica sede commissa, non potuit per testes ab ipsius G. Parte productos, de sortis quantitate liquere, licèt de obligatione pignoris constitisset: vnde expedire videtis, quod

NImis.] Primò ponit factum reprehensibile, cui secundò prouidet ibi, Abbas Siculus.

CASVS. Clerici iuramentum fidelitatis laicis præstare non debent, cùm nihil temporale teneant ab eis: quia seruus suo domino stat, aut cadit.

c ¶ *Temporale.*]Si temporalia possidentur à laicis, in his sunt minores illis. 3. *de ma. & obe. solita* & 18. *dist. si Episcopus.* Bern.

d ¶ *Fidelitatis*] Immò nec clericis hoc iuramentum præstandum est 3. *de simo. ex diligenti.* & 3. *de re iudi. c. Vlt.* & 3. *eo. tit. nullus.* nisi in casibus notatis ibi.

Later. sub Inno. iij. c. 43. & c. 3. e. tit. in 4. cõpil.

e ¶ *Seruus suo.*] Vt 1. q. 1 *multi. ad fin.* si seruus stat suo dño, remunerandus est ab ipso: si cadit, puniendus, quasi dicat: si steterit, remunerabitur: si ceciderit, iudicabitur à domino suo. Et sic est ar. quòd laici b nullam habent iurisdictionem in clericos: nec etiam per consensum clericorum. 3. *de fo. compet. si diligenti.* & *c. significasti.* vbi de hoc. Ber.

b De hoc articulo vide plenè per Franciscum Vicetiam in 1. relectione de potestate Ecclesiæ. q. vlt.

Ad Rom. c. 14.

PEtitio.] Habito respectu ad gl. In hoc c. sic summatur: Qui timenti conspirationem iurat de non essendo contra eum, potest (tali iuramento non obstante) in propriis & Ecclesiæ suæ causis stare cõtra eum. Communis diuisio. Secunda ibi, *Interpretatione.* Ab.

† iuramẽtũ.

CASVS. Antiochena Ecclesia vacante, Princeps Antiochenus timens conspirationes fieri contra ipsum iuramentum, extorsit à canonicis Antiochenis, quòd non essent de cætero contra ipsum: Canonici habebant causas postmodum cõtra ipsum pro Ecclesia Antiochena etiã & proprias: quæsiuerunt à domino Papa, qualiter super hoc sibi, & Ecclesiæ prouiderẽt propter iuramẽtũ prædictũ? Papa interpretatus fuit per prædictum iuramentum canonicos illos non teneri huiusmodi iuramento, quò minus liberè stare possint contra ipsum Principem pro defendendis iuribus, & honoribus Ecclesiæ suæ, & propriis, suos coercendo à machinatione solummodo, per quam ipse Princeps deberet incurrere læsionem personæ, vel amissionem sui principatus. Not. quòd licet iuret, vel promittat aliquis alicui, quòd non erit contra ipsum, tamen non tenetur ei contra se, vel contra Ecclesiam suam, vel contra communitatem suam, quia iuramentum non extenditur ad hunc casum: quia contra se nemo tenetur, vel contra Ecclesiam suam. Item ad conspirationem Principis adstringuntur.

¶ *Glo. seq. ver. contra iuramentum extortum, & c. inducit duo similia de confessione, & consensu: tenet contrarium, distinguendo tamen, & arg. iuramentum valere pro parte tantum.*

f ¶ *Extorsit.*]Iuramentum per dolum, siue metum extortũ, cùm de hoc constiterit, non est seruandum. 3. *eod. cùm contingat. in fi.* & sic confessio ex metu. 15. q. 6. c. 1. & 31. q. 2. *Lotharius.* sic & consensus taliter extortus non valet. 3. *de promi. cum olim.* Sed videtur, quòd iuramentum in eo, quod non tangit negotia Ecclesiæ, vel etiam propria, sit seruãdum, licèt sit extortum, cum possit seruari sine interitu animæ. 3. *eod. si vero & c. ad nostram.* 2. *c. cùm contingat.* & 22. q. 4. *si aliquid.* & ita per tale iuramentum tenentur, quòd nullam cõspirationem, vel aliquod aliud, quod sit contra statum Principis, procurabunt: & ad hoc aliàs de honestate tenerentur, etiam sine iuramento, & ita seruare tenentur iuramentum illud quantum ad hanc partem iuramenti, licèt fuisset extortũ. Et sic est *arg. quod pro parte tenet iuramentum, & pro parte non.* & *sim. 3. de mai. & obe. dilecti* & 22. 4. *inter cætera.* sic & factum alicuius pro parte valet, pro parte non. *infra de præbendis dilectus.* similem declarationem habes *supra eodem. quanto.*

† Ad intellectũ huius c. nota, quæ conditiones intelligũtur de iuramẽto, de quib. Aretin. in §. quæ inst. de excep. Iason in l. si conuenerit. ff. de iurisd. om. iud.

g ¶ *Declaramus*] Declaratio iuramenti, siue interpretatio, cum de ipso dubitatur, pertinet ad Papam. 3. *eo. quanto. sic.* 3. *de Eccle. edif. c. Vlt.* 3. *de electio. Venerabilem. ad finem.* Sic & in omni sacramento intelligitur excepta auctoritas Papæ. 3. *eod. Venientes,* & 3. *de rescriptis constitutus.* similiter & imperatoris. ff. *ad municipa. imperatores.* & *in constitu. de feud.* §. *Vlt.* & idem cùm dubitatur, vtrùm sit licitum, vel illicitum. *de elect. Venerabilem.*

† in Vno Gothic ita: Hoc autem interpretatione, &c.

† specialibus legitur in omnibus scriptis, licet in aliquot vulgatis inueniatur legatur specialibus.

h ¶ *Specialibus.*]Et no. quòd licèt quis apertè teneatur alicui per sacramentum: tamen contra se non tenetur, vel contra Ecclesiam suam, vel etiam contra communitatem suam, vt hic patet apertè, *arg.* 3 *de postu. c. Vlt. in fi.* nam & in generali sermone persona loquens intelligitur excepta, vt hic, & ff. *de serui. l. 1. §. 1.* & ff. *loca. l. qui insulam. §. Vlt* & *C. de solu. inquisitio. C. de constit. pecu. Auth. sed ita.* & ff. *de condi. & demonstr. qui heredi. §. Plautius.* Et est arg. quòd si promisi tibi dare turrem meam, vel castrum contra omnem hominem, non tamen teneor dare contra me. Nam nemo tenetur alium plus diligere, quam seipsum: quia ordinata charitas à seipso incipit. 23. q. 5. *si non licet.* & primo debet facere sibi eleemosynam, deinde proximo. *de pe. dist. 3. sanè cauendum. Arg. contra* ff. *de pact. cum in eo esset.* & ff. *si ser. vendicetur altius.* & ff. *de neg. gest. si pupilli. §. Vlt. in Auth. ve def. fr. iudi. §. si verò refutauerit. coll. 9.* ff. *de pig. Paulus. §. Vlt.* e & *infrà de nat. ex libe. ventre. c. vnico,* contra ista specialia sunt. Bern.

† Vide pro alio Guidonem Papa hic adde B. Tho. 2. 2. q. 71. art. 3.

e Si seruus consentiente domino obligat omnia ipsius bona, etiam ipse seruus obligatur. Ioan. And.

EX literis.] Si iudex in principio causæ iuramentum de veritate à partibus non exigit, in processu illud exigere poterit. Sic communiter summatur: sed hoc summarium licèt sit verum in se, non tamen colligitur ex litera, in qua non ponderatur, quod à principio non fuerat exactum. Secundo modo secundùm alium intellectum summatur sic: Cùm agitur de vsuris, & probationes deficiunt, si fama est pro petente, in supplementum probationis exigitur iuramentum. Hæc lectura est notabilis, & potest esse vera in se, sed non congruit huic literæ, quæ non loquitur de iuramento litis decisiuo, sed de veritate dicenda, quæ inter se multùm differunt. In prima parte ponitur consultatio. In secunda responsio mandatum continens ibi, *Negetur.*

Casvs.

CASVS. Quidã nomine G. impetrauit per litteras restitutionẽ vsurarũ cõtra E. archidia. & magistru C. canonicũ Tullen. iudices lite contestata receperunt testes productos ab ipso G. impetrante, p quos testes nõ potuit cõstare de quãtitate sortis, siue principalis, sed de obligatione pignoris bñ cõstitit, & per famã quasi notoriũ habeatur q ex quadã terra, quæ ipsi est obligata, sortẽ suam, & amplius deduxisset: vñ videbatur iudicibus, vt iuramentum de veritate dicẽda exigat à partibus, vt per iuramentũ cõstaret d. [illegible] significauerunt hoc dño Papæ, mandat Papa, ne ex defectu huiusmodi iuramẽti succumbat iustitia, & sic veritas occultetur, quatenus compellant partes per cen. eccle. ad præstandum huiusmodi iuramentum. Nota in causa vsurarum iuramentum de veritate dicenda prestandum esse sicut in spiritualibus causis, & ad hoc partes compelli debent.

† *Calcem. in omnibus.*

¶ *Glos seq. ponit duas differentias iuramenti de veritate ad iuramẽtum de calumnia, & per quem præstantur.*

a ¶ *Veritate*] Iuramẽtum istud de dicẽda veritate præstatur solummodo in spiritualibus causis, sic ī. *de elect. dudum* 2. iuramentum enim de calumnia in talibus non præstatur. ī. *de iuramen. calum. litteras.* requiritur etiam à prælato Ecclesiæ de consuetudine, præcipuè cum de facto suo agitur: aliàs non videtur, quòd prælatus sit interrogandus de hoc dixi ī. *de elect. dudum* 2. & per istud iuramentum respondetur tantùm de eo, quod scit. Vnde debet simpliciter respondere, scio, vel nescio. Sed per iuramentum de calumnia respondetur de eo, quod credit, vel existimat. *Cod. de iura. calum. l.* 2 Hoc iuramentum de veritate dicenda præstat hodie prælatus in causa Ecclesiæ in animam suam, & capituli sui in spiritualibus causis, vt habetur in quadam decretali extra compilationem quæ incipit, præsentium, &c.

† *De intellectu vide Oldradum consil. 94. & 95. Ferdinandũ Vasquium l. 2. de successi. creatione. §. 18. & Couarruuiam in c. quãuis. in 2. p. relectio. §. 2. de pact. l. 6.*

b ¶ *Ex fama.*] Et ita patet, quòd qualitercũque aliquid sit diuulgatũ per famã, seu quasi notoriũ nõ sufficit ad probationẽ 4. q. 3. *c. si testes. § item sit sæpe.* sed cũ aliis adminiculis sufficit ī. *de test. & attesta. præterea* tñ sola fama sufficit ad matrimoniũ impediendum. ī *de consangui. & affi. super eo. &* ī *de spo. cũ in ipa.*

c ¶ *Amplius.*] Omne quod percipitur de rebus titulo pignoris obligatis, totum debet computari in sortem, & quod superest, debet restitui ī. *de pig. cùm contra. &* ī. *de vsu. c.* 1. & 2. deductis primò expensis, vt ibi dicitur: quia fructus tantùm intelliguntur deductis expensis. *C. de fruc. & li. expen. l.* 1. & ff *solut. matr. fructus.* quia nullus casus potest interuenire, qui hoc genus deductionis impediat. *ff. fam. er. fundus* quinimò fructus percepti ipso iure pignus liberant. *Cod. de distr. pig. l.* 1. & quicquid percipitur ex pignore, computatur in sortem. *C. de pig. ac. l.* 1. & 2. & ī *de pign. significante.*

¶ *Glo. seq. ponit quatuor causas huius iuramenti.*

a *Vide B. Tho. 2. 2. q. 70. art. 1. & ibidem Caietanum*

d ¶ *Occultata veritate*] Hæc[a] est causa, quare hoc iuramentum exigit, vt s. veritas reueletur timore iuramenti. sic ex eadẽ causa testes compelluntur, qui aliàs non compellerentur. 14. q. 2. *quamquã. &* ī. *de test. co. c. vlt. per totum.* & quia mortale peccatũ est occultare veritatẽ. 11. q. 3. *quisquis &* ī. *de crim. fals. c.* 1. & quia causa vsurarũ est quasi spiritualis: cũ sit ecclesiastica, iurari ẽũ de veritate dicẽda exigitur, & nõ de calumnia. Nec colligitur hic, quòd iuramentũ de calumnia hic præstitum fuisset, vt quidam dicunt: si tñ de calumnia, & veritate simul iuraretur, nõ crederem esse peccatũ tã in ciuili, quã in spirituali nec offenderetur ordo iuris, immò vtile esset. & si hic iuratũ fuisset de calũnia, superfluũ nõ esset iuramẽtũ postea de veritate præstitũ: quia ad diuersa referuntur, quia æque præiudicat confessio de credulitate, sicut de veritate. Dubitatio huius iuramenti fuit fortè: quia non fuit præstitum debito tempore s. statim post litis contesta. sicut iuramentum de calũnia præstatur: vnde quæsitum fuit, an postea debeat præstari, & sic patet, quòd tunc potest præstari iuramentum de veritate, sine de calumnia, antequam sit in causa conclusum, nec est de substãtia ordinis iudiciarij quod statim lite contesta. præstetur. Bern.

exigatur de dicenda veritate[a] à partibus iuramentum: cùm ex fama[b] quasi notorium habeatur præfatum E. ex quadam terra ipsius G. sibi titulo pignoris obligata, sortem, & ampliùs[c] percepisse. ¶ Ne igitur ex huiusmodi iuramẽti defectu, iustitia (occultata veritate[d]) succũbat: mandamus, quatenus partes ad præstandum huiusmodi iuramentum per censuram Ecclesiasticam appellatione remota cogatis.

¶ Idem Collossen. † Archiepiscopo, & eius Suffraganeis.

¶ *Si positus in dignitate alienat bona dignitatis, non valet alienatio, & ipsemet reuocare debet, non obstante iuramento de non reuocãdo: maximè si priùs iurat non alienare. Hoc dicit secundum verum intellectum. Panormitanus.*

CAP. XXXIII.

INtellecto † iam dudum, quòd charissimus in Christo filius noster Hungariæ Rex illustris alienationes quasdam fecerit in præiudicium regni[e] sui, & contra Regis honorem: Nos eidem Regi dirigimus scripta nostra, vt alienationes prædictas, non obstante iuramento, si quod fecit de non reuocandis eisdem, studeat reuocare†. Quia cum teneatur, & in sua coronatione iurauerit, iura regni sui, & honorem coronæ illibata seruare: illicitum profectò fuit, si præstitit de non reuocandis alienationibus huiusmodi iuramentum: & propterea penitus nõ seruandum[f].

INtellecto iamdudum.] Si is, qui præest, iurauit alienare: nõ valet alienatio, quam postea fecit, etiamsi iurat non contrauenire. Sic cõmuniter summatur. Sed hæc summatio nimis restringit literam, quæ fundat se non solum super iuramento, sed etiam super iure debito. Ponit primo factum corrigendum. Secundò corrigi mandat ibi. *Nos.* subiiciens causam mandat ibi, *Quia* Abb. Sic.

† *Vide tex. in l. prohibere §. & plane, & ibi Bart. ff. quod vi, aut clam.*

CASVS. Rex Hungariæ fecit quasdam alienationes in præiudicium regni sui, & contra honorem Regis, interposito iuramento de ipsis non reuocandis: significatum fuit hoc domino Papæ & vñ scribit Archiepiscopo Colossen. & eius suffraganeis, & eidem Regi super hoc, vt alienationes prædictas studeat reuocare, non obstante iuramento illo: quia in coronatione sua iurauit iura regni sui, & honorem illibata seruare: vnde illicitum fuit iuramentum, si quod præstitit, de non reuocandis huiusmodi alienationibus: ideo non seruandum, & priori iuramento licitè præstito obediendum.

† *Pro intellectu, vide, quæ latè scribit Hos. in sum. tit. de assertorio iuramẽto. §. & super quibus.*

¶ Gregorius ix. Episcopo Cenomañ.

¶ *Si mulier iurauit aliquem esse suum maritum, & succubuit, quia aliter non probauit, non datur, nec denegatur ei licentia cum alio contrahendi.*

CAP. XXXIV.

MVlier †, quæ in iure præstito iuramento asseruit virum talem in ipsam per verba de præsenti matrimonialiter consensisse, probationes alias non habẽti, viro an eius impetitione per sententiam absoluto[g], non debes licentiam

¶ *Glo seq. dat simile, quod fortificat. Secundò ponit duplicem causam, quare iuramentum non obligat.*

e ¶ *Regni sui.*] Sic & Episcopi iurant in sua consecratione, quòd iura sui epatus non alienabunt. ī. *de Eccle. adi. c. vlt. &* ī. *de re. eccl. non alie. vt super.* & quòd de nouo non infeudabunt. ī. *de feu. c.* 2 immò & si suspectus de dilapidatione, debet cautione præstare 28. *dist. de Syracusana.* Sic ergo patet, quod iuramentum istius regis in coronatione sua licitum, & honestum fuit: ergo secundum in contrarium præstitum fuit illicitum. ī. *eod. tua* 1. quia contra canonica statuta fuit præstitum, & ideo non seruandum. sic ī. *de foro compe. si diligenti. &* ī. *eo cam te.* quia si vnum contrarium est bonum, reliquum est malum 28. q. 1 *scriendum. &* 32. *di. hospitiolum.* quãuis tamen vtrumque contrariorum bonum est, vt nubere, & non nubere: 28. q. 1. sic enim neque vltra vnam columnam huiusmodi enim iuramenta, quæ fiunt in damnum suæ dignitatis, non iuramenta, sed periuria, siue temeraria sunt censenda ī. *eo sicut nostris*[b]. Vnde ille, qui præstitit, sua auctoritate potest venire contra, & reuocare malè alienata[c], vt ibi dictũ est, immo tenetur ad hoc ex iuramento priùs præstito, & ex officio sibi commisso. 35. q. 9. *quid quæ commisisti.* & sic est arg. quòd iuramentum factum per metum super rebus Ecclesiæ non repetendis, non obligat. ī *eo peruenit* 1.

b *Et habet hoc locum in præceptis & prohibitionib*[9]*: in consiliis, & demonstrationib*[9] *non, secundum Vin. Gof. Inc. & Phi. Ioã. An.*

f ¶ *Non seruandum.*] Quia in malis promissis rescinde fidem. 22 q. 4. *in malis.* & per totam illam quæstionem.

MVlier quæ.] Diuiditur quoad intellectum, quia primò ponitur quæstio. Secundò solutio, & ratio ibi, *Nec.* Abbas.

CASVS. Mulier quædam petebat quendam in virum suum: & per iuramentum asseruit in iure, quòd ille in eam matrimonialiter consenserit per verba de præsenti: vir hoc negabat: cùm mulier non haberet alias probationes, vir fuit ab eius impetitione absolutus: quæritur, vtrùm iudex debeat ei dare licentiam cum alio contrahendi? Rñdet Papa quòd non, ne auctor periurij videatur: nec debet hoc ei prohibere, ne si fortè falsum iurauerit, matrimonium impediret: sed est suæ conscientiæ relinquenda. Nota, quòd actore non probante reus debet absolui. Item nullus ei dictum suum debet dare materiam peierandi: quia imputaretur ei. Item relinqui debet suæ conscientiæ.

c *Nisi iam propter hoc depositus esset, 2. q. 2. c. monemus. Ioan. And.*

¶ *Glo seq. quærit arg. affirmatiuè, soluit contrarium.*

g ¶ *Absolutio.*] Quia actore non probante reus debet absolui. ī. *de eccles. benefi. vt nostrum. &* ī *de cau. pos. cùm ecclesia. & C. de edẽ. qui accusare.* & ī. *eod. c. vlt. §* 1. Quid si mulier ista habuisset vnum bonum testẽ, nunquid deferretur ei iuramentum? Videtur, quòd

quòd sic.3. *de probationi.sicut consuetudo.& C.de re credi. in bona & j.eod.c.Vlt.*in tali casu non dico iuramentum deferendum, quantumcunque honesta sit persona, quia hic agitur quasi de statu hominis, cum per hoc seruitus constituatur in ipso: nec causa dicitur modica, quia iuramentum defertur inspectis circunstantiis causæ, & personarum. j. *eod. c. Vlt.*

¶ *Glo. seq. repetens textum, & ipsius rationẽ subdit cõtrarium aliam op. Lau. cui respondet.*

a ¶ *Periurij.*] Sic 3. *eo. si vero. & C. si aduer. Vend. l. 1.* nec debet Ecclesia viam periuriis aperire, quæ periuria vetat. *C. de iudi. Vt. l. 1. in fi. & 3. eod. tit. cum cõtingat.* ne inde iniuriarum nascatur occasio, vnde iura nascuntur. j. *de accu. qualiter, & q̃ 1. & C. Vnde Vi. meminerint.* & Ecclesia non debet alicui laqueum inicere. 27. q. 1. *de Viduis.* 2. quod faceret, si daret ei licentiam contrahendi contra id, quod iurauit: immò Ecclesia debet ei suadere, vt cõtra proprium non veniat iuramentum *arg. prædi. c. de Viduis.* ratione huius præsumptionis, quia de nemine præsumendũ est, quòd sit immemor suæ salutis 1. q. 7. *sanctimus.* sed non debet ei expresse prohibere ꝑpt aliam præsumptionem, quæ posset esse in contrarium, quia potuit esse, quod falsum iurauit, cùm legitimè possit contrahere, falsum fuit quod iurauit: quia periuri, & criminosi, & Iudæi[a], qui sunt extra Ecclesiam, possunt contrahere matrimonium 26. *di. deinde opponitur. & j de diuor gaudemus. & j de consang. & affin. de infidelibus.* & sic duæ præsumptiones contrariæ hic cõcurrunt, & neutra præponderat alteri. Simile. 3. *de elect. cum inter R.* Quandoque tamen vna præsumptio elidit aliam 3. *de præsumptionibus litteras. & ff de in integ. resti. dinus* Quid ergo faciet Ecclesia? Taceat sic j. *de cog. spi. super eo. in fi.* sicut spiritualis homo tacet, quia mentiri timet etiam, ne ille, qui ad mortem quæritur occidatur. 22 q. 2. *ne quis arbitretur.* Relinquatur ergo conscientiæ suæ. ipsa enim scit, an contrahere possit, si verum est, quod iurauit, nullum potest contrahere matrimonium quoad Deum, sed si falsum est, bene potest contrahere: vt est probatum. Lau. dicebat in hac quæstione, quòd bene poterat contrahere, & dari licentia contrahendi, & hoc tali argumento: nam qui vendicat rem, dicit per consequentiam alium possidere: 3 *de in. examinata,* tamen potest redire ad interdictum, *Vti possidetis. ff. de acq. possessio. naturaliter. §. nihil, sed errabat.* qui enim rem vendicat, hoc facit ratione dominij[b], quod habet, vel credit se habere. sic & mulier, quæ petit aliquem, hoc facit ratione seruitutis, quam in eo acquisiuit per consensum mutuum de præsenti: & hoc notauit Laurentius *de clandest. matrimonio. in antiqua compilatione. c. 1.*

† *Adde, q̃ iuramentũ non debet deferri ei, quem credimus incursurũ periurium.* l. 2. C. de indic. vidui. tol.

† *Vide Iasonẽ in* l. sub prætextu. C. de transactio. & *Albericum* trac. de statu, p. 1. q. 25. & *Decium in Rubrica.* C. qui ad mitti. &c.

a *Et excommunicati.* infra eo. de eo qui du xit in mat. significauit. *Ioan. And.*

b *Cui nõ dicit contrariũ interdictum,* vti possidetis. *etiam intẽtando Ioan. And.*

dare cum alio matrimonium contrahendi, ne auctor periurij[a] videaris †: nec hoc ei dicimus prohibendum, ne fortè si falsum iurauerit, matrimonium contingat legitimum impediri: sed suæ conscientiæ est potiùs relinquenda.

¶ Idem.

¶ *Qui iurauit seruare statuta edita, & postea per illud iuramentũ aliter non iurãdo promisit seruare edenda, seu postea edita, nõ tenetur ex iuramẽto ad noniter edita. Hoc dicit secundùm verum intellectũ.*

CAP. XXXV.

Clericus †, qui iurauit se statuta in Ecclesia sua edita seruaturum, promittens per idem[b] iuramentum, statutum quod postmodum subsecutum est, fideliter obseruare: Licet transgredi non debuerat, quod[c] promisit, non tenetur ad illius obseruationem ex debito præstiti iuramenti.

¶ Idem H. Iudici.

¶ *Iuramentum litis decisorium à Iudice delatum, sine causa recusari non potest: delatum verò à parte, licitè recusatur, & refertur: in actione tamen famosa non licet reo referre. Hoc dicit vsque ad §. sanè.*

CAP. XXXVI.

Iuramentum † à te[d] parti delatum, nisi iusta de causa[e], non potuit recusari. Quamuis quod in iudicio à parte parti defertur, recusari possit licitè, ac referri. Nec liceat conuento famosa actione[f], referre huiusmodi iusiurandum.

Clericus.] Primò ponitur quæstio. Secundò solutio ibi. *Licet.* Abbas

Casvs. Aliquis clericus iurauit se seruaturum statuta edita in Ecclesia: iuramento taliter præstito promisit per iuramentum se seruaturum statutum quoddam. quod post præstitum iuramentum factum fuit in Ecclesia: quærebatur, verùm teneatur ad obseruationem illius statuti per iuramentum priùs factum? Rñdetur, quòd ex promissione sua tenetur seruare, quod promisit, sed non ex debito præstiti iuramenti. Nota, quòd iuramentum non extenditur ad illa, super quibus iuratum non est. Item ex promissione aliquis obligatur.

b ¶ *Per idem.*] Iuramentum iam præstitum.

c ¶ *Quod promisit*] Iste clericus iurauit se seruaturum statuta tunc edita in Ecclesia sua, & post præstitum iuramentum promisit per idẽ iuramẽtũ seruare statuta, quæ postea statuerẽtur, ex hoc patet, quòd iuramentum non extenditur nisi ad ea tantùm, de quib. est cogitatum, vt dictum fuit, & non ad ea quæ postea accidunt *arg. suprà eodem quemadmodum. & c. ad nostram* 2. sic & transactio ad ea tantùm, de quibus actum est, & pactum extẽditur *ff. de trãsactionibus cũ Aquiliana. & l qui cum tutoribus. & ff. de pactis. tres fratres. & C. de transactionibus si de certa re. & 3. de testib. c. de testib.* sed licèt ex debito illius iuramenti[c] non teneatur seruare statuta postmodum edita, tenetur tñ seruare illa ex sua promissione: quia inter simplicem loquelã, & iuramẽtum nõ facit Deus

c *Vide, quod dic* ... & *dic hanc æquiparationem fieri quoad genus, nõ quo ad determinatam quantitatẽ reatus. Ioã. And.*

differentiam. 22. q. 5. *iuramenti.* nec refert, quantum ad obseruationem, an per iuramentum, an per solam fidem promissam sit adstrictus. Et æquè etiam puniretur, si non seruaret promissum. j. *de fideiussoribus. peruenit. & suprà quod metus causa* ad aures. Credo tñ, quòd maior pœnitentia imponetur ei, qui venit contra iuramentum, quàm ei, qui venit contra fidem tantùm sine iuramento: quia magis contemnere videtur.

Iuramentum.] Hoc c. habet principaliter duas partes. Secũda est in §. *sane.* & primo legitur istud principiũ: quod communiter non summatur, sed pro iuuenibus summo sic, vt in summario. Et diuiditur hoc principium in tres partes. Prima tractat de iuramento necessario, quod scilicet defertur à iudice parti. Secunda de iudiciali, quod scilicet defertur à parte parti. Tertia tractat de relatione non fienda per reum in actione famosa. Secunda ibi. *Quamuis.* Tertia ibi, *Nec liceat*, Abbas Siculus.

† *De intellectu textus & glossarum vide per alios Guidonem Papa hic.*

Casvs. Aliqui litigant coram iudice, iudex defert iuramentum alteri parti in iudicio, vt illud iuramentum sit loco probationis: quæritur, an istud iuramentum sit de necessitate præstandum? Rñdet Papa, quòd iuramentum hoc recusari non potest, nisi iusta de causa: qua allegata, & ostensa, istud præstare non cogitur: sed si vna pars defert iuramentum alteri parti in iudicio, illud iuramentum licitè potest recusari, vel referri. Ponamus, si aliquis conueniatur actione famosa, tunc non est licitum referre huiusmodi iuramentum.

¶ *Glos seq. distinguit, & prosequitur triplex iuramentum. in fi. ponit duo notanda.*

d ¶ *A te.*] Loquitur iudici. Nota, quòd iuramentum aliud est voluntarium, aliud necessarium, aliud iudiciale[d]. Voluntarium est, quòd pars defert parti extra iudicium & dicitur voluntariũ, quod voluntariè defertur, & voluntariè suscipitur, nec refertur, id est, is cui refertur, non potest cogi subire iuramentum. sic ergo exponitur in sequenti concordantia. *ff. de iureiur. an iusiurandũ quod.* sed de hoc non dicitur hic. Necessarium dicitur, quod defertur à iudice in defectum probationis, nec potest referri. nec recusari nisi iusta de causa, vt hic in prima linea. & *C. eod. l. generaliter. §. sin autẽ.* & põt appellari, nisi recusatio admittatur, vt ibi dicitur, De hoc habes 3. *de procur. ex insinuatione. & 3. de proba. c. 2. & C eo. in bona fides.* Iudiciale dicitur à iudicio, quod pars defert parti in iudicio, quod non est necessariũ subire: vel referre, vt hic: versi. *quamuis quod. & l. prad generaliter. §. sin autem.* sed si reus retulerit iuramentum actori, necesse habet iurare[e]: aliàs prætor denegabit ei actionẽ. *ff. eodem iusiurandum §. ait prætor.* immò ꝓcedetur, quasi iurasset reus. *C. eo. generaliter. §. omne,* olim non poterat recusari. *ff. eo. sit manifesta. & C. eo. delata.* sed illud põt intelligi, cùm iam susceptum est iuramentũ, vel hoc nouũ ius: illud verò vetus. Et no. quod post iuramentũ à iudice delatum parti, & præstitum à parte parti, põt recedi ab eo ꝑ nouas probationes: sed post iuramentum delatum à parte parti, & præstitum ab eo non potest recedi. *ff. eo admonendi.* Item procurator, nisi sit vniuersorum bonorum, vel nisi specialiter mandatum sit, iusiurãdum deferre non potest. *ff. eo. iusiurandum. §. procurator.*

e ¶ *Nisi iusta de causa.*] Putà quia dubitabat, quòd hoc iuramẽtũ est de veritate. *ff. eo. tit.* iusiurandũ, & ad pecunias. *l. resp. ff. re. amota.* l. Marcellus. & sic præter iuramẽtũ de calumnia, iuratur de veritate ab altera parte in isto casu. sim. 3. *eo. de testi.* vltra. Ber.

¶ *Glos. seq. exemplificat: secũdo dat alium casum, ad quem inducit §. iura: tertio dicit, quòd deferens iurat ad calumniam.*

f ¶ *Famosa actione.*] Vt in actione furti, & aliis famosis actionibus. & actione rerum amotarum non refertur iuramentum: vt *ff. re. amo. l. Marcellus. §. Vlt. & ll. seq. q.* & idem est, vbicunque lex defert iusiurandum. *C. de fideicommis l. Vlt. & C. de iu. deliberan. sancimus. § licentia. & C. de iu. do. impe l. Vlt. & C. de his, qui ad eccl. confu. præsenti. § sicubi[f]. & C. de bo. auct. iudi. pos. l. fi. §. Vlt.* nisi eadem lege permittatur referendi potestas. Itẽ & illud scias, quòd iusiurandum defert, primò iurabit, quòd per calumniã non defert. vt in *l. prad. Marcellus. & C. de fideicom. l. Vlt. & ff. de iusiurandum. §. qui iusiurandum.*

d *Dicit Hos. aliud iudiciale, aliud extraiudiciale. iudiciale verò aliud voluntarium, aliud necessarium. Ioã. And.*

e *An, & quãdo iuramentũ potest referri. Vide per Bart. in l.* Marcellus. ff. re. amotar. in l. manifestæ turpitudinis. cum no. ff. eod.

f *Ibi colligit glo. multos casus, quibus locum est delationi iuramenti. & vide in Spe. de off. iu. §.* vlt. vet. 6. *Ioann. And.*

SANE. Quia suprà dixerat de iuramento deferendo à iudice, & à parte, ne aliquis crederet hoc iuramentum indistinctè posse deferri, subiicit hunc §. in quo ponit notabilem, & solemnem limitationem. Et potest diuidi in duas partes. In prima ponit regulam. In secunda ipsius determinationem ibi, *Præsumptione vero*. Abbas. Siculus.

CASVS. Dicitur hic, quod si actor omnino deficit in probatione, reus debet absolui, quamuis nihil probet: sed si præsumptio sit pro actore, reo potest deferri iuramentum ad tollendum illam præsumptionem, & suam innocentiam ostendendam: & hoc verum est, nisi iudex consideratis circumstantiis personarum, & causæ videat iuramentum illud deferendum actori. Not. in prima parte dilationem super tribus iuramentis. In secunda nota, quod reus debet absolui, si actor omnino deficit in probatione. Item iuramentum defertur habito respectu ad honestatem personæ, & quantitatem causæ.

¶Actore nihil probante, reus est absque omni onere absoluendus: si verò præsumptio est pro eo, deferatur reo iuramentum, vel ipsi actori consideratis personarum, & causæ circunstantiis. Hoc dicit.

†Sane† si actor omnino in probatione[a] defecerit, reus debet (etsi nihil præstiterit) obtinere. Præsumptione verò faciĕte pro illo[b], reo deferri potest ad ostendendam suam innocĕtiam iuramentum, nisi Iudex (inspectis personarum, & causæ circũstantiis) illud actori videat deferendum.

† *Vide Bar. in l. 1. ff. de exceptione. Specul. tit. de proba. & Abbas in l. q. accusare. C. de edendo.*

TITVLVS XXV.

De exceptionibus.

¶Cælestinus iij.

¶Si de teste de crimine contra eum excepto conuincitur, vel aliàs conuictus apparet, repellitur à testimonio: sed de crimine non punitur, si non tangit negotium principale.

a ¶*In probatione*] Not. quod si actor omnino nihil probat, nec habet præsumptionem: reus etsi nihil præstiterit, absoluitur sic ꝫ *de causa pos. cùm Ecclesia.* & ꝫ. *Vt Eccle. bene. Vt nostrum.* & ꝫ. *eod. mulier.* 1. & C. *de eden. qui accusare.* Si verò actor habet præsumptionem pro se, & contra reum: tunc contra talem præsumptionem defertur à iudice reo iuramentum ad purgandum innocentiam suam, vt hic dicit expressè. & C. *de his qui ad Eccle. confu. præsenti. §. si cuius.* & C. *eo. in bona.* quæ intelligitur secundùm istum §. vt quandoque deferatur reo, quandoque actori: quia non distinguit ibi. & actori quandoque defertur iuramentum in defectum probationis: putà cùm habet vnam bonam præsumptionem[a], siue vnum bonum, & honestum testem: & ne habito respectu ad quantitatem causæ, & qualitatem personæ, vt non sit præsumptio, quod pro tanto debeat deierare, defertur iuramentum ipsi actori. ad hoc præstat optimum *arg. ff. de leg. tut. legitimos.* & ꝫ. *de renun. super his* §. & ꝫ *de procu. ex insinuatione.* & sic intelligitur. ꝫ. *de probat. sicut consuetudo.*

a *Præter iuramentum proprium, quod in causa præstitit secundum Host.*

b ¶*Pro illo.*] Scilicet pro actore. Bernar.

DE EXCEPTIONIBVS.

¶Suprà visum est de iure actorum, quo muniuntur, vel lanceis, seu gladijs: meritò subijcitur ius reorum, quo muniuntur, vt clypeis, & loricis. Sicut. n. actiones sunt arma actorũ: ita exceptiones arma reorum. Vel sic: suprà visum est de probationib. in genere, & in specie. sed quia vt plurimùm fundata intentione actoris reus opponit peremptoriam, vel alias exceptiones contra probationem actoris, congruè igitur ex ordine subijcitur tractatus de exceptionibus.

De hac materia habetur 3. q. 6. §. exceptio.

D*Enique.*] Tria sunt dicta. Secũdum ibi, *Quòd si.* Tertium ibi, *Cæterùm.* Abbas.

CASVS. Quæsitum fuit à Papa, vtrum in persona testium crimina obijci possint, vt à testimonio repellantur, quibus ante iuramentum, vel depositiones nihil fuerat obiectum. Respondet Papa, quòd possint opponi distinguendo in hunc modum, si crimina obiiciuntur, de quibus nondum fuerant accusati, sed tantùm opponuntur in modum exceptionis, crimina illa probari debent antequam causa per sententiam terminetur: quæ si probata fuerint, testes à testimonio repellentur: quia dicunt canones: testes absque vlla infamia, vel suspicione, vel macula manifesta in ferendo testimonio requiruntur: quòd si sola crimina, de quibus alio tempore conuicti, vel confessi fuerint, in iudicio testibus obiiciantur, à testimonio repelluntur: quia eorum confessioni non est credendum contra alios, nisi priùs se probauerint innocentes. Cæterùm quæreret aliquis: ecce crimina probata sunt contra testes in modum exceptionis, nunquid debent testes puniri pœna ordinaria? Respondet Papa, quòd propter hoc non debent puniri pœna ordinaria: quia in eos accusatio iuris ordine non procedit, sed sufficit, vt à testimonio repellantur, vbi crimen, quod eis obiicitur, non contingit causam, de qua agitur. Nota, quod testes sine omni infamia debent esse. Item testes conuicti, vel confessi de crimine in iudicio, à testimonio repellantur. Item nullus debet puniri sine accusatione. Item secundum modum agendi punitur aliquis. Hæc decretalis intelligenda est, & notanda secundum illam. ꝫ. *de testi. testimonium.*

CAP. I.

DENIQVE† quod in dicta, & personas testium: *& infrà.*

¶Si crimina testibus obiiciuntur[c], de quibus non fuerant hactenus accusati[d], sed tantùm per exceptionem opponuntur, probatio illorum criminum exhibenda[e] est, antequam causa per sententiam[f] terminetur: cùm (sicut[g] canonica instituta declarant) testes absque vlla[h] infamia, vel suspicione, vel manifesta macula, in ferendo testimonio requirantur.

¶Quòd si sola crimina, de quibus ab alio tempore conuicti, vel confessi[i] fuerunt, testibus obiiciuntur, à testimonio repelli possunt: quia sicut Stephanus[k] † Papa, & alij † Pontifices multi Romani testantur,

† *Cap. 1. eo. tit. in 2. cõpil. Vide l. 1. cum notatis C. de testibus, & Baldum in l. 3. §. l. Iulia. ff. de testibus. & Bart. post glo. ante in l. cum apud. C. de testi.*

c ¶*Obijciuntur.*] Hanc decretalem intellige secundum tenorem illius decr. ꝫ. *de testibus.* c. *testimonium.* & secundum tenorem illius decretalis, *præsentium.* ꝫ. *de testibus.*

¶*Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

d ¶*Accusati.*] Si enim accusati, & confessi, vel conuicti fuissent, indistinctè repellerentur, etiam sine alia probatione si hoc constaret: vt ꝫ. *de testibus.* testimoniũ, & c. *super eo.* Item *ar. contra. q. 3. c. si testes §. item l. Iulia.* Solm aliud secundùm leges. vbi nõ repellitur ob obiectum criminis, nisi condemnatus fuisset, & infamis effectus: secundùm canones sufficit, si probetur criminosus.

† *Epistola 2. refert Burchardus l. 2. decr. c. 164.*

† *scilicet Felix, Calist., & Damasus. quorum refert Burchardus de hac re. dict. lib. 2. decr. c. 169. 172. & 173.*

e ¶*Exhibenda.*] Statim vel infra terminum competentem à iudice statuendum ꝫ. *de prob. licet.* & ꝫ. *de offic. deleg. prudentiam.* § *sexta. arg. fermata de stimulatione illum Auth. C. de test. Auth. si dicatur.* Bernar.

¶*Il. seq. ponit opi. T. & c. secũdo ponit aliã, quã in fine determinat.*

f ¶*Per sententiam.*] Quidam dicunt vt Tanc. quòd hoc est verum de illa exceptione, quæ obiicit in personam testis, quæ ante sñiam dẽt probari. illa verò quæ in dicta testium opponitur. s. cùm testis arguitur de falso, vel actor vsus fuerit falsis testibus, vel instrumentis, vsque ad xx. annum põt opponi. *C. de falsis. querelam & ꝫ eo. cùm venerabilis.* sed in causa matrimoniali in infinitum posset agi de falso: quia sententia lata contra matrimonium non transit in rem iudicatam per tractũ tpis. ꝫ. *de re iudi. lator.* & c. *consanguinei.* ꝫ. *de eo qui duxit in matr. cùm haberet* & 35. q. 9. *loci nostri. §. his ita respondetur.* Sed si de falso ante sententiam fuerit obiectum, & non probatum, post sententiam opponi non põt, nisi appellatum fuerit. *C. de fid. instru. l. vlt.* Et idem vł dicendũ, vt alij dicunt, de hac exceptione, quæ opponit in personas testium, s. quòd in causa appellationis iterum posset opponi. nam in causa appellationis põt opponi exceptio peremptoria, quæ debuit proponi ante sententiam *C. sen. res. non pos. l. 2.* sed hæc est exceptio peremptoria, saltem per obliquum, siue indirectè quia probato quod testes sint periuri, vel aliàs criminosi, nõ debet admitti, aliàs videretur, quod hæc exceptio esset dilatoria: quod nõ est verum, & præterea potuit esse, quòd ista ignorabat in priori iudicio, & post appellationem didicit, quod modò obiicit: vnde saltem cum iuramento, si hoc ante aperturã nõ fuit protestatus, debet admitti ꝫ. de test. præsentium. quod hic dicitur: antequam causa per sententiam terminetur, supple, nisi fuerit appellatum: aliàs verum est, quòd hic dicitur, quod extra appellationem non audietur.

g ¶*Cum sicut.*] Supple, quæ, s. crimina obiecta, si probata fuerint, testes repellentur, & subdit causam. cùm, i. quia testes absque vlla. & c. sicut canonica, &c. & sic lege hanc litteram.

h ¶*Absque vlla.* [Vt 2. q. 7. *testes* & q. 4. *præsul.*[b] & illa sunt canonica instituta, de quibus hic loquitur.

b *Et suprà de test. licèt & c. in litteris secũdùm Host.*

i ¶*Conuicti, vel cõfessi.*] Vnde repellũtur, si hęc ostendantur sine aliqua probatione. ꝫ. *de test. testimonium.* idem erit & si modo conuincantur, vt in prædict. c. *testimonium* Vt ibi dixi, vt l. si in crimine perseuerant. repellantur & in ciuili, & in criminali: si sũt emendati, admittantur in ciuili, & criminali, cum ciuiliter agitur: dummodo ipsos non comitetur infamia. & hoc est, quod sequitur in *fi. §. nisi primo.* &c. In criminali verò nullo modo, quãtumcunque egerint pœnitentiam, vt ibi.

k ¶*Stephanus.*] 3 q 11. c. 1. 2. & 3.

¶*Gloss. seq. obijcit ad vtranque dissimilitudinem, & soluit.*

non est credendum contra alios eorum confessioni, nisi prius se probauerint innocentes[a].

¶ Cæterum[b] si de criminibus ad solam exceptionem obiectis, testes conuicti fuerint, siue confessi[c], pœna[d] ordinaria mulctari non debent: cùm accusatio in ipsos secundùm iuris ordinem non procedat. Sufficit ergo, si à perhibendo testimonio repellantur, præsertim vbi crimen, quod eis obiicitur, causam, de qua agitur, contingere[e] non videtur.

¶ Innocentius iij. Archidiacono Richemundiæ.

¶ Reo excipiente de excommunicatione contra actorem, non obstat communionis replicatio.

CAP. II.

At † Nobis ex parte tua fuit quæsitum †, vtrum is, qui excommunicato in locutione, vel oratione scienter communicat, excommunicatum ipsum à sua possit accusatione repellere, cùm ille communionem huiusmodi replicet contra eum. Nos igitur inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd ipse ab accusatione[f] illius poterit remoueri, cùm primus à communione fidelium sit exclusus, secundus verò tantùm à sacramentorum[g] participatione sit † remotus.

¶ Idem Audiecñ. † Episcopo.

¶ Habens plura beneficia, contra alium de pluralitate non excipit. h. d. Ioan. And.

CAP. III.

Cum † Ecclesiasticæ prouisionis officium: *& infra.*

¶ Mandamus, quatenus Ia. faciatis Præbendæ illius, de qua per Cælestinum prædecessorem nostrum noscitur inuestitus, pacifica possessione gaudere: cùm exceptionem illam, quòd præfatus Ia. in alia Ecclesia beneficiũ possidet, ei non possint opponere[h], quos constat varia beneficia in diuersis Ecclesiis obtinere.

a ¶ *Innocentes.*] Si fuerint conuicti per testes, non vr̃, quòd possint probare se non esse tales: quia talis negatiua non admittitur contra testes, s. *de probat. ad nostrã.* & si fuerint cõfessi, nõ possũt probare cõtrarium. quia enim quisquis sua voce dilucide pprestatus est, in eũdẽ casũ proprio testimonio infirmare non põt. s. *de proba. ... mibus. per tuas. &* C. *de non numerata pecunia.* generaliter. quia cõfessioni primæ standum est. s. *de præsumptionib. litteras.* & exponit ... enter. sper pœnitentiam. s. *de teste testimonium.* Littera ista, nisi prius se probauerint innocentes, sic debet intelligi. i. nisi probauerint se emendatos de crimine, & egisse pœnitentiam: & hoc si fuerit, innocẽtes reputantur, & ita demũ admittuntur, vt dictum est in notula proxima. vnde non obstante eo quod confessi, vel conuicti fuerint: & hoc probare possunt per sacerdotem suum. 50 *dist. in capite* & 2. q. 1 *si pec cauerit. in fi.* & j. *de sũmo nemo.*

b ¶ *Cæterum*] Rñsio tacitæ quæstionis: posset aliquis quærere, an testes, quibus crimina probantur in modum exceptionis, sint propter hoc puniendi? Respondetur quod non.

¶ *Gloss seq. argumentũ remittit, argumẽta respondet, & iterum arguit ad alium casum.*

c ¶ *Siue confessi.*] Ex eo quod dicit, confessi, est optimum argumentum, quòd testes tenentur respondere, an sint criminosi, quia si tenentur confiteri, cum opponitur exceptio contra eos, vt innuit hæc litera; multò fortius quando examinantur. De hoc dixi *supra de testibus. cùm causam.* & quod dicit, cõfessi & hoc intellige, quando examinabantur, & interrogati fuerunt à iudice super crimine. & ipsi sunt confessi. licet respondere non tenerentur, & ideo non creditur eis, cum iacèant in crimine. Vel dic, quòd debent interrogari, quando crimina in modum exceptionis testibus opponuntur, vt dictum est, cum litera ipsa hoc dicatur. sed illud nunquam vidi fieri. Et arg. quod si iudex recusetur coram arbitris, potest ab eo quæri, & debet inde dicere veritatem. & hoc vidi fieri sæpe.

d ¶ *Pœna*] Vt s. *de ordine cognitionum. cum dilectus.* vbi de hoc *ff. de his qui notantur infamia.* Lucius.

¶ *Glo. seq. recitatur per obiectionem, & soluit, quod hoc est speciale, & dat simile.*

e ¶ *Contingere*] Si enim crimen quod obiicitur testi, contingit causam, de qua agitur, non solùm repellitur, sed etiam punitur: sicut cum vir accusat vxorem de adulterio, & ipsa excipit de lenocinio, quòd ipse tradidit eam adulterandam *ff. de adul. l. 2. § si publico.* sic & testis, qui in testificando vacillauerit, siue falsum dixerit, punitur. *Cod. de test. nullum* & 4 q. 3. c. *si testes. §. item quis falsò. sim. s. de caus. super.* & s. *de elect. super. eod. c. per inquisitionem argu. alias puniri non debet.* quia non agitur de hoc: vt hic dicit, sed in eo in quo agitur, scilicet quia repellitur à testimonio.

A *Nobis.*] Communis diuisio: secunda ibi, *Nos.* Abbas Sicul.

Casvs Aliquis est excõicatus maiori excõicatione, putà Titius: Martinus participauit Titio scienter in locutione, vel oratione: & sic Martinus est excõicatus minori excõicatione: ecce Titius accusat Martinum, Martinus excipit contra Titium dicens ipsum esse excommunicatum maiori excõicatione: Titius replicat contra Martinum dicens: Tu non potes excipere contra me, quia tu scienter participasti mihi in oratione, vel in locutione: quæritur, vtrum Martinus possit repellere Titium à sua accusatione, non obstante replicatione Titij? Rñdet Papa quòd Titius bene potest repelli à sua accusatione non obstante replicatione: quia Titius remotus est à cõione fideliũ. Martinus verò solummodo à participatione sacramẽtorum. Nota, quòd excõicatus maiori excõicatione repellitur ab agẽdo: sed minori excõicatione ligatus nõ repellitur, quia nõ est remotus à cõione fidelium.

¶ *Gloss. seq. obiicit, & tripliciter soluit.*

f ¶ *Accusatione.*] Dubitatio fuit in hoc c. cùm enim prius cõmunicauerit ei, nõ videbatur postea ei obiicere posse excõmunicationem eum appellauerit ... illius. j. *de accusa. cum. s. de interrogan. quemadmodum.* & *ff. de adult. l. si vxor. in fi.* & *ff. de neg. gest. Pomponius.* 12. q. 2. *dilectissimi.* 32. q. 5. *horrendum* & 4. q. 3. c. *si testes. §. item si quis testibus* & j. *de his, quæ fi. a maio. parte. cap. ex ore.* Item non debet alij obiicere, quod ipsi noluit seruare. j. *de probat. per illorum* & j. c. *prox.* & j. *de appella. sit.* & s. *de elect. bona* 1. Sed his omnibus potest rñderi cũ Augu. Nonulles sust nemus, qui à multis tolerantur 24 q. 1. *quoniam.* Præterea alia est solutio. prædicta locum habent in accusationibus. j. *de sent. excom. in præsentia.* vt si aliquis participauerit excõmunicato, nõ potest ei postea opponere excõicatione, vel ipsum denunciare, cum ipsum non duxerit cuitandum. sic loquitur illa decretalis in præsentia, secus in exceptionibus. vt hic: quia licet reus sit excõmunicatus minori excomunicatione siue etiam maiori, potest excipere contra actorem, cum quæ sibi legitima defensio sit ei reseruata: vt j. *eo. cum inter,* & c. *dile.* cõtra innuitur hic, vbi dicit, secũdus vero &c. quòd si accusatus esset maiori excõicatione notatus, non posset suum accusatorem repellere à sua accusatione: quod non est verum, vt dicunt iura proximè dicta, & alia plura, vt patet j. *eo. dilecta.* & c. *significauerunt.* quia nec infamis infamem, nec criminosus criminosum potest accusare. 32. q. 6. *nihil in quius.* & 3. q. 7. *iudicet.* & j. *de adult. c. pen.* & *vlt* & C. *de adul. quum Alexandrum.* vnde supple ibi, maximè. Secundus verò à sacramentorum communione maximè quia idem esset, si esset remotus à cõmunione fidelium, licet Gratianus esset in contraria opinione per id, quod legitur 2. q. 7 *alieni.* quòd patet in h. c. §. *quis est contra.* sed illud est speciale. Fallit tamen vbi prosequitur quis iniuriam suam, 4. q. 7 *omnibus.* Itẽ fallit in Episcopo. vt j. *de accusa. nullo.* & illud fuit statutum in odium Episcoporũ: quia non debent habere prauos homines, & viles in familia sua. 2. q. 7. *cum pastoris.*

g ¶ *A sacramentorum.*] j. *de senten. excom. significauit contra.* sed illud videtur esse speciale in excommunicatis à Papa, vel potest habere locum quia cõicat ei, pro quo excõicatus est. j. *de senten. excomm. nuper.* & c. *si concubinæ.* vel ibi fuit excommunicatus cum omnibus fautoribus suis. 11. q. 3. *excellentissimus.*

Cum *Ecclesiastica.*] Hoc c. aliqui summant sic. Reus non necessarius ab exceptione repellitur per replicationem paris criminis, vel obiecti. Et hæc decretalis est difficilis quoad intellectum, & adhuc redditur magis difficilis propter dicta Doctorum. Diuiditur in duas partes. In prima ponit decretum exordium. In secunda mandatum ibi, *Mandamus.* Abb.

Casvs. Quidam Iacobus nomine fuit inuestitus per dominum Papam de quadam præbenda vacante in Nouarien. Ecclesia, & de mandato ipsius in corporalem possessionem ipsius præbendæ inductus, quam non permittebãt eum Nouarien. canonici possidere: hoc proposuit Iac. prædictus in præsentia domini Papæ. E contra pars capituli exceptionem quandam proposuit contra ipsum, videlicet quòd in alia Ecclesia beneficium obtinebat. Ille replicauit contra eos, quòd ipsi plura beneficia in pluribus Ecclesiis obtinebant. Inn. cognita veritate mandat Lauduñ. Episcopo, quatenus dictum Iacobum faciat præbendæ illius pacifica possessione gaudere, de qua fuit per C. inuestitus, non obstante exceptione prædicta, quam non possunt ei obiicere, cùm & ipsi varia beneficia in diuersis Ecclesiis habere noscantur. Nota, quod qui simili impedimento laborat, non potest illud alij opponere. Item exceptio exceptione siue replicatione tollitur.

¶ *Glo. seq. ponit opi. b. in. quam in fi. apprebat. secundo opi. Tan. & l. contra quam opp. & respondet, demum quærit, & opi. ponit, quã probat per rationem, & per locum a dimisione.*

h ¶ *Opponere.*] Vincẽtius dixit in hoc loco, quòd nomine collegij, vel Eccle-

Ecclesiæ poterant opponere hic exceptioné & illi qui nõ habebant plura beneficia, nota iuo & Ecclesiæ sed hoc nõ ꝓbat quia Papa Calestinus sciẽter cõtulerat illi la beneficium. & ideo non poterant opponere *arg. s. de elec. l. ex leg. pastoralem. §. præterea. & ꝑ de rele. do. cum statutum.* Et dic, ꝙ bene admitteret exceptio, nisi iã fuisset missus in possessionem, & cõfirmatus

¶Idem Episcopo Helien.

¶Iudex statuere debet terminũ ad omnes dilatorias proponendas: post quem excipientem non audiet, nisi in tribus casibus hic exceptis.

CAP. IV.

PAstoralis †: *& infra:* ¶Quoniã per dilatorias exceptiones, malitiose nonnũquam causarum terminatio prorogatur, inquisitioni tuæ respondẽdo decernimus, vt infra certum tempus à Iudice assignãdum, omnes dilatoriæ [a] proponantur †: Ita quòd si partes ex tunc [b] aliquas voluerint opponere, quas non fuerint protestatæ [c], nullatenus audiantur [d] †: nisi forte aliqua de nouo [e] sibi competens exorta fuerit: vel is, qui voluerit eam opponere, fidem faciat iuramẽto, se postmodum [f] ad illius notitiam peruenisse.

vt hic sunt: vt patet in antiquis, & hoc vbi d. est: pacifica possessi ne gaudere. T. & I. d. debãt, ꝙ nunc Ecclesiæ nõ poterant illã opponere: quod enim in suis personis æquum putabãt, in aliis nõ poterant reprobare. *supra de consti. cum acc. 19. dist. si Romanorum. 32. q. 6. nihil iniquius. 4. q. 3. si quis testib. ff. de reg. iur. cum par. & j. de adul. c. pen. & Vlt.* Sed vĩ, ꝙ nomine Ecclesiæ poterãt obiicere: quia delictum personæ, &c. *16. q. 6. si Episcopum. & j. eo. cum Venerabilis.* Sed non debent ꝑ hoc admitti: quia sic alia via consequerẽtur id, quod volebant, quod esse non debet. *s. de procu. sua.* & quia non expedit Ecclesiæ hanc exceptioné opponi, imò expedit Ecclesiæ plures habere diuites clericos, vt eã possint meliùs defendere, & imperium, & fiscus abundabit vtens subiectis locupletibus *in Auth. vt iudi. sine quoquo suffra. §. 1. coll. 2.* Sed pone, ꝙ aliqui sint, qui nõ habent plura beneficia, nunquid possunt opponere? Dicunt prædicti Tanc. & Io. quòd nõ sint admittẽdi: quia sic alij essent consecuti ꝑ istos, ꝙ ꝑ se non poterant, quod esse non debet *ff. de bo. lib. quæris. arg. 46. dist. sicut non suo. ff. de admi. re. ad ciui. per l. 2. in prin.* Item isti nõ habentes plura beneficia, qui obiiciunt hanc exceptionem: aut elegerunt alios, aut electi sunt ab illis. Si alios elegerunt, tali exceptioni renunciãsse videntur: vt *s. de consti. cùm accessissent j. de prab. pro illorum.* Si verò electi sunt à talibus, non possunt hoc obiicere, cum habeant causam ab illis, qui hoc opponere nõ possunt. *arg. 16. q. 3. si sacerdotes. in fi. & ff. de iu. do. cum in fundo.* & indignum est, vt illi admittantur ad repulsionem illorum, quorũ repellerentur auctores. *s. de test. licet ex quadam.* Et ex hoc sequitur, si aliquis non facit mẽtioné in rescripto de beneficio suo, ꝙ capitulum non põt ei obiicere de falsitate rescripti, cũ eis non cõpetat talis exceptio, & tñ rescriptum nõ valet, sed tamé valet quantũ ad hoc. *j. de prab. pro illorum.* Plerũque enĩ datur actio ei, q non põt agere, ideo quia reo nõ cõpetit exceptio. *ff. si ser. Ven. loci. §. pen. & s. quod me. cau. ad audientiam. & s. de iureiu. debitore.* Mihi vĩ, quòd Vinc. melius dixit, non obstantibus rationibus assignatis: & ideo illi saltẽ qui nõ habent alia bñficia, bene possunt hanc exceptioné opponere, & defendere Ecclesiam. *j. de concess. prab. ex parte. & j. eo. dilecti.* immò vnus solus põt se opponere: *vt 12. q. 2. non liceat.* quia vtilitas Ecclesiæ in hoc procuratur, & ideo audiendus est. *j. de his quæ fi. à maio. par. c. cùm in cunctis. & 31. di. Nicæna.* quin illi, qui se opponunt, procurent vtilitatem Ecclesiæ, non dubitatur: quia si iste, qui plura beneficia habeat, reciperetur, læderetur Ecclesia: cum non possit continuam residentiam facere, ad quam de iure communi tenetur, & ita non posset Ecclesiæ deseruire. fauore enĩ Ecclesiæ, & propter vtilitatem ipsius Ecclesiæ statutum fuit, vt clerici debeant in Ecclesia residere. Nec ob. quod dicitur, quòd isti receperunt alios habentes plura beneficia, ergo non possunt ampliùs hanc exceptionem opponere. hoc non est verum. Si enim semel malè fecerunt, non sequitur, quòd postea idem facere debeant [a]. Et licèt renunciauerint exceptioni suæ contra vnum, non renunciant contra alios. & quia res inter alios acta non prodest aliis nec nocet. *j. de re iud. c. pen. cum sua concor. arg. ad hoc j. de presul. si terra. & c. accedentibus.*

PAstoralis.] Diuiditur: nam in prima ponitur decisa consultatio. In secunda responsio: in qua duo facit. Primò ponit decretum, & ipsius causam. Secundo pœnam, & tres casus exceptos ibi, *Ita quod.* Abbas Sicu.

CASVS. Quidã malitiosé dilatorias exceptiones ꝓponebant, vt causarũ terminatio differretur: ad istorũ malitiã compescendam statuit Papa, vt infra certũ tempus assignandũ à iudice, oẽs dilatoriæ exceptiões ꝓponãtur, ita ꝙ si partes post terminũ aliquas voluerint proponere, quas in termino nõ fuerũt protestatę, nullatenus audiantur, nisi de nouo post terminum exorta fuerit, vel nisi ille qui eã opponere voluerit, fidẽ faciat iuramento se post terminum ad illius notitiã peruenisse. Not. ꝙ iudex põt statuere terminũ ad dilatorias ꝓponendas: nec postm. dã possunt ꝓponi nisi in tribus casib. hic contentis, s. si fuerint protestatæ, vel si de nouo mihi competat vel si iuratur postmodum eam ad meam notitiam peruenisse. Item quæ de nouo emergunt, nouo auxilio indigent. Item per iuramentum ꝓbatur conscientia alicuius. Item nota hic casum, vbi iuramento vnius creditur in præiudicium alterius.

¶Vide seq. vers. p quæstio.

a ¶ *Dilatoriæ.*] Secus de peremptoriis, & de exceptione excõicationis [h], quæ possunt proponi quandocunque, de his dr̃ *j. eo. exceptionem.*

b ¶ *Ex tunc.*] i. post terminum statutum à iudice, & finitum.

¶ *Gloss. seq. vers. per quæstionem. nunquid suspectas generalis protestatio*

c ¶ *Protestatæ.* s. *de testi. presentiũ.* & intellige protestatæ nominando expressè exceptiones, quæ scribi deberent. *s. de proba. quõ.* vel si velit ꝓponere exceptionem excõicationis, illam primò dẽt ꝓponere & super illa tñ procedere, de aliis põt protestari sc. saluis aliis dilatoriis, quæ tales sunt, & debent nominari, probandis suo loco, & tempore postquam cognitum fuerit de suspicione. de hoc dixi s. *de prob. quõ.* nec sufficit dicere in genere, saluis aliis exceptionibus: quia per hoc nulla videretur prouisio huius decr. *j. de confirma. vti. vel inut. bona. ac. j. de do. & contu. ex litteris.*

¶ *Glos. sequens inducit simile, declarat tex. not. quod terminus præcludit viam excipienti, dat simile in accusante.*

d ¶ *Audiantur.*] Sic etiam dicit lex, quod si aliquis proposuit vnã exceptioné, & succubuit, si vult aliam postea proponere, hoc faciat infra terminum cõstitutũ. *Instit. de excu. tut. §. quod aut.* & hoc verum est, quòd simul possunt proponi, cum alicui cõpetũt plures exceptiones, quæ non sunt contrariæ, sed in contrariis secus: vnde si primò proposuit vnam, & succubuit: volens postea ire ad aliam, bene admittitur *C. de inoff. test. contra maiores. & j. eo. pro. auditis.* & ita patet, quòd hic perditur exceptio, si non proponatur j terminum constitutum, sed actio non perditur. Simile in accusatore: quia si non prosequitur accusationem suam j terminum, postea non auditur *j. de accusat. Veniens. & C. qui accu. non pos. l. 3. & 4. q. 5. quisquis.* de hoc dictum est *s. de proba. licet.* immo punitur in libra auri, qui exceptionem dilatoriam post litis ingressum proponit. *C. de excep. l. si quis aduocatum.*

¶ *Vide seq. vers. per q. quid si post lis contestata oritur.*

e ¶ *De nouo.*] Post terminũ statutũ, idé esset, si etiã post litẽ contestatã exorta sit *s. de off. dele. insinuãte.* quia quæ de nouo emergũt, nouo auxilio indigẽt. *ff. de inter act. de ætate § ex cã* & noua res nouũ cõsiliũ, & remediũ exigit. *ff. de Vi. inspi. l. 1. in pr.* Et si noua ei allegetur, putã quia fideiussor mortuus sit, iterũ æquum erit præstare cautioné. *ff. vt in pos. le. planè* & nouis morbis noua cõuenit antidota ꝑparari. *s. de iura. calũ. cæterũ. 50. dist. vt cõstitueret.*

¶ *Glossa sequens inducit simile: quærit, quid si post contestationem innotescit ponit opi. affirmatiuam soluit negatiuè.*

f ¶ *Postmodũ.*] i. post terminũ cõstitutũ, infra qué oẽs dilatoriæ proponãtur. sic *s. de testi. præsentiũ.* & ita iuramentũ est hic, & ibi legitima probatio. Sed quid si post litẽ contestatam vellet iurare, quod post ipsam contestationem ad notitiam ipsius peruenit, quę tñ non est exorta de nouo, sed erat ab initio, puta consanguineus erat iudex impetrãtis, vel impetrans vasallus iudicis, vel aliqua alia continens his, sed hoc reus ignorabat, nunquid dẽt audiri? Dicũt quidam, quòd sic. Mihi videtur, quòd sint ampliùs nõ audiatur: quia ab initio debet inquirere de huiusmodi dilatoriis: quia vigilantibus, & non negligentibus iura subueniunt. *ff. qui. ex cau. ma. nõ etiam. ff. de eden. veluti.* & facilitati, & negligentiæ suæ imputet. Neque enĩ oportet per singula momẽta onerari actorem. *ff. vt in poss. si ei a quo §. Vlt.* sic enim nõ esset litium finis & hoc quod d. est hic, locũ habet in exceptionibus facti, & nõ iuris: quia nemini licet ius ignorare *ff. de iur. & fact. igno. l. regula.*

¶Idem Monachis † Farfen.

¶Excommunicatus excipere, appellare, & omnem defensionem facere potest: sed reconuenire non potest.

CAP. V.

CVm † inter Priorem, & Conuentum de Argentolio † ex parte vna, & nobilem virum S. de Malileone † diœcesis Pictauiẽn. ex altera, super damnis, & aliis coram vobis ex delegatione nostra quæstio verteretur, procuratore ipsius nobilis vestrum volente declinare iudicium, eo ꝙ duos ex vobis habebat suspectos: ꝓcurator monasterij alle-

CVm inter] Cõis diuisio. Secũda ibi, *Inquisitione.* Abbas Sicul.

CASVS. Inter Priorẽ & conuẽtũ de Argẽtolio ex parte vna, & S. nobilẽ virũ Pictauiẽn. diœcesis ex altera cõtrouersia super quibusdã damnis & reb. aliis vertebatur: partib. corã delegatis iudicibus ꝑ hoc constitutis, ꝓcurator ipsius nobilis excipiẽdo ꝓposuit, quod duos de iudi. habebat certa rõne suspectos, ꝓcurator monasterij alle-

---

† Cap. 3. eo. tit. in 3. cõp. Et pro interlectu v. Antonium de Butrio in eum cum quo d. recusat. Hispol. & in c. licet causam. de proba. adde Baldum in l. ff. quod iu. aut cl. † Vide tex. in l. si. C. de decre. & in l. & ibi Bar. ff. de re iud. † Vide tex. in Auth. qui semel. cum ibi no. C. de proba.

a Concor. l. 2. ff. de sens. & l. si cui. §. ff. de acc. & Bar. in l. semel. ff. de regu. iur.

† Hæc duo verba, monachis Farfen. desunt in antiquis.

† Ca. 1. eis. de Iudiciis in 4. cõpil.

† Aglenso-rio.

† Malia.

b Idem Ho. & Gul. in Spec. eo. tit. §. 2. vers. sed non iud. post. & hoc est verum hodie per Clemen. excommunicationis. e. tit. vbi vide Ioan. And.

c Id est, quoniam ignorabatur factum, nam si scires, & diceret, si ignorabam iudicem cõsanguineũ. sed si ignorabam eum, & propter hoc recusasse possem, mihi imputabitur. Ioan. And.

gauit, quod cùm nobilis excõicationis vinculo teneretur adstrictus, exceptionem huiusmodi proponere non valebat: Iudices consuluerunt dñm Papam, & ipse rñdet, quod ipsi nobili quælibet legitima defensio reseruatur in iudicio, & pcipuè iudicis recusatio, cum periculosum sit sub iudice litigare suspecto: & Apostolica sedes iudicibus suspectis causam ex certa scientia non committit: vnde non consideratur fauor excommunicati, sed æquitas iudicantis: & absurdum esset, vt reo contra actorem defensionis copia denegetur, ne condemnaretur, qui debeset absolui aliqñ: nec excõmunicato deneganda est absolutionis sententia, quæ est in causa absolutionis: & si condemnetur, potest appellare, si contra iustitiam fuerit condemnatus: & eadem ratione alia suffragia in vno, & eodem iudicio non denegantur eidem. Sed excõicatus reconuenire actorem non potest: ne si in defensione sustinet, ad impugnandũ extendatur. Nota, quod periculosum est litigare sub iudice suspecto. Item in iudiciis æquitas seruanda est, & non fauor. Itẽ iudicium claudicare nõ debet. Itẽ excõmunicatus potest appellare, & oĩs legitima defensio est illi salua in iudicio, sed agere, vel reconuenire non potest. Item fauorabiliores sunt rei, quàm actores.

appellare: vt 3. q. 9. remera. & j. eod. c. vlt.

f ¶ *Legitima.*] Arg. quod qua ratione vnum alicui conceditur, & omnia, quæ sunt eiusdem censuræ, sunt concedenda. *arg. 4. dist. denique in fi. & 5. dist. ad eius vero.*

¶ *Glo. seq. quærit, & soluit.*

gauit parti eiusdem nobilis (cum esset vinculo excommunicationis adstrictus) exceptionis huiusmodi beneficium interdictum: *& infrà.* ¶ Inquisitioni vestræ duximus respondendum, quod prædicto nobili legitima defensio [a] in iudicio reseruatur, & maximè Iudicis recusatio †: cùm periculosum sit corã suspecto [b] Iudice litigare: ac suspectis Iudicibus sedes Apostolica causam de certa conscientia [c] † non cõmittat: vnde in talibus non excommunicati fauor attenditur, sed æquitas iudicantis, cum non debeat claudicare [d] iudicium: ac satis videatur absurdum, si actore impugnante, reo defensionis copia denegetur, quia sic condemnaretur multoties absoluendus. ¶ Porrò cùm excommunicato, quando in causa absolutionis existit, non sit iusta deneganda sententia, nec interdici debet eidem appellationis remedium [e], si contra iustitiam condemnetur, qua ratione in vno, eodémque negotio ipsi alia legitima [f] subtrahantur suffragia, non videmus †. Cæterùm non sic in reconuentione [g] sancimus, ne quod in defensionis remedium sustinetur, ad impugnationis materiam extẽdatur [h].

† *Vide Host. in sum. tit. de recusat. §. quæ sunt iustæ causæ.*

† *Alias, scientia. Et de hac clausula, ex certa scientia, quid operetur, v. Anto nium Gabrielẽ lib. 6. com. tit. de clausulis. conclusio.*

¶ Idem Monachis Farsen. †

¶ *Excipiens non videtur fateri ea, quæ in exceptione includuntur. Et exceptio falsi potest etiam post sententiam opponi.*

CAP. VI.

CVm † venerabilis frater noster I. Sabinen. Episcopus coram dilectis filiis nostris R. tituli sanctæ Anastasiæ Presbytero, & P. sanctæ Luciæ Diacono Cardinalibus, quos tibi, & R. procuratori vestro concessimus auditores, Ecclesiam sancti Viti cum suis possessionibus, & pertinentiis petiisset, asserens eandem ad se in spiritualibus, & temporalibus pertinere: Idem nondum Episcopi intẽtione fundata præponere † sic respondit: quòd & si dicta Ecclesia dudum

g ¶ *Reconuentione.*] Sic ergo patet, quod licèt possit excipere, & appellare, non potest, tamen reconuenire. Rõ redditur in littera sequenti, quia quæ tũ admittitur reconuẽtio, vbi non admittitur conuentio. 3. q. 8. *cessante in agendo. & ff. de iud. l. 2. §. sed si agatur.* Sed numquid potest excõicatus cõpensare? Dico, quod nõ: quia ipsi cõpensat, quod dammodo agit: sed si ageret, repelleretur per exceptionem: ergo non potest compensare. ff. de compen. quæcunque. Immò & si vellet compensare: & ab aduersario admitteretur, iudex ex officio suo ipsum debet repellere. *j. eo. exceptionẽ in fi.* quia quod vna via prohiberetur, alia consequeretur: quod esse non debet. *supra de procu. c. tua.* Bern.

† *Facit ad hoc tex. in l. cum ibi nota. Cod. de condi. indebiti.*

† *Farsenen.* † *Francten.* † *in quibusdam ita. In succ. tex. vij. de iudicatur no scribendas.*

† *Cap. vnic. tit. de confess. in 4. compil. Et de materia V. late per Dynum. in c. exceptionem. de reg. iur. lib. 6. ad Roman. in l. commu. ff. solu. mat.*

h ¶ *Extendatur*] Sim. j. *de Eccles. ædifican. cum dicat Apostolus. in fi. & ress.*

CVm Venerabilis.] Si reus, à quo res petitur, excipiat de permutatione ipsius rei facta cum actore, non fatetur per hoc actorẽ fuisse dominum. Et exceptio falsi etiam post sententiam potest opponi. Diuiditur principaliter in duas partes. In prima ponitur facti, & processus narratio. In secunda diffinitio ibi, *Intelleximus.* Prima subdiuiditur in tres. Nam primò ponit petitionem actoris. Secundo ibi, *Idem*, responsionem exceptionis, & probationis reorum. Tertiò ibi, *Ad hæc*, replicationem, & probationem actoris. Secunda principalis etiam subdiuiditur in tres partes. Primò ponit quoddam motiu m diffinitionis silens obstaculum. Secundò diffinit causam quoad spiritualia ibi, *Quia vero.* Tertiò quoad temporalia ibi, *Verùm* Abbas Siculus.

† *propon.*

CASVS Eps Sabinẽñ. habebat causam cum monasterio Farsenẽñ. super Ecclesia sancti Viti, coram auditoribus vtrique parti concessis: petebat Sabinẽñ. Eps ipsam Ecclesiam à monasterio Farsenẽñ cum possessionibus, & pertinentiis suis, dicens eandem tam in temporalibus, quàm in spiritualibus pertinere ad Ecclesiam Sabinẽñ. Procurator monasterij nondũ Epi intentione fundata præpropere sic respondit, quod etsi Ecclesia prædicta olim fuerit Ecclesiæ Sabinen. subiecta, eam tamen Eps nũ potest petere, cum ex causa permutationis monasteriũ eam obtineat: ad hoc probandum quoddam exhibuit instrumentum, in quo prima facie contineri videbatur, quod Theodosius Eps cum assensu canonicorum suorum prædictam Ecclesiam sancti Viti cõcessit monasterio Farcenen in cõcambium pro quibusdam Ecclesiis, & rebus aliis. Ad hoc Eps respõdit intentionem suam esse fundatam per huiusmodi respõsionem: quia cum pcurator monasterij respõderit se dictã Ecclesiam ex permutatione facta per Sabinen Epm obtinere, per cõsequens cõfitebatur se credere, quòd dicta Ecclesia tpe permutationis pertinuit ad Ecclesiam Sabinẽ. quia cõtractus permutationis celebrari nõ potest nisi cum vero domino, vel cum eo qui loco domini habetur; & ad pbandum quod dicta Ecclesia pertineret in temporalibus ad Epm, quosdam testes induxit, per quos ostendere nitebatur, quod ipse disponebat pro velle suo de bonis ipsius Ecclesiæ. His, & aliis examinatis, dominus Papa intellexit dictum Epm intentionem suam non probauisse per testes, vel per respõsionem supradicti procuratoris: quia qui opponit exceptionẽ, non videtur confiteri de intẽtione aduersarij, vel per instrumentum ad hoc exhibitum ex aduerso, quia in eo Theodosius Eps, à quo permutatio facta pponebatur, non dicitur Eps Sabinen. quamuis in trãscripto, quo pcurator vtebatur, appositum fuerit Sabinen. per vitium falcatis, licèt nimis excesserit, qui trãscripsit, tũ illud falsauit, & delictum psonæ non debeat in damnum monasterij redundare, & falsitatis exceptio

¶ Glosa sequens inducit duo similia. Secũdo obijcit, & soluit. Tertiò quærit, & soluit.

a ¶ *Legitima defensio.*] Hic manifestè patet, quod excõicatus potest excipere, & defendere se in iudicio: vt s. *eo. dilectis. & c. dilecta. & c. significauerũt.* & põt appellare, & appellationem prosequi j. *eod. c. vlt.* & eadem defensio competit excõicato, quæ competit non excõicato, sicut eadem defensio competit seruo, quæ libero. *ff. de accu. seruos.* Et libertus, qui alias patronum accusare [a] non potest in ipsum patronum retorquere potest accusationem, si à patrono accusetur. *ff. de bo. lib. qui cum maior. §. si libertus.* quia ignoscendum est illi qui prouocatus voluit se vlcisci: vt ibi. Et sic potest excipere de pacto de non petendo, & exceptionem probare, nõ obstãte quod lex dicit, quod reus in exceptione fiat actor. *ff. de prob. in exceptionibus*, quia quicquid facit, ad sui defensionem facit. Item qualiter prestabit sacramentum calumniæ, cùm sibi non liceat ingredi sacra, multò minùs & tangere? 5. *dist. ad eius vero. & 44. dist. nullus clerico.* Et quibus exteria sacramenta negantur, quomodo vnum genus sacramenti putatur posse concedi? 95. *dist. illud.* In illo casu concessum est à iure in odiũ potius excõicati, quod oĩa possit facere, quę ad causam ptinent, & sic iurabit, & oẽs participantes sibi occasione litis non incident in canonem, cùm talis cõio sit potiùs ad damnum suum, quàm ad cõmodũ. Sed quid si excõicatus conuenitur super eo, pro quo fuit excõicatus iniustè, nũquid poterit excipere, quod nõ tenetur rñdere, nisi restituatur ei cõi nominum, qua fuit iniustè priuatus? Dicit Io. [b] quod sic, nec tenetur antea rñdere, dummodo ostendat, quod iniustè fuit excõicatus. 3. q. 2. c. 1. & 2. q. 5. *super causa. in fi.* quia omnia ista sunt restituenda corporalia, & incorporalia. 2. q. 1. *nullus potest.* & 3. q. 2. c. *si Episcopus.* Et sic not. quòd qui remotus est à quolibet actu legitimo, tamen excipere potest.

a *Concord. tex in l. venia § de in ius vocan.*

b *Et Simi. hoc Verum, si agat excommunicator, vel si quis ei illum excommunicauerit: secus si alius. arg. s. de test. ipo. frequens. lib. 6. Ioan. And.*

b ¶ *Suspecto.*] Vt 3. q. 5. *quòd suspectis. C. de iudi. apertissime.*

¶ *Glo. seq. arguit, & remittit.*

c ¶ *Conscientia.*] Arg. quòd sententia lata à iudice suspecto possit retractari, si detecta fuerit suspicio: quia litteræ sic obtentæ nullam videntur conferre iurisdictionem. De hoc dictum est s. *de rescrip. ad audientiam.* 2. Et not. quòd omne rescriptũ habetur suspectũ, quod de conscientia Papæ non emanauit, vt s. *de resc. cùm dilecta. & j. de confir. vti. vel inutil. porrecta.*

d ¶ *Claudicare*] Not. æqualitatem seruari in iudiciis. s. *de mut. monit. & 4. q. 4. c. 2. & 3. q. 9. c. vlt.* nec debet actori licere, quod reo non licet. *ff. de reg. iur. non debet.* 2.

e ¶ *Remedium.*] Quia sicut põt excipere, vt dictum est, sic potest

exceptio & ante sententiã. ꝙ post, vsq; ad xx. ann. obiici veritate comperta nõ vul: Papa, ꝙ per hoc monasterio præiudicium generetur: veruntñ quia constitit Papæ dicta ecclesiam suam esse in diœcesi Sabineñ. adiudicauit ei ius Episcopale in omnibus in eadẽ, exceptis illis, quæ per Authentica scripta eidem Epo sũt subtracta, cùm exempta non probentur, quoad temporalia eiusdẽ Ecclesiæ absoluit monasteriũ ab impetitione Epi, cùm super hoc non probauerit se legitima præscriptione munitum. Nota, quòd qui excipit, non confitetur de iure aduersarij. Item qui aliud, vel aliquid addit, vel minuit de instrumento in præiudicium partis alterius, falsarius est. Item delictum personæ non debet nocere Ecclesiæ. Itẽ exceptio falsi semper potest proponi vsq; ad viginti annos. item eo ipso quòd Eccl. sua fit, ta est in diœc. Epi. ei subest in omnibus ad ius Epale pertinẽtibus, sed proptereà nõ subest ei in temporalibus, nisi illud probetur.

fuerit Ecclesię Sabineñ. subiecta, eam tamen non poterat Episcopus vendicare, quam ex permutationis[a] causa Farsen. monasterium obtinebat, ad hoc probandum quoddã exhibẽs instrumẽtum, in quo cõtineri prima facie videbatur, quod Theodot.* Eps cum suorum Sacerdotũ assensu, prædictam Ecclesiã sancti Viti, pro quibusdã Ecclesiis, & rebus aliis in cãbium vestro duxit monasterio concedendam. Ad hæc Episcopus proposuit memorat*, intentionem suã per huiusmodi respõsionẽ[b] esse fundatam: cùm enim pars vestra responderet, se dictam Ecclesiam ex permutatione facta per Sabineñ. Episcopum obtinere, confiteri per cõsequens videbatur, se credere, quòd dicta Ecclesia tẽpore permutationis pertinuit ad Ecclesiã Sabinen. cum permutatio inter contractus bonæ fidei[c] computetur, nec cum alio, quàm cum domino, vel cum eo, qui habebatur loco domini[d], legitimè valeat celebrari: *& infrà*. Porrò memoratus Episcopus ad probandum, quòd iam dicta Ecclesia ad se in temporalibus pertinebat, quosdam testes induxit, per quos nitebatur † ostendere, quòd tam dictam Ecclesiã, quàm molendina, terras, & alia bona eius, Sabineñ. Episcopi diutius possederũt, de illis pro suę volũtatis arbitrio disponendo: *& infra*. ¶ Intelleximus supradictum Episcopum intẽtionem suam minimè fundauisse per testium depositiones, vel procuratoris supradicti responsionem: quia exceptionem obiiciens de intentione partis aduersæ non intelligitur fuisse confessus[e], vel per instrumentum ex aduerso exhibitum: cùm in eo Theodotius Episcopus, à quo permutatio facta proponitur, nõ dicatur Episcopus Sabineñ. quanquam in transcripto, quo procurator vtebatur, appositum fuerit Sabinen. per vitium[f] falsitatis. Licèt autem[g] nimis excesserit, qui transcriptum illius instrumenti falsauit: quia tamen delictum personæ in damnum Ecclesiæ redundare non debet: ac non solùm ante sententiam, verùm etiam post obiici potest exceptio falsitatis: cum falsorum instrumentorum præter-

a ¶ *Ex permutationis.*] Simile[a] casum habes. ȝ *de transl. præterea.*

b ¶ *Responsione.*] Factam per procuratorem monasterij. scil. vbi dixit, propropere sic respõdit. sed in hoc non bene allegabat Eps pro se: quia huiusmodi reprimitur litis contesta. non præiudicabat monasterio. *in Auth. de exhi. re. §. illud col. 5. ar. 32. q. 1. apud.* & 5. q. 5 *c. qui ambulat §. sed aliud.* ibi: qui aut inconsideratè loquitur, sentiet mala. 50. *dist. ponderet* & meritò: quia litis contestatio directè debet fieri per interrogationem, & responsionem directam affirmando, vel negando simpliciter. ȝ. *de lit. contesta. c. vnico & ȝ de elect. dudum*[b]. Sed hic procurator sub forma exceptionis sub conditione respondet, vt patet ex ipsa responsione, & per id quod postea sequitur in littera, vbi dicit, vel per procuratoris responsionem.

¶ *Gloss. sequens enumerat actiones bonæ fidei dicens quare sic dicuntur, & in quo differunt.*

c ¶ *Bonæ fidei.*] Quæ sint actiones bonæ fidei, habetur *Instit. de actio. §. actionum.* & cõnumerantur ibi. xvij. scilicet ex vendito, empto, locato, & conducto, negotiorum gestorum, mandati, depositi, pro socio, tutelæ, cõmodati, pigneratitia, familiæ erciscundæ, cõi diuidũdo, præscriptis verbis ꝗ de æstimato pponitur, vt si rem meam do tibi, & æstimo, vt eam vendas pro x aut x. reddas mihi, aut rem *ff. de æstima. actio. l. 1.* & permutatio, de qua fit hic mentio, & hæreditatis petitio. Aliæ verò dñr actiones stricti iuris: vt actio ex mutuo, arbitrium, & consimilia. Nec dñr bonæ fidei, quia in eis tñ seruari debeat bona fides: quia in contractibus stricti iuris seruari debet bona fides: & in quocunque contractu bona fides interuenire debet. *C. de actio. & obligat. bonam* dõ dicantur stricti iuris: quia non veniunt in eis, nisi quod strictè exigit actionis natura: vñ non veniunt vsuræ ex mora in contractibus stricti iuris, nisi specialiter sint promissæ. *ff. de negotiis gestis quia tantundem. & C. de vsuris. l. 3.* Sed in contractibus bonæ fidei veniũt vsuræ ex tpe moræ *ff. de actionib. empt. & vend. Iulianus §. ex vendito. & ff. de vsuris. in bonæ fidei.* Nota in actionib. stricti iuris non venit interesse, si rem dari mihi est in obligatione, secus in rem tradit. vel factum *ff. de verb. oblig. vbi autem. §. vlt. & l. si fundũ. & ff. de re iudi. si quis ab alio. §. vlt.* Sed oĩa ista accessoria veniũt in bonæ fidei iudicis. *ff. de actio. emp. & vend. l. 1. in prin.* sed nõ veniunt in contractib. stricti iuris. Item in bonę fidei actionibus quandoq; veniũt ea, de quibus nihil est cogitatum, vt rutæ, cæsa, & similia. *ff. de act. emp. & vend. l. fundi. §. si ruta. & ȝ de caus. poss. cum ecclesia.* & quędam de his tanguntur. In actionibus bonæ fidei in illũm exuberat officium iudicis, & pinguius quàm in actionib. stricti iuris, & istis rationibus dñr bonæ fidei, & aliæ dicuntur stricti iuris.

ADDITIO. Numerus actionum bonæ fidei, quæ sunt xvij. patet in his versibus:

Empti, conducti, mandati: depositique.
Pignora, ercisc enda, communi, pro socioque.
Dotis, & hæredis, tutelæ: commoda gestor.
Præscriptis verbis, si mutat, siue licetur.
Ista bonæ fidei sunt, stricti cætera iuris.

Et aduerte. ꝙ in primo versu per *empti*, intelligitur *venditi*: quia nunquam vnum est sine altero, & per *conducti*, subauditur *locati*.

d ¶ *Loco domini.*] Hoc ideo dicit: quia qui dat alienam rem, non contrahit permutationem. *ff. de re permu. l. 1. in fi.*

¶ *Glo. obycit & soluit.*

e ¶ *Confessus.*] Hæc regula sumpta est. *ff. de excep. non vtique.* Sed nõnne ex eo, quod confessus fuit permutationem factam, per consequens est confessus, quòd sit factũ de meo tuum: quia illud dicitur permutatio. *ff. de re. permu. l. 1. in fi.* & qui confitetur vnum per consequens confitetur id, quod sequitur ex illo. 8. *dis. quo iure. & ȝ. de offic. deleg. cùm super. & suprà de dolo. & contu. cùm dilecti.* Præterea tacita confessio, habetur pro contestatione. ȝ. *de dolo. & contu. prout.* [d] Item interrogando fit confessio, vnde negatio. 22. q. 2. *quod aut & 32. q. 7. quid in omnibus. & de*

om cum iuramento ff. de verb. oblig l. 1. §. si quis ita. Ad hoc dicas. quòd excipiendo de permutatione nõ cõfitetur de intentione aduersarij, vt hic dicit: quia potest esse, quòd de facto fuit permutatio, & non de iure. Similiter in exceptione pacti de nõ petendo debiti, quis per hoc non confitetur debitum: quia potest esse, ꝙ non iure debuit. Qui excipit, debet ita dicere Frater, non confiteor hoc, quod dicis sed si fecissem, pactum factum est mihi de non petendo. Et sic iste etiam rñdet dicendo: & si dudum fuerit, &c. quia sic non asseruit simpliciter, sed sub conditione, & ideo non præiudicauit talis confessio ipsi monasterio: quia non fuit confessio, sed exceptio; vel si pertinuit ad Ecclesiam Sabineñ. permutatio intercessit. Item si quis dicat se præscripsisse: & aduersarius dicat: ego interrupi præscriptionem tuam: nõnne per hanc exceptionem dicendo. ergo interrupi præscriptionem tuam, confitetur de intentione aduersarij? quare ergo postea auditur probatio præscriptionis post talem exceptionem, per quã confitetur de intentione ad versarij. vt ȝ. *de test. ex tenore. ȝ. eit. prox. illud?* Sed dicas, quòd nõ fatetur de præscriptione, qui excipit de interruptione, nec confitetur de intentione aduersarij: & ideo debet probare præscriptionem, qui eam opponit. ȝ. *de proba. ex litteris & ȝ tit. prox. illud.* Et sic debet dicere: nõ credo te præscripsisse: sed si hoc verum esset, dico quòd interrupi præscriptionem tuam: quam interruptionem probare debet, vt dicit decretalis, illud. Idem est dicendum cùm aliquis petitur in virum, dicat: non confiteor me esse virum tuum: sed si essem, consanguinitas est inter me, & te: vt ȝ *de testib. ex tenore.* Nam sic respondendo, non confitetur de intentione aduersarij, nec onerat se aliqua probatione, sed ad versarium, nisi tunc demum cùm actor fundauerit intentionem suam: quia tunc exceptio probanda est: vt not. ȝ *eo. exceptionem.*

ADDITIO. Qualiter has exceptiones debeas proponere, & probare, & quando principale negotium, habes *C. de exceptionibus, si quidem* Item ȝ *de testibus. ex tenore.*

f ¶ *Per vitium.*] Hoc ipso debuit succumbere monasterium. ȝ. *de rescriptis. c. olim.*

¶ *Glo. seq. ponit duas lecturas, & secũdùm alterã quærit, & soluit.*

g ¶ *Licet autẽ.*] Rñsio quasi tacitę q̃stionis. Posset qs dicere, si instrumẽtum falsauit, ergo hoc ipso debuit succũbere monasteriũ, quod exhibet instrumentum falsum? Respondet Papa, delictum ipsius

Marginal notes:

a Et dissimilem, nam ibi ex tali propositione condemnatur, reus: hic absoluitur, nisi ibi respondit de confessione fuit: hic excipiẽdo proposuit, vt sa. & be not. Ioan. And.

b De actionibus stricti iuris & bonæ fidei accurata disputatio.

c Et vide, quod ibi ns & c. ff. in e hac in, vbi litare iuris exulis qua quaeritur, an interesse in hoc casu sit in obligatione, et quod venias in petit, & cf. quod dicam infrà de emp. & vend. cùm dilecti. super ver. indixit. Ioan. And.

† Videbatur.

d Et infrà de appell. cùm etiã. & tacit. ȝ. de sen. nõne. Item Samaritana qua dixit, scio, quia propheta es, per consequens dixit se virum habere. 32. q. 1. Ioa. And.

ipsius, qui ipsum falsauit, non debet in damnum monasterij redundare. 16.q.6.*si Eps.* Vel intellige potiùs, quod allegabatur cōtra monasterium ex parte Epi, vt per hoc amitteret causam: vt supra *de rescriptis olim.* Propter consimilem falsitatem tulit Eugenius Papa sententiam contra Ecclesiam Oscenen. supra *de in integ. rest. ex litteris.* Sed quare non hic Papa tulit sententiā contra monasterium? quia nō constitit capitulum fuisse in culpa: vt bene innuit littera ista. delictū personæ &c.

tu lata sententia, vsque ad viginti annorum [a] spatium valeat retractari veritate cōperta [b]: nolumus, vt per id monasterio vestro præiudicium generetur.

¶Quia verò nobis constitit supradictam Ecclesiam sancti Viti constitutam esse in diœcesi [c] Sabin. Episcopale ius in omnibus eidem Episcopo adiudicauimus in eadem: illis duntaxat exceptis, quę per authentica scripta ei noscuntur esse subtracta, cùm per priuilegium, vel præscriptionem legitimam nullatenus probaretur exempta. ¶Verùm quia dictus Episcopus, qui eandem Ecclesiam vendicabat, munitum se præscriptione legitima non ostendit, quanquam probauerit Episcopum Sabinen. bona eiusdem Ecclesię aliquanto tempore possedisse: vos ab impetitione Episcopi, quoad temporalia eiusdem Ecclesię sententialiter duximus absoluendos.

¶Honorius iij. Abbati sancti Huberti, & sancti Martini Leodien.

¶*Si exceptio iurisdictionis exclusiua, propter quam fuit appellatum,*

a ¶*Ad viginti annorū.*] C. *de falsis. querelam.* De hoc dictum est supra *de probationibus licèt.*

¶*Glo. seq. arguit pro, & contra, & soluit.*

b ¶*Veritate comperta.*] Sed vtrum talis sententia teneat ipso iure, dubitari consueuit, quòd non videtur: quia exceptio nō datur ex ca. ff. *de excep. qua agitur.* Sed si nulla [a] est ipso iure, qualiter incipit valere etiam post ann. xx. quia quod ab initio non valet, tractu temporis non conualescit. ff. *de reg. iur. quod ab initio. & l. pen.* 16.q.3.c. *placuit. §. potest verò. sic. quod si primatus. &* supra *de elect. auditis*? Dicas, quod talis sententia tenet, & in suo robore durabit, & seruari debet, quousque falsitas reuelata fuerit. supra *de fide instru. accepimus. §. interim* quā in articulus ille dubitabilis est, durabit sententia: reuelata verò veritate tunc primò apparet, quòd nulla fuit: & ideo tūc pnunciatur nulla. sic infra *de trig. & malef. fraternitatem in fi.* & quicquid occasione talis sententiæ perceptū, vel obtentum est, non cassabitur: sicut per sententiā ius nō constituitur, sed si quod erat, declaratur, cùm sententia profertur. ff. *si seruit. ven. sicuti. §. sed si quæritur.* & hoc dicit littera ista, valeat retractari veritate comperta, sicut est in sententia lata per falsum procuratorem: quia falsitate probata iudicium nullum tunc primò apparet. supra *de procuratoribus. in nostra. &* C. *eod. tit. licet.*

c ¶*In diœcesi.*] 16.q.7. *omnes. &* 18.q.2. *monasteria.*

a *Contrariū videtur notasse, scilic. quod cōtra illam sit restitu. necessaria.* supra *de probat. licet. in fi. 2. gl. & ibi remissi ad spe. cu. de sen. ten. prola. § si vero sententia oppo. quod est lata & seq. dicebat hic Host. hic videri contrariū quia dicit gloss. s. quod sententia teneat, & pronuncietur nulla. dicit autem, quòd nulli ac resficit veritatem plenius de hac materia videndum hic per* Ioan. And. in nouel.

O*Lim & infra.*] Qui propter exceptionem nō admissam appellat, coram iudice appellationis pbare debet exceptionem esse veram. ita cōiter summatur. Sed secundum hanc summationem hæc decretal. est in dubio per c. *interposita.* infra *de appellationibus.* ideo potest summari aliter intelligendo, quòd hic scribitur executoribus illarū sententiarum, & sic exceptio infrā ds nullitatem sententię etiam coram executore auditur ad effectū, vt si veram esse cognouerit supersedeat. Et ille est notabilis intellectus. In prima ponitur appellantis querela. In secunda prouisio ibi, *Discretioni.* Et vt patet ex prædictis. habet iste textus duos intellectus. Secundùm primum, & magis cōe pone sic casum G. tractus corā iudice delegato opposuit quod trahebatur vltra duas dietas, replicabatur vt in littera: demum ppter exceptionem non admissam fuit appellatum: delegatus appellatione non obstante excommunicauit illum G. & fuerūt impetratæ litteræ ab aduersario super executione istius sententiæ ad istos, de quib. in suprascriptione: coram quibus G. proposuit exceptionem suam: & quia non audiebatur, mandat eis Papa, vt in littera patet. Secundùm alium intellectum pone casum, quod G. appellauit, & impetrauit litteras ad istos iudices in suprascriptione contentos, quibus Papa mandauit, vt patet in littera: & iste intellectus est magis planus, & litteræ consentaneus. Abbas Siculus. Vel sic, vt error quorundam conticeat, sic pone casum. Contra quendā G. litteræ obtentæ fuerunt ad Archiepiscopum Treueren. coram quo iste G. excepit, quòd extra suam diœcesim vltra duas dietas contra constitutionem concilij generalis vocabatur, & quia dictus Archiepiscopus super hoc eum nō audiuit, ad sedē Apostolicam appellauit: & sic iste G. obtinuit litteras ad istos Abbates intitulatos, quos Archieps priùs subdelegauit ex causa prædicta, petens coram eis pronunciari appellationem suam iustam,

sed aduersarius rndit ipsum non esse audiendum: quia licèt Archieps distaret vltra duas dietas, ipse tamen infra duas dietas locum, & diem partibus assignauit, sed hoc nō fuit probatum: Papa consultus mandat, vt si ille G. poterit probare, quod vocatus esset cōtra constitutionem concilij generalis, eius appellatio pnunciaretur legitima, & iudices non pcedant: alioquin, &c. & ita supersedere, id est, non procedere. taceant ergo, qui dicunt supersedere, id est, procedere: quia hoc nusquam inuenitur, sed primum dictum sic infra *de rescrip. dilectus filius.* Io.

probatur vera, Iudex appellationis non debet de principali cognoscere, sed supersedere. h. d. intelligendo quod isti erant iudices appellationis, & est notabilis intellectus. Pan.

CAP. VII.

O*Lim* †: *& infrà:* ¶Nuper ex parte G. fuit propositum, quòd litteris prędecessoris nostri Treueren. Archiepiscopo pręsentatis, idem excipiēdo proposuit, quòd auctoritate ipsarum respondere minimè tenebatur, quia vltra duas dietas extra suam diœcesim trahebatur in causam: & quia dictus Archiepiscopus hanc exceptionem admittere recusabat, vocem ad nos appellationis emisit: *& infrà.* ¶Porrò procurator partis aduersę respondit, quòd idem G. vltrà duas dietas extra suam diœcesim minimè trahebatur, cùm ipse Archiepiscopus terminum in tali loco [d] statuerit, qui remotus ab illo non erat vltra quàm prouisum est per constitutionem Cōcilij generalis: *& infrà.* ¶Discretioni vestrę mandamus, quatenus si procurator dicti † G. probare potuerit [e] exceptionem,

C A S V S. Nobilis vir V. cōueniebatur per litteras Apostolicas corā Archiepiscopo Treueren. ex parte ipsius nobilis fuit propositum coram ipso, quod auctoritate illarum litterarum rńdere non tenebatur: pro eo quòd vltra duas dietas extra suam diœcesim trahebatur in causam: & quia dictus Archiepiscopus hanc exceptionē non admisit, ad sedem Apostolicam appellauit: ppter quod tam procurator ipsius, quàm partis aduersæ ad sedem Apostolicam accesserunt, coram qua procurator dicti nobilis prędicta proposuit: & procurator partis aduersæ respondit, quod dictus nobilis vltra duas dietas extra suam diœcesim non trahebatur: quia Archiepiscopus in tali loco sibi terminū statuit, qui non erat remotus ab illo, vltra quàm per concilium sit prouisum: vnde Papa mādat quibusdam iudicibus, quatenus si procurator dicti V. poterit probare exceptionem prædictam, videlicet se trahi in causam vltra duas dietas contra conciliū generale, appellationem ipsius legitimam fuisse pnuncient, & negotio supersedeant. Nota, quod qui appellat à grauamine ante sententiam in causa appellationis, et probare causam appellationis veram fuisse. & hoc verum est, quando non obtulit illam se probaturum. Item nota, quòd iudex potest remouere grauamen de duabus dietis.

† *De materia huius decretalis, quatenus agit de dieta, v. Bar. in l. 1. ff. si quis cautio. similiter in l. continuus. ff. de verb. ob. & Alexan. cōs. 2. incip. cōsideratis verbis statuti. in 4. vol.*

† *prædicti*

d ¶*In tali loco statuerit.*] Ex eo quod dicitur, patet, quod si aduersarius meus impetrauit literas vltra duas dietas extra diœcesim meam, & iudices volunt venire vsque ad locum illum, qui non distat vltra duas dietas, non possum ppterea eorum iudiciū declinare: quia non trahunt me, vltra quàm prouisum est per cōcilium generale, & ita non faciunt contra concilium, vt hic littera probat, & infra vbi dicit se in causam trahi vltra duas dietas. & hoc idem dicit constitutio illa. supra *de rescri. nonnulli* [b]. Sed nunquid iste reus procurabit illos veniendo ad locum. Non credo. De hoc dixi in constitutione illa, nonnulli.

¶*Glos. seq. obijcit, & soluit.*

e ¶*Probare potuerit.*] Sic vide, quod ille qui appellat ante sententiam diffinitiuam à grauamine, quod in causa appellationis necesse habeat pbare corā iudice appellationis, causam suæ appellationis veram fuisse sic supra *de testi. ex parte Ada.* Sed contra videtur, quod sufficit probare coram iudice appellationis, quòd iudex inferior exceptionem admittere noluit. supra *de offic. delega. cùm causa.* & infra de appellat. vt debitus. & melius c. *dilecto.* Illud contrarium, ex parte Adæ, soluitur in illa decreta. Alia verò contraria soluuntur per decreta. *infra de appellat. interposita* & *ressponsionem.* Cùm enim quis probabilem causam exponit, quam dicit se probaturum, si iudex ipsum repellat, & propter hoc appellatur: tunc in causa appellationis non est necesse probare causam veram esse, sed sufficit probare, quòd non fuit admissus. Si verò non obtulit se probaturum, sed illam tantum allegauit: tunc in causa appellationis probabit causam illam veram fuisse, aliàs ad priorem iudicem remittetur secundùm tenorem illius decret. infra de appellat. interposita. & secundùm illam hodie procedendum est, & ideo in hac decret. debet probare, quòd trahebatur vltra duas dietas: quia cum proposuit suam exceptionem, nō obtulit se illam probaturum, sed in decret. illa dilecto.

b *Hæc verò secūdū illa tempora: hodie verò iudicamus nō solum locū cōuentionis, sed etiam commissionis, supra de rescri. statutū. § cùm verò. & § seq. lib. 6. Io. And.*

lecto. ȷ. *de appel.* non obtulit se probaturũ, & tamẽ sufficit probare, quod nõ fuisset admissus ibi: nam constabat de exceptione per cõfessionem presbyteri factam corã auditore. Sed dubitabatur, an pp illam, vel alias legitimas fuerit appellatum, & ideo sufficit probare, quod proposuerit illas eis, & quod non fuisset admissas, & eodẽ modo responderas ad illã ȷ. *de offic. deleg. cum causam.* quia iudices ibi certi erant de exceptionibus: quia bene sciebant: vtrùm habuissent subdelegationem iudicis, vel excusationẽ ipsius. hodie tñ seruandum est, prout dicit illa *decr. interposita. de appellationibus.*

¶ *Glos. sequens vers. sequendum contrarium decre. vt debitum.*

a ¶ *Supersedere curetis.*] Supple, Abbatem sancti Lau. & eius coniudices, ad quos G. litteras impetrauerat contra ipsius aduersariũ super prosecutione appellationis suæ procedentes iuxta traditã sibi formam: alioquin isti procedent iuxta traditam sibi formã, nõ obstantibus litteris impetratis ad abbatem sancti Lau. & eius coniudices. Si verò G. non probauerit se trahi vltra duas dietas extra diœcesim, Abbas iste sancti Huberti & eius coniudices procedere in negotio sibi commisso non omittant ad petitionem aduersarij, & iuxta mandatũ ad ipsos directum, non obstantibus litteris impetratis ad Abbatẽ sancti Lau. & eius coniudices, sicut continetur in antiqua decr. aliàs esset manifestè contrarium [a]. ȷ. *de appell. vt debitum. cum si.* Sed isti quibus scribitur, non erant iudices appellationis, sed dati erant ad exequendum quasdam sententias suspensionis contra istum G. latas ab Archiepiscopo Treuereñ. post appellationem ab isto G. interpositam, & cognoscere debent de appellatione G. quia hoc eis mandatur per litteras istas. & si G. non probauerit exceptionem, procedent postea ad exequendas sententias suspensionis latas ab Archiepiscopo prædicto.

† *Lateranẽ. sub Innocen. iij. c.* 37.

† *Vide Abbatem, & Doctores in c. penult. & vlt. de adulterijs. & Bart. in l. viro, atque vxore. ff. soluto matr. & in l. Papinian. §. Marcell. ff. de doli excep.*

† *Dictionibus, deest in multis antiquis.*

† *Aliàs Gracensem. ecclesia.*

† *Hæc duo verba, exceptionis, & desunt in omnib. manuscriptis.*

a *De huius contrarij solutione vide hic plenius p Host. Ioan. And. & alios Doctores.*

quam coram Archiepiscopo proposuit sæpe dicto: videlicet se in causam trahi vltrà duas dietas, contra constitutionem cõcilij † generalis: vos appellationem dicti G. legitimam decernẽtes, negotio supersedere [a] curetis.

¶ Idem. Archidiacono Transtig. & Officiali & I. Canonico Turonensi.

¶ *Pro defensione sua Ecclesia potest quis opponere exceptionem excommunicationis, periurij, vel aliam legitimam exceptionem: nec per replicationem excommunicationis, vel periurij repelli potest.*

CAP. VIII.

Dilecti † filij S. & P. ac G. Canonici Ecclesiæ sanctæ Mariæ, transmissa nobis † petitione monstrauerunt, quòd cũ M. Canonicus eiusdem Ecclesiæ ipsos corã delegatis à nobis traxisset in causam, super eo quòd se opponunt electioni à quibusdam Canonicis Gradeñ. † factæ de ipso in Priorem Ecclesiæ supradictæ: iidem proposuerunt, quòd dictus M. non debebat audiri, eo quòd excommunicatus erat, & periurij crimine irretitus. Cúmque dictus M. præfatis G. & P. periurium, & S. excommunicationem in modum [exceptionis, & †] replicationis obiiciens, eorum exceptionem elidere niteretur, procurator eorum proposuit, quòd eius super hoc probatio recipi non debebat: quia etsi obiectum prælatis Canonicis periurium probaretur, non essent propter hoc à defensione [b] suæ Ecclesiæ repellendi. Adiecit etiam, quòd contra excommunicationem dicto M. in modum exceptionis obiectam, excommunicatio supradicti S. replicari non poterat, quia exceptio ipsi M. opposita, & probata eũdem repelleret ab agẽdo: replicatio verò supradictum S. nequaquam à defendendo [c] repelleret, si etiam probaretur: & infrà. ¶ Ipsi verò iudices interlocuti [d] fuerunt, quòd priùs probationes reciperent super replicatione præmissa: propter quod ad nostram fuit audientiam appellatum. Quocirca mandamus, quatenus si res ita se habet [e], reuocato in irritum, &c.

¶ Gregorius IX. I. & M. Canonicis Pragen.

¶ *Si per exceptionem suspensionis, contra quam replicatur de nullitate, ordinatio Ecclesiæ retardatur: fit absolutio ad cautelam.*

CAP. IX.

Apostolicæ † sedis: & *infrà.* ¶ Sanè vobis apud se-

Dilectis.] Per excommunicationis & periurij exceptionem à sua, vel Ecclesiæ suæ defensione quis repelli non debet. Prima pars ponit petitionem appellantis. Secunda dat iudicem, ibi, *Quocirca.* Abb. Sic.

CASVS. Quidam canonicus Grandeñ. M. nomine electus fuit in priorem eiusdem Ecclesiæ: S. P. & G. se opponebant electioni illius, vnde cõtra illos literas impetrauit: ipsi corã iudicibus constituti proposuerũt, quòd dictus M. nõ debebat audiri, pro eo quòd erat excommunicatus, & periurus. Sed dictus M. cõtra G. & P. in modũ replicationis obiecit periuriũ, & excõicationem cõtra S. Scilicet vt eorũ exceptionẽ eliderent: sed procurator illorũ respõdit, quòd probatio illius electi super hoc recipi nõ debebat: quia etsi illa etiã probaretur, nõ essent propterea à defensione suæ Ecclesiæ repellendi: & si excõicatio contra dictum electum probaretur, in modum exceptionis repelleretur ab agendo. Sed replicatio excommunicationis probata non repelleret à defendendo. Iudices interlocuti fuerunt, quòd priùs reciperent probationes super replicatione præmissa, propter quòd ad sedem Apostolicam appellatum: mandat Papa, quatenus si est ita, reuocetur in irritum, quicquid fuit factum post appellationem. Nota, quòd excommunicati & periuri non repelluntur à defendendo. Item non debet admitti ad probandum, quo probato non prodest.

b ¶ *A defensione.*] Sic patet, quòd quilibet admittitur ad defensionem Ecclesiæ suæ: etiã periurus: quia etiam ad agẽdum, siue ad accusandum admitteretur prosequẽs suam, vel suorum iniuriam 3. q. 11. *mandatũ* & 4. q. 6. *vlt. om. ubi.* ergo multò fortius ad defendendũ, cùm ad defendendum admittitur, qui aliàs ab agendo repellitur. ȷ. *eod. cùm inter* & ȷ. *eo. c. dilecta.*

c ¶ *Defendendo.*] Et ex hoc patet, quòd excommunicatus tam se, quàm Ecclesiam suam defendere potest: agere verò nequaquam, vt hic & ȷ. *eo. cùm inter* & ȷ. *eod. c. prox.*

d ¶ *Interlocuti fuerũt.*] Et malè: quia si hoc esset probatum, non repelleretur: quia excommunicato, vel etiam non est licitum est defendere tam se, quàm Ecclesiam suam. ȷ. *eod. cùm inter.* Et est *arg. quod non debet quis admitti ad probandũ, quo probare non prodest.* C. *de probat. ad probationem supra de offic. deleg. cum contingat.* in fi. vbi de hoc.

¶ *Glo. sequẽs not. alle. contrarium alleg. §. ***, & *solue.*

e ¶ *Si res ita se habet.*] Hic habes, quòd cõtra exceptionem doli nõ datur replicatio de dolo. ff. *de do. excep. apud Celsum. §. Marcellus.* Sed contra habes ȷ. *eo. cum Ecclesiastica.* & ȷ. *de diuor. significasti.* & ȷ. *de adul. intellexerimus* [b] & c. *sequens.* & 32. q. 6. *nihil iniquius.* ff. *soluto matrim. viro.* Sed veritate inspecta non sunt cõtraria quo ad finem: quia vnus est finis, siue effectus, siue replicatio doli detur, siue negetur, scilicet ne alter de dolo suo commodũ habeat. In casu præsenti nõ datur replicatio ad hoc, ne alter scilicet actor agere possit, cùm sit excõmunicatus, sed admitteretur hic replicatio, si actor excõicatus admitteretur ad agendũ: quod esse non debet: & ita commune delictum noceret vni, & alteri non: vnde non obesset ei excõicatio. & ita intelligitur lex prædicta, *apud Celsum. §. Marcellus.* Ideo ibi non datur replicatio, ne scilicet communis malitia alteri sit lucro, alteri verò damno, verbi gratia: Dolo induxi te ad aliquid promittendum: Deinde induxisti me dolo ad remittendum: & sic vterque est in dolo: quo casu si ago contra te ad id, quod promisisti mihi per dolum meum, mihi poteris opponere doli exceptionem, quam exceptionem non potero remouere per meam replicationem: si autem daretur hæc replicatio, repelleretur reus, & actor remaneret in lucro de dolo: quod esse non debet. Et ideo in *l. illa non datur replicatio.* Et in contrariis datur replicatio pp eandem causam: vt patet in adulterio viri & vxoris. verbi gratia: Mulier repetit virum suum, ipse opponit ei adulterium excipiendo cõtra eam: & ipsa replicat contra eum, quòd & ipse similiter est adulteratus, hic admittitur replicatio mulieris, & ideo scilicet ne ille lucrum habeat de suo adulterio, si replicatio mulieris non admitteretur; & sic remaneret maritus in lucro de dolo suo, & vxorem repelleret: & ita vni noceret adulterium, alteri verò non, quod esse non debet. & sic intellige supra eodem. cùm Ecclesiasticæ [c]. Et ita patet, quòd idem est replicationem dare, quod denegare. Et sic eadem ratio est vtrobique. & hic est ratio alia, quæ redditur in littera [d]. & melius. ȷ. *eo. cum inter.*

Apostolica.] Hæc est pars illius decret ȷ. *de cler. excom. ministr. Apostolica.* Et potest diuidi in quatuor partes. Nam primò ponit exceptionem. Secundò ibi, *Quas.* replicationem. Tertiò ibi, *Ne tamen* relaxationis causam. Quartò ibi, *Sententiam.* relaxationem. Abbas Siculus.

CASVS. Duo Canonici Pragẽ. I. & M. accesserunt ad sedẽ Apostolicã pp ordinationem Pragen. Ecclesiæ, quidam volentes impedire propositum illorũ, obiiciebant eis quasdam sententias suspensionis, & remotionis à beneficijs in modũ exceptionis, & ipsi respondebãt sententias illas nullas esse, & hoc probare volebant protestes, & instrumẽta Dñs Papa ne pp hoc impediret ordinationem

† *Vide text. in l. circa. cum not. ff. de probat.*

b *Vide quod ibi scribam post Inno. & ȷ. de re. ec. nõ alie. si quis presbyterorũ. super vl. gl. Ioan. And.*

† *De materia, videlicet de absolutione ad cautelam. vide Spec. tit. de sent. §. vt autem. adde de Ioanne de Anania. in c. 1. ȷ. de malef. & Albericum in l. 1. præcedente. C. de dilatio.*

c *Cõcor. tex. in l. non debet. cũ vlg. ff. de reg. iur.*

d *De hoc in Spec. eo. tit. §. fin. versi. nũquid. Ioan. And.*

Pragen. Ecclesiæ, propter quam venerat, senẽtias illas relaxauit ad cautelam. Nota, quod suspensus ab officio, & beneficio nõ admittitur ad agendum pro Ecclesiæ ordinatione, cùm huiusmodi spiritualia tunc temporis possidere non possunt, nec agere pro eis possunt.

tulerunt excõicationis sententiam in easdem: Papa appellationis causam cõmisit Priori de Angles, & cõiudicib. suis, nulla mentione habita de ipsa excõmunicatione: coram quib. pars aduersa proposuit, quod cum essent excõmunicatæ, & in litteris appellationis non fieret mentio de sentẽtia excõicationis lata cõtra ipsas, litteræ non valebãt, & qui iudices hãc exceptionẽ non admittebant, dictus Prior ad sedem Apostolicam appellauit, & causã fecit cõmitti, Priori de Gernemoe, & coniudicibus suis, corã quibus ex parte monialium fuit excipiendo propositum, quod sententia excõicationis in eas lata fuit post appellationem legitimam & cuilibet etiam excõicato defensionis auxiliũ in iudicio reseruat': quare iudices monialium exceptionem partis aduersæ admittere non debebant, sicut ipsi eam non admiserũt, & ideo appellatio propter hoc interposita non valuit. Sed quia Prior de Gernemoe, & eius coniudices exceptionẽ hmôi admittere denegabant, ipsæ moniales ad sedem Apostolicam appellarũt. Vnde mandat Papa Decano Lincoñ. quatenus si est ita, quicquid factum fuerit post appellationẽ ipsarum, in irritũ reuocetur, & in causa ꝓcedatur iuxta mandatũ directũ ad Priorẽ de Gernemoe, & cõiudices suos. Nota, quod excõmunicatus pôt appellare, & appellationem prosequi.

dem Apostolicam constituris [a], quędam suspensionis, & amotionis à beneficiis sententiæ, fuerunt in modum exceptionis obiectæ. Quas licèt proponeretis vos posse nullas esse per testes idoneos, & instrumenta probare: Ne tamen ordinationem [b] Pragen. Ecclesiæ, propter quam veneratis, huiusmodi obiectionis obstaculo contingeret retardari [c]: Sententias ipsas relaxauimus ad cautelam [d].

¶Idem Decano Linconiensi.

¶Excõmunicationis exceptione non obstante valet rescriptum impetratum in causa appellationis, licèt de excommunicatione lata post appellationem à grauamine non faciat mentionem. Hoc dicit: & secundum hoc est casus notabilis, & singularis: per quẽ fortè posset colligi vna regula, quòd de innouato post appellationem etiam ab interlocutoria nõ est necesse in rescripto facere mentionem. Panormit.

CAP. X.

Dilectæ † in Christo filiæ Priorissa, & Conuentus de Campestia nobis significare curârunt, quòd cùm inter ipsas ex vna parte, & Priorem, & Cõuentum de Bucelleia ex altera, super quibusdam decimis, & rebus aliis, pro quibus conueniebantur ab illis coram Abbate sancti Benedicti, & eius collegis, auctoritate Apostolica, quæstio verteretur, & ipsæ ad nos ex sufficiẽti [e] grauamine appellâssent, ac nuncium suum ad appellationem miserint prosequẽdam: præfati Iudices postmodum tulerunt excommunicationis sententiam in easdem. Nostris ergo litteris super appellatione præfata, non facta mentione de excõmunicatione per eundẽ nuncium ad Priorem de Angles, & suos coniudices impetratis: pars aduersa ex eo se appellâsse proponens, quòd ipsi Iudices exceptionem excõmunicationis prędictæ contra ipsas, ab eadẽ parte propositam admittere denegârunt [f], ad Priorem de Gernemoe, & suos coniudices nostras super hoc litteras impetrauit: coram quibus ex parte ipsarũ fuit excipiẽdo propositũ, quòd cùm post appellationem legitimam dicta sententia lata fuerit, & cuilibet excommunicato defensionis auxilium competere dignoscatur, memorati Iudices exceptionem partis contrariæ (sicut nec debebant) admittere noluerunt: sed cùm dictus Prior de Gernemoe, & coniudices sui talem exceptionem nõ reciperẽt [g] earundem, ipsæ nostram audientiam appellârunt. ¶Quocirca mandamus, quatenùs si est ita [h], reuocato in statum debitũ quicquid post huiusmodi appellationem inueneris attentatum, in eodem negotio iuxta prioris mandati nostri ad præfatum Priorem de Gernemoe [i], & coniudices suos directi, tenorem, prę̨uia ratione procedas.

¶Idem Abbati sancti Saluatoris Papien. & Vercellen. Præposito.

¶Per exceptionem excommunicationis à prosecutione appellationis etiam originalis actor repelli non debet. h.d. & est casus singularis, quatenus dicit de actore.

a ¶*Constituris.*] Vt * cũ tractaretis de electione facta, vel facienda.

a Ha dua glossula non sunt Bernardo, nec habẽtur in antiquis exemplaribus.

b ¶*Ordinationẽ.*] Quæ s. in præsentia domini Papæ fieri debebat per istos: & ne impediret, absoluit eos ad cautelã. ¶*Glo. sequẽs arg. alleg. duo iura in cõtrarium, alleg. duo alia, & soluit.*

c ¶*Cõtingeret retardari.*] Ex hoc vĩ, quòd suspẽsus ab officio, & beneficio, nõ posset agere, tãquam excõicatus esset maiori excõicatione. *arg. s. de consue. cum dilectus &* s. *de ele. cum inter* R. ibi suspensus non pôt eligi. & sic electus nõ posset agere pro sua electione. *arg. cõtra* j. *de cler. excom. min. c. vlt.* vbi habes, quod suspẽsi eligere possunt, & sic possunt agere ꝓ sua electione, sic & exercere ea, quæ sunt iurisdictionis. s. *de elect. illa.* Solu. contraria ista loquuntur in diuerso casu. hic enim loquitur de suspẽsione iudicis, & in concor. contraria loquuntur de suspẽsione canonis, & canon mitius agit, quàm minister iuris. *ff. de arb. Celsus. & l. praceden. in fi.* Cùm ergo isti suspensi dicantur per sententiã hominis ab officio, & beneficio, tã non interest ipsorum agere pro Ecclesia: cùm ab ipsius beneficio priuati sint, & præcipuè cùm agunt pro re spirituali, scilicet pro ordinatione Ecclesiæ, à qua priuati sunt per suspensionem: vnde cũ non possent eligere, vel eligi, nõ possent ꝓsequi causam electionis: quia nõ possent agere pro eo, quod possidere non possunt pro se, vel pro alio. *arg.* j. *de cleri. excom. mini. si celebrat* in aliis aũt negotiis propriis, vel Ecclesiæ, quilibet, si mandato Ecclesiæ agerent, bene admitterentur: quia non sunt priuati cõmunione hominum. s. *eod. à nobis.* sed quia priuati sunt cõione sacramentorum: ad sacramenta spiritualia nõ admittuntur, nisi priùs fuerint restituti. & ideo fuerunt absoluti, ne contingeret ordinationem Ecclesiæ impediri, quæ in præsentia domini Papæ fieri debebat per istos: & ideo ne ordinatio, siue electio Ecclesiæ impediretur, absoluit eos ad cautelam.

¶De materia, videlicet an, & quando valeat rescriptum impetratum per excommunicatum: vide Cardinalẽ cons. 3. tit. de rescrip. & cons. 11. tit. de reg. *adde Felinum in c. 1.* suprà de rescript.

d ¶*Ad cautelã.*] Sic s. *de testi. venerens. in fi. &* j. *de appel. ad præsentiam &* j. *de senten. excom. per tuas. &* 24. q. 1. *audiuimus.*

Dilecta in Christo.] Per excõicationis exceptionem à prosecutione appellationis quis repelli non debet. Sic communiter summatur: sed hæc summatio non continet aliquam dubitationem per *c. cùm inter,* s. *eo. &* j. *eo. c. si.* Diuiditur hæc decre. Nam in prima ponitur appellantis narratio. In secunda appellationis commissio ibi, *Quocirca.* Abbas Sicul.

Casvs Inter Priorẽ, & conuentũ de Buccellia ex parte vna, & Priorissam, & conuentum de Campestia ex altera, super quibusdam decimis quæstio vertebatur. Ad petitionem prioris, & conuentus prædictorũ cõmissa fuit causa illa Abbati S. Benedicti, & eius coniudicibus: sed moniales ex grauamine sufficienti ab eis ad sedem Apost. appellarunt, & nuncium suum ad appellationem prosequendam transmiserunt. Iudices appellatione non obstante

e ¶*Ex sufficienti.*] Sic s. *vt lit. non contest. accedens.*] Sed dic de grauamine, scilicet expresso coram iudice, aliàs appellatio non admittitur, nisi causa probabili allegata [b]. quæ si esset probata, debeat legitima reputari. j. *de appellationibus. vt debitus.* & c. *interposita. c. cum speciali, & c. cum causam & c. dilecto.*

b Adde Io. an c. fin. de no. ope. nũ. & Bart. in l. in minoribus. ff. de his qui. vt indig.

f ¶*Denegarunt.*] Et bene, vt sequitur j. *in fi.* quia licèt excommunicatæ essent etiam ab initio, & ab aliis iudicibus, nihilominus poterant appellare, si grauarentur, & litteras impetrare. s. *eo. cùm inter. &* j. *eod. c. prox. & vlt.* vnde litteræ super hoc impetratæ valuerunt vt j. sequitur.

g ¶*Reciperent*] Et malè fecerunt: quia debebant illam admittere: quia vt sæpius dictum est, excommunicati à sua defensione repelli non debent: quod isti facere nolebant: & ideo quicquid fecerunt post appellationem, in pristinum statum reuocatur.

h ¶*Si est ita.*] Scilicet, quod prior de Gernemoe non receperit exceptionem Priorissæ.

i ¶*Priore de Gernemoe.*] Quod fuit primum respectu istius mandati, sed fuit tertiũ mandatũ respectu primi directi ad Abbatem sancti Benedicti. Et iste Linconien. decanus postquam cõstiterit sibi de appellatione Priorissæ interposita coram priore de Gernemoe, pro eo quod exceptionẽ Priorissæ non recipiebat, debet cognoscere super eo die, quo Prior de Gernemoe debuit s. an appellatio monachorum fuerit legitima, vel non: & si iste inuenerit monachos legitimè appellasse, procedet: si minùs legitimè, condemnabit Priorem, & cõuentũ ad expensas restituẽdas Priorissæ, & remittet partes ad Priorem de Angles, prout hic dicit: quia ea est forma appellationis, quæ interponit à grauamine. j. *de appella. c. cũ in Ecclesia, & c. vt debitus.* & ille Prior de Angles postea cognoscet de appellatione tibi cõmissa interposita ab Abbate S. Benedicti:

Benedicti: & si Prior de Angles inuenitur minùs legitimè appellasse, remittet partes ad Abbatem sancti Benedicti: si autem appellatio fuerit legitima, procedet in negotio iuxta mandatum, *supra de appellationibus, interposita.*

S*ignificauerunt nobis.*] Diuiditur in duas partes. In prima ponit querelam appellantis. in secunda instituit iudicem à quo ibi, *Mandamus.* Abbas Siculus.

† Vide Petrum Duenum regula 270. incip. excommunicatus non potest, &c.

† Cornacen.

† Cornacen.

C a s v s. Canonici de Tornaco elegerunt in suum Archipresbyterum P. clericum, & electionem suam præsentarunt Archiepiscopo Mediolañ. Ipse verò cum renuit confirmare, N. Clericum instituens in Archipresbyterum Ecclesiæ supradictæ, propter quod clerici ad sed. Apo. appellarunt: & cùm appellationis fecerunt constituti Præposito sancti Stephani, qui electionem ipsorum confirmans, pronuncians ius eligendi pertinere ad capitulum de Tornaco, & absoluens partem aduersam ab impetitione ipsorum clericorum, à qua sententia partes ad sedem Apostolicam appellauerunt, & causam obtinuerunt committi Abbati sancti Saluatoris Papieñ. & præposito Vercelleñ. coram quibus ex parte Archiepiscopi, & dicti N. clerici, exceptio excommunicationis fuit proposita contra capitulum de Tornaco. Iudices considerantes quòd à prosecutione appellationis prætextu excommunicationis nõ debeat quis excludi, cùm omnis defensio legitima excommunicato in iudicio reseruetur, pronunciauerunt partem Epi non esse cogendam ad respondendum clericis supradictis: propter quod clerici ad sedem Apostolicam appellarunt, & significauerunt factum domino Papæ: vnde mandat eisdem iudicibus, quatenus si est ita, procedant in causa, exceptione huiusmodi non obstante. Not. quòd excommunicatus potest appellare, & prosequi appellationem, & omnis legitima defensio sibi in iudicio reseruatur.

CAP. XI.

S*ignificauerunt † nobis Capitulum de Tornaceñ. † quod cum P. in suũ Archipresbyterũ elegissent, Mediolañ. Archiepiscopus præsentatam sibi electionem renuens[a] confirmare, quẽdam Zepum Clericum in Archipresbyterum instituit Ecclesiæ supradictæ: quare ipsis ad sedem Apostolicam appellantibus, Præposito sancti Stephani causam super his dicimur commisisse, qui electionem ipsorum confirmans, & pronuncians ius eligendi ad ipsum Capitulũ pertinere, partem aduersam ab impetitione ipsorum absoluit[b]. à qua sententia partes ad sedem Apostolicam appellantes, causam ipsam vobis obtinuêre cõmitti. Sed à parte altera exceptione excommunicationis opposita contra Capitulum memoratum, vos minus prouidè attendentes, quòd prætextu excommunicationis oppositæ à prosecutione appellationis non debeat quis excludi[c]: cùm omnis legitima defensio[d] excommunicato in iudicio reseruetur: partem aduersam non esse cogendam ad respondendum eisdem perperam decreuistis, propter quod dictum Capitulũ ad nostram audientiam appellauit: & infrà. Mandamus, quatenus si est ita, exceptione huiusmodi non obstante, in eodem negotio procedatis[e].

¶ Idem.

¶ Reus in qualibet parte litis excommunicationem contra actorem obijciens auditur: & si malitiosè distulerit, in expensis condemnatur: & dato quòd non excipiat, ipse Iudex publicè excommunicatum repellet.

CAP. XII.

E*Xceptionem † excommunicationis in dilatoriis[f] proponendis reus scienter omittens, in qualibet parte litis opponere minimè prohibetur: quod est in hac exceptione specialiter obseruandum: ne † quispiam in periculum animæ*

¶ Glo. seq. reci. per q. ad quam dupliciter respondet.

a ¶ *Renuens confirmare.*] Quod facere potuit, si nõ erat idoneus: & illos potuit priuare[a] iure eligendi. vnde si hoc fuerit verum, tenebit Archiepiscopi institutio. s. *de elect. nihil est &c. quapropter.* ad ipsum enim pertinet examinare, & confirmare dictum electum, vel reprobare, vt ibi dicitur: aliàs iniusta fuit appellatio clericorum: quod patuit postea per sententiam. Vel dic hic eam noluit confirmare, quia dicebat Archiepiscopus ad ipsum spectare ius eligendi Archipresbyterum in illo, & hoc apparet per sententiam iudicis delegati, qui confirmauit electionem capituli, & pronunciauit ius eligendi ad ipsum capitulum pertinere.

a Id est priuatos nunciare: & tũc demum confirmasset talem elegerunt. Ioan. And.

¶ Gloss. seq. recitatur per q. ad quam tripliciter respondet.

b ¶ *Absoluit.*] Super quo fuit hæc absolutio, hîc non dicitur, potuit esse, quod capitulum petebat à parte aduersa ex. causas[b] vel fortè petebat fructus perceptos ab illo instituto, quos peti poterant, vel quod vlteriùs non haberet vocem contradictionis in electione, & super hoc appellauit capitulum quantum ad confirmationem electionis, quantùm ad ius eligendi appellauit pars altera, & sic ab eadem sententia potest vtraque pars appellare. sic j. *de testi. Raynutius.* & c. Raynaldus. quia sunt in sententia plura capitula, aliàs non haberet locum duplex appellatio ab vtraque parte.

b An victor propter hoc solũ appellet, quod victus non est sibi condẽnatus in expensis ipso victo appellante super principali: & quod etiam si victus non appel. vide in Spe. de appel'at. §. in quibus. v 34. & ver. seq.

c ¶ *Excludi.*] Vt s. c. prox. & c. cùm inter. & c. Gle.

¶ Gl. se. obijcit, & soluit, quærit alle. pro & cõtra, & vacillãdo sol.

d ¶ *Defensio.*] Ex hac litera vr. quod isti de capitulo erant rei, ex eo quod dicit legitima defensio: sed apparet ipso facto, quod erant actores: quia petebant electionem suam confirmari, & ius eligendi ad se spectare dicebant: in istis duabus obtinuerunt in tertia petitione succubuerunt, super qua appellauerũt, & ex eo etiam quod dicit, partem aduersam non esse cogendam ad rñdendum illis de capitulo, & sic erant actores, sed actor excõicatus non admittitur ad agendũ. j. c. prox.[e] Qualiter ergo isti admittuntur? Et sic est arg. quod excõicatus admittitur ad agendum. Dicas ergo, quòd in eo quod condemnati fuerunt, quasi rei intelliguntur: ne ergo suum ius amittant per iniquam sententiam, admittuntur ad defensionẽ iuris, quod amitterant per sententiã: & sic quicquid faciunt, totum est ad sui defensionem: & ideo admittuntur nõ obstãte exceptione excommunicationis quia prætextu excommunicationis non est aliquis condemnandus iniustè, aut etiam absoluendus. Per talẽ enim sententiam iniquam amitterent isti ius suum, si non admitterentur cõtra sententiam, & sic transiret in rẽ iudicatã, quia ex eadem ratione non possunt appellare: sed quilibet condemnatus potest appellare: vt s. eod. cùm inter. & prosequi appellationẽ suam. j. eod. c. Gle. Secus vr. si esset lata pro eo sententia, quia tũc non videtur valere sentẽtia, si est excõmunicatus actor. sed causa propterea nõ perit, quia eo absoluto agere posset sic ergo isti sunt audiẽdi. Quid facient iudices, si inuenerint sententiã iniquam? Debent eam cassare. Sed nunquid condemnabũt alteram partem ipsi excommunicati[d]? Videtur, quod sic, quia hoc ad officiũ eius, qui cognoscit de appellatione, pertinet, & sic fertur sentẽtia pro actore excõicato ex certa sciẽtia. Sed cõtra. j. eo. c. prox. in fi. fortè posset dici, quod cõdenatio differtur in tempus absolutionis: ex quo iam releuatum est grauamen. In casu illius capituli credo, quod capitulum fuit excommunicatum post appellationem pro alia causa, & ab aliis iudicibus: & sic minus continere dubitationis. Sed nõ est verum, quod feratur sententia pro excommunicato: quia non constat illum excommunicatum esse: nũquã repelliter excipiens, nec auditur volens reprobare excõmunicationem, & sic potest iudex ferre sententiam pro tali: sed si post sentẽtiam latam vellet probare, quod actor erat excommunicatus, audiretur fortè: quia exceptio excõmunicationis in qualibet parte litis admittitur: vt j. c. prox. Sed sententia quæ præcessit, non minus robur obtinet firmitatis: & executio sola impeditur, si post rem iudicatam excommunicatio probetur, vt in *decre. Innocen. iiij.* quæ sic incipit, *Pia consideratione in fine* [*lib. 6*]

e Facit ad hoc l. indubitati. cum not. C. de adulter.

¶ ¶ Glo. seq. recitatur per contrariam.

e ¶ *Procedatis.*] Hic remittitur causa ad eos, à quibus fuit appellatum. sed hoc voluit appellans: aliàs non remitteretur. j. *de appe. accepta. & c. interposita.* § 2.

E*Xceptionem*] Diuiditur, nam prima pars ponit dictũ, quod dicit speciale, & exprimit causam. Secunda ibi, *Qui si.* puniri iubet reum dolosum, Tertia ibi, *Excommunicatus.* præcipit sine ope exceptionis publicum excommunicatum repelli. Abbas.

† Vide Bellamerã decisione 2:6. & Gomeziũ in cõpendio vtriusque signaturæ.

† Aliàs, neque.

d Host. declarat hæc q. formando ipsam in illo, qui petit ab alio x. & tollè rem absoluitur, & inuitè actor appellat. postea excommunicatur an ipse actor an possit non obstãte excõmunicatione prosequi appellationẽ, & nũquid iudex appellationis retractet sententiam, & an reũ condemnet Io. And.

C a s v s. Exceptio excommunicationis inter dilatorias numeratur: tñ si reus illam scienter omittat, nihilominus eam in qualibet parte litis opponere potest: quod est speciale in hac exceptione, cùm aliæ dilatoriæ ante litis ingressum sint proponendæ: & hoc statutum est, ne aliquis in periculum animæ suæ excommunicato communicare cogatur: sed si eam omiserit, vt actor fatigetur laboribus, & expensis condemnandus est in expensis actoris. In fine dicit, quod si aliquis est publicè excõicatus, iudex ex officio suo ab agendo illum repellat, quamuis huius exceptio non opponatur. Not. quòd exceptio excommunicationis, quamuis dilatoria sit, quandoque potest opponi. Item excommunicatus publicè non est audiendus, licet à reo de hoc ibi nihil opponatur, quia officio iudicis est repellendus.

¶ Glo. seq. distinguit exceptiones dilatorias peremptorias &c.

f ¶ *In dilatoriis.*] Ad intelligentiã huius nota, quòd exceptionũ alia est dilatoria, alia perẽptoria. Itẽ dilatoriarũ exceptionũ alia est declinatoria iudicij, alia est dilatoria solutionis. Declinatoria iudicij triplex est, siue opponatur cõtra iudicẽ, siue cõtra rescriptũ, siue cõtra impetrãtẽ, inter quas primo loco opponẽda est recusatio

iudicis arg. ī. de proba. quoniam contra falsam. vbi de hoc. Et qui illam omittit transeundo ad alias, ad illam postea non videtur posse reuertenti, litigando coram ipso super aliis, personam iudicis approbare videtur. Item aliæ dilatoriæ ante ingressum litis debent proponi. j. de re iud. inter monasterium. & C. de except. l. vlt. & j. de ap. cū causam. & C. de procur. vt demū. ad hoc etiam facit C. de iud. san. omni. in fi. vnde post lit. cont. aut etiā post terminum statutū ad dilatorias proponendas proponi non possunt ī. co. pastoralis. nisi de nouo nata fuerit, vt ibi dicitur. & ī. de offi. dele. insinuāte. Dilatoria solutionis ante litem conte. proponi debet, sed proponenda est, postquā actor fundauerit intentionē suā. C. de proba. exceptionē. & 3. q. 6. c. si quis Episcopum. § exceptionem. & quandoque potest proponi etiam in causa appellationis. ī. de fi. instru. cum Ioannes. C. de excep. si quidem. Exceptio verò peremptoria proponi potest quandocunque ante sententiam siue etiam antequam sit in causa conclusum, & potest etiam proponi ante lit. contest. vt hic & C. de except. exceptionem. & j. de præscrip. auditis & ī. de test. de testibus. in fi. & post sententiam in causa appellationis. C. sen. rescin. non pos. l. 2. Et est alia dilatoria, quæ partim accedit ad naturam veræ dilatoriæ, & partim ad naturā peremptoriæ, sicut est exceptio excōicationis: quia proponi potest quandocunque & ante litem cont. & post sententiam, & etiam si non appelletur: quia si vera est, facit esse iudiciū nullum, vt hic & j. de re. iudic. ad probandum. Et verè dilatoria est: quia ea probata iudicium, siue processus est nullus: sed actio remanet salua & in præd. decre. ad probandum. quandoque tamen non facit iudicium nullum, vt in decr. vt dicitur in not. etiā fi. Et est speciale in hac exceptione propter periculum animæ, vt hic dicit. Item quodam modo similis est huic exceptio falsi procuratoris: quia & illa potest proponi quandocunque etiam post sententiam ī. de pro. in nostra. & C. eod. sed licet.

¶ Gloss. seq. notat speciale &c.

a ¶ Qui si eam omiserit.] Not. quoddam speciale in hac exceptione, quod in aliis non seruatur: quia si ex certa scientia illam omittat, nihilominus potest eam opponere quādocunque postea, sed in aliis non est ita. ī. de offi. deleg. insinuāte & ī. de re iud. inter. & 3. q. 5. quod suspectis. puniatur tamen in expensis litis propter dolum suum. Item est hic arg. manifestè, quod nemo iuri publico potest derogare, seu renunciare ī. de fo. compe. si diligenti. vbi de hoc & ī. de fer. c. vlt. & arg. j. de sen. excom. c. contingit.

b ¶ Condemnandus.] Etiamsi excommunicatio probata fuerit, & processus habitus non valebit. & hoc innuit littera ista, vt actor laboribus & sumptibus fatigetur: alias quare puniretur in expensis reus, si processus teneret? Sed per decr. nouā j. eod. pia consideratione: si instantia iudicij durante excommunicationis exceptio proponatur, vt probetur, processus habitus valebit, sed in sequentibus actor non audietur donec fuerit absolutus: & per hoc obuiatur malitiis eorum, qui scienter omittunt excommunicationis exceptionem ab initio dolosè, & sic bona fuit prouisio illius decr. pia. Et idem intelligo, etiāsi per malitiā nō omittatur: secus credo de illa exceptione, quæ opponitur contra iudicē publicè excōicatū, in quē nulla cadit tur fictio. Vnde dum sic est excōicatus, non tenet processus illius j. de re iu. ad probandum. De hoc notauit in decr. pia in gl. quæ incipit sed mirum. [lib. 6.]

¶ Glo. seq. cum vers. præced. qui si eam. arg. alleg. duo iura. Secūdo alleg. simile. circa quod tractat duo, scilicet quod si excommunicatio sit occulta, & quæ dicatur publica.

c ¶ Publicè.] Not. etiā istud, quòd in hoc est arg. quòd nulli licet ignorare, quod publicè factū est. 26. dist. quod dicitis. & ī. de post. præla. ad hæc. Et ideo non prodest alicui, si dixerit se ignorasse eum in præsentia sua fuisse de iudice excōicato publicè. j. de re iud. ad probandū. Vnde collige, si occultè quis excōicetur, quod postea non reuocaretur sententia, siue processus. op. ar. de cle. excō. mi. Apostolica vbi de hoc. quia de occultis nō cogitur diuinare. j. vt Eccle. bene. vt nostrum. & ff. ad l. Aqui. si putator. & ff. man. si fideiussor. § si cum debitor. quia nec tenemur ad eius obseruationem nisi post publicationem ī. de consti. c. cognoscentes. vbi dicitur rē, quæ culpa caret. & 82. dist. proposuisti. Et dico eam publicè latam: si iudex tulerit sententiam illam in loco, vbi publicè iudicare consueuit præsentibus officialibus suis, & partibus, vel altera absente per contumaciam. C. quomodo & quā iu. si vt proponis. 1. & l. 2. alias si occultè nō obesset: quia ad hoc multa arg. possunt

contra ea, quæ occultè fiunt. 19. dist. Anastasius. ī. de offi. dele. consuluit. ff. de ritu nup. pala. & de offi. [illegible] præfect. prætor. Barbatius.

¶ Gloss. seq. dat tria similia. & reddit rationem textus.

d ¶ Officio iudicis.] Sic prælatus ex officio suo examinare debet electū sibi præsentatū. suprà de elect. nihil est. & c. cùm nobis olim. & c. venerabilē. & prætor quos prohibet in totum, prohibet etiam, si pars non opponat. ff. de postu. quos prohibet. & ff. de procurat. ord. filiumfamilias. §. veteranis. Sic etiā iudex admittit cōpensationem, licèt pars hoc non petat. ff. de petitione hæred. l. vlt. & ff. de minorib. apud Labeonē. §. si quæ aliàs ius publicum offenderetur. quod esse nō debet. supra de fo. cōp. si diligēti. C. de procuratoribus militi. & C. locati. milites. iudex enim, qui scit actorem excōicatum, non debet ei participare: & tam pro se quàm pro aliis illum repellat ex officio suo. sic & quædā possunt obiici post sententiam. C. de iuris, & facti ignorantia. l. 1. & ff. ad Macedonianum. cum tamen.

suæ excommunicato communicare cogatur. ¶ Qui si eam[a] omiserit, vt actor laboribus, & sumptibus fatigetur, in expensis est legitimis condemnandus[b]. ¶ Excommunicatus † autem publicè[c], & si huiusmodi exceptio non opponitur, nihilominus est officio iudicis[d] repellendus.

¶ Idem.

¶ *Non competit exceptio rei iudicata reo absoluto, quia non possidebat.*

CAP. XIII.

Aduersario † tuo per iudicem absoluto, quoniam tempore[e] motæ litis rem petitam ab ipso sine dolo[f] desierat possidere: si eam modo possideat, tibi petenti denuo, rei iudicatæ exceptio non obsistit.

¶ Idem.

¶ *Valet rescriptum impetratum ab excommunicato super prosecutione appellationis, licèt de excommunicatione non fecerit mentionem.*

CAP. XIV.

Venerabilem † fratrem nostrum Archiepiscopū Nar-

Aduersario.] Casus. Aliquis conuenit aduersariū suū super aliqua re, quam possidebat tēpore litis cont. sed quia postea sine dolo desiit rem illam possidere, fuit absolutus: postea eidem rem cœpit possidere: actor petit eandem rem, quæritur, an res iudicata ei obstet? Et respondet Papa quòd non obstat exceptio rei iudicatæ. Not. quòd ad hoc vt aliquis condemnetur: necesse est, vt possideat tempore litis conte. & tempore, quo sententia fertur. Item si aliquis possideat tempore litis contest. & postea sine dolo desiit possidere, absolui debet.

e ¶ Tēpore motæ litis.] Not. quòd ad hoc vt sequatur cōdēnatio, reus debet possidere tempore litis cōtest. & quòd possideat cū res iudicatur: sed si tempore litis cōtes. possideat, cum res iudicatur sine dolo malo amisit possessionem, absoluitur. ff. de rei vend. sin autem. §. 1. Vel sufficit possidere, cùm res iudicatur, vt ibi dicitur.

¶ Gloss. seq. quærit. alle. pro & contra. & dupliciter soluit. In fine ponit quatuor, quæ requiruntur, vt obstet exceptio rei iudicata.

f ¶ Sine dolo.] Sed quis probabit, quòd sine dolo? Lex dicit, quòd idē qui desiit possidere ff. de exce. rei iudica. si rē meā. l. a te 1. rūso. de qua lege sumpta est hæc decre. Sed cōtra vē, quod aduersarius: Nā qui dolū allegat dolum probare debet ff. de prob. quotiens. §. qui dolo. Qualiter ergo debes legi prædictæ, quæ dicit, quòd ipse debeat probare? Respondeo, hoc ita si contrariū non probat, satis probat ipse, quòd sine dolo desiit possidere. C. qui mili. non poss. super fermis. lib. 12. & C. de test. omnium. sic probatur benemeritus eo ipso, quod non probatur demeritus ff. de leg. 2. l. cū pater. § rogo. Ideo dicit sine dolo: quia si dolo desiit possidere, condemnabitur, tāquā possideret: quia dolosus pro possessore habetur. ff. de reg. iur. qui dolo. & l. parem & ff. de rei vendicatio. quod si dolo & l. sin autē. § sed & si ff. de pet. hære. nec vllam § si aūt. & l. etiam §. item si quis. & l. sed & si lege. § sin autem. & § perinde. Vel dic quod ex ipso quod ipse lit. cōtestatæ possidebat, si postea dicit se nō possidere, ad hoc vt absoluatur, præsumitur cōtra ipsū, quòd dolo desiit possidere: & ideo tenetur probare, quod sine dolo desiit possidere, ad hoc vt absoluat, vt dicit l. prædicta si rē meā. alias cōdēnaretur tāquā possideret. Itē si quis nō possideat, & offerat[h] se liti actore ignorante nō cōdēnabitur, ac si possideret. ff. de rei vend. sin autē. in princ. & l. is qui se liti. Sed si actor sciret illū nō possidere, secus esset: vt l. is qui se. Item si agat ad exhibendum, si absoluatur reus: qui non possidebat, & interim incipiat possidere, nō obstat exceptio rei iudicatæ ff. de excep. rei iud. si quis ad exhibendum: ad hoc vt exceptio rei iudicatæ obstet, oportet ad minus quod tria cōcurrāt, scilicet quòd idē sit corpus, siue eadē quātitas, idē ius, siue causa petendi, & eadem conditio personarum. ff. de excep. rei iud. cū quæritur. & l. sequenti. & l. cum de hoc. Item quòd ille, qui absoluitur, possideat rem tēpe sententiæ, vt hic dicit & ff. de exceptio. rei iudic. si rem meam. & ff. de rei vend. sin autem. §. 1. Ber.

Venerabilem.] Primò ponit dictum. Secundo subiungit ipsius causam ibi Quia nihil. Abbas Siculus.

Casus. Archiepis. Narbonen. appellauit à iudicibus propter grauamē sibi illatū: & super appellatione suas litteras impetrauit: coram iudicibus appellationis, obiiciebat litteras nō valere, pro eo quòd tēpe impetrati rescripti erat ex causis aliis excōicatus, in quibus cōsuluerūt Papā. & ipse rūdet, quòd licèt ex aliis causis tēpe impetrati rescripti excōmu. vinculo teneret. de quibus in litteris suis mētio nō haberetur, nihilominus ad prosequēdam appellationē suam debet admitti, quia nihil prodesset excōicato appellare, si nō posset appel-

† De materia vitandorum excōmunicatorum. Vide latè per Felinum in c. Rodulfus. de rescrip. & per Sotū lib. 4. sent. dist. 22. q. 1. art. 4.

† Pro intellectu huius decretalis vide Antonium de Butrio in c. 1. de re iud.

† De materia huius decretalis, vide Phil. in c. olim, suprà de rescrip.

h Non citatus: sed si citatus non interrogatus: vt in Spe. de interro. §. 3. ver. pone ergo. Ioan. And.

n Vide l. nec supina. & l. regula ff. de iuris. & facti ignor.

lationẽ suam prosequi, & literas impetrare. Nota, quòd excõicatus potest appellare, & prosequi appellationem, & literas impetrare.
a ¶ *Ex sufficienti.*] Sic s. eo. *dilecti*. Et intellige, quòd expressit causam grauaminis coram iudice, à quo appellauit, vt ibi dixi: aliàs non admittitur appellatio. j. *de appella. vt debitus.*

b ¶ *Tempore impetrati rescripti.*] Not quòd s. sępius dictum est, quod reus excõicatus siue à iudice suo, siue ab aliis tempore impetrati rescripti non prohibetur prosequi appellationẽ, & appellare. 3. q. 9. *reuera. & j. de sentent. excom. per tuas. & s. eod. cùm inter. & c. dilecti. & c. significauerunt.* Et literas impetrare, & omnia facere, quæ pertinent ad suam defensionem, vt hic omnia patẽt per iura prædicta, licèt non faciant mẽtionem de sua excõmunicatione, & super ipsa appellatione potest literas impetrare, vt dic. in fi.

bon. quia Iudicibus ex sufficienti [a] grauamine ad apostolicam sedem appellans, ad vos super appellatione sua, nostras literas reportauit? etsi ex causis aliis tempore impetrati rescripti[b], vinculo fuerit excommunicationis adstrictus, de quibus ibi mentio non habetur, ad prosequenda n per easdẽ literas appellationem prædictam decernimus admittẽdum. ¶ Quia nihil excommunicato appellare prodesset, si non posset appellationem suam prosequi, & super ea literas impetrare.

DE PRÆSCRIPTIONIBUS.
¶ *Supra visum est de exceptionib. in genere, sed quia frequenter obiicitur præscriptionis exceptio, & plerumque dubitatur, an, & quando competat, meritò post præcedentem sequitur ista. Ab. Siculus.*
De hoc materia tractatur 16 q. 3. & 4. & 3. q. 2. in prin. quæst.

† cap. 16.

TITVLVS XXVI.

De præscriptionibus.

¶ Ex Concilio Africano †.

¶ *Episcopus contra Episcopum locum per se conuersum ad fidem præscribit triennio: sed cum vacat Ecclesia, vel est in schismate, non præscribitur contra ipsam.*

CAP. I.

PLacuit †, vt si quispiam aliquẽ locum ad catholicam vnitatem conuertit, si eũ per triennium nemine repetente tenuerit vlteriùs ab eo non repetatur. Si tamen per ipsum triennium [c] fuerit † Episcopus, qui posset repetere, & tacuit. Si autem non fuerit [d], non præiudicetur matrici Ecclesiæ: sed liceat, cùm locus acceperit Episcopum, ex ipso die infra triennium repetere. ¶ Item si fuerit Episcopus ad catholicam fidem ex Donati † parte cõuersus, non ei præiudicet finitum tempus: sed ex quo die conuersus est, habeat per triennium potestatem repetendi locum, qui ad ipsam cathedram pertinebat.

PLacuit.] Diuiditur. Nã primò ponit dictum. Secundò determinat ibi, *Si tamen.* casum determinatum exponens ibi, *Si autem.* alium addens, ibi. Itẽ si. Abbas Siculus.
CASVS. Episcopi siue prælati negligebãt parochianos suos reuocare ad catholicam veritatem: vnde statuit concilium istud, vt si aliquis aliquem locum ad catholicam vnitatem conuerterit, si per triennium tenuerit locum illum nemine ipsum repetente, de cætero non repetatur ab eo: & hoc verum est, si per ipsum triennium fuit Episcopus, qui possit illum repetere, & tacuit: Si verò nullus fuerit Episcopus, non præiudicetur Ecclesiæ: sed cùm Ecclesia Episcopum habuerit, liceat ex ea die infra triennium locum ipsum repetere. Itẽ si Episcopus per triennium illud catholicus non fuerit, non currat tunc præscriptio. Sed si ad catholicam vnitatem conuersus fuerit, ex eo die quo conuersus fuerit, per triennium habebat potestatem repetendi locum illum, qui pertinebat ad Ecclesiam suam. Nota, quòd vacante Ecclesia non currit præscriptio. Item non currit præscriptio eo tempore, quo Episcopus catholicus non est, tunc enim comparatur vacanti Ecclesiæ.
¶ *Gloss. seq. signat successiuè duo contraria, & soluit.*
c ¶ *Per ipsum triennium.*] Signatur contra, 16. q. 3. placuit, vt quicunque. vbi dicitur, quòd qui post sex menses neglexit plebes conuertere ad catholicam vnitatem: quia postea potuerit eas conuertere, habeat ipsas. Solu. illud c. & istud sunt eiusdem concilij, & illud debet intelligi per suppletionem istius, & econuerso, scilicet vt vicini Epi admoneant Epm, vt plebem suã conuertat ad fidem catholicam: & si negligens fuerit per sex menses à tempore admonitionis computandos, qui potuerit eam postea conuertere habeat eam, computato isto triennio post illos sex menses, & sic habet sex menses primo & postea triennium, & sic nullum contrarium. Et ita habet hic præscriptionem trium annorum, & sex mensium contra Ecclesiam, quod est contra illud j. *eod. de quarta. & 19. q. 3. c. placuit. §. quæ actiones.* Sed hoc introductum fuit fauore fidei catholicæ.
¶ *Glo. seq. obiicit, & soluit.*
d ¶ *Si autem non fuerit.*] Et ita vacante Ecclesia nõ currit ei præscriptio. Itẽ si Episcopus fuerit hæreticus, nõ currit Ecclesiæ præscriptio: vt in §. *sed quia tunc Ecclesia quasi vacare intelligitur.* Sed vr. quòd debeat currere, quia Ecclesia vacante ipsius œconomus potest conuenire, & conueniri: vt *arg. 12. q. 2. vulteranæ. & c. vobis.* ergo videtur, quod currit præscriptio. Sed nõ est verũ, quòd œconomus possit agere, vel conueniri vacante Ecclesia, quia tunc careret legitimo defensore. j. *ne sed. va. per totum* & ideo non currit, immò dormit interim rescripto.

† Cap. 1. eo. tit. in 1. compil. *Et de locum textus intelligentia vide Antonium Augustinũ in notis antiqua compilationis hoc proxime citato.*
† *fine.*
a *Vnde dicebant Io. & Host. quod ibi ponitur tempus, post quod licet populum ipsum acquirere, & lucrari: hoc verò ponitur tempus, post quod Episcopus populi lapsi nõ potest illũ repetere Ioann. And.*

¶ Ex registro † Gregorij Italiæ † patriciæ.

¶ *Duobus modis summatur. Primò sic: Taciturnitas Prælati non nocet Ecclesiæ, donec sit præscriptum. Secundò sic: In rebus inuasis non currit præscriptio. Ioann. And.*

CAP. II.

NIhil † prodest: & infr. ¶ Nihil cum scandalo [e], nihil cum forali strepitu, vobiscum nos velle de causis pauperum [f] diffinire, vobis scripsisse meminimus [g]. ¶ Sed illius vos scire credimus, taciturnitatem, atque patientiam nostram, futuris [h] post me Pontificibus, in rebus pauperum, præiudicium non facturam.

¶ Gregorius.

¶ *Per quietã, & syncerã possessionẽ triginta annorũ, præscribit Ecclesia.*

NIhil prodest.] Hoc c. legitur variis modis in glo. & extra. secundum Ioannem And. summatur duobus modis secundùm primas duas lect. quæ elicuntur in gloss. fin. Et istæ duæ lecturæ sunt veræ in se, & procedunt sine scrupulo. De aliis verò possit dubitari. Diuiditur. Nam primò repetit, quod scripserat olim. Secundò protestatur ibi, *Sed illud.* Abbas Siculus.
CASVS. Quædam domina Patricia occupauerat partem patrimonij beati Petri, Papa Gregorius scripsit ei, quòd ipsa dimitteret patrimonium illud, & ipsa ei rescripsit, quòd ipsa parata erat facere rationem: & Papa secundò mandauit eidem, quod nihil cum scãdalo, nihil cum strepitu iudicij volebat de causis pauperum diffinire. vltimo cũ ipsa non dimitteret bona pauperum, reducit eidem dñæ in memoriam qualiter olim scripserat sibi, dicẽs quòd taciturnitas, & patientia sua non faciet præiudicium successoribus suis in rebus pauperum. Not. arg. nihil cum scandalo faciendum. Item bona Ecclesiarum pauperum sunt. Item in re inuasa non currit præscriptio.
¶ *Gl. se. ar. propter scandalũ inducit tria similia, signat contrariũ.*
e ¶ *Nihil cum scandalo.*] Ar. propter scandalum desistendũ est à iure suo s. *de temp. ordi. ad aures.* vbi de hoc. & 10 q. 3. *cauendum. & 11. q. 3. nolite.* Et sic dñs cum sciret non debere se soluere tributum, tamen propter scandalum soluit, & Apostolus ne aliquem scandalizaret, propriis manibus victum sibi quærebat. 28. q. 1. *iam nunc versus finem.* & propter scandalum consuetudo loci seruanda est, vt fecit mater August. 12. *dist. illa. in fi. arg. j. de reg. iur. qui scandalizauerit.*
f ¶ *De causis pauperum.*] Et sic bona Ecclesiæ pauperum sunt. 16. q. 1. *quoniã quicquid. & 23. q. 7. quod autẽ. & q. 8. conuenior circa prin.* & ideo pauperũ esse dicuntur, quia tempore necessitatis omnia sunt cõmunicãda [e]. 47. *dist. sicut* [illegible] *& 12. q. 1. c. 2. & victu, & vestitu hic cõtẽti sumus. 10. q. 2. episcopus. & 12 q. 2. aurum.*
g ¶ *Vobis scripsisse meminimus.*] Et[d] ideo fortè creditis, quòd res pauperum retinere possitis, quasi vobis videamur fecisse pactum de non petendo, quod falsum est, vt sequitur.
¶ *Glo. seq. arg. inducens rationem. & simile, alleg. duo contraria, & dupliciter sol.*
h ¶ *Futuris.*] Arg. quòd negligentia, vel taciturnitas prælati non præiudicat successori: quia dolus, & culpa sui personæ, &c. s. *tit. prox. cum venerabilis. & 16. q. 6. si Episcopum.* sic & tpe prælati[d] malè alienantis non currit præscriptio. 16. q. 3. *si sacerdotes. & prælatus conditionem Ecclesiæ deteriorem facere non potest.* j. *de dona. fraternitatem. arg. contra. s. eo. c. prox. & j. eo. auditis. in fi.* Sed negligentia prælati, siue taciturnitas bene præiudicat ecclesiæ, vt propter taciturnitatem currit præscriptio: vt j. *quasi per totum. & supra eo. c. prox.* & ideo hoc intellige quantum ad centenariam præscriptionem, quæ sola currit ecclesiæ Romanæ. 17. q. 4. *nemo. & j.*

b *Hac c. non loquuntur in œconomo: sed in coadiutore, qui plenam habet administrationem temporalium. secundum Gof. ioann And.*
† *Vide B. Augustinũ l. de hæresib. 69. & 6. & Lucẽburgum in catalogo hæreticorũ. verbo. Donatistæ.*
† Lib. 2. c. 96. epist. 57. registri B. Gregorij.
† *Italicæ.*
† Cap. 3. eo. tit. in 1. cõpil. *Et quatenus nihil cum scãdalo faciendũ dicatur præter Felinum hic, vide B. Thom. 2. 2. q. 43.*
e *Nec sunt appropriãda*, de præben. c. 2. *Io. Andre.*
d *Hac glossula non est Bernardi, nec habetur in vetustis codicibus.*

& j. eo. cum nobis: quia nō potuit. pscribere tpe suo per centum. annos, & in Auth. vt Romana Ecclesia gaudeat. &c. §. 1. coll. 2. Vel potest intelligi de re inuasa, quam ista patricia inuaserat violenter: in qua non currit praescriptio. 16. q. 3. licet in regulis. & 91. dis. illud & haec protestatio fuit quasi quaedam interruptio, quam fecit Princeps Principi a. Sed hoc non facit illa, quam habes. 16. q. 3. placuit. §. potest Ver. si autem cnim. & C. de ann. exce. vt perfectium. j. de offi. ordi. pastoralis in fi.

sia rem priuati. Hoc dicit, prout loquitur in praescriptione Ecclesia actiuè: & iste intellectus tenēdus est.

CAP. III.

Sanctorum † patrum sanctiones a statuentes confirmauerunt, & nos irrefragabiliter confirmamus, vt omnes possessiones ad singulas prouincias nostrorum fratrum pertinentes, à quibus per triginta annos possessae sunt quietè b, & syncerè c absque synodali d proclamatione perpetuò teneantur.

¶ Alexander iij. Salernitano † Archiepiscopo.

Sanctorum.] Hoc c. prout loquitur praescriptione Ecclesiae passiuè, hoc dicit: Ecclesia cōtra Ecclesiam praescribit spatio xxx. anno. & hodie non procedit per c. j. proximum.

Casus. Olim habebat locum praescriptio xxx. ann. in rebus Ecclesiae: hodie non: vnde tenet, quòd hic dicitur. Vel sic pone casum ad hoc, vt teneat ista dec. Rector cuiusdam Ecclesiae possedit per xxx. an. quietè quasdam possessiones cuiusdam in litis, quaeritur, si praescripsisset? Respondetur, quod sic, vt sequitur in litera: & sic non tollitur c. istud per c. sequens. nam ibi loquitur, quādo vna Ecclesia praescribit contra aliam: hic quando Ecclesia praescribit contra priuatum. Et iste casus probatur per §. potest. 16. q. 3. No. quòd proclamatio synodalis interrumpit praescriptionem.

¶ Quarta decimarū, & funeralium praescribitur contra Episcopum, si quadraginta annorum spatio non soluatur: & Cathedralis Ecclesia interim non vacauit.

CAP. IV.

De † quarta decimae, & oblationis defunctorum, Clericus ab impetitione Episcopi quadragenaria e praescriptione temporis se posse tueri f videtur. Nisi fortè interim pastoralis sedes caruisset g pastore, qui iura Ecclesiae suae exigere debuisset. Nam Romana Ecclesia tricennalem praescriptionem contra Ecclesiam non admittit.

a ¶ Sanctiones.] Vt 16. q. 3. c. 1. & c. quicunque & placuit.

b ¶ Quietè.] Id est sine interruptione aliqua, & sine molestia. de qua notatur. j. eod. illud.

c ¶ Syncerè.] Id est bona fide. quod praesumitur eo ipso, quod non probatur contrarium. arg. C. qui mili non pos. super seruis. & qui malam fidem allegat, eam probare debet arg. 16. q. 4. Volumus. ff. de proba. quoties. §. qui dolo & quod dicit de xxx. ann. praescriptione, quae non tenet hodie, verum est in rebus Ecclesiae, tenet tamen in rebus priuatorum. j. eo. de quarta. & c. ad aures.

d ¶ Absque synodali proclamatione.] Per istam synodalem proclamationem fit interruptio praescriptionis, si alias non posset litem contestari. C. de anna. excep. vt perfectius aliàs non videtur. C. de praescrip. xxx. ann. sicut in rem.

De quarta.] Primo ponit dictū. Secundò casum non exceptū ibi, Nisi. Tertiò ius antiquū reprobat ibi, Nā Romana. Ab. Si.

Casus. Quidā clericus praescripserat quartā decimarū, & oblationū, quae ad Epm pertinebāt: quaerebatur, an posset se tueri cōtra Episcopū: Respōdet Papa, quòd clericus ille potest se tueri ab impetitione Episcopi super quarta praedicta praescriptione xl. an. nisi interim Ecclesia pastore vacaret, qui iura ipsius exigere debuisset. In fi. respōdet tacitae quaestioni, quae posset fieri per canones antiquos in c. praecedēti. nōne sufficit praescriptio xxx. an. vt dicūt canones? Respōdet Romana Ecclesia tricēnalē praescriptionē cōtra Ecclesiam non admittit. Nota. quòd vacante Ecclesia non currit praescriptio. Item sola praescriptio xl. annorum locum habet.

e ¶ Quadragenaria.] Hodie verò iure communi sola xl. an. praescriptio currit contra Ecclesiam nulla distinctione facta inter Ecclesias, & monasteria: vt hic patet: & j. e. in pluribus c. & 16. q. 3. placuit. §. potest. Vers. quas actiones. prout distinxit Gratianus & malè in illo §. potest. 16. q. 4. Ver. si per vnam columnam. Ver. in canonibus verò, &c.

¶ Gloss. seq. obiicit, & soluit.

f ¶ Se posse tueri.] Sed vī, quòd nō possit se tueri, quia illa quarta decimarū de iure cōmuni videtur ad Episcopum pertinere. 10. q. 3. Vnio. vnde si clericus iste cessauit in solutione illius quartae, fuit malae fidei possessor, & ideo non praescripsit. j. c. prox. & j. eod. qm & c. vigilanti & c. si diligenti. Intellige, qd ab isto clerico nō incepit praescriptio, nisi habuisset titulum talē, qui dedisset ei causam praescribendi, de quo dicitur. j. eo. si diligenti. Sed ab aliquo praedecessorū fuit inchoata, & ipse inueniens Ecclesiam in possessione habuit bonam fidem e, credēs, quòd aliqua iusta causa possideret: vnde compleuit praescriptionē, quia qui in locum alterius succedit, iustam habet ignorantiae causam. ff. de reg. iur. qui in alterius. Vel potest habere titulum, s. cōcessionem Episcopi tamen eūm. Vnde praescripsit occasione illius tituli tantùm licèt minus iustus esset: vt dicitur. j. eod. si diligenti.

g ¶ Caruisset.] Quia Ecclesia tunc caret legitimo defensore. j. ne sed. va. c. 1. & vlt. Et hic quare non currit praescriptio. j. eo. c. 1. & sic istud tempus subducitur de praescriptionibus d. j. eod. auditis. & c. cum nobis.

a Vnde dicebat Inno. q vnus princeps contra alium per tales protesta. interrūpit praescrip. cū nō sit alius, corā quo cōueniatur. ar. l. quam infra. alleg. gl. & facit quod no. infrà c. prox. Ioann. And.

† Cap. 4. e. ti. in 1. compil. & post côcil. Lateranen. sub Ale. iij. p. 58. c. 7. in registro Beati Gregorij. hoc c. nōdū inueni.

† Salernitano.

† Salernitanū.

† Cap. 6. eo. ti. in 1. compil. & post côcil. Lateran. sub Ale. iij. p. 18. c. 1. Et de materia vide Petri de Peru. de quarta canonica. & de intellectu Conarruui. in c. officij. de testament.

b Quae in peti. haere. nō censetur in eo, qui audet sibi litē mouendam. ff. de peti. haeredi. rē veniant. §. à quo. secūdum Vin. Ioann And.

e Sufficiens haec solutio quoad malam fidem excludēdā, sed nō quoad validandā praescriptionem in hoc casu tanto tempore possedisse cuiusmodi, vel contrarij nō sit memoria huius ratio, quia iam cōmuniter hoc est contra praescribentem infrà eo. c. 2. lib. 6. Ioā. And.

¶ Idem.

¶ Possessor malae fidei non praescribit.

CAP. V.

Vigilanti † studio cauendum est, ne malae fidei possessores h simus in praediis alienis, quoniam nulla antiqua dierum possessio iuuat aliquem malae fidei possessorem, nisi resipuerit, postquam se nouerit i aliena possidere: cùm bonae fidei possessor dici non possit. Ephesinus k enim legislator, solum propter vitandam miserorum segnitiem l, & longi temporis errorem, & confusionem, primus tricenali, vel quadragenali praescriptioni vigorem legis imposuit. † Nobis autem tā in rebus cognitis m, quàm latentibus n, placuit o non habere vigorem.

Vigilanti.] Primò ponit dictum. Secundò ibi, Ephesinus. rationem legis contrariae. Tertiò corrigit ibi, Nobis. Abb. Siculus.

Casus. Secundùm leges malae fidei possessor praescribit rem alterius: Vnde dubitauit quidam Episcopus, an idē esset secundùm canones. super hoc rescribit Papa dicēs, quòd valde cauendum est, ne malae fidei possessores simus in praediis alienis: quia nulla antiqua dierum possessio iuuat malae fidei possessorem, nisi rem restituerit, postquam eam nouerit alienam, cùm postea bonae fidei possessor dici non possit, ostendens qualiter aliter sit secundum leges. Ephesinus enim legislator hanc legē inuenit, vt locum haberet praescriptio xxx. vel xl. an. in malae fidei possessore, solummodo propter vitandam negligentiam miserorum, & lōgi tpis errorē, & confusionem: sed Papae hoc non placuit siue verus dñs sciat rem suam praescribi, siue ignoret. Nota, quòd diuturnitas temporis peccatum non minuit, sed auget. Item malae fidei possessor non praescribit. Item introducta fuit praescriptio contra desides, & sui iuris contemptores.

h ¶ Possessores.] Sic j. eo. qm. & c. si diligenti. & c. veniens in fi. & 16. q. 3. licet. & 34. q. 2. si verò. & 33. q. 5. quod Deo. & hoc ideo etiam contingit: quia sicut tempus non tollit obligationem, sic nec inducit. ff. de actio. & oblig. l. obligationum. §. placet. & hoc secundum canones, secus secundum leges. C. de praescriptionibus xxx. vel xl. annorum. si quis emptionis. & 16. q. 3. c. placuit. §. potest.

¶ Glo. se. quarit, arg. pro, & contra ponit tres opiniones, & vnam approbat.

i ¶ Nouerit.] Quod est intelligendum, si ante impletam praescriptionem habuerit malam fidem: qm qui mala fide possidet, non praescribit, vt dictū est. Sed pone, quòd post cōpletā praescriptionem incipiat habere malā fidē nunquid tenetur ipsam rem restituere vero dño? Videtur, quòd sic: quia iam scit, quòd res non est sua, & non dimittitur peccatū, nisi restituatur ablatū. 14. q. 6. res. & j. de vsur. cū tu Sed cōtra videtur, quòd cōpleta praescriptione iā tutus est secūdū vtrūq; ius. j. c. prox. & j. eod. c. qm. oc. & in pluribus aliis: ergo iure possidet. si iure, ergo iustè, & bene: vt 14. q. 4. quid dicā. nec iā dicit aliena: vt ibi: Praeterea iura faciunt hoc meū, illud tuū. 8. dist. quo iure. Item conditor canonis, vel legis potest mihi dare rē alienam, & tutus ero. ff. de eust. Lucius. & C. de quadrien praescrip. bene à Zenone. & per totum. & sic multò fortiùs potuit inducere hāc praescriptioné in odiū negligētiū. Quidā dicūt, quòd qñcūq; habet cōsciētiā rei alienae, tenetur eā restituere, aliàs peccat. Alij dicūt, quòd vī verius, qd nō tenetur eā ampliùs reddere, quia iā nō esset aliena, immò sua, & iustè eā possidet, quia iure. 14. q. 4. quid dicā. sicut qui auctore praetore possidet, iustè possidet. ff. de ac. pos. iustè. Ala. dixit, quòd si ex eā lucratiua rē habuit, semper eā reddere tenetur. ar. ff. de his qua in frau. cre. quis sinctio aucti. § si quid cū pupillo. si verò ex causa non lucratiua, putà, quòd emit ab eo, quē credebat dñm, nō tenet. ar. 14. q. 1. quod debetur.

k ¶ Ephesinus.] Imperator forsitan fuit, vel iurisperitus, qui hanc legem primus edidit.

l ¶ Segnitiem.] Vitandam scilicet, ne rerum dominia essent incerta. ff. de vsuca. l. 1. & Insti. de vsuca. in princ.

m ¶ Cognitis.] Ipsi domino, quòd ab aliis possideantur.

n ¶ Latentibus.] Quia verus dñs rem illā nescit ad se pertinere.

o ¶ Placuit.] In malae fidei possessore, qui praescribere nō potest.

d Secundùm Tanc. quia etiam comprehendit eos, qui dixerant interrupta praescriptionem interrūpi. Ioann. And.

† Cap. 7. eo. tit. in 1 cōp. & post con. Later. sub Alex. iij. p. 38. c. 5. Et de materia copiose Couarruuias in regula possessor de reg. iur. lib. 6.

† Conc. sunt in l. fi. C. de praescrip. lon. temp.

e Comm ... probatur secundū Ital. C. de praescrip. long. tem. l. pen. & infra de do. Apostolica, Ioann. And.

siue

verus dominus sciat rem illam ad se pertinere, siue ignoret: vt 9. 2. si virgo & ff. de pet. hære. sed & si lege. § si de eo.

A D aures] Communi diuisio. Secunda ibi, *Tua*. Ab. Siculus. Casvs. Quędā Ecclesia præscripsit decimas in parochia alterius xl. an. quæritur, an tuta sit Ecclesia præscriptione? Respōdet Papa, quod de iure melior est cōditio possidētis: quia præscriptio xl. an. excludit omnem actionē. No. quod melior est conditio possidentis. Item præscriptio xl. an. excludit omnem actionem.

a ¶ *De iure.*] Canonico, & etiam ciuili. 5. de *proba ex literis* & j. de *iure patro. quod autem* 14. q. 5. *non sane.* & C. *de rei vendi. quoties.* ff. *de regu. iur. cum par.* ff. *de condi. ob tur. causam. si ob turpem.*

¶ *Glo. sic signat contrarium, & remittit.*

b ¶ *Quadragenalis*] Sic patet, quòd vna Ecclesia potest præscribere decimas in parochias alterius, licèt titulum non ostendat. *arg.* 5 *eo. tit. de quarta.* j. *eo. Veniens.* *Arg. contra* j. *de deci* [illegible] ubi dicitur, quòd titulus est necessarius. [illegible] dicitur j. *eod. si dilecti* [illegible]

ADDITIO. Hodie est [illegible] textus apertus. c. 1. *eod.* [illegible] lib. 6. vbi titulus est [illegible] necessarius, vel tantum [illegible] cuius initio [illegible] non sit memoria, cum [illegible] sit contra ius commune 2. 2. q. 87. ne, quod vna ecclesia [illegible] percipiat decimas [illegible] in aliena parochia. c. *ad decimas. de resti. spol. lib.* 6. Pat.

¶ *Glo. s. q. rect. per duo contraria, & in vtroque remittit.*

c ¶ *Actionem*] [illegible] *quæ actio secundum canones sit proponenda.* de hoc dicitur 5. *de iudi.* [illegible] *& c. examinata.* & quod dicit, omnem actionem [illegible] præscriptionis: quia quæ iam sunt, quæ præscribi non possunt. 5. eo. [illegible] *c. accedentes & c.* [illegible] notatur, in quibus casibus non currit præscriptio Bernar.

† Idem Mauritano † Episcopo.

¶ *Vna Ecclesia in parochia alterius xl. annorum spatio decimas præscribit.*

CAP. VI.

A D† aures nostras peruenit, quas Ecclesias suas asse super decimis, quas vna earum in alterius parochia annis quadraginta possedit: & infrà. ¶ Vestræ fraternitati tenore præsentium innotescat, quod de iure[a] melior est conditio possidentis. Quia quadragenalis[b] præscriptio, omnem prorsus actionem[c] excludit.

¶ Idem Parmensi Episcopo.

¶ *Laici spiritualia possidere non possunt: ergo & per consequens nec præscribere. Hoc dicit, & quotidie allegatur.*

CAP. VII.

C Ausam †, quæ inter Legion. Archidiaconū, & nobilē virū G. super decimis vertitur: & infrà. ¶ Ideoque mādamus, quatenus causam ipsam debito fine decidas, nō obstāte præscriptione tēporis, vel cōcessione[d] Ecclesiasticæ, sæcular. siue[e] personæ, si idem G. eā opponere voluerit: quia cū laici decimas detinere[f] non possint, eas nulla valent præscribere ratione.

C Ausam quæ] Laicus decimas non præscribit, communis diuisio. Secunda ibi, *Ideoque*. Abbas Siculus.

Casvs. Inter Archidiaconum R. & nobilem virum G. quæstio super decimis vertebatur. Papa committit causam illam, mandans iudici, quatenus causam ipsam debito fine decidat, non obstante præscriptione temporis, vel concessione alicuius personæ ecclesiasticæ, vel sæcularis si idem G. eam opponere voluerit: quia cùm laici non possunt possidere decimas, eas præscribere non valent. Not. quòd laici non possunt possidere decimas, aut etiam alia merè spiritualia. Item quod possideri non potest, non potest præscribi.

d ¶ *Concessione*] Supple, facta post Lateran. concil. in quo cauetur, quod laici sine animarum periculo decimas detinere non possunt: vt j. *de deci. prohibemus.* & melius eo. ti. *quamuis sit graue.* vnde hodie episcopi decimas laicis in feudum concedere non possent quia ius decimarum, cum sit spirituale, non cadit in laicum: vt hic in fi. satis patet. De hoc dicitur in *decre.* 5. *de deci. quamuis sit graue.*

e ¶ *Secularis per.*] j. *de deci. tua nobis.* & c. *dudum.*

f ¶ *Detinere.*] [illegible] 16. q. 7. [illegible] detinere scilicet ciuiliter. [b] naturaliter autem de facto possunt laici, & in periculum animarum. Exigitur ergo ciuilis possessio ad præscriptionē in huiusmodi spiritualibus, vt personis illis in quas possit cadere huiusmodi possessio de iure. In laicū enim ius spirituale non cadit. 5. *de electione sacrosancta* & c. *Massana* & [illegible] *bene quidē*. Tamquidē possessio [illegible] etiam [illegible] ff. *inst. per quas perso. no. b. acqui.* §. *sed bona fides.* & ideo [illegible] non præscribit qui sine possessione præscriptio non procedit ff. *de vsucap.* l. 3. & *melius.* in l. *sine possessione.* & præscriptio [illegible] quis possideat. 5. *de proba ex literis.* in fi. ergo [illegible] non obiicere præscriptioné in huiusmodi spiritualibus: quia nō possidēt ciuiliter deci-

mas subaudi, nisi allegent alium titulum, & concessioné factam.

I Llud autem] Sunt duo dicta. Secundum ibi, *Verum*. Abb. Sic. Casvs. In canonibus reperitur, quod qui rem a tenuit præscribit xxx. annis, tutus est præscriptione: quæsitum fuit a Papa, verū hodie locū habeat talis præscriptio. Rñdet, quod Romana Ecclesia admittit minorem præscriptionem, quam xl. annorum: licèt quidam canones admittant tricennalem. Et si Ecclesia per xl. annos rem aliquam inconcussè possedit, aduersus aliam Ecclesiā potest se tueri quadragenaria præscriptione. Si verò de præscriptione, & interruptione quæstio fuerit inter partes, ab vtraque parte testes recipi debēt. Et si probata fuerit interruptio, præscriptio non valebit. Not. quod quadraginta annorum præscriptio secundum canones hodie locum habet. Item præscriptio debet esse continua, & non interrupta.

¶ Idem.

¶ *Sed cōtra præscriptionē xl. annorū, quæ sola currit cōtra Ecclesiā, opponatur interruptio, vtrinque probabit.*

CAP. VIII.

I Llud † autem te scire volumus, & tenere, quòd aduersus Ecclesias minorem præscriptionem, quàm quadraginta[g] annorum Romana Ecclesia non admittit, licèt quidam canones[h] eo [illegible] probent tricennalem: & Ecclesia se potest aduersus Ecclesiā[i] quadragenaria temporis præscriptione tueri de re illa, quam inconcussè[k] quadraginta annis noscitur possedisse. ¶ Verùm si de præscriptione, & interruptione inter partes fuerit mota quæstio, ab vtraque parte[l] testes recipi debent: & si probata fuerit interruptio[m], præscriptio non tenebit.

g ¶ *Quadraginta.*] 5. *eod. de quarta* & c. *ad aures.* & j. c. *prox.*

h ¶ *Canones*] 16. q. 3. c. 1. & 2. & c. *quicumque.* & c. *placuit.* quæ hodie non tenent. 5. *eod.* c. 5.

¶ *Glo. seq. rectitatur per quæstionem.*

i ¶ *Aduersus Ecclesiā.*] Hoc ideo dixit: quia aduersus priuatum bene tuetur se ecclesia spatio xxx. anno. vt 5 eo. *sanctorum* quæ in isto casu debet intelligi ne quod in eius fauorem noscitur indultum, ad eius læsionem retorqueri contingat. C. *de leg. l. quod fauore.*

k ¶ *Inconcussè*] Id est quietè, & sine aliqua interruptione. 5. eo. *auditis.* & c. *seq.* Vel sine aliqua synodali proclamatione, per quam interrumpitur præscriptio. *supra eo. sanctorum.*

l ¶ *Parte*] Su. et præscriptione, & interruptione: vt j. *eo. auditis.*

¶ *Glo. seq. distinguit interruptionem naturalem, & ciuilem. De prima ponit duos modos, & octo de secunda.*

m ¶ *Interruptio*] Not. quòd interruptio fit pluribus modis, naturaliter, & ciuiliter. Naturaliter duobus modis, per inundationem maris, & fluminis: vt ff. *de acqui. poss. qui vniuersas.* § *item quod à mari* & l. *possideri.* § *Labeo.* item per deiectionem & expulsionem ff. *de vi & vi arma. naturaliter* § 1. Ciuiliter verò multis modis interrumpitur præscriptio. Et primo per libellum principi oblatum [d] in annali actione. C. *quando li. princ. dat. lit. contest. faciat* l. 2. Item per litis contestationem quod habet locum in perpetuis actionibus. 16. q. 3. *placuit.* § *potest verum autem.* & § *quod si q.* & coram suo iudice C. *de ne sta. defun. l. pen.* Si non potest litem contestari, sufficit iudicem adire, & libellum offerre contra absentem, vel contra eum, qui conueniri non potest aliqua de causa, & in quem non modo deferre ius suum, vel etiam publicis personis, vel ad domicilium rei, cum iudex haberi non potest, protestatus & sic interrupta est præscriptio. C. *de anna. excep.* & *perfectam.* & *prædi.* § *potest verum autem.* Item per sacrū oraculū oblatū principi. Et per executorem si postea subsecuta fuit conuentio. C. *de præscri. xxx. an. si vt in rem.* in fi. Item per solutionem vsurarum. C. *de præscri. xxx. an. si quis emptionis.* in fi. Item per synodalem proclamationem *supra eo. sanctorum.* Itē per secundā cautionē à debitore factā. C. *de præscri. xxx. an. cū notissimi.* § *sed etsi quis.* Itē per denunciationē factā à c. [illegible] 5. *vt lit. non cont. quoniam frequenter* § *quod si super.* & C. *de vsur. rem actl.* l. 2. Bern.

Q Via indicante] Primo ponit dictum, quod secundo exequitur, ibi, *Hortamur*. Tertio circa exceptionem instruit ibi, *Quadraginta tantum.* Abbas Siculus.

Casvs. Inter duos Abbates orta fuit quæstio de finibus. Papa mandat illam quæstionem definiendam per agrimensores, qui ad loca, de quibus contentio est, accedant, & in præsentia illorum quæstionē faciat terminari: præscriptione xl. annorum tantum vtrique parti seruata. Not. quæstionem de finibus in præsentia iudicum terminari. Item præscriptio xl. an. hodie locum habet.

¶ Idem.

¶ *Fines prædiorū Ecclesiasticorum xl. annorum spatio præscribuntur.*

CAP. IX.

Q Via † indicante Abbate C. comperimus, inter eum, & Abbatem sanctæ Lu

† Cap. 1. eo. tit. in 2. compil. *De materia vide plenè per Baldum* [illegible] *prin. & parte principali, & quando, & qualiter interrumpatur præscriptio. Vide Baro. in l. naturaliter. ff. de vsucap.*

¶ Cap. 2. eo. tit. in 2. compil. *Et de agrimensore vide Alciatum* [illegible] *vsque* [illegible] *in præfat.* [illegible] & ff. *mensor.* [illegible] per totū titulum.

c *Alios casus, in quibus minore tempore præscribitur, refert Bernardus Diag. regul.* 111. *qua incipit Ecclesia* [illegible]

d *Per exceptionem vero non interrumpitur, vt* [illegible] g *hic patet Ioann. And.*

† Cap. 8. eo. tit. in 1. co. pil. *Et vide Bald. tra. de præscrip.* in 1. partis principalis, q. 14. & latiorem Aut. quas actiones. C. de sacrosan. Eccl.

† Cap. 10. eod. tit. in 1. compil.

b *Et sic possessor* [illegible] *pro possessione, sicut interdum commerso.* [illegible] q. 1. c. lo. And.

cię, extortam de finibus quæstionem: agrimensoris[a] diffinitione illam prospeximus finiendam. ¶ Hortamur igitur, vt ad loca[b], de quibus est contentio, accedentes, eam in vestra faciatis præsentia terminari.: Quadraginta[c] tantùm annorum præscriptione vtrique parti seruata.

¶ Lucius iij.

¶ *Tempore hostilitatis non currit præscriptio.*

CAP. X.

EX ¶ transmissa conquestione Abbatis, & Monachorum de Habeñ. accepimus, quòd cùm Ecclesia de Camenone[d] ad ius eorum pertineat, & homines de Sabini, & Vinto. Ecclesiarum parochiani sint ipsius Ecclesiæ: Clerici, qui prædictas habuerunt Ecclesias, minutatim[e] omne ius parochiale præter ius funerandi,[f] Matrici Ecclesiæ subtraxerunt: *& infrà.* ¶ Discretioni vestræ mandamus, quatenus decimas[g], & obligationes cū aliis obuentionibus, memoratæ matrici Ecclesiæ (præscriptione hostilitatis tempore non currente[h]) restitui faciatis.

¶ Innocentius Abbati de Cenodo †.

¶ *Procurationes, quæ debētur legatis, & Nunciis Apostolicæ sedis præscribi non possunt.*

CAP. XI.

ACcedentes † ad præsentiam nostram Præpositus sancti Nazarij, & A. Canonicus sancti Stephani, syndici, & procuratores primicerij, & clerici † Mediolañ. de ordinariis Maioris Ecclesiæ grauiter sunt cōquesti, quod cum ipsi legatos, & Nūcios Apostolicæ sedis deuotè recipiāt, & procurent, dicti ordinarij procurare ipsos renuūt, & † procurantibus ad expensas subsidium impertiri: *& infrà.* ¶ Volentes autem, vt quod omnibus imminet, ab omnibus[i] comprobetur: Mandamus, quatenus nisi dicti ordinarij per speciale priuilegium Apostolicæ sedis à præstandis procurationibus ostenderint se immunes (etiamsi longissimo tempore procurationis obsequium non impenderint: cùm in talibus[k] præscriptio sibi locum nequeat vendicare) ipsos ad procurationis sarcinam ordine debito subeundam, teneri decernas.

¶ Idem de Costa. & de sancto Donato † Prioribus.

¶ *Subditus non præscribit obedientiam contra Prælatum.*

CAP. XII.

CVm † non liceat à capite

---

a ¶ *Agrimensoris.*] Qui tenetur de modo finiū actione in factū, si male renunciauerit, dummodo dolose hoc faciat. de culpa enim, vel negligētia non tenetur. *ff. si men. fal mo. dix. l. 3. §. 1.* Lau.

b ¶ *Ad loca.*] Vt loca diiudicanda subiiciat oculis. *ff. fin. re. siue rupt. ione in p. C. fi. regū. si quis.* Et hic pōt summi. ar. *quod iudex potest iudicare, secundum quod nomen ex ro ie tum dū allegata.* Ar. no. quod iudex, qui contra conscientiam, vel cōtra iustitiam in grauamen alterius aliquid fecerit, per gratiam, vel sordes, per vnum annum noscerit se suspensum: & si durante suspensione ingesserit se diuinis, irregularis efficitur: cum quo solus Papa dispensat, & in verā litis æstimationem condemnabitur, vt *in decre. Inn. iiij. cum æterni. de re. iu.* [*lib. 6.*]

¶ Gl. seq. *inducit quasi ter concor. alle. q. intra ... in contrarium, & soluit distinguendo inter fines parochiarum, &c. & prædiorum, primo casu aut cōstat delimite, aut non. Et si constat, aut quæritur de limite, vel adhærentibus, aut non adhærentibus.*

c ¶ *Quadraginta.*] Sic ergo ex. quod fines præscribi possunt: vt 16. q. 4. *Volumus. & q. 3. inter memoratas. & j. eod. ad aures. & supra de prob. ex literis* Sed contra videtur, quod fines præscribi non possunt: vt 16. q. 3. *licet in regulis. & j. de paro. super eo. 16. q. 3. quicunque. & c. inter memoratos.* Super hoc dicas, vbi fines diœcesum, siue parochiarum constat distinctos fuisse, vel etiam potest probari per libros antiquos, & testes, & famam, & alia adminicula: vt *s. de proba. cum causam.* fines diœcesis, siue parochiæ, aut prouinciæ non possunt præscribi. & ita loquuntur *c. alla. 16. q. 3. licet. & c. quicunque. & j. de paro super eo.* & ratio est, s. ne prouinciarum termini confundantur. 16. q. 3. *quicunque.* & sic limes præscribi non potest, nec ea quæ limitibus adhærent. *ff. de res. ven. quæ religiosis. & ff. de contrah. emp. in modicis.* Vbi verò non constat, nec potest probari de diuisione, limes, & ea quæ sibi adhærent, bene possunt præscribi a. & sic distinguit illud c. 16. q. 3. *inter memoratas:* fines verò prædiorum bene præscribuntur, in quo casu loquitur illud *c. ex literis. s. de proba.* in quo casu potest intelligi illud c. 16. q. 4. *Volumus.* & illud quod hic dicitur. Si vis intelligere hic de finibus parochiarum, intellige hic, quòd fines non erant distincti. vnde habet locum præscriptio, vt dicit c. inter memoratos. Illud scias, quòd licèt limes præscribi non possit, tamen ea quæ sunt infra limitem, limiti non adhærentia præscribuntur[b] spiritualia, & temporalia & sic loquuntur *s. eo. c. ad aures. & j. eod. auditis.* vbi vna Ecclesia præscribit decimas in parochia alterius, & tunc necessarius est titulus. Vt no. *j. e. si diligenti.* & in quadam decre. Greg. *eo. tit. Venerabilem,* vt notatur. *j. eo. si diligenti.*

Ex *transmissa.*] Prima pars ponit querelam. Secunda dat iudices ibi. *Discretioni.* Ab. Sic. Et erat hæc olim *sub tit. de capellis monachorum.*

Casvs. Ecclesia de Camenone pertinet ad monasterium de Habeñ. & homines de Sib. & Vintoñ. Ecclesiarū sūt parochiani Matricis Ecclesiæ de Camenone. clerici de Sib. & Vintoñ. minutatim omne ius parochiale præter ius funerādi subtraxerunt illi Matrici Ecclesiæ, scilicet decimas, & oblationes: vnde Abbas, & monachi de Habeñ. pro Ecclesia sua Matrice de Camenone cōque sūt. Papa. Vnde mādat iudicibus, quatenus faciāt restitui decimas & oblationes cum aliis obuentionibus prædictæ Matrici Ecclesiæ de Camenoñ. non obstante præscriptione tēpore hostilitatis à clericis prædictarū Ecclesiarū. Not. quod monachi possunt habere Ecclesias parochiales, & sic per consequens populum. Item maior Ecclesia, vel monasterium potest agere pro Ecclesia sibi subiecta. Item ius parochiale generale nomen est, vt hic patet. Item tempore hostilitatis non currit præscriptio. Item debentur Matrici Ecclesiæ, & non capellæ.

d ¶ *Ecclesia de Camenone.*] Quæ parochialis erat Ecclesia, & Matrix, pertinens ad monachos, & aliæ erant sub illa: & ita istæ Ecclesiæ pertinebant ad Monasterium mediante Matrice Ecclesia, & ita maior Ecclesia potest agere pro iure subditarum Ecclesiarum. ar. *j. eod. auditis. & 16. q. 3. inter memoratos.*

e ¶ *Minutatim.*] Frustatim sicut lupus comedit agnum. 13. q. 1. c. *Ecclesias. §. hic ita.* vltra vnam columnam. & est quasi quædam species alluuionis, quæ prædiorum statum immutat, alij auferēdo paulatim, alij dando latenter. *C. de alluuio. l. 1. & 2.*

f ¶ *Funerandi.*] Ius funerandi consistit in sepulturis mortuorum, & exequiis, & oblationibus inde prouenientibus c. & illud ius non subtraxerant Matrici Ecclesiæ. de hoc iure habes *j. de sepul. per totum.*

g ¶ *Decimas.*] Et sic patet, quod de iure communi Matrix Ecclesia debet percipere decimas infra confines suæ limitationis. & sic capellæ nihil debent habere: quod est verum, nisi per specialem indulgentiam, vel præscriptionem *j. de deci. cum contingat. & 16. q. 1. de decimis.*

h ¶ *Non currente.*] Tempus hostilitatis non currit: immò illud subducitur de præscriptione. sic & 16. q. 3. *prima actione. ff. de cap. & post li. reuer post liminium. & C. eo. ab hostibus.* & in aliis casibus *s. eo. c. 1.*

ACcedentes.] Prima pars ponit querelam. Secunda dat iudicem ibi: *Volentes.* Abbas Siculus.

Casvs. Præpositus sācti Nazarij, & A. Canonicus sācti Stephani procuratores cleri ad sedē Apost. accedētes cōquesti sūt de ordinariis Maioris Ecclesiæ, quod cū ipsi procurent Legatos, & Nūcios Apostolicæ sedis dicti ordinarij nō velint illos procurare, nec aliquid cōferre ad procurationes præstādas, volēs Papa, vt quòd omnibus imminet, ab omnibus cōprobetur: mādat Abbati de Cenodo, quatenus si dicti ordinarij per speciale priuilegiū Apo. sedis à præstādis procurationibus ostēderint se immunes, decernat ipsos ordinarios teneri ad procurationes ordine debito faciēdas, etsi longissimo tēpore nō impēderint procurationē: cū in talib. nō habeat locū præscriptio. No quod omnes tāgit, ab omnibus approbādū est. Item res Ecclesiæ tenentur procurare nuncios, & legatos Romanæ Ecclesiæ, nisi speciale priuilegium ostendant. Item in procurationibus non habet locum præscriptio.

i ¶ *Ab omnibus.*] *Ar. quòd omnes tāgit, ab omnibus est approbādū. 66. di. c. 1. & s. de tēp. ord. si Archiepiscopus. & s. de offi. or. ad hoc & ff. de aqua plu. arc. in concedendo. & C. de aucto. præstan. l. fi.* hic vbi onus, ibi emolumentum, 11. q. 3. *charitatem. & c. Ecclesiasticis. & insti. de leg. pa. fuc. §. 1. & C. de fur. manifestissimi §. fin. autem.* & melius *C. de cad. to. l. vnica § pro secundo.*

¶ *Glo. seq. dat vnum simile, & duo similia.*

k ¶ *In talibus.*] In procuratione quæ debetur ratione visitationis, nō currit præscriptio. *j. eo. cū essē. & hi. patet.* sed in illa, quæ dat ratione institutionis, bene currit de qua loquit. c. 18. q. 2. *Abruthorum.* Itē in illa, quæ datur ratione cōsuetudinis vt 18. q. 2. *fraternitā.*

CVm non liceat.] Sunt duæ partes. Prima reprehendit factum Cistoniensium, quibus scribitur exprimendo causam. Secunda illud corr-

---

† Cap. 1. tit. de capellis monachorum. in 1. comp. *Et de materia, quando videlicet non currat præscriptio, vide Specula.* ti. de appel. §. nunc breuiter. *adde latè per Rapam trac. de peste.*

† Curreto. † Cirieto. † Cerreto.

a *Adde, quæ dicantur adhærere limitibus: per Bal. in l. 1. ff. de offic. præsi.*

b *Gof. hic dixit, quod postquam fines sunt turbati, & alter incipit fines possidere, ex solā præsumptione & fines, tunc incipit præscribere: ante turbationem autem nin præscribit: quia vterque finibus communibus tunc vtitur ratione suæ partis. ff. pro so. l. me rito. Io. An.*

† Cap. 1. eo. tit. in 3. comp. *Et de ampliatione vide Innocentium & Antonium de Butrio in c. cum ex officij nostri eo. tit.*

† *Clerici, in multis exemplaribus non reperitur.*

† *Alias, procurantibus ad expensas non subsidium, &c.*

c *Concor. c. l. & fi. ... & l. funeris impensa. ff. de sel. & sūpti. fune.*

† *Fornam* † *Cernate* † *Alia. de Costa. & sancti Martini.*

† Cap. 2. eo. tit. in 3. comp. *Vide Romanum singul. ... incip. ... in de fluentia. & doctores in c. sacerdotes. 2. q. 7.*

d *Cimodartarum, quam consequitur ex Iur. non restituit damno, & fiunt patrimonium, bat ur dandi. fi aliscuitur lucrum. Ioann And.*

corrigi præcipit, & exceptionem remouet ibi, *Ideoque* Abbas.

Casvs. Archiepis Bracharen. conquestus est dño Papæ, q Priores de Costa, & de S. Donato denegabant sibi obedientiam & reuerentiam exhibere, licet Ecclesiæ suę in ipsius Archiepatu essent constitutæ, dicentes q eam sibi exhibere non consueuerunt. Mandat Papa dictis Prioribus, quatenus prædicto Archiepo exhibeant obedientiam & reuerentiam debitam, sicut alij clerici suæ diœcesis: præscriptione temporis non obstante. Nota, quòd contra obedientiam non currit præscriptio.

¶ *Glo. seq ponit tres casus exceptos, demū obijciendo quærit, & soluit do quæstionem repetit.*

membra recedere [a], non sufficimus admirari, quòd sicut referente Bracharen. Archiepiscopo nobis est intimatum, licèt Ecclesiæ vestræ in ipsius sint diœcesi constitutæ, vos tamen obedire sibi tanquam Episcopo † vestro contumaciter recusatis: *& infrà.* ¶ Ideoque mandamus, quatenus præfato Archiepiscopo, & Ecclesiæ Bracharen. obedientiam, & [c] reuerentiam debitam, sicut alij Clerici suæ diœcesis [b] faciunt, impendatis, præscriptione temporis non obstante[c].

¶ Idem nobili viro Matafeloni.

¶ *In iuribus ad Romanam Ecclesiam spectantibus currit sola centenaria præscriptio.*

CAP. XIII.

AD † audientiam Apostolatus nostri peruenit: *& infrà.* ¶ Proponebatur ex parte tua Alexandr in Papam prædecessorem nostrum tibi in castro Palatioli concessisse singulis annis quadraginta solidos denariorum Papiensium, quos Romana Ecclesia ibi consueuit recipere annuatim: insuper co- 10 mestiones [d], banna [e], placita [f], foris facta [g], & omnia iura quæ ibi Apostolica sedes habebat. Sed ea tibi nulla ratione deberi, castellanus eiusdem castri constantissimè asserebat. Ad quod probandum inducebat prædicti Papæ priuilegium, & librum Ec- 20 clesiæ Romanæ censualem: hoc etiam nitebaris probare per testes, qui dicebant se vidisse præscriptum censum Nunciis Romanorum Pōtificum à quinquaginta annis, & infra fuisse solutum. Sed inter alia fuit ex aduerso responsum, quòd nec priuilegium, nec liber censualis 30 tibi aliquid cōmodi afferebat †: cum priuilegio vsus non fueris spatio annorum triginta, & liber censualis suspectus existeret: quia non fuerat in camera nostra receptus: ac Scriniarius [h] alio modo scripsisset dicta testium, quàm dixissent. 40

a ¶ *Recedere*] Nisi vbi incidit in hæresim. 24. q. 2. *sanè* 2. Vel in schisma 3. *de elect. quia diligentia.* & in crimine notorio fornicationis, & in simoniaco in ordine, si possit probari. 32. *dist.* § *Verum.* & 1. q. 1. *si quis à simoniacis.* a. In aliis autem criminibus etiamsi sint notoria expectanda est sententia. 15. q. *Vlt. suspicantibus.* 8. q. 4. *nonne* & 3. *Vt lit pend. lam* dubilem. & c. à memorata. 3. *de diuer. por. o* Et 110 § est ratio: quia fornicarii notorij, & simoniaci coñl. ei sunt suspensi ipso iure. 1. q. 1. *reperiuntur.* Sed nonne pro aliis criminibus prohibetur quis à perceptione Dominici corporis, *de consec. di. 2. quotidie.* & ab immolatione. 6 *dist. testamentum.* Quare erg potiùs circa ista crimina hoc dicitur in canone hic [b], quod istos simoniacos, & fornicarios vitare possumus iure mero, sed alios non, nisi essent excommunicati, & suspensi, vel depositi. Vin.

b ¶ *Sua diœcesis.*] Eo enim ipso debent sibi subesse. 16. q. 7. *omnes basilicæ.* & 18. q. 2. *monasteria.* nisi ostendant se exēptos. ĩ. *de confir. cum dilecta. ad fi.* & hoc idem, quia possessionem non coguntur probare titul. suæ possessionis. C. *de rei vend. l. Vlt.* C. *de peti hære. cogi.* 2. q. 5. § 1. quia ius istud de communi iure pertinet ad episcopum in omnibus clericis suæ diœcesis vt hic patet.

¶ *Glos. seq. ponit 26. casus, quibus vel non præscribitur, vel præscribitur, quia in ... ptio dormit & quinque personas, quæ non præscribunt, in fi signat contrarium & soluit & primo recitatur finis.*

c ¶ *Non obstante*] Nota hic casus, in quibus non currit præscriptio. Primò in obedientia, vt hic. Item in procuratione ratione visitationis debita. 3. *eo. c. prox.* Itē in decimis à laicis possessis. 3. *eo. c. causam quæ.* Item in matrimonio. ĩ. *de consang. non debet.* Item in tributis, siue publicis functionibus. C. *de præscrip. xxx. vel xl. l. competit.* Et liber homo non præscribitur. 16. q. 3. *placuit.* § *item inquis potest. Ver quod si primatus & seq.* § Item tempore vacantis ecclesiæ non currit præscriptio. Nec tempore schismatis. *supra* & *c. de quarta.* & ĩ. *de ec cum nobis.* Item tempore hostilitatis non currit 3. *eod. c. ex transmissa.* & 16. q. 3. *prima.* Item nec contra neruum ecclesiasticæ disciplinæ *supra de censur. cum inter.* 32. q. 7. *ter Vos.* Item in iis quæ de iure communi possideri non potest. 95. *dist. illud.* & 00. *dist. contra morem.* Item limes. 6. q. 3. *licet.* & *ideo infra de paro super eo.* Item nec in re spirituali iniusto titulo acquisita. *supra de transact. præterea* 2. Item nec via publica. *ff. de ... ff. vt publ. viam.* Item nec contra ius publicum. *de ope. publ. præ. de pen. l. scriptio.* Item res sacra, & res fiscalis *instit. de vsucap § ...* & *res fisci.* Item res præsidi data contra leges *l. Iuliæ repetundarum.* § *fin. secun. ff. ad l. Iul. repetundarum.* quod contra legem. Item res pupillares. *ff. de acquirendo rerum domi bona.* Item fundus dotalis. *ff. de fun. do. si fundus.* Item res peculiaris, vt videtur. *Cod. ne de sta. defun. l. Vlt.* Item pupillo non currit præscriptio. *quis ex cau. in integ. restit. non est ne l. Vlt.* Item vxori durante matrimonio non currit præscriptio, nisi maritus vergat ad inopiam *C. de iure dot. re. § omnes.* Item in rebus quæ sub conditione debentur nō currit præscriptio, nisi à tempore cōditionis existentis. *C. de præscrip. xxx. ... notissimi. § illud autem.* Itē tempore suspensionis prælati non currit præscriptio. ĩ. *de concess. præben. quia diuersitatem* Itē filiofamilias non currit præscriptio, dum est in potestate patris. C. *de annal. excep. l. 1. in fi. § Vlt.* & *C. de bon. quæ lib. quacunque ad fin.* & *C. de bo. mal.* 11. *in fi.* & 3. *de postu. præla. bona memoria. in fi.* Item quidā sunt, qui præscribere non possunt, vt precariò tenentes. 10. q. 3. *quia cognouimus* [e] Itē colonus. 16. q. 1. *cleric.* & *seq. ad. de præscri. xxx. anno. malè agitur.* Item qui nomine alieno possidet. ĩ. *eod. si diligenti.* Itē vsufructuarius *Inst. per quas personas nobis acquirit. § seu* *Vltimo.* Nec creditor præscribit pignus *ff. de vsuca. non solum. § qui pignori.* & *C. de pign. act. nec creditores.* & hoc intelligo de longa præscriptione secundum leges non de longissima. *Vnde est quod contra obedientiā præscribitur* ĩ. *de priuil.* [d] *aliud.* Sed ibi habuit priuilegium, rōne cuius præscripsit, & præterea suberat Ro. eccle. quæ ipsam obedientiā cōtra Epm potiùs præscripsit. hic ĩ. *eod. cum ex officij.*

e *Concord.* l. si filius § is qui cū mor. ff de noxa. actio. & l. creditores. *ibi Bart.* C. de pig.

d *Et eo tit. cum personę.* 1. 6. *Ioan. And.*

Additio. Vnde versus.

Hostes, schisma, minor, cōsimus, res sacra, dotes.
Ecclesiæ neruum, laic[9]*, res spirituales.*
Visito contingium, via publica, liber, obedit
Fulcio, res fisci, publicum ius, de repetundis.
Si vacat ecclesia, suspensio, sub patre natus.
Vxor, conditio, si quæ non possideantur.
Res pupillares his atque peculia iunges.
Impedimento vetant hæc, ne præscribere possis.

AD *audientiam.*] In feudo Romanæ Ecclesiæ contra ipsam Ecclesiam, & vasallum currit sola præscriptio centum annorum. Duæ sunt partes principales. In prima, ponitur processus narratio. In secūda diffinitio ibi, *Vos igitur.* Prima subdiuiditur, quia primo ponit petitionem actoris. Secundò responsionē rei ibi, *Sed ea.* Tertiò probationes actoris ibi, *Ad quod.* Quartò probationum ipsarum impugnationes ibi, *Sed inter.* Abbas.

Casvs. Inter nobilem virum Matafelonē ex vna parte, & Ca- 50 stellanū de castro Palatioli ex alia, quæstio vertebatur super quibusdam iuribus, quæ nobilis iste dicebat se debere percipere in dicto castro pro Ecclesia Romana. Partibus pp hoc in præsentia Papæ constitutis, ex parte ipsius nobilis proponebatur, q Alexander Papa concesserat in dicto castro sibi xl. sol. Papien. quos Romana Ecclesia ibi consueuit percipere annuatim. Insuper comestiones, placita, banna, forisfacta, & omnia iura, quæ ibi Rom. Ecclesia habebat. Castellanus econtra dicebat se ad ea nulla rōe teneri. Ad q probādū prædictus nobilis inducebat priuilegiū Alexādri, & librū cēsualē: & hoc idē nitebatur probare per testes, qui 60 dicebāt se vidisse prędictū censū nūciis Apost. sedis à L. annis & ĩ. fuisse solutū. Sed ex aduerso fuit dictum, q nec priuilegium nec liber cēsualis aliquid cōferebāt, cū ipse priuilegio vsus non fuerit spatio 30 an. nec liber cēsualis suspectus erat ex eo, q quia non fuerat in tennis in camera Papæ, & notarius alius scripserat dicta testiū, quā dixissent: Dñs Papa cōsiderās potiùs auctoritatē priuilegij, quā dicta testiū, nec librū cēsualē hēt suspectū, licèt in Camera Papæ nō fuisset inuētus, nec credit notariū aliter scripsisse dicta testiū, quā dixissent: Cōsiderās insuper (quòd est lōgè validius) negotiū ipsum tāgere principaliter Rom. Ecc. cōtra quā nō 70 nisi cētenaria currit præscriptio, eūdem iussit dictū castellanū in solutione præmissorum, inuenitudo eidē, vt dicto nobili, nō tanquā sibi, sed tanquā Romanæ Ecc. cuius auctoritate debet percipere prædicta & cum eorū vasallos propter prædicta existit, persoluat. Nota casum, vbi magis creditur priuilegio, quàm testibus. Item liber censualis fidē facit. Item præsumit pro illo, qui officium suum in eam fideliter adimplere. Item contra Romanā Eccl. non currit præscriptio nisi centum annorum.

d ¶ *Commestiones*] Id est [e] albergarias, seu procurationes, quas à singulis, seu certis, recipere poterat.

e ¶ *Banna*] Id est ius indicendi bannum, vel edictum. 80

f ¶ *Placita*] Id est iurisdictionem causarum.

g ¶ *Forisfacta*] id est pœnas delinquentium. ĩ. *de pœ. presb. per*.

h ¶ *Scriniarius.*] Scriniarij appell. tabelliones, & est vulg. Rom. ¶ *Glos.*

e *Hic dua ... Bernar ... fuer. ... habē ur in antiquis cod.*

† *asserebat.*

Glos. seq. signat contrarium & soluit.

a ¶ *Magis auctoritatem.*] Arg. contra *C. de fide instru. in exercendis.* ℥. *de fid. instru. cum Iudaei.* Sol. illud generale, & istud speciale propter antiquitatem facti. *ff. de proba. censum.* & sunt semper specialia ista obuiantia illi generali §. vbicunque scriptura est necessaria. 97. *dist.* *nobilissimus. C. de man. prin. l. 1.* ℥. *de off. deleg. cum in iure. C. si mi. se ma. dixe. si alteruis.* & vbicunque priuilegiũ allegatur. *arg. infra de prim. porro.* quædam enim melius probantur per instrumenta, quàm per testes: vt dictum est a. De hoc ℥. *de prob. sertem.* vt hic sequitur, vbi dicit, considerantes etiam librum censualem, &c.

¶ Nos igitur magis[a] auctoritatem priuilegij, quàm depositiones testiũ attendentes: considerantes etiam librum cẽsualem[b], quẽ non suspectum habuimus†, licèt non in nostra sed in Cardinalis sancti Hadriani camera sit inuentus, qui † cum quando camerarius fuerat, de camera beati Petri suscepit: nec credentes ipsum Scriniarium (cùm iuratus[c] sit officium suum fideliter exequi) aliud scripsisse, quàm à testibus diceretur: Respicientes insuper (quod est lõgè validius) ipsum negotium tangere principaliter[d] Romanam Ecclesiam, contra quam non nisi centenaria[e] præscriptio currit: in solutione prædicti census, & aliorum petitorum condemnauimus partem aduersam: iniungentes eidem, vt tibi, non tanquam[f] tibi, sed tanquam Ecclesiæ Romanæ (cuius auctoritate debes percipere, cuius etiam propter prædicta beneficia vasallus existis) sine difficultate persoluat.

¶ Idem Hel. & Gu. Abbatibus.

¶ *De centenaria præscriptione quæ solum currit contra Romanam Ecclesiam, tempora schismatum deducantur.*

CAP. XIV.

CVm † vobis &c. *& infra.* ¶ Licèt tam legali[h], quàm canonica[i] sit diffinitione statutum, vt contra Romanam Ecclesiam, quæ gaudet priuilegio speciali, non nisi cẽtum annorum[k] præscriptio locum sibi valeat vendicare: tempora tamen intercidentium † schismatum[l], quæ secundùm iuris ordinem cursum præscriptionis impediunt, nolumus aliquatenus computari: sed diligenti consideratione adhibita, de ipsa computatione deduci[m].

¶ Idem Helien. & Roffen. Episcopis.

¶ *Prælatus inferior potest præscribere in certis Ecclesiis suæ diœcesis totum ius episcopale: subducitur tamen de præscriptione tempus, quo vacauit Ecclesia cathedralis.*

CAP. XV.

AVditis †, & intellectis meritis causæ, quæ vertitur inter Vigorcn. Episcopum, & Abbatem de Heuescam, super Ecclesiis in valle de Heuescã, quas Episcopus asserit ad se

† *Adde, quod libro cẽsuali Ecclesiæ in loco non suspecto seruato creditur l. 1. ff. si cer. pe. per Bart.*

† *quia.*

a *Vel respicit factum: quia testes solum dicebant se vidisse cẽsum solutũ: priuilegiũ verò asserebat illum debitum, & facit infrà. de priuil. si Papa li. 6. Ioã. And.*

b ¶ *Censualem.*] Sic enim per libros antiquos probatur diuisio diœcesium. ℥. *de proba. cum causam.* & instrumento producto de archiuo publico creditur *C. de fid. instr. Auth. ad hoc ar. 30. q. 1 peruenit.* publicum testimoniũ dĩ habere, ex quo magistratus conficitur illud de archiuo publico esse: vt hic, & si magna comminatis ñ. c. signa im... sita sunt consuetu. *arg. ff. de in ... fis in fraudem. §. quotiens. & Cod. de fid. instru. plures. ff. de proba. censu. C. arbit. tutela. l. vlt.* & sufficit, quòd in *lib. Authen.* scriptum est in lege. *& ff. qui & à qui. ma. li. non fiant. l. prospexit.*

c ¶ *Iuratus.*] Sic ergo præsumitur pro aliquo ratione iuramenti, 3. *q. 7. sancimus.* ℥. *de præsumpt.* Illud. Item ratione honestatis suæ. ℥ *de fid. instr. cùm dilectus.*

d ¶ *Principaliter.*] Secus si secundariò. ℑ. *de re iud. c. si penu. ar.* ℑ. *de prim. si de terra. & c. accedentibus.* Posset tñ iste castellan⁹ præscribere vt teneret terram, & esset feudatarius Ecclesiæ Romanæ, & non ille, quia per hoc non præiudicatur Ecclesiæ. sic 16. *q. 4. Volumus arg. C. de præscrip. xxx anno. competit. & l. subemus.* 16. *q. c. placuit. §. patet & ℥ eod. Sanctorum.*

e ¶ *Centenaria.*] 16. *q. 3. nemo. & ℑ. c. prox. & C. de sacr. san. Eccl. l. vlt. & melius in Auth. ibi signata, quas actiones in fine.*

¶ *Glossa seq. arg. de verbo, tanquam & inducit sex concor.*

f ¶ *Tanquam*] *Arg. quòd aliquis facit aliquid non tanquam ipse, sed tanquam alius* ℥. *de elect. cùm inter canonicos. & ff. de adopt. si pater §. qui duos. ff. de inoffi. testa. Papinianus. §. sed neque impuberis ff. quando app. sit. l. 1. §. solent. & ℑ. de reb. Eccle. nõ alie. si quis presbyterorum.* sic aliquis facit aliquid in eo, quòd homo. & aliud in eo, quòd lex. 23. *q. 4. si Ecclesia. in fi.*

CVm vobis.] In prima ponitur decisa consultatio. In secunda responsio ibi, *Licèt.* Abbas Siculus.

g ¶ *Cum vobis.*] CASVS. Hildesemeñ.[b] Eps mouebat quæstionẽ, subiectionis contra monasterium, Granden. & Ecclesiam Romanam, dicens, quòd præscripserat subiectionem contra libertatem monasterij commisit Papa quibusdam Abbatibus, vt reciperent testes Epi ad probandum præscriptionem contra libertatẽ monasterij. Sed postquam inchoata fuit præscriptio contra monasteria, scissura etiam schismatũ[c] fuit in Ecclesia Romana. Modo iterum scribit Papa eisdẽ iudicibus dicens, quòd tam iure canonico, quã ciuili Romana Ecclesia gaudet priuilegio speciali, vt nõ nisi præscriptio centum annorum currat contra Roma. Eccle. tamen dicit Papa, quod non vult computare tempora schismatũ in præscriptione sed de medio deduci. Bernar.

Nota, quòd Romana Eccle. gaudet priuilegio speciali centum annorum non solùm in rebus propriis, sed etiam in Ecclesiis sibi immediatè specialiter subiectis. Item tempore schismatis non currit præscriptio.

b *Hic casus, Bernardi est, & in antiquis exemplarib⁹ reperitur.*

c *De quib⁹ infrà de schisma. c. 2. Ioan. And.*

h ¶ *Legali.*] *C. de sac. san. eccle. vt inter diuinum*[d] *& in Auth. vt Roma. Eccle. cen. an. gau. pre. §. quod autem. coll. 2.*

d *Et Auth. ibi posita.*

i ¶ *Canonica*] 16. *q. 3. nemo. & ℥. c. prox. & ℑ. eo. si diligenti. in fin.*

k ¶ *Centum annorum.*] Hæc præscriptio obtinet in rebus, & possessionibus, sed in priuilegio prælationis, quod super alias Ecclesias obtinet principatum, nulla currit ei præscriptio 93. *dist. que cathedrã.* 24. *q. 1. quia ex sola. & c. rogamus, &c.* schisma, quia hoc esset præter ... obedientiam: quod esse non potest. ℥. *eod. cùm non liceat.* quia nemo debet esse sine capite. 93. *di. nulla.* Vnde. Sed vt certè impossibile probari præscriptionem centũ annorũ Idẽ est ac si diceret Papa: nolo. quod currat præscriptio cõtra Romanã Ecclesiã. tim. 3 *q. 4. præde materia sol.* Sed qualiter probabit sese possedisse spatio cẽtũ annorũ per instrumẽta nõ posset hoc probari: quia per instrumẽta nõ probatur possessio, ℥ de fid. instr. inter dilecto. p testes nõ posset probari, nisi testes ad minus haberent 114 anñ. Vñ vr̃, quòd sufficiat probare p tẽpus, cuius nõ extat memoria: quia tãto tẽpore res aliæ præscribuntur, quæ alias nõ præscribe rẽtur. *ff. de aqua quoti. & æsti. hoc iure. §. aqua ductus*[f]. vel quòd testes dicãt se semper audiuisse à suis maiorib⁹, & nemo sit, qui viderit, vel audierit aliud: sic enim probatur de antiquitate. *ff. de proba. si arbiter. & ff. de aqua plu. arcen. in summa. §. idem Ioan.* Sed non recedendum est à verbis istis, & sic necesse est probare centenariã præscriptionem, & sufficit, quòd ita placuit legislatori. *ff. quo & a quibus prospexit & 6 q. 3. scriptum est in lege.*

† *Cap. 4. eo. tit. in 3. compil. & de materia schismatis vide 8 Tho. 2. 2. q. 39. & Turrecrematam in sum. de eccles. l. 4 p. 2. c. 1 & multis sequẽt.*

† *intercidentium.*

e *Quasi velit sentire Laurẽtius, cuius fuit hæc gl. quod pubes de his, quæ viderat ante pubertatem, possit de his certificare, & hoc etiã not. 3. q. 9. testes. Ioann. And.*

f *Et infrà de verb. sig. super quibusdam.*

† *Cap. 5 eo. tit. in 3 cõpil. Vide c. auditis ℥. de in integ. rest. vbi Lo flores ante Baldũ tit. de præscri. in 3. p. 6. partis principalis q. 1. & Feinum in c. ecclesia sãbilis. supra de offi. ord.*

l ¶ *Schismatum.*] Quando currat præscriptio, & quando non, dicitur ℥. *eo. c. cùm non liceat.*

m ¶ *Deduci.*] Tẽpus enim schismatis deducitur de præscriptione, si primum sit, mediũ, vltimúmve. *C. de præscrip. long. tem. Authen. quod si quis quibusdam. & C. de resti. mi. quod tempore. ff. quib. ex cau. ma. necnon. § si quis sapius.*

AVditis.] De præscriptione subducitur tempus, quo vacauit Ecclesia, cõtra quã præscribitur. ita summat Ioan. And. Sed hæc summatio de nihilo seruit, cũ hoc sit expressum in multis iuribus. ℥. *eo. de quarta. & c. 1. cũ similibus.* Primò ponit processum & conclusionem negotij. Secundò indecisæ narrat restitutionem, ab vtraque parte petitam, & concessam. Tertiò committit probationes recipiendas super restitutione, & causam diffiniendam. Secunda ibi, *Verum.* Tertia ibi, *Quocirca.* Abb. Sicul.

CASVS. Inter Episcopum Vigor. & Abbatem Heuescam vertebatur cõtrouersia super quibusdã Ecclesiis in valle de Heuescã constitutis, quas Eps dicebat ad se spectare quoad legem diœcesanã, causa super his commissa fuit iudicibus, coram quibus petiit Eps Ecclesias illas sibi debere subesse, quoad legem diœcesanam. & omnia iura Epalia sibi debere adiudicari in illis Ecclesiis: Abbas verò dicebat Ecclesias illas ab eius iurisdictione prorsus exemptas per priuilegia: vel si priuilegia non sufficerẽt, dicebat se Ecclesias illas legitimè præscripsisse: Super his vtraque pars suas probationes induxit: Abbas induxit tã priuilegia, quã testes ad probãdũ suã intentionẽ. & Eps ad probandũ interruptionẽ: Tandem causa sic instructa remissa fuit ad sedem Apostolicam. Post allegationes multiplices intellexit Eps, quòd licet Abbas per priuilegia nõ probasset suã intẽtionẽ, tñ probauerat præscriptionẽ, vnde cõtra præscriptionẽ petiit Eps se admitti per beneficiũ restitutionis, ad probandũ quòd Vigor. Ecclesia tanto tpe vacauerat, quod tpe vacationis subducto præscriptio non fuit completa: Abbas videns quòd ista probatio præiudicabat sibi in totum, petiit se admitti per idẽ beneficiũ ad probandũ, quòd vallis de Heuescã est iste locus, qui fuit per duos reges libertati donatus, quẽ Cælestinus Papa libertati donauit: Papa vidẽs quod vtraque Ecclesia necessariam probationem omisit, vtranque restituit contra alteram in prædictis articulis: sed quia probatio Abbatis præiudicialis erat, mandat

mandat Papa iudicibus, quatenus inspiciant priuilegia The. & Of. Regum, quæ Abbas super libertate præmissa asserit se habere, & si per illa constiterit, quod vallis de Heuescam sit ille locus, quem Cælest. libertati donauit, absoluant Abbatem ab impetitione Epi super Ecclesiis prædictis, Epo super illis silentium imponentes. Si verò Abbas in hac probatione defecerit, audiant probationes Episcopi, super tempore, quo infra quadraginta annos sedes Episcopalis vacauit, & si per tantum [illegible] vacasse constiterit, quod illo subducto, præscriptio non sit completa, adiudicent Epo ius Episcopale in illis Ecclesiis, Abbati, silentium imponendo. Si autem Episcopus hanc exceptionem non probauerit, tamen quia ipse probauit interruptionem in quibusdam articulis, adiudicent eidem ius Episcopale in illis, dummodo intra xl. annos interruptio facta fuerit in exteris, in quibus Abbas præscriptionem probauit, Episcopo silentium imponentes. N[illegible] quòd ius Episcopale generale nomen est, & habet in [illegible] species sub [illegible] de vna defensione potest quis transire ad contrariam: quia præscriptio, & priuilegium contraria sunt, & tamen Abbas hic

diœcesana [a] lege spectare: Abbas [b] autem eas esse ab eius iurisdictione prorsus exemptas [c]: & infra. ¶ Verùm tanto tempore probantur per testes ab Abbatibus de Heuescam pleno iure possessæ, vt videantur in eis Episcopale ius [d] legitimè præscripsisse [e]: & infra.

¶ Quocirca mandamus, quatenus inspectis priuilegiis The. & Of. Regum, quæ Abbas super præmissa libertate asserit se habere, si per illa [f] cōstiterit, quòd vallis de Heuescam sit ille locus, quem Cælestinus prædecessor noster libertati donauit: absoluatis Abbatem ab impetitione Episcopi super Ecclesiis memoratis: & adiudicantes illas Abbati pleno iure subiectas, Episcopo super illis silentium imponatis. Quòd si Abbas in hac probatione defecerit, audiatis probationes super tempore, quo infra quadraginta annos sedes Episcopalis vacauit: & si per tantum temporis vacasse constiterit, vt illo subducto [g] non sit quadragenaria completa præscriptio, vos in illis Ecclesiis ius Episcopale adiudicetis Episcopo: & super illo perpetuum silentium imponatis Abbati. Si autē exceptionem huiusmodi Episcopus non probauerit, quia tamen interruptionem [h] probauit, circa processionem pentecostalem, in villa, & Ecclesia de Mortona, & receptionem, ac procurationem Archidiaconi, necnon solutionem denariorum sancti Petri [i] in valle de Heuescam: circa cognitionem quoque causarum matrimonialium †, & capellani suspensionem in prædicta villa de Mortona, & interdictum capellarum in præfata valle de Heuescam, vos super his ius Episcopale adiudicetis eidem: si tamen circa suspensionem, & interdictum huiusmodi, infra quadraginta annos interruptio facta fuit, in cæteris ei silentium imponentes [k], quæ Abbas præscripsisse probatur.

[d] Dico tras actionē mero [illegible] f. Bam, [illegible] ferme. Ioan. And.

supra de causa pos. & propr. pastoralis. & [illegible] de testi. significauerūt. & ff de acq. poss. naturaliter. §. nihil. & generaliter licitū est de vna defensione transire ad aliam. arg. bo. ī. de proba. licet. & ī. eod. cūm olim. nisi [illegible] contrarium prohib. ff. de reg. iu. nemo. ex his. vel sub disiunctione simul proposita fuerant. vt [illegible] hoc, vel illud probauerit Abbas obtineat, & nisi fortè per tantum temporis spatium Ecclesia vacasset. Bernar. ¶ Glo. seq. obiicit, & dat placeret soluit.

[f] ¶ Si per illa.] Cælestinus exemerat a iurisdictione Epi locus, quē illi Reges donauerant libertati: cum autem per priuilegia Cælestini nō constaret, quòd vallis de Heuescam, in qua Episcopus petebat ius e[pi]sc[o]pale, esset de illis locis donatis libertati ab illis Regibus, mādat Papa inspici priuilegia illorum Regum, & si per illa priuilegia constiterit, quòd vallis de He-

† Hodie v. concilio Trident. sess. 24. de reformatione c. 20.

admissus est ad vtrumque, sed sub alternatione illud fieri debet. Item priuilegium regale declarat priuilegium Papæ, & sic priuilegium obscurum non probat. Item tem[pus] vacantis Ecclesiæ debet deduci de præscriptione. Item licet quis præscribat in vno articulo, non tamen in alio.

[a] ¶ Diœcesana.] Hæc diœcesana lex cōprehēdit etiā legē iurisdictionis. Dicitur ī. de offi. ar. dilecti. & c. conquerente.

[b] ¶ Abbas autem.] Sic ergo [illegible] de subiectione aliquorū, nō [50] illis, sed ille [illegible] illos ibi subiectos esse, cōueniri debet 16. q. 3. [illegible] memoratos & ī. [illegible] quod sic. & [illegible] de lib. ho. exhiben. l. & [illegible] de serui. l. [illegible] ff. serui. [illegible] supra [illegible] familia [illegible] pro illis agere potest eod. ex transmissa. Et [illegible] & sub [illegible] etiam conuenitur ī. de elec. querelam. sed ibi conuenitur [illegible] suo nomine. & 12. q. 2. quicunque militum. sed si petere [illegible] velit procurationem, vel censum à capellanis, eos poterit cōuenire [illegible] ff. de vsufr. si pendente. §. pen. & l. si vsufructu relicto. & [illegible] legato §. [illegible] ī. de cen. cum instantia.

[c] ¶ Exemptas.] Primo per priuilegium Rom. Pontificis. ī. de [illegible] in illa littera vbi dicit, cognouimus. &c. quæ dicitur pars illius. Secundò per præscriptionem, vt sequitur in [illegible] intelligitur sub hac, infrà. Vnde prædicta debet [illegible] decisa ab isto [illegible] faciebat ad [illegible] & hæc decr. continuatur in integra.

¶ Gloss. sequens non remittit, secundò obiicit & soluit.

[d] ¶ Ius Episcopale.] Hic manifestè patet, quod iura Episcopalia præscribuntur: vt ī. e. [illegible] de hoc dicitur 16. q. 3. quicunque Sed videtur, quòd Abbas nō potuerit præscribere huiusmodi exceptionē cōtra illud. [illegible] licet. & [illegible] Sed [illegible] præscribere illas Ecclesias, si legitimo tempore illas possederit. vt ī. e. de quarta. & sic Abbas, illas habebat pleno iure, sed Abbas suā propriam libertatem præscribere non posset, sed alius, cuius nomine ipsam allegaret. ī. eo. cum ex officii. si si [illegible] hoc habet tale: quale priuilegium ar. ī. de consue. cū dilectus. & ī. de priui. cum olim. Item patet, quod omnia iura, quæ Abbas potest possidere, potest præscribere. ī. eo. cūm olim. [illegible] enumerantur [illegible] Episcopo vnde ea quæ ad vtramque legē spectant, potest præscribere: ibi patet, cognitio enim causarum matrimonialium nisi de iure communi spectat ad iurisdictionē Episcopi. ī. de excess. prælatorum [illegible] quam præscribit Abbas, vt infrà sequitur. [illegible] Episcopale genus est, & habet multas species sub se, quæ enumerant [illegible] de offi. ord. conquerente & c. dilectus & ī. quæ si enumeratur, vbi dicit circa possessionem & cætera, quæ sequuntur.

[e] ¶ Præscripsisse.] Sic ergo Abbas itá tuebatur se duplici iure scilicet exemptionis, & iure præscriptionis, quæ tamen sunt contra-

[e] Adde. quod præscriptione quærentur quæ dominium, cum possidessem [illegible] ff. [illegible] l. 3. [illegible]

cessā sit de illis locis, apparet, quòd Cælestinus exemit locum, scilicet vallem de Heuescam, & sic Abbas obtinebit nec habet locum postea probatio vacantis Ecclesiæ: sic prius cognosci debet de hoc articulo tanquam præiudiciali.

[g] ¶ Subducto.] Sic ī. eo. c. 1. & c. de quarta. & c. cum Vobis: quia tunc defensore carebat. sic C. quando [illegible] quan. [illegible] si præsens. sic & absenti adiiciuntur tot anni, quot fuit absens. C. de præscr. long. temp. Auth. quod si.

¶ Gloss. seq. obiicit, soluendo obiecit. repetit.

[h] ¶ Interruptionem.] Sed contrarium videtur, quòd si interrūpit quoad quædam: ergo quoad omnia ex iure Episcopali promouerit [illegible] qui autem hominis tetigit, totum hominem tetigisse videtur. de pœn. dist. 1. [illegible] arg. C. de duo. re. l. [illegible] hoc tamen vt sciens se habere ius Episcopale, vno tantum vtitur. ar. ff. de ser. rust. præd. Vna est via. & ff. quemad. serui. ami. si stillicidij. §. [illegible] & ff. de ser. Si partem. ad fi. Sed non est ita: vt hic patet, & ī. de capell. monac. cūm dilectus. licèt enim præscribatur in vno capitulo, non præscribitur in alio: vel si fiat interruptio in vno, non prodest in alio.

[i] ¶ Sancti Petri.] Fortè percipiebantur nomine Romanæ Ecclesiæ. arg. ī. eo. diligenti. sed Abbas allegabat ad se pertinere ministerium perceptionis. ī. eo. ad audientiam.

¶ Glossa sequens signat contrarium, & ibi remittit, quarit, allegat pro, & contra, & soluit.

[k] ¶ Imponentes.] Sibi imputet Episcopus, qui tanto tempore passus [est] taciturnitate siluit. C. de [illegible] non domino manu. l. vlt. in fi. & sic patet, quòd negligentia prælati nocet Ecclesiæ. Argu. contra quia taciturnitas non videtur nocere successori. supra eo. nihil. vbi de hoc. arg. ad hoc. ff. de pet. hær. si quidem possessor. §. si quid autem. Sed nunquid ei, qui non potest agere, currit præscriptio? Videtur, quod sic, sed restituitur. ff. de itine. actuque priua. l. si quis propter. & ff. de serui. rust. prædio. Attilicinus. Sed contra videtur arg. infra de appella. ex ratione. & C. de anna. excep. l. 1. in fine. quia vbi nulla petitio, nulla mora. ff. de verb. oblig. l. si pupillus. & ff. si certum petatur. l. lecta. Dicas ergo, quòd præscriptio semper currit: sed si læditur quis, restituitur ex iusta causa. ff. ex quibus causis maiores. l. 1. in fine. & l. aut prætor. §. primo & secundo. nisi lex impediat cursum præscriptionis: vt in l. C. de ann. excep. in fine. & in casibus, qui notantur. supra eodem. cum non liceat. & ff. de iudi. l. 6. penultimo. in casu tamen non est restitutio, quando currit præscriptio, cùm potest habere recursum contra impedientem, cui dolo res perit. ff. de dolo. arbitrio. § dolo. & hoc si soluendo est ille dolosus: alias fit restitutio contra aduersarium. ff. de dol.

[e] Non nocet adulto modo [illegible] contra [illegible] habetur dum defensore, & [illegible] Ioan. And.

[f] Si eum [illegible] plurium credit [illegible] interpellatio [illegible] deb. alius [illegible] plurium debet, quia [illegible] interpellatio. [illegible] quoad alios. Ioa. And.

l. & eleganter. §. si dolo. illud tamen sciás, quòd vbi quis læditur in præscriptione, restitutionem petere debet infra quadriennium. *C. de tempo. in integ. restit. l. vlt.* vbi verò non currit, semper seruatur illæsus, nec est aliqua restitutio ib. facienda. Laurentius tamen super hoc dixit, vt notatur *suprà de in integ. resti. ...* notula secunda, illa Ecclesia, &c.

Cum ex officij sui debito.]Procuratio, quæ debetur ordinario visitanti, præscribi non potest. hoc dicit secundum Io. An. Prima pars narrat factum, & allegationes eorum. Secunda ibi, *Nos igitur.* allegationem reprobat, & prout illum contra eos factum seruari præcipit. Tertia ibi. *Si quid* reseruat allegationes aliquas, si quas habent legitimas. Abbas Sicul.

Casus. Archieps Senon. dum visitaret prouinciam suam transitú fecit per diœcesim Parisien. descendit ad Ecclesias Abbatis sancti Maglorij Prioris de Castres: quibus petiit procurationem: sed ipsi sibi eam denegauerunt, allegantes in suam defensionem, quòd nunquam huiusmodi procurationem præstiterunt prædecessoribus ipsius Archiepiscopi: nec petita fuit ab eis, quòd ipsi meminerint. propter quod Archiepiscopus tulit in eos sententiam suspensionis. significans hoc domino Papæ: sed ipse hanc allegationem friuolam reputauit, cùm contra procurationem, quæ ratione visitationis debetur, præscribi non possit: sicut nec contra ipsum visitationem potest aliquo modo præscribi, quamuis alius contra ipsum præscribere possit vtramque, vnde mandat Parisien. Episcopo, quatenus sententiam, quam tulit præfatus Archiepiscopus in huiusmodi contemptores, de antiqua metropolis consuetudine, vsque ad debitam satisfactionem faciat obseruari: quia vt dicit Apostolus, Qui spiritualia seminat, non est magnum, si carnalia metat: cùm nemo suis stipendiis militare cogatur. Si aliquid aliud voluerint allegare contra intentionem Archiepiscopi ac probare, Papa faciet eis iustitiam exhiberi. Nota, quòd contra visitationem, & procurationem, quæ debetur propter visitationem, non currit præscriptio. Item Archiepiscopus iure metropolitico potest prouinciam suam visitare. Item nemo suis sumptibus cogitur seruire.

¶Idem Parisien. Episcopo.

¶*Non potest subditus contra superiorem visitationem, aut procurationem ratione visitationis debitã, in seipso præscribere: quamuis alius in personam alterius præscribere possit vtramque.*

CAP. XVI.

Cum † ex officij sui debito Senonen. prouinciam visitaret Archiepiscopus Senon. per Parisiensem diœcesim transitum faciens, ad Abbatis S. Maglorij, Prioris de Castres, & quorundam aliorum Ecclesias eiusdem diœcesis, nec esse habuit declinare: à quibus cùm procurationem sibi debitam postularet, ij si eam inhumaniter negauerunt[a]: ad suæ negationis defensionem hoc solum allegantes[b], quòd nõ meminerint se procurationem huiusmodi prædecessoribus eiusdem Archiepiscopi exoluisse, nec ab eis aliquando fuisse petitam[c]: *& infrà.* ¶Nos igitur præmissam allegationẽ eorum nullam penitus[d] reputantes, cùm contra procurationem[e], quæ ratione[f] visitationis debetur, præscribi nequiuerit, quemadmodum nec contra visitationem[g] ipsam potest aliquo modo præscribi, etsi alius contra eum præscribere posset vtranque †: Mandamus †, quatenus sententiam, quam in huiusmodi contemptores, de antiqua metropolis consuetudine[h] tulit Archiepiscopus memoratus, vsque ad satisfactionem condignam facias obseruari, quia secundùm Apostolum: [Qui † spiritualia seminat, non est magnum si metat carnalia: cũ nemo cogatur suis stipendiis militare.] Si quid enim aliud[i], quàm superiùs fuerit allegatum, contra intentionem Archiepiscopi obiicere voluerint, & probare: Nos eis faciemus iustitiam exhiberi.

a ¶*Negauerunt.*]Quia tenebantur ad hospitalitatem. 42. d. §. *2. & c. quiescamus.*

¶*Glos. sequens ponit causam, contra quam vnam legem allegat.*

b ¶*Allegantes.*] Et malè: quia tempus non est modus tollendæ obligationis *ff. de actio. & obli. obligationum. §. placet. Arg. contra. C. de agri. & censi. l. litibus. lib. 11.*

¶*Glos. seq. ponit opi. quam reprobat.*

c ¶*Petitam*]Propter quod Archiepiscopus vos excõmunicauit.

d ¶*Penitus.*]Quidam notauerunt in loco isto, quòd licet procuratio non possit præscribi, tamen si Episcopus visitat, quòd nullam recipiat procurationem, tunc potest præscribi procuratio. *arg. ad hoc ĩ. de censi. sopita.* cùm enim procuratio talis possit commutari, *vt 10. q. 3 relatum, ergo & remitti.* Sed non est verum, quia expressè non potest Episcopus procurationem illam remittere. *ĩ. de censi. cum venerabiles. Arg. contra. infra de dona. pastoralis.* Item ratio legis obuiat eis, nam quamdiu quis habet haustum, & iter debet habere. *ff. de seruit. rustic. prædio. l. 3. §. vlt.* & licèt ager sit sterilis, ita quòd nihil inde percipiat, tamen retineo vsumfructum in eo. *ff. de vsufru. arboribus § vlt.* Ioan.

e ¶*Procurationem.*]*ff. de offi. præs. plebiscito. & ff. de offi. procon. solet. §. vlt. & l. obseruare.*

f ¶*Ratione visitationis.*]Sup. ĩ. e. c. *accedentes.* vbi de hoc.

g ¶*Visitationem.*] Et dicitur præscribere obedientiam, quod esse non potest. ĩ. eo. *c. cum non liceat. & ĩ. de consuet. cum inter.* & sic patet, quòd idem iuris est in accessorio, quod in principali, vt si principale, scilicet visitatio non præscribitur, nec procuratio, quæ accedit visitationi. *sup. ĩ. de for. compe. si diligenti. & ĩ. de offi. deleg. prudentiam. ad fin.* & contra correctionem non licet suffugium quærere. *infra de appel. ca. reprehensibilis. & ca. ad nostram.*

h ¶*Consuetudine.*] Præscripta. *9. q. 3. conquestus.* immò de iure communi. *ĩ. de censi. sopita.* cum de iure communi debuerit visitare: cum Episcopus est negligens. *9. q. 3. cum simus.* & de iure communi debet habere tunc procurationem, vt hic patet quia nemo suis stipendiis cogitur militare, vt hic dicit. & *10 q. 2 precariae. & 13. q. 1. ca. Ecclesias. §. hinc vtique. & 18 q. 1. tam nunc. in fin. & infrà de simon. cum sit Romana.*

i ¶*Aliud.*] Vt si habe rent priuilegium. *ĩ. eo. accedentes,* vel si aliquando absoluti fuissent. *arg. ĩ. de censi. sopita.*

¶Idem Pisano Archiepiscopo.

¶*Qui alieno nomine possidet, non præscribit, sed etiam is, qui proprio, nisi habeat bonam fidem, & iustum titulum, si præsumptio est contra eum. Hoc dicit secundùm Ioannẽ Andr. addita suppletione. Panor.*

CAP. XVII.

Si † diligenti: *& infrà.* Cùm Iudicatus Calaritanus ad ius, & proprietatem beati Petri

Si diligenti.] Nota pro intellectu. ca. quod titulus non requiritur in præscriptione quadragenaria contra Ecclesiam, nisi cum ius commune, vel præsumptio est contra præscribentem: vt in *ca. 1. ĩ. eo. tit. lib. 6.* Diuiditur in duas. nam primò inducit vnam rationem contra Archiepiscopũ, & secundò reprobat excusationem ipsius per locum à diuisione. Secunda ibi, *Nos igitur.* Abbas Siculus.

Casus. Archiepiscopus ecclesiæ Pisanæ fecit sibi præstari iuramentum fidelitatis nomine suo, & Ecclesiæ Pisanæ à Marchione Massæ iudice Calaritano pro illo iudicatum, cum tamen iudicatus pertineat ad Romanam Ecclesiam. Papa hoc intelligẽs mãdauit Archiepiscopo Pisano, vt eũ absolueret ab eo iuramẽto, vt illud postmodum exhiberet Ecclesiæ Romanæ, eo non obstante. vnde Archiepiscopus misit nuncios suos ad dominum Papam, vt super hoc se excusaret, respondens eidem, quòd postquam fuit in Archiepiscopum assumptus, iuramentum illud fidelitatis recepit ab illo iudice pro Ecclesia Romana, & hoc idem fecit antecessor suus: Papa verò audita responsione, & aliis, quæ nuncij sui proponere voluerunt, rescribit eidem Archiepiscopo in hũc modum dicens, quòd iudicatus Calaritanus ad ius, & proprietatem Romanæ Ecclesiæ pertinet, sicut tota Sardinia nullo mediante: vnde non licuit ei pro se, vel Ecclesia, prædictum exigere iuramentum: & intellectis, quæ nũtius ipsius proposuit coram Papa, non intellexit ipsum, vel Ecclesiam suam alio iure iuuari, cũ auctoritatem Apostolicæ sedis super hoc non ostendat, per quã iuramentum illud aliquandò sit exactum, nec præscriptione aliquam muniatur: immò secundũ confessionem Archiepiscopi non Ecclesia Pisana, vel ipse Archiepiscopus fuit in quasi possessione exigendi huiusmodi iuramentum, quod, pro ipsis iudicibus pro sede Apostolica consueuit fuisse receptum, per quod constat, quòd Ecclesia Romana semper fuit in quasi possessione: quia ministerio illius, & antecessorum suorum pro Romana Ecclesia exactum fuit, & præstitum huiusmodi iuramentum: ille enim possidet, cuius nomine possidetur. Si verò Archiepiscopus dicat, quòd nomine suo, & non nomine Romanæ Ecclesiæ iuramentum fuit exactum, posset ei inferri, quòd ipse violauit iuramentum præstitum pro conseruando iure, & honore Romanæ Ecclesiæ: vnde licitè retinere non possit, quod contra huiusmodi iuramentũ scienter fuit obtentum, cùm secundùm hoc præscriptio locum habere non posset: cum in præscriptione rerum Ecclesiasticarum bona fides, & iustus titulus exigatur: & si præscriptio locum posset habere, non tamen vellet centenariam præscriptionem probare quæ sola currit contra Romanam Ecclesiam. Nota, quòd confessio præiudicat extra ius facta. Itẽ ille possidet, cuius nomine possidetur. Itẽ bona fides, & iustus titulus requirũtur in præ-

in præſcriptione rerum eccleſiaſticarum. Item ſola centenaria præſcriptio currit contra Romanam Eccleſiam.

a ¶*Tota Sardinia*.] *Arg. quod eodem priuilegio cenſentur membra, & caput* ...

b ¶*Confeſſionem*.] Quod ibi iudicauit in hoc ... de præſcribere non poterat, cùm ſciret rem ad alium pertinere, vt infra dicitur.

c ¶*In quaſi*.] Hoc ideò dicit, quia incorporalia non poſſidentur, ſed quaſi poſſidentur ...

d ¶*Nomine poſſidetur*.] Et ita ille poſſidet rem in cuius nomine alius poſſidet ...

e ¶*Nomine tuo*.] Hoc non poteſt habere locum, niſi quando ſciret, vel crederet hoc iuramentum pertinere ad Romanam Eccleſiam ...

pertineat, ſicut tota[a] Sardinia nullo pertinet medio, tibi non licuit pro te, vel Eccleſia tua, à Marchione Maſſæ iudice Calaritano fidelitatis exigere iuramentum: & infrà. ¶Nos igitur, quæ nuncius tuus proponere voluit, plenius circunſpectis, non intelleximus te, vel Eccleſiam tuã ſuper hoc aliquo iure ſubnixam, cùm auctoritatem ſedis Apoſtolicæ non oſtẽdas, per quam à iudicibus Calaritanis tu, & anteceſſores tui fidelitatis exegeritis iuramenta, nec præſcriptione aliqua muniatis: cùm ſecundùm confeſſionem[b] tuam, non Eccleſia Piſana, vel tu fueris in quaſi[c] poſſeſſione iuris exigendi huiuſmodi iuramentum, quod † per ſedem Apoſtolicam ab ipſis iudicibus receptum fuiſſe fateris, per quod conſtat Eccleſiam Romanam, ſemper in quaſi poſſeſſione fuiſſe, cùm pro miniſterio tuo, & anteceſſorum tuorum exactũ fuerit, & præſtitum iuramentum: & is etiam poſſidere, dicatur cuius nomine[d] poſſidetur. Si verò dicatur, quòd nomine[e] tuo, & anteceſſorum tuorum, & non nomine noſtro, & Eccleſiæ Romanæ fuerit iuramentum exactum, poſſet inferri, quòd iuramentum præſtitum de conſeruando iure, & honore ſedis Apoſtolicæ fuerit violatum: vnde licitè retineri non poſſet, quòd contra iuramentum huiuſmodi fuerit ſcienter obtentum: quia etiam ſecundùm hoc locum præſcriptio habere non poſſet: cùm in præſcriptione rerum Eccleſiaſticarum, bona[f] fides, & iuſtus[g] titulus exigantur †: & ſi etiam locum potuiſſet habere præſcriptio, nõ credimus centenariam præſcriptionem (quæ ſola currit aduerſus Romanam Eccleſiam) poſſe probari.

¶Idem Epiſcopo Lucano.

¶*Abbas in capellis præſcribere poteſt iura Epiſcopalia, obtinet tamẽ in his ſolis, quæ præſcripſit. Hoc dicit quoad titulum.*

g ¶*Iuſtus titulus*.] Ex hoc videtur, quòd bona fides non ſufficiat ſine iuſto titulo ... tantùm ſufficiat in huiuſmodi præſcriptionibus ...

... receperant huiuſmodi iuramentum: vnde ſequitur, quòd ... nomine ſuo receperit iuramentum, ſic fecit contra fidelitatem vſurpando ius Romanæ Eccleſiæ. Et ideò dicit, quòd præſcribere non poſſet cum non oſtendat titulum, & habeat malam fidem ... ſed ille non oſtendebat auctoritatem ſedis Apoſtolicæ, vnde non poterat præſcribere. Finem huius notulæ intellige ...

f ¶*Bona fides*.] Illud generaliter verum eſt, quòd ſecundum canones bona fides in præſcribendis neceſſaria eſt, tam de re ſpirituali, quàm temporali ... Bona fides intelligitur, cum aliquis credit rem ſuam eſſe ... ff. de verb. ſignif. bonæ fidei. & hæc bona fides ſemper præſumitur, niſi probetur contrarium ...

tulus dat cauſam præſcribendi, ſi adſit bona fides ... Sed eſt in caſu iſto nõ oſtẽderet aliquẽ titulum ... Sed in iis, quæ de iure communi ... poſſunt ab eo, qui obiicit præſcriptionem ... quia præſcriptio ius creatum auocat, nouum autem non creat ...

impediri, quò minùs omnes, qui in Simagien. parochia, vel Comitatu consistunt, de omnibus, quæ possident, decimas sibi soluant, sicut in priuilegiis Paschalis Papæ prædecessoris nostri, & sancti Regis [a] Stephani continetur; Prælatus verò Episcopus postulauit [b], vt decimas Simagiensis Comitatus infra suæ diœcesis terminos constitutas, quas detinet idem Abbas, si resti tui faceremus, nisi aliquo iure speciali [c] se ipsas possidere monstraret: *& infrà* [d]. Chrisma [e] verò, oleum sanctum, consecrationes altarium, seu Basilicarum, ordinationes Clericorum, qui ad sacros ordines promouendi fuerint, Clerici Ecclesiarum, vel capellarum ipsius monasterij, quod est in Vesprimen. diœcesi constitutum, à Vesprimen. Episcopo postulabunt, si quidem catholicus fuerit, & gratiam [f] sedis Apostolicæ habuerit, & ea gratis sine prauitate aliqua voluerit exhibere: alioquin ab alio, quem maluerint, Præsule catholico suscipiendi ea liberam habeant facultatem: sicut in priuilegiis dictis Paschalis, & Alexandri Papę prędecessorum nostrorum perspeximus contineri. Nō obstante priuilegio Clementis [h] Papæ, per quod priuilegiis suorum prędecessorum non extitit derogatum, cùm de ipsis nullam [i] fecerit mentionem: præsertim cùm & ipse Clemens priuilegium illud concesserit, saluis institutionibus non solùm Romanæ Ecclesię, sed ipsius etiam Legatorū. Nec obstare poterat præscriptio, quam idem Abbas in suum subsidium opponebat [k]: quia consummata erat, quando ab Alexandro Papa priuilegium impetrauit, iuri præscriptionis renunciasse [l] videtur †: prȩsertim cùm coram nobis priuilegio illo sit vsus, quod suæ intentioni [m], quantùm ad hunc articulum, contradicit [n]. Si verò nondum consummata erat præscriptio, sed erat in præscribendo: post impetratum huiusmodi priuilegium, bonam fidem non habuit: & ideò secundùm canones non prȩscripsit.

Idem in concilio generali.

Nec in foro canonico, nec ciuili valet præscriptio cum mala fide.

CAP. XX.

QVoniam † omne, quod non est ex fide [a] peccatum est, Synodali iudicio diffinimus, vt nulla valeat absque

---

a [Regis.] Arg. quòd reges possunt dare priuilegium decimarum, 16. q. 7. *de c. bus spiritualibus. 96. dist. Constantinus imperator* [a]. Sed contrarium verum est. *j. de deci. tua nos. & c. dudum.*

b [Postulauit.] Super libellis istis non formatur sententia: sed super secunda parte libelli ipsius Abbatis, in qua petiit, vt clerici Ecclesiarum monasterij liberè possint recipere sacramenta, quæ enumerantur in *Ver. chrisma. &c.* & ibi incipit formare sententiam super aliis libellis nihil dicit in hac decr. quia non pertinet ad hunc titulum. Bernardus.

c [Speciali.] Sic argumentatur 100. *d. contra morem* sed hic Abbas ostendebat libertatis priuilegium.

d [Et infra.] Hæc [b] non est nisi pars sententiæ: super isto, infrà, defalcata fuit pars sententiæ, super decimis petitis, vel hic: & infrà, supple etiam, quòd Episcopus petebat, quòd Abbas, & clerici reciperent ab eo, sicut à Diœcesano Ecclesiastica sacramenta, sed ad elidendam intentionem suam Abbas ostendit priuilegium Paschalis Papæ, & Alexandri Papæ, in quibus continebatur, quòd Abbas reciperet ecclesiastica sacramenta ab Episcopo, si esset catholicus, vel gratiam sedis Apostolicæ haberet, & ipse ea sine prauitate vellet conferre. Item ostendit aliud priuilegium Clementis Papæ, in quo distinctè fuerat monasterio indultum, vt à quocunque possent ecclesiastica recipere sacramenta: quod non valeit, quia de prædictis priuilegiis Paschalis, & Alexand. non faciebat aliquam mētionem: insuper præscriptionem legitimam allegauit, vnde Papa pronūciat, vt sequitur. Sed quid de decimis petitis: quia in sententia de ipsis mentio non est facta? sed quomodo de ipsis pronunciauit, non habemus: sed si Abbas probauit, de iure suo super ipsis obtinuit, aliàs succubuit: quia actore non probante reus absoluitur, *suprà de iureiurando c. vlt.*

e [Chrisma.] Hic incipit sententia.

f [Gratiam sedis Apostolicæ habuerit.] id est, quòd nō sit excōmunicatus, suspensus, aut interdictus. *c. quod sedem. s. de offi. ordi.*

g [Paschalis.] Idem videtur de iure communi, quòd ab alio posset petere: & si illa clausula non esset apposita [d], quia propter malitiam, siue desidiam iudicis delegati deuoluitur potestas ad eum, qui in causa illa iudex non est. *s. de offi. ordi. significauit. suprà de sup. negli. præ. ex transmissa. & ca. ex tenore. & 65. dist. si fortè.*

h [Clementis.] Data super prædictis articulis, vt illa sacramenta reciperent, à quo vellent, quod non valuit.

[Gloss. seq. no. & remittit: ponit ops. contrariam, & respondet.]

i [Nullam.] Sic patet, expressè, quòd secundum priuilegiū debet facere mentionem de primo, ad hoc vt reuocet illud. de hoc dictum est plenè *s. de præscri. c. 1.* Quidam tamen dicunt aliud esse in priuilegio, quam in rescripto, cum priuilegium sit lex priuata *3. dist. priuilegia* & vna lex non debet de alia facere mentionem, sed illud obtinet in legibus cōmunibus, quas princeps habeat in scrinio pectoris sui. *C. de testa. omnium.* secus in legibus priuatis: quarum non habet memoriam. *supra de offic. deleg. ex parte.* sicut nec habet memoriam rescriptorum.

k [Opponebat.] Supra pmissis sacramentis recipiendis ab alio Epo.

l [Renunciasse.] Nota quòd priuilegium, & præscriptio contraria sunt, ex quo simul haberi non possunt: & vt d. *x. s. eo. si diligenti. & cap. audiens* quia ingressus vnius, alterius operatur egressum. simile 33. q. 1. est renunciatur. & 100. *d. contra morem ff. de separ. l. 1. §. illud secundum ff. de minor. in causa. l. in prin. & ff. ad munic. l. 1. ff. de leg. 1. si quando. C. de thesau. l. vni. lib. 10* sicut econuerso vtendo iure communi renunciatur priuilegio. *suprà de consti. cùm accessissent. & j. de prab. pro illorum & j. de priuile. si de terra. & c. accedentib. & c. de iure dotium. l. 2. & rem 24. hab. l. 3. § sal. iam procuratur.* Sed videtur, quod iure communi, & priuilegio possit quis simul vti *s. de consuetu. cùm dilectus.* nec renunciat quis iuri militari, licèt vtatur iure communi *ff. de mili. testa. l. 3. & 13. d. quamquam. in princ.* [e] *& ff. de priuil. cre. l. aurum epi.* sicut iure communi, & consuetudini aliquis innititur. *95. dist. olim & j. de consu. super.* Potest dici, quod hic recessum fuit à iure communi, scilicet præscriptione: quia impetrauit Abbas priuilegiū donationis & ex diuersis causis non pōt habere dominium. *s. de fid. instr. inter dilectos. & ff. de acquir. poss. l. 3. §. ex pluribus.* Sed si ipse impetrasset priuilegium confirmationis, illud non obstaret: quia confirmaret ius quo vtebatur. scilicet præscriptione.

[Glo. seq. primo declarat, in quo erat contrarietas, & qualiter dicatur præsertim: secundò quærit, arguit, & soluit.]

m [Intentioni.] Dicebat Abbas, quòd licebat clericis Ecclesiarum suarum recipere sacramenta ab Episcopo, à quo vellent iure præscriptionis, & priuilegium Alexandri dicebat, quod primò à diœcesano suo postulare tenebantur: & ita priuilegium istud quantùm ad hunc articulum contradicit, & ita impetrando contrarium priuilegium renunciauit præscriptioni, & præcipuè quia vsus est in iudicio priuilegio Alexand. Et idem esset, si priuilegio non fuisset vsus: quia eo ipso quòd impetrauit priuilegium renunciabat præscriptioni, & ita habebat malam fidem, & ideo non poterat præscribere post impetratum priuilegium, si nondum erat completa præscriptio: vt littera dicit. Sed si nullum priuilegium allegasset sed solum præscriptionem, numquid alter Episcopus posset præscribere collationem istorum sacramentorum? Ex hac littera videtur, quòd sic. Contra videtur, *suprà eod. si diligenti.* quia in talibus quæ sunt contra ius commune titulus necessarius videtur, vt ibi dicitur. *& infrà de deci. dudum. & c. Venerabilium* [f].

n [Contradicit.] Simile *j. de conces. prabén. ex tenore. & suprà de fide instr. imputari.*

QVoniam omne] Possessor malæ fidei nullo tempore præscribit. Ita communiter summatur: sed per hoc summarium nihil induceret de nouo iste tex. cùm esset promissum. suprà eod. vigilanti. Diuiditur in quatuor partes. In prima ponit constitutionis causā. In secunda constitutionem ibi, *Synodali.* In tertia infert ex causa ibi, *Cùm generaliter.* In quarta concludit ibi. *Vnde.* Abbas.

CASVS. Quicunque facit contra conscientiam, ædificat ad gehennam: & ideo statuit concilium quòd nulla valeat præscriptio absque bona fide, tam canonica, quàm ciuilis: quia omni constitutioni, & consuetudini derogandum est, quæ sine mortali peccato seruari non potest: & ideo oportet, vt qui rem alterius præscribit, in nulla parte præscriptionis habeat malam fidem. Nota quòd facit contra conscientiam, peccat mortaliter. Item præscriptio sine bona fide non valet. Item per hanc constitutionem derogatur omni constitutioni iuris ciuilis, & canonici, quæ sine mortali peccato seruari non potest. Item in præscriptione exigitur bona fides continua.

a [Ex fide.] Id est, ex cōscientia, sic exponitur. *de pœ. d. 3. ad fi. §. illud.*

---

a Dic quòd iste rex istius erat, & Apostolus sedis legatus. secundùm Innoc. Vel secundùm Hostien. Bernardus tempore, Paschalis & Bernard. Ioan. Andr.

b Hæc non est glo. Bernardi, nec habetur in Bernardi exemplaribus.

c Vbi hoc dicitur plenè de reg. iuris nullus. lib. 6. Item quod hic et sequitur, quod de primo legis præscriptionis erant contraria & Vide post quod dicit de priuilegio, cùm per Innoc. lib. 6. sup. ergo & Ioan. Andr.

d Contra videtur decr. ostendum per c. Romana de supplen. negli. præla. lib. 6.

e Idque hæc glossula apparet in Vercessis Bernardi exemplaribus.

f Hodie habetur. c. 1. de præscr. lib. 6.

† Vide l. vnic. C de thesau. lib. 10.

† Innocent. 3. in cōcilio generali Lateran. c. 41.

† Cap. 3. sicut in 4. cōpila. Vide Mathesilanum tang. 13. incip. 10 ea, quòd omnes leges, & Antonium Gabrielium li. 5. commu. conclu. tit. de præscriptio. concl. 3.

illud, quasi ad medium & 3. de testi. fol. litteras. 28. q. 1. §. ex his.
¶ Glos. seq. signat contrarium, & remittit: quarit, arg. pro, & contra & soluit iterum quarit, & remittit.

a ¶ Bona fide.] Arg. contra. 3. de iure patr. cura. Quãdo quis dicatur habere bonam fidem, dictum est. 3. eo. si diligenti in notula, illud generaliter. & quilibet præsumitur habere bonam fidem. Sed quid si aduersarius ex ea vellet probare ipsum nullo titulo possedisse, sed potius per violentiam: & sic mala fide incepit possidere? videtur, quod debeat audiri, ex quo vult probare originem præscriptionis vitiosam. C. de pig. Auth. ne creditores. & C. de præscrip. lon. temp. in Auth. mala fides. C. de distract. pig. & quæ sub imagine. & 16. q. 3. si sacerdotes. & c. sic. & c. licet. & c. 1 in fi. & 3. dist. illud. C. de præscript. xxx. ann. si quis emptionis. § sed hæc. arg. cõtra. 3. eo. ad aures. quia vt ibi dicitur, quadragenalis præscriptio omnem tollit actionem. & C. de præscri. xxx. ann. l. pen. & Vlt. Ad hoc potest dici quod benè debet audiri qui vult probare malã fidem ab initio hab. ille quia postea præscribere non potuit. 3. e. prox. in fi. & ea. vigilanti & ea. si diligenti. & hic a. Sed nũ quid hic tenetur docere de titulo, cùm hic tantùm dicatur de fide? De hoc dictum est. 3. eod. si diligenti. in notula, ex hoc videtur.
¶ Glo. seq. ponit casum appo. demum approbat illam, & dat simi. Fo. rect. per q.

b ¶ Quam ciuilis.] Ex eo quod dicit, tam canonica, quàm ciuilis, videtur, quod Papa voluit præiudicare præscriptioni laicorum, quæ præscriptio locum habet vbi etiam habent malam b fidem in præscriptione xxx. vel xl. annorum. 3. eo. Vigilanti. & 16. q. 3. placuit. § potest. & §. quod si mala. Dicebat Ioan. quod ratione peccati solum indirectè pertinet ad Ecclesiam. 3. de iud. nouit. & secundùm hoc omnia ciuilia iura quæ tractant de præscriptione xxx. vel xl. ann. in malæ fidei possessoribus non tenent hodie. Sed hoc non credo, quod per istam constitutionem Papa voluerit præiudicare legibus. Sed quod ad ius diuinum verum est illud, quod sine peccato mortali laicus malæ fidei præscribens rem tenere non potest. 14. q. 6. c. 1. Et sic erit ista sic intelligitur tam canonica, id est, tã de re spũali, quàm ciuili. Et hoc vult dicere: is, qui præscripsit, bonam fidem habere debet, siue res, quam præscribit spiritualis sit, vel ciuilis secundum iura canonica, & sic nihil statuit contra leges. Vel dicas secundùm quod dicit Io. quòd lex aliud considerauit, quàm canon: lex enim considerauit negligentiam non petentis rem suam. supra eo. Vigilanti. sed canon considerauit peccatum præscribẽtis malæ fidei, quod nõ excusat negligẽtiam non petentis rem suam: & ideò dicit hic, quod nulla valet præscriptio siue canonica, vel ciuilis quæ sine peccato mortali conseruari nõ potest: vnde potius standum est canoni, quàm legi in hoc casu quia præscribens non excusatur à peccato per rationem legis: & ideò canon voluit propter periculum animarum in hoc leges corrigere, licèt non seruetur in iudicio sæculari: sicut dicitur de legibus permittentibus vsuras, quæ hodie non tenent vt no. 3. de vsur. quia in omnibus. Et constitutio ista tantùm respicit forum: cùm de præterito nihil dicat. supra de consti. c. Vlt. vbi de hoc Sed c quid dices, vbi Ecclesia habet vtramque iurisdictionem: nunquid iudicabit super laicos secundùm canones de huiusmodi præscriptione? Videtur quod si auctoritate illius constitutionis, & quia non debet impugnare, quod statuit obseruandum. & quod aliàs prohibet. 3. de nat. ex lib. Ven. c. Vni. Et quod exigitur in aliis, multò fortius in se exigere debet. ff. de neg. gest. si pupilli. §. fin. & ff. de adm. tu. quoties. § item si temporali.
¶ Glo. seq. format quatuor quæstio. quas soluit, & in vltima remittit.

c ¶ Nulla temporis.] Scilicet ipsius præscriptionis. Si enim post completam præscriptionem sciat rem alienam, non dicitur ideò mala fide possidere. de hoc dicitur supra eo. Vigilanti. Sed quid si tempore præscriptionis habuerit conscientiam læsam, postea incipiat habere non læsam: nunquid propter hoc est interrupta præscriptio? non videtur, quia erronea fuit, vnde eam deponere debet. 3. de sim. per tuas. & 11. q. 3. cui est illata. Item quid si dubitat, an res sit sua, & habet iustam causam dubitationis? adhuc dicitur bonæ fidei possessor, & vitur fructibus. ff. de vsur. qui sciẽt. §. bona fides. & in hoc casu præscribit, licèt habeat conscientiam dubiam, non tamen læsam: quia nescit adhuc, an res sit aliena, debet inquirere ab aliis de re illa, vt sic perueniat ad veritatem. arg. 37. dist. §. Vlt. 23. q. Vlt. occidit. Itẽ quid si prælatus habeat læsam conscientiam alicuius rei, quam possidet, licèt Ecclesia habeat bonam fidem: nunquid tenetur dimittere illam? Respondeo, non: sed significabit illi, cuius est, vt petat: & sic purgabit conscientiam suam: nec in hoc videtur fraudem facere. ff. de neg. gest. atque ma. §. cu me absente[d]. ff. man. quoniam. Sed si ille veniat, & petat in iudicio, & prælatus confiteatur, nunquid præiudicat Ecclesiæ, quæ habet bonam fidem? Si enim prælatus constitutus a collegio ad defendendum confitetur tanquã syndicus in iudicio, bene per iudicabitur Ecclesiæ: quia tunc sustinet personam totius capituli: alias non credo, quòd confessio prælati præiudicet Ecclesiæ, nisi fortè confiteretur de eo, quod ipsemet fecisset. arg. 15. q. 2. postquam. D. hac materia dixi. 3. ne elect. dudum. 2. in dic, et ibi.

bona [a] fide præscriptio tam canonica, quàm ciuilis [b]: Cùm generaliter sit omni constitutioni, atque consuetudini derogandũ, quæ absque mortali peccato non potest obseruari. Vnde oportet, vt qui præscribit, in nulla temporis [c] parte rei habeat conscientiam alienæ.

TITVLVS XXVII.

De sententia, & re iudicata.

¶ Gregorius †.

¶ *Sententia lata contra leges, vel canones non tenet, nec ab ea opus est appellare. Panormit.*

CAP. I.

Sententia † [d] contra leges [e], canonesve profata, licèt non sit appellatione suspensa, nõ potest tamen subsistere ipso iure.

¶ Idem.

¶ *Lites debent celeriter terminari.*

CAP. II.

Vrgantium controuersias celeri [f] sententia terminare & æquitati conuenit, & rigori.

DE SENTENTIA ET RE IVDICATA.

¶ Hæc rub. duobus modis secundùm Io. And. post Gof. continuatur ad præcedentia. Primo sic: Viso quomodo res acquiruntur per præscriptionem, videndũ est, quomodo aliter acquiruntur ciuiliter, scilicet per sententias iudicum. Vel secũdò sic: Expedito tractatu præcessiõis iudiciorum, ad sententias, quæ finem imponunt litibus, veniamus. Quia verò secundùm Io. And. lata sententia, si nõ appellatur ab ipsa sumit nomẽ res iudicata, ideo & de re iudicata sumitur: dicit tamẽ quod largè pòt dici res iudicata, licet possit appellari. A. De hac materia habetur 35. q. 11. & 5. q. 4. & 3. q. 9. per totum. & 11. q. 3. §. de his inquam. Vsque ad §. hoc & si. Vt dictum est. & 30. q. vlt. §. his ita. Vsque ibi fi.

Sententia.] Non valet sententia, quæ contra ius est lata expresso errore in sententia. Ita summat D. Anto. quia Io. And. non summat propter veritatem. hoc summarium est in se verum, sed non congruit litteræ, in qua nulla fit mentio de expressione erroris in sententia. Abbas.

Casvs. Dicitur in capitulo isto, quod sentẽtia lata cõtra leges, vel canones, nulla est ipso iure, licèt nõ sit suspẽsa per appellationẽ. Not. quod lata contra ius lata nulla est, licèt non appelletur ab ea.

d ¶ Sententia.] Decr. ista loquitur de materia illa. 16. qu. 1. frater noster. & ex illa littera potest colligi casus huius decr.
¶ Glo. seq. ponit duo exempla, & dictum, cui signat contrarium, & soluit.

e ¶ Contra leges.] Quæ dicunt, quod sententia nõ in suo iudice lata, nõ tenet. C. si à non compe. iu. l. 1. & 2. & Vlt. & 2. q. 1. in primis. Ver. de persona. 11. q. 1. c. pen. & 3. de iudi. at si clerici. & 16. q. 1. frater noster. vt hic patet. Item sententia lata cõtra leges, ius constitutionis, ita quòd hoc in sentẽtia exprimatur, nulla est ipso iure[e], citra appellationem rescinditur vt hic patet. & 3. eo. cũ inter Ver. in fi. & 3. eo. inter cæteras. & 2. q. 6. c. ex quo. §. diffinitiua. vers. i. & si sententia contra ius scriptum. & ff. de ap. expressum. Item si calculi error in sententia sit expressus, sententia non tenet. ff. quæ sen. sine appel. resc. l. 1. & 3. de sen. exc. per tuas nec officitur aliqua ei appellatione. ff. rem rat. ha. l. 3. §. falsum. & ff. de iudi. licet[f] sed non est ita. ibi. n. sententia lata est in persona falsi procuratoris, vnde ab initio tenet sententia quandiu cõst. de falso procuratore: & si dominus recurrat ad cõmune auxilium appellationis, intelligitur approbare factum falsi procuratoris. & idò per appellationem efficitur aliqua, quæ per exceptionem poterat irritari. secus vbi ab initio nulla est, vbi est defectus in iurisdictione, ibi per appellationem non firmatur, vt hic, & in cõe. 1. ibi positis. Sed in §. falsum. & in l. licet verum, non fuit defectus in iurisdictione.

Vrgantium.] Casvs. Dicitur in capitulo isto, quod controuersiæ litigantium celeri debent sententia terminari. No. a, quod lites prorogari non debent.[g]
¶ Glossa seq. alleg. 4. concor. signat vnum contra & soluit, & determinat.

f ¶ Celeri.] Simile 2. q. 1. sicut. & C. de iudi. properandum in pr. & 3. de dolo & contu. l. fine, & c. Venerabilis. Ar. cõtra. 11. q. 1. in apuat. Illud intelligit, quod sñia lata est admodũ: & ibi distinct exceptio ex causa

---

a Cõcor. tex. in l. 1. cũ ibi not. Cod. de præscr. lõg. temp.

b De materia huius glossæ de per Dominicum Scot. li. 4. de iust. & iure q. 5. art. 4.

c Quæ sunt ab hoc loco vsque in fi. gloss. desiderantur in aliquot antiquis, sed ea habet codex Barbatiæ, & alij, & Bernardo esse credunt, vna cum pauculis verbis, quæ consultò detrunca.

† lib. 2. Epist. 6. c. 45. regist. B. Gregorij.

† Cap. 1. eo. tit. in 1. cõp. Et de materia v. latè per Bar. Aug. & doctores in l. cum prolatis. ff. de re iudi.

† Scilicet Greg. ip. Episcopo Rauennati. lib. 2. c. 28. eiusdem regist. Et c. 3. eo. tit. in 1. compila. Et vide notata in c. a fin. de electio. lib. 6.

d Facit, quod habetur. & 14. q. 2. si vigo. cauent tamen prælatus, ne aliquo casu contra consciẽtiã faciat, vel fieri procuret, secundum Ioan. And.

e Concor. l. si curator. C. de in integ. restit. & l. ciarum. C. de au. præstan.

f Et hoc voluit olim Tã. per hoc iura postea mutanit. Ioan. And.

g Et C. de pœ. vindicta sed ubi nõ tardatur sententia. sed executio. Ioan. And.

ex causa, vt ibi dicitur. nec tamē cū nimia festinatione ferēda est sus, anteq̄ iudex possit esse instructus. j. de en. inte. testis cū ex lit teris. quia ipsū oportet cunct. examinare. 30. q. 5l. c. Sole. aliter enim ad veritatē peruen re non posset. 23 q. vlt. accedit. sed moratoria cūctatione causā examinabit. ff. de adm. & peric. tut. tutor. q. §. 1

¶ Idem.†

¶ Sacerdos sine iusta causa non est deponendus.

CAP. III.

NOn potest quenquam à Sacerdotali gradu, (nisi iustis ex causis) concors Sacerdotum [a] sententia submouere.

¶ Leo Papa.†

¶ Iustè quis petit sententiam à Papa confirmari, si iustè, & rationabiliter fuit lata.

CAP. IV.

EA, quæ iuxta Ecclesiasticum morem [b] iustè, & rationabiliter fuerint diffinita, nostra quoque sententia roborentur. [c]

¶ Alexand. iij. Eboracen. Archiepiscopo.

¶ Iudex deputatus super executione sententiæ, admittit exceptionem fraudis, seu nullitatis sententiæ, nō ad effectum vt super eo pronūciet, sed vt negotium ad superiorem, qui iudicauit, trāsmittat, si illam probabilem repererit. Hoc dicit notabiliter.

CAP. V.

DE † cætero noueris, quòd si sententiam à nobis latam præcipimus per aliquem execu-

tioni mandari, & fraus [d] interuenerit, non est facultas executori de toto negotio cognoscēdi; sed deferri quæstiones, quæ inciderint, ad sedem Apostolicam oportebit.

¶ Idem Norwicen. Episcopo.

¶ Non sufficit reo dānato ad traditionem possessionis, tradere pignus pro ipsa possessione.

CAP. VI.

CVm † aliquibus est adiudicata possessio, non sufficit eis dari pignora [c], nisi corporali possessione lætentur.

¶ Idem eidem, & V. Archidiacono.

¶ Sententia lata contra matrimonium nunquam transit in rem iudicatam: vnde quandocunque reuocatur, cùm constat de errore.

CAP. VII.

LAtor † præsentium sua nobis insinuatione [f] monstrauit, quòd cùm quandam mulierem legitimè desponsasset, & carnalis esset copula subsecuta, inter eos scandalum est subortum, cuius occasione debitum ei subtraxit: consanguinei verò mulieris, hoc molestum habentes, quæstionem mouerunt

NOn potest.] Dicitur hic, quòd sententia Episcoporum nō potest clericum deponere, nisi concors, & iusta fuerit. Nō q̄ iudices in sententiis ferendis concordes esse debent.

¶ Glo. seq. quærit, arg. & soluit.

a ¶ Sacerdotū.] i. Episcoporū in causa diaconi, trium in causa presbyteri sex ad minus. 11. q. 7. si autem. & c. felix. sed nūquid debent omnes concordare ad hoc, vt teneat sententia? Videtur quod sic ex eo, quod dicit, concors. j. de trāsl. inter corporalia. sed sufficit, quòd maior pars concordet in vnam sententiam, & illus dicetur concors: quia quod maior facit pars, valet. ff. ad mun. quod maior. 63. distin. cap. 1. 2. & 3. Sed in causa Episcopi non tenet sententia, nisi omnes concordauerint iudices, quibus causa per Papam committitur. 6. q. 4. si quis Episcopus criminaliter. & ca. 1. & est specialeq; in causa Episcopi. aliud speciale, vbi non tenet sententia plurium. no. j. de rescript. pastoralis in princ.

EA quæ.] Fuit [b] forsan, vt dicit I. An. exordium alicuius Papalis confirmationis, quia non est verisimile, q̄ fuit spiritualis dispositio in his verbis duntaxat concepta, cum non imponit necessitatem, sed potiùs innuit cuique esse hoc petendi facultatem concessam: in hoc tamen non est vis. Abbas.

CASVS. Dicitur in c. isto, quòd ea quę secundùm canones iustè, & rationabiliter sunt diffinita, per confirmationem Papæ debent approbari. Nota, quòd sententiæ iustè latæ per Papam debent confirmari: quod verum est, si postulatum fuerit eas confirmari.

b ¶ Morem.] Id est, secundùm canones.

c ¶ Roborentur.] Si postulatū fuit ea roborari. vt 35. qu. 9. omnimodo. & ..q. 1. sicut. & de pact. quotiens. j. de transac. c. 1 & hæc quidem confirmatio, si facta fuerit ex certa scientia, & cum causæ cognitione, nō poterit postea inferior iudex de illa iudicare. j. de confir. vtili, vel inu. c. 1 & 2. vbi de hoc.

DE cætero.] Merus executor sententiæ, contra quem excipitur, de fraude non cognoscit, sed remittit. ita communiter summant doctores, sed iudicio Panormitani minùs benè, quia iste textus non loquitur de mero executore: quia merus executor nullam exceptionem executionem impedientem admittit: vt in l. si vt proponis. & in l. executorem. C. de execu. rei iudi. Sed text. iste admittit, vt is, cui executio committitur, admittat exceptionem ad effectum, vt remittat negotium ad superiorem, non vt super principali pronunciet. Et non diuiditur. Abbas.

CASVS. Ecce Papa præsentibus partibus tulit sententiam diffinitiuam, mandat Papa alicui, quatenus sententiam illam debeat executioni mandare, executor litteris executionis receptis citat partes, reus, contra quem debet executio fieri, dicit, quòd sententia non est executioni mandanda, quia per fraudem, & dolum lata est: dubitat executor, quid facere debeat, vtrum debeat cognoscere de fraude allegata? Respondet Papa, quòd executor de fraude illa, vel dolo cognoscere non debet, sed hoc referat ad sedem Apostolicam. No. quòd merus executor vltra executionem nullam habet cognitionem: & ideo referre debet superiori quæstionem fraudis, quæ opponitur contra sententiam.

¶ Glo. sequens litteram exponit, & exemplificat, signat contrarium, soluit & remittit.

d ¶ Fraus.] Scilicet circa negotium principale, quia obtinet sententiam per fraudem, putà per falsos testes, vel per falsa instrumenta. si hæc obiiciantur coram executore, vt executio differatur, non est ei facultas de hoc cognoscendi, vt hic dicit, quia sic assumeret partes iudicis, quod esse non debet. C. de execu. rei iudi. si vt proponis. nec sententiam debet mandare executioni, sed hęc referri debet superiori. vt hic dicitur, & j. de cri. fal. super eod. Arg. contra hoc habet, quòd iste executor posset de huiusmodi cognoscere 25. q. 1. & si non cognito. Sol. hoc de mero executore intelligitur, qui nullam habet cognitionem annexam nisi solam executionem. sic intelligitur j. de fal. super eo. Lex prædicta intelligitur de illo executore, qui habet cōgnitionem. De hac materia plenè tractatur. S. de off. dele. a. pastoralis. § quia verò.

CVm aliquibus.] Hoc c. potest intelligi duobus modis. Primò quòd loquatur in pignore prætorio, putà quòd prætor, vel iudex propter contumaciam rei ponit verborum actorū in possessionem rei petitæ in actione reali, vel aliorum bonorū ipsius rei in actione personali. Et intellectus literæ est, quod ad causandum pignus prætorium, ad hoc vt missus possideat, non sufficit iussus iudicis, sed requiritur, vt actualiter mittantur in possessionem. Et secundùm hunc intellectum, h. d. in summa. Non sufficit ad prætorium pignus, & verbaliter detur, nisi actualiter fiat missio. Secundò potest intelligi, cùm possessio aliqua, vel proprietas alicuius rei, seu res aliqua adiudicatur actori iure dominij, & reus pro executione vult dare aliquod pignus, & non ipsam rem saltem in præsenti: hoc casu non sufficit. & secundùm hunc intellectum hoc intendit. Non impediret reus sententiam adiudicationis possessionis: si sit paratus dare pignora. Et non diuiditur. Abbas Siculus.

CASVS. Dicitur hic quòd cum alicui adiudicata est possessio, non sufficit, quòd aduersarius det pignus, sed mittendus est in possessionē & gaudere debet plena, & pacifica possessione. Not. quòd cùm alicui adiudicatur possessio, non pignora, sed possessionem debet habere.

e ¶ Pignora.] Sic. ff. de const. pecu. promissor. §. constitutio & ff. de pig. act. non est. vbi dicitur, pignus [c] non aliter constituitur, nisi ventum fuerit in possessionem. simile. ff. de acqui. pos. possideri. in princ. & hoc ideo, ne lites ex litibus oriantur. ff. de re iudi. l. a. in §. aut prætor.

LAtor.] Diuiditur, quia in prima ponitur facti narratio: in secunda iudice ditio ibi, Volentes igitur. Abbas.

CASVS. Quidam P. nomine quandam duxit in vxorem carnali copula subsecuta: Tandem scandalum inter eos est exortum: cōsanguinei mulieris mouerunt quæstionem contra virum, quòd illa eius non poterat esse vxor: & sic studio vtriusque interueniente fuerunt separati minùs iustè. Vir prædictus ad conscientiam rediens, accessit ad D. Papam, exponens sibi prædicta: vnde mandat iudicibus, quatenus si constiterit eos non fuisse legitime separatos, & ecclesiam deceptam fuisse, ipsos faciant insimul permanere. Nota, quòd hic auditur turpitudinem suam allegans, sed hoc est propter periculum animæ. Item sententia contra matrimonium lata non transit in rem iudicatam.

Glo. seq. recitatur per obiectionem, & solutionem.

f ¶ Insinuatione.] Modò collige ex hoc loco, q̄ in causis in quibus vertitur periculū animę, potest quis venire cōtra factū suū, vt reuocetur sentētia, quā ferri procurauit [d], & si cōstiterit Ecclesiam fuisse deceptā, reuocabitur sententia j. eo. cōsanguinei. & j. de rest. sicut. & 35. q. 9. c. loci. §. his ita in fi. aliàs turpitudinē suam allegans nō auditur. ff. de dona. inter dilectos. & j. de cōces. preb. cum sup.

Marginal notes: Vide Gregorium lib. 2. c. 4. Epist. & regi. in 8. c. 4. eo. tit. in 1. compil. — † Leo primus, Epist. 81. cum iam noster est: cum in ordinationibus, & c. 6. e. tit. in 1. comp. — a Vide cōcil. Triden. sess. 13. de reformatione c. 4. & late per Albert. in c. quoniam. de hę. in 6. lib. 6. — † Post vicol. Lateran. sub Alex. 3. p. 49. c. 12 & c. 7. eo. tit. in 1. cōpil. & v. Romanum cōcil. — b Cōsule totam Epistolam à me citatam, vt intelligas, quod fuerit. — † Cap. 8. eo. tit. in 1. cōp. Et post concil. Laterā. sub Ale. 19. p 39 c. 2. Et vide Spe. tit. de pig. — † Cap. 9. e. ti. in 1. cōp. Et post concil. Laterā. sub Ale 19. p. 6. c. 11. Et quo iure retrahentur sententia, quæ nō trāseunt in rē iudicatam tradit Antonius Butr. in ca. ad audientiam 2. suprà de rescript. Idem Ant. & Inno. in c. tenor j. eo. ti. — c Prætoriū, secus in cōuentionali. vt eo. tit. l. 1. vbi etiam notatur differentia inter pignus prætorium, & conuentionale. & hic per Ioan. And. adde Pau. de Cas. & Alex. Imol. in l. 1. ff. de pig. act. 1. — d Cōtra. tex. in l. post mortem. cū ibi not. ff. de adop.

a ¶ *[R]enitentem*]Hæc violentia transiuit postmodum in consensum: et carnalem copulam subsecutam. ĵ. *de sponsa. ad id.*
b ¶ *Ætatis.*]Et hoc contradicit ei, qd posuit de carnali copula, & sic fuit allegatio, & ex alia causa fuit patrimonium separatum.
¶ *Gloss. seq. distinguit, aut fertur sententia contra matrimoniū, aut pro matrimonio, & tunc aut subest impedimentum, aut non.*

tan quam citatus peremptoriè non venisset. ĵ. *de appel. sæpe contingit.* quia perinde est, ac si non appellasset. ĵ. *de appel. cum sit Romana.* vnde in hoc non peccauit iudex. Bern.
e ¶ *Promulgauit.*]Ecce hic ubi nunc consuetudo bis in contradictorio iudicio: ergo debuit valere. *ff. de leg. cum de consuetudine. & ĵ. de ver. sig. Abbate.*

c ¶ *Permanere.*] Non obstante sententia priùs lata: quia contra matrimonium non currit præscriptio. 35. q. 5. *quod Deo.* etiamsi ab illa sententia non fuit appellatum: quia sententia lata contra matrimonium non transit in rem iudicatam, quin reuocetur sententia, quandocunque error sententiæ detectus fuerit, vt hic patet. & ĵ. *de frigi. & malefi. fraternitatem.* 33. q. 2. *grauë. & c. loci. §. his ita.* Sic nullo tractu temporis matrimonium confirmatur in gradu prohibito contractū. ĵ. *de consangui. nō debet.* Et quod dicitur cōsueuit, sententia contra matrimonium non transit in rē iudicatam, verū est, vbi bene coniuncti indebitè separantur, quia quos Deus cōiunxit, homo separare non pōt: & ideò quandocunque contrarium legitimè cōstiterit, sententia retractabitur. idem est, cum in gradu prohibito aliqui sunt coniuncti, vel aliquo alio perpetuo impedimento: quia nullum est ibi matrimoniū. vnde nullus cōsēsus potest matrimonium inducere inter eos. Sed vbi sententia fertur pro matrimonio, vbi nullum subest impedimentum sub ea non fuerit appellatum, trāsit in rem iudicatam: quia iudicatis acquieuisse videtur. ĵ. *e. quod ad consultationem.* vnde postea non audietur, immò compelletur alter alteri adhærere.

† *eos.*

† Cap. 10. e. tit. in 1. cōp.

proponētes, quòd mulierem inuitam, & renitentem [a], nec ætatis [b] aptæ matrimonio existentē, duxisset vxorem: & quoniam idē vitam cupiebat agere dissolutam: demum vtriusque studio interueniente, fuerunt minus rationabiliter separati. ¶Nolentes igitur matrimonia canonicè cōnonice contracta, leuitate quadam dissolui: Mandamus, quatenas si vobis constiterit eos per iudicium Ecclesiæ non fuisse legitimè separatos, Ecclesiámque deceptam, ipsos † faciatis sicut virum, & vxorem insimul permanere [c].

¶Itē T. & clericis S. Anastasiæ Veron.
¶ *Retractatur sententia prætextu iniqua consuetudinis lata contra Ecclesiam.*

CAP. VIII.

CVm † causa, quæ vertitur inter vos, & G. & A. Laicos super domo quadam eis ab Archipresbytero vestro vendita, ad examen I. Apostolicæ sedis Legati delata fuisset, post appellationem ad nos interpositam, & receptas inducias, quoniam infra terminum tibi fili T. ad eam prosequendam præfixum, iter non arripueras [d], contra te sententiam proferens, memoratis G. & A. prætexatam domum secundùm Veronen. ciuitatis consuetudinem adiudicare curauit. Deinde cùm causa fuisset ad nos per appellationem delata, Brixien. Episcopus delegatus à nobis, sententiam contra vos (spreta forma canonum) secundum eandem cōsuetudinem, sicut præfatus Legatus fecerat, promulgauit [e]. ¶Nos autem cōsiderantes, quòd licet vsus, vel consuetudinis [f] non minima sit auctoritas, nunquam tamen veritati aut legi præiudicat [g], præscriptam sententiam reuocauimus: & vos ab impetitione absoluentes illorum †, vobis & Ecclesię vestræ domum adiudicauimus.

¶Idem Eboracen. Archiepiscopo.
¶*Sententia iniqua retractatur per superiorem, licet causa fuerit appellatione remota commissa. Si autem continet manifestam iniquitatem est nulla. Hoc dicit intelligendo, quòd ponat duos casus.*

CAP. IX.

INter † cæteras, *& infra.* ¶Item cùm aliqua causa appellatione remota committitur, & sententia fertur iniqua, eam euacuari [h] oportet: nec ei debet stari, si iniquitatem contineat manifestam [i].

¶Clemens tertius.
¶*Sententia lata contra absentem non contumacem in causa matrimoniali non valet. h. d. intelligendo, quòd hac mulier non fuit contumax. Panor.*

CAP. X.

TEnor † litterarum tuarum ostendit, quòd cùm inter R. & M. mulierē, quæstio matri-

S. lu. hęc consuetudo fuit contraria iuri, & mala in præiudicium Ecclesię, & ideo non fuit seruanda: vnde ad vltimum cassatur sententia: alias si bona fuisset consuetudo, seruaretur. ĵ. *de eo. qui mit. in pos. cùm venissent.* Forte talis erat consuetudo illa, quod si quis emit à prælato Ecclesię solo, tenet venditio, licèt non probet pretium in vtilitatem Ecclesiæ versum esse contra illud 10. q. 2. *hoc ius porrectum. 12. sine exceptione.*
f ¶*Consuetudinis.*]Sic 11. *dist. consuetudinis. & ĵ. de consue. c. vlt.* vbi exponitur hęc auctoritas.
g ¶*Præiudicat.*]Verum est, quod consuetudo non præiudicat legi, nisi sit rationabilis, & legitimè sit præscripta: nam tunc bene præiudicat legi. ĵ. *de consue. cap. vlt.* vbi plenè de hac materia dicitur: sed hęc consuetudo non fuit rationabilis, nec præscripta. Bern.
INter cæteras.]Potest intelligi vario modo, & per consequens vario modo summari. dñs An. summat sic: Sententia continens in se manifestam iniquitatem retractatur non obstante, quod causa fuerit appellatione remota commissa. Hęc summatio est vera in se secundùm vnū modū intelligendi. Sed secundùm vnū alium intellectum notabiliorem summatur sic: Nulla est sententia continens manifestam iniquitatem. Abb. Sic.

a *Secūdùm Tan. qui se dixit talem consuetudinem esse in multis ciuitatibus Lombar.* manifestā per statuta ciuitatum, & facit, quod not. de for. cōp. t. 2. li. 6. *quod hoc not. Egid.*

† *eorum.*

† *Iapedicti.*

† Cap. 7. ti. de appel. in 1. cōpil. *Et vide l. ciues* C. de appel latio. *quæ vi detur contrariari ad glossam, & doctores ibidem.*

† Cap. 5. eo. tit. in 2. cōp.

CVm causa]Prima pars ponit factum. Secunda diffinit ibi, *Nos autem.* Abbas Siculus.
CASVS. Archipresbyter cuiusdam plebis vendidit quandam domum sine consensu capituli G. & A. laicis, qui occasione huiusmodi venditionis coram Legato Apostolicæ sedis petierunt domum illam sibi adiudicari: Quidam Canonicus illius plebis T. nomine apparuit pro capitulo ad defensionem domus. dum causa illa tractaretur, ille T. appellauit ad sedem Apostolicam: Legatus statuit terminum appellanti ad iter accipiendum [ad] Apostolicam sedem: sed quia ille infra terminum sibi præfixum iter nōn arripuit, prædictus legatus tulit sententiam contra dictum T. adiudicans domum illam laicis prædictis, secundum cōsuetudinem Veron. ciuitatis, a qua sententia fuit appellatum: & appellationis causa commissa fuit Episcopo Brixien. qui legati errorem secutus, contra formam canonum legati sententiā confirmauit, & iterum fuit appellatum: Papa diligenter examinato negotio, licèt vsus vel consuetudinis non minima sit auctoritas, nunquam tamen legi, aut veritati præiudicat: & ideò Papa prædictam sententiam cassauit, plebem prædictam absoluens ab impetitione illorum laicorum, & domum illam eidem Ecclesiæ adiudicans. Not. quòd si quis infra terminum sibi statutum appellationem nō prosequitur: iudex post terminum in causa procedere debet. Item sententia lata contra canonum formam non valet. Item consuetudo, licèt magnæ sit auctoritatis, non tamen legibus, aut canonibus præiudicat.
d ¶ *Arripueras.*] Ex quo aliquis non prosequitur appellationem infra terminum sibi præfixum, ex tunc iudex procedere potest,

CASVS. Aliqua causa commissa est appellatione remota: iudex tulit sententiam iniquam contra ius scriptum, vel exprimendo errorem in sententia: talis sententia non tenet, cum iniquitatem contineat manifestam. Nota sententiam contra ius scriptum latam, nullam esse.
h ¶ *Euacuari.*]Cùm sententia tenuerit, & appellatum fuerit ab ea, vel euacuetur de facto, tum est nulla. sim. ĵ. *de reb. Eccl. non alie. si quis presbyterorum.*
i ¶ *Manifestam.*]Puta quia lata est contra ius scriptum, scilicet contra leges, vel canones. ĵ. eo. c. 1. ita quod in ipsa sententia continebatur error 2. q. 6. *c. ei qui. §. diffinitiua. vers. Item si sententia contra ius scriptum. & ĵ. de confir. examinata. & ĵ. de sen. excō. per tuas.* & hic in fi. & ita ipso iure nulla est talis sententia vt ĵ. *eo. c. 1.* vbi de hoc. Aliud est, cùm lata est contra ius litigatoris: quia tunc transit in rem iudicatam, nisi fuerit appellatum. ĵ. *eod. cùm inter vos.* Et si per iniuriam iudicis damnatus fuit, poterit agere contra iudicem, qui fecit litem suam ad interesse. *ff. de eo. dis. filium famil. & ff de eui[c]t. si per imprudentiam* b. & ĵ. *de empt. & vend. c. vlt. & infamis efficitur. C. de pœna iudicis, qui male iudi. l. 1.* [c] Bern.
TEnor.] Istud c. potest intelligi, quòd sententia hic lata contra mulierem tenuit: quia, contumaciter absuit, & tunc idem in effectu dicit, quod *c. Later. ĵ. eo.* ideo summa vt ibi. *communis diffi.* Secunda ibi. *Ideoque.* Abbas Siculus.
CASVS. Inter R. & M. mulierem quæstio matrimonij vertebatur, quæ commissa fuit Episcopo Theatino: Iudex absente muliere dictum R. ab impetitione ipsius absoluit: mulier hoc audito

b *Vide in ea. statim alleg. in gl. pe. & vl.*

c *Additur. pœna. ĵ. eo. cum æterni lib. 6. Ioan. And.*

dito causam impetrauit committi iudici præsenti, vt de causa illa cognosceret, & fine canonico terminaret: Iudex vocauit dictum R. ille infirmitate prætenta non venit. sed nocte sequenti cum alia contraxit, porpter quod iudex ipsum excommunicauit, ille postmodum comparuit, & fuit absolutus, ostendens sententiam

monij vertereretur: & Theatino Episcopo commissa fuisset: idem eundem R. muliere absente, ab impetitione ipsius absoluit. Ceterum eadem mulier à nobis ad te literas impetrauit, vt de causa cognosceres, & eam fine debito terminares: *& infra.* ¶ Dictus vero R. a te vocatus ad causam infirmitate [a] prætenta † non affuit: sed quia nocte sequente aliam sibi copulare præsumpsit, in eum excommunicationis sententiam promulgasti [b]: à qua postmodum absolutus ad te veniens, ostendit literas Episcopi memorati, quibus eum ab inquietatione ipsius absolutum fuisse patebat. Quia igitur mulier suos testes offert ad probandum quòd idem R. eam desponsationis annulo † publicè subarrhasset [c]: tu quid super his agere debeas, postulas edoceri. ¶ Ideóque inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd (non obstante illicita absolutione [d], quam Episcopus fecit) in causa procedas: eidem R. sub pœna excommunicationis arctiùs interdicens, ne ad eam, quam superinduxit, accedat [e], priusquam fuerit causa decisa.

¶ Idem.

¶ *Sententia diuortij in causa matrimoniali rite lata ad solam coniugis confessionem asserentis contrarium, non reuocatur, sed interim ei statur donec legitimè de contrario doceatur. Ita summatur, vt aliquid de nouo afferat. Panormitanus.*

prædicti Episcopi qualiter à muliere prædicta fuerat absolutus: nihilominus mulier offerebat testes, per quos probare volebat, quòd dictus R. eam desponsauerat: Iudex dubitauit, quid facere debebat. Cōsultus Papa respōdet, quòd non obstante illicita absolutione, quā fecit Episcopus, in causa procedat, præcipiens dicto R. sub pœna excommunicationis ne ad eā, quā superduxerit accedat, donec causa ista fuerit terminata. No. quòd sententia lata contra absentē, non contumacem, non tenet, & citra appellationem rescinditur. Itē sententia, quæ nulla est, obstat agenti. Item arg. quod aliquis priuatur iure suo sine culpa sua.

a ¶ *Infirmitate.*] Quod si verum fuisset, iusta erat excusatio. *s. de procura. querelam. & 5. q. 3. si agrotans* immò nec tunc res iudicata censetur. *ff. de re iudi. quæsitum 1. & 2. responso.* nec mandans veit sententia executioni infirmitate prætenta. *ff. de iudi. si prætor. in fine.* [a] sed hoc falsò allegabat vt bene declarant sequentia.

b ¶ *Promulgasti.*] Et meritò tanquam cōtra contumacem, cùm ex facto sequēti appareat, quod malitiosè prætendebat infirmitatem, & ita sequens præsumptio elidit primam. sic *ff. de in integ. rest. Minor.*

¶ *Glo. seq. dupliciter exponit subarrhationem.*

c ¶ *Subarrhasset.*] i. si idem consensu de præsenti dedisset: alias si loquatur de consensu de futuro, non mandaret Papa virum separari ab illa, cum qua postea contraxit per verba de præs. nec quia sic soluta erant priora sponsalia. *infra de spon. c. penul. & vlt. & infrà. de ma. contra. contra interdi. eccl. c. 1. & 2.* & est vulgare loci illius. sic *27. q. 2. si quis vxorem.* Vel potest dici, quòd subarrhatio fit per immissionem annuli interueniente consensu tacitè, vel expressè: vt hic dicit. Et dic tacitè, vt in muto: expressè, vt in loquente: & stabitur huic subarrhationi, quamuis nihil dicat, quandiu contrarium non probabitur: quia præsumitur pro matrimonio. *arg. 27. dist. quod interrogasti. 30. q. 5. nostrates. & c. fœmina* nihil enim interest, an facto, vel verbo quis declaret voluntatem suam. *43. dist. c. 1. & 41. dist. c. 2. & de pœni. dist. 1. actiones. & s. de pœn. & remiss. omnis vtriusque. § vlt. & ff. de legi. quibus.* [b] nisi probet se animo non contrahendi id fecisse. *arg. 22. q. 2. quod ait. & ff. de act. & obligat. obligationum substantia.*

d ¶ *Absolutione.*] Facta contra mulierem absentem, vt superiùs patet: & ita sententia lata contra absentem nō contumacem nulla est in quocunque negotio: quia ea non obstante citra aliquam appellationem cognoscitur de causa: & hoc probatur *3. q. 9. caueant: omnia. absente. venera. absens.* & si citatus esset aliquis ad sententiam, & iusta de causa impeditus venire non posset, reuocatur sententia. *s. eod. cum Bertholdus.* aliàs si fuisset contumax, non reuocatur. *24. q. 3 de illicita. 3. q. 9. absens. § nisi. & in Auth. vt omnes obe. iudi. § si vero neque. coll. 5.*

¶ *Glos. seq. obijcit & soluit.*

e ¶ *Accedat.*] Sed qualiter mulier illa secūda priuatur iure suo ante finē causæ, cōtra illud *s. vt lite pendente. laudabilem. & 8. q. 4.*

† *Prætensa.* † *retentus* † *detentus*

† *Et bene præsumitur contractum matrimonium, de quo vide per Felinum in c. illud suprà de præsum. Vbi latè tractat, ex quibus matrimonium probare possit. adde Lupū allega. c. 58.*

a *Quod si dubitatur de infirmitate, an excusset, mittatur medicus ad ægrotum. C. de re milil. semel. lit. secundum Goff. & Hosti. Ioan. And.*

b *Ibi nihil interest, an suffragio populi voluntatem suā declaret an rebus ipsis, & actu.*

omne? Sol. cùm aliquis cum aliqua contraxit in facie Ecclesiæ approbante Ecclesia, si postea matrimonium accusetur, locum habet illa decre. laudabilem. & similia alia iura, sed cum aliquis cōtrahit lite pēdēte cū aliqua, vel cōtra prohibitionem Ecclesiæ, tūc locū habet, quod hic dicitur. & *s. de mat. contracto contra inter. eccl. c. 1. & vlt.* quia cū res facta est litigiosa, nō debet in aliam trāsferri pers. nam. *11. q. 1. qui res. C. de litig. l. vlt.*

ADDITIO. Sed quomodo dici potest litigiosa, quæ finita erat per sententiam, à qua non fuerat appellatum, vt in prin. dicit Host. quòd hoc induxit citatio viri facta antequam secundum desponsaret, & ideo dicitur lis pendere, & quasi litigiosa esse. *de appel. suggestū. de offi. deleg. licet* non ob. sententia, quæ hoc casu non transit in rem iudicatam, vt sæpius dictū est. facit cle. *vt lit. penden. cum lite.*

CAP. XI.

CONsanguinei † E. latricis præsentium, sicut tuis literis intimasti, compaternitatem inter ipsam, & virum suum legitimè [f] probauerunt, ita quod inter eos sententiam diuortij protulisti: prædicta verò E. cùm sit tibi postmodū confessa, quòd eius commater in veritate ante sententiam non fuisset, [sed †] post separationem compaternitatem cum eo contraxit, & tandem ad secundas nuptias conuolauit: *& infrà.* ¶ Fraternitati tuæ respondemus, quòd propter solam confessionem mulieris, non est recedendum à sententia per iudicium Ecclesiæ rationabiliter [g] promulgata, nisi legitimè in contrarium probaretur [h].

¶ Innocentius iij Archidiacono, & Sacristæ Magaloneñ.

¶ *Si Papa contra pronunciationem suam confert beneficium, hoc taceto: surreptitia dicitur collatio, & non tenet.*

CAP. XII.

CVm † olim Magaloñ. Episcopus, F. de Castro nouo ad vacantem Archidiaconatum eiusdem Ecclesiæ nominasset, Præposito, vt nullus ibi (nisi

COnsanguinei.] Idē dicit, quod decre. latos. *s. eo. tit. Communis deuisio.* Secūda ibi, *Fraternitati* Abb.

CASVS. Quædam mulier cōtraxit matrimonium cum quodam viro: Tandem consanguinei eiusdem mulieris accusauerunt matrimonium, dicentes, quòd ipsa non poterat esse eius vxor, cum esset commater ipsius, quo probato sententia diuortij lata fuit: post sententiam latam mulier confessa est Episcopo loci, quòd in veritate ante sententiam eius commater non fuerit, sed post separationem, compaternitatem cum eo contraxit, & postmodum cum alio contraxit: quæsitum fuit à Papa quid iuris esset. Et ipse rñdet, quod per solam mulieris confessionem non est à sententia recedendū per iudicium Ecclesiæ promulgata, nisi legitimè in contrarium probaretur. No. quòd per confessionem alterutrius coniugū à iudicio Ecclesiæ non receditur. Item quandocunque constiterit Ecclesiam deceptam fuisse in causa matrimonij, sententia contra matrimonium lata reuocabitur.

f ¶ *Legitimè.*] Quoad ordinem iuris, non quoad veritatem.

g ¶ *Rationabiliter.*] Et illud referas quoad ordinem tantùm.

h ¶ *Probaretur.*] Per legitimos & idoneos testes, & non per illos, qui primum falsum tulerunt testimonium, cùm periuri sint. *ff. de testib. sicut. sic supra ca. latores.* vbi de hac materia. nam ad cōfessionem mulieris, & etiam viri non reuocatur sententia per Ecclesiam lata secundùm ordinem iuris, sicut nec ad eorum confessionem matrimonium separatur. *s. de eo qui cog. consang. vxor. suæ. super eo.* [c] Bert.

CVm olim.] Prima pars narrat factum: secunda diffinit ibi, *Nos igitur.* Abbas.

CASVS. Vacante Archidiaconatu Magaloñ. Episcopus Magaloñ. nominauit P. de castro nouo ad ipsum Archidiaconatum: præpositus eiusdem Ecclesiæ inhibuit, ne aliquis institueretur ibidem, nisi priùs duplici voce sibi concessa, & ne contra fieret, appellauit: sed Episcopus dictum P. per annulum de Archidiaconatu inuestiuit, & Præpositus alium nominauit: propter quod procuratores vtriusque partis ad sedem Apostolicam accesserunt: cælestinus intellecto negotio cassauit, quicquid factum fuit ab vtraque parte: pronuncians quòd scriberet aliquibus, vt tā Episcopum, quàm Præpositum, & alios monerent ad ordinandum archidiaconatum concorditer: quod si non facerent, ipsi executores archidiaconū ordinarent: post hoc idē Cælestinus contra pronunciationem suam archidiaconatum ipsum contulit G. qui nondū promotus erat ad diaconatus officium, circumuentus vt

† Cap. 6. eo. tit. in 2. compil. *Et prælatum videto hic Cinadenem Papa.*

† *Dictio, sed, deest in pluribus antiquis exēplaribus.*

† Cap. 2. eo. tit. in 3. compil. *Et de materia huius c. vide Romanū & Aretinū in* l. plurium. ff. de acquirend. hæredi. *Ancharanum* cōsil. 423. *incip. viso dicto puncto. & Lambertinum* trac. de iure patron. lib. 1. p. 1. q. 3. arg. 8.

c *Facit ad hoc text. in* l. filiam. *cū not.* ff. de his, qui sui, vel ali. iur.

dicebatur, procuratore Episcopi ignorante in curia existenti. Tādē negotiū illud delatū fuit ad Innocentiū: ipse verò volens prædecessorū suorū vestigiis inhærere, dicētiū sentētiā Romanæ sedis cùm aliquid subreptū est, posse in melius cōmutari: quod de prædicto G. factum fuit, in irritum reuocauit: & ei, licèt absens existeret silentium imponendo, cùm de subreptione liquidò constitisset, non obstante donatione, quam à dicto Episcopo in elusionem sedis Apostolicæ idem G. dr̄ recepisse, mādās capitulo Magaloñ. quatenus prędictū Archid. in concordia eorū, qui præsentes in Ecclesia fuerint, ordinare procurent. Not. quòd sentētia Romanę sedis ꝓpter subreptionē reuocatur. Itē ea, quæ ꝑ subreptionē fiūt, debent in irritū reuocari. Itē cōtra absentē proceditur in his, quæ per subreptionem comm. sit.

a ¶ *Duplici sibi voce.*] Fortè hoc dicebat se habere de consuetudine ratione dignitatis, vnā rōne præpositurę, & aliā rōne canoniæ: sed nō vr̄, quod pp pluralitatem stipēdiorum plures habeat voces, cum vox vnius potior sit, quàm alterius, rōne dignitatis: sicut in testibus. ī. *de test. in præsentia.* vel aliquis fortè cōmiserat ei vices suas, quod licèt hodie secundùm tenorē illius constitutionis *supr. de ele. quia propter.*

b ¶ *Ad diaconatum.*] Hæc allegatio non valebat, si erat subdiaconus. ī *de æta. & quali. c. præterea. & c. à multis.* Sed assumit illam non causam vt causam. ī. *de electione causam quæ.*

¶ *Gl. se. not. arg. & obijcit, ponit op. Io. quā reprobat, demū soluit.*

c ¶ *Circumuentus.*] Nota, quòd præsumitur circumuentus, qui mutat interlocutoriam suam, quam tñ cùm in pręiudiciū alterius partis iniquè interloquitur, mutare debet. ī. *de ap. cum cessante.* vbi de hoc. Item vr̄, quòd si aliquis impetrat occultè literas, cū aduersarius est præsens, quod non valeat tanquā tacita veritate impetratæ. ī. *de rescrip. cæterum arg. contra*: quia licitū est cuilibet vigilare pro cōmodo suo licèt in hoc alteri præiudicetur. *ff. de his, quæ in frau. cred. pupillus. & C. depos. l. Sic.* Sed quare tenebatur quærere aduersarium, cum eius factū cassatū fuerit? Io. dixit, quòd fortè ideo, quòd erat constitutus procurator ad reuocādum cassationē. hæc nō est ratio, sed hæc potuit esse, quia cū Papa pronunciasset, quòd scriberet aliquibus, qui monerent Episcopū, & capitulū, vt eligerēt, tā intererat Episcopi, & Canonicorū, ne aliquæ literæ in cōtrariū impetrarētur, & ideo videbatur, ꝙ procurator illorū debuit requiri. Vel illa fuit potior causa: quia ille in impetratiōe literarū tacuit de pronūciatione dñi Papæ: quā si dixisset, nō habuisset literas, quin fecissent mētionē de illa pronūciatiōe: & circūuenit Papam: Sed quòd aliquis teneatur requirere aduersariū suū, nō est verū: immò sibi imputet, quòd non contradixit in audientia, in qua debuit esse, qñ literæ transiuerunt.

d ¶ *Donationis.*] Hæc fortè potuit esse, quia fecit sibi concedi ipse G. Archidiaconatum ab Episcopo post concessionē sibi factam à Papa, vt sic obtineret Archidiaconatum potiùs per Episcopum, quàm per Papam. & ideo dicit, in elusionem domini Papæ.

¶ *Gl. se. alleg. Sēnā cōcor. signat Sēnū cōtrariū, & tripliciter soluit.*

e ¶ *Absenti.*] Sic. ī *de ele. Audiuim. arg. contra.* ī. *Vt lit. nō conte. c. 1.* vbi lite non contestata non proceditur cōtra absentē. Sol. pōt dici quòd hic fuit lis cōte. vt dicūt quidā. sed ex litera nō colligitur vel hic fuit citatus, vel expectatus. Vin. arg. ad hoc ī. *de do. & cōtu. c. ...* & si fuit citatus, & noluit venire, rectè potuit procedi contra eū lite nō cōtestata qa de electiōe prælati agebat. ī. *Vt lit. nō cōte. qm̄. § porrò.* vel quia Papę cōstitit de subreptiōe: ergo ei absenti licèt nō citato imponit silētiū pp fraudē suā, quia decepit Papā.

a *Tex. est simi. in l. si consul. ff. de adop.*

b *Secundū antiq. can. Valebat. 40. dist. c. 2. Io. And.*

e *Idem not. 35. q. 6. veniam. Ioan. And.*

priùs duplici [a] sibi voce concessa) institueretur per appellationem interpositam inhibente, Episcopus dictum P. de Archidiaconatu per annulum inuestiuit. Præpositus verò alium ad eundē Archidiaconatū nominare præsumpsit. Tandem C. prædecessor noster, quod factum fuerat ab vtraque parte cassauit: pronunciās quòd aliquibus scriberet, vt tam Episcopum, quàm personas ad ordinandum cōcorditer Archidiaconatum monerent: & eorum fortè monitis non admissis, hoc ipsi exequi non differrent; post hæc verò dictus prædecessor noster, G. qui nondum ad Diaconatus [b] erat promotus officium, præter cōscientiam Procuratoris Episcopi, apud sedem Apostolicam tunc morantis, ipsum Archidiaconatum contra pronūciationem suam contulit, sicut credimus circumuentus [c].

¶ Nos igitur inhærētes vestigiis prædecessorum nostrorum dicētium, sententiam Romanę sedis, cum aliquid fuerit subreptum, posse in melius cōmutari, quod de prædicto G. factum est, non obstante donatione, quam ab eodem Episcopo in elusionem donationis [d] Apostolicæ nuper dicitur recepisse, in irritum reuocamus, & ei licèt absenti [e], cùm de subreptione [f] liquidò constet †, super dicto Archidiaconatu perpetuum silētium imponentes, præcipiendo mandamus, quatenus sæpe dictum Archidiaconatum (plena cōnium vestrum, qui præsentes [g] fuerint in Ecclesia, interueniente cōcordia) ordinare curetis.

f ¶ *Subreptione.*] Quæ per subreptionem fuerunt impetrata, valere non debent. ī. *de electio. cum dilecti. & 35. q. 9. sententiam.*

¶ *Glo. seq. recitatur per duas obiectiones.*

g ¶ *Præsentes.*] In mō à absentes vocandi sunt, si cōmodè vocari possunt. ī. *de elect. quod sicut. & c. quia propter.* nisi cōsuetudo esset in contrarium, ꝙ absentes non vocarentur, ideo fortè dicit, qui præsentes fuerint. & quod dicit, cōnium vestrum, vel maioris partis. supple. qa quod maior pars. & sanior facit, valet, & cōmuniter reputatur. ī. *de ele. quia propter. infra de his, quæ fi. à ma. par. ca. c. 1.* [d]

† *Vide Bart. in l. quod iussit. in fine ff. de re iudicata.*

¶ Idem Abbati, & Conuentui sancti Zenonis Veroñ.

¶ *Valet sententia contra ius litigatoris lata, si ab ea infra x. dies nō fuerit appellatum. Vel sic, & aliter: Per sententiam, à qua non fuit appellatum, potest Ecclesia subijci Prælato inferiori Episcopo, seu ad aliam Ecclesiam pertinere.*

CAP. XIII.

CVm † inter vos pro Ecclesia vestra, & Archipresbyterum, & Clericos sancti Proculi, super subiectione eiusdem Ecclesiæ quæstio verteretur: ex parte vestra fuit propositum, quòd dicta Ecclesia monasterio vestro, pleno [h] iure dēt esse subiecta: videlicet in institutione, destitutione, inuestitura Archipresbyteri, & eiusdem fidelitate, ipsius, & fratrum obediētia, correctione, representatione ad ordines, tōsuratione, susceptione chrismatis, ...

CVm inter vos.] Prima pars narrat processum, & iura vtriusque partis. Secund. diffinit diffinitionis causam præmittens ibi, Quamuis. Abbas.

CASVS. Inter Abbatem, & conuentum Sācti Zenonis Veroneñ. ex vna parte, & archipresbyterum, & clericos Sancti Proculi ex altera, super subiectione ipsius Ecclesiæ quæstio vertebatur: partibus in præsentia dñi Papæ constitutis, proponebatur ex parte monasterij, quòd Ecclesia prædicta monasterio debet pleno iure subesse, in institutione videlicet, destitutione, inuestitura Archipresbyteri, & eius fidelitate, & aliis per quæ plena subiectio declaratur. Ad hęc probanda pars monasterij inducebat instrumentum publicum concessionis B. quondam Veroneñ. Episcopi: quā concessionē C. successor illius confirmauit. Induxit etiam priuilegia Romanorum Pōtificum, & Patriarcharum Aquilegieñ. quorū vnus de subiectione plenaria in priuilegio suo euidenter expressit. Allegauit insuper, quòd olim inter Abbatem Sancti Zenonis, & Archipresbyterū Sancti Proculi, & fratres ipsius, orta fuit quæstio de obedientia manuali, & fidelitate: sed illi ad hæc duo se teneri negabant, & super his testes inducti fuerūt. Tādē præfatus T. Veroneñ. episcopus sentētialiter diffiniuit, quòd Archipresbyter vel dimitteret Ecclesiam, aut faceret eidē Abbati obediētiā & fidelitatē, secūdū ꝙ quidā Cardinalis olim iudicauerat, cuius sentētiā Episcopus fuit secutus, & à sentētia Episcopi appellatū nō fuit, & sic in rē trāsiit iudicatā. Ex parte aduersa proponebatur, ꝙ prædicta donatio nō valebat, & ita ꝑ cōsequēs nec priuilegia cōfirmationis ipsius cōcessionis. Dñs Papa his, & aliis auditis, & intellectis, dicit: quāuis nō sit multū insistēdū instrumēto donationis, nec cōfirmationis, vel priuilegiis, quæ ab ipsa donatione causā, & originē habuerūt, tñ cōsiderauit, quòd quātū ad ipsos litigantes ius ex sentētia factū fuit, ex quo trāsiit in rē iudicatā, etiāsi cōtra ius litigatoris lata fuisset, cū lata non fuerit contra ius constitutionis expressè, veritate gestorum sermonibus præualente, i. sententia prædicti Episcopi lata pro Abbate, præfertur aliis, quæ inducebat Abbas pro se, quæ parum faciebant, cùm donatio illa non valuerit, quæ sententia præsumitur rite lata: diffiniuit Papa, quòd Archipresbyter sancti Proculi, qui pro tempore fuerit, præstet obedientiā, & fidelitatem Abbati sancti Zenonis. Not. quòd sententia, à qua non est appellatū, transit in rem iudicatā, & facit ius inter partes, i. declarat. Item si principale non tenet: nec alia omnia, quæ ab ipso causam, & originem acceperunt. Item licèt sententia lata sit contra ius litigatoris, à qua non est appellatum, tenet: si lata est contra ius constitutionis expressè, nulla est: nec est necesse appellare ab ipsa. Item veritas gestorum sermonibus præualet. Et pōt hic sumi illud generale: Plus valet, quod in veritate agitur, q̄ qđ simulatè cōcipitur. Itē sententia præsumitur pro sententia, donec in cōtrariū ostendatur.

h ¶ *Pleno iure.*] In spiritualibus, & temporalibus. 16. q. 2. *Visis. & ī. de priuileg. quoniam per constitutionem.*

d *Gener. l. & sum. §. fin. cum l. seq. ff. de pac.*

† *Cap. 2. extr. tit. n. 3. cōpil. Et de materia, an scilicet sententia lata contra ius litigatoris valeat, vide Felinum in ca. nouit. T. de iu. adde Bart. in l. penul. ff. de iu. & iure.*

¶ *Similibus.*

a ¶ *Similibus.*] Et ita Abbas huiusmodi iura episcopalia possidere in Ecclesiis potest, & præscribere. *supra prox. auditis. & c. cùm olim.*
b ¶ *Testimonia.*] Alias non valeret, quia Patriarcha, vel Archiepiscopus in diœcesi Suffraganei sui nihil disponere possunt, nisi quantum canones illis concedunt. *supra de exces. præla. sicut Venerabilis. & supra de offi. ordi. pastoralis.* vbi de hoc. *& c. Romana. & 9. q. 3. conquestus.*
¶ *Glo. seq. alleg. Summa concor. signat contrarium, & soluit.*
c ¶ *Sua vice.*] Potest enim quis subscribere per se, vel per alium. *arg. ff. de admi. tu. ita tamen. §. gessisse. arg. C de testa. hac consultissima. in prin.* sed illud est, cùm ipsi sciant scribere. sic etiam cum alieno annulo possunt signare testamentum. *C. eo. si vnus.*
d ¶ *Cardinalem.*] Qui delegatus fuit ad causam, sed forte fuit appellatum ab ipso.
e ¶ *A quo.*] Hic corrigitur textus decretalis. quia ista est litera registri: *A quo fuerat indicatum; quod vel Archipresbyter Ecclesiam dimitteret, aut Abbati obedientiam repromitteret: credens etiam quod testes vera deposuerint coram eo, qui de fidelitate manifestum protulerant testimonium. idem & ipse sententialiter diffinivit.*
f ¶ *Donationis.*] Quia donatio non valebat, quæ non fuit facta secundùm formam iuris. *11. q. 2. sine exceptione. supra de donatio. pastoralis.* & ideo confirmationes, vel priuilegia, quæ illam donationem confirmabant, non valebant: quia si principale non tenet, nec accessorium. *supra de fide instr. inter dilectos. & C. de leg. non dubium.*
g ¶ *Ad litigantes.*] Secus quoad alios. *C. de exceptio. pro proportione. & infra eod. cum super. & supra eodem de testibus. Venientes 2. & infra eodem c. pen.* nisi in casibus in causa filiationis. *ff. de liber. agnoscen. l. 1. §. vlt. & duabus legibus sequentibus.* Itē in causa testamentaria. *ff. de inoffi. testa. qui repudiantis. & l. posthumum. §. 1. in causa liberali. ff. de statu ho. ingenuorum.*

tis letaniis, & aliis similibus [a], per quę plena subiectio declaratur: ad quod probandum instrumentum publicum concessionis B. quondam Veronensis Episcopi, pars vestra in medium producebat: quam concessionem successor eius T. † ratam habuit, & etiā confirmauit. Super his quoque tam Romanorum Pontificum, quam Patriarcharum Aquilegien. priuilegia, & confirmationes induxit: quorum vnus de subiectione plenaria, in priuilegio suo euidēter expressit, quod sub testimonio [b] R. † quondam Veronen. Episcopi, qui eiusdem Ecclesiæ Archipresbyter extitit, factum fuerat, & completum, & in eo à Priore sācti Zenonis mādauit sua vice [c] subscribi. Adiecit etiam pars vestra, quòd † inter B. quondam Abbatem eiusdē monasterij, & sancti Proculi Archipresbyterum, & fratres ipsius procedēte tēpore de fidelitate, & obedientia manuali, controuersia fuit exorta, ad quæ duo illi se duntaxat teneri negabant, & super his testes producti fuerunt: tādē præfatus T. Veronen. Episcopus quēdam Cardinalem [d] sequens, à quo [e] idem fuerat iudicatum quod vel Archipresbyter dimitteret Ecclesiā, aut Abbati obedientiam repromitteret, sententialiter diffiniuit, cuius sententia (cùm nulla fuerit appellatione suspensa) in rem transiit iudicatam †: *& infrà.* ¶ Quāuis fortè dicto instrumēto donationis [f] non sit plurimùm innitēdum, nec confirmationibus, vel priuilegiis; quæ de ipso causam, & originē acceperunt: attendētes tamē quòd quātùm ad litigantes [g] ipsos, ius ex sententia factum fuit, postquam in rem transit iudicatam [h], etiā si contra ius litigatoris lata fuisset: cùm contra ius [i] constitutionis expressè lata non fuerit: veritate gestorum sermonibus [k] præualente, quæ præsumitur † rite per omnia celebrata: diffinimus vt Archipresbyter sancti Proculi, qui pro tempore fuerit, fidelitatem, & obedientiam præstet Abbati sancti Zenonis.

¶ Idem Canonicis Nouarien.

¶ *Sententia contra actorem lata nihil iniqui continēs, venit in causa appellationis confirmanda, licèt per attestationem videatur pro actore fuisse probatum: dummodo pro sententia concurrant præsumptiones, de quibus in litera, & secundùm hunc intellectum est hic casus singularis valde.*

CAP. XIII.

Causam †, quę inter vos, & A. clericum super Præbenda Nouarien. Ecclesiæ vertebatur, Laudēsi Episcopo de cōsensu † partiū cōmisimus terminādam; qui pro vobis contra dictum A. diffinitiuā sentētiā promulgauit: à qua fuit ad nostram audiētiam appellatum: *& infrà.* ¶ Licèt ex parte ipsius A. fuisset propositum, quòd contra formam mandati [l] nostri, dictus Episcopus sententiam promulgauit, sicut per attestationes nitebatur [m] probare; quia tamen Iudicis

…torum, quæ in prima causa probata fuerunt, quæ præsumuntur legitime acta, præualent sermonibus, prædictis donationibus, & confirmationibus, nihil valentibus: & ita Papa sententiat secundùm primam sententiam tantùm in duobus articulis, qui continebantur in sententia: & hunc intellectum probat lex prædicta. *ff. de off. eiu. praesi. illicitas. §. 1.* Ber.

C*ausam quæ.*] Sufficit ad confirmationem sententiæ nihil continentis iniquum, quod contra ipsam aliquid non probetur. Cōmuniter sic summatur. sed hæc summatio indeci. Panormitani non euacuat totam sententiam literæ: nec continet, seu decidit aliquod factū dubitabile. Diuiditur: quia in prima parte ponit delegatorum processum, sententiam, & appellationem. In secunda ibi: *Licèt.* ponit allegationem appellantis, motiuum suum, & confirmationem sententiæ. Abbas.

Casus. Inter canonicos Nouarien. ex parte vna, & A. clericum ex altera, quæstio vertebatur super præbenda Nouarien. Ecclesiæ, quæ de consensu partium commissa fuit Episcopo Laudensi: qui cognitis de meritis causæ, tulit sententiam pro canonicis Nouarien. à qua dictus clericus ad sedem Apostolicam appellauit: partes pro causa illam coram domino Papa comparuerunt. In cuius præsentia propositum fuit ex parte ipsius clerici, quòd dictus Episcopus contra formam mandati sententiam promulgauit, sicut per attestationes nitebatur probare: Papa auditis rationibus partium, considerans quòd iudex non semper ad vnam speciem probationis animi sui motum informat, & ipsa sententia nihil continebat iniquum, & de consensu partium causa fuerat commissa, sententiam à prædicto Episcopo latam confirmauit. Nota, quòd qui appellat à sententia, probare debet sententiam esse iniustam. Item iudex non debet semper animum suum alligare ad vnam speciem probationis tantum: sed omnia, quæ coram eo acta sunt, debet diligenter considerare, & ex his omnibus animum suum informare, & secundum hoc ferre sententiam. Item sententia nihil iniquum continere debet.

¶ *Glos. seq. distinguit inter contra, & præter.*

h ¶ *Iudicatam.*] Hoc est post decem dies. *supra eod. Quod ad consultationem. & supra eod. cùm dilecti. in fi. & 2. q. 6. ei qui. §. diffinitiua. ff. de condi. indeb. eleganter. §. 1.* vnde post retractari per appellationem, vel supplicationem non potest. Lau.
i ¶ *Contra ius constitutionis.*] Illa enim nec transit in rem iudicatam: nec est necesse appellare ab ea. *2. q. 6. diffinitiua.* & sic intellige, quandò in sententia error exprimitur: vt *supra de sent. excom. per tuas. & ff. de appel. si expressim. & supra eo. inter cæteras.* vbi de hoc. & *c. 1. & in 6. diffinitiua.*
k ¶ *Sermonibus præualente.*] Fortè hoc ideo dicit, quia res aliter fuit narrata, quàm gesta [b]. sic *ff. de re iudi. actorum.* & veritas rerum errore gestorum non vitiatur. *ff. de offi. præsi. illicitas §. 1.* hoc vult dicere secundùm Io. quia verba, siue sermo donationis non concordabant sententiæ. Sensus huius literæ talis est: sententia hic appellatur veritas gestorum: quia res iudicata pro veritate accipitur. *ff. de statu ho. ingenuum.* sermones hic appellat alia, quæ allegabantur. s. donationes, priuilegia, confirmationes super donatione, quæ nihil valebant: & ita veritas gestorum. i. sententia, quæ lata fuit auctoritate ge-

l ¶ *Mandati.*] Si hoc probatum fuisset, sententia non valeret, *suprà de rescrip. cùm dilecta. & supra de offi. deleg. Venerabili. & infrà de confir. vti. c. examinata.* aliud esset, si præter formam [c] *suprà de offic. deleg. ex parte. & supra de electio. in causis. & ff. iudic. sol. iam tamen §. pen. & ff. man. l. vl. & ff. de procu. ad rem. & l. ad legatum.* & index, cui commissa est inquisitio, primo debet inquirere de fama, licèt hoc non dicatur in literis. *supra de accus. cùm oporteat.*
¶ *Glos. seq. signat contrarium, & remittit.*
m ¶ *Nitebatur.*] Et ita qui appellat, probare debet de iniquitate sententiæ. *supra de ap. cùm in ecclesiis. & C de ap. qui ad ciuilia.* Sed contra videtur dicere. *Auth. de his, qui ingre. ad appel. §. illud eo. l. §. dic.* vt dictum est. *supra de renun. in præsentia.*
¶ *Glos. seq. alle. 4. concor. ostendens ex tribus, quæ narrat tex. primum solum validum.*

a ¶ *Speciem.*]

Hæc glo. nō est Bernar. nec habetur in antiquis codicibus. † *In c. Barbara ita: quod inter quondam Abbatem eiusdem monasterij, & S. Archipresbyterum, &c.*

† *Vide l. 1. §. eo. & l. litigatoribus. C. de appellat.*

b *Vel donatio aduersa facta, quàm scripta. de consti. secūdùm Go. de varia signific. gesto. Vide, quod dixi. de pro. c. 1. super verbis* Ioann. And.

† *Præsumitur.*

† *Cap. 7. c. ti. in 2. cōpi.* † *Et quia de partium consensu datus fuit iudex, non poterat recusare, nisi noua causa superueniret. supra de off. dele. c. insinuante.*
c *Ita tamen quod sit de commissis, nec vitietur forma, secūdùm Host. & hoc probat concordātia, quam allegat glo. aliter autē idem esset, præter quod contra. remittit de offic. deleg. prudentiā. & x. reip. & facit ad hoc de elec. si cui. li. 6. Vnde iudex etiam ordinem forma seq. debet. de rese. causam, &c. & etiam ... rem. & ibi & supra de rescr. super liter. 8. in fi.* Ioann. And.

a ¶ *Speciem.*] Sic ꝭ. *de renun. in præsentia.* ꝭ. *de restit. in integr.* & 4. q. 3. *c. si testes* & *ff. de testi. ob carmen. §. Vl.* Et no quòd plura hîc videntur facere pro ipsa sententia, scilicet quod nihil continebat iniquum: quia de communi consensu partium fuit causa commissa: & quòd requisitus fuit ille iudex ab vtraque parte, vt sententiam ferret. quorũ quædam nihil operantur, ad hoc vt teneat sententia, vel non teneat: siue de communi consensu causa fuerit commissa, siue non: hoc nihil facit, vt sententia magis valeat, vel non: nec etiã quòd fuerit iudex requisitus, nisi cùm causa esset commissa infra certum tempus, & prorogata iurisdictione intra tempus, & post tempus requisitus consentit, vt ferret sententiam: tunc enim videretur prorogare iurisdictionem. ꝭ. *de off. deleg. de causis.* quia istis non obstantibus posset appellare, si aliàs sententia[a] esset iniqua. Primum ergo faciebat pro confirmatione sententiæ, s. quod non continebat iniquum: & quia ille A. sententiam illam non potuit impugnare, quòd esset lata contra formam statuti, vel mandati, vt allegabat: vnde meritò debuit confirmari: quia semper statur sententiæ, quamdiu contrarium non ostenditur: vt in decre. prædicta, scilicet, *in præsentia.* Ber.

† Cap. 3. eo. ti. in 3. compil.

animus nõ semper ad verã probationis speciẽ[a] inclinatur, & ipsa sentẽtia nihil cõtinebat iniquũ, & eidẽ iudici de communi partiũ assẽsu, fuerat causa cõmissa, qui vt sentẽtiã ferret post examinationẽ causæ ab vtraque parte fuerat requisitus, sententiam ipsam curauimus confirmare.

¶ Idem Constantien. Episcopo.

¶ *Sententia præcipit aliquid fieri ad certum terminum. tempus decendij ad appellandum currit à tẽpore sententiæ, non autem à die finiti termini. Hoc primo Quadrimestre tempus, quod à lege datur condemnatis in personalis, potest à Iudice ex causa arctari: & sponte terminum arctatum recipiens, non potest post decendium appellare, licet non constet Iudicem ex causa terminum abbreuiasse. Hoc secundò. Ab executione sententiæ non appellatur, nisi in executione modus excedatur. Hoc tertiò. Hoc dicit enucleando medullam cap. secundùm Panormitanum.*

CAP. XV.

QVod † ad consultationem *& infrà.* ¶ Quia postulasti vtrũ appellationi sit Clerici deferendum, qui purgationẽ indictam sibi per sententiam, & ad ipsius receptionem terminum competentem †, puta viginti dies, vel ampliùs, sine contradictione recipiens, & ad diem veniens consequẽter appellat, causam[b] non exprimens appellandi: nec sit locus[c] nisi suscipiendæ purgationi, & executioni sẽ-

QVod ad consultationem] Sententia per lapsum decem dierum transit in rem iudicatam, si priùs non fuerit appellatum. Et quadrimestre tempus, quod datur condemnatis in personam ad soluendum potest ex causa per iudicem arctari. communiter sic summatur: quæ summatio iudicio Panormitani nihil noui decidit. Diuiditur principaliter in duas partes. secunda ibi, *Taliter.* Et scias quod casus literalis ponitur multis modis, quia litera non succinctè factum narrat. Abbas.

† *Vide* l. generaliter. § nouo. per doct. C. de rebus cre. & iure iuran.

† *eodem* tenore.

a *Hic casus in antiquis exemplaribus reperitur.*

Casus.[a] Indicta fuit cuidam purgatio vsque ad xx. dies, & ab ipso recepta: aduenientexx. die appellauit nulla causa adiecta: dicitur, quod eius appellatio non est admittenda, cùm ĩ. x. dies nõ appellauerit: quia per hoc acquieuit sententiæ iuris interpretatione. Item condemnatus fuit in causa pecuniaria, & quòd ad eundem terminum solueret: ipse nolebat soluere nisi post tempus quadrimestre, quod datur rei iudicatæ: dicitur, quod propter hoc nõ est differenda executio sentẽtiæ: & si propter hoc appellauerit, nõ auditur appellãs, quia illud tẽpus potest arctari, & elõgari iusta de causa: & talem terminũ sponte suscipiendo, quadrimestri tẽpori renunciasse videtur: tamẽ si modum iudex excessisset in exequendo, potuisset appellare. Vin. Nota, quòd nisi condẽnatus appellauerit ĩ decem dies, sententia transit in rem iudicatam. Item qui non appellat, iuris interpretatione sententiæ paruisse videtur. Item quadrimestre tempus, quòd datur condemnatis à iure in causa pecuniaria, potest abbreuiari, & elongari à iudice ex causa. Item si quis terminum illum recipiat sponte, etiam sine causa ampliori tempori renunciare videtur: vnde postea non potest appellare propter hoc. Item tacite renunciat quis iuri suo. Item ab executore non est appellandum, nisi modum excedat.

b ¶ *Causam non exprimens.*] Cũ appellatur à grauamine ante sententiã, causa grauaminis, propter quã appellatur semper est exprimẽda ĩ *de ap. Vt debitus.* & *c. dilectus* & *c. constitutus.* Sed cùm quis appellat à diffinitiua: tunc sufficit dicere, Appello ab iniqua sen-

tentia. *ff. de mi. præfecti autem.* & 2. q. 6. *post appellationem. §. forma.* & *c. anteriorum.* sed in casu præsenti non valebat appellatio, siue expressisset causam, siue non, cùm terminus appellationis esset elapsus.

¶ *Glo. seq. allegat contra & signat contrarium &c.*

tentiæ[d] à cuius prolatione, & purgatione indicta, vltra decendium † dicitur effluxisse †: Taliter duximus respondendũ: quòd cùm post decem dierũ spatium sententia in auctoritatẽ rei trãseat iudicatæ: qui ad prouocationis subsidium infra id temporis non recurrit, appellandi sibi aditum denegauit: cum per hoc videatur per interpretationem iuris latæ sententiæ paruisse: præsertim vbi causa non redditur appellandi. ¶ Sed nec executionem ipsius sententiæ ideo conuenit retardari, licèt ad hoc agẽdum quadrimestre tẽpus regulariter sit statutum: quia id arctari[e] potest nonnunquam à sedente in medio, & etiam prorogari: & quia ab initio sponte recepit terminum breuiorẽm, imputari † sibi potest, & debet: cùm ex hoc videatur amplius beneficium contempsisse: vnde talis non audietur appellans, nisi fortè aduersus eum modus executionis canonicus excedatur[f].

c ¶ *Locus.*] Hoc ideo dicit: quia petendo inducias videtur approbasse sententiam. s. *de offic. deleg. gratum.* & s. *de testi. cùm venissent.* C. *de re iud. ad solutionem ff. de pact. tale.* § 2. c. *de iure iur.* in pe. l. 2. *et* 2. q. 6. §. *biduum. in fi.* & hic expresse dicitur. *arg. contra.* 3. q. 3. *offeratur.*

d ¶ *Sententiæ.*] Non ipsius de qua mentio facta est, scilicet de purgatione præstanda: sed alterius latæ in pecuniaria causa secundum quod dicitur in casu.

¶ *Gloss. seq. alleg. duas contra & signat contrarium, & soluit.*

e ¶ *Arctari.*] Sic *ff. de re iudi. l. 2. sim.* ĩ. *ac ap. oblata. contra ff. de re iud. l. 4. §. si quis condemnatus.* Sol. quod dicitur hic & c. *oblata.* & *ff. eo. l. 2.* intelligitur, quando ex iusta causa prorogatur, vel etiam arctatur tempus quadrimestre. lex contraria, quando iudex nulla causa assignata arctat tempus: quod facere non debet. vnde tunc tempus suppletur à lege.

¶ *Gloss. seq. alleg. 4. contra. obiicit, & soluit ponens octo modos, quibus executor modum excedit: in fine signat contrarium.*

f ¶ *Excedatur.*] Sic 2. q. 6. *ei qui. § sunt etiam quorum,* & §. *ab executore.* & C. *quorum appellatio. non rec. l. ab executione.* & ꝭ. *de off. deleg. super quæstionum. §. nos etiam.*

† *decen*nium.

† *Vide* l. 2. C. eo. & l. si cohæredes ... & l. si proponas. § ... ff. de ... testa.

† *imputare.*

¶ Idem Decano, Cancellario, & C. Canonico Lundonien.

¶ *Sententia potest probari per testes, licèt non deponant de causis, quæ solent Iudicem mouere ad sententiandum.*

CAP. XVI.

SIcut † nobis intimastis, cùm causa, quæ inter H. subdiaconum, & B. Presbyterum super

† Cap. 6. eo. ti. in 3. compil. *Et de materia,* vide Alexãdrũ. & *consenum* in l. 4. C. de bo. possess. secũdũ tab. & de annua pensione, vide *Baldum* cõs. 96. li. 5.

Sed qualiter excedit modum: quia aut facit, quòd mandatur & tunc non excedit: aut facit aliud, & tunc nulla est sententia: vnde non est necesse appellare. ꝭ. *eod. c. 1. quia non seruat formam mandati* ꝭ. *de rescrip. cùm dilecta.* & *infra. de confirm. vtil. vel inutil. examinata.* Sol. iudex potest excedere mandatum faciendo, quod mandatur, & plus aggrauando illum, contra quem fit executio: & tunc tenet sententia: vnde necessaria est appellatio. Item in alio casu si vendicauerit partes iudicis. *C. de exceptio. rei iudi. si vt proponis.* & tunc sententia nulla est, vt ibi. Item si obiiciatur excommunicatio. 11. q. 3. *cùm excommunicato. supra de excep. cùm inter.* & *in decre. Inn. iiij. pia consideratione.* [*lib. 6.*] Item si innouatio facta esset post rem iudicatam: tunc mutatur ordo executionis. *ff. de re iudi. l. 4. §. si ex conuentione.* Item si velit præuenire tempus quadrimestre. *ff. eod. l. 4. §. si quis condemnatus.* Item si malè interpretaretur sententiam. *ff. de appellatio. ab executore.* Item si obiiciatur quæstio falsi. *supra eod. de cætero. C. si ex fal. instr. iudicati.* & *infra de cri. falsi super eo.* Item si fiat exceptio, per quam retrò nullum fiat iudicium. ꝭ. *de procura. in nostra. Arg. contra. ff. manda. diligenter. in prin.* vbi dicitur: qui excessit mandatum, aliud quiddam facere videtur.

SIcut nobis.] Sententia sine expressione causæ lata tenet. ita communiter summatur. Communis diuisio. Secunda ibi: *Cùm autem.* Abbas Siculus.

Casus. Inter H. subdiaconum, & B. presbyterũ vertebatur quæstio super quinque modiis frumenti, quos dictus presbyter annuatim eidẽ subdiacono, vt dicebat, soluere tenebatur: commissa fuit eis super hoc quibusdam iudicibus, coram quibus H. subdiaconus

petebat

debat à dicto P. presbytero quinque modios frumenti sibi per annos singulos persoluendos. Sacerdos se non teneri respôdet cũ alia vice super hoc conuentus fuerit, & sententialiter absolutus: ad quod probandum duos testes induxit, per quos constitit, quòd magister A. auctoritate Epi Lunduneñ. ipsum absoluit ab impetitione subdiaconi supradicti. Sed quia testimonium ipsorũ quasi nudè prolatum fuerat, cùm nihil dixerint de causis, quæ iudicem mouere solent ad sententiam proferendam: consuluerunt Papam, quid super hoc sit seruandum: cùm in plerisque locis, in quibus copia prudentum habetur, obseruetur de consuetudine, quod omnia quæ mouet iudicem ad sentẽtiã proferẽdã, nõ exprimũtur in sentẽtia. Rñdet Papa, quòd cũ ita sit, quòd ex dictis ipsorum testium cõstet sententiam à iudice suo prolatã, præsumi debet omnia solenniter processisse, propter iudiciariam potestatem. Nota, quòd licet testis nõ reddat causam sui dicti, nihilominus valet dictum eius, vbi non fuit interrogatus de cã. Itẽ omnia, quæ mouent iudicem, necesse non est exprimere in sententia. Item sententia lata probatur per testes. Itẽ præsumendũ est per iudiciaria potestate quòd omnia legitima fecerit in causis.

quinque frumẽti modiis vertebatur ipsi Subdiacono per annos singulos exoluendis, vobis commissa fuisset: & restitutionẽ sibi fieri postularet Subdiaconus supradictus: aduersarius se ad hoc non teneri respondit, cũ alia vice super hoc conuentus fuerit, & sententialiter absolutus[a]: quod ostendere voluit duorum testimonio, ex quorum depositione cõstitit, quòd magister R. auctoritate Episcopi Lunduñ. ipsum absoluit ab impetitione Subdiaconi memorati. Verum quia testimonium ipsorũ quasi nudè prolatum fuerat, cùm de causis[b], quæ iudicem mouere solent ad sententiam proferendam, nihil dixerint: quid tenendum sit, sedem duxistis Apostolicam consulendam. ¶ Cùm † autem in plerisque locis, in quibus copia prudentum habetur, id moris existat, quòd omnia, quæ iudicem mouent, non exprimantur[c] in sententiis proferendis: vobis taliter respondemus, quòd cùm ex depositionibus testiũ prædictorum constiterit sententiam à iudice suo prolatam: propter auctoritatem iudiciariam, præsumi debet[d] omnia legitimè processisse †.

¶ Idem Astoriceñ. Episcopo, & Abbati sancti Isidori Legioneñ.

¶ Ab eadem sententia potest appellare nedum reus victus, sed etiam tertius, cuius interest: & potest sententia quoad reum nihil de iure suo docentem confirmari: respectu verò tertij rationabiliter appellantis infirmari.

CAP. XVII.

CVm † super controuersia, quæ inter Aurieñ. Episcopũ, & monasterium Cellæ nouæ, super statu ipsius vertebatur, pro Episcopo diuersæ sententiæ latæ fuissent, nuncius Oueteñ. Episcopi, per eas Oueteñ. Ecclesiam læsam grauiter querebatur, ad quam proponebat monasteriũ[e] pertinere: *& infrà.* ¶ Cum ex parte monasterij nihil rationabile fuerit propositum, & ostensum, quare sentẽtia pro Episcopo promulgata debuerit irritari, eam quantum ad monasterium duximus confirmandam: *& infrà.* ¶ Mandamus, quatenus si constiterit appellationem pro Ecclesia Oueteñ. rationabiliter interpositam[f], & ad eam pro-

† Vtrùm in sententia debeat causa exprimi, vide per Imol. in l. fi. 15. ad quem. ff. de acq. hære. & per Marianum in repetitio. c. qualiter, & quando. infra de accusatio.

a ¶ *Absolutus.*] Exceptio de re iudicata impedit litis contest. s. *vt lit. non cõtest. c. vlt.* vnde non tenebatur litem contestari presbyter iste, si hoc opposuisset, vt dic. s. *decre prædic.* quæ incipit, *Exceptionem.* Ber.

b ¶ *De causis.*] Videtur, quòd testis debeat assignare causã sui testimonij, per s. *de test. cùm causam,* vbi de causis mandatur inquiri. *& 4. q. 3. si testes. § item solam* aliter enim nõ peruenitur ad veritatem. 23. q. *vlt. accidit.* nec sufficit testi dicere se scire, nisi assignet causam scientiæ suæ: cùm multa sint genera sciendi. *alij s. hoc videtur* quod verum est, si testis interrogatus fuerit: si vero interrogatus non fuerit, bene valet dictum eius, licèt fuerit nudè prolatum, vt hic. *arg. ff. de no. ope. nun. de pupillo § qui opus.*

¶ Glo. ista quærit, an alle. sumat, & soluit: tractat demum, an præsumatur solemnitas. Vlt. quærit, & soluit.

c ¶ *Exprimantur.*] Sed nunquid iudex tenetur assignare causã, quæ ipsum mouit in sententia proferenda? *Arg. quod sic, 21. dist. in tantũ. ff. de iis qui not. infa. ait prætor. § ignominia. C. de iud. properandũ. § illo. circa fin. ff. de cu. furi. si furioso § 1.* quia oportet, vt sciatur, quid mouerit iudicem ad sententiam proferendã ad hoc, vt emptor possit agere de euictione. *ff. de euic. hoc iure. & l. seq.* Ad hoc potest dici, quòd iudex potest apponere cãm, quæ ipsum mouet: si tamen non apponitur, bene tenet sententia. j. eo. cùm Bertholdus. *in fin.* & hic, vbi non fuit apposita. In cã verò appellationis bene debet apponi causa: quare reuocatur prior sententia, vt per hoc prioribus iudicibus non imputetur. sic. s. *de fi. & j. de priuil. cùm olim. 2.* & sufficit rem fuisse redhibitam, siue fuerit in cã redhibitionis, siue non. *ff. de edic. quod si nolit. § in factum.* & ita statur sententiæ iudicis, siue causa fuerit apposita, siue non: similiter in instrumentis aliorum præsumuntur omnia esse solemniter acta: vt *Institut. de fideius. § vltimo. & Instit. de inu. sti. § si scriptum. & § præterea. & ff. de verb. oblig. secundum.* sed in hoc est differentia, quòd si in instrumentis tabellionum non exprimitur causa, non præsumitur pro ipso instrumento. s. *de fi. instru. si cautio. & ff. de proba. cum de indebito. § sin autem.* aliàs autem qui allegat solemnitatem siue circa sententiam, siue circa instrumentum, ipsam probet. 31. q. 2. *Lotharius. in princ. ff. de proba. l. quingenta. in fi.* vbi licet per verba instrumentorum non appareant instrumenta solenniter acta, possunt probari per testes. *C. de vsur. l. 1. & de testa. significauit & ca. Albericus:* & sic in maleficiis præsumitur potius iniustè factum, quàm iustè. *suprà de præsumpt. c. 1. & C. de iniu. si non conuicij.* Sed nunquid contra talem præsumptionem admittitur probatio? Dico, quod sic *ff. de pac. inter gentium. § quod fere. ff. de prob. cum de indebito. § vlt. & s. de fi. inst. si cautio. Ioan.*

¶ Glo. ista signat contrarium, & remittit.

d ¶ *Debet.*] Sic s. eo. *cum inter. & s. de cle. bona. 1. & s. de renunt. in præsentia. Arg. contra. s. de proba. quanto.* vbi de hoc dicitur ad finem.

† Alias præcessisse. & facit ad hoc l. 1. Cod. de professo. in vrbe Cõstan. & l. 1. cum no. C. de legibus.

CVm super.] Cõfirmatur sententia quoad reum appellantem, si nihil doceatur contra eam: differtur tñ executio, si tertius de suo interesse doceat. Diuiditur in tres partes: in prima decise narrat factum: in secunda, quoad reum principalem confirmat sententiam ibi, *Cum ex parte.* In tertia quoad tertiũ appellantem committit causam executionis fiendæ, vel non. Et hæc dic. vñ difficilis, tum propter ipsius difficilem materiam, tũ propter intricatum modum tradẽdi ipsam per commentatores. Abb. Sicul.

† Cap. 6. eo. ti. in 2. cõp. Et de materia, videlicet, an, & quãdo tertius possit appellare, vide Card. in cleme. 1. de cau. poss. & proprie. Ol. d. cons. 252 incipiente, premissionem. ad de Hære. in l. à sententia. ff. ad appel.

CASVS. Cũ inter Epm Aurieñ. ex vna parte, & monasteriũ Cellæ nouæ ex altera super statum ipsius, diuersæ sententiæ pro Epo latæ fuissẽt, tã ex parte monasterij quã ex parte Oueteñ. Epi fuit ad sedẽ Aposto. appellatum: vñ Eps Oueteñ. per nunciũ suum conquerebatur, per sententias illas, ecclesiã Oueteñ. enormiter esse læsam, ad quam dicebat dictum monasterium pertinere. quare dicta sententia pro Epo nõ debet executioni mandari: super hoc negotio multa fuerũt allegata in præsentia domini Papæ: vnde cum ex parte monasterij nihil rationabile ostensum fuerit, quare dicta sententia pro Episcopo lata, debuerit irritari, & ideo quantũ ad monasterium ipsam confirmauit, mandat Papa iudicibus, quatenus si constiterit appellationem pro Ecclesia Oueteñ. rationabiliter interpositam, & ad eam prosequendam nuncium suum infra tempus legitimum destinasse, executio sententiæ differatur ne circa possessionem Oueteñ. Ecclesia detrimentum incurrat: alioquin sicut iustum fuerit executioni mandetur sine præiudicio Ecclesiæ Oueteñ. cùm hoc sibi non præiudicet, quò minùs suam possit consequi rationem: cùm res inter alios acta non noceat aliis iuxta constitutiones canonicas, & ciuiles. No. quòd quilibet, cuius interest, potest appellare à sententia inter alios lata, ne mandetur executioni. Item infra tempus legitimum, id est, infra annum debet quis prosequi appellationem. Item etsi non appelletur à sententia inter alios lata, tamen remanet ei cuius interest ius saluum cùm res inter alios acta non noceat aliis.

¶ Glos. ista quærit opponendo, & soluit: secundo obijcit, & soluit: tertio quærit, arg. & soluit.

e ¶ *Monasterium.*] Et ita tenet sententia quoad vnam personam, & non quoad aliam, sic & vltima voluntas defuncti destituta solemnitate iuris tenet quoad filios, & non quoad extraneum. *C. fa. erc. l. vlt. & C. de test. hac consultissima. § ex imperfecto. Arg. contra. j. de do. inter dilectos & j. ne capel. mona. dilectos. & j. eod. subiecta. & s. de arbi. cum tempore. & 49. dist. c. vlt.*

f ¶ *Interpositam.*] Sed quare iste cõpellitur probare se iustè appellasse, cũ nõ magis oneraret, quã cõtra eũ esset lata sñia? sed si hoc probabit, nunquid cassabitur sententia? Dicas, quòd nõ cogitur plenã probare causã appellãdi, sed sufficit probare, quòd aliquo modo sua interfuit. s. *de testib. c. venientes. 2.* nec cassabitur statim sententia, sed differetur executio sentẽtiæ, si probabit, quòd iustè appellauerit: & postea admittetur tã super principali, quã super sentẽtia, sic. s. *de testib. venientes. 2.* quia per sentẽtiã nõ fit adhuc magnũ præiudiciũ, sed per executionẽ. sic s. *de offi. del. super eo* & ita sentẽtia inter alios lata nõ obstat alij tñ tale quale præiudiciũ fit alij, vt hic patet *arg. C. de li. cau. iubemus.* Sed nõ vr. quòd sentẽtia lata inter alios possit appellari. *ff. de ap. à sententia. in prin.* immò põt, vt hic patet, vt per appellationẽ executio differatur. Sed pone, quòd sentẽtia mãdetur executioni pro Epo Oue-

nunquid Eps præstabit cautionem Ecclesiæ de Cella, quòd ipsam defendat contra Ouetēn Epm? Videtur, quòd sic, quia si duo petant rem ab vno, victus præstabit cautionem, quod defendat victū contra alium. ff. de rei ven. l. à quo. ff. de pet. her. l. penul. l. sed hic non est ita, quia hic agit modo tantùm Ecclesia Ouetēn. ac.

a ¶ Non noceat.] Litera ista contradicit superiori, vbi dicit, nec circa possessionē, &c. quod hic dicit, non noceat, verū est quantum ad proprietatē: sed ibi loquitur de præiudicio quoad possessionem, & ita nō cōtradixit. simile C. de lib. cau. l. iubemus.

b ¶ Canonicas.] 3. de fi. de instr. inter dilectos. 3. eo. c. pen. & 3. de donat. inter dilectos.

c ¶ Ciuiles.] C. res inter alios acta per totū. & ff. de re iud. sæpe.

¶ Aliàs ita: cum qua præmissa sunt, non præiudicent, quo minus suam consequi rationem.

¶ Vide l. Lucius. ff. de his, qui not. infa. & l. res inter alios. alias est, Modestin. ff. de except.

CVm Bertholdus.] Probata iusta causa absentiæ, reuocatur sententia lata cōtra absentem, maximè vbi apparet sufficiens circūuentio. Vel aliter, & ita: Cōtra sententiā audiatur is, qui fuit absens dōcto de impedimēto, etiam minùs sufficiēter, si opponit de iniquitate, vt ex tenore sententiæ, & ex actis constare d' quo dōcto obtinebit. Diuiditur principaliter in duas partes. In prima ponitur processus narratio. In secunda ibi, Licèt. partis testō, auditoris datio, ipsius relatio, Papæ definitio, suam non [illegible] ... Prima pt pt subdiuidi sed nō expedit, quia satis vat ut partes in lit. ra. Abb.

¶ Cap. 3. e tit. in 3 cō pil. Et de intellectu vide Lambertinū de iu. patro. lib. 2. par. 3 art. 2 q. 2. de materia se vo tex. & glossarum vide præ cæteris hic Guidonem Papa.

CAsus. Bertholdus miles habebat villam suā, in qua erat Ecclesia, vnde ipse erat patronus: villam illam obligauit P. militi. dicto P. creditore sublato de medio, A. nepos eius, & hæres vacante ipsa Ecclesia D. clericum eiusdem loci præsentauit ad dictā Ecclesiā, dicens quòd ius patronatus cum vniuersitate transisset in eum: Archidiaconus de consensu Epi[illegible] ipm instituit in eadem, & in corpor[illegible] possessi[illegible] induci fecit eūdem: dictus Bertholdus [illegible] T. presbyterū Episcopo præsentauit sed Episcopus non admisit, pp quod dictus T. presbyter corā Remen. Archiepiscopo Apostolicæ sedis legato, cōtra præfatum D. [illegible] Archiepiscopus causā super hoc iudicibus delegauit sub hac forma, vt causam instructā ad ipsum remitterent, præfigendo partibus terminum peremptorium, in quo cum se conspectui præsentarent sententiam recepturæ: ad quem terminū dictus D. cum suis attestationibus accessit. T. presbyter nec iuit nec misit aliquē idoneum: legatus inspectis attestationibus D. clerici, ipsum ab impetitione T. presbyteri absoluit: postmodum verò idem T. presbyter infra breue tempus ad legatum accedens, iustā causam absentiæ allegauit quo audito Archiepiscopus mandauit quibusdā iudicibus, vt si iustā causam absentiæ ostēderent coram eis, prædictam sententiam nullius decernerēt esse valoris, & causam terminarent eandem: alioquin sententiā ipsam facerent obseruari. dicti iudices cōmiserunt suas vices [illegible] testes super prædicto articulo receperunt, quibus dictus D. clericus ad sedem Apostolicā appellauit: Papa auditis probationibus illius presbyteri super absentiæ sue causa, licet eam minùs sufficienter probasset, tn [illegible] opinio veritatis cōmisit Papa cām illā cuidam Cardinali: ipse verò intellectis meritis causæ, omnia retulit dño Papæ qui Archiepiscopū inuenit circūuentū fuisse ex tenore sententiæ: & quia cōtinebatur in illa, q per attestationes illius vel ipsius clerici fuerat sufficiēter probatū q præfatus A. in possessione iuris patronatus extiterat cū in sū ad [illegible] Ecclesiā præsētauit: cū tn per attestationes illas nihil aliud [illegible] fuit, nisi quòd præfatus P. & A. annuatim perceperūt decē solidos q patronis illius ecclesiæ dari cōsueuerūt: tn q dicebat in sētētia illa, quòd dictus T.

sequendam nuncium eius infra tempus legitimum destinatum fuisse, executio sententiæ differatur, ne circa possessionē, Ouetēn. Ecclesia detrimentum incurrat, alioquin (sicut ius postulat) executioni absque Ouetēn. Ecclesiæ præiudicio demādetur: cui, quę præmissa sunt, non præiudicant, quò minus suam valeat cōsequi rōnem: cū res inter alios acta, nō noceat[a] regulariter aliis † iuxta cōstōnes canonicas[b], & ciuiles[c].

¶ Idem.

¶ *Si citatus ad sententiam ex legitima causa iudici ignota nō comparuit, tenet sentētia eo absente lata: sed retractatur eo probāte legitimā absentiæ causā. Si verò impedimētū probatur nō plenè, non retractatur sententia, nisi priùs doceat de ipsius iniquitate. Hoc dicit, & est verus, & no. intellectus secundùm Panormit. quem alij doctores non clarè dilucidarunt.*

CAP. XVIII.

CVm † Bertholdus miles curiam suam P. militi pignori obligāsset, eodem P. sublato de medio, A. nepos eius, qui successit eidem, vacante Ecclesia eiusdem loci, asserēs quòd ius patronatus cum vniuersitate[d] transisset in eum, D. clericum eiusdem loci, Archidiacono ad supradictā Ecclesiam præsentauit: qui de cōsensu Epi[e] ipsum instituit in eadē, in possessionē eū induci faciēs corporalē. Prędictus verò B. eius fundi, T. Sacerdotem memorato Epo presētauit, sed ipsū Episcopus nō admisit. Cū autē dictus T. aduersus[f] memoratum D. super prædicta Ecclesia deposuerit questionē, Remēn. Episcopus † Apostolicæ sedis Legatus Iudicibus negotiū delegauit: ad quē cum attestationes vtrinq; receptas per partes postmodum remisissent[g], & præfato D. cum suis attestationibus accedēte, dictus T. nec per se, nec per resp. saltem idoneum comparere curaret: ipse attestationibus inspectis Clerici memorati, ipsum ab impetitione sæpedicti T. sententialiter reddidit absolutum, eidem T. imponens silentiū super Ecclesia memorata. Postmodum autem idem Presbyter ad Archiepiscopi præsentiam infra breue[h] tempus accedens, iustam causam[i] absentiæ allegauit: Archiepiscopus verò Argentino Electo, & Altæ Siluæ, & Tudebernēn † Abbatibus dedit [suis] litteris in mandatis, vt si iustam absentiæ causam ille ostenderet coram eis, prædictam sententiam nullius decernerent[k] esse valoris, & causam fine

in probatione deficeret, cū per attestationes illius appareret maniste ipsum T. suā intentionē sufficiēter probasse: tū etiā quia eām non recepit sufficienter instructā, cūm vtrius partis attestationes receperat, quæ puta fieri bant ad eam: vnde Papa sententiam prædictam cassauit, & præfato T. adiudicauit Ecclesiam memoratā, cum a vero patrono ipm cōstitit fuisse præsentatum. Not. q non valet sentētia lata cōtra absentē, si constiterit eum iusta de causa impeditum fuisse. Item licet minus sufficienter probetur absentiæ causa: nihilominus de hac de cā iterum cognoscet. Item veritas præualet opinioni. Item cum iudex circumuentus est, iterum debet de eā cognoscere. Item non dicitur causa remissa legitimè sufficienter instructa, nisi allegationes vtriusque partis remittantur. Item euidenter hic patet, quod ex præsentatione patroni acquiritur ius præsentato, si patronus in sua præsentatione persistat.

d ¶ Cum vniuersitate.] 3. de loc. patr. ex litteris. ff. de contrahen. empt. si aquaductus. & l. de tua.

e ¶ De consensu episcopi.] Aliter non posset. 3. de off. archi. cum satis. nisi haberet hoc de præscripta consuetudine. 3. de off. archi. c. vlt. & 3. de except. præla. ad hæc.

¶ Glo. se. obijcit. & soluit.

f ¶ Aduersus.] Sed qualiter potuit iste T. agere, cum ex sola præsentatione nihil habeat iuris, immo videtur, q Eps debet[illegible] agere ad interesse. 3. de iure pat. pastoralis. Rūdeo, hī acquiritur ius præsentato à vero patrono, licèt Eps eum non admittat, dummodo suam voluntatem patronus non mutet. & sic potest agere, vt sua præsentatio confirmetur. vt hic patet. Sicuti elect' potest agere, vt sua electio confirmetur. 3. de elec. postquam & c. publicato.

¶ Glos. seq. reco. per quæstionem.

g ¶ Remisissent.] Assignando terminum peremptorium ad ferendam sententiam audiendam, vt patet in antiqua: alias non tenuisset sententia lata contra absentem. ff. qua sen. sine ap. resci. l. 3. § ex contrario. & ea quæ aduersus absentes non per contumaciam statuuntur, non tenent. C. quo. & quando iud. ea quæ, sed hic tenuit sententia, vt patet per sequentia, & propter terminum peremptorium statutum ad sententiam sed quia probauit iustam causam absentiæ, reuocatur sententia. vt 3. q. 9. caueatur. Ber.

¶ Glos. seq. reco. per obiect.

h ¶ Breue tempus.] Et videtur, quòd mora possit purgari in iudicio. ff. si quis cau. §. post tres, quod locum habet ante lit. contest. & vbi ius actoris non est factum deterius: vt dicit illa lex: sed hic non fuit sententia retractata pp breue tempus: sed quia probauit iustam causam absentiæ, fuit auditus.

¶ Glos. seq. signat contrarium & soluit.

i ¶ Iustam causam.] Alioquin non fuisset auditus. arg. contra 3. de in integ. restit. ex litteris. Sed illud fuit in fauorem matrimonij, & quia non poterat habere recursū cōtra dotosum, cū in eo casu fuerit nō soluēdo. 3. de procu. querelam & 3. q. 3. si egrotans. & ita reuocatur sententia, si iustè impeditus venire nō potuit. ff. de dam. infect. l. si finita. §. si forte. Nec dicatur iudicatum, vbi iusta de causa detentus præsens esse non potuit. ff. de re iud. quasi. & nec mandari debet talis sentētia executioni. ff. de iud. si prætor. in fi. & est notabile istud, quod reuocatur sententia, cūm interesse non potuit: & sic est arg. quod iudex non debet nimium festinare ad sententiam: vt dicit lex prædicta si finita. § si forte.

¶ Glos. seq. obiecit. & soluit.

k ¶ Decernerēt.] Sed qualiter potuit iste legatus retractare sententiam.

¶ Archiepiscopi, in glo. auto. [illegible] legendum puto est autem in Gal. lib. 14. Archiepiscopus [illegible] subiacet suffraganei.

¶ Tudertino. ¶ Tudebern. Vox, hic deest in aliquis.

a Ps ergo mersse. q expressatur hoc casu peremptoriū. fit citatio. de hoc c. 4. q. 3. de illa citā. in sin. [illegible] per elec. de vet. sig. [illegible] pe. eteca loan.

sunt, cum nullus index possit hoc facere, dummodo non sit lata contra ius constitutionis. C. sen. rescin. non poss. l. i. Kindeo, quod nō potest retractari, nisi per restit. in integr. ff. de minor. in causa. §. ult. & l. seq. Vel nisi ipso iure sit nulla. C. de accus. l. i. unde hic fuit retractata per in integ. restitutionem [a]. & impropriè ponitur hic, nullius momenti, quia talis sententia bene tenuit, quousque fuerit rescissa.

a ¶ *Committentibus.*] Sed qualiter delegatus ab alio, quàm à principe cōmittit alij vices suas contra illud. j. de offic. dele. super quaestionem. §. si verò. C. de iudic. à iudic. à iudice. Quidam dicunt, quòd hic erat lis conte. coram delegatis. unde cùm videantur facti quasi domini litis, possunt alij committere vices suas ad similitudinem procuratoris. arg. C. de procu. l. nulla & l. neque tutores. Vel dic quòd illi nō fuit oppositum. & ideo tacitè de facto processum fuit, & hodie illud debet procedi ex iuribus. C. de iudi. à iudice. & j. eo. super quaestione. & est expressum. j. de app. cùm causam. unde non valet hodie, quod hic dicitur.

b ¶ *Minùs sufficienter.*] Et sic admissus fuit per talem probationem, sic veritati opinio praeualeret: vt se intuetur. Et sic arg. colligitur hic, quòd minus sufficiens probatio ad dicitur. Et aliis rationibus is causis fuit irritata sententia, quia circumuentus fuit iste legatus ex pluribus causis, quae in sententia continentur. Primo dicitur, quòd ille erat in possessione iuris patronatus: & hoc falsum fuit. Item dicebatur in sententia, quòd T. defecerat in probatione, & hoc fuit falsum vt infra dicitur. Item quia causa non fuit sufficienter instructa ad legatum remissa: quia attestationes illius T. non fuerunt remissae ad legatum, prout ipse mandauerat: unde manifestè apparet legatum circumuentum fuisse. Ber.

¶ Glo. seq. obiicit, & soluit.

c ¶ *Quodam iure.*] Sed videtur quòd propter hoc quòd fuit in possessione partis, quod etiam fuit in possessione totius. ff. de ser. rust. prad. Cum est via. & qui minimam partem fundi possidet, totum possidere videtur. ff. de acqui. pos. possideri. Sed non esset ita. ff. de praescri. audetu. vbi de hoc. & j. de capel. mona. dilectus. quia perceptio pensionis nec possessionē probat, nec dominium. s. de fid. instru. inter dilectos in fi. & ff. de acqui. poss. l. quamuis. §. i. quia alia est perceptio pensionis, & alia possessio praesentationis: & ideo errauit legatus in sententia, credens hoc sufficere: & haec pensio sine censu potest constitui à patrono in fundatione Ecclesiae de auctoritate Episcopi. 18. q. 2. Eleutherius. & j. de iure patro. praeterea. 2. & hoc ante consecrationem Ecclesiae, post consecrationem non potest ei aliquod onus imponi, quia rei consecratae non imponitur seruitus. ff. de seruit. secuturae. §. ult. & quod hominis iuris esse desinit, seruitutem non recipit. ff. com. pradio. caueri. Io. & per talem perceptionem non fuit in possessione iurispatronatus: cùm hoc non fuerit de fructibus iurispatronatus, sed praeter ius patronatus potest talis census constitui à patrono in ipsa fundatione: vt in c. praeced. rei. Eleutherius. & c. praeterea. Quod intelligitur nomine iurispatronatus, colligitur j. de iure patro. nobis fuit. Ber.

d ¶ *Intrusionem.*] Scilicet, quòd fuerat praesentatus à vero patrono, vt dicit in 6.

¶ Glo. seq. ... per quam an scilicet ius patronatus transeat cum vniuersitate in creditorem. all. q. vtro. & contra. & quid sentias, non apparet.

e ¶ *Patrono.*] Per hoc patet, quòd patronus de obligatione, qui fecit, excepit ius patronatus, alioquin transisset cum vniuersitate [b]. j. de iure pa. ex literarum. arg. ff. de contrah. emp. in modum. sic & in fundo vendito accedunt seruitutes, & alia iura. ff. de contrahen. emp. si aquaeductus. & l. fin. & l. dolia. & sic fundus dotalis transit cum vniuersitate. ff. de fun. dot. l. 2. sed alia ratio est [c] in emptore, vel fundatario, qui directum, & vtile dominium habent in rei & aliud in creditore, quia si ius praesentandi consistit in fructu, eo ipso quòd creditor vtitur tali fructu, exoneraret debet quantitas à bitis. C. de pig. actio. l. i. & 2. & j. de vsu. c. i. & 2. sed talis fructus aestimari non potest, & ideo non diminuit quantitatem debiti. Item nec alijs iuribus vtitur creditor, nisi hoc conueniat. ff. de pig. actio. sed an vis. Item quia soluto pignore omnia iura soluuntur. ff. quib. mo. pig. vel hypo. sol. l. i. & ... ff. pig. pignore datum fuit. l. i. & 2. & sic praesentatus soluto debito esset de Ecclesia remouendus, quod est contra illud. 16. q. 7. inuentum. & 56. dist. satis peruersum. & j. de ex. cess. prala. c. ult. Item quia creditor peccat vtendo pignore. ff. de fur. creditor. aliàs incipit, si pignore. Licèt etiam creditor rem sibi obligatam possit locare, vt ff. de pigno. act. creditor tamen fructus computabit sibi in sortem. j. de pig. cum contra. licet enim in venditione omnia iura transeant. arg. ff. de officio praes. l. i. in verb. cum vrbem nostram. §. 3. non tamen in obligatione generali veniunt quae specialiter non obligarentur. ff. de pig. l. obligatione. & l. seq. ff. de pec. qui peculium. & C. quae res pig. oblig. pos. l. i. arg. contra ff. scilicet quòd fructus non diminuant sortem: quia seruitus quandoque inutilis est. ff. de seruit. l. eis qui fundum. sed ius patronatus bene transit cum vniuersitate, nisi specialiter excipiatur. j. de iure patro. cum secundum. & c. ex literis [d].

a *Eo modo, potest cum si fruerelo legatus ... esse ...*

b *Hoc tradit Tan. Vinc. & Gof. Ir.*

c *Idem Phi. in. & Host. sed Dam. in qu. lus. 2. de iure patronatus dicit, quod praesentare potest creditor nomine debitoris. Ioann. And.*

¶ *Dictio e... tiam, decis ... antiquis, & in veteri compilatione ...*

Pensiones perceptio ... patronus probat, neque domi...

debito terminarent; alioquin facerent sententiam obseruari: verum dicto Electo, & praefatis Abbatibus committentibus [a] aliis vices suas, ipsi subdelegati testes super praedicto articulo receperunt, à quibus dictus Clericus vocem ad nos appellationis emisit, & infra. ¶ Licèt autem tutam causam absentiae minùs sufficienter [b] presbyter probauisset, ne tamen praeiudicaret opinio veritati, R. Diaconum Cardinalem eis concessimus auditorem: qui cùm nobis omnia fideliter retulisset ex tenore sententiae Archiepiscoporum inuenimus circumuentum: tum quia continebatur in illa, quòd per attestationes ipsius Clerici fuerat sufficienter probatum, quòd praefatus A. in possessione iurispatronatus extiterat, cùm eum idem ad praedictam Ecclesiam praesentauit, cùm tamen per attestationes illas nihil aliud ostensum fuerit, nisi quòd pro quodam iure [c], quod de illa Ecclesia consueuit exhiberi patronis, praedicti P. & A. annuatim decem solidos acceperunt: tum etiam ✝ quia in eadem sententia dicitur, quòd dictus T. in probatione defecit, cùm per attestationes suas appareat ipsum suam intentionem sufficienter probasse: tum etiam quia causam non recipit sufficienter instructam: cùm vnius tantùm partis attestationes receperit, quae parum faciebant ad causam. Vnde sententiam ipsam duximus irritandam, memorato T. adiudicantes Ecclesiam supradictam, cùm per attestationes nobis constiterit euidenter [d] ipsum à vero patrono [e] fuisse ad saepedictam Ecclesiam praesentatum.

¶ Idem.

¶ *Papa in sententiis, quas profert, ordinem iuris seruat.*

CAP. XIX.

IN ✝ causis, quae summi Pontificis iudicio deciduntur, & ordo iuris, & vigor aequitatis est subtiliter obseruandus. Cùm in similibus [f] casibus, caeteri teneantur similiter iudicare. Nisi fortè cùm aliquid (causa necessitatis & vtilitatis inspecta) dispensatiuè duxerit statuendum.

¶ Idem Concentui sancti Leod.

¶ *Secunda sententia in diuersa instantia contra primam lata, tenet mero iure, nec debet infringi, etiamsi sit iniusta, ex quo ab ea non fuerit appellatum, praesertim si prima sententia secundus Iudicibus non fuit ostensa. Hoc dicit. Panormitanus.*

CAP. XX.

INter ✝ monasterium sancti A. Roth. ñ. & vestram, su-

f ✝ *Cap. 9. e. ti. in 3. cōp. Et an intētentia primō capit requiratur ordo iuris, vide per Ioan. in l. i. ff. de const. princip. adde Paridem de Putco in tract. syndicatus. verbo, & in quantum.*

✝ *Cap. 10. e. tit. ... Et vide l. Imperatoris com gl. ff. de re iud. Vide de A... zan. consil. 391. & Paulo de Castro consil. 325. incip. in causa, quae vertitur.*

d *Concor. inter ... nes, ff. com. praed. glo. in l. fideiuss. for. ff. qui satisd...*

I*N causis.*] Inferiores tenentur iudicare, secundum quòd Papa inter certas personas iudicauit, si ritè, & rectè sententiam tulit. Primò ponitur dictum. Secundò ratio. Tertiò exceptio. Secunda ibi, Cùm in similibus. Tertia ibi, Nisi. Abbas Siculus.

CASVS. Dicitur hic, quòd secundum quod Papa iudicat, & alij debent iudicare: & ideo Papa iuris ordinem, & aequitatis rigorem in causis diligenter obseruare debet: cùm in similibus alij debeant similiter iudicare, nisi cùm ipse aliquid dispensatiuè duxerit statuendum. Not. quòd ordo iuris, & aequitatis rigor in iudiciis obseruanda sunt. Item sententia Papae ius facit quoad omnes. Item secundùm quod ipse iudicat, & alij iudicare debent: & sic in similibus idem iudicium est habendum. Item in dispensationibus causa necessitatis, & vtilitatis attendenda est. Item dispensationes non debent trahi ad ius commune.

¶ *Glo. se dicit aliud in interlocutoria, ... contrarium, & soluit.*

f ¶ *In similibus.*] Et sic patet, quòd diffinitiua sñia principis trahēda est ad consequentiam, ex quo alij similiter iudicare debeant, sed interlocutoria non. C. de legi. l. 3. circa fi. & l. si imperialis. arg. contra. quod interlocutoria vim legis habet. ff. quod me. cau. ... §. sed quod praetor ait. quod verum non est, nisi interlocutoria in corpore iuris claudatur. est simil. huic 16. q. 3. licèt. Ber.

I*Nter monasterium.*] Tenet secunda sñia diffinitiua lata cōtra primā si de prima nō fuit exceptum, neque appellatum à secunda, h. d. secundùm vnam intellectum. Diuiditur in quatuor partes. In prima ponit thema decisum. In secunda dubium causam. In tertia soluit quoddam obstaculum. In quarta diffinit. Secunda ibi, Cum constiterit. Tertia ibi, Non obstāte. Quarta ibi, Ideo. Abbas.

CASVS.

a Hic casus Bernardi videtur, & in antiquis codicibus reperitur.

CASVS. a Vacante monasterio sancti Leufredi, monachi elegerunt quendam de gremio sui monasterij in Abbatem, & dum peterent confirmationem suæ electionis, monachi sancti Antonij se opposuerunt dicentes illam electionem esse cassandam, eo quòd monasterio sancti Antonij fieri debuisset: quare dioecesanus Episcopus illam distulit confirmare: tandem super hoc causa fuit commissa quibusdam iudicibus ad petitionem monasterij sancti Leufredi, coram quibus iudicibus partes litem contestatæ fuerunt, & processum fuit in causa, & testes recepti fuerunt: demum monachi sancti Antonij ad alios iudices literas impetrauerunt, continens, quòd primi iudices erãt eis certa ratione suspecti: vnde proposuerunt quasdã exceptiones friuolas contra illos: quas cum iudices b admittere nollent, ipsi appellauerunt, iudices videntes quòd primę literæ nõ reuocabãtur per secundas, proćesserunt in causa non obstãte appellatione eorũ, & confirmarunt electionem factam per monachos sancti Leufredi: vnde occasione appellationis prædictæ delata est cã ad dominũ Papam, coram quo obiiciebatur contra sententiam, quòd lata erat à suspectis iudicibus, & quod causa fuerat alijs iudicibus delegata, & post appellationẽ allegabat etiã sententiã, quæ priùs lata fuerat pro eis super quæstione, sed dominus Papa auditis hinc inde propositis, quia constitit ei, quòd secundæ literæ non reuocabant primas: tamen quia causæ suspicionis friuolæ fuerant, quæ debuerant proponi ante litis ingressum, & ideo renunciasse videntur eisdem, & quia nec de processu nec de priuilegio sedis Apostolicæ fecerant mentionem quæ si fuissent expressa, literas nullatenus habuissent, confirmauit sententiam à primis iudicibus latam non obstante sententia, quæ allegabatur, quia nec fuit ostensa domino Papæ nec primis iudicibus: quæ etiam si fuisset illis ostensa, nihilominus cõtrarium statuissent ea postposita, quia non valebat: si autem valebat, & non opposuerunt eam, eis imputetur, cùm litis prætextu nouorum instrumentorum non debeant instaurari, & electo saluo iure dioecesani munus benedictionis exhibuit. No. quòd dilatorię exceptiones ante litis ingressum debent proponi. Itẽ ipso facto renunciat quis iuri suo. Item secundæ literæ ad hoc vt reuocent primas, debent facere mentionem de processu iudicij, & de priuilegiis Apostolicæ sedis. Itẽ prætextu nouorum instrumentorum lites instaurari non debent. Item sententia contra res priùs iudicatas tenet. Item per factum superioris non præiudicatur inferiori. Ber.

Vide l. 1. & ibi Cynum Doc. C. de dilat.

b Secundò, secundùm Inn. de Sa. quibus commissa fuerat, quod si inuenerint illas suspiciones legitimas procedere in causa: vel loquitur de primis. Ioann.

† obtinuera.

per modo eligendi Abbatem in monasterio vestro fuit quæstio agitata: & infrà. ¶ Cùm constiterit nobis primam commissionem non fuisse per vltimam reuocatam, tum quia causæ suspicionis in iure propositæ friuolæ videbantur: quas etiam tanquam dilatorias ante litis a ingressum opponere debuissent †: quibus coram delegatis eisdem subeundo b iudicium, renunciasse c videntur: tum etiam quoniam de priuilegiis d Apostolicæ sedis, & processu e negotij coram primis Iudicibus, nihil in secundis literis dicebatur, quod si fuisset expressum, obtinere † minimè potuissent: Non obstante f sententia, quæ pro monasterio sancti A. dice-

a ¶ Litis.] Ʒ. de excep. pastoralis. 3. q. 6. c. si quis Episcoporum. §. exceptio. & C. de iudi. apertissimi. & l. cùm specialis.

¶ Gl. se. recit. per quã an iudicis recusatio alias exceptiones praecedere debeat: & primò alle. quòd sic: secundò alleg. contrarium: tertiò ponit opi. Tan. quartò ponit opi. Ioan. quintò vacillando approbat opin. Tan.

b ¶ Subeũdo iudiciũ.] Quicũque habet plures exceptiones dilatorias debet primò opponere illam de iudice suspecto: illa enim præcedit naturaliter, vt patet. Ʒ. de probatio. quoniam ex ordine verborum: vt ibi dictum est. Si enim primò opponeret exceptionem contra personam aduersarij, putà quòd ipse sit excõmunicatus post literas impetratas, quia modo non est admittendus, & sentẽtia pro ipso fertur, sic approbat personã iudicis: vnde ipsum postea reprobare non potest. 4. q. 3. c. si testes. §. item si quis testibus. & 3. q. 8. c. enim in agendo. qui enim aliis defensionibus vsus est, non potest redire ad istam. ff. de iudi. sed & si susceperit. & præterea specialiter cauetur de hac exceptione, quòd vsque ad xx. dies proponatur. 3. q. 3. §. offeratur. & si iudex absens sit, quem volo recusare, illud debeo protestari c C. de iu. cum specialis. Sed contra videtur per hoc quod nõ cõsenserit in iudicem: licèt enim quis dederit fideiussorem standi iuri, adhuc potest iudicem recusare, vt 3. q. 3. §. offeratur. Præterea videtur, quòd excõmunicationis exceptio, vel de falsitate rescripti naturaliter præcedat, quia nisi rescriptum teneat, non potest iudex aliqua iurisdictione vti. Ʒ. de iudi. c. 1. Item si aduersarius esset excommunicatus non potest eligere arbitros pro iudicis recusatione, vel etiam alios iudices eligere: vnde videtur, quod primò inquiratur de rescripto, siue de excommunicatione aduersarij, antequam ad alia procedatur. Super hoc dicit quidã sicut Tã. quòd si omissa exceptione de iudice sus-

c Et sic Vercellis opi. dicentium, quod quandoque vsque ad litis contest. possint opponi, ad quod omnino facit supra protestatio. Ioann. And.

pecto proposuit alia, siue succũbat, siue obtineat, non potest postea redire ad eã de suspecto iudice: quia per hoc videtur tacitè approbare personã iudicis, ex quo cõsensit litigare sub ipso. ar. contra. Ʒ. de of. dele. insinuante. maximè nulla protestatione præmissa, & præterea nõ renũciat exceptioni de suspecto iudice. Io. innocẽtius sed nõ præcisè distinguẽdo: si succubuit in aliqua exceptione, adhuc potest redire ad illam de suspecto: quia ad hoc intendit, vt dicl. nec iudiciũ: vnde nõ plenè cõsentit in iudicem. ar. C. de inof. test. contra maiores. secus esset, si obtineret in aliqua exceptione: quia tunc approbauit sñiã iudicis d, vñ illũ postea reprobare nõ poterit, vt ÿ in prin. notula & hoc satis æquũ videtur: tamẽ credẽdũ opi. Tan. quia litigãdo sub ipso approbat personã iudicis, semel enim cõsẽsit, & siue pro eo siue cõtra eũ sententiauerit, vt hic patet. c. Bern.

¶ Gl. seq. ar. & remittit.

c ¶ Renunciasse.] Arg. quod tacitè, siue ipso facto renunciat quis iuri suo. sic Ʒ. de of. dele. gratum. & c. insinuante. & Ʒ. de his, quæ fi. à ma. par. cap. ex ore. vbi arg. plura inuenies de h. c. Bernardus.

d Ecce ergo quandoque, qui in prima exceptione iudicibus pro reo recusare non possit.

e Concor. l. cum in fi. ff. de manu. & l. fi. contra. C. de in. ce. imp.

batur fuisse prolata, quæ tamen nobis ostensa non fuit: cùm si prædictis Iudicibus fuisset ostensa, eã posthabita g contrarium statuissent: alioquin h eam obiicientibus imputetur: cùm sub prætexto nouorum i instrumentorum lites non debeãt instaurari: Factum priorum Iudicum ratum, & firmum habemus, & eorum sententiam confirmantes, k electo à vobis nos ipsi munus benedictionis (saluo iure dioecesani) curauimus exhiberi.

¶ Idem Episcopo, Decano, & Cancellario Parisieñ.

¶ *Tenor sententiæ cõtra priuilegiũ ostensa, vel non ostẽsum, si ab ea nõ fuerit appellatũ, vel supplicatum.*

d ¶ De priuilegiis.] Per quæ ius eligendi de suo monasterio se habere dicebatur. Ʒ. de consue. cùm dilectus. quod non debuit taceri. Ʒ. de rescrip. cum ordinem.

e Ex processu.] Nam de processu negotij, & exceptione (si qua proponitur) mentio fieri debet. Ʒ. de procu. in nostra.

f ¶ Non obstante sententia.] Quæ non tenebat fortè lata à iudice non suo, vel non seruato ordine iudiciario: vnde sequitur, quòd si fuisset ostensa, contrarium statuissent. Ber.

¶ Glo. seq. dupliciter exponit literam posthabita.

g ¶ Posthabita.] Exponitur hæc litera per Tãc. ex habita. i. eã visa. post. i. postea contrarium statuissent, quam statuerunt. quasi dicat, si iudices illã vidissent statuissent cõtrariũ eius, quòd fecerunt quia nõ cõfirmassẽt electionẽ: & ideo dicit, alioquin. i. si nõ fuisset illis ostensa, imputent sibi, qui debuerunt ostendere. Sed hæc expositio contradicit notulæ Lau. proximò positæ: vnde secundũ notulam Lau. sic expone, posthabita, i. postposita, C. de sponsa. l. vt sit vna dictio: sic exponitur. 32. q. 3. dicit Sarra, ibi coniugalem posthabuit torum. i. postposuit coniugalem torũ, & accessit ad ancillam sic. C. de exac. mili. annona. l. 2. in fi. lib. 12. quasi dicat, si sñia fuisset iudicibus ostẽsa, illam postposuissent, siue si recusassent & statuissent contra ipsam, sicut statuerunt, quia non tenebat.

f L. 1. C. de spon. Gaffr. ibi, si quo præsumpta fuerit hic manifestandum nostro posthabita præsumpta. Ioann. And.

h ¶ Alioquin.] Id est, si tenuisset, & nõ eã opposuerint, imputetur eis. Vel alioquin, i. si nõ fuisset postposita, siue spreta, quia sñia tenebat, imputatur eis. quia sub prætextu nouorum instrumentorũ, id est repertorũ de nouo, sñia nõ retractabitur. & iste est verior intellectus, & hæc expositio probatur. Ʒ. c. prox. versic. numerum & ff. de neg. gest. si autem. §. 1. & ff. de compen. l. quod in diem. §. 1.

i ¶ Nouorũ.] Id est, de nouo repertorum Ʒ. c. prox.

¶ Gl. se. primò ponit sex casus præter istũ, quẽ ponit hoc c. quib. valet hæc sẽtẽtia cõtra rẽ iudicatã, demũ obiicit, ponit opi. Io. & sol. Finis rece. p cõtrariũ de le. 1. C. quãdo pu. & opi. illi cõtrario repetit.

g Adde quæ dicantur noua instrumenta, & quando dicuntur 6. ti. vel. per hanc. in gl. in verb. adnugum. & ibi Cyn. C. De temp. appellat.

k ¶ Cõfirmãtes.] Et ita tenet hic sñia cõtra res prius iudicatas, quia hic monachi eã omiserunt, post sñiam ea vti nõ possunt: quia prætexto nouorum instrumentorũ nõ retractatur sñia. ff. de re iu. Imperatores. & C. de transa. sub prætextu. nec exceptio peremptoria locũ habet post sententiã, nisi appellatũ sit. C. sen. rescin. non poss. l. 2. & ff. de fi. instru. cum Ioannes. Item iure minoris subuenitur Ecclesiæ in hac exceptione. Ʒ. de in integ. rest. c. 1. & c. auditis. sed hoc non fuit petitum h. Itẽ nõ potest opponi sentẽtia, si fuit ostẽsa iudicibus, & ipsi eam reprobauerunt veluti nullã. infra c. prox. ff. de cõpe. quod in diẽ. §. 1. Itẽ ẽt in alio casu tenet sentẽtia cõtra res prius iudicatas, si quæ sit, an sit iudicatũ vel nõ, & si iudex pronũciat iudicatũ nõ esse, rescinditur prima sentẽtia. ff. quæ sen. sine ap. rescin. l. 2. in prin. Itẽ in alio casu tenet sẽtẽtia cõtra res prius iudicatas, vt in negotio publico. ff. de re iu. Imperatores, & in alio casu. ff. de inuent. admonẽdi. Itẽ vbi vertitur periculũ animæ, tenet sñia cõtra primã, quãuis nõ ostẽdatur sẽtẽtia in iudicio. Ʒ. eo. c. lator. & c. cõsanguinei. Vin. Sed vr, quòd iniuria facta fuit istis monachis, qui obiiciebãt sñiã, quia nõ fuerũt admissi: isti monachi appellauerunt à iudicibus, qui tulerũt sñiã. Sed in causa appellationis (vt dictũ est) potest opponi exceptio peremptoria omissa in prima causa, ergo

h Quod poterat, ex quo ladebatur Ecclesia, secus si ipsum personã tantum. de hoc dixi de rest. in inte. c. si & in cle. eo. ti. c. vnico. in 2. glo. Ioan. And.

si,ergo isti debebant audiri in sua exceptione. Ioann.dixit, quòd hæc decr. loquitur in eo casu,cùm scit aliquis se habere exceptionem rei iudicatæ,& fraude,& dolo eam omittit, volens fatigare aduersarium suum: aliàs si ignorabat hanc exceptionem sibi competere,hic ne potest eam tunc opponere quandocunque, quia tunc non retractatur secunda sententia, immo nulla pronunciatur. Hoc quod dicit Ioan.nō colligitur aliquomodo ex ista litera, vel indecisa, nec prodest. Vnde dicas,quod non audiuntur monachi,vt obiiciant sententiam, etiamsi vera fuerit; quia monachi appellauerunt à iudicibus ante sententiam occasione litterarum,quæ non valebant, sicut asserunt quatum valebant post litem contestatam iudices recusare, secundùm quod satis patet per hanc dec. in prin.& in parte decisa colligitur,vbi hoc expressè dicitur, quod monachi isti appellauerunt: quia iudices non admittebāt recusationes,& quia dicebant secundas literas valere.& ita recesserunt contumaciter non expectata sententia, & talis appellatio nulla fuit:sed a sententia diffinitiua non est appellatum,nec etiam poterant:quia contumax non auditur appellās 2.q.6.c.ei qui.§.sunt quorum.& hæc ratio q. tunc non admittuntur. Et imputent sibi,qui non opposuerunt sententiā corā iudicibus,si valebat,& quia beneficium restitutionis non petierunt: quia admissa fuissent,vt dictum est s. Et quod dicit: sententia cōtra rei priùs iudicatas non tenet,locū habet, qñ in iudicio allegatur, & ostenditur sententia:tunc si iudices nolunt admittere sententiam,dū tñ teneat sententia,& iudicant contra primā sententiā, nulla est ipso iure,nec est appellare necesse.& hic loquitur 2. q. 6. § diffinitiua.Ver.item si sententia fuerit,& C. qñ prouo.non est necesse.l.1. & ibi Ioan. intelligit aliter hanc decret.& illam l.vt s. dixi. Sed tu intellige hanc decret. & illam l. vt diximus. & ita plana littera erit, & ita intelligit Vinc. vt in princ.istius notulæ. Et ita siue scienter,siue ignoranter eā omiserint, non pōtest postea opponi,ex quo non est appellatū: & tunc prætextu bonorū instrumentorum non instaurantur lites finitæ.præterea hic non fuit ostensa sententia domini Papæ, sed allegata fuit tantū, nec etiam fuit ostensa primis iudicibus.

ADDITIO. Pro materia hic tacta de appellatione contumacis vide c.Sinecum.de dol.& contu.in cle.& ibi notata.[b]

† Cum co. cōm.3.compil.

† Rebacefi.

† Trebaci.

† Atrebatum.

a *Dicebat Ān. contrarium loquitur, vbi non fuit opposita,nec probata exceptio rei iudicatæ,& illud vbi fuit opposita, sed non probata.Io. And.*

b *Adde l. diuus. & glo. in l. fi. ff. de in inte.rest.*

CAP. XXI.

SVborta † inter Melden. Episcopū,& monasteriū Attrebatense †, super ipsius monasterij subiectione,materia quæstionis: & procuratoribus partium litigantibus coram nobis: quia per confessionem [a] partis aduersæ constitit eundē Episcopū quasi possessionē[b] obedientiæ in eodē monasterio habuisse: ipsum restituendū decreuimus ad eādem. ¶ Verū n quia priuilegiū Innocentij Papæ prædecessoris nostri libertatē monasterij plenariam exprimebat, Decano Suessionen. & suis coniudicibus dedimus in mandatis,vt Episcopo in quasi possessionem obedientiæ restituto [c], nisi contra priuilegium rationabile aliquid obiiceret, & probaret, super subiectione monasterij sibi silentium imponere procurarent: & infrà ¶ Iudicibus autem causam instructam remittentibus: quia cognouimus efficaciores † Episcopi rationes,subiectionem eidem adiudicauimus memorati monasterij: vt ibidem habeat tanquam diœcesanus Episcopus potestatē: ita tamen vt nullum per hoc Apostolicæ sedi præiudicium generetur, quominus si voluerit, suam iustitiā prosequatur [d]. Nimirum [e] si præfati Innocentij priuilegium Alexandro [f] fuit in iudicio præsentatum, & ipse tulit † sententiam contra illud, intelligitur reprobāsse [g].

SVborta.] Diuiditur in tres partes. In prima præmittit casum, & sententiam super possessorio latam.In secunda ibi, *Verùm*. committit ipsius executionem,& causam super petitorio.In tertio ibi, *Iudicibus autem*,petitionem diffinit, diffinitiuam moderatur,& quoddam soluit obstaculum.Abbas.

CASVS. Inter Epm Melden.& monasteriū Attrebaten. super subiectione ipsius monasterij controuersia vertebatur: pp hoc partibus in præsentia D.Papæ constitutis, petiit procurator Epi restitui ad quasi possessionem obedientiæ in eodem monasterio, qua ipsum monachi spoliarant: quia per confessionem procuratoris monasterij constitit Epm quasi possessionem obedientiæ in eodē monasterio habuisse.Papa ipsum restituit ad eādē: verūtamē quia ex parte monasterij quoddam priuilegium Innocentij Papę exhibitū fuit in iudicio,quod plenā libertatē monasterij exprimebat, mandat Papa quibusdam, vt Epm restituant in quasi possessionē obedientiæ:quo restituto, nisi Eps contra priuilegium aliquid rōnabile ostenderit,super subiectione monasterij, silentium imponant eidem:Iudices prædicti,restituerunt Epm,& postmodū cœperunt cognoscere super statu ipsius monasterij. Contra priuilegium Innocentij Papæ exhibuit Eps quandā sententiā Alex. Papæ super subiectione ipsius monasterij: Iudices receptis probationibus vtriusque partis,causam instructā remiserunt ad D. Papā:Papa auditis,& intellectis rationibus partium: quia intellexit rōnes Epi efficaciores, subiectionem in eodem monasterio adiudicauit eidem, vt ibidem habeat tanquam diœcesanus Eps potestatem,ita tamen quòd per hanc sententiā nullū præiudiciū sedi Apostolicæ generetur,quò minùs, cū voluerit,suam iustitiā prosequatur. In fine respondet quasi tacitæ quæstioni: Diceret Aliquis, Nōnne priuilegium Innocentij debuit tueri monasterium cōtra sententiā Alex Rñdet Papa, si priuilegium Innocentij Alexādro fuit in iudicio præsentatū,& ipse tulit sentētiā in cōtrariū, illud intelligitur reprobasse:si verò nō fuit exhibitū,prætextu priuilegij de nouo reperti, sñia Alexan. non debet reuocari. Nota, quòd cōfessio procuratoris domino præiudicat. Itē incorporalia nō possidentur,sed quasi.Itē restitutio ad subiectionē ante ingressum principalis causæ faciēda est. Itē licet causa liberalis sit præiudicialis,tamē quæstio possessionis ei præiudicat. Itē contra priuilegiū admittitur probatio siue desitutio. Item non sufficit obiicere, nisi probetur obiectum. Item protestatio præmittenda est, ne fiat alicui præiudicium circa ius suum: vt hic fecit Papa. Item priuilegio libertatis nullus renunciare potest in præiudicium Papæ. Item instrumentum intelligitur reprobatum, eo ipso quod iudicatur contra ipsum. Item prætextu priuilegij de nouo reperti non debet sententia reuocari. Et sic negligentia nocet,sed per hoc non fit præiudicium Papæ, quò minùs, si voluerit, ius libertatis sit saluum monasterio.

¶ *Glossa sequens notat, & remittit.*

a ¶ *Per confessionem.*] Nota confessionem procuratoris domino præiudicare. De hoc dictum est, s. *vt lite non contestata c.1.*

¶ *Gloss. seq. reddit rationem textus.*

b ¶ *Quasi possessionem.*]Hoc ideo dicit:nam incorporalia nō possidentur, sed quasi *arg. s. de præscri. si diligenti. & s. de causa possessionis,cum Ecclesia & ff. de vsufr. a sequitur § si viam.& ff. de acquirendo rerum dominio.l. si seruus § incorporales.*

¶ *Glo. seq. notat obiectum, & soluit tripliciter.*

c ¶ *Restitutio.*]Nota,quòd licet causa liberalis sit præiudicialis, tamen quæstio possessionis ei præiudicat, vt hic patet & C. *de ordin.cog.l.vlt.§.fin.* agebat ipse Episcopus possessorio, de quo cōstitit per confessionē partis aduersæ:vnde Papa mandat ipsum restitui [d] petitorio, sed de hoc non probauit Episcopus coram Papa. sed pars aduersa per priuilegium Innocentij: vnde mandat Papa imponi silentium Episcopo, nisi contra priuilegium aliud probetur: & ita qui obtinet in proprietate, obtinet finaliter in possessione, licèt alter probet de possessione. s. *de cau. possessionis. cùm dilectus.*& hoc cùm vtroque iudicio actum est.Sed quare Papa non tulit sententiam pro monasterio, cùm per priuilegium Innocentij probatum esset,quòd erat liberum, & exēptum, & ex parte Episcopi nihil ostensum esset contra priuilegium, & actum esset ab Episcopo petitorio, & possessorio. s. *de caus.poss.cum Ecclesia?* Respondeo, Episcopus coram Papa prosecutus fuit tantùm possessorium, petens inducias ad probandum contra priuilegium Innocen. vel ipse ex officio suo voluit prouidere Episcopo:aliàs non rectè processisset Papa.Vel si possessorio tantùm actum fuit, Abbas petiit causam committi quantùm ad petitorium, cùm per priuilegium intentio eius probaretur: quod melius videtur.

d ¶ *Prosequatur.*] *Arg.de protestatione præmittenda. a. fin. j. de don.inter dilectos in fi. & 9.q.3.salua. s.de elect. Cumana.§.1.*

e ¶ *Nimirum.*] Responsio tacitæ quæstionis. diceret aliquis,nonne priuilegium Innoc. debuit tueri monasterium?Respondet Papa, quod non,secundùm quòd sequitur in litera.

f ¶ *Alexandro.*] Qui super eadem quæstione sententiauit pro Episcopo, vt habetur in parte decisa: quam sententiam Episcopus coram iudicibus exhibuit, & coram Papa,de qua hic fit mentio.Bernardus.

¶ *Glos.seq. not.inducens duo similia,& vnum diuersum.*

g ¶ *Reprobasse.*] Nota, quòd instrumentū dicitur reprobatum eo ipso,quòd eum iudici ostēditur,contrarium iudicat: testis reprobatur eo ipso,quòd iudex contra eū iudicat.*arg.s.de ord. cog. cū. dilectus, in fi. & ff.de his qui not.infa. Lucius.*sic ex quo quæstio falsi mouetur, & iudex contrarium iudicat, eam intelligitur reprobasse. *C.si ex fals.instr.l.1.* Secus est in compensatione: quia vbi iudex non admittit compensationem, post sententiam potest opponi:sed si expressè eam reprobat,postea opponi non potest.*ff.de compensa. quod in diem.§.1. & ff.de negotiis gestis. l. sin autem.§ si quocunque modo.* ita hic, quia Alexander reprobauit priuilegium Innocentij, si fuisset ostensum in iudicio: sic *j.c.prox.* Item hic est arg quod ipso facto,& sine verbo perditur priuilegium. *s. de offic.deleg.gratum.& j.de his, quæ fi. à maior. par.cap.ex ore.*

¶ *Glo.se. all. tres concor. excipit duos casus.inducit duo similia.*

† *Quia illa sententia præualet quæ validioribus fulcitur rationibus. §.item pretium. Inst.de em. & vend.*

† *Aliàs ita: tulit sententiam contra ipsam,illud intelligitur,&c. Alias ita: tulit sententiam contra illud intelligitur,&c. in correcti tamen desunt illa duo verba paulo infra, coràm eo.*

c *Ar.84.dist. c. quisquis. cū suis concordant.*

d *De hoc articulo vide hic prater alios Innoc. Host. & Io. And.*

Si verò non fuit coram exhibitum, prætextu priuilegij de nouo reperti, prædicta non debet sententia retractari [a].

¶Idem S. Mariæ in Gagi, & Vallis secretæ Abbatibus.

¶Sententia, à qua fuit appellatũ retractatur, si constat testes, ad quorum dicta tantum lata fuit, conspiratores fuisse, & cõtradicente parte receptos.

CAP. XXII.

CVm † I. & A. Canonici sancti Dionysij Remeñ. ex parte quorundam Canonicorum eiusdẽ Ecclesiæ, nostro Apostolatus retulerint, quod Abbas eorum super dilapidatione, periurio, simonia, & quibusdã aliis erat multipliciter infamatus [b]: Nos Cathalañ. Episcopo, & eius collegis dedimus in mandatis, vt ad Ecclesiam personaliter [c] accedentes, tã in capite, quàm in membris corrigerent † corrigenda, & statuerent quæ statuenda viderent: *& infrà.* ¶Iudices autẽ Abbatis, & Canonicorum iuramenta recipientes [d], Abbatem ab administratione ipsius Ecclesiæ per sententiam remouerunt, correctione membrorum dilata [e], quã tunc non poterant expedire. A qua sententia, cum procurator prædictus ad nostram audientiam appellauerit, proposuit dictã sententiã reprobandam: tum quia Iudices lite [f] non contestata, in ipso negotio processerunt: tum quia iuramenta conspiratorum [g] contra ipsum recipientes (depositionibus coram partibus minimè publicatis †, nec ostensis [h] eidem †) ad sententiam procedere præsumpserunt: *& infrà.*

¶ Quia verò de conspirationis articulo nobis non potuit fieri plena fides: Mandamus, quatenus si vobis constiterit, quòd illi conspiratores [i] fuerint, quorum constat à Iudicibus iuramenta [k] recepta, quod Abbas probare voluit coram eis: & eorum dicta Iudices secuti [l] tãtùmmodo, cũ per alios ea probata nõ essent, sententiã protulerũt, nos irritantes processũ eorum, in negotio iuxta prædictam formã comprehensam in prioribus litteris, procedatis. Si verò eos conspiratores fuisse nequiuerit cõprobare: vel licet de hoc constaret [m], appareat tamẽ illos nihil super his deposuisse, pro quibus idẽ Abbas fuit amotus: vel etiã si aliqua super his deposuerint, ea tamen per aliorum dicta fuerant sufficienter ostensa, processum ipsorum Iudicum confirmetis: quia licet aduersùs Abbatem non debuerint conspiratores admitti, iuramenta tamẽ ipsorum de veritate dicenda super statu ipsius domus

CVm I. & A.] Diuiditur principaliter in duas partes. In prima ponit factum coram Papa narratum in appellationis remedio. In secunda dat iudices appellationis, quib. diffinitionem causæ sub certa forma committit. Secũda ibi, *Quia verò.* Et quælibet pars potest subdiuidi, vt patet in textu. Sed prædicta diuisio sufficit ad intellectum. Abbas Sicul.

CASVS. I. & A. canonici S. Dionysij pro se, & quibusdam aliis cõcanonicis suis denunciarunt D. Papæ, Abbatem suum, super dilapidatione, periurio, simonia, & quibusdam aliis criminibus, super quib. erat multipliciter infamatus: vnde Papa mandauit quibusdam iudicibus, quatenus ad Ecclesiam personaliter accedant, & tã in capite, quàm in membris corrigãt corrigenda, & statuant, quæ secundùm Deum viderint statuenda: iudices verò receptis iuramentis Abbatis, & canonicorum, Abbatem ipsum ab administratione ipsius Ecclesiæ per sentẽtiam remouerunt, dilata correctione mẽbrorum: à qua sententia procurator Abbatis appellauit: vnde postmodum in præsentia Papæ proposuit dictam sententiã reprobari debere: primò quia iudices lite non contestata in negotio processerũt; tũ quia iuramenta cõspiratorum contra ipsum recipientes, depositionibus testium coram partibus non publicatis, nec ostensis eidem, ad sententiã procedere præsumpserunt: Papa verò his, & aliis intellectis, quia de articulo conspirationis sibi non potuit fieri plena fides, mandat iudicibus, quatenus si cõstiterit, quòd illi conspiratores fuerũt, quorum iuramenta iudices receperunt, & quod Abbas probare voluerit coram eis, & iudices dicta illorũ solummodo secuti sunt, cùm per alios probata non essent, sententiam protulerunt, quòd processum illorum debeant irritare, in principali negotio iuxta formam comprehensam in prioribus litteris postmodum procedentes. Si verò Abbas non poterit probare illos conspiratores fuisse, vel si etiã hoc probauerit, apparet tñ, quòd nihil deposuerunt super his, pro quib. fuit Abbas amotus, vel etiã si aliqua deposuerint cõtra Abbatẽ, ea tñ per alios fuerant sufficienter probata, processum illorũ iudicũ debeant confirmare: quia quamuis aduersùs Abbatẽ non debuerint conspiratores admitti, iuramentũ tñ ipsorũ de veritate dicenda super statutũ ipsius Ecclesiæ recipi potuerit, vt per dicta illorũ super aliis fides possit haberi, quæ ipsum Abbatem non tangebant, præcipuè cùm tunc probatũ nõ esset ipsos cõspiratores fuisse. Not. quòd aliquis potest per alium denunciare. Item conspiratores non admittuntur ad testimonium. Item exceptio proposita ante sententiam à grauamine in causa appellationis debet vera esse. Item non sufficit probare conspiratores, nisi probetur, quòd iudex sequutus fuerit dicta illorum. Item conspiratores potius possunt admitti contra alios, quam contra illum, contra quem conspirasse dicantur.

a ¶*Retractari*.] *s. e. prox. ff. de re. iud. imperatores. C. de trãsa. sub prætextu. in fi.* nisi in casu: vt in *l. prædicta imperatores. ff. de minori. adimorãdo.* sic tollitur priuilegiũ per sñiã, sicu per conuentionẽ. *j. de dec. ex multiplici.* & per arbitriũ. *s. eo. prox. cùm olim.*

b ¶*Infamatus*.] Post hunc textum corrigitur littera decretalis per registrum hoc: cùm super his, & aliis cũ procuratore ipsius abbatis aliquandiu litigassent. nos Cathañ.

c ¶*Personaliter*.] In hoc casu non possent isti committere vices suas: vt *s. de off. deleg. a. quoniam Apostolica. §. is autem cui.* & in casib. aliis, qui ibi ponũt, & in loco ipso dẽt fieri inquisitio vbi, quæ sunt illi, de quorũ vita quæritur. *47. d. de Petro. & 2. q. 1. Deus omnipotens. 24. q. 1. gaudendũ. & 23. d. illud. & s. de electio. post quam.*

d ¶*Recipientes*.] Secũdùm formam quam habet. *j. de accu. qualiter, & quando. §. sermonem. & c. cùm dilectus.*

e ¶*Dilata*.] Per hoc patet, quòd licèt inquisitor de quibusdam tulerit sententiam, de quibusdam, non, non ideo expirat officium eius, quin de aliis possit cognoscere, & pronunciare, & idem est in ordinario. *ff. de dolo exceptio. apud. §. item quæritur. & ff. de negotiis gestis. sin autem. §. penul.* aliàs incipit. *l. nam & si seruus.* in arbitrio idem est, nisi dictum sit, vt de omnibus simul pronunciet, & si tũc de quibusdam pronunciauit, nihil egit, & de nouo potest pronunciare. *ff. de arbi. quod tamen.*

f ¶*Lite non contestata*.] Hæc exceptio efficax non est: quia in inquisitione potest procedi lite non contestata. vt suprà vt *lit. non contest. quoniam frequenter. §. sunt & alij.* si contumaciter se absentet, tamen citari debet, & exponenda sunt sibi omnia, quæ contra ipsum obiiciuntur. *infra de accusa. qualiter, & quando. §. debet.* & hoc intelligitur, cùm aliquis prosequitur inquisit. vnctus: sed cùm ex officio tantùm inquirit, ibi propriè contestari non potest. Bern.

g ¶*Conspiratorum*.] Qui nullo modo recipiendi sunt, *infrà, de simo. per tuas.*

h ¶*Nec ostensis*.] Et illud et non debuit denegari immò omnia, quæ sibi obiiciuntur, & dicta testium sunt danda eidem *j. de accu. qualiter, & quando. 2. §. debet. & c. olim. §. si verò.* & ita tam ex hac causa, quam ex præcedenti tenuit appellatio. Papa tamen retulit se ad illum articulum de conspiratione, quia de aliis ei constitit.

i ¶*Conspiratores*.] Qui enim malo zelo mouentur, ad testimonium admitti non debent. *s. de accu. cùm oporteat. & j. de simo. per tuas. 1. & 11. q. 1. conspirationem. & c. coniurationum,* & hic. ¶*Glo. seq. signat contrarium, & remittit, & arguit.*

k ¶*Iuramenta*.] Sed non videtur, quòd sufficiat hoc, nisi hoc fuisset obiectum coram iudicibus, & quòd Abbas probare voluerit: vt dicit littera ista. Item nec sufficit, quòd fuerit obiectũ, & quòd obtulit se probaturum, nisi modò probentur conspiratores: & ita non cassatur sententia, nisi probetur, quòd causa exposita fuit vera. sic *s. de testib. ex parte Ada.* [d] vbi de hoc. Sed contra. *j. sit. prox. interposita.* Sed illud soluitur in cap. ex parte. Et est hic arg. quòd exceptio, quæ proponitur contra personam testis, abiicienda est, & probanda ante sententiam: nisi per iudicem steterit: vt hic satis innuitur. sic *s. de except. denique.* vbi de hoc.

l ¶*Secuti*.] Sic patet, quòd non sufficit probare coniurationem, vel conspirationem, vel falsitatem testis, vel instrumenti, nisi probetur iudicem secutum fuisse dicta falsorum, seu conspiratorum testium, seu instrumentorum. *C. si ex fal. instru. falsam. arg. s. de testi. sicut.*

m ¶*Constaret*.] Ex hoc patet, quòd per appellationẽ nõ reuocatur, nisi ea quæ minus legitimè facta sũt. vt *s. de testi. speci. audita.* Et est mirabile, quòd sententia tenet lata post appellationẽ legitimè interpositã. & vbi causa legitima, & probabilis opposita fuit, quod est contra illud. *s. de off. deleg. super quæstionũ. in fin.* sed appellatio ista licèt fuisset legitima prima facie: quia causa sufficiens erat: tamẽ nõ probauit, quia debuit probare oẽs testes, qui contra eũ depo-

a Dicit Gof. & nisi per in inte. rest. s. restit. de in inte. fe. ... ff. de min. si ex causa. Ioan. And.

† Cap. 22. e. no. ticam 5. cõp.

† De hoc articulo v. Felinum post Abbatem in cap. dilect. de rescript.

b Hæc glossula non est Ber. sed Innoc. nec habetur in vetustis codicib.

† Hic text. Innocen. dicit hoc esse singulare, ad hoc quod attestationum publicatio est de iustitia, non autem de substantia.

† Aliàs, est dictum, & male cùm de solo Abbate fiat forma.

e Dicebat Pet. & post eum Abb. quòd in generali inquisit. nõ fit contestatio, in speciali verò vocatur inquisitio contra quẽ inquiritur qui si negat, habetur pro contest. si verò est contumax, procedi potest cõtra ipsum vt lit. non contest. quoniam. §. sunt & alij. Ioan. And.

d Host. dicit, quòd hoc probare voluit, sed non obtulit: vel obtulit, nec fuit repulsus: vel si fuit repulsus, non tamen appellauit propter hoc, sed solùm à diffinitiua. Io. And.

deposuerunt, conspiratores fuisse: vt hic patet, & si modò appareret, quòd appellatio non fuit legitima. vnde non reuocatur sententia, sed confirmatur, vt ſ. de testi. ex parte Ada.

¶Glo. seq. ... obiecit dat simile, demum quarit opponendo, & tripliciter soluit.

a ¶ *Potuerunt.*] Hic videtur, quòd minùs idonei testes admittantur in causa inquisitionis, sicut in causa compurgationis. ſ. de praesum. literas. & ĩ. de purga. ca. constitutus. sed hoc ideo est, quia de facto suo agitur: quia & serui responsio creditur, cum de facto suo interrogatur 4. q. 2. c. si testes §. item seruus responsio. Sed nõ... alij de Ecclesia, qui fortè sunt idonei p... illos repellere, cum sint criminosi, nec debent communes per ... est dici, quod sic: quod hic dicit, quòd tales admitti possunt, intelligo non quantum ad plenam fidem faciendam, sed ad praesumptionem. & quia si dicta ipsorum debilitentur in aliquo, non tamẽ euacuantur in toto, & sic cum aliis adminiculis probabunt. ĩ. de simo. per tuas. in fin. Vel potest dici, quòd hoc audiri ... alios, qui hucusque tolerauerunt eos, nec aliquod crimen obiecerunt eis ĩ. de accu. ... Sed hoc nõ verũ est, quòd cõtra extraneũ nõ possẽt induci testes de Ecclesia, nisi essẽt idonei 14. q. 2. super prudẽtia. & 2. q. 1. Deus omnipotens. Io. Et praeterea eo tpe, quo recepti fuerunt, nõ constabat eos conspiratores fuisse: vt hic in fine dicit. Vnde haec exceptio potest opponi contra istos ab aliis: quia hoc probato, cùm sint criminosi, contra alios testificari non possunt, nisi quoad praesumptionem, vt dictum est ſ. de testi. c. testimonium. Bern.

recipi potuerunt [a]: vt per ipsorum dicta, super aliis fides posit haberi, quae Abbatem minimè contingebant: praesertim cùm tunc probatum non esset, eos conspiratores fuisse.

¶Idem H. de castro Guartij.

¶Damnatus in actione iniuriarũ infamis est, & per Papam potest famae restitui. Hoc dicit, prout cõmuniter summatur.

CAP. XXIII.

CVm † te à Bartholomaeo iniuriarum actione conuento, eo quòd diceres equum tuũ non esse minoris pretij, quàm capillos ipsius: Iudices; qui super hoc cognoscebant, te in decem solidos condemnassent; tu timens ne ipsorum sententia te notaret infamia [b] †, beneficium restitutionis ad famam; à sede Apostolica implorasti. ¶ Nos autem considerantes, quòd nulla fuerit, vel minima [c] facta iniuria, volumus [d] te per † praedictam sententiam infamia non notari.

CVm te.] Damnatus pro nulla, vel modica iniuria, infamia non efficitur. h. d. secundùm quòd glo. intelligit. Diuiditur in duas partes. In prima ponitur petitio. In secunda ipsius examinatio, vel responsio ibi, *Nos.* Abbas.

CASVS. H. de Castro Guartini, & B. habuerunt inter se verba iniuriosa, ita quòd H. dixit ipsi B. quòd equus suus non erat minoris valoris, quàm capilli ipsius B. quare ipse B. conuenit H. actione iniuriarum. Iudices qui de hoc cognoscebant damnauerunt dictũ H. in x sol. vnde ipse timens ne per dictam sententiam notaretur infamia, petiit à domino Papa beneficium restitutionis ad famam: Papa verò considerans, quòd nulla, vel modica facta sibi fuerit iniuria, vult ipsum H. per dictam sententiã infamia nõ notari. No. quòd cõdemnatus de iniuria, notatur infamia, nisi iniuria sit minima: vt hic patet.

b ¶ *Infamia.*] Actio enim iniuriarum infamat, siue ciuiliter, siue criminaliter agatur ff. de his qui not. infa. athletas. §. Vlt. Si quis cõuentat te actione famosa, si vis vitare infamiam, constitue procuratorem. ff. de iis qui not. infa. l. furti. §. si quis alieno.

c ¶ *Minima.*] Quia non omnia talia verba sunt pro iniuria habenda, vt si ex repentino animo hoc dixit. 2. q. 3. si quis iratus. de poen. dist. 1. c. diuortium. quia nec lubricum linguae ad poenã facilè trahendum est. ff. ad l. Iul. maie. famosi §. nec lubricum. & inconsultus calor calumniae vitio caret. q. 3. c. si quem §. notandum. Itẽ illud requiritur, quòd sit contra bonos mores. ff. de iniuriis. item apud §. 1. & § adiicitur, & ita habes arg. hic, quod pro modico nõ dat actio iniuriarum: sicut nec actio de dolo datur pro modico. ff. de dolo. si olerum in fi. & l. seq. & restitutio pro modico non dat. ff. de in integ. restitu. illud [b]. sed actio furti pro modico datur 14. q. 6. c. Vlt. & insti. de rerum diui. §. gallinarum.

¶Glo. seq. obiicit, & soluit.

d ¶ *Volumus.*] Si isti erant clerici, planum est: sed ex litera non videtur, potuit Papa talẽ infamiã (si qua fuit) remouere. 2. q. 3. c. si quis. §. notandũ. in fi. Sed si erãt laici, nõ videtur, quòd Papa possit infamiam per ciuilem iudicem irrogatam, remouere, quia quãuis animas, &c. infamiam tamen abolere non possumus. 2. q. 3. cap. ... §. hic colligitur. Sed dic, quòd subsunt quoad temporalem iurisdictionem domino Papae, & sic planum est. ...

AD probandum] De eodem facto loquitur. c. cùm dilecta. de rescriptis. Et pone casum literalem, quãtũ pertinet ad intellectum c. Vacante quodam monasterio monialium, duae fuerunt electae in discordia in Abbatissam eiusdem monasterij, custos scilicet eiusdem Ecclesiae, & quaedam alia monialis, vtraque parte asserente suam electionem praeualere. Papa commisit causam iudicibus delegatis, quibus mandauit, vt examinatis vtriusque electionibus confirmarent illam, quae sibi iure praeualeret: cognito de causa iudices confirmauerunt electionẽ factã de custode per sententiam diffinitiuam, à qua sententia fuit ab altera parte appellatum; vel aet ... nullitatis eo ... introduxerunt ad Romanam ... eadem allegãtes, quòd vnus ex eis in die ... confirmationis sñiã tulerũt, erat tpe sententiae publicè excõicatus. Item quòd nõ seruauerunt in procedendo iudiciarium ordinem. Papa ad instantiam huius partis, commisit causam aliis iudicibus sub forma, de qua in litera continetur: & prosequere vt in tex. Abbas. Nota quòd sententia publicè excõicati nulla est. Itẽ lite non ordinarij statur. Item vtile vitiatur per inutile. Item licèt tpe latae sententiae iudex ... excommunicatus, & ideo sententia nulla: ea tamen quae fecit ante excommunicationem valebunt.

¶Idem.

¶Reuocata sententia propter defectum iurisdictionis, vt quia vnus ex Iudicibus publicè excõmunicatus erat: vel propter iuris ordinem non seruatum: iterum de principali quaeritur.

CAP. XXIV.

AD † probandum, quòd procurator dominae: & infrà. ¶ Vos autem interim praeuocatis de confirmationis sententia, quae lata est à Iudicibus delegatis, de electione custodis, vt eam (sicut de iure fuerit faciendum) confirmare, vel infirmare curetis: ita vt, si pro eo quòd vnus ex delegatis Iudicibus, qui eandem sententiam protulerunt, excommunicationis vinculo esset publicè innodatus [e], quando sententia lata fuit, sicut per metropolitani literas [f] perhibetur, aut ex alia iusta causa [g], eandem sententiam constiterit infirmandam: ipsa cassata [h], de ipsius electione custodis iterum cognoscatis [i].

¶Glo. seq. exce. per q. scilicet quod de occulto.

e ¶ *Innodatus.*] Sic ſ. de except. exceptionem. ad fi. vbi de hoc. alias dic si occultè: quia tunc nec ipse, nec alij ipsum tenebantur vitare: quia diuinare non poterant. ĩ. vt eccle. bene. Vt nostrum. vnde cùm communi opinione liber, & absolutus habeatur, & reputatur, quicquid interim facit, valet. vt 3. q. 7. cap. 7 infamis. § tria. Ver. Verum tamen si seruus [d] & ff. de offi. praeto. Barbarius. C. de testam. l. 2. & ĩ. de iure pa. consultationibus, & ĩ. de cle. excom. mi. Apostolica. Bern.

¶Glo. seq. arg. & remittit.

f ¶ *Per metropolitani literas*] A quo dicitur excommunicatus: & ita est arg. quod litteris Episcopi creditur [e]. ſ. de proba. post cessionem vbi de hoc.

¶Glo. seq. exemplificat, & vltimum praeualet.

g ¶ *Ex alia iusta causa*] Puta, quia ipsa electa similiter esset excõicata, vel si p vtramque electa fuisset, aut quia inutilis, & insufficiens esset. ĩ. de app. constitutus. ſ. de elect. per inquisitionem. & 1. q. 1. si quis Episcopus. § ecce cum honoris. & ſ. de aeta. & quali. c. Vlt. & ĩ. de offic. custo. c. 1. Vel quia non fuit seruata forma. ſ. de elect. quia propter. & c. cùm post petitã. Vel quia non fuisset seruatus ordo iuris, quia nõ fuisset lis contestata ſ. vt lit. non contest. c. 1. quod melius videtur [f] vt per hoc non praeiudicet principali negotio, sed tantùm processus cassetur. ſ. de elect. dudum 2.

¶Glo. seq. exponit, not. alleg. duas concur. dupliciter obiicit, & solũ contra solutionem alleg. duo iura, & arguit.

h ¶ *Cassata*] Id est, cassa, & irrita nunciata. Et sic patet quòd retractetur sententia, si detegatur impedimentũ post sententiã. ar. 8. d. Veritate. 20. q. 2. si quis ingenuus. & est hoc contra illa iura: 3. q. 7. c. infamis. § tria. Ver. Verum. cũ aliis cõcor. suis ibi positis. & prima notula. & 1. q. 1. si quis à simoniacis. Sed aliud inconueniens videtur: quia retractatur sententia quoad alios iudices, qui legitimam personã habebãt. sic ſ. de offi. deleg. cũ super. ideo retractatur sententia, quia impedimentum erat notoriũ per sententiã publicè latã vñ nulla in eum potuit cadere iurisdictio. & ita cum sibi, & aliis cõiter causa cõmissa fuisset, & duo sine ipso iurisdictionẽ non poterant exercere, vnde propter connexitatem reuocatio fit quoad omnes: quia nõ potuit tenere sententia quoad quosdam & non quoad alium, cùm illi per se non habuissẽt iurisdictionem. simile. ff. de arbit. Pedius. in fi. Ar. contra ff. quod cum falsõ. tut. l. 3. § 1. & ſ. de elect. cumi Vintoh. Item arg. hic, quod vtile per inutile vitiatur ſ. de offic. deleg. cùm super. & ex. super quaestionum. §. si verò. vbi de hoc.

i ¶ *Iterũ cognoscatis*] Et sic patet, quòd licèt sententia, siue processus, cassetur,

cassetur, actio tamē salua remanet: vnde iterum cognoscetur ex integro de causa: quia pro non iudicato habetur. simile. *C. quomodo, & quādo iudex.* si vt proponis. Hæc exceptio excommunicationis in qualibet parte litis potest opponi, etiamsi fuerit omissa scienter. *ī de excep. exceptionem.* Bern.

a An de nouo fieri debeat contestatio, vide in Spec. de sent. prol. §. iuxta proposi. ver. sed & hoc. And.

Qvamuis.] Ponit regulam[a], & duos casus exceptos. Primus ibi, *Et.* Secūdus ibi, *Ac illi.* Et hæc decretalis de se habet subtilem, & longam materiam.

Casvs. Eps Bonoñ. contulit mihi Archidiaconatū: obiectum erat, quod fueram filius sacerdotis, & probatum in iudicio: quæritur, vtrum hæc sñia debeat præiudicare Epo, quod amittat potestatē cōferendi dignitatem illam, illa vice, quamuis res sit acta inter alios? Dicitur, quod sic, & imputet sibi, quod dimisit alium agere, cùm sibi competebat actio, & defensio illius Archidiaconatus. Secundò ponitur, quòd actū fuit cōtra Epm, qui contulerat mihi Archidiaconatū, & probatum, quod eram filius sacerdotis, quæritur, nunquid illud mihi præiudicet, cùm sit inter alios actū? Dicitur, quòd sic. Abbas. Exempla istorum casuum & aliorum plurium, in quibus fallit regula prædicta, notantur in glossa huius ca. Nota hic regulam generalem: Res inter alios acta aliis non nocet: fallit tamen in casibus hic contentis: s. cùm aliquis cui competit actio, vel defensio, sustinet sequentem agere. Item cùm quis passus est eum experiri, à quo causam habuit.

Vide l. res inter. C. quando res iud. nō noce. & pro insti. de l. in §. Baldū in margarita ad Innocentiū, verbo, sententia: lasonem in l. 1. §. huius studij. ff. de iust. & iure. & Albert. cum trac. de statutis. p. 3. q. 65. & Caualcanum in prac. q. 6. 24.

¶Gregorius IX.

¶*Res inter alios iudicata aliis non nocet: fallit in eo, qui passus est illū litigare, cui secundo loco cōpetebat actio, vel defensio, vel à quo causam in iure iudicato habuit.*

CAP. XXV.

Qvamuis † regulariter aliis nō noceat res inter alios[a] iudicata: Ei tamen, qui cùm sibi primum de ea re actio, vel defensio competebat, sustinuit sequentem agere: Ac illi etiam qui passus est eum, à quo causā habuit, experiri: est præiudicium generatum.

¶Idem.

¶*Si duo ordinarij pronūciāt cōtraria, tenet sententia pro reo. Fallit in quatuor casibus hic contentis, & similibus. Si verò delegati discordant, delegans est adeundus. Si arbitri, neutra tenet.*

CAP. XXVI.

Dvobus † Iudicibus, vt accepimus, diuersas sententias proferentibus[b], si ex iurisdictione ordinaria processerunt, tenet pro reo, non pro actore sententia: nisi in causa fauorabili, putà matrimonio, libertate, dote, seu testamento pro ipso fuerit promulgata. Si verò ex delegata potestate[c], vtraque pendet sententia ex arbitrio delegantis. Quòd si ex compromisso, neutra debet habere vigorem.

quamen præiudicat mihi sententia lata cōtra eum: quia potui prohibere, quo minùs ageret: & quia ex voluntate mea iudicatum videtur de iure, quod habui ex persona agentis: sicut in persona debitoris, & creditoris. verbum, experiri, ponitur propriè, & impropriè. cùm vni res vendicatio, & alteri hypothecaria competat. arg. quod res iudicata aliis non noceat, habes ī. de test. c. venerabili.

Dvobus iudicibus.] Tria sunt dicta, quæ per se patent. Abb.

Casvs. Ecce duo iudices in aliqua causa diuersas proferunt sententias: quæritur, quæ illarū teneatur. distinguitur: si sunt ordinarij, tenet sententia pro reo, & non pro actore, nisi in causa fauorabili, putà matrimonio, libertate, dote, seu testamento, pro ipso actore sententia lata fuerit. Si verò sint delegati, vtraque pendet sententia ex arbitrio delegantis. Si verò sunt arbitri, neutra sententia valet. Nota, quod fauorabiliora sunt iura ad absoluendum, quàm ad condemnandum, nisi in quatuor casibus hic contentis, s. matrimonio, libertate, dote, & testamento.

† De materia, vide decisiones plures iudices proferūt diuersas sententias, quæ praualeat, vide Alex. in l. si duo ex iudicibus in l. si in tres, ff. de rep. arbit. & de intellectu regulæ, quod fauorabilior est reus, quam actor, vide Iasonem in l. non est nouum. C. de edict.

¶*Glossa sequens habet duas partes. Prima repetit regulam tex. alleg. concor. enumerans 7 casus exceptos. Secunda ibi, Itē fallit, prosequitur, & exemplificat casus, quos hic ponit text. & prim. ponit exempla in creditore, debitore, marito, vxore, & socero: ponit etiam de emphyteuta, & emptore.*

a ¶*Res inter alios.*] Hæc regula: Res inter alios acta aliis nō nocet, habetur *C. res inter alios acta. l. 1.* & in ipsa rubrica. *ī. de fid. instru. inter dilectos. & ī. eod. cum super. & C. quæ res iud. nō no. l. 1. & 2.* Hæc regula fallit in multis casibus, scilicet cùm causæ sunt connexæ. *81. dist. sancti Daniel & 3. q. 6. hac quippe. & ī. de accusa. ad petitionem. ī. de purg. c. pen.* in his enim res inter alios acta aliis nocet. Item in causa libertatis. *ff. de sta. ho. ingenuum.* item in causa filiationis *ff. de libe. agno. l. 1. in fin. & l. 2. & 3. in princ.* Item res inter alios acta aliis prodest, vt in *querela inofficiosi testamenti. ff. de inoffi. testamen. Papinianus §. meminisse.* hæc res inter alios acta prodest fisco. Item in re indiuisibili. *ff. si ser. vend. loci. §. si fundus.* Itē in re cōi cum pupillo. *ff. quemad. ser. amit. si communem & 2. q. 6. ca. et quæ. §. diffinitiua. ver. quandoque plures & ī de app. c. pen.* & in his tribus concordantiis res acta inter alios prodest aliis. Et vbi res communis est cum fisco. *C. de commu. re. alie. l. 2.* Item fallit in casibus hic contentis, vbi præiudicatur alij per factum alterius, putà si actio, vel defensio primo loco pertineat ad aliquē, & ipse scienter patiatur sequentem experiri de illa re, intelligitur iuri suo renunciasse: verbi gratia, si debitor passus est creditorem experiri de proprietate pignoris, & succubuit, debitori obstabit res iudicata, si postea agere velit: vel econuerso, si creditor passus sit debitorē. vel si maritus patiatur experiri socerum, vel vxorem de ꝓprietate in dotem acceptæ: vel si emptor patiatur venditorem experiri de proprietate rei venditæ, à quo causam habet, vel emphyteuta proprietarium, & hæc probantur *ff. de re iudic. l. sæpe,* vnde sumpta est hæc decre. & in eadem lege, vbi dicit, si creditor debet esse debitor secundùm litteram [b] Pisanam: & secundùm Pisanam litteram ponitur hoc exemplum de debitore, & creditore, & secundùm hoc non contradicunt leges illæ. *ff. de pignoribus si superatus & C. eod. tit. præses.* illi legi. *sæpe.* secūdùm aliam litteram signatur pro contrario. sed leges illę intelliguntur, quando debitor superatus est ignorante creditore. sic ergo ista regula est intelligenda, res inter alios acta non nocet aliis. exemplum habes, quando non nocet, in principio illius *l. sæpe.* quando nocet aliis, habes in eadem l. & hic quandoque etiam prodest: vt patet suprà. Sed verbum istud, experiri, quoad exempla de vxore, & socero, & venditore ponitur impropriè, scilicet pro defendere: sic ponitur *ī. de iudic. c. 1.* quia illis non datur rei vendicatio. *C. de rei vendic. dece ancillam.* Hoc secundùm eos, qui dicunt, quòd vxor constante matrimonio non est domina rei dotalis, vnde non competit ei rei vendicatio: vt in *l. prædicta. dece.* & quòd experiri, ponatur pro defendere, potest colligi per l. prædictam *sæpe, vers. cur autem,* & c. sic ergo econuerso defendere ponitur pro agere. *C. de testi. l. 1. & ff. de alie. iud. mu. causa facta. l. pen.* vel potest poni propriè: quia eū agere non poteram: tamen præiudicat mihi sententia lata cōtra eum.

Quibus casibus res inter alios acta, aliis noceat, vel prosit.

b Pisanam litteram vocat hic Bernardus, quas nunc dicimus Pandectas Florentinas, quia tunc Pisis asseruabantur, vnde sunt Florentiam translata anno Domini 1406. vt Taurellius, & annales Florentinorum testantur.

¶ *Glos. seq. declarat decre. locum non habere in iis, qui discordant dispari numero. Vel cùm aliqui sunt absentes, & repetit tex.*

b ¶ *Diuersas sententias proferentibus.*] Hoc intellige, cum omnes sunt præsentes, aliàs vno absente alius sententiam ferre non posset, immò nulla est, si feratur. *ī. de offic. deleg. causam matrimonij & 2. q. 6. c. ei qui. §. diffinitiua. ver. et si plures.* distinctio alia, quæ habetur in *§. diffinitiua. super ver. itē si plures. & in decre. prædicta, causa matrimonij.* ponitur tota. *in decr. præsenti.* si ergo plures sunt iudices, siue sint ordinarij, siue delegati, siue arbitri, & omnes præsentes sunt, tenet sententia maioris partis. *65. dist. c. 1. & l. ff. de re iudi. duo ex tribus. & ff. de arbit. si in tres & l. seq. & l. item. §. si plures.* fallit in casu, vbi non valet sententia maioris partis. *ī. de rescrip. pastoralis. 1. resp.* Item fallit in causa criminali Episcopi secundùm quosdam: quia non valet ibi sententia, nisi omnes concordent. *6. q. 4. c. 1. & si quis Episcopus criminaliter.* Cùm vero iudices æquali numero discordant in sententia, putà vnus ex vna parte, & alius ex alia, vel duo ex vna, & duo ex alia, locum habet *decret. præsens.* si ergo sint ordinarij, & prædicto modo discordant, tenet sententia pro reo, vt hic dicit: quia promptiora sunt iura ad absoluendum, quàm ad condemnandum. *ī. de prob. ex literis. & ī. de fid. instr. inter dilectos. in fi. & ff. de act. & ob. Arrianus.* nisi in quatuor casibus hic contentis. Primò fauore matrimonij. *ve 33. q. 1. si quis acceperit. & ī. de despon. impub. continebatur.* De libertate autem habes in prædicta *decr. ex literis. circa finem. & ff. de re iudi. inter pares.* De testamento habes. *ff. de inoffi. test. si pars iudicantium.* Alius casus de dote inducitur fauore dotis, vt hic dicit, quia mulieribus multùm fauoris debetur in dotibus suis. *ī. de do. post diuor. restit. nuper. ī. de pr. ex literis.* & sic isti quatuor casus propter fauorem recipiuntur.

Additio. Vnde versus:

Stat testamentum, libertas, coniugium, dos:
Si sunt æquales, quæ producuntur vtrinque.

¶ *Glos. seq. quærit diuersitatis rationem, & soluit.*

c ¶ *Ex delegata potestate.*] In delegata iurisdictione secus, quàm in ordinaria: quia vtraque pēdet à superiore. *arg. ff. de re iud. duo iudices.* in compromisso verò neutra valet: vt *ff. de ar. diem. §. si plures.* Sed quæ est ratio diuersitatis, quare sententia ordinariorum teneat, & non delegatorum, sed pendet à superiore, & sententia arbitrorum nulla? Dicas, quòd in ordinaria iurisdictione non est superior, ad quem recurratur [d] nisi lex mortua, & ideo lex voluit sine alio remedio, quòd talis sententia teneret pro reo in fauorem ipsius. In delegatis potest haberi recursus ad delegantem, vt ipse approbet, quam viderit esse approbandam, & ideo remanet in pendenti, in sententia arbitrorum non est quis superior, nec habet iurisdictionem à lege, & ideo nulla est.

c Et ff. sol. ma. l. 1. ff. de iu. do. in ambiguis.

d Immo semper est reperire superiorem, nisi in Papa. ī. de elect. licet. est ergo ratio secundùm Host. vt magis feratur iurisdict. ordi. quæ naturalis est, & fauorabilior.

DE APPELLATIONIBVS, &c.

¶Quia si à sententia non appellatur, transit in rem iudicatam: & de hoc vidimus ṡ eo. tit. prox. appellatio autem impedit effectum rei iudicatæ, ideo de illa videndum est. Vel continuatur clarius. Suprà visum est de sententia, & eius effectu, sed quia appellatio est remedium cōtra sententiam merito subijcitur hæc rubri. Et quia secundùm Ioan. Andr. appellatio, recusatio, & relatio, ei quæ commenditur in iurisdictione iudicis suspendenda: ne auditor haberet materiam multiplicandi rubricas, annectit omnia ista tria simul. Abbas Siculus. De hac materia tractatur 2. q. 6. per totum.

TITVLVS XXVIII.

De † appellationibus, recusationibus, & relationibus.

¶Alexan. iij. Exo. Episcopo, & Decano Lugdon.

¶Collatio beneficij facta post appellationem, ex probabili, & verisimili causa interpositam, est ipso iure nulla.

CAP. I.

Dilecti † filij Prior, & Clerici de Gisebergeñ. grauem [a] † querimoniam transmiserunt, quòd Eboracēñ. Archiepiscopus Apostolicæ sedis legatus, eundem Priorem post appellationem [b] suspendit: suas Ecclesias interdixit: & canonicos, si eidem [c] tanquam Priori obedirent, excommunicatos denunciauit: *& infrà.* ¶Super quibus, si veritate per idoneas [d] personas, & famam [e] loci, solicitè inquisita, inueneritis Ecclesiarum cōcessiones factas [f]: nisi Prior, & Canonici malitiosè distulerint [g] eas (quantùm ad se pertinet) ordinare: in irritum reuocetis easdem.

¶Idem Archiepiscopo Remeñ. †

¶Appellatio generalis respectu causæ non valet.

CAP. II.

Inter † cætera: *& infrà.* ¶Super eo quòd Abbas sancti Apollinaris in claustro à te appellationem [h] interposuit generalem super omni causa, quæ aduersùs eū aliquo tempore posset moueri, ipsum exinde redarguimus †, nec huiusmodi appellationem duximus admittendam.

¶Idem Abbati S. Petri.

¶A correctione legitima non appellatur, nisi modus excedatur. h. d. inspecta mente literæ.

CAP. III.

Ad † nostram, *& infrà.* ¶Quia verò remedium appellationis non ideo est inuentum, vt alicui à religionis, & ordinis obseruantia exorbitanti, debeat in sua nequitia [i] patrocinium exhibere: Mādamus, quatenus si quando quilibet subditorum tuorum ad remedium appellationis cōuolauerit, nō ideo minùs [k] eum iuxta tenorem mādati, quod in prædicta regula cōtinetur, & institutionem ordinis corrigas †, & castiges.

¶Idem Nouiceñ. Episcopo.

¶Si appellans infra terminum à iudice à quo appellauit, vel à se ipso statutum appellationem non prosequitur, sententia, vel iudicio illius stare compellitur.

Dilecti.] Collatio beneficij post, & contra appellationem legitimam facta non tenet. Communiter sic summatur, sed hæc summatio est nimis generalis. Diuiditur, nam primò ponit querelam appellantium. Secundò dat iudices ibi, *Super quibus.* Et pro positione casus litteralis, aduerte. Nam iste Prior, & clerici, de quibus in princ. litteræ, conquerebantur de quatuor grauaminibus eis illatis per istum Archiepiscopum post appellationem ad Papam interpositam: quorum tria exprimuntur in litera: quartum erat in antiqua, & fuit causa breuitatis hîc decisum: scilicet quòd contulerat Ecclesias spectantes ad collationē Prioris: & solùm huic decisè respondetur hîc. & ideo dicit Io. Andr. quòd fuit hæc decre. malè decisa. sim lis decisa habetur *in c. veniens de præscriptionibus.* Sed dic excusando, quantùm fieri potest, compilatorem, quia alia hîc expressa non fuit hîc specificè inserta responsi: quia satis, quid iuris erat, habetur in suis titulis, putà in *tit. de senten. excom. c. per tuas. de offi. deleg. c. cùm contingat. cum si.* Noluit autem decidere ista grauamina, vt comprehenderemus totum factum, sicut accidit. Voluit autem breuitatis causa decidere quartum grauamen, quia satis potest ex responsione comprehendi: nam ex responsione satis comprehenditur interrogatio, vt in c. inter dilectos. *§. cæterùm. de fid. instr. Abbas.* Not. quòd quicquid fit post legitimam appellationem, debet in irritum reuocari. Item per negligentiā amittit quis ius suum, & illud transfertur ad superiorem. Item legatus qui non est de latere D. Papæ missus, non potest conferre Ecclesias vacantes, quarum ordinatio pertinet ad inferiores prælatos.

a ¶*Grauem querimoniam.*] Propter quam deberet deponi Archiepiscopus, qui non detulit appellationi. 2. *quæstione. 6. decreto.*

Additio. Non est verum, quòd sit deponendus, qui non defert appellationi: & cap. decreto non dicit hoc: quia illa crimina obiecta fuerunt, propter quæ deponendus erat.

b ¶*Post appellationem.*] Quæ si legitima fuit, sententia suspensionis, vel interdicta postea lata non tenuit. ĩ. *de senten. excom. per tuas.*

c ¶*Si eidem.*] Si canonici appellant ante conditionem extantem, suspensa erit excommunicatio ĩ. *eo. præterea.*

d ¶*Per idoneas.*] Hæc solum sufficeret sine fama loci per duos, vel tres testes ṡ. *de testi. licet.*

e ¶*Famam.*] Fama per se non sufficit. 4. *q. 2. cap. si testes. §. item sæpe fit.* sed cum alijs adminiculis, putà cum teste vno, aut alijs legitimis. *arg. suprà de proba. cùm causam & ṡ. de præsump. illud. & c. 1. & ṡ. de testi. præterea.*

f ¶*Factas.*] Post appellationem præmissam à Priore.

g ¶*Distulerint.*] Vltra sex menses, si eis elapsis concessiones factæ fuissent, valerent: quia potestas ad Archiepiscopum iam est translata. ĩ. *de conces. preben. & eccle. non vacan. nulla.* & ita per neg gētiam perdit quis ius suum. sic ĩ. *de iure patro. quoniam. & c. cùm propter discordias* [b] *& propter culpam.* ṡ. *de elect. cùm in cūctis. & c. cùm vuinton. & c. quia propter.*

Inter cætera.] Tria facit, refert appellationem, appellantem redarguit, & appellatione repellit. Abb. Sic.

Casvs. Abbas sancti Apollinaris appellauit ab Archiepo Remen. super omni causa, quę cōtra ipsum posset moueri: quæritur quid iuris? Et respondet, quòd non valet talis appellatio. Nota, quòd generalis appellatio non debet admitti.

¶*Gloss. seq. signat contrarium & remittit. ar. etiam ad Brocar. pro, & contra.*

h ¶*Appellationem.*] Generalis appellatio non valet, vt hîc patet, nec etiā specialis nisi causa probabilis sit exposita, qua non admissa tenet appellatio. ĩ. *eo. vt debitus. ar. contra ĩ. eod. consuluit. 2.* vbi appellatio generalis valet. solu. vt ibi. Et est *arg. quod non valet in genere, valet in specie, ff. de pact. si vnus. §. pacta. & § illud.* & est *arg. quod non licet in genere, licet in specie. ff. commmunia prædio. in tradendis. ff. si quis cau. sed & si quis. §. quæsitum. Arg. contra. ṡ. de offi. or. si sacerdos & ĩ. de prob. relatum.* Item à futuro grauamine nō est appellandum: vt hîc patet nisi à grauamine comminato, vel illato. ĩ. *eo. cùm cessante.* nisi apparuerint alia indicia: vt ĩ. *eo consuluit.*

Ad nostram.] A correctione non appellatur. Primò præmittit causam mandati. Secundò mandatum ibi, *Mandamus.* Abbas Siculus.

Casvs. Abbas sancti Petri quæsiuit à Papa, an deberet deferre appellationibus monachorum suorum à correctione interpositis? Respondet Papa, quòd appellatio non est inuenta, vt alicui prestaret patrociniū in sua nequitia existenti: quare mandat eidem, quatenus non obstante appellatione subditorum suorum corrigat eos secundùm regulam, & institutionem ordinis sui. Nota, quòd appellatio non defendit aliquem in delicto. Item à correctione non admittitur appellatio.

i ¶*In sua nequitia.*] Appellatio enim non est inuenta, vt sit iniquitatis vinculum, sed oppressorum leuamen. ĩ. *eo. cum speciali. § porro. & ff. de mino. præfecti prætorio.* & sic iuramentum non est iniquitatis vinculum. ṡ. *de iureiu. quanto.* & 22. *q. 4. inter cætera.* Item nota quòd vtendum est aliquo ad eum vsum, ad quem istud fuit institutum [d]. 22. *quæst. 2. si autem.* & 45. *dist. licet 2. & suprà de transla. inter corporalia.* & ĩ. *eodem. suggestum. in fine.*

k ¶*Minus.*] A correctione enim non appellatur *infrà eodem. reprehensibilis. & cap. cum speciali. in fine. & suprà de offic. ordin. licet.* nisi excedat modum in corrigendo. *infrà eodem. de priore & suprà de offic. deleg. super quæstionum. § nos autem.* sicut appellatur ab executore, cùm modum excedit *suprà de re iud. quod ad consultationem. in fine.* à quo aliàs appellari non potest. *infrà eodem. Romanæ.* & 2. *quæst. 6. cap. ei qui. § sunt quorum. ver. ab executore.* & ideo non admittitur appellatio à correctione: quia fit ad pœnitentiam, & extra formam iudicij. *argum. 17. quæst. 1. si homo 45. dist. cùm beatus.* nec admittatur recusatio. *infrà eod. cum speciali. in fine.* & hæc locum habet in omnibus regularibus: vt in *constit. cum speciali. in fine.*

† De hac materia, v. quod consi. fuit sancitum concilium Tridentinum sess. 13. de re for. c. 1. & sess. 14. de re for. c. 10 & alibi.

† Post concil. Lateran. sub Alex. 3. part. 10. c. 1. & c. 2. eod. tit. in 1. cōp. vt Cerfetum in ling. ver. hoc, querela. adde Arctius cons. 75.

† Abb. gravem ad nos querimoniam, &c.

† Remen.

a Si erat proximus superior competente Ioan. And.

b Et ĩ. de rescr. tibi. de preben. & clericus libr. 6. Io. And.

† Cap. 2. eo. titu. in 1. cōp. & post concil. p. 10. ca. 2. integram clausulam inuenies. c. 38. in 1. cōp. eo. tit.

† Adde, quod de iure ciuili per l. à procons. C. eo. & C. quo ap. nō reci. l. ab executore.

† Cap. 3. eo. tit. in 1. cōp. & post concil. Lateran. sub Alex. sub par. 10. c. 4. Et num religiosi possit post professionē inducere. Strictior vita, tradit Oldradus cōsil. 96.

† Concordat concil. Trident. sess. 13. de refor. c. 1. §. cum igitur.

c Quitradit ades retinendo ei omnia libera, quas habet seruitutes, debet specie seruitutis exprimere. Ioan. And.

d Fallit interdum: vt ĩ. de pœn. quamuis li. 6. Ioa. And.

PErsonas.] Potest appellans suæ appellationi terminum breuiorem termino iuris statuere, eo autem nimis prolixũ statuente, vel nullum, potest iudex statuere competentem, infra quẽ si nõ satisfaciat termino, deserta est appellatio h. d. cum princi. & seq. Diuiditur in duas partes, prout duo sunt dicta. Secunda ibi, Si autem. Abbas.

CASVS. Aliquis appellauit, appellationi suæ nimis prolixum termini statuit, iudex debet ei assignare terminum, infra quam sedem Apost. conuenienter possit adire: & si ad terminum illum appellationem suam non fuerit prosecutus, extunc compellit appellantem stare iudicio suo super iis, quæ in quæstione vertuntur: & si cõpetentem terminum sibi præfixit, & appellationem ad illum non fuerit prosecutus, simili modo cõpellat eundem. Not. quod aliquis potest sibi præfigere terminum ad appellationem prosequendam: & si nimis prolixũ præfixerit, iudex debet terminum competentẽ præfigere. Item si appellans non prosequitur appellationem suam in termino sibi præfixo: ei renunciare intelligitur. Et sic est arg. quod tacitè renunciat quis appellationi suæ.

† Cap. 4. eo tit. in 1. cõp. & post concil. pict. c. 5. ¶ Si aliquis.

CAP. IV.

PErsonas † Ecclesiarum: & infrà. ¶ Si quis † ad nostra audientiam appellauerit, & appellationi suæ prolixum terminum præfixerit [a]: tu ei diem [b], infra quem Apostolicam sedem conuenienter possit adire, assignes: ad quam si venire contempserit, tu illum extunc [c] iudicio tuo super iis, quæ in quæstione vertũtur, sine contradictione aliqua stare compellas.

¶ Si autem quisquam appellationi suæ præfigat terminum congruentem, nec tamen causam ad diem appellationis fuerit prosecutus, ipsum nihilominus extũc sententiæ tuæ (sicut de alio diximus) appellatione remotâ parere constringas.

¶ Idem Remensi Archiepiscopo.

¶ *Appellans ad prosequendum habet annũ, & ex causa biẽniũ, nisi iudex moderetur. Et si infra id tẽpus non prosequitur, rata manet sententia, vel redit ad primum, si ante sententiam appellauit. h. d.*

a ¶ *Præfixerit*] Et sic appellans potest sibi statuere terminum ad appellationem prosequendam: iudex eodem modo. j. eo. oblata & j. c. prox. & c. ad hæc. & 2. q. 6. peruenit 1.

¶ *Glo. seq. tractat de triplici termino appella.*

b ¶ *Tu ei diem*] Hic statuitur dies ad præsentandum se iudici. j. c. seq. sicq. statuitur ad ... tenendum [a]. j. c. peruenit 2. & j. c. prox. cum causa [b]. quinq. statuitur terminus à lege annus, vel ex iusta causa biennium j. c. prox. Terminum vero statutum à parte, vel à iudice neutra pars potest præuenire. j. eod. sæpe. & c. oblata. Terminum à lege potest vtraque pars præuenire, dum tamen appellatus deinde non præueniat appellantem: vt j. eod. oblata. & de termino dato à lege potest intelligi. j. eod. ex insinuatione. vt dixit Io. quod non est verum, vt ibi dicitur.

c ¶ *Ex tunc*] Post terminum elapsum: & procedere potest, ac si peremptoriè vocatus non venisset [c]. j. eo. sæpe. & j. eo. consuluit nos. in fi. Bern.

a De hoc 2. q. 7. appellatione. Ioan. And.

b Et j. de electi. c. 1. & ca. cupientes. de offic. ordi. quamuis lib. 6. Ioan. And.

c Host. dicit ex tunc, id est ex quo certum est, quod contempserit quia tãtum fluxit de tẽpore, impossibile appareat illum ad tẽpus peruenire posse. ff. de verbo. oblig. stipul. & l. cõtinu'. Tu dic contra, vt dicã j. eod. reprehensibilis. Ioan. And.

CVm sit Romana.] Diuiditur in tres partes. In prima ponit terminum appellationis prosequendæ. In secunda pœnam non prosequentis ibi, *Infra quod.* In tertia prosequitur, an de crimine delatus appellet ibi, *Præterea.* Abbas Sicul.

CASVS. Aliquis appellauit ante sententiã, vel post: quæritur, quantũ tẽpus dãdũ sit ei ad appellationẽ prosequẽdam. Respõdet Papa, quod si ante sententiã, vel post fuit appellatũ, huiusmodi appellantibus indulgetur annus: & si iusta causa interuenerit, indulgetur biennium, nisi iudex à quo appellatur, breue tempus duxerit statuendum secundum locorũ distantiam, & personarum, & negotij qualitatem. Et si infra illud tempus appellationem non fuerit prosecutus, tenebit sententia, si post sententiã diffinitiuam fuit appellatũ: nec amplius super eodem negotio auditur appellãs. Si verò à grauamine, & ante ingressum litis fuerit appellatũ, talis auditur appellans, quia canones passim appellare permittunt, & tales non solent propriè dici appellationes, sed prouocationes ad causam. Si verò ante sen..., & post litẽ contest. appellauerit, compelli debet illius stare iudicio, ad quẽ appellauit alternatiuè, scilicet, vt appellationẽ prosequatur, aut iudicio suo stet. Si verò ille, qui appellat, fuerit raptor, vel alienæ rei violentus detẽtor, tales admittãtur appellantes, nisi fuerit notorius raptor, vel fornicator existat: sicut ille, quẽ Apostolus absentẽ, & irrequisitũ excommunicauit. Nota, quòd appellanti datur annus ad prosequendam appellationem suam: & ex iusta causa biennium. Itẽ iudex annum illum potest abbreuiare. Item qui non prosequitur appellationem infra debitum tempus, rata manet sententia. Item in notorio crimine non auditur appellans.

d ¶ *Indulgetur*] 2. q. 6. eos qui appellat. & C. de temp. ap. Auth. ei qui appellat. & si iusta causa interuenerit, biennium indulgetur, vt ibi dicitur: aliàs non daretur. eo. constitutus. immò & triennium datur, j. eod. ea ratione.

e ¶ *Distantiã.*] Oẽa ista sũt cõsiderãda ad moderãdũ tẽpus. s. locorũ distantia. 63. d. cũ longè. & 23. q. 2. Vbicunque. & qualitas personarum, & negotij. ff. de dam. infect. qui bona. §. vlt. & l. seq. & l. si finita. § 3. & ff. de iudic. l. nonnunquam. & ff. de re iud. l. 2.

¶ *Gl. seq. alle. tria iura. in cõtrariũ alle. alia tria: & iterũ per alia tria coadiuuat primam partem, & simul distinguendo, demum quærit, ponit op. & soluit.*

CAP. V.

CVm † sit Romana: & infrà. ¶ Fraternitati tuæ duximus respondendum, quòd si ante sententiam, vel postea fuerit appellatum, huiusmodi appellantibus † annus indulgetur [d], aut ex necessaria, & euidenti causa, biennium: nisi fortè Iudex à quo appellatum fuerit, secundùm locorum distantiam [e], & personarum, & negotij qualitatem, recisius [f] tempus fuerit moderatus. Infra quod si is, qui appellauerit, causam appellationis non fuerit prosecutus, tenebit sententia: si post sententiam appellauerit, & à causa sua cecidisse videtur, nec amplius super eodem negotio audietur appellans. Si verò à grauamine [h]

† Cap. 1. eo. tit. in 1. cõp. post concil. pict. c. 6. Vide Romanum sing. 167. incip. Iudex à quo. & Guidonem Papa decil. 436.

† In vulgatis legitur, sed antiqui habent, appellantibus.

f ¶ *Recisius tẽpus.*] Ar. quòd iudex põt abbreuiare inducias datas à lege. sic ff. de re iud. l. 2. & eo. oblata. & j. eod. tit. prox. quod ad consultationem. Arg. contra. quod nõ possit. 18. d. de his. & ff. de re iud. l. 2. §. si quis condemnatus. & 3. q. 3. de induciis. immò arbitrio iudicis ista videntur committi. arg. 5. q. 3. si ægrotans. 3. q. 2. si Episcopus. ff. de iud. nonnunquam. Sol. induciæ, quæ dantur à lege, vel canone, seruandæ sunt, nisi iusta causa interuenerit, quare sint abbreuiandæ: & tunc committitur arbitrio iudicis, vt hic. & ff. de verbo. oblig. continuus. §. 1. & in quo hoc potest officio iudicis discerni, quòd aliqua lex continue exprimit. ff. de solu. ratum. & ff. rem. ra. ha. quo enim. §. Iulianus. & j. de do. Apostolica. & in ex causa hoc faciendum est j. tit. prox. quod ad consultationem. & ff. de re iud. l. 2. & j. de dila. c. 1. Quædam tamen induciæ sunt statutæ in iure, quæ diminui siue mutari non possunt, nec augeri. vt est tempus decem dierum datum ad appellandum. Item etiam tempus infra quod peti debet in integrum restitutio, & etiam terminari, scilicet quatuor annorum [d]: vt 2. q. 6. anteriorum. & C. de tempo. in integ. resti. l. vlt. De hac materia dictum est j. de dila. præterea. Sed nunquid est illud ita intelligendum sin pliciter, vt iudex possit diminuere de anno appellationis, vt appellans teneatur causam appellationis finire infra minus tempus anno, vel biennio? Quidam dicunt, quòd bene potest iudex imponere hanc necessitatem appellanti, vt ipse debeat finire causam appellationis, quantum est in se: sed si remaneret per iudicem, vel per aliam iustam causam, non est ei imputandum. j. eo. ex insinuatione. & 2. q. 6. anteriorum. § ad hoc. & sic intelligunt, quod dicit: nisi iudex fortè recisius tempus fuerit moderatus, infra quod finiat causam suam. Verius dicas, quod iudex non potest istud tempus abbreuiare quantùm ad hoc, vt appellans teneatur causam finire infra tempus statutum à iudice, immò annum integrum habebit, vel biennium ex iusta causa ad finiendum causam, quo elapso rata manebit sententia, vt hic dicit & C. de tempo. appel. l. vlt. sed pro tanto dicitur iudex posse recisius tempus moderari: quia iudex posset compellere appellantem siue terminum statuere illi, vt se repræsentet in termino illo coram superiore, ad quem appellauit, vel iter arripiat ad prosequendam appellationem coram illo, ad quem appellauit: quod si non fecerit, si lata est sententia, potest illam mandare executioni: quia statim tenet, ac si appellatum non fuisset. sed si appellauerit ante sententiam, postea tunc procedat in causa: quia terminus talis tunc obtinet vicem peremptorij. j. eo. sæpe. & tit. prox. cum causa. & j. c. prox. & quantum ad hoc solum potest iudex recisius tempus moderari. si vero nullum terminum statuit appellanti: tunc habet annum à lege, & iudex tunc per totum annum non potest procedere ad exequendam sententiam: vel super principali anno elapso potest, secundùm quod potest, cùm terminus statuitur: & hoc satis colligitur. j. c. reprehensibilis §. 1. & cap. consuluit. in fi. & hoc statuitur propter malitiam appellantium qui malitiosè appellant causa impediendi executionem, vel processum iudicis, & per hoc ei consulitur, contra quem appellatur.

d Goff. dicit idem in femissis dare ad recolẽdum. ff. de ædil. edi. cũ sex. vel ad conferendũ. beneficia de sup. negl. præla. licet. de concess. præben. c. 2. & ca. quoniam. & nulla. diebus, qui dantur ad accusandum vxorẽ iure mariti 4. q. 4. §. aliquando. Io. And.

g ¶ *Si verò à grauamine.*] Si [e] ante litem contestatam à grauamine quis appellat, tunc si statuto termino non prosequatur appellationem, iterum potest appellare; & sic intelligo illam decr. j. eo. sua & c. directè. Si vero post litem contest. appellet, & infrà terminus non est prosecutus, non auditur appellans: quia iam fuit contumax. 2. q. 6. c. et qui. §. sunt quorum.

h ¶ *A grauamine*] Cũ grauaminis probabilis allegata, quæ si probata esset, reputaretur legitima, aliàs non auditur. j. eo. vt debitæ.

e Hanc glossulam non reperio in Vtensilis exẽplaribus, nec credo Bern. esse.

& ante litis [a] ingressum fuerit appellatum: huiusmodi audicetur appellans: quoniam sacri canones etiam extra iudicium passim [b] appellare permittunt: nec solent [c] huiusmodi dici appellationes, sed prouocationes ad causam. ¶Si autem ante sententiam [d] quis appellauerit, cogitur [e] illius stare iudicio, ad quem noscitur appellasse.

¶Qui de crimine impetitur, appellare potest, nisi sit notorium. h.d.

¶Praeterea si raptor sit, vel violentus detentor alienae rei, qui appellat: huiusmodi appellatio facta in iudicio, apud Ecclesiasticas personas solet audiri [f], nisi fortè manifestus [g] raptor, vel fornicator existat: sicut ille, quem absentem, & irrequisitum [h], Apostolus excommunicauit.

¶Idem eidem.

¶Coram Iudice à quo appellaui in vna causa, possum in alia conueniri: nisi eum recusem vt suspectum.

CAP. VI.

AD † haec si in vna causa quis appellauerit, & pendente appellatione aliquod crimen committat, vel prius commisisse dicatur, vel modò etiam accusetur, aut conueniatur de alia re, super qua non sit appellatum: & illam proferri cohibingat ad audientiam Iudicis, à quo in alio negotio appellauit: cum potest, si voluerit, tanquam suspectum [i] vitare: alioquin debebit eius stare iudicio, maximè si suus ordinarius Iudex existat.

¶Idem.

¶Si à Iudice inferiori vnus appellat ad Papam, alius ad inferiorem, tenetur appellans ad Papam comparare ad citationem Iudicis inferioris, saltem allegaturus appellationem suam: aliàs valebit processus à minori, nisi sciuerit appellationem interiectam ad Papam.

CAP. VII.

SI † duobus coram suo Iudice litigantibus, alter ad nostram [k], alter ad sui Iudicis [l] audientiam super eodem negotio appellauerit: & ille, qui ad suum iudicem appellauit, ad diem appellationis veniens, se ad eum appellasse proponit, eo tacito quòd aduersarius eius ad audientiam Romani Pontificis appellârat: si legitimè citatus, nec venit, nec responsalem misit, aut etiam aliàs parere contemnit, tenebit [m] excommunicationis sententia in eum pro contumacia promulgata: nisi Iudex cognouerit [n] eum ad audientiam Romani Pontificis appellâsse.

a ¶*Ante litis.*] Hoc potest intelligi, cùm appellatur super aliqua exceptione dilatoria coram iudice. j. *eo. ex parte.* & etiam post. j. *eo. super eo. & 2. q. 6. non ita.* secus secundum leges vt ibi.

b ¶*Passim.*] quacunque etiam grauamine non expresso: & sunt illi canones 2. q. 6. *ad Romanam. & c. seq. si quis placuit. & 3. vel. non consecit accedens.* i. hodie necesse est allegare causam probabilem, quae si esset, &c. quaecunque sit causa. j. *eod. vt debitus. & c. cum speciali. § porro.*

¶*Glo. seq. ponit duas lecturas eius, quod hic de prouocatione dicitur.*

c ¶*Nec solent.*] Priore sumpto vocabulo: quia appellatio non fit nisi à iudice. j. *de offi. dele. super quaestionum.* §. *nos autem.* vel prout dicitur appellatio continet querelam iniquae sententiae. ff. *de mino. praefecto praetorio.* Loquitur ergo de appellationibus, quas aliqui quandoque faciunt cum dicunt, ego appello te ad curiam, vel venias ad iudicem, vt faciat mihi iustitiam. sed ille non tenetur ire: sicut denunciatio facta ipsi domino in foro non tenet, sed in re ipsa debet fieri. ff. *de no. ope. nun. l. de pupillo. §. si quis forte.* Vel dicas, quod loquitur de appellationibus, quae fiunt extra iudicium ab aduersario: ne faciat aliquid in praeiudicium appellantis super eo, pro quo appellat, & tales appellationes quasi prouocationes sunt ad causam: & talibus appellationibus est deferendum. j. *eod. bona.* & tales appellationes faciunt clerici frequenter in se. & in electionibus, & pro aliis negotiis Ecclesiae. 3. *de elect. considerauimus. & c. bona. & c. auditis.* j. *de iis quae fi. a ma. part. cap.* c. 1.

d ¶*Ante sententiam.*] Post litis ingressum, vt differat à praecedenti. ver.

¶*Glo. seq. obiicit, & soluit.*

e ¶*Cogitur.*] Sed non videtur, quòd sit compellendus. C. *de appel. cor. in fi.* vbi dicitur, quòd nemo compellitur prosequi appellationem, immo potest contemnere. 2. q. 6. c. *ei qui.* §. *si quis libellos.* sed debet compelli alternatiuè. j. c. *consuluit 2. & c. saepè.*

f ¶*Audiri.*] j. *eo. peruenit.*

g ¶*Manifestus.*] i. notorius. j. *eo. peruenit ad nos.* in notoriis enim non admittitur appellatio: vt ibi.

¶*Glo. seq. arg. alleg. contrarium, & tripliciter soluit.*

h ¶*Irrequisitum.*] Arg. quòd in notoriis nò est aliquis vocandus in ius, c. arg. 2. q. 1. *de manifesta.* 11. q. 3. *statuimus.* Arg. contra 12. q. 2. *indigne.* & nemo est excommunicandus, nisi legitima admonitione praemissa. j. *de senten. excom. sacro.* Dic, quòd nó fuit requisitus per edictum peremptorium ad iudicium: admonuit tamen eum ad poenitentiam: & quia crimen notorium erat, non vocauit eum: quia nec expediebat ex quo nolebat se corrigere, vel irrequisitum illa vice, vel requisiuit eum per Apollinem discipulum suum.

AD *haec.*] CASVS. Aliquis appellauit super aliquam causam, & pendente appellatione conuenitur, vel accusatur super alio, quàm super eo sup quo appellauit: quaeritur, an tenetur stare sub illo, à quo appellauit, appellatione pendente? Respondet Papa quòd si voluerit, potest eum tamquam suspectum recusare, alioquin stare debet iudicio eius, & praecipuè si iudex ordinarius suus existat. Nota, quòd pendente appellatione coram ordinario potest ipse ordinarius recusari, si super alia causa conueniatur appellans coram eo.

¶*Glossa sequens alleg. vnam concor. obiicit de vna l. & soluit. deinde quaerit, & soluit.*

i ¶*Tanquam suspectum.*] infrà eo. *proposuit.* Sed videtur, quòd non possit eum vitare tanquam suspectum: quia non potest hoc praetendere, quasi habeat eum offensum. ff. *ad eum à quo appel. l. vna.* secundum leges non recusantur iudices ita indistinctè: tamen si aliquod crimen enormiter interim & manifestè committat, non poterit ipsum vitare. j. *eo. proposuit. & c. praeterea 1. cum sit eius ordinarius.* Sed quid fiet tunc de causis illis, super quibus conueniunt pendente appellatione? Ergo tunc delegabit causam aliis, sicut fit, cùm aliàs tanquam suspectus recusatur. 11. q. 1. *peruenit.* j. *eo. cum speciali & 3. de foro compet. si quis contra clericum.* Bern.

SI *duobus.*] Superior ad quem tuus ad ceressatus appellat, si ignorante super eadem causa ad sedem Apostolicam appellasse, te nolente comparere, excommunicare poterit. hoc primo. Duo sunt dicta Secundùm ibi, *Denique.* Abbas Siculus.

CASVS. Duo litigabant coram iudice suo, putà coram Archidiacono: vnus appellauit ad Episcopum, alter ad Papam: vel coram Episcopo vnus appellauit ad Papam, alter ad Archiepiscopum: ille qui appellauit ad Episcopum, vel qui appellauit ad Archiepiscopum, ad diem appellationis accessit ad ipsum, proponens se ad eius audientiam appellasse, tacito de appellatione aduersarii ad sedem Apostolicam interposita. Qui appellauerat ad Papam, citatus fuit ab Episcopo, vel Archiepiscopo: ille confidens de appellatione sua ad Papam interposita, nec iuit, nec misit aliquem responsalem, & quia nó venit, fuit excommunicatus: quaeritur, an teneat excommunicatio? Et respondetur, quòd tenet sententia in eum pro contumacia lata, nisi iudex ille cognouerit eum ad sedem Apost. appellasse. Secundò ponitur alia quaestio. Aliquis appellauit à ciuili iudice ante iudicium, vel post ad D. Papam: quaeritur, an talis appellatio valeat? Respondet Papa, quòd tenet appellatio in illis, qui subiacent Papae in temporali iurisdictione. In aliis verò quamuis de consuetudine alicuius loci teneat, de iuris tamen rigore non tenet. Nota primò, quòd quilibet vocatus ad iudicium debet ire, & allegare priuilegium suum: aliàs tenet sententia pro contumacia lata in ipsum. Item de vno foro nó est appellandum ad aliud forum, nisi consuetudo aliud inducat.

k ¶*Ad nostram.*] Quod fieri potest omisso quolibet medio. 2. q. 7. *metropolitanum. arg.* secus secundum leges. ff. *de app. imperatores.*

¶*Glos. seq. ponit duas lecturas.*

l ¶*Ad sui iudicis.*] Hoc potest intelligi dupliciter: vt litigarent coram Archidiacono, & alter ad suum iudicem, scilicet Episcopum [e] appellauit, alter ad Papam: vel coram Episcopo, alter appellauit ad Archiepiscopum, qui ipsius iudex est per appellationem: & alter ad Papam, qui omnium est iudex ordinarius. j. *de sen. excom. per tuas. & 3. de offi. leg. c. 1.*

¶*Glos. seq. obiicit, & soluit.*

m ¶*Tenebit.*] Sed videtur, quòd non teneat: quia lata est post appellationem: vnde nó tenet. j. *de sen. excó. per tuas:* & iam non erat suus iudex: vnde nó potest illum excommunicare. 9. q. 2. c. 1. Item quia vocabatur ad maius tribunal. ff. *de re iud. contra pupillum.* §. 1. Sol. hic tenet sententia propter contumaciam, vt hic dicit quia debuit ire, & allegare priuilegium suum. j. *eo. cùm parati & ff. de re iudi. si quis ex aliena.* ex quacunque enim causa quis vocetur, ire debet ad praetorem ff. *si quis in ius voc. non ierit l. 2.*

n ¶*Nisi cognouerit.*] Ergo si notum illi erat, quòd nó esset de sua iurisdictione, nó tenet sententia. & ille nó tenebatur venire, ex quo sciebat iudicem hoc scire *arg.* ff. *si quis in ius voc. l. 2.* quia qui scit, certiorari nó debuit. ff. *de act. emp. § vend. l. 1. in fin. & 3. de ele.*

† Cap. 6. & in 1. cóp. *post c. Lateran. sub Alexan. 29. p. 30. c. 25. Vide decis. Rotae 25. in nouis.*

[c] Concor. l. 1. cùm gl. & doc. ff. si qua. à iudice. dic. & l. fin. C. de ord. cog.

[d] Illud Cor. c. 5.

& de iudice recusatione, adde Alexan. cósil. 80. li. 2. & Romanú consil. 220.

b Ha. glossa respicit literam, ad quem. Vnde dicetur j. quod compellitur alternatiuè, s. quòd aut prosequatur, aut videat ad iudicem à quo appellauit. Ioan. And.

c Concor. l. qui testamento. §. mulier & ibi Bald. ff. de test.

d Idem si fuit contumax in appellatione prosequenda quia fiet tunc nó appellat, sic nec recusat. 3. c. grauis. j. eo. super eo. 2. secundùm Tanc. Vin. & Innoc. Ioan. And.

† Cap. 7. eo. tit. in 1. cóp. & post concil. p. 10. c.

e Secundùm Tanc. qui exposuit sui iudicis, id est, Episcopi, qui suus iudex est. Ioan. And.

cum inter Venerensis.

a ¶*Nostra temporales.*] *Vt s. de maior. Venientes & s. de fid. instr. cum ioannes.*

b ¶*Credimus*]Et ita patet, quod iurisdictio temporalis nõ pertinet ad Ecclesiã nec de ea debet se intromittere in præiudiciũ iudicis secularis. *s. de iudi. nouit. in prin. & j. qui fi. sint legi. lator. & j. de priuile. c. 2. nisi cum vacat imperium. s. de foro compe.* licèt 2. cùm enim propter defectum iudicis secularis bene appellabitur ad Papam. *arg. 32. q. 5. administratores. & s. de foro compe. ex tenore.* Bern.

† *Vide Host. in c. Ioãnes de fide instr. & glossam in c. ii necesse de donat. inter vi. & vxor.*

EX *ratione.*]Etiam post biennium auditur appellans, qui priùs appellationem prosequi nõ potuit. h. d. Primò ponit dictum, cuius rationem interserit. Abbas Siculus.

† *Abb. Sic.*

CASVS. Quidam clerici appellauerunt à sẽtentia contra eos lata, quã ex iusta cã infra biennium nõ fuerãt prosecuti: petebant à Papa, quod adhuc admitterentur ad prosequendam appellationem, cùm infra biẽnnium eam non potuerint prosequi: mandat Papa iudicibus, quatenus si cõstiterit eos propter impotentiam prosecutionem appellationis omisisse, non vult Papa, quòd propter hoc eis debeat præiudiciũ generari. Not. quod impotentia excusat ita, quod etiã post bienniũ admittitur quis ad prosequendam appellationem: & hic nota, quòd si per me non stat, mihi non imputatur.

† Cap. 8. eo. titu. 1 cõp. *Vide Ioannem de Anania* consil. *1. Angelum* consil. 39 *Oldradum* cons. 60 *& Lapum* allegat. 307.
† *generari.*
† *Vigorn.*

¶*A simili iudice, qui non est de temporali iurisdictione Ecclesiæ, non appellatur ad Papam. h. d. vsque ad finem.*

¶ Denique † quod quæris, si à ciuili iudice ante iudicium, vel post, ad nostram audientiã fuerit appellatũ, an huiusmodi appellatio teneat: tenet quidem in his, qui sunt nostræ temporali [a] iurisdictioni subiecti: in aliis verò etsi de consuetudine Ecclesiæ teneat, secundùm iuris rigorem credimus [b] non teneri.

¶Idem Plebano, & Clericis S. Nazarij de Albra †.

¶*Lapsus biennij non præiudicat appellanti, quominus ex causa legitima audiatur, saltem per beneficiũ restitutionis in integrum. h. d. secundùm vberiorem intellectum.*

CAP. VIII.

EX † ratione: *& infra.* ¶Verùm si appellationem biennio elapso interpositam à sentẽtia contra vos prolata prosecuti nõ estis: dummodo prosecutionem ipsius, per impotentiã [c] vos constiterit omisisse, nolumus, quòd iustitiæ vestræ debeat præiudicium generaret.

¶Idem † Vigorień Episcopo.

¶*Si reus post citationem, vel notitiam litterarum iuit ad curiã, delegatus in causa procedet, aliàs nõ. h. d.*

¶*Glo. seq. reci. per duas q. de qua impotentia hoc intelligatur, & an ipso iure. Vel per beneficium restitutionis succurratur istis. Circa primã tractat quadruplicem impotentiam scilicet prouenientem ex parte appellantis, ex parte iudicis ad quem ex consensu appellati, & ex facto tertij. Circa secundum ponit 2. opi. & alteram approbat.*

c ¶*Impotentiam*]Hæc impotentia pluribus modis potest intelligi: vt per propriam impotentiã, quia fuerunt impediti iusta de causa, vel per iudicem stetit: vnde nõ imputatur eis. *2. q. 6. anteriorũ. §. ad hoc* [a] *§. biduum § si fortè. & j. eo. ex insinuatione.* idem esset, etiamsi in medio tempore arbitros elegerunt partes. *C. de temp. ap. Auth. si tamen* [b]. & in his casibus seruatur appellãs illæsus ipso iure, nec currit tẽpus nec indiget restitutione. Si verò dolo alicuius priuati circũuentus appellat, & appellationem non fuit prosecutus: tunc currunt tempora appellationis, sed habet recursum contra dolosum ad interesse. ff. de dolo arbitrio. *§ dolo eius.* quod si soluẽdo non fuit, restituitur appellans ad prosecutionem suæ appellationis. ff. de eo per quem fac. erat. *l. ex hoc edicto. ff. de dolo. &* eleganter. *§. si dolo.* Dicunt tñ quidã, quod isti adiuti fuerunt beneficio restitutionis: quia illud biennium cuilibet currit etiam impedito agere, si nõ poterit habere copiam iudicis: vel quia noluit procedere, vel quia non potuit facere, quod cõpelleretur iudex. *C. de tempo. appel. l. vlt. § vlt.* Sed hoc ex littera non colligitur, vt hic. & hoc non stetit per negligentiam iudicis, sed ex propria impotentia. vnde non habet hîc locum lex illa. *C. de tempo. ap. l. vlt.* & ita no. hîc illud generale, quòd si per me non stat, mihi nõ imputatur. & ipso iure isti seruantur illæsi.

a Per quem. §. & per c. si ut 33. qu. 2. per decr. accedens 1. vt lite non cõtest. *& per glossam dixit Io. de Deo. lib. 1. q. 22. fatalia non currere, quando vacatione sũt clausa, quod sine periculo curia non potest adiri.* Ioan. And.
b *Aliàs, etiã tamen &* in cle. eo. tit. quidiu. *qua in trib. supplet* Auth. vt ibi scribit Io. And.

MEminimus.]CASVS. Aliqua causa commissa est alicui, iudex citat reum. ille statim mittit nuncium ad Papam pro causa illa: ille venit allegans, quòd nuncium suum propter causam illam miserit ad Papam: quæritur, an debeat in causa procedere, vel non? Respondet Papa, quod propterea non dimittat, quo minùs procedat in causa secundùm formam iuris. Si verò ante citationem iter arripuit, tunc iudex procedere non debet: hoc vltimum non tenet. *j. eod. Vt debitus.* Not. quod per citationem perpetuatur iurisdictio. Item facto quis dicitur appellare.

d ¶*Post citationem*]Vel etiam post sententiam ante citationem. *j. eod. suggestum.* Bern.

¶*Glo. seq. supplet. Secundò ponit ius nouum. Tertiò ex eo quærit, & soluit. Solutioni obiicit, & respondet, & opi. ponit.*

e ¶*Ante citationem.*]Vel ante scientiam litterarum impetratarũ contra eum, *infrà eo. suggestum & c. ad hoc.* Sed hodie ista non habent locum: quia non prodest allegare, quòd præmiserit nuncium ante, etiamsi dicerit se super hoc litteras habere, quæ non sint iudici præsentatæ. *j. e. Vt debitus & 2. q. 6. c. non solent. §. cum qui.* Sed quid si non miserit nuncium [f], sed in propria persona iuit, nunquid procederetur contra eum, si conueniatur coram ordinario, vel delegato super eo, pro quo iuit? Credo, quòd si non sit, qui defendat eum cum debuerit dimisisse procuratorem, procedetur contra eũ, non obstante quòd iuerit propter hoc [d]. quia etsi iam cum litteris reuersus esset, non prodesset tanquam ab aduersario iam præuentus. *j. eod. cùm debitus. & s. de foro compet. c. pen. Arg. contra. j. eod. dilecti 1. & c. Vt nostrum.* quia plus est facto appellare, quã verbo. vt ibi. Sed ibi ante iter arreptum litigabant. vnde iter ibi habetur quasi pro appellatione. sed hic iuit ad curiam nulla causa mota, vel commutata pro litteris impetrandis. Vnde si aduersarius eum præuenerit: sibi imputet, qui debuit esse diligens, & ipsum præuenisse. T. dixit [e], quòd non debet procedi contra ipsum, nisi ierit fraude, vel dolo. tunc enim propter dolũ suum non expectabitur.

cum c. suggestum, infrà, eodem.

CAP. IX.

MEminimus †: *& infrà.* ¶Cæterùm cùm aliquam causam contingit tibi appellatione remota committi: & aduersa pars post citationem [d] iter arripuerit ad sedem Apostolicam veniendi, non minus poteris in negotio secundùm iuris formam procedere. Quòd si ante [e] citationem iter arripuerit, non est aliquatenus procedendum.

¶Idem.

¶*Supersedetur propter articulum, in quo appellatum est, etiam super principali causa, si sine illo articulo expediri non potest, h. d. subaudiendo littera.*

CAP. X.

SVper † eo, quod solicitudo tua quæsiuit, prudentiæ tuæ duximus respondendum, quòd si de aliqua exceptione quæstio oriatur, & exinde appellationem [f] fieri contingat, eidem exceptioni erit meritò supersedendum: & si principalis [g] causa sine illa [h] terminari [i] non poterit, ei nihilominus supersedeatur.

¶*Non obstante appellatione ex falso causa interposita, potest iudex ad vlteriora procedere. Hoc dicit.*

† Cap. 9 eo. tit. in 1 cõp. *& post concil. p. o. c. 18. integra clausula in tra. in c. 6.* tit. qui cleri. vel vouẽtes. in 1 cõp. post concil. p. 6 c. 9. & p. 11. c. 3.
c *Non refficit gl. tex. qui non loquitur de mittẽte, sed de eunte. sed refficit, quod damnat de decr. vt debuit.* Io. And.
† Cap. 10. eo. tit. in 1 cõp. *& post concil. p. 10. c. 9.*
d *Clem. sent. in l. ign. tamen, & ibi Bar. C. de restit. in integ. & glos. in vers. appellatur. in cle. bidua.* eo. tit.
e *Idem hic Host. qui etiam alleg. decr. vnde de peregri.* Ioan. And.

SVper eo.]Duo sunt dicta. Secundum ibi, *Si autem.* Abbas Sic. CASVS. Causa commissa est alicui: reus aliquam exceptionem obiicit in causa illa, propter quam exceptionem appellatur, quæritur vtrum iudex ea non obstante possit in principali procedere? Respondetur, quòd si causa principalis sine illa terminari non possit, supersedere debet iudex in principali quæstione. In fine ponitur alia dubitatio. Ecce lite contestata opponit reus, quòd per falsi suggestionem literæ sint impetratæ: quæritur, an hæc exceptio sit admittenda? Respondet Papa, quòd propter hoc non est differenda sententia. Nota, quòd licèt appellatio sit remota in principali, appellatur super incidenti quæstione. Item si principalis quæstio sit talis, quòd non possit decidi sine incidenti, iudex supersedebit vtrique. Item exceptio de falsi suggestione post lit. contest. non valet.

¶*Glo. seq. dicit ante litem contestatam, & post, ergo.*

f ¶ *Appellationem fieri.*]Hoc potest habere locum tam ante litẽ contest. quã postea: vt si ante litem contest. obiiciatur aliqua exceptio rationabilis, quæ si esset probata, deberet legitima reputari. & c. & iudex eam admittere nolit, si propter hoc appelletur: iudex vel non debet procedere, vel remouere grauamen *j. eo. Vt debitus & cæcum cessante.* aliàs reuocabitur totum, quod fecerit. De hoc habes multa exempla. *j. eo. ex parte & c. significauit. & c. significãtibus.* vbi infinita exempla inuenies super hoc post litem cõtest. & eodem modo pone exemplum. *s. de ordi. cog. c. 1.*

g ¶*Et si principalis causa.*]Et ita non proceditur super principali. & in præiudicialibus exceptionibus hoc habet locum. plura exempla ponuntur. *3. q. 11. c. non est. §. aliquando.*

h ¶*Sine illa.*] Putà pactum de non petendo, præscriptio, & consimiles.

¶*Glossa sequens obiicit & soluit.*

i ¶*Terminari.*]Ergo vr, quod si principalis cã possit expediri sine illa, quod nõ obstãte illa appellatione, procedere possit in principali, & ita

& ita videtur, quòd teneor litigare sub illo, qui etiam me grauauit, à quo appellaui iusta de causa, contra illud. j. eo. ad hoc. & j. eo. proposuit. Satis credere, quod vacat hic arg. à contrario sensu: quia cùm tam certa ratione me grauauit, quomodo poterit procedere postea me inuito, non videtur. 3. q. 5. quod suspecta.

¶ Glos. seq. ponit duas lecturas.

a ¶ *De falsi suggestionis, cum me.*] Hoc intelligunt quidã, cùm probare nolebat sed allegabat tantùm, & ideo non valet appellatio. Vel dicas, quòd hæc exceptio de falsi etiam suggestione non est admittenda post litem contest. cum sit dilatoria, & sic erat lis contest. quia sola sententia erat ferenda, vnde non debet differri. *Et post* sententia propter talem appellationem interpositã occasione exceptionis, quæ ab initio fuerat proponenda. *de re iud. inter monasterium. sim. C. de iud. l. in Auth. qui 2. & C. de leg. si in fraudem*. vbi non differtur executio propter suggestionem falsi. Ber.

D*E appellationibus* Casvs. In quali bet causa maiori, vel minori potest quis appellare, si grauetur. No. quòd idem ius seruari debet in minori, sicut maiori. & est *arg. quòd in modicis dandus est libellus.*

¶ *Glos. seq. reci. per q. quæ causa sit minima, & quadrupliciter respõdet, & reddit causã.*

b ¶ *Minimis*] Minima causa potest dici duorum aureorũ: quia pro ea non datur actio de dolo. *ff. de dolo. si oleum. in fi. & l. seq.* vel etiam x. aureorum. *ff. si cui plusquam per l. Falcidiam. l. 3. §. quamuis.* Vel *l. solidorum. C. de defens. ciui. l. 1.* Vel illa dicitur minima, quæ ad sumptus iudiciales non sufficit. 2. q. 6. *anteriorum. §. illud etiam.* & ita pro qualibet causa appellatur: quia ita potest quis grauari in paruo, sicut in magno, quantitas causæ non facit, quare introducta sit appellatio, sed iniquum grauamen. s. *eod. ad nostram & j. eod. cum specials. §. porrò.* sic etiam in minima re furtum committitur. 14. q. *Vlt. c. Vlt.* quia non furtum, sed furantis effectus consideratur: vt ibi dicitur.

¶ Si autem aduersa † pars de falsi suggestione[a] in appellationem prorupit: non est sententia super hoc differenda.

¶ Idem.

¶ *Etiam pro minoribus, seu leuioribus causis appellari potest.*

CAP. XI.

DE † appellationibus pro causis minimis[b] interpositis, volumus te tenere, quòd eis pro quacunque leui causa fiant, non minùs est, quàm si pro maioribus fierent, deferendum.

¶ Idem.

¶ *Secundùm canones appellatur etiam ante sententiam: secundum leges non nisi in quibusdã casibus. Hoc primò. Et appellatio, & recusatio æquiparantur in hoc, quia sicut in appellatione requiritur causa rationabilis, ita & in recusatione. Hoc secundò. Et tempus assignatum Iudici ad causam decidendam, incipit currere à tẽpore præsentationis rescripti. Hoc tertiò secundùm verum intellectum.*

CAP. XII.

SVper †: & infrà. ¶ Sacri canones, ante, & post litis † contestationem[c], & in prolatione sententiæ, & post, singulis facultatem tribuunt appellandi: leges autem sæculares appellationem (nisi in casibus[d]) ante sententiam non admittunt. ¶ In causis quoque Ecclesiasticis, vbi appellationis remedium tollitur, sicut[e] appellationi, ita recusationi, nõ est aliquatenus deferẽdum †. ¶ Si autem infra certum tempus lis decidenda committitur, ex tunc terminus incipit currere, cum iudices contigerit literas recepisse[f].

¶ Idem.

¶ *Conuictus super iniuria Clerici, vel super adulterio, appellare non potest nisi sit notorius. h. d. cum c. seq.*

CAP. XIII.

PEruenit † ad nos, quòd cum Clerici se cõquerãtur ab aliquibus vulneratos, vel aliàs esse læsos, qui impetũtur, Apostolicã sedem appellant: & infrà. ¶ Fraternitati tuæ mandamus, quatenus si eorum excessus publicus non sit, & notorius[g], eos Ecclesiastica censura compellas[h], vt infra conuenientem tẽpus, appellationẽ interpositam prosequãtur. Si verò publicus est, & notorius[i], appellationis obtentu non prætermittas[k], quin eos excommunicatos denuncies, ipsosque facias sicut excõmunicatos cautiùs euitari, donec[l] passis iniuriam satisfaciant, & cum literis tuis Apostolico se conspectui repræsentent.

¶ Idem Archiepiscopo Toletano.

¶ *Summatum supra c. proximo.*

CAP. XIV.

COnsuluit † nos tua fraternitas: & infrà. ¶ Consultationi tuæ duximus respondendum, quòd si aliqui, quos manifestum sit, & notorium, vxorem alte-

SVper eo.] Tria sunt dicta, quæ patent per §. *Abbas.* Siculus.

Casvs. Secundum canones, & ante sententiam & post potest appellari: secundùm leges non potest appellari ante sententiam, nisi in casibus. Item vbicunque appellatio tollitur, & recusatio non admittitur. Item si causa committitur infra certum tempus terminanda: tempus illud incipit currere, quando iudices literas recipiunt. Not. quòd secundùm canones ante sententiam, & post licet appellare: secundùm leges ante sententiam non appellatur, nisi in casibus. Item sicut appellatio ex causa conceditur, & ex causa inhibetur, sic & recusatio. Item tempus non currit, nisi ab eo tempore, quo potuit iudex procedere.

c ¶ *Litis contestationem.*] De appellatione quæ fit ante sententiam, intellige secundùm illam decre. j. *eod. Vt debitus.* post sententiam verò indifferenter appellatur nulla causa expressa, sed sufficit dicere, ab iniqua sententia appello. 2. q. 6. *c. post appellationem. § forma. 2.*

d ¶ *In casibus.*] Vt 2. q. 6. ante sententiam.

e ¶ *Sicut appellationi.*] Sicut appellatio causa probabili non expressa non admittitur. j. *eod. Vt debitus.* sic nec recusatio admittitur causa recusationis probabili non expressa. j. *eod. cum speciali. & melius. j. eo. c. nonit.*

¶ *Glos. seq. recitatur per quæstionem, & inducit simile solutionis, & allegat contrarium.*

f ¶ *Recepisse.*] Dic receptionis non numerata. ff. *si quis cautionibus. l. 1. ff. de requi. re. l. annua. & 4. q. 5. quisquis.* sic dies in quo exceptio excommunicationis proponitur, quæ infra octo dies probari debet, non computatur in illis octo diebus. *de excep. pia e nide rationis.* [*lib. 6*] quæ est Inno. sup. & c. *frequens. de resti. spo. lib. 6.*] *Arg. contra. ff. de Ver. oblig. continuus actus.* & *l. 1. §. qui præsens.*

PEruenit.] Communis diuisio. Secunda ibi, *Fraternitati.* Abbas.

Casvs. Clerici conqueruntur se ab aliquibus vulneratos, vel læsos: conqueruntur clerici de illis malefactoribus suis: ipsi statim Apo. sedem appellant: dicit Papa, si eorum excessus non sit notorius, compellendi sunt, vt infra conuenientem tempus appellationem interpositam prosequantur. Si verò excessus illorum notorius fuerit, non obstante appellatione illorum denunciandi sunt excommunicati vsque ad debitam satisfactionem: & cum literis sui iudicis Apostolico conspectui se præsentent. Not. quòd in notorio crimine non admittitur appellatio.

¶ *Gloss. seq. recitatur per contrarium.*

g ¶ *Notorius.*] Quia esset notorius, iudex debet procedere contra ipsum. *supra de iureiur. ad nostram.* & nullam appellationem admittas. *supra eod. cum sit Romana. §. Vlt.*

h ¶ *Compellas.*] Alternatiuè scilicet, vt vel prosequatur appellationem in termino constituto à iudice, vel eo elapso coram eo respondeant, sic j. *c. prox. & j. eo. ad hoc. 2.* & sic intellige. s. *eo. cum sit Romana. Ver. si Vero ante.* aliàs nemo potest compelli prosequi appellationem: vt C. *eo. tit. l. eos. in fine.*

i ¶ *Notorius.*] s. *eo. c. cùm sit Romana. & j. c. prox.* & habes ex hac decre. *arg. quòd excommunicatus appellare potest. 3. q. 9. venera. s. de excep. cùm inter.*

k ¶ *Prætermittas.*] s. *de testi. eo. c. peruenit.* vbi videtur, quòd iudex potest cõpellere testes super hoc. Sol. & dic, quod nõ videtur prodesse talis iurisdictio, nisi haberet correctionẽ. s. *de of. dele. ex literis.* vnde dic, quòd bene potest hic compellere testes, nomine enim eorum Ecclesiasticorum intelliguntur clerici. nam vt hic videtur, quòd potest ex hoc sententiare: ergo idem cognosce: regula qui potest de causa cognoscere: potest inde sententiare: & econuerso. s. de offi. dele. c. 2. & c. præterea.

l ¶ *Donec passis.*] In hoc casu cùm iniuria est manifesta, primò debet satisfacere, quàm absoluatur. j. *de Verb. signi. ex parte* 1. *& c. cùm olim simile. j. de sen. excommuni. parochianos.*

COnsuluit.] Communis diuisio. Secunda ibi, *Consultationi.* Abbas Siculus.

Casvs. Dicitur in hoc c. quòd si manifestum est aliquem vxorem alterius detinere, vel iniecisse manus violẽtas in clericum: si super hoc conueniat: appellationi suæ non est aliquatenus defe-

† Vide tex. in l. si quis ex. & ibi Bart. ff. de iur. om. iud.

† Dilig. currere, deest in nonnullis antiquis.

a Vide de test. cog. præterea super Vlt. gl. Ioan. And.

† Cap. 15. e. xi. in 1. cõp. Et post cõcilium. p. 10. c. 3. & de materia hic, & sequentis decretalis Vide Bal. sui. ad dictos. C. de epis. audiét. & doctores in c. Roman. de app. lib. 6.

† Cap. 16. cod. ti. in 2. comp. & post concilium. p. 10. c. 14.

b Hæc glossula nec Bernardi est nec habetur in Vetustis codicibus.

c Neque hãc glossulã inuenis in antiquis codicibus nec post Bernardi esse.

d Et sic intellige, quod no. eo ti. de sent. exc. c. ad hoc in gle. Vlt. Io. And.

rendum

rendam. Sed cum multa dicantur notoria, quæ non sunt, cauendum est, ne quod dubium est, pro notorio habeatur. In fine dicit, quod qui appellant, cogendi sunt, vt infra conueniens tempus appellationem suam prosequantur, aut pareant iudicio iudicis, à quo appellant. Not. quod in crimine notorio cessat appellatio. Item appellantes cogendi sunt appellationē prosequi, aut iudicio iudicis parere.

a ¶ *Aliquatenus.*] Sic s. eod. c. *pras.* & c. *cùm sit Romana. in fi.*

b ¶ *Notoria.*] Notoriū dicitur tribus modis. j. *de cohabi. cler. & mu. c. Vlt.* vbi de hoc.

c ¶ *Cogere.*] Sub alternatione: vt vel prosequantur appellationem in termino statuto, vel eo elapso redeant coram eo. *Vt s. c. prox. & c. cùm sit Romana. & j. eo. sape. & c. ad hoc. 2.*

SVggestum.] Cōis diuisio. Secunda ibi, *Tua.* Abbas Siculus.

CASVS. Aliqui opprimuntur ab aduersarijs suis, propter quod appellant: & cùm ipsi oppressi appellatione facta, & grauati iter arripiunt ad appellationem prosequendam, aduersarij illi cognoscentes appellationem interpositā, nec vadunt, nec mittunt ad præsentiam Papæ: sed cùm intelligunt illos literas reportasse, appellant, & iter arripiunt ad Papā, vt sic aduersarios eludant. Suggestū fuit hoc dño Papæ: vnde mādat quatenus, siquis deprehensus fuerit hoc ex fraude, vel malitia facere, appellationi suæ nullatenus deferatur, & iudex in causa procedat, quia decr. illa, qua isti hæc facere præsumunt, non ad deprimēdam cuiuscunque iustitiam facta est, sed ad remouendum iniquum grauamen. Not. quòd nemo de sua malitia commodum reportare debet. Item occasio iuris ad iniquum compendium trahi non debet. Ber.

rius detinere, aut iniecisse manus violentas in Clericum, appellauerint, eorum appellationi non est aliquatenus [a] deferendum. Sed cum multa dicantur notoria [b], quæ non sunt, prouidere debes, ne quod dubium est, pro notorio videaris habere.

¶ Illos autem, qui appellant à præsentia tua, cogere [c] debes infra tempus conueniens appellationem interpositam prosequi, aut iudicio tuo appellatione remota parere.

¶ Idem.

¶ *Hoc c. summatum est supra, eodem meminimus.*

CAP. XV.

SVggestum † est auribus nostris, quòd cùm oppressi ad præsidium Apostolicæ sedis recurrūt, & appellatione facta iter arripiunt, aduersarij eorum appellationem interpositam cognoscentes, nec ad præsentiam nostram accedunt, nec responsalem transmittunt: cùm autem senserint illos nostras literas reportâsse, in vocem appellationis [d] prorumpunt, & iter ad nos arripiunt veniendi, & sic eorum solicitudinem, à quibus impetuntur, eludant. ¶ Tuæ consultationi taliter respondemus, vt si quis deprehensus [e] fuerit hoc ex fraude, vel malitia facere, appellationi eius non deferas, neque ob id causam tibi commissum terminare postponas: quia decretalem epistolam [f], qua tales muniri videntur, non ad deprimendam † cuiusque iustitiam, sed ad remouendum [g] grauamen nos fecisse cognoscas.

¶ Idem Eboracen. Archiepiscopo.

¶ *Excommunicatus pēdente cognitione appellationis absolui potest ad cautelam: & si apparet eum legitimè appellasse, non punitur, pro eo quod interim celebrauit diuina.*

CAP. XVI.

AD † præsentiam nostram R. Presbytero veniente, Episcopo Tusculano, & P. sanctæ Susannæ Cardinali tuam, & ipsius causam commisimus audiendam. Qui ad obiectionem tuam, licèt R. Presbyter non esset excommunicatus de iure, de facto tamen eum fecerunt absolui [h]. ¶ Ideoque mandamus, quatenus prædictum Presbyterum, pro eo quòd post excommunicationem, contra [i] appellationem factam diuina cantauit, nullatenus inquietes: sed ad eum statum [k] reducas omnia, in quo erant tempore appellationis emissæ.

¶ Idem Cantuarieñ. Archiepiscopo.

¶ *Si appellās turbatur in possessione, super qua fuit appellatū, Iudex à quo, potest illam possessionē sibi reformare appellatione in suo statu permanente. h. d. secundum communem intellectum.*

CAP. XVII.

CVm † teneamur: *& infrà.* ¶ Quoniam nos consulere

mò ponit dationem auditorum. Secundò actum ipsorū ibi. *Qui.* Tertiò principalem diffinitionem ibi. *Ideoque.* Abbas Siculus.

CASVS. Inter Archiepiscopum Eboracen. & R. presbyterum controuersia fuit oborta occasione cuiusdam excommunicationis, in ipsum presbyterum latæ ab Archiepiscopo: Papa committit causam Episcopo Tusculano, & Cardinali sanctæ Susannæ: coram quibus proponebatur ex parte Archiepiscopi, quòd ipse post sententiam in se latam diuina officia celebrauit: vnde puniri debebat, secūdum quòd iura requirunt. Ex parte presbyteri respondebatur, quod excommunicatio non tenebat, cùm esset lata post appellationem legitimè interpositam: vnde non debebat puniri, & ideo omnia, quæ facta fuerant contra ipsum, reuocari in pristinum statum: Cardinalis intellecto negotio, licet presbyter non esset excommunicatus de iure, tamen de facto, & ad cautelam ipsum fecerunt absolui: & ideo mandat Papa Archiepiscopo, quatenus prædictum presbyterum de cętero non molestet, pro eo quod post excommunicationē celebrauit diuina, cùm excommunicatio illa facta fuerit post appellationem legitimam, sed omnia reducat ad eum statum, in quo erant tempore appellationis emissæ. Not. quòd absoluitur quis ad cautelam, licèt non sit excommunicatus. Item sententia excommunicationis post appellationem legitimam lata nulla est: vnde qui postea celebrat, non punitur. Item quæ post talem appellationem fiunt, reuocanda sunt in pristinum statum.

d ¶ *In vocem appellationis.*] Arg. hic, quod aliquis possit appellare in absentia [a] iudicis. *ar. s. de alie. iud. mu. causa fa. c. 1.* quia ex quo quis scit, appellandum est *2. q. 6. biduum.* & *C. quomodo, & qn iudex ab eo. & ff. quando appe. sit. l. 1. § si aduersus.* vnde videtur, quòd si Episcopus meus vellet me excōmunicare, & absens appellem, si ferat sententiam, non tenet, tamen in hoc casu tenet, quia ignorat me appellasse, & ideo non punitur per *c. 2. q. 6. decreto. & 34. q. 3. de illicita.* Lau. Et est hic arg. quod talis appellatio valet, dummodo non fiat malitiosè, sed hodie non valet appellatio talis. j. *eo. Vt debitus. & c. cum specials.*

¶ *Glos. seq. quæris. & soluit.*

e ¶ *Deprehensus.*] Sed quis probabit istum malitiosè appellasse? aduersarius qui hoc obiicit. *ff. de proba. ab ea. & l. in exceptionibus.* quia qui fraudem allegat, eam probet. *ff. de proba. quaesens. §. qui dolo.* ipso facto videtur, quod sit probata malitia.

f ¶ *Epistolam.*] s. eo. meminimus. & j. *eo. ad hac. sicut asserit.*

g ¶ *Remouendum.*] s. *eo. ad nostram. & j. eo. cum specials. §. porrò.* Quod enim prouisum est ad concordiam, non debet vergere ad noxam *45. dist. licet. 2.* & iuris occasio ad iniquum dispendiū trahi non debet. *C. de Vsuc. pro empt. c. cum quis. & j. de priuile. quod nonnullis in fine de rescrip. nonnullis.*

AD præsentiam.] Si post appellationem excōmunicatus celebrat diuina, non incurrit aliquam irregularitatem, nec ex eo venit puniendus, si constat appellationem fuisse legitimā. Et pri-

h ¶ *Absolui.*] Ad cautelam [c]. Sic s. *de testi. Veniens. in fi.* & istud sæpe fit, licèt excommunicatio de iure non teneat. j. *de sent. excom. per tuas. & c. Venerabili. & solet à nonnullis. & s. de offic. deleg. cùm contingat. 24. q. 1. audiuimus. sint. ff. de remis. l. Vinca. C. de ingenuis. l. 1.* & in quadam decreta. Innocentij iiij. *solet a nonnullis. [lib. 6.]*

i ¶ *Contra appellationem.*] Scilicet legitimam, vnde non tenuit excommunicatio: quod ex eo patet, quia de facto fuit absolutus, vnde cessare à diuinis non debuit. j. *de sententiā excommunicationis. per tuas. & c. solet à nonnullis. [lib. 6.]*

k ¶ *Statum.*] Sic j. *eo. bona. & s. de offic. deleg. super quæstionum. in fin. & 2. q. 6. appellatione interposita. & ff. nihil. inno. ap. pen. l. Vnica. & s. de iureiu. Venientes. & s. de elect. cùm inter canonicos.*

CVm teneamur.] Communis diuisio. Secunda ibi. *Prudentiæ.* Abbas Siculus.

CASVS. Aliquis litigabat coram ordinario suo Archiepiscopo Cantuarieñ. appellauit ad Papam super causa illa, de qua litigabat: pendente appellatione illa, aliquis turbauit possessionem ipsius appellantis: quæsiuit Archiepiscopus, verum liceat ei reformare possessionem turbatam, eo prætermisso, super quo est appellatum. Respondet Papa, si ad ipsum querela exinde peruenerit, ordine iudiciario id tibi licebit, nec propterea intelligitur appellationi renunciare. Not. quòd licèt appellans redeat ad iudicē suum, à quo appellauit pro alia causa, pro qua non appellauit, non intelligitur appellationi suæ renunciare, cùm sit eius ordinarius in alijs causis.

a ¶ *Reformare*

† Ca. 20. eo. t. in 1. compil. & post concil. Lat. sub Ale. iij. p. 10. c. 19.

† *deprimendum.*

† Cap. 22. eo. t. in 1. compil. & post concil. p. 10. c. 21. Et vide c. cupientes. §. quòd per ¶ gratiam. & ibi Gem. de elec. lib. 6.

† Ca. 23. eo. t. in 1. cōp. & post concilium p. 10. c. 23.

a *De hoc articulo vide Angelū cōsil. 30. incip. vilis omnibus & Lapum alleg. tione 39. incip. an valeat appellatio.*

b *Pars quæ dicit aduersariū à iure probabetur, id probet. Ioan.*

c *Vnde dicit Ab. quod licet quis petat absolui ad cautelā, non propter hoc fatetur se excōmunicatū: dicit tamen absolutionē non dādam nisi petenti. alic. de eo qui duxit in ma. significasti. Ioann. And.*

a ¶ *Reformare.*] Per seruum etiam turbata a possessio potest recuperari absente domino. *C. si per vim. vel alio modo. l. 1.*

b ¶ *Prætermisso.*] Et sic vides, quòd in eo tantùm articulo, super quo appellatur, exemptus est à iurisdictione iudicis sui ordinarij. *j. ead. proposuit. & j. ea. ad hæc.* & contrarium ex illis decre. colligitur. & ad hoc est *arg. ff. apud eum à quo appel. l. vnica.* vnde pòt poss. sessionem illam reformare, nec per hoc intelligitur renunciare appellationi vt hic patet. In delegato secus. quia ex quo appellatur ab ipso ex legitima causa, nulla remanet ei iurisdictio *j. eo. vt debitus.* vnde si recideret ad legatum, non intrare intelligitur appellationi. *j. de off. deleg. gratum. j. de testi. cum venisset.*

voluisti, verùm si eorum possessio, qui ad audientiam nostram appellant, turbata fuerit, tibi eam sibi liceat reformare[a], eo, de quo appellatio est interposita, prætermisso[b]. ¶ Prudentiæ tuæ taliter respondemus, quòd si exinde ad te querela peruenerit, id ordine iudiciario tibi licebit †.

¶ Idem Episcopo, & Archidiacono Bononien.

¶ *Generalis, & vaga appellatio respectu cuiuslibet grauaminis non valet: sed restricta ad certam causam sic.*

CAP. XVIII.

ij CONsuluit †: *& infra.* ¶ Consultationi vestræ taliter respondemus, quòd si generaliter appellationem quis interponeret ab omni grauamine, quod sibi posset contingere, huiusmodi appellatio tenere non debet. ¶ Si verò ab aliquo Iudice super omni grauamine, quod in vna causa sibi possit inferri, quanquam generalis[c] appellatio sit interposita, appellationi tamen eius est ab eodem Iudice deferendum.

¶ Idem Zamoren. † Episcopo.

¶ *Appellatio friuola non excusat inferiorem quò minùs teneatur obedire superiori, & vt de contemptu puniatur, nisi innocentiam suam aliter purgaret. h. d. Et est casus nota. in eo quod dicitur istum esse puniendum.*

COnsuluit.] Generalis appellatio, si fiat omnibus in causis, non valet: si fiat in vna tantùm, bene valet. hoc dicit. Secunda pars ibi. *Si verò.* Abbas Sic. Quod dicitur hic, non tenet, & intellige hanc decr. secundum illam. *j. eo. vt debitus.*

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

c ¶ *Generalis.*] Hic admittitur generalis appellatio contra. *j. e. c. 2. vbi non admittitur.* secundum quod dicit hic, in vna causa admittitur. ibi loquitur de generali appellatione, quæ fit in qualibet causa. sed nec istud tenet, quia causa probabilis semper est exponenda. aliter non admittitur appellatio, siue generalis sit, siue specialis. *j. eo. vt debitus. & c. cum specialis. §. porro.*

CVm paratus] Prætextu appellationis non debet subditus contemnere ordinarium. Ita communiter summatur. Sed certè hæc summatio est nimis generalis. & de nihilo seruit per *c. vt debitus. j. eod.* Diuiditur. Nam primò ponit, quod opponebat Cardinalis contra Episcopum. Secundò excusationem Episcopi ibi. *Cumque.* Tertiò responsionem ad illam ibi, *Cardinalis econtra.* Quartò citationem Episcopi ibi, *Nos verò.* Abbas Siculus.

CASVS. Episcopus Zamoren. quasdam petitiones per nuncium suum fecit coram domino Papa proponi: quas cùm paratus esset admittere. I. diaconus Cardinalis olim in Hispania legatus proposuit contra ipsum, quòd cùm ipsum ad synodum suam vocasset, ad eius vocationem contempsit accedere. propter quod ipsum excommunicauit: & sic excommunicatus se fecit in Episcopum consecrari. Quidam canonicus sancti Iacobi pro ipso Episcopo firmiter asseruit, quòd erat tunc in legatione Regis. & ideo ad ipsum venire nõ potuit. Cardinalis allegauit econtra, quòd nuncius suus inuenit eum in Salamantina Ecclesia, & non in legatione Regis. Iterum nuncius Episcopi allegauit, quòd ab ipso Cardinali appellauerat ante sententiam latam: Papa verò his intellectis considerans, quòd prætextu appellationis non debuit contemnere ad vocationem legati venire. præcipit eidem Episcopo, quatenus vel in persona propria, vel per nuncios idoneos Apostolico conspectui se præsentet, suam si poterit innocentiam ostensurus. Not. quòd quilibet vocatus à iudice suo venire tenetur allegaturus priuilegium suum. Item *arg. quòd nuncio sit credendum.* Item arg. quòd auctoritas Regis excusasset ipsum, si in legatione Regis inuentus fuisset. Item *arg. quòd nemo prohibetur pluribus defensionibus vti.* Item creditur iudici in præiudicium alterius. Item aliquis dicitur præsens per nuncium.

d ¶ *Promulgauit.*] Propter contumaciam: vt *11. q. 3. certum. & j. eo. si duobus.*

¶ *Glo. seq. allegat quatuor iura, in contrarium allegat alia quatuor & soluit.*

e ¶ *In legatione Regis.*] Ar. quòd excusaret eum auctoritas Regis, si in legatione Regis inuentus fuisset. *ar. 18. dist. si Epis. 63. di. Salonitana. & in auth. quo oportet. Episc. §. illud. coll. 1. 23. q. vlt. si vobis.* Ar. cõtra, quod nõ excusat. *23. q. vlt. quo ausu. & c. reprehensibile. 11. q. 1. omnes. & 11. q. 2. quecunque militum.* Sol. si mandatum Regis præuenit mandatum cuiuslibet prælati post dominum Papam, tunc Regi obtemperandum est, si ab ipso teneat regalia. *23. q. vlt. c. si in morte. §. ecce.* Quid si Papa vocat eum postea exemplo Petri reiectis omnibus etiam regalibus sequatur Papam. vnde iste etiamsi ibi fuisset, debuisset venire ad Cardinalem exemplo Petri[e], qui vicem Papæ gerebat. *93. dist. c. vltra 94 di. c. 1.*

¶ *Glo. seq. arg. adde unam & in contrarium tres decre. & soluit.*

f ¶ *Suus nuncius.*] Ar. quod simplici nuncio credendum est etiam in alterius præiudiciũ. *ff. de re. eo. qui sub tu. vel cura. l. magis. §. illud.* [d] Ar. contra *j. de offi. dele. prudentiam* quia dicitur ibi per certum nuncium literatoriè destinatum: & vni testi in alterius præiudicium credi non debet. *j. de testibus. venens 1. & c. licet.* nuncio tamen publico iurato fideliter exequenti officium suum bene creditur circa citationes, aliter non crederetur. *arg. j. de præsumpt. illud. supra de præscrip. ad audientiam. & arg.*

†C. 1. 23. eo. ti. in 1. com. & post concil. Lateranen. sub Alexan. iij. p. 20. c. 17.

CAP. XIX.

CVm † parati essemus tuas petitiones admittere, I. Diaconus Cardinalis olim Apostolicæ sedis legatus proposuit, quòd cùm ad eius vocationem contempsisses accedere, in personam tuam excommunicationis sententiã promulgauit[d]: *& infrà.* ¶ Cumque N. Canonicus beati Iacobi firmiter asseueraret, quòd in legatione Regis[e] esses, & ideo non potuisses ad vocationẽ prędicti Cardinalis accedere: Cardinalis econtra asseruit, quòd non in legatione Regis, sed in Salamantina Ecclesia te suus[f] nuncius inuenisset †: *& infrà.* ¶ Nos verò attendentes, quòd te non decuit contemnere, obtentu[g] appellationis ad vocationem venire legati: præcipimus, quatenus vel in persona propria, vel per nuncios idoneos Apostolico te conspectui repræsentes, innocentiam tuam (si poteris) ostensurus[h].

¶ Idem Cantuarien. Archiepiscopo.

¶ *Si mandatum factum ei, qui iurauit stare iudicio Ecclesiæ, excedit limites iuramenti, & licita promissionis, appellare poterit: aliàs secus. Hoc dicit compendiosè. Abbas.*

CAP. XX.

ij AD hæc: *& infrà.* ¶ Præterea de his, qui iuramentum pręstant, quòd Ecclesię

e Luc. c. 5. & 1. q. 1. pasto. §. verum.

† Vide l. si quis vxori. §. appellationem. & ibi Bart. ff. de fur. & in l. eum qui. § 1. ff. eamm.

d aliter vnicipit. Ne tamen. Ioann. And.

†Cap. 10. e. ti. in 1. com. & post concilium p. 10. c. 29. Et vide glossam in c. quod bene. 6. q. 4.

prædicta legis.

¶ *Glossa sequens obiicit, & soluit.*

g ¶ *Obtentu appellationis.*] Et sic duplici defensione defendebatur scilicet auctoritate Regis, & per appellationem: quia nemo prohibetur pluribus defensionibus vti *ff. de exceptio. nemo & j. de præscrip. auditis.* Præterea si appellatio tenuit, quod Cardinalis sciuit illum appellasse, sententia Cardinalis non tenuit. *j. eo. si duobus.* Quare ergo Papa non admittit talem appellationem? Quia nõ constabat, quod appellasset. vel quia iusta fuisset appellatio, licèt allegaret: & potiùs debuit credi Cardinali, & non ipsiquàm illi, qui hoc tantum allegabat: præterea debuit ire, & allegare priuilegium suum, *ff. de re iudi. si quis ex aliena. & j. eo. si duobus.* maximè si in vna legatione inueniebatur. *ff. de iurisd. om. iu. l. vlt.*

¶ *Glo. seq. obiicit & soluit.*

h ¶ *Ostensurus.*] Sed quare Papa mandat, quòd veniat ad curiam, cùm Cardinalis excipiat contra eum, vt videtur per id, quod dicit in principio, quòd paratus erat petitiones illius admittere, sed per exceptionem repelli tantùm debuit, non puniri. *j. de ordi. cogni. c. 2.* Cardinalis non excipiebat etiam simpliciter, immò denunciabat domino Papæ contumaciam suam, & excommunicationem suam, vt inde puniretur, & repelleretur à petitionibus suis tanquam excommunicatus, quare Papa ipsum non audiuit propter excommunicationem & propter contumaciam, & contemptum sedis Apost. vocat ipsum ad sedem Apostolicam. *j. de accusa. Venerris. in fine.*

ij AD hæc.] Qui iurauit stare mãdato Ecclesię, nõ auditur appellãs cõtra iuramentũ: si tamẽ de facto grauatur, appellare poterit. hoc dicit cum sequẽti. Secunda pars ibi, *sua.* Abb. Sicu.

CASVS. Aliqui iurãt, quòd stabũt iudicio Ecclesiæ: & postea appellant: quæsitũ fuit, quid agẽdũ sit de istis? Rñdet Papa, quod iudex debet eos compellere, vt vel obseruent iuramentum suũ, vel quòd

infra

infra xl. dies poſt appellationem ſuam iter arripiant ad eam proſequendam. Nota, quòd prætextu appellationis non poteſt quis venire contra iuramentum ſuum.

¶ *Gloſ. ſeq. obiicit & ſoluit.*

a ¶ *Appellant.*] Sed quare non compelluntur præcisè etiam ſtare iudicio Eccleſiæ, ſecundùm quòd iurauerunt? Ideo non compelluntur, quia grauabantur: aliter non admittitur hodie appellatio. a. ĵ. eod. *Vt debitus.* & ideo non videtur deſerere iuramentum, cùm ex iuſta cauſa dimittat illud. *ff. qui ſatiſd. cog. l. Vlt.*

ſtabunt iudicio, & poſtea appellant [a]: Id tua ſolicitudo prouideat, vt eos ſeruare, quod iurant, vel infra quadraginta dies [b] poſt appellationem interpoſitam, iter arripere [c] ad ipſam proſequendam [d] compellas.

¶ Idem Carnoten. Epiſcopo.

¶ *Summa vt ſupra c. proximo.*

CAP. XXI.

Qværſtioni †, quam facis, vtrum appellationi illius ſit deferendum [e], qui (ſicut moris eſt) præſtito iuramento abſolui meretur, & antequam ei mandetur aliquid, vel mandato recepto, cauſa ſubterfugij appellauerit: Reſpõdemus, quod appellationi, quæ iuramento eius debeat derogare, non eſt in aliquo deferendum, ſed ſtatim erit in eandem reducendus [f] ſententiam: quæ (donec mandatum ſuſceperit, & ſuſceptum pro poſſe ſuerit proſecutus) debet firmiter obſeruari.

¶ Idem Vinton. † Epiſcopo.

b ¶ *Infra quadraginta dies.*] Non arctatur ad hoc, niſi ſecundùm quòd viſum fuerit iudici. vt ſ. eod. *cum ſit Romana.*

c ¶ *Iter arripere.*] Hic præfigitur terminus ad iter arripiendum. ſic. ſ. eod. *perſonas.* vbi de hoc.

¶ *Glo. ſe. ſignat contrarium, & remittit.*

d ¶ *Proſequenda.*] Contra. ĵ. eod. c. prox. ſed ſoluitur ibi.

Qværſtioni.] Communis diuiſio. Secunda ibi, *Reſpondemus.* Abb. Siculus.

Casvs. Aliquis excommunicatus præſtitit iuramentum, quòd ſtabit mandato Eccleſiæ, & ſic fuit abſolutus: & antequam mandatum fiat ei, appellat cauſa ſubterfugij, vel mandato recepto: quæritur, vtrum deferendum ſit appellationi illius? Rñdet, quòd nõ eſt deferẽdum appellationi, quæ iuramẽto illius debeat obuiare, ſed ſtatim reducendus eſt in eandem ſententiam, donec mandatum ſuſceperit: & adimpleuerit pro poſſe. Nota, quòd contra iuramentum non admittitur appellatio. Item qui non adimplet mandatum, debet reduci in eandem ſententiam, à qua fuit abſolutus.

¶ *Gloſſa ſequens ſignat contrarium, & ſoluit dupliciter.*

e ¶ *Deferendum.*] ſ. c. *prox. contra.* ibi iuſta de cauſa appellauit, hic cauſa ſubterfugij, vt litera dicit. & litera ſoluit contrarium. Vel ſic intellige diuerſitatem [b] iſtarum decre. ibi iurauit ſtare iudicio Eccleſiæ, quia propter contumaciam fuerat excõmunicatus, & licet appellet ex cauſa probabili, iudicio ſtare intelligitur: quia facit, quod ius ſibi permittit. ĵ. eo. *Vt debitus. ar. ff. iudi. ſol. cum apud. & ff. rem ra. ha. l. 3. §. falſum.* hic erat excõmunicatus pro aliquo delicto, in quo iacebat, quia fortè idem retinebat vxorem alterius, & ſuper hoc iurauit ſtare mandatis Eccleſiæ, ſed ſtatim ante mandatum, vel mandato facto quòd illam vlterius dimitteret, incontinenti appellauit: tali appellationi non eſt aliquatenus deferendum, quia præiudicat iuramento ſuo. & hoc ſatis poteſt colligi ex ipſa litera, vbi dicit, appellationi, quæ iuramento eius debeat derogare. quia ſine iuramento tali appellationi non eſt deferendum, per quam in ſua iniquitate remaneat. ĵ. c. *prox. & ſ. eo. conſuluit. & c. cùm ſit Romana in fine.*

¶ *Glo. ſeq. allegat duas concor. quarti ponit opi. Lau. cui allegat tria iura contraria, & ſoluit. Iterum vnum canonem, quem ſoluit. demum ponit opi. Tanc. Vltimo tenet cum Lau.*

f ¶ *Reducendus.*] Sic. ĵ. *de ſenten. excom. ſacris. Ver. fin. ſ. de of. ord. ad reprimendam in fi.* Sed nunquid iterum recipietur iuramentum ab eo ſtandi mãdatis Eccleſiæ, cum iam ſemel deierauit? Laurentius dixit, quòd ſic: & eſt *ar. ope. ſ. de maio. & obe. cùm in Eccleſia. ar. cõtra 22. q. 5 paruuli. & 6. q. 1. quicunq. & ſ. de præſump. c. literas.* Sed ibi nõ admittitur ad iuramentum, vt poſſit teſtificari pro aliquo, in opprobrium ipſorum qui periuri ſunt ſic ſ. de teſti. teſtimonium. Itẽ *ar. cotra 2. q. 7. nõ poteſt.* ſed illud intelligitur, antequã pœniteat. Tanc. habebat, quòd alia cautionẽ debeat ab iſto recipere præter iuramẽtum. ſ. fideiuſſoriã cautionẽ, vel pignoratitiam. ff.

a Dicebat Io. ſine iuramento, ſine grauamine non poteſt hodie appellari. Ioann. And.

† Cap. 31. e. tit. in 1. cõp. & poſt concil. p. 7. c. 10. vbi habes integrã clauſulam.

† Vintonien. † Vuentonieñ.

b Hoc tenent, licet do. no. c. 2. q. 7. ſi qui voluerint, quòd ſ. c. pro mãdatis Eccleſiæ: hic vero mandatis iudicis. quæ ſolutio non eſt vera: vt no. ĵ. de ſen. exc. ex tenore. Ioann.

mau. l. ſi mandato. §. Vlt. & *ff. de fideicom. lib. l. 4. §. adiect. ar. illius decret. Literas.* Sed illud loquitur, cum ſuſpectus eſt de hæreſi: vnde Eccleſia recipit fideiuſſoriam cautionem ad damnum illius. Et Ala. hoc idem ſentiebat. *arg. ſ. de procu. c. 1. & ſ. de præſump. ſcribam.* Dico cum Lau. quòd iterum iſti iurabunt in cõfuſionem ipſorum, & quia forma eſt talis, quòd cù iuramẽto abſoluatur. ĵ. *de ſentent. excom. c. ex tenore. & c. cùm deſideres. in fine. & c. ſuper eo.*

CAP. XXII.

Præterea † de his, qui ad ſedem Apoſtolicam appellant, & poſtea grauia [h] committentes, ſe, dum conueniuntur, appellatione tuentur: Duximus reſpondendum, quòd eos appellatio non debet in ſua iniquitate [i] tueri, quò minùs eorum exceſſus cenſura canonica puniantur.

¶ Idem Grandenſ. Patriarchæ, & ſancti Vitalis Presbytero Cardinali.

¶ *Qui non detulit appellationi ſui aduerſarij, de ſua poſtea contra eũdem contra eum excipere nequit.*

CAP. XXIII.

Conſtitutis † in præſentia noſtra Abbate ſancti Felicis, & Presbytero R. pro controuerſia, quæ de electione Torcellanæ Eccleſiæ eſt ſuborta: *& infrà.*

¶ Ideoque mandamus, quatenus ſi Archidiaconus ad appellationem & denunciationem excommunicationis [k], ad nominationem [l] ſæpedicti C. proceſſerit: & Primicerius cum Canonicis, & Plebanus cum aſſenſu Cleri Epiſcopatus, vel maioris [m], & ſanioris partis, prænominatũ I. in Epiſcopũ, & paſtorẽ elegerint,

g ¶ *Pro poſſe.*] Aliàs nõ compellitur. 14. q. 6. *ſi res. & 24. q. 8. poſſimam.* ĵ. *de vſu. cum tu.* quia impoſſibile præceptum non obligat. *ff. quæ ſent. ſine ap. reſcin.* Paulus ſic. ſ. *de pact. c. Vlt.* Ber.

Præterea.] Duæ ſunt partes. Secunda ibi, *Duximus.* Abbas Sicul.

Casvs. Aliqui appellant ſuper aliqua cauſa: appellatione pendente, aliqua grauia committunt, & dum conueniuntur ſuper exceſſibus illis, volunt ſe tueri per appellationem: quæritur, quid iuris ſit: Rñdet Papa, quod appellatio illa non debet eos defendere, quò minùs eorum exceſſus puniantur cenſura canonica. Nota, quòd appellatio non extenditur ad ea, quæ poſt appellationem fiunt. Item appellatio non tuetur aliquem in delictis.

¶ *Gloſſa ſequens reſp. per quæſtionem, quod de leuibus.*

h ¶ *Grauia.*] Maximè, quoniam ſi ſuper articulo aliquo appellatio facta eſt, ad ea quæ poſtea emergant non extenditur: quia in aliis remanet ſub iuriſdictione iudicis ſui. ĵ. *eod. propoſuit. & ſ. eod. cùm teneamur.* ergo multo fortiùs appellatio illos non defendit in enormibus. vt ĵ. *eod. c. propoſuit* [d].

i ¶ *Iniquitate.*] Sic ſ. *eo. c. ad noſtram. & c. cùm ſit. in fine. & c. peruenit. & c. conſuluit.*

Conſtitutis.] Prima pars decisè narrat factum. Secunda dat iudices ibi, *Ideoque.* Abb. Sic.

Casvs. Præmitte, quòd vacante iſta Eccleſia cathedrali, conuenientibus omnibus, ad quos ſpectabat electio, Archidiaconus nominauerit quendam conſocium eligendum in epm, fuit obuiatũ, & contradictum à reliquis ne eligeretur, cũ eſſet excõicatus: ac fuit interpoſita appellatio, ſi ſecus fieret. Sed hac appellatione non obſtante, Archidiaconus cum quibuſdam paucis de capitulo proceſſit ad electionem iſtius Epiſcopi, & appellationem interpoſuit, ne in præiudicium iſtius electionis attentaretur aliquid: hac ſecunda appellatione non obſtante, reliqui facientes maiorem partem proceſſerunt ad electionem, & quendam alium elegerunt: vtraque electio deuoluta fuit ad ſedem Apoſtolicam, & Papa mandat, vt in litera continetur. Abbas. Nota, quòd electio facta de excommunicato nulla eſt. & ideo non impedit ſecundã. Item qui non defert appellationi, appellationem contra alium obiicere non poteſt. Et ſic nota, quòd fruſtra legis implorat auxilium, qui committit in legem.

¶ *Gloſ. ſeq. ſignat contrarium, & remittit.*

k ¶ *Excommunicationis.*] Idem eſſet ſi ſuſpenſus eſſet. Nã ſuſpẽſi, & excõmunicati nec eligere, nec eligi poſſunt. *ſupra. de conſue. cum dilectus. & ſ. de elect. cum inter B. & 9. q. 1. nos in homine. Arg. contra. ĵ. de cle. excom. min. ſi celebrat. ſed ibi ſoluitur.*

l ¶ *Nominationem.*] Si fuit ſimplex nominatio, nullum ius fuit acquiſitum nominato. ſ. *de elect. quod ſicut. & 2. q. 6. c. ei qui §. nominationes.* vnde nullum potuit impedimentum præſtare ſequenti electioni.

m ¶ *Maioris.*] ſ. *de ele. quia pp. & c. Eccleſia Veller.* vbi de hoc.

¶ *Gloſ. ſeq. allegat quinque concor. & duo contraria, & ſoluit.*

n ¶ *Non*

c Nominibus demum [illegible], præmiſſa intelliguntur. Ioann. And.

† Cap. 32. e. tit. in 1. cõpi. & poſt concil. p. 50. c. 53.

† Cap. 37. e. tit. in 1. cõpi.

d Concor. l. cui pacto cum gl. in ver. maioribus. ff. de ſer. expon. l. 1. & l. relegatorum. §. ſolent. ff. de interd.

a ¶ *Non obstante appellatione.*] Quia frustra implorat legis auxiliū, qui committit in legem. ī. eo. an sit. ī. de vsur. quia frustra. ff. de mino. auxilium in fi. ī. de elect. c. bona. ī. de immu. eccle. c. vlt. & C. de re. cre. generaliter. §. 1. arg. contra ī. de elect. considerantes. & c. auditis. Dicas, quòd hic prior nominatio siue fuerit electio, siue nominatio, nulla fuit tribus de causis: quia post appellationem interpositam & post denūciationem excommunicationis, cū excōmunicati electio ipso iure nulla sit, & à longè minori parte: alia verò quasi à tota ecclesia, vnde meritò preualuit: & appellationē obiicere ille non poterat, cum ipse appellationi non detulerit: vt *supra de elect. bona. & ī. eo. an sit.*

non obstante appellatione[a] præfati Archidiaconi, si ipse appellationi priùs factæ non detulit, electionem de præfato I. factam auctoritate Apostolica confirmetis.

¶ Idem Eboraceñ. Archiepiscopo.

¶ *Appellans ab ordinario in vna causa, aliis coram eo respondere tenetur: pūt tamen eum recusare vt suspectum, nisi conueniatur de crimine manifesto, in quo non cadit excusatio, nec suspicio: vt quia imponitur pœna iuris surgens ipso facto. h. d. secundum intellectum intrinsecum.*

PRoposuit.] Primò ponitur consultatio. Secundò rñsio: Secunda ibi, *Super quo.* Abbas.

CASVS. Aliquis coram ordinario suo appellat in aliqua causa: contingit postea super aliis causis, super quibus nō est appellatū, ille, propter appellationem non vult super aliis rñdere: quæritur, quid sit seruandum? Rñdet Papa, quòd propter appellationem illā non minùs tenetur in aliis causis, super quib' non est appellatū rñdere: verum tamen iudex à quo appellatur, non debet eum compellere respondere super aliis, quia ei suspectus est, nisi pro crimine adeo graui & manifesto, propter quod ipso actu meritò sit damnandus. Nota, quod licèt aliquis appellet ab ordinario, tamen super aliis causis remanet eius iudex, sed non debet eum compellere ad respondendū, nisi crimen sit notorium.

† Cap. 58. c. in 1. cōpi. de maioritate. Vide Antonium in repet. c. verum infra de obsequ. Rñ habet de illis malæ. adde Romanum cōsil. 324.

CAP. XXIV.

PRoposuit † nobis M. Clericus tuus, quòd sæpe contingit, cùm aliquis super aliqua causa appellat, in aliis[b] causis, in quibus non est appellatum, respondere recuset. Super quo consultationi tuæ taliter respondemus, quòd licèt pro illa appellatione non minùs teneatur in aliis super quibus appellatum non est, respondere: iudex tamen, à quo appellatur (quia illi omnino suspectus est) eum non debet[c] ad respondendum super aliis compellere: nisi pro crimine adeo graui, & manifesto[d], quo ipso actu meritò sit damnandus.

¶ Idem Cantuarieñ. Archiepiscopo.

¶ *Absoluitur excommunicatus cautione recepta, licèt aduersarius, vel excommunicator, ne absoluatur, appellet. Hoc dicit secundum vnū intellectum, quem tamen oportet limitare, quando excommunicatio non fuit lata pro manifesta contumacia, vel offensa: quia tunc non debet absolui, nisi satisfactione præcedente, vt in c. ex parte. 1. infrà de verb. signifi.*

CASVS. Archiepiscopus Cantuarieñ. super quibusdā dubiis fuit consuluit dominū Papā antequā ad quæstiones respōdeat, dicit, quòd non videt, qua fronte ipsum consulat, cum dicatur iuris ordinem peruertere, cùm ipse non in Ecclesia, non in palatio, non in camera sua, sed in camera Regis, contra ius, & contra pontificalem dignitatem electiones Episcoporū confirmet. Postea descēdit ad quæstiones: prima est talis: Aliquis fuit excōmunicatus, vel interdictus pro contumacia, vel alia iusta causa: ille offert se ad iustitiam de iis, quibus sententiam recepit: pars aduersa appellat, ne absoluatur: quæritur, an iudex ipsum absoluere debeat? Rñdet Papa, quòd iudex ipsū absoluere potest, ne in excōmunicatione decedat, etiamsi appellauerit pars aduersa, recepta primò cautione sufficienti ab ipso, quòd iuri parebit coram Papa, ad quem appellauit, vel delegato ipsius. Secunda quæstio fuit. Aliquis conqueritur se irrationabiliter excommunicatum, vel interdictum: nihilominus offert se ad iustitiam, & petit absolui: pars aduersa appellat: Ad hāc quæstionem idem respondet, quod in prima, scilicet, quòd potest illū absoluere, etiāsi pars aduersa dicere, appellandum, ne absoluatur. No. quod circa officiū suū malè se habet, qui coram superiore temerè potest comparere, vel aliquid petere ab eodē. Itē absolui debet quis, ne in excōmunicatione decedat, prestita priùs cautione sufficienti, nō obstante appellatione partis aduersæ, quia appellatio non tenet in iis, quæ dilationem non capiunt.

† Cap. 4. [illegible] in 1 cōpi. Ex post. eiu. Later. sub Alex. iij. p 3. c. 2.

CAP. XXV.

QVa † fronte nos consulere audeas, non videmus: cùm dicaris ordinem iuris peruertere[e]: nam enim non in Ecclesia sicut est canonicum[f], & honestum: non etiam in palatio, non in camera tua: sed in camera Regis, contra debitum iuris[g], & pontificalis officij dignitatem, Episcoporum electiones diceris confirmare: & *infrà*. ¶ Sanè si quis pro contumacia, vel alia[h] qualibet causa, interdicto, vel excommunicatione tenetur adstrictus, & offert se ad iustitiam de his, pro quib. sentētiam ipsam excepit, Iudex † eum (ne in excommunicatione decedat[i]) absoluere poterit: etiamsi pars aduersa, ne absoluatur, appellationis obstaculum interponat: ab ipso tamen ante absolutionem sufficienti cautione[k] recepta, quòd vel in præsentia Romani Pontificis, ad cuius audientiam appellatur, si maluerit aduersarius, vel coram Iudice, cui

† *Vide Archidiaconū in c. qui iubente. 11. q. 3. vbi dicit satisfactionem non esse denegandam excōmunicato, licèt vena interdū denegetur, hæc enim differunt.*

b ¶ *In aliis*] Et ita patet, quòd appellatio non eximit appellātē à iurisdictione iudicis, nisi in eo tantùm super quo appellatur. ī. *eo. cùm teneamur. & c. ad hoc. & ī. eo. pastoralis. & ī. eo. Romana.*

a Concord. l. sæpe. ff. de offi. procō. §. cùm Verò. & l. cū qui. §. si mulier. in gl. ff. de iniur.

¶ *Glos. seq. arg. quid sit, & soluit.*

c ¶ *Non debet*] Hoc verbum debet necessitatem importat. Sic. 11. q. 4 *debent.* vnde si appellans vult eum recusare, potest, quia suspectus est, vt hic dicit & ī. *eo. ad hæc.* alioquin si nollet eum recusare, tenetur coram illo respondere: quia suus iudex est. Sed quid si appellaui à delegato, & pendente appellatione, iterum datur iudex contra me in alia causa: nunquid potero ipsum recusare propter appellationem? dicas, quòd sic. arg. istius c. Dicas, quòd hæc recusatio pendente priori appellatione est in pendenti[b]. Nā si pronuncietur appellationem tenuisse, apparet, quod eum grauauit: & sic admittitur recusatio in secunda causa. *arg. infrà eod. postremò* si autem pronunciatur malè appellatum, apparet, quod illum non grauauit. vnde remittitur ad primum iudicem ī. *eod. c. cùm sit Ecclesia & c. vt debitus.* & sic non poterit eum recusare in alia causa.

b *Dominus Flaminus recurretur ad arbitros: & probare cotidiè eius grauamine, procedet recusatio, aliter [illegible] dixi ī. eod. ad hæc. & Ioan. And.*

¶ *Glos. seq. signat contrarium & soluit.*

d ¶ *Manifesto*] Habes hic, quòd in notoriis non est locus recusationi, sicut nec appellationi. ī. *eo. c. cùm sit. & c. cōsuluit. Arg. contra. 2. q. 5. quia suspectus.* sed illud de manifestis non notoriis, hic vero de manifesto, quòd est notorium.

c *De hoc aduertendo præter Ioan. And. hic. Vide Iulium Clarum. in prac. crimi. § fi. q. 34.*

QVa fronte.] Appellans ab excommunicatione potest petere absolutionem ab excommunicatore, à quo appellauit, non obstāte appellatione sua, vel appellatione interpolita per aduersarium, ne absoluatur: tamen iste intellectus non multùm congruit litteræ. Diuiditur: prima pars reprehendit quærentem. Secunda ibi, *Sanè.* ipsius duplici quæstioni respondet. Abbas.

e ¶ *Peruertere*] Nam iure posset ei dici, peccasti, quiesce. *ar. 3. q. 7. infamis. §. tria. & §. sunt autem. Ver. idem testatur.*

¶ *Glo. seq. alle. quatuor concor. in fi. alleg. duo contraria.*

f ¶ *Canonicum.*] Quia huiusmodi spiritualia in Ecclesia, siue capitulis ad hoc deputatis fieri debent. 23. *dis. in nomine. & 2. q. 2. præceptum & 23. q. 8. conuenior. & ī. de elect. cùm terra. & c. quod sicut. & ī. de immu. ecc. eo. c. 1 & c. cū Ecclesiam. arg. contra.*

g ¶ *Contra debitum iuris.*] Confirmatio enim causæ cognitionē desiderat[d]: vt 23 *dis. illud. 47. dist. de Petro.* & ideo de plano expediri non potest. 3. q. 3. c. *induciæ. §. spatium. & §. à iudice. & 2. q. 3. c. si quem. §. not. audiū Ver. item pro tribunali. & non de plano. & ff. de offi. proconsu. l. nec quicquā. C. de sent. & interlo. om. iud. cùm sententiā ff. de reg. iur.* omnia quæcūque & talia fieri non debēt nisi præmissa diligēti examinatione tā plenæ, quā de modo electionis. ī. *de ele. nihil est.* & fieri nō debēt sine cōsilio capituli suivel maioris partis. ī. *de iis q. fi. à præla. sine cōsēsu c. nouit & c. quāto.*

d *Vnde requiritur, quòd præcedat citatio secundū formam traditam.* ī. *de elect. ca. vlt. lib. 6. Ioan. And.*

h ¶ *Contumacia, vel alia.*] ī. *de verb. signifi. c. ex parte.*

i ¶ *Decedat.*] Quia pp peccatū hominis etiā mori præsumitur. 11. q. 3. *Episcopi si sacerdotalis. in fi. arg. 11. q. 2. c. 2.* tollit Deus malos de medio, ne peccatū eorū augeat. 23 q. 4 *ea vindicta. Ver. magis rātū. Veri.* sicut tollit bonos, ne malitia mutet intellectū, *vt de pæ. di. 4. si ex bono.* & ideo pp periculū mortis nō admittitur hæc appellatio, nec in iis q dilationē non capiūt: vt *ff. de ap. re. vel nō. l. vlt. & 2. q. 6. c. et quis §. diffinitiua. & §. sunt quorū Ver. si qs ausus. C. de sep. vio. l. vlt. & ff. de fe. l. 1. §. 2. & l solet.* Prætereà nihil depiit aduersario, si absoluat, & ei pdest, quo casu nō est ei' mali tie idulgēdū. *ff. de rei. vē. in fide & ff. de aqua. plu. ar. in sūma & sic ē Vbi sic pp periculū mortis ei' absol. ī. de re iud. sac. & c. ex [illegible]*

¶ *Glos. seq. recit. per quæstionem, an iuratoria, &c.*

e *Quando que tamen differtur absolutio, super quo vide, quod dixi § quis autem, in vlt. glos. Ioan. And.*

k ¶ *Cautione.*] Ergo nō iuratoria, qa nomine cautionis simplex promisso

causam delegauerit, iuris pareat æquitati. ¶De his etiam, qui cōqueruntur [a] se irrationabiliter excommunicationi, vel interdicto suppositos, illud [b] idem dicimus, etiamsi ij, qui huiusmodi protulerunt sententiam, ad eandem Apostolicam duxerint appellandum.

¶ Idem † in concilio Lateranen.

¶ Prælatus subditum suspendere, vel excommunicare non debet, nisi monitione præmissa: nec subditus contra disciplinam Ecclesiasticam appellare potest, nec verò si est religiosus. Et Iudex à quo, præfigit terminum appellanti ad appellationem prosequendam: infra quem si nō prosequitur, Iudex à quo reassumit iurisdictionem: Appellans verò non prosequens appellationē suam condemnatur in expensis appellato hos prosequenti.

CAP. XXVI.

Reprehensibilis; & infrà. ¶ Præsenti † decreto statuimus, vt nec Prælati (nisi canonica [c] commonitione præmissa) suspensionis, vel excommunicationis sententiam proferant [d] in subiectos, nisi fortè talis sit culpa, quæ ipso [e] suo genere suspensionis, vel excommunicationis pœnam inducat. Nec subiecti [f] cōtra disciplinam Ecclesiasticam in vocem appellationis erumpant. ¶Si verò quisquam pro sua † necessitate crediderit appellandum: competens [g] ei ad prosequendam appellationem terminus præfigatur: infra quem si fortè prosequi neglexerit, tunc Episcopus [h] liberè sua auctoritate vtatur. ¶Si autem in quocunque negotio aliquis appellauerit, & eo qui appellatus fuerit veniente, qui appellat venire neglexerit: si quid propriū [i] habuerit, competentem illi recompensationem faciat expensarum: vt hoc saltem timore territus †, in grauamen alterius nō facilè quis appellet. ¶Præcipuè verò hoc in religiosis volumus obseruari, ne religiosi cùm pro aliquo excessu fuerint corrigendi, contra † regularem [k] Prælati sui, & Capituli disciplinam, appellare præsumant: sed humiliter, ac deuotè suscipiant, quod pro salute sua fuerit eisdem iniunctum.

¶ Idem.

¶ Iudex à quo non obstante appellatione, cognoscit de causa, si appellans non prosequitur. Hoc primò. Et Iudex vt suspectus recusatus, potest alteri causam committere. Hoc secundò.

CAP. XXVII.

iij AD † hæc; & infrà. ¶Cùm à te super aliqua causa fuerit appellatum, fas tibi sit appellantes appellatione cessante cōpellere [l], vt vel appellationē interpositam prosequantur, vel coram te iuris pareant æquitati, aut si alterutra partium te suspectū [m] habuerit te insistentes iudicem eligant †, qui præpositam inter eos valeat dirimere quęstionem.

Idem Salaberien. † Episcopo.

¶ Si canonicus ad residentiā moniti appellat, statuitur sibi terminus ad appellationē prosequēdā: & interim deseruitur beneficio per vicariū de fructibus beneficij sustentādū: & si appellationem non prosequitur, vel

---

Promissio intelligitur. *C. de Verbor. sign. sancimus.* immò iuratoria cautio præstatur in absolutione, cum id ita sit forma Ecclesiæ generaliter statuta. *j. de senten. excom. ex tenore. & c. cùm desideres. & c. super eo.* immò in casu isto cum excommunicatur quis, quia non paret iuri, non debet absolui, nisi præstita cautione sufficienti, quòd iuri parebit: sicut cū restituitur possessio. *s. de sequestra. c. 1. in fi.* sed in aliis excommunicationibus sufficit iuratoria aliàs videtur fieri iniuria aduersario.

a ¶ *Cōqueruntur.*] Coram superiore excommunicatoris, qui per simplicem querelam de excommunicatione cognoscere potest. *s. de offic. ordi. ad reprimendam. & j. de sen. excō. sacro.*

¶ *Glossa allegat contrarium, & ibi remittit se.*

b ¶ *Illud idem.*] Quòd absoluatur scilicet non obstante appellatione illius, qui ipsum excommunicauit. *arg. contra. j. eo. solicitudinem.* Sol. ibi.

R*eprehensibilis.*] Quinque sunt dicta huius textus. Secundum ibi. *Nec subiecti.* Tertium ibi, *Si verò.* Quartum ibi, *Si autem.* Quintum ibi, *Præcipuè verò.* Abb.

CASVS. Quia prælati nimis prompti erant, & faciles ad excommunicandum, & subditi promptiores ad appellandū: volens Lateran. concilium prouidere super his, tam subditis, quàm prælatis, statuit, quod prelati suspensionis, vel excommunicationis sententiam nullatenus proferant in subiectos, nisi canonica commonitione præmissa: nisi fortè talis sit culpa, quæ ipso facto suspensionem, vel excommunicationem inducat, nec subiecti contra disciplinam Ecclesiasticam appellare præsumant. Sed si aliquis pro sua necessitate appellauerit, competens sibi terminus præfigatur ad prosequendam appellationem: quod si infra terminum non fuerit prosecutus, extunc Episcopus auctoritate sua vtatur. Si autem aliquis appellauerit, & illa contra quem fuerit appellatum, venerit, ille verò qui appellauit, venire neglexerit: si proprium habuerit, in expensis parti alteri condemnetur, vt hoc saltem timore perterritus, non facilè quis appellet. In fine dicit, quòd religiosi cùm pro suis excessibus fuerint corrigendi, contra regularem disciplinam non appellent. Not. quòd canonica monitio præcedere debet excommunicationem. Item si quis infra terminum sibi statutum appellationem non prosequitur, iudex postea officio suo vtatur. Item qui non prosequitur appellationem suam, condemnari debet aduersario eum prosequenti in expensis. Item à correctione non appellatur.

c ¶ *Canonica commonitione.*] Trina scilicet, illa enim dicitur canonica. *16. q. 7 omnes decima & 17 q. 4. de presbyterorum.* de canonica admonitione habes. *infra de iud. nouit. & 2. q. 1. si peccauerit.* & si quis ea omissa aliquem excommunicauerit, per vnum mensem ingressum Ecclesiæ sibi nouerit interdictum. *infra de sent. excommun. sacro.* & in odium [b] prælatorum, qui excommunicabant non præmissa admonitione contra istud concilium emanauit illa constitutio. *sacro. & c. cùm medicinalis,* quæ imponit ipso iure pœnam illam prælatis.

d ¶ *Proferant.*] Tenet tamen, licèt contra hoc faciant 11. q. 3 sententia pastoris nisi in duobus casibus. *j. de sententia excommunica. c. per tua.* vbi habes duos casus. tertium habes in *c. statuimus.* & quartum habes 24. q. 1. *audiuimus.* & sic sunt quatuor casus, in quibus non tenet sententia pastoris.

e ¶ *Ipso suo genere.*] Id est, ipso facto. *s. eod. c. propo suit in fi. & 7. q. 4. si quis suadente 81. di. si quis sacerdotum. & c. si quis amodo. 17. q. 1. reperiuntur & in fi. de sent. excom. si concubina & c. nuper.* tunc enim possunt puniri sine admonitione, & sine pœna illius constitutionis, sacro.

f ¶ *Nec subiecti.*] Quia subiecti cōstitutionem illam non seruabant, immò indifferenter appellabant, non expectata aliqua admonitione, & nulla causa præmissa. Alia etiam constitutio edita est contra ipsos, quæ illis imponit silentium. *j. eodem cum speciali* & sic patet, quòd subditi contra Ecclesiasticam disciplinam non appellant, nisi grauarentur iniustè secundùm tenorem illius constitutionis, cum speciali.

g ¶ *Competens.*] Secundùm tenorem illius decreta. *s. eod. cùm sit.* si exposuit causam probabilem suæ appellationis ante sententiā. *j. eod. vt debitus.* post sententiam est necesse allegare aliquam causam.

h ¶ *Tunc Episcopus.*] Quia perinde est, ac si non appellauerit. *s. eo. cùm sit. & infrà, eodem, sæpe.*

i ¶ *Si quid proprium.*] Punitur appellans, qui non prosequitur appellationem in expensis alteri parti, & ex eo quòd ipsum ad iudicium prouocauit, & non venit, & si prosecutus fuisset per procuratorem non ad tractandam litem, sed ad impetrandas litteras, aduersario legitimè prosequente, ad totam causam similiter condemnatur. quia non venit sufficienter instructus. *infra eodem Nicolao.* sed si non habet proprium: aliàs punietur secundùm arbitrium iudicis. *14. q. 6. si res. & supra de dolo, & contuma. c. finem. ff. de iud. eum quem temere. supra de rescriptis, cæterum. & c. Vlesimo.*

k ¶ *Regularem.*] Simile *s. eod. ad nostram.* vbi de hoc.

iij AD *hæc. & infrà.*] Duo sunt dicta: secundum ibi, *Aut si.* Abbas.

CASVS. Iudex compellere debet appellantem, vt appellationem suam prosequatur infra terminum sibi præfixum vel stet iuri coram ipso. In fine dicit, si aliqua partium iudicem habet suspectum, iudicem eligant, qui causam dirimat. Not. quòd iudex potest compellere appellantem, vt appellationem prosequatur. Item iudex ordinarius potest recusari, sed potest partes compellere, vt alium eligant, coram quo quæstio terminetur.

l ¶ *Compellere.*] Sub alternatione, vt dictum est *s. eod. consuluit. & c. peruenit* sic alternatiuè compellitur quis ad continentiam, vt 27. q. 2. *multorum.*

m ¶ *Suspectum.*] Et ita ordinarius [d] potest recusari. De hac suspicione tenet quod dicitur. *s. eodem, cùm speciali. & s. de foro compe. si quis.* Bern.

---

† Scilicet Alexan. in concilio Lateran. c. 6. & c. 42. e. tit. in 2. cōp.

† Quā cautè, & prudenter sententia excōmunicationis ferenda sit in aliquem, t. a. dat concilium Trid. sess. 24. de refor. c. 3. quod Gr. decto.

† Aliàs, sua.

a Melius dixisset, Eua. gelica. Iom. And.

b Id est, in pœnam, sine conditione.

† perterritus.

† deterreat

† deterreatur.

† In C. Barbaria via contra regulam prælati sui, & capituli sui disciplinā appellant, &c.

† Cap. 34. in 1. cōp. Et vide Pelonem in c. exceptionē. supra de exceptis.

† Vide l. si suspecta. cū glo. & l. secundò requiris. C. eo. tit.

† Salesberiensi.

c 32. casus quibus ipso iure quis incurrit excommunicationem per cōstitu. lib. 6 not. eo. li. de sen. excom. cū qui. & 50. casus expressos per constitutio. cle. & duos tacitos not. in clem. de sent. excōmun. c. c. r. quorum 16. sunt reseruati, vt ibi notatur. Io. And.

d De quo necessario intelligendū decre. ista dicunt Abb. præter quòd delegatus recusatus nō delegatur infrà, eo. secundo requiris. Io. And.

Peruenit

¶ *Peruenit.*] In prima ponitur decisa consultatio. In secunda responsio ibi: *Cum autem, quæ tria facit, quæ per se patent.* Abbas Siculus.

Casvs. Eps Salebrien. nouit G. Canonicum suum, vt in Ecclesia sua residētiā faceret: ille appellauit, quæstum Episcopus à Papa, quid super hoc faceret. Mandat Papa eidē Episcopo, quatenus illum moneat, vt in Ecclesia sua residentiam faciat, vel infra terminum competentem iter arripiat causa prosequendi appellationem: interim vero vices eius in prædicta Ecclesia cōmittat alicui honestæ personæ: & de beneficio illius eis prouideatur: quod si alterū istorum non fecerit, præbenda ipsa priuet eundem, & alij eam conferat, qui ibidem deseruiat. Not quod clerici in Ecclesiis residentiam facere tenentur ad mandatum sui prælati: quod si non fecerint, possunt eis priuari.

a ¶ *Residentiam.*] Quam quilibet clericus de iure communi facere debet. 7. q. 1. *si quis in clero.* & 91. dist. *Eleutherius.* ʒ. de cler. non resi. ex tua. & quia nonnulli, nisi iusta causa excusentur, putà infirmitate, vel si abest de licentia prælati sui. ʒ. *de clerie. non resi. relatum.*

b ¶ *Frustratoria.*] Et ita admittitur hæc frustratoria appellatio, quæ hodie nō recipitur, nisi causa probabilis exprimatur in appellatione. ʒ. *eod. Vt debitus* & c. *cùm specialis.* & c. *interposita.*

c ¶ *Arripiat.*] Terminus iste datus ad iter arripiendum, non ad præsentandum se iudici. De hoc dictum est. ʒ. *eo. personas.* ad hoc tamen præcisè non potest compelli. *C. de appel. l. eos in fine.* sed sub alternatione, vt sæpius dictum est.

¶ *Glo. seq. obiicit, & soluit.*

d ¶ *Assignes.*] Sed ex quo appellatio eius admittitur, quare dicit Papa, quòd beneficia illius alij interim assignētur, cū appellatione interposita, quæ recipitur, nihil innouari oportet. 2. q. 6. c. *post appellationem.* ¶ *appellatione.* Hoc ideo fit, quia Ecclesia interim non debet carere suffragio clerici, & ideo ne seruitiū Ecclesiæ propter appellationem illius diminuatur, subtrahitur illi beneficium, & assignatur alij, qui interim officiet Ecclesiam vice sua, quia frustratoria videbatur appellatio. Bernar.

¶ *Glo. seq. notat, & remittit.*

e ¶ *Priuet.*] Ex hoc patet, quod in Ecclesia sua qui non vult facere residentiam, potest à prælato suo ea priuari, nisi iusta causa fuerit impeditus, quare residere non posset. ʒ. *de cler. non resi. inter quatuor.* & c. *Vlt.* De hac materia dictum est. ʒ. *Vt li. non contest. quoniam frequenter.*

† Cap. 44. eo. tit. in 1. cōp. *Et de residentia canonicorum, & aliorum per, vnarum Ecclesiasticarum, vide quod n. notatur dissecturae coetu Trid. sess. 24. de refor. c. 12.*

† *Hic locus sic potest intelligi vt legatur in vulgatis, quæ est aperte in antiquis, & patet in notis textus glosa Gudem.*

residentiam non facit, priuatur Prabenda.

CAP. XXVIII.

ij Peruenit † ad nos, quòd cū G. Ecclesiæ tuæ Canonicum, vt in ea residentiam [a] faceret, monuisses, in appellationem prorupit: *& infra.* ¶ Cum autem frustratoriæ [b] dilationis causa videatur dictus Canonicus appellasse: Mandamus, quatenus eum studiosè moneas, vt in eadem Ecclesia residentiā faciat: vel † infra terminum eam [c] prosecuturus, iter ad nos arripiat veniendi. Interim verò alicui honestæ personæ vices eius in Ecclesia prætaxata committas, & ei de beneficiis illius assignes [d], vnde possit congruè sustentari. Quòd si prælatus G. alterum istorum adimplere neglexerit, ea Præbenda sua priues [e] eundem, & eam alij idoneæ personæ concedas.

¶ Idem.

¶ A iudice iurisdictionem exequente, non appellatur.

CAP. XXIX.

iij Consuluit † nos tua fraternitas, vtrùm sit appellationibus deferendum, à Rege Francorum pro Iudæis interpositis, vt mancipia detineāt Christiana. *& infra.* † Non conuenit, vt pro huiusmodi [f] appellationibus, ab obseruatione decreti debeas abstinere.

† Cap. 1. eo. tit. in 1. cōp. *Et quantā potestatem habeat Papa super Iudæos, & alios infideles, tradit Innocē. alij in c. super his. infra. de voto, & vo. redemp. & plenissi. Nicolaus Eymericus in Direc. Inquisit. p. 2. q. 46.*

iij Consuluit.] Communis diuisio. Secunda ibi *Non conuenit.* Et intellige hanc literam duobus modis. Primò quòd cum Episcopus compelleret Iudæos, vt dimitterent mancipia Christiana in sua libertate, cùm non sit licitum eis secundùm iuris dispositionem habere seruos Christianos: appellabatur ab eo per Regem Francorum, qui interponebat appellationem in fauorem Iudæorum, à quibus fortè multa commoda percipiebat. Secundo modo potest intelligi, quòd non appellat hic Rex, sed appellabatur ab eo, qui tanquam minister Ecclesiæ compellabat Iudæos, vt dimitterent seruos Christianos. Et vtraque lectio potest adaptari literæ: nec mutatur iuris dispositio: nam vtroque casu appellatio erat contra dispositionem iuris, meritò non erat admittenda. Abb. Sic.

Casvs. Quæritur, an appellationi Regis Francorum sit deferendum pro Iudæis, vt liceat eis habere mancipia Christiana, & synagogas ædificare? Rñdet Papa, quod nō, cum sit contra concilium generale. Not. quod appellationi factæ contra leges, & canones non est deferendum. Item nota contra Iudæos, quòd nō possunt habere Christiana mancipia.

f ¶ *Pro huiusmodi appellationibus.*] Huiusmodi appellationibus non est deferendum cōtra canonicas sanctiones. 4. dist. *mancipia.* de quo decreto fit hic mentio, & ʒ. *de Iudæ. multorum.* c. *Iudæi.* 2. & c. *cùm sit nimis.* & ut patet, quod appellatio, quæ fit contra leges, vel canones, non est admittenda. ʒ. *de cleric. non resi. c. relatum.* Ber.

† *Laurentius sed idē est, nam illum Genuam vocabant Ianuam.*

¶ Idem Genuensi † Archiepiscopo.

¶ Qui ante citationem, vel post citationem literarum misit nuncium ad Papam appellare potest, ne delegatus procedat secus si post.

CAP. XXX.

iiij Ad † hæc, sicut asseris: *& infrà.* ¶ Respondemus, quòd Iudex, si ei constiterit appellantem, antequam partes essent citatæ, vel delegatio [g] causæ peruenissent ad ipsum, qui appellationis interponit obstaculum, nuncium ad sedē Apostolicam [h] destinasse, sacræ debet appellationi deferre: sed si post citationem fuerit destinatus, satis potest exequi quod mandatur.

† Cap. 1. eo. tit. in 2. cōp. *Et de missione nuntij an aliquid nunc operetur, Vide Panormita num infra hoc tit. c. vt debitus.*

iiij Ad hæc.] Idem dicit, quod c. *meminimus.* & c. *suggestum.* ʒ. *eod.*

Casvs. Aliquo causa commissa est alicui appellatione remota, ille contra quem commissio facta est, appellat, dicēs se pro eadem causa nuncium suum ad eandem Apost. destinasse. quæritur, an tali appellationi sit deferendum? Respondet Papa, quòd si constiterit iudici appellantem destinasse nuncium ad sedem Apost. antequam partes essent citatæ, vel antequam delegatio causæ peruenisset ad ipsum, debet appellationi deferre. Si verò post citationem fuit nuncius destinatus: non tenetur appellationi deferre. hoc intellige secundùm illam. ʒ. *eod. Vt debitus.* Nota, quòd missio nuncij excusat appellantem, ne respondeat coram iudice, cui causa est commissa, & hoc intellige, si nuncius mittatur, antequàm partes fuerint citatæ. Si verò post, non excusat. Item licet causa non admittatur appellatione remota, potest tamen appellari.

g ¶ *Delegatio.*] Id est, cognitio delegationis factæ.

h ¶ *Ad sedem Apostolicam.*] Hodie non admittitur talis appellatio quia si haberet literas super eodem negotio, non prodesset, si nondum essent iudici præsentatæ. ʒ. *eod. Vt debitus.* Similiter habes. ʒ. *eo. meminimus.* vbi de hoc.

¶ Idem.

¶ Qui non detulit appellationem interpositæ ad Papam, mittitur cum literis ordinarij ad curiam puniendus.

CAP. XXXI.

Et † Priore: *& infrà.* ¶ Cæterùm si prælatus Canonicus Priorem propter suas enormitates manifestas, quæ ipsum notabilem reddunt †, ad sedem Apostolicam appellauit, & ipse tali appellationi deferre contempsit [i]: eum cum literis tuis veritatem continentibus, de tanto excessu [k] satisfacturum ad sedem Apostolicam venire compellas.

† Cap. 3. eo. tit. in 2. cōp. *De intellectu Vide Guidonem Papa his.*

† *Vide l. capitalium. §. famosos. ff. de pœn. Bar. in l. de minore. §. tormenta. ff. de quæst.*

¶ Idem.

¶ Contra constitutiones regulares, appellatio religiosum nō defendit.

De Priore.] Casvs. Quidam canonicus regularis appellauit à suo Priore, qui modum excedebat in correctione, quem fecit vestibus vsque ad camisiā spoliare. Prior non obstante appellatione processit enormiter contra illum canonicum, vnde conquestus fuit domino Papæ: vnde mandat cuidam iudici, vt si prædictus canonicus appellauit propter enormitates ipsius Prioris manifestas, quæ reddunt ipsum notabilem, & ipse non detulit appellationi, compellat ipsum ad Apost. sedem cum literis veritatem continentibus venire, satisfacturum excessu. Nota, quòd prælatus non debet excedere modum in corrigendo: alioqui tenet appellatio, quæ aliàs non teneret. Item qui non defert appellationi legitimæ, debet puniri.

¶ *Glo. seq. recs. per obuellionem decre. ad nostram,* &c.

i ¶ *Contempsit.*] Ex hoc patet, quòd si prælatus modum excedit in correctione, quod bene admittitur appellatio à tali correctione. ʒ. *de offi. ordi.* licèt aliàs à correctione non appelletur. ʒ. *eo. ad nostram.* & c. *reprehensibilis.* & *Vlt. resp.* & ʒ. *eo. cùm specialis. in fi.*

¶ *Glo. seq. recs. per obiect. d. l. quoniam iudices.*

k ¶ *De tāto excessu.*] Et sic patet, quòd qui nō defert legitimè appellationi, debet puniri, vt si clericus fuit, deponi debet. 2. q. 2. *Vt decreto*

a *Sicut ipse, Vt deps tex.* & *pati. in antiquæ.* & *hoc respicit hæc glossa diam Abb. Ieann. Andr.*

30 40 50 60 70 80

& decreto si locum xxx. ponderatio molestetur. C. de appella. quomam iudices.

QVia nos] Casus. Statuit in Papa in c. isto, quòd Abbates, qui publica infamia sunt respersi, aut conuicti, & commoniti in communi capitulo prælationi renunciare noluerint, vocem non habeant appellandi. Nota quod in notoriis delictis non habet locum appellatio: nec contra correctionem admittitur appellatio. Ber.

a ¶ Vt abbates.] Supple, statuimus.

b ¶ Infamia.] De qua purgare se nequeunt. 2.q.5. presbyter sim. ĩ. de simonia de hoc.

c ¶ Conuicti.] De plano etiam ordine iudiciario per omnia non servato. ĩ. de accusa. olim. quia regulares huiusmodi de facili possunt à suis administrationibus amoueri, & ex le tibus causis ĩ. de accusa. qualiter, & quando, in fi. & ĩ. de simon. per tuas in fi.

¶ Glossa sequens veri. per qualis. de quo communis capitulo loquatur.

d ¶ In communi capitulo.] Quod fit re debent Abbates, & Priores de triennio in triennium. ĩ. de statu regula. in singulis. & si sponte cedere noluerint, tunc præsidentes capitulo denunciet Episcopo diœcesano, qui ipsum remoueat. ĩ. de statu reg. cum singulis. & c. seq. §. 1. & in tali casu non habet locum hæc appellatio contra huiusmodi correctionem, maximè cùm publicè sint infamati, vt per talem appellationem remaneat infamis. sim. ĩ. eod. consuluit. & sic à pœna legis appellari non potest. ff. de verborum significa. l. antepenultimis.

†Cap.5.co. ti.in 1.compil.

† Verbum, decis-sum, de plurimis antiqua.

† Abbas ita.

& deinde, &c.

†Cap.6.co. ti.in 2.cõpi. Vnde colligitur à perpetuò decretalem sensum.

†Cap.7.co. ti.in 2.cõpi. Et Vide Lanfranch. de Oriano in c. quoniã contra. supra de probatio.

CAP. XXXII.

QVia nos: & infra. ¶ Vt Abbates [a], qui de aliqua publica infamia [b] publice respersi sunt †, aut conuicti [c], deinde † in communi Capitulo [d] commoniti, prelationi cedere noluerint, appellandi non habeant facultatem.

¶ Idem.

¶ Iudex à quo, potest præfigere terminum appellanti ad prosequendum appellationem: quo lapso reassumit Iudex iurisdictionem.

CAP. XXXIII.

AD † aures nostras: & infra. ¶ Appellanti ad prosecutionem appellationis, terminus [e] congruus præfigatur: infra quem si appellationem non fuerit prosecutus, extunc compellatur stare iudicio delegati.

¶ Idem Abulen. Episcopo.

¶ Si præcedente grauamine qui submittit se protectioni superioris, habetur pro appellante, dummodo seruauerit ea, quæ in appellatione sunt necessaria.

CAP. XXXIV.

AD † audientiam nostram noueris peruenisse, quòd cùm Zamorensis Episcopus G. Presbyterum Ecclesiæ [f] sancti Iacobi Zamoren. multipliciter molestaret, tandem idem Presbyter se, & Ecclesiam suam † nostræ protectioni subiecit: & infrà. ¶ Licet autem prædictus Presbyter ex simplicitate [g] fortè verbum appellationis non expresserit: quia tamen postquam se, & sua nostræ [h] protectioni subiecerat, non debuit sine causæ cognitione [i], aliqua sententia condemnari: Mandamus, quatenus (si ita tibi constiterit) sententiam, quam præfatus Episcopus in eundem Presbyterum tulit, denuncies non tenere [k].

¶ Idem Archiepiscopo Terraconen.

¶ Causa non est ad Iudicem à quo remittenda, appellatione adhuc non iustificata, nisi de partium consensu.

CAP. XXXV.

ACcepta † conquestione Canonicorum Pampilon. & infrà. ¶ Non debet ad eos [l] causa remitti, nisi partes [m] consenserint, à quibus noscitur appellatum.

¶ Lucius iij. Galtero † Lincolnien. Episcopo.

¶ Delegatus etiã datus cum clausula, appellatione remota, recusari potest, si est consanguineus impetrantis, vel si fuit aduocatus eius in illa causa.

CAP. XXXVII.

POstremò † fraternitati tuæ literis Præsentibus intimamus, quòd si causa alicui fuerit

protectione Papæ, sicut appellare ad ipsum: vt hic patet. sed hoc intelligo extra iudicium. Item non refert, an aliquid ex æquipollentibus fiat. Item sine causæ cognitione non debet aliquis condemnari, nisi in notoriis, vbi ordo iuris non seruatur. Item nemo ius sibi dicere debet. Item sententia excommunicationis post appellationem lata, non tenet.

f ¶ Ecclesiæ.] Quæ est propria Compostellanæ Ecclesiæ.

g ¶ Ex simplicitate.] Ideo ei parcendum fuit. 89. dist. causa. & ff. de iur. om. iud. si quis id. §. dolo. & ff. si quis in ius voca. non ierit. l. 2. §. 1. C. de testam. l. sile. & ĩ. de præscrip. super prieru.

h ¶ Nostræ protectioni.] Arg. contra. ĩ. de priuileg. ex parte. vbi non eximitur, licèt aliquis habeat literas protectionis domini Papæ, à iurisdictione sui iudicis. Solutio. ibi loquitur de generali protectione, hic speciali protectio fuit, quæ obtinuit vicem appellationis. & præterea ibi constat illos subesse suis prælatis: hic sacerdos iste non erat de iurisdictione Zamoren. sed Compostell. vnde dicebat se subesse Ecclesiæ sancti Iacobi Compostel. & erat in possessione libertatis, & allegabat super hoc priuilegium Compostellanæ Ecclesiæ: quare sententia Zamoren. non tenuit. vnde sine causæ cognitione ius sibi dicere non debuit in presbyterum illum: ipso enim facto appellauit. arg. ĩ. eod. dilectis. & c. sile. nostrum.

i ¶ Cognitione.] Delegata à Papa: quia ipse non posset cognoscere protectio, vel non, & de hoc, an iusta causa fuisset huiusmodi an haberet [b] iurisdictionem in ipsum: quia nemo ius sibi dicere potest. C. ne quis in sua causa. l. vnica. Ber.

† Dilectum, decis-sum antiquis.

Litera protectionis Papæ emanant abquam à iurisdict. iudicum.

† Cap. 2. de tecrip. in 1. compi. Vnde intelliges hos fragmentis, & vide l. legatis. ff. de of præs. & l. monerum §. iudicis. li. cum ibi notatis. ff. de muneri. & honor.

† Galtero.

† Gaufero.

† Ca. 45. e. ti. in 1. cõp. & post cõcil. pen. 10. e. tit.

AD aures] Aduerte, quia istud c. non est ex toto superfluum. Nam loquitur in delegato, de quo non habebamus textum ita apertum. Abbas Sicul.

Casus. Dicitur in c. isto, quod iudex debet appellanti competentem terminum præfigere ad appellationem suam prosequendam infra quem si non fuerit prosecutus appellationem, extunc debet iudex ipsum compellere stare iuri coram eo. Not. quòd tempus potest præfigi à iudice appellationi prosequendæ. Item qui non prosequitur appellationem, incidit in iurisdictionem iudicis, à quo appellauit.

e Terminus] Hoc ĩ. sæpius dictũ est. s. e. personas. & c. seq. & hac decre. ĩ. eo sæpe. & c. oblata. quia perinde est, ac si nõ esset appellatum.

AD audientiam.] Quisque, & sua protectioni Papæ submittit, licèt verbum appellationis non exprimat, intelligitur appellasse. h. d. Primò narrat factum. In secundò dat iudicem ibi, Locis itaque. Abbas. Siculus.

Casus. Ecclesia sancti Iacobi Zamoren. subest Ecclesiæ Compostellanæ: sed Episcopus Zamoren. multipliciter molestabat G. presbyterum prædictæ Ecclesiæ sancti Iacobi Zamoren. propter quod idẽ presbyter se, & Ecclesiam suam sub protectione dñi Papæ supposuit: sed præfatus Episcopus nihilominus post inuocatum fidis Apo. patrocinium, quia fortè verbum appellationis nõ expressit, dictum presbyterũ excommunicauit: propter quod idẽ presbyter dño Papæ fuit conquestus. Respondet Papa, licèt prædictus presbyter ex simplicitate verbum appellationis non expresserit, tamen se, & sua sub protectione Apostolica subiecerat: vnde sine causæ cognitione non debuit aliqua sententia condemnari. vnde mandat, quatenus si constiterit ita esse sententiam, quam prædictus Episcopus tulit in eundem presbyterum, denunciet nullam esse. Nota, quòd simplicitati parcendum est. Item idem est supponere se sub

a Ad hoc male dare glo. ostro similiter dicti cum possumus & hoc plenius intelliges per not. infra co. solicitudinem. in gloss. sed quare. in fi. loan.

k ¶ Denuncies non tenere.] Et sic nulla fuit sententia tanquam à non suo iudice lata pro huiusmodi protectione, ac si verbum appellationis expressisset. sic infra de senten. excomm. per tuas.

ACcepta] Diuiditur in duas partes. Secunda ibi, Non debet. Abbas.

Casus. Dicitur in c. isto, quòd si contigerit ab audientia alicuius iudicis appellari, non debet causa ad ipsum remitti nisi partes in hoc consentiant. Nota quòd causa non debet ad eum remitti, à quo est appellatum, nisi in casibus.

l ¶ Ad eos.] Vt 2. q. 6. § sile. & c. si quis Episcopus accusatus. & C. de appel. ab qua. & ĩ. de senten. excom. per tuas.

¶ Glos. seq. recta per obiect. resoluitur plurale in singulare.

m ¶ Nisi partes.] 1. pars appellans: quia non obstante contradictione alterius partis potest appellãs redire ad priorem iudicem, infra eodem, interposita. §. 1. tamen condemnabitur appellans aduersario in expensis alteri parti, si contradicente aduersario redierit adeundo iudicem: vt ibi dicitur.

c Et sic resoluitur plurale in singulare. infra de priuile. vt privilegia. ad si & si cum etiã debet exponi infra. c. 1. li. 6. lod. Aud.

POstremo.] Casus. Dicitur hic, quòd si iudex delegatus sit consanguineus impetrantis, vel fuerit aduocatus in ea causa, vel alia iusta causa suspectus, potest legitime recusari, licèt sit ei causa, remota appellatione commissa. Nota, quòd si iudex fuerit consanguineus impetrantis, vel aduocatus in eadem causa, recusari potest, licèt appellatio in literis sit remota. Item ex qualibet iusta causa potest iudex recusari.

¶ Glos. seq. quærit, arguit pro. & contra. & soluit. Secundo iterum quærit, & soluit. Tertio ponit alia exempla subijciens, & remittit.

a ¶ Consan-

a ¶Consanguineum.] Sed vsque ad quem gradum intelligimus istis consanguinitatem? Videtur, quod vsque ad septimum, quia vsque ad illum gradum succederet illi, aliis deficientibus. 35. q. 5. ad sedem in 1. col. vnde cùm remaneat affectio, potest recusari vsque ad illum gradum, in quo posset ei succedere. arg. contra. quia hodie consanguinitas vltra quartum gradum non extenditur. j. de consang. & aff. non debet. &c. illius constitutionis, non debet. posset dici, quod vltra quartum gradum non posset recusari vt suspectus. sed certè honestius recusatio, quod in superioribus adhuc repellatur: quia semper affectio, & dilectio prima remanet & succederet ei, vt dictum est. modica enim causa repellit iudicem, putà familiaritas. s. de offi. deleg. insinuante. & periculosum est sub iudice litigare suspecto. 3. q. 5. quia suspecti. & C. de iud. apud ff. Quid si iudex aequaliter esset consanguineus vtriusque? Tunc pars affectionis causa in suspicionem remouet. ff. de ritu nup. non solum. §. de Sno. Item remoueretur iudex, si esset dominus impetrantis. in c. i. de off. deleg. causam, quae. vbi plures casus notantur. Item de hoc plures casus inuenies. in rubr. l. q. §. Si lat. non consensu. ac. 5. c. 1. et eodem. Item si ab ipso appellatur in alia causa. §. 1. vers. sed si ad hoc. & c. propositi. de eo quod hic dicitur. & s. de offi. sed quid si delegati causam quae. & in decre. praedicta, accedens. planè inuestiga: tamen nemo de hoc. Bern.

¶De hoc articulo vide Hippolytu de Marsilijs singu. 131. quicq. affines repellit.

¶Nota.

¶Cap. 46. e. putà familiaritas. de titu. 1. c. 6p. offi. deleg. ... Quando autem committuntur & causae suspectae ... in c. i. de offi. Rub. de electione ... item remo ...

delegata, qui consanguineus[a] sit illius, qui litteras impetrauit, aut in eodem negotio Aduocati officio[b], functus: vel ex alia iusta causa suspectus: huiusmodi delegatus non immeritò poterit recusari, quamuis appellatione remota fuerit ei negotium delegatum.

¶Idem Norwicen. † Episcopo.

¶*Sententia interdicti nõ suspenditur per appellationem sequentem.*

CAP. XXXVII.

AD † haec quoniam sub interdicto aliqui constituti appellant, & deinde illud seruare contemnunt, quid in hoc casu seruandum sit, consulere voluisti. Noueris igitur, quòd sicut post appellationem excõmunicari non possunt, sic interdictum[c] nequeunt, cui ante appellationem eos constat suppositos, declinare[d].

¶Clemens iij.

¶*Iudex appellationis remittit appellantem, & causam ad priorem iudicẽ, nisi sibi cõstiterit à grauamine, vel iniusta sententia fuisse appellatum.*

b ¶*Aduocati officio.*] Qui enim fuit aduocatus in causa, postea in ea iudex esse non debet, aut assessor, nec actionis suae, vel aduocationis memor, incorrupti iudicis non possit nomen praeferre. C. de off. assesso. nemo. in fine. & qui similem causam habet, remouetur. s. de iudicio. causam quae. Bern.

& hoc iuste ... ¶Aduocatus eorum ... de eadem stirpe. loan. And.

AD hac.] Communis diuisio. Secunda ibi, Noueris. Abbas.

CASVS. Aliqui clerici sunt interdicti, & appellant, & de appellatione cõfisi non seruant interdictum: queritur, quid iuris? Respondet, sicut post appellationem legitimam nemo potest excommunicari, sic clerici non possunt declinare interdictum, cui ante appellationem suppositi fuerant. Nota, quod post appellationẽ nemo potest excommunicari. Item si excommunicatio, vel interdictum procedat, non releuatur per appellationem sequentẽ. ¶Glo. seq. primò aequiparat excommunicationem, & interdictũ. Secundò quaerit: ponit duas opin. contrarias, dicens primã firmari, quam in parte declarat, & remittit, & in fi. sic loquitur, quod, quid sentiat, non apparet.

c ¶*Interdictum.*] Nota, quod excõicatio, & interdictum aequiparãtur in hoc, quod sicut excõicatio post appellationem non tenet. j. de sen. excom. per tuas. ita & interdictum emissum per appellationem subsequentem non suspenditur vt hic patet: & ecõuerso. j. eo. pastoralis. nisi sub conditione ponatur interdictum, siue sententia feratur medio tempore, potest appellari. j. eo. praeterea. & j. eo. dilectis. §. quia. Sed quid si aliqua Ecclesia interdicta est, & Eps suspendat ad tempus interdictũ, vt in ea celebretur, si quis tunc appellat, nunquid valet appellatio? Videtur, quod non, licèt relaxetur interdictum ad tempus, vt in ea celebretur, interdictum tamen est. & interdicta Ecclesia bene celebratur. j. de priui. cùm & plantare. §. quod si. & c. de priuilegiis. s. de offi. ordi. irrefragabilis, & excommunicatus etiam potest praedicari. j. de sent. excõ. responso. & c. cùm voluntate. 1. resp. non enim est nouum interdictũ, licèt eius executio suspendatur. arg. ff. de preca. sed si manente. ff. de pecu. pecuniam. §. si ero. & ita appellatio non suspendit interdictum, & sic Episcopus potest suspendere suum interdictum, nec potest appellare medio tempore: & hoc dicunt Lau. & Vincen. & Tanc. & j. eod. dilectum. §. quia. Et alij dixerunt sicut Guli. Naso, quòd Episcopus nunquam potest suspendere suum interdictum, quia tollat illud ex toto: vnde si tunc appelletur, & iusta sit appellatio, defendetur per appellationem:

d ¶Nota. & c. de eo. ... c. cùm inseper. Ioan. And.

& illud quod inducunt praedicti doctores ad hoc probandum, non probat hac decre. cùm & plantare. quia illud sit auctoritate speciali domini Papae: vnde alij ad consequentiam trahere non possunt, vt possint facere, quod celebretur in Ecclesia interdicta. de facto tamen seruatur opinio praedictorum doctorum. & quòd hoc possit fieri, probatur. j. eod. dilectis. §. quia. vbi de hoc. De appellatione facta dum suspenditur interdictum, dic, vt not. in praedicto § quia dixit Tan. quòd si Ecclesia interdicatur, tale interdictum potest suspendi: sed si homo interdicatur, tale interdictũ nõ potest suspẽdi, quin tollatur in totum: quia non potest esse in Ecclesia, & extra eodem tempore. Sed non credo, quòd Episcopus possit dare alicui priuilegium celebrandi in Ecclesia interdicta: quia illud pertinet ad Papam. ADDITIO. & est arg. l. vni. C. de ap. & pro eo. s. de off. ord. irrefragabilis. & hoc est quasi expressum in tex. & in glo. infra eod. dilectis.

¶Cap. 11. Ext. tit. in 2. c6p. Et videtur hic pro illis Gundi... Papa.

† Vide l. & ad ciuilia. l. vni. C. de ap. cau. post pa... be. ...

CAP. XXXVIII.

CVm † in Ecclesia: *& infra.* ¶Accepimus, quòd quidam Clerici de Gal. occasione iudicij tui, quod velle obseruare[e] se iactant, Linconiesi. Episcopi iudicis ordinarij sine causa rationabili cognitionẽ euitant. ¶Vnde mandamus, quatenus si quãdo cõtigerit, aliquẽ de Clericis, à praefato Episcopo ad tuam audientiam appellare, non ante appellationẽ admittas, quàm tibi constiterit eam, vel à grauamine[f], vel iniusta[g] cõdemnatione porrectam†: alioquin[h] ipsum ad praedicti Episcopi audientiam remittas[i], appellatione remota eius iudicio[k] pariturum[l].

¶Idem.

¶*Si appellans, qui non prosequitur redit ad iudicem à quo, & iterum grauatur: non obstante prima desertione, potest iterum appellare. Hoc dicit, & est casus notabilis. Panormitanus.*

CAP. XXXIX.

DIrectae † nobis tuae litterae demonstrarunt, quòd cùm in tua praesentia causa cuius-

d ¶*Declinare.*] j. e. pastoralis.

CVm in Ecclesia.] Primò narrat factũ. Secundò prouidet ibi, Vnde. Abbas Siculus.

CASVS. Quidam clerici de Gallia Linconien. episcopi volentes ipsius iudicium declinare, vt sub Archiepiscopo litigarent, sine rationabili causa euitabant Episcopum suum, appellando ad Archiepiscopum. Significatum fuit hoc domino Papae. Vnde mandat ipsi Archiepiscopo, quatenus si aliquando contigerit aliquem de clericis à praedicto Episcopo appellare ad ipsum, non priùs eorum appellationem admittat, quàm ei constiterit appellationem interpositam fuisse, vel ab iniusto grauamine, vel ab iniusta condemnatione: alioquin remittat illos ad Episcopum suum. Not. quòd Archiepiscopus non est iudex ordinarius subditorum suffraganeorum, nisi in certis casibus. Item nullus debet appellare, nisi grauetur: alioquin remittendus est ad eum, à quo appellauit.

¶Cap. 13. Ext. tit. in 3. c6p.

e ¶*Obseruare.*] Quod de iure facere non possunt nisi per appellationem, & in alijs certis casibus, qui notantur suprà de offic. ordin. pastoralis. loquitur Papa Archiepiscopo Cantuarien.

f ¶*A grauamine.*] Expresso in appellatione, in quo casu tantum tenet appellatio ante sententiam. j. eo. Vt debitus. & c. cùm causam. in fine. & c. dilectis.

g ¶*Iniusta condemnatione.*] In casu isto, cùm appellatur à diffinitiua sententia, non est necesse causam exprimere, nisi quòd dicat, appello ab iniusta sententia[d]. & tunc debet superior cognoscere, vel alij committere secundùm arbitrium suum.

¶Glo. sequ. arguit, & remittit.

h ¶*Alioquin.*] Id est, si appellatio non sit legitima, remittitur ad illum, à quo appellauit[e], vt procedat in causa, cùm appellauit à his grauamine, vel quòd exequatur sententiam, quam ipse superior confirmauit. & sic est hic ope. arg. quòd iudex appellationis, qui confirmat sententiam, quam alius tulit, non debeat ipsam mandare executioni, sed primus. De hac materia tractatur. s. de offi. dele. pastoralis. §. praeterea.

i ¶*Remittas.*] Aliàs causa ad eum, à quo appellatum est, remitti non debet, nisi de consensu appellantis. s. eo. accepta. & j. eo. interposita. §. 2.

k ¶*Eius iudicio.*] Ita quòd omne ius saluum sit ei, contra quẽ fuit appellatum: vt si tunc fuit minor, nunc autem factus maior: iure minoris vtetur. ff. de minori. l. minor vtile. responso.

l ¶*Pariturum.*] Nam[f] Archiepiscopi non habent iurisdictionẽ super subditis suffraganeorum suorum: nisi in certis casibus. s. de offi. ordi. c. pastoralis & c. dua simul.

d Contra hoc in l. minori. & ibi Bald. C. de vt indig.

e Videtur his Ioan. And.

f Hae glossa ... Bernrdi ... exemplo ...

Directae.] Communis diuisio. Secunda ibi, Respondemus. Abbas.

CASVS. Quaedam causa matrimonialis tractabatur coram ordinario

dinario: coram quo vir impedimentum consanguinitatis opposuit: mulier ad sedem Apost. appellauit, iudex statuit terminum appellanti: mulier illa non fuit prosecuta appellationem in termino constituto, & ea renunciante appellationi, iudex in causa procedens, recepit testes de consanguinitate. Tandem mulier iterum appellauit: petiit iudex, vtrum debeat ad sententiam procedere? Respondet Papa, quòd licèt in cõcilio Lateran. sit statutum, vt si aliquis appellauit, & infrà terminum sibi præfixũ appellationem suam non fuerit prosecutus, iudex auctoritate sua liberè possit vti: tñ quia iterũ appellauit (quod sibi licuit in eadem causa) à iurisdictione illius fuit exépta, præsertim cùm hic ageretur ad separationé matrimonij, quod est res fauorabilis. No. quod si appellans appellationé suã in termino præfixo non prosequitur, iudex postea in cã procedet. Item in eadẽ causa potest bis appellari, super vno articulo. Item matrimonium res fauorabilis est.

dam matrimonij tractaretur in qua pars viri consanguinitatis vinculũ opponebat, & pars mulieris ad sedem Apostolicam appellasset: nec appellationẽ suam præfixo termino fuerit prosecuta: postmodum ea renuncian-te [a] appellationi, quam fecerat, tu in causę cognitione procedens, de parentela testimonia recepisti: verùm quia mulieris pars iterum appellauit, postulas, vtrùm ad calculum sententię procedere valeas, edoceri.

¶Respondemus igitur, quòd licèt iuxta decretum Lateran. concilij [b], postquam in termino prosequẽdę appellationis statuto, appellans suam appellationẽ non fuerit prosecutus, auctoritate tua liberè possis vti: tamẽ quia iterum appellauit (cùm secũdùm iura ei † licuerit in eadem causa bis appellare [c]) à iurisdictione tua se fecit exemptam: pręsertim cùm hic ad separationem matrimonij, quod est res fauorabilis [d], intentio viri procedat.

¶Cælestinus iij.

¶Sententia excommunicationis, suspẽsionis, vel interdicti lata sub cõditione, suspẽditur, si ante cõditionis euentum fuerit appellatũ. h. d. inhærendo verbis litteræ, vt sit satisfacias cuilibet lecturæ. Et est decisio subtilis, & multum allegabilis.

CAP. XL.

[ij] PRæterea † requisiti fuimus, si quis iudex ita pro-tulerit sententiam: Nisi Sempronio infra viginti dies satisfeceris [e], te excommunicatum, vel suspensum, aut interdictum esse cognoscas †: ille in quem fertur sententia, medio tempore appellans, ad diem statutum minimè satisfecerit, vtrùm ille sententia tali † ligetur, aut interpositione appellationis tutus existat? ¶Videtur autem nobis, quòd huiusmodi sententiam appellationis obstaculum debeat impedire [f].

¶Idem.

¶Si per rescriptum committantur plures articuli connexi, & in vno remoueatur appellatio, intelligitur remota etiam in aliis. Hoc dicit.

CAP. XLI.

SEcundò † requiris, cùm pluribus articulis in vna commissione positis, in vno tãtùm contingit appellationẽ expresse vetari: vtrùm appellatio teneat, si super aliis fuerit appellatum. ¶In quo † tibi respondemus, quòd cùm secundùm Beatum Gregorium † verba intentionis [g] deseruiant † & hęc sit nostra intentio, vt de omnib. articulis, qui in commissione ponuntur, iustitia suum consequatur † effectum: in omnibus [h] appellatio intelligitur interdicta. Nihil. n. interest, vtrùm † inhibeatur primo, an secundò, medio, an in fine: cùm (sicut

a ¶Renunciante.] j. de offi. deleg. gratum. ipso enim facto renunciauit licet in appellationi testes producendo, sic infra de iis appellare si quã si à ma. part. cap. ecũdo & hãc ex ore. j. de prenule. si de legitimum terra. & c. accedẽtibus. agnouit gl. b ¶Lateranen. concilij.] hoc, verbo, ž. eo. reprehensibilis. & appellare. j. c. sæpe. sic C. de tempor. appell. l. vlt. §. vlt. ¶Glo. seq. allegat duas Clement. iij. concor. reliquum recitetur per obedientiam, altera parte absente.

c ¶Appellare secundò.] Sic 2. q. 6. c. si autem. §. si in hac quis in quacunque. & C. ne li. in vna, eadẽmq; causa. l. vnica. & quod dicit, appellare secundò, intellige à diffinitiua sententia, à qua secundò appellare permissum est, & non vltra. j. eo. sua. & vt dicunt iura prædicta. & hoc idem locum habet ante sententiam, si grauaretur quis pluries super vno articulo, secundò posset appellare etiam super illo, immò ante sententiam si grauaretur quis, posset appellare pluries, quam secundò, vel tertiò, vel quartò, quotiens super diuersis articulis grauaretur: quia super vnoquoque articulo licitum est appellare, si grauaretur.

d ¶Res fauorabilis.] j. qui matri. accus. pos. videtur. Bern.

PRæterea.] Primò ponitur consultatio. Secundò respõsio ibi, Videtur autem. Abbas.

CASVS. Iudex ita protulit sententiam: Nisi infra viginti dies satisfeceris Titio, cognoscas te suspẽsũ, vel interdictum, vel excõmunicatum: ille contra quem sententia lata est, medio tempore appellauit: nec ad diẽ præfixũ satisfecit: quæritur, vtrùm ille sit excõicatus, aut non, ppter appellationem ante terminum interpositam? Respondet Papa, quòd appellatio, huiusmodi sententiam impedit, & suspendit. Nota, quòd sña excommunicationis lata sub cõditione vel in diem non ligat, nisi adueniente die, vel cõditione: & ideò si medio tẽpore appellet, suspẽdit eius effect⁹: vt hîc patet.

e ¶Satisfeceris.] Quid sit satisfacere, habes ff. qui satisda. cog. l. 1. & ff. de pig. act. si rem alienam. § omnis. Lauren.

¶Gl. seq. circa facit, primò notat, & signat cõtrariũ: secũdò ponit differentiam inter sententiam excommunicationis, & alias sententias. Firma recte per q. de excommunicato sub conditione, qui ea pendente mutat forum.

f ¶Impedire.] Et ita suspẽdit sententia, quæ nõdũ tenet: nõ enim tenebit nisi extante cõditione. j. de sent. excõ. à nobis 1. ex quo aũt teneret, nõ suspẽderet eius effectus per appellationẽ. j. eo. pastoralis. in §. arg. cõtra. quia vbicũque cõditio extiterit perinde habet, ac si ab initio purè cõtrahat. ff. qui pot. in pig. hab. l. potior. & ita sententia excõicationis sub cõditione põt ferri, & statim currunt tẽpora appellationis, vnde statim appellandũ est ante diem cõditionis, vt hîc patet sic & aliæ sententiæ sub cõditione possũt ferri sed ibi infra decẽ dies est appellandũ: post decẽ dies nõ auditur appellãs, licèt adhuc nõ extet cõditio. 2. q. 6. biduum. & illud not. quòd si pendente conditione efficiatur de alieno foro, is in quem lata est huiusmodi sententia, putà quia transtulit domicilium alio loco, nihilominus ligatus erit existente cõditione, nisi ante conditionem appellauerit. arg. C. de testa. manumiss. statu liberis. arg. op. ad hoc. sup. de foro competenti, cap. penult. Lauren.

SEcundò.] Diuiditur principaliter in duas partes, sicut duo sunt dicta secundùm ibi, Tertiò. Abb. Siculus. Vbi sint aliæ quæstiones, siue partes huius ca. dictum est ž. de offi. dele. c. prudentiam.

CASVS. In vna commissione plures articuli continentur, in vno tantùm articulo appellatio inhibetur: appellatur super aliis articulis, quæritur, an teneat appellatio? Respondet Papa, quòd secundum Gregorium verba deseruiunt intentioni, & hæc est intentio Papæ, vt de omnibus articulis, qui in commissione ponuntur, iustitia fiat, & ideò appellatio in omnibus articulis intelligitur interdicta: nec refert, vtrum appellatio inhibeatur in principio, medio, vel in fine: quia vt dicunt iuris argumenta, ea quæ ponuntur in principio ad medium, & finem: & quę in medio, ad finem, atque principium sæpe referuntur. Tandem ponit aliam quæstionem: aliquis proponit se habere iudicem suspectum, quæritur, an causam suspicionis allegare teneatur, & probare? Respondet Papa, quòd causam suspicionis allegare teneatur: & partes eligere debent arbitros non multùm remotos, qui de suspicione cognoscant: quod si non fecerint, iudex partes ad hoc compellat: & si infra terminum competentem à iudice assignatum suspicio probata non fuerit: iudex ex tunc ex causa procedat: sed si suspicio fuerit probata, iudex vlterius in causa non procedat: quia suspecti, & inimici iudices esse non debent. Nota, quòd verba intentioni deseruiunt, & secundùm intentionem proferentis verbum prolatum intelligendum est. Item appellatio refertur ad omnia, quæ in commissione ponuntur. Item determinationes, quæ in principio ponuntur, omnia sequentia determinant, & ecõuerso. Item causa suspicionis specificanda est coram iudice. Itẽ causa suspicionis non coram iudice suspecto, sed coram arbitris à partibus electis probari debet. Item iudex debet compellere partes, vt arbitros eligant, qui de causa suspicionis cognoscant. Itẽ si causa suspicionis infra terminum præfixum probata non fuerit, iudex in causa procedere debet. Item suspecti & inimici iudices esse non debent.

g ¶Intentioni.] 22. quæst. 3. humana & j. de verb. signi. intelligentia.

¶Glo. seq. signat contrarium, & soluit.

h ¶In omnibus.] j. eod. inquisitioni. contra. Solue: hoc cõtra quod dicit hîc, locum habet, cùm est vnum negotium principale, sed plures articulos continet pendentes ex negotio principali exemplum pone. ž. de rescri. cùm dilecta. & ž. de offi. deleg. venerabili. Illud autem, quod dicitur j. eo. in decre. Greg. inquisitioni. loquitur, cùm plura sunt negotia omnino diuersa in vna commissione contenta. Exẽplum pone de hoc, 2. q. 1. in primis. tũc licet sic

† In omnib. manuscri. ptis ita: ei enim facto licuerit.
† In codice Barbatia, Clement. iij.
† Cap. 14. c. tit. in 2. cõp. Et in hac materia. Bald in repet. c. commissa. de electi. lib. 6. & de intelle. Autem. Bar. in l. si cui de voto & voti redem.
† Eadẽ persona hoc dicat pro tãto, quasi à sententia cõtra se lata appellaret secundò, & iudex secũda appellasset. 1. & 2. sententiã, ab illa potest appellare: & hoc respectu appellatur quarto & de hoc. V. in Spec. de appel. §. quotiens per cõtum. §. lo. And.
† Hic videtur deesse commissio, & qua est in veteri cõp. † alio.
† Cap. 16. c. tit. in 2. cõp. Reliquas quasi omnes seu partes huius decretalis habes 3. c. prudentiã. 3. de offic. deleg. & c. prudentiã de mut. petit.
† Aliàs ita: In quo taliter respõdemus, aliàs ita: Inquisitioni tuæ taliter respondemus.
† Lib. 36. in Iob. c. 7.
† Vide Lpñter. §. fide. ff de lega. 3. & in l. cum pater. §. dulcissimis. & vtrobique per Bar. ff. de lega. 3.
¶ exequatur.
† Aliàs ita: Vtrùm inhibeatur primo, an secũdo, medio, an fine.

sit prohibita in vno: non tamen est prohibita in alio, nisi hoc dicatur in decr. Gre. arg. ad hoc ff. de mino etiam §. 1. C. de repud. l. consensu. sed hodie ipso iure remota est appellatio. ī. co. Vt debitus.

a ¶ *Vtriusque iuris.*] Canonici, & ciuilis. 32. q. 7. Apostolum. ff. de pac. item quia. §. Sit & ff. de verbo. obl. Titius. §. 1. C. fami. ercis. quoties. C. de pact. perenn. ff. si cer. pet. lecta est. de leg. 2. si seruus plurium. in fine.

¶ *Glos. seq. instruit, coram quo, qualiter, & quando sit proponenda recusatio, & coram quo probanda, & quid agendum ea probata.*

b ¶ *Coram eodem allegare.*] Nota, quòd hęc decre. loquitur de iudice delegato, sed ī. eod. cum speciali. loquitur in ordinario. Vnde nota, quod qui iudicē recusare intendit, causam iustæ recusationis debet allegare coram ipso, vt hic dicit: talem videlicet, quę si esset probata, deceret legitima reputari. ī. eod. cum speciali. sic ē in appellatione. ī. eo. Vt debitus. § reconditio danda est in scriptis. ī. de proba. cu. quoniam. & ante litem contest. debet proponi, cum sit dilatoria. 3. q. 3. offeratur. & ī. de re iud. inter monasterium. & C. de iudi. apertissimi. vel saltem infra terminum statutum à iudice ad dilatorias proponendas. ff. de except. pastoralis. nisi ex noua causa superueniente post lit. contest. propon. possit. ī. de offi. dele. insinuante. Secundum leges pôt proponi vsque ad viginti dies, vt in prædicto §. offeratur. & C. de sen. ex inferiorib. ... Auth. & consequenter. Causa vero suspicionis coram arbitris a partibus electis est probanda. ī. de offic. deleg. suspicionis. & infra eod. cum speciali. & suprà de foro compe. licet 1. Causa verò recusationis non probata delegatus in causa procedat, ea verò probata supersedere debet iudex, ne amplius se intromittat, cùm appareat ipsum non habere iurisdictionem post pronunciationem arbitrorum. In ordinario secus est: quia potest committere causam illam personæ non suspectæ, vel illam causam remittere ad superiorem. infrà eod. cum speciali. & ibi de hoc etiam inuitis partibus: quod non potest delegatus: vt ibi notatur.

Qua autem, & quot sint causa iusta recusatio. tradit copiose Ho. in sum. tit. de recusat. §. quę sunt iuste causę. & Io. And. in 2. lege. ma. de appell.

verumque[a] iuris argumenta nos docent) ea, quæ in principio, ad medium, & ad finem: illa vero quæ in medio, ad finem, atque principium sæpe referri contingat.

¶ *Causa suspicionis proponenda est coram Iudice, qui recusatur, & probanda coram arbitris. h. d.*

¶ Tertio postulas edoceri: & infrà. ¶ Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd cùm aliquis Iudicem proponit se habere suspectum, suspicionis causam coram eodem allegare[b] tenetur: sed partes vt in aliquos[c] non valde remotos conueniant, per eundem Iudicem debent[d] cogi: coram quibus si causa suspicionis infra terminum[e] competentem probata non fuerit, tunc demum auctoritate sua Iudex vtetur. Quòd si coram ipsis causa suspicionis probata fuerit, causæ cognitioni supersedere[f] tenebitur recusatus. Ipsa namque ratio dictat, quòd suspecti[g], & inimici, Iudices esse non debent.

¶ Idem.

¶ *Nō tenetur Iudex, vel aduersarius deferre appellationi, cui non detulit appellans.*

CAP. XLII.

An † sit deferendum appellationi illius, quem aduersarius de expoliatione post appellationē legitimè interpositā sibi factam †, paratus est incontinenti[h] conuincere, nos duxisti per tuos nuncios consulendos: ¶ Respōdemus, quòd cùm in eo quis † puniendus sit, in quo deliquit: qui appellationi deferre neglexit †, se beneficio reddit appellationis indignum.[i]

Innocentius iij. illustri Regi Francorū.

¶ *Habet duos intellectus: secundùm primum hoc intendit: Merus executor non recusatur, nec ab eo appellatur, nisi modū excedat, maximè si est datus cum clausula, appellatione remota: secundum alium intellectū hoc dicit: A Iudice suspecto non receditur per appellationem, nisi modum excedat.*

CAP. XLIII.

Non † ille, qui nihil ignorat: & infrà. ¶ Præterea interdicti sententiam Cardinalis non edidit[k], sed potiùs publicauit[l]: nec fuit dictator ipsius,

c ¶ *In aliquos.*] Id est, arbitrorū. vel arbitros. An tales arbitri vere dicantur, dictum est. ī. de offi. delegati. suspicionis.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

d ¶ *Debent cogi.*] Arg. contra. ff. de iudi. si quis ex alieno. sed ibi dicitur, quòd iudex in ... hic aūt non, cùm constat de iurisdictione, sed prætenditur recusatio. Lauren.

e ¶ *Terminum competentem*] Terminum istum non iudex, sed arbitri statuere debent. ī. de deleg. suspicionis. Hodie verò debet iudex assignare terminum, vt in decre. Innocen. iij. in hoc eod. tit. cap. legitima. [lib. 6.]

¶ *Glos. seq. signat contrarium & dupliciter soluit.*

f ¶ *Supersedere*] Contradicit lex: quia licèt iudex delegatus recusetur, potest causam alij delegare. C. de iud. cùm specialis. ibi, non probatur causa suspicionis, sed allegata suspicione delegatur causa alij: & quia non grauatur in aliqua probatione, permittunt à lege, vt delegatus alij deleget: sed hic necesse habet probare causam suspicionis: & ideo quia in hoc grauatur, releuatur probata suspicione: vt ampliùs non committat inuito recusatore, & nos aliud seruamus secundum canones. Certè lex illa non dicit, quòd committere possit causam, & sic non contradicit.

g ¶ *Suspecti, & inimici.*] sic. 3. q. 5. quia suspecti. & C. de iudi. apertissimi. Bernard.

b Ibi ergo cognoscit, hic me. quia hic plus, quā ibi iudex efficitur. & dices de offi. dele. suspicionis. & adde, quod in materia eod. sollicitudine. in glos. sed quare. Io. And.

An sit.] Habet duos intellectus: secundū primū potest summari sic: Appellationi suæ renunciat, qui post eā aliquid in ipsius præiudicium innouauit. secundū alium intellectum: Non est deferendum appellationi illius, qui appellationi aduersarij non detulit. Secunda pars ibi, *Respondemus.* Abbat.

Casvs. Aliquis paratus erat spoliare aliquem re sua: ille appellauit ne aliquam iniuriam sibi faceret, vel grauamen non obstante illa appellatione spoliauit illum. Spoliatus traxit suum spoliatorem in causā, paratus probare incontinenti sua spoliationem: ille spoliator appellauit: quæritur, an eius appellationi sit deferendum? Respond. Papa, quòd cum in eo sit puniendus, in quo peccauit appellationi illius non est deferēdum qui appellationi deferre neglexit. Not. quòd punitur quis in quo peccauit. Item qui appellationi ab alio interpositæ non defert, nec ei appellanti est deferendum: quia frustra legis auxilium implorat, qui committit in legem.

¶ *Glo. seq. quærit, ponit & soluit.*

h ¶ *Incontinenti.*] Sed qualiter intelligitur illud incontinenti, an vsque ad triduum? C. de erro. aduo. l. vlt. in fine in termino. ī. de test. cogen. præterea. & ī. de elec. quia propter. & ī. de rest. spol. literas. & ī. de test. venien. 2. an. quàm citò potest. ff. ... fram. lib. si petitum. §. vlt. & ff. ad Tertul. l. 2. § confessim. Sed hoc potest committi ... iudices, vt dixit A. lanus. Ego dico, quod hic suppendi ... et, maxime, quia idem esset ... tempore hoc probaret: quia frustra auxilium legis implorat, qui committit in legem ī. eod. constitutus. & ī. de elect. bona. & ff. de mino. auxilium. in fi. & hic expressè dicitur: nisi si se sponte obligaret. vt hic proba. res incontinenti. quia posset renunciare iuri suo. simile ī. de restitu. spo. c. 1.

¶ *Glo. seq. arguit pro & soluit contrarium.*

i ¶ *Indignum.*] Nunquid ille, qui non detulit appellationi in vna causa, repelli debet in alia à beneficio appellationis? Arg. quod sic. ī. de exce. cùm ecclesiastica. & ī. de elect. bona. in fi. & ī. de ... quia frustra ff. quod quisque iuris. l. 3. §. hac pœna. Respondeo, quòd debet in alia causa ab illo, vel alio repelli. & sufficiat, quod semel punitus est: arg. ī. de electio. cum in cunctis §. clerici. & c. cum Vinton.[a] Et sic habes, quod quis punitur in eo, in quo deliquit: sic ī. de iure patron. pastoralis. & supra de temp. or. di. literas.

Non ille.] Diuiditur. Secunda pars ibi, *De suspicionis.* Abb.

Casvs. Dominus Papa mādauit cuidam legato in Francia, vt terram Regis Franciæ supponeret interdicto, quod & fecit. Rex Franciæ conquerebatur de legato, quod perperam processerat contra ipsum, quia cum esset ei suspectus, appellauit ab ipso, & post appellationem, in terram suam tulit sententiam interdicti. Respondet Papa Regi dicens, quòd Cardinalis sententiam illam non edidit, sed potiùs publicauit: nec fuit dictator ipsius, sed potiùs executor: sed ab executore appellari non potest, nisi modum excedat. Et Papa in literis Cardinali directis, appellationem inhibuit de suspicione dicit, quòd licèt non credat eum suspectum, etsi tamen fuisset, propter illam appellationem desistere non debuisset: quia non suo motu sed de mandato Papæ processit. Nota, quòd ab executore appellari non debet, nisi modum excedat. Item licèt executor sit suspectus, ab eo tamen propter hoc appellari non debet: quod si fiat, nihilominus debet exequi, quod mandatur, cùm nullam habeat cognitionem.

k ¶ *Non edidit.*] Sed dominus Papa tulit sententiam illam.

¶ *Glos. seq. adducit similia.*

l ¶ *Publicauit.*] Sic & Achatius non fuit dictator noui erroris, sed veteris imitator. 24. q. 1. Achatius. & 12. d. præceptis. & ī. de sen. e. 2. simile. ī. de presul. quia inextionis. qui enim rem perducit in lucem potiùs rem declarat, quam aliquid noui facit. ff. de acquir. her. adeo quidem §. si quis. in fi. ff. de test. haredes. §. 1. ff. ... Sen. ... §. distant aliàs. sed si quæratur.

† Cap. 17. ē. tan. 2. cōpil. Et vide Matheșila num singul. 18. incip. Nota, quod in actor.

† Alias, sollam.

† Vex. quis, deest in anliquiore.

† neglexerit

† Cap. 2. eo. tit. in 1 cōpi. Et est, arg. contra ī. de offi. deleg. ... de iud.

e Concor. to. in l. si quis in conseti. cū concor. C de pact.

d Et hæres qui accidentaliter meruit tacita voluntate contra leges, in eo tantum parte, in qua fraudē commiste, admittet Falc. ff. de his qui. vt indi. l. heres. & l. rescriptum. Io. And.

a ¶*Secundùm ius.*] Tam canonicum, q̄ ciuile. ī. *de re iudi. quod ad consultationem.* & 2. q. 6. c. *ei qui.* § *sunt quorum. Ver. ab executore* & C. *quorum appellatio non reci. l. ab executore.*

b ¶*Ab executoribus.*] Hoc intelligendum est de mero executore, qui nullam habet cognitionē, sed tm̄ executionem. ī. *de off. deleg. pastoralis.* §. *quia vero.* vbi de hoc & ī. *tit. prox. de cætero. talis fuit iste.*

c ¶*Modū excederent.*] Sic ī. *tit. prox. quod ad cōsultationē.* vbi de hoc.

¶*Glos. seq. dupliciter legitur.*

d ¶*Debuisset.*] Ex hoc videtur, quòd sicut non posset appellari à mero executore, ita non potest recusari. ī. *eod. super eo* & c. 2. §. 3. sed si non esset merus executor, bene posset appellari ab ipso, & recusari. Ioā.ª Sed videtur potius dicere littera ista, q̄ si quis appellat à suspecto, q̄ ppterea non debet dimittere, quin pcedat, quia primò recusatio est pponenda: & si iudex illam non admittat, si sit iniusta, tunc est appellandum, quia tunc ipsum grauat. suspicio enim proponenda est secūdū formā illius decre. ī. e. *tit. c. requisiti.* & j. *eod. cum speciali.* Bern.

† *Alias, Gerum.*

† *In recentioribus impressis ita, de suspicione autem obiecta.*

a ¶*Idē not.* 2. q. 6. §. *sūt quorū. ver. ab executore. Io. And. Et concor. l. à diuo Pio.* & *ibi B.* §. *si super reb. ff. de re. iu.* & *iu. l. miles.* §. *qui iudic. e. tit.*

sed verius † executor: Vnde cùm secundùm ª ius, ab executoribus ᵇ appellari non possit, nisi forsan modum ᶜ excederent in exequendo: Nos etiam in litteris super hoc directis ad ipsum, appellationis curauimus obstaculum inhibere: appellationi ab eo interpositæ non fuerat deferendum. ¶De suspicionis † autem obiectu, licèt eum meritò tibi suspectum non fuisse credamus: non tamen, & si fuisset, ppter appellationem interpositā ab eo, desistere debuisset ᵈ: ad quod nō proprio motu, Sed nostro potiùs præcepto processit.

¶Idem.

¶*Si appellatio recipitur à Iudice, vel approbatur à parte, terminus ad eam prosequendā præfixus obtinet vicē peremptorij, vt in absētem pcedatur, ac si perēptoriè fuisset citatus: nec talis terminus præueniri poterit ab aliqua partium.*

CAP. XLIV.

SÆpè † contingit, quòd cùm ad nostram audientiam appellatur, propter defectum partis alterius ᵉ, neque per se, neque per responsalem idoneum appellationem interpositam prosequentis, vel forsitan ex malitia [subsequentis †] responsalis ᶠ mandatū procuratorium occultantis, lites quę de facili poterant terminari, remaneant indecisæ, cùm frequenter iuris quæstioȝ moueatur, cuius apud nos probationes necessariæ [in contrario †] non existunt, & interdum etiam facti ʰ quæstio de leui posset partibus præsentibus comprobari. Vnde licèt in Lateranensi ⁱ † concilio fuerit constitutum, vt si in quocunque negotio aliquis appellauerit ᵏ, ex eo qui appellatus fuerat veniente, qui appellauit venire neglexerit, competentem illi recompensationem faciat expensarum, vt hoc saltem timore deterritus †, in grauamen alterius non facilè quis appellet. ¶Quia tamen propter hoc quęstiones nihilominus prorogāť, pręsenti decreto statuimus, vt si huiusmodi appellatio vel à Iudice recepta †, vel à parte fuerit approbata post terminū appellationi præfixum, edicti perēptorij vires obtineat ˡ, ita videlicet vt ex tunc in absentem ᵐ perinde procedatur, ac si peremptoriè ⁿ vocatus ad iudicium extitisset. ¶Quòd si forsitan interposita prouocatio malitiosè recepta, vel approbata non fuerit, cùm constiterit legitimè

† *Cap. 2. eo. tit. in 3. cōp.*

SAepe.] Diuiditur. Primò ponit constitutionis causam. Secundò statuit ibi, *Quia tamen.* In qua sex facit. Primò statuit, vt appellatione recepta terminus habeat vicem perēptorij. Secundò ibi. *Quod si forsitan,* quid si interposita prouocatio non fuerit recepta. Tertiò ibi, *Saluis.* saluat constitutiones disponentes super desertione appellationis. Quartò ibi. *Quicquid.* declarat primum dictum huius constitutionis. Quintò ibi: *Si quis,* punit præuenientem terminum hominis. Sextò ibi: *Hoc autem.* constitutionem determinat. Abb.

† *Dictio, subsequentis. deest in antiquis.*

CASVS. Aliqui appellāt ad sedē Apostolicā, sed ppter defectū alterius partis nō psequētis appellationem interpositā nec p se, nec p alium, vel forsitan ex malitia procuratoris mandatum occultantis, lites q̄ de facili poterant terminari, remanent indecisę: quia si sit quæstio iuris, illa posset citiùs expediri cùm pbatiōes nō sint ibi necessariæ: & si esset qō facti, de leui posset partibus pñsentibus cōprobari. Sup hoc olim statutum fuit in concilio Laterañ. vt si quis in quocunque negotio appellauerit, & ille, qui appellatus fuit, venerit appellante minime comparente, appellās debet appellato condēnari in expēsis. Sed quia pp hoc lites nihilominus progabantur, statuit Innoc. iij. vt si hmōdi appellatio à iudice recepta, vel à parte fuerit approbata, iudex statuat terminum appellanti, vt si infrà terminum appellationem non fuerit psecutus, eo elapso peremptorij edicti vires obtineat terminus assignatus, & extūc in absentem perinde procedatur, ac si peremptoriè vocatus fuisset ad iudicium: quòd si appellatio interposita malitiosè recepta, vel approbata non fuerit nihilominus vigorē suū obtineat. cū apparuerit legitimè prouocatum, saluis cōstitutionibus promulgatis de appellantibus post sententiam: quia tūc illis nō prosequentib. appellationes suas post terminū appellationi pfixum, rata manet sententia, quæ fuerat appellationi suspēsa: verumtamen quicquid posset pponi circa citationem perētoriam ab absente ad sui defensionem, illud idem proponi possit aduersùs huiusmodi appellationē. In fine dicit, si quis pñuenerit terminum appellationis, & veritate tacita litteras impetrauit, careat impetratis, & in expensis alteri parti condemnabitur. Nota arg. quòd contumacia, siue dolus procuratoris nocet domino. Item quæstio iuris probationem non requirit. Item qui non psequitur appellationem suam infra terminum sibi statutū, iudex eo elapso pcedat tanquam c tatus peremptoriè, non venisse. Licēt citatus peremptoriè auditus iustam causam absentiæ allegās.

Item si quis impetrat litteras ante terminum à iudice, vel ab appellante statutum, tacito de illo termino, litteræ non valent. & tanquam contumax punitur in expensis.

e ¶*Alterius.*] Scilicet appellantis.

¶*Glos. seq. notat* & *remittit.*

f ¶*Responsalis.*] Sic videtur, q̄ negligentia, siue dolus pcuratoris noceat domino. De hoc dictum est ī. *de lit. non conte. c.* 1.

g ¶*Iuris quæstio.*] De hoc potes habere plura exempla, scilicet vtrùm laicus, vel aliquis in minoribus ordinibus constitutus eligi possit ad dignitatem, vel minor xxv. ann. vel aliquis possit habere plura beneficia de iure communi, de hoc nulla probatio apud Papam est necessaria, cum ipse habeat ius in scrinio pectoris sui. *C. de testa. omnium.*

h ¶*Facti quæstio.*] Quæstio facti quandoque pñsentibus partibus de leui posset pbari, putà per confessionem partium, vel per instrumenta, quæ haberent, vel per testes præsentes.

† *Inclusa sunt in antiquis exemplaribus.*

† *Lateranē. sub Alex. 19. c. 6.*

† *deterritus.*

† *suscepta.*

i ¶*In Lateran. concil.* ī. *eo. reprehensibilis.*

k ¶*Appellauerit.*] Istud nota, q̄ qui appellat, si appellatio sua recipiatur à iudice, vel ab aduersario approbetur, tenetur illam prosequi sufficienter, quantùm ad totum negotium. alias si nuncium mittat ad impetrandum tantùm, vel nullum mittat parte altera prosequente, condemnabitur in expensis alteri parti. j. eo. *Nicolao.* & c. *interposita.* §. 1. alias si non approbetur appellatio à iudice, aut ab aduersario, sufficit mittere procuratorem ad impetrandū: licèt altera pars sit pñsens, vt *in decre. interposita.* §. 1. secus est de appellato. quia ei non imponitur prosequendi necessitas, nisi venire velit vel solus, vel cum aduersario. 2. q. 6. *ei qui.* § *appellatore.* & potest negligere causam, si vult, cùm sine ipsa possit causa appellationis tractari, si contumax fuerit. *C. de temp. app. l. vlt.* §. *illud.* eo priùs citato j. *eo per tuas.* Et nota, q̄ qui appellat à grauamine, causam in scriptis assignare tenetur ᵇ, & petere apostolos, in quibus iudex causam exprimat appellationis, & cur appellatio non sit admissa. Vel si forsitan appellationi sit delatum, postea statuat terminum appellāti: & si appellatus voluerit, partes debent per se, vel p procuratores instructos ad causam ᶜ tractandam accedere. quod si appellans non fecerit, reputabitur non appellans, & ad primum iudicem remittetur, & in expensis parti alteri condemnabitur: & si appellatus hoc contempserit, ipse in expensis condemnabitur: vt j. *eo. tit. in decre. Innoc. iiij. cordi nobis est.* j. *eo tit.* [*lib. 6.*]

b *Concor. text. in l. eos.* §. *si vero. cùm no. C. e.* & *in l. 1.* §. *libelli. per Bart. eo. tit.*

c *Nō solùm ad causam appellationis, sed etiā ad causam principalē.*

l ¶*Obtineat.*] Ipsa appellatio, siue terminus statutus à iudice ad ipsam prosequendam erit loco peremptorij: vt eo elapso procedat iudex in causa, si non fuerit appellationem prosecutus.

m ¶*Absentem.*] Hoc potest intelligi de appellante, & appellato.

¶*Glo. seq. ponit duo conuenientia inter terminum appellationis,* & *citationem peremptoriam,* & *vnum in quo discrepant.*

n ¶*Ac si peremptoriè.*] Vt si lis non est contestata, excommunicetur reus absens, qui appellauit, vel mittatur actor in possessionem causa rei seruandæ, si lis est contestata, potest ferri diffinitiua sententia, si liqueat de causa: vel si non liqueat, constituatur verus possessor. ī. *de do.* & *conto.* prout supra *vt lit. non contest. quoniam.* §. *in aliis.* si actor est absens, qui appellauit, procedatur contra ipsum ad testium receptionem, & ad diffinitiuam sententiam, vt *supra de do. causam quæ.* prout no. *in decr. prout.* Item in aliq. habet appellatio similitudinē cum citatione perēptoria, vt sicut perēptoriè citatus, qui nō venit, nō auditur appellās. 24. q. 3. *de illicita.* sicut nec appellās, qui nō psequitur appellationem

tioné. ȷ. eo. *personam & c. cùm sit Romana.* In hoc tamé differũt, quia peremptorié citato iudex põt facere gratiã. ȷ. *de off. dele. consuluit.* sed si quis nõ prosequitur appellationé, statim tenet sniã: vt ȷ. *eo. cum sit.* nec amplius audit appellãs, vt ibi dicitur, & hic[a]. *Ver. saluis,* &c. & hoc intellige, cum notum est hoc iudici, ꝙ appellãs non est prosecutus appellationem in termino constituto, & ipse non comparet in pręsentia iudicis in ipso termino. aliàs non põt pcedere cõtra absété.

a ¶ *Saluis cõstitutionib.*] Hoc resp cit, id quòd dixi ȷ. *Ver. ex tunc in absentem procedatur,* &c. sed hic post sniam statim rata manet sententia, & procedit iudex ad executionem tantùm: sed tunc ante sniã alius est modus procedẽdi, vt dictum est in notula illa[a], vt si lis non est conte. &c.

¶ *Glo. seq. alle. concor. & rationẽ reddit, quarit, arg. pro & soluit. Iterũ quarit & ponit op. l'in contrarium Tamen, quam approbat.*

a Secundũ Iudeum. Hostiensis. Ioan. And.

prouocatum, nihilominus eam vigorem volumus obtinere. Saluis[a] constitutionibus de prouocantibus post sententiam promulgatis: quibus appellationes suas prosequi non curantibus, post terminum appellationi prosequendæ præfixum, rata manet sententia[b], quę fuerat appellatione suspensa. Quicquid autem contra citationem peremptoriam possit ab absente[c] proponi, aduersùs appellationem huiusmodi valeat allegari. ¶ Si quis autem terminum appellationis præueniens[d], tacita veritate[e] litteras impetrauit: & careat[f] impetratis, & poenam contumaciæ[g] non euadat. Hoc autem in litibus[h], siue iudiciis exercendis volumus obseruari.

b ¶ *Rata manet sententia.*] Sic ȷ. *eo. cum sit Romana & 2. q. 6. ex quo. § appellatore.* qui. n. nõ prosequit appellationé, fingit nõ appellasse. C. *temp. appel. l. vlt. § vlt.* vnde & retro notat infamis. *ff. de his qui no. infa. l. furti.* Sed nũquid est idẽ in sentẽtia excõicationis, vt si aliquis fuerit excõicatus post appellationẽ, & eã nõ prosequit, an tunc rata maneat sñia excõicationis, vt fingat nõ appellasse? Videt ꝙ sic: quia retro notatur infamia, qui cõdẽnatur de furto, nec prosequit appellationé: vt in *l. prædicta furti.* Sed hoc nõ e verũ in sñia excõicationis: quia aut appellatio tenuit, aut nõ. si tenuit, excõicatio lata postea ipso iure nulla fuit ȷ. *de sen. excom. per tuas.* & ita siue psequit appellationẽ, siue nõ, nõ efficit postea aliqua. *ff. de re iud. quod ab initio. & 16. q. 3. c. placuit § potest vltra vnã col.* si appellatio non tenuit, ergo excõicatio postea facta statim tenuit. & aliud est in sñia excõicationis, ꝙ in aliis: quia effect[9] aliarũ sniarũ suspẽdit, si appellet *ff. ad Turpil. l. 1. in fi.* sed effectus excõicationis nõ suspẽdit per appellationẽ. ȷ. *eo. pastoralis* ex hoc sequeret absurditas, si aliquis retro esset excõicatus: sequeretur enim, ꝙ aliquis canonicé electus esset, & in cassanda esset electio eius f. ẽt i medio tẽpore. Ioã. Sed pone aliquẽ Epm depositũ, statim post sñiam appellat, appellatione pendẽte excõicat subditũ suũ, nũquid talis excõicatio tenet? Vinc. dixit, quòd si Eps nõ appellauit, vel si appellauit, & non fuit appellationẽ prosecutus, excõicatio nõ tenuit. *Arg. l. prædi. ff. de his qui no. infa. l. furti.* quia fingit nõ appellasse. *C. de tẽp. ap. l. vlt.* si fuerit prosecutus siue cõfirmetur sentẽtia, siue nõ, tenuit excõicatio. T. dixit & melius, ꝙ ex quo appellauit, remansit in officio suo: quia qui appellat, nõ dicit cõdẽnatus. *ff. de pœn. l. 2. § vl.* & integer est status eius, vt interim fungat honorib. *ff. de appel. interposita. ff. nihil inno. l. vnica. § integer*[e]. & ideo siue prosequatur, siue non prosequatur appellationem, excõicatio tenuit, & hoc secundùm prædictã rationé, quam Ioa. assignauit. si verò nõ appellauit, acquieuit sentẽtię: & sic per sentẽtiã amisit omné iurisdictionem: vnde si tulit postea sententiam, nulla fuit.

c ¶ *Absente propons.*] Hoc vult dicere littera ista: sicut absens perẽptoriè vocatus, qui nõ potuit venire iust : de causa detẽtus, audit allegans impedimentũ suũ, ita ꝙ reuocatur, quod contra eum factum. ȷ. *eo. prox. cũ Bertholdus & ff. de iud. si prætor. & 4. q. 5. quisquis* sic appellans[d] si nõ potuit appellationẽ suam prosequi infra terminum constitutũ, auditur volẽs probare impedimentum ȷ. *eod. cùm sit Romana. & c. cùm ex ratione. & C. de temp. app. l. vlt. § illud.*

d ¶ *Præueniẽs.*] Hoc intelligitur de termino statuto à iudice, vel ab appellante, secus est in termino statuto à lege, quẽ põt quis præuenire. 2. *q. 6. c. ex qui. § appellatore.* dum tamen appellatus nimium non præcurrat, vt appelantem in commissione impetranda supplantet. ȷ. *eo. oblata.*

e ¶ *Tacita veritate.*] Quia tacuit impetrando, quòd terminus statutus fuisset à iudice[e], vel à seipso.

f ¶ *Careat impetratis.*] Iste cui pręfigitur tẽpus ab homine, nõ põt ante terminũ illũ impetrare. Nũquid illud tempus currit in anno appellationis? Nõ videt, quia tũc nõ est in mora: quia si vellet pcedere nõ põt, vt hic dicit: & ei qui agere nõ põt, non currit tẽpus: vt dicit lex. *C. de anna. except. l. 1. § vlt.*

g ¶ *Pœna contumaciæ.*] Quia punitur in expẽsis. ȷ. eo. reprehẽsibilis. & iudex cui fit commissio, illum condemnabit ad expensas. ȷ. *eo. vt debitum.*

b Hoc quando sequitur appellatio, vt statim dicit glos. quã do verò procedit, est e contra. de hoc not. in præall. decre. Innocent. in glo. Ioan.

c Expressè probatur, ff. de inin. rup. & ir. test. l. si qs exhęredato. § hi autem. secundùm Host. Ioan. And.

d Supple, vel appellatus: quia terminus, de quo loquitur decret. peremptorius est vtrique. Io. And.

e Fortiùs secundùm Host. si tacuisset ipsã app. ȷ. tit. 2. bonæ. ȷ. de rescr. ex parte 1. Ioa.

¶ Idem Lumouicen. † & Caturcen. † Episcopis.

¶ *Appellatione deserta per negligentiam appellantis, potest Iudex ex officio procedere in casibus, in quibus eius officium exuberat. Et est casus valde notabilis.*

CAP. XLV.

COnstitutus[i] † in præsentia nostra Archidiaconus Claremon. nobis exposuit, quòd Claremon. Decanatu vacante, quidam Canonici vota sua in Episcopum transtulerunt[k], & Episcopus cum quibusdam aliis expresse consentientibus in eundem Archidiaconum ei contulit Decanatum, vndecim Canonicis priùs appellantibus, ne quis assumeretur pręter assensum omnium[l] in

h ¶ *In litibus.*] Et vbi non seruatur iuris ordo, vt in notoriis ȷ. *de verbor. sig. ad nostrum.* & in causa inquisitionis. ȷ. *vt lit. non cont. quõ.* & vbi crimina patent, & corriguntur. ȷ. *eo. reprehensibilis. & c. cùm sit Romana in fi.*

COnstitutum.] Si appellãs in causa electionis infra tempus legitimũ non prosequitur, non per hoc pręiudicat cognitioni faciẽdæ officio iudicis sup impedimẽtis electi. h. d. Diuidit. Primò ponitur partis narratio. Secunda ibi, *Intellecto.* Papę mottuũ, & iudicũ datio. Abb. Siculus.

CASVS. Vacante decanatu Clarem. quidam canonici contulerunt potestatem eligẽdi in Episcopum, & quidam non hoc acto in illa trãslatione, vel collatione, ꝙ Eps nõ procederet ad electionẽ sine aliis. Dũ essent in tractatu electionis, xj. canonici appellauerũt, ne aliquis eligeretur in Decanũ sine assensu omnium requisito: Eps cũ quibusdam aliis cõtulit decanatum Archidiacono illius Ecclesię: & pars alia aliũ elegit. Quidã Cardinalis legatus sedis Apostolicę, examinationem electionis illius commisit duobus Abbatibus, vt causam instructam ad sedem Apostolicam remitteret, non vt appellationi interpositę derogaret: facta examinatione, Cardinalis transmisit illã ad sedem Apostolicam, partibus postmodum in præsentia Papę constitutis, Archidiaconus prędictus prędicta omnia allegauit, petens electioné de se factam confirmari. Ex parte aduersa responsum fuit, ꝙ non erat cõfirmãda, sed infirmãda: quia facta fuit post appellationem contra formam Episcopo tradità: & ꝙ Archidiaconus spõte renũciauit facto Episcopi. Ad hoc fuit p Archidiacono allegatũ, quòd illi nõ erant vlteriùs audiendi, cũ appellationẽ suam infrà terminum non fuerant prosecuti: D. Papa his, & aliis auditis, intellexit per assertionem Cardinalis prædicti, quòd sub ea forma fuerat appellatũ, ne sine assensu omnium procederet in electione Decani: & ꝙ appellationem infra annum non fuerant prosecuti, nec allegauerũt causam, pp quã esset eis biennũ cõcedẽdũ: quia sicut infra annum miserunt bis nũciũ, ita potuerũt mittere procuratorẽ: veruntamen ne videatur D. Papa perẽptorias exceptiones propositas sub silentio pterire, mãdat iudicibus, quatenus si cõstiterit Archidiaconum spõte renũciasse facto Epi, ex quo facto nitit: vel si constiterit ipsũ Epm processisse ad electioné ipsius Archidiaconi contemptis prędictis canonicis, sine quib. ad electionẽ procedere nõ valebat secundùm sibi traditam potestatẽ, eidẽ Archidiacono super decanatu silentium imponãt: alioquin nominationem, seu electionẽ de alio factam, & quicquid fuerit secutũ ex ipsa, denuncient irritũ, & inane. Not. ꝙ ius eligẽdi põt transferri in vnum. Itẽ qui nõ prosequitur appellationẽ infra annum, postea non admittitur ad eam prosequẽdam, nisi iustã causam ostẽderet, propter quam daretur ei bienniũ. Item qui repellitur vna via, admittitur per aliam viam. Item licitum est cuilibet renunciare iuri suo. Item forma mandati seruanda est.

i ¶ *Constitutum est.*] Hæc decr. loquitur de materia illius. ȷ. *de test. venient secundo.*

k ¶ *Transtulerunt.*] Et quidam alij retinuerunt penes se potestatem eligendi, hoc actio in ipsa translatione, ꝙ Episcop[9] sine aliis ad electionem non procederet: vt ȷ. dicitur.

¶ *Gl. seq. recitatur per obiectionem, & dat duas solutiones.*

l ¶ *Præter assensum omnium.*] Id est præter assensum omnium requisitorum: quia omnes sunt vocandi ȷ. *de elect. quod sicut. & c. quia propter. & cap. bonæ memoria. 2.* Si velles intelligere preter assensum omnium, scilicet habitum in electione, nõ valuisset appellatio: quia non est necesse, quòd omnes consentiant in electione: quia sufficit consensus maioris partis, & sanioris capituli in electionib. ex quo vocati sunt omnes: vt dicit illa constitutio, quia propter & multa alia iura eius-

Hac glossula non reperitur in antiquis codicibus, nec credo Bernardi esse.

† alias, Lemouicen. & Caturicen. Episcopis.
† Carnoten.
† Carnoten.
† Carnoten.
† Caturicẽ.
† Caturicẽ.
† Cap. 1. eo. t. in 3. cõp. sum ex hac decretali obseruabis multa singularia: quã præ cæteris collegit Guido Papa hic.

dem tit. & j. *de iis quæ fiunt à maiori parte cap. 1.* seruata forma illius *cap. quia propter.*

a ¶*Derogaret.*] Quia nec posset, si vellet, ex quo appellatum est ad superiorem, vel delegatum. ij. *de officio legat. licet. & suprà de postu. bonæ memoriæ.*

¶*Glos. seq. obiicit, ponit duas opin. Io. & Tancre. & secundam approbat.*

b ¶*Delegauit.*] Sed qualiter potuit iste legatus delegare causam alij, cùm iam esset delata ad Papam per appellationem contra id. ij. *de off. dele. studuisti. & c. licet.* Ioan. dicit, quòd speciale est in causa, vbi appellatur ab electione, quòd alter cognoscere possit. Tancr. dixit & meliùs, quod hoc facere non potest, nisi de consensu partium, quem credebat hîc interuenisse, ad hoc vt causam magis instructam remitteret ad Papam per iura prędicta. *C. de rela. l. 1. & 2. & infrà eod. intimasti.*

c ¶*Indulgendū.*] Quia indulgeri non debet nisi ex iusta causa. *suprà eod. cùm sit. & c. ex ratione.*

d ¶*Potuissent.*] Sic *suprà de elect. bonæ. & de dolo & contum. cùm dilectis.*

e ¶*Exceptiones.*] Duas videlicet, quas statim subiungit, quas iudex ex offic. suo decurso tẽpore appellationis admittit, & de eis mandat inquiri, ne per surreptionem promoueatur. *arg. suprà de elect. cùm dilectis. sic C. de tem. ap. l. 2. in fi.* In huiusmodi electionib. præcipuè valet officium iudicis. ij. *de elect. cùm nobis olim. & c. nihil est.*

f ¶*Renunciasse.*] Quod ei licuit 7. q. 1. *quam periculosum. & C. de pact. si quis in conscribendo.* vnde amplius non est audiendus. *arg. j. de inst. cùm venissent.*

g ¶*Processisse.*] Excedẽdo fines compromissi, & ita nihil egit. ij. *de elect. cū dilectis. & de cõfirmatione examinata. ff. de arbitris. Ped.*

h ¶*Prætermissis.*] Prædictis xj. canonicis, sine quibus procedere non debebat, prout expressum fuit in translatione voluntatum. vt dicit hæc littera.

i ¶*Factam de alio.* Ab illis xj. pendente electione Decani, de qua & si dubitaretur, an teneret, non est alia facienda. *arg. C. qui da. tut. vel cu. pos. l. 1.* secus si notorium esset. ij. *eo. constitutis. & j. de iure pa. c. illud.* Vin.

Decanum, cùm electioni eius xxv. tum per se, tum Episcopo medio consentirent. Cúmque sancti Marcelli Presbyter Cardinalis túc Apostolicæ sedis Legatus, per partes illas transitum faceret, non vt appellationi interpositę derogaret [a], sed vt instructam transmitteret ad nos causam, sancti Egidij †, & sancti Andreæ Abbatibus examinationem delegauit [b], ipsius: & mandauit eisdem, vt partem cõtradicentem electioni Decani citarent ad ipsum, contradictionis suæ causam in eius pręsentia ostensuram: *& infrà.* ¶Intellecto igitur per assertionem Cardinalis, quòd sub ea forma fuerat appellatum, ne sine assensu omnium procederetur in electione Decani: & quòd appellantes appellationem infra annum non fuerant prosecuti: nec erat, propter quod eis esset bien nium indulgendum [c]: cùm sicvt bis infra tempus legitimum simplicem nũcium ad sedem Apostolicam destinarant †, sic potuissent [d] saltem semel procuratorem idoneum destinasse: Ne tamẽ perẽptorias exceptiones [e] ex eorũ parte propositas videamur sub silentio preterire: Mandamus, quatenus si vobis cõstiterit Archidiaconum facto Episcopi, ex quo nititur, spõtè renũciasse, [f] vel prędictũ Episcopum processisse [g] ad electionẽ ipsius, prætermissis [h] prędictis, sine quibus, ne procederet in illa translatione voluntatum, ex qua nititur Archidiaconus, proponitur esse actum, ei super Decanatu silentium imponatis: alioquin nominationem, seu electionem taliter factam [i] de alio, & quicquid fuerit secutum ex ipsa, denuncietis irritum & inane.

¶Idem Cancellario Metensi.

¶*Contra electum, vel confirmatũ, nullum aliud ius expectantem, non admittitur regulariter exceptio, vel appellatio, maximè frustratoria ad impediendum electionis, vel confirmationis effectum, sed possessione habita poterit accusari, vel denunciari. h. d. & secundùm hoc est casus notabilis.*

CAP. XLVI.

ij CONstitutis † in pręsentia nostra Decano sancti Saluatoris, & Cantore Metẽ. *& infrà.* ¶Metẽ. [k] Episcopus intimauit, quòd S. Saluatoris prępositura vacante, die electioni pręfixo, per Patrẽ, & Filiũ, & Spiritũ Sanctum in virtute obediẽtiæ, ac sub animæ periculo Canonicos adiurauit [l], vt secũdùm Deũ, & iuxta conscientiam suam, vnũ eligerẽt de duobus, in quos partes videbant oculos extendisse, quẽ Ecclesię magis vtilem [m], & idoneum reputarẽt. Decanus autem cum duobus Diaconis, & Subdiaconis tribus, dictũ Cantorem in Prępositum nominauit: Cantor [n] verò ipse, qui presbyterali officio fungit, & Custos cum Scholastico, & magistro B. Sacerdotibus leuitis duobus, & Subdiaconibus quinque tet † cõcorditer elegerunt: cuius electionem tanquam à maiori [o], & saniori parte Capituli factã (cùm de personæ tuæ honestate constaret) pręd ictus Episcopus confirmauit: & cùm tibi vellet donum †, & inuestituram porrigere (vt est moris) Decanus ad sedem Apostolicam appellauit: contra te impotentiam [p] dun-

ij CONstitutis.] Appellatio frustratoria possessionem confirmati non impedit. Ita communiter summatur. sed secundùm hanc summationem hæc decr. esset in dubio. Diuiditur. Primò narrat factum. Secundo diffinit ibi, *Nos ergo.* Tertiò protestatur ibi. *Si quid.* Abbas Sic.

CASVS. Vacante præpositura S. Saluatoris Meten. die statuta ad celebrandam electionem Episcopus Meten. adiurauit canonicos illos per Patrem, & Filium, & Spiritum Sãctum, vt secundũ Deũ vnũ eligerent de duobus, in quos partes videbãt conuenisse, quẽ magis vtilem, & idoneum Ecclesiæ reputarent: post hoc Decanus cum quibusdam nominauit in Præpositum Cantorẽ Metẽ. Cantor sancti Saluatoris cum quibusdam aliis concorditer Cãcellarium Meten. elegerũt in Præpositum: cuius electionem tamquam à maiori, & saniori parte capituli Meten. Episcopus confirmauit: & cùm vellet ei dare inuestituram, Decanus appellauit ad sedem Apostolicã, cõtra ipsum, impotentiã allegando dicens: illum Cancellarium impotentem in partibus illis in quibus bona præpositurae cõsistunt, addens quod alia sibi opponeret in pręsentia Papæ, quæ tunc in præsentia iudicis suspecti noluit explicare: demum causa ista ad sedem Apostolicam est delata. Decanus pro parte sua in præsentia Papæ hæc, & alia proposuit. D. Papa examinato negotio, quia ei constitit euidenter appellationis causam coram Ep. o expressam, rationabilem non fuisse, & aliam non expressit, quamuis dixerit, quòd exprimeret coram Papa; vnde ipse statuit, vt per ea quæ dicta fuerant, confirmationis effectus non debeat impediri. Postquã verò pacificẽ possessionẽ ipsius præpositurae habuerit, si quis contra ipsũ aliquid opponere voluerit, non in modum exceptionis, sed in modum denunciationis, vel accusationis, licentiam habeat opponendi. Not. quòd qui appellat etiam extra iudicium, causam iustæ appellationis debet exprimere. Item coram iudice appellationis potest quis exprimere aliã causã, quàm illam, quã in appellando expressit: quod locum habet in huiusmodi appellationibus electionum. Item qui non potest excipere, potest accusare, vel denunciare.

k ¶*Metens.*] Ex vna parte.

l ¶*Adiurauit.*] Talis adiuratio loco iuramenti habetur. 2. q. 5. *si quis p̃sbyter. j. de pur. can. c. 1.*

m ¶*Magis vtilem.*] Ad hoc quidem de iure tenentur: ille. n. qui est doctior, & sanctior, est eligendus. 8. q. 1. *licèt ergo.* cuius cõparatione cæteri grex dicantur. 25. d. c. *vnū oratoriū. §. nūc autem. & 1. q. 1. vilissimum. & 61. d. in sacerdotib.* licèt talis sit eligẽdus, sufficit tñ si est idoneus: quia cõueniẽs sciẽtia toleratur in prælato. ij. *de ele. cùm nobis olim.* & sufficit, quod non sit malus 17. q. 7. *monasterium.* ij. *de præsum. dudum.*

n ¶*Cantor.*] Sancti Saluatoris.

o ¶*Maiori, & saniori.*] Quasi à duab. partib. electus: vnde meritò debuit prçualere, quod semper obtinet in electionibus. ij. *de elect. quia propter.* & in aliis et negotiis Ecclesiæ, nisi à paucioribus aliquid rationabile ostendatur. j. *de iis, quæ fiunt à ma. par. ca. c. 1.*

¶*Glo. seq. primò rete. per obie. & sol. secundò quærit, ar. pro, & contra, & soluit.*

p ¶*Impotentiam.*] Impotentia ꝓueniens ex nimia senectute, vel corporis debilitate, bene nos repellit à ꝓmotione. 85. *dist. Archidiaconum.* Sed hîc non obiiciebatur talis impotentia: vt patet ex litteris. Sed nũquid est habẽda ratio potentiæ in electionib. siue diuitiarũ, siue nobilitatis, sicut habet ratio dignitatis [d]. *Arg. quod sic 4. q. 3. in testibus 30. dist. hoc scripsimus. 97. dist. nobilissimus 41. dist. non cogantur. 24. q. 1. qui contra pacẽ. in Auth. de defen. §. 1. coll. 3. & j. de prab. de multa. ff. de custo. & exhi. re. l. 1. & ff. fam. er. si quæ sunt. & ff. de G. instr. l. vlt. & C. qui bo. ce. pos. l. vlt.* Sed cõtra videt, vt paupertas pferat. 12. q. 2. *gloria Episcopi.* & c. *Socrates. c. 35. q. 3. illo. in fi. ff. de vu. & exter. cog. l. 1. §. est. n. res quẽ vtilissima.* Sol.

si omnes

a *Aliàs reat. vel delatũ est negotiũ ad Papam.*

b *Reprobat id, quod quidam dixerant, quòd summatim poterant examinare sicut metropolitanus. j. eod. solicitudinem, nã secundum hoc remitteret causam instructam. Ioan.*

† *Illedij.*

† *destinarunt.*

e *Vbi de hoc & 28. dist. vtriusquam. Ioan. And.*

† *Cap. n. eo. tit. in 3. col. Et de practica huius decretalis quæstione, an videlicet sic necesse semper eligere magis idoneum, v. S. Thomã, 2. 2. q. 63. ar. 2. ad 3. arg. Sotum lib. 3. de iust. & iure. q. 6. art. 2. & Caiet. in regula peccatum. de reg. iur. lib. 6. in 2. p. relec. §. 7. & concil. Tri. sess. 24. de refor. c. 1. & 18. Vbi de gnitorem eligendum decet.*

† *Hoc est, Cancellarium Metensem, cum hac ferbet Papa.*

† *Donum, habent aliquot antiquiora exemplaria Gregorij: in aliis, domũ. Ve in antiqua comparatione, & tũc exponẽ. domum scilicet præpositura.*

d *Adde ad hoc Bart. in l. si plures. ff. de acc. & l. 3. §. 6. tu ma gis. ff. de testi.*

e *Et q. t. c. clerici qui. Vbi in. quãdo sit peccatum habere diuitias. Ioan. And.*

si omnes aliæ circumstantiæ pares essent hinc inde, satis potest recurri ad diuitias, seu potentiã: vt per eas subleuetur Ecclesia per iura prædicta. Item patet hic, quod non recurritur ad dignitatem, cùm numerus est longè inferior ab alia parte, s. de elect. Audum, &c.

a ¶ *Explicare.*]ª Aduertendum est, quod hic deficit totus iste textus sequens. secundum quod compertum est in registro. & incipit: Nec appellatio, quam post confirmationem obiecerat, confirmationis factum debuit impedire, quia à minori parte contra constitutionem maioris, & sanioris nulla rationabili causa obiecta, vel ostensa interposita fuerat. quia & Decanus opponens rationabilem causam suæ appellationis, nec opposuit, nec ostendit. Nos ergo, &c.

b ¶ *Rationabilẽ nõ fuisse.*] Ex hoc patet, quod Episcopus non tenebatur deferre appellationi prędictæ: quia licèt alius sit potentior, non fuit iusta causa appellandi, dum tamen alter sit idoneus. & sic potentia huiusmodi, vel nobilitas non præfertur: sed ideo detulit, quia dicebat se velle aliam proponere coram Papa.

¶ *Glo. seq. arg. alleg. contra, soluit, & opi. ponit.*

c ¶ *Aliã vellet obiicere.*] Ex hac littera satis colligitur, quod aliã exceptionem, siue aliam causam possum proponere coram iudice appellationis, quam expresserim coram illo, à quo appellaui. *arg. ff. de ap. scio quæsitum.* & noua instrumenta, & allegationes possum inducere in causa appellationis. *C. de tempo. ap. per hanc.* Sed contra. *j. eo. dilecto. & c. Vt debitus.* quia non admittitur appellatio, nisi sit rationabilis causa expressa: vt ibi dicitur. ergo si illam non expressi, postea non põt aliã exprimere, propter quã appellauit. In casu præsenti dico, quod corã iudice appellationis possum opponere, quamcumque causam rationabilẽ volo, siue illam expresserim in appellatione, siue non: vt s. *vt lit. non contest. accedens. & s. de fi instr. cum, Ioannes.* & de hoc s. *de except. denique.* & multò fortiùs si protestatus sum me velle tũc aliam proponere, vt hîc, & si Decanus aliam proposuisset, bene fuisset auditus: sed nullam proposuit: quia nõ habebat, quid obiiceret: vel mutauit consilium suum, & superior tenetur illam admittere: quia si nihil opponeretur, ipse ex officio suo tenetur inquirere de ipsa electione, & meritis electi. s. *de elect. cum nobis olim. & c. nihil est & c. Venerabilem.* immo si aduersarius negligẽs esset, superior debet inquirere de exceptionibus peremptoriis. s. *eo. c. prox.* per surreptionem aliquis adipiscatur honores. *s. de elect. cum dilectus. & in c. cùm nobis olim.* Quid iuris sit in aliis casibus ab isto, dicetur *j. eo. dilecto.* In hac sententia quantum ad casum præsentem erat T. Alij, vt Io. & Da. colligebãt ex hac littera, quòd in casu isto non potest opponi alia exceptio, quam fuisset expressa, cũ succubuit in vna, nec licet variare, ne Ecclesia diu vacet. Vel hic non fuit admissa: quia cum succubuit in vna, præsumitur calumniosè aliam proponere. 3. q. 10. *placuit.* Quod priùs dixi, teneas. Bern.

ADDITIO. Hodie opinio Ioan. & Da. est approbata per iura noua: vt patet in *c. Vt circa. de elect.* [*lib. 6.*] *& c. constitutionem, de elect. in clemen.*

¶ *Glo. seq. dupliciter obiicit, ponit opi. Io. iterum obiicit, ponit opi. Io. & sol.*

d ¶ *In modũ exceptionis.*] Simile *j. de cõcess. preb. post electionẽ. in fi.* Sed cũ isti detur actio ad impugnandũ electionem, multò fortiùs exceptio debet dari ad impediẽdũ. s. *de iureiur. quẽadmodũ. quia turpius eiicitur.* &c. vt ibi. & cui damus actionem, multò fortiùs & exceptionem *ff. de superfi. l. 1. §. si autem. ff. de reg. iur. nemini. § cui damus.* ᵇ. Præterea qualiter potest iste electus pẽdente lite recipere dignitatem contra id. 81. *d. Tantis. j. de acc. Deus omnipotens. & s. de test. b. Vt. l. ff. de re mili. qui statum.* Io. dixit quod hoc ideo statuitur, quia præsumitur ᶜ, quod calumniosè, & differendi cã

taxat allegans, proponendo te in partibus illis, quasi penitus impotentem, in quibus Pręposituręp possessiones existunt, addens, quod alia tibi obiiceret in pręsentia nostra, quę tũc in pręsentia iudicis suspecti noluit explicare ª. † Nos ergo, quia constitit euidenter illam appellationis causam, quę fuit expressa, rationabilem ᵇ non fuisse: aliam autem tunc non expressit: etsi dixerit idẽ Decanus, quòd aliã ᶜ † vellet obiicere coram nobis: decernimus tuæ cõfirmationis effectum non debere per ea, quæ sunt proposita, impediri. Si quid tamen contra te non in modũ ᵈ exceptionis ad impediendum electionis, & cõfirmationis effectum: sed in modum denunciationis; vel accusationis duxerit proponendum, postquam pacificam ipsius Præposituręp possessionem fueris assecutus, proponendi licentia non negamus.

¶ Idem Vigorieñ. Episcopo.

¶ *Appellari potest, si locus nõ tutus partibus assignatur, etiamsi sit scriptum appellatione remota.*

a Hæc glossa non est Bernardi, nec habetur in Vetustis codicibus: neque hoc fragmentũ, etiam nouissimè, inuenitur in Vetere compil.

† Adde, quia dicatur rationabilis causa per Bart. in l. quod vero. de le. 3. in l. si postulauerit. §. ratio. ff. de adult. Iulia.

b Et j. de re. iud qui ad agendũ. lib. 6. Ioan. And.

c Dicebat Hoſt. quod tolleretur præsumptio per iuramentum per iura, quæ statum. alle. gloss. Ioan. And.

obiicitur. Arg. s. *de elect. cũ dilectus. & s. de rescr. spe. litteras.* immo videtur, quod cũ in modũ exceptionis obiicitur crimen electo: nisi electus publicè sit infamatus de illo crimine, quod differenda nõ sit electio. *j. de acc. accedens. Arg. C. de edi. diui Hadri. tol. l. 2. C. de Falc. l. 2.* & sic videtur, quod iste sub cõditione recipiat dignitatẽ, si *da. ei qui.* Itẽ patet hic, quòd licet aliquis sit exclusus à iure excipiẽdi: nõ tñ à iure denunciãdi, vel accusandi. Sic *s. de iureiur. quemadmodum. in fin.* simile. *s. de concess. preb. post elect. in fi.* Sed quare iste etiã post confirmationẽ nõ potest obiicere crimen in modũ exceptionis: vt *j. de accu. super his.* Resp. ratione præsumptionis oneratur denũciari modo agendi: quia de facili repellitur quis à denunciando: vt si fuerit inimicus, vel criminosus, qui denunciare non potest, cũ se non correxerit, vel si non præmonuit: similiter est durũ agere criminaliter propter pœnã talionis, sed excipere potest qui libet criminosus, & excõmunicatus. *s. de exce. dilecti. in fi.* Io. Alia ratio verior est, quia vlterius non posset obiicere crimen in modum exceptionis per confirmationem, quam iste habuit, & possessionem corporalem, quã mandat Papa dari huic, consequitur iste plenum ius, à quo repelli non potest, nisi per denunciationem, vel accusationem. Vnde exceptio locũ non habet: quia per exceptionem repellitur quis ab obtinendo, vt dicit illa decre. super his. & licèt ibi sit confirmatus, & habeat possessionem, nondum tamen plenum ius habet, vnde ius habet ibi locum exceptio: sed hic non est ita. In decr. accedens. erat ille iam institutus per Papam, & non deerat sibi nisi sola executio, quam Papa mandat fieri, nisi publicè infamatus esset: quia executio differri non debet prætextu exceptionis oppositæ, nisi opponeretur de falso. s. *vt lit. prox. de cætero. & j. de cri. fal. super eo.*

CAP. XLVII.

EX † parte tua: *& infrà.*

¶ Pręsenti pagina respondemus, quod cum excusetur honestè, qui ad pręsentiam delegatorum Iudicum non potest securè venire citatus: tu, vel tui, quotiens ad illos Iudices vos euocari contigerit, ad quorum pręsentiam vobis periculosum ᵉ est ire liberè poteritis appellare, etiãsi in litteris commissionis, appellationis fuerit remedium interclusum: nisi Iudices ᶠ vobis assignent locum idoneum, & securum.

¶ Idem Episcopo, & Decano, & Præcentori Herforden.

¶ *Licitè appellat reus, si nõ auditur excipiens procuratorem actoris nõ habere sufficiẽs mandatum: vel se, prius cõuentum per alias literas, de quibus non fit mentio in secundis. Hoc dicit quoad titulum.*

CAP. XLVIII.

SIgnificauit † nobis magister hospitalis Eboraceñ. *& infrà.*

¶ Pręterea Capitulum Eboracẽ.

E*x parte.*]Diuiditur: quia primò ponitur decisa consultatio. Secundò responsio ibi, *Præsenti.* Abbas Sic.

CASVS. Si iudex citat aliquem ad locum, ad quem non possit ire securè, proposita exceptione de loco suspecto liberè poterit appellare; licèt appellatio in literis sit inhibita, nisi iudex locum securum ei duxerit assignandum. Not. exceptionem de loco suspecto admittendam. Item quamuis in litteris Apostolicis appellatio sit inhibita: potest tamen de iusta causa appellari. Item iudices securum locum partibus assignare debent. Item no. arg. quòd iudex potest renocare grauamen, vt appellans cogatur recedere ab appellatione.

¶ *Glo. seq. ponit quatuor, quæ requiruntur in loco.*

e ¶ *Periculosum est ire.*] Nota, quod ibi iudex diem pfigere debet, vbi partes sine periculo possint accedere, & oẽs sui siue testes, siue aduocati. 33. q. 2. *siue de coniugij & 3. q. 2. hortamur. 2. q. 2. c. Vlt. & ff. de iud. si locus.* immò nec altera pars, quæ non potest venire honestè, tenetur ire ad locũ inhonestũ. *ff. de arbi. si cùm dies. §. si arbiter.* Itẽ nõ solùm dicitur locus incommodus ppter inimicitias, sed etiam si excedat duas dietas: *Vt s. de rescri. nonnulli* ᵈ. Itẽ nec extra prouinciarum terminos est facienda citatio 3. q. 6. *nemini.* nisi ex speciali iussione principis. *s. de epi. & cler. Auth. sed hodie. C. de ap. cum post. in Auth. Vt omnes obe. in §. 1. coll. 5.* & vbi citatur quis ad locum periculosum, non sufficit præstare ducatum: vt s. *vt lite non contest. c. accedens.*

f ¶ *Nisi iudices.*] No. ar. iudicẽ posse reuocare grauamẽ, vt appellãs cogatur recedere ab appellatione legitima. *j. eo. cũ cessante.*

S*ignificauit.*]Prima pars ponit querelam appellantis. Secunda dat iudices ibi, *Quocirca.* Abbas Siculus.

CASVS. Defuncto magistro hospitalis Eboraceñ. fratres ipsius hospitalis elegerũt B. presbyterũ in rectorẽ, siue magistrũ ipsius hospitalis: Archiepiscopis Eboracẽ. ad quẽ, vt dicebat, ordinatio ipsius

† Cap. 5. eo. titu. 3. cõp. Et pro intellectu decretalis præsẽtis. Vide Bart. in l. ante sententiam. ff. de appella. recipien.

† Cap. 6. eo. ti. in 3. cõp. Et de materia sigilli. V. Felinum in c. 1. s. de fid. instr. & Decium in c. 2. post cessionem. s. de proba. & quos citans in c. 6. de fide instru.

d Hodie dic. Vt eod. tit. statutum. lib. 6. per quem etiam determinatur, quod hoc dixerat. Petr. scilicet delegatum posse committere causam extra prouinciam, dummodo subdelegatus non cites extra prouinciã. sed dic vt in lo. §. in nulla. Io. And.

ipsius hospitalis pertinebat, dictum B. electum præficit ibidem: postmodum vero Decanus & capitulum Eboracen. dicentes quod ad ipsos hospitalis ordinatio pertinebat, impetrauerunt litteras super hoc ad quosdam iudices: Iudices citabant tam Archiepiscopum, quàm dictum magistrum: in quorum præsentia cōparuit procurator capituli, cum litteris procurationis sigillatis sigillo capituli: in quo continetur, vel continebatur sigillum capituli ad citationes tantum, cum capitulum aliud sigillū habere noscatur. Magister hospitalis excipiendo proposuit, quod occasione illarum litterarum procurator taliter constitutus non debebat ad causam admitti: & insuper adiūxit, quòd auctoritate quarundam litterarum ad alios iudices obtentarum, prius conuentus fuerat super eodē negotio, de quib. in posterioribus litteris non fiebat mētio: quare corā eis nō debebat, nec poterat per illas litteras cōueniri: Iudices hmōi exceptiones admittere noluerunt: quare sedem Apostolicā appellauit: vnde mādat Papa, quatenus si constiterit per prædictas exceptiones vel alteram earū fuisse ad sedem Apostolicam appellatum, quicquid factum fuerit post appellationē huiusmodi, debeat in irritum reuocari: & postmodum iudices in causa procedant. Nota, quod procurator debet esse legitimè constitutus: alias repelletur. vnde primò debes hoc videre, vtrum sit rectè constitutus. Item non debet quis pro eadem causa ad diuersos iudices trahi.

auctoritate quarundam litterarum, in quarum sigillo continebatur sigillum Capituli ad citationes [a] tantum, cum aliud sigillum Capitulum illud noscatur habere, quendam constituebat actorem [b]. Sed licèt idem magister allegauerit, quòd occasione litterarum illarum actor nō deberet admitti: & insuper adiunxisset, quòd auctoritate litterarū quarundā à nobis ad alios Iudices obtentarum, prius [c] cōuentus, non debuit per litteras posteriores, in quibus nulla fiebat mentio de prioribus, conueniri, Iudices tamē exceptiones huiusmodi admittere noluerūt, propter quod vocē ad nos appellationis emisit. ¶Quocirca mādamus, quatenus si vobis constiterit ob dictas causas, vel earū aliquam [d], ad nostram fuisse audiētiam appellatum: reuocato in irritum, quicquid post appellationem huiusmodi noueritis esse factum †, partes, &c. [e]

¶Idem magistro G. Archidiacono, & Vvnormanno Canonicis Suessionen.

¶Licitè appellat reus, si non audiatur petens declarari rem petitam in libello.

CAP. XLIX.

Significantibus [f] † T. & R. fratribus, nostro fuit Apostolatui declaratum, quòd cùm inter ipsos ex vna parte, & V. ex altera, super quadam terra corā Iudicibus delegatis quęstio verteretur, ipsi cum plures terras haberent, vt terra illa, super qua quæstio vertebatur, ostenderet eisdem, à iudicibus postularūt: quod cùm ipsi facere denegarent [g], ad nostram audientiam prouocarunt. ¶Quocirca mandamus, quatenus si ita est, reuocato in statum debitum si quid post appellationem noueritis attentatum, &c.

¶Idem Eboracen. † Episcopo, & de Luc. & de Monte molli Abbatibus.

¶Iudex à quo non potest statuere terminum ad prosequendam appellationem: quod si fuerit, intelligitur statuisse ad se præsentandum.

CAP. L.

Ex † insinuatione Prioris, & Canonicorum sanctæ Barbaræ nobis innotuit, quod cùm inter ipsos ex vna parte, & V. Camerariū de Targar. † ex altero, super quodam manerio † coram Iudice ordinario quæstio verteretur: & idem Camerarius ad nostram audientiā terminum non præfigens dictus Iudex, qui causam illius videbatur fouere, pro eo quòd quidam Clericus commensalis suus, dicti Camerarij in eadēm causa fuerat Aduocatus [h], hunc terminū appellationi præ-

Item secundæ litteræ non valent, nisi expressè de prioribus fecerint mentionem. Item aliquis proponit plures exceptiones, quarum quælibet per se sufficit, si alteram probet. Item quicquid fit post appellationem legitimam, debet in irritum reuocari.

¶Glos. seq. dupliciter exponit, quod hic dicitur de sigillo.

a ¶*Ad citationes*] Faciendas scilicet, quando capitulum citabat aliquos, sigillabat litteras illo sigillo: sed per illud sigillum non debebant constituere actorem ad causam: immò cum sigillo noto, & authentico. Vel etiam cùm citabantur, mittebant nuncium cum sigillo illo [a], nec tamen sufficiebat sigillum ad litem totam Bern.

¶Glo. seq. recitatur per quæstionem.

b ¶ *Constituebat actorem*] Adhuc poterat obiici huic actori, quòd non erat constitutus de auctoritate Archiepi. Eboracen. quia si capitulum conueniat aliquem, vel conueniatur, auctoritas prælati debet interuenire, & si prælatus similiter agat, vel conueniatur, debet habere consensum capituli. suprà de iud. causam & ī. de praem. c. 1. vbi de hoc. sed si capitulum agat contra prælatum suum, vel e conuenìatur ab ipso, tunc dabitur capitulo actor ad litem auctoritate iudicis ad instar minoris: qui si vult litigare contra curatorem suum, dabit iudex minori actorem: vt *Insti. de auth. tut. §. Vlt. & Insti. de curato §. Vlt.* cùm enim Ecclesia æquiparetur minori, & capitulum dicatur Ecclesia. ī. *de resti. requisiti.* ergo & capitulum æquiparatur minori. sed hic agebat capitulum contra Archiepiscopum, & contra rectorem hospitalis, qui per Archiepiscopum fuerat institutus, qui dicebat ordinationem hospitalis ad se spectare, capitulum verò contrarium dicebat: vnde in casu isto Archiepiscopus non præstaret auctoritatem capitulo contra se, & sic iudicis auctoritate potest constitui per capitulum iste actor siue procurator, vt dictum est.

c ¶ *Prius conuentus*] Hæc allegatio est efficax. ī. *de rescript. ex tenore. & ī. de foro compe. c. penult. & ī. eo. c. debitum.*

¶*Glo. seq. arg. alleg. quinque iura. alleg. quatuor in contrarium, & remittit.*

d ¶*Aliquam.*] Arg. quod qui plura narrat in libello suo, quorum vnum per se sufficeret, sufficit vnum probare. ī *de prob. cum tam dudum. &* ī. *de accu. accedens &* ī. *de re. vxp. inter. ff. de condi. & demon. falsa. §. 1. & ī de priuileg. vt priuilegia. Arg. contra. supra de rescript. ex parte.* vbi de hoc. *ff. de excus. tut. qui testamēto & ī. de rejer. elim. & ī. de probat. licet.* sed ibi se obligauit ad probandum vtrumque, vt ibi dictum est. & sic vtraque istarum exceptionum legitima fuit ad appellandum.

e ¶*gesc.*] Id est, ad vestram præsentiam cōuocetis, & in causa procedatis.

Significantibus.] Diuiditur in duas partes. Secunda ibi, *Quocirca.* Abb. Sic.

Casus. Decretalem istam, & eius casum habes ī. *de libel. obla. c. 2. de verbo ad verbum.*

f ¶ *Significantib.*] Hæc decre. ponitur *supra de libel. ob.* & ibi exponitur [d].

Additio. Sed ad aliū effectum. ergo non obstat. *argum. de superfluitate.*

¶*Glo. seq. recitatur per obiectionem, & responsionem.*

g ¶*Denegarent.*] Et ita pronunciandum est super incidēti, siue emergenti. hæc quæstio non erat incidēs, sed potius emergens. De hoc plene dicitur *supra de ordi. cog. c. 1.* Bern.

Ex insinuatione.] Sūmatur vt in' tribro secūdū intellectum glossæ quæ communiter tenetur. Vel summa sic: Si iudex à quo præfigit terminum ad prosequendam appellationem, & ad redeundum à prosecutione, non valet terminus respectu redeundi, sed bene valet respectu prosecutionis, adeo quòd neutra partium præueniri potest. Primò ponit querelam appellantis. Secundò dat iudicem ibi, *Quia verò.* Abbas Siculus.

Casus. Inter Priorem, & canonicos sanctæ Barbaræ ex vna parte, & V. Camerarium ex altera, super quodam manerio coram ordinario quæstio vertebatur: dictus V. ad sedem Apostolicam appellauit: iudex qui causam eius videbatur fouere, pro eo quòd quidam clericus commensalis suus dicti Camerarij fuerat Aduocatus, talem terminum sibi statuit, vt vsque ad festū Purificationis beatæ Mariæ vtraque pars ab appellationis prosecutione esset reuersa. Interim verò clericus dicti Camerarij præueniens nuncium Prioris, nec expectauit vsque ad legitimum terminum, impetrauit litteras, & recessit. Prior hoc intelligens significauit hoc domino Papæ: super hoc rescribit Papa dicens, quòd ille iudex non potuit ei legem imponere, vt causa teneretur intra prædictum tempus expedire, immò absque damno moræ intacta permaneat, quousque eam faciat expediri: quia fraus, & dolus alicui patrocinari non debent: mandat Papa quatenus, si est ita, partibus conuocatis audiant causam. Nota, quòd minor legem suo superiori imponere non potest. Item si per Principem stat, quò minùs appellans expediat causam suam, non imputatur appellanti. Et sic nota, quòd impedimentum iudicis non nocet causæ, nec partibus præiudicat. Item qui litteras impetrauit ante terminū, litteræ non valent. Item fraus, & dolus alicui non debent patrociniū impertiri.

¶*Glo. seq. ponit opinionem, quam reprobat.*

h ¶*Aduocatus.*] Ex hoc sumebāt quidā arg. quod iudex possit secu-

Marginalia: † attentatum. — † Cap. 7. e. tit. in 3. cōp. — a Hanc gl. dicit hic Abbas esse singularem, ad hoc quòd iudex possit quem citare per nuncium priuatum sine litteris, dato sibi aliquo signo. Ioan. And. — b Vide in c. licet. ī. de leg. fu. et glo. & vide ibi. Ioan. And. — c Vide in c. olim. super. vlt. glo. Ioa. And. — † Aliàs incipit Abrincen. Episcopo, & de Lucen. & de Monte morel. Abbatibus. — † Cap. 8. eo. tit. in 3. cōp. — † Targari. † Targar. — † Hic perpedit ramen colligatio legitur, nemo sterne. — d In quibus cessat sua post verbum exponitur; sed ibi addatur terminus at teras. ad est, oblato libello, & debet scrutari eloquia so perfluerit. — e Concor. ī. eo tit. c. de ot. e & l. nō ipi rat per e Cod. qui. ea. non po fuint.

sari, si aduocatus alterius partis est commensalis ipsius: sed non est sufficiens causa recusandi. ↄ. de offi. iudic. c. 1. Sed si altera pars esset commensalis, nec familiaris iudicis, tunc potest recusari. ↄ. de offi. deleg. insinuante.

a ¶ *Reuersa.*] Hoc facere non potuit: quia sic esset imponere legem domino Papæ: vt hic dicit, & 2. q. 6. *anteriorum.* §. *ad hæc.*

b ¶ *Potuerit.*] Simile in *dict. inf. vel* & ↄ. *de elect. innotuit.* ff. *de minore minor.* ff. *ad Trebel. ille a quo.* §. *tempestiuum.* & *supra de maio.* & *obed. cum inferior.* Bernard.

¶ *Gloss. seq. quarit. ponit opin. quam reprobat,* & *soluit.*

c ¶ *Expectato*] De termino constituendo dictum est ↄ. *eo. personas.* quia triplex est terminus: vt ibi dicitur. Sed de quo termino intelligitur, quod hic dicit? De anno appellationis non potest intelligi: quia terminus ille bene potest præueniri dummodo nimium aduersarius non præcurrat. ↄ. *eod. oblata.* Ioan. intelligit terminum istũ de termino legali, sed de illo non potest intelligi: quia si non prosequatur aliquis appellationem vsque ad annum, postea non potest prosequi: quia rata manet sententia, vel iudex procedet in principali. ↄ. *eod. cum sit Romana.* & sic necesse est, vt intelligatur de termino statuto à iudice: vt intelligamus, quòd vsque ad festum Purificationis altera pars expectare debeat, nec antea debeat literas impetrare: quod cum non fecerit, non valent literæ ante terminum illum impetratæ, vt hic dicit, & ↄ. *eod. sæpe.* & sic terminus iste statutus fuit ad præsentandum se iudici, licet alia fuisset intentio statuentis terminum ipsum: & sic quia non poterat statuere illum terminum, valeat, quod statuere potuit: quia si nõ valet, vt ago, valeat, vt valere potest: vt *C. plus valere, quod agi. l. 1.* & *per totum.* Et quòd de tali termino intelligatur, patet ex litera, vbi dicit, interim autem, &c. quasi ante terminum statutum ab ipso iudice vnde non valent literæ.

d ¶ *Audiatis causam.*] Vt si de his constiterit: literæ Camerarij non valebunt: vt ↄ. *c. sæpe.* & iste procedet in causa secundùm iuris ordinem, alioquin remittentur partes ad iudices Camerarij, & punientur in expensis. ↄ. *de rescrip. cæterum.* & ↄ. *de do.* & *contum. ex literis.* Bern.

fixit, vt ad festum Purificationis vtraque pars esset ab appellationis prosecutione reuersa[a], licet nobis non potuerit[b] legem imponere, vt cã † teneremur infra dictum terminum expedire: cùm & secundùm legitimas † sanctiones, lis quæ in consistorio Principis speratur inferri, absque dãno moræ intacta permaneat, donec ipsam faciat introduci, & à proceribus dirimi iuxta morem. Interim autem nuncius Camerarij præueniens nuncium eorũdem, nec ipso vsque ad terminũ legitimum expectato[c]: impetrauit literas, & recessit. ¶ Quia verò fraus, & dolus alicui patrocinari non debent, Mãdamus, quatenus si est ita, partibus conuocatis audiatis causam[d], &c.

¶ Idem Rofeñ. † & Londoñ. † Episcopis.

¶ *Qui extra iudicium appellat ex verisimilibus, & probabilibus causis, ne in possessione molestetur, si postea spoliatur, restituitur ante omnia in statum, in quo erat tempore appellationis emissæ. h. d. inhærendo verbis literæ: & vt mos geratur vnicuique lectura. Panor.*

CAP. LI.

Bonæ † memoriæ O. de Camera persona Ecclesiæ de Fan. viam vniuersæ carnis ingresso, Abbas sancti Augustini Cantuarieñ. eiusdem Ecclesiæ, quam ad se asserit pertinere, primò per quosdam Monachos, secundò per seipsum possessionem ingressus[e], ad nos pluries † vocem appellationis emisit, ne quis eum super possessione ipsius ecclesiæ præsumeret molestare: cumque aliquandiu prædictam Ecclesiam pacificè possedisset: quidam laici Cantuarieñ. diœcesis, ipsum Abbatem & Monachos de possessione ipsius Ecclesiæ per violẽtiam eiecerunt: & *infrà* Procurator verò Archidiaconi proposuit ex aduerso, quòd defuncta persona Ecclesiæ, Archidiacono tantum datur eius custodia: immò Archidiaconi, qui fuerunt pro tempore, tam de iure communi[f], quàm de generali consuetudine tam in illa Ecclesia, quàm in alijs vniuersis eiusdem diœcesis, hoc iure semper vsi fuerunt. Præterea præfatus O. nomine[g] Archidiaconi Ecclesiam possedit eandem, vt pote qui ei vnam[h] procurationem, & quinque solidos † nomine Ecclesiæ annis singulis exoluebat: & *infrà.* ¶ Præmissis igitur diligenter inspectis, prædictos Abbatem, & Monachos in eum statum[i], in quo tempore appellationis factæ ex verisimilibus[k], & probabilibus causis ad nos legitimè interpositæ fuisse (noscuntur proprietatis parti vtrilibet saluo iure) decernimus reducendos: ac fructus medij temporis perceptos † censuimus pariter assignandos eisdem.

¶ Idem sancti Augustini, & sancti Gregorij Prioribus.

¶ *Itineris arreptio habet vim appellationis, si seruantur ea, quæ seruare debent in appellatione. Hoc dicit secundùm vnum intellectum intrinsecum.*

Bonæ.] In prima parte ponit allegationes appellãtis. In secunda appellati. In tertia pronunciat ibi, *Præmissis.* Abb. Siculus. Casvs. Mortuo O. de camera Rectore Ecclesiæ de Fañ. Abbas sancti Augustini Cantuar. primò per quosdam monachos, postmodum per se ipsum possessionem ipsius Ecclesiæ fuit ingressus, appellans ne aliquis eum super possessione ipsius Ecclesiæ molestaret: & cùm postmodum prædictam Ecclesiam pacificè possedisset, quidam laici ipsum Abbatem, & monachos de possessione ipsius Ecclesiæ per violentiam eiecerunt: quam Ecclesiam Archidiaconus Cantuar. cœpit postmodum possidere: vnde Abbas, & monachi dictam Ecclesiam petierunt sibi restitui cum fructibus inde perceptis: lite contestata inter monachos, & Archidiaconum testes fuerunt hinc inde producti: demum causa delata est ad dominũ Papam, coram quo prædicta ex parte Abbatis fuerunt proposita: procurator Archidiaconi proposuit ex aduerso, quòd defuncta persona illius Ecclesiæ, Archidiacono tantũ datur eius custodia: immò Archidiaconi tam de iure cõi, quàm de consuetudine generali, tam in illa Ecclesia, quàm in alijs eiusdem diœcesis illo iure semper vsi fuerunt: & ille O. nomine ipsius Archidiaconi eandem Ecclesiam possidebat, qui ei vnam procurationem, & v. sol. annis singulis exhibebat: his, & alijs diligenter auditis dominus Papa prędictos Abbatem, & monachos in eum statum reducendos decreuit, in quo erant tempore appellationis factæ ex verisimilibus, & probabilibus causis, saluo iure proprietatis vtrique parti cum fructibus medij temporis assignandis eisdem. No. quòd extra iudicium potest appellari, & à futuro grauamine. Item ex veris, & probabilibus causis debet appellatio interponi. Item in causa possessionis fertur sententia saluo iure proprietatis. Item spoliati restitui debent cum omni sua causa, & fructibus in pristinum statum.

¶ *Gloss. seq. recitetur per obiec.*

e ¶ *Ingressus.*] Videtur, quod male. ↄ. *de pra. pa. feralis.* quod verũ est, nisi specialiter hoc esset ei concessum, vt in decre. pastoralis. vel nisi clericus præmortuus eorum nomine possedisset. ↄ. *de restit. spo. cùm venissent.* Vin.

f ¶ *De iure communi.*] Hoc non videtur spectare ad ipsum de iure. 85. *di. si in plebibus.* ↄ. *de instit. cum venisset.* immo potiùs ad Archiepiscopum, vt ibi dicit: quia Archidiaconus hoc habebat ex donatione Archiepiscopi.

g ¶ *Nomine Archidiaconi.*] Et ita Archidiaconus intelligebatur possidere per aliũ: quia qui per alium possidet, possidere intelligitur: *Inst. de interdict.* §. *possidere.* & ↄ. *de prascrip. si diligenti.* & ↄ. *de restit. spol. cùm venissent.* & ↄ. *de prascrip. si diligenti.*

h ¶ *Vnam procurationem.*] Hæc ratio nõ fuit sufficiens: quia solutio pensionis nec dominium, nec possessionem probat, nec priuat alium sua possessione. *ar.* ↄ. *de fi. instr. inter dilectos. ad fi.* & ↄ. *ti. prox. cùm Bertholdus.* ff. *de acqui. possess. quamuis.* §. 1.

¶ *Gloss. seq. obiicit.* & *tripliciter soluit.*

i ¶ *In eum statum.*] Sed cum Abbas, & monachi spoliati fuissent per laicos illos, & non per Archidiaconum, quomodo competit eis interdictum vnde vi contra Archidiaconum, nec etiam videtur fecisse contra appellationem monachorum. Et sic est contra. ↄ. *de rest. spo. cum ad sedem. in fine.* Potest dici, quòd monachi restituũtur hic nõ ex vi interdicti, sed iudicis offi. *ar.* 2. *q.* 1. *in primis.* vbi remouetur tertius, qui successerat iã defuncto, & forsitan constitit Papæ, quòd Abbas possidebat, cũ appellatio fuit ab ipso interposita. Vel fortè hęc facta fuerãt per laicos mãdãte Archidiacono, vel ratũ habẽte. vñ tenet vñ vi vt ff. *de vi.* & *vi ar. l.* 1. §. *deiecisse* & §. *sed* & *si quis.* & ↄ. *de resti. spoliato. cũ ad sedẽ.* Lau. Vel quia sciẽter Archidiaconus recepit rẽ, qua monachi fuerãt spoliati, & ita successit in vitiũ. ↄ. *de rest. spo. sæpe.* & ↄ. *de iudi.* quia V. & hoc verius puto, vnde tenetur ad ipsam rẽ restituẽdam cum fructibus medio tpe perceptis: vt hic dicit; & non solũ perceptis, sed & qui percipi potuerũt. ↄ. *de rest. spo. grauis.* & quia post appellationem rem recepit ab illis laicis: vnde omnia restituuntur in pristinum statum tempore appellationis factæ.

k ¶ *Ex verisimilibus.*] Sufficit ergo, quòd sit probabilis causa appel-

† *Abbas cum suis.*
† *Hæc habetur Auth. de appell.* §. *ad hæc sancimus.* & C. *de tempor. appellat. Authentica, sed & iux.*
† *Rofenen.* † *Londonien. episcopis.*
† *Romen.* † *Londonien.*
† *Ca.* 9. *eo. tit. in* 1. *compil. Et de intellectu vide Philippum Francum in suis quæst. in materia petitorij.*
† *Sed cum pluries appellatur qua appellatio sit secunda, tradit Lanfrãcus de Oriano, suprà in c. quoniam. contra de appe.*
† *Vide quid dixi nostras in c.* 2. & 3. *de arbitris. Vbi age de solutione.*
† *Dictios perceptos, deest in vetustioribus exẽplaribus* & *in codice Barbatia iuxta Vocis, stultus, in margine ornãt hac, perceptos, qui percipi potuerunt. supra de testi. spol. c. grauis.*
a *Et ecclesia licèt plenè spectet ad monasterium, soluit tamen Episcopo cathedraticum,* & *censum antiquorum, de donat. pastoralis. secundum Innocentium,* & *clemen. de cẽlibus. c.* 1. *Ioann. And.*

lationis licet non sit vera, vel necessaria, talis videlicet debet esse, quæ si esset probata, legitima esset: tunc valet appellatio. j. eod. Vt debitus.

ij. D*ilecti filij.*] Si contra superiorẽ suũ quis itinerat ad Papam, habetur pro appellante, ita quòd excõmunicatio postea in eũ lata nõ tenet. Prima pars ponit querelã. Secũda dat iudicẽ sibi, *Cũ autem.* Abbas Siculus.

Casus. Inter Archiepiscopum Cantuariẽ. & Priorem, & monachos Cãtuariẽ Ecclesiæ super capella de Lamede cõtrouersia vertebatur: monachi pro causa illa miserũt ad sedem Apostolicam duos monachos I. & H. quos duos dictus Archiepiscopus post iter arreptũ excõicauit: illi cõquesti fuerunt domino Papæ: cùm autẽ plus sit facto, quàm verbo ad sedẽ Apo. appellare, & illi ad sed. Apo. propter causam illã venientes intelligãtur prouocasse ad eam: mandat Papa quibusdam, quatenus si ita est, dictos I. & H. denuncient excõicationis vinculo nõ teneri. No. quòd plus est facto, quàm verbo appellare. Itẽ qui iter arripit ad se. Apo. veniendi, appellasse intelligitur. Item sententia excommunicationis lata post appellationem factam facto, vel verbo, non tenet. Item in causa sua quis iudex esse non debet.

† Cap. 1. eo. titu. 1. cõp. *Vide Abbatem* consi. 223. *incip.* illud de iure quæritur. *&* *Iasonem in* l. de quibus. ff. de legibus, *Vbi facta fortiora esse dicunt, quàm verba, ad declarandam voluntatem.*

† *Lamẽcre.*

CAP. LII.

ij DIlecti † filij I. & H. Prioris, & Monachorum Cantuariẽ. Ecclesiæ nuncij retulerunt, quòd cùm pro causa, quæ inter dictos Priorem, & Monachos, & Cantuariẽ. Archiepiscopum, super capella de Lãmede † vertebatur, ab ipsis ad sedem Apostolicam mitterentur, idem Archiepiscopus post iter arreptum, in eos excommunicationis sententiam promulgauit. ¶ Cùm autem plus sit ad sedem Apostolicam facto[a] prouocare, quàm verbo, & ipsis propter dictam causam ad Romanam Ecclesiam venientibus, intelligatur ad sedem Apostolicam prouocatum: Mandamus, quatenus si est ita, dictus I. & H. denuncietis excommunicationis vinculo non teneri.

¶ Idem Episcopo Heliñ. †

† *Eliẽ.*
† *Heli.*

¶ *Glo. seq. ponit octo, quibus factũ respicitur. deinum vers. per q. quod iter arreptum ad Archiepiscopum habeatur pro appellatione. arg. quod nona ratione. addit aliam secundùm Ioan. quã reprobat. Demum obijcit quod coram ad Papam iter arreptum non habeat vim appellationis, & soluit.*

a ¶ *Facto prouocare*] Quoniã plus[a] est factis demõstrare, quàm verbis dicere. *ff. de adi. edic. si tamẽ. § ei qui. & ff. de leg. de quib.* in fi. *s. eo. ad audiẽtiã. & j. eo. Vt nostrũ.* & sic facto renũciat quis iuri suo *infrà de in. qua fi. a ma. par. cap. ex ore. & s. de off. dele. gratũ.* & etiã factis mẽtimur. 22. *q.* 5. *cauere.* & factis cõsẽtit quis. *j. de cõds. ap. per tuas* & ipso facto cõsentit quis malis. 43 *dist. sit rector. Ver. quod aliud est*, quàm tacendo terga præbuisse, &c. & factis quis probatur incõtinens. 28. *di. priusquã. &* 12. *q.* 2. quatuor factis etiã ratũ habemus *ff. re. ra. ha. l.* 3. *§. falsus.* & factis negam⁹ Deũ. 11 *q.* 3. *astimans* Et ita sicut nõ tenet excõicatio post appellatione. *j. de sen. excõ. per tuas.* sic non tenet excõicatio post iter arreptũ ad Papã. Sed nõ est ita in Archiepõ: quia Papa vocatus est in plenitudinẽ potestatis, alij in partẽ solicitudinis 2. *q.* 6 *qui se scit. & s. de vsu pal. ad honorẽ.* Io. dixit aliã rationẽ, scilicet quia nõ itur ad Archiepũm per querimonia. sed hoc est falsũ. *j. eod. solicitudinẽ & s. de off. ords. ad reprimẽdũ* Sed vñ quòd iter arreptũ nõ sufficiat pro appellatione in iudicio, nisi iusta causa allegetur talis, quæ si esset probata, &c. *j. eo. Vt debitus.* cũ aliter nõ valeat appellatio: sed post sentẽtiã diffinitiuã nõ sufficit iter arreptũ: nisi viua voce appellaretur. quia ibi est opus facto. *arg. j. de sen. excom. à nobis.* vbi non prodest iter arreptum in parte decisa. & in scriptis etiam appellandum est. 2. *q.* 6. *forma.* [*& j. eo cords. lib.* 6.] *& ff. de ap. a sentẽtia. §. Vlt.* aliàs iter arreptum nihil operatur, nisi incontinenti quis appellet viua voce: &, aliud ante sentẽtiã, quàm post, quia excõicatur post iter arreptum: vt hic. & ita perinde habetur, ac si excõicaretur post appellationem: vt hic. & præterea Archiẽps non poterat esse iudex in causa propria, cũ inter ipsum, & capitulum Eboraceñ. esset cõtrouersia super capella ista. *j. de no. ope. nũ. c.* 2. pro qua cõtrouersia monachi isti ibant ad curiã. vnde excõicatio non tenuit post iter arreptũ: & sic nõ obstat, quod dicitur, iter arreptũ nõ sufficit pro appellatione[b] in iudicio: quia hic nõ erat iudex Archiẽps, vt dixi. Et credo, idem esse, si capitulũ habeat causam cũ Epõ, vt si capitulũ mittat ad Archiepũm pro causa illa: & Episcopus excommunicat nunciũ post iter arreptũ, quòd sententiam nõ tenet: cùm Archiepiscopus in hoc casu sit iudex Episcopi. Vel dic, quòd secus est in Archiepiscopo, vt dictũ est. Bern.

a *De hoc animaduerte per Albertinũ* tract. de agnos. assertio. q. 8. & q. 34. & q. 36.

a *Sic nec sufficit pro Apostolorũ petitione* infrà c. ab eo. lib. 6. *& est simile j.* de ele. Ecclesia. 1. *Io. And.*

P*astoralis.*] In isto principio primo ponitur consultatio. Secundò responsio ibi, *Nos igitur.* Abbas Siculus.

Casus. Dñs Papa mandat alicui, vt procedat in causa appellatione remota. quærebatur, vtrũ appellatio frustratoria tm̃ intelligatur inhibita? Papa considerans quòd per appellationẽ frustratoriam negotium impediri nõ debeat, etiam si non fuisset inhibita, respondet, quòd quælibet prouocatio intelligitur remoueri, quæ expressè non indulgetur à iure. Sed si appellans fuerit grauatus iniustè, grauamen per superiorem poterit emendari.

¶ *Per clausulam, appellatione remota, inhibetur omnis appellatio, quæ à iure non indulgetur expressè. h. d. vsque ad §. verum.*

CAP. LIII.

PAstoralis † officij diligentia: *& infrà.* ¶ Quæsiuisti, vtrũ quando inhibetur appellatio in rescripto, frustratoria tãtũ inhibita videatur. Nos igitur attẽdẽtes, quòd per appellationem frustratoriã, etiãsi nõ fuisset inhibita, negotiũ nõ debeat impediri, respõdemus, quod quælibet prouocatio intelligitur remoueri, quæ à iure nõ indulgetur expressè[b]: sed si appellãs fuerit grauat⁹ iniustè, grauamẽ huiusmodi per superiorem poterit emendari[c].

¶ *Licèt excommunicatus ab excõmunicatione appellet, nihilominus denunciari potest, & beneficij redditibus spoliari. Hoc dicit.*

¶ Verùm † quia multotiẽs quis recipitur appellatio, licèt sit remota in rescripto. Vbicunque permittit ius appellare, secũdũ antiqua iura bñ admittebatur appellatio, licèt causa in iure nõ exprimeretur, dũmodo non esset manifeste frustratoria, de qua intellige, quod dicit *Ver. nos igitur attendentes.* vbi per appellationem frustratoriã etiãsi non esset manifestè, &c. i. manifestè frustratoria, aliàs si habebat qualẽcunque excusationem, poterat appellare, dummodo non constaret ipsam frustratoriam. 2. *q* 6. *ad Romanam.* & pluribus aliis ibidem. & *s. eo. personas. & c. peruenit. & c. cũ sit Romana.* Hodie verò siue sit remota appellatio, siue non in rescripto, non põt appellari, nisi probabilis causa fuerit allegata, talis, quæ si foret, &c[d]. Item siue sit expressa in iure, siue non, causa pp quam appellatur, dũmodo sit probabilis, bene tenet appellatio. *j. eo. Vt debitus.* & ita constitutio illa addit huic decr. hoc scilicet quòd si causa probabilis, propter quam appellatur, non sit expressa in iure, valet appellatio, secundùm hanc decretalem non valebat. Quid operetur remotio appellationis hodie, dicetur. *j. eod. Vt debitus.* Ber.

¶ *Glo. seq. arg. & remittit. Secundo ponit quinque exẽpla, quibus approbatur appellatio. Tertio dicit, quid de iure antiquo, & quid hodie.*

b ¶ *Expressè.*] Arg. quòd omnia intelliguntur prohibita, quæ nõ inueniuntur in iure cõcessa. *s.* de trãsla. inter corporalia. vbi de hoc. Expressè indulgetur appellatio, etiãsi remota sit appellatio in rescripto, si iudex denegat restitutionẽ spoliato. *s.* de resti. spo. ex cõquæstione. Itẽ si nõ vult admittere recusationẽ cõsanguinitatis *s. eo. pastoralis.* Itẽ si non facit exprimi res petitas in libello. *s. eo. significantibus.* Itẽ si citat partes ad locũ nõ tutũ *s. eo. ex parte.* Itẽ si cogit partes litigare coram subdelegato suspecto. *s. de offi. dele. super quæstionum. §.* Multa exempla posses assignare [c], in quibus

† Cap. ne. ti. in 3. cõp. *Et de clausula. appellatione remota. Vide Baldum in* l. 3. C. de appella. *& Antonium Bu.* in c. vt debitus. infrà, hoc ti.

† *Vide, quod per hunc §. determinat Romanus,* consi. 482. *incip.* in casu præmisso. in 2. dubio.

c *Et quã plura potes videre in* Spe. de app. §. in quib⁹. ver. sed quæ dices. *Ioan. And.*

d *Concor. tex* in l. his qui ad Curia. *& ibi Bart.* C. eo. & in l. properandum. C. de iu. & c. significauit. supra de iud. exhibita. de exc. dilecti & c. significauerunt supra eo. significauit. *Ioan. And.*

e ¶ *Emendari*] Non enim debuit appellanti obesse, quòd non sit suæ appellationi delatum, cùm appellatio eius iusta fuerit. 2. *q.* 6. *c. quæ.* 6. *appellatore & s. eo. sæpe.* hodie verò non stamus huic, sed ei, quod dr̃ *j. eo. Vt debitus* vt videlicet appellatio teneat, siue grauamen in iure sit expressum, siue non, dum tamen sit probabile.

Verum Diuiditur. Primò ponitur consultatio. Secundò responsio ibi, *Non itaque* Abbas.

Verum quia. Casus. In isto. §. sic pone casum. Aliquis appellauit à iudice suo in aliquo certo articulo, & sic ad tempus est exemptus à iudice suo pro appellationẽ quantũ ad causam illã: secũdũ hoc ponitur talis quæstio: Iudex excõicauit aliquẽ, ille appellauit ab ea tanquã iniusta, & in eo casu appellauit, in quo valuisset appellatio, si ante excõicationem facta fuisset: quæritur, vtrũ iudex possit ipsum denunciare excõicatum, non obstante illa appellatione, & vr̃, quòd non possit, eo quòd per appellationẽ interpositam videatur excõicantis iurisdictio dormitasse, & sic exemptus est ab eo quantũ ad causam illam. Item quæritur, vtrũ excõicato possint ad tẽpus subtrahi Ecclesiastica beneficia? Ad primã quæstionẽ respondet Papa, quòd excõicati trahit secũ suã executionẽ, & excõicatus amplius non ligatur per denunciationẽ: & ideo iudex potest ipsum excõicatum denunciare vt ab aliis euitetur. Ad secundã quæstionẽ rñdetur, quòd prouentus Ecclesiastici illi meritò subtrahuntur, cui cõio Ecclesiæ denegatur. No. quòd oĩs appellatio intelligitur remota, q̃ in iure scripta nõ est per remotionẽ appellationis. Et sic est arg. quòd omnia intelligũt prohibita, q̃ nõ sũt concessa expressè. Itẽ per appellationem legitimã eximitur quis à iudice suo ad tẽpus quãtũ ad cam illã. Itẽ excõicatio secũ trahit executionẽ. Itẽ per denunciationẽ amplius nõ ligat quis. Itẽ appellatio nõ impedit denunciationẽ. Itẽ excõicati priuãdi sunt beneficio Ecclesiæ, dum in excommunicatione persistunt. Et sic not. quòd qui extra Ecclesiam est, nihil nomine Ecclesiæ potest possidere.

a ¶ *Ad*

a ¶ *Ad tempus.*] Qui enim appellat à iudice ordinario super aliqua causa, ad tempus tm̃ exemptus est ab ipso quantum ad illum articulum, sed in aliis remanet iudex, & tamẽ pendente illa causa potest illũ, si voluerit, in alia causa tãquã suspectũ recusare. ĩ. eo. ad hoc ĩ in vna. ⁊ *c. propojuit.* & *c. cùm teneamur.* & ĩ. *c. Romana.* §. *cùm vero* [*lib. 6.*] *in delegatis secus.*

ad tempus [a] per appellationem legitimam, à Iudicis sui, quoad aliquem certum articulum, eximitur potestate: cõsuluisti nos; vtrùm si quis excõmunicationis sententia innodatus, ante denunciationem ipsius ab ea tanquam minùs rationabiliter promulgata, in eo casu, [b] in quo ante sententiam appellatio vires obtinuisset, curauerit prouocare eo quòd per appellationem interpositam excommunicantis videtur iurisdictio dormitasse [c], ipse denunciare possit eundem, & ad tempus Ecclesiasticis beneficiis Clericum spoliare. Nos itaque respondemus, quòd cum executionem [d] excommunicatio secum trahat [e], & excommunicatus per denũciationem amplius non ligetur, ipsum excommunicatum denunciare potes †, vt ab aliis euitetur. Et illi prouentus Ecclesiastici meritò subtrahuntur [f], cui Ecclesiæ communio denegatur.

¶ Idem Episcopo Parisien.

¶ *Si appellans ad superiorem comparet coram Iudice inferioris super*

b ¶ *Casus*] Hoc dicit pp crimina notoria, in quibus non admittitur appellatio ĩ. eo. *cum sit Romana* & *c. consuluit.*

c ¶ *Dormitasse.*] Scilicet ne vlteriùs sit procedendum: quia appellatione interposita extinguitur pronunciatum: vt *ff. ad Turpil. l. 1. in fine.*

¶ *Glos. seq. obiicit. ponit tres solutiones, scilicet Pet. Hisp. Lau. & l. iterum obiicit, & soluit.*

d ¶ *Cùm executionem*] hæc ratio non est sufficiens: quia non appellatur à sentẽtia excõicationis. nam cùm quis absoluitur ab impetitione alicuius, huiusmodi sñia secũ trahit executionẽ[a], & tamẽ ab ea appellatur. ĩ. *de except. significauerunt.* Ab executore appellatur, si modũ excedat. 2. *q. 6. c. ei qui.* §. *ab executore.* & ĩ. *c. pro. quod ad consultationem.* Item sentẽtia furti trahit secũ suam infamiã. *ff. de fur. non potest* [b]. & *ff. de iit. qui no. infa. furti.* Quæ est ergo causa? Pet. Hisp. dixit, quòd Deus ligat, & non homo. 11. *q. 3. nemo.* vbi de hoc. & à principe non appellatur. Illa videtur verior ratio, vt homo crescat per meritũ parendo etiã iniquæ sentẽtiæ. *Ar. 8. q. 1. sciẽdũ.* & 11. *q. 3. quid ergo.* & vt magis timeatur disciplina Ecclesiastica. Lau. Io. dixit, quòd cõstitutio Ecclesiæ hoc facit, vt magis timeatur, sicut cõstitutio hominum facit, quòd sñia, quæ citò ligat, quoad eius effectũ tardiùs liget. 2. *q. 6. anteriorũ.* & 11. *q. 3. cùm apud Io.* Sed vẽ, quòd nõ sit differẽtia inter sententiã excõicationis, & alias sñias: immò idẽ, verbi gratia, cum dico, excõico te, statim es excõicatus, ita quòd nihil aliud est necesse. Idem est, cum dico, condemno te, vt soluas illi decem, quia statim es condẽnatus: & si appelletur ab ista sñia condẽnatio non remouetur per appellationẽ, immò remanes cõdemnatus, quantumcunq; appelles: sicut ille remanet excõicatus, qui post excõicationẽ appellat: quòd patet per sñiã appellationis, in qua dr̃: cõfirmo, vel casso primam sñiam. & sic sñia semper durat vtroq; casu. In aliis sñiis appellatio retardat id, quod nondũ extat: scilicet solutionem, vel rei, de qua condẽnatio facta est, traditionem: quia verum est istum condemnatum, sed non est verum istum adhuc soluisse: & si statim condemnatus solueret, & postea appellaret, nihil releuat talis appellatio: nisi in euẽtu causæ appellationis. *ff. de ap. cùm ex causa.* In excõicatione nihil est, quòd possit appellatio retardare. Verus effectus sñiæ est, quòd cõdenatus soluat: quia ad hoc agitur, & finis excõicationis est, vt sit excõicatus, & ipsa prolatione sñiæ statim peruenitur ad istum finẽ: sed in aliis sñiis cõdẽnationis non statim per sñiam cõsequitur finem, id est, iudicatum. & appellatio impedit solã executionem: quia ad hoc est opus facto, licèt condemnatio sit facta, sed in sententia excommunicationis non est ita opus facto quoad suum effectum, nisi vt publicetur.

¶ *Gl. seq. quærit. arg. pro & contra, & soluit.*

e ¶ *Excõmunicatio secũ trahat.*] Ex hoc patet, quod sñia excõicationis vel statim ligat, vel statim nulla est. Sed quid si aliquis excõicatus post appellationẽ probabilẽ? aut iste est excõmunicatus, aut nõ. probo, quòd nõ est excõicatus: quia excõicatus est post appellationem probabilem: quæ legitima est: ergo non est excõmunicatus. ĩ. *de sen. excom. per tuas.* & ĩ *eo. dilecti* Sed cõtra vẽ, quod sic quia iudex appellationis pronũciat appellationẽ non tenere, ergo per cõsequẽs pronũciat excõmunicationẽ tenuisse. Rñdeo, quòd si quis dubitat, an talis excõicatio teneat, vel non, ex futuro pendet, an teneat: sicut ex futuro euentu pendet, an teneat matrimoniũ, vel nõ. ĩ *de frig. & malefi. fraternitatis. in fi.* Vñ hęc argumẽtatio nõ valet, iste est excõmunicatus post appellationẽ probabilẽ, quæ si probata esset, &c. ergo excõicatio nulla est: immò

a Ad materiam Vide, quod decam de concess. prebẽ. cum nostra. in gl. multum ergo post pen. Ioan. And.

† potest, in antiquis.

b Suppl. & tamen appellatur ab eo. Ioan. An.

est inferẽdũ: ergo pro excõmunicato nõ est habẽdus: & tm̃ reuera excõicatus est: quia statim ligat sñia excõicationis, vel statim nulla est. tñ si talis medio tẽpore adeptus esset Ecclesiã non vẽ, quòd esset ea priuãdus: quia ipsum probabilis [b] error excusat ĩ *de sen. exc. sacro.* cùm interim licitè cõicetur ei in omnibus licitis ĩ. *c. dilectis.* & quicquid tunc facit, valet. 3. *q. 7. c. infamis.* §. *tria. ver. verum* & *C. de test. l. 1.* Item quia medio tẽpore status eius integer est. *ff. nihil inno. appel. pende. l. vnica.* §. *integer.* nec damnatus dicitur, qui appellauit. *ff. de pœna l. 2.* § 2. Io.

cõncernẽtib. ipsã appellationẽ ipse appellationi renũciare videtur. Si autẽ protestetur, quòd propter hoc non intendit renunciare appellationi, tanquam contraria allegans non est audiendus: nisi notorium sit actũ illum esse iniustum, super cuius emendatione adiuit inferiorem. Hoc dicit, & est bonus casus.

CAP. LIV.

SOlicitudinem † pastoralis officij: & infrà. ¶ Sane cùm sicut recepimus, duobus coram suo Episcopo litigantibus, alter eorum ad sedem Apostolicam appellasset, Episcopus appellantem reputans contumacem, ipsum excommunicationis vinculo innodauit: qui coram Metropolitano de Episcopo sibi petiit iustitiam exhiberi, asserens, quòd post appellationem legitimè ad nos interpositam, ipsum excommunicauerat: & petens se ad eum statum, in quo fuerat appellationis tempore, à Metropolitano reduci, denunciari videlicet absolutum: adiiciens etiam, quod appellationi non renunciabat ob-

¶ *Glo. seq. bonum prin. & fi. rec. per q. & sol. Deinum quærit, & soluit, & dubitatione distinguit. itẽ quærit, & distinguendo soluit.*

f ¶ *Subtrahuntur.*] Qui enim extra Ecclesiã est nihil nomine Ecclesiæ potest possidere. 8. *dist. quo iure.* & 23 *q. 7. c. 1.* & 3. & 31. *di. cor.* & *c. præter hoc.* si tñ nõ habet aliud vnde viuat dico ei interim prouidẽdum de bonis Ecclesiæ; & quia deposito prouidetur 50. dist. studeat. habenda est enim ratio; ne egeat. *ff. de re iu. inter alios. in fi. ne cogatur in cleri. opprobrium mendicare.* 93. *dist. diacons.* licèt videatur, quòd malè meriti publica egestate debeant laborare. *ff. depo. bona fides.* item illud potest intelligi in eo casu, quando in sentẽtia hoc exprimitur, quod bona Ecclesiæ subtrahantur ei: cùm enim excõmunicatum cõparemus relegato: & relegato ad tempus non subtrahantur bona, nisi hoc in sententia exprimatur. *C. de pœn. l. deportatorum.* & in excõmunicato idẽ videtur. Nam quandiu quis aliis rationibus potest constringi, non sunt ei subtrahenda stipendia. *C. de execu. rei iudi. stipendia.* 17. *q. 6. illud* Qui autẽ excõmunicatus est in vna Ecclesia, excõmunicatus est quãtùm ad alias, 11. *q. 3. c. 2.* & 3. & 4. *q. 5. quisquis.* ĩ. *de off. ordi. ad reprimendam.* Sed nunquid est idem in suspẽso, vt si suspẽsus est ab vno Episcopo, quòd suspẽsus habeatur quãtũ ad alios? Sic si est suspẽsus ab officio: quia sententia facit ius quãtùm ad omnes. 19. *q. 2. duæ sunt.* & 7. *q. 1 si quis presbyter. ff. de interd. & rele l. legatorum.* §. *interdicere.* & §. *fe.* Posset fortè distingui, vtrùm suspensus esset pro crimine, quod irrogat infamiam: vt tũc vbiq; suspensus sit: si non irrogat infamiam, tunc non vbiq; est habendus pro suspenso. 21. *ff. de postu. ex eo.* sed prius dictum præualere quia suspensus ab officio nihil debet de officio ecclesiastico attrectare: aliàs est deponendus: & in hoc æquiparatur excõmunicato. ĩ *de cl. excõ. vel suspen mi. c. 1.* & 3 sed si suspẽsus est à beneficio in vno loco, tũc dico, quòd in alio loco potest habere beneficium, vt 16 *di. placuit.* 58. *d. c. 2.* Sed nũquid absolutus potest recipere, vel petere fructus medij temporis sibi sublatos? Distingue, vtrùm iustè, an iniustè sit excõicatus si iniustè potest. 2. *q. 1. super causis.* & *ff. de re mili. l. penult.* & ĩ. *de cõcess. preb. quia diuersitatem.* si fuit iustè excommunicatus, nõ potest. *C. de re mili. cum allegatis. lib. 12.* ad hanc distinctionem facit op. arg. ĩ *de sen. excom. sacro.* alioquin spe restitutionis faciliùs delinqueretur. 50. *di. c. 1.* quia facilitas veniæ incentiuum tribuit delinquendi, 23. *q. 4. est iniusta.* pœnæ enim non solent repeti. *ff. de cond. indeb. pœna. ff. de procu. quàm propter.* §. *et in cæteris.* Io. Ego credo, quicquid dixit Io. licèt deposito prouideatur ne in cler. opprobrium mendicare cogatur, quòd excommunicato in nullo sit prouidendum, qui contemnit claues Ecclesiæ: cui participandum non est: nisi fortè fame periret: tunc debet ei subueniri: quia poterit adhuc ad Ecclesiam redire. Ber.

SOlicitudinem] Si excõicatus ab Epõ postquam appellauit ad Papã, hanc causã defert simpliciter ad metropolitanum, appellationi renũciat, & Archiepiscopus causam audiet: sed si protestetur contrariũ, Archiepiscopus nõ cognoscet: quod si fecerit, non potest Episcopus appellare, nisi notorium sit excõmunicationem nõ tenere. Communis diuisio. Secunda ibi. *Nos igitur.* Ab. Sicul.

Casus. Duo litigabãt corã Episcopo suo, alter eorum ad sedem Aposto-

b *Vide Dominicum Sorum lib. 4. sent. dist. 21. q. 1. artic. 2. ver. quartus demum casus.*

† Ca. 12. eõ. tit. in 3. cop. *Vide Feliinum in c. ch.* A Ferrariẽsis. supra de constit. & *Doctores recentiores in* l. non solũ. §. morte. ff. de oper. noui nunciatione.

c *Vel f. inde habeatur distinctio causa:* & *merito, quia celebrare diuina prouenit ex ordine, quo impedito per suspẽsionem in nullo loco celebrare licebit: sed postulare prouentus à perita; qui post interdictum perdurat in homine. non impeditur ergo extra iurisdict. interdicentis. nisi subsit infamia. quo casu lex impedit; & non homo. Ioan. And.*

iectæ: sed prosequi volebat eandem †: *& infrà.* ¶ Nos igitur inquisitioni tuæ taliter respondemus [a], quòd sicut Metropolitanus de appellatione ad nos interposita cognoscere [b] omnino non valet: sic nec de his [c], quæ post appellationem fuerant innouata: dummodo de aliis † cognosci non possit, nisi de appellatione pariter cognoscatur: vel de iis, quæ appellationis causam contingere dignoscuntur. In quo [d] casu si Metropolitanus ad cognoscēdum partes suas interponere fortè præsumeret, Episcopus posset [e] ad appellationis beneficium conuolare. Nam ad officium eius, qui de appellatione cogniturus est, pertinet, prudenter corrigere, quæ contra ipsam inuenerit attentata. ¶ Si verò [f] notorium [g] existeret, quòd mandatum Episcopi indiscretum fuerat, vel iniustum, cui non tenebatur subditus obedire: ac per consequentiam ei liqueat euidēter subditum legitimè prouocasse: potest Archiepiscopus auctoritate metropolitana declarare [h] subditum irrationabiliter extitisse anathematis mucrone percussum. Cum autem [i] excommunicatus, qui appellauerat, iuxta præscriptam formam corâm Archiepiscopo deponit contra Episcopum quæstionem [k], Metropolitanus ad cognoscendum de causa potest interponere partes suas: cùm ille appellationis prosecutioni renunciare tacitè [l] videatur. Sed si verbo, vel facto appellationem se velle prosequi protestetur †: non est, tanquam [m] aduersa petens & sibi contrarius, audiendus.

¶ Idem Episcopo, & Cantori Trecēn.

¶ *Per appellationem legitimè interpositam: principale cum accessoriis ad iudicem appellationis defertur, & sententia excommunicationis, & interdicti post appellationem lata non tenent.*

Apostolicā appellauit. Eps illū reputās contumacē excōmunicauit eūdē. Ille corā Archiepiscopo suo petit sibi iustitiā fieri de Episcopo, qui post appellationē legitimā excōmunicauit eundē, & petit se restitui in pristinū statū, in quo fuerat tempore appellationis, denūciari videlicet absolutum, protestās quod appellationi nō renūciabat, sed prosequi volebat eandē. Primò quæritur, vtrū Metropolitanus cognoscere valeat de huiusmodi quæstione? Et si Archiepiscopus illū legitimè appellasse inuenerit, iterum quæritur, vtrùm ipsum denunciare valeat absolutū? Tertiò quæsitū fuit, vtrū si Episcopus appellauerit ab Archiepiscopo, ne illū absoluat, appellationi sit huiusmodi deferēdū? Ad hoc respōdet Papa, quòd sicut Metropolitanus non valet cognoscere de appellatione facta ad Papam, ita non pōt cognoscere de iis, quę post appellationem fuerūt innouata, dūmodo non possit cognosci de illis, nisi de appellatione cognoscatur, vel de iis, quæ causam ipsam cōtingunt: & tunc si Metropolitanus vellet de iis, quæ causā ipsam contingūt cognoscere, Episcopus posset appellare: & sic soluitur tertia quæstio, quia ad officiū illius, qui de appellatione cognoscit, pertinet corrigere, quæ post appellationem fuerunt innouata. Soluit postmodum secundum articulum: si verò notoriū esset, quòd mandatū Episcopi fuit iniustum, cui non tenebatur subditus obedire, & ita per consequentiā appareat illum iustè appellasse, potest Archiepiscopus declarare subditum irrationabiliter fuisse excōmunicatū. Vltimò verā dat solutionē ad primā quæstionē dicens cū excommunicatus qui appellauerat, iuxta præscriptam formam corā Archiepiscopo contra Episcopum deponit quæstionem, Metropolitanus potest cognoscere de huiusmodi quæstione: cùm ipse per hoc renunciare appellationi tacitè videatur: sed si verbo, vel facto protestatur se velle prosequi appellationem, tanquam aduersa petens, & sibi contrarius, non est audiendus. No. quòd ad quem pertinet cognoscere de appellatione ad eundem pertinet cognoscere de iis, quæ causam appellationis contingunt. Item ad quem pertinet principale, & accessorium. Item ille potest appellare, cuius interest: vnde appellat Episcopus, ne Archiepiscopus de hoc cognoscat. Item iniusto mandato non est obediendum. Item tacitè renunciat quis appellationi. Item qui contraria proponit non est audiendus.

a ¶ *Taliter respondemus*] Responsio primæ quæstionis, quæ fuit, vtrū metropolitanus de huiusmodi quæstione valeat cognoscere. ¶ *Gl. se. vers per q. quæ fuerit, & c. soluit ar. & signat contrarium.*

b ¶ *Cognoscere.*] Dubitationis causa fuit hæc: quia fuit hæc noua iniuria: vnde opus erat noua querela. *ff. de exce. rei iud. si mater. § eandem.* [a] sed secus est: quia & si sit noua iniuria, tamen pendet ex præcedenti facto, nec posset de illa cognosci, nisi cognoscetur de appellatione. sim. *j. eo. cum teneamur.* & sic patet, quòd si suspenditur iurisdictio alicuius in principali: & in accessorio. *j. e. prox. §. præterea.* sicut delegato principali delegatur accessorium. *s. de offi. delegati, præterea. & c. prudentiam. §. sexta.* Io. arg. *contra. s. c. prox. §. 1.*

c ¶ *De iis quæ*] Sic nec de priuilegiis domini Papæ. *s. de iudic. cum venissent.* nec de causa ad Papam delata. *s. de offi. deleg. licèt.* nec de causa specialiter commissa. *s. de offi. leg. studuisti & ff. de iudi. iudicium.* Vinc. Et est ar. quòd idem iuris est in accessorio, quod in principali. simile *j. eo. c. prox.*

d ¶ *In quo*] Hic innuit solutionē tertiæ q̄stionis, quæ fuit, vtrùm si Episcopus appellauerit ab Archiepiscopo, an teneat appellatio. ¶ *Gl. se. quæ. & soluit signat contrariū, & soluit, obiicit, & soluit.*

e ¶ *Episcopus posset*] Sed quare posset Eps appellare, cū ipse dicat appellationem illius nullam, & excommunicauerit post illā appellationē? Sol. ideo appellat: quia si appellatio est aliqua, per superiorem, ad quē est appellatū debet cognosci, & corrigi, quod postea minus legitimè factum est. & quia si Metropolitanus procederet, & inueniret Episcopum in culpa, puniret illum: & ideo auditur appellans, tanquam cuius interest. Vinc. Sed contra. *s. eod. quæ fronte. §. de cæ.* vbi non auditur Episcopus appellans, ne absoluatur excommunicatus ab ipso, illud intelligitur de eo, qui petebat ab Archiepiscopo absolutionem offerendo cautionē, & ideo non tenet ibi appellatio Episcopi propter periculum, ne decederet in excommunicatione, & quia eius non interest, ne absoluatur. Hic verò appellat, ne cognoscat, vtrùm sit iustè excommunicatus, vel iniustè, & eius interest, ne Archiepiscopus de hoc cognoscat: sunt enim omnino diuersi casus. & quia ille non vult recedere ab appellatione, vnde non potest se intromittere Archiepiscopus. sed si vellet recedere ab appellatione bene potest Archiepiscopus interponere partes suas, & cognoscere de illa excommunicatione: & illum absoluet T. Sed quare iudex non potest cognoscere de appellatione ab ipso facta, sicut cognoscit, an sua sit iurisdictio. *ff. de iudic. si quis aliena. ff. si quis in ius. voc. non ierit. l. 1. & s. eod. cum parati?* ideo non potest cognoscere de appellatione: quia cùm probabilis causa exposita est in appellatione, iam exemptus est à iurisdictione illius, & est illi suspectus: vt *s. eo. ad hæc si. & c. proposuit.* & præsumptio est pro ipso, quod semper vellet iudicare pro sua iurisdictione. & eadem est causa, quare arbitri cognoscunt de suspicione, & non ipse iudex [b]. sed cùm dubitatur de iurisdictione, secus est: quia de hoc ipso, an sit iudex, agitur: quia semper præsumitur pro iurisdictione, quandiu in contrarium ostēdatur. ex quo appareat delegatio, vel ordinaria iurisdictio, vt *s. de rescr. super literis. in fi.* Ber.

f ¶ *Si verò.*] Qui enim aliàs non habet iurisdictionem, si crimen est notorium, habet *s. eo. peruenit.*

g ¶ *Notorium.*] Hic innuit solutionem secundæ quæstionis, quæ fuit, vtrùm Archiepiscopus denunciare debeat illum absolutum, si inuenerit eum legitimè appellasse?

ADDITIO. Et dicit, quòd si est notorium mandatum Episcopi fuisse indiscretum, vel iniustum, bene potest hoc facere.

h ¶ *Declarare.*] Sed nunquid potest pronunciare sententiam Episcopi iniustam, vel denunciare illum non ligatum? Videtur, quòd sic, cùm notum sit ei Episcopum deliquisse, sed non credo: quia sic pronunciaret appellationem fuisse iniustam, & sic vsurparet officium superioris. Si autem vellet renunciare appellationi suæ, tunc Archiepiscopus posset pronunciare sententiam iniustam, immò pronunciaret sententiam nullam fuisse, & denunciaret illum absolutum, si legitima appellatio præcessit. *s. de offi. dele. cùm contingat.*

i ¶ *Cùm autem.*] Modò dat veram solutionem, quæ perimit prædicta: & est solutio primæ quæstionis, quæ fuit, vtrùm Metropolitanus cognoscere valeat de huiusmodi quæstione, quam iste appellans coram Episcopo deposuit?

k ¶ *Quæstionem.*] Et ita magistratus pōt facere iniuriā subdito. *ff. iniuri. si ad l. Aquil. quēadmodū §. magistratus. & ff. quòd met. causa. l. 2.*

l ¶ *Renunciare tacitè.*] Simile *C. de inerent. si quis. & s. de of. de. cri. pastoralē gratum. & j. de iis, quæ fiunt à ma. parte. ca. ex ore.* vbi de hoc *Io. & j. de priuile. accedentibus. & C. de ser. do. impe. l. 2.* ¶ *Glo. seq. not. alleg. 5. iura alleg. 3. in contrarium.*

m ¶ *Tanquam aduersa.*] Nota, quòd non auditur [d] proponens contraria. *23. q. 7. quod autem. & 13. q. 2. quam præposterum. & s. de præsum. literas. 74. di. gesta. C. de inu. patrono. professio. lib. 10. arg. contra. j. de regula. sicut. ff. de inof. test. Papinianus. § sed nec impuberis. s. de præscri. auditis.* & est hic arg. quòd si aliquis contestatur litem, licèt dicat illa verba, salua lite contestata, nihilominus facta est litis contestatio. *ar. s. de confes. cùm M. Ferrarien. Ar. contra. 9. q. 3. salua. ff. qui mo. pig. vel hypo. sol. si debitor. § si in venditione. ff. ad Sylla. hæres ff. de acq. hæred. pro herede 7. q. 1. pontifices. s. de elect. Cumana.* vbi de protestatione tractatur.

† *Vide l. si filius. ff. ad Marc. & l. 2. C. de iure dot.*

† *In Gre. Gomesiissimo exemplari ita: dūmodo de illis.*

† *prosequatur.*

a *Agenti ex noua causa non obstat exceptio rei iudicata. Ioann. And.*

b *Est etiam similis ratio quare cognoscit de restitu. contra suam sententiam, & non de appellatione, & de hoc in Spe. 2. parte. de resti. in inte. §. videndū post med. Ioan.*

c *Inter iudicem, & partē: secus si inter diuersos delegatos: quia tunc interdum recurritur adarbitros. Ioan.*

d *Concordat l. 1. C. de furtis, vbi laud. Doctores.*

Delectis.

D*ilecti.*] Primò ponitur facti narratio. Secundò diffinitio ibi, *Quia verò.* Abbas Siculus.

Casvs. Eps Altissiodorensis quendam presbyterum domus Dei faciebat in vinculis detineri, pro eo quòd bona quædã ipsius Ecclesiæ, quæ furtiuè subtraxerat, restituere denegabat, propter quod fuerat excommunicatus: in qua Ecclesia Eps, vt dicebat, iurisdictioné plenariam obtinebat: Decanus Altissiodoreñ dicens Ecclesiam ipsam, & dictum presbyterum ad suam iurisdictionem spectare, monuit Epm, vt ei dictum presbyterum restitueret: episcopus timens ne Decanus aliquid in suũ præiudiciũ attentaret, ad Metropolitanam sedem appellauit. Sed Decanus appellationi non deferés protulit interdictum, vt Episcopo in ciuitate præsente, à diuinis in Ecclesia Altissiodoré. cessaretur: post hæc in termino appellationis præfixo partes comparuerunt in præsentia officialis Archiepiscopi Senoñ. Decanus allegauit, quòd appellationi Episcopi ideo nõ duxerat deferẽdũ, quia presbyter adhuc in vinculis tenebatur, qñ ad sedé Apostolicã appellauit: officialis nõ obstãte appellatione irritum nunciauit interdictum post appellatioñé Episcopi à Decano promulgatũ: post hæc quia Decanus impediebat diuinum officium in Ecclesia celebrari, Eps ipsum excommunicauit, & per Archiepiscopum suum fecit excommunicatum nunciari: sed canonici Senoñ. Decanum non vitabant. Super his orta quæstione inter Episcopum, & Decanum, procuratores vtriusque partis ad sedem Apostol. accesserunt. hæc, & alia coram domino Papa proposita fuerunt: Papa examinato negotio intellexit, quòd Episcopus diuersos modos expressit, secundũ quos paratus fuit iustitiam exhibere Decano super captione presbyteri, appellans ad Metropolitanum: Decanus postea nõ potuit ferre sententiam interdicti: & ideo Papa sententiam illam decreuit irritam, & inanem post appellationem legitimam promulgatam: eo non obstante, quòd Decanus quasi variando proposuit, quòd antequam Episcopus appellasset, tulit sententiam interdicti, cuius effectum ad tempus duxerat suspendendum: cùm & si hoc verũ fuisset, appellatione interposita, procedere non debuit ad sententiam exequendam, & processum officialis pronunciauit temerarium: qui post appellationem à Decano interpositam decreuit sententiam interdicti irritam, & inanem, quia appellatione ad sedem Apostolicam interposita, nihil debuit innouari. Præterea sententia Episcopi promulgata in Decanum, prima facie videbatur rectè lata, cùm per officialem prohibitum esset, ne seruaretur in Ecclesia interdictum, & Decanus diuinum officium impediebat: tñ quia per appellationem à Decano interpositam ad Papam, cui officialis duxerat deferendum, Apostolos concedendo, non solùm principale negotium, sed etiam accessoria deferebantur ad sedem Apostol. sententiam Epi latam post appellationem, decreuit Papa irritam, & inanem. In fine dicit, licèt Archieps Decanum denunciauerit euitandum: tñ canonicos Senoneñ. qui saniori ducti consilio cõmunicauerunt eidé inculpabiles iudicauit: qui potiùs voluerunt deferre appellationi factæ ad Papam, quàm denunciationi factæ ab Archiepiscopo. Not. quòd sententia lata post appellationé legitimam, non tenet. Item varia proponens non est audiendus. Item post appellationem non est sententia mandanda executioni. Item appellatione pendente nihil est innouandum. Item eo ipso quòd quis concedit Apostolos, defert appellationi. Item per appellationem legitimam, & principale, & accessorium ad superiorem deferuntur. Et sic not. quòd iudex ad quem, de principali, & de accessorio cognoscere potest. Item appellationi deferendum est potiùs, quàm denunciationi excommunicationis. Item excommunicatus post legitimam appellationem non est vitandus.

¶ Glos. seq. quærit. arg. pro. soluit contrarium.

CAP. LV.

Dilecti † filii Decano Altissiodorensi, ac magistro A. Altissiodorensis Episcopi procuratore in nostra præsentia cõstitutis, idem magister proposuit quòd cũ dictus Episcopus Presbyterum domus Dei, in qua dispensationem † plenariam obtinere dignoscitur, detineri faceret[a] vinculis mancipatum, pro eo quòd bona quædam eiusdem domus, quæ furtiuè subtraxerat, restituere detrectabat: propter quod etiam ab eodem Episcopo fuerat excommunicationis vinculo innodatus: & supradictus Decanus Episcopum monuisset, vt ei restitueret vel saltem recrederet † Presbyterum memoratum †, quem ad iurisdictionem suam spectare firmiter asserebat: Episcopus metuens ne Decanus aliquid in suum præiudicium attentaret, se, ac suos, statum Ecclesiæ, ac ciuitatis, protectioni Metropolitani supponens, ad eius audientiam appellauit. Verum Decanus post modicum tẽpus interdictum[b] huiusmodi promulgauit: vt Episcopo in ciuitate præsente, à diuinis in Altissiodorensi Ecclesia cessaretur. Postmodum verò cùm die appellationi præfixo comparuissent partes coram Officiali curiæ Senoñ. Decanus allegans, quòd appellationi ab Episcopo interpositæ ideo non duxerat deferendum, quoniam Presbyter supradictus adhuc in vinculis tenebatur,[c] quando † ad nos vocem appellationis emisit: Officialis autem iudicauit irritum[d] interdictum à Decano post appellationem Episcopi promulgatum: *& infrà.* ¶ Quia verò idem Episcopus diuersos[e] modos expressit, secundùm quos Decano paratus fuit super captione Presbyteri iustitiam exhibere, ad metropolitanam sedẽ appellans, Decanus non potuit post hoc ferre sententiam interdicti: & ideo sententiam ipsam ab eo post appellationem legitimè[f] promulgatam; irritam decernimus; & inanem: non obstante quòd Decanus ad excusationem suam quasi variando[g] proposuit, quòd priusquam Episcopus appellasset, sententiam tulerat, cuius effectum ad tempus duxerat suspẽdendum[h]: cùm interim appellatione interposita, procedere

a ¶ *Faceret.*] Laicus enim non incidit in canonem latæ sententiæ. j. *de depo. grauis.* j. *de sen. excom. &* *sane.* Sed nunquid licet laico taliter detinere clericum habenté administrationem ipsius? *Arg. quòd sic.* j. *ne cleri. vel mona. c. 2. & sed non credo.* & expone ibi, deprehenduntur in fraudem verborum scilicet reddendo rationem administrationis. Ecclesia tamen illis, qui taliter deprehenduntur in fraudem, non subuenit: quia post prohibitionem Ecclesiæ hoc fecerunt, vt ibi dicit, sicut volebant Iudæi capere Iesum in verbo *de pe. dist. 7. ca. 1. Ver. 2. qui à Deo, &c.* simile *ff. de pignor. actio. l. vlt.*

¶ Glo. seq. recitatur per contrarium.

b ¶ *Interdictum huiusmodi.*] Hoc facere potuit decanus ex speciali consuetudine[b], vt ciuitatem, vel Ecclesiam maiorem supponeret interdicto. Nam de iure communi secus est. j. *de iis quæ fiunt à ma. par. quæsiuit.*

c ¶ *Tenebatur.*] Quia dum quis manet in crimine, super quo appellat, non est audiendus, *s. eod. consuluit. & c. cùm sit Romana. in fin.*

Additio. Hoc verum est, si sit notorium.

d ¶ *Iudicauit irritum.*] Quod facere nõ debuit propter appellationem Decani, vt j. sequitur: & tamen interdictum non tenebat propter appellationem Episcopi: quia qui facit, quod ad ipsum non pertinet, etiamsi bonum sit, improbatur. *96. d. bene quidem.* Tan.

¶ Glos. ista in fine soluit contrarium.

e ¶ *Diuersos modos.*] Qui fuerint illi, non dicitur hic. Forsitan dixit episcopus quòd paratus erat dimittere sacerdotem præstita cautione de restituendis rebus Ecclesiæ, vel de conseruando Ecclesiam indemnem, vel si Decanus ostenderet Ecclesiam illam, & sacerdotem ad se pertinere: & ita fuit appellatio iusta. vnde secundùm hos, vel consimiles modos[c] volebat ei facere iustitiam, & ideò non tenuit interdictum: quia non erat notorium captionem presbyteri iniuriosam esse, vnde non obstat. s. *eod. consuluit.*

f ¶ *Legitimè.*] No. quòd vocat appellationem legitimã propter probabiles causas, quas expressit appellans: quod semper debet facere, qui appellat, j. *eo. vt debitus. & c. cum speciali. §. 1. & s. eo. bona. & j. eo. cordi. lib. 6.*

g ¶ *Variando.*] Vnde nõ debuit audiri. s. *c. prox. in fi. 4. q. 1. c. placuit. §. item in criminali. ver. qui sal. e. 74. d. gesta. 23. q. 7. quod autem.* j. *de præ. super his. &* j. *vt eccle. benefi. vt nostrum.*

¶ Glos. seq. obiicit, soluit, demum tractat an purum interdictum suspendi possit, & quid si interim appelletur.

h ¶ *Suspendendum.*] Sed non videtur, quòd sententia interdicti possit suspendi: cùm enim interdictum, & excommunicatio pari passu ambulent. s. *eod. ad hæc quoniam.* & excommunicatio non possit suspendi. s. *eod. pastoralis.* ergo nec interdictum. sententia enim statim consequitur suum effectum. Nam facti quidem quæstio in arbitrio. *& c. 2. q. 3. c. Euthemium §. notandum.* nec iudex potest efficere, quin damnatum furti sequatur infamia: vt *ff. de fur. non potest.* Ad hoc dicas quòd sententia interdicti, quam tulit Decanus, fuit sub conditione, vel in diem prolata: quia suspendit Ecclesiam, quandocunque Eps esset præsens. simile *ff. de hære. insti. quotiens. §. si quis ita.* & talis sententia bene põt suspendi per appellationem s. *eod. præterea 2.* & ideo cũ appellatio interposita fuerit ante diẽ conditionis, immo cum appellatio præcessit sententiã, non debuit postea, nec potuit ferrẽ, nec exequi senten-

Marginal notes:

† Cap. 11. c. tit. 10. 3. cōp. Et lude nostræ bono v.

† dispensationem.

† reddere, liberaret. sed recrederet, reponeret. Et vide notas in bono le com.

† Vide l. in re. ff. ad mu. & in l. 1. §. per hinc eñ glo. ff. de rei vend.

a Et 5. q. 1. quidam. id sin puto, quod induca, quod verbo dicit tertium tenere disciplinã sed non dicat per quos. Ioan. And.

† Dilecti, quando, dè est inuenie bus antiquis, in quibus legitur: ita. adhuc in vinculis tenebatur ad nos vocem, &c.

b Vide hic Host. & doctores, prius quam de re tam graui facile pronuncies. & Vide autem concilii Tridenti. sessio. 24. de refor. cap. c. 20.

c Vt si diceba se paratum stare iudicio Archiepiscopi, vel amicorum communiter electorum, vel hus similia. Ioann. And.

sententiam interdicti Po'iusch dic, quòd quantumcunque parum sit interdictum, ós suspendiæ in hoc differt ab excommunicatione, ... executio dignitatis alicuius suspenditur. 15. q. 8. *si quis presbyter*. sicut effectus acceptilationis suspenditur, licèt non ipsa acceptilatio, vt *ff. de donat. inter vir. & vxo. cùm hic status. §. sine autem*. vnde relaxatum est interdictum ad tempus, ipsum tamen manet. *ff. de preca. sed si manente*. nec est opus, vt iterum renouetur. 26. q. 6. *qui recedunt. & C. de cu. fu. cum alim.* & in casu isto si appelletur, non suspenditur interdictum: vt dictū est. *s. eod. ad hac quoniam*. sed littera sequens cùm interim, &c. contradicit expressè. Vnde si tempore suspensionis appelletur, non debet postea exequi interdictū, vt hîc dicit, dummodo appellatio sit legitima. Contrarium tñ dixerūt Lau. Vin. & Tan. vt dictum est *s. eod. ad hac. quoniam* sed ista littera obstat eis. Sed quòd hic dicit, intelligitur, quando interdictum positū fuit in diem, vel sub cōditione: effectus verò excōmunicationis suspendi non potest, quia quā cito quis est excōmunicatus, est mēbrum diaboli: & est priuatus sacramentis, & cōmunione fidelium. vnde ad hoc vt efficiatur membrū Dei, necessaria est absolutio. 11. q. 3. *excellentissimus*. Papa tamē posset eius effectum suspendere. *j. de sen. excom. si vero*. quia de nulla sententia facit aliquam. 3. q. 6. *hac quippe*. maius enim est de nihilo aliquid facere, quam de aliquo aliud, vel nihil. *de conse dis. 2. de re vera. ver. si in ver. sermo igitur Christi, qui potuit facere ex nihilo, quod non erat. &c. Ioānes.*

non debuerit ad sententiam exequendam[a], Officialis processam, qui post appellationem huiusmodi sententiam interdicti irritam, & inanem decreuit, temerarium iudicantes: cùm appellatione ad nos interposita nihil debuerit innouari. ¶ Præterea licet excommunicationis sententia in Decanum per Episcopum promulgata, ritè lata prima facie videretur, cùm per dictum Officialem esset prohibitum, ne seruaretur in Ecclesia interdictum, & Decanus ne celebraretur in Ecclesia prohibendo, diuinum videretur officium perturbare[b]: quia tamen per appellationem ad nos interpositam ex parte Decani, cui etiam Officialis duxerat deferendum[c], Apostolos concedendo, non solùm principale[d] negotium, sed accessoria etiam ad nostrum referebantur examen, eandem sententiam post appellationem huiusmodi promulgatam decernimus viribus caruisse. ¶ Verùm licèt Archiepiscopus post appellationem[e] prædictam, de qua sibi per Officialis literas innotuerat, Decanum denunciauerit euitandum: Senoñ. tamen Canonicos (qui saniori ducti consilio communicauerunt eidem, vt appellationi ad nos interpositæ magis, quàm[f] denunciationi ab Archiepiscopo factæ deferrent) inculpabiles iudicamus.

¶ Idem Mediolaneñ. Archiepiscopo.

¶ *Postquam Papa aliquā causam ad se reuocat, non valet processus postea per minorem iudicem factus, sicut non valeret, si fuisset ab eo legitimè appellatū. h. d. vt cuilibet lectura satisfiat.*

ADDITIO. De hac materia habes *s. eod. ad hac quoniam sub interdicto.*

a ¶ *Exequendam.*] Quia appellatione interposita nihil est innouandum. 2. q. 6. *post appellationem. §. appellatione. ff. nihil innou. l. vnica.* ex hoc patet, quod iudex post appellationem diffinitiuam sententiam non debet executioni mandare, alioquin restituetur possessio appellanti, antequam de appellatione cognoscatur. *s. de restitut. spoliat.* & idem dicit hic inferiùs, quod appellatione interposita nihil debet innouari.

b ¶ *Perturbare.*] Qui perturbat diuinum officiū, sine pœna excommunicationis potest eiici de Ecclesia[a] *j. de sent. excom. Venientes. & in c. cum voluntate §. si quis vero.*

c ¶ *Deferendum*] Primò non detulit, sed denunciauit interdictū nullum, vt *s.* dicitur. postea detulit quoad processum principalis causæ, & Apostolos concessit: vt hic dicit. Tan.

d ¶ *Principale.*] Captio presbyteri fuit negotium principale, accessoria fuerunt interdictum, & eius obseruatio: & sic patet, quòd idem iuris debet esse in accessorio, quod in principali. *s. de offic. dele. præterea & expendentiam ad fi. & ff. de iurisd. om. iud. l. 2. ff. de re iur. cùm principalis. s. c. prox. ver. nos igitur.*

¶ Gl. seq. recitetur per obiectionem, & solutionem.

e ¶ *Post appellationem*] Huiusmodi appellationem dicit legitimam, & tamen factum Decani fuit minùs legitimum. simile. *j. de dicis, qui con. pro bene constitutis* quantum ad partem decisam. & sic videtur, quod appellatio minùs legitima[b] impedit effectum excommunicationis. hic satis potuit esse, vt factum Decani fuisset minus legitimum, & tamen Decanus ex alia causa postea potuit legitimè appellare.

a *Et secūdū Ho. pœna est capitalis C. de his, qui ad ecc. cōfu. l. denunciamus. & in Auth. de sā. Epis. §. si quis cum. col. 9. secūdū Ho. Ioan. And.*

b *Non dicit legitimam, nisi quoad abdicandū iurisdi. secundū dicit, quod detulit, secundū Host. Ioan. And.*

¶ Gl. seq. recitetur per obiectionem, & solutionem.

f ¶ *Quam denunciationi.*] Hic videtur, quod in dubio magis stetur appellationi, quàm denunciationi excōmunicationis, & quā ipsi sententiæ: cum tamen potius præsumendum sit pro sententia, quàm pro appellatione, quia appellans tenetur probare sententiam iniustam. vt *s. eod. cum Ecclesia.* & est arg. *ff. de mino. minor xxv. ann. in fi.*[c] Ioan. credo, quòd cùm dubitatur, an teneat appellatio, potius vitandus est, quàm in dubio ei communicandum. arg. *j. de cle. excom. illud.* Bern.

c *Si præsumitur pro minori, & minor est, & creditur hoc credens esse fauor, non tenetur, licèt ille sit minor. Ioā. And.*

CAP. LVI.

VT[†] nostrum[g] prodeat de vultu Dei iudicium: & *infrà.* ¶ Iudicibus dedimus in mandatis, vt si post secundum mandatum, per quod totius cognitionem negotij ad nostrum iudicium reuocauimus[h], traditionem sigilli dicto H. à te cognoscerent esse factam, eam decernerent irritam, & inanem, inhibentes illi, ne quomodolibet eo vti præsumeret: Cùm plus[i] sit Romanum Pontificem ad se aliquod reuocare[†] negotium, quā quenquam ad eum super aliquo negotio prouocare.

¶ Idem Abbati sancti Felicis, & G. Canonico Bononieñ.

¶ *Si terminum appellationis prosequenda statutum ab homine altera pars præuenit, hoc tacito litteras impetrando, litteræ non valent: sed terminum iuris etiam appellatus præuenire potest, dummodo nimium non præcurrat: & vbi ex dilatione imminet periculum, etiam neutra parte prosequente, potest Iudex ad quem supplere partes cōpellendo ad prosecutionem.*

CAP. LVII.

OBlatæ[†] nobis vestræ litteræ continebant, quòd cùm quidam Iudices, quibus causa, quæ inter Sambr. & Rinocor. plebes vertebatur, fuerat

VT nostrum.] Primò ponit dictum: secundò rationem dicti ibi, *Cùm plus.* Abb.

CASVS. Casum istius decretalis habes *j. Vt Ecclesiastica beneficia sine dimi. conse. Vt nostrū.* ibi legitur ista cum dicta.

g ¶ *Vt nostrum.*] Hęc decr. est pars illius quā habes *s. vt Eccl. benef. Vt nostrum.* & per illā intellige istam.

h ¶ *Reuocauimus.*] Et ita quicquid postea factū fuit, non tenuit. & ita traditio sigilli postea facta non valuit tanquam à non suo iudice. simile. *s. vt lite pend. ecclesia sancta Mariæ. s. de off. lega. licet. & s. de postu. bonæ memoriæ.*

i ¶ *Cum plus.*] Sic ipso facto negat aliquis clericatum. *j. de sen. excō. contingit. & j. de vi. & hone. cleri. c. vlt.* & plus est reuocare negotium ad se, quàm fit appellare: sed post appellationem nihil est innouandum. *s. c. prox. & c. bona,* ergo multò fortiùs postquam superior ad se negotium reuocat, inferior nihil facere potest. 2. q. 1. *nemini* & si iudex dicat se velle referre negotium superiori, statim tenetur partibus tradere acta. *j. eod. intimasti.* si partes hoc approbauerint. *C. de rela. l. 2. simile. s. eod. dilecti.* vbi de hoc. Bern.

† *Cap. Lea. tit. vt ecclesiastica beneficia sine diminutione conferātur. in 3. cōpi. Vide Archidiaconū in c. multi. ßspeo. 3. q. 6.*

† *renouare.*

† *Cap. 2. eo. ti. in 4. cōpil. Et quia Varij sunt huius decretalis articuli varius locus sunt videndi doctores. Federicus de Senis cōsil. 28. inci. pūctus quæstionis. Felinus in c. ex tenore, suprà de rescr. Romanus consil. 483. inci. dubitatur. Calderinus consil. 14. tit. de rescr. vbi quærit, an de litteris nulla fieri debeat mentio.*

OBlatæ.] Communis diuisio. Secunda pars ibi, *Licèt igitur.* Quæ distinguit, & secundum membrum distinctionis prosequitur ibi, *Si vero.* In tertia instruit iudicē ibi, *Superior.* In quarta concludit ad propositum ibi, *Ex his.* Abbas.

CASVS. Inter Ecclesiam de Sābr. ex vna parte, & Ecclesiam de Rinocor. ex alia, coram delegatis iudicib. quæstio vertebatur: lata fuit sententia pro Ecclesia de Sābr. à qua sententia fuit ad sedē Apost. appellatū ex parte Ecclesiæ. de Rinocor. nec ad prosecutionem appellationis fuit terminus assignatus: plebanus de Sābr. super obseruanda sententia, sicut rationabiliter lata erat, literas impetrauit: pars altera postmodum super sententia infirmanda ad alios indices litteras impetrauit, nulla de prioribus in posterioribus litteris habita mentione. Dubitabatur, vtrum priores iudices, vel posteriores de quæstione illa cognoscere debeant. Consultus Papa respōdet: quòd cùm appellanti legitimè à sententia indulgeatur annus à lege, & ex iusta cā biennium, in hoc termino minus pōt restringi nō solū à iudice, à quo appellatur, verum etiā ab appellāte cū ideo cōstitutū sit, nō vt terminos ipse præueniri nō possit, sed ne valeat prorogari. Distinguit Papa in hoc c. si literæ impetrēt, si terminus præfigitur ab appellāte, vel iudice appellationi prosequendæ, si appellatus tacito de illo termino litteras impetrauit, huiusmodi literæ tāquam veritate tacita impetratæ nō valent: si vero nō sit alius terminus ab appellāte, vel iudice præfixus, pars appellata intra terminū cōstitutum à lege potest cōmissionis literas impetrare, dūmodo nimium

ab Apostolica sede cōmissa: pro plebe Sambrienti sententiā protulissent, & à procuratore plebis de Rinocor. ad nos fuerit sine termino appellatū: nec delatum appellationi fuisset, nec ad prosecutionem ipsius terminus a iudicib. partib. assignatus: Plebanus de Sambro super obseruatione prædictæ sententiæ (sicut rationabiliter lata erat) nostras ad vos literas, & alia pars alias commissionis literas à nobis super infirmanda eadem postmodum ad alios Iudices impetrauit; nulla in posterioribus literis de priorib. habita mentione: vnde in dubitatione reuocato, an posteriores Iudices, vel vos de illa debeatis cognoscere, Nos super hoc consulere voluistis: *& infrà.* ¶ Licèt igitur appellanti legitimeà sententia indulgeatur annus à lege, aut ex iusta causa biennium,[a] ad appellationē interpositam prosequendam: quia tamen huiusmodi terminus potest restringi, non solùm à prouocante[b], verùm etiam à Iudice, à cuius sententia prouocatur (cùm ideo sit constitutum, non vt terminus ipse præueniri non possit, sed ne valeat prorogari[c]) credimus distinguendum, in quo casu literæ impetrantur: & quidem quando certus terminus ab appellante, vel à Iudice appellationi præfigitur prosequendæ, si eo tacito appellatus[d] literas impetrauerit, huiusmodi literæ tanquam tacita veritate subreptæ obtinere non debent aliquam firmitatem. Si verò non sit aliquis terminus à Iudice, vel ab appellante præfixus, pars[e] appellata infra terminum constitutum à lege (dummodo nimiùm non præcurrat[f], vt appellantem in commissione impetranda supplantet) commissionis literas poterit impetrare, quarum auctoritate in appellationis causa legitimè procedatur: ita quòd si appellans voluerit in causa appellationis procedere, oportebit eum agere sub Iudice sic obtento: nisi possit eum legitimè recusare: quod si agere noluerit †, appellatus potest nihilominus prosequi[g] causam ipsam: maximè si sentiat sibi ex dilatione imminere grauamen.

¶ Superior quoque Iudex si viderit ex dilatione periculum[h] imminere, potest, & debet neutro prosequente appellationem, occurrere, vt periculum euitetur, putà, si à sententia lata super confirmatione alicuius electi fuerit prouocatum: & vtraque pars velit etiam ad annum prosecutionem appellationis differre, potest vtique, immò debet superior Iudex, ad quem fuerat appellatum, terminum prouidè moderari, ne gregi Dominico diu desit cura pastoris.

¶ Ex his igitur consultationi vestræ noueritis esse responsum, quòd per posteriores non derogatur prioribus[i] legitimè impetratis: per quas ad confirmandam sententiam, vel infirmandam, præuia potest ratione procedi.

¶ Idem.

¶ *Altera parte contumaciter absente potest Iudex appellationis etiam principale negotium diffinire, si post litem contestatam fuerit appellatum.*

CAP. LVIII.

PEr † tuas literas requisisti, verùm si post latam sententiam, vel saltem post depositiones testium publicatas, fuerit ad sedem Apostolicam appellatum, hi qui super hæc delegantur à nobis, si altera partium eorum se noluerit conspectibus præsentare, causam sibi delegatam † iudiciali possint calculo terminare. † Nos igitur consultationi tuæ taliter respondemus, quòd cùm lis sit super eodem negotio coram primis Iudicibus legitimè contestata, poterunt † Iudices delegati (eo qui conuenitur se per contumaciam absentante) cùm eis de meritis causæ liquebit[k], commissum sibi negotium diffinire.

non festinet, vt appellantem in commissione supplantet: & earum auctoritate poterit iudex in appellationis causa procedere, & ita vt si appellans voluerit in causa procedere, oportebit eum agere sub iudice sic obtento, nisi possit eum legitimè recusare, quòd si appellans agere noluerit, appellatus nihilominus poterit prosequi causam ipsam: & si iudex appellationis viderit ex dilatione periculum imminere, poterit de ea cognoscere neutro etiam prosequente appellationem, vt periculum euitetur. putà si appelletur à sententia super confirmatione alicuius electionis, & vtraque pars velit etiam ad annum differre prosecutionem appellationis: debet enim iudex tunc terminum moderari, ne gregi dominico diu desit cura pastoris, his ergo consideratis responsum est quæstioni istorum iudicum, videlicet, quòd per posteriores non derogatur prioribus literis legitime impetratis, per quas poterunt primi iudices procedere ad infirmandam, vel confirmandam sententiam præuia ratione. Nota, quod appellans habet annum ad appellationem prosequendam, & ex iusta causa biennium. Item terminus, talis annus scilicet, potest abbreuiari à iudice, vel ab appellante, sed prorogari non potest. Item nemo debet præuenire in literis commissionis impetrandis appellantem nimium festinanter. Item termi num statutum à iudice, vel ab appellante neutra pars potest præuenire. Item iudex appellationis potest prosequi causam appellationis, si periculum immineat, neutra parte ipsam prosequi volente.

a ¶ *Biennium.*] ž. *eod. cum sit Romana & c. constitutus.*

b ¶ *A prouocante.*] ž. *eo. personas.*

c ¶ *Prorogari.*] Nisi ex iusta causa. ž. *eo. ex ratione. & c. cùm sit Romana* & hic.

d ¶ *Appellatus.*] Idem est de appellante. ž. *eo. ex insinuatione. & ž. eo. sæpe.*

e ¶ *Pars appellata.*] Pars appellata non potest præuenire terminum legalem, nisi secundùm quod hic dicitur & 2. q. 6. *c. ei qui. §. appellatore.* Terminū verò statutū ab homine neutra pars potest præuenire. infra eo. sæpe. pars appellans infra terminum legalem quandocunque potest: & si vult, potest literas impetrare, cum in eius fauorem annus concedatur eidem. *infra de confir. bona.* Item & illud scias, quæ infra terminum legalem debet causa appellationis esse terminata, nec potest vltra protendi. 2. *q. 6. ei qui appellat. & C. de temp. appel. l. Vlt. §. Vlt. & l. nemo* & nisi iusta causa prorogetur. ž. *eo. cum sit. & c. constitutus.* & hic.

f ¶ *Præcurrat.*] Et sic nemo debet præuenire diligentiam alterius captiosè[a]. 2. *sim. 16. q. 3. placuit. & ff. ad Tertul. l. 2. §. si mater.* 2.

g ¶ *Prosequi.*] Etiam altera parte absente, tamen prius citata: vt hic patet. & 2. *q. 6. c. ei qui. §. appellatore. & ž. de sent. & re iudi. cùm Bertholdus. C. de temp. ap. l. vlt. §. illud etiam.* & est expressum. *j. eo c. pro. Ber.*

h ¶ *Periculum.*] Ne Ecclesia in spiritualib. vel temporalibus ex mora detrimentum incurrat, in quo casu posset, etiā lite non contest. procedi. ž. *Vt lit. non contest. quoniam. §. 1. arg. ž. eo. constitutus.*

i ¶ *Prioribus.*] Hoc intellige, dum tamen priores literæ de alterius partis appellatione fecerint mentionem, aliàs non valerent veritate tacita impetratę. *j. de confirm. bona. & ž. de rescript. ex parte.*

PEr tuas.] Communis diuisio. Secunda pars ibi, *Nos igitur.* Abbas Siculus.

CASVS. Appellatum est à sententia diffinitiua, vel saltem post publicationem testium: quæritur, vtrū illi, qui de appellatione cognoscunt, possint sibi causam cōmissam terminare, si altera partium eorum se cōspectui noluerit præsentare? Respondet Papa, quod cùm lis fuerit coram primis iudicibus contestata, potuerunt iudices delegati, cum meritis causæ negotium terminare, si altera pars citata per contumaciam se absentet. Not. quòd nec in causa principali, nec in causa appellationis procedendum est contra absentem, nisi contumaciter se absentet. ¶ *Glos. seq. distinguit, aut reus est contumax, aut actor, aut est lis cōtest. aut non: & aut liquet de causa, aut non. Secundò quærit, & dupliciter soluit.*

k ¶ *Liquebit.*] Nota, quod si iudici[b] non liquet de causa, tunc debet constituere præsentem possessorē, nec audietur aduersari[a] nisi de proprietate vt *C. quomodo, & quā. iu. consequenter.* Vel si liquet, procedat ad diffinitiuā sentētiā. & hoc intellige in casu altero istius decr. cum fuit appellatum testibus publicatis ante sentētiam: vt ž. *de do. & cont. prout.* vbi de hac materia plenè dicitur. Itē si possessor est præsens, & actor absēs: tūc siue lis sit cōtestata, siue nō, potest dari diffinitiua sententia, si constet de meritis causæ, & sic intelligitur. ž. *de do. & contu. causam.* & sic potest etiā intelligi ž. *de rest. spo. Audita. & C. quomodo. & quādo iu. Auth. qui semel.* sed si non liquet ei de causa, absoluet reū ab obseruatione iudicij, & in expensis condemnabit sibi actorem. *C. de iud. properandum. §. si quidem.* nec obstat, quòd dicitur: *actore non probante, reus & si nihil*

a *Aliàs, vbi ea subornamus Vigilantibus ff. de his quæ in frau. cre. pupillus. vbi si. & de hoc supra tit. 2. cum olim. Ioann. And.*

† *scilicet, appellans.*

† *Cap. 1. eod. tit. in 4. compil. Et Vide Mathesilanū singula. 66. incip. nota, quod in causa.*

† *delatum*

† *potuerūt.*

b *Causa princ. vel appel. quādo, s. expedita articulo appel. aggreditur principale: quod dic. Vt dixi supra eo. sæpe. super gl. Vt si lu. Io. And.*

si nihil praestiterit, obtinebit. 6. q. *Sol. aliter.* & §. *Ut Eccl. benef. ut nostrum.* & §. *de causa poss. & propr. cum Ecclesia.* Illa regula locum habet, cùm ambo sunt praesentes. sed in alio casu istius decre. cùm appellatur à sententia, debent illam confirmare, vel infirmare. 2. q. 6. *in fi.* Sed pone, quòd iudices priores, qui tulerunt sententiam condemnationis, crediderunt actorem bene probasse intentionem suam, cùm in veritate non probasset in causa appellationis, altera parte, quae appellauit, est absens per contumaciã: et ibi dicit, & ille pro quo lata est sentẽtia, est praesens, iudicibus constat, quòd praesens non probauit: vnde sententiam confirmare non possunt, Credo, quòd cassãda sit sententia [a], & quia ille reus est contumax, adiudicabunt praesenti possessionem reseruata quaestione proprietatis absenti, sicut facerent ante sententiam. Vel dic, quod sufficit tantùm infirmare sententiam condemnando absentem in expensis. 2. q. 6. c. *ei qui in §. appellatore.* Ber.

f Scilicet innocentius in concilio generali Later. c. 35.

¶ Idem † in concilio generali.

¶ *Notabile, & famosum c. habens multa noua dicta vtrumque iure litigantia. & hoc dicit in summa inhaerendo simpliciter verbis literae: Appellans ante sententiam, tenetur exprimere causam rationabilẽ coram ipso Iudice à quo, nec admittitur exceptio, quòd priùs miserat nuncium ad sedẽ Apostolicam, vel quòd literas impetrauerat, quae nõdum sunt Iudici praesentatae.*

CAP. LIX.

VT † debitus honor deferatur [a] Iudicibus, & litigatorib. consulatur super laboribus, & expẽsis: Statuimus, vt si quis corã idoneo [b] Iudice cõuenerit aduersarium, ille ante sententiam [c] ad superiorem Iudicem absque rationabili [d] de causa non prouocet: sed corã illo suam iustitiam

a Nisi praesens plenius probare velit: quia tunc probationes recipiuntur. supra de resti. spoliatorum c. de his, et infra eodem Ioannes secundum Hostiens. And.

VT *debitus.*] Diuiditur principaliter in tres partes. In prima ponitur duplex constitutionis causa. In secunda constitutio ibi, *Statuimus.* In secunda quaedam protestatio ibi, *Saluo.* Abbas Siculus. CASVS. Quia frequenter malitiosè appellabatur, & in grauamen alterius partis, & in derogationem iudicis, voluit concilium, vt iudicibus honor debitus deferatur, & consulatur litigatoribus super laboribus, & expensis: statuit igitur, vt si quis coram idoneo iudice conuenerit aduersarium suum, ille ad superiorem ante sententiam non appellat absque causa rationabili allegata coram iudice, à quo appellare intendit: sed coram illo suam iustitiam prosequatur, non obstante si dixerit, quòd ad superiorem pro causa illa nuncium destinauerit, aut literas impetrauerit ab eodem, quae nondum fuerint iudici delegato assignatae: si verò putauerit appellandum ex causa rationabili, coram iudice illam exponat: talem videlicet quae si foret probata, legitima reputaretur, postmodum superior de appellatione cognoscat, & si con- stiterit minùs rationabiliter appellatum, illum remittat ad illum, à quo appellauit: & insuper in expensis alteri parti condemnet eundem. Si verò appellatio legitima fuerit, in causa procedat, saluis constitutionibus de maioribus causis ad sedem Apostolicam perferendis. Nota, quòd ante sententiam nullus debet appellare, nisi grauetur, & causa grauaminis exponi debet coram iudice, à quo appellatur. Item non valet nuncium misisse, vel literas habere, quae nondum sint delegato assignatae. Item qui minùs legitimè appellat, remittitur ad illum à quo appellauit, & in expensis alteri parti condemnatur.

¶ *Glo. alleg. concor. & arg.*

a ¶ *Deferatur.*] Sim. C. qui prouo. non est neces omnẽ honorem, & sic est *arg. quòd iudices honorãdi sunt propter suã dignitatem.*

¶ *Glos. seq. argu.*

b ¶ *Coram idoneo.*] Hoc ideo dicit: quia si conueniatur coram non suo iudice, non obest ei, quia debet allegare priuilegium fori: nec praeiudicatur ei, quod facit coram *eod.* §. *de iudi. at si clerici.* & §. *de foro compe. si diligenti.* & *c. significasti.* & *ar. ad quaestionem:* vtrùm interruptio facta sit per lit. contestatam. coram non suo iudice quòd non sit interruptio facta, patet. *C. ne de sta. defun. si pater.*

¶ *Gl. se. prima ar. à cõtrario. secũdò no. omnes iudices aequatos. tertiò quaerit. ponit duas solutiones Io. & primã non approbat. Demũ aliter soluit, dicit & remotio appellationis nihil operatur hodie.*

c ¶ *Ante sentẽtiã.*] Nota, quòd dicit, ante sentẽtiã, ergo de appellatione post sñiam nihil statuit: quia quod de vno dicitur, de alio negatur. 25. *di. qualis* & §. *de praesum. nonne.* quòd verũ credo: & idem dicitur *in decre. nona eo. ti. cordi nobis.* [lib. 6.] Et ita patet, quòd hodie idẽ iuris est in omnibus iudicibus delegatis, & subdelegatis, & ordinariis, à quibus non potest appellari. nisi causa rationabili allegata scripta, vel non scripta, quia dicit: coram idoneo iudice, & sic non habet locum hodie decret. illa, super quaestionum. §. *si verò duo.* vbi dicit, quòd si delegatus alij committat vices suas, ab illo poterit appellari [h], licèt causa sit appellatione remota cõmissa, sed quantùm ad alia bene tenet. Cũ ergo remota sit appellatio ante sententiam ipso iure, vt hîc probatur, quid operatur remotio appellationis, cùm Papa semper scribat appellatione remota. Io. dixit, quòd remotio appellationis hoc hodie operatur, vt post sententiam appellari non possit, quia iudex possit mãdare sententiã executioni non obstante appellatione, nisi habeat causã probabilẽ appellãdi. sed si non est remota appellatio, tũc appellari potest post sentẽtiã, secũdùm quod appellabatur ante constitutionem istam. §. *de offi. deleg. super eo.* Sed hoc non est verum, quia de appellatione post sententiam nihil statuimus per istam constitutionem, vt dixi. Et Ioan. etiã non persistit in hoc, immò dicit [e], quòd si remota est appellatio, nõ potest appellari nisi in casibus expressis à iure. §. *eo. pastoralis.* & si non est remota: tunc appellatur, quoties habet probabilẽ causam appellandi, talẽ quae si esset probata, &c. vnde potest dici quod illud idẽ operatur hodie remotio appellationis, cũ apponitur in literis, quòd olim operabatur, quia potest appellare in causis ista expressis à iure, licet sit remota appellatio in non expressis. non poterat appellare: vt §. *eod. pastoralis.* vbi notatur quidã de illis casibus: & ita per remotionem appellationis. non posset hodie appellare in casib. non expressis. sed in aliis posset. Ex vi huius constitutionis potest appellari, vbicunque quis grauatur, licèt grauamen non sit expressum in iure. & quia iniquum erat, quod aliquis euidenter grauatus non posset appellare, qui habeat probabilem causam appellandi: cum casus ille non esset expressus in iure, emanauit ista constitutio, qua cauetur, quòd quicunque habet probabilem causam appellãdi, talem quae si esset probata, &c. licèt illud grauamen non sit expressum in iure, possit appellare, & ita haec constitutio ad alia extenditur, quàm illa *decr. pastoralis.* quoties enim noua lex constituitur, ad eas species [d] pertinere non videtur, quib. specialiter ipsa lege poena addita est. *ff. de poen. sanctio. legum.* & ita constitutio ista permittit appellare, vbi remotio appellationem prohibebat: ergo siue sit remota appellatio in literis, siue non idem iuris est. Si enim non est remota appellatio, potest appellare, vbicunque permittitur appellatio per iura specialiter: vt §. *eo. postremo.* & *c. ex parte.* & *c. significantibus.* & in omnibus consimilibus: vbi exprimitur *in decre. quod possit appellari.* & beneficio istius constitutionis potest appellari in omnibus aliis casibus non expressis, vbi exprimitur talis causa quae si foret probata, legitima esset: licèt illa non sit scripta in iure, & ita patet, quòd remotio appellationis quoad veritatem nihil operatur, sed potiùs apponitur ad cautelam: quia plus timeri solet, quòd specialiter prohibetur, quàm quod generaliter imperatur. 23. *d. quanquam* & consuetudo est Ecclesiae. & tã in principalibus quaestionibus, quã incidẽtibus remota est appellatio per istã constitutionem, & coram quocunque iudice, nisi cum quis grauatur in casibus expressis, vel non expressis, & sic Papa remouet id, quod iam remotum est de iure. sic concedit Papa, quod de iure communi concessum est. §. *de sortitur.* & *si Christus in fin.* [e]

d ¶ *Absque rationabili causa.*] Sic [f] ergo remota est per istam constitutionem quaelibet appellatio, quae absque rationabili causa apponitur. Quid ergo operatur clausula de remotione appellationis, quae tota die apponitur in rescriptis? Dicunt quidam, quòd nihil, sed apponitur ad cautelam: quia plus timetur, quod specialiter iniũgitur, quàm quòd generaliter imperatur. §. *de haeret. si aduersus* & 23. *di. quanquam.* sed contra istos opponitur, quòd secũdũ eos ista clausula frustra mẽbranas occupat, cõtra illud quòd legitur. 19. *di. si Romanorũ.* Item pro nihilo est facta decre. quae distinguit, an praedicta clausula ponatur in medio literarum, & secundum hoc tantũ praemissa amplectitur, an ponatur in fine, vt sic omnia praemissa cõprehendat, §. *eo. inquisitione.* quae post hanc constitutionem emanauit. Idcirco alij dixerunt, quòd haec constitutio etiam tũ in ordinario locum habet, contraria autẽ in delegato loquũtur. sed propter hoc nõ est soluta quaestio, quid praedicta clausula operetur. Tertij dicunt, quòd ante sñiã nihil operatur quia remota est appellatio quaelibet, nisi ex cã probabili fiat per istã cõstitutionẽ, sed post sñiam impedit executionẽ etiã sñiae. si propter causam expressam in iure fuerit appellatũ. §. *c. pastoralis.* pro ista sñia facit opi. §. *de offi. deleg. super eo. in fi.* ibi enim dicitur, quòd si ille, cui est causa cõmissa appellatione remota suam sententiam velit executioni mandare in praeiudicium alterius partium, inter quas causa vertitur, poterit appellari: vnde tenet ibi appellatio facta ab Episcopo, vel Archidiacono. Et subiungitur ibi ratio: quia non illis, s. Episcopo, vel Archidiacono, sed partibus, inter quas causa vertitur, appellationis remedium est sublatum. & sic auditur ibi Episcopus, vel Archidiaconus appellans: quia non est eis appellatio interdicta. Ergo per oppositum partes, inter quas causa vertitur, non poterunt appellare: quia eis appellationis remedium est sublatum, & sic non obstante partium appellatione sententia mandabitur executioni: quia prohibitae sunt appellare, cùm aliàs appellatione pendente, nisi esset praedicta clausula, non posset sententia executioni mandari. §. *de sortitur. Sermens.* & §. *eod. c. dilecti.* §. istorum sententia impugnatur in eo, quod dicũt, quòd ante sententiã nihil operatur [g]. Est enim reperire casum, in quo habet necessario operari. Nam secundùm canones omissis omnibus

h Ac si dicat gl. quòd ibi possit sine causa appellari, & scribat ad hoc hodie. immò traditur litera referenda, si in casibus, quibus poni debet de stylo curiae, non esset posita haec clausula. Ioan. And.

e Vt tamquam dubium dicit Ioan. à se non procedere: quod Host. reprehendit. Ioh. And.

† Ca. 3. conci. in 4. cõp. Hanc decretalem latenter pro caeteris interpretati sunt Paulus de Lazaris, & Philippus de Perusio. & Vide consilium Tel. se. 13. de refor. c. 1.

d In hoc allegat gloss. contra legum cum eam esse nouam constitutiõ. ne dicitur loquatur, ergo nõ remouet illam, quae specialiter loquitur de iudice, qui cognoscet appe. remo. supra eod. pastoralis. Io. And.

e Concor. l. ampliorẽ. D. eod. & l. properãdũ. §. sin autem reus. & vtrobique per Bar. C. de iudi.

f Hac glos. vsque ad illa in verbo. Si dicat. nec est Bernardi, nec habetur in vetustis codicibus, sed vt series satis indicat, addita est facta ad gl. proximè praecedentẽ.

g Adde quòd dicens simpliciter, appello, videtur ad Papam appellare. not. eod. prenci pimus. 2. q. 6. omnes.

bus mediis potest ad Papam appellatio, § *eod. solicitudinem. & c. si duobus. 2. q. 6. ad Romanam.* cũ duobus c. præce. & duobus seq. Pone ergo, q mihi à Papa est causa cõmissa appel. re. cõmitto tibi litis cõtestationẽ: tñ mihi cæteris reseruatis: facta litis contesta. coram testibus, tu vis testes recipere, & sic fines mandati excedis, & sic potest à tua audientia appellari. Sed adquem appellabitur, nunquid ad Papam, cùm ad eũ omnibus omissis mediis appellari valeat: vt dictum est §. certè nõ: & si sic fieret appellatio nõ valeret: quia ex virtute prędictę clausulę, ad me tantũmodo appellandũ: quia mihi de iurisdictione reseruauit §. *de offi. deleg. super quæstionum. §. porro. ver. si causa sit ei appellatione remota commissa* &c. ergo à cõtrario sensu si causa non esset app. re. com missa, posset appellari ad Papã per iura prędicta. nec op. onas de pręsenti constitutione, qui nõ põt nisi ex causa probabili ibidẽ appellari, quia ego posui, q ex cã probabili appellatur: quia fines mãdati excedis. & sic secũdũ hic cõstitutionẽ appellatur, sed nõ potest appellari ad Papã, quia inhibita est appellatio in rescripto. & appellat hic ante sniam diffinitiuã: vnde p istũ § cã ista sẽtẽtia, q prima etiã impugnatur: vnde dicũt quarti, q ante sẽtẽtiã, & post sẽtẽtiã idẽ operat, videlicet q nõ possit appellari nisi ex cã in iure expssa, p istis est casus dec. §. *ex pastoralis.* quẽ intelligo, q nõ possit appellari nisi ex cã expressa in iure quãtũ ad hoc q pcessus iudicis per appellationẽ valeat impediri, sed gr. uat⁹ ex cã pbabili poterit appellare: & si de grauamine cõstiterit, per eum p superiorẽ emẽdari: vt ibi dicit nec obstat hęc decr. nã hæc dicit, q ex cã pbabili appellari põt, & illa dicit idem: sed dicit illa, q iudex nõ tenet appellationi deferre, ex quo cã nõ est expressa in iure, nec ista dicit, q teneat, & ideo non cõtradicũt. Patet ex pręmissis, q omnib. omissis põt appellari ad Principẽ: & tñ recipit instãtiã in pal §. *porro.* vnde vt illa materia planiùs, & pleniùs pateat, ita est distinguẽdũ, q quia appellat q̃nq; ab ordinario, q̃nq; à delegato, q̃nq; à subdelegato. Si ab ordinario, planũ est, q ad proximũ superiorem est appellandũ. 2. q. 6 *placuit. & l. eamus. ad a. anteriorum, § ad hoc.* cũ côcord. [a] tamẽ nihilominus omissis mediis põt appellari ad Papã §. *e. si duob. & c. solicitudini. 2. q. 6. ad Romana.* cũ duobus c. pręc. & duob. seq. Si aũt appellat à delegato subdistingue: quia aut est del. gatus ad vniuersitatem causarũ, aut ad vnã causam: tñ si ad vniuersitatẽ cãrũ, vt est vicarius Epi, nõ appellabat ad Epm, sed ad eũ ad quẽ appellatet ab Epo. s. ad Archiepm, vt in cõstitutiõe Inn. iiij. eiusdem tit. Romana. tñ omisso Archiepo, & aliis mediis posset appellari ad Papã, vt dictũ est §. S aũt appellet à delegato ad vnam cãm tñ, si est delegatus à Principe, tñ ad Principem appellabitur: si est delegat⁹ ab alio, appellabit ad eũ, qui ipsum delegauit. *ff. quis & à quo app. l. 1. in pr.* sed illo omisso appellari posset ad principẽ, vt dictũ est §. Si verò appelletur à subdelegato, subdistingue, quia aut est subdelegatus delegati à principe, aut subdelegatus delegati à nõ principe: si est subdelegatus delegati à principe, aut ille delegatus subdelegauit totã cãm, & tũc põt appellare tñ ad principẽ: aut sibi aliquid de iurisdictione retinuit, & tũc si sit remota appellatio in rescripto, nõ põt appellari ad Papã, vel ad principẽ, sed ad delegatũ tñ, qui subdelegauit. Sed si nõ est remota appellatio, posset appellari ad delegatũ, q subdelegauit [b], & nihilominus ad Papam eo omisso, vt §. *de offi. dele. sup. q̃stionũ. § porrò.* & p iura pmissa, qb. post, q omnib. omissis põt appellari ad Papã. Si aũt appellat à subdelegato delegati à nõ principe, põt appellari ad eũ, q delegauit. *ff. quis, & à quo ap. l. 1. in prin. & l. solt.* & nihilomin⁹ eo omisso ad Papã, vt p iura p alleg. patet. Si q̃ras, qũo delegatus à nõ principe põt alij cãm delegare, cõtra id qd legit in *decr. cũ cãm, qua* §. Rñdeo, illud intelligo, quãdo alicui cãrum vniuersitas est cõmissa, sicut est vicarius Epi, q põt alij cãm delegare. *ff. de iud. cũ prætor. & cõst. Inn. iiij.* §. *de fo. cõp. Romana. §. nec à cõtrario sensu.* in §i. quod aũt sæpius dictũ est, q omnib. omissis põt ad Principẽ appellari, intelligo secũdũ canones esse verũ: sed secũdum leges si fuerit omisso medio ad Pricipẽ appellatũ, remittit Priceps cãm appellatiõis ad eũ, ad quẽ dębuit appellari. *ff. de app.* imperatores. Itẽ qd dictũ est §. q à subdelegato delegati à Principe, qui totam causam subdelegauit, vel cui erat ap. re. cõmissa, potest appellari ad Principẽ, intellige secũdum cãones, nõ secũdũ leges vt in vtroq; casu appellaretur ad delegatum, qui subdelegauit. *C. qui pro sua iur. iud. da. pos. l. 1. ad fi.* Vel solue contrarietatem illius l. vt notatur in *prædi. decr. super quæstionum. §. porro.*

¶*Glo. seq. recitetur per quæstionẽ an sint correcta, &c. dicit, quod sic, & rationem reddit secundò obuicit, & dupliciter soluit.*

b ¶*Si dicat.*]Et si ppea appellauerit, eius appellatio nõ est admittẽda. 2. q. 6. *non solũ. § eius q. ff de ap. rec. eius qui.* & sic cor recta sũt iura illa. §. *e memini mus. & c. ad hæc sicut.* & §. *de off. deleg. cũ ea. q. a nõ* pdest nũciũ pmisisse ad superiorẽ, nec prodest et habere litteras, qd plus est, q nõdũ sunt iudici psentatæ, vt hic dicit. Ratio huius cõstitutionis fuit, ne quis sine cã declinet examẽ ordinarij iudicis, vt pprius honor debit⁹ iudicib deferat. *C. qñ. prouo nõ est necess. cum hono et.* vñ sicut *nõ põt declinari* iudiciũ eius p appellationẽ frustratoriã, sic p missionem nũcij: quia p missionem nũcij nõ intelligit prouocasse facto, vel verbo, cũ cã nõdũ esset mota, nec cõminata: nec ad iudicẽ aliquo modo insinuata.

prosequatur: non obstante si dicat [a], quòd ad superiorem iudicem nuncium destinauerit, aut litteras impetrauerit ab eodem, priusquam delegato [b] fuerint assignatæ [c]. Cùm autem

Vnde licitũ est aduersario ad iudicium prouocare, & ius suũ prosequi corã ordinario. & ita pueniret aduersariũ: nec pdest illi litteras allegare, si nõdũ sũt iudici psẽtatæ: & ita quasi pũctus oportet eũ corã ordinario rñdere: quia iudices illi⁹ nõ prius dicũt iurisdictionẽ recepisse cum effectu, nisi cũ eis litterę pręsententur. §. *eo. super eo. 2. in fi.* sic eũ quis citat, si postea pẽdẽte citatione mutauerit domicilium, q quasi pręuẽtus oportebit eũ respõdere. §. *de fo. compe. c. pen.* sic & iste, qui iã habebat litteras in arca sua, præuẽtus est. Præterea si p secũdũ te scriptũ nõ tollat iurisdictio delegata, nisi de ea fiat mentio, multo fortius videt, q nõ tollat ordinaria, nisi de ipsa fiat mẽtio. facilius. n tollit extraordinaria q̃ ordinaria. 3. q. 3. c. *induciæ. § et aũt.* Super hoc dicas, q si iurisdictio ordinaria iã cœpta est p solã citationẽ, à modo nõ põt tolli quãtũ ad cãm illã p litteras Papę, nisi de hoc fiat mẽtio in rescripto, sicut & in delegata. Sed si ordinaria iurisdictio nõ est cœpta p citationẽ, pręueniuntur bene p rescriptũ, put quotidie fit, nec est necesse fieri mẽtionẽ in rescripto de ordinaria. & hoc ideo, vt dicit In. quia ordinaria iurisdictio generalis est: vnde tollit p specialẽ, quãtũ ad illã speciẽ q̃ del. gat. §. *de rescr. pastoralis. arg. ff. eo. tit. c. 1.* & eo ipso q Papa sciẽter cõmittit cãm, eã transfert à potestate ordinarij. §. *de offi. dele. pastoralis. § præterea.* Et tu dicas aliam rõnẽ meliorẽ. cùm. n. D. Papa sit iudex ordinarius omniũ hominũ: vt 9. q. 3. *cuncta.* põ. quilibet eũ adire p simplicem querelã re integra: & ipse põt cognoscere, vel delegare, nec est necesse, q faciat mẽtionem de iurisdictione minoris: & per appellationẽ itur ad ipsũ: sicut in delegato cõtingit, de quo minus videt. §. *de off. deleg. c. 1.* Itẽ & hic corrigitur illud. §. *de rescr. plerũq;* vt statim quis possit aliũ præuenire habẽtẽ priores litteras, q nõ sũt iudici pręsẽtatæ. de hoc tñ dixi §. *de rescr. c. 1.* & ita patet, q ille qui primò suas litteras exhibet iudici, siue preuenit aliũ in citatione faciẽda p ordinariũ vel p delegatũ, ille obtinebit [c] ad hoc facit §. *de rest. capitulũ. S. crucis.* & ita nõ refert, q̃ sint primæ, vel sedæ re integra existẽte. & sic intelligitur cõstitutio ista, re nõ integra existẽte [d] locũ habẽt alia iura in quib. cauetur, q non valet secundum rescriptum, nisi faciat mẽtionem de primo.

¶*Glo. seq. quartũ & soluit.*

b ¶*Delegato.*]Et ita videt, q si primę litterę delegato sint assignatæ nõ põt pueniri ab ordinario, vel delegato p secũdas, nisi fiat mẽtio de primis. sed quid si nõ pcedãt primi iudices, nũquid valebũt sedæ? vel q̃diu debẽt expectare secundi, si nõ possunt primi pcedere impediti iusta cã? Põt dici, q in hoc casu locũ habeat *decr. illa plerũq;* §. *de rescr.* vt si nõ pcedant primi iusta cã cessante, valeant secũdæ. Sed si nõ curãt pcedere, tũc moneat per ordinariũ, vel per secũdũ delegatũ, vt procedãt infra terminũ competentem: quia vn⁹ iudex p negligentiam amittit iurisdictionem, & alter postea pcedit in cã §. *de offi. ord. significauit. & §. de offi. deleg. prudentiam. in fi.* §. *de fo. compe. licet. & c. ex tenore* ne de dolo, & malitia pars altera commodum consequatur: quia dignum est, vt propter negligentiam, siue dolum perdat iurisdictionem. Ista notula intelligit, cùm primę litteræ sunt iudici præsentatę, nulla citatione facta per eas: sed nõ est curãdũ de iis, q̃ in illa dicũtur, quia littera ista, priusquam, &c. debet intelligi, prout dicit in sequenti notula, q̃ incipit, sed nunquid. & in fi. illius notulæ. & si propterea, quia non præuenta dicitur iurisdictio per solam præsentationem, licèt littera ista hoc innuat.

¶*Glo. seq. quærit, arg. pro. soluit contrarium.*

c ¶*Assignatæ.*]Sed nũquid sola pręsentatio litterarũ, siue assignatio sufficiat, vt nõ possit pueniri ab ordinario, siue ab alio delegato? Ex hac littera videt q sic. Sed cõtra potiùs videt q sola psentatio, siue assignatio nõ sufficiat: qm video, q si duo sint ordinarij, possum aduersariũ meũ conuenire corã altero, quẽ voluero eligere, nõ obstante si aduersarius dicat, q volebat, & deliberauerat me conuenire coram alio, cum quo tractauerat, nisi ipsius citatio præuenisset. & idem credo in legatis, siue delegatis, siue in delegato, & ordinario re integra. Rem intelligo integrã ante citationem [e], per q̃ iurisdictio perpetuata est, & nõ per pręsentationẽ §. *de off. dele. gratũ.* vnde qd dicit: prius, &c. supplẽdũ est, maximè, quia idẽ est post pręsentationẽ, & ante citationẽ: nisi aliud videre. & hoc dicit in fi. illius not. & si ppterea per solam pręsentationem, vel aditionem ordinarij nulla esset, facta citatione non est pręuentus aduersarius, sed per citationem præuentus est. §. *de foro compe-*

[a] *Concor. l. præcipimus. C. eo. & § pen. & fin. Auth. eo. ti.*

[b] *Concor. l. 1. ff. si quis, & à quo. & l. proponebatur. ff. de iud.*

Iudicis examen non potest declinari neque per missionem nuncij ad superiorem, neque per litteras nondum iudici præsentatas.

[c] *Hoc est principale: sed quid p̃ sinon iudicem procedit tur. Io.*

[d] *Scilicet, quia citatio facta est per primas. Io. And.*

[e] *Licet citatio facta sit corã delegato, tamẽ expirat rescriptũ per literam coteft. postea factam coram ordinario. Et hoc in Spec. tit. ... § ... ad fi. & fatet. & dicimus de purg. ca. c. pen. super ... Io. And.*

terque eligat, qui de suspicione cognoscant, & si cōcordare nequiuerint aduocent tertium: vt quod decreuerint, obtineat firmitatem, & auctoritate huiusmodi decreti sciant se ad hoc teneri in virtute obedientiæ sub obtestatione diuini iudicij. causa suspicionis infra terminum à iudice præfigendum non probata, iudex in causa procedat, sed si causa suspicionis probetur, iudex recusatus negotiū committat personæ idoneæ de assensu recusatoris, ne illum valeat postea recusare: vel si magis viderit expedire, ad superiorem negotium remittat.

causa suspicionis probanda est corā arbitris, & secūdū determinationem illius intellige iura prædicta, quæ loquūtur de recusatione ordinarij. Et nota, quod hæc clausula de recusatoris assensu secūdū Ioānē, si determinet totalē disiunctam, cōmittat neg. tiū, vel ad superiorem remittat, in optione recusatoris est, an velit negotium committi an ad superiorem referri. & dicit Io. andr. quod intellectus ille probabilis est. Si determinat primam partem tantū, tunc litera vult, quòd secundū voluntatem recusatoris eligenda sit persona, cui committatur negotiū, dum tamen non sit suspecta. Intellectus ille non videtur probabilis, immò improbabilis: iniquum enim esset, quod actor ad voluntatē ipsius rei ipsū conueniat. Nam pro modica causa quandoque traheret eum ad Papam, vt illum fatigaret laboribus, & expēsis: & sic posset sæpe contingere, quòd potiùs renunciaret liti, quàm vellet taliter laborare: vel posset eligere talem, licet illum recusare nō possit, qui causam suā male tractaret. vnde dicas, de recusatoris assensu, & etiam de assensu actoris: vt de vtriusque partis assensu,

tione [a] prouisum, ne quis in aliquā excommunicationis sententiā, nisi cōpetenti [b] cōmonitione præmissa promulgare præsumat: volentes etiā prouidere, ne forte cōmonitus, frustratoriæ recusationis, vel appellationis obtentu, monentis possit declinare examen: Statuimus, vt si allegauerit se Iudicē habere suspectū, coram eodem [c] causam iustæ suspicionis [d] assignet †: & ipse cū aduersario, vel (si forte aduersarium nō habeat) cū iudice [e] arbitros communiter eligat: aut si communiter conuenire nō possint, absque malitia ipse vnū, & ille aliū eligat †, qui de suspicionis causa cognoscāt: & si nequiuerint in vnam concordare sententiam, aduocent tertium [f], vt quod duo ex ipsis decreuerint, robur obtineat firmitatis. Sciantque se ad id fideliter exequēdū, ex iniūcto à nobis in virtute obedientiæ sub obtestatione diuini iudicij districto [g] præcepto teneri. Cā verò suspicionis legitima coram ipsis intra competentem terminum [h] nō probata, sua iurisdictione iudex vtatur. At ista probata legitime, de recusatoris [i] assensu personæ idoneæ cōmittat negotiū recusatus, vel ad superiorem transmittat, vt in eo ipse procedat, secundùm quod fuerit procedendum.

¶In notoriis nō admittitur appellatio, in dubiis causa probabilis corā Iudice est exprimēda, quæ debeat legitima reputari, qua si nō prosequitur, Iudex à quo in causa procedat. Idē si prosequitur, & non probat. Hæc autem constitutio non extenditur ad regulares. Hæc dicit.

¶Porrò commonito ad appellationis obstaculum conuolanti, si eius excessus euidentia rei, vel ipsius confessione [k], aut alio modo legitimo fuerit manife-

a ¶*Prohibitione.*] Quam habes j. *de senten. excommu. sacro.*

b ¶*Competenti.*] Trina scilicet: vt 16. q. 7. *omnes decima* 17. q. 4. *de presbyterorum. &* 24. q. 3. *de illicita.*

c ¶*Coram eodem.*] s. eo. *secundo.*

¶ *Glo. seq. quærit, & soluit.*

d ¶ *iustæ suspicionis.*] Quid si dubitetur, an iusta sit, quia non est in iure expressa, & aliàs dubitaretur? Respondeo, arbitri electi de hoc cognoscent, primò an sit iusta, quia omnia, quæ ad hunc articulum pertinent, ad arbitros pertinent s. *de offic. deleg. c. suspicionis.*

e ¶*Cū iudice.*] Hoc intelligere quando iudex ordinarius procedit ex officio suo cōtra aliquē ad famā, vel clamorē. j. *de accu. qua qua & qn.* & sic loquitur ista constitutio in ordinario: vt bene declarāt sequentia aliter intelligi non potest. & ita tam in ordinario iudicio, quàm extraordinario, s. inquirendo, potest iudex recusari.

¶ *Glo. seq. ponit casum, quando non venit expressum, quod venit tacitum, sinis recitetur per contrarium.*

f ¶*Tertium.*] Sub hac forma non possēt compromitti in duos, vt si dissentiant, tertium eligant: s. *de arb. siamnsuit. & ff. de arb. itē si Vnus. §. si in duo.* sed si in duos simpliciter cōpromittat, si dissentiūt, prætor eos cogere debet, vt cōcordēt, vel tertium assumāt. *ff. de arbit. itē si vnus. §. princeps aliter. &* s. *de offi. deleg. suspicionis. §.* 1. Itē arg. quòd arbiter quātū ad hunc casum possit cogi ad finem iniūctum, quod verū est auctoritate hui⁹ cōstitutionis, aliàs nō pōt. s. *de arbit. cū dilectus. ff. de arbi. non distinguemus §* Vl. Bern.

g ¶*Districto præcepto.*] Et sic videtur quòd idē faciat præceptū canonis, quod facit præceptū iudicis, vt beneficio hui⁹ canonis teneāt cōcordare, vel aliū eligere: sed quia canon iste pœnā illam no imponit, iudex recusat⁹ compellat illos, & pœnam eis imponat, si non concordant s. *de offi. deleg. suspicionis. in fi.* quæ sit potestas istorum arbitrorum dicitur s. *de offi. deleg. suspicionis. in fi.*

¶ *Glo. seq. recitetur per quæstionem.*

h ¶*Terminum.*] Ab ipso iudice præfigendum, infra quem arbitri suspicionis negotium terminare procurent. j. *eo. tit. legitima in conci. Lugdu. lib. 6.*] quæ corrigit illam, *suspicionis.* in hoc tantùm. & meritò iudex recusatus arbitris iterum terminum præfigere debet, infra quem causam suspicionis determinent. sicut iudex, à quo appellatur, potest: & debet præfigere terminum appellanti [h], infra quem causam appellationis prosequatur: alioquin in causa procedat. vt in § *seq. &* s. *eod. sæpe.* & eadem ratio est in vtroque casu. sine prætextu friuolæ appellationis, vel recusationis negotium prorogetur. ideo *decr. illa, suspicionis.* corrigitur [c] quantùm ad hunc articulum. Bern.

¶ *Gloss. seq. primò notat & ad id signat contrarium, & soluit. Secūdò ponit duas lecturas & ad secundam opinionē ponit, & soluit.*

i ¶ *De recusatoris.*] Nota ergo, quòd hæc cōstitutio loquitur in ordinario, quod ex eo probatur, quòd iudex recusatus committit alij negotium illud: quod non potest facere delegatus inuito recusatore. s. *eod. secundo.* immò statim suspensa est potestas ipsius, vt dictum est, quæ loquitur in delegato tantùm. sic s. *de fo. compe. si quis contra clericum. &* 11. q. 1 *peruenit.* & s. *eo. ad hæc. &* j. vbi ordinarius recusatus committit alij causam, probata primò suspicione secundùm tenorem hui⁹ constitutionis. Sed contra s. *de foro compe. licet.* vbi ordinarius recusatus non committit negotiū, immò ibi recurritur ad alium iudicē. sed illa loquitur secūdum cōsuetudinē loci, vbi vacat imperium, nec cōtinet i⁹ cōe. Et sic patet ex hac cōstitutione, quòd ordinarius potest recusari, &

cōmittat negotiū recusatus, quòd probatur s. *de foro compet. si quis contra. &* s. *eo. ad hæc. &* j. vbi dicitur, te insistente iudicē eligāt ipsæ partes: partes enī cōi cōsensu iudicēs elegere debent, cū ordinarius recusatur. 11. q. 1. *peruenit.* Si partes nō concordauerint: tunc iudex cōmittat alicui personæ neutri parti suspectæ, quod dicit de recusatoris assensu, præcipuè intellige, quòd requirēd⁹ est assensu recusatoris, ne iterum recuset illum, ex quo consensit in illū. s. *de offi. deleg. insinuante. & c. super quæstionum. § nos. & §. Verum &* 3. q. 5. *c. quia suspecta. § afferatur.* Et similiter consensus actoris requirēdus est, ne ipsum postea recuset: quia licèt sit actor, posset eum recusare: vt s. *de foro. compe. si quis contra.* Nunquam fuit intentio D. Papæ, quòd potestas committendi resideret penes recusatorem, & in potestate iudicis est remittere negotium ad superiorem, vel committere de assensu recusatoris, & etiam actoris, vt dictum est: & hæc determinatio, de assensu recusatoris determinat tantùm hoc verbum, *committat.*

PORRO. Primò dicit, quid in notoriis. Secundò quid in dubiis ibi, *Excessus quoque.* Tertiò protestatur in fi. ibi, *Cæterum.* Abb.

CASVS. Si subditus commonitus à prælato appellauerit: si eius excessus euidentia rei ipsius, vel confessione, aut alio modo legitimo fuerit manifestus, appellationi non deferat, cùm appellationis remedium non fuerit institutum ad defensionem iniquitatis, sed ad præsidium innocentiæ. Si verò dubius sit excessus, appellans causam probabilem appellationis coram iudice proponat, quæ si esset probata, legitima foret. & tunc si appellans habuerit aduersarium, infra terminum à iudice moderandum, secūdū locorum distantiam, & tēporis qualitatem appellationis causam prosequatur: quam si non fuerit prosecutus, extunc non obstante appellatione iudex in eā procedat. si verò nullum habuerit aduersarium, cùm iudex ex officio suo ad famam, & clamorem processerit, superior appellationis causa probata suū officiū exequatur: sed si in probatione appellationis defecerit, ad eū, à quo appellauit, remittatur: hanc constitutionē, & illam sacro approbāte concilio, non vult concilium ad regulares extendi contra suas obseruantias speciales. Nota quòd monitio debet præcedere vindictam. Item appellatio frustratoria nō valet. Item causa recusationis, vel suspicionis corā iudice recusato assignanda est. Itē cōstitutio ista intelligēda est in ordinario. Item ordinarius potest recusari iusta eā assignata. Itē eā suspicionis probata cām cōmittit ordinari⁹: quod non facit delegatus. Itē eā committi debet de assensu recusatoris. Itē in notoriis excessib. non admittitur appellatio. Item appellatio nō est inuenta ad defensionem iniquitatis, sed ad præsidium innocentiæ. Itē qui appellat, iustam causam debet allegare. Item iudex potest terminum appellationis moderari. Item qui non probat causam appellationis, remitti debet ad eū, à quo appellauit. Item regulares contra suas obseruantias appellare non debent.

k ¶*Confessione.*] Ita patet, quòd non admittitur appellatio contra confes-

† Adde, quòd de iure cōmuni non est necesse probare causam, licet sit cum speciali & latissimi. eam not. C. de iu.

† eligant.

a Vbi verò non dubitatur quia manifeste iniusta est, ipse idem iudex illā repellat & sic non obstat s. de causa possess. cū olim secundum Innoc. & Host. Ioan. And.

b Vt s. eo. consuluit. 1.

c Non est verū: quia de aliis terminis loquitur: vt obseruatur. Io. And. Iudex recusatus non alij possit negotiū committere.

Iudex recusatus negotium non committat, nisi vtraque pars consentiat.

confessionem, vel si excessus sit manifestus euidentia rei, vel alio legitimo modo, puta per sententiam. Istis tribus modis factum dicitur notorium. j. de cohabi. cleri. & mu. c. Vlt. *Confessus non auditur appellans.* 2. q. 6. *quicunque.* Contingit tamen dici, quod sola confessio non impedit in criminali, quin possit appellari. 2. q. 6. c. si quis §. *sunt quorum* °. in ciuili tamen, si vellet probare errorem, auditur. ff. *de confes. cum fideicommissum. sup. de confe. c. Vlt.* sed hic non admittetur: quia à correctione non appellatur, & extra ordinem agitur hic.

a ¶ *Infra terminum.*] Not. quòd triplex est terminus, vt not. s. eo. *personas* & ibi illud videas.

b ¶ *Procedat.*] Ad petitionem aduersarij: vt differat à sequenti, quando iudex ex officio suo procedit.

c ¶ *Coram superiore.*] Sed qualiter procedet superior, quando Eps procedit ex officio nunquid vocabitur Episcopus? Credo quòd sit vocandus, vt defendat processum suum, si voluerit, sicut vocaretur aduersarius in alio casu, cum est ibi actor, & reus: nec tunc necesse est iudicem esse præsentem, qui tulit sententiam: quia ius eius non læditur [b]. *argu.* 2. q. 6. *hoc etiam.*

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

d ¶ *Defecerit.*] Et sic videtur, quòd appellans teneatur probare se iustè appellasse, quod est verum, si appellatio recipitur: alias non. j. *eod. interposita.* & sic præsumitur pro sententia iudicis. s. *de renuncia. in præsentia. Arg. contra.* s. *de proba. quoniam contra.* Sed dic, quòd præsumitur pro sententia iudicis, ex quo apparet de actis, sed pro processu non præsumitur, si dubitaretur de ipso, nisi quatenus constiterit: vt in constitutione illa, quoniam contra.

e ¶ *Has constitutiones.*] Scilicet præsentem, & illam. j. *de senten. excommun. c. sacro.*

f ¶ *Regulares.*] s. eo. *reprehensibilis.* & s. *eod. c. 2.*

sius †, (cùm appellationis remedium non sit ad defensionem iniquitatis, sed ad præsidium innocentiæ institutũ) non est prouocationi huiusmodi deferendum. Excessu quoque dubio existente, ne friuolæ appellationis diffugio, appellans iudicis processum impediat, coram eodem probabilem causam appellationis exponat, talem videlicet, quę si foret probata, deberet legitima reputari: & tunc si habuerit aduersarium, infra terminum [a] secundùm locorum distantiam, & temporis qualitatem, & naturam negotij, ab eodem iudice moderandum, appellationis causam prosequatur: quam si prosequi non curauerit, extunc ipse iudex (appellatione non obstante) procedat [b]: nullo † autem aduersario comparente, cùm iudex ex suo procedat officio, appellationis causa coram superiore [c] probata, superior suæ iurisdictionis officiũ exequatur. Sed si appellans in eius probatione defecerit [d], ad eum, à quo ipsum malitiosè appellâsse constiterit, remittatur. Cæterùm has duas constitutiones [e] præmissas, nolumus ad regulares [f] extendi contra † suas speciales obseruantias.

¶ Honorius iij. Decano Cancellario, & Cantori Linconien.

¶ *Si Iudex confeßionem aduocati eadem die reuocatam pro litis contestatione velit habere, vel processum à subdelegato subdelegati factum ratificat, licitè appellatur.*

CAP. LXII.

CVm † causam, quæ inter Abbatẽ, & fratres de Valle sancti Ioannis ex parte vna, & Priorẽ, & Canonicos de Nouo loco ex altera, super Ecclesia de Holisch † vertitur, R. sancti Angeli Diacono Cardinali cõmisserimus audiendam: *& infrà.* ¶ Procurator prędictorũ Prioris, & Canonicorum proposuit, quòd cùm coram subdelegatis iudicum delegatorum inducias ad proponendum [g] exceptiones dilatorias petisset: quia aduocatus ipsius ductus errore respõdit, quòd Ecclesia de Nouo loco, Ecclesiam, de qua erat quæstio, per quadraginta annos, & ampliùs pacificè [h] possederat, licèt ipse eadem die aduocati errorem corrigens, ipsi responsionem, quæ suæ petitioni contradicere videbatur (ne per eam aliquod sibi posset pręiudicium generare, † pro eo quòd ante litis contestationem [i] sunt exceptiones dilatoriæ proponendæ) coram eisdem iudicibus reuocauit. Iudices [k] tamen per huiusmodi responsionem erroneam aduocati, litem contestatam fore credentes, ad receptionem testiũ [l] partis alterius processerunt: *& infrà.* ¶ Mandamus, quatenus si dicti Prior, & Canonici legitimè probauerint, quòd per procuratorem ipsorũ eadẽ † die [m] aduocati respõsio extiterit reuocata, quia sic per consequens lis contestata [n]

CVm causam.] In prima ponitur narratio appellantis. In secunda iudicum datio ibi, *Mandamus.* Abbas

CASVS. Inter Abbatem, & conuentum de Valle sancti Ioannis ex parte vna, & Priorem, & conuentum de Nouo loco ex altera, super quadam Ecclesia quæstio vertebatur, quæ commissa fuit iudicibus delegatis: Iudices vices suas quibusdam iudicibus commiserunt, sed non totaliter: coram istis subdelegatis petijt procurator canonicorum inducias ad proponendum exceptiones dilatorias. Dum ista proponerentur, aduocatus ipsius ductus errore, interrogatus respondit, quòd Ecclesia de Nouo loco, Ecclesiam, de qua quæstio erat, xl. annis possederat pacificè, & ampliùs. Sed procurator confessionem aduocati reuocauit eadem die, cum ipsius confessio suæ petitioni contraria videbatur, ne per illam confessionem pręiudicium sibi posset generari, pro eo quòd exceptiones dilatoriæ ante litis contestationem sunt proponendæ. Iudices delegati credentes per hanc confessionem litem contestatam fuisse, testes partis alterius receperunt: quibus receptis examinationem quorundam testium alijs commiserunt: qui receperunt quosdam testes monachorum: Iudices delegati talem examinationem approbauerunt, cùm de iure non valeret: propter quę grauamina procurator canonicorum ad sedem Apostolicam appellauit: causa delata fuit ad dominum Papam datus fuit partibus auditor: coram quo procurator canonicorum prædicta omnia proposuit, petẽs processum dictorum iudicum irritum nunciari: pars verò altera instãter petebat processum prædictorum iudicum approbari, & causam ipsam, quæ multo tempore durauerat, terminari. Papa his, & alijs intellectis, quia sibi nõ constitit de prædictis, Mandat quibusdam, quatenus si prædicti Prior, & canonici probauerint, quòd per procuratorem ipsorum aduocati responsio eadẽ die extitit reuocata: quia sic per consequens apparet, quòd lis non fuerit contestata, vel si constiterit, quòd iudices delegati approbauerint testes receptos à subdelegatis subdelegatorum suorum, cùm delegatus ab alio, quàm à principe causam alij delegare non possit: quicquid factũ est post appellationem prædictam, denuncient irritum, & inane, dummodo hæc in appellationis causa fuerit expressa. Nota, quòd confessio aduocati pręiudicat parti suæ, nisi eadem die reuocetur. Item per indirectã responsionem videtur lis contestata. Item subdelegatus alij causã subdelegare non potest, sed solus subdelegatus à principe potest alij causam subdelegare. Item processus habitus lite non cõtestata nullus est. Item causæ, propter quas appellatur, sunt exprimendæ in ipsa appellatione, & propter illas appellandum est.

g ¶ *Ad proponendum.*] Quod iudex ex officio suo etiam facere debet. *supra ti. prox. inter monasterium & suprà de exceptio. pastoralis.*

h ¶ *Pacificè.*] Propter [c] quod petitio aduersæ partis fieri non debebat: & sic fuit lis contestata.

i ¶ *Litis contestationem.*] Quod verum est: vt 3. q. 6. c. *si quis Episcoporum.* §. *exceptio.* & *supra tit. prox. inter monasterium.* & C. *de excep. si quis aduocatus.*

k *Iudices*] Delegati.

l ¶ *Testium.*] Quibus receptis, iudices delegati examinationem quorundam testium commiserunt quibusdam, qui vices suas alijs commiserant, & illi quosdam testes receperunt: primi iudices delegati approbauerunt receptionem illorum testium, cùm de iure talis receptio non valeret, propter quæ grauamina extitit appellatum.

ADDITIO. Quos testes approbauerunt primi delegati à Papa, & sic iterum aliud grauamen intulerunt: propter quod appellatum fuit ad Papam.

m ¶ *Eadem die.*] Sed nunquid est istud necessarium, vt eadem die debeat reuocari, vel quandocunque ante sententiam? Videtur, quòd quandocunque ante sententiam: *vt suprà de confes. c. Vlt. Cod. de iu. & fac. igno. error facti. & infrà de confi. olim,* vbi de hoc. vel saltem vsque ad triduum [d]. *C. de erro. aduo. l. 3.* In quo casu isto videtur, quòd eadem die debeat reuocari, vel saltem antequam fiat aliquid in causa, per quod videatur approbare huiusmodi confessionem, puta si producerentur testes, vel si aliquid aliud fiat, quod tantum post litem contestatam fieri debet.

n *Lis cõtestata.*] Ergo vr. q̃ si nõ probabit q̃ cõfessio eadem die fuerit reuocata p cõsequẽs lis fuit cõtest. & ne per indirectã confessionẽ aduocati etiã fit litis cõtest. tic s. *de do. & contu. prout* °. *arg. contra*

† *Infero, q̃ confessio sola iudicis notorium,* contra l. cũ fideicõmis. ff. de fideicom.

a *Vbi de hoc, & plenius* j. eo. Romana. §. si autẽ, lib. 6 & in Spec. de appellat. §. in quib. circa princ. Ioan. And.

† *In plurib. recentiorib. ita: nullo autem aduersario cõparente, sũc iudex ex officio suo procedit appellationis causa, &c.*

b *Secundũ* Ioãnes *iade vetur:* vt q̃a *dicitur fecisse litem suam, vel incidisse in constitutionem,* de re iud. cũ æterni. lib. 6. *probatur hoc* de sent. excom. venerabilibus, c. lib. Ioa. *And.* in nouri.

† *citra suas obseruationes speciales.*

† *De materia huius decretalis, quatenus indicat errorem aduocati nocere clienti, vide Barbatiam* consi. 6 in 1. vol. & *Iasonem* in l. 6. error. C. de iu. & fa. ign.

† *Olisem.*

† *Vide tex.* in l. 2. cum fin. C. de erro. aduo.

† *Aliàs,* eadẽ *die.*

c *Hanc glos. solam non inuenio in antiquis codicibus, nec puto Bern. esse.*

d *Nuda verbo, ut salua fide de errore, secundũ Host. & scripsit in præall. dec. olí. super glo. 2. Io. And.*

e *Cancor.* l. 1. & ibi *Cyn.* de confe. l. 2. §. quod obseruari. ff. de iur. calum.

arg. contra. § de ele. dudum 2. & 3. Vt lit. non contest. Quum, vbi dicitur, quod per narrationem, & responsione fit litis côtest. ¶ *Glo. seq. alleg. duas concor. secundo reprobat opin. respondês ad c. quo probatur te rtio principale dictum determinat.*

a ¶ *Delegatus.*] *C. de iudi. a iudice. & 3. de offi. deleg. super questionum. §. si vero.* per hoc patet, q reprobata est opin. illorum, qui dicunt: q subdelegat post litem contest. potest alij vices suas subdelegare ad instar procuratoris, qui post litem côtest. factus est dominus litis: vnde potest postea dare alium procuratorê. *C. de procura. nulla. & l. neque.* & sic volunt intelligere illam decret. 3. *eo. prox. cum Bertholdus.* quæ expresse contradicit huic. sed illa non continet ius quantum ad hoc, nec fuit obiectum: & ita per patientiâ toleratur. *j. de praben. cum iam dudum. in pe.* q.[a] no côtinuatur. patet per hoc, q hic dicitur q non nisi delegatus à principe causam potest alij delegare, nô distinguendo ante litem côtest. vel post, & ita ibi nô potuit de iure delegari. Est ergo tenendû q subdelegatus alij subdelegare nô potest. quia sic & illi possent iterum subdelegare: quod esse non debet. & est simile in excommunicatione, q non transit in tertiam personam. & quod dicitur: delegatus ab alio, q à principe nô potest alij causam delegare, intellige de eo q est delegatus ab alio ad vnam causam tantum: nam si esset ei delegata vniuersitas causarum, bene posset vnam causam alij subdelegare. *ff. de iudi. cum prætor § 1.* alias non potest *ff. de officio proconsulis, & legati. l. legatus.* quia quasi ordinarius videtur.

nô fuit: vel quòd delegati testes receptos à subdelegatis subdelegatorum suorû approbauerint: cùm non nisi delegatus[a] à principe causam alij valeat delegare, quicquid ab ipsis post appellationem eorum factum est (dummodo[b] hæc in appellatione ipsa expressa fuerint) nuncietis irritum, & inane.

¶ Idem Decano, & Thesaurario, & P. S. Petri Canonico Zamorēn.

¶ *Nô sufficit appellanti docere, q exceptionem legitimam & veram opposuit, & appellauit, nisi doceat propter exceptionem non admissã appellasse. Hoc dicit, & est casus notabilis, & quotidianus.*

CAP. LXIII.

Dilecto filio G. Capellano nostro, D. Presbytero & I. Capituli Salamātini procuratori, à nobis auditore concesso, Procurator Capituli proposuit coràm eo, quòd cùm dictus Presbyter super receptione sua in Salamantina Ecclesia executorias à nobis ad Archidiaconû Ciuitatēn. & collegas eius, litteras impetrasset, coràm eis fuit ex parte Capituli allegatum, quòd cùm in ipsa sit Ecclesia certus numerus Canonicorum, iuramento firmatus, de quo in litteris ad eos directis mentio non fiebat, per eas non debebant contra ipsos procedere: & ne aliter facerent, fuit ad nostram audientiam appellatum: & infrà. ¶ Quoniam igitur & si per confessionem Presbyteri factam coram auditore prædicto, constiterit Salamantinam Ecclesiam habere certum numerum Canonicorum iuramento firmatum, & huiusmodi exceptionem coram executoribus fuisse propositam, & quòd appellatum extiterit ab eisdem: quia tamen non constitit, quòd propter exceptionem huiusmodi non admissam, aliamve legitimam fuerit appellatum: Mandamus, quatenus si vobis constiterit præfatam exceptionem huiusmodi de certo Canonicorû numero iuramento firmato, vel alias legitimas exceptiones fuisse propositas coram ipsis[c] executoribus, nec admissas, ac ideo partem Capituli appellasse: ipsorum executorum processum denuncietis irritum, & inanem.

¶ Idem S. Andreę Archidiacono, & magistro I. Canonico de Melcēn.[†]

¶ *Appellans, qui terminû appellationis prefigit, si mittit procuratorê ad impetrandum, & contradicendû tãtum, & appellatio fuit recepta à iudice, vel approbata à parte: aduersario legitimè prosequenti, condemnatur in expensis. h. d. secundum communem intellectum, licet glossa aliud senserit.*

¶ *Glo. seq. quærit, allegat duo, pro & contra, & soluit distinguêdo.*

b ¶ *Dummodo.*] sed nunquid possit in causa appellationis proponere aliam causam, quam non expressit in appellando? Videtur, q sic, 3. *eo. consitentem* 2. Item & noua causa pôt opponi in causa appellationis: & noua instrumenta, & allegationes. *j. de fid. instru. cum Ioannes. ff. de appel. scio. de rest. fraternitatem. & C. de temp. appel. per hanc. & 3. Vt lit. non contest. accedês.* Sed contra videtur expressum. 3. *eo. & debitum.* vbi dicitur, quod qui appellat, causam appellationis, propter quam appellat, debet allegare coram iudice. & hic expresse idê dicit littera ista, dûmodo hęc in appellationis causa expressa fuerint. & *j. c. prox.* Super hoc ita distingue: aut appellat à grauamine ante sententiam diffinitiuam, aut à sentêtia diffinitiua. Si à grauamine ante sententiam, tûc necesse est allegare corâ iudice appellationis causam sui grauaminis, talê quę si esset probata, esset legitima, vel quę esset expressa in iure. & tûc in causa appellationis non potest aliam allegare: vt hic dicit, & 3. *eo. Vt debitum.* Et est ratio, quia non appellatur nisi à grauamine: sed propter hanc causam, quam vult de nouo pponere coram iudice appellationis, non grauabatur, nec propter hoc appellauit, & iudex appellationis cognoscere debet tãtùm super eo, pro quo appellauit: & Papa semper ita rescribit in appellationib. ante sentêtiã, si est ita. Si vero[b] aliquis appellat à diffinitiua, tunc non est necesse aliquam causam allegare, cûm appellat, sed sufficit dicere, appello ab iniqua sentêtia[c], & tûc in causa appellatiôis pôt opponere nouã causã, & noua instrumêta, & sic loquit. *de fid. instru. cum Ioannes & l scio.* & per hãc decre. *illa 3. eo.* côstitutis specialiter intelligit in câ electionis, vt ibi dicit. & decre. illã, *accedês,* intellige vt ibi dicitur. Item in alijs appellationib. extra iudicium[d] faciêdis exprimenda est causa, propter quam appellatur. *j. de in quo*... *a ma. parte. c. 1. & 3. ea bona & 3. de elect. cû dilecti & 3. e. dilectus.* & in scriptis proponenda est. alias reputabitur non appellans, in *decret. Innoc. arg. cordi nobis, eod. tit. [lib. 6.]*

Dilecto.] Primò ponit factû coram auditore narratum. Secundo committit causam, & pmittit quare, ibi, *Quoniam.* Abbas.

Casus. D. presbyter obtinuit litteras à D. Papa super receptione sua in Salamātina Ecclesia ad quosdã executores, corã quib. fuit ex parte capituli Salamātini ppositû, q cû in Salamātina ecclesia certus esset canonicorû numerus iuramêto firmat[a], de quo in litteris directis ad eos mentio nô fiebat, non debebãt per eas procedere contra capitulû Salamantinû, & ne secus facerêt, sedê Apostolicã appellauit, sed executores hmôi appellatione côtêpta tulerût excõicationis sêtentiam in spm, & capitulum Salamantinû: vnde cû procurator capituli, q dictus sacerdos corã auditore côfessus fuit, q in Ecclesia Salamantina certus erat canonicorû numerus institutus. Sed quia licèt per côfessionem presbyteri constiterit Salamantinã Ecclesiã certum canonicorum numerum habuisse iuramento firmatum, & hmôi exceptionê corã executoribus fuisse ppositã, & quod appellatum extiterit ab eisdem, tamen non cõstitit Papæ, q pp hmôi exceptionem nô admissam, vel aliã legitimã fuerit appellatû: Mandat Papa quibusdam iudicib[a], quatenus[a] si constiterit exceptionem præfatam de certo numero canonicorû iuramêto firmato, vel alias exceptiones legitimas fuisse propositas corã executorib. prædictis, nec admissas, & ideo partê capituli appellasse, processum ipsorû executorû denûcient irritum, & inanem. No. exceptionem de certo canonicorû numero iuramêto firmato legitimã esse. Item non sufficit pponere exceptionê legitimã, nisi pp eam non admissam fuerit appellatû.

¶ *Gl. se. iustificat appellatiõis câm. secûdo circa textû repetit trac.*

c ¶ *Propositas corã ipsis.*] Sic patet q câ pp quã appellat, proponenda est corã iudice, à quo appellatur: & hic fuit câ ista legitima: quia nô est verisimile, q Papa ex certa sciêtia mãdasset illû recipi contra iuramêta canonicorû: immo videt Papa circôuêt[a] 3. de rescrip. côstitutis. in parte decisa. Itê esset, etiã si statû canonicorû cõfirmatû fuisset solûmodo p sedê Apostolicã sine iuramêto. *3. de consti. cû accessissêt & arg. j. de præben. parte. & 3. de rescrip. cû ordinê.* Itê patet hic, q licet exceptio etiã legitima proposita nô admittatur: si non sit appellatû pp ipsam, licet appellatum sit, non debet taxari prætextu illius exceptionis, quod factum est: quia sententia cõtra ius litigatoris bene tenet, à quo nô est appellatû, licet nô teneat cõtra ius côstitutiôis lata. *3. eo. prox. cû inter vos & 2. q. 6. c. eo qua. §. diffinitiua. Vbi item si sententia. C. quãdo prouoca. non est necess. l. 2. & ff. quæ senten. sine app. rescin. l. 1. §. 1.* Item ex hoc patet, q si quis appellat à grauamine, nô tamê exprimat causã illam in appellatione, propter quam appellauit, sed aliã, illã psequi nô pôt: quia propter illam non appellauit. de hoc dictum est. 3. c. prox. Item videt quod in causa appellationis sufficiat probare causam probabilem fuisse propositã corã iudice, à quo appellauit, & nô admissam: sed hoc intelligê dû est, secundùm quòd dicitur *j. eod.* ...

Marginal notes:

a *Hæc que...* ... delegatus ... subdelegare ... idem ... de quo ... Laurent. per ... in l. 1 iudice. C. de iu. & ibidem per Alexandrû. & ... glossa hic, quod non possit, communis est. adde, quæ dixi lib. 3 comment. in Dilecto ... Schol. 81.

b *Hæc sententia glossa approbatur per ca. appellanti. e. ti. in Clem.*

c *Et sic intellige, quod not. Io. d. c. 1. & de hoc. 2. q. 6. & non ita. Io. And. in nouell.*

d *De appellationib. extraiudicialib. in causa electionum dic vt j. de ele. vt circa lib. 6. & & cle. eo. tit. constitutionem. Ioan. And.*

† *Alias Melden.*

e *Immò videtur idem in numero statuto, licet iuratus non sit confirmatum. & de hoc in p. al. decr. côstitutus. in fi. 1. gl. Io.*

Nicolao militi.] Diuiditur. Primò ponit datione auditoris, & petitioné appellantis. Secundò dat iudicem ibi, *Mandamus*. Abbas Siculus.

CASVS. Abbas, & conuentus monasterij sanctæ Mariæ litigabant cum Nicolao milite super quibusdam quæstionibus: Monachi appellauerút ad sedem Apost. & appellationi suæ terminum præfixerunt, ꝑq̄ tā in lit... peut... monachorū ad curiam accesserunt: dat° fuit eis auditor, in cuius pſentia proposuit idem miles, ꝙ cùm procurator monachorū nō nisi ad impetrādū, & cōtradicendū fuerit institutus, sufficiēter ad causam tractandā nō miserūt, eo ipsam pſonaliter prosequēte: vnde petebat eos sibi condemnari in expēsis ꝓꝗ cō... vnde mādat Papa, quatenus si constiterit Abbatem, & monachos appellationi suę terminū præfixisse, quia sufficientem procuratorem ad prosequēdam... causam non miserūt, ipso milite causam personaliter ꝓsequēte: monachos condemnet ad restituendas expensas à tpe appellationis factas militi memorato. Not. ꝙ ille qui appellat, si terminum præfixit suæ appellationi, & à iudice, vel aduersario appellatio fuerit approbata, tenet mittere procuratoré sufficientem ad totā causam, aliàs in expensis condemnabitur altera parte eam prosequēte, vt hic dicitur.

¶ Glo. seq. distinguit, an fuerit, vel non, terminus appellationi præfixus ab homine, & remittit.

† *De materia huius decretalis, quatenus agit de insufficiente procuratore, &c. notata per Baldum in l. fi. C. de edil. actio. videre ea his qui... de procurat. lib...*

† *Abbati, ac fratri G. monacho...*

† *Aliàs, tanquā contra.*

† *Vide, quid per hanc decretalē dif finiat Dominicus dist. 10. in summa.*

† *Tusculañ.*

† *Tusculañ.*

CAP. LXIV.

Nicolao † militi, ac † fratri E. Monacho monasterij sanctæ Mariæ, sancti Adriani Diaconum Cardinalem cōcessimus auditorem, in cuius præsentia cùm dictus Monachus, nō nisi ad impetrandum, & contradicendum procurator fuerit institutus, supplicauit humiliter idem miles, vt contra ipsos tanquam † contumaces procedere deberemus: *& infrà.* ¶ Mandamus, quatenus si vobis constiterit dictos Abbatem, & Conuentum appellationi [a] suæ terminum præfixisse: cùm ad prosequendam eandem sufficiētem procuratorem non miserint: memorato milite ipsam personaliter prosequente, ipsos ad restituendas expensas à tempore [b] appellationis factas eidē militi condemnetis.

¶ Idem Episcopo Mantuañ. & P. Canonico Tuscañ.

¶ *Ab eadem sententia ab eodē tertiò appellare non licet.*

CAP. LXV.

Sva † nobis R. tutor filiorum quondam B. ciuis Tuscañ. † petitione mōstrauit, quòd cùm inter ipsum ex vna parte, & F. pro se, ac P. tutorem quondam filij B. ex altera, super quadam summa pecuniæ coram iudice Tuscañ. † quæstio verteretur idem diffinitiuam pro eodem R. sententiam promulgauit: quę bis fuit per iudices delegatos à sede Apostolica confirmata: † *& infra.* ¶ Sed pars altera, quæ semel, & iterum [c] appellauerat, tertiò vocem appellationis ad nos emittens B. & eius collegę cognitionem ipsius sententiæ a nobis obtinuit delegari: *& infrà.* ¶ Cumque R. sanctæ Mariæ in Cosmed. Diaconus Cardinalis super appellatione tertiò ad nos emissa, vtriq; parti à nobis dat° auditor, interlocutus fuerit illos non potuisse de iure tertiò appellare [d]: Nos prædicto P. & eius collegæ dedimus in mandatis, vt in negotio ipso nequaquam procedere attentarent.

¶ Idem magistro G. Archid. & Offic. Lemoñ.

¶ *Appellatio omisso medio iudice interposita, causam non deuoluit ex exceptione opposita. Hoc dicit secundum communem intellectum.*

CAP. LXVI.

Dilecti filij Prior, & Conuentus de Lacu Rubeo † transmissa nobis petitione mōstrarunt: *& infrà.* ¶ Ex parte dictorum Prioris, & Conuentus fuit excipiendo propositum: quòd cùm omisso diœcesano Episcopo fuisset ad Archiepiscopum † appellatum, ad quem gradatim fuerat appellandum, in causa ipsa de iure procedere non debebat: sed quia Officialis

[a] ¶ *Appellationi.* Potest enim quis appellationi suę statuere terminum ad ipsam prosequendam. ¶ *eo. personas, & c. oblata.* & si talis appellatio à iudice, vel ab aduersario fuerit ꝓbata: tunc appellans tenetur ꝓsequi causam per sufficienté procuratorem ad causā, parte alterā eā prosequente: aliàs in expēsis appellator condemnabit, vt hîc dicit: & idem intellige in diffinitiua, vt cùm appellans statuit terminum ad prosequendū appellationem suam, tenetur appellans mittere sufficienter ad causā suā defendendam: aliàs procedet ad confirmandū, vel infirmandam sententiam, & altera parte eā prosequēte: vt ¶. de renun. veniens. Si verò appellans non ꝑfixit terminū appellationi suę ꝓsequēdæ: nec à iudice, nec ab aduersario appellatio fuit approbata, tūc sufficit appellanti mittere ꝓcuratoré ad impetrandū, & contradicendū, altera parte eā ꝓsequente. ¶ *eo. ti. interposita.* §. 1. *ad hoc facit.* ¶ *eo. ti. cordi.* [*li. 6.*] vbi dicit, si appellat° voluerit prosequi, quia approbat appellationem, & sic ideo vterq; tenet mittere sufficiéter, vt ibi dicit. Sed si appellat° noluerit prosequi appellationem, quia eā non approbat, tūc sufficit appellanti mittere simpliciē nuncium ad impetrandum, & cōtradicendum à contrario sensu horum verborum, si appellat° voluerit. & ita hæc decr. & illa, interposita. §. 1. loquunt in diuerso casu, & non contrario. Et not. ꝙ terminus statutus ad prosequendam appellationem à iudice, vel ab aduersario, vicem obtinet peremptorij. ¶. *eo. super D.* hac materia plene not. ¶. *de renun.* veniens in glo. quę incipit, *sed non videtur.* Bern.

ADDITIO Miles iste approbauit appellationé, vel ét iudex, ꝙ patet ex eo, ꝙ eam fuit personaliter prosecutus, aliàs stabit illi decre ¶. *eo. interposita.* & sic corrigitur ista in hoc. si verò appellatio nec à iudice, nec ab aduersario fuerit approbata tunc appellans potest simpliciter constituere procuratoré ad impetrandum, & contradicendum, licèt pars altera eam sufficienter prosequi sit parata. ¶ *eod. interposita.* §. 1.

[b] ¶ *A tempore appellationis factas.* Quia extūc fuit cōtumax, ex quo non misit sufficientem procuratorem: quia ex tunc videt̃ citatus ad causam, simile ¶. *de dolo, & cōtumacia cùm dilecti.* b *supra eo. reprehensibilis.* & c. *sepe.*

Sva nobis.] Diuidit. Primò ponit querelam appellantis. Secūdo sententiā auditoris ibi, *Cūmque.* Tertiò inhibitionem factam iudicibus appellationis ibi, *Nos.* Abbas.

CASVS. Inter R. tutorem filiorū B. ciuis Tuscañ. ex vna parte, & F. pro se, & P. tutorem quondam filij B. ex altera, super quadā sūma pecuniæ coram iudice Tuscañ. quęstio vertebatur: idem iudex pro eodem R. diffinitiuam tulit sententiam, a qua sententia fuit appellatum, quę bis per iudices delegatos fuit cōfirmata, & iterum tertiò fuit appellatum, & commissio facta est: deinde ad Papam delata est quæstio, auditor super hoc interlocutus fuit, partem alteram nō potuisse tertiò appellare: mādat Papa tertiò iudici appellationis, ꝙ in causa illa vlterius non procedat. Not. ꝙ tertiò non est appellandum à diffinitiua sententia.

[c] ¶ *Iterum.*] Hæc vox, iterum, duas res significat: & exponitur iterū, i. quoties opus erit. ¶. *de eiden. Veluti c.*

¶ *Glo. seq. signat cōtrariū, & soluit. Itē aliud contrarium, & soluit.*

[d] ¶ *Tertiò appellare.* Bene interlocut° fuit: vt 2. q. 6. *si quis in quacunque, & C. ne li. in 3ua, eadémque cau. à ter. appel. l. vnica.* Ex hoc, & in prędictis iuribus patet, ꝙ non licet ter appellare. Sed contra videtur 2. q. 6. *quotiens.* vbi dicitur: quotiens putauerint se grauari, ad Romanā sedē appellent, vt 3. q. 6. *pulsatus.* Sed dic quotiés, i. secundò, & nō vltra in diffinitiua sentētia, siue *super eo. c. sic* ¶. *eod. directe.* vbi de hoc: & sic illud quotiens restringitur: verbum enim generale sępe restringitur. 18. *dist. placuit.* 75. *dist quod die.* in fi. 11. q. 3. *sine exceptione. in prin.* & ¶. *de rescr. sedes.* Item *arg. contra.* 3. q. 9. *Lotharius.* vbi dicitur, quòd Tebergater appellauit: sed exponi consueuit, ter appellauit 15, ter vocem appellationis emisit dicendo ter, appello. Ber.

b *De procuratore auditis. Ioan. And.*

† *Vide l. x cū not. C. de admin. tut.*

† *Rubeo.*

† *De hac materia Socin. de Zambonum, tract. de haer. c. 39.*

c *Loquitur de eadem iterum in causa similia, sine causa non. Io. And.*

Dilecti filij.] De subdito, vel delegato Episcopi ad Archiepiscopum appellare non licet. h. d. Primò ponit querelam appellantis, secundò dat iudicem ibi, *Quocirca.* Abbas.

CASVS. Inter Priorem, & conuentum de Lacu Rubeo. & F. militem coram magistro A. ex delegatione ordinarij quęstio vertebatur, idé miles ad Bituricen. Archiepm appellauit. Tādem partes comparuerunt in pręsentia officialis Archiepi Bituricen. coram quo ex parte Prioris fuit excipiédo propositū, ꝙ cū omisso diœcesano Epo fuisset ad Archiepm appellatum, ad quē gradatim debebat appellari, in causā ipsa procedere non debebat. Sed quia hanc exceptionem admittere denegauit, Prior ad sedem Apostolicā appellauit: sed officialis non obstāte appellatione tulit sententiam suspensionis, & interdicti in Priorem, & conuentum prędictos: Mādat Papa quibusdam, quatenus sententias illas post huiusmodi appellationé promulgatas denuncient nullas esse. Not. ꝙ gradatim est appellandum nullo medio omissio: quis ad Papā volue rit appellare. Itē sententia lata post appellationé non tenet.

e ¶ *Monstrarunt.*] Ex vna parte, & quendam militem Claremontensis diœcesis ex altera, super quodam nemore.

¶ Off.

¶ Gl. seq. alleg. & concor. in contrarium alleg. duas decre. & Romanam l. Ad decre. dupliciter respondet. Ad l. aliter. Demum ponit unum notum & quandam falsam opin. circa appellationes interponendas ab offi. cialibus, per quod iterum obijcit, & soluit.

a ¶ *Post huiusmodi appellationem.*] Ex hoc patet, quòd gradatim est appellandum. *arg. 2. q. 7. metropolitanum. & q. 6. anteriorum. §. illo videlicet. & j. de offic. deleg. super quod. §. porro. & ff. de ap. imperatores. C. de app. precipimus. ff. quis. & à quib. app. l. 1. recip.* Sed contra. j. *de praben. referente.* ibi appellatum fuit ad Archiepm omisso Epo. & *ff. quis. & à quo app. l. 1. §. 1. & j. de no. ope. nun. significantibus.* vbi omittitur medius: & meliùs dicas, quòd gradatim est appellandum de iure: secundùm canones tamē si non tratur medius, & non opponatur exceptio coram isto superiore, bene valeat, quod per ipsum sic intelliguntur prædictæ lecr. referente & significantibus. Vel fortè illud obtinet de consuetudine præscripta, vt ad illos Archiepos appelletur omissis medius. Si verò opponatur exceptio, non valet, quod postea fit, si pp hoc appelletur, u consuetudo non obst. & ita intellige, quod hic dicitur. Sed *l. ista. ff. si quis, & à quo. l. 2. §. 1.* multū contradicit: quia dicitur, quod generaliter dēt appellari ad primū delegātē, & nō ad illū, qui delegauit. Sed intellige legē illā in subdelegatis: vt si à ppelletur ab aliquo subdelegato, cui cōmissa fuit tota cā. à delegato ad vniuersitatem causarū appellari debet ad primū delegantem. & sic intellige legem illā secundū illā decret. super qōnū. §. porrò. Sed si appelletur à delegato tm̄, siue sit delegatus ad vniuersitatē causarum, siue sit delegatus ad vnā cām tm̄, semper de iure appellādū est ad suū delegantem. & sic intellige, quod dicit h c. & *in l. prædi. ff. quis, & à quo appel. l. 1.* aliæ verò leges loquutur in ordinarijs & c. metropolitanū. illud generale est, quod ad Papā pōt appellari omisso medio pp plenitudinem potestatis *2. q. 6. quotiēs ad Romanā.* & in pluribus alijs c. ibidem: quia per simplicem querelā pōt Papa adiri, cū ipse sit iudex ordinarius singulorū. *9. q. 3. cuncta & c. per principalem.* nisi in casu illius decr. super quæstionum. *§ porro.* Et sic omnia plana sunt. De appellationibus interponēdis ab officialibus Epōrum, vel Archidiaconorum, vel aliorū inferiorū dicas, quod cū vnū sit auditoriū siue curia Epōrum, & eorum officialiū, si appelletur ab officialibus Eporum, appellandū est ad Archiepm de iure nō ad Epm: & si appelletur ab Archidiacono, vel eius officiali, appellandū est ad Epm, & non ad Archiepm: tamen si est cōsuetudo, quod appelletur ab Archidiacono, vel eius officiali ad Archiepm omisso Epo, valet appellatio, & hoc totum habes in quadam decr. Inno. iiij. *eo. ti.* quæ incipit, *Romana.* [*lib. 6.*] Et dē credo, quòd si cōsuetudo sit, quòd appelletur ab officiali Epi ad Epm, quòd teneat appellatio, nō obstāte quod dicitur in illa decr. Romana. ne à seipsis ad eosdem videatur appellatum. *17. d. multis.* vbi appellatur ab aliquo ad seipsum cum alijs. i. ab Archiepo ad synodum, vbi ipse est tanquam caput. & est simile. *ff. quando appel. sit. l. 1. §. solent.* vbi appellatur ab ordine, & præside ad ipsum præsidem[b]. Et *decr. prædic. referente. & significantibus.* loquuntur de consuetudine, cùm illa *decr. Romana.* quia ibi admittitur appellatio ab Archidiacono ad Archiepiscopū omisso Epo, & hic non tenet. Sed hæc decretalis videtur contraria prædictis tribus decre. vbi tenet appellatio omisso Epo, & hic non tenet. Sed tu dicas, quòd debuit hic appellari ad Episcopum, & nō ad Archiepiscopum: quia hic non fuit appellatum ab officiali Episcopi. sed à quodam magistro R. canonico Claremōtis, cui Episcopus spāliter causam cōmiserat, qui non erat de curia diœcesani Episcopi: & ideo ad Epm, qui cōmisit causam, gradatim fuerat appellādum: & hæc habentur in antiqua decretali in parte decisa Bernar.

A D D I T I O. Et dicas contra opinio Bern. quòd consuetudo nō valet. quod appelletur de officiali Epi ad ipsum Epm, cùm sit idē auditorium vtriusque, patet in *c. non putamus. de consue. lib. 6.*

Archiepiscopi huiusmodi exceptionem admittere denegabat, ipsi ad nostram audientiam appellârunt: *& infrà.* Quocirca mandamus, quatenus sententias post huiusmodi appellationem [a] latas [in eos †] denuncietis penitus non tenere.

¶ Gregorius ix. magistro † scholariū H. & G. de Rupe, Canonicis S. Audoniani, Morinen. diœcesis.

¶ *Si is, qui desijt esse tutor, nomine pupilli conuenitur inuitus, poterit appellare.*

CAP. LXVIII.

ij EX † parte M. dominæ de Colb. † nobis fuit oblata querela, quod cum nobilis mulier domina de Bellebron. † super quibusdā terris ipsā nomine filiorū suorū corā Iudicibus auctoritate nostra traxisset in causā, eadē in iudicū ipsorū excipiendo fecit presētia, quòd cū res, de quibus in iudicio agebatur, & prædicti filij eius sub potestate, & tutela[b] ipsius minimè permanerent, cùm iam ad secunda vota transisset †: super his ei non tenebatur ipsorum nomine, quorum tutrix esse desierat, respondere: sed quia dicti iudices hac exceptione neglecta nihilominus ad hoc compellebant eandem, ipsa sentiens se grauari, nostram audientiam appellauit. Ideóque mandamus, quatenus si ita est, reuocato in irritum, quicquid post appellationem huiusmodi inueneritis attētatum, audiatis hincinde proposita, &c.

¶ Idem Magistro, & Fratribus domus Morien.

¶ *Si Iudex de iure dubitans vult consulere superiorem, debet consultationis copiam partibus edere: aliàs eius verbis consultationis fides non adhibetur.*

CAP. LXVIII.

INtimâsti †: *& infrà.* ¶ Præterea hospitalariis ignorantibus, & non factā eis copia de

ij EX *parte M.*] Diuiditur, quia in prima parte ponit appellātis q̄rela. In sc̄da dat iudices ibi *Ideóq. mādamus.* Abb. Sic.

C A S V S. Quędā mulier nomine filiorum suorum impetrauit literas cōtra quandā aliam mulierem M. nomine, super quibusdā terris ad quosdā iudices delegatos: corā quibus dicti M. excipiēdo pposuit, quòd cùm res, de quibus in iudicio agebatur, & prædicti filij sui sub potestate, & tutela ipsius nō essent. cùm iam ad secūda vota trāsisset, super his respondere nullatenus tenebatur eidē nomine filiorum suorum, quorū desierat esse tutrix: & quia iudices hāc exceptionē non admittebant, sed respondere cōpellebant eandē, ipsa ad sedem Apostolicam appellauit: vnde mādat Papa, quatenus si est ita, reuocato in irritum quicquid post appellationem iudices inuenerint attentatum, audiāt postmodum hincinde proposita. Nota, quod quā citò mater tutrix filiorum suorū ad secunda vota transit, finitur tutela, nec potest postea pro filiis conueniri. Item quicquid fit post legitimam appellationem, in irritum debet reuocari.

b *Sub potestate, & tutela.*] Filius nō dicitur esse in pōtate matris, sed patris quantùm ad ius patriæ potestatis. *Insti. de patr. potestate. §. ius autem.* quia filius familiam patris sequitur, & non matris. *Insti. de legitima agnatorum tutela §. 1. & j. de conuersione in fide. c. vlt.* sed per officium tutelæ bene recidit filius in potestatem matris. Illud tamē regulariter est verū, quòd fœmina tutrix esse nō potest: quia virile officium est. *C. quando mulier tutoris officio fungi potest l. 2. & ff de reg. iur. l. 2. & j. de arbit. dilectis.* nisi à Principe tutelam impetrauerit. vt *ff. de tute. l. vlt.* tamē si mater maior est, & nullus tutor legitimus sit, vel datus non sit impuberi in testamento, vel si sit excusatus, potest repetere tutelā filij. Et ipsa iurabit, quòd ipsa non transibit ad secundas nuptias, & renunciet Velleiano sub hypotheca rerum suarum. *C. quando mulier tutoris officio fungi potest. l. 2. & 3.* olim sic obseruabatur. Hodie tamē per Auth. præfertur mater omnibus tutoribus legitimis, & datiuis, sed non testamentariis, renunciando simplici verbo secundis nuptiis, & non per iuramētum, & Velleiano, & omni alio auxilio: vt si obligauerit se pro pupillo, non iuuetur. *C. quando mulier tutoris officio fungi pote. Auth. ma. & auia. & Auth. de he. ab intestato veni. §. ex his. coll. 9. & in Auth. Vt matres sine prohibitione tute. gerant. § quia verò. coll. 7. & C. quando mulier tutoris officio Auth. sacramentum.* & quàm citò ad secūdum matrimonium[c] conuolauerit, soluta est[d] tutela, quasi mortua esset: vt dicto *§. quia verò.* Et ita patet, quòd mulier ista bene excipiebat: quia tutrix esse desierat transeundo ad secundas nuptias. Item si transeat ad secundas nuptias non reddita ratione tutelæ, omnia bona sua, & mariti secundi tacitè sunt filiis obligata. *C. in quibus causis tacitè pignus contrahi. l. si mater. & in Auth. de nuptiis. coll. 4. §. si ante tutelam.* Item in principio debet facere inuentarium, & satisdare rem pūpilli saluā fore: vt *in Auth. Vt mat. sine prohi. §. vlt. coll. 7.* Bern.

I*Ntimasti.*] Exemplū relationibus debet partibus edi, antequā fiat relatio. Et facit hoc c. ad secundam partem rubricæ. Et pro intellectu premittere, quod licèt ex multis causis Papa impugnaret relationem factam per iudices, inter alias adiecit istam causā, de qua in tex. ideo dicit in tex. *Præterea.* Abbas.

C A S V S D. Papa mādauit inquisitionē fieri cōtra quosdā hospitalarios; facta inquisitione. Inquisitores ignorantibus hospitalariis transmiserūt relationem ad D. Papā, nulla eis copia facta de inquisitionis processu: dicit Papa, quòd nō rectè processerunt, cùm secundùm leges quotiens iudex dicit se velle referre negotium ad superiorem, statim tenetur dare litigatoribus exemplum consultationis. No. quòd relatio non debet fieri ad superiorem partibus ignorantibus. sed debet eis dari exemplum consultationis.

¶ *Glos. seq. reci. per q. an liceat iudici indifferenter referre: soluit distinguendo dubium iuris, & facti.*

Marginal notes:

† *Hæc duo verba, in eos, desunt in aliquot antiquis.*

† *In codice Barbatiæ ita, magistro scholarium H. & G. de Rupe canonico sancti Adriani Morinen. &c.*

† *De matre vide latè & eleganter per Bal. §. nos autem. Institu. de Atil. tutor.*

† *Colester.*

† *Brenion.*

a *Cum glossa sentiunt Innoc. & Hostien. vt benè enumerat hic Ioan. And. quod dicas Archidiacono. in c. si delegatus. de off. delegati. lib. 6.*

b *Sim. j. eo. c. pen. lib. 6. dicebat I. de offic. or. irrefragabili. legem illam intelligēdā, quādo præses sedet cū ordine, non quasi vnus ex ordine præsi. consilio, & auctoritatem præbēdo facto ordinis. Vel quando præses non concor. cum ordine. hac secunda parum valet, sed totum intellige iuxta dist. prædi. decr. Io. Ioann. And.*

† *Vide Auth. matri & auiæ C. quādo mu. tu. fun. off po.*

† *De materia relationis, de qua hic differitur, vide glossam, & Doctores in c. causam. 2. de rest. spoliat. in c. 1. de ele. lib. 6. & quid sit relatio, tradit glo. in l. 2. C. de legibus.*

c *Secus est in sponsalibus. & de hoc in Spe. de cu. §. nūc autem. ver. quid si nō- [illegible]. & seq. Ioan.*

d *Tamen mortuo marito secundo recuperat illam re integra, quod dicitur in Spe. §. prædi. ver. quid sit iuris. Ioann. And.*

a ¶ *De inquisitionis.*] Hic processum fuit super excessib. istorũ prælatorũ puniẽdis in modũ inquisitionis, & ideo siue causa sit criminalis, siue ciuilis, põt iudex referre causam superiori, si iudex dubitat, qualiter in causa debeat iudicare: talis relatio approbata. Si ergo vult euitare onus iudicãdi, tunc non debet admitti relatio. *in Aut. de iudi. §. Sit. coll. 6. ff. de iudi. cũ quis temere* §. j. de iure quæri debet, & non de facto, vt ibi dicit: quia non crimina, sed vindicta potiùs ad nos debuit peruenire. *C. de off. præfect. orie. l. 3. in fi.* & *27. q. 1. ca. si custos.* & *ca. si homo.* si verò iudex dubitat de iure, & vult referre negotium superiori, exemplum cõsultationis illico tenetur edere partibus: vt si forté minùs plenè referat, vel contrarium, q̃ debeat, vel in præiudicium alterius partis, partes cõtradicere possunt, & appellare [a]. *C. de rela. l. 1. & 2.* & hîc Si autem tunc nõ appellauerit, postea cùm Princeps rescripserit, non poterit appellare. *2. q. 6. ca. biduum. in fi.* quia approbasse videtur relationem: vt ibi, & *ff. quã app. sit. l. 1. 1. resp.* & uia hospitalariis ignorantib. relatio facta fuit, nõ tenuit relatio: quia exẽplũ relationis ostẽdi debet litigatoribus, vt dicunt leges prędictæ, de quibus hîc fit mẽtio. Bern.

inquisitionis [a] processu, ad nos relationẽ transmisisse noscuntur: cum iuxta legitimas sanctiones, quotiens relaturũ se iudex quilibet pollicetur, illico litigatoribus apud acta consultationis exemplum edere teneatur.

¶Idem Archiepiscopo, Archidiacono, & G. Canonico Turonẽ.

¶*Si ante litem contestatam circa principale negotium iudex aliquid innouat, vel diem assignatam sine causa præuenit, licitè appellatur. Et si procurator datus ad impetrandũ super appellatione nõ seruauit formam mandati, auditur appellans etiam post annum.*

CAP. LXIX.

Significante † Aurelian. Episcopo, nos noueritis accepisse, quòd cum Decanus, & Capitulum Magdunẽ. ipsum, super eo quod dicebant, alibi quàm in stallis Decani, & Capituli prædictorum, carnifices carnes vendere non debere †, corã iudicibus auctoritate Apostolica conuenissent: petentibus tandẽ Decano, & Capitulo nominatis † iudicum officium imp[l]orando, vt cùm idem Episcopus post citationem [b] carnes in stallis aliis vẽdi fecisset: quod per eum super hoc factum fuerat, in statũ pristinum reuocarent: pro parte ipsius fuit propositum, quòd cùm lis præsertim [c] non fuisset super negotio contestata, locum imploratio huiusmodi non habebat: adiiciens, quòd cùm de consensu partium coràm dictis iudicibus ad litigandum super ipso negotio certus dies statutus fuisset, & quantùm ad illam diem solutum fuisset iudicium eorundẽ, præuenire [d] diem ipsum, ac audire partem aduersam in tali imploratione absque consensu partium non debebant: & quia super his [e] non audiebant eundem, nostram appellauit audientiam: & licèt procuratorem suum infra annum ad huiusmodi appellationem miserit prosequendam: quia tamen dictus procurator (vt creditur) circũuentus, contra inhibitionem ipsius Episcopi, nostras super hoc ad quosdam iudices: certa ratione suspectos, litteras impetrauit, dictus Episcopus vti noluit litteris sic obtentis, petens non obstãte lapsu anni ad prosecutionem appellationis admitti. Ideoque mandamus, quatenus si de inhibitione [f] huiusmodi, & præmissis causis appellationis, vel earum altera, constiterit, reuocato in irritum, &c. Vsque ad † attentatum in † iam dicto negotio, iuxta priorum continentiam litterarum, &c.

Significante.] Primò ponitur appellantis narratio, in 2. cùdam causæ commissio ibi, *deceque.* Abbas.

Casus. Decanus, & capitulum Magdunẽ. impetrauerũt litteras cõtra Epm Aurelian. ad quosdã iudices, super eo q̃ dicebat capitulum, carnifices nõ debere vẽdere carnes alibi, q̃ in stallis Decani & capituli Magdunẽ. super quo iure Episcopus molestabat capitulũ prędictum. partibus in præsentia iudicũ constitutis datus fuit terminus de cõsensu partiũ ad litigandũ super ipso negotio: pendente dilatione petebant Decanus, & capitulũ implorando iudicum officiũ, vt cùm idẽ Episcopus post citationem carnes vendi fecisset in stallis aliis: quod per ipsũ Epm factum erat in statũ pristinũ reuocarent. Ex parte Epi fuit propositũ, q̃ cum lis non fuerit cõtestata super negotio principali, iudicũ imploratio locum nõ habet: adiiciebat insuper, q̃ cum de consensu partium ad litigandũ terminus certus datus esset, & quantùm ad diẽ illam solutum fuisset iudicium eorundẽ, iudices diem datum nõ poterãt præuenire, nisi id fieret de consensu partiũ, nec audire partẽ aduersam in tali imploratiõe: & quia super his nõ audiebãt Epm, sedẽ Apostolicã appellauit: dict[us] Episcop[us] infra annũ nũciũ procuratorẽ suũ ad appellationẽ prosequẽdã destinauit, & cõtra inhibitionẽ ipsius Epi dictus procurator super hoc ad quosdam iudices sibi certa ratione suspectos litteras impetrauit, sed noluit vti litteris sic obtẽtis & sic ann[us] elapsus fuit: vnde Episcop[us] Aurelian. hęc omnia significauit D. Papæ, petẽs ab ipso nõ obstãte lapsu anni, se ad prosecutionẽ appellationis admitti: vnde mãdat Papa iudicibus, quaten[us] si de huiusmõi prohibitiõe, & de appellatiõe ex causis præmissis, vel earũ altera cõstiterit, reuocato in statũ pristinũ quicquid post appellationẽ huiusmõi fuerit attẽtatũ, procedãt in negotio iuxta priorũ cõtinẽtiã litterarũ. Nota, q̃ pẽdẽte dilatione lite non cõtestata, officiũ iudicis delegati locũ non habet. Itẽ pẽdẽte dilatione iudicis officiũ cõquiescit, vt interĩ nihil facere possit sine cõsensu partiũ. Itẽ procurator qui excedit fines mãdati, nõ præiudicat domino, & ideo non obstat lapsus anni.

b ¶ *Post citationem.*] Certè nec ante citationem, nec post debuit Eps molestari sup possessiõe carnificij lite pẽdẽte, si ipse possidebat, cùm capitulũ sup hoc cõuenitet Episcopũ, vnde patet, q̃ erat in possess. de qua nõ debuit eiici lit. pẽ. ĩ. *Vt lit. pẽ. c. 1.* & *1. 16. q. 4. volum[us]*, vnde male petebat capitulũ. vel si capitulũ possidebat, agẽs cõtra Episcopũ ne inquietaret, adhuc nõ poterat implorare officiũ iudi. lit. nõ cõ. est. v. j. sequit: quod magis videtur. Bern.

c ¶ *Præsertim.*] i. [b] maximè: quia nec post lit. contest. debuit ei auferri possessio, si ipse possidebat. sed verius videtur, quòd capitulũ possidebat: vt dixi.

d ¶ *Præuenire.*] Quod facere nõ poterãt: quia pẽdẽte dilatione, iudicis officiũ cõquiescit: nisi partes consentiãt. *C. de dilat.* siue pars. ex causa tamen mutatur dilatio quandoque. *ff. de arb. diem autẽ. in pr. &* arg. *de re iudi. quod iussit & ĩ. eo. cum cessante.* arg. & est notabile, quòd iudex data dilatione nihil facere possit ante terminum altera parte inuita.

ADDITIO. An parte absente possit statuere præsenti, & resistẽti terminũ ad probandum, & quid de termino lapso, v. *in Spec. de dila. §. nũc videamus. ver. sed pone ecce.* & duob. ver. seq. Io. And.

¶*Glo. seq. contrariũ, & dupliciter soluit.*

e ¶ *Super his.*] Nec q̃ iudices lit. non contest. reducere volebãt capitulum in pristinũ statum, vt carnifices non venderẽt carnes alibi, q̃ in stallis capituli: q̃d facere non debebant, cùm adhuc possent recusari lit. non contest. *3. q. 3. c. induciæ §. offeratur.* & ita ante lit. contest. iudex delegatus circa principale negotium nihil facere põt. *arg. ĩ. de rescr. super litteris.* & super eo q̃ pendente dilatione procedere volebant: quod facere non poterant: vnde valuit appellatio. *arg. contra.* [c] *ĩ. de offi. iudi. c. 2. in fi.* Potest dici q̃ illa loquitur in ordinario, cuius iurisdictio fundata est, cuius etiam officium ante litem contestatam, & post implorari potest tẽpore competenti, sed non dilatione pendente aduersario contradicente: vt hîc dicit, & *C. de dilatio.* siue: hîc loquitur de delegato, cuius iurisdictio non est firma ante litem contestatam: quare eius officium implorare non potest ante litem contestatam, & maximè dilatione pendente, vt hîc patet. Vel veriùs dicas, q̃ ibi loquit[ur] de alio officio iudicis, quod petitur incidenter fauore minoris, vel alterius, qui vtitur iure minoris. hîc de alio quod quasi respicit principale factum, quod innouatum est ab aduersario, & quod etiam competeret maiori post litem contestatam coram delegato, sed non ante, nec pendente dilatione, vt dictum est.

ADDITIO. Vel dic, quòd hîc imploratur iudicis officium eo die, quo solutum erat iudicium: quia datus erat terminus, in quo partes comparere debebant, & interim iudicis officium conquiescit: vt dictũ est *C. de dilatio. si verò.* Sed non negatur, quin possit implorari officium in termino constituto, quãuis implorari non possit pendente dilatione: sed in contrario petitur officium iudicis in termino constituto ad procedendũ.

¶*Glo. seq. obiicit, & soluit dupliciter.*

f ¶ *De inhibitione.*] Et sic patet, q̃ procurator nõ potest excedere fines mãdati, aliàs nõ nocet domino. *C. de procur. si procurator.* & *ĩ. de offi. dele. cùm olim.* Si verò simpliciter constitutus fuisset, nulla forma data sibi de iudicibus impetrandis, nõ posset eos recusare, quos procurator impetrasset. *ĩ. de cau. poss. cùm olim.* & hoc à cõtrario sensu, vbi de hoc. Sed videt[ur], q̃ nõ sit ampliùs audiendus post annũ, & sibi imputet, q̃ tali cõmisit negotia sua. *ff. de mino. cum mandato. in fi.* agat ergo Eps cõtra procuratorẽ, vel cõtra eũ, q̃ circũuenit procuratorem ipsum

a *Et hanc contradict. & eius causam iudex debet referre de calumnia, an vere teneatur referre de calumnia, per Io. And. et Ge. vrsatione. de illum est sup[er] art. expensarum, v. in Spec. de rela. §. 1. ver. si. Ioan. And.*

† *De simili materia v. late per Iasonem in ro pet. l. quominus. ff. de flumi.*

† *Vide l. 1. & ibi Cy. C. quæ sit longa consue.*

† *numeratus.*

b *aliàs ita, supple maximè.*

† *Dictio, ad, deest in deque in antiquis.*

† *in iam dicta causa.*

c *In hanc casum vide supra carum Iam. And. qui Hostien. refellit.*

ipsum. *ff. de do. & eleganter. §. si dolo.* hic procurator circumventor forte non erat solvendo. & ita restituitur contra adversarium. *ff. de eo per quem fact. erit. l. si le. 1. rñ.* vel auditus fuit l. ps ex generali clausula: si qua iusta causa mihi videbitur, in integrum restituam. *ff. quae ex cau. ma. l. 1. in fi. arg. ī. de in integ. restit. ex litere. arg. j. de pign. significante* quantum enim in ipso fuit, bene prosecutus fuit appellationem, & ita auditur Fps triplici ratione. Quod auditur post annum, hoc fuit propter factum procuratoris: quod fuit iusta causa, quare indulgetur biennium: ut ī *eod. cùm sit Romana.* ex aliis duabus cautis praemissis tenuit appellatio, aut ex altera earum. Et est arg. quod qñ plura mandatur cô noctim. quorum alterum per se sufficit, alterum sufficit probare. De hoc dictũ fuit ī *de rescrip. ex parte.* Bern.

¶ Idem.

¶ *Capitulũ famosum, & multùm allegabile. & hoc dicit: Ad iustificandũ appellationem ex causa interpositam, probare oportet causæ veritatẽ coram Iudice ad quẽ, nisi fuerit coram Iudice à quo, oblata probatio, & reiecta. Hoc dicit singulariter usque ad §. eidem.*

CAP. LXX.

INterposita † appellatione ex causa probabili [a], non sufficit appellanti probare, quod ex causa huiusmodi provocavit, si eam non doceat esse veram [b], nisi hoc se offerens [c] probaturum non fuisset admissus.

¶ *Si appellatio non fuit recepta à Iudice, vel approbata à parte: sufficit appellãti mittere procuratorem ad impetrandũ, & contradicendũ: licet pars appellata sit parata in curia prosequi. Hoc dicit usque ad §. ille denique. Abb. Sic.*

¶ Eidem [d] quoque permittitur, si non recipiatur appellatio eius à iudice, nec ab adversario approbatur, super prosecutione appellationis per procuratorẽ, ad impetrandũ, & contradicendum constitutum, literas impetrare: licèt pars altera per se, vel per procuratorem idoneum, iudiciũ super hoc apud sedem Apostolicam recipere sit parata [e].

¶ *Ante inchoatã praescriptionẽ appellationis appellans potest, si vult, invito appellato petere, ut remittatur ad Iudicẽ à quo sed cõdemnabitur in expẽsis factis per partem adversam in illa appellatione. Hoc dicit usque ad §. sanè. Abb. Sic.*

¶ Ille † denique, qui vocem appellationis emisit, cuius nondum est alij cognitio delegata, ad petitionem [f] eiusdem, ad eum à quo provocavit, de iure remittitur: contradictione [g] partis alterius non obstante † [est tamen †] in legitimis expensis adversario, quas eum propter hoc fecisse constiterit, condemnandus.

¶ *Articulus appellationis interpositæ à gravamine, definitur per Iudicem ad quem, parte absente per contumaciam, etiam lite non contestata in appellatione, vel principali causa. Hoc dicit. Abb. Sic.*

¶ Sanè parato aliquo probare gravamen; propter quod duxerat appellandum, & parte adversa se contumaciter absentante, potest super hoc lite non contestata [h] procedi: licèt nondum litis contestatio facta fuerit in ipso appellationis articulo, vel negotio principali, quia cùm in hoc casu iniquitas prioris Iudicis principaliter arguatur, non

Nterposita appellatione.

CASUS. Aliquis coram iudice constitutus, causa probabili assignata, propter quam non tenebatur respõdere: quia iudex eam non admisit, appellavit: quaeritur, utrùm coram iudice appellationis sufficit hoc probare, scilicet quòd causam probabilem allegavit coram iudice, à quo appellavit, nec fuit admissus? Rñdet Papa, quod hoc nõ sufficit, nisi causam illã doceat esse verã nisi coram inferiore obtulerit se probaturum, & non fuisset admissus: quia tunc non habet necesse probare causam veram fuisse, sed sufficit probare, quòd causam probabilem allegavit, quam obtulit se probaturum, nec fuit admissus, & propter hoc appellavit.

a ¶ *Probabili*] Tali, quae si foret probata, reputaretur legitima. *ī. eo. Ut debitus. & c. cum speciali. §. 1.*

¶ *Glos. seq. alleg. duo similia, & tria contraria.*

b ¶ *Esse veram.*] Sim. ī *eo. de testi. ex parte Ada. & ī. eo ti. prox. cum l. & A.*[b] *Ar. contra. ī. de offi. deleg. cum causa. & ī. eod. ut debitus. & c. dilecto.*

¶ *Glos. seq. signat contrarium, & solvit.*

c ¶ *Nisi hoc se offerens*] Huic verbo signatur contra. *ī. de test. ex parte Ada*, quia ille Adam obtulit se probaturum, nec fuit admissus ante sententiam. & tamen in causa appellationis debet probare causam appellationis veram fuisse. Solve hoc, secundum quod ibi dixi. ex hoc enim apparet apertum gravamen, quòd oppono causam probabilem, & eam offero me probaturum si non admittor. & ideo sufficit hoc probare in causam appellationis: quia hoc probato satis probatur gravamen: quia perinde habetur ac si causa allegata quam volo probare, esset vera, & me repelleret. secus est, cùm simpliciter causam allegat: quia tunc vr̃ id quasi malitiosè fecisse, unde illam causam tenetur probare veram fuisse. *ar. ī. eo. super eo. §. si autem adversa.* De hac materia plenè dictum est in *decre. ex parte Ada & ī de excep. olim.* Bern.

EIDEM QUOQUE. Dicitur hic, quòd si appellatio non recipiatur à iudice, nec ab adversario approbatur licitum est appellanti prosequi causam per procuratorem constitutum ad impetrandum, & contradicendum tantum, licèt pars adversa per se, vel per procuratorem idoneum apud sedem Apost. iudicium recipere sit parata.

d ¶ *Eidem.*] Scilicet appellanti.

e ¶ *Recipere iudiciũ sit parata.*] Sibi imputet, quod non approbavit appellationẽ, ex quo eã apud sedẽ Apost. prosequi voluit. & si appellationẽ approbasset ipse, vel iudex: tũc enim tenet sufficiẽter prosequi: aliàs punitur in expensis. *ī. eo. Nicolao.* Sit ergo cautus, qui appellat circa duo: primo quòd cũ appellat ex causa probabili, quod offerat eam se probaturum: quia in appellatione relevabitur: quia non oportebit eum probare causam esse veram. Item in alio quòd cùm recipitur appellatio à iudice, vel ab adversario suo, prosequatur causam suam per sufficientem procuratorem ad totam causam [e], nec condemnetur alteri parti eam prosequenti in expensis. ADDITIO. Item praefigat terminum appellationi suae, ne appellatio pos. *super primis in plantari. ī. eod. ex parte non oblata.* Item constituat sufficientem procuratorem. *ī. c. prox. in fi. & infra de pigno. significante,* secundum Host. & de his cautelis plenius in *Specu. de appe. ait. §. qualiter, Ver. in summa. & sequentibus.*

ILLE DENIQUE. Aliquis appellavit ad superiorem, coram illo ad quem appellavit, petiit remitti ad eum, à quo appellavit, pars altera contradicit: quaeritur, an debeat remitti, & dicitur, quod sic, non obstante contradictione alterius partis, sed debet condemnari in expensis legitimis adversario, quas eum propter hoc fecisse constiterit.

f ¶ *Ad petitionem eiusdem.*] Sic. *c. ī. eo. accepta.* alias enim non debet causa remitti ad eum, à quo est appellatum. *C. de app. eo. & 2. q. 6. c. ab eo. §. ab eo. & j. de sent. excom. per tuas.*

¶ *Glos. seq. vers. per q. quare non potest resistere appellatus.*

g ¶ *Contradictione partis alterius.*] Pars appellata contradicere non potest: quia non habet iudicem suspectum, qui pro ea tulit sententiam cùm ipsum per hoc approbaverit: unde ipsum reprobare non potest. *4. q. 3. c. si testes. §. si quis testibus.* & si in favorem tantum appellantis statutum fuit, quod ad eum non remittatur, à quo appellavit, huic favori, qui pro eo introducitur, potest renunciare: cùm hoc licitum sit cuicunque. *C. de pactis. si quis in cons. scribendo. j. de regula.* ad Apostolicam. condemnatur tamen alteri parti in expensis tanquam contumax: quia malitiosè ipsum traxit in appellando ad Papam: quia perinde est, ac si ipse non fuisset prosecutus altero prosequente. *ī. eo c. reprehensibilis.*

SANE. Aliquis appellavit à gravamine coram iudice appellationis: paratus est probare gravamen, propter quod duxerat appellandum: pars adversa citata contumaciter se absentat: quaeritur, quid sit iudici faciendum? Respondet Papa, quòd iudex potest super hoc procedere lite non contestata, licèt litis contestatio nondum facta fuerit in articulo appellationis, vel in ipso negotio principali: quia cùm in casu illo iniquitas prioris iudicis arguatur principaliter, non est rigor iuris requirendus, ex quo causae perplexitas posset sequi. Not. in primo responso, quòd qui appellat à gravamine, semper adiiciat in assignatione causae, quòd offerat se causam illam probaturum, & sic de veritate causae, quam exposuit, non habebit necesse probare: quòd si non fecerit: causam veram probare debebit. Item secundo responso nota, quòd qui appellat, & eius appellatio à iudice, vel ab adversario approbatur sufficienter, ad totam causam procuratorem mittere debet: alioquin alteri parti eam prosequenti personaliter condemnabitur in expensis. Item in tertio responso not. quod potest quis remitti ad eum, à quo appellavit contradicente parte adversa: sed illi adversario condemnabitur in expensis. Item in quarto responso not. quòd altera parte absente per contumaciam iudex appellationis potest cognoscere de gravamine. Item utraque parte praesente, contestatio litis fieri debet in huiusmodi exceptionibus.

h ¶ *Lite nõ cõtestata.*] Hic habes novũ casum, in quo põt procedi lite non contestata, alium habes. *ī. de offi. iudi. c. 2. alij vocantur. ī. ut lite non contest. quoniam frequenter.* ratio redditur in litera: quia agitur de iniquitate iudicis, non de negotio principali vel de facto adversarij.

Marginal notes: Host. dicit, quid oppositio gl. procederet, nisi contra expressum in libro ... sed contra ipsum ... meum: Ut in ... ; † De intellectu vide Rubeum Alexand. in tract. de potestate procurat. p. 1. adde notata per Innocentium, & Butriũ in c. cũ inter canonicos, supra de elect. & in c. ad dissolvendum. infra de sponsa. impub.; b Concord. tex. in l. quicunque, cũ ibi no. §. 1. ff. de restit. in integ.; e Appellationis: nam super principali non habet necesse mittere, si appellatum hoc pẽ... fuerit: licèt recepta, vel approbata sit appellatio secundùm Innoc. & Host. Ut in fi. eo. cor. di §. 1. lib. 6. Vide de hoc in glo. 2. Ioan. And. † Vide Abbatem in c. dilectus. li. 3. infra, de praebend. & Angelũ in l. si quis libellus. C. eod. tit. † Vide l. si qs libellos C. eod. tit. † Hac duo verba, est tamẽ, desunt in antiquis, & in recentioribus magis emendatis.

aduersa: vnde æquum fuit, vt de hoc cognosceretur non obstante absentia aduersarij.a Et ita colligitur ex hac litera à contrario sensu, si esset præsens, quòd super exceptione debet lis contestari, quod verum credo: vt not. ī. de offi. deleg. prudentiam. §. sexta.

¶ *Glos. seq. arguit, & declarat.*

est rigor iuris[a] (ex quo sequi posset causæ perplexitas) requirēdus.

¶ Idem.

¶ Clausula, appellatione remota, in medio literarum posita, respicit præmissa, quibus annectitur, non sequentia, nisi repetatur in fine literarum. Et hoc si negotia sunt separata.

CAP. LXXI.

INquisitioni † tuæ taliter respondemus, quòd quotiens clausula, per quam tollitur appellationis remedium †, in medio literarum ponitur: si sunt plura negotia se minime contingentia, præmissa b tantùm complectitur: nisi fortè in fine literarum prædicta clausula iteretur.

¶ Idem.

¶ Breue est, sed per alia verba sic summatur. Appellatio vnius prodest alteri, si communi iure iuuentur, & idem sit negotium, & eadem defensionis causa, & sint eadem sententia condemnati: aliàs secus.

a ¶ *Rigor iuris.*] Argumentum, quòd in negotiis ecclesiasticis rigor iuris non sit seruandus, sed potiùs æquitas. sic *supra de dol. & cont. c. 1. & ī. de resti. spo. sæpe. & ī. de iudi. dilecti.* Rigor est, vt non procedatur lite non contest. talis rigor in hoc casu non est seruandus, cùm principaliter agatur de iniquitate iudicis, sed in aliis causis, vbi agitur principaliter de iniquitate aduersarij, propter ipsius cōtumaciā ponendus est actor in possessionem causa rei seruandæ, vel excommunicandus, hoc non debet fieri in hoc casu: quia de iniquitate iudicis agitur, sed propter hoc pars puniri non debet: vnde si non posset cognosci de hoc grauamine lit. non contest. esset quasi quædam perplexitas: quia cùm non constet adhuc, vtrùm appellatio sit legitima, non potest se intromittere de principali quæstione: in quo casu tantum, & non ante, habet iurisdictionem super principali: quare non potest procedere in principali, nec pœnam imponere aduersario, cùm ipse non peccauerit: & si puniret illum, faceret contra conscientiam: sed propter contumaciam videtur puniendus. Et ideo vt hæc perplexitas euitetur, potest iudex cognoscere de hoc grauamine lite non contesta. s. de iniquitate iudicis, probato verò grauamine reuocabitur grauamen: & postea iudex citabit absentem: & si citatus non venerit, propter ipsius contumaciam procedetur contra ipsum b. & sic nulla perplexitas est. Si verò appellatio non valuit: remittitur ad illum, à quo appellauit.

INquisitioni.] Non diuiditur. Abb. Sic.

CASVS. Cum plura negotia in vna commissione ponantur, minimè se contingentia, & clausula illa, remota appellatione, ponitur in medio literarum, respicit tantum præcedentia, nisi in fine commissionis clausula illa reiteretur. No. hic argumentum, quòd determinationes respiciunt tantùm præcedentia, & non sequentia.

¶ *Glos. seq. signat contrarium, & remittit. Secundò arguit, & allegat duo contraria.*

b ¶ *Præmissa.*] *Arg. contra. ī. eo. secundò requiris. 1. resp.* vbi dicitur, quod non refert, an ponatur in medio, principio, vel fine, remotio appellationis: quia ad omnia refertur. Sol. est ibi, quia hic sunt diuersa negotia non se tangentia: ibi vnum negotium licèt habeat plures articulos c. Item est argumentum, quòd determinationes respiciunt tantùm præcedentia, & non sequentia. *arg. contra ff. de lega. 1. si seruum plurium. §. vlt. 32. q. 7. Apollo-lon.* Ber.

VNa sententia.] CASVS. Plures super aliqua causa communi conuenti sunt: condemnati sunt omnes: vnus illorum appellauit, & obtinuit: quæritur, an victoria ipsius cæteris prosit? Respondet Papa, quòd victoria vnius iure communi cæteris prodest, si communi iure iuuentur, & idem sit negotium, & eadem sit causa defensionis. Not. quòd res inter alios acta aliis prodest, & sententia vnius prodest aliis.

¶ *Glo. seq. distinguit inter corporalem, & incorporalem. In primo membro subdistinguit, an iure communi, an speciali iuuetur.*

c ¶ *Vna sententia.*] Sententiā huius decre. habes. 2. q. 6. c. *ei qui. §. sunt quædā. & §. quandoque. & C. si vnus ex pluribus appel. l. 1. & 2.* Vnde vt intelligas, quod hic dī, nota, quòd si res cōmunis sit pluribus, & corporalis, nec diuersitas facti separationem recipit, vt in duobus correis debēdi: si omnes condemnati sint, & vnus appellauit, victoria vnius omnibus prodest: vt hic dicit. & 2. q. 6. c. *ei qui §. quandoque. C. si vnus ex pluribus ap. l. 2.* & sint tales, qui non iuuentur beneficio restitutionis. Si verò vnus fauore minoris ætatis impetraret contra sententiam beneficium restitutionis, hoc non prodest aliis: vt in *l. prædicta. C. si vnus ex pluribus. l. 2. & 2. q. 6. §. quod & si ætatis.* & ideò dicit, si hic iure cōmuni iuuentur. Si verò res sit incorporalis, & cōis, & indiuidua, tunc victoria minoris prodest maiori. *ff. quemadmodū ser. amit. si communem. §. vlt.* vt seruitus indiuidua sit, tamē vsusfructus, licèt seruitus sit, diuidi potest *ff. ad l. Falc. l. 1. §. si vsusfructus.*

CAP. LXXII.

VNa sententia † c pluribus condemnatis, si vnus solus ad appellationis beneficium conuolauerit, illius victoria iure communi cæteris suffragatur, si communi iure iuuentur, idemque negotium, & eadem causa d defensionis existat.

¶ Idem.

¶ Iustus metus excusat, adeò quòd non appellans habetur pro appellāte, si fuerit protestatus, & appellationis causas duxerit exprimendas.

CAP. LXXIII.

SI † iustus metus, quò minùs appellaueris, te excusat e, Ad appellationis reputaris beneficium conuolasse: Dummodo infra tempus, quo licitè prouocatur, coram Iudice à quo f appellâsse volueras: vel si habere ipsius copiam nequiuisti, in præsentia bonorum virorum protestatione † super hoc proposita, causas appellationis duxeris exprimendas g.

d ¶ *Eadem causa.*] Pone exemplum: tres erant tutores habentes administrationem indiuisam gerentes: condēnati sunt: vnus appellauit, & obtinuit, cæteris prodest: quia idem est negotium commune, & eadem causa defensionis. Si autem vnus gessit, & alter nō, si ille, qui non gessit, appellauit, iniquum esset, vt eius appellatio prodesset ei, qui gessit, vt *ff. de app. si quis. §. pen.* ex quo §. sumitur versiculus iste. & *C. si vnus ex plu. ap. l. 1. & 2. q. 6. § quandoque.* & idem est, si habent diuersas administrationes: quia tunc non prodest vnius appellatio alteri. *ar. ad hoc. C. de diuer. rescri. l. 2.*

SI iustus.] Primo ponitur thema. Secundò decisio ibi, *Ad appellationis.* Tertiò moderatio ibi, *Dummodo.* Abb. Sic.

CASVS. Aliquis condemnatus est per sententiam diffinitiuam, vel etiam interlocutoria contra eum lata est, ante sententiam ille non audet appellare: quæritur, quid sit ei faciendum? Respondet Papa, si iustus metus excusat illum, ita quòd appellare non possit, hoc ipso ad appellationis beneficium conuolasse reputatur, dummodo infra decem dies exprimat causas appellationis coram iudice, à quo appellare volebat: vel si eius copiam habere non potest, in præsentia bonorum virorum idem faciat, super hoc protestatione præmissa, quòd iusto metu appellare non audet: & sic non currunt tempora, infra quæ debuit appellare. Not. quòd iustus metus excusat, ne tempus currat, infra quod quilibet appellare tenetur protestatione super hoc facta. aliàs sine protestatione non sufficeret metus. Item arg. si per me non stat, quò minùs faciam, quod debeo, mihi non imputatur præmissa protestatione. Item per protestationem interrumpitur præscriptio decem dierum in hoc casu.

e ¶ *Excusat.*] Ar. quòd ea, quæ per metum fiunt, non obligant. de hoc dixi ī. *quod met. cau.* Abbas. Et ita pro appellante habetur: sed illud non sufficit, nisi & illud protestetur. *C. de iis, qui per met. iud. non app. l. 2. ff. de app. cum quidam.* de quibus legibus sumpta est hæc decret. & ita currit tempus ei, qui agere non potest, nisi istud protestetur sim. ī. *de offi. iudi. pastoralis. in fin. & 16. q. 3. c. placuit. § pe. Ver. is autem. & ī. de ele. c. Vl. & C. de an. excep. vt perfectius. & C. de epi. aud. l. Vl.* & ita interrumpitur præscriptio per protestationem.

¶ *Glos. seq. tria notat, & de primo remittit.*

f ¶ *Coram iudice à quo.*] Nota, quòd si potest habere copiam iudicis, à quo debet prouocare, non debet coram alio protestari, sed tunc demum cùm iudicem illum habere non potest: vt hic dicit: & sic ex ordine verborum argumentandum est. *arg. 43. di. sit rector. in fine.*

¶ *Glo. seq. obiiciendo quærit, & tripliciter respondet.*

g ¶ *Exprimendas.*] Sed quare compellitur exprimere causas appellationis, cùm sufficiat dicere, appello. 2. q. 6. c. *post appellationem. §. forma?* Hoc intelligo, quando appellatur ante sententiam ab aliquo grauamine, quia tunc causa appellationis debet exprimi. *supra, eod. vt debitus. & c. cùm causam,* vbi dicitur, quando sit exprimenda causa appellationis, & quando non. Vel dic, quòd idem est in diffinitiua. *C. de iis, qui per me. iudic. non appella. l. 2.* d & supple, maximè, quia non est necesse causas appellationis exprimere, nisi velit. *ff. de appella. scio quæsitum.* Vel quòd dicit, causas, intellige in genere, sic: iniqua sententia lata est contra me, nec audeo appellare, & hoc protestor coram vobis. Bernar.

a Consor. Authen. et qui. & Bart. C. de tēp. appel.

† *Vide, tradita per Iasonem, & alios in l. si idem. §. fin.* ff. de iur. om. iud. & in l. 1. C. de lib. præter. *& per Paulum de Castr. & Socinum in l. penul.* ff. de reb. dub.

† *Adde quòd hæc clausula, appellatione solum est præcepti.* l. 1. §. 1. ff. à qui. ap. non li.

b *Vt no. supra.* c. sæpe. in gl. vlt. & his. Ioā. An.

c *Quasi concatenatos, pone exēplū supra de rescri. cum dilecta. secundùm Host. qui dicit de vtroque mēbro. patent exempla.* ff. de ne. gest. cùm actū. ff. de admi. tu. l. tutorē. ff. de tu. & ratio. di. l. 1. §. nunc tractemus. & §. in tutela. & l. si tutor reip. §. 1. & 2. l. si tutor. & ff. eo. tit. l. si qui. §. pen. & vlt. Ioan. And.

† *Vide quo cepause ferbit Socinus* consi. 135. *incip.* insignis doctor in l. p.

† *Qualis metus esse debeat tradit Aretinus in* §. quadrupl. Inst. de acti. *Paulus de Castro, & Iaso. in* l. si aliquis. C. de iure deliberan. & in l. interpositas. C. de trans. *adde Felinum in* c. ecclesia S. Mariæ. supra de cōst.

† *cōtestatione, legitur in quibus antiquis.*

d *Lex illa dicit, infra dies legitimos. s. quibus appellare licuit cum app. eandem ita affirmat iure dissinguatur* Ioann. And.

DE CLERICIS PEREGRINANTIBVS.

¶ Suprà visum est de appellationibus: sed quia peregrinantes in multis gaudent priuilegio appellantium, meritò subijcitur hæc rubrica de clericis peregrinantibus. Abbas Siculus.

De hac materia habetur 24. q. 3. si quis Romipetas. & c. peregrinarum. de pœn. di. 6. sacerdos, de consi. dist. 5. non oportet.

TITVLVS XXIX.

De Clericis † peregrinantibus.

¶ Cælestinus iij. Ambian. † Episcopo.

¶ Contra peregrinantem, seu proficiscentem ad sedem Apostolicam non est aliquid innouandum.

CAP. I.

Conquerente.] Hoc dicit in summa. Peregrinantes ad Papam, maximè clerici cum omnibus rebus suis debêt esse sub protectione Apostolica securi. Vel sic, & meliùs, comprehendendo vtrumque intellectum, vt in rubro. Primò ponitur querela. Secundò prouisio ibi, *Licèt*. Abbas Siculus.

CASVS. Quidam presbyter I. nomine, dum vellet ire ad curiam domini Papæ causa peregrinationis, res suas, & Ecclesiæ suæ non posuit sub protectione domini Papæ. Post iter arreptum, quidam aduersarij sui res suas sibi, & Ecclesiæ abstulerunt: vnde ille conquestus fuit domino Papæ: dicit Papa, licet presbyter ille non posuerit res suas, & Ecclesiæ sub protectione ipsius: tamen hi, qui ad ipsum accedût, cum rebus suis sub Apostolica protectione debent esse securi: vnde mandat quibusdã, quatenus quicquid eidem presbytero post iter arreptum ad Papam, subtractum est, vel ablatum, faciant sibi restitui. Nota, quòd plus est facto exprimere, quàm verbo. Item qui ad Papam accedunt causa peregrinationis, sub eius protectione consistunt. Item argumentum, quòd possessio absentis turbata restitui debet.

Conquerente I. Presbytero intelleximus: & infr. ¶ Licet Presbyter idem res suas, & Ecclesiæ suæ, in protectione nostra non posuerit [a], quando ad nos accessit: tamen cùm hi, qui accedunt ad præsentiam [b] nostram, cum rebus eorum debeant esse sub Apostolica protectione securi: Mandamus, quatenus quicquid eidem Presbytero post iter arreptum ad nos veniendi subtractum est, vel ablatum, sibi restitui faciatis [c] †.

a ¶ *Non posuerit*] Expressa voce, sed expressit ipso facto: quod plus est. *s. eo. tit. prox. dilecti & c. ut nostrum, & c. audientiam.*

¶ Glo. seq. recetetur per quæstionem, de quo accessu, &c.

b ¶ *Ad præsentiam nostram.*] Causa peregrinationis supple, vt faciat ad hunc titulum: quia interim sub Apostolica protectione consistunt. 24. q. 3. *si quis Romipetas* paternarum, illi canones, qui ad hunc titulum pertinent. *§. si per vim, vel alio modo absentis pos. turbata est l. 1. & C. de omni agr. deser. l. subemus. ff. de minori. & cura. da. ab his l. Glo.*

c ¶ *Faciatis.*] In hoc casu quando possessio absentis taliter turbatur, seruus, amicus, proximus, colonus, petere possunt, vt possessio restituatur: vt in *l. prædict. Cod. si per vim, vel alio modo l. 1. Bern.*

DE CONFIRMATIONE VTILI vel inutili.

¶ Suprà visum est de suspensione sententiæ seu iurisdictionis iudicis, quæ fit remedio appellationis seu peregrinationis. Sed quia sententia, seu processus iudicialis quandoque confirmatur per superiorem, & posset dubitari de validitate, vel inualiditate confirmationis, meritò subijcitur hæc rubrica de confirmatione vtili. Abbas.

Si quis.] Secunda pars ibi, *Sed si*.

CASVS. Aliquis mouit quæstionem contra aliquem super re aliqua: reus lite pendente impetrauit à sede Apostolica confirmationem rei litigiosæ: quæsitum fuit, an super hoc iudex supersedere debeat causæ cognitioni? Et respondet, quòd ea non obstante, de causa cognoscere debet, & eam fine debito terminare: sed si rem pacificè possidebat, quando confirmationem obtinuit: non licet iudici postea de quæstione suborta cognoscere, vel, diffinire sine mandato Apostolicæ sedis. Nota, quòd lite pendente non valet confirmatio, vel priuilegium obtentum super re litigiosa, tacito quòd res fuerit in iudicium deducta.

¶ Glo. seq. recetetur per q. quæ res dicatur litigiosa.

d ¶ *Litigiosæ.*] Res litigiosa est, de cuius dñio causa mouetur inter petitorem, & possessorem iudiciaria conuentione, vt traditur *C. de lit. Auth. litigiosa res.* Et sic controuersia super possessione orta non facit rem litigiosam: quod verum est: & super res litigiosas nouum priuilegium impetrari non potest. *s. de testi. causam quæ, & s. vt lit. penden. c. 1. & vlt. & j. eod. bone.* Nec ad alium potest transferri. *per l. nam. 11. q. 1. quia res & s. vt lit. penden. ecclesia sancta. & in Auth. in medio li. iactura testis. non fieri. §. si vero mandum coll.* 8. & non obstante priuilegio tali, siue indulgentia iudex procedere debet.

TITVLVS XXX.

De confirmatione vtili, vel inutili.

¶ Alexander iij. Exonien. episcopo.

¶ De re scienter confirmata per Papam inferior iudex cognoscere non potest, nisi confirmatio non tenuerit, vt quia surreptitia, vel de re litigiosa. Hoc dicit tam c. sequenti.

CAP. I.

Si † quis rei litigiosæ [d] confirmationem [e] impetrauit ab Apostolica sede, non minùs potest iudex de causa cognoscere, & eã fine debito terminare.

¶ Sed si rem tunc pacificè possidebat, cùm inde cõfirmationem obtinuit, non est licitum iudici de quæstione postea exorta [f] decernere; aut eam diffinire, absque sedis Apostolicæ mandato.

¶ Idem Vigorien. † Episcopo.

¶ Idem dicit.

CAP. II.

De † confirmationibus autẽ Romani Pontificis, vo-

¶ Glo. se tractat de confirmatione in forma communi, obijcit, quærit, & soluit.

e ¶ *Confirmationem.*] Nota, quòd confirmatio impetrata sub forma communi, siue etiam innouatio nihil noui iuris tribuit. sed solummodo vetus conseruat. 12. *dist. præcepta. arg. 11. q. 3. c. vlt. & j. eo. cum dilecta. & c. sequentibus. & j. de priuil. quia intentionis.* vnde per talem confirmationem, vel innouationem non impeditur petitio alterius, vel iudicis cognitio. *j. de conces. praben. quia diuersitatem. j. eo bone arg. 9. q. 3. conquestus. nunc verò. & s. de offic. ordin. licet. & ff. ne quid in loco publ. l. 2. §. si quis à principe.* quia hoc facit Papa sine præiudicio alicuius: vt patet per iurã prædicta. Quid ergo valent huiusmodi confirmationes? parum valent, nisi quia solet plus timeri, quod specialiter, &c. 25. *dist. quamquam.*

¶ Gl. se. rec. per q. quomodo intelligatur, quòd hic dicitur iudicem inferiorem, &c. ponit tres op. Vin. Lau. & Tan. & hãc approbat.

f ¶ *De quæstione postea exorta.*] Quia dicit hîc non esse licitum iudici cognoscere de quæstione exorta sine mandato Papæ, dicit Vin. quòd si post cõfirmationẽ moueatur ei quæstio, an licitè obtineat beneficium, an non, non est licitum iudici de hoc cognoscere sine mandato Papæ: sed si ei obijcitur crimen, non impeditur propter confirmationem iudicis cognitio. Sed certè non est verũ [b], si cõfirmatio sit facta in forma cõmuni sine causæ cognitione: si autẽ cũ causæ cognitione confirmatio sit facta, tunc verum est, quod dicit Vin. & idẽ dicit, quòd Tã. & Lau. dicit, quòd si moueatur quæstio, an talis cõfirmatio valeat, vel nõ, de hoc non potest cognoscere iudex inferior, quòd verũ est T. distinguit, & melius. Aut enim cõfirmatio facta fuit sine causæ cognitione in forma cõmuni, & tunc non impeditur petitio alicuius, vel cognitio: in quo casu loquuntur iura superius assignata. Si verò confirmatio fiat de beneficio alicuius, vel de aliqua sententia cum causæ cognitione, & hoc cognito Papa ex certa scientia cõfirmat tibi beneficium tuum, vel sententiã latã de quæstione illa, si postmodum quæstio suboritur, nullus poterit iudicare sine speciali mandato Papæ. Et hoc intelligitur ex ipsa confirmatione, quia tunc simpliciter cõfirmat nulla cõditione apposita. De tali confirmatione habes *s. de offi. dele. quoniam abbas. & s. de transa. c. 1. & s. de pac. quoniam. & s. de testi. venicns. & s. de offi. dele. coram. in fi. & j. de testa. Raynutius. & c. Raynaldus. & j. de testi. ex frequentibus. & j. eo. c. penul.* & in aliis confirmationibus cum dicitur, Confirmamus, sicut iustè possides. sicut exponitur. 1. *fi. j. de conces. præbend. quia diuersitatem.* Et istas duas decret. intelligebat Tanc. de confirmatione, quæ fit cum causæ cognitione ex certa scientia Papæ: tamen si certum esset, quòd per falsam suggestionem confirmatio sit obtenta, nõ valeret huiusmodi cõfirmatio. *j. c. pro.* & sic possunt intelligi istæ duæ decret. Ber.

De confirmationibus.] CASVS. Dicitur in hoc c. quòd de confirmatio-

confirmationibus sedis Apostolicæ non licet alicui iudicare, nisi ad hoc habeat mandatum: aut certū sit, quòd per falsi suggestionē sint elicitæ. Nota, quòd de confirmationibus Papæ sine eius mandato nullus dēt iudicare nisi per falsi suggestioné fuerint obtētæ.
a ¶ *Iudicandum.*] Nisi per eum, qui concessit, vel successorem, vt notatum est in glossa præcedentis decretalis.

vt primæ reuocentur. ī. *de offi. deleg. ex literis.*
h ¶ *Forma*] id est, in forma communi.
i ¶ *Nihil diceretur.*] Quod s. eas reuocaret.
k ¶ *Gloss. seq. obiicit, & absoluitur soluit.*
k ¶ *Tandiu.*] Ista litera multū vī cōtradicere priori, quę dicit, quòd posteriores debent præiudicare prioribus: & hic innuitur, quòd valent literę cōfirmationis primæ, ergo non est opus, vt in prioribus fiat mentio de appellatione, & ita non refert, vtrum in secundis fiat mentio de primis, vel non. vnde debet intelligi. §. iste in eo casu, *cùm prima valent*, cum appellatus non præuenit diligentiam appellantis, sed expectauit legitimo tempore, & sunt literæ sine aliquo vitio, & sic procedens primitiudicet ad confirmandam, vel infirmandam sententiam. vt ī. *de app. oblata. ad fi.* quia per talem generalitatem non reuocantur primæ legitimè impetratæ, vt dicitur in proxima notula. In primo casu non valent primæ literæ: quia appellatus præuenit diligentiam appellantis, nec fecit mentionem de appellatione vt patet ex ipsa litera. Vel dic, quòd iudices dati super appellatione, debent cognoscere de iniquitate sententiæ: & literę cōfirmationis tandiu valebunt, quousque cōstet de iniqua sententia. & si sententia confirmetur, remanebit cōfirmatio in statu suo. Si verò cassetur, cōfirmatio non valebit. *arg. ī. de fid. instr. accepimus §. inter alia. & ī. c. prox. in fi.* arg. ad hunc sensum litera ista competentius adaptatur. Et ista fuit simplex confirmatio sententiæ, quam fecit Papa in forma communi commissa impetranti: alias quare fuisset posita hæc dec. in tit. isto? potiùs debuisset poni in tit. de app. si deberet intelligi secundùm illam decret. oblatæ. Et ex litera vtriusque decre. patet intellectus iste. In illa, oblatæ dicitur, quòd Plebanus de Sambro super obseruatione sententiæ literas ad iudices impetrauit commissionis, sicut rationabiliter lata erat. & hic dicitur, quòd rescriptū cōfirmationis fuerat assecutus quia Papa eā confirmauit in forma communi. & sic non intelligitur ista secundum illam, & literæ confirmationis non mittuntur hic iudicibus, sed illis, qui confirmationē impetrant. Bern.

¶ Hæ duæ glossulæ non sunt Bernardi, nec habentur in Summa eius. & dicebat.

BOna memoria.] Potest legi multis modis, sed hic non est insistendum: quia non cōtinet vtilitatem magnam. Et primò ponatur casus. Secundò diuido bimembris ibi. *Respondemus.* Secundum membrum ibi, *Verùm.* Abb. Sic.

¶ Vide l. iubemus. ad fi. & de Bard. C. de testa. & l. penult. C. de transact.

Casvs. Lata fuit sententia diffinitiua pro Ecclesia contra aduersarium Ecclesiæ, ille infra decem dies appellauit: iudices nihilominus mandauerunt sententiam executioni: appellans literas impetrauit de reuocanda sententia. Ecclesia pro qua lata erat sententia, cautè præueniens appellantem literas confirmationis sententiæ in forma cōmuni impetrauit, nulla de appellatione habita mentione: quæsitum fuit, quæ literæ præualerent? Rñdet Papa, quòd literæ posteriores debent prioribus præiudiciū generare, & iudices debent cognoscere de appellatione non obstante cōfirmatione obtenta veritate tacita super re litigiosa: sed si diceretur in literis appellationis secundo impetratis, nullis veritati, & iustitiæ præiudicātibus: vel etiam sub alia forma verborum, dummodo de literis confirmationis nihil expresse diceretur, respōdet Papa, quòd tunc tandiu literæ confirmationis suum debent habere vigorē, donec de iniqua sententia pleniùs cognoscatur per secundas literas, & in suspenso confirmatio remanebit. Not. quòd lit. pendē. de re litigiosa confirmatio impetrata non valet, siue sit obtenta in principali causa, siue in causa appellationis. Item confirmatio est in pendēti, donec confirmetur, vel infirmetur sententia. Item literæ generales non reuocant speciales. Bern.

¶ Cap. 1. co. tit. in 6. cōp.

bemus te tenere, quòd contra illas (nisi nouum Apostolicæ sedis procedat mandatum, aut certum sit, quòd sint per falsi suggestionem elicitæ †) non est aliquatenus iudicandum[a].

¶ Cælestinus iij.

¶ Litera confirmationis super sententia, à qua erat appellatum, non valent, si appellatus malitiosè præuenit appellantem: aliàs pendent, donec de appellatione cognoscatur.

CAP. III.

BOnæ † memoriæ A. Canonicus vester proposuit sententiam à delegatis Iudicibus prolatam fuisse: & infra decem dies ille, contra quem sententiatum fuerat, ab illa sententia appellauit, Iudices tamen nihilominus sententiam executioni mandarunt[b]. Cæterùm appellans itinere statim ad Apostolicam sedem arrepto, literas de retractando sententiam impetrauit: aduersarius autem ipsum cautè[c] præueniens, confirmationis promulgatæ sententiæ rescriptum fuerat assecutus, in quo nulla de facta appellatione mentio habebatur[d]; Ideoque requisisti, quæ quibus literis præiudicium faciant: Respondemus igitur, quòd posteriores debent prioribus præiudicium generare[e]. ¶ Verùm si dicatur[f], nullis literis[g] veritati, & iustitiæ præiudicantibus: vel sub alia forma[h] verborū, dummodo nihil diceretur[i] de literis confirmationis, expresse dicimus, quòd primæ tandiu[k] suum debent habere vigorem, donec de iniqua sententia cognitio plenior habeatur.

¶ Innocentius iij. Decano Padeburcē. †

¶ Innouatio priuilegij nouū ius nō tribuit, nec antiquū confirmat: sed si quod competebat, conseruat. Breuius sic potest summari: Innouatio priuilegij non inducit confirmationem iuris in eo contenti.

CAP. IV.

CVm † dilecta in Christo filia Abbatissa, & sorores Ecclesiæ de Cardeuēn † sua cuperent priuilegia innouari: propter † viarum discrimina, quatuor Episcopis, & Abbatibus totidem, vt ea inspicerent diligenter, & tenorem ipsorum fideliter transcribentes sub sigillis suis nobis remitterent, duximus iniungendum: *& infrà.* ¶ Nos autem tam Legato, qui sub sigillo proprio ea nostro fecit conspectui præsentari, quàm inquisitoribus ipsis fi-

† Bonæ
† Padeburnen.
† Cap. 1. eo. tit. in 6. cōp.
† Gandersem.
† Gardesemen.
† Aliàs inest propter Sua rum dis(?)... etiam & discrimina.

b ¶ *Mandarunt*] Quod facere non debuerunt: quia appellatione interposita nihil est innouandum. 2. q. 6. *appellatione. & ff. nihil inno. appellatione pendente. l. Vnica.* immo reuocari debet executio antequam de appellatione cognoscatur[a]. ī. *de sentent. Venientes. & ī. de appellationibus dilecti.*
c ¶ *Cautè præueniens.*] Quod facere præmaturè non debet, vt appellantem in commissione impetrata supplantet. ī. *de appella. oblata.* Secus si non præueniat diligentiam appellantis. ī *eod. c. §. Verùm.* quia tunc valent primæ, vt ibi.
d ¶ *Mentio habebatur.*] Et ideo non valuerunt. ī. *de rescr. ex parte. quia tacita veritate.* sim. ī. *de app. sæpe. in fin.* Et ita patet, quòd si quis non faciat mentionem de appellatione aduersæ partis, non valēt literæ: quod est notabile. *sī. ī. de rescri. ex parte.* vbi de hoc.
e ¶ *Generare*] In hoc scilicet, quòd non obstantibus primis literis confirmationis iudices dati ad appellationem, cognoscent de ea. ī. eo. *cap. 1. arg. ī. c. prox. ad fi. Arg. si ī. de testi. ex parte Abbatis. & c. causam quæ. & ī. de priuil. Audiuum* Bern.
f ¶ *Si dicatur.*] In secundis literis impetratis ab appellante & quid dicit, si dicatur, supple, maximè.
g ¶ *Nullis literis*] Per hanc generalitatem nihil reuocatur ī *de do. & contu. ex literis. & ff. ad l. Corn. de fal. diuus.* nec valet legatum, vel stipulatio fundi in genere facta nullo fundo demonstrato *ff. de iu. do. cū post diuortiū. § genere à iucto. & ff. de iure fisci.* Ita fidei, expressam enim debēt facere mētionē de primis, ad hoc

a Et quia quod postea factum est etiam ante appell. & post sententiam, infra de appell. non solum lib. 6. Ioann. And.

CVm dilecta.] Diuiditur in septē partes. Primò ponitur sororū petitio, & Papæ cōmissio. In secūda ibi, *Nos autē.* Inquisitorū relatio, & canonicorū obiectio. In tertia ibi, *Vnde.* iudicum datio, & ab ipsis appellatio. In quarta ibi, *Nuper autē.* sororū iterata petitio, & earum cōtradictio. In quinta ibi, *Nos igitur.* Papæ interlocutio, & priuilegij innouatio. In sexta ibi, *Quia verò.* Papa Abbatissam constituit procuratricem. In septima ibi, *Nolentes.* committit principale diffiniendum. Abb. Sic.

Casvs. Abbatissa, & moniales cuiusdam monasterij volebant priuilegia sua innouare: vnde cum propter viarum discrimina nō possent illa præsentare domino Papę, supplicauerūt eidem, quatenus aliquibus personis discretis mādaret, vt eorū tenorē inspicerent diligēter & ipsum sub sigillis suis ad sedē Apostolicā destinarent: vnde Papa scripsit quibusdam Episcopis & Abbatibus, vt illa priuilegia inspicerent diligenter, & tenorem ipsorum sub sigillis suis fideliter destinarent, quod & factum fuit: Papa viso priuilegiorum tenore, dum vellet illa priuilegia facere innouari, quidam canonici proposuerunt id fieri non debere, cum Hildesemēn. Ecclesia in possessione subiectionis ipsius monasterij per centū annos, & amplius extitisset: vnde ipse tunc priuilegia noluit innouare, sed commisit quibusdam, vt ad locum idoneum accedentes vocatis qui fuerant euocandi, inquirerent veritatem, à quibus pars Hildesemēn. Ecclesię sedē Apostolicā appellauit: vñ postmodum

postmodum Abbatissa prædicta petiit iterató dicta priuilegia innouari. Ex aduerso fuit petitum, vt causam ipsam dominus Papa committeret aliquibus, qui testes reciperent, quos producere intendebant contra priuilegia, & ad probandam præscriptionem legitimam: dominus Papa considerans, quòd iure ciuili cautum est, vt qñ periculũ testium timetur, etiam lite non contestata testes valetudinarij, & alij, de quibus ex aliqua rationabili causa timetur, recipiuntur, eadem æquitate prouocatus priuilegia illa quasi nimia vetustate consumpta fecit innouari, itaq; per talem innouationem nullum ius de nouo monasterio acquiratur, sed antiquum conseruetur. Sed quia prædictum monasterium ad ius, & proprietatẽ Ecclesię Romanę per priuilegium prædecessorum suorum pertinet, per hoc Abbatissam prædictã nomine Romanæ Ecclesiæ constituit procuratricem: vt cum aduersus iura Romanæ Eccle. non nisi centenaria currat præscriptio, super hoc, & alias procuret, quæ in iudicio fuerint procurãda. Ne ergo de statu monasterij diutius dubitetur mandat iudici, quatenus recipiat testes, quos Hildesemeñ. Ecclesia induxerit ad probandam interruptionem: & si præscriptio legitima probata fuerit, ad ducet subiectionem ipsius monasterij Epõ prædicto, cum constet ipsum in sua diœcesi constitutum, corrumpendo priuilegium innouatum, nisi ex aduerso probata fuerit interruptio: quæ si probata fuerit, Epõ super hoc silentium imponatur & pronunciet monasterium perpetua libertate gaudere, priuilegio innouato eidẽ. No. q; priuilegium, & instrumenta, quæ sunt vetustate quasi cõsumpta debent innouari. Item sicut testes ex cã lite non contest. recipiuntur, sic & priuilegia, & instrumenta ex eadem causa innouantur. Item vbi est eadem ratio, & idem ius debet esse. Item per innouationem nullum ius acquiritur sed antiquum conseruatur. Item mulier potest esse procuratrix. Item contra Romanam Ecclesiam non currit præscriptio nisi centum annorum. Item ad officium iudicis pertinet tutum locum partibus assignare. Item in eo ipso quòd Ecclesia sita est in diœcesi alicuius, præsumitur sibi subesse. Item priuilegium innouatum in pendenti est in hoc casu, sicut confirmatio s. eod. bona.

† *Add. & est tutum, & similiter transferebantur. C. eod. vnam testamenti. & de test.*

† *probãdã.*

† *Vide l. 2. C. de diuer. rescrip.*

dem debitam adhibentes: licèt non videremus[a], quare non deberẽt eadem priuilegia innouari†: quia tñ C. maioris Ecclesiæ, & s. sãctæ Crucis Canonici proposuerunt Hildesemeñ. Ecclesiã in possessione subiectionis ipsius monasterij per centum annos, & amplius extitisse, priuilegia ipsa tunc non duximus innouanda. Vnde Iudicibus dedimus in mandatis, vt ad locum idoneum accedẽtes, (citatis qui fuerint euocandi) inquirerent super his diligentius veritatem: à quibus pars Hildesemeñ. Ecclesiæ ad Apostolicam sedem appellauit. Nuper autem iterató prædicta petiit Abbatissa, quatenus deberemus priuilegia suæ Ecclesiæ renouare. Ex aduerso verò fuit postulatum, vt causam ipsam discretis viris committere dignaremur, qui testes reciperent, quos contra priuilegia monasterij, & ad probandum† præscriptionem legitimam, inducere proponebant. ¶ Nos igitur attendentes, quòd iure sit ciuili[b] statutum, vt quando periculum testium formidatur, ne veritas occultetur, & probandi copia fortuitis casibus subtrahatur, etiam lite non contestata testes valetudinarij, & alij, de quibus ex aliqua rationabili causa timetur, ad testimonium admittãtur: eiusdem æquitatis similitudine prouocati[c], prædicta priuilegia quasi iam nimia vetustate consumpta, cùm fuerint non in pergameno, sed in papyro conscripta †, duximus innouanda [d]: nolentes quòd ex innouatione huiusmodi nouum ius [e] monasterio acquiratur, sed antiquum (si quod habet) per innouationẽ priuilegij cõseruetur. ¶ Quia verò præfatũ monasterium ad ius, & proprietatem Apostolicæ sedis per priuilegium prædecessoris nostri pertinere monstratur: ne ius Ecclesiæ Romanæ remaneat indefensum, eandem Abbatissam procuratricem [f] ipsius duximus statuendam: vt cum aduersus Romanæ Ecclesiæ possessiones, & iura, non nisi centenaria currat præscriptio, ipsa super hoc, & alias vice nostra procuret, quæ coram te in iudicio fuerint procuranda. ¶ Nolẽtes igitur quòd de statu eiusdem monasterij diutius dubitetur, Mandamus, quatenus locum tutum, & commodum eligens, recipias testes, quos ad præscriptionem probandam Hildesemeñ. Ecclesia, vel ad interruptionem [g] ostendendam cœnobium duxerit producendos: & si legitimam[h] præscriptionem probauerit, vt intendit: nisi probata fuerit interruptio ex aduerso subiectionẽ ipsius monasterij ad Iudices Episcopo memorato, cũ constet ipsum in sua diœcesi [i] constitutum, priuilegium quod monasterio innouari fecimus corrumpendo: alioquin eidem super hoc perpetuum imponens silentium, monasterium pronuncies perpetua libertate gaudere, nostro sibi priuilegio resignato.

¶ Idem Episcopo, & Præposito Vticeñ.

¶ *Non valet confirmatio, quam religiosus impetrauit à Papa super temporali administratiõe, seu prioratu, si tacuit se regularẽ: si verò expressit, rescriptum præsumitur falsum: quia Papa non consueuit concedere. h. d. cum seq.*

CAP. V.

AD † nostram audientiam Præposito Nemaneñ. † Ecclesiæ significante peruenit, quòd quidam Canonici Nemaneñ. †

a ¶ *Non videremus.*] Nec poterat videri, quodnam erat. vt 35. q. 5. *ad sedem Vltra vnam columnam. ver. hic ergo emergent.* &c. & hoc ideo non poterant videre: quia innouatio nihil noui iuris tribuit *j. de priuileg. ex parte. & c. quia intentionis.* Et sic originale cassatur. similiter & innouatio. siue confirmatio: vt s. de fide instrumentorum, inter dilectos & j. de re iudic. cum inter vos.

b ¶ *Iure sit ciuili.*] In Auth. de testibus. §. quoniam multa. & §. hac verò. *l. 7. & ff. ad l. Aquil. in l. Aquilia.* & *ff. de restit. in integrum* . . . *& C. de vsuris pupillar. l. vltim.* & *iure canonico. supra vt lite non contestata. quoniam. 2. responso*

¶ *de testibus significauit. & c. cum olim.*

c ¶ *Similitudine prouocati.*] Similis enim æquitatis ratio similia iura suadere videtur. *arg. s. de constitutionibus. nam concupisc. contentam. & C. ad l. Falcid. l. vel. ff. ad l. Aquil. idem. & s. de transactionibus. inter corporalem. & C. de constitutio. pecunia. l. vlt.* item *arg. eandem esse rationem in testibus. & instr. mũtu. C. de fide instrumentorum. in exercendo. & supra de testibus cogendis. peruenit.* ¶ *Gl. si sigua contrarium. & soluit.*

d ¶ *Duximus innouanda.*] Ne si vetustate consumantur, nulla fides eis adhibeatur. *arg. s. de presu. instr. inter dilectos. & contra. quod instrumentum vetustate consumptum, vel a muribus roso. sit adhibenda fides. ff. de bo. po. secundum tab. l. 1. § si rosa. & s. de fide instru. c. vlt.*

e ¶ *Acquiratur.*] Simile in *dist. . . præceptis.* ¶ *Glo. seq. dat tria similia, alle. tria iura in contrarium, & triplicer soluit. Demum quærit, & soluit tripliciter.*

f ¶ *Procuratricem.*] Sic[d] ergo fœmina potest esse procuratrix, sic & arbiter. s. de arbitr. dilecti. similiter & iudex. 12. q. 2. *cum deuotissimam.* Nam & monachus de mandato [e] Abbatis potest esse procurator. 16. q. 1. *monachi.* Vel dic, quod ratione administrationis potest esse procuratrix, sicut & Abbas. s. *de transac. constitutis. & j. de censi. c. opera.* Vel ideo potuit esse procuratrix Ecclesiæ suæ, sicut miles in causa commilitonis. *ff. de procura. filius famil. §. veteranus.* Vel dic, quod Papa ex certa [f] scientia constituit eam procuratricem, vnde de hoc nõ est disputandum. 16. q. 4. *§. qui autem. & C. de cri. sacri. l. 2. & ff. de re iudic.* quidam consulto. *& s. de offi. deleg. cum vigesimum.* aliàs fœmina non potest esse procuratrix. 3. q. 7. *c. infamia §. tria. & C. de procu. alienam ff. de regul. iur. l. 2.* Sed si Papa in sua persona vellet agere, coram quo agere debet? Debet super hoc arbitros eligere, vel delegare causam alij. *arg. ff. de iur. om. iu. qui iurisdictioni.* Vel potest esse iudex in causa Ecclesiæ suæ: De hoc dictum est *s. de iudiciis, cum venissent.*

g ¶ *Ad interruptionem.*] Sic *s. de rescri. illud & c. auditis.* vbi de hoc.

h ¶ *Legitimam.*] Scilicet centum annorum, quæ sola currit contra Romanam ecclesiam. *s. de præscrip. cum vob. 1.*

i ¶ *Diœcesi.*] Vt 16. q. 7. *omnes basilicæ. & 18. q. 2. monasteria. & j. de religiosis domibus constituntur.*

A *D nostram.*] Communis diuisio. Secunda pars ibi, *Cum igitur.* Abbas Siculus.

CASVS. Quidã canonici regulares impetrabãt literas cõfirmationis super administrationibus suis, tacito quod essent regulares. Significatũ fuit hoc domino Papæ ex parte Præpositi illorũ regularium: dicit Papa, quod regularibus per nos Apostolica sedes aliqua non consueuit confirmare: vnde mandat Papa quibusdam quatenus cum

a *Vide de testa significauit. super gl. 1. Ioann. And.*

b *Vide de tri. fal. c. peruenit super 1. glo.*

c *Vide significauit. super 1. gl. Ioann. And.*

d *De muliere, vide laxè per Decis. & Angelũ in l. 2. ff. de reg. iur.*

e *Et sine mandato pro consorte, sicut in cle. de procur. vel glos. Ioann. And.*

f *Et de virtute clausulæ ex certa scientia, vide plenè per Anton. Gabriel. l. 5. cõ. conclusi. de clausulis conclu. 1.*

† *Cap. 2. eo. tit. in c. eom.*

† *Nemaneñ.*

† *Nemaneñ. sed ego Nemausen. scriberem, cui lectioni aliqui veteres codices adstipulantur.*

Vide de e. & c. querelã. super gl. Ioan. And.

nus confirmationes à prædictis regularibus taliter impetratas, denuncient irritas, & inanes. Not. quòd regularibus sua beneficia, & administrationes non confirmantur personaliter. Item confirmatio tacita veritate impetrata non valet.

a ¶ *Personaliter.*] Scilicet, tacita veritate, quòd sit regularis: & si exprimeretur, sunt falsæ literæ: quia in talib. personis administratio non confirmatur. j. c. prox. Secus esset, si realiter aliqua concedantur, seu confirmentur, quia tunc valent. Fauore enim religionis multa eis conceduntur j. *de priuileg. quia, ex parte. & c. pastoralis. & c. dudum.* & summa est ratio, quæ pro religione facit. ff. *de religiosis, & sumptibus funerum. l. sunt persona.*

Ecclesiæ à nobis literas confirmationis, super administrationibus suis obtinere laborat, religionis suæ conditione suppressa. ¶ Cùm igitur regularibus personis nõ cõsueuerit Apostolica sedes aliqua personaliter [a] confirmare. Mandamus, quatenus cõfirmationes, quas ab ipsis Canonicis (cùm regulares existãt) noueritis taliter impetratas, denuncietis irritas, & inanes.

¶ Idem.

¶ *Idẽ dicit, quod suprà c. proximo.*

CAP. VI.

POrrecta † nobis ex parte tua petitio continebat, quod plures ex religiosis, qui Prioratibus, vel aliis administrationibus præsunt, à nobis super ipsis, quoad vixerint, possidendis, cõfirmationis literas se asserunt impetrasse [b]: *& infrà.* ¶ Cùm igitur à cancellaria nostra huiusmodi literas emanasse non credamus [c]: Mandamus, quatenus illos, qui tales literas exhibuerint, in quibus prioratus, vel administrationes tanquam religiosis confirmantur [d], eosdem punias tanquam falsitatis [e] auctores †. Si verò in eis nõ sit mẽtio religionis ipsorum, illas tanquam tacita veritate subreptas, denuncies non valere.

a Similem infrà de priuil. ne aliqui lib. 6. Ioan. And.

PОrrecta nobis.] Cõmunis diuisio. Secũda pars ibi, *cùm igitur.* Abb. Sic.

† Cap. 1. tit. de rescr. in 3. compil. & quatenus ex hoc texto colligitur ob præsumptionẽ puniri aliquẽ de crimine falsi. Vide Ioann. Ananiam in Rubr. de crim. fal. & Alex. cõsil. 77. incip. in causa accusationis. vol. 1.

† Auctores.

CASVS. Quidam regulares, qui prioratibus suis præsunt, impetrabant literas confirmationis super prioratibus suis quoad vixerint possidendis: peruenit hoc ad Papam: dicit Papa, quòd non credit huiusmodi literas à cãcellaria sua emanasse: vnde mandat illos, qui huiusmodi literas ostenderunt, in quibus administrationes prioratuum confirmantur, puniri tanquam falsarios. Si verò non fiat mentio de religione ipsorum, illas denunciet non valere tanquã veritate tacita impetratas. Not. quòd monachis prioratus & administrationes non confirmantur. Item rescriptum, vel confirmatio veritate tacita impetrata, non valet.

b ¶ *Impetrasse.*] Tacita veritate: quia tales prioratus non confirmantur. s. c. prox.

c ¶ *Non credamus.*] Quia omnium habere memoriã, & in nullo peccare, potiùs est diuinitatis, quàm humanitatis. C. *de vete. iure enu. l. 2. § si quid autem.*

d ¶ *Confirmantur*] Licèt enim prioratus aliquando perpetui sint j. *de statu reg. monachis.* nec possunt remoueri sine ordine iuris vt ibi, non tamen confirmantur, vt hic & s. c. prox. similiter nec episcopatus confirmari consueuerunt, licèt sint perpetui. Est enim ratio, quare non confirmantur: quia regulariter verum est, quòd non sunt perpetui. j. *de statu regu. cùm ad monasterium. § tales.* vnde remouentur pro voluntate Abbatis: vt ibi dicitur: quia de facili huiusmodi regulares, etiamsi sint perpetui, remouentur j. *de simonia. per tuas. in fine.* Sed si administratio ex certa scientia, & cum causæ cognitione esset alicui confirmata, non posset inde remoueri sine mandato Papæ, vt s. eo. c. 1. & 2. & 16. q. 1. *peruenit.* Sed si confirmentur, & in literis fit mentio de ipsis prioratibus, non valent literæ, immò sunt falsæ vt hic dicit, & sunt puniendi tanquam falsarij, nisi euidenter appareat, quòd ex certa scientia domini Papæ hoc processerit. si verò non fiat mentio de prioratibus, tacita veritate sunt impetratæ, & ita vtroque casu non prosunt: & hic patet.

e ¶ *Falsitatis*] Qualiter falsarij puniendi sunt, habebis j. *de falsariis, ad falsariorum.*

EXamina a] Primò ponit causam decreti. Secundò decernit ibi, *Vnde.* Abb. Sic.

CASVS. Inter nobilem virum Mathæum de Riuaria, & quosdam alios milites de Campania vertebatur quæstio super iure patronatus Ecclesiæ sancti Angeli: de qua sub certa forma compromissum fuit in vicedominum Sabineñ. qui tulit arbitrium super quæstione prædicta, quod ab vtraque parte fuit approbatum & confirmatio obtenta fuit in forma communi à C. Papa. Tandem orta quæstione super ipso arbitrio, delata est causa ad dominum Papam. Innoc. ipse diligenter examinato negotio, inuenit arbitrium promulgatum fuisse contra formam iuris, & compromissi. vnde ipse arbitrium decernit irritum, & inane: non obstante confirmatione C. Papæ, qui confirmauerat illud, sicut prouidè latum erat. & ab vtraque parte receptum. No. quod non tenet sententia arbitri lata contra formam iuris. Item nec contra formam mandati. Item fines mandati diligenter seruandi sunt. Item sententia, quæ non tenet, confirmari non potest per cõfirmationem in forma communi obtentam. Item quod non est, vel non tenet, ratum non potest haberi per consensum partium.

¶ Idem nobili viro Mathæo de Riuaria †.

† Riuaria.

¶ *Sententia, seu laudum contra formam iuris, vel compromissi latum per arbitros, licet per Papam in forma communi fuerit confirmatum, non tenet.*

CAP. VII.

EXaminata † causa, quæ vertitur inter te, & milites Campaniños super Ecclesia sancti Angeli: perpẽdimus arbitrium, quod Vicedominus Sabineñ. dicebatur super eodem negotio promulgasse, contra formam iuris, & compromissi [f] fuisse dictatum. Vnde non obstante confirmatione [g] C. Papæ prædecessoris nostri, qui confirmauerat illud, sicut prouidè [h] latum fuerat, & ab vtraque parte receptum, decernimus ipsum irritum & inane.

f ¶ *Iuris, & compromissi.*] Duplici ergo ratione non valuit arbitrium. Primò quia cõtra ius fuit latum arbitrium, forte per sordes, vel per gratiam, & ideo nullum. C. *de arbi. l. 3.* & etiam obtinet in aliis iudicibus, si ferant sententiam contra ius scriptum, non tenet. 2. q. 6. *ar. que. §. diffinitiua. ver. item si co trarias.* sed contra ius litigatoris lata bene tenet sententia, à qua non est appellatum: vt ibidem dicitur. & s. *de re iud. cum inter vos. in fi.* Et idem intellige in arbitrio: quia contra formam compromissi nihil potest facere arbiter. j. *de arbi. cũ dilectus. ff. de arb. l. pedius. in fi. & l. non distinguemus. § de officio.*

† Cap. 3. eo. tit. in 3. com. Et regulam huius decretalis, quod arbiter debeat sequi formam iuris, limita, nisi arbitro sit data potestas iudicandi secundum conscientiam. adde Rold. in l. certum. C. vnde cogn. & Lanfr. de Oriano in tract. de arbi. p. 7. q. 14.

b Vide infrà tit. cum ab omnibus vit. gl. Ioann. And.

g ¶ *Non obstante confirmatione.*] Ex ita patet, quod confirmatio nihil vel modicum operatur, quia si aliquid inuenit, confirmat illud: alias nihil operatur. j. *de conces. praben. quia diuersitatem.* & ibi patet, quod confirmatio sub forma communi non impedit petitionem alterius, nec cognitionem iudicis. De hoc dictum est. s. *eo. c. 1. arg. quod si principale cassatur, & accessorium.* s. *de pac. instr. & supra de re iud. cum inter Vos.*

¶ Gl. sequ. recitetur per duplex contrarium scilicet infra c. prox. & infra de Verb. signif. abbate.

h ¶ *Sicut prouide.*] Hæc enim verba, sicut prouide in cõfirmationibus posita, cõditionaliter intelliguntur: vt hic patet. & j. *de conces. praben. quia diuersitatem. Arg. contra j. c. prox.* Secus si ponitur in priuilegio: quia cum priuilegium sit lex priuata, & certum debet ibi poni, vt aliquid concedat priuilegium. j. *de Ver. sig. abbate.* aliàs esset inutile. j. *de priuileg. in his. arg. s. de offic. deleg. quoniam abbas. & s. de electio. cum monasterium.* Ioan.

¶ Honorius iij. illustri Regi, Baronibus, & militibus, & aliis hominibus Cypri.

¶ *In cõfirmatione ex certa scientia, dictio, sicut, ponitur causatiuè: nec nocet, si verbum confirmationis præcedit tenorem confirmati.*

CAP. VIII.

VEnerabiles frater N. Archiepiscopus Nicholieñ. &

c Vbi de hoc in fin. & infra de reg. iur. accessorium. lib. 6. Ioann. And.

VEnerabiles.] Cõis diuisio. Secũda ibi, *Nos autem.* Ab. Sic.

CASVS. Inter Archiepiscopũ Nicholieñ. & suffraganeos eius ex vna parte, & Regem Barones, & alios nobiles regni Cypri super quibusdam decimis quæstio exorta fuit: sed mediante Alb. ñ. Episcopo tunc legato, inter eos amicabilis compositio interuenit, hoc adiecto in cõpositione, vt, cùm quam cito per sedẽ Apostolicam fuerit confirmata, statim debeat executioni mãdari. Postmodum Papa illã cõfirmauit: & ad maiorem securitatem tenorem cõpositionis inserti is fuit in ipsa confirmatione: ipsi tamẽ nobiles ipsam compositionem seruare nolebant, sumentes occasionem ex eo videlicet, quòd verbum confirmationis secundùm stylum Ecclesiæ Romanæ præcedit tenorem compositionis, id est, in literis confirmationis præmisit Papa verba ista: cõpositionem per legatum factam confirmamus sicut sine prauitate facta est: & ex eo videlicet eã seruare nolebant, quia clausula illa cõpositio, sicut sine prauitate facta est, in literis confirmationis continetur: cùm per hoc nõ videbatur simpliciter cõfirmata sed sub conditione, videlicet si in illo esset facta propter quod Archiepiscopus & suffraganei eius significauerũt hoc domino Papæ. vnde ipse mandat prædictis nobilibus quatenus si prædicta vera sunt, compositionem illam adimplere procurent. No. quod compositio amicabilis potest fieri inter Ecclesiã, & laicos super decimis, dũ tamen auctoritas Papæ interueniat, vt hic patet. aliàs non credo, quod valeat

cum,

citra confirmationem Papæ, inter Ecclesiam. & laicos: sed hoc actum fuit inter partes, aliàs non valeret, nisi Papa confirmaret compositionem. Not. quòd ex quo Papa ex certa scientia compositionem, vel transactionem confirmat, tenet, & valet, etiamsi aliàs non valeret.

Suffraganei eius transmissa nobis petitione monstrauit, quòd inter ipsos, & vos super quibusdam decimis, mediante † Albanen. Episcopo tunc Apostolicæ sedis Legato, amicabilis compositio [a] interuenit: expresse adiecto, quòd quantocyus † eam auctoritate Apostolica confirmari contingeret statim deberet executioni mandari: verum licèt sit per nos confirmata, & ad maiorem rei euidentiam literis confirmationis tenor compositionis insertus[b], ipsam tamen tenuistis obseruare: occasionem friuolam prætendentes, tum ex eo quò in literis verbum, confirmationis, [tenorem † compositionis] iuxta stylũ Ecclesiæ Romanæ præcedit: tum quia clausula consueta, scilicet, [sicut sine prauitate [c] prouidè facta est,] in eisdem literis continetur: *& infrà.* Mandamus, quatenus si præmissis veritas suffragatur[d], compositionem eandem adimplere curetis.

a ¶ *Amicabilis compositio.*] Benè dicit, amicabilis cõpositio: quia transactio super decimis, vt aliquid temporale detur pro decimis, non valet. j. *de rerum permu. c. Ut. nec super alio spiãli.* s. *de transact. constituentes.* sed cõpositio bene interuenit in decimis, & aliis spiritualibus. s. *de trãsact. statuimus. & c. de cætero. & j. de decimis. ex multiplici.*

¶ *Glos. seq. quærit, arg. pro, & soluit.*

b ¶ *Tenor compositionis insertus.*] Vt per hoc appareat, quòd cõpositio legitima fuerit, & non possit de ea dubitari. arg. s. *eod. c.* 1. & 2. vnde non possit aliquis iudex vlterius de quæstione sopita cognoscere. vt ibi dicitur: quia Papa ex certa scientia, cum eam viderit, confirmauit: imo si compositio aliàs non valeret: ex quo Papa ex certa [a] scientia confirmat, valet. s. *de transact. c.* 1. & *c. Veniens.* Si verò tenor compositionis non esset ibi insertus, nec ipse vidisset compositionem, & eam confirmasset, sicut prouidè facta est, nihil operaretur. vt s. *c. prox.* & vt dictum est. s. *eod. c.* 1. Sed nunquid necessarium erit de cætero ostendere instrumentum compositionis, postquam ostenditur confirmatio Papæ, in qua continetur tenor compositionis? *arg. quod sic.* s. *de fide instru. c.* 1. *C. de eden. Auth. si quis in aliqua* sed non credo, quòd de cætero expediat ostendere instrumentum compositionis de necessitate, cum auctoritate Papæ transcriptum sit, & redactum in publicam confirmationem *C. de test. publicatis.* & j. *de priuile. cum olim essemus.* & *arg.* s. *de fide instru. c. Ut.* De hoc no. j. *de verb. sign. Abbate.*

¶ *Glos. seq. recitatur per obiectionem, & solutionem.*

c ¶ *Sicut sine prauitate.*] Per ista verba, quæ in confirmationibus conditionaliter intelliguntur, vt dictum est s. *c. prox.* dubitabatur, an teneret compositio: quia non videbatur eam confirmasse simpliciter, vnde eam seruare timebant: sed errabant: quia illud intelligitur, cùm Papa confirmat ea quæ non videt: & ideo dicit in confirmationibus: sicut sine prauitate. sed quando cognoscit de compositione, & videt ea, quæ confirmat: tunc licet illa verba ponantur in confirmatione, non intelliguntur conditionaliter, sed causatiuè, & sic intelligitur, sicut sine prauitate facta fuit cõpositio, id est, quia sine prauitate. Bern.

d ¶ *Si præmissis veritas suffragatur.*] Id est, si compositio taliter fuit facta, & confirmata tenore compositionis inserto: quia per hoc apparet, quod ipsam approbauit: vnde mandat eam seruari.

Marginalia: † In valore Barbara rata, mediante Alban. episcopo tunc legato. † quantocitius. † Hæc duo verba, tenorem compositionis, in omnibus impressis codicibus, quos vidimus, desunt: vnde ea tanquam ex omnibus manuscriptis suppleuimus. a De virtute clausulæ, ex certa scientia, vide latè per Aut. Gabrielium li. 6. com. conclusion. tit. de clausulis. conclusione 2.

¶ Idem vniuersis Abbatibus, & Prælatis, ac Conuentibus, & Clericis in Constantinopolitana diœcesi constitutis.

SVa nobis.] Communis diuisio. Secunda pars ibi, *Cùm igitur.* Abbas Siculus.

CASVS. Quidam Cardinalis legatus Apostolicæ sedis in partibus Constantinopolitanis, contulit quædam monasteria quibusdam aliis Ecclesiis in temporalibus, & spiritualibus: super illis collationibus confirmatio Apostolicæ sedis obtenta fuit in forma communi. Isti prælati, quorum Ecclesiæ aliis collatæ fuerant, sumentes occasionem ex collationibus prædicti legati, & confirmationibus, Patriarchæ Constantinopolitano obedire recusant, & ei de iuribus patriarchalibus respondere. Vnde patriarcha Constantinopolitanus conquestus fuit domino Papæ: super hoc scribit Papa vniuersis prælatis diœcesis Constantinopolitanæ dicens, quòd ipse non vult iura, quæ diœcesanis debentur, per huiusmodi collationes, seu etiam confirmationes minui, siue lædi: vnde mandat prædictis prælatis, quatenus huiusmodi friuola occasione non obstante, ipsi Patriarchæ obedientiam, & reuerentiam exhibere procurent, & ei de suis iustitiis semper respondere. Nota, quòd Legatus non potest subiicere vnam Ecclesiam alteri in præiudicium diœcesani Episcopi: nec Papa per huiusmodi confirmationes super hoc obtentas intelligit iuribus episcopalibus præiudicium generare. Item per confirmationem ius alterius non tollitur.

¶ *Collatio Ecclesiæ alteri facta per Legatum, & per Papam confirmata, ius diœcesani non lædit.*

CAP. IX.

SVa † nobis Patriarcha Constantinopolitanus conquestione monstrauit, quod cùm quidam vestrum sumentes occasionem ex eo quod I. Presbyter Cardinalis tunc Apostolicæ sedis Legatus, quibusdam aliis Ecclesiis, & Clericis in spiritualibus, & temporalibus contulit monasteria eorundem †, i. si Patriarchæ obedire recusant, & ei de iuribus patriarchalibus respondere: in suæ præsumptionis adiutorium inducentes, confirmationes huiusmodi collationum à sede Apostolica impetratas: ¶ Cùm igitur nolumus † iura, quæ diœcesanis debentur per collationes, seu confirmationes prædictas minui [e], seu lædi: Mandamus, quatenus occasione huiusmodi non obstante, ipsi Patriarchæ reuerentiam, & obedientiam exhibere curetis, eique de iustitiis suis integrè respondere.

e ¶ *Minui.*] Quia non debet inde procedere iniuriarum occasio, vnde iura nascuntur. *C. vnde vi. meminerimus, infra de accusa. qualiter, & quando.* & quis si sua iura vnicuique Episcopo non seruantur, quid aliud est, quam vt ordo ecclesiasticus confundatur? vt 11. q. 1. *peruenit.* nec fuit intentio domini Papæ, per confirmationem huiusmodi aliquid subtrahere Episcopo diœcesano, nec etiam per collationem Cardinalis, immo remanet ius saluum diœcesano Episcopo. *infrà de relig. domi. c.* 2. & dicit Papa, nec honorem meum reputo, in quo fratres meos honorem suum perdere cognosco: vt 99. *dist. ecce.* Et sic patet, quòd per confirmationem huiusmodi ius alterius non tollitur. sic etiam licèt Papa recipiat aliquem sub sua protectione, non propterea eximitur à iurisdictione sui Episcopi. *infrà de priuileg. ex parte.* sic licèt aliqui assumantur in confraternitatem Hospitalariorum, siue Templariorum, non eximuntur à iurisdictione suorum Episcoporum. j. *de priuil. cùm & plantare.* §. *penult.* & *c. ex tenarum. & c. penult.* Ber.

Marginalia: † Vide Archidiaconũ in c. de ecclesiasticis. 25. q. 2. † Aliàs, vel eundem. † nolentes?

LIBER

FINIS LIBRI SECVNDI.

LIBER TERTIVS
DE VITA, ET HONESTATE
CLERICORVM.

¶ *Quia suprà visum est de iudiciis, & iudices maximè Clerici nō debēt esse in peccato, maximè cū iudicant. 3. q. 7. iudices. ideo post tractatū iudiciorū subiicitur, qualiter clerici debeāt se habere in vita, & honestate, vt sic vitent omnē maculam peccati: itē potest cōtinuare: vt suprà in proæmio cōtinuatur. Nā in primo libro dixit de personis, & officiis earū. in secundo de actibus hominū in iudicio: restat videre de actibus hominum extra iudiciū tam respectu clericorū, quā laicorū. Et quia clerici sunt digniores laicis, primò hic tractat in tertio de actibus clericorū, in quarto verò de actibus laicorū. Tractaturus igitur auctor in hoc tertio libro de actibus clericorum, voluit præmittere istā rubricā de vita, & honestate clericorū: quia præ omnibus debent clerici vita, & honestate fulgere. Et dic. quod verbum, vita, cōcernit necessaria ad victū clericorū: verbum autē, honestate cōcernit ipsos respectu morum, & sic nihil superfluit.*

† Cap. 13. vt refert Burchard. lib. 3. decre. c. 102. & Iuo par. 2. ca. 137. sed Antonius Augustinus in notis antiquæ c mp. c. 1. eod. tit. ait hoc c. in cōciliis esse ex concilio Turonēsi 2. c. 4. & vide 1. nemo Apostolorū, & ibi gl. & Doctores. C. de sac. san. eccle.

† Alias sta: qua à cancellis.

LIBER TERTIVS.

TITVLVS I.

De vita, & honestate Clericorum.

¶ Ex concilio Maguntino †.

¶ *Cùm celebratur, diuisus esse debet Clerus à populo.*

CAP. I.

VT Laici[a] secus altare[b], quando sacra mysteria celebrantur, stare, vel sedere inter Clericos non præsumant: Sed pars illa[c], quæ † cancellis ab altari diuiditur, tantùm psallentibus pateat Clericis. Ad orandum verò, & communicandum Laicis, & fœminis (sicut mos est[d]) pateant sancta sanctorum[e].

De hac materia habetur. 12. q. 1. & 21. q. 4. & 23. dist. clerici comam, *vsque ad finem dist.* & c. his bene ergo. & 35. & 41. & 43 & 44. & 86. & 91. dist. per totum *& de consecratione*, dist. 5. nunquam, *vsque ad c. de spiritu.*

VT *laici*] Laici prope altare, vel in choro, dum officia celebrantur, stare non debent, sed causa orandi ire, vel accedere possunt. hoc dicit. Tria sunt dicta. Secundum ibi, *Sed pars.* Tertium ibi, *Ad orandum.* Abb.

CASVS. Dicitur in hoc c. quòd laici non debent sedere in choro inter clericos, quando cantantur diuina officia, sed in sancta sanctorum. Nota, quòd laici inter clericos sedere non debēt. Item Ecclesia debet habere duas partes, s. chorum, qui per cancellos diuiditur ab altari, & sancta sanctorum, id est, partem inferiorem Ecclesiæ, quæ vulgariter dicitur, nauis Ecclesiæ.

a ¶ *Vt laici.*] Supple, statuimus.

¶ *Glo. seq. reddit causam & textum fortificat.*

b ¶ *Secus altare.*] Laici enim ibi stare non debent, sed tantùm clerici vt liberiùs intendant diuinis officiis [a]: vt de consec. dist. 2. sacerdotum. consecratæ etiam mulieres incensum circa altare portare non debent. 23. *dist. sacratas. & in c. non liceat. & de consecr. dist. 1. in sancta. & j. eit. prox. c. 1. in fin.*

a Pro laicis qui cantāt in Ecclesia non in pulpito, arguit Ioan. 92. di. non liceat. Ioan. And.

¶ *Glos. seq. cum seq. ponit quadruplex nomen loci inter cancellos: sed in quarto aliqui variant.*

c ¶ *Sed pars illa.*] Id est, chorus in quo morantur clerici ad cantandum, qui diuiditur ab altari per cancellos: vt patet, per exemplum in Ecclesia Bonon. & locus infra cancellos appellatur sacrarium. vnde insacrati homines ibi sacrata vasa contingere non debent. *de consec. dist. 1. in sancta.* & appellatur sacrarium diaconium, eo quòd diaconus ministrat ibi altari 23. *dist. non oportet.* dicitur etiam presbyterium. *de consec. dist. 2. sacerdotum.*

d ¶ *Sicut mos est.*] Et ita est hîc arg. pro consuetudine.

e ¶ *Sancta sanctorum.*] In qua summus sacerdos intrabat: sed hodie laici, & fœminæ ad orandum, & communicandum tantùm possunt intrare. Alij exponunt, sancta, id est, maior pars Ecclesiæ, siue corpus.

ADDITIO. Quæ pars dicitur nauis Ecclesiæ à vulgaribus.

CLerici.] Pro summario nota, quòd armorum delatio clericis est inhibita, in tantum quòd contrà facientes grauiter peccant. hoc colligitur ex eo, quòd tale delictum est excommunicatione dignum, vt hîc; sed excommunicatio non infertur nisi pro graui crimine, vt in c. nullus. & c. nemo. 11. q. 3. Abbas.

CASVS. Patet. Nota, quòd clerici arma portare non debent: nec vsurarij esse debent.

f ¶ *Clerici arma*] Clerici arma portare non debent. 23. q. 8. *clerici, & c. quicunque. sine iusta causa* [b]. Iustam causam intellige, si per loca periculosa transitum faciant, tunc possunt portare arma ad terrorem latronum, licèt percutere non debeant. *arg.* 23. q. 3. *Maximianus.* aliter portare non debent: & si tertio ad moniti non destiterint, perdunt priuilegium illius canonis 17. q. 4. *si quis suadente. & j. de sent. excom. in audientia. & c. contingit.*

¶ *Glo. sequens differentiam ponit, quæ in fine recedit.*

g ¶ *Vsurarij.*] Hoc intellige [c] de laicis, qui sunt excommunicandi, nisi restituant vsuras. j. de vsu. præterea. & clerici ab officio, & beneficio suspendendi. vt ibi dicitur, & repellendi sunt etiam à dignitatibus j. de excep. præla. inter dilectos. & etiam deponi debent, si de hoc communicantur. 47. dist. quoniam multi. & nihilominus excommunicandi sunt, si eas non restituant.

b Conc. rom. in Aut. statuimus. cū no. de epi. & cleric. & Bal. in 10. col. d parte. c. si cleric. cut.

† Pictauch.

† Cap. 2. eo. tit. in 1. cōpil. Vide in Clemen. de excessibus prælato. ad de nostrum c.

† Matiscon.

¶ Ex concilio Pictauien. †

CAP. II.

CLerici † arma[f] portantes, & vsurarij[g] excommunicentur.

¶ Ex concilio Matiscen. †

¶ *Presbyter habens populum, debet habere Clericum, qui secum cantet, & in aliis hîc expressis, eum iuuet.*

CAP. III.

VT † quisque Presbyter, qui plebem[h] regit, Clericum habeat[i], qui secum cantet, & epistolam[k], & lectionem legat: & qui possit scholas[l] tenere, & admonere suos parochianos, vt filios suos ad fidem[m] discendam mittat ad Ecclesiam: quos ipse cum omni castitate erudiat.

† Burchar. li. 2. decr. c. 56. Iuo p. 6. c. 151. & c. 7. epi. ti. in 1. compil. Et vide notas nostras in hanc decretalem.

c Secūdum Tanc. & Vincen. Ioā. And.

¶ Gregorius nonus. †

CAP. IV.

SI quis † ex Clericis[n] comam relaxauerit[o], anathema sit[p].

† In pluribus antiquis deest vox nonus.

† Cap. 3. e. ti. in 1. cōp. Et videtur notanda decretalem.

VT quisq. CASVS. Statutum fuit in concilio Matiscon. quòd quilibet rector Ecclesiæ habeat clericum, qui secum cantet, & epistolam, & lectionem legat, & qui possit docere pueros, & parochianos suos monere, vt mittant filios suos ad discendam fidem catholicam, id est, Credo in Deum: quos ipse doceat diligenter. No. ex hac decr. quòd duo ad minus debent esse in Ecclesia. Item nota, quòd solus presbyter non debet diuina officia celebrare. Item nota, quod sacerdotis interest docere parochianos suos symbolum, & eos inuitare ad fidem.

h ¶ *Plebem.*] Id est, populum: quæcumque sit Ecclesia, siue plebs, siue capella: vt j. de filiis presbyterorum proposuit.

¶ *Glossa sequens arguit.*

i ¶ *Clericum habeat.*] Ar. quòd Ecclesia dedicari non debet, nisi dos pro duobus ad minus sufficiat clericis. 1. q. 2. placuit. & de consec. dist. 1. nemo.

ADDITIO. De hoc dic, vt j. de consec. eccle. vel alta. c. cùm sit. in glo. nec etiam.

¶ *Glos. seq. signat contrarium, & soluit: demum quærit, & soluit.*

k ¶ *Epistolam*] Sic Acolythus debet legere epistolam. contra. 34. di. si subdiaconus. hoc intellige in necessitate, in Ecclesiis illis, vbi non sunt subdiaconi, aliàs intellige secundùm illud 49. di. quoniam videmus. Nec Diaconus etiam epistolam legere debet, quia videretur ab ordine suo recedere [d]. 74. di. si qui clerici. arg. de consecr. di. 1. c. 1. & 2. in fi. & 92. di. in sancta. Sed pone, quod ibi non sit subdiaconus, sed presbyter. Diaconus, & Acolythus: quis dicet epistolam? Acolithus, & Diaconus dicat Euangelium, quod est eius officium: sed Acolythus dixit prophetiam: Diaconus dicat epistolam. Vinc.

d Hoc non probant verba seq. non approbat consuetudo, secundum Ho. Si presbyter dicat Euangeliū, nunquid vetetur illo vti diaconum. scilicet super sinistrā humerū tantùm, vt 25. dist. rum. no. 23. di. ecclesiastica. Ioan. And.

l ¶ *Scholas.*] Docendo pueros Psalterium, & cantare.

m ¶ *Ad fidem.*] Id est, Symbolum, id est, Credo in Deum patrem: quod antiquitus ante baptismum didicerant baptizandi. de consec. dist. 4. ante viginti. & 10. q. 1. placuit.

SI quis ex clericis.] CASVS. Dicit in hoc c. quòd si aliquis ex clericis comā relaxauerit, scilicet in contēptu Ecclesiæ, anathema sit. Nota, quòd clericus, qui comā nutrit, excōmunicādus est.

n ¶ *Si quis ex clericis.* Istud c. habes. 23. di. si quis ex clericis.

¶ *Glo. seq. casum excipit, & ponit versum.*

o ¶ *Relaxauerit.*] Habitum semel susceptum non debet dimittere. 20. q. 3. procliuis. nisi ex iusta causa. j. eo. clerici. vnde cùm quidam reprehenderetur à Papa, respondit:

Tunc vt peterem laicis sub imagine Romam,
Fas fuit, vt finerem luxuriare comam. Bernar.

p ¶ *Anathema sit.*] Id est, fiat. non enim est excommunicatus ipso iure. 50. di. quasi per totam.

Clericum

CLericus. Casvs. patet. Nota, quòd clericus comam, nec barbam nutrire debet, nisi ex iusta causa, scil. ex timore.
a ¶ Nutriat.] Nisi ex iusta causa, vt dictum est in prox. c. & j. eod. clericis. immo detonso capite, & patentibus auribus incedere debet a. 23. dist. non liceat. 2.

CLericus.] Legi potest hoc c. sic, quòd principiû, & finis ponat vnum casum, medium verò ponit aliû, & secundû hunc intellectum h. d. Si clericus nô in sacris contrahat matrimonium, vxorem non dimittat. & si professus contrahat, separabitur ab vxore, & iterum tôdebitur. Abbas.

Casvs. Aliquis clericus, q non est in sacro ordine, nec est pfessus aliquâ religionem, accepit vxorem, & dimisit tonsuram: quęsitum est in concilio Triburiesi, quid sit de isto clerico faciendû? statuit côcilium, q vxorem retineat: & iterum tondeatur, nec in vita sua eam dimittat. Nota, q clericus côiugatus debet portare coronam.
b ¶ Sine gradu.] Sacro. sm 32. dist. si qs eorum.
c ¶ Traditus.] Si enim traditus fuisset, ita q monachus esset, non posset habere vxorem, quam postmodû accepisset alias non prohibe b redire ad seculum. j. de reg. & trans. ad relig. cum simus. & 20. q. 1. quam progenitores. & 32. dist. placuit. & c. feruatum. & c. si quis vero.
¶ Glo. seq. signat côtrarium, & remittit.
d ¶ Tondeatur.] Arg. est hic, quod clericus côiugatus debet portare coronam. arg. ad hoc. 20. q. 3. eos qui. & c. praecipue. sed arg. contra j de cleri. coniu. Ioannes. vbi de hoc.

¶ Ex concilio Carthaginensi. †

CAP. V.

CLericus neque comam nutriat a, neque barbam.

¶ Ex concilio Triburiensi.

¶ Clericus non professus, nec in sacris existens potest vxorem ducere, sed iterum tondebitur, si vult gaudere priuilegio Clericali, vel dispensatiue tenere beneficiû. h. d. secundum modum, qui est magis côsentaneus literae, secundum quem ponit vnum casum duntaxat.

CAP. VI.

ij CLericus † si tonsura dimissa vxorem acceperit, qui quidem sit sine gradu b, nec monasterio à parentibus traditus c: vxorem permittatur habere, & iterum tôdeatur d: nec in vita sua vxorem dimittere audeat.

¶ Alexan. iij. Cantuariensi Archiepiscopo.

¶ Clericus debet tôsuram deferre: & si non vult, potest inuitus à suo superiore tonderi.

CAP. VII.

CLericus †: & infrà. ¶ Clerici, qui comam nutriunt, [& barbam †] etiam inuiti à suis Archidiaconis tondeantur.

¶ Idem in concilio Lateranensi. †

¶ Frequentans monasteria Monialium, & monitus no desistens, si Clericus est, deponitur: si Laicus, excommunicatur.

CAP. VIII.

MOnasteria Sanctimonialium si quisquam Clericus sine manifesta, & rationabili f causa frequentare g praesumpserit, per Episcopum † arceatur: & si non destiterit h, ab officio Ecclesiastico reddatur immunis. Si Laici, excommunicationi subdantur †, & à coetu fidelium fiant penitus alieni.

¶ Gregorius septimus †.

¶ Episcopus potest statuere in Ecclesia certum numerum Clericorum, secundum ipsius facultates, qui viuant in communi; & côtradictores ad hoc compellere: & istos in communi viuentes potest absoluere ab excommunicatione incursa, propter iniectionê manuum in socium.

CAP. IX.

QVoniam † (vt ait scriptura) & infrà. ¶ Statuimus, vt facultatibus Ecclesiarum vestrarum, prouentibus †, & expensis i diligenter inspectis, certum in eis valeatis ponere numerum Clericorum: & statuere, vt bona eorum veniant in cômune: in vna domo k vescantur, atque sub vno tecto dormiant, & quiescant.

¶ Si qui verò contradictores extiterint, licitum vobis sit per suspensionem officij, & beneficij, aut grauiori etiam poena, si opus fuerit, ad hanc obseruantiam eos appellatione compellere non obstante. ¶ Indulgemus etiam, vt si quisquam eorum, qui simul viuunt l, pro

CLericus.] Capitulû istud ponitur 23. dist. clerici. & est pars illius j. ne cleri. vel mo. clericus. Bern.
Casvs. Dicitur in hoc c. quod clerici, qui comâ nutriunt, tondeantur ab Archidiaconib. suis etiam inuiti. Nota, quòd clerici tonsuram portare debent.
¶ Glo. seq. duo elicit argumenta.
e ¶ Inuiti.] Arg. quod aliquis cogêdus est ad bonum. & ad id pcipue q iam suscepit. 45. dist. de Iudaeis. in fi. & j. de bap. & eius effect. maiores. versus finem. alias nemo debet compelli ad bônum: vt ibi dicitur. & 23. q. 5. ad fidem. Item arg. quod beneficia conferuntur in inuitos. 45. dist. & qui emendas. & 23. q. 5 non vos. circa me. & q. 4. displicet. & 74. dist. placuit. & c. consuluit.

MOnasteria.] Casvs. Quidam clerici monasteria monialium nimis frequentabant: statuit Lateranen. conciliû, q sine manifesta, & rationabili causa vlteriùs frequêtare nô praesumant: quod si fecerint, per Epm arceantur: & si nô destiterint, ab officio suspendantur: si laici fuerint, excômunicêtur. Nota, q cùm aliquis facit contra phibitionem canonis, non sufficit ad hoc, q excusetur, causa rationabili, nisi sit manifesta. Item hoc verbum, frequentare, in vitium sonat. Item crimen propter quod excommunicat laicus, deponit clericû.
f ¶ Rationabili.] 18. q. 2. perniciosam & c. diffinimus. & 91. dist. clerici. nec sufficit cã rônabilis, nisi sit manifesta: vt hîc videt,
Additio. Et arg. 11. q. 3. non sunt. & 11. q. 1. nolo.
¶ Glo. seq. recitetur per quaestionem.
g ¶ Frequêtare.] Solâ frequêtiâ re pbare vr: sed frequêtia vr ex duab. vicib. 23. q. 2. ita nos. arg. opt 26. di. vna tm nec repetita: quia remissionê veniae crimina nisi semel cômissa nô habet. C. de epis. audi. l. 3. sic ergo vltra vnâ vicê sine manifesta, & rationabili câ, nullus illuc ire debet: quia statim malû psumit.
h ¶ Non destiterit.] Arg. quod admonitio semper praecedere debet vindictam, vt se corrigat quis antequâ puniatur. 12. q. 2. indignê.

QVoniam.] Tria sunt dicta. Secûdum ibi, Si qui. Tertiû ibi, Indulgemus. Abbas.

Casvs. Quia tot clerici instituebantur in Ecclesiis: q honestè de bonis ipsorû nô poterant cômodè sustentari: statuit Greg. vij. vt secundû facultates Ecclesiarum, consideratis expensis, certus numerus clericorû statuatur in eis, & bona clericorum veniant in côi, & in vna domo comedant, & dormiant sub vno tecto. & si qui côtra hoc statutû facere psumpserint, p suspêsionê officij, & beneficij ad hoc compellâtur, & etiâ si opus fuerit, grauiùs puniantur. Secûdo dicit, q si aliqui eorû, qui simul viuût, manus violêtas in socium miserit, indulget Papa prelatis eorû potestatê absoluêdi eos, & poenitentiam imponêdi: nisi forte atrocitas facti grauiorê pen. nam exigat. No. ex hac decretali, q secundum facultates Ecclesiarum clerici sunt instituêdi in eis. Itê canonici regulares de iure côi debent côiter viuere. Itê cum regularis verberat regularem, prelatus eius pôt eû absoluere, nisi delictû sit enorme.
¶ Gl. seq. no. triplicê expensa rationê habêdam. & de residuo numerum taxandum. alleg. s. concordan.
i ¶ Et expensis.] Istud notabile est, q in facultatibus aestimandis habêda est rô expêsarû, quę sunt in hospitalitate, ad q tenentur Ecclesiae. Itê in epalibus psoluêdis. j. de praeb. de monachis. & recipere nûcios, & legatos Apostolicę sedis. j. de censi. cùm instantiam. & arg. ad hoc. 12. q. 5. nobilis. Illi n. fructus aestimandi sunt, qui supersunt deductis expensis. C. de fru. & li. expen. l. 1. d & ita tot sunt ponendi in Ecclesiis, quot ex fructib. illis possint honestè sustêtari. vt hic euidêter patet, & j. de insti. c. 1. & c. auctoritate. & j. de concess. praeb. ex parte. in fi. & s. de cel. cum M. Ferrariensi. & j. de verb. sign. c. vlt. & haec exceptio legitima est: cùm facultates nô sufficiût, siue sint distinctae praebendae in Ecclesia, siue non.
¶ Gl. seq. alleg. tres canones pro, & duo côtra, quos dupliciter soluit.
k ¶ In vna domo.] Sic 32. dist praeter hoc. & de cons. dist. 5. in omnibus. & 12. q. 1. necessaria. arg. côtra 12. q. 1. quia tua. & 32. dist si quis vero. Sol. q dicit hic, & in concor. signatis, ius côe est, & honestius esse, vt seruaret: sed derogatur huic iuri p côtrariâ consuetudinem, q Papa scit, & tolerat. Capitula contraria loquût secundû antiqua têpora de quibusdam clericis côiugatis, quib. dabantur beneficia extra consortium aliorum, potiùs de gratia, q de iure: quia de nouo conuersi fuerant, & loquit in vtroq. c. de Epo Anglorum. sic 35. q. 3. quadam lex. & c. quod scripsi. Si vis intelligere c. istud de regularibus, planû esset: quia nô dicit hîc, de quibus loquatur: & hoc videtur ex eo, quod dicit j. indulgemus, vt si quisquam eorum, qui simul, &c. qui simul in eodem refectorio comedere, & dormitorio dormire debent. j. de sta. reg. cùm ad monasterium.
¶ Glo. seq. tacit. per q. de quibus clericis hoc intelligatur.
l ¶ Qui simul viuût.] Ex hoc videt, q loquat hoc c. de regularibus, qui simul viuût, & dormiût, quib. tm concessum est, vt à suis platis absolui possint. j. de sen. exc. monachi. & c. cum illorû. & hoc idê priuilegiû côcessû est Hospitalariis Hierosolymitanis,

† Concilium Carthaginense. 4. c. 44.
† Barchardus lib. 8. decret. c. 97.
† Cap. 6. t. ne clerici, vel monachi in 1. comp.
† Hac duo verba, & barbam, desunt in omnibus manuscriptis.
† Concilium Lateran. sub Alex. iij. c. 11. & c. 8. e. tit. in 1. côp.
† Alias arceatur ab Episcopo.
† Vide l. nemo. C. de episc. aud.
† nonus.
† octauus.
† quartus.
† tertius.
† Cap. 1. c. t. in 1. côp.
† Alias reg.

lymitanis, vt pro suo Priorem, qui sacerdos est, absoluantur. j. *de sen. excō. canonica.* Alij verò prælati secularium Ecclesiarum hoc priuilegium nō habent: qa cū regularibus rōn concedatur, vt patet p iura pdicta, alijs denegat. 25. *dist. qualis.* & *arg.* 3. *de præsump. c. nunc.* & *ff. de iud. cum prætor.* non. n. quod vni personę per priuilegiū sigillatim conceditur, alijs cōuenit denegari 16. q. 1. *hinc est etiam. in fi.* & 7. q. 1 *petisti.* Omnibus enim illud beneficium est prohibitum, nisi specialiter sit concessum: & sic intelligitur hoc c. tantùm *de regularibus.* Bern.

a ¶ *Atrocitas.*] Hoc semper excipitur. j. *de sen. excom. cùm illorum.*

manus † iniectione in socium, à communione meruerit fieri alienus, reconciliandi, & pœnitentiam imponendi potestatem plenariam habeatis, nisi fortè atrocitas [a] facti pœnam grauiorem expectet †.

Innocentius iij.

¶ *Ecclesiastici Iudices, & delegati gratis iudicare debent, nec exigere possunt decimam, vel aliam quotam litis, etiamsi hoc habeat consuetudo.*

CAP. X.

CVm † ab omni specie mali præcipiat Apostolus abstinere [b]: & *infrà.* ¶ Sane ad audientiam Apostolatus nostri peruenit, quòd cùm ex delegatione nostra causas susci, litis pertractandas: more † sæcularium [c] super decima litis, vel parte alia, pro diuersa terrarum consuetudine præter expensas [d] victualium cum litigantibus receptis pignoribus pro salario conuenitis. ¶ Nos attendentes, quòd ad hoc vobis, & alijs Clericis sint Ecclesiastici reditus deputati, vt ex ipsis honestè viuere debeatis: & *infra.* Ideoque mandamus, quatenus ab huiusmodi exactionibus de cætero abstinentes †, vigorem iudicia- rium gratis studeatis [e] litigantibus impertiri: non obstante quòd in fraudem à quibusdam proponitur, quòd id exigatur nomine assessorum [f]: cùm nec iustum iudicium Iudici vendere liceat: venales sententiæ † ab ipsis etiam sæcularibus legibus reprobentur [g].

¶ Idem Liuoniensi Episcopo, & eis, qui cum ipso sunt, fratribus.

¶ *Ad euitandum scandalum, possunt religiosi diuersi habitus missi ad prædicandum de nouo conuersis, se in vnum superiorē habitum, & propositum conformare.*

CAP. XI.

DEus †, qui Ecclesiam suam noua semper prole fœcundat: & *infra.* ¶ Ne igitur, si dispar in vobis obseruantia fuerit, & dissimilis habitus, apud eos, quibus vnum Euangelium prędicatis, scandalum suscitetur: ¶ Mandamus, quatenus eo non obstante, quòd inter vos Monachi sunt, & Canonici regulares, vel alij etiam regularem vitam sub alia districtione † professi [h]: omnes pariter in vnum regulare propositum, & honestum habitum, quantùm ad hoc spectat officium, conformetis †.

CVm ab] Primò reprehendit auaritiam iudicum. Secudò ponit reprehensionis causam. Tertiò cōcludit iustitiam. Partes patent. Abbas.

CASVS. Quidam iudices à sede Apostolica delegati faciebant pactum cum litigantibus sup decima parte litis, vel etiam alia, secūdū consuetudinem loci, & more secularium recipientes de hoc pignora pro salario præter expensas victualiū, nō considerantes quòd Ecclesiastici reditus ad hoc sint eis deputati, vt inde honestè viuant: peruenit hoc ad notitiam dñi Papę, vnde mādat, quòd de cętero ab his indebitis exactionibus debeant abstinere, & gratis iudicium suum litigātibus debeāt impertiri, eo nō obstante quòd quidam dicebant, quòd illud faciebāt nomine assessorū; cùm non liceat iustū iudiciū vendere, & vęnales sentētię secularib. legib. improbentur. Nota ex hac decretali, quòd non solùm à malo, sed ab omni specie mali abstinendū est. Item expensæ possunt peti à delegatis, & hoc intellige, cùm proficiscuntur extra domicilium suū, cū expēsę hic nō reprobent: Itē delegati, quib. beneficia sua sufficiunt, salarium accipere non debent, & multò minùs ordinarij, sed gratis reddere debēt iudiciū. Itē vęnales sententię nō valēt, ita quòd appellare nō est necesse.

¶ Glo. seq. casum excipit, quē determinat, & signat contrarium.

b ¶ *Abstinere.* Nisi vbi quis redemit ius suū. vt 1. q. 3. *quæsitum.* *Arg.* j. *de simo. dilectus.* vbi de hoc. semper tamen præsumitur esse malum: vt 1. q. 1. *nullus* 2. nisi manifestè probetur contrarium: videtur enim corrumpere iudicem. licèt sit arg. contra. 14. q. 5 *non sanè.* Vincen.

¶ *Glo. seq. recs. per quam secundum l.* & *c. soluit, quod non allegat contrarium, & soluit.*

c ¶ *More sæcularium.*] Mos iste de decima parte litis exigenda contra legem est. vt in *Auth. de iud. § ne autem. coll.* 6. Vbi delegatus etiam à Principe non habet nisi duos aureos in principio litis, & duos in fi. & hoc cū causa excedit cētū aureos: aliàs nihil. vt ibi dicit. *arg. C. de testament. l. consulta.* ordinarius [b] autem nō debet habere nisi sportulas. 3. q. 3. *c. induciæ.* § *offeratur. ar. C. de epi.* & *cle. Auth. generaliter.* sed ibi decima pars datur aduersario, sed non iudici: vnde non cōtradicit. Aduocatus etiam super certa parte litis cum clientulo pacisci non debet. *C. de postulat. l. si quis aduocatorum.*

¶ *Glo. seq. recitatur per quam debeātur expēsa iudici:* & *distinguit inter delegatum Papæ, &* *ordinarium, vel delegatum ordinarij.*

d ¶ *Præter expensas.*] Delegati. n. iudices debent habere expensas, qū proficiscuntur extra domicilium suū sicut testis. 4. q. 3. c. *si testes.* § *Venturi.* quia nemo cogit suis sumptib. militare. j. *de simo. cùm sit Romana.* & 3. *de præscr. cùm ex officij.* & [illegible] q. 1. *sam nunc.* & de suo non tenetur quis facere beneficiū. 10. q. 2 *precaria.* Munera. n. non sumptus prohibentur. 1. q. *tam dicet.* & modica xenia recipere possunt. *ff. de offic. præs. l. plebiscita.* xenia [e] enim non sunt lucra. *ff. de offi. procons. solent.* § *illo.* ea tn moderatione, ne perducantur ad nimiam quantitatem: vt ibi. & ne litigatoribus enorme damnum infligant. *arg.* 10. q. 3. *illud.* immò si pauperes sunt litigantes, debēt etiā à sumptib. abstinere. quia etiā nec ordinarij [b] habet sportulas: in *Auth. de man. prin.* § *si tibi quoque. coll.* 3. Ordinarius autem nūquā dēt habere expensas, nā ideo stipendia sunt ei constituta. 23. q. 1. *militare.* immò & cùm de mandato, principis ad aliā prouinciā pficiscitur, debet expedere illa, quę domi expenderet. in *Auth. de man. pr.* § *illud* *sn coll.* 3. qñq; tamē ordinarius recipit expensas, cū Ecclesiā consecrat. j. *de simo. cùm sit Romana.* & cùm visitat puinciam suam. j. *de censi. cum Apostolus.* & c. *pcepta.* & c. *cum ex por.* Item si ordinarius dat delegatū, tunc ordinarius dēt ei facere expensas. 3. *de offi. or. inter cætera.* licet quidam cōtrarium faciant [d], quòd tamē facere non debēt. vnde posset ab eis repeti tanquam indebitū. *arg.* j. *de ma gist. prohibeas.* & j. *de extranag. cōsi procuratores. in fi. cum. & 8. dist.* *glo.* & c. *seq. in* *une. c.* c ¶ *Studeatis.*] horam

Gratis ergo dēt iudex iudiciariū ordinē impertiri, nō tamē ppter ea reprobantur expēsę: testis enim gratis debet ferre testimonium, & tamen recipit expensas. 4. q. 4. c. *si testes.* § *Venturis.* Sic & procuratori non prohibentur sumptus, sed pacisci de certa parte litis prohibetur. *ff. de pact. l. sumptus.* & fideiussori prohibetur de certa parte pacisci, qui fideiusserat iudicatum solui. *ff. mādat. l. si remunerandi.* § *maritus.* Bern.

f ¶ *Nomine assessorum.*] Assessor enim bene potest petere mercedem: quia suis sumptib. ad hoc non cogitur. 28. q. 1. *sam nūc.* nemo enim de suo beneficium facere cogitur. 10. q. 2. *precaria.* & 3. *de præscr. cum ex officij.* & merces sibi pro labore suo cōstitui debet. 12. q. 2. *charitatem.* & iurisconsultus bene potest vendere rectum consilium. 11. q. 3. *non licet.* & 14. q. 5. *non sanè.* & dicit lex, quòd spe præmiorum inuitandus est assessor. *C. de assess. l.* 1.

g ¶ *Reprobentur.*] ita quòd non sit opus appellare. 2. q. 6. § *Venales.* & *C. quando prouoca. non est necesse l. Venales.* Si autem fuerit sententia arbitri, tenet: sed agens ex ea repellitur doli exceptione. *C. de arbitr. l.* 3. Bern.

DEus qui.] Primò ponit exordium. Secūdò causam mādati ibi *Ne igitur.* Tertiò mādatum ibi, *Mādamus.* Abbas Sic.

CASVS. Liuonienses de nouo conuersi erant ad fidē: dat fuit eis Eps. & quidam alij fratres ad prędicandum Euangelium: quia isti prędicatores dissimilem habitum habebāt, murmurabant, scandalum inter Liuon. suscitabatur ex tali diuersitate: scribit Papa Epo Liuon. & alijs fratribus dicēs, ne propter dissimilem habitum scandalum suscitetur inter illos, quibus vnum Euangelium prędicant, mandat eisdem, quòd omnes debeant se conformare in vnum regulare propositum, & honestum habitum, quantum spectat ad hoc officiū non obstante eo quòd quidā illorū sunt monachi, quidam verò canonici regulares. Ex hac decr. nota, quòd propter scandalum receditur à iure, & ab habitu regulari: sed istud fit ad tempus ex causa. Item in iis quæ spectant ad professiones, auctoritas Papæ intelligitur excepta, sicut dicitur de iuramento.

¶ *Glo. seq. arg. & illud determinat.*

h ¶ *Professi.*] *Arg.* quòd sicut in quolibet iuramēto auctoritas Papæ intelligitur excepta: vt 3. *de rescr. constitut.* à contrario sensu. & 3. *de iureiur. Venientes.* ita & in pfessionib. ar. j *de re.* & *trāse ad re. l. q. a in insulis.* hoc verū intellige quātū ad solenitates. sec tñ est in iis quę sunt de substantia ordinis: vt j *de stat. re. cum ad monaste-*

† *renouam.* † *expiscat.* † Cap. 1. eo. tit. in 3. cōp. *Et quib. ipsi tus sunt e an fa Ecclesia, ca com meritōda con cilio Trid.* sess. 25 de refor. c. 10. 2 Th. ff. 5. † *In codice Barbatos ita more sæcularium in decim.* † *Vide l. 3.* quod cuiusq; vni. & in ... quæ derandę ff de optio. legata. a *Host. dicit, quòd redimere vexationem non est malū, nec speciem mali.* 32. q. 4 *q. peccat. canon ille ad hoc inducitur ad contrarium: quia das repetit prosolo.* Gl. de, quod ibi not. & 11. q. 3. qui rectè Ioan. And. b *Similis forma quia in Ecclesiastico foro non a ... se quo vide quod no.* de plus peti c. vnico, super gl. pen. Ioan. And. *Adde summa Romanā singul.* 113. *incip.* Tu- scis, quæ di xi lib. 3. cō mēt. in Directorium Inquisitorū. Schol. 148. c *In ... tu & pocu- lis tantū. quod dic, vt* j. de rescr. Si cuiē in- fog. lib. 6. *Ioan. And.*

† *Alibi itas & Venales sententia ipsis etiam sæcularibus legibus reprobantur.* † Cap. 8. eo. tit. in 3. cōp. *& de mate ria huius decretalis vide summa ... Alex. ... horam insertā post Directorium inquisitor. inter litteras Apostolicas* † *destituiendo.* † *Hoc totū ... Abbas esse sing. ad hoc quod ... differentia te habitus scandalum ... ex ... te obseruantia, possunt se conformare in vnum honestū habitum, & propositum.* d *De hac articulo Vide Spec. tit. de sola. § 1. vbi dem habes plerāq; alia huc spectātia.* e *Concord. tex. cū gloss. & Bar. in l. 1. ff. de var. & extraor. cogni.*

monasterium in fi. Cùm sūt isti fini diuersarū professionū, simul nō possant esse in vna Ecclesia: quia dicit canō: Homines diuersæ professionis in vno loco, eodēque officio ... conformare debet moribus cum quibus vivit ... nam ex diuersitate habitus generatur scandalum. 33. q. 3. *quod Deo pari.* Contrarium habetur aūt ... se in superiori habitu ... vestes congruentes suæ religioni ... canonici regulares ... Ecclesiis secularibus. *arg.* 74. *dist. quorundam* ... 58. ... sicut monachus potest esse Episcopus in Ecclesia seculari. 18. q. 1. c. 1. ... loan.

C *Vm decorem.*] Primò ponit factum reprehensibile. Secundò illud præcipit emēdari. ibi. *Fraternitati.* Abb. Sicul.

CASVS. Quidam ludi, qui dicuntur theatrales, fiebant in Ecclesiis in quibus introducebantur mōstra laruarum: propter quos ludos honestas Ecclesiæ deformabatur: & presbyteri, & diaconi, in quibusdam festiuitatibus, s. sancti Stephani, sancti Ioannis, & Innocentiū, ludibria ... exercebāt ... dat Papa ... dictam cōsuetudinem ludibriorum ... de prædictis Ecclesiis penitus extirpari, propter quam honestas Ecclesiæ inquinetur. Notat, quòd consuetudo inhonesta, & turpis debet ab Ecclesia aboleri. *Glo. seq. distinguit inter ludos lasciuia, & cōpunctiones.*

a ¶ *Monstra laruarum.*] Prohibitū est etiā causa ludibrij vti habitu monachali, vel alio religioso & grauiter punitur, qui hoc facit. in *Auth. de san. epis. §. vlt. coll. 9. & arg. C. de episc. audien. l. minimè.* Non tamen hic prohibetur repræsentare præsepe Domini, Herodem, Magos, & qualiter Rachel plorabit filios suos, & cætera, quæ tangunt festiuitates illas, de quibus hic fit mentio, cùm talia potiùs inducant homines ad compunctionem, quàm ad lasciuiā, vel voluptatem: sicut in pascha, sepulchrum domini, & alia repræsentantur ad deuotionem excitandam. Et quòd hoc possit fieri, est *arg. de conse. dist.* 2. *semel. & dist.* 4. *quæris. versu fi.* Et quod hoc festum est signum, & repræsentatio præteritarum rerum 74 *dist. quod dic ...*

b ¶ *Festiuitatibus.*] Scilicet sancti Stephani, sancti Ioannis, & Innocentium.

c ¶ *Corruptelam.*] Turpis consuetudo potiùs dicitur corruptela, quam consuetudo: quæ citius est extirpanda. 8. dist. mala consuetudo. & ¶ *de consue. cùm inter vos. & c. cùm venerabilis. & ¶. de exces. prala. c. inter dilectos.*

V *T clericorum.*] Quinque sunt dicta. Primò indicit clericis honestatem, & castitatem. Secundò imponit pœnam. Tertiò aggrauat. Quartò punit prælatos negligentes, & corruptibiles. Quintò punit G... incōtinētes. Secūda ibi, *Ne verò.* Tertia ibi, *Si quis igitur.* Quarta ibi, *Prælati.* Quinta ibi. *Qui autē.* Abbas.

CASVS. In prima parte huius c. statuit concilium Lateranen. quòd clerici mores, & actus suos reforment in melius, & viuant castè, & præcipuè in sacris ordinibus constituti, ab illo vitio præcauentes propter quod ira Dei venit in filios diffidentiæ. Secundò dicitur, ne facilitas veniæ incentiuum tribuat delinquendi, statuit, vt qui deprehensi fuerint vitio incontinentiæ laborare, puniatur secundùm canonicas sanctiones: prout plus, vel minus peccauerint: vt quos timor diuinus à malo non reuocat, pœna temporalis compescat: & si quis propter hoc suspensus diuina præsumpserit celebrare, ecclesiasticis beneficiis spolietur: & etiam pro duplici culpa perpetuò deponatur. Prælati verò qui tales sustinuerint in suis iniquitatibus, & præcipuè obtentu pecuniæ, vel alterius commodi temporalis pari pœna puniantur ...

¶ Idem.

¶ *Ludi theatrales etiam prætextu consuetudinis in Ecclesijs, vel per Clericos fieri non debent.*

CAP. XII.

C Vm † decorem domus Dei: *& infrà.* ¶ Interdum ludi fiūt in Ecclesiis theatrales, & non solum ad ludibriorum spectacula introducuntur in eis monstra laruarum [a], verùm etiam in aliquibus festiuitatibus [b] Diaconi, Presbyteri, ac Subdiaconi insaniæ suæ ludibria exercere præsumunt: *& infrà* ¶ Fraternitati vestræ mandamus, quatenus, ne per huiusmodi turpitudinem, Ecclesiæ inquinetur honestas, prælibatam ludibriorum consuetudinē, vel potiùs corruptelam [c], curetis à vestris Ecclesiis extirpare.

¶ Idem in concilio generali †.

¶ *Clerici debent continere, & castè viuere: contra facientes puniri: & seuerius puniuntur illi, qui possunt legitimo matrimonio vti.*

CAP. XIII.

V T Clericorum mores, & actus in melius reformentur, continenter, & castè viuere studeant vniuersi, præsertim in sacris ordinibus constituti: ab omni libidinis vitio præcauentes, maximè illo, propter quod venit ira Dei [d] in filios diffidentiæ, quatenus in conspectu omnipotentis Dei, puro corde, ac mundo corpore, valeant ministrare. ¶ Ne verò facilitas [e] veniæ, incentiuum tribuat delinquendi, statuimus, vt qui comprehensi fuerint incontinentiæ vitio laborare, prout magis †, aut minus peccauerint, puniantur † secundum canonicas sanctiones, quas efficacius, & districtius præcipimus obseruari: vt quos diuinus timor à malo non reuocat, temporalis saltem pœna [f] cohibeat à peccato. ¶ Si quis igitur hac de causa suspensus præsumpserit celebrare diuina: non solum Ecclesiasticis beneficiis spolietur: verùm etiā pro duplici culpa perpetuò deponatur [g]. ¶ Prælati verò qui tales præsumpserint in suis iniquitatib⁹ sustinere, maximè obtentu pecuniæ, vel alterius commodi temporalis, pari subiaceāt vltioni. ¶ Qui autem † secundùm regionis [h] suæ morem non abdicarunt copulam coniugalem, si lapsi fuerint, grauiùs puniantur: cum legitimo matrimonio vti possint.

¶ Idem in eodem †.

¶ *Clericus crapulosus, vel ebriosus, monitus non desistens, ab officio, vel beneficio suspenditur.*

CAP. XIV.

A Crapula [i], & ebrietate omnes Clerici diligenter abstineāt: vnde vinum sib temperent, & se vino: Nec ad bibendum quispiam incitetur: cùm ebrietas, & mentis inducat exiliū, & libidinis prouocet incentiuum. ¶ Vnde illum abusum penitus decernimus abolendum,

... tales sustinuerint in suis iniquitatibus, & præcipuè obtentu pecuniæ, vel alterius commodi temporalis pari pœna puniantur. Item qui magis, vel minus peccauerint ... secundum ... Nota, quòd ... puniuntur ... Item qui propter pœnā ... timeat ... peccat, plus debet puniri. Item quos timor Dei à malo non reuocat, pœna temporali puniantur. Item qui suspensus ab homine celebrat diuina, debet deponi. Item agentes, & consentientes pari pœna puniri debent.

d ¶ *Ira Dei.*] Vt ¶. *de excess. præla. clerici. &* 32. *q.* 7. *flagitia. & in Auth. ... coll.* 6. *& tales vltimo supplicio puniuntur. C. de adul. cum vir.*

e ¶ *Facilitas.*] 23. *q.* 4. *est iniusta.* Et sic ea, quæ malè vsurpantur, omittimus, excessus viam alijs aperimus. 35. *q.* 9. *grauiter.* & 93. *dist. perueniet.*

f ¶ *Pœna.*] Simile dicit lex: quos ad vitæ decora domesticæ laudis exempla non reuocant, correctionis saltem medicina compellat. *C. de emenda. propin. ... & ¶. de elect. cùm in cunctis. in fin. & 62. dist. docendus.* est populus, & necesse est, vt ferro abscindantur vulnera, quæ, &c. 82. *dist. plurimos. in fi.* & ferrum quippe nostræ mentis, & c. 7. q.

1. *c. aduersitas. §. cum autem.*

g ¶ *Deponatur.*] Ecce quanta est pœna illius, qui celebrat suspensus. ¶ *de cleri. excom. min. clerici. & c. latores.*

ADDITIO. Nisi probabili ignorantia excusetur. ... Apostolicæ.

h ¶ *Regionis.*] Hoc dicitur propter Orientales, qui vtuntur matrimonio iam contracto, etiam in sacris ordinibus. ¶. *de cler. coniug. cùm olim.* 31. *dist. aliter.* Ber.

A *Crapula.*] Primò prohibet crapulam, & ebrietatem. Secundò abusum se obligantium ad potum ibi, *Vnde illum.* Tertiò pœnas statuit ibi. *Sequen.* Abbas.

CASVS. Primò dicitur, quòd clerici abstinere debent à crapula, & ebrietate, & vinum sibi temperare, & se vino. Secundò dicitur, quòd non incitent se ad inuicem ad bibendum: quia ebrietas vitium libidinis est, & mentis exilium. Tertiò dicitur, quod non inuitent se ad æquales potus, vt qui plus bibit, laudetur. Quartò dicitur, quod tales, nisi cessauerint, suspendantur ab officio, & beneficio. Nota, quod clerici sobrij debent esse. Item ebrietas parit vitium libidinis, & mentis exilium inducit. Item æquales potus sub pœna officij, & beneficij prohiberi debent.

i ¶ *A crapula.*] 4. *dist. denique.* Crapula dicitur quantùm ad superfluitatem ciborum: & dicitur crapula quasi cruda epula b. Ebrietas quantùm ad potum. & dicitur ebrietas, ab e. quod est sine, & bria, quod est mensura. Vnde ebrius est, qui sine mensura bibit. Vnde Horatius:

Fecundi calices, quem non fecere disertum?

Margin notes:

¶ Ca. 4. eo. ti. in 1. cōpi. concil. Lat. sub ... ¶ ... c. 11. §. vestitu in super *Vide Nauarrum in manuali cōfessariorum c.* 19. *adde notas ... de decoro ... habitu.*

† *Concilium generale Lateranen. sub Innocen. 3. c.* 14. & c. 3. eo. ti. in 4. compi. *Idē de vita clericorum, & de pœnis incontinentium vide, quæ notant patres concil. Trid. ses.* 25. *de refor. c.* 14.

† *Alias magis prout magis, vel minus peccauerint &c.*

† *Item ex eadem nōt. ff. de r. .. ven. & Instit. de pu. iud. §. vlt. l. Iulia.*

a *Hostie. ... vide in præ. c. clerici. c. super t. & vlt. gloss. Ioan. And.*

† *Hoc dicitur propter Græcos.*

† *Eodem cō cilio Lateranē sub Innocentio 3. c. 15. & c. 5. eo. ti. in 4. com. Adde concil. Tri. sess. 22. de re f. c. 1. & c. 1. eo. ti.*

Vide plenè per Sermonem Thomæ. 2. 2. q. 148. *per totum. Vbi de gula, & Nauarrum in manuali cōfessariorum. c.* 23.

b *Vide ad hoc de cōsecra. dist.* 5. *ne tales. & Ecclesiasti. c. c.* 17. *Vide Hieronymū ad Rusticū* 2. *c. & ad Titum c.* 1.

¶ Glo. seq. quærit & remittit.

a ¶ Vel beneficio.] Hoc relinquitur arbitrio superioris, vt delinquentem suspendat ab officio, vel beneficio. Quid si dicat iudex, suspendo te ab officio, vel beneficio? Dic super hoc, vt no. j. de cler. excom. ministr. in epistola, quæ incipit, etiam. Bernardus.

CLerici.] Aduerte ad vnum verbum Innocentij diligenter: dicit enim, quod hoc c. loquitur de honestate. Petrus vero dicebat, quòd quædam sunt honestatis, & quædam præcepti. Abbas.

Casvs. In hac constitutione ponuntur quatuordecim articuli. s. quòd clerici officia sæcularia nõ exerceant, nec sint ioculatores, nec intrent tabernas, nisi ex iusta causa, nec ludant ad talos, nec huiusmodi ludis intersint, coronam habeant congruentem, clausa deferant desuper indumenta in longitudine, & breuitate decentia, pannis rubeis & viridibus non vtantur, sotulares, & manicas non habeant consutitias, frænis, sellis, pectoralibus, calcaribus deauratis non vtantur, cappas manicatas ad diuinum officium non gerant, nec alibi nisi ex iusta causa, s. timoris, sacerdotes, & personæ fibulas omnino nõ ferãt, neque corrigias auri, vel argenti ornatum habentes: vel annulos, nisi quibus competit ex dignitate. Secundò dicitur, quòd pontifices habeant in publico superindumenta linea, nisi sint monachi, qui habitum semper habebant monachalẽ, palliis diffibulatis non vtantur in publico, nisi post collum, vel ante pectus connexis. Quicquid in ista constitutione continetur, notabile est.

quo in quibusdam partibus ad potus æquales, suo modo se obligant potatores: & ille iudicio talium plus laudatur, qui plures inebriat, & calices fœcundiores exhaurit. ¶ Si quis autem super his se culpabilem exhibuerit, nisi à superiore commonitus satisfecerit, ab officio †, vel beneficio a suspendatur.

¶ Idem in eodem.

¶ A negotiis, personis, locis, ludis, vestibus inhonestis, & ornatu minus honesto præcipit Clericos abstinere, & habitu honesto vti: cuius varietatem in pluribus exprimit, & detestatur.

CAP. XV.

CLerici officia, vel commercia sæcularia non exerceant b, maximè inhonesta: Mimis, ioculatoribus, & histrionibus non intendant: Et tabernas c prorsus euitent, nisi forte causa necessitatis in itinere constituti. Ad aleas d, & taxillos non ludant: nec huiusmodi ludis intersint †. Coronam, & tonsuram habeant congruentem e. Et se in officiis Ecclesiasticis, & aliis bonis studiis exerceant diligenter. Clausa deferant desuper indumenta, nimia breuitate, vel longitudine non notanda f. Pannis rubeis, aut viridibus, nec non manicis, aut sotularibus consutitiis, frænis, sellis, pectoralibus, calcaribus deauratis g, aut aliam superfluitatem gerentibus, non vtantur. Cappas manicatas ad diuinum officium intra Ecclesiam non gerant, sed nec alibi qui

10 sunt in sacerdotio, & personalibus constituti: nisi iusta causa h timoris exegerit habitum transformari. Fibulas omnino non ferant: neque corrigias auri, vel argenti ornatum habentes: sed nec annulos i, nisi quibus competit ex officio dignitatis. ¶ Pontifices autem in publico, & in Ecclesia, superindumentis lineis omnes

20 vtantur: nisi Monachi k fuerint, quos oportet ferre habitum monachalem. Palliis diffibulatis non vtantur in publico, sed vel post collum, vel ante pectus hinc inde connexis.

¶ Honorius iij. Ambianen. † Episcopo.

¶ Clericus, qui tertiò monitus à negotiationibus sæcularibus non abstinet, interim perdit quoad bona priuilegium clericale. Hoc dicit. Et est textus multũ notabilis, & qui quotidie allegatur.

CAP. XVI.

EX † literis Pontini Comitis intelleximus, quòd quidam

40 clerici terræ suæ, potiùs sæcularibus negotiationibus †, quàm officiis diuinis intendunt: & gaudere volentes priuilegio clericali †, nolunt statutis patriæ (quibus, quoties expedit, sicut Laici se tuentur l) in negotiis suis suarum quæstibus † respondere: & infrà. ¶ Mandamus, quatenus si tales tertiò m à te commoniti, ab huiusmodi non resipuerint: sed prætermissis diuinis officiis, negotiationibus n institerint † supradictis:

80. dist. Epi. De hac materia dicitur 21. q. 4. in summa. Ioannes.

h ¶ Causa.] Tunc enim habitus monachalis per hoc susceptus, nõ præiudicat. j. quod metus causa, perlatum. & ita clericus iusta de causa potest postponere habitum clericalem, nec censetur Apostata.

i ¶ Annulos.] Per annulum enim præsumitur matrimonium. ar. 30. q. 5. fœmina. & j. de præsump. illud in fi.

¶ Glo. seq. ar. remittit, & signat contrarium.

k ¶ Nisi monachi.] Arg. quod monachus factus Episcopus nõ penitus absoluit à regula monachali. De hoc no. 16. q. 7. inuentum. c. arg. contra. 18. q. 1. statuimus. Ber.

EX literis.] Primo ponitur querela. Secundo prouisio ibi, Mandamus. Abbas.

Casus. In terra comitis Pontini erãt quidam clerici, qui potius se intendebant negotiis sæcularibus, quàm diuinis officiis: isti volẽtes gaudere priuilegio clericali, nolebãt subiacere statutis patriæ: sed quando statuta illa pro se faciebant, tanquam laici statutis illis se volebãt defendere. Iste comes Pontinus significauit hoc dño Papæ, vnde mãdat Papa Epo Ambian. vt clericos illos moneat tertio: & si nõ se correxerint, & prætermissis officiis diuinis talib. negotiationibus se immiscuerint, non defendat eosdem, quominùs de facultatibus suis subiaceant statutis patriæ, dum talibus se implicant: quia ipso facto renunciat priuilegio clericali. Ex hac decre. no. quòd vsque ad tertiam admonitionem gaudent clerici priuilegio clericali. Item nota, quod ipso facto renunciant quis priuilegio suo. Item clerici clericaliter viuentes in rebus propriis debent defendi ab Ecclesia, quod est bene notandum.

b ¶ Non exerceant.] Quod qui fecerint, ab officio suo degradentur. 91. dist. clericum. immò nunquam de manu sua excat psalterium. de conse. dist. 5. nunquam. in princ.

60

c ¶ Et tabernas.] 44. dist. c. clerici.

¶ Glo. seq. tex. fortificat. Secundo obiicit, & soluit. Tertio [illegible], ponit opi. Pla. & contrariam, & soluit.

d ¶ Ad aleas.] Hic prohibetur clericis non tantum ludere, sed ne intersint ludo, inãtũ quod qui publicè aleator est, repellitur à promotione. j. de exces. præla. inter dilectos. Nec debent esse inspectores ludi huiusmodi. in Auth. de san. epis. § interdicimus. col. 9. & tribus annis arceantur à ministerio, vt ibi dicitur. Sed videtur, quod primo sit admonẽdus, antequã puniatur: vt 35. dist. c. 1. sed hoc credo in beneficio obtẽto, secus in obtinendo: quia multa impediũt promouendum, quæ non deiiciunt. 15. q. 3. vlt. & s. de iureiu. quemadmodum. & j. de exces. præla. inter dilectos. Sed nunquid a potest repeti, quòd perditur in alea? Dicũt quidã, quòd non, sed pauperibus est eroganda pecunia illa. ar. 14. q. 5. non sanè. Nam cùm turpitudo versatur ex vtraq; parte, melior est conditio possidentis. ff. de condi. ob tur. cau. l. si ob turpẽ § perro. & l. vbi autẽ. hæc fuit opi. Pla. Alij dicũt & meliùs, quòd possit repeti. ff. de aleat. l. vlt. in fi. vbi dicit, quòd si seruus, vel filiusfa. amiserit in ludo, patri, vel dño dabitur repetitio. & etiã vsque ad 50. annos. vt dicit Græca constitutio. Et si quis existẽs in alea rẽ suã vẽdidit, nõ tenetur de euictione. ff. quarum re. ac. non da. l. 2. §. 1. & C. de reli. & sum. fu. in Auth. alearum vsus. Seruandum est, quod ibi dicitur.

e ¶ Congruentem.] Vt videantur differre à monachis.

f ¶ Non notanda.] Arg. pro medio spectando. s. de offi. dele. quarentes. ff. de acqui. re do. l. adeo. §. cum quis.

g ¶ Deauratis.] Hoc sine licẽtia principis etiã laicus habere non debet. C. de vest. ole. & aura. l. nemo. l. 11. tñ cõformabũt se in vestibus consuetudini regionis, ne videantur hypocritæ. vt 30. dist. si quis virorum. & 4. dist. erat autem. ne vilescat dignitas clericalis.

¶ Glo. seq. signat contrarium.

l ¶ Se tuentur.] Cùm isti statuta patriæ approbant pro se, tenentur ea recipere contra se. 29. dist. si Romanorum. & 4. q. 3. §. si quis testi. bus. & 3. q. 8. c. accusatores. §. cum in agendo. & si illa reprobant, non debent ex eis commodum habere. j. de cens. c. cum clam. C. de reb. cred. l. generaliter. l. vers. cum si. arg. contra. 10. dist. c. 1. & 37. dist. si quid verò. & 2. q. 7. si hæreticum. & arg. s. de excep. c. cum venerabilis.

70

m ¶ Tertiò.] Hæc est canonica admonitio. 17. q. 4. §. si quis domum. & c. de presbyterorum. & 24. q. 3. de illicita. postquã admonitionem nisi destiterint, perdunt priuilegium illius canonis. 17. q. 4. si quis suadente. & j. de sen. excom. in præsentia. & c. contingit. Admonitio enim semper præcedere debet vindictam. 12. q. 2. indemnitatem. 16. q. 7. omnes decimæ. j. de sen. excom. sacro approbante concilio. in prin. veruntamen non loquitur hic de illo priuilegio. 17. q. 4. si quis suadente.

80

n ¶ Negotiationibus.] Talia enim clericis sunt prohibita. s. eo. c. clericus. & 88. dist. fornicari. & 14. q. 4. clerici. & j. ne clerici, vel monachi per totum.

¶ Glo. seq. signat quod ipso facto, &c. rationem ponit, & duo similia, quomodo verbum differt à facto.

a ¶ Cum

Margin notes, left: † In concilio Lateranen. sub Innocentio iij. c. 16. & c. 4. co. tit. in 4. comp. l. demonstr. mat. Vide sess. 14. de reform. c. 6. & sess. 22. de reform. c. 1. & vide notas nostras in hanc constitutionẽ. † Quibus ludis possunt clerici interesse, & ludere, vide per Bal. in l. fi. ff. quarum re. act. non da. & C. de episco. & cler. Auth. interdicimus. a De materia huius glossæ vide plenè per Couarru. in regula peccatũ, de regu. iur. in 6. in 2. p. relectionis, §. 4. & Dominicũ Soto lib. 4. de iustitia & iure, q. 5. ar. 2.

Margin notes, right: b De hoc vide Ioannem de Turrecremata in c. ple. per 8. Thomam 2. 2. q. 185. art. c. Et notatur q. 1. c. 3. in fi. et vide text. in Au. † Ambian. † Abbreu. † Vide Greg. memorans c. si de offic. deleg. 10 6. Lapum allega. 1. & Alexand. cõsil. 111. † negotiationibus † Alias statuta priuilegia clericorum. † In aliquo vulgato legitur quod non intra se sed in a[illegible] † vtantur

d Ibi soluit, circa hoc contrarium vide, quod dixi decretales cum venerabilis, ingio quasi dicat ver. sed contra Ioan. And.

a ¶*Cum facto.*] Nota, quod ipso facto amittit quis priuilegiũ suũ: vt hic patet, & j. *de sen. excom. cõtingit* Vnde frustra implorat Ecclesię auxilium, qui cõmittit in eã: vt in eo. c. cõtingit. quia frustra implorat legis auxiliũ, qui cõmittit in legẽ. j. *de vsu. quia frustra*. & seipsos reddunt indignos priuilegio suo. sic j. *de immun. ecc. c. vlt.* & *sum.* 17. q. 4. *c. frater.* & *c. pen.* sic ipso facto appellatur. j. *de appel. dilectis* & *c. vt nostrum.* & facto renunciat quis appellationi. j. *de offi. delega. gratum.* & j. *de maiori. qua si à ma. par. ca. ex arc.* Sed ipso verbo clericus priuilegio suo renunciare nõ potest. j. *de fo. compe. si diligenti.* & j. *de sent. excom. contingit.*

¶*Glos. seq. not. à contrario sensu, quod clerici, &c.*

b ¶*Suis facultatibus.*] Bene dicit, suis: quia per hoc facultatib. Ecclesię nõ fit preiudicium: quia delictum personæ, &c. 16. q. 6. *si Episcopum.* Et nota, quod dicit: dum his se implicant, quasi dicat, si non implicãt se his, priuilegio ecclesiastico gaudebũt in reb. suis, sicut in rebus ecclesiæ quod est bene notandũ quod res clericorum, & Ecclesiarũ eodem priuilegio gaudent[b]. 12. q. 2. *Ecclesiarum seruos* & 16. q. 1. similiter. Si verò se implicant, tunc cessat priuilegium, & ita suspenditur priuilegiũ alicuius ad tempus propter delictum. 15. q. 6. *iuratos.* & *c. nos sanctorum.* fin. *de cur. fur. l. cum alio.* & j *de sent. excom.*

† *Vide l. cũ sacro* & 31. *dist. si qui sunt.* & *c. seq* De eod. priuilegio dicit decr. quod clericus vxoratus etiam tonsuratus priuilegio clericali gaudere non potest. j. *de cler coniug.* Ioan.

cùm facto priuilegium abiiciãt clericale tanto quò minùs, dum his se implicant, de suis facultatibus[b], & tributis, & consuetudinibus patrię subiaceant, non defendas eosdem.

TITVLVS II.

De cohabitatione Clericorum & mulierum.

¶ Ex concilio Maguntiñ. †

¶*Clericus non debet retinere in domo mulierem suspectam de incontinentia, etiã nisi sit mater, vel alia consanguinea.*

CAP. I.

INhibendum est, vt nullus[a] sacerdos fœminas, de quibus suspicio potest esse, retineat[c]. ¶Sed neque illas, quas canones[d] concedunt, matrem, amitam, & sororem: quia instigante diabolo, & in illis[e] scelus perpetratum reperitur: aut etiã in pedissequis earundem †. Sed si quæ de his necessitatem habuerit, Presbyteri habeãt in vico, aut in villa domum longè à sua conuersatione, & ibi eis, quę sunt necessaria, subministrent[f]. ¶Prohibendum quoque est, vt nulla fœmina ad altare[g] præsumat accedere, aut Presbytero ministrare, aut infra cancellos stare, siue sedere.

¶Ex decreto Eugenij Papæ.

¶*Excommunicatur Clericus in sacris, qui a suspectarum mulierũ colloquio, vel earum consortio monitus non desistit.*

CAP. II.

SI † quisquam Sacerdotum,[h] id est, Presbyter, Diaconus vel Subdiaconus, de quacunque fœmina crimine fornicationis suspectus, post primam, secundam, & tertiam admonitionem[i] inueniatur fabulari, & aliquo modo conuersari cũ ea, excommunicationi subdatur: fœmina verò canonicè[k] iudicatur.

¶Alexander iij. Salernitano Archiepiscopo.

¶*Non debet Prælatus Clericorũ cogere ad concubinã abiurandam, sed eam nolentem dimittere potest excommunicare.*

CAP. III.

CLericos † in sacris ordinibus constitutos, qui pu-

DE COHABITATIONE CLERICORVM, ET MVL.

¶*Quia mulierum consortia reddat vitam clericorum de incõtinentia suspectam: ideo post præcedentẽ subijcitur hac rubrica. Abb.*

De hac materia tractatur 32. dist. nullus. vsque ad § prohibẽtur. & c. interdixit. & 33. dist. c. 34. dist *per totum* 16. q. 2. pro huius. *vsque ad* § item sunt alij & 34. q. 4. *per totum*

INhibendum] Sacerdos mulieres, quas etiam antiqui canones permittunt, si suspectæ sunt, retinere non debet. h. d. Et habet quatuor dicta. Primò ponit, quod nullus clericus debet tenere extraneam. Secundo, quod nec consanguineam. Tertiò, quod consanguineæ indigenti extra hospitium suum potest prouidere. Quartò, quod nulla fœmina tanquam ministra in Ecclesiis cum clericis misceatur Secunda ibi, *Sed neque.* Tertia ibi, *Sed si.* Quarta ibi. *Prohibendum.* Abbas.

Casvs. Clerici indifferenter retinebant secum mulieres & suspectas: statuit concilium Maguñ. vt clerici fœminas secũ non retineant, de quib. suspicio possit haberi, nec etiã illas, quas canones permittunt, scilicet matrem, amitam, sororem: quia diabolo instigante, in illis scelus quandoque perpetratur, vel cum illis, quæ cum eis morantur: sed si qua de his habet necessitatẽ, eis longè ab Ecclesia necessaria ministrẽt. In fine dicit, quod nulla fœmina ad altare accedat, vel ministret presbytero, nec infra cancellos sedeat, vel stet. Nota, quod clericus nullam fœminam habere debet secum in domo. Itẽ presbyter de rebus Ecclesię potest matri suę prouidere, aut etiam sorori, siue cõsanguineæ. Item nulla fœmina debet ministrare presbytero, nec in choro sedere.

c ¶*Retineat.*] *Vt* 32. *dist. interdixit* & *c. nullus* & *præter hoc.* & 81. *dist. cum omnibus.*

¶*Glos. seq. obijcit, & soluit, distinguit inter suspectam, & non, inter collateralem, & descendentem.*

d ¶*Canones.*] 32. *dist. interdixit.* 81. *dist. cum omnibus.* Videtur, quod canõ iste corrigat omnes illos canones, cùm illi permittãt huiusmodi mulieres cum clericis habitare, matrem, sororem, & amitã. & idem permittit Innocentius j. *eo. c. à nobis.* cõcordãs prioribus canonib. Sic solue hanc contrarietatem, quod dicitur hic, intelligit de suspectis[e] clericis, & iuuenibus, & de mulieribus suspectis: quia si suspectę sunt, non debẽt secum manere. 34. *dist. quorundam.* cõtraria loquuntur de illis mulieribus, de quibus nulla est suspicio maliquia in talib natura le fœdus nihil sęui criminis suspicari permittit. j. *eo. à nobis* & *C. de epi.* & *cler. cum. quis.* & j. *de præsum. cùm in iuuentute.* Itẽ in linea transuersali vsque ad secũdum gradum possunt habere clerici consanguineas: vt 81. *dist. cum omnibus.* In descendentib. vel ascendẽtibus videtur, quod vsque ad quartum gradum, ibi, amplius potest extendi permissio, quàm in collaterali.

e ¶*Illis.*] Id est, occasione illarum quęque aliç commorantur cũ illis, vel veniunt ad illas: vnde dicit Aug. Nõ omnes quę cum mea sorore sunt, sorores meę sunt. 81. di. legi. Vel intellige proprie, vt littera dicit. & hoc vult littera sequẽs, aut in pedissequis illarum.

¶*Glo. seq. retrahit per contrarium.*

f ¶*Subministrent.*] Et sic patet, quod clerici possunt sustentare consanguineos pauperes, de quibus c. hoc intelligitur. quibus potiùs, quàm extraneis tenetur[d]. 86. *dist. non satis.* aliàs non, si diuites sunt, vel vt diuites eos faciat: vt eo. c. 1. & 12. q. 2. *c. quisquis.* ad idem 31. *dist. omnino.*

g ¶*Ad altare.*] *Vt* 23. *dist. sacratas.* & *de consecra. dist.* 1. *sancta.*

SI, *quisquam sacerdotum.*] Casvs. Si quis de clero suspectus, fuerit de aliqua fœmina crimine fornicationis, admoneatur tertio: & si post primam, secundam, & tertiam cõmonitionem inuentus fuerit fabulari cum ea, vel conuersari, excommunicetur, fœmina vero canonica pœna puniatur. Not. hic, quod nomine sacerdotis omnes inferiores intelliguntur. Item trina admonitio est necessaria, antequam procedatur contra aliquem. Item ratione criminis efficitur mulier de foro Ecclesiæ.

¶*Gloss. seq. alleg. 7. concor.* & *vnum ad conuersum.*

h ¶*Sacerdotum.*] Nomine sacerdotis intelligũt inferiores[d], vt patet hic, quia inferiora intelliguntur in superioribus. *vt* 91. *dist. legimus. in fi.* & 14. q. 5. *pœnale.* & ff. *de reg. iur. in toto.* sim 52. *dist. c. 1.* & econuerso appellatione clericorũ superiores, vel maiores intelliguntur. 11. q. 1. *de persona ad fi.*

i ¶*Admonitionem.*] Sic in *Auth. vt lic. ma.* & *aui.* § *pen.* & *c. vlt. col. 8.* & j. *de sent. excom. in audientia.* & *c. contingit.* & *ĩ. est. prox. c. vlt.*

k ¶*Canonicè.*] Id est, in monasterio ponatur. 33. *dist. fraternitatis.* Alij exponunt, id est, in seruitutem redigatur: *vt* 32. *dist. eos.* immo & ipsa concubina, si hoc publicum est, debet excõmunicari. j. *de sen. excom si concubina.* Bes[f].

CLericos.] Habet tria dicta. Secundum ibi, *Verùm.* Tertium ibi, *Et si quis.* Abbas.

Casvs. Clerici publicè tenent cõcubinas: quęsitũ fuit, an deberent cõpelli abiurare illas? Respõdet Papa, quod nõ vult illos ad eas dimittendas cõpelli per iuramentũ, ne instinctu diabolico incidant in periuriũ redeundo ad eas: sed per sententiã suspensionis, & interdicti eas dimittere cõpellãt, ita quod de eis nulla suspicio possit haberi: & si ad eas redierint, vel alias receperint, excõicẽt, donec eas dimittãt, vt eorũ exemplo alij arceãt. Nota, quod nõ debet aliquis cõpelli ad abiurãdũ, de quo opprę- supposito

c *Vel mulieribus, quæ secũ habent pedissequas, quæ si secum, & sola manent, suspendum. Tullius. Ansi.*

† *Cap. è. 1. in 1. cõp. Vide concil. Later. sub Leõ. x. l. sess. 9. de refor. curię. & aliorum verũ cõcubinarij, addẽt quod posterius statuit concil. Trid. sess. 24. de refor. matrimonij c. 8.*

† *Cap. 4. e. t. in 1. cõp. post concil. Laterã. sub Alex. iij. p. 18. c. 1. & vide concil. Trid.* loco proximè citato; & sess. 25. de reform. c 14.

d *Contra* 1. q. 3. puenit *vbi asseritur, grauius peccatum dare consanguineis. ibi sol. in vlt. glo. Ioan. And.*

e *Etiam de minoribus,* j. eo. si aũt. *de diacono specialiter, quod continetur nomine sacerdotis, habet* 25. q. 5. c. 3. in fin. *Ioan. And.*

f *Adde pro intellectu huius gl. quod est accepta quod in C. que sit* l. 2. C. quę sit lon. consu

sumptio sit in contrariū, scilicet q non seruet iuramentū: & hinc surgit illud generale: Nemini parandus est laqueus. Itē crescente contumacia, crescere debet & pœna. Item aliquādo pœna imponitur alicui, vt alij terreantur. quia pœna vnius, debet esse metus multorum.

blicè[a] tenēt concubinas, ad eas abiurandas[b] nolumus à tua fraternitate compelli: ne in eandē fornicationem instinctu diabolicæ fraudis redeuntes[c], periurij reatum incurrant.

¶ Verum ipsos per suspensionis & interdicti sententiam debes arctius cogere, vt mulieres ipsas à se ita remoueant, quòd de illis sinistra suspicio nō possit haberi. Et si qui eorum ad ipsas redire, vel alias accipere fortè præsumpserint: in aliquos eorum debes perpetuam[d] excommunicationis sententiā proferre: vt alij eorum † exemplo[e] perterriti à similibus arceantur.

¶ Idem Cantuarieñ. Archiepiscopo, & eius Suffraganeis.

¶ Si Clerici moniti concubinas nō dimittunt, suspenduntur à beneficiis: & si se non corrigunt, deponuntur.

CAP. IV.

Sicut † ad extirpanda: *& infrà.* ¶ Fraternitati vestræ mandamus, quatenus Clericos vestræ iurisdictionis, qui in subdiaconatu, & supra[f], fornicarias habuerint, studiosè monere curetis, vt à se illas remoueant, eas vlteriùs minimè admissuri. Si verò acquiescere contempserint, eos ab Ecclesiasticis beneficiis vsque ad satisfactionē cōgruam suspendatis[g]. Et si eas suspensi præsumpserint detinere, ipsos ab eisdem beneficiis perpetuò remouere curetis[h].

a ¶ *Publicè.*] Quæ sunt excommunicandæ, ex quo publicum est j. *de sen. exc. si concubinæ.*

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & dupliciter soluit.*

b ¶ *Abiurandas.*] Ne contempto iuramento reuertantur ad eas per præsumptionem, vt sequitur. *ar. contra.* j. *quicle. vel vo. ex litterarū.* ibi, abiurare. sed ibi cōtraxerat matrimoniū cum ea, licèt de facto quia esset subdiaconus: & quando quis ab vxore separatur, sic debet iurare. 35. q. 6. *ab isto dixe a.* Vel hoc intellige de suspectis, & illud c. ex litterarum. de non suspectis, de quib. verisimile est, quod debeāt iuramentum seruare.

¶ *Gl. seq. allegat quinque iura, & vnu simile.*

c ¶ *Redeuntes.*] Arg. colligitur ex hac littera, q non est iniungendum alicui per iuramentum, q verisimile sit, quòd nō debeat illud obseruare. *arg.* 22. q. 3. *ita ergo.* & c. *non est contra.* & j. *de sent. excom. ex tenore.* & j. *de præsumpt. litteras.* & *C. de indi. vidui. l. 2.* & hęc ratio est etiam, quare iuuenib. non iniungatur solennis pœnitentia 50. *dist. pœnitentes* Bern.

d ¶ *Perpetuam.*] id est, donec resipiscant[b]. sic *Insti. loca.* § *adeo.* & *ff. de pecu. ad vestimentū.* & j. *de ma. com. contra interdic. Eccle. de muliere.* sim. 10. q. 1. *quia sacerdotes.* vt cęteri timeant, vt ibi dicitur.

a *Sic etiam soluitur* 37. q. 4. *si quis sacro.* vbi *de hoc.*

† *In codice Barbatia ita: vt alij exemplo eorum à similibus arceantur.*

† Cap. 5. conc. in 1 cōp. *Et post concil. Later.* p. 18. c. 2. *Vide omnino cōcil. Trid. locis præcitatis, & an notorius fornicarius sit eligibilis, tradit Oldrad.* cōs. 86. *quē videto.*

b *Videto hic Ioann. And. exponentem ex multorū sententia, quid significet hic perpetua excommunicationis sententia.*

c *Vinc. dicit notorium fornicatorē ipso iure suspensum: vt tamen aggratur pœna ab homine, necessaria est ad monitio, vt hic, & j. c. 2. Itē secundū Host. hic nō loquitur de suspensione ipso iure, sed beneficiū, & sic diuersitas est, non contrarietas. Ioan. And.*

e ¶ *Exemplo.*] Pœna vnius debet esse metus alterius: *vt ff. de pæn. l. capitalium.* § *famosos.* & 45. *dist. sed illud.* & 2. q. 7. *quapropter.* & j. *de exce. prala. tata.* & 10. q. 1. *quia sacerdotes. in fi.*

Sicut ad.] Habet tria dicta, quę patent in textu. Secundum ibi, *Si vero.* Tertium ibi, *Et si.* Abbas.

CASVS. Clerici de Archiepiscopatu Cantuarieñ. publicè tenebant concubinas: mādat Papa Cantuarēsi Archiepiscopo, & eius suffraganeis, quatenus clericos illos moneant, vt illas concubinas abijciant à se, & eas vlteriùs nō admittant. q si facere contempserint, ab Ecclesiis suis eos suspendant vsq; ad debitam satisfactionem: & si eas suspensi retinuerint, eos ab officio, id est, ab eisdem Ecclesiis perpetuò remoueant. Nota hic, quod Episcopi possunt dispensare cum publicis concubinariis, si se corrigere voluerint, cùm de iure possint priuari. Item si clericus suspensus retinuerit concubinam, perpetuò beneficio suo debet priuari.

¶ *Glo. seq. recitetur per quæstionem.*

f ¶ *Et supra.*] Alij nihilominus sunt cōpellendi: sed non cum tanto rigore, vt vel contineant, vel beneficia dimittant. j. *eo. si autem.* & 32. *dist. lectores.*

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

g ¶ *Suspendatis.*] Ita isti nō sunt suspensi ipso iure. videt cōtra 32. *dist. nullus.* & c. *præter hoc.* Sol. quod dicit hic, & j. *eo. c. si autem* intelligit de his, qui adhuc tolerantur ab Ecclesia, qui alij ipso iure non sunt suspensi. Quod dicit in cōtrariis, locū habet, quando factum est notorium: vel quando sunt cōdemnati per sententiam: alias quantumcumque sit aliquis criminosus, nō est vitādus[c] j. *eo. vestra.* & 23. *dist. consulendū.* & j [illegible].

h ¶ *Curetis.*] Quia crescente cōtumacia crescere debet & pœna. j. *vt lit. non cont. quoniam in fi.* & *ff. de pæ. l. relegati.*

Super eo.] CASVS. Quidam sacerdos habebat publicè concubinam monitus à suo Epō eam dimittere nolebat: propter q Episcopū ab officio suo suspendit: ipse appellauit ad sedem Apostolicā. Eboraceñ. Archiepiscopus significauit hoc domino Papę. Respōdet Papa, q si dict[9] sacerdos litteras impetrauerit, quę facti seriem non contineant, litterę nō valebunt. Nota, quòd clericus concubinari[9] auditur appellās, quòd verum est de occulto. Item nota, q ad hoc vt litteræ appellatiōis, quæ super aliquo negotio impetrantur, valeant, facti seriem continere debent, aliàs tacita veritate impetratę sūt nullæ.

¶ Idem Eboraceñ. Archiepiscopo.

¶ Litteræ à Clerico concubinario suspenso super absolutione (tacita facti serie) obtentæ, non valent.

CAP. V.

Super † eo verò, quòd asseris A. Presbyterum fornicariam detinentem, propter hoc ab officio suo suspensum[i]: *& infrà.* ¶ Porrò si litteras à nobis obtinuerit, quę facti seriem[k] non contineant: nolumus illas sibi prodesse.

¶ Idem Londoñ. † Episcopo.

¶ Si Clerici moniti non dimittunt concubinas, suspēduntur à beneficiis: & si se nō corrigūt, deponūtur.

CAP. VI.

Si † autem Clerici tuę iurisdictionis (siue in sacris ordinibus, siue in inferioribus † constituti) fornicarias detinent: nisi eas ad secundam, vel tertiam cōmonitionem à se dimiserint, easdem de cætero contempturi, liceat † tibi eos Ecclesiis, vel earum portionibus[l] appellatione postposita spoliare[m], officio ipsis nihilominus interdicto.

¶ Lucius iij.

¶ A Clerico fornicario, quandiu toleratur, nec habet operis euidentiam, licitè audiuntur diuina, & percipiuntur Ecclesiastica sacramenta: à notorio verò abstinendo est, non quia in sacramento sit defectus, sed ad ipsorum fornicatorum emendationem. h. d. inhærendo verbis litteræ.

CAP. VII.

Vestra † duxit deuotio inquirendū: *& infrà.* ¶ Aliquando...

i ¶ *Suspensum.*] Ab Episcopo suo.

k *Seriem.*] Scilicet quare fuit excommunicatus, vel suspensus propter fornicationem: vel si ex alia causa, vt exprimat omnes causas excommunicationis, & suspensionis: aliàs non habetur pro absoluto, j. *de sent. excom. cum pro causa.* & j. *de offi. or. ex parte.* aliàs litterę essent impetratę tacita veritate: vnde non valerent. j. *de rescrip. super litteris.* & c. *dilectus.*

Si autē.] Habet tria dicta, q patēt. Abb.

CASVS. Clerici Lōdonieñ. Epi habebāt publicè cōcubinas: quęsiuit Epūs, qualiter deberet pcedere circa illos? Rñdet dñs Papa dicēs, q in quibuscunq; ordinibus sint constituti, si admoniti secundò, & tertiò eas non dimiserint, eos de cætero non permittat ministrare in Ecclesiis suis, vel earum portionibus appellatione remota spoliare procuret, officio eis nihilominus interdicto. Nota, quòd hic additur de clericis inferioribus, quòd si post tertiam admonitionem, supple & suspensionem, concubinas non abiecerint, beneficiis debent priuari, & sic nota, q trina admonitio debet præcedere vindictam.

l ¶ *Portionib.*] Cùm habeant partem in Ecclesia præbendata.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & dupliciter soluit.*

m ¶ *Spoliare.*] Quę spoliatio perpetua intelligitur, ex quo sine temporis pfinitione hic dicitur. *C. de pæ. seruus.* Sed contra videt. j. *eo. sicut,* vbi post admonitionem suspenduntur antequam priuentur Ecclesiis, & hic statim post admonitionem spoliantur. Sol. hoc intellige secundùm illud, vt primo suspēdantur: & si se nō correxerint, spolientur. sed certè de iure fit q hic dicit: quia si se non corrigunt post trinam admonitionem, rectè potest spoliari beneficio. & q ibi suspenduntur, intelligo, q fiat ex gratia, vt sic expectentur adhuc. Bern.

Vestra.] Famosum est tum propter materiam intrinsecam ipsius: tum propter materiam extrinsecam, scilicet notorij: & vtraq; est multum difficilis, & periculosa. Diuidit. Primò ponitur decisa consultatio. Secundò decisa responsio. Secundò ibi, *Alicubi.* quę subdiuidit. Primò allegat pro, & contrā. Secundò distinguit tres qualitates criminis ibi, *Cæterum.* Tertiò distinguit animum abstinentis ibi, *Item aliud.* Quartò, & vltimò ex omnib prædictis solutionem concludit, ibi. *Sine dubitatione.* Abbas Siculus.

CASVS. Quidā canones dicūt: Null[9] audiat missā sacerdotis, quē scit cōcubinā indubitāter habere. Alij canōes dicūt: Nō potest

† Cap. 1. e. tan. 1. cōp. *Et post concil. Lateran.* p. 18. c. 9.

† *Londen.*

† *Londen.*

† Cap 7. e. tan. 1. cōp. *Et post concil. Lateran.* p. 18. c. 8.

† *minoribus.*

† *In codice Barbatia ita, liceat tibi ab Ecclesiis suis, vel earum portionibus appellatione, &c.*

† Cap. 12. e. tan. 1. cōp. *Et post concil. Lateran. sub Alex. iij.* p. 50. c. 18. *Et de propria materia huius c. vide Nauarrum in Manuali cōfessariorum 25.*

pôt aliquis quantūcūq; pollutus diuina sacramenta polluere, sed indifferēter sunt sumēda ab ipso. q̄sitū fuit à Lucio Papa, qualiter ista, q contraria videbant, essent intelligēda. Et Respondet Papa, aliud est crimen notoriū, aliud est occultum. Notoriū est, de quo presbyter canonice cōdēnat͛ est: in quo casu loquitur c. illud, *nullus audiat, &c.* Occultum, q̄ ab Ecclesia toleratur, in quo casu loquitur c. illud. Non potest aliquis quantūcūque pollutus, &c. Itē aliud est notoriū, quod non diffitetur presbyter. & aliud penè occultū, q̄ ab Ecclesia tolerat͛. Sed aliud est abstinere à missis eorū q̄ occulti sunt, & tolerātur ab Ecclesia, vt peccādi licētia cæteris auferatur, & ipsi ad pœnitentiā reuocentur. & hoc licet: quia fit bono zelo, & non contēptu: & aliud est, si à missis eorundē, q tolerantur, aliqui abstineāt, ex eo q̄ in fornicatione iacent, q̄ non licet. Sine dubio a clericis quāuis fornicariis, ex quo tolerātur ab Ecclesia, nec habent operis euidentiam, licitè diuina officia audiantur, & alia recipiant͛ ecclesiastica sacramenta. Ex hac decr. hoc solùm colligitur, quod a notorio fornicario non sunt recipienda diuina officia, vel ecclesiastica sacramenta: ab occultis fornicariis, qui tolerāt͛ ab Ecclesia, licitè recipiuntur, nec sunt contemnendi.

† *In codice Barbaria ita: Quicunque sacerdos sit, qui sacra sunt, &c.*

cubi dicitur: Nullus audiat[a] missam Sacerdotis, quem scit indubitanter cōcubinam habere. Alibi verò legitur, Non potest aliquis, quantumcunque[b] pollutus fuerit, diuina polluere Sacramenta, quę purgatoria cunctarum contagiorum existunt. Qualiscunque † enim Sacerdos sit, quæ sancta sunt, coinquinari non possunt. Sumite ergo ab omni Sacerdote Christi mysteria: quia omnia in Christi fide[c] purgantur. ¶Cæterum[d] aliud est crimen notorium[e], aliud occultum. Notorium diffinitur, de quo Presbyter canonicè cōdemnatur[f]. Occultum[g], quod ab Ecclesia toleratur. Cæterùm aliud est, quando crimen notorium non diffitetur[h] Presbyter, vel de ipso est canonicè condemnatus[i]. Aliud est penè occultum[k], quod ab Ecclesia toleratur: Item aliud est à talium[l] officiis abstinere, vt peccandi licentia cæteris auferatur, & huiusmodi ad pœnitentię fructum trahantur: atque aliud si talium tanquam in fornicatione iacentium mysteria † respuantur. Sine dubitatione itaq; teneatis †, quod à Clericis, & Presbyteris quanquam † fornicariis, quandiu tolerantur[m], nec habent operis euidentiam[n], licitè diuina mysteria audiantur, & alia recipiantur Sacramenta Ecclesiastica.

† *manifesta.*
† *retineas.*
† *Tanquam, legitur in quibusdam manuscriptis, & male, vt indicat gloss. hic, verbo talium.*

a ¶*Nullus audiat.*] 32. *dist. nullus. & c. præter hoc.*
b ¶*Quantumcunque.*] Vt 15. q. vlt. c. vlt. vsque ibi, *cæterùm.*
c ¶*In Christi fide.*] Id est, per fidē Christi. hucusque sunt verba c. quod inducit T.
d ¶*Cæterùm*] Hic incipit respondere distinguendo inter crimen notorium, & occultum.

a *De materia huius gl. vide plene Saliceti in l. ea quidē. C. de accusat. & Antonium Gomezium tom. 3. variarum resolut. c. 1. & Iulium Clarum in pract. crim. §. fi. q. 9. & Spe. tit. de notorio criminē.*

¶ *Gio. seq. distinguit inter famam, & notorium, & manifestum, & notorium triplex, facti iuris, & præsum. presumb.*

e ¶*Notorium.*] Ad[a] intelligentiam eorum, quæ hic dicuntur, nota, q̄ aliud est fama, aliud manifestū, & aliud notoriū. Fama sic cōsueuit describi: Fama est illęsę dignitatis status, vita, & morib. comprobatus, & in nullo diminut͛. *ff. de var. & extraor. cog. l. cognitionū. §. existimatio.* & qui talem famā negligit, crudelis est. 12. q. 1 *nolo.* Fama verò quāq; ex scientia, quāq; ex suspicione procedit, quāque ex certo auctore, quādoq; ex incerto. *de consecra. dist. 4. sanctum est.* Manifestum dr̄, quod ex scientia, & certo auctore procedit, & quod potest probari. *ff. de testa. & quis testa. fa. pos. hæredes palam.* & 11. q. 3. *eorum, qui accusantur.* Item etiam quandoq; dicitur occultū quod potest probari. *C. de app. eos. §. si quis autem.* sed & manifestū dicit͛ quandoque, de quo constat per confessionem, vel probationem, vel per euidentiam facti. *j. de verb. sig. cum olim* sed tale manifestum potiùs dr̄ notoriū. *j. eo. c. vlt.* Circa notoriū[b] distingue, aliud est notorium facti, aliud iuris, aliud p̄sūptionis. Notoriū facti est, quod ita exhibet se cōspectui hominū, q̄ nulla pôt tergiuersatione celari. *j. eo. c. prox. & c. vlt.* & de tali hic intellige. in quo nullus audit͛ appellans. *s. de ap. cum sit Roman. in fi. & c. per tuas.* & in tali notorio credit͛ simplici officiali 4. q. 4. *c. nullus. §. aliquando.* Nec requirit scientia omniū, sed plurium: vt cū omnes admissum scel͛, proclamāt, vt 2. q. 1. *c. scelus & c. de manifesta.* Notorium iuris est, de quo aliquis condemnatur, vel est in iure cōfessus, vt hic. & *ff. de sta. ho. l. vlt. & ff. de re iudic. res iudicata. & j. eo c. vlt.* & in hoc notorio nūquam requiritur probatio, si negetur. *s. de re iud. sicut.* Notoriū p̄sumptū est, vt paternitas, filiatio. *ff. de [illegible] vsc. quia semper.*

b *Fatebatur hic Petrus versum: Quę vel nemo negat, populo, vel esse probantur, Vel se subiciunt oculis, notoria dicas. Ioan. And.*

& *s. de fil. presby. conquerente.* & consanguinitas dicitur notoria p̄sumpta. *j. de desinor. porro. §. 1.* Quod aliquis sit filius alterius, non posset verè probari. *ff. de condi. & demon. Lucius.*
f ¶*Condemnatur.*] Hoc est notorium iuris.
g ¶*Occultum.*] q̄ nō habet videlicet quia latētia peccata vidictam non habent. 32. q. 5. *christiana* & iadiu reputatur occultum, licet plures sciant, quādiu ab Ecclesia toleratur: vt hic dicitur. & 15. q. vlt. c. vlt.
h ¶*Non diffitetur.*] Immo confitetur in iure, & sic est notoriū iuris. & sic duobus modis dr̄ notorium iuris p confessionem, & p sententiam. *j. eo. c. vlt.* vt dicit͛ in notulis, ad intelligentiā. & sic B r.
i ¶*Canonicè condemnatus.*] In quo casu null͛ dēt audire officiū alit͛. quo etiam casu loquit͛ prima auctoritas: nullus audiat, &c. Bern.
k ¶*Occultum.*] Hic distinguit͛ vt sequitur.
l ¶*Talium.*] si qui penè occulti sunt[d], seu ab Ecclesia tolerati, ab officiis talium abstinere bono zelo, vt p hoc ad pœnitentiam reuertātur, permittitur, sed ex cōtemptu abstinēdum nō est, quia licèt in fornicatione iaceant, non sunt contemnendi, vt sequit͛. aliud est si tanquam iacentium; &c. quia illud non licet.
m ¶*Tolerantur.*] In quo casu loquitur secunda auctoritas: non potest aliquis, &c. Bern.
n ¶*Operis euidentiam*] Hic explicat notoriū facti: in quo casu, & duobus p̄missis. s. cum sunt condemnati, vel confessi in iure, officia ipsorum sunt respuenda. *j. eo. c. vlt.*

c *Intellige sano modo, quia non puniuntur hic humano iudicio sed diuino relinquuntur puniēda.*

† *Cap. 1. & item 3. cap. Et de materia vide Antonium Gomezium tom. 3. variar. resol. c. 1. & Iuliū Clarū in prac. crī. §. fi. q. 9. vbi pone inquirit, an in notorijs requiratur ordo iuris.*

d *Idem Host. sed contradicit huic littera illa litteræ, Vt peccādi, &c. si posset dici talium, quorum fornicatio est notoria, & ab Ecclesia non toleratur, vnde nō determinat quando hoc debeat euitari, sed quo animo, secūdum Pet. & Abb. Ioan. Andr.*

Innocentius iij. Exonen. Episcopo.

De iure diuino Clerici, & cum publicè, quod transit in notoriū, nec accusator, nec testis necessarius est: sed si est publicum per solam famam, non sufficiunt ad condemnationem sola testimonia, id est, testium dicta non iuratorum: sed si ex hoc oriretur scandalum, indicetur purgatio: in qua deficiens canonicè punitur. CAP. VIII.

TVa † nos duxit fraternitas consulendos; si de Clericis publicè concubinas habētibus, qui quando à te conueniuntur[o], se esse concubinarios diffitentur, nec apparet contra eos legitimus accusator: credendum sit testimonio[p] bonorum virorum, inter quos[q] viuere dignoscuntur. ¶Nos igitur consultationi tuæ taliter respondemus, quòd si crimen eorum ita publicum est, vt meritò debeat appellari notoriū, in eo casu, nec testis, nec accusator[r] est necessarius, cùm huiōi crimen nulla possit tergiuersatione celari[s]. Si verò publicū est, non ex euidentia[t], sed ex fama: in eo casu, ad condēnationē eorū sola testimonia nō sufficiunt: cùm non sit testimoniis[u], sed testibus iudicandum.

TVa nos.] Cōis diuisio. Secunda ibi, *Nos igitur.* Abbas Sic. CASVS. Quidā clerici publicè habentes concubinas interrogati ab Epo suo, negabant se cōcubinarios esse: & circa eos nō apparet accusator q̄rebat͛, vtrùm credendū sit testimonio bonorū virorū, inter quos huiōi clerici conuersant͛. Rńdet Papa, q̄ si crimē est ita publicū, vt meritò dici possit notorium, tunc nec testis, nec accusator sunt necessarij, cum inficiari non possint. Si verò publicum est non ex euidentia, sed ex fama, tunc talia testimonia non sufficiunt ad cōdemnationem alicuius. quia testibus, nō testimoniis est credēdū. Sed si de illis talis habeat͛ suspicio, q̄ scandalum generet, illis est purgatio indicēda: quam si præstare noluerint, vel defecerint in p̄stando, canonicè puniāt͛. Not. q̄ in notoriis facti, nō est necessaria p̄batio. Itē notat͛, q̄ testib. credēdū est, non testimoniis. Itē q deficit in purgatione, punit͛: & sic fama p veritate accipit͛ p̄sumptiuè. Itē deficere in purgatione, & nō subire purgationē paria sunt: quia in vtroq; casu deponit͛ q̄s.
o ¶*Conueniuntur.*] Id est, interrogantur.
p ¶*Testimonio.*] Simpliciter dato sine iuramento. Ber.
q ¶*Inter quos.*] Et ideo magis p̄sumitur, q̄ vitam illorum agnouerunt. 23. q. 1 *paratus. j. de præsum. quæsitum. & c. quanto, & 12. q. 2. qui & humanis.* & 16. *dist. quod dicitis.*
r ¶*Nec accusator.* 32. q. 1. *de manifesta. j. de accu. cum oli a.* & *j. de iureiur. ad nostram.*
s ¶*Celari.*] Quia & si vellet celare, negatio nulla esset. *C. de pœn. qui sententiam. ff. de tribu. aliud. §. penult.*
t ¶*Ex euidentia.*] Si cōstet aliquē habere suspectam mulierē secū in domo, eo ipso videt͛ p̄bata fornicatio. *s. eo. si quisquā. & c. clericos.* & si publicè eam detineat, eo ipso cōuict͛ est. vt in c. *clericos* aliàs. n. nō posset esse certū nisi p huiusmodi p̄sumptionē. *s. de præsum. litteris. & c. 3.* ergo si hęc notoria nō sunt, sed tn̄ fama fit, testimonia requirūt͛, vt sequit͛ in littera.
u ¶*Testimoniis.*] *ff. de testi. l. 3. §. item diuus. & 4. q. 3. c. si testes. §.* alij.

e *Iudex in causa capitali non dānat reum, nisi sit confessus, quod vix quis cōmisit, negare sufficit. Ioan. And.*

alia est fides. & in Auth. de instr. cau. §. si verò coll. 6. valent tamē talia testimonia ad infamiam alicuius *arg. de conie. dist. 1. in-bemus. 24. dist. c. 1. & 2. q. 7. cum pastoris.*

a ¶ *Scandalum.*]Ex hoc videt. q̧ ꝑ solam suspicionem, siue tamē in, nō est indicenda purgatio, nisi scandalū oriatur. *arg. 2. q. 5. presbyter. & 1. q. 1. scandalizemus. & 2. q. 1. nemen &* j. *de accu. qualiter. &* q̄n. Bern.

A *Nobis tua fraternitas.*

Casvs. Præcipit Papa Episcopo Pistoriēn. q̧ mulieres non permittat cū clericis habitare, nisi tales sint, cum quib. naturale fœdus nihil mali suspicari ꝑmittat: vt est mater, soror, amita. Nota, q̧ naturale fœdus excludit suspicionem mali.

b ¶ *Muliercular.*] 32. *dist. interdixit. & 81. dist. cum omnibus.*

c ¶ *De illis personis.*] *Arg. contra. supra eo. c. 1.* Dic super hac materia, vt ibi notatum est.

d ¶ *Naturale.*]Sic ī. *de praesum. cum in iuuentute. & C. de epi. & cleri. cum qui.* Bern.

Q *Væsitum*] Communis diuisio. Secunda pars ibi, *Verùm.* Abbas Sicul.

Casvs Aliq clerici prolapsi sunt in fornicationem: quęsitū fuit à Papa, vtrum eorum officium sit audiēdum, antequam pœniteant. Rñdet Papa, q̧ licet quilibet suspēsus sit ꝓ mortali peccato quoad se, quātum ad alios tñ suspensus nō est, & ideo non dēt in officiis euitari, nisi peccatū illud notoriū sit, vel per sententiam, vel ꝑ confessionem in iure factam, vel ꝑ euidētiam facti, quę negari non possit. Nota per hanc decret. q̧ quilibet pro mortali peccato suspē sus est quoad se. Item notorium tribus modis dicitur, vt hic patet.

† *In codice Barba*[illegible] *vel si defecerint in praestanda.*

† *debes.*

† Cap. 2. cō. in 3. cōp. *Et vide l. cū* qui probabilem. C de epis. & cler. *Vbi similis est dispositio, & similia dispositionis verba. & Concil. Trid.* sess. 25. de refor. c. 14.

† *De materia huius decret. vide plenè per Turrecrematam in* c. nullus. & c. preter. 32. dist. *& per Nauarrum* in manuali cōfessariorum. c. 25.

dum. Sed si de Clericis ipsis talis habetur suspicio, vt ex ea scandalum [a] generetur in populo, licèt contra ipsos non apparuerit accusator, eis tamen est canonica purgatio indicenda: quam si prestare noluerint, vel defecerint † in prestanda, eos canonica debebis † animaduersione punire.

¶Idem Pistoriensi Episcopo.

CAP. IX.

A † Nobis tua fraternitas requisiuit: *& infrà.* ¶Cum Clericis quoque non permittas mulierculas [b] habitare, nisi fortè de illis personis [c] existant, in quibus naturale [d] fœdus nihil permittit sæui criminis suspicari.

¶Gregorius IX.

¶Clericus cōcubinarius in officijs vitandus non est, nisi sit notorius.

CAP. X.

Q Væsitum † est de Clericis in fornicationem prolapsis, si eorum sit officium, priusquam pœnituerint, audiendum. Verùm etsi quilibet pro mortali peccato, quoad seipsum [e] constet esse suspensum, non debet tamen in officiis euitari [f], quia quantùm ad alios etiā in casu proposito [g] suspensus non est, nisi peccatum huiusmodi sit notoriū per sententiam [h], seu per confessionem factam in iure, aut per euidentiam rei,

¶*Glos. seq. tractat triplicem suspensionis speciem.*

e ¶ *Ad seipsum.*]Nota, quòd aliquis dicit suspensus quoad se tantum, & non quoad alios: vt quilibet in peccato mortali cōstitutus: *vt 6. dist. testamentum. & 1. q. 1. sacerdotes in fi.* ī. *de tē. ord. c. vlt. & hic, &* ī. *eod. vestra.* Quandoq; tamē quantùm ad se, & quantum ad alios. 32. *dist. nullus. & c. prater hoc.* & j. *de simo. sancta.* & hic in fi. & ī. *eo. vestra.* quandoque aliquis dicitur suspensus quoad alios, & non quoad se, vt cùm ciuitas, vel villa est interdicta propter delictum ciuium, vel sęcularis potestatis [a], tunc clerici non sunt suspensi quoad se, quia in alio loco possunt celebrare [b] non interdicto. sic ī. *de cleric. peregri. tua.*

f ¶ *Euitari*]Et ita licèt aliquis sit criminosus, non debet in officiis euitari, quandiu ab Ecclesia toleratur: vt ī. *eo. tit. vestra duxit. &* 15. *q. vlt. c. vlt.* nisi in tribus casibus sequentibus, cùm quis de hoc sit condemnatus, vel in iure cōfessus, vel euidētia rei sit factum notorium. De hoc satis dictum est. ī. *eo. vestra.*

g ¶ *Proposito.*]Benedicit in casu proposito, scilicet de fornicatione: vt in princip. cap. in isto enim casu magis videt vitādus. cùm in aliis non sit quis ipso iure suspensus, quantumcunque crimen fuerit notorium, excepto simoniæ crimine, vbi suspensus est ipso iure, etiamsi crimen sit occultum. 32. *dist.* §. *prater. q. verùm. 1. q. 1. reperiuntur.* j. *de simo. sancta.* & sic notauit. Vinc.

h ¶ *Per sententiam.*]Diffinitiuam. 3. ī. *de ord. cog. cum dilectus.* & ī. *de exceptio. denique.*

a *Hac differunt inter se, vt* j. de sēt. excom. si sententia. li. 6. 2. resp. *Ioan. And.*

b *Alia vero: nō summissè possunt celebrare & in eodē loco. quod dic vt* j. de sent. excomm. c. vlt lib. 6. *Ioan. And.*

c *Hanc glossam, & sequentem nō inuenio in antiquis exemplaribus, nec puto Bernardi esse.*

DE CLERICIS CONIVGATIS.

¶*Visum est* ī. *de cohabitatione cleri. & mulie. illicita: restat videre meritò de eorū cohabitatione licita. Vel sic: Quia quandoque clerici habitant cum mulierib. sine figura matrimonij. quandoq; verò contracto matrimonio: ideo cùm in praecedenti rubrica fuerit visum de prima cohabitatione, an, & quando sit licita, meritò subijcitur de secunda, maximè quia poterat dubitari, nunquid clerici coniugati possint tenere beneficia & gaudere priuilegio clericali.* Abbas Sicul.

De hac materia tractatur 28. & 31. & 32. dist. per totum. & 27. q. 2. vt lex.

quæ tergiuersatione aliqua celari non possit.

TITVLVS III.

De Clericis coniugatis.

¶Alexander iij.

¶Matrimonium contractum per Clericum existentem in sacris, nō tenet: secus in minoribus; sed tunc cogitur dimittere beneficium.

CAP. I.

SI † qui Clericorū infra subdiaconatū acceperint vxores, ipsos ad relinquenda [i] beneficia Ecclesiastica, & retinendas vxores, districtione Ecclesiastica compellatis. ¶Sed si † in subdiaconatu, & aliis superioribus ordinibus, vxores accepisse noscuntur: eos vxores dimittere [k], & pœnitentiam agere de cōmisso, per suspensionis, & excommunicationis sententiam compellere procuretis.

¶Idem Herfordeñ. Episcopo.

¶Coniugatus ad administrationē, & ad ordinem Ecclesiasticum, vel beneficium non promouetur, nisi castitatem promittat, & non sit bigamus.

CAP. II.

SAnè †: *& infrà.* ¶Prouideas attentiùs, ne deinceps Clericus coniugatus ad Ecclesiastica beneficia, vel sacros [l] ordines, aut administratione Ecclesiastica admittatur: Nisi fortè

S *I qui.*] Duo sunt dicta. Secundum ibi, *Sed si.* Abbas.

Casvs. Dicitur hic, quod si aliquis infra sacros ordines vxorem acceperit, ecclesiastica bñficia dimittere compellatur, & vxorem retineat. Si verò in sacris ordinibus acceperit vxorem, eam dimittat, & pœnitentiam agat. quod si noluerit, per sententiam suspensionis compellatur. Nota, quòd clericus cōiugatus in minoribus ordinibus cōstitutus, debet vxorem retinere, & amittere beneficium ecclesiasticum. Item clericus in sacris ordinibus constitutus contrahēs debet vxorem dimittere.

¶*Glo. seq. reddit causam, & exponit, & ponit simile, allegat duo iura in contrarium, & soluit.*

i ¶ *Relinquenda.*] Et meritò compellendi sunt, vt ea dimittant: quia vacare intelliguntur ipso iure [d]. Vnde quoad factum solum, siue possessionem retorquetur ista compulsio. sic j. *de concess. praben. litteras. & c. cum nostris.* contrario enim facto iuri suo renunciauerunt. *arg. C. de fur. l. 1. arg. ff. de tribu. quod in herede. §. alzere.* sicut quis ipso facto renunciat priuilegio clericali. ī. *de vita, & honest. cleri. c. vlt.* j. *de sent. excom. cum non ab homine. & c. contingit 2. arg. contra 32. dist. si qui vero & 22. q. 1. quia tua.* Illa contraria intelliguntur de misericordia, & hodie non tenent ipso iure: ergo clericus coniugatus beneficium amittit, vt dictum est: nec alicui coniugato potest conferri: & si conferatur, debet priuari ipso iure. j. *c. prox. & c. quod à te. & c. sanè. & c. diuersis fallaciis.* & ita iam commune est, quod hic statuitur.

k ¶ *Dimittere*]Quia non tenuit matrimonium, & priuandi sunt beneficiis suis, nisi cum eis dispensetur. j. *eod. sanè.* & 28. *dist. presbyterum.*

S *Anè*]Primò ponitur dictum. Secundò exceptio ibi, *Nisi.* Abb. Sic.

Casvs. Quia coniugati ad beneficia Ecclesiastica promouebantur, pręcipit Papa, ne de cætero clericus coniugatus ad beneficia Ecclesiastica, vel ad sacros ordines, vel ad aliquam administrationem admittatur, nisi fortè castitatem voueret perpetuam, & qui vnicam tantùm, & virginem habuisset vxorem. Nota, quòd clerici coniugati beneficia Ecclesiastica habere non debent, nisi castitate premissa. Item nullus coniugatus debet promoueri, nisi qui vnicam, & virginem habuit vxorem.

l ¶ *Vel sacros.*]28. *dist. nullum. & 31. dist. ante triennium.* Bern.

¶Gl.

† Cap. 1. eo. tit. in 1. cōp. *Et post Concil. Later. sub Alex. iij. c. 2. vbi est integra clausula.*

† *Adde, quod tales in hoc casu suspensi fiunt de heresi. Bernardinus Diaz in pra. crimi. cano. c. 74. Simancas catho. inst. tit. 40.*

† Cap. 3. eo. ti. in 1. cōp. *Et post Concil. Later. p. 48. c. 5.*

d *De hoc articulo an clericus ducens vxorem, sit ipso iure beneficio priuatus, an veniat priuandus. Vide Ioan. And. hic & plenius* j. hoc tit. c. *Ioannes.*

¶ *Glo. seq. veci per contrarium de decre. cum sit, &c.*

a ¶ *Castitatem.*] Sequestrato mansionis cubiculo 77. *dist. episcopus benedictionem.* & hoc intelligo, cũ ambo processerint in dies suos, vt sine omni suspicione possint separatim manere, aliàs si essent iuuenes, non possent promoueri, nisi pariter ad religionem transirent ĩ. *de conuer. coniuga. cum sis predictus. & c. ad Apostolicam,* vel dic, prout not. ĩ. *de conuersi. coniugat. coniugatus in fine glo.* quæ incipit, *sed numquid.*

¶ *Glos. seq. arg. & alleg. j. sura, alleg. 2. in contrarium. ponit opinionem. & soluit*

b ¶ *Virginem*] *Arg.* quòd *qui corrupit vxorem suã, antequam eam duceret, promoueri non potest. 34. dist. curandum. & c. precipimus* & dispensare debet esse in virginitate. 3. q. 5. *quales. arg. contra. 34. dist. Valentino & ĩ. de bigam. debitum.* Quidam dicunt, quod iste non potest promoueri: sed verius est quod potest promoueri: quia causa impedimenti cessat, quia iste non diuisit carnem suam in plures: vnde bene potest promoueri, *arg. pra. s. Valentino. & debitum.* Bern.

castitatem[a] voueret perpetuam, & qui vnicam, & virginem[b] habuisset vxorem.

¶ Idem Vercellen. Episcopo.

¶ *Si Clericus in minoribus beneficiatus, matrimonium contrahat, priuatur beneficio: & quod dedit Ecclesiæ sibi restituetur. h.d. Et in hoc vltimo est casus notabilis, & multum allegabilis.*

CAP. III.

QVod † à te, *& infrà.* ¶ Verũ Clerici infra subdiaconatus ordinem constituti, qui carnis deuicti vitio continere non valentes[c], vxores accipiunt Ecclesiastico beneficio canonicè debeant spoliari: id volumus tenere, quòd cum simul voluptatibus, & carnalibus desideriis, ac diuinis, & Ecclesiasticis, obsequiis vacare non valeant, ob immunditiam[d] suam Ecclesiasticis sacramentis indigni tractãdis, Ecclesiasticis proculdubio benefi iis sunt priuãdi[e]. ¶ Sanè si Ecclesiis, quib. intitulati † fuerant, de possessionibus, aut aliis bonis aliqua contulisse noscuntur: cum ab earũdem Ecclesiarũ ministerio fuerint, & beneficio sequestrati, ad ipsos recta via debent absque contradictione redire[f].

QVod à te] Communis diuisio. Secunda ibi, *Id volumus.* quæ subdiuiditur in duas partes. Secunda ibi, *Sane.* Abbas Siculus.

CASVS. Quidam clerici in minoribus ordinibus constituti accipiebant vxores dicentes quod non poterant continere: quæritur, vtrum debeant beneficia retinere? Respondet Papa, quod sunt beneficiis ecclesiasticis spoliandi: quia carnalibus desideriis, & diuinis officiis seruire non possunt, propter indignitatem ipsorum: veruntamen si Ecclesiis illis, in quibus intitulati fuerant, aliquid de bonis suis contulerint: cùm ab Ecclesiis illis fuerint sequestrati, bona illa restituantur eisdem. No. quòd clerici coniugati beneficia Ecclesiastica retinere non debent. Item cùm quis recedit ab Ecclesia, quod secum attulit, ei dandum est, quod verum est, quando auctoritate iudicis recedit, & non sua culpa.

c ¶ *Non valentes*] Propter consuetudinem: quia difficilè continentiam seruat, qui illicito concubitu se maculare non desinit. 34. *dist.* §. *quod verò.*

¶ *Glo. seq. vocat per contrarium de c. Nicæna. & soluit.*

d ¶ *Immunditiam*] Quia tamen castitas est cum propria vxore. 31. dist. Nicæna. sed hic appellatur immunditia quoad obsequium Ecclesiæ. vnde illi, quibus licitum erat habere vxores, tempore vicis suæ non discedebant de templo, vt non iungerentur vxoribus 31. *dist. tenere.* sed hodie semper est abstinendum: vt ea *dist. c. ante triennium,* §. *causa.* & *c. seq.* & *c. eos.*

e ¶ *Priuandi.*] Sup. eo. c. 1. & 2. & ĩ. *eod. diuersis.*

¶ *Glo. seq. alleg. sex concor. alleg. in contrarium. 4. iura. ponit opi. qua distinguit, an sponte &c. cui opponit demum aliam opinio. qua distinguit inter ingressum & non. tertiò aliam quarto soluit distinguendo inter tacitum, & expressum.*

f ¶ *Redire*] Simil. 6. q. 6. *de lapsis. cognouimus.* & *c. illud.* ĩ. *de renun. ex transmissa. 17. q. 4. c. vlt. ff. de coll. illicitis. l. 1. in fin. arg. contra quod no debeãt ad eũ redire. 12. q. 2. nulli liceat 17. q. 4. sui quis opes de cond. ap. verum in Auth. de mona. §. si verò relinquẽs. col. 1.* Super hoc diuersæ solutiones recitare non necesse. Aliud est, cũ quis sua sponte recedit, & tunc nihil ei restituitur: in quo casu loquuntur cõtraria. Aliud cũ iudicis auctoritate: in quo casu intelligitur hoc c. & concordantiæ hic assignatæ. Sed huic solutioni opponitur: ille culpa sua ad hunc casum peruenit: ergo debet sibi imputari ĩ. *de acq. & quali. c. 1.* Propter hoc dicunt quidam quòd omnis donatio facta Ecclesiæ, vel monasterio tempore ingressus, tacitã habet conditionem, vt donec eo ibidem perseuerante, ad instar dotis, C. *de rei vxo. act. l. vnica.* § *Exactio autem & ĩ. de do. post. donat. vc. nuper.* & sic clerico recedente quocumque modo restituuntur ei sua, & idem in monacho, vt illa transferat secundum monasterio, ad quod transit; secus est, vt si aliquid dedit Ecclesiæ ad illas non transiens: quia tunc non reuocatur donatio: quia perfecta donatio amplius non reuocatur. 32. q. 1. *non eum. C. de reuo. dona. l. 2. & 3. & l. generaliter. & C. de do. quæ sub modo, vel condi. perfecta.* nisi aliqua conditio in donatione expressa fuisset. ĩ. *de condi. app. verum.* Verius videtur, quòd istud dictum sit de benignitate, & ex ea contrarium de iure stricto. Vel potest dici, quòd si expressè res donatæ sunt tempore ingressus, tunquam sunt postea restituendæ *arg. C. si pen. app. mors intermeneris. l. 3. & C. si re. vel accu. mors. fue. l. vlt.* nisi gratiam vellet facere clericis. Si verò tacitè, tunc sequuntur personam. & sic potest intelligi, quod hic dicitur: quia bona sũt accessoria, & ideo principale sequuntur.

ADDITIO. Istam solutionem posuit Azo. C. *de sacrosan. eccl. super Auth. ingressi.*

¶ Idem.

¶ *Peracta pœnitentia dispensant Episcopi cum Sacerdotibus qui in matrimonium de facto contraxerunt.*

CAP. IV.

SAnè † Sacerdotes illi, qui nuptias contrahunt, quæ non nuptiæ, sed contubernia[g] sunt potiùs nuncupanda: † ¶ Post longam pœnitentiam, & vitam laudabilem continentes, officio[h] suo restitui poterunt †, & ex indulgentia[i] sui Episcopi eius executionem habere.

SAnè.] CASVS. Quidam sacerdotes contraxerunt nuptias, quæ potiùs contubernia sunt dicenda. propter quod fuerunt suis Ecclesiis spoliati: quæritur vtrum possit Episcopus cum talibus dispensare? Respondet Papa, quod post longam pœnitentiam, & vitam laudabilem, possunt per Episcopum dispensatiuè ad officium suum restitui, & eius executionem habere. Not. quod Episcopus potest dispensare cum sacerdotibus qui contrahunt nuptias, dummodo vxor illa virgo fuerit.

g ¶ *Contubernia.*] Impropriè. inter seruos propriè dicuntur contubernia. *C. de incest. nupt. cum ancilla.* de pœna filiorum talium habes. 15. q. *vlt. cum multa.*

¶ *Gl. seq. signat contrarium, & soluit.*

h ¶ *Officio.*] *Ar. contra 28. di. presbyter.* Sol. illud de rigore, & ante pœnitentiam, & hoc de gratia, & post pœnitentiam peractam.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

i ¶ *Ex indulgentia.*] Et sic Episcopi possunt cũ talib. sacerdotib. dispensare, qui contrahunt in sacerdotio. ar. cõtra ĩ. *de big. nuper.* Sed illud intellige de eo, qui primo in laicali habitu habuerit vxorem, & postea sacerdos contraxit. ille tanquam bigamus reputatur propter intentionem cum opere subsecuto. Vnde non possunt ibi Episcopi dispensare. hic vero de his tantum qui contrahunt post ordinem sacrum & cum virgine.

¶ Innocentius iij. Norwicen. Episcopo.

¶ *Auferenda sunt Clerico beneficia, quæ habebat tempore contractus matrimonij: collata verò postmodum scienter per Episcopum, per eundem auferri non possunt, sed per superiorem. Hoc dicit.*

CAP. V.

DIuersis † fallaciis: *& infrà.* ¶ Accepimus autem quòd quidam Clerici tuæ diœcesis, qui matrimonium contraxerunt, Ecclesiastica beneficia

DIuersis.] Clerici in minoribus beneficiati, qui matrimonium contraxerunt, beneficiis spoliantur. Diuiditur nã primò narrat factum quod secundò improbat ibi, *Cùm ergo.* duas rationes reddens: & illud per diœcesanum corrigi mandat, vnum casum excipiens ibi *Nisi.* Abbas.

CASVS. Quidam clerici contraxerunt matrimonia: nihilominus beneficia Ecclesiastica retinere cõtẽdũt: quæritur, quod iuris sit? Dicit Papa, cũ ergo vir cogitet, quomodo placere possit vxori, & ideo circa ea, quæ Dei sunt, minus valeat cogitare, quia quasi in duos diuisus plenam sui nõ habet potestatẽ, mandat Episcopo Norwicen. quòd huiusmodi clericos Ecclesiasticis beneficiis debeat spoliare, cũ ecclesiasticarũ rerũ substantia per tales soleat deperire, nisi ipse sciẽter contulerit beneficia: & tunc non per ipsũ, sed per suũ superiorẽ spoliẽtur beneficiis illis. No. quòd iura ad ea adaptantur, quæ frequentiùs accidunt. Item coniugati de iure beneficia ecclesiastica habere nõ debent: cũ substantia ecclesiasticarum rerũ sæpe depereat per tales: vnde ad administrãdum earũ admitti non debẽt. Item quis nõ potest cõtra factum suũ venire.

a ¶ *Cithara.*] Per citharam intellige vitam actiuam, seu laicalem: per psalterium intellige vitam contemplatiuam siue clericalem: licet alias non possit esse simul contemplatiuus, & actiuus. & sic coniugatus Ecclesiam habere non debet, quia non bene conueniunt. & est quod ait Contra 2.3. *de renun. nisi cum pridem.* vbi quis potest esse contemplatiuus pariter, & actiuus. Sed de alia contemplatione dicitur hic.

b ¶ *Diuisus.*] Quia *pluribus intentus minor est ad singula sensus:* & dum ad vtrumque festinat neutrum bene perficit. 16. q. 1. *presbyteros.* C. *de assessoribus. memo.*

ADDITIO. Vnde versus.
Qui binos lepores vna sectabitur hora,
Vno quandoque, quandoque carebit vtroque.

c ¶ *Deperire.*] 28. *dist. de Siracusana.*

d ¶ *Scienter.*] Secus si ignoranter, quia tunc posset eos priuare. j. de electio. cum Vintoniensi.

¶ *Gl. se arg. alleg. quaeritur ...* ... *ponit duas opi. scilicet Ioan. & Lau.*

e ¶ *Non per te.*] *Arg. quod nemo potest venire contra factum suum, simile de fil. presby. veniens. 12. q. 2. nouerimus. ff. de adoptio. post mortem. & ff. de ser. rus. prad. per fundum arg. contra, j. de elect. nosti. j. de praeb. cum nos ignores. j. de re. eccle. non alie. si quis presbyterorum. 55 dist. poenitens. & 35. q. 2. quod quis commisit. & C. de agri. & censi. quemadmodum lib. 11.* Ad hoc dicit Ioan. quòd vbi agitur de reuocatione rei malè alienatae, idem qui alienauit pôt repetere: quoniam quilibet in alienatione rei Ecclesiasticae auditur, volens contradicere 12. q. 2. non liceat Papae, tum in fauorem Ecclesiae, tum in odium illius, qui recipit rem Ecclesiae minus legitime [b]. Vbi verò agitur de repetitione beneficij, secus est: & hoc ideo, ne detur via malè volentibus reuocare liberalitates suas, vt 16. q. 2. *visis.* & C. *de do. si quis argentum.* § *fi.* & quia hîc est tantum fauor, & non odium. Lauren. dixit, quod vbi factum reprobatur à iure, ille idem, qui fecit, potest venire contra factum suum, nisi in poenam ei interdicatur. vt hîc. in verecundiam Episcopi hoc fit, qui scienter talibus contulit beneficia, vbi autem factum non tenet ex alia causa, puta in re communi, ibi qui concessit, non potest venire contra: vt in *l. per fundum.* quia quod suum proprium erat, concessit. *Cap. illud. Veniens.* loquitur dispensatiuè. & illud soluitur ibi. *Cap. nouerimus.* intelligitur, postquam iam depositus est alienator: ne sit contra *c. illud, quod quis commisit.*

¶ *Glossa sequens quaerit, & soluit.*

f ¶ *Spoliandos*] Sed quis conferet illa beneficia post spoliationem? Credo, quòd conferri debeant secundùm dist. illius *j. de rele. cùm in cunctis. in fi. & c. nihil est.* vt si canonici consenserunt Episcopo, per Archiepiscopum conferatur, si non consenserunt, per capitulum conferantur. & hoc in illis beneficiis, in quibus deuoluitur potestas à capitulo ad Episcopum, & econuerso, in alijs per Archiepiscopum, per quem isti remouentur.

CVm olim] Cõis diuisio. Secûda ibi. *Nos igitur.* Abb. Siculus.

CASVS. Vacãte Anglorieñ Ecclesia, canonici eiusdẽ, cantorem Tricariceñ. in Epm elegerũt: Archiepiscopus Acherõtinus electionem illius examinãs, & personã, inuenit, q pater eius sacerdos, & Graecus fuit, & iuxta morẽ Graecorum in minoribus ordinibus cõstitutus vxorẽ duxit, & ex illa in sacerdotio suscepit eundem: dubitauit Archiepiscopus, verùm electionem illã debere confirmare? Consultus Papa cõsiderans, q orientalis Ecclesia non admisit votum continentiae, immò in minoribus ordinibus cõtrahere possunt, & in superioribus matrimonio vti cõtracto: mandat q si aliud nõ obsistat, illam confirmet: nisi cõsuetudo regionis repugnet, pro eo q inter Latinos Graeci huiusmodi conuersantur. No. quod occidentales clerici tenentur ex voto ad continentiam: licet quidam dicant, quod ex constitutione Ecclesiae tantum. Item Graeci possunt contrahere in minoribus ordinibus constituti, & in superioribus vti matrimonio. Item consuetudo regionis eum facit ineligibilem, qui alias est eligibilis.

detinere contendunt: in quorum conuersatione cithara [a] cum psalterio malè concordat. ¶ Cùm ergo vir cogitet, quomodo placere possit vxori: & ideo minus, quae Dei sunt, valeat cogitare, cùm quasi diuisus [b] in duo †, plenam sui non habeat potestatem, vt ei, à quo stipendium recipit, plenius famuletur: Mandamus, quatenus huiusmodi Clericos beneficiis Ecclesiasticis, quae in tua dioecesi sunt adepti priues appellatione remota: praesertim cùm rerum Ecclesiasticarum substantia per tales soleat deperire [c]. Nisi fortè tu talibus scienter [d] contuleris Ecclesiastica beneficia, quibus eos non per [e] te, sed † per superiorem decernimus spoliandos [f].

¶ Acherontino Archiepiscopo.

¶ *Filius sacerdotis Graeci ex vxore genitus, licitè inter Latinos promouetur: si scandalum non obsistat. Hoc dicit. Et est casus notabilis.*

CAP. VI.

CVm † olim ad nostram audientiam peruenisset, quòd Canonici Anglorieñ † Cantorem Tricariceñ. † sibi elegerant in pastorem, *& infrà.* ¶ Licèt tibi de forma electionis canonicae, ac idoneitate personae in † alijs constitisset, monuit te tamen, quod cum pater eius Graecus fuerit †, & iuxta ritum Graecorum vxorem duxerit in minoribus † ordinibus constitutus, Cantorem ipsum ex vxore legitima in sacerdotio suscepisset.

¶ Nos igitur attendentes, quòd Orientalis Ecclesia votum [h] continentiae non admisit, quoniam Orientales in minoribus [g] ordinibus † contrahunt, & in superioribus vtûtur matrimonio iam contracto. Mandamus, quatenus nisi pro eo quòd inter Latinos Graeci huiusmodi conuersantur, regionis consuetudo repugnet [i], si aliud (canonicum †) non obsistat, ad confirmationem, & consecrationem eiusdem, sine dubitatione procedas.

¶ Idem Episcopo Pictauiensi.

¶ *Clericus coniugatus non beneficiatus, non cogitur deferre tonsuram.*

CAP. VII.

IOannes † nobis conquerendo monstrauit, quòd tu eum

g ¶ *In minoribus.*] Vt 32. dist. si quis eorum.

¶ *Glo. seq. arg. quòd clerici occidentales, &c. & ponit duas opiniones & suam solutionem.*

h ¶ *Votũ continentiae.*] 31. *dist. Nicaena, &c. quoniam. & c. aliter.* Et sic est arg. ex hoc, quod occidentales clerici ex voto ad continentiam tenentur, quod quidam negant dicentes, quod tantum ex constitutione Ecclesiae, hoc fit. *ar. 84. dist. cum in praeterito.* vnde & dicunt, quod Papa potest dispensare: vt aliquis contraheret in sacro ordine, etiamsi concederetur, quòd cõtra votũ dispensare non posset. Vin. dixit, quòd vbi clericus in ordinũ promotione exprimit votum, tenetur ad id: & si Papa dispensaret in hoc, contra votum dispensaret. Si verò non exprimit, & promouendus est in ipso: eodem modo tenetur. Si verò est inuitus non tenetur ex voto, sed ex constitutione. Et si Papa dispensat cum tali, non intelligitur dispensare contra votum, sed contra constitutionem Ecclesiae. tamen non dispensat, quod aliquis in sacro ordine contrahat. Illud verum est, quòd ex constitutione Ecclesiae introductum est, vt qui ad sacros ordines vult promoueri, prius continentiam debeat profiteri expressè. 28. *dist. c. nullum.* aut etiam tacitè, vt *ea. dist. diaconi. arg.* Eo enim ipso quòd quis promouetur ad sacrum ordinem, tacitè intelligitur vouere continentiam, & si nulla fiat mentio de voto continentiae.

i ¶ *Repugnet.*] Sic ergo consuetudo facit aliquem ineligibilem, qui aliàs eligibilis est: & sic & qui legitimus est ad matrimonium contrahendum, per consuetudinem fit illegitimus. *infrà de cogna. spiri. c. super eo. & 32. dist. placuit.* & sic consuetudo arctat, & ampliat iurisdictionem. *suprà de offic. deleg. quod translationem ff. quod vi, aut clam. l. 3. §. non tantum.* Et sic consuetudo in electione praecipuè consideratur. *suprà de cap. pos. cum Ecclesia. & suprà de consuet. cum dilectus. & 24. quaest. 1. pudenda. arg. ff. de deim. l. non tantum. arg. contra, suprà de consue. cùm Venerabilis.* Ioan. And.

IOannes.] Primò ponitur quaestio. Secundò Papae diffinitio ibi, *Quoniam igitur.* Abbas.

CASVS. Quidam nomine Ioannes in acolythatus ordine constitutus contraxit matrimonium cum quadam muliere dimissa tonsura: Episcopus loci compellebat eum tonsuram clericalem portare, propter quod vxor eius scandalizabatur: de consuetudine tamen loci clerici non compellebantur inuiti portare coronam: vnde iste Ioannes conquestus est domino Papae: super hoc scribit Papa Episcopo dicens, quòd idem clericus, etiam tonsuratus non potest priuilegio clericali gaudere: vnde mandat, quatenus dictum Ioannem super tonsuratione huiusmodi non molestet, dummodo nullum beneficium Ecclesiasticum recipiat, ratione cuius debeat portare tonsuram: quia si huiusmodi tonsura redundaret in opprobrium ordinis clericalis, ... Nota, quod clericus coniugatus etiam tonsuratus non gaudet priuilegio clericali. Item clerici coniugati non debent compelli ad portandam tonsuram clericalem in scandalum vxorum, dummodo beneficium ecclesiasticum non percipiant.

¶ *Glo. seq. obiicit, & soluit, distinguendo duplex priuilegium.*

† Vide l. 6. plures. vbi gl. & docto. ff. de pactis.

a Haec glos. non est Bernardi, nec habetur in antiquis exemplaribus. † In codice Barbatiae ita: sed per superiorem tuum, &c.

† Cap. 2. eo. tit. in 3. cõpil. † Aglon. † Tricacan.

b Ioannes Monachus in decre. si tibi absen. de praeb. li. 6. dicit, quòd praelatus non agit nomine suo, sed alieno, sicut procurator, non dominus. j. de dona. c. 2. de dil. si tetx. & ab hoc malè agit alienãdo, de quo non habet mandatum, agere potest de renocando, de quo habet mandatum. ad hoc ff. de proc. qui dos & l. sequen. Ioã. And.

† Aliàs ita & in alijs &c. † fuerat. † duxerat. c De materia huius glo. grandis est contrarietas inter doctores: sed vide: B. Tho. & ibi Card. ... 31. & Turrecremata ... clericatu ... † Aliàs ita in minoribus ordinibus constituti contrahunt. † Vox canonicum, deest in antiquis codicibus. † De materia huius decretalis, an scilicet clericus coniugatus gaudeat priuilegio clericali, vide Gemin. ... c. 1. de cler. conjug. lib. 6. & Lapum allegat. 40. d Et consuetudo nos consuetudinem ... dist. c. pe. sub de consuet. quod tamen ... per glo. & quam post ... quod hoc scandalum facit ... ineligibilem ... quam consuetudo. sic econuerso ... consuetudine. fuit dispensatio propter scandalum ... quam ... Idem H. de temp. ... secundum ... per ver. Latini ad fi. Ioan.

a ¶ *Non poteſt.*] Arg. contra, quòd clericus etiam non tonſuratus gaudet priuilegio clericali vſque ad trinam admonitionem. ℥. *de ſent. excom ſi vero aliquis, & c. in audientia. & c. contingit.* immò nec poſſet renunciare: vt *c. contingit. &* ℥. *de foro compe. ſi diligenti.* ergo multò fortius tonſuratus retinet priuilegium, & clericus vxoratus tenetur portare coronam. ℥. *de vi. & hone. cle. clericus.* De quo ergo priuilegio intelligitur? Dicas, quòd non loquitur de illo priuilegio 17. q. 4. *ſi quis ſuadente.* quia clericus coniugatus volens vti priuilegio clericali, etiam vxoratus habens intentionem redeundi ad clericatum illi priuilegio non poteſt renunciare, a præcipuè ſi recipiat beneficium Eccleſiaſticum: vt patet per iura prædicta: & talis tenetur portare tonſuram. *ſupra de vi. & hone. cle. clericus.* cùm clericus etiam depoſitus teneatur viuere ſecundùm regulam eccleſiaſticam. 81. *diſt. dictum.* Vbi clericus coniugatus nullum percipit beneficium eccleſiaſticum, & qui nullam ſpem habet redeundi ad clericatum, nullo priuilegio clericali gaudere debet, nec eſt compellendus aliquid de clerico oſtendere: vt ille qui contrahit cum vidua. 84. *diſ. quiſquis.* b vnde iſte non erat compellendus ad tonſuram, cùm nullum beneficium eccleſiaſticum habuit. ℥. *eo. c. vlt.* Quod ergo dicit, etiam tonſuratus priuilegio non poteſt clericali gaudere, intellige de priuilegio, quod clerici habent, ne vexentur aliquibus exactionibus in perſona, vel rebus proprijs. & *C. de epiſco. & cler. l. 2.* hoc priuilegium perdit clericus poſt trinam admonitionem. *ſupra de vi. & hone. cle. c. vlt. infra eodem ex parte.* ergo multò fortiùs coniugatus, & tonſuratus, qui exercet negotia ſæcularia, iſto priuilegio gaudere non poteſt, ſicut iſte, de quo loquitur decre. Priuilegium clericorum in multis conſiſtit, & licèt in vno amittatur, in alio adhuc retinetur.

ADDITIO. Vide *c. 2. eod. tit.* [*lib. 6.*] quod eſt ſingulare pro materia iſta.

CASVS. Quidam laicati de terra, & regione Anglorum habitu, & tonſura dimiſſis ducunt vxores: tamen ad hoc vt declinent iuriſdictionem Reginæ & eam defraudent debitis obſequijs, tonſuram reſumunt. Inſuper quidam alij prima tonſura recepta ſimiliter contrahunt, & eam deferunt, vt excuſari valeant à prædictis: ſignificauit hoc Regina dom no Papæ, & ipſe reſpondet, cum ergo reddenda ſint Cæſari, quæ ſunt Cæſaris, & Deo quæ ſunt Dei, patienter ſuſtinet ſi, ſi à talibus clericis iuſtitias ſuas exegerit, ſicut ab alijs coniugatis. Not. quòd cuilibet ius ſuum ſeruandum eſt. Item clerici vxorati amittunt priuilegium clericale.

quanquam iamdudum vxorem legitimam duxerit, pro eo quod prius in Acolythum fuerat ordinatus, compellere niteris, vt tonſuram deferat clericalem, ex qua inter ipſum, & vxorem ſuã poſſet ſcandalum generari: cùm de conſuetudine terræ tuæ Clerici vxorati non cogãtur inuiti portare tonſuram. ¶ Quoniã igitur idem etiam tonſuratus nõ põt[a] priuilegio clericali gaudere: Mandamus, quatenus ipſum ſuper tonſuratione huiuſmodi nõ moleſtes: dummodo nullũ Percipiat beneficiũ Eccleſiaſticũ[b], cuius ratione teneatur clericalem deferre tonſuram: quia cùm eum oporteat ſæcularibus negotiis immiſceri, tonſura ipſius ſæcularia exercentis videretur profectò in miniſterij noſtri vituperium redundare.

¶ Idem.

¶ *Vxorati non admittuntur ad Eccleſiaſticas dignitates, & coguntur dimittere, quas habent.*

CAP. VIII.

CVm † decorem: *& infrà.* ¶ Eos, qui ſunt publicè vxorati, non admittatis[c] de cætero ad Eccleſiaſticas dignitates: dimiſſis[d] ab eis, quas nõ poſſunt ſine prauo exemplo, & graui ſcandalo[e] retinere.

¶ Hon. iij. H. quondam Reginæ Anglorum.

¶ *Clerici coniugati in rebus ſuis non gaudent priuilegio clericali.*

CAP. IX.

EX † parte tua fuit propoſitum, quòd nonnulli laicati terræ tuæ (habitu, & tonſura clericali relictis †) publicè ducunt † vxores: *& infrà.* ¶ Vt tamen conſuetis iuſtitiis[f], & debitis obſequiis[g] te defraudent, tonſuram reſumunt † abiectam: *& infrà.* Quidam etiam accepta primò tonſura ſimiliter contrahunt, & eandem tonſuram deferunt, vt eodem † prætextu excuſari valeant à prædictis: *& infrà.* ¶ Cùm igitur reddenda ſint, quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo[h]: æquanimiter duximus tolerandum, ſi † à talibus[i] iuſtitias debitas velut ab aliis vxoratis exigas, & ſeruitia conſueta.

¶ Idem.

¶ *Si Clericus in minoribus militet, non eſt cogendus deferre tonſuram, vel habitum clericalem.*

CAP. X.

VT † conſultationi tuæ breuiter ſatisfiat, Reſpondemus, quòd R. miles tuæ diœceſis, qui olim in minori eſſet conſtitutus[k] ætate, tonſuram tantùm, & coronam clericalem aſſumpſit, non eſt cogendus[l] deferre habitum clericalem.

TITVLVS IIII.

De Clericis non reſidentibus † in Eccleſia †, vel præbenda.

¶ Ex concilio Sardicenſi †

¶ *Epiſcopo non licet ſine licentia Papæ tranſire ad alium Epiſcopatum, ipſum acceptando: aliàs priuatur habito, & ambito: & hoc intendit cum gloſſa.*

b ¶ *Beneficium Eccleſiaſticum.*] Clericus[c] coniugatus ex diſpẽſatione Papæ poteſt beneficiũ habere. Vel ſecundũ Hoſt. intelligitur de clerico coniugato habente ſtipendium ab Eccleſia, non tamen in titulum: nam ſi conſuetudo eſt, tonſuram ferre debet.

CVm decorem.] CASVS. Dicitur hic, quod clerici vxorati nõ debent admitti ad eccleſiaſticas dignitates: & ſi quas habent, illas amittant: quia ſine ſcandalo, & malo exemplo eas retinere nõ poſſunt. Nota, quòd clerici vxorati non debent admitti ad eccleſiaſticas dignitates, & habitas amittere debent.

c ¶ *Non admittatis*] Sic ℥. *eo. c. ſanè.*

d ¶ *Dimiſſis.*] Quia coniugati ſimplicia beneficia poſſidere non poſſunt, à ſde[illegible] ſunt priuandi. ℥. *eo. c. 1. & c. aduerſis & c. quod ad te. & c. ſanè* Bern.

e ¶ *Scandalo*] Ob hoc ſolùm quandoque repellitur quis à beneficio. ℥. *de prob. cùm teneamur.* quia nihil cum ſcandalo faciendum eſt ℥. *de præſcri. nihil prodeſt.* ℥. *de temp. ord. ad aures.*

EX parte.] Continuatur [illegible] Secunda pars ibi, *Cùm igitur.* Abbas Siculus.

f ¶ *Conſuetis iuſtitiis.*] Prætextu huiuſmodi clericatus declinãt ſubire iudicium Reginæ, nec volunt ibi reſpondere alicui conquerenti.

g ¶ *Obſequiis*] Id eſt, angarijs, & perangarijs, à quibus clerici debent eſſe immunes. ℥. *de immu. eccle. non minùs.* & *C. de epi. & cleri. l. 2.* & 16. q. 1. §. *monachum.*

h ¶ *Quæ ſunt Dei Deo.*] Verba iſta ſunt 23. q. 8. *c. conuenior. in §. & c. ſeq.* vnde Eccleſia de agris ſuis tributum ſoluit Imperatori. 11. q. 1. *ſi tributum. & c. magnum.* & 23. q. *ult. tributum. & c. conuenior.*

ADDITIO. Vnde verſus.
Reddite (Chriſtus ait) ea, quæ ſunt Cæſaris, illi:
Reddat quiſq; Deo, quæ legit eſſe Dei.

¶ *Gl. ſe ſignat contrarium & remittit.*

i ¶ *A talibus*] & ſic patet, quod clericus coniugatus, & tonſuratus non gaudet priuilegio clericali: vt ℥. *lo. Ioannes.* De hac materia dic, vt ibi[d], immò & clerici non coniugati perdant hoc priuilegium poſt trinam admonitionem, dum ſe immiſcent negotiis ſæcularibus: vt ℥. *de vi. & ho. cle. c. vlt. Item arg. contra. de ſent. excommunic. contingit.* Solue vt ibi.

VT *conſultationi*] CASVS. Quidam conſtitutus in minori ætate, tonſuram, & coronam clericalem accepit, poſtea factus fuit miles: quærebatur, an deberet compelli portare habitum clericalem? Et reſpondet, quòd non debet compelli. Nota, quòd ſi tonſuratus ad militiam ſe transfert, non eſt compellendus deferre tonſuram.

¶ *Glo. ſeq. ponit opinionem, quam reprobat.*

k ¶ *Conſtitutus.*] Ob hoc ſumunt quidam arg. quòd propter minorem ætatem excuſetur, ne portet coronam. ſed hoc non eſt verum, vnde dicas maximè vt ℥. *eo. Ioannes.* vbi de hoc.

l ¶ *Non eſt cogendus.*] Quia licitum eſt ei renunciare huic priuilegio clericali: cùm nullum recipiat beneficium eccleſiaſticum, vt dicit decre. Ioannes.

DE CLERICIS NON RESIDENTIBVS, &c.

¶ *Quia clerici non ſolùm inhoneſtè viuunt ſectando mulierum conſortia, ſed etiam in beneficiis eorum non reſidendo, & fructus eorum capiendo meritò ſubiicitur hæc rubrica. Abbas.*

De hac materia tractatur. 7. q. 1. per totum. & principaliter. c. quia frater. §. ambitionis.

Non

a *Adde tex. in l. pe. § ad crimen. & de Bart. ff. de pub. iud. Spe. in tit. de ſta. mon. vers. 56.*

a *Adde & ℥. de big. c. ſicut clericorum. l. b. 6. Ioan. And.*

† Cap. 4. e. tit. de vita, & hone. cler. in 3. comp.

† *De materia videte, minimum, Gloſſam, & alios in c. 1. eod. tit. lib. 6. & Baldũ in margarita, verbo: clericus.*

c *Hæc gloſſa, vt patet, non eſt Bernardi, nec habetur in antiquis codicibus.*

† *dimiſſis.*

† *duxerit.*

† *reaſſumunt.*

† *eo. Matt. 22. Mar. 12. Luc. 23.*

† *Aliàs iuſtitias vt à talibus, &c. ſed in antiquis legitur vt eſt impreſſum.*

† *Vnde vbicumque noſtrat in hanc decretalem.*

d *Dicebat hic Abbas, quòd in his quæ pertinent ad res ſubſunt dominio tẽporali in his verò quibus agitur per ſonam, ſecus. dic vt infra eo. c. vlt. li. 6. Ioan. And.*

† *De materia, huius vide. Scias, quod nouiſſimè cauetur conc. Trid. ſeſ. 6. de refor. c. 1. & 2. & ſeſ. 23. de refor. c. 1.*

† *Aliàs item eccleſia præbendaria.*

† *Concilium Sardicenſe. c. 2. Burchardus li. 1. decret. c. 79. Ivo p. 5. c. 185. huc ſpectat canon Apoſtolorum. 14. vbi Vide, Theodorum Balſamonẽ ſed lege nouas hunc c.*

NOn liceat Episcopo.] Primò ponitur dictum. Secundo ratio ibi, *Manifesta*. Tertiò rationis ratio ibi, *Cum nullus*. Abbas.

CASVS. Statuit concilium Sardicense, quòd nullus Episcopus transeat ad aliam ciuitatem de sua ciuitate, cùm causa, quare hoc fiat, videatur manifesta, scilicet ambitio: quia nullus reperitur, qui de maiori ciuitate transire velit ad minorem. Nota hic dubia in peiorem partem interpretari. Item qui crescit, de minori ad maius crescere debet.

a ¶ *Transire.*] Sine licentia domini Papæ, vt 7. q. 1. *si quis*. aliàs perderet habitam, & ambitam. 3. *de transla. inter corporalia*. & c. *quanto*. nec alij inferiores sine licentia sui Episcopi. 3. *de renunciatione. admonet*.

b ¶ *Manifesta est enim causa.*] Scilicet ambitio maioris dignitatis. Et est hic arg. dubia in peiorem partem esse interpretanda. *supra de elect. c. 2. Arg. contra. j. de regul. iur. estote. & ff. de reb. dub. quoties 2.*

ADDITIO. Sed istud est propter talem præsumptionem.

c ¶ *Ad minorem.*] Nec tamen illud est faciendum: quia qui crescit de minori ad maius crescere debet. 93. *dist. legimus. in fi. & 3. de translatio. c. 1. & 74 dist. c. gesta. arg.* Facilius enim dispensatur, vt quis transeat ad maiorem, quàm ad parem, vel ad minorem, propter maiorem vtilitatem. 3. *de translatio. to. c. Bern.*

† Cap. a. ec. ti. in 1. cōp. Et videto etiam nostras in hac decretalem.

† statuta.

† Concilium Later. sub Alexā. iij. c. 13. nam cū aliud non dicitur intelligendū est Later. sub Alex. iij. & habetur. c. 3. eo. tit. in 1. compil.

CAP. I.

NOn liceat Episcopo de ciuitate sua transire[a] ad aliam: Manifesta est enim causa[b], pro qua facere hoc attentat: Cum nullus sit inuentus Episcopus, qui ad minorem[c] de maiori ciuitate transiret.

¶ Leo iij.

¶ *Deponitur Cardinalis, qui in suo titulo non residet. h. d. Et est iste textus multum notabilis.*

CAP. II.

EX † gestis: *& infrà*. ¶ In synodo Anastasius Presbyter Cardinalis tituli Beati Marcelli, ab omnibus[d] canonicè est depositus[e]: Eo quòd parochiam suam per annos quinque, contra canonum instituta † deseruit: & in alienis vsque hodie demoratur.

¶ Ex concilio Lateran. †

¶ *Vni plures dignitates, vel Ecclesiæ conferri non debent, & Ecclesia est conferenda illi qui residere, & regere valeat per seipsum: aliàs perdit Ecclesiam, & donans conferendi potestate priuatur.*

CAP. III.

QVia nonnulli modum auaritiæ non imponentes, dignitates[f] diuersas Ecclesiasticas, & plures Ecclesias parochiales in ecclesia, quæ alio nomine personatus appellatur: vt hic, & 3. *ad refer. ad aures. &* 3. *de pb. de multa*. quàq; cum accipitur pro sæculari prærogatiua. 23. q. 5. *administratores. &* 43. *dist. c. 1.* interdū ꝓ potestate accipitur. *ff. de offi. quæst. l. vnica in princ.* Interdū pro ordine. 4. *dist. denique*. Quandoque pro conditione accipitur. vestire enim de[…]bet fructuatius seruos secundum dignitatem eorum, id est, conditionem. *ff. de vsufru. & quemadmodum quis vtatur. sed & si quid. §. 1.* De pœna istorum, qui retinent plures dignitates, habes 3. *de præben. de multa. &* 3. *de electione, dudum 2. &* 3. *eo conquerente*. Vin.

les, contra sacrorum canonum instituta † nituntur accipere, vt cùm vnum officium vix[h] implere sufficiant, stipendia sibi vendicent plurimorum: ne id † de cætero fiat, districtiùs inhibemus. ¶ Cùm igitur Ecclesia, vel Ecclesiasticum ministerium † committi debuerit, talis ad hoc persona quæratur, quæ residere in loco, & curam eius per seipsam[i] valeat exercere. Quòd si aliter actum fuerit: & qui receperit, quod contra sacros canones accepit †, amittat, & qui dederit, largiendi potestate priuetur[k].

g ¶ *Instituta.* Vt 21. *qui. 1. per totum. & 10. q. 3. vnio. & 16. q. vlt. per laicos. & 19. di. singula. &* 3. *de ætate. & qualitate. cum in. &* j. *eo. conquerente.*

h ¶ *Vix.*] 16. q. 1. *presbyteros. & C. de assess. l. d. nemo.*

i ¶ *Per seipsam.*] Hoc quidem iure commune est, vt in ea Ecclesia, in qua intitulatus est, debeat deseruire. 21. q. 1. c. 1. & 60. *dist. sanctorum. &* 71. *dist. c. clericos. &* 91. *dist. Eleutherius*. Quandoque tamen[b] in casu potest quis seruire per vicarium: vt cū parochialis Ecclesia annexa est dignitati, vel præbendæ. j. *de præbendis. extirpandæ. §. qui verò. & c. exposuisti*. Sunt autem quædam, quæ per alios fieri non possunt de iure, vt officium in Ecclesia, nisi in casibus vt dixi: vt hic patet. *ff. de solutionibus. inter artifices. &* 3. *de officio delegati, quoniam Apostolica. §. 2. arg. 2. q. 3. c. si quem. §. aboleta.* Quædam verò sunt, quæ per alios fieri possunt. *C. de caduc. tol. l. vnica. §. sin autem.*

k ¶ *Priuetur.*] 3. *de præben. de multa. &* 3. *de electio. cum in cunctis*. & ibi augetur pœna, & dic. priuetur ea vice. Ber.

† Alias ita vt id de cætero ni fiat.

† officium.

† receperit.

¶ Alex. Eroboracen. Archiepiscopo.

¶ *Præsentatus ad Ecclesiā nō confirmatur, si apparet, quòd nolit residere, non debet institui per superiorem: confirmatus autem, & ex non iusta causa non residens, priuatur appellatione remota.*

CAP. IV.

RElatum † est nobis, quòd cùm in Lateranen. concilio[l] statutum sit, vt personæ tali Ecclesia, vel beneficium Ecclesiasticum conferantur, quæ residere in loco, & curam eius per se valeat exercere, nonnulli ad Ecclesias præsentari hoc se posse affirmant, sed efficere contradicunt[m]: *& infrà*. ¶ Cùm igitur verba accipienda sint cum effectu[n], tales si † præ-

b Vide concilium Trid. sess. 6. de ref. c. 2.

† Cap. 4. eo. ti. in 1. com. Et post concilium Later. sub Alex. iij. p. 5. c. 1.

† In codice Barbarū ita, tales si præsentati fuerint non admittantur, sed admissi, peritus amouentur.

EX *gestis.*] Primò narrat depositionem Cardinalis. Secundò eius causam ibi, *Eo quod*. Abbas.

CASVS. Quidam presbyter Cardinalis tituli sancti Marcelli, per quinque annos deseruit parochiam suam cōtra canones: & quia admonitus redire noluit, in synodo priuatus fuit dignitate sua. Nota, quòd prælatus non debet Ecclesiā suam derelinquere, quod qui fecerit, priuari debet per sententiam.

d ¶ *Ab omnibus.*] Id est, omnibus approbantibus suam depositionem: quoniam solus Papa ipsum deposuit.

e ¶ *Depositus.*] Id est, à dignitate sua remotus[a], eo primò monito legitimè vt rediret. j. *eo. c. ante quatuor. & c. vlt.* & aliàs non debet priuari, quantumcumque vagabundus discurrat. *infra eod. ex tua.*

a Et plures testes requiruntur ad eā committendum. 2. q. 3. præsul. & c. seq. Ioan. And.

QVia nonnulli.] Tria facit: primò ponit vitium. Secundò adhibet remediū ibi. *Cùm igitur*. Tertiò imponit pœnam ibi, *Quod si* Abbas Siculus.

CASVS. Quidam cupiditate ducti diuersas dignitates, & plures parochiales Ecclesias contra canones recipiunt, quibus deseruire non possunt, cùm etiam vni Ecclesiæ vix sufficere possunt: statuit Lateran. concilium, quod istud de cætero non fiat: sed cùm beneficium Ecclesiasticum committi debuerit, tali committatur personæ, quæ residere in loco possit, & per seipsam officium suum exercere: & qui contra hoc fecerit, quod accipit, amittat: & ille qui dedit, conferendi potestate illa vice priuetur. Nota, quod nullus potest habere plures dignitates, vel plures parochiales Ecclesias. Item per seipsum debet quis residere. & non per vicarium. Item qui indigno confert beneficium, debet priuari potestate conferendi beneficium illud, & vt indignus debet remoueri.

¶ *Vide s. q. ponit quinque modos, quibus accipitur dignitas.*

f ¶ *Dignitates.*] Dignitas dicitur quandoque quædā prærogati-

REl*atum.*] Primo ponitur excessus. Secundò prouisio ibi, *Cùm igitur*. Abbas.

CASVS. Dictum est in prædicto concilio, quòd Ecclesia, vel beneficium ecclesiasticum tali personæ debet committi, quæ per se curam ipsius valet exercere: sed quidam affirmant se hoc facere velle, sed illud efficere contradicunt: peruenit hoc ad Papam: vnde mandat Papa Archiepiscopo Eboracen. quod cùm verba cum effectu sint accipienda, si tales præsentati fuerint, ipsos non admittat, & qui recepti sunt, remoueantur: nisi de licentia suorum prælatorum fuerint absentes, puta studio literarum, vel aliis honestis causis: & si contra hoc appellauerint, eorum appellatio non valebit. Nota, quod ex promissione sua quis obligatur. Item verba cum effectu sunt accipienda. Item non debet quis se absentare ab Ecclesia sua sine licentia sui prælati, quamcumque causam habeat honestam. Item si aliquis appellet ne faciat residentiam, non valet appellatio, sed hoc intellige de eo, qui promisit residentiam.

l ¶ *Lateranen. concilio.*] 3. c. prox.

m ¶ *Contradicunt.*] ipso facto, recedendo scilicet.

n ¶ *Cum effectu.*] Nota, quod verba cum effectu sunt accipienda. *de pœn. dist. 1. c. hac autem verba. & ff. ne quis eum, qui in ius vocat. est. l. si per alium. §. doceret. ff. quod quisque iur. l. 1. §. hoc autem. C. communia. de leg. l. 2.* & 17. q. 4. *si quis suadente.* & 23. *dist. psalmista.* & 16. q. 1. *ut* [illegible] *ver.* [illegible] & 9 *quæst. 2. instituit*. ex quo enim intitulati sunt, debent ibi perpetuò permanere. 70. *dist. sanctorum.* & 71. *dist. c. clericos.* & 21. q. 1. c. 1.

a ¶ *Atro-*

a ¶ *Amoueri.*] j. de præbend. quia in tantum. & c. cum non ignores. præmissa tamen admonitione j. eo. inter. & c. vlt. & cap. ex tua.

¶ *Quod s. seq. signat contrarium & soluit.*

b ¶ *Prælatorum.*] Clericus enim sine licentia sui prælati abesse non debet, etiam ex iusta causa, siue causa studiorum, vt hic patet, siue aliis iustis causis, puta causa peregrinationis. de cons. dist. 5. non oportet. vel pro negotiis suis. 7. q. præsentium. ergo multò minus abesse debet ex non iusta causa.

sentati fuerint, non debent admitti: & admissi poterunt amoueri[a]: nisi forte de licentia suorum Prælatorum[b], vel studio Literarum, vel pro aliis honestis causis contigerit eos abesse: nec patrocinari debet eis appellationis diffugium[c], si contra huiusmodi intentionem decreti[d] fuerit interdictum.

c ¶ *Diffugium.*] Ar. contra S. de appellatio. peruenit. Sol. hic loquitur de eo, qui habet curam animarũ, & qui expresse promisit residere: ibi de simplici beneficio, & de eo qui expresse non promiserat residere. ibi tantum pendente appellatione per alium deseruitur in Ecclesia de beneficio illius.

d ¶ *Decreti.*] De hoc no. *suprà eod. cap. prox.* Bern.

¶ Idem.

CAP. V.

FRaternitati † tuæ: *& infrà.* ¶ Præterea Clericum alterius diœcesis, absque commendatitiis[e] literis sui Episcopi non debes recipere: nisi pro eo receperis ab Apostolica † sede mandatum.

FRaternitati.] CASVS. Dicitur, quòd clerici alterius diœcesis, non recipiantur sine literis cõmendatitiis suorũ Episcoporum, nisi super hoc Apostolicum habeatur mandatum. Not. quod creditur literis Episcoporum.

e ¶ *Commendatitiis.*] Literæ commendatitiæ, siue dimissoriæ dicuntur, quibus dimittitur, & absoluitur à potestate sui Episcopi: in quibus perhibetur testimonium de vita, & ordinibus illius. De istis literis satis habes. 71. dist. c. primatus & c. extraneo. & duob. c. seq. & sine istis literis Episcopus non debet recipere clericum alterius Episcopi, vt ibi dicitur, nec ordinare, nec retinere: vt 72. dist. per totum. & clericus sine licentia sui Episcopi Ecclesiam suam dimittere non debet supra de renun. admonet. Item dicuntur dimissoriæ, quæ dantur appellantibus, quæ vulgò Apostoli dicuntur *ff. de verb. significat. verb. dimissoriæ.*

¶ Idem.

¶ *Qui non residet in beneficio etiã modica æstimationis, illo priuatur.*

CAP. VI.

COnquerente † nobis R. Presbytero, accepimus, quòd G. Clericus ab eo, pro quo Ecclesia sua, de qua vitæ[f] necessaria[g] vix potest percipere[h], annuatim viginti solidos extorquere conatur, asserens beneficium illud in eadem Ecclesia sibi fuisse collatum: *& infrà.* ¶ Fraternitati tuæ mandamus, quatenus si tibi constiterit, quòd dictus G. habeat Ecclesiastica beneficia sibi sufficientia[i]: vel quòd eidem Ecclesiæ non deseruiat[k], sibi super præscripto beneficio silentium, sublato † impedimento appellationis, imponas.

COnquerente.] Primò ponitur impetranti querela. Secundò cõmissionis forma ibi, *Fraternitati.* Abbas Siculus.

CASVS. Quidam presbyter R. conquestus est domino Papæ, quod G. clericus requirebat ab ipso xx. solidos annuatim pro Ecclesia sua, de qua idem presbyter vix necessaria percipere poterat, dicens beneficium in eadem Ecclesia sibi fuisse collatum, cum alia beneficia sibi sufficientia obtineret, nec eidem Ecclesiæ deseruiret: mandat Papa, si constiterit, quod dictus clericus habeat alia beneficia sufficientia, vel quod ipsi Ecclesiæ non deseruiat, dicto G. super beneficio ipso silentium imponatur. Not. quod qui beneficium sufficiens habet, super alio non est audiendus. Item si non deseruiat, nihil percipere debet.

f ¶ *Vitæ.*] Verbo victus, vestis etiam continetur. *ff. de verborum significatione, verbo victus.*

g ¶ *Necessaria.*] Vnde potiùs fuit sibi subueniendum. *arg. j. de censibus.* licet & *C. noua. vecti. l. 1. & 10. q. 3. vnio.*

h ¶ *Percipere.*] Ad hanc non se refert Papa in sequentibus, & hoc ideo quia tempore collationis potest illud opponi, non postea. 8. q. 2. *dilectissimi*, ex quo consentit in eum, licèt paupertate laboret non potest dissentire 51. *dist. clericum.* Vin.

i ¶ *Sufficientia.*] In hac sufficientia considerantur plura: nobilitas: scientia: quia tales personæ maioribus redditibus sunt honorãdæ. j. *eo. prox. de multa in fi.* Dignitas consideranda est. *ff. de vsufru. sed & si quid. §. 1.* quod possit sufficere sibi, & suis, & hospitalitatẽ seruare, & iura episcopalia soluere j. *eo. prox. de monachis.*

k ¶ *Deseruiat.*] Quodcunque istorum constiterit, sufficit ad repulsionem ipsius *arg. S. de rescript. inter cætera.* & sic patet, quod clericus residentiam facere debet in Ecclesia sua. alias potest ea de iure communi priuari. *S. de ap. peruenit 2. & j. eod. inter. & c. vlt.* & præcipue, cùm habet in Ecclesia aliquam dignitatem. j. *eo. ex parte.* nec in absentia aliquid percipere debet j. *c. prox. arg. nisi consuetudo in contrarium se habeat. S. supra de consti. cum omnes. & j. eo. ad audientiam. arg. quia ibi ius commune fuit iuramento firmatum. Et est arg. quod de iure communi nullus potest habere plura beneficia, quorum alterum sufficiat. j. eo. prox. cum teneamur. & suprà de rescript. cum adeò.*

¶ Idem.

¶ *Qui est in seruitio Episcopi, Percipit fructus beneficij tanquam residens, præter distributiones quotidianas. Abbas.*

CAP. VII.

DE cætero † *& infrà.* ¶ Statuimus, ne Canonicis, donec in seruitio[l] tuo fuerint, quicquam subtrahi debeat, vel auferri, quòd de communitatis sibi beneficio debetur. Nisi fortè sint victualia[m], quæ non consueuerunt absentibus exhiberi.

DE cætero.] Ponit dictum, à quo excipit ibi, *Nisi.* Et hoc dicit. Qui est in seruitio prælati, fingitur residere.

CASVS. Quidam Episcopus quandoque ducebat secum aliquos de canonicis Ecclesiæ suæ: alij subtrahebant illis, qui cum Episcopo erant, quod consueuerant percipere de communitate: statuit Papa, ne canonicis illis, qui in seruitio Episcopi fuerint, aliquid subtrahi debeat, vel auferri: nisi fortè sint victualia, quæ absentibus dari non consueuerunt. Not. quod dum quis est in seruitio Episcopi pro præsente, & deseruiente debet haberi: & sic Ecclesiæ deseruire intelligitur.

l ¶ *In seruitio.*] Not. quod qui est in seruitio Episcopi, pro præsente reputatur quoad perceptionem beneficij, & Ecclesiæ seruire intelligitur. *arg. 7. q. 1. sedere. & 16. q. 1. & similiter. & 12. q. 2. hac huius placita, & infra eod. ad audientiam arg. ff. de excu. tuto. iurisperitos. & C. de excus. tut. l. vlt.* & qui est in seruitio Papæ pro præsente habetur. j. *eod. cùm dilectus.*

m ¶ *Victualia.*] Huiusmodi victualia, siue distributiones non dantur studentibus in Theologia. j. *de præben. licet.*

¶ Celestinus † iij.

¶ *Priuandus est Prælatus, vel Clericus non residens, qui citatus non reuertitur in termino sibi præfixo, nisi habeat iustum impedimentum. h. d. cum duobus sequentibus.*

CAP. VIII.

EX † parte vestra nostro fuit Apostolatui reseratum, quòd Ecclesiæ vestræ Decanus, qui in partibus Gallicanis sibi potiùs habitationem elegit, iam † per decem annorum[n] spatium Ecclesia vestra, ipsius præsentiam habere nequiuit. ¶ Quia igitur nolumus, vt eadem Ecclesia Decani officio[o] defraudetur: Mandamus, quatenus scribatis ei-

EX parte.] Cõtinet diuisio. Secũda ibi. *Quia ergo.* Abbas Siculus.

CASVS. Decanus cuiusdam Ecclesiæ transtulit se ad partes Gallicanas. & ibi per x. annos. moram fecit, ita quod non fuit reuersus ad Ecclesiam suam: capitulum ipsius Ecclesiæ significauit hoc domino Papæ: Respondet Papa, quod non vult, quod ipsa Ecclesia decani officio defraudetur: mandat capitulo, vt scribant ei, quod ad suam Ecclesiam reuertatur, & ibi exerceat officium Decani: quod si venire noluerit ad terminum sibi datum, dat eis licentiam Decanum alium eligendi. Not. quod licèt aliquis longo tempore absens fuerit ab Ecclesia sua, semper tamen citandus est, vt redeat, antequam ipse beneficio suo priuetur.

n ¶ *Per decem annorum.*] Et ita videtur Ecclesiam habere pro derelicto: per minus spatium priuari potuit. S. *eo. c. 2. & 7. q. 1. præsentium.* tñ primò debet moneri: vt redeat. j. *eo. c. prox & 2. inter. & c. vlt.* alias non debet priuari iure suo non citatus, non conuictus, vel confessus, vel per contumaciam absens. S. *de maio. & obed. c. inter quatuor.* immò & si esset vagabundus, primò ad Ecclesiam suam citari debet. j. *eo. ex tua.* Et sic patet, quod quantocunque tpe aliquis sit absens ab Ecclesia sua, semper est monendus,[d] vt redeat. Tamen si alibi se intitulari permisit: secundum beneficium recipiendo, ipso iure videtur vacare primum: potestque priuari ipso iure quantum ad possessionem. j. *de concess. præben. literas. & c. cum nostris.*

o ¶ *Officio.*] Qđ sit officiũ Decani ex cõsuetudine poti⁹ colligitur: & sic Decan⁹ ad residẽtiã tenet: aliàs priuatur decanatu, vt hic patet.

† *Aliàs sublato appellationis obstaculo.*

c *Die hodie, post diffiniti. concilium Trid. sessio. 6. de refor. c. 2. & sess. 23. de refor. c. 1.*

† Cap. 4. ti. de præben. in 1 comp.

† *Clement.*

† Cap. 8. e. ti. in 1. cõp.

Pr vide Felinum in c. 2. S. de rescr. & Oldradũ consil. 125. articuli domini Arnoldi.

† *Aliàs itaque iam per decem annos.*

d *Nisi locutus fuisset ad certũ tempus, quo casu si vltra illud tẽpus absuerit, primari põt: nisi iustã causam habeat. 7. q. 1. præsentia. Vt sic dixit interpellet. j. de loca. c. potuit. secũdũ Gof. aliud procederet, si in ratione licentia monitus fuisset redire in termino. Vt etiã dixit Ve. Inn. contexitur. quantum §. porrò super gloss. de hac. Ioan. And.*

a ¶ Ex tunc

a ¶ *Ex tunc.*] Id est nisi redierit ad terminum sibi præfixum, ex tunc id est, post terminum elapsum.
b ¶ *Concedimus.*] Nisi iustam causam ostenderit, quare venire non potuit j. eo. cum ter & c. Sic.

Qualiter.] Con dunio. Secunda ibi, *Discretioni.* Abbas Sicul.

Casus. Archiepiscopus Ragusinus ab Ecclesia sua recessit, iam per quadriennium expectatus, & reuocatus etiam per literas domini Papæ, nec redire voluit: mandat Papa capitulo Ragusino, vt post mensem à receptione literarum, aliam personam idoneam in suum eligant, nisi forsan reuersus sit. Not. quod citandus, & expectandus est quis, antequam priuetur Ecclesia sua, & de gratia datur hic vnus mensis post primam citationem. Item not. quod nō eo ipso quod clericus recedit ab Ecclesia sua, habet ipsam pro derelicta, eadem vocatus non redit.

c ¶ *Quadriennium.*] Immo vltra annum non debet, nisi iudicio imperialis cum deum *Auth. quomodo oporteat Episcopos ad ordi. §. & illud etiam dissimmus coll.* 1. & *in Auth. de san. epi. §. interdicimus coll.* ex tamē quando non reuertitur, clericus sēper est, & licēt vagetur, non habet Ecclesiam pro derelicta nisi contrahat contrarium negotium, vel contrahat matrimonium vt ī *de cle. coniu. c. 1.* vel nisi admonitus non reuertitur vt j. *eo. tit. c. prox. & c. Sic. & 7. q. 1. peruenit.*

¶ *Infra seq. notat tempus receptionis, & c. signat contrarium.*

dem, quòd suum ibidē officium vt Decanus debeat exercere. Quòd si vocatus venire noluerit, eligendi alium qui præesse Ecclesiæ vestræ valeat, & prodesse, vobis ex tunc[a] concedimus[b] liberam facultatem.

¶ Innocentius iij. Capitulo Ragusino.

¶ *Summatum est in c. præcedenti.*

CAP. IX.

Qualiter † Archiepiscopus eius temeritate propria recessit ab Ecclesia Ragusina, nec iam vltra quadriennium[c] expectatus redierit[d], per literas etiam vestras reuocatus: *& infrà.* ¶ Discretioni vestræ mandamus, quatenus (nisi forsitan iam redierit) vos post mensem[e] à receptione præsentium, personam vobis idoneam in Archiepiscopum eligatis.

¶ Idem Constantinopolitano Patriarchæ.

¶ *Summa vt in tex parte. suprà eodem.*

CAP. X.

Inter † quatuor animalia: *& infrà.* ¶ De Clericis, qui Ecclesias, vel præbendas sibi concessas, sine iusta[f], & necessaria causa deserunt[g], tuo præsertim non accedente consensu, hoc tibi duximus respondendum: quòd postquam congruo tempore[h] fuerint expectati, si redierint ad illas, possunt eis iuste priuari[i]: dummodo non sint iusto impedimento[k] detenti.

¶ Idē Archiepiscopo Panormitano †.

¶ *Si nescitur, vbi sit Clericus, trinis publicis edictis citabitur in Ecclesia sua: & si infra sex menses nō reuertatur, priuabitur Ecclesia sua. h. d. vsque ad ver. contra eos.*

CAP. XI.

Ex † tuæ deuotionis †: *& infrà.* ¶ In Ecclesiis eorum, qui se fraudulenter absentant †, nec ad ipsos valet citatio peruenire, trinæ citationis edictum facias publicari[l]: & si nec sic curauerint obedire, & vltra sex menses[m] suas deseruerint Ecclesias, (iuxta † sanctiones canonicas) eis debent meritò spoliari[n].

¶ *Iste versiculus nō summatur propter varietatem lecturarum, & quia secundùm vnum intellectum non facit ad rubricam.*

¶ Contra eos etiam procedatur, vt ipsos[o] per suspensionis, & excommunicationis sententiam, ad tuam obedientiam venire compellas. Quòd si nec sic eorum † malitia poterit emolliri, eos B. tituli sanctæ Susannæ presbyter Cardinalis Apostolicæ sedis Legatus à spiritualium[p] administratione & Ecclesiis illis de personis idoneis faciat prouideri: sed tes non deponat, vt cum eis, si expedierit, misericorditer agi possit. Not. quod qui non apparet, apud domicilium suum debet citari ter, nis edictis: & antequam procedatur contra eum, debet expectari per sex menses. Item arg. quòd eum deposito non sit dispensandum.

Contra eos etiam procedatur. Casus. Quidam prælati Ecclesiarū, subditi Archiepiscopi Panor. absentauerunt se ab Ecclesiis suis, ita quod citari nō poterant: quæsiuit Archiepiscopus à Papa, qualiter cum illis esset agendum? Respondet Papa, quod edictum trinæ citationis faciat proponi apud Ecclesias ipsorum: & si non venerint, & vltra sex menses Ecclesias deseruerint, debent Ecclesiis spoliari, sed prius procedatur cōtra eos per sententias suspēsionis & excommunicationis, vt ad obedientiam ipsius Archiepiscopi redeant: & si eorum malitia sic compesci non poterit, Cardinalis Apostolicæ sedis legatus remoueat eos ab administratione suarum Ecclesiarū.

d ¶ *Redierit.*] Sufficit, si reuersus fuerit tempore receptionis literarum, vel vsque ad mensem reuertatur post receptionem: quod est notabile, vt tempus receptionis consideretur. *arg. ī. de foro compet. licet & ī. de appel. super eod. & j. tit. prox. dilectus.* 2 vind. hic ī. *de rescript. cum te & j. de vsu. quia frustrà* in literis contra vsurarios consideratur tempus subsequens non tempus datæ. *Arg. contra. suprà de rescrip. cum te. & c.*

Solutio. Quod soluetur. j. *tit. prox. dilectus.*

e ¶ *Post mensem.*] Adhuc indulget ei vnum mensem post receptionem literarum, si non sit reuersus.

Inter quatuor.] Primo ponitur dictum: Secundò exceptio ibi, *Dummodo.* A bar.

Casus. Quidam clerici Patriarchæ Constantinopolitani, sine licentia ipsius ab eis... bant se ab Ecclesiis suis, sine iusta, & necessaria causa: quæsiuit Patriarcha qualiter cum illis esset agendum? Respondet Papa, quod spectet illos congruo tempore, secundum quod ei videtur: & nisi redierint ad terminum eis præfixum, possunt priuari Ecclesiis suis, dummodo non sint iusto impedimento detenti. Not. quòd sine licentia sui prælati clerici ab Ecclesiis suis se absentare non debent. Item clerici absentantes se expectandi sunt, & expectandi congruo tempore, antequam priuentur beneficiis suis. Item iusto impedimento detenti non debent beneficiis spoliari.

¶ *Ilo seq. dicit arg. à contrario cessare, & arg. quòd bonum est.*

f ¶ *Sine iusta causa.*] Quod facere non debent, immò si iusta causa subsit, debet petere licentiā ab Epo suo. ī. *eo. c. relatum. & de cons. d. 5. non oportet.* & sic nō est arg. à contrario sensu, sive iusta causa, possint esse absentes sine licentia prælati. Vnde est *arg. quod bonum non est faciendum sine licentia prælati. ī. eo. relatū. & 16. q. 1. monachi.* Et hoc ideo est, ne obedientia contemnatur: quia propter obedientiam ... debet in ... 11. q. 3. *quia ergo*

g ¶ *Deserunt.*] Huiusmodi clerici, qui ... deserunt Ecclesias suas, desertores appellantur in canone 21. q. 2. *placuit*, & capi possunt ab his, quorū cōsortiū declinare nituntur. *arg. 18. q. 2. Abbates.*

h ¶ *Congruo tempore.*] Hoc ad arbitrium Episcopi refertur consideratis circumstantiis rerum, & distantiæ. ī. *de appellatio. cum sit Romana.*

i ¶ *Iuste priuari.*] Nisi redierint in termino eis constituto post admonitionem. j. *eod. c. 1. vlt. & ī. c. prox. in fin.* *nisi iusto impedimento obstante*, vt dicit litera seq.

k ¶ *Impedimento.*] Quo probato sunt restituendi. 7. q. 1. *præsentium & j. eo. tit. c. vlt.* Bern.

Ex tua.] Duo sunt dicta. Secundum ibi, *Contra.* Abbas.

l ¶ *Publicari.*] Sic ī. *de dolo & contum. causam quæ, & c. Sic. ff. de dam. infe. l. 4. §. prætor. ff. de libe. agn. l. 1.* ... *ff. quæ sen. sine ap. rescin. l. 1. §. item cum ex edicto*[b], quia ibi non solemniter positum est edictum.

¶ *Glo. f. f. q. signat contrarium, & soluit: contra solutionem allegat duo iura.*

m ¶ *Sex menses.*] *Arg. contra. ī. eodem. c. 1. & c. qualiter. & in Authen. de san. episc. §. interdicimus: coll. ix. Arg. contra sol.* hoc tempus statutum ab homine interpellat, & loco admonitionis habetur. *infra de loca. potius. 16. q. 3. placuit.* vnde in casu isto mora non purgatur. *arg. 20. q. 1. puella.* nisi iustum impedimentum ostenderit, quare venire non potuit, vt 7. q. 1. *præsentium. & j. eo. c. Sic. Arg. contra. quòd mora purgetur. 100. dist. quoniam. & arg. 88. dist. perlatum.*

n ¶ *Spoliari.*] Id est, suspendi iuxta canonicas sanctiones ab administratione temporalium, procedendo postea contra eos, prout sequitur in litera.

o ¶ *Vt ipsos.*] Scilicet vagabundos prælatos, quia hic loquitur litera de prælatis tantum, ex eo quòd dicit, ab administratione remoueat, & quibus præsunt Ecclesiis. Qualiter sit procedendum contra istos, & alios absentes, plenè dictum est ī. *vt lite non contest. quoniam frequenter. §. porrò.*

p ¶ *A spiritualium.*] Aliàs à spiritualium, aliàs ab Episcopali: vel melius ab Episcopatuum. & ita est in registro, vt dicit Innocentius.

a ¶ *Romanus.*

a ¶ *Remoueat.*] Ex isto mandato speciali si sunt Epi, aliàs non posset legatus ex generali mandato. ī *de offi.legat.* quod translationem quoad alios prælatos potest ex generali mandato etiam lite non contesta. priuantur Ecclesiis suis. ī. *Vt lit. non contest.* qm frequenter. secus si de crimine ageretur: vt no. ī. *de dolo, & contu. Veritatis. in mora magna.* Ber.

¶ *Glos.seq quærit, & soluit.* Item arg alleg 5. iura. & duo alleg. in contrarium.

b ¶ *Agi possit.*] Sed nunquid surrogati remouerentur? Non credo, sed dispensabitur cum eis, si necesse fuerit, vt in ordinibus toleretur. Arg. est hic, quod ille, qui deposuit non possit restituere: *arg. de pœ. dist. 6. placuit. in fi. & ff. de pen. duo fratres. Arg. contra. 11 q. 3. Episcopus 46. dist. c. clericum* Bern.

remoueat a †: & quibus præsint Ecclesiis, de personis idoneis facias prouideri. Sed in eos degradationis sententia non permulget, vt cum eis misericorditer (si expediat) faciliùs agi possit b.

¶ Idem Altissiodorensi † Episcopo.

¶ *Priuilegiatus vt absens in studio fructus Præbendæ recipiat. Existens in villa, vel castello, vbi nullum est, vel minùs competens studium, priuilegio non vtitur.*

CAP. XII.

TVæ † fraternitatis discretio postulauit: *& infrà.* ¶ Quæsiuisti præterea, vt cùm interdum Canonici, quibus studiorum gratia est indultum c, vt in absentia sua fructus percipiant Præbendarum suarum, accepta licentia se ad villas d transferũt, vel castella, in quibus nullum est, vel minùs competens studiorum e exercitium: verùm Præbendarum suarum fructus sint talibus conferendi? ¶ Ad quod † breuiter respondemus, eis, qui huiusmodi fraudem cõmittunt f (cùm fraus, & dolus nemini debeat † patrocinium impertiri) præfatam indulgentiam competere non debere.

¶ Honorius iij. Præposito de Valeriis.

¶ *Qui iurauit in Ecclesia residere, pro seruitiis Ecclesiæ licitè se absentat.*

CAP. XIII.

EX † parte tua fuit proposi-

TVæ fraternitatis.] Primò ponitur quæstio. Secundo responsio ibi, *Ad quod.* Abbas Sicul.

CASVS. Quidam clerici obtinuerunt indulgentiam, vt causa studendi beneficia sua perciperent in absentia sua, & sic recepta licentia à suo prælato transferũt se ad villas, vel castella in quibus modicum est studium, cùm deberent venire Bonoñ. quærebatur vtrum deberent habere beneficia sua in huiusmodi studio? Dicit Papa, quod ex præfata indulgentia fructũ habere non debeat, cùm fraus, & dolus eis patrocinium non debeant impertiri. Nota, quod nomine studij de meliori, vel saltem de bono intelligendum est. Item indulgentia intelligi debet, secundùm quòd ille, qui eam concessit, intelligit. Item fraus, & dolus nemini prodesse debet, sed obesse.

c ¶ *Indultum.*] Ab Epo suo ī. *eo. relatũ.* Vel dic, indultũ à Papa.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & arg.*

d ¶ *Ad villas.*] in regiis enim ciuitatibus, & non in paruis villis, siue in castris iura docenda sunt, vt in proœmio digestorum. *Arg. contra. 12. q. 2. gloria Episcopi. & ff. de offi. præsid. sed licet.*

e ¶ *Studiorum.*] Licet † indeterminatè dixerit studium; de meliori intelligendum est. *arg. de iureiur. quanto. Arg. contra.* ī. *de elect. cùm nobis olim.* ĵ. *de censib. ex parte. ff. de reg. iur. semper in stipulationibus.* Item arg. quòd idem est esse minus competens, & esse nullum. *arg.* ī. *de transla. inter corporalia. sic ff. de aucto. tut. l. 2. & ff. qui satisd. cog. quotiens & ff. ad Velle. l. quamuis. §. si conuenerit.* Sed sufficit, si sit studium conueniens, siue mediocre. *ff. de adil. edicto. sciendum. §. illud. & l. si quid §. Venditor.*

f ¶ *Committunt.*] ī. *de fur. itaque fullo. §. sed nemo. & ff. de arbi. ita demum.* ī. *de rescri. sedes.*

EX parte.] Communis diuisio. Secunda ibi, *Postulationi.* Abbas.

CASVS. Quidam electus fuit in Præpositum de Valeriis, in receptione ipsius præposituræ præstitit iuramentum, quod faceret residentiam in eadem: postmodum verò quandoque absentabat se pro iuribus, & rationibus ipsius præposituræ prosequendis, siue procurandis: dubitabat idem Præpositus, vtrùm per huiusmodi absentiam periurium incurrisset, consultus Papa respondet eidem, quod si non absentet se in fraudem, dum ipse prosequitur iura Ecclesiæ suæ, non debet dici absens sed residens: & ita periurium non incurrit. Nota quod qui absens est pro vtilitate Ecclesiæ suæ, præsens reputatur, & iuramentum illud extenditur ad hoc quòd qui vtilitatẽ Ecclesiæ suæ procurat, præsens esse dicitur. Item fraus non admittitur in iuramento.

¶ *Glos. seq. alleg. duas concordantias, & ponit tria similia.*

g ¶ *Residens.*] Quandoque censetur residẽs, qui non est, vt hic. & ĵ. *l. prox. sic ff. de capti. & post. li. reud. retro dicitur.* quandoque dr præsens, qui in hortis est. *ff. de procur. sciens* & qui est in eadẽ prouincia, pro præsente reputatur. *de præscr. long. temp. l. vl.* & quandoque fingitur Monachus, qui non est a. *Arg.* ĵ. *de regula. Vidua. & 17. dist. quod interrogasti.*

tum, quod tempore quo recepisti præposituram de Valeriis, præstitisti de facienda residentia iuramentum: *& infrà.* ¶ Postulationi tuæ taliter respondemus, quòd si te non absentando in fraudem, præposituræ tuæ iura fideliter prosequeris †, cùm ex hoc censeri debeas residẽs g, periurium h non incurris.

¶ Idem Capitulo Meteñ. †

¶ *Familiaris Papæ (non obstante constitutione contraria) Præbendæ suæ fructus percipit in absentia.*

CAP. XIV.

CVm † dilectus filius magister Otto: *& infrà.* ¶ Mandamus; quatenus non obstante constitutione i, quæ contra absentes Canonicos inter vos dicitur emanasse; fructus k præbendæ suæ assignetis eidem, in nostro seruitio commoranti: Cùm familiares l nostri, qui circa nos se obsequiales m exhibent, vtiuersis minori non debeant prærogatiua gaudere †, quàm vestrum singuli, quorum negotia per ipsos sæpius promouentur.

¶ Idem Meldeñ. Episcopo.

¶ *Duo Canonici absentes à Episcopo, sed in eius seruitio, fructus præbendarum suarum percipiant in absentia, constitutione Ecclesiæ contraria non obstante.*

¶ *Glos. seq. alleg. duas concordantias, ponit tres casus similes, interserit argumentum, cui assignat contrarium.*

h ¶ *Periurium.*] Vide qualiter benigne interpretatur iuramentum, ne de periurio notetur, sic. ī. *de testibus cum in.* ita tamen quod fraudulenter se non absentet: quia tunc periurium incurreret *sic.* ĵ. *de sent. excomm. relatum.* & si esset in seruitio Episcopi, periurium non incurrit. ī *eo. de catero.* quia pro præsentẽ censetur, quia Ecclesiæ tunc seruire intelligitur. 7. q. 1 *scire.* & idem esset, si reuocaretur à Papa: quia eius auctoritas in iuramento illo intelligitur excepta. ĵ *c. prox. &* ī. *de iureiu. Venientes. & 9. q. 3 per principalem.* Item habes hic arg. quod iuramentum extenditur ad ea de quibus dictum non fuit, vel cogitatum. *Arg. contra.* ī. *de iureiur. c. pen.* Item quod pro negotio proprio potest esse absens, nec incurrit periurium. ī. *de iureiur. petitio & 2. q. 1. prohibentur.* vbi milites propter iuramentum accusare prohibentur: tamen non obstante iuramento causam suam, vel suorum prosequi possunt. In hoc enim iuramento exceptum intelligitur proprium factum: quia in generali sermone persona loquens intelligitur excepta. C. *de solu. inquisitio. & ff. de condit. & demon. qui hæred. §. Plautius.* quia ordinata charitas à seipso incipit. 23. q. 5. *si non licet. & de pœn. dist. 3. qui Vult.*

CVm dilectus.] Primò ponit dictũ. Secundò eius ratio ibi, *Cũ.*

CASVS. Canonici Meteñ. talem fecerunt constitutionem in Ecclesia sua, quòd in absentia sua nihil perciperẽt: magister O eiusdem Ecclesiæ canonicus existens in curia Romana in seruitio domini Papæ petebat ab eis beneficium suum: sed ipsi occasione dictæ constitutionis illud denegabant: mandat Papa canonicis Meteñ. quatenus non obstante illa constitutione quæ facta est contra absentes, debeant eidem magistro assignare fructus præbendæ suæ, existenti in seruitio domini Papæ quia illi, qui in seruitio domini Papæ cõmorãtur, non debent gaudere minori prærogatiua, quàm illi, qui in Ecclesia cõmorãtur: quia per ipsos præsentiũ negotia sæpius promouẽtur, istud intellige de gratia, quòd mãdat dari beneficiũ non obstante illa constitutione. Nota, quòd qui est in seruitio domini Papæ, Ecclesiæ suæ deseruire dicitur.

i ¶ *Constitutione.*] Nisi hoc dictum fuisset, non valuisset rescriptum c. ī. *de rescrip. constitutus supra de offi. deleg. ex parte. &* ĵ. *de decimis: ex multiplici.*

¶ *Glo seq. quærit, & soluit.*

k ¶ *Fructus.*] Nunquid victualia, quæ tñ præsentibus consueuerũt dari, debẽt habere nota ī. *eo. de catero. &* ĵ. *eo. pro. non licet.* nam si de illis Papa intellexisset, mãdasset. & tanquam vni ex residentibus prouideret eis. ĵ. *de verb. sig. olim. ar.* ī. *de trãslatio. inter corporalia.* ĵ *de dolo ad audientiam & C. de cadu. tol. l. Vnica. §. si vero nemo. in fi. arg. C. de rei Vxo. actio. l. Vnica §. sciendum.*

l ¶ *Cùm familiares.*] Nam & ipsi pars corporis eius esse intelliguntur. 6. q. 1. *si quis cum militibus. Ver. nam & ipsi C. ad l. Iul. maiest. quisquis.*

m ¶ *Obsequiales.*] Ex eo enim eorum conditio deterior esse non debet,

debet, immò tūc gaudēt priuilegio, quia excusātur à tutela. ff. de excu. tu. sur. ʃpertitas & C. eo. tit. l. Vlt. Et ſic dicuntur præſentes, qui in ſeruitio Papę sūt: ſic qui etiā in ſeruitio Epi sūt. ỉ. c. de cætero.

dulgentiis, & prædeceſſorum ipſius patriarchæ ſilentio, reuocent canonicos, abſentes & quoſdā alios, qui appellātur aſſiſij, contínuè reſidentes: & ſi non venerint, de beneficiis ipſorum faciat eccleſiæ deſeruiri, dum ſunt abſentes: & quod ſuperfuerit, in vtilitatem Eccleſiæ conuertatur: de iure tamen poterant priuari, ſed

A D audientiā.] Duæ ſunt partes. Secūda ibi, Decernimus. Abbas.

Casvs. Canonici Melden. quandam conſtitutionem fecerunt iuramento interpoſito confirmatam, q canonici nihil perciperent, niſi cùm in Eccleſia reſiderent illis exceptis, qui propter infirmitatem excuſarentur, & qui eſſent in ſeruitio Apoſtolicæ ſedis: Epſ qui que habebat aliquos in ſeruitio ſuo de canonicis, & capitulū occaſione illius conſtitutionis ſubtrahebat illis fructus præbendarum ſuarum, & ita Eps non poterat eos habere, qñ volebat, vel ſibi expediebat: peruenit hoc ad notitiam domini Papæ: & ſuper hoc ſtatuit Papa, vt duo de canonicis exiſtentes in ſeruitio Epiſcopi integre percipiant fructus præbendarum ſuarum, quia abſentes dici non debent, qui in ſeruitio Epiſcopi commorantur. Nota, quòd qui infirmus eſt, quaſi deſeruire intelligitur, vt integrè percipiat præbēdam. Item non dicitur abſens, qui in ſeruitio Epiſcopi, vel Eccleſiæ commoratur.

CAP. XV.

AD audientiam noſtram peruenit, quòd cùm in Melden. Eccleſia, quædam ſit conſtitutio [a] vallata iuramento, & auctoritate ſedis Apoſtolicæ confirmata: vt Canonici, qui non reſident, in eadem ſuarum priuentur fructibus præbendarum, illis exceptis, quos infirmitas [b] excuſaret, ſiue in Apoſtolicæ [c] ſedis ſeruitio contingeret detineri: & infrà. Decernimus, vt duo [d] ex Canonicis Eccleſiæ memoratæ, in tuo ſeruitio exiſtentes, ſuarum fructus integrè [e] percipiant Præbendarum: cùm abſentes dici non debeant, ſed præſentes, qui tecum pro tuo, & ipſius Eccleſiæ ſeruitio commorantur [f].

¶ Gregorius ix. Patriarchæ Antiochiæ Apoſtolicæ ſedis Legato.

¶ *Si Eccleſia patitur miniſtrorum defectum, priuilegiati ſuper abſentia per ſubtractionem prouentuum redire coguntur. h. d. Et eſt bonus textus: & poteſt multū practicari.*

CAP. XVI.

CVm † ad hoc ſint Eccleſiaſtica beneficia deputata: & *infrà.* ¶ Sanè nobis innotuit, quòd Eccleſia Antiochena †, multis eg ſeruitoribus eius abſentibus, eſt ferè deſtituta [g] miniſtris: Vnde mandamus, quatenus non obſtantibus [h] Apoſtolicis indulgentiis [i] †, & prædeceſſorum tuorum licentia [k], abſentes Canonicos, & aſſiſios [l] reuoces ad reſidendum † in Eccleſia ſupradicta: & ſi non venerint [m], tu de ipſorum beneficiis, dum abſentes fuerint, ipſi Eccleſiæ facias congruè deſeruiri †, in vtilitatem eiuſdem, quod ex præfatis beneficiis ſuperfuerit, conuertendo.

¶ Idem.

¶ *Priuatur beneficio Clericus non reſidens, ſi monitus non redeat, nec iuſtam excuſationem alleget. h. d. & eſt caſus notabilis.*

CAP. XVII.

CLericos † in Eccleſiis tuæ iuriſdictionis beneficia, quæ reſidentiā exigunt aſſecutos, ſi ad alterius diœceſim abſque licentia [n] tua morandi cauſa tranſierint, liceat tibi, ſi moniti non redierint, [o] dictis beneficiis (niſi excuſationem [p] rationabilem oſtenderint) ſpoliare.

Papa, volunt in hoc eis facere gratiā. Nota, quòd clerici abſētes poſſunt reuocari à prælatis ſuis, ſi uis indulgētia Papæ ſint muniti. Item ex eā ceſſit, ſiue perdunt priuilegiū.

g ¶ *Deſtituta miniſtris.*] Hæc eſt iuſta cā reuocādi eos, vt 21. q. 2. *placuit.* & quia in eo manere deberēt, in quo vocati ſūt. 12. cauſa. q. 1. c. 1. & 70. diſt. ſanctorum.

¶ *Glo ſe. reci. per qōnem.*

h ¶ *Nō obſtantib.*] Niſi hoc diceretur, non poſſet illos prætextu iſtarū literarum reuocare, cùm de indulgētia cōceſſa nō facerent mentionem [b]. ỉ. *de præſcri. Veniens.*

i ¶ *Indulgentiis.*] Similis reuocatio eſt. ỉ. *de decr. ſuggeſtum.*

k ¶ *Et prædeceſſorū tuorum licētia.*] Etſi de hoc non fuiſſet facta mentio, nihilominus valuiſſent literæ: quia indulgentia non extendebatur poſt mortē illorum, vnde ſtatim expirauit, cùm in præiudiciū Eccleſię nihil facere poſſit: quod ſi fecerit, ſucceſſor poterit reuocare. ỉ. *de do. c. 2. & pen.*

l ¶ *Aſſiſios.*] Vocat aſſiſios beneficiatos, qui nō ſunt canonici, qui ſeruire debent eccleſiæ, nec vocātur ad cōmunes tractatus cū canonicis, & dicūt aſſiſij, quaſi aſſidui: in multis Eccleſiis ſunt plures, tales, qui manonarij dicuntur.

¶ *Glo. ſeq. ſignat contrarium. & ſoluit.*

m ¶ *Venerint.*] *Ar. cōtra. ỉ. e. inter quatuor. & c. ex tua. & de ap. peruenit. 2. & 7. q. 1. præſentiū.* vbi ex toto priuātur, ſi nō redeant ad terminū ſibi præfixū. Hic Papa mitius voluit agere cum eis pp indulgētiā, vnde non priuantur ſtatim: ſicut illi, qui non habent indulgentiam. ỉ. c. *prox.* & ſatis puniuntur, quia beneficia eis ſubtrahūtur ex toto: vt ſic indirectè fiant volentes per amiſſionē beneficiorū. ſic ỉ. *de æta. & qualit. quarū.* tñ ſi diu perdurarent in ſua cōtumacia, poterit illos ex toto priuare per iura prædicta. ỉ. *c. pro.*

CLericos.] Non diuiditur. Abbas Sic.

Casvs Quidā clerici aſſecuti ſunt beneficia, quæ requirūnt reſidētiā in Eccleſiis diœc. ſuæ. Iſti clerici tranſibāt ad alienā diœceſim cā morādi ſine licētia ſui Epiſcopi: cōſultus Papa, quid de talibus ſit agēdū, Reſpondet, quòd ſi moniti nō redierint ad terminum ſibi datum ſpoliādi ſunt Eccleſiis illis, niſi oſtenderint rationabilem cauſam quare nō poſſint redire. Nota, quòd qualitercunq; clerici ſint abſentes de licētia, vel ſine licētia prælati ſui, ſemper vocandi ſunt, antequàm procedatur contra eos. hīc ſi cām rationabilem oſtendant, quare venire non poſſunt, nō puniuntur.

n ¶ *Licentia.*] Sine licentia Epiſcopi clericus ſe abſentare non debet ỉ eo. inter quatuor. etiam de iuſta cauſa. ỉ. *eo. relatum. & de conſec. diſt. 5. non oportet.* 2. Bernardus.

¶ *Glo. ſeq. diſtinguit, an pro delicto. &c. & remittit.*

o ¶ *Redierint.*] Nota, quòd clericus ſiue de licentia ſui Epiſcopi, ſiue ſine licētia ſit abſens, prius eſt monendus, vt redeat, quàm priuetur beneficio ſuo, vt hīc patet. & ỉ, *eo. inter. & c. ex tua.* Super hoc tamen diſtingue: quia aut habet Eccleſiā pro derelicto, aut non. Si habet eam pro derelicto, putà quia contraxit matrimoniū, vel factus eſt miles, vel ioculator: cum de hoc conſtiterit, epiſcopus ſtatim poteſt eccleſiam illius alij cōferre. ỉ. *de cle. coniu. c. 1. & 63. diſt. ſi quis.* Vel ſi recepit aliā Eccleſiam habentem curam animarum, cum priùs talem haberet. ỉ. *eo. prox. de multa.* Si verò non hēt eam pro derelicto, monēdus eſt, ſi cōmparet, tunc fiat, prout hīc dicit. ſi non comparet, quia vagabundus diſcurrit, tūc fiat, quod dicitur, ỉ *eo. ex tua.* De hac materia plenius dictum eſt *ſupra de lit. non conte. qm frequenter. §. porro. Ver. ſi verò.*

p ¶ *Excuſationem rationabilē.*] Putà, quia erat infirmus, quare venire

a ¶ *Conſtitutio.*] Iſti conſtituerunt, quod ius cōmune ſtatuit, & iurauerunt ſeruare ius cōmune, abſentes enim nihil percipere debent, niſi ſit de conſuetudine approbata. ỉ. *de conſti. cum omnes.*

¶ *Glo. ſeq. cum ſeq. iuſtificat duos caſus exceptos.*

b ¶ *Infirmitas.*] Hoc ipſo ſatis puniuntur, quia non debet addi afflictis afflictio. 7. q. 2. *cùm percuſſio. & ỉ. de cler. ægro. c. 1. & c. ex parte*. non enim debet ei pœna in culpam verti. *diſt. 5. c. 1. in fi. & c. ad eius verò.* immo potiùs eſt miſerandum, & compatiendum 3. q. 9. *indicas & ỉ. de conſi. licet.* nec duplici damno debet aliquis affici. *ff. de iur. dot. l. iure ſuccurſum eſt. & ff. de condi. ob cau. ſi pecuniam §. ſed ſi acceperit.* vnde prælatus infirmus nō repellitur, ſed datur ei coadiutor. 7. q. 1. *quamuis.* & famuli ægri, quos curamus, nobis ſeruire intelliguntur. *ff. de ſta. lib. l. §. Stichus.* & tempore infirmitatis paſcendi ſunt. *ff. commo. in rebus. § poſſunt.*

c ¶ *In Apoſtolica.*] Etſi hoc non fuiſſet appoſitum, nihilominus intelligeretur, quia præsēs cēſetur. ỉ. c. *prox. & ỉ. eo. ex parte.* vbi abſens præſens cēſetur, nec periurium incurrit: vt ỉ. vbi dicit, *cum abſentes dici, &c.* & eius auctoritas ſemper intelligitur excepta. ỉ. *de iureiu. Venientes. ff. ad munici. Imperatores. & ỉ. eo. ex parte 2.*

¶ *Gloſ. ſeq. recitetur per q. an plures, quàm duo.*

d ¶ *Vt duo.*] Per hoc intellige. ỉ. *eo. de cætero.* vt duo ex canonicis poſſint eſſe in ſeruitio Epi, ita quòd non priuentur beneficio ſuo interim: ſi verò plures eſſent, priuarentur, ex eo quòd conceditur de duobus, intelligitur prohibere de pluribus. *arg. 25. diſt. qualis. & ỉ. de præſum. nonne.* & crede hoc ſtatutum fuiſſe, ne in fraudē hoc aliqui procurent: & Eccleſiæ ſeruitium diminueretur propter illorum abſentiam: & ex hoc videtur, quod vltra duos non poſſet cogere Epiſcopus, vt in ſeruitio ſuo eſſent.

e ¶ *Integrè.*] Non tamen percipiunt victualia, quæ tantùm præſentibus dantur. ỉ. *eo. de cætero.* vbi de hoc & ỉ. *eo. prox. licet.*

f ¶ *Commorantur.*] Et ſic qui eſt in ſeruitio Epiſcopi, ſeruire Eccleſiæ intelligitur, vt ỉ. *eod. de cætero.* vbi de hoc.

CVm ad.] Primo narrat factum. Secundò prouidet ibi, *Vnde mandamus.* Abbas Siculus.

Casvs. Antiochena Eccleſia propter abſentiam illorū, qui ſeruire debebāt in Eccleſia, deſtituta erat miniſtris, occaſione quarundam indulgentiarum, quas ſuper hoc ſe habere dicebat: petiit Patriarcha ſuper hoc Eccleſiæ ſuæ prouideri: vnde mādat Papa Patriarchæ, quatenus non obſtante, ſiue obſtantibus Apoſtolicis in-

† *Et quare nunc hic videtur indicare beneficia etiam ſimplicia reſidētiam poſtulare, Vide Cardinalem clemē. 1. de ſo ro compe. q. 12. & 13. & Felinum in c. dilecti filius ſuprà de reſcrip. a Concor. l. diuus Marcus. in prin. ff. de offic. præſid. & l. ſi idem. ff. de iuriſ om. iud. Ioann. And.*

nire non potuit. 7. q. 1. *præsentium*. vel quia habet ibi capitales inimicitias, ita q illuc venire non audet. 3. *de elec. bona* 2. vel alia quacunque iusta causa a, ita quòd venire nó possit: tūc si procederetur contra ipsum, nó præiudicaret ei. *arg. 3. de rest. in nomine Domini. Et arg. est hic semper ratio nem esse redden dam de omnibus. sic supra de rescrip. cap. si quando.*

a *Potest intel perpetuos prin. vel timor mortis. 74. d. quorum dam de re. non. ad sup plicem. vel facile pen tis recipimus. & habes exempla. ff. si quis cau tio. l. 2. Vel Papalis in dulgentia. 3. c. prox. secundum Host. Item. And.*

TITVLVS V.

DE Præbendis, Dignitatibus.

DE PRÆBENDIS, & dignitatibus.

¶*Quia clerici non pos sunt honeste viuere, nisi habeant præbendas, vnde de vita necessaria perci piant, meritò post rubri cas præcedentes subjici tur ista. Abbas Sic.*

De hac materia tra ctatur 21. q. 1 & q. 2. per totum. & 79. dist. sanctorum. 16 q. 7. nullus.

¶ Ex concilio Pictauiensi. †

¶ In bonis Ecclesiæ non succeditur iure consanguinitatis.

CAP. I.

VT † nullus a de Clero, siue de populo, Ecclesiastica bona † iure consanguinitatis b sibi requirat habenda.

V *t nullus.*] Casvs. Dicitur hic, quod nullus debet ecclesiastica bona quærere iure consanguinitatis. Nota, q hereditaria successio non habet locum in spiritualibus.

a ¶*Vt nullus.*] Supple, statuimus.

¶*Glo. seq. distinguit in ter ecclesiastica, & pa trimonialia bona.*

b ¶*Iure consanguinitatis.*] Hoc intellige de bonis ecclesiasticis b, vt dicit littera, vel de his quæ intuitu Ecclesiæ quæsita sunt: illa enim neque ex testamento, nec ab intestato transeunt ad cōsanguineos, siue sint bona mobilia, siue non, sed ecclesiæ remanent. Alia verò bona, quæ intuitu personæ, vel de hereditate alicuius peruenerūt ad eos, transeunt ad cōsanguineos ab intestato, vel ex testamento, secundùm dispositionem clericorū 3. *de testa. c.* 1 & *c. cum in officiis.* & ca. *ad hæc.* & *c. relatum* 2. & ita hæreditaria successio in ecclesia locū non habet. 8. q. 1. *Apostolica* & 3. *de fil. presby. præsentium. & c. conquerente & c. ex transmissa & 3. de deci. ad hoc. & 3. de iure pa consuluit. & 3. de inst. ad decorem.*

¶ In corpore canonum.

¶ Non licet Episcopo aliquem ordinare sine titulo.

CAP. II.

NOn † liceat vlli Episcopo ordinare Clericos c, & eis nullas alimonias præstare: sed duorum alterum eligat: vel non faciat Clericos, vel si fecerit, det illis, vnde viuere d possint.

¶ Greg. † Anthemio Subdiacono.

¶ Bona Ecclesiarum communia sunt, nec debet quisquam tā suam propria sibi vindicare.

CAP. III.

RAtio nulla permittit, vt quod pro communi vtili tate datū esse cognoscitur, propriis cuiusquā vsibus applicetur e.

NOn liceat.] Casvs. Dicit hic, q Eps aut non faciat clericos, aut si fecerit, debet illis prouidere, vnde possint viuere. Nota quòd episcopus debet prouidere ordinatius ab ipso.

¶*Glo. seq. recitatur per quam etiam in minoribus, &c.*

c ¶*Clericos.*] Indistinctè dicit de omnibus, & ideo videtur q omnibus teneantur in quibuscunq; ordinibus. 3. de filiis pres by proposuit & 28. *dist. de his.* Appellatione enim clericorū omnes in minoribus ordinib us & maioribus constituti continentur. 11. q. 1. *c. de persona.* 21 *dist. c. cleros, & clericos.* nisi habeat de suo, vnde viuere possit 3. *eod. Episcopus.* & c. *tuis.* Ecclesia tamen Romana non cōsueuit cogere Episcopos, nisi pro his qui sunt in sacris ordinibus. 3. *eo. cum secundùm Apostolum.*

¶*Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

d ¶*Viuere.*] *Arg. contra.* 70. d. c. 1. & 2. illud corrigitur in odiū Episcoporum. 3. *eod. cum secundùm Apostolum.*

c *Id est, in pœnam, & alibi exposi tum est.*

RAtio.] Casvs. Dicitur hic, q nulla ratio sinit, quòd aliquis propriis applicet vsibus, quòd pro communi vtilitate est datum. Nota, q nullus rem ecclesiæ ita sibi appropriare debet, vt ita suam reputet. scilicet quòd possit eam alienare.

e ¶*Applicetur.*] i. appropriectur sc. vt tanquā propriū reputet, quod est ecclesiæ. & sic non obuiat, quod hic dicit, diuisī ni præbendarum. sic exponitur 25. q. 1. *quæ ad perpetuam.* 12 q. 3. *nulli.* §. *si ergo.*

EPiscopus.] Primò ponit dictum. Secundò eius exceptionem ibi. *Nisi, &c.* Abbas.

Casvs. Statuit Lateranens. concilium, q Episcopi nullū debeant ordinare sine certo titulo in diaconū, vel presbyterū, & idē intellige de subdiacono. quod si fecerint, tandiu ministrent illi necessaria, donec in aliqua Ecclesia sibi cōuenientē beneficium assignēt, nisi de sua, vel paterna hæreditate subsidiū vitæ possit habere. Nota, q nullus debet ordinari sine certo titulo: & si ordinatus fuerit, debet ei ordinatur prouidere. Item ad titulū sui patrimonij potest quis ordinari.

¶Alex. iij. in concilio Lateranē.†

¶ Qui ordinauit aliquem ad sacros ordines sine titulo, non habētem de suo vnde viuat, prouidere tenetur ei de suo, donec aliquem titulum fuerit consecutus.

CAP. IV.

EPiscopus, si aliquā sine certo titulo, de quo necessaria vitæ percipiat, in Diaconum f, vel Presbyterum ordinauerit: tandiu ei necessaria g subministret, donec in aliqua Ecclesia ei conuenientia stipendia militiæ clericalis assignet: Nisi talis ordinatus de † sua, vel paterna hæreditate subsidium h vitæ possit habere.

¶ Idem in eodem †.

¶ Non debent Episcopi permittere quem plures Ecclesias obtinere.

CAP. V.

QVia in tantum quorundam processit ambitio, vt non duas, vel tres, sed plures i Ecclesias perhibeantur habere, cùm nec duabus k possint debitam prouisionem impendere: Per fratres, & coepiscopos nostros hoc † emendari præcipimus: & de multitudine [Præbendarum †] canonibus l inimica, quæ dissolutionis materiam, & euagationis inducit, certum que continet periculum animarum m, eorum q i Ecclesiis deseruire valeant, indigentiam volumus subleuari.

f ¶*Diaconum.*] Idē est de subdiacono. 3. *eod. cum secundum.* & idem videtur de minoribus ordinibus. *supra eod. c. non liceat.*

g ¶*Necessaria.*] Considerata facul atib. ecclesiæ, & dignitate ipsius clerici. *arg. ff. vt in possess. leg. cum alimenta. & ff. de iu. dot. quæro. & supra de ve. & hone. cle. quoniam. & ff de vsu. fr. sed si quid. §. 1. & 3. eod. de muneri.*

h ¶*Subsidium.*] Innuitur hic, quòd aliquis sine titulo ecclesiastico possit ordinari, ex quo habet de suo, vnde viuere possit. & verum. 3. *eod. tuis.* & facit ad hoc 12. q. 1. *alii qui.* & 16. q. 1. c. *Sic. & 1. q. 2. clericos. & c. seq.* quia intelligit ordinari ad titulū sui patrimonij: & talis censetur in persona, & rebus gaudere priuilegio clericali. 12. q. 2. *ecclesiarum seruos.* & 16. q. 1. *sunt* 4. quia de foro ecclesiæ factus est, licèt non habeat ecclesiam.

QVia in tantum.] Primò ponitur excessus. Secundò prouisio ibi, *Per fratres.* Abbas Siculus.

Casvs. Quidam ambitione ducti nolunt esse cōtenti vna, vel duab. Ecclesiis, aut etiā tribus, sed quotcunq; possunt, acquirunt, cū etiā duabus seruire non possint: præcipit Lateranēn. concilū, q ambitio istorum corrigatur p Epos in quorū iurisdictione clerici cōsistūt, & de beneficiis istorū q obtinēt cōtra canones, & periculum animarum inducūt, prouideatur pauperibus clericis, qui Ecclesiis valeāt deseruire. No. q nemo potest habere duas ecclesias sine periculo animæ, nisi dispensatiuè per Papam. Item indigentibus, & deseruire volentib. debent ecclesiæ cōferri.

¶*Glo seq. quærit, & soluit.*

i ¶*Plures.*] Quid iuris sit de hoc, plenè dicitur. 3. *de elec. dudum* 2. Sed quid si aliquis habeat plura beneficia per dispēsatione, nūquid vocabitur ad capitulum vtriusq; Ecclesię pro negotiis, siue electionibus? Credo, q sic, si est in tali loco, vt de commodè vocari possit: nisi consuetudo ecclesię approbata faceret in cōtrariū: quia ex quo cum eo dispensatū in ecclesia, p consequēs in omnib. accessoriis dispensatur. & sic seruatur 3. *de elect. in Genesi.* & coram vno Episcopo conuenietur tantùm de his, quę ad vnam pertinent ecclesiam: sicut conuenitur quis ratione possessionis, vbicunq; res sit, rei vendicatione, Licet non habeat domicilium. C. *vbi in rem act. l. sit. & supra de fo. compe. fund.* & *c. fi.* Et sic qui habet duas ecclesias in diuersis Episcopatibus, vtrobiq; intelligitur habere domicilium. *arg. supra de rescrip. dilecto filius* 2.

k ¶*Nec duabus.*] Sic 3. *tit. prox. c. quia nonnulli.* & 16. q. 1. *cap. presbytero.*

l ¶*Canonibus.*] Quos habet 70. *di. c. sanctorum.* & 21. q. 1. c. 1. per totam quæstionem.

m ¶*Animarum.*] Nisi per dispensationem obtineant illas: vt 3. *de elect. dudum* 2.

Margin notes: † Cap. 1. & ca. 3. eo. tit. in 1. comp. & Vide conc. Trid. citatum 3. & hoc licere. † Cap. 1. c. in 1. cōp. Et de materia vide B. Thom. 2. 2. q. 185. art. 6. & 7. & Salmon 1. 10. de iust. & iure q. 4. art. 1. & seq. † beneficia. † Videtur sumptum ex Authēt. vt determinatus sit num. cleri. §. in aliis autem. † Cap. 1. eo. t. in 1. cōp. Adde, quod circa hoc statuit conc. Trid. sess. 21. de refor. c. 2. † Lit. epist. 26 sive 31. c. 31. indic. 6. registri. & ca. 3. eo. tit. in 1. comp. & Vide l. actione. §. Labeo. ff. pro socio. b Vel de ipsis dignitatibus, & præbendis, vel magis facias ad titulum. Ita. And. † Aliàs inde de sua paterna hæreditate, &c. quod non probo. † Cap. 14 & c. 6 eo. t. in 1. cōp. & concordat concil. Tri. q. nouissimè habetur sess. 7 de refor. ca. 2. & 3 & sess. 24 de refor. c. 17. † hoc. † Vox, præbendarum, non est in antiquis, nec in compilatione dCōcor. tex. in l. 2. Cod. de Episc. & cler.

¶ Idem.

Ad mandatum Papæ non tenetur quis prouidere illi, qui beneficium in litteris tacuit, vel cui sine scandalo prouideri non potest. h.d. Et in vltimo est iste textus semper mente tenendus.

CAP. VI.

CVm † teneamur: *& infrà.* ¶ Si mandatum nostrum pro alicuius prouisione receperis, qui aliud beneficium [a] habeat, de quo valeat commodè sustentari [b]: nisi fortè in litteris ipsis de hoc mentio habeatur: aut † si non potest [c] ei sine scandalo prouideri, æquanimiter [d] sustinemus, si pro eo mandatum nostrum non duxeris exequendum.

¶ Idem.

¶ Habens plures Ecclesias, alteram eligere, & alteram dimittere compellitur.

CAP. VII.

REferente † I. Presbytero accepimus, quòd cùm duas haberet Ecclesias, Archidiaconus tuus ipsum altera spoliauit, & cuidam Presbytero G. nomine assignauit [e] eandem: prædictus autem I. sentiens se in hac parte grauari [f] ad Metropolitanum, videlicet Remeñ. Archiepiscopum appellauit [f]. Cúmque de mãdato eiusdem Archiepiscopi, in prędicta Ecclesia restitutus fuisset, prędictus Archidiaconus eundem I. eo quòd ad pręsentiam suam vocatus venire contempsit, vinculo excommunicationis astrinxit [g]. ¶ Nos † autem ipsum à sententia, qua tenebatur, facientes absolui, tibi mandamus, quatenus prescripto I. de prędictis † Ecclesiis, vna, quam voluerit [h], relicta, alteram prefato G. si Ecclesiam non habet †, non differas assignare: alioquin ipsam alteri personæ idoneæ beneficio Ecclesiastico carenti [i], incunctanter assignes.

¶ Idem in concilio Turoneñ. †

¶ Prebenda, & Dignitates nõ debent diuidi, nec etiam permutari.

CAP. VIII.

MAioribus † Ecclesiæ beneficiis in sua integritate manentibus, indecorum nimis videtur, vt minorum Clericorum Prębẽdæ patiantur sectionem. Idcirco vt sicut in magnis, ita quoque in minimis [k] membris suis firmatam Ecclesia habeat vniuersitatẽ †: diuisionem [l]

CVm teneamur.] Non recipit congruam diuisionem. Abb. CASVS. Aliquis habens sufficiens beneficium, impetrauit litteras pro alio beneficio in alia Ecclesia obtinẽdo, nec fecit mentionẽ de beneficio, quod habebat: quæsitum fuit à Papa, vtrum teneretur ille, cui litterę diriguntur, prouidere illi auctoritate illarum litterarũ? Respondet Papa, si mandatum nostrum receperis super prouisione illius, qui habet aliud sufficiens beneficium, patienter sustinebimus, si nõ feceris, quod mãdamus, nisi de beneficio suo in litteris nostris fiat mentio, vel si non potes ei prouidere sine scandalo. Nota, quòd oportet mãdatũ D. Papæ adimplere, nisi subsit cã nõ adimplendi. Item si quis habens beneficiũ cõpetẽs, litteras impetrauerit ad aliud obtinendũ nisi fecerit mentionẽ de alio beneficio, nõ valẽt. Itẽ propter scandalum multa sunt dimittenda, quæ aliàs fieri deberent.

a ¶ *Aliud beneficium.*] Et ita si quis habeat aliud beneficiũ põt excipi contra eũ. *ṡ. de rescrip. cum adeo. & c. si proponente.* vbi de hac materia plenè tractat, nisi excipiẽs similiter habeat plura beneficia. *ṡ. de exceptio. cum Ecclesiastica.*

¶ *Glo. seq. arg. à contrario. & illud determinat.*

b ¶ *Cõmodè sustentari.*] Ergo videtur, quòd si non potest commodè sustentari, non oportet fieri mentionem quod satis videt æquũ Sed tutius est, quòd de ipso faciat mẽtionẽ, quantumcũq; sit modicũ: quia videt dolosè tacuisse, vt citius obtineret litteras, quæ simpliciter se clericũ appellauit. Si vero dixisset se nullũ beneficiũ assecutũ, cũ habuerit tenue, nõ valẽt litterę. *ṡ. de re. c. si proponete aliquo.* ADDITIO. Vide *c. si motu proprio eod. tit. [lib. 6.]*

¶ *Gloss. seq. cum sequenti elicit duo argumenta.*

c ¶ *Si non potest*] Arg. id solũ fieri posse, quod cõmodè, vel iure fit, & sine scandalo. *ff. de verb. sig. l. nepos. ff. de vsu & hab. l. non aliter* [a] *22. q. 2. faciat homo.* Et sic propter scandalũ quandoque receditur à iure. *arg. ṡ. de cleri. coniu. cùm olim.*

d ¶ *Aequanimiter.*] Arg. quòd mandatum superioris nõ est necesse adimpleri, vbi ratio non adimplendi potest reddi: *arg. ṡ. de rescrip. si quando. arg. ṡ. tit. prox. c. vlt.*

REferente.] In prima ponit impetrãtis cõquestio. In secũda ipsius absolutio, & causæ cognitio ibi, *Nos autem.* Ab. CASVS Quidã presbyter in Archidiaconatu cuiusdã Archidiaconi habebat duas Ecclesias, Archidiacon' spoliauit illũ altera illarũ, & assignauit illã cuidã alij presbytero G. nomine: propter quod presbyter ille appellauit ad metropolitanum suum, s. Remensẽ Archiepm, & sic Archieps restituit illi Ecclesiã. post hoc Archidiaconus vocauit illũ presbyterum ad pręsentiã suã: & quia ille nõ venit, Archidiaconus excõicauit eundem: presbyter cõquestus est D. Papę, vnde Papa fecit illum absolui à sententia, qua tenebat: Mãdat Epo diœcesano, vt ille presbyter vnã de prædictis ecclesiis eligat, quã voluerit, alteram assignet prædicto G. cui Archidiacon' eã cõtulerat, si nõ habet aliud beneficiũ: alioquin concedat illã alij personę idoneæ beneficiũ non habenti. Nota quòd hic appellatur ad metropolitanũ omisso medio: quod est contra ius. Sed consuetudo est, vt ad alium metropolitanum appelletur omisso medio. Item nota, quòd Archidiacon' põt excommunicare, quod patet per hoc, quòd à tali sñia absoluit iste hic. Itẽ nota, quòd olim secũdùm hãc decretalẽ, qui habebat plures Ecclesias, eligere poterat quam volebat, altera relicta: hoc hodie non habet locũ: quia recipiẽdo secundam, vacat prima. Item nemo põt habere duas Ecclesias vt hic patet. Item beneficium non habenti est dandũ.

e ¶ *Assignauit.*] Quod hic dicit, videt de iure cõi spectare ad Epm 16. q. 7. c. nullus. & ĩ. de offi. Archi. cùm satis. nisi hoc habeat Archidiaconus de cõsuetudine præscripta. *arg. ĩ. de exces. prala. c. 2. & ṡ. de officio. Archidiac. c. vlt.*

ADDITIO.] De hac materia quęre *ṡ. de offi. ordi. pastoralis.*

¶ *Glo. seq. alleg. cõcordantiã, signat contrariũ, & ibi remittit, opponit Lauren. quam reprobat.*

f ¶ *Archiepiscopum appellauit.*] Et sic omittitur medius. sic ĩ. *de no. ope. nun. significauit. Ar. contra ṡ. de appell. dilecti filij Prior.* Dic, vt ibi Lau. dixit, quòd 16 quia omisit mediũ, nõ tenuit appellatio: vnde postea tenuit sentẽtia excõicationis lata ab Archidiacono in presbyterũ. sed hoc nõ est verũ, quia appellatio illa finita erat, postquã fuit restitut' sacerdos in pristinũ statũ: & de cõsuetudine appellatur ab Archidiacono ad Archiepm [h]: sed Archidiacon' post illã restitutionẽ iterũ vocauit presbyterũ ad se: & quia nõ venit, ipsũ excõicauit: & sic tenuit sententia nõ obstante appellatione, quæ diu ter minata erat, & finita.

g ¶ *Astrinxit.*] Sic patet, quòd Archidiaconi possunt excõicare. *ĩ. de eo qui furt. ord. rece. c. 1.*

¶ *Glo. seq. obiicit, ponit opi. Alanus, quam ipse reprobat.*

h ¶ *Quã voluerit.*] Iste volebat vtrãq; tenere, sed videtur, quòd vtraque debuit spoliari. 7. q. 1. *si quis Eps.* quod cõcederat Alanus, & dispẽsatiuè reseruatei altera: quod non credo, quia illud decretũ specialiter loquit in Epo, & licet non debuerit iste recipere secundã, tamen nõ debebat propterea perdere vtramq; secundùm illa verba, sed alterã tantum: vt ĩ *c. præterea.* hodie verò illud verũ est, quòd qui recipit secundam habẽtem curam animarum, cùm priùs talẽ haberet, ipso iure vacat prima: & si vtrãq; retinere contenderit, spolietur vtraque *c. ĩ. eo. de multa.* aliàs nihil adiiceret constitutio illa.

i ¶ *Ecclesiastico carẽti.*] Arg. quòd qui habet vnũ beneficiũ, nõ põt obtinere secundũ, vel litteras impetrare, nisi de primo faceret mentionem. *ṡ c. prox & ṡ. de rescrip. cùm adeo. & c. si proponente.* quia habenti dare, nihil aliud est, quã perdere: vt 1. q. 2. *pastor.* nisi per dispensationem. *ṡ. de elect. dudum* [b]. & qui vnum beneficium habet, nõ reputat idoneus ad aliud. *ĩ. eo. super.*

MAioribus.] Prohibetur diuisio prębendarũ, & permutatio dignitatum. In prima ponit causa prohibitionis. In secunda prohibitio ibi. *Idcirco.* Abb. CASVS. Quidam prælati beneficia minorũ clericorũ diuidebant in plura beneficia, maiorib. beneficiis in sua integritate manẽtibus: concilium Turoñ. videns quòd hoc erat iniquũ, statuit quòd ecclesia seruet vnitatẽ sine aliqua sectione in minorib. beneficiis, sicut in maioribus, vt de cętero nulla fiat diuisio prębendarũ, aut etiam dignitatum permutatio. Not. quòd ad vnã prębendã plures eligi nõ possunt: & si fiat, nõ valet. Itẽ idẽ iuris est in minoribus, sicut in maiorib. Itẽ prębẽda diuidi nõ dẽt. Itẽ permutatio dignitatũ fieri nõ dẽt: quod verũ est sine auctoritate superioris.

¶ *Glo. seq. arguit ad duo.*

k ¶ *In minimis.*] *Arg. quod idem iuris est in paruis, quod in magnis. 14. q. vlt. c. vl. ṡ. de appel. c. de appellationibus.* & ita magnũ iudicabis, vt paruũ. *ṡ. de iudi. nouit.* Itẽ est arg. quòd idem est iuris in parte, quod in toto. *arg. 1. q. 1. si quis Episcopus* Bern.

l ¶ *Diuisionẽ.*] Sine iusta causa ĩ *eo cum causa.* Ex iusta cã põt vna prębenda diuidi in duas, cùm vacat, si facultates sufficiant. *ĩ. eo c. vacante. arg. ĩ eo si, nisi cùm* & *ĩ. de Eccl. adi. ad audientiam* & sic erunt duo iura, sed duo ad vnam prębendam eligi nõ possunt, vt vnus vnã medietatem habeat, & alter alteram, vel quòd vnus expectet, quousq; alia vacabit, immò talis electio est cassanda. *ĩ. eo. tua fraternitati. & c. adalia.* Bern.

a ¶ *Dignit.*

---

† Cap. 8. e. ti. in 1. cõp. & post concil. Lat. p. 30. c. 2. Et vide l. imperator per Bar. ff. ad Trebel.

† In omnib. manuscript. post ita aut si non potes ei sine grauis scandalo prouidere, æquanimiter sustinemus, & c. in vno sustinebimus.

† Cap. 9. e. ti. in 3. cõp. & post conc. Later. sub Alex. iij. p. 30. c. 3.

a Sequitur mulier hospitem recipere potest, quòd si is sit, qui honestè cum ea, quæ viũ habeat, habiturus sit. Ioan. And.

† Alias ita: Nos autem à sententia, qua detinebatur, eum facientes, &c.

† prescriptus.

† habeat.

† Vide Antonium Augustinum in notis antiquæ collectionis loco mox citãdo ex 1. comp.

† Cap. 10. eo. ti. in 1. cõp. & post. consil. Later. p. 30. c. 4. Et de materia vide Io. Anan. in c. audiuimus. ĩ. de collu. & plenè per Bellamerã tract. de permutatione beneficiorum.

† Vide l. cui pacto. per Bart. ff. de set. corpor.

b Hic placet Host. qui dicit se scire, quid Archiepiscop' Remeñ. talibus consuetudinib. vtitur. alle. de app. Romana. li. 6. Ioan. And.

Dignitatũ permutationẽ.] Permutatio dignitatũ, aut et ꝓbẽdarũ, sine auctoritate superioris fieri nõ põt: qđ si fecerint, eisdẽ sunt spoliandi. j. *de re permutatio.* cùm olim. nisi dispẽsatũ fuerit cum illis. j. *eo. tit. c. cùm vniuersorum.* superior verò si viderit expedire, hoc facere potest: vt j. *eo. tit. quaesitum.* Ber.

Prӕbendarum, aut Dignitatum permutationem [a] fieri prohibemus.

¶ Idem Cantuarieñ. Archiepiscopo.

¶ *Receptus in Canonicum ex promissione Capituli, debet, quando facultas se obtulerit, habere Prӕbendam. vide c. 2. de cõcessio. prӕben. in 6. cum glossa.*

CAP. IX.

Relatum † est: *& infrà.* ¶ Quoniam igitur dignum est, vt postquam magister I. in Ecclesia tua Canonicus est institutus, & à te habuit in promissis [b] de conferenda sibi prima Prӕbenda, cùm in ecclesia ipsa vacaret, vt debeat prӕbendӕ integritate gaudere: Mandamus, quatenus si eidem I. in Ecclesia tua est canonicè institutus, & in choro, & Capitulo, & in aliis, quorum vsus est communis, potestatem sicut Canonicus habet: ei Prӕbendam, si qua nunc vacat, vel cum ibi primò vacauerit [c], secundùm promissionem tuam, concedas liberaliter [d], & assignes: quia non est congruũ, vt Prӕbenda careat, qui in Canonicum noscitur esse receptus.

¶ Idem Canonic. regularibus, & Monachis Eboraceñ. diœcesis †.

¶ *Religiosi, reditus Ecclesiarũ suarũ diminuere nõ possunt, respectu*

Relatũ.] Prӕmittit, & submittit causas mandati, ipsum mandatum inferendo. Abbas.

Casvs. Archiepũs Cantuarieñ. instituit in Ecclesia sua magistrum Iacobum in canonicũ, & in fratrem, & promisit eidem conferre primam prӕbendam, quӕ in ipsa ecclesia vacauerit: & assignauit eidẽ aliquam portionem, quousque prębendam integram conferret eidẽ: sed cum postmodũ in ecclesia ipsa prębẽdӕ vacassent, archiepũs non adimpleuit suam promissionẽ: vnde iste Iacob accessit ad Papã, & exposuit ei, qualiter archiepiscop. se habuerat erga eum. Scribit Papa archiepiscopo dicens, ꝙ postquã dictus Iacobus est institutus canonicus in ipsa ecclesia, & ꝓmisit ei dare prębendam primò vacaturã, dignum est, vt integrã debeat habere prębendam. vnde mandat ipsi archiepo, quatenus si dictus Iacobus fuerit in Ecclesia canonicè institut., & in choro, & capitulo, & aliis, quorũ communis est vsus, habet sicut canonicus potestatem, ei prębendam, si qua vacat, vel quam primò vacare contigerit, assignet, secundùm quod ipse ꝓmisit: quia incõueniens est, vt prӕbenda careat, qui in canonicũ est receptus. Nota. ꝙ aliquis potest recipi in canonicum, & vacaturam expectare prębẽdam, ita tamẽ ꝙ aliquid ꝑcipiet, vt hîc percipiebat. Item promissum adimplendum est. Item qui est canonicus receptus, non debet carere prębenda.

b ¶ *In promissis.*] *Arg. quod ea quӕ promittuntur, sunt opere adimplenda. ꝫ de pact. qualiter.* & 22. *q. 5. quià Ioannes. & 32. q. vlt. c. pen.* Sed videtur, quòd talis promissio non teneat, quia beneficium non potest promitti, vel concedi, antequam vacet. j. *de concessio. prӕb. & eccl. non va. nulla.* Sol. dicas, ꝙ hęc ꝓmissio licita fuit: quia hic primò receptus fuit in fratrẽ, & canonicũ. & eo purè recepto, ꝓmisit ei Epũs cõferre primã prębẽdam vacaturã, & hoc nõ est cõtra ius, immò ad hoc tenebatur Epũs de iure, qa eo ipso ꝙ dedit canonicatũ, ꝑ consequens obligauit se ad prębendã etiam sine promissione expressa: quia alterũ sine altero diu esse non potest. 1. *q. 3. si quis obiecerit. ff. de decurionibus, Herennius.* vnde iste taliter institutus potest agere contra Epũm, vt conferat ei prębendam in ecclesia illa, in qua est receptus: vt dicit in fine. Promissio verò, siue collatio beneficij nõ vacantis nulla est. & sic loquitur *c. j. de cõcessione prӕbend. nulla.* & *c. relatum.* & *c. ex tenore* & iste nullã habet petitionem ex tali promissione, seu collatione.

c ¶ *Vacauerit.*] *Arg. contra j. eod. dilectus filius.* ibi soluitur.

d ¶ *Liberaliter.*] Immo videt. ꝙ ex necessitate, quia Epũs non habet liberalitatem necessariӕ electionis. *arg. ff. de leg. 2. vnũ ex familia.* & in necessitate nõ est liberalitas. *ff. de adimẽ. lega. l. rem legatam.* & *ff. de donatio inter virum. & vxo. si quis pro vxore.* quia nec iã potest sibi retinere. *ꝫ. de offi. archipresbyt. vt singula.* Sol. Liberalitas est, vt ei prouideat sine coactione: & licèt necesse habeat conferre beneficium, non tamen habet necesse conferre isti, vel illi: & ita si conferat tibi gratiã facit, cũ eam tibi non teneatur conferre. & sic liberalitas, & necessitas circa diuersa referuntur. sed hic necesse habebat conferre, cùm iam esset institutus, & promiserit ei conferre primam prӕbendam, quӕ vacaret ibidem.

† Cap. 12. e. tit. in 1. cõp. Et nota hoc sic correcta hac decretalis per c. 2. de concessio. pręben. lib. 9. Vide ibi Per. per glossam. adde Decianum in ca. ex parte. ꝫ. de off. deleg. & Felinũ in cap. nonnulli. ꝫ. de rescr.

¶ *Vox, diœcesis, deest in quibusdã antiquis.*

a *Concor. tex. in l. 1. & ibi Bar. ff. de pa. & ff. ad l. Fal. l. fi.*

portionis, quӕ debetur Rectoribus, seu Vicarius, nec parochias diuidere.

CAP. X.

Avaritiӕ †, quӕ est idolorum [e] seruitus: *& infrà.* ¶ Intelleximus, quòd in Ecclesiis vestris, de quibus certas pensiones consueuistis percipere, portiones [f], vel antiquos redditus [g] minorâstis, quos nonnulli Clerici Ecclesiarum ipsarum olim habuisse noscuntur: *& infrà.* ¶ Ideòque mandamus, quatenus si quas portiones, vel antiquos reditus Clericorum sine consensu Archiepiscopi vestri minuere, vel parochias diuidere prӕsumpsistis, ad integritatem pristinam reuocetis.

¶ Idem Prӕposito, & Capitulo Insul.

¶ *Possunt prӕlatus, & Capitulum Prӕbendӕ vacanti honestum onus imponere, ad quod Prӕbendarius teneatur.*

CAP. XI.

Significatum † est nobis, quòd cuidam Sacerdoti Prӕbendam vnam in Ecclesia vestra communi voluntate dedistis, ita quod [h] Missam de sancta Maria (nisi corporis infirmitate grauatus sit) debeat quotidie celebrare: & Ecclesiam vestram, non nisi communi, tam

Avaritiӕ.] Primò ponitur excessus. Secundò correctio. Secunda ibi, *Ideòque.* Abbas.

Casvs. Quidam monachi, & canonici regulares, de Ecclesiis suis certas pensiones annuatim recipere cõsueuerũt: sed ipsi portiones, & antiquos reditus, quos clerici ipsarũ ecclesiarũ percipiebant, diminuerunt. & parochias suas diuidebant sine cõsensu Archiepiscopi sui: vnde mandat Papa prӕdictis regularibus, quatenus si quas portiones, vel antiquos reditus clericorum sine cõsensu archiepiscopi diminuerunt, vel parochias diuiserunt, ad integritatem pristinã debeant reuocare. Nota, ꝙ monachi certas portiones, vel redit., quos percipiũt clerici in ecclesiis ipsorum, sine cõsensu diœcesani sui diminuere nõ possunt, vel diuidere, vnam parochiam in duas.

e ¶ *Idolorum.*] 28. *q. 1. idolelatria. & 47. d. ca. bonorum. & in Authen. vt iudi. sine quoquo suffra. §. cogitatio. vltra med. coll. 2.*

f ¶ *Portiones.*] Hoc potest intelligi quando monachi certa portionem assignant presbyteris, & totum, quod superest [i], appropriant vsibus suis.

g ¶ *Redditus.*] Hoc intellige, quando monachi certam partẽ percipiunt, & totum aliud dimittũt capellanis: & tũc in nullo diminuere debent, quod relinquunt capellanis suis, sine consensu Archiepiscopi sui, vel Episcopi sui: & idem esset, si clerici certam partẽ percipiunt, & monachi totum aliud: & ex eo quod dicit: sine cõsensu archiepi: videt. ꝙ de cõsensu ipsius hoc facere possint, & diminuere, & parochias diuidere. quod verum est iusta de causa c. j. *de eccle. ӕdi. ad audientiam.* & j. *de excessib. prӕlatorũ. sicut vnire.* & 16. *q. 1. prӕcipimus. § sicut duo. & arg. j. de his, quӕ fiunt à prӕla. sine consensu cap. cum Apostolica & j. de censibus. quanto.* & sic possunt diuidere parochiã iusta de causa: vt patet per iura prӕdicta: possunt etiam reditus diminuere: putã, si ecclesiӕ facultates essent ampliatӕ, vt sic de augmẽto, & monachis sentiãt vtilitatẽ, cùm huiusmodi ecclesię subsint eis quoad tẽporalia: quia de huiusmodi videtur loqui c. & j. *eo. de monachis.*

Significatum.] Primò ponitur ordinatio tria cõtinẽs. Secũdò confirmatio cum limitatione ibi, *Quam siquidem.* Abb.

Casvs. Quӕdam prębenda vacauit in quadam Ecclesia: Prępositus, & capitulum illius ecclesiӕ communi cõsensu, & voluntate statuerunt, vt quicunq; ad ipsam prӕbendam eligeret, Missam de sancta Maria quotidie celebraret, nisi esset corporis infirmitate grauat., nec ecclesiam dimitteret, sine cõsẽsu prępositi, & capituli, & ꝙ iura illius prębendӕ non alienaret: quo facto electus est quidã sacerdos ad illam prębendã: prępositus, & capitulum petierunt à Papa, vt institutioné ipsi deberet confirmare: & dominus Papa ipsam cõfirmauit, ita ꝙ sacerdos ille assiduè debeat officium suum impẽdere ipsi ecclesiӕ, nisi fuerit corporis infirmitate grauatus: & quãtò frequẽtiùs poterit salua honestate sua Missarũ solemnia celebrare: nec liceat sibi hoc officium subtrahere illi ecclesię, nec ad aliam se transferre. Not. ꝙ vacante beneficio potest onus imponi ipsi beneficio, dum tamen onus sit licitum, & honestum. Item cõditio (vt hic dicitur) locum habet in spiritualibus: sed non ita intelligit, immò oneris est determinatio. Itẽ sacerdos potest aliquid accipere, vt Missam celebret.

h ¶ *Ita quod.*] Ar. cõsueuit hic notari, ꝙ in spiritualib. põt interuenire pactio, siue cõditio. ꝫ. *de elect. significasti. ar. de trãsa. ca. 2. arg. cõtra. ꝫ. de pact. c. vlt.* & 1. *q. 2. q pro. sil.* vt nulla sit dubitatio, sic intellige, nulla cõditio, siue pactio hic apposita fuit cũ

† Cap. 11. e. tit. in 1. cõp. & post conc. Later. p. 13. c. 1.

b *Hanc glossulam non reperio in vetustiorib. exemplaribus.*

† Cap. 13. e. tit. in 3. cõp. & post concil. Lateranen. p. 50. c. 9.

e *De hoc 10. dist. c. 1. dum hoc verum consentiente prӕlato, & clericis. alias non, de eccles. ӕdif. ad audientiã 56. dist. latis, si nollẽt consentire, & iusta causa subesset, compellẽtur per superiorem, ad quẽ recurrẽdum est. j. de iure pat. nullus. dicat ẽt prӕlatũ hoc non facere vacan. eccl. de cuius diminutione quӕritur. de re. eccl. non alie. dudũ lib. 6. Ioan. And.*

aliqua persona, sed præpositus, & capitulum vacāte illa pbēda cōstituerunt, vt qui ad illam prębendam eligeretur, onus istud subiret, vt sic res transiret cum suo onere. *ff. de pac. ac si conuenerit §.1.* & *j. de pi. u. ex litteris.* & *ff. de vsufr. l. vsufructu legato & l. si pendentes §. pen. & ope. arg. j. ve ec. be. sine di. conse. vt nostrum. ad fin.* & hæc cōditio finita est, & honesta pro diuino cultu apposita. Quidā etiam dicunt, q̃ similiter posset eligi tali conditione apposita. Sed quid esset, si conditio esset illicita? Videtur, quòd sub cōditione facta collatio, siue institutio teneat. *arg. Instit. de hare. institu. §. hares. & pure.* & *j. eo. dilecto.* & turpis conditio pro non adiecta habetur, *j. de cōdi. app. ea. vlt.* hęc vera essent, nisi obstaret simonia. Vnde ita ar. q̃ sacerdos potest recipere pecuniam, vt celebret diuina, quia sic operas suas videtur potius locare. *arg. 10. q. 3. relatum.* & *12. q. 2. charitatem.* & *c. quicunque 2. j. de simo. cùm sit.* & *1. q. 2. c. vlt.* quia suis stipendiis hoc facere nō cogitur. *s. de praescrip. cum ex officij. Arg. contra j. de simonia. cùm in Ecclesia corpore.* Si nullum haberet beneficium Ecclesiasticum, ratione cuius ad hoc teneatur, potest locare operas suas ad certum tempus, & recipere mercedem pro labore suo, nec simoniam committit: aliàs si habet beneficium, non licet ei hoc facere.

Præpositi, quàm Capituli[a] consensu possit dimittere: vel cuiquam Præbendę illius anniuersarium delegare[b]. ¶ Quam siquidem institutionem † eatenus confirmamus, vt prędictus Sacerdos, nisi infirmitate corporis fuerit impeditus, assiduè debeat obsequium suum impendere Ecclesię memoratę, & quantò frequentiùs potest (salua honestate sua[c], & debita deuotione) Missarum solemnia celebrare: nec sibi liceat hoc illi subtrahere, siue causa voluntatis[d], siue se ad aliam Ecclesiam transferendo.

¶ Idem Vigoricā † Archiepiscopo.

¶ Ad præsentationem Religiosorū in eorum Ecclesiis nullus debet institui per Episcopum, nisi prius ei cōgrua portio redituum assignetur.

CAP. XII.

DE † Monachis, qui Vicarios parochialium Ecclesiarum grauant, vt hospitalitatem[e] tenere non possint, eam prouidentiam habeas, quòd ad pręsentationem Monachorum nullum recipias, nisi tantum ei de prouentibus[f] Ecclesiæ corā te fuerit assignatum, vnde iura Episcopalia possit persoluere, & congruam sustentationem habere.

¶ Idem Salernitano † Archiepiscopo.

¶ Plures Dignitates, vel personatus in vna, vel diuersis Ecclesiis quis habere non potest.

CAP. XIII.

AD † hæc licet: *& infrà.* ¶ Illud est omni rationi contrarium, & vnus Clericus in vna[g] vel diuersis Ecclesiis, plures dignitates, vel personatus obtineat: Cùm singula officia[h] in Ecclesiis assiduitatem exigant personarum.

¶ Idem Burdegalēn Archiepiscopo.

¶ Habens plures Dignitates, alteram dimittere compellitur.

CAP. XIV.

PRæterea † de G. qui in tua, & Tholosana Ecclesia, est Archidiaconus constitutus, & in vtraque Ecclesia regulariter[i] professus: mandamus, quatenus eundem, altero, quem malue rit[k], archidiaconatu facias esse contentum.

a ¶ *Quàm capituli.*]Istud pręter ius fuit appositum, quoniam sufficit consensus prelati, *s. de renunc. c. admonet.*

b ¶ *Delegare.*]non potest committere alicui officium suum, & dic, anniuersarium, id est, officium.

c ¶ *Salua honestate sua.*]Hoc ideo dicit, quia nō esset honestū, vt bis, vel ter missam in die celebraret, *de conse. d. 1. sufficit.* & *j. de celebra. miss. te referente*, vel, salua: id est, sine peccato mortali, quod esset inhonestum.

d ¶ *Voluptatis.*]Tū religionis causa posset ad aliā Ecclesiā se trāsferre petita licētia, quis nō obtēta. *j. de reg. licet quibusdā.*

DE *monachis.*] Reputat materia huius c. difficilis pp iura vario modo loquentia. Et hodie hoc c. extenditur etiam ad religiosos exemptos: vt in *c. 1. j. eo. tit. lib. 6.* Et adde nouam prouisionem, quę circa hoc habetur in *cle. 1. de iure patr.* & vide de Ecclesiis istorum regularium textum in *cle. quia regulares de supplen. negli. præla.* Abbas Sicul.

Casvs. Quidam monachi habent Ecclesias suas, in quib. ponunt vicarios suos, & istos vicarios in tantum grauant, quòd hospitalitatem seruare non possunt, nec Episcopalia iura soluere: Mandat Papa Vigorien. Archiepiscopo, in cui iurisdictione sunt isti monachi, q̃ nullū recipiat ad pręsentationē monachorū, nisi tantùm ei de prouentib. Ecclesię corā ipso fuerit assignatū, vnde possit hospitalitatē seruare, & Episcopalia iura persoluere. Hāc portionem non poterunt monachi diminuere sine consensu Episcopi. & sic pōt intelligi *c. s. eo. auaritia.* Nota, q̃ clerici tenentur ad hospitalitatem. Itē cōpetenter debet quis beneficiari, ita quòd possit commodè sustentari, & episcopalia persoluere.

e ¶ *Hospitalitatem.*]Ad quam clerici pręcipuè[a] tenētur, & *61. d. §. 1.* & *85. dist. Florentinum.* quia quicquid habēt clerici, pauperum est. *16. q. 1. c. vlt.*

¶ *Glo. seq. tractat, quomodo monachi interdum ex concessione Episcoporum, interdum ex fundatione habent Ecclesiam quoad tēporalia, interdum ius patronatus tantùm: & subdit, quo casu locum habeat hoc cap.*

f ¶ *De prouentibus.*]Per hoc patet, q̃ loquit de Ecclesiis, q̃ sūt monachorū quoad tpalia: in quib possunt monachi sibi oīa appropriare, reseruata honesta sustētatiōe presbytero, vt hic dicit: multò magis vbi habēt Ecclesias quoad spūalia, & tpalia. Si verò habent Ecclesiā ex concessione laici, vel cōfirmatione Epi, idē est: q̃a tpalia tūc habēt. *arg. 15. q. 1. c. vlt. & j. de priuile. cùm & plantare. §. in Ecclesiis.* si nō accedit cōsensus[a] Episcopi, nihil valet[b] cōcessio laici. *j. de iure pat. c. quod autem. in b* *Immo vt ar. si & callad.* Si habet Ecclesiā ex cōcessione Episcoporū, si certa forma fuit apposita, illa seruet. *ff. de pac. in traditionibus.* si pleno iure ipsam contulit, pleno iure habet eam. si simpliciter contulit Ecclesiam, cathedraticum, & coercitionē retinet Eps. *j. de do. pastoralis.* Si verò ex fundatione monachi ecclesias obtinēt, habent eas tantū quoad tēporalia. *16. q. 2. c. 1. & pe. & vlt.* nisi essent priuilegiati cū omnib. capellis habitis, & habēdis. & si nō habent priuilegium, habebūt temporalia, reseruata sufficiēti sustētatione presbytero, & Episcopus habet ibi institutionem ad pręsentationem monachorū. & ei subest presbyter quoad spiritualia. & sic potest intelligi hęc decre. & *j. de priuil. cùm & plantare. §. in Ecclesiis.* Quandoque monachi habent ius[c] patronatus tantū: & tunc nihil habēt nisi solam pręsentationē. *j. de iure patr. cùm secūdum* cū transeat cum vniuersitate: vt ibi. In quo ergo casu locum habet, quod dicitur, q̃ casualis pensio nō augeatur. *s. de pact. cùm clerici. & j. de censi. prohibemus. & s. eo. auaritia* pōt dici, q̃ vbi monachi habent Ecclesias ex donatione Eporū quoad tpalia census priùs impositus non debet augeri: vel cùm ex donatione laicorū ius tātùm recipiūt patronatus, census qui ab initio fuit impositus, augeri nō debet. *j. de censi. sentes.* sine iusta causa, & rationabili, & de cōsensu Episcopi: vt dictum est *s. eo. auaritia.* In aliis verò casibus, putà cū pleno iure habēt Ecclesias quoad tēporalia, & spiritualia, possidere eas possunt pleno iure. Quandoq; tamen monachi totum applicant vsibus suis reseruata honesta sustētatione presbytero: vt hic. Quandoq; certam partē recipiūt, siue certam dimittūt presbytero, aliud totū sibi retinent: vt *j. eo. auaritia.* & hoc secūdum consuetudinē diuersorum locorū. Dic de hoc vt *16. q. 2. in summa.* Bern.

AD *hæc.*]Ponit dictum, & eius rationem subdit ibi, *Cùm singula.* Abbas.

Casvs. In hoc c. & sequenti dicitur, quòd nullus potest habere plures dignitates, vel personatus in vna ecclesia, aut etiam in diuersis: & hoc ius continetur in istis duobus cap. Nota, ex istis duobus cap. *quòd nullus potest habere plures dignitates, vel personatus.*

g ¶ *In vna.*]*j. eo. de multa. in fi.* idē in diuersis, vt ibi. & *j. c. prox. & s. eo. quia in tantum.* & *s. de cleri non resi. quia nonnulli.*

h ¶ *Singula officia*]i. dignitates, vel personatus. *89. d. c. singula.* & *21. q. 2. sicut* & *s. eo. cū non ignores.* & *j. eo. de multa.* nisi per dispensationem Apostolicæ sedis, vt ibi, & *s. de elect. dudum.*

PRæterea.]Primò narrat casum. Secundò corrigi mādat ibi, *Mandamus.* Abbas.

i ¶ *Regulariter.*]Arg. q̃ canonicus regularis potest fieri Archidiaconus. *arg. 58. d. c. 1.* & *74. d. quorundam. & j. de sta. reg. quod Dei timorem.* Sic nec monachus in diuersis monasteriis esse potest, nec Abbas prefici. *j. de relig. domi. c. vlt.* Sic nō pōt quis habere plures personatus in eadem ecclesia, aut etiam in diuersis. *j. eo. de multa. & s. c. prox.*

¶ *Glo. seq. alleg. concor. ponit ius nouum, & inducit tria similia.*

k ¶ *Malueris.*]Sic *s. c. referēte.* & sic habuit optionē secūdū ista iura[a], hodie nō habet optionē, immò recipiēdo secūdū dignitatē ipso iure vacat prima: & si cōtēderet retinere vtrāq., priuaret vtraq. *j. eo. de multa. c. ū. n.* militię sint distinctæ, & personæ illis deputatæ debēt esse distinctæ: vnde nemo pōt esse in duob. collegiis simul. *ff. de coll. illi. l. 1. §. vlt. neque duas militias habere.*

† *constitutionem.*

† *Episcopo Vigor.*

† Cap. 14. e. ti. in 1. cōp. & post conc. Later. p. 39. c. 1. Et de intellectu vide Liber simū tract. de iure patr. l. 1. p. 1. q. 10.

a *Tullius l. 1. de offi. Decorum valde est patere illustrib. hospitibus domos virorum illustrium.*

† *Sal. Episcopo.*

† Cap. 7. ti. de testam. in 1. comp. & post cōc. Later. p. 29. c. 6. Et vide l. 6. per Bal. Cod. de indic. vid. toll. & l. his. C. de reuo. don.

b *Immo vt ar. si & callad. quoad patr. j. de iure pat. c. vnico. l. 6. Ioan. And.*

† Cap. 4. t. de excess. prælat. in 1 comp. & post concil. Lateran. par. 24. c. 1.

c *Ius patronatus quib. habere liceat, concil. Trid. sess. 14. de refor. c. 12. & sess. 25. de refor. ca. 9.*

p *Qua hodie locū habent in casu, j. de testi. gratia. lib. 6. posset etiam locū habere, cùm secūdum beneficium est minus, & vtilius, & secundum Host. qui dicit aquūm scholis, fateatur tamen in tali casu, & in curia simpliciter teneri vt decreta. de multa. Ioan. And.*

a *habere.*

habere. C. qui mili. non poss. l. 4. & l. 5. §. in posterum lib. 12. nec duos honores. ff. ad muni. libertus. §. praescriptio. ergo multo fortius hęc sunt in spiritualibus honoribus obseruanda.

CVm nō ignores.] Hodie poteris seruare hoc c. in beneficiis residentiam requirentibus, & etiam in curatis, si de facto nollent dimittere primam ecclesiam. Primò ponitur causa mandati. Secundò mandatum ibi, *Cum igitur.* Tertiò soluit obstaculum ibi, *Quod si.* Abbas.

¶ Idem Genueñ. Archiepiscopo.

¶ *Si electus ad secūdā Ecclesiā, noluerit dimittere primā, eligētes possūt resilire, & electū nō acceptare.*

CAP. XV.

CVm † non ignores, quòd vna Ecclesia [a] vnius debeat esse Sacerdotis: *& infrà.*

¶ Cum igitur nuncius Presbyteri, qui in duabus Ecclesiis locum habere contendit [b], & quidam Clerici alterius Ecclesiæ ad nostram præsentiā accesserint contra eum: Nos attendentes nō esse conueniens, vt idem Presbyter locum habeat † in duabus ecclesiis: Mandamus, quatenus ipsum beneficio, quod habet, facias manere contentum [c].

¶ Quòd si forte Archipresbyter, & Clerici alterius Ecclesię in eū consenserint [d], eis nunc dissentientibus †, cum ipsorum scandalo [e] non debet locum in ipsa Ecclesia quærere, vel habere.

¶ Innocentius iij. Zamoreñ. Episcopo.

¶ *Ordinato ad sacros ordines per Episcopū sine titulo nemine præsentante, ordinator, vel successor cōpellitur in necessariis prouidere, donec titulum habuerit.*

CASVS. Archipresbyter, & clerici cuiusdam plebis elegerunt quēdā presbyterum rectorem cuiusdā Ecclesię in suum presbyterum, siue in capellanū suū, & ipse consentit electioni, volebat tamen locum habere in vtraque ecclesia: archipresbyter, & clerici cōtradicebant, volentes quòd in sua ecclesia resideret: & sic orta fuit sup hoc q̄stio inter ipsos. Vnde nūcius presbyteri, & quidam clerici alterius ecclesię ad sedem Apostolicā accesserunt: D. Papa auditis hinc, & inde propositis, cōsiderās quòd non est conueniēs, vt idē presbyter locum habeat in duabus ecclesiis, mandat Archiepō Ianueñ. vt dictū presbyterum beneficio, quod habet, faciat manere contentum: & si archipresbyter, & clerici cōsenserint, & modo dissentiant, non debet cum ipsorum scandalo in eorū ecclesia locū habere. Nota, quòd vna ecclesia vnū tm̄ debet habere rectorē, cū in vno corpore duo capita esse nō debeāt, nec vnus rector debet p̄esse pluribus Ecclesiis. Itē pp scandalum aliquis repellit ab obtinendo beneficio. Itē arg. quòd ex quo aliqui cōsenserūt in aliquē, possunt dissentire, & hoc ppter scādalū: & isti dissentiebāt, quia presbyter ille nolebat dimittere primā ecclesiā.

a ¶ *Vna Ecclesia.*] Hoc generaliter verū est, quòd vnus debet esse sacerdos vnius vt *s. eo. c. prox.* & *j. eo. de multa.* De hac materia dicitur *s. de elect. dudum 2.*

b ¶ *Cōtēdit.*] Vnde hodie priuari debet vtraque. *j. eo. de multa.*

c ¶ *Contentum.*] *s. eo. c. prox & c. ad hac.*

¶ *Glo. seq. obijcit, & soluit.*

d ¶ *Consenserint.*] Si semel consenserunt in eū, non possūt amplius dissētire. *s. de elect. cum inter canonicos.* & 8. q. 2. *dilectissimi.* & 32. q. 5. *horrendum.* Quid est ergo, quod dicitur eis nunc dissentiētibus, & sic cōtradicit hęc decr. pdictis iurib.[a] Sol. sic intellige, qđ hic dicit, q̄ sacerdos ille elect⁹ fuit ad curā animarū, & simul ad cōtinuā residentiā, ad quam de iure tenet. *s.* *de cle. non resi. quia nonnulli.* sed ipse volebat retinere priorē Ecclesiam cū illa, ad quam electus erat secundò ab Archipresbytero, & clericis: vnde cùm ipse nollet primā dimittere, licitū fuit archipresbytero, & clericis ab electione ipsi⁹ recedere, & meritò: quia vtrāq; de iure habere nō poterat. Si aūt vellet dimittere primam, & secundam recipere: tunc non possent archipresbyter, & clerici ab electione eius discedere, ex quo semel in eum consenserunt, & sic intelligunt prędicta iura.

e ¶ *Scandalo.*] Arg. quòd propter scandalum quandoq; receditur à iure. *s. e. cùm teneamur. & supra de tempo. ordi. ad aures.*

CVm secundum Apostolum.] Primò ponit ei constitutionis, & correctionis iuris antiqui, & noui promulgatio. Secūdò determinatio casus propositi specialiter. Secunda ibi, *Inde est.* Abbas. Sume casum ad medietatem c. ibi, *Inde est,* &c.

CASVS. Epūs Zamoreñ ordinauit in subdiaconum quendā clericum G. nomine, sine aliquo titulo: tamen morte pūctus eidem clerico in beneficio ecclesiastico nō prouidit: postmodū successor illius requisit⁹ non prouidebat eidem: accessit ad Papam exponēs eidem, qualiter pdecessor illius ordinauerat ipsum in subdiaconū: scripsit Papa quibusdam, vt illum subdiaconū examinarent, si dign⁹ esset ad ecclesiasticum beneficiū obtinēdum, priùs Epō Zamoreñ. citato, vt examinationi intersit: vnde scribit Papa Zamoreñ Epō, quòd cū cleric⁹ ille à pdecessore ipsius ordinat⁹ fuerit sine certo titulo, si examinatores pdicti eo citato, vt examinationi ipsi⁹ intersit p se, vel p aliū, & vt liceat sibi pponere, quicquid rōnabiliter duxerit pponendū, tā sup idoneitate psonæ, q̄ etiā super quantitate, & qualitate beneficij, illū inuenerint esse dignū, tandiu necessaria vitæ sibi ministret, donec in ecclesia Zamoreñ vel alia, per ipsum beneficiū fuerit cōpetēs assecut⁹: scitturus p certo, quòd si dignus recept⁹ fuerit, & ipse Epūs ei neglexerit puidere, cū Papa super hoc fuerit requisitus, cōpelletur ipsum per districtionē ecclesiasticā ad puisionē ipsius: occasione huius negotij Papa pręmittit illa, q̄ pręcedunt, hoc modo: dicit Apostolus: *Qui altari seruit, viuere debet de altari:* & qui ad onus assumitur, emolumentum inde debet habere. ergo patet, quòd clerici, q deputati sunt obsequio Iesu Christi, de ipsius patrimonio viuere debent: clerici enī à cliros, qđ est sors, appellant: & ideo dū ordināt, vel assumūtur in hęreditate Domini, vel asse quuntur hęreditatē in ipso, licèt aūt pdecessores Innocētij, ordinationes eorū, qui sine certo titulo promouentur, quantū ad executionē irritas esse voluerint, & inanes in iniuriam ordinantiū: Innocētius tamē volēs benignius agere cū taliter ordinatis, statuit, quòd p ipsos ordinatores, vel successores eorū tādiu prouideatur ordinatis, donec p eos beneficia ecclesiastica fuerint cōsecuti. Not. quòd qui altari seruit, de altari viuere debet. Itē ad quē spectat onus, & emolumētū. Itē qui aliquē ordinat, vel ordinari facit ad sacrū ordinē, puidere tenet eidē, donec ipsum ordinatus beneficiū ecclesiasticū fuerit assecutus. Item si Episcopo simpliciter scribatur, vt alicui prouideat ecclesia sua: nō solùm in cathedrali ecclesia potest prouidere, sed etiam in parochiali.

CAP. XVI.

CVm † secundùm Apostolum qui altari seruit, viuere debeat de altari [f]: & qui ad onus eligitur, repelli [g] non debeat à mercede: patet à simili, vt Clerici viuere debeant de matrimonio Iesu Christi, cuius obsequio [h] deputantur, vt ipsa nominis ratio [i] persuadet. Cum enim à cliros, quod est sors [k], vel hæreditas, Clerici appellentur: quia in sui † ordinatione vel assumuntur [l] in hæreditatem Domini, vel assequuntur [m] hæreditatem in ipso †, vt verè possint psallere cum Propheta: Dominus pars hæreditatis meç: dignū [n] est, vt Ecclesiæ stipendiis sustententur, in qua, & † per qua diuinis obsequiis ascribuntur. Licèt autem prædecessores [o] nostri, ordinationes [p] eorum, qui sine certo titulo promouentur, in iniuriam ordinantium irritas [q] esse voluerint, & inanes: Nos tamē benigniùs agere cupientes †, tandiu per ordinatores, vel successores [r] eorum prouideri volumus ordinatis, donec per

f ¶ *De altari.*] 12. q. 1. *ex his.*

g ¶ *Repelli.*] Ad quem spectat onus, & emolumentum. 12. q. 1. *charitatem & c. quecunque. & c. ecclesiasticis* [b]. & ecōuerso nō est ferendus is, qui lucrum amplectitur, onus autem subire recusat. *C. de c. coll. l. vnica. §. secundo.*

ADDITIO. Vnde vers⁹: *Cōmoda qui sētit, sūgas onus emolumētis.*

h ¶ *Obsequio.*] *Nō tibi, sed domino grauis est, cui seruit egestas. arg. 93. dist. diaconi. ver. mendicat.* Lau.

i ¶ *Nominis ratio.*] 21. d. *cliros. & clericos.* & 16. q. 1. *si cupis.* & nomina debēt esse cōsonantia reb. *Insti. de do.* §. *est & aliud.*

k ¶ *Sors.*] 12. q. 1. *cui portio.*

l ¶ *Assumuntur.*] Vt qui ordinātur sine beneficio, vel assumūtur, vt habeant hæreditatem Domini.

m ¶ *Assequuntur.*] Qui ad beneficium recipiūtur, isti in sua ordinatione statim consequuntur hæreditatem Domini.

n ¶ *Dignum.*] 12. q. 2. *Ecclesiasticis.*

o ¶ *Prædecessores.*] 70. d. *neminem. & c. sanctorum.*

p ¶ *Ordinationes.*] Nisi promotus sit ad titulum patrimonij sui. *j. eod. tuis. & s. eo. Episcopus. si.*

q ¶ *Irritas.*] Quoad executionem, non quoad veritatem, quia ordinem non admittunt.

¶ *Glo. seq. obijcit, & dupliciter soluit, & solu. determinat.*

r ¶ *Successores.*] Sed quare cōuenitur hic successor ex delicto defuncti, cùm regulariter crimina morte extinguant. 23. *dist. quorundam. & C. si reus, vel accu. mor. fue. l.* 1. & successor non conuenitur ex delicto defuncti. *Cod. ne ex deli. defun. l. vnica.* Respondeo, ne cleri opprobrium mēdicare cogantur 93. *dist. dia. ant. arg. s. de cle. coniu. Ioannes. in fi.* Vel dic, quòd non tā successor, q̄ Ecclesia [e] punit in hoc casu, q non resistit Epō in tali pmotione: nā sine cōsilio ecclesię no lcit ordinationē. 34. d. s. pen vnde punitur, si ei delinquenti non resistit. 2. q. 7. o. qua

† Cap. 1. eo. tit. in 3. cōp. *Et inde qđ per hūc tex. sum scribas Abb. in c. j. de suppar.*

† *habere.*

† *dissidentibus.*

† *Vnde Verſum in an notat. Hispa nica. cap. 21.*

a *Contr. tex. in l. 1. in fraudē. & ibi Alb. de Rosa. ff. de test. & l. 1. ff. & ibi Cyn. Cod. ad Maced.*

† Cap. 1. eo. tit. in 3. cōp. 1. Cor. 9.

† *sua.*

† *Aliàs ita. Christo.* Psal. 15.

† *Aliàs: soli.*

† *Vide l. eū in testamē to. ff. de te. iu. & l. que tiēs. eodem.*

b *Cōtr. tex. in l. secundum naturam. ff. de re. iu. & l. fi. §. sed cū. ff. de fur.*

c *Nō video in quo puniatur ecclesia, vel capitulum, cum Episcopalis mensa grauatur secundum Ho. Ioan. And.*

c. quapropter. & hoc intelligo, qñ ipse Eps examinauit. si autẽ alij examinauerũt, ipsi tenebũt. *54. d. si seruus. 24. d. quãdo.* & hoc innuit, quod dicit ĩ. *nullo præsentante.* Et in hac ꝓuisione dignitas ꝓmota est attendenda. *arg. 41. d. nõ cogatur. ff. de in l. sed. & si, misceperit. §. 12. ff. de vsuf. sed & si quid. §. 1. & ĩ. eo. c. de multa. ff. de do l. si filium familias* litẽ cõtinderit facultates Ecclesiæ. *arg. ff. de adm. tut. l. cùm plures. §. cùm tutor. & ff. de rel. & sũp. fu. si quis sepulchrũ. §. sumptus.* & hic infertius. Bern.

† *Aliàs itauit subdiaconum.*

¶ *Glos. seq. in prin. reci. per obie. & solutionem. Deinde dat duo similia. Iterum obiicit, & soluit. Tertiò obiicit, & soluit.*

a ¶ *Liceat*] Si scriberetur ipsi ordinatori, ipse non posset aliquid obiicere, nisi hoc litteris cõtineretur, quia quos idoneos reputauit ad ordines, debet reputare idoneos ad beneficium. ĩ. *de æta. & qual. ca. accepimus.* sed successor potest. & ita semel approbatus iterũ ꝓbatur, & reprobatur, sicut medicus[a]. *ff. de mune. & ho. l. vt gradatim §. reprobari.* & virgo semel ꝓbata iterũ probatur[b] *27. q. 1. nec aliqua* & melius ĩ. *de proba. ca. pen. & vlt. & 2. q. 5. habet hoc proprium. & ca. Mennam.* sed hoc totum gratia est: quia de facto vnius sępius queri non debet. *ff. nau. cau. stabu. l. licet. in fin.* Sed nõnne presumi debet ꝓ ordinato? Sic *arg.* ĩ. *de proba. post cessionem.* nisi probetur contrariũ. Itẽ qualiter cognoscitur postea de eius idoneitate: cùm sñia ꝑ, qua pronunciauit ipsum idoneum, transiuit in rem iudicatã, à qua non fuit appellatum. ĩ. *de elect. cùm dilecti in fi.* Respõdeo, totum fit de gratia. Vel dicas, quod tantùm querit de noua causa postea emergente. *arg. ĩ. de æta. & quali. ordi. c. 1.*

a *Quod est speciale propter hominũ sanitatem. Ioann. And.*

† *illorum.*

b *Quia sæpe mentis fallitur, & c. vt ibi.*

eos Ecclesiastica beneficia consequatur. ¶ Inde est, quòd cùm G. lator præsentium, à prædecessore tuo fuerit ad † Subdiaconatum nullo præsentante promotus: Mandamus, quatenus si eum hi, quibus examinationem ipsius duximus committendam, te citato legitimè, vt per te ipsum, vel idoneum responsalem intersis: & tam super idoneitate personæ, quàm etiam super quantitate, ac qualitate beneficij proponere tibi liceat[a], quicquid rationabiliter duxeris proponendum, idoneum esse repererint, tandiu ei vitæ necessaria congruè subministres, donec per te[b] in Zamoreñ. Ecclesia, vel alia fuerit competens beneficium Ecclesiasticum assecutus, sciturus pro certo, quòd si per examinationem eorum † fuerit repertus idoneus, & tu ei iuxta mandatum nostrum neglexeris prouidere, cum hoc nobis per litteras eorum innotuerit: ad id exequendum te per districtionem Ecclesiasticam compellemus.

¶ Idem Archiepiscopo Senon.

¶ *Qui hoc ignorantes scienter contulit Præbendam, quam nõ potuit, illa euicta, aliam, quam potest, cõferre tenetur. h. d. & est singularis dispositio.*

¶ *Gl. se. q̃rit, soluit, alleg. pro, & cõtra, ponit op. & iu. demũ soluit.*

b ¶ *Donec per te.*] Quid si Eps ordinauit eũ ad aliquẽ titulũ, & ille est euict⁹ ab eo, nũquid Eps tenet̃ de euictione? *Arg. quod non*, quia donator nõ teneret̃ de euictione *ff. de adil. edi. l. ad res donatas. ar. contra. 7. q. 1. præsentium* & ĩ. *eo. inter cætera.* Dixit Vinc. ꝙ Eps specialiter non tenet̃, si dedit ei beneficium sufficiens, & factũ sit insufficiens, & exinanitũ: sufficit enim minori ab initio adire locupletem hereditatẽ. ff. de mi verũ. § si locupleti. tenetur tamen generali obligatione, quia tenet̃ ꝓuidere, & ordinare Ecclesias omnes sui Episcopatus. *de conse. d. 1. c. omnes.* Tu dicas melius cum T. si fraudulẽter cõtulit ei beneficiũ alterius, quo alius nõ fuit iustè priuatus, siue alij debitũ, & ipse cui contulit, hoc ignorauit[c], tunc specialiter tenet̃ Eps ei prouidere in æquiualẽti beneficio *arg. 7. q. 1. præsentium. & ĩ. eo. inter cætera.* ĩ. *de iure patr. c. pastoralis.*

c *Ad hoc ĩ. eo. si beneficia. lib. 6. Ioan. And.*

I*Nter cætera*] Narrat primò factum Secundò mãdat decerni, & casum exprimit ibi, *Supradicto Episcopo.* Abbas.

d *Hic casus Bernardi est, & in antiquis exẽplaribus reperitur.*

Casvs. H. & G.[d] permutationẽ suarum prębendarum affectãtes eas in manu Papæ renunciauerunt: postmodũ mandauit Papa Decano Remeñ vt de præbenda G. inuestiret H. sed Episcopus loci hoc intelligens contulit eam magistro P. vnde orta lite inter magistrum P. & H. D. Papa reuocauit prędictam renunciationẽ, & vtriq; restituit beneficiũ suũ: & ne magister P. remaneret frustratus spe sua, Mandat Papa Episcopo, vt prębendam alicui nõ conferat, donec assignauerit magistro P. beneficiũ pbẽdale in eadẽ Ecclesia: & si cõtra fecerit, illud cassatur ne fraudulenter vis⁹ sit illi cõtulisse pbẽdã. Bern. Nota, ꝙ vbi ponit̃ ista clausula, ꝙ si cõtra factũ fuerit, decernim⁹ irritũ, & inane: qđ fit postea, ipso iure nõ tenet. Itẽ qui dat beneficiũ, quod dare non potest, tenetur ad beneficiũ, quod dare potest: ne fraudulenter visus sit beneficium contulisse.

¶ *Glo. seq. reci. per obiect. Solu. alleg. concor. remittit, signat contrarium, soluit, & distinguit.*

¶ *Assignari debebat.*] Ex quo G. resignauit tali modo, vt daret̃ H. & non fuit ei data, sed magistro P. nõ videbatur ei renũciasse: nec videtur eam perdidisse: sicut nõ amittit possessionem, qui eam sub modo alij tradidit, nisi modus existat[e] videtur eum sub conditione eam tradidisse. ĩ. *de resti. spo. c. olim 1. & ff. de acq. pos. ses. qui absentes. §. si quis.* & qui sub conditione tradidit possessionem, & recedit à possessione, non perdit eã *ff. eo. si cũ me.* vnde iste non videbat̃ amisisse possessionẽ beneficij sui: sed certe verum est, ꝙ amiserat per renunciationẽ, sed Papa postea ex officio suo vtrumque restituit propter discordiam suscitatã.

CAP. XVII.

INter † cætera: *& infrà.* ¶ Facta resignatione à G. † quondã Canonico Lauduñ. † de Præbenda eiusdẽ Ecclesię, quę per commutationem Pręebendarum H. tũc Sicluneñ. † Canonico auctoritate Apostolica assignari debebat[c]: magister P. per Lauduñ. † Episcopum de Pręebenda fuit inuestitus eadem. Super quo cũ inter magistrum ipsum, & dictum H. controuersia suborta fuisset[a] per C. Papam prædecessorem nostrũ omnia retractata fuerunt: *& infrà.*

¶ Supradicto Episcopo dedimus in præceptis †, vt donec idem magister in eadem Ecclesia fuerit præbendale beneficium assecutus, nulli alij Præbẽdam assignare præsumat: quòd si fortè præsumpserit, id irritum[d] decernimus & inane: decet enim, vt quia Pręebendam ei, quam de iure nõ potuit, assignauit[e], eam, quam de iure potest, assignet: ne Pręebendam ei fraudulenter visus sit assignasse.

¶ Idem Episcopo & Cãtori Tornacẽ.

¶ *Cassatur electio illius, qui possidet plures Dignitates, atque Præbendas: & idem si detinetur aliquo vitio hîc scripto.*

CAP. XVIII.

CVm † iamdudum: *& infrà.* ¶ Verùm quoniam ab R.

† *Cap. 3. e. ti. in 3. cõp.*

† *vv.*

† *Lauduñ.*

† *Ideñ.*

e *Text. est in l. verba. ff. de cõdi. insti. & in l. actus. ff. de re. iur.*

† *Lauden.*

† *mandatis.*

d ¶ *Irritum.*] Simile C. *de leg. non dubium*[f]. & *C. de rebus Eccl. non aliena. l. sancimus.* & 10. *d. c. Vides.* si hoc verbum non contineret̃ in litteris, & ipse conferret, videt̃, ꝙ collatio teneret, licèt esset facta contra mandatum Papæ. ĩ. *e. dilectus filius G.* vbi de hoc.

f *Factum cõtra legẽ habetur pro infecto. Ioan. And.*

e ¶ *Assignauit*] Hic expresse habes, ꝙ si Eps concessit mihi beneficium, quod cõcedere nõ potuit, tenetur mihi ad aliud cõsimile. *7. q. 1. præsentium.* de hoc dicitur ĩ. *ea prox. sim.* ĩ. *de fi. presby. Veniens. arg. ff. de pig. act. l. eleganter. § qui reprobum. ff. ad Velleia. quamuis. § conuenerit.* & *ff. q satisd. cog. l. quotiens. ff. de leg. 1. l. si filiusfamil. §. si quid alicui.* & *ff. de leg. 2. l. mortuo. § Labeo.* quia adiuuari beneficiis nos oportet, non decipi. *ff. c mmodati. l. in commodato. § sicut in fi. & ĩ. de comm. c. vnic. in fi.* Et sic est contra id, quod dicit lex, ꝙ donator nõ tenetur de euictione *ff. de adil. edi. l. ad res donatas.* sed hîc in veritate nõ dicit̃ donare, quia necesse habet eam donare, & in necessitate nemo liberalis existit. *ff. de adim. leg. l. rẽ legatã. in fi.* & de hoc dictũ est ĩ. *eo. c. relatũ* & hoc intellige, qñ Eps sciuit, ꝙ eã donare nõ poterat, & ille qui receperit, ignorauit, vt dixi ĩ. *c. prox.* si. n. recipiẽs hoc sciebat, nõ credo, ꝙ habeat petitionẽ contra Epm ad aliã pręebendã, instar illi⁹ qui sciens emit liberũ hominem, quia emptio nulla fuit: sec⁹ si ignoranter emit. *ff. de contrahen. emp. l. liberi hominis.* Io.

† *Cap. 4. e. ti. in 3. cõp. Et de materia vide Ca. consil. 3 & Oldradum consi. 67.*

C*Vm iamdudum.*] Opponenti plura contra electũ, sufficit alterum probare, quod ad cassationem eius sufficiat h. d. Primò ponit sex quæ opponebantur contra electum. Secũdò diffinitionem quæstionis conditionalem. Tertiò respondet tacitæ quæstioni, vel obiectioni. Secunda ibi, *Mandamus.* Tertia ibi, *Cùm multa.* Abbas Siculus.

Casvs. Vacãte prępositura Sicluneñ. à quibusdã canonicis Ecclesię Sicluneñ electus fuit quidam nomine Ioãnes de Bythinia, maiore parte capituli priùs appellante, & quibusdã canonicis absentibus, & nõ vocatis: ad petitionẽ ipsi⁹ Ioãnis cõmissa fuit causa quibusdã iudicibus: iudices illi cõfirmauerũt electionẽ ipsius Ioãnis: tandẽ causa cõmissa fuit aliis iudicib. ad petitionẽ partis aduersę, & illi cassauerũt cõfirmationẽ priorũ iudicũ: demum Papa cassauit ꝓcessus priorum, & secundorũ iudicũ, reducens causam in eum statum, in quo erat ante primã cõmissionẽ: istis omnib. sic pactis R. Sicluneñ. canonicus opposuit se isti Ioanni, ꝓponẽs multa cõtra ipsũ, scilic. pluralitatem dignitatũ, & beneficiorũ, cõtra cõciliũ Lateraneñ. & quòd die intrusionis suę ante cõfirmationẽ, admi nistrate-

nistrare præsumpsit, & post cassationē cōfirmationis electionis suæ ministrauit: his, & aliis auditis, Mādat D. Papa quibusdam iudicibus, q̃ si inuenerint prędictū Ioanē habere plures dignitates atq; prębēdas, aut aliquod aliud de præmissis (qd sufficiat) inuenerint esse verū, eidē Ioanni super ipsa præpositura silentium imponant, ab impetitione ipsius Siclun. ecclesiā absoluentes. In fine respōdet Papa quasi tacitę quæstioni: posset quis opponere D. Papę, quare vos istum repellitis? multi sūt, qui habēt pluralitatem dignitatum, & beneficiorum? Respondet: Multæ per patientiam tolerantur, quæ si in iudicium deducerentur, exigente iustitia cassarentur. Nota, quod qui habet plures dignitates, seu psonatus, sine dispēsatione Papę inelIgibilis est. Item ante cōfirmationē nemo debet administrare, qd si fecerit, debet eius electio cassari. Item per patiētiam multa tolerantur, quia nō denunciantur, vel accusātur, quę si in iudicium deducerentur, secundum iustitiam cassarentur.

a ¶ *Multitudo.*] Quę est canonib. inimica. s. eo. quia in. antum.

b ¶ *Auaritia.*] Quæ à promotione repellit. 85. d. ca. *Florentinum.* quā etiam dixit lex legitimis ictibus feriēdam. *C. de inoffi. test. l. si quis fuo.* & est seruitus idolorum. s. eo. c. *auaritia.* Bern.

† *Bitumen.* † *Bomma.* † *sub Alex. c. 33. & 14.* † *Sedem.* † *Aliàs, Ante confirmationē suam.* † *Aliàs vtatur aliquod præmissorum, &c.* † *Sedem.* † *In antiquis tolerantur.* † *deberent.* † *Vide l. 1. §. generali ff. de his, qui not. infam. & l. 1. §. 1. ff. si quis in ius voc. non ierit.*

Siclun. Canonico, L. de Bythinia † quædā obiecta fuēre: multitudo [a] videlicet tā Dignitatum, q̃ etiam Præbendarum, ambitionis, & auaritiæ [b] vitium: cui nondū finem imponens, contra diffinitionis nostræ [c] tenorem & Lateranen.[d] statuta concilij † ad obtinendam Præposituram Siclunen. † se ingerit, & ingessit: & quòd die intrusionis suæ ante cōfirmationem [e] † præsumpserit ministrare: sicut & post confirmationem cassatam. ¶ Mandemus, quatenus si inueneritis prędictū I. habere plures alias Dignitates, atque Prębendas [f]: aut † aliquid aliud pręmissorum [g], quod ad cassationem eius sufficiat, inueneritis esse verum, ei super iam dicta prępositura silentium imponatis, ab impetitione ipsius, Siclunen. † Ecclesiam [h] absoluentes. Cum multa per patientiam [i] tolerentur †, quę si deducta fuerint in iudicium, exigente iustitia non debeant † tolerari †.

¶ Idem Archiepiscopo, & Archidiacono Senonen.

¶ Recepto in Canonicum, quàm citò facultas se obtulerit, debetur prębenda, & interim habebit

c ¶ *Diffinitionis nostræ.*] Quam non habes in compilatione, quæ olim erat de institu c tua nuper

d ¶ *Lateranen. concilij*] s. eo. *quia in tantum.*

e ¶ *Confirmationem*] Hoc ita intellige, q̃ super hac electione fuit causa commissa ad petitionem illius electi, & iudices illi electionem confirmauerunt. & postea alij iudices, quib. eadem ca. ista fuit commissa confirmationem illam cassauerunt, sicut hoc totum habetur in compilatione. Innocen. s. *de re iudic.* c. 1. de quibus hic fit mentio.

f ¶ *Prębendas.*] De hoc dictum est s. *de elec. c. dudum* 2.

g ¶ *Aliud præmissorum.*] Scilicet q̃ ante confirmationem ministrauit. s. *de elect. qualiter.* vel q̃ ministrauit post cassationē confirmationis: quia Papa etiam totum cassauit, quicquid factum fuit per iudices priores, & posteriores.

¶ *Glo. seq. alleg. Guam. coeor. in contrarium alleg. 7. iura, & soluit.*

h ¶ *Ecclesiam.*] Et ita videt', q̃ Ecclesia q̃ ipsum eligit, sciens ipsum habere plures dignitates, atq; prębēdas, nō possit ipsū repellere. arg. s. *eo. cùm non ignores.* arg. contra. s. *de except. cùm ecclesiastica.* & melius s. *de elect. cùm inter canonicos.* 8. q. 2. c. *dilectissimi.* & 32. q. 5. *horrendum.* j. *de conces. praben. cùm super.* & s. *de cleric coniug. c. diuersis fallacijs.* & j. *de dona. c. inter dilectos.* Sed hęc locum non habent: quia iste non fuit electus ab ecclesia: immò ecclesia se sibi opponebat, & electus fuit à quinque solummodo: aliis appellantib. prius, & quibusdam absētibus, vt hic patet, in decr. q̃ olim erat in cōpilatione Inno. *de re iud. c. 1.* hęc decr. de illa electione loquitur. Bern.

i ¶ *Per patientiam.*] Hic respondet tacitæ quæstioni: diceret aliquis, multi sunt habētes plura beneficia, quare ipsi reprobatis D. Papa? Et ipse respondet: multa per patientiam &c. & tamen per talem patientiam nō fit dispensatio. arg. j. *de cogn. spi. super eo.* & s. *de iureiur. mulieri.* arg. *salua patientia voluntatē requirit. ff. de tribut. l. 1.*

a *Dominus sciès sermū mercari in repo. tenet tributoria, nō tñ requiritur, q̃ velit, sed satis est, q̃ nolit, ex quo scienter. Io. And.*

Dilecti filij.] Cōtinet quatuor dicta. Primò mādatū Apostolicū. Secūdò ibi. *Ad instātiā.* iussū, & iniustū pceptū legati. Tertiò ibi. *Cùm ergo.* iusti pcessus cōfirmationē, & iniusti reprobationē. Quartò ibi. *Facientes.* Papalē subiectionē. Abbas.

Casus. Eps Lincoñ. de mādato D. Cælestini Papę cuidā clerico G. noie quādā pbendam in Ecclesia Lincoñ. assignauit: sed capitulū Lincoñ. noluit ipsum recipere ad eandē: tandem ad instātiā Remen. Archiepi, tūc Epi & legati, apostolicę sedis legati, tādē cōpositio inter capitulū, & G. intercessit, q̃ recepit fuit in canonicū, & in fratrē, cocesso sibi stallo in choro, & loco in capitulo, & participatione diuinorū, ita tamē q̃ fructus pbēdę recipere nō deberet, nisi loco pximo vacaturę: sed quia plures pbendæ postmodū vacauerunt, nec eidem G. aliquam assignauerūt, accessit ad Papam, proponens eidē ea supradicta: scribit Papa iudicibus dicens dictū G. in canonicū recipi canonicis non obuiare institutis, sed vacaturā expectare prębendam: esse cōtra Lateran. concilium: vnde Papa factum legati, in eo q̃ dictum G. recipi fecit in canonicum, & in fratre approbauit: sed q̃ nihil reciperet, nisi loco pximo vacaturę, reprobauit: quia vero indignum est, vt receptus in canonicum beneficio careat. Mādat iudicibus, vt Epm, & capitulū compellant, vt ei prębendā (cū se facultas obtulerit) assignēt: & potiones quotidianas, quę fiunt in Ecclesia, faciāt assignari eidem. Nota, q̃ aliquis potest recipi in canonicum sine assignatione prębendę, dūmodo aliquid sibi assignetur tanquam canonico: & si addit', q̃ nihil percipiet, nisi cùm vacauerit prębenda, hoc non licet, sed sic potest recipi: Recipimus te in fratrem, & prouidebimus tibi, cū facultas se obtulerit, istud non est contra concilium. Itē sententia pro parte tenet, & pro parte non tenet. Item vtile non vitiatur per inutile, nec licitum per illicitum.

quotidianas distributiones.

CAP. XIX.

Dilectus † filius I. Canonicus Linconien. † proposuit, quod cùm de mandato C. Papæ prædecessoris nostri Linconien. † Episcopus quandam Prębendam assignauit eidem in Ecclesia Linconien. † quia Capitulum ipsum ad eandem recipere contemnebat: *& infra.* ¶ Ad instantiam Remen. Archiepiscopi, tunc Episcopi Prenestin. Apostolicę sedis Legati, & auctoritate ipsius, talis inter eū, & Episcopū, & Canonicos Linconien. † cōpositio intercessit: quòd ipso ab eis recepto in Canonicum, & concesso sibi stallo in choro, & participatione quarumlibet diuinorum, idem fructus Prębendę percipere non deberet [k], nisi loco proximo † vacaturę: *& infrà.* ¶ Cùm ergo dictū T. in Canonicum recipi, canonicis nō obuiet institutis, & vacaturam expectare Prębendam Lateranen. cōcilio † non sit dubium obuiare: Nos facto eiusdem Legati illicito [l] reprobato, quod est licitū approbantes [m] †: quia videtur indignum, vt receptus in Canonicū Prębēdę be

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

k ¶ *Percipere non deberet.*] Istud fuit contra cōcilium. j. *de conces. præben. nulla.* Sed cōtrariū videt'. s. *eod. relatū.* vbi tenet pmissio vacaturę præbēdæ. Sol. hic nihil pcipiebat, sed ibi sic: vt patet ex illo verbo, integritate prębēdę gaudere: & ex eo quod dicit quorum communis est visus: & hic hoc solùm additur, quod pcipiat ea, quæ de communi conferuntur, & ita non contradicit, sed cōcordat: & hic vitium fuit expressum.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & dupliciter soluit.*

l ¶ *Illicito.*] *Arg. contra.* s. *de consti. cùm M. Ferr. quatuor receperunt ad vacaturas, &c.* Soluit. Papa illud reprobauit: vñ præcepit, q̃ eis puideat' ex super excrescentibus, &c. & ita concordat cum ista, vel ibi recepti fuerūt simpliciter, vt ibi not.

Additio. Vel non reprobatur receptio in ius canoniæ, sed receptio ad vacaturas.

¶ *Glos. seq. arg. instituit, quærit, opin. ponit, & soluit.*

m ¶ *Approbantes.*] *Ar. quod sentētia, siue donatio tenet pro parte, & pro parte non.* sic s. *de arbi. cū spe. 12. q. 2. si quos.* & 17. q. 4. q̃ sit. & 32. q. 4. *inter cætera* [b]. & j. *de testa. Raymutius.* & ca. *Raynaldus.* Caueas tamen, qualiter fiat electio. si dicat' eligim' te ad proximā vacaturā, nulla est electio. j. *de cōces. præben. c. nulla.* & c. *relatū.* & ca. *ex tenore.* Si verò dicat: eligimus te in fratrē, & socium, & promittim' tibi cōferre beneficiū, cū primū vacauerit, tenet electio talis. s. *de relatum.* & j. *de conces. præb. cùm sup assignando* eidem quotidianas distributiones, aliàs compellerent' ad hoc, vt dicit' hic in fi. & ille intelligitur electus ad quoddā ius de nouo creatū. j. *eo. dilectis.* & illud ius petit, q̃ citò assignatur beneficiū vacans. non. n. diu posset manere tale ius sine re corporali. 1. q. 3. *si quis obiecerit.* & talis canonia auget numerum canonicorū, sed nō prębēdarū. Sed nunquid plures possunt taliter eligi, si duo posśūt eligi, eadem rōe & plures, s. tres, & quatuor, & quotcūque? Dicit Io. q̃ secūdū numerū prębendarum possunt plures, vel pauciores eligi. Sed certè nō videt', q̃ tot possūt eligi, quot sūt ibi cāonici, pp diutinam

† *Cap. 5. e. tit. in 3 cōp.* † *Longon.* † *Longon.* † *Longon.* † *Lincon.* † *proximè.* † *sub Alex. in. ca. 8. &* habetur j. de concess. prębēdæ, c. nulla. † *Vide* l. si cōuenerit. cū gl. ff. de pign. act. melius, in l. necnō. §. 2. cum glo. non prohibeat. ff. ex qui. ca. maio.

b *Regulariter enim non vitiatur vtile per inutile.* j. de reg. iur. vtile. lib. 6.

diutinam expectationem:sed sufficit,ꝙ pauci eligantur,saltem duo,vel tres,vel quinque.ſ.de conſt.cùm M.Ferrarieñ.

a ¶Defraudetur.]Sic ſ.eo.relatum.

b ¶Cum ſe facultas.]Hoc idem erat ei promissum in illa cōpositione:sed Archieps auctoritatē pſtare nō potuit,immò illud solum ca.iat,ꝙ nihil percipere deberet:Lau.Item ex eo,quod dr̄ hic,patet,quòd legatus non potest dispensare contra concilium a ĩ.de conceſ.praben.nulla.ſed ſolus Papa.Ita aliud est dicere,cùm facultas se obtulerit,& aliud cùm beneficium vacauerit,vt hic patet.& ĩ.de conceſſ.praben.accedens.

¶Glo.ſeq.recitetur per obiectionē,& ſolutionē.

c ¶Aſſignare.] Hoc idē poterat cōsequi ex illa compositione,vt videtur:dicit Io.ꝙ nō:quia tpe compositionis vacabant ibi beneficia,& volebant ipsum expectare proximam vacaturam.Item aliud additur compositioni:ꝙ ipse habeat quotidianas distributiones,siue victualia,quæ de cōi conferuntur:quæ tm̄ præsentibus dantur.ſ.de cle.non reſi.de catero.& ĩ.eo.licet.Perceptio enim talium præbendarū non facit canonicum,quia sola salarij pceptio non facit decurionē.ff.de decu.ſola b.& ĩ.eo.dilecto.

a Concedēdo tamen vt Ga cat vra,pōt tamen reſeruare.qd doc vt ĩ.de iu.pa.cùm dilectus.de offi.leg.ca.3.& 4.libr.6.Ioā.And.

† Burdeg.

†Cap.6.eo.ti.in 3.cōp.

neficio defraudetur a: Mandamus,quatenus dictos Episcopū,& Canonicos,vt ei Præbendam,(cùm se facultas b obtulerit) non differant assignare c,appellatione postposita compellatis: Facientes eidem portiones quotidianas,quæ fiunt in Ecclesia memorata,sine diminutione qualibet assignari.

¶Idem Episcopo Brixeñ.†

¶Nō tenet electio,cùm ad vnā præbendam duo simpliciter eligantur.

CAP. XX.

TVæ † fraternitatis deuotio: & infrà. ¶ Cùm sępe contingat,quòd ad vnam Præbēdam duo Clerici propter importunitatem d petentium eligantur. Nos attendentes,quòd si duo vnam Pręberdam tenerent,illud esset contra concilium Turoneñ. e quòd Pręberdarum inhibet sectionem f:& † si vnus illorum ipsam obtineret Pręberdam,sub expectatione alius contra Lateranen. † concilij g statuta remaneret. Inquisitioni † tuę taliter respondemus,quòd talis electio de rigore iuris h penitus est cassanda:

† Aliàs ita:quod si vn' ipſorū,&c.

† ſub Alexan 3.c.8.

† Aliàs ita:ſuper quo reſpōdem'.

b Aliàs,Meremus,& vide in ca.dilecto.ſuper 3.gl.Ioan.And.

TVa fraternitatis.] Primò ponitur decisa facti narratio,& cōsultatio. Secūdò responsio ibi,Nos.Abb.

CASVS. Aliquando contingit,ꝙ ad vnam prębendā vacantem,duo eliguntur propter importunitatem petentiū:quęsitū fuit à Papa,an talis electio de iure teneatur.Papa cōsiderans ꝙ si duo vnam pręberdam tenerent,esset contra cōciliū Turonē.quod prębendarū inhibet sectionē:& si vn' illorum præbendam haberet,alter illorū sub expectatione cōtra Lateraneñ.concilium remaneret:Respondet ꝙ talis electio de rigore iuris est cassanda.Nota,ꝙ quę per importunitatem fiunt valere non debent.Item pręberda diuidi non debet. Item electiones contra iura factæ non valent,& ipso iure nullę sunt.

d ¶Importunitatem.]Electio facta ad importunum clamorem non valet.ſ.de elect.Osius 61.diſt.miramur.& per importunitatem non concedenda sæpe concepimus,dicit imperator.C.de petitio.bon.ſub.l.1.lib.10

e ¶Concilium Turonen.]ſ.eo.maioribus.& ĩ.vt eccl.bene.vt noſtrum.& 1.q.3.c.ſi quis prabendas.

¶Glo.ſeq.duas obiectiones ſoluit.

f ¶Sectionem.]Sed cùm vna parochia possit diuidi in duas.16.q.1.pracipimus.& 10.q.3.c.vnio.de conſecr.diſt.1.omnes.ĩ.de Ec.adi.ad audientiam.quare vna pręberda non potest diuidi in duas?Respōdeo,duę parochię licitè fiūt ex vna,iusta causa interueniente,ꝙ vtraq; sit parochia p se,& habebat propriā limitationem:sed ꝙ duę sint sub vna limitatione,non pōt.16.q.1.plures.& eodē modo vna pbenda pōt diuidi in duas,ita ꝙ sint ibi ppetuò duo canonici,dummodo facultates illius pbendæ sufficiant cōpetenter duob ĩ.eo.c vacante.sicut vna domus pōt diuidi,& de cætero erūt duæ domus:& vn' fund' si diuidat,erunt duo fundi.ff.com.pradiorū.l.ſi quis duas.§.1.sed prębēda diuidi nō debet,vt sub noīe vni' pbēdæ censeatur vterq; quasi dimidi' canonic',quia vnitas nō recipit diuisionē.24.q.1.loquitur.nulla.n.seruitus diuidit,licèt vsusfructus diuidat ff.ad l.Fal.l.1.§.ſi vſusfructus.& ff.de vſu.& habita.vſus pars.Sed nónne hoc modo pōt diuidi pbenda,ꝙ idē ius apud vtrūq.remaneat:quia & iura incorporalia apud plures possūt insolidū residere.ĩ.de iure pa.c.1.& ff.de ſerui.l.via,& ff.de bo.liber.l.libertus.in fin.in pbēda hoc esse nō potest,vt dictum est ĩ.eo.dilecto.licèt enim dicatur idem ius esse apud plures,reuera tamē quilibet speciale,& separatum i' habet,ff.quemad.ſerui.amit.l.aquam.Et not.quòd sicut de vna pbēda possunt duæ fieri,si facultates sufficiāt:sic ex causa necessaria possūt,& debēt diminui præbendæ e.ĩ.de ver.ſig.c.vt.

g ¶Lateran.concilij.]ĩ.de conceſ.praben.c nulla.

c Id eſt,numerus prabendarum:vt ſic augeātur ſingula prabēda,hoc intendit.Ioan.And.

¶Idem.

¶Si duo electi ad aliquam dignitatem compromittant in Iudices,poterit Iudex alterum confirmare,& alteri pro bono pacis de pouentibus prouisionem facere. Iſta eſt pulcherrima diſpoſitio,& in toto corpore iuris non habes conſimilem.

CAP. XXI.

NIsi † essent viri prouidi,& honesti i,tam qui ordinationem fecerunt,quàm illi,circa quos est facta ordinatio in Ecclesia vestra,super negotio Prioratus,ordinationem illam valde suspectam,propter exempli perniciem haberemus.

¶Quod ergo post concertationem diutinam ordinatum est circa vnum de duobus electis,vt ipse habeat Prioratum,hoc ex iurisdictione delegata,secundùm iustitiam videtur esse statutum: quod autem ordinatum est circa reliquum,vt ipse viginti † libras de reditibus Capituli,& quadraginta de prouentibus Prioratus percipiat † annuatim: hoc secundùm prouidentiam intelligitur esse præceptum ex arbitraria k potestate: cùm in delegatos † fuerit compromissum,qui auctoritatem sibi retinendo commissam,se pro bono pacis,& vtilitatis hoc ordinâsse fatentur.

h ¶De rigore iuris.]Innuit,ꝙ de patiētia posset tolerari,& cōfirmari,quasi dispēsando,qd satis pōt cōcedi:quia talis dispēsatio nō est ppetua,sed ad tēpus:nec pprię dicit facere contra concilium. Ad quid ergo diceret,de rigore iuris,aliàs simpliciter respondisset dicēdo,quòd talis est cassanda,& multę tales electiones tolerāt,& ex causa posset iuris rigor relaxari.arg.op ĩ.eo.c.vacante.& c.cùm cauſam.vbi tenet integrare pręberdā tali modo collatam,nec mandatur cassari.

†Cap.7.eo.ti.in 3.cōp.

Et vide.qd per hoc cap.dicit Bald.in cap.1.§.inter partes.de lege Contra.in vſibus feudo.

NIſi eſſent viri prouidi.]Primò recusat,suspectam ordinationē,& ipsius duo mēbra declarat. Secundò præmissis motiuis sub certa moderatione illam approbat.Secunda ibi,¶ manguitur.Ab.Sic.

† Aliàs,primo.

CASVS. Vacante quodā Prioratu,duo fuerūt electi ad ipsum:cā cōmissa fuit super his duab.electionibus,vt negotiū posset faciliùs expediri,partes cōpromiserunt sup istis duabus electionib.in iudices delegatos:retēta sibi iurisdictione delegata:iudices isti,siue arbitri,p bono pacis,& concordiæ ordinauerūt,quòd vnus electus prioratū haberet,alter verò xx.libras perciperet annuatim de reditib.capituli,& xl.libras perciperet annuatim de prouentib.priorat':& hęc ordinatio ab omnib.recepta est,& approbata:tandem petiuerunt illam ordinationem per sedem Apostolicā cōfirmari.Super hoc scribit Papa dicēs,ꝙ illā ordinationem haberet valde suspectā pp malū exēplū,nisi tā illi,q eā fecerūt,q̄ illi,circa quos facta fuit,essent viri puidi,& honesti:qd.n.factū fuit p illos,vt vn' de duob.electis habeat prioratū,hoc factū fuit secūdū iustitiam ex delegata iurisdictione:qd de altero factū est,vt ipse habeat viginti libras de reditib.capituli,& xl.de prouentib.prioratus pcipiat annuatim,hoc secūdū prouidētiā fuit ordinatū ex arbitraria potestate,cū in delegatos fuerit cōpromissum,qui retēta iurisdictione delegata,p bono pacis.& concordię cōfessi sūt se hoc fecisse:quia ergo ordinatio ista ab oīb.est recepta,& Prior,& capitulum puisionē istā sine grauamine possunt exhibere,q facta fuit nō ex pactiōe partiū,sed ex iudicū puisione p bono pacis:Papa eā tolerat hoc modo,vt videlicet dignitas priorat' nō remaneat onerata,ita ꝙ defuncto priore,successor ei' ad pstationē quadraginta librarū nullatenus teneat,nec circa prouentus prioratus aliqua sectio fieri videat.Nota,pp honestatē psonæ pręsumit pro ipso.Item aliquis potest vti simul delegata,& arbitraria potestate:Item p bono pacis aliqua sunt toleranda,q aliàs reprobarentur.Item quę fiūt ex pactione partiū circa spiritualia,illicita pręsumuntur.Item prouisio ista fuit personalis,non tamen transit ad successorem.

† recipiat.

† In iudicē delegatum poteſt compromitti.

Doctores in c.cum tēpore.ſ.de arbit.Spec.tit.de arbi.§.1.adde Lanfrancū tract.de arbit.

i ¶Honeſti.] Ex qualitate personę pręsumitur licitū,ꝙ aliàs esset illicitum.arg.9.q.2.Lugdunēn.

¶Gl.ſe.obiicit,& ſoluit.Secūda q̄rit,ac.affirmatiuè,& cōtrariū ſol.

k ¶Ex arbitraria.] Et ita pōt aliquis simul vti arbitraria,& delegata potestate.sic ſ.de praſum.c.litteras.sed istud non videtur posse constare,quia si ratione delegatæ potestatis adiudicauerunt alteri prioratum,secundùm hoc quòd cōstabat eum canonicè electum,qualiter per arbitrium poterunt ipsum condemnare ad soluendum alteri parti indebitū,cū alij solui non possit,quod est alij debitū.ſ.de iureiur.cū te.quia

si priorat

si prioratus fuit isti debitus, constat, quòd solutio pecuniæ est indebita. Potest dici, quòd illi non fuerunt arbitri, sed arbitratores, i. compositores, quorum arbitrium si iniquum sit, auctoritate superioris retractatur. ī. de arbi. non sine. vel reducitur ad arbitriū boni viri. ut pro socio. societatem. Sed nunquid ratione talis arbitrij possent ipsi adiudicare alteri prioratum? Ar. quod sic. ī. de transact. c. de cætero. sed nō est verum: quia talia spiritualia possideri nō dossunt, nisi ex iusta institutione canonica. 1. q. 1. legum. sic & in matrimonio non potest interuenire arbitrium. ī. de transact. c. Ver. & ī. de in integr. restit. c. pen. in fi. & tunc vet. hoc ex iurisdictione delegata. B.

a ¶ *Ex iussione.*] Ex pactione partium non liceret, nec illam tolerasset Papa: vt ī. *de pac. cum pridem.* sed quia iudicis auctoritate factum fuit, & ad tempus sustinetur. ī. *de transa. de cætero.* sic enim excusatur ab infamia, qui iussu iudicis pacicitur de furto. *ff. de his qui not. infa. l. furti. §. qui iussu.* Et quod Papa hic tolerauit huiusmodi compositionem, hoc fecit propter causas prædictas, scilicet pro bono pacis, & vtilitatis: quia placuit omnibus: & si Papa compositionem non tolerasset, auctoritas iudicis non sufficiebat: quia de iure hoc facere nō poterat: vnde dicit Papa: Nos eam hoc adhibito moderamine toleramus, & ad tempus tantum, vt sequitur. & occasione huiusmodi prouisionis[a] assumunt quandoque aliqui causam malefaciendi.

¶ Quia igitur hæc ordinatio ab omnibus est recepta, possuntque licitè Prior, & Capitulum de prouentibus suis propter causas prædictas, non quidem ex pactione partium, sed ex iussione[a] iudicum, prouisionem huiusmodi exhibere: Nos eam hoc adhibito moderamine toleramus, vt ad præstationem quadraginta librarum non dignitas Prioratus[b], sed persona Prioris maneat onerata: nisi fortè circa prouentus[c] aliqua videatur facta sectio Prioratus: ita quòd ipso Priore defuncto, successor ipsius ad præstationem quadraginta librarum minimè teneatur.

¶ Idem Valdeñ. † Episcopo, & Abbati Vatiñ. †

¶ *Canonici priuilegiati à Papa super certo numero, si sponte receperūt aliquem supra numerum, cōtra impetrante à Papa, exceptione numeri vti non possunt.*

CAP. XXII.

PRo † illorum prouisione: & *infrà.* ¶ Burdegaleñ. Archiepiscopo mandauimus, vt magistro P. in aliqua Ecclesiarum suarum[d], vbi ei expedire cognosceret, competens faceret beneficium assignari, contradictores[e] Ecclesiastica districtione compescens: qui Decano: & Capitulo Xantoneñ. † auctoritate nostra mandauit, vt ipsum admitterent in Canonicum, & in fratrem. Cúmque iidem reluctarentur Canonici, ad indulgentiam de quadragenario † Canonicorum numero ei opponerent: quia Archieps̄ cognouit illos † in elusionem[f] mandati nostri indulgentia eis concessa irreuerenter abuti, prædictum magistrum[g] de præbenda, & Canonia † Xantoñ. Ecclesiæ inuestiuit[h], contradictores vinculo excommunicationis adstringens: & *infrà.*

¶ Quia verò quod per dictum Archiepiscopum, de memorato magistro auctoritate nostra prouidè[i] factum est, firmitatem, volumus obtinere: Mandamus, quatenus si vobis constiterit prædictos Canonicos indulgentiam, quam habent de certo Canonicorum numero, non seruâsse, & aliquem vltra constitutum numerum in Canonicum auctoritate propria recepisse[k]: cùm nobis legem imponere non debeant, quam ipsi negligunt obseruare, latam in ipsos excommunicationis sententiam à prædicto Archiepiscopo, tandiu denuncietis sublato appellationis obstaculo seruandum †, donec sæpe dictum magistrum reci-

b ¶ *Prioratus.*] Nisi hoc esset appositum, confirmatio talis, siue tolerantia fuisset realis. *arg. ī. de transact. Veniens. & j. de insti. cùm venissent.*

c ¶ *Prouentus.*] Quoniam sicut ius diuidi non pōt, sic nec fruct⁹: vt 1. q. 3. c. Vlt. & j. *Vt Eccle. bñ. vt nostrum. & 16. q. 1. c. si monach⁹.*

PRo illorum.] In prima ponitur facti narratio. In secunda causæ commissio ibi, *Quia.* Abbas.

CASVS. Dominus Papa mādauit Archiepiscopo Burdegalen. vt in aliquo Ecclesiarum suarum magistro P. cōpetēs beneficium faceret assignari, contradictores per censuram ecclesiasticam cōpescendo: recepto isto mandato, mandauit Decano, & capitulo Xanton. vt dictum magistrum reciperent in canonicum, & in fratrē: Canonici Xanton. ex aduerso dicebāt, quòd habebāt certum numerum canonicorum, & ideo ipsum recipere non tenebātur: Archiepiscopus intelligēs quòd ipsi abusi fuerant indulgentia de certo numero canonicorum, dictum magistrum de præbenda, & canonia Xantoñ. Ecclesiæ inuestiuit, & contradictores excōicauit: & quia canonici nō recipiebant eundē, iterū accessit ad Papā petēs super hoc sibi prouideri. Scribit Papa quibusdā dicēs, quòd quia quod de prædicto magistro per dictū archiepiscopū prouidè factum fuit, auctoritate sua vult ratum haberi: mandat, quatenus si constiterit prædictos canonicos indulgentiā de certo canonicorū numero nō seruasse, & auctoritate propria aliquem vltra constitutū numerū in canonicum recepisse: sententiā excōmunicationis, quā tulit archiepiscopus in eosdē, tandiu faciant obseruari, donec dictum magistrum recipiant in canonicum, & in fratrem, & ea quæ ad canonicatum pertinent, duxerint assignāda: cùm legem domino Papæ imponere non possunt, quam ipsi negligunt obseruare. Not. quòd si scribit Papa archiepiscopo, vt dēt alicui in aliqua ecclesiarum suarum præbendam, potest dare præbendā in qualibet ecclesia sua suffraganei. Item per hanc decretalē probatur, quòd ex vi huiusmodi mandati non possit executor mittere in possessionē corporalem. licèt sit arg. contra ex eo quod dicit de Xantoñ. Ecclesiæ præbenda inuestiuit: sed hoc soluitur in glossa, quæ incipit, per talem. Item qui auctoritate propria venit contra indulgentiam, in hoc casu amittit eam. Item excommunicati recipiunt aliquem in fratrem, & valet receptio. & sic est arg. quòd excommunicati possunt eligere. sed non est verum.

d ¶ *Ecclesiarum suarum.*] Sub hoc termino cōprehendūtur omnes ecclesiæ ipsius prouinciæ, etiam episcopales, vt hic patet, & ī. *de vsu. palli. c. 1.* siue habeant ius conferendi, siue non. sed in aliqua prælatura per hanc formam prouidere non posset. j. eo. c. *si.* & hoc in quib. ius habet, secus in aliis: secus si dixisset in aliqua ecclesiarū tuæ prouinciæ, quia tunc nō refert, vtrū ius habeat, vel nō, ratione ordinariæ potestatis, cū auctoritas talis generalior sit, quam alias: in Papa in hoc non reprobat factū Archiepiscopi. Et sic large animaduertit, quòd dicit *illustri.*

e ¶ *Contradictores.*] Hic etiam nō cōprehēduntur, nisi partes, & alij etiam qui de facto contradicunt, & non de iure.

f ¶ *Elusionem.*] Multæ enim vias sunt hominibus ad mala. vt in *Authen. de nup. § minores. in fi. coll. 4.*

g ¶ *Prædictum magistrum.*] Innocentius dicit, quod in registro ne habetur post ista verba: Cum consensu, & voluntate tua, frater episcope, de præbenda, & canonicatu Xantoneñ. eccl. eius, &c.

¶ *Glo. si. recit. per quasionem, an executor mandatus per hæc verba facias prouideri, vel assignari, possit inuestire. ponit opi. quod possit. soluit contrarium, ad haec decre. respondet. & remittit. allegat contrarium. & soluit.*

h ¶ *Inuestiuit.*] Per talem inuestituram non adipiscitur quis possessionem, nisi corporaliter in possessionem mittatur, j. *de do. per tuas.* De tali inuestitura hābes. ī. *de re. iu. cum olim. & j. de his, quæ fi. a ma. par. c. ex ore.* & hoc probatur per hoc quod Papa mādat, quòd solummodo sententia lata in eos obseruetur, donec dictum magistrum recipiant in fratrem. Si enim in possessionem missus fuisset: Papa mandasset, vt in possessionē inductus defenderetur. Et sic per hanc decr. non probatur, quod per hāc formā: Mādamus, vt talē facias recipi in canonicū, & in fratrē talis ecclesiæ cōtradictores per cēsurā ecclesiasticā. &c. vel facias cōpetēs beneficiū assignari[d] quod possit mitti in possessionē ipsius ecclesiæ, nec inuestiri, cū hoc ei no mādetur, cū certa forma, secūdum quā procedere debet, sit præfixa. Quidā tamē dicunt per hāc decr. quòd per talē formā pōt mittere in possessionē, siue inuestire, quod ego nō credo, prout not. *de conces. præben. cū nostris. Ar. contra. s. de exceptio. cum ecclesiastica.* Nō est cōtra: quia ille iā fuit per Papā inuestitus, & in corporalē possessione de mandato ipsius inductus, vt patet in integra. Et quod dixit hic, inuestiuit, fecit vltra formam sibi datam: quod patet per responsionem Papę, quæ de inuestitura nullam fecit mentionē, sed excommunicationē, quā præcepit obseruari, quousque ipsum reciperent, & ideo dicit, prouidè.

i ¶ *Prouidè.*] [e] Excusauit cū Papa, sed reuera non bene processit inuestiēdo: sed refert, vtrūm mandetur: facias prouideri, vel facias beneficiū assignari. In primo casu delegatus non potest inuestire: quia prouisio non est sibi demandata, sed facias prouideri. In secundo potest inuestire. & faciet beneficium assignari, quia modo sibi est prouisio reseruata, & illi sic inuestito fructus postea debebuntur. ī. eo. *dilectus. & c. relatum.* & hoc: quia forma rescripti seruanda est. ī. *de rescriptis. dilecta.* cum similibus.

¶ *Glo. se. ar. alle. Ano tura, & remittit, all. quæ contrarium, quare, & soluit.*

k ¶ *Auctoritate propria recepisse.*] Et ita quod semel fecit cōtra priui-

Margin notes: † Valen. † Vatenen. † Vatem. † Cap. 3. eo. tit. in 3. cō. a Abbas, cō. prouisioni. † Sāllantoñ. b De hoc vide Ioā. An. in c. quāuis eo. tit. lib. 6. † quadragesimo. † eor. † Contemnentes. † Sanctam. e Hæc glossula nec est Bernardi, nec habetur in vetustis exemplaribus. † Obseruandam. d Innocentius distinguit hic, inter formā, facias prouideri; & formam facias assignari: quasi prima forma contineat, quod facias tibi conferri: secunda, quòd tu conferas & facias factum assignari. sed vide hic regulam per totam. And. e Hæc glossam non inuenio in antiquis, nec credo esse Bernardi.

giu̅m suum, sibi præiudicat in illo. s. de rescri. constitutus. & i. de consti. cùm M. & c. cum accessissent. vbi de hoc. ar. j. de priuil. accedentibus. & c. si de terra. §. 1. & C. de excu. tute. l. voluntaria. Et hoc attende, quod dicit, auctoritate propria, quia si hoc auctoritate Papæ fecissent, non intelligerentur venisse contra priuilegium suum. etiamsi esset iuramento firmatu̅: quia auctoritas Papæ semper intelligitur excepta. s. de iureiu. venientes. & s. de elec. significasti. Sed quid si venissent cõtra indulgẽtiã auctoritate Cardinalis legati Apostolicæ sedis, nunquid excusarentur. Non credo: quia nõ possent illos cõpellere ad hoc, vt contra indulgentiam Papæ aliquem reciperent.

¶ Glo. seq. not. quòd excommunicati canonicos recipere possunt. alleg. duas rationes, & duo similia, ponit lecturam contrariam, quam non approbat.

a ¶ In canonicu̅.] Et ita ea quæ faciunt excõicati in eorum præiudicium, bene valent, & ita excõicati recipiunt aliquem in canonicu̅, & valet talis receptio: & ea quæ faciut excõicati in eoru̅ præiudiciu̅ bene valẽt. s. de excep. cu̅ inter. cu̅ suis si. sicut excõicatur quis, vt in causa procedat. supra de offi. ord. significauit & quia isti non debent absolui, nisi satisfaciant. vt s. de offi. deleg. ex litteris. sed satisfacere non possunt, nisi ipsum recipiant, nec per talem participationem erit excommunicatus, sic excõmunicati admittuntur ad iuramentum quandoque, antequam absoluantur, j. de senten. excommunicationis. ex tenore. & s. de rescri. c. capitulum sanctæ crucis. Vel expone, donec dictum magistrum recipiant, id est, donec cautionem præstent, quòd iuri parebunt in hoc, vbi habent causam defensionis. sed in hac decre. non habebant iustam causam defensionis, immò falsam: vt littera dicit.

¶ Glos. seq. not. quòd facto numero canonicorum, &c.

b ¶ Ad canonicatum.] Mandat hic Papa dari huic illa, quæ pertinent ad canonicatum, & non præbendam, & sic dabunt ei quotidianas distributiones, quousque vacabit præbenda, vel quousque fructus fuerint augmentati. Et sic patet hic, quòd licèt canonici aliquem recipiant vltra numerum, etiam sua auctoritate, nõ augent numerum præbendarum, licèt augeant numerum canonicorum. s. de consti. cùm M. habuisti idem s. eo. dilectus. & j. eo. tit. dilecto.

piant in canonicum[a], & ea, quæ ad Canonicatum[b] pertinent, cu̅ stallo chori, & loco Capituli, ei studeant assignare.

¶ Idem Bisuntino Archiepiscopo.

¶ *Non beneficiatus habens sufficiens patrimonium, ad sacros legitimè promouetur.*

CAP. XXIII.

TVis † quæstionibus respondemus, quòd Clericos in minoribus ordinibus constitutos, de patrimonialibus[c] bonis habentes, vnde possint congruè sustentari[d], etsi nondum fuerint beneficium Ecclesiasticum assecuti, (dummodo aliud canonicum non obsistat) ad superiores poteris ordines promouere.

¶ Idem Episcopo Zamoreñ.

¶ *Absens potest conferri beneficiu̅ alio mediante: nec refert, vtrùm absens inuestiatur per personã mediam, vel persona media inuestiatur pro absente. h. d. coniungẽdo vtrunque intellectum. Et est casus notabilis, & quotidie practicatur.*

† Cap. 9. eo. tit. in 3. cõp. huius Verò decretalis decisionem hodie accipere debemus iuxta ordinationẽ concilij Tri. sess. 21. de refor. c. 2.

† Lateraneñ.

† Baron.

TVis quæstionibus.] Ponit dictum, cuius vnam determinationem interserit ibi, *Dummodo*. Abb. Sic.

CASVS. Quidam clerici in minoribus constituti, nondum fuerãt beneficium Ecclesiasticum assecuti: habebant de bonis patrimonialibus, vnde poterant commodè sustentari: volebant promoueri ad sacros ordines. Respondet Papa cõsultus, quòd bene possunt ad superiores ordines promoueri, dum aliud canonicum nõ obsistat: & intelligitur ordinatus ad titulum sui patrimonij. Not. quòd quis potest ordinari ad titulum sui patrimonij.

¶ Glos. seq. quærit, & soluit.

c ¶ De patrimonialibus.] Habent ergo isti patrimonium pro titulo. sic s. eo. c. Ep. si aliquem. nec debuit ab Episcopo beneficium petere. ex quo tali modo intitulati sunt, & iudicium sibi manducant, & bibunt, qui de suo habent, & alienu̅ recipiunt. 16. q. 1. quoniam quicquid. & 12. q. 2. c. & si ille. & 1. q. 2. clericos. Sed quid si patrimoniu̅ istoru̅ periret chasmate, vel alluuione, nunquid tenebitur istis prouidere? Dominicalis[a] quæstio cõsueuit esse, tñ satis videtur, quòd Episcopus debeat eis prouidere in beneficio ecclesiastico: quia cum isti ad sæculum redire non possint, redundaret in opprobrium ordinis clericalis. ar. 93. di. diacones. & ar. s. de cle. coniug. Ioan. & s. de renun. ad supplicationem.

¶ Glos. seq. soluit dubium. Secundò quærit. arg. pro, & contra, ponit opinionem Vin. cõtra quam alleg. decre. sua. ponit opin. Tanc. & soluit. Tertiò quærit. & soluit. Quartò quærit, ponit primò opi. Vin. secundò opi. Tanc. quam approbat.

d ¶ Congruè sustentari.] Aliàs non debet ipsu̅ promouere: quod si fecerit, tenetur ei ad supplementum. s. eo. c. 2. & c. cùm secundùm Apostolum. Sed nunquid tenetur soluere decimas de tali patrimonio, ad quod est promotus, quasi ad titulum? Ar. quòd non. 16. q. 1. similiter. & j. de deci. nouũ genus. Ar. contra. 16. q. 1. si quis laicus. Dixit Vinc. quòd tenetur soluere decimas, ar. illius c. si qu laicus. Ar. contra, quòd nõ debeat soluere, vt j. de sim. tua. T. dixit, quòd si ab aliis clericis recipit diuinum officium, & alia sacramenta, debet eis soluere decimas. alioquin contra. quia de beneficio suo non tenetur soluere decimas. credo, quòd propter clericatu̅ illius, licet sit ordinatus ad patrimoniu̅ suum, ecclesia, quæ primum decimas percipiebat prædiales, iure suo non debeat defraudari: quia res semper remanet cum sua causa. & sine culpa sua priuari non debet, nec est etiam iusta causa, quare priuari debeat. Itẽ quæritur, an ille possit transire ad aliam Ecclesiam sine licentia Episcopi? Dicas, quòd non 71 dist. primatum. Sed nunquid potest[b] vendere patrimonium tale? Videtur, quòd nõ: quia inde viuere debet, & ecclesiasticum onus sustinere, quod constituit Vinc. Sed Tanc. dicit, quòd potest vendere: quia qui pretio fruitur, rem habere videtur. ff. de vsufru. quia qui pretio, & potest illud donare, quia & beneficio Ecclesiastico posset renunciare, quod credo verius.

a Dominicalem quæstionem vocat, quã olim inter canonicos doctores diebus Dominicis solebãt tractare, extra cursum legẽdi ordinariu̅: sicut Sabbatinam quæstionem appellant legistæ, quam in sabbatis, cu̅ ab ordinariis lectionibus cessabatur, iuris discipulis explicabãt.

CAP. XXIV.

ACcedens † ad Apostolicam sedem: & infrà. ¶ Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd Clericus absens per alium, vel alius[c] magis pro ipso: poterit de beneficio Ecclesiastico inuestiri.

¶ Idem Treceñ. Episcopo.

¶ *Si ad vnum Canonicatum, & ad Præbendam duo sunt recepti simpliciter, receptio nõ tenet etiam interueniente Apostolica auctoritate. h. d. & est notabile c. quare tene semper mente, & nota ipsum.*

CAP. XXV.

DIlecto † filio P. sanctæ Pudentianæ † Presbytero Cardinali, Cellario Treceñ. & R. procuratori tuo, auditore concesso, idem Cellarius proposuit coram eo, quòd cum in manibus Remeñ. Archiepiscopi tunc Apostolicæ sedis Legati, intendentis prouidere G. nepoti suo in Trecẽ. Ecclesia Præben-

† Vide c. tibi absenti. ta. li. 6. & l. qui nihil donatum. per Bar. ff. de dona.

† Cap. 1. eo. ti. in 4. com.

† Pudentianæ nomen hic etiam restituimus, cum Prudẽtiana legatur in omnibus contra historiæ veritatem, de quo vide notata ad c. 35. supra de elect.

ACcedens.] Absens potest inuestiri de beneficio alio mediante. Vel sic potest summari. Potest quis inuestiri de beneficio pro absente. Communis diuisio. Secunda ibi, *Inquisitioni*. Abbas Siculus. CASVS. Quærebatur hic, vtrum aliquis absens de beneficio Ecclesiæ possit inuestiri? Respondet, quòd aliquis nomine, ac vice absentis de beneficio Ecclesiæ potest inuestiri: quia ille dicitur inuestiri, cuius nomine alius inuestitur. Not. quòd absens potest per alium inuestiri.

¶ Glo. ista quærit, & tripliciter soluit secundò obiicit, & soluit.

c ¶ Vel alium.] Sicut vnus nomine alterius possidet. ff. de acquir. pos. quicquid. vterque enim possidet. ff. eo. tit. quod meo & s. vt li. non cont. quoniam §. in aliis. & s. de resti. spo. cu̅ venissent & s. de præscrip. si diligenti. ita & vterque põt dici inuestiri. Sed quæ fuit dubitatio? Forte iste epa dubitabat, an carnale matrimoniu̅ inter absẽtes cõtrahatur, & ideo dubitauit, an & spirituale. Prima quo expeditur 32. q. 2. honoratur. & j. de sponsa. cum in ea parte & ff. de ri. nupt. denique. Secũda dubitatio hic explicatur, vtru̅ clericus absens possit inuestiri per aliu̅. Vel dubitatio fuit illa, an inuestiretur quis pro absẽte, & ignorãte. & certè bene, & acquirit ei possessionẽ: & cu̅ iste sciuerit, habebit causam vsucapiendi. C. de acquir. pos. l. 1. Vin. Vel ideo dubitauit, quia sicut hæreditas temporalis per procuratorẽ acquiri nõ potest. ff. de acqui. hær. per procuratorẽ. [c] ita videbatur quòd hæreditas spiritualis acquiri nõ posset. sed nõ vñ, quòd dominiu̅ ei quæsitu̅ per traditionẽ absenti. ff. de acqui. re. do. res ex mandato Itẽ nec possessio videt acquiri per inuestiturã. j. de his quæ fi. a ma. par. c. ex ore. & j. de do. per tuas. Dicas, quòd si vel dans, vel accipiẽs intendit acquirere dñium absenti, tunc est ei quæsitu̅: & sic loquitur. ff. de acqui. re. do. si procurator. ff. de do. qui mihi donatum. Sed si neuter hoc intendit, non statim acquiritur dñium. & sic loquitur. ff de acqui. re. do. res. dominium tamen, vel possessio non acquiritur per gestorem negotij. ff. de neg. gest. si ego. lo.

DIlecto.] Diuiditur in quatuor partes. Primo ponitur factum, & allegatio pro cellario. Secundo allegatio contra eum ibi, *Procurator*. Tertio diffinitio ibi, *Vnde*. Quarto protestatio ibi, *ita quod*. Abbas. CASVS. Archiepiscopus Remeñ. dum in Francia legationis officio fungeretur, intẽdebat prouidere cuidam nepoti suo G. nomine in Treceñ. Ecclesia. Cellarius Treceñ. vt gratiam legati sibi acquireret, in manibus Legati renunciauit præbendam, quam in Treceñ. ecclesia obtinebat, dictus legatus nepotem suum, & dictum cellarium instituit in canonicos Treceñ. & Archiepiscopus & capitulu̅ cõmuniter assignauerunt vtrique stallum in choro, & locum in capitulo, vt fructus illius præbendæ diuide-

b Tene de hoc, quod statuit concilium Tri. supra proximè notatum et cum gl. falsa.

c Dicunt legistæ, quod temporibus barbaris non potuit per procuratorem acquiri, quæ pro eo quod acquiritur, & aditur suo animo, ex quo verò deinde procuratorem ad adeundum, tũ apparet animus adeuntis: & ideo impossibile est delam aditã: sed illud verum de hæreditate iam delata, & quam scio delatã: in deferẽda locum habet, quod statim dicãtianus. And.

diuiderent inter se, donec idem G. integraliter esset beneficium assecutus: & procurator generalis Episcopi tūc absentis ista omnia cōprobauit, & dictus Cellerarius lectionē, & Euāgeliū legit in sua septimana, & alia fecit, quæ alij canonici cōsueuerūt. defuncto episcopo, tēpore cuius hæc facta fuerunt, alter successit: & dū accederet ad Ecclesiā cōsecratus dictum Cellerariū recepit ad osculū pacis, & tunc non recipiuntur ad osculū nisi canonici: & per bienniū sine qōne eū permansit: postmodū eps excitatus à somno, cœpit mouere quæstionē contra ipsum Cellerariū super præbēda prædicta. & sic qō inter episcopū, & Cellerariū ad sedē Apostolicam est delata: dat° fuit quidā Cardinalis vtrique parti auditor, corā quo Cellerarius proposuit omnia supradicta: petens dictum episcopū à sua molestatione cōpesci. procurator episcopi proposuit ex aduerso, q ad vnicū beneficiū quod vacabat in Ecclesia Trecen̄. nō licuit ipsi legato duos instituere, allegādo ad hoc cōciliū Turon̄. qd præbēdarū inhibet sectionem, & concilium Lateranen̄. quod præbēdarum prohibet expectationem. Præterea in Ecclesia, vbi non est certus numerus præbēdarum, nulla etiā præbenda vacante pōt aliquis in canonicum assumi: quia intelligit eligi ad quoddam ius, quod de nouo creatur, & cum electo nascitur: sed vbi est certus numerus præbendarum, duo ad vnam præbendam eligi non possunt cū illud ius spūale diuidi nō possit: propter quod dictus procurator asserebat institutionem præfatā nō valere, cum in Trecen̄. Ecclesia certus sit numerus præbēdarū, quem capitulū, vel legatus augmentare non intendebant, vel ius aliquid creare de nouo. His & alijs auditis Papa dictū Cellerariem condemnauit ad restitutionē eorū, quæ tenebat rōne prædictæ institutionis, imponēdo silētiū eidē super dicta præbēda, vel parte spūali: ita tñ q per hoc prædicto G. nepoti Legati nullum præiudiciū generetur: quia res inter alios acta, alijs obesse nō debet. Not. quod Legatus nō potest instituere duos ad vnā præbēdā cōtra cōciliu Turon̄. Itē būnōj spūalis pceptio nō dat ius, sed sola canonica institutio. Itē res inter alios acta alijs obesse nō dēt.

† *resignauit.* † *beneficiū.* † *ea quoque.* † *Later. sub Alex. iij. c. 8.*

dam, quam ibi obtinebat, liberaliter resignauit [a] †: dictus Legatus præfatum G. & eundē Cellerariū in Canonicos Trecen̄. instituit, & ambobus Capitulum Trecen̄. stallū in choro, & locū in Capitulo, & idē Archieps supradictæ Præbēdæ fructus diuisē sibi oīter assignārūt, donec idē G. integrū esset præbēdæ cēsū pēdrūt assecutus: *& infrà.* Quarum receptionē procurator generalis [b] prædecessoris tui, in partibus Constātinopolitanis tunc agētis, postmodum approbauit. ¶ Dictus quoque Cellerarius lectionem, & Euangelium in hebdomada suā legisse dignoscitur: & tā Decani, quām Episcopi electioni, & aliorum negotiorum tractatib⁹, sicut Canonicus Trecen̄. interfuit: & domum quandam per Capitulum memoratum obtinuit, quæ non nisi Canonico cōsueuerat assignari: itaque † cùm ad eandem accessisses Ecclesiam consecratus, eum cum Canonicis alijs ad osculū recepisti [c]: cùm tunc nō nisi Canonici ad osculum admittantur: & eidē super prædictis non mouisti per bienniū qōnem: propter qd petiit, vt te ab ipsius super hoc molestatione [d] indebita, compescere dignaremur: *& infrà.* ¶ Procurator tuus proposuit ex aduerso, quod ad vnicum ius spirituale, quod vacabat ibidem, insimul duos Canonicos instituere prædicto Legato nō licuit: nā si duo vnicam præbendam haberent, id esset contra Turon̄. concilium [e], quod Præbendarum inhibet sectionē. Si verò duobus receptis vni tantùm Præbenda daretur, sub expectatione alius contra Lateran̄. † concilium [f] remaneret. ¶ Præterea licèt in Ecclesia, in qua non est certus numerus Præbendarum, nulla etiam vacante, in Canonicum quis possit assumi, cùm intelligatur ad quoddam ius eligi, quod ex electorum assensu de nouo creatur †, & cum electo in Canonicum nascitur, & desinit cum defuncto: in Ecclesia tamen quæ determinatum habet numerum Præbendarum, vno indiuiduo iure vacante, duo simul eligi non possunt ad illud: eo quòd huiusmodi spirituale ius diuidi [g], seu communicari nequeat inter eos: quamquam interdum hi, ad quos spectat electio, de communi assensu augmentare [h] valeant numerum Præbendarum, quodam ius spirituale de nouo creando: nisi fortè statutum aliquod obuiaret, quòd esset iuramento firmatum: vel cui sedis Apostolicæ confirmatio accessisset, huiusmodi clausula [i] prohibitionis adiecta, vt si quicquam contra id fieret, non valeret: propter quod institutionem præfatā nullam fuisse dictus asseruit procurator: cū in Trecen̄. Ecclesia certus sit Præbendarum numerus, quam Capitulum, vel Legatus augmentare [k] † minimè intendebat, vel ius aliquod de nouo creare.

¶ Vnde dictum Cellerarium ad restitutionem eorum, quæ ratione prædictæ institutionis tenebat, sententialiter duximus condemnandum: ei super Præbenda ipsa, vel eius parte silentium imponentes: ita quòd per hoc prædicto G. nullum præiudicium generetur: cum res inter alios acta, regulariter alijs nō obsistat [l].

a ¶ *Resignauit.*] Puræ sine aliqua conditione, & modo, aliàs simoniacus fuisset. *1. q. 2. quàm pio. & ī. de pact. pactiones.*

a Et præposito pecuniis non videtur esse mādatum, & soluat, nisi quibus debetur. ff. de solut. si is cui. secundùm Abb. Ioann. And.

¶ *Glo. seq. obijcit & soluit.*

b ¶ *Generalis.*] Vnde videbatur, q cōtra factū procuratoris venire nō debebat. *ar. ī. de offi. dele. cùm olim.* quia factu procuratoris, qui generalē habet administrationē, dño præiudicat. *ff. de in rem. vers. si iussu adum. §. vlt. ff. de pact. nam & nocere.* sed tñ secus est, quia generali mādato nō vr̄ delegasse, nisi id quod legitimè fieri pōt. *ff. de cond. indeb. si procurator. & ff. de his quæ fi. in frau. credi. si pater.* vel quia fraudulēter aliquid faciat *ff. mā. creditor. §. Lucius.* vnde cùm talis institutio contra ius esset, non tenebatur episcopus illam ratam habere. *ī. eod. tit. tua. & c. maioribus.*

¶ *Glos. seq. obijcit, & soluit.*

c ¶ *Recepisti.*] Per hoc videbatur consentire institutioni ipsius [b]. *ff. 63. dist. Adrianus. & ī. de his quæ fi. à maio. par. cap. ex epi. & ī. de prmde. cùm olim. ar. C. ad Velleia. Auth. siue à me & ī. de spon. ad id quod.* Item quia in præsentia sua gessit se tanquam canonicū: vnde quia ipsū non remouit, statim videtur ipsum approbasse. *ar. ī. de offi. de leg. coram. C. de ac. qui. poss. l. 1. C. de pa. po. si plenum. 10. q. 1. quicumque progenitores.* talis patientia [c] non facit canonicum, sed tm̄ canonica electio. *ff. de decur. Herennius. & ī. de inst. ex frequentibus. & C. de lib. cau. non idcirco. Ber.*

b Adde ad hoc bonam glo. quæ dat etiā meliorē rationem in l. 1. C. vbi de crim. agi o. po.

† *tractet ut*

c Nec etiam expressus consensus, secundum Ioan. & quod dicta: de con. præbēd. c. 1. supe. gl. 2. Ioan. An.

d ¶ *Molestatione.*] Et sic agebat interdicto. *vti possidetis.*

e ¶ *Turonen. concilium.*] *ī. eo. maioribus. Ber.*

f ¶ *Lateranē. concilium.*] *ī. de conces. præbend. nulla.*

g ¶ *Diuidi.*] Quia vnitas non recipit diuisionem *24. q. 1. loquitur.* De hoc dictum est *ī. eo. cum fraternitatis.* simile. *ī. e. c. inter cætera.*

h ¶ *Augmentare.*] *ī. de constit. cum M.*

¶ *Glo. seq. reci. per quæstionem.*

i ¶ *Huiusmodi clausula.*] Immo etiā clausula illa nō esset adiecta, in sine eius auctoritate non videtur quod possit contrauenire, ex quo confirmatio Papæ accessit *ī. de confir. c. 1. & 2.* Nam vbi princeps cōfirmat, idem est, ac si ferat sententiam. *Cod. de vete. iur. enu. l. 1. §. sed neque. vers. omnia nostra facimus. & c.* Verius est, quod nō obstat eis talis cōfirmatio, cū eorum fauore facta sit, quin possit contrauenire, si volunt. *ī. de cēs. cum M. & c. cum accessissent.* nisi clausula huiusmodi sit apposita, decernatis irritum, & inane. Io.

† *Aliàs non intēdebant.*

k ¶ *Augmentare.*] Hæc fuit sufficiēs ratio, quia intendebat idem ius, & eandē præbēdā conferre pluribus, quod non valuit. *ī. eod. tua.* sed si intendisset vtrumque eligere in canonicum, talis electio non valuisset. *ī. eo. dilectus. & c. relatum.* quia ad duo iura intelligūtur eos elegisse, ita tamen quòd facultates sufficerent duobus *ī. c. prox.*

¶ *Glo. seq. remittit: secundo obijcit, & soluit: tertiò quærit ar. pro & contra solu. quartò soluit quæstionem.*

l ¶ *Non obsistat.*] Hanc regulā, & eius expositionē habes. *ī. de re. iu. c. penul.* sed vr̄, q causæ istorū ita sūt cōiūctæ, q sñia lata contra vnū obstet alij. sic *3. q. 6. hac quippe. & 81. di. tantis Daniel.* sim. *ī. de accus. ad petitionē. & 58. di. ordinatores.* secus est hic qa agēdo cōtra vnū, nō agit de iure alteri⁹: sed in pmissis casibus agit de vtroq; sic *ī. de adul. significasti. ff. de adul. denunciasse* [d]. sed qd si postea agitur cōtra secūdū, & ille secūdus obtinet, nūqd prodest alij, vt per hoc retractetur sñia lata? Videt q sic: quia sñia lata p vno ex socijs, pdest alijs: vt *1. q. 6. c. et q. 6. diffinitiua. ver. quinquies & ī. de appel. c. pē. & ff. si ser. vē. loci. §. 2.* sed nō est ita, quia illa intelligūtur cùm sñia pfertur cōtra oēs in cōi causa: lex illa, *loci. §. 2.* loquitur de seruitute, q̄ cōis est, & indiuidua, & pro parte qs agere nō potest. Per decr. illa bene vr̄ solui illa qō, qua qritur, duo fratres ex eodē patre, & matre eadē, cōtraxerūt matrimoniū cū duabus sororibus ex eodē patre, & matre eadē: fuit lata sētētia

d Vide dessmo. dilectus 2. super 3. gl. Ioann. And.

contra

cõtra matrimoniũ inter vnũ virũ, & eius vxoré propter cõsanguinitaté Quæritur, vtrũ sentẽtia ista præiudicet alteri fratri, & eius vxori, qui non fuerunt in lite. Dicas, q̃ non sit eis præiudicium.

V *Acante.*] Duæ sunt partes Secunda ibi, *Super quo.* Abb. Sic. Casvs. Vacãte quadam præbenda in quadam Ecclesia cathedrali Ep̃s, ex illa præbẽda cõstituit duas, & ibi instituit duos canonicos altero illorũ defuncto quidam clericus nomine Hyppolytus præbendam illius defuncti auctoritate Apostolica fuit adeptus: iste Hipp. impetrauit literas à dño Papa cõtra Episcopũ, vt integraret illi præbendam illam: & alius dicebat se habere idem ius cõtra ipsum Episcopum: quæsiuit Ep̃s, quid facere deberet: Rñdet Papa q̃ cũ Turoñ. cõcilij statuta diuisionem præbẽdarũ inhibeant, Ep̃s tenetur præbẽdas redintegrare de vacaturis, nisi ex certa, & rationabili causa de prædicta præbẽda cõstituerit duas, & tot sint prouẽtus vtriusque, q̃ possint cõpetẽter vtrique sufficere. Nota, q̃ vna præbenda potest diuidi in duas, dũ tamen vtrique sufficiant illius prouentus, aliàs non potest: & si diuisa fuerit, redintegrari debet.

a ¶ *Turonen. statuta cõcilij*] s̃. eo. maioribus.

¶ *Glos. seq. obiicit, & tripliciter soluit.*

¶ Idem.

¶ *De vna præbẽda vacãte possũt fieri duæ, si eius suppetãt facultates, aliàs diuidẽs integrare tenetur.*

CAP. XXVI.

V Acante † quadam Præbenda in Ecclesia tua, duas ex ea constituens, ad illas de consensu † Capituli tui duos Canonicos assumpsisti: quorum altero viam vniuersæ carnis ingresso, Præbendam, quam defunctus habuerat, quidam Clericus nomine Hyppolytus, fuit auctoritate sedis Apostolicæ assecutus. Verùm cùm idem Hyppolytus te super integritate Præbendæ per quasdam nostras literas inquietet, & alius idem ius aduersus te se habere proponat, quid facere debeas, requisisti. ¶ Super quo sic duximus respondendum, quòd cùm Turonen. statuta[a] concilij sectionem inhibeant Præbendarum, teneris vtrique de his, quæ vacare contigerit †, integrare[b] Præbendã: nisi rationabili causa de vacante supradicta Præbenda duæ fuerint constitutæ[c], ac tot sint vtriusque prouentus, quòd per vtranque sit vtrique prouisum in beneficio competenti.

¶ Idem Vercellen. Episcopo.

¶ *Si Papa mandat Capitulo, vt aliquem in Canonicum recipiant, & Præbendam, si qua vacat, conferant: si de mandato scientes alij conferũt, coguntur primum recipere, & de redditibus Ecclesiæ loco beneficij prouidere, donec Præbendam habeat.*

CAP. XXVII.

D Ilectus † filius G. Clericus nobis exposuit † conquerendo, quòd cùm pro eo ad Nouarien. Capitulum mandatum Apostolicum misissemus, vt eum in Canonicum reciperent, & in fratrem, Præbendam (si qua tunc vacabat †) conferentes eidem: *& infrà.* ¶ Fraternitati tuæ mandamus, quatenus si tibi constiterit, quòd in Nouarien. Ecclesia præbenda vacaret[d] tempore, quo eiusdem Ecclesiæ Canonici nostras literas receperunt[e], cùm eam alij in elusionem mãdati nostri duxerint conferendam[f], eundem Clericum, si non habet †

b ¶ *Integrare*]Sed quare tenetur integrare, cũ talis electio nulla fuerit. s̃. eo. c. prox. Respõde, isti duo simpliciter fuerunt electi in canonicos, vnde tenuit electio. s̃. eo. relatum. & c. dilectus. Io. dicit,[a] q̃ licet non valuerit talis electio, Episcopus tamen tenetur integrare præbendã, cu ipse nõ possit reuocare, quod fecerit. arg. j. de dona. inter dilectos. & j. *de conces. præb. cũ semper. &* s̃. *de cleri. coniuga. diuersis fallaciis.* Vel alia rõ potest reddi. Isti electi fuerunt ad duo iura de nouo creata, & non ad vnicum & nõ intẽdebat ep̃s facere contra conciliũ, cũ duas constitueret[b] præbendas ex vna, credens sufficere facultates ad duos: vnde si reperiatur, quòd non sufficiat duobus: tenetur integrare de vacantibus. j. eo. *cùm causam.* & sic vĩ, quòd ep̃s possit tolerare, si aliquando aliqui eligantur ad vnum beneficium, vt dicitur. s̃. *eo. tua.*

c ¶ *Constituta.*] Hic ergo patet, quòd de vna præbenda possunt fieri duæ c. & secundùm hoc erunt duo noua iura: sicut vna parochia potest diuidi in duas. 16. q. 1. *præcipimus.* & j. *de eccl. ædi. ad audientiam.* 1. De hoc dictum est s̃. *eo. sua.*

ij D *Ilectus filius.*] Si Papa mandat ei, ad quẽ spectat, vt beneficiũ cõferat vni, collatio per eũ alteri facta tenet, ipse tamẽ ex trãsgressione punitur: vt hic dicitur. Prima pars querelam decisam cõtinet. Secũda iudices præbet ibi, *Fraternitati.* Abb. Sic. Casvs. Quidam clericus G. nomine obtinuit literas à D. Papa ad capitulum Nouarien. per quas mandabatur eidem, vt dictũ G. reciperent in canonicum, & in fratrem, & præbẽdam (si qua vacaret) conferrent eidem: capitulum mãdatum Apostolicum noluit adimplere, immò præbendam vacantẽ, quã D. Papa prædicto G. conferri mandauit, alij assignauit: vnde idem G. petiit à D. Papa, vt quod de ipso mandauerat, faceret adimpleri. Ex parte capituli allegabatur, quòd præbenda non vacabat ibidem: Papa his auditis mandat, quatenus si constiterit, quòd in Nouariensi Ecclesia, præbenda vacaret eo tempore, quo Nouarienses canonici literas receperunt dictum clericum faciant recipi in canonicum, & in fratrem: cùm præbendam illam in derisionem mãdati Apostolici duxerint conferendam: & de prouentibus illius Ecclesiæ aliquos reditus annuatim faciant assignari eidem, donec præbendale beneficium fuerit assecutus. Nota, quòd licèt Papa mandet, vt alicui conferatur præbenda, & canonici eam alij conferunt, tenet collatio: sed ipsi compellendi sunt, vt illum postea recipiant: & quod dicit in fine, de reditibus prouideatur, &c. credo appositum fuisse in pœnam capituli, quia mandatum Apostolicum contempsit, quia illud non[d] erat in antiqua.

¶ *Glos. seq. recipit per q. an vnum sit mandatum, &c.*

d ¶ *Vacaret.*]Ergo videtur à cõtrario sensu, quòd si tũc nulla vacabat, non tenerentur ratione illius mandati eum recipere, & sic videtur tñ vnum mandatum, sed videtur, quòd duo, quia mandauit eum recipi in fratrem: quod vnum mandatum est. & præbendam conferri: & vnum est consecutiuum alterius: vnde statim tenebantur illum recipere, & postea beneficium conferre, vel statim, vel quàm citò possent.

¶ *Glossa sequens primò ar. tẽpus receptionis inspiciendum. Secundo de tempore datæ. Tertio de vtroque. Quartò ar. ad quæstionem, quam sol. vlt. sol. contraria.*

e ¶ *Receperunt.*] Hic consideratur tempus receptionis literarum, & non datæ. sic s̃. *de foro competen. licet.* s̃. *de rescrip. capitulum sanctæ crucis.* Sic in literis impetratis contra vsurarios. j. *de vsur. quia frustra.* sic quoque cõsideratur tẽpus oblati libelli, licèt tunc non rectè agatur: si tñ postea incipit ius competere, perinde potest indicium. *ff. de peg. act. si rem.* §. *vlt. & ff. de rei ven. sin autem.* §. 1. *arg. contra*, quia tempus datæ est considerandum s̃. *de rescript. eam te. & c. constitutus.* Item *ar. contra. ff. ad exhi. l. si eguis.* §. *vlt.* Item *arg.* quòd si iudex tempore impetrati rescripti sit excommunicatus, & tẽpore receptionis absolutus, quod valeãt literæ. *ar.* s̃. *de appel. super eo. ar.* s̃. *de rescrip. pastoralis. ad fin. & ff. de iud. cùm in furiosis &* s̃. *de ata. & qualis. præterea. ff. de acquiren. hæred. mutum.* Io. quod nõ credo, immò literæ non valent, cùm ab initio nullæ fuissent: vnde postea per absolutionem conualescere non possunt. Quare ergo potiùs hic consideratur tempus receptionis, & in illa, eam te, & c. constitutus. tempus datæ. Hic consideratur tempus receptionis, & non datæ, quia quàm citò vacat beneficium, pertinet collatio ad capitulum, seu Episcopum, cùm statim possint beneficium conferre, quousque interdicatur eis, vel mandatum recipiant super hoc vnde si vacat tempore, quo literę dabantur, non pręiudicat capitulo, quousque ad ipsos mandatum perueniat: quia non tenentur diuinare. j. *vt eccle. bene. vt nostrum.* vnde collatio medio tempore facta legitima est, sed mandato recepto tunc primo præiudicatur eis. vnde postea non debent contrarium facere: quod si fecerint, procederetur contra eos, prout dicitur hic, nisi diceretur in mandato, quòd si secus feceritis, illud decernimus irritum, & inane. s̃ *eo. inter cætera. & c. dilectos.* sed in *decret. eam te.* consideratur tempus datæ, quia tempore datæ, & tempore receptionis vacauit præbenda, & quia mandatum fuit capitulo de conferenda præbenda: & capitulum non poterat conferre, quia non pertinebat ad ipsum, sed ad Episcopum, & Archidiaconus fuit postea electus: & sic mandatum sequitur ibi illum, qui potuit conferre: & satis mandabatur illi, quando mandabatur capitulo, cum ipse tempore datæ esset de capitulo: vnde ipse episcopus, non poterat se excusare, quòd non recepisset mandatum. In illa, constitutus, dicas, quòd cùm aliquis impetrat literas super beneficio, tunc si numerus statutus iuramento est firmatus in ecclesia, contra quam impetrat, illud debet tunc dicere, aliàs non valerent literæ. Sed si tunc nullus esset statutus numerus, de eo quòd non est, mentio fieri non potest: vnde si postea medio tempore statuatur, non præiudicat impetranti.

¶ *Glo. seq. obiicit inducens quatuor, & soluit.*

f ¶ *Duxerint conferendam.*]Videtur, quòd talis collatio non teneat arg. infrà de concess. præben. proposuit, quia Papa ibi consimilem[f] donationem cassauit. Item eo ipso quòd Papa præcepit isti dari, prohibuit alij dare. *ff. de cond. & demonst. cùm ita & ff. de procura.* Pomponius. §. *sed & si quis.* Item talis electio facta est contra legem animatam: quæ diutiùs agit, quàm inanimata. *ff. de arbit. Celsus. & l. præcedenti. in fine.* & ita nulla est. 10. *dist. vides.* Item ratione præcedentis denunciationis non valet

† Cap. 3. eo. ti. in 1. com.

Et de materia, an ex causa rationabili de vna præbẽda possint fieri duæ, vide Doctores, supra hoc tit. a nantiæ.

† *assensu.*

† *contigerint.*

Alternatiuè quia contrariam eius fuit solutio, supra proximè. Ioan. And.

b *Quod potuit.* j. de exce. præla. *sicut vnire secundùm in. quod est verum ex causa secũdũm Host. vt dixi Ioã. And.*

c *Hic vides posse Episcopos ex causa diuidere præbendas: possunt etiam & beneficia diuersa vnire, vt patet, in concilio Trid.* sess. 25. de refor. ca. 5. & sess. 24. de refor. cap. 13. *quod vide.*

d *Immò in antiqua cõpilatione redẽ continebatur his verbis: & eidẽ de redditibus ipsius Ecclesiæ singulis annis competentes assignari prouentus, &c.*

e *De materia huius gl. vide Federicum* cons. 190. *& Felinũ in c. eam te.* de rescr. *vbi plenissimè adde Boldum in c. constitutus.* supra de rescrip.

† Cap. 4. tit. de concess. præben. in 4. comp.

† *proposuit.*

† *vacaret.*

f *Non fuit consimilis, quia ibi dictus fuerat contentus ab prouidendũ, hic non. Ioann. And.*

valet, quod factum est. *C. de res vend. si fundum.* ꝟ. *de no. oper. nunccia. c. 1. ff. ad l. Fal. dolo. ff. de edend. quadam. §. is autem.* Sed verum est, quòd hæc collatio tenuit, licèt contra mandatum Papæ, vt satis patet hic. & ꝟ. *de conces. praben. proposuit.* nec solum mandatum Papæ sufficit ad hoc, vt ius habeat. *ff. de pigno. actio. non est mirum. §. secundum.* & ꝟ. *de re iud. cum aliquibus.* Item licèt canonici obligati videantur, ipsa tñ præbenda non est illi obligata. *arg. ff. de pollici. l. 2. & ff. de contrahenda emptio. l. vlt. in fine.* Et ita electio talis quantum ad canonicos non videtur canonica, sed quantum ad electum sicuti sacerdos in mortali existens quoad se illicitè celebrat, quoad alios a licitè. supra de cohab. cleric. & muliere. c. fin. sic donatio pôt esse vitiosa, & tñ donum tenet *arg.* ꝟ. *de iure patronat. cura pastoralis.* & ꝟ. *de res. ven. quoniam.* Vel licèt peccēt recedendo à mandato Papæ, non tamen peccant alium eligendo. simile 27. q. 1. *nuptiarum.* & ideò puniūtur: quia compelluntur illum recipere, pro quo mandatum receperūt & hoc verum est, licèt Papa mandet beneficiū vacans, vel cū primum vacauerit, alicui concedi. va'et tñ collatio alij facta[b]: nisi clausula illa adiecta fuerit, quòd si contra feceritis, id decernimus irritum, & inane. ꝟ. *eod. inter cætera. &* c. *dilecto.*

† Concilii generale. Lateran. sub Innocēt. 3. c. 29. & c. 4. eod. tit. in 4. comp.

a Id est, alij non peccant ipsum eligendo, cum ignorant eum esse in peccato mortali.

† In Lateran. concilio sub Ale. 14. c. 13 & cū hoc decreto conuenit concilium Tri. sess. 7. de refor. c. 2. & 4 & sess. 14. de refor. c. 17.

b Quod dic hodie vt notatur in 3. de con. præben. si capitulo. & c. seq. & ibi plene de hoc lib. 6. in fi. licet sit arg. contra. C. de lega. non dubium. Io. And.

c Hæc glossa solum non reperio in manu scriptis, nec credo esse Bern.

sufficiens[a] beneficium Ecclesiasticum, in Canonicum recipi[b] facias: & sibi de reditibus Ecclesiæ singulis annis assignari[c] prouentus, donec ei sit in beneficio præbendali prouisum.

Idem in concilio generali †.

¶ *Habens personatū, vel beneficiū curatum, si secundò tale receperit, vacat primum: quod si retinere cōtēderit, etiam secundò priuabitur. Hoc primò. Et is, ad quē spectat beneficij curati collatio, licitè cōferet statim, cum institutus aliud recipit: & si infrà sex menses nō conferat, deuoluitur ad alium collatio, & aliter punitur. Hoc secundò. Cùm sublimib. verò & literatis personis circa pluralitatem beneficiorum in cōpatibilium solus Papa dispensat. Hoc tertiò. Hoc dicit istud c. vtile, & famosum.*

CAP. XXVIII.

De multa prouidentia fuit in Lateran.[d] concilio prohibitum, vt nullus diuersas Dignitates Ecclesiasticas, & plures Ecclesias parochiales reciperet cōtra sacrorum canonum instituta: alioquin recipiens sic acceptū amitteret, & largiendi potestate conferēs priuaretur. Quia verò propter præsumptiones, & quorū dā cupiditates, null[9] hactenus aut rarus de prædicto statuto fructus prouenit: Nos euidentiùs, & expressius occurrere cupiētes: Præsenti decreto statuimus, vt quicūque receperit aliquod beneficiū curā habēs animarū annexam, si priùs tale beneficium habebat, eo sit ipso iure priuatus: & si fortè illud retinere cōtēderit[e], etiā alio spolietur. ¶ Is quoque, ad quem prioris spectat donatio, illud post receptionem[f] alterius libere conferat, cui meritò viderit conferēdum: & si vltra sex menses conferre distulerit, nō solùm ad alios secundùm Lateran. † concilij[g] statutum eius collatio deuoluatur, verùm etiam tantum de suis cogatur prouentibus[h], in vtilitatem Ecclesiæ, cuius est illud beneficium, assignare, quantum à tempore vacationis ipsius constiterit † esse perceptum.

¶ Hoc idem in personatibus esse decernimus obseruandum: addentes vt in eadem[k] Ecclesia nullus plures Dignitates, aut personatus habere præsumat, etiamsi curam non habeant animarum.

¶ Circa sublimes[l] tamen, & literatas personas, quæ maiori-

dispensare, vt aliquis habeat plures dignitates, vel curas animarū.

d ¶ *Lateran. concilio.*] ꝟ. *de cleri. non resi. c. quia nonnulli.*

¶ *Gl. seq. recitatur per quæstionem, quando dicatur contendere, & ante litem contest. &c.*

e ¶ *Contenderit.*] i. in iure contentiosè retinere voluerit. Si enim ante litem contestatam destiterit, non priuabitur vtraque, sicut est in alijs statutis sub pœna. *ff. rem ra. habe. hoc amplius. ff. de in ius vocan. l. quamuis.* sic ponitur 16. q. 1. *statuimus*[d]. & sic ipso iure hodie priuatus est, qui recipit secundum beneficium habens curam animarum, si priùs tale obtinebat. Olim habebat opinionem, vtrùm primum, vel secundum vellet retinere. ꝟ. *eod. referente. & c. præterea.*

¶ *Glo. seq. ponit casum exceptum, & exponit, de qua receptione loquatur hæc litera.*

f ¶ *Post receptionē.*] Fallit in episcopatu, quia non statim vacant priora beneficia, nisi post tempus consecrationis ꝟ. *de ele. cùm in cunctis. §. cùm verò.* nec per solam receptionem perdit primum, sed per receptionem corporalem, vt hic dicit. & 21. q. 2. *si quis sani translatus.* Qui enim habet plures personatus sine dispensatione Apostolicæ sedis ineligibilis est ꝟ. *de ele. dudum.* vbi de hac materia satis dicitur.

g ¶ *Lateranen. concilij* ꝟꝟ. *de conces. præbend. nulla.*

d Dicit Host. ibi intelligendum, contendet, vt dixi supra: vnde in si illum eo sequitur excommunicatio, quamquam litem cōnt. sed monitio præcedere debet 12. q. 2. indignè. Ioan. And. sub Alex. 14. c. 8.

† In cōcilio statconstiterit ex eo esse perceptum.

¶ *Gloss. seq. reci per q. de quibus prouentibus intelligatur litera.*

h ¶ *Prouentibus*] Bene dicit, de suis id est, proprijs si proprium habet[e]. ꝟ *de appel. reprehensibilis.* alioquin defectum personæ. & c. ꝟ. *de except. cum venerabilis. &* 16. q. 6. c. si episcopum aliàs si proprium non habet, punitur alia pœna ad arbitrium iudicis 16. q. 6. *illud. &* 14. q. 6. *si res.* vel repetatur ab eo, qui, recipit illud tanquam indebitum, quia tanquam inuasor possidebat. cum vacauerit ipso iure post receptionem secundi, & mala fide: vnde fructus omnes ab eo tempore restituere debet[f] *C. de rei ven. certum.* ꝟ. *eo c. dilecto.*

i ¶ *Hoc idem in personalibus.*] Quia de similibus simile debet esse iudicium. ꝟ. *de elect. dudum.* quia facit mentionem de hoc. & ꝟ. *de translatio. inter corporalia. &* ꝟ. *de confir. cùm dilecta.*

¶ *Glo. seq. ponit opi. Ioan. quam reprobat.*

k ¶ *In eadem Ecclesia*] No quòd nō facit mentionē de præmissa pœna, vnde videtur, quod si quis in eadem Ecclesia plures recipiat dignitates, non ideo perdit priorem: quia pœnæ potiùs sunt arctandæ, quàm extendendæ. *de pœ. di. 1. pœna. & ff. de pœ. l. interpretatione.* hoc confitebatur Io. Contrarium credo. quia idem iudiciū est habendum de personatibus non habentibus curam animarum, & habentibus. ꝟ. *de ele. dudum.* & pœna præmissa repetita intelligitur, quæ enim in præfationibus præmittuntur, in stipulationibus repetita intelliguntur. *ff. de verb. obliga. Titia. §. 1. &* 31. q. 7. *Apostolus.*

¶ *Gl. se. ar. alle. olt. sura, & ad vltimū remittit, all. 2. in cōtrariū.*

l ¶ *Sublimes, & literas.*] Est ergo. ar. *quod secūdū qualitatē personarum beneficia sunt conferēda. ar. 41. dist. nō cogantur. & ff. de vsufruct. sed & si quid. §. 1. &* 12. q. 2. *Vulterana. & c. se. &* 74. *di. consuluit. &* 1. q. 2. c. *vlt.* & is gradus cæteros antecellat, quem stipendia longiora, & labor prolixior fecerint anteire. *C. de offic. ma. offic. l. nemo. &* ꝟ. *de maio. & obe. c. statuimus.* vbi de hoc. *Ar. contra.* 16. q. 7. c. 1. & ꝟ. *de consti. cùm omnes.* Et ita scientia nobilitat hominē, quæ pretio nummario comparari non potest. *ff. de var. & extraor. cog. l. 1. §. est quidam.* Et si vis appellari philosophus, non debet esse auarus. *C. de mu. pat. professio. lib. 10.*

¶ *Gl. se. ar. à cōtrario, quod dupliciter fortificat & approbat, & ponit opi. Io. cōtrariā. Secundo reci. per q. (sed aliter) ar. à contrario, & remittit,*

e Vel dic. sui, id est sui beneficij, quos fuit facit: ad hoc infra de fideiuss. c. secundùm Host. Io. An.

f De iure patr. cum dilectis. in fi. Ioā. And.

ADDITIO. Nisi Papa aliàs suam intimauerit voluntatem. ꝟ. *de conces. praben. quia in cunctis lib. 6.*

a ¶ *Non habet sufficiens.*] Et ita si non habet sufficiens, non nocet, si de illo non fecit mentionē: arg. est hic, & ꝟ. *eo. cū teneamur. & c. postulastis.* De hoc dixi ꝟ. *de rescript. si proponente.*

b ¶ *Recipi.*] Et sic patet, quod prior electus non remouetur, vt dictum est: licèt contra mandatum sit receptus. sic ꝟ. *de iis, quæ fiunt à maio. par. c. ex ore.*

c ¶ *Assignari prouentus.*] Sic[c] ꝟ *eod. dilectus in fi.* Istud additum fuit, quod non erat in antiqua compilatione.

De multa] Diuiditur: quia primo narrat ius antiquum. Secundò subijcit nouum ibi, *Præsenti.* Vel potest diuidi in tres partes, prout videntur tria dicta. Secundum ibi, *Is quoque ad quē.* Tertium ibi, *Circa sublimes.* Abb. Sic.

Casvs. In Lateran concilio statutū fuit, quòd nullus diuersas dignitates, & plures Ecclesias parochiales reciperet, alioquin recipiens sic acceptum amitteret, & conferens concedendi potestate priuaretur: sed quia istud statutum malè obseruabatur, Innocentius volens obuiare huiusmodi cupiditati, statuit, vt quicunque de cætero receperit aliquod beneficium curam habens animarū annexam, si priùs tale beneficiū obtinebat, ipso iure sit priuatus eodē: & si illud contenderit retinere, alio spolietur: & ille ad quem spectat collatio prioris beneficij, illud conferat, cui viderit cōferendum: & si vltra sex menses conferre distulerit, ipsius collatio ad alios deuoluatur secūdū statutū Lateran. cōcilij: & insuper tātū cogatur de prouentibus suis in vtilitatē ipsius ecclesiæ assignare, quantum à tempore vacationis constiterit esse perceptum: & hoc idem in personatibus, siue dignitatibus obseruetur: addit insuper, vt nullus in eadem Ecclesia plures dignitates, vel personatus habere præsumat, etiāsi curā non habeāt animarū, tñ circa sublimes, & literatas personas, quæ maioribus beneficiis sunt honorandæ, per sedē Apostolicā poterit dispensari. Not. quòd qui habet curā animarū, vel personatū, si ad cōsimile bñficiū eligatur, postquā illud receperit, ipso iure vacat primū. Itē qui nō vult dimittere, quòd suū nō est: dēt priuari eo, quòd suū est. Itē cū quis receptus est ad secundū beneficiū, secundū iura primū alterī debet cōferri. Item nota pœnam negligentis conferre beneficium. Item not. pro venerabilibus, & literatis personis. Item solus Papa pōt

& remittit & ponit opin contrariam.

a ¶ *Per sedem Apostolicam.*] Ex eo quod dicit, per sedē Apostolicā, patet à contrario sensu, quòd per alios in talibus nō pōt dispensari: quia quod de vno conceditur, de alio negatur: sicut quod de vno negatur, de alio conceditur. 25. *dist. qualis.* & j. *de præsumpt. nonne. ar. 95. di. illud* & j. *de in quasi. à præla. sine consensu. ca. cùm Apostolica. ff. de cond. & demon. cum ita.* Et sic restricta est potestas Episcoporum circa dispensationem huiusmodi beneficiorum, immò præter istā constitutionem videbatur, quòd dispensare non possunt: quia Epi priuabatur potestate cōferendi illud beneficium qui illud conferebat habenti consimile. j. *de cle. non. resi. quia nonnulli.* Vnde sequitur, quòd non poterat dispensare: quia si posset, nō puniretur. Et sic planū est dicere, quòd solus Papa potest in talibus dispensare. Et quod ita sit intelligenda ista constitutio, probatur aperte. j. *de ele. dudum* 2. vbi de hoc a. Io. notauit hic, quòd Epi adhoc poterant in talibus beneficiis dispensare. & vaga, & indiscreta dispensatio tantum prohibetur Epis per hanc constitutionem, vt dixit, & posui hic magnam notulam, quæ non multum est hic necessaria. Olim enim per antiqua iura bene dispensabant Episcopi, vt aliquis haberet plura beneficia curā animarum habentia. 70. *dist. sanctorum.* sed illud hodie reci, it immutationem per hanc constitutionem: & hoc mutatum fuit propter indiscretas, & stultas dispensationes Episcoporū. Itē & illud notabis: quia hic prohibetur tanta dispensare in personatibus, & beneficiis curam animarum habentibus, & ita circa alia beneficia possunt Episco. dispensare sicut prius: quia vnum negando, aliud concedere videtur. j. *de præsumpt. nonne.* De hoc dixi in decre. prædicta dudum. Alij dicunt & idem in beneficiis intelligendum: nam canon antiquus prohibet, ne dispensent Episcopi in præbendis. 70. *dist. sanctorum.* Et nisi expressè vetus ius corrigatur, remanet simul cum nouo. *C. de ap. præcipimus. in fi.* & quotiens noua actio inducitur, vetus non tollitur. *ff. de actio. & obl. l. quotiens.* & *arg.* j. *eo. cum iam dudum.* vbi dicit Papa, cum multa per patientiam tolerātur, &c. sic j. *de concess. præben. c. literas.* quæ satisfacit ad hoc b.

bus sunt beneficiis honorandæ: cùm ratio † postulauerit, per sedem Apostolicam[a] poterit dispensari.

¶ Idem in eodem. †

¶ Concilium generale à beneficiorum collatione suspēdit eos, qui post secundam correctionem indignis beneficia conferunt: prouidet etiā, quis interim beneficia conferat, & illam suspensionem relaxat solus Papa, vel solus Patriarcha.

CAP. XXIX.

GRaue † nimis est, & absurdum, quòd quidam Ecclesiarum Prælati, cùm possint viros idoneos ad Ecclesiastica beneficia promouere, assumere non verentur indignos: quibus nec morum honestas, nec literarum scientia suffragatur: carnalitatis sequentes affectum, nō iudicium rationis: vnde quanta Ecclesiis damna proueniant, nemo sanæ mentis ignorat. ¶ Volentes igitur huic † morbo mederi, præcipimus, vt prætermissis indignis, idoneos assumant, qui Deo, & Ecclesiis velint, & valeant gratum impendere famulatum: fiatque de hoc in Prouinciali concilio diligens inquisitio[b] annuatim: ita vt qui post primam, & secundam correctionem[c] fuerit repertus culpabilis †, à beneficiis conferendis per ipsum concilium suspendatur[d]: instituta in eodem concilio persona[e] prouida, & honesta, quæ suspensi suppleat defectum in beneficiis conferendis. Et hoc ipsum circa capitula, quæ in his deliquerint, obseruetur. Metropolitani verò delictum, superioris iudicio relinquatur, ex parte concilij nunciandum. ¶ Vt autem hæc salubris prouisio pleniorem consequatur effectum huiusmodi suspensionis sententia præter Romani Pontificis auctoritatem, aut proprij Patriarchæ, minimè relaxetur[f]: vt in hoc quoque quatuor † patriarchales sedes, specialiter honorentur.

¶ Idem in eodem †.

¶ Rector Ecclesiæ non obstante consuetudine Episcopi, vel patroni debet de redditibus Ecclesiæ sufficientem habere portionem. h. d. vsque ad §. qui verò.

CAP. XXX.

EXtirpandæ † consuetudinis vitium in quibusdam partibus inoleuit, quòd scilicet parochialium Ecclesiarum patroni, & aliæ quædam personæ[g], prouentus ipsarum sibi penitus vendicantes, Presbyteris earundem seruitus deputatis, relinquunt adeo exiguam portionem, quòd ex ea nequeat † congruè sustentari, nam (vt pro certo didicimus) in quibusdam regionibus parochiales Presbyteri pro sua sustentatione non obtinent nisi quartam quartæ, id est, sextamdecimam decimarum. Vnde fit, vt in his regionibus penè nullus inueniatur Sacerdos parochialis, qui vllam, vel modicam habeat peritiam literarum. ¶ Cùm igitur os bouis ligari non debeat trituranti,[h] sed qui altari seruit, de altari viuere debeat: statuimus, vt (consuetudine qualibet Episcopi, vel patroni, seu cuiuslibet alterius non obstante) portio Presbyteris ipsis sufficiens[i] assignetur.

tifici, vel proprij patriarchæ non relaxetur. Not. hic pœnam illorum, qui promouent indignos. Item aliquis potest condemnare, non tamen absoluere, dum vbi conditor iuris sibi reseruat absolutionem, aliis prohibere videtur.

b ¶ *Inquisitio.*] Cū per famā seu clamorē de hoc ad superiorem peruenit. immò ex officio suo potest inquirere superior semplenè inq uirendo. vt j. *de accusa. sicut olim.*

¶ *Glo. seq. ibi ... ponit opi. so. sol. & remittit.*

c ¶ *Correctionem.*] Cùm ergo in hoc casu possit se Eps corrigere, nō videtur, qd eo i, so qd confert beneficium indigno, perdat ius conferendi, & sic est contra. j. *de electio. nihil est.* & *c. cum in cunctis.* Io. dixit. quòd illa constitutio intelligenda est cum dicto iltius, sed tu solue, vt dixi in illa cōstitutione, q intelligitur de maiorib. dignitatib. curā animaru habentibus. hæc, & illa diuersis casibus loquitur, & circa maiora maius periculum vertitur. *ff. ad Carb. l. 1. § si quis vero.* 45. *di. quiescamus.* & ideo plus ibi punitur.

d ¶ *Suspendatur.*] Et ordinarij, qui non sunt idonei, remouentur, vt videtur, licèt hoc non dicatur. sed verius videtur, quòd isti nō remouebuntur, nisi forsitan essēt irregulares: alias nō haberet locum admonitio.

¶ *Glo. se. signat contrarium de decre. nulla.* & *soluit. item de dec. cum in cunctis* & *soluit.*

e ¶ *Persona.*] *Arg. contra.* j. *de concess. præbē. nulla.* vbi transfertur potestas ad capitulum. sed illud contingit propter negligentiam: quia non eligunt. j. tempus statutum illud propter culpā prælatorum, quia eligunt indignum infra te, ns. sed propter culpā prælati non transfertur potestas ad capitulum: vt j. *de concess. praben. quia diuersitatum.* sicut nec vacāte sede. j. *ne se. va. c. 2.* Itē *arg.* j. *de elect. cum in cunctis. in fi.* vel in alio casu loquitur ibi, quā hic, illud in dignitatib. hoc in beneficio simplici.

f ¶ *Relaxetur.*] Ex hoc patet q vbi cōditor canonis nō reseruauit sibi absolutionē, cæteris indulsisse videtur. j. *de sen. excom. nuper.*

GRaue.] Primò narrat delictū. Secūdò prouidet ibi, *Volentes.* Ab. CASVS. Quidam prælati Ecclesiarum carnali affectione ducti non iudicio rationis, promouent indignos: vñ multa pericula imminēt Ecclesiis: volēs cōciliū huic morbo mederi, præcipit, vt prætermissis indignis promoueāt idoneos, qui Deo, & Ecclesiis valeāt deseruire: & de hoc fiat diligens inquisitio in concilio annuatim, & si quis post trinā admonitionē culpabilis repertus fuerit, per ipsū cōciliū suspēdatur: & ibi persona idonea instituatur, quæ suppleat suspensi defectum in beneficiis cōferēdis, & hoc idem circa capitula obseruetur: delictū vero Metropolitani ex parte cōcilij dño Papæ nuncietur: & vt istud statutū melius obseruet, sentētia huiusmodi suspēsionis sine licētia Romani Pōntificis ...

EXtirpandæ.] Principium istud vsque ad §. *Quia verò.* diuiditur: quia primò ponitur excessus. Secundo prouisio ibi, *Cùm igitur.* Abbas. CASVS. Patroni Ecclesiarum, & alij quidam, prouentus ipsarum ita sibi vsurpant, quod presbyteri de sua portione nequeant sustentari, ita quòd presbyteri in quibusdam locis non obtinent nisi quartam quartæ, id est, sextam decimam decimarum, & ideo ibi nullus sacerdos inuenitur, qui habeat peritiam literarum: cum ergo qui altari seruit, viuere debeat de altari, statuit concilium, vt non obstante aliqua consuetudine alicuius personæ, presbyteris ipsis sufficiens portio relinquatur.

g ¶ *Persona.*] i. epi. & alij qui habēt ius resi tuēdi. vt j. sequitur.

h ¶ *Trituranti.*] Vrbs 29. q. 1. *ecclesiam. ver. item non alligabis.*

¶ *Glos. seq. recitetur per quam ... sufficiens.*

i ¶ *Sufficiens.*] Sic j. eo. *ex parte. tantum* vt sufficiat sibi. & suis: vt 50. *di. studeat.* & vnde hon. ite. & sufficienter se possit procurare, & hospites rec, etc. j. eo. *tit. de monachis.* tamē hæc sufficientia perpenditur ex qualitate personarum. j. eo. *de multa. in fi.* quia minus sufficit pauperi, quàm diuiti. 41. *dist. non cogantur.*

QVI

† *Est autē triplex ratio, scilicet ratio Ecclesiæ, necessitas, & prærogatiua personæ.*
† Cap. 30.
† Cap. 5. eo. tit. in 4 cōp. *Vide conc. Trid. sess. 7. de refor. c. 3. Vbi hæc innouatur. adde sess. 24. de refor. c. 18.*
† *In codice Barbaria sitaknur mor bo adhibere medelam.*
† *Vide l. 3.* cū vulg. C. de Epis. audien. l. servos. C. ad l. Iul. de vi. pu.
Item quia alias cum nullus dubitet, quin Papa possit, negatorium fuisset hoc dicere, nisi intelligatur de Papa solo: ita etiam quod legimus de lateris decanus exclusum, & sic seruamus. sacerdotem nouam i. prox. alleg.
b *Immo parum facit quia loquitur in præbendis eiusdem Ecclesiæ. Ioann. And.*
† *De quibus vide Cassaneum in catalogo gloria mundi p. 4. cōsideratio. 9.*
† Cap. 6. eo. tit. in 4. cōp. *& vide concilium Tridentinum sess. 21. in decreto de reform. c. 4. &* patroni autem benefi. ciorum.
† *Inquirenti.*
† Deut. 25.
c *Qui maxime in hoc delinquūt, contra quos Hierony mus 93. dist.* diacon. ibi solus episcopus. & *secundum Ho. Ioā. An. d. conco. tex. sing. in l. fi. ff. de ac. & obl. & ibi dict.*

QVI VERO. Iste §. habet duo dicta. Secundùm ibi, *Illud.*
CASVS. Dicitur in § isto, quòd qui habet parochialem Ecclesiam, in propria persona deseruiat ibidem in ordine debito, & nō per vicarium: nisi fortè illa parochialis Ecclesia sit annexa dignitati, vel præbendæ, in quibus casibus, per vicarium ibi potest deseruire canonicè institutum, qui habeat de prouentibus ipsius ecclesiæ congruam portionem, alioquin sciat se illa priuatum auctoritate huiusmodi decreti. & alij conferatur, qui velit, & possit, quod dictum est adimplere, id est, deseruire in ecclesia per seipsum. in fine dicit, quod nullus de prouentibus ecclesiæ, quæ debet habere curam proprij sacerdotis, alicui conferat pro beneficio pensionem. Not. quòd laici, & patroni bona ecclesiarum sibi vsurpare non debēt, nulla cōsuetudine obstante. Item qui altari seruit, de altari viuere debet. Item presbyteris dēt competens beneficium assignari. Itē quilibet rector parochialis ecclesiæ per se, & nō per vicarium debet deseruire in ipsa: nisi in duobus casibus, qui hic ponuntur, scilicet cum annexa sit dignitati, vel præbendæ. Item vicarius debet habere congruam portionem. Itē qui renuit ordinari, priuari debet beneficio. Item nulla pensio cōstitui debet pro beneficio in parochiali Ecclesia.

¶ *Priuatus est parochiali Ecclesia rector in ea nō residens, nisi sit annexa Dignitati, vel Præbēdæ: quo casu debet ibi habere perpetuū Vicarium. Et in fine prohibet in fraudem rectoribus de ipsis prouētibus pensionem in beneficiū dari. hoc dicit. Vel sic, Non residēs in Ecclesia parochiali, vel non ponēs Vicariū, quando est annexa beneficio maiori, priuatus est ea. hoc dicit.*

¶ Qui verò parochialem habet Ecclesiam, nō per Vicarium, sed per seipsum illi deseruiat, in ordine[a] quem ipsius Ecclesiæ cura requirit: nisi fortè Dignitati, vel Præbendæ parochialis Ecclesiæ sit annexa: in quo casu concedimus, vt qui talem habet Præbēdam[b], vel Dignitatem, cùm oporteat eum in maiori[c] Ecclesia deseruire, in ipsa parochiali Ecclesia idoneum, & perpetuum[d] habeat Vicarium canonicè institutum, qui (vt prædictū est) cōgruentē habeat de ipsius Ecclesiæ prouentibus portionē: alioquin † illa se sciat auctoritate huius decreti priuatū[e], liberè alij conferenda, qui velit, & possit, quod dictum est, adimplere. Illud † autem penitus interdicimus, ne quis in fraudem de prouentibus Ecclesiæ, quæ curam habere debet proprij Sacerdotis, pensionum, alij quasi pro beneficio[f] conferre præsumat.

[a] *Alias itaque alioquin ipso illa se sciat, &c.*
† *Vide concilium Trid. sess. 24. de refor. c. 13.*
† *Cap. 61. c. refertur in c. 7. eod. tit. in 4. comp.*

a ¶ *In ordine.*] i. de cleri. non resi. quia nonnulli. & i. *de elect. cùm in cunctis.* & i. *de ata. & quali. c. 1.* & 24. *dist. presbyteri.*

b ¶ *Præbendam*] Ex hac litera colligitur, quòd si quis habet curam animarum, & recipiat talem præbendā, quòd ipso iure nō vacat prima, immò licitè potest vtraque habere ex dispensatione episcopi, vt hic dicitur, & hoc concedunt quidā, quia cessat ratio prohibitionis. vt hic quidam dicunt: quia in tali Ecclesia annexa præbendæ non oportet residere: & sic illa constitutio, de multa, non habet locum in hoc casu, vt dicunt: sed contrarium credo.

c ¶ *Maior.*] Hìc manifestè videtur, quòd non potest quis simul habere præbendam, & ecclesiam, dummodo Ecclesia sit sufficiēs. De hoc dicitur s. *de elect. c. dudum. 2.*

d ¶ *Perpetuum.*] Eo ipso intelligitur perpetuus, quòd auctoritate episcopi est institutus. s. *de offi. vica. ad hæc*[a]. In istis ergo casibus tantùm licitum est constituere vicarium, aliàs non.

¶ *Glossa sequens voc. per contrarium de decre. inter. & dat quatuor solutiones.*

e ¶ *Priuatum.*] Ipso iure. simile s. *eo. de multa.* quod pōt intelligi post admonitionē, aliàs contra. s. de cler. non resi. inter. & c. ex tuæ. cū suis similibus. Vel posset referri ad proximè dictū, de illis qui per vicarios seruire debent: cū quibus durius est agēdum. Vel dic, & verius, alioquin. i. si non resideat per seipsum in ecclesia, quæ dignitati, vel præbendę est annexa, sciat se priuatum illa ipso iure. & sic respicit principium § *& non per. nisi fortè &c.* & ita sine aliqua admonitione priuatus est[b]. & sic videntur correcta illa iura prædicta, vbi dr̄, quòd prius monendus est quis, antequàm priuetur ecclesia: quod est honestius. Sed hoc est rigor quod hic statuitur, vt ipso iure sit priuatus. Vel quod dicit, alioquin. potest respicere vtrūque casum. i. qn̄ per se debet seruire, & qn̄ per vicarium. sed verū est, quòd tantùm primum casum respicit, & non secundū. ADDITIO. Et ex hoc potes dicere, quod illa c. inter, & c. ex tuæ, non obstant: quia ibi erant absentes, & fortè habebāt iustam causam absentiæ, vnde meritò priuatus sunt monēdi, hic autē secus. Vel dic, quòd prius dictū intelligatur, cum habet præbēdā. & Ecclesia, quæ non est ei annexa: quas simul habere nō pōt s. *eo. cap. de multa.* vnde priuatus est ipso iure. contraria autem loquuntur in alio casu, quando non sunt annexa.

f ¶ *Pro beneficio.*] Hoc enim posset in posterum esse perniciosum ecclesiæ. simile. s. *de arbit. peruenit.* quia ecclesia videretur quasi censualis. & portio presbyteri diminueretur, quod esse non debet. s. eo. auaritiæ.

[a] *Adde ad hoc l. cum debere. cum sibi no. ff. de ser. vr. prædi.*
[b] *De hoc videre hic Hostien. & Ioann. And. declarantes qualiter hoc intelligatur.*

CAP. XXXI.

IN † Lateranensi concilio[g] noscitur fuisse prohibitum ne quilibet regulares, Ecclesias, seu decimas, sine Episcoporum consensu, de manu Laici[h] præsumant accipere: nec excommunicatos, vel nominatim † interdictos admittant aliquatenus ad diuina. ¶ Nos autem in fortiùs inhibentes, transgressores digna curauimus † animaduersione punire: statuentes nihilominus, quatenus in Ecclesiis, quæ ad ipsos pleno iure non pertinent, iuxta eiusdem cōcilij statuta, Episcopis instituendos Presbyteros repræsentent, vt illis de plebis cura respondeant, ipsis verò pro rebus temporalibus rationē exhibeant, competentem: institutos verò remouere non audeant Episcopis inconsultis. ¶ Sanè[i] adiicimus †, vt illos repræsentare procurent, quos vel conuersatio[k] notos reddit, vel commendat probabile testimonium Prælatorum[l].

† *sub Alex. c. 9. eiusdem generalis conc. Cū & plantare.*
† *nominatim, quid sit vide l. 1. ff. de l. & post. & §. nominatim. Inst. de exhæreda. liberor.*
† *curabimus.*

IN *Lateranē.*] Primò ponit tenore concilij Lateranen. Secundò approbat, & reuocat ibi, *Nos autem.* Tertiò addendo declarat ibi, *Sanè.* Abb. Sic.
CASVS. Quod dicitur hic, hr̄ i. *de priuilegiis, cùm & plantare.* vl. ad §. *sanè.* in quo prædicto concilio, præcipitur, vt tales repræsētare procurent in ecclesiis, quæ ad ipsos pleno iure non pertinent, quos vel conuersatio illorū notos reddat, vel commēdet testimonium prælatorū. Nota, quòd patroni nō debēt aliquos præsentare, nisi discreti sint, & honestæ famæ.

† *Vide concilium Trid. sess. 25. de refor. c. 5.*
† *Vide concilium Trid. sess. 5. de refor. c. 5. in fine. & Horatium Lucium tract. de priuil. schol. priuil. 98.*

g ¶ *Concilio.*] i. *de priuile. c. cùm & plantare.*
h ¶ *Laici.*] 16. q. 1. *quoniam quicquid.*
i ¶ *Sanè.*] Hucusque sunt verba concilij. & ab hoc loco. i. additur prædicto concilio.
k ¶ *Conuersatio.*] Hoc ideo dicit, quia promouendus debet esse bonę famæ, & opinionis, ita quòd in nullo vacillet eius opinio. 33. *dist. laici.* ad idē facit 26. *di. qui.*
l ¶ *Prælatorum.*] Et etiam ab eis, qui foris sunt, oportet promouendùm bonum habere testimonium. 8. q. 2. *licet ergo.* & 63. *dist. vota ciuium.*

¶ Honorius iij. Abbati, & Priori sanctæ Genouefæ.

¶ *Absens in Theologiæ studio, fructus beneficiorum suorum percipit in absentia, sed quotidianas distributiones non.*

CAP. XXXII.

LIcèt † vobis direxerimus scripta nostra, vt magistro N. † Eboracēsi. † Archidiacono in sacra pagina cupienti studere, prouentus suos Ecclesiasticos faceretis integrè ministrari: Nolumus tamen, vt quotidianas distributiones[m], quæ tantùm residentibus in Ecclesiis, & his, qui intersunt horis canonicis exhibentur, ei tribui faciatis.

† *R.*
† *Eboracēsi.*

LIcet.] Summatur in rubro. Vel secundùm alium intellectum. Dispensatus super habendis fructibus in absentia, quotidianas distributiones non percipit. h. d. Primò ponit priuilegij tenorem. Secundò eius interpretationem ibi, *Nolumus.* Abb. S. c.
CASVS. Mandauit dominus Papa Abbati, & Priori sanctæ Genouefæ, quatenus magistro R. Archidiacono Eboracen. in sacra pagina studere volenti, prouentus suos Ecclesiasticos facerent integrè ministrari: dubitabatur, vtrùm deberent ei facere dari distributiones, quæ tm̄ residentibus conceduntur? Respondet Papa, quòd non vult, quòd ei faciant dari distributiones, quæ tm̄ residētibus cōceduntur, & his qui intersunt horis canonicis. Nota, quòd constitutio Honorij nō intelligantur de huiusmodi distributionibus quotidianis, licèt dicat, quod integrè percipiant sua beneficia in theologia studentes. & hoc est, quod dicit.

¶ *Glo. seq. exprimit, quomodo hæc decretalis interpretatur decr. super specula. secundò quærit, & soluit.*

m ¶ *Distributiones.*] Simile i. *de clemen resi.* de cætero vide, qualiter

liter ista decre. interpretatur illam constitutionem. super specula. ¶ *Ac magistrus.* qu a licèt dicatur, integrè percipiant fructus suarū præbendarum, tñ non percipiunt integrè, quia de huiusmodi distributionibus, seu donariis, qui dantur illis, qui intersunt horis statutis, non intellexit Papa, sed de corpore præbendæ suæ, quam alij de iure cōi in absentia sua percipere nō debent clerici *arg. ī. de const. cum omnes.* Et sic intelligitur ista indulgentia: & ita prætextu hmōi indulgētiæ possunt habere integrā præbendam, ac si essēt præsentes, nisi sint huiusmodi distributiones, vt in quibusdam Ecclesiis consuetudo seruatur, & præter præbēdam, qui hor s intersint, certum quid percipiant: & ita quod hic dicitur, respicit consuetudinem Ecclesiæ. In quibusdam verò est talis consuetudo, vt qui nō intersunt horis, non percipiant aliquid de huiusmodi distributionibus licèt sint præsentes ergo multò fortius in absentia nō debēt talia percipere. Et sic potest intelligi hæc cōstitutio, quia Principis beneficiū potiùs debet amplari, quā restringi. ī *de verb. sig. olim. ff. de constit. prin. l. vlt.* quia vbi Dñs largus est, non debemus esse tenaces. 26. q. 7. *alligant. in fin.* Sed quid dices, si præbendæ distinctæ non sunt, sed omnia percipiūt de cōi, nec datur aliquid illis, qui non intersunt horis? Tūc credo, quòd integrè debeāt habere beneficia in theologia studentes, habita ratione victus quotidiani a: aliàs parum valeret talis indulgentia quantum ad illos, qui non habent beneficia distincta.

† Vesprimē. † Vespriñ. † Vesprimen. † Vespamē. † Vesprimensis. † De hac materia vide decre. cōcily Tridētini sess. 21. de refor. c. 4. & sess. 24. de refor. c. 13. & 15. † nequiuerunt. † De Bern. Bech. † In vno peruetust. codice ita. Episcopo Pr. dauien. & Priori, &c. † exposuit. a Idē Host. suprà, eit. prius de capitulo: docet Inno. quod præbeatur fructibus detractis, eo quod communi mensæ debetur de communi ribus præsentibus.

¶ Idem Vesprimeñ. † Episcopo.

¶ Propter paupertatem Præbendarum Ecclesiæ Cathedralis possunt eis annecti capellæ, reseruata ipsarum Presbyteris congrua portione.

CAP. XXXIII.

EXposuisti † nobis, quòd Ecclesiæ tuæ Canonici, diminuta ipsorum prouisione à tempore concilij generalis [a], cùm eis ex tunc non fuerint ad eorum sustentationem concessæ capellæ, sicut ante fieri [b] consueuit, de reditibus Præbendarum suarum nequeunt † sustentari: *& infrà.* ¶ Si euidens necessitas, vel vtilitas [c] exigat, Præbendas Ecclesiæ tuæ poteris de capellis in perpetuum annectendis eisdem (sicut discretione [d] præuia expedire videris) augmentare [e]: reseruata tamen congrua [f] capellarum Presbyteri portione.

¶ Idem Episcopo, & Priori, & Archidiacono Herfordeñ. †

¶ Licèt Ecclesia ex donatione Laici beneficium conferat, tenet illius beneficij impetratio de hoc mentione non habita.

CAP. XXXIV.

iij DIlectus filius G. Clericus nobis proposuit †, quòd cum Decano, & Capitulo Andegaueñ. preces direxerimus, & præcepta, vt ipsum quam cito facultas se offerret, in Canonicum reciperent, & in fratrem, vobis super hoc executoribus sibi datis: quia Decani, & Capitali procurator excipiendo proposuit literas non valere, pro eo quòd in eis mentio non fiebat, quod præfatus Decanus ex donatione Regis [g], Præbendarum eiusdem Ecclesiæ collationem haberet: vos mandati nostri executores non esse interloquendo dixistis †: & sic duæ Præbendæ, quæ medio tempore vacauerunt, aliis sunt collatæ [h]: *& infrà* ¶ Mandamus, quatenus occasione huiusmodi (quam reputamus friuolam [i]) non obstante, mandatum nostrum exequi [k] procuretis.

¶ Gregorius ix. Argentineñ. Epo.

¶ Pueri, & aliàs beneficiati, non sunt idonei ad beneficia consequenda. h. d. inhærendo verbis literæ.

CAP. XXXV.

SVper † inordinata ordinatione: *& infrà.* ¶ Cum autem illi sint in Ecclesiis idonei reputandi, qui seruire possunt, & volunt in ipsis: Consultationi tuæ

EXposuisti.] Primò ponitur petitio. Secundò prouisio ibi, *Si euidens* Abb. Sic.

CASVS. Canonici Vesprimeñ. ante concilium generale. ī. eo. extirpanda. consueuerunt habere capellas ad sui sustentationem, cum de maiori Ecclesia non possent commodè sustentari, sed occasione prædicti concilij subtractæ fuerunt capellæ canonicis illis, vnde non potuerunt de reditibus præbendarum suarum sustentari: Eps significauit hoc dño Papæ, Mandat Papa Epo, si euidens necessitas, vel vtilitas exigat, bene poterit pbendas Ecclesiæ suæ augmentare adiungendo capellas in perpetuum eisdem præbendis, reseruata congrua portione capellanis. Nota, quòd Eps potest, & debet augere præbendas canonicis suis, si non possunt de suis præbendis commodè sustentari, & hoc de capellis, vel aliunde, reseruata tamen portione debita capellanis.

a ¶ *Concilij generalis.*] ī. eo. extirpanda.

b ¶ *Ante fieri.*] Ex intellige, qđ capellæ istæ nō erāt annexæ præbēdis, quia nō fuissēt priuati canonici, si annexæ fuissēt, sed de cętero erunt annexæ, vt dicit litera, in perpetuum annectendis. Ber.

¶ *Glo. seq. reci. per q. quis dicatur prælatus Ecclesiæ, canonicus, vel sacerdos: ponit duas opi. & primam approbat.*

c ¶ *Necessitas, vel vtilitas.*] Ista duo frequenter dispensationem inducunt. 1. q. 7. tali propter necessitatem licitum est alicui habere duas Ecclesias. 10. q. 3. *vnio. & ī. de ata. & quali. cum te.* Et propter hanc necessitatem adiunguntur capellæ præbendis maioris Ecclesiæ: reseruata congrua portione presbytero. Et credo, quòd canonici isti erunt prælati illarum capellarum, & sacerdos erit loco vicarij perpetui: vt ī. eo. extirpanda. §. 1. & ita ex causa, capella, siue parochialis Ecclesia potest adiungi præbendæ. sic ex eadem causa vna Ecclesia vnitur alteri. 10. q. 3. *vnio. cum suis concor.* Vel dic, quòd si clerici isti certam portionem percipiunt de capellis, nec exercent ibi iurisdictionem aliquam: sed sacerdos habet ibi curam spiritualium, sacerdos erit prælatus, & habet ibi curam animarum, & per Episcopum instituetur: nescio tamen, quod istorum ibi obseruetur. Sed verius videtur, quòd sacerdos sit loco vicarij: vt in c. *extirpanda.*

d ¶ *Discretione.*] Quæ est mater omnium virtutum. ī. *de offi. custo. c. 1. & 1. q. 5. præsentium.*

e ¶ *Augmentare.*] Et ita tenetur Episcopus redintegrare præbēdā, si fuerit diminuta, vel diuisa sine iusta causa. ī. eo. vacante. & ī. eo. c. cum causam.

f ¶ *Congrua.*] Vnde iura Episcopalia soluere possit, & hospites recipere. ī. eo. de monachis. vbi de h. c. Bern.

iij DIlectus.] In prima ponitur impetrantis querela. In secunda prouisio ibi, *Mandamus.* Abb. Sic.

CASVS. Papa mandauit Decano, & capitulo Andegaueñ. vt quendā C. nomine reciperent in canonicum, & in fratrem, quamcito facultas se offerret: quibusdam super hoc executoribus deputatis, corā quibus cum ex parte capituli esset excipiendo propositū, quod literæ non valeant, pro eo quod non faciebāt mentionē, quòd collatio præbendarum ad ipsum decanum ex donatione Regis pertinebat, ipsi executores interloquendo pronūciauerunt se per illas literas procedere non debere: vnde mandat Papa, quòd exceptione huiusmodi non obstante, ad executionem mandati Apostolici procedāt. No. quòd dominus Papa friuolas exceptiones non admittit.

¶ *Gl. ista reci. per obiect. & soluit.*

† Infert, quod si iudice pronunciante se non iudicem, appelletur, non extinguitur sua iurisdictio. not ant Doct. in l. a per prudentiam. ff. de excus. † De ætate requisita vide Lap. alleg. 36. & Gemmianum in c. indemnitatibus de elect. lib. 6. b Delegatus probat. c. alleg. de Papa non. Vnde secundùm Host. Papa conferre potest tale beneficium propter communem ipsius statum. de pr. quanto. & de gratia. veleras laicos in d. de iure. de iur. pat. c. 3. Ioan. And.

g ¶ *Ex donatione Regis.*] Hæc ratio mouit istos ad exceptionem huiusmodi proponendam: quia si Rex confert ratione iurispatronatus huiusmodi præbendas, non posset compelli per Papam ad hoc de iure. ī. *de iu. pat. cùm dilectus.* vnde Decanus cùm succedit in hoc iure Regi, non deberet compelli ad hæc quia qui in locum alterius succedit vtitur eodem iure. *C. de temp. in integ. restit. ea quæ, arg.* sed hoc non est verum in casu isto, quia ex quo collatio istorum beneficiorum incipit pertinere ad ecclesiasticam personam, statim res sortitur naturam aliorum beneficiorum quia res ecclesiastica non debet duplici iure censeri. 12. q. 2. *cognouimus. in fi. & ī. de deci. cum in tua* & ita ex hoc exceptio non valuit. vnde malè interlocuti fuerunt isti iudices.

¶ *Glos. seq. arguit & remittit.*

h ¶ *Collata.*] *Ar. quod si Papa mandat alicui præbendā, & canonici eam alij conferant, tenet collatio, licèt sit contra mandatū Papæ.* De hoc dictum est. ī. eo. inter cætera. sic. ī. eo. dilectus.

i ¶ *Friuolam.*] Et meritò, quia iam incipit præsentare decanus ex donatione non tanquàm laicus, sed tanquàm clericus, & ita subest domino Papæ, nec præiudicatur patrono, si quandoque etiam per legatum sedis Apostolicæ aliquis instituatur eo inconsulto. ī. de offi. lega. dilectus.

¶ *Glo. seq. quærit, & soluit, & ponit opinio. contrariam.*

k ¶ *Exequi.*] Sed qualiter exequētur mādatum istud? nūquid dabunt huic aliquā de prædictis præbēdis, quæ alij sunt collatæ? Nō, credo, sed exequentur mandatū, quia faciēt statim illum recipi in fratrem, & quā cito facultas se obtulerit, facient ei beneficiū assignari secundùm tenorem prioris mandati. De hoc dixi ī. eo. dilectus. & c. inter cætera. licèt quidam contrarium dicant. Bern.

SVper.] In prima ponitur decisa consultatio. In secunda ratio narratio. In tertia responsio. Secunda ibi, *Cùm autem.* Tertio ibi, *Consultationi.* Abbas

CASVS. Quærebatur, vtrùm pueri, & beneficiati dicantur idonei ad beneficium aliquod obtinendum: & respondetur, quòd cum pueri, & beneficiati seruire non possunt, vel non possint in Ecclesia non debent dici idonei in eandem. Nota, quòd qui seruire non possunt in ecclesia, non reputantur idonei in eadem.

¶ *Glo. seq. quærit obscurando, & amplectur soluit.*

a ¶ *Pueri.*

a ¶ *Pueri.*]Sed quos dicim⁹ pueros? vſque ad xiiij. annũ dicit quis puer⁹ 22.q.5.*pueri.* & ſ. *de æta. & qualit. indecorũ, & c. ex ratione* ſed tales bene poſſunt habere beneficia, & ordinari vſq; ad ſacros ordines ſim 28.*diſt. de hu.* & 77.*diſt. in ſingulis.* & *c. quicũq;.* Quid eſt ergo, ꝙ dicit, ꝙ pueri nõ ſũt idonei, quia ſeruire nõ poſſunt? Dicas, ꝙ pueri hic appellantur quátùm ad hoc vſq; ad ſeptẽ annos b, quia tunc ſeruire non poſſunt, q̃a nec diſcretioné habent: vnde nõ reputãtur idonei. Poſt ſeptẽ annos bene reputantur idonei ad ordines minores, qñ ſũt doli capaces. ĩ. *de delic. pue. puerm.* & hoc ꝑ iura prædicta. *c. de hu. c. in ſingulis. c. quicunque.* Vel põt intelligi quantum ad dignitatem, vel curam animarum c, ad quam non reputantur idonei. 1. *q. 1. pueri.* & *c. ætate.* & ſ. *de æta. & qualit. ex ratione. & c. ſeq.* & ſ. *d elect. c. in cunctis.* Sed huic ſtandum eſt tanquam poſteriori, vt ad receptioné taliũ nulli ſint compellendi, cum ſeruire non poſſint, vt hic dicit, quia propter ſeruitutem tantum datur beneficium.

ADDITIO. Iuuenis dicit qui præcedit adoleſcentiam, & durat, quouſque poterit inter ſenes computari. *ff. de leg. 3. non aliter.*

b ¶ *Beneficiati.*]Not. ꝙ qui beneficium habet ſufficiens, non reputatur idoneus ad aliud beneficium primo retento, quia in vtroque ſeruire nõ poteſt. quia dum ad vtrumque, &c. 16.*q. 1. presbyteros.* Et ſic patet, ꝙ in duabus eccleſiis de iure q̃s intitulari non poteſt d. *arg.* ſ. *eo. extirpanda. §. 1.* & 70. *diſt. ſanctorum, &* ſ. *de elect. dudum.* vbi de hoc. & eſt hic arg. quod qui non facit mentioné de beneficio ſuo, non valent litteræ. ſ. *eod. cùm teneamur. &* ſ. *de reſcrip. ſi proponente.* Bern.

a *De hoc vide quod no. in procœ. 6. de æta. & qua. Ioan. And.*

b *Adde, quod dicitur etiã puer, qui eſt infra decimum octauum annũ. l. 1. § pueritiæ. ff. de poſtu.*

c *Vel regimen eccleſiarum ſecũdum Gof. ad hoc* ſ. *de æta. & quali. indecorum. Ioan. And.*

† *Aliàs ſupplicauit nobis.*

† *Cum.*

d *Hinc probat Hoſtien. hic, quod præbenda requirit reſidentiam: & hoc modo reſidentia præbendæ præiudicat reſidentiæ parochialis Eccleſiæ.* ſ. *c. extirpandæ. §. 6.*

taliter reſpõdemus, ꝙ pueri a, & beneficiati b, qui nõ poſſunt in eadem Eccleſia deſeruire, in ea non debent idonei reputari. ¶ Idem Archiepiſcopo, & magiſtro R. Turonẽ.

¶ Pro vnius Præbendæ integratione alia diuidi non debet.

CAP. XXXVI.

CVm cauſam, quæ inter Aurelianen. Epiſcopum, & I. de Bleſis Canonicũ ſanctæ Crucis ſuper integratione Præbendę ipſius Canonici vertebatur, vobis duxerimus committẽdã: *& infrà.* ¶ Conſultationi veſtrę taliter reſpondemus, quòd noſtræ intentionis c non extitit, vt pro integratione d Præbendæ ſupradicti Canonici, Prębenda de nouo aliqua ſcinderetur. ¶ Item.

¶ Clerici ignobiles, & non eminentis ſcientiæ, propter hoc non debent à Præbendis repelli etiam in Eccleſia quæ tales admittere non conſueuit.

CAP. XXXVII.

VEnerabilis frater noſter Portuen. Epiſcopus ſupplicauit †, vt cùm quandam Prębendam, quę in Argentinen. Eccleſia tandiu vacauerat, quòd donatio eius erat ad ſedẽ Apoſtolicam deuoluta, I. Clerico cõtulerit, dum † in illis partibus legationis officio fungeretur, ſuam collationem benigno proſequeremur affectu. ¶ Verum procurator Argentini Capituli propoſuit ex aduerſo, quòd idem Capitulum hoc audito, conſuetudinem e allegans antiquam inuiolabiliter obſeruatam, iuxta quam nullum, niſi nobilem † & liberum f, & ab vtroque parẽte illuſtrem, honeſtæ conuerſationis, ac eminentis ſciẽtiæ, in ſuũ conſortium hactenus admiſerãt: ne contra hoc fieret (maximè cũ nulla tunc prębenda vacaret, antequam monitorias, vel executorias litteras recepiſſet) ad ſedem Apoſtolicam appellauit: *& infrà.* ¶ Nos igitur attendentes, quòd non generis g, ſed virtutum nobilitas, vitęque honeſtas, gratum Deo faciunt, & idoneum ſeruitorem: ad cuius regimen, non multos h ſecundũ carnem nobiles, & potentes elegit, ſed ignobiles; ac pauperes, eo quòd non eſt perſonarum i acceptio apud ipſum †: & vix ad culmina dignitatum (nedũ Prębendas) viri eminentis k ſcientię valeant reperiri, exceptiones huiuſmodi non duximus admittendas: *& infrà.* ¶ Diſcretioni veſtrę mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit prędictã prębendam vacaſſe, quando ipſam dicto I. contulit l Epiſcopus memoratus, ipſum ad eam recipi faciatis.

CVm cauſam.]Communis diuiſio. Secunda pars ibi, *Conſultationi.* Abbas Siculus.

CASVS. Quidam Canonicus ſanctæ Crucis nomine Ioannes non habebat integram prębẽdam, vnde orta fuit cõtentio inter ipſum, & Epm Aurelianẽ. ſuper integratione ꝑbẽdę. impetrauit cauſam cõmitti ſuper hoc, vt ꝑbendam ei facerent integrari: dubitauerũt iudices, verum alia prębenda deberet ſcindi ꝓ integratione ꝑbendę prędicti Ioannis: conſultus Papa reſpondet, ꝙ nõ fuit intentionis dñi Papæ, ꝙ aliqua prębenda de nouo ſcinderetur ꝓꝑ redintegrationem prędictã. Nota, ꝙ præbẽda non debet diuidi: & ſi diuidaẽ, teneẽ diuiſor ad redintegrandum prębendam: & ſic talis diuiſio poteſt tolerari: ſed de rigore iuris talis collatio deberet caſſari.

c ¶ *Intentionis.*] Nota recurrendum eſſe ad intentionem mãdantis. ĩ. *eo. c. vlt.* ſ. *de procu. petitio.* ſ. *de arbi. expoſita.* ſ. *de reſti. ſpo. audita.* & ſ. *de reſcr. mandatum.*

d ¶ *Integratione.*] Et ita præbenda diuidi nõ debet, ſed integra cõferri. ſ. *eo. vacante. &* 1.*q. 3. c. vlt. &* ĩ. *vt eccl. benef. vt noſtrum.* ꝙ ſi fiat ille, qui hoc fecerit, tenetur illam redintegrare de vacantibus, vt hic patet ſ. *eo. vacante.* & non aliud beneficiũ diuidere, vt hic in fi. dicit. Eſt eſt *arg. quod ſi ſectio aliqua fiat præbendarum: quod tolerari poſſit, quouſque integretur.* De hoc dixi ſ. *eo. tuæ fraternitatis.*

VEnerabilis.]Defectus nobilitatis, vel eminentis ſcientiæ nõ repellit quẽ à cõſecutione prębẽdę, etiam in Eccleſia, q̃ nobiles duntaxat viros, & eminentis ſcientiæ recipere conſueuit. In primo ponitur facti narratio. In ſecunda exceptionis repulſio, & cauſæ commiſſio ibi, *Nos igitur.* Abbas,

CASVS. In Eccleſia Argentinenſi quędã prębẽda vacauerat tanto tempore, ꝙ ipſius collatio ad ſedem Apoſtolicã fuerat deuoluta: Eps Portuen. tũc legatus in partibus illis, contulit prębendã illam cuidã clerico I. nomine, ſed capitulum illius eccleſiæ nõ recipiebat eũdem. Vnde prę fatus Eps petiit à Papa, vt ſuam collationẽ faceret obſeruari: ex aduerſo propoſuit procurator capituli, ꝙ hoc audito capitulum allegauit antiquã conſuetudiné illius eccleſiæ, ꝙ nullum adhuc receperant in ſuum cõſortium, niſi nobilé, liberum, & ab vtroque parente illuſtré, honeſtę conuerſationis, & eminentis ſcientiæ: & ne cõtra hoc fieret, ad ſedem Apoſtolicam fuit appellatum, cũ nulla pręhenda vacaret, antequã monitorias litteras recepiſſent. Dñs Papa conſiderãs, quod nobilitas generis non facit Deo gratum, & idoneum ſeruitoré, ſed potiùs virtutum, & vitæ honeſtas: & dñs nõ ſolùm nobiles, & potentes ad ſuum elegit ſeruitium, ſed ignobiles, & pauperes, cùm nõ ſit perſonarum acceptio apud Deum, & vix ad dignitates inueniantur eminentis ſcientiæ viri, nedũ ad prębendas: vnde Papa huiuſmodi exceptiões non admiſit: vñ mandat Papa, ꝙ ſi conſtiterit prędictam ꝑbendam vacaſſe, quando legatus dicto Io. ipſam contulit, illum faciant recipi ad eandẽ. Nota, quòd nobilitas generis non eſt attendenda in collatione beneficiorũ in eccleſia Dei, ſed potiùs virtutum, & vitæ honeſtas. Item non eſt acceptio perſonarum apud Deum.

† *De materia nobilitatis, quæ, cu⁹ ad hunc locum ſpectat præter doctores hic, vide Caſſaneum in catalogo gloriæ mundi p. 8. conſiderat. 5. cũ multis ſequent. Adde Paulum de Caſtro conſ. 108. & 109. & Ferdinandum Vaſquium l. 1. controuerſiarum illuſtr. c. 25. Rom. 2. Gal. 2. & Epheſ. 6. Col. 3.*

† *Aliàs, Deum.*

e ¶ *Conſuetudinem.*]Hęc conſuetudo quantumcũque ſit obtenta, & etiam antiqua, non eſt obſeruanda: quia in talib. nulla diſtinctio nobilitatis eſt conſideranda, ſed vndecunq; nati fuerint legitimè, dummodo honeſtæ vitæ fuerint, admittendi ſunt. 40 *diſ. nos, qui.* & 56. *diſ. vndecunque. & c. nũquam.* ſ. *de inſti. ad decorem.* quia non ſanguini, ſed vitæ meritis beneficia ſunt conferenda. 8.*q. 1. Moyſes.* vt hic ſequitur. *verſ. nos igitur.*

f ¶ *Liberum.*] Hæc fuit bona exceptio, quia ſerui promoueri non poſſunt, niſi libertatem primo fuerint conſecuti. ſ. *de ſer. non ord. c. 1. & 2. &* 54. *diſt. nullus.* & quaſi per totum. ſed hic non aſſumit liberum, eo quòd ille fuiſſet ſeruus: quòd ſi fuiſſet, bona fuiſſet exceptio.

g ¶ *Non generis.*]*Vt 32.q. 4. c. recurrat. §. ſi ita.*

h ¶ *Non multos.*]Hoc dicit ꝓꝑ Paulũ, & ꝓꝑ beatum Bartholomeum, qui nobiles fuerunt. Alij verò Apoſtoli ignobiles, & pauperes fuerũt, & tñ electi fuerũt ad regimẽ Eccleſiæ e: quia apud Deũ nõ grad⁹ elegantior, ſed vitę melioris actio cõprobatur. 23.*q. 4.* ſicut excellentia, nec cõſiderãdum eſt q̃s maior ſit in loco, vel ordine, ſed quis iuſtior. 40. *diſt. non loca.* & *c. multi. in fi. arg. contra. 60. diſt c. vlt* & ſ. *eo. de multa. in fi.*

i ¶ *Perſonarum.*]*ſuprà de iudæ. nouit. 32. q. 4. c. recurrat. §. ſi ita. & 3. q. 9. c. vlt. & 4. q. 4. c. 2.* f

k ¶ *Eminentis.*]Sufficit enim pręlato, ꝙ ſit ſufficiẽtis ſciẽtię, licèt non ſit eminentis. ſ. *de elect. cùm nobis.* alias pauci ad dignitates promouerentur, vt hic dicit: & ita multò fortiùs toleratur mediocris ſcientia in beneficiis, vt hic dicit: meritò ergo hęc conſuetudo, & exceptio non fuit admittenda.

l ¶ *Contulit.*]Aliàs non potuit ei beneficium non vacans conferre. ĩ. *de conceſ. præb. nulla.* ſolus Papa hoc poſſet facere. põt tamen donationi ſuæ reſeruare primam vacaturam. ĩ. *de iure pat. cùm dilectus.*

e *B. Bernardus: Licet magna, & diuina planè fuerint miracula, quæ dominus geſſit in terris, hoc tamen ſuper omnia alia eminuit, quòd in paucis, ſimplicibus, & pauperibus totum mundum, & omnẽ eius latitudinẽ ſibi ſubiugauit. Ioan. And.*

f *Concor. l. hos accuſare. ff. de accu. & in Authen. de mona. §. hinc autẽ. coll. 1.*

CVm olim.] Rescriptum, quo mandatur alicui de beneficio prouideri, rectoriam, vel dignitatem non includit, h. d. Prima pars narrat executoris processum. Secunda reuocari mandat, dicens quare ibi, *Cum igitur.* Abbas Siculus.

CASVS. Papa mandauit Priori sanctæ Mariæ, vt V. Diacono faceret prouideri in aliqua Ecclesia ciuitatis, vel diœce. Lucanæ: dictus Prior præfatū V. designauit in Rectorē Ecclesiæ sancti Petri de Vico, in qua per clericos eiusdem Ecclesiæ rector eligi consueuit: & quia clerici non recipiebant eundem, excommunicationis vinculo innodauit eosdem: significatum fuit hoc domino Papæ, & ipse respõdet dicens, cum mandatũ Apostolicum ad talia se non extendat, nec sit intentio domini Papæ de cõferenda rectoria, vel dignitate, cùm pro simplici beneficio scribit: mandat, quatenus institutionem, & excommunicationem denunciet non tenere. Nota, quod quando scribitur pro simplici beneficio, prouidere non potest huiusmodi executor in rectoria, vel dignitate. Item cum sic mandatur: prouideas, siue facias prouideri in aliqua Ecclesia ciuitatis, vel diœcesis: forma ista ad simplex beneficium tãtum extenditur. Item intentio mandantis semper attendenda est, & seruanda.

[Margin: † Vide Oldradū cõs. 306. † dedimus in mandatis. † V. † V. † Vrsum. † præferatur. † manat. † Gregorius l. 2. epistola 5. vbi extat integra & c. 1. eo. ti. in 1. cõp. Et vide l. seruus. ff. de euic. & glossam in l. nauis. §. cùm autē. verbo. dupli ei. ff. ad l. Rhod. de iactu.]

¶ Idem.

¶ Si mandatur prouideri in Ecclesia, nõ potest de Ecclesia prouideri.

CAP. XXXVIII.

CVm † olim Priori sanctæ M. dederimus † in mandatis, vt G. † Diacono in aliqua Ecclesia ciuitatis, vel diœcesis [a] Lucañ. auctoritate Apostolica prouideret [b]: idem præfatum G. † Ecclesiæ sancti Petri de Vico Rectorē auctoritate huiusmodi nisus † est designare: in qua Rector ab eiusdem Ecclesiæ Clericis eligi consueuit, excommunicationis sentētiam nihilominus proferēs in rebelles. ¶ Cum igitur mandatum huiusmodi se ad talia [c] non extendat, nec ad rectoriam, vel dignitatem nostra feratur † intentio, cùm pro simplici beneficio iussio nostra manat †: Mandamus, quatenus tam institutionem huiusmodi, quàm excommunicationis sententiam propter hoc latam, denuncies non tenere.

TITVLVS VI.

De Clerico ægrotante, vel debilitato.

¶ Gregorius Candido † Episcopo Vrbeuetañ.

a ¶ *Diœcesis.*] Nisi hoc adiunxisset, non posset ei prouidere nisi in Ecclesia aliqua ciuitatis. s. *de rescr. Rodulphus.*

¶ *Glo. seq. distinguit inter executorem ad prouidentiam, & ad compellendum, dicens, &c.*

b ¶ *Prouideret.*] Cum mãdatur alicui sub hac forma: prouideas tali in aliqua Ecclesiarum ciuitatis, vel diœcesis, vel conferas tale beneficium in aliqua Ecclesiarum, &c. potestas prouidēdi sibi data intelligitur: & per consequens Papa abstulit potestatē canonicis illius Ecclesiæ prouidendi. arg. illius. decr. j. *de concess. præb. constitutus.* Potest etiam talis iudex reseruare sibi primam vacaturam, vel interdicere, ne eligant, decernere irritum, quod cõtra fieret, sicut video in generali legato, qui põt sibi reseruare donationē primæ vacaturæ. j. *de iure patro. cùm dilectus.* Et quod dicit: abstulit potestatē prouidendi, hoc intellige, postquam executor insinuauerat illi, ad quē potestas pertinet conferendi, quod velit conferre præbēdam illi, pro quo mandatur, collationē illius interdicendo, vel decernēdo irritum, si secus fieret, vt hic probat. & j. *de concess. præb. quia in cunctis. §. ex parte. vers. non sic autem.* [lib 6.] Sed antequam hoc fiat per executorem, bene potest conferre præbendā ille, ad quem collatio pertinet, non obstante tali mãdato: vt dicit decret. *quia in cũctis. §. ex parte.* secus est, si datus esset executor ad compellendũ: tunc etiam non potest interdicere, nec conferre, nec inuestire, sed tantùm per excommunicationem compellere: & si canonici alium eligant, valet electio, seu collatio illius beneficij. s. *eo. dilectus filius.* De hoc no. s. *de rescr. Abbatem. in gl. per hanc.*

c ¶ *Ad talia.*] Scilicet ad dignitates, vel rectoriam: quia nec intentio dñi Papæ talis fuit, ergo nec intētio iudicis, seu executoris alia debet esse. s. *eo. cum causam* & s. *de arb. exposita.* Et eadē ratio quæ mouet delegãtem, moueat delegatum. s. *de rescr. super litteris. in fi.* Et forma mandati diligenter seruari debet. s. *de rescr. cum dilecta.* & s. *de offi. dele. cum olim. & c. cùm venerabilis. & C. de prec. l. si procurator* [a]. ergo quicquid factum est contra formam mandati, nõ tenet. Et ita nec excõmunicatio, nec institutio talis tenuit. quia vires mãdati nõ patiebant. Et sic patet, quod cũ Papa mandat alicui prouideri, de simplici beneficio tñ intelligendũ est, nisi in litteris hoc contineatur. s. *de rescr. Abbatem. in fi.* quia non omnis qui censetur dignus ad beneficiũ, dignus est ad dignitatem, vel personatum [b], vel rectoriã: quia pueri simplex beneficiũ possunt habere, non tñ dignitatem. s. *de ætat. & quali. ex ratione.* & c. *indecorum.* & s. *eo. super.* vbi de hoc dicit. Et in dignitatibus is gradus cæteros antecellat, quem labor. &c. C. *de of. magistri officiorum. l. nemo. & 61. dist. miramur.* Hoc quod dicit hic, quod pueri possunt habere beneficium, intellige, secundùm quod not. s. *eo super. in fi.* illum *gl. sed quid, &c.*

[Margin: a Vide vt lic. non cõte. c. 1. super glo. fi. Ioan. And. — b Vide, quæ not. j. eo. c. in illis lib. 6. Ioā. And.]

DE CLERICO ægrotante, vel debilitato.

¶ Suprà visum est de clericis non residētibus, & de præbendis non cõferendis eisdē. Sed quia dubitari poterat, numquid eis ægrotantib. sint prouentus Ecclesiæ subtrahendi, meritò subjecit istam rubr. Abbas.

De hac materia tractatur. 7. q. 1. & q. 2. & 31. dist. per totum. 3. q. 6. iudicas. & 17. q. 2. Consaldus.

¶ Clericus infirmus integrè percipit fructus beneficij sui.

CAP. I.

CVm percussio corporalis: & infrà.

¶ Fraternitatem tuam hortamur, quatenus latorem præsentium ad percipienda, quæ consueta sunt, ab Ecclesia tua, ægritudo sua non debeat impedire [d]: Quia si alij eius essent exemplo deterriti, fortè nõ posset, qui militaret [e] Ecclesiæ, inueniri: sed secundùm eius ordinem [f], quæcunque ei, si sanus esset, poterãt ministrari, de ipsa exiguitate, quæ Ecclesiæ potest accedere, fraternitas tua præbeat ægrotanti [g].

CVm percussio.] Diuiditur, quia primò ponit dictũ, cuius rationē interserit ibi, *Quia si.* Abbas.

CASVS. Quidam sacerdos infirmitate detētus non poterat Ecclesiæ deseruire, propter quod Episcopus suus subtrahebat ei consueta stipendia sua: Sacerdos conquestus est domino Papæ: mandat Papa illi Episcopo, quod propter hoc consueta stipendia sua ei non subtrahat, sed omnia sibi tribuat, quæ si sanus esset, ab ipsa Ecclesia percipere posset: quia si alij exēplo huiusmodi essent deterriti, inueniri fortè nõ posset, qui vellet Ecclesiæ militare. Nota, quod infirmus seruire intelligitur Ecclesiæ, & omnia percipere debet, ac si sanus esset: satis enim affligitur ipsa infirmitate.

[Margin: † Gregor. sed in summa bus manuscriptis, vt est impressum.]

¶ Eugenius † Papa.

¶ Presbyter, cui medietas palmæ cũ duob. digitis est abscissa, Missam nõ celebrat, sed cæteris sacerdotalibus officijs fungi potest.

CAP. II.

PResbyterum †, cuius duos digitos cum medietate palma à prædone abscissos significasti, Missam nõ permittimus [h] celebrare: quia nec securè propter debilitatem, nec sine scandalo [i] propter deformitatem [k] †

[Margin: † Post concilium Lateran. sub Alex. in. p. 16. c. 15. & c. 1. eod. tit. in 1. comp. † deformationem.]

d ¶ *Impedire.*] Simile 7. q. 1. *cùm percussio.* & 3. q. 9. *iudicas.* & 5. *dist. ad eius vero.*

e ¶ *Militaret.*] 23. q. 1. *militare.* & 1. q. 3 *fernato.* circa medium. *C. de Epis. & cle. Auth. sed hodie.*

f ¶ *Ordinem.*] Secundum ordinem cuiuscunque, & dignitatē constituenda sunt beneficia. 12. q. 2. *concesso.* De hoc dixi. s. *de ma. & obe. statuimus.*

g ¶ *Aegrotanti.*] Quia famuli ægri, quos curamus, nobis seruire intelligũtur. *ff. de sta. lib. l. 4. §. Stichus.* & tempore infirmitatis pascēdi sunt. *ff. commo. in rebus commodatis §. possunt.* Sic & clerici in ægritudinem stipendiis suis priuari non debent.

PResbyterum.] Primò prohibet, & causam reddit. Secundò permittit ibi, *Ipsum autem.* Abb. Sic.

CASVS. Quidam sacerdos amiserat duos digitos cũ medietate palmæ per quendam prædonem abscissos: Episcopus illius quæsiuit, vtrùm deberet permitti celebrare Missam? dicit Papa, quod non permittat illum Missam celebrare: quia nec propter debilitatem securè, nec sine scandalo propter deformitatem potest celebrare: in aliis sacerdotalib. officiis permittit illum celebrare. Nota, quod ab initio liberè põt exequi, ex postfacto infirmatur, vt patet in isto sacerdote. Item deformitas, & scandalum remouent aliquem ab executione sacrorum ordinum.

¶ *Glo. seq. arg. alle. 2. iura, ad contrarium alle. vnam legem.*

h ¶ *Non permittimus.*] Arg. quod initio valuit, ex postfacto infirmatur. 33. *dist. vsque adeo.* & c. *cùm ter diffinimus* [c]. *arg. contra, quod enim factum est rectè, ex superueniente delicto corrumpi non potest. ff. de itinere, actúque pri. nec enim.* Bern.

i ¶ *Scandalo.*] Propter scandalum enim multa sunt dimittenda. j. c. *prox.* & *suprà de tem. or. ad aures.* & *suprà eo. tit. prox. cùm teneamur.*

k ¶ *Deformitate.*] Ex hoc verbo apparet, quod deformitas impedit

[Margin: c Concord. tex. in l. si tibi decē. & ibi Bart. §. pactus. ff. de pact. Ioan. And.]

dicat ordinandum, cùm suspendat ordinatum. hoc tamen pôt ipso facto melius perpendi, quam aliquo statuto exprimi. j. de do. Apostolica. Bern.

DE rectoribus.] Communis diuisio. Secunda pars ibi, *Hoc volumus*. Abb. Siculus.

CASVS. Dicitur in hac decre. quòd leprosi non possunt, nec debēt ministrare altari propter scandalum aliorū, qui sani sunt, sed dandus est illis coadiutor, qui habeat cura animarū, & de facultatibus Ecclesię habeat suā portionē, vnde possit sustentari. Not. quòd nihil est cum scandalo faciendum. Item propter scandalum remouetur aliquis ab officio suo. Item ægrotanti dādus est coadiutor, & hoc verum est, & speciale in leproso.

membri, hoc fieri posse confidimus. Ipsum autem cæteris officiis sacerdotalibus fungi minime prohibemus.

¶Lucius tertius.

¶Si rector Ecclesiæ sit leprosus, dandus est ei coadiutor.

CAP. III.

DE † Rectoribus Ecclesiarum lepræ macula vsque adeo infectis, quod altari seruire non possunt, nec sine magno scandalo [a] eorum, qui sani sunt, Ecclesias ingredi: hoc volumus te tenere, quòd eis dandus est coadiutor [b], qui curam habeat animarum [c]: & de facultatibus Ecclesiæ ad sustentationē suam, congruam recipiat portionē [d].

¶Clemens iij †.

¶Si Rector Ecclesiæ sit leprosus, ab administrationis officio remouetur: sed de bonis Ecclesiæ sustentatur.

CAP. IV.

TVa † nos duxit fraternitas consulendos: *& infra*. ¶De Sacerdote, qui diuino iudicio lepræ morbo repercussus †, in parochiali Ecclesia prælationis officio fungitur: Dicimus, quòd pro scandalo [e], & abominatione populi, ab administrationis [f] debet officio remoueri: ita quod iuxta facultates Ecclesiæ, sibi necessaria, quandiu vixerit, ministrentur [g].

¶Innocentius iij Arelaten. Archiepiscopo.

a ¶Scandalo.] Nota nihil cum scandalo esse faciendum. j. c. prox. dūmodo sine peccato mortali possit omitti. j. de no. ope. nun. cum ex iniuncto.

¶Glo. seq. signat contrarium, & remittit.

b ¶Coadiutor.] Et ita vr̃. quòd pp lepram non remouetur prælatus [a], sed contra. j. c. prox. vbi de hoc dicitur.

c ¶Curam animarum.] Ergo iste coadiutor videtur esse prelatus, ex quo habet curam animarum. j. eo. c. prox.

d ¶Portionem.] Et sic prouidebitur ei de bonis ecclesię j. eo. c. prox. Sed pone, quòd ecclesia non possit sufficere vtrique? Respondeo ille, qui seruit ecclesiæ, habebit reditus, & ali infirmo prouidebit episcopus [b]. 2. dist. §. 1. & c. 1. & ex hoc verbo est *arg. quòd non sit prælatus*.

ADDITIO Ex eo quòd dicit, congruam recipiat portionem.

TVa nos.] Cōis diuisio. Secunda ibi, *Dicimus*. Abbas Sicul.

CASVS. Quidam sacerdos diuino iudicio fuit lepra percussus, quæritur, an deberet propter hoc remoueri ab officio prælationis? Respondet Papa, quòd remoueri debet ab administratione populi: ita tñ quod necessaria secundū facultates Ecclesię sibi, dū vixerit, ministrentur. Nota, quòd propter scandalum aliquis remouetur ab administratione sua. item nota, quòd leprosi, & clerici ægrotātes, licèt ecclesię nō seruiāt, non tamē debēt beneficia amittere, sed eis debet ecclesia prouidere.

e ¶Scandalo.] s. c. prox.

¶Glo. seq. obycit, ponit opin. Hug. & Lau. Secundò opi. Bar. Tertiò opin. Vin. & Tan. quam approbat.

f ¶Administrationis.] Ex hoc videtur, quòd pp morbum lepræ sit remouēdus prelatus. Sed cōtra vr̃. s. eo. prox. & sic sine culpa punitur quod esse non debet. 16. dist. satis peruersum. & 16. q. 7. inuentum. Sup hoc est diuersitas inter doctores. H. dixit, quòd nūquā substituit aliquis viuo, nisi eo renūciante. & in hac opin. fuit Lau. & dandus est ei coadiutor: vt s. c. prox. & j. eo. c. pe. & Vin. Et quod dicit hic, ab administrationis officio debet remoueri, dicit Lau. ab officio, quod est in actu. sed quoad ius retinebit officiū. B. distinxit, vtrùm morbus sit curabilis, vel incurabilis. Dicas cum Vin. & Tan. quòd quandiu aliquis potest remanere in collegio suo sine scādalo, & horrore, nō substituit ei aliqs: alias alius erit substituēdus, vt hic, qui erit prelatus in totum, & infirmo prouidebitur de bonis ecclesię. s. eo. c. prox. Ad idem satis cōcordat, quia talis coadiutor prelatus est ex toto. Et hoc patet ex eo, quod dicit, quod habet curā animarū, & est hoc spirituale in lepra pp abominationē populi, & scādalū. sicut & iudex mutat. si non pōt dare operam iudicio c: vt ff. de iudic. si longius. alias autem obtinet sententia H. & Lau. & dat tunc coadiutor. j. c. prox. Et sic est casus, vbi aliquis punit sine culpa, sed non sine causa. sim. s. de lit. non contest. quoniam frequenter §. si vero aliter. in fi. in quibus casibus priuatur quis sine culpa [d], sed non sine causa: dicitur j. de priui. antiqua.

g ¶Ministrentur.] s. c. prox. ex quo cum infirmitas non crimē abduxit: vt 7. q. 1. quamuis triste. quia non est afflictis addenda afflictio. 7. q. 1. cum percussio. & mandatus, sin digne est, vt egeat. ff. de offic. bona fides. Lau.

¶Episcopo, qui propter morbum incurabilē pastorale officium exercere non pot, dandus est coadiutor.

CAP. V.

EX † parte tua fuit propositum, quòd cùm Aurasiensis † Episcopus graui, & incurabili morbo ferè per quadrienniū laborauerit, ita quòd pastorale officium non potest vllatenus exercere: Princeps terræ illius, ac ciues [h] ciuitatis eiusdem, à te postulant incessanter, vt ipsis (cùm sis Metropolitanus eorum) studeas prouidere.

¶Verùm cùm ipsum ad cessionem compellere non possis [i], nec debeas vllo modo, nec afflicto afflictio [k] sit addenda, immò potiùs ipsius miseriæ miserandum †, eo quòd † idē vir bonus extiterit, & Ecclesiam salubriter sibi cōmissā gubernauerit: Nos volentes tam Epõ, quàm Ecclesiæ prouidere, Mādamus, quatenus illi coadiutorem [l] associes virum prouidum, & honestum: per quem tam Episcopo, quàm populo vtiliter consulatur.

¶Honorius iij Epõ Auersano.

CAP. VI.

COnsultationibus: *& infrà*. ¶Archidiacono autē, quem morbo paralytico laborantem officium linguæ [m] asseris amisisse, coadiutor [n] est meritò adhibendus.

EX parte.] Sunt duæ partes: secunda ibi, *Verùm*. Abbas Siculus.

CASVS. Episcopus Aurasiensis graui morbo, & incurabili ferè per quadriennium laborauit, ita quòd episcopale officium non potuit exercere: propter quod & ciues illius terrę petebant ab Archiepiscopo Arelaten. Metropolitano suo instanter, vt eis super hoc prouideret: archiepiscopus significauit hoc dño Papę: Respondet, quod non potest illum ad renunciandum compellere, nec addenda est afflictis afflictio: sed est ei potiùs miserendum, cùm ille in officio suo laudabiliter se habuerit: vnde Papa volens tam episcopo, quam Ecclesiæ prouidere, mandat Archiepiscopo, vt det illi coadiutorium, siue coadiutorem virum prouidum, & honestum, per quem & episcopo, & ecclesię consulatur. Nota, quòd aliquis non debet compelli ad renunciandum propter infirmitatem. Item afflictis non est addenda afflictio. Item dare coadiutorem episcopo morbo detento, spectat ad archiepiscopum.

h ¶Ciues.] Sic 7. q. 2. nuper.

i ¶Non possis.] 7. quæstio. 1. scripsit. qualiter. & c. quamuis triste.

k ¶Afflictio.] Simile 7. q. 1. cùm percussio. 3. q. 9. iudicas. & 5. dist. ad eius verò. ff. ad leg. Rho. de iac. l. nauis. §. cùm autem. In leproso tamen secus consueuit dici à quibusdam: vt s. c. prox. vbi de hoc. idem Io. dicit circa leprosum, quod Hug. & Lau.

¶Glo. ista notat, alle. 6. cura. & alleg. ista in contrarium.

l ¶Coadiutorem.] Sic j. c. prox. & ita patet, quòd propter infirmitatem superuenientem non priuatur prelatus, quia ecclesiastica beneficia non sunt temporalia. 55. dist. præcepta. & ff. de adop. si tibi. ff. de hæredi. insti. hæreditas. ff. de reg. iur. actus legitimi. sic ff. de manumiss. testa. libertas. ff. de pecu. l. peculium. §. 2. quod est verum. Arg. contra. ff. de off. præ. si forte. & 7. q. 1. pastoralis [e]. 12. q. 2. nobis. Sol. verum est, quod beneficia ecclesiastica perpetua sunt, & ideo propter casum superuenientem sine culpa non priuatur prelatus: sed datur ei coadiutor: vt hic patet. & c. in q. In casu tamē alius viuenti substituitur secundū quosdam. s. c. prox. vbi de hoc. & 7. q. 1. pastoralis. omni tamen casu prouidebitur infirmo de bonis ecclesię. & coadiutor illi datur etiam inuito. arg. j. de ecclesi. ædifi. ad audientiam.

COnsultationibus.] CASVS. Quidam Archidiaconus morbo paralytico laborans officiū linguę amisit. quæritur, quid iuris? Dicit Papa, quod dandus est ei coadiutor. Nota, quòd prelatis impotentibus officium suum exercere, dandi sunt coadiutores.

m ¶Officium linguæ.] Idem est, si amiserit officium oculorum. arg. 55. dist. si Euangelica. & quia est oculus episcopi. 94. dist. diaconi ecclesiæ.

n ¶Coadiutor.] Et de hoc dictum est in proximis duobus c.

Marginal notes: ¶ Post commissam La[ter]a[nense] sub Alex. 16. q. 3. c. 4. & c. 3. eo. ti. in 2. comp. — † In 5ma c. Clemens. § Pistavit. Episcopo. — a † in. contra nisi ex toto remouatur prælatus: & sic ille non dicitur coadiutor. Ioan. And. — † Cap. 2. eo. ti. in 2. cōp. — † percussus. — † respersus. — b ¶ Vin. dixit hac sibi nō placere: debilioribus enim in loco compulsatur. 18. q. 2. in nullo. Ioan. And. — ¶ Et propter nimiam senectutem. C. de of. præf. ori. si quos. per quod dicūt quidam idē in prelato: quod non placet Phi. Ioan. And. — d Tex. est ad hoc in l. fi. & ibi Bar. C. de naui. lib. 11. Adde Bal. in l. 2. ff. de offi. eius cui mā. est iuris. — † C p. vnico eod. tit. in 1. comp. — † Aren — † Aurasiē. — † Aurasien. — † miserandum. — † Alias ita eo quod ipse bonus extiterit. — e Dic vt ibi, & s. de fil. presby. veniens. in sic glo. Ioan. And.

DE INSTITVTIONIBVS.

¶Suprà visum est de collationib. prebendarũ, sed quia parum est tiferre, nisi sequatur institutio, ideo subijcitur hæc rubr. Vel aliter: quia dubitari posset, ad quẽ ptinet collatio, seu institutio prebendarum, & beneficiorũ: ideo post rubricã de preb. subijcit hãc. Abbas.

TITVLVS VII.

¶De Institutionibus.

¶Ex concilio Arelaten. †

¶Numerus Clericorum debet institui in Ecclesiis collegiatis secundùm facultatem ipsarum.

CAP. I.

NOn amplius suscipiantur in monasterio Monachorum, aut Clericorum, seu etiam puellarum, quàm quot se regere de bonis Ecclesiæ absque penuria [a] possint.

¶Eugenius †.

¶Laici in Canonicos non possunt institui.

CAP. II.

IN † Ecclesia vestra certum numerum Canonicorũ (sicut nobis innotuit) cõmuniter instituere curauistis: *& infrà.* ¶Cùm Laici [b] non debeant in Canonicorum numero computari: nec vos debeatis differre [c], quò minùs statutum numerum, de aliis Clericorũ personis idoneis [d] suppleatis: tales [e] ad supplendum numerũ inuenire curetis, per quos Deo in diuinis officiis, per Ecclesiasticos ordines congruè seruiatur.

De hac materia tractatur 16. q. 7. omnes vsque ad c. quoniam in quibusdam.

NOn amplius. CASVS. Dicitur, quòd non plures recipiantur in monasterio monachorũ, aut clericorum, vel etiam monialium, quàm qui possint cõmodè de bonis Ecclesiæ sustentari. Nota, quòd non debent tot esse canonici in Ecclesia, quòd sint pauperes.

a ¶*Absque penuria.*] Semper enim considerandi sunt reditus Ecclesiarum, vt secùdum eos clerici instituant in eis. ĩ. *de vita, & ho. cleri. quũ ve ait* [a]. vbi de hoc. ita etiam quod hospitalitatem seruare possint, & soluere iura Episc. ĩ. *de preb. de monachis. & ĩ. de sup. neg. prala. sicut nobis.* & econuerso tot sunt ponendi, quot ex ipsis facultatib. possint cõmode sustentari ĩ. *de consti. cum M. & j. eo.* auctoritate à contrario sensu j. *de censi. cum instantia. ar. 12. q. 1. pertuinimus. 16. q. 7. omnes basilicæ.* Tamen propter nimium incrementum non credo recedẽdum à numero cõsueto. *ar. C. de allu. l. pen. &* Vir. ergo tantum debet esse augmentum de quo aliis æquale stipendiũ cum aliis habeat, vel saltem sufficiens, & honestum. ĩ. *de consti. cùm M. Ferrarien.*

† Hoc est synodus Arelatensis 4. sub Carolo Magno imperatore, & habetur hoc ibi. c. 8. & c. 1. eod. tit. in 2. comp.

† In aliquibus manuscriptis ita: Eugenius Papa

† Cap. 3. c. ti. in 2. cõp.

Rectè autem Gentius addit hic omissa auctoritate Raymũdo, eu antiqua compil. a Et C. de sacros. ec. nõ plures, *& hoc in ad mẽsurã personarum quæramus possessiones, quod nimis auarum est: sed ex possessionibus, quæ sunt, metiamur expensas, vt* in Authẽt. vt de ter. sit nu. cleri. vltra med. 1. coll. *secundùm* Goffr. Ioan. *And.*

IN *Ecclesia.*] Primò decisè narrat factum. Secundò prouidet ibi, *Cùm laici.* Abbas Siculus.

CASVS. In quadam Ecclesia erat certus numerus canonicorũ, & tandem vacauerunt ibi quædam prębendę: in eadẽ Ecclesia quidam laici erant intitulati: quęrebatur, vtrùm tales laici deberent computari in numero clericorũ: vt sic numerus clericorum reputaretur plenus. Respondet Papa, quòd laici nõ debent in clericorũ numero cõputari, nec differant numerum canonicorum adimplere de personis idoneis: & tales assumẽdi sunt, per quos in diuinis Deo cõgruè valeat deseruiri. Nota, quod ius canonię non cadit in laicũ. Itẽ vbi certus numerus clericorum est constitutus, non debet diminui, sed adimpleri. Item personę idoneę debent in Ecclesiis institui.

b ¶*Laici.*] Et meritò, quia homines diuersę professionis in eodem officio associari non debent. *16. q. 7. in nona actione.* & ĩ. *de elect. cùm causam.*

c ¶*Differre.*] Vltra sex menses [b], alioquin transfertur potestas ad superiorem. j. *eit. prox. nulla.* Bern.

d ¶*Idoneas.*] Qui dicantur idonei, habes ĩ. *de preb. super inordinata.*

¶Gl. ista vocat per q. an in laicum conuersum cadat ius canonia.

e ¶*Tales.*] Qui sunt idonei, & morum honestate, & litterarũ scientia. ĩ. de preu. graue. aliàs puniuntur: vt ibi dicitur. Hæc fuit quæstio, vtrum laici intitulati in Ecclesia ista possint cõputari in numero clericorum? Et dicitur, quod non: quia non reputantur idonei, cum sint laici. Et ita ius canonię nõ cadit nisi in clericum, sicut ius eligendi in Ecclesia collegiata non cadit laicum ĩ. *de elec. sacrosancta. & c. Massana.* hoc tamẽ intelligendũ est de laicis professione, & habitu, & nõ de conuersis. Si enim conuersus aliquis alicuius Ecclesię incedat tõsuratus, volẽs esse clericus, cùm in destinatione animi sit clericus, vt 23. q. 1. *paratus*, iam Ecclesiastica persona cẽsetur, vnde tale ius cadit in eum: & ius cõuersi spirituale est: vnde qui emit illud, simoniam committit: v. 1. q. 3. *Saluator.*

b Quasi dicat secundũ Host. si recipiat laicũ, curret vsque in semestre tẽpus: quasi nihil intersit, nullum, vel minùs idoneum recipere supra de sup. neg. prala. c. 2. vide, quod dicam j. ti. 1 cũ nostris. in illos ergo. acabat. Ioan. And.

CAP III.

EX † frequẽtibus querelis didicimus in partibus vestris consuetudinem prauam à multis retroactis temporibus inualuisse, quòd Clerici Ecclesiastica beneficia sine consensu † Episcopi diœcesis, vel Officialium [f] suorum † (qui hoc de iure possunt) recipiunt [g]: minùs quàm deceat cogitantes, quomodo id à sanctorum patrum est institutionibus alienum, & Ecclesiasticæ cõtrariũ honestati. Vnde cùm tu, frater Archiepiscope, ex officio [h] tibi commisso, tam iniquam consuetudinem de prouincia tua velis (sicut debes) radicitus extirpare †, tam in illos, qui Ecclesiastica beneficia taliter occupata sciẽter detinent [i], quàm in eos, qui de cætero occupare præsumpserint, excommunicationis sententiam protulisti. ¶Nos itaque eandem sententiam ratam habentes, & eam auctoritate Apostolica confirmantes [k], Mandamus, quatenus Clericos ipsos, qui ipsam sententiam incurrerint †, nisi congruè satisfecerint, absoluere minimè pręsumatis.

¶Clemens iij. Clero Constantinopolitano.

¶Vltra facultates nõ debet quis institui inutiis Clericis Ecclesiæ.

CAP. IV.

AVctoritate † Apostolicę sedis: *& infrà.* ¶Statuimus insuper, vt nullus in Ecclesiis vestris, vltra quam facultates [l] earũ

EX *frequentibus.*] Primo ponit abusio. Secundo resignatio ibi, *Vnde.* Tertiò Papæ confirmatio ibi: *Nos itaque.* Abbas.

CASVS. In Archiepatu Cantuarien. quædã praua consuetudo inoleuit, quòd clerici beneficia Ecclesiastica recipiebant, sine licentia Episcoporum, vel officialium suorum, non considerantes quòd illud erat contra instituta sanctorum patrum, & Ecclesiasticam honestatem, propter quod Archiepiscopus volens illam consuetudinem penitus extirpare, omnes illos, qui sciẽter beneficia taliter detinẽt temere occupata, vel qui de cætero pręsumpserint occupare, excommunicauit, & dominus Papa confirmauit eandem, mandans quatenus prędicti clerici, qui sententiam illam incurrerint, nullatenus absoluantur, nisi priùs satisfecerint. Nota, quòd concessio Ecclesiæ facta a laico, non valet sine consensu Episcopi. Item beneficia Ecclesiastica recipienda nõ sunt nisi ab his, ad quos pertinẽt, s. ab Episcopo, vel eius officiali, qui gerit vicem Epi, vel ab aliis, ad quos pertinet collatio, & qui contra fecerit, excommunicandus est. Item constitutio transit ad præterita, vt hic dicitur, quia priuat iam institutos, & similiter instituendos: quod verum est, cum facit mentionem de pręteritis.

† Post concilium Later. p. 28. c. 11. & c. 1. eo. tit. in 1. cõpil.

† assensu antiquus.

† ipsorum.

† Vide l. omnes C. de decurio. lib. 10.

† incurrerunt.

† Cap. 1. de iudi. in 2. comp.

f ¶*Officialium.*] Officiales dicuntur, quibus Epi committunt vices suas: qui possunt instituere vice Eporum, vt hic dicitur.

¶Glo. ista ponit 2. dicta: primo signat contrarium, cui dicit standum: secundo signat contrarium, & soluit.

g ¶*Recipiũt:*] Si à laicis recipiãt, suspensi ipso iure p canones antiquos vñt. 16. q. 7. *si quis deinceps. Arg. contra.* j. *de iure pat. cura cui flamm.* sic ergo patet, quòd auctoritas instituẽdi est penes Epm, licèt capitulum quandoq; eligat. j. *eit. prox. nulla.* tamen de consensu capituli episcopus instituere debet. j. *de his quæ fiunt à prælat. nouit. nec obstat 70. dist. sanctorum.* quia ibi capellæ subditæ sunt proposito quoad sustentationem, non quoad institutionem, & administrationem. Lau.

h ¶*Ex officio.*] Legationis q̃tũ ad suffraganeos dico. ĩ. *de of. le. c. 1.*

i ¶*Detinent.*] Vnde nullã possunt habere excusationem, quãtocũq; tẽpore ea tenuerint, quia diuturnitas tẽporis peccatũ nõ minuit, sed auget. j. *de simo. non satis.* & *c. cùm in Ecclesia corpore.* & *24. q. 1. schisma.* ĩ. *de consue. quanto.* secus si ignoranter, quia ignorãtia nisi sit crassa, & supina, tales excusat. ĩ. *de ordo. ab Episcopo. qui renun. Episcopa. c. 1. & 8. dist. consuetudo.*

k ¶*Cõfirmãtes.*] Postq̃ confirmationẽ Archieps sniam relaxare nõ posset, nisi illud, quòd sequitur, fuisset appositũ *arg.* ĩ. *de cõfir. c. 1. & 2.* & *8 cõse. dis. 2. c. Vt.* ĩ. *de tẽp. ord. cũ in distribuẽdis.* Ber.

AV*ctoritate.*] CASVS. Statuit hic, quòd in Ecclesiis nõ instituãtur, vltra quam de ipsarum facultatib. commodè sustẽtentur. Nota, quod cùm clerici institui debent in Ecclesiis, prouentus Ecclesiarum considerandi sunt.

l ¶*Facultates.*] Hęc semp sũt cõsiderãda, vt ĩ. *eo. c. 1.* vbi & hoc. & ĩ *de*

& ĩ. de vita & honesta. cle. quoniã. vbi habetur similiter de hoc.

a ¶ *Instituatur.*] Instituere est ius canonię in ecclesia, vel in ecclesiastico beneficio tribuere. j. de her. cũ ex iniũcto. Inuestire est quasi possessionem illius iuris cõferre indifferenter tñ vnũ accipitur ꝓ altero, verbi gratia: Instituere est spirituali beneficij, vel dignitatis possessione corporalem tradere. ſ. de offi. archi. ad hęc. c. vt nostrum. ꝙ spectat de iure cõi ad Archidiaconũ, vt ibi dicitur. & sic intellige j. eo. cũ venissent. inuestire est ius canonię, vel dignitatis tribuere, ꝙ põt fieri per annulũ, vel librũ. & sic intelligit j. eo. cum venissent. sed per hoc nõ adipiscitur quis possessionem, nisi postea corporaliter instituatur. j. tit. prox. cũ nostris. & de preb. proxillorum.

¶ Glo. ista ar. à cõtrario.

b ¶ *Inuitis.*] Nullus Episcop⁹ est dãdus inuitis. 61. di. null⁹. dũ tñ iustã causã ostẽdãt. ergo eis volentibus põt dari, licèt facultates non sufficiant. a. & ita possunt sibi in hoc prętudicare, & victum postea sibi quærant. 91. dist. clericum victum. & c. se.

sustineant †, vobis instituatur[a] inuitis[b].

¶ Innocentius iij. † sancti Marcelli, & sanctæ Susannæ Cardinali Apostolicæ sedis Legato.

¶ *Cũ in Ecclesiis oportet extraneos institui, non debent institui Clerici certæ originis tantùm, sed vndecũque sint, dum tamen sint idonei.*

CAP. V.

AD † decorem: & infrà. ¶ Sicut nostris † auribus est suggestum, Constantinopolitanus Patriarcha aliarum nationum Clericos spernens, Venetos tantùm in Constantinopolitanis Ecclesiis satagit collocare: non attendens quòd in omni gente, qui facit iustitiã, acceptus[c] est Deo, nec sanctuarium Dei conuenit iure hæreditario[d] possideri. ¶ Quocirca mandamus, quatenus moneatis eundem, vt viros litteratos, & aliàs † idoneos, vndecunque[e] originem duxerint, in prædictis Ecclesiis, & maximè in maiori, instituere non postponat: alioquin indignum[f] se reddet, vt vos aliarum Clericos nationum ad eius obedientiam compellatis[g]. Nec † dissimulare potestis[h], quin hoc nostris auribus intimetis, vt ex hoc ipso, an verum sit, quod super hoc Venetis dicitur promi-

AD decorẽ] Primò ponit excessũ patriarchæ. Secundo illũ corrigi mandat, & non parenti cõminat. Secũ ibi, *Quocirca.* Abbas.

CASVS. Patriarcha Cõstãtino. in ecclesiis Cõstãtinopolitanis instituebat Venetos tñ, nõ considerans ꝙ qui iustitiam facit, acceptus est Deo, & beneficia ecclesiastica per successionẽ possideri nõ possunt. vñ Papa mandat cuidam legato existenti in partibus illis, quatenus moneat eundem patriarcham, vt clericos litteratos, & idoneos, vndecunque fuerint, instituat in ecclesiis prædictis, & præcipuè in maiori Ecclesia: quòd si non fecerit, indignũ se reddet, vt isti legati compellant aliarum nationum clericos ad suam obediẽtiam venire: nec dissimulent, quin significẽt hoc domino Papę, vt ipse per hoc intelligat, vtrũ sit verũ, quòd ipse Patriarcha (vt dicitur) hoc promisit. Not. quòd in ecclesia Dei nõ dẽt locum habere successio hæreditaria. Itẽ qui iustitiam facit, Deo acceptus est. Item qui iustitiam aliis non facit, est illi deneganda iustitia.

c ¶ *Acceptus.*] 32. q. 4. c. recurrat. §. his ita.

¶ *Glo. ista alle. concor. ex generali verbo. arg. & respondet arg. tenentis contrarium.*

d ¶ *Hæreditario.*] Sic 8. q. 1. *Apostolica.* & sic videtur, quòd non solùm filij, sed nec collaterales in ecclesiasticis beneficiis non succedant j. de iure pat. consuluit, sed tamen possunt. arg. ſ. de offic. dele. ex parte. dummodo non fiat iure successionis: vt ſ. de elect. venerabilem. versus finem.

¶ *Glo. ista alle. concor. signat contraria, & soluit.*

e ¶ *Vndecunque.*] *Arg. quòd nihil refert, de quo loco sit nat⁹ clericus, vel de quibus parẽtibus. arg. 40. dist. non quis & c. nõ loca & 56. dist. vndecũq;. & c. nasci. & c. dñs. Arg. cõtra ſ. de ser. non or. c. 1. & ſ. d filiis p̃sby. c. 1. & 2.* & ꝓtotũ. & 93. di. *Aphras.* ſ. *de ele. c. si.* vbi dicit. ꝙ prelati quidã instituebãt clericos de alienis ep̃atibus ignorãte ẽpo: ꝙ esse non dẽt: sed hic erãt extranei[b] ut Veneti quã alij, & ideo vndecũq; essẽt, debebãt in ecclesia Constan. institui, & nõ veneti tñ. verũ est, quòd locus nõ obstat, dũmodo constet de bonitate personæ. & illud c. Aphros. de incognitis loquitur. ſ. *de elec. bona. ad fi.* Si autẽ ex damnato coitu natus sit aliquis, nõ obest ei quantũm ad vitam æternam, sed obest ei quantùm ad obtinẽdũ beneficia ecclesiastica. *arg. ſ. de elect. innotuit.*

f ¶ *Indignum.*] Simile. j. de vsu quia si istr. & 2. q. 6. *quis fest.* & est hic ar. culpa[a] culpa cõpẽsãdã. 25. di. *ess.* ff. *ad l. Aql. ste. Mel.* rñ. d. j. *de diuer. significati.* j. *de adul. c. pe.* & vl. & j. d. *pu. cessione*[a].

g ¶ *Compellatis.*] Et hoc primo petierat Patriarcha à dño Papa.

h ¶ *Potestis.*] Id est, debetis. sic 22. q. 2. *faciat homo.*

† *Suffecit.* † *P. sancti Marcelli.* † *Vnus Venitia. P. sancti Mar. celli. & S. sanctæ &c.* † Cap. 1. co. tit. in 3. cõp. † *Alias ita: Sicut mo- ... sit Æneas tibus: ...* a *Deus tamen ea hoc, licet parcius vivere possint. Gof. & alios.* † *Aliàs ita: Nec vos.* b *Quia mul li erant ibi clerici: quia terra erat de nouo cõuersa. Ioan. And.* c *Hoc sane modo intelligas: nam eorum facienda sunt mala, vt eueniant bona.* d *Adde. ꝙ d l. itẽ Mela. non bene probat. facit melius l. si ambo. ff. de compen.*

i ¶ *Promisisse.*] Quod esset iniquũ, quia nullo pacto, & nulla cõditione beneficia ecclesiastica sunt conferenda. 1. q. 2. quã pro. ſ. de pact. pa. Pranes j. vt eccl. bene. vt nostrũ. vnde simoniacũ esset.

CVm venissent.] Diuiditur in tres partes. In prima ponitur allegatio ꝓ Archiepiscopo. In scd'a allegatio pro Archid. ibi, *Inter alia.* In tertia interlocutio, & sub certa forma diffinitiua commissio ibi, *Nos igi.* Ab.

sisse[i], coniicere valeamus.

¶ Idem Helien Episcopo, & Archidiacono Norwicen.

¶ *Institutiones, & custodia possunt de iure speciali ad non Episcopum pertinere, & pẽdente lite cum diœcesano defẽditur in possessione. Hoc dicit. Vel sic: Si ponder ius instituendi, is ad quem de iure cõmuni non spectat, pendente iudicio proprietatis in possessione defenditur.*

CAP. VI.

CVm † venissent ad Apostolicam sedem Archidiaconus Richemundiæ, & procuratores Eboracen. Archiepiscopi, ex parte Archiepiscopi fuit propositum, quòd institutio personarum, & custodia Ecclesiarum vacantium, ad eum in diœcesi sua spectat, tam de iure † communi, †[k] quàm de consuetudine generali. Verum quidam prædecessores ipsius quibusdam Archidiaconis Richemundiæ, tam institutionem, quàm custodiam personaliter commiserunt; & infrà. ¶ Inter alia verò Archidiaconus ipse † respondit †, quòd Archiepiscopus tã institutiones, quàm custodias[l], non personaliter Archidiacono, qui tunc erat, sed perpetuo de cõsensu Capituli Archidiaconatui reali concessione donauit. Cùm autem Ar-

CASVS. Inter Archiepiscopum Eboracen. ex vna parte, & Archidiaconũ Richemũdiæ ex altera qõ vertebatur, super institutionib⁹ personarũ, & cust. diu Ecclesiarũ vacãtiũ: vñ procurator archiepiscopi, & archidiaconus accesserũt ad Papã: procurator archiepiscopi proponebat, ꝙ institutio personarũ, & custodia ecclesiarũ vacãtiũ spectabãt ad ipsũ in dioecesi sua, tã de iure cõi, q̃ de cõsuetudine generali, sed quidã antecessores illius cõmiserunt quibusdã archid Richemũdiæ personaliter, tã institutionẽ, quã custodiã: vñ petebat procurator, vt archi. illas dimitteret liberas, & quietas: ex aduerso respõdit Archidiaconus, ꝙ Archiepiscopus nõ personaliter, sed realiter perpetuò cõcessit tã institutionẽ, quã custodiam archid. qui tunc erat de consensu capituli sui. & archidiaconatus fuerat in continua possessione istarũ dignitatum, & aliarum libertatum tẽporibus multorum archiepiscoporũ, & archidiaconorum, & ipse archiepiscopus sine aliqua cõditione archidiaconatũ ipsũ cõcessit eid', sed post concessionẽ dicebat archiepiscopus, quod concesserat ei archidiaconatum, exceptis institutionibus, & custodia ecclesiarum. Præterea dicebat archiepiscopus, quòd archidiaconus abiurauerat illas dignitates: Dominus Papa his, & aliis auditis interlocutus fuit, quòd archid. defendẽdus esset in plena possessione ipsarũ libertatũ, donec ex parte archiepiscopi probaret. ꝙ libertates prędictę cõcessæ fuissẽt archidiaconis personaliter, & in hoc casu & ante cõcessionẽ archidiaconatus, & post, & in ipsa cõcessione dictas dignitates potuit licitè retinere, vel donec probatum fuerit archidiaconũ illas abiurasse: sed in casu isto si cõcessio fuit realis, nihil vtilitatis accreuit archiepiscopo, quia Papa ad petitionẽ Eboracen. ecclesiæ, vel etiã per seipsũ archidiaconatui prouidebit: si alterutrũ istorũ fuerit probatũ, silentium imponatur archid. super libertatibus illis. & si neutrum probatũ fuerit, imponatur silẽtiũ archiepiscopo. Not. quòd qui est in possessionẽ, debet defendi in ea, donec constet de iure. Item cõcessio personalis cũ persona finitur, realis perpetua est, quæ fit non personæ, sed ecclesiæ. Item factum prælati in damnum ecclesiæ non præiudicat ecclesiæ. Item iuramentum prælati in damnum ecclesiæ præstitũ, ipsi prælato non ecclesiæ præiudicat. Item ecclesia sine prælato agere potest: sed hoc est propter iuramentum, quod seruari potest sine præiudicio ecclesiæ ab ipso prælato.

k ¶ *Cõmuni.*] *Arg. ad hoc. ſ. de offi. ord. cùm vos. & 70. dist. c. 1. 1. q. 5. c. 3. & c. res ecclesiæ. & peruenit. & C. 16. q. 7. nullus omnino.* sed contrarium est verũ, quia de iure cõmuni institutio personarum, & custodia vacantium Ecclesiarum spectat ad Archidiaconũ. ſ. *de offi. archid. ad hæc & c. vt nostrum. & 63. dist. si in plebibus* nisi cõsuetudo repugnet, vt hic videtur ad fi. c. & ex cõfessione archidiaconi hoc potest colligi, & hic loquitur de institutione corporali: quia collatio dignitatum, & præbendarum pertinet ad Archiepiscopum. j. *tit. prox. quia diuersitatem, & c. post electionem.* & hic, vt patet ex confessione archidiaconi Ber.

ADDITIO. Secus obtinet alicubi de consuetudine. *ar. ſ. de ap. bona.*

l ¶ *Custodias.*] Scilicet, vacantium ecclesiarum.

† Cap. 3. eo. tit. in 3. cõp. *Adde, quod per textum hunc dicat Felinus ſ. c. 1. de præscrip.* ¶ *Iurisdictione, in Vulgatis: sed in omnibus antiquis vt in textu.* † *ille.* § *Aliàs ita respondit dicens:*

chidiaconatus ipse in continua possessione tam istarum, quàm aliarum libertatum, multorum Archiepiscoporum, & Archidiaconorum temporibus extitisset: & Archiepiscopus sine conditione † qualibet concessisset: ipsum[a] eidem, post concessionem asseruit, quòd ipsum concesserat, institutionibus, & custodiis vacantium Ecclesiarum exceptis. Ipse[b] † verò timens, ne si negaret expressè, cùm nondum esset Archidiaconus † possessionem adeptus: vel impediret † penitus factum eius, vel diutius differretur, respondit, quòd non solùm de illo, sed de omnibus reditibus suis faceret, quod sibi placeret: *& infrà.* ¶ Nos igitur interlocuti fuimus, Archidiaconum esse in plena libertatum eiusdem Archidiaconatus possessione tuendum, donec probatum[c] legitimè fuerit ex aduerso, libertates † ipsas Archidiaconis, ab Archiepiscopis personaliter fuisse[d] concessas: cum in hoc casu, tam ante, quàm post, & in ipsa etiam concessione, Archiepiscopus eas † retinere potuerit licitè tanquam suas: vel donec legitimè probatum fuerit, easdem libertates Archidiaconum abiurasse[e]. ¶ Sed in hoc casu, si concessio illa fuerit realis, Archiepiscopo nihil iuris, vel vtilitatis accederet: quia nos vel ad petitionem Eboraceñ. Ecclesiæ[f], vel per nos ipsos, super hoc Archidiaconatui consulemus. Si ergo alterutrum ipsorum fuerit legitimè comprobatum †, Archidiacono[g] super libertatibus ipsis: si neutrum, Archiepiscopo silentium imponatur.

¶ Idem Episcopo Trecen. & Archid. Parisiensi.

¶ *Is ad quem spectat collatio dignitatum, seipsum instituere non potest.*

CAP. VII.

Cum † ad nostram: *& infrà.* ¶ Illud autem nolumus vos ignorare, quòd postquam M. fuit Abbas effectus †, Custodiam de iure non potuit obtinere: quia cum ratione Abbatiæ ad ipsum[h] pertineat donatio tam Custodię, quàm aliarum Dignitatum, ac etiam Præbendarum in Ecclesia Patranen. Custodiam ipsam recipere non potuit à seipso. Cum inter dantem, & recipientem[i] debeat esse distinctio personalis: sed nec ab alio, cùm ius conferendi alius non haberet.

TITVLVS VIII.

De concessione Præbendæ, & Ecclesiæ non vacantis.

¶ Gelasius † Papa ad Romanos.

¶ *Institutus scienter in beneficium viuentis, deponendus est.*

CAP. I.

Qui † in viuorum Sacerdotum loco ponuntur, hoc ipso sunt ab Ecclesiastica communione[k] pellendi[l], quòd se passi sunt

a ¶ *Ipsum.*] Scilicet Archidiaconatum.

b ¶ *Ipse.*] Scilicet Archidiaconus.

¶ *Glo. ista obiicit, quare Archiepiscopo, pro quo facit ius commune, indicitur onus probandi. Respondet id fieri propter duas præsumptiones possess. & consess. demum distinguit inter donationem factã personæ, & factam Ecclesiæ.*

c ¶ *Probatum.*] Sed quare incũbit onus probãdi Archiepiscopo, cũ de iure cõi hæc spectẽt ad ipsũ, vt hic vr: vnde eo ipso vr fundata eius intẽtio. 1. q. 7. *omnes basilicæ. C. de prob. sine.* & ꝭ *de cẽ. elem?* Respõderi põt, quòd hic duæ fuerũt presũptiones bonæ pro archidiacono cõtra Archiepiscopũ: quia archidiaconus, & ipsius antecessores fuerũt in pacifica possessiõe, vnde præsumitur concessionẽ fuisse realem: & quia archiep̃s cõfessus fuit, quòd antecessores sui cõcesserũt illas dignitates, licẽt psonaliter, & archidiaconus dicebat cõcessionẽ fuisse realẽ: vñ presumit cõtra archiepiscopũ, & ideo onus probãdi incũbit archiepiscopo. q concessio fuit personalis, & licẽt persona inserat pacto, nõ ideo est personale, sed vt ostendatur, cũ qua psona sit factũ. *ff. de pact. iurisgẽtiũ. §. pactorũ. & l. tale pactũ.* Plerũq; eñ cõsulim⁹ successoribus nostris, sicut & nobis. *ff. de prob. si pactũ.* sed trãsactio potiùs præsumit personalis, quam realis, nisi fuerit per superiorẽ cõfirmata. *ꝭ. de trãsa. Veniẽs. & c. de cætero & ꝭ. de prab. nisi.* hoc tamẽ adiecto, q si Ep̃s alicui personæ det rẽ ecclesiasticã, potiùs præsumitur donatio psonalis, quã realis. 10. q. 2. *hoc ius.* 16. q. 1. *possessiones.* Sed si donat Ecclesiæ, præsumitur realis donatio: & perpetuo donasse. 16. q. 1. c. *vlt. ꝭ. de iis quæ fi. à præla. cum Apostolica. arg. hoc ideo est*, quia Ecclesia non potest mori. 12. q. 2. *liberti.* 2.[a] Sed hic præsumitur concessionẽ fuisse realem, vt dixi: quia archidiaconus ille, & antecessores sui fuerunt in quieta possessione. Io.

d ¶ *Fuisse.*] Præsumitur hic concessionem realem fuisse, ex quo est in possessione, & ideo tuendus est in illam, quousque probetur contra eum cessionem factam fuisse personalem: immò si personæ facta fuit, præsumi debet personalis: si dignitati, realis[b].

¶ *Glos. ista ponit opin. Lau. & soluit. demum elicit 4. no.*

e ¶ *Abiurasse.*] Obiiciebatur Archidiacono, quòd abiurauerat hm̃õi libertates: vñ cõtra iuramẽtũ nõ fuerat audiẽd⁹. Sed quare nõ auditur archidiaconus, licẽt abiurauerit hm̃õi libertates, cum iuramẽtũ illud & temerariũ fuerit, & in pręiudiciũ archidiaconatus, & ideo nõ seruãdũ? *ꝭ. de iur. sicut 2. & c. intellecto.* Lau. dicit, quatenus iuramẽtũ tangit rẽ familiarẽ, obseruandũ est, vt nihil vtilitatis, vel honoris ad ipsũ perueniat rõne illarum dignitatum, si eas abiurauerit. *arg. ꝭ. de iureiu. quẽadmodum.* Vel dic, q bñ potuit renunciare, & abiurare ius instituẽdi, vnquãquã vteretur eo: & tñ dignitati propter hoc nõ præiudicetur, quia Ecclesia posset tũc vti iure suo, vt hic colligitur. Et sic põt seruari iuramẽtum sine præiudicio ecclesiæ, & sine interitu salutis æternæ. *ꝭ. de iureiu. si vero. §. 1 sim. ꝭ. de spon.* com missum arbitratio talis, siue renunciatio non tenet in damnum Ecclesiæ. Tria notabilia notãtur hic. Primũ quòd factũ prælati nõ præiudicat ecclesiæ. Secũdũ quòd iuramẽtũ præstitũ à prælato in dãnũ Ecclesiæ seruatur ab ipso prælato, quòd est cõtra id *ꝭ. de iureiu. sicut.* Tertiũ est, quòd Ecclesia habẽs prælatũ sine ipso agere põt, quòd est cõtra id, quòd dici consueuit, quia nec prælatus sine consensu capituli, nec capitulum sine consensu prælati agere põt. *ꝭ. de præ. c. 1. & ꝭ. de iudi. causam.* & no. quòd agẽs tãquam iuste Vti possidetis, non põt opponi, quòd rem illam abiurauerit, pro qua agit, sicut nec agenti interdicto, *Vnde vi. supra de restit. spo. c. solicite.*

f ¶ *Ecclesiæ.*] Arg. bonum, quòd Ecclesia vacãte capitulum fungitur vice prælati: sed cõtrarium arg. colligitur.

g ¶ *Archidiacono.*] Sed non Archidiaconatui.

Cum ad nostram.] Primò, onit dictũ. Sed ipsi⁹ rationem ibi, *Quia cũ ratione.* Abb.

Casvs. Vacante quadã Abbatia, custos illius Ecclesię electus in abbatẽ sibi nihilominus retinebat custodiam: querebatur, vtrũ de iure illã posset retinere, cum collatio ipsius ad ipsũ Abbatẽ pertineat. Rñdet Papa, quòd postquã fuit Abbas effect⁹, custodiam de iure non potuit obtinere. quia cũ donatio illius custodię, & aliarũ dignitatũ illi⁹ Ecclesiæ pertineat ad Abbatẽ ipsum, à seipso eã nõ potuit recipere, cũ inter dãtem, & recipiẽtem debeat esse distinctio personalis: & ab alio eam nõ potuit hẽre, cũ alius ius non haberet conferẽdi. Not. quòd eo ipso quod aliquis adeptus est aliquã dignitatẽ, vacat prima, si quã habet. Itẽ nullus põt dare sibi ipsi. Itẽm differẽtia dẽt esse inter dãtẽ, & accipientẽ. Itẽ nota decretalem istam cõtra Episcopos, & prælatos, qui postquã sunt pmoti, dignitates pri⁹ habitas, vel de nouo vacantes retinent.

h ¶ *Ad ipsum.*] Scilicet Abbatem.

i ¶ *Dãtẽ, & recipiẽtẽ.*] Similes 4. q. 1. *didicimus. ꝭ. de iu. pa. per nostras. ꝭ. de bapt. debitũ. ff. de auct. tu. l. 1. & ff. de tu. & cur. da. l. sue dãdi. §. prætor.* aliàs, lex est nemo enim vicem plurium personarũ sustinet. 16. q. 1. *presbyteros. & C. de assess. nemo* 89. *dist. singula ff. de pact. si plures. ff. de of. præsi. vlt. Arg. contra ff. de adop. si consul. & ꝭ. de ele. cũ inter canonicos.* Sed quod si ipse conferret alij potestatẽ conferendi illã dignitatẽ, nunquid posset ab illo illã recipere, vt sic non videretur eã recipere à seipso? Nota *arg. ꝭ. de test. licet. & arg.* 18. q. 4. *quasi ff. de auct. tut. pupillus ff. de re mil. milites. §. 1. ff. de admi. re. ad ci. pert. l. 2. §. 1. ꝭ. de præb. de multa. in fi. arg. contra quia multa possumus per alios, quæ non possumus per nos.* 88. *dist. Episcopus.* 5. q. 3. c. *vlt. ff. quæ res pig. ob. pis.* Aristo. in fi.

DE CONCESSIONE PRÆBENDÆ.

¶ *Suprà visum est de præbendis, & dignitatibus, ac earum institutionibus: sed quia sæpe præbendæ, & dignitates conferuntur, seu promittuntur, antequam vacent, & quandoque ipsæ vacantes nõ conferuntur, seu remanent diu vacantes, merito restabat videre, & prouidere tam circa promissiones non vacantium, quam circa negligentiam in conferendo vacantia. Abbas. De hac materia tractatur.* 1. q. 2. & q. 5. *per tot. &* q. 3. in quibusdam. & 16. q. 7. §. cùm ergo & seq. c. & 3. q. 3. audiuimus. 2. q. 2. in primis. 7. q. 1. non furem.

Qui in viuorum.] Faciens se poni in beneficium viuentis, ab ecclesiastica communione repellitur. Vel clarius sic vt in rubro: & non diuiditur propter breuitatem. Abbas.

k ¶ *Communione.*] Id est, participatione corporis, & sanguinis Domini. 7. q. 1. *enim quo.*

l ¶ *Pellendi.*] Et nihilominus deponẽdi. 2. q. *C. in primis.* 7. q. 1. *non furem.*

† Contradictione. † Idẽ verò. † Archidiaconatus. † Impeditur. † Aliàs ita: eadem libertates. † ipsas. † approbatum. † Cap. 4. eo. tit. in 3. cõp. † institutus. † In simili verbo vid. la est infra. † Cap. unic. ut eccl. ben. & c. 4. eod. tit. & qualit. in 1. comp.

a De rescr. si gratiosè li. 6. Ioan. An.

b Concord. tex. in l. donationes. §. species. & ibi Bart. ff. de do. idem in l. 1. C. de pe. bo. sub. & in l. pater filiæ. ff. de leg. le.

forem. & c. cum qui. nisi ignorãs quis instituatur aliquo remoto: quo casu excusatur. ff. depos. si quis iniciatus. & Eps tenet ei in alio beneficio prouidere. 7. q. 1. *præsentium. &* s. *de præb. inter cætera.* Sed pone, quod aliquis est iniuste depositus, alius hoc ignorans in locũ eius substituitur, & stetit ibi per xl. annos, & postea scit de iure ad aliũ pertinere, nunquid debet cedere, & illi restituere? Videtur, quod sic. s. *de præscr. Vigilantes. & c. si diligenti.* 34. q. 2. *si virgo. & de re iud. consanguinei. & c. Later. arg. contra* 16. q. 3. *placuit. § quis allianus.* & s. *de præscrip. de quarta.* Solu. Dicũt qd Theologi, quod quicunque scienter rem ptinere ad aliũ, tenetur rem restituere. De hoc dictum s. *de præsc. vigilanti.* Sed hoc non credo, quod teneatur dimittere, quia eo ipso quod condemnatus non appellauit, acquieuit sñiæ, & ita transijt in rem iudicatam. s. *de sen. & re iudi. quod ad consultationē.* & sic alius iuste fuit institutus.

a ¶ *Viuis.*] Nisi iusta ratione depositis. 6 q. 1. *ces. § audist. postquam* Ber.

NVlla] Duæ sunt partes Secunda ibi, *Cum verò.* Prima prouidet circa beneficia non vacantia, & diuiditur in tres partes: nam primò ponit prohibitionem. Secundò eius causam ibi, *Ne desiderare.* Tertiò fortificat ibi, *Cum enim.* Secũda pars principalis prouidet circa beneficia vacantia. Et primò statuit tẽpus ad conferendum. Secũdò punit negligentiã non conferentium ibi, *Si autem.* & quotidie allegat in practica maximè. in 2. *parte.* & ideo nota bñ ipm. Ab.

† *sub alio n. Stah.*

† *Cap.* 2. *c. tit. in 1. cõp. Et concordat concil. Trid. sess.* 24 *de refor. c.* 19 *Vbi hoc decretum roboratur. & c. detestanda. eo. tit. lib.* 6.

† *In codice Barbarra rotat. Vbi ad eũ spectat collatio. sordinetur.*

successores viuis [a] Sacerdotibus adhiberi.

¶ Ex concilio Lateraneñ.

¶ *Beneficia non vacantia concedi, vel promitti non debent, & cùm vacauerint, concedi debent infra sex menses: quibus elapsis de Episcopo ad capitulum, & econtra, demum ad proximum superiorem deuoluitur collatio.*

CAP. II.

NVlla † Ecclesiastica ministeria [b], seu etiam beneficia, vel Ecclesię tribuantur alicui, seu promittantur, antequam vacent [c]: Ne desiderare quis mortem proximi videatur, in cuius locum, & beneficiũ se crediderit successurum. Cùm enim in ipsis etiam legibus gentilium inueniatur inhibitum, turpe est, & diuini plenum animaduersione iudicij, si locũ in Ecclesia Dei futurę successionis expectatio habeat, quam ipsi etiã gentiles condemnare [d] curarunt. ¶ Cum verò Præbendas Ecclesiasticas, seu quælibet officia, in aliqua Ecclesia vacare contigerit, non diu maneant in suspenso: sed infra sex menses [e], personis, quę digne administrare valeant, cõferantur. ¶ Si autẽ Episcopus, vbi ad † eum spectat [f], conferre distulerit, per Capitulum ordinetur †. Quod si ad Capitulum [g] pertinuerit, & infra præscriptum terminum hoc nõ fecerit, Episcopus secundùm Deũ hoc cum religiosorum virorũ [h] consilio exequatur: Vel si omnes fortè neglexerunt Metropolitanus de ipsis secundùm Deũ absque illorum contradictione disponat.

¶ Alex. iij. Eboracen. Archiepo.

¶ *Beneficia vacantia conferuntur non obstante appellatione aliorum, quibus promissa fuerant, antequã vacarent.*

CAP. III.

RElatũ † est auribus nostris: *& infrà.* ¶ Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd cùm in Lateran. concilio [i] promissiones factæ de Ecclesiis non vacantibus sint cassatæ: prætextu appellationis [k] eorum, qui dictis promissionib. innitũtur, omitti non debet, quin Ecclesię, cùm vacauerint, de personis idoneis ordinentur.

¶ Innoc. iij. Præposito, & Capitulo Cameracen.

¶ *Si scribitur ei, ad quem spectat collatio, dato executore ad prouidendum; per præsentationem litterarum collatori factam afficitur Præbenda: ita quod collatio alteri facta non tenet. h. d. secũdum verũ intel. vide c. si capitulo. eo. tit. in* 6.

CAP. IV.

PRoposuit † nobis T. Presbyter, quòd cũ C. Papa præ-

CAsvs. Quidam prælati ante conciliũ Lateran. conferebant Ecclesias, seu beneficia, & etiã dignitates, antequam vacarẽt, & sic desiderabant mortẽ proximi sui, in cuius locũ credebãt se succedere, & ideo statuit conciliũ Lateranen. quòd de cętero nulla ecclesiastica beneficia, ministeria, vel ecclesię cõcedantur alicui, seu promittant, antequam vacent, ne desiderare quis mortem proximi videat in cuius locũ se credit successurũ, cũ in legib. gentilium hoc sit inhibitũ. Turpe enim est, quod expectatio futurę successiõis in ecclesia Dei habeat locum. Cùm. n. prędicta officia, ministeria, vel ecclesias vacare contigerit, non diu maneãt in suspẽso, sed infra sex mẽses psonis idoneis cõferãt. si hoc Episcopus distulerit, p capitulũ postea ordinent: quod si ad capitulum pertinuerit, & infra dictũ tempus hoc non fecerit, Eps hoc secundum Deum cũ cõsilio religiosorũ exequat: & si omnes fuerint negligẽtes, Metropolitanus absque alicuius cõtradictione de illis secũdũ Deũ disponat. Nota, quod ex prouisione beneficij vacaturi, de facili causat votum captandi mortẽ pximi: ideóque à tali pmissione abstinẽdũ est. Nota, quod capitulum potest habere potestatẽ cõferendi beneficia Epo excluso. Nota, quod potestas conferendi beneficia deuoluitur gradatim ad superiorem. Itẽ plura alia sunt notatu digna, quæ per se patent in ipso contextu.

b ¶ *Ministeria.*] Id est, officia, siue dignitates.

c ¶ *Vacent.*] Nota, quod beneficium, antequam vacet, non potest pmitti: quod si fiat, nõ valet. j. *c. prox.* & j. *eo. ti. ex tenore.* Et sic obligatio nulla cõtrahit ex tali pmissione, quia est contra ius *arg. contra.* s. *de præb. relatum,* & ibi soluitur. Immò ibi receptus fuit statim in fratrem.

d ¶ *Codẽnare*] Quia pactũ de futura successione nõ valet. *C. de inut. stip. ex eo instrumẽto. C. de pact. vlt.* nisi de consẽsu eius, cuius est hereditas: vt i l. pdicta *C. de pact.* eodẽ modo nõ tenet pmissio de pbenda nõ vacante, ẽt de consensu eius, qui tenet eam, cùm nulli possit eã cõcedere. j. *de iure patr.* quod autem in fi. sim. in *l. feu. tit.* 1 *§. si vero Archiepiscopus.*

e ¶ *Infra sex menses.*] Tẽpus illud sex mẽsium incipit currere à tẽpore scientiæ generaliter, & nõ à tpe vacationis. j. *eod. quia in fi. arg. ff. de cal. annum. C. quo admi. ad bo. pos. l.* 2. & qui scit, certiorari non debuit. *ff. de act. empt. l.* 1. *in fi.* s. *de elec. cùm inter vniuersas. in fi.* & expressum est s. *de sup. neg. præ. licet. &* s. *de præb. de multa §.* 1. *ar.* lẽ tempus illud vtile est, quia tempus illud non currit à tpe suspensionis suæ, quo eligere non possint. j. *eo quia diuersitatem. Arg. contra,* quod currat, licet eligere non possint. s. *de elect. c. vlt.* Nunquid possunt canonici eligere post tempus elapsum? Quidam dicunt, quod sic, sed contrariũ est verum, quod non possunt: & si eligant, non tenet electio. s. *de sup. neg. prælat. c. licet.* & *c. vlt. nisi de patientia toleretur.* j. *eo. tit. litteras.* quia pro non dato habetur, quod ab illo datur, qui non potest de iure donare. j. *de iur. patr. quod autem. in fi.* Arg. contra *ff. si quis cau. & si post tres. ff. de arbi. Celsus.* & auctoritatẽ huius canonis, semestri tẽpore statim elapso, põt eligere ille, ad quem deuoluta fuerit eligendi potestas, nulla licentia à superiore petita. & constitutio ista tm̃ locum habet, vbi distinctę sunt prębẽdę, & certus est canonicorum numerus cõstitutus j. *eo. ex parte.* Item locum habet in dignitatibus, & personatibus omnibus: sed in epatibus [a], & archiepatibus olim locum non habebat j. *eo. dilectus.* hodie locũ habet in epatibus, & archiepatibus, & abbatiis, vt potestas eligẽdi trãsferatur, ad superiorẽ: sed minus tẽpus dat in his, s. trium mensiũ. s *de ele. ne pro defectu.* & ita in hoc æquipatãtur, & differunt à minoribus beneficiis, & dignitatibus: quia min⁹ tempus dat propter maius pericul. s. quia mora periculosa est in talibus. s. *de elec. cũ inter.* & s. *de li. non contest. quia frequenter. § porro.*

f ¶ *Spectat.*] j. *de iis quæ fiunt à prælat. si. con. a. ca. nouerint.* & s. *de elect. cum Ecclesia Vulterana. ad fi.*

g ¶ *Capitulum.*] s. *de elect. cum in cunctis sim.* 9. *q.* 3. *cùm simus.*

h ¶ *Religiosorũ Virorũ.*] Sic s. *de elec. ne pro defectu.* vbi dicit, qualiter hæc verba intelligũt & 63. *dist. obeuntib.* vbi de hoc. Ber.

RElatum.] Duę sunt partes, decisa consultatio, & responsio. Secunda ibi *Consultationi.* Abbas.

CAsvs. Aliqui recipiebãt promissionem de Ecclesiis nõ vacãtibus: postmodũ cũ vacabãt, illi appellabant, ne aliis cõferrẽ deberent: quęritur, an tali appellationi sit deferẽdum? Rñdet Papa, cùm tales promissiones in concilio Lateran. prędicto sint cassatę, nũquam prętextu talis appellationis dẽt omitti, quin ordinẽt, cũ vacauerint. No. vbi nõ tenet pmissio, super hoc tenet appellatio. Itẽ si nõ tenet pricipale, nec accessoriũ.

i ¶ *Lateran. concilio.*] s. *c. prox.*

k ¶ *Appellationes.*] Tali appellationi nõ est deferẽdũ, cũ eorũ nõ intersit. 2. *q.* 6. *nõ solũ.* & s. *de elec.* cũ inter R. quia ex tali pmissiõe nihil iuris acqrit. sic nec ẽptor hẽt actionẽ furti in re vẽdita subtracta, si ei res nõ sint tradita *ff. de fur. l. cũ qui emit.* B.

PRoposuit.] CAsvs. Cęlestin⁹ Papa mãdauit pposito, & capitulo Cameraceñ, vt T. presbyterũ reciperẽt in canonicũ & in fratrẽ, & assignarent ei pbendã pximo vacaturã, q ad donationẽ suã spectaret in ecclesia sua, Decano Remẽsi sup hoc executore cõcesso: sed cũ decan⁹ inuenisset eos cõtumaces, dictũ presbyterum inuestiuit de prębẽda primò vacatura in

† *Cap.* 19. *ti. de app. in* 1. *comp. Et post concilium Lateran. p.* 4. *c.* 7.

† *Cap.* 1. *c. tit. in* 3 *cõp. Et vide Federicum consil.* 299.

a *Vide concilii Trid. sess.* 24. *de refor. c.* 1. *quales, & qualiter prælati eligendi.*

Ecclesia Cameracen. ptinere ad donationē ipsorū:tandē vacaunt vna pbēda,& ipsi eā alij assignauerūt: Cęlestin' hoc intelligēs,& volēs ratū haberi,quod ab eodē decano factū fuit, cassauit collationē factā à capitulo,& dictū presbyterum de ipsa p annulum inuestiuit:sed cùm dictus presbyter prębēdā illā adhuc quiete habere non posset, cùm alius eā possideret, accessit ad dnm Innocētiū,& exposuit ei omnia prędicta. Dicit ergo Innocentius, licèt non sit intentionis suę inuestituras de vacaturis factas habere ratas, q pōt super ius dispensare, tamen cōsiderans, q dictus presbyter non fuit inuestitus de vacatura,sed de vacāte per Cęlestinum, quę post cassationem concessionis, quam fecit capitulum, intelligebatur vacare,mandat Papa Pręposito, & capitulo Cameracensi, quatenus amoto ab eo quolibet detētore, dictā prębendam præfato presbytero assignare procurent. Not.hîc, q collatio facta cōtra mandatum Papę valet, ex eo quod Cęlestinus irritauit concessionem capituli, & ex eo quòd dicit Innocentius:quæ post cassationē cōcessionis à capitulo factę.& sic tenuit concessio capituli cōtra mandatum Papæ, & cōtra inuestituram decani. & sic est arg.quòd per inuestituram ius nō acquirit. Item nota,quòd Papa potest dispensare contra ius.

decessor noster, pro receptione ipsius in fratrem, & assignatione [a] Præbendæ ad donationem vestram spectantis in Ecclesia vestra proximo vacaturæ, mandatum Apostolicū vobis destinasset, Decano Remensi executore [b] concesso, Decanus ipse vos contumaces inueniens, ipsum de Præbenda primò vacatura in Ecclesia vestra, quæ ad donationem Capituli pertinet, auctoritate Apostolica inuestiuit [c]: & infrà. Sed cum Præbēda, quæ ad donationem vestram spectabat, in Ecclesia Cameracen. vacasset, eā alij assignastis [d]: & infrà. Idem autē prædecessor noster, quod ab eodem Decano factum fuerat, ratum [e] volens haberi, collationē Præbendæ factam à vobis penitus irritauit [f], & cum de ipsa per annulum inuestiuit [g]. ¶ Licet autem intentionis nostræ non sit, inuestituras de vacaturis [h] factas, contra canonū instituta [i] ratas habere, qui secundū plenitudinem potestatis de iure possumus supra ius [k] dispēsare [l]: attendentes tamen quod idem Presbyter, non de vacatura, sed de vacante per prædecessorem nostrū fuit inuestitus [m], vt pote quę post cassationem [n] concessionis [o] à vobis factæ intelligebatur vacare [p]: Mandamus, quatenus amoto ab ea Præbenda quolibet detentore, eā ipsi cum plenitudine honoris canonici assignetis [q].

¶ Idem P. Sanctæ Mariæ in via lata Diacono Cardi. Apost. sedis Legato.

¶ Semestre ad eligendum, seu conferendū à iure præfixum non currit legitime impedito: nec incipit currere, nisi à die notitia vacationis. h.d. Et est textus multum allegabilis, & quotidianus.

C A P. V.

Quia † diuersitatem cor-

a ¶ *Assignatione.*]Facienda,cùm vacauerit, eidem presbytero, & hoc probatur in antiqua cōpilatione, vbi est illud verbū, facienda [a]. vnde videtur, q nihil valuit. s. *de præb. inter cætera.* vbi de hoc.

b ¶ *Executore.*] Dato fortè sub hac forma:mandatum nostrū exequaris.

c ¶ *Inuestiuit.*]Id est,assignauit,vt patet p hoc,q dicit s *eo. assignatione præbendæ,* &c. executor hoc fecit. & male, vt satis patet p litterā inferiorē:sed littera illa,ratū volēs,&c. cōtradicere videt. sed Cęlestin' hoc ideo dicit,vt excusaret Decanū,& assumeret causam cassandi collationē capituli, & hoc satis patet p verba Inn. factū enim Decani fuit causa, quare Cælestinus cassauit concessionē capituli, aliâs nō debuisset cassasse. s. *de præb.* dilectus filius G. nō est alia ratio,nisi quia ipse voluit,quia de eo [b],quod nihil est,potest aliquid facere. *de consec. dist. 2. reuera. Versus fi.* & *simile* j *de præbēdis. c. prox. illorum.* ibi,quod de memorato magistro prouidē, &c.

d ¶ *Assignastis.*]Vnde videt,quòd nihil valuit s. *de præb. inter cætera* immò bene valuit: vt s. *de præb. dilectus filius.* & hoc probatur per hoc c. vt j. *patet,* vbi de hoc.

e ¶ *Ratum.*]Cum effectu.

f ¶ *Irritauit.*]Id est,irritum nunciauit. Io. immò propriè tenetur,vt seq. probant. Bern.

g ¶ *Inuestiuit.*]Per talē inuestituram contulit ei ius canonię, cùm nihil priùs habuerit per Decanum.

h ¶ *De vacaturis.*]Innocentius,& Cælestinus videnť diuersi. Innocentius nō vult habere ratum factum Cælestini: Cęlestinus videt habere ratam inuestituram de prębēda vacatura facta p Decanum, vbi dicit:ratum volens factum Decani haberi,cùm tñ Decanus nō haberet illud in mādatis. Inn. voluit habere ratam inuestiturā de vacatura: quia Cęlestin' inuestiuerat presbyterum de vacāte post cassationem cōcessionis: & sic non poterat ratā habere institutionem de vacatura,cùm iam esset inuestitus de vacante p Cælestinū. nec etiam Cęlestinus ratam habuit inuestituram de vacatura: immò inuestiuit illū de vacāte. Ex hac decre. volūt quidam dicere, q si Papa mādat aliquem recipi in canonicū, & alius recipiatur, q debet cassari, vt hîc fecit Cælestin'. vnde signatur contra. s. *de præb. dilectus.* 2. sed hoc fecit Cælestinus ex plenitudine potestatis, & iniuriam fecit illi instituto, quem cassauit, cùm de iure teneret electio, vt hîc colligitur.

i ¶ *Instituta.*]s. eo. c. 1. & s. *de præb. dilectus.*

k ¶ *Supra ius.*] Pro nihilo. hoc dicit,quia hîc non dispēsat, sed propter hoc dicit,quia Decan' illū inuestiuit de vacatura, & poterat illam eandē confirmare, & ita dispensasset supra ius, sed non habebat hoc locum hîc: quia Cęlestinus illū postea inuestiuit de vacante.

¶ Glo. ista ponit 5. casus quibus Papa dispensat, & 5. quibus non dispensat. sed quintum determinat.

l ¶ *Dispensare.*] Nam & contra Apostolum dispensat, 34. *dist. lector.* & cōtra canones Apostolorum 82. *dist. presbyter.* Item contra vetus testamentum in decimis non dandis. j. *de deci. ex parte.* & c. *fi.* Item in voto. j. *de vo. & vo. redemp. c. 1.* Item in iuramento. 15. *q. 6. & c. 2. &* s. *de rescr. constitutus.* A contrario sensu. de his duobus dixi s. *de iureiu. quanto.* tamen contra vniuersalem Ecclesiæ statum dispensare non potest. 24. *q. 1. memor sum.* Nec potest dispēsare, q monachus habeat propriū j. *de sta. mo. cum ad monasterium. in fi.* Nec contra quatuor Euāgelia. 14. *dist. sicut.* Nec contra preceptum Apostoli. 25. *q. 1. sunt quidam.* quod intelligo in iis, quæ spectant ad articulos fidei. Item secundum quosdam non dispensat in secundo gradu consanguinitatis. s. *de rest. spol. litteras,* q non est verum, infrà de diuor. Deus qui. quod intelligo de collaterali.

m ¶ *Inuestitus.*]Per talem inuestituram cōtulit ei ius canonię.

n ¶ *Post cassationem.*]Quoad factum referas secundùm Ioan.

¶ Glo. ista arguit & remittit.

o ¶ *Concessionis.*] *Arg. expressum, quòd si Papa mandat alicui dari præbendam, & detur alij, tenet collatio, licet contra mandatum.* De hoc dicitur. s. *de præb. dilectus* 2.

¶ Glo. ista signat contrarium, & soluit.

p ¶ *Vacare.*]Sic ergo videt, q per sententiam statim perdit dominium. *Insti. de off. iu.* § *Sic. contra id. ff. de rei vend. in fundo.* & *C. de pact. l. traditionibus.* & *Instit. de re di.* §. *per traditionem.* Sed hoc ideo quia Papa cassauit cōcessionem illā:à qua sententia non appellatur, vnde statim dominium perditur.

¶ Glo. seq. recit. per obiect. & triplicem solutionem.

q ¶ *Assignetis.*]Id est, collatā dimittatis: vel intellige, assignetis, id est, cōferatis iterū de facto. sic j. *de in. patr. si vero.* Vel istam assignationem potes referre quoad possessionem, cum de iure eam habuerit per Cælestinum Papā, & etiam per Decanum de mandato Cælestini, vnde dicitur. s. *ratum volentes habere,* quod ab eodem Decano factū fuerat, vt dicebat I. sed factum Decani nullum fuit, vt dictum est s.

Quia diuersitatem.] Casus. Archiepiscopus Eboracen. fuit suspensus à Papa: tēpore suspensionis suæ, & etiam postea quidā pręter auctoritatem ipsius intruserant se in Ecclesiam Eboracen. & alias Ecclesias, in quib collatio beneficiorū pertinet ad ipsū: super his cōquestus est Archiepiscopus domino Papę: mandat Papa Legato Apost. sedis, qui erat in partibus illis, quatenus cōpellat omnes, qui acceperūt pręb endas, vel Ecclesias, & dignitates pertinētes ad collationem Archiepi pręter auctoritatē ipsius, ad resignationē ipsarum per sententiam excōicationis, & subtractionem aliorū beneficiorum suorum nō obstāte cōfirmatione aliqua à sede Apostolica, in forma cōi obtēta, nisi fortè aliqui illa habuissēt speciali auctoritate Apostolicę sedis, vel auctoritate Lateranēsis cōcilij, ita tamen q tempus suspensionis intra sex mēses nullatenus cōputetur: quia cōcilium Lateranense contra negligentes tantum fuit promulgatū: & tūc Archieps non potuit vti propria potestate in cōferēdis beneficiis, & si ppria culpa suspensus fuisset à potestate cōferendi, tamen ad capitulū p illam culpam collatio beneficiorū nō erat deuoluta: sed ad dominū Papam donatio pertinebat, qui pręter culpam aliquam potest conferre pręb endas: tēpore etiam quo accessit ad Papam, & permāsit ibidem, & recessit, infra sex mēses nullatenus cōputet. tempus sex mēsium computet non à tempore vacationis pbēdarū, sed a tēpore notitię ipsius Archiepiscopi. Nota, q p cōfirmationē in forma communi, nihil iu-

a *Antiqua compilationis verba locomitto huiusmodi c. ita habent: & assignatione præbendæ ad donationem vestram spectantis in Ecclesia vestra proximo vacaturæ eidem fa cie*[illegible]

b *Intellige hoc dictum glossa iuxta id, quod notatur* s. de transact. c. 3 sup glossa *in verbo: vers Dei*

De hoc *articulo vide Felinum in* c. postulasti. s. de rescrip. ver. quartus casus. *Adde notas huius loci, quibus declaratur in verbo, dispensare.*

† Cap. 2. eo. tit. in 3. cōp. *Hoc spectat illud: quod sæpe animi morbi corporis temperaturam sequantur de quo Alfonsus Castrensis li. 2. de iusta hæret. punit. c. 9.*

c *Hæc glossa in multis recentioribus est deprauata, quam restituimus ex antiquis codicibus, vt est impressa nunc: vt eam rectè intelligas, vide Turrecrematam in sum. de Eccl. lib. 3. c. 53. 54. & se. & Melchiorem Canum lib. 3. de locis Theol. c. 5. vide etiam notas nostras in hunc locū, vbi omnia hæc dogmata declarantur.*

tis acquiritur. Item suspensus ab homine non poterit eligere. Item tempus, quo quis suspensus est, non currit, nec computatur in sex mensibus. Item sex menses currere incipiunt à tempore scientiæ, non à tempore vacationis.

¶ *Glos. seq. ponit quatuor similia.*

quòd suspensus eligat. ĵ. *de cler. excõmunic. si celebrat.* ibi solvitur.
i ¶ *A qua.*] Ex hoc loco colligitur, quod Archiepiscopus esset suspensus ab officio, & iurisdictione, vt dicebant Lau. & Io. ĵ. *de consue. cum dilectus.*

¶ *Glo. seq. signat contrarium.*

...porum a, diuersitas sæpe sequitur animorum: *& infrà.* ¶ Conquerebatur inter cætera Eboraceñ. Archiepiscopus, quod cùm ad eum in Ecclesia Eboraceñ. & aliis suis Ecclesiis b collatio pertineat Præbendarum, tempore suspensionis ipsius, & postmodum etiam, quidam præter eius auctoritatem se intruserunt† in ipsas: *& infrà.*

¶ Mandamus, quatenus eos, qui Præbendas, vel Dignitates Ecclesiæ Eboraceñ. vel aliarum ad donationem eius spectantes, præter auctoritatem acceperunt † ipsius, ad eas resignandas monitione præmissa per excommunicationis sententiam, & subtractionem aliorum beneficiorũ c, non obstante confirmatione à sede Apostolica obtenta sub forma communi d, quæ confirmat beneficia, & Præbendas, sicut iustè, & pacificè possidentur, appellatione remota compellas: Nisi fortè aliqui ea vel ex speciali Mandato Apostolicæ sedis, vel auctoritate Lateranen. concilij e ab Eboracen. Capitulo sint adepti: Sic tamen, vt tempus suspensionis f in sex mensibus nullatenus computetur: cum illa Lateranen. concilij constitutio, contra negligentes g tantùm fuerit promulgata: & † tunc si voluerit, non tamen valuerit h Archiepiscopus ipse in conferendis Præbendis vti propria potestate, à qua i etsi fuerit † sua culpa suspensus k, non tamen ad ipsum Capitulum ex illa culpa Præbendarum erat donatio deuoluta: sed ad illum tempore suspensionis illius † Præbendarum donatio pertinebat, qui præter eius l desidiam, & negligentiam, poterat Præbendas donare †. Tempus etiã, quoad Apostolicam sedem accessit m, & apud illam permansit, vel recessit ab illa: intra sex menses nullatenus computetur. Semestre autem tempus, non à tempore vacationis Præbendarum, sed notitiæ n ipsius potius volumus computari.

¶ Idem Basilienß † Episcopo, & Abbati sanctæ Mariæ.

¶ *Non vacat littera ad beneficiũ impetrata, quæ de alterius colorata falsò possessione nõ facit mentionẽ. Hoc dicit secundũ verũ, & communẽ intellectu. Et est textus multũ allegabilis, & habet materiã quotidianã. Et fuit decisio multum subtilis.*

CAP. VI.

CVm † nostris fuerit olim auribus intimatum, quod præpositura Ecclesiæ Lausanen. † tempore † tanto vacasset, vt secundum statuta Lateranen. concilij ad nos esset eiusdem donatio deuoluta: Episcopo, & Canonicis Lausan. † mandauimus, vt Præposituram ipsam Thesaurario Lausanen. conferrent, quibusdam super hoc executoribus delegatis: *& infrà.* ¶ Verùm præfati Episcopus, & Canonici litteris † receptis, prædictam Præposituram non vacare dixe-

a ¶ *Diuersitatem corporum.*] Quia quot sũt capita, tot sunt sententiæ. de conse. dist. 4. sicut in sacramentis. ff. *de arbi. item si vnus. §. principaliter.* Et voluntates hominũ sunt variæ. ff. *ad Treb. quia poterat.* & illud:

Velle suum cuique est, nec voto viuitur vno.
Item Ouidius.

Pectoribus mores tot sũt quot in orbe figuræ.
ADDITIO. Et illud vulgare: *Quot capita tot sensus.*

b ¶ *Aliis Ecclesiis.*] Sic ĵ. *de exce. prælato. ad aures. & 19. q. 3. nullus omnino.*

c *Beneficiorum.*] Sic ĵ. *de ata. & qua. quarum. & 12. q. 1. §. 1. circa fin. ver. ne dum quaritis vsurpare, quod vestrum non est, &c.*

¶ *Glos. seq. dat vnum simile, & ponit tres effectus confirmationis.*

d ¶ *Forma communi.*] Per confirmationem enim non creatur ius nouum. ĵ. *de confir. vti. vel inuti. cum dilecta.* c. 1 & quasi per totum. sic & innouatio priuilegij. ĵ. *de priuil. quia intentionis.* quia qui confirmat, non donat. ĵ. *de fide instru. inter dilectos. & ff. de iur. om. iud. & quia.* Verùmtamen tria operatur confirmatio. Per cõfirmationem fit maioris auctoritatis res 11. *dist. quis nesciat.* & si fuerit minùs valida, fit magis valida per confirmationem, si ex certa sciẽtia hoc fiat. ĵ. *de transact. c. 1.* Item quia nullus præter auctoritatem confirmantis potest de illo iudicare. ĵ. *de con. vti. c. 1. & 2.* qualiter hoc intelligatur, ibi exponitur.

e ¶ *Lateran. Concilij.*] ĵ. *eod. nulla.*

¶ *Glos. seq. dat duo similia, & remittit, vltimò determinat.*

f ¶ *Suspensionis.* Et ita tempus, in quo quis eligere non potest, non currit. Sed contra. ĵ. *de electio. c. vlt.* sic & impedito agere, nõ currit tempus. *C. de an. excep. l. 1. §. vlt. & C. de iure dot. in rebus.* sic nec tempus deliberationis imputatur credito. *C. de iure delibe. sancimus. §. donec in fin. arg. ff. quemad. serui. amit. si quis alia. §. vlt. & l. si locus.* Quando non currat præscriptio, dictum est suprà de præscrip. illud & *c. cùm non liceat.* & hoc dicit littera ista. sed si ante suspensionem, vel post absolutionem capitulum suppleuit negligentiam Archiepiscopi, valebit factum capituli. & hoc quod tempus istud non currit, intellige, cùm non est negligens in petenda absolutione: sicut archiepiscopus non fuit negligens: quia statim post suspensionem suam iuit ad curiam pro absolutione, aliàs imputaretur ei *arg. d. c. quoniam. & suprà de rescript. si autem.* simile *ff. de reg. iur. qui potest. & ff. de re militari. non omnes. §. qui captiui.* Lau.

g ¶ *Negligentes.*] Sicut cæteræ præscriptiones. ĵ. *de præscrip. vigilanti. & 16. q. 3. c. placuit. §. potest.*

¶ *Glos. seq. inducit duas concor. & vnum contrarium, demum signat contrarium, & remittit.*

h ¶ *Non tamen valuerit.*] Hæc tamen bona ratio est, & ideo nõ præiudicat ei. *C. de anna. exce. l. 1. §. vlt. & ff. de vsur. cùm quidã. §. si pupillo. arg. cõtra. ex quib. cau. ma. l. 1. ĩ ex.* Item signatur cõtra.

k ¶ *Suspensus.*] Sic patet, quod licèt culpa sua inciderit in excommunicationem, vel suspensionem, non imputatur ei, quòd ex illa culpa processerit. 15. q. 1. *si cum, nisi cum.* & *c. inebriauerunt.* & est simile, vbi culpa procedit, & tamen non imputantur ea, quæ ex culpa sua processerunt. ĵ. *de sponsal. veniens ad nos. ff. ad sen. l. verum. & l. qui iniuria in princip. ff. de pub. & vect. sed si quis. §. pen. autem. arg. contra. 50. dist. si papæ. & c. studeat. ff. quod metus cau. l. si mulier.* Io.

l ¶ *Præter eius.*] Quia dñs Papa potest concedere præbendas, siue fuerit negligens, siue vigilans, *arg. 9. q. 3. per principalem. C. de quadrien. præscript. l. bene a Zenone. & §. in proposuit.* Item arg. est hic, quod bona clerici damnati deuoluenda sunt in fiscum ecclesiæ. ĵ. *de cleri. non resi. ex penult.*

m ¶ *Accessit.*] Sic miles commeatu accepto, i. stipendiis, quibus cõmeare, id est, abire debet, reipublicæ causa abesse videtur, quousque in domum suam perueniat: cum est in domo, non abest causa reipublicæ, quandiu est in itinere, habet priuilegium. *ff. ex quibus cau. maio. l. miles. & l. qui mittuntur in si. sic* & totum istud tempus, quousque receperit se in domum suam, non currit.

n ¶ *Notitiæ.*] Sic ĵ. *de sup. neg. præ. licet.* de hoc dictum est. ĵ. *eo. c. nulla. nam is, qui nescit, potestatem experiendi non habet. ff. de calum. annus. in fi. & 2. q. 6. biduum & ff. de adil. edict. cum sex menses.*

CVm *nostris fuerit olim.*] Diuiditur: nam primò ponit gratiam, & executionem Thesaurario concessam. Secundò exceptionem contra illam. Tertiò processum executorum. Quartò pronunciationem auditoris. Quintò pronunciationis confirmationem. Secunda ibi, *Verum.* Tertia ibi, *Quod dicti.* Quarta ibi, *Auditor.* Quinta ibi, *Nos vero.* Abbas Siculus.

CASVS. Significatũ fuit domino Papæ, quòd præpositura Lausañ. Ecclesiæ tanto tempore vacauerat, quòd donatio illius ad sedem Apostolicam fuerat deuoluta. Vnde Papa mandauit Episcopo, & canonicis Lausañ. vt præposituram ipsam conferrent Thesaurario Lausañ. quibusdã super hãc executoribus sibi datis: episcopus, & canonici corã executoribus proposuerũt, quòd illa præpositura nõ vacabat, quia licèt ille qui fuerat Præpositus, electus fuit in episcopũ, tamen post suam consecrationem fuit electus denuo in præpositum, & eam sicut antea possidebat: executores dicentes hoc esse contrarium iuri, ipsam præposituram de iure vacantem præfato thesaurario assignarunt: hæc omnia præposita, & allegata fuerunt coram auditore dato à Papa, & alia plura: auditor de mandato Papæ decreuit, vt quicquid factum fuerat à prædictis executoribus obtentu prædictarum litterarum, haberetur irritũ, & inane, eo quòd per falsã suggestionẽ, & veri suppressionem fuerant impetratæ, cum illa præpositura non vacaret de facto: quamuis de iure vacaret, quia talis possessio plus haberet

† Hoc dicit, quis dicatur intrusus, de quo vide Calderinũ, consil. 7. tit. de verb. sig. † recepimus.

† Codex Barbaria ita: & tunc si voluit, non tamen valuit &c. alij duo vt: tunc si voluerit, non tamen valuit.

† fuit.

a Id est, illius quo deliberat heres, an velit adire, non imputatur creditorib. hereditariis in aliqua temporali præscriptione, Ioann. And.

† ipsius.

† Vide l. pupillus. ff. de priui. creditor. & l. gratis. ff. de his, qui notantur infamia.

† Aliàs legitur Basil. Episcopo. alias sic: Basilien. & Lucen episcopis & Abb. &c.

† Cap. 3. eod. tit. in 3. com.

† Lausan.

† Aliàs illo tempore vacauisset.

† Lausan.

† Aliàs ita: litteris nostris receptis.

facti quã iuris, & dominus Papa sententiã illã ratã habet, & firmã, & mandat quibusdam, vt nisi præfatus Episcopus sufficienter ostenderit, quod vel ex indulgentia sedis Apostolicæ speciali, vel ex alia iusta causa, & necessaria post consecrationem suã præpositura concessa fuisset eidem, compellat ipsum ad resignationem ipsius præbendæ, deinde moneant, & inducant capitulũ Lausñ. vt Thesaurario conferre procurẽt. Not. quod cùm aliquis transit de vna dignitate ad aliam dignitatem, prima vacat de iure, licèt ille de facto primam retineat cum secunda. Item per subreptitias litteras nõ datur iurisdictio. Item licèt beneficium de iure vacet, & non de facto, tamen mentio facienda est in litteris super hoc impetratis de ipso facto, aliàs nõ valent, vt hic patet. Item in iure canonico sunt quædam, quæ plurimum habent facti, & parum iuris. Item propter iustam, & necessariã causam potest Episcopus, vel alius prælatus habere plures dignitates etiam inconsulto Papa.

runt: quia licèt ille, qui Præpositus fuerat, in Episcopum fuisset assumptus, ad ipsam tamen Præposituram post consecrationem suam denuo fuerat ab ipsis canonicis electus, & eam sicut antea possidebat. Quod dicti executores dicentes contrarium esse iuri, ipsam præposituram de iure [a] vacantem auctoritate Apostolica præfato Thesaurario assignarũt: [b] & infrà. ¶ Auditor igitur super hoc datus à nobis, de mandato nostro decreuit, vt quodà memoratis executoribus factũ fuerat obtentu litterarũ nostrarũ, eo quòd per falsi suggestionẽ[c], & veri suppressionẽ fuerant impetratæ, cùm præpositura illa non vacaret de facto [d], quia talis possessio [e] plus habet facti [f], quàm iuris, haberetur irritum, & inane. ¶ Nos verò sententiam eiusdem ratam habentes, Mandamus, quatenus nisi prædictus Episcopus sufficienter ostenderit, quòd vel ex indulgentia sedis Apostolicæ speciali: vel ex alia iusta causa [g] & necessaria, sibi post cõsecrationem suam Præpositura concessa fuerit memorata, ipsum ad resignationem ipsius (si sponte noluerit) compellatis †. Deinde Lausñ. Capitulum ad conferendam † eam Thesaurario supradicto, diligentius inducere [h] procuretis.

¶ Idem † Archidiacono Richemundię.

¶ Vbi constat beneficium collatum per habentem potestatem, per exceptionem abiurationis, & renunciationis non debet possessio retardari.

CAP. VII.

Post † electionem, & confir-

a ¶ *De iure.*] De facto tamen non vacabat, vt infra sequitur.

¶ *Glo. seq. quærit, arg. pro soluit contrarium, in fine quærit, ponit opin. Ioan. sed contrarium soluit.*

b ¶ *Assignarunt.*] Sed nunquid possunt hoc facere executores, quibus [a] hoc solum mandatum est, vt aliquos moneant recipere aliquem in fratrem eosdem si noluerint compellendo? Videtur quòd sic, cum omnia accessoria intelligantur sibi commissa [b] *s. de offi. dele. præterea, & c. prudentiam in fi. ff. de procu. ad rem mobil. & l. ad legatum.* Sed non est ita, quia forma mandati diligenter est seruanda. *s. de rescri. cum dilecta. & s. de offi. deleg. Venerabilis, & 27. q. 1. si custos:* sed si mandetur sub hac forma, Mandatũ exequi non tardetis secundùm quod mandabatur illis executoribus vt patet in integra: tunc possunt facere, quod dicit littera ista, secundũ quod illi fecerunt: sed factum istorũ effectũ non habuit, quia non vacabat præpositura de facto: & litteræ non valebant impetratæ tacita veritate, vt dicitur in fine. Si verò simpliciter mandetur sub hac forma, Mandamus vt tales compellatis, vt talem recipiant in canonicum & in fratrem: tunc non possunt illũ ponere in possessionem, siue inuestire, sed simpliciter compellere, hoc vidi de facto. Sed si mandetur, vt illum mittant in possessionem præbendæ, nunquid possunt excommunicare contradictores, & impedientes? Io. dicit, quòd non: quia executio tantũ, & non coertio eis mandata est. Ego credo, quòd possunt: quia illa executio nulla esset, si coertionem aliquam non haberet. *s. de offi. deleg. ex litteris. & ff. de iurisdic. om. iud. l. 3.*

¶ *Glo. seq. notat, & remittit.*

c ¶ *Falsi suggestionem.*] Ex hoc videtur, quòd si commissio per falsi suggestionem sit impetrata: & iudex eam secutus tulit sententiam, quod sententia non teneat ipso iure [e] *arg. s. de rescri. constitutus. & s. de re iudi. dum l. & 2. & C. si ex fal. instr. falsam,* secus videtur, si eam non sequitur, vt in *c. cùm l. & 2.* De hoc dictũ est. *s. de rescript. ad audientiam 2.*

¶ *Glo. seq. arg. ad quæstionẽ, quod de primo rescripto, quando non sit mentio in secundo.*

d ¶ *Non vacaret de facto*] Ex hoc vr, quòd ad hoc vt rescriptũ nõ sit vitiosũ, nõ solũ ea, quæ iuris sunt, narranda sunt, sed etiam ea, quæ sũt facti: pari ratione videtur, quòd si secũdũ rescriptũ nõ faciat mentionẽ prioris rescripti inualidi, quòd non valeat secũdũ. sed non est ita [d] *s. de confir. vti. bona,* quia litteræ priores nõ dicuntur priores, sed nullæ potiùs exceptione opposita. *7. q. 1. falsum est.* nec litteræ quę nõ valẽt, debẽt præstare impedimẽtũ secũdis, quæ valẽt. *j. de iure pa. illud. ff. de leg. 1. si seruus legatus. §. si seruus. ff. de ver. oblig. si dari stipuler.* vbi stipulatio, quæ potest elidi per exceptionem, non impedit secundam. sic possessio nõ dicitur vacua quam alter quocunque modo possidet, vel detinet, licèt reuera nullus possessor sit. *ff. de act. emp. & ven. l. 2. §. vacua.* Bern.

e ¶ *Talis possessio*] scilicet quæ habet ab eo, qui habet plures dignitates.

¶ *Glo. seq. tractat de triplici possessione.*

f ¶ *Plus habet facti.*] Not. quòd alicui possessio acquiritur quandoque qui habet plurimum iuris, & minimũ facti, & sic acquiritur mihi possessio per seruũ: vel per eũ, quẽ habeo in potestate. vt *ff. de acqui. pos. possessionem quoq;* & tunc ignoranti acquiritur possessio, & currit vsucapio. *ff. pro soluto. l. 2. in fi.* Quandoque possessio habet multũ iuris, & facti: ea acquiritur per procuratorem, & ignoranti acquiritur, sed vsucapio non procedit, nisi scienti. *C. de acqui. pos. l. 1. ff. pro solut. l. 2. seq. & ff. de acqui. pos. possessio quoq. §. 2.* quandoque possessio habet parum iuris, & plurimum facti, vt illa quæ corpore nostro acquiritur: quia ibi animus noster necessarius est. *C. de acqui. poss. licet.* & tunc vsucapio non procedit sine corporali possessione. *ff. ex quo. cau. ma. l. denique, si emptor. cum l. seq.* & talis est hæc possessio, quia habetur plus hic facti, quàm iuris, immo nihil iuris habet hic, nisi ostẽdat, quòd post consecrationẽ præpositura iusta de causa fuerit ei concessa: quia si haberet aliquid iuris, non compelleretur ad renunciandũ sine causa. *16. q. 7. inuentum. 56. dist. satis peruersum.* Item in acquirenda possessione plurimum facti cõsistit, & parum iuris: quoniam sine corporali actu non procedit, vt prædicta *Licet.* in retinẽdo plurimum iuris est, quia solo animo retinetur. *C. de acq. pos. nemo. ambi. & l. licet.* & solo animo perditur. *C. de ac. pos. possideri. §. in amittenda.*

¶ *Glo. seq. quærit & soluit, & hanc dec. e. dupliciter respondet.*

g ¶ *Iusta causa*] No. quòd ex iusta causa potest quis habere plures dignitates secũdũ antiqua iura inconsulto domino Papa, vt hic colligitur: hodie verò non licet sine speciali dispensatione domini Papæ. *s. de praben. de multa.* iusta causa posset esse paupertas episcopatus *ar. 10. q. 2. vnio & s. de praben. c. ex parte.* Sed pone, quòd aliquis habens beneficiũ cũ cura animarũ, recipit aliud beneficiũ cũ cura animarũ, & nihilominus retinet primũ, quod vacat ipso iure: alius dicẽs beneficiũ vacare, impetrauit litteris a domino Papa ad delegatum, vt illius beneficium sibi conferat, si est ita, nulla mentione habita in literis de tali possessione, nunquid valent litteræ taliter impetratæ? Credo, quod valeant. & sicut ille, ad quem pertinet collatio illius beneficij, potest illud conferre possessore irrequisito, vt dicit *dec. illa. de multa, & supra de ele. cum in cunctis,* quæ loquitur in Episcopo. sicut hic: ita delegatus ille potest conferre beneficium illud, cum in hoc eãdem habeat potestate nõ obstãte, quòd de hoc in literis mentio non habetur. Sed hic nõ valuerũt literæ, quia ex noua causa potuit eligi de nouo post suam cõsecrationem ad præpositura eandem vacãtem, prout Papa mandat inquiri. secus si non fuisset postea electus, sed præposituram retinuisset ex prima concessione, credo, quod tenuisset collatio executorum per decr. prædictas. Vel dicas literas tales non valere iure nouo illius decre. de multa. & idem credo in personatibus, & beneficiis curam animarum habentibus, secus in beneficiis simplicibus: & aut si vnum beneficium sit cum cura, vel personatu, aliud sine cura, vel personatu: tunc est facienda mentio de possessione facti. aliàs non valent. Ber.

¶ *Glo. seq. quærit, & soluit.*

h ¶ *Inducere*] Et nunquid possũt ad hoc eos cõpellere, vt eũ recipiãt, secũdũ quòd possunt Episcopum cõpellere, vt renũciet? Non credo, quòd possint cõpellere eos: quia monitores tãtũ esse videtur.

Post electionem.] Contra agentem possessorio adipiscendæ, nõ obstat exceptio resignationis, & abiurationis, sed ibi intellectus non facit ad titulum, & idẽ summatur secũdò. quòd dignitas non vacans alteri conferri non potest. Et sunt duæ partes. In prima facti narratio. In secunda ipsius diffinitio ibi, *Quoniam.* & quælibet pars subdiuiditur: vt de se patet. Abbas.

CASVS. Magister H. & R. de sancto Cadmundo contendebant ad inuicem de archidiaconatu Richemundię, propter quod accesserunt ad dominũ Papam, in præsentia eius ex parte R. de sancto Cadmundo, in hunc modum fuit propositum. Vacante archidiaconatu Richemundiæ, Archiepiscopus Eboraceñ. in remotis agens hoc audito archidiaconatum ipsum contulit magistro H. mandans capitulo Eboraceñ. vt eum in Archidiaconum reciperent: sed ipsi mandato ipsius acquiescere noluerunt: quia prædecessor Innocentij inter cætera, quæ decano, & capitulo Eboracẽ. sub priuilegio concessit, decreuit ordinationem canonicorum, seu personarum liberam esse. vt videlicet idonea & honesta persona, cui Archiepiscopus vacantem præbendam, vel dignitatem in eccle-

a In antiquioribus ita: quibus hoc solum mandatum est, vt aliquos compellant recipere aliquẽ in fratrem.

b Illa allegatio cadebat in casu commissionis cum ibi esset necessaria: ... nõ ... ad ... & glo. intellexit, quod per compulsionem venitur in promissionẽ, sed per compulsionem. Ioann. And.

c Adde pro decisione hmi q. 1. querelã & ibi Cyn. C. de fal. l. 4. op. & l. 1. C. si ex fal. instru. Io. An.

d Idem not. s. de recept. ex tenore, in fi. 1. gl. de hoc j. de re. iu. non præstat. *Ioann. And.*

† Vide l. si lius §. multum. ff. de procur. & l. vnicum. & vtriusque Alexan. ff. de seruit. vrb. præ.

† In antiquis: magistro H. Archidiacono, &c.

† Cap. 4. eo. tit. in 3. com.

e Innocentius dicit idem in beneficio, vel præbenda, quando receptione secunda vacat prima, put si hoc habet statutum vtriusque ecclesiæ secundum Hos. vel secundum illa: vel posito in iure communi in casu iusta co. litteras. Ioann. And.

in Ecclesia Eboracen. duceret conferendam, secundùm antiquam consuetudinem Ecclesiæ præsentaretur Decano, & capitulo Eboracen. & si quis contra hoc esset introductus, nec pro persona, nec pro canonico habetur, & si archiepiscopus infra tẽpus Lateranen. cõcilij secundũ formam priuilegij hoc nõ faceret, tũc liceret decano, & capitulo prædicta conferre. Sed quia de ipso decano in litteris archiepiscopi, mentio non fiebat per quem debebat in capitulo inuestiri: ipsius mandato fuit contradictum, & sic collatio archiepiscopi reprobata, credentes auctoritatem conferendi ad capitulum deuolutum, R. de sancto Cadmundo archidiaconatum contulerunt, installantes eundem: proponebat insuper dictus R. quod magister H. renunciauerat, & abiurauerat collationi archidiaconatus, quam sibi fecerat archiepiscopus, & post illam renunciationem eidem archiepiscopus contulit archidiaconatum, vnde dictus R. tam ratione primæ concessionis, quàm secundæ, petebat assignatum sibi archidiaconatum confirmari. His, & aliis auditis, quia constitit domino Papæ archidiaconatum prædictum magistro H. per archiepiscopum primò fuisse cõcessum, & quòd institutio facta de ipso H. non fuisset secundùm iuris ordinem reprobata, archidiaconatus non vacans alteri conferri non potuit: sed magistro R. qui contra iustitiæ regulam in locum alterius prouehi se consensit, super ipso archidiaconatu silentium imposuit decernens, vt institutio facta per archiepiscopum de magistro H. sortiatur effectum: & si postmodum aliquis appareret qui contra ipsum aliquid velit opponere super renunciatione, vel abiuratione, vel aliquo præmissorum ordine iudiciario poterit experiri. Nota, quòd prima electione celebrata, ea non cassata, non est alia facienda. Item qui in locum viuentis institui consentit, debet repelli. Item post factam constitutionem potest apponi abiuratio, vel renunciatio: ne per surreptionem habeat dignitatem.

† *duceret.*

† *in consuetudinem antiquam: Et si quis.*

† *sub Alex. 3. c. 8.*

mationem [a] Episcopi Elien. vacante Archidiaconatu Richemundiæ, quem tenuerat Eboracen. Archiepiscopus, cũ tibi propria liberalitate concessit, dans Eboracen. Capitulo in mandatis, vt te in Archidiaconum recipere procurarent: cuius noluerunt mandato parere, quia prædecessor noster inter alia, quæ Decano, & Capitulo Eboracen. suo priuilegio noscitur indulsisse, ordinationẽ [b] Canonicorum, seu personarum, liberam esse decreuit: vt videlicet idonea, & honesta persona, cui archiepiscopus vacantem in Ecclesia Eboracen. Præbendam, vel Dignitatem duxerit † conferendam, secundũ antiquam ipsius Ecclesiæ consuetudinem, præsentaretur Decano, & Capitulo supradictis: *& infrà.* ¶ Si † quis cõtra cõsuetudinem huiusmodi, in Ecclesia ipsa esset per aliquem introductus, nec pro persona, nec pro Canonico haberetur. Quod si Archiepiscopus infra terminum Lateran. † cõcilij secũdũ formam præscriptã personæ idoneæ non conferret, liceret Decano, & Capitulo auctoritate Apostolica iuxta eiusdem cõcilij statuta conferre. ¶ Cum igitur in litteris Archiepiscopi directis Capitulo, de Decano mentio nullatenus [c] haberetur, per cuius manũ debebas in Capitulo inuestiri: eius mandato extitit contradictũ: *& infrà.* ¶ Ipsius igitur institutione [d] propter præmissas rõnes à Capitulo reprobata [e], ipsi intelligentes Archidiaconatus donationem, ad eos tam auctoritate Lateran. cõcilij, quàm indulti sibi priuilegij deuolutam, R. de sancto Cadmundo † illum vnanimiter contulerunt, inuestientes eundem de ipso, & solemniter installantes. Processu verò temporis præfatus Archiepiscopus, post resignationem [f], & abiurationem à te factam, & receptam ab ipso, eidem R. Archidiaconatum contulit antedictum: qui Archidiaconatum ipsum tam ratione primæ, quàm secundæ concessionis sibi assignatum, per sedem Apostolicam petiit confirmari [g]: *& infrà.* ¶ Quoniam constitit [h] nobis Archidiaconatum prædictum, tibi per Eboracen. Archiepiscopum primitus fuisse concessum, & quòd institutione [i] facta per ipsum, secundùm iuris ordinem minimè reprobata [k], Archidiaconatus non vacans non potuit, nec debuit in alium ritè transferri: memorato R. qui contra iustitiæ regulam [l] in Archidiaconatum alterius prouehi se consensit, super eo duximus silentium imponendum, sententialiter decernentes, vt institutio facta per Archiepiscopum de te, sortiatur effectum [m]. Exinde † si super renunciatione [n], vel abiuratione, vel aliquo præmissorum, aliquis aduersùs te quicquam duxerit proponendum ordine poterit iudiciario experiri.

† *Cadmundo.*

† *Aliàs lata: Exinde verò.*

63. dist. c. sacrorum. §. ex his, & j. de verb. sig. cum clericis. & 58. di. Apostolica. & j. de certa. requisisti. Arg. contra prædicta, quòd plus valet specialis nominatio, quã generalis, 25. dist. quamquam. cũ fuit cõcor. *& s. de rescri. sede Apostolica.* cũ fuit concor. *& c. eam te.*

d ¶ *Institutione.*] Id est, collatione [b].

e ¶ *Reprobata.*] Id est non admissa.

f ¶ *Resignatione.*] Hoc proponebatur, sed non fuit probatum: sed si probaretur quia tamen petebatur confirmatio ratione primæ concessionis, quæ non tenuit, non prodesset, sed fortè tenuisset ratione secundæ concessionis ab archiepiscopo factæ: immò videtur, quod non, dummodo locum viuentis scienter [c] occupauerit. *1. q. 1. in primis. versus prima.*

¶ *Gl. se obiicit, & soluit.*

g ¶ *Confirmari.*] Ex hac littera videtur, quòd R. erat in possessione archidiaconatus, & hoc petebat ei restitui: quia agebat possessorio contra H. vt dicitur in glo. de his. contra tamen dicit decr. *s. de resti. constitutus.* vbi dicitur, quod H. nõ spoliauit istum R. sed littera illa inferior, scilicet, super eo duximus silentium imponendũ, &c. potiùs ostendit, quòd ageretur de proprietate: quod verius puto, ex eo quòd dicit, petiit confirmari, si actum fuisset possessorio contra R. non fuisset condemnatus super ipso archidiaconatu, sed super possessione ipsius vel quasi.

ADDITIO. Tu die, quod vterque agebat, & petitorio, & possessorio. *s. de cau. pos. & propriet. cùm super electione.*

h ¶ *Constitit.*] Per confessionem R. vt patet in antiqua decretali.

i ¶ *Institutione.*] De re facta.

k ¶ *Reprobata.*] Quæ primò debuit reprobari antequam transitus fieret ad secundam. *s. de elect. consideramus. c. bonæ memoriæ 2.*

l ¶ *Regulam.*] *s. eo. c. 1. & 7. q. 1. non furem.*

m ¶ *Effectum.*] Quia non constitit, quod tempus sex mensium fuisset elapsum ex responsione R. vt patet in antiqua.

¶ *Glos. seq. ponit quatuor lecturas.*

n ¶ *Renunciatione.*] De his enim coram Papa fuit propositũ, sed non probatum, vt dixi s. sed Io. dixit. quod siue hoc fuisset probatum siue non: ex quo iudex processit ad sñiam, ampliùs audiri non debet. *s. de re iud. inter monasterium. & c. sua nobis.* Et ideò non admisit eum in modum exceptionis: quia calumniosè hoc obiicere videbatur [d]. vnde licèt non admittatur in modum exceptionis, admittitur tñ in modũ accusationis. sic *s. de ap. constitutus. in fi.* vbi de hoc. Vel intentabatur possessorium, vnde non habet locum hic talis exceptio. *s. de resti. spol. c. 2.* Ex antiqua bene colligitur. quod possessorium intentabatur. Vel ideò non fuit auditus iste R. quia si vellet probare, quod alter renunciasset, vel abiurasset, propterea non obtinuisset, ex quo sua electio non tenebat, *ar. s. de resc. olim.* Et idem R. nitebatur ex concessione capituli, quæ non tenebat. *arg. supra de rescri. olim.* Vel illa est potior causa, quare hæc possunt postea opponi, ne videlicet per subreptionẽ habeat dignitatẽ: quia si renunciauerit, vel abiurauerit, vel post tempus elapsum electus fuerit. non potest licitè remanere: quia non habet canonicum ingressum. *suprà de elect. cum dilectus. s. de appella. constitutus.* & sic patet. quod talis sententia, siue confirmatio nihil noui tribuit, si probabitur aliquid de præmissis:

¶ *Glo. se. rec. per cõtrariũ de dec. cũ in cũctis, quòd dupliciter soluit.*

a ¶ *Confirmationẽ.*] Supple: & consecrationem, quia aliàs non dicitur vacare plenè. *s. de elect. cùm in cunctis.* vel ipse electus consensit, vt archidiaconatus ipsius daretur magistro H. & sic verè vacauit.

¶ *Glos. seq. signat contrarium, & soluit: impugnat allegationem, quam in fine coadunat.*

b ¶ *Ordinationem.*] i. institutionem. Sed contra *j. eod. vers. quod si archiepiscopus* j. terminũ Lateran. cõcilij secũdũ præscriptã formam personæ idoneæ non conferret. Sol. ad capitulũ, & decanũ pertinet institutio in capitulo, & in stallo: ad Archiepiscopum autem pertinet institutio in præbenda, & dignitate, id est, collatio beneficij, vel dignitatis: vt *j. vers. persona idonea.*

c ¶ *Mentio nullatenus.*] Nec erat necesse facere mẽtionẽ de parte, id est, de Decano, cùm pars teneatur in toto. *92. dist. legitimus in fi. & 14. q. 5. pænale. de conse. dist. 5. non mediocriter. ff. quod me. cau. l. 1. ff. de reg. iu. in toto.* sic etiam episcopus in ecclesia. *7. q. 1. scire.* Sic nõe populi cõtinẽtur senatores. *Insti. de iur. na. §. plebs.* Sic & familiæ appellatione, ipse dñs familię cõtinetur. *ff. de verb. sig. familiæ,* qũque tamẽ nomine Ecclesiæ non cõprehẽditur Eps,

a *Hæc verba loquuntur, quando expresso episcopo submittitur ecclesia: vel quãdo dicit per ecclesiã episcopum eligi. Io. An.*

b *Contr.* l. illud ff. de mino. & l. item apud. §. hoc edicto. ff. de inj. iur.

c *Secus si ignoranter.* 7. q. 1. præsentiũ. *Innoc.* de præbẽd. inter cætera. *secundum Host. Ioann. Andr.*

d *Aliàs exceptio abiurationis debuisset admitti.* supra de rest. spo. accepta. *nec placet illa solu. quòd hic possessorio agebatur, secundùm Phi. & Abb. Ioann. Andr.*

missis, & ita quasi sub conditione sententiauit Papa. Item habes hic, quod mora non potest purgari. De hoc dixi. s. eod. nulla.

CVm super] Primo ponit rationem diffinitionis, & allegationem contra illam, & duas responsiones ad eam. Secundo diffinit ex ratione concludens ibi, *Sententialiter*. Abbas Siculus.

CASVS. Quidam clericus C. domine quęstionem habebat cũ canonicis Tridẽ. super prębenda Ecclesiæ Tridẽ. propter quod partes accesserunt ad dominum Papam: proponebat dictus C. quod canonici Tridẽ. eum receperat in canonicum, & in fratrem nulla prębenda sibi assignata: nec mentione facta primæ, vel secundæ præbendæ: vnde petebat à domino Papa canonicos prædictos compelli, quatenus præbendam assignarent eidem in Ecclesia Tridẽ. Ex aduerso respondebatur, quòd non tenebantur ei beneficium assignare, cum receptus fuisset contra concilium Later. vnde non debebant ad hoc compelli. Dominus Papa his auditis, quia non fuit probatũ, quòd receptus fuisset contra concilium Later. licet obiectum, nec illi canonici videbantur hoc posse probare contra illum C. qui cõfitetur se illum contra cõcilium Lateraň. recepisse: sententiando decreuit, vt quam citò facultas se obtulerit, prædicto G. præbendale beneficium in Tridẽ. Ecclesia conferatur: quia ex quo receptus est in canonicum, non debet carere præbenda. Nota arg. quod allegãs se fecisse contra concilium, ex eo subsidium habere non debet. Item hic potest sumi illud generale: Frustra implorat auxilium legis, qui committit in legem. Item ex quo aliquis est in canonicum receptus, debet habere beneficium.

† Tridenti. † Aliàs ita: Idẽ canonicis Tridentino. † Cap. 5. eo. tit. in 3. compil. † Triden. † Triden. † Aliàs ita: Lateran. concilij statuta. ¶ Aliàs ita: Sententiando decreuimus. † Triden. † Aliàs ita: magistro P. & Episcopo R. can. ¶ Cap. 6. eo. ti. in 3. compil.

¶ Idem C. Canonico Tridentino †.

¶ *Recepto in Canonicorum tenetur Capitulum prouidere, quamcitò facultas se obtulerit.*

CAP. VIII.

CVm † super quæstione Tridẽ. † Præbendæ: *& infrà.* ¶ Cùm autem constet te in Canonicũ Tridẽ. † Ecclesiæ fuisse receptum, licèt receptionem tuam factam contra Lateraň. † concilium [a] pars aduersa proponat: quia tamen probatum non extitit [b], nec ipsi Canonici videbantur tibi hoc opponere posse [c] de iure, qui se fatentur te contra statuta præfati concilij recepisse: Sententialiter † decernimus, vt tibi, quamcitò se facultas obtulerit, præbendale beneficium in Tridẽ. † Ecclesia conferatur: cùm ex quo receptus es in Canonicum non debeas carere Præbenda [d].

¶ Idem Episcopo, & magistro † P. Canonico Hildeſemenſi.

¶ *Si habens Prabendam in eadem Ecclesia recipit Dignitatẽ cũ Prabẽda, vel aliam Prabendam, vacat prima: & quamuis à superiore sibi confirmetur, tamen valet impetratio per alium facta de ipsa, etiã tacito de possessione alterius, qua colorata non est. Hoc dicit secundum verum intellectum. Panor.*

CAP. IX.

LItteras † vestras accepimus, quòd cùm pro D. Clerico vobis scripserimus, vt cum de Præbenda vacante sancti Vuiscardi Bremeñ. quam dicebat ad donationem nostram fuisse iuxta Lateraň. concilij statuta deuolutam, curaretis auctoritate Apostolica inuestire: *& infrà.* ¶ De facto fuit propositum [e] coram nobis †, quod H. Præpositus, quondam simplex Canonicus eiusdem Ecclesiæ, de ipsa † in maiori Ecclesia in Canonicum est electus [f]: & postmodum anni spatio euoluto, in ipsa Ecclesia sancti Vuiscardi in Præpositum est assumptus, priorem † Præbendam nihilominus retinens, quam in ipsa Ecclesia tunc habebat: *& infrà.*

¶ Sed Præpositus allegabat econtra, quòd erat ex consuetudine [g] generali, quòd vnus in eadem Ecclesia plures haberet Præbendas: & cùm Archiepiscopus Bremeñ. Præpositum ipsum de Præpositura in plena synodo inuestiret, tam Præposituram illam, quam Præbendam ei de communi † Canonicorum confirmauit [h] assensu: *& infrà.* ¶ Vnde cùm vobis dubium videretur, vtrùm cùm aliquis de vna Præbenda eligitur ad aliam, statim prior vacare incipiat, an per sententiam debeat abiudicari † eidem: an propter confirmationem huiusmodi, quæ superiùs est expressa...

a ¶ *Lateran. concilium.*] j. eod. c. 2.

b ¶ *Non extitit.*] Ideo tibi non nocet. *C. de probat. cum precibus.* sed nocet ipsis confitentibus. *C. de fide instru. l. 3.* vnde puniri possunt tanquam confessi. s. de confessis. cùm super. Ber.

¶ *Gl. se. readmunat tex. per tres rationes. Contra duas primas alle. contra contrarietatẽ trea demum obiicit, & soluit contrarium.*

c ¶ *Posse.* Quia frustra legis auxiliũ inuocat, qui cõmittit in legẽ. j. *de vsur. quia frustra.* & mutua delicta pari compensatione tolluntur. j. *de adul. c. pe. & c. vl. & ff. de dona. l. si duo. ff. sol. mat.* Vero s. *de exce. cum Ecclesiastica. arg. contra.* j. *de sim. veniens. & j. eo. ex tenore.* vbi de hoc præterea turpitudinem suam allegabant. vnde non debuerunt audiri. j. *de dona. inter dilectas.* Et sic obstat alicui proprium factum, licèt sit iniustum. sic s. *de ele. cum. arg. diuersis fallaciis. & de fi. presby. veniens. 28. dist. diacon. ff. de adop. post mortem ff. de seru. ru. prad. per fundum. arg. contra 55. dist. pœnitens. 35. q. 9. quod quis. s. de preb. cum non ignores.* Sed nonne in pari causa turpitudinis potior est conditio excipientis. *ff. de condi. ob turp. cau. vbi autem. s. de prab. relatum. & c. dilecto.* Item contra. s. *eo. ex tenore.* Sol. hic clericus ille iam erat receptus in canonicum, & ideo potior fuit eius conditio: secùs si promissionem solum habuisset: vel receptus fuisset ad proximam vacaturam: quæ non tenet. j. *eo. ex tenore.* & s. *eo. c. 2.* & 3. & quia probatum non fuit, quòd contra concilium receptus fuisset, hoc potius soluit contrarium.

¶ *Gloss. seq. absolute & soluit.*

d ¶ *Carere Prabenda.*] Nota, quòd qui receptus est in canonicũ, diu prębẽda carere nõ debet. sic s. *de prab. & dignit. relatũ. & c. dilecto.* sed illa, dilectus, cõtradicere videtur, ibi enim mandat Papa, quòd distributiones quotidianæ cõferantur, & hic expectet, quousque vacauerit beneficium: quare non mandat hic dari distributiones. Respondeo, hic fuit receptus simpliciter in fratrem, & socium nulla mentione habita de aliqua vacatura, & ne debet expectare vacaturam, vt hic dicitur. & in c. dilectus. fuit receptus in fratrẽ, ita quòd nihil perciperet nisi loco proximè vacaturæ, quod non licuit, & ideo fuit illud cassatum. vnde Papa noluit, quòd illi darentur distributiones propter vitium expressum, quod credo fuisse factum ex gratia. hic noluit facere hanc gratiam, antequam iste C. fuit receptus in fratrem vacauit præbenda, & alius eam habuit, & vt habetur in integra. Bernardus.

a Conc. tex. in l. fin. & ibi Cy. C. de compensa. Ioann. And. b Nec obstat de dinor. significasti. de a. dul. intelle. ximus, ibi commendatur exceptio repli. catio contra exceptionẽ fauorem matrimonij.

LItteras.] Primo ponitur consultatio. Secundò responsio ibi, *Cum igitur.* Prima subdiuiditur. Nam primò ponit formam mandati pro actore directi. Secundò allegationem actoris ibi, *De facto.* Tertiò defensionẽ rei ibi, *Sed prapositus.* Quartò eliciẽ dubia ex prædictis ibi, *Vnde.* Abb.

CASVS. Significatum fuit dño Papæ, quod in Ecclesia S. Vuiscardi Bremeñ. quædã præbenda vacauerat tanto tẽpore, quod ipsius donatio secundum concilium Lateraň. ad ipsum fuerat deuoluta: vnde Papa mandauit quibusdam, quatenus D. clericum inuestirent de ipsa: corã istis executoribus ex parte illius D. fuit propositum, quod H. præpositus quõdã simplex canonicus illius Ecclesiæ fuit electus in canonicũ maioris Ecclesię, & postmodum anno elapso electus fuit in præpositum sancti Vuiscardi: nihilominus retinens priorem præbendam, quam in ipsa Ecclesia tunc habebat: vnde petebat illam præbendam sibi conferri, quæ de iure vacabat: sed præpositus allegauit ẽ contra, quod erat de consuetudine generali, quod vnus in eadem Ecclesia plures præbendas haberet: & quando Archiepiscopus Bremen. ipsum de præpositura inuestiuit, tam præposituram, quãm præbendam illam de consensu capituli, ei confirmauit, dubitabant isti executores, cum aliquis de vna præbenda eligitur ad aliam, verum statim prima vacare intelligatur, an per sententiam debeat abiudicari eidem: & an propter confirmationem prædictam, præbenda illa debeat dici non vacare: super hoc consuluerunt dominum Papam: & ipse respondet, quod si est ita, præbenda illa, etsi de iure vacet, de facto tamen non vacat: vnde mandat, quatenus dictum præpositum compellant, vt illam resignet: & cùm de facto vacauerit, illam prædicto clerico assignare procurent. Nota, quòd prębenda dicitur vacare de iure, & non de facto: & sic de ipso facto facienda est mentio in litteris domini Papæ super illo beneficio obtentis.

† Vbi hic legitur in Ant. quæ. & ita ff. habet in antiqua comp. c. Magister meus dicebat, quod hic nõ erat quotidiana distributiones. Abbas. Vnde quod post in. dixi de consti. cũ M. super gl. hic patet. Iam. In antiquis anno quo ita [illegible] ipsa in maiori Ecclesia canonicus est electus. † In codice Barberini ita, priorem etiam præbendam nihilominus detinens. † Dictũ communi. doctorum... quamdiu Veteres Florentin. † [illegible] ... ex procuratione & pro aduersarij, quod & sequitur, vnde collige: per ... loquitur, vnde... adiudicare, in aliis, abdicare, quod est sanius.

e ¶ *Propositum.*] Ab ipso D. clerico.

f ¶ *Electus.*] Nihilominus retinuit præbendam: & canoniam minoris Ecclesiæ, prout sequitur.

g ¶ *Ex cõsuetudine.*] Hæc cõsuetudo potiùs fuit cẽsẽda corruptela. s. *de cõsue. ad nostra.* & duobus c. seq. quia quot præbẽdæ, vel personatus sũt in Ecclesia, tot canonici debẽt cõstitui. ar. s. *eo. nulla.* & s. *de instit. in Ecclesia. & 89. dist. singula. & s. de prab. de multa.*

h ¶ *Confirmauit.*] Quod facere non potuit. s. de elect. dudum 2.

¶ *Gl. se. reci. per quæst. an episcopus possit eidẽ cõfirmare plura beneficia in vna, vel diuersis Ecclesiis. all. quod nõ, sub dist. illud verũ in prohibitis per decr. de multa. vel in beneficiis eccl. all. a. iura.* & concludit *Dominum tenet etiam in vna dispensari posse ex causa.*

a ¶ *Vacare* ...

a ¶ *Vacare noscatur.*] Per hoc videtur quod Episcopus nõ potest alicui conferre plura beneficia. ĩ. *de præbendis de multa.* quia nõ potest dispensare, quòd aliquis habeat plures Ecclesias, vel præbendas intitulatas. 70. *dist. sanctorum.* item eo ipso quòd transijt ad secundã ecclesiam, vacauit prima. 21. q. 2. *si quis iam trãslatus.* & ĩ. *de elect. cum in cunctis.* & ĩ. *de præb. de multa* & est ĩi. ff. *de re mi. l. 4. §. si quis ex eo-ventione.* ff. *de diuor. l. viam in prin.* Et hæc, quæ dicta sunt, locum habent, qñ recipit secundam Ecclesiam tanquam intitulatam cum cura animarum: secus si recipiat simplex beneficium, quia per constitutionem illam, supra de præbendis, de multa. non vĩ Episcopis ademptã dispensandi facultas circa beneficia simplicia, vel circa beneficium, & ecclesiasticã in personatib. & beneficiis curam animarum habentibus. Sed vt in eadem ecclesia habeat quis plura beneficia, episcopus dispensare non potest, vt hic colligitur. cũ dicatur, ꝙ cum præbẽda de iure vacet, non obstante confirmatione Archiepiscopi prædicti: præterea simile habes ĩ. *eo. cum nostris.* ff. *ad municipa. l. municeps. 2.* & *C. de pac. dotalibus. si mulier. 26.* dist. *acutius. in fi. Arg. contra. ff. de actionibus, & obligat. quotiens.* & *C. de rei vxo. actio. l. vnica. § sciẽdum.* Ioan. de hac dispensatione dixi ĩ. *de præben. de multa.* sed melius ĩ. *de electio. dudum. 2. in glo. nota ergo. in glo.* Vel dic, quòd ideo confirmatio non valuit, quia per talem confirmationem non intendebat dispensare cum illo, quia semper est necessarium, vt dispensatio exprimatur. j. *de schismaticis. c. 1.* & ita confirmatio non valuit, cùm iam vacaret de iure, licèt non de facto, nec Archiepiscopus intendebat dispensare cum ipso: & si causa fuisset, poterat dispensare cum ipso, vt ĩ. *eod. cum nostris.* Bern.

pressa, Præbenda illa dici debeat non vacare: nos consulere voluistis. ¶ Cùm igitur, si ita est, Præbenda illa, etsi non de facto, de iure tamen vacare noscatur[a]: Mãdamus, quatenus dictum Præpositum, vt illam sine difficultate resignet, appellatione remota cogatis: quam, cùm de facto vacauerit, Clerico memorato conferre curetis.

¶ Idem Episcopo, & Archipresbytero Papieñ.

¶ *In Ecclesijs non numeratis, vacatio præbendarum, seu Canonicatuũ possibilis non est: nec fit ibi deuolutio ad superiorem ex negligentia semestri in non prouidendo Ecclesia de ministris. Hoc dicit: & est casus notabilis.*

CAP. X.

EX † parte Astensis Ecclesiæ nostris est auribus intimatum, quod cùm quædam Præbendæ in ipsa per quatuor annos, & ampliùs vacauissent, Astẽsis Episcopus quosdam ibidem instituit †: credens sibi hoc ex Lateraneñ. concilio licere. Instituti autem scientes non esse firmam institutionem huiusmodi, ad Mediolaneñ. Archiepiscopum recurrerunt; qui eosdem in Canonicos Astensis Ecclesiæ ordinauit, & in corporalem possessionem Præbendarum induxit, Capitulo eiusdem Ecclesiæ præbente assensum †, tribus tantùm exceptis, qui se institutioni huiusmodi opponere[b] curauerunt: & infrà. Tandem vtraque pars[c] concorditer est confessa, quòd in prædicta Ecclesia non erant distinctæ[d] Præbendæ, nec Canonicorum numerus erat certus. ¶ Nos igitur intelleximus euidenter, statutum Lateraneñ. † concilij de beneficiis vltra sex menses vacantibus, locum in hoc articulo nullatenus habuisse: & fortè Asteñ. Ecclesia Canonicorum pateretur defectum: vnde institutio per Archiepiscopum, vel Episcopum facta, occasione concilij memorati, carere debet robore firmitatis. ¶ Quia verò totum Capitulum[e], tribus exceptis, prædictorum receptionem affectat, nec ab illis tribus aliquid rationabile contra ipsos obiectum est, & ostensum: Mandamus, quatenus si Asteñ. Ecclesiæ suppetant[f] facultates, secundùm consuetudinem[g] hactenus obseruatam, prædictos clericos pro Canonicis faciatis haberi.

¶ Idem Epo, & Capitulo Laudunenñ. †

¶ *Habens potestatem conferendi potest de iure alteri tradere potestatem conferendi primum beneficium, quod vacabit.*

CAP. XI.

COnstitutus † in præsentia nostra H. Ecclesiæ vestræ Canonicus humiliter intima-

dummodo iustã causam ostẽdat. Itẽ secundũ facultates Ecclesiæ canonici sunt instituendi secundùm consuetudinem obseruatam. ¶ *Glo. seq. in prin. & fi. arg. collegium, vel ecclesiam per vnum posse defendi: dummodo, &c. arg. idem in agendo etiam sine cautione, sed tenet contrarium.*

b ¶ *Opponere.*] Videtur ergo quod duo, vel tres de collegio defendere possunt ipsũ collegium inuitis aliis, sicut & agere. 11. q. 2. c. *non liceat.* Ver. *liceat.* ff. *de b. cau. l. 2.* & *3.* sed tamen isti reportauerunt contrariam sententiam[b], quia nihil rationabile ostenderunt, quare possent cæteris obuiare. & est arg. quod si vnus canonicus velit agere pro Ecclesia, quod non sit necesse ostendere literas de rato. sed hoc non est verum. ĩ. *de modo. causam.* & ĩ. *de off. dele. coram.* & est hic notandum, quod vnus, vel duo possunt se opponere pro defensione Ecclesiæ si rationabilem causam ostendant. j. *de his quæ fi. à maio. par. cap. cùm in cunctis.* & hoc.

¶ *Glo. seq. no. de supplemento, & remittit.*

c ¶ *Vtraque pars.*] Not. quod dominus Papa supplet hic de facto, de hoc dictum est ĩ. *de elect. cum nobis.* & ĩ. *de postu. prælato. bona 1.*

d ¶ *Distincta.*] Et ita vbi præbendæ distinctæ non sunt, nec certus canonicorum numerus definitus, nõ dicitur vacare præbenda nec locum habet illa constitutio. ĩ *eod. nulla.* vt hic patet: sic etiam dicit de cõmuniter viuẽtibus, quod non debent facere portiones inter se. *ar. 12. q. 1. quia tua:* ibi ergo non dicitur vacare præbẽda, sed vbi certũ quid datur quotidie cuilibet personæ per se vsuctu. & vbi est certus numerus tãtùm constitutus. Lau.

¶ *Glos. seq. arg. ad idem, & signat contrarium.*

e ¶ *Totum capitulũ.*] Arg. ꝙ si aliqua ratio allegatur, & alia ratio mouet iudicẽ, quæ non allegatur, iudex ex officio suo potest eam supplere, & secundum illam procedere. ĩ. *de elect. cum nobis.* ff. *de pecul. quæsitum. §. pen.* & ff. *deposit. l. 1. § si apud.* & ff. *de pet. hære. l.* Vlt. Sed arg. contra ĩ de iudi. c. examinata c.

f ¶ *Suppetant.*] Hoc semper considerandum est. ĩ. *de insti. c. 1.* & *c. auctor. C. de sacrosan. Eccle. l. in Ecclesiis.* & ĩ. *de vi. & hone. cle. c. quoniam vt aut.* & ita obtinet hic pars ista: non ex illa causa quam allegauit per se s. institutionem Episcopi, & Archiepiscopi, sed quia Papa inuenit eos institutos per episcopum de consensu capituli: & si certus numerus esset constitutus, adhuc non valebat institutio archiepiscopi, vel episcopi, cum potestas conferendi præbendas illis translata fuisset ad Papam, cum iam per quatuor annos vacauissent. ĩ. *eo. nulla.*

¶ *Glo. seq. not. secundum consuetudinem, &c.*

g ¶ *Consuetudinẽ.*] Not. quòd cũ dominus Papa scribit pro aliquo eligendo, semper facienda est interpretatio secundum cõsuetudinem Ecclesiæ illius. ĩ. *de consue. cum dim.*[d] nec enim minuendi sunt reditus consueti. j. *de censi. prohibemus.* & quilibet eum gradum, & honorem retineat, quem ex consuetudine pristinæ conditionis meruit. *C. de offi. præf. vrb. l.* Vlt. & ita licèt non sit numerus constitutus, tamen tot sunt ibi constituendi, quot consueuerunt ibi esse, dum tamen sufficiant facultates: aliàs si non sufficerent, deberet reduci numerus ille ad eum numerum, quod possunt congruè sustentari, in *Auth. vt deter. sit numc. le. in* Vlt. *col. 2. §. inuestigantes* Ber.

EX *parte.*] Concilium Lateranense locum non habet, vbi nõ sunt distinctæ præbendæ, nec certus canonicorum numerus. hoc dicit Prima pars ponit facti narrationem, Secunda partium confessionem ibi, *Tandem.* Tertia sententiam ibi, *Nos igitur.* Quarta gratiam ibi, *Quia verò.* Abbas Siculus.

CASVS. In Ecclesia Asteñ. quædam præbendæ per quatuor annos, & ampliùs vacauerunt: Episcopus Asten. quosdam instituit in eis, credens sibi hoc licere auctoritate concilij Lateranñ. instituti, sentientes institutionem illam firmam non esse, ad Mediolañ. Archiepiscopũ accesserunt, qui eos ordinauit, & in corporalem possessionẽ præbendarum ipsarum de consensu capituli induxit, exceptis tribus, qui se opponere curauerunt: propter quod vtraq; pars ad sedem Apostolicam accessit: & dum causa tractabatur ibidem, vtraque pars confessa fuit, quod præbendæ non erãt ibi distinctæ, nec certus canonicorum numerus constitutus: vnde Papa euidenter cõsiderans, ꝙ Laterañ. conciliũ in hoc casu locum nõ habebat, quamuis Ecclesia canonicorum pateretur defectum, & institutio per episcopũ, vel archiepiscopũ facta occasione Lateraneñ. concilij non valebat: veruntamẽ quia totum capitulũ tribus tantùm exceptis, prædictorum receptionem affectat, nec ab illis tribus aliquid rationabile obiectum est, & ostensum mandat Papa, quòd si facultates Ecclesiæ suppetunt, secũdũ consuetudinẽ hactenus obseruatam prædicti clerici pro canonicis habeantur. Not. quòd vbi certus numerus canonicorum statutus non est, nõ habet locũ canõ Laterañ. concilij, nec dr̃ ibi propriè vacare præbenda. Item minor pars, etiam vnus potest se opponere maiori,

COnstitutus.] Diuiditur, quia in prima ponitur gratiæ petitio. In secunda executio ipsius ibi, *Quæ circa.* In tertia futura

Margin notes:

† Cap. 7. eo. tit. in 3. cõp.

† *obstitit.*

a *Non est sic iuris sui mutare habere duas actiones ex eadem re, sicut habere duas præbendas in eadẽ ecclesia, quæ non sic effectiuè recedunt ...*

b *Immò habuerunt pro se sententiam, licet Papa illos receptos postea fecerit gratiã.* Ioann. And.

† *Lateraneñ. concilij sub Ale.* ...

† *Laudeñ.*

† *Lampeñ.*

† Cap. 8. eo. tit. in 3. cõp.

c *Dic vt ibi, & supra de postu. c. 3. in 1. gloss adde hic.* Ioan. And.

d *Adde commer. in l. fin. cum not.* ff. *de re. di. Bal. in prælu. in c. de feu. cog.* Io. And.

e *Per episcopum, supra de vita: & hone. cleri. quoniam. Vbi de hoc* Ioann. And.

teræ fraudis prouisio ibi. *Quia verò*. Abbas.

Casvs. Episcopus Laudun. côtulit H. canonico suo potestatem côferendi præbendã sacerdotalẽ, quæ primò in ipsa Ecclesia vacaret. & Archiepiscopus Remen. Apostolicæ sedis legatus præcepit capitulo Laudun. vt cũ præbẽda vacaret, personam illã reciperent: ad eã, cui dictus H. illam duceret conferẽdam. Iste H. adhuc dubitans de iure suo, accessit ad dominum Papam, vt quod super collatione dictæ præbendæ factum fuerat, ratum haberet: mandat Papa Episcopo, & capitulo, quatenus personã illã cui dictus H. præbẽdã illã, ũ vacare contigerit, duxerit côferẽdã, sine contradictione recipiãt. & Eps interim præbendam illam contra formam concessionis suæ alicui non côferat. In fine dicit Papa, ſi concessiones huiusmodi ad consequentiam traherentur, fieri possent in fraudem Lateran. côcilij, per quod beneficia, antequam vacent, conferri prohibentur, vnde præcipit Papa, quod occasione huius mandati, quod continet gratiam specialem, fraudem adhibere volentibus licentia nullatenus tribuatur. Not. quod Episcopus ex causa potest delegare præbendarum collationes, quia hoc est iurisdictionis. Item concessiones, vel donationes factæ in fraudem iuris, non valent. Item priuilegium personale ad ius commune trahi non debet.

† *Aliàs ita: quæ primò esset in vestra Ecclesia vacatura.*

† *capitulũ.*

† *illam.*

† *In concilio Lateran. sub Alex. iij. c. 8. & c. 2. ĩ. eo. adde concilium Trid. sessio 24. de refor. c. 16.*

† *tribuatur.*

uit, quòd tu, frater Episcope, potestatem ei dedisti sacerdotalem conferendi Præbendam, quæ † primò in Ecclesia vestra esset vacatura: & Remen. Archiepiscopus tunc Apostolicæ sedis Legatus vobis, filij, Capituli † auctoritate nostra præcepit, vt cũ Præbenda ipsa vacaret, personam illam, cui vellet idem H. eam conferre, sine interpositione alterius personæ reciperetis ad ipsam: *& infrà.* ¶ Quocirca mandamus, quatenus personã illam †, cui memoratus H. sacerdotalem Præbendam, cum contigerit eam † vacare, duxerit canonicè[a] conferendam, sine contradictione qualibet admittatis: & tu interim, frater Episcope, Præbendam huiusmodi contra formam concessionis[b] tuæ, conferre alicui non præsumas: *& infrà.* ¶ Quia verò concessiones tales (si ad consequentiam traherentur) fieri possent in fraudem[c] canonicæ † sanctionis, per quam prohibentur Ecclesiastica beneficia côcedi, siue promitti, antequam vacent, nolumus, quòd huiusmodi occasione mandati, quod gratiam côtinet personalem, fraudem adhibere volentibus, licentia concedatur †.

¶ Idem.

¶ *Lateranen. concilij de beneficiis*

¶ *Glos. seq. soluit tres quæstiones: solutas iure nouo, vlt. adhuc quærit, & soluit.*

a ¶ *Canonicè.*] Hoc n. intelligebatur in illa concessione, vt personæ idoneæ, & modo canonico illam conferret. ĩ. de elec. causam quæ *arg. ĩ. vt Eccle. bene. vt nostrum. ff. de seruis. si cui. ff. de ritu nupt. quamquam.* Sed quid si ille conferat indigno, nũquid iterum posset dare? Certe non. ĩ. *de elec. cura in cunctis.* Idem credo, si electus ille non vult consentire, quia ius redit ad pristinum statum. ĩ. *de elect. causa Vintonien.* [a] Sed nunquid Episcopus, & capitulum eam dare possunt? Ita: quia dolus procuratoris non obest domino *ff. de dolo. & eleganter. § pen. sup. a de resti. in inte. c. 2. & supra vt lit. non con. c. 1.* vbi de hoc. Vin. Sed pone, quòd Eps ante collationem ipsius H. conferat eam, nunquid valet collatio sic, sed clausula illa: si contra fecerit, decernimus irritum, & inane, si adiecta fuisset, tunc non posset conferre. supra de præben. inter cætera. aliàs si Episcopus conferret, credo, quod collatio teneret. supra de præben. dilectus filios G. Bernar.

a *Vide c. si côpromissaries. de elect. lib. 6. vbi de hoc omnibus.*

¶ *Glos seq. primò allegat vnam concor. rationem reddit, dubium soluit, & arg. secundò quærit, sol. & contra solutionem alleg.*

b ¶ *Contra formam concessionis.*] Sic ĩ. *de præb. relatum.* Non enim reuocatur perfecta donatio. *12. q. 2. non enim. & C. de vsuca. pro donato l. vlt. & C. de condi. ob causam da. cum ancillam.* nisi ob culpã donatarij. *16. q. 7. inuentum. 56. dist. satis peruersum, & ĩ. de do. c. vlt. C. de reuo. dona. l. vlt. & insti. de dona. §. secundum.* Sed si ante illud mãdatũ illã côtulisset Eps. & capitulũ, si qua præbenda vacasset, valeret collatio: quia talis donatio, vel côcessio nõ tenuit. vt hic patet: & si. ĩ. *eo. relatum. & ĩ. eo. c. vlt.* Item hic habes quod concessio, quæ nulla est, efficitur valida per concessum Papæ. simile 3. *q. 6. hæc quippe.* Sed nũquid Episcopus potest illud ius delegare alij, cũ illud sibi côpetat? *Arg. quod sic. ĩ. de elec. suffraganeis. de conse. dist. 1. missarum. & c. nullus* &. maximè cũ instituere sit iurisdictionis, nõ Episcopalis officij ĩ. *de elec. nostris. & c. transmissã.* Rñ. eo. in genere[b] pôt Eps ex causa delegare tã institutionẽ. quã administrationem rerũ suarũ. *16. q. 1. statuimus. & suprà de*

b *De hoc articulo præter tradita hoc loco à Panormitano, & alijs adde Olòradum consil. 77.*

insti. ex frequentibus. sed non in specie per hanc decre. & ĩ. eo. c. vlt. quia illud posset fieri in fraudem constitutionis. & ĩ. eo. nulla, verum ius instituendi in aliqua Ecclesia donare posset. ĩ. *de donation. pastoralis. arg. contra: ĩ. de iure patrona. cum dilectus.* vbi legatus reseruat sibi donationem primæ vacaturæ. Ioan.

c ¶ *In fraudem.*] Not. hic arg. quod si aliquid prohibetur vna via, nõ côceditur alia via, quia fraus fit legi. sic ĩ. *de procuratoribus: cum fraternitatis.* vbi de hoc & optime habes hoc *ff. de tutoribus. & curatoribus. si rem. §. 1. & ff. de condi. insti. quæ sub conditione. §. si quis. & ff. de bo. liber. quæritur. & C. si mancipium ita venierit. ne prost. l. vlt. ff. ad Mace. l. 3. §. si autem. in fi. & ff. de spon. l. oratio. & ĩ. de præsumt. quanto.* vbi de hoc.

vltra sex menses vacantibus, ad Episcopatus non extenditur.

CAP. XII.

Dilectus † filius magister G. Canonicus vester nobis suggessit, quòd Episcopo vestro viam vniuersæ carnis ingresso, Archiepiscopus sanctæ Seuerinæ asserens, quòd propter negligentiam vestram ad ipsum erat eligendi auctoritas deuoluta, in Episcopum vestrum elegit eũdẽ. ¶ Nos igitur attendentes, quod canon, Lateranen. concilij ab Alexandro † Papa contra negligentes editus, ad † Archiepiscopatum, vel Episcopatum non solet extendi[d], sed ad personatus alios, & minora Ecclesiastica beneficia coarctari, electionem huiusmodi iustitia cassauimus exigente.

¶ Idem Priori † Hostien. & Superiori sancti Fridi.

¶ *Non valet promissio beneficij vacaturi.*

CAP. XIII.

Ex † tenore litterarum vestrarum accepimus, quòd cùm causa, quæ inter I. Clericum ex vna parte, & Abbatem, & Côuentum de Bello ex altera, super prouisione ipsius vertebatur: *& infra.* ¶ Dictus Clericus post litem contestatam, chartam quandam.[e] Monachorum

Dilectus.] Côis diuisio. Primò petitio. Secundo repulsio ibi. *Nos.* Abbas.

Casvs. Magister G. canonicus cuiusdã Ecclesiæ cathedralis accessit ad Papã exponẽs eidẽ, quod Episcopo suo viã vniuersæ carnis ingresso, archiepiscopus sanctæ Seuerinæ credens, quod per negligẽtiã canonicorum, qui non elegerunt infra sex menses, ad ipsum esset eligendi auctoritas deuoluta, dictũ G. elegit in episcopum. Papa videns, quòd canon Lateran. concilij contra negligentes editus ad episcopatus, vel archiepiscopatus non solet extendi, sed ad personatus alios, & ad minora beneficia, electionem huiusmodi, exigente iustitia, cassauit. Per hanc decre. declaratur illa decretalis. *nulla.* de quibus beneficiis intelligatur, nec corrigitur ista per illã constitutionem, *ne pro defectu.* No. quod canon Lateran. concilij contra negligentes editus, ad episcopatus, vel archiepiscopatus non extẽditur, sed ad personatus alios, & minora beneficia.

† *Cap. 9. eo. ti. in 3. côp. & de materia vide Rom. consil. 338. & Gemmianum, in c. statutũ. de elec. lib. 6. adde Felinum supra. in Rubrica de maio. & obedien.*

† *Alex. 3. in concil. Lateran. c. 8.*

† *In codice Barbatiana: ad Archiepiscopatus, vel episcopatus, &c.*

† *Priori Hostien. & subpriori sancti Fr. al. Abbas ita: Priori de Olen. & subpriori sancti Frideswida.*

† *Cap. 10. e. ti. in 3. côp.*

c *Cuius antiquæ decretalis initium est: de[...] ca[...]*

¶ *Glo. seq. ponit quomodo Lateranen. concilium in deuolutione concordat concilio generali: sed discordat in tempore.*

d ¶ *Extendi.*] Hodie verò si cathedralis Ecclesia, vel regularis per três menses vacauerit, eligendi potestas deuoluitur ad proximum superiorem. ĩ. *de elec. ne pro defectu.* & ita hodie valeret talis electio facta post tres menses. constitutio illa. ĩ. *eo. nulla* loquitur de minoribus dignitatibus, & beneficiis. vnde, non extenditur ad episcopatus, vel Archiepiscopatus, sed poterat conferre eos auctoritate illius canonis. 50. *dist. postquam. & 93. dis. obeuntibus.* vnde non valuit hic electio facta auctoritate ipsius: illa, *ne pro defectu*, locum habet tantùm in episcopatibus, archiepiscopatibus & Abbatiis. Ber.

Ex tenore.] Côis diuisio. Secunda pars ibi, *Nos igitur.* Abbas.

Casvs. Inter clericum ex parte vna, & Abbatem, & conuentum de Bello ex altera, vertebatur quæstio super prouisione ipsius I. impetrauit causam committi super hoc quibusdam iudicibus: coram quibus petebat dictum abbatem, & monachos compelli ad prouisionem ipsius, secundum quod sibi promiserant: lite contestata dictus I. exhibuit quandam chartam, continentem, quòd monachi promiserant ei dare primam Ecclesiam, ad donationem suam pertinentem: Monachi dicebant se ad hoc non teneri, cum talis promissio fuerit contra Lateran. concilium. dubitauerunt iudices, quid iuris esset? Papa consultus respondet, quòd promissio prædicta non tenet facta contra concilium Lateran. vnde mandat, quod prædicto clerico super hoc silentium imponatur. No. quod hic auditur allegans turpitudinem suam, & contra factum suum excipiendo. Item promissio contra concilium Lateranen. non tenet, nec obligationem inducit.

e ¶ *Chartam quandã.*] Sibi imputet, qui chartam huiusmodi côtra se

tra se exhibuit, quia potuit præ sidere, an ei prodesset, vel obesset. sic s. de pde instr. imputare. & ī. de præscri c. pen. quasi ad fiuē.

¶ *Glo. seq. recitatur obijciēdo, quod turpitudinem suam allegans, &c. soluit, ponēs quatuor casus, in quibus auditur, signat etiā cōtrarium remittit, & soluit.*

a ¶ *Statuta.*] ī. eo. nulla. & c. relatum. Hic audiri fuerunt monachi isti turpitudinem suam allegantes, in odium illius recipientis turpem promissionem. 28. dist. diacom. sic auditur quis, vbi vertitur periculum animæ. s. de re iudi. later. & cum ā gamores. immò generaliter in excipiendo bene potest quis allegare turpitudinem suam. ff. de condi. ob turpē causam. per totum. & etiā in agendo, cum eam allegat contra eum, qui eam exegit. C. de iure iu. l. 1. & 2. arg. contra. ī. eo. cum super quatrone. sed ibi so ... plus fuit ibi processum, quia receptus fuit in canonicum: hic sola promissio interuenit, quia ibi non fuit probatum. de quo contra concilium vbi receptus fuisset, alioquin bene. Lisset repulsus. Ber.

a Adde quæ late. & quando allegans turpitudinē suā in Insti. ... quod ex commentatione. s. fi. ff. de iure-iu. & ibi Doc. Ioan. And.

† *sub Alex. 3. c. 8. & nunc contra concilium Trid. sess. 14. de refor. c. 9.*

† *Cap. 1. eo. tit. in 4. cōpil.*

Nunc autem hæc decretalis fit correcta per c. 1. eo. tit. lib. 6. Vide ibi glos. finali. Adde c. detestanda. eod. tit. lib. 6.

exhibuit, continentem quòd primam Ecclesiam ad donationem suam spectantem assignarant eidem: *& infrà.* ¶ Nos igitur attendentes, quòd promissio prædicta non tenet, vt pote contra statuta[a] Lateraneñ. † concilij attentata: Mandamus, quatenus memorato Clerico super hoc silentium imponentes, ab impetitione ipsius dictos Abbatem, & Monachos absoluatis.

¶ Idem.

¶ *Obligatur Prælatus, qui promittit prouidere, cùm poterit.*

CAP. XIV.

ACcedens † ad Apostolicam sedem R. Clericus, sua nobis insinuatione monstrauit, quòd cum promiseritis vos prouisuros eidem in Ecclesiastico beneficio, cùm possetis: sicut per litteras Iudicum delegatorum inde confectas liquidò apparebat: *& infra.* ¶ Nos autem considerantes, quòd aliud est Prælatum promittere beneficij collationem, cùm poterit; aliud, cùm vacabit: cùm in multis casibus[b] se facultas offerre posset, in quibus collatio non esset, in expectatione vacaturi beneficij differenda: Mandamus, quatenus memorato R. (cùm poteritis) Ecclesiasticum beneficium assignetis.

ACcedens.] Prima pars factum narrat. Secunda approbat ibi, *Nos.* Et hodie propter abusiones prælatorum, qui in fraudē concilij Lateran. promittebant beneficia, cum facultas se obtulerit, est correctum hoc c. per c. 2. ī. eod. tit. lib. 7. nam nullo modo hodie valet promissio, siue fiat de vacatura, siue in genere, cum facultas se obtulerit. Abbas.

CASVS. Quidam monachi promiserunt cuidam clerico R. nomine prouidere in Ecclesiastico beneficio, quando possent: siue cum obtulerit se facultas: sed quia non prouidebant eidem, impetrauit litteras contra ipsos ad quosdam iudices delegatos, corā quibus petebat monachos compelli, vt prouiderent eidem secūdum quod promiserant. Respōdebāt monachi, quod nō tenebantur ei prouidere per illā promissionē, cū sit facta cōtra cōcilium Lateranen. Iudices super hoc dubitantes, significauerunt hoc domino Papæ: & ipse sup hoc rescribit monachis illis dicēs, q aliud est prælatū pmittere collationē beneficij, cū poterit, & aliud cū vacabit: cum in multis casibus facultas se possit, siue posset offerre, in quibus collatio non esset sub expectatione vacaturi beneficij differēda: vnde mādat illis, vt præfato clerico, cū potuerint beneficium Ecclesiasticum debeant assignare. Nota, q promissio de nō vacāte nō valet. Itē aliud est promittere beneficium, cum vacauerit (quod non licet) & aliud cum facultas se obtulerit: q licet. vnde patet pmissionē nō vacātis factā in genere, nō valere.

b ¶ *Casibus.*] Generalior est enim ista concessio: cū potero, quam ista, cum vacabit: nec etiam in ea contingit expectare mortē alterius, sicut in alia: nam possunt aliqui priuari Ecclesiis. ī. de præb. referente. Item quandoque aliqui renunciant. Item quia possunt aliqui adiungi aliis tanquam socij in Ecclesia. Item possunt fieri de vna præbenda duæ. ī. de præb. vacante. Item quia possunt augeri facultates ex testamento alicuius, vel donatione: & sic non semper timetur, quod aliquis desideret mortem alterius, quæ fuit causa huius prohibitionis: vt ī. eo. c. 2. sæpe enim permittitur aliquid in genere, quòd non permittitur in specie. 11 q. 2. non astimamus. 23. q. 4. non potest. ff. de quæstionibus. l. 1. §. quæstionem. & ī. de officio ordinarij si sacerdos. Et eodem modo videtur, quòd huiusmodi promissio valeat, promitto tibi beneficium Ecclesiasticum; cùm sit generalis.

POstulastis.] In prima ponitur consultatio. In secunda respōsio ibi, *Ad quod.* à quo vnum casum excipit ibi, *Nisi.* quem determinat ibi, *Et in hoc,* Abbas.

CASVS. In quadam archiepiscopali Ecclesia collatio præbēdarū siue beneficiorum pertinet communiter ad Archiep̄m, & capitulum: quæritur, si infra sex menses præbendam vacantē neglexerint ordinare, vtrum collatio ipsius præbēdæ penes archiep̄m remaneat? Rñ. et Papa, si capitulu, & archiepiscopus infra prædictū tēpus circa hoc fuerint negligentes, nec ab archiep̄o ad capitulū, nec à capitulo ad archiepiscopum potestas deuoluitur conferendi: sed ad superiorē secundū Lateran. cōcilium trāsit collatio, nisi fortè archiepiscopus nō tāquam prælatus, sed tāquā canonicus cū capitulo ius habet cōferēdi: in eo casu si archiepiscopus dolosè impedierit collationem, dolus ei prodesse nō debet. Nota casum, in quo Metropolitanus non potest purgare negligentiam capituli. Itē illud est ius commune, quod collatio beneficiorum simul ad capitulū, & episcopum pertinet: & tunc per negligentiā transfertur ad superiorem proximum. Item quandoque archiepiscopus sedet in capitulo vt prælatus: quandoque vt simplex canonicus. Item dolus nemini debet suffragari.

¶ Idem.

¶ *Si ad Capitulum, & Prælatū, vt Prælatum, potestas conferendi pertinet, de vno ad alterum lapsu temporis non transit: secus si Prælatus interfit vt Canonicus: quia tūc de Capitulo transit ad Prælatum, nisi dolum committat. Hoc dicit, & est textus multum allegabilis.*

CAP. XV.

POstulastis † per sedem Apostolicam edoceri, vt cum ad vos, & Archiepiscopum vestrum simul donatio Præbendarum Ecclesiæ vestræ pertineat, vtrum Præbendæ vacantis donatio penes Archiepiscopum ipsum remaneat, si eam infra semestre tempus neglexeris ordinare. ¶ Ad quod breuiter respondemus, quòd si vos, & idem Archiepiscopus infra tempus præscriptum circa hoc negligentes extiteritis: sicut nec ab illo, ad vos, ita nec à vobis ad illum potestas deuoluitur conferendi: sed secundùm statuta Lateraū. concilij † ad superiorem transit donatio: Nisi[c] fortè Archiepiscopus non vt Prælatus, sed vt Canonicus[d] †, vobiscum ius habeat conferendi. Et in hoc casu cum dolosè impedierit[e], dolus[f] ei suffragari non debet.

¶ Honorius iij. Episcopo, & Præposito Capituli † Cameraceñ.

† *Cap. 2. eo. tit. in 4. cōp.*

† *sub Alex. nj. c. 8.*

c ¶ *Nisi.*] Mutat casum, quando scilicet non pertinet simul ad episcopum, & ad capitulum ius eligendi. sim. ī. de offi. deleg. consultationibus.

¶ *Glo. seq. quærit obijciendo. & solu. Iterum obijcit, ponit dictum Io. & soluit.*

† *Vide, quod per hunc textū scribit hic Panormitanus, de muneribus, quæ dantur legatis.*

† *Aliàs ita: & capitulo Camerace. Aliàs ita & canonicis Cameracē.*

d ¶ *Sed vt canonicus.*] Hic patet, quòd vbi eligēdi ius cōiter pertinet ad Archiepiscopū & capitulū, huiusmodi ius eligēdi nō deuoluitur de vno ad alium: de hoc etiam dictum fuit s. de offi. or. irrefragabili. Sed qualiter episcopus potest stare in capitulo quasi canonicus: quia quam cito fuit consecratus in episcopum vacāt priora beneficia sua. ī de ele. cùm in cunctis. & municeps esse desiit senatoriam dignitatem adeptus. ff. ad municip. l. municeps. nec potest dici, quod eligi possit postea in canonicum, quia secundum hoc oporteret ipsum confirmare suā propriam electionem: quod esse non debet. ī de insti. cum ad nostram. Potest dici, quod licèt dignitates priores perdat, ius tamen canonici retinet: non quod prius habebat[b], sed quod episcopus prius consueuit habere per vicarium, eo ipso quod quis eligitur in episcopum, eligitur ad tale ius canonici de consuetudine loci, & ex causa intelligo hanc consuetudinem introductam fuisse. arg. ī. eod. cū nostris. Sed obijcio fortius: si Episcopus eligitur quasi canonicus de nouo electus, ergo in eligendo non habet primā vocē: quia sic eligeret seipsum, quod esse non debet. ī. de insti. cum ad nostram. Dixit Ioan. q illud ius canonici, ad quod electus est episcopus, est priuilegiatū, & excedit alia iura. & hoc ideo, quia illud ius annexū episcopali est dignitati, & ratione cōnexitatis sæpe sortitur aliquis priuilegiū, vt 18. q. 4. §. quæ cōtumax. ff. de rei vid. quæ religiosis & ī. de iudi. quāto. Quod prius dictū est, verius est: quia simul eligitur ad vtrumque, eo ipso quod eligitur in episcopum, eligitur in canonicum. & de speciali consuetudine hoc obtinet.

b *Facit Clemē. de præb. si iuxta. Ioā. And.*

e ¶ *Cum dolosè impedierit.*] Vt[c] quia fecit, quod Præpositus, qui habet congregare capitulum, differret ei promittens quod ad placitum suum conferret. Et expone, cum, pro si.

c *Hæc glossula non est Bernardi: nec habetur in vetustis exemp.*

¶ *Glo. seq. ponit duas lecturas, & secundam approbat.*

f ¶ *Dolus.*] Si ergo capitulū nō eligat infra tēpus statutū procurāte Episcopo, nō deuoluitur propter hoc eligēdi potestas ad episcopū: & dolus eius nō oberit capitulo: quia illud tēpus restituēdum est capitulo. ff. ex qui. cau. ma. aut prætor. §. vl. & l. sed & si. §. hoc quoque. & ī. de in integ. resti. ex litteris. Secus si dolo alterius factum

ctum esse: quia tunc ageretur contra illum, qui dolum fecit. ff. de dolo l. arbitrio. §. pen. si esset soluendo. Sed in casu isto dolosus non est soluendo, & ideo restituitur capitulo pristinum ius. ff. de caper quem fallo in erat. l. vlt. & ff. de dolo. & c. elegit inter. §. pen. lo contrarium credo, & imputent sibi, qui non elegerunt infra tempus: tic enim alias, vbi eligere non possunt tamen currit tempus: s. de elect. c. vlt. & potestas eligendi nō deuoluitur ad Epm ppter solū suum, sed ad superiorē: vt in littera dicit. Bern.

a Pro concordia harum opinionum, vide pra caeteris hoc loco. Io. And.

¶ *Sicut non potest patronus promittere se praesentaturum aliquem ad beneficium vacaturum, ita nec dare potestatem praesentandi, antequam beneficium vacet.*

CAP. XVI.

CVm † dilecta in Christo filia Comitissa Flandreñ. † fecerit promissiones [a] de non vacantibus beneficiis Ecclesiarum, in quibus ius obtinet patronatus, & donationes [b] eorum in manibus posuerit alienis: Mandamus, quatenus id irritum decernentes, inhibeatis eidem, ne † similia de caetero attentare praesumat.

CVm dilecta.] Directa, vel indirecta promissio facta à patrono de beneficio vacaturo, non tenet. Primò narrat factum. quòd secundo irritat. & fieri prohibet ibi, *Mandamus.* Abbat.

CASVS. Comitissa Flādreñ. habet ius patronatus in quibusdam Ecclesiis, in quibus habet praesentationē: quasdam promissiones fecit de non vacantibus beneficiis, & donationes illorum beneficiorum posuit in manib⁹ quorundam, vt cōferrēt illa, cum vacauerint: peruenit hoc ad notitiam dñi Papae: vnde mandat quibusdam, quatenus huiusmodi donationes denūciēt irritas, & inanes, praecipiendo illi Comitissae ne de caetero similia attentare praesumat. Nota, quòd promissio, vel collatio de beneficio non vacante, non tenet.

† De ratione quod mulier possit habere ius patronatus, vide Car. in clemen. 2. de iure pat.

† Flandrorum.

† Aliàs ita: Ne similia de caetero attentare non praesumat.

† Glastonia.

† Glastonié.

† Glastoniensi.

† Glasten.

a ¶ *Promissiones*] Huiusmodi promissiones irritae sunt. s. eo. *nulla. & c. relatum. & c. ex tenore. & c. constitutus.*

¶ *Glos. seq. obiicit, & dupliciter soluit.*

b ¶ *Donationes.*] Talis donatio nō tenuit facta de re nō vacāte, vnde ea nō obstāte potuit Comitissa praesentare vacātibus ecclesiis illis. j. *de iure patro. illud.* & praeterea talis donatio fieret in fraudem canonicae sanctionis. s. *e. cōstitutus* vnde nō teneret, nisi cōfirmaretur à Papa: vt ibi. Sed videtur, qd Comitissa nō poterat hoc allegare: quia turpitudinē suā in hoc pponebat. s. *e. cū super quaestione & j. de donatio. inter dilectos & C. de trāsact. l. trāsactione finita & C. de rem. dona cū professaru.* & quia in legē cōmisit, frustrà legis implorat auxilium. j. *de vsu. quia frustra. ff. de mino. l. auxiliū* Sed dicas, qd in casu isto bene audiret Comitissa, cu nullū ius adhuc sit acquisitū donatariis: vt s. *eo. ex tenore.* De hoc dictū est. s. *e. cū super quaestione.* vel forte Comitissa hic non agebat, sed factū ipsius, quod erat contra ius, innotuit domino Papae, vnde Papa illud decernit irritum. & mandat, vt de caetero talia non debeat attentare cùm illud sit contrarium iuri. Ber.

TITVLVS IX.

Ne sede vacante aliquid innouetur.

¶ Innocentius iij. Priori, & Conuentui Glastoñ †

NE SEDE VACANTE &c.

¶ *Suprà visū est de institutionibus, & collationib⁹ beneficiorū sed quia posset dubitari, nūquid sede vacāte capitulū succedat in ipsorū collatione, meritò hic sūpta occasione subiicitur haec rubrica generalis,* Ne sede vacāte. *Et pōdera. quia rubrica loquitur negatiuè & ponit orationē perfectā, & ex ea potest argui, qd nihil potest innouari sede vacāte in praeiudiciū ipsi⁹ sedis, nisi iure expressè caueatur. valet enim ar. ex rubro. iuxta no. s. in proemio, & C.* etiā ob chiro. pecu. pig. te. pos. sup rubr. & in l. 1. eod. tit. *Abb. Sic. De hac materia habes 12. q. 2. hac hus⁹ placiti. & in multis c. seq.*

NOuit.] In prima ponitur petitio cū facti narratione. In secunda petitionis repulsio cum quadam protestatione. Secunda ibi, *Attendentes* Abbas.

CASVS. Celestin⁹ Papa monasteriū Glastonieñ. erexit in Ecclesiam cathedralem, vniēdo illud Ecclesiae Bathonieñ. vt idē esset Eps vtriusq; post hęc monachi conquerebātur domino Innocētio dicētes, qḋ illa vnio vergebat in graue pręiudiciū monasterij sui, cū p illā vnionē solueret religio, eleemosyna fraudaretur, hospitalitas tolleretur: vnde petebant sibi, & monasterio prouideri super his: propter qḋ mādauit Papa quibusdam, vt monasteriū ipsum sub Prioris regimine facerent gubernari, & Eps certis reditibus esset cōtētus vnione manēte, & quòd Eps res monasterij nō expēderet, & ad petitionē Bathonieñ. Epi confirmauit Innocentius hāc prouisionē suo priuilegio: Mortuo Bathonieñ. Epo petebāt monachi à dño Papa, vt statu monasterij sui decerneret in melius releuare: quia tēpus aduenerat, in quo illud fieri poterat sine scandalo: & hoc idem petebat Bathonieñ. Ecclesia, & dñs Rex, & alij plures magnates, & Epi, & Abbates: vt vnione penitus dissoluta, monasteriū reduceret in statū antiquum. dñs Papa cōsiderans, quod sede vacante non debet aliquid innouari, cū nō sit, qui ius epale defendat, nec Papa visus sit plus prouidisse personae, quàm Ecclesiae, si mortuo illo episcopo mutaret subito id, quod eo viuente cōcessit, ideo petitionē illorum nō potuit exaudire: verumtamen concedit illis, vt cum Ecclesia Bathonieñ. de pastore fuerit ordinata, ius suū prosequēdi liberā habeant facultatem, interim tamē monasteriū regatur sub cura Prioris. Nota, quod sede vacāte nihil est innouandum. Item tunc Ecclesia caret defensore, & sic non est, qui agat, vel conueniat. Item quae cum deliberatione facta sunt, non debent subito immutari.

¶ *Vacante sede, status eius mutari non debet.*

CAP. I.

NOuit † ille, qui scrutator [c] est cordium, quòd licet C. † praedecessor noster, Ecclesiam vestram erexerit cathedralem, ipsam Bathonieñ. Ecclesiae vniendo [d], vt idem esset Episcopus vtriusque: quia tamen haec vnio † asserebatur à vobis in graue praeiudicium Glaston. Ecclesiae redundare, cùm per ipsam dissolueretur religio [e], & fraudaretur eleemosyna, & hospitalitas [f] tolleretur: Nos ad releuandum Ecclesiae vestrae statum coepimus [g] intendere diligenter: *& infrà.* ¶ Vos autem post obitum Bathonieñ. Episcopi [h] humiliter postulasti, vt quia tempus aduenerat, quo sine scanda-

† Cap. vnic. eo. tit. in 3. compil.

Psalm. 7. Sapien. 1. Hier. 17.

† Alias ita: C. Papa praedecessor, &c.

† De materia vacantis sede, quod salubriter ordinauit concilium Trid. sess. 7. de refor. c. 6. & 7. & sess. 24 de refor. c. 9. & sess. 24 de refor. c. 13. & 15. vbi plenissime.

c ¶ *Scrutator.*] 32. *dist. erubescant. & 24. q. 3. Deus qui & 2. q. 5. consuluisti. & 32. q. 5. Christiana.*

¶ *Glos. seq. tractat de triplici vnione.*

d ¶ *Vniendo*] Nota, qḋ tribus modis fit vnio ecclesiarum: vnomodo sic, vt vna subiiciatur alteri. & secundū hoc erit sedes apud illā, cui subiicitur. Vel sic possunt vniri, vt ex duabus dignitatibus fiat vna: & secūdū hoc illi, qui sunt in vna Ecclesia canonici, sunt in alia, & tam isti, quàm illi intererunt in electione praelati, & in aliis negotiis: sed in hac vnione distinguitur: quia aut vna Ecclesia vnitur alteri, aut illae duae vniuntur insimul. quae duo diuersa sunt sed si vna vnitur alteri, secundùm hoc illius naturā, & cōsuetudinē, & priuilegia assumit, cui vnitur. j. *de sta. mo. recolētes. §. vl.* si autem simul vniantur: tunc consuetudines, & priuilegia, quae meliora sunt, & humaniora, in altera eorum debent vniri, vel retineri in vnitate. *arg. de pen. dist. 1. medicamentum. 32. q. 1. non est culpandus.* Sicut cum imperator vnit acti. nē bonae fidei, & stricti iuris, illud vnitum retinet ea quae meliora fuerūt in altera actione. vt *C. de rei vxor. actio. l. vni. in prin.* similiter cum legata, & fideicōmissa vniūtur, id quod humanius erat tā in vna, quā in alia, retinuit illud vnitum *C. cō de. l. 2. circa fi.* Tertio nō possūt vniri, ita quod vtraq; remaneat epalis, & secūdū hoc sunt duo epatus, licèt idē sit eps vtriusque ecclesiae. vt 16. q. 1. *C. pa qualitas.* & secundū hoc si illae Ecclesiae diuersis suberāt Metropolitanis propter illam vnionem neuter Metropolitanus perdit ius suum. [e] j. *de relig. domi. quia monasterium.* Io.

b Hostiensis hic quatuor modis fieri posse vniones dicit, quos & explicat, tum vadens.

¶ *Glo. seq. addit tres rationes, textus addit duas.*

e ¶ *Dissolueretur religio.*] Quia Eps erat Abbas: vnde nō posset cōuenienter seruari religio, cū essent diuersę professiones: quia nō debēt promiscuis actib. turbari officia. *ar. c. de testi. cesulta diualia & 89. di. singula.* Itē quia cōia materiā discordiae creare solent. *ff. de leg. 2. cùm pater. §. dulcissimos.* & naturale vitiū est negligi. quod cōiter possidetur. *C. quādo, & quibus quarta pars debetur. l. 2. lib. 10.* ex huiusmodi causis videbatur vnio damnosa. Io.

f ¶ *Hospitalitas.*] Ad quā praecipuè clerici, & monachi tenentur. *s. de preb. de monachis. & 16. q. 1. qm* quicquid eps enim reditus illos percipiebat, de quibus eleemosyna fieri consueuit.

g ¶ *Coepimus.*] Mandauit Innocentius quibusdā, vt monasterium ipsum sub Prioris regimine facerēt gubernari, & episcopus certis reditibus esset contentus vnione manente, & quòd episcopus res monasterij non expenderet, nec episcopus bona Ecclesiae vacantis sibi subiectae alienare posset: ideo dicit, ad releuandum Ecclesiae vestrae statum coepimus intendere, &c. & hoc Inn. ad petitionem Bathoñ. Episcopi suo priuilegio confirmauit. ideo dicit, infra: quòd eo viuente concessimus, &c.

e Dicebat Innocentius, quae dicta sunt, non sunt perpetua: & ideo impugnans est tenor priuilegiorum. de praede. vero idem Host. alle. de off. ord. duo simul. Io. an. Add.

ADDITIO. Hoc intelligas, quod dicit in principio, nouit ille qui scrutator est cordiū, quòd licèt, &c. & nota, quòd ante vacationem istam dominus Inno. praecepit quibusdam iudic. hus, vt deberent instituere Priorem in illo monasterio, per quem illud monasteriū regeretur, & ita factum fuit, & ita postea vacante Ecclesia hae petierunt à domino Papa, vt ipse solueret vnionem.

h ¶ *Bathonien. Episcopi*] De isto episcopo nomine Sauarico dixit quibusdam versificator.

Hospes erat mundo, per mundum semper eundo.

Qu

Sic suprema dies sit sibi prima quies.
Item dum describerentur, debita sua, dixit quidam alius Domine, me pone creditorem in legione [a].

¶*Glo. seq. recs. per q. an propter necessitatẽ vacãte Ecclesia possint clerici, &c. ponit op. Hug. quæ respicit ecclesiã cathedralẽ. Demũ circa contractus factos sede vacante ponit op. Ioan. quam reprobat.*

a ¶*Sede vacãte.*] Vacãte enim Ecclesia clerici non possunt disponere aliquid de rebus ecclesię. 12. q. 2. *si quis de rebus.* vbi de hoc. Nec Eps bona ecclesię vacantis sibi subiectæ alienare potest. 10. q. 2. *si quis eps.* & 75. d. *quoniam.* Hug. tamen dicebat, ꝙ si sit magna necessitas, clerici possunt aliqua alienare. & inducebat ad hoc 71. d. *fraternitatem.* quod potius contradicit [b]. & 12. q. 2. *precaria.* dum tamen adsit auctoritas metropolitani, sed non est ille casus, in quo metropolitan⁹ debeat se intromittere de clericis suffraganeorũ suorum. & est arg. ad hoc ꝙ iudex pstat auctoritatem facto minoris, eo tempore quo nõ habet curatorem. *C. de admit. ad bo. pos. l. bonorum.* Item in minoribus ecclesiis potest eps alienare pp necessitatem, mortuo sacerdote 10. q. 2. *si quis Eps.* Item si canonici faciãt aliquẽ cõtractũ mortuo episcopo, dicit Io. ꝙ tenet cõtractus: licèt debeat rescidi, si lęsa est ecclesia, 12. qu. 2. *si qua de rebus.* sicut in cõtractu minoris, qui nõ habet curatorẽ. *C. de in integ. restit. mino. si curatorem.* hoc ego non credo. immò talis cõtract⁹ null⁹ est, & sine aliqua restitutione reuocat, quatenus de facto pcessit. idẽ etiã si h[a]beret prelatũ: & hoc ẽt dico p d. c. *si qua de reb.* quia dat optio episcopo, verũ velit stare cõtractui, vel nõ circa aliq̃ restitutionẽ: & hoc in fauorẽ ecclesiæ: & sic intelligit Hug. illud c. *si qua de reb.* & incipit tũc tenere talis cõtract⁹, si episcop⁹ ratũ habeat. & ꝙ sit verũ hoc, patet j. *c. Ult.* vbi attestatiões recep pę vacãte ecclesia, nõ valẽt. j. *eo. c. prox. arg. & hic ẽt:* quia sede vacãte nihil est innouandũ. Item nec valet sententia contra ecclesiam lata, sicut nec contra minorem, qui non habet tutorem, vel curatorẽ *ff. de re iud. l. acta. §. Ult. C. qui da. tu. pos. Vniuersi.*

b ¶*Quã Ecclesia.*] Pl⁹ eñ vtilitas ecclesię, q̃ psonę fuit attendẽda. *arg. 12. q. 5. quia io.* nec aliq̃s debet inuenire viam ad impugnandum, vel reuocandũ iudicia sua. *arg. ff. de mi. test. l. 3.*

c ¶*Nequiuimus.*] Et ideo potiùs damnum vestrum, q̃ nostram infamiam pręelegimus. j. *de auct. & vsu pal. nisi specialis.*

d ¶*Indulgẽtes.*] Indulgẽtia fuit ex hoc: qa vnio illa facta fuit auctoritate Cęlestini, & p D. Innocẽtiũ cõfirmata: vt patet in antiqua cõpilatiõe, & beneficiũ principis debet esse ppetuũ. 25. q. 2. c. 1. *in Auth. cõstitu. qua dig. li. à patria po. §. illud. coll. 6.*

...lo Ecclesiæ vestræ ruina poterat releuari †, cũ & Bathonieñ. Ecclesia id ipsum pariter postu- 10 laret: Rex quoq; cum regni magnatibus, & quidam Episcopi cum multis Abbatibus deposcerent illud idem, vt vnione penitus dissoluta, monasterium vestrum reduceremus in statum antiquũ, sub Abbatis regimine gubernandum. ¶ Attendentes 20 igitur, quòd Episcopali sede vacante [a] non debet aliquid innouari: cùm nõ sit, qui Episcopale ius vendicat: maximè ne plus fauisse personæ, quàm ecclesiæ [b] videremur, si quod eo viuente concessimus, post obitum eius subito mutaremus, petitionem 30 vestram nequiuimus [c] exaudire, auctoritate † prædicta indulgentes [d], vt cùm Bathonieñ. Ecclesia de Præsule fuerit ordinata, ius vestrũ apud sedem Apostolicam prosequendi, facultatem liberam habeatis: interim autem sub cura Prioris idem monasterium gubernetur.

¶Honorius iij. Epo† Calmeñ. & magistris V. & S. Canonicis Suessaneñ.†

¶*Beneficia spectantia ad collationẽ Prælati, non possunt conferri per Capitulum sede vacante.*

CAP. II.

ILla † deuotionis synceritas: & infrà. ¶Ecclesiam sancti Leucini, de qua magistrum R. donationis nostræ gratia præcedẽte, Præbẽdæ nomine de mandato nostro Capuanus Archiepiscopus inuestiuit, sibi duximus confirmandam [e]: Non obstante concessione per Capitulum facta alij, seu confirmatione nostra, si qua in forma communi [f] apparet † obtenta: cùm nusquam inueniatur [g] cautum in iure, quod Capitulum vacante sede fungatur vice Episcopi in collationibus [h] Præbendarũ: nec in eodem casu potest dici potestas conferendi Præbendas ad Capitulũ per superioris negligentiam [i] deuoluta: cùm non fuerit ibi superior, qui eas posset de facto, vel de iure conferre.

¶Idem Episcopo Burgineñ. †

¶*Sede vacante iudicium habitum contra Ecclesiam non tenet.*

CAP. III.

40 COnstitutis coram I. prædecessore nostro, procuratore Ecclesiæ sanctę Marię de Castro Forti, & Burginensi † Episcopo prędecessore tuo dictus procurator petebat ab eodem Episcopo restitutionem super libertatem liberè eligendi sibi Pręlatum. [& infra.]

ILla deuotionis.] Capitulũ sede vacãte nõ cõfert pbẽdas spectãtes ad collationẽ plati. h. d. Primò decisè narrat factũ. Secũdò diffinit. Tertiò soluẽs obstaculũ pbat deuotioni locũ nõ fuisse. Secũda ibi, *Ecclesiam* Tertia ibi, *Non obstante.* Abbas.

Casvs. Collatio prębendarum in Ecclesia S. Leucini pertinet ad Epm loci: vacãte sede episcopali vacauit q̃dã prębenda in dicta ecclesia S. Leucini: capitulũ illius ecclesię credẽs collationẽ prębendarum vacante sede deuolutam ad ipsum, prębendam illam vacantem contulit cuidam clerico: postmodũ Archiepiscopus Capuanus de mãdato D. Papę inuestiuit magistrũ R. de illa prębenda, cui Papa illam prębendam cõtulerat, & ita orta fuit discordia inter magistrũ R. & illũ, cui capitulũ prębẽdã illã cõtulerat: vnde q̃stio sup hoc delata fuit ad sedẽ Apo. Papa auditis rõnibus vtriusq; partis, confirmauit prębendam illã dicto magistro R. nõ obstante cõcessione p capitulũ alij facta, vel cõfirmatione in forma cõi obtenta: quia nullo iure cauet, ꝙ vacãte sede capitulũ fungat vice epi in beneficiis cõferẽdis. nec in eo casu põt dici, ꝙ potestas cõferendi beneficia, vel prębẽdas per superioris negligentiam ad capitulum sit deuoluta, cũ nullus sit tunc superior, qui de iure, vel facto posit pbẽdas cõferre, No. ꝙ collatio, q̃ nulla est, nõ impedit secundam. Itẽ qđ non est concessum, intelligitur prohibitum. Item sede vacante ius conferendi præbendas non deuoluitur ad capitulum. Itẽ non currit pręscriptio tunc: quia cũ null⁹ sit ibi pręlat⁹, nulla est negligentia.

e ¶*Confirmandã.*] Hic D. Papa ex certa sciẽtia cõfirmauit huic Ecclesiã ista: vnde plenũ ius cõsecutus fuit, nec erat licitum alicui de ipso iudicare. j. *de cõfi. vti. c. 1. & 2.* vbi de hoc.

f ¶*In forma cõi.*] Sic j. *de cõcess. preb.* quia diuersicatem. & sic patet, ꝙ talis cõfirmatio modicũ operatur. De hoc dictũ est satis j. *de confir. vti.*

¶*Glo. seq. alleg. 4. concor. obycit. & remittit.*

g ¶*Cum nusquam inueniatur.*] Et ita intelligit esse prohibitũ, qđ nõ inuenitur concessum, sic j. *de transla. inter corporalia.* 55. d. *si euangelica. & 2. q. 7. si qua consuluisti & 31. q. 1. qui si dormierit.* Sed cõtra, quia qđ nõ est phibitũ, intelligit esse cõcessum. Dic super hoc, vt dictũ est. j. *de transla. inter corporalia.*

¶*Glo. seq. signat contrarium, quarit sing. negatiuè, ponit opin. H. quam approbat.*

h ¶*In collationibus.*] De hoc dubitari cõsueuit, verùm c vacãte sede deuoluatur ad capitulum collatio prębendarum: quod hic determinatur. *arg. contra. suprà de maio. & obe. his quæ: & c. cùm olim.* vbi vacãte sede i⁹ plati deuoluit ad capitulũ. & ibi soluit hęc cõtrarietas. Itẽ an potestas absoluẽdi deuoluat ad capitulũ sede vacãte, dubitari cõsueuit. *arg. quod nõ, quia hoc facit successor. 11. q. 3. si episcop⁹ ante.* Hug. dicit, ꝙ si ppter periculũ animę. *arg. quod potest* [d]. j. *de hære. ad abolendam. 1. resp.* quia capitulum sede vacãte condemnat de heresi. & ita si potest cõdemnare, multo fortiùs absoluere. 21. *dist. inferior.* alienare autem non potest. De hoc *dixi, suprà eo. c. prox.*

Additio. Hodie potest capitulum, vel is, ad quem administratio pertinet, vacante sede eos absoluere, quos posset episcopus, si viueret, nisi à sede Apostolica id fuerit interdictum. *c. Vnico. de ma. & obed. lib. 6.*

i ¶*Negligentiam.*] Propter negligentiam solam transfert potestas eligendi ad superiorem. j. *eo. tit. prox. nulla. & c. quia.* vel cùm indignum eligant. j. *de elect. cùm in cunctis.* sed vbi nullus est prælatus, nõ est negligentia: vt hic, vel etiam cùm eligere non potest. j. *tit. prox. quia.* Bern.

COnstitutis.] Primò narrat factum, super quo attestationes fuerunt receptę. Secundò illas reprobat dicens, quare ibi, *Nos igitur.* Abbas Sicul.

Casvs. Inter Epm Burgineñ. & Ecclesiã S. Marię de Castro Forti q̃dã q̃stio vertebat: procurator ecclesię S. Marię petebat ab episcopo Burgineñ. restitutionem super libertate liberè sibi eligẽdi pręlatũ in dicta ecclesia, & sup terris ipsius, & rebus aliis, quib. ecclesia fuerat spoliata: lite contestata coram Innocentio, & postmodum factis positionibus, & responsionibus, siue concessionib. coram delegatis iudicibus, & receptis quibusdã testibus, causa iterũ delata est ad sedẽ Apost. Papa examinato pcessu depositiones testiũ, qui vacãte Burgineñ. ecclesia, & carẽte legitimo defẽsore recepti fuerãt, reprobauit.

Marginal notes: a Id est, in societate militum creditorũ, quæ maxime diligunt Episcopum. † Vide I. æquissimũ commentarium de vsufructu. b Quia ibi clericus ecclesia vacãte potestas fuit à Papa. Ioan. And. † Aliàs, auctoritate præsentiũ. † Aliàs ita: Episcopo Cal. & magistris I. & P. † Calmen. † Suessiañ. † Vide Host. in c. ad abolendam. j. de hære. & Gemin. in c. presbyteri 12. dist. vbi plenè de rebus materia huius decreta lis. adde Felinum in ca. cum olim. de ma. io. & obed. † apparens. † appareret. † Burgeñ. habent omnes codices Vaticana bibliotheca, tam in titulo, quàm in textu, vbi recentiores excepto, in quo legitur Burgenensi. † Aliàs, Burgẽ. † Hæc verba, & j. de... sũtem magis Vernstat: sed habentur etiã in recentioribus. c De materia huius glossa vide late per Hostiensem in ca. ad abolendam j. de hęret. d Et sic est expeditum de ma. & obedi. c. vnico. lib. 6. Ioan. And.

Nota, quòd se de vacante causa tractari non potest, nec testes recipi: quia non est, cum quo ista fiant, & altera parte absente processus causę nullus est.

a ¶*Vacante.*] Hic patet manifestè, quòd Ecclesia, quę caret legitimo defensore, cōueniri non potest: quia ea vacāte nihil est innouandum. quia non habet defensorē. §. eo. c. 1. nec etiam alienatio fieri potest: vt dictum est ī. eo. cap. 1. Lau. dixit, quòd vacante sede œconomus ecclesiæ potest interim agere. arg. ī. de in. calūn. pertractandis. sed in fauorem ecclesiæ expectatur, quousque habeat prelatum, sed nō est verum, vt hic patet. Et ita vacante sede nihil fieri debet, vnde possit ei prȩiudicari. In aliis verò, in quibus non prȩiudicatur Episcopo, potest capitulū supplere vicem Epi. ī. de maio. & obed. his quibus & c. cùm olim. vbi de hoc.

† Aldis, Burgd. *† fuerint.* *† prælato.* *† Burchardus li. 3. decret. c. 170. Iuo. p. 3. c. 131. Panor. l. 2. ca. 86. & c. 1. eo. ti. in 1. compil. addè notas huius Decretalis.*

¶Nos igitur depositiones testium, quia vacāte [a] Burginen. † Ecclesia, & carente legitimo defensore fuerint † recepta, duximus reprobandas.

TITVLVS X.

De his, quæ fiunt à Prælatis † sine consensu Capituli.

¶Ex concilio apud Valentiam †.

¶*Non tenet alienatio rei Ecclesiasticæ absque approbatione Capituli.*

DE HIS, QVÆ fiunt à Prȩlatis sine consensu Capituli.

¶*Suprà visum est, quòd sede vacante nihil debet attentari per capitulū: sed quia poterat dubitari, nūquid sede repleta possit prælatus disponere de rebus Ecclesiæ sine capitulo, ideo subijcitur hæc rubrica.*

De hac materia tractatur 16. q. 5. & q. 7. per totum.

† In Gno Gerustissimo ita. si absq; collaudatione, & subscriptione clericorum facta fuerit.

CAP. I.

IRRITA [b] erit Episcoporū donatio, & venditio, vel cōmutatio [c] rei Ecclesiasticæ, absque † collaudatione, & subscriptione [d] Clericorum.

¶Alexander tertius Norceñ. Episcopo.

¶*In temporali alienatione, quam facit Prælatus, taciturnitas Capituli habetur pro consensu.*

CAP. II.

CONtinebatur † : & infrà. ¶Consultationi tuę taliter respondemus, quòd concessio decimæ ab Abbatissa priùs facta, si Conuentu sciente, & non contradicente [e] facta est, robur firmum [f] debet habere. ¶Verùm si ignorante Conuentu, aut contradicente [f], decimam priùs prędicto H. concessit, & non post multum [g] temporis † de assensu Conuentus eandem decimam dedit eidem, secunda concessio debet prȩiudicare [h] priori.

¶Idem Vigorieñ. † Episcopo.

¶*Alienatio temporalis facta sine consensu Capituli, per ratificationem eius roboratur.*

CAP. III.

CVm † nos iampridem: & infrà. ¶Certum est de rigore iuris concessionem illam non tenere, quam reclamante [i] Capitulo per prędecessorem tuum constat factam fuisse: Nisi eam ratam [k] postmodum habuisset †.

¶Idem Hierosoly. Patriarchę.

¶*Prælat⁹ sine cōsilio Capituli insti-*

IRrita.] CASVS. Dicitur in hoc cap. quod irrita erit Episcoporum venditio, vel donatio, vel cōmunicatio rei Ecclesiasticæ absque consilio capituli. Nota, quod Episcopus nec vendere, nec alienare potest rem Ecclesiæ sine consensu capituli: quod verum est de magna re, paruam enim per se alienare potest, vt 12. q. 2. terrulas.

b ¶*Irrita.*] 12. q. 2. *sine exceptione.*

c ¶*Commutatio rei ecclesiasticæ.*] Magnæ, paruam enim rem sine hac solennitate alienare potest. 12. q. 2. *terrulas. & suprà de don. cæterùm Bern.*

d ¶*Subscriptione.*] Aliàs non tenet. 12. q. 2. *non liceat. & c. alienationes. & c. sine exceptione.*

COntinebatur.] In prima ponitur decisa consultatio. In secunda distinguens responsio ibi, *Consultationi.* Abbas.

CASVS. Quædam Abbatissa fecit quandam donationem cuiusdam decimæ cuidam nomine H. postea verò aliquanto tempore elapso, eandem decimam concessit eidem. quęrebatur: quæ concessio prȩualeret? Respondet Papa, quod concessio decimæ priùs facta, si conuentu sciente, & non contradicente facta est, tenet, & valet: sed si ignorante conuentu, aut contradicente, decimam prędicto H. priùs concessit, & postea de consensu capituli eandem decimam dedit eidem, secunda donatio debet valere, & præiudicare priori. Nota, quòd qui non contradicit, consentire videtur. Item prȩlatus sine consensu capituli concessionem facere non potest.

¶*Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

e ¶*Contradicente.*] Et ita in vēditione rerū ecclesiasticarum taciturnitas pro consensu habetur. *Argum. contra. suprà cap. prox. & 12. quæst. 2. sine exceptione & 10. quæst. 2. cap. etenim. §. hoc ius. in fine.* Solu. hic ad tempus facta fuit concessio alicui clerico pro beneficio: in contrariis in perpetuum. & ideò necessarius est ibi expressus consensus, & subscriptio, per quam appareat de consensu. & est simile 54. *dist. si seruus.*

f ¶*Aut contradicente.*] ī. c. *prox.*

¶*Glo. seq. ponit arg. quod reprobat.*

g ¶*Non post multum.*] *Arg. quod si multum tēporis elapsum esset, & conuentus semper tacuisset, videretur consensisse* [a]. *Arg. ī. de priuileg. si de terra,* quod non credo, sed solum tantò hic narrat, quòd semper possunt contradicere tali contractui, immò non possent præscribere, qui emit à solo prælato, cùm sciat Epm nō habere ius distrahendi: quia contra leges mercat, & ideo nō præscribit. *C. de agric. & censi. quemadmo. lib. 11.* [b] *6. q. 3. si sacerdotes.*

a Concord. text. in l. 6. tabili. ff. si ex not. caus. aga. *b Vide de præscript. si diligenti. Ioan. And.* *† Post concil. Later. sub Alex. 29. p. 47. c. 5. & c. 2. & c. tit. in 1. compil.*

¶*Glossa sequens obijcit & soluit.*

h ¶*Præiudicare.*] Sed videtur, quòd donatio talis non teneat: quia prælatus non potest donare, vel vendere, nisi vt meliora prospiciat. 12. q. 2. *sine exceptione. arg. 16. q. 3. si sacerdotes.* iam solutum est. hic non fuit donatio perpetua, sed temporalis.

† tempus.

CVm nos.] Primò ponitur dictum. Secundò exceptio ibi, *Nisi.* Abbas Siculus.

CASVS. Episcopus Vigorieñ. sine consensu capituli sui concessit quandam Ecclesiā quibusdam religiosis: successor illius donationē illam reuocare volebat: quęritur: an possit? Respondet Papa, quòd donatio illa de rigore iuris non valet, quam fecit antecessor illius capitulo suo reclamante, nisi capitulum eam ratam postmodum habuisset. Nota, quòd prȩlatus sine consensu capituli sui donationem in damnum ecclesiæ facere non potest. Item ratihabitio retrotrahitur, & mandato comparatur. Itē subsequens consensus valet. Item quod ab initio nō valet, interdum ex post facto conualescit.

† Vigorieñ. *† Cap. 3. eo. tit. in 1. comp.* *† habuisset.*

¶*Glos. seq. ponit quatuor casus communicandos capitulo.*

i ¶*Reclamāte.*] Et ita patet, quod in negotiis Ecclesiæ, necessarius est cōsensus vniuersitatis, vel maioris partis. ī. c. *prox. 12. q. 2. sine exceptione.* & in ordinatione clericorū. 24. *dist. Episcopus sine* & in dignitatibus conferendis. ī. *eod. c. prox.* §. 93. *d. legimus* idem est in causarum ventilatione. 15. q. 7. *episcopus nullus fales. & c. si autem.*

¶*Glos. seq. alleg. tres concor. & duas leges in contrarium. Iterum arg. conualescere, quod ab initio non valet. alleg. sex iura, & quinque alleg. in contrarium, & soluit.*

k ¶*Ratam.*] Et ita alienatio, quę de iure nō tenet, ratihabitione confirmatur. 16. q. 1. c. vlt. & ī. *de iure pat. cura. & 12. q. 2. si qua de rebus. Arg. contra. instit. de aucto. tuto. §. tutor & ff. eod. tit. obligari.* circa finem c. Item *arg. quod ea quæ ab initio nō valent, ex postfacto conualescunt.* ī. *de conin. ser. propositum.* ī. *de despon. impub. de illis. 2. 31. q. 2. c. 1. &* 2 *ff. de rit. nup. si quis in senatorio. & 1. q. 1. c. eos qui. §. cùm ergo. circa finem. Arg. contra. 24. q. 1. schisma. &* ī. *de simo. non satis. & ff. de reg. iu. quod ab initio. 32. q. 7. flagitia. & 16. q. 3. c. placuit. §. potest. ver. quod si priuatus.* Prima responsio est vera quandoq; in maleficiis, vt teneatur ex maleficio, qui ratum habet, sicut qui ab initio mādauit. ī. *de restit. spol. cùm ad sedem. in fin. ff. de vi, & vi armata. l. 1. §. quotiens.* dum tamen eius nomine fuerit factum. *ff. de precar. l. si seruus.* In negotiis autem sacris, & cæteris contractibus, quę de iure sortiunt effectum, eius ratihabitione potest res rata haberi ab eo, qui talia ab initio mandare potuit, si eius nomine factū est. *ff. rem ratam haberi. l. 3. §. falsus. & 9. q. 3. Lugduneñ. & ff. de iudi. licet verum.* & hic, & ī. *de deinat. pastoralis. in fin.* In his autem, quę per alios explicari nō possunt, sicut est, vt quis per alium ferat sententiam, vel testimonium faciat, non habet locū ratihabitio. *C. de senten. ex breuicu. recita. l. 1. & 2.* nisi sit illustris persona, vt ibi. & in his, quæ contra naturam sunt, vel fiunt, & quę sine peccato deineri, vel fieri, vel possideri non possunt. & quę ipso iure nulla sunt ab initio. & sic loquuntur contraria.

c Hostien. dicit aliud in censura, quòd non potest ratificare cōtractum, in quo debuit auctorizare, nisi paulo post. ff. de acq. hære. si qs mihi. §. iussum. aliud in Capitulo quod non auctorizat, sed consentit. nec rati ficat, nisi quoad eius contemptū pertinet. de elec. quod sicut. §. si autem. Ioa. And.

Nouit.

NOuit.] Tres sunt partes. In prima ponitur exordium, in quo ratio, & dictum in genere. In secunda factum ibi, *Innotuit*. In tertia prohibet, & cassat ibi, *Ideoque*. Abbas hic.

CASVS. Patriarcha Hierosolymitanus sine cõsensu fratrũ suorum, Abbates, & Abbatissas, & alias ecclesiasticas psonas instituebat, & destituebat: peruenit hoc ad notitiam D. Papę, vnde super hoc scribit ipsi Patriarchę dicens, quòd cùm ipse, & fratres sui sint vnum corpus, ita quòd ipse sit caput, & illi membra, non decet ipsum vti consilio aliorum omissis fratribus suis in negotiis Ecclesiæ suæ, cùm illud sit contra instituta sanctorũ Patrum: vnde præcipit ei, quod de cætero illud non faciat, & tales institutiones, & destitutiones decernit carere robore firmitatis. Not. quod non decet membrum à capite recedere, nec econuerso. Item prælatus negotia ecclesiæ suę de consilio fratrũ suorum facere debet, & pręcipue huiusmodi specialia: aliter enim facta non tenent.

tuere, vel destituere, vel alia negotia Ecclesiæ tractare non debet. h. d. cum c. sequenti.

CAP. IV.

NOuit tuę discretionis prudentia, qualiter tu, & fratres tui vnum corpus sitis, ita † quod tu caput [a], & illi membra esse probatur. Vnde non decet [b] te omissis membris, aliorum consilio in Ecclesiæ tuæ negotiis vti: cùm id non sit dubium, & honestati tuę, & sanctorum patrum institutionibus † contraire. ¶ Innotuit siquidem auribus nostris, quòd tu sine consilio fratrum tuorum, Abbates, & Abbatissas, & alias Ecclesiasticas personas instituis, & destituis: *& infrà*. Ideoque id auctoritate Apostolica prohibemus: *& infrà*. Nos enim tales institutiones, & destitutiones carere [c] decernimus robore firmitatis.

¶ Idem eidem.

¶ Summatum est supra cap. proximo.

CAP. V.

QVanto †: *& infrà*. ¶ Fraternitati tuæ mandamus, quatenus in concessionibus, & confirmationibus [d], & aliis Ecclesiæ tuæ negotiis, fratres tuos requiras, & † cum eorum consilio, vel sanioris partis, eadem peragas, & pertractes: & † quæ statuenda sunt, statuas, & errata corrigas, & euellenda dissipes, & euellas. ¶ Absentium [e] quoque fratrum nomina inscribi non sinas †: quia talia munimenta irrita sunt, & falsa, & tu exinde quęstionem falsi poteris meritò formidare.

a ¶ *Caput*] Sed nunquid pręlatus auditur sine litteris capituli de rato volens agere pro Ecclesia sua? De hoc dic, vt dictum est. ī. *de procu. c. 1. & suprà de rescrip. edoceri.*

¶ *Glossa sequens quærit, & soluit.*

b ¶ *Non decet.*] Ita. *d. non decet. 12. q. 2. alienationes. & 15. q. 7. Episcopus 1. & ī de præscrip. cum non liceat. & arg. 86. dist. si quid. & ī. eod. c. prox.* de quibus constitutionibus hic fit mentio.

¶ *Glossa sequens quærit, & soluit.*

c ¶ *Carere*] Sed nunquid ipso iure tales constitutiones irritæ sunt? Videtur, quod sic ex hac littera, quod satis potest cõcedi, quia factę contra iura. *C. de legi. non dubium.*

QVanto] Diuiditur. nam primò prohibet. Secundo præcipit ibi, *Absentium.* Abbas.

CASVS. Predictus Patriarcha, omissis fratrib. suis, in cõfirmationibus, & concessionibus, & aliis negotiis Ecclesię suæ, vtebatur consilio aliorum. mãdat Papa eidem, quod de cętero nõ faciat, sed de cõsilio fratrum, vel maioris, & sanioris partis, eadẽ pertractet, & disponat. Præterea idẽ Patriarcha in priuilegiis suis, & aliis instrumẽtis nomina absentium fratrũ inscribi faciebat: pręcipit Papa, quod hoc non faciat: quia talia munimẽta irrita sunt, & falsa, & ipse quęstionẽ falsi poterit formidare. Nota, quod prelatus de cõsilio fratrum suorum negotia ecclesiæ suæ pertractare, & disponere debet. Item Episcopi possunt conferre priuilegia. Item de falso tenet (vt hîc dicitur) qui nomina absentium scribit in literis, ac si essent præsentes.

d ¶ *Confirmationibus.*] ī. *c. prox.* cum aliis concor. ibi positis. & ī. *c. prox.* & ita patet, quod Episcop' negotia Ecclesiæ suæ cũ consilio canonicorũ suorũ tractare debet. 12. *q. 2. sine exceptione. & c. alienationes. & 86. d. si quid. 16. q. 1. ecclesia habet.*

¶ *Glo. seq. recitetur per quam subscribens necesse habeat scire, &c.*

e ¶ *Absentium*] Not. quod de crimine falsi tenet quod nomina absẽtiũ fratrũ facit inseri. *C. ad l. Corne. de fal. qui voluta*, & ipsa instrumenta sũt irrita. *C. de test. a. Liberemus* [b] *& in Auth. de instr. caut. & fi. §. 2. coll. 6.* nõ tñ oportet testẽ scire, quod in charta, vel in instrumẽto cõtinentur, cui sigillum apponit. *ff. de pign. actio. l. Cauinus & C. de test.* hac cõsultissima, nec in hoc casu fit ei pręiudiciũ, quin possit postea cõtradicere, si sua interfuerit: vt in *l. Cauinus*, sed si sciret, postea reclamare nõ posset: vt *ff. de pign. & hyp. fideiussor. §. & q. 7. salubrrimum. & ī. de transac. ex litteris, 27. q. 1. omnes fœminæ. & 20. q. 1. Viduas.* Sic & crimen falsi incurrit, qui sigillum surripuit furtiuè nomine capituli. ī. *de testibus tam litteris.* Et qui litteras iudicum aperit. ī. *de offi. deleg. cum olim. & supra de rescri. olim.* vnde tales deponendi sunt per iura prędicta.

¶ Cælestinus iij.

¶ Si ecclesia collegiata habet præsentationem, præsentabit Prælatus de consensu Capituli, vel maioris partis; nisi de consuetudine, vel priuilegio competat soli Prælato.

CAP. IV.

EA † noscitur: *& infrà*. ¶ Cũ in prouincia tua sępe contingat, quòd ad Ecclesias, in quibus collegia ius pręsentandi habere noscuntur, eorum Abbates aut per se, aut per litteras [f], personas idoneas Episcopis diœces. pręsentant †, & eis pręsentatis, & receptis aliquando ante, aliquando post Monachi contradicunt [g]. ¶ Respondemus, quod in pręsentationibus Prelatorum intelligi debet [h], quòd fiant de collegiorum suorum assensu, sine quo non obtinent firmitatem. Vnde si constiterit Cõuẽtus, vel maioris, & † sanioris [i] partis non affuisse consensũ, institutiones huiusmodi cõuenit euacuari [k]: nisi ex antiqua, & approbata consuetudine [l] †,

EA noscitur.] Prima pars factum narrat. Secũda pars respõdet ibi, *Respondemus.* Abb.

CASVS. Abbates, & conuentus habent ius pręsentãdi in Ecclesiis: contingit aliquando, quod ipsi Abbates præsentant personas idoneas Epis diœce. ad ecclesias illas vacantes, & eis receptis per episcopum, monachi aliquãdo ante pręsentationem, aliquando post, contradicunt: quęritur an talis institutio valeat? Respondet Papa, quòd quando pręlati faciunt huiusmodi præsentationes, intelligendum est, quòd fiant de consensu fratrum suorum, sine quo non valent: & ideo si constiterit, quod consensus fratrum, vel maioris partis non interuenerit, tales institutiones debent cassari, nisi ex antiqua, & approbata consuetudine, vel ex aliqua speciali cõcessione abbates ipsi pbauerint, quod consensus monachorũ in talibus collationib. non sit requirendus. Nota, quod abbas nõ potest præsentare aliquẽ, vel conferre beneficiũ ecclesiasticum alicui, sine consensu sui capituli. Item collatio, aut pręsẽtatio, seu electio communiter pertinet ad prælatum, & capitulũ. hoc enim est ius commune, nisi aliquid in cõtrariũ pbet à plãtis. Itẽ ex antiqua cõsuetudine, vel priuilegio, abbas sol' põt cõferre beneficia irrequisitis monachis.

¶ *Gl. seq. quærit & soluit.*

f ¶ *Per litteras.* Potest ergo quis p litteras pręsentari. *arg. 64. d. c. 1. 2. &* 3. Quid si contradicatur litteris? Stabitur eis, donec contrarium probetur. ī. *de probat. post cessionem.* vbi de hoc. & ī. *de test. cùm à nobis.*

g ¶ *Contradicunt*] Cùm ab initio nesciuerãt: aliàs nõ videtur, quod postea contradicere possint. ī. *eod. c. 2.*

h ¶ *Intelligi debet.*] Pręsumptiuè, quia nõ est verisimile, quod hoc faciant sine cõsilio fratrum suorum. ī. *eo. c. prox.* Hæc pręsumptio probationem recipit in contrarium, vt hic dicitur. secus si esset pręsumptio iuris, & de iure. ī. *de sponsa. ad id quod. & 54. d. fraternitatem. & ī. de iuda. c. vlt.*

¶ *Glo. seq. obijcit, & soluit.*

i ¶ *Maioris, & sanioris.*] Sed nónne eo ipso maior est, quod est sanior. *31. d. Nicæna. & ī. de his, quæ fi. à maio. par. cap. c. 1. & 30. d. multi, in fine.* Dic. quod vbi aliqua pars nõ est sana, puta quia indignũ eligit, vel quia in dãnũ Ecclesię aliquid facit, ibi dico maiorẽ partẽ illã, quæ sanior est: & pferenda est. ī. *de postu. prælatorum.* aliàs nisi vtraque pars in electionibus esset sana, non statim diceremus maiorem saniorem, immò quandoq; minorem esse pręferendam. ī. *de electio. ecclesia vestra.* vbi pars maior non obtinet. ī. *de appell. a. constitutum.* Bern.

k ¶ *Euacuari.*] Cùm non sint factæ secundum iura, sed cõtemptis illis, qui requiri debent. ī. *de elect. quod sicut. & c. quia propter. & ī. eo. nouit. & c. quanto.* vbi hoc videtur expressum.

l ¶ *Consuetudine.*] Dummodo sit talis, quę iure communi non pręiudicet, scilicet pręscripta. ī *de consuetu. cum dilectus. & c. vlt.* quia tunc pręscripsit pręlatus ius instituendi contra alios fratres suos.

¶ *Glossa sequens arguit, & remittit.*

a ¶*Libertate.*] Putà, quia priuilegia habet prælatus, q solus sine consensu fratrū instituat, & ita est hic arg. expressum, q ius eligendi de iure cōi simul pertinet ad Epm, & capitulum, cùm Epi sit caput capituli. s. eo. nouit. nisi cōsuetudo cōtrariū induceat, vel priuilegiū, vt hic patet. De hoc dixi s. *de electio. cū Ecclesia Vulterana.* Bernardus.

b ¶*Hieronymi.*] 16. q. 1. qm̄ quicquid. & s. *de consti. c. cùm omnes.*
c ¶*Leonis.*] 12. q. 2. *sine exceptione.*
d ¶*Vendere.*] Nisi fortè sit parua, & sterilis possessio. 12. *quæst.* 2. terrulas.
e ¶*Totius.*] Vel maioris partis ibi seruientis. 10. q. 2. c. *ea enim.* §. *hoc tamen.*

CVm *Apostolica.*] Duæ sunt partes principales. In j. cōsultatio. In secunda rñsio ibi, *Taliter respōdemus.* Prima subdiuidit. Nā primo ponit partium cōpromissum. Secundò vnius partis allegatienem ibi, *Dicti monachi.* Tertiò allegationē alterius partis ibi, *Econtrario.* Quartò cōsultationem arbitrorum ibi, *Quia.* Secūda pars principalis subdiuiditur. Nam primò respondet cōsultationi. Secundò soluit, & corroborat cōtraria ibi, *Auctoritates.* Tertiò responsionem corroborat ibi, *Nam.* Quarto, solutionem limitat ibi, *Hoc autem.* Abbas Sicul.

CASVS. Inter capitulum sancti Stephani ex vna parte, & monachos de Platea ex altera, q̄stio vertebatur: super quęstione illa in quosdam arbitros esse compromissum, coram quibus proponebant monachi donationem ipsius decimæ sibi factam fuisse à quodam milite, & de consensu Bituricen. Archiepiscopi diœce. ipsius sibi confirmatam fuisse, & ad confirmandam concessionem suam inducebant auctoritatem Hieronymi dicentis: Si aliquando fuerint à laicis, quę diuini iuris esse noscuntur, malè detenta, & in vsum transierint monachorum Episcopo loci prębente consensum, constabūt omnia ppetua firmitate subnixa. Econtrario pars altera respōdebat, q cōsensus Epi sine consensu capituli nō sufficiebat: ad hoc inducebat auctoritatem Leonis, q Epi de reb. Ecclesię quicquā donare, vel commutare, aut vendere non audeat, nisi vt meliora prospiciat, & de cōsensu capituli sui id faciat, quod nō sit dubiū Ecclesię pfuturum: dubitauerūt isti arbitri, quādo decima tenet à laico, si cōferat Ecclesiæ, vtrùm sufficiat cōsensus Epi sine clericorū consensu? Et Papa rñdet, q monēd' est laic', q decimā tenet, vt illā restituat illi Ecclesię, ad q̄ spectat: qd si noluerit, & de consensu Epi alteri Ecclesię cōcesserit, valebit donatio: & auctoritates pdictę licèt sint diuersæ, non tamen sunt aduersę, quia aliud est alienare, qd ab Ecclesia possidet, in quo casu intelligitur auctoritas Leonis, & tūc nō sufficit consensus Epi sine cōsensu capituli. Et aliud est ad vsū Ecclesię reuocare, qd à laico detinet: in quo casu intelligit auctoritas Hieronymi: & tūc sufficit cōsens' Epi, qa p vtrāq. auctoritatē vtilitati Ecclesię puidet: & hoc pbat p cōciliū Lateranē. sūpto arg. à cōtrario sēsu, in quo phibet, nę aliqua religiosa psona Ecclesias, & decimas de manib. recipiat laicorū sine cōsensu Eporum: p quod dat indirectè intelligi q sufficit cōsens' Epi, vt licitū sit Ecclesię decimas de manu recipere laicorū. Hoc qd dictū est, de illis decimis debet intelligi, q̄ laicis in feudū sūt cōcessę. Not. q licet cōpromittere in arbitros de reb spūalib. Itē ille pōt iura distinguere, qui pōt ius cōstituere. Itē sicut ad cōsultationē i. dicū rñdet Papa, ita & arbitrorū. Itē ar à cōtrario sensu bene valet. Itē decimę dat laicis in feudū posūt reuocari.

vel concessa libertate a, aliqui eorum probauerint commissi sibi collegij non debere in Ecclesiarum, seu beneficiorū collationibus requiri consensum.

¶ Innocen. iij. Archipresbytero †, & magistro scholarium † Bituricen.

¶ Tenet donatio, quam de solius diœcesani consensu facit Laicus Ecclesiæ, de decimis, quas ab alia 20 Ecclesia habet in feudum ab antiquo, id est ante Lateranē. conciliū.

CAP. VII.

CVm † Apostolica sedes: & *infrà.* ¶ Sanè sicut accepimus, cùm ex vna parte Capitulum sancti Stephani, & ex altera Monachi de Platea †, super 30 decima quadam in vestrum compromisissent arbitrium: Dicti Monachi proponebant donationem ipsius decimæ sibi à quodam milite factam, & Bituricen. Archiepiscopi diœcesani accedente consensu confirmatā fuisse: seque auctoritate Hieronymi b munitos 40 existere, qui scribens ad Damasum ait: Si aliquando † fuerint à laicis malè detēta, quæ diuini iuris esse noscuntur, & in vsum transierint Monachorū, Episcopo Præbente consensū, constabunt eis omnia perpetua firmitate subnixa. ¶ Econtrario pars allegabat aduersa, consensum Episcopi sine Cleri consensu minùs sufficere, auctoritate Leonis c Papæ dicētis: Ne quis Episcopus de rebus Ecclesiæ quicquam donare, vel commutare, vel vendere d audeat: nisi fortè aliquid horum 10 faciat, vt meliora prospiciat †: & cum totius e Cleri f cōsensu, atque tractatu id eligat, quod non sit dubium Ecclesiæ g profuturū h. ¶ Quia verò nos consulere voluistis, vtrùm quando decima tenetur i à Laico, si conferatur Ecclesiæ, ad confirmandā donationem consensus Episcopi 20 sine Cleri consensu sufficiat: Taliter respondemus, quòd monendus est k Laicus, qui decimā detinet †, vt eā restituat Ecclesiæ, ad quā spectat: qui si fortè induci nequiuerit, & eā cum diœcesani cōsensu alteri Ecclesiæ assignauerit, præsertim l religioso Conuentui: cōstabit ipsa 30 † donatio perpetua m firmitate subnixa. ¶ Auctoritates enim præmissæ, licèt diuersæ sint, non tamen aduersæ: cū aliud sit alienare n, quod ab Ecclesia possidetur: & aliud, quod detinetur à Laico, ad vsum Ecclesiasticū reuocare. In alienatione quoque 40 iuxta Leonis Papæ decretū consensus Episcopi sine Clericorū consensu † non sufficit. In reuocatione autem iuxta scriptum † Hieronymi sufficit consensus Episcopi: cùm per vtrunque † vtilitati Ecclesiæ consulatur.

¶ Nam & in Lateranen. † concilio o est inhibitum, ne qualibet religiosa persona Ecclesias, & decimas de manibus Laicorum sine cōsensu Episcoporum recipiat: per quod indirectè datur intelligi p, quòd sufficit cō- 60

f ¶*Cleri.*] Id est, capituli sui bona enim aliarum ecclesiarū vendere non debet, nec venditioni auctoritatē præstare. 12. q. 2. *abbatibus.* & 17. q. 4. *in venditionibus.*
g ¶*Ecclesiæ.*] s. Episcopali.
h ¶*Profuturū.*] Quantùm ad opinionem ipsorum, & sic tenebit alienatio, quamuis contrarium eueniat. ff. *de admin. tut. tutor qui* §. 2. tamen si probaretur læsio, restitueretur, vt s. *de in integ. resti. ca.* 1.
i ¶*Tenetur.*] De facto: quia verā possessionem habere non potest, cū laici decimam de iure possidere nō possint. s. *de præscript. causam quæ.* & 16. q. 7. c. 1. & tamen tolerat Ecclesia, q laici decimas, quas antiquit' habuerunt in feudum, detineant, de quibus loquitur hæc decr. vt in fi. dicitur. Bern.
¶*Glo. seq. ponit lect. Lau. quam reprobat.*
k ¶*Monendus est.*] Et etiā compellendus, cùm mortaliter peccat. 6. q. 1. *illi qui.* & 22. q. 1. *cū. Vlt.* Vel hoc intellige de eo, cuius scandalum timetur. 23. q. 4. *non potest.* nam si hoc esset verū, posset Episcopus per alios laicos multas Ecclesias spoliare, & alias ditare: qd si faceret, appellandū esset. cùm hoc sibi nō liceat. j. *de rebus Eccle. non alie. c.* 1. Hoc quod dicit Lau. intellige de decimis non in feudū concessis: sed decre. loquitur de decimis in feudū concessis, vt dicit in fine. Bern.
l ¶*Præsertim.*] i. maximè: quia ad hoc agitur, vt de manu laici reuocetur. Bern.
m ¶*Perpetua.*] Et ita videt valere donatio sine consensu capituli, sed hoc ideo est, quia p hoc vtilitati Ecclesię consulit, & illi q decimam detinebat: quia hoc solum bene agit, vt vita hominum corrigat. 23. q. 5. *prodest seueritas.* aliàs semper requiri debet consensus capituli, vt s. eo. per totum. Bern.
70 ¶*Glo. seq. vecitetur pen obeclistum.*
n ¶*Alienare.*] Ideo nō intelligit alienare, q a trāsferę de laico ad Ecclesiam. Sic nō dicit alienatio, qn trasfert de fratre ad sororē; sicut dicit lex, si testator phibuit rē alienare, dādo sorori, nō videt alienare. *C. de fideicommis. §. Voluntas. ff. de leg.* 2. *Voluntas ex familia* §. 2. & *l. peto.* §. *fratrem.* Et qui trāsfert colūnas de loco vno ad alium locum eiúsdem ciuitatis d, non videtur facta trāslatio *C. de adifi. priua. si quis post.* sed reuera talis reuocatio est qdā alienatio. 12. q. 2. *apostolicos.* & j. c. *prox.* quia si remansisset apud illū laicum decima illa, 1 res esset, q posset 80 redire ad priorem Ecclesiā ad quam spectat, si decederet sine hærede, nisi heredes succedant in decimis; siue sint collaterales, siue descēdentes: & est simile, q Deus magis voluit sibi hostias immolari, quàm dæmonibus 22. q. 1. *considera.*
o ¶*In Lateran. cōsilio.*] j. *de priuileg. cū & plantare.* nec laici in alios laicos decimas possunt transferre. j. *de deci. prohibemus.*
¶*Glo. seq. dicit arg. à contrario sensu esse fortissimum.*
p ¶*Dat intellige.*] A cōtrario sēsu: & est fortissimū argumētū ff. *de offic.*

a *Hostiensis, qui tenet contrarium dicit, quod narratur factum esse: & si de iure etiam intelligas, loquitur, cū sunt omnia communia. Ioan. And.*
† *Archiepiscopo, in pluribus antiquis.*
† *Scholarū, legitur in omnib. ferè Vaticanis.*
† Cap. 1. ti. de his, quę conceduntur ab Episcopo sine cōsensu capituli, in 3. comp.
† *Platea.*
† *Aliàs, aliqua, sed apud Hiero. aliquando, vt etiam apud Gratianum c. vlt. 16. q. 1.*

† *Facit ad hoc l. prætor. in prin. cū glo. vlt. & Bart. ff. ne quid in loco pub. & l. prohibere. § planè. ff. quod vi, aut clam.*
h *De hoc, & quod verū, si Ecclesia sit locupletata, non damnificata. 12. q. 2. sine exceptione, in glo. pen. Ioan. And.*
† *tenet.*
† *ista.*
c *Vbi de hoc.*
† 14. q. 1. §. 1. & j. de decimis. quāuis. *Ioan. And.*
† *assensu.*
† *scripturā.*
† *rescriptū.*
† *Vtraque.*
† *sub. Alexan. c. 9.*
d *Idē si ad aliam ciuitatem cortalem corruentiū parietū marmora, vel columnas deferre de propriis domib. in domos proprias. & hic vult lex ista, quia non ciuitatis non trāsferat ad vrba. Ioan. And.*

de offi. eius, cui manda. est iurisd. l. 1. & 25. dist. qualis. & 45. d. disciplina. Ver descende, peccauit populus tuus. quasi dicat, ergo non meus, ex quo peccauit: quia propter peccatum receditur à Deo. 31. q. 1. *cum renunciatur.* Lau.

a ¶ *Episcopi.*] Vide modum argumētandi: ex quo dicit de Epō: ergo tātùm de Episcopo intelligendum est. sic 25. *dist. qualis.* & 95. *dist. illud. ff. de cond. & demon. cum ita. Argu. contra, quia aliud est dicere, episcopum, & aliud, solum episcopum.* ī. *de testa. requisisti.* Et ita hic est vnus casus, in quo solus episcop' potest alienare: alios habes 12. q. 2. *terrulas.* & tribus cap. seq. & 12. q. 2. *bona.*

b ¶ *In feudum.*] De aliis verò non esset verum, quod hîc dicitur: quia Ecclesia potest illas vendicare: cùm ille nullum ius habeat, sed hęc ecclesia, ad quam spectant, nec potest petere propter ius feudi, quod antiquitus ex causa fuit permissum. quia episcopus ius vnius ecclesię non potest alij dare: vt ī. *de rebus ecc. non alie. ca.* 1. Ioan.

a *Hic etiam videtur, si vero relinquatur: probatur contrarium. s. quod idem sit dicere episcopo, & solo episcopo: quare dicas ex circumstantijs hoc discernis, an hoc sine eodem, an diuersa, facit, quid no. de don. ad Apostolicam in 3. glo. & quod dicam super eo. Ioan. And.*

sensus Episcopi [a], vt licitum Ecclesiæ sit decimas de manibus recipere Laicorum. Hoc autem de illis decimis intelligim[b], quæ Laicis in feudum [b] perpetuò sunt concessæ.

¶ Idem Meteñ. † Archidiacono.

¶ Non potest Episcopus sine consensu Capituli concedere Ecclesias aliis Ecclesiis, etiamsi habeat ius patronatus in Ecclesiis cōcessis.

CAP. VIII.

TVa † nuper: *& infrà.* ¶ Adiecisti etiam, vtrùm Episcopo, vel electo cum solo Archidiacono præter assensum maioris Ecclesiæ, cùm ab ipsa eligatur Episcopus, & Archidiaconus assumatur de ipsa, cœnobiis, vel Ecclesiis conuentualibus, ad quas ius pertinet patronatus, liceat conferre [c] perpetuò vacantes [d] Ecclesias baptismales: *& infrà* †. ¶ Alterius [e] etiā quæstionis solutio ex epistola Leonis [f] Papæ colligitur euidenter, in qua legitur: Ne quis Episcopus de reb. Ecclesiæ quicquā donare, vel permutare, vel vendere [g] audeat: nisi fortè aliquid horum faciat, vt meliora prospiciat: & cùm totius Cleri tractatu [h], atque consensu id eligat, quod non sit dubium [i] Ecclesiæ profuturum. Irrita† enim Episcoporum donatio, venditio, & † commutatio rei Ecclesiasticę, erit absque conniuentia, & subscriptione Clericorum: per hoc [k] enim noueris solutam secundo loco propositam quæstionem: cùm † concessiones Ecclesiarum perpetuas [l], ad alienationes non sit dubium pertinere.

† *Meten.*

† *Ca. 2. tit. de his quæ conced. ab episcopo sine consē. capituli in 3. comp.*

TVa nuper.] Communis diuisio. Secunda pars ibi, *Alterius.* Abbas.

CASVS. Archidiaconus Meteñ. quęsiuit à Papa, vtrum Episcopus, siue electus de cōsensu archidiaconi tm̄. sine cōsensu capituli cōferre possit vacantem Ecclesiam baptismalem alicui monasterio, vel alteri ecclesię quę habet ius patronatus in illa ecclesia vacāte? Et respondetur, quòd nō potest, auctoritate Leonis Papæ: quia concessio vacantium ecclesiarum pertinet ad alienationem. Bernardus. Nota, quòd Prælatus sine consensu capituli bona ecclesię temporalia, vel spiritualia non potest alienare. Item donatio episcopi cum consensu archidiaconi non valet. Item perpetuę donationes nomine alienationis continentur.

Hic casus Bernardi est, & in antiquis exemplarib. reperitur.

† *In omnib. Vaticanis ita: Irrita enim episcoporum venditio, & commutatio rei ecclesiasticæ erit, &c.*

† *Vel.*

c ¶ *Conferre.*] Vt monachi habeant fructus illarum, & retineāt ecclesias in vsus proprios, & sic lęderetur ecclesia. vnde non valet talis concessio.

d ¶ *Vacantes.* [c] *Arg. contrarium: quia sede vacante nihil est innouandum.* ī. *ne sede vacan. nouit.* §. *c. 2. & 3.* Respondeo, contraria loquuntur in episcopatibus, & consimilibus.

e ¶ *Alterius.*] Id est, istius præsentis quæstionis: sed ideo dicit, alterius: quia alia quęstio præcedit, quæ ponebatur in antiqua compilatione in *tit. de insti. sed hæc non ponitur.*

f ¶ *Leonis.*] 12. q. 2. *sine exceptione. &* ī. *c. prox.*

g ¶ *Vendere.*] Nisi fortè sit res, quę seruando seruari nō possit. *C. de adminis. tu. lex quæ. in fi.*

¶ *Glos. seq. quærit, & soluit.*

h ¶ *Tractatu.*] Sed qualiter fiet tractatus? Conueniēt omnes, & quilibet dicet, quod sibi videtur [d] *C. de vendend. reb. ciui. l. vlt. lib. 11. & in seq. l. vlt.* & hoc de immobilibus, vel mobilibus pretiosis: quia si sint pretiosa, necessaria est solemnitas. *C. de admin. tut. lex quæ* secus in his, quę seruando seruari nō possunt: *vt l. prædicta. & ff de petitio. hæred. l. diuus.* Vinc.

i ¶ *Dubium.* Probabili iudicio, licèt fortè secus cōtingat. *arg. ff. de mino. verum. § si locupletes* & intellige, nō sit dubiū quantùm ad se: quia sufficit ab initio bene gestum, *ff. de nego. gest. sed an vltro § 1.*

ADDITIO. Vel dic, dubium, scilicet communi opinione clericorum.

k ¶ *Per hoc.*] Id est per capitulum Leonis. 16. q. *possessiones.*

c *Hanc glossam non inuenio in antiquis codicibus, nec puto Bernardi esse.*

d *Supple sicut fit, cum alienari debet res ciuitatis: & sic bene continuatur, quod sequitur.*

l ¶ *Perpetuas.*] Perpetuę enim intelliguntur ex eo, quia fiūt ecclesiis, & nō personis [e]: vt ī. *c. prox. & ff. de annu. leg. annua.* & 12. q. 2. *liberti* quia ecclesia nō moritur: vt ibi dicitur: & ī. *de consti. cùm venissent.* si fiunt personis sine temporis pfinitione, durabunt in eorum vitam. 10. q. 2. *hoc ius porrectum.* & 16. q. 1. *possessiones.*

e *Adde quod dicatur perpetuum, & quid perpetua alienatio, not. in l. nam imperator. ff. de leg. & in l. 1. ff. de vsufruct.*

¶ Idem Episcopo Helieñ.

¶ Episcop' parochiales Ecclesias, vel obuentiones ipsarum, de consensu patroni, sine consensu Capituli sui monasterio cōferre nō pōt.

CAP. IX.

PAstoralis officij diligentia: *& infrà.* ¶ Præterea quæsiuisti (cùm auctoritate Dionysij [m] † fuerint parochiæ limitatæ) quatenus singularum parochiarum prouentus in vsus Ecclesiæ cederent necessarios, & stipendia ministrorum: si Episcopo liceat sine auctoritate summi Pontificis, vel saltem sine Capituli sui voluntate, viris religiosis cōferre obuentiones [n] alicuius parochialis Ecclesiæ, sustentatione [o] Vicarij reseruata. Et cum Lateraneñ. † concilij [p] statuta prohibeant Ecclesiis nouam imponi, vel augeri veterem pensionem: postulas edoceri, an Episcopus valeat Religiosis, consentiente patrono, totam Ecclesiam, vel de nouo conferre aliquam portionem. ¶ Ad quod breuiter respondemus, quòd salua constitutione canonica [q], de concedenda portionem potest dare piis locis sine consensu capituli sui: vt hic probatur.

PAstoralis.] Communis diuisio. Secunda ibi, *Ad quod.* Abbas Siculus.

CASVS. Epūs Helieñ. fecit talem quęstionē D. Papę: Auctoritate Dionysij fuerunt limitatę, & distinctę, vt prouentus cuiuslibet parochiæ in vsus cederēt ministrorum: quæsiuit, vtrum liceat Epō sine auctoritate Papę, vel sine consensu capituli sui conferre viris religiosis obuentiones alicuius parochialis Ecclesiæ reseruata sustentatione vicarij. Secundò fecit aliam quęstionem. Lateraneñ. concilium prohibet nouam impensionem imponi ecclesiis, vel veterem augeri, quęsiuit epūs Helieñ. vtrū epūs possit religiosis locis totam ecclesiam, vel de nouo conferre aliquā portionē de cōsensu patroni. Ad hoc respondet Papa, quòd epūs nec primum, nec secundum facere potest sine licentia Papæ præter capituli sui voluntatem, salua constitutione canonica, quæ dicit, quòd episcopus potest conferre piis locis quinquagesimam portionē. Nota, quòd epūs nec ecclesiam potest dare monachis, nec pensionem augere sine consensu capituli sui. Item centesimam, vel quinquagesimam

f *Ex antiquis exemplaribus ita restituimus, vt est impressum: nā in vulgatis quod videmus ita legitur: cum concessiones ecclesiarum ad perpetuas alienationes non sit dubium pertinere.*

† *Dionysius Papa epist. 2. ad Seuerū episcopum.*

† *Concilium Lateranen. sub Alex. iij. c. 7. § prohibemus.*

m ¶ *Dionysij.*] 13. q. 1. *ecclesias* [f]. 90. *d. c. 1. & 80. d. c. episcopi.*

n ¶ *Obuentiones.*] id est, fructus, vel reditus, retenta sibi ecclesia cum sustentatione vicarij.

o ¶ *Sustentatione.*] Sufficienti. ī. *de præbend. de monachis.* vbi de hoc. & ī. *de supplen. negli. præla. sicut.*

p ¶ *Lateranen. concilij.*] Vt ī *de censi. prohibemus.*

¶ *Glos. seq. recit. per q. alleg. pro. & contra, ponit opi. Hug. & Tanc. quam dicit veriorem, sed contrariam approbat.*

q ¶ *Salua constitutione canonica.*] 12. q. 2. *bona rei.* Ex hac littera videt manifestè, quòd Episcop' posset dare quinquagesimā, vel centesimam partem sine cōsensu capituli: vt in pdicto c. *bona rei.* non obstante iuramento de non alienandis reb. ecclesiæ. ī. *de eccle. ædi. suum. &* ī. *de iureiurā. intellecto.* nemo. n. potest episcopum accusare de eo, quòd templum Dei ædificat. 12. q. 1. *aurum.* Item quia sufficit semel à iure fuisse cōcessum: vnde non est vlterius necesse adire prętorem ff. *de condit. institu. quę sub conditione. § vlt. Arg. contra.* ī. *de donat. pastoralis. &* ī. *eod. c. prox. 12 q 2 si episcopus. &* ī. *eo. cùm vos.* H. & Tanc. cum eo dicunt, quòd etiam in casu requiritur consensus capituli: licèt. n. ei permittatur à iure alienare causa necessitatis, vel vtilitatis, requiri tamen debet cōsensus capituli. 12. q. 2. *sine exceptione.* Littera tamē illa contradicit. Ioan. Idē dicit super illo *c. bona rei.* illud quidē securum est dicere, & exponere hanc litteram, secundùm quòd Tancr. exponit. id est, salua constitutione: quia non derogat per istud respōsum illi cap. bonę rei. nec dicitur ibi, quod episcopus posset illam donationem facere sine consensu canonicorū: sed hæc littera cōtrarium innuit, & ī *de donatio. Apostolica.* vbi de hoc. & ita credo verum. & statuendum hic.

f *Prouinciæ verò, & diœcesis, prius diuisæ fuerunt. 8. d. c. 1. & 99. d. prouinciæ. Vincen. Verobique de hoc Ioan. And.*

a ¶ *Quinquagesima.*] Immò quãdoq; maiorẽ portionẽ, si multũ abundat de auctoritate tamẽ superioris. quandoq; nõ tantã, quandoque nihil, si grauatur Ecclesia. j. *de de. Apostolica.* Io.

E*T si membra corporis.*] Prima pars ponit querelam. Secũda prouidet ibi, *Visum fuit.* Abbas Sic.

CASVS. Statutum fuit in concilio generali, quod habetur. j. *de accusationibus.* sicut olim, quòd Metropolitani singulis annis debeant prouinciale cõcilium celebrare: Archiepiscopus Senoneñ. & suffraganei eius ad concilium illud nõ recipiebãt procuratores, & nuncios cathedraliũ Ecclesiarum, verumtamẽ capitula cathedralium Ecclesiarum Senoneñ. prouincię deposuerunt super hoc coram D. Papa quæstionem. Scribit dominus Papa Archiepõ, & suffraganeis eius dicens, ꝙ capitula prædicta ad huiusmodi concilia debeant inuitari, & eorum nuncij ad tractatum admitti, & pręcipuè super his, quę contingunt ipsa capitula: & hæc est ratio, quia cùm Archiepiscopus, & Epi sint vnum corpus cum capitulis suis, & ipsi caput sine membris suis, talia vel alia facere non debent. Not. quod oẽs tangit, ab omnibus dẽt tractari. Itẽ non debet caput à mẽbris recedere, nec mẽbra à capite.

b ¶ *Prouinciale.*] De quo habes 18. *dist. per totum.* & j. *de accusat. sicut olim.* De concilio monachorum habetur j. *de sta. reg. in singulis.* & c. *ea quæ.*

c ¶ *Contingere.*] Et meritò: quia quod omnes tangit, ab omnibus debet comprobari[a]. 63. *dist. c. 1.* & 66. *dist. c. 1.* & 8. q. 1. licet ergo, & j. *de tempo. ordin. si Archiepiscopus.* vbi de hoc. & ff. *de adop. nam ita.* & ff. *de mino. in causa. §. causa.* & l. *etiam. § vlt.* & ff. *de iure annu. aureo. domus.* & ff. *de aqua plu. arcen. in concedendo.* & *in Authen. vt spõsal. lar. §. ad hoc quoque. coll.* 8. Laici[g] verò huiusmodi concilijs interesse non debent, nisi specialiter inuitentur. 68. d. *Hadrianus in fine.* Vel etiam nisi specialiter tractaretur causa fidei. 96. *vbi nam.* Vel nisi tractaret de matrimonio: quia cùm tales causę eos tangant, possunt interesse. 35. q. 5. *ad sedem.*

† *Honorius iij. habetur in omnibus antiquis.*

† *De his prouincialib. cõcilijs vide cõcil. Trid. sess. 24. de refor. c. 3. & sess. 25. de refor. ca. 2. adde Melchiorem canum lib. 5. de locis Theol. c. 4.*

† *Aliàs, capitulorum.*

† *Concil. Lateranens. sub Alex. iij. c. 16. & c. vnico eo. ti. in 1. cõpil.*

a *De re iure quod omnes lib. 6. in fine. Ioan. And.*

b *De hoc articulo vide plenius hic per Ioann. And. Panormitanum, & alios. adde Bullã Iulij iij. ante sess. 11. in concil. Triden. & Turrecrematam in sum. de eccl. l. 3. ca. 11. & seq.*

piis locis quinquagesima[a] portione, neque primum, neque secundum facere potest Episcopus (nisi de licentia Romani Pontificis) præter capituli sui voluntatem.

¶ Innocentius † iij. Archiepiscopo Senoneñ. & eius Suffraganeis.

¶ *Ad concilia prouincialia vocari debent & admitti cathedralium Ecclesiarum Capitula.*

CAP. X.

ET sit membra corporis: & infrà. ¶ Prouinciæ Senoñ. Capitula cathedralium Ecclesiarum ad nos querimoniam transmiserunt, quòd Archiepiscopus Senoñ. & eius Suffraganei, procuratores eorum † nuper ad prouinciale[b] concilium conuocatos, ad tractatum eorum admittere noluerunt: & infrà. ¶ Visum fuit nobis, & fratribus nostris, vt Capitula ipsa ad huiusmodi concilia debeant inuitari, & eorum nuncij ad tractatum admitti: maximè super illis, quę ipsa Capitula contingere[c] dignoscuntur.

TITVLVS XI.

De his, quę fiunt à maiori parte Capituli.

¶ Ex Concilio † Lateraneñ.

¶ *In vniuersitatibus Ecclesiasticis praualet regulariter, quod fit à maiori parte, nisi minor pars rationabiliter contradicat. Hoc dicit.*

CAP. I.

CVm in cunctis Ecclesiis, quod pluribus[d], & sanioribus fratribus visum fuerit, incunctanter debeat obseruari: graue nimis est, & reprehensione dignissimum, quòd per quasdam Ecclesias pauci quandoque non tam de ratione, quàm de propria voluntate ad † ordinationem Ecclesiasticam procedere non permittunt[e]. ¶ Quocirca pręsenti decreto statuimus, vt nisi à paucioribus. & inferioribus aliquid rationabiliter[f] obiectum fuerit, & † ostensum[g], appellatione remota pręualeat semper, & suum consequatur effectum, quod à maiori, & saniori parte Capituli fuerit constitutum[h]. Nec constitutionem n[ost]ram † impediat, si fortè aliquis ad conseruandam † Ecclesię suę consuetudinem, se iuramento dicat astrictum. Non enim iuramenta[i], sed potiùs periuria sunt dicenda, quæ contra vtilitatem Ecclesię †, & sanctorum patrum veniunt instituta. ¶ Si quis autem † huiusmodi consuetudines, quę † nec ratione iuuantur, nec sacris congruunt institutis, iurare pręsumpserit: donec dignam egerit pœnitentiam, à perceptione sit Dominici corporis alienus.

DE HIS, QVÆ FIVNT A MAIORI parte Capituli.

¶ *Suprà visum est de his, quæ fiunt à prælato, & capitulo: sed quia quædam pertinent ad capitulum tantùm, in quibus peragendis sæpe discordant, & dubitari posset, quid iuris, meritò subiicitur ista rubrica.*

De hac materia tractatur. 16. dist. c. vlt. 5. q. 2. hoc ius.

C*Vm.*] Ordinatio maioris partis capituli ꝑ contradictionem, & appellationem minoris partis nihil rationabile opponentis impediri nõ debet. Primò ponit factum reprehensibile. Secũdò prouidet per statutum ibi. *Quocirca.* Abbas Sic.

CASVS. In quibusdam Ecclesiis minor pars clericorum non secundum rationem, sed propria voluntate potiùs impediebant ecclesiasticam ordinationem, quod graue, & dignũ erat reprehensione: cùm in ordinationibus Ecclesiarũ semper debeat pręualere, quod à maiori, & seniori parte capituli fuerit ordinatum: ideóque statuit concilium Lateranen. vt nisi à paucioribus, & inferiorib. aliquid rationabile obiectũ fuerit, & ostensum, appellatione remota prævaleat, & suum consequatur effectum, quod à maiori parte capituli fuerit ordinatum: non obstante si aliquis dicat se iuramento astrictum ad seruãdam Ecclesię suæ consuetudinem: quia non sunt dicenda iuramenta, sed potiùs periuria, siue temeraria iuramenta, quę in dãnum Ecclesię, & contra sanctorum Patrum veniunt instituta: & si aliquis consuetudines, quæ nec ratione iuuãtur, nec canonicis consonant institutis, iurare præsumpserit, à perceptiõe Dominici corporis, donec pœnitentiam egerit, sit penitus alienus. Not. ꝙ in maiori, & saniori parte capituli residet potestas capituli. Item vt contradictio minoris partis capituli valeat, duo sunt necessaria. s. quòd rationabile quid obiiciatur, & probetur. Item iuramenta contra vtilitatem Ecclesiasticam præstita, non iuramenta, sed potiùs periuria, vel temeraria iuramenta dici debẽt: & ideo non sunt seruanda. Item si quis iurat seruare consuetudinem Ecclesiæ, non astringitur ad illicita: sub tali enim iuramento nihil nisi licitũ cõprehenditur. Item qui consuetudinem illicitã iurat seruare, donec egerit pœnitentiam, à perceptione corporis Christi debet abstinere.

d ¶ *Pluribus.*] 65. *dist.* 1. 2. & 3. *suprà de electio. licet.* 23. *dist. in nomine Domini.* 20. *distinct. de quibus.* & ff. *de re iud. duo ex tribus.*

e ¶ *Permittunt.*] Appellando, & impediendo de facto.

¶ *Glo. seq. argu. quod non statur, & c. alleg. 5. iura alleg. duo in contrarium, & soluit.*

f ¶ *Rationabiliter.*] *Arg. quod non statur semper maiori parti, nec pluralitati,* vt hic. & 31. *dist. Nicena.* j. *de electio. Ecclesia vestra.* ff. *de serui. rust. prædi. per fundũ* 12. *dist. non liceat.* & ff. *de pact. maiorem. Arg. contra.* 63. *dist. plebs Diotreñ. Insti. de satisd. tutor § sed si ex testamento.* Sol. illud regulare est, vt semper statur maiori parti, sed maior pars est illa, q̃ maiori ratione, & pietate nititur. 9. *dist. sana quippe.* 60. *dist. nulli. in fi.* & 4. q. 3. c. *si testes. §. item iurisiurandi præsumitur pro pluralitate.* 61. *dist. nullus in fi.* nisi contrarium probetur, vt hic patet: & 23. *dist. illud.* & j. *de electio. dudum.* R.

g ¶ *Ostensum.*] Ergo non sufficit obiicere, nisi probetur: & hoc probabitur coram superiore. j. *de elect. venerabilem.*

h ¶ *Constitutum.*] Et ita capitulum potest constitutionẽ facere, dũ tamen intersint omnes quos constitutio tangit. De hoc not. j. *de constitu. cùm omnes.* aliàs præsentes in præiudicium absentium nihil constituere possunt: vt hic. Circa alia negotia ad minus duæ partes debent esse præsentes. ff. *quod cuiusq; vniuer. l. nulli.* & l. *planè.* & ff. *de decre. ab or. fa. l. 3. T.*

i ¶ *Iuramenta.*] Sic j. de iuretur. sicut nostris. & ita si iuramẽta sint facta in genere[k] restringenda sunt circa bonas, & licitas consuetudines. *arg. j. de iureiur. quanto. & ca. ad nostram.* 3. Si specialiter iurant, statim sunt periuri. Bern.

† *Dictum, ad. deest in aliquibus antiquis. in cõcilio vero apertius hoc modo: tamen nullatenus impediunt, & ordinationem Ecclesiasticam procedere, &c.*

† *Vel.*

† *vestram.*

† *obseruantiam.*

† *ecclesiasticam.*

† *enim.*

† *Hæc periodus aliter recitatur in cõcilio, præcitato loco, quod omnino vide.*

k *Vide Decium in Rubrica. C. qui admitti. & Albericum tract. de stat. p. 1. q. 5. vnde tamen leges vera esse hanc glossam.*

Quæsitum

Quaesiuit.] Communis diuisio. Secunda pars ibi, *Fraternitati*. Abbas Sicul.

Casus. In Ecclesia Claremontensi obseruabatur, vt si aliquis parochialis pensionem debitam ecclesiæ nō solueret, vel clericus aliquis delinqueret, aliquis de canonicis & minimis interdicebat ecclesiam sine consensu episcopi, & aliorum canonicorum: quæsiuit episcopus an hoc fieri deberet? Respondet Papa, quod interdictum in aliqua ecclesia positum sine cōsensu Episcopi, & fratrum suorum per aliquē de canonicis obseruare non debet, nec sustinere, vt ab aliis obseruetur. Sed si aliquis delinquerit, ipse puniatur: quia peccata suos auctores tenere debēt: nec pœna debet vlterius protrahi, quā delictum fuerit in cōmittente repertum. Nota, quod excommunicatio, & interdictum fieri debent de consensu episcopi, & capituli. Item ille qui peccat, solus puniri debet, & non illi, qui non peccauerunt. Item pœna debet suos auctores tenere. Item pœna non debet excedere delictum.

a ¶ *Ecclesiam tuam*.] Id est, tuæ iurisdictioni subiectam. simile ǀ. *de auct. & vsu pal. ca.* 1. & intelligitur hoc, vbi canonicus non hēt ius ep̄ale in ipsa ecclesia: aliàs si haberet, & ei denegaretur debita pēsio, vel aliqua offensa digna excōicatione cōmitteretur, bene supponeret ecclesiā interdicto: nō nego tñ honestius esse p̄sonas interdicere: nō enim ecclesiæ delinquunt, sed personæ, in *Auth. de man. princ. §. oportet coll.* 3. & *arg.* ǀ. *de pœnit. licet.* 16 *q.* 6 *illud.* hoc dicit Lau. sed ecclesia propter delictum alicui° interdici nō debet. sed ille, qui deliquit, puniatur. quia illi qui non peccauerunt, nō debent puniri, nisi ille qui deliquit, sit dominus loci. quia tunc propter delictum eius terra supponitur interdicto. ǀ. *de sen. non est vobis* Bern.

b ¶ *Assensu*.] Quia talis sententia non tenet: cùm lata sit ab eo, qui non habet iurisdictionem. 2. *q.* 1. *in primis. C. si à non compe. iud. l.* 1. & ǀ. *de consue. ad nostram.* T.

¶ *Glo. seq. ex alleg. concor. & alleg. dua iura, & dupliciter soluit.*

c ¶ *Delinquerit*.] 16. *q.* 6 *cognouimus.* c. *illud* quia peccata suos proprios tenere debent auctores, vt hic dic. & *C de pœn. sancimus. C. ne vxo. pro ma. ib. maritorum.* 11. *q.* 3. *illud.* & ǀ. *de sen. excommu. Romana. § fin.* [*lib* 6.] Sed contra videtur quia perit iustus pro impio de consec. *dist.* 1. *in sanctis* 15. *q. vlt. cùm multa.* Sol. quod hic dicitur, locū habet in pœna spiritualis. qd̄ dicit in contrarius, habet locū in pœna temporali, quandoque imponitur alteri pro peccato alterius: vt 1. *q.* 3. *item pro peccato*. Vel hoc regulare est, illa casualia sunt. Tanc.

Ex ore.] In prima parte ponitur factum. In secunda decisio ibi, *Quia verò*. Abbas.

Casus. Pater cuiusdam canonici Augusten. B. nomine, accedens ad dominum Papam, impetrauit litteras ab eodem ad Decanum, & capitulum Augusten. quib. decano, & capitulo mandabatur, vt dictum B. filium suum infra spatium temporis vnius mēsis eligerēt, & assumerēt in p̄positum: & in signū inuestituræ sibi annulum aureum destinauit, executorib. super hoc deputatis. executores capitulum memoratū monuerunt, vt mandatum Apostolicum adimpleret: capitulū, licet litteras recepissent, audito quod C. præpositus ipsorum esset electus, & confirmatus in Episcopum Brixien. infra terminū, in quo debeant executoribus respondere, H. tunc eorū Decanū in præpositum elegerūt, cui dictus B. reuerentiā exhibuit tanquam p̄posito: tandem ille H. fuit mortuus, eo mortuo capitulum statim elegit in p̄positum istum, cui Papa scribit dicto B. appellante, ne ad aliquam aliam electionē procederent, cùm ad ipsum dicta præpositura spectaret, & sic orta fuit controuersia inter ipsum B. & istum præpositum. Delata fuit causa ad Cælestinum Papā, coram quo multa obiecta fuerunt cōtra istum B. & ita quod Cælestinus cassauit inuestiturā de ipso B. Ad vltimum delata est cā iterum ad D. Innocentium, coram quo illa, & alia allegata fuerūt: Papa vero super hoc ita duxit statuendum: quia constitit ei, quod prælatus B. nō fuit inuestitus de dicta præpositura, quis mandatum fuisset, vt de ea inuestiretur: etsi etiā inuestitus fuisset, illa inuestitura cassata fuit per Cælestinum: & si etiam cassata non fuisset, cùm pp hoc quod dicto H. reuerentiam exhibuit tanquā præposito, iuri suo renunciare videtur: Papa considerans quod ipse B. appellare non poterat, vt p appellationem ipsius ordinationem Ecclesiæ impediret, & intelligēs quod à maiori parte capituli electus fuit iste in præpositum, electionē ipsius, & ordinationem auctoritate Apostolica confirmauit, & dicto B. silentium imposuit, super ipsa præpositura. Nota, quod ipso facto renūciat quis iuri suo, vt iste obedientiam faciendo dicto H. Item tacitè renunciat quis iuri suo. Item non valet appellatio, nisi intersit illius, qui appellat. Item electio maioris partis capituli valet.

¶ Cælestinus iij. Claremon. Epo.

¶ *Canonicus non interdicit Ecclesiam, sed hoc facere debet Episcopus cum Capitulo.*

CAP. II.

Quæsiuit, &c. & infra. ¶ Super eo quod Ecclesiam tuam [a] quidam ex Canonicis etiam minimis, quia pensio Ecclesiæ debita non redditur, vel Clericus aliquis, aut parochianus delinquit, sine tuo, & aliorū Canonicorū assensu [b], interdicto supponūt: & infra. ¶ Fraternitati tuæ taliter respōdemus, quod interdictū in aliqua Ecclesia per aliquem, vel aliquos de Canonicis tuis, sine tuo, & aliorū fratrū assensu positū, obseruare non debes, nec etiā sustinere, vt ab aliis obseruetur: & infra ¶ Sed si quis in his delinquerit [c], Ecclesiasticæ correctioni subiaceat: cùm peccata suos auctores tenere debeant, nec pœna sit vlterius protrahenda, quàm delictum fuerit in excedente repertum.

¶ Innocentius iij Augusten. Episcopo.

¶ *Communis ordinatio Ecclesiæ, per contradictionem, & appellationem eius, cuius non interest, impediri non debet. h. d. quoad titulum.*

CAP. III.

Ex ore sedentis: & infra. ¶ Accedētibus ad præsentiā nostram T. ad Augusten. Canonico pro quæstione, quæ inter vos super Præpositura Augusten. Ecclesiæ vertebatur: ex parte ipsius B. fuit propositum, quod pater eiusdem à C. prædecessore nostro Decano, & Capitulo Augusten. litteras obtinuit destinari, vt infra spatium mensis vnius eundem eligerent, & assumerent in Præpositum Augusten. in signum inuestituræ annulo [d] aureo destinato, & quibusdam mandati Apostolici executoribus constitutis. Capitulum memoratum cum audisset, quod C. quondam eorum Præpositus in Episcopum Brixien. electus, & confirmatus fuisset: licet dictas litteras recepissent, in contemptum tamen eorum [e] assignato prius termino, infra quem ipsi deberent super mandato Apostolico respondere, H. tunc Augusten. [f] Decanum in Præpositum elegerunt: & infra. ¶ Quia vero legitimè constitit, quòd prædictus B. de Præpositura non fuit aliquatenus inuestitus, etsi mandatum [g] fuit, vt de ea inuestiretur: de qua etiamsi inuestitus fuisset, inuestitura eius per prædecessorem nostrum certa fuit ratione [h] cassata: quæ nec etiā si cassata fuisset, per hoc quod dicto H. reuerentiam exhibuit, quæ debetur Præposito, iuri suo.

d ¶ *Annulo*.] Sic *supra de re iudicata cum olim* propter hoc tamen non fuit institutus: cùm in possessionē nullus non mittitur: vt infra sequitur.

e ¶ *Eorum*.] Scilicet executorum.

f ¶ *Tunc Augusten*.] Cui H. dictus B. reuerentiam exhibuit tanquam præposito, vt sequitur infra: tandem idem H. mortuus est: eo mortuo capitulum statim elegit istum in præpositum, dicto B. prius appellante, quod ipsum nō eligerent, cùm ad ipsum spectaret præpositura. De hac appellatione fit mentio inferius. hæc omnia habentur in integra.

¶ *Glossa sequens not. alleg. iura ista. & in contrarium alleg. et soluit item arg. & remittit.*

g ¶ *Etsi mandatum*.] Sic patet, quod propter talem inuestituram, quam fecit [d] cum annulo, non efficitur quis possessor. ǀ. *de dona. per tuas. arg.* ǀ. *de restitu. spoliat. cum aliquibus.* quia in adipiscēda possessione actus corporalis requiritur. *ff. de acq. possess. possideri. § amittenda. Arg. contra* ǀ. *de consue. ex litteris.* & 16. *q.* 7. *contra sanctorum* & *q.* 1. *moderamine.* & *C. de sacrosanct. eccle. ut inter diuinum.* & *ff. de contrahend. emp. & vend. clauibus.* & *ff. de bo. auct. iudic. possid. quamuis.* & ǀ. *de dolo. & contuma. contingit. ff. de dam. infect. si finita § vlt.* Item hic patet, quod si Papa mandat alicui dari præbendam, & capitulum alium eligit, tenet electio. De hoc dictum est ǀ. *de præbendis dilectus filius.* Io.

h ¶ *Ratione*.] Quia erat in minoribus ordinibus constitutus, vt patet in integra, & quia reuerentiam faciendo illi H. iuri suo renunciauit: vt hic sequitur.

¶ *Glo. seq. argu. de tacito consensu, inducens* 13. *iura. alleg.* 2. *in contrarium, Tertio fortificat primum dictum. Quarto quarit, &. soluit. Quinto elicit duo argumenta.*

Marginal notes: † Clemēti iij. † Claremon. † Claremontensi. † Cap. 1. e. ti. in 2. comp. † delinquit. † supponunt. † auctores. † Vide l. ex facto. § Iulianus. ff. de vul. & pu. facit l. testamentū cū §. ... de his qui. vt ind. † Cap. vnico eo. ti. in 3. comp. † Alias: Augustensibus canonicis. a De hoc articulo vide hic plenius per Hostien. & Io. And. b Hoc spectant non illepidè Versiculi: Auctores proprios sua crimina iure tenebūt: Plusquam peccatur, non vltrà pœna trahatur. c De hoc vide latissimè per Alfonsum Castrū lib. 2. de iusta hæret. punit. cap. 10. & 11. † D. † E. † susceperissent. † In aliquot antiquis ... tamen contemptum earum assignato tamē primo, &c. quam varietatem agnoscunt hic veteres interpretes, & Hostiensis, earum legit, ita vt sit contemptus ad litteras Papæ executorias referatur, eorum, tamen legitur, vt plurimùm. † In codice Barbatia notat: quæ debet præposito exhiberi. d Quia non fecit, sed mādauit fieri. Vnde non procedit arg. glo. secundū Innoc. & Hostien. Io. And.

ADDITIO. Causa verò inquisitionis est. Cum enim donatio fuisset occulta, propter quod non carebat suspicione, & elapso anno nullus Cancellarius appareret: merito credebatur, quod ad Papam esset donatio deuoluta secundùm Lateran. concilium. & ideo illam poterat sine culpa conferre: quia Papa de occultis diuinare non potest. & praesumptio erat pro Papa, cùm ipse prima vice respôderet, q̄ cancellariam non contulit. vnde non fuit grauamen, sed gratia, quod ei concessit facultatem probandi pro se. Item quod de nouo, vel de modo canonico fidem sibi fieri mandauit, ipse Archiepiscopus dedit causam illi mandato: quia mandauit per litteras, & probauit per testes, quòd retentis sibi prouentibus, officiū illud concessit: vnde Papa contra talem concessionem fuit meritò suspicatus, & ideo Papa ex officio suo illam inquisitionē commisit faciendam, cùm ad ipsum pertineat de subditorum excessibus inquirere veritatem: omnibus praedictis diligēter examinatis Papa inuenit archiepiscopum culpabilem in tribus, circa contrarietatē respōsi, cū nulli debuerit ex certa scientia contraria resp. õd: retentes carnalitatem animi, quia non debuit cum affectu carnali committere illud officium: & circa inhonestatem facti, quia ex pacto vel aliqua conuentione committere non debuit illud officium, & retinere prouentus, cùm hoc in Lateranen. concilio sit prohibitum & in alio canone reperitur, quòd ecclesiastica beneficia sine diminutione sunt conferenda. Vnde circa hoc est distinguendum, vtrum ille, qui dat beneficium spirituale, percipiat prouentus ante donationem: si enim non percipit prouentus ante donationem, sed alius, & ex donatione consequitur, vt fructus percipiat, simonia committitur: si verò ante donationem percipit ipse prouentus, hoc distinguendum est, vtrum constituat ante donationem vt ex causa necessaria retineat prouentus, & istud licitum est: an conueniat cum eo, qui accepit beneficium, vel cum alio mediatore retineat prouentus, & concedat beneficium istud quidem non licet, ne aperiatur via illis, qui prauitatem suam studeant palliare. Ex hac decretali no. quod nullus debet sine accusatore damnari. Itē cùm aliqua praesumptio appareat contra aliquem, debet se excusare, & reddere rationem super hoc: vt fecit hic dominus Papa. Itē actore nō probante, reus quamuis nihil prohibet, debet absolui. Item cū praesumptio est contra reum, onus probandi transfertur in eū, vt hic erat contra archiepiscopum: & ideo Papa imposuit ei onus probandi super tribus articulis praedictis. Item tria sunt consideranda in collatione beneficij, personae idoneitas, modus canonicus & tempus competens. Item occulta donatio non caret suspicione, quare non debet valere. Item nemo diuinare tenetur. Item superior ex officio suo debet inquirere de inferiorum excessibus. Item contraria proponens non est audiendus. Item carnalitas nō debet attendi in beneficiis conferendis. Item in spiritualibus omnis pactio, & conuentio illicita debet cessare. Itē beneficia integra concedi debent. Item si Ecclesia est onerata debito, vel propter aliam iustam causam, & honesta praeest episcopus ad tēpus, prouētus tamen alicuius dignitatis, vel praebendae licet illam conferat, potest retinere. Item nemini aperienda est via malignandi.

...uerat de crimine. ĩ. de accusationibus. qualiter & quā. & c. inquisitionum. Si infamatus deficit in purgatione. ĩ. de simonia. de hoc cum suis concordantiis. Si crimen est notorium 2. q. 1. de manifesta & ĩ. de accusationibus, euidentia. Si corrumpit testes aduersarij. 3. q. 7. c. infames. ver. si quis autem Io. an.

iudicium [a]: & infrà. ¶ Praeterea proponebas, quòd cū nullus debeat sine accusatore [b] † damnari, nec aliquid circa negotium illud sit actum in forma iudicij, depositiones testium non poterant tibi praeiudicium generare: Quia vero haec allegatio personam nostram tangere videbatur, dignum duximus causam commissae [c] inquisitionis, & ordinē plenius explicare, ne quis quomodolibet suspicetur, quod nos in hoc negotio perperam processerimus: praesertim cum ratio assignanda debeat esse posteris profutura. ¶ Cū enim iuris sit explorati, quod actore non probante [d] is, qui conuenitur, etiamsi nihil praestiterit, debet † absolui: videri poterat, quod nos tibi, qui conueniebaris à nobis, malitiosè, vel indiscretè onus probationis, super tribus praemissis articulis imposuimus: videlicet vt ostenderes, quòd praedictam Cancellariam personae idoneae modo canonico, & tempore competenti donâsses. ¶ Porrò [e] cum donatio fuisset occulta [f], & ideo suspicione non careat, & elapso iam anno, nullus omnino Cācellarius appareret, nō immeritò credebamus, quod secundùm Lateranen. † concilij [g] statuta, ad nos esset ipsius Cancellariae donatio deuoluta, & ideo potuissemus ipsam sine culpa conferre: quoniam etsi locum Dei teneamus in terris, non tamen de occultis potuimus † diuinare [h]. Quia † ergo contra illud, quod prima facie tunc praesumebatur pro nobis, praesertim cū responderis, prima vice, quod Cācellariam alicui non contuleras, facultatem tibi pro te probādi concessimus: non fuit grauamen [i], sed gratia [k]

ADDITIO. Not. ex hac glo. regulam, & plures casus exceptos, & vide quasi consimilem glossam in c. de manifesta 2. q. 1. Alios ponit Specul. in tit. de inquisitio. §. quā autem in prin. & de ista materia per Bar. in l. 2. § si publico ff. de adulteriis. Vbi satis eleganter tractatur, an, & quādo iudex possit procedere ex officio sine accusatore. P. nor. dixit plenè tamen respectu iuris ciuilis, quem sequitur in c. qualiter, & quando 2. de accu. ĩ. vbi plenius de hac materia vide per eundem Panormitanum.

c ¶ Commissa] Quapropter mandauit fieri inquisitionem contra Archiepiscopum, an tradiderit illi H. sigillum post, secundum mandatum, vt dixi in c. 10. & quòd probaret alia tria, quae sequuntur.

¶ Gl. seq. ponit 13. casus exceptos à regula, quòd accusatore non approbante.

a ¶ De vultu Dei iudicium] Qui enim iudicat aequitatem prae oculis semper debet habere. ff. de eo quod certo loco. quod si Ephesi. §. in summa & 4. q. 4. c. 1.

¶ Gl. se. post vndecī cas. exceptos à regula q̄ sine accusatore. &c.

b ¶ Sine accusatore] Haec est generalis: vt 2. q. 1. de manifesta. 22. q. 4. quisquis potestatem. Excipiuntur quidam casus. Primò si suspecta scriptura in iudicio proferatur. C. de probationibus iubemus. Si ornatus testis fuerit, & vacillauerit in iure. Cod. de testibus. nullum & infra de poenis super his. Si tutor suspectus est. ff. de suspectis tutoribus. l. 3. §. praeterea videndum. Si maritus accusauerit vxorem de adulterio, & ipsa replicat de lenocinio. ff. de adulteriis. l. 1. § si publico. Si iudex reperiat accusatorem calumniari. ff. ad Turpilianum l. 1. §. 1. & 2. q. 3. c. si quem. §. notandum. & ĩ. de calumnia. c. 1. & 2. Si in modo inquisitionis cogno...

d ¶ Actore non probante.] Simile. C. de edendo. l. qui accusare. Haec regula fallit nam aliquando ex praesumptione aliquando transfertur probatio in reum: vt hic, & ĩ. de procuratoribus. ex insinuatione. & ĩ. de iureiurando. c. 1. ff. de dona. inter virum & vxorem. Quintus Mutius. Item fallit, cum actor fundat intentionem suam iure communi. 100. dist. contra morem. & 16. q. 6. omnes basilicae. & C. de probat. sine possidentis. Item cum reus sponte assumit onus probandi. ff. de probatio. circa. Item in communibus iudiciis vtriusque probatio auditur. ĩ. de probatio. ex litteris. Item cum vterque dicit se possidere ĩ. de proba. licet & ff. de iudic. in tribus. Item in crimine falsi vtriusque testes audiuntur. C. de fal. vbi. Item in crimine laesae maiestatis, in sacra mentis desertis, in proditione patriae, & in crimine peculatus vtriusque testes audiuntur. C. de abole. fallaciter. in fi. Peculatus dicitur furtum de republica 23. q. 4. quid ergo. ff. ad l. Iul. pec. l. 1. Io. Item privilegium actoris transfert onus probandi in reum: puta si pupillus, vel mulier repetat solutum tanquam indebitum, reus tenetur probare debitum. ff. de probat. l. cum de indebito §. in autem. Itē delictum ipsius rei transfert onus probandi in ipsum: quia probata solutione, si eam negauit, tenebitur probare se debitum accepisse, vt in l. praedicta. cum de indebito. circa princ. & ĩ. de sponsa. quae. Item negatiua, quae habet in se affirmatiuam implicitam, probari debet à reo. ĩ. de renunciatio. super hoc. & ĩ. de iuc. ab intest. c. cùm dilectus. arg. ff. de probatio. ab ea parte. § si quis. & l. si sublatus. & 3. q. 9. iudicas. Ianc.

e ¶ Porro. Hic incipit assignare causam commissae inquisitionis, quare sibi fidem fieri mandauit super tribus articulis: & primo ostendit de tertio: postea de secundo circa princ. §.

f ¶ Occulta] Not. quod praesumitur contra occultè dantes, vel facientes vel iudicantes ĩ. de offi. deleg. consuluit. & 19. dist. Anastasium. & ff. de mag. fis. ita fides. in princ. ff. de admi. tu. non existimo. & 18. q. 2. perniciosam c. & tenebrae aptae sunt ad fabricandum falsum. ff. de pan. inspiciendo. l. 1. §. de inspiciendo. tamen si ille, cui datum est occultè, sit capax: occulta donatio non vitiat donationem C. de dilatio. l. 1. lib. 10. & electiones clandestinae non valent ĩ. de electio. quia propter. in fi. Ianc.

g ¶ Lateranen. Concilij.] ĩ. de concess. praeben. nulla.

h ¶ Diuinare.] Sicut & Paulus, licet esset spiritu Dei plenus non tamen potuit secreta diuini consilij agnoscere 22. q. beatus. nec tenetur quis diuinare. ff. de [illegible] si fideiussor. §. si cum debitor. & ff. ad l. Aquil. si putator.

i ¶ Grauamen.] Immò de iure fuit. C. de proba. sine.

k ¶ Sed gratia] Cū tū primae cōfessioni ipsius esset stādū. ĩ. de probatio. per tuas. & ĩ. de praesumptio. litteras [a] nisi probaret se errasse. ĩ. de cōfess. olim. Cod. de erro. aduo l. vlt. & ĩ. de appel. cùm causam. & ĩ. de confes. c. vlt. sed in hoc nō vr. q̄ posset errare: quia de facto suo certus esse dēt. ĩ. de rescri. ab excōicato. ex varietate ergo

† Later. sub Alexād. 119. c. 8.

† possumus.

† Quod ergo.

a Diuidebat Host. hic ā lēn casum, scilicet propter vitationem suspicionis turpis quaestus: addit casum fauore Ecclesiae, vt cū petat bona, quae rector possedit tempore mortis, & remittit, de pecu. cle. c. 1. Io. And.

b Scilicet à quo repetatur vt debitū. Io. And.

c Ibi de mulieribus sub specie religionis in priuatis receptaculis habitantibus.

a Idem de occultè praedicantibus de haere. cū ex mundo, conuenticulas, facientibus. C. de epi. & clicō uenticulam, occultè mulieribus cohabitantibus de praesum c. 4. secūdū Host. Ioann. And.

d Concord. l. generaliter. C. de non nu. pe. & l. cùm de indebito. ff. de proba.

te ergo responsi præsumitur contra ipsum Archiepiscopum. 4. q. 3. c. si testes §. item qui falso. Vel dicit. ĩ. de pr. supra his. ff. de quæstio. ubi. de minore. §. tormenta. in fin. & l. ex liberto. in princ. Io. An.

a ¶ *Quod etiam.*] Hic respondet secundæ obiectioni Archiepiscopi.

b ¶ *Per testes.*] Productos in præsentia Papæ, vt dixi in casu.

c ¶ *Et ideo nos.*] Hic respondet ad id, quod dixit, quòd nullus debet sine accusatore damnari, ostendendo causam, quare commisit inquisitionem.

d ¶ *Inquisitionem.*] Scilicet verũ sigillum dedisset Archiep. illi H. post secundũ mandatum, propter quod reuocauit ad se inquisitionem, inquirendo, & discutiẽdo negotiũ, & iniungendo, vt probaret super tribus articulis, videlicet si contulisset personæ idoneæ, modo canonico, & tẽpore competenti.

e ¶ *Contrarietatem.*] Quoniam qui allegat contraria, nõ debet audiri. C. de liber. cũ precum & ĩ. de appel. sollicitudinem & 74. dist. gesta 23. q. 7. quod autem. Lau.

¶ *Illa seq. ponit opinionem.* Lau.

f ¶ *Carnalitatem.*] In hoc casu dicit Lau. episcopum simoniam cõmittere, vbi propter consanguinitatem cõcedit alicui beneficiũ, aliàs non concessurus: quia si quis iniusto cordis amore, vel sordidis precibus sacerd. talem dignitatem receperit, &c. 1. q. 1. si quis neque. Arg. ĩ. de simo. Venient. & c. nemo. & c. tua. Nam ex quo fauor tertij nimium fauoris inducit, multò magis fauor illius, qui ordinatur. 1. q. 1. sunt nonnulli. Lau. & sic cõsanguinitas inducit suspicionem quòd donatio sit vitiosa. 10. q. 2. Episcopus. 89 dist. decenter. Nam in clandestinis, & domesticis donationibus facilè quid contingitur pro negotij qualitate. Cod. de do. ex futuro. l. mandatio. §. 1. Sicut ad præsens consanguinitas elidit suspicionem. ĩ. de cohab. cler. & mulie. & c. nobis. & c. tua. & per affectionis causa omnem elidit suspicionem. ff. de rit. nupt. non solum. §. de Vno. Ioan.

g ¶ *Sub modo.*] Not. quòd sicut conditio inducit simoniam. 1. q. 2. quàm pio. & ĩ. de pactis. pactiones. ita & modus. quia modus æquipollet conditioni [b]. ĩ. de condit. appos. c. 1. & 3. 28. q. 2. si infidelis. C. de iis, quæ sub modo leg. vel fideicom. relinquũt. l. 1. Immò magis est obligatus sub modo, quàm sub conditione: nam cui aliquid relinquitur sub modo, etiam statim potest illud petere, si idem caueat de eo modo adimplendo. ff. de fideicom. libertatibus in testamento legato. mente. & ff. de cond. et demonstratio. quibus diebus. §. vlt. Si vero sub conditione aliquid relinquitur, non põt peti nisi conditione extante. ff. de cond. & demonstrat. quæ hæredi §. vlt. Ioan.

h ¶ *Partem.*] ĩ. de censi. prohibemus.

Hæc glos. sola non est in vetustis libris, nec puto Bernardi esse.

† *Qualiter differant causa, & occasio, vide hic pro aliis Panormitanum.*

† *Vitio, ex. deest in quibusdam.*

† *Concord. c. constitutis 2. ĩ. de appellat. & vide, quæ ibi citant.*

† *Et eius ibi, &c.*

† *Later. sub Alex. 17. c. 7 §. prohibemus.*

b *Adde quòd condictio interdum, donec cetur, modus prudens ex futuro. l.* [illegible]

Sicut ad præsens l. de cond. codi. supo [illegible]

c *Titio stichum lego. Vt eum manumitteat, quàm non. de manumittendo. Ita etiam illum, petet idem in legato mente & ad manumittendum.* Ioann. And.

nec ex malitia, sed ex benignitate processit. Quòd etiam [a] de modo canonico fidem nobis fieri mandauimus, causam præstitisti mandato, qui sæpe nobis per litteras tuas intimâsti, & tandem probâsti per testes [b], quòd retentis tibi prouentibus officiũ concesseras memoratum: ex quo non immerito contra talem concessionem fuimus suspicati. Et ideo nos [c], qui non tam ex plenitudine potestatis, quàm ex officij debito possumus, & debemus de subditorum excessibus ad correctionem inquirere veritatem, te maxime causam †, & occasionem præstante inquisitionem [d] commisimus faciendam. ¶ Omnibus ergo diligenter auditis, te in tribus comperimus fuisse culpabilem. Circa contrarietatem [e] responsi, quia non solum nobis, sed nec cuiquam debuisses ex certa scientia contraria respondere: Circa carnalitatem [f] animi, quia non ex † affectu carnali, de discreto iudicio debuisti Ecclesiasticum officium, & beneficium in persona magis † idonea dispensare: Et circa inhonestatem facti, quia non licuit ex pactione, vel conuentione quacunque, sub modo [g], vel tenore præscripto concedere nudum officium, & † tibi retinere prouentus: cum in Lateran. † concilio prohibitum sit, ne quis conferendo Ecclesiasticum beneficium, partem [h] prouentuum suis vsibus retinere præsumat: & alibi cautum reperiatur in canone, quòd Ecclesiastica beneficia sine diminutione [i] debent conferri.

¶ Vnde credimus distinguendum, vtrùm qui dat spirituale beneficium, prouentus ipsius ante donationem percipiat: Nam si prouentus ante donationem non perceperit † ipse, sed alius, & ex donatione consequatur [k] †, vt ipse [l] prouentus percipiat †: non est dubium (circa † hæc) interdicere simoniacam prauitatem. Si verò ante donationem perceperit ipse prouentus, credimus distinguendum, vtrùm ante donationem constituat [m], vt ipsi prouentus retineantur ad tempus pro causa iusta, & necessaria: an conueniat cum eo, qui accepit beneficium, seu cum mediatore quocunque, vt officio illo concesso retineat ipse sibi prouentus. Primum enim membrum credimus esse licitum: Secundum autem dicimus non licere: ne viam aperiamus his, qui prauitatem suam satagunt palliare.

TITVLVS XIII.

¶ De rebus Ecclesiæ alienandis †, vel non.

¶ Ex concilio Lugduneñ. † iiij.

¶ Non potest Prælatus res vnius Ecclesiæ alteri dare, nec inuicem illas res commutare sine ambarum consensu.

CAP. I.

NOn † licet Episcopo, vel Abbati, terrã vnius Ecclesiæ vertere ad aliam [n], quamuis ambæ in eius sint potestate: tamẽ si cõmutare [o] voluerit terras earũ, cũ consensu ambarum (partium †) faciat.

¶ Ex eodem †.

¶ Principes sæculares res Ecclesiæ donare non possunt: & qui ab eis recipiunt, excommunicantur: & perdunt omnia, quæ ab Ecclesia aliàs legitimè obtinebant. Hoc dicit secundum vnum intellectum, qui satis placet.

CAP. II.

QVi res Ecclesiæ petunt à Regibus [p], & horrendæ cupiditatis impulsu egentium [q] substantiam rapiunt,

i ¶ *Diminutione.*] 1. q. 3. si quis prebendas. ĩ. de præben. maioribus. & c. Vacante. & c. cum causam.

k ¶ *Consequantur.*] Ex pactione in eo apposita. Vinc.

l ¶ *Vt ipse.*] Donator, vel alius, qui percipiebat ante. Vinc.

m ¶ *Constituat.*] Cum capitulo suo, non cum eo qui habiturus est beneficium: & hoc publicè faciat, vt vitetur suspicio & sicut potest intelligi. ĩ. de præben. significatum. Et sic patet, quòd Episcopus potest ad tempus ex iusta causa retinere fructus vacantis beneficij, si forte grauatur debitis. ar. ĩ. de verb. sig. c. penul.

† *consequitur.*

† *percipit.*

† *recipiat.*

† *Hæc duo verba, circa hæc, desunt in antiquis.*

DE REBVS ECclesiæ alienandis, vel non.

¶ *Suprà visum est de collatione prabendarum, & beneficiorum: sed quia prabendati, & beneficiati interdum alienant bona prabendarum, & beneficiorum, ideo subiicitur hac rubrica. Abbas Siculus. De hac materia tractatur* 10. q. 2. 17. q. 4. c. id constituimus. §. occasione. & que ad §. sed notandum per totum. & 16. q. 6. per totum [d].

NOn licet.] CASVS. Dicitur in hoc c. quòd Episcop. vel Abbas, qui præest pluribus Ecclesiis non debet terras vnius Ecclesiæ vertere ad aliã, & si fuerint mutandæ ex causa iusta, cũ voluntate ambarum partiũ fiat. Not. quòd Abbas, vel Episcopus non potest in rem vnius Ecclesiæ applicare alij, quamuis ambæ sint suæ, sine iusta causa. Itẽ si episcopus, vel Abbas voluerit res vnius Ecclesiæ permutare cum rebus alterius Ecclesiæ, permutatio debet fieri de consensu ambarum partium.

n ¶ *Ad aliam.*] Passim & sine causa: ex causa tamen posset. arg. 12. q. 2. bona res. ĩ. de Eccle. ædi. ad audientiam. & 16. q. 1. præcipimus. §. sicut duo & ĩ. de excess. prala. sicut vnire. Quidam tamen hoc concedunt, vt Ala. Dic de hoc vt infra. de relig. do. constitimus.

o ¶ *Commutare.*] 10. q. 2. hoc ius. § sed & permutare.

d *De iure ciuili tractatur hac materia aut. e. ti. vel*

† *Alias ita: alienandis, vel non alienandis.*

† *Burchardus li. 3. decre. c. 14. Iuo p. 3. c. 29. & c. 1. tit. in 1. compilat. & vide Calderinum. cons. 4. hoc tit.*

† *Vox, partium, deest in antiquis.*

† *Alias: idẽ Burchardus lib. 15. c. 36. Iuo p. 15. c. 37. habent desumptũ hoc ex concilio Lugdunen. c. 11. sed in tomis conciliorum reperitur in concilio Aruernensi. c. 4. & c. 2. eo. tit. in 1. compil.*

QVi res.] Hoc c. non diuiditur. Abbas.

CASVS. Olim quidam petebant à Regibus res Ecclesiæ, & obtinebant aliquando: quia istud iniquum erat, statuit concilium Lugdũ. quòd illa, quæ sic traduntur, irrita, & vacua habeantur, & illi excludantur à cõmunione Ecclesiæ, qui taliter accipiunt bona ipsius. Not. quòd hic non excusat auctoritas maioris. Item non valet concessio Laici facta de re ecclesiastica. quia pro non dato habetur, &c. Item prætextu laicæ donationis, vel concessionis vsurpans sibi rem ecclesiæ, excommunicandus est.

p ¶ *Regibus.*] 16. q. 1. in canonibus.

q ¶ *Egentium.*] 16. q. 1. quoniam quicquid.

a ¶ *Irrita.*

a ¶ *Irrita.*] 12.q.2.*quicunque molitmur.* & c.*de rebus.arg.contra. C.de quadri.praescript.bene a Zenone.* Solu.lex ista non obtinet secundum canones. V.

b ¶ *Excludantur.*] Vt sic puniantur,in quo deliquerunt.sic ¶.*de temp.ord.litteras.* & ¶.*de iure pat.pastoralis.* & 17.q.4.*frater.* & *c.seq.* ¶.*de immu.eccl.e.*

Glo.B.

COnsensus.] Primò ponit dictum. Secundò adducit vnam limitationem ibi, *Ita.* Abb.Sic.

CASVS. Statuit concilium Toletan. quod sacerdotes, qui bona sua relinquunt Ecclesiis, aut aliqua prædia Ecclesiæ suæ acquirunt, possint aliquos de seruis Ecclesiæ tradere libertati secundùm quantitatem bonorum, quæ contulerunt ecclesiæ, secundù quod canones dicũt, ita tñ vt cũ peculio, & posteritate sua maneãt in seruitio Ecclesiæ, vtilitatẽ Ecclesiæ secundũ quod potuerint, prosequentes. Not.hic duos casus in quibus sacerdos potest manumittere seruum Ecclesiæ, scilicet cũ bona sua relinquit Ecclesiæ, aut aliqua prædia Ecclesiæ acquirit,quæ duplũ valeant,quã seruus. Item posteritas manumissi, licet sit ingenua,debet esse obnoxia Ecclesiæ, & præstare operas impositas tempore manumissionis.

¶ *Glo.seq.recitetur per obiectionem.*

c ¶ *De familia.*] Nõ benemeritos:nã benemeritos posset manumittere, licet Ecclesiæ nihil contulisset.12. q.1.*si quos de seruis.* Ala.& hoc de consensu episcopi.12.q.2.*placuit.*

† Concilium Toletanum 4.c.62.Burchardus l.3.decret. c.127. Ivo p.3.c.138.& c.3.eo.tit. in 1.compil.addit. de mitra no sit in hac decretalem.

† Ex eodẽ scilicet concilio Toletano. 4. c.66.Burchardus l.3. decret.c.189. Ivo p.3.c.219.& c.5.eo.tit.in 1.cõp.

irrita[a] habeantur, quæ obtinent: & à communione Ecclesiæ (cuius facultatem auferre cupiunt) excludantur[b].

Ex concilio Toletan. †.

¶ *Rector Ecclesiæ,qui dat Ecclesiæ rem duplæ æstimationis, seruos Ecclesiæ manumittere potest: ipse tamẽ manumissus, & eius posteri erũt sub patrocinio Ecclesiæ. Ita communiter summatur,tamẽ nõ placet Panor.sed,quod dicitur de æstimatione.*

CAP. III.

COnsensus totius concilij diffiniuit,vt Sacerdotes, qui aut aliquid Ecclesiæ suæ relinquunt, aut nihil habentes,aliqua prædia, vel familias Ecclesiis suis acquirunt:liceat illis aliquos de familia[c] eiusdem Ecclesiæ manumittere, iuxta rei collatæ modum[d], quem antiqui canones decreuerunt:Ita vt cum peculio,& posteritate[e] sua sub patrocinio Ecclesiæ maneant,vtilitates[f] iniunctas sibi,iuxta quod poterunt, prosequentes.

Ex eodem †.

¶ *Si Prælatus nihil de suo dans Ecclesiæ,seruum Ecclesiæ manumittit, non tenet manumissio.*

CAP. IV.

EPiscopi[g], qui nihil ex proprio Ecclesiæ Christi contulerunt[h], liberos ex famulis Eccle-

d ¶ *Modũ.*] Id est,quantitatẽ,vel æstimationem in duplũ, vt res quã dedit,valeat duplũ,quã mancipiũ.vt canones dicũt.12.q.2.*episcopus,qui mancipiũ.*de quibus hic fit mentio.Tanc.

¶ *Glos.seq.recitetur per obiect. & duplicem solutionem,& subdit tertiam,quam non approbat.*

e ¶ *Posteritate.*] Cũ parẽtibus manumissa: quia post manumissionem proles à liberto suscepta,nullius patrocinio est obnoxia. *C.de ope.lib l.antepen.*Vel est speciale in prole liberti Ecclesiæ,vt semper sit Ecclesiæ obnoxia:vt hic,& 12.q.2.*liberti* &c.*lõginquitate.*idem est in aliis,vt quidam legistæ dicunt,dum viuit patronus,& pater libertinæ conditionis.*C.de lib.& eorum lib.l.Vlt.* sed illam legem quidam intelligũt,ne filiis manumissis cum patre:vnde videtur meliùs,quòd speciale sit hoc in Ecclesia.

a Vide de hoc, & pleniùs in c. de libertis.ea.q. Ioan.And.

f ¶ *Vtilitates.*] Id est,operas tempore manumissionis impositas ipsi liberto à domino.ff.de oper.liberto.*l.3.* & 4.& 5.quæ tamen imponi non debent venienti ad clericatum.54.*dist.quicunque.*

EPiscopi.] Primò ponitur prohibitio.Secundò ratio. Tertiò reuocatio.Secunda ibi,*Impium.*Tertia ibi,*Tales.* Abb.

CASVS. In capitulo isto dicitur contrarium eius, quod dicitur in præcedenti, videlicet quòd Episcopi qui nihil de suo conferunt Ecclesiæ,libertatem seruis Ecclesiæ dare non possunt: quia iniquum est,vt qui res suas Ecclesiæ non contulit, damnum inferat Ecclesiæ:& successor illius,qui hoc fecerit,illos ad ius Ecclesiæ reuocabit. Nota,quòd prælatus, qui nihil de suo dedit Ecclesiæ, vel acquisiuit, seruis Ecclesiæ libertatem dare non potest. Item successor reuocare potest, & debet, quod antecessor malè alienauit.

g ¶ *Episcopi.*] Hoc c.est pars illius.12.q.1 & *si illi.*

h ¶ *Conferunt.*] Ergo à contrario sensu,si de suis conferunt, aliquos manumittere possunt ¶.*c.prox* 12. q.2.*Episcopus qui.*Tan.

¶ *Glos seq.signat contrarium,& dupliciter soluit*

i ¶ *Inferat.*] *Ar.cõtra.*1.q.2.*si quos.*Sol.ibi de cõsẽsu capituli,hic non. Vel de benemerito:hic de malemerito.

k ¶ *Successor.*] ¶.*de precar.c.2.*35.q.9.*quod quis.*

NVlli.] Primo ponitur alienationis prohibitio.Secundò quòd sit alienatio. Tertiò pœnæ impositio. Secunda ibi, *Alienationis.* Tertia ibi, *Vnde.* Abbas.

k Vel ibi manumisit ratente iure patronatus, hic nõ. Io.And.

CASVS. Quia prælati & clerici Ecclesiarum indifferenter obligabat res Ecclesiæ mobiles,& immobiles,propter quod dãna multa proueniebant Ecclesiis, statuit concilium, quod de cætero nullus debeat alienare rẽ immobilem Ecclesiæ suæ, siue agrũ, siue rusticum mancipium,nec pignori obligare: & alienationis verbum continet conditionem, permutationem, & emphyteuticũ cõtractum perpetuum: & ideo omnes sacerdotes abstineant ab huiusmodi alienatione, pœnas constitutionis Leoninæ formidando. Nota, quod nullus debet alienare res Ecclesiæ immobiles, & est sententia generalis, nisi enim in casu vtilitatis. Item verbo alienationis continetur omnis alienatio, quæ transfert dñiũ, vt puta venditio,& omnis illa, per quam res obligatur. Item alienans alienãs res Ecclesiæ pœna constitutionis Leoninæ subigatur.

siæ ad condemnationem suam facere non præsumant. Impium est enim, vt qui res suas Ecclesiæ non attulerit, damnum inferat[i]. Tales igitur liberos † successor[k] Episcopus absque aliqua oppositione ad ius Ecclesiæ reuocabit.

† libertos; dus Geruasi codices.

¶ Ex concilio apud Siluan. †.

¶ *Res Ecclesiæ alienari non debẽt.*

CAP. V.

NVlli liceat alienare[l] rem immobilem[m] Ecclesiæ suæ, siue agrum, siue rusticum mancipium, neque specialis hypothecæ[n] titulo obligare. ¶ Alienationis[o] autem verbum continet conditionem †, donationem, venditionem, permutationem, & emphyteusis perpetuum contractum. Vnde omnes Sacerdotes ab huiusmodi alienatione abstineant:pœnas timentes,quas Leonina[p] constitutio comminatur.

† Burchardus l.3. decret. c.144. Ivo p.3. c.183. Vbi rectiùs quàm apud Burchardum legitur. Sed de hoc sit sũptum.& c.4.e. tit.in 1.cõp.& Vide not.in huius decretalis.

† conductionem.

† conditionem.

¶ Symmachus Papa †.

¶ *Alienatio de rebus Ecclesiæ facta non tenet: & alienatores, nisi rem restituant, excommunicantur: & quilibet Clericus potest contradicere,& rem cum fructibus repetere. h d. Et est textus notabilis,& quotidie allegatur.*

† In Romana synodo tertia habita circiter annũ Domini 506. Vel 507.c.4.5.6.7. & 8. Sed de admonitat.hic Cõtinet & c.6. eo. tit. in 1. comp.

CAP. VI.

SI quis Presbyterorum, Diaconorum, seu defensorum[q],

l ¶ *Alienare.*] Nisi pro vtilitate Ecclesiæ. 12. q.2. *sine exceptione.* & iuris solemnitate, quæ habetur. 1. q.2. c.*cũ Romanis.*§.*hoc ius.* Alanus. ANNI X 10. Hodie non seruatur. ¶.*eo.de.dum.*

m ¶ *Immobilem.*] Mobilia verò, quæ seruando seruari non possunt,potest prælatus alienare,ad instar tutoris. *C.de administratione tutorum.l.lex quæ, in fine.*quando decreto opus non est. *l.Vlt.*

¶ *Hypotheca.*] Hypotheca est obligatio rei immobilis,pignus rei mobilis,quasi à pugno. *Inst.de actionib.*§.*inter pignus.*

¶ *Gl.se.ponit de alienatione quomodo largè,& strictè sumitur.*

o ¶ *Alienationes.*] Verbum, alienationis, in hoc loco largissimè accipitur. & sic *C.de re. Eccle. alie.vel non ali. sancimus.* & in *Auth.de non alie.re.ecc.*§. *nos igitur coll.2.* alibi strictius accipitur pro eo contractu quo transfertur dominium.*C. de fun.do.l.1. ff de Verb.sig. alienationis.ff.de alie.iu.mu.cau.fac. ex hoc.*§.*2. C. de iure emphy.l.1.* Ala.& ita neque vendere,neque sub conditione tradere, neque permutare, vel donare, vel emphyteuticum contractum potest facere prælatus.

p ¶ *Leonina.*] *C.de sacrosanct. Ecclesiis.l.iubemus.*§.*œconomus.* & 12.q.2.*monemus.*

SI quis.] Sunt tres partes, quæ patent,sicut sunt tria dicta. Secunda ibi.*Quod si.* Tertia ibi, *Sed etiam* Abb.

CASVS. Quia Prælati Ecclesiarum frequenter alienabant bona Ecclesiæ,& alij subscribebant in damnum Ecclesiæ,statuit Symmachus Papa,quòd si aliquis presbyterorum,vel aliquis aliorum subscripserit alicui alienanti prædium Ecclesiæ, excommunicetur, nisi fortè & alienator,& qui acceperit,per restitutionem sibi celeriter prospexerint:quod si non fecerint, instrumentum inde confectum non valebit propter pœnam, quam propter hoc sustinebunt: & licitum erit quibuslibet Ecclesiasticis personis contradicere,& malè alienata repetere cum fructibus.Nota,quòd qui alicui contractui subscribit,videtur illi consentire. Item fallit hîc regula illa, Nemo potest venire contra factum suum: quia vt hîc dicitur, alienator potest repetere alienata. Item ibi non valet alienatio, nec valet instrumentum de ea confectum.Item res malè alienatas,cum fructibus percepit.

q ¶ *Defẽsorũ.*] i. Aduocatorũ,vel curatorũ.16.q.1.*de prætũ.*Ala.

¶ *Glo.seq.*

¶ *Glos. seq. arg. alleg. & iur. allegat in contrarium Sunamlegem, & soluit, demum distinguit.*

a ¶ *Subscripserit.*] *Arg. quòd qui de facto alterius subscribit, consentire vt. ff. de in rem verso, l. pen. ff. quod iussu l. 1. §. sed & si. 12. q. 2. ne liceat. & c. cū redēptor. arg. cōtra ff. de pign. act. Casus.* sed tu ignorauit, quid continebatur. sed verū est, vbi ad auctoritatē contractus subscriptio desideratur. quod intelligas cū hac distinctione: quia aut subscribit quis noīe alieno, aut suo. si alieno non obligatur q subscribit, nec intelligitur consentire. *ff. de inst. actio. l. Vlt. ff. de rescind. Vē. Titius.* Si noīe suo, aut sciēter, aut ignorāter, si scienter, tūc obligatur & cōsentire videt, vt hic. & in primis cōcor. & *ff. de pig. si fideiussor. §. 1. si ignoranter:* non videtur consentire, nec ei nocet. *C. plus Va. quod agitur l. Vlt. C. de do. nec ignorans & l. prædicta. Casus* Tanc.

¶ *Glos. seq. soluit, contrarium.*

b ¶ *Iratus.*] Humano more loquit, qm̄ Deus non irascitur. *23. q. 4. incommutabilis.*

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

c ¶ *Alienator.*] Qui alienat in præiudicium Ecclesiæ, etiam iurasset non repetere, reuocare debet alienationē, non obstante iuramento, cum sit illicitum. *ī. de iure. intellecto. arg. contra ī. de trāst. cùm venissent.* sed ibi aliàs poterat consuli Ecclesiæ per capitulum in *decr. intellecto.* non erat alius per quem posset consuli regno. Ber.

alienanti prædium Ecclesiæ subscripserit[a], quo iratus[b] Deus animas percutit, anathemate feriatur: nisi fortè & alienator[c], & qui acceperit †, celeri[d] restitutione sibi prospexerint[e].

¶ Quòd si minore animæ suæ cura remedium[f] oblatum neglexerint præter pœnam[g] super hoc adscriptam, confectum exinde documentum viribus (quamuis ab initio nullas[h] habuerit) vacuetur. ¶ Sed etiam licèt † quibuscunque Ecclesiasticis personis[i] vocem contradictionis offerre, & vt cum fructibus possint alienata[k] reposcere, & Ecclesiastica auctoritate fulciri.

¶ Alex. iij. Vigor. † Episcopo.

¶ Terra non fertilis Ecclesiæ dari potest in emphyteusim, vt cuius studio reducatur ad culturam.

CAP. VII.

AD † aures: *& infrà.* ¶ Illas terras, quæ de syluis extirpatæ, sunt arabiles factæ, eis hæreditario[l] iure poteris concedere sub annuo censu tenendas: à quibus suo, vel parentum suorum labore cōstiterit extirpatas: Nisi fortè tunc[m] aliis possint ad maiorem Ecclesiæ vtilitatem cum eodem labore, & onere conferri.

¶ Cælestinus iij. Rauen. Archiepiscopo.

¶ Iurans non alienare bona Ecclesiæ; nō potest alienare, ea quæ sūt de mēsa, vel ea, de quibus dubitabitur, an sint de mensa. Hoc dicit vsque ad §. possessiones. Abbas.

CAP. VIII.

VT † super aliqua: *& infrà.* ¶ Sanè quæsiuisti à nobis, si possessiones[n], siue reditus regalium decimationum, & aliunde ex certis locis prouenientes, quos prædecessor tuus, quousque diem clausit extremum, ad manus suas tenuit & in proprium vsum excepit:[o] [vel expendit †,] nec aliis infeudauit, de mensa sint Archiepiscopi intelligendi & de eis, cùm ex sacramento[p] fidelitatis tenearis Apostolicæ sedi nihil alienare, contractus aliena-

Glos. seq. recitetur per quæstionem.

d ¶ *Celeri.*] Simile j. *de loca. c. pen. & Vlt.* vbi dicitur, qualiter intelligatur de celeri. Celeriter intelligo in hoc casu, antequam lædatur Ecclesia ex tali alienatione.

e ¶ *Prospexerint.*] Per repetitionem. & ita qui malè alienauit rē Ecclesiæ, potest repetere. vt hic patet. & *35. q. 9. quod quis. & ī. de elect. nosti.* quod verum est, si in administratione toleratur, secus si remotus fuerit. *12. q. 2. monemus.* Ala.

¶ *Glos. seq. arg. & remittit.*

f ¶ *Remediū.*] Et ita est *arg. quòd si dilapidator vult seruare Ecclesiā indēnē, q̄ nō remoueatur.* De hoc dixi. ī. *de elect. q̄ sicut.*

g ¶ *Pœnam.*] Scilicet depositionis. *12. q. 2. diaconi. & Cod. de sac. san. Eccl. iubemus. §. œconomus.* & si satisfacere non posset, excōmunicabitur, quousque satisfecerit.

¶ *Glos. seq. alleg. tria iura, signat contrarium, & remittit.*

h ¶ *Ab initio nullas.*] Ex hoc manifestè patet, q̄ alienatio, quæ fit cōtra formā iuris, nulla est ipso iure. ī. *de resti. in integ. constitutus. & ī. de his, quæ fi. à ma. par. ca. c. 1. & 12. q. 2. sine exceptione. ar. cōtra. 12. q. 2. si quæ de reb.* hoc soluit. ī. *ne se. vacā. c. 1.* Vin.

i ¶ *Personis.*] Id est, clericis oībus, & cōuersis, & patronis. *16. q. 7. filiis,* vel nepotibus, & parochianis, quia eorum interest, sed personæ alterius Ecclesiæ non admittentur, cùm sit priuatū iudicium.

¶ *Glos. seq. facit quatuor. Primò notat optionem Ecclesiæ dari &c. Secundo quærit, an cedere teneatur. Tertiò obiicit ad id, quòd hic dicitur alienatorem repetere. Vltimò ponit opi. & remittit.*

k ¶ *Alienata.*] De facto, quia ipso iure non tenet, vt dictum est. Et nota. q̄ Ecclesia habet actionē personalē contra alienatorem, si est soluendo. vel habet in rem actionem contra possessorem. *12. q. 2. Apostolicos.* & est expressum. *C. si tut. vel curat. l. 3. & Vlt.* sed si obtineret contra vnum, alter liberaretur. *ff. de eo per quem fact. erit l. 1. §. si plures.* & si conuenit vnum, non fit ei præiudiciū quoad alium: sola enim solutio imponit ei silentiū. *ff. deposit. l. 1. § si apud. & C. si tut. vel cur. l. Vlt.* Sed nūquid Ecclesia tenetur cedere actiones suas soluenti contra aliū? Non: cum enim cōueniatur ex delicto suo, vel ex maleficio, non potest petere cessionem actionum *ff. de admi. tuto. l. si plures tutelam.* Præterea alienator potest repetere, vt hic dicitur. Sed contra videtur, quòd nō sit audiendus, cùm teneatur de euictione. & dicit regula: Quem de euictione tenet actio, eundem agentem repellit exceptio. *C. de euict.*

exceptione. & l. si ob causam. Rñdeo, illud generale est: sed hīc si repellatur, replicabit, quòd rē Ecclesiæ repetat quia contractus nullus est, & ideo nō tenetur sicut excipitur contra mulierē de re vendita, & tradita, sed ipsa replicat factū esse contra Velleianum. *ff. ad Velleianum, si mulier. § item si mulier.* nec mirū si cōtingat hoc in præsenti: quia interdum accidit hoc in priuato. *C. de agri. & censi. quē admodū. lib. 11.* & est specialis casus, & si nihil habet prælatus, non dabit pretium. *C. de rei vend. si mancipium.*[d] Vin. Item ex hoc c. dicūt quidā, quòd prælatus, vel etiā quilibet de Ecclesia potest agere pro Ecclesia sine litteris de rato. De hoc dixi. ī. *de proc. c. 1. & ī. de rescript. edocere. sim. 12. q. 2. non liceat.* & sunt eiusdem auctoris[e].

AD *aures.*] Ponit casum literalem Ioannes And. in eo qui confisus de prælato nulla interueniēte scriptura recipit syluā ab Ecclesia reducendam ad culturam: & quòd ea reducta concederetur sibi in emphytheusim: postmodum prælatus dubitauit, ex quo res erat culta, an posset dari in emphyteusim, & rñdetur v in littera. Abbas. Diuiditur, q̄a in prima parte decise ponitur factū. In secunda ponitur prouisio ibi, *licet.* In tertia exceptio ibi, *Nisi.* Ioan. de Imo. CASVS. Quidam de syluis Ecclesiarum fecerunt terras arabiles, illas extirpando: quærebatur, vtrum terræ illæ arabiles factæ, possent sub annua pensione concedi hæreditario iure tenendæ illis, vel hæredibus eorum, qui labore suo illas extirpauerunt? & rñdet Papa, quòd bene possunt illis cōcedi, nisi fortè possint aliis ad maiorem vtilitatem Ecclesiæ cōferri sub eodem onere, ac labore. Nota, quod Ecclesia vtilitatem suam semper facere debet, & res suas meliorare debet.

l ¶ *Hæreditario.*] Id est, in emphyteusim perpetuam. *10. q. 2. hoc ius. Ver. perpetuo quoque.* Tanc.

m ¶ *Nisi fortè tunc.*] i. tempore contractus. simile j. *de empt. & v. cum dilecti. & ī. de elec. dudum 2. & ff. de eui. ex mille. §. 1.*[f] & sic spectatur initium contractus: & si tunc læditur Ecclesia, restituitur: alias si postea res fieret melior per sollicitudinem colonorum, si possessiones istas reddiderunt meliores, non expelluntur, ex quo in principio Ecclesia decepta non fuit, *C. loca. adem quam. & l. legem quidem. C. de rescin. ven. ad rescindendam.* ne diligentia sua sit eis damnosa. *C. de allu. l. Vlt.*

VT *super.*] Qui iurauit non alienare ea, quæ sunt de mensa, ea, de quibus dubitatur, an sint de mensa, alienare non debet. Abb. CASVS. Archiepūs Rauen. recepit quasdam possessiones, siue reditus à Rege, aut etiā aliunde, ex certis locis in recōpensationem decimarum subtractarum: & reditus illos, siue possessiones retinuit ad vsum suum, quousque diē clausit extremū. Quæsiuit successor illius, vtrum reditus illi, siue possessiones intelligātur ad mēsa Archiepiscopi pertinere. Itē cū ipse archiepiscopus teneatur iuramēto fidelitatis, quod fecit Apostolicæ sedi, non alienare de nouo: quæsiuit, vtrū de reditib. illis possit fieri cōtractus cuiuslibet alienationis? Rñdet Papa, quòd siue intelligātur de mensa archiepiscopi, siue nō, nō debet alienari: cōcedit tamē Papa archiepiscopo, vt ipse de cōsilio, & assensu fratrum suorū, vel maioris partis, possit alienare possessiones Ecclesiæ suæ minùs vtiles, vel cōmutare pro aliis vtilioribus habēdis. Nota, quòd archiepi. & epi iuramēto tenētur nō alienare de nouo possessiones Ecclesiæ. Item prælati Ecclesiarū possessiones minùs vtiles alienare, vel cōmutare possunt pro vtilioribus de consensu fratrum suorum.

¶ *Glo. seq. recitetur per obiectionem.*

n ¶ *Possessiones.*] Solēt enim plerunque Reges, possessiones, & reditus certos dare ecclesiis loco decimarū. & hoc satis potest fieri pro decimis subtractis, siue retentis: sed pro futuris nō videtur admittenda talis commutatio. j. *de rerum permu. c. Vlt.* Ala.

o ¶ *Excepit.*] i. recepit si. ī. *vt lite non cont. qm̄. si 23. q. 5. non est nīm.*

p ¶ *Sacramento.*] Nā quilibet eps, qui immediatè dño Papæ subest,

† *recepit.* † *Alias, remedio.*

a *Titius procurator Seij ab eo mortuo institutus hæres hoc ignorans subscripsit servo hæreditario vendenti fundū. ex subscriptione non obligatur. Ioann. And.*

† *liceat.* † *Vuigor.* † *Vuigornēsi.*

b *Nec per membra distinguitur. de bo. vide in His. c. B.*

† *Post concilium Later. sub Alex. iij. p. c. 19. c. 4. & c. 7. eo. tit. in 1. cōpil.*

c *Concor. tamen in Authē. hoc ius. & ibi Bart. & Bal. C. de sacrosan. Eccl.*

d *Vendicāt mancipium vē, vel furto sublatum, & distractum, non habet necesse restituere pretium. Ioann. And.*

e *Alibi, alio res.*

† *Cap. 1. eo. tit. in 2. cōp.* *Et quæ bona dicātur esse de mensa prælati, tradit hic pro aliis Innocētius.* † *Hæc duo verba: vel expendit, desunt in omnibus antiquis, quæ velut exposita præcedētia verba ex margine perperam irrepserunt in contextū.*

f *Si fundo vendito ex una parte moueretur, vel decreuerit, vel accreuerit per alluuionem priori statu habebitur ratio vendere deterioratā non diminuitur, nec re aucta augetur emptionis quātitas. Ioann. And.*

est, iurat ei fidelitatem, quòd non alienabit bona Ecclesiæ, nec infeudabit de nouo. & idem iuramentum præstant alij Episcopi suis Metropolitanis.

a ¶ *Alienationis.*] Largè sumpto vocabulo, siue transfertur dominium, siue non. ī. *eo. nulli. & C. de re. eccle. non alie. sancimus.*

¶ *Glos. seq. reci. per q. vel obiectionem.*

tionis [a] cuiuslibet possit interuenire. Tuæ ergo inquisitioni taliter respondemus, quod siue intelligantur [b] de mensa, siue non [c], vt non alienentur, consultius [d] æstimamus †.

¶ *Possessiones Ecclesiæ minùs vtiles, pro vtilioribus, de consensu Capituli potest Episcopus permutare, vel alienare. h. d.*

¶ Possessiones verò, quæ Ecclesiæ tuæ minùs sunt vtiles, pro aliis vtilioribus de fratrum tuorum, & † sanioris partis consilio, & assensu [e], alienandi, seu commutandi liberam concedimus facultatem.

¶ Idem Exon. Episcopo.

¶ *Canonicus prædium Ecclesiæ perpetuò locare non potest.*

CAP. IX.

AD † audientiam nostram noueris peruenisse, quod quidam de Canonicis Exon. Ecclesiæ, quædam prædia eiusdem (inconsultis [f] aliis fratribus) in damnum eius † in perpetuum locauerunt. ¶ Ideoque mandamus, quatenus (si verum est quod asseritur) locationes illas legitimè reuocare [g] procures: ita quòd, si eadem prædia non aliter reuocari potuerint †, eos quos noueris harum locationum auctores †, ad susceptam inde pecuniam conductoribus refundendam [h], † appellatione remota, compellas.

¶ Inno. iij. Archiepiscopo Montis regalis.

¶ *Possessiones, quæ sunt de mensa, non possunt alienari: Et Ecclesia consueta regi per regulares, sæcularibus Clericis conferri non debent. Hoc dicit. Ioan. de Imola.*

b ¶ *Intelligantur.*] Ad quæstionem primam nō respōdet. Fortè ideo quia nō expressit, quāto tempore tenuit, & vtrū bona fide, an mala fide. ī. *de spon. de muliere.* Ala.

c ¶ *Siue non.*] Præsumitur tamē esse de mēsa Archiepiscopi, cùm sit in possessione earū. *C. de rei ven. l. Vlt.* Lau.

d ¶ *Consultius.*] Quia tutius. ī. *de spon. sane mus.* Lau.

¶ *Glo. se. signat contrariū, & soluit dupliciter.*

e ¶ *Assensu.*] 12. q. 2. *terrulas.* cōtra. Sol. hic vocat possessiones minùs vtiles comparatione magis vtilium: ibi verò minùs vtiles dicuntur simpliciter, & absolutè. hic est necessarius consensus capituli, ibi non. Vel ex honestate requiritur in his, non ex necessitate, vt ibi. Ber.

AD *audientiam.*] Communis diuisio. In prima narrat factum. In secunda prouidet ibi, *Ideoque.* Abb.

CASVS. Quidam de canonicis Exon. Ecclesiæ, quædam prædia ipsius Ecclesiæ, aliis fratribus inconsultis, locauerunt in perpetuū in damnum ecclesiæ. peruenit hoc ad notitiam domini Papæ: vnde mādat Exon. Epo, quatenus si est ita, locationes illas studeat reuocare: si verò non possint reuocari, nisi pecunia inde recepta restituatur, compellat locatores ad pecuniam restituēdā conductoribus. Not. q̄ malè alienata in damnum Ecclesiæ, sunt reuocanda. Item conductores habent actionem contra locatores ad pretium repetendum.

f ¶ *Inconsultis.*] Vnde contractus nullus. ī. *eo. c. 1. & 12. q. 2. sine exceptione.*

g ¶ *Locationes reuocare.*] De facto, quia ipso iure nō tenuit contractus. ī. *de his, quæ fiunt à præla. sine consensu cap. cap. tua. & 24. q. 1. audiuimus* sicut aliàs exponitur, separati, i. non fuerunt mixta bona paterna & materna. *C. de leg. hære. l. 2.*

¶ *Glos. seq. quærit, & soluit.*

h ¶ *Refundendam.*] Sed nunquid habent actionem de iure tales conductores contra locatores ad repetendam pecuniam? Sic, si fuerunt bonæ fidei. 12. q. 2. *Vulterana. in Authen. de re. eccle. non alie. §. si quis. coll. 2. si malæ fidei fuerint, non 16. q. 3. c. placuit. §. potest. Ver. vniuersas. Cod. ne rei do. vel templo. l. vniuersitas. 10. q. 2. hoc ius. in fin. §. qui verò.* nisi de euictione prospexerint. *Cod. de euic. si fundum.* in casu tamen speciali malæ fidei emptor agit ad pretium *Cod. communia de leg. l. vltimo.* Lauren.

POssessiones.] Sunt duo dicta. Secundum ibi, *Aut.* Abbas Siculus.

CASVS. Quæsiuit Archieps iste, vtrùm possit alienare possessiones ad mensam suam vel capituli pertinētes? Respōdetur, quòd nō. Itē quæsiuit, vtrùm posset Ecclesias, in quibus monachi esse consueuerūt, cōcedere clericis, vel laicis: & rndetur, q̄ nō. Not. quòd Episcopus possessiones ad mensam suam, vel capituli pertinentes, alienare non potest. Item Ecclesiæ regulares amplius sæculares esse non debent, sed reformari debent per homines eiusdem religionis, quæ priùs ibi fuerat.

¶ *Glos. seq. signat contrarium, & dupliciter soluit.*

CAP. X.

POssessiones † ad mensā tuam, vel Capituli pertinentes, alienare [i] non debes: Aut Ecclesias, in quibus Monachi [k] ministrare consueuerunt, Clericis [l], vel Laicis [m] assignare.

¶ Idem Episcopo Maurień. & Præposito Vicoń. †

¶ *Restituitur Ecclesia cōtra alienationē, per quam enormiter fuit læsa. h. d. secundum lecturam veriorem.*

CAP. XI.

AD † nostram noueritis audientiam peruenisse, quòd cum Tusień. † Monasterium depressum esset onere maximo debitorum, Abbas, & Conuentus eiusdem, villam quandam necessitate coacti, B. Laico concesserunt in feudum, tali conditione apposita, quòd idem octoginta libras persolueret, pro quibus eadem extiterat obligata: quod non distulit effectui mancipare: *& infrà.* ¶ Vnde humiliter supplicârunt, vt feudum prædictum faceremus ad vtilitatem monasterij reuocari: præsertim cùm idem Laicus primo anno de ipsius prouentibus vltra summam perceperit prætaxatam, & per multos [n] postmodum annos sumpserit eius fructus: *& infrà.* ¶ Quocirca † mandamus, quatenus si prædictum monasterium propter hoc inueneritis enorme [o] dispendium incurrisse, dictum Laicum vt (pecunia, quam pro exoneratione feudi, seu etiam pro vtilitate ipsius monasterij expendisse noscitur, ab eisdem Abbate, & Conuentu recepta, cùm sibi fructus

i ¶ *Alienare.*] ī. *eod. vt super. Arg. contra 12. q. 3. c. vt.* Sol. hic prohibetur perpetua alienatio possessionum, ibi conceditur specialiter teruarum: vel quod ibi dicitur, quòd potest alienare, intelligitur de consensu capituli, & si causa subest.

¶ *Glo. seq. reci. per quæstionem, quod è conuerso.*

k ¶ *Monachi.*] E conuerso bene possunt sæculares amoueri ab Ecclesia aliqua, & in ea institui regulares, si episcopi, & ecc. consensus accesserit: dum tamen clericis alibi æque prouideatur. ī. *de Ecclesiis ædificandis ad audientiam 2.* non tamen intelligas illud inuitis clericis faciendum: inuito enim vsufructuario non potest proprietarius deteriorem causam eius facere, etiam in meliorē statum mutando. *ff. de vsu. & habit. l. vlt.* Laur.

l ¶ *Clericis.*] Quia quādiu inueniri possunt regulares, nunquam ponendi sunt sæculares. ī. *de relig. do. inter quatuor.*

m ¶ *Laicis.*] Hoc ideo dicit, quia postquā locus factus est religiosus, ampliùs ad sæculares vsus redire non debet. & sic de vestimentis altaris, & lignis ecclesiarum. ī. *de reli. do. ad hæc. & de consecr. dist. 1. ligna & c. altaris.*

AD *nostrā.*] Primò ponitur petitio. Secundò causæ commissio ibi, *Quocirca.* Abb.

CASVS. Monasterium Tusień. grauatum erat onere maximo debitorum, propter quod Abbas, & conuentus eiusdem tali necessitate ducti, quandam villam suam concesserunt in feudum cuidam laico, tali conditione apposita, quòd idē laicus solueret octoginta libras, pro quibus villa ipsa erat obligata, quòd ipse non distulit effectui mancipare. videntes monachi, quòd monasterium ex tali contractu enormiter esset læsum, supplicarunt humiliter domino Papæ, vt feudum ipsum faceret ad monasterium reuocari, cùm idem laicus primo anno de redditibus ipsius feudi vltra summam percepit, quam persoluit, & postmodum etiam per plures annos percipit fructus eius: vnde mandat Papa quibusdam, quatenus si prædictum monasterium propter hoc inuenerint enorme dispendium incurrisse, compellant dictum laicum, vt prædictum feudum liberum, & quietum dimittat monasterio prædicto, recepta priùs pecunia à monachis, quam pro vtilitate monasterij pro prædicto feudo dicitur expendisse, cùm fructus percepti sibi debeant sufficere pro labore. Not. quod cùm Ecclesia enormiter læditur in aliquo contractu, debet restitui.

¶ *Glo. seq. reci. per obiect. & solutionem.*

n ¶ *Per multos.*] Forsè per duos, vel per tres [b]: quia pluralis locutio duorū numero contenta est. 4. q. 3. *c. si testes. §. vbi numerum.* hoc ideo dicit: quia post quadriennium non subuenitur Ecclesiæ per beneficium restitutionis. *C. de tempo. in integ. restit. l. vlt.*

¶ *Glo. seq. quærit & soluit distinguendo. in fine ponit op.*

o ¶ *Enorme.*] Hoc ideo dicit, quia pro leui dāno non datur restitutio

Margin notes: † alimen. † Vel. 2 Concor. l. 2. & ibi Bart. C. de agri. & cēs. lib. 11. † Cap. 2. eo. ti. in 2. cōp. Et vide Ancharanum consil. 115. † Aliàs ita: in damnū Ecclesiæ. † poterint. † poterunt. † Actores. † referendam. † Cap. 1. eod. ti. in 3. cōp. Et de materia vide Oldradum. consi. 162. & Car. cōsil. 13. † Vtrein. † Vlricen. † Vicon. † Cap. 2. eo. ti. in 3. cōp. Vide Host. in c. salubriter. & Ioan. And. in c. conquestus. infra. de vsur. † Aliàs: Secusien. Vnde octoginta duas Hostiensis, & vocatur monasterium Sācti Iusti. Aliàs: Gaisson. † Vt Cas. sin. in antiquioribus. † De intellectu huius textus vide latissimè per Camerarium l. 1. variar. resolut. c. 1. & Berdanum dum Vasquium l. 3. controuer. vsu frequētium. c. 71. b Nam duo dicuntur multi. Insti. de iure perso. in fin. Ioann. And.

tutio. ff. de re. in inte. resti. & ꝟ. de integ. re. c. 1. Sed nunquid in hoc casu, cum læsa sit enormiter, subuenitur ei per beneficium restitutionis, vel ipso iure tuta est? Dico, quòd ex quo contensus capituli affuit & ideo credebant vtiliter contrahere, tenuit contractus, licet læsa sit Ecclesia. ꝟ. de empt. & vendit. cum dilectis. & 12. q. 2. fine. sed potest restitui, si læsa sit enormiter ꝟ. de in inte. restit. c. 1. sed si decepta esset vltra dimidiã partem iusti pretij, subuenitur ei iure communi & etiam cuilibet. C. de rescindenda vendit. l. 2. & ꝟ. de empt. & vend. c. cum dilectis. & c. cum causam. secundùm hoc vsque ad legitimam præscriptionem potest agere, licèt quidam dicant, quod in hoc casu agendum sit iudicis officio.

¶ Gl. seq. obiicit, & soluit.

a ¶ Sufficere.] Sed non videtur, quòd ille debeat lucrari fructus perceptos supra id, quod ipse dedit Ecclesiæ: nã cùm aliquis restituitur omnia de eis restitui in pristinum statum, vt neutra pars sit in dãno vel in lucro. Cod. de repu. l. 1. ff. de minori. quod si minor. §. restitutio. Sed hoc est propter laborem suum, vt hic dicit. non enim omnino emptor damno afficiendus est: vt l. prædicta, quod si minor. §. restitutio. Item quòd bona fide percepit[b]. ff. de acqu. rer. do. bonæ fidei. ꝟ. de feudis. c. 2. arg. 12. q. 2. Vallerana. Ioan. & si vellet petere laboris mercedem, necesse haberet restituere fructus, qui excederent labores. ff. de rei vend. sumptus. Lau. Et sic est. arg. quod nemo cogitur suis stipendiis militare. & de labore suo mercedem quis recipere debet. 12. q. 2. charitatem. & c. Ecclesiasticis. & 12. q. 2. precaria.

a De hac quæstione vide per doctores in l. C. de filiofamil. & in l. fi. ff. de tuto. vel cura.

† Lateranense concilium generale sub Innoc. 3. c. 44.

† Carnicomensis cod. tit. in 4. compil.

† facultas.

† illos.

† Vide Abbatem con. 26. incip. quidam officiales. in 1. vol. & Roman. singul. 254. incip. Reuerẽdus Dominus.

b alii vt Vincentius, qui ex vi dominii & bona fide, faciebat fructus suos nec est vis secundum Ioan. an non tenuerit contractus propter defectum solemnitatis, an tenuerit: sed propter læsionem datur restitutio. Ioan. And.

c Hãc glossulam non inuenio in vetustioribus, nec credo Bernardi esse.

ctus percepti sufficere[a] debeant pro labore) præfatum feudum eidem monasterio dimittat liberum, & quietum, appellatione postposita compellatis.

¶ Idem in concilio generali †.

¶ *Alienatio rei Ecclesiasticæ facta sine legitimo Ecclesiasticarum personarum assensu non tenet, licèt approbetur per constitutionem Laicorum.*

CAP. XII.

CVm † Laici[b], quamuis religiosis, disponendi de rebus Ecclesiæ nulla sit attributa potestas †, quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi: dolemus in quibusdam ex illis † sic refrigescere charitatem, quòd immunitatem Ecclesiasticæ libertatis, quã non tantùm sancti patres, sed etiam Principes[c] sæculares priuilegiis multis munierunt, non formidant suis constitutionibus, vel potiùs destitutionibus impugnare, non solùm de alienatione[d] feudorum, ac aliarum possessionum Ecclesiarum, & vsurpatione iurisdictionum, sed etiam de mortuariis†, nec non & aliis, quę iuri spirituali annexa[e] videntur, illicitè præsumendo. ¶ Volentes igitur super his indemnitatibus consulere Ecclesiarum, ac tantis grauaminibus prouidere, constitutiones, & venditiones huiusmodi feudorum, seu aliorum bonorum Ecclesiasticorum, sine legitimo personarum Ecclesiasticarum assensu[f] præsumptas, occasione constitutionis laicæ potestatis (cùm non constitutio, sed destitutio, vel destructio dici possit, necnon vsurpatio iurisdictionum †) sacri approbatione concilij decernimus non tenere, præsumptoribus per censuram Ecclesiasticam compellendis[g].

CVm laicis] Alienationes de feudis, vel aliis rebus Ecclesiæ non tenent, etiamsi per constitutiones laicorum approbentur. hoc dicit vel aliter, & sic vt in rubro. Communis diuisio. Secunda ibi, *Volentes*. Abb. Sic.

CASVS. Laici quantumcunque religiosi sint, non habent aliquam potestatem deponendi de rebus Ecclesiæ: sed si in contrarium faciunt, immunitatem Ecclesiasticæ libertatis impugnant suis constitutionibus, immò potiùs destitutionibus, vsurpando iurisdictionem Ecclesiæ & etiam de spiritualibus illicitè præsumendo: volens concilium huiusmodi grauaminibus obuiare, omnes constitutiones, & alia omnia, quę faciunt in præiudicium Ecclesiarum, decernit concilium penitus non tenere. Not. quòd laici in præiudicium Ecclesiæ nihil statuere possunt: & si qua in contrarium faciunt, non tenent, & sic istam constitutionem inducas contra nos.

b ¶ *Cum laicis.*] 96. dist. bene quidem. & ꝟ. de constitu. Ecclesia. & 16. q. vlt. laicis. & c. non placuit.

¶ Gloss. seq. arg. allegat contrarium.

c ¶ Principes.] Not. *arg. quòd laici principes possunt dare Ecclesiis priuilegium. 16. q. 1. generaliter. & 17. di. § hinc etiam. ꝟ. de immu. Eccle. non minus. ar. contra, vt nõ possunt dare priuilegium libertatis. 63. di. in synodo.* & melius *c. Agathosa. arg. ꝟ. de in integ. rest. auditis. arg. contra. 10. q. 1. nouerint.* Ioan.

d ¶ *Alienatione.*] *ꝟ. de consti. quæ in Ecclesiarum.*

e ¶ *Annexa.*] Vt ius patronatus *ꝟ. de iud. quanto.*

f ¶ *Assensu.*] *ꝟ. eo. c. 1. & 12. q. 2. sine exceptione.*

g ¶ *Compellendis.*] c Immo sunt ipso iure excommunicati. *vt ꝟ. de sent. excom. nouerit.*

DE PRECARIIS.

¶ *Suprà visum est de contractibus, per quos transfertur dominium, restabat videre de contractibus, per quos transfertur vtilitas rei duntaxat. Vel sic. Quia precariæ sunt quædam species alienationum, ideo post titul. præcedentem subiicitur hic titulus. Abbas.*

TITVLVS XIV.

De precariis.

¶ Ex concilio apud Beluacum †.

¶ *Breue est, nec potest breuiùs summari.*

CAP. I.

PRecariæ[h] de quinquennio in quinquenniũ, secundùm auctoritatem, & antiquam consuetudinem renouentur[k].

¶ Ex concilio Carthaginensi. †

¶ *Reuocat successor precariam per prædecessorem irrationabiliter factam.*

CAP. II.

DE precariis[l] irrationabiliter factis à Rectorib. Ecclesiarum se suosque successores pœna[m] graui obligantibus, vt facta ipsorum dissoluere nequeant: Præcipimus, vt nemo successor antecessoris sui pœna

De hac materia habetur. 10. q. 2. precariæ. 12. q. 2. precariæ. 16. q. 3. clerici, & c. seq.

PRecaria.] Potest summari: Precariæ concessæ de rebus ecclesiæ debẽt secundùm antiquam cõsuetudinẽ de quinquẽnio in quinquennium renouari. Et habetur istud c. & seq. pro palea. 12. q. 2. c. precaria. & seq. secundum Ioan. de Imol.

CASVS. Dicitur in hoc c. quòd precariæ de quinquennio in quinquennium sunt renouandæ. Not. quòd precariæ de quinquennio in quinquennium debent renouari.

¶ *Gl. seq. distinguit precarium à precaria, & precariæ ponit triplicem speciem.*

h ¶ *Precaria.*] Precarium est, quod precibus petenti vtendum conceditur tandiu, quãdiu is, qui concessit, patitur. *ff. de preca. l. 1. ꝟ. eod. c. fi.* Precaria dicitur ad preces aliquorum vsque ad quinquennium contractus initus: vt hic. Item dicitur precaria ad preces facta donatio vsque ad mortem accipientis. 12. q. 2. *sæpe. 17. q. 3. clerici.* Item precaria dicitur contractus ad preces fact. vsque ad mortem accipientis: cuius contractus natura talis est, quæ habetur 10. *q. 2. precaria. & ꝟ. eo. c. vlt.* qui contractus innominatus est.

† iurisdictionum.

† Beluacẽ.

† Burchardus. l. 3. c. 169. lōo p. 3. c. 230. & c. 1. eo. tit. in 2. comp. vide concilium Melde. c. 17. 21. & 22.

† Aurelius Augustinus in notis antiqua collectionis e. tit. c. 4. ait se nõ inuenisse in conciliis hoc c. sed extat, inquit, constitutio Lotharij eisdem verbis. l. 3. tit. Re. & legum Longob. in alias est 0. 10. quando locat rectoribus Ecclesiarum alia antecessorum suorum rescindere.

d Hæc glossula nec est Bernardi, nec habetur in antiquis codicibus.

e Ipso iure, vel ex quo per sententiam reuocatur principale: ergo & accessorium, secundum Inn. & Host. allegatum. Ioann. And.

i ¶ *In quinquennium*] Quid si elapso quinquennio cum taciturnitate prætereatur? intelliguntur contractus innouari. *ff. de preca. in rebus. §. vlt. C. loca. l. legem quidem. arg. 12. q. 2. longinquitate.* Lau.

k ¶ *Renouentur.*] d Ne longitudine temporis pereat memoria contractus.

DE precariis.] Primò præmittit factum. Secundò prouidet ibi, *Præcipimus*. Abbas.

CASVS. Quidam prælati Ecclesiarum faciebant precarias in damnum ecclesiarum obligando se, & suos successores sub certa pœna: statuit concilium Carthag. vt nullus successor sit obligatus in pœna sui antecessoris: sed si antecessor res ecclesiæ irrationabiliter distraxit, ad ius ecclesiæ debet reuocare. Not. quod vbi contractus non tenet, nec pœna super hoc apposita. Item successor non obligatur ex contractu habito in damnum ecclesiæ facto ab antecessore. Item successor malè alienata reuocare debet ad ius Ecclesiæ.

l ¶ *De precariis.*] Precaria hic accipitur pro contractu, de quo, vel quibus fit mentio in notula prædicti c.

¶ *Gl. seq. alleg. vltimum ponit alleg. contrarium.*

m ¶ *Pœna.*] Promissa super contractu irrationabiliter habito. in hoc enim casu loquitur c. cùm enim contractus non valeat[e]: nec pœna ei apposita. *C. de legi. non dubium. ꝟ. de foro compet. si diligenti. 15. q. 6. c. 1. & 2. C. de cond. ob tur. causam da. l. 1.* sed si contract. irrationabiliter habitus est, valet pœnæ adiectio. *arg. ꝟ. de arbi. dilecti.* tamen si eccl. sia non agnouit contractum, soluere non tenetur. *ff. de pig. act. si pignore. §. vlt. ff. de eui. illud. §. vlt. arg. contra. ff. de iure fisci. si procurator Cæsaris.* Ala.

a ¶ *Abbas.*

a ¶ *Ab eo.*] Etiam ab eo qui alienauit, si toleratur. Ʒ. *de reb. eccles. non alie. si quis presbyterorum.* ita successor potest reuocare, quod prædecessor illicitè fecit. 35. q. 9. *quod quis.*

PRecarium.] Sunt duæ partes, quæ patent. Secunda ibi, *Porrò Abbas.*

CASVS. Rogasti me, vt rem meam concederem tibi ad vtendum ergo precibus tuis concessi tibi rē illā precario: volui postea reuocare illud precarium: tu nolebas mihi restituere, dicēs, quòd cum mihi placeret, Respondetur, quòd reuocare possum ad meam voluntatem, quandocunque mihi placuerit. Itē soluitur precariū mortuo illo, cui cōcessum fuit, sed nō soluitur eo mortuo, qui cōcessit. Item soluitur precarium, si ille, qui cōcessit, precariū alienauit: quia post alienationem nō est alienū inuito domino possidere nō licet. Secundò dicit, quòd precariæ, quæ aliquando fiunt de possessionibus Ecclesiarum: nō debēt reuocari pro voluntate concedentium. Nota, quod precarium reuocatur pro voluntate concedentis. Item contractus, qui præcariæ nominantur, non possunt reuocari ad voluntatem concedentium: & ita differentia est inter precarium, & precariam.

¶ *Glo. seq. recitetur per modum summæ, quid sit precarium, quātum duret, &c. et notata e regione demonstrant.*

sit obligatus: sed suæ prouidentiæ sit concessum, vt si antecessor eius res Ecclesiæ irrationabiliter distribuit, ab eo[a] ad ius eiusdem Ecclesiæ reuocentur.

¶ Gregorius. ix.

¶ *Concessio precarij extinguitur voluntate concedentis, aut ei succedētis: precaria autem concessio non.*

CAP. III.

PRecarium[b] † vtendum conceditur, quandiu patitur, qui concessit: soluitur[c] eoque obitu eius, cui concessum est, non † etiam concedentis: aut cùm ipsum alienari contingit alicui hoc reuocare volenti: quia per conuentionem[d] huiusmodi, non licet rem alienam inuito domino possideri. ¶ Porrò precariæ[e], quæ quandoque de Ecclesiarum possessionibus fieri solent, non sunt pro voluntate concedentium reuocandæ †.

proxima. *ff. eo. quæsitum. §. illud*, Bernar.

e ¶ *Precariæ.*] In alia significatione accipitur hic hoc nomē precariæ, pro contractu scilicet de possessionib. ecclesiarum, de quo habes. Ʒ. *eo. ti. c. 1. & 2. & 10. q. 2. hoc ius ad finem & c. precaria.* nec potest reuocari ante constitutum tempus, vt hic, nisi irrationabiliter sit factus talis contractus. Ʒ. *eo. c. 1.* & ita aliud precarium est & aliud precariæ, sine precaria. Ber.

ADDITIO. Vnde Hostien. dat tales versus:
Res, rogatū, ita sunt quibus est caput vnum.
Res sunt soluta post fun gula iustra renasci.
Res fit ad mortē, nec citra vult reuocari.
Res finitur tūc, quando vult sunt auctor.

TITVLVS XV.

De commodato.

¶ Idem Gregorius ix.

¶ *Commodatarius gratia sui tenetur etiam de leuissima culpa, non de casu, nisi in tribus casibus hic positis. Et commodatum ante vsum completum non reuocatur.*

CAP. I.

CVM † gratia[f] sui tantùm quis commodatum[f] acceperit, de leuissima[g] etiam culpa tenetur: Licèt casus fortuitus (nisi ac-

DE COMMODATO.

¶ *Visū est de cōtractu, qui fit gratia recipiē tis tantum, merito subiicitur rubrica de cōtractu sibi simili nam communiter commodatum fit gratia recipientis tantum, licet quandoque fiat gratia concedentis, vel vtriusque. Abbas Siculus.*

De hac materia habetur 1. dist. ius naturale.

CVm gratia.] Habet duo dicta. Secundum ibi, *Contra.* Primum subdiuiditur. Nam primò ponit vnum dictum. Secundo aliud, à quo tres casus excipit ibi, *Licet.* Secundum subdiuiditur: nā primò ponit dictū, Secundo ponit rationem ibi. *Cum non decipi.* Abb.

CASVS. Commodaui tibi equum meum, vel etiam rem aliam: res ista deteriorata est: quærebatur, verū tenearis mihi super hoc? Respondet Papa, cum aliquis recepit commodatum gratia sui tātùm propter propriā vtilitatē procurandam, tenetur nō solum de culpa lata, & leui, sed etiam de leuissima: verumtamen de casu fortuito non tenetur: nisi per culpam suam casus ille acciderit, vel nisi pactū interuenerit quod de certo casu, & expresso in pacto teneretur, vel nisi fuerit in mora in restituendo commodatū. Secundò quærebatur, verū commodatum possit repeti, ante vsum expletum, ad quē res fuit cōmodata: & dicitur, quod cōtra illū, qui rē cōmodatam accepit, commodati agi non potest ante vsum completum: quia non decipi beneficio non oportet, sed iuuari, quod esset, si ante finitum vsum commodatum reuocaretur. Nota, quod in commodato venit leuissima culpa. Item de casu fortuito quis non tenetur, nisi in casibus, qui hic continentur: scilicet per culpam suam casus ille acciderit, vel pactū interuenerit de certo casu, vel fuerit in mora in restituendo commodatum. Itē tempestiue cōmodatum non reuocatur. Item beneficio decipi non debemus, sed iuuari.

¶ *Gl. se. rect. per modū summæ. quid sit commodatū, vnde dicatur, &c.*

f ¶ *Commodatum.*] Est autem cōmodatū[b] alicuius rei ad aliquem specialem vsum gratuitò facta cōcessio, & non translatio & ideo dr, facta cōcessio, & nō trāslatio: quia is qui cōmodat, dñium retinet, & possessionē. *ff. eod. rescommodata.* & dicitur commodatū quasi vtens cōmodo datū. & ideo dicitur gratuitò, quia si interueniat merces, transit in locationē vel in cotractū innominatum: do, vt des: facio, vt facias. *insti. manda. §. Gl.* Ad aliquem vsum ideo dixi, vt notetur differentia inter precariū, & cōmodatū. Precariū enim conceditur sine præfinitione certi vsus: vnde quācunque potest reuocari precarium *ff. si. preca. si pcario. & Ʒ. ti. prox. c. Gl. sicut & depositū. Ʒ. eo. pro. bona fides.* Commodatum aūt ad certū vsum cōceditur: quia statim sit interest vsus, ad quem res cōmodatur: vt si cōmodaui equū tibi, vt ad villam duceres, & tu dixisti ad bellū, teneberis: quia ad aliū vsum duxisti, quàm dixisti *ff. eo. si vt certò. §. sed interdum* Et consistit cōmodatum in reb. mobilibus, & se mouētibus, & immobilibus, & incorporalibus, puta seruitute habitandi. *ff. eo. l. 1.* quia ibi dicit commodari rem mobilem & etiam soli, & adiecit Iulianus etiam habitationē posse cōmodari, & in eisdem rebus cōsistit precarium: vt dixi Ʒ. *ti. prox. c. Gl.* Sed quod vsu consumitur, nō cōmoditur, nisi ad pōpā, vt dicitur appareat. *ff. eo. l. 3. §. Gl. & l. seq.* & qui pōt obligare, potest commodare, & ei commodari. vnde pupillus non est obligatus, sed alius ei obligatur. *ff. de act. empt. & vend. l. Iulianus. §. antepen.* Ber.

¶ *Glo. se. dicit, ad quod tenetur commodatarius, & quō restitui debet commodatū: & casū quo tenetur commodās commodatario.*

g ¶ *De leuissima.*] Cū enim gratia sui tātū quis cōmodatū accepit, tenetur

---

Precarium, b ¶ *Precarium.*] Est autem precarium, vt dictum est in c. 1. quod precibus ad vtendū datur, & tādiu durat, quandiu patitur, qui cōcessit: vt hic: & *ff. eod. l. 1.* & est simile cōmodato: qui enim cōmodat rē suam, sic commodat, vt non faciat eam accipientis, sed vti permittat ei vti re cōmodata, & sicut reuocatur precarium, ita cōmodatū: vt *ff. eo. l. 1.* sed distant in hoc, quòd cōmodatū nō reuocatur intempestiuè. *ff. commoda. in commodato. §. sicut.* nisi post vsum cōpletum. Ʒ. *tit. prox. c. Vnico. §. 1.* Precarium verò [illegible] reuocatur, etiamsi ad certum tempus sit concessum *ff. eo. cum precario.* Cōsistit aūt precarium tā in re mobili, quā immobili, & in seruitutibus: vt si me rogaueris, vt per fundum meum ire, vel agere tibi liceat, vel vt in tectū meum, vel in area ædium mearum tignum, vel stillicidiū immissum habeas. *ff. e. l. 2. § Gl. & l. 1. & 4 in prin.* Itē in re propria nō cōsistit precarium. *ff. eo. l. 4. § itē si rem* nisi cū debitor pignus rogat precario à creditore possidere. *ff. eo. si debitor.* rōne possessionis & non proprietatis *ff. eo. certè. §. Gl.* Itē tam ille, qui concedit precarium, quàm qui rogat, possidet: vnus ciuiliter, & alter naturaliter *ff. eo. & habet. § pen.* sed duo insolidum precario possidere non possunt *ff. eo. duo.* & restitui debet precarium in pristinam causam, alias condemnabitur iusiurandum quanti interfuerit actoris *ff. eo. quæsitum. § ex hoc interdicto.* & precarium constituitur inter præsentes, & absentes, & per epistolam *ff. eo. precario.* Item si precario durante prorogatur in vlterius tempus, non mutat causam possessionis. *ff. eo. sed si manente.* vnde nō dicitur precarium nouum.

ADDITIO. Item qui precario rogat, dolum, & culpam dolo proximam præstat *ff. eo quæsitum § & illud.*

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

c ¶ *Soluitur.*] Obitu eius, cui conceditur precarium, finitur, & non concedentis: immò ad hæredem eius, qui concessit, transit. *ff. eo. cum precario. § precary. & l. quæsitum §. quod à Titio.* quia ipsi, non hæredi recipientis conceditur, vt ibi dicitur. & hic idem dicitur. Item finitur, si concedens precarium rem alienauerit, nisi de voluntate noui domini res eundem permaneat penes eundem. *ff. eo quæsitum § quod à Ti. io. & § illud.* Itē soluitur precarium pignoris debitore soluente creditori *ff. eo si debitor.* a Locatio. contra. *ff. loca. l. 4.*[a] ibi finitur precarium morte concedentis Sed hoc ideo est, quia ille, qui concessit precarium, hoc voluit, & expressit voluntatem concedendi precarium, & ideo finitur per mortem ipsius: sed hic. & *ff de precario l. cum precario §. 1.* simpliciter concessum fuit precarium sine temporis præfinitione, & ideo non finitur per mortem concedentis Ber.

d ¶ *Per conuentionem.*] Etsi ad certum tempus precarium concessum sit, nihilominus ante tempus illud poterit reuocare *ff. eo.* cū precario vbi sunt hæc verba, quia non licet rē alienā, &c. & culpam non præstat, sed dolum tantum, & etiam culpam, si dolo sit

---

† *Vide l. 1. & ibi gl. & Bar. ff. eod. tit.*

† *Hæ b non sic legendū, sed corrige. de hic ad mentem tex. sed non concedentis.*

Precarium, & commodatum conueniunt, & differunt.

Precarium in quibus rebus consistit.

Precarium qualiter finitur.

a *Locatio contra ff. loca. l. 4. Sed precary datum, quam præstitit voluntatem concedendi, donec mortem ipsius: sic hic. Sed Soles, & [illegible] tum. Iod. d,*

† *Vide l. credit. ret. & quod ibi not. Bart. C de pigno.*

† *Vide te. in §. itē is, cui res. Insti. quibus modis re contrahitur obli. & ibi latissimè per Arretinū, & Doctores. Et quid de commodato lege diuina caueretur, vide in Exod. cap. 22. refertur id c. 1. & 2. in 1. compila. eod. titu. quod Raymundus omisit.*

b *De materia textus, & harum glossarum, vide plenè per Antoninum 2. in summa to. 2. variar. resolu. c. 7. de cōmodato. & deposito.*

10 20 30 40 50 60 70 80

tenetur de dolo, & lata culpa, leui, & leuissima, vt hic dicit. quia exactam diligentiam, qualem in rebus suis, adhibere debet. ff. eo. in rebus. imò non sufficit talem adhibere, qualem in suis rebus, si alius diligentior custodire potuit. ff. de act. & obli. l. 1. §. is quoque cui. & dolum & culpam. ff. eod. si vt certo. §. commodatum. Si verò gratia dantis & tñ commodatũ detur, tunc venit dolus, & lata culpa. ff. eod. si vt certo. § interdum. & l. si mei causa ff. de actio. & oblig. l. 1. §. is quoque apud quẽ. Si verò gratia vtriusque, tunc præstat dolum, & latã culpam. ff. eod. in rebus. & rũse, ad finẽ. & l. si vt certo. §. nunc videndũ. ad fin. Casus verò fortuiti, qui præuideri non possunt, non veniunt. C. e. l. 1. & ff. e. in rebus. & ff. de act. & oblig. l. 1. §. is quoque cui. j. de homi. Ioannes. & c. vlt. nisi ista tria aliud inducant, culpa, pactum, vel mora, vt in prædicto. §. is quoque cui in fi. & l. in rebus. & ff. de reg. iu. contractus. & hic. & j. tit. prox. c. 2. C. eod. l. 1. Culpa potest imputari, si rem sibi cõmodatam remiserit mihi per non idoneã[b] personã. ff. eo. qui non tam idoneam. secus si per idoneam personam, licet contrarium euenerit. ff. eo. argentum. & j. de pig. c. significante. Item ex pacto præstantur casus fortuiti: vt hic dicit. & C. commo. l. 1. ita quòd casus fortuiti connumerentur specialiter: vt ff. si quis cautio. sed & si §. quæsitum. Et mora imputatur, putà si moram fecit in restituendo j. tit. prox. bona fides. & intelligendum est, etiamsi apud commodantem res fuisset eodem modo peritura. ff. de lega. 1. l. cùm res. § vlt. & in Auth. de deposito, & denun. inquilinorũ. 1. resp. ad fi. coll. 6. Et commodatum restitui debet ad pristinam causam. ff. eod. sed mihi. §. 1. aliàs quanti interest eius, condemnatur, vt ibi dicitur Ber.

a Vt si commodans sponsa, vel vxori ornamenta, vt ad me veniret ornata, tunc venit dolus, & lata culpa secundũ Hostiensem, si cõmodans vxori tradẽdas eo modo vxori. Vel volens videre ludum scenicũ cõmodaui tibi vestes secum: vt in concor. glo. Ioann. And.

† Lundoñ. † Ludon † Ludonen. † Londonie. † Linconiẽ. † Cap. 2. eo. tit. in 1. cop. & post concilium Lateran. sub Alex. iij. pa. 60. c. 35.

b De hoc articulo, qui frequenter solet cõtingere, vide Antonium Gomezium loco suprà citato.

ciderit culpa sua, vel interuenerit pactum, seu in mora fuisset) sibi non debeat imputari. ¶ Contra eum quoque rectè commodati non agitur, nisi post[a] vsum expletum, cuius gratia res fuerat commodata: Cùm non decipi[b] beneficio nos oporteat, sed iuuari.

TITVLVS XVI.

De deposito.

¶ Alexander iij. Londoñ. † Episcopo.

¶ Ex deposito facto apud Clericum Ecclesiæ non tenetur Ecclesia: nisi in vtilitatem Ecclesiæ sit versum.

CAP. I.

GRauis † illa querimonia vsque ad nos super deposito tuo tibi hactenus denegato peruenit: *& infra.*

¶ Cùm enim non constet pecuniam tuam, quam ille vir Belial furatus est, in Ecclesiæ vtilitatem[c] conuersam: non debemus de iure contra Canonicos eiusdem Ecclesiæ præcisè intentare iussionis instantiam, vt tibi eandem reddant pecuniam, personæ,[d] non Ecclesiæ commendatam. ¶ Quocirca suademus, vt in illum furem tuam dirigas actionem[e], eo quòd (vt audiuimus) loculos[f] habet: & ea quæ tibi subrepta sunt, asportauit. Nam & Iudicibus dedimus in mandatis, vt illum iniquum sub quæstionibus[g] † ad rationem ponant, etiam (si oportuerit) vinculis alligatum, vt dictam pecuniam reddere[h] compellatur: *& infra.*

¶ Si autem cum eis amicabiliter poteris de redituum perceptione pacisci, noueris id nobis acceptum.

¶ Gregorius ix.

¶ Dicit, ad quid tenetur depositarius, & quomodo repetatur depositum.

CAP. II.

BOna † fides abesse præsumitur, si rebus tuis saluis[i]

a ¶ *Post vsum.*] ff. eo. iam commodato. § sicut. sed in precario cõtrarium est s. tit. prox. c. vlt. & ff. de preca. cum precario. Item qui commodauit vasa vitiosa, tenetur contraria actione pro vino effuso, ignorans tamen excusatur. ff. eod. in rebus. §. possunt. & §. item qui sciens. & l. penul. Ber.

b ¶ *Decipi*] ff. eod. in commodato. § sicut in fi.

DE DEPOSITO.

¶ Visum est de contractu, qui fit gratia recipientis, nunc subiicitur de contractu, qui fit gratia concedentis, ideo meritò subiicitur de deposito. Abbas Siculus.

De hac materia habetur 1. dist. ius naturale 22. q. 2. ne quis.

GRauis] Primò ponitur decisa narratio. Secundò Ecclesiæ absolutio. Tertiò deponentis instructio. Quartò iudicis præceptum. Quintò compositionis persuasio. Secũda ibi, *Cùm enim.* Tertia ibi, *Quocirca.* Quarta ibi *Nam.* Quinta ibi *Si autem.* Abbas.

CASVS. Episcopus Lõdoñ. quandam summã pecuniæ deposuit penes quendã canonicũ cuiusdã Ecclesiæ, nomine Belial[c]. Ille Belial sæpe interpellatus fuit, vt depositum restitueret, sed illud facere denegauit, & pecuniã illã subripuit, & asportauit: vñ cõquestus fuit Eps dño Papæ de Ecclesia illius Belial. Dñs Papa respõdet, nõ cõstat, quòd illa pecunia, quam Belial furatus est, in vtilitatẽ Ecclesiæ sit conuersa: vnde nõ possumus canonicis illius Ecclesiæ præcipere, vt illã pecuniã tibi reddant, cùm nõ fuerit deposita penes Ecclesiam, sed penes illum Belial: vnde mandat Episcopo, vt actionem suam dirigat contra illum furem & mandat Papa quibusdam, vt illum Belial ponant sub duris quæstionibus, & si oportuerit, ponant illum in vinculis, vt sic dictam pecuniam restituat. In fine dicit, si Episcopus poterit amicabiliter conuenire de redditibus illius cum canonicis Ecclesiæ, Papa gratũ habebit. Nota, quòd Ecclesia nõ tenetur, cùm depositum nõ sit Ecclesiæ, sed personæ: tamen si tale depositum factum alicui de Ecclesia versum sit in vtilitatem Ecclesiæ, tenetur ecclesia, non actione depositi, sed de in rem verso. Item depositarius torqueri potest, vt reddat depositum.

c Ego non puto id nomen proprium illius fuisse Belial, sed hoc ei nomẽ ob iniquitatem impositum est, nã Belial, Hebraicè, Latinè peruersum significat.

¶ *Glo. seq. recitetur per quæstionem.*

c ¶ *Vtilitatem.*] Et si in vtilitatem Ecclesiæ versa esset, licèt apud Ecclesiam deposita non fuerit, tenetur ecclesia, in quantum in rem eius versa est. j. de fideius. quod quibusdam. arg. & c. quod cum eo qui in alie. pot. & ei qui. 10. q. 2. hoc ius. & in creditor. & ff. depo. l. 1. §. an in pupillum. Alanus.

¶ *Glo. se. quærit, & soluit, & finaliter determinat.*

d ¶ *Persona.*] Et ita depositũ factum personæ non obligat Ecclesiam: quia delictũ personæ in damnũ. & c. s. de sufficien. cùm venissent. 16. q. 6. si episc. & c. epo non licet. s. de exce. cum venerabilis. Sed quandoq; dr commẽdata esse ecclesiæ? Rñdet ex eo q; defertur in thesaurum ecclesiæ: sicut eo ipso q; res missæ sunt in naue, tenetur nauta, & debet habere custodiam omnium, quæ sunt inuecta, & illata. ff. nau. cau. sta. l. parui refert §. si receptor. & ignorans teneri vñ. C. de his quæ latro. occu. l. 1. & ff. de furt. aduersus nautas. l. vnica. quod tamẽ nõ credo, nisi depositio facta sit in præsentia prælati, & capituli: vt hic. Vinc.

e ¶ *Actionem.*] Id est, petitionem: vt s. de iud. dilecti. vbi de hoc.

f ¶ *Loculos habet.*] Et Dominus loculos habuit, vt indigentibus subueniret. 12. q. 1. habebat.

g ¶ *Quæstionibus.*] Nota, quòd suspecti sunt torquẽdi, & in vinculis detinendi, & verberibus afficiendi, vel subiiciendi. 14. q. 6 si res. & 12. q. 2. fraternitas. & 23. q. 5. c. 1. & 5. q. 5. illi qui. & j. de raptis in archiepiscopatu.[f] T.

h ¶ *Reddere.*] Cum nota infamiæ. actio enim depositi infamat. C. de po. l. qui depositum.

BOna fides.] CASVS. Deposui penes te res meas: illæ res amissæ sunt, de rebus tuis nihil amisisti: quæritur, an tenearis mihi ad eas restituendas actione depositi? Respondetur si res tuæ saluæ sunt, & res depositas amisisti, hoc ipso præsumitur, quod bona fides abest circa res depositas, & ita dolus affuit, & ideo tenetur ad restituendum depositum: & de culpa etiam tenetur depositarius, si obtulit se deposito, vel si aliquid accepit pro custodia: sed de casu fortuito non tenetur, nisi pactum interuenerit, vel nisi culpa, vel mora præcesserit casum. Secundò quæritur, vtrum depositori liceat reuocare depositum, qñcunque voluerit? Respondet, quòd sic: sed si depositarius opponeret compensationem vel in toto, vel in parte, compensatio non est admittenda: ne contractus qui ex bona fide oritur, ad perfidiam referatur: sed in aliis contractibus bene admittitur compensatio, si causa ex qua compensatio postulatur, liquida sit, & facilem exitum credatur habere. Nota quod ille, qui recipit depositũ de solo dolo tenetur: de culpa etiam tenetur, si obtulit se deposito, vel aliquid recepit pro custodia. Item depositarius de casu fortuito non tenetur, nisi pactum interuenerit, vel nisi culpa, vel mora præcesserit casum. Item depositum potest reuocari, qñcunque voluerit depositor. Item contra depositum non admittitur compensatio. Item contractus depositi ex bona fide oritur.

¶ *Glo. seq. reci. per q. an præsumptio sufficiat ad sententiam.*

i ¶ *Rebus tuis saluis.*] Ex hac præsumptione condemnabitur. sic C. loca. l. 1. & ff. eo. tit. quod Nerua. quia non minorem diligentiam, quam in suis rebus præstare debet, vt in l. quod Nerua. & ff. commo. si vt certo. §. quod verò senectute. & ita si bona fides abest, dolus abesse præsumitur: nam contraria sunt. C. de rescind. venditio. si dolo. & est sim. 32. q. 1. cùm renunciatur. & præsumptio sufficit ad condemnationem in casu isto. 32. q. 1. dixit Dominus. & 54. d. c. fraternitatem. j. de Iudæis. c. vlt. Ber.

d Qui dat mutuum furem si versum est in rem domini habet actionem de in rem verso. Ioann. And.

† Hinc colliges clericos, & religiosos posse ex causa torqueri, de quo articulo vide plenè per Bernardũ. Diaz. in pra. crimi. cano. c. 117. & Simancam in catho. insti. ti. 65. addo, quæ dixi super Directorio l. 3. schol. 118.

† Vide textum, & ibi plenè per Doctores in §. præterea & in. last. qui more cõtrah. obl. & Antoniũ Gomezium to. 3. variar. resol. c. 7.

e Quæstiones latronem suscepit. vel efferre indicib. superscit. pro qua locata persona punietur corporali supplicio. Vel rerum dispendio. Ioann. And.

f Concor. l. ob carmen. aliàs ob crimen. & ignotis. ff. de test. no. in l. 1. C. de naufra. lib. 11.

g Contrà dicit: quia interdum maiorem præstare debet, vt latiùs hic prosequitur. Ioann. And. & alij.

a ¶ *De culpa.*]Nota,ꝙ depositarius tenetur de solo dolo,si dolosè versatus est in deposito.*ff.eo.l.1.§.in conducto.*& §.*vlt.& ff.commo.si vt certo.§ 2.* & *ff. de reg.iu.l. contractus.* & de lata culpa,quā Nerua dixit esse dolum.*ff.eo.quod Nerua.*quodAzo intelligit dolum pręsumptum.*ff.mand.si fideiussor.1.resp.*Ideo sic expone: quia in ea lege dicitur ipsam latam culpā ꝓpe dolū esse. *ff. de leg.1.cùm res.§.vlt.& ff.de actio.& oblig.l.1.§ is quoque apud quem.* & alibi dicitur latam culpā dolo comparari.*ff. si mensor.fals. mo. dixerit.l.1.§.lata est.*& ita nōdol[a] est:quia nihil est id,cui ipsum est simile. Quandoque tñ in casibus pręstat culpā depositarius,si ipse se obtulerit deposito: vt hic,*& ff. eo.l.1.§.sæpe.*idem si mercedem accipiat pro custodia: vt hic. & *ff. eo. l.1.§.si quis seruum.*Item & in tertio casu,si cōueniat inter eos.*ff. eo. l.1.§ si conuenerit. & ff. commo.si vt certo.§. nunc videndum.* Sed si conueniat, ne dolus pręstetur, hęc conuentio non valet:quia contra bonos mores est,*ff. eo. ea.l.1.§ si conueniat. & ff. de pactis. si vnus.§. illud.* Item & in alio,si causa depositarij res penes ipsum deposita sit.*ff. eo. l.1 §.si pecuniam.& ff si cer.pet l.si quis neque.*& tunc venit leuissima culpa: & si moram facit in restituendo.ff.eo.si in Asia §.*vlt.* Pręsumit̃ .tūc lata culpa,vel dolus,si non adhibeat diligentiā, qualem in reb.suis.*ff. eo. quod Nerua.* vel quia res suæ saluæ sunt:& depositę nō appaẽt.vt hic dicit̃.& hoc exemplū pone:Res suas ponebat in arc. secura,& res depositas dimittebat in domo sup banchas. Casus tamen fortuitus non imputat̃:sicut nec in cōmodato.*s.eo tit.prox.c.vnico & ff commoda.in rebus.*nisi in casib hic contentis: vt si pactum interueniat,vt præstetur.*C.eo.l.1.* cōtractus enim ex conuentione legem accipiunt,& seruari debēt,nisi improbatum sit à iure.*ff.eo.l 1 §. si conueniat.ff. de re iu. contractus.*ita tamen ꝙ casus nominet̃ in pacto,sicut dixi in commodato.sic *s.c.prox.* propter culpam,vel dolum casus imputatur: vt hic dicitur.si enim rem depositā vendidit,& postea eam redimat, vt eam habeat in causa depositi,etiāsi sine dolo malo illius periit,tenetur: quia sufficit semel dolum cōmisisse.*ff. eo. l.1.§.si rem.* Item propter moram p̃cedentem casus imputatur,etiamsi apud deponẽtẽ periisse: sufficit enim,ꝙ res potuit non perire. *ff. de leg.1.cùm res §.vlt.ff.eod si in Asia §.vlt ff.de constit.pecu.qui autem.§.2.* & ex eisdem causis imputatur casus in cōmodato.*s.eo tit.prox.c.vlt.*Itē res deposita nō deteriorata debet reddi:aliàs reddita non videtur.*ff. eo. l. 1. §.si res deposita.* sic in commod. *ff.com. sed mihi.§.1.*Consistit autem depositū in rebus mobilibus, & se mouentibus tantùm,nisi fortè vbi apud sequestrum deponitur,cùm res aliqua inter plures in controuersiā deducitur. *s.de iud.examinata.*& talis depositio non pōt fieri nisi à pluribus.*ff eod.licet 1.resp.* Item & rei depositę, sicut & commodatę proprietatem retinemus,& etiam possessionem. *ff. eo.licet §.& ff. commod.l. res commodata.*

b ¶ *Reuocare.*]Quandocunq; potest reuocare depositū: vt hic dicit,& *ff. eo. l. 1. §. est autem.& §.pen.*& si non restituit condemnatus suo nomine infamis efficitur.*C.deposi. qui depositū ff.de his qui not.infa.l.furti.§.illud.*sicut & precarium quādocunq; reuocetur *s.de preca.c.vlt.* secus in commodato quod non reuocatur,nisi post vsum expletum. *s. de commo.c.vnico. ff.eo.in commodato §.sicut.* Bern.

c ¶ *Contra quod.*]No.ꝙ contra depositum nō admittitur cōpensatio,*C.eo.tit.si quis vel pecunias*, vnde sumitur §. iste,nec etiam depositum cum deposito compẽsat̃. sed qui primò deposuit,primò recipiat: vt ibi dicit̃.& *C.de compensa. l. vlt.*& ꝙ dicit,compensationem,in toto scilicet,deductionē.s.pro parte. & ita nec in toto,nec in parte admittitur compensatio cōtra depositū,& in hoc priuilegiata est actio depositi,& quia prędoni restitui debet depositum.*ff.eo.l.1.§.si prædoni.* tamē si dominus cum fure simul petat, domino restitui debet de æquitate.*ff.eo.bona fides.*& sic non erit perfidia, cùm sit cōtractus bonæ fidei.Quare dicantur bonę fidei,dixi *s.de exce.cum venerabilis.*

existentibus, depositas am isisti. De culpa[a] quoque teneris, si teipsum deposito obtulisti: vel si aliquid ꝓ custodia recepisses. Pacto verò, culpa, vel mora præcedentibus, casus etiam fortuitus imputatur. ¶Sanè depositori licuit pro voluntate sua depositum reuocare[b], contra quod[c] cōpensationi, vel deductioni locus non fuit: vt contractus, qui ex bona fide oritur, ad perfidiam minimè referatur †, licèt compensatio admittatur in aliis[d], si causa, ex qua postulatur, sit liquida, ita quòd facilem exitum credatur habere.

TITVLVS XVII.

De emptione, & venditione.

¶Ex concilio apud Valeñ. †

¶Cogit Episcopus,ne carius vēdatur trāseuntibus,quàm in mercato venderetur.

CAP. I.

Placuit †, vt presbyteri plebes suas admoneant, vt & ipsi hospitales[e] sint, & non cariùs vendant transeuntibus, quàm † in mercato vendere possunt. Alioquin ad Presbyterū[l] transeūtes hoc referāt,vt illius iussu cum humanitate sibi vendant.

¶Ex concilio Maguntiñ. †

¶Fraudans mēsuras,& pondera, xxx.diebus in pane,& aqua pœnitere debet.

CAP. II.

VT mensuræ[g], & pondera iusta fiant:*& infrà* ¶Si quis iustas mensuras, & iusta pondera[h], causa lucri mutare præsūpserit, triginta dies in pane, & aqua pœniteat[i].

¶Alexan.iij Attrebateñ.Epo.

¶Tenet venditio,licèt venditor sit deceptus vltra dimidiam iusti pretij, potest tamen vēditor agere, vt restituatur res,vel iustū pretiū suppleatur:& si altera præcisè petit, succumbit.

d ¶ *In aliis.*] Scil. contractibus, siue in realibus, siue in personalibus actionibus, si causa sit liquida.*C.de compensa.l.si. in pr.*etiam si non liqueat incōtinenti,dum tamen possit liquere intra duos menses[*].*ff.de iure fis. auferetur.§ qui compensationem.*Et nota,quod compensatio fit in pecunia,& in pondere,& in quantitate. *C. de compen.si constat* & nō in speciebus ad pecuniam *ff. de pig. ac. si conuenerit. ff. de condic. inde si non sortem. §. si centum. C. de rei ven. si ea pecunia.* absurdum est enim diminutionem rerū fieri propter pecuniam *ff. de compen. iure. do.sa. quod dicitur. 1. resp.* Contra tamen videt̃ *C.de compen. l. vlt. in prin* vbi dicitur: tam in rem, quam in personam: illud intelligitur,si agatur in rem,& restitui non possit,potest admitti cōpensatio cum æstimatione in pecunia. & in delictis fit etiam compēsatio.32.*q.6.nihil iniquius. & s de adult. c.penult & vlt.& ff.solut matr.viro. atque vxori.* & in pœnis fit compensatio.*s.de pœnis,constitutum* item.

DE EMPTIONE, ET VENDITIONE.

¶Visum est s de contractibus,qui fiunt gratia dantis vel recipiētis:restabat videre de cōtractibus,qui fiūt gratia vtriusq;,inter quos est contractus emptionis & venditionis, qui præcæteris magis frequentatur:facit,quod habetur in l.1. ff.de contrahen. *emptio.ideo de ipsa post similes præcedentes,& ante sequentes voluit tractare.facit* l.singularia.ff.si cer.peta.*& pro tanto fuit hic posita ista rub.loc̃.de loco.Vel sic:Suprà visum est de contractibus,in quibus res commoditas,vel simplex custodia in alium transfertur.Restat merito videre de alijs contractibus,in quibus transfertur dominium,& etiā possessio,si vēditor erat dominus: vel vsucapiendi conditio,si alius erat dominus,ideo subijcitur rubrica de emptione & venditione.*

De hac materia habetur de pœn.dist.5 qualitas.1.q.1.eos.& *q.2 & 3. in multis c.*

P*Lacuit*]Non potest commodè summari secundū Io.And.sed pulchrè summatur vt in rubrica secūdum Card.& Abbatem Siculum. Potest diuidi in duas partes. Nam primò ponit modū vēditionis. Secundo modum denūciationis.Secūda ibi,*Alioquin.* Abbas.

CASVS. Dicitur in hoc c. ꝙ presbyteri debēt admonere plebes suas,vt cum humanitate vendant res suas transeūtibus: ad quod si opus fuerit,compellantur. Nota,quòd transeuntibus nihil carius vendendum est, quàm in mercato.

e ¶ *Hospitales.*]Possunt enim ad hoc compelli per excommunicationem.42.*dist c.si quis despicit.§.hinc etiam.*Ala.

l ¶ *Ad presbyterum.*]Id est,Episcopum.95 *dist olim.* qui fortè per hoc c.de hoc cognoscere potest,sed fortè consuetudo nō est in hoc.Tan.

V*T mensura.*]Sunt duę partes,sicut duo dicta.Secūda ibi, *Si quis.* Abbas Siculus.

CASVS. Dicitur in hoc c.quòd qui iustas mensuras, & iusta pondera causa lucri mutauerit,per xxx. dies in pane, & aqua pœnitere debet. Nota, quòd iustę, & legitimę debent esse mēsurę. Item qui iustas mensuras, & iusta pondera causa lucri mutauerit,xxx.diebus pœniteat.

g ¶ *Vt mensura.*]Supple,statuimus.

h ¶ *Pōdera.*]24.*q.1.non afferamus.*& *q.3.si quis Romipetas.46.dis. omnes qui ff.de pœnis,in dardanarios.& s ne cle.vel mon.c.multa.*

i ¶ *Pœniteat.*]Et insuper *l.Cornel.de falsis.*puniri debet.*ff.de extraor.cri.annonam.in fi.*

† *reduca-tur.*

† *Alium.* † *Aruernā.* † *Aluernum.* † *Alucen.*

† *Burchardus lib.* 2 decr.c.163. *lib.* p. 6. c. 159.Et c. 2. eo.tit. in 1. compil. *Et de materia vid plenè per D. Thomam,& ibi Caietanum.* 2. 2. q.77. *ar.1. Vide etiam Couarruuiam* l.3.c.14.varia.resol.

† *In pluribus antiquis ita : quàm mercato vēdere possint.*

† *Rectè ait Antoni[o] Augustinus in concilio hoc c.mendō: sumenisse. refert Burchardus* l. 19. decret. c.148.*in* p. 15.c. 158. & c.3. eo. tit. in 1. cōpil.

a *Nec ex hoc tēporis spatio sit decursus condicto repetentis debitum,de quo constat,cùm & vsque ad quatuor mēses non debeat distrahi ad soluendum.* C. de excep. rei iud.l.2.& 3. & no. de offi. dele. quęrenti, *secundum Host. Ioan. And.*

b *Per quæ iura probatur quod etiam in tam dicūt vto debent iusta statera: ad idem* de re iu. cum æterni.li.6. *Ioan. And.*

Cum dilecti.] Cùm res vẽditur minùs dimidia iusti pretij, in arbitrio emptoris est, vtrum rem restituat recuperato pretio, vel iustum pretium suppleat. h. d. Primò ponit factũ. Secundo diffinit. Secunda ibi. *Quia verò.* Abbas.

Casvs. Abbas, & monachi Cariloci emerunt quandã syluã, quę Nigrauallis appellatur, à qbusdam canonicis Beluaceñ. ignorante capitulo Beluaceñ. ꝓ decem libris, q̃ tunc valebat quadraginta marchas. Ad petitionem capituli Beluaceñ. causa fuit cõmissa super hoc Epo Moriñ. & Decano Remeñ. cũ clausula illa, Vt si vterq; interesse non posset, alter in eodem negotio ꝓcedere nõ differret: & cũ Eps causę interesse nõ posset, decanus in causa ꝓcessit: & qa cõstitit ei, ꝙ pręd ̃cti fratres prædictã syluã minùs dimidia iusti ꝑtij cõparassent, pronũciauit prędictã venditionẽ non tenere, & syluam illam adiudicauit canonicis Beluaceñ. & eos in possessionẽ ipsius syluæ induxit: cã ista per appellationẽ ad sedem Apostolicã est delata: dñs Papa auditis rationibus, & allegationibus vtriusque partis, sentẽtiam prioris iudicis cassauit tãquam iuri contrariã: & præcepit syluã prędictã monachis esse restituendam: quia cùm res minùs dimidia iusti pretij comparatur, in arbitrio emptoris est, an velit cõtractum rescindere, an iustum pretiũ supplere. salua qõne canonicis Beluaceñ. super receptione pretij, vel consensu capituli in vẽditione nõ habito, seu alia causa rationabili, q̃ canonici contra monachos duxerint proponendam.

† Cap. 4. c. t. in 1. cõp.

† *Karoliloci.*

† *Morisien.*

† *Hæc duo verba, per testes, desũt in omnibus manuscriptis, & alijs antiquis exemplarib.*

† *Verbum, pronunciauit, deest in antiquis: quod tamẽ adesse debere postulat sermo contextus.*

† *Vide l. 2. C. de resc. vend. & ibi late, Iasonẽ, Pincellum, & alios.*

CAP. III

CVm † dilecti filij Beluaceñ. Canonici, contra Abbatẽ, & fratres Cariloci † proponerẽt querimoniam, quòd syluã, quæ Nigrauallis dicitur, à quibusdã eorum ignorante Capitulo [a], pro decem libris, quadraginta marchas tunc valentem [b], comparassent: causam ipsam Moriñ. † Episcopo, & Decano Remeñ. commisimus terminandã: adiicientes, quòd si vterque causæ cognitioni interesse nequiret, alter in eodem negotio procedere non differret: *& infra.* ¶ Tandem Decanus in illius causæ cognitione processit: & cùm ei [per testes †] constitisset, quòd prędicti fratres syluam minùs dimidia iusti pretij comparassent, pronunciauit † venditionem non tenere: & syluam Beluaceñ. Ecclesiæ adiudicans, Canonicos in possessionẽ induxit: *& infrà.* ¶ Quia verò in arbitrio [c] emptoris est, si velit, supplere iustum pretium, aut venditionem rescindere, cùm res minùs dimidia iusti † pretij cõparatur: sententiam ipsam tanquã iuri contrariam irritantes, possessionem Monachis iudicauimus esse reddendam [d]: salua quæstione [e] Canonicis super deceptione [f] pretij, vel consensu Capituli in venditione nõ habito, & alia causa rationabili, quam Canonici contra Monachos duxerint proponendam.

¶ Cælestinus iij.

¶ *Si vir habeat alia bona, vnde uxor possit sibi consulere: & cõsentiente vxore rẽ propter nuptias donatã vxori, vendiderit: emptorem, qui spatio triginta annorũ rẽ possederit, nõ potest vxor inquietare super ea, maximè si pretium fuit conuersum in cõmunem vsum viri, & vxoris. Hoc dicit secũdum intellectum, quẽ tenet Panormitanus. Et est casus notabilis limitans ius ciuile, secũdum Ioan. And. nõ oportet adijcere maximè, sed omnia illa tria necessariò requiruntur.*

Nota, ꝙ sententia iuri contraria non valet. Item cum res minùs dimidia iusti pretij comparatur, in optione emptoris est supplere iustum pretiũ, vel recedere à cõtractu, & recipere pretium, quod dedit. Itẽ alienatio sine consensu capituli nulla est, & citra aliquã appellationem rescinditur. Item si quis ex vna causa petat rẽ aliquã, & succumbat, nihilominus potest eam petere ex alia causa, & hoc per illam litteram, alia rationabili causa.

a ¶ *Capitulo.*] Vnde nõ tenuit vẽditio ipso iure, etiã vbi deceptio nõ fuisset in pretio. 12. q. 2. *sine.* & ĩ. *de his quæ fi. à præl. c.* 1. 10. q. 2. *hoc ius.* vñ in fine reseruat capitulo hæc exceptio. T.

¶ *Glo. seq. quærit soluit.*

b ¶ *Tunc valentem.*] Scilicet tempore contractus. Sed pone, ꝙ tempore venditionis valeret decem, tempore litis cõtestatæ valeret triginta sine studio monachorũ, vel alio modo, nũquid modo reuocabitur venditio? Non: quia tẽpus venditionis spectandũ est. *ff. de euic. ex mille.* § 1. *C. de resc. ven. si volũtate* [a]. ĩ. *de ele. dudum.* & si deterior facta esset, non peteret: & ita cùm petituri non essent contrarium, meliorationem petere non debent. *C. de sol. l. pe. ff. de dam. infec. quis bona.* § *si quis.* Vin.

a *Ibi deceptus in pretio non agit, nisi deceptus fuerit vltra dimidium cõtractus tẽpore.*

c ¶ *In arbitrio.*] Sic ĩ. *eo. cùm causam.* & *C. de rescin. ven. l. 2.*

¶ *Glossa sequens obijcit, & soluit.*

d ¶ *Reddendam.*] Sed cùm vẽditio nulla fuerit, qa facta fuerit ignorante capitulo, & vltra dimidiũ decepta est ecclesia, nullum ius acquisitũ fuerit monasterio: quare fit restitutio monasterio? Rñdeo, si ad hoc actum fuisset, nõ fuisset restitutio facta: sed quia per iniquã sententiã spoliati fuerũt monachi, restituũt, nec fuit venditio iudicata nulla: qa nec agebãt ad hoc. Vnde dr̃ hic ꝙ in arbitrio sit emptoris, &c. nõ fit cõdemnatio, nisi agatur ad hoc ĩ. de ord. cog. cùm dilectus. Tanc.

e ¶ *Quæstione.*] Hoc ideo dicit: qa q rẽ petit ex vna causa expressa, & succũbit, eandem rẽ ex alia causa petere non ꝓhibetur. *ff. de excep. rei iud.* & an eandem. ĩ. *de causa pos. c. vlt.* De hac materia dicitur. ĩ. *de lib. obla. c. 2.*

¶ *Glo. seq. distinguit cõtractus bonæ fidei, & stricti iuris: & an dolus contrahẽtium, vel alterius det causam contractui, an incidat, an sine dolo decipiatur in pretio, & tunc aut vltra dimidiũ, aut non vltra.*

f ¶ *Deceptione.*] Cum dolus dat causam cõtractui, putà, dolo induxi te ad vendendam rem, aliàs non venditurus, non tenẽt cõtractus. *ff. de dolo. & eleganter. ar. 12. q. 2. quisquis Eps. in fi.* & ĩ. *de re. permuta. cùm vniuersorũ.* Si verò incidit in contractũ, qa vẽditurus erã, sed ꝑ dolum tuum minùs vendidi, vel per dolum meum plus emisti: tenet quidẽ contractus, sed agitur ad supplementum residui. *ff. de actio. empt. & vend. Iulianus.* § *sed si venditor.* Si verò dolus nõ dat causam cõtractui, nec incidit in cõtractũ, sed deceptus sum vltra dimidiã iusti pretij in venditione, obtinet ꝙ hic dicitur, & ĩ. *eo. cum causa.* & *C. de rescin. vendit. l. 2.* Si autem sum deceptus minùs dimidia iusti pretij, nõ possum agere ad aliquid: quia licitum est cõtrahentibus sese inuicem decipere [b] vsque ad dimidiam iusti pretij. *ff. de minori. in causa.* § *in pretio.* & hoc habet locum in cõtractibus bonæ fidei. In cõtractibus stricti iuris, etiamsi dolus dat causam cõtractui, tenet contractus, sed agens ex eo elidit̃ ope exemptionis. *ff. de verb. obl. si quis cum aliter. C. de pactis. cum postea.* Et nota, quòd in contractibus bonę fidei, si dolus dat causam contractui, nõ per contrahentes, sed per intermediam personam, tenet contractus, sed datur actio de dolo contra mediatorem. *ff. de dolo.* & eleganter. § 1. in quolibet tamen contractu bona fides exigitur, *C. de act. & oblig. bonam.* Et nota, quòd quandoque nõ tenet contractus, & tamẽ ex eo agitur. *ff. de act. emp. & ven. Iulianus.* § *si quis colludente.* Lau.

† Cap. 2. e. t. in 1. cõp.

Et de materia hui' decreptis vide eũdẽ Palatiũ Rubeum in repetitio. rub. de donatio. inter virũ & vxorem. § 37.

† *Vide Auth. sine a me. C. ad Velleianum.*

† *Aliàs ita: quod per triginta annos constante, &c.*

b *Hæc vera fore inducta sunt: nam in foro conscientia non licet. & de hoc articulo vide in terminis per B. Thomam. 2. 2. q. 77. ar. 1. ad 1. argumentum.*

CAP. IV.

PEruenit † ad nos, ꝙ P. miles, A. vxori suæ quandam domũ in donationem propter nuptias assignatam, muliere ipsa expressum dante consensum, B. mulieri vendidit pro certa pecuniæ quantitate: *& infrà.* ¶ Prænominato verò milite viam vniuersæ carnis ingresso, relicta eius venire contra hoc præsumit: allegãs dictam domum titulo donationis propter nuptias sibi concessam, alienari non potuisse, licèt eius consensus ipsi noscatur contractui accessisse †. Præfata verò B. ex eo nititur se tueri, quòd † triginta annis constante illorũ matrimonio, domum ipsam bona fide, titulóque iusto possedit: & qa in cõmunes vsus viri, & vxoris, illius pretiũ est cõuersum: ac factę vẽditiõis tẽpore, vnde sibi præfata mulier cõsulere potuisset, in viri facultatibus consistebat. ¶ Quia igitur super his nos consulere curasti: Respõdemus, prædictam emptricem (si vera sunt, quæ præmisimus) præscriptis occasionibus super ipsa domo...

PEruenit.] Communis diuisio. Secunda ibi, *Quia igitur.* Ab.

Casvs. Quidam miles P. nomine, quandam domum assignauit vxori suę in donationem propter nuptias: postmodũ de consensu vxoris suę vendidit domũ illam cuidam mulieri B. nomine pro certa quantitate pecuniæ: quo defuncto, relicta illius contra illam vẽditionem venire ꝓsumpsit, allegãs, quòd domus illa sibi donationis titulo assignata non potuit alienari, quamuis ipsa consenserit. Prædicta B. respondebat, quòd xxx. annis constante illorum matrimonio, bona fide, & iusto titulo domum illam quietè possedit, & in communes vsus pretium domus est conuersum: & tempore venditionis tãtum habebat in bonis maritus mulieris, quod sibi cõsulere poterat. iudex qui de hoc cognoscebat, cõsuluit dominũ Papam, quid iuris esset: & respondet, si prędicta vera sunt, dicta B. super domo prędicta non debet vlteriùs fatigari. Nota, ꝙ in re

in re empta potest allegari præscriptio. Itē nota, q si res donata in donatione pp nuptias cōstāte matrimonio alienet de consensu vxoris, soluto matrimonio tenet alienatio, cùm donatio pp nuptias soluto matrimonio ad virū, vel eius hęredes debeat redire, nisi cōsuetudo, vel pactum aliud inducat. j. de dona inter virum, & vxor. c. vlt.

¶Glo. seq. obiicit, & dupliciter solu.

† Palliensi. q. alij: Capuis Roban.

a ¶ *Fatigari.*] Videtur, q dñs Papa minus bñ pronūciauerit hic, qm res donatæ vxori pp nuptias alienari non possunt, & consentiēte vxore, nec currit ei pscriptio in rebus dotalibus. *C. de iure dot. in rebus.* nisi soluto matrimonio: vt ibi dī. & *C. de ann. excep. l. 1. §. vlt. & C. de præsc. xxx. anno cùm notissimi. §. illud.* nec sufficit, quod in cōmunes vsus pretium versum est: quia q parte mariti nō potuit obligari. *C. ad Vel. lein. Auth. si qua mulier.* Sol. licitè, vt omnis cōrrectio conquiescat, dicas, q mulier illa donationē istam pp nuptias lucrari non debuit: q sicut dos soluto matrimonio dēt redire ad vxorē, vel eius hęredes, ita donatio pp nuptias ad maritū, vel eius hęredes. *C. de pact. conuen. sup. do. l. penul. & vlt. & Auth. æqualitas.* nisi ex pacto de lucranda dote, vel donatione, vel de cōsuetudine secus obtineat. *j. de do. inter vir. & vxor. c. vlt. C. de rei vxor. action. l. 1. §. illo procul dubio.* in quo casu intelligitur illa *Auth. C. ad Velleian. siue a me.* scil. illo casu, qñ ex pacto, vel ex cōsuetudine debet donationē lucrari: vñ bene respōdet Papa, q similiter debeat lucrari hanc donationem, intellige decr. hic secundum Auth. q tantum erat in bonis mariti, q potuit sibi cōsulere, & post biennium secūdo alienationi tacitè vel expressè psumit cōsensisse ratione tanti tēporis. *arg. j. de iur. pat. cura. C. de pe. hære. si filius.* Illa verò ratio non est multùm efficax, q in communes vsus pretiū est cōuersum, nisi velis dicere, q vir, & vxor habebant omnia damna, & lucra communia. *arg. j. de do. inter vir. & vxor. c. 2.* immò quia soluto matrimonio vel cedit in substantiam viri, vel communis liberis applicatur donatio propter nuptias. in *Auth. vt immobilia ante nup. do. §. & hoc dicimus. col. 5.* & ideo non in re erat mulieris petere matrimonio soluto, ex quo non habebat liberos, aut etiamsi haberet. Bern.

† Cap. 1. tit. de emptore. in 3. cōp.

† Hæc duo verba, Lator præsentium, desunt in omnibus antiquis codicibus.

† Aliàs, sedecim.

† sexaginta.

† dimidiū.

† debet. Vi. del. si in fraudem. C. de leg. & l. 1. & l. ex dolo. ff. de dolo. Intellige Authen. siue a me. C. ad Velleianū.

mo, non debere vlteriùs fatigari [a].

¶Innocentius iij. Epo Pallieñ. †

¶ Si in venditione apponitur pactū de recuperandare post certum tempus, modico constituto pretio: præsumitur pignus, & non venditio.

CAP. V.

AD † nostram noueris audientiam peruenisse, quòd cùm R. laicus [lator præsentium †] ab M. mutuum recipere voluisset, creditor ne per canonem [b] contra vsurarios editum † posset in posterum cōueniri, domos, & oliuas recepit ab eodem titulo emptionis [c], cùm reuera cōtractus vsurarius ageretur †: quòd patet [d] ex eo, quòd creditor debitori promisit, quòd quandocunque à septennio vsque ad nouennium daret quadraginta † vncias tarenorum, quæ vix dimidiam [e] † iusti pretij contingebant, domos eius restitueret, & oliuas. ¶Quia igitur fraus, & dolus cuiquam patrocinari non debent †, Mandamus, quatenus si res ita se habet, instrumento venditionis confecto in fraudem canonis promulgati contra vsurarios non obstante, prædictum M. ad restituendas domos, & oliuas ei, ad quem debent hæreditario iure deuolui (cùm debitor sit viam vniuersæ carnis ingressus) per pœnam in Lateraň. † concilio [f] contra vsurarios promulgatam, appellatione remota compellas.

¶Idem Episcopo, & Archidiacono Vrbinaceñ. †

¶ Venditor deceptus vltra dimidiā iusti pretij, agere potest, vt res sibi reddenti pretium acceptū restituatur, vel iustū pretium suppleatur, & in hoc electio est emptoris. Hoc dicit secundum Antonium.

CAP. VI.

CVm † causa, quæ inter œconomū monasterij sancti Martini de monte ex parte vna, ac ciues Viterbienses super casamentis ex altera vertebatur, fuisset aliquandiu ventilata: cum constitisset nobis monasterium in venditione vltra dimidiam [g] iusti pretij fuisse deceptum, sententiando decreuimus †, vt præfati ciues aut recepto pretio possessiones

A D nostram] Fictus emptor, q verus est creditor, cogitur restituere rem in veritate pignoratā, sed fictè venditam, si satisfactum est sibi sorte fructib computatis. Ita cōiter summatur: sed hæc summatio est de in dubio. Ideo summo iuxta litterā notabiliùs sic vt in rubro, & est casus singularis. Prima pars narrat factum. Secūda dat iudicem ibi, *Quia igitur.* Abb. CASVS. Quidam laicus R. nomine, quandam quantitatē pecuniæ mutuo accepit à quodam vsurario M. nomine: creditor ille, ne possit, vel posset p canonem contra vsurarios editū in posterū conueniri, recepit ab illo domos quasdā, & oliuas titulo emptionis, cū in veritate cōtract[o] vsurari[o] esset: q contract[o] vsurarius esset, patet ex eo, q est in instrumento venditionis expressum, vt quādocūq; à septēnio vsq; ad nouēniū debitor solueret creditori quadraginta vncias tarenorū, q vix dimidiā iusti pretij contingebant, creditor domos, & oliuas restitueret debitori: cōsultus Papa an creditor cōpelli debeat ad restituēdas domos, & oliuas: Rñdet, quia fraus, & dol[o] alicui patrocinari non debent: Mādam[o], quatenus non obstāte prędicto instrumēto confecto in fraudē canonis promulgati cōtra vsurarios, cōpellat pdictū creditorem per pœnam in concilio Lateraň. statutā contra vsurarios ad restituēdas domos, & oliuas ei ad quem debent de iure restitui. Ex hac decretali no. q ex forma contract[o] apparet qñque, an cōtract[o] sit vsurarius, & ex pretio apparet, an cōtractus sit vsurarius, an vera sit venditio. Item fraus, & dolus nemini debent patrocinari. Item potiùs consideratur, quod agitur, quā quod dissimulatè concipitur. Item sicut ille, qui dedit vsuras, potest repetere, & agere contra vsurarium, ita & eius hęredes.

b ¶ *Canonem.*] j. de vsur. quia in omnibus.

c ¶ *Emptionis.*] Emptione pignoris causa facta, non q empta sunt, sed q suppositū est, inspicitur. *C. plus valere quod agitur. l. 3. j. qui filij sint legit. per tuas.*

d ¶ *Patet.*] Id est, præsumitur. *j. de pi. illo vos.* si antè nō ageret in fraudem, secus esset, & haberet emptor fructus, licet venditio rescinderetur, & res esset vendita iusto pretio. *C. de pact. inter emp. & vend. l. 2.* Et ita potiùs cōsiderandum est, quod agitur inter contrahentes. *arg. 18. q. 2. Eleutherium. ff. de verb. oblig. cum qui calendis. j. de cond. ap. c. verum.* Lau.

¶Glo. seq. alleg. 3. iura in contrarium.

e ¶ *Dimidiam.*] Et ita quantitas [a] pretij est *arg. dolo. ff. de transac. cum hi. §. modus.* sic *arg. j. de depos. bona fides.* & cōcilio simulata præsumit pp modicū pretiū. *C. mādat. per diuersas ar. contra. j. de simo. ex quæstione. de resc. vend. dolum[b]. & ff. de iure dot. si ita sit vt illud* Lau.

¶Glo. seq. recit per qñūe.

f ¶ *Lateran. concilio.*] De vsur. quia in omnibus. & maiorē ēt imponere potest. *j. de vsur. conquestus. per tuas. & c. dudum.* sc. per excommunicationem. *j. de iureiur. ad nostram.* Et ideo in omnib. cōmissionibus fit mentio de pœna illius cōcilij: vt ab ea iudex incipiat, si viderit expedire: ad alteram postmodū pcessur[o], si hoc meruerit, &c. *j. de la. nō cōt. qm frequēter. §. vlt.*

CVm causa.] Idē dicit in sūma, q c. cū dilecti, j. e. Diuiditur. In prima recitat factum. In secūda diffinit. Io. de Imola. CASVS. Monachi sancti Martini de mōte vendiderūt quędā casamēta F. & R. ciuibus Viterbieñ. in qua venditione dicebāt monachi[o], q monasteriū deceptū erat vltra dimidiā iusti pretij: causa sup hoc delata est ad dñm Papā: quia constitit dño Papę monasteriū deceptum fuisse in illa vēditione vltra dimidiā iusti pretij, sentētiando decreuit, vt prędicti ciues aut recepto pretio restituāt possessiones, aut suppleāt, quātum cōstiterit iusto pretio defuisse tēpore venditionis. Nota, q in optione emptoris est aut pretiū recipere, & rē restituere, aut supplere iustū pretiū. Itē in contractib. initiū est spectandū.

¶Glo. seq. recit. per q. ponit 2. solutiones, approbat secundam.

g ¶ *Dimidiam*] Istud sic est intelligendum: ecce, res valet decem, vendidisti illā pro quatuor: patet, q tu es decept[o] in sex: sed sunt plus, q dimidia iusti pretij, quod est quinque, & ita es deceptus in dimidia, quę est quinque, & plus, scil. vnū: sufficit si illud plus valet vnū bologninū tm̄. & hoc intellige in venditore, q decipitur in pretio [c]. Et sic etiam in emptore decepto, pone q res valeat decem, & emptor soluit sexdecim, pōt agere ad pretiū recipiendū. q pl[o] dedit, vel in totū recedere à cōtractu: quia sic patet, q est deceptus vltra dimidiam iusti pretij. soluit. n. sex vltra dimidiā iusti pretij, quod fuit decē. Si. n. deciperet in quinq. tm̄, non ageretur: quia quinq; sunt dimidia decem. & ita non est deceptus emptor in aliquo vltra dimidiam iusti pretij. sed quia lex dedit. vltra dimidiam decept[o] est, ideo agit. Azo. intelligit ista verba ita. Alij dicunt, q necessariū est, vt duplū iusti pretij. & vltra dederit emptor: vt ecce, res valet decem, & ego emi p viginti vnum, quod nulla lex dicit: & nihil est, quod dicūt: quia hic decipit emptor in plus, quàm sit totū iustū pretium. sed primum verius est. Et dom. Iacobus dicit eodem modo cum Azone.

¶Glo. seq. recit. per q. an idem sit in transactione. Secundo quærit, quo iure agatur: ponit tres opi. & tertiam approbat. Tertio quærit de iuramento, & soluit.

† Concilium Lateranen. sub Alex. iij. c. 25.

† Vrbeuet.

† Cap. 1. e. ti. in 3. cōp. Et de materia huius decretalis vide plenissimè per Antoniū Pinel. lum in l. 2. C. de resc. ven. & per Antoniū Gomezium tom. 2. variar. resolu. cap. 2. de emp. & vend.

a Vide Bartholamæū Cepollam, trac. de simulat. con tract. in §. casu principali.

b Vbi dicitur: dolus emptoris qualitate, non facti quantitate pretij æstimatur: sed hic etiā fuit qualitas facti: quia infra certum tempus restitutio fiebatur.

Adde hic Iohan. And. & Inn. c. & iterum. 13. And. c. illo vos. §. de pigno.

c Cauar l. 2. & l. si quis cum aliter. & ibi Bar. ff. de verb. oblig.

a ¶ Rede-

restituerent [a] memoratas, aut supplerent, quantùm constaret legitimæ venditionis tempore iusto pretio defuisse.

¶Gregorius ix.

¶ Ponit tres casus, in quib. re euicta non tenetur vẽditor emptori de euictione.

CAP. VII.

SI † venditori, post institutũ [b] contra se iudiciũ, quis omiserit, vt rem venditam sibi defenderet, nunciare: vel contumaciter [c] absuit † tempore sententiæ promulgatæ: seu per iniuriam [d] sententia lata fuit †, de euictione iuxta legitimas sanctiones [e] agere non valebit.

TITVLVS XVIII.

De locato, & conducto.

¶ Clemens iij.

¶ Excõmunicati sunt magistri, & scholares Bononienses, qui ante tẽpus conductionis conducunt hospitia aliorum magistrorũ, vel scholarium, sine eorum consensu.

CAP. I.

EX † rescripto litterarum [f] Tusculañ. Episcopi nobis innotuit, q̃ cùm ciuitatem Bonoñ. tempore suę legationis intrasset: *& infrà.* ¶ Constitutionem factam ab Episcopo Portueñ. Apostolicæ sedis Legato, & à prædicto Tusculañ. Episcopo postmodum confirmatam, videlicet vt nullus magistrorũ †, siue scholarium [g], super conducendis aliorum hospitiis in læsionem, vel præiudicium habitantium, audeat hospitẽ coueniré, nisi priùs constiterit tẽpus cõductionis elapsum: vel inquilini in hoc suum fauorẽ præstiterint, & consensum: cùm idem

a ¶*Restituerent.*] Ita agebat hic ad rescissionem cõtractus, nisi emptor vellet supplere iustũ pretium. ſ. eo. *cùm dilecti.* & hic. *C. de rescin. ven. l. 2.* secus [a] est in transactionibus, secundum quosdam. tenet etiam trãsactio, licèt quis decipiat vltra dimidiã iusti pretij. *arg.* ſ. *de reb. eccl. non alien. constitutum.* vbi Eps omnia iura dimisit, solũ octo denariis pro pensione retentis, &c. & est expressum, q̃ si post trãsactionem inueniuntur publica instrumenta, per quæ appareat, q̃ deceptus sit transigẽs in quadruplum, nõ tñ rescinditur trãsactio. *ff. ad Treb. l. Lucius. §. vlt.* Et est ratio in trãsactione: quia eo ipso q̃ à lite receditur, magnũ commodũ est: vnde indebitum solutũ ob transactionẽ nõ repetitur. *C. de transf. l. 2. ff. de cond. inde. in summa.* Vin. Et hoc verũ, nisi aliquis velit agere iudicis officio, vt minor, vel Ecclesia: quæ si lędatur in trãsactione, restituitur: sicut si lęsus est in sñia, vel in aliquo cõtractu. *C. si aduer. transa. l. 1.* sed si directè velit agere cõtra transactionẽ, secus esset. Io. Sed quo iure agitur hic ad rescindendum contractum? Dicunt quidam, q̃ iudicis officio. *C. de rescin. ven. l. 2. C. de ac. empt. l. 4.* Sed secundum hoc ageret tantum ad quadriennium: quia vsque ad tempus illud competit in inte. rest. *C. de temp. in inte. rest. l. vlt.* Hæc fuit opi. Pla. Alij dicũt, q̃ cõdictione ex illa lege *C. de resc. ven. l. 2.* & secundũ hoc vsque ad xxx. annos, quia omnes condictiones, cũ sint personales, perpetuæ sunt. Credit Vin. q̃ agatur condictione ex eo cõtractu ex vẽdito alternatiuè, vel ad supplendum iustum pretiũ, vel ad rescindendam venditionem [b]. Nec est mirum, si per actionem ex eo contractu agitur, vt recedatur à cõtractu *ff. de ail. emp. l. ex emp. §. si quis virginem.* Vin. quia in contractib. bonę fidei multa veniunt, de quib. nec est dictum, nec cogitatum: vt *ff. de contrah. emp. quotiens. & l. seq. & l. sed & si quid. C. de ac. emp. l. 1.* Io hæc fuit opi. Ia. But Sed qd dices, si maior iurauerit se nõ venire contra vẽditionẽ nunquid audietur, quia deceptus est vltra dimidiã iusti pretij? Non credo, quòd audiatur, secus de minore: quia per iuramentum nõ excluditur nisi per beneficium ętatis, non tamen renunciat iuri communi: & ita potest agere vel ad supplementũ pretij, vel ad rescindendum cõtractum, sed restitutionem in integrũ petere non potest: quia iuramentum repręsentat eum maiorem, nisi iuraret non repetere rem ex eo, q̃ deceptus esset vltra dimidiam: tũc vtraq; via esset ei pręclusa pręter iuramentum. Bern.

SI *venditori.*] Euicta re tenetur venditor de euictione, nisi in casibus hic expressis. Abbas Siculus.

CASVS. Aliquis vendidit rem suam Titio, mouet Titio quæstio de re illa sibi vendita: dicit hic, quòd si Titius nõ denũciauerit venditori, iudicio instituto contra ipsum, vt rẽ sibi venditam defendat: vel si Titius contumaciter se absentauerit tẽpore sententię: vel per iniuriam iudicis sententia lata fuerit contra ipsum: contra suum venditorem de euictione agere non valebit. Nota, hic tres casus, in quibus venditor nõ tenetur de euictione, scil. si non denunciauerit emptor venditori, vt rem sibi venditam defendat: vel si contumaciter se absentauerit tempore sententię: vel si per iniuriam iudicis sententia lata fuerit contra ipsum.

¶ *Glo. seq. tract. de denunciationis necessitate, & cui, & quo tempore fiat, & quid si per venditorem fiat: finis addit duos casus, reliqui vers. in textu.*

b ¶ *Institutum.*] Nota ergo, q̃ emptor ad hoc vt vẽditor teneatur ei de euictione, debet ei denunciare vt ipsum defendat, super re ab ipso sibi vẽdita, de qua q̃stio ei mouet, alioquin non tenet. vt *C. de euictione. emptor fundi & l. auctore.* nec fideiussores tenentur, quos p euictione recepit: vt ibi dicit [c]. & si auctor sit absens, denunciet fideiussori, vt ex prędictis legib. tenetur. Quidam tamen dicunt, q̃ non tenetur denunciare fideiussori. Et hęc denunciatio potest fieri quolibet tẽpore, dummodo non nimis iuxta sententiam. *ff. de euic. l. si rem § quolibet.* Et illud scias, q̃ si p venditorẽ steterit, quò minus sit ei denunciatũ, putà quia latitat, vel quia impedit, ne possit ad eum citatio peruenire, nihilominus tenetur de euictione. ff. de eui. si ideo. §. præsenti. & *l. si dictum. § si præsente.* & idem est, si denunciet fideiussori pręsente vẽditore, vt in *d. § si præsente. ar.* ſ. *vt lit. non con. qñ. §. porrò.* Item si emptor compromittit in arbitrum, & contrariam sentẽtiam reportauerit, vẽditor nõ tenetur [d]. *ff. de euic. si dictum. §. si compromisero.* Item si emptor potuit vsucapere, & non vsucepit, imputatur ei: quia & vẽditor nõ tenet ei, si res euincatur ab eo: vt in *l. si dictũ. § sicut pũt.* Bern.

c ¶*Contumaciter.*] Si contumax fuerit emptor, quia citat᷒ nõ venit ad sñiam, sibi imputetur, si lata fuerit contra ipsum: quia tũc venditor nõ tenetur ei de euictione: quia vĩ potiùs condẽnatus p̃ suam contumaciam, q̃ p̃ aliam causam. ff. de eui. si ideo. 1. *resp. C. eo. tit. emptor fundi.* nec põt appellare tanquam contumax. 24. *q. 3. de illicita. 2. q. 6. c. et quis. §. sunt etiam quorum.* Bern.

d ¶*Iniuria.*] *C. de eui. emptor fundi.* vnde sumpta est hęc decr. & hoc ideo, quia iniuria, quę fit emptori, non contingit venditorem. ff. de qui. si per imprudentiam. si iudex per iniuriam pronunciat contra hęredem, non nocet legatariis. *ff. de lega. 1. si seruum plurium. §. 1.*

e ¶*Legitimas sanctiones.*] De quibus iam præmissum est in l. emptor fundi. & *l. si per imprudentiam.* Et sic in tribus casib. hic contentis non tenet venditor emptori, si nõ denũciauit, si contumax fuit, super iniuriam iudicis condemnatur: tunc enim iudex facit litẽ suam: & ipse tenetur. *ff. de iud. filius familias. & C. de pe. iu. qui ma. iud. l. 1.* & 11. q. 3. c. 1. & 2. Bern.

DE LOCATO, ET CONDVCTO.

¶ *Supra visum est de emp. & ven. sed quia locatio habet magnã similitudinem, & vicinitatem cum venditione, adeo quòd in quibusdam casib. probabiliter dubitatur, an sit locatio, vel emptio. vt l. 1. ff. eo. meritò post præcedentem rubricam subijcitur ista. Et ad modum clarè discernendi contractum locationis à venditione, vide Bar.* in l. cotem. §. qui maximos de publica. & in l. cum in plures. ff. loca. Abb. Sicul.

De hac materia habetur 10. q. 2. c. ea enim. §. perpetua. & seq.

EX *rescripto.*] Primò ponit decisa relatio legati. Secundò constitutio, quam confirmat ibi, *Constitutionem.* Tertiò publicari mandat ibi, *Statuentes.* Abbas.

CASVS. Dicitur hic, quòd nullus scholaris, nullus magister conducat hospitium aliorum infra tempus cõductionis, sine licentia inquilini: nisi priùs tempus conductionis elapsum fuerit: qui contra fecerit, excommunicationem incurret. Nota, q̃ transcripto creditur fine originali. Item nota contra superbiam. & elationem scholarium, qui volunt apparere potentes in pecunia. Item vnus legatus potest statutum alteri [e] confirmare. Item statutum legati perpetuum est, licèt eius iurisdictio sit temporalis. Item nota contra fraudes, & deceptiones mercatorum.

f ¶ *Litterarum.*] Huic dominus Papa fidem adhibuit, eius assertionem pro rato habens, quod Portueñ. Episcopus sic primò statuerat: aliàs prima constitutio, de qua fit hic mentio, exhibenda esset. suprà de fide instrum. c. 1. C. *de eden. Auth. si quis in aliquo* [e]. nisi aliter de illa constare possit. ſ. *de cle. pere. cum fraternitati.*

¶ *Glossa sequens recit. per quasdam, an scriptores, &c. arg. quòd non, ponit opi. Lau. sol.*

g ¶ *Scholarium.*] Soli ergo magistri, & scholares prohibentur conducere hospitia aliorũ scholarium: sed alij nõ prohibẽtur conducere hospitia scholarium: & propter potentiores cõstitutio ista emanauit: & per hanc litteram videtur, quòd scriptores, qui scholares non sunt, sed vxorati, non ligentur hac constitutione: quia de illis non fit mẽtio. Lau. dixit hãc pœnã extẽdi ad eos, qui gaudẽt priuilegio scholastico, largè sũpto vocabulo

a *De hoc articulo præter Panorm. pendo ante citatum vide Alexan. cons. 86. vol. 2. & Franciscum Corneum cons. 66.*

† *De materia huius c. vide plenè, & luculẽter per Antoniũ Gomezium tom. 1. variar. resolu. c. 2 de ẽpt. & vendit.*

† *absuerit.*

† *fuerit.*

b *Et sic non obstat propter alternatiuam legem, quæ dicit, quod vẽditi actio non datur ad rescindendum.* C. de act. ẽpt. l. venditi. *a per quam P. hanc opi. reprobat. Itẽ illa lex dicit, quod nõ facilè datur, quasi quandoque detur, vt ibi no. Io. And.*

c ¶ *Sufficit autem denũciasse auctori vt ibi. & si.* ff. de ver. obl. mora. *Ioan. And.*

d *Hac ratione videtur, quod compromitti possit in venditorem: de quo in Spec.* de arb. §. 2. ver. sed nũquid in vẽditorem. & ver. seq. *Ioan. And.*

† Cap. vnico eo. tit. in 2. comp. *Vide Horatij Lucium tract. de priuil. Scho. priuilegio.* 39. 40. & seq.

† *Adde, q̃ appellatione magistrorum comprehenduntur doctores vtriusque iuris.* l. milite & l. his qui. & *ibi Doct.* ff. ex qui. cau. ma.

e *Vide in præd. c. 1. super glo. 2. Ioan. And.*

vocabulo scholarium, & gratia scholarium ibi sunt, dúmodo non sint meretrices, quę non sunt dignę laqueis legum. *C. de adul. qua adulterium.* nec obiicias, ꝙ pœna nõ dēt extēdi ꝗ a odia, & pœna qñq; ampliant. *ff. de his qui no. infa. l. 2. § exercitum & arg. ad hoc ĩ. de verb. sig. cum in partibus.* Lau. Sed non credo, ꝙ ad scriptores vxoratos extendat ista cõstitutio, licèt sint ibi ꝓꝑ scholares. eadem ratione extenderetur ad chartarios, & chartarum rasores. Bern.

¶Glo. seq. primo ...per ¶ Secundo quaerit, & duplicter soluit.

a ¶*Sub excõicatione.*] Ex hoc verbo colligit, ꝙ fuerit constitutio latę sententię, & facit ad hoc 63. *dist. Salomitana ĩ. de eo qui fur. or. re. c. 1.* ita etiam obseruamus, & tenemus, ꝙ sit canon latæ sñiæ. & Tusculanus sub pœna anathematis hoc obseruandum decreuit, vt sequitur in littera. Sed quare nõ imposuit legē locatorib⁹? Rñdeo, q̃a non habebat iurisdictionem in eis, sed scholaribus qui clerici sunt ꝓ maiori parte. simile 89. *dist. indicatũ.* Itē q̃a noluit legi derogare. *C. loca. ne cui.*

¶Glo. seq. reci. per obiec. & solutionem.

b ¶*Audiẽtia.*] Hoc fieri dēt ꝓꝑ illos, q̃ constitutionem ignorant: sed quoad alios nõ, q̃a sufficit, qualitercũque sciant, etiam sine aliqua contestatione. *ff. de admi. tut. quidã § ex quo.* & qui scit, certiorari non dēt. *ff. de act. emp. & ven. l. in fi.* Immò certè videt ꝙ omnes teneamur, ex quo constitutio fuit semel publicata. 16. *dist. quod decreuit.* vnde potius ad cautelam fit huiusmodi recitatio, ne quis saltem de facto dicat se ignorasse. sic *ff. de instit. sed & si pupil lus. § 1. & 2 ĩ. de fi. instr. pastoralis.*

† *Alias sub pœna excõmunicationis.*

† *rotum.*

† *Lerunon.*

† *Londiñ.*

† *Hoc est, ad affictum siue pensionē. est autem firma vox Anglica, & quando proprie dicantur dari ad firmam, declarat hic Host. horum contract⁹ exẽplum extat in c. querelam. ĩ. ne prelati vices suas.*

Portueñ. sub † excõmunicatione[a] hoc prohibuerit, & alter sub pœna anathematis idem decreuerit obseruandum iratam † esse decernimus: & auctoritate Apostolica confirmamus: Statuentes, vt à te frater Episcope, & tuo quolibet successore, hoc singulis annis in communi audientia[b] magistrorum, atque scholarium recitetur.

¶Innocentius iij. Abbati, & Cõuentui sancti Petri de Pratel. London. † dioecesi.

¶ Persona Ecclesiastica locare possunt prouentus decimarũ his, cũ quibus cõditio Ecclesiæ sit melior, statuto dioecesani contrario non obstante: & eadẽ ratio est de alijs rebus Ecclesiæ.

CAP. II.

VEstra nobis relatio declarauit, quòd cùm ad firmam † fructus vestrarum dare cõsueueritis decimarum: & *infra.* ¶Dioecesanorum Episcoporum statuto[c] contrario non obstante, vestrarum decimarum prouentus illis liberè locare potestis, cum quibus Ecclesiæ vestræ conditionẽ poteritis facere meliorem: ita tamen, quòd huius-

V*Estra.*] Primò ponitur decisio, & monachorum querela. Secundò prouidet cum determinatione ibi, *Dioecesanorum.* Abbas.

Casvs. Quidam Epĩ statuerunt ꝙ nullus deberet locare fructus decimarũ suarũ ad firmam, nisi parochialib. presbyteris: ꝑ illud statutum Ecclesię non modicum lædebantur: vnde monachi isti petierunt à domino Papa super hoc sibi ꝓuideri: scribit Papa monachis illis, ꝙ non obstante contrario statuto Episcoporũ, possint locare fructus decimarũ suarũ personis illis, cum quib. conditionẽ ecclesię poterũt facere meliorem, ita tñ ꝙ ista locatio non extendat̃ ad feudum, vel alienationem. Nota ꝙ fructus decimarum, & aliarum rerũ spiritualium possunt locari, & vendi, & obligari, licèt res ex quib. prouentus tales percipiuntur, alienari non possunt. Item isti prouentus non possunt dari in feudum, vel alienari perpetuò.

c ¶*Statuto.*] Statuerũt epĩ, ꝙ huiusmodi decimæ parochiales presbyteris solummodo locarent: per quod vtilitas ecclesiarum non modicum impediebat: petierunt isti monachi sibi super hoc prouideri: epĩ enim bene possunt facere[a] statutum. *de consec. dist. 3. c. 1. & ĩ. de maio. & obe. si quis venerit. & ĩ. de sen. excom. à nobis fuit.* Sed quia illud vertebat in detrimentũ, vel præiudicium ecclesiarum: & quia non est contra ius: vt hic patet expressè, quod fructus decimarum taliter ad tēpus locent, ideo Papa tollit statutum illud, licèt ius decimarum taliter vendi, vel locari non possit: cùm spirituale sit *ĩ. de iure pa. c. 1. & c. de iure. ĩ. de simo. querelam.* Bern.

d ¶*Ad feudum.*] Et ita patet, quòd plati Ecclesiarum infeudare non possunt de nouo. *ĩ. de feu. c. 2.*

e ¶*Alienationem.*] Perpetuam scilicet, secundùm quod dicit: alienatio est cõtractus, per quem dominium transfertur. *C. de fun. do. l. 1.* Quandoque verbum alienationis largè accipitur. *ĩ. de reb. eccl. non alie. nulli liceat C. de reb. eccle. alie. vel non, iubemus. & in Auth. de reb. eccl. non alie. § nos igitur. coll. 2.* & eodem modo hic largè accipitur, vt in *c. nulli.*

a De hoc articulo præter Innoc. Host. & Io. And. hic vide glossam, Geminianum, & doctores in c. 2. de cõsti. lib. 6.

modi locatio ad feudum[d], vel alienationem[e] nõ videatur extendi.

¶Gregorius ix.

¶ Propter sterilitatẽ grauem conductori sine culpa sua contingentẽ remittitur pẽsio pro rata, nisi possit cum vbertate præcedentis, vel sequentis temporis compensari. Hoc dicit vsque ad § verum.

CAP. III.

PRopter † sterilitatem afficientem magno incommodo[f] conductores, vitio rei[g] † sine culpa coloni, seu casu fortuito contingentem †, colonis Ecclesiæ tuæ pro rata est pensionis remissio facienda: nisi cũ vbertate præcedentis, vel subsequentis † anni, valeat sterilitas compensari.

¶ Ponuntur hic quatuor casus, in quib. inquilinus potest ante tempus conductionis finitũ lite expelli. Abbas.

¶Verùm inuito[h] inquilino domum inhabitare, vel reficere poteris, si necessitas (quæ tamen nõ imminebat locationis tẽpore[i]) id exposcat, remissa sibi ꝓ residuo tēporis pẽsione: qui etiá inde rationabiliter amouetur, si

P*Ropter*] Diuiditur in duas partes istud c. principaliter. Nam primò loquit̃ in prædio rustico. Secundò in prędio vrbano. Secunda ibi, in § verùm. Abbas.

Casvs. Ecce, locaui alicui ꝑdium meum pro certa pensione annuatim reddẽda: sterilitas magna cõtigit, & sic magnũ dãnum dedit conductori sine culpa sua, vitio tñ ipsius rei, seu casu fortuito: quęritur, vtrum colonus totam teneat̃ soluere pensionem? Rñdet Papa, ꝙ pensio remittenda est ꝓ rata, nisi sterilitas possit cõpensari cũ vbertate ꝑcedentis, vel subsequẽtis ann. Secundò quęritur, vtrum locator possit expellere inquilinum de domo sua inuitum? Rñdetur: Si modo immineat necessitas, quæ non imminebat tempore locationis, locator inuito inquilino poterit domũ inhabitare, & inquilinum expellere: vel si refectione indiget, q̃ nõ imminebat tẽpore locatiõis, remissa sibi pẽsione ꝓ residuo tempore. Item si inquilinus peruersè moratur ibidẽ, potest inde amoueri: vel si nõ soluit canonem ꝑ biennium, nec sibi celeri satisfactione ꝓuidit, potest expelli. Nota, ꝙ pensio aliq̃n remittẽda est. Item sterilitas põt cõpensari cũ vbertate. Item nota, ꝙ in quatuor casib. põt inquilinus expelli: scil. si immineat necessitas, quæ non imminebat tempore locationis, vel si refectione indigeat domus, vel si inquilinus peruersè moratur ibidem, vel si non soluit canonem per biennium.

¶Glo. seq. tractat, quid sit magnum damnũ, & quid de modico: interserit casum exceptũ, & de quo colono loquatur hæc littera.

f ¶*Magno incommodo.*] Quando magno incommodo afficitur conductor, tunc fit remissio pensionis. *ff. eo. ex conducto. § vbi* dicit si omnem fructum tulerit, & fructus etiam seminis non superfit. *& l. si vno. § vbicunque. & C. eo. l. licèt certis. & l. excepto.* nisi aliud in locatione sit actum: vt in l. licèt. alioquin si tale damnũ nõ interuenerit, secus est. *ff. eo. si merces. § vis maior.* quod modicũ damnum debet sustinere, vt ibi dicit̃. & l. habitatores. Intellige, quod hic dicit̃ de eo colono, qui certã pecuniã annuatim debet, vel certas corbes: & nõ de partiario, qui cũ dño lucrum, & damnum partit̃, vt dicit̃ in § vis maior. quia pro modico damno nõ dat̃ restitutio: vt *ff. de in integ. rest. scio. & ĩ. de in inte. resti. c. 1. & ĩ. de re. ec. non alie. ad nostram.* & modicum damnum ecclesia sustinere debet. *12. q. 2. bona res.* nec pro modico retractatur venditio. *ff. de contrah. empt. l. res bona.* nec pro modico datur actio de dolo. *ff. de dolo. si oleum. in fine.*

¶Glossa sequens signat contrarium, & soluit.

g ¶*Vitio rei.*] Quia forsitan non potuit pati multam pluuiã, nec multã siccitatem, nec potuit colon⁹ occurrere, q̃n suffocaret semen. Sed cõtra videt̃. *ff. eod. ex conducto. § 1.* vbi dicit, ꝙ si vitia ex re oriunt̃, damnũ esse coloni, vt si vinũ coacuerit, vel si herbis segetes corruptæ sunt. Sol. ibi potuit colonus occurrere, hic non: ꝙ patet ex eo, ꝙ dicit hic, sine culpa coloni, casus ẽt fortuitus domino nocet[b], & non colono, vt nõ habeat pensionem nisi pro rata, & si nihil perceperit, nihil soluat, ita ꝙ remissio facienda est in totũ, vel in partem, nisi vbertate ꝑcedentis anni, vel sequentis possit compensari sterilitas. *C. eo. l. licet.* & hoc etiam si dominus remisit pensionem propter sterilitatem, si anno sequenti contingat vbertas, petere potest pensionem integram: vt *ff. eo. si vno.* Bern.

h ¶*Verùm inuito.*] Hoc sũptũ est ex illa lege *C. eo. ædẽ quam.*

i ¶*Nõ imminebat locationis tẽpore.*] Hęc potuit esse necessitas, q̃ postea superuenit, si domus corruit, vel minat̃ ruinã, quã ædificare vult: vel forsitã vxorẽ duxerit, & indiget domo illa: vel si qua cõsimilis necessitas, q̃ tũc nõ imminebat. *arg. ff. vt in posses-*

† *De materia horum et quæ frequens est, vide Antonium Gomezium tom. 2. variar. resol. c. 3. Arium Pinelum in l. 2. C. de rescin. vẽ. p. 1. c. 3. Parisien. cõsi. 83. l. 3. Adde etiam Guidonem Papa. decisio. 630.*

† *& sine culpa.*

† *contingente.*

† *sequentis*

b Adde, quòd dicatur casus fortuitus tam in l. fortuitis. & ibi Bal. C. de pig. act. & glossa in § Thesaurus. in ver. fortuito casu. Insti. de rer. diui.

possessi sit à quo.§ planè [a]. aliàs est lex. & *ff de rerer. ac. de a-tate.§.ex causa.* & *j. de of.dele.insinuasse.* Et est hic ar. principiû cõsiderandû. *j. se. prox.cû dilecti.* & *j. de ele.dudû.* vbi de hoc.B.

¶Glo.seq.ponit opinionem, quam reprobat.

a ¶*Peruerse.*]In isto casu dicût quidã nihil remittêdum esse quia cõpensando. sed non est verum, quia pôt dñs agere contra inquilinum pro damno dato actione legis Aquiliæ. & ex locato.

b ¶*Canonem.*]Hoc intellige, quãdo ad longum têpus conduxit, putà ad decem annos, vel plùs, vel minùs etiam 6. vel 5. *ff. eod. quæro.§.inter.* Bern.

c ¶*Celeri.*] Sic suprà de reb. Ecc. ali. vel non. si quis presbyterorum. & *j.eo. c. prox.* vbi dicit, qualiter hoc verbû sit intelligendum. Et ita in quatuor [b] casibus expellitur inquilinus.

bus Eccl alienan.Vel non. c.si quis presbyterorum. & *arg. j. de elect. quod sicut in fine.* & *ff de verb. obl. interdû.§.vlt.* Sed quantum têpus dabit' ad purgandû istam morã? Videt', quòd ante sententiam. *ff de inof.test. Papinianus.§ meminisse.* & *C. quibus, vt indig. alia est.* Vel etiam vsque ad litem cont. *ff. rê rat. habe.* amplius hoc. & *C. de plus peti.l. vnica.* & *j. eo. ti. vnico.* Vel modicum têpus dabit' forsan decem dieû *ff. de consti.pecu. promissor.§.1.* & *ff.ex quibus cau. maio.in integ. rest. l.ab hostibus.§. sed quod simpliciter* & *ff si quis cau.l.* & *si post tres.* vel quam citò potuit. *ff. ad Tertul. l. 2.§ cõfectum.* & *j. de elec. quia pp.* vbi plura argumenta de hoc inuenies. Quidam dicût, quòd vsque ad litem côtestatã pôt emphyteuta vitare pœnã huius constitutionis, offerendo canonem per iura pdicta. Sed non credo, quòd vsq; ad litis côtestationê possit purgare morã: quia hoc posset differre vsq; ad duos annos, vel vnum, vel tres, vel plures post tempus statutû biênij. & ita non esset celeriter: & propterea hoc videtur potiùs facere timore pœnæ, quàm voluntate. & interpellat' coram iudice: sed tempus statutû ipsum interpellat, vt dicit in fine, & vltrò se debet offerre: vt *C. de iure emphyt.l.2.* Dabo ei modicum têpus post biennium elapsum. Talis enim celeritas ad modicum tempus refertur post biennium respectu ipsius biennij, sicut hęc adiectio pl' ad mod. cum quantitatem respectu quantitatis nominatæ *ff. de verb. sig. hac adiectio.* & illud, modicum, considerabitur arbitrio iudicis, ex quo non est determinatum in iure. *j. de offi. dele. de causis.* & *ff. de in. dele. 1. §. ait prætor.* & quòd appellatur arbitrium boni viri. *ff. de verb. obli. continuus actus. §.2.* Bern.

perversè [a] ibi fuerit côuersatus: vel cùm canonê [b] per biennium non soluisset, si sibi satisfactione celeri [c] non prouidit. †

¶Idem.

¶ Emphyteuta Ecclesiæ meliorationes suas vêdere nõ potest, nisi seruatis his, de quibus hic. Et si cõtra fecerit, vel canonê per bienniû non soluerit, nec moram pòstea celeriter purgauerit, iustè potest expelli.

CAP. IIII.

POtuit † Emphyteuta [d] (Ecclesia primitus requisita [e], eique nunciato, quantùm sibi ab aliis offertur, si nolle se emere dixerit: vel denunciationis tempore duorum mensium spatium sit elapsum) meliorationes, & ius sibi competens aliis vendere [f], qui ab emptione huiusmodi minimè prohibêtur [g]. ¶Emphyteuta quoq; secus præsumêdo, vel cessando in solutione canonis per bienniû [h] (nisi celeri [i] satisfactione postmodû sibi cõsulere studuisset) iustè potuisset expelli [k]. Non obstante, quòd ei, vt

POtuit.]Primò ponit requisita, vt ius emphyteuticû possit vendi. Secundò contra facientem punit ibi, *Emphyteuta.* Tertiò soluit obstaculum ibi, *Non obstante.* Abbas Sic.

Casus. Ecclesia dedit rê aliquam alicui in emphyteusim: iste Emphyteuta meliorauit rem illam: quęritur, vtrum possit vêdere meliorationes suas? Rñdet', quòd emphyteuta debet primò requirere Ecclesiã, si velit emere ius suû, & debet denunciare illi, quãtùm potest habere ab aliis: & si dixerit se nolle emere, tunc potest ius suû vendere: vel si nihil dixerit, debet expectare Ecclesiam per duos mêses: quib. elapsis poterit emphyteuta vêdere aliis suas meliorationes, qui ab huiusmodi emptione nõ prohibentur: & si côtra hoc fecerit, vel p bienniû in solutione pêsionis cessauerit, licitè pôt expelli, nisi celeriter post bienniû satisfecerit, nõ obstante quòd ei nõ fuit denunciatum: quia tempus in hoc casu ipsum interpellat. Nota, quòd emphyteuta semper debet denûciare domino, si vult vêdere ius suum, aliàs cadit à iure suo. Item si per biennium non soluit canonem potest expelli. Item in solutione canonis potest mora purgari. Item tempus est hic pro admonitione.

¶Glossa seq. recit. per q. an emphyteusis sit locatio.

d ¶*Emphyteuta.*]Videt', quòd emphyteusis sit locatio, ex eo quòd ponitur in tit. de locato, sed non est verum. *Inst. locati §. adeo.* Locatio enim potest fieri tam de rebus mobilibus, quàm immobilibus [c], & se mouentibus: emphyteusis verò tñ de immobilibus. Contractus autem emphyteuticus medius est inter vêditionem, & locationem: in hoc autê accedit ad venditionê, quia qñ talis contractus celebrat', aliquid dat', sicut in venditione datur pretium, sed tñ differunt: quia p venditionem transfert' dominium, sed hic retinet dominus dominiû: sed magis videt' accedere ad naturã locationis: quia sicut locator retinet dominium, & singulis annis aliquid recipit, ita & hic: quia emphyteuta singulis annis soluit canonem constitutû, & ideo potiùs ponit' hęc decr. in isto tit. quàm in pręcedêti. Bern.

e ¶*Requisita.*]Hoc sumptum est C. de iure emphy. l. vlt. Primo requiri debet dominus ab emphyteuta, an emere meliorationes ipsius velit, secundùm quòd hic dicitur, aliàs caderet à iure suo: vt in l. prædicta. Bern.

Additio. Vnde versus: *Qui sine consensu templorû res alienat:*

Vel censum bino qui soluere negligit anno:

Re careat tota, qui sic facit emphyteuta.

¶Glo. seq. quærit, & ponit duas opiniones contrarias.

f ¶*Aliis vendere.*]Sed nûquid possunt donare? Videt', quòd non, quod quidam [d] concedunt. Alij dicunt, quòd donare potest etiã sine consensu domini. *C. de fun. patri. l. 2. lib. 11.* & *pignori dare. ff. de pign. l. lex vectigali.* & *ff. de pigno. actio. tutor. §. vlt.* Bern.

¶Glo. seq. quærit, & soluit.

g ¶*Prohibentur.*]Sed quę personę prohibentur ab huiusmodi emptione? Potest dici, quòd serui Ecclesię, capitanei, & omnes psonę maiores, quę non sunt idonei facilitate conueniendi, vnde posset dominus pręiudicium pati. *ff. qui satisd. cog. l. 2.*

¶Glo. seq. quærit, & respondet.

h ¶*Per bienniû.*]Vt 10. q. 2. hoc ius § qui rem. in priuato triênium requiritur. *C. de iure emphy. l. 1.* Sed si promisit soluere pœnam, rato manente pacto si non soluat pensionem, & petat pœnam, nihilominus vult eum expellere: nunquid potest? Dicas, quòd sic. arg. *ff de transact. qui fidem.* & *l. pacto.* & *C. de pact. cûm proponas.* in fauorem domini dictum est hoc. & facit ad hoc. *ff de reg. iur. cùm par.* Bern.

¶Glossa sequens, quærit ponit quatuor opiniones, & soluit.

i ¶*Cele.*]Et ita patet, quòd Emphyteuta pôt purgare morã offerêdo canonê pòst bieniû. Sic *j. c. prox. sicut alienatur. j. de re-*

¶Glo. seq. format sex quæstiones. Primam soluit, & eius cõtrariû consulit. Secundò quærit & soluit distinguendo inter priuatum, & prælatum Ecclesiæ collegiatæ, vel non. Tertiò quærit de protestante, & soluit. Quartò quærit, & ponit duas opiniones, & secûdam approbat, signat contrariû, & soluit. Quintò quærit de sterilitate, & soluit. Sextò quærit de pluribus cohæredibus & soluit.

k ¶*Expelli.*]Sed [e] nûquid auctoritate sua propria potest dominus expellere emphyteutam, si canonê debito têpore nõ persoluat? Videtur, quòd sic. *C. de iure emph. l. 2.* satis potest dici, quòd sic auctoritate huius decre. & prędictę legis. 10. q. 2. hoc ius porrectum. § *qui rem huiusmodi.* dicit enim, lex pertimescat crimen, cùm sibi arbitriû suę vltionis sciat concessum. *C. de meta. deuotum lib. 12.* & *arg. ff. de pig. l. lex vectigali.* & *arg. C. de seruis expor. l. 1* & *2.* Sed melius faciet, si auctoritate iudicis hoc fecerit. *C. de pignor. l. 3.* & *de priuileg. pastoralis.* Sed si alij tradidit possessionem, vel alio expellat', non deiecit possessorem auctoritate sua *arg. ff. de vi & vi arma. l. col. nam.* Item si emphyteuta cessauit per biennium, & tantû amplius quòd non potest purgare moram, si dominus postea receperit pensionê: nûquid dominus postea poterit expellere emphyteutam? Respôdeo, in priuato planû est: quia recipiendo pensionem iuri suo renûciauit. *ff de lege com. l. post diem.* & *l. præce. § f.* ipso enim facto renunciauit iuri suo. *j. de his quæ fi. à maiori. pa. c. ex ore. cû suis côcor.* Sed quid dices de Ecclesia? Respondeo, si prælatus de côsensu capituli recipiat pensionem, expellere nõ poterit postea emphyteutam, cùm liberû sit Ecclesię vel emphyteutã expellere, vel pensionem petere. *in Auth. de alie. & emphyte cõtract'. §. si quis verò locator. coll. 9.* & eligendo vnû, alteri renûciasse videtur, vt in prædictis legib. post diem. & *l. præced. §. vlt.* Sed si solus pręlatus sine consensu capituli recipit pensionem, nõ credo, quòd obsit Ecclesiæ. quominus possit expellere emphyteutam, nisi postea capitulum consensisset *arg. j. de his quæ fi. à præl. sine consensu. cap. pastoralis.* cum suis similib. Et si vnus sit sacerdos siue rector sol' in Ecclesia, siue in capella, & recipiat pêsionê, idem credo, quòd amodo non poterit emphyteutam expellere, vt dictû est. Itê quid si dicat domin': recipio pensionem [f] saluo iure meo: vt per hoc nõ fiat mihi pręiudiciû, quominus possim te appellere? Credo, quòd valeat protestatio, nec per hoc pręiudicatur ei: quia & si ipsû vellet expellere, nihilominus posset petere possessionem. 10. q. 2. *hoc ius porrectum ff. qui rem.* & *arg. ad hoc. ff si quis cau. l. 2. 1. resp.* & *ff de eo quod cert. lo. l. vlt.* Item si fundus emphyteuticus clade, vel calamitate perierit vltra medietatem, vel plùs, vel minùs: nunquid debet pensio diminui? Dicût quidã, quòd si vltra medietatem periit, non tenetur emphyteuta soluere integrã pêsionê. *C. de iure emphy. l. 1. ex eo.* quod

a *Vide de iure cæterorum super gloss. Io. And.*

† *præmiorum.*

† *Huius decre. tales materia valde vtilis, & frequens est, de qua vide latè per Iasonem, & doctores in l. 2. C. de iure emphy. Cagnolum in Authen. qui rem. C. de sacro. Eccl. & plenissimè per Iulium Clarû l. 4. recep. sent. §. emphyteusis. & de intellectu per Couarruuiã l. 3. varia. resol. c. 17.*

b *Hos casus explicat Antonius Gomezius præcitato loco, quem vide.*

c *Itê in emphyteusi requiritur scriptura. C. eod. l. 1. in locatione non item cô duller, nec vndê, nec vacat emphyteuta fit, C. eod. l. 1. ff. si ager. vec. l. 2. Ioan. And.*

d *Imo feli... pro quibus de do. inter vir. & vx. nuper. & in lib. feu. de feu. non a lie sine cô. ma. do. l. imperialê. Dicit etiam Vinc. quòd de alienatione firmè est in l. & & donatio est alienatio. Io. And.*

e *De materia huius gl. vide Iasonem, & Iulium Clarum supra citato in principio huius decretalis.*

f *Temporis præteriti secundum Ioan. Host. & Lau. & nor. in Spe. de acti. §. 1. licèt quidã idem dixerunt de futuro vt ibi not. Ioan. And.*

quod ibi dicitur, si verò particulare damnũ, &c. quia nomine partis medietas intelligitur. *ff. de verb. sign. nomen filiarũ. §. 1. ff. de vsufruct. etiam partis.* Alij dicũt & melius, quòd totam pensionem soluere debet, adhęrentes litterę illius legis, vbi dicitur: ex qua nõ ipsa re penit' substantia lędatur. *inst. loca. §. adeo in fi.* Secundum hoc signatur contra. *C. de aßu. l. 2.* sed illud speciale est in tributo. Sed nunquid ꝑp sterilitatem rei emphyteuticarię debet pẽsio diminui? Et certe nõ, licet aliud sit in locatione. *ĩ. c. prox.* Item si sunt plures cohęredes, & vnus nõ soluit pensionem, nunquid propter hoc sit præiudicium alijs? Non credo, si soluant pensionẽ totam, & postea contra cohęredẽ agãt iudicio familiæ erciscundæ *ff. famil. ercisc. haeredes. § si unus.* Et quod dicit, expelli, respicit alteram partem disiunctiuæ i. cum canonem nõ soluit: quia in altero casu, s. qñ alienetur domino requisito, emptor non potest expelli sine auctoritate iudicis sui. Bern.

canonem solueret, non extitit nunciatum: cum in hoc casu dies statuta [a] pro domino interpellet †.

a ¶ *Statuta.*] Non est ergo requirendus emphyteuta: quia tempus ipsum admonet. *C. de contrahenda stipulatio. l. magnam. & C. de iure emphyt. l. 2.* vnde sumuntur ista verba *sic & creditor ad petitionem vrgeri non potest. vt C. de pignor. creditor. ff. de administratione tutor. quidam. §. Vlt. & C. si propter publicas functiones vend. fiscale. Vlt. in fi.* Bern.

† Interpel. lat.

† De sumptu et Auth. seu nouell. 1. 7. de nõ alie. reb. ecc. c. 2. Burchard. l. 3. decret. c. 165. Ivo p. 3. c. 184. & c. 1. co. tit. in 1. comp.

† Refertur in concilio Meldensi c. 23. tanquam in concilio apud Beluacum. Burchardus l. 3. decr. c. 171. Ivo p. 3. cap. 132. & c. 2. co. tit. in 1. comp.

TITVLVS XIX.

De rerum permutatione.

¶ Ex concilio apud Siluañ. †

¶ *Princeps potest rem Ecclesiæ immobilẽ per permutationem acquirere, data re meliori, vel æquali. h. d. Et in hoc quod dicit, vel æquali, est casus notabilis.*

CAP. I.

SI princeps voluerit rem immobilem sanctis locis præstare, & accipere ab eis aliã immobilem, eoque modo de communi voluntate [b] permutationem contrahere: Liceat [c] ei hoc facere, si causa rationabilis [d] id expoścat, & res, quã præstiterit, maior fuerit, vel æqualis: pragmatica [e] sanctione super hoc promulgata.

¶ Ex concilio Beluaceñ †

¶ *Permutatio rerũ Ecclesiasticarũ facta in casu non concesso, seu non seruata solemnitate iuris, est reuocanda per successorem.*

10

20

30

40

50

DE RERVM PERMVTATIONE.

¶ *Visum est supra de emptione, & venditione. Item de quodam contractu emptioni vicino, vt de locato, merito subijcit aliũ contractum emptioni proximũ, vt est permutatio. Et hoc nomẽ permutationis, est multùm generale. Nam conuenit omnibus rebus, quæ inter hominum manus versantur, & propter hoc non habet nomen speciale, sed remãsit in suo genere: quia plura sũt negotia, seu res, quàm vocabula l. natura. ff. de prascrip. ver. Abb. Sicul.*

De hac materia tractatur 10. q. 2. c. ea enim § sed & permutare & 12 q. 2 *in multis. c.*

SI princeps.] Primò ponit quęstio. Secũdo solutio ibi, *Liceat.* Abbas Sic.

CASVS. Quęsitũ fuit in concilio isto, vtrùm Ecclesia posset rẽ immobilem permutare cũ Principe. Statuit conciliũ, quòd si Princeps voluerit permutare rem immobilem cum sanctis locis, & ab eis rem aliam accipere, & de communi voluntate permutationẽ facere, hoc licitum sit, dũmodo causa rõbilis hoc exposcat, & res, quam Princeps præstiterit, maior fuerit, vel saltem æqualis, & super hac permutatione principis sanctio promulgetur. Nota, quòd princeps potest rem suam immobilem cum re ecclesię immobili permutare, dummodo ecclesia non lędatur. Item pragmatica sanctio est confirmatio ab Imperatore facta.

b ¶ *Voluntate.*] Aliàs certè nõ posset, sicut cum communi cõsensu emptio contrahitur, & etiam dissoluitur. *C. de act. & oblig. sicut ab initio.* Bern.

c ¶ *Liceat.*] Sic 10. q 2. *hoc ius porrectum. § sed permutare.*

d ¶ *Rationabilis*] Puta, ꝗ vtilitas Ecclesię in hac permutatione ꝓcuratur: aliàs nõ debet fieri *ĩ. c. prox.* sicut nec alienatio fieri debet, nisi vt meliora prospiciat 12. q. 2 *sine exceptione. & ĩ. de his quæ fiunt à prala. cum Apostolica.* Bern.

e ¶ *Pragmatica.*] Pragma, idẽ est ꝙ causa vnde pragmatica [b] sanctio, est constitutio super aliqua re ꝓmulgata. hic tamen ponitur pro confirmatione, siue scriptura facta ab Imperatore cum causę cognitione super tali permutatione. Ala.

a Vide tu, qd de hoc dixi sentias hoc bro. Ioan. And.

b Pragmatica dispositio est, quã princeps ar bitrio suo sug gestione mot ta, & cosi guar ex l. fi. C. de ꝓximis sacr. scrinio.

60

70

80

VT *commutationes.*] CASVS. Dicitur in hoc c. quod cõcessiones factæ ab antecessore in damnum Ecclesię, po terunt renouari à successore. Nota, quod res ecclesiæ commutari debent. Item successor potest reuocare res malè alienatas à prędecessore.

CAP. II.

VT commutationes [f] rerum Ecclesiasticarum, quæ ab antecessore inconsultè [g] factæ sunt, ab eo, qui successor est, emendentur.

¶ Ex concilio apud Siluanectum †.

¶ *Mancipia Ecclesiæ non debent permutare nisi ad libertatem, vel nisi sint fugitiua. Hoc dicit cũ c. seq.*

CAP. III.

MAncipia Ecclesiastica, nisi ad libertatem, non conuenit commutari [h]: videlicet vt mancipia, quæ pro Ecclesiastico hõine dabuntur, in Ecclesiæ seruitute permaneant, & Ecclesiasticus homo, qui commutatur, fruatur perpetua libertate. Quod enim semel Deo consecratũ [i] est, ad humanos [k] vsus transferri non decet.

¶ Ex eodem †.

¶ *Serui Ecclesiæ cum profanis permutari non possunt, nec alienari, nisi sint fugitiui.*

CAP. IIII.

INiustum videtur, & impium, vt mancipia, quæ fideles, Deo, & Sanctis eius, pro animabus suis obtulerunt, in ecclesię libertate perpetua maneat: quia quod semel Deo dedicatum fuit, ad humanos vsus nõ debet redire. Nota, ꝙ res ecclesiarum ad humanos vsus redire non debent.

f ¶ *Vt com mutationes.*] Supple, statuimus.

g ¶ *Inconsultè*] id est, in damnum Ecclesiæ: quod esse non debet: immo rationabilis causa dent subesse ad hoc, vt fiat commutatio. *ĩ. eo. c. prox.* vnde successor reuocauit incõsultam permutationẽ simile *ĩ de preca. ca. 2.* immo & illa, quæ fecit successor reuocare potest, quod in damnum ecclesiæ datum est, siue alienatum. 35. *q. 9. quod quis com miserit. ĩ de rebus ecclesiæ non alienandis. si quis presbyterorum. & 12. q. 2. monemus.* dum tamen toleretur in administratione. Bern.

MAncipia.] Breue est, & tolle principium c. pro summario: quod autem sequitur hĩc, & in c. seq. est eius expositio. Abbas Siculus.

CASVS. Quęsitum fuit in concilio isto, vtrum mancipia ecclesiarum possint permutari cum mancipijs laicorum: statuit conciliũ, quod mancipia ecclesiastica permutari nõ debeant nisi ad libertatem, ita videlicet quòd mancipia, quæ dantur pro mancipio ecclesię, permaneant in seruitute ecclesię, & mancipium

† Siluanectum. Burchardus l. 3. dec c. 173. Ivo p. 3 c. 234. quibus locis scriptũ est Ex concilio apud Carisiacum. & c. 3. eo. tit. in 1. cõp.

† Burchardus lib. 3. c. 174. Ivo p. 3. cap. 235. habent Ex eodem, scil. concilio apud Carisiacum c. 3. id nondũ vidimus. & c. 4. eo. tit. in 1. comp. refert etiam Gratianus 12. q. 2. c. 54. quamuis in multis sit Palea.

h ¶ *Commutari.*] 10. q. 2. *precaria. in fi. Arg. contra.* sed hic determinat illud, & fauore libertatis hoc fit.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit. alle. quatuor concor. signat vnum contrarium, & soluit.*

i ¶ *Semel Deo consecratum.*] 12. q. 2. *episcopus qui. & c nulli licet.* 19. q. 3. *quæ semel. & ĩ. de religio. domi. ad hac. Arg. contra.* 54. *dist. ex antiquis.* Sol. illud est præter regulam statutam cõtra eos, qui ordinati sunt sine cõsensu dominorum suorum, cum in hoc ipso delinquunt, & maximè ad terrorem, ne alij hac occasione subtrahant se dominis suis, *arg. 2. q. 7. quapropter. & ff. de pæn. capitalium § famosos.*

¶ *Glos. seq. signat contrarium, ponit duas solutiones, vnam Ala. & aliam Lauren. Tertio soluit.*

k ¶ *Ad humanos.*] Id est, sęculares. *de consecr. dist. 1. ligna. Gestamenta.* Sed contra videt 12 q 2 *ecclesiasticus.* vbi seruus ecclesię, sęculari personę datur. ergo multò fortiùs permutare potest. dicit. Alan. ꝙ loquitur hoc cap. & sequens de seruo ecclesiæ dato, & conuerso facto, qui cùm sit religiosa persona, sæculari personę seruire non debet. Lau. dicit, ꝙ ex causa ꝓhibitum fuit, quia ad laicorum suggestionem sępe mutata mancipia pro vilibus permutabantur: quod ne fiat, statutũ est, vt non nisi ad libertatẽ commutentur, sed cessante causa cessabit constitutio 61. *dist. § his omnibus, & ff. de pac. quod dictum.* T. Vel dic, factum principis non est trahendum in consequentiam: ipse enim non subijcitur [c] legibus. & sic loquitur contrarium in principe. Bern.

INiustum] Breue est, & idẽ dicit, quòd supra prox. c. Et tres dici possunt partes, sicut ista sunt dicta. Secunda ibi, *Et ideo.* Tertia ibi, *Et est.* Ioan. de Imola.

CASVS. Idem dicitur in c. isto, quod in primo, scilicet, quod mancipia q̃ fideles, Deo, & sanctis ecclesiis pro remedio animarum suarũ contulerunt, occasione alicuius cõmutationis in

c Quod vim eo allquam. Gl. de con. sti. c. 1. super glo. in verbo: ab omnibus.

in seruitutem sæcularium iterũ non redigũtur, quia vt canon dicit, Serui fugitiui solùmodo distrahi possunt: eleemosyna enim vnius, peccatũ alteri⁹ fieri non debet, nec ad humanos vsus seru⁹ Ecclesię redire debet. Nota, ꝙ mãcipia Ecclesiastica in seruitutẽ sæculariũ redigi nõ debẽt. Item serui fugitiui distrahi possunt. Item vnius eleemosyna, alterius peccatum esse non debet.

mæ suæ remedio consecrarunt, cuiuscunque numeris mancipio, vel commutationis commercio iterum in seruitutem sæcularium redigantur: cùm canonica auctoritas seruos tantummodo permittat distrahi fugitiuos [a]. Et ideo Ecclesiarum rectores summopere caueant, ne eleemosyna vnius, alterius peccatum fiat. Et est absurdum, vt ab Ecclesiastica dignitate seruus discedens, humanæ [b] sit obnoxius seruituti [c].

†Vrbanus iij.

¶ *Præbendæ pacto præcedente permutari non possunt: Episcopus tamen potest de loco ad locũ permutare personas.*

CAP. V.

QVæsitũ † est ex parte tua, si commutationes fieri valeant Præbendarum, cùm commutatio Dignitatum [d] in Turoñ. concilio fuerit interdicta: *& infrà.* ¶ Generaliter itaque † teneas, quòd commutationes Pręebendarum de iure fieri non possunt [e]: pręsertim pactione pręmissa, quę circa spiritualia, vel connexa spiritualibus, labem semper continet simonię [f].

¶ Si autem Episcopus [g] causam inspexerit necessariam, licitè poterit de vno loco ad aliũ trãsferre personas: vt quę vni loco [h] minùs sunt vtiles, alibi se valeant vtiliùs exercere.

¶Clemens iij.

¶ *Ecclesiæ iure proprietatis possũt ad inuicem permutari. & possessiones earũ etiam permutari possunt, & pro minus valentibus pretium suppleri.*

a ¶*Fugitiuos.*] 12. q. 2. *fugitiui*. *Arg. contra. C. ad l. Fla. de plagi. in fuga.* Solu. dum est in fuga, non debet vendi: sed cùm fuerit reuersus, & patefacto vitio emptori [a], ne postea fiat redhibitio. ff. de contrahenda emptio. quod sępe. §. *si quis emtio* & §. *vlt.* R.

b ¶*Humanæ.*] Sic ī. e. *prox.* cum suis concor. ibi positis.

c ¶*Seruituti.*] Est & alia ratio, quę assignatur in seruis minorum. *C. de administratio. tuto. l. lex quæ tutores. ff. de fideicommis. liber. cum quasi. §. in fursosi.* Laur.

QV*æsitum.*] Primò ponitur quæstio. Secundo solutio ibi. *Generaliter.* & ibi duo dicta. Secundum ibi. *Si autem.* Abbas Siculus.

CASVS. In concilio Turoñ. statutum fuit, quod commutatio dignitatum fieri non debet: quęsitum fuit à Papa, vtrùm commutatio pręebendarum fieri possit, cum hoc in concilio non fuerit prohibitum, vnde videbatur permissum: Respondet Papa, generaliter verum est, quod cõmutatio præbendarum fieri nõ potest, pręcipuè aliqua pactione pręmissa, quę in spiritualibus, vel eis annexis simoniacam continetur prauitatẽ: si verò Episcopus causam viderit necessariam, poterit de loco ad locũ trãsferre personas. Nota, quod permutatio tam in pbendis, quàm in dignitatibus est prohibita. Item in spiritualib. omnis pactio illicita reprobatur. Item non solum in spiritualibus, sed etiam in eis annexis committitur simonia. Item Episcopus propter causam necessariam potest facere commutationes pręebendarum, & translationes personarum: quod intellige, nõ pręmissa aliqua pactione.

d ¶*Dignitatum.*] Et etiam diuisio pręebendarum [b]. ī. *de præb. maioribus*, quod est concilium Turoñ. de quo fit hic mentio. *& 12. q. 2. alienationes.*

e ¶*Non possunt*] ĩ. *eo. cum vniuersorum & c. cùm olim.* nisi hoc fieret auctoritate superioris. ī. *de præb. inter cætera.* & hic, prout sequitur Bern.

f ¶*Simonia.*] Quia in spiritualibus, vel spiritualibus annexis, nulla pactio, vel conuentio debet interuenire. 1. q. 2. *quàm pio & ī de pact. cùm pridem. & c. vlt.* in spiritualibus annexis, vt est iuspatronatus. ī. *de iudi. quanto. & ĩ. de præb. significasti.* dic vt ibi.

g ¶*Episcopus.*] Innocentius quartus dicit, ꝙ hoc verũ est, qñ isti commutare volentes habent præbendas in diuersis Ecclesiis, vel in eadem. si enim est pręebendę onus annexũ, intelligitur hoc c. si sunt in diuersis Ecclesiis: si autem in eadem, & sine onere, tunc possunt permutare auctoritate propria. & potest esse ratio, licèt ipse non assignet, quæ sequitur in 70. dist. c. sanctorum. & 74. *dist. quorundam.* Bern.

h ¶*V. loco*] 7. q. 1. *mutationes & c. scias.* & omnis qui. & valet interdum mutatio loci. 81. *dist. valet.* Bern.

a *Adde, qđ vendens animal non patefaciens vitium latēs, tenetur redhibitoria* ff. de æd. edic. l. redhibere. & l. si is qui hæres. ff. de except. rei iud. *an aũt, & quando venditor teneatur manifestare vitium rei venditæ ipsi emptori, v. per S. Thomam 2. 2. q. 77 ar. 3. & Sotum de iust. & iure l. 6. q. 3. art. 2.*

† Cap. 1. eo. ti. in 2. cõp. *Vide notata in c. maioribus.* ī *de præb. & de materia plenè per Ægidiũ Bellamerau.* tract. de permutatione beneficiorum

† *igitur.*

b *Cur ita loquatur hic glossa, videto hoc ipso loco per Io. And.*

AD *quæstiones.*] Communis diuisio: secunda ibi, *Respondemus.* Abb. Sic.

CASVS. Duæ conuentuales Ecclesiæ constitutæ erant in diœcesi istius Episcopi, vtraque illarum habebat Ecclesiam parochialem cum possessionibus suis, & vtraque parochialis Ecclesia magis erat vicina alteri, quàm illi, cui erat subiecta. Istæ conuentuales Ecclesiæ volebant ad inuicem permutare illas parochiales Ecclesias, sed altera parochialis Ecclesia pluribus possessionibus abundabat: & ideo conuentualis Ecclesia, cui subest, postulat sibi adiici certam pecuniæ quantitatem, vt sic contractus permutationis possit ad æqualitatem perduci: quærebatur, vtrùm hoc licitè fieri possit? Respõdet Papa, quod vnus contractus fiat de parochialibus Ecclesiis per se, & alius contractus de possessionibus fiat per se: & si ratione possessionum vna Ecclesia præfertur alteri, ab alia Ecclesia certa sibi pecuniæ quantitas adiiciatur, ita quòd cõtractus sibi inuicẽ nullatenus misceantur. Nota, quòd monasteria possunt habere Ecclesias parochiales. Item permutatio [k] tẽporaliũ, & spiritualium ad inuicem fieri non possunt: sed spiritualia inter se, & temporalia inter se rectè permutari possunt. Item commutatio Ecclesiæ fieri potest, licèt venditio sit interdicta.

CAP. VI.

AD † quęstiones soluendas: *& infrà.* ¶ Intelleximus ex litteris tuis, quòd duæ conuentuales Ecclesiæ sunt in tua diœcesi constitutæ, quarum vtraque parochialem habet Ecclesiam cum possessionibus, magis alteri, quàm sibi vicinam. Illis autem eas desiderantibus permutare, cùm illarum altera respectu meliorum prouentuum [i] plùs abundet, & ideo sibi postulet adiici certam summam pecuniæ numeratæ, vt sic ad ęqualitatem permutationis † valeant peruenire: vtrùm possit id licitè fieri, extitit dubitatum: *& infrà.* ¶ Respondemus, quòd cùm de dictis † parochialibus Ecclesiis per se queat [k] commutatio celebrari, & in permutatione possessionum per se non sit inhibitum [l]: si altera ratione possessionum alteri præponderet, pecuniam posse refundi de ipsarum possessionibus ad inuicem, prout visum fuerit expedire, refusa certa pecuniæ quantitate, poterit contractus [m] permutationis iniri: sic tamen †, quòd illi contractus nequaquam sibi inuicem misceantur.

¶Innocentius iij. Sononcñ. † Archiepiscopo.

¶ *Beneficia sua perdunt, qui ea, propria permutant auctoritate.*

i ¶ *Prouentuum.*] Scilicet temporalium c, vnde admittitur cum temporalibus mutatio, quod aliter non fieret. ĩ. eo. c. *vlt.* & hic prout sequitur.

¶ *Glossa sequens tria dicit, & primum determinat. De secundo, & tertio rationem reddit.*

k ¶ *Per se queat*] Et ita spirituale cum spirituali põt cõmutari, sicut temporale cũ temporali. De hoc dixi ī. *de trãsla. super eo. arg. 16. q. vlt. nemini.* & hoc auctoritate superioris. *arg. ff. de his qui not. infamia. furti. §. qui iussu.* & cum indemnitate vtriusque. 10. q. 2. *hoc ius.* aliàs non liceret. ī. *de præb. maioribus.* 12. q. 2. *diaconi. & c. fine.* aliàs, non. ĩ *eo. c. vlt.* Item nota, quod ad hoc quod aliquid habeatur tanquam beneficium, non potest ex permutatione prouenire, quia esset munus à manu, sicut nec translatione. ī. *de translat. super eo.* Item licèt permutatio locum habeat in spiritualibus, non tenet emptio, & venditio, & est ratio, quia nulla est emptio sine pretio, vt *Insti. de empt. §. item pretium.* quod in quantitate, & in numerata pecunia consistit. *C. de contrahen. empt. & vend. empti fides.* quod non est in permutatione. *ff. de re. per. l. 1.* Sed vterque est quasi emptor, & venditor. *ff. de ædil. edi. sciendum §. emptorem.* Lau.

l ¶ *Inhibitum.*] Vnde videtur concessum. *arg. 30. q. 4. qui spiritualem. & ĩ. de spon. cùm apud. ff. de procu. mutus. §. 1.* De hoc dicitur. ī. *de transla. inter corporalia.*

¶ *Glos. seq. reci. per q. an permutata vna, & c.*

m ¶ *Contractus.*] Duo enim erunt contractus non se aliquo modo tangentes: tamen si vna villa computaretur cum alia, ita quòd vtraque Ecclesia esset accessoria ad villas, bene permutaretur cum vniuersitate *arg. ĩ. de iure patro. ex litteris. c. cum saculum.* ad instar fundi dotalis. *ff. de fun. do. l. 3. C. eod. tit. l. 2.* nec aliquid intelligitur esse pretium Ecclesiæ, sicut nec pretium peculij est, cùm seruus venditur cum peculio. *ff. de pecul. si in duobus. §. vlt. l. & seq.* Laur.

† Cap. 2. eo. titu. 2. cõp. *Et de intellectu videto eosmmum Couarru.* (?) *tia. relo. c. 3. & de materia Bellamerau.* in *trac. de permut. beneficiorum.*

† *permutationes.*

† *de prædictis.*

† *Aliàs itā: sic tamen quod contractus nequaquam sibi ad inuicem misceatur.*

† Scñ.

c *Est enim necesse, quod vtraque habeat temporalia, quorũ possit fieri hic separatio.* Ioann. And.

Cum

CVm olim.] In prima parte narrat processum. In secunda diffinit ibi, Cùm ergo. Abbas Siculus.

CASVS. magister S. Archidiaconatum, & B. Præpositus adinuicem suas dignitates permutarunt propria temeritate: orta fuit postmodum super ipsa permutatione quæstio inter eos, propter quòd partes accesserunt ad dominum Papam, in cuius præsentia magister S. sponte fuit confessus de permutatione, sed B. præpositus eã inficiebatur omnino, dicens, quòd ipse præposituram suam sine aliqua cõditione resignauit & post resignationẽ prædicti magistri archidiaconatũ fuerat assecutus: Papa auditis hinc & inde propositis cõstitit ei, quod dictus B. permutationi cõsensit, & prædictus magister publicè fuit errorẽ suũ confessus vnde vtrumque sua dignitate per sententiam diffinitiuã priuauit. Not. quod qui dignitates, vel beneficia auctoritate propria cõmutant illis dignitatib. & præbendis sunt priuandi. Itẽ confessus in iure pro conuicto habetur. Item cũ sponte confessus, mitius agitur, quam cum conuicto, sed hoc forsitan fit propter connexitatem.

¶ Cap. vni co eo tit. in 1. comp.

CAP. VII.

CVm † olim magister S. & B. Archidiaconatum, & Præposituram adinuicem commutassent: & infrà. ¶ Licèt prædictus magister ab initio sponte fuerit de permutatione confessus [a], idem tamen B. eam inficiebatur omnino, proponens quod ipse Præposituram sine cõditione qualibet resignauit, & post resignationem prædicti magistri Archidiaconatum fuerat assecutus: & infrà ¶ Cùm ergo nobis constaret, quòd ipse B. suum præstiterit † permutationi consensum [b], prędictus autẽ magister suum publice fateretur errorem: & hunc prępositura, & illum Archidiaconatu curauimus spoliare: super hoc diffinitiuam [c] contra eos sententiã proferentes.

¶ Alias ita: præstiterit permutationi assensum.

¶ Idem Archiepiscopo, & Præposito sancti Andreæ Colonieñ.

¶ *Si permutatio beneficiorum completa est ex vna parte, & per alteram stat, quò minus impleatur, restituitur pars ad suum beneficium, & secundum hoc continet ius.*

CAP. VIII.

CVm † vniuersorum: & infrà. ¶ Intelleximus G. Canonico referente, quòd cùm ipse, & L. Clericus, de permutatione Prębendarum suarum inter se tractare [d] cœpissent, quam vtilitati vtriusque [e] imminere credebant, tanquam idem L. Præbenda eiusdem G. cuidam consanguineo suo assignata, Præbendam suam ei, sicut promiserat, noluit resignare [f]: & infrà. ¶ Cum igitur deceptis, & non decipientibus iura subueniant, icèt ipsi per se de iure non possent Ecclesiastica beneficia permutare, vt tamen simplicitati [h] venia tribuatur †: Mandamus, quatenus si constiterit prætaxatum G. taliter fuisse deceptum, amoto à Præbenda sua cõsanguineo ipsius L. vel quolibet alio illicito detentore [i] ea restitui facias eidem.

¶ Cap. vni. de præben. in 3. cõpil. *Et de intellectu vide Conarruuiam l. 1. varia. reso. c. 5.*

¶ Gregorius ix. Betoñ. † & Fungiñ. Abbatibus.

¶ *Spirituale cum temporali permutari non potest.*

CAP. IX.

EXhibita nobis Abbatis, & Conuentus sancti Martini de Pannonia petitio continebat, quòd cum super causa, quæ inter ipsos, ex vna parte, & Præpositum Albañ. † ex altera super quibusdam decimationibus vertebatur, ad C. † Capellanum nostrum tunc in Hungaria commorantem, nostras litteras impetrassent: ipse, ac magister M. in quos vtrinque tanquam in arbitros extitit compromissum [k], arbitrati [l] fuerunt, quòd si di-

a ¶ *Confessus.*] Quæ confessio ei præiudicauit. ȷ. de confes. c. 1. & 3. Sed aduersario non debet præiudicari. ȷ. de adul. significasti. & 2. q. 5. interrogatum.

b ¶ *Consensum.*] Et sic fuit particeps simoniæ, vnde debuit priuari dignitate illa. ȷ. eod. quæsitum.

¶ *Glos. seq. no. & soluit contrarium ponit rationem quare beneficia non permutantur.*

c ¶ *Diffinitiuam.*] Ergo in ciuili causa aliquæ sunt partes iudicis in confitentem, similiter & in criminali. 2. q. 1. nos in quemquam obstat. ff. ad l. aquil. proinde. Nam nullæ sunt partes in cognoscendo, sed aliquæ sunt in pronunciando. Io. Sic ergo, atet ex eo c. & ȷ. eo. quæsitum. quòd nulli possunt de iure sua auctoritate adinuicem sua beneficia permutare: vt ȷ. c. prox. Et illa potest esse ratio, quia non contrahit permutationem, qui rem alienam tradidit. ff. eod. l. 1. §. vlt. Et arg. ad hoc. ff. de cond. cau. da. l. vlt. Sed beneficium non potest possideri tanquam proprietas, quia nullus dominium dicitur habere sui beneficij. cum quasi vsufructuario clerici comparentur: sed Ecclesia bene potest possideri ab alia Ecclesia tanquam proprietas, vnde possunt bene adinuicem permutari. ȷ. eod. ad quæstiones. Item permutatio vicina est emptioni. ff. eod. l. vlt. & quasi sacrilegium permutationis. ff. eod. l. 1. sed spiritualia non vel vendi non possunt. ȷ. de simonia. querelam. & 1. q. 1. quicunque Ber.

a *Adde pro hoc textum & ibi bonã rationem in gloss. in l. 3. C. de confessis.*

CVm vniuersorum.] Dicit Ioannes And. quod gratiam continet & potest summari secu dum eum in ea parte, quæ continet ius, hoc modo Clerici per se sua beneficia non permutant. In prima parte ponitur narratio. In secunda gratiosa prouisio ibi, Cum igitur. Abbas.

CASVS. G. canonicus Leodieñ. & L. clericus cœperunt inter se tractare de permutatione præbendarum suarum quam permutationem credebant sibi expedire. G canonicus præbendam suam dedit L. resignauit dictus L. ... [illegible] ... præbenda (sicut promiserat) noluit resignare & sic dictus G ipse sua frustratus remansit. ... [illegible] ... Leodiensis ... dictus Hungarũ ... L. appellauit ad Papam ... dictus G. ad sedem Apostolicam ... [illegible] ... dictus G. ... Papa ... deceptis & non decipientibus iura subueniant, quãuis ipsi non possent de iure beneficia Ecclesiastica permutare,

re, vt eorum simplicitati venia tribuatur, mandat Papa quatenus si constiterit prædictum G. taliter fuisse deceptum consanguineus illius L. ab ipsa remoueatur præbenda, & quilibet alius illicitus detentor, & eam restitui faciant dicto G. Not. hic duas regulas, quod deceptis, & non decipientibus iura subueniunt. Item fraus, & dolus nemini debet patrocinari. Itẽ permutatio præbendarum nõ potest fieri a possessoribus præbendarũ sine auctoritate superioris. Item simplicitati parcendum est.

d ¶ *Tractare.*] Quod non licet a possessore præbendæ, vel dignitatis. ȷ. de præben. maioribus. sed superior hoc facere potest, ȷ. eo. quæsitum. Ber.

e ¶ *Vtilitate vtriusque.*] Quia altera alteri magis vicina erat: vel alia ex nouiens causa. ȷ. eo. ad quæstiones. & 10. q. 3. hoc ius. §. sed & p. mutuare. & ȷ. eod. c. 1. T.

† Vide l. 1. ff. de do. & l. tutor ff. de suspect. tut.

f ¶ *Resignare.*] Et sic deceptum, vnde ei iura non subueniant, vt infra dicitur.

† De Betoñ. & Sunguen. abbatibus.

† Beton. & Sungen.

g ¶ *Deceptis.*] Sic ȷ. de rescrip. super litteris. & ad Velleia. l. 2. § verba. C. eod. tit. si sine. quia stultis nõ concurrit sucurri, sed errantibus. ff. de iur. & fa. ignorant. l. pe. § si quis ius. & C. si mi ... [illegible] ... ȷ. de dona. inter virũ & vx. Lau.

† De Beton. & Sungen.

† Alben. Albanensi.

h ¶ *Simplicitati.*] Cui parcendum est. supra de rescrip. super litteris. & in auth. de instru. sim. cautela §. hac autem omnia. ff. si quis in ius vo. ca. non ierit. l. 2. ff. de eden. l. 1. §. vlt. & ff. de iurisd. om. iu. si quis id. §. dolo. 86. dist. tantæ nequitia & supra de transla. inter corporalia. sed de iure debet vterque amittere suam præbendam ȷ. c. prox. & c. quæsitum Sed non est verum, quod alter renunciauerit. Videtur tamen quod iste G. de iure possit repetere suam præbendam, cum quia contractus talis reprobatus est, supra de præben. maioribus. & ȷ. eod. quæsitum. ergo potest venire contra. C. de agricol. & censi. quemadmodum. lib. 11. tum quia non fuit res secuta, propter quam data est. C. eod. tit. rebus. Lau. sed T. dicit, quod non potest eam per se repetere. [b] ar. ȷ. de renunciatio. quod in dubiis. Ber.

† G.

i ¶ *Detentore.*] Sic ȷ. de concessione præbendæ, proposuit.

b *Id. Innoc. Host. Pet. & Abbas hanc gratiam causam dederunt, ne alter ex suo dolo commodum reportaret: sed hodie per cõst. cle. si beneficia permutatio non causa resignationis conferuntur alias, quam permutantibus, non tenet collatio: ... cessione. Ioann. Andr.*

EXhibita.] In prima ponitur facti narratio. In secunda diffinitionis commissio ibi, Quocirca. Abbas Siculus.

CASVS. Inter Abbatem, & conuentum sancti Martini de Pannonia ex vna parte: & Præpositum Albaneñ. ex altera, super quibusdam decimis quæstio vertebatur: causa super hoc commissa fuit cuidam capellano domini Papæ in Hungaria cõmoranti: sed in super quæstione illa compromissum fuit vtrinque in dictũ capellanũ, & magistrum M. tanquam in arbitros: qui taliter arbitrati sunt, quod si dictus præpositus obtinere possit a Rege Hungariæ decem millia solidorum concedi monasterio prædicto, monachi cessarent à petitione decimarum, monachi dubitantes an forsan talis permutatio valeret, significauerunt hoc domino Papæ: vnde mandat Papa subdidam, quatenus si constiterit de præmissis, tale arbitrium denunciant irritum & inane. & tunc prout iustitia fuerit ex eo, vel ob id, eũ hi permutatio de spiritualibus ad temporalia sit inhibita. Not. quod temporalia cum spiritualibus permutari non debent. Item si principale non tenet, nec accessorium, vel quod ex eo est secutum.

k ¶ *Compromissum.*] Et sic patet, quod de re spirituali potest in arbitros compromitti. sic ȷ. de arbit. cum olim. & c. contingit & c. penult.

l ¶ *Arbitrati.*] Et malè, prout sequitur.

a ¶ *Temporalia.*] Ergo temporalia cũ spiritualibus commutari non possunt. 3. eo. *ad quæstiones*. quia nec vendi, nec redimi possunt. 3. *de simo. querelam*. & ita non permutantur: sed cũ alio spirituali beneficio in c. ad quæstiones. & 3. *de transact. statuimus*. sic & transactio non valet, dummodo spirituale detur pro spirituali. sic & permutatio, sed fructus decimarum bene possunt vendi, & locari. 3. *eo. c. prox. c. 2.* sed ipsum ius nequaquam. Ber.

a *Con. ord. textum in o mni. & in. me Ber. C de san. Eccl.*

† *Talis um. legitur in no ua ... quæstio ... habetur. solidorum ... solinarum. additur in vno vetustissimo hoc exposito, gen' est moneta, vel mensura falsa. idẽ annotat hic Host. si legas, solidorum. vide Couarruuiam tract. de numis. mat. c. 3. §. 2.*

† *Maureen.*

¶ *Glo. seq. notat signat contrarium, & remittit: vltimo quæstionem soluit.*

b ¶ *Secutũ.*] Et sic patet, quod arbitriũ nullum fuit ipso iure: quia cõtra formã iuris prolatũ fuit de re spirituali ad tẽporalẽ. sic 3. *de confirm. vtili, vel inutili. examinata*. & hic si principale no tenet, nec accessorium. 3. *de electio. qualiter*. 3. *de foro compet. si diligenti*. etiam iuramẽtũ interueniſset, vt ibi. *C. de legi. non dubium. &* 3. *de fide instru. inter dilectos. &* 16. q. 7. *& hoc diximus*. Sic patet, quod tẽporale non potest dari loco decimarum *arg. contra* 3. *de rebus Eccle. non alienan. vt super*. vbi videtur, quod temporale possit dari, pro decimis: sed ibi soluitur. Ex hac decr. [b] soluitur quæstio, quæ multum occurrit de facto: quãdoque aliqui volunt certas possessiones tradere quoad proprietatẽ, vel vsumfructũ Ecclesiis, quibus tenentur soluere decimas possessionum suarum, vt sic aliæ possessiones liberæ remaneant ab exactione decimarum. patet, quod hoc fieri non potest: & hoc idẽ habuimus in antiqua compilatione de decimis intelleximus, quæ non debuit remoueri.

† *Cap. 1. e. tit. in 3. cõp. Et de intellectu vide Couarruuiam lib. 3. varia. resol. 1. & de materia tituli plenè Iulium Clar' tract. de feudo.*

† *accepisse.*

† *detinere.*

b *Et ex c. 16. q. 7. omnes & de hoc per B. Bris. inq. cum neda Eccle. & est d. m ... 49. Abb. tenet B. quod tale pactum factum ad decimarum Ecclesia ieruare tenetur, etiamsi res pro decimis permutata ob afimare pereat. Ioã. Aud.*

ctus Præpositus obtinere decem millia solidorum † regalium à Rege Hungariæ conceui monasterio memorato, ipsi ab earundem decimationũ petitione cessarent: & *infrà*. ¶ Quocirca mãdamus, quatenus si vobis constiterit de præmissis (cum permutatio de spiritualibus ad temporalia [a] improbetur) prædictum arbitriũ, & quicquid secutum [b] est ex eo, vel ob id, irritũ decernatis.

TITVLVS XX.

De feudis.

¶ Innocentius iij. Marieñ. † Episcopo.

¶ *Si dominus à vasallo recepit feudum in pignus, abstinendo ab eius seruitio, nõ tenetur computare fructus in sortem. Hoc dicit secundum intellectum communem: & est casus singularis, qui alibi non legitur.*

CAP. II.

INsinuatione † præsentium declaramus, quòd gageria [c], quam de feudo Ecclesiæ tuæ ab M. dignosceris recepisse †, à te potest liberè detineri †, fructibus non cõputatis in sortem: Ita videlicet, vt quandiu fructus illos perceperis in sortem minimè computãdos, idem M. à seruitio, in quo tibi,

DE FEVDIS.

¶ *Visum est suprà de quibusdam contractibus, quibus rerum dominia transferuntur sed quia per infeudationem transfertur vtile in vasallum, directo remanente apud dominum, & sic est species cuiusdam alienationis, ideo post rubricas precedentes subiecitur ista. Abb. Siculus.*

De hac materia tractatur 12. q. vlt. *de forma*.

INsinuatione.] Primò ponitur dictum. Secundò limitatio ibi, *Ita videlicet*. Abbas Siculus.

CASVS. Episcopus Marieñ. recepit in pignus quasdam possessiones ab M. pro quadam pecuniæ quantitate, quam mutuauit eidem: quas dictus M. ab Ecclesia Marien. tenebat in feudum quærebatur, vtrum Episcopus deberet computare fructus in sortem? Respondetur, quod Episcopus potest licitè retinere gageriam prædictam fructibus non computatis in sortem, quandiu sortem restituerit totam: ita tamen quòd quãdiu fructus illos receperit non computandos in sortem, dictus M. à seruitio, quo Ecclesiæ illi pro feudo ipso tenetur, interim sit immunis. Not. hic casum, in quo fructus non computantur in sortem, nec tamen committitur vsura. Item fructus succedunt loco seruitij. Item proprietas fructuum, siue possessio penes feudatarium est, & non penes dominum feudi.

c ¶ *Gageria.*] Id est, pignus, siue feudum, & est vulgare Theutonicorum.

c *Gageria quid significet, docet hoc plenè Hostiensis.*

¶ *Glo. seq. reddit rationẽ, & dat simile dewũ quarit & soluit.*

d ¶ *Immunis.*] In hoc casu remittitur Ecclesiæ fructus non cõputari in sortem, vt res illa citiùs perueniat ad Ecclesiã. simile. 3. *de vsur. c. 1. & c. conquestus*. & in alio casu non cõputatur fructus in sortem, vt 3. *eod. tit. de vsur. salubriter*. Sed quid si vellet seruire Ecclesiæ ad hoc, vt eius imputaret fructus in sortem? Dico, quod in hoc casu non est audiendus. Io.

& Ecclesię tuæ pro feudo ipso tenetur, interim sit immunis [d].

¶ Idem Med olañ. Archiepiscopo.

¶ *Ponit tres casus, in quibus non obstante iuramento de non infeudando, potest Episcopus antiquum feudum ad Ecclesiam reuersum nouo vasallo concedere. h. d. Et est casus notabilis interpretans iuramentum de non alienando.*

CAP. II.

EX † parte tua nostro est Apostolatui reseratum, quod sæpius dubitasti, vtrum cum contingit vasallum tuum decedere, & ad te feudum [e] ipsius redire, feudum eius alij liceat tibi dare, quamuis iuramento tenearis astrictus non infeudare de nouo, Romano Pontifice inconsulto? Ad hæc † si vasallum tuum feudum alienare [f] contingat, an ipsius filium, vel consanguineum † eiusdem feudi consortem [g] de ipso valeas inuestire [h]: Alia quoque dubitatio continebat, vt cùm feudum alienatum repereris, quod per te facile recuperare non potes: vtrum possis alicui Laico in feudum illud concedere, qui & illud recuperet, & in feudo per Ecclesia recognoscat: & *infrà*. ¶ In primo ergo casu feudum decedentis, libere (si videris expedire) concedas: atque in secundo filium, [i] vel consanguineum alienan

EX parte.] Continuatio. Secundò ibi, *in primo*. Abbas Siculus.

CASVS. Archiepiscopus Mediolañ. fecit tres quæstiones. vno Papæ vasallus Ecclesiæ decessit, feudo quod ab Ecclesia tenebat, deuolutũ est ad ipsum, quæritur, vtrum feudum illud liceat ei alij dare non obstante iuramento, quo tenetur non infeudare de nouo, Romano Pontifice inconsulto. Secundo quæritur ecce vasallus alienauit feudum, quod ab Ecclesia tenebat sine licentia domini, & sic amisit feudum: vtrum possit filium illius, vel consanguineum consortem eiusdem feudi inuestire de illo. Tertia quæstio est talis: Vasallus Ecclesiæ alienauit feudum, quod ab Ecclesia tenebat, & tamen non potest feudum illud de facili recuperare: quæritur, vtrum feudum illud possit alij laico dare in feudũ, qui illud recuperet, & ab Ecclesia recognoscat: Ad quamlibet quæstionem respõdet, quod licitè feudum illud concedi potest. Not. quod iuramentum de non infeudando de nouo, non extenditur ad feuda antiqua, sed ad illa tantum, quæ nunquam fuerunt infeudata, & ab Ecclesia possessa. item si vasallus feudum alienat sine licentia domini, debet illud amittere. Item valet donatio illius, rei quam consequi non possumus.

† *Cap. 2. eo. tit. in 3. cõp. Et de materia vide Lato per Iulium Clarum in tract. de feudo.*

† *aliàs: Ad hæc.*

† *In eodem Barbatia ita: vel consortem eiusdem feudi &c.*

e ¶ *Feudum.*] Feudum alienari non potest, sed dari potest in dotem vsque ad vitam feudatarij. 3. *de donatione inter virum & vxorem, nuper* [d]. Ioan.

f ¶ *Alienare.*] Si vasallus alienat totum feudum, vel maiorem partem, perdit feudum: & dominus à quolibet possessore potest illud reuocare: si vero minorem partem eiusdem dat in libello, vel obligat pignori, dummodo remaneat in seruitio domini propter hoc non perdit feudum [c], vt in *libr. feu. quibus modis feudum amittitur §. 2. &* 3. Tancr.

g ¶ *Consortem.*] Quasi iure accrescendi. *ff. de vsufruct. accresc. cendo*. per totum titulum. & *in lib. feu. quib. mo. feu. amitta. §. sed glo. ibi, præterea*.

¶ *Glo. seq. aperit, quod fuerat dubium.*

h ¶ *Inuestire.*] Videbatur, quod non, quasi delictum alienantis feudum sine licentia domini reciperet huiusmodi consortem, vel filium. Vel illud mouebat quæstionem, quia videbatur sufficere, vt haberet iure successionis, nec esset necesse eum inuestire. Ioan. G. & Tan. dixerunt quod qui alienat feudum domino inconsulto, ius feudi perdit, & consanguineus non habet ius in illo, vt in *l. feu. si clientulus. & in constitutione Frederici imperialem §. igitur nobis consilio*. & tamen episcopus qui sacramento tenetur non alienare bona Ecclesiæ de nouo sine licentia domini Papæ dare potest tali consorti feudum illud, non obstante sacramento præstito: quia aliud est alienare de nouo, & aliud antiquum concedere. ar. 3. *de Iudæ. cum sit nimis. & ff. de nouo ope. nunc. l. 1. § opus nouum*. 3. *de dona. per tot.* 24. q. 1. *Acharum. & ti. dist. percepisse* Tan.

¶ *Glo. de recitetur per quæstionem arg. pro & contra. Secũdo ponit tres casus, quibus vasallus feudum perdit, & reuertitur ad dominum, & quare vn in quo perdit, sed ad dominum non reuertitur.*

i ¶ *Filiũ.*] Videtur, quod ob delictũ patris nõ debeat filius feudũ amittere.

d *Concor. l. imperialẽ & ibi Bar. §. de prob. feu. alie. per Frieder. 10.*

e *Hoc videtur contrà dictum quia & si pœna venías fi me ... dominio fi ... dũ amittit in li. feu. de prohibi. ta feu. alie. per Fri. imperialem §. habito secundũ Ho. sed glo. ibi, & communiter dominus legunt contrà, quod si partem vendidit, illam solã perdat, Ioann. And.*

f *De hoc articulo vide qua breuiter dixi l. 3. comment. in Directo inquisitorũ Scho. 114. vbi citã, qui de hoc disserunt.*

10 20 30 40 50 60 70 80

tis inuestiens: in tertio feudum alienatum poteris ei licenter concedere, per quem ipsa † Ecclesia valeat rehabere.

amittere. *arg. ff. de in ius vocan. ad optimum. in fi. ff. de decurio. l. 2. §. nullum. & ff. de bonis damna.* cùm ratio naturalis. *l. ref. §. si plures. & arg. de bonis libertorum. quæritur pro, & contra. & C. de quæst. dimo ff. de iure patro. l. iura. Arg. contra. ff. eod. tit. l. qui contra legem.* Ioan. De hoc scire debes, quod si vasallus infrà annum & diem inuestituram feudi ab hæredibus domini non quæsierit, vel domino petente iuramentum fidelitatis tertio commonitus non præstiterit, vel aliquam feloniã contra tenorem iuramẽti fidelitatis fecerit, perdit feudũ: & reuertitur ad dominum. Si verò aliquid graue cõtra dominum perpetrauerit, putà fratrem eius, vel patrem interfecerit, vel aliud graue, si feudum est paternum, amittit illud: & non ad dominum, sed ad confeudatarios suos pertinet, vt in lib. feudorum quib. mod. feud. amit. § vlt. sed ad filios illius nõ pertinet. Tan.

† hered.

† ipsum.

TITVLVS XXI.

De pignoribus, & aliis cautionibus.

¶ Ex concilio Remeñ.

¶ *Res Ecclesiæ pignorari non debent, nisi ex necessitate, & rationabili causa.*

CAP. I.

NVllus † Presbyter præsumat calicem, vel patenam, vel vestimentum sacerdotale, aut librum [a] Ecclesiasticum tabernario, vel negotiatori, aut cuilibet laico, vel fœminæ in vadium † dare: nisi iustissima necessitate [b] vrgente.

¶ Gregorius iij. Exonieñ. Episcopo.

¶ *Liber homo non potest pignorari.*

CAP. II.

LAtor præsentium: *& infrà.* ¶ Lex [c] habet, vt homo liber pro debito non teneatur: etsi res defuerint, quæ possint pro debito addici [d].

¶ Alexander iij. Episcopo Exonieñ. †

¶ *Si rector Ecclesiæ pro facto proprio rem Ecclesiæ obligauit, cogitur eius hæres rem redimere, & Ecclesiæ restituere.*

DE PIGNORIbus, & aliis cautionibus.

¶ *Visum est supra de quibusdam speciebus alienationum: videndum restat de obligationibus realib.* Ideo subiicitur rubrica de pignoribus. *Abb. Sic.*

De hac materia tractatur. 12. q. 3. & q. 4. per totũ. & infrà in rubrica de solutionibus.

NVllus.] Vasa Ecclesiæ, & alia deputata ad cultum diuinũ, nisi ex iustissima necessitate, pignorari non debent, hoc dicit. Abbas. Et primo ponitur dictum. Secundo exceptio ibi, *Nisi.* secundum Floren.

CASVS. Dicitur in hoc c. quod nulli presbytero licet ornamenta Ecclesiastica laicis impignorare, nisi in summa necessitate. Nota, quod ornamenta Ecclesiæ impignorari laicis non possunt, nisi iustissima necessitate vrgente.

¶ *Glos. seq. rect. per obiect. eius dupliciter respondet.*

a ¶ *Librum.*] Non prohibet obligari quasi sacrum: quia non benedicitur liber: sed ideo, quia ex quo fuerit in sacro vsu, ad manus laicorum venire non debent, de conse. dist. 1. ligna. altaris palla. vestimenta. in sancta. Vel eodem modo prohibentur obligari liber, vel calix [b]. sicut prohibentur aliæ res Ecclesiæ, nisi in casibus necessitatis. *supra de reb. Eccle. alie. Vel non. nulli.* vt hic patet. T.

¶ *Glos. seq. quærit, & soluit, signat contrarium, & respondet.*

b ¶ *Necessitate.*] Quæ erit illa necessitas, putà si parochiani illius Ecclesiæ caperentur 12. q. 2. *sicut omnino.* & pro pauperibus alendis, & consimilibus. 12. q. 2. *aurum habet.* Et causa captiuitatis pignori dari possunt: vt in *Authen. de non alie. rebus Eccle. §. his autem pœnis. coll. 4.* Sed contra videtur. *Cod. quæ res pign. ob. pos. l. 1. & ff. eod. tit. l. 1. §. eam rem. & ff. de pignor. sed & quod. §. quod emptionem.* à contrario sensu, sed canones præualent. G.

LAtor.] Liber homo pro debito detineri non debet, etiamsi non habeat, vnde satisfaciat: hoc dicit. Abbas.

CASVS. Dicitur, quòd homo liber capi, vel detineri non debet, scilicet pro debito etiamsi res defuerint. Nota, quòd homo liber pro debito capi, vel detineri non debet. quod verum est, si bonis cedere voluerit: vt *C. qui bonis cede. pos. l. 1.*

¶ *Glos. seq. alle. concor. & excipit tres casus.*

c ¶ *Lex.*] *C. de act. & oblig. ob as. & C. quæ res pign. ob. pos. l. filios. ff. de leg. 2. senatus. §. vlt. in Auth. vt nulli iudi. § quia verò. col. 9.*

† Nec in nemo in cõcilio Remẽsi: tamen tribuunt Burchardus lib. 3. decret. 104. Ivo p. 2. q. 139. & c. 1. eo. tit. in 1. compil.

† Id est obligare. est enim modus loquendi vulgaris Gebeneñ. vt hic ait Hos.

† Sardiñ. defensore.

† Sancidem defensore.

† Sancto defensore.

† Sed scribendum ita. Gregorius Pantino defensori ex epistola 43. 3. registri. & c. 2. eo. tit. in 1. compil.

† Exoñ.

† Exonieñ.

a Excepto Missali, quod habet certas orationes in pontificali.

b Vide hic Ioann. And. distinguentem inter consecrationem, quæ fit cum certis vnctionib. & eã, quæ fit absque vnctione.

Nisi in casibus, vt qui ab hostibus detinentur. *C. de cap. & post. re. l. ab hostibus. & l. vlt.* Pater enim potest filium obligare quandoque, quoniam & vendere potest in maxima necessitate. *C. de patribus, qui fil. distraxe. l. 2.* Item ex cõsensu libera persona obligari potest, scilicet in obstagio, vt *s. de iureiur. ex rescripto.* Alias ordinatum est, vt qui bonis cedit, liberè vadat, quò vult. *C. qui bo. cede. pos. l. 1. & j. de sol. Odoardus.* Ala.

CAP. III.

EX † præsentium latoris insinuatione accepimus, quòd sacerdos Ecclesiæ de Offitona † calicem argenteum, & medietatem vnius breuiarij eiusdem Ecclesiæ, pro sua necessitate [e] pignori obligauit: & ea, morte præuentus, minimè recollegit. ¶ Vnde quoniam indignum est, vt eidem Ecclesiæ res suæ, præsertim quæ sacris ministeriis deputatæ sunt, taliter debeant deperire: Mandamus, quatenus si verum est, quod asseritur, filiũ [f] eius, qui ex successione [g] ipsius patrimonij ius dicitur obtinere, moneas, & compellas, vt ea recolligat, & restituat Ecclesiæ memoratæ.

¶ Innocentius iij. G. subdiacono nostro, & P. Canonico † Pisano.

¶ *Si vsurarius emit rem eo pacto, quòd post tempus restituat eam venditori, recipiendo aliquid vltra sortem, fructibus tamen in eam computatis, iudicatur contractus fœneratitius.*

CAP. IV.

ILlud † vos credimus scientiæ dono vigere: *& infrà.* ¶ Sanè intimâstis nobis, quòd causam, quæ vertitur inter H. & B. filios C. de Cosa † ex vna parte, & G. filiam T. & hæredes ipsius ex altera, super quibusdam terris præfatis personis pro vi

d ¶ *Addici.*] Id est addi iudicari quod verum est, si bonis cedat: alias in carcerem detrudatur. *C. qui bo. ce. pos. l. 1. in respon.*

EX præsent.] Primo narrat factum. Secundo dat iudicium ibi, *Vnde.* Abbas.

CASVS. Sacerdos Ecclesiæ de Offiton: pro sua propria necessitate, obligauit calicem argenteũ, & medietatem vnius breuiarij eiusdem ecclesiæ, & morte præuentus, ea non recuperauit: filius illius defuncti requisitus per successorem, vt res quas pater obligauerat recolligeret, facere noluit: vnde sacerdos conquestus est domino Papæ: vnde mãdat Episcopo Exoñ. quatenus si verũ est, quod asseritur, filiũ illius, qui successit eidẽ, compellat, vt res prædictas recolligat, & Ecclesiæ restituat supradictæ: quia indignũ est, vt res eius debeant deperire. Nota, quòd prælatus non potest obligare bona Ecclesiæ pro suo facto proprio: quòd si fecerit, hæredes illius possunt cõueniri. Item bona illius tacitè sunt obligata Ecclesiæ pro facto rectoris. Item filius hæres conuenitur ex contractu defuncti.

¶ *Glo. seq. obiicit & tripliciter soluit.*

e ¶ *Necessitate.*] Si pro sua necessitate obligauit, non tenuit obligatio *arg. C. si res. alie. pig. da. sine. curator. & C. quæ res pig. oblig. possunt. qui filios.* quia non obligantur; nisi quæ quis de rebus suis obnoxia facit. Quare ergo præcipitur, quod hæres luat, cum Ecclesia liberè à creditore possit repetere. 10. q. 2. *hoc ius. §. qui verò res. s. de reb. Eccl. alien. Vel non. si quis presbyterorum.* Fortè de facto: quia nisi recolligerentur, Ecclesia retrahere nõ posset. Vel voluit hic Papa creditori prospicere: quia aliter ab hærede presbyteri suum debitum consequi non potuit. vel est in optione Ecclesiæ, vtrum velit alienantem, vel recipientem conuenire. 12. q. 2. *si qua de rebus. & c. si quis qualibet.* Ala. & *C. si tu. vel cura. l. etiam & l. vlt. ad instar minoris.* vt ibi dicitur. Bernardus.

ADDITIO. Et dic pro sua necessitate patrimoniali, non personali.

f ¶ *Filium.*] De matrimonio natum ante clericatum.

g ¶ *Ex successione.*] Ex facto defuncti cõueniuntur hæredes. *C. de euict. l. si parentes. & 12. q. 2. eps qui filios.* & quia pater eius tutor Ecclesiæ fuit, hæres tenetur insolidum. *C. de hæredi. tuto. l. vl.* R.

ILlo vos.] Cõmunis diuisio. Secunda ibi, *Respondemus.* Abbas.

CASVS. Henricus, & B. eius frater filij G. de Cosa receperunt viginti tres libras mutuo à quadã muliere G. nomine, filia Theobaldi, & ab hæredibus suis. pro qua pecunia obligauerunt ei quasdam terras: sed cùm dicta mulier terras illas restituere nollet, impetrauerunt litteras contra ipsam ad quosdam iudices, coram quibus petebant terras illas sibi restitui: Et aduerso respondebatur ex parte mulieris, quod terras illas non tenebatur restituere, cum pignori obligatæ non essent: sed venditæ, secundum quod in instrumento inde confecto continebatur: prædictus H. pro se, & fratre suo dicebat terras illas non esse venditas, sed pignori obligatas: quia in instrumento

vendi

e Alias ea sus commemorat hic Hostiensis. quæ videto.

† Cap. 3. e. tit. in 1. cõpil. Et post concilium Later. sub Alexan. 3. p. 19. c. 1.

† Offton.

† Offic.

† Canonicis Pisanis.

† Cap. 1. eo. ti. in 3. cõpl. Et de intellectu vide Couarruuiam l. 3. varia. resol. c. 9.

† Cosa.

venditionis talis erat adiecta conditio, vt si à tempore cōtractus vsque ad duos proximos annos præfato T. patri ipsius mulieris emptio displiceret, G. pater H ab inde vsque ad vnum annū soluere viginti tres libras fructibus perceptis cōputatis. Iudices dubitauerunt, vtrū pura, & absoluta esset vēditio, an cōtractus pignoratitius iudicari deberet: cōsultus Papa respōdet, quòd qualiscunque fuerit intētio cōtrahētium, & ex forma contractus nō appareat vēditio conditionalis, sed pura: quāuis per conditionem possit resolui, tamen ex duobus, quæ in instrumento continentur, videlicet, quod fructus percepti in soluenda pecunia debeāt computari, & quòd vltra sortem tres libræ debeant persolui, cōtra ipsum emptorem præsumitur vehementer, maximè cum ipse cōsueuerit exercere vsuras. Not. quod cum dubitatur de intentione contrahētiū formæ cōtractus stādū est. Itē cū aliquid vltra sortē percipitur, vsura præsumit. Itē cōtra eū pūmit, q̄ sit vsurarius, qui vsuras recipere consueuit.

ginti tribus libris digniori obligatis [a], vobis duximus committendam: *& infrà.* ¶ Ex parte prædictæ G. & hæredum [b] eius fuit propositum terras, quas iidem H. & B. repetebant ab eis non esse pignori obligatas, sed purè venditas: sicut in instrumento confecto exinde continebatur †. Præfatus verò H. pro se, ac fratre suo firmiter asserebat terras non esse purè venditas, sed pignori obligatas: cùm venditioni prædictæ talis fuerit adiecta conditio: vt si à tempore contractus vsque ad duos proximos annos [c] præfato T. emptio displiceret [d], G. pater H. abinde vsque ad annum, viginti sex libras (perceptis fructibus computatis in ipsis) dare deberet.

¶ Verùm quia ambigitis, verùm pura [e] sit, & absoluta venditio: an præfatus contractus pignus [f] debeat iudicari: Respondemus, quod qualiscunque fuerit intentio contrahentium, & ex forma [g] contractus venditio non appareat conditionalis, sed pura, quamuis per conditionem [h] possit resolui: ex duobus tamen quæ in pacto fuerunt expressa, videlicet, quòd fructus percepti [i] deberent in soluenda pecunia numerari, & quòd vltra summam [k] receptam sexaginta † solidi deberent persolui: contra ipsum emptorem præsumitur [l] vehementer, præsertim cùm vsuras consueuerit [m] exercere.

† *Vide* l. quod si nolit. in fine. ff. de ædil. edi.

a ¶ *Obligatis.*] eo considerato q̄ inter cōtrahentes agebatur. *ff. de verb. obl. l. cum quis.* quia nō quod scriptu est, sed q̄ gestū est, inspicitur. *C. plus valere, quod agi, quàm quod simu. conci. l. 1. & 3. & 4. q̄ quæ fil. sine legi per tuas.*

b ¶ *Hæredum.*] Id est, filiorum eius: quia nō dr̄ hæreditas viuentis, sed defuncti. *ff. de hære. vel ac. vend. l. 1.*

† *quadraginta.*

¶ *Glos. seq. recitetur per quæstionem.*

c ¶ *Proximos annos.* Cū contractus sub hac forma celebratur, vt liceat emptori à contractu discedere, si emptio displiceat sibi: tunc vsque ad sexaginta dies potest emptor à contractu discedere, non vltra, nisi hoc dictū sit, quòd quandocunq; velit, possit recedere à cōtractu [a]. *ff. de adil. edic. q̄d si noler. §. vlt.*

a *Vel aliud tempus determinatū sit in cōtractu. Vide, quod dicā infrà de do. per tuas. super 4. gloss. Ioann. And.*

d ¶ *Displiceret.*] *ff. de rescin. ven. si conuenerit.*

e ¶ *Pura.*] Id est, certis verbis, scilicet, vt à verbis nō recedat. Lau.

f ¶ *Pignus*] Scilicet mente contrahentium considerata. Lau.

g ¶ *Ex forma*] Forma tamen inspicienda non est, ex quo cōstat de contractu. *C. plus valere. quod agi. l. 1. & 2.* Si autem dubium esset, standū esset scripturæ. *ff. de exer. act. l. 1. §. si is qui in naue.*

h ¶ *Per conditionem*] *C. de adsl. adsc. si prædium ff. de contrahen. emptio. l. 3.* [b] *ff. de leg. com. l. 1. ff. de in diem. addic. l. 2.*

b *Non est emptio conditionalis sic facta, vt si displicuisset, sit inempta, sed resoluitur sub conditione. Ioann. And.*

¶ *Glos. seq. obiicit, & soluit.*

i ¶ *Percepti.*] Hoc videtur potiùs facere pro ipso, quod contractus vsurarius non fuisset: sed hoc fuit contra naturam pacti: quia si aliquis rem vendit eo pacto, q̄ quandocunque pretium restituerit, rem ipsam recipiat, emptor lucratur fructus perceptos, quousque pecuniam recipiat. *C. de pact. inter empt. & ven. si fundum.* Et ideò præsumptio erat contra istum. sed dic, quod non fuit venditio, sed pignus, quia in pignore computantur fructus, sed in venditione non computantur: vt s̄. *de rebus Eccle. alie. vel non. ad nostram.* & in legibus prædictis: quia iste creditor vsurarius erat.

k ¶ *Sūmā.*] Fuit expresse vsurarium. *14. q. 3. plerique. & c. putāt.*

¶ *Glossa sequens obiicit, & soluit.*

l ¶ *Præsumitur.*] Sed videtur, quòd hoc non debeat obstare emptori, quòd aliquid vltra recipiat, ex quo fructus perceptos cōputat in pecunia recipienda: nam percipiendo, fructus suos facit. *ff. de in diem addic. l. 2.* Respondeo, verum est. sed tamē tenetur eos restituere: *ff. de in diem addi.* item quod dictum est. & hoc verū est, quando alius emptor meliorem conditionem attulerit.

m ¶ *Consueuerit.*] Ita ex qualitate personæ præsumitur talis cōtractus in fraude vsurarū factus. Idē potest dici in contractu, vbi pœna apponitur, quæ excedit legitimum modum vsurarum. *ff. de actio. empt. Iulianus. §. si vero. & C. de vsur. cum allegat.* Et est simile, vbi præsumitur cōtra aliquē, ex eo quod facere cōsueuit. vt *ff. de pign. act. l. vel vniuersorū. ff. de vsur. qui semisses §. 1. & ff. ad Macedo. l. 3. §. quod dicitur. ff. de leg. 3. nummis indistinctè.* Ioann.

¶ Idem Episcopo Aquinati.

¶ *Mulier agit pro dote contra quemlibet detinentem bona mariti.*

CAP. V.

EX † litteris tuæ fraternitatis accepimus, quod causam, quæ vertitur inter R. & A. mulierem tibi duximus committendam, *& infrà.* ¶ Si quidem probatum est, quòd pro facinore à marito prædictæ mulieris commisso, eo fugam petente, tam † frater mariti, præfatus videlicet R. quàm ipsa mulier (licèt minùs iustè †) à reo Iustitiario capti fuerint, & de ipsius mandato bonorum omnium delinquentis facta distractio, & soluta pecunia mercatori, qui à marito mulieris vulneratus fuerat, & rebus propriis spoliatus, sed quædam possessiones illius penes eūdem R. remanserant †, quas idem de mandato curiæ retinuit, soluta pro pecunia prædicto mercatori, quia emptor alius propter possessionum minutias [n] † non extabat, pars verò mulieris æstimationem dotis instantius petebat sibi restitui, vel in possessiones, quæ mariti fuerant †, ex officio delegationis induci: *& infrà* ¶ Mandamus, quatenus si tibi constiterit ex his, quæ in præsentia tua fuēre proposita, & probata, quod mulier dicit viro dedisse [o] in dotem, & prædictum R. de bonis fratris aliqua possidere, cùm mulieribus fauor [p]

EX *litteris.*] Primò ponit consultatio. Secundò responsio ibi: *Mandamus.* Ab. Sicul. CASVS. Quidā spoliauit quendā mercatorē, & etiam vulnerauit grauiter, & sic aufugit de terra: Iustitiarius Regis cepit fratrem in vxorem illius malefactoris: & de mandato ipsius omnia bona illius distracta fuerunt: & pecunia soluta fuit mercatori, qui spoliatus fuerat, & vulneratus à marito illius mulieris: sed quædam possessiones minutæ remanserant, quas frater illius malefactoris retinuit de mandato iustitiarij: quia emptor alius non inueniebatur: vnde cum mulier illa dote sua propter maleficium viri fuerit spoliata, impetrauit litteras ad iudicem contra fratrem mariti sui, qui quædam bona mariti possidebat, coram quo petebat dotem suam sibi restitui, vel saltem mitti in possessionem bonorum mariti, quæ ille possidebat: ipse respondebat, quod bona illa retinuerit de mandato iustitiarij, soluta pro eis pecunia mercatori, prout superius est narratum, & hæc omnia probauit coram iudice: dubitabat iudex, quid iuris esset? & Papa consultus rñdet, quòd si cōstiterit ei ex his, quæ in præsentia sua proposita sunt, & probata: quod si mulier tantùm debuisset viro suo in dotē, quātùm ipsa petit, condemnet fratrem sui mariti eidem, ad restitutionem dotis in tantùm, quantùm de bonis mariti dinoscitur possidere: quia mulieribus fauor multus debetur in dotibus recuperandis, & iure ciuili cauetur, quod propter maleficium viri, mulier remanere non debeat indotata, & quia bona mariti obligata sunt pro dote sua, & ad quemlibet transeunt cum suo onere. Nota, quòd fauor multus debetur mulieribus in dotibus suis recuperandis. Item propter maleficium viri vxor dotem suam non debet amittere. Item bona mariti tacitè sunt obligata vxori pro dote sua. Item res transit cum onere suo ad quemlibet possessorem.

† *Cap. 2. eo. ti. in §. cōp.* *Et an ob delictum mariti possit dos publicari, vide Albericum trac. de stat. p. 3. q. 6. & quæ dixi l. 4. in direct. Inquisitor. Schol. 153.*

† *Alias vtertam frater mariti præfati, videlicet, R. & c.*

† *Vide l. 1. & quæ ibi per totum. C. ne vxor pro ma. quod facit in casu l. sciret. C. qui mo. pi. ta. contra.*

† *remanserunt.*

† *In multis vetustis hic legitur, minutias: quam vocem sensus non admittit.*

† *fuerunt.*

n ¶ *Minutias.*] Et est simile, quia exactio, & solutio paruum non minima incommoda habet, vt *ff. fami. ercis. planè* Ber.

o ¶ *Viro dedisse.*] De duobus constare debet, quanta scilicet fuerit dos, quia aliàs non potest fieri restitutio ipsius, & quod ille R. aliqua possideret de bonis mariti illius mulieris, & catenus condemnetur.

¶ *Glo. seq. reci. per q. quibus mulier præfertur.*

p ¶ *Fauor*] Quoniā mulier præfertur omnibus creditoribus, qui habent personales actiones, vel qui habent tacitas hypothecas quantùm ad dotem, sed non quo ad donationem propter nuptias *C. qui pot. in pig. ha. assiduis.* sed non præfertur creditoribus habentibus expressas hypothecas. Nam fiscus simile habet priuilegium cū muliere. *C. de priui. fisc.* quamuis & fiscus non præfertur prioribus creditoribus habentibus expressas hypothecas *ff. qui po. in pig. ha. si pignus.* ergo nec mulier præfertur eis, præcipua est enim causa dotis. *ff. solu. matr. l. 1.* Io.

a ¶ *Malè*

multus in recuperandis dotibus debeatur: & cautum sit in iure, quod propter maleficium [a] viri mulier remanere non debeat indotata: cum etiam bona viri mulieri sint pro dote tacitè obligata [b], & † cum suo onere transierint ad quemlibet possidentem: R. prædictum eidem mulieri ad restitutionem dotis eatenus condemnes, quatenus de bonis fratris sui præfati noscitur possidere.

¶ Idem R. de Monte Fortino.

¶ Si creditor, vel is, qui ab eo causam habet, tot fructus percepit ex pignore, quod satisfactum est sorti, debet pignus restitui debitori.

CAP. VI.

CVm † contra G. ciuem Anagninum †, super quibusdam possessionibus, quas quondam pater tuus L. de Saul † pro certa quantitate pecuniæ obligauerat, & ipsius creditoris hæredes prædicto G. pignorauerant, mouisses in nostra præsentia quæstionem: legitimè probauisti, quod ex earum prouentibus tantum fuerat tam † ab eodem G. quàm ab aliis, qui eas tenuerant, à tempore quo fuerant obligatæ perceptum [d], quod † fructus [e] sorti poterant adæquari.

¶ Nos igitur attendentes, quod in talibus perceptio fructuum, in solutione sortis accedat: cùm secundùm canonicas [f] sanctiones fructus restitui, & in sortem debeant computari [g]: considerantes etiam quod possessiones ipsæ iam extenuassent [h] penitus totum onus, & debitum annullâssent: ipsas tibi restituendas [i] esse decreuimus, & te per nuncium nostrum in possessionem induci fecimus corporalem.

¶ Idem.

¶ Si is, qui sub pacto legis cõmissoriæ pignorauit rẽ suã, & iurauerit non contrauenire, iuste impeditus infra diem statutum non redemit, post diem redimere poterit.

CAP. VII.

SIgnificante † R. ciue Pisano nobis innotuit, quòd: cùm domum sua † G. Pisano ciui, pro ducentis quinquaginta libris pignori obligâsset, ac promisisset præstito iuramento, quod nisi domum ipsam statuto termino recolligeret [k], creditorem vlteriùs super ea minimè molestaret: infra statutum tempus per certum, & fidelem † nuncium (prout ei videbatur) creditori pecuniam numeratam remisit, quam idem nuncius infideliter agens, sicut ei iniunctum fuerat, non persoluit: & postmodum idem R. ab Imperatore detentus, dicto G. satisfacere non potuit, vt debebat: & infrà. ¶ Cùm igitur pactum legis commissoriæ [l] † sit in pignoribus improbatum: & prædictus R. quantum in eo fuit, iuramenti debitum adimpleuit: cùm per eum, quem certum [m] nuncium esse sperabat, pecuniam remiserit termino statuto †, sed

de vsufruct. quod nostrum. & ꝟ. de iure patro. quod autem. in fi. ar. contra ff. de acquirendo rerum do. non est nouum. T.

a ¶ *Maleficium.*] Propter maleficium viri mulier puniri non debet. C. *de do. inter vir. & vxo. res vxoris.* & C. *ne vxor pro marito. l. 2.* & C. *ad l. Iul. maiest. quisquis. §. vxoris. C. de bo. dam. si quis & auth. bona.* nec etiam propter delictum patris. C. *de solu. ma. l. 2. nisi in casu. C. qui mo. pig. ta. contra. satis.* Ber.

b ¶ *Obligata.*] Hoc priuilegium dotis quod oia bona mariti sint obligata vxori, non extenditur ad paraphernalia. C. *de pac. conuent. super dote. l. vlt. nec ad donationem propter nuptias. C. qui po. in pig. ha. l. vlt. in fi.* Et sic omnia bona prælati sunt obligata Ecclesiæ, si male administrauerit. Et forte ob hoc dicit *c. quod res Episcopi eodẽ priuilegio gaudent, quo & res Ecclesia. 16. q. 1. similiter.* Sicut & res tutoris pupillo. C. *quibus mo. pig. ta. contra. si mater.* Hoc priuilegium non habẽt mulieres [b], quæ catholicam non percipiunt communionem. C. *de hære. l. 1. & Auth. ibi signata.* Lau.

c ¶ *Cũ suo onere.*] Sic ꝟ. *de deci. pastoralis. & c. cùm non sit in homine. 16. q. 1. si quis laicus.* C. *de distra. pig. si debitor* [c] *C. qui mo. pig. ta. contra. l. 2. & ff. de contrahen. emptio. l. alienatio. ff. de pact. inter debitorem.*

CVm contra.] Primò ponitur factũ. Secũdò diffinitio ibi, *Nos igitur.* Abbas.

CASVS. Quidam nomine Laurentius, quãdam pecuniæ quantitatem recepit à quodam creditore, pro qua pecunia obligauit ei quasdam possessiones: tempore procedente mortuus est creditor ille. hæredes creditoris illius possessiones illas obligauerũt G. ciui Anagnino: mortuo postmodum Laurentio debitore, R. de Monte Fortino filius illius in præsentia domini Papæ mouit quæstionem super possessionibus prædictis cõtra dictũ G. ciuẽ Anagninũ dicẽs, quod de fructibus illarum tantum fuerat perceptum, tũ ab ipso G. cum ab illis, quibus illę possessiones fuerãt obligatę, quod fructus illi sorti poterant adæquari: vnde petebat illas possessiones sibi restitui, ad hoc probãdum suas probationes induxit: Dñs Papa considerans quod in talibus fructus percepti debeant cõputari in sortẽ, & si qui vltra sortem percepti sunt, restitui: vidẽs etiam quod fructus illarum possessionem extenuassent, & annullassent totum debitum, decreuit possessiones illas restituendas dicto R. & in corporalem possessionem illarum ipsum fecit induci. Not. quod pignus mihi obligatum aliis possum obligare. Itẽ hęres potest petere pignora patri obligata. Item fructus pignoris debent computari in sortem. Item ad officium iudicis pertinet non solum ferre sententiam, sed mittere in possessionem.

d ¶ *Perceptum.*] Immò & quod percipi potuit, computandum est. C. *de partu pig. & omni causa. l. 2.*

e ¶ *Fructus.*] Fructus intelliguntur, qui supersunt deductis expensis C. *de fruct. & litis expend. l. 1.*

f ¶ *Canonicas.*] ꝟ. *de vsur. quoniam. C. de pig. actio. l. 1. & 2.*

g ¶ *Computari.*] Nisi in casibus. ꝟ. *de feu. c. 1.* & ꝟ. *de vsu. c. 1. & c. conquestus. & c. salubriter.*

h ¶ *Extenuassent.*] Non enim potuit primus creditor in plus obligare pignus secundo creditori [d], quã ei fuerat obligatũ. ꝟ. *de do. inter vir. & vxo. nuper. & ff. de regu. iur. l. nemo plus. & ff.*

i ¶ *Restituẽdas.*] Tenetur enim creditor pignoratitia actione, si pignus deteriorauerit *C. de pign. act. l. 2.* sic res cõmodata reddita non videtur, si deteriorata reddatur. *ff. commo. si mihi. §. 1.*

SIgnificante.] Primò ponitur querela. Secundo datio iudicii ibi, *Cùm igitur.* Et pro intellectu scias, quod pactum legis commissoriæ fuit inuentum ad dissoluendum contractum emptionis, & venditionis & pone exemplum, prout dicitur *in glo. 2.* Abbas Siculus.

CASVS. Quidam ciuis Pisanus R. nomine, accepit mutuo cc. libras à G. ciue Pisano, pro qua pecunia obligauit ei quandam domum, & promisit ei præstito iuramento, quod nisi domum ipsam recolligeret termino cõstituto, vlteriùs creditorem super ea non molestaret: sed dictus R. infra tempus statutum per certum, & fidelem nuncium (vt credebat) pecuniam numeratam creditori remisit. sed nuncius ille perfide agens, pecuniam illam, sicut sibi iniunctum fuerat, non persoluit, & postmodũ idem R. ab Imperatore detentus, creditori satisfacere non potuit, vt debebat, sed postmodum ab Imperatore liberatus pecuniam soluere voluit creditori, & ipse eam recipere noluit: quia non fuit in termino persoluta. vnde dictus R. significauit hoc dño Papæ: super hoc scribit Papa quibusdam, dicens: Cũ ergo pactum legis cõmissoriæ sit in pignorib. improbatum, & præfatus R. quantum in eo fuit, iuramentũ seruauit: quia per eum quem certũ nũcium esse credebat, pecuniã remisit in termino cõstituto. mãdat Papa, quatenus si est ita, prædictũ creditorẽ Ecclesiastica cẽsura cõpellãt, vt sorte sua cõtẽtus, pensionibus illius domus in eam computatis, domũ pręfato restituat debitori. pacto tali, vel iuramento nequaquã obstante. No. quod pactum legis cõmissoriæ in pignoribus appositũ non obstat, quo minus pignus restituatur, nisi iuramẽtũ interuenisset. Itẽ iuramentum in casu isto pręiudicat legi. cũ sine periculo animæ non possit reseruari. Item posse suum faciens, mandatũ legis adimplet. Itẽ malitia nũcij non obest dño, dũmodo ab initio credatur fidelis nuncius. Itẽ fructus pignoris cõputandi sunt in sortẽ.

k ¶ *Recolligeret.*] Id est, redimeret.

¶ Gl. se. declarat quid sit lex cõmissoria, signat cõtrariũ, & soluit.

l ¶ *Commissoria.*] Sic pactum legis cõmissoriæ fit hoc modo e: Vendo tibi fundum Titianum certo pretio, puta x. pacto tali adiecto, quod si vsque ad mẽsem nõ solueris x. fundus sit inẽptus. quod hic pure venditum est. potest sub cõditione resolui. & est in potestate venditoris, verum velit venditionem resolui: quia istud pactum venditoris causa apponitur. *ff. de leg. com. l. 1. & 2. arg. contra. quod sit conditionalis alia venditio. ff. de pig. si fundum §. si & ff. de contrahen. empt. l. si. t. resp.* Sed ib. potius conditionalis venditio contrahitur. Sed pactum istud legis commissoriæ in pignoribus improbatur per *l. 1. & 3. C. de pac. pigno.* vt dicit hic R.

¶ Glo. seq. notat, & signat contraria.

m ¶ *Certum.*] Ergo nõ imputatur domino malitia nuncij, vel procura-

a *Damnato marito, vel eius pœna in seruili conditione deducto, res ante matrimonium quocunque modo ad vxorem spectantes apud ipsam remanent illibata.* Io. And.

† *Dictio, &c. deest in antiquis.*

b *Vide c. decreuit. & ibi doctores de hæret. li. 6.*

† Cap. 3. eo. tit. in 3. cõpil.

† *Anagniũ.*

† *Anagnum.*

† *Salu.*

† *In codice Barbatia ita: tam ab eodem G. tũ ab aliis, qui eas, &c.*

† *Abbas ita: in quo fructus & c.*

c *Pignus à debitore distractum sine consen. creditoris, transit cum sua causa in emptorẽ.* Ioann. And.

d *Nunquid secundus creditor possit iterũ obligare. Vide in Spe. eo. tit. §. 1. ver.* sed cũ pignus. *Ioan. And.*

† Ca. vnic. eo. tit. in 4. comp. & *de intellectu vide Couarru. in* c. quamuis. de pact l. 6. in 2. p. relect. § 3.

† *Vox, suam, deest in antiquis.*

† *Vide Antonium Gomezium* to. 2. variã. resolut. c. 7.

† *De hoc articulo vide Couarruuiã* l. 3. variã. resolut. c. 2. *vbi plene, & luculenter.*

† *constituto.*

e. *l. de. qui. liter fiat, per Bartol.* in l. quamuis. ff de solutio. Cy. in l. 1. C. de pact. pig.

procuratoris, si modo credebatur idoneus, vt hic videtur, & *ff. commoda. argentarius.* sic C. *qui pe. tu. cum a matribus. arg. contra.* ī. *de offi. deleg. cum olim. & ff. de praescript. verbis. apud.* §. *Vl. & 3. q. 7. in gravibus.* Ioan.

¶ *Glos. seq. arg. alleg. contrarium, & ibi remittit.*

a ¶ *Si est ita.*] *Arg. quod iuramentum contra legem factū servādū est,* quasi diceretur, si nō est ita, servabitur iuramentū, verba ista, *si est ita,* referuntur ad id, quod dicit per eū, quem certum nunciū, &c. arg. contra. ī. *de foro comp. si diligenti, in fi.* vbi de hoc.

† *Perperam in vulgatis, legitur, illud, cum ad dominum referri debeat, cuius mentio c. facta est mentio.*

Glos. seq. *signat contrariam, & ibi remittit.*

b ¶ *Iuramento*] *Arg. contra* ī. *de iureiur. cū contingat.* ibi soluitur.

in captione detentus satisfacere non potuit creditori: Mandamus, quatenus si est ita [a], prædictum creditorem, vt forte contentus, pensionibus pignoris computatis in eam, illam † præfato R. omni dilatione postposita resignet (pacto tali, vel iuramento [b] nequaquam obstante) censura Ecclesiastica cogatis.

¶ Gregorius ix.

¶ *Vsufructu- arius cavet, quod fruetur rebus immobilibus salua ipsarū substantia: & pecuniam, & æstimationem mobilium quæ consumuntur vsu, finito vsufructu restituat.*

CAP. VIII.

CVm † constet I. mulierem vxorem Ogerij †, quoad vsumfructum filio suo successisse [c] in bonis, quorum proprietas ad M. mulierem vxorem C. dignoscitur pertinere: Mandamus, quatenus eam ad cautionem idoneam [d] exhibendam, quod vtatur [e], & fruatur [f] salua rerum substantia [g] rebus † immobilibus [h], quæ vsu non consumuntur, ad arbitrium boni viri [i].

CVm constet.] Pertinet ad secundam partē rubricæ, & primò ponitur quæstio. Secundò mādatū ibi, *Mandamus.* Secunda pars continet duo dicta. Secūdum ibi, *Pecuniam.* Abbas.

† *Vide l. 1. C. de vsuf. & Spe. tit. de pig. §. sequitur vide c.*

† *Ægidij.*

CASVS. Quidam fecit testamentum, & in testamento illo reliquit proprietatem bonorū suorum Mariæ vxori C. vsumfructum verò I. matri suæ, vxori Ogerij. Maria proprietaria mortuo testatore petebat ab I. vxore Ogerij præstari sibi idoneam cautionē, quod ipsa vteretur, & frueretur salua rerū substantia in rebus immobilibus ad arbitrium boni viri: mandat Papa quibusdam, quatenus compellant ipsam ad cautionem idoneam præstandam, quod ipsa vtatur, & fruatur rebus immobilibus ad arbitrium boni viri, quæ vsu nō consumuntur: pecuniam verò, si quam habuit, vel habebit, & æstimationem aliorum bonorum, quæ vsu consumuntur, & in hæreditate inuenta fuerunt, post mortem ipsius restituet, siue restituat dictæ Mariæ, vel hæredibus eius. Not. quòd vsufructuarius tenetur præstare cautionem, quod vtatur, & fruatur ad arbitrium boni viri: aliàs repellitur, vt quidam dicunt.

† *Aliàs, in rebus, &c.*

c ¶ *Successisse.*] Scilicet ex testamēto filij quia si ab intestato decederet, & filius non habuisset descēdētes, parētes in totū succedūt secundū tenorē illarū *auth. C. ad Tertul. Auth. defuncto & C. de suis, & leg. lib. ab intest. Auth. in successione,* & etiā *in Auth. de hære. ab intest. veni. §. consequēt. & §. 1. & 2. coll. 9. Vnde sūpta sūt, Aut. C. de his qua ab inte. defe. Aut. in successione.*

¶ *Gl. se. cū sequētib' per modū sūma recitari potest, & sic, scilicet, quarēdo de nouē primo q d sit vsusfructus, & a qua per gl. patent.*

d ¶ *Cautionē idoneā.*] Nomine cautionis, nuda promissio intelligitur. *C. de verb. sign. sancimus,* sed cum additur, idonea, vel sufficiens, pignoratitia, vel fideiussoria intelligatur. ff. māda. si mandato T. l. ij *§. vlt. & ff. de fideicom. lib. l. 4. §. addici. & Instit. de re. diu. §. vendita.* Et sicut in casu isto pignora, vel fideiussores dantur, sic ī. *de sequestra.* ad hoc satisdationē desiderat hæc cautio ad arbitrium boni viri. *C. de vsufru. l. vsufructu constituto.* Et hæc cautio non potest à testatore remitti. *C. eo. l. 3. & C. vt in pos. leg. serve.* cum fauore hæredis sit introducta, sed ipse hæres pōt remittere. *ff. ad l. Fal. potest.*

e ¶ *Vtatur.*] Vsusfructus est ius vtendi fruendi rebus alienis, salua rerū substantia *ff. de vsufru. l. 1.* & est ius in corpore, quo sublato ipsum tolli necesse est. *ff. eo. l. 2.* & ideo dicitur, rebus alienis: quia res sua nemini seruit. *ff. de seruit. vrb. præd. l. in re communi & ff. si vsufru. petatur l. vti frui. in princ.*

e ¶ *Vtatur.*] Hoc dī ad differētiā vtilis dominij: qd' in reb' alijs habētur vt ex emphyteuta & feudatari', q habēt vtile dñiū.

f ¶ *Fruatur.*] Hoc dicitur ad differētiam nudi vsus: quia minus est in vsu, quàm in vsufructu. *Instit. de vsu & habi. §. minus.* & clerici possunt dici' vsuarij: quia nec possunt vendere, nec testari, nec donare, sed victu tantùm, & vestitu contenti esse debent: vt 10 q. 2. *Episcopus habeat.* Bernardus.

a *De hoc articulo vide plenè per Couarruuiā in c. cum in officiis. de testa.*

g ¶ *Salua rerū substātia.*] Id est, ne in totū pereat substātia, vnde tenetur reficere ędes, quoniā ad eū omnes fruct' pertinēt. *ff. de vsufru. l. vsufructu lega. & l. hactenus* alitēr est §. illius prędictæ legis & C. *eo. tit. cum ad quem.* vnde cautio præstatur.

h ¶ *Immobilibus.*] Hæc aūt cautio interponi dēt, siue res sit mobilis, siue immobilis, siue soli, vt hic. & *ff. vsufru. quēadm. caue. l. 1.* & appellatione mobilium etiam sese mouentia continentur. *ff. de verb. sig. mouentium.* & arbitrio boni viri pstare debet, vt hic dicit & C. *de vsufru. l. vsufructus. & ff. eo. item si fundo.* Et continet cautio ista duas causas. Vnam de vtendo fruendo arbitrio boni viri: Aliam de restituendo finito vsufructu. *ff. de vsufructua. quē. cau. l. 1. 1. rū & §. hac stipulatio.* Qāq; tū remittit[b] hæc cautio, cū certū est proprietatem redire ad vsufructuarium. *ff. de vsufru. quēad. cau. l. si vsusfructus. §. planè.* Itē in filio vsufructuario. *ff. vt leg. seu fideicom. cau. caue. l. 1. §. si ad fiscum.* Item cum vsusfructus pertinet ad patrem in rebus filij. *C. de bon. qua lib. l. vlt. §. hac procul dubio.* Constituitur autem vsusfructus in fundo rustico, & in ædibus, & in seruis, & cæteris rebus, scilicet gemmis, annulis, libris. *ff. eod. sed & si quid. §. 1. & 2. & l. statua. & l. item si fundo in prin. §. 1. & l. 3. §. 1. & 1. resp.*

† *Habuerit.*

† *De materia huius ti. vide Antoniū Gomezium to. 2. varia. reso. c. 13.*

† *Cantuariē. Carthagin.*

† *Cap. 3. eo. ti. in 1. cōp. Et videto notas nostras in hoc c.*

† *Fideiussoribus.*

† *Ca. 4. e. ti. in 1. comp. post concilium Lateranense, sub Alex. iij. p. 23. c. 5.*

¶ Pecuniam [k] verò, si quam habuit †, vel habebit, ac æstimationem bonorum, quæ cōsumūtur vsu, & in hæreditate inuenta fuerint, in morte sua, dictæ mulieri, vel hæredibus eius restituat, per censuram Ecclesiasticam compellatis [l].

TITVLVS XXII.

De fideiussoribus †.

¶ Ex concilio Cantuarien. †

¶ *Breue est, nec potest breuius summari.*

CAP. I.

CLericus † fideiussionibus † inseruiens [m] obiiciatur.

¶ Lucius iij. Elien. Episcopo, & Archidiacono Noruicen.

¶ *Compellitur Clericus seruare fideiussorem indemnem per assignationem redituum suorum.*

CAP. II.

PErvenit † ad nos ex conquestione R. Clerici, quòd cùm ipse pro C. † & F. Clericis,

i ¶ *Viri.*] Id est, iudicis. *ff. de verb. oblig. continuus. §. cùm ita.*

k ¶ *Pecuniā.*] In his verò quæ vsu cōsumūtur propriè vsusfructus nō pōt cōstitui: quia neque naturali iure potest fieri: quia nō pōt esse salua rei substātia, neq; ciuili: quia ita dātur vsufructuario, vt fiāt humōi recipiētiū vsūfructū: putà vinū, oleū, frumētū, & cōsimilia. Ita pecunia numerata, quæ assidua permutatiōe, & cōmistione cōsumit. *Inst. de vsuf. §. cōstituit. & ff. de sol. si nūmi alieni.* vtilitatis tñ causa cōstituit vsufruct', vel quasi vsusfruct'. qa ille, cui dāt huiōi res satisdat de tāta pecunia restituēda, vel ęstimatōe aliarū rerū: vt hic dicit. & *Inst. de vsuf. cōstituit. & ff. de vsuf. earū rerū, q vsu cōsumūt. l. 1. 2. & 3. & l. si tibi vini.* & finitur morte fructuarij. & capitis diminutiōe: vt *l. prædicta, si tibi vini* maxima, & media. *Inst. e. §. finitur.*

l ¶ *Compellatis.*] Sed si non potest satisfacere, quod erit? Dicunt quidam, sufficit, si iuret. *in auth. vt nulli liceat habere loci conseruatorem. §. si vero et omen coll. 9. arg.* Azo, dicit, quòd non habebit vsumfru. *ff. de vsufr. leg. vxori.* B.

† *Aut hic legendum I. & F. aut vt in capitulo supra de iuramento calum. C. & I. quoniam idem est casus in verbo vt ibi notatur.*

b *Vide glossam in §. constituitur. verbo satisdat. Insti. de vsufr. & glos. & Bart. in l. pactum. ff.*

DE FIDEIVSSORIBVS.

¶ *Suprà visū est de rebus, quæ pro debito pignori obligātur, restat videre de fideiussoribus, qui pro alienis debitis intercedūt. Abbas. De hac materia habetur.* 23. q. 5. cū huiusmodi. & de conse. di. 4. nos autem. & c. quæris.

CLericus.] CASVS Dicitur in hoc c. quod clericus inseruiens fideiussionibus, à clero debet remoueri. Not. quòd clericus fideiubere nō debet: quod verū est frequenter, per istud verbum, inseruiens.

m ¶ *Inseruiēs.*] Frequētiā denotat, vel verū est, quod clericus fideiubere nō debet. 11. q. 1. te quidē, vbi de hoc. si tamen fideiussit, tenet c. j. *e. prox. & c. constitutus* sic & regulares fideiubere non debent. j. *eod. quod quibusdam.*

c *De hoc articulo videtobis latius per Host. & Ioann. And. & in notis nostris, vbi habes de huius decreti intellectu.*

PErvenit.] Si intelligeretur textus de reditibus beneficiorū, vt est cōmunis doctorū intellectus, esset hic casus notabilis, & valde singularis probans quod ex reditibus beneficiorū potest satisfieri creditorib' clericorū. [De quo latius hic tractatur per Panor.] In prima ponitur impetrantis cōquestio. In secunda con[illegible] commissio ibi, *Nos igitur.* Abbas Siculus.

CASVS. Quidam clerici C. & F. Anglici receperunt quandam quantitatē pecuniæ mutuo à quibusdā mercatoribus Bon. Quidā clericus R. nomine fideiussit pro prędictis clericis apud mercatores. Vnus C. super fidē suā, & alter per iuramētū promisit ad terminū cōstitutū soluere pecuniā: sed illis pecuniam non solue-

solvētibus, dictus R. clericus satisfecit creditoribus de eadē: vnde cōquestus fuit domino Papæ. scribit Papa Epō Elieñ. & Archidiacono Noruiceñ. dicēs, ne dict⁹ R. dispēdiū patiatur, vnde videt̄ præmiū meruisse: mandauit Papa Boñ. Epo, vt inspiciat instrumēta super debitis illis, quæ sunt apud creditores, & corū trāscripta sub sigillo suo signata mittat iudicibus istis, mandās eisdē, quatenus si per cōfessionem clericorū prædictorū, vel aliàs eis constiterit rē taliter se habere, moneant illos, & cōpellāt, vt prædicto R. pecuniam quam pro eis soluit, restituāt, & ipsum conseruent indemnem: alioquin de reditibus eorū, debita ipsa persolui faciāt, & dāna illa resarciri, aut reditus illos sibi assignent tandiu detinēdo, donec de ipsis ei fuerit satisfactū. Præterea si cōstiterit prædictos clericos religionē fidei, & iuramēti sui violasse, eos ab officio, & beneficio, suspēdāt. Not. q si clericus fideiusserit, tenetur. Itē quis nō debet pati dispendium, de quo meruit præmium obtinere. Itē sigillo episcopi statur tanquā veræ pbationi. Item confessus in iure pro iudicato habetur. Itē cum omni interesse satisfaciendū est fideiussori. Item stipendia clerici, vel beneficiū detineri debēt p debito suo, quod verū est per iudicē. Itē fides, & iuramētū æquiparantur. Item periurus priuari debet officio, & beneficio.

a ¶ *Non soluētibus.*]Primò fuit in optione creditoris, quē vellet primo cōuenire, principalem, vel fideiussorem. *C. de fideiu. iure nostro.* hodie corrigitur illud per *Auth. quia quandiu principalis inuenitur, fideiussor non molestatur. C. eo. tit. Auth. præsente.* nisi ipse fideiussor renunciauerit nunc iuri. *C. de duo. re. sti. Auth. hoc ita* & huic iuri renunciant fideiussores, & constitutioni diui Hadriani, quæ est C. *de consti. pecu. diui Hadria.* & huic iuri iste clericus fideiussor renunciauit.

¶ *Glos seq. arg. quod offi. &c. alleg. 7. iura. & 2. ad casum conuersum; & signat vnum contrarium.*

b ¶ *Dispendium.*] Arg officium suum nulli esse damnosum. *ff. de sui. si seruus communis. §. q vero. 4. q. 3. c. si testes. §. venturis. & ff. ad Vellea. l. 2. §. 1. ff. quēad. testa. ape. sed & si quis. ff. quibus ex cau. ma. l. videlicet. & 2. q. 6. hoc etiam placuit. sic s. de renun. sanè* [a]. Similiter econuerso non debet præmium consequi, vnde pœnam meretur. *16. q. 1. legi. ff. de nego. gest. siue hereditaria. arg. contra. ff. de iis, quibus vt indig. auferuntur & l. 1.*

c ¶ *Sigillo.*] Nota scripturam authenticam illam, quæ continet sigillum Episcopi. *arg. s. de fi. instru. scripta* [b]. Ala.

d ¶ *Ex confessione.*] Confessus in iure pro iudicato habetur. *C. de confes. l. vnica. s. de confes. cum super. c. vlt.* & semper statur confessioni contra se factæ. *14. q. 1. §. 1. & ff. de interroga. actio. de ætate. §. si quis. & s. de confes. c. vlt.*

¶ *Glos. seq. obiicit vsuras per fideiussorem non repeti: dat solu. alia ponit contraria. Item opinionem Tancre.*

e ¶ *Seruent indemnē*] Ergo petet vsuras, si eas soluit creditoribus. Sed oppono tibi, vsuræ indebitæ fuerūt. *s. de iureiu. debitores.* ergo si ad eas etiā soluēdas exceptione opposita fuit cōdēnatus, hoc per iniuriā iudicis factū est, quare principalis debitor non tenetur ei ad hoc. *ff. de fideiussorib. exceptione. ff. de euict. si per imprudentiam. & s. de empt. si venditori. & ff. manda. idemque. §. generaliter.* Vbi dicitur, exceptio, quæ competit reo & fideiussori, & si eam scienter omittat, ei est imputandum. *ff. de exceptio. omnes exceptiones.* Item debitor non intelligitur mandasse, vt soluat indebitum. *ff. de condi. indebi. si procurator.* Sed dicerem, quod si fideiussor iurauit soluere sortem, & vsuras, propter iuramentum exceptionem proponere non poterit. *s. de iureiuran. debitores.* nisi primò impetrasset absolutionem iuramenti c. eo. tit. ex administrationis: vnde satis potest petere vsuras, & expēsas, quas fecit: quia totum est interesse suum. *ff. manda. si mandato. §. si fideiussor. ff. de admi. re. ad ci. perti. l. 1. §. vlt.* & hic prout sequitur. & *j. c. pro.* Sed obstat illa decre. *debitores.* quia ipse debet repetere vsuras: sed si nō iurasset, & potuit opponere exceptionē, & nō opposuit, nō repetet vsuras: quia indebitū soluit. hoc dicit. Ala. Vel dic, quod idem est, cum iurauit: quia debuit impetrare absolutionem iuramenti, antequā solueret vsuras, si potuit: sed si non potuit, ipsemet repetet ab vsurario. Alij vt Tanc. contradixerunt.

¶ *Gl. seq. not. alleg. vnam legem; & aliam allegat in contrarium, & soluit.*

f ¶ *Reditibus.*] Nota clericis ob causam iudicati quotidiana stipendia interdici. *ff. de re iudi. commodis præmiorum. arg. contra. C. qua res pigno. oblig. possunt spe præmiorum.* sed licet speciali conuentione non possunt obligari: vt *l. prox.* tamen ex causa iudicati à iudice possūt pro iudicato obligari. *arg. C. de execu. rei iud. stipendia & C. de prædi. min. non alie. l. 1. ff. de re. eorum, qui sub tut. vel cur. magis.* Vid.

¶ *Glo. seq. quærit obiiciendo, & soluit.*

g ¶ *Religionem fides & iuramenti.*] Puniri eni debēt: quia periuri sūt, & infames, secundum canones. *6. q. 1. quicunque. 22. q. 5. si quis. & supra de iureiur. querelam, C. de transf. si quis maior.* & idem est venire contra fidem promissam, sicut contra [d] iuramentum: vt hic patet. & *s. quod met. cau. ad aures.* quia inter simplicem loquelam & iuramentum non facit Deus differentiam. *22. q. 5. iuramenti.* Sed quare mandat eos suspendi, cùm ad hoc non sit actum. Potest dici, quòd hoc facit ex officio suo: cùm per denunciationem ad Papam peruenerit: quia vndecunq; crimina clauerint, punienda sunt. *24. q. 3. ecce.*

mercatoribus Bononiensibus fideiusserit, illis præscriptam pecuniam non soluentibus [a], coactus est satisfacere de eadem. † Ne igitur dispendium [b] patiatur, vnde videtur præmium meruisse: Bononiensi Episcopo dedimus in mandatis, vt super debitis illis instrumenta, quæ sunt apud creditores inspiciat, & eorum trāscripta suo sigillo [c] signata, vobis mittere nō postponat: Mandam⁹ itaque discretioni vestræ, quatenus si ex confessione [d] prædictorum Clericorū: vel aliàs legitimè vobis rem ita se habere constiterit, moneatis eosdem, vt memorato R. pecuniā, quā pro eis soluit, restituāt, ipsūq; seruēt indēnem [e]: alioquin de reditibus [f] eorum, præscripta debita faciatis exolui: & damna etiam, quæ propter hoc pertulit, resarciri: aut prædictos reditus sibi assignetis tamdiu sine molestia detinendos, donec ipsa damna resarcita fuerint, & debita sine diminutione soluta. Præfatos verò Clericos, si religionem fidei, & iuramenti [g] sui eos violasse constiterit: ab officio, & beneficio suspendatis.

¶ Idem Cātuarieñ. † Archiepiscopo.

¶ *Per districtionem canonicam compellitur debitor à fideiussione absoluere fideiussorem, qui à creditoribus molestatur.*

CAP. III.

CONstitutus † in præsentia nostra magister S. sua nobis assertione monstrauit, quòd pro Cancellario tuo, tempore Lateraneñ. concilij, in quadam summa pecuniæ intercessit, quam quoniam vsque modo debitor non persoluit, se asserit plurimas à creditoribus Bononieñ. molestias pertulisse, & debitum augmentatum: ¶ ideoque mandamus, quatenus si legitimè tibi de huiusmodi assertione constiterit, præfatum debitorem, vt eū à prædicta intercessione, sine dilatione prorsus absoluat [h], Ecclesiastica † censura compellas. Præsentium quoque auctoritate iniungimus, vt si debitum, vel accessiones [i]

COnstitutus]Cōis diuisio. Secūda ibi, *Ideoque.* Ab. Siculus.

CASVS. Cancellarius Cantuarien. tēpore Lateran. concilij recepit mutuo quādā quātitatē pecuniæ à creditoribus Boñ: pro qua pecunia magister Simon fideiusfit. & quia Cācellarius pecuniā nō soluebat, molestias plures p dictus magister à creditoribus sustinebat, & debitū fuit augmentatū: vnde dictus magister conquestus fuit domino Papæ: vnde mādat Archiepiscopo Cantuarieñ. quatenus si legitimè sibi de huiusmodi assertione constiterit, præfatum Cācellarium moneat, & compellat Ecclesiastica censura, vt prædictum magistrū ab intercessione, & obligatione absoluat: & si debitum, vel accessiones forte negauerit, iuramentū calumniæ subire cogatur, non obstante contraria consuetudine: & quia difficile foret dicto magistro testes in Angliam ducere, mandat iudicibus Boñ. vt testes, quos idem magister inducere voluerit, vice ipsius Archiepiscopi recipiant, & examinēt diligenter, & depositiones eorum transmittant sub sigillis eorum inclusas, significantes quanta fides testibus, & instrumentis posset apponi: ipsi cancellario prius iniuncto, vt ad testes videndos vadat, vel mittat. Nota, quod debitor tenetur liberare fideiussorem ab obligatione, in qua diu steterit. Item debitum & accessiones, si eas soluit, potest fideiussor petere à debitore. Item non obstante loci cōsuetudine clericus debet iurare de calumnia. Itē si testes remoti sunt, debent eorum testimonia recipi, & mitti iudicibus qui de causa cognoscant. Item iudex, qui testes recipit vice alterius, ei debet significare, quanta fides illis sit exhibenda. Item testes recipi non debent in absentia eius, contra quem inducuntur, vel eius procuratoris.

h ¶ *Absoluat.*] Et ita potest fideiussor agere contra principalem debitorem, vt eum liberet, si diu steterit in obligatione: sic *j. eo. c. vlt.* vbi de hoc.

i ¶ *Accessiones.*]Sic eni *ar. fideiussorem teneri ad vsuras. ar. contra. C. eo. ti. si fideiussor.* Distingue, verū fideiusserit in omnem causam, & sic tenetur: aliàs nō. *ff. loca. quāro, an fideiusser. & ff. eo. tit.*

a *Et infrà de cle. cum nō deceat. lib. 6. contra 7. q. 1. constitutū. Vbi de hoc. Ioann. And.*

b *Adde, q illi creditur. l. Lucius. & ibi Bart. ff. de fi. instru. & in l. quæ dotis. ff. sol. mat.*

c *Dicit G. quod licèt teneatur excipere, nō tenetur agere prætereà, quia talis petitio quasi subhonestatē inducit, excusari debet fideiussor. ff. mā. l. idem. §. generaliter. Vbi fideiussor inhonestam exceptionē ex sui persona competentem omittere potest. Ioann. And.*

† *Cantuarien.*

† Cap. 5. eo. ti. in 1. cōp. *Et quibus casibus eximatur fideiussor à fideiussione, tradit Antonius Gomezius* to. 2. variā. reso. c. 13. & *Guido Papa* decisio. 117.

† *Aliàs iudicia ecclesiastica disciplina.*

d *Grauius tamen peccatur veniendo contra iuramentum*

cod. tit. fideiussores magistratuum. Vincen. Contrarium tamen est verum secundum canones. ȝ. de iureiuran. debitores. &c ȝ. ti. prox. dixi.

a ¶ Legi.] C. de de iureiu. per calumniam. l. 1. & 2. & iuri canonico contraria est quantum ad causas ciuiles. ȝ. de iura. calum. c. 1. & c. vlt. & cum pertractandis. & c. seq. concordat tamen canonibus. 1. q. 5. c. 1. & 2.

b ¶ Intercessori.] Id est, fideiussori.

c ¶ Satisdatione.] Hoc si voluerit, aliàs non cópellit, sed sufficit, quòd ei denuncietur, vt mittat, vel vadat ad ipsos vidédos, aliàs recipereńtur in termino cóstituto ȝ. de testi. in nomine dñi. & quod dicit, audiendos, id est, videndos iurare. Vel fortè ideo cautionem præstare debet a: quia præsumptio erat cótra Cancellarium, ne in fraudem malitiosè debitú ei negaret, vt aduersarium fatigaret laboribus, & expensis: vt si ea præstare nollet, hoc ipso tanquã suspect' cópelleretur ad satisfaciédum, sed hoc non vř: quia siue vadat, siue nó, nihilominus tenetur aduersario in expésis, immò debet cópelli, vt vadat, vel mittat, vt ipse magis puniatur: quia tunc grauatur in suis proprijs expensis, & etiam aduersarij

¶ Glos. seq. reci per cótrariú, quod dupliciter soluit: cótra secundam solutioné alleg. & respondet.

d ¶ Trásmittétes.] Hoc fieri pót in causis ciuilibus. sec' in criminalibus, in quibus testes in præsentia iudicis suum testimonium dicere debent b. C. de fide instr. iudices. & Auth. apud eloquentissimú. T.

e ¶ Quãta fides.] Hoc ideo dicit: quia ille, qui testes examinat, melius scire potest, quanta fides sit eis adhibenda. ff. de testi. testium. 1. resp. Bernardus.

ADDITIO. Non dét ipse scribere, quod testibus sit fides adhibenda, sed scribat de honestate, & qualitate personarú testium, vt per hoc appareat, quantum eis sit credendum.

ille negauerit, consuetudine, quæ est legi a contraria, non obstante, iuramentum calumniæ subire cogatur. ¶ Præterea quia difficile foret intercessori b, suos testes in Angliam ducere, iudicibus Bonoñ. (satisdatione c idonea à Cancellario ipso accepta, quòd ad testes audiendos vadat, vel mittat infra terminum competentem) litteris tuis significes, vt eos vice tua recipiant, & examinent diligenter, & depositiones eorum transmittẽtes d inclusas, significent, quanta fides e possit instrumentis, vel testibus adhiberi.

¶ Innocẽtius iij. in cõcilio generali †.

¶ Si sine licentia Prælati, & maioris partis Capituli Religiosus fideiusserit, vel mutuum acceperit, non tenetur Ecclesia: & ipse recipiens punitur, nisi mutuum sit versum in vtilitatem Ecclesiæ.

CAP. IV.

QVod quibusdam Religiosis à sede Apostolica est prohibitum, volumus, & mandamus ad vniuersos extendi: ne quis videlicet Religiosus absque maioris partis Capituli, & Abbatis sui licentia, pro aliquo fideiubeat f: vel ab aliquo pecuniam mutuam accipiat vltra summam communi prouidentia constitutam: alioquin non teneatur Conuentus pro his aliquatenus respondere: Nisi fortè in vtilitatem g † domus ipsius manifestè constiterit redundásse. Et qui contra illud statutum venire præsumpserit, grauiori h disciplinæ subdatur.

QVod quibusdam.] Primò ponitur dictum. Secundo exceptio ibi. Nisi. Tertiò pœna ibi. Et qui. Abbas.

CASVS. Quibusdã religiosis fuit prohibitũ, ne fideiubeat ꝓ aliquo sine licẽtia Abbatis & cõuẽtus, vel maioris partis. hac ꝓhibitioné extẽdit cõcilium generale ad omnes religiosos & ꝓhibet, ne aliquis pecuniã mutuo accipiat vltra summã à capitulo constitutã: alioquin non teneatur cõuẽtus pro talibus rñdere, nisi pecunia illa in vtilitaté monasterij sit cõuersa, & de hoc legitime cõstet: & q cõtra hoc fecerit, grauiori disciplinæ subijciatur. Nota, quod monach' nõ põt fideiubere, vel mutuũ accipere sine licẽtia abbatis & cõuẽtus. Itẽ generaliter tenetur Ecclesia de his, quæ in vtilitaté eius sunt conuersa.

¶ Glos. seq. ponit regulam de fideiussione clericorum, & monachorum, & tres casus exceptos, in fin. æquiparat curialem.

f ¶ Fideiubeat.] Nec clericus, nec monachus fideiubere debet. ȝ. e. ti. c. 1. & 11. q. 1. te quidé nisi necessitas sit: & tũc tenetur ex pietate subuenire alijs. 86. dist. non satis. Sed ꝓ Ecclesijs suis possunt fideiubere: vt hic dicitur. & in Auth. de sanct. epis. §. aliud autem. col. 9. Et hoc de licentia capituli, vel maioris partis, vt hic dicit: aliàs monachus nihil ageret, nisi in vtilitatem monasterij pecunia fuerit conuersa: quia tũc etiam perinde est, ac si capitulum obligaretur. Item clerici inter se possunt fideiubere, cum conueniuntur. C. de epis. & cleri. oẽs. §. in hac. Itẽ nec adstrictus curiæ potest fideiubere. C. locati curialis. Io.

¶ Glos. seq. in secundo sol. quæstionem tertiò arguit à contrario.

g ¶ In Vtilitaté.] Istud bene notabile est, q creditor ꝓbet in vtilitaté Eccl'æ credidisse. 10. q. 2. §. hoc ius. &c si creditor e. Sed nec tũc ager ex illo cõtractu, cũ ille null' sit credẽdo monacho sine cõsensu capituli, sed agitur actione de in rẽ verso: vt hic patet, & ff. de in rẽ verso. l. 1. & l. si pro patre. A cõtrario sensu videtur, quod vsque ad summã à capitulo constitutam non tenetur creditor probare in vtilitatem Ecclesiæ processisse, ex eo quod de alia probare tenetur, vt hic dicit. Bernardus.

h ¶ Grauiori.] Sed etiã ad arbitrium iudicis, cùm hic non sit certa pœna statuta. ȝ. de offic. deleg. de causis.

¶ Gregorius ix.

¶ Ponit tres casus, in quibus fideiussor cõtra debitorẽ agit, antequã soluat, vt à fideiussione liberetur.

CAP. V.

EVm, † pro quo te fideiussorem obligasti, si diu i in debiti solutione cessauit: aut dissipare k bona sua cœpit: seu super hoc condemnatus fuisti: iure poteris conuenire, vt te à fideiussione debeat liberare.

EVm pro quo.] CASVS. Obligasti te pro aliquo fideiussorio nomine, quæritur, vtrũ possis agere cõtra principalem debitorem, vt ius te liberet ab obligatione. Respondet Papa, q si debitor diu cessauit in solutione debiti, vel si dissipare incipit bona sua, aut si condemnatus fuisti, rectè agere poteris contra ipsũ, vt te liberet à fideiussione. Nota, q in trib. casibus põt fideiussor agere contra deb torẽ, antequam soluat, scilicet si debitor diu cessauit in solutione debiti, vel si dissipare incipit bona su. aut si condemnatus sit fideiussor.

¶ Glo. se. tres casus litte. ra repetit, alle. contr. & addit quartum, dicés, q alias ante solutioné non agit. & dicit, quart. in fi. exponit istud, diu.

i ¶ Si diu.] Nota hic tres casus, quibus fideiussor potest agere cõtra principalem debitorem, vt eum liberet à fideiussione: Primus est, si diu stetit in obligatione. ff. man. si Lucius Titius. Secundus, si reus incipit vergere ad inopiam: vt l. Lucius Titius & C. man. si pro ea contra quam. Tertius, si fideiussor condemnatus sit: vt in l. si pro ea contra quam. & illos tres casus habes hic. Quartus est, si hoc ab initio conuenit: vt in l. prædicta. si pro ea & ff. de fideius. fideiussor pro venditore. Et ita in casibus ante solutionem potest agere fideiussor, vt liberetur ar. ff. man. da. si mandato. §. quotiens. & ff. commod. si vt certo loco. §. rem tibi dedi. aliàs non potest: quia & hoc ipsum videtur ei mandatum, vt soluat: & hoc promisit: & sunt quasi duo mandata, vt se obliget, & vt soluat: vnde ad vtrunque tenetur. ar. ff. de condi. indebitam. & est si. ȝ. de do. & contu. cum dilecti. vbi duo intelliguntur mãdata. ff. de arbit. Celsus. & quia intempestiué non debet reuocare beneficiũ suũ, ne omnino inutile fuisset: quia adiuuari nos beneficiis oportet, & nó decipi. ȝ. de como. c. vnico ff. eo. in commodato. §. sicut. Iccus est in precario. ȝ. de prec. c. vlt. Et quod dicit, diu, referendum est ad arbitrium iudicis, sicut illud celeriter. ȝ. de locato. & conduct. c. potuit. Ber.

k ¶ Dissipare.] In isto casu potest mulier petere dotem constante matrimonio. C. de iure dot. l. vlt. d aliàs non potest. C. si constant. matri. dos solu. fu. l. vnica Ber.

TITVLVS XXIII.

De solutionibus.

¶ Alex. iij. Decano, & Capitulo Morin. †

¶ Successor in beneficio tenetur soluere debita prædecessoris pro necessitate Ecclesiæ contracta.

CAP. I.

ADthoc in Apostolicæ: & infrà.

DE SOLVTIONIBVS.

¶ Visum est suprà de obligationib. quæ tolluntur ex solutionib. [nam solutione eius, quod debetur, omnis tollitur obligatio. Inst. quib. mod. tol. obli. in prin.] merito post rub. præcedentes subiicitur ista de solutionibus. Ab. Sic.

De hac materia habetur. de pœn. dist. 1. medicina. & dist. 4. in tribus primis capitulis.

AD hoc in Apostolicæ.] CASVS. Dicitur in hoc cap. quòd sicut filius debita patris, cuius est hæres, tenetur soluere, ita prælatus debita antecessoris sui ꝓ vtilitate Ecclesiæ cõtracta. Nota, q filius tenetur soluere debita patris ex cõtractu, vel quasi, ex delicto nõ tenetur, nisi inquãtũ ad ipsum peruenit, vt C. ne de sta. defunct. l. 1. vt quidã dicunt. secũdũ canones verò tenetur ex delicto insolidũ. & hoc intellige de filio, qui est hæres. si enim hæreditatẽ nõ haberet, in nullo teneretur. Itẽ nota, quòd

prælatus

a Secundũ in. quia q sequitur, fuit addita lo. And. Sunt tamé hæc in omnibus vetustis codicibus.

† Cap. 59. Et c. vnico. eo tit. in 4. compil.

b Nec hoc debet subdelegari. & idem videtur in materiminali. ... infrà. ... c. cõs. ng. ... c. 1. ... tamé tota die de consuetudine subdelegamus, ad quod facit de offi. deleg. super quæstionũ. §. inutilis. secundum Innocentiũ. Ioann. And.

c Vbi de hoc & de deposi. c. 1. vbi vide ubi Ioann. Andr. super gloss.

† Vide Bal. dũ in Authen. hoc ... ctum. C. de sacrosan. eccles. vbi de hoc.

† De materia, & intellectu huius decretalis. leg. iter Guido Papa decis. 117. ... cap. fideiussor potest.

† Nota ...

† Cap. 1. eo. tit. in 1. cõp. Et post concilium Lateran. sub Alex. in p. 19. c. 9. vbi est integra clausula intellige hoc sequentem.

d Et suprà de pig. ex litteris. Ioann. And.

10 20 30 40 50 60 70 80

latus prędecessoris sui debita soluere tenetur, si pro vtilitate Ecclesię contracta fuerint.

a ¶ *Filius.*] Hoc verum est, si est heres.

¶ *Glo. seq. dist. an fecer it heres inuentarium, & an obligatio sit ex delicto, vel contractu.*

b ¶ *Debita.*] Omnia, si non fecerit inuētariū: si fecit, tunc non tenetur, nisi quantùm vires hęreditatis se extēdūt. *C. de iure delib. scimus tam duas.* & hoc in debitis ex cōtractu descēdētibus, vel quasi: sed in debitis, quæ ex delicto, vel quasi pcedūt, nō tenetur, nisi inquantum ad eū peruenit, vel nisi cum defuncto lis fuerit cōtest. ta. *C. ne ex delic. defunct. l. 1.* Ala. Secundum canones tamen videtur: ꝙ heres tenetur ex delicto defunct. *j. de sepul. c. vlt. & j. de rap. in litteris.* Tanc.

c ¶ *Prædecessoris.*] Est enim quasi heres ipsi⁴ *23. q. 8. conuenior. 12. q. 2. c. 1.* Ala.

d ¶ *Necessitate.*] Aliàs nō tenet ecclesia. *10. q. 2. hoc ius. § & si cre ditor & s. tit. prox. ꝙ quibusdam. & s. de de posit. grauis.* & sic successor ad id tenet, qđ prędecessor facere debuit *12. q. 5. quia in. & 16. q. 6 illud.* Bern.

¶ Sicut filius [a] debita [b] patris soluere tenetur: ita prælatus sui prædecessoris [c] pro Ecclesię necessitate [d] contracta.

¶ Gregorius IX. † vniuersis Ecclesiarum Prælatis.

¶ *Si Prælatus obligat Ecclesiā pro alienis debitis, est suspensus ipso facto ab administratione spiritualium, & temporalium, & Ecclesia non tenetur.*

CAP. II.

SI quorundam: & infrà. ¶ Firmiter inhibemus, ne quis presumat Ecclesiam sibi commissam, pro alienis grauare [e] debitis: aut litteras [f] alicui, seu sigilla [g] concedere, quibus possent Ecclesię obligari †: Decernentes si secus fuerit attentatum ad solutionem talium debitorum Ecclesias non teneri [h]. ¶ Si quis † autem contra pręmissa de cętero venire presumpserit, ab administratione spiritualium, & temporalium nouerit se suspensum [i].

¶ Idē Decano, & I. Canonico. Tulleñ.

SI *quorundam.*] Tria facit. Primò prohibet. Secūdò decernit. Tertio pœnam imponit. Secunda ibi, *Decernentes.* Tertia ibi, *Si quis* Abbas.

Casvs. Quidam prelati ecclesiarum obligabant Ecclesiam suam pro debitis alienis: concedebant etiam litteras, vel sigilla, vt pecuniā reciperent cum sigillis ipsorum prælatorū: Præcipit Papa, quòd de cætero ista nō fiant, decernens ecclesias non teneri (si secus fuerit attentatum) ad solutionem talium debitorum: & si aliquis prælatus contra hoc venire præsumpserit, ab administratione temporalium, & spiritualiū nouerit se suspensū. Nota, quòd ex cōtractu prælati non tenetur ecclesia, nisi versū sit in vtilitatem ipsius. Item prælatus qui obligat ecclesiam pro alienis debitis, suspensus est ipso facto ab administratione spiritualium, & temporalium.

e ¶ *Grauare.*] Mutuum accipiendo, & alij tradendo: vel pro contrahente fideiubendo vltra penul. *s. tit. 1.*

f ¶ *Litteras.*] Per quas concedunt prælati, quòd aliquis possit recipere pecuniā mutuo nomine suo, & ecclesiæ suæ. Vel, tradunt sigilla, vt inde sigilletur instrumentū, sicut creditor voluerit dictare. Vel dic, litteras, seu sigilla, id est, litteras sigillatas.

¶ *Glossa seq. arg. alleg. c. iura, & vnam decret. in contrarium: secundam obijcit quærendo, & soluit.*

g ¶ *Litteras, seu sigilla.*] Arg. quòd litteris prælatorum credat. suprà de proba. post cessionem. *& 11. q. 3. cura. & s. de fide instru. c. 2. & s. de cler. pere. c. 11. & sigillo ecclesiæ creditur. 73. dist. in nomine Patris. in fi. arg. contra. s. de proba. quoniam contra.* Sed quare dicit hic, pro alienis, cùm hic creditor intelligatur, & c. 10. *q. 2. cap. ea enim. § hoc ius. versi. & hic creditor. s. tit. prox. quod quibusdam. & s. de deposi. grauis.* & sic nec nomine suo, nec nomine alieno tenet ecclesia. Ad factum referas hoc: quia sic fatigat ecclesia de facto, & non de iure. Bern.

h ¶ *Non teneri.*] Nisi quatenus versum est in vtilitatem ecclesiæ. *s. tit. prox. c. quod quibusdam.*

¶ *Glo. seq. exponit. supplet, arg. & remittit, finis citetur per quæstionem, alleg 3 cano. contrarium soluit.*

i ¶ *Suspensum.*] Ipso iure, & insuper Ecclesiā ipsam reddere debet indemnem, si in aliquo grauata est. *s. de re. eccl. alie. si quis presbyterorum.* Et est arg. optimum, quod si aliquis dilapidauerit ecclesiam, quod licèt velit eam reddere indemnē, nihilominus remouendus est⁴. De hoc dix. *supra de elect. quod sicut. in fin.* Et sicut ipso iure suspensus est, ita ipso iure videtur restitutus, cùm ecclesiam reddiderit indemnem. *arg. 81. dist. si qui sunt. 24. q. 7. si quis cem*~ *cept. & 15. q. 6. nos sanctorum.* Sed non credo, ꝙ propter hoc sit restitutus: quia iam suspectus est: & satisdatio nō immittat maleuolum animum tutoris. *Instit. de suspect. tut. § nouissimè. & ff. eodem tit. suspectum. & l. seq.* immò remouēdus est de facto, si administratione nō dimisit. *ff. de suspect. tut. suspect.* De hoc dixi *supra de offic. deleg. Venerabili.* Bernardus

¶ *Si Clericus non habeat, vnde satisfaciat suis creditoribus, nō debet excōmunicari, nec aliter molestari: præstabit tamen cautionem saltem iuratoria de soluendo, cum venerit ad pinguiorem fortunam.*

CAP. III.

ODoardus † Clericus proposuit, quòd cùm P. Clericus, D. Laicus, & quidam alij ipsum coram Officiali [k] Archidiaconi Remeñ super quibusdā debitis conuenissent, idem in eum recognoscentem [l] huiusmodi debita, sed propter rerum inopiā soluere non valentem [m], excommunicationis sententiam promulgauit: & infrà. ¶ Mādamus, quatenus si cōstiterit, quòd pręfatus O. in totum, vel pro parte, non possit soluere debita supradicta, sententiam ipsam sine difficultate qualibet relaxetis: recepta prius ab † eo idonea [n] cautione, vt si ad pinguiorem [o] fortunam deuenerit, debita pręsdicta † persoluat.

ODoardus.] Debitor qui non est soluendo, excommunicatus, quia non soluit, absoluitur cū cautione de soluendo, cū ad pinguiorem fortunam peruenerit. hoc dicit. Et est casus singularis iudicio Panormitani, cùm nullam faciat mentionem iste textus de cessione bonorum, licèt glossa, & Doctores aliter sentiant. Et diuiditur in duas partes. Nā primo ponit querelam impetrantis. Secundò dat iudices ibi, *Mandam⁹*. Abbas.

Casvs. Odoardus clericus obligatus erat P. Clerico, & D. laico, & quibusdam alijs in quadam quātitate pecuniæ: ipsi conuone runt ipsum Odoardū coram officiali archidiaconi Remeñ. ipse confessus fuit debita illa, sed ꝓpter inopiā soluere non valebat: officialis nihilominus excommunicauit eundem: propter quod conquestus fuit D. Papę: Mandat Papa quibusdā, ꝙ si cōstiterit, ꝙ idem O. non possit soluere debita ꝓdicta in totū, vel in partem, sententiā ipsam debeāt relaxare sine aliqua difficultate, recepta priùs ab eo idonea cautione, ꝙ si ad meliorem statum puenerit, debita ipsa persoluat. Nota, ꝙ qui soluere, vel satisfacere non potest, non est excommunicandus, sed præstet idoneam cautionem, quòd soluat, quàm citò poterit.

k ¶ *Officialis.*] Officialis dicitur ille, cui Episcopus vices suas committit. *s. de insti. ex frequentibus querelis.* Bern.

l ¶ *Recognoscentem.*] Id est, confitētem debita. Qui enim cedit bonis, antequam recognoscat debitū, vel antequam cōdemnetur, aut in iure confiteatur debitum, audiri non [e] debet. *ff. de cessi. bo. l. pen.*

Additio. Quod est verum, si placet creditori, aliàs statim probauit debitum suum, secundùm quòd illa lex potest legi cum *non*, & sine *non*, vt ibi notatum est.

¶ *Glossa sequens reci. per obiec. quod sententiam tenere non debuerit & soluit.*

m ¶ *Non valentem.*] Et ideo inanis est actio, quā inopia debitoris excludit. *ff. de dolo. nam is. & s. de resti. spol. olim.* quia qui nihil habet, nihil dare potest: vt 1. *qu. 6 Dabet eum.* & eius periculo nihil est. *ff. de fur. itaque fullo. in princ.* vnde videt, ꝙ non tenuit excommunicatio, sed debuit eū expectare, quousq; soluere posset. *arg. decr. prædicta, olim.* & impossibile pręceptum non obligat. *ff. quæ sent. sine app. rescin. l. Paulus. 2.* & impossibilium nulla est obligatio. *ff. de regul. iur. impossibilium.* sed hic tenuit sententia forte propter dubium: quia nō plene constabat, an in totum, vel in partem posset soluere: & ideo cùm de hoc constiterit, relaxatur, vt hic dicitur. sed si certus esset iudex, quia nihil soluere posset, vel si cessisset bonis, sententia non tenuisset: vel si tenuisset, iniusta tamen fuit: & ideo sine difficultate debet absolui: & iudex tenetur sibi ad interesse. *j. de senten. excom. sacro. hoc tutius est.*

n ¶ *Idonea.*] Et ita videtur, ꝙ per pignora. vel fideiussores. *ff. man. si mandato ff. Vlt sic s. de pign. cum contet.* & hoc intelligo, si potest: aliàs pręstet, quam poterit, sc. iuratoriam [f] *j. de de. post. de. re. per vestras.* vbi de hoc. & *j. de ver. sig. ex parte.* vbi de hoc.

¶ *Glo. seq. not. quòd cessio non liberat. &c. in fin. signat cōtrariū, & soluit dupliciter.*

o ¶ *Ad pinguiorē.*] Et ita patet, ꝙ licèt qs cedat bonis nō ideo liberat⁹ est, sed obligatio remanet inefficax ꝓpter inopiā, sed in hoc ꝓdest ei, ꝙ nō detrudit in carcerē. *C. qui bo. ce. pos. l. 1.*

† *Aliàs, Gre. 10. & illa verba Vniuersis ecclesiarum prelatis omittit Comment. & alij aliqui tamen in Vetustioribus.*

a *Contra* ... *Epist.* ... *Vide l. ꝗ dotis. ff. solu. matr. & ibi Luc.⁹ & Gerob. & Bart. ff. de fid. instr.*

† *Inferior Episcopo, quia hoc per nomē habet locum in Episcopis. c. quia pers. et dis. de senten. excom. lib. 6.*

b *Cum essedu, & nomine ecclesiæ secundum Ala. Ioan. And.*

c *Ita duo glossulæ non sunt Bernardi, nec habentur in Vetustis exemplarib.*

d *Hoc non concedo, licet sit hoc commissum superioris arbitrio: est nec Papa sibi hoc reseruet. Ioan. And.*

† *Odoardi, habent antiqua exemplaria. Et de materia vide late Bal. in §. E. Instit. de act. adde Lud. Gomez in reg. Cancellariæ de annali possessore. q. 53. & latius in tract. significatio, regula 88.*

† *Aliàs: ab ipso.*

† *prescripta.*

e *In quibusdam exemplarib. deest dictio, non, vt notat Accurs. in d. l. pe. ff. de cessio. bonorum in Pandectis Flor. habetur dictio, non.*

f *Hostiensis hic indicat, quod indistincte hoc casu intelligatur iuratoria quia eo quod bonis cedit, nisi quod alium præstare non potest: faciat ergo, quod por. l. 1. q. 1. faciat. Io. And.*

sed si postea perueniat ad pinguiorem fortunam (vt hic dicit) soluere debet. *ff. de cessio. bo. l. is qui.* sed non in totū nisi in quantum facere potest. vt dic. in illa *l. is qui.* habita ratione ne egeat: sed nō est fraudand⁹ alimētis quotidianis *ff. eo. qui bonis. insti. de act. § Vlt. & ff. de reg. iur. qui condemnatnus.* Sed cōtra videtur. *s. de fide instr. peruenit.* vbi de reditibus Ecclesiæ satisfit creditoribus: quare non hic eo modo? Fortè quia periuri erant: ideò reditus assignantur creditorib⁹: dignū est enim, vt male meriti egestate laborent. *ff. deposit. bona fides & 86. d. non satis.* vel hic non fuit actum ad hoc. *86. d. non satis. ante medium.*

† *De materia hui⁹ decretalis vide latè per Aretinum, Portium, & alios. § is quoque. In insti. qui. mo. re. cōtrah. obl.*

¶ Idem.

¶ Conquerēs se indebitè soluisse, hoc probare debet, nisi in casu hic posito.

CAP. IV.

IS †, qui conqueritur indebitam [a] pecuniam se soluisse, probare tenetur [b], quòd indebitè sit soluta: Nisi eius aduersarius solutionem inficians, exinde conuincatur [c]: tunc enim cissitenti onus incumbit probādi [d], quòd debitum recepisset.

I*S qui.*] Primò ponit dictum. Secundò exceptio. Secunda ibi, *Nisi.* Abbas Sic.

Casvs. Aliquis credēs se teneri alicui creditori, soluit ei pecuniam: videns postea, quòd nō tenebat. quia plenè satisfecerat ei, repetebat pecuniam indebitè solutam: quæritur, quis debeat probare, quòd indebita fuerit illa pecunia? Respondet, quòd ille, qui dicit, quòd indebitè sit soluta, debet hoc probare, nisi ille negaret solutionem sibi factā: tunc si ei probetur solutionem factam, ipse, qui conuenit. debet probare, quòd pecuniam debitam recepisset. Nota. quòd qui repetit indebitum solutum. illud debet probare. Item qui negat solutionem sibi factam, si de hoc cōuenjatur, & in eū transfert onus probandi, quòd debitam pecuniam recepit.

† *Lib. 13. in dict. 7. epist. 17. Asclepidato patricio Gallorum. sed Raymū dus solum scripsit.*

TITVLVS XXIV.

De donationibus.

¶ Gregorius † A. Patricio Gallorum.

¶ Potest intelligi duobus modis, & secundum primum intellectum, hoc dicit: Liberalis in donando existimat se debere, quod donat: Vel sic secundum alium intellectum: Promittentes aliquid donare, illud tanquam debitum adimplere tenentur.

CAP. I.

PRudentes [e] †: *& infrà.* ¶ Hanc sibi quodammodo nobilitas legē imponit †: vt debere [f] se, quod sponte tribuit, existimet †: Et nisi in beneficiis suis creuerit [g], nihil † se præstitisse putet.

† *Cap. 1. eo. tit. in 1. cōp.*

¶ Alexander tertius Parisiensi Episcopo.

¶ Non valet donatio, quam facit Prælatus inconsulto Capitulo, & in damnum Ecclesiæ.

CAP. II.

FRaternitatem † tuam credimus non latere, quòd cùm Episcopus, & quilibet Prælatus Ecclesiasticarum rerum sit pro-

† *Cap. 2. eo. tit. in 1. cōp.*

¶ Glo. seq. distinguit quadruplex indebitum.

a ¶ *Indebitam*] Nota, quòd indebitū aliud dicitur iure ciuili tantū: aliud iure naturali tantùm: aliud iure naturali, & ciuili. Qui soluit indebitum iure ciuili tantum, per ignorantiam facti, repetere pōt illud, quia est id quod pōt retineri per *l. Fal. C. de iur. & fac. ign. cùm quis & C. ad l. Fal. error.* quia credebat se plus habere in hereditate, quàm haberet: sed si per ignorantiā iuris, non repetit: vt in legib. prædict. fallit, cùm persona facit locum repetitioni. *ff. ad Vellea. l. quis. §. interdū & de condict. indeb. l. interdum. C. si aduersus Vend. l. si.* Indebitum iure naturali tantùm, vt est illud quo per chirographū obligamur spe futuræ numerationis, qui tale indebitū soluit, repetit: vt hic, & 1. q. 4. *c. turbatur. §. notandum.* vbi de hoc. & *ff. de prob. cùm de indebito. l. resp.* vnde sumpta fuit hæc decr. & *ff. de condi. indeb. indebita. & ff. de consti. pec. quod si maritum §. 1. & Insti. quib. mo. re contra. ob. § is quoque.* Et hoc verum est ante biennium, non post: quia tunc etiam posset peti cum effectu: vt *inst. de litterarum ob. in fi. C. de non nume. pec. l. 1. § in contractibus. in princ.* Solutum verò indebitum vtroque iure, quacunque ignorātia repetit: vt *C. de condi. indeb. l. 1.* Quod dictum est hic. & in præcedenti membro, fallit in casibus, quos habemus *insti. de oblig. qua ex contra. na. § ex quibusdam.* & in text. & in glo. ibi signata. Si sciens se non debere soluit, nō repetit, quia donare videt. *ff. de condi. indeb. l. 1. & ff. de reg. iur. cuius per errorem.* Aliud verò dicitur indebitum per exceptionem, sed debitū iure naturali, siue ciuili, siue vtroq; hæc exceptio, aut est temporalis, aut perpetua: si est temporalis, cessat repetitio. *ff. de cond. indeb. quod in diem. & l. nam & si maritus. & l. nam si cùm moriar.* Si verò exceptio perpetua est, distinguit, aut est fauorabilis, aut odiosa. Si est fauorabilis, per errorem solutum repetit. *C. ad Vellea. quamuis. & ff. de condi. indeb. qui exceptionem.* Si est odiosa, vt Macedoniani, quæ datur in odium creditoris, solutum non repetit, siue ignorantia iuris, vel facti. *ff. de cond. indeb. qui exceptionem: & l. si is qui.* Aliud est indebitū ad iuris rigorem seruandum, hoc sciens si soluit, nō repetit. *ff. de condi. indeb. iudex. & l. Iulianus.* quia sententia de iure ciuili est, ideo ea quæ iuris naturalis sūt, tollere nō pōt: quare si soluat, non repetit, vt *l. Iulianus.* Si verò incertum sit, an exceptio sit tēporalis, an perpetua: procedatur, ac si esset perpetua. *ff. de cond. inde. sufficit.* Ciuilis tantùm dicit obligatio, quādo spe futuræ numerationis me chirographo obligaui. *Insti. de litterarū obli. in prin.* Naturalis tantùm, quæ re ipsa tollit, vt puta numeratione pecuniæ: & iusto pacto, & iuramento q; tollit, sicut & numeratione pecuniæ *ff. de sol. Stichum. §. naturalis.* Bern.

De indebito, eiusque materia, ac curata disputatio.

b ¶ *Probare tenetur.*] Quia præsumitur eum debitum soluisse, nisi probet contrarium: quia nō est verisimile, quòd aliquis diligens pecuniam suam iactet *ff. de probat. cùm de indebito. l. 1. resp.* & hoc intelligo de eo, qui maior est vigintiquinq; ann. secus in priuilegiatis personis, vt sunt pupilli⁹, siue minor, mulier, miles, agricultor, & simplicitate gaudens: illæ enim personæ nō tenentur probare pecuniam indebitam, sed ille qui recepit, debet probare pecuniam debitam fuisse. *ff. de probat. cùm de indebito. § sin autem.*

† *punit.*

c ¶ *Conuincatur.*] Legitimis probationibus: vt *ff. de probat. cùm de indebito. § sin autem in prin.*

† *eximatur.*

† *nec.*

d ¶ *Probandi.* Nota, quòd onus probandi reo incūbit propter delictū inficiationis [a], sic etiā actio legis Aquiliæ propter inficiationē crescit in duplū *ff. ad l. Aquil. inde Neratius. § hac actio* & alibi punitur inficiator. *C. de non numera. pecu. Authent. contra qui propriam. & in Auth. ut de re. q. semel § illud quo que coll. 3.* Item cùm est præsumptio contra reum, trāsfertur probatio in ipsum. *C. de proba. siue po. idem.* De hac materia dictum est *s. ut Ecclesiastica beneficia, l. c. nostrum.*

a *Contr. l. eius qui. ff. de iureiu. & Authen. contra qui propri. C. de non nu. pe.*

DE DONATIONIBVS.

¶ Supra visum est de contractib. non gratuitis, restabat videre de gratuitis: ideo meritò subijcit hac rubrica de donationib. Abb.

De hac materia habetur 86. dist. nō satis. *& in aliis c. ibidem.* 16. q. 3. placuit. & q. 6. illud. & q. 1. possessiones. 12. q. 2. Ecclesiasticis, si quis bonæ. & c. religiosam.

PRudentes.] Duo sunt dicta, quæ patent. Secundum ibi, *Et nisi.* Abbas.

Casvs. Si nobilis homo sponte donet aliquid alicui, æstimare debet se ad hoc teneri, & hāc legē sibi debet imponere, vt nisi ampliùs fecerit, & creuerit in beneficio, nihil se credat fecisse. Nota, quòd si aliquis nobilis tribuit, tanquam debitum peti potest. Item parum est dare, nisi datum augeatur. Item apud mentes nobilium semiplenum donum videtur, quod sine adiectione relinquitur.

e ¶ *Prudentes.*] Pone [b] casum in hoc c. per decre. quam habes *j. de consec. eccl. vel alta. cùm sicut.*

f ¶ *Vt debere.*] Vnde dixit Dominus: *Beatius est dare, quàm accipere. 16. qu. 1. prædicat. r. & j. de celeb. miss. cum Martha.* vnde Martialis coquus reprehendebat quendam, qui tota die discurrebat per hospitia aliorum:

Scauola tu comedis apud omnes, nullus apud te:

Alterius siccas pocula, nemo tua.

Aut tu redde vices, aut desine velle vocari.

Dedecus est semper sumere, nilque dare. Vinc.

g ¶ *Creuerit.*] Saltem per bonam voluntatem, quia hilarem datorem diligit Deus. & qui dat propter præsentem pudorē, & rem, & meritum perdit, 23. q. 6. c. iam verò. § ex his omnibus. Tanc. vnde versus:

De facie læta: sine lætitia facies

Si dederis, perdis rem meritūmque rei.

FRaternitatem.] Tres sunt partes. In prima ponitur exordium. In secunda narratio ibi, *Accepimus.* In tertia conclusio ibi, *Vnde.* Abbas.

Casvs. Episcopus Parisien. prædecessor istius, graues fecit donationes de rebus Episcopatus in detrimentum Ecclesiæ, inconsultis canonicis suis: petebat iste successor à Papa, vtrū posset eas reuocare: scribit ei Papa dicens, quòd Episcopus, & quilibet prælatus Ecclesiæ procurator est, & non dominus: & ideo conditionē Ecclesiæ meliorem facere potest, deteriorem verò facere non debet: vnde donationes illæ iure non tenēt, quare indulget, vt donationes illas tam à clericis, quàm à laicis debeat reuocare. Nota, quòd prælatus non est domin⁹, sed procurator rerum Ecclesiæ. Item conditionem Ecclesiæ meliorare potest, deteriorare non. Item donatio Episcopi facta sine consensu capituli non valet.

b *Hæc glo. sola non est Bernardi, nec est in vetustis libris.*

c *Antiqui hic & de simo & si quæ similes. habēt versus: In poscētis nouem, sex in donante notanda: Cā, fides, modus, & locus, & penuria, tempus. Ætas, debilitas & conditione petentis. Mens hilaris, festina manus sit, sitque facultas: Dulcior effectus, discretio dantis & ordo. Io. And.*

a ¶ Proch-

curator [a], non dominus: conditionem † Ecclesiæ meliorare potest, facere vero deteriorem [b] non † debet [c]. ¶ Accepimus autem, quòd prædecessor tuus graues [d] donationes in rebus Episcopatus fecit in detrimentum Ecclesiæ, suis Canonicis inconsultis [e]. Vnde quoniam donationes huiusmodi de iure non tenent, indulgemus [f] † tibi, vt liceat donationes huiusmodi, tam à Clericis, quàm à Laicis legitimè reuocare.

¶Idem Vigorien. †Episcopo.

¶ In considerãdo an valeat donatio facta per Prælatum, debet attendi quantitas rei donatæ, & loci consuetudo. Hoc dicit inhærendo litteræ.

CAP. III

CÆterùm † si Abbatem, donationem cum Priore, & quibusdam de Conuentu, vel solum Abbatem facere contigerit, & postea Conuentus pars reclamauerit: Datæ rei quantitas, & illius terræ consuetudo [g] (quæ tamen sacris canonibus nõ obuiet) est diligentiùs attendenda: & secundùm hoc est donum ratum [h], vel irritum iudicandum.

¶Idem Abbati S. Alberti.

¶ Ecclesia non vacans in beneficiũ concedi nõ potest, sed in proprietatẽ sic: de auctoritate tamen Episcopi, & sine præiudicio Prælati.

CAP. IV.

COnsultationibus † : & infrà. ¶Donationes verò, vel concessiones Ecclesiarũ, si quę fiant priuatis personis, viuentibus [i] illis, qui ipsas Ecclesias possidét, nullius debent esse momenti. ¶Si religiosis fiant locis ab Episcopo, vel eius auctoritate [k], ratæ debẽt haberi. Ita quòd personæ, quæ iam dictas Ecclesias possident, sine ipsorum assensu, eis in vita sua nõ debeát †spoliari [l].

¶Innocentius iij Episcopo Floreñ.

¶ Non obstante iuramento de non infeudãda de nouo, Prælatus integrare potest feudũ, si appareat vasallũ in mensura fuisse deceptum.

CAP. V.

PEr † tuas litteras proponere procurâsti, quòd cùm quidam nobiles Florentini tempore schismatis † Episcopum Florentinum in domo sua tenuerint: idem Episcopus sedata schismatis tempestate, de mandato Alexandri Papæ quatuor modios terræ in feudum concessit [m] eisdem: & successor ipsius (prout est moris [n])

a ¶ *Procurator.*] Prælatus enim ecclesię procurator est, non dominus. 12. q. 1. c. *Vlt. & q. 2. sine exceptione. & 10. q. 2. casella.*
b ¶ *Deteriorem.*] Sic ĩ. *de in integ. resti. c. 1. fin. ff. pro emp. qui fundum. §. sed si tutor. & ff. de procu. ignorantis.*
¶*Glo. seq. recitetur per obiectionem.*
c ¶ *Non debet.*] In faciendo sed omittẽdo tamen potest. 16. q. 3. *placuit. & ĩ de præscr. c. 1. in faciendo etiam modicũ.* nam modicum donare potest, si est consuetudo. ĩ. *e. prox.* & in hoc differt à procuratore: quia procurator nihil donare potest, etiam generalissimam habens administrationem. *ff. de procu. procurator tutorũ.* Ala.
¶*Glo. seq. quærit, & arguit pro, & soluit, & allegat contrarium.*
d ¶ *Graues.*] Ergo à contrario sensu si nõ sunt graues, nõ reuocantur. quod verũ est. ĩ. *e. prox.* T. Sed quid si per minutas, vel paruas donationes ecclesiam lędat, vel modicum excedat? Videtur, quod totum debeat reuocari *ff. de iure pat. si libertus. §. si quis plures.* immo quod vltrà licitum est, reuocatur. *arg. C. de dona. si quis argentum. §. in fermis autem 22. q. 2. si quos de fermis.* immo videtur, quòd nõ sit attẽdẽda coaceruatio, sed singularis quantitas. *arg. ff. de iurisdict. om. iud. si idem. arg. contra. ff. de appella. si quis separatis. §. si quis cum vna. ff. de pact. si plures.* Lauren.
e ¶ *Inconsultis.*] Maximè cùm nec eorum consilio potest facere donationem damnosam ecclesię. 10. q. 2. *hoc ius. §. quis res. 12. q. 2. sine exceptione.* Tanc.
¶*Glo. seq. recit. per obiectionem.*
f ¶ *Indulgemus.*] I. indultum esse ostendimus: quia de iure communi hoc facere poterat, vt 35. q. 9. *quod quis commisit.* ĩ. *de reb. eccl. non alie. si quis presbyterorum.* & ĩ. *de precar. c. 2.* Sic idem indulgentiam habes. ĩ. *de sentent. & si Christus. in fi.* ĩ. *de vsu palei tuarum.* Bern.
CÆterùm.] Prælatus modicam rem ecclesię donare potest, vbi hoc habet cõsuetudo. Ita communiter summatur: sed hæc summatio multùm restringit litteram. Abb. Sicu. Et potest dici, quòd primo ponit factum, ex quo tacita resultat quęstio. In secunda responsio ibi, *Datæ rei.*
CASVS. Abbas fecit donationem cum Priore, & quibusdã de conuentu, vel solus Abbas: postea pars cõuentus reclamat, & contradicit: quęritur, quid iuris sit? Respondetur, quod quantitas rei donatę, & consuetudo loci debet considerari in tali donatione: ita tamen quòd consuetudo nõ sit contra canones: & secũdùm hoc donum ratum debet esse, vel irritum. Nota, quod consuetudo in donationibus debet obseruari. Item quantitas rei facit donum licitum, vel illicitum.
g ¶ *Consuetudo.*] 11. *dist. in his. & c. catholica.* ĩ. *de his quæ fi. à præla. si cons. ca. cu nos citur. & 9. q. 3. conquestus.* quę tamen non sit canonibus inimica: vt hic dicit, & ĩ. *de re. iud. cum causa. 12. d. sit sancta. & ff. de sepul. vio. l. 3. §. diuus.*
¶*Glo. seq. obijcit, & dupliciter soluit. prima fuit Alani, secunda Lauren.*
h ¶ *Ratum.*] Et ita videtur, quod Abbas possit facere donationẽ. Sed cõtra videtur, quia nihil habet: ergo nihil dare potest. 1. q. 7. *Dalbertũ 54. d. abbates. & 12. q. 2. quisquis. & ĩ. de iure patro. quod autem. in fi. & ĩ. de statu mona. cũ ad monasterium. in fi.* Item procurator est, non dominus. 12. q. 1. *si priuatum.* ergo donare non potest. *C. de admi. tut. non omnis. §. & ĩ. et. prox.* Dicit Ala. quòd istud potest intelligi de pauperum derogatione quod potest facere quilibet prælatus Ecclesię, ita tamen quod nõ proget ad nimiã quantitatem: vt hic innuitur *arg. 85. d. non satis. ff. de offi. pro consul. solent. §. Vlt.* cõsiderata cõsuetudine & facultate Ecclesiæ. ĩ. *de censi. cũ Apostolus in fi.* Vel et potest intelligi de vera donatione, quam potest facere prælatus [b], si cõsuetudo loci habet hoc: nam consuetudo loci dat iurisdictionem, & liberorũ tribuit administrationem. *ff. quod vi, aut clam. proh bere. §. non tantum. Ver. hic ita. &* ĩ. *de his quæ fi. à præl. sine consen. cap. ea. noscitur.* Ita tamen vt ecclesia enormiter non grauet. ĩ. *e. prox* Bern.
COnsultationibus.] Diuidi: quia distinguit duo mébra. Secundum ibi, *Si religiosis.* qd determinat in vers. *Ita quod.* Vel secundùm Ioan. And. In prima ponitur cõsultatio decisa In secũda distinguens respõsio ibi. *Donationes.* Imola.
CASVS. Aliquis patronus, vel platus cõcessit Ecclesiam alicui clerico, viuẽte Rectore illius ecclesię: quęritur, an talis concessio valeat? Respondet, quod nullius est momẽti: si autem cõcessio fiat religiosis locis ab Epõ, vel ipsius auctoritate, tenet: sed persona, quę ecclesiã tenet sine assensu ipsius remoueri nõ debet. Nota, quòd ecclesia nõ vacãs priuatę personę cõcedi non põt. Item ecclesia concedi potest locis religiosis, viuentibus pisonis earum: quod verum est auctoritate episcopi. Item nullus sine culpa iure suo priuari debet.
i ¶ *Viuentibus.*] ĩ. *de concessione præbend. c. 1. 2. & 3. & c. Vlt.*
¶*Glo. seq. signat contrarium, ponit opinionem, & remittit.*
k *Auctoritate.*] Aliter non valerent. ĩ. *de iure patr. illud.* ĩ. *de iure patr. quod autem. in fi. & c. nullus. contra.* ĩ. *de iure patr. illud.* Quidam dicunt, quod patronus sine consensu Episcopi iuspatronatus potest donare loco religioso: & sic loquitur contrarium, ecclesiam verò nõ, vt in primis concor. vt hic. De hoc dicetur *in c. illud.* Bern.
l ¶ *Spoliari.*] Quia sine culpa sua non est aliquis beneficio suo spoliandus. ĩ. *de consti. cognos. sties. & 56. d. satis peruersum. & 16. q. Vlt. inuentum.* Bern.
PEr tuas.] In prima consultatio. In secunda responsio ibi. *Nos igitur.* Abbas.
CASVS. Quidam nobiles Florentini tempore schismatis tenuerunt Episcopũ Florentinũ in domo sua: sedato schismate episcopus de mãdato Alexandri Papę dedit in feudum prædictis nobilib. quatuor modios terræ: & successor ipsius prædictos nobiles de certo feudo inuestiuit: sed cùm ipsi terrã illã mensurati fecissent, non inuenerunt nisi duos modios: vnde petebant feudũ illud sibi redintegrari: dubitabat episcopus, an posset, cùm non essent in possessione illius, ne de nouo videretur conferre: Consultus Papa respondet, quod Ecclesia in actib. suis non debet fraudẽ adhibere, vel dolum, vnde securè poterit feudum integrare, cùm terra quatuor modiorum illis fuerit assignata. Nota, quod episcopus ratione seruitij personæ suæ præstiti potest rem ecclesiæ infeudare. Item ex inuestitura nanciscitur quis possessionẽ. Item ecclesia in factis suis nõ debet fraudẽ, vel dolum adhibere. Item beneficium promissum redintegrari debet, non minui.
m ¶ *Concessit.*] Sicut & Papa quandoq; cõcedit priuilegiũ ob gratiam pręstiti obsequij. 25. q. 1. c. *Vlt. circa fi.* Laur.
n ¶ *Moris.*] Et etiam iuris: vt *in constitu. Frideric. imperialem. §. præterea.*

† In codice Barbaro: Ecclesiam meliorem potest facere, verò deteriorem nõ debet.
† Aliàs: non potest.
† Aliàs ita: indulgemus, vt tibi liceat.
† Vigor. † Vigoriẽ.
† Cap. 3. eo. ti. in 1. cõp. & c. 2. tit. de cõsue. in 1. cõp. & post concilium Lateran. p. 29. c. 3. integram clausulam quatuor post dictum concilium p. 6. cap. 9. & p. 21. c. 3.
a Tutor non omnino tutelo alienat res pupilli: sed administrationis tantùm causa. Ioan. And.
De mandato hoc notatur 12. q. 1. non dicatis. & 16. q. 1. aliàs. & vide in Cle. de vi. & ho. cle. quoniam. vers. cæteri. in 1. glos. Ioan. And.
† Cap. 13. tit. de iure pat. in 1. cõpil. & post concilium Lateranum. p. 5. c. 20.
† debent.
† Cap. 2. eo. tit. in 3. cõp.
† Schismatis, quæ variis temporib. Ecclesiam Dei infestarunt, enumerat Turrecremata in summa de eccl. li. 4 p. 1. c. 9. Hoc verò, cuius hic fit mentio contigit circa an. Domini 160. inter Alexan. iij. & Octauianum, & alios. Vide Turrecrematam prænotato loco in schismate 19.
c Et benè vt ĩ. de iure patro. c. vnico. li. 6. Ioan. And.
d Facit ad hoc text. in l. si quis se fundum. iuncta gl. magna. & par C. ad l. Iul. de vi.

de certo [a] feudo præfatos nobiles inuestiuit: verùm cùm ipsi assignatam terram mensurari fecissent, non nisi duos modios inuenerunt [b], feudum integrari cum instantia postulantes: super quo dubitas, eo quòd non sunt in possessione [c] ipsius, ne de nouo [d] videaris illud conferre. *& infrà.* ¶ Nos igitur attendentes, quòd Ecclesia in actibus suis fraudem [e] non debet aliquam adhibere: Respondemus, quòd feudum ipsum secure poteris integrare [f]: cùm terra illa quatuor modiorum ipsis fuerit assignata [g].

¶ Idem R. † de Burg. & G. Be. bur. Abbatibus.

¶ In donationibus plenissima sit interpretatio: & ob hoc clausula onerosa post multas donationes apposita, proximã donationẽ tantum respicit, h. d. & est casus singularis.

CAP. VI.

CVm † dilecti filij Abbas, & Monachi de Melios proposuerint coram nobis, quòd nobilis vir Alanus quasdam terras à parte ij sius, eorum Ecclesiæ in eleemosynam † assignatas, violenter redigere cupiat in forestam [h]: *& infrà.*

¶ Mandamus, quatenus ad sententiam pro ipso monasterio proferendam, appellatione postposita procedatis: cum ex tenore instrumenti euidenter appareat †, quòd hæc fuit mens, & intentio [i] donatoris, vt clausula, de foresta †, quæ in fine ponitur instrumenti, non ad superiorem [k] donationem, quæ tam libera, & pura fuit, vt immunis esset à † vexatione, & consuetudine sæculari: sed ad inferiorem concessionem, quæ pensionem, & determinationem habet insertam, iuxta sanum referri debeat intellectum: quia in contractibus plena [l], † in testamentis plenior [m], in beneficiis quoque plenissima [n] est interpretatio adhibenda.

¶ Idem Episcopo Heliensi †.

¶ Si Episcopus in Ecclesia, quã de consensu Capituli pro loco concessit, percipiebat certos prouentus, illos donâsse videtur: alioquin õnes prouentus præter cathedraticũ, cedunt pro loco. Et si Episcopus cõcessit de cõsẽsu patroni, intelligitur patronus donâsse iuspatronatus.

CAP. VII.

PAstoralis † officij: *& infrà.* ¶ Tua nos duxit discretio † consulẽdos, si Episcopus cõsentiẽte patrono, viris religiosis aliquã Ecclesiam concedendo, hac vtatur simplicitate verborum: Concedimus vobis illam Ecclesiam: verùm eo ipso videatur in eorũ vsus fuisse concessa, vel ius tantummodo patronatus. ¶ Nos autẽ inquisitioni tuę duximus respondendum, quòd si Episcopus Ecclesiam illis conferat de consensu patroni, profectò patro-

a ¶ *De certo.*] Id est de certa terra nõ mẽsurata: vt ĩ. dicit. B. *¶ Glossa sequens distinguit, an quis decipiatur in quantitate rei, aut in quantitate pretij.*

b ¶ *Inuenerunt.*] Not. q̃ vbi quis decipit in quantitate rei, agitur ad supplementum, etiam si deceptio fuerit circa dimidiã rei, quod verũ est, nisi fuisset terminus appositus ad mensurandum rem illam: quia tunc vltra terminũ nõ audiret: & nisi qui rẽ acceperit, renunciauerit de quantitate. ff. de contrahen. empt. qui fundum. secus si decipiatur in pretio: quia toleratur vsque ad dimidiam iusti pretij. ĩ. *de emptio. & vendi. cũm dilecti. & cap. cum causa. C. de rescin. vend. l. 2.*

c ¶ *In possessione.*] Ergo non adipiscitur quis possessionem ex inuestitura, ĩ *de his quæ fiunt a maio. par. ca. ex tre.*

¶ *Glo. seq. recitatur per obiectionem.*

d ¶ *De nouo*] Quia fortè iurauerat nõ infeudare de nouo: sed hoc non obstaret. ĩ *de feu. ex parte. & ĩ. de censi. cũm venerabilis.* quia non dicit nouũ, quod ab alio fuit factũ. Itẽ alia ratione, quia licitè potuit pficere donationẽ, licèt eam nõ posuerit inchoare. ĩ. *de Iudæis. consuluit. & ff de noui ope. nunciat. l. 1. §. opus nouum ff de dona. inter virum, & vxorem, si donat a. § si sponsus.* nihil n. nunc dat, sed datum declarat: vt ibi dicit. *ff. de testa. heredes palam. §. 1.* Item quia multa permittuntur fieri ex prioris actus consequentia. *C. ad Velleia. si mulier [b] & ff de minoribus. l. 3. § scio.* quia de mandato Papæ hoc factum fuit ab initio. Ioan.

e ¶ *Fraudem.*] Sic 20. q. 3. *constituit. & ĩ. de his, quæ vi, metúsve causa fiunt. cum dilecti. arg. nec Ecclesia debet alicui iniicere laqueum 27. q. 1. de viduis.*

f ¶ *Integrare.*] Sim. ĩ. *de sol. c. 1. & ĩ. de praben. vacante c. cũm causam* quia adiuuari beneficiis nos oportet, non decipi. ĩ *de commo. c. vnico. & ff. eo. in commodato. §. sicut in fine. fi. 25 q. 2. quæcunque.* Ioan.

g ¶ *Assignata*] Licèt non tanta inuenta. Bern.

CVm dilecti.] Clausula onerosa post duas, vel plures donationes posita, pximã tñ respicit, nõ superiorẽ quę habet suã clausulã. h. d. & est hęc lectura etiã notabilis: tñ nõ est hoc speciale in donatiõe, sed idẽ est in qualibet clausula apposita in fine cuiuscũq; dispositiõis. In prima ponit iudicũ decisa consultatio. In secunda Papæ responsio ibi, *Mandamus* Abb. CASVS. Quidam nobilis contulit quasdã terras purè, & simpliciter sine aliqua conditione p remedio animæ suę in eleemosynã monasterio de Melios. Item aliã terram dedit eidẽ monasterio sub cõditione pẽsionis, vt si fortè pẽsio debita nõ solueret, redigere posset terrã illã in forestã. Alanus dicti nobilis filius donationes illas volebat per violentiam redigere in forestam: super hoc causa fuit commissa iudicibus: Iudices examinato negotio dubitauerũt, pro qua parte deberent ferre sententiam: remiserunt causam instructam cũ instrumento donationis ad Papam. Rescribit Papa eisdem iudicibus, mandans, quatenus p monasterio ferãt sentẽtiã appellatione remota: quia ex tenore instrumẽti apparet, q̃ ista fuit intẽtio donatoris, vt clausula illa, de foresta, q̃ ponit in fine instrumẽti, nõ debeat referri ad primam donationem, q̃ libera, & pura fuit ab omni consuetudine sæculari, sed respiciat inferiorẽ concessionem, q̃ habet pensionem insertam secũdũ rectum intellectũ: quia in contractib. plena debet interpretatio adhiberi, in testamẽtis plenior, in beneficiis plenissima. Nota: q̃ donationẽ à patre factã filius non potest reuocare. Itẽ qñ dubitat de intẽtione testatoris, vel donatoris, & ipse decessit, recurrendũ est ad superiorem, & eius interpretatio tenẽda est super hoc. Item in donationib. ad intẽtionem donatoris recurrendum est. Itẽ de terminatio qñq; respicit proximè posita, q̃doq; alia. Itẽ nota regulã, q̃ in cõtractib. plena, in testamentis plenior, in beneficiis plenissima debet interpretatio adhiberi.

h ¶ *Forestã*] Foresta est loc⁹ in quo feræ includuntur, & habet quis vsum venandi. Vinc.

i ¶ *Intẽtio.*] Et sic sẽp recurrẽdũ est ad intẽtionem donantis, siue scribẽtis ĩ. *de rescrip. ad aures & ĩ de probã. c. vlt. & c. cum causa. & ff de verb. oblig. in conuentionibus.*

¶ *Glo. seq. obiicit, & soluit.*

k ¶ *Ad superiori*] Sed q̃ quare nõ spectat determinatio ad omnia pcedentia, vel sequẽtia: ĩ. *de appel. secundo requiris. & ff. de leg. 3. si quis. in princ. ff. de leg. 1. talis scriptura. §. vlt. & l. seq.* Sed hoc ideo dicit, qa verba donationis largissimè interpretanda sũt: vt hic dicit: quia plures fuerũt hic donatiões, vna pura, & sine aliqua cõditiõe, de qua dicit: & altera sub cõditione, q̃ respicit clausula illa, de foresta, fortsitã conditio apposita erat in vltima donatione, vt posset ibi habere vsum venandi, & illam conditionem volebat nobilis ille referre ad primam donationem: vt sic clausula illa, de foresta, respiceret omnia præcedentia.

ADDITIO. Scilicet, vt liceret sibi, & hæredibus suis, possessiones illas, quandocunque vellent, redigere in forestam.

l ¶ *Plena*] *C quæ res pign. oblig. poss. l. vlt. ff. si certum petat. l. 3.* verumtamen, si vinum quod est in dolio, venditum fuerit, hoc videtur actum, vt in tempore competenti expediantur dolia propter nouam vindemiam. *ff. de peric. & commo. rei vendita. l. 1. in fin. & l. 2.*

m ¶ *Plenior.*] *ff. de reg. iur. in testamentis ff de vi. & vi. leg. a. l. 3.*

n ¶ *Plenissima*] *ĩ de ver. sig. olim. 16. q. 2. visis. & q. 1 frater noster. ĩ de decimis ex parte. ĩ. de privi. quia circa & 2 q. 3. c. si quid. § notandum. in fi. ff. de iure immu. l. 3. C. de vsufru. si antiquitus. ff. de consti. prin. l. beneficium.*

PAstoralis In prima ponitur consultatio. In secunda responsio ibi, *Nos autem.* Abbas Siculus.

CASVS. Episcopus de consensu patroni concessit Ecclesiã quandam quibusdam religiosis sub hac forma: Concedimus vobis talẽ Ecclesiã: q̃ritur, vtrum eo ipso videatur in eorum vsus fuisse concessa, vel solùmodo ius patronatus? Respõdet, q̃ si Eps illis Ecclesiam illis cõferat de consensu patroni, patronus videt conferre, quod suum est, sc. iuspatronatus, & Eps cõferre videtur, quod tẽporaliter obtinet in ipsa Ecclesia: vt si aliquã portionẽ fructuũ eiusdem Ecclesię percipiat, portio illa conuertatur in eorũ vsus. Si vero de fructibus illi⁹ Ecclesię nullã pcipit Eps portionem, oẽs puentus pter cathedraticũ conuertunt in vsus monachorũ: sed vt Epi donatio sit legitima, consensus capituli est requiredˢ. Nota, q̃ q̃dam sunt quę in

a *De iure communi: per restitutionis tamẽ beneficium etiam eo casu consuli posset secũdum Phi. de rest. in integ. c. 1. 20.*

† *Aliàs ita: R. G. de Burg & G. Burge. ab batibus.*

† Cap. 5. eo. ti. in 3. cõp. *Ad materiam vide Felinum in c. causam. de rescrip. adde Bart. in l. si. ff. de reb. dubijs. & in l. si idem. §. fi. ff. de iurisd. om. iu.*

† *eleemosynas.*

† *apparet.*

b ¶ *Si mulier suscipiẽs alienam obligationem succurritur per Velleianum, creditori in pristinum debitorem restituitur actio. Ioan. And.*

† *Foresta, vulgo locus est patens, arboribus consitus, nullo muro clausus, Venationi aptus: idem muro clausus, in Gallia, & Anglia Parcus dicitur.*

† *ab omni, in recentioribus.*

† *Adde, q̃ est sic eadem interpretatio in meliorem partem, vt res valeat. l. quotiẽs. ff. de rebus dubi.*

† *Heliensi.*

c *De hoc vide hic latius per Hol.*

† Cap. 4. eo. ti. in 3. cõp. *Reliquas partes huius decretalis quære ĩ. de rescr. pastoralis. & in alijs tit.*

† *fraternitas.*

d *De materia huius clausulæ pro intellectu textus, & glossæ, vide plenè per Antonium Gabrielum l. 6.* cõmu. conclusio. ti. 1. de clausulis. cõclusione 9.

q in generali cōcessione nō trāseūt, inter q est cathedraticū. Itē donatio episcopi nō valet sine cōsensu capituli. Item cōsensus capituli valet, licèt tēpore concessionis non sit pstitus. vnde nota, qd ab initio nō valet, ex post facto cōualescit.

¶*Glo seq. alle. 4. conc. & vnū contrarium. deinde quarit, & soluit.*

a ¶*Suum.*] Qui ergo concedit ecclesiā, qd suum est intelligitur concessisse. ĩ. *de surep. quod autem.* §. 1. *ff. de contrahend. emp. qui tabernas. ff. de leg.* 1. *si domum.* §. *vlt. ff. de vsu & habit. si ita. Arg. contra. ff. de leg.* 2. *l. Maximum.* §. *vlt.* Sed quid si laicus cōcedit ecclesiam [a] de consensu episcopi? In eo casu nō videtur Eps aliquid concessisse, sed donationem laici tantùm ratam habuisse, in eo quod laic[9] donare potuit. ĩ. *de surepa quod autem.* Ioan.

¶*Glo. seq. reputabat oppinio. & dat duo simi-lia, allegat pro opinio. illa quatuor iura.*

b ¶*Temporaliter.*] Per hoc reprobatur, quod dici consueuit 16. *q.* 2. *c.* 1. scilicet, qd idē est, si Eps cōcedat ecclesiā cū omni iure suo, vel simpliciter dicat, cōcedo vobis ecclesiam nostram: nam vt hic patet, aliud iuris est hic in vno, & aliud in alio: sicut aliud est, si qui contrahunt societatē simpliciter, aliud si cōtrahunt societatem omnium bonorū. *ff. pro socio l.* 3. § 1. & *l. coiri societatem.* sicut aliud est dicere, à munere: & aliud, ab omni munere. 1. *qu.* 1. *sunt nonnulli. Arg. contra.* 31. *q.* 1. *quod si dormierit. ff. de serui.* ĩ. *de iure patron. ex litteris. ff. de contrah. emp. l. si aqua ductus.* Io.

† *Vide l. Cassius. cū no. ff. de pign. actio.*

a *Host. recitabat istud dictum inā. de concessio. praebe. vbi extra dictum glossa, addens etiā rationem, quod etiam expresse non posset Eps scopus ecclesiam laico concedere. allegat de iud. decernimus. cum sim. habuit gl. correptam. Ioan. And.*

† *Cap. 5. eo. ti. in 3. cōp. Hac faciūt, qua tradit Bar. in l. fi. ff. de actio. & Oldrad. cōs. 264. an vna ciuitas possit alteri subijci.*

† *contradicto.*

…nus, quod suum [a] est, cōferre videtur, ius videlicet patronatus †: & Episcopus, quod temporaliter [b] obtinet in eadem: vt si fructuum eiusdem Ecclesiæ aliquā recipiat portionem, in eorum vsus illa portio conuertatur. Quòd si ex ipsius prouentibus nullam debeat portionem habere, omnes prouentus præter cathedraticum [c], in eorum vsus credimus conuertendos. Sed vt Episcopi donatio sit legitima, consensus est sui Capituli [d] requirendus.

¶Idem Florentin. & Fesulan. Epis.

¶ *Possūt hospitalarij in præiudiciū suum, & domū suā alteri religiosæ domui subijcere, & donare. Hoc dicit secundum intellectum glossæ.*

CAP. VIII.

INter † dilectos filios hospitalarios sancti Sepulchri, ac fratres hospitalis sancti Allucij, super eodem hospitali quæstione suborta, cùm iidem hospitalarij super possessorio, quod semel, & iterum, ex causis tamen dissimilibus [e] intentarunt, contrariam sententiam reportassent: deinde ad petitoriū [f] recurrentes, proponere curauerunt, quòd cùm G. quondam rector, & fratres, ac patroni eiusdem hospitalis, habito communi tractatu † deliberassent hospitale ipsum hospitalariis supponere supradictis: commiserunt in hoc tribus procuratoribus vices suas, communiter statuentes, vt quod per ipsos fieret, acceptarent: qui cum eisdem taliter statuerunt, vt ad ipsum hospitale aliqui mitterentur, qui eorum nomine [g] acciperent † assignationem ipsius: cùm autem duos illac de suis fratribus transmisissent, ipsi donationem, & assignationem hospitalis, tam à magistro, quàm à supradictis procuratoribus & aliis eiusdem domus fratribus receperunt: *& infrà.*

¶Procurator autem partis alterius ex aduerso respondit, quòd prædicta donatio debebat non immeritò retractari: quoniam multis ex fratribus inconsultis, à prædicto rectore, ac paucioribus fratribus excommunicatis, & periuris, de re litigiosa in fraudem Plebani de Piscia, qui super eodem hospitali mouerat quæstionem [h], fuerat celebrata: *& infrà.* ¶Attendentes igitur, quòd fratres, & patroni sancti Allucij pro se, immò potiùs contra se turpitudinem allegabant [i], videlicet, periurium, excommunicationem, & fraudem non vtique contra ipsos, sed ab ipsis commissam: & intelligentes donationem ab eis hospitalariis factam, puram, ac simplicem extitisse: quia non…

† *reciperēt.*

c ¶*Cathedraticum.*] Si ita generaliter dat Episcopus ecclesiā: tūc etiam dedisse intelligitur ius instituendi. 16. *q.* 2. *visis.* sed quantūcunq; generaliter eximat ecclesiam à se, semper intelligitur sibi correctionē tenuisse: vt in c. *visis.* & procurationem, & visitationem. ĩ. *de censib. cùm venerabiles.* & cathedraticū, vt hic, nec obstat. ĩ. *de relig. domi. constitutum,* vbi videt, q episcopus in totum possit eximere ecclesiā: quia illa donatio fuit confirmata ex certa scientia per dominum Papā: sicut videt, q quantumcunque generaliter patronus remittit iuspatronatus, iura qdā tamen retinet in liberto. *C. de bonis liber. l. vlt.* & mirū videt, q episcopus plus intelligatur dedisse, quando minùs habet [b]. sed hoc ideo est, quia donationem interpretari debemus, vt potiùs valeat, quàm vt pereat. ĩ. *de priuil. in his* & ĩ. *de ver. sig. abbate.* & *ff. de reb. dub. l. quoties.* & ĩ. *de fide instru. inter dilectos.* Io.

d ¶*Capituli.*] Aliter non valeret. ĩ. *de his, quæ fiunt à præla. cū nos.* & *c. pastoralis.* Bern.

INter.] Potest legi hoc c. intelligendo, q istud erat hospitale priuatum. Et quatuor sunt partes. In prima actorū petitio. In secunda ibi, *Procurator.* coīs responsio. In tertia ibi, *Attendentes.* causę diffinitio. In quarta ibi, *ita quod.* protestatio, & ipsius ratio. Abb. Sic.

CASVS. Inter hospitalarios S. Sepulchri, & fratres hospitalis S. Allucij vertebat qstio sup hoc hospitali, cū hospitalarij super possessorio semel, & iterū qstionē intentassent, ipsi cōtrariam sniam reportarūt: tandē ad petitorium recurrerūt. & pponētes in psentia Papę, q G. rector, & fratres, & patroni hospitalis sancti Allucij, habito cōi tractatu deliberauerūt ipsū hospitale supponere hospitalariis supradictis, cōmittētes in hoc trib. pcuratorib. vices suas, vt quod super hoc per eos fieret, approbarent, illi procuratores cū hospitalariis taliter statuerunt, vt aliqui mitterentur ad ipsum hospitale, qui eorum nomine reciperēt assignationē ipsius: duo missi ad ipsum hospitale fuerūt, qui receperūt donationē, & assignationem hospitalis à magistro, & procuratoribus, & aliis fratrib. hospitalis. Ex aduerso respōdebat q pdicta donatio non valebat: quia donatio illa facta fuerat a pdicto rectore: & fratribus paucioribus periuris, & excommunicatis, multis ex aliis fratrib. inconsultis, & in fraudē plebani de Piscia, qui sup ipso hospitali cōtra eos mouerat qstionē: D. Papa his, & aliis intellectis, cōsiderans q fratres, & patroni sancti Allucij p se, immò potiùs cōtra se suā turpitudinem allegabāt, excōmunicationē, periurium, & fraudē ab ipsis cōmissam, & intelligēs donationem ab ipsis factam, puram & simplicem extitisse: quia deceptis, & non decipientibus iura subueniunt, & q ea quæ pposita sunt, contra pprium factū defendere se nō possunt: adiudicauit hospitale pdictū cū omnibus pertinentiis suis hospitalariis sancti Sepulchri: ita tamen q p hanc sententiam nullū piudiciū generet diœcesano epo, & plebano de Piscia: cùm res inter alios acta, aliis obesse nō debeat. Nota, q licèt qs succumbat in possessorio, nihilominus potest intētare petitorium. Item allegās turpitudinē suā non est audiendus. Item deceptis, & non decipiētib. iura subueniunt. Item res inter alios acta, aliis non prȩiudicat.

e ¶*Dissimilibus.*] quod licitè fieri potest, vt nunc agatur de adipiscenda possessione, quā nunquā habuerūt. & postea de recuperanda. sic *ff. de acq. possess. naturaliter.* §. *nihil.* & eadem res ex diuersis causis peti potest. ĩ. *de iudic. examinata.* & ĩ. *de causa possessionis. c. vlt.* & *Cod. de petitione hæreditatis hæreditas* [e]. *ff. de exceptione rei iudicatæ. cùm quæritur.* & *l. an eadem.* Ioannes.

f ¶*Ad petitorium.*] ĩ. *de causa possessionis. pastoralis.* & ĩ. *de testib. significauerunt.* sed ibi conuerso modo.

g ¶*Eorum nomine.*] Talia enim possunt fieri per procuratorē. ĩ. *de praben. accedens.* & ĩ. *de præscript. si diligenti.* Io.

h ¶*Quæstionem.*] Et ita rem religiosam transtulerūt in alium: vnde non valuit translatio. *C. de litig. l.* 2. [d] & *C. communi diuidun. l.* 1. *in fin.* & ĩ. *vt lit. pend. ecclesia.* & 12. *q.* 2. §. *res litigiosa.* vnde reseruatur ius suum plebano de Piscia super hac quæstione. in fine.

¶*Glossa seq. ponit precar. ad primam partem negatiuam alleg.* 7. *iura, ad contrarium quinque, & soluit.* Ioan.

i ¶*Turpitudinem allegabāt.*] *Arg. q allegās turpitudinē suā nō est audiēdus* [e]. *C. de seruis pig. da. ma. si creditoribus. C. de reuo. do. nā cū profitearis. C. de trāsac. transactione finita. ff. de legat.* 1. *l. si seru[9] plurių.* §. 1. 15. *q.* 3. *neminis.* & ĩ. *de conces. præben. cū super qone.* & ĩ. *de testi. sicut. Arg. contra. C. de lib. cau. l.* 1. & *l. interrogatam.* Et 35. *q.* 3. *extraordinaria.* & ĩ. *de re iudi. later.* & *c. consanguinei* [f]. Solu. generale est istud, quòd allegās turpitudinē suam non auditur, *ff. de condi. ob turp. cau. l.* 2. & 14. *q.* 5. *non sane* [g] *Arg. nisi vbi vertitur periculum animæ: vt in c. later.* & *c. consanguinei.* vel nisi propter fauorem ecclesię. 35. *qu.* 9. *quod quis commisit.* vel fauore libertatis: vt in *l. interrogatam.*

b *Sim. de priuil. si Papa lib.* 6. *Sæpe experimur hoc, quòd scholares, & clientuli minùs habētes, meliùs prouident plus habentibus.* Ioan. And.

c *Hæreditatem ex vna causa petitam, ex alia petere possum.* Ioann. And.

d *Actiones, vel res lite pendente in consanguineos, vel extraneos donatione, emptione, vel alio titulo transferēda non sunt.* Ioan. And.

e *Vide Alex. in l. iusiurādum.* §. *procurator.* & *ibidem Ias. ff. de iureiur.*

f *Et ĩ. de psū. tertio. vbi etiam de hoc.* Ioan. And.

g *Vide de hac materia Bar. in l. si cōfess[9]. ff. de cust. reo.*

deceptoribus [a], sed deceptis in-tra subueniunt: vnde per ea quæ superiùs proposita sunt, se contra factum proprium legitimè defendere non valebant: hospitale prædictum cum pertinentiis suis, hospitalariis sancti Sepulchri adiudicare [b] curauimus: Ita quòd per hanc sententiam diœcesano Episcopo, & Plebano de Piscia, nullum præiudicium [c] generetur: cùm res inter [d] alios acta non debeat aliis præiudicium generare †.

¶Idem Episcopo S. Andreæ.

¶Donatio quinquagesima, vel centesima, quã facit Episcopus cũ graui Ecclesiæ suæ detrimẽto, potest legitimè reuocari nec etiã potest vltra quinquagesimam, vel centesimam conferre, etiam cessante læsione Ecclesiæ, sine auctoritate superioris.

CAP. IX.

APostolicæ † sedis oraculo: *& infrà.* ¶ Inquisitioni tuæ taliter respondemus [e], quòd licèt sit in canone [f] † diffinitum, vt si quis Episcoporũ in parochia sua monasteriũ cõstruere voluerit, & de rebus Ecclesiæ, cui præsidet, ipsum dotare, nõ ampliùs ibidem, quàm quinquagesimã Ecclesię [g] verò quã monasticis regulis informare, vel pro suis magnificare voluerit sepulturis, non ampliùs quã centesimã partem census Ecclesię, cui pręest, debeat elargiri [h]. Quia tamen in eodem canone consequenter adiungitur, vt † hęc temperamenti ęquitas obseruetur, quòd cui tribuit, competens subsidium conferat: & cui tollit, damna grauia non infligat: ea quidem cautela seruata, vt vnam tantummodo, quę placuerit ex his duabus, remunerationem assumat. Hoc semper est obseruandum, quòd vnus Episcopus, vel alius, non solùm non debet ampliùs, sed nec tantum, nec minus cum graui Ecclesię suę detrimento conferre: siue simul, & semel id facere velit, siue pluries successiuè, eisdem †, vel diuersis Ecclesiis conferendo: vnde cùm graue detrimentum siue de possessionibus, siue de prouentibus ad Episcopalem mensam, vel cathedralem Ecclesiam pertinentibus, in quantalibet portione constiterit esse collatum, poterit legitimè reuocari [i]: nisi pręscriptione [k],

a ¶*Deceptoribus.*] *s. de rerum permu. cùm Vniuersorum. & C. si minor se ma. dixe. l. 2. ff. ad Velleianum. l. 2. §. 1.*
¶*Glo. seq. obijcit, & soluit.*
b ¶*Adiudicare.*] Sed qualiter poterant isti se supponere, cum talia ad Epm spectẽt. *i. de exces. prala. sicut vnire. & ar. s. de censi. cùm dilectus.* nec enim aliquis potest eximere se à iurisdictione sui plati. *s. de so. compe. si diligenti. & c. significasti.* Respondeo, licèt isti nõ potuerint se subiicere, tamẽ p talẽ subiectionem sibi poterat fieri pręiudicium. sic *s. de renun. quod in dubijs. & 7. q. 1. si quis presbyter.* sub cõditione tamen possunt se subiicere: vt *s. de resti. spol. olim.* Itẽ personas suas possent subiicere. *s. quod met. causa. cùm dilectus.* Io.
c ¶*Præiudiciũ.*] Et sic *i. de capellis monachorum. c. 2. & s. de re iudicata. suborta.*
d ¶*Inter alios.*] *s. de fide instr. inter dilectos. & s. de re iud. c. penul.* vbi ponitur hęc regula, & ibi de hoc.

APostolica.] Primò ponitur cõsultatio. Secundò respõsio ibi, *Inquisitioni.* Et ibi primo repetit ius antiquum. Secundò illud declarans soluit propositam quęstionẽ ibi, *Hoc.* Abbas.

CASVS. Episcopi successiuè locis religiosis de redditibus Ecclesiarum suarum cõferunt vltra quinquagesimã portionem, quandoq; vsque ad tertiam, vel quartam partem: quærebat, vtrùm successores possent reuocare, qđ vltra quinquagesimã datũ est? Ad hoc respõdet Papa: licèt sit diffinitũ in canone, vt si aliquis Eporũ in parochia sua voluerit construere monasteriũ, & ipsũ dotare de reb. Ecclesię suę, nõ ampliùs cõferat q̃ quinquagesimã portionẽ cẽsus ipsi' Ecclesię: si vero Ecclesiã sęcularẽ vellet facere monasteriũ, vel eã ampliare p suis sepulturis, non ampliùs ei cõferat q̃ centesimã partẽ census Ecclesię, cui pręest, hac æquitate seruata, vt cui tribuit, cõpetens subsidiũ conferat, & cui tollit, dãna grauia nõ infligat: ita tñ q vnam de prędictis remunerationibus, q̃ voluerit, tantùm assumat: & hoc seruãdũ est, q vnus Eps, vel alius nõ debet vltra quinquagesimã, vel centesimam portionẽ conferre: sed nec tantũ, vel ẽt minùs cũ graui detrimento Ecclesiæ suæ, siue simul, & semel id facere velit, siue pluries successiuè eidẽ Ecclesiæ, vel diuersis: vnde quicquid cũ graui detrimento siue de possessionibus, siue de prouentib. ad Ecclesiam cathedralẽ, vel mensam Episcopi pertinentib. cõstiterit esse collatũ, poterit legitimè reuocari, nisi pręscriptione, vel alia legitima exceptione huiusmodi actio excludat. Tãdẽ respõdet quasi tacitę quęstioni: diceret aliquis, nõ videt, q collatio quinquagesimę, vel cẽtesimę partis possit graue damnũ inferre. & ipse respõdet, siue semel tãtũ id fiat, siue pluries, ex variis circumstantiis põt deprehendi esse valde damnosũ, & hoc potiùs põt cognosci ipso facto, q̃ p aliquod statutũ: & ita nec quinquagesima, nec centesima debet cum graui damno cõcedi semel, aut sępe. Si verò inctum abũdet Eps, vt sine damno Ecclesię suę q̃ quinquagesimam, vel cẽtesimã possit cõferre necessitati alteri' Ecclesię, licèt p se non debeant excedere summam à canone cõstitutã, tamẽ de superioris auctoritate põt etiã in maiori summa necessitati alterius Ecclesię subuenire. Nota, q æquitas est seruãda nõ solùm in iudiciis, sed etiam in donationib. Item donationem potest Episcopus facere nõ tantùm de rebus Episcopatus, sed etiam canonicorũ. Item non solùm de prouentibus, sed etiã de possessionib. Itẽ successor põt reuocare donationem factã à prędecessore, si vergat in graue dãnũ Ecclesiæ. Item in donationib. valet pręscriptio. Item hic pbatur, q Episcop' põt conferre quinquagesimam, vel cẽtesimam portionẽ. Itẽ licèt aliquid præsumat prima facie nõ esse damnosum: tamẽ probatio admittit in contrarium. Itẽ quędã meliùs sciũt ipso facto, quã iuris expressione. Item summam taxatam à canone potest platus in donatione excedere, nõ tamen propria auctoritate, sed superioris.

¶*Glossa sequẽs inchoat casum.*
e ¶*Respõdemus.*] Quæstio fuit de hoc: quãdoq; Epi successiuè locis religiosis de redditib. Ecclesiarũ suarum conferũt vltra quinquagesimam portionem, quandoq; vsque ad tertiam vel quartam partem: quęrebatur, vtrùm successor posit reuocare, quod vltra quinquagesimã datum est? Ad hoc respondet Papa, prout sequitur.
f ¶*In canone.*] 12. *q. 2. bona res.*
g ¶*Ecclesia.*] Sæcularium constitutæ.
¶*Glo. seq. recit per q. an sine consensu capituli, &c. tenet, quod sic, primo opinio. contrariam, & opinio. Hug. mediam. Secunda pars recitetur per quæstionem, an de fructibus, vel etiam de possessionib. ponit duas opiniones, & secundam approbat.*
h ¶*Elargiri.*] Et hoc potest facere sine cõsensu capituli: sufficit enim à iure semel cõcessum fuisse. *ff. de con di. institu qua sub conditione. §. vlt. & s. de his qua fiunt à prælat. sine consensu capituli pastoralis.* vbi de hoc, q̃ videntur determinare hanc dubitationẽ. & *i. eo. c.* vbi dicit: per se nõ debet excedere, &c. ergo per se illam potest concedere [a]: quia quod de vno negatur, de alio conceditur. 25. *d. qualis. & s. de præsumpt. nonne. & s. de his qua fi. à præla. sine consensu capituli, cum Apostolica. in fi.* [b] Et in alienationibus semper dicitur, q consensus capituli requirat. *s. eo. pastoralis. 12. q. 2. sine exceptione. & s. de his qua fiunt à præla. sine consensu capituli, cum nos.* Quidam dicunt, vt Lau. & T & Io. super illo ca. bonæ rei. q hanc donationem facere debet de consensu capituli, argumento illius *c. 12. q. 2. si Episcopi.* Hug. dicit, q hoc põt fieri de consensu clericorum, & tunc si post mortem Episcopi [illegible] reuocat: vel sina consensu clericorũ. & tunc reuocat post mortem Episcopi p successorem. Et ista quinquagesima vel cẽtesima intelligẽda est quoad fruct' tm: & hoc patet ex verbo illo, quinquagesimã, vel centesimã partẽ cẽsus, ita intelligit Hug. super *c. bona.* & de fructib. formata fuit q̃stio. Sed contradicere videt inferior littera, vbi dicit: siue de possessionibus, &c. Ioan. intelligit [c], q etiam de possessionibus, & perpetuò possit donare centesimam, vel quinquagesimam: & hoc satis potest concedi. Et est argumentũ, vbi dicit: nisi legitima pręscriptione, &c. ita tamen hoc facere potest, siue de redditibus, siue de possessionibus, quòd Ecclesia non lædatur. Bern.
¶*Glo. seq. recitetur per quæstionem.*
i ¶*Reuocari.*] Hic respondet quæstioni, q reuocabitur tantũ vltima, si plures fuerint factæ alienationes. *ff. de in rep. patro. si libertus. §. 1.* si vna tantùm fuit, & enormis, de ipsa detrahet, quod plus est 12. *q. 2. si quos de seruis.*
¶*Glo. seq. obijcit, & soluit.*
k ¶*Præscriptione.*] Sed videt q hoc stare nõ possit, quia dicit lex: Qui cõtra leges mercat, malę fidei possessor dicit: & ideo nõ pscribit. *C. de agri. & cẽsi. quẽadmodũ. lib. 11.* & nulla tẽporis longitudo iuuat malę fidei possessorẽ. *s. de præscriptio. vigilanti. & c. si diligenti. & c. quoniam omne.* & iuris ignorantia non prodest in vsucapione. *ff. de iur. & fact. igno. iuris ignorantia. ff. de vsuca. nũquam.* Respondeo, hæc est ignorantia facti, & nõ iuris. Facti. n. quæstio est, vtrũ lædatur Ecclesia grauiter, & ideo Ecclesia, quę recipit, cũ habeat titulũ, & bonã fidem, præscri-

† Vide l. transactionem. C. de pact. & l. si petitor. ff. de iud. & l. si vnus. §. pacta. ff. de pa.

† Cap. 6. eo. ti. in 1. cõp.

† *Hunc canonem habes in concilio Toletano nono, ca. 5. refert Gratianus, 12. q. 2. ca. 73. in c. bona res. cius canonis verba hic inserit Innoc. V. quo ad vers. Hoc semper.*

† *Ve per hoc temperamentum.*

† *eidem.*

a Immò nec per se suam facere potest sine capitulo, cùm non sit ibi totum, cũ membra deficiant, de his qua fiũt à præla. nonne. & c. quanto. secũdum Host. Ioan. And.

b Ceterum in l. si maritum, in fin. cum vulg. ff. de proc.

c Secũdum Goff. & Innoc. & hoc tenens: nam expedirnt Ecclesiæ dare nunc quinquagesimam possessionum, quam singulis annis dare quinquagesimam reditũm. Dicit tamen Ægi. quòd putat hoc esse de mente iuris, quod Ecclesia cathedralis teneat dominium dominium. Vnde hoc sumit, non ideo. Ioan. And.

præscribere potest, secundùm quod hic dicit T. quia hæc donatio permissa est per canonem illum, bonæ rei: sed in aliis exceptionibus loquuntur prædicta iura. Bern.

a ¶ *Exceptione.*] Putà, rei iudicatæ. *ī. de re iudic. cùm inter Ve. & ff. de excep. l. 2.*

b ¶ *Nam etsi.*] Responsio tacitæ quæstionis.

c ¶ *Ex ostensione.*] Vt si ostendatur ecclesia ære alieno grauata, vel graues imminere expēsas in proximo, vel quia defecit ecclesia in expensis consuetis propter talem donationē, quā si non fecisset, leuiter subiret expensas sine grauamine.

d ¶ *Quam expressione.*] Quædam. n. sunt, quæ melius possunt intellectu percipi, quā elocutione exprimi. *ff. de sol. ratum. & ff. rem ratam haberi. quo enim tucere. §. Iulianus.*

e ¶ *Non debeat.*] Ex eo quod dicit per se, nō debet excedere summam à canone præfixam, ergo per se illam facere potest, vt dixi.

f ¶ *Canone.*] Prædicto, *bona rei.*

vel alia exceptione [a] legitima actio huiusmodi excludatur. Nam etsi [b] prima facie præsumatur, quòd collatio quinquagesimæ, vel centesimæ partis, graue non inferat detrimentum: quia tamen non solùm si sæpe, sed etiam si semel id fiat, ex variis circunstantiis deprehendi potest interdum valde damnosum, quod quidem magis potest ex ostensione [c] facti, quàm expressione [d] alicuius statuti cognosci: nec quinquagesima, nec centesima semel, aut successiuè debet cum graui ecclesiæ damno conferri. Si verò intantùm abundet Episcopus, vt sine damno Ecclesiæ, possit ampliùs etiam, quàm per quinquagesimam, vel centesimā partem necessitati alterius Ecclesiæ subuenire, quamuis per se non debeat [e] summam excedere à canone [f] præfinitam, per quam incautè largiri volentibus est occursū: de superioris tamē auctoritate [Pontificis †] potest etiam in maiori summa inopiæ alterius prouideri.

¶ Gregorius ix.

¶ Donatio potest per donatorē non per hæredem eius, qui tacuit, ob ingratitudinem donatarij reuocari in casibus hic expressis.

PRopter] Primò ponit dictum, quod exemplificando specificat ibi, *Si fortè* Secundò moderatur ibi, *Quod tamen.* Abbas.

† *Vel, pōtifices, deest in vetustioribus codicibus.*

CASV. Aliquis (pone Titius) aliquam liberalitatem, siue donationem contulit in aliquem: quæritur, vtrū talis liberalitas, seu donatio aliquo casu posset reuocari? Respondetur, quod de iuris rigore donatio in casibus potest reuocari, si forte donatari[g] impias manus in suum donatoré iniecit, vel si atroces iniurias sibi intulit, seu graue damnū rerū suarū, vel periculū vitæ datori suo inferre præsumpsit: sed si donator in vita sua de his nihil dixit: successores illius, hāc liberalitatem, seu donationem reuocare nō poterunt. Not. hic quatuor casus, in quib. propter ingratitudinem donatio reuocatur, s. si donatarius impias manus in suum donatorem iniecit: vel si atroces iniurias sibi intulit, seu graue damnū rerū suarū, vel periculum vitæ sibi inferre præsumpsit. Item nota quod si donator de his in vita sua tacuerit, successoris liberalitatem, seu donationem reuocare non possunt.

¶ *Gl. seq. dicit, Vnde sūpta fuit, & dat regulā: secundo distinguit.*

g ¶ *Propter.*] Hæc decr. sūpta fuit ex lege. *C. de reuo. dona. l. vlt.* Nota ergo, quod donatio semel perfecta nō reuocatur etiam prætextu imperialis rescripti. *C. de reuo. dona. si donationem, & 11. q. 2. non enim.* nec ex sola pœnitētia reuocatur. *C. eod. possessionem.* ne recipiat conditionē postea perfecta donatio. *C. de dona. q. sub mo. perfecta* [a] in casibus tamen reuocatur propter ingratitudinē. Vnde distingue, aut donat quis liberto, aut extraneo: si liberto, reuocatur donatio, sola rōne obsequij nō præstiti & est mirabile: quia reuocatur res empta ex pecunia donata. *C. de reuo. don. l. 1.* sed libertas non reuocatur solo obsequio non præstito. *C. de lib. cau. solo.* sed propter easdē causas, quib. donatio reuocatur, libertus ecclesiæ in seruitutem reuocatur. *12. q. 2. octaua discussio. & in Aut. vt liberti de cætero aureo annulo non egeāt § illud. coll. 6.* Reuocatur ēt donatio tota propter liberos susceptos à patrono. *C. de reuo. dona. si vnquam si 17. q. vlt. c. vlt.* Sed illud iure populi, non iure fori, aliàs autē totam nō reuocat. *C. de inoffi. dona. si totas.* Si autem in extraneum collata sit donatio, reuocatur ex ingratitudine: cuius quatuor causæ hic notantur. Putà si donatarius impias manus in donatorem iniecerit, ipsum vulnerando. Vel atrocē iniuriam ei intulerit, vt ipsum vulnerando, vel fustib. cedendo. Si graue damnum rerum suarum vel periculum vitæ inferre præsumpserit. Item adde quinta, quæ hic non ponitur: Si conditionem appositam non adimpleuit. *arg. suprà eod. cùm dilectis.* & hoc totum habes. *C. de reuoc. do. l. vlt. & ī. de condi. ap. verum.* Si verò mater donationem filio faciat, & postea transit ad secundas nuptias, & trib. tantùm causis eam donationem poterit reuocare: Putà, si vitæ eius insidiatus est. Si atroces manus intulerit in eam[e]: Si totius substantiæ ipsius molitus est iacturam *C. de reuo. don. Authen. quoque: in Authen. de nup. coll. 4. §. mater.* aliter non fit reuocatio. *Insti. de dona. §. alia.*

a *Siue sit perfecta stipulatione, vel pacto siue sit impleta per traditionē, vt notatur, & quomodo trib. modis diuerso sit. & in Aut. respectu per fiscum cū tractu, m. C. de peric.* & commo. rei. ven. l. 1. in 1. gloss. *Ioan. And.*

ADDITIO. Istas quinque causas reuocandæ donationis habes in his versibus:

Quinque modis perdo, mihi quæ donata fuere.
Infero si damnū grauiter donanti in are.
Huic per me si fit atrox iniuria facta,
Si sit persona manualis vulnere tacta,
Quando sua vita cui deliter insidiabor.
Ingratus domino, re donata spoliabor.
Ingratum factum dic me cùm fregero pactū.

† *De materia huius decretalis vide latè per Repam in reper. tu. l. fi. C. de reuoc. donat.* Aretinum, & alios in §. aliæ autē. instit. de dona.

† *ingerit.*

CAP. X.

PRopter [g] † eius ingratitudinem, in quem liberalitas est collata, donatoris persona de rigore iuris, eam potuit reuocare [h]: Si fortè in ipsum impias manus iniecerit †: aut sibi atroces [i] iniurias, seu graue rerum suarum damnum, vel vitæ periculum inferre præsumpserit. Quod tamen ad donatoris, qui hoc tacuit, non extenditur successores [k].

TITVLVS XXV.

De peculio Clericorum.

¶ Ex concilio Arelatensi.

¶ Quæsitū à Rectore Ecclesiæ tempore promotionis nihil habēte, præsumitur de bonis Ecclesiæ quæsitū.

CAP. I.

INuestigandum [l] est, si nihil patrimonij habēs Presbyter, quando promotus † est ad Ecclesiasticum ordinem, post ea † emerit prædia, cuius iuris sint: quoniam Ecclesiæ, ad quā [m] nihil habens promotus est, esse debent [n] iuxta canonicam auctoritatem.

† *In concilijs editis nondum inueni. Burchardus li. 3. decre. ca. 118. & Iuo p. 3. c. 94. concilio Remensi tribuunt. Et c. 1. eo. ti. in 1. comp. tribuitur concil. Later.*

† *promotus.*

† *si postea.*

¶ *Glossa seq. recitatur per quæstionem.*

h ¶ *Reuocare.*] Reuocatur ergo donatio vtili rei vendicatione, vel condictione ex lege. *Cod. de reuoc. dona. his solu. & Cod. de contrahen. empt. cùm res. ff. de do. causa mortis l. si mortis causa.* Bern.

i ¶ *Atroces.*] Quæ cōsiderantur ex tribus causis. sc. ex facto, loco & psona. *Inst. de iniu. § atrox.* vt si quis vulneratus fuerit, vel fustibus cæsus [b].

b *Adde, quòd dicatur atrox iniuria: per l. prætor §. posse. ff. de iniu.*

¶ *Gl. seq. in fin. arg. ad quæstionem inducens duas leges.*

k ¶ *Successores.*] Hoc ius reuocandi personale est, quia nō cōpetit primordium huius causæ hęredibus donatoris, vel cōtra hæredes, vel successores donatarij, qui hoc in vita sua tacuit: vt hic dicit & *C. de reuo. do. l. vlt. ad fi. & l. 1. in fi.* quia per taciturnitatem remissum videtur. Et sic est *arg. quod feudum non est auferendum filio propter feloniam patris, si patri quæstio mota non fuit* [c] *sic C. de inoffi. testa. omnimodo. arg. ff. ad Syllani. l. 2. § vlt.* Bern.

c *Imò quandoque non auferretur tamen si patri quæstio mota fuit: vt dixi ī. de feu. c. 2. super gl. fi. Io. And.*

DE PECVLIO CLERICORVM.

¶ *Suprà visum est de donationibus: sed quia dubitari poterat, vtrū quid clerici possent donationes facere de eorum peculio, merito subijcit hanc rubricam. Abbas Siculus.*

De hac materia tractatur 12. q. 1. & q. 3. & q. 4. per totum. & q. 2. de laicis. & c. sequenti.

INuestigandum. CASVS. Statuit concilium Arelatēse, quod si presbyter nihil habens promotus fuerit ad regimen alicuius ecclesiæ, & postea emerit prædia, illius ecclesiæ debeant esse, ad quam nihil habens promotus est. Not. hic *arg. omnia quæ prælatus possidet, præsumi de bonis ecclesiæ acquisita fuisse.*

l ¶ *Inuestigandum.*] A iudicibus, qui de hoc cognoscunt.

m ¶ *Ad quam.*] Sim. 12. q. 3 *placuit & qu. 4. quicunque. & qu. 5. nulli. & c. fixum.*

n ¶ *Debent.*] Quia præsumuntur de bonis ecclesiæ empta. 12. q. 3. c. 1. & *C. de donation. inter vir. & vxo. etiam. & ff. eo. Quintus Mutius* [d]. Sed contra hanc præsumptionem admittitur probatio. 12. q. 1. *sint manifesta & q. 4. c. 1. & 2.*

d *Ob vitandam suspicionem turpis quæstus dicetur à viro, vel his, qui in ipsius potestate sunt, prouenisse quod acquisitum vxor. Io. An.*

PResbyter.] Casvs. Dicitur in hoc c. quod si presbyter, qui tenet parochiam, aliqua emerit, ad nomen Ecclesiæ conficiat instrumentum: & qui cõtra fecerit, ab eius ordinatione remoueatur. Not. quod cùm presbyter aliquid emit, debet facere instrumentum, in quo cõtineatur illud esse Ecclesię: quod verum est, cùm emit de rebus Ecclesiæ: sec⁹ est, si de patrimonio suo emit.

a ¶Presbyter.] Hoc c. habetur 12. q. 4. ca. vlt.

b ¶Superẽmerit.] De rebus Ecclesiæ: quia si de suis, & Ecclesię rebus emisset, pro rata pretij res diuideretur inter Ecclesiam, & hæredes presbyteri, si de hoc constaret. 12. q. 4. c. 1. Et ita pro ea parte faciat instrumentũ pro se: quia tutius est, quod non faciat instrumẽtum commune, sed separatim T. aut non datur ei optio, sed cõminatio est. Bern.

¶Ex eodem †.

¶De emptis per Prælatũ de bonis Ecclesiæ, debet instrumentũ confici nõine Ecclesiæ: aliàs debet Prælatus ab administratione remoueri.

CAP. II.

PResbyter [a], cùm diœcesim tenet, de eis †, quæ superemerit [b] ad ipsius Ecclesiæ nomen, scripturam faciat: aut ab eius ordinatione discedat.

¶Ex epistola Pij Papæ †.

¶Quæsita per Episcopum post consecrationem suam, Ecclesiæ relinquenda sunt.

CAP. III.

VT vnusquisque [c] presbyter res, quas post dies consecrationis acquisierit [d], proprię Ecclesiæ relinquat.

¶Ex consilio Remeñ.

¶Empta per Prælatum ex emolumẽtis Ecclesiæ, efficiuntur Ecclesiæ, licèt Prælat⁹ emerit nomine alieno.

CAP. IV.

INquirendum [e] est, si † quis Presbyterorum de redditibus Ecclesiæ, vel oblationibus, vel votis fidelium, alieno nomine res comparauit [f] †: quia sicut nec suo, ita nec alieno nomine [g] Presbyter fraudem facere de facultatibus Ecclesiasticis † debet: quoniam hoc sacrilegium [h] † est, & par crimini Iudę furis, qui sacras oblationes asportabat [i], & furabatur.

VT vnusquisque.] Iste textus potest intelligi de Episcopo, & tũc verbum, consecrationis stat propriè: & verbum, presbyter, debet exponi id est, Eps, per ea quæ dixi in c. præcedenti. Secundò põt intelligi in quolibet rectore Ecclesię, & tũc verbũ, presbyter, stat propriè, & verbum, consecrationis, debet exponi, i. ordinationis, seu promotionis: quia propriè Eps consecratur, & presbyter ordinatur: vt in c. 1. de sac. vnct. Abbas.

Casvs. Dicitur in hoc ca. quod quicquid presbyter acquisiuit à tẽpore promotionis suæ, post mortem eius remaneat Ecclesiæ. Nota, quòd quicquid prælatus acquirit post institutionem suam de rebus Ecclesiæ, vel eius occasione, Ecclesię est.

c Vt vnusquisque.] supple, statuimus.

¶Glo. seq. arg. alleg. quatuor iura.

d ¶Acquisierit.] Occasione Ecclesię. infra tit. prox. quia nos. & c. requisisti. & est arg. quod teneor tibi restituere, quod occasione rei tuæ ad me peruenit. arg. supra de iureiuran. ad nostram. & ff. manda. ex mandato. & l. idemque §. 1 & 2. ff. de procu. quo procurator. ver. in cæteris. Bern.

INquirendum est.] Casvs. Statuit concilium Remeñ. quod si aliquis presbyterorum de reditib. Ecclesię, vel oblationibus Ecclesię, vel votis fidelium res aliquas comparauerit, non nomine Ecclesiæ, sed alieno, Ecclesia poterit res illas petere, si constiterit, quod de bonis Ecclesię fuerint cõparatæ: & ipse qui hoc fecit, debet puniri: quia sicut nõ suo nomine, ita nec alieno de suis facultatib. Ecclesię fraudẽ facere debet: hoc enim sacrilegiũ est, & par crimini Iudæ, qui sacras oblationes furabatur. Nota, quod de rebus Ecclesię non potest prælatus aliquid alicui acquirere, vel emere, nisi Ecclesię. Item qui de rebus Ecclesię fraudẽ facit, sacrilegium committit, & furtum.

e ¶Inquirendum.] Scilicet à prælatis Ecclesiæ. Bern.

f ¶Comparauit.] Supple, si hoc fecerit, puniẽdus est, & Ecclesia poterit eas vendicare [b], licèt suæ non sint, & est speciale in Ecclesia, sic & miles C. de rei vendi. l. si vt proponis. & pupillus. C. arbitrium tute. l. 3. in aliis verò secus est de iure communi. C. de rei vendi. si ex ea C. de dona. inter vir. & vxor. & si de tua. C. communia vtriusque iudi. si patruus tuus.

g ¶Alieno nomine] Simile 46. dist. sicut non suo.

h ¶Sacrilegium] Large sumpto vocabulo sacrilegij. 7. q. 7. prædia & c. gloria. Episcopi. & supra de fo. compe. conquestus.

i ¶Asportabat.] Simile 23. q. 4. quid ergo. 17. q. 4. si fortè. Bern.

† De summa, ptũ ex concilio Agathẽsi. c. 44. vt rectè ait Ivo. p. 3. c. 95. refertur à Burchardo, l. 3. decr. ca. 119. & in 1. comp. eo. tit. c. 1. vbi in aliis conciliis desumptum dicitur, sed minus bene.

† de his.

† Videtur sumptum ex concil. Carthaginẽsi. 3. c. 49. refert Burchardus. li. 3. decr. ca. 121. Ivo. p. 3. c. 96. Gratianus. 12. q. 3. ca. 1. & c. 3. eo. tit. in 1. comp.

† In cõcilio impresso nõ dũ inuenio, et tamẽ tribuunt Burchardus li. 3. decre. c. 123. & Ivo. p. 3. c. 96. & habetur in c. 6. eo. tit. in 1. comp.

† si aliquis presbyter.

† comparauerit.

† Ecclesia.

† sacrilegũ.

† Concilium Toletanum 2. c. 4. & c. 7. eo. tit. in 1. comp. Et de materia textus, & glossarũ plenè Couarruuias in c. 1. & in c. cũ in officiis de testam.

a Et maximè in subsidium. ut. ff. de eo. per quem fac. est l. fi. Io. And.

b Vide hic Host. & Io. And. & Doct. in l. minimè. ff. de leg. ad de Io. And. in c. 1. infra de voto. & supra de offic. de legati.

SI quis.] Varij intellect⁹ pñt colligi ex hoc c. vt dicit Panor. Casvs. Statuit conciliũ Toletanũ, quod si aliquis clericus pro sua sustentatione in terra Ecclesię vineolas, aut agella fecerit, meliorãdo terram Ecclesiæ, possideat ea vsq. ad mortẽ: & tũc Ecclesię restituat, nec iure testamẽti, aut iure successionis alicui relinquat: nisi forsan Eps velit eã assignare alicui ad tps pro seruitiis Ecclesię pstitis. Not. nec plat⁹, nec cleric⁹ bona Ecclesiæ potest alicui post mortẽ suã relinquere. Item Eps põt cõferre alicui terram Ecclesię pro seruitio Ecclesię præstito.

k ¶In terra.] Quę sterilis erat: prius enim æquũ est illis relinq. quorum labore ad fertilitatem redacta est, vt supra de reb. Eccl. alie. vel non ad aures. & C. de alluuio. l. vl. vel loquitur de terra prius culta, & clerico pro beneficio assignata. 16. q. 1. possessiones. & q. 3. clerici. T. n.

l ¶Obitus.] Arg. quòd beneficiati ab Ecclesiis vsufructuariis cõparantur: nã & morte finit⁹ vsusfructus. Instit. de vsufru. §. finitur. Similiter morte cleri ci: vt hic & supra de pign. c. vlt. sed non per omnia comparantur clerici vsufructuario, qui de terra aratoria põt hic facere vineam, quod illi non licet. ff. de vsufr. quamuis. & l. vsufructuarium. Itẽ vsufructuarius percipiendo fructus facit suos, & inde potest testari: quod non potest clericus. infra tit. prox. quia nos. 12. q. 5. quia Ioannes. nisi cum quodam moderamine. quod habetur infra tit. prox. ad hoc. & c. relatum. §. licèt. immò potiùs clerici possunt comparari vsuariis, quibus tantùm ad vsum quotidianum vti licèt. Instit. de vsu. & habita. §. 1. R.

m ¶Prohæredũmve.] Prohęres est, qui putat se hæredem esse, cùm non sit. ff. de pet. hære. pro hærede. & Insti. de interdic. §. adipiscendæ. vel potest appellari hic pro quolibet descẽdenti post primum hæredem: siue pro quolibet descendente, cui relinquitur aliquid.

n ¶Pro seruitiis, ac præstatione.] i. pro seruitiis pręstitis Ecclesię. infra tit. prox. relatum. 2. §. licèt [c], quia fortè poterit possessionem illam assignare alicui clerico pro beneficio vsque ad temp⁹ vitę suæ. 16. q. 1. possessiones. & q. 3. clerici. Bern.

¶Ex concilio Toletano †.

¶Meliorationes factæ per Prælatum in rebus Ecclesiæ sunt suæ in vita, etiamsi dimittat beneficium: sed de his testari non potest. Hoc dicit secundum intellectum satis notabilem.

CAP. V.

SI quis sanè Clericorũ agella, vel vineolas, in terra [k] Ecclesiæ sibi fecisse probabitur, sustentandę vitę casu, vsque ad diem obitus [l] sui possideat: verùm post suum decessũ Ecclesiæ restituat: nec testamẽtario, aut successorio iure cuiquam hęredum, prohęredũmve [m] relinquat: nisi forsan cui Episcopus pro seruitiis, ac pręstatione [n] Ecclesię largiri voluerit.

TITVLVS XXVI.

De testamentis †, & vltimis voluntatibus.

¶Gregorius nonus † Antonio Subdiacono.

¶Episcopus de rebus patrimonialibus testari potest: de rebus verò Ecclesiæ, seu intuitu Ecclesiæ quæsitis testari non valet.

CAP. I.

QVorundam ad nos relatione peruenit quod I. Atellanæ ciuitatis Episcopus condito testa-

† In hunc titulum eruditis scripsit Couarruuias commentarios.

† In vetustis rebus ita, Gregorius A. subdiacono. aliàs Greg. ix. & c. Cantum in margine addo nas omi primum lib. 7. indict. 's. epist. 52. Et habetur c. 1. eo. tit. in 1. comp.

c Et supra tit. 1. per tuas. Ioan. And.

DE TESTAMENTIS, ET VLTIMIS voluntatibus.

¶Suprà visum est de dispositione inter viuos, restabat videre de vltimis voluntatib. Vel sic, suprà visum est de peculio clericorũ, sed quia dubitari potest, numquid de omni peculio valeant clerici condere testamenta, ideo subijcit hanc rubricam. Abbas Sic.

De hac materia tractatur. 12. q. 5. & q. 3. & 28. q. 4. per totum. & 19. q. vlt. c. quia. vsque ad finem. & 13. q. 2. §. si aliud. & c. sequenti. 12. q. 2. & laicis. 4. q. 3. ver. ob causam. 16. q. 1. commouere & c. seq. 23. q. 8. §. quamuis.

QVorundam.] Primò ponitur factum. Secũdò decisio ibi, Hortamur. Abb. Sic.

Casvs. Ioannes Attellanæ ciuitatis Episcopus, fecit testamentum, & nurum suam in octo vnciis substantię suę sibi hęredem instituit, & Ecclesiam suam in residuis quatuor: Mandat Papa Antonio subdiacono, vt hoc diligẽter inquirat, & quicquid de bonis Ecclesię ipsum cõstiterit

terit, habuisse, ad ius Ecclesiæ à qualibet persona debeat reuocare, nisi illud solú quod ante suã promotionẽ noscitur habuisse. & quicquid acquisiuit post suã cõsecrationẽ, in dominio Ecclesiæ conseruetur. Not. ꝙ prælatus de bonis Ecclesiæ testari non potest. Item quicquid acquirit prælatus post suã cõsecrationem, remanere debet Ecclesiæ.

a ¶ *Octo vnciis*.] Id est in duabus partib⁹ hereditatis, quæ dicitur 12. & in 12. vncias diuiditur. *Instit. de hære. inst. §. hæreditas*. T.

b ¶ *Hortamur*.] Id est præcipimus.

c ¶ *Hoc*.] Id est, testamentum suum. Tanc.

d ¶ *Patiaris*.] Hoc nõ habebit locum in rebus ab Episcopo alienatis: si Ecclesia agnoscat hæreditatẽ illius, tenetur tunc ratũ habere, quod fecit, pro ea parte pro qua est hæres. 12. q. 2. *episcopus qui filios. ff. de reg. iur. ex qua persona. C. de rebus alienis non alienan. vendit. rect.* nisi fecerit Ecclesia inuentariũ. tunc enim non tenetur, nisi inquãtũ vires hæreditatis se extendunt. *C. de iure deliberãdi. l. sancimus. § sin autem locis*.

e ¶ *Ante*.] Simile 28. *dis. de Syracusana. 12. q. 5. nulli. C. de epis. & cler. Auth. licentiam. & Auth. prohibitum*.

f ¶ *Habuisse*.] Hoc ideo dicit: quia renunciauit propriis: vel quicquid postea habuit, totũ fuit cõtẽplatione ecclesiæ, & non personæ acquisitũ. Alanus.

g ¶ *Acquisiuisse*.] Intuitu Ecclesiæ, vel de rebus eius. secus est de aliis. 12. q. 3. c. 2. & q. 5. *fixum. & ĩ eo. quia nos*. Ber.

mento, in octo vnciis[a] substantiæ suæ nurum hæredem instituit, Ecclesiam suam in residuis quatuor. ¶ Hortamur[b] ergo, vt solicitè hoc[c] discutias: & quicquid ipsum habuisse patuerit, à qualibet persona detineri nullatenus patiaris[d]: nisi † hoc solum, quod eum ante[e] Episcopatus ordinem, proprium habuisse[f] constiterit. Quicquid verò Ecclesiæ ante ipsius consecrationem fuisse cognoueris, vel in Episcopatus ordine prędictũ Episcopum acquisiuisse[g] †, in eiusdem Ecclesię dominio conseruetur.

¶ Idem †.

¶ Abbatissa testari non potest, etiãsi nunquam induisset habitum monachalem.

CAP. II.

QVia ingredientibus: *& infrà*. ¶ Gabina † Abbatissa conquesta † est, S. quondam Abbatissam monasterij sui, postquam regendi suscepit officium, condito testamento[h] legata[i] quibusdam reliquisse, dicens eam vsque in diem obitus sui non induisse habitum monachalem, sed in vestibus, quibus vtuntur loci illius † Presbyteri permansisse, sicut, & illa, quę ante ipsam fuerat Abbatissa, & hoc penè † ex consuetudine[k] licuisse: *& infrà* ¶ Necessarium ergo visum est, postquam Abbatissa ordinata[l] est, & in monasterio per annos plurimos vsque ad obitum præfuit, vestis qualitatem ad culpam fortè[m] episcopi pertinere, qui eam sic esse permisit: non tamen potuisse præiudiciũ[n] monasterio irrogare, sed res ipsius eidem loco, ex quo illic ingressa, & Abbatissa constituta est, de iure competere[o].

Q*Via ingredientibus*.] Primò ponit quæstionẽ. Secũdò solutionẽ ibi, *Necessariũ*. Abb. CASVS. Quędã Abbatissa cuiusdã monasterij S. nomine, fecit testamentũ, in quo plura quibusdã legauit: quę vsque ad mortem non induit habitum monachalem, sed stetit in vestibus, quibus presbyteri illius loci vtuntur: sicut & illa quæ ipsam præcesserat, dicens hoc sibi licere ex consuetudine: Gabina abbatissa eiusdẽ monasterij, quæ successit, conquesta est domino Papæ, quòd illa taliter legata relinqueret. Respondet Papa, postquam illa abbatissa ordinata est, & in monasterio morata, ad culpam Episcopi pertinuit, qui illam in sæcularibus vestibus stare permisit: non tamen propter hoc monasterio præiudicare potuit, sed postquam monasterium intrauit, se, & sua ei monasterio dedicauit. Not. quòd delictum subditorum ad culpam prælatorum pertinet. Item delictum personæ in damnum Ecclesiæ redundare non debet. Item intrando monasterium, se, & sua intelligitur quis contulisse, nec ampliùs potest inde testari.

h ¶ *Testamento*.] Testamentum est testatio mentis, qua disponitur, quid de rebus suis aliquis velit fieri post suum decessum. 13. q. 2. *c. placuit §. sed aliud ĩ. de celebra. missa. cum Martha. Institut. de testament. ordi. in princ*.[b] Tan.

i ¶ *Legata*.] Legatum est donatio quædam à testatore relicta ab hærede præstanda. *Instit. de §. 1.*

k ¶ *Ex consuetudine*.] Hic consuetudo non prodest, quia non quid fiat, sed quid fieri debeat, considerandum est. 12. q. 2. *gloria episcopi & ĩ de electione causam & ff. de off. præsi. sed licet*. & factum vsurpatum præscriptionem non inducit. 91. *dis. illud*. 16. q. 3. *licet*. & in talibus nullus numerus defendit annorum. 33. q. 5. *quod Deo*.

l ¶ *Ordinata*.] Id est, benedicta, vel consecrata: quia abbatissa vel monialis non recipit ordinem propter vilitatem sexus. *ar. ĩ. de pæn. & remissio. noua*.

m ¶ *Forte*.] Nõ est nota dubitationis, sed assertionis. 13. q. *Vlt. habẽt forsitan illi*. & in Euangelio. *Si cognouissetis me, forsitã & patrem meum*. &c. *ff. de rei ven. item si. §. 1. &. & ff. de arbit. si duo. & ff. de procurat. si filiusfamilias. de pænitent. dist. 1. quamobrem. 23. q. 2. admonere. ĩ. de procurato. sua*. Vinc.

n ¶ *Præiudicium*.] Votum enim præscriptione non tollitur: vt 33. q. 5. *quod Deo pari*.

o ¶ *Competere*.] Ipso enim ingressu se, & sua dedicauit Deo 19. q. *Vlt. quia ingredientibus*. & est pars huius[d]. & *Auth. si qua mulier*. & *C. de sacrosan. ecc. Auth. ingressi*. 12. q. 1. *nolo*. & *c. non dicatis*. Bernar.

¶ Idem †.

¶ Si infra annum à die monitionis non fit executio testamenti per debentem exequi, deuoluitur executio ad Episcopum.

CAP. III.

NOs quidem: *& infrà*. ¶ Peruenit ad nos S. de hac luce migrante supremæ voluntatis elogio[p] † monasterium præcepisse fundari: cuius desiderium à T. religiosa fœmina eius hærede protrahitur[q]. ¶ Quamobrem te hortamur, vt eam commoneas †, quatenus infra annum[r], monasterium, quod iussum est, debeat ordinare: & cuncta secundum voluntatem defuncti sine altercatione construere. ¶ Quod si infra prædictum tempus, siue in loco[s], quo constitutum fuerat, seu si ibi non potest, & alibi placet ordinari, tecum implere neglexerit: tunc per te ædificetur, & omnia per te loco ipsi sine diminutione qualibet assignentur. Sic enim secundùm piissimas leges[t], dilatas defunctorum pias voluntates, Episcopali decens est studio adimpleri.

NOs.] Propter negligentiam hæredis Episcopus exequitur piam voluntatem defuncti. h. d. Primo ponitur narratio. In secũda prouisio ibi, *Quamobrem*. vbi primo moneri mandat. secundo supplet ibi, *Quod si*. tertiò reddit rationem ibi. *Sic enim*. Abbas.

CASVS. Quidam S. nomine fecit testamentum, & T. mulierem sibi hæredem instituit, præcipiens monasterium de bonis suis debere fundari: cuius desiderium ab illa muliere ipsius hærede protrahitur: peruenit hoc ad dominum Papam: vnde mandat Epo loci, quòd mulierem illam moneat, vt infra annũ, monasterium quod testator fieri præcepit, debeat construere in loco, vbi fuit constitutum: quod si hoc non fecerit, episcopus illud faciat fieri, & omnia per episcopum designentur illi loco sine aliqua diminutione: quia etiam secundum leges voluntates defunctorum per Episcopos adimpleri debent. Nota, quòd voluntas defuncti ad pias causas adimpleri debet ab hærede infra annum. Item si hæres negligens est, episcopus loci hoc faciat: quia secundùm leges voluntates defunctorum per episcopos adimpleri debent.

p ¶ *Elogio*.] i. testamento. *C. de testa. l. iubemus*.

q ¶ *Protrahitur*.] Id est, differtur.

r ¶ *Infra annum*.] Infra annum debet mandari executioni voluntas testatoris. *C. de fideic. Auth. amplius*. & hîc. & *Aut. de eccle. tit. §. si quis ædificatione, coll. 6.*

¶ *Glo. seq. rece. per q. scilicet quid si locus non fuit designatus: pone dictum Lau. & secundum epi. Tan.*

s ¶ *In loco*.] Demonstrato, vel comprehenso à defuncto. si enim de loco incertus sit, nõ videtur obligatus ad faciendum, sicut in promissore liquidum est. *ff. de eo quod cer. loc. l. 3. §. si quis insulam. & ff. de verb. obli. qui insulam*. nisi aliud quid dicatur, cum causa religionis, tũ extremæ volũtatis fauore. Io. & Laur. Alij dicũt, ꝙ si incertus est locus, vbi debuit ædificari, ad hãc causam relictũ, fieret caducum. *C. de cad. tol. l. vnica. §. si vero. ff. de donat. l. 2. § Vlt.* Et ideo dicitur hîc, in loco quod constitutũ fuerat. T. dicit, quod non erat caducum: quia testamenta sunt interpretanda largissimè. *ĩ. de do. cùm dilecti. in fi.* & res ad pias causas relictæ, liberæ sunt à lucratiuorum inscriptionibus. 23. q. 8. *c. tributum. §. quamuis & in l. sancimus*.

t ¶ *Leges*.] *C. de epi. & cle.* nulli. ibi habes, quòd episcopus debet illud facere.

Marginal notes (left): *Vt glo. & textus intelligatur, vide loc. Roma. Volusij Metiani de assis distributione, & Vrsylanum Zuichemũ in §. hæredis. Instit. de hæred. instit.* — † *Vide B. Thomam 2. 2. q. 185. art. 6. & 7. & ibidem Caietanum, & concilium Trid. sess. 25. de refor. c. 1.* — † *acquisiffet auteq.* — † *Idem scilicet Gregorius Ianuario Caralitano epis. 7. eiusdem. l. 7. registri. refert Anselmus Luc. l. 7. c. 182. Gratianus c. 2. C. 19. q. 3. c. 7. tit. in 1. compil.* — † *Sabina.* — † *questa.* — † *ipsam.* — † *Hic in Vulgatis legitur, plenè: sed in manuscriptis, & registro B. Gregorij, pene, lego: inde est restitutum. sĩ in vno vetustissimo exemplari habetur ita: & hoc pene ex loco consuetudine licuisset.* — b *Concord. text. in §. legati. & §. facto. Inst. de leg.*

Marginal notes (right): c *Si quis res necessitate distrahitur, fortasse hinc officio iudicis iuuaretur, dum tamen pretium restituat.* Ioh. And. — d *Et ibi habetur pars de prin. de casa. 16. An.* — † *Scilicet Gregorius Ianuario Episcopo Caralitano.*]. *epist. x. registri. Et c. 11. e. ti. in 1. comp. Et vide pro aliis Couarruuiã in hac decretali.* — † *Tendigro.* — † *Hoc spectat, quod nouissimè constituit concilium Trident. sess. 22. de refor. c. 8. & sess. 25. in decret. de purgatorio.*

INdicante.] Primò narrat factũ. Secundò prouidet ibi, *In quibus*. Abb. CASVS. Mulier quædã vxor Redẽpti moriens, cõchã argẽti iussit venundari, & dari libertis suis, & quandam scutellam argenteam reliquit cuidã monasterio: mandat Papa, quod voluntas illius per omnia debet adimpleri. Not. quòd vxor potest testari viuente marito. Itẽ voluntas testatoris per oĩa adimpleri debet.

¶ Glos. seq. arg. allegat *tria iura*.

¶ Idem † Petro Subdiacono.

¶ Debetur legatum, quamuis nudis verbis à testatore sit relictum.

CAP. IV.

INdicante: *& infrà.* ¶ Cognouimus R. referente, quòd moriens vxor Redempti †, conchã argenteam nudis verbis [a] iussit venundari, & suis dari libertis, & scutellam argenteam cuidam monasterio [b] reliquisse †: in quibus voluntatem eius, per omnia volumus adimpleri.

¶ Idem † T. Episcopo.

¶ Non debetur legatum cùm testator rem nõ suam, sed Ecclesiæ legauit. Hoc dicit simpliciter inhærendo littera.

CAP. V.

FIlius † noster [c] E. conquestus est, quòd quondam P. pater suus aliqua Ecclesiæ vestræ, sepulturæ suæ gratia, iuris alieni [d] reliquit. Et quidem leges sæculi hoc habent, vt hæres ad soluendum cogatur, si actor eius, rem legauerit alienam [e]: sed quia lege Dei, non autem lege huius sæculi viuimus †, valde mihi videtur iniustum, vt res tibi legatæ, quæ cuiusdam Ecclesiæ esse perhibentur, à te teneantur, qui aliena restituere [f] debuisti.

¶ Ex concilio Maguntino †.

¶ Hæredi non adimplenti iussa testatoris, ab Episcopo interdicitur res à testatore relicta. Hoc dicit inhærendo littera.

CAP. VI.

SI hæredes iussa testatoris non adimpleuerint [g]: Ab Episcopo [h] loci illius, omnis res, quæ eis relicta est, canonicè interdicatur [i] cum fructibus, & cæteris emolumentis: Vt vota defuncti adimpleantur †.

¶ Ex concilio Lateranẽ †.

¶ De bonis per Ecclesiam acquisitis Clerici testari non possunt.

CAP. VII.

CVm † in officiis charitatis primo loco illis teneamur [k] obnoxij, à quibus beneficium nos cognoscimus recepisse: econtra quidam Clerici cum ab Ecclesiis suis multa beneficia perceperint, bona per eas acquisita [l], in alios transferre præsumunt. ¶ Hoc igitur quia antiquis canonibus [m] constat inhibitum, nos indemnitati Eccle-

a ¶ *Nudis verbis.*] Tale legatum etiam valet secundùm leges. C. *de fideicom. l. vlt.* & est *arg. quod per nuda verba quis obligatur. arg. 12. q. 2. quæcunque. 22. q. 5. c. quacunque. c. iuramenti. & C. de suf. l. vnica.*

¶ *Glo. se. quærit, & soluit. Secundo quærit. arg. pro legatario: soluit pro hærede, respondẽs ad contraria. Tertio quærit: arg. contra legatariũ, soluit contra hæredem.*

b ¶ *Monasterio.*] Pone, quòd reliquit monasterio sanctæ Mariæ, sed nõ determinauit cui, cum sint plura monasteria sctæ Mariæ, dabitur pauperiori. *in Auth. de ecc. tit. §. si quis in nomine. coll. 9.* Item pone, quòd plures habeat scutellas, sed vna est melior aliis: eritne optio? potest dici, quòd legatarij *ff. de legat. 1. si d. m.* & melius. *l. qui duos.* Sed contra. *ff. eo. tit. l. si quis à filio. §. si quis. s. quod hæredis est electio. & C. de condit. indeb. l. si quis seruum ff. de leg. 1. legato & ff. de seruit. rustic. prad. l. si via, quibus statur.* Contraria loquuntur, qñ hæres in mora est. Item pone, quod legauit seruum in fuga cõstitutum: cuius expensis quæritur? videtur, quod legatarij, quia ad ipsum spectat emolumentum: ergo & onus. *C. de cadu. tollen. l. 1. §. pro secundo. in fine.* immo hæredis. *ff. de legat. 1. cum seruus. & l. seq.* Laur.

ADDITIO. Si seruus legatus est in fuga tẽpore testamẽti: quæret cũ hæres sua impẽsa. *ff. de leg. 1. seruo legato. § si* Sed post testamẽtũ ante mortẽ quæret eum hæres sumptu legatarij *ff. eo. tit. si seruus legatus.* Si post aditã hæreditatẽ si culpa hæredis soluet æstimationẽ, aliàs nõ cauebit. *ff. e. l. cum res. §. si aqu.*

FIlius noster.] Hoc c. habet multos intellectus: vt dicit Pan. Primo ponit cõquæstio. Secundò prouisio ibi, *Et quidẽ.* Ab. CASVS. Quidã P. nomine, fecit testamẽtum, & in testamento illo quædã, quæ ad ipsum non pertinebant, causa suæ sepulturæ reliquit cuidã Episcopo. filius eius petebat bona illa, vt ea restitueret illi, cuius fuerãt, sed Episcop' hoc facere nolebat: vnde cõquestus est domino Papę: scribit Papa illi Epõ dicens, quòd leges sæculi habent, vt hæres soluere cõpellatur, si testator rẽ legauerit aliena, sed quia Eps viuere debet lege Dei, non autẽ lege sæcularium, iniustum est, vt res, quæ dicuntur esse cuiusdã Ecclesiæ, teneantur ab ipso, qui aliena restituere debuit. Not. quòd si testator scienter rem alienam legauerit, quòd hæres tenetur rem legatam dare legatario, vel æstimationem eius: sed secundùm legem Dei non compellitur.

¶ *Glo. seq. quærit opponendo, & soluit.*

c ¶ *Filius noster.*] Sed quid ad eum, cùm res essent alienæ? fortè intererat ipsius, quia res ipsæ depositæ fuerunt penes patrem suum, vel pignori obligatæ. Alanus.

¶ *Glo. seq. distinguit, an scienter, vel ignoranter legetur alienum.*

d ¶ *Alieni.*] Cùm quis sciẽter legat alienum, tunc hæres tenetur res redimere, vel legatario pretium dare, si res sit talis, quę vẽdi possit, aliàs nõ. Inst. de leg. §. non solum. & §. quod autẽ. Si ignorãter legat rẽ alienã, non valet legatum: nisi cùm legatur coniunctę personæ. *C. de leg. cũ aliena.* & legatarius debet probare scientiam: vt in §. *quod autem.* & *ff. de proba. Verius.* Tan.

e ¶ *Alienam.*] Scienter.

f ¶ *Restituere.*] De benignitate canonica. sic 17. q. 4. *quicũq; de* iure stricto nõ tenebatur reddere iuxta præmissam distinctionem. T. immò reddere tenebatur, sed poterat agere contra hærede nisi scienter res illas legasset. Ber.

SI hæredes.] Vario modo potest intelligi: vt dicit Pan. primò ponit excessus. Secũdo prouisio ibi, *Ab episcopo.* Tertiò ratio ibi, *Vt vota.* Abb. CASVS. Dicitur in hoc c. quòd si hæredes non impleuerint iussa testatoris, per epm loci interdicatur illis omnia relicta cũ fructibus inde perceptis, vt vota defuncti impleantur. Not. quòd hęres tenetur adimplere volũtatem testatoris. Itẽ episcopus potest cõpellere hæredem, & ei interdicere res sibi relictas cum fructibus, à testatore, donec fecerit, quod sibi iussum est à testatore.

g ¶ *Adimpleuerint.*] Intra annum. C. *de fideicom. Auth. hoc amplius.* & *s. eod. nos quidem.*

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

h ¶ *Ab episcopo.*] C. *de testa. consulta diualia.* contra. Sol. publicatio testamenti non pertinet ad episcopum, vt ibi dicitur: pertinet tamen ad eum testamenti defẽsio, siue executio testamenti vt volũtas defuncti seruetur. ff. de petitio. hæredi. l. hæreditas. §. *si defuncto.* arg. s. *eod. nos quidem.* & j. *eo. Ioannes.* & hoc præcipuè in his, quæ ad pias causas relinquuntur. j. *eod. tua.*

¶ *Glo. seq. recitatur per quæstionem, an filius non adimplens, &c. & ponit concord. iura canonica, & ciuilia.*

i ¶ *Interdicatur.*] Secũdùm legẽ antiquã, hæres qui nõ adimplebat voluntatẽ defuncti, priuabatur omni successione. *C. de fideicom. l. vlt.* & 11. q. 1 *Syluestr.* Hodie autẽ tenet hoc in extraneo hærede, sed filius institutus hæres nõ adimplẽs volũtatẽ defũcti, priuatur successione, relicta tãtũ sibi legitima. *C. de fideico. Auth. hoc amplius.* & præualet lex in hoc casu canoni. In hoc tñ vr cõcordare prædicto canoni, Syluester. & huic decr. *j. de voto. licet. in fi.* vbi de hoc. Sed illud ideo contingit, quia regnũ diuidi nõ potest, sicut nec aliæ dignitates. *s. de præbẽdis. & in constit. Frederici de feudis. § præterea.* Ber. Et hîc nõ dr exquo, quòd priuẽtur hæredes, sed interdicat eis, quod relictũ est, vt sic indirectè cõpellantur adimplere volũtatẽ defuncti, vel reducitur ad auctoritatẽ: vt saltẽ reseruetur hæredibus leg. ma: vt in *Auth. de hære. & fal. §. primũ & §. si quis non impleat. coll. 1.* alia Aut. videt dicere quòd hæres, *qui relicta ad pias causas conferre distulerit, totũ admittere debet in Auth. de eccle. tit. § si qs autẽ pro redẽptione. vers. si autẽ. quæ col. 6.* Et in isto casu põt intelligi hæc dec. & hoc intellige in extraneo hærede. B.

CVm in officiis.] Primò ponitur excessus. Secundo prouisio ibi *Hoc igitur.* Abbas.

CASVS. Inter alia opera charitatis primò ideo id seruãdũ est, vt illis teneamur obnoxij, à quibus beneficia recipimus: sed quidã clerici contrarium faciunt: cum enim multa beneficia percipiant ab Ecclesiis, ipsi bona illa per Ecclesiã acquisita in alios transferre præsumunt, sed quia hoc inhibitũ est per canones, statuit cõcilium Lateranẽ, quòd clerici siue testati, siue intestati decesserint, siue alij cõferre voluerint bona illa penes Ecclesias debẽt remanere. No. quòd qui ab illo beneficiũ percipit, obligatus est ei. Item clerici de rebus Ecclesiæ testari nõ pñt.

k ¶ *Teneamur.*] Donatarius enim donatori naturaliter est obligatus ad antidota *ff. de do. sed & si lege. §. cõsuluit. 8. q. 1. illud.* Ala.

l ¶ *Acquisita.*] Quod enim acquirit sacerdos, vel quilibet alius clericus intuitu ecclesiæ, ad ecclesiã pertinet. *s. eod. quoniã. & j. eod. ad hæc. & c. quia nos. & ff. de castren. pecu. l. castrensi.* & 12. q. 3. c. 1. & 2. de quibus canonibus hîc loquitur. Tan.

m ¶ *Canonibus.*] 12. q. 2. *placuit.* & c. *quæcunque.* & 3. 5. *obitum.* & quasi per totum.

a ¶ Penes

† *Scilicet Gregorius in registro l. 11. Epistola 12. & c. 2. eo. tit. in 1. compil.*

† *Recepti. puto aut omisse proprium viri nomen.*

† *Alias reliquisset: sed reliquisse.*

† *In nostris antiquis.*

† *Idem scilicet Gregorius Episcopo Messanẽ.* l. 7. registri indict. 1. epis. 4. & c. 4. e. tit. in 1. compil.

† *Ita emendata prater Couarruuiam hic. Vide Ferdinandum Vasquium l. 3. de succes. creatio §. 21. Romanum in repetitio. Auth. similiter C. ad l. Falcidiã, & Lucarandum in tecõ a libertate ad piã causam.*

a *De arte calo huius glossa videtur hic pra. l. 11. Couarruuiam. adde notata in l. hære. de s. §. si in certo. & s. he glossam. ff. famil. ercisundæ.*

b *In antiquis exemplaribus recta reperitur hanc glossã, vt impressa est, & desinit ibi, Laurẽtius. ideo cætera addita menta putaui.*

c *Putà, vxori, vel alteri, cui de suo tantùm reliquisset, Ioann. And.*

† *In Vulgatis conciliis non reperitur. habetur post concilium Laterã. sub Alex. 3. p. 43. c. 5. & c. 11. e. tit. in 1. comp. Vide Synodum Moguntinam celebratã multis sæculis post Raymundum ann. 1549. c. 97. & Lapum. allegat. 87.*

† *Impleantur.*

† *Sub Alex. 3. c. 15. & c. 4. eo. tit. in 1. comp.*

† *Præter Couarruuiam hic, vide B. Thom. 2. 2. q. 85. art. 6. & 7. & Dominicum Sotum. l. 10. de iust. & iure q. 4. art. 3. aĩat, quã dixit l. 3. super Directorio inquisitorũ Schol. 154.*

d *Hodie episcopi executores sũt piarum voluntatum tanquam sedis Apostolica delegati. concilium Trident. sess. 22. de refor. c. 8.*

a ¶ *Penes Ecclesias.*] Sic ĩ.c.seq.

A *D hac praesentibus.*] Distinguit, & secundum membrum .ibi, *Viuentes.* Abbas.

CASVS. Clerici de bonis Ecclesiae testari non possunt, tamen viuentes, & sui compotes, possunt aliqua de bonis ipsis intuitu eleemosynae erogare in ęgritudine cōstituti. Not. quòd de rebus mobilibus per Ecclesiā acquisitis nō potest clericus testari, potest tñ intuitu eleemosynae aliqua de bonis ecclesię erogare.

b ¶ *De mobilibus.*] Multò fortius. Nec de immobilibus. Ala.

c ¶ *Non possunt.*] In morte tñ possunt largiri ꝗ cõsanguineis quā aliis extraneis intuitu seruitij recepti, de mobilibus. ĩ. eo. relatū. § licet. & 12. q. 2. *sub ecclesiasticis.* Tanc.

¶ *Glos. seq. arg. alle. 2. iura, & tria in contrarium, & remittit.*

d ¶ *Erogare.*] Arg. ꝙ admittitur quis vna via quāuis alia repellatur. 12. q. 2. c. 1. ff de inof. *fi. testa. l. Papinianus. §. si quis. Arg. contra.* ĩ. de hoc & ff. de admi. tuto. *scire* & ff. de bo. lib. *quaesitum.*

Q *Via nos.*] In prima ponitur decisa quaestio. In secunda distinguens rñsio ibi, *Cōsultationi.* Ab Si.

CASVS. Dicitur in hoc c. quòd licēt clerici de his, quae paterna cognatione, vel successione, vel artificio, vel dono amicorū sunt adepti, nō habito respectu ad Ecclesiam, possint cōdere testamētū: de his ŭ quae cōsideratiōe Ecclesiae peruenerunt, de iure testari nō possūt. Not ꝙ clerici de bonis paternis, vel de his, quę intuitu personae acquisiuerunt, possunt liberè testari. Item de bonis ratione Ecclesiae acquisitis testari non possunt. Ber.

e ¶ *Disponere*] 12 q. 3. c. 1. & 2. & ĩ. eo. *relatum. §. caeterùm. & c. requisisti. § illud* Ber.

f ¶ *Testamentum.*] Clerici enim de rebus Ecclesiae nullū possunt facere testamentum, cū eorum proprietas non sit sua, cū solū vsum habeant, sed tñ victu, & vestitu contenti esse debent. 12. q. 1. *clericus qui* & c. *duo.* & 10. q. 2. *episcopus.* & totum superfluum erogandum est pauperibus. 12. q. 1. c. vlt. moderatā tamen donationem causa seruitij recepti facere possunt. ĩ. eo. *relatum. § licet.* cùm quasi filiofamilias comparetur, qui non potest facere testamentum, nisi de castrensi peculio. C. *de assess. l. vlt.* & C. *de adus diuer. iud. l. fori.* Ber.

C *Vm esses*] Hic legit variis modis. Cōmunis diuisio. Primò narrat factū. Secūdò prouidet ibi, *Quia verò.* Abbas.

CASVS. In episcopatu Hostien. talis erat consuetudo, ꝙ testamenta, quae non habebant subscriptionem septem testiū, secundùm ꝙ leges statuunt, rescindebantur. Hostien. Episcopus hoc proposuit in praesentia Papae: qꝛ talis cōsuetudo aliena est à diuina lege, & patrum sanctorū institutionibus, & à generali cōsuetudine Ecclesiae, cū scriptum sit, *In ore duorū, vel triū testium stet omne verbū*, ipsa praescriptā cōsuetudinē reprobauit, & testamenta, quae parochiani fecerunt coram presbytero suo, & tribus, vel duabus idoneis personis in extrema voluntate, firma decreuit permanere: & praecepit sub poena excōmunicationis, ne aliquis rescindere auderet huiusmodi testamēta. & idē dicitur in sequenti c. in quo scribit Papa iudicibus Velletrēsibus, & intelligunt ista duo c. super relictis Ecclesiae, vel ad pias causas: ut ibi sufficiant duo, vel tres testes. No. quòd vbi ius legale cōtradicit iuri canonico, praeualet ius canonicum. Itē generalis consuetudo Ecclesiae pro lege habēda est. Itē in ore duorum, vel trium testium stat omne verbum. Itē secundùm canones duorum testimonium sufficit in testamento.

fiarum prouidere volentes, siue intestati decesserint, siue aliis † conferre voluerint, penes Ecclesias[a] eadem bona praecipimus remanere.

¶ Alexander iij.

¶ *Moderatam Eleemosynam de bonis per Ecclesiam acquisitis Clerici facere posse statuit in aegritudine constituti.*

CAP. VIII.

A D † haec praesentibus innotescat, quòd Clerici de mobilibus[b], quae per Ecclesiam sunt adepti, de iure testari non possunt[c]: Viuentes tamen, & sui compotes, moderate valent aliqua de bonis ipsis, non ratione testamenti, sed eleemosynae intuitu erogare[d], in aegritudine constituti.

¶ Idem Vigilensi † Episcopo.

¶ *De bonis propriis, vel acquisitis intuitu personae Clerici testari possunt, de acquisitis intuitu Ecclesiae non.*

CAP. IX.

Q Via † nos: & *infrà.* ¶ Cōsultationi tuae taliter respondemus, quòd licēt Clerici de his, quae paternae successionis, vel † cognationis intuitu, aut de artificio sunt adepti, seu dono consanguineorum, aut amicorum, non habito respectu ad Ecclesiam, peruenerunt ad ipsos, liberè disponere[e] valeant: de his tamen, quę consideratione Ecclesię perceperunt, nullum de iure possunt facere testamentum[f].

¶ Idem Hostien. † Episcopo.

¶ *Valet testamentum, quod parochianus facit corā Presbytero parochiali, & duobus testibus: nec valet contraria consuetudo. Ho. dicit inhaerendo verbum litterae.*

CAP. X.

C Vm † esses in nostra praesentia constitutus, proposuisti talem in tuo Episcopatu consuetudinē obtinere, quòd testamēta, quae fiūt in vltima volūtate, penitus rescindūtur, nisi cum subscriptione septē, vel quinque testium fiant, secūdùm quòd leges humanae decernunt. ¶ Quia verò à diuina lege, & sanctorum patrum institutis, & à generali Ecclesiae consuetudine, id esse noscitur alienum, cū scriptum sit: In ore duorum, vel trium testium stet omne verbum: praescriptam cōsuetudinem improbamus: & testamenta, quae parochiani coram Presbytero suo, & tribus, vel duabus aliis personis idoneis, in extrema fecerint volūtate, firma decernimus permanere: sub interminatione[k] anathematis prohibentes, ne quis huiusmodi audeat rescindere testamenta.

¶ Idem Iudicibus Velletreñ. †

¶ *Valet vltima voluntas ad pias causas coram duobus testibus: & est casus singularis.*

CAP. XI.

R Elatum † est, quòd cùm ad vestrum examen super

g ¶ *Leges*] C. de testa. *si vnus. l. vlt.* & *l. hac consultissima.* Ber.

h ¶ *Scriptum.*] In *lege Mosaica,* & *in Euangel. Io.* 2. q. 4. c. 1. & ĩ. *de testa. licet vniuersi.* Ber.

¶ *Glo. seq. reci. per q. an etiā circa non pias causas valeat testamentum non habens debitum numerum testium. ponit opi. quòd non & nunc approbat, ponit opi. contrariam, quā reprobat: demum subdit duas alias opiniones.*

i ¶ *Improbamus.*] Super relictis Ecclesiae. Decretalis ista intelligitur per sequētem, quia de eodē facto, & eiusdem loci loquuntur: nam in his quae pietatis causa relinquuntur, minus solemnis voluntas sufficit, sicut & inter liberos. C. *de testa. hac consultissima. §. ex imperfecto.* C. *famil. ercisc. l. vlt.* & C. *de fideicom. l. vlt.* In his enim cessat Falcidia. C. *ad l. Fal. Authen.* similiter. & in *Auth. de eccl. tit. §. fin autem. coll.* 9. in his canonica portio non deducitur. ĩ. *eo. ti. c. vlt.* Quidam tamen dicū., quod per hoc c. quod generaliter loquitur, derogatur omnibus legibus, quae dicunt minus solemnē voluntatem non valere, quod nō credo: quia nō est verisimile, quod dominus Papa voluerit vnico verbo legibus derogare. *arg.* C. *de inofficio. testa. l. si quando.* & ĩ. *de elect. ecclesia vestra.* nec forte posset tollere leges quantū ad eos, qui non sunt de sua temporali iurisdictione[c]. *arg.* ĩ. *de appellat. si duobus* & ĩ. *de iudic. nouit.* quae leges, ne quid falsitatis in testamento cōmitteretur, voluerūt, quod certus numerus testium adhiberetur. C. *de fideicom. l. vlt.* Ita etiā credo quòd istud locū habeat super relictis Ecclesiae, siue ad pias causas fauore religionis. ĩ. *e. pro.* sic nō derogabitur legibus. Vel dic. ꝙ Papa statuit hoc tātùm in his obseruandū, in quibus habet temporalē iurisdictionem, quia quantùm ad illos potuit legibus derogare. Ciuitas ista Velletrēsis pertinet ad Papam quoad vtranque iurisdictionem. Sed verius videtur, quod primò dixi. Alij volūt dicere, quòd si agatur in foro saeculari, seruanda est legalis solemnitas: si in ecclesiastico, stabitur istis decretalibus. sed prius dictum magis placet.

¶ *Glo. seq. argumentatur, signat contrarium, & soluit.*

k ¶ *Sub interminatione.*] Et ita videtur, quòd qui contra facit, sit excommunicatus. ĩ. *de locato. c. 1.* quam decretalem tenemus canonem latae sententiae: & sunt ibi quasi eadē verba, quae & in c. 63. di. *Salonitanae. Arg. contra.* ĩ. *de iure patro. relatū. in fi.* vbi de hoc[d]. Non credo, quòd sit canon latae sententiae, sed ferendae. per c. relatum. Ber.

R *Elatum.*] Primò ponitur factum reprehensibile: quod secundò corrigit mandans ibi. *Mandamus:* & mandatum tertiò probat ibi, *Quoniam.* Abb. Sic.

¶ Ex hac decreta. nota, ꝙ cum de testamētis agitur: nō secūdùm leges, sed secūdū canones iudicandū est. i. ē causa testamētaria ad iudicē Ecclesiasticū pertinet: ꝙ verū est in relictis Ecclesię, & ad pias causas. Itē duorū testimoniū valet in causa testamen-

Marginal notes:

† *Post concilium Lateranē. sub Alex.* 3. p. 49. c. 5. eod. tit. in 1. cōpil. *Et de intellectu vide Couarruuiam in c. cum in officiis. de testamen.*

† *Vigilien.*

habent antiqui.

† *Post concilium Lateranē. sub Alex.* 3. p. 29. c. 5. & c. 6. eo. tit. in 1. comp. *Et de intellectu vide Ferdinandum Vasquium l. 1. de success. resolu. §. 9.*

† & *pro. Vel, in antiquis.*

a *Vnde dixit Vinc. ꝙ etsi tradere possit, non potest dimittere post mortē tradendum,* 12. q. 2. *bonae. sed post mortē erogandum disponere non potest.* 2. q. 5.

Ioan. Vbi de hoc. dixit etiam, quòd non credit, quòd generalis cōsuetudo excusaret clericos dantes in morte omnia mobilia parentibus. Ioan. And.

† *Ostien.* b *Nec cb.* ea. q. praeiu. & c. null. vt in §. ibi seq. *Ioan. And.*

† *Post concilio Lateran. sub Alex* 3. p. 50. c. 10. & c. 9. e. tit. in 1. comp. *Et multa quae requiruntur, & dispositio huius c. habeat locum tradit Innoc. de Papa decisione* 513. *adde Alex. cōsi.* 41. *vol.* 1. & 47. *vol.* 2. *Deut.* 17.

† *Vellenen.*

† c *Cap.* 10. e. t. in 1. cōp. & *post concilium Lateran sub Alex.* 3. p. 50. c. 8. *Vide Antoniū in c. quod clericus. supra de foro cōpet. Salicetū in Auth. Cassa. C. de sacrosan. Eccles.*

c *De hoc* 10. dist. cōstitutiones. & infra de re iu. in 2. re. lib. 6. *Ioan. And.*

d *Et infra de sagit. c. vnico. Io. And.*

testamentaria. Item in ore duorum, vel trium testium stat omne verbum.

a ¶ *Relictis Ecclesiæ.*] Ad hunc casum restringe *c. prox.* ſ. *eo. in* quo fauore Ecclesiæ sufficiunt duo, vel tres testes. T.

b ¶ *Decretorũ.*] Quæ dicũt, ꝙ in ore duorũ, vel triũ testium stat omne verbum. 2. *q. 4. §. 1. & c. 1. & 48. di. quoniam multa.* Sic nota causas vltimæ voluntatis defunctorũ ad Ecclesiasticum iudicem pertinere, qđ verum est in relictis Ecclesiæ, & pauperibus. 13 *q. 2. clerici. & c. qui oblationẽ. C. de Episcop. & cleric. l. nulli licere* [a]. per quæ c. confirmatur, quòd dixi ſ. *in prox. c.* ꝙ tantũ de relictis ad pias causas intelligendum est, quod hic, & ibi dicitur. Ber.

h ¶ *Vnus est.*] Sed nunquid bona Episcopi debent deuolui ad collegiũ maioris Ecclesiæ moriẽte episcopo? Dicas, quòd non, immo reseruanda sunt successori. 12. *q. 2. hac huius placiti.* & *c. de laicis. & c. illud.* [c] Nũquid est idem in bonis Archidiaconi? Dicunt quidam, quòd non: sed collegio Ecclesiæ deuoluũtur. Alij dicunt, & melius, si bona archidiaconatus distincta sunt, & diuisa à rebus canonicorum, tunc successori seruari debent. *arg. de rescript. edoceri.* si verò communia sunt omnia bona archidiaconi, & canonicorum, tunc ad capitulum deuoluuntur. *arg. 12. q. 2. quia cognouimus. & ſ. de deci. cum in tua. & 8. dist. quæ contra mores.* Tanc.

relictis Ecclesiæ [a], causa deducitur, vos nisi septem, vel quinque idonei testes interuenerint, inde postponitis iudicare: *& infrà.* ¶ Mandamus, quatenus cùm aliqua causa talis ad vestrum fuerit examen deducta, eam non secundum leges, sed secundùm decretorum [b] statuta tractetis, tribus aut duobus legitimis testibus requisitis: Quoniam scriptum est: In ore duorum, vel triũ testium stat omne verbum.

¶ Idem Electo, & Capitulo Cassaneñ.

¶ *De propriis potest testari Clericus: in acquisitis per Ecclesiam etiã si sunt mobilia, succedit Ecclesia, vel successor: potest tamen aliqua seruitoribus, vel pauperibus elargiri: si autem defunctus habet plures Ecclesias, vel beneficia, fiet æque diuisio inter illa.*

CAP. XII.

Relatum † est auribus nostris, quòd quia statuimus in Lateraneñ. concilio [c] †, vt bona per Ecclesiam acquisita, ad eam in Clericorum obitu deuoluantur: dubitatis, an hoc sit de immobilibus tantùm, vel de mobilibus sentiendum: *& infrà.* ¶ Respondemus, quòd generaliter bona [d] † quælibet per Ecclesiam acquisita, ei † debent iuxta Lateraneñ. concilium post acquirentis obitum remanere [e]. ¶ Nomine autem Ecclesiæ non Episcopus [f], vel successor Clerici morientis, vbi est collegium Clericorum, sed communis congregatio [g] intelligitur, quæ rerum illarum debet canonicam distributionem, & curam habere. Vbi autem in loco defuncti tantum vnus est [h] ordinandus, is ea bona (sicut & alia ipsius Ecclesiæ) in † Dei timore dispenset. ¶ Licèt autem mobilia per Ecclesiam acquisita de iure in alio pro morientis arbitrio transferri nõ possunt: consuetudinis tamen est non improbandæ, vt de his, pauperibus & religiosis locis, & illis, qui viuenti seruierant, siue consanguinei sint, siue alij, aliqua iuxta seruitij meritum cõferantur [i]. Cæterũ quæ ex hæreditate, vel artificio, aut doctrina proueniunt, distribuantur pro arbitrio [k] decedentis. ¶ Quia vero nonnulli in diuersis Ecclesiis beneficia possident, diuidantur, quæ habuerant per æstimationem congruam [l] inter ipsos †.

¶ Innocentius [Altissiodoreñ. Episcopo.]

¶ *Tenet testamentũ, si quis extremam voluntatẽ suam alterius dispositioni cõmittit, & dicitur testatus ad pias causas. Hoc dicit secũdùm intellectum notabiliorem.*

CAP. XIII.

Cvm † tibi de benignitate: *& infrà.* ¶ In secunda [m] quæstione dicimus, quòd qui extremam voluntatem in alterius dispositionem [n] † committit, non videtur decedere intestatus.

ij Relatum est.] Quinque sunt partes: secũda ibi. *Nomine.* tertia ibi, *Licèt.* quarta ibi, *Cæterùm.* quinta ibi, *Quia verò.* Et venit hoc c. ad declarationem c. cũ in officiis. ſ. *eo.* Abb. Sic.

Casvs. In c. ſ. eũ cùm in officiis dicitur: Bona p Ecclesia acquisita ad eam deuoluantur in obitu clericorũ: quæsitũ est à Papa, verũ de immobilibus tm̃, vel de mobilibus sit intellegẽdum? Rũdetur generaliter: bona quælibet p Ecclesias acquisita eis debent iuxta Lateraneñ. conciliũ post acquirentis obitũ remanere: sed per hoc vocabulum, Ecclesia, non intelligitur Episcopus, vel successor clerici moriẽtis in Ecclesia collegiata, sed ipsum collegiũ intelligitur. Vbi autẽ in locũ defuncti vnus tãtũ est ordinãdus, ille bona illius, & alia bona ipsius Ecclesiæ debet habere. Et licèt dicatur, mobilia per Ecclesiam acquisita in alios transferri nõ possunt, cõsuetudo tamẽ nõ est improbanda, vt de mobilibus illis clerici possint aliqua conferre pauperibus, & aliis locis religiosis, & illis, qui clericis seruierant, siue sint cõsanguinei, siue alij, secũdùm seruitij meritũ: si verò clerici de hæreditate, vel aliter intuitu personæ suæ aliqua acquisiuerint, de illis disponat pro arbitrio suo. In fine dicit: clerici, qui plura habent beneficia in pluribus Ecclesiis, bona illorũ debent diuidi inter Ecclesias pro rata secundùm congruam distributionem. Not. quod nomine bonorum tam mobilia, quàm immobilia dicuntur. Item nota casum, vbi nomine Ecclesiæ non Episcopus, sed capitulum tantũ intelligitur. Itẽ clericus de rebus Ecclesiæ acquisitis potest dare pauperibus, locis religiosis, & seruientibus in oĩs. Item clericus de rebus intuitu personæ suæ acquisitis potest testari. Item bona clericorum plura beneficia habentium debent diuidi inter Ecclesias, in quibus habent beneficia.

c ¶ *Lateranen. concilio.*] ſ. eo. cùm in officiis.

d ¶ *Bona.*] Arg. indefinitè [b] dictum generaliter accipiendũ. 19 *dist. si Romanorum* ĩ. *de priuil. quia circa.* ĩ. *de verb. signifi. cũ tibi. & c. quarentes. & ff. de contrahen. emptio. l. 3. & ff. de ser. vrb. præd. l. si seruitus.*

e ¶ *Remanere.*] Sic 12. q. 2. per totum.

f ¶ *Non Episcopus*] Qui tamen est in Ecclesia, & Ecclesia in Episcopo. 7. q. 1. *scire.*

g ¶ *Congregatio.*] Hoc bene dicitur. 12. q. 2. *de laicis*, & *C. her. de* *eo l. 1.* & l. auten.

¶ *Glo. se. quarit, & soluit, tertiũ quarit, ponit opinio. & distinguit.*

i ¶ *Conferantur.*] Sic ſ. eo. adhuc. non ita amare istud prohibitum est: sicut dicit lex *de donatione inter virum, & vxo. ff. de dona. inter virum, & vxo. si id quod. §. si quis serui operas.* Lau.

k ¶ *Pro arbitrio.*] ſ. eo. *quia nos.*

l ¶ *Congruam.*] Vt ei plus detur, à quo plus percepit [d], videtur tamen attendendum, vtrùm vni etiam plus seruierit, quàm alteri. *arg. si de sen. c. 1. & arg. ſ. de præbẽ. cùm secundùm Apostolum.* vbi dicit, *Qui altari seruit, viuere debet de altari.* ergo si non seruiuit, vel si parum seruiuit, plus ei tenetur restituere. Lauren.

Cvm tibi.] Vario modo legitur. Primò ponitur decisa consultatio. Secundo rñsio ibi, *In secunda.* Et aduerte, ꝙ isto textus est multùm allegabilis, & frequentatus tam per canonistas, quam legistas, & est breuis decisio: sed aliquantulum obscura, ideo nota bene ipsum, & tene menti, quia quotidianus Abb. Sic.

Casvs. Aliquis commisit extremam voluntatem suam in dispositionem alicuius amici sui, & sic mortuus est: quæritur, an ille dicatur decedere intestatus? Respondet Papa, quod non videtur decedere intestatus. Nota, quod qui extremam voluntatem in alterius dispositionem committit: non videtur decedere intestatus.

m ¶ *in secunda.*] Primam habes ĩ. *de verb. sign. cùm tibi.*

¶ Glo. *seq. recitetur per quæstionem, an iste verè sit testatus, & soluit, & distinctionem ponit.*

n ¶ *Dispositionem.*] Licet de benignitate canonica videatur testamentum fecisse, re vera non est testatus, quia nullũ est testamentũ, vbi nomen hæredis non exprimitur. *C. de testa. l. iubemus. §. quod si non fuerit obseruatum circa fi. & ff. de his, quæ in testa. delen. l. proxime.* & institutio hæredis, totius testamenti est fundamentum vt *Insti. de leg. § ante hæredis.* sed sicut nutu possunt aliqua relinqui. *C. de fideic. & in epistola. ff. de le. 3. nutu.* & sicut nutu deprehẽditur voluntas obmutescẽtis. 26. q. 6. qui recedunt. sic nutu de æquitate canonica fit testamẽtũ, sicut & sufficit ad locutionẽ alterius, ꝙ qs annuat testibus præsẽtibus, & dicitur decedere testatus [e]. & tale testamentum dicitur nũcupatiuũ. *C. qui testa. fac. poss. hac consultissima.* Licitè ergo potest quis voluntati alterius cõmittere factionẽ testamenti sui. i. an quis sit ei hæres. Distinguitur tamen: quia aut in volũtatẽ hæredis committo factionẽ testamenti, aut in voluntatẽ alterius: si in volũtatẽ hæredis, licitè possum, sed nõ expressè eius voluntati cõmittam *ff. de cond. insti. verba hæc.* sed si confero in expressam voluntatẽ alterius, nõ valet, vt si dicã: Instituo hæredem

a *Legatum pro redemptione captiuorum nõ designata persona, quæ distribuat, distribuet Episcopus origini, vel habitationis, si origo est incerta.*

Deut. 17. Matt. 18.

† Cap. 2. c. vlt. in 3 cõpil. & *vide pro aliis hic Hostiensem,* & *Couarruuiam.*

† Cap. 15.

† *Vide Antonium Pinellum in Rubrica.* C. de bonis mater. in 1. p.

† *Codex Barbatia vtrasque debeãt &c. conuenit antiqua cõd.*

b *De hoc articulo, vide latè per Couarruuiam* l. 1. variã. resol. c. 13.

c *Et iuuencta sunt, contraria priuilegia,* [a] *consuetudines, & statuta infrà* de cle. quia sæpe. li. 6. & *Clemen.* eod. ti. statutum. *Io. And.*

† *Cum Dei* &c.

† *possunt.*

d *Vt sit Bonon. & Parisien. cum dimisit 3. &* x *habebat à Bon. & xx. à Pari. Bon. habebat* v. *nũ & Pari sicut habebit duo.* Ioan. *And.*

† *ipsam.*

† *Inclusa desunt in nostro antiquo.*

† Ca. 1. e. ti. in 3. comp. *Et de materia vide plenè per Antonium Gomezium, & Palacium Rubeum in* 3t. *Taurinam.*

† *dispositionis.*

e *Hanc gloß. fam. dicit Bald. esse singularem in l. 1.* C. de sacrosan. ecc.

redem, quem Titius voluerit. ff. de hære. instit. illa institutio. & l. si quis Sempronium & l. captatorias. immo captatoria, id est, adulatoria appellatur talis institutio. C. de re milit. captatorias. secus si tacitè. ff. de hære. inst. l. illa autem institutione. vt si dicam: instituo te heredem, si Titius ascenderit Capitolium: vt ff. de hære. instit. l. si quis Sempronium. & ff. de condit. & demonst. l. ...... nonnumquam. Sed legatum potest committi arbitrio alterius tacitè. ff. de lega. l. 1. sed alterius arbitrio expresse non potest cõmitti. ff. de leg. 2. l. captatoria. & l. prædic. & incertæ personæ bene possunt institui heredes: vt instituo pauperes hæredes. C. de epis. & cler. l. si quis ad declinandã. & l. nulli. l. an.

Officij. Cõmunis diuisio. Secunda pars ibi, Consultationi. Abb. Sic.

CASVS. Aliquis in testamento suo reliquit Episcopo propriã portionem, & alia multa monasteriis, vel Ecclesiis. & si quæritur, vtrũ Episcopus de illis possit petere legitimã portionẽ? Rñdet Papa, quod si portionẽ illã legauit Episcopo sub conditione, vt ea esset contẽtus, & episcopus cõditionẽ acceptauit, de aliis nihil poterit petere: quia per hoc aliis renũciare videtur: sed si portionẽ illã absolutè reliquit, de aliis nihilominus legitimam portionẽ poterit vẽdicare. Si verò constiterit, quod fraudulẽter modicã portionẽ reliquit, cũ conditione, vt in cæteris episcopus portione debita fraudaretur, quia fraus, & dolus alicui patrocinari non debẽt, episcopus de illis portionẽ exigere poterit à canone constitutã, saluis indulgẽtiis Ro. Pont. quæ quibusdam regularibus sunt concessæ. Capitulum istud, & sequens loquuntur secundũm consuetudinem quorundam locorum. Not. quòd electione vnius quis renunciat alteri. Item fraus, & dolus nemini debent patrocinari.

a ¶ *Legitimam.*] Quæ secundum variam locorum consuetudinem varia est, & diuersa. j. de sepul. certificari. Vin.

b ¶ *Conditione.*] Conditio quid sit, & modus, tractatur j. de condit. app. in c. Verum.

c ¶ *Renunciasse.*] ff. de inoffi. testa. si pars. §. Sle. & l. seq. & l. Sle. & C. eod. tit. l. parentibus. Ber.

d ¶ *Absolutè.*] Cum enim absolutè relinquit, potest ep. scopus vtranque consequi. j. c. prox. vt vt hoc notare, quia si ps dedit simpliciter aliquod beneficium ei, qui priùs habebat aliud: non videtur ei priùs ademisse ff. ad munici. l. municeps. Lau.

¶ *Glos. seq. arg. alle. tria, & duo in contrarium.*

e ¶ *Vendicare.*] Arg. quòd recipiendo vnũ, non intelligitur aliud renunciasse, nisi hoc sit dictũ j. de ac. & obli. l. quotiens. sic vxor recipiens legatũ, non intelligitur renunciasse doti. C. de rei vxo. act. l. vnica. §. secundum arg. C. de post. commen. l. si mulier. arg. contra. ff. de inofficio. test. l. vlt. & ff. ad leg. Fal. l. si debitor.

f ¶ *Constiterit.*] Etiam apponendo conditionem, aut si ipsam acceptauerit, si postea de fraude constiterit, quia non potuit testator auferre illam partem episcopo, quæ ei ex constitutione debetur. j. c. prox.

g ¶ *Fraudaretur.*] Videtur ergo quod agere debeat ad supplementũ ep. in hoc casu, si minus ei relinquit legitima portione. C. de inoffi. test. l. si quando. §. generaliter. & l. omnimodo. quia non admittit grauamen ista portio, sicut nec quarta debita de iure naturæ. arg. ff. de adop. arrogator. §. sed et impuberi. Lau.

h ¶ *Canone.*] Loquitur de illis canonibus. 10. q. ... decernimus. & c. de his.

i ¶ *Indulgentiis.*] j. de sepul. in præsentia. & j. eo. c. vlt. Ber.

REquisisti.] Diuiditur. Nam primò quæstio. Secũdo generalis solutio ibi, Et quidẽ. Tertiò specialis ibi, Sed cõsideradũ. & ibi distinguit quatuor mẽbra, quæ patent in textu. Abbas.

CASVS. Aliquis fecit testamentum & multa pro anima sua legauit quæsitum fuit à Papa, qualiter illa diuidenda sunt inter Epm. & Ecclesiã? Rñdet quod regulariter obtinet, quod ep. secundũ diuersas cõsuetudines locorũ debet habere tertiã, vel quartam portionem: sed videndum est, vtrum testator dicere, relinquo istud epo, an relinquo istud Ecclesiæ. vel sic, relinquo istud epo. & Ecclesiæ: an sic, relinquo istud epo. & istud Ecclesiæ: in primo casu cũ dicit, relinquo istud epo, distinguendũ est, vtrum relinquatur Episcopo ab extraneo, an à propinquo: si ab extraneo, præsumitur relictum intuitu Ecclesiæ, & non personæ: vnde Ecclesia cathedralis debet habere suã partem: sicut in secundo casu, si aliquid relinqui tur Ecclesiæ, Eps debet habere suam partem: sed istud verum est, nisi testator exprimat, quod velit istud esse tantum Epi, & non Ecclesiæ: in quo casu voluntas testatoris seruanda est, secus est, si dicat, quod velit illud esse tantum Ecclesiæ, & nõ Episcopi: quia priuata dispositio testatoris, nõ potest immutare generalem constitutionem canonis: sed huic dicto canõ obuiare videtur. dicit enim canon: si aliquid legatur pontificibus ab extraneis, aut Ecclesiæ, aut sequestratim: quia ille qui hoc donat, pro remedio animæ suæ donat, nõ pro eo modo sacerdotis, non proprium sed quasi Ecclesiæ dimissum computabunt: Rñdet Papa illi canoni, dicens, quod dicitur in canone, verũ est, quando testator nõ exprimit, quod velit illud esse tantũ ep. & nõ Ecclesiæ: sed hoc exprimit hic testator: & ita non contradicit. si verò à propinquo legatur episcopo, præsumitur, quod intuitu personæ, & nõ Ecclesiæ, nisi cõtrarium ostendatur, & de isto Ecclesia nihil habebit: si autem relinquatur episcopo, & Ecclesiæ coniunctim, canonica diuisio inter eos est facienda si verò diuisim legauit istud episcopo, & illud Ecclesiæ, siue æqualia, siue inæqualia sint relicta, reducẽda sunt ad canonicã diuisionẽ, ut in vtraque pars velit esse cõtenta suo relicto. si vero testator dicat lego hoc episcopo & illa capellis, vel monasteriis, in casu isto, quod legatur episcopo, eius erit præcipuũ cũ Ecclesia: sicut si cuilibet alteri legaretur: & de aliis quæ legitur monasteriis, vel capellis, portionẽ canonicã obtinebit: in hoc dicit, si aliqua legãtur clericis prelationẽ vel administrationẽ aliquam non habentibus, & qui possunt proprium habere, siue relinquatur ab extraneo, siue à propinquo, intuitu personę præsumitur omne relictũ, & de illo nec ep. nec Ecclesia aliquid habebit, nisi aliquid in cõtrarium ostẽdatur: quæ hic dicũtur, localia sunt, quia non seruatur hoc generaliter. Not. quod relictũ episcopo ab extraneo, regulariter, & generaliter præsum tur intuitu Ecclesiæ esse relictũ: si autem à propinquo intuitu personæ: tamẽ in vtroque casu probatio admittitur in contrarium. Itẽ quod obtentu alicuius quare illi est restituendum, & valet vocari contra nuncios procuratores, negotiorum gestores. Item voluntas testatoris semper debet obseruari, vbi ius, vel aliquis non offenditur. Item soluitur quæstio, cui ab episcopo quæsita cedant. Item relictum priuatæ personæ siue habeat beneficium, siue non, semper præsumitur esse relictum intuitu personæ.

¶ Idem C. tituli sancti Laurentij in Lucina Presbytero Cardinali.

¶ *De relictis Ecclesiæ petit Episcopus partem suam, licèt aliquid fuerit sibi à testatore relictum: nisi eo modo, & non in fraudem fuerit relictum à testatore, quòd maneret ea parte cõtentus, & legatũ agnouerit.*

CAP. XIV.

OFficij †: & infrà. ¶ Secundò quæsiuisti, cùm quis in testamento relinquit Episcopo propriam portionem, & alia multa monasteriis, vel Ecclesiis, verùm Episcopus ex illis legitimam [a] possit petere portionem: & infrà ¶ Consultatione tuæ taliter respondemus, quòd si portionem illam, cum conditione [b] legauit Episcopo, vt esset ea sola contentus, & Episcopus acceptauit: quia per hoc aliis renunciâsse [c] videtur, de cæteris non poterit exigere portionem. Quòd si eam ipsi absolutè [d] reliquit, portionem sibi debitam poterit nihilominus de cæteris vendicare [e]. Si verò constiterit [f], quòd in fraudem modicum constituit mortuarium vt in cæteris Episcopus portione debita fraudaretur [g] (quia fraus, & dolus alicui patrocinari non debent) Episcopus portionem ex illis poterit exigere à canone [h] constitutam, saluis indulgẽtiis [i] Romani † Pontificis, quæ quibusdã regularibus sunt cõcessæ.

¶ Idem.

¶ *Relictũ Episcopo contemplatione personæ, non diuiditur cum Ecclesia cathedrali: secus si contẽplatione Ecclesiæ, siue nihil relinquatur Ecclesiæ, siue aliquid: siue coniũctim, siue separatim. Si autẽ soli Ecclesiæ est factũ relictum, Episcopus habebit portionem canonicã. Præsumitur autem relictum cõtemplatione Ecclesiæ factũ, quando fit ab extraneo habẽte administrationẽ: secus si fiat ab administrationẽ nõ habẽte. Cũ Ecclesiis verò inferioribus Episcopus non diuidit sibi relictum, quia non est sibi tanta communio cum Ecclesiis inferioribus, sicut cum cathedrali.*

CAP. XV.

REquisisti † de his, quæ testator pro anima sua legat in vltima voluntate, qualiter sint inter Episcopum, & Ecclesiam diuidenda. Et quidem regulariter verum est, quòd Episcopus debet de his secundùm diuersas consuetudines tertiam, [k] vel quartam [l] portionem habere.

k ¶ *Tertiam.*] 10. q. 1. decernimus. & c. de his. & j. de sepul. c. 1. B.

l ¶ *Quartam.*] 12. q. 2. nobis concesso. & quatuor & j. de sepul. cum super. Quidoq; etiã medietas appellatur. j. de sepul. c. 1. & 10. q. 1. antiquus. In his enim locis consuetudo seruanda est. j. de sepul. c. certificari. Capitula tamẽ quæ dicũt res Ecclesię diuidẽdas in quatuor partes, de matricib. Ecclesiis loquũtur. Vin.

a ¶ Re-

Marginal notes:

† Cap. 1. e. tit. in 3. cõpil. prima pars infra de peniten. & remiss. secunda ibi, Consultationi. hic, tertia j. de sen. excom. c. Vbi declarantur reliqua quæstiones. de Gartis portionibus vide Couarruuiam hic, adde Fredericum de Senis consil. 154. incip. Ioan. fetuus.

b Hæc glossulam non inuenio in antiquis libris, nec puto esse Ber.

† Vide l. hæres meus. ff. de cond. & demonst. & l. in fraudem. ff. de iur. fis.

† Romanorum Pontificum.

† Cap. 3. e. tit. in 1. cõp. Et de materia vide latè post Barto. per Barthol. Socinum in l. ciuibus. ff. de rebus dubiis, & Petrum de Perusis trac. de quarta canonica, ad Alexandrum cõsil. 196. incip. viso testamento. in 2. volu.

c In quibusdam etiam locis nihil accipitur secundũ Vin. & Host. in sũ. Ant.

¶ Sed considerandum est diligẽter, verum testator leget hoc modo: Relinquo † istud Episcopo: an Relinquo istud Ecclesiæ[a]: vel, Relinquo istud Episcopo, & Ecclesiæ[a]: an, Relinquo istud Episcopo, & illud Ecclesiæ[b]. In primo casu distinguendum est, vtrũ relinquatur Episcopo ab extraneo, an à propinquo. Si ab extraneo, generaliter verum est, quòd præsumitur[c] esse relictum intuitu Ecclesię, non personæ: vñ cathedralis Ecclesia de illo potest canonicã petere portionem: quemadmodũ Episcopo competit sua portio, si aliquid Ecclesiæ[d] relinquatur: & hoc verum est nisi testator exprimat, quòd velit illud tantum esse Episcopi[e], non Ecclesiæ: in quo casu seruanda est dispositio testatoris: secus autem si exprimat[f], quòd velit esse illud tantum Ecclesiæ, non Episcopi: quia priuata dispositio testatoris non potest generalem constitutionem canonis[g] immutare. Nec est[h] contrarium, quod in canone † legitur, videlicet quòd Pontifices, quibus ab extraneis aliquid, aut cũ Ecclesiis, aut sequestratim dimittitur, aut donatur (quia hoc ille qui donat, pro redemptione animæ suæ, nõ pro commodo Sacerdotis probatur offerre) non quasi suum proprium, sed quasi dimissum Ecclesiæ, inter facultates Ecclesiæ computabunt: quoniam hoc est verum, cum testator ita sequestratim legat illud Episcopo, quòd non exprimit, verùm velit ad Episcopum tantùm, non ad Ecclesiam pertinere. Si verò relinquatur illud Episcopo à propinquo[i], præsumitur esse relictum non intuitu Ecclesiæ, sed personæ[k]: nisi fortè contrarium probaretur: & de isto nihil potest Ecclesia petere in vita eius. ¶ Quòd si[l] relinquatur Episcopo, & Ecclesiæ: de illo canonica inter ipsos † est diuisio facienda. † Si verò[m] istud Episcopo, & illud Ecclesię relinquatur: siue æqualia, siue inæqualia sint relicta, reducenda sunt ad diuisionem canonicam, inter Episcopum, & Ecclesiam cathedralem: nisi ambo velint † esse testatoris dispositione[n] contenti[o]: quam † propter vltimæ voluntatis fauorem satis decens est[p] obseruare: vbi neque fraus interuenit, neque dolus, neque † quisquam nimium defraudatur debita portione. ¶ Secus autem est, si aliquid legetur Episcopo, & aliqua Capellis, vel monasteriis, aut aliis piis locis: nam in hoc casu, quod legatur[q] Episcopo, eius est præcipuum, cum Ecclesia cathedrali, quemadmodum si cuilibet alij legaretur: & † de illis[r], quæ aliis legantur, portionem canonicam[s] nihilominus obtinebit: quoniam non est[t] tanta communio inter Episcopum, & inter Capellas, vel monasteria, seu alia pia loca, quanta est[u] inter Episcopum, & Ecclesiam cathedralem: cui est spirituali coniugio copulatus, vnde quæ acquirit[x] Episcopus, non illis, sed sibi tantum acquirit.

¶ Illud autem[y] est generaliter obseruandum circa eum, qui potest proprium possidere prælationem, vel administrationem Ecclesiæ non habentem[z], quod si ei aliquid specialiter relinquatur, non solum à propinquo, verùm etiam ab extraneo intelligitur esse relictum, non intuitu Ecclesiæ, sed personæ: nisi probatio in contrarium appareret, & idcirco de illo, nec Episcopus, nec Ecclesia potest in vita eius[a] sibi aliquid vendicare.

a ¶ *Ecclesiæ.*] Coniunctim.
b ¶ *Illud Ecclesiæ.*] Separatim.
c ¶ *Præsumitur.*] Præsumptione iuris, non de iure: vnde probatio in cõtrariũ admittitur, puta si longa, & magna fuit dilectio, 12. q. 3. c. 2. sed econuerso si relinquitur à propinquo, præsumitur relictum intuitu personæ. j. *eod. c. Ver. si vero Ecclesia. &* s. *eod. quia nos.* 12. q. 3. *cap.* 1.
d ¶ *Aliquid Ecclesiæ.*] Hic exemplificat secundum membrum distinctionis. Ber.
e ¶ *Episcopo.*] Id est, proprium.
¶ *Gl. seq. quærit obiiciẽdo, ponit solutionẽ Laurentij, sed aliter soluit.*
f ¶ *Secus autem si exprimat.*] Sed quæ est ratio diuersitatis, quando relinquitur aliquid Ecclesiæ tãtũ, quòd Eps habet inde suã partem: & si relinquatur Epo tantũ Ecclesia nihil habet: cũ Eps sit in Ecclesia, & Ecclesia in Episcopo, 7. q. 1. scire[f] Laurent. dixit hoc euenire ꝓpter iuris impossibilitatem: quoniã ius nõ offenditur, si Epo legetur tãtũ, sed si tantum legaretur Ecclesiæ, secluso Episcopo, ex hoc offenditur ius[a]. *arg. ff. de legat.* 1. *l. nemo potest.* Vel potest dici, quòd nomine Ecclesiæ intelligitur Eps tanquam caput supra de his, quæ fiunt à prælato sine cõsensu capituli c. nouit. & cùm scribitur capitulo, scribitur decano, qui est caput capituli. s. *de concess. praben. post electionem.* sicut qui præest exercitui, de ipso exercitu intelligitur. *ff. de his qui notantur. infa. l.* 2. *ff. quis & a quo appel. l.* 1. *§. si præses*[b] & appellatione familiæ Princeps continetur. *ff. de verb. signific. l. familia.* Nomine vero Episcopi quãdoque nõ intelligit Ecclesia, vt in eo qui renunciauit Episcopatui. s. *de trãslat. inter corporalia. &* s. *de eo qui renun. Episc. c.* 1. Et cùm aliquid datur Ecclesiæ, nullæ personæ determinatæ intelligitur dari: ergo Episcopus inde habere debet partem, cùm sit caput Ecclesiæ: sed cùm relinquitur tantùm Episcopo, intuitu tantùm personæ ipsius relictum intelligitur: & ideo Ecclesia nihil inde habebit, immò Episcopus inde potest facere testamentum. s. *eod. quia nos.*
g ¶ *Constitutionẽ canonis.*] 12. q. 3. *pontifices. arg.* 10. q. 1. *si quidam &* 16. q. 1. *ad hoc*, sic nemo facere potest, quòd in testamento suo leges locum habere non possint *ff. de leg.* 2. *l. nemo potest. ff. de pact. inter debitorem. & l. ius publicum ff. ad*[a]*al. quod de bonis.* 1. *resp. C. de condi. inser. l.* 2. s. *de fo. compe. si diligenti.* j. *de fen. exc. contingit &* j *ad. tua.*
Gl. seq. distinguit inter legata, & donata, & allegat contrarium.
h ¶ *Nec est.*] Hic respondet tacitæ quæstioni, quæ posset fieri per canonẽ illum 12. q. 3. *pontifices*, cuius verba hic ponuntur: & hæc distinctio sumitur ab illo canone: & licèt relinquatur Episcopo sub proprio nomine, præsumitur tamen intuitu Ecclesiæ relictum esse *ff. de ann. leg. l. annua*[c], quod intelligitur circa relicta in vltima voluntate ab extraneo, secus si aliquid detur episcopo inter viuos: quia tũc præsumitur intuitu amicitiæ datũ aliquid, putà, si lõga dilectio, & amicitia inter eos, vel propter spem alicuius remunerationis. arg. contra. 12. q. 3. *sancimus.* & c. *præcedenti.* Item aliud est dicere, relinquo hoc Ecclesiæ: & aliud, relinquo hoc canonicis. In primo casu relinquitur ecclesiæ, in secundo non. *arg. contra. ff. de rebus dubiis* Ioan. *ff. de condi. & demonst. l. municipibus.* hoc verum est, scilicet quod dicitur in c. pontifices. scilicet quòd Ecclesia habeat partem suam de his, quæ legantur episcopo, & illud, hoc, non referas ad proximum dictum, sed ad superius.
¶ *Glo. seq. recitatur per quæstionem, & ponit duas opiniones.*
i ¶ *A propinquo.*] Vsque ad quartum gradum. *C. de episc. & cler. Auth. licentiam. & in Auth. de eccle. tit. §. interdicimus. coll.* 6. & j. *de consan. & affin. c. non debet.* Quidam dicunt vsque ad septimum: cum canon distinguat hic: vt 12. q. 3. c. 1. & 2. & s. *eod.* quia not. Vinc.
k ¶ *Personæ.*] Quare nihil debetur Ecclesiæ *ar. ff. de pet. hæred. item veniunt. §. item non solum.*
l ¶ *Quod si.*] Tertium membrum distinctionis. T.
m ¶ *Si verò.*] Quartum membrum diuisionis.
n ¶ *Dispositione.*] Fauore vltimæ volũtatis. 13. q. 2. c. *vlt. ff. pro socio. cum duobus.* aliàs incipit. *si fratres. § idem respondet.* [a] Io.
o ¶ *Cõtẽti.*] s. c. *proximo.*
p ¶ *Decens est.*] Sed non necessarium. decens enim est, vt pro modicu nõ contendat. *ff. locat. si merces. §. vis maior. & l. habitatores.* & ideo multum operatur repetitio verbi, hoc, scilicet cũ dicitur, relinquo hoc episcopo, & relinquo illud Ecclesiæ. Lau.
q ¶ *Legatur.*] Quia hoc est eius præcipuum, & diuidi debet illud cùm ecclesia cathedrali. Vincen.
r ¶ *De illis.*] Scilicet monasteriis, vel capellis.
s ¶ *Canonicam.*] Scilicet tertiam, vel quartam: vt dicitur in princi. c. & s. *eod. c. prox.*
t ¶ *Non est.*] Hæc est ratio, quare secus est. Ber.
u ¶ *Quanta est.*] *Arg. quod non dicitur de gremio Ecclesiæ, qui eligitur de minoribus Ecclesiis, licèt sit eiusdem ciuitatis. arg.* j. *de verb. signi. cùm clerici.*
x ¶ *Acquirit.*] 18. q. 1. c. 1.
y ¶ *Illud autem.*] Quod sequitur.
z ¶ *Habentem.*] Siue habeat beneficium ecclesiasticum, siue non. Vincentius.
a ¶ *In vita eius.*] Post mortem bene, si intestatus decedat. *arg.* j. *de success. ab intestato. cùm dilectus.* ita tamen quòd non habeat propinquos[e] 12. q. *vlt. c. vlt.* & *in Auth. de Ecclesiast. tit.*

† *In codice Barbatus: ita relinquo istud Episcopo: aut relinquo istud Ecclesiæ & Episcopo: aut relinquo illud Ecclesiæ, & illud Episcopo.*

a *Hoc est, quod quæritur, quare ius offenditur in vno, & non in alio. Ioã.*

† *Canon, cuius hic meminit Papa, est* in concil. Agathensi. c. 6.

b *Aliàs est* s. r. sub. §. solent. vide de ap. dilecti, vlt. gl. *Ioann. And.*

c *Per hanc legem ducuntur hic Petrus, & Abbas, quod si administrator Ecclesiæ etiam expresso nomine aliquid legetur, episcopus habebit compendium.*

† *Valentine.*

† *quã scilicet dispositionem.*

† *Aliàs stat nec quisquam nimium defraudatur, &c.*

† *In Gonsalus sic stat: & de his, quæ illis legãtur portionem, & c. in alia sic: & de his, quæ aliis legãtur, episcopus portionem, &c.*

d *Sociat, qui cessantibus fratribus, refecit insulam cimentariam, nomine, locat, viz. cũ contesimas, & dominiũ vindicare possit: tamen & leuiorem etiam scilicet agendo pro socio aggredi poterit. Ioan. And.*

e *Agnatos vsque ad 7. cognatos vsque ad 4. gradum secũdum Ioan.*

re: & hoc intelligitur esse verum, cum fraus minime procuratur: quæ si detecta fuerit, patrocinari non debet.

¶ Idem Episcopo Tuscano. †

¶ In bonis patris, matris, & auiæ, habet quis debitam iure naturæ, in qua grauari nequit: & filius rogatus de restituenda hæreditate sub conditione, detrahi debitum iure naturæ, & Trebellianicam, in qua computantur fructus post litis contestationem percepti.

CAP. XVI.

Raynutius[a] † de Clera duas habens filias, Alterocham videlicet, & Adiectam, matrem insuper Cleram, & vxorem nomine Adelasiam[b], in extremis positus condidit testamentum: Alterochæ filiæ puberi vltra dotem, quam ei dederat, domum, & quendam hortum in eodem testamento relinquens[c]: Adiectæ verò impuberi reliquit cætera † bona sua, adiiciens vt Alterocha, & soboles, quam gestabat in vtero, eidem impuberi succederent, si absque liberis[d] moreretur. Mortuo itaque testatore, tutores impuberis eam cum omnibus bonis eidem relictis à patre, iure Lombardo † cuidam

a Sic episcopus clericus quis, vel diaconus si moritur si ne testamento, & legitimis successoribus: succedit Ecclesia, in qua ministri fuerunt. Add. † Tuscané. † Tajam. † Tuscul. tit. §. si quis autem 8. coll. 9. & 12. q. 1. sine manifesta. & 12. q. 2. episcopus qui filios.

Raynutius.] Primò ponitur factum. Secundò auditoris dati per Papam pronunciatio ibi, *Cum autem*. Tertiò pronunciationis, per Papam confirmatio ibi, *Nos igitur*. Prima, & secunda partes subdiuidi possunt: & partes patēt in textu Abbas.

a ¶ *Raynutius.*] Ad intelligētiam huius decretalis pone casū, quod tota hæreditas R. valuit liiij. omnibus cōputatis: in quib[us] Clera mater ipsius habuit tertiam partē, scilicet xviij. quæ tertia deducebatur iure Lōgobardorū, modò remanent xxxvj. in quibus Adelasia vxor ipsius R. habuit similiter tertiam partē scilicet xij. quæ tertia similiter deducebatur iure etiā Logobardorū: modò remaneant xxiiij. sed in illis xviij. quæ sūt tertia pars Cleræ, habuit Alterocha tertiam debitā iure naturæ, in qua grauari nō potuit: quę tertia sunt tria, quia ambæ neptes de iure communi pro legitima habere debebant tertiā partē de xviij. quæ sunt sex, & sic quælibet tria, & tm̄ habuit Alterocha in tertia Cleræ: modò remanēt tutori pro Adiecta xv. de tertia Cleræ tā iure naturæ, quàm ratione donationis. Itē in xij. quæ sunt tertia pars Adelasiæ, eodem modo habuit Alterocha tertiā debitā iure naturæ, scilicet duo: quia tertia pars de 12. sunt 4. quorū medietas sunt duo, pro Alterocha, & reliqua duo pro sorore sua Adiecta. tutor habet decem in ista tertia Adelasiæ, tam propter ius naturæ, quàm propter venditionē residui: habuit ergo Alterocha in tertia Cleræ, & Adelasiæ 5. & ita sententia retractatur: tutor verò habuit in illis tertiis 25. quia 15. habuit pro tertia Cleræ, & 10. pro tertia Adelasiæ: quæ omnia sunt 25. Item in 24. quæ remanebant pro hæreditate R. quælibet soror habebat suā tertiā debitam iure naturæ, quæ est quatuor: modo Alterocha potest sibi cōputare pro domo, horto, & dote, illa quatuor pro sua legitima, si tantum valuerunt: & tutor pro Adiecta tantū recipiet, scilicet alia quatuor: modo remanet hæreditas R. 16. scilicet: quæ restituenda sunt Alterochæ: tamen tutor extrahet inde quartā per Trebellianum, scilicet quatuor, & hoc verum est, quādo nihil est in fructibus: quia si aliquid est in fructibus, tutor extrahet Falcidiā tātum pro rata, fructibus cōputatis in ea, & residuum dabitur Alterochæ: & ita remanēt 12. pro hæreditate R. extractis legitimis, & quarta per Trebellianum: & in illa 12. reddenda sunt Alterochæ. habuit ergo Alterocha 12. ex hæreditate R. quæ erant 24. extractis tertiis matris, & auiæ: & quatuor habuit pro sua legitima in illis 24. ecce xvj & habuit ex tertiis matris, & auiæ v. quæ omnia sunt xxj. quæ xxj. tantū habuit Alterocha: tutor verò habuit ex tertiis Cleræ, & Adelasiæ 25. & quatuor ex hæreditate R. pro legitima Adiectæ, quatuor per Trebellianum, quæ omnia 33. modò adde 21. sunt 54. & hæc est tota hæreditas R. & sic est plana decretalis ista. Not. quòd tutori dato in testamēto, potest testator præcipere, vt sic de rebus suis disponat. Item si sit lis cum pupillo, tutor conuenitur. Item sententia fertur in personam tutoris. Item iudex appellationis potest in quibusdam sententiam confirmare & in quibusdam infirmare. Item à tempore litis contestatæ dicitur, quis esse in mora, vt hic videtur posse collegi. Item pater non potest priuare filium quarta legitima, vel etiam in ea grauare.

b ¶ *Et vxorem nomine Adelasiam.*] matrem puellarum, de quibus se quitur. Hæreditas Raynutij valuit quinquaginta quatuor computatis dote, domo, & horto, in quibus Alterocha fuit instituta hæres.

¶ Glos. seq. resoluitur per tres quæst. an necesse fuerit relinqui filiæ puberi: & an iure institutionis: & an institutum in certa re, &c.

c ¶ *Relinquens.*] Si nihil sibi in testamento reliquisset, nō valuisset testamentum *C. de inoffi. testa. omnimodo. & l. seq.* & tā dotem, quàm legatum computabit in legitima *C. eod. tit. quoniam. & l. si quando. & l. generaliter* & si non sufficeret, agere posset ad supplementum, vt in ll. prædictis. & *C. eod. tit. l. qm̄. nouella. & l. si quando. § generaliter* E. quod dicit, relinquens, intellige, quod instituit eā hæredem sibi in illis rebus: alias non valuisset testamentum iure nouissimo: in *Auth. vt cum de ap. cog. § aliud quoque. & § hoc autem, coll. 8. & in Auth. de triente, & semiss. § frequenter. coll. 3.* concordant prædictis legibus veteribus, sed standum est illi Auth. vt cū de appel. cog. tāquam posteriori b. *C. de inoffi. testamen.* sunt illæ duæ Authenticæ c. Et tales, qui in certis rebus instituuntur, loco legatariorum habētur, nec tenentur creditoribus *C. de hære. insti. l. quotiens.*

ADDITIO. Et si non sufficeret, agere posset ad supplementum: vt in legibus prædictis.

¶ Gl. seq. habet duas partes. Prima tractat distinctionem substitutionum, &c. Secunda pars ponit tria: primum an remitti possit fideicōmissum: an rogatus alienet: & quid de illo, qui se obtulit monasterio.

d ¶ *Si absque liberis.*] Et[d] hoc videtur, quod hæc substitutio fuerit compendiosa, scilicet quandocunque decederet sine liberis, ei succederet soror cum sobole. Vnde not. quod est quædam substitutio vulgaris, quædam pupillaris, quædam exemplaris, quędam cōpendiosa: & tales substitutiones dicuntur directæ. Item est & fideicommissaria[e]. Substitutio[f] vulgaris est, quæ ab omnibus vulgaribus fit, & fit sub hac forma: Instituo te hæredem: & si tu non eris hæres, ille sit hæres *Insti. de vulga. substi. in princ.* & expirat adita hæreditate. *C. de impub. & aliis substi. l. post aditam.* Pupillaris est, quæ fit talibus verbis: Filius meus mihi hęres esto, & si tu non eris hæres, vel si eris heres, & infra tēpus pubertatis decesseris, ille sit hæres. *Insti. de pupil. substi. in princ.* Hæc autem expirat adueniente pubertate. *Insti. eo. § masculo. & ff. de vulg. substi. in pupillari.* Exemplaris est, quę fit ad exemplum pupillaris, quę fit furioso in his verbis, Si filius meus decesserit, priusquā peruenerit ad sanam mentē, ille sit hæres. *C. de impu. & aliis substi. l. humanitatis.* & *Inst. de pupil. substi. §. 1.* hæc similiter expirat eo redeunte ad sanam mentē *Insti. de pupil. substi. §. qua ratione.*

Cōpendiosa fit talibus verbis: Quandocunque filius meus decesserit, ille sit hæres. *C. de impub. & aliis substitu. precibus.*

Fideicommissaria dicitur, quæ fit sic: Instituo te hæredem, & rogo te, vt hæreditatem restituas Titio tali die, vel sub tali cōditione, scilicet si decesseris sine filiis. & ita substitutio potest fieri per volo, mando, vel rogo. & hæc substitutio potest fieri à quocunque, & cuicūque ante pubertatem, & post. *Inst. de pupil. substi. § vlt. & ff. de vulg. substi. l. coheredi. §. cum filia.* talis fuit substitutio ista: & substitutio vulgaris expirat, quàm cito adita est hæreditas. *C. de impub. & aliis substit.* post aditā pupillaris statim expirat post tempus pubertatis. *Insti. de pupillari substi. in principio.* & *ff. de vulga. substi. in pupillari.* hæc fuit fideicommissaria substitutio: siue precaria in casu huius decretalis. Ioan. Et hoc incertum conditionis potuit soror remittere sorori, licèt sit contra voluntatem testatoris. *C. de pact. l. 1. & cum proponas.* & hoc propter remouendam votum captandæ mortis. *C. de transact. de fideicommissa*, nec potest alienare taliter grauatus. *C. communia de leg. l. vlt. § sed quia nostra & § sed in omnibus.* & in *Auth* ibi posita, *res quæ*. nisi in casibus in *Aut. ibi positis.* libertatem tamen præstare potest pretio soluto. *ff. ad Trebel. quidam § vlt.* nec diceretur mori sine liberis, si monasterio dederit se, & sua. *l. de proba. in præsentia.* vbi de hoc. Vinc.

ADDITIO.

¶ Aduerte, quod vltra illas species substitutionum, est vna, quæ vocatur breuiloqua: quia breuibus verbis fit. & sub verborum breuitate cōtinet multas substitutiones. Aliquā duas vulgares tātùm: vt si duobus hęredibus institutis dicatur: Vos inuicem substituo. Aliquā duas pupillares tātùm, vt quā fit duobus impuberibus exhæredatis. Aliquando duas fideicommissarias tātùm, vt quā fit in codicillis: vt *l. Scæuola. ff. ad Trebellia.* Aliquā do cōtinet quatuor: duas vulgares, & duas pupillares, vt quando fieret duob. impuberibus institutis, & in potestate cōstitutis, vt *l. iam hoc iure.* & *l. Lucius. ff. de vulg. & pupil.* Aliquando continet sex, vt si dico, Filios meos impuberes instituo, & eos inuicē substituo, si decesserint in pupillari ætate, vel quandocunque. nā hæc continet duas vulgares, si nō adeatur hæreditas, & duas pupillares, si decesserint in pupillari ætate, & duas fideicommissarias, si decesserint postea. Aliquādo cōtinet octo: vt si quis haberet duos filios impuberes mente captos, & eos institueret, vel substitueret per hæc verba: si decesserint in pupillari ętate, vel post demētiā, vel aliàs quādocūque inuicē substituo, nā tūc cōtinet duas vulgares, duas pupillares, duas

exem-

† Raynutius. † Raynuti[us]. † Cap. 11. tit. de senten. & re iud. in 3. comp. Illustra est hæc decretalis, de cuius materia duo extant volumina à Guilielmo Benedicto super hoc c. edita. Adde Couarruuiam hic, & de intellectu vide Ferdinādū Vasquium l. 2. de successio. creatio. §. 20. & ibidem. eo. §. 10. p. 4. & l. 3. §. 21. limita 1. & multis aliis locis.

b De his plenius infrà. eo. tit. c. 1. l. 6. in gl. nūquid. Io. And. c Vna michi, pr. Nouissima, & habetur. C. de inoffic. testa. altera incipit, non licet: & est C. delibet. præter. † cætera, habēt vetusta exēplaria: in recentioribus, certa legitur, mendosè vt puto. † Ita in antiquis, sed in recētioribus, Longobardorum, legitur. d Hac glossa deprauata est in vulgaris codicibus: eam nos restituimus ex antiquis exēplaribus, eidem præstitimus in cæteris. e Et hæc est indirecta: & alio vocabulo, precaria, vel breuiloqua. C. de impuberibus & aliis substitu. l. precibus. f De substitutione vulgari, & cæteris substitutionibus, & cur ita appellentur, & quomodo, ac quibus verbis fiant, tradit Accursi. in §. qua ratione, verbo, ad exemplum. Instit. de pupillari substitu. & ibi plenissimè Doctores.

exemplares, & duas fideicommissarias & sic octo meritò rectè dicitur breuiloqua, appellatur etiã reciproca quasi repetita. ff. de vulg. & pupil. tam hoc iure. Notandũ tñ, quòd hæc substitutio non est propriè substitutio per se, sed est quædam adiectio substitutionum: nam sub se continet vulgares, pupillares, exemplares, & fideicommissarias: vel vt clarè patet per supradicta verba sunt Bartol. in *l. Lucius. ff. de vulgari. & pupillari.* De materia substitutionũ est bona gl. *Inst. de pupil. sub. l. §. qua ratione.*

a ¶ *Filium ex eo.*] Qui decessit ea viua. & ita perinde est, ac si non fuisset. *j. de verb. sign. nam & ego.* cum mortis tẽpore liberos non haberet. *ff. ad Trebell. ex facto. §. si quis autẽ susceperit.* nec habuit ex illo nepotẽ superuiuentẽ: quia tũc idẽ esset, ac si haberet filiũ *C. de condi. inser. l. 1. & C. ad Treb. l. iubemus. § sin autem.* Vinc.

b ¶ *Et defuncta.*] Et intellige, quòd ipsa instituit maritum, & tũc soror admittit ex causa fideicõmissi, vt sequitur *j.* Si verò nõ instituisset eũ, tũc peteret soror toti hæreditatẽ ab intestato. *C. de fideic. l. si in persona.* & maritus nõ fuit indignus, aliàs non tenuisset institutio. *C. de inoff. testam. fratres.* Vinc.

c ¶ *Possedit.*] Per hoc notatur, quòd Petro viuente mota fuit quæstio ei, & lis etiã cõtestata: vt *j.* sequitur.

d ¶ *Clausit.*] Lite prius contestata cum Alterocha, & filio eius: vt colligitur *j.* ver. ibi à tempore litis cõtestatæ percepti à Prædicto Petro, & filiis eius.

ADDITIO. Hoc non est necessarium, quia nihilominus possunt conueniri hæredes lite non contestata.

a *Per hunc. §. & §. se. dicas idem, si simul decessisset mater, & filius, nec apparet quis prius: præsumitur enim filius præmortuus. & hoc verum, si erat impubes. secus cum pubes erat. ff. de re. dubi. l. qui duos in fi. & l. cũ pubere. & l. seq. Ioann. And.*

† *Aliàs ita: dicta bona quondam Raynutij, &c.*

b *Hæc glossula non est Bernardi, nec in antiquis libris habetur.*

c *Neq; hæc glossula est Bernardi, nec habetur in antiquis codicibus.*

P. nomine tradiderunt: quæ filium ex eo[a] suscipiens, tandem sine liberis est defuncta[b]: cuius bona idem P. maritus eius superstes aliquanto tempore possedit[c] in pace: qui cum alia muliere matrimonium contrahens, & filios suscipiens ex eadem, diem clausit[d] extremum. Postmodum inter Alterocham, & filium eius ex vna parte, & filios eiusdem P. & Raynerium tutorem eorum ex altera, super bonis prædictis eiusdem Adiectæ suscitata[e] materia quæstionis, cœperunt coram G. Iudice Tuscan. adinuicem litigare: coram quo Alterocha, & filius eius bona † quondam Raynutij, tanquam ex causa fideicommissi, vel substitutionis[f] sibi debita petierunt: tutore filiorum prædicti P. ex aduerso dicente, quòd obstabat illis annalis præscriptio[g], vsucapio pro dote[h], ac longi temporis[i] silentium diuturnum. Insuper allegabat, quòd de bonis illis, tam tertia[k] Clerę matris testatoris, & tertia Adelasiæ vxoris eiusdem, quàm quarta per Trebellianum, nomine ipsius Adiectæ erant ante omnia deducendæ. Dictus verò Iudex supradictum Raynerium tutorio nomine pupillorum, in restitutione bonorum Raynutij condemnauit: tertia Cleræ primò deducta, quam Adiectæ, ac viro suo donauerat: de qua in substitutione, quam fecit Raynutius, non videtur aliquatenus cogitasse: deducta quoque tertia Adelasiæ: quam ipsa vendiderat supradicto, præcepit etiam idem Iudex, de his rebus illas tertias deducendas, de quibus deduci poterat † secundum Tuscanæ † consuetudinem[l] ciuitatis. Deduci præterea quartam per Trebellianum idem Iudex iniunxit, cum etiam quilibet extraneus restitutione grauatus, eam deducere potuisset: sed vtraque pars ab illa sententia prouocauit[m]: *& infrà* ¶ Cum autem coram G. † Diacono Cardinali auditore à nobis concesso, fuisset diutiùs litigatum, ipse de mandato nostro sententiam supradicti Iudicis, videlicet † in eo quòd dixit tertiam Cleræ, & tertiam Adelasiæ integraliter deducendas[n], pronunciauit iniustam, & ab ea legitimè prouocatum: diffiniens sic illas tertias deducendas, vt legitima portio iure naturæ debito[o] Alterochæ, illi salua sit in vtraque: ad cuius restitutionem dictum Raynerium condemnauit.

¶ In eo verò quòd quartam per Trebellianum[p] idem Iudex censuit retinendam, sententiam confirmauit eiusdem: ita videlicet quòd fructus de bonis

e ¶ *Suscitata.*] Nõ dicit orta, sed suscitata: quia Petro viuẽte fuit orta: suscitare est ortum aliquid mortuũ resuscitare.

¶ *Glos. seq. obiicit, & soluit.*

f ¶ *Vel substitutionis.*] Sed videtur, quòd istud petere nõ potuerũt: quia substitutio euanuit statim post tẽpus pubertatis, quia pupillaris videretur fuisse substitutio. Dico, quòd nõ, quia substitutio facta talibus verbis: quicunq; iste decesserit sine liberis, substituo Alterocham: in hoc casu etiã post tẽpus pubertatis tenet substitutio, quia illud verbũ substituo, trahitur ad fideicõmissariam substitutionem. ff. ad Trebel. l. Scæuola. Si autẽ substitutio fuisset facta talibus verbis, si Adiecta nõ sit hæres, Alterocha sit hæres. Vel sic, quicũq; Adiecta filia mea impubes decesserit, ei Alterocha sit hæres: tunc nisi Adiecta decederet *j.* pubertatem, Alterocha nõ succederet ei, nisi testator fuisset miles. *ff. de vulg. substitut. l. centurio.* & *l. verbis.* & *C. de impube & aliis substit. l. precibus.* quia talis substitutio nõ potest fieri nisi à milite: vt in *l. centurio.* Vel dicas, vt dictũ est in nouella, ex hoc quòd hæc fuit fideicõmissaria substitutio, vt innuit hæc littera tanquam ex causa fideicommissi, vel substitut. Io.

g ¶ *Annalis præscriptio.*] Hæc allegatio hodie cessat. *Instit. de vsucap. §. 1.* & *C. de anna. excep. l. 1. in prin.*

¶ *Glos. seq. dicit quando locũ habet actio de dote. Secundo obiicit, & soluit.*

h ¶ *Vsucapio pro dote.*] Tunc prodest vsucapio pro dote, quando inæstimata traditur pro dote, & sequitur inde matrimonium de iure, & de facto. sed si res æstimatæ traduntur, tũc vsucapitur res pro emptore. *ff. de vsucap. pro dote. l. 1.* & *3. D. eo ti. l. vxoris. nomine.* Sed quare nõ profuit hæc præscriptio? Rñdeo, actio, quæ cõpetit ex testamento, personalis est. *C. com. de leg. l. 1. & Instit. de lega. in prin.* & actio personalis non tollitur nisi spatio xxx. annorum. *C. de consti. pecu. l. 2.* nec currit præscriptio contra eam, nisi ex quo cœpit cõpetere, id est, ex quo potuit agere ex testamento. *C. communia de lega. l. 1. & Instit. de leg. in prin. C. de præscript. xxx. anno. sicut in rem. & C. de iure do. in rebus.* Tanc.

i ¶ *Longi temporis.*] Lõgum tempus dicitur spatium x. vel xx. annorum. *C. de præscrip. long. temp. super long.*

¶ *Glo. seq. obiicit, & dupliciter soluit.*

k ¶ *Tam tertia.*] Sed quod ad matrem, vel vxorem de bonis Raynutij, cum descendentes semper excludant matrem in *Auth. de hære. ab intest. venie. in prin. coll. 6.* similiter & vxor excluditur. *C. vnde vir. & vxor. l. vnica.* Sed dic, quòd illud erat secundum consuetudinem ciuitatis, quæ matri, & vxori defert tertiam in bonis mariti, etiamsi filios habeat quãque tñ defertur vxori quarta pars in bonis mariti, si ipsa est inops, *C. vnde vir, & vxor. Auth. præterea.* Item cùm vir eam sine causa dimittit. *C. de repu. iubemus. §. 1.* Ioan. And. Vel verius dicas, quòd istæ tertiæ non deducuntur secundùm ius ciuile, sed secundùm ius Lombardorum, vt hic dicitur *j. in litterâ.* vbi dicitur, iure Lombardo. nam cautum est in Lombardia, quòd si maritus moriatur antequam vxor, vxor lucratur tertiam partem bonorum mariti. vnde tam mater, quàm vxor deducet illas tertias secundum legem Lombardam: & in ciuitate Tuscana seruatur lex illa, & consuetudo est secundùm illam, vt dicitur in prin. glossæ.

l ¶ *Secundùm consuetudinem.*] Fortè consuetudo erat, quòd de mobilibus non deducerentur. Laur.

m ¶ *Vtraque pars prouocauit.*] Sic *j. eo. Raynaldus. §. de ap. si duobus. & C. de appel. l. si.* Bernar.

¶ *Glo. seq. obiicit, & soluit.*

n ¶ *Integraliter deducendas.*] Petierat enim Alterocha legitimã in bonis matris, & auiæ, in quibus ipsa legitimã habere debebat. *Inst. de exhered. lib. §. mater. in Auth. de hære. & Fal. § primum itaque.* & *ff. de inoffi. testa. l. 1.* & *2.* & *l. filius non impediatur.* Sed quare reuocatur donatio Cleræ in parte? Dic, quòd fuit inofficiosa. *C. de inoffi. do. l. 1.* & *2.* & *C. de inoffi. testam. Auth. vnde & si parens.* Idem enim credo, quòd venditio Adelasiæ facta fuerit in fraudem, & simulatè: vnde non debuit obesse Alterochæ quantum ad legitimam, vt hic dicit: & donatio, & venditio in fraudem fuit facta: vnde Alterocha priuari non potuit sua legitima *j. de sepul. de his.* vbi de hoc.

o ¶ *Debita.*] id est, tertia iure naturæ.

¶ *Glo. seq. distinguit, & prosequitur de triplici quarta.*

p ¶ *Quartam partem per Trebellianum.*] No. ergo quòd quartarum alia est debita iure naturali, quæ dicitur bonorum subsidium, & hæc debetur filiis tantum, qui sine causa exhæredari non possunt. *C. de inoffi. dona. si totas.* & *C. de inoffi. testa. parentibus.* & *Auth. vt cum de app. cog. § causas. coll. 8.* & huic quartæ nullum grauamen potest imponi. *C. eo. ti. l. quemadmodum.* & duabus legibus sequentibus: & hæc hodie est aucta ad trientẽ, & semissem secundum numerũ filiorum: & vt si sint quatuor filij, & infra, debent habere tertiã partem: si sunt quinque, vel vltra, debent habere medietatẽ eius, quo fuis deferebatur ab intestato. *C. eod. Auth. nouissima.* & in *Auth. de trien. & semis. § hac nos. col. 3.* & in hac veniũt omnia, quæ profecta sunt ab eo

† *pater.*
† *Tuscan.*
† *Tuscanæ.*

† *C.*
† *Diffinit, videlicet, dec. in pluribus antiquis.*

d *Sed illa non tangit hoc, cum de tertia loquatur hic, nec de tertia ipsa. Vel responde aliquid hic dicatur. Ioan. And.*

o *Lobet sic dellus, vbi specialis terra statuitur super dote, secundum Longobardam notat Host. in Lombardia per consuetudinem approbatum. ad idem de sen. non consulta. & multa ipsi ff. sunt enumerata. 13. q. 4. & in aliis locis, quod qualiter accipiendo pro equitur his. Io. And.*

f *Et interdum necesse habet reliquere filius tres partes sua substantia, quarta sui arbitrii reseruata. Sicut cum filij sunt certæ. vel plus numero quatuor.* Auth. de trien. & sem. § propterea. coll. 3. Ioa. And.

ab eo, cuius fuit hæreditas, & computant in ipsa. *C. de inoff. testa. q̃m nouella. & l. si q̃n. § & generaliter.* & *C. de col. l. pen.* Item est & alia quarta Trebellianica: vt cũ aliqs est institut⁹ heres, & rogatus, vt alij restituat hereditatem, si moriat sine liberis: vt hic fuit. iste taliter institutus põt retinere quartam partẽ de tota heredi-tate p Trebellianũ. & sic appellata est Trebellianica à Trebelliano auctore. de hac habes *Insti. de fideic. here. § sed quia. &* *C. ad Trebel.* per totũ. & hęc detrahitur de vniuersitate hereditatis, & in hac imputãtur legata, & donationes. *ff. ad l. Fal. in quarta.* Itẽ est & alia quarta, q̃ debetur iure institutionis, vt cum aliqs est institutus heres: & illa hæreditas est exhausta p legata, vel fideicõmissa, tũc institut⁹ heres põt detrahere quartã partẽ de singulis legatis, vel fideicõmissis. *C. ad l. Fal.* per totũ. ĩ. eo. *C. Raynaldus ad si. Ver.* & *sulus* in ista te. Falcidia sola heredi-tatia imputãt nõ donata, vel legata, seu fideicom. *ff. ad l. Falcidia. Nesennius.* & *l. id quod.* & *l. quod autem.* & *l. in quartam.* ADDITIO. Est & aliã, quę debet arrogato in bonis arrogatoris. *ff. de adop. si arrogator.* Vnde versus:

Tunc Trebellianũ, cum reddere cuncta rogaris.
Sed defalcatur, si per legata grauaris.
Olim quarta fuit semis, vel tertia: sed nunc
Quatuor, aut infra dãt⁹ natis iura trientem,
Semissem vero dant natis quinque, vel vltra,
Arbitrium sequitur substantia cætera patris.

ipsius, à tempore litis contestatæ [a] percepti, à prædicto [b] P. & filiis eius post mortem Adictæ, cõputentur in ea: qui si suffecerint † ad quartã, & fructus eius eo nomine, alia deductio nulla fiat: alioquin iuxta quantitatem fructuum perceptorum computationis ratio habeatur. Quia verò pater Adictæ ipsam in legitima † non potuit [c] aggrauare, legitimã ipsam [d], videlicet eius partis, quæ sibi debebatur ab intestato, deducendam censuit, & etiam retinẽdam: ita quòd deductio fiat tantummodo de his rebus, de quibus secũdum Tuscanę † consuetudinem [e] ciuitatis fieri consueuit. ¶ In eo autem q̃ prænominatus Iudex condemnauit Rayneriũ nomine pupillorum, ad residui [f] restitutionẽ Alterochæ, ac eiũs filio faciendam, ipsius sententiam cõfirmauit. Nos igitur eiusdem Cardinalis sententiam ratam habentes, ipsam auctoritate Apostolica confirmamus.

¶ Gregorius ix Nouion. † Epo.

¶ *Episcopus compellit fideicommissarius, seu executores testamenti ad exequẽdas pias volũtates defunctorũ, etiãsi testator hoc interdixisset.*

CAP. XVII.

TVa † nobis fraternitas intimauit, quod nonnulli tam Religiosi, quàm Clerici seculares, & Laici, pecuniã, & alia bona, quę per manus eorũ ex testamentis decedentium debent in

¶ *Glo. seq. primò ponit circa imputationem fructuum in quartam, ponit tres casus diuersos: secundò obijcit, & soluit.*

a ¶ *A tempore litis contestata.*] Ex quo à tẽpore litis cõtestatæ fuit in mora, computant fructus in quartam, & quicquid ex his habet supra quartã, restituit: similiter & cùm in mora non est, sed percipit fructus ex voluntate defuncti, vt quia post tẽp⁹ rogatus est restituere hereditatẽ, eos nõ imputat in quartam: sed quod supra quartam habet, nõ restituit. si autẽ heres perdiat fruct⁹ negligentia nõ petentis fideicõmissum tũc nõ cõputat in quartã, nec restituit: hæc probant *ff. ad Trebell. l. in fideicõmissaria. & l. mulier. § si hæres. & l. tractatu § hæres ex asse.* Sed obiicitur contra decretalem istam: Nonne hic filia primi grad⁹ rogata erat restituere hereditatem sorori? Et dicit lex, q̃ vbi quis primi gradus rogatus est restituere hereditatẽ filiis suis, vel fratribus, si decesserit sine liberis, dẽt retinere quartam per imputationẽ fructuum, licèt hoc testator rogauerit. Sed in ipsis hæreditariis rebus retinebit quartã, & dodrantẽ restituitur: vt *C. ad Trebel. l. iubemus.* & hic dicit, q̃ fructus debent computari in quartam. Dicas, q̃ lex illa, iubem⁹. loquit de fructibus ante litem contestatam perceptis, & illi nõ imputantur filiis primi gradus, sed percepti post litem contestatã imputantur in quartam: quia post litem cõtestatam dicitur malæ fidei possessor, vnde illos tenetur restituere. *C. de rei vendic. certum est* & ita non contradicit. Ioan.

b ¶ *A prædicto P.*] Per hoc cõstituit, quod cùm ipso P. litis contestatio facta fuit, vt dixi s.

c ¶ *Non potuit.*] *C. de inoffi. testa. quoniam in prioribus.*

¶ *Glo. seq. reci. per quæstionem, an filius rogatus restituere, detrahat duas quartas: & arg. quod sic. ponit opinionem contrariam: vltimò ponit opinionem distinguentem.*

d ¶ *Legitimã ipsam.*] Retinebũt ergo isti duas Falcidias, vnam debitam iure naturę [b], & alteram Trebellianicam quartam, s. quã retinet quilibet extraneus restitutione grauatus. ĩ e *Raynaldus.* Et q̃ etiam de iure ciuili hoc fieri possit, pbat pluribus argumentis. Et primò pater, dũ rogat filium de restituẽda hereditate, non grauat eum in legitima, vnde fideicõmissum in illa legitima nõ tenet ipso iure, quia in ea nullũ grauamen potest imponi filio. *C. de inoff. test. q̃m in priorib.* & ideo in alio rogatus videt. & de eo in quo est rogatus, debet quartã deducere, in *Auth. de restit. & ea quæ pa. § quãmobrem. coll.* & in *Auth. de restit. § nobis igitur. coll.* 8. Et est ar. ad hoc ex eo q̃ dicit lex, q̃ si legatum relinquitur alicui vltra id, quod capere possit [c], & lex Falcidia locũ habeat, primò deducit Falcidia, ac si totum caperet: postea detrahit, quod capere per legem non potest, vt illud præter Falcidiã habeat heres. & si id q̃ remanet, nõ excedit summã, q̃ capere potest, totũ debetur. *ff. ad l. Falcid. quotiens cum d.* & *l. quod autem dicitur. & ff. ad Trebellian. cum hæres.* Item legitimã iure naturę capit vt debitum quoddã, in *Auth. de hære. & Fal. § primum itaque.* & *§ si quis autem non.* coi. lo. & hic supra, vbi dicit: iure naturæ debita Alterochę & ĩ. eo. *Raynaldus* vnde de iure duo videt, q̃d detrahat quartã, *arg. C. ad l. Fal. l. scimus. & est arg. ad hoc. ff. ad Trebel. l. pe. si a patre.* & in hac opi. fuit Innoc. & Ho. & G. ĩ. eo *Raynaldus.* Et ita tenendum est secundũ canonicã æquitatẽ: in qua opinione fuit domin⁹ M. Sed do. Iaco. de Bel. dicebat, q̃ de iure ciuili filius tantum vna Falcidia debet esse cõtentus, hac ratione, q̃a si eligit habere quartam Trebellianicam, illam habet de bonis patris vt heres. ipsam ergo tenetur computare in legitimã, quæ de iure naturæ debet: nam in ea computat ea, q̃ capit de bonis patris iure hereditario, & etiam alio modo. *C. de in. ff. te. sta. quoniam nouella.* Ratio si eligit illam legitimam q̃ de iure naturæ debet, illam debet cõputare in quartam Trebellianicam: nam si eligit illam habere, quę iure naturę sibi debetur, negari nõ potest, quin iure institutionis capiat eã, quia in ea fuit institutus sic & in aliis bonis. *C. de inoff. testa. cũ quæritur. & l. parentibus. &* *l. ex tribus.* Cũ igitur cõstet, q̃ eam capiat iure institutionis, cõstat, q̃ per cõsequens eam debet in quartam Trebellianicam imputare, quia in ea imputãt ea, q̃ iure institutionis percipiuntur. *ff. ad l. Falcid. quartam.* & *l. accepisti. & ff. ad Treb. deducta. § nummis.* Nec obstat, quod dicitur, q̃ illã legitimam capit vt debitũ quia nihilominus verum est, quod eam capit, vt heres: & in ea tenet institutio. non est n. debitũ à patre: vt p hoc sit aliqua actio, q̃ cõpetat filio cõtra patrẽ, sed ex natura debitũ dic. ita est q̃ pater filium non defraudet, nisi iustã ingratitudinis causam cõmittat filius: tñ institui põt in ea, & tenet institutio. Cũ ergo vna in alia cõputet, manifestè apparet, q̃ ambab. deductionibus vti nõ pot. Idẽ dicit lex, q̃ in testamẽto patris, & filij, vna sola quartæ deductio sufficit. *ff. ad l. Fal. l. in ratione. § quod vulgo. & ff. de inof. test. l. Papinianus. § si conditioni. & § si quis impubes. & ff. ad Treb. l. mulier. § si hæres.* & *l. scribit Celsus.* tñ si eligit Trebell. nihilominus & illã, q̃ debet iure naturæ, habere põt: s. quatenus plus est in ea, q̃ in Trebellianica, & econtrario [d]. Hæc est cõis opinio doctorũ legũ, sed magis æquã est opinio canonica, put hic dicit. & ĩ. eo. *Raynaldus.* in qua opinione fuit dñs M. & eius sequaces. Alij voluerũt distinguere; vtrum purè, & simpliciter filius roget de restituenda hereditate: aut sub cõditione, vel in diem: vt si purè, tunc vnam Falcidiam tantum habere debet: si in diem, vel sub conditione, vtranq; habebit. Bern.

e ¶ *Consuetudinem.*] Vt si consueuit deduci in ipsis reb. hereditariis, & non fructibus, inde deductio fiat: lex tñ vult, q̃ fructus in ea computentur. *ff. de inoff. testa. contra veteranum. § si conditioni.* vt dictum est s. eo. c.

f ¶ *Residui.*] Excipi tñ debuerunt iura sepulchrorũ, & operarum actiones [e] *ff. ad Treb. quia perinde. § restituta. & l. si patronus. resp.* 1. sed & actiones, quas Adicta hæres quæsiuit personaliter credendo pecuniam hæreditariam, vel pignus accipiendo pro debito, non transeunt ex sola restitutione, nisi cedantur. *ff. ad Trebellianum. si hæres pecuniam.* sed actionem habet: vt cedantur: vt ibi dicitur. L.

TVa nobis.] Communis diuiso Primò consultatio. Secũdo responsio: secunda ibi, *Cùm igitur.* Abbas.

CASVS. Quidam in vltima voluntate sua pecuniã, & alia bona relinquãt expẽdenda ad pias causas: & ad hoc faciẽdũ deputãt tam religiosos, q̃ clericos seculares, & etiam laicos executores: isti cùm deberẽt bona pdicta in pios vs⁹ expẽdere, aliis vsib. contra voluntatem testatoris applicare psumũt. significatũ fuit dño Papę. & cùm Epi locorũ debeat prouidere, vt omnes pię voluntates defunctorũ debeant adimpleri etiamsi testator illud prohibeat, mãdat Papa epõ diœcesano, quatenus cõpellat executores hmõi testamẽtorũ, vt bona ipsa fideliter & plenariè in pias causas expẽdat secũdum volũtatẽ defuncti.

Marginalia: † Sufficerint. † legitimã. † Tuscan. † In Testis fere omnibus exẽplaribus est Episcopo Nouiomẽsi. † Nonnulli. † Episcopo hodie valde: quam sedis Apostolicæ delegatione piarũ dispositionũ sunt executores, concil. Tridẽ. sess. 22. de refor. c. 8. adde idem concilium sess. 25. in decreto de purgatorio. iam vnde sumatur hoc c. glossa indicat.

a Dixerunt Lau. & Vin. soluat, qui poterit, &c. Ioan. And. b Vide de hac materia gl. in l. de quarta. ff. ad l. Fa. c. per Bart. & an, & quãdo in illa cõputentur fructus in l. Iulianus. per doc. C. de inof. test. c Vt quia naturalis est legitimis extantibus non capit nisi vncia. C. de na. libe. l. 2. Ioã. And.

d Potest enim minus esse in tertia respectu suæ partis, vt quia diuidit eam cũ fratribus. Ioan. And. e Hoc intendit, quòd filius rogatus restituere, habet ius sepulchri hæreditarij, & operarum, quas debebant liberti testatoris defẽdentibus, etiam post restitutionem. Io. And.

Nota, quòd Episcopi possunt cōpellere executores testamentorū, vt voluntatem defuncti ad pias causas adimpleant.

a ¶ *Pijs voluntatib.*] Nota, q̄ relicta ad pias causas[a], p̄ diœcesanū Epm̄ dēt executioni mandari, si illi, quib. hoc commissū fuerat, non adimpleuerint. ī. eo. *Ioannes.* ff. *de pet. har. hereditat.* §. 1. *&* C. *de epis. &* *cle. nulli. &* ī. eo. *si heres*, qui ad hunc casū restringit, in quo etiā casu duo, vel tres testes sufficiunt ī. eo. *tit. cùm esses. & c. relatū.* vt ibi dicit. & hoc q̄ dicit hic, sumptū fuit de *Auth. de Eccl. tit.* §. *si quis autem pro redemptione. coll.* 9. vbi dicit Imperator: In omnib. talib. piis voluntatib. defunctorū, volumus sanctissimos Episcopos prouidere, vt secundum volūtatē defuncti omnia procedant, licèt testator, vel donator hoc prohibuerit.

... vsus pios expendi, non dubitant aliis vsibus applicare. ¶ Cùm igitur in omnibus piis voluntatibus[a] sit per locorum Episcopos prouidendum, vt secūdùm defuncti voluntatem[b] vniuersa procedāt, licèt etiam à testatoribus id contingeret interdici[c], Mandamus, quatenus executores testamentorum huiusmodi, vt bona ipsa fideliter, & plenariè in vsus prædictos expendāt †, monitione[d] præmissa compellas.

¶ *Glo. seq. pro vltima rōnabili voluntate seruāda inducit 4. iura: & pro nō rōnabili duo ponit exēpla, dicēs vltimā cōfirmatā p̄ mortē.*

b ¶ *Voluntatē.*] Quæ omnino seruāda est 13. q. 2. *vltima voluntas.* & vltimū testamētū hominis immobile p̄seuerat. ī. *de cele. miss. cum Martha.* §. *caterū.* & nihil est, q̄ magis debeat hominib[9], q̄ vt supremæ volūtatis liber sit stylus. C. *de sac. san. eccl. l.* 1. & tanq̄ lex vltima volūtas seruari debet. in *Auth. de nup.* §. *disponat. coll.* 4. hoc intellige, cùm volūtas est rōnabilis: nā si q̄s vult filiū suū exhęredare sine cā, talis volūtas nō est seruāda. in *Auth. vt* ff. *de appella. cog.* §. *aliud quoque. coll.* 8. vbi enumerāt causę, ex quib. filius pōt exhęredari. Itē si quis p̄ciperet ossa sua proiici in mare: talis volūtas non est seruāda. ff. *de cōditio. instit. quidā.* Sed voluntatem talem moriēs pōt mutare, quia ambulatoria est voluntas defuncti, quousq; morte cōfirmetur ff. *de adi. leg. l.* 3. *&* 4. & in pręd. decre. *cum Martha.*

c ¶ *Interdici.*] Testator. n. nō pōt p̄hibere, q̄ Ep̄s non exequatur huius volūtatē, vt in *Auth. de Eccl. tit.* §. *si quis autem pro redemptione. ver. in omnib. coll.* 9. & est rō: quia priuata dispositio testatoris non pōt generalē constitutionē legis, vel canonis immutare. ī. eo *requisisti. &* ff. *de leg.* 1. *nemo potest. sim.* 10. q. 2. sic quidem, sic etiā lex falcidia contra voluntatē testatoris inducitur. C. *ad Fal. si vt allegas. & arg.* ff. *ad l. Fal. Tutia testamento. & l. quod de bonis. in fi. &* ī *tit. prox. in fi.* vbi de hoc.

d ¶ *Monitione.*] Quæ semper pręcedere debet vindictam. 11. q. 3. *indignè.* nisi hoc facerent, deberent p̄dere omne lucrum, q̄d inde essent habituri: & Ep̄s illud postea exequatur, vt in pręd. *Auth. de Eccl. tit.* Bern.

Raynaldus.] Hæc decretalis est famosa, & habet materiā, quę multū depēdet à legib. Et diuiditur principaliter in tres partes. In prima ponit facti narratio. In secūda auditoris p̄nunciatio. In tertia sniæ confirmatio. Secunda ibi, *Dilectus.* Tertia ibi, *Nos igitur.* Prima subdiuidit: nam primo ponit testamentum Raynaldi. Secūdò factum post eius mortē emergens. Tertiò ponit quęstionem ex testamēto, & ex facto pręd. postmodū ortam, & partiū allegationes. Quartò iudicis diffinitionem. Quintò vtriusq; partis appellationē. Secunda ibi, *Porrò.* Tertia ibi, *Demum.* Quarta ibi, *Prafatus.* Quinta ibi, *Alterutra sententia.* Secūda p̄ncipalis subdiuidit in quatuor: nam primò corrigit iudicis sententiam tantùm in vno articulo. Secūdò in alio articulo ipsam confirmat ibi, *Caterū in eo.* Tertiò supplet, quod prim[9] iudex omiserat ibi, *Verùm.* Quartò sententiam quoad alia confirmat ibi, *Eadem.* Imola.

e ¶ *Raynaldus.*] Ad intelligentiā hui[9] decretalis, *Raynaldus.* pone casum, q̄ tota hereditas Peponis valuit 64. in 32. factum fuit compromissum inter Raynaldum, & patruos, & latum arbitriū: & in ipsis habebat Raynald[9] quartam Trebellianicā, scil. octo, q̄ sunt quarta pars de 32. adhuc remanent 24. in quib. habet tertiam iure naturę debitam, scil. alia octo, quæ bis octo faciūt medietatem: alia verò medietas p̄tinebat ad patruum ex testamento Peponis: deducat ergo medietatem suam primò patruus, sc. 16. modò remanēt alia 16. Raynaldo: Raynaldus iste cōdens testamentū diuisit ista 16. p̄ medium, & legauit octo auūculis: in aliis octo instituit hęredes patruū & filios: dabunt ergo octo auūculis p̄ legato suo: q̄a sententiatum est p̄ eis: dabit ergo istis patruus medietatem, quatuor scilicet, quia cōfessus est p̄ medietate se possidere pręd.: de istis quatuor deducet quartam partē p̄ Falcidiam, vnum scilicet: habebunt ergo auunculi tres, & patruus vnum: alia verò medietatem legati, scilicet quatuor, dabunt filiis: quia & ipsi instituti sunt hęredes in bonis R. sicut & patruus & non deducent inde Falcidiam: quia Falcidia nō d̄ deducitur, nisi quando hæreditas est exhausta legatis: habebūt ergo auunculi quatuor à filiis. & tres à patruo: & ita septem: & patruus p̄ Falcidiā vnū: & ecce cōpleta sunt octo, & ita expeditū est de istis octo q̄ Raynald[9] legauit auūculis. Modò videamus de aliis octo, in quib. instituit patruū, & filios: de istis dēt quatuor filiis sine aliqua diminutione, alia verò quatuor debebat habere patruus: quia si q̄s instituat patrem, & filios hęredes, tn̄ dēt habere pater sol[9] quātum omnes filij. ff. de vsufr. accrescendo. l. si quis Titio. sed quia patruus venit cōtra testamentū R. punit: & dabunt illa quatuor auūculis: neq; deducet inde Falcidiā: quia Falcidia in pœnis locū non habet, sic habent auunculi septē ex legato, & quatuor ex pœna: & ita 11. & filij habebunt quatuor: ecce 15. & patruus vnū, q̄ deduxit per Falcidiam, & ita sunt 16. & sic diuisa sunt ista triginta duo, super quib. fuit cōpromissum. Nunc videamus de aliis triginta duobus, in iis similiter R. habebat medietatē ratione quartę, & tertię, & patruus aliā medietatē ex testamēto Peponis: deducat ergo patruus primò suā medietatē, scil. 16. nunc remanent alia 16. Raynaldo, in quib. instituit hęredes patruum, & filios: modò ista 16. debent diuidi per mediū inter patruum, & filios: sed quia patruus peccauit veniens cōtra testamentum R. (vt iā dictū est) punieť, & dabit pars sua scil. octo, auunculis: de quibus octo nihil deducet patruus: quia in pœnam soluet illa: vt dictum est de aliis quatuor: alia verò octo dabuntur filiis. Habet ergo patruus 16. ex prima cōputatione ex testamento Peponis, & vnum q̄ extraxit de legato p̄ Falcidiam, & ita decem & septem, & ex secunda cōputatione habuit 16. & sic computatis omnib. habet 33. auunculi verò ex prima cōputatione habent vndecim, & ex secunda octo, rōe pœnę, & ita habēt decē & nouē: filij verò ex prima computatione habēt quatuor, & ex secūda habēt octo, & sic habēt 12. iunctis itaq; 12. filiorum, cum decem & nouē auūculorum, faciunt triginta vnū. si ergo cōiūgas triginta vnū cū triginta tribus, q̄ hēt patru[9] habebis 64. sine aliqua fractura vnciæ, vel dimidię, vel quartæ, vel octauæ. Et intellige q̄ secundū istā cōputationē auunculi debebat habere octo de toto legato, si patruus nō venisset cōtra volūtatē Raynaldi: sed quia cōtra venit, p̄dit totā partē suā, q̄ debuit in bonis habere, scil. 12. p̄ pœnā, sed recuperauit vnū. s. Falcidię de aliis, s. quatuor, quæ restituit auūculis p̄ medietate legati eis debiti ex testamēto R. & ita p̄didit 11. & ita 11. accreuerūt auunculis, & ita habent modo decē & nouē p̄ pœnam. Nota, q̄ modus p̄ cōditione seruat. Itē forma compromissi seruanda est: vñ si in plures sit compromissum, tertio absente, vel mortuo cæteri possunt p̄cedere, si hoc sit dictū in compromisso, vt hîc: aliàs non. Itē si pluribus relictū fuerit fideicōmissum, & vnus solus superstes est, illi debet, qui tēpore existētis conditionis solus inuenit. Item verbū, q̄nque, ponitur propriè, & impropriè, sicut hîc est in verbo, legauit. Item testator potest imponere pœnam hæredi, si suæ non pareat volūtati. Item legatū petendum est ab hærede: nō auctoritate propria occupandū. Item ambæ partes possunt à snīa appellare. Item litis cōtestatio faciēda est coram iudice appellationis. Itē duę quartę possunt deduci, sc. debita iure naturæ, & Trebellianica. Itē in legitima, q̄ iure naturę debet, nullum grauamen pōt imponi. Item snīa pro parte cōfirmat, & pro parte infirmatur. Item lex Falcidia inducitur contra voluntatem testatoris. Item si hęres fecerit inuentariū, vtetur beneficio legis Falcidię, aliàs non potest.

¶ *Glo. seq. recitetur per obiectionem.*

f ¶ *Hoc modo.*] Id est, hac conditione[h] si sine liberis masculis moreret, & ita modus p̄ conditione seruatur. C. *de his qua sub modo. relin. l.* 1. Quę sit differentia inter modum, & conditionē, dicetur ī. *de cond. appo. Verum.* & hęc verba hoc modo potiùs fuerunt verba illius, qui condidit decretalem.

g ¶ *Filiis masculis.*] Nec sufficit ipsum filios masculos habuisse, nisi tempore mortis superstites fuerint ī. eo. *Raynutius* super hoc dic vt ī. *de proba. in prasentia. in gl.* q̄ incipit ingress[9]. & fuit hęc substitutio fideicommissaria. & de hoc dic vt ī. eo. *Raynutius.*

h ¶ *Cum eis.*] Scilicet patruis.

i ¶ *Quibusdā bonis.*] Isti patrui fortè aliqua possidebāt de bonis Peponis ex institutione, vel causa legati, vel etiā sine aliqua cā: & ideo dicit ita, q̄ neutra pars haberet licētiā trāsferendi in aliā personam, vel forsitan ipse Raynaldus oīa possidebat, quia

¶ Idem.

¶ Filius rogatus restituere hæreditatem, detrahit tertiā iure natura, & quartam Trebellianicam. in quibus potest legata relinquere, hæredes instituere, & pœnam imponere.

CAP. XVIII.

Raynaldus[e] † Peponis filius hæres ab ipso institutus hoc modo[f], vt patruis suis hæreditatem restitueret, si absque filiis masculis[g] moreretur: cum eis[h] (mortuo Pepone) super quibusdam[i] bonis hæreditatis

eiusdem, in tres arbitros cōpromisit: quorum duo, mortuo reliquo (prout ex forma cōpromissi[a] poterant) procedentes, taliter arbitrati fuerūt, quòd neutra pars[b] haberet licentiam transferendi quocunque modo in alium, res prędictas[c], nisi in eorum filios masculos, ex ipsis legitime[d] descendentes: & quod contra hoc fieret, non valeret. Porrò dictus R. prolem non habens condidit testamentum, in quo medietatem[e] partis suæ de rebus prædictis[f] quibusdam auunculis suis, aliam verò medietatem, & reliqua bona paterna, vni ex patruis[g] suis, & eius filiis legauit[h]: adiiciens[i], vt bona in quibus ex testamento, vel ab intestato dicti hæredes R. possent succedere, si venirent contra legatum dictis auunculis suis debitum, ad ipsos[k] pro determinatis portionibus deuenirent. Demum eodē R. naturæ debitū persoluente, ac vno ex patruis[l] hæreditatē adeunte[m] prædicta: cū dicti auunculi aduersus eundem patruū, ac filios eius, coram Iudice communitatis † Vrbenaten. † mouerunt quæstionē, petēdo[n] ꝓ rata[o], quę ipsos cōtingit, legatum prædictum: & restitui eis, si contra ipsum illi venirent[p], quęcunque occasione[q] testamenti eiusdē R. ad ipsos peruenerant, vel poterant peruenisse: præfatus Iudex ab illorum impetitione super legato ipsos absoluens, ad restitutionem aliorum bonorum[r],

quia fortè remanserunt indiuisa inter Peponem, & fratres, vnde dicebant se habere ius in bonis illius.

a ¶*Ex forma compromissi.*] Quia dictū fuit in cōpromisso, vt si omnes interesse nō possent, duo arbitrarent, aliàs nō posset. sic & cùm plures sint iudices. ꝫ. *de offi. deleg. Vno delegatorū.* vt ibi.

¶*Glo. seq. ponit dictū, q̄rit, allegat duas leges, & Vnā contra, & soluit.*

b ¶*Neutra pars.*] In forma huius arbitrij nō est vis faciēda[a], quia nihilominus trāsferri possunt bona illa, quia sinię arbitri non paret nisi metu pœnę. *C. de arb. l. 1.* & sic non obstāte illo arbitrio tenuit legatum: vt ꝫ. dī. Sed illud potest q̄ri, an pœna sit commissa, si aliquas de reb. illis legauit auunculis suis, perinde ac si inter viuos alienasset? Et videtur, ꝙ pœna cōpromissi committatur. ff. de verb. oblig. si ita qs promiserit: decem tibi dabo. *§. ea lege arg. ff. de leg. 2. peto. §. Vlt.* Est tamē cōtrarium arg. *ff. de leg. 3. pater. § fundum.* vnde dicit Cardinalis, ꝙ non obstāte arbitrio tenuit legatū, nec alia alienatio ꝓpter arbitriū potuit impediri, si pœna cōpromissi committatur, vt dictū est: iudex tamen qui primò tulit sententiam, hoc non putauit, immò credidit arbitriū impedire legatum, & hęredes, & ideo absoluit, vt sequentia docent.

c ¶*Res prædictas.*] Super quib. fuerat cōpromissum, de aliis verò arbitri nihil dicere potuissent. ff. de arb. non distinguemus. *§. de officio, & ꝫ. de arb. cùm dilectus.*

¶*Glo. seq. obijcit. & soluit.*

d ¶*Legitime.*] Videtur etiā, ꝙ naturales filij debent intelligi per hoc verbū, quia & ipsi excludunt substitutū: vt si quis sit rogatus restituere hęreditatē, si sine filiis decesserit: sed & si habet naturalem[b], euanescit substitutio. ff. ad Treb. ex facto. *§. si quis rogatus & l. hæredibus. in fi. C. de instit. & substit. l. generaliter in fi. ff. de leg. 2. cum pater. § Volo.* si dixisset: si decesserit sine liberis, tūc locū habet, ꝙ dicit de naturali: sed ex quo addidit, de legitimis, intelligendū est tm̄ de natis ex libero matrimonio: aliàs nihil operaretur hæc adiectio, legitimis: sed debet operari. *arg. ff. de leg. 1. si quando quis Vxori.*

e ¶*Medietatē.*] Scil. tertię & quartę, quam poterat legare, cuius dominiū trāsiuit in legatarios adita hęreditate: sed si intendisset legare medietatem omnium rerū suę partis, quarū medietas pertinebat ad patruum ex testamento Peponis, tūc dominium illarū non transisset in legatarios, cū res illæ sint patrui, & illud locum habet, cum testator rem suam legare intendit. sed legatarius pōt agere cōtra hęredem actiōe ex testamento ad totā rem, vel æstimationem, & nō actione in rem, sed quantùm pertinet ad causam præsentē, nō est multū circa hoc curandum: quia Raynaldus nō legauit auunculis vltra illas partes, quas poterat legare: nam tertiam, & quartam habebat in bonis patris q̄ faciūt dimidiam totius hęreditatis. Nā sua pars erat tertia, & quarta, & ipse legauit auūculis medietatē suę partis, id est tertię, & quartę, & sic non possunt agere auunculi cōtra hęredem nisi ad medietatem tertiæ, & quartę. & hoc notare voluit infra, vbi dicit, ꝓpter quod in rebus prędictis, &c. vsque ad, pronunciauit. Bern.

f ¶*De reb. prædictis.*] De quib. extitit compromissum, & potest intelligi, ꝙ res illæ diuisę fuerunt inter R. & patruos. Bern.

¶*Glo. seq. rec. per quæstiones, quare dixit de Vno solo patruo, & dupliciter soluit. & q̄m inter patruum, & filios hic fiat diuisio.*

g ¶*Ex patruis.*] Qui fortè solus supererat, & alij mortui erāt: vnde fideicommissum illi soli, qui superstes erat, debetur: qui tempore existentis cōditionis solus inuenit, ei debet in totū præstari, & filiis præmortuorū nihil debet, qui sunt mortui ante diem fideicōmissi cedētem, scil. antequam ille Raynaldus esset mortuus: vt *C. de cad. tollen. l. Vnica. §. si aūt aliquid.* & *arg. C. de fideicom. si in persona. & ff. de lega. 1. cum filio familias in fine & ff. ad Treb. l. apud. §. Verū.* & accedit ad hoc, quod totum ei debeat. *ff. de cond. & demonst. si quis legata. § 1.* & cùm sic legat patruo, & filiis eius, patruus solus habebit dimidiā, & filij communiter aliam dimidiam. *ff. de Vsufru. accre. si quis Titio.* & si alij patrui superessent, bene potuit instituere, quē voluerit de patruis ratione tertię, & quartę, sed fideicōmissum debetur omnibus patruis.

¶*Glo. seq. recitatur per obiec. de §. ante hæredis.*

h ¶*Legauit.*] Istud verbū ponit ꝓpriè, & im ꝓpriè: ꝓpriè quātùm ad auūculos, quib. legauit: im ꝓpriè quantùm ad patruū, & eius filios, quib. nō delegauit, sed eos instituit hęredes[c]: vnde infra vocat eos hæredes, sic *ff. de offi. procon. & lega. l. 2.* vbi dicit manumitti ab aliquam seru. sic ꝫ. *auth. presbyterum. & ꝫ. eo. c. Ver. executionem madari.* & auunculi gerunt contra ipsos tanquam cōtra hęredes petētes legata: aliàs nō valuisset testamentum, quia non inueniretur aliquis institutus. *Instit. de leg. §. ante hæredis institutionē*, nisi dictum esset: si non valet iure testamēti, valeat saltem ratione cuiuslibet vltimę voluntatis. *C. de codicil. l. Vlt. § ad quoque.*

i ¶*Adijciens.*] Hoc benè facere potuit testator, quia potest pœnā imponere hæredibus, si nō paruerint voluntati suæ. simile *Instit. de leg. § pœnæ quoque nomine. est §. Vlt. & C. de his, quæ causa pœnæ. l. Vnica*, dum tamen nō sit turpe, vel inhonestū, quod testator pręcēperit: vt ibi dī. *& ff. de cond. inst. quidam & C. de instit. Vel subst. reprehendēda.*

k ¶*Ad ipsos.*] Scilicet auunculos.

l ¶*Vno ex patruis.*] Illo scil. qui fuit institutus. vnde planius dixisset patruo adeunte hæreditatem prędictam.

ADDITIO. Et si quis patrem, & filios instituit hęredes, tm̄ habeat solus, quantùm & omnes filij *de Vsufr. accr. si quis Titio.* & si alij patrui superessent, hic potuit instituere, quem voluit de patruis ratione tertię & quartæ, sed fideicōmissum debet omnibus patruis.

m ¶*Adeunte.*] Et sic locum hēt legati petitio: nam si ex testamento nō adeat hæreditas deficit legatū, nisi sit ita relictū, quod à venientib. ab intestato præstetur[d]. *ff. de test. tute. si nemo.* aliàs est §. *sub l. præcedente & C. de fideicom. l. cū quam.*

n ¶*Petendo.*] Legatum. n. ab hærede petendum est. *C. de fideicom. cum quam.* & si citra volūtatem hæredis legatarius occupet legatū, tenet interdicto quorum legatorum, ad ipsum restituendum heredi. ff quorum le. *l. 1. in prin.* tñ postquam est adita hęreditas, ipso iure dominium rei legatę trāsit ad legatarium recta via ff. de fur. à Titio. *ff. de leg. 1. si tibi homo. § si* seruus vnde re legata nondum cōprehensa, dat legatario rei vendicatio ꝓ ipso legato. *C. communia de leg. l. 1. ff. de cond. fur. sed nec legatarium* & sic agebat pro legato rei vendicatione.

o ¶*Pro rata.*] Id est, pro dimidia.

¶*Glos. seq. quær. arg. negatiuā ponit opi. contrariā, quā approbat.*

p ¶*Si contra ipsum Venirēt.*] Sed nūquid potuit trāsformari libellus de iure: peto talē rē. & si cōtradixeris mihi, peto pœnam. & videt ꝙ nō. quia iudiciū nō dēt esse in pēdēti. ff de iud. nō quemadmodū dicūt quidam cōtra: & lex illa loquit in his, q̄ pendent extrinsecus, non ex his quæ in ipso iudicio agūt. & ꝙ posset sic formari libellus, est arg. *C. locati conductores.* quod latis pōt concedi arg. huius c. & *propter lites dirimendas.* Bar.

¶*Hæc gl. & præd. quæ incipit petēdo: circa actionē distinguūt inter legatum & fideicōmissum singulare, & fideicō. Vniuersitatis.*

q ¶*Quacunque occasione.*] Ad hoc agebat actione ex testamēto, & nō rei vēdicatione, quia istud erat quasi fideicommissum vniuersitatis, quia qui rogat restituere, quicquid ad eum peruenit de hæreditate, rogatus videtur. *ff. ad Trebellianum l. cogi. & l. præcedenti.* vnde nō transit dominium in fideicōmissarium, nisi facta restitutione re, & verbo, vel saltē verbo. *ff. eo. restituta.* & facta restitutione, tūc dominium trāsit in fideicommissarium: etiamsi nondum sit nactus possessionem. *ff. ad Trebellianum facta.* Hęc est differētia inter fideicōmissū singulare, & vniuersale: quia in singulari sine aliqua restitutione trāsit dominium in fideicōmissarium, sicut in legatariū. *C. communia de leg. l. 1 & 2.* secus in fideicommisso vniuersitatis: ibi non transit nisi facta restitutione[e] vnde ista alia non petebantur rei vendicatione: sed actione ex testamento.

¶*Glo. seq. quærit, & tripliciter soluit.*

r ¶*Aliorū bonorū.*] Omniū, & hoc fecit iudex ꝓpter verba testatoris q dixit, ꝙ si patruus, & filij venirēt contra legatū, quęcunque ad ipsos ex successione istius poterāt peruenire, deuoluerēt ad

a Quod partem R. non sequit, quod aliā quæ restituēda erat, suffi[illegible] prohibere leg. C. communia. de le. l. fin. & authen. ibi signata. Andr.

b Secus si legalem, vel eundem tātùm ff. de leg. 2. ita quis. in fi. de vtrisque no. ꝫ. qui fil. sint leg. tanta. in gl. fi.

c Et supra dixit, quod fecit testamētū, quod non est sine hæredis institutione. & hoc ꝫ. eo. cùm tibi ad [illegible] eos infr. nominauit hæredes, sufficeret, etiam secundū legē, quarumuis in nulla eos instituisset: [illegible] legasset ff. de hęr. inst. l. [illegible] §. si [illegible] & in Auth. vt cum de ap. cog. § cęterum hæredes. coll. 8. in Andr.

† communis, in antiquis.

† Vrbenetanen.

† Vrbeuetan.

† Vrbeuetarum.

d Fallit & in multis casibus no. in l. cum quā. ꝫ. ali. & de hoc in Spe. de instit. edit. §. nunc verò aliqua. ver. quid igitur si hæres. & seq. & eod. tit. de test. §. 1. ver. pone, nullos lææ. And.

e Text. est ad hoc cum suis fallen. in l. sancimus. C. ad Trebel.

ad auūculos. Sed quare nō dixit similiter de reb. legatis, sicut de aliis q deuenirēt ad ipsos auunculos? Pōt rūderi, q de reb. legatis nō dixit: qa nō putabat iudex, q res debetēt, vel possēt trāsire in aliū aliquo modo: & hoc pp pręceptū arbitrorū: vel fortè ideo nō dixit de reb. illis: qa nō putauit iudex, q testator senserit de rebus illis legatis, dū dixit q bona, in quib. ex testamēto, vel ab intestato dicti hęredes possēt succedere, deuenirent ad auūculos: quasi ista generalia verba nō pertinerent ad res, de quib. dixerāt specialiter. ar. ff. de verb. obl. doli clausula. nec visū fuit iudici, q easdē res voluerit illos auunculos habere cū aliis reb. arg. ff. de pe. sanctio legum. & arg. ff. de leg. 3. hæres meus. §. 1. alia etiam vř esse melior ratio, quia nulla fuisset absolutio de rebus legatis, si postea condēnatio[a] facta fuisset in eisdem, & sic delusoria videretur: ne alia via fiat, q alia via prohibet. verū est, q patru[o] totū pdere debet, & satis colligit p hanc litteram, aliorum bonorum: & j. vers. verum in portione. quia quicquid patru[o] potuit capere ex testamento Raynaldi, debuit pdere, nō obstāte arbitrio, vt ibi dicit, & illud totum fuit petitum p auunculos: & ex alia causa absoluit, & ex alia causa condemnauit eosdem.

sententialiter condemnauit eosdē[a]: A cuius sententia cum ambæ partes [b] ad nostrā audiētiam appellassent, petente vtraq; parte dicti Iudicis sententiam infirmari, quatenus contra se fuerat promulgata, & quatenus pro se faciebat, executione mandari †: Dilectus f. no. O. sancti Nicolai in carcere Tullia. Diaconus Cardinalis lite corā se legitime cōtestata[c], quoniā idem R. habebat in bonis quōdam Peponis patris sui, tertiam partē debitam iure naturæ, in qua grauari nequiuit[d], necnon quartā Trebellianicā[e], quam quilibet extraneus restitutione grauatus deducere potuisset †, propter quod in rebus prędictis auunculis legatis, portiones easdē[f] habuit R. prędictus, easque[g] potuit in vltima volūtate legare, & per hoc legatū tenuit vsque † ad tertiam, & quartam præfatas: licet ipsas non expresserit[h] in legato: pronūciauit[i] (non obstante præmisso arbitrio, quòd nec † legatū teneret, non poterat impedire) Iudicē ipsum[k], in eo quòd sup hoc dictū patruū in totum absoluit, qui cōfessus est se pro medietate possidere prędicta, perperā iudicasse: condemnauitque ipsum ad restitutionem medietatis tertię, & quartæ partis ipsius legati[l] pro rata[m], quę dictos auunculos de ipso contingit: & in residuo prefati Iudicis[n] sentētiam confirmauit. ¶ Cæterū in eo † q idem Iudex dictum patruum, & eius filios totaliter in aliis, quæ in secūdo articulo[o] petita fuerant, condemnarat, malè ipsum pronunciasse[p] decreuit: quia filij eius contra volūtatem testatoris non inueniuntur aliquid commisisse, cùm nihil de petitis[q] reperti fuerint possidere. Verùm in portione, quā patruus

a ¶ *Condemnauit eosdem.*] Scilicet patruum, & filios. & in hoc scil. q filios condemnauit, & in alio etiam pronunciauit, id est, iudicem malè pronunciasse.

b ¶ *Ambæ partes.*] sic s. eo. Raynutius. & s. de appel. si duobus.

¶ *Glo. seq. obijcit, & soluit.*

c ¶ *Contestata.*] Et ita videt, q litis contestatio facienda sit coram iudice appellationis. Sed contra videt dicere lex: q nō debeat fieri cōtestatio: cùm iam sit facta in prima causa. *C. de temp. ap. l. Glc. § illud. & s. de appel. per tuas.* Satis pōt dici, quòd in causa appellationis fiat contestatio de nouo. *2. q. 6. c. si aūt. § si quis in quacunque.* nec tū dicit pptet hoc fieri sup principali: quia super alio videt fieri contestatio, quam in principali. Primò fuit cōtestatio facta directè super repetita: in cā verò appellationis super ipsa sentētia, q sit iusta, vel iniusta, & super aliis, q addunt, super quib. nulla fuit contestatio in prima causa: tamen altera parte absente posset iudex procedere sine litis contestatione, vt dicit lex prędicta. *C. de tem. ap. & decre. per tuas. de appel. & s. de renun. veniens.*

d ¶ *Nequiuit.*] Hoc planū est, quia in legitima, q iure naturæ debetur, nullum grauamen, & nulla cōditio opponi potest, & pro non adiecta habetur, si apponatur. *C. de inofficioso testamento. quoniam in prioribus. & in Auth. de hered. & Falc. § primum itaque & § si quis autem non implens & s. eo. Raynutius.*

e ¶ *Trebellianicam.*] Et ita duę quartę possunt deduci. De hoc dicitur s. eodem, Raynutius vbi idem dicitur.

¶ *Glo. seq. recitetur per quæst. an filius rogatus in singulis rebus, vel vna tantùm. &c. sol. quòd in singulis, ponit ops. contrariam, quam probat tribus legibus, ad quas respondet.*

f ¶ *Portiones easdem.*] Immo habuit res ipsas in totum, nam quandiu viuus fuit, habuit dominium omnium rerum: dicitur autem habuisse portiones easdem in rebus prędictis, id est, facultatē deducendi easdē portiones in singulis rebus: quia de singulis debet fieri deductio tertię, & quartę: licèt quidā contrarium dicant, quod filius in vna re sola deducere possit tertiam iure naturę, & quartam Trebellianicam. *arg. C. ad Treb. filium* [b]. & *ff. de leg. 1. potest ff. ad l. Falcidiam, si ex pluribus.* Sed verum est, q de singulis reb. debet fieri deductio, & illa lex, filium, non obstat: quia illud fuit ex voluptate patris: & illa lex, pōt, nō obstat: quia ibi loquitur, cùm legata erat pars hæreditatis: vnde vnum legatum censet, vt illud cōtingit de voluntate legatarij, & hęredis: vel ex officio iudicis: vt ibi dicit. Illa, si ex pluribus, potest intelligi, quando vni plures res legatę sunt: tunc si soluat aliquas integraliter, in aliis plenā Falcidiam retinere potest per doli exceptionem. Bern.

g ¶ *Easque.*] Scilicet partes, tertiam, & quartam. Bern.

h ¶ *Licèt ipsas non expresserit.*] Non legauit tertiam, & quartā expressè, dicēdo de tertia & quarta, immo dixit de dimidia: vnde si rectè fiat cōputatio, tm fecit tertia, & quarta, quantū dimidia, & ecōuerso. verbi gratia: hæreditas diuidit in duodecim vncias. *Inst. de hæred. inst. § hæreditas.* si filius detrahit tertiam iure naturæ, detrahit quatuor vncias, & remanent octo, in quib. videtur, quod teneat fideicommissū, & de illis detrahitur quarta, scilicet duæ vnciæ: & ita tertia, & quarta faciunt sex, & sic habebat dimidiam totius hæreditatis.

i ¶ *Pronunciauit.*] Scilicet, Cardinalis. Bern.

k ¶ *Ipsum.*] Scilicet patruum.

l ¶ *Legati.*] Quartæ sc. Bern.

m ¶ *Pro rata.*] Quæ quidem virilis est. nam cū vna res pluribus legat, quilibet ibi habet virilem: nisi alia mens[c] appareat testatoris *ff. de leg. 2. si pluribus.*

¶ *Glossa seq. declarat, quid sit residuum.*

n ¶ *In residuo præfati Iudicis.*] De quo residuo absoluerat prior iudex patruum, & filios: nam primus iudex in totum absoluit patruum in legato, & malè, sed quoad filios bene: sed Cardinalis cōdēnauit patruum pro parte scilicet in dimidia ipsius legati tertię, & quartę pro rata, in hoc infirmauit sententiā prioris iudicis, in residuo autem confirmauit. & hoc totū intellige quantum ad legatū possessionum, quæ legatę fuerūt, de quib. cōpromissum fuit. In alia autem parte sententiæ statim sequitur, qualiter processit Cardinalis: ibi, cæterum, &c.

n ¶ *Residuo.*] Auunculi petebant iure legati medietatē bonorum, de quib. fuit compromissum. Residuum istud cōsistebat secundū intentionem prioris iudicis in illa medietate, à qua medietate absoluit patruum, & filios, non habito respectu ad testamentum Peponis, & hoc propter pręceptum arbitrorū, quod tamē non impediebat legatū, & consistit in sexdecim secundum computationē nostram: & malè pronunciauit in eo, q patruum absoluit in totum, sed quantùm ad filios bene pronūciauit: sed postea Cardinalis ostēso testamēto Peponis, correxit pro parte sentētiam primi iudicis, condēnans patruum p parte sua, sc. in quatuor, & in residuo, scil. in octo, quātum ad filios, & in quatuor quantum ad patruum confirmauit: & tamen in sequenti articulo perdit patruus illa quatuor ppter pœnam vno retento per *l. Falcidiam*, & sic in veritate in octo cōsistebat legatum ratione tertię, & quartæ, alia viij. pertinebant ad patruum, & filios ex testamento Raynaldi, de hoc secundum computationem prędictam.

o ¶ *Secundo articulo.*] Duo fuerunt articuli. Primus, in quo petebantur res legatæ. Secundus, in quo petebantur omnia, quę ad patruum, & illos poterant peruenire ex testamento Raynaldi, si veniret contra legatum auunculo relictum.

p ¶ *Malè ipsum pronunciasse.*] Quantùm ad personas filiorum malè pronunciauit: quia nō venerunt contra voluntatem testatoris in aliquo: malè etiam pnunciauit contra patruū, qa condemnauit eum de omnibus aliis, quę peruenerant ad eum ex testamento Peponis: quia in his, quæ subiacebant restitutioni, ipsum non debuit condemnare, sed de his tantum, quæ contingebant eum ratione tertię, & quartę, pro qua parte confirmatur sententia: pro alia, quæ debebat restitui ei, infirmatur: vt j. dicitur.

q ¶ *Cū nihil de petitis.*] Et ita hæc est bona ratio: qa hic agebat rei vendicatione, saltem quoad legatum, vt s. dictum est, vnde cùm illi nihil possiderent, non poterāt cōueniri rei vēdicatione. *C. de alie. iu. mu. causa facta l. vnica.* & *s. de re iud. examinata.* quod sic ageret, patet ex eo, q dicit, q patruus fuit confessus se possidere, quia in reali actione quærendum est, an possideat quis, an non. *ff. de rei vendicatione. quæ petitoria. & l. officium.* & si dixerit se nō possidere, cùm possideat, & hoc probetur, transfert possessio in actorem, quamuis non probet rem suam esse *ff. eo l. in rem actio.* & quia nondum adiuerant hæreditatē, nō poterāt cōueniri, & ante litē cōtestatam

† *Vide l. Et. vbi datur ratio huius dicti. ff. de mino.*

† *Id est filium noster. nam Papa singulares Cardinales filios vocat, non fratres, exceptis Ostiens. Alban. Portuen. Sabinen. Tusculan. & Prænestin. Episc. & ita seruat stylū curia Romana.*

† *Vide l. in ratione. §. quod vulgo. & ibi Bart. ff. ad l. Falc. & in Auth. de hære. & Fal. in pri.*

† *Aliàs ita: vsque ad tertiam, & quartā partē præfatas.*

a *Poterat tamen ex vna causa absolui, & ex alia statim condemnari ad hoc inf. ad de ac. ad petitionem. Ioan. And.*

b *Ibi filius rogatus restituere, si in fundo sibi quartam retinuit, si aliquid supra quod sibi habet, restituere cogitur. Io. And.*

† *quod* [illegible] *&c.*

† *bis.*

c *Vt quia appareat euidenter primo legatario ademptum: vel quod restator voluit, quod vterque in solidum reciperet, quia tot summæ res debentur, quot aestimationes distinctione huius rei datæ sunt, quæ prius contestatum fuerat, et litem ex vno eidem non redit ad alterū. hoc vult hæc lex, si pluribus.*

statam hoc debet ẽri,ne delusoriũ sit iudicium: vt hîc patet.
a ¶ *Habebat.*]Ratione illius institutionis,quã fecit R. de ipso.
b ¶ *Bonis illis.*]Scilicet,in aliis bonis,& rebus,exceptis rebus legatis,vel posset intelligi de omnibus.
c ¶ *In bonis eisdem.*] In singulis enim rebus habuit tertiam,& quartam:vt dixi Bern.
¶ *Glo. seq. recitetur per distin. de l. irritum.*

habebat [a] in bonis illis [b], ratione quartæ, & tertiæ prædictorum †, quas R. habuit in bonis eisdem [c] †, in quibus eius [d] institutio, & legatio, ac adiectio pœnæ tenebat, pro rata eosdẽ [e] auunculos contingente de prædicto legato [f], confirmauit sententiam Iudicis supradicti, eodem patruo, & eius filiis in residuo [g] absolutis, & saluo [h] nihilominus ei ex iure institutionis beneficio legis Falcidiæ [i] †, in restitutione [k] præfati legati, si infra tempus legitimum [l] voluntati paruerit testatoris: cum † inuentarium [m] fecerit, & contra voluntatem testatoris [n], lex Falcidia inducatur. ¶ Nos itaque ipsius Cardinalis sententiam ratam habentes: eam auctoritate Apostolica confirmamus.

¶ Idem.

¶ Executor testamentarius, qui suscepit illud officium, exequi compellitur.

CAP. XIX.

IOannes † Clericus, & P. Laicus executores vltimæ voluntatis O. Clerici sanctæ Crucis, qui venerabilibus, & piis locis [o], de bonis suis [p] in vltima voluntate legauit: mandans insuper satisfieri creditoribus per eosdem: Post mandatum susceptum [q], per † diœcesanum [r] cogi debent, testatoris explere † vltimam voluntatem.

d ¶ *In quibus eius institutio.*] Ergo vr̃, quod in sola tertia, & quarta teneat institutio: quod falsum est: immò tenet in omnibus. C. *ad l. Falcidiam*, irritum [a], sed dicit in eis tenere, quia in eis potest institutus patruus grauari. in eo vero quod subiacet restitutioni, grauari non potest, immò illud deducitur tanquam æs alienum, residuum verò diuiditur inter patruum, & filios eius: fideicommissum enim hæreditatis ex testaméto Peponis soli patruo debebatur, non autẽ eius filiis. Raynaldus autem instituit patruũ, cui hæreditatem Peponis restituere tenebatur, cũ illud, quod est patruo restituendum ex testamento Peponis, illud habeat præcipuum, & illud primò deducitur sicut æs alienum: vt in l. prædicta, irritum. In quo autem adiectio pœnæ nõ tenuit, illud autem quod Raynaldus restituere non tenebatur, & in quo grauari non potuit, quod est tertia, & quarta, illud diuidiť inter patruum, & filios eius, quos Raynaldus instituit sibi heredes. *arg. C. ad l. Falcidiam. quanquam.* & in hoc solo, scilicet tertia, & quarta tenuit adiectio pœnæ: vt hîc dicit.
e ¶ *Pro rata eosdem.*] Quasi dicat, pro qua parte legatum contingit quemlibet de auũculis, pro ea parte quemlibet cõtingit illud, quod pœnæ causa adimitur illi patruo: quia patruus noluit parere testatori dando legatũ auunculis, ideo perdere debet illud, quod capere poterat ex testaméto Raynaldi. Vel dic, pro rata, id est, p medietate tertiæ, vel quartæ partis bonorũ Raynaldi, in quibus fuit institutus, quam medietatem amittit patruus: quia contradixit legato, vt hîc dicitur. & istã medietatem restituit patruus tanquam legatum.
f ¶ *Legato.*]Quod [b] amittit patruus nomine pœnæ, id est, vno retento. Item amittit alias duodecim vncias.
g ¶ *In residuo.*] Istud residuũ potest intelligi dupliciter, quoad bona Peponis quantũ ad patruum, quia in illis cõdemnatio iudicis non tenuit, quæ contingebant patruum per restitutionem ex testamento Peponis, in quib. nullam pœnam potuit imponere Raynaldus: & ideo absoluitur patruus. Item quoad bona Raynaldi quantum ad filios, quos Raynaldus instituit: & quia non venerant contra voluntatem testatoris, & nihil inuenti sunt possidere de rebus petitis, condemnari non debuerunt: vnde absoluti fuerunt per Cardinalem.
h ¶ *Saluo nihilominus ei.*]Scilicet patruo.
¶ *Glossa seq. cum sequenti recitetur per quæstionem, an in eo quod de pœna soluitur, detrahatur Falcidia.*
i ¶ *Beneficio legis Falcidiæ.*]Istud est ita intelligendũ, patruus id, quod sibi restituendũ est, primò vt æs alienũ (vt dixi) deducit de rebus illis, de quib. compromissum fuit, quæ cõtinebunť in primo articulo. De residuo, quod est tertia, & quarta, teneť præstare legata, & de illis detrahit quartam Trebellianicam per *l. Falcidiam. C. ad l. Fal. in imponenda. & l. irritum, & l. quanquam. & ff. ad l. Falc. quod de bonis. §. cum fides. & C. de bon. Auth. ind. post l. 1.* deducet autem Falcidiã de reb. legatis. Et fortè intellexit Cardinalis, quòd deducet etiam de aliis, quæ causa pœnæ adimuntur eidẽ, quia illa legata sunt illis auũculis. Si fieret eis cõtrouersia de alio relicto. & ideò fortè dicit *j. de Falcidia*, q̃ inducitur contra voluntatẽ testatoris. sed hoc non est verum: quia id quod pœnæ causa accreuit, nõ incidit in *l. Falcidiam. ff. ad l. Falc. cum pater in fi. & l. seq. arg.*

† prædictorum.
† eorundem.
† Vide l. ex facto. §. ff. de vulg. & pup.
† Cumque, legitur in Vulgatis, sed male.
† De hac materia vide, quod sanciuit concilium Tridentinum sess. 22. de refor. c. 8. & sess. 25. in decreto de purgatorio. adde Specul. tit. de instru. edit. §. nunc verò aliqua.
a Et istud satisfacit contra legistas, in his quæ de duabus quartis non deducendis tenent: vt no. s. eo. Raynutius. ad fi. super glos. antep. Ioan. And.
b In aliquot antiquis ita: quod admittit patruum nomine pœna, id est, duodecim vncias.

ope. Et quod prouisum est ad pœnam, non debet trahi ad gratiam. s. *de transl. inter corporalia.*
k ¶ *Restitutione.*]Id est, præstatione.
l ¶ *Legitimum.*]Quod dicitur tẽpus anni: hoc tẽpus cõputandum est iussu iudicis. Si autẽ infra illud tẽpus nõ paruerit, tũc non põt vti beneficio Falcidiæ, immo perdit omnia excepto illo qđ sibi debetur ex fideicõmisso in authẽtica de hæredibus, & Falcidia § *illud quoque. i.*
m ¶ *Inuentarium.*]Aliter enĩ beneficio legis Falcidiæ vti non põt, vt dicitur in Auth. de hæ. & Falcidia *§. si vero nõ fecerit inuentarium.*
n ¶ *Contra voluntatem testatoris.*]Hoc ideo dicit, quia cõtra volũtatẽ testatoris videť hîc retineri Falcidia de reb. specialiter legatis: quia illas voluit testator omnino præstari illis auũculis, ita quòd nulla cõtradictio fieret eis: vñ cõtra eius volũtatẽ Falcidia retinetur, & cũ retinetur nihilominus, quia contra volũtatem testatoris inducitur Falcidia. *ff. ad l. Falcidiam, Titia.* Sed & in aliis rebus, q̃ causa pœnæ auferũť, si verũ est, quòd quarta retineať, inducitur contra voluntatem testatoris: sed non videtur, q̃ quarta retineatur in his, quæ causa pœnæ auferũtur, vt dixi s. *in notula, istud est, &c.* Nã testator causa pœnæ oĩa voluit auũculis pstari. Induciť ergo Falcidia cõtra volũtatẽ defuncti. *C. ad l. Falcidiã. si vt allegas* [c]. *& l. pe. & ff. eo. ti. q̃ de bonis. §. vlt.* Hodie vero Falcidia nõ põt induci cõtra volũtatẽ testatoris expressã [d], si testator cert⁹ de quãtitate patrimonij sui hoc phibeat *in Auth. de hær. & Falcidia.* si verò expressẽ. sed cõtra tacitã hũ induciť, vt bene dicũt leges pdictæ. siue allegas. & sequẽtes. B.

¶ Idem.

¶ Ponit quædam legata, in quibus nõ soluitur canonica portio, nisi fiat in fraudem.

CAP. XX.

DE † his, quæ in ornamentis, vel pro eis †, seu fabrica, luminaribus, anniuersario †, septimo †, vigesimo, trigesimo die, siue aliis, ad perpetuum cultum diuinum legantur Ecclesiis, vel reliquis piis locis, canonica portio [s], (dummodo in fraudem [t] non fiat, vt ea Episcopus, seu parochialis Ecclesia debeat defraudari) deduci [u] non debet.

IOannes.]Diuiditur: quia primò ponitur quæstio. Secundo solutio ibi, *Post.* Abbas Siculus.
CASVS. O. clericus sanctæ Crucis legauit de bonis suis in vltima volũtate venerabilibus, & piis locis, & hãc volũtatẽ suã exequendam cõmisit Ioãni clerico, & P. laico: & mãdauit eisdẽ, vt creditorib. satisfacerent: dicit Papa, quod post mãdatum susceptum, per diœcesanũ Epm cõpelli debẽt explere volũtatẽ defuncti, si fuerit negligẽtes. No. q̃ volũtates defunctorũ ad pias causas p diœcesanũ epm mãdari debent executioni.
o ¶ *Piis locis.* In quib. sufficit minùs legitima voluntas [e]. s. *eod. cum esses. & c. relatum.*
p ¶ *De bonis suis.*]Propriis scilicet: quia de reb. Ecclesiæ nihil posset legare. s. *eo. quia nos.*
q ¶ *Mandatũ susceptũ.*] Mandatum suscipere nemo cogitur: susceptum vero necesse est adimplere. *ff. commodati. in commodato. §. sicut. ff. mandati si quis alicui. §. qui mandatum. C. de procuratoribus. inuitus. ff. de arbit. l. 3. §. 1.* Bern.
r ¶ *Per diœcesanum.*]Sic intelligitur. s. *eo. si hæres. & c. tua nobis.* vbi de hoc. Bern.
DEhis.] Primò ponit dictum, in quo interserit exceptionem ibi, *Dummodo.* Abb. Siculus.
CASVS. De his. q̃ legant in ornamẽtis Ecclesiæ, vel ad cultũ diuinũ, vel anniuersario, vel aliis piis locis, canonica portio deduci nõ debet: dũmodo ista legata nõ fiãt in fraudẽ, vt Eps, vel parochialis ecclesia portione debita defraudeť. Not. q̃ eps, vel parochialis ecclesia nõ debet habere portionẽ de his, quæ legantur in ornamẽtis ecclesiæ, vel ad cultum diuinum.
s ¶ *Canonica portio.*]Portio ista diuersimodè deducitur secundum varias cõsuetudines locorum. j *de sepul. certificari.* & s. *c. requisisti.* qñq; est tertia, & qñq; media. j. *de sepul. c. 1. & 2.* & *10 q. 1. de his. & c. antiquos. & c. decernimus.* & qñque quartam. j. *de sepul. cum super.*
t ¶ *In fraudem*]Tunc non prodesset. j. *eo. officij.*
¶ *Glo. seq. reddit rationem, & dat simile, & causam addit.*
u ¶ *Deduci.*] Hoc dictũ est p reuerẽtiam diuini cultus: mul-

† Aliàs ita: per diœcesanum Episcopum &c.
† adimplere.
† Vide notas nostras in hac decretalem.
† In Vulgatis ita: pro cæteris.
† Seu anniuersario.
† In antiquis ita: septimo, vigesimo, trigesimo, siue alijs, &c. nã dictio dies, nusquam apparet.
c Si pater filium, quẽ rogauit restituere, certa re, per Falcidiam iussit esse contentum: filius stare nõ tenetur. Ioan. And.
d Contra. tex. in Auth. sed cũ testator. & ibi Cyn. C ad l. Falcidiam.
e De hoc articulo vide, quid hic tractat Host. & alij doctores ast enim satis ambiguum.

ta.n. ꝑ religionem admieti solent, tum summa est ratio, quę ꝑ religione facit. *ff. de religio. & sumpt. fun. sunt personæ. in* ꝑn. vnde in casu isto minus legitima voluntas sufficit. *s. eo. cum esses. & c. relatum.* sic in his, q̃ ad pias causas relinquūt, cessat Falcidia. *C. ad l. Fal. Auth. sim. liter. & in Auth. de ecc. tit. §. sin autem coll. 7.* vnde su-pium est Auth. prędi-ctum. similiter & sic cessat Falcidia in te-stamēto militis pri-uilegio militari. *C. de testa. mil. in testamēto. C. ad l. Fal. in testamē-to.* Item cessat dedu-ctio istius partis in e-quis, & armis fauore terrę sanctę. *j. de se-pul. in nostra.* Et hoc idem, quod hic dici-tur, habes *s. de verb. sig. ex parte.*

a *Quot mo-dis dicatur quis intesta-tus decedere, tradit textus, & ibi doctores in § 1. Insti. de hęre. q̃ ab intesta. defer.*

† *Altech.* † *Alteme n.* † *Alteū. sed Burchard.* l. 1. decr. c. 227. *ita: Ex concilio apud Altheim habito, c. 37. cui interfuit Conradus. Adde c. 1. e. tit. in 1. compil.*

† *Dictio, vt, deest in omnibus manuscriptis.*

† *perfece-rint.*

† *Tribur-rieū.*

DE SVCCESSIO-nib. ab intestato [a].

¶*Suprà visum est de successionib. ex testa-mēto: verùm quia sæpe homines decedūt ab in testato, & dubitari po tuisset de successione, ideo post rubricam præ-cedentem subjicitur i-sta. Et scias, quòd inte-status dicitur, qui nul-lum, vel non iure fecit testamentum.* l. fi. C. fam. ercisc. [b]. *Abbas.*

De hac materia tra-ctatur 12. q. 3. c. 2. & q. 5. c. vlt.

SEd hoc.] Duę sunt partes. Secūda ibi, *Si aūt.* Abb.

CASVS. Omnes cleri-ci generaliter de his, q̃ habēt ꝑ hęreditatē, vel alio modo intui-tu ꝑsonę acquisierīt, dū viuūt, possūt inde facere, quicquid eis placet: si verò ante moriāt, q̃ de his dispo suerint, si consanguineos non habent, in ius Ecclesię debet tradi. Nota, quòd clericus potest testari ad libitum suum de omnibus acquisitis intuitu personæ suę, putà artificio, hęre-ditario iure, donatione amicorum, & huiusmodi.

† *Burcha. l. 2. decre. c. 206. Ivo. p. 6. c. 281. & c. 1. eod. tit. in 1. cōpil.*

TITVLVS XXVII.

De successionibus ab intestato.

¶Ex concilio, apud Alteū † habito.

¶*Cleric⁹ bona propria dare potest, cui vult: sed si decedat intestatus, & non habet consanguineos, succe-dit Ecclesia. Hoc dicit iūcta glossa.*

CAP. I.

SEd hoc ibidem inuē-tum est de Episcopis, Presbyteris, & Cleri-cis, vt † si per hære-ditatem, vel alio modo intuitu personæ [a], aliquid acquisierint, donare eis liceat, cui voluerint, dum viuunt. ¶ Si autē ante ob-ierint, quàm hoc fecerint †, al-tari, cui seruiunt, omnia per-petuò sanctificentur [b], & in ius tradantur [c].

¶Ex concilio Tribur. †

¶*Si olim seruus Presbyter factus intestatus decedat, eius bona diui-duntur secundùm formam hic con-tentam. h. d. secundùm intellectum singularem, qui hodie etiam tenet.*

CAP. II.

SAncto † cōcilio allatum est, quod quidam Laici impro-be agunt cōtra Presbyteros suos, ita vt de morientium [d] Presby-terorum substantia, partes sibi vendicent, sicut de propriis ser-uis. Interdicimus itaque, ne hoc vlterius fiat: sed sicut liberi fa-cti sunt ad suscipiendum gra-dum, & agendum officium di-uinum; ita nihil ab eis præ-ter diuinum [e] officium exigatur. ¶ Peculium verò ipsorum diui-datur in quatuor partes, qua-rum vna Episcopo, altera † Ec-clesiæ, tertia pauperibus, quarta parentibus assignetur: & si non sint † idonei [f] parentes, Epi-scopus eam recipiat, & in vsum Ecclesiæ diligenter distribuat. Et si quis contra hoc præsumpserit, anathematizetur.

b *Scias etiā, quòd mate-riam succes-sionū, quo-ad descen-dentes, & collaterales plenè tradit Host. in sū. eo. tit. §. fi. & Spe. eo. tit. per tot. Io. And.*

a ¶*Intuitu personæ.*] Sic *s. tit. prox. quia nos.*

b ¶*Sanctificentur.*] Id est, tanquam sancta deputentur. *s. de rerum permutatione, mancipia. 12. q. 2. de laicis. & 3. quicunque.* Ala

¶*Glos. seq. recitatur per obiectionem.*

c ¶*Tradantur.*] Intellige hoc, cùm non habent consangui-neos, qui eis ab intestato succedant. illi. n. admitterentur, & non Ecclesia. 12. q. *vlt. & c. vlt. & q. 3. quicunque. in Auth. de Eccle. tit. §. si quis Episcopus coll. 8.*

SAncto.] Si presbyter intestatus decedat, de patrimonio suo fiunt quatuor portiones, prout hic habetur. Et non tenet hoc hodie secundum glo. & sic vult, quòd hodie istud c. sit correctum. sed huic lecturę obstat, quod habetur *s. in præ-sentia, recusatio superflua.* Primò ponitur excessus relatio. Se-cundò prohibitio ibi, *Interdicimus.* Tertiò peculij diuisio ibi, *Peculium.* Quartò pœnæ inflictio ibi, *Et si quis.* Abbas Siculus.

CASVS. Laici quidam habebant seruos, manumiserunt illos, & ordinati sunt in presbyteros: qn̄ presbyteri isti moriebantur, totam substantiam illorū laici sibi vendicabant, tanquam de propriis seruis: ista relata sunt in concilio: vnde statuit con-cilium, quòd ista de cætero non fiant, sed sicut liberi facti sūt ad suscipiendum gradū, & diuinum officium: ita nihil ab eis exigatur pręter diuinum officiū: sed peculium illorum diui-datur in quatuor partes, quarū vna assignetur Episcopo, alte-ra Ecclesię cui seruierūt, tertia pauperibus, quarta cōsangui-neis: quos nisi habuerint, Episcopus eam in vsum Ecclesiæ conuertat. Nota, ꝗ laici nihil debent occupare de rebus cle-rici morientis. Item patronus in liberto potest retinere operas spirituales. Item substantia clerici morientis, diuidi debet in quatuor partes, vna Episcopo, alia Ecclesię, tertia pauperib⁹, quarta parentibus idoneis danda. Item parētibus nō idoneis nihil potest testari clericus moriens, vt putà hæreticis, vt *j. de hæret. vergentis.*

¶*Glo. seq. distinguit, aut prælatus testatur, aut nō. Secundo casu, aut res ei⁹ sunt distin-cta, aut permistæ: & hoc casu, aut dubitatur, an habuerit propriū, aut certum est habuisse. si-gnat contrarium, & soluit.*

d ¶*Morientium.*] Cū decedit prælatus [e] de omnibus ea ante pro-motionē, quàm post acquisitis intuitu ꝑ-sonę, liberam habet potestatem testandi. *s. e. prox. & s. de testa-men. cum nobis & 12. q. 3. quicunque. & q. 5. fi. nunc. in Auth. de Ec-cle. col. 9. §. interdici-mus.* Si verò decedat intestatus, si sunt di-stinctæ res, eius con-sanguinei succedunt sibi. 12. q. 2. *sint mani-festa.* Si vero res prę-lati sunt permistę cū rebus Ecclesię, tum distingue, aut dubi-tatur, an habuit pro-priū, aut certum est, ꝗ habuit: si dubi-tetur, semper pro Ec-clesia est præsumen-dum, & totum vendi-cabit Ecclesia. *ar. 12. q. 3. quicunque. ff. de reb. dub. cum bus.* [d] sic in vxore, *ff. de dona. inter vir. & vxo.* Quin tus Mutius. & *C. eod. tit. etiam.* Si verò cer-tū est, quòd aliquid habuit, sed nescitur quantum, obtinet hu-ius c. distinctio: nec immeritò, quia null⁹ hęres nobis ꝓximior est, quàm qui nos Deo sociauit. *s. de pænis, presbyteri.* licet contradicere videatur. 12. q. 4. c. 1. vbi dicitur, ꝗ sit dubium, ꝗ æqua debeat fieri distributio inter Ecclesiam, & hęredes sa-cerdotis. Sed dic, ꝗ in alio casu loquit̄ hoc c. q̃ illud, hoc c. intelligitur de illis presbyteris, qui ex seruis facti sunt presby teri. quod videt̄ verius: vt dicit Laur. [e] Non credo ꝗ hodie haberet locum talis diuisio, immò credo, quòd si aliquid ha-beret intuitu personæ, consanguinei ei succedunt ab inte-stato. Si consanguineos non haberet, tunc Ecclesia ei succe-deret. 12. *q. vlt. c. vlt. j. c. prox.*

e ¶*Frater diuinum.*] *Arg. quòd patronus potest tenere operas spi-rituales in liberto, quem manumisit ad clericatum. arg. s. de ser. non ordi. nullus. 54. dist. frequens.* Alanus.

f ¶*Non sunt idonei.*] Puta hæretici. 24. q. 2. *sanè profertur. j. de hære. si quis Episcopus.*

CVm dilectus.] Rector Ecclesiæ dicitur intestatus, si nullū facit testamentum, vel fecit, sed furiosus, & tali succedit Ecclesia, si non habet consanguineos: secus autem si apparet illum fuisse monachum, vel sana mēte testatum. sic summat Ioan. And. & communiter doctores sequentes, sed hæc sum-matio de nihilo prouidet, nec continet in se aliquam diffi-cultatem. Diuiditur in quatuor partes. In prima parte poni-tur factum decisum. In secunda motiuum Papę ad senten-tiam. In tertia allegatio Episcopi diffinientis. In quarta diffi-nitiuæ commissio. Secunda ibi, *Sufficienter.* Tertia ibi, *Quia verò.* Quarta ibi, *Non causam.* Abbas Sic.

CASVS. Archipresbyter de Alerio se, & sua obtulit mo-nasterio de Brusia: tandem dum ageret in extremis, volun-tatem vltimam exprimēdo asseruit se, & sua monasterio cō-tulisse: & sic decessit. Episcopus Eduen. diœcesanus eius, oc-cupauit quędam bona quondam ipsius archipresbyteri, & etiā qdā bona monasterij: vnde super bonis illis causa com-missa fuit iudicibus, corā quib. petebat Abbas de Brusia mona sterio suo restitui, quicqd ēēt de bonis Archipresbyteri, aut ēēt monaste-

¶Innocentius iij. Murcē. † Epi scopo.

¶*Attingendo duos notabiles, & singulares intellectus huius c. sum-matur secundùm quēlibet intelle-ctum. Et primò sic: Valet testa-mentum ad pias causas conditum per verba enunciatiua, etiam pro-pter aliud prolata, quanquam suc-cessio, seu testatio veniat ad exclu-sionem alterius Ecclesiæ. Vel aliter secundùm alium intellectum, & sic: Per vnum testem de veritate, & per confessionem etiā incidenter factam, probatur oblatio etiam quoad effectum consequendi bona oblata.*

CAP. III.

CVm † dilectus filius Ab-bas de Brusia, pro causa, quā aduersùs Episcopū Eduen.

c *De mate-ria huius glossæ vide plenè per Couarruuiā in c. 1. §. de test. ad-de B. Tho. & Cantuarum. 2. 2. q. 185. art. 6. & 7.*

† *Aliàs ita: altera verò Ecclesi.*

† *sint.*

† *Louch.*

† *Nemo-uen.*

d *Vide s. e. requisisti. sup. gl. hic respondet. Ioan. And.*

† *Cap. vni-co. eo. tit. in 3. comp. Et quatenus in textu tan-gitur de pro bandis ali-quem non esse sane mentis, vide plenè per Franciscum Herculanū tra. de pro-ba. negat. in 2. mod.*

e *Goff. & Host. Pe. & Abbas. qui hoc probant per ver. scil. presbyteros suos, scilic. olim, sed melius probat ver. sicut li-beri facti sunt, &c. & ver. pe-culium, scil. re spectu pro-uis status. Ioan. And.*

habebat, diutiùs expectâsset. Abbas proposuit antedictus, quòd Archipresbyter de Alerio ad participationem a orationum monasterio de Brusia obtulit se, & sua b: & infrà. ¶Sufficienter intelleximus esse probatum, quòd dictus Archypresbyter agens in extremis, velut vltimam c exprimẽs volũtatem, asseruit se, & sua monasterio d cõtulisse. Vnde cũ requisitus esset, vt cõderet testamẽtũ, respondit se non posse testari †: quia se, & sua cõtulerat e monasterio supradicto: & licèt vnus testis f solus dixerit se vidisse, quando se, & sua obtulit monasterio: quia tamẽ alij testes dixerunt se audiuisse ipsum in Abbatis pręsentia, quod prędictũ † est, confitẽtem g, non tanquam sufficienter probantes h, sed tanquam vehemẽter adminiculãtes assertionem Abbatis plurimum adiuuabant. Quia verò pars Epi asserebat se velle probare, quòd dictus Archypresbyter in extremis laborãs, tanquã phreneticus alienatus † erat mente, vnde nõ valuit, quod expressit: ¶Nos cãm illam † tibi sub hac forma duximus cõmittendã: quòd nisi pręfatus Episcop' legitimè pbauerit sepedictũ Archipresbyterũ sanæ mentis compotem i non fuisse, cùm vltimã k voluntatẽ expressit, super impetitione monasterij perpetuũ ei silentiũ imponatur, & compellatur restituere monasterio, quæcunque de bonis ipsius Archipresbyteri vel etiam monasterij occupauit. Si verò legitimè probauerit Archipresbyterum, quæ super vltima voluntate pręmissa sunt, alienata mẽte dixisse, ad faciendam ei nomine parochialis Ecclesiæ (cuius ipse † administrationem gesserat, dum vixisset) restitutionem l bonorum, quæ ipsius Archipresbyteri fuerant, monasterium condemnetur, cùm idem Archipresbyter ab intestato decesserit: ipsique monasterio super impetitione m Episcopi silentium n imponatur.

monasterij occupauerat: & econuerso petebat Eps sibi restitui nomine parochialis Ecclesię, cui' ille fuerat Archipresbyter, quidquid de bonis dict. Archipresbyteri monasteriũ detinebat: ad pbandã intentionẽ suã Abbas testes induxit. Tandẽ causa delata est ad Papã: ipse vero examinato negotio diligẽter, intellexit esse pbatũ, q archipresbyter, dũ ageret in extremis, voluntatẽ vltimã exprimendo, asseruit se, & sua monasterio cõtulisse: & cũ requisit' fuisset, vt cõderet testamẽtũ, rñdit se nõ posse testari: quia se, & sua dederat monasterio: & vn' de testib. dixit se vidisse, qñ se, & sua obtulit monasterio, & testes alij dicebãt se audiuisse ipsũ archipresbyterum in psentia abbatis cõfitẽtẽ, quod pdictũ est, adiuuãtes plurimum assertionẽ abbatis, nõ tãquã pbãtẽs sufficiẽter, sed tanquã vehemẽter adminiculũ pstabãt: sed quia ex aduerso pars epi asserebat, q dictus Archipresbyter in extremis agẽs alienatus erat à mẽte, vnde nõ valuit, quod dicebat: Papa causam ipsã cõmisit sus hac forma, q nisi epi probauerit archipresbyterũ non fuisse sanę mẽtis, cùm vltimã volũtatẽ expressit, imponatur ei silentiũ super impetitiõe monasterij, & cõpellatur restituere monasterio, quicquid occupauit de bonis illius archipresbyteri, aut etiã monasterij. Si verò pbauerit illum alienata mente dixisse pdicta, condemnetur monasteriũ ad faciendam epo restitutionem nomine parochialis ecclesiæ, omniũ bonorũ, q fuerunt ipsius archipresbyteri; cùm ipse archipresbyter ab intestato decesserit, nec habuit cõsãguineos, & ipsi monasterio silentiũ imponat. Nota, quòd vnus testis cum aliis adminiculis vehementib. fauore religionis sufficit ad fidem faciendã. Item furiosus non potest facere testamentum: id est, qui est mẽte captus. Item publicatis attestationib. possunt testes induci super nouo articulo pẽdente ex priori. Item quis potest probare negatiuam, si includit in se affirmatiuam. Item episcopus potest agere pro ecclesia sibi subiecta.

a ¶*Participationem.*] Propter hoc non fuit monach', nec etiã stetit in habitu monachali: vt apparet ex antiqua a, cùm hoc non sufficiat ad monachatum.

b ¶*Se, & sua.*] Et postmodũ in extremis agens confitebatur publicè, quòd non poterat facere testamentum, quia se, & sua contulerat monasterio, & hoc vltimum probauit Abbas per testes, primum articulum non probauit nisi per vnicum testẽ: quod non sufficit. B.

c ¶*Vltimam.*] Quasi dicat: si hæc verba non expressè hoc dicant, tamen tacitè vim obtinent vltimæ voluntatis. Bern.

d ¶*Monasterio.*] Per hanc probationẽ obtinebit Abbas, si Eps non probauerit Archipresbyterum verba ista alienata mente dixisse: nec intelligas, q ex his verbis probetur dictum archipresbyterũ fuisse oblatum dicto monasterio cum suis rebus, siue monachũ fuisse: sed probatur, quòd voluit sua bona ad monasterium peruenisse: & qlibet verba, per quę declaratur intẽtio testãtis, sufficere videntur. *ff. de fun. in. & instru. l. cum de lanionis. §. asinam. ad fin. & ff. de sup. lega. l. Labeo. ad fi.* nemo enim æstimandus est dixisse, quod non mente cogitauerit. B.

e ¶*Contulerat monasterio.*] Vnde ex tunc cessat eius iudiciũ. *19. q. vlt. c. si qua.*

f ¶*Vnus testis.*] Vnus testis solus non sufficit ad probationem. *s. de test. licet vniuersis. 4. q. 3. si testes. § iurisiurandi.* Tamen si alię pręsumptiones adsint sufficit: vt hic dicit, & *s. de testib. praeterea. & s. de praesum. litteris & c. 3.* Sed non videntur sufficere hmõi adminicula ad pbandum intẽtionem Abbatis, s. q dictus Archipresbyter monasterio obtulit. se & sua b, cum littera dicat: non tanquam sufficienter probãtes, sed adminiculantes &c. vnde non debuit admitti Episcopus ad probandum, q archipresbyter fuisset mente alienatus, qñ in extremis agens dicebat, q nõ poterat facere testamentũ. Vel dic q illa adminicula sufficiunt cum vnico teste: & ideo audiri debet Episcopus ad probandum, q iste Archipresbyter erat furiosus, cùm verba illa expressit: quo pbato solus testis remanet, & sic obtinebit eps: aliàs succũberet: quia si obtulit se pbaturum pdicta, mos ei gerendus fuit. *ff. de proba. circa eum.* Ber.

g ¶*Confitentem.*] Vt, q talis cõfessio deberet sufficere, ad hoc vt testatus decessisse dicat, licèt nullũ aliud testamentum appareret. *ff. de donatiõibus.* ex hac scriptura. vbi omnino statur verbis testantis. Quare ergo requiritur hic alia pbatio? Responderi potest, quod lex illa loquit in eo casu, qñ p talia verba aliquis exprimit vltimam volũtatẽ, aliàs talibus verbis nõ est credẽdum, nisi hoc iurasset in testamento. *C. de prob. Auth. quod obtinet* c, & tũc heredes necesse habent stare, illi voluntati. *C. de fideicom. Authen. hoc amplius.* Vin. Scriptura illi' legis solenniter facta fuit, dũ viuebat testator, qui fecit testamẽtũ, sed ille archipresbyter, dũ viuebat, nullã fecit scripturam de verbis illis, & iõ post mortẽ illa cõfessio debet probari p testes, prout abbas dicebat in sua petitione, ad hoc vt sufficeret vnus testis, & tamen per se sufficerent. Bern.

h ¶*Probantes.*] Scilicet quòd obtulit se, & sua. Bern.

i ¶*Compotem.*] Hoc ideo dicit, quia furiosus nõ põt facere testamentum. *C. qui testamen. fac. pos. furiosum.* & ita Eps ille pbabit istam negatiuam: & hoc est, quia habet in se implicitã affirmatiuam, hanc scilicet: quod tunc erat furiosus. sic *s. de renun. super hoc. & C. de codi. nec codicillos. & ff. de condi. instit. quidam. ff. de proba. si filium familias contra. 5. q. 9. indicas.* sed ibi Archiepiscopus tenebatur probare Episcopum illum fuisse sanę mentis, quia constabat illum fuisse furiosum. Tan.

k ¶*Vltimam voluntatem.*] Testamentum enim hominis tantùm morte confirmatur, & immobile perseuerat post mortẽ. *j. de celebrat. Missa. cum Martha. & 13. q. 2. vltima voluntas. & C de sacrosan. eccle. l. 1.* Lauren.

l ¶*Restitutionem.*] Si intelligas donationem hanc factam de bonis ecclesiasticis, de quibus intelligendum est certè illa donare non potuit. *s. de testa. cùm in officijs. & c quia nos.* si de patrimonialibus, in istis nihil iuris habuit Episcopus. Dicas, q de proprijs, siue patrimonialibus hoc est intelligendum: & hoc constabat: aliàs pręsumunt Ecclesię, & loquit in eo casu d, cùm non appareret heres. *12. q. vlt. c. vlt. & in Auth. de eccl. tit. §. si quis epis. cpm. coll. 9.* ecclesia enim est proximus heres. *j. de poenis presbyteri.* simile *s. eod. c. 1* Ioan.

m ¶*Impetitione.*] Sed nonne Episcopus dixit sibi ius: ergo debuit cadere à iure suo? Sed hoc non debet redundare in damnum Ecclesiæ. *16. q. 6. si episcopum.* vel nõ verius dicas, quòd poena illius constitutionis, si quis in tantam. *C. vnde vi.* nõ habet locum in bonis iacentis hęreditatis, vnde legatarius qui legatum auctoritate sua capit ante aditam hęreditatem, non punitur in alio, nisi quia restituit possessionem *ff. quorum legatorum. l. 1. resp.* secus est, si post aditam hæreditatem *C. de leg. non dubium.*

n ¶*Silentium.*] Si primò sana mente sua obtulit Deo: nonne debet Papa tueri suam donationem inter viuos, licèt in morte non fuerit sanę mentis, cum adhuc in eodem proposito intelligatur durare. *j. de baptismo, & eius effectu, maiores. ad finem?* Pręterea cum ille, qui ab intestato debet succedere, immensam donationem defuncti reuocat, non in totum reuocat, sed quantũ ad quartã sufficiat. *C. de inof. dona. l. 1. sup. ti. prox. Raynutius.* immo in vita sua omnia donare potuit. *s. e. c. 2.* Sol. Abb. nõ pbauit donationẽ factã fuisse inter viuos, nisi p vnũ testẽ: & alij qui pbãt illã, quã expressit in vltima vo-

† in testari. *† dictum.* *† Aliàs erat alienatus, erat à mente.* *† ipsum.* *† Dicto, ipse, deest vt plurimum in antiquis.*

a Hanc antiquã habes in loco citato initio huius c.

b Verũ est, quod ista verba non sufficiebant ad probandum monachatum, sed ad probandũ vltimam voluntatem bene: vt dictum est in 4. gl. Ioan. And.

c Hic autẽ non loquitur in donatione, vel legato: sed in debito quo quis in testamento se confitetur obligatum: in quo maius fit praeiudiciũ haeredi: quia non deducit falcidiã, sed in primo deducit: & de hoc, & an cõfessio praeiudicet filio quoad legitimam in Spe. de confes. §. nunc videndũ. ver. nunc sequitur videre. Io. And.

d Idem Innocentius, & Hostiẽsis. Ioan. And.

 luntate

Iunctate, dũ ageret in extremis, nõ pbãt oblationẽ inter viuos. Illa aũt obiectio de inofficiosa donatiõe nõ habet hic locũ: q̃a querela de inofficiosa donatiõe nõ daẽ nisi illis quib. aliq̃d relinq necesse est. C. *de inoffi. dona.* *si totam.* sed Ecclesię sacerdotes nõ teneẽ aliq̃d legare de suis pptiis, nisi velint. L.

transferunt. Item cùm alterius parochianũ recipit ad pœnitentiam. *de pœnit. dist. 6. placuit.* ĩ. *de pœnit. & remiss. omnis vtriusque.* Vinc.

TITVLVS XXVIII.

De sepulturis. †

¶ Leo iij.

¶ Decedens intestatus sepelitur in sepulchro maiorũ, vel vbi eligitur sepultura: parochialis tamẽ Ecclesia habebit canonicam portionem eius, quod reliquerit Ecclesia sepulturæ. h. d. secundùm veriorem intellectum.

CAP. I.

NOs† instituta maiorum patrum cõsiderantes: Statuimus vnumquẽq; in maiorum suorum [a] sepulchris iacere: vt Patriarcharũ [b] exitus docet. Nulli tamẽ negamus propriam [c] eligere sepulturam, & etiam alienam: Dominus enim & magister, alienã elegit [d] vt propriam. ¶ Sed quia dignus est operarius mercede sua, tertiam partem [e] sui iudicij [f], illi Ecclesiæ dari censemus, in qua cœlesti pabulo [g] refici consueuit: vt iuxta Apostolum sint consolationum [h] socij, vt fuerunt passionum: & sic demum vbicunque libitũ fuerit, eligat sepulturam. Aliter ne † fiat auctoritate Domini nostri, qui per Prophetam locutus est dicens: Ne transgrediaris [i] terminos antiquos, quos posuerunt patres tui, sub anathematis vinculo detestamur, & contradicimus.

¶ Leo Papa omnibus fidelibus per Dardaniam constitutis.

¶ Qui cõuertitur ad monasterium medietatem bonorum, quæ pro anima sua disposuit, tenetur relinquere Ecclesiæ parochiali.

CAP. II.

REIatum † est auribus nostris: *& infrà.* ¶ Mãdamus, vt quicunque amodo in monasterio [k] conuerti voluerit, siue in morte, siue in vita [l], omnium rerum, & possessionum, quas pro salute animæ suæ decreuerit [m] disponere, medietatem [n] Ecclesiæ [o], ad quam dignoscitur pertinere, relinquat.

¶ Innocentius iij. † Genuensi † Archiepiscopo.

¶ Vbi quis sepulchro maiorũ relicto, eligit sepulchrum in loco minus religioso, dolo inductus, seu ex contemptu, seu nõ dimissa Ecclesia sua canonica portione expressè, vel tacitè, non tenet electio. h. d. saluando istum textum quantum fieri potest.

CAP. III.

FRaternitatem † tuam non credimus ignorare, mortuo-

DE SEPVLTVRIS.

¶ *Suprà visum est de successionibus ex testamento, & ab intestato, quæ capiũt effectũ post mortem: vt in c. cum Martha. de cele. Miss. Vnde cùm fuerit visũ de bonis defunctorum, merito restabat videre de sepultura eorũ: nam omnes morimur, & sicut aqua dilabimur super terrã.* 2. Reg. 14. c. & in c. Ecclesiastico. 13. q. 2. ideo Abbas. *De hac materia tractat.* 13 q. 2. & q. 1. c. 1.

NOs *institutata.*] Tria sunt dicta. Secundum ibi, *Nulli.* Tertium ibi, *Sed quia.* Abb. Sic.

CASVS. Statuit Leo Papa, quòd quilibet debeat sepeliri in sepulchris parentũ suorum, secundùm quod fecerunt antiqui patriarchæ: veruntamẽ nulli negandũ est ppriam eligere sepulturam, & alienam: quia & dominus hoc fecit: sed quia dignus est mercenarius mercede sua, tertiam partẽ iudicij sui, illi Ecclesiæ præcipit dari, in qua sepeliri debeat, vel debebat si nõ elegisset alibi sepulturã, & vbi dum viuebat, cælesti pabulo refici consueuit: quod si fecerit, vbicunq; voluerit, eligat sepulturã: & ne aliter fiat, præcipit Leo Papa sub pœna excommunicationis. Nota, quòd debemus eligere sepulturam, vbi maiores nostri sepulti sunt, quod verũ est de honestate. Item licitum est alienam eligere sepulturam, id est, in alieno loco: vt patet per exemplum domini, qui sibi elegit sepulturam Ioseph. Item Ecclesiæ parochiali relinquenda est sua portio, cùm quis eligit sibi sepulturam, Item nullus debet terminos transgredi à sanctis patribus constitutos.

a ¶ *Suorum.*] Et ita loquitur de indigena. Lau.

b ¶ *Patriarcharum.*] Qui in sepulchris patrum suorum sunt sepulti. 13. q. 2. c. *vnaquaque.* §. *Ioseph.*

c ¶ *Propriam eligere.*] Et sic vr. qp quilibet adultus, & discretus possit sibi eligere sepulturã, vbi voluerit. *arg.* ĩ. *eod. in nostra.* hoc verum est, dum tamen eligat locum magis religiosũ. ĩ. *eod. fraternitatem.* vbi de hoc. & ĩ. *c. prox.* Ala.

d ¶ *Alienam elegit.*] Quia natus in Bethleem, nutritus in Nazareth, sepult⁹ fuit in Hierusalẽ in sepulchro Ioseph. Tancr.

e ¶ *Tertiam partem.*] In sequenti c. dicitur de medietate. ĩ. *eo. cum super.* dicitur de quarta. hæc diuersitas, siue contrarietas determinatur secundùm diuersas consuetudines locorum. ĩ. *eo. certificari.*

f ¶ *Iudicij.*] Scilicet, quod reliquit huic Ecclesię, in qua elegit sepulturam: & non de relictis aliis locis. vt ĩ. *eod. in nostra.* B.

g ¶ *Pabulo.*] Pabulum cęleste exposuit Alanus, id est, doctrinam secretorum fidei, vt solida cibaria: pabulum enim dicitur prędicatiõ verbi Dei. š. *de offi. ordi. inter cætera.* Bern.

h ¶ *Consolationum.*] Ad quem spectat onus, & emolumentũ. 12. q. 2. *Ecclesiasticis.* & c. *charitatem.* 13. q. 1. §. 1. Ala. & 16. q. 6. *de lapsis.* & ff. *de reg. iur. secundùm naturam.* *circa prin. tit.*

i ¶ *Ne transgrediaris.*] Trãsgreditur quis terminos pximi sui, cùm quis parochianũ alterius admittit ad sepulturã: vt hic. Itẽ cùm alterius subditũ excõmunicat, vel interdicit. 9. q. 2. c. 1. & 2. Tertiò cùm euellit terminos possessionũ vicini sui. 86. dist. tãta nequitia. Quartò cùm pdicat cõtrariũ fidei. 24. q. 3.

REIatum.] Communis diuisio. Secunda pars ibi, *Mandamus.* Abbas Siculus.

CASVS. Leo Papa statuit in capite isto, vt quicunq; voluerit amodo in monasteriũ conuerti, siue in vita, siue in morte medietatem omnium rerum suarum, & possessionum, quas decreuit disponere pro anima sua, relinquat illi Ecclesię, ad quam pertinet. Nota, qp parochialis Ecclesia dẽt habere medietatẽ (vt hic dicit) de omnibus, q̃ relinquit parochian⁹ in vltima volũtate. sed circa hoc attẽde consuetudinem locorũ.

k ¶ *Monasterio.*] Arg. qp quis debet eligere locum religiosum ad sepulturam.

l ¶ *In vita.*] In ęgritudine tamen, de qua decedit: alioquin nihil daretur Ecclesiæ parochiali. ĩ. *eod. de his.* Vin.

¶ *Glo. seq. ponit tres casus exceptos.*

m ¶ *Decreuerit.*] Supple, Ecclesiis: nisi relinquatur in ornamẽtis Ecclesiæ, & sine fraude, & tunc nihil detrahitur. š. *de testa. c. vlt.* aut si reliquerit pauperibus, vel consanguineis pro remedio animæ suæ, nihil detrahitur inde: vt dixit Ala. Itẽ de armis, & etiã equis pro subsidio terrę sanctæ relictis, nihil detrahitur. ĩ. *eod. in nostra.*

n ¶ *Medietatem.*] Super hoc standum est consuetudini loci. ĩ. *eod. certificari.*

o ¶ *Ecclesiæ.*] Scilicet, apud quam fidei sacramẽta recepit. sic intelligit Gratianus hoc c. 13. q. 2. c. *placuit.* § *sed aliud. in fi.* B.

FRaternitatem tuam.] Hoc c. hodie recepit determinationem, seu correctionem secundum alios per *c. 2. eod. tit. lib. 6.* vbi habetur, quòd quis potest relinquendo sepulturam suam antiquam, eligere sepulturam in loco minùs religioso. Diuiditur in tres partes. In prima ponit ius. In secunda narrat factum. In tertia concludit. Secunda ibi, *Vnde.* Tertia ibi, *Quocirca.* Abbas.

CASVS. Quidam ciuis Ianuensis P. nomine de Castello, habebat sepulturam ab antiquis temporibus, & sui maiores apud monasterium sancti Stephani: apud aliam Ecclesiam minùs religiosam elegit sepeliri: orta est q̃stio de corpore illius coram Archiepiscopo Ianuen. significatum fuit hoc domino Papæ: vnde ipse rescribit archiepiscopo Ianuẽ. dicens, quod nõ credit ipsum ignorare, qualiter ab antiquo fuit dispositũ apud monasteria, & loca religiosa corpora defunctorũ debere sepeliri, in quibus orationes, & missarum solemnia frequẽtiùs celebrantur: vnde qui volũt ibi sepeliri, non est eis contradicendũ: Qui verò relinquũt antiquas Ecclesias, & sepulturã patrum, & aliorum parentum suorum, & ad noua, & minùs religiosa loca se transferunt, contra antiquam institutionem, sanctorum patrum facere dignoscunẽ: vnde si prædictus P. contra constitutionem, vel consuetudinem istam antiquã, & rationabilem, corpus suum sepeliendum mãdauit, hoc nõ pIudicat rationi: & ideo mandat, quatenus corpus ipsi⁹ reddi faciat monachis sancti Stephani, & cũ patrib. suis sepeliri. Nota, qp qui vult eligere sibi sepulturã relicta sua propria Ecclesia, eligere debet locum magis religiosũ, aliter non potest. Item si dimisso loco magis religioso eligat quis locum minùs religiosum, non valet electio talis sepulturę per illã litteram ibi: qui verò relictis antiquis, &c. & ita non sequit, quòd extrema voluntas sit semper effectui mancipanda.

a ¶ Ex mo

† In Vrbe Veteri sanctissimo Vaticano ita: De sepultura mortuorũ.

† Post concilium Lateran. sub Ale. 19. p. 43. c. 2. & c. 3. eo. tit. in 1. compil. Et vide c. 2. c. tit. lib. 6.

Gene. 49. Exod. 14. Luc. 10.

† Aliter vero ne fiat, &c.

1. Thess. 5. 2. Cor. 1.

a Dist. 100. c. rationis. vbi de hoc, & plenius ĩ. de re. iu. qui sentit. lib. 6. ponit Host. Ver. Commoda qui sentis, iũgas onus emolumentis. Io. And.

† Imo p. 9. decreti c. 110. Ansel. l. 5. c. 31. & c. 4. tit. in 1. compil. Vide c. 2. & ibi tradita per doctores de sepul. lib. 6.

† Immò secundum, aut hic Contius.

† Alias, Ianuensi, sed tam alibi monasteriũ Genuam, Ianuam vocatam.

† Cap. 5. e. ti. in 1. cõp. Vide concilium Matisconense secundum, c. 17. adde, quod de hac materia post hanc decretalem sancitũ est in c. 2. de sepulturis, lib. 6.

a ¶ *Ex antiquo.*] j. eod. c. 1. Ber.
b ¶ *Religiosorum.*] 13. q. 2. *Vbicunque & c. placuit.*
¶ *Glo. seq. obycit, & soluit.*
c ¶ *Frequentius.*] Hæc est ratio, quare potius sepeliuntur homines in locis religiosis, quia frequétius ibi diuina officia celebrátur. Sed nónne tá tú valet generalis[a] oratio, quátú specialis? ita, de consec. dist. 5. non mediocriter. illa est causa, quia spiritus sanctus ad mensuram non datur. de consec. dist. 4. quæris. sed præsumptio est quod plus prosit specialis oratio, quá generalis. & quidé honor amplius videtur deferri illis, pro quibus specialiter fit oratio. Ber.

a *De hoc du bio quid sit sentiendū, vide per Nauarrum in enchyridio de oratione c. 10. erotemate. 12. & in manuali confessariorū. cap. vlt.*

rum sepulchra, & cœmeteria, apud illas Ecclesias, & monasteria, ex antiquo[a] esse disposita, in quibus religiosorum[b] fratrum Conuentus sunt constituti, & orationes, atque Missarum solemnia tam pro viuis, quàm pro defunctis, frequentius[c] celebrantur. Vnde ipsorum deuotioni, & extremæ voluntati, qui apud huiusmodi Ecclesias sepeliri desiderát, minimè contradicendum est. Qui vero relictis antiquis Ecclesiis, & patrum, aliorúmque parentum[d] suorum sepulchris, contra consuetudinem Patrum veteris testamenti, qui cum † patribus suis sepulti esse leguntur, ad noua[e], & minus religiosa loca se transferunt, irrationabiliter, & contra antiquam consuetudinem facere videntur. ¶ Vnde si P. de Castello contra antiquam, & rationabilem consuetudinem, aliquid de corpore tuo sepeliendo mandauit, hoc non præiudicat[f] rationi, sed viribus debet carere. Quocirca mandamus, quatenus corpus[g] ipsius Monachis sancti Stephani reddi facias, & cum suis patribus sepeliri.

d ¶ *Parentum.*] 13. q. 2. *Ebron. & §. Ioseph.*
¶ *Glo. seq. recitatur per q. an sit sepultura sit necesse loca prima religiosū eligere. ponit opinio. Hug. & sequaciū, quod sic. ponit contrariū Lau. & primā approbat. & respondet contrario.*

† Gene. c. 50. & 3. Reg. c. 13. & alibi sæpe.

e ¶ *Ad noua, & minus religiosa.*] Ex hoc c. patet, quod qui vult eligere sibi sepulturam, sua relicta, debet eligere sibi magis religiosá. *arg.* j. *eo. c. prox.* In hac opinione fuit T. H. & Ala. & mihi hoc idé videtur. & facit ad hoc 13. q. 2. *Vbicunque.* & est simile. quod enim de vna religione transit ad aliam, ad strictioré transire debet. j. *de re. & transeū. ad relig. saec. & c. licet.* Alij dicunt, vt Laur. & Vin. & Io.[b] quod liberū est vnicuiq; sibi eligere sepulturam etiam ad locum minus religiosum. *arg.* j. *eo. in nostra*, & si qua contraria inueniantur, intelligantur, cúm illectus fuit, vel cū ex temeritate, vel ex contemptu trásiuit: vel cum debitá portionem non reliquit suæ Ecclesiæ. & sic intelligitur illud c. Primá opinioné præfero, & quod dicit j. *eo. in nostra* nó contradicit, quia illud cótingit propter priuilegiū, quod habent illi Hospitalarij, & Templarij, vt liberū sit cuicunque apud eos eligere sepulturam, vt ibi patet: sicut & prædicatores habét idé priuilegiū: alias non possent illos recipere ad sepulturá.

b *Hoc not. 13. q. 1. c. facultates. §. at illi. alias incip. nunc quæritur. & Ray. in súma Ho. hic & 3. c. 1. & in sum. §. apud quem, & approbatur hæc opin. j. c. cu quis. in fin. lib. 6. Io. And.*

c *Vide sen. exco. si vere. super vlt. glo. Io. And.*

Addition. Secúda opinio est hodie approbata per c. eo. tit. lib. 6.
f ¶ *Præiudicat.*] Quoniam minus legitima voluntas defuncti defendi non debet *ff. de condi. insti. filius quidam* c. & 12. q. 5. c. *ff. de religiosis. & sumptibus funerum. l. at si quis. §. hac actio.* quandoque tamen minus legitima voluntas quantum ad solemnitatem testium defenditur: putá in relictis piis locis: *&. de testam. relatum. & c. præced.*
g ¶ *Corpus.*] Sic j. *eo. cum liberū.* & oblationes quas ipsius occasione habuerunt, j. *eo. tit. in nostra. & in c. cum liberum.* fan.

De *his.*] Duæ sunt partes. Secúda ibi, *Si verò.* Abb. Siculus.

Casus. Aliqui quáq; se transferunt ad loca religiosa cū bonis suis in infirmitate, vel etiam in sanitate, & nihil relinquūt Ecclesiis á quibus receperūt salutis pabula: quærebatur quid iuris esset de his? Rńdet Papa, quod si in ægritudine ad religiosa loca se trásferunt, & de illa ægritudine moriútur, canonica portio debet exhiberi illis Ecclesiis, a quib[9] assumútur, & in quibus sepeliri debebát. si verò in sanitate se transferunt, tunc nihil dare cópelluntur Ecclesiis suis prioribus: quia liberum est tunc bona sua cuilibet impertiri, etiam priuatis psonis. Not. quod cúm aliquis transit ad religionem in ægritudine, dum tamé ex illa ægritudine decedat, canonicam portioné debet habere parochialis Ecclesia de his, quæ legat illi monasterio. Ité cum quis in sanitate sua trásfert se ad religioné, nihil potest parochialis ecclesia petere: quia tunc nó solùm piis locis posset res suas dare, immò etiam cuicunque vellet.

¶ *Glo. seq. arg. licet multa. &c.*
h ¶ *Decedant.*] Quia tunc donatio causa mortis cófirmatur[d]: ff. de dona. causa mortis. non vi. Et est ar. quod nó licet alicui in morte, quod in vita non liceret. ar. j. de testam. cap. ad hoc. Nec mirum: quia potest, qui sanus est, omnia bona sua consumere: in morte tamen non potest filios, vel nepotes suos præterire. *Insti. de inoffi. testamen. & de exhære. libe. per totum.* Tamen & sic intellige j. de te sam. Rayneriis, de tertia lib. Cleræ, & Adelasiæ, quæ donata, vel vendita fuerunt in morte, vnde non potuit Altecocha defraudari sua legitima: alias in sanitate poterat defraudari. vt hic dicit. in §. B.
¶ *Glo. seq. quærit, ponit tres opiniones. Prima quod diuidens. Secunda pro Ecclesia dimissa. Tertia pro parochia.*
i ¶ *A quibus assumpti.*] Quid si in vna Ecclesia audiat diuina officia, & percipiat Ecclesiastica sacramenta, & in alia habeat ab antiquis temporibus ipse, & sui maiores sepulturam, & in tertia eligat sepulturam: quæ istarum Ecclesiarum habebit canonicá portionem? Rńdeo diuidere debent illá canonicam portionem. ar. ff. secus si suprá eodem cap. 1. & j. de testamentis, relatum. in fi. nisi consuetudo repugnet. *arg.* j. *eo. c. certificari.* & c. *de Vxore. in fi. & j. de decimis. cum sint homines. & j. tit. prox. c. vlt.* T. c H. dixit, & melius, quod illa Ecclesia, in qua est sua sepultura, debet habere canonicam portionem, quòd non illa, in qua audit diuina. Nulla enim iniuria facta est ei ratione sepulturæ in alia Ecclesia, quia non dicitur derelicta, nec offensa: nec ex tali electione ius acquiritur illi.

† *Post concilium Lateran. sub Alex. iq. p. 49. c. 6. & c. 7. co. ti. in 3. comp. Vide Perrum de Perusio trac. de quarta canonica, & Alex. cōsil. 156. in c. viso testamento in 2. volu.*

d *Ex quo in ægritudine donationē facit de morte fit causa mortis, boc fecisse videtur. ff. de don. causa mor. l. 2. & 3. & C. eo. l. fecus si simpliciter donat: quia tunc vitetur inter viuos. ff. de don. causa mort. l. Seia. §. fin.*

clesia parochialis habet inde canonicam portioné: secus si in sanitate.

CAP. IV.

De † his, qui in infirmitate vel sanitate cum bonis suis, ad religiosa loca se transferunt, nihil tibi, vel Ecclesiis, à quibus receperunt salutis pabula, relinquêtes, hoc tuæ volumus prudétię innotescere: quòd si in ægritudine ipsa ad religionem transeant: dummodo de ægritudine illa decedat[h], de bonis suis ipsis Ecclesiis, a quibus[i] assumpti fuerint, canonica debet portio exhiberi. ¶ Si verò ad religiosa loca se in sanitate transtulerint[k], de his, quæ locis ipsis conferunt, cogi non possunt aliquid præscriptis Ecclesiis impertiri, quia liberum est eis tunc bona sua non solùm religiosis, sed etiam quibuslibet priuatis[l] conferre personis.

¶ Idem.

¶ *Qui sepeliunt parochianum alienum, quem sepelire non debent, coguntur restituere corpus, & quæ ratione ipsius obtinuerunt. Hoc dicit, cum 6. sequenti.*

CAP. V.

Ex † parte Canonicorū Obrigeñ. † nobis est intimatum, quòd Prior de Insula quen-

¶ Alexander iij. Episcopo Spaleñ.

¶ *Si quis in ægritudine, de qua decedit, offert se, & sua monasterio, Ec-*

Ité[l] quid si in vna Ecclesia percipit sacramenta, & in alia est sua canonica sepultura, quæ illarum habet canonicam portionem? Respondeo, eodem modo diuidere debent illam canonicam portionem. arg. suprá. eo. c. 1. & 2. & arg. ad hoc suprá de testa. relatum. in fi. nisi consuetudo repugnat. arg. infrá. eod. certificari. & c. de vxore. & infrá. de deci. cum sint homines.

Si tamen Ecclesia sua solebat aliquid percipere de iudicio sui parochiani, cū sepeliebatur in illa Ecclesia, in qua parétes istius, quia in aliá sepulturá eligit, pro rata eius quod soluebat, accipere, accipiet de canonica portione, quæ dabitur parochiæ Ecclesiæ, hoc notatur per H. 13. q. 2 *placuit. §. sed aliud, in summa ipsius.* Alij dicunt contrariū, scilicet quód Ecclesia, in qua consueuit sepeliri, nihil debet habere: sed parochialis in qua consueuit audire diuina: quod mihi non videtur.

k ¶ *Transtulerint.*] Se, & sua reddendo: quod patet per principium capituli. si autem corpus suum tantum traderet sepeliendum post mortem, & relinquat ei aliquid, de hoc debet dare legitimam.

Additio. Quæ est tertia, vel quarta, vel medietas secundùm consuetudinem locorum. j. *eod. c. certificari.*

l ¶ *Priuatis.*] Honestis tamen. 86. *dist. donare.* & non hæreticis. *C. de apostat. l. hi qui. & j. de hæreticis. si quis episcopus. & c. sequenti.* T.

Ex *parte.*] In prima parte ponitur querela. In secunda iudicis datio ibi, *Mandamus.* Abbas Siculus.

Casus. Prior de insula quédá parochianū canonicorum Obrigeñ. post appellationé, in sua Ecclesia sepeliuit: vnde canonici cóquesti sūt dño Papæ: mádat ipse, quatenus dictus Prior cópellatur, vt corpus parochiani prædicti præfatis canonicis restituat, & de his, quæ habuit occasione sepulturę illius, amitabi-

† *Obrigen. eidem Gof. & Plu. & idem dixerunt omnes prædicti, & innocentius, quando est capella annexa diuina, & in baptismali Ecclesia recipit sacramenta, id est, quod sit le inter se diuident. Ioann. And.*

f *Qua sequuntur ab hoc loco vsque ad Vir. si tamen desunt in antiquis exemplarib. imò putat Bernar. de esse, designat quæ diversis sunt charáteribus impressa.*

liter conueniat cum eisdem. Not. quòd monachi possunt habere populum. Item non solum iuris, vel rei petitur restitutio, sed etiam cadaueris. Item officium iudicis est, vt admoneat partes ad concordiam.

a ¶ *Parochianũ*] Iste Parochianus nõ elegerat sepulturã apud Eccle. dicti Prioris, vel fuit dolo inductꝰ, vel fuit infra legitimos annos, & ideo corpus illius debet restitui cũ bonis perceptis occasione illius, aliàs tãtũ quarta, vel tertia, vel medietas secũdũ cõsuetudinẽ loci. *j. e. in nostra.* & *j. eo. certificari.* & qđ dicit de appellatione, idẽ esset sine aliqua appellatione: vnde supple, maximè. Tancredius.

† *In aliquot vetustis est: aut exinde, &c.*

¶ *Glos. seq. obuert, & soluit.*

b ¶ *Post appellationẽ.*] *Arg. contra. C. de sepul. vio. l. fi. & Auth. ad hæc quæ damũ. & in Auth. vt cum de appel. cog. §. pen. coll. 8. & in Auth. vt defuncti, seu fune. non iniuri.* à credito circa principium *col. 5.* Sol. hic fuit appellatũ, ne Prior inuaderet ius canonicorũ, in cõtrariis autẽ non recipitur appellatio, ne corpora sepeliantur: & ita non contradicunt, quia diuersimodè loquuntur. T.

† Ca. 2. eo. tit. in 1. cõpil. & vide Turrecrematam in c. facultates. §. nunc quæritur. 13. q. 2.

a *Qui mortuis exequias prohibet, circa funus ab actione cadit, & tãtũdẽ soluit heredibus iniuriæ, publicaturque tertia pars bonorũ ipsius, & notatur infamia. Ioann. And.*

c ¶ *Exinde.*] Id est, de cæteris, quæ obuenerũt occasione illius corporis amicabiliter cõueniat: aliàs tenetur ea restituere. *j. c. prox.* & *c. in nostra.* Ber.

dam parochianum[a] suum, post appellationem[b] ad nos factam in sua Ecclesia sepeliuit: *& infrà.* ¶ Mandamus, quatenus præfatum Priorem compellas, vt memoratis Canonicis, prædicti parochiani corpus restituat, & † exinde[c] amicabiliter conueniat cum eisdem.

¶ Idem Decano, & magistro R. Rauennateñ.

¶ *Summatum est supra c. proximo.*

CAP. VI.

CVm † liberum sit: *& infrà.* ¶ Ad audientiam nostram peruenit ex conquestione Abbatis, & fratrum sancti Martini Laudoñ. quòd cum Presbyter quidam: corpus cuiusdam mulieris (prout in vltima voluntate disposuit[d]) ad eandem Ecclesiam sepeliendum deferret, Monachi sancti Vincentij Laudoñ. corpus ipsius violenter rapere, & in Ecclesia sua sepelire minimè dubitârunt: *& infrà.* ¶ Mandamus, quatenus si ita esse inueneritis, præfatos Monachos compellatis, vt ossa præfatæ mulieris, & beneficia[e], quæ occasione sepulturæ ipsius recepisse[f] noscuntur, memoratis fratribus cum integritate restituant, & † de cætero talia facere non præsumant.

¶ Lucius iij.

¶ *Mulier nupta liberè potest sibi eligere sepulturam.*

CAP. VII.

DE † vxore verò, vtrum quẽadmodum vir, liberam de-

CVm liberũ.] Diuiditur in duas partes. In prima cõquestio. In secunda pars mãsio ibi, *Mãdamꝰ.* Ab.

CASVS. Quidã presbyter corpus cuiusdam mulieris deferri faciebat ad monasteriũ sãcti Martini Laudoñ. sepeliẽdũ, prout ipsa in vltima disposuerat volũtate: monachi sancti Vincẽtij corpus illud violenter rapuerũt, & illud violẽter in sua Ecclesia sepelierũt: conquesti sunt monachi sancti Martini dño Papæ: mãdat Papa, quatenꝰ si est ita, monachi sancti Vincẽtij cõpellantur, vt ossa præfatæ mulieris, & beneficia, quæ occasione sepulturæ illius habuerũt, restituant monachis sancti Martini. Not. qđ liberè quis testatur, hoc habet ex iuris beneficio. Item quod vniuersaliter est dictum, recipit distinctionem. Item quod obtentu, vel occasione alicuius quæritur, illi est restituendum. & est notabile contra nuncios pro dominis, & cõtra negotiorũ gestores.

† *in antiquis codicibus ita. & de cætero similia non præsumant.*

† Ca. 7. eo. tit. in 1. cõpil. & post concil. Later. sub Alex. c. 63. vbi integra est decretalis, & plures alias cõquæstiones continent.

b ¶ *Disposuit.*] Et sic mulier ista elegit sepulturam apud Ecclesiam sancti Martini, quæ erat magis religiosa, quam Ecclesia sancti Vincentij, cuiꝰ erat mulier ista parochiana: aliàs nõ poterat ibi eligere sepulturam, sua relicta. *s. eo. fraternitatem.* Vel forsitan non erat eorum parochiana, quod verius puto, ex eo quòd Papa non reseruat eis canonicam portionem. Ber.

¶ *Glo. seq. exponit, & q. sol.*

e ¶ *Beneficia.*] Id est, oblationes, & quicquid propter hoc perceperunt. sic *s. eo. ex parte.* & *j. eo. in nostra.* & agunt isti ad repetendum corpus, & beneficia ista, condictione ex canone isto. & *s. eo. fraternitatem & c. ex parte.* vbi enim iure nouo obligatio, inducitur nec cautum ibi, quo genere actionis agẽdum sit, agendum est condictione ex illo, vel lege. *ff. de condictio. ex lege. l. vnica.* Ber.

f ¶ *Recepisse.*] Vel quæ de iure percipere potuerũt, sicut cõtingit de violẽto possessore. *ff. de rei. spol. grauit. & C. vnde vi. l. fi. de possessione. ff. de peti. here. l. 1. in fine.*

DE vxore.] Sunt duo dicta. Secundum ibi, *Verum.* Abbas Si.

CASVS. Sicut liberum est viro eligere sepulturam, ita liberum est mulieri: nulla est in hoc casu inter eos differẽtia, cũ à lege viri soluta esse intelligatur. Illa fuit dubitatio, quia

beat habere sepulturam: Nobis videtur, quòd nulla super hoc inter virum, & mulierem † sit facienda distinctio, sed vtrique in casu isto æqualem[g] esse credimus facultatem, cum electio ista ad eum potiùs statum pertineat, in quo mulier soluitur à lege viri † [h].

¶ *Pater filios impuberes, vbi voluerit, potest sepeliri facere, si hoc habet consuetudo loci. Hoc dicit.*

¶ Vtrùm autem pater, quò magis voluerit, minores filios valeat sepelire, non inuenimus à sanctis patribus diffinitum[i], & propterea terræ consuetudini[k] decernimus relinquendum.

¶ Idem Præposito, & Capitulo Fauentiñ.

¶ *Si parochianus Ecclesiæ cathedralis alibi sepelitur, de ipsius funerabilibus, seu relictis Ecclesiæ sepultura, debetur quarta Capitulo Ecclesiæ Cathedralis.*

CAP. VIII.

CVm † super quodam capitulo: *& infrà.* ¶ Præsentium auctoritate statuimus, vt si aliquem parochianorum vestrorum alibi contigerit eligere sepulturam, de testamento[l] ipsius quarta[m] vobis portio relinquatur.

Clemens iij.

¶ *In quantitate canonica, quæ debetur Ecclesiæ parochiali, statur loci consuetudini.*

CAP. IX.

CErtificari † voluisti à nobis quomodo illa clausula, quæ

dicitur 13. q. 2. *vnaquæque.* qđ mulier siue in vita, siue in morte virũ suum sequatur. In fine dicit, quod de filiis minoribus, vbi debeãt sepeliri, à sanctis patribus diffinitum non est: & ideo consuetudini loci relinquendum est. No. quod vxor potest eligere sibi sepulturam sicut vir. Item consuetudo loci attendenda est.

† *Vxorem.*

† *Vide l. in tempus. ff. de hære. inst. & l. cum sponso. cum notatis C. de dona. ante nupt.*

¶ *Glo. seq. signat contrariũ, & dupliciter soluit.*

g ¶ *Æqualem.*] Arg. contra. 13. q. 2. *vnaquæque.* & 33. q. 1. *quos Deus coniunxit.* Solutio. Illud intelligitur secundum istud. vel sic istud locũ habet: cum mulier eligit sibi sepulturam. Si verò non eligat, locũ habet, quòd dicitur ibi. *arg. C. de digni. li. 12. mulieres. ff. ad municipa. fili. in resp. & l. vlt.* Ber.

h ¶ *A lege viri.*] Vt 7. q. 1. *sicut.* & *C. de donatio. ante nuptias. quod sponsa.* & *ff. de donatio. inter virum, & vxo. si quis vxori ea. §. vlt. & l. seq.* Ber.

† Cap. 8. eo. ti. in 1. cõp.

i ¶ *Diffinitum.*] Et licèt non sit diffinitũ, vr tñ, quòd filio possit eligere sepulturam: quia potest ei facere testamentũ. *Inst. de pup. sub §. igitur,* quod potest concedi, dummodo & ipse sibi eligat sepulturam, tamen consuetudini loci relinquendum est, vt hic dicitur.

b *De materia vide latius hic per Host. Ioann. And.*

k ¶ *Consuetudini.*] Si consuetudo non repugnat, sepeliuntur in sepulchro maiorum suorum. *argum. j. eo. in nostra. in fi.* Ber.

† Cap. 5. eo. ti. in 2. cõp.

CVm super.] Non solet summari, sed vt afferat aliquid vltra iura communia summa fic vt in rubro: & in hoc est casus singularis, Abbas.

CASVS Quæritur, quantum debeat defunctus, qui eligit sepulturam, dimittere parochiali Ecclesiæ, vnde assumitur, & resp. ad minus quartam partem. Not. hic dicitur, quòd Ecclesia parochialis debet habere quartam partem testamenti: sed hoc consuetudini relinquendum est.

¶ *Glo. seq. reci. per q.*

l ¶ *De testamento.*] Id est, de his, quæ testator relinquit pro sua anima iure legati illi Ecclesiæ, in qua eligit sepulturam: & de oblationibus quarta portio relinquatur illi Ecclesiæ, à qua corpora mortuorum assumuntur. *j. eod. c. proximo. & c. in nostra.*

¶ *Glo. seq. arg. Ecclesiam Cathedralem, &c.*

m ¶ *Quarta.*] Vel medietas seu tertia pars secundùm loci cõsuetudinẽ. *j. eo. c. prox.* ista quarta semper debet deduci, nisi in casu *j. eo. in nostra.* & in casibus *s. de testa. c. vlt.* Et est *arg. quod maior Ecclesia Cathedralis non sit magis religiosa,* quàm monasteria, secundum illam opinionem, quæ dicit, quòd semper eligendus est locus magis religiosus.

CErtificari.] Communis diuisio. Secunda pars ibi, *Cum autem.* Abbas.

CASVS. Quidã impetrauit priuilegiũ, vt qui apud eorũ Ecclesias elegerũt sepeliri, licitũ sit eis eos recipere ad Ecclesiasticã sepultu-

sepulturã cũ ista clausula: salua debita iustitia illarũ Ecclesiarũ, à quib⁹ mortuorũ corpora assumuntur. quæsitũ fuit à Papa, qualiter clausula ista, salua debita iustitia, &c. sit intelligẽda, & exponẽda: rñdet Papa, ꝙ super hoc articulo diuersa antecessorũ suorũ cõstituta emanarũt: Leo Papa quãq; appellauit illã iustitiã tertiã partẽ, quãdoq; mediam Vrbanus, & Lucius quãq; appellãt illam canonicam iustitiam, quartam partẽ: vnde Papa rñdet, secũdũ ꝙ beat⁹ Hieronym⁹ inquit: Vnaquæq; prouincia in suo sensu abũdet, & ita iuxta rationabilẽ cõsuetudinem loci, illa iustitia erit aliquando medietas, aliquando tertia, vel quarta pro diuersitate locorum. Nota, quod nihilominus in mortuariis consuetudo loci seruatur.

in priuilegiis solet apponi: salua iustitia [a] illarum Ecclesiarum, à quibus mortuorum corpora assu- 10 muntur, intelligi debeat, & exponi. Cum autem super hoc articulo diuersa antecessorum nostrorum manauerint instituta: Leone iustitiam illam quandoque tertiam [b] partem, quandoque mediam [c], & Vrbano quartam [d] fore censentibus: Nos tale præbemus in hac varietate respon- 20 sum, vt sicut beatus Hieronymus [e] † inquit, vnaquæque prouincia in suo sensu abundet, secundum rationabilem consuetudinem [f] regionis † illa iustitia circa medietatem, vel tertiam, aut quartam partem † pro locorum diuersitatibus attendatur.

¶ Innocentius iij. Episcopo Claremõten. & Abbati Maurien.

¶ Priuilegiati super iure funerandi sepelire possunt illos, qui apud eos eligunt sepulturam, soluendo tamen canonicam portionem Ecclesiæ parochiali. Si verò alios sepeliunt, tenentur restituere, quicquid occasione funeris receperunt.

CAP. X.

IN nostra † præsentia constitutis Priore Ecclesiæ Montis Ferrandi †, & procuratore Hospitalariorum Claremonten. diœcesis, idem Prior proposuit, quod prædicti Hospitalarij † quosdam parochianos [g] suos, quorũ duo erãt infra annos legitimos [h], receperũt ad † Ecclesiasticam † sepulturam

tertia præcepit eisdẽ, vt satisfaciant Priori de omnibus, quæ habuerunt à quodã, qui fuit interfectus in campis, nisi probauerint, ꝙ apud eos elegerit sepulturam, alioquin ei restituãt quartam partem. Itẽ restituant omnia, quæ habuerũt pro quibusdam aliis, occasione sepulturæ ipsorum, quos constat infra annos legitimos decessisse. Nota, quod monachi possunt habere populum. Itẽ cum dolo inducitur quis, vt aliã eligat sepulturam, non præiudicat tali electio parochiali Ecclesiæ. Itẽ quod occasione rei meæ per alium quæritur, mihi de iure restituendum est.

Ecõtra prædictus proposuit procurator, ꝙ tã ex priuilegio, quã ex indulgẽtia speciali, licet Hospitalariis omnes passim, præter excõmunicatos, & interdictos, ad Ecclesiasticã sepulturam recipere, qui apud illos elegerint sepeliri: fideiq; commissa in vltima voluntate relicta, possunt licenter accipere, soluta tantummodo quarta parochiali Eccle- 30 siæ, de cuius parochia [i] mortuorũ corpora assumuntur, præterquã de equis, & armis [k], quæ induita sunt ipsis in † subsidiũ terræ sanctæ, de quibus quartã deducere nõ tenẽtur: & vij. m. ¶ Talẽ super his duximus sñiam proferendã, quòd prædicti Hospitalarij de cætero [l] non recipiãt [m] pa- 30 rochianos Ecclesiæ † supradictæ ad Ecclesiasticã sepulturam, nisi apud eos [n] † elegerint sepeliri: & tunc parochialis Ecclesia de oblationibus, lectis, & aliis quæ defunctus pro anima sua in vltima dispositione reliquit [o]: præterquam de equis, & armis, 40 recipiat quartam partem, & Hospitalarij residuum habeant, nisi dolo [p], vel fraude eorum defunctus inductus fuerit ad dispositionem huiusmodi faciendam. Nihilominus ipsis Hospitalariis iniungentes, vt de quarta trium miliũ solidorum Priori satisfaciant memorato: cùm constet eos à paro- 50

a ¶ *Salua iustitia.*] Quæ exhiberi debet illis Ecclesiis, à quibus dum viuebant, percipiebant Ecclesiastica sacramẽta, de bonis illis, quæ in testamẽto reliquit Ecclesiæ, vbi eligit sepeliri.

b ¶ *Tertiã.*] ĩ. eo. c. 1.

c ¶ *Mediã.*] ĩ. eod. relatum.

d ¶ *Quartã.*] Capitulũ Vrbani non habemus, sed Lucij iij ĩ. e. c. prox. Ber.

e ¶ *Hieronymus.*] c. Hieronymi habes. 16. dist. Sermam Ber.

¶ *Glo. sequens quærit, & soluit.*

f ¶ *Consuetudinem.*] Quid si de cõsuetudine dubitet, vel variæ sint consuetudines in vicinis Ecclesiis? De minori summa erit intelligenda, quia in illa omnes concordant. ff. de arbi. item profer- re. §. si plures a. Ber.

g ¶ *Parochianos.*] Nam & monachi habẽt populũ. 16. q. 1. Agapitus.

h ¶ *Annos legitimos.*] Vnde nõ potuerũt sibi eligere sepulturã: quia nec testamẽtum facere potuissent, vt ĩ. de prob. in præsentia. & 2. q. 6. c. ei qui. §. diffinitiua. Sed pater põt eligere filio sepulturam, vt dictum est. ĩ. eo. de Vxore. quia potest ei facere testamentum. inst. de pu. sub. §. igitur. quòd verũ est, si ipse faciat sibi: aliàs si non fecerit sibi; nec filio impuberi facere potest. inst. de pu. pi. sub. §. liberis. & ff. de inoff. test. Papinianus. §. sed nec impuberis. T.

i ¶ *Parochia.*] Sic ĩ. c. prox. Ber.

k ¶ *De equis, & armis.*] Hoc inductum fuit fauore terræ sanctæ. b. sic de his, quæ relinquuntur in ornamentis Ecclesiæ siue ad cultum diuinum, nihil deducitur. ĩ. de te. c. Vlt.

¶ *Glo. seq. notat tractum futuri temporis, & c. determinat, signat contrarium, & soluit.*

l ¶ *De cætero.*] Et ita tractus futuri temporis hic ad iudicem spectat. simile ĩ. eo. cũ liberum in fine. Et sic est contra illud. ff. de Vsur. l. 1. quod obtinet in his iuribus, & seruitutibus, & in annuis prestationibus: quia in talibus actio pertinet ad futurum. ff. si ser. Vendice. harum & l. egs. & l. Labeo. & l. illa. de Vsur. non contradicit: quia ibi non constabat adhuc de vsuris futuri temporis.

m ¶ *Recipiant.*] Imm̃ò debẽt cauere neq; per se neq; per successores eorũ hoc facturos. & hæc est executio iudicis quoad futurum tempus. ar. ff. si ser. Vendi. harum: & à iudice posset iniungi sub pœna excommunicationis, ne hoc facerent.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & remittit, & opinionem soluit.*

n ¶ *Apud eos.*] Et ita videtur, quod quis possit eligere sepulturã apud locũ minùs religiosum, quia Hospitalarij minus religiosi sunt, quã monachi. arg. 12. q. 1. bona. ar. contra ĩ. eo. fraternitatẽ. dic, vt ibi notatũ est. De hac materia cum quis vult eligere sepulturã, illum ordinem seruabit, qui traditur. 13. q. 2. Vbicunque. quod c. quidam intelligunt de peregrinis, qui non habẽt propriam sepulturã, qui debẽt sepeliri apud Ecclesiam maiorem. Hugo intelligit illud c. de ciuibus, qui habent propriam sepulturam in Ecclesia maiori, qui quandoque morantur extra ciuitatẽ per villas, vel castra: qui si ibi decedant, non debent suas sepulturas dimittere sine iusta causa, vt ibi dicitur: aliàs præsumitur illectus vel ex contemptu, vel ex temeritate transire: vt plenè dixi ĩ. eo. fraternitatem.

o ¶ *Reliquit.*] Hospitalariis iure legati.

p ¶ *Nisi dolo.*] Et ita dolus superueniẽs in spiritualibus rescindit contractum: quod est contra id. ĩ. quod met. cau. cum dilecti filij. vbi de hoc & tũc de rebus suis nihil debẽt habere Hospitalarij. ar. 10. q. 3. constituit. ff. si quis cau. si dato. arg. ĩ. de testi. requisisti. & c. officij. & ff. de arbi. si duo. Et sic propter dolum cessat priuilegium.

IN nostra.] Diuiditur in tres partes principales. Primo actoris positio. Secundo ibi. *Econtra.* reorum defensio. Tertio ibi. *Talem.* causæ diffinitio, Abbas.

CASVS. Prior Ecclesiæ Mõtis Ferrãdi, & Hospitalarij Claremonten. diœcesis habebãt inter se quõnẽ super iure funerando, vel funerandi. Hospitalarij recipiebant ad Ecclesiasticã sepulturã parochianos dicti Prioris. causa super his cõmissa fuit iudicibus, corã quibus petiit dictus Prior satisfieri sibi de dãno, quod sustinuerat ab illis Hospitalariis, quia parochianos suos receperũt ad sepulturã: & ꝙ de cætero nõ reciperẽt ad Ecclesiasticã sepulturã parochianos ipsius: Ad probandũ suam intentionem testes induxit: Tandem causa ad sedẽ Apostolicã est delata: in præsentia Papæ Prior prædictus proposuit prædicta: ex parte Hospitalariorũ fuit ꝓpositũ, ꝙ ex priuilegiis sibi cõcessis licitũ est eis omnes, pter excõmunicatos, & interdictos, ad Ecclesiasticã recipere sepulturã, qui apud eos elegerint sepeliri: & fideicõmissa in vltima volũtate sibi relicta recipere, soluta tãtũmodo quarta parochiali Ecclesiæ de cuius parochia mortuorũ corpora assumũtur, præterquã de equis, & armis, de quibus quartã deducere nõ tenẽtur: Papa auditis rationibus vtriusq; partis, talẽ protulit sñiam: ꝙ prædicti Hospitalarij de cætero non recipiãt parochianos dicti Prioris ad Ecclesiasticã sepulturã, nisi apud eos elegerit sepeliri, & tũc parochialis Ecclesia recipiat quartam partẽ de oblationib⁹, lectis, & aliis, quæ defunct⁹ pro anima sua ibidẽ reliquit, præterquam de equis, & armis: Hospitalarij residuũ habeant, nisi dolo, vel fraude Hospitalariorũ defunctus inductus fuerit ad huiusmodi electionẽ, vel dispositionẽ faciẽdam. Insuper iniũxit eisdẽ Hospitalariis, vt eidẽ Priori satisfaciant de quarta parte triũ miliũ solidorũ. quos cõstat eos à parochianis illius recepisse. cũ probatũ nõ fuerit, quod eorũ oblati, vel cõuersi fuissent, præ-

Marginal notes: † Hieronymus ad Leonem. † Vide l. Labeo. ff. de sup. leg. & l. cum de lanionis. §. asinam. ff. de fun. instr. † dicto. parte, desest in antiquioribus. † Calceo. titu. 3. cõpil. † Montis Ferrari. † De ordine Hospitalariorũ Vide Cassaneũ in catalogo gloriæ mundi p. 4. consideratione 65. a Si tres sũt arbitri, & duo condẽnant in 15. alter in 5. Valet sententia in 5. Io. And. † alã. † prædictæ Ecclesiæ. † illos. b Ad eius acquisitionem & defensionem sunt Hospitalarij, & Templarij specialiter deputati. Vnde talia non recipiũt diminutionem, Ioann. And.

8 ¶ A pri-

a ¶ *A parochianis.*] Qui elegerunt sepulturam apud Hospitalarios, & ideo quartam debent restituere parochiali Ecclesię. b ¶ *Annos.*] Isti non elegerant sepulturam: nec eligere poterant: unde restituere debet Hospitalarij prædicti, quicquid ipsorum occasione receperunt. Bernardus.

EX parte.] Cõis diuisio. Secũda ibi, *Quocirca.* Abb. Sicul. CASVS. Quidam nobilis sollicitauit sæpe quãdã puellã de stupro, & cũ nõ consentiret eidẽ, posuit ei insidias super quodã põte: & dum fugeret, casu cecidit de ponte, & mortua est. quæritur, vtrũ debeat in cœmeterio sepeliri? mãdat Papa, q̃ cùm illa non sponte præcipitauerit se de ponte, sed casu ceciderit, corpus eius debet in cœmeterio sepeliri: maximè cum ex honesta causa fugisse noscatur: & cui communicabatur viuenti, cõmunicãdũ sit iam defunctæ. Nota, quod qui casu, & non spõte submergitur, vel moritur, nõ priuatur Ecclesiastica sepultura. Item nota regulã *Cui viuo communicamus, & mortuo communicare debemus.*

¶ *Glo. seq. excitatur per quæstionem, & soluit distinguendo.*

c ¶ *Non sponte.*] Quia si sponte, non esset sepelienda in cœmeterio Ecclesiæ. 23. q. 5. *placuit.* sed si sic[b] credebat euadere posse, non imputaretur ei, etiãsi sponte se præcipitasset de põte, vbi videbatur, q̃ euadere posset. *arg. 13. dist. nerui.* cũ p bono, aut licito hoc facere posset: vnde si quid contrariũ eueniat, nõ imputat. 15. q. 5. *de occidendis.*

¶ *Glos. seq. ponit. 7. vel 8. casus, quibus fallit regula.*

chianis[a] eius illos solidos recepissent nec † sit sufficienter ostensum, quòd eorũ Oblati, vel Cõuersi fuissent. ¶ Eisdem præterea duximus iniungendum, quòd nisi probauerint, quòd G. † parochianus Prioris, qui fuit interfectus in campis, apud ipsos elegerit sepulturã, vniuersa, quæ ipsius intuitu receperunt †, Priori restituant memorato †: alioquin quartam partem solummodo restituere teneantur. Pro illis verò, quos constat infra annos[b] legitimos decessisse, quæ sepulturæ eorum gratia receperunt, restituant vniuersa.

¶ Idem Archiepiscopo Turonensi.

¶ *Casualiter mortuus . priuari non debet Ecclesiastica sepultura.*

CAP. XI.

EX † parte parentum M. nobis est intimatum, quod cùm nobilis vir dominus I. de Insula Butardi † eidem posuisset insidias, quam sollicitauerat sæpe de stupro, & ipsa Gartionibus †, qui eam rapere nitebantur, super quendam pontem occurreret, tandem fugiens manus illorum, in amnem de ponte cadẽs fuit casu submersa. ¶ Quocirca mandamus, quatenus cùm illa non † sponte[c] præcipitauerit se de ponte, sed (sicut superiùs est expressum) casu ceciderit, corpus eius tradi facias Ecclesiasticæ sepulturæ: præsertim cùm ex honesta causa fugisse noscatur: & cui communicabatur[d] viuenti, communican-

d ¶ *Communicabatur.*] Vel communicare debuimus, quoniã tunc post mortem absolueretur excommunicatus, & ei postea communicaretur. *de sen. excom. à nobis. simile 24. q. 2. c. 1. & c. sane.* fallit hæc regula in furibus, & latronibus. ij. *de fur. fures.* Item in his, qui moriuntur in torneamentis[c]. *infra de tornea. c. 1.* Item in raptoribus. *infra de rap. super eo.* Item in his, qui seipsos interficiunt, vel pro suis sceleribus[d] interficiuntur. *23. q. 5. placuit.* Item in his, qui presbyteros instituunt in testamentis tutores filiis suis. 88. *dist. neque apud.* Item in quolibet, quem constat in mortali peccato decessisse, *13. q. 2. non æstimemus.* & *c. pro obeuntibus.* Item in his, qui post mortem conuincuntur de hæresi[e]. *24. q. 2. sane profertur.*

SAcris.] Diuiditur: nam præmittit exordium ad probationẽ dicendorum. Secundò soluendo distinguit ibi. *Vnde.* Et secundum membrum distinctionis ibi, *Quod si.* Abbas.

CASVS. Aliquando contingit, quod corpora excõmunicatorum per violentiã aliquorum, vel aliquo casu in cœmeterio sepeliuntur, quæritur, an debeant exhumari? Respondet Papa: si ab aliorum corporibus discerni possunt, exhumari debent, & longè ab Ecclesiastica sepultura iactari: si verò discerni nõ poterunt, non debent corpora illorum excommunicatorum cum aliorum corporibus exhumari, cùm sicut sepultura pretiosa illis non prodest, sic nulla, vel vilis non obest iustis. Nota, quòd cui non communicamus viuo, non est communicandum defuncto. Itẽ ratione dubietatis aliqd admittitur, quod si

certum esset, repelleretur. Itẽ vtile nõ vitiatur per inutile. Itẽ nec pretiosa sepultura prodest defuncto, nec vilis nocet.

e ¶ *Non communicemus.*] Sic 24. q. 1. c. 1. & 2. nisi viuentes reconciliationẽ petierint, nec per eos stetisset: quia tũc absoluendi sunt post mortem, ij. *de sen. excom. à nobis.* & 26. q. 6. *qui recedunt.* Ber.

dum sit iam defunctæ.

¶ Idem Nidrosien. † Archiepiscopo.

¶ *Si ossa excommunicatorum sunt sepulta in Ecclesiastico cœmeterio, & discerni possunt: debent exhumari, & proijci: aliàs secus.*

CAP. XII.

SAcris † est canonibus institutum, vt quibus non cõmunicauimus viuis, non communicemus[e] defunctis: & vt careãt Ecclesiastica sepultura, qui pri⁹ erãt ab Ecclesiastica vnitate præcisi, nec in articulo mortis Ecclesiæ recõciliati fuerint. ¶ Vnde si cõtingat interdũ, q̃ vel excõmunicatorũ corpora, per violẽtiã aliquorũ, vel alio casu in cœmeterio[f] Ecclesiastico tumulentur, si ab aliorũ corporibus discerni potuerunt, exhumari[g] debent, & procul ab Ecclesiastica sepultura iactari. Quod si discerni non poterũt, expedire nõ credimus, vt cũ excõmunicatorum[h] ossibus corpora extumulẽtur fideliũ: cũ licèt non † obsit iustis sepultura nulla, vel vilis, impiis tamẽ celebris, vel speciosa[i] † non prosit.

¶ Innocentius iij. Episcopo Magaloñ. †

¶ *Terra cœmeteriata pro sepultura fodienda, vendi non debet.*

CAP. XIII.

ABolendæ cõsuetudinis peruersitas apud Montem Pessulanum (vt dicitur) inoleuit, vt decedentibus non priùs permittatur effodi sepultura[k], quam pro terra, in qua sepeliendi sunt, certum pretium Ecclesiæ persoluatur: & *infrà.* ¶ Mandamus, quatenus cum loci dioe-

f ¶ *In cœmeterio.*] Cœmeterium[f] dicitur à cemẽ Græcè, q̃ est aurum latinè, & terion, q̃ est terra, inde cœmeterium quasi aurea terra, quia est cęteris pretiosior.

g ¶ *Exhumari.*] Immò fortè nec religiosum locum facit cadauer excommunicati, si per ignorantiam sacerdotis, vel eo inuito inferatur. *arg. ff. de rel. & sum. fu. sunt personæ.* Lau. & ossa inde proiicienda sunt, antequã consecretur. *de conse. dist. 1. ecclesiam.* Bernardus.

¶ *Gl. seq. ar. propter dubium, &c. dat similia de connexitate, & difficili separatione, alle. etiã contra, in contrarium.*

h ¶ *Excommunicatorũ.*] Nota ar. q̃ ratione dubietatis aliquid admittitur, q̃ aliter non admitteretur. 11. q. 3. *notice* 7. & 13. q. 2. *non æstimemus.* & *ff. de ademen. leg. l. 3. §. si duobus.* Item contingit ratione connexitatis. 14. q. 5. *denique.* & *ff. de sol. si alteri nummus.* & *ff. de mi. etiam.* Item ratione difficilis separationis. *ff. de neg. gest. cum eum actum. ff. de admi. tut. l. antorem qui tutelam. Arg. contra. de pen. dist. sume quo.* & c. 2. & *ff. ad l. Aquil. ita vulneratus. ff. de testa. tut. duo sunt Titij. ff. de manu. testa. cum ex pluribus.* 10.

i ¶ *Speciosa.*] 13. q. 2. *anima defunctorum.*

ABolenda.] Primò præmittit abusum, quem secundo tolli mandat ibi, *Mandamus.* Abbas.

CASVS. Apud Montem Pessulanũ erat cõsuetudo, quòd clerici non permittebant effodi sepulturã, nisi prius eis certũ pretiũ persoluatur: præcipit Papa istam consuetudinem aboleri. & clerici nihil audeãt exigere hac de causa. Nota, quòd pro terra, in qua sepeliendi sunt defuncti, nihil est exigendum.

¶ *Glo. seq. dicit sepulturam dupliciter sumi pro loco, & pro officio, & locus dupliciter, scilicet priuatus, religiosus, & sacer. In primo procedit venditio, in reliquis non.*

k ¶ *Sepultura.*] Sepultura dicit locus, siue terra, in qua fit sepultura. Si in tali terra nullus vnquam fuit sepultus, nec aliàs est locus sacer, vt cœmeteriũ, licitè potest vendi, & ex ea pretium recipi: quia nemo cõpellẽdus est de suo beneficiũ facere. 10. q. 2. precariæ. & quilibet suæ rei moderator, & arbiter est. C. mand. in re mãdata. & iustũ est vnicuique sua committere. G. de Iudæ. nemo exterus. põt ergo talis terra vendi, cum non sit religiosa, vel sacra, sed purus dicitur talis locus. *ff. de reli. l. 2. §. purus autem.* & C. *eod. tit. l. locum.* & 12. q. 2. *aurum.* si enim in tali terra aliquis sepultus fuerit, & de voluntate eius, cuius erat locus, amodo sacer factus est. C. *de religio. l. 2. ff. eo. l. 1. §. sed & si aliter.* quare vendi nõ potest, vel obligari: vt in l. prædicta. C. *de reli. l. 2.* & *ff. de re. diui. sacra loca. in fi.* & 1. q. 1. dictum est. De tali terra potest hoc intelligi, vel de terra cœmeterij, quæ religiosa, & sacra dicitur, licèt in ea nullus sepultus sit. *arg. ff. de reo vende. qua religiosis.* & 17. q. 4. qui

a *Nec parentes eas elegerunt: vel si elegerunt, non habebant hoc consuetudo loci.* ij. eo. licet. li. 6. Io. And.

† *Hic in vulgatis erat dictio, nisi. cũ tamen legendum sit, nec sit, &c. vt in omnibus manuscriptis & in veteri com pil.*

† *Vel.* receperint.

† *Vide. l. 1. cum no. C. de insti. & substi. & l. quæ sub cõ ditione. §. quoties cũ ver. seq. ff. de condi. insti.*

† Cap. 2. e. tit. in 3. cõpil.

† *Dictio, Butradi, deest in omnibus antiquis exemplaribus.*

† *Vox, Gartionũ, vulgaris est Italorũ, qua ministros famulos significat.*

† *Rectè, dicit, non spõte: nã etiã ob castitatẽ seruandam non licuisset ei sponte se interficere. B. Thomas. 2. 2. q. 64. ar. 5. ad 3. argumentum. & Archidiaconus in c. nõ est nostrũ 23. q. 5.*

b *Vide B. Thomã, & Archidiaconum supra citatos.*

c *Idem concilium Tridẽtinũ sess. 25. de refor. c. 19.*

d *Vide omnino Antonium Gomezium to. 3. varia. resol. c. vlt. nu. 7.*

e *Vide. c. 2. de hæret. lib. 6. & ibidem glos. sum. & doctores.*

f *Hæc glos. sola nec est Bernardi, nec habetur in veteribus codic. Est autem Cœmeterium dictum à verbo ... quod est sopio, quasi dormitorium mortuorũ.*

† *Vitrensi. episcopo.*

† Cap. 3. e. ti. in 3. cõp.

† *Et sedis Alfonsum Castrum l. 2. c. 11. de iusta hære. punit.*

† *Vide Bar. in l. 2. ff. de cadauere. puniẽ.*

† *Hæc sunt B. Augustini in l. de cura pro mortuis gerenda. c. 2.*

† *pretiosa.*

† *Magalon. Et in aliquot veteribus pro eo Montispessulanũ legitur: Henricus iij. habetur.*

Et facit ad eo, quæ ibi no. & 44. di. quiescamus de quo vide quod dicam de hom. significasti. ver. quod si discerni. Ioann. And.

quisquis. & c. sicut antiquitus & talis terra vendi non potest. 13. q. 2. questa est. & c. praecipiendum. Item dicitur sepultura officium sepulturae, quod similiter vendi nō potest, si clerici ad hoc teneantur, cū habeāt beneficiū ab ipsa Ecclesia. immò simoniā cōmittunt. ĩ. de simo. non satis. & c. cum in Ecclesia corpore. & 13. q. 2. in Ecclesiastico & c. quaesta est. Si verò non teneantur ad hoc ratione beneficij, possunt inde accipere[a] pretium, quia de suo hoc facere non tenētur. 12. q. 2. charitatē. & ĩ. de praes. r. cum olsicy.

a Non ex pacto secundum Hug. charitatē dicas esset simonia secundū eum. infra de simo. in tamen. & c. non satis. Ioann. And.

a ¶ Exigere.] Licèt clerici exigere non possint, laici tamē cōpelli possunt pias, & laudabiles consuetudines obseruare, si quae sup hoc erunt. ĩ. de simo. ad Apost. dicē. multa n. inhoneste petuntur quae honeste recipi possūt. 18. di. de eleg. 13. q. 2. quaesta est. 1. q. 2. placuit. & c. quā pro. ff. de Var. & extraor. co. l. 1. § est quidē 11. q. 5. non sane.

† Addo quod casus cōstitutus in extremis facit l. 3. cū le. se. ff. de do. cau. mort. Bart. in l. 1. C. de sac. san. eccle.

† Aliàs ita: non debet coemeterium, vel alia, &c.

† Vel.

† Cap. 8. in conciliis latinis.

b ¶ Archiano.] Dicitur: quia duae sunt partes. Secunda ibi, Sed eius. Abbas.

Casus. Quidam parochianus fuit excōicatus pro manifestis excessibus, homicidio, incendio, & pro violēta manuū iniectione in personas Ecclesiasticas. & pro violatione Ecclesiarum, & incestu: dū ageret in extremis fuit absolut[a] per presbyterū suum iuxta formā Ecclesiae: quaesitū fuit: verū deberet in coemeterio sepeliri? Respondet. q̄ non debēt ei coemeterium, & alia suffragia Ecclesiae denegari, sed haeredes eius, & propinqui, ad quos bona peruenerunt ipsius, compellēdi sunt, vt satisfaciāt pro eodem. Not. quod Cui vnum sacramentum conceditur, omnia alia, quae sunt eiusdem censurae, sunt concedenda. Itē sacerdos in necessitate potest absoluere à quolibet excommunicatione. Item haeredes tenentur ex maleficio defuncti, licèt ad eos nihil ex illo maleficio peruenerit.

cesanus existas, inhibeas Clericis, ne quicquam omnino praesumāt exigere[a] hac de causa.

¶ Gregorius ix. Episcopo N.

¶ Excommunicatus, qui per suum Presbyterum fuit absolutus in morte, in coemeterio sepeliri debet, & ad satisfaciendū coguntur haeredes.

CAP. XIII.

Parochiano tuo, qui excommunicatus pro manifestis excessibus, videlicet homicidio, incendio[b], violenta manuum iniectione in personas Ecclesiasticas[c], Ecclesiarum violatione[d], vel incestu fuit, dum ageret in extremis †, per Presbyterum suum iuxta formam[e] Ecclesiae absolutus, non † debent coemeterium, & alia Ecclesiae suffragia denegari[f]: Sed eius haeredes[g], & † propinqui, ad quos bona peruenerunt ipsius, vt pro eodem satisfaciant, censura sunt Ecclesiastica compellendi.

TITVLVS XXIX.

De parochiis &, alienis parochianis.

¶ Ex concilio Africano †.

b ¶ Incendio.] Incendiarij vtrum sint ipso iure excommunicati, dicetur. ĩ. de sent. excom tua nos.

c ¶ Ecclesiasticas.] Isti ipso iure sunt excommunicati. 17. q. 4. si quis suadente.

d ¶ Violatione.] Violatores Ecclesiarū non sunt ipso iure excōicati, sed tāquā sacrilegi excōicādi. 17. q. 4. sicut antiquitus. & c. si quis domū. & c. oēs. Idē est, si quis res Ecclesiae inuadat, tāquā sacrileg⁹ excōicetur. ĩ. de foro competenti. conquestus.

e ¶ Iuxta formam.] De qua habes. ĩ. de sent. excom. ex tenore. & c. cum desideres, 1. resp. & c. a nobis.

¶ Glo. seq. arg. alleg. 3. iura, duo alleg. in contrarium, & soluit.

f ¶ Denegari.] Quia ex quo cōmunicauimus ei viuo, & mortuo cōmunicare debemus. ĩ. eo. ex parte. & 24. q. 2. sane. Itē est hic arg. cui vnum sacramen. est concedītur. Vel negatur. & alia intelliguntur concessa, vel negata. 5. dist. ad eius 95. dist. illud. & 13. q. 2. c. vlt. Cōtra ĩ. de tornea. c. 1. & ĩ. de rap. super eo. vbi cōceditur poenitentia, & eucharistia, & tamen denegatur Ecclesiastica sepultura, sed illud fit ad terrorem aliorum[b].

b Contr. l. cū praetor. ff. de iur. & l. si maritus. in fi. ff. de procurat.

¶ Glo. seq. recc. per contrarium, & soluit.

g ¶ Sed eius haeredes.] Simile casum habes. ĩ. de rap. in litteris. Et ita ex hoc cap. & illo patet, q̄ haeredes cōueniūtur ex maleficio defuncti, licèt nihil inde peruenerit ad eos, quauis lis contestata non fuerit cū defuncto, cùm ad eos bona defuncti peruenerint. vt hic dicit. & 16. q. 6 si episcopum ĩ de vsu. tua nos. & intellige haeredem esse haeredis haeredem ff. de Verb. sig. haeredis, sic haeres haeredis testatoris est haeres. ĩ. de haere. instit. l. vlt. nā & secundùm leges haeres tenetur condictione furtiua ff. de cond. fur. si pro fure § si condictio. In casu euā tenetur filius pro patre, licet non sit haeres. C. de primipilo, cùm ex sola, lib. 12. quaelibet enim actio ad haeredem, & aduersùs haeredem transmittitur. C. de contrahen. & commit. stipul. veterum. & l. vlt. C. vt actiones ab haeredibus. & contra haer. incl. l. Vnica. & in delictis, licèt ad haeredē nihil peruenerit. arg. 1. q. 4. c. Ecclesia. § item peccato Israelitarum. Ver. maxime. cum ex eo vtilitas deferatur ignorati. Tamen sec ūdum leges non tenetur haeres ex delicto defuncti, nisi in quantum ad ipsum peruenerit, vel nisi lis contestata fuerit cum defuncto. C. si ex delic. defun. l. 1. Sed ex contractu, vel quasi, defuncti haeres indistinctè tenetur. C. de act. & obli. ex deposit. & ff. de re. iu. ad ea. §. in contractibus. nisi in duobus casibus. vnus est. ff. si mensor. fal. mo. dixe. l. si duobus. §. vlt. alius est. ff. de tributo. l. l. § vlt. Ber.

† Cap. 1. eo. tit. in 1. cōpi. Et ad verba intellectum bonus c. vnderto notae nostrae in hunc locum.

¶ Inter Episcopum substitutum Episcopo haeretico, & ipsum Episcopum haereticū reuersum, & ex dispensatione receptum, diuiditur Episcopatus modo hic expresso.

CAP. I.

Si † Episcopus[h] ex Donatistis[i] ad catholicam est vnitatem conuersus[k], aequaliter inter se diuidāt[l] eas: quę sic inuētae fuerint, vbi ambę partes[m] fuerint, id est, vt alia loca ad illū, alia ad aliū pertineāt, ita vt ille diuidat, qui amplius tēporis in Episcopatu habet, & minor[n] eligat. Quod si fortè vnus fuerit locus, ad eū pertineat, quē plebs elegerit[o]. Sed si antiqui catholici suū voluerint, & illi suū, qui ex Donatistis conuersi sunt, plurimorum[p] voluntas paucioribus praeferatur †. Si autem par tes aequales sunt, maioris temporis[q] Episcopo deputetur[r] †. ¶ Si autem ita plurima loca inueniuntur, in quibus ambae partes fuerint †, vt non possint aequaliter diuidi, velut † si in impari numero fuerint, distributis locis, qui parem habent

DE PAROCHIIS, & alienis parochianis.

¶ Suprà visum est de quodam iure parochiali, quod consistit in funerando: Sed quia poterat dubitari de aliis iuribus parochialibus ideo subiicitur ista rubrica. Abbas Siculus.

De hac materia tractatur 10. q. 2. & 16. q. 1. & 13. q. 1. per totum.

h ¶ Episcopus.] Habet quinque dicta ad idē tendentia, quae patent in textu. Abbas Siculus

† Vide l. & suum haeredem § fi. cū l. se. ff. de pact.

† deputentur.

† fuerunt.

† Velut sub impari.

c Hic casus Bernardi est, & in antiquis exēplaribus reperitur.

Casus. Sic potest poni. Episcopus alicuius ciuitatis cum magna parte plebis incidit in haeresim Donatistarum: Vnde sunt praecisi ab Ecclesia. in plebe residua cōstitutus est nouus episcopus, priore reuertente ad fidem, tū pro multitudine sequētium eum, tum pro vtilitate dispensatur cū eo, vt dignitatem recipiat: sed quia alter canonicè ordinatus est, nō debet ex eo deponi, sed inter se diuidūt omnia, vt patet in littera. Hodie vero non fieret talis dispensatio: & non cōtinet ius hoc c. Ber. Not. hic habes vnum casum, in quo duo episcopi possunt esse in eodem episcopatu: scilicet quando alter labitur in haeresim, & alter canonicè eligitur. Item melior est conditio minoris: quia maior diuidet, & minor eliget. Item voluntas plurium praeferenda est paucioribus: quod est verum, nisi à paucorib. opponatur aliquid rationabile, & probetur, vt ĩ. de his, qua fiu. maio. par. cap. cum in cunctis.

h ¶ Episcopus.] Id est, episcopatus, & sic ponitur contentum pro continente, vel econuerso continens pro contento. de cons. dist. 2. cum omne. R.

i ¶ Ex Donatistis.] Quod dicitur in hoc c. dispensatiuè dictum est[d] 23. q. 4. ipsa pietas. Ber.

d Et loquitur de his qui erant in partib. Africa, vbi praualebāt Donatistae, secundum Ioann. Ioan. And.

k ¶ Conuersus.] Cum alius Episcopus in illo Episcopatu iam erat creatus. Lauren.

l ¶ Diuidant.] Scilicet villas vel parochias, vel plebes.

m ¶ Partes.] Id est, aequales, nomine enim partis dimidia intelligitur ff. de Verb. sign. nomen ff de vsur. etiam partes. Ber.

n ¶ Minor.] Not. meliorem conditionem minoris. Ber.

o ¶ Elegerit.] Vt si pares sint competitores mulieris, moribus, & generis potior existimetur, quem sibi consulens mulier approbauerit. C. de nuptiis vidua.

p ¶ Plurimorum [65. dist. c. 1. 2 & 3 & ĩ de his quae fiunt à maiori parte. cap. c. 1. & ĩ. de electio. licèt. in fi.

q ¶ Maioris temporis.] Hoc ideo dicit, quia praesumitur citiùs mori. 13. q. 2. illud. & in hoc est melioris conditionis.

¶ Glo. seq. quaerit, & soluit.

r ¶ Deputetur.] Quid si non conueniant inter se? Alternis annis percipient reditus ff. de communi. diui. l. communi diuidendo. § cum de vsufruct. Vinc.

Vt

numerum, quicunque locus remanserit, hoc in eo seruetur, quod dictum est, cùm de vno loco superius tractaretur.

¶ Ex concilio Manetēn †

¶ Presbyteri parochiales Dominicis diebus, & festiuis, parochianos alienos ad Missam admittere non debent, si ex contemptu ad eorum Ecclesiam accedunt.

CAP. II.

VT Dominicis, vel festiuis diebus Presbyteri, antequam Missam celebrent, plebem interrogent, si alterius [a] parochianus in Ecclesia sit, qui proprio contempto [b] Presbytero ibi velit Missam audire: quem si inuenerint, statim ab Ecclesia abiiciant.

¶ Hadrianus Papa †.

¶ Episcopus parochianum alterius sine ipsius licentia ordinare non potest, nec eum aliter iudicare.

CAP. III.

NVllus Episcopus alterius parochianum iudicare praesumat [c]: *& infrà.* ¶ Nam qui eum ordinare [d] non potuit, nec iudicare potest.

¶ Vrbanus iij.

¶ Fines parochiarum, de quibus constiterit, vel finibus cohaerentia, praescribi non possunt.

CAP. IV.

SVper † eo verò, quod apud vos intelleximus dubitatum, an quod de finibus, & † his, quae finibus cohaerent [e], non praescribendis, statutum per canones [f] esse dignoscitur, sit in parochiarum limitibus † sicut in prouincialibus admittendum: Respondemus, quod bene videtur in vtroque [g] seruandum, si fines legitima probatione, vel aliàs indubitata fide constiterit Ecclesiastica ordinatione statutos.

¶ Caelestinus † iij.

¶ Si parochianus, seu dioecesanus domicilium transfert, primus Praelatus in eo iura Episcopalia, seu dioecesana sibi non vendicat: decima tamen praediales illius parochiae sibi debentur, nisi alteri debeantur ex consuetudine.

CAP. V.

SIgnificauit † nobis Aconēn. Episcopus, quod cùm post recuperationem Aconēn. † ciuitatis, ad habitandum in ea, se quàmplurimi contulissent, qui ante generalem occupationem terrae sanctae, in aliis ciuitatibus regni Hierosolymitani elegerant mansionem: *& infrà.* ¶ Fraternitati tuae † mandamus, quatenus praedictorum locorum praelatos, vt sibi nullam in praedictos Aconēn. † habitatores [h] iurisdictionem vsurpent, nec ab eis temporalia exigant, quibus spiritualia non ministrant, districtione, qua conuenit, compellatis: ita quòd si de agris in eorum parochia constitutis, fructus percipiunt, & in vltra marinis partibus ratione praediorum [i] decimae persoluuntur, deinceps eis ipsas cum integritate persoluant: dicto verò Aconēn. † tanquam dioecesano suo cogantur de caeteris respondere.

VT *Dominicis.*] CASVS. Dicitur hoc c. quòd sacerdotes in diebus Dominicis, & in aliis diebus festiuis debēt proponere in Ecclesia, vt si est ibi aliquis, qui ex contēptu dimisit suū presbyterū statim recedat. Not. quòd nullus presbyter alterius parochianū recipere debet ad diuina. quod verū est: si contēptu proprii sacerdotis suo audire velit ibi diuina: absens enim de iusta causa potest audire diuina in Ecclesia, ad quam venerit.

a ¶ *Si alterius.*] Alienus parochianus dicitur, licèt ibi cōparauerit domū, nō causa habitandi, solā enim habitationē cōparare in aliena ciuitate nō facit domicilium. *ff. ad muni. libertus. §. sola.* Secus si in vtraque causa inhabitandi. *ff. eo. assumptio. §. iuris prudentibus.* Vincen.

b ¶ *Contempto.*] Bene dixit contempto, quia ex iusta causa absens bene potest audire diuina in Ecclesia, ad quam venerit. *arg. 7. q. 1. Episcopi, vel presbyteri. 81. dist. c. vlt.* & est simile *de poe. dist. 6. placuit. 71. dist. primatus. & 9. q. 2. per totum.* Bern.

NVllus.] CASVS. Dicitur, quòd nullus Eps alienū parochianū iudicet: quia qui eum ordinare nō pōt, nec iudicare. No. quòd nullus potest iudicare parochianū alterius: quia ad quem spectat ordinatio alicuius, & eius iudicatio: ergo qui nō potest ordinare, non potest iudicare. hoc tamen intellige de Episcopo: de aliis enim non, quia licèt Archidiaconus nō possit ordinare, potest tamen iudicare, sicut & alij iudices.

c ¶ *Praesumat.*] Nisi eò domicilium trāstulerit. *C. de inco. & vbi quis de. ha. si in patria. li. 10. &* j. *eo. significauit.* & nisi ibi deliquerit. j. *de rap. c. 1.*

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit. Secundo arg. & remittit.*

d ¶ *Ordinare*] Sic. 9. q. 2. *per totum. Arg contra. 25. dist. perlectis.* vbi dicitur, quòd Archidiaconus potest iudicare, sed nō ordinare, illud sic expone: sicut Eps non potest alienum parochianū ordinare, sic nec iudicare: Secus est de inferioribus iudicibus, sicut sunt Archidiaconi, & caeteri praelati, qui possunt iudicare, sed non ordinare. Et ita arg. habes hic, quòd sententia à non suo iudice lata non tenet. *j. de iudi. at si clerici.* vbi de hoc. & *C. si à non compet. iud. l. 2. & s de consue. ad nostram.* nisi in casibus, qui notantur. *j. de foro compet. cum sit generale.*

SVper eo.] Communis diuisio. Secunda pars ibi, *Respondemus.* Abbas. Siculus.

CASVS. In canonibus reperitur, quòd limites prouinciarum, siue dioecesum, & ea quae limitibus adhaerēt, nō praescribūtur: quaesitum fuit, vtrum idem sit iudicium in limitibus parochiarū? Respondet, quod idem seruandum est in vtroque, dummodo cōstiterit limites canonica ordinatione fuisse distinctos. Not. quòd limites legitimè distincti, & ea quae limitibus adhaerēt, prouinciarum, siue dioecesim, & parochiarum, non praescribūtur. Item idem iuris est in minori, quod in maiori.

e ¶ *Cohaerent.*] Principaliter sicut intelligitur illud: Quae religiosis adhaerent, religiosa sunt: vt *C. de rei vendi. quae religiosis. & ff. de contrahen. emptio. an modicis.* Vin.

f ¶ *Per canones.*] Qui dicūt, quòd limes praescribi non potest, ne prouinciarū termini cōfundātur. 16. q. 3. *quaecunque. & c. licet in regulis. & c. inter memoratos.* Quod dicit, parochiarum, exponūt quidam, id est, episcopatuū: nā canon praedictus, quem sequi de prouincialibus limitibus tātū loqui videtur, sed secundū hoc nō traditur hic aliqd de capellis. Sed verius videtur, quaestionē fuisse propositā de parochiis: nā canones praedicti loquūtur de dioecesibus, i. episcopatibus: & quod dicit, sicut in prouincialibus, potest exponi, id est, episcopatibus. sed idē intelligo in limitib. episcopatuum, & parochiarū, & prouinciarum. ex quo ibi distincti sunt fines, praescribi non possunt per iura praedicta, cùm eadem ratio sit in omnibus. & quòd idē sit in omnibus patet satis ex hac decr.

¶ *Glo. se. elicit tria arg.*

g ¶ *In vtroque.*] Arg. quòd idē iuris est in minoribus, quòd in maioribus. *arg. j. de praeben. maioribus. & j. de app. c. de appellationibus.* Item arg. quod de similibus simile debet esse iudicium. *j. de rescript. inter caetera. j. de transla. inter corporalia. ff. de leg. non possunt.* Item arg. quòd vbi est eadem ratio, idem debet esse ius. *j. de confir. vti. cum dilecta. & j. de consti. translato. & c. nam concupiscentiam.*

ADDITIO. *arg. ff. ad l. Aquil. illud & C. ad l. Aquil. l. fi.* Bern.

SIgnificauit nobis.] Duae sunt partes. Secunda ibi. *Fraternitati.* Abbas Sic.

CASVS. Postquam ciuitas Aconēsis recuperata fuit à Christianis, multi se transtulerunt ad habitandum illuc, qui ante generalē occupationem terrae sanctae, in aliis ciuitatibus regni Hierosolymitani morabantur. praelati praedictarum ciuitatum volebant exercere iurisdictionem in praedictis habitatoribus Aconensibus, & alia spiritualia, & temporalia exigebant ab eis, quibus non ministrabāt spiritualia. Episcopus Aconēn. cōquestus est domino Papae, vnde mandat iudicibus, quatenus cōpellant praelatos praedictorum locorum, vt nullā iurisdictionē vsurpent in praedictos Aconēn. habitatores, nec ab eis temporalia exigant, quibus spiritualia nō ministrāt: verumtamen si de agris in eorū parochiis constitutis fructus percipiūt, & in partibus vltramarinis ratione praediorum decimae soluuntur, decimas illas de caetero integre percipiant, & dicto Aconēn. tanquam suo dioecesano de caetero respondere cogantur. Not. quod licitum est alicui domicilium mutare. Item nota contra episcopos, & archidiaconos, & alios praelatos, quòd reditus suos percipere non debent, nisi officium suum in verbo praedicationis, & aliis exercuerint. Item decimae praediales illi Ecclesiae sunt dandae, in cuius territorio praedia sunt constituta.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

h ¶ *Habitatores iurisdictionē.*] Quia trāslato domicilio subtracti sunt eorum iurisdictioni. *j. de fo. compe. proposuisti. 13. q. 1. ecclesias. §. quia ergo.* & ibi dicitur quis habere domicilium, vbi habitat *ff. ad municip. municeps. § miles.* Sed videtur contradicere quaedam lex. *ff. de sena. senatores.* vbi dicitur, quod licet senatores domicilium habeant in vrbe, retinent tamen ius in prouinciis, vnde sunt oriundi. Sed illud verum est, quoad honores, non quoad onera. ff. ad municipa. municeps. La.

¶ *Glo. seq. notat, quaerit & soluit.*

i ¶ *Praediorum.*] No. quòd decimae praediales regulariter illi Ecclesiae debent

† *Venatēn.* † *Manetēn.* *sed legēdū, Nannetēn.* *itaque hic de. ratum* ibi c. 2. non c. 419. Vt refert Burchardus l. 2. decr. c. 92. nec c. 19. Vt refert Ivo. 2. c. 122. habetur. c. 1. eo. tit. in 1. comp. concordat concil. Trid. se. 22. in decreto de obseruādis in celebratione Missae. §. moneāt. † *Burchar.* l. 2. decr. c. 39. *Ivo.* p. 6. c. 140. & c. 3. eod. tit. in 1. comp. & *videto notas in hunc locum.* † *post cōcil. Lateran. sub Alexa. iij. c. vl. & c. 5. eo. tit. in 1. comp. Vide Lecinum in c. quia iudicante.* suprà de praescript. & *Clarandum* consil. 251. † *Vel.* † *liminib.* a *Quid hodie prohibeātur Archidiaconis iudicare, vide concilium Trid. sess. 24.* de refor. c. 20. §. ad haec. sess. 25. de refor. c. 14. b *Qualiter, & quando facta fuerit diuisio prouinciarum, & Episcopatuum, vide* 80. dist. c. 1. & 99 dist. c. 1. & 13. q. 1. c. 1. † *Clement.* † Ca. vnico eo. ti. in 1. compil. † *Ancon.* † *Ancon.* † *Fraternitatis vestrae.* † *Ancon.* † *Ancon.* c *De Materia huius gla. Vide Oldradum consil.* 168. & glossam 13. q. 1. in summa, *sicut, tradita per Albericum* trac. de statu. p. 2. q. 17.

debent dari, in cuius parochia prædia sunt sita. *arg. 16. q. 1. si quis laicus. & ĩ. de deci. q̃m. & c. cum contingat.* sic & ciuitati tributũ soluendũ est, vbi sunt agri ff. de censi. forma. §. *si vero.* personales verò decimæ Ecclesiæ debent dari, in qua diuina audiũt officia. 16. q. 1. *quasi.* & hic in fi. idẽ dicit. Sed qd de illis, q inhabitãt ciuitatẽ, & habẽt prædia, & vineas extra, quæ nõ sunt in parochia alicuius, sed sita in terminis ciuitatis? Vĩ esse hoc in epi potestate, arg. ĩ. *de deci.* q̃m. qa non possunt negari, quin sint in parochia eius: nõ tamẽ à ratione extraneũ est vt ratione domicilij decimæ psoluãtur, si consuetudo ita se habet. in talibus enim cõsuetudo præiudicat. ĩ. *de decimis. ad Apostolica. & c. in aliquibus. in fi.* Bernard.

cit de decẽtis vnũ dãdũ loco primitiarum. Sed quid si tot nõ habeat capita? tũc soluat æstimationẽ secundùm quãtitatem illius numeri. Durũ videtur dare primogenitũ, si fortè nõ haberet vltra duo capita, vel tria, aliàs minimum esset, si haberet quadringenta, vel quingenta, siue mille. Laurentius.

TITVLVS XXX.

De decimis †, primitiis, & oblationibus.

¶ Hieronymus super Ezechielem†.

¶ *Exprimit quatuor genera decimarum, quæ ex veteri lege debebantur.*

CAP. I.

DEcimam partẽ omnium frugum Leuiticæ tribui populus ex lege debebat. Rursus ex ipsis decimis Leuitæ, hoc est inferiorum ministrorum gradus, decimas dabant Sacerdotibus. Erant quoque & † aliæ decimæ, quas vnusquisque de populo Israel in suis horreis separabat, vt comederet eas, cum iret in templum in Vrbe Hierusalem, & in vestibulo templi Sacerdotes, & Leuitas ad conuiuium[a] inuitaret. Erant autem & aliæ, quas pauperibus recondebant.

¶ At verò primitiæ, quas de frugibus offerebant, non erant speciali nomine diffinitæ[b], sed offerentium arbitrio derelictæ. Traditionem quoque accepimus Hebræorum, non lege præceptã, sed arbitrio magistrorum[c] inolitam, quod qui plurimùm quadragesimam partem dabant Sacerdotibus: qui minimùm sexagesimã: inter quadragesimã, & sexagesimã licebat[d], quodcũque voluissent, offerre. Quod igitur in Pentateucho[e] dubiũ derelictum est, hic † specialiter diffinitur propter Sacerdotum auaritiam, ne ampliùs à populo exigant in primitiis[f] offerendis.

¶ Paschalis ij.

¶ *Non potest congruè summari propter varietatem lecturarum.*

CAP. II.

NOuum † genus exactionis est, vt Clerici à Clericis[g] decimas exigant, cum nusquam in lege Domini hoc legamus: nõ enim Leuitæ à Leuitis[h] decimas accepisse leguntur. Illi profectò Clerici, qui à Clericis spiritualiũ ministeriorum labores accipiunt, decimas eis debent[i].

¶ Hadrianus † Vigor. & Herfordeñ. Episcopis.

¶ *Compositio super decimis non tollitur per priuilegium sequens, si de illa mentionem non facit.*

CAP. III.

EX † multiplici conquestione V. presbyteri accepimus, quod cùm inter Abbatem de Brudeis, de consensu totius Conuentus, & prædictum Presbyterum talis intercessisset † conuentio, scripto Monachorum authentico roborata: quod Monachi dicto presbytero, & Ecclesiæ suæ, de blado, & vniuersis leguminibus, quandiu viueret[k],

DE DECIMIS, primitiis, & oblationibus.

¶ *Quia decimæ, & primitiæ, & oblationes sũt de iure parochiali, ideo post rubricam præcedẽtem meritò subiicitur ista. Abbas.*

De hac materia tractatur. 16. q. 1. c. cũctis. §. de his verò. vsq; ad fi. & q. 7. p totũ. 14. q. 1. p totũ. de cõsecra. dist. 5. quadragesima. *De oblationib. tractatur* 10. q. 1. & 2. & 13. q. 1. p totũ & 13. q. 2. §. nimirũ. vsq; ad §. itẽ quæritur.

DEcimam.] Diuiditur, qm primò agit de q̃titate decimarũ, exprimẽs quatuor genera ipsarum. Secũdo de quantitate primitiarũ ibi, *At verò.* Abbat. Siculus.

CASVS. Primò ponit tria genera decimarũ, secundũ quod olim in veteri testamẽto soluebatur. Secũdò dicit, quod primitiæ, quas de frugibus offerebãt, nõ erant aliquo speciali nomine designatæ, sed pro volũtate sua quilibet offerebat: postea traditio Hebræorum inoleuit arbitrio magistrorũ, quod qui plurimum dabant, quadragesimam partem offerebant sacerdotibus: qui minimum, sexagesimam partem, & sic inter quadragesimam & sexagesimam licebat offerre, quod volebant. & ita quod prius dubium erat, postea diffinitum fuit propter auaritiam sacerdotum.

a ¶ *Ad conuiuium.*] 13. q. 1. *Ecclesias.* §. *his itaque.* Ber.

b ¶ *Diffinitæ.*] In qua quantitate dari deberent. Ber.

¶ *Glos. seq. ar. opin. magistrorum.*

c ¶ *Magistrorum.*] Nota hic arg. quòd opiniones magistrorum sunt fouendæ. vnde Inno. opinionibus magistrorum non vult derogare. ĩ. *de resti. spolia. literas. & ĩ. de sen. excom officij.* Et dicit lex, quod ius constare non potest, nisi sit aliquis iurisperitus, per quem possit in melius perduci. *ff. de ori. iur. l. 2. §. post originem.* Laur.

ADDITIO. Ex hoc textu nota, quod licèt magistri possint glossare, sicut placet quoad primitias, non tamen quoad decimas.

d ¶ *Licebat.*] Non licentia dispensationis, sed iuris cõmunis.

e ¶ *Pentateucho.*] Liber est sic dictus à penta, quod est quinque, & teuchos, quod est volumen, quia in vno volumine quinque libri à Moysis continentur. Ala.

¶ *Glos. seq. quærit. opin. ponit, ex qua iterum quærit, & soluit.*

f ¶ *In primitiis.*] Primitiæ enim tanquam debitæ exigũtur, sicut & decimæ. *ar. 16. q. 1. reuertimini. 32. dist. præter hoc. & ĩ. e. quod sit grauo.* Sed nũqd in pecodib' dat primogenitũ? Hag. di-

NOuum genus.] CASVS. Quæsitũ fuit à Papa, vtrũ clerici à clericis decimas exigere possint? Respõdet, q hoc esset nouum genus exactionis, vt clerici à clericis decimas petant, cum in lege Domini non legatur: Leuitæ eñi à Leuitis decimas non accipiebant. illi vero clerici, qui ab aliis clericis spiritualia recipiunt, de laboribus suis eis debent decimas dare. Not. clericos clericis dare decimas non debere.

¶ *Glo. seq. rec. per obiect.*

g ¶ *A clericis.*] Hoc intellige de dote Ecclesiæ de qua clerici non debẽt dare decimas. vt 16. q. 1. *quasi.* Sed de prædiis propriis, siue patrimonialibus, clerici debent soluere decimas. vt 16. q. 1. *si quis laicus.* & hoc siue prædia sint in propria parochia clericorum, siue in aliena. B.

h ¶ *A Leuitis.*] Scilicet paribus, quoniã summis sacerdotib. inferiores, decimas soluebant. *S. eo. c. prox.* Vel non accipiebant Leuitæ à Leuitis, quibus spiritualia non ministrabant. Tan.

¶ *Glo. seq. rect. per obiect. quam dupliciter soluit.*

i ¶ *Debent.*] Vĩ contradicere principio: sed intellige principium c. de dote Ecclesiæ, vt dixit, quod hic dicit, intellige de patrimonialibus. Vel posses intelligere, quòd hic dicit de clericis coniugatis, qui ab aliis clericis spiritualia recipiunt[b], & hoc innuit littera, & ita planum est. B.

EX multiplici.] Primò ponitur querela. Secundò iudicium datur ibi, *Vnde.* Abbas.

CASVS. Inter Abbatẽ, & conuentum de Brudeis ex vna parte, & quẽdam presbyterum pro Ecclesia sua ex altera, talis compositio intercessit scripto authentico monachorũ roborata, q monachi deberent soluere annuatim dicto presbytero, dũ viueret, decimas de blado, & vniuersis leguminib' exceptis minutis decimis, quas eis remisit: postea Abbas impetrauit priuilegiũ, vt de laboribus suis, quos propriis sumptibus excolunt, decimas soluere non teneantur, nulla de cõpositione prædicta mẽtione facta. statim cœperũt excolere suis sumptibus possessiones super quibus cõpositio facta erat, & ea occasione subtrahebant decimas: vnde presbyter cõquestus est domino Papæ super hoc. dicit Papa, q nõ fuit suæ intentionis per priuilegium prædictæ cõpositioni derogare: quare mandat, quatenus Abbas, & monachi compellantur prædictã cõpositionem seruare, vel cũ ipso presbytero amicabiliter cõuenire, nisi de ipsa cõpositione in priuilegio contineatur expresse. Nota, q Papa per priuilegium suum non intendit reuocare compositionem, de qua in priuilegio mentio nõ habetur. Item priuilegium veritate tacita impetratum non valet.

¶ *Glo. seq. recitatur per quæstionem.*

k ¶ *Quandiu viueret.*] Hic simpliciter, & purè facta fuit compositio super decimis: ergo de omnibus præsentibus: & futuris intelligendum est: vnde si postea alias possessiones monachi acquisierunt, sub eadem compositione intelliguntur. ĩ. *de priuil. quia circa.*

[Marginal notes:]
† *Domini vero bonus canonis, vide per B. Thom. & Caietan. 2. 2. q. 87. & 87. & per Dominicum Sotũ l. 6. de iustitia & iure. q. 1. & 4. per totum.*
† Cap. 45. in c. 1. eod. tit. in 1. cõpil. *Et de materia vide Nauarrum in manuali, c. 21.* & tit. de tertio præcepto Ecclesiæ. *& plenè per Couarruuiam l. 1. variar. resol. c. 17. & vide notas huius c.*
† *Distin. 8. deest in aliquot antiquis.*
† *Aliàs, hoc.*
Post concilii Lateran. sub Alex. iij. p. 13. c. 16. & c. 7. eo. ti. in 1. comp. *Et hanc decretalẽ intellige, prout declarat eam B. Thomas, & ibi Caietanus.* 2. 2. q. 87. ar. 4.
† *Credo hunc esse Hadrianum iiij. quẽ proximè præcessit Alexan. iij.*
† Cap. 17. eo. ti. in 1. cõp. *Et post concilium Lateran. sub Alex. iij. p. 13. c. 1.*
† *interuenerit.*
a *Id est, Genesis, Exodus, Leuiticus, Numeri, & Deuteronomium. Concilium Tridẽt. sessio. 4. in decreto de canonicis scripturis.*
b *In his enim coniugatis, etiam tonsuratis non gaudẽt priuilegio.* infra de cle. coniu. c. vnico. in fin. *Ioann. Andr.*

a ¶ Quio-

a ¶ *Quietas* ᵃ *clamauit.*] Arg. rebus nondũ habitis posse quis renunciare. ff. *de acquir. hered. sui. Arg. contra* ff. *de reg. iur. quo potest.* Solu. non potest quis renunciare iuri, antequam sibi cõpetat, vt ibi dicitur, pacisci tamen potest: vt ff. *de pactis, l. & haeredis.* † *si filiusfamilias.* & C. de pact. L. & hic R.

¶ *Gloss. seq. arg. ad contrarium, & soluit.*

b ¶ *Intentionis.*] Nota secũdũ intẽtionẽ dñi Papæ priuilegiũ forte intelligendũ, sic etiã rescriptum, quo conceditur beneficium. s. *de preb. c. vlt. & s. de rescrip. mandatum.* Itẽ arg. quod Papa per suũ priuilegium, siue rescriptum, non vult facere alicui præiudicium. s. *de off. ord. licet. & s. de vsu pal. ex tuarum, & s. de offi. deleg. ex.* & hoc ideo est hic, quia priuilegium illud fuit tacita veritate impetratum: vnde non valuit: quod si dixisset, priuilegium non fuisset cõcessum. s. *de rescrip. super litteris.*

c ¶ *Eade conuentionẽ.*] Et ita patet, quod cõuentio pôt interuenire in spiritualibus, saltẽ inter Ecclesiasticas personas. j. *eo. suggestũ. & s. nuper abbates. & s. de transac. c. 2.* Sed ad hoc vt compositio sit perpetua, debet auctoritas Epi interueniro. vt s. *de transf. de catero. & c. 2.* aliàs erit personalis: vt s. *de transac. Veniens.* & hic fuit compositio personalis: quia auctoritas superioris non interuenit: vt patet ex eo, quod dicit. s. *quamdiu vixeret.* & sic in vita sacerdotis tantum durauit compositio.

d ¶ *Contineatur.*] Nisi de cõpositione facta fuisset mẽtio in priuilegiis, & ex certa ᶜ sciẽtia, Papa derogasset huic compositioni ar. s. *de rescript. nonnulli. & j. de capt. mo. ex parte.* Bernardus.

a Mol° dicendo vulgaris talamis hoc est, le chiamo franche.

† Quietas, legitur aliter in antiquis: non quietas, & in nonnullis recentioribus.

b Vide tex. in l. non dubium. & ibi Bar. & glos. C. de legibus.

† Hunc existimo esse B. Thomam Cãtuarien. Archiepiscopum, qui circa annũ Christi 1171. pro libertate Ecclesiæ asserenda martyrio traditur sub Alex. iij.

† Cap. 5. c. tit. in 2. c6. pil. Et post concil. pa. 13. c. 11

c Quid operetur clausula, ex certa scientia, tradit latè Antonius Gabrielius li. 6. com. conclus. tit. de clausulis. cõclusio. 1.

decimas persoluerent, exceptis minutis decimis, quas idem Presbyter quietas † clamauit ᵃ: idem Abbas à nobis priuilegium obtinuit, vt de laboribus, quos propriis manibus, aut sumptibus excolunt, nulli decimas soluere tenerentur: & *infrà.*

¶ Vnde quia non fuit nostræ intentionis ᵇ per priuilegium nostrum conuentioni derogare prædictæ: Mandamus, quatenus Abbatem, & Monachos, vt eandem conuentionem ᶜ (non obstante dicto priuilegio, nisi de ipsa contineatur ᵈ in eo) inuiolabiliter teneant; & obseruent: vel exinde secum pacificè conueniant, appellatione postposita compellatis.

¶ Idem Thomæ Cãtuarien. † Archiepiscopo.

¶ *Monachi tenentur soluere decimas prædiales de prædiis nouiter cultis, de quibus decima prius soluebantur.*

CAP. IV.

Commissum † nobis: & *infrà.* ¶ Peruenit ad nos, quòd Monachi ᶜ de Bosse, Ecclesiæ sanctæ Mariæ, in cuius parochia commorantur, decimas ex integro non persoluunt. ¶ Ea propter mandamus, quatenus eos, vt decimas de terris cultis, in quibus olim domus constructæ fuerant, præfatę Ecclesię cum ea integritate ᶠ persoluant, qua priusquam in eadem parochia morarentur soluebant persolui, compellas. Et sicut etiam de pascuis ᵍ olim decimę persoluebantur, ita nunc de eisdem ad frugum fertilitatem translatis, decimas volumus absque diminutione persolui.

C ¶ *Commissum.*] Primo ponitur querela. Secũdo iudicis datio ibi, *Et propter.* Abb.

Casus. Monachi de Bosse, Ecclesiæ sanctæ Mariæ, in cuius parochia cõmorantur, decimas integrè non soluebant: conquestus est Rector illius Ecclesiæ dño Papæ: vnde mãdat Archiepo Cantuarien. quatenus monachos compellat, vt decimas de terris cultis, in quibus olim domus constructæ fuerãt, Ecclesiæ prædictæ cum ea integritate persoluant, quæ prius soliti consueuerant, antequam in eadem parochia morarentur: & sicut decimæ olim soluebantur de pascuis, ita & nũc soluantur de eisdem, ad frugum fertilitatem translatis absque diminutione. Nota decimas integrè persoluendas.

¶ *Gloss. seq. recitetur per quæstionem.*

e ¶ *Monachi.*] Non dicit hic, de quibus monachis: vnde si intelligis c. de Cistercien. loquitur de possessionib⁹, quas non excolũt suis sumptibus, & laboribus, de quibus soluere debẽt decimas. j. *eo. ex parte.* Vel fortè per subtractionem illarum decimarum parochialis Ecclesia enormiter lædebatur, quod esse non debet. j. *de verb. sign. quid per nouale. arg. C. de preci. imp. offer. quoties rescripta.* ᵈ. Si vis intelligere de aliis monachis, planum est, qui decimas soluunt, nisi de noualibus cultis suis sumptibus, & de nutrimentis animalium. j. *eo. ex parte.*

d Vide de testi. causa 2. super vl. gloss. Ioan. And.

f ¶ *Integritate.*] Sic s. eo. c. pr. & c. *vnd est.* & c. *cũ homines.* & c. *tua nobis.* & 16. q. 1. *si quis laicus.* ff. *de pe. & vectig. per aliquos.* Ber.

¶ *Glo. seq. quærit, & soluit.*

g ¶ *Pascuis.*] Quæ ergo dicuntur noualis, à quibus religiosi sunt excepti. Dicas, quod illa dicuntur noualia, quorũ nõ extat memoriæ, quod culta fuissent. j. *de verb. sig. quid per nouale.* & quæ prius erant quasi inutilia, vt mõtana, paludes: vn parochialis Ecclesia nihil ante percipiebat, vel ita modicum quod sine læsione poterat amittere illud: & ita ista pascua non erãt prius inutilia, vel ares, sive dominus, vnde non deberent dici noualia per c. quid per nouale.

nutione persolui.

¶ Alexander. iij. Cantuarien. Archiepiscopo, & eius Suffraganeis.

¶ *Per excommunicationem cõpellitur quis ad soluendas decimas de molendinis, & aliis his consentis.* c. *seq. hoc dicit cum seq.*

CAP. V.

Peruenit † ad nos: & *infrà.* Mandamus, quatenus parochianos vestros monere curetis, & si opus fuerit sub excommunicationis districtione compellere, vt de prouentibus molendinorum ʰ †, piscariarum, fœno ⁱ, & lana ᵏ, decimas Ecclesiis, quibus debentur, cum integritate persoluant.

¶ Idem Vintonien. † Episcopo.

¶ *Summatum est cum præcedenti, & declara, ut in præcedenti dictum est.*

CAP. VI.

Nuncios † : & *infra.* ¶ Mandamus, quatenus parochianos tuos de apibus ˡ, & de omni fructu decimas persoluere Ecclesiastica districtione compellas.

¶ Idem Exonien. † Episcopo.

¶ *Decima fructuum, statim cum collecti, solui debet, non deductis expensis.*

CAP. VII.

Cum † homines de Hortona de frugibus nouem partibus sibi retentis, decimam Ecclesiæ: cuius parochiani ᵐ sunt, sine diminutione soluere teneantur: & antequam id faciant, seruientibus, & mercenariis suis, de frugibus non decimatis ⁿ, debita totius anni pro seruitio suo impendant, tunc demum de residuo decimam persoluentes: Mandamus, quatenus eos cogatis, vt decimam statim † fructibus collectis ᵒ persoluant,

P ¶ *Peruenit.*] Capitulum istud, & sequens per se patent.

h ¶ *Molendinorũ.*] Et ubi fit ad ventum. j. eo. ex *transmissa.* Ber.

i ¶ *Fœno.*] De omnibus enim, quę fidelis homo acquirit, debet soluere decimas. j. eo. ex *transmissa.* & de venatione, & de militia 16. q. 1. *decimas.* & q. 7. *quicũq.* B.

k ¶ *Lana.*] In pecudũ fructu lac lanaq; fœtus habetur. ff. *de vsur. & in pecudum. & instit. de re. diui. §. in pecudum.*

N ¶ *Nuncios.*] l ¶ *De apibus.*] Et omni fructu tenetur acquisito. j. *eod. ex transmissa.* & de animalibus. s. e. *prox.* siue intuitu prædiorum, siue intuitu personæ. s. *de paroch. c. vlt.* & j. *eod. pastoralis.* Ber.

C ¶ *Cum homines.*] Primo ponit factum reprehensibile. Secundo corrigi mandat ibi, *Mandamus.* Ab.

Casus. Homines de Hortona tenetur soluere decimas parochiali Ecclesię: sed antequam id faciant, de fructibus non decimatis, satisfaciunt seruientibus, & mercenariis suis, & debito totius anni, & de residuo decimas persoluunt, mandat Papa, vt statim collectis fructibus ante aliquam

† Cap. 2. eo. tit. in 1. cõp. Et post concilium p. 4. c. 4. Vide B. Thomam, 1. 2. q. 86. ar. 2. concilium Trident. sess. 25. de reform. c. 12.

† Vide quod dicit Bar. in l. 6. manifeste. C. de seruis. & aqua, & in l. 1. ff. de aqua plu. arcen.

† Vintonien.

† Vintonien.

† Cap. 3. eo. tit. in 1. cõp. Et post concilium p. 4. c. 3. ubi supra clausula. adde B. Thom. supra citatum.

† Cap. 4. eo. tit. in 1. cõp. Et post concilium p. 4. c. 4. & vide B. Tho. 2. 2. q. 87. art. 2. ad 4. argumentum & Gaudent. Papa decisio. 383.

† Statim de fructibus, &c.

deductionem decimam soluere compellantur, & de subtractis satisfaciant competenter. Nota decimas persoluendas ante aliquam deductionem.

m ¶ *Parochiani.*] Ar. decimas esse dandas illi Ecclesiæ, vbi quis accipit Ecclesiastica sacramenta, etiam prædiales, tamen contrarium est verum, quod prædiales potius dari debent illi Ecclesiæ, in quibus territorio sita sunt prædia. s. *eo. prox. c. vlt.* nisi consuetudo in contrarium esset. j. *eo. cum sint homines.* Bern.

n ¶ *Non decimatis.*] De omnibus enim satis, & plantatis, & de omnibus fructibus possessionum, & animalium, & omnibus fructibus ratione prædiorum prouenientibus, nullis expensis deductis decimæ sunt soluendæ. j. *eo. non est in potestate* & *tua nobis.* ¶ e alis vero, quæ proueniunt ex negotiatione, & artificio, deducendæ sunt expensæ, & de residuo persoluenda decima. j. *eo. pastoralis.*

¶ *Gloss. seq. quærit, & soluit.*

o ¶ *Fructibus collectis.*] Id est, quã citiùs, & competentius solui possunt quia tardius dare peccatũ est. 16. q. 1. *decimas.* & qui nõ facit statim in mora intelligitur. vnde periculũ decimarũ ad ipsum spectat. ff. *de lega. 1. cum res. §. vlt.* & s. *de commo. c. vnico.*

sed

Sed quid si sacerdos tunc recipere noluerit? non est periculū illius *ff. de solu. qui decem*. si tamen postea sacerdos voluerit recipere, tutius incipit esse rusticus in mora. *ff. de actio. emp. & Ven. si per emptorem. §. quod si. ead. ff. de nou. oper. nun. prætor. §. penul. ff. quor. leg. l. 2. § vlt.* semper enim posterior mora nocet ei, per quem fit. *ff. de peri. & commo. rei vendi. illud. ff. de vsur. debitor.* Alz.

a ¶ *Dignam satisfactionem.* Sic 16. q. 7. quicunque. & c. omnes decimæ. & q. 1. si monachum.

Dilecti.] Communis diuisio. Secunda pars ibi, *Vnde.* Abbas Sicul.

Casvs. Monachi de Neuclen. habebant priuilegiū de non dandis decimis de terris, quas colunt suis sumptibus: ipsi conducebant prędia aliorū in parochia monachorū sanctæ Crucis, de quibus prędiis monachi sanctæ Crucis, percipere decimas consueuerunt, de quibus in magna parte sustentationem habebant: & occasione priuilegij prædicti decimas non soluebant monachis sanctæ Crucis, de prędiis conductis: vnde cū ipsi monachi enormiter grauarētur, conquesti sunt dño Papę: vnde scribit eisdem monachis de Neuclen. dicens, quod non fuit intentio antecessorum suorum, vt de possessionibus, quas conducunt, decimas nō persoluant: quare mandat eisdem, vt de prędijs conductis, monachis prędictis integrè decimas persoluant, vel cum eis amicabiliter

atque de subtractis, & retentis dignam satisfactionem [a] exhibere procurent.

¶ Idem Monachis de Neuclen. †

¶ *Priuilegiati super decimis nō soluendis de his prædijs, quæ ab alijs conducūt, decimā soluere tenentur.*

CAP. VIII.

Dilecti † filij Abbas, & fratres sanctę Crucis, sua nobis conquestione monstrarunt, quòd prędia, vnde decimas, & in magna parte sustentationem consueuerunt habere, à plerisq; Laicis conduxistis[b], & recepistis ad † firmam. Vnde quoniam iidem fratres ex hoc grauantur enormiter [c], nec fuit intentionis [d] nostrę, aut antecessorum nostrorum, vt de possessionibus, quas conduxistis †, decimas non soluatis: Mandamus, quatenus de prędiis, quę conduxistis in parochiis suis, de quibus consueuerunt decimas percipere, plenariè soluatis eisdem, vel cum ipsis amicabiliter componatis [e].

¶ Idem Abbati, & fratribus Doloñ. †

¶ *Reuocatur priuilegiū, si ex postfacto incipit enormiter nociuū esse.*

CAP. IX.

Suggestum † est ex parte vestra, quòd Abbas, & fratres monasterij de Vrsiñ decimas à vobis auferre conantur: *& infrà.* ¶ Discretioni vestræ mandamus, quatenus cum prædicto Abbate, & fratribus, super ipsis decimis componatis: nam quando Romana Ecclesia ordini vestro priuilegia [f] de decimis dederat, ita erant raræ Abbatiæ vestri ordinis, quòd exinde nulli poterat de iure scandalum suboriri: sed nūc in tātum augmētatæ sunt, ac possessionibus ditatæ, quòd multi viri Ecclesiastici de vobis apud nos querelam † sæpe proponunt [g].

¶ Idem Terraconeñ. † Archiepo.

¶ *Cistercienses, Templarij, & Hospitalarij decimā prædiorū suorum, quæ proprijs manibus, aut sūptibus excolūt, soluere nō tenētur: alij verò religiosi non soluunt decimas de hortis, & nutrimentis animalium, nec de noualibus, quæ proprijs manibus, ac sumptibus excolunt.*

CAP. X.

Ex † parte tua ad nos noueris peruenisse, quòd albi Monachi, & nigri, & quidam † alij religiosi, Ecclesias tuæ iurisdictionis reditibus decimarū occasione priuilegiorum, quæ sibi Romana indulsit Ecclesia, spoliare præsumunt. ¶ Sanè nolumus te latere, quòd prędecessores [h] nostri fere omnibus religiosis, decimas laborū suorū [i] concesserant †. Sed prædecessor noster Hadrianus, solis fratribus Cisterciensis † ordinis, & Tēplariis, & Hospitalariis deci-

conueniant. Nota priuilegia sic intelligenda, vt intellexit auctor ipsorum. Item priuilegia non sunt amplianda, quia sunt odiosa.

¶ *Glos. seq. recs. per obiectionem, & solutionem.*

b ¶ *Conduxistis.*] Si propria non sufficiunt, licitum est clericis conducere aliena prędia, vt hic patet: & in *Auth. de san. epi. §. aliud. coll. 9.* & sic non obstant, quę consueuerunt signari pro contrarüs. *j. ne cleri. vel mo. c. 1. 2. & 3.* & 86. *dist. peruenit.* Bern.

c ¶ *Enormiter.*] In hoc casu perditur priuilegium. *j. c. prox.* & *j. de verb. sign. quod per nouale.*

d ¶ *Nec fuit intentionis.*] Fortè habebant isti etiam monachi priuilegium, vt de laboribus suis decimas non darent: sed istud priuilegiū Papa non vult extendi ad conducticias possessiones: & sic debet considerari scribentis intentio. *s. de rescriptis mandatum. & c. ad aures.* & *s. de prabend. ca. vlt. & c. cùm causam.* 35. q. 3. *quod scripsi.* & *s. c. 3.*

e ¶ *Componatis.*] Et sic compositio bene potest fieri super decimis. De hoc dixi. *s. eo. ex multiplici.*

Suggestum.] Communis diuisio, consultatio, & responsio. Secunda pars ibi, *Discretioni.* Abbas Siculus.

Casvs. Abbas, & fratres Doloñ. monasterij conquesti sunt Dño Papæ, quòd cùm ipsi habeant priuilegia de non dandis decimis, monachi de Vrsiñ. decimas auferre conātur ab eis cōtra tenorē priuilegiorum suorum. Vnde mandat Abbati, & fratribus, vt super decimis illis componant: quia qñ Romana Ecclesia ordini illorū priuilegia de nō dandis decimis cōcessit, ita erant rarę abbatię illius ordinis, quod nulli poterat de iure scandalū suboriri: sed modò intantum sunt augmētatæ, & possessionibus ditatę, quod multi viri ecclesiastici de ipsis proponunt querelam. Nota, quod super decimis cōpositio fieri pōt inter ecclesiasticas personas. Item si priuilegiū ex prece facto incipiat enorme detrimentum inferre reuocandum est priuilegium.

¶ *Glo. seq. arg. alleg. 3. cura. & duo alleg. in contrarium, & soluit dans regulam, & quinque casus.*

f ¶ *Priuilegia.*] *Arg. quod secundùm diuersitatem temporum, & varietatem rerum priuilegia sunt varianda. arg. 63. dist. cap. quia sancta. §. verum. & j. de consan. & affi. non debet. 12. q. 1. præcedentes.* Sed cōtra: quia priuilegia perpetua voluntate cōstare debēt. 25. q. 1. c. 1. & 2. Sol. quod ibi dicitur, verū est, & generale, quod perpetua sunt, & immutabilia: sed quod ibi dicitur, casuale est: & causa noua superueniente bene perditur[b] priuilegium: putà si quis abutatur priuilegiis. 11. q. 3. *priuilegium. & 74. dist.* vbi illa didicisti. Item propter delictum ciuium perditur priuilegium. 25. q. 2. *ita nos.* Item per negligentiam spatij x. anno. *ff. de nundi. l. 1.* Item per contrariū factum. *s. de praben. pro illorum. & s. de consti. cum accessissent. & j. de priuil. si de terra.* Item cùm enorme præiudicium alij inducit: vt hîc. & *j. de verb. sign. quod per nouale.* & *supra c. prox.*

Additio. Vnde versus:
Indultum tollit contēptus, crimen, abusus:
Oppositum factum, dānum, tempus variatum.

g ¶ *Querelam sæpe proponunt.*] Vbi enim priuilegium ex postfacto recidit ad iniquum compendium, principis est æstimatio. *ff. de reg. iuris* Neratius in fi. quia beneficia principalia ipsi principes solent interpretari. *ff. de vul. sub. ex facto.* simile 63. *dist. c. quia sancta. §. verum.*

Ex *parte.*] Communis diuisio. Secunda pars ibi, *Sanè.* Abbas Siculus.

Casvs. Quidam monachi albi, & nigri, occasione priuilegiorū, quæ super non dandis decimis sibi concessit Romana Ecclesia, spoliare præsumebant ecclesias iurisdictionis Terracoñ. Archiepiscopi, vnde ipse significauit hoc domino Papę. & ipse rescribit ei dicens, quod prædecessores Alexādri ferè omnibus religiosis concesserunt decimas de laborib. suis, sed Hadrianus postmodum fratrib. Cisterciensis ordinis, Templariis, & Hospitalariis decimas laborum, quas propriis manibus, & sumptibus excolunt, & de nutrimentis animalium suorum, & de hortis, & de noualibus suis, quas propriis manibus, & sumptib. excolunt, & aliis, concessit, vt decimas non persoluant: & Alexander super hoc imitatus est Hadrianum: vnde præcipit, quod illi quib. hoc indultū est, occasiōne decimarum, de aliis reb. ecclesiarum suarum decimas subtrahere non præsumāt, vel sibi aliquid vlterius vendicare. Nota, quòd priuilegium non debet ad aliud extendi, quàm ad ea, quæ continentur in ipso.

h ¶ *Prædecessores.*] Scilicet Paschalis ij. & Gregorius. 16. q. 1. *decimas.* 12. q. 1. *quia tua.*

¶ *Glo. seq. tractat tria tempora circa decimas monachorum primitiuorum, Paschalis, & Hadriani. & vltimo 4. casus excipit.*

i ¶ *Laborū suorū.*] Hoc intellige de propriis possessionibus, & nō de cōductis ad firmā. *s. eod. dilecti.* Quia vero de decimis monachorū variè loquūt iura, ideo nota, quod monachi in primitiua ecclesia decimas dabāt de prædiis, & laborib. suis, tāq laici. *ar. 16. q. 1. alia causa. & c. generaliter. & 11. q. 1. duo in fi.* vsque ad tempus

Marginal notes: † Debens si obtulit el. le. creditori, qui recusauit sine iusta causa illa recipere, si perdit illa sine culpa debitoris. † Nemolo. † Nemolesia. † Cap. 6. co. ti. in 1. cōp. & post concilium p. 13. c. 2. † ad firmā, id est, ad certam pensionem. † conductio. † Dolon. † Cap. 9. eo. ti. in 1. cōp. & post con. Lateran. sub Alex. 19. p. 13 c. 34. † querimoniam. b adde, quod rescindat priuilegium per Oldradum cons. 96. adde Iasonem in l. fin. de cōstit. prin. & Felinum in c. cùm accessissent. s. de cōstit. † Turon. † Terrascō. † Cap. 10. eo. tit. in 3. cōp. & post concilium p. 13. c. 4. † quidam alij viri religiosi. † concesserunt. † De Cisterciensibus & alijs hic nominatis vide plene per Cassaneum in catal. gloria mundi p. 4. 10. consid. 58. & 61. & p. 9. consid. 4. c Quidam reprobant ... quod non faciunt. tamen ... quod bene faciunt. ... monachos laicos ... Andr.

ad tempus Paschalis ij. Postea verò idem Paschalis, & côciliũ Moguntinum statuerût, ꝙ nec monachi, nec religiosi, nec aliqui communiter viuentes, decimas de suis laborib. soluerent. *16. q. 1. quast. & c. decimas.* Tempore verò procedente Hadrianus Papa solis Cisterciẽ. Hospitalitatis, Hierosolymitanis, seu Tẽplariis côcessit hoc priuilegiũ, vt de laborib. suis, quos ꝓpriis manib. excolunt, decimas soluere non tenerent. Aliis verò monachis côcessit decimas tantum de nouailibus, q̃ colunt suis manibus, & de hortis, & nutrimentis animalium suorum, vt hîc dicitur, & sic modò seruatur. Et ita est tenendum, ꝙ Cister. Tẽplarij, & Hospitalarij decimas de suis possessionibus, quas suis laboribus excolũt, soluere non tenentur: vt hîc dicitur, & in duobus prox. c. seq. nisi pacto ad hoc teneantur. *ſ. eo. ex multiplici.* vel nisi parochialis Ecclesia enormiter lęderetur. *ſ. eo. dilectis. & c. suggestum. & ĩ. de Verb. sig. quid per nouale.* vel nisi soluendo renunciauerint priuilegio suo. *ĩ. de prim. accedentibus. & c. si de terra.* Et hæc, quæ dicta sunt, vera sunt de monachis, qui populum non regunt, sed si monachi habẽt populum, bene possunt recipere decimas ꝑsonales, & prędiales. *16. q. 1. moderamine.* Hodie vero Abbates Cisterciẽ. & alij, qui simili gaudẽt priuilegio, de possessionibus, quas acquisierũt post concilium generale, vel de cætero acquirent, soluere tenentur decimas. *ĩ. eod. nuper.* Tanc.

† Cap. 11. c. 11. in 1. côp. *& post concil. p. 13. c. 6.*

† Cap. 13. c. 11. in 1. côp. *& post concil. Later. sub Alex. 19. p. 13. c. 8. Et Couarruuiam l. 1.* varia. resol. c. 17. nu. 3.

mas laborum suorũ, quos propriis manibus, vel sumptibus colunt, indulsit: cæteris verò, vt de nouailibus [a] suis, quæ propriis manibus, vel sumptibus excolunt, & de nutrimentis animalium suorum, & de hortis suis decimas non persoluant: quem sumus super his imitati. Quare hi, quibus hoc indultum est, hac occasione decimas de aliis rebus Ecclesiæ suæ nô possunt subtrahere, vel sibi aliquid vlterius vendicare.

¶ Item.

¶ Priuilegiũ super decimis laborũ non extenditur ad terras quæ alijs traduntur excolendæ.

CAP. XI.

Licèt † de benignitate sedis Apostolicæ sit vobis indultum, vt de laboribus, quos propriis manibus [b], vel sumptibus colitis, nemini decimas soluere teneamini: propter hoc tamen non est licitum vobis, decimas de terris vestris subtrahere, quas aliis traditis [c] excolendas.

¶ Idem.

¶ Priuilegium super decimis laborum, etiã ea, quæ non sunt noualia, comprehendit.

CAP. XII.

Ad † audientiam nostram: *& infra.* ¶ Illud priuilegij capitulum, praua quidam interpretatione [d] peruertentes, quo Cisterciensibus indulgetur, ne de laboribus, quos propriis manibus, aut sumptibus excolunt, aliquis decimas ab eis exigat: asserunt [e], quòd pro laboribus noualia intelligi debent: *& infrà.* ¶ Mandamus, quatenus non permittatis hoc fieri: nam si intelligeremus [f] tantummodo de nouailibus, vbi ponimus † de laboribus, de nouailibus poneremus.

† posuimus.

¶ Idem Brixiẽ. Episcopo.

¶ Decimæ noualium debentur Ecclesiæ, in cuius parochia surgunt: si verò non sunt in certa parochia, debentur diœcesano qui potest sibi retinere, vel alteri Ecclesiæ concedere.

CAP. XIII.

Qvoniam † à nobis sollicitudo tua requirit, quid de decimis noualium tuæ diœcesis tibi sit statuendum: Respondemus, vt si terræ, quæ arabiles sunt, infra certam alicuius Ecclesiæ parochiam [g] fuerint, decimas earum (tua parte [h] retenta) eidem Ecclesiæ [i] facias assignari: Alioquin ipsas secundum discretionem à Deo tibi datam, alij † Ecclesiæ deputare, vel ad opus tuum poteris retinere.

† Cap. 15. c. 11. in 1. côp. *& post concilium Lateran. sub Alex. 19. p. 50. c. 40.*

† alij Ecclesiæ, &c.

¶ Idem Remensi † Archiẽpo.

¶ Decimæ possunt exigi.

CAP. XIV.

Parochianos: *& infrà.* ¶ Cùm decimæ non ab homine, sed ab ipso Domino [k] sint institutæ: quasi debitum [l] exigi possunt.

¶ Idem Ambianẽ. † Epõ.

¶ Decima Laico, iure hæreditario concedi non potest.

† post concilium p. 26. c. 21. deest rescriptum.

† *Abrenen.*

† *Ambien.*

a ¶ *De nouailibus.*] Quid sit nouale, dicitur *ĩ. de Verb. sig. quid per nouale. & ĩ de priuileg. c. Vlt.*

Licet.] Casus. Religiosi, quibus concessum est, vt de laborib. suis, quos propriis manibus, aut sumptib. excolũt, decimas non persoluant, si possessiones suas aliis tradunt excolendas, decimas de illis soluere tenentur Ecclesiis parochialibus, in quibus priuilegium locum non habet.

b ¶ *Propriis manib.*] Et sic loquitur de Cisterciẽ. Templariis, & Hospitalariis, quibus hoc priuilegium concessum est [a]. *ſ. eod. c. prox.* Bern.

a *Idem tamen in quibuscumque alijs, etiam nõ religiosis, quib. idẽ competeret ex speciali priuilegio, licèt non in corpore iuris clauso. Ioan. And.*

c ¶ *Traditis.*] Ad hoc enim non extenditur priuilegium, nec ad illas, quas conducunt ab aliis ad firmam, *ſ. eo. dilecti.* Et sic priuilegium intelligitur de propriis possessionibus, quas colunt propriis sumptibus.

Ad audientiam] Primò ponit prauam interpretationem, quam secundò reprobat ibi, *Mandamus.* Istud c. emanauit ad declarationem *c. ex parte ſ. eo.*

Casus. In priuilegiis Cisterciensium côtinet, ꝙ de laboribus, quos propriis manibus, aut sumptibus excolunt, decimas non persoluãt: quidam malitiosè interpretantes verbũ illud, de laboribus, dicũt, de laboribus, id est, de nouailibus: verbum illud ad noualia restringẽtes: peruenit hoc ad notitiã domini Papę: vnde mãdat, quatenus prelati hoc de cętero fieri non permittant: si enim Papa intellexisset de nouailibus, vbi posuit de laboribus, posuisset, de nouailibus. Nota, ꝙ priuilegium principis malitiosè non est interpretandum. Item non est recedendum à forma verborum.

d ¶ *Interpretatione*] Et male quia priuilegiũ principis largissimè interpretandũ est. *ĩ. de Verb. sig. olim. ſ. de do. cùm dilecta. & C. de bon. qualiber. cum multa in fi. ff. de consti. prin. l. Vlt. & ff. de re iud.* quidam consulebant & infamiam iuris incurrit, ꝙ priuilegium principis strictè interpretatur. *C. de leg. l. 2.* & verba calumnianda non sunt. *ff. ad exhi. l. penult.*

e ¶ *Asserunt.*] Et male: quia si verbum esset ambiguum, latissima esset interpretatio facienda. *ff. de consti. prin. beneficium.* vel ipse idẽ princeps deberet suum priuilegium interpretari. *C. de leg. l. Vlt. & ĩ. de sen. excom. inter alia. & ſ. de iudi. cum venissent. 11. q. 3 q. §. his. &* priuilegium aliquid debet concedere: aliàs inutile esset. *ĩ. de priuilegiis, in his.*

† *Vide l. ab hostibus. §. sed quod simpliciter. ff. ex quib. caus. ma. & l. 3. de cõ prãefid.*

f ¶ *Intelligeremus.*] Arg. quod à forma verborum sine certa scientia non est recedendum. *31. dist. omnino. ff. de legat. 3. non aliter. & 31. q. 2. §. quomodo Vergimbus. C. de cad. toll. l. Vnica. §. si vero. & de conjec. dist. 4. quia presbyter. & suprà de transactione corporalia. & C. de proc. eius qui libertatẽ meruit, l. Vna. & 18. q. 1.* sic enim. ver. cũ vero dicit, *ego dico, non dominum.*

Qvoniam.] Primò ponitur consultatio. Secundò responsio ibi, *Respondemus.* in qua distinguit. Secundum membrum prosequitur ibi, *Alioquin.* Abbas.

Casus. Episcopus Brixieñ. quęsiuit à domino Papa, quid de decimis noualium suę diœcesis sit statuendum? Respondet Papa, quod si noualia illa sunt infra certã parochiam alicuius Ecclesiæ, decimas illas faciat assignari illi Ecclesiæ, tua parte sibi retenta: si verò non sunt infra certam parochiam, de illis disponat, prout sibi placuerit. Nota, ꝙ decimę noualium illi Ecclesię dari debent, in cuius parochia surgunt noualia, alioquin in dispositione sunt Episcopi.

Vide beatũ Thom. 2. 2. q. 87. ar. 1. & summũ concilium Trid. sess. 25. de reform. c. 12.

¶ *Glo. seq. quærit, & soluit.*

g ¶ *Parochiam.*] Quid si sint insulę? Cõsiderandum est, cui prouincię adhęreant, & de illa prouincia sunt, & ibi debent decimas, & ibi iudicentur *ff. de iudi. insula.*

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & remittit.*

h ¶ *Tua parte.*] Eandem quam de antiquis percipit, & nõ maiorẽ: quia nõ debent in his duplici iure censeri. *12. q. 2. cognouimus. & ĩ. eo. cùm in tua. & ĩ. de censi. Ecclesiæ.* hęc est quarta. *10. q. 3. Vnio.* Vel intellige secundũ diuersam cõsuetudinẽ locorum. *ſ. de sepul. certificari. Arg. contra. ĩ. eo. cùm contingat.* vbi dicitur, ꝙ de iure communi ad parochiales Ecclesias ꝑtinet perceptio decimarum, & ibi soluitur.

¶ *Glo. seq. obijcit, & soluit.*

i ¶ *Eidem Ecclesiæ.*] Sed nonne dabuntur, vbi coloni recipiũt spiritualia. *16. q. 1. quast.* Rñdeo, non: quia decimæ, & tributa dantur ratione prędiorum, & non personarum. *ff. de publ. & vectig. imperatores. 16. q. 1. si quis laicus, & c. decima. & ff. de cẽs. forma censualis. §. si vero quis.*

Parochianos.] Littera per se patet.

k ¶ *Domino.*] Vt *16. q. 1. reuertimini. & c. decimæ sunt & q. 7. omnes decimæ.*

l ¶ *Quasi debitum.*] Istud, quasi, non est similitudinarium, sed expressiuum veritatis, sicut illud: quasi vnigeniti à patre. & ex debito requiruntur. *ĩ. eo. tua nobis. & 16. q. 1. decimæ. & c. fraternitas. & 13. q. 2. quia oblatione.*

a ¶ *Ad*

AD *hac.*] Primò recitat factum, quod secundò reuocari mandat ibi, *Quoniam* Abbas.

Casvs. Quidam Abbas fecit donationem de quadã decima cuidã laico, & heredibus eius: quęritur, an talis donatio teneat? Rñdet Papa, quia sanctuariũ Dei hęreditario iure possideri non debet, mãdat Epo diœcesano, quatenus donationẽ viribus carere decernat: & nisi laicus ille decimã ipsam ipsi Ecclesię libere resignauerit, ipsum excommunicet. Not. quòd in spiritualibus successio locum habere non debet.

a ¶*Sanctuarium.*] 8. q. 1. *Apostolica.* & ĩ *de iure patr. consulnit.* Bern.

b ¶*Resignauerit.*] Et ita laicus decimas possidere non potest. 16. q. 7. c. 1. & ĩ. *de prescr. causam quæ.* & sic in feudum dari non possunt de nouo. De hoc dicitur. ĩ *eo. quoniam.* & ideo si nõ restituat, debet excõmunicari.

DE *terris.*] Casvs. Querebat, vtrum Iudęi cõpellendi sint ad decimas persoluendas? Rñdet Papa, quod compellendi sunt ad decimas persoluẽdas, vel possessiones penitus dimittẽdas, ne hac occasione iure suo ecclesię valeant defraudari.

c ¶*Persoluendas.*] Is enim, ad quẽ spectat fructuu perceptio, fructuum onera subire compellitur. *ff. de vsu. fru. si pendentes.* § *pen.* & ĩ. *hactenus.* & *ff. de pac. inter debitorem.* & *ff. de censi. forma.* § *si verò quis.* & ita ratione prędiorum soluere debent decimas, & non ratione personarum: quia non sunt de corpore ecclesię: vnde personales decimas non persoluunt.

d ¶*Compellas.*] Prout traditur. ĩ. *de vsu. post miserabilem.* & c. *quanto.*

CAP. XV.

AD † hęc donationem decimæ, quam Abbas sancti S. de Monstrali[a] cuidam Laico concessit per successionem tenendam: (Quoniam sanctuarium[a] Dei iure hęreditario possideri non debet) viribus carere decernas: & Laicum (nisi decimam ipsam ipsi Ecclesię liberè resignauerit[b]) vinculo excommunicationis astringas.

¶Idem Marsilien. † Episcopo.

¶Iudæi cogũtur pro talibus decimas soluere, aut prædia dimittere.

CAP. XVI.

DE † terris, quas Iudęi colunt, tuę prudentiæ respondemus, vt eos ad decimas persoluendas[c], vel possessiones penitus renunciandas, cum omni districtione compellas[d]: ne fortè occasione illa Ecclesiæ valeãt suo iure fraudari.

¶Idem.

¶Decima, vel oblationes Ecclesiæ, Laicis cõcedi nõ possunt, & Prælatus contra faciens est puniendus.

CAP. XVII.

QVamuis † sit † graue nimis, & diuini dignum animaduersione iudicij habeatur, quòd Laici quidam, quod Sacerdotum est, in | ecclesiasticis reb. vsurpant: maiorem tamen incurrunt formidinẽ, quod fomitem sui erroris dicuntur in ipso clero aliquotiens inuenire, dum quidam Prelatorum Ecclesiæ decimas, & Ecclesias disponere[e] eis indulgent, & eos in deuia mortis impellunt, qui prædictione eorum ad viam vitæ fuerant reuocandi: *& infrà.* § Statuimus, vt si quis alicui Laico in sæculo remanenti, Ecclesiam, decimam, oblationémque concesserit[f], à statu suo, sicut arbor, quæ inutiliter terram occupat, succidatur[g], & donec emendet, dolore suæ iaceat ruinæ prostratus.

¶Idem.

¶Statur consuetudini, an colonus soluat decimam Ecclesiæ, in cuius parochia sita sunt prædia; an ecclesia, vbi audit diuina, & percipit Ecclesiastica sacramenta.

CAP. XVIII.

CVm † sint homines in parochia vnius Ecclesię (sicut asseris) qui terras in alia parochia excolunt, tua discretio nos consuluit, cui Ecclesiæ de terris illis decimas soluere debeant: *& infrà.* ¶ Sanè non est nobis facile[h] super hoc certũ † dare respõsum: cùm auctoritates sanctorum Patrũ etiam sint diuersæ[i]. Et ideo in huiusmodi dubitatione ad consuetudinẽ[k] ...

QVamuis] Primò ponit factum reprehensibile. Secundò pœnam ibi, *Statuimus.* Abbas.

Casvs. Quidam laici vsurpant sibi in rebus ecclesiasticis, quod ad sacerdotes noscitur pertinere, quod quidem graue nimis est, & dignum pœna diuini iudicij, & maiorem etiam incurrunt formidinem, quod ipsi fomitem sui erroris in clero inueniũt, ex eo quod quidã plati cõcedũt decimas ecclesiasticas laicis disponendas, vnde impellunt eos in promptũ periculũ: cũ potius eos ad viam vitę debeant perducere: & ideò statuit Papa, vt si quis platus alicui remanẽti in sęculo concesserit decimã, vel ecclesiam, vel obligationem, à statu suo remoueatur, sicut arbor, quę est inutilis, donec emendet, & satisfaciat. Nota, quod laico nulla spiritualis administratio concedi debet.

e ¶*Disponere.*] Quod omnino eis nõ licet: quia de reb. ecclesiasticis nulla est laicis attributa potestas. 96. *dist. bene quidem.* 16. *q.* 7. *laicis.* & ĩ. *de constit. ecclesia.* & ĩ. *de reb. eccl. non alie. cum laicis.* & 80. *dist. quoniam in quibusdam.* & c. *iudicatum.* & tales laici excommunicandi sunt[a]. 16. *q. vlt. nullus laicorum.*

¶*Glo. seq. quærit, & soluit, quatuor rationes inducẽs, & vnũ simile, demũ solutionẽ declarat, & antiquã pmissionis causã reddit.*

f ¶*Concesserit.*] Laici enim decimas sine peccato nõ possunt retinere. 1. *q.* 3. *peruenit.* & ĩ. *eo. prohibemus.* Sed nunquid possunt dari laicis in feudũ? Dicendũ est, quod non: quia decimæ sunt cibus in domo domini. 16. *q.* 1. *reuertimini.* & *q.* 7. *decimas.* debẽt eis dari, à quib. spiritualia recipiũtur, 13. *q.* 1. *ecclesias.* § *his ita.* & præterea feudum transit ad hæredes, sed decimæ non. ĩ. *eo. ad hac.* & ita laicis cõcedi non possunt in feudum: quia eas possidere non possunt. ĩ. *de praescr. causam quæ.* & 16. *q.* 7. *c.* 1 & 1. *q.* 3. § *potest. in Ver. Item decima Deo mandante, &c.* & hoc ideò, quia dantur intuitu diuini obsequij. 13. *q.* 1. *c. ecclesias.* § *his ita.* & 16. *q.* 1. *quaest.* & ĩ. *eo. nouum* & ĩ. *eo. tua nobis.* vnde in laicum cadere nõ possunt, sicut nec ius eligendi. ĩ. *de elect. sacrosancta.* & c. *Massana* Fructus verò decimarum bene possunt concedi laico ex causa ad tẽpus vitæ suæ: sed nõ in feudum. ĩ. *de loc.* c. quia etiam possent vẽdi ad tẽpus. ĩ. *ne præla. vices suas. c. vlt.* Sed ius percipiẽdi quod est merè spirituale, non potest etsi in feudũ dari, vel etiã ad tẽpus ratione bus pręmissis cõcedi. Et est simile, cũ diximus vitulum, fructum vaccæ demonstramus, non ius sed corpus. ff. de euict. vaccæ. & sic hodie decimę in feudum dari non possunt, sicut nec alia feuda. ĩ. *de feud.* c. 1. Et ea fuit causa, quare olim antiquis tẽporibus dabantur in feudum laicis, & et alia feuda, vt videlicet defenderent ecclesias ab hæreticis, & ab aliis oppressoribus: postea verò cũ ea cessauit, nõ fuerũt cõcessæ, immo expressè fuit prohibitũ, quod sine peccato laici non possunt eas retinere. ĩ. *de his, quæ fi. à præla. sine cons. cap. c. cum Apostolica.* & ĩ. *eo. prohibemus.* Et decimas ab antiquo concessas adhuc possident laici, & eorũ successores: tñ si aliqua noualia cõsurgunt, in decimatione nõ accrescunt eis. ĩ. *eo. tua nobis.* pp rationem, quæ ibi redditur in fi. Ber.

g ¶*Succidatur.*] i. suspẽdatur, vt innuit littera sequẽs: donec, &c. vel succidatur: i. id est, deponatur. & hæc expositio probatur 23. *q.* 4. *ipsa pietas.* sed primum verius videtur.

CVm *sint.*] Primò ponitur consultatio. Secundò responsio ibi, *Sanè.* Abbas.

Casvs. Aliqñ cõtingit, quod morantes in vna parochia, excolũt terras, in alia, quęritur, cui Ecclesię decimę sint reddendæ? Respõdet Papa, quod super hoc non est facile dare responsum, cũ auctoritates sanctorum Patrum sint in hoc diuersæ: vnde in talib. recurrendum est ad cõsuetudinem, & videndum, vtrùm illę ecclesię in vno sint epatu, vel diuersis epatib. cõstitutæ: quia graue, & difficile foret, si vna ecclesia in alio epatu reciperet decimas, cùm ex hoc fines epatuum viderẽtur cõfundi. Not. quod in decimis cõsiderat cõsuetudo. Item decimæ in parochia alterius pręscribi nõ possunt, vt colligitur hic: ne fines episcopatuum, vel parochiarum confundantur.

h ¶*Non est nobis facile.*] Quia quod à sanctis Patribus nõ est diffinitum, nec nos diffinire debemus. 2. *q.* 5. *consuluisti.* & quod Apostolus non diffiniuit, nec nos diffinire debemus. 13. *q.* 2. *quod si dormierit.*

¶*Glo. seq. recitatur per quæstionem, qualis erat ista diuersitas.*

i ¶*Diuersa.*] Nõ tamẽ aduersę. sic ĩ. *de his quæ fiunt à præla. sine cõsensu cap. c. cum Apostolica.* Quidam enim ibi dicunt dãdas esse decimas, vbi recipiunt ecclesiastica sacramenta. ĩ. *c. nouum genus.* & 16. *q.* 1. *quaest.* Alij dicunt, quod ibi debent dari, vbi prędia sita sunt. ĩ. *eo. quoniam.* & ĩ *de paro. c. vlt* & 16. *q.* 1. *si quis laicus.* Sed facile est soluere[b] hanc diuersitatẽ: ibi debẽt dari personales decimę, vbi quis recipit ecclesiastica sacramenta: & si habet prędia in alia parochia, ibi debet dare decimas illorum prędiorum: vt ĩ. *tit. prox. c. vlt.* & ĩ. *eo. ad Apostolica.* Si habet prędia in eadem parochia, vbi audit diuina, ibi debet dare decimas prędiales, & personales: & sic diuersitas illa potest intelligi: nisi consuetudo pręscripta sit contraria: vt dicit hic. Bern.

k ¶*Ad consuetudinẽ.*] Nota, quod in decimis psoluendis cõsuetudo attenditur. sic ĩ. *eo. ad Apostolica.* & c. *in aliquib. in fi.* Et intelligo, quod illa cõsuetudo sit pscripta, per quam iuri communi præiudicatur, quę est optima legum interpres, alias non credo locũ habere consuetudinem, vt ĩ *de consue. cùm dilectus*

Marginal notes:

†Cap. 27. c. tit. in 1. cõp. & post concilium p. 50. c.

† Massilien.

†Cap. 28. c. tit. in 2. cõp. Vide pra a lys hic Panormitanũ, adde Felinum in c. causam. ĩ. de præscr. & omnino vide Ancharanum in c. quanto. ĩ. de vsur. in 7. notab.

† Cap. 2. c. ti. in 2. cõp. Cur autem solis sacerdotibus non laicis decima debeantur, docet egregie D. Thomas 2. 2. q. 87. ar. 3.

† Verbũ, sic, deest in aliquot antiquis.

† Cap. 3. e. ti. in 2. cõp.

† certum responsum redare.

a Licèt sola aestimationem est, quod perceptura erat ecclesia à catholico parochiano, qd dic vt ĩ. de vsur. quanto. in fi. Ioan. And.

b Sed Ioannes And. hic difficile hoc putat, & qualiter hac diuersitas sit conciliandã. Vide latius ho per eũ.

Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50, 60, 70, 80

¶*Glossa seq. ponit duas lecturas.*

a ¶*Difficile.*] Non tamen impossibile: quia quod vix fit, tamen fit. sim. *ff. de iudi. Vix certu*, quia si decimæ illæ sint infra limites alterius Episcopat⁹ nõ adhærentes limiti, bene possunt tũc p̃scribi: dũmodo habuerint titulũ, ex quo causam habent præscribendi. j. *eo. dudum. ṡ. de præscrip. ad aures.* q̃ sic intelligitur. Si vis intelligere difficile. i. impossibile, quasi nõ possit percipere decimas in alieno Episcopatu: tunc intellige de decimis in limite positis, & limiti adhærẽtibus: quia illę p̃scribi non possunt, quia sic p consequens & limes pręscribi posset: quod fieri nõ potest, ne fines Episcopatuum confundãt: vt hic dicit. & 16. q. 3. *quæcunque. & c. licet in regulis. & c. inter memoratos.* & idem est in parochiis limitatis. ṡ. *de parochiis. super eo.* & sic intellige, q̃d hic dicit. Bern.

gat in hoc casu, & obseruet, quod p legitimã, & præscriptam consuetudinem nouerit obseruatum. Nota, quod de iure decimę personales dãdę sunt, vbi quis audit diuina, prædiales, vbi sita sunt prædia: nisi consuetudo præscripta repugnet.

e ¶*Transferatur.*] 13. q. *per totum.* & ṡ. *de parochiis. c. Vlt.*

duximus recurrendum †: & attendendum etiã si illæ Ecclesiæ in vno sint, vel in diuersis Episcopatibus constitutę: quia difficile [a] nimis videtur, vt vna Ecclesia in Episcopatu alterius recipiat decimas: cùm ex hoc Episcopatuum fines confundi non immeritò viderentur.

¶Ex concilio Lateranẽ. †

¶*Non potest Laicus trãsferre decimam in alium Laicũ, etiamsi cũ titulo illam possideat. h. d. cum glo.*

CAP. XIX.

PRohibemus, ne Laici decimas cum animarum suarum periculo [b] detinentes, in alios Laicos [c] possint aliquo modo transferre. Si quis verò receperit, & Ecclesiæ non reddiderit, Christiana sepultura [d] priuetur.

¶Lucius iij Strigoniensi Archiep̃o.

¶*Decima personalis debetur Ecclesiæ, vbi quis percipit sacramẽta, licet alibi lucrũ contigerit. In prædiali verò sequitur cõsuetudinẽ, si in aliena parochia colonus prædium coluit.*

CAP. XX.

AD † Apostolicæ sedis regimen: *& infra.* ¶ Intelleximus, quòd quædam consuetudo in Hungaria inoleuit, vt multitudo populi plerunque de parochia vni⁹ Episcopi in diœcesim alterius transferatur [e]: in qua licèt per multa tempora moram traxerit, vterque tamen Episcoporum tam is, cuius parochiam reliquerunt, quàm is, cuius parochiani sunt facti, decimationem requirit: Ideoque tua nos duxit fraternitas consulẽdos, cui potiùs decimæ sint reddendæ. ¶Noueris igitur, quòd æquum est, vt illi Ecclesiæ decimæ personales [f] reddantur ab eis in qua Ecclesiastica percipiunt sacramenta. Decimas † verò messiũ, vel fructuum arborum, si coluerint in alia parochia, quàm in ea, in qua habitant (quoniam à diuersis diuersa consuetudo [g] tenet) tu eligas in hoc casu, quod per consuetudinem diu obtentã ibidem noueris obseruatum.

¶Clemens † iij.

¶*De omni fructu prædij soluendæ sunt decimæ.*

CAP. XXI.

EX † parte Canonicorũ Ecclesiæ tuæ nobis est querela proposita, quòd quidam agricultore, cùm simul, vel diuersis tẽporibus anni, in eodem horto, vel agro diuersa semina sparserint, non nisi de vnius [h] illorum seminum fructibus decimas illi † persoluunt: *& infrà.* ¶Mandamus, quatenus si rem noueris taliter se habere, agricultores illos, vt de omnibus prædiorum [i] † fructibus decimas absque diminutione [k] persoluant, Ecclesiastica censura compellas.

¶Cælestinus iij.

¶*Decimæ prædiales soluendæ sũt, expensis non deductis.*

CAP. XXII.

NOn † est in potestate hominum, cum plantant ar-

PRohibemus.] Primò ponitur prohibitio. Secundo pœna ibi, *Si quis.* Abbas.

CASVS. Quia laici sine periculo animarũ decimas detinere non possunt, prohibet Lateranẽ. concilium, q̃ ipsi in alios laicos decimas ipsas transferre non pręsumãt aliquo modo: & si quis eas receperit, & nõ restituerit Ecclesiæ, ad quam pertinent, Christiana careat sepultura. Nota, q̃ laici sine periculo animæ decimas retinere non possunt.

b ¶*Periculo.*] Sic 16. q. 2. c. *Vlt. & ṡ. de his, quæ fi. à præla. sine consensu cap. c. cum Apostolica.*

¶*Glo. seq. prorogat, quærit, & soluit distinguendo.*

c ¶*Laicos.*] Nec etiam clericos sine auctoritate Ep̃i. 16. q. 1. c. *Vlt. & ṡ. de his, quæ fi. à præla. c. cum Apostolica.* & j. *de iure patr. nullus.* Sed nunquid de consensu Episcopi possunt trãsferri in alios laicos, si laici isti habent decimas in feudũ ab antiquo? Satis videtur, q̃ illas possunt dare in alios laicos de consensu Ep̃i in feudum, sicut ipsi habent: nec dicitur Ep̃s tunc illas dare in feudum. sic ṡ. *de feudis c. 2.* sed si aliàs de facto possident illas, nec laico, nec clerico possunt transferre, etiam de consensu Episcopi, vt dicit prędicta *decre. cum Apostolica. in fi.* Bern.

d ¶*Sepultura.*] Sic ergo qui decimas, quas iniustè possidet, detinet, & non restituit Ecclesię, ad quam spectant, Christiana sepultura priuari debet: sicut in vsuris [a]. j. *de vsur. quia in omnibus.* Bern.

AD *Apostolica.*] Decimæ personales debentur Ecclesiæ parochiali, prædiales prędiali, nisi aliud habeat consuetudo. Sic communiter summant doctores. sed hęc summatio non congruit textui in versi. *Super.* qui ponit casum *c. cum sint homines. suprà eo. Communis diuisio.* Secunda pars ibi, *Noueris.* Abbas.

CASVS. Consuetudo quędam inoleuit in Hungaria, vt plerunque populi de parochia vnius Ep̃i transferãtur in parochiam alterius Ep̃i. & tamen vterq; Ep̃s decimam ab eis requirit: quęsitum fuit, cui Ep̃o potiùs decimæ sint reddendæ: Respondet Papa, q̃ decimæ personales illi Ecclesię sunt reddendę, in qua populi Ecclesiastica perceperunt sacramenta: decimę vero p̃diorum, vel fructuum arborũ, si coluerint in alia parochia, quàm in ea, in qua habitãt, quia in casu isto de diuersis diuersa cõsuetudo seruat, Archiepiscopus iste id eligat in hoc casu, & obseruet, ...

¶*Glo. se. præmittit tria circa decimas personales: secũdo quærit de animalibus, & soluit. Itẽ quærit, & soluit: per quam solutioni duas alias expedit quæstiones.*

f ¶*Personales.*] Hic ergo patet, q̃ decimæ personales semper dãdæ sunt, vbi quis percipit Ecclesiastica sacramenta. sic ṡ. *de parochiis. c. Vlt.* Et dicuntur p̃sonales decimæ, quę potiùs contemplatione personæ soluuntur: vt putà de negotiatione, artificio, & de militia. 16. q. 1. *decima.* & j. *eod. non est. & c. pastoralis.* de quibus expensæ ante solutionem decimarum deducendę sunt. vt in c. pastoralis. Sed decimę animalium an inter personales, an inter prędiales sint, quęritur: & potest dici, quòd inter prædiales: vbi ergo pascuntur cõtinuè, ibi decimæ solui debent. *arg. ṡ. eod. commissum. & ff. de seruit. rust. prædiorum. pecores pascendi. C. de verb. sig. l. 2.* Sed quid si per medietatem anni in territorio vnius Ecclesię, & per aliam medietatem in territorio alterius Ecclesię pascuntur? Æquũ est, vt diuidantur. *arg. ṡ. de testi. relatum. in fi.* & 1. q. 2. c. 2. & *Vlt.* & 12. q. 2. *Vulterana*, eodem modo si continuè iaceant hic, & continuè pascantur ibi. *arg. ff. ad muni. assumptio.* idem esset, si aliqui iacerẽt in vna parochia, & larem haberent in alia, debent diuidere decimas personales, & oblationes.

g ¶*Consuetudo.*] Ius tamen commune in promptu est, quòd illi Ecclesię debent dari, in cuius territorio sunt prędia: *Vt ṡ. de parochia. c. Vlt. & ṡ. eo.* quoniam tamen statut cõsuetudini loci, si est pręscripta: vt dixi *supra eod. cùm sint homines.* Nam & mulier ibi subit munera patrimonialia, vbi habet patrimonium siue prędia [b]: personalia vero vbi habet domicilium. *C. de mulieribus*, in quo loco munera sexui congruentia, & honores agnoscant. *l. 1. lib.* 1. Lauren.

EX *parte.*] Prima pars ponit querelã. Secunda dat iudicem ibi, *Mandamus.* Abb. Sic.

CASVS. Quidam agricultores in eodem agro simul in anno, vel diuerso tempore seminant diuersa semina, nec decimas persoluunt nisi de vno semine: Mandat Papa, quod de omnibus fructibus prædiorum sine aliqua diminutione decimas persoluant.

h ¶*Vnius.*] Et malè: quia qua ratione soluunt de vno semine, & de alio [c] soluere tenentur, siue eodem tempore, siue diuerso eiusdem anni, quia vna, & eadem res diuerso iure censeri non debet. 12. q. 2. *cognouimus.* & j. *eod. cùm in tua. & de consec. dist. 2. comperimus.*

i ¶*De omnibus prædiorum.*] Et etiam arborum. ṡ. *c. prox. & de fœno. & de lana.* ṡ. *eo. peruenit.* j. *eo. c. prox.*

k ¶*Diminutione.*] i. nullis expensis deductis *suprà eod. cùm homines.* & j. *eod. c. prox. & j. eod. c. tua.* Bern.

NOn *est.*] Primo ponitur exordium. Secundò narratio ibi, *Reuera.* Tertiò conclusio ibi, *Volumus.* Abbas Siculus.

† Vide l. minimè. & l. inde interpretatione. ff. de legib.

† Concilium Lateran. sub Alex. iij. c. 16. §. prohibem⁹ etiam. & c. 23. eo. tit. in 1. cõp. *Iam quàm sit periculosum detinere decimas, tradit Guido Papa* decis. 283.

† Cap. 19. e. ti. in 1. cõp. *& post concil. Laterã. sub Alex. iij. c. 39. & pro intellectu textus, & glossarum vide Nauarrum in manuali confessariorum* c. 21. tit. de tertio præcepto Ecclesiæ.

a *Et in aliis casibus qui not. & quos dixi ṡ. de sepul. ex parte. Ioan. And.*

† *In Vulgatis libris legitur ita: Super decimis verò, &c. sed in antiq. manuscriptis codicibus habetur, vt est impressum.*

† *Cælestin⁹.*

† Cap. 5. eo. ti. in 2. cõp. *Et de materia, & pro declaratione huius decretalis vide omnino B. Thomam. & ibi Caietanum.* 2. 2. q. 87. art. 2.

† *illis.*

† *prædiorum.*

† Cap. 4. eo. ti. in 2. cõp. *Vide beatũ Tho. præcitato loc. & omnino concilium Trident* sess. de refor. c. 12. *Vbi grauiter corrcet non soluẽtes decimas.*

b *Concor. l. si vxorem & ibi Cynus.* C. de cõdi. in infer. & in l. fi. C. de incolis. lib. 10.

c *Rationem inuenies apud B. Thomam loco proximè citato.*

Casvs.

Casus. Quidam ante solutionem decimarum deducebāt expēsas Rñdet Papa, ꝙ sancti Patres statuerūt, ꝙ de omnib. bonis, q̃ fidelis homo acquirit, decimas soluere dēt: ad ꝙ etiam compellendus est. vnde pcipit: quatenus antequam deducāt expensas de bonis prędictis, persoluāt Ecclesiis, quib. debētur, cū debita integritate. Nota, ꝙ decimæ tam personales, q̃ prædiales de omnib. bonis solui debent integraliter.

a ¶ *De omnibus.*] Sic 16. *q.* 1. *decima.* & *q.* 7. *quæcunque.* & *c. omnes decimæ.* Bern.

b ¶ *Percelli.*] Et potest & ecclesiastica sepultura priuari, qui decimas non restituit. *s. e. probibemus.* & qui decimam non soluit, ad decimam partem (vt dicit Aug.) reuocari meretur. 19. *q.* 1. *decimæ.* & in fame, & in penuria maledict⁹ erit: vt ex. causa *q.* 1. *reuertimini.*

† *Dictio,* vllas. *deest in omnibus antiquis codicibus.*

c ¶ *Antequā deducatis expensas.*] Hoc verum est in prędialibus decimis: vt *s. c. prox.* & *j. eod. c. tuan obis.* Secus in personalibus. *j. eo. c. pastoralis.*

bores, vel aliqua semina terræ mandant: *& infrà.* ¶ Reuersū sicut sancti patres in suis tradiderunt scripturis, de vino, grano, fructibus arborum, pecoribus, hortis, negotiatione, de ipsa etiam militia, de venatione, & de omnibus [a] bonis, decimæ sunt ministris Ecclesiæ tribuendæ, ita vt qui de his eas soluere neglexerint, Ecclesiastica districtione debeant percelli: *& infrà.* ¶ Volumus ergo, & districtè præcipimus, quatenus antequam vllas † deducatis de bonis prædictis expēsas [c], decimas Ecclesiis, ad quas pertinent, cum integritate debita persoluatis.

¶ Idem.

¶ De reditibus molēdini ad ventum soluenda sunt decimæ.

CAP. XXIII.

EX † transmissa querela Rectoris Ecclesiæ de N. intelleximus: *& infrà* ¶ Quia fidelis homo de omnibus, quæ licitè [d] potest acquirere, decimas erogare tenetur: Mandamus, quatenus H. militem ad solutionem

† Cap. 7. c. ri. in 2. cōp. *Vide concil. Trid. sess.* 25. *de refor. c.* 12. *& concil. Matisconens.* 2. *c.* 5. *adde B. Th.* 2. 2. *q.* 87. *ar.* 2.

E *X trāsmissa.*] Primo ponit decisam querelam. Secūdò dat iudicem ibi, *Quia.* vbi præmittit generalem rationem, ex qua infert conclusioné ibi, *Mandamus.*

¶ Casus de se patet. Et potuit esse ratio dubitādi in isto textu, quia venti nō nascuntur in loco, nec vidētur moueri ex Dei beneficio, ideo videbat, ꝙ decima ex tali molēdino ad ventum nō esse soluenda. Sed contrarium dicitur, quia & mare, & venti obediunt Deo, Matth. 8. c. Item quia terra, in qua est tale molendinum, subiacet oneri decimarum: vnde sicut ecclesia ex tali terra perciperet fructus, si coleret, ita debet cōsequi de reditib. ædificij ibi cōstructi, per hoc c. *& c. commissum.* s. eo. Abbas Sicul.

¶ Glo. seq. reci. per q. an de illicitè acquisitis soluenda sit decima. arg. quod non, à contrario huius litteræ. alleg. etiam can. tres authoritates & vnam legem ad contrarium, alleg. tres leges & vnā auctoritatem, ponit opi. Demum soluit distinguendo.

d ¶ *Licitè.*] Ergo videt, ꝙ de illicitè acquisitis [a] non teneatur decimam soluere. *arg.* 1. *q.* 1. *non est putanda.* vbi de hoc. & sic meretrix de meretricio suo decimam soluere nō debet: iuxta illud: *Non accipias mercedem prostibuli.* & Esaias: *Non accipias mercedē meretricum, nec pretiū sanguinum.* & illud: *Honorabis dominū Deū tuū de tuis iustis laboribus.* vt in c. non est putanda. & illicitè acquisita non sunt in bonis nostris *ff. pro socio. cum duobus.* §. *vlt. Ar. contra, quòd meretrix debet decimam soluere, quia non turpiter accipit ff. de condictio. ob turp. causam.* idem & si. §. *quotiens.* præterea delictum non prȩstat immunitatem. *ff. de interdi. & releg. relegatorum.* §. *vlt.* Criminosum enim nō dignitas, sed pœna debet comitari. *C. de decu. ne quis. lib.* 10. *&* illud Euangelij. *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis:* vt 14. *q.* 5. *qui habetis. &* §. *seq.* Quidā dicūt, ꝙ de nullo illicitè acquisito potest fieri eleemosyna, vel etiam decima solui. Et sic nec meretrix, nec aleator, nec simoniacus, nec histrio pōt facere eleemosynam, vel decimam dare de tali lucro, propter priora iura. *arg. ex hac littera.* Alij dicūt (quod verius credo) quod de illicitè acquisitis potest fieri eleemosynæ, & dari decima, si de illis nō cōpetat repetitio, & dominiū transferatur: & sic meretrix, histrio, simoniacus, & qui de mammona iniquitatis viuūt, id est, per solicitudinem tēporalem, aliqua acquirūt: decimam dare, & eleemosynam facere possunt: & de eo quod extorquetur ratione officij. 14. *q.* 5. *non sanè.* quia in his dominium transfert, & non competit repetitio: sacerdos tamen non debet recipere decimam à meretrice, ne videatur ei impunitatē prȩstare: sicut quandoq; oblationes [b] aliquorum respuunt ratione criminis. 90. *dist.* oblationes. 17. *q.* 4. *miror.* Aliàs si dominium non transfert, aut si transfertur, & competat repetitio, nō potest inde fieri eleemosyna, vel dari

a *De materia huius glossa vide omnino beatum Tho.* 2. 2. *q.* 87. *ar.* 2. *ad* 2. *arg.* & *Sotum.* l. 9. de iustitia, & iure *q.* 3. *ar.* 3. *adde Cynum in* l. 2. C. de cond. ob turpē. causam. *& Lasonem, & Paulum Castrensem in* l. 4. §. sed quod meretrici. ff. de cond. ob turpē causam.

b *Vide B. Thomam* 2. 2. *q.* 86. *art.* 3. *vbi latè de hoc.*

decima, cùm non sit illius [e]: quia aliena non potest aliquis cōcedere pręter domini voluntatem. *j. eo. tua nobis.* vt in vsuris, & in simonia. *s. de raptoribus. debitores. & j. de simo.* de hoc & *c. venients in furto, & rapina.* Decimę autem, quę dantur ratione prędiorum, iustè accipiuntur ab ecclesiis, & à quocunque etiā inualore, ex quo non dātur ratione personæ: ecclesia enim suum recipit.

e *Vide* l. *falsus in prin. & ibi Bal. ff. de fur.* & in l. 1. C. de cond. ob tur. cau.

decimarum de his, quæ de molendino [e] ad ventum proueniunt, sine diminutione aliqua compellatis.

¶ Innocentius iij. Pistorieñ. Epo.

¶ Locator, vel cōductor posse[ss]ionū tenentur ad decimas, nisi se immunes ostendant.

e ¶ *De molendino.*] *s. eo. peruenit. & j. eod. pastoralis.*

CAP. XXIIII.

A † nobis tua fraternitas requisiuit: *& infrà.* ¶ Cùm igitur quilibet [f] decimas soluere teneatur, nisi à præstatione ipsarum specialiter sit exemptus [g]: Fraternitati tuæ taliter respondemus, quòd à dantibus, & recipientibus [h] possessiones ad firmam †, de fructibus, quos percipiunt, decimæ sunt soluendæ: Nisi ab eis ostendatur [i], quare ab huiusmodi sint immunes.

A *Nobis.*] Primò ponitur decisum exordium. Secundo ratio generalis ibi, *Cùm igitur.* Tertiò solutio ibi, *Fraternitati.* Quarto exceptio ibi, *Nisi.* Abbas Siculus.

Casus. Nobilis aliquis locat aliquando possessiones suas ad firmam: locator de parte sua decimas nō soluebat: quæritur, quid iuris? Respondet Papa, ꝙ cum quilibet decimas soluere teneatur, & dantes & recipientes possessiones ad firmam, decimas soluere tenentur: nisi ostendere possint, quare ab huiusmodi sint immunes.

† Cap. 1. & ri. in 3. cōp. *Et de materia textus glossa vide Cyprianum* l. 1. varia. resol. c. 17. *Ouedenem Papa decis.* 266. & *decis.* 184. *adde Sylvestrum in* sum. *verbo,* decima §. 5.

¶ Idem Vercellen. Epo. †

¶ Imperialis concessio sub quacunque forma, à solutione decimarum eximere non potest.

f ¶ *Quilibet.*] Laicus indistinctè nulla temporis præscriptiōe obstante. *s. de præscr. causam quæ.* clerici vero secundùm quod dicitur *s. eo. nonnum.*

† *Quid hoc sit,* dixi *s.* hoc ti. c. dilecti.

CAP. XXV.

TVa † *& infra.* ¶ Porrò cùm Laicis nulla sit de † spiri-

† Cap. 4. e. ti. in 4. cōp. *Vide hic præ alijs Host. & Oldradum cons.* 109.

† *Aliàs itas de spiritualibus rebus.*

¶ Glo. seq. obijcit, & dupliciter soluit.

g ¶ *Exemptus.*] Cùm enim decimę sint tributa egentium animarum, & eas in signum vniuersalis dominij sibi retinuerit. 16. *q.* 1. *decima. & j. eod. tua nobis.* & quæ debentur diuina constitutione. *infrà eod. tua.* quomodo potest Papa concedere priuilegium de non dādis decimis contra pręceptum diuinę legis, contra quam dispensare nō potest: immò vsque ad animam, & sanguinem debet defendere. 25. *q.* 1. *sunt quidam. & 5. dist. in prin. & 8. dist. quæ contra mores?* Dic, quod non dat alicui priuilegium de non dandis decimis: sed concedit ei administrationem decimarum: vt inde suscipiat sustentationem. & residuum conuertat in vsus pauperum: tali modo concedit monachis: sic posset etiam laicis concedere. Vel dic, quod contra ius naturale dispensare pōt remittendo decimas alicui specialiter: non tamē constitutionem posset facere, quę omnino tolleret illud pręceptum: quia ius naturale immutabile permanet. 1. *dist. in princ.* verum est in simul, sed nō in indiuiduis, i. non potest omnino tolli, sed potest in quibusdam remitti: sicut illud ius naturale, quod homines ab initio sint liberi. in *Authen. quib. mo. nat. effic. legi.* §. *si quis vero. versic. postea vero. colla.* 6. immutatum est in quibusdam, sed non in omnibus: hoc enim fuit impossibile, quòd omnes essent serui propter naturam correlatiuorum.

h ¶ *Recipientibus.*] Sic *j. eo. tua nobis.*

i ¶ *Ostendatur.*] Putà, priuilegium exemptionis à prȩstatione decimarum: vel nihil haberet decimas illas in feudum ab [d] antiquo: tūc dominus illas retinet sibi: licet hodie nō possint dari in feudum, vt dixi *s. eo. c. quamuis.*

d *Dubie dicetur vide omnino Sylvestrum in summa. verbo,* decima. §. 9. *adde decision. in capella Tholosana* 440.

T *Va.*] Duo sunt dicta, vt in rubro. *Secundum ibi, Nec occasione.* Abbas Siculus.

Casus. Imperator cōcedit alicui possessiones aliquas liberas, & immunes ab aliquo onere, & sine pręstatione decimarū: quæritur, an talis cōcessio liberet à pręstatione decimarum? Respondet Papa, quòd laicis de spiritualibus nulla est disponēdi attributa potestas, & ideò quantumcunq; imperialis cōcessio generaliter fiat, neminē potest eximere à solutione decimarum, quę diuina institutione debentur. Secundo dicitur: alicui laico decimę alicuius loci sunt in feudum cōcessę. surgunt in eodem loco noualia: quæritur, vtrùm laicus ille habere debeat decimas noualiū? Rñdet Papa: licèt decimę sint laico in feudū concessę, nō tamen sunt ea occasione ab eodē

tualibus [a] concedēdi, vel disponendi facultas: Imperialis concessio quantumcunque generaliter [b] fiat, neminem potest à solutione decimarum eximere, quæ diuina constitutione [c] debentur.

¶ Decima noualium non pertinent ad Laicum, qui decimas habet in feudum. Hoc dicit.

¶Nec † occasione decimationis antiquæ (licèt in feudum decimæ sint concessæ) sunt decimæ noualium vsurpandæ: cum in talibus non sit extendenda licentia [d], sed potiùs restringenda †.

¶ Idem eidem.

¶ Sine deductione seminis, & sumptuum debent dominus, & colonus decimam soluere, & non cui voluerint Ecclesiæ, vel pauperibus, sed Ecclesiæ, cui debentur: nec ab hoc excusantur propter malitiam Clericorū.

CAP. XXVI.

ij TVa † nobis fraternitas intimauit, quod quidā Laici decimas † Ecclesiis, & Clericis tuis, peruersis machinationibus subtrahere moliuntur. Quidam enim ex eis semen, & sumptus, qui fiunt in agricultura, dicunt primitus deducendos, & de residuo impendendam decimam asseuerant. Alij verò de portione fructuum, quam à colonis accipiunt, partem decimæ separantes, eam capellis suis, aut aliis Clericis, aut etiam pauperibus conferunt, vel in vsus alios pro sua volontate conuertunt. Nonnulli etiam vitam Clericorum tanquam abominabilem detestantes, decimas eis ob hoc subtrahere non verentur: & infra. ¶ Verùm si ad Deum (à quo cuncta bona procedunt) assertores huiusmodi, debitum respectum haberent, ius Ecclesiasticum diminuere nō contenderent, nec decimas (quæ tributæ [e] sunt egentium animarū) præsumerent detinere. Cum enim Deus, cuius est terra, & plenitudo eius, orbis terrarum, & vniuersi, qui habitant in eo, deterioris [f] conditionis esse non debeat, quàm dominus temporalis, cuius statutum [g] de terris, quas exhibet aliis excolendas, quidem deductis sumptibus, aut semine separato, necessariò cum integritate persoluitur: nimis profectò videtur iniquum †, si decimæ, quas Deus in signum vniuersalis dominij sibi reddi præcipit, suas esse [h] decimas, & primitias asseuerans, occasione præmissa, vel excogitata magis fraude diminui valeant: cum Deo debita sit solutio decimarum, intantum, vt ad eas Clericis exhibendas, quibus eas ipse pro suo cultu concessit, Laici si moniti reddere † noluerint, Ecclesiastica sunt † districtione † cogendi. Et cùm de cunctis omnino prouentibus decimæ sint reddendę: sicut colonus de parte fructuū, quæ sibi remanet ratione culturæ: sic dominus [i] de portione, quam

decimę noualium vsurpādę: quia in talibus non est licentia extēdenda, sed potius restringenda. Nota, quod laici qualitercuque sint præeminentes, de spiritualib. disponendi non habent potestatē. Item cui concessum est, quod est maius, non tamen conceditur, quod est minus.

¶ Gl. sequens ponit tres casus, in quibus laicus, &c.

a ¶ *De spiritualibus.*] Nec de temporalibus, etiamsi ad commodū Ecclesiarū respiciat. 96. *dist. bene quidem.* & ĩ. *de iud. decernimus.* In casibus tamē laici potestatē habēt super clericis de licētia Ecclesię, ĩ. *de fal. ad falsariorum.* in clerico deposito incorrigibili. ĩ. *de iud. cùm nō ab homine.* Item vbi schisma faciunt, cùm non possunt corrigi p Ecclesiam [a]. 17. *dist. nec licuit.* 23. *q.* 5. *de Liguribus.* & ĩ. *de sent. excom. vt fama.* Tanc.

b ¶ *Generaliter.*] Putà, cùm dicit. Cōcedimus cum omni honore, & districtu tibi possessiones tales, & sine aliquo pnere, vel grauamine: ex talem concessionem non concedit decimas, etiamsi specialiter decimas concederet: quia ipsas de iure non posset possidere: ergo ipsas non potest alicui concedere, ĩ. *eod. dudum.* quia lex humana non est supra legem Dei: sed subtus 10. *dist. c. imperatorum.*

c ¶ *Diuina constitutione*] Quasi ex debito. ĩ. *eod. parochianos.* & ĩ. *c. prox.* quia debent esse cibus in domo Domini. 16. *q.* 1. *reuertimini.* & *q.* 3. §. *potest. ver. item decima Deo mandante.* & *q.* 7. primum & sunt tributa egentium animarum: vt ea. causa. *q.* 1. *decima.*

¶ Glossa seq. signat contrarium, & remittit.

d ¶ *Extendenda licentia.*) Hoc dicit, quia laici sine peccato decimas possidere non possunt. 16. *q.* 1. *c. vlt.* & ĩ. *eod. prohibemus.* & ĩ. *eod. quamuis.* Et ideo licencia ista non potest extēdi ad noualia. *Arg. contra.* ĩ. *eo. ex parte. vbi soluitur.* simile ĩ. *de rescript. nonnulli.* quia odia sunt restringenda, & fauor ampliādus. *ff. de lib. & posthu. cùm quidam.*

ij TVa nobis.] Diuiditur. Primò ponit tres machinationes. Secundò ad eas respondet ibi, *Verùm.* Tertiò cōcludit ibi, *Quoniam.* Abbas Siculus.

CASVS. Quidam laici dicebāt, φ semen, & sumptus, qui fiūt in agricultura, sunt primitus deducēdi, & de residuo decima persoluenda. Alij verò erant qui de portione fructuum, quam recipiunt à colonis, partē decimę separabant, & eā assignabāt capitulis suis, vel aliis Ecclesiis, vel pauperibus, vel in aliot vsus pro sua volūtate distribuebāt. Alij sunt, qui vitā clericorū tanquam malam, vel pessimam detestantur, & ob hoc decimas sibi subtrahunt. Episcopus diœcesis significauit hoc domino Papæ. Respōdet Papa, φ si isti ad Deū, à quo omnia bona procedunt, respectū haberent, ius Ecclesiasticū taliter nō diminuerēt, nec decimas egentiū animarum detinerent: & primò soluit primum dictum prædictum, quasi per locū à minori: Deus cuius est terra, non debet esse deterioris conditionis, quam dominus tēporalis, qui terram suam alij tradit excolendam, & partem suam integraliter recipit à colono sine aliqua deductione expensarū: ergo multò fortiùs decimæ, quas Dominus sibi retinuit in signum vniuersalis dominij, sine deductione aliqua expensarum clericis proculdubio sunt soluendę: & si laici moniti eas soluere noluerint, Ecclesiastica censura sunt cogēdi. Secundò respondet ad secundū dictum pdictorum: sicut colonus de parte fructuum, quę sibi remanet ratione culturę, sine diminutione decimam soluere tenetur, sic & Dominus de portione, quā recipit à colono. Tertiò respondet ad vltimum dictum: quāuis clerici mali sint, prætextu eorum malitiæ, Ecclesiis aliis, quàm his, quibus de iure tenentur, non sunt soluendæ: quia nō licet alicui concedere aliena prętēr domini voluntatem. In fine mādat Episcopo quatenus appellatiōe remota cōpellat omnes, ad decimas persoluendas clericis, & Ecclesiæ suæ diœcesis, quibus exhibere tenētur tam ratione personarū, q̃ etiam prędiorum. Nota decimas prædiales sine deductione expēsarum soluēdas. Item decimæ dantur clericis pro cultu diuino. Item nulli licet concedere aliena præter domini voluntatem: quia propter hoc non remittitur debitū, sed augetur.

¶ Gl. seq. ponit tres opi. mediam approbat, & ponit obstaculum.

e ¶ *Tributa.*] Vt 16. *q.* 1. decimæ sed impropriè dicuntur tributa, quia in tributis non admittitur appellatio: vt 2. *q.* 6. *c. ei qui.* §. *diffinitiua.* & §. *quotiēs.* sed super decimis bene admittitur [b], sicut in aliis causis, vbicunq; aliquis grauatur. ĩ. *de ab. vt debitum.* Item in tributis non currit præscriptio. 16. *q.* 3. *placuit.* ĩ. *potest. ver. ad hoc Ecclesia.* sed in decimis bñ currit. ĩ. *de præscrip. de quarta.* & *c. ad aures.* Sed qua actione petuntur decimæ? Dixit Io. φ petuntur per actionem confessoriam, quia ius pręstandi decimas est q̃dam seruitus. Vel potest dici, φ petuntur rei vendicatione. 16. *q.* 1. *moderamine.* & *c. reuertimini.* Ecclesia enim dicitur habere dominium decimarum, licēt nondum habuit possessionē, vt quidam dicūt: & satis rationabile est. Sed verius est, φ in hoc cōsistit priuilegium Ecclesię, vt re nōdū tradita ipsa facta sit dña. *ar. de consuetudine ex literis.* & *C. de sac. sanct. Eccl. vt inter diuinum.* & sic *C. arbi. tute. l.* 3. & *C. de rei vē. si vt proponis.* vbi hoc priuilegiū obtinet in minore, & ĩ milite. Nec obstat, φ dī *ff. de poss. eod. l.* 2. *in fi.* vbi dicit, φ nisi decima sit segregata ab aliis, nō desinit esse in bōis prioris dñi: sed aliud est, cū decima debet ex voto, vt ibi: aliud, cū debet de iure, vt hic: vel petūt cōd. ex canone 16. *q.* 1. *decima.* & *c. reuertimini.* & *ar. ff de cōd. ex lege. l. vnic.*

f ¶ *Deterioris.*] Immo melioris: quia plus punire, & plus benefacere potest. *C. de modo mul ecc.* 11. *q.* 3 *qui resistit.*

g ¶ *Statutum.*] c Id est, pars conuenta, siue pensio.

h ¶ *Suas esse*]. 16. *q.* 1. *reuertimini.*

¶ Glo. seq. quærit, & dubium aperit, & soluit.

i ¶ *Sic & dominus.*] Hoc intellige, cū recipit partē suā ante solutionē decimarū: secus si post: quia tūc illa iā decimata est: & hoc verū est, cū dñs aliquotā partē, putà tertiā, vel quartam, vel etiā medietatē percipit, tunc enim vterq; & colonus, & dñs tenet soluere decimā de parte sua: sic ĩ. *e. à nobis.* Si verò certā partē, putà duos corbes, vel trecētis colon' reddat dño, quātūcūq; pcipiat iste colon', tūc dñs de illis tenet soluere decimā.

a *Et in casu* infra *ae* *lo. vbi* . . . *eadem.* & *s.* *tertia lib.* 5. & *quandā quæstionem Vin. hic, an*, *in. identer cognoscat de numero,* *vide ad literam in* Spe. de recon. §. 2. post prin. & *quod hic subdit, vbi vide in ver.* Innoc. *Ioan. And.*

† *Vide decisionē capellæ Tholosanæ.* 440.

† *Vide l. cū quidam cū vulg.* ff. de lib. & posth.

† Cap. 2. co. ti. in 2. cōp. *Et vide, quæ mox citabo.*

† *In recentiorib. impressis ita: decimas Ecclesia à clericis tuis,* &c. *sed nos ex antiquis exēplaribus Gregorij reposuimus, vt est impressum, quum lectionem agnouit. Hostiensis.*

Psal. 23.

† *Et ob id non deducenda expēsis persolui debent vt in fine c. concludit. & vide Nauarrum in manuali. confessorum c.* 21. *de tertio. præcepto Ecclesiæ.*

† *solunt.*

† *soluere.*

† *Vide consilium Tridentinum sessione* 25. *de refor. c.* 12. *adde cōsilium Mediolanēse* 2. *c.* 1. & *synodum Tridentinam* 5 *in sacris.*

b *De hoc articulo vide tu hic per Henricum Boich. optimè distinguentem.*

c *Hæc glossula Hostiēsis est, non Bernardi.*

ma: qa pars illa nō est decimata, neq; diminuta, licèt de decimato aceruo descendat. Sed illud q̄ri pōt, cui dāda sit decima de illis tribus, vel duob corbibus? Illi ecclesię, in cuius territorio sita est illa terra? Nō, qa iā pcepit decimā totius à colono, & est cōtra illā regulā: Bona fides nō patit, vt bis idem exigatur, *ff. de reg. iur. bona fides*. Parochiali ecclesię nō debet dari: qa nō est decima p̄sonalis. Satis pōt dici q̄ debet dari rōne prædiorū, licèt descēderit à decimato aceruo: sicut si aliqs donet alicui hunc corbem decimatum: illi eñ tenet soluere decimā, qa ex lucro hēt: colonus verò ille, q duos corbes tñ, vel tres soluit, tātò minùs pōt soluere parochiali ecclesię d toto aceruo: vt vr̄ *arg. op. ī. eo. cùm non sit. in fi.* & istud æquius [a] vr̄, tñ ecclesia pōt cōuenire possessorem, siue suo, siue alieno noīe sit in possessione siue creditor. 16. q. 1. *si quis laicus. ff. de vsur. bacienus*. decima eñ tanquā onus sequitur possessorem, qa res trā sit cū onere suo. *ī. eo. cùm non sit. ī. de pign. ex litteris. nec ēt pactū* tuetur possessorē. *ī. de pact. pleriq. ff. de pact. inter debitorem.* ¶*Glo. seq. quarit, arg. ne gatiuè soluit cōtrariū.* a ¶*Prætextu verò nequitia.*] Hoc ideo dicit, quia decimæ potiùs dant intuitu ecclesię, q̄ personæ. Sed nūquid teneor dare decimas personales ei, quē scio esse simoniacum, cùm ipse sit suspēsus 32 *dist. c. præter hoc. §. Verùm?* Decimę dant ratione diuini obsequij: vt hic dicitur, *[in ver. quibus eas pro suo cultu concessit.* & *ī. eo. nouum.* & 16. q. 1. *quæsitu.* Item quia ordines non debent ab eo recipi. *ī. de simo. per tuas.* Dico, q̄ decimæ sunt dandę illi, nam & Iudæus pręstat personales decimas quasdā quandoque, sed non omnes, licèt non ratione diuini obsequij, & prædiales. *ī. de vsu. quāto.* Io. & *ī. eod.* de terris, q̄ per quandam decret. quæ est in antiqua compilatione [b] *eo. tit. ad audientiam.*

percipit ratione terræ decimam reddere sine diminutione tenetur. Prætextu [a] verò nequitiæ Clericorum, nequeunt eas (nisi quibus ex mandato diuino debētur) pro suo arbitrio erogare: cùm nulli sit licitum, aliena [b] cuiquam concedere, præter Dñi voluntatem [c]: *& infrà.* ¶Quoniam igitur pati nolumus, vt Ecclesiarum, & Clericorum iura præsumptione qualibet minuātur: Mādamus, quatenus omnes, qui ratione personarū, aut etiam prædiorum decimas Ecclesiis, & Clericis tuæ diœcesis exhibere tenentur, ad eas cum integritate reddendas appellatione † remota compellas [d].

¶ Idem Abbati sancti † Columbæ Senoñ.

¶*Priuilegium super decimis non soluēdis Ecclesiastica persona concessum, noualia comprehendit. h. d. secundum intellectum, qui placet Panormitano.*

CAP. XXVII.

EX † parte tua: *& infrà.* ¶ Cū tibi, quod maius est, sit concessum, vt videlicet decimas de laboribus terræ parochiarū tuarum cum integritate percipias: de noualib[9] eas exigere satis potes: quia vbi maius cōceditur [e], minus cōcessum [f] esse videtur.

¶Idem Helieñ Episcopo.

¶*Negotiator de lucro decimā soluit deductis expensis, quas facit de pecunia decimata: expensæ verò quæ fiunt pro habēdis fructibus nō deducuntur, & de fructibus soluitur decima, etiam nō deductis expensis factis pro re restauranda.*

CAP. XXVIII.

PAstoralis † Officij: *& infrà.* ¶ Explicari postulasti, vtrùm quis possit de molendinis [g], & piscariis necessarias [h] expensas deducere, priusquam soluat decimas ex eisdem, sicut est in negotiatione concessum [i]. Ad quod respondemus, quòd licèt circa res acquisitas [k], vel factas de pecunia decimata, cùm ipsæ venduntur, credamus deducendas [l] expensas [m], & de residuo quasi de lucro [n] decimas persoluendas, vt si vendatur domus, ager, vinea, clibanus, molendinum, grex, aut qualibet

b ¶*Aliena.*] Id est, ecclesiastica. 16. q. 1. *in canonibus.* & 12. q. 3. *placuit.* & 12. q. 1. *expedit.* Sæcularia verò potest princeps concedere alij. *C. de quadri. præscrip. per totum.* excipe creditorem. *ff. de acq. re. do. non est nouum.* & in alio casu 19. q. 3. *si qua mulier.* Vin.

c ¶*Domini voluntatem.*] Quia nō remittitur propter hoc debitum, sed augetur. *ī. de iureiuran. cum te.*

d ¶*Compellas*] Excommunicari [e] debent, qui decimas admoniti non soluunt. *ī. eo. c.* 32. *dis. præter hoc.* & bannum domini Papę componat. 16. q. 1. *statuimus.* Bern.

EX *parte.*] Primò ponitur decisa cōsultatio. Secundò responsio ibi, *cùm tibi.* Abbas Siculus.

CASVS. Abbas S. Colūbæ Senoñ. impetrauit priuilegium, vt decimas de labore terrę parochiarū suarum cum integritate perciperet: post impetratū priuilegium surrexerūt ibi noualia, quęsiuit Abbas, vtrùm deberet percipere decimas noualiū auctoritate priuilegij sibi cōcessi? Rñdet Papa, q̄ cùm sit ei cōcessum, quod maius est, videlicet vt possit percipere decimas de labore terrę parochiarū suarū, percipere pōt, & quod minus est: quia vbi mai[9] cōcedit, & minus concessum vr̄. Nota, q̄ priuilegiū trahit ad res futuras, & res consecuturas. Itē priuilegiū largè interpretari debet in hoc casu. Item cui conceditur maius, & minus concessum esse videtur.

¶*Gloss. seq. alleg. quinque cōcordantias, & quatuor ad casum cōuersum. arg. alleg. tria iura, signat contrarium, & soluit.*

e ¶*Conceditur.*] Sic 12. q. 1. *præcipimus.* & 16. q. 1. *visis.* 95. *dist. illud.* & *ff. de reg. iur. non debet* [d]. *ī. de do. post diuor. restitu. per vestras.* Et econuerso, cui interdicitur minus, & maius prohibitū esse videtur. *ī. de sent. excom. cùm illorum. arg.* 74. *dist. generalia.* & *ff. de senat. quæ indignum.* & *ff. de ser. expor. cui pacto.* Itē est *arg. q̄ beneficia largè sint interpretanda, ī. de verb. sign. olim. ī. de dona. cum dilecti. in fi. ff. de constit. prin. l. vlt. ar. contra ī. eo. tua.* Sed ibi donatio decimarum laico facta, odiosa est, cum peccato: & ideo non est extendenda licentia, sed est restringenda: vt ibi dicitur.

f ¶*Concessum.*] *Ar. contra. ī. eo. cùm contingat.* sed soluitur ibi

PAstoralis.] Duę sūt partes. Prima consultatio. Secūda rñsio ibi, *Ad quod.* Et hæc subdiuidit, quia primò tractat de expēsis negotiationis. Secūdò de expēsis, quæ fiunt pro fructibus habēdis. Tertiò de his, quę fiūt pro re restaurand. Secūda ibi, *Expēsas.* Tertia ibi, *Nec.* Abbas Sic.

CASVS. Aliquis [e] habens molendinum, & piscarias suas, facit ibi expēsas necessarias ad conseruationem ipsarum rerum: quęrebat eps Helieñ. vtrùm expensæ istæ necessariæ sint deducendæ de fructibus illarum rerum, antequā decimæ persoluant, secundum q̄ in negotiatione deducunt? Antequam Papa huic quęstioni rñdeat, ostēdit, qd iuris sit de illis expensis, quę fiūt circa res emptas de pecunia decimata causa negotiationis. Et dicit, q̄ illæ expensæ quæ fiunt in rebus illis, debeant deduci, cùm res illæ vendūt, & de residuo quasi de lucro decima eū psoluenda. Sed expēsę, quę fiūt pro percipiendis fructibus illarum rerū, nō sunt deducēdę, quis factæ sint illæ expēsæ de pecunia decimata, qa fruct[9] illi sūt illorū, qui faciūt impēsas salua decima, & fruct[9] illi nō possunt alienari sine onere decimarū. Deinde rñdet ad quęstionem propositam dicens, q̄ expensæ quæ fiunt pro restauratione molēdinorum, seu piscariarum, & aliarū rerū, non sunt deducendę de prouētibus decimandis, quia res illæ sic restauratę remanent penes dominos. Bern.

Nota, quòd expensę quę fiunt in negotiatione deducunt ante solutionem decimarum. Item res semper remanet cum onere suo obligata. Item non deducuntur expensę, quę fiunt pro fructibus percipiendis, vel rebus restaurandis.

g ¶*De molendinis, & piscarijs.*] Permanentib. non emptis causa mercimonij. Bern.

h ¶*Necessarias.*] Necessarię dicūt expensæ, sine quibus res fit deterior. *ff. de impen. in re. do. fac. l. impensa* & *l. quid dicitur.* & *ff. de verb. sign. impensa.* Bern.

i ¶*Concessum.*] Non iure scripto, sed tantùmodo hic inuenit, & non alias: sed cōsuetudine approbata, vel ratione, quæ est optima legum interpres. *ī. de consue. cùm dilectus.* Bern.

k ¶*Acquisitas.*] Vel factas causa mercimonij. Bern.

¶*Gl. seq. reci. per q. ex quirentem rationem, & duplicem reddit.*

l ¶*Deducendas.*] Hæc est ratio, quare deducuntur expensæ de mercimoniis, & non de fructibus, & reditibus aliarum rerum; quia in negotiatione operatur manus hominis, sed in aliis pręcipuè operatur manus Dei. *arg.* 56. *dist. nasci. ī. eo. non est* & *ī. eo. cùm non sit.* hanc rationem assignat. Vinc. [f] Et tu adde aliam, ne bis eadem res decimaretur: quia tunc sunt decimę personales. Lauren.

m ¶*Expēsas*] Factas[g] in eundo, & redeundo, & negotiando, & faciendo meliorem.

¶*G. sine de omni. q̄ acquirit gratuito titulo, decimā deberi, &c.*

n ¶*Quasi de lucro.*] Ex hoc videt, q̄ de omni eo, qd peruenit ad aliquem gratuito titulo, decima sit soluēda: sic ergo hęres, legatarius, donatarius de hęreditate, legato, & donato debet soluere decimam, quia de omni licitè acquisito decimę sunt soluendæ. *ī. eo. ex transmissa.* & *arg.* 16. q. 1. *decima.* & q. 7. c. 3. Super hoc dicas, quòd filius hęres de hęreditate decimam soluere nō debet: quia vna persona reputat cum patre. *C. de impu. & alijs substi. si quis duobus. §. vlt.* & *Insti. de inutil. stip. §. nec his qui.* & 35. q. 3. *c. contra decimum.* § *hac authoritate.* & quia de iure naturę sibi debita est: vñ viuētepatre dñs est. *Inst. de hære. libros.* qualit

a *Et iustius secundùm Hostiensem, quæ etiam hic no. quod dixi secundùm eū ī. e. cum sint. Ioan. And.*

† *Vide hic Henricum Boich.*

† *sancta Columbanus.*

† *sancti Columbanus.*

† Cap. 3. e. ti. in 3. cōp.

Et facimus traditæ per Iasonem in l. 1. ff. de trā sactio.

b *Hanc decretalē habes in* 2. cōp. cap. 8. *quam Raymundus omisit in hac collectione.*

c *Idem concilium Trident. loco proximè citato.*

e *Sequitur, cui plus licet, quod minus est non licere. Ioan. And.*

e *Hic casus Bernardi est & in antiquis reperitur.*

† Cap. 4. eo. ti. in 3. cōp.

Et vide Turrecrematā in c. reuertimini. 16. q. 1.

i *Plus placet Hostiēs ratio, quæ sequitur, quàm prima: quia verū est, quod sine Deo nihil possum[9]: addit aliā, ne clerici videātur improbi exactores.* ī. *de cēsi. ex parte.* & *ne nimis locupletentur cum aliena iactura.* ff. *de cond. inde. nam hoc.* Ioan. And.

g *Hæc glossula non est Bernardi, nec habetur in veteribus*

quale. & dosse. § sed sue quidem. & sola administratio, deest ei. *ff. de liber. & posthum. suu.* Quidā dicūt, ꝙ extraneus heres, donatarius, legatarius (quia totum est ei lucrum) decimā dare debet. Alij dicūt, & melius, ꝙ de immobilibus nō tenet quis soluere decimā: quia res ad quemlibet possessorem trāsit cum onere suo: vt *j. eo. cùm non sit.* qm̄ cum Deus alienam terram dedit filiis Israel, tantum de fructibus sibi dare decimas mandauit: & si de possessionibus decima daretur, cito possessiones deuoluerent ad Ecclesias. Sed nunquid doctor de collecta, & aduocatus de aduocatione, mercenarius de mercede tenetur soluere decimam? vtiq. 16. *q. 1. decima.*

merces [a]: Expensas tamen, quę fiunt pro fructibus percipiēdis, ex illis, de quibus fructus proueniunt, non credimus deducendas [b], etiāsi fuerint decimatæ [c]: quoniam [d] salua decima, fructus efficiuntur eorum, qui faciunt ipsas expensas. Fructus autem ipsos † alienari posse non credimus, nisi cum [e] onere decimarū. ¶Nec pro restaurando [f] detrimento quarumlibet rerum, ex quibus decimę persoluuntur, credimus [g] deducendās expensas, de prouentibus decimādis [h]: quia penes dominū res permanent restauratę: vt si pars aliqua moriatur armenti, deterioretur vinea, portio mercis [i] depereat, vel totus clibanus destruatur [k].

¶Idem.

¶Qui præscribit decimas in aliena parochia, si ibi insurgunt noualia, ipsorum decimas non habebit.

CAP. XXIX.

CVm † contingat interdum in tua diœcesi: *& infrà.* ¶Cùm in quibusdam parochiis, ad quasdam Ecclesias, vel personas Ecclesiasticas, ab antiquo [l] pertineat perceptio decimarum, & de nouo fiant noualia in eisdem, quęris à nobis, ad quem huiusmodi noualium decima incipiat pertinere? Vnde Inquisitioni tuę taliter respondemus, quòd cum perceptio decimarū ad parochiales Ecclesias de iure [m] communi pertineat, decimę noualium [n], quę fiūt in parochiis earundem, ad ipsas proculdubio pertinere noscuntur: nisi ab his, quę alias percipiunt † decimas, rationabilis [o] causa ostendatur †, per quam appareat noualiū ad eos decimas ptinere.

¶Idem Episcopo Beluacēn.

¶Decima omnium fructuum prædij debetur ei, qui decimas ibi præscripsit, sed ad aliud prædium præscriptio non extenditur.

CAP. XXX.

CVm † in tua diœcesi quędam monasteria, & conuentuales Ecclesiæ, in multis parochiis maiores decimas percipiāt, & minutas [p], de quibusdam fructibus annuatim perceptis, non fuerunt decimę persolutæ: *& infrà.* ¶Respondemus, quod si fructus prędicti de illa terra prouenIunt, de qua monasteria, vel conuentuales Ecclesiæ, aliquos percipiebant ratione decimarum prouentus: eis proculdubio decimæ fructuum debentur eorum †, cùm ipsis terra illa ab antiquo [q] fuerit decimalis, &

a ¶*Merces.*] Emptę cā mercimonij de pecunia decimata. Bern.

b ¶*Deducendas.*] Quia tunc intelliguntur esse prędiales decimæ [a]. Bern.

c ¶*Decimata.*] Etiamsi possessiones illę sint emptæ de pecunia decimata. vel sic, etiamsi expensę illę sint factę de pecunia decimata, quod melius videtur, Bern.

d ¶*Quoniam.*] Illud, quoniam potiùs illatiue, quā causatiuè ponitur secundum Vinc. vel propriè, & melius.

e ¶*Nisi cum onere.*] Nota, ꝙ res trāsit cum onere suo. 16. *q. 1. si quis laicus. ff. de contrahen. empt. alienatio* [b]. *j. eo. cum non sit. s. de pign. ex litteris. circa finem.* Bern.

f ¶*Nec pro restaurando*] Hic respondet quęstioni propositæ.

g ¶*Credimus deducendas*] Hoc speciale est in decimis. ꝙ non deducuntur expensę pro fructibus colligendis: vel etiam pro conseruatione alicuius rei: alias etiam malę fidei possessor deducit sumptus necessarios. *ff. de peti. hære. si à domino. § Vlt. & s de integ. requisitis. ff. de solut. fructus.* Ioan.

h ¶*Decimandis.*] Sed si emissem ad hoc, vt venderē, & antequam rem illam vendam, fecissem sumptus pro illa conseruanda, bene deducerem sumptus.

i ¶*Mercis.*] Mercis appellatio propriè ad res pertinet mobiles. *ff. de verb. sig. mercis appellatio.*

k ¶*Destruatur.*] Si aliquid expēditur necessariò ad illius cōseruationem, illud non deducitur: vt dictum est suprà.

C*Vm contingat.*] Diuiditur: quia primò ponit quæstio. Secundo responsio. Secunda pars ibi. *Vnde.* Abbas Sicul.

CASVS. In quibusdam parochiis q̄dam Ecclesiæ, & Ecclesiasticę personę ab antiquo perceperunt decimas: de nouo fiūt noualia in parochiis illis, quęritur, ad quem decima istorum noualium incipiat pertinere? Respōdet Papa, ꝙ cùm perceptio decimarum de iure communi pertineat ad parochiales Ecclesias, decimæ noualiū, q̄ fiūt in parochiis earūdem, ad ipsos pertinere noscunt, nisi illi, qui antiquas decimas percipiūt, causam rationabilem ostenderint, per quam decimę noualiū ad eos debeant pertinere. Nota, ꝙ de iure communi decimæ pertinent ad parochiales Ecclesias. Itē vna Ecclesia pōt præscribere decimas in parochia alterius. Itē qui pręscribit in vno capitulo, non præscribit in alio.

l ¶*Ab antiquo.*] Fortè ex pręscriptione. *s. de præscr. ad aures.*

¶*Glo. seq. not. quod de iure, & c. alle. duas concor. Demum duo contraria, & vni dupliciter, alteri tripliciter respondet.*

m ¶*De iure communi.*] Patet hic expressè, ꝙ decimæ de iure communi pertinent ad parochiales Ecclesias: vt 16. *q. 1. statuimus. & c. de decimis. & c. si quis laicus.* ergo non spectant ad Episcopum: vnde in decimis parochialium Ecclesiarum non debet Episcopus aliquam habere portionem. Nam *c. quæ dāt Epo partem decimarum*, loquuntur de decimis Episcopalis Ecclesię. Sed cōtra. *s. eo. q̄m.* vbi dicitur, ꝙ Eps potest retinere partem suam de noualibus, quę surgunt in parochia alicuius Ecclesię *j. eo. dudū.* vbi Eps petit decimas in diœcesi sua positas, fundata intencione sua de iure cōmuni, & ita non pertinet de iure communi ad parochiales Ecclesias, quia ibi obtinet Episcop'. Dicas, ꝙ de iure cōmuni cū baptismalibus Ecclesiis decimæ debent dari. 16. *q. 1. de decimis* prout not. Hug. ibi. & *c. statuimus.* Quid ergo respondebis illi decretali, q̄m? Dicas, quod illa intelligitur per istam, vel potiùs loquitur secundum consuetudinem loci, & illa, dudum. *infrà eo.* potest intelligi de decimis in parochia Episcopi positis: quia illæ pertinent ad eūdem iure communi, & de illis debet facere quatuor partes. 12. *q. 2 quatuor. & c. Vulterana. & c. Sibi concesse.* Vel illæ decimæ, quas petebat Episcopus Bitur. ad nullum pertinebant, quia non erant in parochia alicuius Ecclesię, parochialis, vnde ad Episcopum de iure communi pertinebāt: quia decimę in potestate Episcopi sunt. 16. *q. 1. in sacris. & s. eo. q̄m.* Vel dic, ꝙ illa decr. dudum, loquit de consuetudine: vt ibi notat in fi. illius glo. quę incipit, &c.

n ¶*Noualium.*] Hic ad alium pertinēt noualia, & ad alium decimæ. Vnde signatur contra. *s. eo. ex parte M.* illud intelligitur, cùm aliquis obtinet decimas per priuilegium: in quo casu debet habere noualia: quia ex quo eis cōcessę fuerūt decimę simpliciter, & noualia, quæ postea ibi surgūt. *j. de priuile. quia circa.* Nā verbo generali simpliciter posito significabat decimas præsentis temporis, & futuri *ff. de seruit. vrbi. præd. si seruitus. & C. quæ res pign. obl. pos. l. vlt. & 19. dist. si Romanorum.* Sed hic loquitur, cum habet decimas ex præscriptione. quia per hoc non præscribit noualia: & sic intelligitur c. sequens. sed hoc intellige allegato titulo, & probat q. *j. eo dudum.* & in quadam decr. *extra compilationem.* quæ incipit. *Venerabilium.*

o ¶*Rationabilis causa.*] Puta, priuilegium aliud non possent ostendere, cùm de iure cōmuni pertineat ad parochiales Ecclesias: vt *s. e. ex parte* [d]. & pręscriptio allegari nō potest. Bern.

C*Vm in tua*] Communis diuisio. Secunda pars ibi, *Respondemus.* Abbas Sic.

CASVS Quędam monasteria, & conuentuales Ecclesiæ percipiunt decimas maiores, & minutas in aliis parochiis, sed de quibusdam fructibus annuatim pceptis sibi non fuerunt decimæ persolutę: quæritur, quis debeat percipere decimas illorum fructuum? Respondet Papa, si fructus prædicti prouenīūt ex illa terra, de qua monasteria, vel conuentuales Ecclesiæ decimas percipiebant, & eis decimę illorum fructuum debent dari, cùm terra illa ab antiquo illis fuerit decimalis: quia vna, & eadem res non debet duplici iure censeri. alioquin decimę parochialib. Ecclesiis persoluantur, ad quas de iure cōmuni pertinet perceptio decimarum. Nota, ꝙ vna Ecclesia potest pręscribere decimas in alterius parochia: quod hodie intelligendum est, cùm habes titulum. Item vna, & eadem res diuerso iure censeri non debet. Ita decimæ de iure communi pertinent ad parochiales Ecclesias.

¶*Glo. seq. recitatur per quæstionem.*

p ¶*Minutas.*] Minutę decimę appellantur partus animaliū. & de pullis, ouis, & hortis: vt *s eo. ex parte.* de quibus etiam loquitur *s eo. multipliciter.*

q ¶*Ab antiquo.*] Quia præscripserunt decimas illas. *s. c. prox.* Bern.

¶*Glo. seq. alleg. 4. concor. & vnum contrarium.*

a ¶Ge-

a ¶ *Censeri.*] 12. q. 2. *hoc anno imus* & j. *de priuile. quia circa.* & ?. *eo. ex parte.* ff. *de vsu ca. cum quis in po. arg. contra* ff. *de pec. l. hinc quaeritur.* §. 1. vbi dicitur, quod peculium quandoque duplici iure censetur. Ber.

videtur fuisse petitio per sententiam lata, vt dicitur in fi. Ber.
¶ *Gl. fi. ad dum. cõc. signat cõtrariũ, remittit & duplicitet solutio.*
c ¶ *De iure co.*] Sic 16. q. 7. *omnes basilicae.* & 18. q. 2. *monasterio.* Itẽ vi hic, quod de iure cõi pertineat perceptio decimarum ad Epm. Sed cõtra s. *eo. c. prox.* & *c. cum contingat.* vbi de hoc dictum est, vel potest dici, quod videtur verius, quod haec allegatio non ponit ius quantum ad decimas: & sic nullũ contrariũ. & de cõsuetudine loci pertinebãt haec decimae ad epm, & nõ de iure cõmuni: sed quantũ ad Ecclesias, quas petebat eps, fũdata erat intẽtio sua de iure cõmuni: verius puto, quod decimae illae non erant infra certã parochiam alicui⁹ parochialis Ecclesiae, licet dicatur infra, quod pertinebant ad Ecclesiam sancti Stephani: vt dixi s. *eo. cum contingat in glo.* quae incipit, *patet hic.*
¶ *Glo. seq. not. titulũ probãdo, signat contrarium, ponit sup. Io. & remittit.*
d ¶ *Quem allegauit probaret.*] Hic aperte videtur, quod qui allegat praescriptionem, tenetur probare titulum, ex quo habuit causã praescribendi. s. *de probat. licet. arg.* & *expressum videtur.* s. *de praescri. si diligenti.* Nam secundũ canones longa, & longissima praescriptio non differunt. sed in longa praescriptio ne oportet probare titulum. *C. de praescrip. lon. temp. decem anno. C. de vsu. pro haerede. l. vlt.* ergo & in longissima secundũ canones. *Arg. contra* s. *de praescri. quoniam omne.* & *c. vigilanti.* vbi dicitur sufficere bona fides. & est cõtra id. quod dici cõsueuit, quod sufficit allegare titulũ: sed nõ oportet probare. Io. dixit, quod isti erãt suspecti, & ideo oportuit eos probare titulum, & iustum: quia propter suspicionem quandoque transfertur probatio in alium, qui aliàs non cogitur. s. *vt eccle. ben. vt nostrum.* vbi de hoc notatur. sed super hoc dic, vt dixi in *c. si diligenti.* s. *de praescri.* vbi inuenies, in quo casu probari debeat titulus, & in quo non.

D*Vdum*] Primo ponitur facti, & processus narratio. Secundo ibi, *Nos igitur.* ipsius definitio. Prima subdiuiditur in tres. Primò ponitactoris petitionem, & auditoris datione. Secũdò reorũ defensionẽ, iudicis interlocutionem, & defensionis fortificationẽ. Tertiò ipsius defensionis impugnationẽ. Secunda ibi, *Prior.* Tertia ibi, *Caeterum.* Abbas.

Casvs. Inter Epm Vesprimeñ. & fratres hospitalis Hierosolymitani sancti Stephani super quibusdã decimis quaestio vertebatur, partib. propter hoc in praesentia domini Papae cõstitutis, dat⁹ fuit eis auditor: corã quo petit Eps decimas terrarũ, quae per rusticos hospitalis praedicti in Vesprimeñ. dioecesi excoluntur: petit insuper quasdam Ecclesias, quae per ipsos hospitalarios detinẽtur: in quibus dicebat intentionem suã de iure communi fundatã. Prior verò praedictus in praedictis Ecclesiis, & decimis praescriptionem allegans, proposuit, se super his non teneri Epo rũdere: auditor hoc audiens, significauit illud domino Papae, & ipse mãdat eidem, quod idẽ Prior probaret titulũ praescriptionis, quem allegabat: ipse statim exhibuit priuilegium Regis, ac Reginae Hũgariae, q cõtulerũt Ecclesiã sancti Stephani hospitali donationis titulo in perpetuã Eleemosynam, ad quã dictae Ecclesiae, & decimae pertinebant: induxit etiã quoddam scriptum confirmationis Clementis Papae, per quod probare volebat praedictã concessionem valere. Ex parte epi fuit propositũ, quod in decimis, & Ecclesiis donatis à rege, & regina, praescriptionem allegare nõ poterat pars aduersa, quae non poterat habere initiũ à donatione ipsorũ, nec à cõfirmatione Clementis tantũ tempus effluxerat, quod posset praescriptio cõfirmari: & sic talis titulus nõ valebat, immò vt dicũt canones, sacrilegium incurrit, qui decimas, vel Ecclesias de manu recipit laicali. Dominus Papa his omnib⁹ cõsideratis dicit, quod donatores praedicti aliis conferre non potuerũt, quod de iure cõmuni non poterãt possidere: & per confirmationẽ Clementis super Ecclesia sancti Stephani, & aliis ad ipsũ pertinẽtibus, factã hospitali, iuri epi non derogatur, quãuis scriptũ authẽticũ appareret: quare prohibet, ne fratres hospitalis praesumãt vlterius impedire, quo minus praedictus Eps decimas percipiat antedictas, & pacificè possideat in futurũ. No. quod eo ipso quod Ecclesiae, vel decime sũt in dioecesi epi, de iure cõi ad eũ pertinẽt. Itẽ titulus debet probari in qualibet praescriptione canonica. Itẽ laici in alios trãsferre nõ possũt, quod eis possidere nõ licet. Itẽ si donatio nõ valet, cõfirmatio sup ea facta nõ valebit. Itẽ per huiusmodi cõfirmationem non fit praeiudiciũ dioecesano Episcopo. Item si scriptũ authenticũ non ostendatur, ad transcriptum nihil fieri potest.

non debeat vna, eademque; ecclesia † diuerso iure censeri[a]: alioquin parochialibus Ecclesiis exoluantur, ad quas de iure communi spectat † perceptio decimarum.

¶ Idem Vesprimeñ. † Episcopo.

¶ *Laici Ecclesias, vel decimas donare non possunt, etiamsi sunt Reges: nec ex eorum titulo praestatur causa praescribendi.*

CAP. XXXI.

DVdum † aduersùs fratres Hierosolymitani Hospitalis sancti Stephani, te proponente in nostra praesentia quaestionem, quòd ipsi decimas [b] de laboribus rusticorum suorum Vesprimeñ. Ecclesiae debitas, non permitterent tibi solui: *& infrà.* ¶ Comparentibus igitur te, ac ipsis, statuto termino coram nobis, G. Presbyterum Cardinalem tibi, & eis concessimus auditorem, coram quo decimas terrarum, quae † per rusticos Hospitalis Vesprimeñ. dioecesis excoluntur, & de Ciroga †, & de Nouacularia Ecclesias, quae per ipsos Hospitalarios detinentur, intentione tua de iure communi[c] fundata, petisti. Prior autem Hospitalis in praedictis decimis & Ecclesiis, praescriptionem allegans proposuit se tibi non teneri super his respondere: quod cùm per auditorem ad nostram audientiam peruenisset, mandauimus, quod idem prior praescriptionis titulum, quàm allegauit, probaret [d], qui B. Regis, ac Reginae Hungariae priuilegia exhibuit, qui Ecclesiam sancti Stephani, ad quam dictae Ecclesiae cum eisdem decimis pertinebant, in perpetuam eleemosynam hospitali donationis titulo concesserunt: confirmationis † Clementis † Papae praedecessoris nostri scriptum exhibens, per quod probare volebat concessionem [c] praedictam, plenum habere vigorem: *& infrà.* ¶ Caeterũ ex parte tua fuit propositũ, quòd in decimis, & Ecclesiis à Rege, & Regina donatis, praescriptionem non poterat opponere pars aduersa, quae nec à donatione ipsorum initium habere poterat, nec à cõfirmatione praefata tantum effluxit tẽporis, quod possit praescriptio cõfirmari, & sic donationis Regis, ac Reginae allegatus titulus nul⁹ erat, cum sacrilegij crimen incurrat, qui Ecclesias, vel Ecclesiasticum aliquid † de manu receperit † laicali [f], *& infra.* ¶ Nos igitur cum donatores praedicti conferre nõ potuerint [g] aliis, quae ipsi de iure non poterant possidere [h]: & per confirmationem praedicti Clementis super Ecclesia sancti Stephani hospitali cum decimis, & aliis pertinentibus ad se † factam, etiamsi authenticum † appareret, iuri episcopali nullatenus [i] derogetur, sententialiter prohibemus [k], ne fratres hospitalis praesumant vlterius impedire, quo minus decimas percipias memoratas, & pacifice possideas in futurum.

¶ Idem in concilio generali.

¶ *Domini praediorum cogi possunt, vt praedia dent colend: talibus, à quibus sine contradictione Ecclesia possit decimas consequi. h. d. vsque ad §. illa.*

b ¶ *Decimas.*] Sine inquietatione, vt liberè percipi possẽt, talis

e ¶ *Concessionem praedictam.*] Quam si Papa ex certa scientia confirmasset, valuisset, & ex ea sumpsisset vigorem, licèt ex se nulla fuerit. *arg.* s. *de pac. quotiens.* s. *de transact. c. 1.* & 96. *dist. bene quidem.* & 1. q. 1. *in primis* b. Ber.
f ¶ *Laicali.*] Vt 16. q. 7. *si quis deinceps.* vnde titulus talis habetur pro non titulo.
g ¶ *Non potuerint aliis.*] 1. q. 7. *Dabertũ.* j. *de donationibus inter virum.* & *vxorẽ cum per.* quia pro nõ dato habetur, quod ab illo donatur, qui nõ potest de iure donare. j. *de iure pa. quod autem in fi. Arg. contra* ff. *de acquir. re. do. non est nouum.* ff. *de vsufru. quod nostrum.* ff. *de contrahend. empt. l. rem alienam.*
h ¶ *Possidere.* 16. q. 7. c. 1. & s. *de praescript. c. causam quae.* quia spiritualia non cadunt in laicum s. *de electio. sacrosancta.* & *c. Massana.* 96. *dist. bene quidem.* Ver. *nunquam licuit laico anathematizare.*
i ¶ *Nullatenus derogetur*] Nũq enim intelligitur derogari iuri alterius, nisi hoc exprimatur. 85. *dist. Eleutherium.* & 9. *dist. ecce:* s. *de auclo.* & *vsu pal. ex tuarum.* & s. *de offi. dele. super eo.* Ber.
k ¶ *Prohibemus.*] Et hac sẽtẽtia vi, quod actũ sit iudicio, vti possidetinde ex eo quod dicitur j. *in prin.* nõ permitteret tibi solui: pẽti-

a De hoc decimis vide latius ... per Iasonem. And.
† Alias nouam, ... &c.
† pertinet.
† Vesprimiẽ.
† Vespreuensem.
† Ca. 3. eo. tit. in 4. cõpil. vide Oldradũ consilio 1. & de multis hoc spectantib. vide Couarruuiam l. 1. var. resol. c. 17.
† In omnib. manuscriptis ita: quae per rusticos in Vesprimien. dioecesi excoluntur.
† Chiropha.
† Curgo.
† Sirogan.
† Cirogran.
† Quid operetur cõfirmatio facta per Papam, tradit Felinus in c. 2. suprà de rescrip. & in c. inter dilectos. suprà de fide instrum.
† In vetustioribus exẽplaribus iura. C. Papa prae. n. quae verba in recentioribus iam iunctae extensa, vt impressa.
† aliquid.
† reciperet.
† à se; id recentioribus, sed in antiquis, ad se, habet; id est, ad ecclesiã sancti Stephani.
† authentica, in recentibus; sed in antiquis, authenticũ, legitur.
† Innocentius iij. in concilio generali Latera. c. 3. eo. ti. in 4. cõp.
b Secũdum Io. qui etiã allega. ff. de adop. l. adoptio.

petitioné Episcopi videtur actū petitorio. Sed stādū est sententiæ: talia enim sunt subiecta, qualia pmittūt prędicata. Ber.

IN aliquibus.] Prima pars ponit excessum, qué secundo corrigi mandat ibi, *Volentes*. Abbas.

Casvs. In aliquibus regionibus quædā sunt gētes pmistę, quæ secundum ritus suos decimas non soluunt, licèt Christiano nomine cēseātur: quidā domini prædiorū talibus personis sua prædia tradūt excolēda, vt inde maiores redditus cōsequātur: statuit cōcilium, vt ipsi domini talibus personis sua prædia cōmittant, quod absque aliqua cōtradictione, cū integritate persoluāt decimas Ecclesiis, quibus debentur, & si necesse fuerit, cōpellantur: in fine dicit, quòd illæ decimæ, quæ debentur de iure diuino vel etiam de loci cōsuetudine approbata, necessariò sunt soluēdæ. Not. q res transit cum onere suo. Item decimæ de iure diuino debentur. Itē loci consuetudo attendēda est in solutiōe decimarum.

† *Vide Guid. etiam Papa decis. 184.*

† *In codice Barbatia ita: Vt ipsi domini de cætero talibus, &c.*

CAP. XXXII.

IN † aliquibus regionibus quædam permistæ sunt gentes, quæ secundum suos ritus decimas de more non soluunt, quamuis censeantur nomine Christiano: his nonnulli domini prædiorum ea tribuunt excolenda, vt decimis defraudantes Ecclesias, maiores inde redditus assequantur. Volentes igitur super his Ecclesiarum indemnitatibus prouidere: statuimus, vt † ipsi domini talibus personis, & taliter sua prædia excolenda committant, quòd absque contradictione, Ecclesiis decimas cum integritate persoluant, & ad id, si necesse fuerit, per censuram Ecclesiasticā compellantur.[a]

¶ *Iste §. propter sui breuitatem non summatur.*

¶ Illæ quippe decimæ necessariò soluendæ sunt, quæ debentur ex lege diuina[b], vel loci consuetudine[c] approbata.

¶ Idem in eodem †.

¶ *Priùs soluenda sunt decima, quā census, seu tributa: & si priùs illa soluuntur, postea decimari debent.*

CAP. XXXIII.

CVm non sit in homine, quid † semen serenti respondeat, quoniam iuxta verbum Apostoli † [Neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus] ipsum †, qui de mortificato semine plurimum fructum affert, nimis auarè quidam in decimis defraudare nituntur: census, & tributa, quæ interdum indecimata prætereunt, de frugibus primitus deducentes. ¶ Cum autem in signum vniuersalis dominij, quasi quodam titulo speciali, sibi Dominus decimas reseruauerit: nos & Ecclesiarum dispendiis, & animarum periculis obuiare volentes, Statuimus vt in prærogatiuam dominij generalis, exactionem tributorum, & censuum, præcedat[d] solutio decimarum: vel saltē hi, ad quos census, vel tributa indecimata peruenerint (quoniam res cum onere[e] suo transit) ea per censuram Ecclesiasticam decimare cogantur Ecclesiis, quibus de iure debentur.

¶ Idem in eodem †.

¶ *Cistercien. Tēplarij, & Hospitalarij de fructibus possessionū, quas acquisierūt post cōcilium generale, de quo hîc, decimas soluere tenentur, si de illis possessionibus priùs soluebantur decima.*

CAP. XXXIV.

NVper Abbates Cisterciensis ordinis, in generali concilio † congregati, ad commonitionem nostram prouidè statuerunt, ne de cætero fratres ipsius ordinis emant possessiones, de quibus decimæ debeantur Ecclesiis: nisi fortè pro monasteriis nouiter[f] fundandis. Et si tales possessiones eis fuerint pia fidelium deuotione collatæ, aut emptæ pro monasteriis de nouo fundandis, committantur[h] aliis excolendæ, à

a ¶ *Compellantur.*] Pactum enim non nocet Ecclesiæ, quin à quolibet possessore possit petere decimam: quia est onus, quod sequitur ipsam rem. ſ. eo. *pastorales.* & c. prox. ſ. de pactis. *plerique.* ff. de pac. *inter debitorem.* ff. de test. *si cum Villico.* Arg. contra ff. de pac. *epistola.* §. *pactum.* Si possessor partem fructuum recipit, & dñs partē teneat, vterque cōueniēdus est. ſ. eod. *à nobis.* & c. *tua nobis.*

† *Ca. 54. & c. 6. eo. tit. in 4. comp.* † *Vide notas huius c.*

† *quod.*

† *1. ad Cor. c. 3.*

b ¶ *Ex lege diuina.*] Quas dñs suo dominio seruauit, & tāquā debita requiruntur ſ. eo. *parochianos* & ſ. eo. *tua nobis.* & 16. q. 1. *decima.* Ber.

¶ *Glos. seq. ponit dictum, ad quod inducit duo similia, quod postea fortificat, & determinat secunda pars rec. per q.*

c ¶ *Loci consuetudine.*] Sic ergo attenditur consuetudo in decimis: nec mirum: quia[a] & in baptismo attēditur, *de conse. dist. 4. de trina.* & in *matrimonio.* ſ. *de cogn. spiritu super eo.* Et meritò seruatur consuetudo: quia æquè punitur transgressor consuetudinis sicut transgressor legis. 11. *dist. in his rebus.* Et hoc potest intelligi de consuetudine illa, de qua habuisti. ſ. eo. *cū sint homines.* & c. *ad Apostolica.* vbi de hoc. & dic de consuetudine approbata, & præscripta, aliàs non obesset consuetudo. ſ. *de consuet. c. vlt.* Si vero consuetudo est, quod detur duodecima pars, vel minor, talis cōsuetudo non sufficit, nisi sit approbata à Papa, quia nō valet talis cōsuetudo, quæ absq; mortali peccato seruari nō valet, quātūcūq; lōga. ſ. *de præscript. quoniā omne.* Sed hic nō potest habere bonā fidē, quia de iure diuino debentur, & ita non posset præscribere, ergo nec cōsuetudo ibi locum habere potest: hoc dico in laicis: quia clerici, vel Ecclesia contra clericos non solum partem præscribere potest, sed etiam totam decimam. vnde dicit decretum: qui minus dedit decimas, modo emendet. 16. q. 7. *quicunque.* r. Ber.

† *Hanc periodum ex antiquis restituimus, & est impressa. nam in Vulgatis perperā legebatur: sed Vide notat bonus loci.* a *Hoc intellige circa solemnitates accidētales, seu exteriores caremonias, non circa substantialia sacramentorum.*

CVm.] Diuiditur Primò præmissa ratione punitur excessus. Secundo alia ratio, & excessus prohibitio ibi, *Cùm autem.* Tertio alia ratio ibi, *Quoniam.* Abbas Siculus.

Casvs. Quidam ante solutionem decimarum deducebant de fructibus decimādis cēsus, & tributa, & alias expēsas. Cū igitur dñs in signū vniuersalis dñij quodā speciali titulo sibi decimas reseruauerit: volens concilium & ecclesiarū dispendiis, & animarū periculis obuiare, statuit, q ante exactionē aliquā tributorum, vel censuum, præcedat solutio decimarū, vel saltem illi, qui census, vel tributa indecimata percipiunt, compellantur ea decimare: quia res transit cū onere suo. Not. q decimæ dantur in signum vniuersalis dominij. Item omnem deductionem debet præcedere solutio decimarū prædialium. Item res transit cum onere suo.

¶ *Glos. seq. abducit, & soluit.*

d ¶ *Præcedat solutio.*] Quia vt hic dicitur illas sibi Dñs in signum vniuersalis dñij reseruauit. ſ. eo. *tua nobis.* & ideò sine aliqua diminutione expensarum sunt soluendæ: vt ibi dicitur. & c. *cum homines.* sed non refert multum, vtrùm præcedat solutio decimarum exactionem tributorū, vel census: quia soluere dñs de parte sua, & colonus de sua tenet. ſ. eod. *à nobis.* & c. *tua nobis.* Respōderi potest, licet vterq; conueniri possit melius, & commodius est Ecclesię conuenire vnum, quàm plures, ff. *de exercito. l. 1. §. vlt.* & *l. seq.* Et distinguitur in casu isto, vtrum dominus percipiat certam partem, tertiam, vel quartam, siue duos corbes, vel tres tantùm. De hoc dicitur. *suprà eo. tua nobis.*

† *Ca. 55. & c. 7. eo. tit. in 4. comp.*

e ¶ *Cum onere.*] Sic ſ. eo. *pastorales.* ff. *de contrahen. emptio. alienatio.* & ſ. *de pigno. ex literis.* Ber.

NVper.] Duæ sunt partes. Primò ponitur statutum Cistercien. Secundo cōfirmatio, & prouisio Papæ ibi, *Ne occasione.* Abb.

Casvs. Abbates ordinis Cistercien. habebant priuilegiū de nō dādis decimis de laborib. quas excolūt sūptibus suis, vnde grauiter lædebantur Ecclesiæ, cū ipsi quotidie multas acquirerēt possessiones de quibus Ecclesiis decimæ soluebātur: propter quod prędicti Abbates ad cōmonitionē concilij statuerūt, ne de cætero fratres ipsius ordinis emant possessiones, de quibus decimæ debeātur Ecclesiis, nisi fortè pro monasteriis fundandis de nouo: & si tales possessiones, de quibus decimæ soluebātur, eis fuerint collatæ, aut emptę pro monasteriis de nouo fundandis, cōmittātur aliis excolēdę, ne occasione priuilegiorum suorum Ecclesiæ vlterius aggrauētur: propter quod statuit cōciliū, vt de alienis terris, & de his etiā quas de cætero acquirēt, decimas Ecclesiis soluant, quibus debentur, etiamsi propriis sumptibus eas excolant, nisi cum ipsis Ecclesiis amicabiliter duxerint componendum. Et hoc quod dictum est de Cisterciensibus, extenditur ad omnes alios, qui habent similia priuilegia: præcipit cōciliū, vt Ecclesiarū prælati prompti existant ad exhibendū prædictis priuilegiatis de suis malefactoribus iustitiæ complementū, & eorū priuilegia diligenter obseruent. No. quòd si priuilegiū aliquorū incipiat vergere in enorme detrimentū aliorū, derogandum est vel in toto, vel in parte. Itē cōpositio potest interuenire in decimis.

† *Pro Gen. concilio, quod est in antiquis multis codicibus, in antiqua compil. ponitur capitulo quod non est incorpora: non generales monachorū conuentus, capitula vulgo dicuntur.*

f ¶ *Forte pro monasteriis grauiter.*] Et ita in casu isto obtinet adhuc priuilegium antiquum.

g ¶ *Tales.*] Scilicet de quibus decimæ solui debeant. Ber.

h ¶ *Committantur.*] Interim ante quam ædificentur Ecclesiæ, vt illi coloni soluant decimas de illis terris. idem esset, si ipsi iidem colerent eas. ſ. eod. c.

¶ Glo. seq.

¶ Glo. seq. quaerit, arg. pro & contra, & soluit.

a ¶ *Compunendum.*] Et sic compositio in decimis potest fieri per sacerdotem. ᵹ. *eo. ex multiplici.* quae personalis videtur, nisi per superiorē fuerit confirmata. ᵹ. *de transa.* ?. *Veniens.* Sed nūquid Cisterciēn. & alij monachi nō habentes populū, possūt praescribere decimas? Nō videtur. quia decimas de iure habere nō possunt: vt 19. q. 1. *peruenit.* ergo eas non possūt praescribere. ᵹ. *de praescrip. causam quae.* Sed videtur hic, ex quo nomine cōpositionis eas possunt habere, q̄ non possūt pscribere. Satis potest sustineri, q̄ nō possint pscribere decimas, vt in praedicto *c. causam quae. & ᵹ. eo. tit. dudū.* decimae enim intuitu diuini officij tm̄ debitae sunt iure diuino. ᵹ. *ead. tua nobis.* sed isti nemini subministrāt spiritualia, & decimae istis tm̄ p priuilegia cōceduntur. quia de iure communi eas habere nō possunt: aliàs superfluū esset priuilegiū: quia quae de iure communi cōpetunt, superfluum est precibus impetrare *C. de thesaur. l. 1. lib. 10. ff. ad muni. l. 1.* vnde si isti allegarēt praescriptionē, necesse haberent ostēdere titulum, qui eis daret causam praescribendi. supra eo. *duorum.* quae loquitur de hospitalariis Hierosolymitanis, qui de iure cōmuni decimas possidere nō possunt: & ideo in his pronis quae de iure cōmuni possidere nō possunt, necessarius est titulus: & sic potest intelligi. ᵹ. *de praescrip. si diligēti.* vbi de hoc.

b ¶ *Alios.*] Hic habes arg. q̄d res inter alios acta alijs praeiudicat.

† *In Codice Barbato post verbū, praegrauētur ita: Nos quae statutum, & eatum habentes, decernimus, &c.*

quibus Ecclesiis decimae persoluantur. Ne occasione priuilegiorum suorum Ecclesiae vlterius praegrauentur †, decernimus, vt de alienis terris & amodo acquirendis, etiamsi eas propriis manibus, aut sumptibus excolant, decimas persoluant Ecclesiis, quibus ratione praediorum antea soluebantur: nisi cum ipsis Ecclesiis aliter duxerint cōponendum [a]. ¶ Et hoc ipsum ad alios [b] regulares, qui gaudent similibus priuilegiis, extendi volumus, & mandamus: vt Ecclesiarum Praelati promptiores, & efficaciores existant ad exhibendum eis de suis malefactoribus iustitiae complementum: eorumque priuilegia diligentius, & perfectius studeant obseruare.

¶ Gregorius ix.

CAP. XXXV.

Interdicimus vniuersis personis Ecclesiasticis, vt decimas detentas à Laicis, ad alienas [c] Ecclesias pertinentes, in pignus recipere ab eisdem Laicis non praesumant.

TITVLVS XXXI.

De Regularibus †, & transeuntibus ad religionem.

† *De materia huius tituli vide concilium Trid.* sess. 25. ti. de regularibus.

¶ Ex concilio † Maguntiñ.

† *Ex concilio Magun. tino, seu Maguntiaco celebrato an. 813. sub Carolo imperatore. c. 23. & c. 3. e. tit. in 1. cōpil.*

Interdicimus vniuersis personis Ecclesiasticis.] Casvs. In hoc *c. prohibetur,* ne aliqua Ecclesiastica psona praesumat in pignus accipere decimas detētas à laicis, quae ad alienas spectant Ecclesias. Nota, quod decimae detentae à laicis, in pignus accipi nō debent, nisi ab eo, ad quē de iure spectāt. ¶ *Glo. seq. recitatur per quaestionē, de quibus decimis hic loquatur.*

c ¶ *Ad alienas.*] Illud potest intelligi de decimis laicis in feudum cōcessis, vt nulla persona Ecclesiastica, ad quam nō pertinent, recipiat illas in pignus: vt si penes laicum remaneāt, citius redeant ad ecclesiam ad quam pertinent saltem post mortē, cum in decimis non habeat locum successio. ᵹ. eod. *ad hoc.* licet succedant haeredes in decimis antiquitus cōcessis in feudū: & hac ratione sufficit, si laicus de cōsēsu Episcopi, decimas tales alij Ecclesiae donauerit. ᵹ. *de his. quae fiunt à praelatis sine consensu capituli. c. cum Apostolica.* Ecclesia verò, ad quā pertinent, bene potest eas in pignus recipere: quia per hoc citius rehabebit decimas suas, cum sūe non teneatur cōputare fructus [a] in sortem. ᵹ. *de vsur. c. 1. & c. conquestus. & ᵹ. de feud. c. 1.* Idem esset & multò fortius, si laicus de facto tantum decimas retineret, & haec fuit prohibitionis causa, vt per hoc puideretur ecclesiis, ad quas istae decimae peruenire debent.

a *Si abstinet à seruitio vasalli. Ioann. And.*

DE REGVLARIBVS, ET TRANseuntibus ad religionem.

¶ Suprà dictū est de clericis saecularib⁹, & de reb. eorū: meritò restat videre de regularib. & reb. eorū. Vel sic: quia virorū Ecclesiasticorū duo sunt genera, quoddam clericorū saecularium, quoddā religiosorū, ideo viso de primo genere, meritò subiicitur de secūdo. Abbas.

De hac materia tractatur 27. q. 1. & q. 2. & q. 3. & q. 4. c. hanc ergo. §. sed & notandum. vsque ad fi. q. 1. & q. 2. & q. 3. & 20. q. 1. & q. 2. & q. 3. & q. 4. & 1. q. 2. per totum.

¶ Non potest quis ad religionem admitti nisi volens, & in aetate idonea.

CAP. I.

Nullus tondeatur [d], nisi in † legitima aetate [e], & spontanea [f] voluntate.

Nullus tondeatur.] Casvs. Dicitur in hoc c. quòd nullus debet ingredi religionem nisi in legitima aetate, & spontanea voluntate. Nota, quòd aetas, & voluntas attendenda sunt circa intrantes religionem.

¶ *Glo. seq. recitatur per contrarium, obiectionem, & soluit, sua solutione signat contrarium.*

d ¶ *Nullus tondeatur.*] Scilicet ad profitendum, vt sic fit monachus. 20. q. 1. *illud.* clericus tamen post septimum annum potest fieri: quia tunc est doli capax. 28. *dist. de his.* & 77. *dist. quicunque.* & c. *in singulis.* Sed tu contra. ᵹ. *de praeben. super.* ibi dicitur, quod pueri non sunt idonei ad beneficium obtinendum.

e ¶ *In legitima aetate.*] Scilicet 14. annorum.

f ¶ *Spontanea voluntate.*] Quia si coactus, non valeret 20. q. 3. *praesens. de clerico.*

† *Vide B. Tho. 2. 2. q. 189. art. 5. & concil. Trid. infra.*

† *Desiderantur in omnibus antiquis codicibus.*

† *Scilicet coactus. Antonius Augustinus in libris &c. editis conueniens habet hoc c. non immerito.*

† *Burchardus l. 8. decre. c. 3. Iuo. p. 7. c. 26. & c. 4. eo. ti. in 1. comp. ad. de beatum Tho. praecitato loco.*

¶ Ex eodem †.

¶ Impubes monasterium ingressus, post annum à parentibus reuocari non potest. Hoc dicit primò. Pubes per vim ingressus, post annū exire, vel à parētibus reuocari nō potest. Hoc dicit secundo. Abbas Siculus.

CAP. II.

Si † quis ante [e] annos legitimos tonsuratus [g] est sine consensu parentum suorum: si parentes ipsius infra annum [h] non reclamauerint ad Principem [i], aut ad proprium Episcopum, vel ad missum [k] dominicum, in clericatu permaneat [l]. Si verò post legitimos annos, per vim [m] † Clericus [n] factus est, & nec ipse, nec parentes eius infra annum ad memoratas personas reclamauerint, in clericatu permaneat [o], sicut is, de quo superius dictum est.

Si quis.] Communis diuisio: quia duo sunt dicta, vt patet in rubro. Secundum ibi, in §. *Si verò.* Abbas.

Casvs. Statuit concilium Maguntiñ. quod si aliquis infra legitimos annos religionem intrauerit cum consensu parentum suorum, si parentes infra annum non reclamauerint ad Papam, vel Episcopum, vel eius vicarium, post annum ipsum non poterunt reuocare. Si verò post legitimos annos per vim religionem intrauerit: & infra annum nec ipse, nec parentes eius reclamauerint ad praedictas personas, postea exire non poterit, cùm praesumatur consentire. Nota, quod ab initio non valuit, tractu temporis conualescit.

† *Vide concilii Trid. sess. 25. ti. de regularibus, c. 19.*

† *Ex Iuone p. 7. c. 30. & 31. colliges hoc esse concilii Toletanum 4. vbi c. 52. similis est sententia. Burchardus l. 8. c. 7. & c. 5. eo. ti. in 1. comp.*

g ¶ *Tonsuratus.*] Vt fiat monachus, vel regularis canonicus. 20. q. 1. *si in qualibet.*

h ¶ *Infra annum.*] Et dicit. 20. q. 2. *puella.* & tutor contradicere potest ᵹ. *idem tempus.* vt ibi dicitur.

i ¶ *Ad principem.*] Id est, ad Papam, *de consec. dist. 1. corpora.* vel ad principem, id est, ad praelatum Ecclesiae Ber.

k ¶ *Ad missum.*] Id est, vicarium Episcopi, qui gerit vices suas. ᵹ. *de iustit. ex frequentibus.*

l ¶ *Permaneat.*] Quoad parentes, quia post annum filium reuocare non possunt: vt hic patet: & 20. q. 2. *puella.* ipse vero puer quandocunque vsque ad finem 14. ann. [b] posset resilire. ᵹ. *eo. significatum. & c. cum simus.* postea vero non poterit exire. 20. q. 1. *illud.*

b *Vide concilii Trid. sess. 25. ti. de regu. c. 15. vbi tempus annorum xvi. praescribit, ante quod professio facta, nulla est.*

m ¶ *Per vim.*] Illatam sibi à parentibus.

n ¶ *Clericus.*] Id est, monachus.

o ¶ *Permaneat.*] Quia ex mora tanti temporis praesumitur consensisse, & intellige, si potuit reclamare. *infra de spon. ad id quod. & 1. q. 1. constant.* ᵹ. *de sponsa. impuber. de illis 2.* aliàs autem non teneret monachatus. ᵹ. *quod met. cau. perlatum.*

¶ Ex concilio Toletano †.

¶ Clericus saecularis vtens habitu, & nomine monachali, cogitur, vt fiat Monachus, vel ab hoc desistat.

CAP. III.

Vt Clerici, qui se fin-

Vt clerici.] Casvs. Clerici qui fingūt se monachos cōpelluntur, vt fiant vel veri monachi, vel veri clerici. Not. q̄

qui

gunt[a] habitu, & nomine Monachos, & non sunt, corrigantur: vt † veri Monachi sint, vel † veri clerici[b].

¶ Ex concilio Arelaten. †

¶ Nouitia, quæ sponte se ingerit actibus Professarum, per hoc censetur Professa. Hoc dicit, & est casus multum notabilis.

CAP. IV.

Vidua si sponte[c] velum conuersionis, quamuis non sacrum sibi imposuerit[d], & in Ecclesia inter velatas oblationem[e] Deo obtulerit, velit, nolit, sanctimoniæ habitum vlteriùs debet habere: Licèt sacramento[f] firmare velit, eo tenore velamen sibi posuisse, vt deponere posset.

¶ Gregorius † Anthe. Subdia.

¶ Monachus temerè ad alienum monasterium transire, vel peculium habere non potest.

CAP. V.

Ioannes frater: *& infrà.* ¶ Præsenti iussione mandamus, vt neque Monacho de monasterio in monasterium[g] temerè migrare liceat, nec eorum aliquem peculiare[h] † quicquam habere. Sed si hoc præsumpserit, monasterio, in quo ab initio conuersatus est, sub Abbatis sui regula competenti coërtione reddatur[i].

¶ Ex registro Gregorij †.

¶ Vbi est dura congregatio, vel religio, requiritur in profitente plena pubertas, scilicet tempus decem & octo annorum. Hoc dicit, habito respectu ad mentem litteræ. Et est textus singularis.

CAP. VI.

Quia[k] in singulis dura est congregatio Monachorum, Pueros[l] in eorum monasteriis ante decimum octauum annum[m] suscipi prohibemus.

¶ Alexander iij. Archiepiscopis, & aliis Ecclesiarum Prælatis per Galliam † constitutis.

¶ Si Cisterciensis sine licentia sui Abbatis ad aliud monasterium transit, ad proprium monasterium regredi cogitur.

CAP. VII.

Non † est vobis dubium: *& infrà.* ¶ Vniuersitati vestræ mandamus, quatenus Monachos, vel Conuersos Cisterciẽsis

---

qui fingit se monachũ, debet fieri monach[9], aut habere dimittere. Itẽ habitus non facit monachum, sed professio regularis. ¶ Glo. seq. distinguit dissimulationis causam honestam, & inhonestam & arg. ad quæstionem.

a ¶ *Fingũt.*] Nota, quòd fictio, siue simulatio[a] quãdoque fit ex honesta causa, quandoque ex inhonesta. Ex honesta causa 22. q. 2. *ne quis* & 23. q. 2. *dominus.* & si aliquis simulat religionem ex honesta causa, ita quòd protestatio præcedat, non nocet. s. *de his, quæ vi, metúsue causa fiunt, perlatum*, vbi de hoc. Simulatio verò ex inhonesta facit monachum, & compellitur redire ad monasteriũ propter dolum suum, 27. dist. *quod interrogasti.* 17. q. 2. *Vidua.* & j. c. *prox.* ita illi clerici fingunt se monachos ex honesta causa ab initio, ex qua datur eis optio. Sic ẽt dico in matrimonio, quòd si aliquis per dolũ eo proposito copulet alicui mulieri, quod nolit stare legitime cum ea, & hoc sit paratus probare, nõ est audiẽdus: quia in sponsalibus, siue matrimoniis recurritur ad communem intelligentiam verborum j. *de spon. ex litteris*[b]. *Arg.* est hic ad quæstionem illius, *qui finxit se mulierem, & suscepit habitũ in monasterio monialium, vt posset corrumpere monacham*, & in c. *quod interrogasti.* Ber.

¶ *Gl. seq. alleg. duo iura, in contrarium allegat alia duo, & soluit.*

b ¶ *Veri clerici.*] Et sic datur eis optio, vtrũ velint esse clerici, vel monachi sim. s. *de elect. cum causam* & arg. 16. q. 1. *nemo potest.* Arg. contra j. c. *prox.* & 27. dist. *quod interrogasti.* vbi cõpelluntur in monasterio remanere. Sic potest solui: hic constabat eos tales esse, licet starent in habitu monachali, in contrariis non constabat, immò tanquam veri monachi stabant, & se gerebant, vnde non audiuntur volentes iurare contrarium.

Vidua.] Primò soluitur dubium. Secundò solutionẽ ampliat ibi, *Licet.* Abbas.

Casvs. Si qua vidua sponte velum conuersionis sibi imposuerit, quãuis non sacrum, & in Ecclesia inter alias velatas oblationem Deo obtulerit, velit, nolit, vlterius habitũ religionis debet habere, quãuis per sacramentum firmare velit, eo tenore velũ sibi imposuisse, vt ipsum deponere posset. Nota quòd vidua potest sibi velũ imponere, & intellige de velo conuersionis. Itẽ ipso facto præsumitur quis monachus. Itẽ ex quo quis assumpsit habitum, non auditur reclamãs, nec statur iuramẽto ipsius in præiudicium voti, ex quo apparuit monachus.

c ¶ *Sponte.*] Secus si per vim. s. *de his, quæ vi, metúsue causa fiunt, perlatum.* Tan.

d ¶ *Imposuerit.*] Ipsamet vidua velum cõuersionis sibi potest imponere, vt hic patet. & 17. q. 2. *Viduas.* potest etiam illud recipere à sacerdote. j. *qui cle. vel vo. consuluit.* & 20. q. 1. *Viduas.* aut ab Episcopo s. *quod met. cau. perlatum.* velum verò[o] consecrationis à nullo recipiunt. 20. q. 1. *deuotis.* solæ enim virgines consecrantur, vt c. *de votis* & c. *placuit. ead. q.*

e ¶ *Oblationem Deo obtulerit.*] Respicit loci consuetudinem, vbi fortè velatæ offerunt panem ad Eucharistiam conficiendam[d]. simile 27. q. 1. *Vidua.* & ita eo ipso quod sic stetit in Ecclesia cum aliis, monacha iudicatur. 27 *dist. quod interrogasti.* & 23 q. 1. *quem progenitores.* Si verò aliàs habitasset ibi etiam longo tempore, non iudicaretur monacha. in *Auth. vt constitu. quæ interpret. a. circa medium. coll. 6.* & ideò consueuit dici, quod habitus sine professione non facit monachum. j. *eod. cap. porrectum.*

f ¶ *Licet sacramẽto.*] Scilicet cõtrà: sed si adiuuet aliis bonis præsũptionib[9], & psona honesta sit: tũc fortè ad plenã probationẽ posset sibi deferri sacramentũ. C. *de reb. credi. in bona fide.* s. *de proba. sicut consuetudo.* s. *de iureiur. c. vlt.*[f] & etiã sine iuramento, si haberet alias probationes. s. *quod met. cau. perlatum* Vinc. Sed hæc vidua non potuit probare per legitimas probationes, sed allegabat fictionẽ ex alia causa honesta, & iurare volebat: sed iuramentum suum non sufficit, & ideò remanet in monasterio. Et secundum hoc intelligitur illud c. & ista palea 17. q. 1. *viduas autem velare.* de fictione ex honesta causa: aliàs si fictio ex inhonesta causa fuisset, nulla probatio illius audiretur propter dolũ suum, etiamsi illud probaretur. Sic potest intelligi cap. illud, 27. dist. quod interrogasti. vt dicitur s. *cap. prox.* quicunque ergo ficte monasterium vult intrare ex honesta causa, protestetur illud præsente b. testibus: vt fecit illa in *cap. perlatum.* Et *cap. illud, quod interrogasti.* potest intelligi in eodem casu cum ista decret. vt intelligatur de fictione ex honesta causa: sed mulier illa hoc probare nõ potuit, & ideo compellitur redire ad monasterium, prout intellexit Hug. Ber.

Ioannes.] Diuiditur Primò ponitur decisa consultatio. Secundo responsio ibi, *Præsenti.* quæ duo facit. Primò prohibet Secundo si contra hæc corrigi præcipit ibi, *Sed si.* Abbas.

Casvs. Statuit Papa, quòd monachus de monasterio ad monasterium temere non transeat, nec aliquis monachus peculiũ habeat: & qui contra fecerit, monasterio primo restituatur, competenti coërtione adhibita. Nota, quod non licet monacho transire de vno monasterio ad aliud monasterium, nisi sit arctioris religionis, & tunc cum licentia superioris sui transire debet. Item monachus non debet habere peculium, & idem de omnibus regularibus intelligendum. Item monachus causa leuitatis exiens de monasterio ad monasterium debet compelli redire ad primum, & ibi coërceri.

¶ *Glo. seq. veci. per q. & vnum contrarium.*

g ¶ *Monasterium.*] Hoc c. loquitur de his, qui causa leuitatis transeunt: alias licitum esset transire ad arctiorem religionem petita licentia, licèt non obtenta. j. *eo. licet.*

h ¶ *Peculiare.*] Nisi causa administrationis. j. *de sta. mona. monachi.* aliàs nisi in morte resignauerit, cũ ipsa pecunia in sterquilinio subterretur. j. *de sta. mona. & cano. re. cũ ad monasterium.*

i ¶ *Reddatur.*] Quẽ tenet Abbas recipere, ne vagabũdus in animæ incurrat detrimẽtũ: & cõpellitur Abbas, si noluerit[f]. j. *eo. c. vlt.* & ar. 18. q. 2. *Abbates.* Itẽ signatur cõtrarium. 17. q. 1. *si qua monachatũ,* & c. *si quis rapuerit.* vbi dicitur, quod monachi delinquentes debent tradi arctiori monasterio: Sol. illa intelliguntur, cũ priora monasteria redarguũtur de dissolutione. Quid hodie debet fieri de istis fugitiuis, dicitur s. *eod. c. vlt.*

Quia.] Primò ponitur ratio. Secundo prohibitio ibi, *Pueros.* Abbas.

Casvs. Quia nimia erat asperitas religionis in insulis præcipit, ne quis ante xviij. annũ monachari volẽs, recipiatur. Nota, quòd propter austeritatẽ vitæ, regula instituta à canone, extẽditur.

k ¶ *Quia.*] Hoc c. in quibusdam libris habetur pro palea. 20. q. 1. c. *quæ autem.*

l ¶ *Pueros.*] Nota, quòd puer dicitur vsque ad decimumoctauum annum j. *de despon. impub. pubertes.*

m ¶ *Decimum octauum annum.*] Hoc speciale est propter asperitatem locorum: aliàs regulare est, quod post tempus pubertatis tam masculi, quã fœminæ possunt profiteri. 20. q. 1. c. 1. & q. 2. *si in qualibet* & c. *puella*

Non est.] Primò ponitur exordiũ. Secũdo mãdatũ ibi, *Vniuersitati.* Tertio aliud mandatũ ibi, *Et si qui.* Abbas Sic.

Casvs.

---

a De hoc articulo vide Caietanũ 2. 2. q. 111. art. 2. & quæ dixi l. 1. in Directorium fisho 22.

† aut.

† aut.

† Al. vãd. Andelian. sed habetur in concilio Triburiensi c. 25. refert Burchard[9] l. 8. c. 39. Iuo p. 7. c. 55. & c. 6. e. tit. in 1. cõpil. Quibus locis aliis cõcilias tribuitur. sed fortasse non rectè.

† In pluribus vulgatis legitur Gre. 9. alias Greg. 3. sed in omnibus manu, scriptis, quæ nos vidimus, habetur, vt est impressum, quæ lectio vera est. vt constat ex epistola 40. l. 1. registri B. Gregorij. & c. 7. eo. tit. in 1. comp. Vide Iuonem p. 7. c. 22. & omnino B. Thom. 2. 2. q. 1 art. 8.

b Quod dicit c. tit. tua nos. Io. An.

c De muliere simplici velo quære notat. in 20. q. 1. c. illud 5. velamen. in velo & hoc per G. & H. Io. And.

d Fortaßis respexit hic glossa ad cõsuetudinem Ecclesiæ Ambrosianæ Mediolanensis, vbi mulierculæ quadã simplices bestiae . deferunt ad altare post Euangelium in solemnioribus Missis nam alibi vbi sit hæc consuetudo, cuius glossa meminit, non inuenio.

e Vide, quod de matrimonio carnali notatur eo. tit. mulieri. Ioann. And.

† peculium. quodquam habere.

† Li. 1. epist. 48. ad Anthemium. refert Gratianus 10. q. 1. c. quia autem, & c. 1. eo. ti. in 1. comp.

† in Gallia.

† post concilium Lateranẽs. sub Ale. iij. p. 27. c. 6. & c. 2. e. tit. in 1. comp. Vide Archidiaconũ in c. statuimus. 19. q. 3. Ioann. And. in c. si religiosus. de elec. in 6.

f Aliàs minoris.

g Verũ dicit Bernardus, immo in vetustissimis Gratiani codicib. quos vidimus, non habetur hoc c. vt intelligamus post adnotum, & ob id signari vt Paleam.

Casvs. Mandat Papa prælatis per Galliã constitutis, ꝙ non permittant recipi p̃ epatus suos, monachos, vel cōuersos Cisterciẽ. ordinis, postquam fecerint ibi professionẽ, sine licẽtia Abbatum suorũ: & si aliquis contra hoc fecerit, & monitus ad suum monasterium nō redierit, compellant ipsum ad monasterium suum redire. Not. ꝙ Cisterciẽ. monachi ad aliã religionem transire non possunt. quia non reperitur arctior. Item monachus suum monasterium non potest deserere sine licentia sui Abbatis. Item deserentes monasteriũ suum, monendi sunt, vt redeant: & nisi redierint, per sententiã excōmunicationis sũt compellendi.

¶ *Glo. seq. recitatur per duas quæstiones, scilicet qua sit ratio, & an licentia sufficiat.*

a ¶ *Permittatis.*] Et merito: quia qui mutat locum, de minori ad maiorẽ mutare dẽt. 93. *dist. legimus. in fi.* ⁊. *de transla. licet. & c. 1.* & hoc ideo præcipitur: quia non reperitur ordo arctior. & pro eo quod dicit licẽtia, supple, maxime: quia nec Abbas posset in hoc dispensare, vt ad minorem transiret. Vel intellige, ꝙ de licentia Abbatis posset transire ad æqualem iusta de causa.

¶ *Glo. seq. reci. per quæstio. quando dicatur celeriter fieri.*

b ¶ *Celeriter.*] Post admonitionem, & celeritas ista ad arbitrium iudicis refertur, ex quo non determinatur. ⁊. *de offic. deleg. de causis. ff. de iure. deli. l. 1. in fi.* De istis vagabundis tene, vt dicitur. ĩ. *eod. c. vlt.*

Additio. De hoc, celeriter, dicitur. ⁊. *de locato. & condu. c. vlt.*

ordinis, post professionem, sine licentia Abbatum suorum, per Episcopatus vestros recipi nullatenus permittatis [a]. Et si qui ex eis sine licentia Abbatum suorũ, de monasterio exire præsumpserint, & commoniti celeriter [b] nō redierint, eos regredi cōpellatis.

¶ Idem Magistro F. Ciuitaten. † canonico.

¶ *Professio facta ante decimũ quartum annum non obligat: post decimumquartum verò si fit per susceptionem habitus Professorum, etiã non obligat, nisi detur perseuerantia tridui.*

CAP. VIII.

AD † nostram noueris audiẽtiam peruenisse, quod Eremitæ de Montesolli quosdam pueros seduxerunt intantum, quòd quidam suasionibus eorum assensum præbentes, statim religionis habitum in ipsorum monasteriis susceperunt: quorum vnus T. nomine, statim pœnituit [c], quòd habitum induisset: *& infra.* ¶ Quocirca mandamus, quatenus si constiterit quod præfatus T. ante consummationem [d] decimiquarti anni, susceptum habitum deposuerit, aut si post decimumquartum annum, habitum ipsum sine probatione susceperit, & infra triduum [e] deposuerit, cum ab impetitione prædictorum Eremitarum denuncies absolutum: & eã, quam postquam exiuit, iurauit accipere in vxorẽ, liberè posse traducere, si alia † causa rationabilis non obstiterit†.

¶ Idem Elien. Episcopo.

¶ *Qui recipit habitũ Professorum vbi distincti sunt habitus, compellitur ibi, vel alibi esse religiosus: sed si recipit habitum nouitiorum, potest ad sæculum redire.*

CAP. IX.

SVper † eo quod quæsitum fuit de clericis, qui religionis habitum susceperunt [f], & ante professionem ad priorem statum sunt reuersi: Respondemus, quòd si austeritatem religionis, ad quam migrâsse noscuntur, seruare noluerint, ad minorem religionem sunt cogendi transire: nec ampliùs in Ecclesiis sæcularibus debent assumi, ne contra votum [g], quod Domino fecerunt, venire probẽtur. Verum si ante susceptum huiusmodi habitum [h], in probatione positi recedere voluerint, secundùm regulam † beati Benedicti non videntur prohiberi ad priorem statim redire [i]: quæ videtur præcipere vt in eadem veste [k], in qua veniunt, reuertantur.

AD Nostram.] Minor xiiij. annis per professionẽ religioni nō obligatur, idem in maiori, qui sine probatione suscepit habitũ professorum, quem dimisit infra triduum. Prima pars narrat factum. Secunda dat iudicem ibi, *Quocirca.* Abbas.

Casvs. Eremitæ de Montesollio quosdam pueros seduxerũt in tantum, quod quidam suasionibus eorum consentiẽtes, statim religionis habitum in suo monasterio receperũt: vnus eorum T. nomine statim pœnituit, & infra triduum inde exiuit: postmodum iurauit quandam recipere in vxorem, sed illi eremitæ non permittebant ipsum illã ducere, vt iurauit: significatũ fuit hoc domino Papæ: vnde mãdat, quatenus si cōstiterit, quod præfatus T. ante xiiij. annum completum, habitũ susceptum deposuerit, aut si post xiiij. annum habitũ ipsum sine probatione susceperit, & infra triduum deposuerit, eum ab impetitione dictorum eremitarum denunciet absolutum: & eam, quam iurauit, accipiat in vxorem, si aliud non impediat. Not. quòd ante xiiij. annum votum non obligat. Item qui illectus habitum suscepit, præsumitur non vouisse.

¶ *Glo. seq. arg. allegat quatuor iura pro, & 4. contra, & soluit.*

c ¶ *Statim pœnituit.*] *Arg. non dici factum, quod non durat. 1. q. 1. constat. ff. quod cum eo qui in alie. po. si filius. ff. de in rem ver. si pro parte. § versum. & 23. q. 6. vides. Arg. contra. quia ex quo semel placuit, amplius displicere non potest. 32. q. 5. horrendus. C. de contrahen. empt. non idcirco. & 4. dist. erit autem. & c. in istis. & 8. q. 2. dilectissimi.* Sol. vbi constat de facto, & eius qualitate [a], non est quærendum de eius perseuerantia: Nam sufficit, ꝙ ab initio constitit: cum vero constat de facto, sed de intentione nescitur, recurrimus ad præsumptionem perseuerantiæ: vt in casu isto, & consimilibus.

¶ *Glo. seq. notat annum inceptum, &c. Alle. quatuor iura: in contrarium alleg. tria, & soluit.*

d ¶ *Ante consummationẽ.*] Not. ex hoc verbo, ꝙ in casu isto annus inceptus [b] pro completo non habetur. 20. q. 1. *illud.* & q. 2. *si in qualibet.* & ĩ. *eod. significatum.* & in alio casu. ⁊. *de elect. cum in cunctis. arg. contra. ff. de mune. & ho. ad rem publicam.* & 78. *dist. presbyter. & in c. prædicto, cùm in cunctis. § inferiora* Sol. in dignitatibus fauor consideratur: & ideo annus inceptus pro completo habetur: sed in Episcopo est speciale. in regulæ obseruatione grauitas est, & labor, & sic odium: & ideo annus completus exigitur. *arg.* ⁊. *eo. quia in infulis.*

¶ *Glo. seq. signat contrarium, ponit opinionẽ, quã reprobat: demum soluit.*

e ¶ *Triduum.*] *Arg. contra. 20. q. 1. c. firma. & 72. q. 1. per totum. 20. q. 3. eos qui semel.* Sol. Quidam dicunt, quod illud dispensatiue dictum est, aliàs regulare est, quod pubes ingrediens etiam post momentum exire non potest: vt dicunt con. Sed hæc solutio non valet: quia contra votum continentiæ [c] non admittitur dispensatio: quia continentia castitatis, & abdicatio proprietatis ita inhærent ossibus monachorum, vt nec summus Pontifex valeat dispensare. ĩ. *de sta. mo. cum ad monasterium. in fi.* Dicas ergo, quòd iste sine deliberatione, & ex mentis impetu intrauit, & illectus fuit: & ita quod ad Deum non fuit obligatus, qui considerat cor, & nõ opus. 14. q. 5. *si quid inueneris.* & 15. q. 6. c. 1. *in fi.* & ideò nec apud Ecclesiam cum habeat certa indicia de tali voto facto impetuosè, ex eo quòd sine probatione habitum suscepit, & quia infra triduum pœnituit, & quia prope pueritiã fuit: iure ergo cōmuni Ecclesia ipsum absoluere debuit, & ita non fuit obligatus quantum ad Deum, & eius Ecclesiam. *arg. 22. q. 4. vnusquisque* & 15. q. 1. *sanè. ar. 17. q. 4. sunt qui opes.* Ber.

SVper.] Communis diuisio. Secunda ibi, *Respondemus.* Quæ distinguit inter professos, & nouitios. Abb. Sicul.

Casvs. Quidã clerici susceperunt habitum religionis eo animo, vt ad sæculum non redirent. & ante factam professionem ad priorem statum sunt reuersi: quæsitum fuit de his clericis, vtrum sic remanere possint? Respōdet Papa, ꝙ si austeritatem religionis, ad quã migrauerũt, seruare noluerint, ad minorem religionem compellendi sunt transire, nec amplius in Ecclesiis sæcularibus debent assumi, ne contra votum suum venire probentur. sed si ante susceptum habitũ positi in probatione recedere voluerint, ad priorem statũ redire non prohibentur. No. quòd qui habitũ religionis assumit eo animo, vt in religione perseueret, ad sæculũ redire nō potest, sed ad largiorem ordinẽ, si voluerit, trãsire potest. Itẽ qui causa probationis habitũ religionis assumit, ante professionẽ ad sæculũ redire potest.

f ¶ *Susceperunt.*] Eo animo vt ad sæculum non redirent, nulla facta ibi professione. ĩ. *eo. statuimus.* ita quod de hoc constabat, vt ibi dicitur.

g ¶ *Ne contra votum.*] Quo renunciauerunt sæculo generaliter, nondum facta professione alicuius religionis. vnde cogendi sunt remanere vel ibi, vel ad mitiorem transire, si sponte voluerint, vt hic dicit, & ĩ. *eod. consulti* [d].

h ¶ *Habitum.*] De quo præmisit, ex quo renũciauerũt sæculo.

i ¶ *Redire.*] Moribus emendatis. ĩ *eod. consulti.* Ber.

¶ *Glo. seq. quærit, in qua veste, &c. alleg. quod in prima soluit contrarium, & ad legem respondet.*

k ¶ *In eadẽ veste.*] Sed in qua veste positi in probatione debẽt esse? Vr. ꝙ in illa, in qua venerũt. 53 *dist. legem.* & 54. *dist. multos. in fi. ar. 17. q. 2. si quis incognitus.* Dic, ꝙ in monachali habitu, vt hic dicitur, & ĩ. *eo. statuimus.* alioquin nō posset proba- re au-

† *Ciuitaten. additur desideratur inscriptio in codice Barbatiæ, & alius.*

† *Post concilium Lateran. p. 21. c. 2. & c. 8. eo. tit. in 1. compil. Et de materia huius decretalis tene, quod nouissime diffinuit concilium Trid. sess. 25. tit. de regularibus & monialib. c. 15.*

a *Aut obligatione firmiter, & purè contracta. secũdum Hos. Ioann. And.*

b *Tempus inceptum quando habetur pro completo, aut non, tradit Io. de Platea. §. præterea. Insti. quibus non est permis. face. testa.*

† *aliqua.*

† *obstat.*

† *Cap. 9. eo. tit. in 1. cōp. & post concilium Lateran. sub Alex. iij. p. 21. c. 2.*

c *De hoc articulo vide D. Thomã, & ibi Caietanum 2. 2. q. 88. art. 11.*

† *Quid de hoc articulo disponat regula, refert hic Ho. regula enim verba commemorans.*

d *Post hæc verba in quodã antiquo exemplari mss subsequuntur hæc: Et intelligo, istam decretalem infra eo. consulti secundum illam istam statuemus.* Hen.

re austeritatem monachalem, quę in vestibus pro magna parte cōsistit: quod dicit hic in si in eadē veste rede[illegible], in qua venerunt, sic intellige, quia finita probatione, si noluerint ibi remanere, restituentur eis vestes cū quibus venerunt, & cum eis recedēt & sic seruatur pro regula monachorum, & ce.ª quę dicunt, quod probari debent in veste laicali nō seruātur, sed intelligas de veste, in qua venerūt. Vel dic. in veste laicali id est, in veste nouitiorum, q sunt in probatione quæ differunt ab illis quæ dantur profitentibus. ĩ. eo. *statuimus*.

a Scilicet ci- lius c. mu- tos. Io. And.

† C. 1. 10. e. tit. in 1. cōpil. post concil Laterā. p. 59. c. 19.

S*ane.*] Si canonicus regularis fit monachus: aut strictioris religionis, & manet monachus: aut laxioris, & redire compellitur. Ecce[?] textus notabilis. Diuiditur. Nam primo narrat factum. Secundo distinguendo diffinit ibi, *Id tuæ*. Abbas Siculus.

† existat.

Casvs. Quidā canonicus Aromateñ. professus ibidem, ab Ecclesia Aromaten. aufugit, & à quodam Abbate in monachū est receptus: quæsitum fuit, an deberet ita remanere? Respōdet Papa Epō Ambian. φ si locus ille, vbi nūc est, maioris religionis existit, quā Ecclesia Aromaten. ipsum in eodem loco cum pura cōscientia remanere permittat, alioquin ad primā redire cōpellat eundem Not. quòd de minori religione ad maiorem trāsire licet, & non econuerso.

† C. 1. 11. eo. tit. in 1. cōpil. & post concil. Lateran. p. 50. c. 10. Vbi est integra clausula. Et vide concilium Trid. sess. 25. tit. de regularibus. c. 15. ex quo cessant nunc difficultates textus, & glossarū.

¶ Idem Ambianen. Episcopo.

¶ *Canonicus regularis potest effici Monachus, si religio, ad quam transit, est strictior sua: aliàs secus.*

CAP. X.

SAnè † de Canonico, qui in Ecclesia Aromateñ. professionem fecerat, & fugerat ab eadem, in Monachum à quodam Abbate recepto: Il tuæ fraternitati significamus, quòd si locum, vbi nunc permanet, maioris religionis, quàm Ecclesia Aromateñ. existat †, ipsum in eodem loco cum pura conscientia remanere permittas ª: alioquin eum ad priorem Ecclesiā redire compellas.

¶ Idem Beluacen. Episcopo.

¶ *Minor xiiij. annis, profitendo non obligatur religioni, nisi factus maior ratum habuerit.*

CAP. XI.

SIgnificatum † est nobis: *& infrà.* ¶ Mandamus, quatenus si inueneris, quòd G. non fuisset à parentibus ᵇ oblatus: & infra decimum quartum annum facti voti pœnitens, à religione recesserit: ab illo voto professionis, quod fecit, denuncies absolutum. Si autem à parentibus fuerit oblatus ᶜ, seu

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

a ¶ *Remanere permittas.*] Sed contra videtur 19. *q. 3. mādamus.* vbi dicitur, φ si canonicus regularis ad monasterium trāseat, ad canonicam reducatur & in vituperium in monialem cucullam portet: sed illud intellige, quando causa leuitatis, vel vanitatis non petita licentia transit ᵇ. hic quando causa maioris religionis, & bono zelo. ĩ. *eod. licet.* Ber.

b De solutione huius contrarij. vide plenius hic per Hostiensem. Ioann. And. & alios.

S*ignificatum.*] In prima ponitur consultatio. In secunda responsio ibi, *Mandamus*. Abbas Siculus.

Casvs. Quidam G nomine infra xiiij. annum constitutus, timore magistri sui habitum religionis assumpsit, & inde infra annū exiuit. & sic vagabundus discurrit: significatum fuit hoc domino Papæ, vnde mādat Epo Beluaceñ. quatenus si inuenerit, φ ille G. nō fuisset oblatus à parentibus, & infra xiiij. annum à religione recessit ab illo voto, quod fecit, ipsum denūciet absolutum. Si vero à parentibus fuit oblatus, aut xiiij. annum compleuerit qñ religionem intrauit, siue post xiiij annum professionem à se factam ratam habuerit, compellat eūdem ad eādem religionem, vel aliam transire Not. quod votū ante xiiij. annum non obligat. Item votum quod ab initio non tenuit, per ratihabitionem subsequentem tenet.

b ¶ *A parentibus oblatus.*] Si fuisset à parentibus oblatus ante xiiij. annū exire non debuit, sed post xiiij annū ibi stare non cogitur. ĩ. *eo. cum simus.* aliàs si non fuisset traditus à parentibus, quandocunque vellet, posset exire, vt hic innuitur.

c ¶ *Fuerit oblatus.*] Supple maximè Ber.

d ¶ *Intrauit.*] Quia tunc tenet, quòd fecit. 20. *q. 1. illud.*

¶ *Glo. seq. recitetur per quæstionem.*

e ¶ *Ratam habuerit.*] Quod intellige, si expressè consentiat: immò certè etiā tacitè si vltra illud tempus remane. t. ĩ. *de desponsa. impuber. litteras. & c. accessit.* tamen causa maioris certitudinis in principio xv. anni eius volūtas requirenda est. 20. q. 1. c. *illud.* & sic seruāt plures religiosi, & bene. Itē est hic *arg. quod ea qua ab initio non valent, tractu temporis conualescunt.* si ĩ. *de despon. impuber. de illis. 2.* Sed dic, valet vt ex nunc, sed nō vt ex tunc. *ff. de offic. procons. obseruare in fine.*

e Per annū ĩ. eo. c. 1. li. 6. Vbi habes 4. modos, quibus ratificatur professio minoris factæ maiorum. Ioann. And.

¶ *Glossa sequens obiicit, & soluit.*

f ¶ *Ad aliā religionem.*] Hoc non vr̃ probare: quia si fecit professionem ibi, ad aliā post. à minorē transire non potest. ar. ĩ. *eo. non est.* Sed dic ad alia eiusdem religionis, vel maioris.

C*Vm verum.*] Si impubes etiā inuitus à parētibus monasterio traditus, factus maior sponte recipit habitum professorum, ad sæculum amplius redire non potest. In prima ponitur cōsultatio. In secūda rñsio ibi, *Consultationi.* Tertio soluit contrarium ibi, nec obloquitur. Abb.

decimum quartum annum compleuerit, cum religionem intrauit ᵈ, seu post decimum quartum annum professionem à se prius factam, ratam habuerit ᵉ: eum ad eandem, vel ad aliam religionem ᶠ transire compellas.

¶ Clemens iij.

¶ *Si filia minor duodecim annis à parentib. monasterio tradita, maior facta sponte veletur, ad sæculum redire non potest.*

CAP. XII.

CVm † verū: *& infrà.* ¶ Verum ᵍ ea, quæ infra discretionis annos ʰ à parentibus monasterio tradita, habitum religionis induens, benedictionem accepit, & exiens postmodum se cuidam viro copulauit, ad monasterium redire cogatur: Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd cùm iuxta concilij Toletani ⁱ † censuram, Monachum aut paterna deuotio ᵏ, aut propria professio faciat: quicquid horum ˡ fuerit allegatum †, tenebit, reuertendi ad sæculum aditu penitus interdicto. Non enim videtur illa monasticæ professionis à se posse iugum excutere, cùm eam non constet euidenter contradi-

Casvs. Quædā puella infra annos discretionis monasterio tradita fuit à parentibus, & habitum religionis assumens, benedictionem accepit, quā recipiunt, quæ velātur: postmodū de monasterio exiens cuidam militi se copulauit: quæritur, vtrum ad monasterium redire teneatur? Rñdet Papa, quòd secūdu Toletañ. concilium, paterna deuotio, aut propria professio monachum facit: & quodcunque illorum allegatum & approbatum fuerit, obligatus erit: & ideo ad sæculū redire nō pōt, nec pōt vlterius iugū pfessionis reiicere: cū nō cōtradixerit, qñ benedictioné accepit, q̄ benedictioné tantum in ætate discreta recipiūt, quæ velātur: & quia etiā contradixerit, p̃stmodum ratū habuit. Postea respondet tacitæ quæstioni, quæ posset fieri per decretū Leonis Papę à cō-

† Cap. 5. eo. tit. in 2. cōp. Vbi est integra clausula. Et vide concilium Trid. sess. 25. tit. de regularibus. c. 15. & c. 19. & c. 1. & c. nō solum. eo. tit. lib. 6.

† Id est concilium Toletanum, 4. c. 84.

† Allegatū, legitur in concilio, & in antiquis manuscriptis, quam lectionem hic etiam agnoscit Hostiensis. in [illegible] codice Barbatia perinde punctum distinguitur, ita quod horum fuerit allegatū, tenebit, quod expōnit Hostiensis.

trario sēsu, vbi dr̃: puellę, q̃ nō coactæ parētū imperio, sed spōte virginitatis habitū susceperunt, habitum nō possunt deserere. ergo per contrarium sensum datur intelligi, φ si coactæ habitū susceperint, ipsum deserere possunt. Rñdet Papa, nō obstat illud decretū: quia illud intelligitur de puella nubili, quę non cogitur sequi voluntatē parentum, cum habeat liberum arbitriū in vouendo: hic loquitur de illa quæ adhuc erat infra annos discretionis, quæ adulta facta professionem fecit: vel si coacta fuit, postea cōsensit. No. φ ex deuolutione, & oblatione parētū obligatur filius ad religionem. Item professus in ætate discreta, vlterius ad sæculū redire non potest. Itē votum quod ab initio nō valuit tractu temporis per ratihabitionem tenet. Itē not. quòd argumētū à cōtrario sensu validum est, dummodo in eundem casum fiat, sed hic erat diuersus casus. Hostiensis.

g ¶ *Verum.*] Supple his, quæsiuisti.

h ¶ *Discretionis annos.*] Id est, intra annos ad votū, vel matrimonium cōtrahendū aptos, qui in puella xij. in puero xiiij. sunt: vt 20. q. 1. c. 1. & 2. nam ante dicuntur carere iudicio. *ff. de iudi. cum prætor. § non autem.* & 1. *q. 7. c. infamis § item. in princip.* Et dic iudicio, id est discretione: sed quoad beneficiū restitutionis implorandum, vsque ad xxv. annum dicitur esse fragile, & infirmum huiusmodi ætatis consilium. *ff. de minori. l. 1. in.*

i ¶ *Concilij Toletani.*] 20. q. 1. *monachum.*

k ¶ *Paterna deuotio.*] Paterna deuotio qñque facit monachū occasionaliter. aliqn. n. filius obtēperat voluntati paternæ ex debito honestatis, nō necessitatis. 20. *q. 1. illud.* & *c. puella.* & sic in matrimonio intellige. ĩ. *de despon. impu. c. 1.* Aliàs non cogitur filius ad hoc obtēperare patri: vt hic, *in fi.* & in prædicto c. *puella.* & ĩ. *eo. cum simus.* quia res est voti, non præcepti. 32. q. 1. *integritas.* & c. *puella.* Et expone, aut pro &: quia paterna deuotio facit monachū, cum sequitur ratihabitio filij & eadem expositio fit. *C. de Ver. sig. l. pen.* vbi aut, ponitur, pro &.

l ¶ *Quicquid horū.*] Ex hoc verbo vr̃ φ p se sufficiat alterū istorū, sed nō est verū, vnde sic intellige: paterna deuotio cum ratihabitiōe filij adulti sufficit: ppria pfessio filij sine patris deuotione sufficit: & ita si incipias à primo, vtrūque necessariū est: si à secūdo, sufficit secūdū tātū. similiter. ĩ. *de rescript. olim.*

¶ Glo.

¶ *Glo. seq. quærit, & soluit.*
a ¶ *Recipiunt.*] Sed quid si ante reciperent? Rñdeo, Nõ obstat exire volenti: quia non tenet professio infra discretionis annos. 15. q. 1. *illud.* & c. 1. ĩ *eod. significatum.* & j. *eod. cum simus.* sicut nec matrimonium, nisi malitia suppleret ætatem. j. *de despon. impub. puberes.* & *c. a nobis.* & *c. Vlt.*
¶ *Glo. se. arg. & determinat.*

iurate contrarium. Illud c. super eo. intelligitur de illis, qui habitum recipiendo renunciauerunt sæculo tacitè, vel expressè: vt ibi dicitur. & j. *eod. consulti.* & *c. statuimus.* quod in eodem casu loqui videtur cum illo *c. consulti.*
¶ *Glo. seq. dat duas lecturas.*

b ¶ *Roboratur.*] Arg. ꝙ ea quę ab initio nõ tenent tractu temporis conualescunt. sic ĩ. *eo. significatum.* & j. *de despon. impube. de illis.* 1. q. 1. *constat* Dic, ꝙ ex nunc incipit valere, & non ex tunc: vt dixi ĩ. *eo. significatum.*
c ¶ *Nec obloquitur.*] Hic rñdet tacitę quęstioni, quæ posset neri per c. illud. *puella.* 20. q. 1. *a contrario* [a] *sensu*, vbi dicitur, ꝙ puellæ, quæ suscipiunt habitum virginitatis, non coactæ imperio parẽtum, deserere nõ possunt habitũ susceptũ: ergo si coactæ suscẽt a contrario sensu bñ possunt deserere: at ista fuit coacta, ergo non debet compelli redire ad monasteriũ. Nõ obstat illud c. à cõtrario sensu inductũ, quia illud intelligitur de adultis, qui nõ possunt habitũ semel susceptum relinquere, & hic loquitur de ea, quæ adhuc erat infra annos discretionis, quæ facta adulta professionẽ fecit, nec cõtradixit. Vel si coacta fuit postea cõsensit. vnde exire nõ potest. & est simile C ꝙ *met. cau. l. 2. ĩ. de his, quæ vi, metusue causa fiunt. ad audientiam.*

xisse, cum benedictionem accepit, quam nõ nisi in ætate discretionis recipiunt [a], quæ velantur, præsertim si ratihabitione secuta † (& si eam quandoque contradixisse constiterit) quod ante gestum fuerat, roboratur [b]. ¶ Nec obloquitur [c], quod de prædecessoris nostri Leonis † Papæ constitutione per cõtrarium sensum sumitur †: vt puellæ, quæ coactę parentum imperio, virginitatis habitum susceperunt †, ipsum possint sine præuaricatione deserere: cùm de ea rectè † possit intelligi, quæ in ætate nubili noscitur constituta: tunc enim quia liberum habet arbitrium in electione propositi, sequi parentum non cogitur voluntatem.

¶ Idem.

¶ *Valet professio facta sine susceptione habitus religionis.*

CAP. XIII.

POrrectum † nobis ex parte tua petitoriã continebat, quod I. Canonicus Acherontinus infirmitate grauatus, votum, vt fieret Monachus, se asserit emisisse: vnde metuens, ne voto decederet non completo, iunctis manibus tibi se, reddidit in Monachũ, & in fratrem: *& infrà.* ¶ Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod † cũ monachũ nõ faciat habitus [d], sed professio [e] regularis, ex quo à cõuertẽdo votũ emittitur, & recipitur ab Abbate, talis vt Monachus, & reddat Domino, quæ promisit, erit vtique compellendus.

¶ Cælestinus † iij.

¶ *Si pater se cum bonis suis, & filio impubere obtulit monasterio, filius factus maior exire potest religionẽ & legitimam à monasterio petere.*

CAP. XIV.

CVm † simus: *& infra.* ¶ Sanè nostris auribus est relatum, quod cum B. miles se cum filio suo discretionis [f] annos nullatenus attingente, ad quoddam monasterium cum bonis suis etiam contulisset: dictum filium suum fecit habitum suscipere monachalem: *& infrà.* ¶ Discretioni tuæ taliter respondemus, quod si dictus puer ad annos discretionis [g] peruenerit, & habitũ retinere noluerit monachalem: si ad hoc induci nequiuerit, non † est vllatenus compellendus: quia tunc liberum sibi erit eum dimittere, & bona paterna [h], quæ ipsi ex successione proueniunt [i] postulare.

¶ Innocentius iij. Episcopo, & capitulo Targilen. †

¶ *Furiosus profitendo non obligatur, nisi factus sanæ mentis ratum habuerit.*

CAP. XV.

SIcut [k] † tenor litterarum: *& infra.* ¶ Consultationi vestrę taliter respondemus, quòd licet

e ¶ *Professio.*] Quæ hic intercessit, ex eo quod dicit, iunctis manibus tibi se reddidit in monachum, & in fratrem, saltem tacitè, licèt fortè nõ expressit formam professionis quam habes 20. q. 1. *vidua.* & perinde fuit, ac si formam illam seruasset. Sed littera sequens videtur cõtradicere huic, vbi dicit, talis vt fiat monachus, & reddat Domino, quæ promisit, &c. Sed tu expone, [e] fiat monachus, id est, stet, & viuat vt monachus. Vel intellige, quod votum fecit solummodo vt fiat monachus, tradendo se in manus Abbatis: vt j. *de voto. & vo. et red. per tuas.* vbi fuit similis promissio. & hoc probat littera illa, ex quo à conuertendo votum emittitur: vt scilicet fiat monachus. talis ergo, qui sic promisit, & vouit, quòd intrabit rel[i]gionem, cõpellendus est, vt fiat monachus, & reddat Dño promissum, & votũ suũ: & sic plane sonat littera. Et ita collige ex hoc ꝙ qui promittit se intraturum aliquam religionem, tenetur complere promissum, & potest, & debet cõpelli. [d] j. *de vo. & vo. redẽptio. per tuas.* Quod prius dixit, verius puto, quia reddendo se in manib. Abbatis in monachum, & fratrem, statim fuit monachus.

POrrectum.] Monachum facit professio, non habitus tantum. Communis diuisio. Secunda ibi, *Inquisitioni.* Abbas Sicul.
Casus Quidam canonicus Acherõtinus I. nomine, votũ emisit, vt fieret monachus, in infirmitate cõstitutus. ipse verò timẽs, ne voto incõpleto decederet, iunctis manibus tradidit se Abbati in monachũ, & in fratrẽ: quæritur, an talis sit cõpellẽdus promissum adimplere? Rñdet Papa, ꝙ cũ monachũ nõ faciat habitus, sed professio regularis, talis compellendus est, vt fiat monachus, & reddat Domino, quod vouit, & quod ꝓmisit, ex quo votũ emisit, & Abbas ipsum recepit. Nota, ꝙ sola professio sine habitu monachũ facit. Item qui votũ facit, vt fiat monachus, cõpellendus est reddere Domino, ꝙ promisit.
¶ *Glo. seq. alleg. tres concor. & tria iura in contrarium, & soluit.*
d ¶ *Non faciat habitus.*] Hic euidenter apparet, quod habitus nõ facit monachum, sed sola professio regularis. sic j. *qui cle. vel vouen. consuluit.* & j. *eo. ex parte.* & ĩ *eo. vt clerici.* Sed contra videtur 28. *dist. quod interrogasti.* & ĩ. *eo. vidua.* & *c. super eo.* Sol. illud verum est, quod habitus sine professione non facit monachum. sola enim professio vera, vel præsumpta monachũ facit & solẽnizat votum. Dicas ergo, ꝙ quicunq; facit professionẽ in manu Abbatis, seu etiã alicuius monachi, & vbicunque, dummodo recipiatur eius professio ab abbate, & fratribus, monachus est, & solẽnizatum est votum illius. j. *qui cle. vel vouen. insinuante.* & hic. Et illa *cap. quod interrogasti,* & *c. vidua.* intelliguntur de præsumpta professione: ex quo enim morantur inter alias moniales, & gerunt se tanquam monachas, monachæ sunt censendæ. 20. *q. 1. quem progenitores.* & quia ab initio eo proposito, & eo animo intrauerunt, vt monachæ essent tacitè, ex quo nullam protestationẽ fecerunt, & multo tempore ibi fuerunt, saltem per annum in habitu professorum. j. *eo. ex parte.* vnde postea nõ audiuntur, etiãsi velint

CVm simus.] Cõis diuisio. Secũda ibi, *Discretioni.* Ab. Sicul.
Casus. Quidam miles B. nomine, se cum filio suo j. decimum quartum annũ constituto, ad quoddam monasterium cum bonis suis transtulit, & dictum filium suum fecit habitum suscipere monachalem: sed cum ipsi puero displiceret monastica disciplina, j. modicum tempus à monasterio recessit, & bona paterna cœpit cum instantia postulare: sed Abbas dicebat, quod non erat audiendus, cum tẽpore suæ oblationis extiterit maior xiiij. annis: Cõsultus Papa respondet dicẽs, ꝙ si dictus puer ad annos discretionis iã peruenerit, & habitum retinere noluerit monachalẽ, non est ad hoc vllatenus compellendus: quia tunc liberũ sibi erit habitum ipsum dimittere, & paterna bona, quæ ipsum ex successione cõtingunt, poterit postulare. Nota, quòd intrans religionem ante decimum quartum annum, cùm venerit ad annos discretionis, habitum dimittere potest, & paterna bona postulare.
f ¶ *Discretionis.*] Dic de hoc, vt dictum est ĩ. *eo. cùm virum.*
g ¶ *Ad annos discretionis.*] xiiij. scilicet annorum: quia tunc liberum est ei stare, si voluerit remanere, vel recedere, si ei non placet. 20. *q. 1. illud.* & *q. 2. si in qualibet.*
h ¶ *Et bona paterna.*] Quibus priuari nõ potuit legitima iure naturæ, reliqua parte monasterio competente, quæ in ipso ingressu competit. 19. *q. 1. si qua mulier.* quę erit tertia illius partis, quæ sibi ab intestato debetur. vel medietas secundum numerum filiorum *C. de inoffi. testamen. in Auth. nouissima.*
i ¶ *Proueniũt.*] ĩ. *de test. Raynutius* & *c. Raynaldus.* vbi de hoc.
SIcut tenor.] Primò ponitur decisa consultatio. Secundo responsio ibi, *Consultationi.*
¶ *Glo. seq. ponit casum.*
k ¶ *Sicut.*] Casus. Sacerdos iste infirmitate grauissima laborabat, ita ꝙ extra se positus desperabat de vita pńti, & in tali articulo

† *sequenti.*
† *Leo Papa* 1. *epist.* 90. *ad Rusticũ Narbonensem episcopũ. c.* 14.
† *assumitur.*
† *receperũt.*
† *Dictio rectè: deest in vet. codicib.*
a *Arg. à cõtrario sensu an & quando valeat, tradunt latè Doctores post gloss. in l. 1. ff. de offi. eius cui man. est iurisd. & Emerardus in loco à contrario sensu.*
† Cap. 4. eo. tit. in 2. cõp. *Vide præ a libus hic Henricũ Bosch. adde B. Tho. 2. 2. q.* 88. *ar.* 3.
† *Alias sic: quod cum monachum faciat, non habit[u]s, sed, &c.*
b *Adde, quod idem dixit Bal. in l. interdum. §. diuus quoq; ff. de publicanis.*
† *Clemens* 3.
† Cap. 5. eo. tit. in 2. cõp. *Et de intellectu vide Ferdinandum Vasquium l. 1. controuer. illustriũ c.* 37.
e *Eodẽ modo exponũt Tancredus, Innocẽtius, Hostiensis, & alij antiqui.*
† *Alias ita nõ est ad hoc vllatenus, &c.*
† *Cargilen.*
† *Targin.*
† *Argum.*
d *Si tamen profitetur aliam religionem etiam laxiorem, tenet professio. quia secundum votum solemne derogat primo simplici, infra c. quam post votũ. lib. 6. Ioan. And.*
† Cap. 1. eo. tit. in 3. cõp. *vbi est integra clausula. Et de materia vide latè per Barbatiã. cõsil. 60.*
e *Hic casus Bernardi est, & in vetustis codicib. reperitur.*

articulo cõstitutus indutus fuit habitu monachali, & ad monasteriũ deportatus, tandé conualuit & habitum dimisit, & de Abbatis licentia monasterium dereliquit: consuluit sacerdos super hoc Papa, quid esset ei faciẽdũ. & ipse rñdet, secundũ quod sequitur in littera. Bernardus. Not. ꝙ cõtraria allegans auditur. Item nota, ꝙ mente alienatus non obligatur, cùm nec consentire valeat, nec dissentire, tãquam dormiens. Item quod ab initio non valet, ex post facto conualescit.

clericus ignotus, & laicus notus probãtur per biẽniũ: sed clericus notus per annũ, laicus ignotus, per trienniũ, & sic intelligi cõsueuerũt c. prædicta. Sed nõ credo, quòd hodie seruetur illa diuersitas: immo quilibet statim potest admitti, vt dictũ est. Ber.

¶ *Gl. seq. recitari potest per contrariũ, quod alter solus renunciet l. quod fauore. Secundò quod etiam vterque non renuncient, per c. si dilegentis.*

ista duo inter se repugnantia[a] videantur, vt quisquam scilicet sit extra se positus, & de præsenti vita desperet: si tamen eo tempore, quo P. Sacerdos lator præsentium, positus † extra mentem[b] asseritur, indutus fuit habitu[c] monachali: cùm alienatus non sentiat, ac per hoc non valeat consentire, eum denuncietis ab obseruatione monastici ordinis absolutum[d]: nisi postquam mentis suæ factus est compos, spontanea voluntate professionem fecerit monachalem.

¶ Idem Pisano Archiepiscopo.

¶ *Professio nec fieri, nec recipi debet infra tempus probationis: sed facta & recepta, tenet. Hoc dicit, & est casus notabilis, & quotidie allegatur.*

CAP. XVI.

AD † Apostolicam sedem: *& infrà.* ¶ Cum Monachum fieri ante vnius anni[e] probationem regularis institutio interdicat: *& infra.* ¶ Quæstionibus tuis taliter respondemus, quod licèt tempus probationis à sanctis Patribus sit indultum, non solùm in fauorem conuersi, sed etiam monasterij[f]: vt & ille asperitates illius, & illud mores illius valeat experiri: (quod vtrũque diligenter est obseruandum, præsertim cum ab vtroque de reliquo facta certa notitia non habetur) si tamen ante tempus probationis regulariter præfinitum, is qui conuerti desiderat, habitũ recipit, & professionem emittit, Abbate per se, vel per alium, professionẽ recipiente monasticam, & monachalẽ habitũ concedente: vterque renunciare videtur ei, quod pro se noscitur introductũ: Ideoque obligatur † per professionẽ emissam pariter, & acceptã, ad obseruantiam regularem, & verè Monachus est censendus: quia multa fieri prohibẽtur, quæ si facta fuerint, obtinent[g] roboris † firmitatem. ¶ Prohibendũ[h] est autem † Abbatibus, ne passim ante tempus probationis, quoslibet ad professionẽ recipiãt: & si cõtra formam præscriptã quoslibet indiscretè receperint, animaduersione sunt debita corrigendi[i]: cùm in subsidium fragilitatis humanæ, spatium probationis sit regulariter institutum.

¶ Idem Anconeñ. † Episcopo.

¶ *Qui ꝓfessionẽ fecit, licèt in claustro nũquã permanserit, sed in sæculo, & suis bonis vsus fuerit, ad obseruantiã regularẽ compellitur.*

CAP. XVII.

SIcut † nobis fuit propositum quidã Clericus cũ ægritudine nimia laboraret, quasi de morte[k] securus, & † de recuperãda sanitate desperãs, habitũ Canonicorũ regularium petiit, & accepit: sed nec ad Ecclesiã transiuit, nec bonis suis[l] vti cessauit, videnti-

a ¶ *Repugnantia.*] Vnde non videbatur audiendus. ĩ. *de app. solicitudinem* 23. q. 7. *quod autem C. de liberali causa cùm precum.*

¶ *Glos. seq. rec. per q. quam soluit & soluit contrarium obijcit.*

b ¶ *Extra mentem.*] Si autem integrum haberet iudicium, licèt grauissimam, pateretur infirmitatem, benè obligaretur, si voueret. *ar. Inst. qui. nõ est permiss. facere testa. §. præterea*[a]. tenetur autẽ hoc probare, scilicet se tũc tẽporis extra mentẽ fuisse, ĩ. *de success. ab intesta. cum dilectus. Arg. contra. 3. q. 9. iudicãs* Lau.

c ¶ *Habitu monachali.*] Item ꝙ votũ fecisset: quia solus habitus nõ facit monachum, sed professio. ĩ. *eo. porrectũ. & ĩ. eo. ex parte.*

d ¶ *Absolutum.*] Et ita nullum est votum, siue obligatio, quæ fit mente alienata. sic 17. q. 2. *Gonsaldus.*

AD *Apostolicam.*] In prima parte ponitur duplex consultatio decisa. In secunda responsio ibi, *Quæstionibus.* Primò respõdet ad primam. Secundò ad secundam ibi, *Prohibendum* Abb.

CASVS. Regularis institutio prohibet monachũ fieri ante vnius anni probationẽ: verũtamẽ quidã ante tẽpus illud, aut etiã statim faciunt professionem, quæ recipitur ab Abbate: quæritur, vtrum tales monachi sint censendi? Rñdet Papa, licet tempus probationis vnius anni a sanctis Patribus sit institutum, tam in fauorem conuersi, quã monasterij: tamen si ante tẽpus probationis ille, qui conuerti desiderat, habitũ recepit, & professionem faciat, Abbate per se, vel per alium, habitum cõcedente, & professionem recipiente, vterque iuri suo renũciare videtur, ꝙ pro se noscitur introductũ, & ideo monach[9] est cẽsendus: quia multa fieri prohibẽtur, facta tamen tenent. In fine prohibet abbatibus, ne passim ante tẽpus probationis quoslibet ad professionem recipiant: & si contra fecerint, puniãtur. Nota, quod regulare est, vt nullus ante vnius anni ꝓbationem in monachum, vel regularem canonicũ recipiatur. Item nota hic rationes, quare tempus probationis fuit inuẽtũ. Item receptio, & professio monachi potest delegari. Item quilibet renunciare potest iuri quod pro se noscitur introductum. Item multa fieri prohibentur, facta tamen tenent. Hæc regula locum habet in his, quæ non habent perpetuam prohibitionem, quia non cauetur in prohibitione: quod si factũ fuerit, non valebit. Item tempus probationis est institutum in subsidium fragilitatis humanæ.

¶ *Glo. seq. recitatur per obiectionem, quam dupliciter soluit, sed primam approbat.*

e ¶ *Anni*] Vt 17. q. 2. *Gonsaldus.* quãq; ibi statuitur biẽniũ. 19. q. 2. *monasterio.* quãque triennium 18. q. 1. *si quis incognitus*: quia diuersa tpa statuũtur, videtur esse arbitrariũ. ꝙ satis potest cõcedi: quia etiã statim posset recipi, & renũciare beneficio huius probationis: vt ĩ. eo. c. *dicetur. & c. statuimus.* dici consueuit, ꝙ

f ¶ *Monasterij.*] Ergo alter altero inuito huic beneficio renunciare nõ potest: quod est verum, quia communiter in fauo. ẽ vtriusq;[b] introductũ fuit: & quòd fauore alicuius introductum est, in odium eius non debet retorqueri. C. *de leg. quod fauore.* & in re cõi potior est cõditio prohibentis: vt *arg. ff. de ser. ui. rust. præd. per fundũ. & ff. de commun. diui. Sabinius.* T. de cõi eñ cõsensu potest vterque renunciare iuri suo, vt hic dicit: cùm sit personale, & singulare beneficium. ĩ *de offi. de leg. gratum. C. de pact. si quis in conscribendo ff. de min. si index. & 7. q. 1. quam periculosum.* secus si esset cõe beneficiũ, & fauor omnium introductum. ĩ. *de foro competen. si diligenti.* vbi de hoc. & 4. q. 3. *c. si testes. §. item parentes.*

g ¶ *Obtinent roboris firmitatem.*] Vt 17. q. 1. c. *nos nũsumus. & 27. dist. si vir &* 2. q. 6. *s. biduum.* Ber.

h ¶ *Prohibẽdum.*] Quia graue est inexpertos Dei seruitio applicare. 19. q. 3. *monasteriis.* C. *de re mili. contra publicam. lib.* 12. *& ff. de vac. mune. prætor. §. vlt.* & tenetur quis de mala electione. *arg.* 23. *dist. tales. ff. nau. caupo. stabu. l. vlt. §.* 2 C. *de colo. illy. l. vnica. lib.* 11. vbi tenetur quis eo ipso, quòd admisit ignotum.

i ¶ *Corrigendi.*] Arbitrio iudicis. ex quo pœna non adijcitur. ĩ. *de offi. deleg. de causis ff. de iure de liberan. l.* 1. *in fine.*

SIcut nobis] Diuiditur: quia primo ponitur consultatio. Secundo responsio ibi, *Fraternitati.* Abbas.

CASVS. Quidam clericus nimia ægritudine laborans, quasi de morte securus, & de recuperãda sanitate desperans, habitum canonicorũ regulariũ petiit, & accepit: sed ad Ecclesiam non trãsiuit, nec bonis suis vti postposuit, vidẽtibus, & sciẽtibus Epo, & canonicis Ecclesiæ Nazareth à quibus habitũ susceperat regularẽ & pmulta tẽpora sæculariter se habuit: quæritur vtrũ esset cõpellẽdus habitũ resumere regularẽ? Rñdet Papa quòd si regularem habitum petiit, & accepit, & professionem fecit, compellendus est, vt habitum regularem assumat: nec prodest illi, quòd tãto tẽpore extra canonicã mãsit: immò in augmẽtũ maioris transgressionis ipsius, potest merito allegari. Nota, ꝙ monachi compellendi sunt habitum depositum reassumere, & ad claustrum redire. item contra votum non præscribitur. Item diuturnitas temporis peccatã non minuit, sed auget.

¶ *Glo. seq. quærit obijciendo, & soluit.*

k ¶ *De morte securus.*] Si tamen sanæ mentis fuit: aliàs nõ obligaretur. ĩ. *eo. sicut tenor.* 17. q. 2. *Gonsaldus.* 32. q. 1. c. *neque furiosus.* & C. *de transact. l. sana mente.* Sed quæritur, quare alias timor mortis impedit monachari, ĩ. *quod me. cau. perlatum.* & non hic? Respondeo, monachatur ibi, vt euadat mortem corporis: hic non monachatur, vt euadat mortem corporis, sed potius mortem animæ. Io.

l ¶ *Bonis suis.*] Quondam si tenuit monachatus. sic. 27. q. 1. *si quis rapuerit. & ĩ. quo cler. vel vouen. c. vlt.*

Marginal notes:

† *Aliàs ita: positus extra mentẽ. Vt asseritur, &c.*

a *Furiosus tẽpore, quo furor declinauit, testari potest.* Io. And.

† Cap. 1. eo. tit. in 3. cõpil. *vbi est integra clausula. Et vide conci. Trid.* sess. 25. tit. de regularibus. c. 15 *ex quo cessant dubia textus, & glossarũ.*

† *Dictio, facta, deest in omnib[9] antiquis exẽplaribus.*

b *De hoc articulo vide latius hic per Iõ. And. & per Panormitanum dicentes, quando quis possit iuri suo renunciare.*

† *Concilium Trid.* sess. 25. 11. de re. c. 15. *oppositum diffiniuit, quod vide.*

† *Dictio roboris, deest in antiquis, & in emendatioribus codicibus.*

† *Item deest dictũ, autẽ, quam habet codex Barbatia.*

† *Ancõn.*

† *Admen.*

† *Acomen.*

† Cap. 3. eo. tit. in 3. cõp. *De materia vide Spec.* ti. de statu monachor. *Host.* in sum. ti. de regul. §. & qualiter.

† *Aliàs ita: de recuperanda sanitate desperatus.*

Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50, 60, 70, 20

a ¶ *Et*

a ¶ *Et ſcientib.*] Vnde tenebantur eum reuocare. ĩ. *e.c. Vlt.* ſed ad bona ipſius, ſi mortuus eſſet, & ipſm nō reuocauerūt, aſpirare non deberēt: quia quem viuū contempſerunt, non poſſunt mortuum ſuum dicere. *C. de latis. liber. tollen. l. Vnica. §. ſed ſcimus.* & ĩ. *de infan. & lang. expo. c. Vnico.* Bern. prus. Itē petita licētia à ꝑlato licèt nō ſit cōceſſa, pōt quis ad arctiorē religionē trāſire, quaſi ab ipſi⁹ lege ſolut⁹. Itē priuilegiū meret̃ amittere, qui ꝑmiſſa ſibi abutit̃ poteſtate. Itē ſicut ſubdit⁹ tenet̃ ꝑlato, ita ꝑlatus tenet̃ ſubdito in hoc caſu. Itē Eps ſine licentia Papę nō pōt epiſcopatum dimittere. Itē maius bonum minori bono præfertur. Item communis vtilitas ꝑfertur priuatæ.

bus, & ſcientibus a Epiſcopo, & Canonicis Eccleſiæ Nazareñ † à quibus habitum ſuſceperat regularem: & *infrà.* ¶ Fraternitati tuę taliter rñ[dem]us, quòd ſi regularem habitum ſe poſtulante ſuſcepit, & ad obſeruationem religionis canonicæ, ſua ſe profeſſione b ligauit, ad reſumendum habitum Eccleſiaſtica eſt diſtrictione cogendus: cùm quòd tanto tempore c extra canoniam † manſit †, non in excuſationem eius, ſed in maioris tranſgreſſionis augmentum, meritò valeat allegari.

¶ Idē Priori, & Cōuētui Dimoliēſi †.

Poteſt religioſus zelo ſanctioris vitæ, ad religionē trāſire ſtrictiorē, petita prius licētia Prælati ſui, licèt non obtenta: etiāſi primum monaſteriū ſit priuilegiatum, quod de illo ad aliud etiam arctius trāſire nō poſſit. h. d. Et eſt caſus notabilis, & quotidie allegatur.

CAP. XVIII.

Licèt † quibuſdā Monachis d & Canonicis, e nec non & Hoſpitalariis, & Templariis à ſede Apoſtolica ſit indultum, ne poſtquā aliquis profeſſus fuerit apud eos, ad alium locum poſſit ipſis inuitis arctioris etiam religionis obtētu tranſire, vt vnuſquiſque ſecundum Apoſtolum in ea vocatione f permaneat, in qua dignoſcitur eſſe vocatus: Quia tñ vbi ſpiritus Dei eſt, ibi libertas: & qui Dei ſpiritu aguntur, non ſunt ſub lege g, quia lex non eſt poſita † iuſto, ea ratione videtur hoc illis fuiſſe conceſſum, ne quis ex temeritate h, vel leuitate, in iacturam, vel iniuriam ſui ordinis, ſub prætextu maioris religionis ad alium ordinem tranſuolaret: ſicut frequenter à multis conſtat eſſe præſumptum: non quidem vt ei tranſeundi licentia denegetur, qui eam cum humilitate, ac puritate duxerit poſtulandam, vt nō fictè, ſed verè, ad frugem melioris vitæ valeat tranſmigrare. ¶ Talis ergo poſtquam à Prælato ſuo tranſeundi licentiam poſtulauerit i, ex lege priuata k (quæ publicæ legi præiudicat) abſolutus l, liberè pōteſt ſanctioris vitæ propoſitum adimplere: non obſtante proterua indiſcreti contradictione Prælati: quia priuilegium meretur amittere m, qui conceſſa ſibi abutitur poteſtate: Cùm etiam Romanus Pontifex, qui ſupremam in Eccleſia obtinet poteſtatem, Archiepiſcopis, & Epiſcopis † cedendi licentiam ex iuſta cauſa petentibus, ſine difficultate concedat n. ¶ Quocirca nouerint vniuerſi, quibus huiuſmodi priuilegium eſt conceſſum, ſe ad concedendam licentiam tranſeundi taliter poſtulantibus de iure teneri: quia ſicut ſubditus à Prælato cū humilitate, & puritate, debet tranſeundi licentiam poſtulare, ne bonum obedientiæ contemnere videatur: ſic profectò Prælatus ſubdito, ſine difficultate, & prauitate qualibet, debet trāſeundi licentiam indulgere, ne

b ¶ *Sua ſe profeſſione.*] Aliàs ſolus habitus nō facit eū monachum. ĩ *eo. porrectum.*

c ¶ *Tanto tempore.*] Nullus annorum numerus ipſum excuſat. 35. q. 5. *quod Deo patri.* immò tanto grauiùs delinquit. ĩ. *de conſue. c. Vlt.* & ĩ. *de ſimo. non ſatis.* & ridiculum eſſet (vt dicit lex) meliorē eſſe furis conditionē propter continuationem furti. ff. de furtis, inficiando. §. *infans.* Io. Simile huic habes. ĩ. *de teſta. quia ingredientibus.*

Licèt.] Diuiditur principaliter in duas partes. In prima ponitur exordium: ex quo ſecundò factum diffinit ibi, *Cùm ergo.* Prima facit quinque. Nam primò ponit formam priuilegij. Secūdo ipſi⁹ interpretationem, & interpretationis cauſam ibi, *Quia tamē.* Tertiò illam fortificat ibi, *Cùm etiam.* Quartò illam reaſſumēdo ſpecificat ibi, *Quocirca.* Quintò ſpecificationem determinat ibi, *Illa.* Abbas Siculus.

Casvs. Quidam monach⁹ ſine licētia Prioris ſui trāſiuit ad ordinem Ciſtercieñ. Prior, & fratres moleſtabant eū dicēdo, ꝙ ſine licētia non potuit propriū monaſteriū deſerere: ꝑuenit hoc ad notitiā domini Papæ: vnde ipſe ſuper ipſo negotio ſcribit Priori, & fratrib. Dimolienſi. à quib. monachus prędictus receſſit, dicens. licèt quibuſdā regularib. à ſede Apoſtolica ſit conceſſum, vt poſtquā aliquis apud eos ꝓfeſſus fuerit, ad aliū locū ipſis inuitis, ēt cā maioris religionis trāſire nō poſſit: ſed hoc ea ratione fuit illis cōceſſū, ne quis ex temeritate, vel leuitate, in iniuriam ſui ordinis, ſub ꝓtextu maioris religionis, ad aliū ſe poſſit ordinem transferre, non ꝙ ei debeat licentia denegari q cū humilitate ac puritate, eā duxerit poſtulandā: q ergo taliter à ſuo ꝑlato licētiā poſtulauerit, ex lege priuata, q legi communi ꝓiudicat, abſolut⁹, ad arctiorē religionē liberè poterit ſe transferre, non obſtāte ꝓterua indiſcreti contradictione ꝑlati: quia priuilegiū meret̃ amittere, q ꝑmiſſa ſibi abutit̃ poteſtate: vñ nouerīt vniuerſi, quib. hoc priuilegiū fuerit cōceſſū, ſe de iure teneri taliter poſtulantib. trāſeundi licētiā impertiri: qa ſicut ſubdit⁹ licentiā à ſuo ꝑlato cū humilitate, & puritate poſtulare tenet̃: ſic ꝑlatus ſine difficultate tenetur ſubdito licentiam indulgere, ne videatur ꝓpoſitum impedire diuinitus inſpiratū. Si vero ꝓbabiliter dubitat, vtrū quis velit ad ordinē arctiorē, aut laxiorē ex charitate, aut ex temeritate tranſire, ſuperioris eſt iudiciū requirendū, ne fortè Angelus Satanæ, in lucis Angelum ſe transformet. Illud tamē regulariter eſt obſeruandum, vt nullus Eps ſine licentia Romani Pontificis ꝓſumat deſerere ꝓſulatū: quia ſicut maius bonū, minori bono ꝑfert̃: ita cōis vtilitas priuatę preferetur. Mandat igitur Papa ꝑdictis fratribus, quatenus ꝑdictum monachum, qui de puro corde, & cōſcientia bona ad ordinē Ciſterciēſi trāſiuit, vlteri⁹ nō moleſtēt. Not. ꝙ q lege priuata ducit̃, à lege cōi eſt exē-

d ¶ *Monachis.*] ĩ. *eo. non eſt.*

e ¶ *Canonicis*] 19. q. 3. *ſtatuimus.* & *c. mandamus.* Bern.

f ¶ *In ea vocatione*] 11. q. 1. c. 1. & q. 2. *placuit.* & 7. q. 1. *non oportet.*

g ¶ *Sub lege*] 19. q. 2. *duæ ſunt* Bern.

h ¶ *Ex temeritate.*] Aduerte, qualiter interpretat̃ priuilegiū iſtorū, ſ. ꝙ nullus eorū poſſit tranſire ad ſtrictiorem religionē. hoc eſt verū (vt dicit) temeritatis cā. ſic enim cùm ꝓhibetur iuramentum, temerarium tantū intelligitur prohibitū. 22. q. 1. *ita ergo.* Ioan.

¶ *Gloſſa ſeq. alle. tres cōtor. & vnū contrarium quærit, & ſoluit ſolutionis dupliciter oppoſuit. Demum obycit ad tex. & ſoluit.*

i ¶ *Licentiam poſtulauerit.*] Sufficit ergo petere licentiam, licèt non obtineat. ſic ĩ. *de arbitr. cùm dim.* & ĩ. *de loca. & conduc. potuit.* C. *de iur. emp. l. Vlt. Argu. contra.* ĩ. *de electio.* cū in veteri & ad idē ēt poſſet induci circa pr. Sed quid ſi aliquis non petita licētia receſſerit ad ſtrictiorem vitā: nūquid eſt reuocandus? Cōſueuit dici, ꝙ non, dummodo leuitatis cauſa non trāſeat, vt hic in fi. innuitur. Sed obſtat 19. q. 2. *mandamus.* & illud pōt intelligi, qñ leuitatis cā tranſit, adhuc videt̃ contra ĩ. *de æta. & quali. intelleximus.* vbi trāſiuit quidā ſine licētia ad aliud monaſteriū, nec inde punitus videt̃. Sed qualiter poteſt quis inuito ꝑlato ad perſonā ſuam alienare, cùm rem alienare non poſſit, & maior ſit alienatio ꝑſonæ, quàm rei. 12. q. 2. *præcipimus.* & 17. q. 1. c. 2. ꝓ cùm fortè clericus teneatur iuramento obedire. 2. q. 1. *ſciendum.* & ĩ. *de maio. & obed. cùm in eccleſiis.* nec etiam poteſt peregrinari ſine licētia ſui Epi. *de cōſe. diſt.* 5. *non oportet.* & ſępe propter obedientiam bonū intermittitur 11. q. 3. *quid ergo* cum obediendum ſit, vbicunque non eſt contra præceptū Domini, vel dubium ſit, ꝙ non contra pręceptum Domini ſit. 23. q. 1. *quid culpatur in ꝑ.* Sed illud auctoritate canonis ſit inſtinctu Spiritus ſancti, & ita non cōſtringitur per legem 19. q. 2. *duæ. arg.* ĩ. *de diuor. gaudemus.*

k ¶ *Ex lege priuata*] Quę eſt amor Dei, ſiue Charitas, de qua dicitur: Habe charitatem, & fac quicquid vis. *de pen. diſt. 2. radicata.* Lau.

¶ *Glo ſequens, quinque perſonas excipit.*

l ¶ *Abſolutus.*] Ab hac vniuerſitate excipitur vxor carnaliter cognita, impubes, & ſeruus. ĩ *de conuer. coniu. quidā intrauit.* 20. q. 2. c. 1. & 2. 54. *diſt. ſi ſeruus* Item excipitur Epiſcopus. ĩ. *eo. c. Vt. illa ſemper regula.* & curię adſtrictus. 53. *diſt. legem.*

m ¶ *Meretur amittere.*] 11. q. 3. *priuilegium.* 74. *diſt.* vbi iſta. C. *de Iudæ. l. 3.* & *l. Iudæos* c. Bern.

n ¶ *Ex iuſta cauſa petentibus, ſine difficultate concedat.*] Quæ ſit iuſta cauſa, & quę non, oſtenditur ſupra de renun. niſi cum pridem, Ioan.

† Nazaren. † Canonicā. habit⁹ vnuet corrigi. † Religioſus contra bonum obedie... non poteſt præiudicare... l. 1. C. de ſer. fug. † Dimoleſien. † de Moleſ. † Dubroli. † Dunolien. † Cap. 4 e. tit. in 3. cōp. Et de materia hac in decretali Vide omnino B. Th. 2. 2. q. 189. ar. 8. Et Hoſtien. in ſū. tit. de regularibus. §. & qualiter. 1. Cor. 7. 2. Cor. 3. † impoſita.

a Hæc clariùs patent in decretali incip. ſi qua libera. quæ eſt in 2. cōp. tit. de ſtatu regula. quā omiſit Raymundus in hac collectione.

† Vide B. Th. 2. 2. q. 185. art. 4.

b Facit ad hoc bonum ar. in l. ſed & ſi §. ſi ipſe ſeruus. ff. de pecu.

c Si Iudæi crucem verendo, vel alias fidem offendunt, perdent haſtenus ſibi permiſſa. Ioan.

a ¶ *Superioris.*] Simile. 11. q. 1. *peruenit.* j. *de iure patro. nullus* in *Auth. de sanctiss. episco.* §. *si. a clero.* coll. 9. Vinc.
b ¶ *In lucis.*] 26. q. 5. *nec mirum.* & 29. q. . . §. 1.
¶ *. le. seq. vel per obseruantiam, & sol. per remissionem. Ioan.*
c ¶ *Communis vtilitas.*] Simile. 7. q. 1. *scias.* & *in Auth. de resti.* § *ea qua par.* § *licet. coll.* 5. & s. *de postu. prælat.* c. 3. hoc intellige, cum publicâ non impedit priuata: quia ordinata charitas incipit à se. 23. q. 5. *si non licet.* & *de pæ. dist.* 3. *quis vult.* & 19. q. 2. *dua.* 14. *dist. quod ait. ff. de sud. si ligi.* *in fi.* ff. *de præscri. Ver. qui seruãdarum.* sic non debet prælatus sua negotia præponere negotiis Ecclesiæ. 12. q. 4. *quicunque.* De hoc etiam dicitur. s. *de postu. prælato.* c. 3.
d ¶ *Solicitudo contemplationi*] i. vita actiua, quæ in hoc casu præponitur contẽplatiuę.
e ¶ *De Rachele*] Rachel significat vitam contẽplatiuam, quæ est formosa, sicut illa fuit. Lia significat vitam actiuam, quæ fœcunda est in sobole, & ideo præfertur pulchritudini Rachelis s. *de renunciat. nisi cum pridem.* Bern.
f ¶ *Corde puro.*] Quia præsumitur prima facie ex ipso facto, quod habet speciẽ boni, nisi probetur contrarium. s. *de serm. c. Sinus.* & s. *de præsumptioni. dudum.*
g ¶ *Non cõmunicat alienus*] i. à charitate. *de pæ. dist.* 1. *c. resuscitatum* §. *item vt Christus.* Bern.

Venieus.] Prima pars ponit petitionem mulieris. Secunda prouidet, & iudicem dat ibi, *Nos igitur.* Abbas.

Casvs. Quædam mulier contraxit matrimonium cum quodam viro in facie Ecclesiæ, & diutius cohabitauit eidem. Tãdem orta fuit discordia inter eos, ex eo quod vir dicebat quãdam amitam ipsius mulieris, antequã eam duceret, cognouisse: sed de hoc non fuit Ecclesię facta fides, vnde contigit, quod vterq; illorum iurauit, quod deinceps alterum non requireret: & postmodum ad secunda vota transiuit vterque: viro secundo de medio sublato, mulier viro priore viuente, ad agendũ pœnitentiã, quoddam monasteriũ intrauit postulãs sibi consilium salutare impendi. Papa verò cõsiderans, quod iuramentũ illud illicitum fuit, mandat quibusdã, quatenus præfatum virũ moneant, & compellant, vt illam, quam superinduxit, dimittat, & vxorem suam recipiat, audituri postmodũ, si quid fuerit quæstionis: & si contra matrimoniũ nihil fuerit probatum, si vir ad religionem transire voluerit, ei licentiã tribuat transeundi, vt & illa mulier in suo possit proposito remanere. Nota quod iuramentum contra matrimoniũ, illicitum est, & non seruandum. Item si vir adulterium cõmittit, mulier tamẽ non potest intrare religionem ipso in sæculo remanente.
h ¶ *Amitã cognouisset.*] Si hoc verũ fuit, nõ fuit matrimonium quo ad Deum. Vnde si probaretur, separarentur. j. *de eo qui cognouit consan. vxo. suæ. super eo.* alias non separarentur: vt j. *eo. tit. de illo.*
¶ *Glo. seq. quærit, arg. pro. & ponit duas opiniones.*
i ¶ *Illicitum iuramentum.*] Et ideò non seruandum. Fe. s. *de iureiu. tua* 2. Sed nunquid aliqui possunt licitè se abiurare, & promittere perpetuã cõtinentiã? Vr. q. sic: quia talia matrimonia sanctiora sũt aliis. 33. q. 5. *quod Deo pari.* Ad hoc dicunt quidam, quod tali modo non possũt se abiurare, vt remaneant in sæculo, nisi trãseant ad religionẽ. *Arg.* j. *tit. prox. ex parte* 2. *ad fi.* Io. cõtrarium dixit, & isti nõ abiurauerãt se pro perpetuã cõtinẽtiam, sed vt possent adulterari, & quod neuter illorum alterũ accusaret: talis abiuratio prohibet hic. & s. *de iureiur. tua.* 2. immò sine aliquo iuramẽto se possent obligare ad perpetuam continentiam arg. prædict. c. *quod Deo pari.* nullũ enim iuramentum obstat, quin alter crimẽ alterius denunciare saltẽ possit. s. *de iureiur. quemadmodum.*
¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*
k ¶ *Præfatã mulierẽ recipiat.*] Arg. cõtra j. *de diuor. significasti.* sed hic locum habet: *Nil mihi tu, nil ego tibi, nil Catilina Cethego.* 32. q. 6. *per to.* & s. *de iureiu. tua* 2 & j. *de adul. c. pe.* & *vlt.* Ioan. & *ff. soluto. matrim.* *viro atque vxore.* Bern.
l ¶ *Audituri postmodum.*] Et ita quæstio restitutionis præcedere debet. s. *de rest. spol. ex conquestione.* & s. *de ordine cognitionum, super spoliatione.*
m ¶ *Possit in suo proposito.*] Et compellenda esset in proposito remanere, si maritus vellet ratum habere, vel obseruare propositũ. *Arg.* j. *ti. prox. quidam intrauit.* & 33. q. 5. *quod Deo.* Ioan.

a Vide j. de vo. quòd super his. per 3. glo. Ioan. And.

† Vide l. actione. §. Labeo in versi. eo tẽpore ff. pro socio. gl. in l. 1. & ibi Bart. ff. sol. matri.

† Hoc ita pater: Iacob genuit Iudam ex Lia. Gen. c. 29. in fine. Iudas genuit Phares, & Zaram de Thamar: de hoc semine descendit Dauid, & Christus secundũ carnem. Matt. c. 1. sic ergo de Lia natus est Christus, id est, de genere suo.

...videatur propositum impedire diuinitus inspiratum.

¶ Si verò probabiliter dubitetur, vtrum quis velit ad ordinem arctiorem, aut laxiorem ex charitate, an ex temeritate transire, superioris [a] est iudicium requirendum, ne fortè Angelus satanæ in lucis [b] Angelum se transformet. Illa semper regula inuiolabiliter obseruata, vt nullus absque licentia Romani Põtificis præsumat occasione quacunque deserere prælatum, quoniam sicut maius bonum minori bono præponitur: ita communis vtilitas [c] speciali vtilitati præfertur †. Et in hoc casu rectè præponitur doctrina silẽtio, solicitudo contemplationi [d], & labor quieti. Ad quod vtique designandum vnigenitus Dei filius Iesus Christus non de Rachele [e] secundùm carnem natus est, sed de Lia †: nec legitur cũ in domum suam Maria recepisse, sed Martha. Vnde quando potest Episcopus pręesse pariter, & prodesse, non debet cedendi licentiam postulare, aut etiam obtinere. ¶ Cum ergo R. Monachus vester, ad fratres Cisterciẽsis ordinis transmigrauerit, non vt ordini vestro aliquatenus derogaret, sed vt apud eos vitam duceret arctiorem: Mandamus, quatenus super eo quod de corde puro [f], & conscientia bona, & fide nõ ficta fecisse dignoscitur, eum nullatenus molestetis: quia charitas est fons proprius, cui nõ communicat alienus [g].

¶ Idem Prępositio, & Decano, & Scholastico Demereñ. † Coloñ. diœcesis.

¶ Coniuges religionẽ profitendo ad inuicem diuertere possunt: aliter si se abiurant, & non continent, illicitum est iuramentum.

† de Miren. † ac Moren. sed vt plurimum in antiquis legitur tandem de Miren.

† Cap. 6 eo. ti. in 3. cõp. Et de materia præter doctores hic, vide Turrecrematam in c. quod Deo pari. 33. q. 5 & Sotum l. 1. sent. dist. 27. q. 1. art. 4.

CAP. XIX.

Veniens † ad Apostolicam sedem G. mulier supplici nobis insinuatione monstrauit, quod cùm matrimonium cum E. in facie Ecclesiæ contraxisset, & diutius cohabitasset eidem, orta est dissentio inter ipsos, in tãtũ, vt quod † deinceps alter non requireret alterum, vterque corporaliter præstitit iuramentum: hanc vir ipse diuortij causam assignans, quòd quandam ipsius mulieris amitam [h] cognouisset, antequam eam duceret in vxorem: quod licèt assererent quàm plurimi, non fuit super hoc Ecclesiæ facta fides. Cùm autem postmodum ad secunda vota conuolasset vterque, secundo viro viam vniuersæ carnis ingresso, priore superstite dicta mulier se fecit arcto loco ad pœnitẽtiam agendã includi, postulans vt ei dignaremur impẽdere consilium salutare. ¶ Nos igitur attendentes, quòd illud fuit illicitum iuramentum [i]: Mandamus, quatenus præfatum virum monitione præuia † compellatis †, vt ea, quam superduxit, exclusa præfatam mulierem recipiat [k]: audituri postmodum [l] si quid fuerit quæstionis. Si verò contra matrimoniũ nihil fuerit ostensum, & vir sæculo derelicto maluerit ad regularem vitam migrare, vos ei super hoc licentiã tribuatis, vt & illa possit in suo proposito [m] permanere.

† quid sit.

† præmissa. † rogatu.

¶ Idem Abbati de Affligeñ. & magistro R. & G. Canonicis Traiecteñ.

¶ Qui ad monasteriũ conuertitur sumendo habitum nouitij, potest infra tẽpus probationis redire ad sæculum, nisi appareat eum vitam voluisse mutare omnino.

b Hoc verũ si se voto astrinxisset. Ioan. And.

CAP. XX.

Consulti † sumus frequẽter à multis, verum is qui mo-

† Cap. 7. eo. ti. in 3 cõp. Et vide omnino concil. Trid. sess. 25. cir. de regularibus c. 15 per quod est fere distinctio huius decretalis.

Consulti sumus. Communis diuisio. Secunda ibi, *Licèt.* In qua distinguit duo membra. Secundum ibi, *An conditionaliter.* Abbas Siculus.

Casvs. Aliquis intrauit monasteriũ, habitum sumẽdo nouitij, quęritur, vtrùm infra tẽpus probationis, ante factam professionẽ licitè possit ad sæculum redire? super hoc diuersi diuersa dixerunt: Innocentius tamẽ distinguit: verum ille, qui conuertitur, proposuerit absolutè vitam mutare, vt in habitu regulari de cętero Deo famuletur, vel regularem obseruãtiam experiri, vt si sibi displicuerit, ad sæculũ reuertatur. In primo casu saltẽ ad laxiorẽ regulam transire tenetur, vt regulariter viuat. In secundò verò casu potest ad sæculum redire. Vt ergo appareat, quę fuerit eius intẽtio, ab initio propositũ, & intentionem suam protestetur hanc intellige secundùm illam. j. cap. penult. Not. quod eadem est substantia religionis apud omnes religiosos, sed in qualitatibus differunt. Item nota talem distinctionem, quam ponit littera circa conuertẽdos. Itẽ

protesta-

protestatio in omni contractu debet fieri, vt sciatur contrahentium voluntas.

a ¶*Nouitij.*] Scilicet causa probationis habitus nouitiorum debet differre habitu professorum. j. *eo. statuimus.*

b ¶*Vel noxa.*] Nota versum: *Noxa delictum, delinquens noxa vocatur.* quandoq; tñ vnũ ponitur pro alio, vt hîc, vnde melius dixisset, noxia. *Insti. de noxa. circa prin.*

nasterium ingressus est, habitum sumendo nouitij [a], si ante professionem emissam infra tempus probationis exire voluerit, licitè possit absq; apostasiæ nota, vel noxa [b] †, præsertim cum debita morum correctione ad sæculum remeare. ¶Licet autem super hoc senserint diuersi diuersa, nos tamen credimus distinguendũ [c], vtrùm is, qui cõuertitur, proposuerit absolutè [d] vitam mutare, vt sub habitu regulari omnipotenti Deo de cetero famuletur: an conditionaliter experiri obseruantiam regularem: vt ita demum si [infra annum †] sibi placuerit, profiteatur ordinis disciplinam, aut si fortè non placuerit, moribus emendatus † ad statum pristinum reuertat. In primo casu [e] debet, vt regulariter viuat, ad laxiorem saltem regulam pertransire. In secundo potest ad sęculum, non tamen vt viuat sęculariter [f], remeare [g]. Vt ergo, quę sit eius intentio, plenius agnoscatur, propositũ suũ in principio protestetur.

¶Idem.

¶*Qui infra annũ probationis non facta professione redit ad sæculũ, licitè potest ad ordines, & beneficia promoueri.*

CAP. XXI.

POstulâsti †: *& infrà*: ¶Tertiò quæsiuisti, vtrum illi, qui in annis minoribus [i] constitu-

c ¶*Distinguendum.*] Distinctio ista hodie non vr̃ habere locum per decre. j. *eo. statuimus.* ex quo enim simpliciter assumit habitũ nouitiorum, liberè ante annum potest redire ad sęculum, nisi euidenter appareat cõtrarium, vt ibi Lau.

d ¶*Absolutè.*] Ita quòd euidenter appareat. j. *eo. c. pro.*

e ¶*In primo casu.*] Sic intelligitur, s. *eo. super eo* eo enim ipso quod absolutè religionem intrauit, licèt non fecerit pfessionẽ, intelligitur renunciasse sæculo, cùm nullam pręmiserit protestationẽ. Vnde vel ibi remanere debet, vel ad laxiorem transire. vt dictũ est in *c. super eo. Arg. contra.* j. *eo. statuimus.* vbi de hoc.

f ¶*Singulariter.*] Id est, dissolutè. *arg. 81. dist. dilectus.* Bern.

¶*Glo. seq. quærit, opp. ponit, & soluit.*

g ¶*Remeare.*] Nunqd licebit tali contrahere matrimonium, ex quo licet ei redire ad sęculum? Dicunt quidam, quod nõ, cum sit simpliciter vouens. 17. q. *è. nos nouimus.* Si autem cõtraxerit, tenet. 27. *dist. si vir.* 27. q. 1. *nuptiarum. &* j. *qui cler. vel vo. rursus.* quod non est verũ: quia nec fuit expressum votum, nec intendit continere, qui tantùm sub conditione vouet: sicut nec obligat, qui sub conditione [a] contrahit matrimonium, conditione deficiente. j. *de cond. appo. de illis.*

¶*Glo. seq. quærit, alle. proponit opi. Io. in fi. soluit: contrariũ interserit, arg. de protestatione, alleg. 4. iura, & duo in contrarium.*

h ¶*Protestetur.*] Quid si nõ protestetur [b]: nunquid præsumitur pro religiõe? Videtur, quod sic: quia summa est ratio, quę pro religione facit. *ff. de relig. & sum. fun. sunt personæ.* dixit Ioan. quòd pręsumi debet, quod potiùs voluerit absolutè mutare sæculum, q̃ conditionaliter: nisi protestatio præcedat. Et sic est hîc *arg. quod protestatio necessaria est.* s. *de his, quæ vi, metusve caus. fi. perlatũ* 31. q. 2. *Lotharius.* 7. q. 1. *Pontifices. &* s. *de electio. Cumana. arg. contra* s. *de consti. cùm M. &* s. *de appel. solicitudinem*, vbi non valet protestatio illi, qui contra illã facit, & ita pſumitur hîc in dubio in securiorẽ partem: quia religio securior est. j. *de reg. iur. estote. ff. eo. tit.* semper in obscuris sicut cum dubitatur, an aliquis sit excõicatus, pſumitur ipsum excõicatum, vt absoluat saltem ad cautelam, & tunc postea debet abstinere ratione dubij. j. *de cle. exc. mini. illud.* & j. *de sen. exc. per tuas.* Sed cõtra videt, ex quo assumit habitum nouitij, nec facit professionem, nec renũciat sæculo expresse, quòd non intẽdit se obligare simpliciter. j. *e. statuimus.* vbi de hoc dicit, nisi euidenter appareat, quod tales, &c. quod verum est: & sic intellige istam decre. secũdùm illam.

POstulasti.] Cõmunis diuisio. Secũda pars ibi, *Not.* Abb. Sic.

CASVS. Aliqui infra xiiij. annum assumpserunt habitum nouitiorũ, postmodũ infra annum ante factam professionem ad suas Ecclesias sunt reuersi: q̃ritur, vtrùm debeant tolerari? Rñdet Papa, quòd propter hoc non sunt à suis ecclesiis amouendi. No. q̃ qui habitum nouitiorum assumũt, infra annum probationis possunt redire ad pristinum statum, nisi fecerint professionem.

¶*Gloss. seq. dupliciter legit, quod hic dicitur de minore, & secundùm alterum declarat, quale sit dubium, & ponit opi. Hug. Inn.*

ti nouitiorum habitum susceperunt, & infra annum postmodum nõ facta professione, ad sæculum sunt reuersi, & Episcopis suis hoc scientibus, ad sacros ordines sunt promoti, sustineri debeãt in illis Ecclesiis ministrare, in quibus sunt ab eisdẽ Episcopis instituti. ¶Nos fraternitati tuæ taliter respondemus, quòd propter hoc non sunt ab Ecclesiis ipsis amouendi, sed in eis possunt liberè ministrare.

¶Honorius iij. Venetẽ. † Episcopo.

¶*Qui vltra annũ portat habitũ monachalem in monasterio, vbi sunt habitus indistincti, censetur professus.*

CAP. XXII.

EX † parte tua fuit proposicum, quòd nonnulli sunt, qui licèt pluribus annis gestauerint habitum monachalem, professionem tamen monasticam non fecerunt: vnde cùm super eo quòd habent propriũ, & aliàs irregulariter viuunt, à te, vel ab aliis arguuntur: non erubescunt dicere, se ad carentiam proprij, & continentiam, ac alias regulares obseruantias non teneri: cùm habitus [k] non faciat Monachum, sed professio regularis: *& infrà.* ¶Ideoque fraternitati tuæ mandamus, quatenus quoslibet tibi lege diœcesana [l] subiectos, qui prædicto modo terrã duabus viis [m] ingredi non verentur: vt post-

i ¶*Minoribus.*] Hæc qõ [e] non habet dubitationem: quia si erant infra xiv. annum, non tenuit ingressus, & ita possunt liberè exire. s. eo. *ad nostrã. significatum. & c. cùm simus. &* 20. q. 1. *illud*, sed tamẽ verbum istud dubium est: quia põt intelligi, quòd fuerũt infra xiv. annum, & sic vr̃ qõ, & quod fuerint minores xxv. & maiores xiiij. s. de prob. in præsentia. & tũc dicas, q̃ nõ constabat euidẽter, q̃ seculum vellẽt mutare; qñ habitum susceperunt: quare possunt redire ad pristinum statum. j. *eo. statuimus.* Si vis intelligere, q̃ essent infra xiiij. annos, hęc potuit esse dubitatio: q̃a fortè erant doli capaces. & sic videbat, q̃ malitia suppleret ætatem, sicut in matrimonio carnali. j. *de despõ. imp. à nobis. & c. tua.* quia & poterant se obligare diabolo, sic & Deo. j. *de dele. pue. pueris?* Sed Papa rñdet, q̃ liberè possunt ministrare in ecclesiis postea receptis: & sic non obligantur ante xiiij. annũ. H g. verò dicebat, q̃ bene obligatur doli capax, & tenebat monachat': quia poterat se obligare diabolo, q̃ illud c. pueris. & Innocẽtius fuit in eadẽ opinione, q̃ in decre. ista rñdet, q̃ ingressus tenuit, si malitia supplebat ætatem: vt in antiqua decretali patet. [d] sed hodie non prodest. Bern.

EX parte.] Cõmunis diuisio. Secũda pars ibi, *Ideoque.* Abb.

CASVS. Quidam sunt, qui pluribus annis portauerunt habitum monachalem, tamen professionem monasticam non fecerũt. Cum illi postmodũ arguunt super eo q̃ proprium habent, & alias irregulariter viuunt, dicũt se nõ teneri ad carentiam proprij, nec cõtinentiam, cum habitus nõ faciat monachũ, sed professio regularis: significatũ fuit hoc dño Papę: mandat Episcopo loci, quatenus quoslibet sibi subiectos, qui prędicto modo terram duabus viis ingredi attunt, cõpellat per censuram ecclesiasticam, vt postquã per annum gestauerint habitum monachalem, regulam secũdùm forma ordinis profiteant, & seruent. Nota quod nemo debet terram duab. viis ingredi. Item qui per annũ gerit habitum monachalem, pręsumitur monachus: vnde compelli debet, vt profiteatur regulam illius ordinis.

k ¶*Habit'.*] s *eo. porrectũ*, vbi de hoc & j *qui cle. vel vo. consuluit.*

l ¶*Diœcesana.*] Id est, lege iurisdictionis: nã regulares nõ subsunt Epo quantùm ad legem diœcesanam. 16. q. 1. *sum pro vtilitate.* sed lege iurisdictionis. Quæ differentia sit inter legẽ diœcesanam, & legem iurisdictionis, dicitur s. *de offi. orde. cõquerente. & c. dilectus.* Bern.

¶*Glo. seq. inducit tria similia, & arg. alleg. duo iura. Ioan.*

m ¶*Duab. viis.*] Et malè: quia in vno, eodẽq; officio nõ debet esse dispar professio. 16. q. 7. *in noua actione. & sic* s. *de elect. cũ cã.* & est simile, quod dr̃, vsquequo claudicatis in duas partes? 49 *dist. c. vlt.* & nemo potest duobus dominis seruire: vt 26. *dist. Acutius. & de poenit. dist. 1. c. suscitatus* §. *item vt Christus ait.* Item ar. est, quod allegãs contraria non est audiendus. s. *de app. solicitudinẽ.* 23. q. 7. *quod autem.* & ideo isti non fuerũt auditi.

Marginal notes:

† *Vide Alciatum l. 4. de verb. sig. & Fronto. l. de differentiis aut: noxa pœna est, noxia culpa.*

† *Hæc duo verba, infra annum, quæ sunt in recentioribus, desunt in omnib. manuscriptis, & in impressis paulo antiquioribus.*

† *emendatus.*

† *Ca. vnico. eod. tit. in 4. comp. Primâ] quæstionem habes. s. de foro comp. postulasti. secundã j. de homic. postulasti. & Vide cõcilũ Trid. missio præcedentes c. c. statuim.*

a Sed distingue de cõditione, prout Theologi, vt latè refert Dominicus Sotus l. 4. se. dis. 29. q. 2. art. 1. 2. & 3. & Sylvester in sũ. verbo, matrimoniũ 3.

b Sed hodie sine protestetur, sine non, ante annum probationis nõ tenet professio, vt diffinimus concilium Triden. institu c. relatum: & sic cessat ista glossa.

c Quæstio ista huius glossæ cessat hodie per concilium Trident. s. statuim omisso præcedentes c.

† *Venetẽ.* † *Venen.* † *Vertetẽ.*

† *Pro intellectu huius c. vide omnino S. Th. in 4. sent. dist. 38. q. 1. art. 3.*

d Verba aũt antiqua decretalis in 4. compil. hoc tit. c. 1. ita habent: Nisi prudẽtia fortè suppleuerit ætatẽ in illis, vt transire debeant ad regulam laxiorẽ: quia cùm ipsi absque protestatione religionis habitum assumant, vt tam præsumuntur proposuisse mutare: hæc ibi, quæ consulto reticuit Raymundus.

¶Gl. seq. declarat præsumptionem, quæ insurgit ex lapsu anni: allc. concor. decens locum id habere, cum est habitus indistinctus.

a ¶*Per annum.*]Hoc ideo dicit, quia per annũ debet quis esse in probatione, antequam fiat monachus. 17. q. 2. *Consaldus.* & j. eo. *ad Apostolicam*, nisi renũciet illi beneficio: vt ibi dicitur, & j. c. *prox.* Qui ergo post annũ remanet in habitu monachali, & non reclamat, intelligitur tunc ipso facto tacitè vouere, vñ postea exire nõ põt: vt hic patet: immò compelli tur expressè profiteri, nisi protestatio præcessisset. j. *quod met. cau. prælatum.* & hęc est præsumptio iuris, & de iure, ita non admittitur probatio in cõtrarium, ex quo nulla protestatio præcessit, 27. *d. quod interrogasti.* j. *eod. Vidua* 20. q. 1. *quem progenitores.* similis præsumptio est j. *de sponsa. ad id quod* & c. *ex qui.* & j. *de iuda. c. Vlt.* & 54. *d. fraternitatem.* Et qd dicit per annum, posset suppleri, maxime si intelligatur de habitu monachali, qui dari profitentibus consueuit: vt j. *c. prox.* aliàs locum habet, quod dicitur de anno, vbi nõ est distinctus habitus nouitiorũ ab habitu professorum. Bern.

quam per annum [a] gestauerint habitum monachalem, regulam secundùm formam ordinis pro fiteantur, & seruent, Ecclesiastica censura compellas.

¶Gregorius ix.

¶*Infra probationis annum liberè quis redit ad seculũ: nisi professionem fecerit tacitè, vel expressè, vel appareat eum vitam mutare voluisse. Hoc primò. Secundò dicit, quòd ad hoc vt dignoscantur Nouitij à Professis, debet habitus Professorum benedici in locis, vbi habitus non est distinctus.*

CAP. XXIII.

STatuimus † Nouitios in probatione positos, ante susceptum religionis habitum, qui dari profitentibus [b] consueuit, vel ante professionem emissam, ad priorem statum redire posse liberè infra annum, Nisi euidenter appareat [c], quòd tales absolute voluerint vitam mutare, & in † religione perpetuò Domino deseruire: Cùm quilibet renunciare valeat ei, quod pro se noscitur introductum † ¶ Nihilominus statuentes, ad omnem ambiguitatem penitus amouendam, quòd cùm in quibusdam locis religiosis, Nouitiorum habitus nõ distinguatur ab habitu Professorum, professionis tempore benedicantur vestes, quæ Profitentibus conceduntur, vt Nouitiorum habitus † à Professorum habitu discernatur [d].

† Hoc referat cõcilũ Trid. sæpe citatũ sessio. 25. tit. de regularibus c. 15. & vide gra alia hic Hẽricũ Boich. & Panormitanum, j. c. ... ex par te.

† ... & in religione perpetua.

STatuimus.]Duo sunt dicta Secũdum ibi. *Nihilominus.* Primum subdiuidit. Primò statuit. Secundũ excipit ibi, *Nisi.* Tertiò rationem subdit ibi. *Cùm.* Abbas.

CASVS. Statuimus in c. isto, q nouitij in probatione positi, liberè possunt ad priorem statũ redire infra annũ, anteq susceperint habitũ, q dari profitẽtib. cõsueuit, vel ante professionẽ emissam, nisi appareat euidẽter, q tales voluerint vitã mutare, & in religione ppetuò Dño deseruire: qa licitũ est cuilibet renunciare iuri suo. Statuit insuper ad omnẽ ambiguitatem tollendã, q cũ in quibusdã locis religiosis habitus nouitiorũ non distinguat ab habitu professorũ, tẽpore pfessionis benedicant vestes, q profitentib. cõceduntur: vt per hoc habit. professorum discernatur ab habitu nouitiorũ. Not. q nouitij in pbatione positi infra annum liberè possunt redire ad seculum, nisi euidenter appareat, quòd voluerint vitam mutare. Item differentia debet esse inter habitum nouitiorum, & professorum, quæ in benedictione vestium consideratur.

¶*Glo. sequens distinguit duplicem habitum: demum quarit ponit tres opiniones, & soluit.*

b ¶*Qui dari profitentib.*]Not. q est habit. pfessionis, qui votum habet annexum, & eo ipso q quis talem habitũ recipit, monach. efficit, & per talem habitum intrando religionem solemnizat votũ: quare postea reclamare non potest, ex quo cœpit cũ alijs canere, & de tali habitu loquitur hic. & sic potest intelligi j. eo. *Vidua.* & 27. d. *quod interrogasti.* & 27. q. 1. *Vidua.* & 20. q. 2. *quem progenitores.* & talis habitus impedit, & dirimit matrimonium. 27. q. 1. c. 1. Item est habitus pbationis, qui differt ab habitu pfessorum: vt hic in fi. dicitur, & talis habit. nõ obstat, quo minus nõ possit redire ad seculũ infra annũ ante factam professionem, vt hic dicitur: & j. eo. *consultis.* nisi euidẽter appareat, q voluit seculum mutare, vt statim dicit. Sed pone, cleric. est in probatione: nunquid expectabit Eps vsq; ad tempus pbationis, vt conferat [b] beneficiũ: cùm Ecclesia vacare nõ debeat vltra sex mẽses. j. *de concess. præben. nulla.* Dicit Io. q si auctoritate Episcopi recessit, videt ei dedisse licentiam vsque ad tẽpus pbationis: si verò sine licẽtia recessit, tũc poterit eũ legitimo tẽpore elapso, priuare. Vel dicas, q si euidẽter appareat, q voluit absolute mutare seculũ, statim põt beneficiũ illius Episcopus cõferre: si verò nõ constet de hoc, tũc vr. q Eps teneat ipsum expectare, vsq; ad tẽpus pbationis: cùm habeat illud tẽpus à iure illo cõuertendus. j. *eo. ad Apostolicam.* & dicit decretũ, q licentiam ab Apostolo datã nemini auferre possumus. 18. dist. de his. si iudex minus tempus dederit quàm sit statutũ à lege, suppleretur, à iure. *ff. de re iudi. l. 4. § si aut.* quia videt iusta de causa abesse, vnde nõ debet priuari. j. *de cleris nõ resi. inter quat nos. Bis. Vls*

† De Cartusiæ habitu nouũ generalibus & cub. religiosi distinguuntur, & vide hic præ alijs Henricum Boich.

b Hæc quæstio iam est hodie declarata per decisionem Pontificiã in c. beneficium. de reg. iatib. lib. 6.

Verius tamen videt. q si Eps nõ vult eũ tantùm expectare, & Ecclesia p hmõi ab eiũ dãnũ incurrat, debet cũ citare, vt redeat, vel vt pfiteat: & si ad terminũ non redierit, põt ordinare Ecclesiã p iura proxi. allegata: nec credo illã esse iustam cãm expectãdi, qa priuata vtilitas nõ dẽt pferri cõi vtilitati. j. eo. licet. j. *de postul præla.* ca. 3. Idẽ credo seruandũ si alter sponsus intret religionẽ, & infra certũ tempus pfiteat, alioquin cõpellitur redire ad spõsam: quia & ibi periculum imminet fornicationis. j. *de conuer. cõiu. ex publico. arg.* j. *Vt lit. non contest.* qm frequenter. § 1. satis posset dici, q Eps nõ posset illũ priuare vsq; ad tẽpus statutũ, & interim faciat deseruiri in Ecclesia p aliũ, cui prouideat de bonis Ecclesiæ. *ar.* j. *de appe. perueuit* 2. & j. *de cler. non resi. c. pen.* secus in muliere, cui consuli interim nõ potest. hoc æquius videtur fauore religionis, summa enim est ratio, q pro religione facit. *ff. de relig. & sump fu. sunt personæ.* Bart.

† Vide l. Si quis in conscribendo. C. de pact. Bar. in l. 3. & 3. ff. de re iud.

¶*Gl. se. quart. & soluit.*

c ¶*Nisi euidẽter appareat.*]Et hoc videt. q qui simpliciter intrat religionem, dum tamẽ nõ faciat pfessionem, vel nõ recipiat vestes, q profitentib. cõcedunt, licet nullã faciat pstationem, quod semper possit redire ad pristinũ statum infra annũ: & sic præsumit. q cõditionaliter voluit experiri obseruãtiam regularẽ: nisi appareat euidẽter, q seculũ mutare voluerit. Sed qualiter appareat. q hoc voluit? Dico, qd si renũciauerit seculo expressè, vel si aliud dicat, vel faciat, p qd volũtas eius appareat: vel si statim recipiat vestes, q tũ dãt pfitẽtibus, sed nihil dicat, vel faciat, nõ apparet euidẽter [c], qd voluerit mutare, j. *quo cle. Vel vouen. consuluit.* optimè facit: & sic põt intelligi. j. *c. consultis.* & sic non psumitur p religione, si voluerit redire ad pristinũ statũ: quia non est verisimile, quod sit immemor suę salutis. 1. q. 7. *sanctimus.* & qd ei sit credendũ, est *ar. de rap. eũ ca.* & ita nõ psumit p religiõe, vbi simpliciter intrauit, ex quo in vñ ante annũ exiret: immò psumim. p cõditionaliter habitũ assumpsit. sic ergo debet apparere, q voluerit seculũ mutare, qd patet ex eo, qd dicit. cũ quilibet valeat renũciare ei, qd p se, &c. & ex eo qd dicit. j. *eo. consultis. in fine:* ppositũ suũ in principio pfitetur, &c. q vult seculũ mutare, hoc expressè dicedo: in cõtrariũ tamẽ consueuit ibi dici, prout dixit ibi Io. & sic intelligimus hodie illam decretalem secundum istam.

† Dictis habitus, de & plurimis ante quos cum pluribus.

c Quæ sint euidentia signa, quib. apparet quod seculũ mutare voluerit, plenius prosequitur Ioan. And.

d ¶*A professorũ habitu discernatur.*]Et sic patet, qd alt. est habit. pfessionis: & alius habit. probationis siue nouitiorum. & dicit. vt p hoc appareat, qui sint professi, & qui non [d]. Bern.

d Aliàs desicile discernerentur siue difficile discernatur liber à seruo. ff. de cõtra emp. quia difficile. secundum Ioan. And.

¶Idem.

¶*Religiosi fugitiui annuatim sunt requirendi, & cogẽdi, vt ad monasterium reuertantur.*

CAP. XXIIII.

NE † religiosi vagandi occasionem habentes, salutis propriæ detrimentum incurrãt, & sanguis eorum de Prelatorum manibus requiratur [e]: Statuimus, vt præsidẽtes Capitulis celebrãdis, secundũ statutum cõci

† De materia præter Doctores hic, vide Antonium in c. cũm in ecclesiis de maioris & obedien.

NE religiosi.]Diuidit. Primo cõstitutionis causa ponitur. Secundo constitutio submittitur ibi, *Statuimus.* q duo facit. Primò prouidet circa eiectos, & fugitiuos. Secundo circa inobedientes ibi, *Si verò.* Abbas.

CASVS. Cũ plati corrigere teneãt subditorũ excess., & oues vagabũdas reducere ad ouile, ne sanguis eorũ de suis manib. requirat: statuit Papa Gregorius, vt psidentes capitulis celebrandis secundũ statutũ concilij generalis, siue Abbates, aut Priores, requirant fugitiuos suos, & eiectos de ordine suo, solicitè annuatim, reducẽdo eos ad claustrũ, ne vagabũdi discurrãt in animarum suarum periculum: & si in monasterijs suis recipi possunt, cõpellantur Abbates, seu Priores eorum, vt eos recipiãt salua ordinis disciplina. Si aũt regularis ordo hoc nõ patit, puideant, vt apud eadẽ monasteria in locis cõpetentibus, vitæ necessaria talib. ministrẽt, si absq; graui scandalo fieri potest: alioquin in alijs domib. eiusdem ordinis puideat eisdem, si autẽ ibi fugitiui inobediẽtes extiterint, excommunicent, & tandẽ ab ecclesiarum prelatis excommunicati publicè nuncient, donec ad mãdatum suorum prelatorum humiliter reuertant. Not. q monachi vagabundi reducẽdi sunt ad monasteriũ suũ, ne damnabiliter euagentur.

e ¶*De prælatorũ manib. requiratur.*] Et ita platus tenetur de facto

facto ſubditi, niſi eum correxerit. ī. de off. ordi. irrefragabili. & j. de ſtatu regularium, cùm ad monaſterium. ad fin. & 43. diſt. Epheſiis.

a ¶ Concilij generalis.] Quod habes j. de ſtatu monac. in ſingulis.

b ¶ Qui.] ſcilicet, præſidentes, vel abbates.

Additio. Vel dic & melius: qui, ſcilicet fugitiui, & eiecti.

c ¶ Salua ordinis diſciplina.] Hoc eſt dicere, impoſita eis pœnitētia ſecundùm quòd regula illius ordinis requirit, & præcipit.

d ¶ Si abſque ſcandalo.] Nihil omnino cum ſcandalo faciendū eſt. ī. de temp. ord. ad aures. ī. de praeſcri. nihil prodeſt. & væ homini illi, per quem ſcandalum venit. j. de. re. ope. nunc. cùm ex iniuncto. Bern.

¶ Glo. ſeq. quærit, & ſoluit.

e ¶ Vita neceſſaria miniſtrentur.] Et quis miniſtrabit ei neceſſaria? Abbas prioris monaſterij, ut ſi aliquid habeat de ſuo, prouideat ei de illo. 16. q. 6. de lapſis. & etiam ſi nō habuiſſet aliquid, prouidebit monacho ſuo tempore pœnitentiæ, aliàs in monaſterium illud ſecundum, quare grauaretur.

† Lateranẽ. ſub Innocentio. c. 11. † Qui dicuntur fugitiui, vide ſ. de xdi. c. ex. l. ſi quis fugitiuus. † Dictio, ſuos, deeſt in antiquis codicibus: & redundat: deeſt ſequenti a, videlicet illa: de ordine ſuo. † præmiſſa. † Videl. æquiſſimum. ſ. de viufr. & in l. colēū. cū notatis. ſ. de dona. a Argumentum eſt pro hoc in l. ſeruus. C. de quæſtioni.

lij generalis [a] †, ſeu patres Abbates, ſeu Priores, fugitiuos † ſuos † & eiectos de ordine ſuo, requirant ſolicitè annuatim Qui [b], ſi in monaſteriis ſuis recepi poſſunt, ſecundum ordinem regularem, Abbates, ſeu Priores eorum, monitione præuia † per cenſuram Eccleſiaſticam compellantur ad receptionem ipſorum, ſalua ordinis diſciplina [c]. Quòd ſi hoc rugularis ordo non patitur, auctoritate noſtra prouideant, ut apud eadem monaſteria in locis competentibus, ſi abſque graui ſcandalo [d] fieri poterit †, alioquin in aliis religioſis domibus eiuſdem ordinis, ad agendam ibi pœnitentiam, talibus vitæ neceſſaria miniſtrentur [e]. ¶ Si verò huiuſmodi fugitiuos, vel eiectos inobedientes inuenerint, eos excommunicent: & tandiu faciant ab Eccleſiarum Prælatis excommunicatos publicè nunciari, donec ad mandatum ipſorum humiliter reuertantur.

DE CONVERſione coniugatorum.

¶ Suprà viſum eſt de regularibus in genere, ſed quia coniugati quādoque intrant monaſterium, & dubitet poſſet de eorum ingreſſu, ideò ad clariorem doctrinam auctor poſuit ſpecialem rubricam.

De hac materia habetur 33. q. 5. & 27. q. 2. c. ſunt qui. cum duob. cap. ſequen. & conenit infrà de rapt. c. pen. Abbas.

TITVLVS XXXII.

De conuerſione coniugatorum.

† Vbergen. † Helien. † Vercellen.

¶ Alexander iij. Vbergeñ. † Epo.

¶ Si vir de vxoris licētia profitetur, & vxor ipſa ſuſpecta nec continentiam vouet, nec religionem ingreditur, Epiſcopus vxori virum reſtituet. Hoc dicit iuxta litterā.

CAP. I.

† Cap. 1. eti. in 1. cōp. & poſt concilium Later. ſub Alex. 3. p. 5. c. 4. Et de materia vide Turrecrematam in c. quòd Deo, 33. q. 5. & Dominicum Sotū l. 4. ſent. diſt. 27. q. 2. art. 4.

Præterea.] Communis diuiſio. Secunda pars ibi, Dicimus. Abbas Siculus.

Casus. Quidam laicus præſentibus ſacerdotibus, & monachis, ignorāte Epo, de licentia, & pmiſſione vxoris monaſteriū intrauit, & pfeſſionē fecit, vxore in ſeculo remanente, nec trāſeunte ad religionē, aut continētiam vouēte: quęrit, vtrùm laicus ille poſſit ab epiſcopo ſuo ad torū vxoris de monaſterio reuocari, an illa debeat cōpelli ad cōtinentiam obſeruandam? Reſpōdet Papa, quod vir poteſt, & debet de monaſterio reuocari, niſi vxor ad religionē trāſierit, aut caſtitatē perpetuò ſeruare promiſerit: cū ſit illi' ætatis quod ſine ſuſpicione nō poſſit in ſæculo remanere. Nota, quòd alter coniugum non poteſt ad religionem tranſire altero in ſæculo remanente, niſi caſtitatem ſeruare promiſerit.

f ¶ Præterea.] Supple, quæſiuiſti.

g ¶ Tranſierit.] Cùm non poſſit eſſe in ſeculo ſine ſuſpiciōe turpitudinis 27. q. 2. ſcripſit. & c. ſunt, qui dicunt.

h ¶ Promiſerit.] Manēdo in domo ppria, ſi eſt ſenex. ſ. eo. cùm ſit. & c. ad Apoſtolicam.

¶ Glo. ſeq. alleg. tria iura pro concor. & duo pro cōtrariis, & ſol. diſtinguendo. ponit op. iterū ſignat aliud contrarium & ſoluit.

PRæterea [f] † verum Laicus vxoratus, qui præſentibus Sacerdotibus, & Monachis ignorante Epiſcopo, de licentia, & permiſſione vxoris, monaſteriū ingreſſus profeſſionē fecit, vxore in ſeculari habitu remanente, nec tranſeunte ad religionem, aut perpetuam continētiam vouente, ab Epiſcopo ſuo poſtit ad torum reuocari vxoris, an illa compellenda ſit continentiam obſeruare: Dicimus, quòd niſi vxor ad religionem tranſierit [g], aut perpetuò caſtitatem ſeruare promiſerit [h]: vir poteſt, & debet de monaſterio reuocari [i].

i ¶ Reuocari.] Sic patet [b], quod non ſufficit vxoris licentiā, vt vir poſſit intrare monaſterium. ſic j. eo. ex parte 1. 33. q. 5. notificaſti. j. eod. coniugatus. Sed contra. 33. q. 5. quod vxorem. 27. q. 2. Agathoſa. Sol. Dicas, quòd ſi talis eſt vxor, quæ non poſſit eſſe in ſæculo ſine ſuſpicione fornicationis, non ſufficit ſola licentia vxoris, niſi & ipſa ſimiliter conuertatur: quo caſu hæc decretalis poteſt intelligi, & omnia ſimilia. Si verò ſenex eſt, ſufficit ſola licentia, interueniēte auctoritate epiſcopi, & ipſa voueat, & remaneat in ſeculo. infrà eod. cùm ſit. & c. ad Apoſtolicam. & c. vxoratus. & in caſu iſto intellige alia iura, quæ videntur dicere, quod alter coniugum poteſt ad religionem trāſire de conſenſu vxoris, ea in ſæculo remanente. Alij volunt dicere, quòd ſufficit vxoris licentia. j. eod. ex parte. & c. conſuluit. & in hoc c. loquitur de licentia extorta, vel quia fuit iuris ignara. Sed tene primum. Tāc. Item ſignatur contra. j. eod. veniens. Sol. illa fuit fornicata, & ita obſtabat ei exceptio fornicationis: ſic 27. q. 2. Agathoſa. Bernar.

b De materia autem gloſſa vide, quæ paulò antè citaui.

¶ Idem Salernitano Archiepiſcopo.

¶ Ante matrimonium conſummatum poteſt alter coniugum, etiam altero inuito religionem ingredi: ſed remanens in ſæculo poteſt ad ſecunda vota tranſire.

CAP. II.

† Cap. 2. eo. ti. in 1. cōp. Et poſt concilium Later. p. 5. c. 1. Deciſionem huius decretalis valide tuetur Sotus ab impugnatione hæreticorū. l. 4. ſē. diſt. 27. q. j ar. 4. adde Turrecrematā in c. ſeriatim. 32. diſt.

VErum † poſt conſenſum legitimum de præſenti, licitum eſt alteri, altero etiam repugnante, eligere monaſterium [k], (ſicut ſancti quidam [l] de nuptiis vocati fuerunt) dummodo carnalis commiſtio non interuenerit inter eos: & alteri remanenti (ſi commonitus continentiam ſeruare noluerit) licitum eſt ad ſecunda vota tranſire. Quia cùm non fuiſſent vna caro ſimul effecti, ſatis poteſt vnus ad Deum tranſire, & alter in ſeculo remanere [m].

Verum.] Primò ponit dictum. Secūdò ipſius rationē ibi, Quia. Abbas.

Casus. Dicitur hic, quòd ſi aliqui per cōſenſum mutuū de præſenti matrimonium contraxerint, antequam ſint carnaliter coniuncti, poteſt alter religionem intrare altero inuito, ſicut quidam ſancti de nuptiis vocati fuerunt: & ille qui remanſit in ſæculo, poterit matrimonium contrahere, cùm nondum ſint vna caro effecti. Nota, quòd ante carnalem copulam poteſt alter coniugum altero inuito intrare religionem.

¶ Gloſſa ſequens ſignat contrarium: & remittit.

k ¶ Monaſterium.] 27. q. 2. deſponſatam. j. eo. ex publico. arg. contra. j. de ſpon. commiſſū. ibi ſoluitur. Bern.

l ¶ Sicut ſancti quidam.] Sicut beatus Macharius, & Alexius. 27. q. 2. c. ſcripſit. §. ecce.

¶ Glo. ſeq. ponit op. quam reprobat. Ioan.

m ¶ Remanere.] Et cum alia contrahere. j. eo. ex publico. Et dicūt quidam, quod nihilominus remanet vinculum prioris matrimonij, ſed prorſus inefficax propter ingreſſum: & ſic habebit duas vxores: ſed nō obeſt tale vinculū. arg. de conſecr. diſt. 4. c. 2. Sed contra eos facit 31. q. 1. quomodo virginibus. & j. de diuor. gaudemus. Vnde primi matrimonij nexum ſoluitur per ingreſſum religionis: vt in Auth. de ſanc. epiſc. § ſi verò conſtante adhuc matrimonio. coll. 9.

Idem Piſano Archiepiſcopo.

¶ Qui inuita vxore profeſſionem fecit, & ei poſtea reſtituitur, non compellitur mortua vxore ad monaſterium redire: matrimonium tamen contrahere non debet.

CAP. III.

† Cap. 3. eo. ti. in 2. cōp. Et poſt concilium p. 5. c. 2. Vide gl. in c. mulier. 33. q. 5. & ibi Doctores.

QVidam † intrauit monaſterium inuita vxore: qua

Quidam.] Communis diuiſio. Secunda pars ibi, Conſultationi. Abbas Siculus.

Casus. Quidā intrauit monaſteriū vxore inuita, coact' eſt ad eā redire: tādē mortua eſt illa: quęrit, vtrū debeat cōpelli ad monaſteriū reuerti, an poſſit aliā accipere vxorē? Rūdet Papa, quod

quòd votū non tenuit: vnde ratione voti ad monasteriū non tenetur redire: tamē vlterius non poterit vxorem accipere, quia pmisit se nō exigere debitū carnis: quod fuit in eius potestate, & quantū ad hoc tenuit votū: sed nō reddere, nō erat in potestate viri, sed vxoris: vnde dicit Apostolus: *Vir nō habet potestatem sui corporis, sed mulier*, & econuerso. Nota, quòd alter coniugum altero inuito ad religionem transire non potest. Item votū pro parte tenet, & pro parte non tenet. Item votum meum obligat me ad id, quod in me est. Item mutuam seruitutem sibi debet vir, & mulier, ex quo sunt vna caro effecti.

¶*Glo. seq. signat cōtrarium, & remittit.*

a ¶*Votum non tenuit.*] Plenè, tenuit tñ quoad ea, quæ erāt in eius potestate, sc. non exigere debitū carnis: quod in ipsius fuit potestate, sic j. eo. placet. vnde compellitur continere, sed non cōpellitur ad monasterium redire: vt j. eo. placet. *Arg. contra* j. eo. ex parte. & c. consuluit. vbi cōpellitur ad monasteriū redire, sed ibi soluitur.

b ¶*Non tenetur.*] Id est, non debet ab Ecclesia compelli, ipse tamen peccat, si non perficit, quod vouit, ex quo impedimentū cessauit. ar. 17. q. 2. *mas nominum.* Bern.

¶*Glo. seq. obiicit, & soluit. Secundo quærit, ponit opi. Tan. cōtrariā, quam approbat, & alternatiue reuertitur ad primam. Tertiò quærit, soluit distinguendo, soluit, & ponit, & respondet.*

c ¶*Nō exigere.*] Hic j. eo placet. Sed hæc ratio nō videt bona: sic enim B. Maria contrahere nō debuit, cum proposuerit se non exigere. 27. q. 2. *B. Maria* & tamen legitimè contraxit, vt ibi dicit. Respondeo, immo bona est hæc ratio, quia post tale votū contrahere non debuit, propter promtitatem, quā habet exigendi debitum, & quod dicit de B. Maria, hoc fecit ex reuelatione diuina. Sed pone, quòd contrahat, quid erit? Tancredus dicit, quòd tenet matrimoniū: quia votū nō fuit solēne. *ar. 17. q. 2. qui clerici vel vouentes.* Alij dicūt, quòd non tenet matrimoniū, & debent separari. j. eo. ex parte & c. consuluit. & hoc verius videt: quia quantū ad continentiā seruandā, satis solēnizauit ipsū votū p̄ suā pfessionē. Vel si vis dicere, quod matrimoniū teneat, ipso tñ debitū ab vxore exigere non debet: quē reddere debet exactus: quia faceret cōtra cōsciētiā *arg.* s. *de restit. spo. litteras* & j. *de sen. excō. inquisitioni.* Itē quæritur, vtrū mulier possit intrare monasteriū in casu isto inuito viro. Hic potest distingui, an sit recōciliatus ei, & eductus de monasterio, & tūc nō pōt eo inuito intrare. *arg.* 33. q. 5. *quod Deo pari.* si verò non est recōciliatus ei, pōt trāsire ad religionē eo inuito. 27. qu. 2. *Agathosa.* 32. q. 5. *qui vxorem.* Sed videtur, quòd nō obstante eo quòd est recōciliatus, quòd ipsa possit intrare religionē eo inuito: quia ipse iā nō potest ab ea exigere debitū: & sicut ille ea inuita renunciauit exactioni debiti coniugalis, ita & ipsa eo inuito potest renūciare seruituti, quam habet in ipsum. Hoc verū est quantum ad huiusmodi seruitutem: quia & ipse debet ad monasterium redire, vbi fecit pfessionē. j. eo. placet. quoad alia tñ, quòd vir debet vxori, & econuerso, nō videt, quòd viro inuito possit trāsire, postquā illa eduxit eū de monasterio, & ei est reconciliatus: quia non solum tenent coniugati ad debitum carnale reddendum, sed ad mutuū auxilium, & obsequium: quia in quibusdā matrimoniū est legis obsequium 27. q. 1. *nuptiarū.* Ber.

Cum sis. Communis diuisio. Secunda pars ibi, *Inde est.* vbi ex genere premisso infert speciem. Abbas Siculus.

CASVS. Precipit Papa Epō Exonien. ne in Epatu suo pmittat virū, vel vxorē ad religionem trāsire, nisi vterq; ad religionē migrauerit: tñ si vxor est senex, q̄ sine suspiciōe possit in sęculo remanere, dissimulare poterit, vt in sęculo remaneat castitatem pmissa, & vir poterit ad religionē trāsire. Not. quòd alter cōiugum non debet ad religionē trāsire sine reliquo. Itē si mulier sit senex, & castitatem pmiserit, pōt vir ad religionē transire. Item nota hic argumentum pro senibus, quod sint cōtinētes. d ¶*Constitutione.* j. 27. q. 2. *sunt, qui dicunt.* & c. *Agathosa.* quia Agatho. & ca. scripsit nobis in istis cōstitutionibus dicitur, quod vir, & vxor postquam copulatione coniugij vna caro effecti sunt, non potest alter ad religionem transire altero in sæculo remanente.

e ¶*Sterilis.*] Ratione ætatis, & non naturæ: quia quoniam multę sunt steriles, & iuuenes, q continere nō possunt, nec volunt.

f ¶*Sine suspicione.*] Sic j. c. vxoratus. & cap. ad Apostolicam.

g ¶*Dissimulare.*] Dissimulatiōe approbationis, quia talis trāsitus bñ approbatur, si cōsentit mulier. j. eo. vxoratus. & ca. ad Apostolicam.

---

ipsum repetente, coactus est ad eam redire: ea mortua, quæris, an ipse cogatur reuerti ad monasterium, an aliam possit ducere in vxorem? Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd votum non tenuit [a], vnde ratione voti ad monasterium nō tenetur [b] redire, vlteriùs verò nō poterit vxorem accipere: promisit enim se non exigere [c] debitum, quod in eius potestate erat: & ideo quoad hoc votū tenuit: non reddere autem, non erat in eius, sed mulieris potestate. Vnde Apostolus [Vir nō habet potestatē sui corporis, sed mulier.]

1. Cor. 7.

¶Idem Exonien. † Episcopo.

Vxoratus religionem intrare nō potest, nisi etiam vxor ingrediatur: vel nisi suspecta non sit, & cōtinentiam promittat. Hoc dicit. Et est vnum c. de principalioribus tituli.

CAP. IV.

Cum † sis præditus scientia litterarum, ignorare non debes sanctorum Patrum constitutioni [d] esse contrarium, vt vir vxore sua, aut vxor viro eius † non assumente religionis habitum, debeat ad religionem transire: & infrà. ¶Inde est, quod auctoritate Apostolica prohibemus, ne in Episcopatu tuo virum, vel vxorē (nisi vterque ad religionem migrauerit) transire permittas. Verum si ita vxor senex est, & sterilis [e], quòd sine suspicione [f] possit esse in sæculo, dissimulare [g] poteris: vt ea in sæculo remanente, & castitatem promittente, ad religionē transeat vir eiusdem.

¶Idem Strigoñ. † & Coloñ. † Archiepiscopis.

Coniugatus non est ordinandus ad sacros ordines, nisi vxor continentiam promittat.

CAP. V.

Coniugatus †: & i frà. Nullus coniugatorum est ad sacros [h] ordines promouendus: nisi ab vxore cōtinentiam profitente [i] fuerit absolutus.

¶Idem eisdem.

Vxoratus in Episcopum promoueri non potest, nisi vxor religionē profiteatur.

CAP. VI.

Sanè † si coniugati consenserint ordinari, vxoris voluntas priùs requirenda est: & infrà.

¶*Glo. seq. reci. per qua. arg. pro, & soluit contrarium, io.*

h ¶*Ad sacros.*] Ex eo quòd prohibet, quòd coniugatus non promoueatur ad sacros ordines, dat intelligi, quòd possit ad minores: quia quod de vno negat, de alio consequens intellectus patet. 15. q. 1. *qualis.* sed non est verum: quia coniugati pmoueri nō debent. j. de cleri. coniuga. diuersis fallacijs. imo si clerici sunt in minoribus ordinibus, beneficius debent priuari. eo. tit. c. 1.

¶*Gloss. seq. quærit, ponit opi. Ala. ponit contrariam, & reuertitur ad primam.*

i ¶*Ab vxore continentiam profitente.*] Sed nūquid sufficit hoc? Videt, quòd sit. 32. d. *ferratum.* & 77. d. *Episcop' benedictionē.* qua potius contradicit. sed ibi exponit, religionē, id est, castitatē. sic j. de cleri. coniuga. sanè. quod cōcedebat Ala. si vir remaneat in sæculo. Alij dicunt, quòd ordinari nō debet, nisi ad religionē cōuertat vterque. Quod dicit hic, intellige in eo casu, in quo se cuidam esset senex, & sterilis, ita quod nulla est suspicio de vxoris incōtinētia. sic intelligit illa decre. sanè. de cleri. coniug. nā qui pmouet ad sacros ordines, eo ipso intelligit continentiam profiteri. & si iuuenis esset vxor, psumptio esset cōtra vtrūq;. ar. s. c. prox. in fi. vnde non debet promoueri talis, nisi ambo trāsierint ad religionē. sec' si sit senex, & sine suspicione, vel dicas, vt dixit Alan. quòd aliud est in eo, qui promouetur ad sacros ordines remanēdo in sęculo: quia ibi sufficit, quòd cōmuni consensu cōtinentiā promittant, vt dicūt iura primò inducta: quia etiā cōmuni consensu, sine susceptione ordinum possunt continentiam profiteri remanendo in sæculo. 33. q. 5. *quod Deo pari.* & aliud est in his, qui conuertuntur: quia locū ibi habet, quod dicitur s. c. prox. & j. eo. *ad Apostolicam.*

Sanè.] Communis diuisio. Secunda pars ibi, *Fraternitati.* Abbas Siculus.

CASVS. Dicit hic, quòd si coniugati ordinari voluerint, volūtas vxoris prius debet requiri, & obtineri, vt ibi dicit in pcedēti c. prohibet etiam, ne vxoratus possit in Episcopum promoueri, nisi vxor sua continentiam profiteatur, & intret religionem, sacram vestem assumendo. Nota, quòd vxoratus non debet promoueri sine licentia vxoris. Item nota speciale in vxore Episcopi, quod debet continentiam profiteri, & intrare religionem, antequam vir eius promoueatur in Episcopum.

¶*Glo. seq. recitatur per quæstionem.*

a ¶*Vxora-*

Marginalia: † Cap. 4. c. ti. in 1. cōp. *Et post concilium Lateran.* p. 5. c. 2. *Et de articul. huius nominum.* c. *Vide Turrecremata* in c. sunt qui dicunt. 27. q. 2. in fine. † *sive.* a *De hoc articulo vide B. Aug.* l. 4. contra Faustū Manichæum. c. 8. & 9. & magistrum sen. lib. 4. dist. 30. §. præmissis aliquid addēdum, & ibi *Sotum.* q. 1. ar. 1. & 2. *Vbi latè de matrimonio B. Virginis.* — b *Sane multa de hoc dictū accipe: in dēs tamen cō tinere possunt, quā tenere ad continentiā non sit dece cōpellantur, quæ ea sæpius secūt, quæ pro continēdo dono à Deo impe.* † Strigonii. † Colonien. † Coloniē. † Cap. 5. e. ti. in 1. cōp. *Et post concilium* p. 5. c. 5. *Et de Gero mo sarcellectu vide Durādum* l. 4. d. dist. 27 *Palud.* q. 3. *& Latinus Sotum* q. 1. art. 4. vel præterea contra eādem primam conclusionem. † Cap. 6. e. ti. in 1. cōp. *Et post concilium Lateran.* p. 5. c. 7. *Et de materia, & intellectu, & de quo etiam paulo ante in c. si ingratitudo in de Demetrio in c. si* 28. dist.

a ¶ *Vxoratum.*] Si de fraude nõ sit suspectus, ratione vxoris, & filiorum à prælatura, & ab administratione non repellitur: in quo casu intelligitur hoc. 31. *dist. omnino.* secus si suspectus: quia sæpe per tales substantia ecclesiastica deperire solet. 28. *dist. de Syracusana. & 3. cleri. coniu. diuersis. 61. d. Cathinensis.*

¶ *Glos. sequens quærit & soluit.*

b ¶ *Sacrum velamen.*] Sed quid si esset vetula, nunquid sufficeret, si continentiã profiteatur. ĩ. *eo. Vxoratus. & ĩ. eo. ad Apostolicã?* Respõdeo, non sufficere, nisi conuertatur, & est speciale in vxore episcopi: aliàs contradiceret c. præced.

ADDITIO. Quidam dicunt, quòd non sufficit, & est speciale in Epo. credo, quod sufficeret. & hoc intelligitur de iuuene, arg. ex fine huius cap.

† *In aliquibus impressis exemplaribus ita: & religiosam vestẽ, vel vitam assumat.*

frã. ¶ Fraternitati vestræ auctoritate Apostolica prohibemus, ne vxoratum [a] præsumatis in Episcopum ordinare: nisi vxor priùs professa continentiam, sacrum sibi velamen [b] imponat, & religiosam vestem † assumat.

¶ Idem Brixieñ. Episcopo.

¶ Sponsa de præsenti non cognita, quæ dicit se velle religionem ingredi, compellitur infra certum tẽpus profiteri, vel adhærere marito.

CAP. VII.

EX † publico instrumento nobis innotuit, quòd cùm Veroneñ. Episcopus causam matrimonij, quæ inter A. virum, & M. mulierem vertebatur, suscepisset terminandum, iudiciali sententia matrimonium approbauit, & eidem mulieri præcepit, vt ad virum rediens, exhiberet eidem coniugalem affectum: quod cum renueret †, fuit vinculo excommunicationis astricta. ¶ Cæterùm quia licèt à prælato viro desponsata fuerit: adhuc tamen (sicut asserit) ab ipso est incognita: Mandamus, quatenus si prædictus vir ipsam carnaliter non cognouerit †, & eadem ad religionem [c] transire voluerit, recepta ab ea sufficienti [d] cautione, quòd vel ad religionẽ transire, vel ad virum suum redire infra duorum [e] mensium spatium debeat, ipsam à sententia, qua tenetur, absoluas: ita quòd si ad religionem transierit, vterq; restituat [f] alteri, quod ab eo noscitur recepisse: *& infrà.* ¶ Sane quòd Dominus in Euangelio dicit, nõ licere viro † nisi ob causam fornicationis vxorẽ suam dimittere, intelligendum est, secundùm interpretationem sacri eloquij, de his quorum matrimonium carnali copula est consummatum [g], sine qua consummari † non potest.

† Ca. 7. eo. tit. in 1. cõpil. *Et post concilium p.* 5. c. 8. *Vide Turrecrematam in c. sunt qui dicunt.* 27. q. 2. *& omnino Dominicum Sotũ* l. 4 sen. dis. 27. q. 1. ar. 4. *vbi egregiè defendit decisionẽ huius Decretalis.*

† *renuerit. in antiquis.*

† *cognouit.*

EX *publico*] Prima pars narrat factũ. Secunda ibi, *Cæterùm.* mulieri peteti dat iudicẽ. Tertia soluit obstaculũ ibi, *Sane.* Abb.

CASVS. Inter A. virũ, & M mulierẽ qõ matrimonij vertebatur, quæ fuit cõmissa Epo Veroneñ. qui pro matrimonio sentẽtiã promulgauit, præcipiens mulieri, vt ad virum rediret, & ei coniugalẽ exhiberet affectũ: quod cùm facere nollet, fuit excõmunicata: sed illa se virginẽ asserens, dicebat se velle religionẽ intrare. significatũ fuit hoc D. Papæ, vnde mãdat Episcopo Brixieñ. quatenus si prædictus vir eam carnaliter non cognouerit, & illa ad religionẽ transire voluerit, absoluatur à sententia excõmunicationis, recepta prius sufficiẽti cautione ab ipsa, quòd debeat ad religionẽ trãsire, vel ad virum suũ redire infra duos menses: & si ad religionem transierit, vterque restituat alteri, quod ab eo recepit. In fine respõdet tacitæ quæstioni, quæ posset fieri de auctoritate Euãgelij, qua dicitur: Nõ liceat aliem dimittere vxorẽ suã excepta causa fornicationis: quia illud intelligẽdũ est de his, quorũ matrimoniũ est carnali copula consummatũ. Not. quòd ante carnalem copulam potest alter coniugum religionẽ intrare altero in sæculo remanente. Item cum dissoluitur matrimonium iusta de causa, vterq; debet alteri restituere, quicquid ab eo habuit. Item priuatur quis iure suo sine culpa sua. Item per carnalem copulam matrimonium consummatur.

¶ *Glos. seq. quærit, & soluit.*

c ¶ *Religionem*] Quid si vellet remanere in domo propria, & seruare religionẽ? Nõ est audiẽda. ĩ. *eo. ex parte.* 2. *in fi.* quia ad bonum, & malum se posset habere & ideo quod certius est, tenendum est vt ĩ *de spon. impuberum & de pœnit. d.* 7. §. 1. Ber.

d ¶ *Sufficienti*] Nomine sufficientis cautionis intelliguntur pignora, vel fideiussores. *ff. man. mandato.* §. *vlt.* satis putarẽ in casu isto dari cautionem ad arbitrium iudicis. 24. *d. quanquam.*

e ¶ *Infra duorum*] Nunquid illud tempus est ordinariũ, & regulare, vt semper tantum tempus indulgeatur, & non minus, licèt dicatur de duobus mensibus. Credo, quòd illud cõmittetur arbitrio iudicis, verũ plus, vel minus tẽpus indulgeat ad profitendum dicenti se velle etiam intrare religionem: & currit à tempore illo, quo iudex statuit terminum. Sed pone, quòd elapsum est tempus statutum, nunquid adhuc potest intrare religionem? Dico, quòd sic semper ante carnalem copulam: iudex tamen debet præfigere terminum perẽptorium, infra quẽ profiteatur, vel conuertatur ad virum. alioquin illam excommunicet, nec dabit ei tempus probationis Episcopus, nisi maritus consentiat. De hoc dic vt s̃. tit. prox. statuimus.

f ¶ *Restituat.*] Quod obtinet, vbicunq; matrimoniũ dissoluitur ex iusta causa. ĩ. *de do. post diuor. resti. c.* 1. *&* ĩ. *de coniug. ser. proposuit. C. de spon. l. vlt. C. de Episcop. & cleri. Deo nobis.*

g ¶ *Consummatum.*] Sed contra videtur [a], quia matrimonium mandato Dei perficitur. 26. d. deinde opponitur. Sol. Est cõsummatio, quæ fit quoad matrimonij essentiã, quæ fuit facta in paradiso ab ipso Domino per coniunctionem animorum: quæ designat conformitatẽ fidelis animæ ad Christum, vt ibi. Et est quędã consummatio quoad sacramentum Christi ad Ecclesiam, per incarnationem verbi Dei in vtero virginali, quod designatur per illud matrimoniũ, quod est carnali copula consummatum: vt hic. & s̃. de pign. debitum. 27 q. 2. in omni. vel saltem quoad hoc quòd impedire possit propositum religionis. Laur. Notauit hic Alanus, quòd matrimonium non consummatum sortitur naturã ex constitutione Ecclesiæ, ideò circa illud latissime patet Papæ potestas. Vincẽtius dixit, quòd Papa per dispẽsationem posset dissoluere tale matrimoniũ: posset etiam statuere, quòd per secundũ matrimonium rumperetur primum. secus de cõsummato, quòd ab ipso Domino naturam suã sortitur: & ideo sola interpretatio circa illud pertinet ad Papam, non dispensatio, vel cõtraria constitutio. Contra tamen *arg.* ĩ. *de spon. duorum. c. vlt.* B.

a *De materia huius glossa, quæ valde est controuersa inter canonistas, & Theologos, vide Turrecrematam in c. sunt qui dicũt.* 27. q. 2. vers. ad tertium sic procedi tur. *& latum per Sotum* l. 4. dist. 27. q. 1. ar. 4. ver. *Alia vero argumenta.*

Matth. 5. & 19.

† *Vide concil. Trid.* sess. 24. tit. de sacramento matrimonij. c. 6. & sc.

† *confirmari.*

¶ Idem Priori, & fratribus sancti Ioannis.

¶ Summa vt suprà eod. cap. cũ sis.

CAP. VIII.

VXoratus † sine licentia vxoris inter vos nullatenus recipiatur [h]: quæ integræ opinionis ita existat †, quòd nulla marito suspicio habeatur, eam ad secunda vota velle migrare: vel quòd minùs continenter [i] debeat viuere, quæ si talis extiterit, marito eius in consortio vestro recepto, ipsa publicè in conspectu Ecclesiæ continentiam professa, in domo propria

† Cap. 8. eo. tit. in 3. cõp. *Et post concilium p.* 5. c. 6.

† *sic, quas extitit suprà eõ. in c. coniugatus.*

† *existat ita.*

VXoratus.] Diuiditur principaliter in duas partes. Primo prohibet per hospitalarios S. Ioannis, vxoratũ recipi sine vxoris licentia. Secundò prohibet per ipsos recipi mulieres. Secunda ibi, *Nullas.* prima pars subdiuiditur, secundum quod distinguit qualitatem vxoris licentiã dantis. Abb.

CASVS. Primo dicitur, quòd cũ vxoratus nõ recipiatur ad religionẽ, nisi vxor primo promiserit cõtinẽtiã, si est talis, quòd sine suspicione possit in sæculo remanere, in domo propria cũ sua stare familia poterit. Secũdo dicitur, quòd si est iuuenis, cõpellatur recedere à conuersatione sæcularium hominum & intrare religionẽ. Tertiò dicitur, quòd nullus clericus, vel monachus tõdeat mulierẽ, vel secũ teneat. No. quod vxoratus nõ põt trãsire ad religionẽ, nisi vxor priùs voueri castitatẽ. Item votum publicè factum, videtur esse solẽne. Item si mulier non caret suspicione, non sufficit viro eius licentia cõuertendi, nisi ipsa intret religionẽ. Itẽ moniales nõ debent habitare cũ monachis.

¶ *Glo. seq. quærit, & soluit.*

h ¶ *Nullatenus recipiatur.*] Sed pone, quòd de licẽtia vxoris recipiat, & professionẽ faciat solẽniter, & habitũ recipiat, sed vxor nõ promittit cõtinẽtiã, nec promisit trãsire ad religionẽ, siue sit senex, siue iuuenis, nũquid tenet monachatus, cũ nõ sit seruata forma huius c. s̃. e. cũ sis. & ĩ. e. ad Apostolicã: Ego credo, quòd monachus sit, & votũ solẽnizauit omnino quoad se, & ita quòd non possit exire monasteriũ, nec vxor põt eũ repetere iure seruitutis, quia renũciauit illi seruituti dãdo ei licẽtiã: Eps tñ poterit [b] suũ, vel virũ de monasterio reuocare, & reddere vxori, ne illa incidat in fornicationẽ, cũ hoc ad ipsum pertineat, si suspecta est. 63. *d. diacones.* & ita intelligũtur iura de hac materia loquẽtia. sed ea mortua cõpellitur redire ad monasteriũ. & sic intelligitur. s̃. *eo. c.* 1. *&* ĩ *eod. ex parte. consuluit. & s̃. quod met. cau. c.* 1. & licet dicatur hic, & s̃. *eo. cùm sis.* & ĩ *eo. ad Apostolicã.* quòd alter coniugum non recipiatur, nisi alter trãseat ad religionem, vel promittat continẽtiã. verũ est hoc, quod non debet recipi, nec ille etiã debet trãsire: tñ si recipiatur præ dicto modo tenet monachatus, vt dictũ est. quia multa fieri nõ debẽt: facta tñ manẽt. De hoc no. ĩ. e. c. pro. nec dicitur in aliqua littera decre. quòd monachatus nõ teneat, sed quòd ita fieri debeat. B.

b *Idem notatur infra c. prox. ad fi. vlt. glo. & idem Innocentius supra eo. quidam. Ioan. Andr.*

i ¶ *Minùs continenter.*] Sic s̃. *eod. cũ sis. &* ĩ. *eo. ad Apostolicam.*

a ¶ Cùm

a ¶ *Cum filiis suis, & familia.*] Sic 20.q.2.*Vidua*,27.q.1.*mulieres* arg.contra.ea.causa.q.2.*scripsit*.
b ¶ *Tonsurare.*] 30 dist. *si qua mulier*.
c ¶ *Ad habitandum.*] Quia huiusmodi duplicitas reprobatur. 18.q.2.*diffinimus*.&.32.dist.*interdixit*.27.q.2.*cognouimus*. Bct.

Ex parte]. Professus religionem de consensu vxoris in sæculo remanentis, licet vxori fuerit restitutus, ea mortua ad monasterium redire compellitur. Ita communiter summatur, textus tamen iste nihil dicit de restitutione. Prima pars ponit querelam. Secunda dat iudicem ibi, *Quia verò.* Abbas.

Casvs. Quidam D. nomine in infirmitate positus, vxore sua consentiente votum castitatis emittens suscepit habitum monachalem, & postmodum liberatus vxorem suam retinuit, & ea defuncta aliam superinduxit: quæritur, vtrum cum ea valeat remanere? Rndet Papa, licèt ille D. ad religionē de iure nequiuerit proficisci vxore in sæculo remanente, ea tamē sublata de medio, votum suum violare non potuit: vnde mandat, quatenus si verum est, quod asseritur, prædictus D. compellatur per excommunicationē, vt mulierē suam dimittat, & ad suum monasterium reuertatur, de cætero in habitu regulari moraturus. Nota, quod vir nec intrare religionē, nec votum vouere potest sine consensu vxoris. Item nō sufficit viro intrāti religionē licentia vxoris in sæculo remanentis sed vouētes compellendi sunt per sententiam excommunicationis, votum suum seruare.

† Cap. 1. eo. titu. 2. cop.

cum filiis suis, & familia [a] poterit permanere. ¶ Si autem talis fuerit, quæ suspicione non careat: voto continentiæ celebrato, à secularium hominum se conuersatione remoueat, & in loco religiosa, vbi Deo seruiat, perpetuò commoretur. ¶ Nullus vestrum mulierem aliquam tonsurare [b], vel ad habitandum [c] secum præsumat assumere.

¶ Vrbanus iij. Priori sanctæ Crucis.

¶ *Coniugatus faciens professionem vxore consentiente, licèt nunquam intrauit monasterium: si mortua coniuge cum alia contrahat, non valet matrimonium, & monasterium intrare compellitur.*

CAP. IX.

Ex † parte Abbatis sancti Petri ad audientiam nostram peruenit, quòd cùm D in infirmitate positus, consentiente vxore [d] votum vouens castitatis, monachalem habitum suscepisset, postmodum liberatus vxorē retinuit, & aliam, ea defuncta, sibi temerè copulauit.

¶ Quia verò licèt prædictus D. vxore sua remanente in sæculo, de iure ad religionem [e] nequiuerit proficisci, ea tamen sublata de medio, votum sine salutis suæ periculo non potuit violare: Mandamus, quatenus si verum est, quod asseritur, prædictum D. per excommunicationem compellas, vt muliere dimissa ad suum monasterium

reuertatur, sub regulari habitu de cætero Domino seruiturus.

¶ Clemens † iij.

¶ *Professus religionē vxore sciente, & dissimulante, ea mortua ad sæculum redire non potest. Hoc dicit secundum intellectum veriorē, & singularem in materia.*

CAP. X.

Consuluit † nos G Sacerdos, vtrùm vir ad religionem transiens [f], & in ea per annum, & amplius moram faciens vxore sua postquam ad domum trāsierat regularem [g], de præsenti vita sublata, sæcularem habitum resumere valeat, & aliam ducere in vxorem, vel si ductam ei liceat retinere. ¶ Consultationi huiusmodi taliter respōdemus, quòd prędictus vir nec habitum potest abiicere, quem assumpsit, nec aliquam sibi matrimonio † copulare. Quòd si contraxerit, matrimonium ipsum decernimus dirimendum [h].

¶ Cælestinus iij.

¶ *Coniunx, quæ continentiam vouit, tenetur reddere debitum coniugi, licèt ad tempus voto consenserit.*

CAP. XI.

Charissimus †: & infra ¶ Fraternitati vestræ mandamus, quatenus si inueneritis vxorem Regis Sueciæ, graui infirmitate depressam, continentiā vouisse, & virum eius ad tempus præ-

trauit, tenet, quod ille nō cōpellit redire ad monasterium: quia votum nō fuit solenne: quia inuita vxore hoc fecit: nec fecit ibi professionē: hic vero cōsentiente vxore, professionē fecit.]. c. prox. & sic omni modo, quo potuit, votū solemnizauit: vnde quāuis non debuerit vir transire, vxore in sæculo remanēte, tamē tenuit votum, & monachus fuit: quia multa fieri nō debent, facta tamen remanent,]. titu. prox. ad Apostolicam. vnde compellitur redire ad monasterium. vxore mortua. Sed contradicere videtur]. c. 1. vbi mulier dedit licentiam viro, & tamen de monasterio reuocatur, & restituitur vxori, nisi vxor castitatem promiserit, aut ad religionem transierit. Sed ibi dicitur, quod monachatus nō tenuerit, vnde mortua vxore compelli debuit ad monasterium redire: & ita concordat cum ista, & hoc probatur]. quod met. causa. cap. 1. Hug. dixit, quod decreta. illa nō tenet: quia consensit marito, & debebat cōpelli ad castitatē, vel monasterium intrare, si iuuenis esset. & prætera non dicitur ibi, quod mulier posset reuocare maritū, sed Ep. ex officio suo tamē compellitur illa redire quia ea quæ dixi]. c. placet. ibi similiter nō fuit solemne votum: quia nō habuit licentiam viri. vnde nec illa compellitur redire ad monasterium. Bern.

Additio. Vel promisit vitam mutare. 27. q. 2. Agathosa.

† Colossēsus].

† Cap. 1. eo. titu. 1. cōp.

† Alias ita: in matrimonium copulare. & alias ita: in matrimonio copulare.

f ¶ Consuluit.] Legitur varijs modis, & secundum primum intellectum hoc dicit: si coniuges profitentur religionē, altero mortuo alter ad sæculum redire non potest, & iste intellectus elicitur ex textu, intelligendo quod vxor etiam intrauit religionē. Legitur & secundo quod solus maritus intrauit: & hoc intendit: Professus religionem consensu vxoris in sæculo remanentis, ea mortua ad sæculum redire non potest. sic communiter summant doctores. sed iste textus non patitur aliquem istorum intellectuum. Communis diuisio. Secunda ibi, *Consultationi.* Abbas.

† Cap. 1. eo. titu. 1. cōp. Vir integram habet fidē his recitat ... affert.

Casvs. Quidā cōsentiēte vxore sua trāsiuit ad religionē: tādem vxor illa mortua est: quæsitū fuit, vtrum possit habitū sæcularē reassumere, & aliā ducere in vxorē, vel si ductā sibi liceat retinere? Respondet Papa, quod prædictus vir nec habitū quē assumpsit, abiicere potest, nec aliquā sibi in matrimoniū copulare. & si contraxerit, matrimoniū ipsum est dirimēdū. No. quòd sufficit vxoris licentia, ad hoc, vt votū viri teneat. vt hic colligit.

f ¶ Trāsiens.] De cōsensu vxoris, q senex erat, vel promisit vitam mutare. 27. q. 2. Agathosa. vel ipse post mortē vxoris ratum habuit, quod prius fecit sim.]. quod met. causa. perlatum. Bar.

g ¶ Transierat regulare.] Ipse maritus, & ita idē est in canonico regulari, quod in monacho, cùm parua sic differētia inter eos. 20. q. 3. præsens clericus.]. de statu monacho. quod Dei timorem.

¶ Gloss. seq. soluit contrarium.

h ¶ Dirimendum.] Ergo votum eius fuit solemne ex quo separat matrimonium.]. qui clerici. vel vouen. rursus. quod verum puto: quia de licentia vxoris intrauit, & ita tenuit ingressus: alias esset contra.]. eo placet. in fine. Ber.

c Vt dixi superius. pro. Petrum & Abbas intel ligunt hoc c. quando sciente, & tacente coniuge, religionē profitetur: quia si priùs non remittit, ille manet monachus. Ioann. And.

Charissim.] Cōis diuisio. Secūda pars ibi, *Fraternitati.* Ab.

Casvs. Vxor Regis Sueciæ graui infirmitate depressa cōtinentiā vouit, vir suus ad tēpus voto cōtinentiæ consentit: ipsa postmodū liberata, viro suo adhęrere matrimonialiter recusabat: vnde Rex petiit à Papa sibi super hoc prouideri, & cōpelli vxorem

¶ Glo. seq. quærit, ponit opinionem Lauren. & remittit.

d ¶ Consentiente vxore.] Sed esto, quod sit iuuenis, nūquid vouet dādo licētiā? nā nō potest in sæculo remanere..]. eo. cùm sis. Lau. dicit, quod si senex, vel ei dicatur, intelligitur vouere, aliās non. & dic consentiente, & permittente intrare religioné. 27 q. 2. Agathosa. arg. Vel dic, vt in notula seq. dicitur.

a Ad hoc]. eo. venies. Ioan. And.

¶ Gloss seq. ar. alleg. duo iura, in contrarium alle. alia duo. ponit tres opin. & tertiam impugnat ponens dictum Hug. & soluens decret. 1. suprà. eo.

e ¶ De iure ad religionem] Colligitur [b] hic arg. quòd vxoris licētia nō sufficit ad hoc, vt ad monasteriū possit trāsire vir eius. sim.]. eo. ti. c. 1. & 33. q. 5 notificasti. Sed cōtra videtur 27. q. 2. Agathosa. & 33. q. 5. qui vxore. Quidā dicūt, licētia vxoris non sufficit, nisi & ipsa cōuertatur. & c. qui vxoré. loquitur de cōsilio. & c. Agathosa exponitur ita, quod huic dicto concordat. Alij dicūt, quod sufficit licētia vxoris, & dādo ei licētiā intelligitur solēnizare votū. ar. 32. di. seruatim. 28. di. diacono. & c. si qua vidua & hoc c. & similia loquuntur de licentia extorta. Tan. & quidā alij dicūt, quod hoc intelligi debet secundū distinctionē illius c.]. eo. cū sis. &]. eo. ad Apostolicā. Sed hæc distinctio nō vr̄ hic habere locū: quia si fuit iuuenis, nō sufficiebat dare licentiā, nisi ipsa cōuerteretur, vt ibi dr̄, vir non tenuit votū, nec debet cōpelli redire ad monasteriū: Vt]. eo quidā. si erat senex, bñ potuit trāsire de licētia vxoris, vt ea iura dicūt vt hic dicit, quod de iure trāsire nō debuit. Hugo dicebat, quod illa decr. qdā intrauit nō tenebat: quia bñ debebat ille cōpelli ad monasterium redire: quia votū tenuit: & hoc idē pōt dici. secūdū eū de illa.]. eo. placet. ppter h. vbi nō cogit redire ad monasteriū. & sic stabit huic: &]. eo. c. pr. hoc satis vr̄. Sed dicas, quod in decr. illa, qdā in-

b De materia huius glossa vide plenissimè per Henrichū Bosch.]. eod. c. venoratus.

vxorem sibi matrimoniali adhærere affectu, mãdat Papa quibusdam, quatenus si inuenerint vxorem Regis prædicti graui infirmitate detentam cõtinentiam vouisse: & virum suum ad tẽpus præbuisse consensum: maximè si idẽ vir non vouit perpetuam continentiam, prædictam dominam viro suo faciant adhærere, & vtrunq; adinuicem matrimoniali effectu tractare. Not. ꝙ vir, & vxor pari cõsensu possunt cõtinẽtiã vouere: sed alter sine altero vouere nõ potest. Item votũ ad tẽpus emissum non obligat vouentem.

¶ *Gloss. seq. arg. & remittit. aterum ar. & approbat.*

a ¶ *Præbuisse cõsẽsũ.*] *Arg. quod sufficit alterius cosensus ad hoc, vt alter possit intrare religionem.* De hoc dic, vt dictum est ſ. eo. c. 1. & ex eo quod dicit, ad tempus, videtur, si simpliciter licentiam dedisset, ꝙ sufficeret, & ex eo quod dicit, maximè si vir eius cõtinẽtiã vouisset, quod verum est: quia vir, & vxor communi cõsensu possunt cõtinentiã vouere perpetuò remanẽdo in domo sua. 33. q. 5. *quod Deo pares.* & ad tempus. 33. q. 4. *Apostolus.*

† Ca. 4. eo. tit. in 2. cõpil. *Vide Turrecrematam* in c. feriarum. 32. dist. & latè hic Henric. Bu. b. *Vide magistrum* sent. l. 4. dist. 38. §. hic quæritur.

b ¶ *Maximè.*] Id est, tantum, secundum quosdam s. Ber.

† *Vide Scotũ* l. 4. sent. dist. 32. q. 1. & 2. & 3.

a *Scilicet Gof. Vbal. & Inno. quod placet Hostiensi per id quod dixit glossa prox. Ioan. And.*

buisse consensum[a], maximè[b] si non idem vir continentiam vouit perpetuam, eandem viro cohabitare faciatis, & vtrumque inuicẽ maritali affectione tractare.

¶ Idem.

¶ *Si alter coniugum altero ignorante religionem profitetur, & propter hoc de monasterio educitur, illo mortuo ad monasterium redire non cogitur.*

CAP. XII.

PLacet † nobis: *& infrà.* Solicitudo tua consuluit, vtrum mulier, quæ credens mortuum maritum, habitum religionis assumpsit, & eo reuerso de monasterio educta fuit, post obitum viri sit ad regularem obseruantiam compellenda. ¶ Super quo respondemus, quod licèt votum eius vsquequaque non tenuerit[c], eatenus tamen fuit obligatorium, quatenus se poterat obligare: promisit enim intrando monasterium, se non exacturam carnis debitum †, quod erat in potestate ipsius[d]: redire verò ad sæculum, in eius potestate non erat[e], sed in potestate mariti: & ideo quantum ad ipsam tenuit[f] votum, quod post viri obitum tenere non desiit: cùm ad eum casum, à quo poterat[g] efficax habere principium, peruenisse noscatur: Consultius itáque dicimus, & ei congruentius ad salutem, vt ad monasterium redeat, vbi bona ducta intentione professionem fecit, & habitum religionis accepit. Si verò ad hoc induci non poterit, ipsam inuitam credimus non cogendam[b].

PLacet.] Cõmunis diuisio. Secunda pars ibi, *Super quo.* Abbas.

Casvs. Quædã mulier credens maritum suum esse mortuũ, habitum religionis assũpsit: tandem eo reuerso, de monasterio educta fuit: viro suo postmodũ defuncto, quæritur, vtrùm compellenda sit ad monasteriũ redire? Rñdet Papa, ꝙ votũ suũ non tenuit omnino, tñ in tãtũ tenuit, quatenus se potuit obligare: intrando enim monasterium promisit se nõ exacturã vlteriùs debitũ carnis quod erat in eius potestate: redire verò ad seculũ non erat in potestate ipsius, sed mariti, & ideo quoad se votum tenuit, & post obitũ viri tenere nõ desiit, cùm ad eũ casum deuenerit, in quo efficax potuit habere principiũ: tñ saluti suæ melius prouideret, si ad monasteriũ rediret: si verò ad hoc induci nõ poterit, nõ est cõpellẽda. Not. quod votũ pro parte tenet, & pro parte nõ tenet. Itẽ iuri suo licitũ est cuilibet renunciare, sed iuri alterius nemo renunciare potest. Itẽ si res venit ad eũ statũ, à quo incipere potuit, tenet, etiamsi ab initio nõ tenuit.

c ¶ *Vsquequaque non tenuerit.*] Quia remansit obligata viro ad debitum reddendum. 33. q. 5. *si dicat.*

d ¶ *In potestate ipsius.*] Sic. ſ. *eo. quidam intrauit.* Ber.

¶ *Glos. seq. quærit, & soluit.*

e ¶ *In eius potestate non erat.*] Et sic auctoritate propria exire nõ poterat. Quid si exiuisset de facto, nunquid esset compellenda redire? videtur, quòd non, per id quod dicit in fine.

Additio. Et 27. q. 2. *si vir.* Sed contra ſ. *eo. quidam. in fi.*

Glos. seq. arg. ponit duas leges, & vnum canonem, & soluit.

f ¶ *Quantum ad ipsam tenuit.*] *Arg. quod sentẽtia pro parte tenet, & pro parte non tenet. ff. de re. iud. de vno quoque. ff. de mino. etiã. §. 1. ar. contra. C. de repu. l. vnica ff. fam. erc. l. in hoc iudicio de conse. dist. 2. cõperimus.* Dic, quòd si sententia cõtinet plures articulos, siue plura capitula[b], id est, diuersa, potest pro parte valere, & pro parte non valere. & sic pòt pro parte confirmari, & pro parte infirmari. exempla patent. ſ *de rgta. Raynutius, & c. Raynaldus. & l. prædicta, etiam.* aliàs aut tota confirmatur, aut tota cassatur *de conse. dist. 2. comperimus.*

b *Vel vnum solum separabile: de hoc quære regul. iur. ea. q. lib. 6. Ioan. And.*

g ¶ *A quo poterat.*] Sic ecõtra soluitur iudicium, quod firmum erat, si ad eum statum deuenit, à quo incipere nõ potuit. *ff. de*

iudic. si à me. & l. si alter[c]. secus in matrimonio. 32. q. 7. *illi qui sani & c. neque furiosum.* ſ *de eo. qui cog. consan. vxo. sua. desertionem.*

¶ *Glo. seq. quærit, & remittit.*

b ¶ *Non cogendam.*] Sed nunquid tenet matrimoniũ, si mulier ista cõtraheret? Dic, vt dictum est ſ. eod. quidam intrauit. hic non fuit votum solẽne: quia nec habuit licentiam viri: vnde non cõpelli tur redire ad monasterium. sic ſ. *eo. quidam.* Additio. Vel dic verius, quòd non habuit viri consensum in suo ingressu, sed de professione emissa constat per responsionem Domini Papæ.

d *Communiter incerpet Iulianus 1. Vide de elect. querelam super 1. gloss. Ioan. And.*

¶ Innocentius iij. Pisano Archiepiscopo.

¶ *Summa vt supra eod. c. cùm sis.*

CAP. XIII.

AD † Apostolicam sedem: *& infrà.* ¶ Cùm autem vir, & vxor vna caro sint per copulam coniugalem effecti: nec vna pars conuerti possit ad Dominum, & altera in sæculo remanere: profecto non est alter coniugum recipiendus ad obseruantiam regularem: Nisi reliquus perpetuam continentiam repromittat; sed & vitam debet mutare: nisi fortè sit eius ætatis, vt sine suspicione[i] incontinentiæ, valeat in sæculo remanere.

AD Apostolicam sedem] Istud e. est pars c. ad Apostolicam. ſ. eo. prox. Primò ponitur dictũ. Secundo exceptio ibi, *Nisi.* Abbas.

Casvs. Dicitur hic, ꝙ cùm vir, & vxor sit vna caro, non potest vir ad religionem intrare, nisi mulier similiter castitatem voueat & religionem ingrediatur: nisi fortè sine suspicione incontinentiæ possit in sæculo remanere. No. ꝙ vir, & vxor per carnis commixtionem fiunt vna caro. Item vir non debet conuerti, nisi vxor conuertatur. Item nota hic argumentum pro lensibus, quòd sint continentes.

† Cap. 2. tit. de regularibus in 3. compil. Vide Turrecrematam in c. sunt, qui dicunt. 27. q. 1. in fi. & de Ancharanum in c. tua nos. de sententiis.

i ¶ *Vt sine suspicione.*] Sic ſ. *eo. cùm sis & c. Veratum.* Ber.

¶ Idem Lugdunẽ. † Archiepiscopo.

† *Lũdũ.*

¶ *Per religionis professionem, non per propositum castitatis seruandæ in sæculo, dissoluuntur sponsalia de præsenti.*

CAP. XIIII.

ij EX † parte tua est intimatũ, quod cùm quędam mulier

ij EX parte.] Communis diuisio. Secunda ibi, *Nos autem.* quæ tria facit. Primo contra solutionem allegat. Secundò soluit ibi, *Nos tamen.* Tertio solutionẽ determinat ibi. *Porro.* Ab. Sic. Casvs. Quædã mulier corã duobus Abbatibus velum viduitatis assumpsit, cũ celebratione Missę, ac litania, sicut moris est: post hæc quidã nobilis proponebat se mulierem illã mediantibus internunciis per verba de præsenti despõsasse: mulier illa cõfitebatur se cõsẽsisse in illũ, sed quia audiuerat illũ lepra percussum, nolebat sibi vlteriùs adhærere: quærebatur, vtrùm huiusmodi veli susceptio matrimonium impediat inter eos? Rñdet Papa, licèt videatur, ꝙ ex quo matrimoniũ contractum est inter legitimas personas, per verba de præsenti, in nullo casu possit illis viuentibus dissolui, vt altero viuente alter possit ad secunda vota trãsire, etiã si vnus fidelium fieret hæreticus: nisi fortè secus fieret ex reuelatione diuina, sicut de quibusdã sanctis legitur esse factũ: tñ Papa nõ vult declinare à vestigiis antecessorum suorũ, qui dixerunt, antequam matrimoniũ sit per carnalem copulam cõsummatum, licitũ est alteri cõiugum reliquo incõsulto ad religionem transire, & alter poterit se alij copulare: & hoc idem Papa consuluit obseruandũ in casu pręmisso, quãuis causa sit falsa, per quã mulier prędicta ad veli susceptionẽ fuit inducta: quia & sine tali qualibet causa, mulier propter religionẽ id facere potuisset: veruntñ licèt mulier illa videatur religionis habitũ assũpsisse in veli susceptione, tñ si velit in domo propria permanere, quasi seruatura propositũ religionis, compelli debet ad matrimoniũ cõsummandum, nisi voto solemni se adstrinxerit ad obseruantiã regularẽ: in quo casu cõpellẽda est religionis propositũ adimplere. No. quod matrimoniũ potest cõtrahi per nũcios, & ita possunt pallium conferre. Itẽ antequã matrimoniũ carnali sit copula consummatũ, alter coniugum potest altero inuito ad religionem transire, aliàs cõpelli debent insimul permanere. Itẽ falsa causa nõ impedit susceptionẽ religionis. Itẽ velũ viduitatis non impedit matrimonium contractũ, si religionẽ certam non intrat mulier. Item votum

† Cap. 1. eo. tit. in 3 cõp. *De materia vide, quæ etiam* supra eod. c. verum; & c. ex publico.

solẽne impedit matrimoniũ cõtrahẽdũ, & dirimit iã cõtractũ.
a ¶ *Viduitatis.*] Id est, velum quod datur viduis. *arg. 27. q. 1. Viduas quoque*, nec dicit hic, q̃ votũ emiserit, vnde postea dicit [illegible] dicit velũ professionis: licet enim assumat habitũ, siue velũ religionis, præsumitur tamẽ q̃ vouerit, sed no est sufficiẽs p-[illegible] nisi deuoueat se alicui religioni, vt dicitur in fine Lau.
b ¶ *Internuncius.*] Not. q̃ matrimonium potest contrahi per nuncios inter absentes, vt hic videtur. 32. q. 2. *honorantur.* j. *de spon. suspicit.* & l. *vlt. ff. de ritu nuptiarum, mulierem.*
c ¶ *Arrha.*] Licet arrha possit apponi in cõtractu matrimonij, nõ tamen pœna. *C. de spon. l. vlt. ff. de verb. obl. Titia.* j. *de spon. Gẽma mulier.* & hæc arrha postquã mulier intrauit monasteriũ, potest repeti à viro, & [illegible] *eod. ex publico. C. de Episc. & cler. Deo nobis.* olim non [illegible] ibi dicitur.
d ¶ *Complexus.*] Quæritur, verũ velit sufceptio impediret matrimonium inter eos.
e ¶ *Ratum coniugiũ.*] Quia cõtumelia creatoris nõ soluit ius matrimonij inter fideles, licet alter labatur in hæresim: q̃a matrimoniũ ratũ est inter eos. Sed si duorũ cõiugum infideliũ alter cõuertatur ad fidẽ, tũc contumelia creatoris soluit ius matrimonij, secũdũ quod dicitur. j. *de diuor. quanto.*
f ¶ *Omnem legem.*] 19. q. 2. *duæ sunt.* s. *de reg. licet.* j. *de diuor. gaudemus.*
g ¶ *Sanctis.*] s. *eod. Verũ. 27. q. 2. c. sufficit. §. ecce. vos item beatus.*
¶ *Glo. seq. alle [illegible] & demũ contraria [illegible].*
h ¶ *Falsa sit causa.*] Falsa em̃ demõstratio vel causa legati non perimit. *C. de fal. cau. adie. le. l. 2. ff. de condi. & demon.* falsa demõstratio, nec mẽdaciũ obligãtis impedit obligationẽ. *arg.* j. *eod. Veniens. ff. de pigno. act. l. 1. & l. si rem alienam* nec vitiat dispẽsationẽ. j. *de censu. quia circa* & ita non cõsideratur, quæ fuerit causa impulsiua. *arg.* s. *de surreio. quemadmodum. §. vlt. Arg. contra.* j. *de voto & vo. redem. magnæ in fine.* Nam in huiusmodi spiritualibus etiam dolus aduersarij non vitiat contractum. s. *de his, quæ vi metúsue cau. fi. c. cùm dilectus.* & j. *eo. dudum. & c. accedens.* nec consideratur causa, vel intentio contrahentis. *C. de condi ob cau. da. si repetendi.* & s. *de reg.* & *transeat religio. Vidua. 27. dist. quod interrogasti.* Tan-
i ¶ *In veli susceptione.*] Sic j. *qui cle vel vouen con'suluit. 33. q. 5.* quod Dei pari, tamen solus habitus non facit monachum, *sed professio.* s. *tit. prox. porrectum.* nisi feratur per annum. s. *de reg. ex parte tua.* vel nisi sit habitus professionis, qui datur profitentibus. s. *tit. prox. statuimus.* & c. *Vidua. & 20. q. 1. quem progenitores.* & est hic *arg. quod susceptio veli, sine habitu non facit monachum.*
¶ *Glo. seq. vers. per quæstionem, an clericatus, vel vita eremitica, & in fi. quæri & soluit.*
k ¶ *Propositũ castitatis.*] Bene dicit, propositũ: quia si verè castitatis votum deuoueret alicui religioni, scilicet sancti Augustini, vel Benedicti, in propria domo manẽdo, bene soluitur [illegible] votum. 27. q. 1. *de viduis.* & c. *mulieres. 20. q. 1. Vidua.* j. *qui clerici vel vouen. insinuante.* Vel dic, quod talis religio non soluit sponsalia de præsenti, sicut nec dissoluerentur, si vir fieret clericus. 27. q. 2. *si vir.* De vita eremitica dicunt quidã, quod soluit spõsalia de præsenti. *ar. 27. q. 2. c. sufficit. §. ecce.* Alij dicunt, quod nõ. vnde si Eremita contraheret matrimonium, teneret. quia potest habere proprium. 19. q. 3. c. *perlatum. §. econtra.* Io. Sed quid si in veritate leprosus fuisset? Si sic sponsa de futuro soluuntur spõsalia propter lepram: vnde nõ tenetur contrahere. s. *de infirm.* quemadmodum si essent sponsalia de præsenti, bene compelleretur consummare matrimoniũ, qui vellet intrare religionem, sicut hic innuitur.
l ¶ *Voto.*] Id est, professione.

velum viduitatis[a] coram duobus Abbatibus assumpsisset, benedictione solemni cum celebratione missæ, ac litania † (sicut debuit) accedente, quidam nobilis proponebat se prius mulierem ipsam, mediantibus internunciis[b] †, per verba de præsenti, arrha[c] etiam interposita, desponsâsse: *& infrà.* ¶ At illa se in illum consensisse confessa, dixit, quòd audierat eum esse lepra † percussum, & ob hoc eius fuerat abominata complexus[d]: *& infrà.* ¶ Nos autem inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd etsi possit non inconsultè videri, quòd ex quo matrimoniũ inter legitimas personas, per verba de præsenti cõtrahitur, illis viuẽtibus in nullo casu possit dissolui, vt viuente reliquo alter ad secũda vota trãsmigret †: etiamsi vnus fidelium, inter quos est ratum coniugiũ[e], fieret hæreticus †, & nollet permanere cũ altero sine contumelia creatoris: nisi forte secus fieret ex reuelatione diuina, quæ superat omnem legem[f]: sicut à quibusdam sanctis[g] legitur esse factum. ¶ Nos tamen nolentes à prædecessorum † nostrorum vestigiis declinare, qui responderè consulti, antequam matrimonium sit per carnalem copulam consummatum, licere alteri coniugum reliquo inconsulto, ad religionem transire, ita quòd reliquus ex tunc legitimè poterit alteri copulari: hoc ipsum tibi consulimus obseruandum in articulo prænotato: quamuis falsa sit causa[h], per quam ad susceptionem veli, prædicta mulier est inducta: cum sine qualibet tali causa id ipsum religionis obtentu facere potuisset. ¶ Porrò licèt prædicta mulier videatur in veli susceptione[i] religionis habitum assumpsisse, si tamen velit in domo propria remanere, quasi propositum castitatis[k] in sæculo seruatura, nihilominus consummandum est matrimonium iam contractum: nisi se voto[l] astrinxerit ad obseruantiam regularem: in quo casu compelli potest, vt relicto sæculo, religionis propositum exequatur.

¶ Idem Rudinen. † Episcopo.

¶ *Maritus factus Monachus à cõiuge adulterata reuocari nõ potest.*

CAP. XV.

Constitutus † in præsentia nostra H. sua nobis confessione monstrauit, quòd in Acolithatus ordine constitutus, quãdam puellam R. nomine in facie Ecclesiæ duxit vxorem: quã cum carnaliter cognouisset, orta discordia inter eum, & amicos puellæ, ipsa fuit cuidam alij V. nomine copulata: & tam memoratum H. vsque ad gradum sacerdotij[m] ordinâsti. Cum autem eum sua conscientia remorderet, habitum ordinis Cistercien. assumpsit: *& infra.*
¶ Ideoque mandamus, quatenus si res ita se habet, prædictam mulierem, vt à dicto V. recedat, cui per adulterium est coniuncta, nec prædictum Monachum impetat †, quò minus regulare votum valeat adimplere, per censuram Ecclesiasticam cogere[n] non omittas.

¶ Idẽ Pictauieñ. Episcopo, & Abbati de Bonbardeñ. † Pictauieñ. diœcesis.

¶ *Vxor non potest repetere maritũ de eius licentia religionem intrantem si post ingressum non continuit: licet ad consentiendum, seu ad dãdam licentiam dolo fuerit inducta.*

¶ *Constitutus.*] Prima pars narrat factum. Secunda dat iudicem ibi, *Ideoque.* Abb.
CASVS. Quidam acolythus H. nomine, quãdam puellam duxit in facie Ecclesiæ in vxorem, & eam carnaliter cognouit: tandem orta est discordia inter illum, & amicos puellæ: quare fuit alij copulata: & dictus acolythus fuit ad sacros ordinatus, & tandem habitum Cistercieñ. assumpsit. Dubitauit ipse H. an licitè posset in suo proposito remanere: accessit ad Papam exponens sibi prædicta: vnde mandat diœcesano Episcopo, quatenus si res ita se habet, prædictam mulierem compellat, vt ab illo recedat, cui per adulterium fuit copulata, nec prædictum monachum impediat, quò minus votum suum valeat adimplere. Not. quòd si vxor alicuius publicè adulteratur, vir licitè potest postmodum promoueri ad ordines, & intrare religionem. hoc intellige, si post adulterium commissum eum non cognouit.
m ¶ *Ad gradum sacerdotij.*] Quod bene fieri potuit[b], cùm illa vxor sua publicè fuit adulterata: vnde amisit ius, quod habebat in eum. j. *de diuor. significasti.* Item si fuisset vidua, vel ab alio cognita, promoueri non debuit. 34. *dist. curandum* si *eius.*
¶ *Glo. seq. obiicit & soluit.*
n ¶ *Cogere.*] Sed videtur, quòd talis coactio ei obesse nõ debet, quo minus repetat virũ: quia in facie Ecclesiæ nupsit tolerãte Ecclesia, quamdiu falsè appareat, an fuerit matrimoniũ inter illos. *Argumen. supra de fri. & malef. fraternitatis.* c. j. *de diuor. gaudemus. in fine.* Resp. non excusatur propter hoc, immo magis puniri debet: quia taliter nupsit, nulla sẽtẽtia separationis præmissa: vnde illa debet separari ab eo, cui iuncta fuit per adulteriũ: quia viuente viro priori, alteri non potuit copulari, licet perdiderit ius, quod habebat in illũ quia manent cõiuges etiã separati propter adulterium. 32. q. 7. c. 1. & 2. & sic obstat ei

† *Litania quid, tradit conciliũ Moguntinũ sub Carolo Magno anno 813. c. 32. & 33.*
† *Vide Syrũl. 4. sent. dist. 27. q. 1. art. 3. vers. sed alia hic nascitur.* & *Turrecrematam. in c. nõ solũd 30. q. 5. & in c. honorantur. 32. q. 2.*
† *De hoc Sotus. li. 4. se. dist. 2. q. 1. ar. 1. ea quæ intellige glossam veram esse.*
† *migraret.*
¶ *Quia per hæresim non dissoluitur matrimonium. concil. Triden. sess. 24. tit. de sacramento matrimonij c. 5.*
† *per prædecessores potest intelligi Alex. 3. cuius sunt decretales in c. verum & in c. ex publico supra eo. & cum Inno. iij. qui hic loquitur, præcessit.*
a *Ibi cessatio causa nõ liberat a voto: sed ex illa votum facilius cõmutatur. Io. And.*
† *Tuden.*
† *Tudmẽ.*
† *Todmen.*
† *Andu.*
† *Rudeñ.*
† *Cas. eo. tian. j. cõp. vide Turrecrematam. in c. dixit dominus. & in c. in coniugio 32. q. 1.*
† *In omnibus autẽ quæ impetrantur, impetratis debitor. in interruptionibus inquietis, habetur.*
† *Barnden.* † *Barrebrund.*
b *Addo quod dicat, post innocentiam in c. pro. in fi. Ioann. And.*
c *Ibi fuerat matrimonium ratum ipsa ratio [illegible] ecclesia. Ioann. And.*

stat ei exceptio fornicationis[a]. ǰ. eo. c. prox. & 27. q. 2. Agathosa. alias si fornicata fuisset, posset ipsum repetere: vt c. Agathosa. nisi de consensu illius promotus fuisset: vbi 32. q. 5. qui vxorem.

a Quamquam notoria esset, obstaret etiam petenti restitutionem. de diuor. signific. Ioan. And.

V*Eniens.*] Prima pars narrat factum. Secunda dat iudicem ibi. *Quocirca.* Abb. Sic.

† Ca. 3. eo. tit. in 3. cō pil. Et de intellectu, vide Dominicum Soto l. 4. sent. dist. 27. q. 1. art. 4. circa finem.

Casvs. Quidā coniugatus nomine Lambertus proposuit monasteriū intrare, præsentibus pluribus sacerdotibus: institit apud vxorem suam, vt super hoc suū præstaret assensum, asserens quod nisi hoc faceret, tā sibi, quā toti mundo redderet se inutilē. & sic illa tā ipsius, quàm aliorū precibus, & fletibus deuicta, caput illius spōte altari supposuit manu sua, & ea præsente ibidē extitit tōsuratus: & postmodū finito tēpore probationis fecit professionē: illa in sæculo remanēs inhonestos amatores admisit: dictus L. timēs ne factū illius sibi posset imputari, accessit ad Papā exponēs sibi prædicta: vnde Papa mandat Epō Pictauien. & cuidā Abbati, quatenus si est ita, prædictū L. permittant liberè permanere in monasterio quod intrauit, quā uis multū deliquerit, in eo quod ipse malitiosè asseruit, quod nisi illa cōsentiret, tā sibi, quàm toti mundo redderet se inutile: & quando rogauit presbyteros, ne mulieri prædictæ exponerent, quod ipsam sæculum relinquere oporteret, si licentiam daret viro: tamen ex quo caput viri altari sponte supposuit, & postmodum non continuit, ipsum vlterius reuocare nō poterit, cū exceptione fornicationis possit repelli, maximè cùm antequam fuerit fornicata, ipsum non repetiit. Nota, quòd dolus in spiritualibus non rescindit contractum, si mulier non continuit, secus si continuisset vt in c. seq. Item postquā alter coniugum publicè fornicatur, alter potest religionem intrare, altero inuito.

¶ Aliàs ita: quod si non sibi eadem mulier consentiret.

CAP. XVI.

V*Eniens* † ad præsentiam nostram L. nobis intimauit, quod cùm olim intrandi monasterium propositum concepisset, pluribus sacerdotibus præsentibus, apud vxorem suam institit, vt super hoc suum impertiretur assensum: *& infrà* ¶ Ipsa demum tam ipsius, quàm multorum astantium precibus, fletibusque deuicta, caput eius altari supposuit manu sua[a]: qui ea præsente tonsuratus ibidem, monasterium adiit: & finito probationis tempore, professionem fecit[b] solemniter monachalem: illa verò in sæculo remanens inhonestos amatores admisit: *& infrà.* ¶ Quocirca mandamus, quatenus si est ita, prædictum L. in monasterio, quod intrauit, perseuerare liberè permittatis: licet enim in hoc videatur non modicum deliquisse, quod captiosè asseruit[c], quia † nisi sibi eadem mulier consentiret, tam sibi, quàm toti Mundo se inutilem redderet: & cum Presbyteros exorauit, ne prædictæ mulieri exponerent, quod eandem relinquere sæculum oporteret, si fortè licentiam daret viro: ex quo tamen eadem caput viri altari sponte supposuit[d], & postmodum non continuit, super reuocatione ipsius non est aliquatenus audienda: cum ipsius intentio exceptione possit commissæ fornicationis elidi: maximè cum antequam fuerit fornicata, ipsum non duxerit repetendum[e].

a ¶ *Manu sua.*] Et ita iuri suo renunciauit. *arg.* ǰ. *de conso. ex litteris.*

b ¶ *Professionem fecit.*] Quod facere non debuit ea in sæculo remanente. ǰ. *eo. cùm sis. & c. ad Apostolicam. &* ǰ. *eo. c. 1. cùm esset iuuenis. secus si senex* vt ibi dicitur.

b Adde ad hoc, quod notat Bal. in l. ea quæ. C. si man. ita. fu. alie.

c ¶ *Captiose asseruit.*] Hæc est arg. quod licèt dolus interueniat in spiritualibus, tenet cōtractus. ǰ. *eo. dudū. &* ǰ. *de his, quæ vi, metúsue cau. fi. c. dilectus,* vbi de hoc. aliud si mulier inducta fuisset, vt daret viro licētiam: talis licentia nulla est. 33. q. 5. *notificasti.* & ideo præiudicatū est huic mulieri: quia nō continuit. sed inhonestos amatores admisit, vt expressè dicit in fine: aliàs si cōtinuisset, nō præiudicasset sibi[g] per hoc, quod fecit, quod nō permiserit transire ad religionem, nec etiam continentiā promiserit, cum esset iuuenis, vt ǰ. *eo. ad Apostolicam. &* ǰ. *eo c. 1. Io.*

¶ *Glo. seq. notat à contrario, tripliciter quærit, & soluit.*

d ¶ *Sponte supposuit.*] Bene dicit, sponte: quia etiāsi vir inuita muliere intrasset religionē, licèt talis ingressus nullus fuerit. ǰ. *eo c. prox.* si tamen postea fornicetur, non potest ipsū repetere. 27. *q.* 2. *Agathosa.* ǰ. *de diuor. significasti.* Sed pone, quod vir nolit excipere, quia nemo cogitur excipere, sicut nec copellitur agere. *C. vt ne. inuit. age. vel accus. cog. l.* 1. & quilibet iuri suo potest renunciare. ǰ. *de reg. ad Apostolicam. & c. statuimus.* quid erit? Dicas, quòd monasteriū eo inuito potest excipere, & eū defendere: nec permittat eū in peiorem statum detrahi. *ff. de li. caus. l. 2. &* 3. licèt enim primò non tenuerit votum: tamē quantum ad ipsum vouentem tenuit. ǰ. *eo. quidam intrauit.* & *c. placet.* & quamcitò ipsa fuit fornicata, statim perdidit ius exigendi: ergo cum sit liberatus à seruitute mulieris, statim monasterium habet plenum ius in eum: & sic exceptio, quæ competit viro, acquisita est monasterio: cum res ad eū statum peruenit, à quo potuit habere principium. ǰ. *eo. tit. placet.* Sed quid si existet,[c] & nolit excipere: quia potest ei remittere. ǰ. *de sente. quemadmodum. in fi.* Credo, quod bene potest illam recipere, non obstante contradictione monasterij, quia votum ex toto nō tenuit, cum decepta fuerit: nec ipsa etiam vouerit. *ar. ext.* ǰ. *eo. c. prox.* nisi vir professionem fecisset, postquam illa fuit fornicata: quia tunc non posset eps. eum de monasterio educere, nec eum compellere, vt eam reciperet, propter fornicationem. Sed quid si vir fornicetur in monasterio, cui mulier dedit licentiam: nunquid ipsum repetere potest? Non. 33. q. 5. *quod Deo pari.* quia perdidit omne ius, quod habuit in viro: quia propter consequens delictum, non renascit seruitus amissa. *de conse. dist. 4. quæres.* licèt secus esset, si ambo essent in sæculo[d], & propter fornicationem alterius ambo essent diuisi. ǰ. *de diuor. ex litteris. &* ǰ. *de sente. tua.* & hoc ideo, quia ius quod monasterium habet in ipso, propter suum delictum perdere non potest. Io.

c scilicet, antequam emitteret professionē.

d Dicit G. notabiliter infra. de adul. c. vlt. vt hic refert. Ioann. And. quod compensatio adulterij non habet locū, quando secundò adulterans mutauerat statū. adde hic. Io. An.

¶ *Glo. seq. arg. subuenire etiam ignoranti, &c.*

e ¶ *Repetēdum.*] Potuit ergo priùs eā repetere. Et ita est *ar. quòd si quis ignoret ius illud.* scilicet, quòd si dederit licentiam viro, teneatur relinquere sæculum, iterum potest eum repetere: & sic subuenitur ignoranti hoc ius naturale. Lau.

¶ Idem.

¶ Vxor maritum professum repetere potest, non obstante licentia profitendi, ab ea metu exorta.

† Hinc colligitur licentiam fuisse metu extortam, & ideo non tenuit. 33. q. 5. notificasti. & ibi Turrecremata.

CAP. XVII.

A*Ccedens* † ad præsentiam nostram I. mulier proposuit, quòd cum V. vir eius eam sibi matrimonio copulasset, volens tandem idem vir habitum assumere monachalem, postulabat humiliter ab eadem, vt tam pio proposito faueret ipsius: quæ propter multa verbera †, & alia grauamina, quæ dictus vir inferebat eidem, se ipsam asserens dimissurum, annuit votis[f] eius. Cumque idem vir in domo de Vader. † Cistercien. ordinis, religionis habitum assumpsisset: mulier in domo monialiū, nullo ibi habitu religionis assumpto, vel voto conuersionis emisso, permāsit: processu verò temporis[g], cùm idem vir ad sæculum rediens, religionis habitum reliquisset, eadem mulier se instanter ab ipso † petiit reassumi: *& infra.* ¶ Quocirca discretioni vestræ mandamus, quatenus si res ita se habet, dictum virum, vt eam recipiat, eique effectum exhibeat coniugalem, appellatione remota cogatis.

† Ca. vnic. eo. tit. in 4. com.

† Vender. † Vandeu. † Vade. † Vende. † eo.

A*Ccedens.*] Primo partis narratio. Secundo iudicis datio ibi: *Quocirca.* Abbas Siculus.

Casvs. Quidam coniugatus volens assumere habitum monachalē petiit ab vxore sua, vt super hoc suum præstaret assensum: quæ propter multa verbera, & alia grauamina, quæ inferebat eidē, dicēs quòd ipsam dimitteret, annuit volūtati ipsius, & sic vir ille assumpsit habitum Cistercien. & mulier domum quarundā monialium intrauit, nullo habitu assumpto, vel voto conuersionis emisso: tandē vir ille habitum dimisit, ad sæculum redeundo: mulier statim petiit illum sibi restitui, propter hoc ad Papam accedens: vnde mandat, quatenus si est ita, vir compellatur eam recipere, & ei exhibere coniugalem affectum. No. quòd licentia fraudulenter extorta non valet, nec vir possit monasterium intrare.

f ¶ *Votis.*] Inuita, & coacta: vt patet per præmissa verba: vnde votum viri non tenuit: quia alter inuito altero vouere non potest. ǰ. *eo. quidam.* 27. *q.* 2. *Agathosa.* & 33. *q.* 5. *notificasti.* & *c. si dicat.* vbi idem casus ponitur.

¶ *Glo. seq. obiicit & soluit: secundò quærit, soluit, & remittit.*

g ¶ *Processu verò temporis.*] Sed videtur per spatium sequentis temporis, & patientiam ipsius mulieris, ratificari ingressus viri. *Arg. infra. qui cle. vel vo. insinuante* cum vterque post ingressum tanto tempore tacuerit: & patientiam adhibuerit: nec videtur, quòd postea audiatur, immo vir debet compelli redire ad monasterium. *Arg. infra de spon. ad id quod. infra. de sri. & malefi. c. 1. &* 1. *q.* 1. *constat.* Sed hoc non est verum, immò cùm ipsa non mutauerit sæculum, nec promiserit continentiā[g], semper adhuc intelligitur dissentire, quod appáret

g Cùm ergo sine his non sufficeret expressa licentia, minùs tacita. sim. supra de praben. dilecto. secundùm Io. Fant. & Vin.

apparet ex eo, quòd quā citò exiuit, eū reperiit, & sic per primū & vltimum colligitur, quòd medio tempore non consenserit. sic & d. quia sunt culpæ. & præcipuè cùm præsumatur ex hoc, quòd sit iuuenis. siue sit iuuenis, siue vetula, nunquā debet intrare sine licētia vxoris: sed seruatur, quod dicitur ſ. e. *ad Apostolicā*. Sed nunquid iste, cum fuerit redditus vxori, poterit exigere debitū? Dicas, quòd non poterit exigere debitū: quia renūciauit illi iuri, quod habebat in vxore, intrando monasterium, quod fuit in eius potestate: sed exactꝰ reddere debet, vt dixi ſ. e. *quidam intrauit*. De hac materia consueuit notari 27. q. 2. *Agathosa* & 33. q. 5. *qui vxorem*. Non sumus in materia.

S*ignificauit*.] Primò ponit mulieris querelam. Secūdo dat iudicium ibi, *Quocirca*. Abbas Siculus.

Casvs. Quædam mulier A. nomine, coram Decano Sācti Quiriaci fūgēte vice Archiepiscopi Senonen. dedit licētiam viro suo religionem intrādi, voto cōtinētiæ sibi iniūcto, & recepta fide ab ipsa, quòd perpetuò cōtinēttiam seruaret, & sic vir professionem fecit: Decanus verò post factā professionē à viro dicebat, quòd mulier illa debebat religionē intrare: sed illud primò sibi non expressit, quòd si expressū fuisset, vir licētiā nō dedisset. Sed decanus ad hoc compellebat eandē: vnde mulier illa, hæc omnia significauit domino Papæ: vnde mādat quibusdā, quatenus si est ita, & mulier talis ætatis existat, de qua suspicio non possit haberi, non permittant illam cōpelli religionem intrare, votum continentiæ obseruantem. Nota quòd mulier coram iudice Ecclesiastico debet dare licentiam viro intrandi religionem. Item nota. arg. quòd si mulier dat licentiam viro religionem intrandi: si iuuenis est, debet compelli, vt ipsa similiter religionem intret: alioqui sufficit eius licentia continentiæ voto emisso.

¶ Innocentius † iij. Episcopo, & Decano & Thesaurario Lincolnieñ.

¶ *Vxor Professi, quæ dedit viro licentiam profitendi, non compellitur ingredi religionem, si continens est, & non suspecta.*

CAP. XVIII.

Significauit † nobis A. mulier, quòd cùm ipsa F. viro suo coram Decano sancti Quiriaci, vices † Archiepiscopi Senonen. in hac parte fungente, licentiam concesserit religionem intrandi: continentiæ tamen voto eidem iniuncto, & recepta fide ab ipsa, quòd perpetuò contineret: idem Decanus post factam professionem à viro prædicto in monasterio, in quo habitum assumpserat monachalem, asseruit ipsam debere religionem intrare, quanquam id primò non expressisset eidem, & hoc expresso illi † licentiam non dedisset: & *infrà*. ¶ Quocirca mandamus, quatenus si est ita, & est talis ætatis, de qua suspicio [a] haberi non possit, ipsam votum continentiæ obseruantem, intrare monasterium compelli non permittatis inuitam.

¶ Gregorius ix.

¶ *Adultera, quam maritus reconciliare non vult, ad agendum pœnitentiam, in aliquo claustro collocatur.*

CAP. XIX.

Gaudemus † in Domino: & *infrà*. ¶ Mulieres verò, quæ relicto maritali toro, lapsu carnis ceciderunt [b], si mariti earum à te diligenter commoniti eas ad frugem melioris vitæ conuersas noluerint recipere propter Deum: in claustris [c] cùm religiosis mulieribus studeas collocare, vt perpetuam pœnitentiam ibi agant.

a ¶ *Talis ætatis, de qua suspicio*.] Et ita videtur, quòd si mulier iuuenis sit, non sufficit, quòd continētiam promittat, ad hoc vt maritus possit religionem intrare, nisi & ipsa similiter mutauerit vitam. ſ. eo. *ad Apostolicam*. & *c. cùm sit*. Et eo enim quòd dicit. de qua suspicio haberi non possit, non debet compelli, intelligo, quòd si sit suspecta, debet compelli religionē intrare, ex quo promisit continentiā: cum verisimile non sit, quòd eā seruet, si remāserit in sæculo. *arg. ſ. ead. parte. in fi.* licèt non intenderet ab initio religionem intrare. & *arg. ad hoc* 33. q. 5. *qui vxorē*. quia eo ipso quòd licentiā dedit viro, & promisit cōtinentiam, intelligitur tacitè promisisse intrare religionē, cùm sit iuuenis. arg. bo. ſ. eo. *Veniens*. versus §. & quæ sine conditione vouentur, sine conditione soluantur. 32. q. *vlt. c. vlt*. & Dominus exigit oblatū, quod non exegerat offerendū 27. q. 1. *nuptiarum. in fi.* & 45. *dist. de Iudæis*. Et sic cùm teneatur ad continentiam per suam promissionem, tenetur ad id, sine quo eā seruare non potest. *arg. ſ. de offic. delegat. præterea.* & *c. prudentiam. ad fi.* & sic inuita cōpellitur intrare religionē, quia fecit id, propter quod compellitur: sicut quandoque ex officio suo compellitur intrare monasterium. 50. *dist. si illc.* 27. q. 1. *si quis rapuerit*. C. *de adulte. Auth. sed nouo iure*. & *Auth. sed hodie*. ſ. c. *prox.* Alij dicunt, quòd vir sibi debet restitui ex officio iudicis. ſ. eo. c. 1. quod facit potest dici: vt notat. ſ. eo. *Vxoratus*.

G*audemus*.] Communis diuisio. Secunda pars ibi, *Mulieres*. Abbas Siculus.

Casvs. Aliquæ mulieres condemnatæ sunt de adulterio, propter quod à viris suis sunt relictæ: dicitur, quòd si ad frugem melioris vitæ conuersæ fuerint, si mariti earū communiti eas recipere noluerint, in monasteriis cū religiosis mulieribus debent poni, vt perpetuam pœnitentiam ibi agant. Nota, quod quādoque propter culpam suam compellitur quis intrare religionem, vt ibi pœnitentiam agat.

b ¶ *Ceciderunt*.] Et sunt condemnatæ per sententiam: vel adulteriū earum publicum, & notorium est secuta sententia, vnde viri eas recipere non coguntur. ſ. *de diuor. significasti*. etiamsi sint emendatæ. vt hic dicitur. Ber.

c ¶ *In claustris*.] Et ita mulier de adulterio cōdemnata, vel publicè deprehensa detruditur in monasterium [a] ad agenda perpetuam pœnitentiam, si eam emēdatā vir recipere noluerit: tamen infra biennium potest eam recipere, si vult: si verò noluerit eā recipere, vel si prius moriatur, quàm eam recipiat, tunc tondetur, & habitum monachalem recipiat ibi per perpetuo moratura, vt expresse habetur in auth. vt nulli iudic. §. hac. coll. ser. §. *si quando vero adulterij crimen*. coll. 9. vnde sumpta [b] fuit hæc decre. & C. *de adul. Auth. sed hodie*. & cum rebus suis: ne sit onerosa monasterio: vt in *Auth. illa, sed hodie* verbo, *continetur*. non tamen propter hoc erit monacha, nisi amplius processum fuerit. Et sic quādoque propter culpam suam aliquis cōpellitur intrare monasterium. 50. *dist. si ille*. & 16. q. 6 *de lapsis*. 27. q. 1. *si quis rapuerit*. & idem videtur dicere decret. 23. q. 1. *de benedicto*. & 2. q. 1. *in primis*. versus prin. & 34. *dist. fraternitatis*. *in fi.* Olim vero alia pœna puniebantur adulteræ, quia lapidabantur conuictæ de adulterio secundùm legem Mosaicam. 33. q. 5. *hac imago*. & C. *de adulte. castitati*. vbi legitimis pœnis subijcitur. sed [c] hæc pœna non imponitur, cum non agitur criminaliter. ſ. *de procu. tua*.

¶ Idem I. Moniali monasterij de Plauda †.

¶ *Si coniuges se adinuicem absoluerunt continentiam promittendo, & vterque, vel alter eorum religionem profitetur, alter alterum repetere non potest.*

CAP. XX.

Dudum † à C. Laico mota contra te (quam vxorem suam dicebat) materia quæstionis. R. tituli S. Mariæ in Cosmidin. Diaconum Cardinalem dedimus auditorem. Coram quo dictus C. cōquerendo proponens, quòd indebitè recusabas eidem (cuius vxor eras per consensum de præsenti, & carnis † copulam subsecutam) matrimonialiter adhærere, te sibi restitui postulauit. Ad quod fuit responsum, quòd ipse pro animæ suæ remedio, pura, & spontanea voluntate, præsentibus duobus religiosis Sacerdotibus, & adhibitis quinque testibus fide dignis, omni iuri, quod in te habuerat, renuncia-

D*udum*.] In prima ponitur facti & processus narratio. In secunda diffinitio ibi, *Nos itaque*. Prima subdiuiditur. Primo ponitur datio auditoris. Secundò actoris petitio ibi, *Coram quo*. Tertio ibi, *Ad quod*, rei responsio. Quartò ibi, *Verùm*, actoris replicatio. Quinto ibi, *Sed ad ista*, rei triplicatio. Abbas Siculus.

Casvs. Inter C. laicum, & I. vxorē suam matrimonij quæstio vertebatur: datus fuit eis auditor: corā auditore petebat dictus C. sibi vxorem restitui, cum qua per verba de præsenti contraxerat, carnali copula subsecuta: ad quod fuit ex parte mulieris responsum, quòd ipse pro animæ suæ remedio, spōtanea voluntate, præsentibus duobus sacerdotibus, & testibus quinque adhibitis, renunciauit omni iuri, quod habebat in ipsa, resignādo illud in manibus alterius sacerdotis, promittēs se castitatem seruaturum, & deuouēdo se hospitali de Ponte voto solemni, & ipsi dedit licentiam monasterium intrādi, & versa vice ipsa dedit ei licentiam simili modo, & resignauit omne ius, quod habebat in ipso prout ista cōtinebantur in publico instrumēto: verùm prædictus C. proposuit, quòd instrumentum illud mutatum fuerat: quia cum casu annullum fuerat, illud, quod priùs fuerat in tertia persona, mutatū fuit in primam postea. & plus in vno, quàm in alio cōtinebatur. Insuper, quod quidā deceptoriè eum allexerūt proponentes eidem, quòd in hospitali prædicto cibis ad voluntatem suā posset vti, & quòd ardorē libidinis

† *Honorius* 3.

† *Vide Lodouicū Romanū sing.* 674. *vt in nostro codice* 1. *Non sumus in materia.*

† *Vices, habent antiqua exemplaria, vt impressum est.*

§ *Illi, scilicet viro suo.*

† *Vide Lodouicū Romanū sing.* 674. *vt in nostro codice.* Nos sumus in materia & *de materia vide ſ. de adulteriis.*

† *Plauia.* † *Plausp.*

a *De hac vide Lucam sup. serrarum statuta, quæ sumpta sunt, germana debent.*

† *Carnali,* b *Vide licū, vnde sumpta est hæc decretalis. Et aperiuit eam medijs ligas.*

c *In antiquis codicibus sic: sed hæc pœna non imponitur, cum agatur ciuiliter. l. suprà de procur. tua.*

dinis ibi extinguere posset: & sic seductus, iratus, & illectus nō debet sibi obesse quod cū in hac parte fecisse: sed ad prædicta sic fuit respōsum, quod nō nocet, an instrumentum loquatur in prima, vel in tertia persona, dūmodo veritas nō mutetur. Præterea quāuis aliquando dicto C. spes data fuisset, tamen eo tēpore quo prædicta facta fuerūt, purè, simpliciter, & propria voluntate ea noscitur fecisse: vnde cōpelli debet vitā mutare. Dñs Papa super his habito consilio cum fratribus suis mulierem prædictam ab impetitione dicti C. absoluit, perpetuū silētium imponendo eidem. Not. quod vir, & mulier ab omni iure, quod alter habet in alterū, se absoluere possunt, & religionem intrare: quia iuri suo quisque potest renūciare. Item per instrumentum aliquid probatur sicut per testes. Itē non refert diuersitas narrandi, vbi eadē dicūtur, & veritas non mutatur. Itē dolus in spiritualib' nō rescindit cōtractū: quia non fit conditio illius per dolum talem deterior. Item licèt aliquid calore iracundiæ factū sit ab initio, si postmodum per consensum ratificetur, valet.

dolū non decipitur, nec ad malā inducitur, immò conditionem suam facit meliorem. & ideo non vitiat contractum.

f ¶ *Tempore.*] No. quod si quis renunciationis tempore non habeat metū, vel violentiam, licèt præcesserit vis, vel metus, non aget interdicto, quod vi, *C. quod vi, metusve cau. l. 2. & hic.*

uit omnino[a], resignando illud in manibus alterius ex Sacerdotibus supradictis, qui in personam Ecclesiæ resignationem huiusmodi recipere procurauit: quod idem C. se castitatem seruaturum promisit, pauperúmque hospitalis de Ponte obsequio se deuouit[b], promittens voto solemni omnia, & singula supradicta, & tribuens tibi licentiam ad monasterium transeundi: te versa vice similiter promittente, ac tribuente illi licentiam, & ius quodlibet resignante: sicut hæc omnia dicebantur per publicum instrumentum esse probata, manu B. Notarij Aretiñ. † confectum. ¶ Verùm prænominatus C. proposuit, quod casu, amisso instrumento † præfato, illud in prima persona, quod priùs erat in tertia, insertis pluribus in vno, aliter quàm in alio fuit ab ipso formatum: & cum tibi iratus fuisset, sicut verba, & verbera indicabāt, nondum calore iracundiæ[c] quiescente quidam ipsum deceptoriè allexerunt, proponentes eidem, quòd in hospitali prædicto cibis ad libitum posset vti, ac proprium retinere, præfato B. sibi nihilominus promittente, quod non solum ardorem, sed etiam appetitum libidinis extingueret in eodem: propter quod quicquid in hac parte fecisse dignoscitur, iratus, seductus pariter, & illectus, & sub spe promissionis, ac sub ea conditione, vel modo, si posset continentiam obseruare, asseruit † se factum. ¶ Sed ad ista rñdebatur e-contra, quòd an Tabellio in tertia persona instrumētum conficiat, vel in prima (dummodo nō mutetur substantia veritatis[d]) nihil interesse videtur. Insuper quamuis aliquando spes[e] memorato C. data fuisset, per quam ad hoc se proposuit † inductum: eo tamen tempore[f] quo talia facta fuerunt, purè, simpliciter, ac voluntariè[g], pro amore Dei & remedio animæ suæ, solummodo ad votū, & ad alia supradicta noscitur processisse †: propter quod à consortio sæcularium hominum debet discedere, vitámque mutare: cùm se illius ætatis esse proponat, vt sine suspicione[h] incontinentiæ non valeat in sæculo remanere. ¶ Nos itaque habito fratrū nostrorum consilio, te ab impetitione dicti C. sententialiter duximus absoluendum, perpetuum illi super hoc silentium imponentes.

¶ Idem.

¶ *Breue est, sed per alia verba potest summari: Post sententiā diuortij, quoad torum latam ob fornicationem spiritualem mariti, potest vxor libere religionem intrare.*

CAP. XXI.

Mulier†, quæ in fide remansit[i], potest nolente viro qui ab infidelitate reuertitur, propter quam ab eo fuerat iudicio Ecclesiæ[k] separata, ad religionem libere conuolare.

† *Aretinus.*

† *Vide de hoc articulo Henricum Bohich. hic, & omnino Guidonem Papa decisio. 244. incip.* quispiā in causa.

a ¶ *Renunciauit omnino.*] Quod ei licuit, etiāsi nō tenuisset votū ex toto: quia hoc erat in potestate ipsius. *s. eo. quidam. & c. placet.*

b ¶ *Omnino.*] Simile omnino habes. *s. de rescri. cùm cōtingat. ff. de fideius. l. Græcè. § illud.* vbi dicitur, quòd fideiussor in duriorem causam non obligatur omnino.

b ¶ *Obsequio se deuouit.*] Et hic solemnizauit votum deuouēdo se religioni illius hospitalis: vnde compelli debet, vt relicto sæculo suum exequatur propositum. *s. eo. ex parte, in fine.*

¶ *Glo. seq. reci. per q. alleg. pro, & vnum canonem contra.*

c ¶ *Calore iracundiæ.*] Si hoc esset verum, non teneret votū quia inconsultus calor, calūniæ vitio caret. *2. q. 3. c. si quē. §. notandū. 2. & c. si quis iratus.* Tempore enim furoris iustū putat esse, quod facit. *11. q. 3. illa præpositorum.* & ita sæpe innocentes ad crimen inducit. *ea causa. & ea q. ita sæpe.* & lubricū linguæ facilè ad consequentiam trahi non debet *ff. ad l. Iul. maie. fa. non. C. si quis impe. maledi. l. vnica. ar. cōtra 17. q. 4. sunt qui opes.* & hoc verum est, nisi post calorem iracundiæ consentiat: vt in *c. si quis iratus & s. de regulari. sicut* in fine.

a Sensus omnium tollendus est, & casus, 34. q. 2. non satis. de cō. se. dist. 4. reculerunt. *& lex non imponitur* Verbis. C. communia de leg. l. 2. & de elect. commissa. lib. 6. *Ioan. And.*

¶ *Glo. seq. fortificat tex. & arg. pro testibus, &c.*

d ¶ *Substantia veritatis.*] Hæc erat satis bona defensio: quia nihil refert narrandi diuersitas, vbi eadē dicuntur: vt *j. de ver. sig. nihil obstat.* sic quolibet loquendi genere formata institutio valet, si modo per eā liquebit volūtatis intentio. *C. de test. qm̄ indignū in prim. & est arg.* pro testibus diuerso modo narrantibus: dum tamen in substancia facti non discordent[a]. *8. q. 1. in scripturis. de conse. d. 2. quotidie.* Ber.

e ¶ *Spes.*] Not. hic ar. immò quasi expressū est, quod in hmōi spūalib' dolus aduersarij nō vitiat cōtractū sic *s. de his, quæ vi, me. b Et de hoc tùsme causa fi. cū dilectis. s. eo. ex parte, & c. venions.* aliàs si dolus dat causam contractui, non tenet cōtractus. *ff. de dolo. & elegā. ter.*[b] Sed quare in huiusmodi spiritualibus licèt dolus alterius interueniat, nō vitiatur talis cōtractus? Quia talis dolus bonus dol' est, & bonus dolus nō phibetur. *ff. de do. l. 1.* Dolus, calliditas ad decipiendum dr̄: vt in prædicta. l. sed per talem

b s. de emptio. & vē. cùm dilecti. Ioan. And.

g ¶ *Voluntariè.*] Et sic licèt ab initio deceptorie inductus fuisset: ex quo postea sponte hoc fecit, proxima cā turpitudinis ablata esse videtur. sim. *infra de desponsatione impu. de illis. in fi. & C. quod metus causa l. 2. ff. de condi. ob tur. cau. l. fi. ob turpem.*

h ¶ *Suspicione.*] Vnde compelli debet vitam mutare. *s. eo. significauit.* maximè cum hoc promiserit: vt patet supra. Ber.

c Hæc glossula non est Bernardi, nec habetur in antiquis exemplaribus.

† *Abbas tenet asseruit esse factum.*

Mulier.] Istud c. propter suam breuitatem non diuiditur. Abb. Sicul.

† *Vide* l. cū plures. §. locator. ff. locati.

Casvs. Aliquis coniugatus transiuit ad infidelitatem, vxore sua remanente in fide, propter quod illa fuit à viro iudicio Ecclesiæ separata: vir reuersus est ad fidem: vir eam repetebat, ipsa nolebat redire ad eum, sed potiùs volebat religionem intrare: quæritur, vtrùm possit ad religionem transire eo inuito: & respondetur, quod potest: sed si nollet religionem intrare, debet compelli redire ad virum. Not. quod vxor potest à viro per iudicium Ecclesiæ separari, si sit infidelis. Item si vxor propter infidelitatem viri ab eo separata fuerit, viro nolente potest ad religionē transire, licèt vir iā reuersus ab infidelitate.

i ¶ *Remansit.*] Viro trāseunte ad infideles, puta Sarracenos, vel Iudæos, vel etiam hæreticos.

† *De materia vide magistrum sent. l. 4. dist. 39. & ibi plenè. per Bonauenturam, Scotum, & alios. Vbi copiosè de fornicatione spirituali, & matrimonijs fidelium cū infidelibus, & infidelium inter se.*

¶ *Glossa sequens arg. à contrario, & argumentum determinat, ex quo diuersitatem infert, & tunc ipsius rationem quærit, & dupliciter soluit.*

k ¶ *Iudicio ecclesiæ.*] Ergo à cōtrario sensu videtur, quod si nō fuit iudicio Ecclesiæ separata, quod eo inuito religionē intrare non possit: & ita aliud est, qn̄ iudicio ecclesię fuit separata ab illo, & aliud qn̄ nō fuit separata, sed ab illo propria autoritate recessit. simile *j. de diuor. de illa.* sed si nollet intrare religionem, cōpelli debet ad ipsum redire vtroque casu, siue fuerit iudicio ecclesiæ absoluta, siue nō. *j. de diuor. quāto. in fine.* nō obstante illa spūali fornicatione, cùm iā sit emēdatus & incipiat esse, quod nō fuit. *50. di. ferrum.* Secus in carnali fornicatione, siue iudicio ecclesiæ sit separata, siue publicè sit fornicata: quia nō tenetur illam recipere nisi velit, quāuis emendatā. *s. e gaudemus.* & hæc separatio fit tantùm quoad mutuam seruitutē: quia vinculum matrimonij nō dissoluitur[d] in hoc casu, cùm alter fidelium transit ad infidelitatem: vt *in c. prædicto, quanto.* Sed quæ est ratio: quare in fornicatione carnali non cōpellitur maritus recipere vxorē etiam emendatam: sed in spirituali compellitur? Hæc potest esse ratio: si maritus cognosceret vxorem post carnalem fornicationē, postea promoueri non potest ea mortua propter defectum sacramēti. & sic præiudicium ei fieret *34. dist. si laici. & c. si cuius vxorem.* sed hoc non contingit in fornicatione spirituali: quia per pœnitentiā purgata est. Item alia est ratio: in fornicatione carnali anima, & corpus polluitur: sed in spirituali tantùm anima. & in carnali fornicatione nō tantū fit in anima, quòd displiceat marito, sed etiam

d Hoc est Verissimū, & diffiniuit cōcil. Trid. sess. 24. tit. de sacramento matrimonij. c. 5.

etiam in corpore, quod nō fit in spirituali: & vir magis scādalizatur ex eo, quod fit in corpore, & magis offenditur, quā ex eo quod fit in anima: & ita causā maioris scādali illati viro fit, vt post carnalē fornicationē nō cōpellatur: sed post spiritualem fornicationem compellitur: nisi ad religionē transire voluerit, vt hic dicitur.

DE CONVERsione infidelium.

¶ *Suprà visum est de conuersione coniugatorum ad religionem: nūc subijcit de eorum conuersione ad fidē. habetur de hac materia 28. q. 1. & 2. & 42. q. 8. c. vnico. Abbas Siculus.*

† *Pro intellectu huius tituli vide Sotum. l. 3. sen. dist. 39. q. 2. ar. 3.*

LAudabilē.] Sarracenus q machinatione Christianæ mulieris ipsius maritū occidit: si cum ea matrimoniū contraxit: separatur, licèt per eā sit reuersus ad fidem. Diuiditur, nā duæ sunt partes principales. Secūda ibi, *Ad hoc.* Et quælibet subdiuiditur in consultationem, & responsionē, vt hic patet in textu. Abb. Sic.

† *Ca. 2. eo. tit. in 4. cōpil. Et præter dadares hoc videtur amor in c. 3. & in cap. super hoc. j de eo qui duxit in mat. quam polluit per adul.*

Casvs. Quidā Sarraceni erant in captiuitate Christianorum, & interfecerūt viros quarūdā mulierum Christianarum, insidiis, & machinationib[a] ipsarum postea ipsi Sarraceni per mulieres illas ad fidem Christianam sunt cōuersi: quæritur, vtrū de iure illas possint accipere in vxores & si eas duxerint, an tale coniugiū teneat? Rñdet Papa q illa quæstio determinatur per concilium Triburieñ. in quo dicitur, quòd si in mortem ipsorum malitiosè fuerint machinatæ, quamuis earum studio ad fidem conuersi fuerint, contrahere non debent: & si contraxerint, non sunt tolerandi: quia tale damnum cum tali lucro compensari non debet.

† *ducere.*

† *Vide concil. Triburiense c. 40. & c. 51. sed ibi non sūt hæc eadem verba.*

TITVLVS XXXIII.

De conuersione † infidelium.

¶ Cælestinus iij.

¶ *Non potest quis illam habere in vxorem cuius maritum occidit machinatione ipsius mulieris: secus si sine machinatione. Et est pulcher, & quotidianus casus.*

CAP. I.

LAudabilem †: & infrà. ¶ Interrogâsti de Sarracenis, qui dum in captiuitate essent quarundam Christianarum viros, earum insidiis, & machinationibus occiderunt, vtrùm quia postea per ipsas ad fidem Christianam conuersi sunt, eas de iure possint accipere † in vxores: vel si duxerint, coniugium teneat eorundem. Hîc Triburiensis † concilij[a] regula contenti sumus, asserentis, quòd si in mortem ipsorum malitiosè fuerint machinatæ, licèt earum studio ad fidem accesserint, tamen nec eis adhærere debent, nec sunt, si adhæserint etiam tolerandi, cùm tale damnum tali lucro[b] Ecclesia compensare non velit. ¶ Ad hoc Sarraceni quidam in bello sunt Christianos interfecisse notati, & Christiani similitèr[c] Sarracenos: postea verò Sarraceni ad fidem conuersi vxores eorum, quos in belli certamine occiderunt, sibi matrimonialiter copularunt: & idipsum Christiani de Sarracenis mulieribus conuersis ad fidem fecisse noscuntur: quæ postquam de priorum virorū morte compererint † veritatem, diuortium instanter † exposcunt. ¶ In his igitur respondemus, quòd cùm tales non procurauerint[d] virorum interitum defunctorum, matrimonium inter huiusmodi personas licitè potest contrahi: & taliter copulati diuortium nequeunt postulare.

a ¶ *Triburiensis concilij.*] Quod habes 31. q. 1. *si quis viuente.* quia eas non possunt habere, si in mortē ipsorum aliquid machinatæ fuerūt, vt hic dicit. idē est, si fidem dederunt. *ea. causa & q. c. 1. relatum. j de eo qui dux. in mat. c. 1.* Vide si de facto contraxit: vt *j. eo. super hoc. & c. cùm haberet.* Ita tamen quòd post fidem datam cognouit eandem vxorem, vxore sua viuēte. aliàs sola fides data non impedit matrimonium. *j. eod. qui dux. in matrimonium, quam polluit per adul. c. vlt.*

b ¶ *Tali lucro.*] Sic 14. *dist. quod ait.* 33. *q.* 5. *si dicat.* simile. 1. q. 1. *non est putanda. j. de vsur. super eo vero.* 22. *q.* 2. *ne quis arbitretur.*

AD HOC. Quidam Sarraceni interfecerunt quosdā Christianos in bello, & quidam Christiani quosdā Sarracenos similiter interfecerunt in bello: postea verò Sarraceni illi ad fidē cōuersi sunt, & cōtraxerunt matrimonium cum vxoribus illorum, quos in bello interfecerunt: & Christiani cum mulieribus conuersis ad fidē illorum, quos in bello interfecerunt: mulieres istæ, postquā intelligunt veritatē, de morte priorum virorum, diuortium petunt: quæritur, quid iuris sit? Respōdet Papa, q cùm tales non procurauerint mortem virorum, matrimonium inter huiusmodi personas licitè pōt contrahi, nec debent aliquatenus separari: cùm hic causa illa non subest, propter quam debeant separari. Not. q mulier non potest cōtrahere cum illo, qui virum suum interfecit, si mortem eius fuerit machinata. Item compensatio non habet locum in delictis. Item quod per me non stetit, mihi imputari non debet.

c ¶ *Et Christiani similiter.*] Pugnātes p patria, & fide, ob quā pater in filium, & filius[a] in patrem insurgere debet. *ff. de relig. & sumptibus fune. minimè.* & maritus in vxorem. 23. q. 1. *vxor. in si.* 23. q. *vlt. legib. j renasctem.*

a *Vide Alfonsum Castro li. 2. c. 16. de iusta hæreticorum punitione.*

¶ *Glo. seq. not. duo requiri, & ponit casum, quibus sufficit alterum. in si quæris. arg. pro. soluit contrarium.*

d ¶ *Procurauerint.*] Ex eo quod hic dicit, & 31. q. 1. *si quis viuente. j. de eo. qui dux. in matr. c. vlt.* ad hoc vt matrimonium impediatur, duo exiguntur, scilicet affectus cum opere subsecuto[b]: & est simile. *ff. de condi. & demon. l. 2. in fi.* hic enim tunc puniuntur, cum concorditer ad hoc procedunt. 15. q. 1. c. 1. *in fi. & c. si quis non iratus.* quandoque punitur opus, sine affectu quoad legem promotionis. 15. q. 1. *si quis non iratus.* quandoque affectus sine opere: vt 1. q. 1. *qui studet. j. de biga. nuper* ibi tamen interuenit opus non cum affectu. Quid ergo si ratū habuerunt eos interfectos esse? Idem videtur: quia in maleficiis ratihabitio retrotrahitur: & mandato comparatur. *ff. de vi, & vi ar. l. 1. §. sed. & si cum quis.* Contra credo[c] *arg. j. de spon. cum apud eum edictum de matrimonio contrahendo sit prohibitorium.* vt ibi Ber.

b *De hoc j. de eo, qui du. in mat. si per hoc & c. fin. Ioann. And.*

† *cōperiūt.*

† *constāter.*

c *Idem no. Io. in prædi. ca. si quis viuente. Vincentius, & Hostien. Ioann. And.*

¶ Gregorius ix. Argentiñ. Episcopo.

¶ *Si alter infidelium coniugum venit ad fidem, altero remanente in infidelitatis errore, communis proles assignatur conuerso.*

CAP. II.

EX † litteris tuis accepimus, quod quidā de Iudaicę cæcitatis † errore ad Christū verum lumen adductus, vxore sua in Iudaismo relicta, in iudicio postulauit instāter, vt eorū filius quadriennis assignaretur eidē, in fidem catholicā, quam ipse susceperat perducēdus[e] †. ¶ Ad quod illa † rñdit, quòd cū puer adhuc infans existat, propter quod ma-

† *De casu huius c. vide B. Tho. l. 4. sen. d. 39. q. 1. ar. 4. ad 4. arg.*

† *prauitatis.*

† *producendus.*

† *alia.*

EX litteris.] Si vxore in Iudaismo relicta Iudæus ad fidem conuertitur, cōis proles assignatur eidem. hoc dicit. Vel quoad intellectum, maximè iuxta glossam, dic vt in rubro, & est casus notabilis. Primò ponitur consultatio. Secundo rñsio, ibi *Cū autem.* Cōsultatio verò duo facit. Primò ponit viri petitionem. Secundo defensionem mulieris ibi, *Ad quod.* Responsio vero Papæ quadruplicem præmittit causam. Ab. Sic.

Casvs. Quidā Iudæus cōuertus ad fidē vxore sua in Iudaismo relicta, petebat in iudicio, vt eorū filius quadriēnis assignaretur eidē, p ipsum ad fidē quā susceperat perducēdus. Mulier rñdebat, q cū puer infās existeret, magis indigeret materno solatio, quam paterno, qui sibi ante partū fuerat onerosus, dolorosus in partu, & post partum laboriosus. Vnde potiùs cōditio viri, & mulieris dicitur matrimoniū quàm patrimoniū, & ideo apud ipsā debebat potiùs remanere: quęsitū fuit à Papa, q iuris esset, cū filius in potestate patris cōsistat, cuius familia sequitur, & nō matris, & in tali ętate apud suspectas personas, aliqs remanere nō debeat, quæ vitę ipsius insidientur, & pueri post triēniū apud patrē non suspectū ali debeant, & morari: & si apud matrē maneret, posset illū trahere ad infidelitatis errorē: & ideo propter fauorem fidei, rñdet Papa puerum illum patri assignandum. No. q filius conditionem patris, vel matris conuersi ad fidem sequi debet. Item nota diffinitionem matrimonij: Matrimonium est legitima coniunctio maris & fœminæ, indiuiduam vitæ consuetudinem retinens. Item filius est in potestate patris, & non matris. Item filij apud suspectas personas morari non debent. Item filij post triennium à patre sunt alendi. Item fauor fidei attendendus est.

¶ *Gl. se. primò ar. quod causa, &c. & remittit. Secūdo notat patrē etiā contra matrē, &c. Tres casus excipit. Tertio distinguit duo mēbra, & in secu do subdistinguit. Quarto nota filium sequi, &c.*

e ¶ *Perducēdus.*] Iusta fuit causa petitionis, & honesta: & ita sumitur hic ar. q cā petitionis sēper inferēda est in ipsa petitione: aliàs repellit. *j. de libel. oblatio. c. 2.* & 3. vbi de hoc. Sed not. q pater potest petere filiū in potestate sua cōstitutū, p interdictum

dictū de liberis exhibendis cōtra matrē, & cōtra quēlibet detinētē. mater tñ qñque habet exceptionē cōtra maritū, putà si est minor triēnio cū apud eā tūc debeat educari. Vel etiam si iudicatū esset in cōtrariū. ff. de lib. exhi. l. 1. § si verò. Et in alio casu habet exceptionē ob nequitiā patris, vt sine diminutione patriæ potestatis apud eā filius moretur. ff. eo. deinde. §. et si maximè Circa hoc distingue, aut filius à nullo detinetur, aut ab aliquo: si ab aliquo, & tūc volēs, aut inuitus. Primo casu petere possum p officiū iudicis. ff. de libe. exhiben. l. 3. §. hoc autē. Si ab aliquo volēs detinetur, potest petī rei vēdicat. adiecta causa de iure Quiritū cognitione prætoria. ff. de rei vend. l. 1. §. 1. quod ius propriè Romanorū est. Inst. de pa. potest. §. 1. In tertio casu locū habet interdictū de lib. exhiben. vt ff. de libe. exhib. l. 2. 1. resp. & ff. de rei vendi. l. 1. §. 1. Et nota, quòd filius conditionē patris, vel matris cōuersi ad fidem sequi debet. 28. q. 1. Iudæi. & in hoc casu filius infans non doli capax sequitur meliorē conditionē: aliàs si doli capax ēt, nō deberet baptizari nisi spōte. 23. q. 5 ad fidem. 45. di. de Iudæis. quādoque tamen sequitur deteriorem conditionem, scilicet matris, si serua sit. 32. q. 4. c. vlt. Ber.

† an post partū, &c.

† ac per hoc.

† non debeat apud illas, &c.

† insidientur.

† ipsum.

a Vide B. Thomam 2. 2. q. 10. art. 12. & p. 3. q. 68. art. 10.

† in aliquot vetustis 1-ta, De voto, & voto-rum redēptione. Iam de materia voti plurima canonistis valde necessaria tradit B. Th. l. 4. sen. di. 38. q. 1. ar. 1. 2. 3. & 4. & 2. 2. q. 88. per totā quæstionē.

gis materno indiget solatio, quàm paterno [a], sibique ante partum onerosus, dolorosus in partu †, post partum laboriosus fuisse noscatur, ac ex † hoc legitima coniunctio [b] maris, & fœminæ, magis matrimonium, quàm patrimonium nuncupetur, dictus puer apud eam debet conuenientiùs remanere: & infrà. ¶ Cùm autem filius in patris potestate [c] consistat, cuius sequitur familiam, & non matris: & in ætate tali quis non † debeat apud eas remanere personas, de quibus possit esse suspicio: quod saluti, vel vitæ insidientur [d] † illius, & pueri post triennium [e] apud patrem non suspectum ali debeant, & morari, materque pueri, si eum remanere contingeret apud eam †, posset illum adducere ad infidelitatis errorem [f], in fauorem maximè fidei Christianæ, respondemus, patri eundem puerum assignandum.

TITVLVS XXXIV.

De voto †, & voti redemptione.

¶ Alexander iij. Exonēn. Episcopo.

a ¶ Paterno.] ī. de præsumptio. illud.

b ¶ Legitima coniunctio.] Matrimoniū dicitur legitima coniunctio maris, & fœminæ indiuiduam vitæ consuetudinem retinens. 27. q. 2. §. 1. Instit. de pa. po. in princ. Et hæc est ratio, quæ consueuit assignari à doctoribus, quare potiùs dicitur matrimonium, quàm patrimonium illa coniunctio. B.

c ¶ Potestate.] Pater enim dicitur habere filium in potestate, & non mater. Inst. de patria potestate. §. vlt. & C. de adoptionibus. mulierem. vnde filius patris familiam sequitur, & nō matris: Instit. de legitima agnato. tutela. §. 1. vnde ista verba fuerūt sumpta. Et expone, familiam, id est, agnationem, licèt aliàs hoc nomen, familia, multis habeat significationes. ff. de verb. sig. pronunciatio. §. familiæ. & facit ad hoc Insti. de pa. potestate. in fi. & C. de verb. sig. l. vlt. non enim denominatur filius à cognatione matris, sed patris. ff. ad mu. l. 1.

¶ Glo. seq. reci. per quæstio. vbi pupillus debeat educari: & distinguit, an mortuus est pater, an viuit, &c.

d ¶ Insidientur.] Nota, quòd mortuo patre pupillus educari non debet apud illas personas, quæ ipsius pudicitiæ possunt insidiari ff. vbi pupil. educ. de vel mo. l. vlt. Prætor enim decernere debet, vt sine vlla suspicione alatur partus, etiam contra voluntatem patris: ff. eo. l. 1. & æstimabit ex affectu singulorum, quis magis ad suspicionem, & spem successionis sit prior. C. eo. l. 2. veruntamen educatio pupilli nulli magis committenda est, quàm matri, nisi vitricum ei inducat [b]. C. eo. l. 1. si verò viuo patre quæstio est, apud quem educetur filius facto diuortio, opim æstimabat prætor, quando apud patrem, & quando apud matrē alatur. C. de diuor. l. vnica. hodie distinguitur, vt si pater causā diuortij pstitit, tūc ali debeat apud matrē: si vero mater causā pstitit diuortij, tūc ali debet apud patrē. C. e. Auth. si pater. ergo hic ali debet apud patrē: qa mater pręstat causā diuortij. ī. de diuor. gaudem⁹. & c. quāto. quæ nō sequitur maritū cōuersū ad fidem, quē sequi debet. 13. q. 2. vnaquæque. & quia insidiaretur vitæ ipsius, vt hic dicitur, & per iura prædicta.

b Et tamen vitricus potest esse tutor. C. de contrario iud. tu. l. fi.

e ¶ Post triennium.] Filius minor triennio, apud matrem debet ali: maior triennio, apud patrem. C. de pa. pot. nec filium. arg. C. de infan. expo. l. 2. & ī. eo. c. vnico.

ADDITIO. Vnde versus.

Mater alit puerum trimum: trimoque minorem.
Maiorem verò pascere patris erit.

f ¶ Ad infidelitatis errorem.] Hac de causa etiā si esset minor triennio, vel pater vellet eū perducere ad fidē, cum sit in eius potestate, patri debuit assignari in fauorem fidei Christianæ cùm aliàs si esset maior, & proclamet se velle fieri Christianum, debeat de manibus illorum eripi. arg. ī. de Iudæis. sicut Iudæi.

¶ *Vota possunt eleemosynis redimi, vel in aliud cōmutari, interueniēte superioris authoritate, & iusta causa redimendi, vel mutandi.*

CAP. I.

DE † peregrinationis votis, an eleemosynis redimi possint, vel pro necessitate in alium commutari: Respondemus, quòd ab eius, qui præsidet, pendet arbitrio [g], vt consideret diligentiùs qualitatem personæ, & causam commutationis [h]: scilicet an ex infirmitate, seu affluentia diuitiarum, an † alia causa probabili, peregrinatio, an † recompensatio [i] melior fuerit & Deo magis accepta: & secundùm hoc habet exinde dispensare.

DE VOTO, ET voti redemptione.

† Cap. 1. eo. ti. in 1. cōp.

¶ Suprà visum est de quodam voto in specie, suum quod scilicet emittitur per ingressum religionis, vel per susceptionem fidei nunc subiicit de voto in genere, & ipsius voti redemptione.

Et post concil. Late. sub Alex. 3. p. 35. c. 3.

De hac materia habetur. 27. q. 1. per totum. & 32. q. 1. c. fi. reperitur in 6. & in cle. de fide instr. c. quod super Abbas.

DE peregrinationis.] Episcop⁹ ex cā mutare potest votū peregrinationis in aliud, quod sit Deo magis acceptum. Vel sūma generalis sic, vt in rubro. Et duę sunt partes, Secunda ibi, Respondemus. Abbas.

† aut.

† aut.

CASVS. Aliquis fecit votū peregrinationis: quæritur, verū tale votum possit redimi eleemosynis: vel commutari in aliud necessitate instante? Rūdet Papa, quod de arbitrio superioris pendet, vt ipso consideret diligēter qualitatem vouentis, & causam commutationis, scilicet an ex infirmitate, vel affluētia diuitiarum, aut alia probabili causa, vt scilicet peregrinatio, vel commutatio magis sit Deo accepta, & secundùm hoc super hoc dispenset. No. quòd circa votū peregrinationis potest Episcopus dispēsare. Item in commutatione voti qualitas vouentis, & causa commutationis considerari debent. Item in votis commutandis considerari debet, quid Deo magis placeat.

Idem Noruicen. Episcopo.

¶ *Commutat Papa votum vltramarinum, in his maximè qui in puerili ætate vouerunt.*

CAP. II.

VEnientis † ad nos R. narratione accepimus, quòd

† Ca. 2. eo. ti. in 1. cōp. Et post concil. Latera. p. 50. c. 15. Vide B. Th. 2. q. 88. a. 9. & Syluestrū in suo verbo: votum. 8 §. 5.

¶ Glos. seq ad commutationem pœnarum alleg 7 iura, & tria in contrarium sol. & arg.

g ¶ Arbitrio.] Arg. de pœna commutatione. 82. di presbyter. 22. q. 4. innocens. de pœnit. di. 1. medicina. 36. q. 1. de raptoribus. 41. di. non cogantur. ī. de maledicto. c. 2. 12. q 2. fraternitas ar. contra. 16. q. 1. decima. & c. de decimis. 32. q. vlt. c. vlt. Sol. [c] Commutatio pœnæ adhibenda est quandoque, hac consideratione prohibita, vt illud quod vice commutationis præstatur in tantum vel amplius sit Deo acceptum: vt hic in fi. & ī. eod. scriptura. & est ar. quod episcopi possunt dispensare in voto. Tanc.

c adde, quod iura allegata in gloss. loquuntur de commutatione pœnitentiæ. dic ergo esse textum cū glossa in l. quod ergo. §. pœna grauior. & ibi B. ff. de his, qui no. infa.

h ¶ Causam commutationis.] Causa semper considerari debet, quare fiat commutatio. arg. infra eo. magna. in fi. & c. quod super his.

¶ Glo. seq. dat regulam, quam exponit: vnum casum excipit.

i ¶ Recompensatio.] In omni voto, siue consistat in faciēdo, siue in nō faciēdo, siue sit solemne, siue simplex, potest habere locum compēsatio, dummodo ante votum fuerit liberæ voluntatis. Hoc dicitur propter articulos fidei, quos vnusquisq; vouit in baptismo, quia illud votum ante baptismū est necessitatis: sed in voto cōtinētiæ secus est, cui æque bonum, vel maius nō inueniri pōt ar. 32. q. vlt. c. vlt. Et castitas sola est, quæ potens est Deo animas præsentare in Auth. de leno. §. sancimus. coll. 2. & quæ suaderi potest imperari non potest. 27. q. 1. integritas. ī. de statu mona. cùm ad monasterium. Ber.

VEnientis.] Duo facit. Primò ponit formam voti. Secundò eius absolutionem, & mutationem ibi, Nos autem. Abbas Siculus.

CASVS. R. Clericus dū esset in puerili ætate cōstitutus, & doli capax disposuit proficisci Hierosolymā: & cuidā, qui illud accederet

cedere volebat, fidē dedit, & suā ab eo accepit, ꝙ in via fideles socij existerēt. Tādē factus discretus, & adultus, accessit ad Papā petēs eius cōsiliū. Papa illū absoluit à voto, quod in ætate pu[e]rili fecerat ex facilitate potiùs, quā arbitrio discretionis: ita tñ ꝙ votū redimat eleemosynis & toto tēpore vitæ suæ, si potest, vni pauperi debeat prouidere. Nota, quòd votum redimi pōt eleemosynis, iusta ex causa.

¶ Glo. seq. reci. per obie.

a ¶ *In puerili.*] Intellige, ꝙ erat doli capax, alioquin cōpēsatio, quæ sequit, nō erat imponēda: vel forsitam in maiori ætate ratū habuit: vnde tenebatur illud adimplere, aliàs nō 20 q. 1. *illud.* & *s. de reg. signi ficatū.* & *c. sicut.* Tan.

b ¶ *Disposuit.*] Procedēdo ad actū exteriorē: vt patet ex littera sequēti: vnde mortaliter peccasset, nisi cōpleuisset votū, si cōmutatio non fuisset subsecuta. *arg. 17. q. 1. qui bona.*

† *Aliàs, Sextrum: quā lectionē iā olim impugnauit hic Host.*

¶ *Glo. seq. quærit & sol.*

c ¶ *Socij fideles.*] Sed nūquid Papa potuit illū absoluere ab obligatione, qua socio tenebat, vtiq; *arg. 6. q. 3. per principale.* & *C. de quadrie. præscriptio. bene à Zenone. C. de precibus imperato. offeren.* quotiens nec erit dicendus voti transgressor. *j. eo. non est.* Ala.

¶ Ca. 1. eo. tit. in 2. cōpil. Et præter Doctores hic vide Nauarrum in manuali confessariorum c. 12. n. 16. & 12. in Latino nuper impresso.

¶ *Gl. se. arg. alleg. canonē ibi contrarium alle. tria iura, & soluit.*

d ¶ *Facilitate.*] *Arg. q̃ votū ex facilitate emissū obligat. simile. 17. q. 4. sūt qui opes. ar. contra. s. de reg. ad nr̃am. 22. q. 4. Sonit, quisq.* & *27. q. 1. nuptiarum.* Sed hoc vt dictum est postea ratum habuit, factus maior.

in puerili[a] ætate constitutus, Hierosolymam disposuit[b] proficisci: cuidam quoque, qui sepulchrum Dominicum proposuerat visitare, fidem dedit, & suam recepit ab eo, quòd sibi inuicem in via socij fideles[c] existerent: *& infrà.* ¶ Nos autem ipsum à voto, quod in ætate tenera, facilitate[d] potiùs quàm ex arbitrio discretionis promisit, absoluimus: ita tamen quòd idem votum eleemosynis redimat: & iuxta concilium nostru†, toto vitæ suæ tempore, vni pauperum Christi (dummodo ad hoc suæ facultates sufficiant[e]) debeat prouidere.

¶ Idem magistro A. de Mandeforde.

¶ *Ex sola conceptione boni explicandi, non obligatur quis ad bonum conceptum exequendum.*

CAP. III.

Litteraturam † tuam: *& infrà.* ¶ Cùm ex quadam minutione, nimio fuisses mortis pauore perterritus, hæc verba protulisti: Non diu hic morabor, proponens[f] in animo, quod religionis habitum esses aliquando suscepturus: *& infrà.* ¶ Tibi igitur respondemus, quod si plus non est in voto processum, transgressor iudicari non poteris, si non impleas, quod dixisti[g].

e ¶ *Sufficiant.*] Nā possibilitas semper subauditur. *s. de iureiu. querelā.* & *c. breui. ar. 4. di. erit autē.* & *ff. de statu. libe. l. cum heredes. § Stich*[o]. & *47. di. quod ad nos.* Sic impossibile præceptū nō obligat. *ff. quæ senten. sine appellatio. rescind. l. Paulus.* Lau.

Litteraturam.] Hoc c. continet notabilem, & singularē decisionē: & potest sic summari: Simpliciter proponens religionem ingredi, licèt non ingrediatur, non est reus voti. Primò ponitur consultatio. Secundò responsio ibi, *igitur.* Ab. Sic.

Casus. Magister A. fecit sibi minui in brachio, brachiū eius intumuit ex illa minutione, ita ꝙ perterrit[us] fuit ad mortē: dū esset in tali statu, ptulit hæc verba: nō diu hic morabor proponens in animo religionem intrare: dubitauit, an ex tali facto teneretur religionem intrare: respondet ei Papa, quòd si plus non est in voto processum, non debet dici transgressor, si non adimpleat, quod dixit. Nota, quod per simplicia verba non obligatur quis, nisi habeat animum adimplendi votum. Item nota hic *ar. quòd ex nuda promissione non oritur obligatio.*

¶ *Glo. seq. recitetur per obiectionem.*

f ¶ *Proponēs.*] Nō tamē animo obligādi, nec firmiter hoc ppōnēdo, seu eligēdo q̃a tūc mortaliter peccasset, si non impleuisset ppositū. *17. q. 1. qui bona.* & *§ 1.* & *s. e. c. prox.* vbi dicit, *disposuit proficisci.* & ideo dicit *j. si plus nō est in voto processum*, q̃a nō dicit hoc animo se obligāt, vnde nō fuit mēdaciū. *22. q. 2. quod autē ait.* & nemo se obligat, nisi q animū habet se obligādi. *ff. de actio. & obligatio. l. obligationū. ar. ff. si cert. peta. si ego.*

a *Illud ar. nō sumitur licentia ex pactum se cerit. ne. Verbū emiserit sermo nū Hostiensis.*

¶ *Glo. seq. signat contrariū. Itē arg. & in contrariū alle. 4. iura.*

g ¶ *Quod dixisti.*] *Ar. contra. 22. q. 5. iuramenti.* Item *arg.* ꝙ ex nudo pacto non oritur actio, licèt sit *ar. contra 12. q. 2. quicunque suffraga*[tor]. & *q. 5. quia Ioannes* & *27. q. 1. hæ vero. in fine.* Laur.

b *Vbi de hoc & 1. q. 7. quotiens. & de pac. c. 1. di. And.*

Scriptura.] Per ingressū religionis soluit votū religiōni nō consonū. h. d. Et est notabilis decisio, intelligendo ꝙ hoc fiat sine auctoritate superioris. Pro declaratione textus pone casū litteralē. Quidā vouerat visitare sepulchrū sanctū, demum intrauit religionē voto nō cōpleto: dubitabat, an iste esset vere reus fracti voti: & respōdetur, ꝙ non, per rationē, quæ habetur in littera. Ab. Sic. Nota, ꝙ nō frāgit votū, qui illud in melius cōmutat. Itē magis seruire videtur, qui tēporale seruitiū in perpetuum commutat.

¶ Idem.

¶ *Omne votum mutabile est in votum religionis.*

CAP. IV.

Scripturæ †: *& infrà.* ¶ Reus fracti voti aliquatenus non habetur, qui temporale obsequium[h] in perpetuam noscitur religionis obseruantiam commutare.

¶ *Glo. seq. arg. dat simile, & reddit causam.*

h ¶ *Temporale obsequium.*] Non enim est illi necessaria certa delicti satisfactio, cuius totum vitæ tempus obedientiæ impenditur sui cōditoris, *de pœ. dis. 1. c. quam aliqui. § his autoribus.* sic non frangit propositū, qui illud in melius cōmutat. *s. de iureiur. peruenit.* Et ita est *ar.* quod intrantī monasterium, non est imponenda pœnitentia pro peccato ante commisso. Sic enim remittitur Astulpho pœnitētia publica si monasteriū voluerit ingredi. *33. q. 2. admonere.* & hoc pp continuationē pœnitentiæ, & exercitij, in quo semper debent esse monachi, *ar. 16. q. 1. vos autē.* si vero postquā monasteriū ingressi fuerint, delinquunt: bene subiiciuntur pœnitētiæ, & disciplinæ Abbatis, secūdum regulā illius loci. *s. de regu. c. vl.* & *j. de sen. excom. cùm illorum.*

† Cap. 2. eo. tit. in 2. cōp. Et pro intellectu vide B. Tho. 2. 2. q. 88. art. 12. ad 1. arg. & l. 4. sen. dist. 39. q. 1. ar. 4. in corpore articuli.

¶ Innocētius iij Strigonen. Archiepo.

¶ *Executio voti vltramarini auctoritate Papa potest ex causa differri.*

CAP. V.

Non † est voti dicēdus transgressor, qui quod vouit auctoritate[i] sedis Apostolicæ distulit adimplere[k]. Sane significauit nobis Rex Hūgariæ, quod cùm in regni perturbatione † conciliū, & auxilium tuum sibi senserit hactenus profuisse, vtilitati eius non modicum derogaret, si Hierosolymam (sicut ex voto teneris) regno pergeres impacato: *& infrà.* ¶ Ideóque mandamus, quatenus non priùs iter arripias Hierosolymam adeundi quàm regnum ipsum[l] fuerit tranquillitati pristinæ restitutum: vel super hoc receperis ab Apostolica sede mandatum.

† Cap. 1. eo. tit. in 3. cōp. Vide B. Tho. 2. 2. q. 88. ar. 12.

† *turbatione.*

c *Hoc non est, quia talis à satisfactione absoluitur, sed quia eo ipso quod suam voluntatem etiā in seruitutē redegit propter Deum, plenariè iā pro omni peccato satisfecit, quam obseruantiam habet omnibus rebus mundi. vt B. Thomas in 4. sen. di. 4. q. 3. ar. 1. quæstiuncula 3. ad 3. arg.*

¶ Idem Andreæ Duci.

¶ *Ecclesia compellit hæredem laicum per excommunicationem, & bonorum subtractionem, ad executionem voti vltramarini, ad quod se obligauit pro defuncto.*

Non est.] Tria facit. Primo præmittit exordium. Secūdo submittit narrationem ibi, *Sane.* Tertiò conclusionem ibi, *Ideoque.* Abbas.

Casus. Archieps Strigonien. votū emiserat Hierosolymam visitādi. Rex Hūgariæ significauit dño Papæ, ꝙ cùm regnū Hūgariæ in perturbatione esset, cōciliū, & auxiliū Archiepi erat sibi multū necessariū: vnde petiit à dño Papa, quaten[us] mādaret archiepo, vt Hierosolym[am] nō accederet, donec regnū ad trāquillitatē peruenir[et]: & mādat Papa archiepo, quatenus iter nō arripiat Hierosolymā adeūdi, priusquā regnū trāquillitati pristinæ fuerit restitutū, vel super hoc ab Apostolica sede recipiat mādatū & ideo trāsgressor voti nō habebitur, qui de mādato Papæ votum distulit adimplere. Nota, quòd non dicitur transgressor voti qui ipsum differt adimplere: quia quod differtur, non aufertur: sic ex causa potest differri executio voti.

¶ *Glo. seq. obiicit, & soluit.*

i ¶ *Auctoritate sedis Apostolicæ.*] *Ar. quòd Papa potest dispensare in voto*[d] & *Eps etiā. s. eo. c. 1.* Sed cū vota ex necessitate sint soluēda *17. q. 1. c. 1.* & de iure naturali nō videtur, quòd ibi habeat locū dispensatio: quia dictum est, *Vouete, & reddite Domino vota vestra. j. c. magna.* & *c. prox.* vnde in his votis nō dispensat, sed declarat. cum enim quis vouet peregrinari, subintelligitur, si cōmodè fieri potest vt *s. de iureiur. quanto.* vbi de hoc. & de voto, & iuramēto dic, vt ibi. sicut nec frangit votum, qui illud in melius commutat. *s. c. prox.* & *de hoc dictum est. s. e. c. 1.*

d *De materia huius glossæ, vide B. Thomam loco proximè citato.*

¶ *Glo. seq. recitetur per quæstionem.*

k ¶ *Adimplere.*] Si iusta causa subest. *s. eo. c. 1.* aliàs nō est securus, quoad Deū, cum quo Papa dispensat, nisi subsit causa dispensandi: sicut nec dicitur absolutus, qui causam excōmunicationis supprimit. *s. de offi. ord. ex parte.* & *j. de sen. exc. cum pro causa.* habebit tñ exceptionē quoad ecclesiā ille, cū quo sine causa dispensatum est *arg. ff. de furtis, inter omnes. § pen.* quoad Deum sibi allegatio nō valebit, vbi iudicabitur eo teste, quo iudice. *9. q. 3. aliorum hominum.* & *11. q. 3. audi.*

¶ *Glo. seq. obiicit, & soluit.*

l ¶ *Regnum ipsum.* Sic ergo Papa præfert vtilitatē priuatā cōi vtili-

a Quam vo- | cet hic vo- | tum per- | mutatam, & | quam com- | munē, tra- | dit Ioann. | And. quem | videto.

† Ca. eo. | ut in 3. cō. | De intelle- | ctu Commu- | tationis in | c. si hære- | des. suprà | de test. & | de magna | voti obli- | gatione S. | Thomas. 2. | 2. q. 88. art. | 3.

† proprii. | tamisit.

† Defuncto- | rum vota | quando hæ- | redes per | soluere te- | neantur, vi- | de Hostien- | sē in sum. | de voto. §. | & verū. ad- | de Navar- | rum in ma- | nuali con- | fessariorū. | c. 12. nu. 56. | & 57.

vtilitati[a], cōtra id q habes. ī. de post. c. 3. & 7. q. 1. scias. & 8. q. 1. in scripturis & ī. de reg. iuris. Nō sūt cōtraria, q hic nō pferē, sed differt: & q differē, nō aufert. 11. q. 1. ancilla de pœ. di. 6. nemo.

Licèt.] Primò ponit exordium. Secūdò ibi, Accepimus, narrat factum. Tertiò ibi, Mandamus, concludit. Quartò cōminatur ibi, Ne si onus. Abbas Siculus.

Casvs. Rex Hungariæ votum emiserat Hierosolymam adeundi, tandem voto non cōpleto agens in extremis, filio suo Andreæ duci sub interminatione maledictionis paternæ iniūxit exequēdū. & ille signo crucis assūpto pmisit votū patris sine dilatione adimplere: patre sublato de medio, collecta multitudine quāplurima bellatorum, Hierosolymam adire simulauit, & tādē aciē bellatorū contra fratrem suum regē Hungariæ conuertit: Papa hoc intelligens mandauit eidē, quatenus omnibus aliis postpositis, vsque ad festum exaltationis sanctæ crucis iter arripiat Hierosolymam adeūdi, sibi onus iniūctū, & sponte receptum exequendo, ne successione paterna se reddat indignū: quod si non fecerit, ex tunc se nouerit excommunicatum, & priuabitur iure, quod sibi cōpetebat ordine geniture, si dictus Rex frater eius sine prole decederet, & regnum ad minorem fratrem ipsius deuoluet. Not.

CAP. VI.

Licèt † vniuersis liberum sit arbitriū[a] in vouendo, vsque adeo tamen solutio † necessaria est post votum, vt sine proprio † salutis dispendio alicui nō liceat resilire[b]. Accepimus siquidem, quod cùm Rex Hungariæ pater tuus agens in extremis, votum quod vouerat Domino, Hierosolymitanam prouinciam in forti manu, humili corde visitare, sub interminatione maledictionis paternæ commiserit † tuæ fidei exequendū[c], & tu assumpto crucis signaculo, te id impleturum sine dilatione qualibet promisisti: & infrà.

¶ Mandamus, quatenus postpositis cæteris solicitudinibus, vsque ad festum exaltationis sanctæ crucis, debitum acceptæ crucis exoluens, propositum iter arripias, & humiliter prosequaris: Ne si onus † tibi à patre iniunctum, & à te sponte susceptum, occasione qualibet[d] detrectaueris, paterna te reddas successione indignum, & hæreditatis emolumento priueris, cuius recusaueris onera supportare: sciturus & tunc anathematis te vinculo subiacere: & iure, quod tibi, si dictus Rex[e] sine prole decederet, in regno Hungariæ competebat, ordine geniture †, priuandum[f], & regnum ipsum ad minorem fratrem tuū, appellatione postposita, deuoluendum.

des, sed hic vnus tantum debet esse Rex: & ideo dicit, quod totum regnum deuoluetur ad alium fratrem[c].

Magnæ.] Diuiditur principaliter in tres partes. Primò ponitur facti narratio. Secundò allegatur pro, & contra ibi, Et quidem. Tertiò diffinitio ibi, Cùm igitur. Abbas Siculus.

c De hoc vide hic expositus per Hostiensem, Ioann. and.

Casvs. Dū Comes Cāpaniæ in vltramarinis partibus morā faceret, & Ecclesia Trecen. cōtra Ecclesiasticā libertatē plurimū grauaretur: Trecen. Episcopus cōsiderās q per aliū eidē ecclesiæ non posset de facili subueniri, ad ipsū proposuit accedere: & in signū peregrinationis, & deuotionis terræ Orientalis, signū crucis assūpsit, & sic arripuit iter peregrinationis: dū esset in via, intellexit, q dictus comes mortuus erat, & licet intētionē suam cōspiceret iā frustratā, noluit tamē redire sine cōsilio domini Papæ, & sic ad vrbē accessit, & intētionē suā, & statū ecclesiæ suæ domino Papæ exposuit: dominus Papa cōsiderās hæc dixit, q in hoc negotio tria sunt cōsiderāda: qd liceat secūdū æquitatē, quid deceat secundum honestatē, quid expediat secundum vtilitatē, ostendēs quòd ipse votum suum debeat pficere auctoritate Prophetæ dicentis, Venite & reddite: & hoc est quòd dicit: q liceat. Itē auctoritate Euangelij dicēs: Nemo mittens manū ad aratrū,

† Adde ea ardeæ genitura, vel electione iure regno. Bal. in l. et hoc iure. ff. de iust. & iu.

¶ Idem Trecensi Episcopo.

Commutat Papa votum vltramarinum in vigilias, orationes, & ieiunia: tunc maximè, cùm cessat causa, quæ induxit ad vouendum. ita etiam quòd expensæ fiendæ in eundo, morando, & redeundo integraliter mittantur in terræ sanctæ subsidium.

CAP. VII.

Magnæ † deuotionis: & infrà. ¶ Cùm Trecen. Ecclesia contra libertatem Ecclesiasticam grauaretur, nec per alium, quam per Campaniæ Comitem in vltramarinis partibus constitutum, eidem Ecclesiæ crederes posse de facili subueniri, ad ipsum proposuisti accedere: ac in signum peregrinationis, & deuotionis terræ Orientalis, crucem Dominicam assumpsisti: & infrà. ¶ Quamuis autem audita morte ipsius, intentionem tuam conspiceres iam frustratā, noluisti tamen sine consilio[g] Apostolicæ sedis ad propria remeare: sed ingressus vrbem †, intentionis tuæ propositum, ac sta-

† Ca. 5. eo. tit. in 3. cō. pil. Et præter Hostien. sem, & alios videto hic Henricum Boich. & quatenus agitur de cruce dominica in signum deuotionis terra sancta, vide notata in c. 6. §. fi. de offic. iud. dele.

† Stillet Romam per excellentiā. §. sed sus. Insti. de iure natur.

ȹ vouere est voluntarium, sed adimplere est necessariū. Item aliquis votum suum potest exequi per alium. Itē qui non adimplet voluntatem defuncti, priuari debet successione illius.

a ¶ *Liberum sit arbitrium.*] Vnde dicit Aug. *Qua non cœpist, deliberet: qua egressa est, perseueret.* 27. q. 1. *nuptiarum.* & ea sunt in nostris officiis gratiora, quæ cùm liceret nobis ea non impēdere, causa tamen dilectionis impendimus. 28. q. 1. *iam nunc.*

b ¶ *Resilire.*] In aliud tamen potest commutari de auctoritate superioris, & iusta de causa: vt ī. *eod. c. 1. & 2. & infrà eod. c. magna.*

¶ *Glossa seq. arg. quod non possit pro alio, &c.*

c ¶ *Commiserit tuæ fidei exequendum.*] Arg. quòd aliquis potest ieiunare pro alio, & votum alterius adimplere, quia mortuus soluit votum suum per superstitem. *arg. 13. q. 2. animæ defunctorum. & 16. q. 6. aliquis fuerit.*

d ¶ *Occasione qualibet.*] Supple minus idonea, quòd in generali verbo subintelligitur: *arg. ī. de elect. causam quæ. & ī. de offi. deleg. ex parte. c. 2. ff. de ritu. nuptia. quanquam*[b] *& de iureiur. Gemiens. & c. Quintauallis.*

b Vide ī. de verb. sign. c. Abbate. in glos. penult. Ioan. And.

e ¶ *Si dictus rex.*] Frater ipsius ducis, contra quem dux ipse conuerterat aciem bellatorum, quam contra inimicos crucis dirigere simulauit.

¶ *Gloss. sequens signat contrarium, & dupliciter soluit.*

f ¶ *Priuandum.*] Dicit hic Vincētius, quòd qui nō adimplet voluntatē defuncti, sit ei auferēda tota hæreditas, & idē dicit canon. 11. q. 1. *Siluester.* & hoc concordat legi antiquæ. *C. de fideicommiss. l. Vlt. in fine.* attamen illud obseruatur in extraneo hærede. Sed licèt filius institutus hæres non adimpleat volūtatē defuncti, nō ideo totū perdit, sed reseruatur ei legitima. *C. de fideicommiss. Auth. hoc amplius.* Et satis pōt dici, q lex in hoc casu præiudicet canoni ratione æquitatis. Vel hic auxit pœnā legis ob fauorē terræ sanctæ. Vel melius dic, q id quod dicit lex de legitima reliquenda, non potest habere locū in huiusmodi dignitatibus, cùm diuidi nō possint: quia regnum vnicum debet esse: & si cōtingeret, q aliter diminueretur, citò destrueretur, sed aliæ hæreditates bene diuidūtur inter hære-

& respiciens retrò, aptus est regno Dei: & hoc est, quod dixit: quid deceat. Item non expediebat propter exēplum aliorum: quia quod agitur à prælatis, facile trahitur in exemplum ab aliis: & hoc est, quod dixit, quod expediat. Postmodum allegat in contrarium, quòd votum perficere non debeat propter ætatem, quia vix posset sustinere labores propter necessitatem Trecen. ecclesiæ, cui est obligatus. Ipsum etiam votum, quod licet ex sui natura sanctum esset, non tamen sine licentia sedis Apostolicæ vouere potuit: postea ostēdit, quòd votum commutari possit auctoritate veteris testamenti: vnde cōsiderauit, quòd votum possit commutari in aliud opus pietatis, non curando quid homines inique loquantur, exemplo Domini dicentis: *Sinite illos, quia cæci sunt*, concedit episcopo licentiam votum peregrinationis taliter cōmutare, vt expensas, quas esset facturus eundo, & morando, & redeundo, transmittat in subsidium terræ sanctæ, laborem orationibus, & ieiuniis recompensans: & quia episcopus specialiter pro libertate Trecen. ecclesiæ per dictum comitem assequeda votum peregrinationis emisit, eo sublato de medio causa cessauit, & ideo cessare potuit & effectus. & hæc causa inspecta Papa hāc indulgentiam sibi fecit. Nota, quòd ecclesia potest implorare auxilium, & brachium sæculare, cùm iniustè aggrauatur. Item in quolibet voto tria consideranda sunt, quid liceat, quid deceat, quid expediat. Item factum prælatorum de facili trahitur ab aliis in exemplum, & ideo valdè cauere debent, quid eis liceat, quid deceat, & quid expediat. Item clericus, vel episcopus sine licentia sui superioris votum peregrinationis non debet emittere. Item votum iusta de causa potest commutari. Item veritas propter scandalum non est dimittenda. Item in voto locum habet recompensatio. Item causa voti in ipso commutando consideranda est. Item cessante causa cessat effectus.

g ¶ *Noluisti tamen sine consilio.*] Et bene: quoniam nemo iuramentum suum, vel votum debet interpretari[d]. ī. *de ele. Venerabilem. & ī. eo. ex multa.* nisi certus esset, quòd non esset obligatus. *arg. ī. de sen. excom. inquisitioni.* Tan.

d Facit ad hoc textus in l. ff. de æditu.

a ¶ *Liceat.*] Hæc tria semper consideranda sunt. *arg. 11. q. 1. aliud & 4. dist. denique. in fine.*

b ¶ *Sane non.*] Hic incipit ostendere, quòd votum suum perficere teneatur.

c ¶ *Vt venires.*] Nō obstāte q cā voti cessat, cùm etiam si sine causa vouisset, nihilominus teneretur. ī. *de conuer. coniu. ex parte.* Facilius enim dispēsari potest cessāte ca: vt dicit in fi. causa cū nō impedit, nisi exprimatur. *C. de condic. ob cur cau. da. si repetēdi.* nisi à iure subintelligatur. *ff. de iure do. stipulationem.* Io.

d ¶ *Prophetica.*] Scilicet, Dauid.

e ¶ *Primū.*] Scilicet, *vouete.* Bern.

f ¶ *Secundum.*] Scilicet *reddite.*

g ¶ *Sed nec decens videbatur.*] Vt venires contra votum.

h. ¶ *Retro.*] Apostatādo, simile ī. *de aposta. quidam.* Nam apostata dicitur retrò stans. *26. q. vlt. non obseruetis. & 3. q. 4. beatus de pœn. dist. 2. pennata.*

i ¶ *Agitur à prælatis.*] Iuxta illud. *Cōponitur orbis regis ad exēplū. 11. q. 3 præcipuè.* Nā prælati sūt tāquā signum positi ad sagittā, vnde inferiores virā eorum respiciunt. ī. *de accu. qualiter & quando.*

k ¶ *Verū ætatis.*] Hic allegat, q nō tenetur perficere votū suum.

l ¶ *Forsitan nō debueras.*] Maximè ad loca remota. *arg. 7. q. 1. præsentium. & ff. de offic. præsi. illud obseruandū. 7. q. 1. si quis in clero. & de conse dis. 3. non oportet.* nec istud forsitan est dubitatiuū. sic *13. q. 2. admonere. ī. de procu. tua fraternitatis.* Io.

m ¶ *Peregrinari.*] *De conse. dist. 5 non oportet 1.*

n ¶ *Astrictus.*] Quia sicut clericus sine licētia Epi sui nō debet ab Ecclesia abesse, vel recedere ab eadem. *7. q. 1. præsentium. & ī. de renun. admonet.* & sic Eps sine licentia Papæ ī. *de transla. inter corporalia.*

o ¶ *Igitur.*] Hic incipit ostendere, quòd votū commutari possit.

p ¶ *Cōmutari possit.*] Cum igitur mandatū Dñi, & votū pari passu ambulēt, vt hic dicit: & mandatum Dñi potest adimpleri p aliud æquipollens, vt *22. q. 4. innocens. ergo & votum.* sic argumētatur hic Inn. & Io.

q ¶ *Sinite illos.*] Vt *11. q. 3. inter verba.*

r ¶ *Eundo, morando, & redeūdo facturus.*] Hæc tria tpa cōsiderantur, cùm aliquis cōdemnatur alij in expēsis factis, in prosequenda appellatione. ī. *de appellat. reprehensibile. C. qui accu. non pos. quo crimen. simile ī. de concessio. præben. quia diuersitatem. in fin.*

f ¶ *Sine diminutione.*] Præter illā diminutionē, quæ fieret in pecunia trāsferēda q ille, quia eā portabit, suis expēsis nō militabit. ī. *de præscript. cùm ex officij. & 12. q. 2. aborsitatem.* Vel intellige, q hæc pecunia mitti debet per aliquē religiosum, qui alias esset illuciturus. Vinc.

t ¶ *Cessauere causa.*] Arg. q cessante causa cessat priuilegium. ī. *de verb. sign. abbate. in fi. & 16. q. 1. generaliter. & 25. q. 2. §. vlt. & Insti. de aucto. tut. & cura. §. fi. & C. de test. milit. l. vlt. & ī. de deci. suggestū.* Ioan. & ī. *de renun. post translationem.* vbi de hoc. ī. *de iureiurando, & si Christum. in fi.* Ber.

tum Trecēn. Ecclesiæ, nobis humiliter expressisti: *& infrà.* ¶ Et quidem tria præcipuè duximus † in hoc negotio attendenda, quid liceat [a] secundum æquitatem, quid deceat secundum honestatem, & quid expediat secundum vtilitatem. Sane non [b] videbatur contra votum licitum, vt venires [c], cùm vox clamet prophetica [d] [Vouete, & reddite Domino Deo vestro] vt primum [e] ad consilium, secundum [f] ad imperium referatur. Sed nec decens videbatur [g], cum sit scriptum in Euangelio [Nemo mittens manum ad aratrum, & respiciens retro [h], aptus est regno Dei. ¶ Præterea non videbatur expedire, cum ex absolutione tua scandalum posset Laicorum mentibus generari dicentium. Vbi est Deus Clericorum? & hoc exemplo credentium se ad voti obseruantiam non teneri. Quod enim agitur à Prælatis [i] †, facile trahitur à subditis in exemplum: iuxta quod Dominus inquit ad Moysem in Leuitico [Si Sacerdos, qui est vnctus, peccauerit, faciet delinquere populum.] Verum ætatis [k] vitæ senescentis defectus, atque canicies, quæ vix labores, & dolores suos tolerare possunt, in contrarium allegabant, & Ecclesiæ Trecēn. suspiria, cui vinculo pastoralis solicitudinis es ligatus, scilicet ne cuius assensu votum peregrinationis emittere forsitan non debueras [l]: *& infrà.* ¶ Ipsum etiam votum, quod ex sui forma sanctum, & honestum erat, ex persona voventis minùs licitum videbatur. Cùm enim † iuxta canonica instituta, Clericus absque sui Episcopi licentia peregrinari [m] non debeat, & Episcopus non minùs, immò potius sedi Apostolicæ sit astrictus [n], videri meritò poterat, quòd absque generali, vel speciali licentia votum peregrinationis, quate tandiu absentares, emittere non deberes: *& infrà.* ¶ Igitur [o] in lege veteri, in qua non minùs præceptum Domini obligabat, quàm votum hodie obliget in Ecclesia, primogenita, quæ Domino mandabantur offerri, quædam Domino redderentur, vt primogenita Leuitarum: quædam redimerentur, vt aliarum tribuum: quædam commutarentur in aliud, sicut primogenitum asini, qui † pro oue commutabatur: ex hoc attendentes, quod votum commutari possit [p] in opus aliud pietatis: non † curantes quòd os loquentium iniqua loquatur, dum tamen non recedamus à tramite veritatis: de illius auctoritate securi, qui cum audisset à discipulis [Scis † quia Pharisæi audito hoc verbo scandalizati sunt?] Respondit [Sinite illos [q], cæci sunt, & duces cæcorum] tibi pro te, & famulis tuis licentiam concedimus votum peregrinationis taliter commutare, vt expensas, quas fueras in eundo, morando, & redeundo facturus [r], alicui Religioso committas, in necessarios vsus terræ illius, sine diminutione [f] qualibet transferendas: *& infrà.* ¶ Laborem etiam laboribus recompenses, soliciti ùs instando vigiliis, deuotiùs vacans orationibus, & in ieiuniis fortiùs te exercens. Ad hanc autem indulgentiam tibi faciendam specialiter nos induxit, quòd cùm pro libertate Trecensis Ecclesiæ per dictum Comitem assequenda præcipuè votum peregrinationis emiseris: eo sublato de medio, quia cessauere causæ [t], faciliùs cessare potuit & effectus.

¶ Idem Cantuariensi Episcopo.

¶ *Impedito ad tempus exequi votū vltramarinum, conceditur dilatio: perpetuò verò impedito, indicitur redemptio in eo, quod magis expediat terræ sanctæ.*

CAP. VIII.

QVòd † super his: *& infrà.* ¶ Quæsiuisti de his, qui pro succursu terræ sanctæ, signo crucis assumpto, propter infirmitatem, vel paupertatem, vel etiam aliam iustam causam, votum non possunt vtiliter adimplere, cùm sine distinctione receperis in mandatis, vt eos qui signum crucis assumptum abiecerunt, ad resumptionem ipsius, & executionem voti compellas. ¶ Nos † autem inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd debiles, & inopes magis illuc in defectum, quàm ad profectum accedunt, cùm [u] isti pu-

QVod super.] Cōis diuisio. Secūda ibi, *Nos autē.* quæ tria facit. Primò ponit generalem doctrinā. Secūdò duplicē distinctionem. Prima ibi, *Vnde credimus.* Secūda ibi, *Rursus.* Tertiò soluit consultationē indecisam ibi, *De mulieribus.* Abb.

CASVS. Quidam assumpserant signū crucis in subsidium terræ sanctæ, & quia isti votū suum nō adimplebant, mandauit Papa Cātuariēn. Archiepo, vt eos compelleret ad executionē voti. Quidam pp infirmitatem, quidam pp paupertatem, vel aliā iustā causam vtiliter nō poterant votum suū adimplere: quæsiuit archieps à Papa, quid de his esset agendū? & ipse respondet, q debiles, & inopes, magis in defectū, quā ad pfectū illuc accedunt, q̄a debiles pugnare nō possunt, & pauperes mēdicare coguntur: nisi forte sint nobiles, & magnates, vt suis expensis secum possint ducere bellatores: vel artifices, vel agricolæ, qui de laboribus suis sibi victum quærere possūt: vnde Papa distinguit inter illos qui temporalem causam habere noscuntur, & inter illos, qui perpetuam: primis dāda est dilatio, secūdis est redemptio indulgenda: ita tamen q expēsas, quas essent facturi, transmittant in subsidium terræ sanctæ.

u ¶ *Cum isti.*] sc. debiles.

Psal. 75.

Luc. 9.

† *Vide omnino Alfonsum Castr. l. 2. c. 8. de iusta hæret. punit.*

Leuit. 4.

a *Et ibi sequitur: Nec sic inflectere sensum hu manæ edicta valent, vt vita regentis, &* Eccles. 10. Qualis est rector ciuitatis, tales & habitantes in ea. *Ioan. And.*

† *Hæc spectant tradita per beatū Thomam 2. 2. q. 88. ar. 8.*

Exo. 8. & 22. Num. 3. & 8. Deut. 15.

Luc. 2.

Leuit. 25

Exod. 36.

† *In codice Barbatiæ ita: quod in ouem commutabatur. alias dic qui oue commutabatur.*

† *nec.*

† *In antiquis vet. Nonne scis, quia, &c.* Matth. 15.

† Cap. 4. e. tit. in 3. cōpil. *Et quotannis Innocentius, & alij agunt hic de potestate Papæ, seu ecclesiæ in gerendo bello contra infideles, & de Eymerico in Directorio inquisitorum p. 2 q 46. & Franciscum Victoriam tertio lectione de iure belli. adde B. Thomam. 1. 2. q. 10. ar. 8.*

† *Aliàs ita. Nos inquisitioni tuæ respōdemus.*

a ¶ *Et*

a ¶ *Et illi.*] s. inopes.

b ¶ *Qui temporalem.*] Eandem distinctionẽ facit lex in iudice, vt si non potest interesse ꝑꝑ temporalem impotentiam, expectandus est: & si habeat perpetuum impedimentum, remouendus est. *ff. de Vaca. mune. l. Vlt. & ff. de iudicijs. si longius*. *arg. ad idem ī. de rescriptis. ser. sciscitatus. lo.*

c ¶ *Dilatio.*] Expectandi enim sunt, quousque causa impedimẽti cessauerit. simile ǰ. *de sent. excom. de catero. & c. quamuis. insi.* Idem est, si per fortuitos casus impediretur, nihilominus cùm põt. adimplere tenetur. *ff. de Verb. obl. inter stipulantem. §. sacram.* nisi certa res esset promissa, non in genere. *C. si cer. peta. incendiũ. lo.*

d ¶ *Compensato labore.*] Ieiuniis, & orationibus: vt ī. *c. pro. circa fi. Lau.* Vel videtur, quod tãtùm mittere tenẽatur, pro quanto nollẽt sustinere laborẽ hũc, sed vix potest æstimari. prima expositio melior est.

RVRSVS. In isto §. distinguitur inter illos, q pro defensione terræ sanctæ votũ peregrinationis emittũt, & illos, quibus pro satisfactione suorũ peccatorum iter peregrinationis iniũgitur. Circa primos plus consideratur succursus terræ sanctæ. Circa secũdos labor itineris, secundum intentionem vouẽtis, vel pœnitentis: & ideo si aliquis de vouentibus est inutilis ad pugnandũ, melius est votum redimere, quàm expensas cõsumere. Et de pœnitẽte, qui non potest ꝑꝑ debilitatem iter peregrinationis implere, idem est dicendum, scilicet vt redimat votum: sed non de illo, qui potest ire, licèt nõ possit pugnare. quia principalis causa cõsideranda est. Mulieres verò, quę nõ vouerunt, si remanere noluerint, viros suos sequantur: illæ verò, quæ vouerunt, nisi sint diuites, vt possint secum ducere bellatores, redimant votum. Nota, quod votum pro terræ sanctæ subsidio factum, ex iusta causa potest redimi, vel differri. Itẽm in voto peregrinationis causa subsidij terræ sanctę, & commutatio potest interuenire: non autem cùm causa laboris, & pœnitẽtiæ tãtùm imponitur. Item principalis causa voti consideranda est, & secundùm illam dispensari debet.

e ¶ *Circa primos.*] Scilicet, qui pro succursu terræ sanctæ votum emiserunt.

f ¶ *Circa secundos.*] Scilicet, quibus pro satisfactione suorum criminum labor peregrinationis est iniunctus.

g ¶ *Vouentium.*] s. sponte, & non per pœnitentiam iniunctam.

h ¶ *Quamuis sit habilis.*] Hic formatur secunda quæstio seq. c. §. *secundò quæsiuisti.*

i ¶ *Potens tamen.*] Vndè non subest causa, cur debeat immutare: aliâs qui iniunxit, vel quilibet maior eo eã posset immutare iure communi, sed immutationem huiusmodi pœnitẽtiæ videtur reseruare sibi, & illis, quib. specialiter à sede Apostolica iniungitur. & est speciale ǰ. *eo. c. prox.* Vinc.

k ¶ *De mulieribus.*] Non vouentibus scilicet.

l ¶ *Viros suos.*] Et hic formauit Archieṗs tertiam quæstionem ǰ. *c. prox. §. quod autem.*

m ¶ *Sequantur.*] Qui de vxorum licentia vouerunt: vel ex causa concedit Papa; quod viri possunt vouere securos in subsidium terræ sanctæ inuitis vxoribus. ǰ. *c. prox. Ver. in tanta quoque.*

n ¶ *Cætera verò.*] Scilicet vouentes.

gnare non possint, & illi [a] médicare cogãtur: nisi forte sint nobiles, & magnates qui suis secum expensis bellatores abducãt: vel artifices, & agricolæ, qui de laborib. suis sibi possint acquirere necessaria, & terræ subsidia ministrare: quãuis nõ multi talium, propter breuitatem possessionum, & paucitatẽ inhabitãtium ibi sint opportuni. ¶ Vnde credimus distinguẽdũ inter illos, qui tẽporalem [b], & eos qui perpetuã impedimenti causam creduntur habere: ꝙ primis indulgenda est dilatio [c], secundis autem est redẽptio iniungenda, ac rerum facultate pẽsata, quas possunt, aut quas facturi essent expensas, personarum præterea compensato † labore [d] in subsidium terræ sanctæ transmittant, exequentes per alios, quod per se nequeunt adimplere. ¶ Rursus inter illos, qui pro defensione terræ sanctæ, votum peregrinationis emittunt, & eos, quib[9] pro satisfactione suorum criminũ, iter peregrinationis iniungitur, credimus distinguendum: quòd circa primos [e], plus terræ sanctæ succursus: & circa secundos [f], plus labor itineris secundùm intentionem vouentis, vel pœnitentis debet attendi. Vnde si quis hoc modo vouentium [g] est inutilis ad pugnandum, quãuis habilis [h] sit ad eundum, melius est redimere votum, quàm expensas consumere: quod & de pœnitente, qui propter debilitatem non potest iter iniũctæ peregrinationis implere, sanè valet intelligi: non autẽ de illo, qui quamuis sit impotens ad bellãdum, potens tamen [i] est ad eundum †: *& infrà.* ¶ De mulieribus [k] autem hoc credimus obseruandum, vt quæ remanere noluerint, viros suos [l] sequantur [m]: cæteræ verò [n] (nisi fortè sint diuites, quæ secũ in suis expensis possint deducere bellatores) votum redimant, quod vouerunt.

¶ Idem eidem.

¶ *Votum vltramarinũ certis casibus redimi, & cõmutari potest: non tamẽ per aliũ, quàm per Papa, vel cũ ipsius speciali madato. Hoc dicit, vsque ad §. secundo quæsiuisti.*

CAP. IX.

EX † multa tuæ solicitudinis prouidentia: *& infrà.* ¶ Ex consultatione, quam ad inquisitionẽ tuam, super negotio Crucesignatorum olim edidimus, viam inuenisti ad alias quæstiones: & vtrùm quod in ea dicitur, ius constituat generale, vt passim Prælatis quibuslibet, illos secundùm formam expressam [o] absoluere liceat, qui eorum sunt iurisdictioni commissi, solicitè requisisti. Ad hoc igitur respondemus, quòd in consulta tione nostra ius editur, & licèt ad quales [p], ad quos tamen † specialiter spectet eius executio, nullatenus explicatur: illis autem solummodo ius hoc exequendũ incumbit [q], qui super hoc mandatum receperint à sede Apostolica speciale. Sic ergo illi est inquisitioni responsum, qua cõsequenter tua fraternitas requisiuit, de quibus religiosis intelligendum hoc esset: Verùm scilicet ibi Religiosi [r] † vocentur hi tantùm, qui religionis habitum susceperunt, quorũ plures idiotę sunt, & iuris ignari: an Episcopi, qui sicut dignitate præcellũt, sic & religione [s] debent aliis præeminere: nam ad neutros [t] illius executio iuris spectat, nisi per Apostolicam sedem eis specialiter delegetur.

EX multa.] Quinque sunt dicta. Secundum ibi, *Secundò.* Tertium ibi, *Quod autem*, Quartum ibi; *In tanta.* Quintum ibi. *De clericis.* Abbas Siculus.

CASVS. In c. præcedenti dicitur, ꝙ circa crucesignatos dispensatur, vt illi votum redimant, qui perpetuo impedimento detinẽtur: quæsiuit Archiepiscopus ille Cantuariẽs. vtrùm id quod in decretali prædicta dicitur, ius generale cõstituat, vt liceat sic prælatis absoluere sibi subiectos secundũ formam sibi expressam. Præterea in dicta decretali in parte decisa dicitur: per viros religiosos potest dispensari: quæsiuit idem archiepiscopus; de quibus religiosis intelligatur? Respondet Papa ad primã quæstionem: quod in consultatione prædicta ius constituitur generale, & licet dicatur ibi, ad quales, scilicet viros religiosos: non tamen explicatur ibi, ad quos eius executio specialiter spectet: dicit Papa, executio illius iuris ad illos tantũ pertinet, quibus à sede Apostolica fuerit iniunctum: per hanc resp onsionem soluta est secunda quæstio, de quibus religiosis sit illud intelligendum, sc. vtrùm de regularibus, an de Episcopis: ad neutros istorum executio illius iuris spectat, sed ad illos tãtũ, quib. à sede Apostolica specialiter indulget.

o ¶ *Expressum.*] ī. *c. prox.*

p ¶ *Ad quales.*] Scil. viros religiosos, de quibus fiebat mẽtio in *c. prox. quod super.* sed illa clausula remota fuit, quæ posita erat sub illo. & ǰ. *ante §. illum de mulieribus.*

q ¶ *Incumbit.*] Ecce hîc vnũ mirabile, ꝙ est ius commune, vt dispensetur in voto cum debilibus, & huiusmodi. arg. ī. *eo. c. 1.* & tñ eius executio non ꝑmittitur alicui, nisi cui Papa specialiter committit, quod tamen restringendum est circa votum huiusmodi, sc. pro succursu terræ sanctæ emissum: ergo cùm hîc Papa sibi dispensationem reseruet, in aliis votis episcopis dispensationem indulget, *arg. ī. c. 1. de sent. excom.*

r ¶ *Religiosi.*] Religiosi dicuntur non solùm monachi, & regulares: sed & clerici, vt 1. q. 1. nullus. & etiã laici dicuntur religiosi. 28. *dist. si qua vidua.*

s ¶ *Religione.*] 1. *q. 1. Vilissimus. 8. q. 1. qualis erit.*

t ¶ *Ad neutros.*] Arg. generaliter dictum, nulli esse dictum. ī. *de offi. deleg. ex parte 1. arg. C. de pig. 2. lo.*

1 ¶ *Hæc loquutio etiã cum subest longa protractio, licet nõ perpetua infirmitas, necessaria professio, vel rei familiaris periculum. Ioan. Andr.*

† *recompẽsato.*

† *Cætinus, eũdem, addit in margine, alias consilium, verum quæ præter ꝑdem vetervum exemplarium.*

† Cap. 5. eod. tit. in 3. comp. *Et quatenus hic agitur de Crucesignatis pro terra sancta subsidio, vide post concilium Lateranen. sub Innocentio iij. in expeditione pro recuperãdã terra sancta: adde tractatum de formã procedendi contra inquisitos de hæresi tit: de officio crucesigna ti Doctores in c. excommunicamus. §. catholici. infrà de hæret. & pleně Campegium apud Zanchinum* c. 37

† *tantum in vno vetustissimo exemplari.*

† *religiosi; qui, & quo modo dicãtur, vide per Archidiaconum Ioan. And: & alios. in* c. vt officiũ. §. verũ quia. de hæret. li. 6. *tradit plenè Albertinus. in* c. quoniam. de hæret: lib. 6. q. 1: *per totam quæstionẽ:*

Secundo. in præcedēti decretali dicitur, quod si quis vouentium est inutilis ad pugnādum, quamuis sit habilis ad eūdum melius est redimere votum, quā expēsas consumere, quæsiuit Archiēps, vtrum sit generaliter intelligendū tā de nobilibus, qui secū possunt ducere bellatores, an de minoribus tantum? Respondet Papa, si diligenter considerasset, quæstionem istam, solutā inuenisset in decretali prædicta, vbi dicitur, quod debiles, & inopes magis in defectum, quā profectū accedunt, &c. Quod autem dicitur in fine præcedentis c. mulieres quæ remanere voluerint, de illis intelligitur, quæ p votū non sunt astrictæ. Item in voto isto viri vouere possunt sine consensu vxorum, pp necessitatem populi Christiani. Clerici verò, qui vouerunt ire ad subsidiū terræ sanctæ, cùm clericatus officiū eos reddat inhabiles ad pugnandum, votum redimant, nisi vel consilio sint strenui, vel officio prædicationis instructi, aut sint magnatum obsequio deputati, vel sint adeo diuites, vt secum possint ducere bellatores: hoc autem de vouentibus intelligendum est, non de illis, quibus labor peregrinationis in pœnitentia est iniunctus. Nota hic ab initio vnū mirabile, quòd ius cōmune est, vt dispensetur in voto terræ sanctæ: & tamen eius executio nulli permittit, nisi cui Papa specialiter committat. Item ꝙ generaliter dictū est, generaliter est intelligendum. Item nota casum, vbi vir potest sine vxoris consensu vouere, & in eius præiudicium. Item clerici pugnare non debent.

a ¶ *Maturitate tamen consilij.*] Idem dicit lex in aduocatis, qui non minus prouidēt generi humano, quam si patriam armis defenderent. *C. de aduo. diuer. iud. l. aduocati.* Et lex dicit, ꝙ omnibus æquè postliminiū est, non solùm his, q pugnare possunt, sed omnibus, qui eius naturæ sunt, vt cōsilio, vel auxilio, vel aliis modis vsui esse possint: vt *ff. de cap. & postli. reuer. l. postliminium. §. Sic.* & Consilio pollet, cui vim natura negauit [a]. & est *si. ff. de vac. munerum l. 2. §. qui* *& §. seq.*

b ¶ *Superius ponitur.*] *s. c. prox. in fi.* & hoc statim sequitur.

c ¶ *Viri præter vxorum.*] Specialissimus casus est iste, quod vir potest emittere votum præter licentiam vxoris, cōtra illa iura 33. q. 5. *quod Deo.* & 27. q. 2. *si tu abstines.* & per hoc videtur, quòd aliquod votum sit maius voto [g] continentiæ: nam propter continentiam etiam ad tempus non liceret hoc fieri: vt 33. q. 5. *cap.* 1. sed in voto abstinentiæ secus videtur, dum tamen per tale votum neutri fiat præiudicium. 33. q. 5. *notius. lo.*

† *Aliàs ita: Vt nobiles etiam magnates.*

† *Dictio, ista deest in aliquot Vetustis exēplaribus.*

† *Quamuis possit, & aliter.*

a *Et iterum:* [illegible] *Ioan. And.*

† *Valeant.*

b *Circa hoc dictum vide B. Thomam 2. 2. q. 88. ar. 11. & Sotū l. 7. de iust. & iure. q. 4. ar. 3.*

¶ *Habiles ad eundum, sed inhabiles ad pugnandum, si sunt strenui consilio, vel milites bellatores possūt secū ducere, votum vltramarinum nō redimunt. Hoc dicit Abb. Sicul.*

¶ Secundò quæsiuisti, verùm quod dicitur [Si quis vouentium est inutilis ad pugnandum, quāuis sit habilis ad eundum, melius est, vt redimat votum, quàm consumat expensas] generaliter accipi debeat, vt † nobiles, & magnates, qui sunt consilio strenui, & multos secū possunt trahere bellatores, an minores tantummodo verbum huiusmodi comprehendat? Verùm si ad superiora oculum tuæ considerationis extendas, quæstionem istam † inuenies in serie consultationis nostræ solutam, vbi dicitur, quòd debiles, & inopes, magis in defectum terræ sanctæ, quàm ad eius profectum accedunt, &c. Quamuis † possit aliter responderi, quòd non sunt inutiles ad pugnandum, qui etsi per se pugnare non possunt, maturitate tamen consilij [a] adesse valent pugnantibus, & personæ defectum per alios releuare: *& infra.*

¶ *Vxores possunt sequi viros vltra mare, si [illegible] sed non tenentur, nisi [illegible]. Hoc dicit Abbas.*

¶ Quod autem superiùs ponitur [b] [Mulieres, quæ remanere noluerint, &c.] de illis intelligēdum esse videtur, quæ se ad peregrinationis propositum, nullius voti vinculo astrinxerunt: *& infra.*

¶ *Viri sine consensu vxorum emittere possunt votum vltramarinū. Hoc dicit. Abbas Siculus.*

¶ In tanta quoque necessitate populi Christiani, ne terræ sanctæ impediatur subsidium, viri præter vxorum [c] assensum huius peregrinationis propositum vouere libere valent †, & quod vouerint, libere adimplere. Vt autem consentiant, sunt attentiùs commonendæ.

d ¶ *Inhabiles ad pugnandum*] Clerici verò pugnare nō debēt. Arma enim clericorum sunt lachrymæ. 23. q. 8. *clerici qui in quacunque. c. quicunque. & c. convenior.* licet non minus pugnet, qui consilio pugnat, vt dictum est in notula. idem dicit lex.

¶ *Clerici tanquā inhabiles ad pugnādum redimūt votum vltramarinū, nisi in certis casibus. Hoc dicit Abbas Siculus.*

¶ De Clericis † vero duximus respondendum, quòd cum Clericatus officium eos reddat inhabiles ad pugnandum [d]. nisi vel consilio strenui, vel officio prædicationis instructi, aut magnatū sint obsequio deputati [e], aut vsque adeo diuites fuerint, & potentes, vt in expensis suis aliquos secum ducere valeant bellatores, magis ab eis expedit redemptionem accipere, quam ad votum illos cogere prosequendum, si necessitas exigit, vel vtilitas persuadet. Hæc autem de vouentibus dicimus, nō de his, quibus labor peregrinationis, in pœnitentia est iniunctus [f].

¶ Idem.

Qui vouit religionem ingredi, si voto non completo fiat Episcopus, renunciare debet, & votum implere. Sic communiter summatur.

CAP. X.

Per tuas nobis litteras intimasti, te in Gratianopolitana † Ecclesia suscipiendi habitum regularem, votum solemniter emisisse, & postea promisisse in manibus Prælati eiusdē Ecclesiæ, te infra duos menses [g], postquam ab Apostolica sede rediisses, votum, quod emiseras, impleturum. Cùmque termino ipso transacto nō curasses, quod voueras, adimplere, tandem existens voti transgressor, vocatus fuisti ad regimen Ecclesiæ Gebennensis: *et infra.* ¶ Nos igitur tuæ discretioni consulimus, vt si tuam sanare desideras conscientiam, regimen resignes Ecclesiæ memoratæ, ac reddas Altissimo vota [h] † tua. Quòd si capitulum eiusdem Gebennēsis Ecclesiæ, te postmodū canonicè duxerit eligendum [i], electionem recipere poteris de te factam.

e ¶ *Obsequio deputati.*] Qui ex debito officij eos sequi tenerentur. *j. de sent. excom. inter alia.*

¶ *Gl. seq. arguit, & signat contrarium.*

f ¶ *In pœnitentia est iniunctus.*] Videtur ergo, quod mutatio voti non posset fieri in his pœnitentiis imponendis. *ar. contra* 82. *dist. presbyter si fornicatio nem.*

Per tuas.] Communis diuisio. Secunda ibi, *Nos igitur.* Abb. Casus. Quidam emisit votum solemniter suscipiendi habitū regularem in Gratianopolitana Ecclesia: & postea promisit, quod infra certum tempus votum, qd emiserat, adimpleret: tandé termino transacto, votum suum non adimpleuit: postmodum vocatus fuit ad regimen Ecclesiæ Gebeñ. iste considerans ꝙ votum emiserat, nec fecerat quod promisit, petiit consilium à domino Papa, & ipse consulit ei, vt si suam sanare desiderat conscientiā, resignet regimen Ecclesiæ Gebeñ. & reddat Domino votúm suum: si postmodum capitulū Ecclesiæ prędictæ ipsum duxerit eligendum, electionē poterit recipere de se factam. Nota, ꝙ qui promittit solemniter religionem intrare, omnino intrare tenetur.

¶ *Glossa sequēs quærit, & soluit.*

g ¶ *Duos menses.*] Si hoc non apposuisset, nihilominus tenebatur suscipere habitum regularem, & deberet ad hoc compelli, cum ad hoc voto solenni se astrinxerit. *s. de conuersione coniugatorum, ex parte. in fi. s. de reg. porrectum* [c]. Sed quid si prælatus, & fratres prædicti loci nollent ipsum postea recipere? Tunc non diceretur transgressor voti, si per eum non sterit infra tempus statutum. *si. j. de spon. sicut.* sed ipsi possunt compelli, vt eum recipiant, ex quo promiserunt illum recipere: quia qua ratione ille compellitur ad votum reddendum per decretalem prædictā, porrectam, eadem ratione & illi, ex quo votum suum emittit, & recipitur ab abbate, *arg. s. de reg. c. vlt.* nisi aliud rationabile obsistat.

h ¶ *Reddas Altissimo vota*] Sic s. *c. magna* cùm hoc sit præceptum vt ibi: quia Dñs exigit oblatum, quod non exigeret offerendum 27. q. 1. *nuptiarum in fine.*

¶ *Gl. notat regularem eligi posse, &c.* arg. contrarium.

i ¶ *Eligendū.*] Et sic patet [d], ꝙ canonicus regularis pōt eligi ad regimen

† *De mente ea huius §. & cur clericis, & Episcopis pugnare non liceat, vide omnino B. Thomam 2. 2. q. 40. art. 2.*

† *Gratianopolitana.*

† *Granopolitana. sed Gratianopolitana lege: cumque Ecclesia Episcopo ordinis sancti Augustini canonicos regulares habeant, & hi etiam Gebennensis suffraganei sunt Archiepiscopi Viennensis, omnes in Burgūdia.*

c *Et infrà de frig. fraternitatem. & optime facit ff. de verb. oblig. cum qui colendis §. quotiens.*

Vide conc. Trid. sess. 24. ti. de regularibus c. 1.

d *Hæc glossa deprauata erat restituimus ex fide veterum exemplarium.*

regimē Ecclesię secularis: quià hęc Gebeñ. ecclesia sęcularis est: alias quare diceret: *redde Domino Vota tua*? & de iure communi ex quo dicit. *duxit eligēdum*. & ad idem facit ꝫ *sit. prox. ꝑ Dei timorem.* vbi de hoc. tamē ibi contra potest sumi *ar. ꝑ ??? de iure communi*, vbi dicit: *sicut annuendū duximus postulationi*, &c. sed tamen aliud videtur hic: quia ecclesia Gebeñ. cathedralis est, & monachi regulares de iure cōi possunt eligi in epos 18. q. 1. c. 1. & sic non probatur per hanc decretalem, ꝗ de iure communi eligi possint ad inferiores dignitates curam animarum habentes: & iste monachus fieri non poterat existendo eps, nisi resignaret epatum, cū ecclesia Geben. sæcularis esset.

Postulastis.] Diuiditur. Primo ponitur cōsultatio. Secundò responsio ibi, *Discretioni*. & pro casu præmitte, ꝗ habetur in gl. *Abbas Siculus*. Casus. Duo priores regulares quorū vnus erat Crucesignatus, & alter signo crucis desiderabat insigniri, petierunt à domino Papa, vt liceret eis secum deferre vicesimā prouentuum ecclesiarum suarū, deputatā succursui terræ sanctæ. Respondet eis Papa: Si Ecclesiæ suæ pro ipsorum absentia enormiter non lædantur, & ipsi vtiles fuerint terræ sanctæ verbo, & exemplo (quod tamen committit illorū conscientiæ) dimissis procuratoribus idoneis in ecclesiis suis, tenentur votum suum explere: & sic poterunt vicesimam ecclesiarum suarum, deputatam subsidio terę sanctę, secum portare. Nota, ꝗ cum prælatus se absētat ab ecclesia sua tenetur dimittere procuratorem, qui vice sua procuret negotia ecclesiæ suæ, tam in iudicio, quàm extra iudicium, & istud tenent omnes.

† Harebeñ. & Beregaden. Præpositis. † Harebeñ. & Feregan den. † Habeñ. & Beregaben. † Verum. † Quos ordines recipiant tūr. qui cruce characte desiderāt insigniri, tradit Cāpegius in fine tracta tus Zanchini de haere. tica. in instructione de modo crucē signandi. † De materia tituli vide concilium Trid. sess. 25. cit. de regularib. & quomodo differant mona... ibi, & cano nici regula res, tradit Iason in Au th. ingressi. C. de sacro. eccle. † Hic in quibusdam recentioribus legitur, Gregorius vij. in aliis, sed rectè ait Contius. omnino primus 1.7. in dist. 2. c. 15. Et c. 1. eo. t. in 1. cōpil. & Dixit V. hoc contingere: quia primatus nominatus... ... publica non ... inhabiles ... Gosf. hoc idem, quia ... primatus ... excluditur sub cō... nunc, idem Host. Ioan. And.

¶ Honorius iij. Harebeñ. † & Bēgad. Præpositis.

¶ Prælatus etiā professus potest votum vltramarinum emittere, & in suos vsus vicesimam prouentuū Ecclesiæ conuertere.

CAP. XI.

Postulastis à nobis, an † vobis professis ordinem regularem, quorum alter Crucesignatus est, & reliquus charactere crucis desiderat † insigniri, liceat vicesimam [a] prouentuum Ecclesiarum vestrarum deputatam succursui terræ sanctæ, deferre vobiscum: *& infra.* ¶ Discretioni vestræ taliter respondemus, quòd si Ecclesię vestrę per absentiam vestrā enormiter [b] non lædantur, & vos vtiles fueritis terræ sanctæ, verbo [c] pariter, & exēplo [d], (quod conscientiæ [e] vestræ duximus relinquendum) dimissis procuratoribus [f] idoneis in Ecclesiis vestris, potestis, & tenemini [g] votum peregrinationis implere: & sic potest in vsus vestros transire vicesima Ecclesiarū vestrarum, terræ sanctæ subsidio deputata.

TITVLVS. XXXV.

De statu † Monachorum, & Canonicorum regularium.

¶ Gregorius † Archiepō Neapolit.

a ¶ *Vicesimam.*] Quam soluere tenebantur omnes, tā clerici sæculares, ꝗ regulares ad subsidium terrę sanctę, secundum ꝗ fuerat cōstitutū in cōcilio generali in decretali illa, ad liberandam, quæ non est in hac compilatione: sed qui erāt crucesignati, vel qui etiam vellent signari, non tenebantur ad hoc. immo sibi poterant retinere, vt hic dicit. ¶ *Glo. seq. arguit, signat contrarium, & remittit.*

b ¶ *Enormiter.*] Et ita non vult Papa pp succursum terræ sanctæ ecclesias istas enormiter aggrauari in absētia istorum, in quo casu cassat priuilegium. *ꝫ. de decimis, suggestum. & ꝫ. de verb. sig. quid per nouale* & si non potest alteri subueniri, quin alter lædatur, commodius est neutrum iuuare, ꝗ alterum lædere. *14 q. 5. denique. 23. q. 2. primum. ff. de con. inde. nam hoc natura.* Itē nota, ꝗ hic nō præfertur publica vtilitas priuatę. *arg. ad hoc ꝫ. eo. non est & est arg. contra id. 7. q. 1. scias. & ꝫ. de postu. c. 3. de hoc.*

c ¶ *Verbo*] Scilicet prædicationis: quia licet per officium suū inhabiles sint ad pugnādum, possunt tamē in aliis se vtiliter habere. *ꝫ. eo. ex multa.*

d ¶ *Exemplo.*] Bono, vitę scil. quia verbo, & exemplo dicimur prædicare. *43. dist. sit rector.*

e ¶ *Conscientia vestra.*] Ecce quòd relinquitur aliquis propriæ conscientiæ suæ. sic supra *c. prox. & 33. q. 4. vir cum propria. ꝫ. de renun. nisi cum pridem. in fi. & 33. dist. habuisse. & 4. dist. denique. & 15. q. 8. c. 1. & supra de success. mulieris.* quia de nemine præsumendum est, quod sit immemor suæ salutis. *1. q. 7. sanctimus.*

¶ *Glossa sequens arguit.*

f ¶ *Procuratoribus.*] Nota ar. ꝗ prælatus [b], quando se absentat ab ecclesia sua ... de causa, & de licentia superioris, dimittere debet procuratorē in loco suo, qui procuret, vtilitatē ecclesiæ.

¶ *Glossa sequens obiicit, & soluit.*

g ¶ *Tenemini.*] Sed quare dicit, tenemini, cum alter istorū nondum fecerit votū, sed d... tantum ... insigniri? Sed dic, ꝗ iste, licet votū adhuc non emiserit, tamen in animo suo plene deliberauerat, & propositum suum in hoc fixerat: vnde sine peccato contrauenire non poterat. *17. q. 1. qui bona fi. ꝫ. eod. c. 2. alias* non diceretur transgressor. *ꝫ. eo. litteraturam.*

b Prælati ... ... recipiens decretalis. † Theodorius. † Aliàs clericorum.

¶ Diœcesanus non debet molestare monasteria, præterquam pro causa correctionis, ei oblata sibi vēdicare.

CAP. I.

THeodosius † : & infra. ¶ Alicui monasterio nec ... nec Presbyteri cui, præter diligentiam disciplinæ [h], aliquid molestiæ inferatis [i]: Aut si quid illic pro diuersorum † deuotione accesserit [k], vobis vendicare abstinetis: Cùm monachis ibi seruientibus debeat profi... quicquid à fidelibus taliter offerri contingit.

¶ Ex concilio Lateraneñ. †

¶ Monachi non debent poni singuli per parochias. Hoc primo. Si pro monachatu aliquid detur, recepturus à sacris ordinibus prohibetur: & recipiens ab officio suspenditur. Hoc secundo. Monachus habens peculiū sine licentia Abbatis, ab altaris cōmunione remouetur: & sic decedens, sepultura, & fratrum communione priuatur. Hoc tertiò. Si pecunia confertur pro habendo aliquod officiū in monasterio: dans, & recipiens deponuntur. Hoc quarto. In prioratibus conuentualibus per electionem instituti non sunt remouendi sine causa rationabili, & de causa rationabili: tria pone exēpla. Hoc dicit cōprehēdēdo substantiā.

DE STATV MONachorum, & Canonicorum regularium.

¶ Suprà visum est de conuer. coniug. Item de voto, sed quia conuersi ad religionem, & ... ingredi, ... & plurimum monachi, vel canonici regulares, ideo post rubricas præcedentes subiicitur ista. Abbas.

De hac materia tractatur 58 dist. & 17 q. 1. 18. q. 1. & q. 2. per totum & generaliter à 16. causa vsque ad 21.

THeodosi.] Monasteria sunt exempta à lege diœc... non à lege iurisdictionis. Sic cōmuniter summatur: sed hęc vocabula sunt potius magistralia, quàm

† Concilium Lateranen. sub Alexandro iij. c. 10. & ca. 10. tit. in 1. cōpil.

CAP. II.

MONACHI non pre-

iuris: & ponit duas prohibitiones: & tertio rationé subiicit. Secunda ibi, *Aut.* Tertia ibi. *Cùm.* Abbas Siculus.

Casvs Archiepiscopus Neapolitanus monasteriis sua grauabat: & ea quæ offerebantur, ibidē sibi vendicare volebat: vnde Papa mandat eidem quatenus nec ipse, nec presbyteri sui alicui monasterio aliquid molestiæ inferant præter solā disciplinā: & si aliquid illic a fidelibus accesserit, nihil sibi debeant vēdicare, sed totū monachis ibi seruientibus perveniat. Not. quòd Episcopus nihil iuris habet in monachos, nisi causa disciplinæ. Itē de eo ꝗ monachis offertur, nihil debet episcopus vendicare.

¶ *Glo. seq. reci. per obiectionem, quam soluit, & remittit.*

h ¶ *Disciplina.*] Hoc intellig. c. cùm monachi populum non habent: quia tunc solam disciplinam debent *16 q. 1. ??? pro vtilitate.* nisi sit honestum seruitium debitū ex constitutione, vel consuetudine. *18. q. 2. seruitium. & 1. q. 3. quaesitum.* Si enim haberent populum, tunc monasteria subiunt Episcopo ratione populi, quoad legem diœcesanam. *arg. 18. q. 2. Eleutherius.* de hoc dictum est *supra de offi. ord. dilectus filius.*

i ¶ *Inferatis.*] Nisi hoc solum, quod canones iubent. *18. q. 2. hoc tantum & c. quàm sit. & c luminosa.*

¶ *Glo. seq. recitatur per obiectionem.*

k ¶ *Accesserit.*] In vita: quoniam si in morte causa sepulturę aliquid relinqueretur, inde eps debet habere canonicā portionē *ꝫ. de sepultu. de his. & c. cum super. & ꝫ. de testa. requisisti* [c], nisi consuetudo repugnet.

c Vel siqui sunt in religionis priuilegiati eo. t. c. fin. Gof. Vel prohibet totum vendicari: sed non partem canonicam, & sic ... sunt ... secundi ... Ioan. And.

MOnachi] In hoc c. quod cōiter non summatur, quinque sunt dicta. Secundum ibi. *Si quis.* Tertium ibi. *Qui vero.* Quartum ibi. *Prioratus.* Quintum ibi. *Priores.* Abbas.

Casvs. Statuit Lateran. conciliū, ꝗ monachi nō recipiātur ꝑ pretio in monasteriis, nec peculiū habeāt, nec soli ꝑ parochias habitent:

bitẽ::quia *Væ soli. quia non est, qui subleuet eũ. si ceciderit:* & qui dederit, & qui receperit, puniatur. Qui vero pecuniã habuerit, nisi fortè ab Abbate fuerit ei ꝓ iniuncta administratione permissum, à cõione remoueatẽ altaris: & qui cum peculio in extremis inuẽtus fuerit, & non restituerit, nec oblatio ꝑ eo fiat, nec inter fratres accipiat sepulturam: ꝙ intelligẽdũ est de cibũs religiosis. Abbas autẽ, qui ista diligẽter non cauerit, officij sui iacturã se nouerit incursurũ. Item nullum officium pretio alicui cõcedatur: alioquin dãtes, & accipientes à ministerio hic Ecclesiastico alieni. In fi. dicit, ꝙ Priores qui ꝑ electionẽ canonicã capituli sui fuerint instituti, non mutentur, nec remoueantur nisi pro manifesta causa. Nota, quod monachus pro sua receptione in monachũ, nihil debet dare. Item non debet habere peculium. Item solus habitare non debet. Item pœna dantis pecuniã pro sua receptione, est ꝙ non potest ad sacros ordines ꝓmoueri. Itẽ in casu monachus põt habere peculium, scil. causa administratiõis. Item pœna habentis peculium est penitus in morte carere sepultura. Item Prioratus, vel officia pro pretio alicui dari non debẽt. Item nota hic differẽtiam inter Priorẽ conuentualem, & aliũ: quia Prior cõuentualis deponi non potest nisi pro manifesta, & rationabili causa, putà, si sit dilapidator, vel viuat incontinenter.

tio [a] recipiantur in monasterio, nec peculium [b] † permittantur habere: nec singuli per villas, & oppida, per quascunque parochiales [c] ponantur Ecclesias: sed in maiori Cõuentu, aut cum aliquib' fratribus maneãt: nec soli inter seculares homines spiritualium hostium conflictum expectent, Salomone † dicente [Væ soli [d]: quia cum † ceciderit, non est, qui subleuet eum.] ¶ Si quis autem exactus pro sua receptione aliquid dederit, ad sacros ordines [e] non ascendat: is verò, qui eum receperit †, officij suspensione mulctetur. ¶ Qui † verò peculium habuerit, nisi ab Abbate fuerit ei pro iniuncta administratione permissum [f], à communione remoueatur altaris: & qui in extremis cum peculio inuentus fuerit, & dignè non pœnituerit, nec oblatio pro eo fiat, nec inter fratres † accipiat sepulturam [g]: quod etiam de vniuersis Religiosis præcipimus obseruari. Abbas autem, qui diligẽter ista non cauerit †, officij sui iacturam se nouerit incursurum. Prioratus quoque, seu Obedientiæ, pretij donatione nulli tradantur [h], alioquin dantes, & accipiẽtes, à ministerio fiant Ecclesiastico alieni. ¶ Priores autem cùm in Ecclesiis, conuẽtualibus per electionem Capitulorum suorum canonicè fuerint instituti, nisi pro manifesta & rationabili causa non mutentur [i] videlicet † si fuerint dilapidatores [k], si incontinenter vixerint, aut tale aliquid † egerint, pro quo amouendi meritò videãtur, aut si etiam pro necessitate maioris officij, de consilio fratrum fuerint transferendi.

¶ Alexander iij Abbatibus, & Conuentibus Cistercieñ. ordinis.

Mones Cistercienses, vt seruẽt regulam secundum primauã institutionem. Hoc dicit primò. Et domus religiosa aggregata Cisterciensibus, eorum mores seruare tenetur. Hoc dicit secundò.

CAP. III.

Recolentes † qualiter hæc sancta plantatio: *& infra:* ¶ Dolentes dicimus, quòd etsi non ab omnibus, neque in omnibus, à plerisque tamen, & in pluribus, ab illa sãcta institutione dicitur declinatum, intantum vt aliqui ex vobis primę institutionis obliti [l], contra ordinis vestri regulam villas, Ecclesias [m], & altaria [n] possideat, fidelitates † & hominia [o] benignè suscipiãt, iustitiarias [p], & tributarias [q] teneant: *& infra.* ¶ Ideoque precibus, & monitis exhortamur, quatenus domus illæ, quæ à prima sui origine, in ipso ordine sunt fundatæ, constitutis [r] ter-

a ¶ *Pretio*] j. de simo. quoniam simoniaca.

b ¶ *Peculium.*] Nisi ꝓ iniuncta administratione: vt j. sequitur. ¶ *Gl. seq. reci. per obiectionem de canonibus. 16. q. 1. & c.*

c ¶ *Parochiales.*] Et sic patet, ꝙ monachi singuli in parochialibus Ecclesiis esse non debent Et istud quidem ius commune est, quod hic dicitur ex dispensatione: tamen videtur, ꝙ monachus potest præfici in parochiali Ecclesia. *16. q. 1. in parochia. & c. cùm pro vtilitate, & c. doctos. & c. si monachus. & c. si quis monachus.* in collegiata verò Ecclesia videtur, ꝙ de iure communi possunt eligi. *j. eo. quod Dei timorem. & arg. s. tit. prox. per tuas.* T.

d ¶ *Væ soli.*] *7. q. illud. 82. dist. in omnibus.*

e ¶ *Ad sacros ordines.*] Et insuper de monasterio expellatur [a], secundum ꝙ traditur *j. de simo. quoniam simoniaca.* Vel debet sibi pecunia restitui. & intret aliud monasterium. *eo. ti. veniẽs.* ¶ *Gloss. seq. signat contrariũ. opi. ponit, cui signat contrariũ, & ponit opinio. Hug. quam approbat, cui signat cõtrariũ de decre. Andrẽ.*

f ¶ *Administratione permissum.*] Aliàs proprium habere nõ potest. *12. q. 1. non dicatis. 27. q. 1. c. 1. monachi. 18. q. 1. c. 1. & j. eo. cùm ad monasterium. Arg. contra 27. q. 1. de viduis.* Illud planum est, quod monachus proprium habere non potest [b], immò & si sub ea conditione fieret monachus, vt habeat proprium, conditio frangitur, & remanebit monachus. *arg. j. de conditio. appo. quicunque.* vbi tenet matrimonium, & conditio frangitur. *arg. ad hoc. ff. si vsusfr. peta. l. 1. §. 1. ff. de vsu, & habi. sed neque. & C. de institutio. sub condit. reprehendenda. Arg. contra. manifestum. j. de conditio. apposi. c. vlt.* vbi dicitur, ꝙ si conditio, quæ fit contra substantiam matrimonij, apponitur in matrimonio, matrimonium nullum est: sed hæc conditio de ꝓprio retinendo, est contra substantiam monachatus, vt videt: quia dominus Papa in eo dispensare non potest, sicut nec in cõtinentia *c. j. eo. cùm ad monasterium. in fi. & est arg. ad hoc 32. q. 2. solet.* In hac opinione fuit Hu. & idem credo, quod non sit monachus: quia proprietatis abdicatio, & cõtinẽtia castitatis sunt de substãtia monachatus, sicut in matrimonio carnali. *Arg. contra s. de conuer. coniu. Ad dum.*

g ¶ *Sepulturam.*] Sic *j. eo. cùm ad monasterium. & c. super quodam.* & hoc idem locum habet in quolibet, quem constat decessisse in mortali peccato. *82. dist. neque apud 13. q. 2. pro obeuntibus. & 23. q. 5. placuit.* Ala.

h ¶ *Nulli tradantur.*] Vt fiat ibi custos, vel procurator ibi constituatur. *1. q. 1. si quis Episcopus. & q. 3. saluator.*

¶ *Gloss. sequens recitatur per contrarium d. §. tales.*

i ¶ *Non mutentur.*] Hoc intelligitur de illis, qui instituuntur perpetuò per canonicam electionem capituli, & confirmationẽ superioris. Isti sine certa causa remoueri non debent: quia sine culpa nemo priuari debet iure suo. *56. dist. satis peruersum & 16. q. vlt. inuentum. s. de iudi. c. 1.* Alij Priores, qui ꝑ electionem canonicã non creantur, ad voluntatem abbatum suorum remouentur. *j. eo. cum ad monasterium. s. tales.* & huiusmodi regularibus nõ confirmãtur Prioratus. *s. de confirmatio. porrecta.* Tanc.

k ¶ *Dilapidatores*] Propter hoc bene remouentur. *3. q. 2. quia ea quæ. & s. de simo. licet Hely. & c. per tuas, & suprà de offi. deleg. venerabilis.* & hoc si probet. & ꝑp incontinentiam remouet Abbas. *18. q. 2. si quis.* Abbas.

Recolentes.] Diuiditur in quatuor partes. Primò Cistercieñ. ordo secundum antiqua tempora multipliciter commẽdatur. Secundò modernis temporibus consideratis reprehẽditur. Tertiò vt Cistercienses suis terminis sint contenti, monetur. Quartò, ꝙ domus eis aggregatæ debeant se moribus istis conformare, instruuntur. Secunda ibi, *Dolentes.* Tertia ibi, *Ideoque.* Quarta ibi, *Cæterùm.* Abbas Sic.

Casus. Abbates, & conuentus Cistercieñ. ordinis in multis recesserunt à sua prima institutione in tantum, vt multi ex illis contra regulam ordinis sibi vẽdicent villas, ecclesias, & fidelitates, & alia, quæ ab honestate regulari discrepant, de quibus Papa dicit se condolere: vnde mandat eis, quatenus domus illorum suis terminis sint contentæ, secundum quod à prima sui origine fũdatæ sunt. Si enim suas institutiones reliquerint, & conuerti ad communia iura aliorum monasteriorũ voluerint, oportebit eos iure cõmuni censeri, quia dignum est, vt qui similem cum aliis suscipiunt vitam, similem sentiant in legib. disciplinam. In fine dicit, ꝙ domus aliæ, quæ ad istorum ordinem sunt translatæ, vel se transtulerunt, institutionibus istorũ se conformẽt. Nota ꝙ qui similem vitam ducunt, simili debent foro conueniri, vel priuilegio gaudere. Item quod alij aggregatur, eius naturam debet imitari.

l ¶ *Obliti.*] Qui eam seruerunt.

m ¶ *Ecclesias.*] Quas possunt habere nigri monachi.

n ¶ *Altaria.*] *1. q. 3. quæsitum.* vbi ecclesiæ vulgari vocabulo altaria nuncupantur, sed hic restringitur ad decimas [d], ꝑp vesbum ecclesias.

o ¶ *Hominia.*] A vasallis, feudum ab eisdem tenentibus.

p ¶ *Iustitiarias.*] Id est, officio iudicum sæcularium, qui iustitiarij in aliquibus locis appellantur.

q ¶ *Tributarias.*] Id est, officia colligentium tributa: qui enim deseruiunt Deo, talibus se implicare nõ debẽt *21. q. 3. c. 1. & 2.*

r ¶ *Constitutis terminis.*] Quia quilibet debet esse cõtentus terminis

† *peculium vel it. pro prosum. vide l. cons. ff. ad Trebell.*

† *Ecclesiastici 4.*

† *fi.*

† *recipit.*

† *Vide concil. Trid. sess. 25. tit. de regularibus c. 2.*

† *Qui dicuntur fratres, & qui monachi, & quo differãt à canonicis regularibus, tradit lason in Auth. ingressi. C. de sac. san. eccl.*

† *conuentualium canonici.*

e Nec obst. 10. q. 1. statutum, quod loquitur de delictis, qui non sunt simoniaci. secundum Tan. Vincen. & Gof. Ioan.

b De hoc vide concilium Tridentinum paulo antè citatum.

c De hoc articulo vide, quos citaui sup. hoc. ti. c. p. in verbis Serbis illam c.

† *Aliàs in vbi videlicet. sed in antiquo & in concil. & est impressum.*

† *aliud.*

† *Cap. 1. eo tit. in 6. cõp. Et de ordine Cisterciensium, eorumque origine, vide Antonium p. 2. historialis, tit. 15. §. 18. & plenè Cassaneum in catalogo gloria mundi p. 4. cõsid. 58.*

† *In hoc statimo exemplari legitur: fidelitates, hominia, & cætera sic, priores, & al. sunt recentiores, & bonagio suscepit. & dicit & ita benignè, ac si in omnibus. & quid sit hominium. & explicat hoc Hostiensis, quod vide.*

d Vel altare redditum, qui proprter altaria promittuntur. Io. And.

minis suis. 13. q. 2. & j. de sepult. c. 1.

a ¶ *Communi iure censeri.*] Quia per hoc, priuilegio suo renũciare videntur, ex quo abutuntur eo. 11. q. 3. *priuilegium. sic* j. *de vita, & honest. cler. c. vlt. &* j. *de ele. coming. ex parte* [a], quia dupplici iure censeri non debent: 15. q. 2. *cognouimus. in fi. &* j. *de deci. cùm in tua.*

a Cancor l. Iudæor. C. de Iudæ. & l. qui fine. ff. de neg. ge. & de pe cu. libera.

b ¶ *Vel etiam commutatis.*] Datis villis pro agris: quia villas habere non debent: vt j. dicitur.

c ¶ *Coaptent.*] Et ita id, quod aggregatur alij, ipsius naturã imitari debet, 16. q. 1. *tempore qualitate. & c. seq.* j. *ne sede vacante. c. 1.* vbi notatur de hac vnione.

SVper.] Communis diuisio. Secũda ibi, *Inquisitioni*, quã prorogat ibi, *Hoc autem*, abbas.

Casvs. Quicunque regularis in morte cũ peculio inuentus fuerit, inter fratres nõ debet sepeliri: & si sepultus fuerit, debet inde eiici, dummodo sine scandalo fieri possit. Nota, quod monachus habens proprium, in morte non debet cum fratribus sepeliri. Item in similibus idem est iudicium.

† reœrpit.

d ¶ *Proprium, quod contra.*] Cum talibus non dignatur Dominus fieri pars calicis eorum. 12. q. 1. *clericum. & c. nolo.*

e ¶ *Sepultura.*] Pro eo quod in mortali peccato mortuus est. sic j. *eod. monachi.* §. *qui verò.* & j. *eod. c. 2.* pro talibus enim sancta non erat ecclesia [b]. 13. q. 2. *pro obeuntibus. &* 23. q. 5. *placuit.* Ber.

† Cap. 6. eo. tit. in c. cõpil.

b *Et sic nota secundũ Innocentiũ propter scã datum non exhumari, quos aliàs exhumandos esse. Io. And.*

f ¶ *Maximo scandalo.*] Pro quo vitando multa fiunt, & omittũtur, dummodo sine peccato mortali possint fieri, vel omitti j. *de noui operis nunciatione, cùm ex iniuncto.*

g ¶ *Proiici.*] Si ossa illius posũt discerni ab aliis. j. *de sepult. sacris.*

† *potuerit, habent v. confiteri, quod & sestes posuilas.*

h ¶ *In similibus.*] Sic j. *de rescrip. inter cæteras.* & ita de similibus ad similia procedendum est, ff. *de legatis. non possunt.* Ber.

minis sint contentæ: & *infrà.* ¶ Si enim relictis originalibus ordinis institutis, ad communia volueritis aliorũ monasteriorũ iura diuertere, oportebit vos cõmuni iure censeri [a]: quia dignũ est, vt qui similem cum aliis vitam suscipiunt, similem sentiant in legibus disciplinam. ¶ Cæterum domus illæ, quæ de aliis institutionibus ad vestrum ordinẽ se transtulerint, vestris omnino se satagant vsibus conformare: & relictis possessionibus, vel etiam commutatis [b], quas institutio vestra non recipit †, sic se in omnibus religioni vestræ coaptent [c], vt quemadmodum gaudent se in societatem ordinis, & habitus indemnitatẽ assumpsisse, sic etiam in paupertate sæcularium rerum se lætentur vestris institutionibus conformatas.

¶ Clemens iij.

Regularis Canonicus, qui non resignauit propriũ in morte, nõ debet in cœmeterio sepeliri: & si de facto sepultus fuit: inde debet exhumari, si sine scandalo fieri potest.

CAP. IV.

SVper † quodam Canonico regulari, qui in articulo mortis agens, licet à Priore suo commonitus, proprium, quod contra[d] regulã latẽter habuerat, noluit resignare, & sic diẽ clausit extremum, & fuit inter alios fratres traditus sepulturæ: & *infrà.* ¶ Inquisitioni tuæ taliter respõdemus quòd ille Canonicus, nõ tantum fuit Christiana sepultura [e] priuandus, verùm etiamsi sine maximo scandalo [f] potuit † fieri, de ipsa proiici [g] dignus est Ecclesia. Hoc autem cùm forte contigerit, in similibus [h] est agendum.

QVod Dei.] Diuiditur in tres partes. Primò ponit exordiũ. Secũdo facti narratio, & supplicatio. Tertiò supplicationis admissio cum duplici motiuo. Secunda ibi, *Sanè.* Tertia ibi, *Licèt.* Abbas.

Casvs. Quidam plebanus sancti Gauinij desiderans ad frugem melioris vitæ transire, coram fratribus sancti Victoris renunciauit officio plebani, promissionẽ faciens de sua conuersione, professionem tamen solemnem non fecit, nec habitum assumpsit: parochiani illius considerantes laudabilẽ administrationẽ ipsius, impetrauerunt à Florentino Episcopo, vt adhuc administraret ibidem: & hoc idem obtinuerunt à quodam legato Apostolicæ sedis postmodum petierunt à Papa, quod hoc ratum haberet, præcipuè cùm illud fecisset de licentia Prioris sancti Victoris. Super hoc rescribit Papa eidẽ plebano dicens quod licèt in cõcilio Lateranẽ. de monachis caueatur, ne soli per villas, & oppida esse debeãt: de regularibus tamen hoc nõ cauetur, qui etsi nõ putentur seiuncti à monachis, regulæ tamẽ inseruiunt laxiori, & monachi per canones antiquos ad curã parochialiũ ecclesiarum ordinantur, ex quo debent prædicationis officium exercere, quod priuilegiatum est: sic ergo annuit postulationibus prædictorum parochianorũ, vt ibi exerceat plebani officium, ita quod vnum canonicũ regularem (si fieri potest) habeat secum. Nota, quod qui promittit regularẽ vitam assumere, tenetur religionem intrare: & posset ad hoc compelli. Item monachi soli habitare non debent. Item licèt, eadem sit substantia ordinis canonicorum regularium, & monachorum: est tamen differentia in qualitatibus. Itẽ monachi possunt habere populum. Item officiũ presbyterorũ est prædicare. Item officium prædicationis priuilegiatum est.

¶ Innocentius iij. V. Plebano sancti Gauinij †.

† Gauini, † Gauinij.

¶ Canonicus regularis põt præfici Ecclesiæ parochiali, etiã sæculari: sed debet habere socium secum, sui ordinis, si commodè fieri potest.

CAP. V.

QVòd † Dei timorem præ oculis habeas, ex fructibus tuis colligitur euidenter, cùm opera, quæ facis, testimonium perhibeant veritati. ¶ Sanè quõdam desiderans ad frugem melioris vitæ trãsire, officium Plebani resignans, coram fratribus sancti Victoris Bononiẽ. promissionem [i] de tua conuersione fecisti, neque professionem solemnem emittens, neque habitum religionis assumens: sed parochiani plebis eiusdem attendentes, te laudabiliter præfuisse, à Florentino Episcopo impetrauerunt, vt ministrares ibidem [k]: hoc etiam P. Presbyter Cardinalis tunc Apostolicæ sedis legatus proponitur annuisse, quod iam dicti parochiani à nobis ratum haberi, suppliciter † postularunt, præsertim cùm de licentia Prioris sancti Victoris noscaris hactenus id fecisse. ¶ Licet autem in Lateran. †. concilio [l] Monachis caueatur, ne singuli per villas, & oppida, per quascunque parochiales ponantur Ecclesias, &c. quia tamen istud de Canonicis regularibus specialiter non cauetur: qui etsi à sanctorum Monachorũ consortio non putentur seiuncti, regulæ tamen inseruiunt laxiori [m]: & per antiquos canones [n] etiam Monachi possunt ad Ecclesiarum parochialium regimen in Presbyteros [o] ordinari, ex quo debent prædicationis † officium

† Cap. 1. eo. tit. in 3. cõp. *Et vide præalim hoc ipso Leo Hariteum Bosch, & an religiosi promoti in prælatos teneantur ad obseruantias regulares, tradit latè semper B. Thomas* 2. 2. q. 185. art. 8.

i ¶ *Promissionem.*] Ex qua obligatus fuit ad obseruantiam regula rem seruandam: licèt non fecerit professionem, vnde posset cõpelli ex sua promissione, si nollet. *suprà de reg. porrectum. & suprà tit. prox. per tuas.*

k ¶ *Ministrares ibidẽ.*] Aliter non poterat ibi ministrare, nisi de licentia episcopi, cum iam renunciasset officio plebaniæ, quãtum in se fuit. j. *de renun. quod in dubiis.* tamen intelligo, quod renunciatio tenuit.

† *simpliciter.*

l ¶ *Lateranen. concilio.*] j. *eo. monachi.*

m ¶ *Laxiori.*] Aliàs æquiparantur monachi, & canonici regulares in multis. 20. q. 3. *præsens clericus. &* j. *ne cler. vel mon. super specula, & supra de postula. ex parte.*

† *Concilium Lateranẽ sub Alex.* iij. 2o.

n ¶ *Canones.*] 16. q. 1. *doctos. &* 55. *dist. priscis.*

¶ *Gloss. seq. quærit, ponit duas opi. & solu. Secũdo obijcit de decr. per tuas. & soluit.*

o ¶ *Regimen in presbyteros.*] Verùm monachi de iure communi vel dispensatione possint ad regimen animarum assumi, dubitari consueuit. Dicunt quidam, quod hodie possunt de iure communi, olim tamen ex dispensatione: vt 55. *dist. priscis.* Alij dicunt, quod nec hodie possũt nisi ex dispensatione, cùm Lateranẽ. concilium hoc prohibeat, j. *eod. c. 2.* Satis potest dici, quod olim monachi non poterant præfici ecclesiis, nisi ex necessitate, vt 55. *dist. priscis.* hodie possunt etiam vtilitate suadente. Sed regulares, vt dicit hic, licitè possunt eligi ad regimẽ ecclesiarum vtilitatis causa, & de iure communi, vt vid. tur. *arg.* j. *tit. prox. per tuas.* Sed in hoc est differentia inter monachos, & canonicos regulares [c], quòd monachus tenetur habere socios secum sui ordinis j. *eod. tit. c. 2. &* j. *de capel. mona. c. penult. & vltim.* Sed regulares ad hoc non tenentur, nisi commodè possint, vt hic dicitur: sed littera sequens contrarium innuit, vt ibi dicit: sic annuendum, &c. & hoc tutius est dicendum. Præterea dicitur hic circa principium, quod plebanus ille promissionem fecerat solummodo de sua conuersione, nec professionem fecit, nec habitum religionis assumpsit, & ita non fuit canonicus regularis, nec amplius in voto ba.

† *Vide concilium Trident. sess. 5. de refor. c. 2. & sess. 24. de refor. c. 4. vbi multa valde vtilia de officio prædicantis.*

c *Vide aliàs differentias per Iasonem in Auth. ingressi. C. de sacr. eccle. adde Felinum in c. in præsentia. de pro.*

fuit processum: quod patet per hanc litterã: Quare ergo Papa non mandat, quod votum suum Domino reddat, ne dicas voti transgressor: propter ꝙ signatur contrariũ. ꝟ. ea. prox. perpetuas. vbi dicit Papa, quod resignet regimen Ecclesiæ Gebeñ. & reddat Domino vota sua, & postea si electus fuerit, poterit electio ic recipere de se factam. Potest responderi, ibi necesse habebat resignare Episcopatum, aliter nõ poterat fieri monachus, aut regularis canonicus, cùm Ecclesia Gebeñ. esset sæcularis, & postmodũ sine aliqua dispensatione potest eligi in Episcopũ: siue cathedralis Ecclesia sit regularis, siue sæcularis, propter excellentiã Episcopalis dignitatis: sicut clericus secularis potest eligi in Episcopum: siue Ecclesia sit secularis, siue regularis. Hic verò etiã esset iam canonicus regularis, nihilominus poterit dispensatiue assumi in plebanũ: ergo multo fortius poterat ibi remanere de licentia Episcopi, & Prioris dispẽsatiuè: sed contra promissionem non poterat dispensare, cum renuntiatio sua non tenuisset simpliciter: & ideo dispẽsat Papa cũ ipso propter promissionẽ, vt remaneat in officio plebani ꝓpter maius bonum, non facta aliqua professione, & ex hac promissione debet viuere regulariter tãquam professus, vt dicit in fi. Quidam tamen dicunt, quod fecerat professionem: sed ex littera hoc non colligitur. sed in illa decre. per tuas, non petebatur dispensatio, vt ibi remaneret tãquam monachus: sed petebat consilium, quid ei faciendum esset super voto, quod fecerat. Papa respõdet sibi de iure, quod reddat Domino vota sua, & sic non contradicit huic: & si idem fuisset petitum, idẽ fuisset respõsum. Bern.

qualiter etiã in aliis officiis tam prælati, quàm alij debeant se habere. In fine dicit, quod Abbas cum aliquo monacho dispensare non potest, vt proprium habeat: quia abdicatio proprietatis, & custodia castitatis ita sũt annexa regulę monachi, vt contra ea summus Pontifex non possit licentiã indulgere.

† *Abbas ita: Abbati Sublaceñ.*

† Cap. 2. eo ti. in 1. cõp. *Vide concilium Trid.* sess. 25. c. 2. de regularib⁹. c. 1. & 2. *&* *de intellectu huius decretalis circa verba Glossæ, vide Albertinum* tract. de agnoscendis assertio. catho. & hæret. q. 13.

† *In codice Barbatia ita: in oratorio, necnon refectorio, & dormitorio, &c.*

(quod priuilegiatum [a] est) exercere: sic annuendum duximus postulatis, vt exercens Plebani officium (si commodè fieri poterit) vnum Canonicum regularem tecum habeas ad cautelam: cuius in his, quæ Dei sunt, & regularis [b] obseruantiæ, tam consortio, quàm solatio perfruaris.

¶ Idẽ Abbati †, & Cõuentui Sublaceñ.

¶ Primò tractat de vestib⁹ Monachorum. Secũdo de abdicatione proprietatis. Tertio de silentio. Quartò de cibis. Quinto de officiis in genere & in specie.

CAP. VI.

CVm † ad monasterium Sublaceñ. *& infrà.* ¶ Firmiter inhibuimus, ne quis de cætero Monachorum, lineis camisiis vteretur: *& infrà.* ¶ Prohibemus quoque districtè in virtute obedientiæ, sub obtestatione diuini iudicij, ne quis Monachorum proprium [c] aliquo modo possideat: sed si quis aliquid habeat proprij, totum incontinenti resignet. [d] Si verò post hoc, proprietatẽ aliquam fuerit, deprehensus habere, regulari monitione præmissa, de monasterio expellatur [e], nec recipiatur vlterius, nisi pœniteat secundùm monasticam disciplinam. Quod si proprietas apud quemquam inuenta fuerit in morte [f], ipsa cum eo in signum perditionis, extra monasterium in sterquilinio [g] subterretur: secundum quod beatus Gregorius narrat in dialogo se fecisse. Vnde si quicquam alicui fuerit specialiter destinatum, non præsumat illud accipere, sed Abbati, vel Priori, vel Cellerario assignetur. ¶ In † oratorio verò, refectorio, & dormitorio continuum semper silentium obseruetur. In claustro quoque certis horis, & locis, secundùm antiquam consuetudinem monasterij, laudabiliter obseruatam. ¶ In refectorio verò † nullus omninò carne vescatur [h]. Nec in quibusdam solemnitatibus (sicut aliquando fieri consueuit) Conuentus exeat cum Abbate paucis ibi relictis, vt extra refectorium edant carnes: cùm illis diebus præcipuè, regularis disciplina sit studiosius obseruanda. Sed nec extra refectoriũ: nisi in infirmitorio esum carnium credãt sibi licere. Quamquam ex indulgentia [i] possit Abbas interdum aliquos fratrum, nunc hos, nunc illos (prout necessitas postulauerit) aduocare, ipsósque secum in camera sua melius, & plenius exhibere. Porrò debiles, & infirmi, qui minutione indigent, vel aliqua medicina, non seorsum in cameris, sed omnes in infirmitorio, quæ necessaria fuerint sibi tam in carnibus, quàm aliis, recipiãt cõpetenter. Quòd si quis eorum debilis fuerit, aut etiã delicatus [k], vt nõ possit cõmunibus cibis esse cõtentus: sic ei prouideatur sine scãdalo aliorũ, vt si Abbas, vel Prior voluerit in refectorio misericordiam facere specialem, cibũ aliquẽ competentem non ante illũ, sed ante se faciat apportari, de quo ipse illi faciat pitantiam, pro sustentatione naturæ. ¶ Tales autem ad agenda officia monasterij deputentur, qui fideles fuerint †, & discreti. Nec alicui committatur aliqua obedientia perpetuò [l] possidenda, tanquam in sua sibi vita locetur, sed cùm oportuerit amoueri [m], sine contradictione qualibet reuocetur.

Nota, quod monachus lineis camisiis vti non debet. Item monachus proprium habere non debet. Item monach⁹ habens proprium, in sterquilinio sepeliri debet. Itẽ in oratorio, dormitorio, refectorio, & claustro silentium seruari debet. Itẽ monachus in refectorio carnes comedere non debet. Item nihil est cum scandalo faciendum. Item nullũ officium alicui monacho concedi debet in perpetuum. Item Prior conuentualis sub Abbate existens, potest monachos corrigere. Item tota cura monasterij ad Abbatem pertinet. Itẽ propter negligentiam põt prælatus deponi. Item cum monacho, vt habeat proprium, non solùm Abbas non potest dispẽsare, sed nec etiam Papa.

† *Dictio, verò, deest in antiquis.*

† *fuit.*

c ¶ *Proprium.*] Sic ꝟ. eodem. c. 2. & c. *super quodam.*

d ¶ *Resignet.*] ꝟ. eo. monachi.

e ¶ *Expellatur.*] Etiam ab altaris ministerio remouendus est in vita. ꝟ. eo. *monachi. & c. super quodam.* vel potest mitti in arctius monasterium, ne euagetur, vt sic pœniteat, & restituat illud. *ar. 16. q. 6. de lapsis &* *27. q. 1. si quis rapuerit.*

f ¶ *In morte.*] Secus si in vita, quia tunc debet cõuerti in vtilitatem Ecclesiæ. ꝟ. *de off. ordi. quanto. & 18. q. 2.* Abbates.

¶ *Glo. seq. signat cõtrarium, & soluit.*

g ¶ *In sterquilinio.*] Sic ꝟ. eo. monachi. & c. super quodam. quia in mortali peccato decessit, vt ibi dicitur. *arg. contra 23. q. 5. qui cunque.* sed illud intelligitur de pœnitente. sed ad terrorem aliorum non erat pro eo Ecclesia, sicut contingit de his, qui moriuntur in torneamentis. ꝟ. *de torneã. c. 1.* & ꝟ. *de raptoribus. c. 2.*

b *Concordat concil. Trid.* sess. 25. de refor. c. 19.

c *Hoc non probatur hic, cùm hic de carnibus nihil dicat: facit tamen ad hoc finis c. sicut dixi. Per. & Abbatem quasi si prohibetur dispensare in illis, permittitur in aliis. Ioan. And.*

a ¶ *Priuilegiatum.*] In hoc est priuilegiatũ officium prędicandi: quia nemo debet prædicare, nisi ei sit commissum ab Episcopo loci, vel ab Apostolica sede. infra, de hæret. excommunicamus. §. *quia verò.* & illi, qui per electionem ad hoc eliguntur.

¶ *Glossa sequens quærit, & soluit.*

b ¶ *Et regularis.*] Sed nunquid tenetur regulam obseruare ꝓpter illam promissionẽ? Dico, ꝙ sic: vt dixi. ꝟ. eo. c. *in princ.* & ita patet, ꝙ per solam promissionẽ obligatur quis ad obseruantiam regularem. a Bern.

a *Credo, quod iste postea plenè processit solemnẽ professionem emittẽdo, secundũ Lau. Io. And.*

CVm.] Non potest cõgruè summari propter multitudinem dictorum, sed cape diuisionem pro summario. Diuiditur enim principaliter in quinque partes. Secunda ibi. *Prohibemus.* Tertia ibi, *In oratorio.* Quarta ibi, *In refectorio.* Quinta ibi, *Tales.* Et primò ibi tractat de officiis in genere. Secundò de claustrali Priore ibi, *Prior.* Tertio de Abbate ibi, *Abbas.* Et confirmatur hæc decret. in Clemen. ne in agro, *eod. titul.* Abbas.

Casus. In c. isto traditur, qualiter monachi viuere debeant, &

h ¶ *Carne vescatur.*] *De consec. dist. 5. carnem.*

¶ *Glossa sequens ponit quatuor casus, in quibus Abbas dispensat.*

i ¶ *Indulgentia.*] Sic ergo Abbas põt dispensare in regula monachali quantùm ad esum carnium, vt hic [c], & *arg. de consec. dist. 5. carnem* Item in cella speciali constituenda. 20. q. vlt. monachũ. Item dispensat in ordine. ꝟ. *de eo qui furt. or. recepit.* cum H. Item dispensat cum eo, qui excõmunicatus ordinẽs suscepit ꝟ. *de senten. excom. cum illorum.* Io.

k ¶ *Delicatus.*] *Arg. ad hoc 42. di. non cogantur. ff. ad l. Fla. de plagia, l. fi.*

l ¶ *Perpetuò.*] Hoc verum est, quando non eligitur canonicè à capitulo, sed Abbas committit ei administrationem. De hoc habes. ꝟ. eo. c. 2.

m ¶ *Amoueri.*] Isti etiam regulares canonicè electi ex leuibus causis remouentur. *de simonia. per tuas.*

a ¶ *In*

a ¶ *In omnibus.*] Quia tota potestas monasterij ad Abbatem pertinet. 18. q. 2. *nullam*. etiamsi durum esset mandatum, ei parendum est 23. q. 1. *quid culpatur*.

b ¶ *Negligens.*] Quoniā negligētia pōt remoueri. 18. q. 2. *si quis abbas*. & 82. *dist. dictū*. & 86. *dist. c. 2.* & 11. q. 3. *placuit*. & 100. *dist. quoniam*. & 1. q. 1. *c. si quis episcopus. §. ecce cum honorem*. & Vide ff. *si praeses. vrbem. si quis. ff. de custod. & exhib. reo. carcer.* & *l. milites*. quod verū est, si ex magna negligentia. *ff. de verb. sign. magna*. Ioan.

c ¶ *De suis manibus.*] Sic ī. *de offi. ord. irrefragabili*. vbi inuenies concor. de hoc.

¶ *Glo. seq. ponit quasdam casus, in quib. Papa non dispensat. Ponit dominus epis. Vin. & Ioan. in-te opi. cōtrariā, & soluit. In fi. notat quamuor, quibus monachatio praeiudicat.*

d ¶ *Abdicatio proprietatis.*] [b] Et ita habet hic, quod Papa in multis praeter articulos fidei dispēsare nō pōt, scilicet vt monachus propriū habeat, & in voto cōtinētiae. Itē in secundo gradu cōsanguinitatis, ī. *de resti. spol. litteras*. Item nec cōtra Apostolū. 21. q. 1. *sunt quidam*. Item nec cōtra quatuor concilia. 15. *dist. sicut*. Ꝙ vsquequaque verū nō est, quoniam Papa dispensat cōtra multa statuta quatuor conciliorum: quāuis cōcilia nō audeat reprobare: & tā Ꝙ hic dicit, verum est, Ꝙ Papa nō potest in his dispēsare: quoniam abdicatio proprietatis, & custodia castitatis sūt de substantia monachatus. Vin. & Ioan. dixerunt, Ꝙ Papa non pōt dispēsare, vt monachus habeat ꝓpriū existendo monachus: sed de monacho pōt facere nō monachum. Alij dicunt, Ꝙ potest dispensare propter plenitudinem potestatis, quòd monachus habeat proprium: quoniam potest auferre substātiam rei. *arg. C. de rei vxo. act. l. 1. in princ. & de nihilo*[d] *potest aliquid facere*. 3. *q. 6. hoc quippe. arg. de conse. dist. 2. reuera*. Et exponunt, quod hic dicit, non potest licentiam indulgere, i. non congruit potestati illius. simile 32. q. 5. *si Paulus*. Puto verum esse, quòd Papa in his duobus licentiam indulgere non potest, vt littera ista dicit, etiamsi vellet: nam contra votum castitatis dispensare nō potest: quia nullum inuenitur aequè bonum, in quo possit cōmutatio fieri: quia nihil est melius continentia: quia virginitas replet paradisum. 32. q. 1. *nuptiae*. & castitas sola est, quae cū fiducia potest Deo animas praesentare. *in Authen. de lenonib. §. sancimus. coll. 2.* & nullam commutationem potest dare homo pro anima sua, cum sit pretiosior omnibus rebus. 24. q. 3. *si habes. arg. 12. c. 1. praecipimus*. Item not. quòd monachatio praeiudicat omnibus votis: voto scilicet peregrinationis. ī. *de vo. scripturae*. Item praeiudicat etiam iuramento. ī. *de spon. commissum*. Item maior est quam poenitentiae impositio. 33. q. 2. *admonere*. Item praeiudicat matrimonio ante carnalem copulam, ī. *de conuersio. coniuga ex publico. & c. verum. & c. ex parte*. Bern.

¶ Prior autem prae caeteris post Abbatē, potēs sit in opere, & sermone, vt exemplo † vitae, verbóque doctrinae fratres suos & instruere possit in bono, & à malo etiam reuocare: zelum religionis habens secundū cōscientiā vt delinquentes corripiat, & castiget; obedientes foueat, & confortet. ¶ Abbas verò (cui omnes in omnibus[a] reuerenter obediant) quātò frequentiùs poterit, sit cū fratribus in conuentu; vigilē curā, & diligentē solicitudinē gerens de omnibus: vt de officio tibi commisso dignam Deo possit reddere rationem. Quòd si praeuaricator ordinis fuerit, aut contēptor, seu negligens[b], aut remissus, pro certo se nouerit nō solum ab officio deponendum †, sed & alio modo secundum regulam castigādū: cùm offensa non solū propria, verùm etiam aliena, de suis manibus[c] requiratur. ¶ Nec aestimet † Abbas, quod super habenda proprietate possit cum aliquo Monacho dispensare: quia † abdicatio proprietatis[d], sicut & custodia castitatis, adeò est annexa regulae monachali, vt contra eā nec summus Pontifex possit licentiam indulgere.

¶ Idem in concilio generali †.

¶ Primò statuit de conciliis regularium prouincialibus celebrandis singulis triennijs. Secundò moderatur numerum euectionum, & personarum venientium. Tertiò disponit de instructoribus, & praesidentibus Capitulo. Quartò de tēpore, quo duret Capitulum, & quid ibi fiet. Quintò quod obseruetur, quod ibi fiet. Sextò de capitulo sequenti. Septimò de communi vita ducenda. Octauò de visitatoribus eligendis, & ipsorum officio. Nonò excēdit ad Canonicos regulares. Decimò prouidet super discordia visitatorum. Vndecimò hortatur dioecesanos ad monasteriorū reformationem. Duodecimò praecipit protectores, & similes compesci ab offensis monasteriorum. Et haec diuisio sufficit pro summario.

IN singulis.] Diuidit in duodecim partes. Secūda ibi, *Hoc adhibito*. Tertia ibi, *Aduocēt*. Quarta ibi, *Huiusmodi*. Quinta ibi, *Et quod*. Sexta ibi, *Prouiso*. Septima ibi, *Et qui*. Octaua ibi, *Ordinentur*.] Nona ibi, *Nec ipsum*. Decima ibi, *Si vero*. Vndecima ibi, *Porro*. Duodecima ibi, *Ad hoc*. Abbas Siculus.

Casvs. Innocentius Papa volēs intendere circa reformationē, & statum monachorū, in generali concilio residens statuit, Ꝙ in singulis prouincijs, siue regnis, fiat de triēnio in triennium commune Capitulum Abbatum, & Priorum Abbates proprios non habentium, & qui non consueuerunt tale capitulum celebrare, saluo iure dioecesanorum, Episcoporum, ad quod vniuersi conueniant, nisi fuerint legitimè impediti, apud vnum de monasterijs ad hoc aptū, ita Ꝙ nullus plusquam sex equitaturas, & octo personas adducat: & in hac nouitate aduocent duos abbates vicinos Cistercien. ordinis ad praestādū sibi concilium, & auxilium opportunum: cùm in huiusmodi Capitulis melius sint instructi, & illi duo aduocent duos Abbates de ipsis, quos viderint expedire. & ipsi iiij. praesint ipsi Capitulo: ita tā quòd per hoc nullus eorū auctoritatē praelationis sibi assumat: vnde possunt mutari, cum visum fuerit expedire: In quo Capitulo diligens habeatur tractatus de reformatione ordinis, & obseruantia regulari: & quòd statutū fuerit illis quatuor approbantibus, irrefragabiliter obseruetur: & in eodem Capitulo constituantur certae personae, quae singulas abbatias eiusdē regni, siue prouinciae monachorū, & monialium debeant visitare, corrigentes, & reformantes, quae correctionis, & reformationis officio viderint indigere, ita Ꝙ si rector aliquis fuerit remouendus, denuncient hoc Episcopo dioecesano, vt illū remoueat: quod si non fecerit, visitatores hoc referant ad Apostolicā sedem: Et hoc, quod dictum est de monachis de canonicis regularibus praecipit obseruari. Itē dioecesanus Episcopus monasteria sibi subiecta studeat reformare, vt cum visitatores illuc accesserint, plus inueniant ibi cōmēdatione, quā reformatione dignum. In fine praecipit Papa epis, & personis, quae praesunt capitulis celebrandis, vt cōpescāt per censuram Ecclesiasticā aduocatos, patronos, rectores, cōsules, & magnates, ne monasteria praesumāt offēdere in personis, vel rebus. Not. hic arg. pro antiquioribus, Ꝙ sint sapientiores. Item aliquis potest esse delegatus ex constitutione. Item dominus Papa sic vult iura superiorum seruare, vt inferiorum iniurias nolit sustinere. Item ad iudicem saecularem pertinet tueri Ecclesias: ad quod, si non fecerit, poterit compelli.

CAP. VII.

IN singulis regnis, siue prouincijs, fiat de triennio in triennium (saluo iure dioecesanorum[e] Pontificum) commune Capitulum Abbatū, atque Priorum Abbates proprios non habentium, qui non consueuerunt[f] tale Capitulum celebrare: ad quod vniuersi conueniant praepeditionem canonicam non habentes, apud vnum de monasterijs ad hoc aptum[g]: Hoc adhibito moderamine, vt nullus eorum plusquam sex euectiones, & octo † personas adducat †. ¶ Aduocent autem in huiusmodi nouitatis primordijs, duos Cistercien. ordinis vicinos Abbates, ad praestādum sibi concilū, & auxiliū opportunū: cum sint in huiusmodi Capitulis celebrandis ex longa cōsuetudine pleniùs informati: qui absque contradictione duos sibi de ipsis associent, quos viderint expedire: ac ipsi quatuor praesint Capitulo vniuerso, ita quod ex hoc nullus eorum sibi auctoritatem praelationis assumat, vnde cùm expedierit, prouida possit deliberatione mutari. ¶ Huiusmodi verò Capitulum aliquot certis diebus continuè, iuxta morem Cistercien. or-

¶ *Glo. seq. arg. alleg. duo iura.*

e ¶ *Saluo iure dioecesanorum.*] In visitationibus, procurationibus, & correctionibus[e], & est *arg. quod procuratio necessaria est*: simile 9. q. 3. *salua*. & 7. q. 1. *pontifices*.

f ¶ *Non consueuerunt.*] Per hoc videtur, quòd Abbates exempti, teneantur venire ad tale capitulum. quod verum est ī. *in c. prox. §. si vero. & §. quod si*. Abbas.

g ¶ *Ad hoc aptum.*] Habita ratione distantiae quod omnes. 63. *dist. cum longè*.

a Hic debet esse concor. & 81. di. dictum, & bene est de gl. & adde hanc glo. & ī. de off. archi. c. 2. q. 10.

† Aliàs, vitae exemplo, verbo, doctrina fratres, &c.

b Vide glossam de similis materia in c. proposuit. 4. ī. de concessione praebend. & quae ibi citam, & notas nostras in d. c. proposuit. vbi illa, & haec glossa declaratur.

† Vide l. carceri. & l. milites. ff. de cust. reo.

† euitmet.

† De hoc articulo, qui valde est controuersus vide B. Tho. & Caietanū 2. 2. q. 88. art. 11. Latè per Turrecrematam in c. de illo clerico 32. dist. adde Ferdinādū Vasquium l. 1. controuer. illust. c. 25. & Albertinū in to c. citatū.

† Concilium generale Latera. sub Innocentio iij. c. 12. & c. 2. de statu religiosorum, in 4. compil. Et vide concilium Tridentin. sessio. 25. tit. de regularib. c. 8. vbi haec renouantur.

c Vide B. Thomā, & Caietanum in fine huius decretalis citatos.

d Intellige hoc dictum prout declaratur in c. quanto. ī. de translatione epi.

super gloss. in verbo: vetiti Dei viol.

† Aliàs, vicenos. sed in concilio, octo, legitur.

† De hoc articulo vide quae etiam in c. cùm ex officij. supra de praescriptionibus.

e Vel quia per hoc in nullo enervatur iurisdictio episcopi. Vt infra c. §. ordinetur. Ioann. And.

a ¶ *Illis quatuor.*] Quid iuris sit, quãdo plures sunt iudices, & in pari, vel impari numero discordant, dr̃ ĩ. *de re iud. c. vlt.* sed isti nõ videntur delegati, sed potius ordinati auctoritate huius constitutionis à sede Apostolica, vnde secũdũ hoc si dissentiũt in numero pari, tenet sententia eorũ, qui absoluũt. *ff. de re iudi. inter, arei.* & ĩ. *de re iud. c. vlt.*

b ¶ *Et appellatione remotis.*] Inquisitio ista fit causa correctionis, & reformationis, quare locum non habet appellatio. ĩ. *de appel. reprehensibilis.* & *c. cũ speciali in fi.* & ĩ. *de offi. ordi. irrefragabili,* nisi fortiean modum excederent: vt ibi, vbi de hoc: nec etiam recusare possunt, quia cũ eos elegerint, eorũ personas approbauerunt. 3. q. 3. *c. indecens.* §. *offeratur.* & ĩ. *de cle. pos. cum olim.* nisi ex noua causa superueniẽte. ĩ. *de offi. deleg. insinuante.* quia iusta recusatio nulli est denegãda. 3. q. 5. *quod suspectis.* & *C. de iem.* & *interlo. om. iudi. l. vlt.* arg.

c ¶ *Proportionabiliter.*] Id est, pro numero personarum, & secundũ facultates cuiuslibet, sicut in naui fit collatio secundũ proportionem, & æstimationem rerum. *ff. ad l. Rhod. de iact. l. 2. §. cum in eadem.*

d ¶ *Singulas abbatias.*] Et sic exẽptas. ĩ. *e. prox.* §. *quod si abbas.* Ver. *hac eadem.*

¶ *Glo. seq. quærit,* & *soluit,* & *etiam soluit duas quæstiones.*

e ¶ *Vice nostra.*] Tanquã delegatus auctoritate huius constitutionis. simile ĩ. *de offi. ord. irrefragabili.* Nunquid per hoc fit præiudiciũ Epo loci? Videtur, q nõ, per hoc q dicit *in prin. saluo iure.* &c. vnde satis põt dici, q isti tũc demũ corrigent, cum Episcopus est negligens: quia alias nulla visitatio, vel correctio necessaria est, immò grauarentur monasteria ex eorum accessu & aliorum iurisdictionẽ vsurparẽt, cum sua iurisdictio Episcopo nõ seruatur: vnde ordo Epõrum confunditur. 11. q. 1. *peruenit.* Videtur etiam, q si Episcopus esset negligens, q primo debeat admoneri. *arg. ĩ. de offi. cio de ordina. quanto.* & 9. q. 3. *nunc vero.* Sed verius videtur, q sine aliqua admonitione possint visitare, & quia melius sciũt hoc, quã Episcopi: nec Episcopo fit præiudicium, quia si inueniant aliquẽ amouendũ, denunciant Episcopo, vt illũ amoueat, & ita saluo iure Episcopi hoc officiũ exercẽt. Tamẽ si Episcopus vellet visitare locũ, ipsi præponerẽtur Episcopo, quia videretur, q Episcopus hoc faceret malitiosè causa impediẽdi eos. Monasteria verò exẽpta sine aliqua distinctione visitabũt. ĩ. *eo c. prox.* immò nõ obstãte visitatione Episcoporũ, ipsi exercent officium suum, vt dicit inferius ĩ *eo c. §. porrò.*

f ¶ *Denuncient Episcopo proprio.*] Sic ĩ. *c. prox.* §. *si verò.*

g ¶ *Vt cũ prædicti visitatores accesserint.*] Hic patet, q visitatores isti possunt visitare, etiãsi episcopi nõ fuerint negligẽtes.

h ¶ *Iniurias sustinere.*] Ne inde nascatur iniuria, vnde iura nascũtur. ĩ. *de acc. qualiter* & *quãdo.* & *c. vnde vos meminerint.* Ber.

E*A quæ.*] Huius c. quinque sunt partes. Secunda ibi, *Si verò.* Tertia ibi, *Sequentes.* Quarta ibi, *Præcipimus.* Quinta ibi, *Hæc autem.* Abbas Sic.

---

dinis celebretur: in quo diligens habeatur tractatus de reformatione ordinis, & obseruantia regulari. Et quod statutum fuerit illis quatuor[a] approbãtibus, inuiolabiliter obseruetur, oĩ excusatione, contradictione & appellatione remotis[b]: Prouiso nihilominus, vbi sequẽti termino debeat Capitulũ celebrari. ¶ Et qui conuenerint, vitam ducãt cõem, & faciant proportionabiliter[c] simul omnes cões expẽsas, ita quòd si nõ omnes poterant in eisdem, saltem plures simul in diuersis domibus commorentur.

¶ Ordinentur etiam in eodẽ Capitulo religiosæ, ac circunspectæ personæ, quæ singulas Abbatias[d] eiusdẽ regni, seu prouinciæ non solũ Monachorũ, sed etiã Monialium, secundũ formam sibi præfixam, vice nostra[e] studeant visitare, corrigentes, & reformantes, quæ correctionis, & reformationis officio viderint indigere, ita quòd si rectorem loci cognouerint ab administratione penitus amouendũ, denuncient[f] Episcopo proprio, vt illum amouere procuret. Quod si non fecerit, visitatores hoc referant ad Apostolicæ sedis examen. Hoc † ipsum regulares Canonicos secundùm ordinem suum volumus, & præcipimus obseruare. ¶ Si verò in hac nouitate quicquam difficultatis emerserit, quod per prædictas personas nequeat expediri, ad Apostolicæ sedis iudicium absque scandalo referatur cæteris irrefragabiliter obseruatis, quæ concordi fuerint deliberatione prouisa. ¶ Porrò diœcesani Episcopi monasteria sibi subiecta ita studeant reformare, vt cum ad ea prædicti visitatores accesserint[g], plus in illis inueniant, quòd commẽdatione, quã quòd correctione sit dignũ, attentissimè præcauẽtes, ne per eos dicta monasteria indebitis oneribus aggrauentur: quia † sicut volumus superiorum iura obseruari, ita inferiores nolumus iniurias sustinere[h]. ¶ Ad hoc districtè præcipimus tã diœcesanis Episcopis, quàm personis, quæ præerũt Capitulis celebrãdis, vt per cẽsurã Ecclesiasticã appellatione remota compescãt Aduocatos, Patronos, Vicedominos, Rectores, & Cõsules, magnates, & milites, seu quoslibet alios, ne monasteria præsumãt offẽdere in personis, aut rebus: & si forsitã offenderint, eos ad satisfactionẽ † cõpellere non omittant, vt liberiùs, & quietiùs Deo valeant famulari.

¶ Honorius iij. Abbatibus, Monachis in Lombardia, & Marchia Teruisina constitutis.

¶ *Primò tractat de correctione Monachorũ. Secundò de correctione Abbatum. Tertiò visitatorum. Quartò de sæcularibus in monasteriis beneficiatis. Quintò constitutionem extendit ad Moniales. Hoc sufficiat pro summario.*

CAP. VIII.

EA quæ pro religionis honestate *&c. i. frã.* ¶ Porrò cùm visitatores secundùm statutum generalis concilij †, ordinati à generali Abbatum Capitulo, processerint ad visitationis officium exequendum, de statu Monachorum, & obseruantiis regularibus diligenter inquirãt: & tam in spiritualibus, quàm in temporalibus corrigant, & reforment, quæ viderint corrigenda: ita tamen quòd Monachos delinquẽtes, per Abbatem loci[i] corrigi faciãt, eisque iniungi pœnitentiam salutarem, iuxta beati Benedicti regulam †, & Apostolica instituta, non secundum normam prauæ consuetudinis: quæ quasi pro lege in quibusdam Ecclesiis inoleuit. Ipsi etiam visitatores, Mona-

Casvs. In præcedenti c. cõcilij generalis statuitur, qualiter cõmune capitulum de triennio in triennium debent Abbates, & priores celebrare: dicit Honorius in c. isto, q visitatores ordinati secundũ concilium prædictum, cum processerint ad visitandum, de statu Monachorum, & obseruantiis regularibus diligenter inquirant, & tam in spiritualibus, quàm temporalibus corrigãt & reforment, quæ fuerint reformanda secundùm regulam Beati Benedicti, & puniant delinquẽtes iuxta modum culpæ sine personarum acceptione. Si verò abbates fuerint negligentes in corrigendis monachis, aut ipsi lapsi: iuxta mandatum visitatorum, ita publicè puniantur in capitulo generali, quòd † pœna illorum sit exemplum. Si † verò Abbas nõ exemptus à visitatoribus inuentus fuerit negligens, vel remissus, denuncient hoc diœcesano Epo, & per episcopum detur ei fidelis, & prouidus coadiutor, vsque ad capitulum generale. Si verò dilapidator inuẽtus fuerit, vel aliàs merito remouendus, per diœcesanum epm remoueatur, postquã sibi à visitatoribus fuerit denunciatum, à regimine Abbatiæ: quòd si epus hoc non fecerit, super Apostolicæ sedi visitatores isti ipsi studeant nunciare, sequentes visitatores diligenter perquirãt vestigia priorum visitatorum, & eorum negligentiam referãt capitulo generali, vt ipsi inde puniãtur: & idem faciendum est de præsidentib. capitulo generali: Item præcipit, q Abbates & monachi de cætero non recipiant ab præbendas clericos sæculares, & hi qui recepti sunt, in capitulo locum, vel vocem sibi nõ audeant vendicare: sed beneficiis suis sint contenti: & si qui de prædictis clericis inuenti fuerint criminosi, per epm diœcesanũ puniantur. Si vero sint exempti, per visitatores, vel præsidentes puniantur. Hæc omnia in monasteriis, quæ non habent Abbates proprios, sed Priores, & in monasteriis monialium quoad articulos congruentes abbatissis, & monialibus præcipit obseruari. Not. quòd correctio monachi primo loco spectat ad abbatem. Item pœna non debet excedere culpam: sed secundum modum culpæ puniendi sunt delinquentes. Item pœna verus debet esse metus aliorum. Item clerici sæculares in ecclesiis regularibus præbendari non debent.

i ¶ *Per abbatẽ loci.*] Correctio monachi primo loco spectat ad abbatem,

---

a *Secundũ Io. secundũ quem videtur, quod si quis capitulo a principio cõtradiceret, & instantem causam ostenderet, esset audiendus:* & *hoc innuitur ibi, qui absque contradictione. idem Vin.* & *Ab. Ioann. And.*

b *Et æquitaturarum,* & *hoc renet Vin. non enim esset bene proportionatũ, si tantum sineret, qui habet tres equos, sicut qui ducit sex. secundũ Hostiensem Ioann. And.*

† *In codice Barbariae tacet hoc ipsũ circa regulares canonicos, &c.*

e *Vide tu hic Hostiensem, & Io. And.*

† *In codice Barbariae sic: Quæsiuimus superiorum iura seruari, ita nolumus inferiorum iniurias sustinere, quia superiorum iura sine inferiorum iniuriis esse non debent.*

† *In codice Barbariae impressa correctũ est, ut apparet* [illegible]

† *Satisfaciendum.*

† *Sic est Later. sub Innocentio iij. c. 12. quod est concilium Lateran. sub Innocentio iij.*

† *Vide Hostiensem supra in eo c. cum ad monasterium §. super verbo monasticam disciplinã,* & *plenius eundem supra de regularibus c. vlt. §. i. in fi.*

chos, quos contumaces inuenerint, & rebelles, & iuxta modum culpæ [a] vice nostra, regulari censura percellant absque personarum delectu [b], non parcendo rebellibus [c] ob suam pertinaciam vel potentiam amicorum, quin ouem morbidam [d] eiiciant ab ouili, ne inficiat sanas oues. ¶ Si † verò Abbates in corrigendis, iuxta visitatorum mandatum, & regularia instituta, in seipsis [e], seu Monachis, inuēti fuerint negligentes, proclamentur, & corripiantur, & ita puniantur publicè in Capitulo [f] generali, quòd pœna ipsorum sit aliis in exemplū. ¶ Quòd si Abbas non exemptus fuerit à visitatoribus nimis negligens, & remissus inuentus: id loci Diœcesano denuncient sine mora: & per illū detur ei fidelis, & prouidus coadiutor vsque ad Capitulum generale. Si autem dilapidator inuentus fuerit, vel aliàs meritò amouendus per diœcesanum, postquam hoc sibi à visitatoribus denūciatum fuerit, amoueatur absque iudiciorum † strepitu [h] à regimine Abbatiæ, ac monasterio prouideatur interim administrator idoneus, qui temporalium curam gerat, donec ipsi monasterio fuerit de Abbate prouisum. Quòd si forsan Episcopus hoc adimplere noluerit, vel neglexerit, visitatores, vel præsidentes Capitulo generali, defectum Episcopi Apostolicæ sedi non differant intimare. Hæc eadem circa exemptos Abbates fieri præcipim' per visitatores, vel præsidentes Capitulo generali: depositione † ipsorum sedi Apostolicæ reseruata: ita vt Abbate, qui amouendus videbitur, interim per visitatores, vel in Capitulo præsidentes, ab administratione suspenso, administrator idoneus monasterio deputetur. Illorum autē excessus, & alia, quę visa fuerint intimāda, Capitulo pręsidētes nobis denuncient per fideles nuncios, & prudentes: quibus de cōmuni contributione [i] Abbatū, iuxta cuiuslibet facultatem sufficienter ministrentur expensæ. Sequentes autem visitatores, perquirant priorum visitatorum vestigia diligenter, & eorum negligentias [k], & excessus referāt sequēti Capitulo generali, vt iuxta culpā publicè debitam pœnam portent. Idem etiam de Abbatibus præsidentibus generali Capitulo, præcipimus obseruari.

¶ Præcipimus † quoque, vt in nullo monasterio ad præbendas recipiant de cętero Abbates, & Monachi, Clericos sæculares [l]: nec hi, qui iam recepti sunt, locum, vel vocem in Capitulo, dormitorio, vel refectorio, seu claustro sibi vendicare contendant, seu Monachorum cœtibus importunè se præsumant miscere: sed beneficiis sibi cōcessis cōtenti conuersentur honestè, opportuna obsequia in monasteriis fideliter impendentes: nihilque vltra in spiritualibus, aut temporalibus exigant in ipsis monasteriis, vel vsurpent. Si qui verò talium à visitatoribus inuēti fuerint criminosi, per diœcesanum Episcopum † in non exemptis, & per visitatores, vel præsidentes generali Capitulo in exemptis beneficiis priuentur eisdem. ¶ Hæc autem omnia etiam in monasteriis, quę non habēt Abbates proprios, sed Priores, necnon in monasteriis Monialium, quoad articulos Abbatissis, & Monialibus congruentes, præcipimus obseruari.

TITVLVS XXXVI.

De religiosis domibus, vt Episcopo † sint subiectæ.

¶ Gregorius Victori Archiepiscopo Neopol' †.

¶ *Si dubitatur, in cuius diœcesi sit basilica consecranda, ille Episcopus consecrabit, qui prius in illo loco Episcopalia exercebat.*

Abbatem. *s. de offi. pro. quoniam.* qui si negligens fuerit, deuolui-tur potestas ad superiorem vt ibi. & alias punietur de negligentia, vt sequitur *j. §. prox.*

a ¶ *Iuxta modū culpæ.*] Vt in quo maior fuerit culpa, maior exerceatur vindicta. 45. *dist. quia sanctitas tua. & 24. q. 1. non aff-feramus in fi.* & si stultus fuerit in culpa, sapiens sit in pœna. 34. *dist. quia ea:* nec pœna amplius extendatur, quam delictum fuerit repertum. *s. de his, quæ fiunt a maio. parte cap. quasiuit. & C. de pœn. sancimus.*

¶ *Glos. seq. alleg. duas cōcor. in cōtrariū alleg. §. aut a. soluit. & solutione signat contrariū.*

b ¶ *Absque personarū delectu.*] Simile *s. de sud. monast. & s. de pra. c. penul. arg. cōtra.* quia plus punitur quidoque vnus, quām alter. 24. *q. 1. qui contra pacē.* 40. *dist. homo Christianus.* 11. *q. 3. præcipue,* 25. *q. 1. nulli & c. de modo mul. cos. in fi.* hic ergo non habet locum distinctio personarum, cum omnes sunt æquales, nec aliquis censetur ammodo nobilis, vel potens: quia iam non habet propriam voluntatem. 12. *q. 1. non dicatis.* 20. *q. 3. præsens clericus. & 27. q. 2. scripsit.* & ideò sine delectu personarū sunt percellendi, qui ibi delinquant [b]. *arg. tamen contra. s. eod. c. cum ad monasterium.*

c ¶ *Rebellibus.*] Quia in contumacia persistentibus non conuenit esse seueros [b] 2. *q. 5. quanto. s. de postula. c. 1* si verò sine scādalo hoc fieri nō posset, referatur ad Apostolicę sedis iudiciū. *arg. s. eod. c. prox. Ver. si vero in hac nouitate.*

d ¶ *Ouem morbidam.*] Quia resecandæ sunt putridæ carnes [c]. 24. *q. 3. resecanda.* quia vna ouis morbida totum gregem inficit. 45. *dist. sed illud.*

Additio. vñ versus.

Morbida sola pecus inficit omne pecus.

e ¶ *Seipsis, seu monachis.*] Primo enim debent seipsos corrigere Abbates, demum monachos. 42. *dist. §. 1. & 47. dis. c. sicut. § necesse.* simile ff. *de negot. gest. pupilli §. vlt. ff. de pact. cum in eod. ff. de fideiuss. tuto.* & à quo debet suos monachos prohibere, multo fortius & seipsum. *ff. si ser. vin. alterius.* nec potest alios corrigere, cum tacitus respondet eadem, quæ corrigit commisisse. 25. *dist. primum & 26. dist. vna tantum.* quia primo debet eiicere trabem de oculo suo, quam festucam de oculo fratris. 3. *q. 7. fames. §. porro. in fin. & 1. q. 1. multi* [d].

Additio. Vnde versus.

Extersis oculis aliorum facta videmus: Ad discernendum propria sensus hebes.

f ¶ *Publicè in Capitulo.*] Quia publicè deliquerāt, & quia admoniti fuerunt negligentes. *ar. 2. q. 1. si peccauerit.*

g ¶ *In exemplum.*] Vt 1. *q. 7. quapropter. & C. ad l. iul. repetund. l. 1. ff. de pœnis. l. capitalium. §. famosos. ff. depositi. bona fides. l. vers. in fin.*

¶ *Glos. se primo reddit rationē, subdit duo dicta, quorū primū retinetur per quæst. secundum per obiectionem.*

h ¶ *Absque iudiciorum strepitu.*] Quia de plano, & sine iudiciorum strepitu. *j. de accusat. olim,* & hoc ideò quia huiusmodi regulares de facili remouentur à suis administrationib'. *j. de simo. per tuas.* non est ordo iudiciarius vsquequaque seruandus in huiusmodi inquisitionibus regularium. *s. de accus. qualiter. & quando, in fi.* & in casu isto non est amplius quærendum de talibus cum iam constet per inquisitionem visitatorum, quia de delicto vnius hominis sæpius non est quærendum. *ff. incip. An nauta caupo. stabu. l. licet in fi.* Item habes hic, quod iudex potest de causa cognoscere, non tamen potest sententiam ferre [f]. simile in causa episcoporum. 3. *q. 6. quamuis. & c. dudum.* sed hoc ideo fit, ne præiudicetur episcopo diœcesano: & in hoc casu saluum est ius eorum. *s. eod. c. prox. in princ.* idem est etiam in exemptis quorum depositio sedi Apostolicę reseruatur: vt *j. dicitur.* Ber.

i ¶ *De communi contributione.*] Simile *ff. ad l. Rhod. de iactu l. nauis. in prin. & §. cum autem iactus. & l. 2. & in prin.*

¶ *Glossa seq. ponit duo similia.*

k ¶ *Et eorum negligentias.*] Et sic aliquis post depositum officiū tenetur reddere rationem de his, quæ malè gessit, vel quæ malè administrauit [g]. sic curator tenetur de sua administratione, & conuenitur post depositum officium. *C. de transact. l. 3.* sic etiam magistratus reipublicæ de lata negligentia tenetur. *ff. de administ. rerum ad ciuita. pertinen. magistratus.*

l ¶ *Clericos sæculares.*] Quia in vno, eodemque officio dispar non debet esse professio, nec est arandum in boue, & asino 16. *q. 6. in nona. s. de elect. cum causam.* Ber.

DE RELIGIOSIS DOMIBVS.

¶ *Supra visum est de statu religiosorum, & quibus subiiciantur nunc de horum domibus, & Ecclesiis, & quibus sint subiecta, est videndum. ideo, &c.*

De hac materia habetur 12. q. 1. per totum. & 16. q. 7. omnes basilicæ. *cum sequent.* 18. q. 2. quidam *cum sequent. Abbas.*

a *Nisi ex causa fiat contrariū sicut in concordia, quæ gratis punitur, quæ mitior videtur propter refrenandam maritorum sæuitiam, vt in 1. q. 1. citoturpem. in gl. & ql. Ioann. And.*

† *Vide concilium Triden. sessio.* 25. *tit. de regularib'* c. 14.

† *Qualiter hæc verba sint accipienda, vide in clem. sæpe, contingit, de ver. sig. & Eymericum* in Directorio Inquisito. p. 3. q. 55.

b *Ad hoc de* consu. ser. c. 1. *Ioann. And.*

† *Vide concilium Triden.* sessio. 24. de refor. c. 5.

c *Hieronymus ad Amandum: putrida carnes ferro indigent, & cauterio.*

d *Adde: q̃d* no. s. de cle. dudum. c. circa prin. *Ioann. And.*

e *Vide de calum. c. 2.* super vl. gl. *Ioann. And.*

† *Vide quod per hunc §. determinat Ludouicus Romanus* singu. 663. An simplex capellanus.

f *Adde idem sentire Bar.* in l. & an eadem. § actiones. ff. de excep. rei iud.

† *Dictio, Episcopum, deest in antiquis, & in recentioribus magis emendatis.*

† *Episcopis.*

† *Neapolitan.*

g *Ad hoc infra de immunita. ecc. aduersus. in glo. seq. loq. An'* Item adde pro hoc tex. in l. magistratus. ff. de admini. re. ad ciui. perti.

Hunc autem.] Continet unum constructum, in quo approbat unum modum cognoscendi, ad quem Episcopum pertinet consecratio Ecclesiae, & alium modum improbat ibi, Non enim. Abbas Siculus.

CASVS. Quaedam Ecclesia constructa fuit circa confines duorum episcopatuum: populus petebat illam consecrari: contentio erat inter Episcopos, quis eorum deberet eam consecrare: quaesitum fuit a Papa, quid iuris sit. Respondet Papa: debet inquiri, cuius civitatis Episcopus baptizauerit incolas illius loci, antequam Ecclesia fundaretur, & ad cuius consignationem annuatim concurrerint: non enim hic diffinitur terminus aut locus: Sic ergo ille vocandus est ad consecrationem, qui praedicta contulit sacramenta. Not. quod per collationem spiritualium probatur, cui subsit Ecclesia, siue populus, & non per terminos, vel loca.

a ¶ Dedicanda.] Id est, consecranda. tunc enim appellatur Ecclesia, sicut electus in consecratione nomen assumit Episcopi: sic monachus nunc dedicatur Deo, cum facit professionem. 27. q. 1. Virginibus & c. si quis sacro. Ber.

b ¶ Ad cuius consignationem.] Ex istis duobus scilicet quod dicit, baptizauerit, & ad cuius consignationem sub annua deuotione concurrerint, apparebit, ad cuius iurisdictionem debeat pertinere 6. q. 3. licet in regulis. & c. s. possessio territorij hoc videtur habere locum, vbi limes certus parochias non distinguit. Sed si limes distinctus esset, non videtur esse dubitatio, quis eam consecraret: nisi alter praescripsisset populum.

c ¶ Terminis.] Distinctis inter ciuitates per cives 10. dist. lege. & 7. q. 1. hoc quippe, vel terminis nouis scilicet quoniam antiquis bene diffinitur. arg. ext. de paro. super eo. & 16. q. 3. inter memoratos. & c. dilectio. Io.

d ¶ Locis.] Id est, proprietate locorum: quia proprietas loci non facit dioecesim 16. q. licet. & q. 5. possessio. & c. si quis Episcoporum. Eius ergo auctoritate consecrabitur Ecclesia, qui populo haec duo sacramenta sub annua consignatione contulit. Bernard.

e ¶ Vocetur.] Et si ei quaestio moueatur, interim in possessione defenditur. 8. q. 4. nonne & ext. Vt lite pendente, à memoria, & c. sequenti.

Quia.] Primo ponit unionem, & eius causam. Secundo ibi, Ipsum autem. Unam determinationem, cuius subdit generalem determinationem, ibi, Nam. Abbas.

CASVS. Quoddam monasterium situm erat in fundo Martiano, quod fuit hostilitate desolatum: Papa uniuit illud monasterio Agapiti Abbatis cum omnibus rebus suis, iuribus & actionibus, tamen quod Episcopus Surrentinus, in cuius civitate est monasterium huiusmodi abbatis Agapiti, non habeat ibi iurisdictionem, sed Episcopus Nucerinus, in cuius dioecesi est illud monasterium, vt tamen iura sua singulis Episcopis inuiolata seruentur. Not. quod per hanc unionem non fit praeiudicium Episcopo, in cuius dioecesi est illud monasterium. Item Papa iura sua cuilibet conseruare intendit. Item priuilegium, seu indulgentia sine praeiudicio alterius dari debet.

¶ Glos. eq. remittit.

f ¶ Vniendum.] De hac unione dic vt ext. ne sede vacan. c. 1.

CAP. I.

Hunc † autem ad basilicam, quae dedicanda [a] est, debet disquiri, cuius civitatis Episcopus, antequam fundaretur, baptizauerit incolas, & ad cuius consignationem [b] sub annua deuotione concurrerint. Non enim terminis [c] haec, aut locis [d] conuenit diffiniri: sed ille ad consecrationem vocetur [e], cui per hunc modum, quem scripsimus, constat debere permitti.

¶ Idem Agapito † Abbati.

¶ *Nihil iuris deperit Episcopo, in cuius dioec. si sita est Ecclesia, quam Papa vnit Ecclesiae alterius dioecesis, & est casus quotidianus.*

CAP. II.

Quia monasterium, quod in fundo Martiano situm est, hostilitate faciente, dicitur desolatum: illud tuo monasterio, cum omnibus rebus suis vel quae ei competunt actionibus, perspeximus vniendum [f]: & infra.

¶ Ipsum autem monasterium, sic tuae nos ordinationi commisisse cognoscas, vt tamen iurisdictionem illic non Episcopus Surrentinus, in cuius ciuitate monasterium tuum est situm: sed Nucerinus, cuius [h] † est dioecesis, habeat. ¶ Nam sic huius † loci ordinationem disponimus, vt tamen iura sua singulis Episcopis inuiolata seruemus.

¶ Ex decretis Eugenij Papae. †

¶ *Episcopo subsunt omnia loca pia, & ad eius sollicitudinem debent ordinari ad vsum destinatum.*

CAP. III.

De † xenodochiis, & aliis similibus locis [h], per sollicitudinem Episcoporum, in quorum dioecesi [i] existunt, ad easdem [k] vtilitates, quibus constituta sunt, ordinentur [l].

† Vrbanus iiij. Ariminensi Episcopo.

¶ *Locus auctoritate Episcopi ad vsum hospitalitatis deputatus, est religiosus, & ad mundanos vsus redire non debet.*

CAP. IV.

Ad † l *Ad haec & infra.* ¶ Inquisitioni tuae taliter respondemus, quod si locus ad hospitalitatis vsum, & pauperum prouisionem fuerit (sicut moris est) auctoritate Pontificis [m] destinatus, cum sit religiosus, non debet mundanis vsibus [n] deputari: sicut de vestibus, & ligneis vasis, & aliis vtensilibus ad cultum religionis per Pontificem deputatis, antiqua consuetudo indubitanter obseruat, venerabilium patrum edocent sanctiones.

g ¶ Glos. sequens arguit.

g ¶ Cuius est dioecesis.] Per hanc vnionem non fit praeiudicium Episcopo in cuius territorio est. Et sic arg. quod Papa non intendit iuri alterius derogare per suum priuilegium supra de consue. cum olim. & supra de vsu pal. ex tuarum. & ext. de off. ordina. licet. & ff. ne quid in loco publi. l. 2. §. si quis à principe. & §. merito. & supra de maio. & obedien. cum inferior. quia si vnicuique episcoporum sua iurisdictio non seruatur, ecclesiasticus ordo confunditur. 11. q. 1. pervenit. sim. ext. de do. inter dilectos. Bern.

De Xenodochiis.] CASVS. Ordinatio, & dispositio xenodochiorum, & monasteriorum, aliorumque locorum, similium pertinet ad episcopum, in cuius dioecesi sunt constituta. Not. quod omnia monasteria, & loca religiosa subsunt episcopo, in cuius dioecesi sunt constituta ipso iure, nisi aliud in contrarium ostendatur.

h ¶ Locis.] Supple, statuimus.

i ¶ In quorum dioecesi.] Hic manifeste patet, quod monasteria, & alia loca religiosa pertinent ad episcopum loci de iure commun. 16. q. 5. si quis episcoporum. & q. 7. omnes basilicae. & 18. q. 2. monasteria. nisi ostendant exemptionem. 17. q. 2. Abbatibus. ext. de praescrip. cum non liceat.

k ¶ Ad easdem.] Id est ad eandem, censum qui fuit impositus in fundatione, debeant dare. ext. de cens. prohibemus. 18. q. 2. Hiculthetius. vel ex praescriptione. 18. q. 2. servorum. vel ex visitatione ext. de praescriptio. cum ex officij.

l ¶ Ordinentur.] Id est, ordinate exponantur, vel regantur.

Ad haec.] Primo ponitur decisa consultatio. Secunda responsio ibi, Inquisitioni.

CASVS. Quaesitum fuit a Papa: vtrum locus deputatus ad hospitalitatem possit in saeculare habitaculum commutari? Respondet, quod si locus ille ad vsum hospitalitatis, & prouisionem pauperum auctoritate pontificis deputatus fuerit, non debet amplius mundanis vsibus deputari cum sit religiosus: sicut de vestibus, & vasis ligneis, & aliis ad diuinum cultum per episcopum deputatis antiqua indubitanter obseruat consuetudo, & sacri canones edocent. Not. quod ad hoc vt locus sit sacer, necesse est, quod accedat auctoritas pontificis. Item quae semel diuino cultui deputata sunt, ad humanos vsus amplius redire non debent.

m ¶ Auctoritate Pontificis.] Hoc loco dicit, quia priuatus locum non facit sacrum. ff. de rerum diuisione, in tantum. § sacra. ff. de sepulchro viola. l. 3. § si quis in sepulchro dolo malo. & §. si quis in sepulchro.

¶ Glo. seq. allegat septem concor. in contrariis duo iuraf. & soluit.

n ¶ Mundanis vsibus.] Quod enim semel deo dedicatum est, ad humanos vsus amplius redire non debet. 12. q. 2. nulli licet. & ext. de re. permuta. mancipia. & c. seq. & de consecr. dist. 1. signa. & cap. vestimenta. & 19. q. 3. quae semel. & ff. de reli. & sum. pti. fu. si quis sepulchrum. §. 1. e Arg. contra. 54. dist. ex antiquis. & c. frequens. Prima rubrica vera est Regulariter. Contraria loquuntur de seruis, quia eo ipso quod promoti sunt dominis eorum ignorantibus, peccauerunt & ideo in eo puniuntur, quia reuocantur in seruitutem, excepto sacerdote diacono, & subdiacono, qui rediment se. diaconus dabit vicarium, sacerdos vt in c. ex antiquis. & subdiaconus eodem priuilegio gaudet cum diacono. supra de seruis non ordinandis, miramur. Secus est in

Marginal notes:

† Cap. 1. eo. tit. in 1. compil. à quo haec sumpta sunt nondum mutata.

† Agabito. † Agapeto, tamen legitur in veteribus, & in registro B. Greg. l. 9. Epist. 67. & c. 3. eo. tit. in 1. compil. abscissa refert Antonius Augustinus in notis primae collectionis loco proximè citato.

† In codice Bauarico ita, in cuius regulis est dioecesis, habeat.

† In infra dictas.

a Vide, quae ibi dicitur. Hos. in princ. quid sacri. ... proposito, & de Soto, quod super ad finem magna glo. Ind.

b Posset tamen postea apparere locus de alterius domino, secundum Vin. Ioannes And.

c Et de materia Vnionis, vide quae sanxit concil. Tridenti. quod etiam ext. ne sede vacan. c. 1.

† Haec reperies in 1. comp. eo. ti. c. 2. & haec, non aliter.

† Xenodochium Alciatus l. 1. praetermissorum Stratios. Sera Nosocomium, & de interpretatione hospitale. De materia vide concilium Trid. sess. 25. de refor. c. 8. adde notas nostras in hanc decretalem.

† Ca. 4. eo. tit. in 1. cop. Vide Archidiaconum in c. nemo. de consec. dist. 5. & Calderinum consil. 5. & 6. ti. de religiosis domibus.

d Hic duo § ista vox sunt Bernardi, non habentur in antiquis exemplaribus.

e Senatus prohibet sepulchrum permutari, id est, distrahi vel commercium, iuris accipere. sic ann. And.

est in Ecclesiasticis possessionibus, quæ spirituales non sunt: quia & illę possunt alienari, si expedit. *12. q. 2. sine exceptione.* & *10. q. 2. § hoc ius.* Ber.

INter quatuor.] Distinguit duo membra. Secundum prosequitur ibi, *Sed si Abbas.*

CASVS. Quærebatur à domino Papa, verùm Ecclesię regulares possint fieri sæculares? Ad quod respôdet, quod Ecclesiæ regulares nô debêt fieri sæculares, nisi deficientibus regularibus: & ita necessitas subiicitur legi. Nota, quod Ecclesia debet semper reformari per homines eiusdem professionis. Itê necessitas nô subiicit legi.

a ¶ *Per regulares.*] In Ecclesia regulari non potest Eps ponere canonicos sæculares, vt hic patet, & *19. q. 3. quæ semel.* & *18. q. 2. peruenit.* & *s. de re. ecc. alie. possessiones.* *s. de sta. mon. ea quæ.* sed homines districtioris vitæ sunt ibi ponendi, vel alterius religionis. *j. ne clerici vel mona. relatum* dû tamen haberi possint: aliàs ponerentur sęculares, vt hic dr quia necessitas legê nô habet. *s. de consue. quanto.* & *j. de regu. iur. quod non est.* & *de conse. dist. 1. discipulo.* ᵇ. sicut & de sæculari Ecclesia pôt fieri monasterium. *j. de eccle. ædifi. ad audientiam.* Ber.

† Ca. 1. eo. tit. in 3. côpil. *reliqua pars quæ vide supra sub verbis tradis in c. incip.* inter quatuor. *Et vide concilium. Trid. sess. 14. de reform. c. 10. à summo nec prebendarius. de hoc Extr. 1. c. vl. § pen. Ioã. And.*

¶ Innocentius iij. Constantinopolitano Patriarchæ.

¶ *Locus religiosus debet reformari de religiosis dũtaxat, nõ de sæcularibus, nisi in defectu religiosorũ.*

CAP. V.

INter † quatuor: *& infrà.* ¶ Quandiu monasteria per regulares[a] remanere potuerint ordinata, non sunt ad sæculares Clericos transferenda. Sed si regulares defuerint propter eorum defectum, in eis sæculares Clerici poterunt ordinari.

¶ Idem Abbati, & fratribus Cryptæ ferratæ.

¶ *Ecclesia sita in diœcesi Episcopi, tenetur sibi in Episcopalibus respondere, nisi appareant remissa legitimè: & potest Episcopus remittendo Episcopalia censum sibi retinere.*

CAP. VI.

COnstitutus † in præsentia nostra Episcopus Albañ. † in Ecclesia Castri, quod Pauli dicitur, in qua iuspatronatus monasterio vestro recognoscebat[b], à vobis ius[c] Episcopale petebat quoniam sita erat in diœcesi Albañ. & ideo de iure communi[d] ei tenebatur in Episcopalibus respôdere: *& infrà.* ¶ Verùm œconom[e] vester proposuit ex aduerso, quod etsi Ecclesia sita esset in diœcesi Albañ.[e] ei tamen non tenebatur in aliquo respondere, cum Dominicus Lauitanus, † Episcopus, qui fuerat Episcopus Albañ. vniuersas Ecclesias ad vestrum monasterium pertinentes[f], in diœcesi eius sitas: & quicquid iuris tã in monasterio vestro, quàm in eis habebat, in emphyteusim sub annua octo denariorum vsualium pensione[g] monasterio vestro côcessit: ita videlicet vt liceret Abbati, & fratribus, à quocunque[h] vellent Episcopo, tam ordinationem Clericorum, quàm consecrationem altarium, in monasterio ipso, & prædictis Ecclesiis obtinere, in quibus etiam vobis tertiam[i] partem † mortuariorum indulsit, & C. † Papa præ. n. quod ab eo factum fuerat, confirmauit[k]. Verum etsi Ecclesia ipsa fuisset aliquando Ecclesiæ Albañ. † subiecta, monasterium † vestrum nihilominus legitima se poterat præscriptione tueri, cum per quadraginta annos ipsam pacificè possedisset. Cæterùm œconomus[l] Episcopi, concessionem Episcopi Lauitani non tenere dicebat, vtpote continentem simoniacam prauitatem, cum enim tertiam partem † mortuariorum monasterio concessisset, & tam in ordinationibus Clericorum, quàm altarium consecrationibus, indulsisset ei plenariam libertatem, non est dubium, quin cum spiritualia hæc existant, eo ipso quod super his reseruat in eis, & in litteris concessionis census exprimitur ad perpetuã memoriã. His, & aliis auditis, dñs Papa côdemnauit œconomũ monasterij œconomo epi in solutionem prædictæ pensionis de cętero faciendã, iuxta ratam, quę contingit prædictam Ecclesiã, & in restitutionem pensionis subtractæ à xl. annis secundum ratam eandem: Super omnibus aliis absoluit œconomum monasterij ab impetitione œconomi ipsius epi: eidem perpetuum silentium imponendo.

CAsus. ibi, *Cum autem.* Prima subdiuiditur in tres partes. In prima actoris petitio. In secũda reorum defensio ibi, *Verũ.* In tertia actorum replicatio ibi, *Cæterum.* Abb. Sicul.

COnstitutus.] Primò ponitur facti, seu causæ narratio. Secundo ipsius diffinitio ibi, *Cum autem.* Prima subdiuiditur in tres partes. In prima actoris petitio. In secũda reorum defensio ibi, *Verũ.* In tertia actorum replicatio ibi, *Cæterum.* Abb. Sicul.

CASVS. Eps Albañ. in præsentia domini Papæ côstitutus petebat ius epale in Ecclesia Castri, quod Pauli dicitur, ab Abbate, & fratribus monasterij Cryptæ ferratæ, in qua monasterium ius patronatus habebat, ex eo quod erat sita in diœcesi Alban. & ideò de iure cômuni debebat sibi de iurib. episcopalibus rñdere: si verò contrarium apparet, petens côpelli monasterium ad soluendam pensionem pro prædicta ecclesia, & restitutionẽ pẽsionis subtractæ à xl. annis & citra: Sed œconom[e] monasterij ex aduerso rñdit, quod licèt Ecclesia illa sita esset in diœcesi Albañ. nô tamẽ ei tenebatur rñdere in aliquo, ex eo quod Dominicus Lauitañ. Eps qui fuerat eps Alban. oẽs Ecclesias sitas in diœcesi Alban. pertinẽtes ad monasteriũ illud, & quicqd iuris habebat tã in monasterio, quã in ecclesiis illis, concessit monasterio in emphyteusim sub annua pẽsione 8. denariorũ: ita quod licitũ esset Abbati, & fratribus omnia sacramẽta recipere, à quocũq; vellet episcopo, tã in monasterio, quã in aliis Ecclesiis, in quib[e] etiã Ecclesiis côcessit eis tertiã mortuariorũ, & C. Papa quod factũ fuerat ab illo epo côfirmauit: Insuper pposuit, quòd etsi Ecclesia illa aliqñ fuisset subiecta Ecclesiæ Alban. monasteriũ per xl. annos & ampliùs in pace possedit eãdẽ. Ad hoc respôdet pcurator episcopi, concessionẽ Lauitani episcopi nô tenere, vt putà côtinentẽ simoniacã prauitatẽ, ex eo quod episcopus spiritualia côcessit, recipiẽdo p eis annuã pẽsionẽ. & sic cômisit vitiũ simonię: vnde côcessio illa nô tenuit: & côfirmatio Papæ fuit obtẽta p surreptionẽ. cũ in côfirmatione illa nô fuerit mẽtio facta de illa pensione: Ad hoc fuit ex parte monasterij respôsũ, quod nô est insolitũ, nec nouũ, vt cũ episcopi côcedũt Ecclesias piis locis, aliqd sibi reseruẽt in eis nomine pẽsionis: & Papa cũ priuilegiũ libertatis, vel protectionis præsidiũ aliquibus Ecclesiis côcedit, aliquẽ censũ sibi

Not. quod eo ipso quod Ecclesia sita est in diœcesi alicuius epi, probatur sibi esse subiecta, nisi aliud ostendatur. Item episcopus potest remittere iura epalia pro annua pensione, vt hic colligitur: nec est simonia. & pręcipuè cum accedit côfirmatio Papæ. Itẽ sententia concipienda est in persona procuratoris, siue ab initio, siue post litem conte. interueniat: vt hic colligitur. Item not. hic arg. quòd licet quis cesset in solutione pensionis vltra biennium, non ideo cadit à iure suo.

b ¶ *Recognoscebat.*] Id est, côfessus fuerat iuspatronatus ad vestram Ecclesiam pertinere.

c ¶ *Ius episcopale.*] Quid sit ius episcopale, & in quibus consistat, habes *s. de offic. ord. conquerente.* & *cap. dilectus. in glo.*

d ¶ *De iure communi.*] *16. q. 1. omnes basilicæ.* & *18. q. 2. monasteria.* & *s. eo. de xenodochiis.*

e ¶ *Alban.*] Fortè diuersis temporibus, vel vno tempore potuit habere per dispensationem domini Papæ *21. q. 1. relatio.*

f ¶ *Pertinentes.*] Sed non pleno iure. tunc verbum, pertinere. latissimam habet significationem. *ff. de verb. sign. verbum, pertinere.*

g ¶ *Pensione.*] id est, censu.

¶ *Glo. seq. arg. reprobat, & remittit. ponit opinio. Ioan. & contrariam Hu. quam approbat.*

h ¶ *A quocunque.*] Hic videtur, quod eps possit aliquã Ecclesiã eximere in totum à iure epali. *j. de censi. cum Venerabilis. ar. quòd non est verum,* vt ibi not. & *arg. ad hoc. s. de dona. pastoralis.* Tñ eps potest côferre priuilegia. *s. de his, quæ fi. à prela. sine consen. c. quanto.* & *s. de re iud. cũ inter.* sed in prejudicium alterũ priuilegiũ côferre nô pôt, vt vr: quia solus princeps potest auferre vni, & dare alteri. *s. 6. 3. nũc vero* & *c. per principalẽ.* & *C. de quadrien. præscrip. bene à Zenone.* nam episcopus rem vnius Ecclesiæ alteri Ecclesię dare nô potest. *s. de reb. eccl. non alie. c. 1.* & episcopus in prejudiciũ archidiaconi aliquẽ priuilegiare non pôt. *j. de excess. præla. ad hæc. arg. ad hoc. s. de his quæ fi. à præla. si consen. cap. cum Apostolica.* Io. dixit[c], quod eps bene pôt dare priuilegiũ vni ecclesiæ in præiudiciũ alterius. & inducebat *16. q. 1. statuimus.* vbi dicitur, quod nullus præter côscientiã epi dẽt dare decimas ext. a baptismalẽ Ecclesiã: inde argumentatur à côtrario sensu, quod de côsensu epi potest. & Gratianus sic argumentatur in seq. §. Hu. tñ dicit contra, quod hoc nô potest episcopus, & intelligit *c. statuimus. de decimis ad episcopum pertinentibus.* Verius credo, quod dicit Hu. quòd episcopus non posset dare res vnius Ecclesiæ, clericis inuitis, alteri ecclesiæ per iura præmissa: nisi certa, & rationabilis causa ostenderetur: quia licet princeps hoc possit, epi tamen hoc nô possunt.

i ¶ *Vobis tertiam.*] Secundum consuetudinem illius loci. *s. de re. requisisti.* & *s. de sepult. c. 1.*

k ¶ *Confirmauit.*] Ex certa scientia, supple.

l ¶ *Oeconomus.*] In pricipio fuit Episcop[e] Albañ. in causa, vt di-

citur

b *Concor. l. 2. ff. de offi. consu. & l. non solùm. cum vulg. §. fin. ff. de excusa. tut.*

† Ca. 2. eo. in 3. comp.

† *Albanen.*

† *Alben.*

† *Lauitanus.*

† *Leuitan.*

† *Lucan.* *sed in omnibus manuscriptis legitur Lauicanus.*

† *Dilsit. partem, deest in antiquis.*

† *Id est, Cælestinus Papa prædecessor noster.*

† *Alben.*

† *Aliàs, monasterium tamen vestrum.*

† *Hic etiam vox partem deest in antiquis, & recentiorib. magis emẽdatis.*

c *Et Gof. & Vin. hic. quæ opinio vera secundum Host. quando episcopus facit id de côsensu capituli, & ex causa rationabili: his duobus deficientibus. Vel ipsorum altero, vera est opi. Hug. secundum eum. Io. An.*

citur in principio, postea curauit œconomū: vt hic innuitur.
¶ *Glo. seq. obtinet. & soluit.*

a ¶ *Recompensationē.*] Videtur, quod simoniacus fuerit talis contr. ctus & præcipue si pactum interuenit, quia temporale pro sp rituali dari nō pōt. s. *de re permu. ad quæstiones. & c. Vlt.* a

a *Et s. de transact. c.* Sed sine pacto est ar. *præterea. 1.* quod possit. s. *vt eccle. bo-* *loann. And.* *nefi c. Venite.* Quare ergo in dubio potius interpretatur cōtractū esse non simoniacum, nisi quia in dubio accipiendum est id, qd vitio caret. *ff. de leg. in ambiguo* Dico, quod non committitur hic, aut in consimilibus exēptionibus simonia, qa plus percipiebat Eps tēporalis cōmodi ab illa Ecclesia, quā erāt isti denarij, & ita potuit remittere totum retētis sibi octo denariis, & istud non dicitur percipere propter aliquam recompēsationem: sed potius in signum subiectionis. j. *de censi. c. 2. Io.*

† *Faciunt ad hoc, quæ notat Bar. in l. Titio centum. ff. de condi. & demon.*
† *eadem.*

b ¶ *Aliquid.*] Quod potest: quia etiā patronus hoc facere potest. j. *de iure patr. præterea. & j. de censi. cū Venerabilis. & 16. q. 2. Visis. & s. de donatio- nibus pastoralis.*

c ¶ *Pensionis.*] Id est, census.

d ¶ *Oeconomo.*] Et ita formatur hæc sentētia in personā œconomi Epi, & monasterij: & in principio fuit Eps in causa: vt patet in principio c. & sic est cōtra sententiā M. de hac materia dic, vt dixi s. *de elec. querelā.* sententia tamen mandabitur executioni in personam dñi. *ff. de re iud. l. 4. §. 1.*

e ¶ *Pensionis.*] Id est, census.

† *Farfen.*
b *De hoc articulo Vide omnino, quos citant s. tit. de locato. & cōdu. c. potuit emp! vicuta.*
c *Cōtract' censualis qualis sit, & in dubio an præsumatur contractus cēsualis, vel emphyteuticus, tradit plenè Comar ruuias l. 3. c. 7. varia. resol. & qualiter sit census celebrandus, Vide in extrauaganti Pij V. Pontificis Max. in c. cum onus Apostolicæ.*
d *Facit ad hoc l. solemus, & l. si qui intentione. cum not. ff. de iudi.*

recompensationem [a] certæ pensionis accepit, commiserit vitium simoniæ †: vnde contractus huiusmodi nullam obtinet firmitatem: confirmatio autē Apostolicæ sedis fuerat per subreptionem obtenta, cùm in ea † de pēsione nulla mentio habeatur: & *infrà.* ¶ Cum autem nec insolitum sit, nec nouum, vt cum Episcopi Ecclesias concesserint piis locis, aliquid [b] sibi reseruent in eis nomine pensionis [c]: nos quoque cum libertatis priuilegium, vel protectionis præsidium aliquibus Ecclesiis indulgemus, gratis accipiamus censum gratis oblatum, & in litteris nostris ad successorum nostrorum memoriam, census exprimamus etiā quantitatem: auditis propositis œconomum monasterij vestri, œconomo [d] eiusdem Episcopi, Ecclesiæ nomine, in solutionem pensionis [e] prædictæ, iuxta ratam [f], quæ contingit Ecclesiam prædictā, & restitutionem subtractæ à quadraginta annis, secundum ratam eandem, per diffinitiuam sententiam condemnamus, & eundem œconomum vestrum ab impetitione œconomi eiusdem Episcopi, super al is reddimus [g] absolutum, perpetuum illi silentium imponentes.

¶ *Idē Abbati, & Conuentui Farbeñ.* †

¶ *Episcopus petens Ecclesiam ad temporalia, & spiritualia, obtinet in spiritualibus eo ipso, quod probat esse in sua diœcesi, si non appareat exempta: sed in temporalibus succumbit, nisi alter doceat de iure suo: & in hoc vltimo est casus notabilis.*

CAP. VII.

CVm † venerabilis frater noster I. Sabineñ. Episcopus Ecclesiam [h] sancti Angeli de Cauceia † cum suis pertinentiis, & possessionibus petiisset, asserens eam ad se tam in spiritualibus, quàm in temporalibus pertinere: allegauit ante omnia ius commune: quia cum cōstituta sit in diœcesi Sabineñ. sub ipsius debebat cōsistere potestate. In temporalibus quoque ad se dictā Ecclesia pertinere nitebatur ostendere per publicum instrumentum, in quo cōtinebatur expressè I. Sabineñ. Episcopū H. Farbeñ. † Abbati, & duabus personis ipsum, dictam Ecclesiā cum suis pertinentiis [i] locauisse [k], pro annua quatuor solidorum Papiensium pensione. Sed pars vestra proposuit instrumēto prædicto nullam fidem penitus adhibēdam, propter superlinearem scripturam, & rasuram † loco suspecto factam, vbi videlicet annotatio [l] temporis recensetur: & *infrà.* ¶ Quia igitur nobis constitit Ecclesiam supradictam, constitutam in diœcesi

sum accipiamus, & vbi dicit, census, exprimimus quantitatem. & ita plena est decre. Ber.

g ¶ *Alias reddimus.*] Episcopalibus scilicet. & ita pensio ista comprehendebatur in petitione episcopi. Ber.

CVm *venerabilis.*] Sūt duę partes. Prima factū narrat. Secūda diffinit ibi, *Quia igitur.* Et vtraque subdiuiditur, vt per se patet. Abbas.

CASVS. Eps Sapineñ. petebat Ecclesiam sancti. Angeli de Cauceia à monasterio Farbeñ. cum pertinentiis suis, & possessionibus, dicens illam ad se pertinere tam in spiritualibus, quàm in temporalibus iure communi, eo quòd erat sita in diœcesi Sabineñ. Quod in temporalibus ad se spectaret, nitebatur ostendere per publicum instrumentum, in quo continebatur expressè, quod I. Sabineñ. Eps, H. Farbeñ. Abbati, & duobus aliis abbatibus post illum, dictam Ecclesiam cum pertinentiis suis locauit, pro annua pensione quatuor solidorum Papieñ. Contra instrumentum illud ex parte monasterij fuit propositum, quod nulla fides est ei adhibenda, propter superlinearem scripturam, & rasuram in loco suspecto in annotatione indictionis. His, & aliis intellectis, quia constitit domino Papæ Ecclesiam prædictam sitam esse in diœcesi Sabineñ. adiudicauit episcopo ius episcopale in omnibus spiritualibus in eadem Ecclesia, exceptis quibusdam capitulis, quæ per authentica scripta ei subtracta esse noscuntur. Sed quia instrumentum prædictum insufficiens fuit ad probandum, quòd Ecclesia ipsa ei subesset quoad temporalia, vt putà de iure propter prædicta suspectum, absoluit monasterium ab impetitione episcopi, quoad temporalia. Not. eo ipso quòd Ecclesia sita est in diœcesi episcopi, de iure cōmuni subest ei quoad spiritualia. Item instrumentum suspectum est propter superlinearem scripturam, & rasuram in indictione, id est, in annis Domini, & in aliis locis suspectis. Itē id, à duntaxat, quæ continentur in priuilegiis sunt obseruāda.
¶ *Glos. seq. arg. & remittit, alleg. in contrarium quatuor iura. & stru. vltimum soluit.*

† *Cap. com. ti. 14. c. ch.*
† *Caucea.*
† *Campsa.*
† *Farfen.*
† *De hac materia Vide plenè per Iasoni. & Decium in l. f. C. de edē. dñi Hadr. in lea. & Azo. consil. 59. incipi. viso process. su in 1. vol. adde Felin. in c. ex litteris. supra de fide in-*

h ¶ *Ecclesiam sancti.*] Hic videtur, quòd si vna Ecclesia agat de subiectione alterius, quòd non sit agendum contra ipsam Ecclesiam, sed potius contra ipsam, quæ est in possessione illius. *supra de electio. querelam. & 16. q. 3. inter memoratas. & supra de præscrip. auditis.* vbi de hoc. *ff. de libe. exhi. l. Vlt. ff. de serui. l. Vlt. 2. resp. & ff. si ser. Vend. ss. cuius familia. arg. contra. s. de appel. Sa lua. ad audientiam. & s. Vt lite non contestat. quoniam frequenter. §. quod si. 22. q. 2. quicunque militum. & s. de electio. querelam.* Sed ibi conuenitur subditus suo nomine, & non nomine Ecclesiæ.

† *Et intelligas hoc, Vt notabiliter dicebat Abbas, quod non erat superflua hæc pars: quia licet nō sufficiat contra sufficit contra eundē, iam dicti.*

i ¶ *Pertinentiis.*] Petitio ista nimis larga videtur, sic *supra de restitutione spoliatorum, cùm ad sedem.* quia verbum, *pertinere,* latè patet. *ff. de Verb. sig. verbum, pertinere.* Quid iuris sit, de hoc dictum est *supra de libelli oblatione c. 2. & supra de donatio- nibus, inter dilectos.*

k ¶ *Locauisse.*] Sed hoc non sufficit. s. *de fide instrument. inter dilectos. & C. locati. ad probationem.*

l ¶ *Annotatio temporis.*] Id est, in annis Domini, idem esset in indictione, in qua citius comprehenditur falsitas. s. *de fide instrumentorum, inter dilectos. Io.*

¶ *Gloss. seq. recte. per obiectionem & soluit, quæ solutioni opponit, & propter id alter soluit.*

f ¶ *Iuxta ratam.*] Hoc ideo dicit: quia pēsio ista pro pluribus Ecclesiis soluebat. Ité est hic arg. quod si quis steterit vltra biennium, quod nō soluerit canonem, nō cadit a iure suo, quia isti condemnantur ad restitutionē pensionis subtractæ à xl. annis & citra: sed hoc ideo cōtingit, qa nō fuit actū illo iure, id est, ad reuocationem rei emphyteuticariæ immo satis videt actū ad hoc petēdo iura Epalia, quæ Eps cōcesserat monasterio, sed nō expressè: quod patet ex petitione epi. Vel dic, quod vere priuare debuit monasteriū, iure quod habebat in prædicta cōcessione: si verè cōtractus ille fuisset emphyteuticus, & ex eo quod non soluerit pensionem debito tēpore. s. *de loca. & cōdu. potuit.* & si actū fuisset ad hoc, quia secūdū modū agendi, &c. j. *de accu. qualiter, & qñ. 2. & j. de simo. licet Hely. Versus fi.* Sed reuerà, hic nō fuit cōtractus emphyteuticus, in quo cōtractu nō trāsfertur dominiū directū in emphyteutā, sed vtile: sed fuit cēsualis cōtractus, in quo directū, & vtile dominiū trāsiuit in monasteriū: & hoc apparet ex illa littera, vbi dicit, & quicquid iuris tā in monasterio, quā in Ecclesiis in diœcesi eius sitis, &c. vnde quā tocūq; tēpore steterit, quod cēsum nō soluerit, non perdit ppter hoc res donatas, sed cēsum totius tēporis tenetur restituere: & bene fuit cēsus petitus petēdo ius Epale, vt patet in principio, & ideo cōdēnatū fuit monasteriū ad integrā pensionē, id est, ad cēsum totius tēporis, scilicet xl. annis subtractū: nā sub hac petitione. Pero ius Episcopale: nō solū cōprehenditur ius episcopale, quod ipso iure cōmuni debetur: sed & qd constitutū est pacto, vel consuetudine [d] s. *de præscript. auditis. arg.* & vbicūq; inueneris in hac decretali pensionē, expone, i. censum: & hæc expositio pbatur per illud, quòd Papa dicit, gratis cen-

a ¶ *In diœcesi Sabinen.*] Vnde iure communi ad eum spectabat, 3. *eod. de Xenodochiis.* 18. q. 2. *monasteria.* & 16. q. 7. *omnes basilicæ.* 100. *dist. contra morem.* Ber.

b ¶ *Episcopale ius.*] Hoc in multis consistit. 3. *de officio ordina. conquerente.*

¶ *Glo. seq. exponit, & successiuè de duobus quærit, in vtroque arguit & soluit.*

c ¶ *Propter prædicta.*] Scilicet propter rasurā in loco suspecto, & interlinearem scripturā, sic supra de fide instrument. inter dilectos. ad hoc enim vt credatur instrumento, oportet, q sit sine omni suspicione. *arg. suprà de rescriptis. cum adeo.* & *c. ad audientiam.* & *C. de edicto diui Hadriani tollendo. l. 1. Glo.* Sed quid si rasura reposita fuerit de eadem manu? Non vr̄, q obstet. arg. infra de priuilegiis. cū olim, *C. de fide instrumentorum, comparationes.* Si constet, quod eadem manu, & in loco non suspecto, non obest. Item quid si rasura sit in vno loco, & tamen per alia quę posita sunt in instrumento, probetur bene propositum? Videtur, quod sufficit ad probandum. *arg. bonum.* 3. *de re iudicata. cum Ioannes.* & *A.* G. si ex falsis instrumentis, vel testimon. *l.* 3.[a] & hoc satis potest concedi: quia non est præsumptio q in fraudem factum sit: quia & sine illa rasura constabat. Item hoc ipso quod instrumentum fallatum fuit, sufficiebat ad imponēdū ei silentium. *supra de rescriptis, olim.* Ber.

† Cap. eo. tit. in 4. cōp. *Videto hic pro aliqui Host.* & *Henricum Boich. Adde concilium Trid. sess.* 25. c. i. de regularibus. c. 11.

a *Et meliùs secundum Host.* ff. de leg. 1. si seruus plurium. §. si numerum. & supra de fide instru. pastoralis. *Ioann. And.*

cesi Sabineñ.[a] Episcopale[b] ius in omnibus spiritualibus eidem Episcopo adiudicauimus in eadem: illis tantum exceptis, quæ per authentica scripta ei dignoscuntur esse subtracta: *& infrà.* ¶ Quia verò instrumentum prędictum, per quod Episcopus Ecclesiam intendebat quoad temporalia vendicare, ad faciendam super hoc fidem, inualidum esse cognouimus, vtpote propter prædicta[c] de iure suspectum: vos ab impetitione ipsius quoad tēporalia eiusdem Ecclesiæ duximus absoluendos.

¶ Idem.

¶ *Monasterium subiectum est Episcopo, in cuius diœcesi situm est, nisi probetur exemptum. Hoc dicit quoad titulum.*

CAP. VIII.

Cvm † dilectus filius, *& infrà.* ¶ Quia causa non poterat in nostra præsentia terminari, cum nūcius monasterij super procuratione, vel ratihabitione[d] litteras non haberet, eam vestro duximus examini committendam: Mandantes, quatenus si constiterit Abbatem, ad sedem Apostolicam antequam Episcopus in eum suspensionis, vel excommunicationis, & in monasterium interdicti sententias tulerit, legitimè appellâsse, vel

Cvm *dilectus.*] In prima instruitur delegatus, qualiter super sententiis pronunciet. In secunda, & tertia, qualiter super subiectione pronunciare debeat. Secunda ibi, *Quòd si.* Tertia ibi, *Similiter.* Ab.

Casvs. Eps Aurieñ. per circumuentionem fecit sibi præstari obedientiam ab Abbate cuiusdā monasterij, quod situm erat in sua diœcesi præter fratrum suorum assensum, cū monasterium ipsum diceretur liberum & exemptum, & sic orta fuit quęstio inter episcopum & monasteriū super subiectione ipsius monasterij: Abbas timēs se per episcopū aggrauari, ad sedem Apostolicā appellauit: Episcopus non obstante appellatione tulit sententiam suspensionis, & excōmunicationis in Abbatē, & monasteriū interdixit, propter quòd nūcius monasterij, & nuntius episcopi ad sedē Apostolicam accesserunt. Corā Papa proposuit nuncius monasterij prædictas sentētias non tenere, cū monasterium exemptum esset, vel saltē tutum erat legitima præscriptione Sed quia nūcius monasterij mādatum procuratoriū non habebat, causa nō potuit in pręsentia Papę terminari: vnde cōmittit causam quibusdam sub hac forma. Quatenus si constiterit iudicibus, abbatē ad sedem Apost. antequā episcopus tulisset sententias prædictas in abbatē, & in monasteriū, legitimè appellasse, vel si constiterit monasterium prædictum exemptū esse à iurisdictione episcopi, iudicēt prædictas sentētias nō tenere, nō obstāte quòd abbas ab epo circonuentus præter fratrū assensum ei obedientiam promisit, cum fraus, & dolus ei patrocinari non debeant: sēd si Abbas defecerit in probatione exēptionis, nec legitima præscriptione poterit se tueri, adiudicēt monasteriū Aurieñ. Ecclesiæ subiacere, quamuis probet se appellasse ante sententias supradictas, cum monasterium sit in ipsius diœcesi constitutum. Item & si Abbas defecerit in probatione appellationis, si constiterit de exēptione, vel legitima pręscriptione: tā Abbatē, quàm monasteriū absoluant ab epi impetitione. No. quòd sine mādato non admittitur quis ad agendum. Itē excōicatio, vel interdictum post appellationem legitimam promulgata, nulla est. Itē delictū, siue factū prælati nō pręiudicat Ecclesię. Itē fraus, & dol' nulli prodesse dēt. Itē potest quis se tueri priuilegio, vel præscriptiōe sub alternatione, sed simul cōiunctè nō potest. quia cōtraria sunt priuilegiū & præscriptio. Ber.

monasteriū à iurisdictione Episcopi eiusdem exemptum: eo non obstāte quòd Abbas ab eo circonuentus, præter fratrum suorum assensum, ei obedientiam repromisit[e] (cùm fraus, & dolus ei patrocinari non debeant) iudicetis illas sententias non tenere †. ¶ Quòd si Abbas in exemptionis probatione defecerit, nec legitima se poterit præscriptione[f] tueri: licèt probet se ante prædictas sententias appellâsse, nihilominus tamen monasterium iudicetis Aurieñ. Ecclesiæ subiacere, in cuius est diœcesi fundatum †. ¶ Similiter eo in probatione appellationis deficiente, si vobis constiterit de exemptione, vel legitima præscriptione, tā Abbatem, quàm monasterium, ab impetitione Episcopi absoluatis.

¶ Idem in concilio generali †.

¶ *Nouam religionem non licet cōstituere sine auctoritate Romani Pontificis: Nec in diuersis monasteriis potest quis esse Abbas, vel Monachus. Sic principaliter summatur, licèt plura dicta habeat.*

CAP. IX.

Ne nimia religionum † diuersitas grauē in Ecclesiam Dei confusionem inducat, firmiter prohibemus, ne quis de-

¶ *Gl. se. ponit differētiā quā demum improbat.*

d ¶ *Ratihabitione.*] Notate vult differentiam inter litteras procuratorias, & litteras de rato. nam vbi quis simpliciter constituitur procurator, licet generaliter constituatur, cū transigere, siue componere non potest: vt 3. *de arb. per tuas.* & *C. de transact. l. transactionu.* & sic intelligitur *ff. de procu. mandato*[b]. Sed si adiciatur clausula illa: & quicquid aliud etiam super hoc fecerit, ratum habebit. tunc poterit trāsigere, siue componere: aliàs nihil operaretur illa adiectio, & sic videntur differre ista duo. ar. *ff. iud. sol. l.* 3. §. *procuratorem.* simile habes 3. *de offic. deleg. coram.* Vel dic, quòd nō est differentia inter mandatum procuratorium, & litteras de rato: Mādatum procuratoriū appellat hic litteras de rato, & sic intellige 3. *de officio deleg. coram.* 3. *de transact. contingit.* & ideo dicuntur litteræ de rato: quia in mādato procuratorio, cōstituēs semper adiicit in fine, q ratum habebit, quicquid procuratoi fecerit super causa illa, ad quam datus est ff. de procu. l. si procuratorem. Et cautio rati danda est, quando de mandato dubitauit. *C. de procura. l.* 1. Ber.

† *Hinc patet sententiam confirmatum post appellationem latam non tenere, de qua vide Panormitanum in c.* consideramus. supra de electio.

† *situm.*

b *Et* infra de procu. qui ad agendum. lib. 6. *Ioann. And.*

† *Concilium generale Lateran. sub Innocētio* 3. c. 1 & c. 3. e. 11. in 4. comp.

† *religionis eidem Gul. in Spec.* de procur. §. 1. ver. in præmissis. *Ioan. And.*

e ¶ *Repromisit.*] Non enim potuit propter hoc renunciare priuilegio suo, 3. *de arbi. cum tempore.* & quia nō habuit assensum fratrum suorum, non obfuit. quia delictum personæ, &c. & 16. *q.* 6. *si episcopum.* & 3. *de exceptionibus, cum venerabilis.*

f ¶ *Præscriptione tueri.*] Hic de vna defensione, siue exceptione transit ad contraria, ar. 3. *de præsc. audītis.* *ff. de excep. nemo* similiter de vna actione transit ad contrariam *ar.* 3. *de iud. examinata.* C. *de inof. test. contra maiores. arg. contra.* 3. *de appellationibus. sollicitudinem. ff. de tribu. quod in hæredem.* §. *eligere. C. de non nu. pecu. Auth. contra qui propriam*[d] Sed quid si debuit proponere omnes exceptiones infra certum terminum? Non videtur, q postea sit audiendus 3. *de excep. pastoralis.* Et qui in vna exceptione succumbit, volens aliam statim proponere nō auditur, nisi hoc faciat infrā terminū præfixum. *Insti. de excu. tut.* §. *qui autem.* Dicas, quòd si alicui competunt plures exceptiones, quæ non sunt contrariæ, in eo casu si non proponit omnes scilicet infra terminū, postea non auditur, & sic intelligitur. § *Insti. de excu. tuto.* §. *qui autem.* nisi secundùm tenorem illius *decre. pastoralis.* Si autem sunt contrariæ, putà, quia primo dixit se exemptum, & succūbit postea potest aliā proponere, putà præscriptionem[e]: vt hic. & *c. auditis.* & *l. prædicta, contra maiores.* Contrarium tamen est in actionibus: quia tunc ab initio debet eligere, aliàs postea non auditur volens aliam intentare contrariam: vt *l. prædicta, quod in hæredem* §. *eligere.*

d *Sel. casum est specialis & facit.* ff. de reg. iu. l. nemo ex his. & *quod ibi no. Ioan. And.*

e *Etiam simul posset hoc proponi, cum non sint contraria.* de priui.' cùm personæ. lib. 6. *Ioan. And.*

Ne *nimia.*] Diuiditur. Primò nouam religionem prohibet in personis, & locis. Secundo pluralitatem locorum monachis & abbatibus ibi, *Illud.* Abbas.

Casvs. Prohibet hic cōciliū, ne aliquis de cætero nouam religionem inueniat, sed qui vult ad religionem transire, vnā de approbatis assumat. Itē qui voluerit noui domum fundare, & regulā, & institutionē accipiat de approbatis: in fine prohibet ne in plurib' monasteriis monach' existat, nec vnus Abbas sit plu-

ſit pluribus monaſteriis. Not. ꝙ diuerſitas religionum reprobatur. Item qui fundat Eccleſiam, non nouam religionem dêt conſtituere, ſed vnam de approbatis dêt aſſumere. Item vnus monachus non debet habere locum in diuerſis monaſteriis, nec vnus Abbas præeſſe debet pluribus abbatiis.

a ¶ *Nouam religionem.*] Nã nouum collegium nõ poteſt conſtitui inconſulto principe. *ff. de colleg. illi. l. 3.* ſic nec noua dignitas ſine auctoritate Papæ a. *ſ. de conſue. cùm olim.* & 22. *diſt. c. 1.*

¶ *Glo. ſeq. inducit duo ſimilia.*

b ¶ *De approbatis.*] Sic qui nouam dignitatem inſtituit in Eccleſia, cõſtituet eam ſecundùm conſuetudinem aliarũ dignitatum. *ſ. de conſue. cum olim.* ſimiliter noua Eccleſia dêt regi ſecundùm conſuetudinem aliarum. *J. de conſib. ſuper eo.*

¶ *Glo. ſeq. inducit alia duo ſimilia.*

c ¶ *Pluribus monaſteriis.*] Sic patet, ꝙ nullus poteſt eſſe monachus, vel Abbas in pluribus monaſteriis: ſic etiam de iure nullus poteſt ꝑbẽri in diuerſis Eccleſiis ſæcularibus. *ſ. de præb. de multa.* nec ſimul præbendam, & dignitatem habere. *ſ. de conceſ. præben. cum noſtris.* & *c. litteras.* nec Abbas cum fratribus poſſet diſpenſare, vt monachus haberet locũ in diuerſis monaſteriis. *ar. ſ. de elect. conſtitutus.*

† *Vide Cardinalem cõſil. 39. incip. in aliquibus locis. & Felinum in c. Eccleſia ſanctæ Mariæ. ſupra de conſt. adde c. vnicum eo tit. lib. 6.*

a *Nec nouum ſanctum vel nouã religionem infra de reli. c. 1. & 2 nec monaſteria repentina. C. de feriis à nullo iudice, ſecũdùm Hoſt. Io. An.*

† *Cap. 1. eo. ti. in 1. cõp. Et vide cõcil. Trid. ſeſſ. 25. tit. de regularibus c. 11. adde gloſſam. & Archidiaconũ. 16. q. 2. in ſumma.*

cætero nouam † religionem a inueniat: ſed quicunque ad religionẽ conuerti voluerit, vnam de approbatis b aſſumat. Similiter qui voluerit religioſam domũ de nouo fundare, regulam, & inſtitutionem accipiat de approbatis. ¶ Illud etiam prohibemus, ne quis in diuerſis monaſteriis locum Monachi habere præſumat, nec vnus Abbas pluribus c monaſteriis præſidere.

TITVLVS XXXVII.

De Capellis Monachorum, & aliorum Religioſorum.

Vrbanus iij.

¶ *Ad Curam monaſterio ſubiectã nõ Monachi, ſed ſæculares Clerici præficiũtur, & Epiſcopis ſubsũt.*

CAP. I.

IN † Eccleſiis, vbi Monachi habitant, populus per Monachum non regatur: ſed Capellanus, qui populum regat, ab Epiſcopo per concilium Monachorum d inſtituatur: Ita vt ex ſolius e Epiſcopi arbitrio, tam ordinatio eius, quàm depoſitio, & totius vitæ pendeat conuerſatio.

¶ Innocentius iij. Archipresbytero, & Clericis ſanctæ Cæciliæ.

¶ *Si Eccleſia nõ cathedralis vẽdicat ſibi ius in alia Eccleſia, obtinebit ſolũ quoad ea, quæ probabit ſibi deberi præſcriptione, vel alio legitimo modo. Hoc dicit ſecundùm communẽ, & verum intellectum.*

CAP. II.

DIlectus † filius M. ſyndicus Eccleſiæ veſtræ, ab œconomo ſancti Laurentij de Piſcinula, in ſcrutiniis f, baptiſmate, & Capitulis g, & ſimilibus ſubiectionem poſtulans, poſſeſſoriũ, & petitorium h intentabat. Cùm enim Eccleſia ſancti Laurentij ſit in parochia veſtra ſita, debet de iure communi i Eccleſiæ veſtræ, in prædictis omnibus ſubiacere, quia nec priuilegium exemptionis habet, nec præſcriptionem k pro ſe poterat allegare, cũ illa Eccleſia ſanctæ Cæciliæ præſcripſiſſet, ſicut per teſtes dicebat legitimè cõprobatum, vt regulares ſæcularibus ſupponãtur: & dñs Papa in ipſa Eccleſia inſtitutionẽ liberã exercebat, & deſtitutionẽ: Dñs Papa his, & aliis intellectis, cõdẽnauit œconomũ ſancti Laurentij ſyndico Eccleſiæ ſãctæ Cæciliæ in ſcrutinio, & baptiſmo, ita tñ ꝙ ꝑ hoc nullũ præiudiciũ generetur Romanæ Eccleſiæ, ſi qñ ius ſuũ forte duxerit proſequẽdũ. In inſtitutione verò, & deſtitutione, & capitulo œconomũ ſancti Laurẽtij ab impetitione ſyndici ſanctæ Cæciliæ prorſus abſoluit, ſibi ſuper hoc perpetuũ ſilentiũ imponẽdo.

Laurentij ſit in parochia ſanctæ Cæciliæ ſita, de iure cõmuni debet ei in prædictis omnibus ſubiacere: cũ priuilegiũ exemptionis nõ habeat, nec præſcriptionẽ pro ſe poterat allegare, cũ Eccleſia ſanctæ Cæciliæ præſcripſiſſet prædicta, ſicut per teſtes dicebat eſſe probatũ: præterea cum inter prædictas Eccleſias coram C. Papa ſuper prædictis quæſtio verteretur, M. presbyter Eccleſiæ ſancti Laurentij fuit ſponte cõfeſſus, ꝙ Eccleſiæ ſanctæ Cæciliæ debebat ſcrutiniũ, & baptiſma: Et cũ Eccleſia ſanctæ Cæciliæ vellet producere teſtes ad probãdũ ꝙ ille presbyter diuerſis temporibus vocatus fuerat ad capitulũ, & ꝙ ad ipsũ venerat, dictus pbyter confeſſus fuit ſe vocatũ ad capitulum veniſſe: vnde C. reſtituit Eccleſiã ſanctæ Cæciliæ quoad capitulum, quo conqueſta fuerat ſe ſpoliatam, ſaluo iure proprietatis Eccleſiæ ſancti Laurẽtij: per hoc ergo ſyndicus ſãctæ Cæciliæ probare volebat proprietatem quoad ſcrutinium & baptiſma, & poſſeſſionem quoad capitulũ. Ad hoc œconomus ſancti Laurentij ex aduerſo reſpondit, quod Eccleſia ipſa nullo medio pertinet ad Romanã Eccleſiam: præterea ipſa Eccleſia fuit monaſteriũ monialiũ, & generaliter ſeruatur in vrbe, vt nullũ monaſteriũ titulo ſit ſubiectũ: quare incõgruũ videbatur, vt regulares ſæcularibus ſupponãtur

† *Cap. vnico eo. ti. in 3. com. Vadeto pro ... les Henricũ Bosch. hec expoſ.*

† *Alius ... lam, & ſic expone, ſcilicet Eccleſiam ſancti Laurentij, quæ poſſidebatur ab Eccleſia ſanctæ Cæciliæ, cum ſita eſſet intra parochiam ſuam, non contra. Alias illa, ſcilicet ... iura quæ petebantur, quibus vſa erat Eccleſia ſancta Cæcilia, non Eccleſia ſancti Laurentij vt ... Hoſtienſ. quem ſequitur.*

b *Hæc ſcrutinia in ſeptimana ſancta ſere conſueuerunt circa pueros perſtatam more ... ſabbato baptizandos, vt refert Hoſtienſ. & Io. And. hoc ex Gaffredo, & vide Archidiaconũ, de e. le. lib. 6. ... Concor. ſuper de teſt. ſignificauerunt de cã poſ. cum ſub. ... Io. And.*

DE CAPELLIS MONACHORVM, ET aliorum Religioſorum.

¶ *Supra viſum eſt de religioſis, item de domibus religioſorũ in genere: nunc autem ſubiicit in ſpecie de domibus religioſis, ſeu capellis monachorum. Abbas Sicul.*

De hac materia tractatur. 16 q. 2. & q. 1. peruenit. & in aliis c.

IN *Eccleſiis.*] Primo ponit dictum. Secundo ampliat ibi, *Ita vt.* Abbas.

CASVS. Statuit Vrbanus Papa, quòd monaſteria quæ populum habent, habeant capellanum ſuũ inſtitutum ab Epiſcopo de conſilio monachorum, qui populum regat, & viſitet, cùm neceſſe fuerit: cuius ordinatio, & diſpoſitio ad Epiſcopum pertinet. Not. quòd monachi curam populi habere non debent. Item ordinatio, & diſpoſitio presbyterorum ad Epiſcopum pertinet.

¶ *Glo. ſe. alleg. vnam concor. in contrarium alleg. 4. cano. & ſoluit.*

d ¶ *Monachorum.*] Hoc ius commune videtur. vt *ſ. de ſta. mo. monachi.* vbi prohibentur poni per parochias. Signãtur cõtraria *16. q. 1. dictos.* & *c. vos autem.* & *c. in parochia.* Sol. quod hic dicitur, intellige de monacho clauſtrali, qui non eſt à populo electus, nec ab Epiſcopo inſtitutus: monachi debent habere capellanũ, qui miniſtret populo ſacramẽta, ab Epiſcopo inſtitutum de concilio monachorum, vt hic dicit: qui circumeat parochiã, cũ neceſſe fuerit: quod monachi facere nõ debent. Ibi de illis, qui præficiũtur parochialibus Eccleſiis per Epiſcopũ, hic nõ. & hoc c. loquitur, vbi eſt cõgregatio monachorum.

¶ *Glo. ſeq. recitetur per contrarium* de cano. 15. q. 7. &c.

e ¶ *Solius.*] Hoc ideo dicit: quia monachi non poſſunt remouere eum, ſed ſi delinqueret, per Epiſcopum debet remoueri ordine iudiciario, & ita excluduntur monachi quantum ad hoc: ſed ſi deberet deponi, tunc neceſſarij ſunt alij Epiſcopi. *15. q. 7. felix. & c. ſi quis tumidus.*

DIlectus.] Tria facit. Primò ponit petitionem actoris. Secundò defenſionem rei. Tertiò Papæ diffinitionem. Secunda ibi, *Ad hæc.* Tertia ibi, *Nos.* Abb. Sicul.

CASVS. Syndicus Eccleſiæ ſãctæ Cæciliæ, nomine ipſius Eccleſiæ petebat ab œconomo ſãcti Laurẽtij de Piſcinula ſubiectionem in ſcrutiniis, baptiſmate, capitulis, & ſimilibus, poſſeſſorium, & petitoriũ intentando, dicens, quòd cũ Eccleſia ſancti

Not. ꝙ in eodẽ libello põt quis intẽtare poſſeſſoriũ, & petitoriũ ſuper diuerſis articulis, & etiã ſuper eodẽ. Itẽ cõfeſſio ſyndici, vel ꝓcuratoris præiudicat Eccleſiæ. Itẽ obediẽtia probatur per hoc, ꝙ quis vocatur, & venit ad capitulũ, vel conſilium. Itẽ proteſtatio facienda eſt, ne factum proprium ſuæ Eccleſiæ noceat. Item in perſona ſyndici formanda eſt ſententia: & ideo condemnationis, & abſolutionis ſententia poteſt in procuratorem, vel ſyndicum proferri.

f ¶ *In ſcrutiniis.*] Sic *ſ. de ma. & obed. his quæ.* Scrutinia hic, & ibi appellantur chatechiſmi, ſiue exorciſmi, qui fiunt baptizandis per xx. dies ante baptiſmũ. de quibus legitur de conſe. diſt. 4. ante baptiſmum. & c. ante xx. & 10. *q. 1. peruenit.* Et eſt ſtatio more vulgare Romanorum. aliter accipitur ſcrutinium. *ſ. de ſcruti. c. vno* & aliter accipitur in concilio Lug. *ſ. de elect. in electionibus. & c. quia propter.*

g ¶ *Capitulis.*] Id eſt, ſynodo, ſiue cõuẽtu, vbi vitia corrigũtur.

¶ *Gl. ſe. no. in eodẽ libello, & c. inducit duo ſimilia, & ſubdit cãm. ſi,*

h ¶ *Et petitoriũ.*] Super diuerſis c. ſcilicet petitoriũ quoad ſcrutiniũ, & baptiſma, poſſeſſoriũ quoad capitulũ: & ſic duæ actiones ſimul in eodẽ libello poſsũt ꝓponi, ſicut & de poſſeſſione ſoli interdicto, vñ vi. põt experiri, & de rebus vi ablatis ad exhibendum, vel vi bo. ra. ff. de vi, & vi ar. *l. 1 § ſi fundus.* de quo, & pro eadem re poſſunt iſta duo ſimul intentari, & ab eadem parte: vt hic. & *ſ. de cau. poſ. c. 2. 3.* & 4. & *cũ dilectus.* vbi materia iſta expeditur, & *c. paſtoralis.* Item & vnum iudicium ſufficit ad plures ſocietates: & *ff. pro ſoc. cum duob. §. ſi plures.* alias ſuper incipit, lex iſta, ſub qua eſt iſte. *§ ſi inter fratres ar. ff. fa. erciſ. hæredes. §. de plurib.* & *§. ſe.* & hoc fit cã dirimẽdarũ litium. *ar. ff. de act. emp. l. non eſt nouum. & ſ. de cau. poſ. c. ad vltimum.*

i ¶ *De iure communi.*] *ſ. tit. prox. c. conſtitutus.*

k ¶ *Præſcriptionẽ.*] Immò & ſi allegaſſet eã, nõ iuuaretur, niſi allega-

allegaret ex ex alterius persona. ꝭ. de præscr. cùm ex officij; a ¶ *Verteretur.*]Super diuersis articulis, scil. petitorio quantum ad scrutinium, & baptisma, & possessorio quoad capitulum, vt patet ex ipsa littera. Sed modo corã Innocentio agebatur possessorio, & petitorio, & quia non fuit modo probatum de proprietate quoad capitulum, absoluitur ecclesia sancti Laurentij quoad capitulum, vt in fine dicitur, dũ Ecclesia Romana habuit ibi institutionẽ, & destitutionem, & ecclesia sanctæ Cæciliæ illa solummodo habebit postea, quę presbyter cõfessus fuit quantum ad proprietatẽ corã Cælestino Papa, cùm in omnibus aliis ecclesia sancti Laurentij pertineat ad ecclesiam Romanã: vt in ne[illegible] atæ.

a *Et tamen super possessorio pronunciat, secundùm Innocentium: sed pòst dicit quod pronunciauit in decisa secundùm Petrũ, & Abbat. Ioan. And.*

b ¶ *Sponte confessus.*] Et sic cõfessio procuratoris præiudicat dño: iste presbyter procurator erat ecclesiæ sancti Laurentij. De hoc notatur suprà, vt lite non contestata. c. 1. Et, sponte, dicit: quia secus si coactus. *infrà de accus. c. si confiterit.* Et confessio in vno iudicio facta corã Cælestino, valet hic in ali[illegible] corã Innocentio, vt patet. Bern.

† *ad hoc.*

† *ipsa.*

¶ *Gloss. seq. alleg. quam concer. & signat quam contrarium.*

c ¶ *Vocatum.*] Per hoc igitur probatur possessio b obedientiæ, q̃ aliqs vocat[*] ad synodũ venit. *arg. ꝭ. de his quæ fiũt à maiori parte capituli. c. ex ore. arg. contra. ꝭ. de rest. spo. lim.*

b *Sed non proprietas.*

d ¶ *Curauit.*] Eodem iure debuit pnũciare diffinitiuè super prædictis duobus articulis, sed noluit. Bern.

e ¶ *Scrutinium, & baptisma.*] In his duobus obtinuit, in omnibus aliis succubuit: vt ꝭ. *sequitur.*

tum. Præterea cum corã C. Papa prædecessore nostro super prædictis inter vestram prædictam Ecclesiã, quæstio verteretur [a], M. Presbyter eiusdem Ecclesiæ fuit sponte cõfessus [b], quod Ecclesiæ sanctæ Cæciliæ scrutiniũ, & baptismua debebat. Cúmque pars vestra testes, qui se illum diuersis temporibus ad Capitulũ vocasse, ipsũque venisse asserebant, in mediũ produxisset, eis iurare paratis, prædictus Presbyter se vocatum [c] iuste ad Capitulum est cõfessus: vnde predict[*] prędecessor noster Ecclesiã vestrã Capitulo, quo se conquesta fuerat spoliatã, saluo iure proprietatis Ecclesiæ sancti Laurentij reuestire curauit [d], sicut in eius litteris continetur: per hoc ergo proprietatem quoad scrutinium, & baptisma [e], & possessionẽ quoad Capitulum, vester voluit syndicus cõprobare. Ad hęc† sancti Laurencij œconom[*] ex aduerso respondit, q Ecclesia illa † nullo medio ad Romanam Ecclesiam pertinebat. Cum enim monasteriũ n Monialium fuerit, & generaliter seruetur in vrbe, vt nullũ monasterium titulo [f] sit subiectum, incongruum videbatur, vt regulares sæcularibus supponãtur: præterea vsque hodie nos in ea institutionẽ, & destitutionẽ liberam exercemus: *vt infrà.*

¶ Nos igitur auditis propositis, œconomum sancti Laurentij [g] syndico vestro in baptismo, & scrutinio condemnamus: ita vt per hoc Ecclesiæ Romanæ nullum præiudicium generetur [h], si

10

20

30

40

50

60

quandò forte ius suum duxerit prosequendum. In institutione [i] autem, & destitutione, & Capitulo, œconomum ipsum ab impetitione syndici vestri prorsus absoluimus, syndico vestro super hoc perpetuum silentium imponentes.

¶ Honorius iij. Epõ Venetensi.

¶ *In prioratibus Monachorũ non possunt singuli Monachi commorari, etiamsi super hoc habeãt rescriptum Apostolicum, nisi in illo fiat mentio de Lateranensi consilio.*

CAP. III.

EX parte tua fuit propositum: *& infrà.* ¶ Abbas. & Cõuentus Riuen. † Veneten. diœcesis occasione litterarũ [k] Apostolicæ sedis asserunt [l] sibi esse concessum, vt in singulis ipsorũ Prioratib. singuli Monachi cõmorentur, si pluribus non suppetunt facultates eorundem. ¶ Cùm autem id obuiet Lateranẽ. concilio †, de quo nulla mẽtio [m] est in litteris antedictis: Fraternitati tuæ breuiter respõdemus, quod huiusmodi litteras ab Apostolica sede nõ credimus emanasse. Quòd si per occupationem [n] forsitan emanauerint, nolumus [o] per hoc derogari concilio supradicto.

¶ Idem Burdegalen. Archiepo.

¶ *Ordinarius compellit Abbatẽ, vt Monachos à Prioratũ[*] reuocet ad claustrũ, vel eis socios adiũgat.*

CAP. IV.

AD audientiam nostrã peruenit, quod nonnulli Mo-

Apostolicas ad quosdã iudices impetrauerũt, ne Epũs diœcesis eos cõpelleret plures monachos ponere in quibusdã prioratibus suis, vbi singuli monachi esse consueuerunt, cù pluribus facultates non sufficerent eorundẽ, inquisita prius veritate de facultatibus prioratuum: occasione istarum litterarũ dicebant sibi esse cõcessum, vt in singulis prioratibus suis singuli monachi cõmorentur, dummodo pluribus facultates non superant eorundem. Eps Venetẽsis significauit hoc domino Papæ: & ipse rescribit et dicẽs, cùm istud obuiet concilio Lateranensi, de quo nulla fit mentio in litteris prædictis, respondet, q non credit huiusmodi litteras à sede Apostolica emanasse: quod si forsitan per occupationẽ emanauerint, non vult, et hoc derogari concilio antedicto. Not. quod monachi in ecclesiis soli commorari non debent. Item si quis litteras impetrat contra aliquod ius, siue concilium, de ipso iure, siue concilio mentionem facere debet, aliter non valent.

¶ *Gloss. seq. incipit casum.*

k ¶ *Litterarum.*] Litteræ istæ tales fuerũt. Impetrauerunt monachi isti litteras ad quosdam iudices d, ne Episcopus diœcesanus cõpelleret eos, plures monachos instituere in quibusdam prioratibus suis, vbi singuli monachi esse consueuerunt, cù pluribus non sufficerent facultates eorundem: inquisita priùs veritate de facultatib. prioratuum, occasione taliuum litterarum, dicebant, secundum quod inferiùs continetur.

l ¶ *Asserunt.*] Et malè: quia licet in ecclesiis illis nõ possent esse

† *Rimenen. Riuen.*

† *Nanetem.*

† *Lateranensi concilio sub Alexandro iij. c. 10. refertur suprà de statu monacho. c. monachi.*

d *Host. dicit istas fuisse conseruatorias contra diœcesanũ. Io. And.*

¶ *Glo. seq. abijcit, & dupliciter soluit.*

f ¶ *Titulo.*] Id est, plebi sæculari. 18. q. 2. *perueniet.* & *c. dudum.* Sed nõne subijcietur epõ, qui est sęcularis? Sed illud est, vt dicit Vin. propter excellentiã dignitatis [c], immò verius videtur, vt T. dixit, q de iure cõmuni monachi possunt subesse titulo, i. plebi sæculari. 16. q. 2. *alia.* & *c. ecclesia habet.* & *c. aleg. arg. 63. dist. ꝭ. subdiacono.*

g ¶ *Oeconomũ sancti Laurentij.*] Hic formatur sententia in psona procuratoris, siue œconome, nõ th ipse conuenitur, vel cõuenitur actione iudicati, nisi esset defensor tantũm, vel datus in rem suam. ff. de procurat. Plautius. Arg. contra, q in persona domini ꝭ. de proba. licet. De hoc traditur ꝭ. *de elect. querelam.*

h ¶ *Generetur.*] Et ita Papa iudicat, q ei non obsit exceptio rei iudicatæ, similiter ꝭ. *de re iud. c. subiecto.* vnde bene præscribitur contra monasterium exemptum spatio legitimo xl. ann. licet non contra Papam. 16. q. 4. *Volumus.*

i ¶ *In institutione.*] Hic patet, q in quibusdam iuribus spalibus põt præscribi, ita q non pp hoc in aliis: & ita fallit regula illa, q per partẽ tota seruitus retinet: vt *ff. de ser. vrs. præd. Vna est via* de hoc dicitur ꝭ. *de præscr. auditis.* & hoc ideo est, quia ius spale est genus multas habens species sub se, quarum multæ enumerantur ꝭ. *de offi. ordi. conquerente.* & *c. dilectus. in gloss.*

c *Facit, quod not. de elec. null[*]. lib. 6. in vlt. gl. Io. And.*

EX *parte tua*] Diuiditur. Primò ponitur cõsultatio. Secundò responsio ibi, *Cùm autem.* Abbas.

Casus. Abbas, & conuentus Riuẽ. Veneteñ. diœcesis litteras

se plures monachi, non tamen Papa cõcederet, quod soli monachi in singulis prioratibus singulariter ponerẽtur: quia illud esset contra concilium Lateran. ꝭ. *de sta. mo. c. 1.* & est expressum ꝭ. *e. prox.* vnde litteræ istæ de conscientia Papæ non emanauerunt. Bern. [e]

m ¶ *Nulla mẽtio.*] Et sic patet, q si quis litteras impetrat cõtra aliquod ius, siue concilium, nõ valent nisi fiat mentio de illo iure. ꝭ. *de rescrip. nonnulli.* & ꝭ. *de ata. & quali. cum te.*

n ¶ *Occupationem.*] Sic ꝭ. *de sen. excom. si aliquando. C. de lib. cau. iubemus.* idem esset, si per importunitatem petentis. *C. de pe. bo. sublatis. l. 1. lib. 10. arg. ꝭ. de rescr. si quando.*

o ¶ *Volumus.*] Tamen si vellet [f] bene posset dispensare contra concilium: quia auctor illius concilij parem non habuit potestatem. ꝭ. *de elect. innotuit.* & Papa maior est, quàm concilium. ꝭ. *de elect. significasti.*

70

e *Sed hoc nõ debet Velle, propter periculum peccati carnalis concupiscẽtiæ, quod imminet sbe caualiter: & sequela solitaria vita religiosi inter homines conuersantes: & hoc considerans concilium Lateran. & ibi patet. Io. And. & Hosti.*

AD *audientiam.*] Primò ponit transgressionem concilij: quam secundò mandat corrigi ibi, *Ideóque.* Abbas.

Casus. Significatum fuit dño Papæ, q quidam subiecti Archiepõ Burdagalen. solitarij habitabãt in quibusdã Prioratibus contra statutũ Lateraũ concilij. vñ mandat Papa eidẽ Archiepõ, quatenus Abbates, seu Priores ipsorum, vt vel ipsos reuocehr ad claustrum, facientes per clericos sæculares in eisdem ecclesiis deseruiri, vel associent sibi alios monachos, cum quibus vitam regularem obseruent, per cẽsuram ecclesiasticã monitione pmissa cõpellat. Not. quod monachi in ecclesiis soli fine

80

a liis monachis habitare non debent extra concilium Lateranen. Item Epi possunt compellere Abbates, ne monachos solos : et villas dimittant.

a ¶ *Diœcesana.*] i. iurisdictiõis. De hac lege no. ĩ d *eff. er. delect.*

b ¶ *Generalis concilij*] Hic vocat Papa Lateranen. conciliũ generale, quod habes ĩ. *de sta. mona. c. 2.* sed concilium Innocentij semper sic appellatur.

¶ *Gl. seq. ponit differentiam, quam improbat.*

c ¶ *Eisdem afficientur.*] Et ita Epi compellere debent Abbates, ne monachos per villas solos dimittant, secus in canonicis regularibus, si eligerentur ad regimẽ animarũ, nam illi non compelluntur alios secũ habere, nisi id cõmode facere possint. ĩ. *de sta. mo. quod Dei timorem* sed ibi est collegium. vñ idem videt de regularibus, scilicet qđ non deberẽt esse soli in capellis.

DE IVRE PATRONATUS.

¶ *Supra visũ est de prebend. & dignit. item de relig. domi. item de capel. mona. sed quia ad istas fit institutio, nõnunquã per præsentationem patroni, & sic posset dubitari de iure patronatus, & de modo præsentãdi. Merito post rubricas præcedentes subijcitur ista. Abb. Sicul.*

De hac materia tractatur 16. q. 5. piĝmẽtis. ĩ. cũ ergo. *vsque ad fi.* q. 16. q. 5. si quis Epõrũ.

Erlatum est.] Duo facit concilium. Primò prohibet Ecclesiam inter patronos diuidi. Secũdò ponit, quid facere debeat Epus, cum patroni non ordinant Ecclesiã. Secunda ibi, *Et si.* Abbas Siculus.

C A S V S. Aliquando contingit, quòd vnus patronus Ecclesiæ relinquit plures heredes: quilibet heredum vult pro suo arbitrio Ecclesiam ordinare, cum vacat: statuit conciliũ, quod inter hæredes patroni Ecclesia diuidi nõ debeat: & si discordia facit inter eos, propter quam sacerdos ibi ordinari nõ possit, Episcopus præcipiat, vt nullo modo Missarum solemnia celebrentur ibidem, donec ad concordiam redeant, & canonicè prouideant Ecclesiæ. Not. quod Ecclesiæ diuidi non debent. Item Episcopus potest compellere patronos Ecclesiarum discordantes per subtractionem diuinorum, vt ad concordiam redeant.

¶ *Gl. seq. fortificat text. per rationem, ad quam inducit 4. iura. Secundo tractat, an iuspatronatus cuique patrono competat in solidum. In fi. quærit, & arg.*

d ¶ *Non debeat.*] Quia ad mutabilitatem mundanarum necessitatum Ecclesiæ turbari non debet. 10. *dist. lege.* & 3. q. 6. *hac quippe.* & 100. *dist. 1.* & ĩ *eo. querimoniam.* Et nota, quod iuspatronatus apud vnumquemque hæredum est insolidum quoad omnem eius effectum *ff. de bo. li. si libertus.* in *fi.* præter sacerdotis præsentationem, quæ est apud omnes a, ita quod apud nullum: vt hic patet, & ĩ *c. prox. sicut electio*: quia res simplex est, & indiuisibilis, & sic ad quemlibet hæredẽ in solidum transit. etiamsi ex diuersis, & inæqualibus partibus sint hæredes *arg. ff. de ser. vrb. C. de relig. si sepulchrum.* & *ff. eo. l. quod si locus.* & *ff. ad l. Falci. §. si vsusfructus.* & *ff. de vsu, & hab. vsu.* quia incorporalia diuidi non possunt. *arg. 7. q. 1. nihil.* Quid si conueniant, possẽtne pacisci adinuicem, vt alternis vicibus præsentarent? *Arg. quòd sic ff. de vsufr. quotiens. ff. de serui. vrb. in fine.*

ADDITIO. Et *ff. commu. diui. l. communi diuidundo. §. si de vsufructu.* Inno. contra, *cum sit res spiritualis. Vide cle. plures, eod. titul.*

e ¶ *Simultates.*] Id est, latentia odia, siue discordiæ.

In margine: † Quod cita. ut supra c. præcedẽti. † claustra. † De materia tertia. vide latè per Lãbertinum in libro de iure patronatus. adde conci. Trid. infrà suis locis citandum. † In omnib. antiquis codic. concilio Mediolanen. I. dem Burch. l. 3. decr. c. 42. & in 1. compil. eo. tit. in c. 1. lib. 3. c. 46 habet ex concilio Meldensi c. 10. extat tamẽ hoc decretũ in concilijs vulgatis in concilio Cabilonensi sub Imperatore Carolo Magno. c. 26. a De hoc articulo quid sit tenendũ, vide clementinam plures, de iure patronatus.

TITVLVS XXXVIII.

De iure † patronatus.

¶ Ex concilio Mediolanensi. †

¶ *Si propter discordiam patronorũ Ecclesia caret administratore, cessatur in Ecclesia à diuinis, tolluntur reliquiæ, & ostia clauduntur, si aliter sine scandalo Ecclesiæ prouideri nõ potest. Hoc dicit cum c. sequenti.*

CAP. I.

Erlatum est: & infrà. ¶ Nobis visum est, quod Ecclesia inter hæredes patroni diuidi non debeat d. Et si simultates e inter eos surrexerint, propter quas Sacerdos suo ibi officio canonicè fungi non possit: si aliter prouideri nõ poterit, præcipiatur ab Episcopo, vt nullo modo ibi Missarum solẽnia celebrentur f, donec ad concordiam redeant, & Ecclesia Sacerdotem canonicè habeat, qui libere suum ministerium valeat exercere.

¶ Ex concilio Tiburien. †

¶ *Summarium est in c. prox.*

CAP. II.

QVæcunque Ecclesia: & infra. ¶ Si contingat pro Ecclesia dissidere patronos, vt eam nolint sub vno Presbytero procurari †, Episcopus (si aliter non poterit ipsi cõsulere) tollat inde reliquias g, atque eiusdem Ecclesiæ claudat ostia, vt sacrum mysterium † nullus in ea celebret antequam vnum eligant Presbyterum, qui sacrosancta sit idoneus procurare.

¶ Ex concilio Lateran. †

¶ *Si patroni in præsentãdo discordant, præfertur præsentatus à maiori parte, si est idoneus: & si hoc sine scandalo fieri nõ potest, vel patroni infra tempus debitum non præsentant, Episcopus ordinabit Ecclesiã.*

CAP. III.

QVoniam † in quibusdam locis fundatores h Ecclesiarum ...

f ¶ *Celebrentur.*] Sic 16. q. 7. *considerandum.* & *c. si plures.* sed hoc hodie seruari nõ debet, si aliquo modo sine scãdalo possit Ecclesia ordinari ĩ *eo. quoniam.* Ber.

QVæcunque.] CASVS. Si patroni Ecclesiæ discordes fuerint, vt eam nolint de vno presbytero ordinare, si Eps aliter Ecclesiæ consulere non poterit, tollat inde reliquias, & claudat ostia ecclesiæ, nec diuinum ibi celebretur officiũ, donec canonicè vnum elegerint presbyterũ. Ista duo c. reducenda sunt ad c. sequẽs. Not. quod Episcopus põt cõpellere patronos discordantes ad ordinãdam Ecclesiam de vno presbytero.

¶ *Gl. seq. ponit triplicem lecturam. Melen. Ioan. Fauen. & Alanj.*

g ¶ *Reliquias.* Quidã dicunt, sicut Melẽdus, quod hoc c. nõ tenet, & illa c. similiter non tenẽt. 16. q. 7. considerandũ & c. seq. quoniam. & c. eo. te, nisi forsitã ex facto Episcopi magnũ scandalũ oriretur, tūc posset seruari hoc, quod hic dicit ad tẽpus, quod satis videt. Ioan. Fauen. dicebat: tollat reliquias, i. non ponat. Ala. intelligit de reliquijs, quæ sunt in capsis extra altare, quod est verum, quia de illis, quæ sunt in altari non intelligitur.

QVoniã.] Primò ponit abusũ patronorum. Secundo constitutionem ibi, *Præsentet.* Abb.

CASVS. In quibusdam locis patroni Ecclesiarum, vel eorum hæredes, abutebãtur potestate sibi ab Ecclesia cõcessa: quia cum vna Ecclesia vnius debeat esse rectoris, ipsi in discordia plurimos præsentant: vnde statuit Lateranen. concilium, vt si forte vota patronorũ in plures partes se diuiserint, ille præficiatur Ecclesiæ, qui plurimorum eligitur, & approbatur assensu, & aliàs idoneus fuerit. Si autem hoc sine scandalo fieri non poterit, Episcopus ordinet Ecclesiam, secundùm quod melius secundum Deum viderit: In fine dicit, si de iure patronatus quæstio emerserit inter aliquos, & illa infra quatuor menses non fuerit diffinita, ex tunc superior ordinet Ecclesiam. Not. quod ex fundatione Ecclesiarum acquiritur iuspatronatus. Itẽ plures Rectores non debent instituti in vna Ecclesia. Item electio maioris partis tenet, dummodo electus sit idoneus. Item propter scandalum aliquando receditur à iure. Item si quæstio iuris patronatus infra quatuor menses non finiatur, Eps postea ordinare potest Ecclesiam.

¶ *Gloss. seq. recitatur per quam refectione, &c. & ponit opi. Lau. seu quàm determinat. secundo quærit. arg. pro, & cõtra. & tenet Gl. communem.*

h ¶ *Fundatores.*] Not. quod ex fundatione b Ecclesiæ acquiritur iuspatronatus, vt hic, & 16. q. 7 *filijs.* & ĩ. *eo. nobis.* sed ex refectione, vel reparatione non acquiritur: vt dicebat Lau. *arg. ff. ne quid in loco publ. l. præter. §. vicinalis.* ea videlicet ratione, quia quod humani iuris esse desiit, seruitutem non recipit. *ff. commu. prædi. cam vr. quàm in l. caueri* c. Quod si intelligo, cum omnino non est destructũ monasterium, vel Ecclesia: sed si funditus destructum sit, & de consensu Episcopi aliquis vellet reædificare Ecclesiã, credo, quod acquiratur iuspatronatus, quia perinde est, ac si ab initio Ecclesiam construxisset. ĩ *de secu. consulens, arg.* Item quid si reædificata est Ecclesia de eadẽ materia nunquid prior patronus remanet patronus? Videtur, quod sic, quia eadem Ecclesia intelligitur *ff. de iud. proponebatur.* & 7 q. 1. *denique* & *arg. ff. de vsuf. si in area.* & *ff. de seruitut. vr. prædi. seruitutes § si sublatum.* & hæc Ecclesia loco prioris succedit, vnde eadem intelligitur. arg. *ff. si quis cau. si com. §. quæ ...* *ff. de*

In margine: † Concilium Tiburiense c. 51 Burch. l. 3 decr. c. 134 Ivo. p. 3 c. 84 & c. 1. eo. tit. in 1. comp. † In vno fortè codice alterius non tres plurimi ordinant. † Abbas monasteriorum, quod quoque sicut hic Hospites. † Concilium Lateran. sub Alex. III. c. 17. & c. 3. eo. tit. 1. compil. † De intellectu huius textus, vide Hostiensem in summa eo. tit. § quid alleg. 77. adde Lambertinum de iure patro. l. 1. p. 2. ar. 8. q. 2. b Vide communem Trid. sess. 14. de refor. c. 12. & sess. 25. de refor. c. 9. c Per hunc textum dixit infrà c. 6. quod si docet Ecclesiam, & eam ædificet, ceteris curam, quod alius eam de nouo ædificandam sit non potest acquirere. Ioan. And.

ff. de ser. ru. pradi. Attilicinus. arg. contra, quia desinit esse patronus. & obligatio semel extincta. &c. de solu. qui res. §. aream. & de consecra. dist. 4. quarum. quod verius videtur.

a ¶ *Abutuntur.*] Et ita perdere debent priuilegium. 11. q. 3 *priuilegium. & 74. dist.* vbi ista didicisti.

b ¶ *Qui maioribus.*] Simile. 63. *dist. si fortè.* Sed nunquid requiritur, quòd maioris sit meriti, & quòd plures eum præsentent? hoc videtur velle hæc littera, sed videtur sufficere, si sit idoneus, dum tamen habeat maiorē partē, licèt alius sit melior. De hac materia dicit 3. de elec. ecclesia vestra.

c ¶ *Sine scandalo.*] *Arg. quod propter scandalum receditur à iure. 3. de preb. cùm teneamur. & j. de no. ope. nun. cum ex iniuncto & 3. de renun. ad aures.* vbi de hoc.

d ¶ *Ordinet antistes.*] ponendo ibi rectorē, ita quòd ipsū postea repræsentet, si voluerit. *arg. j. eo. si verò.*

e ¶ *Infra quatuor.*] *j. eo. cùm pp. contra. j. e. eam te.* ibi soluitur.

PRæterea] Duo sunt dicta. Secundū ibi, *Clericus.* Abb. Siculus.

CASVS. Quidam laici patroni in tantam audaciam prorumpūt, vt sine auctoritate Episcoporū clericos instituāt in ecclesiis, & destituāt: & possessiones, & alia bona ecclesiarū pro sua voluntate distribuant: propter quod Lateran. conciliū decernit illos anathemate feriēdos. Clerici verò, qui ecclesias de manibus recipiūt laicorū sine auctoritate episcopi sui, communione priuentur: & si eas non dimiserint, à ministerio ecclesiæ, & ordine deponūtur. No. quòd laici etiam patroni de rebus ecclesiarum spiritualibus, vel temporalibus, sine auctoritate episcopi sui nihil disponere debent. Itē sine auctoritate episcopi clerici non debent institui in ecclesiis. Itē pœna clerici recipiētis beneficium de manu laici est, vt communione priuetur. Item pœna clerici nō dimittentis beneficiū receptum à laico est, quod deponi debet.

f ¶ *Instituant.*] 16 *q. 7. laici. & c. per laicos.*

g ¶ *Ecclesiastica.*] 16. *q. 7. decimas.*

h ¶ *Per laicos.*] *j. de priuileg. cùm & plantare.*

¶ *Gl. sequens epi. signat littera contrarium, & remittit.*

i ¶ *Communione priuetur.*] Et ita non est ipso iure suspēsus [b], qui recipit ecclesiā à laico, & per hoc intellige illos canones. 16. *q. 7 si quis deinceps* [c]. cum aliis c. seq. quæ hoc dicere videntur. Item alia pœna etiam imponitur ei, qui per abusum laicorū cōsentit suæ electioni, quia fit ineligibilis. *3. de elect. quisquis. ar. contra j. eo cura.* quòd sc. ecclesia possit haberi per laicum. ibi soluitur.

QVod autē.] Duo sunt dicta. Secūdum ibi, *De cætero.* Abb. Sicul.

CASVS. Patronus Ecclesiæ ad vacantem ecclesiam præsentauit prælato (ad quem pertinet institutio) clericū idoneum: clericus ille non fuit à prælato admissus: postmodum patronus volūtate mutata aliū idoneū præsentauit, qui fuit ab Epo institutus, & in possessionem inductus: quæritur quis istorū alteri præferri debeat? Rñdet, quòd in casu isto melior est conditio possidentis, quia antequā præsentatio per Epm approbetur, ratum nō est, quod à patrono fuit inchoatum. Not. quòd licitum est laico patrono variare ante institutionē præsentati. Item nota casum, in quo melior est conditio possidentis, scilicet quando laicus patronus præsētat primò vnum, nec recipitur, & præsentat secūdo alium, & recipitur: secus est in clerico patrono.

k ¶ *Possidentis.*] Sic *j. eo. pastoralis.* hoc intellige, cū laicus præsentat: secus si ecclesiastica persona, cui taliter variare non licet. *j. eod. cum autem.* sed episcopus punit, vt in *c. pastoralis.* & est simile *3. de præscr. ad aures.* & ita ille potior est in iure, qui prior possessioné fuerit adeptus [d].

ADDITIO. De hac materia tractatur. *3. de of. ordi. cum vos. & melius 3. de offi. leg. dilectus.*

¶ *Gl. sequens quarit, ponit solu Lau.*

l ¶ *Si consensus.*] Et ita si cōsensus Episcopi accesserit, valet talis donatio, vel cōcessio. *j. eod. c. illud. & c. nullus.* Sed quid intelligitur dare patronus? ecclesiam dare non potest: quia ad eum nō pertinet: immò ad epm. Lau. dixit, quòd iuspatronatus solúmodo intelligitur donare, quod suū est, de consensu tñ epi. *3. de dona. pastoralis.* ne delusoria intelligatur donatio, vt res potiùs valeat, quàm pereat. & ar *ff. de leg. 1. si domus. §. vlt.* & hoc probatur ex eo, quòd dicit, pro non dato habetur, & c.

¶ *Glossa sequens signat contrarium.*

m ¶ *Pro non dato.*] Sic ergo pro nō dato habetur, quòd ab illo datur, qui de iure dare non pōt. *ff de acqui. re. dom. traditio. & C. de pa. l. 2. ff. eo l. 2. §. vlt & j. de do. post diuor. rest. nuper & C. qui & sua iurisd. dare dari ve pos. l. vnica. & 1. q. 7. Daibertum. Arg. cōtra. j. eo. cura.* & melius *c. cōsultationib.* Supple hic, nec est in possessione, vel quasi: aliàs si esset in quasi possessione nō vi, nō clā, nō precario, nulla quæstione sibi mota: quia tūc ius acquiritur præsentato, & obtinet. *j. eo. ex litteris. & c. consultationibus.* sed isti laici erāt in possessiōe saltē de facto: & nisi cōsensus epi accesserit, non valet donatio, & ita cōcordat cū illa. *j. eo. cura.*

QVia clerici.] Primò ponitur excessus. Secundò pœna ibi, *Eosdem.* Abb.

---

clesiarum, aut hæredes eorum, potestate, in qua eos Ecclesia hucusque sustinuit, abutūtur [a]: & cùm vna Ecclesia vnius debeat esse rectoris, pro sua dissensione † plurimos repræsentant: Præsenti decreto statuimus, vt si forte in plures partes † fundatorum se vota diuiserint, ille præficiatur Ecclesiæ, qui maioribus [b] iuuatur meritis, & plurimorum eligitur, & approbatur assensu. Si † autem hoc sine scandalo [c] esse nequiuerit, ordinet [d] Antistes Ecclesiā, sicut meliùs eam secundùm Deum viderit ordinandam. Et id ipsum etiā faciat, si de iure patronatus quæstio emerserit inter aliquos, & cui competat infra quatuor [e] menses non fuerit diffinitum.

¶ Ex eodem †.

¶ Excommunicantur patroni Laici, qui clericos instituunt, & destituunt in Ecclesiis eius patronatus, vel bona ipsarū aliter administrāt. Et Clerici, qui institutionem Laicorum recipiunt, communione priuentur.

CAP. IV.

PRæterea quia in tātum quorundam Laicorum processit audacia, vt Episcoporum auctoritate neglecta, Clericos instituāt [f] in Ecclesiis, & remoueant, cùm voluerint: possessionē quoque, atque alia Ecclesiastica [g] bona, pro sua voluntate plerunque distribuant, ipsos anathemate decernimus feriendos. Clericus autem, qui Ecclesiam per laicos [h] sine proprij Episcopi auctoritate receperit, communione priuetur [i]: & si persistiterit, à ministerio Ecclesiastico, & † ordine deponatur.

¶ Alexander iij. Eboracen. Archiepiscopo.

¶ Si patronus laicus successiuè præsentat duos, & secūdus instituitur ab Episcopo, valet institutio. Hoc dicit primò. Patron. nō potest Clerico, vel alteri Ecclesiæ conferre Ecclesiam patronatam, vel alteri donare.

CAP. V.

QVòd † autem consulis, si Clericus idoneus ad vacātem Ecclesiam præsentatus, non fuerit ab Episcopo diœcesano admissus, & postmodum alius idoneus præsentatus, & institutus ab Episcopo possessionem tenuerit corporalem: an primo Clerico ecclesiam petente, debeat posterior remoueri, vel posterior priori præferri: Dubium non est, quin in casu isto melior sit conditio possidentis [k]: quoniam antequam præsentatio per diœcesanum Episcopum approbetur, ratum non est, quod à patrono fuerat inchoatum. ¶ De cætero tuæ prudentiæ respondemus, quòd si, Laici Clericis, vel collegiis, de concessionibus, vel donationibus instrumenta confecerint † in hæc verba, vel similia: Concessi, vel dedi Ecclesiam, præsenti charta firmaui: si consensus [l] Episcopi non accesserit, nihil agi videtur: quia pro nō dato [m] habetur, quod ab illo datur, qui nō potest de iure donare.

¶ Idem Exonien. † Epo.

¶ Comparans, vel emens iuspatronatus, eo spoliari debet. Vel sic. Qui emit iuspatronatus, vt possit præsentare filium, vel nepotem, seu quem vult, eo priuari debet, h. d. Et vtraque lectura potest sustentari.

CAP. V.

QVia † Clerici quidā aduo-

DE CÆTERO.

Aliquis laicus patronus concessit ecclesiā, & instrumentum fecit sub hac forma: Ego talis concedo, & do ecclesiam talibus clericis, siue collegiis, & præsenti charta cōfirmo: quæritur, an talis concessio teneat? Respondet Papa, si consensus Episcopi nō accedat, nihil agitur: quia pro non dato habetur, quod datur ab illo, qui donare non potest. Not. quòd laicus ecclesiam nomini dare pōt sine consensu episcopi. Itē pro non dato habetur quod ab illo datur, qui de iure donare non potest.

---

a De hoc articulo vide, quæ etiam supra in cō stitutis. 46. de appellatio.

† Defensione, legit' in cōcilio. aliàs dispensatione.

† Aliàs, personas.

† De intellectu huius §. vide Lābertinum tract. de iure patr. art. 9. q 1. 2. p. l. a.

† Scilicet concilio Lateran. sub Alex. iij. c. 14. § præterea. & c. 5. eo. tit. in 1. compil.

† Vel.

h Quod credo. Tanc. & Vin. idem Hostiensis. cùm nec laici sint excōicati supra proximo responso. Ioan. And.

e Vbi de hoc & suprà de renun. quin dubiis. & habēt locum hac intra, vbi laicus dat ecclesiā in titulum. secus si in proprietatē, secūdùm Vin. Ioan. And.

† Post concilium Lateran. sub. Alex. iij. p. 11. c. 1. §. quia autem. & c. 7. eo. tit. in 1. compil.

d Si verò laicus præsentās non variasset præsētat' ab eo remoueret quemlibet institutum. de re iu. cùm Bertholdus. Io. And.

† Aliàs, contulerint.

† Enim.

† Cap. 8. eo. ti. in 1. cōp. Et post concilium Lateran. p. 15. c. 4. Et de intellectu Lābertinus de iurepatro. ar. 2. q. 5. p. a. l. 1.

CASVS. Quidam clerici comparant ius patronatus Ecclesiarũ, vel alio modo, quo possunt, acquirunt, vt postmodũ cũ vacauerint, eorũ filij, vel nepotes præsententur ad eas: præcipit Papa Epõ Exonien. vt hoc districtè prohibeat, & eosdẽ clericos aduocationibus taliter acquisitis appellatione remota spoliet. No. quod ius patronatus emitur, et debet priuari.

a ¶ *Aduocatias.*] i. ius patronatus a, quod quãq; dicitur aduocatio, vt hic: quãq; vicedominatus, vel custodia, siue guardia: vt j. eo. *præterea.* Itẽ dr̃ ius frequẽtationis, vel processionis. 16. q. 7. *pia mẽte.* & c. *Frigẽtius.* quãq; *gratia.* 16. q. 1. *si quis Episcoporũ.* Tan.

¶ *Gl. seq. reci. per cõtrariũ de decr.* j. ea. prox.

b ¶ *Comparant.* Per se tantũ: quod esse nõ pôt, cum sit spirituali annexũ. j. eo *de iure.* sed cũ vniuersitate potest obligari j. eo. c. *prox.* & *Vendi.* j. eo. c. *cum saeculum* b. ad instar fundi dotalis. *ff. de fun. do. l. 1. ff. de acquir. rerum domi. l. quadam.*

¶ *Gloss. seq. recitetur per quæstionẽ, quam soluit, signat contrarium, & ibi remittit.*

c ¶ *Fily.*] Licèt aliquis sit patronus, se præsentare non pôt. j. eo *per nostras.* filios autẽ satis credo, quod possit præsẽtare c. *ff. quod cuiusque. vni. l. illud.* Ar cõtra. j. eo. *cõsuluit.* vbi de hoc.

¶ *Glo seq. quærit, & soluit, refert aliam quæstionem, arg. negatiuè, & illud tenet.*

d ¶ *Spoliando.*] Sed cui applicabitur? Potest dici, quod Ecclesiæ, cui per huiusmodi emptionem facta est simoniaca iniuria, *arg.* j. *de simo. de hoc.* & 17. q. 4. *si quis in atr.* d. & sic Ecclesia erit patrona sui ipsius. Sed quid si ipsa eadẽ Ecclesia emisset iuspatronatus à suo patrono, nunquid amittit patronus iuspatronatus, vt sic remaneat apud ipsam Ecclesiam? *arg. quod non:* j. *eod. illud,* quia venditio nõ tenuit: quia spirituale, vel spirituali annexum vẽdi non potest. j. *de simo. querelam.* & j. eo. *de iure.* & sic remanebit penes patronum restituta pecunia. Ar. cõtra posset hic colligi, quia hic dicitur, quod emptor spolietur, & non vẽditor: vnde eo ipso quod imponitur pœna emptori, & non venditori, videtur remanere penes ipsum patronum iuspatronatus: quia si voluisset priuari, hoc dixisset: sicut de alio. Vel dic, quod prius dixi, Bern.

Aduocatio nes. in vno suo codice manuscripto paulo re centiori.

a *Quod patet ex eo, quia vt dicit text. ad hoc emebatur, vt fieret præsentatio: secundum Inn. Ioan. And.*

† *Heforden.* † *Hereford.*

b *Concor. l. bonorum. & l. hæreditas. ff. de pet. hære. & ibi plenè per doctores.*

† *Cap. 9. eo. tit. in 1. cõp. & post concilium Lateran. p. 15. c. 5. Et pro intellectu vide Baldũ in l. à procuratore C. mandati & in l. si quis de secũdis nup. & in c. quanto. de iud*

† *Saleberiẽ.* † *Salecerie.* † *V.* † *VV.*

c *Sed non intrudere: & sic loquitur contrario Io. And.*

d *Per quæ iura dixit hic Innocentius, quod Ecclesia libera erit ab aduocato. Ioan. And.*

catias a † Ecclesiarum comparant b, vel quocũque modo possunt, acquirunt, vt postmodum eorum filij c, vel nepotes ad easdem Ecclesias præsentẽtur: Præcipimus, vt id arctius inhibere procures: eosdem ad uocationibus taliter acquisitis, appellatione postposita spoliando d.

¶ Idem Herforden. † Episcopo, & Abbati de Forde.

¶ Iuspatronatus consistẽs in aliqua vniuersitate temporaliũ, transit cũ ipsa vniuersitate, etiãsi vniuersitas transeat tantum quoad vtile dominium, nisi iuspatronat. specificè sit exceptũ. Hoc dicit. Et est notabilis casus & quotidie allegatio.

CAP. VII.

EX † litteris I. Salabrien. † Episcopi accepim⁹ quòd defũcta persona Ecclesiæ de Laton. G. miles, qui villam, in qua Ecclesia sita est, à monasterio de Vinton. ad firmam e tenebat, ad eandem vacantem G. † Clericũ prædicto Episcopo præsentauit: postmodum Abbatissa prædicti monasterij alium præsentauit f eidem, ad Ecclesiam suprascriptam †: quo nolente præsentatum ab ea recipere, apud Cantuariensem g Archiepiscopum, grauem de Episcopo deposuit, quæstionem: & infrà. ¶ Mandamus, quatenus si vobis constiterit, quod prefato militi præscripta villa fuerit, nõ excepto h iure patronatus, ad firmam cõcessa: vel i antequam de iure patronatus inter Abbatissam, & militem controuersia esset suborta, præfatus G. † in præscripta Ecclesia per Episcopum, ad præsentationem militis institutus fuisset: ei (dummodo alias sit idoneus) adiudicetis Ecclesiam, ita quod si Abbatissa obtineat aduersùs militem, illi de temporalibus debeat respondere.

¶ Idem Vintonien. † Epo.

¶ Si Laicus Clerico, vel Religioso loco concedit Ecclesiam sine consensu Episcopi: nõ obstãte tali cõcessione, quæ non valet, ad ipsam Ecclesiam, cum vacauerit, poterit præsentare, & eam alteri Ecclesiæ de consẽsu Episcopi poterit cõcedere. Hoc dicit cum c. cum Laicus, c. suggestum, infrà eo.

EX litteris.] Diuiditur in duas partes. Primò ponitur querela Episcopi. Secundò dantur sibi iudices, & instruunt, quomodo debeant diffinire ibi, *Mandamus.* Abb. Sic.

CASVS. Abbatissa, & moniales monasterij de Vinton. quandã villam suam, in qua sita erat Ecclesia de Laton. pertinens ad monasterium ipsum locauerũt ad firmam G. militi. miles ille ad Ecclesiã ipsam postmodũ vacantẽ præsẽtauit Episcopo V. clericũ, quẽ Eps instituit: postmodũ abbatissa prædicta Episcopo aliũ præsentauit: sed Eps admittere noluit præsentatũ ab ipsa: vnde abbatissa apud Archiepiscopũ Cantuarien. de Epo deposuit quæstionẽ: quod primũ præsentatũ fecit remoueri, & secundum sibi præsentatum fecit institui, vnde orta fuit cõtentio inter eos: Salabrien. Episcopus qui primum instituerat, significauit hoc domino Papæ: vnde mandat iudicibus, quatenus si constiterit, quod prædicto militi prædicta villa fuerit concessa, non excepto iure patronatus, vel etiam si constiterit, quod antequã de iure patronatus inter abbatissam, & militẽ controuersia orta esset, præfatus V. institutus fuisset per Episcopum ad præsentationẽ militis, Ecclesiã eidem adiudicent, dummodo idoneus sit: ita quod si abbatissa obtineat aduersùs militẽ, prædictus Villi de temporalibus debeat rñdere: & sic in vtroque casu obtinebit. Not. quod iuspatronatus transit cum vniuersitate, nisi specialiter excipiatur. Itẽ lite mota super iure præsentãdi, vel eligẽdi, præsentatio postea fieri nõ debet, vel electio: & si fieret, non debet confirmari, vel infirmari pẽdente quæstione iurispatronatus, vel electionis. Item præsentatio facta ab illo, qui in possessione iurispatronatus est, valet,

¶ *Gloss seq. ponit opinionem.*

e ¶ *Ad firmã.*] Dicũt quidã quod talẽ cõtractũ celebrauerũt inter se, quod vtile, dñiũ transiret in conductorem, & sic in ipsum trãsiuit iuspatronatus, secus in creditore s. *de re iud. cum Bertholdus* B.

f ¶ *Præsentauit.*] Supple, & Episcopus ipsum recepit.

g ¶ *Apud Cantuariensem.*] Qui fecit primũ remoueri, & institui præsentatum per abbatissam, vnde orta fuit contentio inter eos.

h ¶ *Non excepto.*] Arg. cõcessum videri, quod nõ est nominatim exceptum. j. *de spon. cum apud* c. Item *arg. quod idẽ iuris est in toto, & in parte. arg. ff. de offi. præ. vr. in l. 1. § 3.* & 12. q. 2. *cognouimus* f. De hoc tractat s. *de translat. inter corporalia.*

¶ *Gl. seq. reci. per quã in eius mota est quæstio, &c. arg. negatiuè per hoc c. ponit opi. cõtrariã, soluit dupliciter, & respondet ad cõtraria. iterũ reassumit opi. contrariam, et si obijcit, & soluit.*

i ¶ *Vel antequã.*] Arg. est hic à cõtrario sensu, quod res litigiosa non debet trãsferri in aliam personã lite pendente. 11. q. 1. *quia res.* & 16. q. 4. *volumus.* & s. *vt lit. pẽd. à memoria.* & quasi per totũ. Et ita vr̃, quod si moueatur alicui quæstio de iure patronat., & interim vacet Ecclesia, quod non possit præsentare ante finem causæ. Sed non est verum hoc secundùm quosdam, prout dicitur s. *de in inte. resti. cum venissent.* immo si quis est in quieta possessione præsẽtandi, nõ debet inde amoueri, vt dicũt quidam, vsque ad finem causæ. 16. q. 4. *volumus.* & s. *vt lit. pen. à memoria.* & sufficit esse in possessione. j. *eo. consultationibus.* & supplent hic, maximè. Sed littera ista manifestè cõtradicit, & certè verius videt, quod eligere, vel præsentare quis non possit, postquã ei mouetur quæstio super proprietate. Vel si dicatur, quod possit præsẽtare lite mota, tñ præsẽtatus nõ debet institui pendẽte controuersia, ex qua pendet. s. *de in integ. rest. c. 2.* & est arg. opt. s. *de elect. Cumana.* Vbi clerici, & capellani erant in quasi possessione eligendi, & mota fuit eis quæstio super iure eligendi vacante Ecclesia: & quia nõ probauerũt de iure suo, non valuit eorum vox k. Nec obstant contraria, quæ dicunt, quod lite pendente nõ est priuandus possessor sua possessione: quia ibi alia ratio est: ibi enim omnia restituũtur, & fructus post litem contestatam. Sed hic non debent restitui fructus præsentationis: quia canonicè institutus nõ remouetur sine culpa, & hoc verius credo. Contra tamen notauit Io. scilicet, quod potest licitè eligere, qui est in quieta possessione, licèt moueatur ei quæstio. s. *de in integ. resti. cum venissent.* & ita si fuit iste præsentatus ante quæstionẽ motam, obtinebit: quia ille credebatur patronus, cum esset in possessione totius villæ, & ita credebat se esse patronum & bona fide. sic j. *eo. cõsultationibus.* & si postea obtineat abbatissa in iure patronatus: quia probabit, quod excepit iuspatronatus, respondebit illi de tẽporalibus. 16. q. 2 *sane.* & j. *de priui. cum & plantare* § *in Ecclesiis.* & hoc dicit hic in fine. Contra hoc tamen s. *de re iud. cum Bertoldus:* & j. *eo. consultationibus.* vbi dicit: si tẽpore præsentationis suæ iuspatronatus Ecclesiæ possidebat. sed hic non erat in possessione iurispatronatus, licet possideret villam: quia hoc nõ colligitur per litterã: sed intellige, quod erat in possessione iurispatronatus, & sic cessant cõtraria, & satis bene colligitur, quod miles erat in possessione iurispatronat., ex eo quod dicit in fine: ita quod si abbatissa obtineat aduersùs militẽ, illi de temporalibus debeat respondere. Ex hoc apparet, quod miles reus erat, & abbatissa contra militem agebat: & sic relinquit, quod miles credebatur patronus, & sic agebat vt patronus: vnde tenuit præsẽtatio, & institutio eo tẽpore facta: quo quietè iuspatronatus Ecclesiæ possidebat. j. eo cõsultationib. & s. *de elec. querelam,* & ita lite mota non debet præsentare: vel si præsentat, suspenditur institutio in euentum sententiæ: vt dictum est.

† *supradictam.*

e *Concor. l. 1. & ibi doctores. ff. de procur.*

f *Notandũ quadam in generali transire, quæ specialiter transferre non possent. sed contra. ff. de pign. l. obliga. & supra de calũnia. & translationem ibi soluitur secundum Hostiẽsem. Ioan. And.*

† *V.* † *VV.* † *Vinton.* † *Vinton.*

k *Sed hic fuit ex virtute prostatutionis certa eis facta: cum ipsi clerici consenserũt: vt ibi notatur. Ioan. And.*

Illud

ILlud.] Diuidit: quia ponit duo dicta. Secūdū ibi, *Licet* Abb.

Casvs. Patronus Ecclesiā non vacātem cōcedit alicui religiosæ domui incōsulto Epo. postmodū vacāte ecclesia patronus prȩsētauit clericū epo ad ecclesiā illā vacātē, & episcopus illū instituit: q̄ritur, vtrum prima concessio impediat secundā? Rndet Papa, q̄ secūda cōcessio tenet non obstante prima, q̄ de iure nullius est momenti, tum q̄a de re nō vacāte facta est: tū q̄a laici sine auctoritate episcopi nulli possūt ecclesias dare, q̄ uis iuspatronatus possint loco religioso cōferre. Si aūt ecclesia vacāte iure patronatus loco religioso cōtulerit, & aliq̄s sine præsētatione fratrum eiusdē loci fuerit institutus, eius institutio est de iuris rigore irritāda. Not. q̄ nō prȩstat impedimētū, quod de iure non sortitur effectum. Itē ecclesia non vacans cōcedi nō pōt. Item laici sine auctoritate epi ecclesias dare non possunt. Itē laici possūt dare iuspatronatus loco religioso.

† Cap. 10. eo. tit. in 1. comp. *& post concilium Lateran.* p. 15. c. 6. *Et vide concilium Trid.* sess. 14. de refor. c. 13 *ad. de concilium Moguntin. tempore Arnulphi.* c. 4. *& concilium Salegunstadium.* c. 13. & de intellectu, *vide Lambertinū* de iure patro. ar. 2. q. 2. p. 3. l. 1.

† *ecclesiam.*

† *patronatus ius conferēdi, &c.*

CAP. VIII.

ILlud † prætereundū non duximus, quòd si Laicus Episcopo incōsulto Ecclesiā [a] non vacantem concedit religiosæ domui, & postea cùm vacauerit ad præsentationem eiusdem Laici, Clericus ibi fuerit per diœcesanum Episcopū institutus, prior concessio secundùm institutionem, quò minùs habeatur rata, & firma, non potest aliquatenus impedire [b]: cum illa concessio de iure nullius possit esse momenti: tum quia de re [c] non vacante facta est: tum quia Laicus sine auctoritate Episcopi, nemini [d] potest Ecclesias † care: Licet religioso [e] loco iuspatronatus † cōferē liberam habeat facultatem. Si verò iuspatronatus vacante Ecclesia, religioso loco contulerit [f], & aliquis sine præsentatione fratrum eiusdem loci fuerit in ipsa Ecclesia institutus, eius secundum rigorem iuris est institutio irritanda.

¶ Idem eidem.

¶ *Instituti in Ecclesiis patronatis per nouos patronos mutari non possunt: nec vicissitudines Ecclesiarū per eos fieri.*

CAP. IX.

QVerimoniam † : & infra. ¶ Absurdum videtur omninò, vt ad singulas patronorū secundùm humanam conditionem mutationes [g], Ecclesiarum ordinationes mutentur [h]: Et vicissitudines [i] Ecclesiarū ab aduocatis, vel aliis † præsumantur.

¶ Idem Eboracen. Archiepiscopo.

¶ *Patronus Ecclesiam Clerico conferre non potest: & si contulerit, potest hoc non obstante ad Ecclesiam præsentare rectorem.*

CAP. X.

CVm † Laici Episcopis nescientibus aut non consentientibus, Ecclesias Clericis concedunt in quibus habent iuspatronatus & postea pœnitentia [k] ducti alios ad easdem Episcopis repræsentant, & illi ad eorum præsentationem, in eisdem Ecclesiis ab Episcopis instituuntur: eorū debet institutio stare, qui auctoritate sūt Episcopi instituti: concessione priori (quæ nulla est [l]) omninò euacuata. Non enim licet Laicis [m] Clericos in Ecclesiis præsumptione propria ordinare.

¶ Idē Abbatibus, Prioribus, & Clericis per Archiepiscopatum Eboracen. constitutis.

¶ *Religiosi vendicare, vel retinere non possūt Ecclesias sibi concessas à Laicis sine diœcesani consensu, nisi legitimè præscripserint, vel postea diœcesanus consenserit.*

CAP. XI.

CVra † pastorali: & infra. ¶ Mandamus, quatenus ex

¶ *Gl. seq. ponit opinionē.*

a ¶ *Ecclesiā.*] Quidam intelligunt, q̄ per hanc concessionē laicus iste intēdebat dare ecclesiam quoad proprietatē, vel ecclesiā in vsus proprios, quod facere nō poterat. s. *de dona. pastoralis.* 10. q. 1. *monemus. & c. sic quidā.* cū alius eā possideret: secus si dedisset iuspatronatus etiā sine cōsensu episcopi [a], vt dicunt, vt no. j. eo. c. in notula, *hac littera innuit,* &c.

a *De hoc videto hic latiùs per Io. And.*

† Cap. 11. eo. tit. in 1. cōp. *& post concilium Lateran.* p. 15. c. 7. *Et de intellectu vide Lambertinū* de iure par. ar. 36. q. 2. p. 2. li. 1. & art. 4. q. 2. p. 3. l. 2.

¶ *Gl. sequens alleg. duo iura, & tria alle in contrarium.*

b ¶ *Aliquatenus impedire.*] Arg. q̄ non præstat impedimentū quod de iure non sortitur effectum. ar. s. eo. q̄ñ autē. s. de elect. *bona. Arg. contra* s. *de elect. consider. autemus. & c. auditis. &* j. *de sponsa. ad audientiam.*

c ¶ *De re non vacante.*] Et ita patet, quòd ecclesia non vacās cōferri non potest priuatæ personæ: vt s. *de donat. consultationibus.* sed loco religioso de auctoritate epi ecclesia non vacās potest concedi: vt in decre. consultationibus.

d ¶ *Nemini.*] Id est, nulli priuatæ personæ licet.

e ¶ *Licet religioso.*] Hȩc litera innuit, quòd laicus possit dare iuspatronatus loco religioso sine auctoritate episcopi: sed ecclesiam non. *arg. 16 q. vlt. nemini regum.* sed non credo. vnde supple hic de cōsēsu episcopi: quia siue cōcedat ecclesiā, siue iuspatronatus, necessaria est auctoritas episcopi. s. *eo. quod autem & s. de don. consultationibus.* & j. *eo. nullus.*

Additio. Hæc opinio reprobatur per *c. vnicum. eod. tit. lib. 6.*

¶ *Gl. seq quærit, ponit opi. Vinc. & respondet c. quòd Vin. alleg.*

f ¶ *Contulerit.*] De auctoritate Epi. vt dixi. Sed nunquid laico potest dari iuspatronatus? Vin. dixit, q̄ sic. *arg.* j. *eod. ex insinuatione.* sed ibi nō fuit donatio, sed frater cessit fratri ius suū, seu renunciauit ei quātùm ad se ius præsētādi: & ita nō fuit donatio, cùm ipse insolidum esset patronus, vt ibi dicitur. sed cū vniuersitate bene potest donari, vel vēdi, & obligari. s. *eo. ex litteris,* & j. *eo. cum seculum.*

QVerimoniam.] Habet duo dicta: secundū ibi, *Et vicissitudines.* Abbas.

Casvs. Dicitur in c. isto, q̄ pp mutationes patronorum ordinatio ecclesiarum mutari non debet ab ipsis patronis, vel ab aliis: quod esset absurdum, cùm in patronorū potestate ecclesia non consistat. No. quòd propter mutabilitatē rerum mundanarum mutari non debet dispositio ecclesiarum.

¶ *Glossa sequens exponit, signat contrarium. & soluit.*

g ¶ *Mutationes.*] Licèt patroni mutētur successione, vel alio modo, ecclesiȩ status pp hoc mutari nō debet, cùm in ipsorum dispositione ecclesia nō sit, sed potius Episcoporum: nec possunt illā extrahere de sua potestate. 10. q. 1. *sic quidā. & c. monuerint arg. contra 16. q. vlt. decernimus. & c. filiis.* sed hic habent tantū potestatē defendendi ecclesiā, & denūciandi sacerdotis excessus episcopo, sed super rebus nullam habent potestatem. s. eo. præterea.

h ¶ *Mutentur.*] Simile 50. dist. lege. & 101. dist. peruenit. 2. & 3. q. 6. nec quippe.

i ¶ *Vicissitudines.*] b Id est, permutationes, vt putà si patroni haberēt plura iura patronatus, nō possūt illa permutare sine auctoritate episcopi. Host.

† *Verbū, scilicet, quod hoc est in quibusdam inser-tum, decisionibus antiquis caditum. & in recentioribus magis emēdatis.*

b *Hac glossula Hostiensis est. vt finis indicat, nec in antiquis Raymundi codicibus reperitur.*

CVm laici.] Sanatū est s. eo. c. illud. Primò ponitur dictū. Secundo ratio ibi, *Non enim* Abbas.

Casvs. Aliquis laicus patronus concedit ecclesiam vacantē alicui clerico, ignorāte Epo, aut non cōsentiente, postea pœnitentia ductus clericū aliū præsentauit epo, & eps ipsum instituit: quȩritur, quæ concessio valeat? Dicit, q̄ institutio illius valere debet, quia auctoritate epi est institutus, nō obstante prima concessione, quæ nulla est: quia nō licet laicis clericos in ecclesiis ordinare. No. q̄ locus est pœnitentiæ, vel pœnitentiæ, & ex hoc surgit illud, q̄d aliquis pōt contra factū suum venire. Itē nō præstat impedimentum, quod de iure nō sortitur effectum. Item laici ecclesias ordinare non debent.

† Ca. 10. eo. tit. in 1. cōp. *& post concilium Lateran.* p. 15. c. 3. *Et vide concilium Trid. citatū* supra hoc tit. c. illud.

† Ca. 11. eo. ti. in 1. cōp. *& post concilium Lateran.* p. 15. c. 9. *Et de intellectu vide Couarruuiam in regula, possessor. de regulis iuris* lib. 6. & in 2. p. relectio nis. §. 11. *& Lambertinū* de iure patr. art. 11. q. 2. p. 2. l. 2.

¶ *Gl. seq. ponit Bracar. quod licitū sit pœnitere, alle. 9. iura in contrarium alle. 5. solu. ponendo regulam. & sex casus contra illam.*

k ¶ *Pœnitentia.*] Et ita licitū est pœnitere, & cōtra factū suū venire: vt s. de elect. nosti. & 2. q. 6. c. ei qui. §. si quis libellos. 12. q. 1. certè. ff. de mino. si minor. C. qui bo. ce. pos. l. 1. §. de mu. hon. vt gradatim. sed & reprobari. ff. deposi. l. 1. §. si verò depo sucto. & s. de dep o. bona. fides. ff. de act. ēp. & vēd. si ©tertiis. §. vlt. Arg. cōtra s. de fil. presby. veniēs s. de cler. coniuga. diuersis fallaciis & 17. q. 4. sit quicupes j. de despon. impu. de illis 1. 3. q. 3 induciæ. § vlterius. Sol. non est locus pœnitentiæ [l] nisi in casibus, putà si iusta causa subest. 12. q. 1. certe 63. dist. quia sancta. §. verùm, vel si aliquid inopinatum emergat. 22. q. 2. ne quis arbitret, & in omnibus delictis, & maleficiis. arg. 50 dist. ponderet. & s. de re eccl. alie. vel non. si quis presbyterorum. vel in his quæ fauore sui tātùm sunt introducta, quibus renūciare pote. 7. q. 1. quàm periculosum, & in his, quȩ recepta nō sūt plenè. ff. de iurisd. omniū iud. si cōuenerit. Vin. & in casu isto, vt hic patet. & j. eo. cum autem. & c. pastoralis.

¶ *Gl. seq. not. alleg. tria iura, & vnum alle. in contrariū, & ibi remittit.*

l ¶ *Quæ nulla est.* Sic s. eo. illud. & ita prima electio, quæ nulla est non impedit secundā. s. de elect. bonæ memoriæ. & c. congregato. & s. de appel. constitutis. Arg. cōtra s. de elect. auditis. vbi colligit, q̄ electio, quæ nulla est, impediat secundam. sed illud contra ibi soluitur.

m ¶ *Laicis.*] Nec etiam clericis patronis licet ecclesiam ordinare: vñ habes similē casum de clericis ei; quod dicitur hic de laicis. j. eo. c. vlt. Ala.

CVra pastorali.] Tria facit. Primò ponit dictū. Secūdò exceptionem ibi, *Nisi.* Tertiò rōnem ipsius ibi, *Cùm enim.* Abb.

Casvs. Quidā religiosi, & alij etiā clerici, recipiebāt Ecclesias de manib. laicorū sine auctoritate Epōrū, q̄d erat cōtrariū iuri. vñ mādat Papa pdictis religiosis, q̄d nullus eorū ecclesias recipiat

cipiat ex donatione laicorú, sine auctoritate, & cōsensu diœcesani Epi, vel retinere pręsumat taliter acquisitas: nisi legitima fuerint pręscriptione munitas, vel postea cōsensum habuerint diœcesani Epi: q enim laici non possunt in alios, nisi ius, qđ habent, trāsferre, huiusmodi cōcessiones irritæ sunt censendę.

donatione Laicorū [a], nisi auctoritas diœcesani Episcopi, & cōsēsus adsit, nullus vestrum aliquas sibi Ecclesias vendicare pręsumat, vel retinere taliter acquisitas: Nisi legitima [b] † fuerit præscriptione munitus, aut diœcesani Episcopi, habuerit postea cōsensum [c]. Cùm enim Laici nō possint in alios nisi ius [d], quod habent, transferre, huiusmodi concessiones irritas penitus esse censemus.

¶ Idem Lingonen. † Epo.

¶ Si patroni Ecclesiæ vacantis infra tempus à iure concessū non præsentent, Episcopus ordinabit.

CAP. XII.

SI † verò ordinatio alicuius Ecclesiæ ad tuam institutionem spectat, & pro controuersia Laicorú de iure patronatus inter se disceptantium, prorogatur [e]: Fas tibi sit appellatione remota, in eadem personam idoneam instituere Ita quòd repræsentetur [f] ab eo, qui ius euicerit patronatus.

¶ Idem Hospitalariis.

¶ Si iuspatronatus Ecclesiæ deuenit ad exemptos, per hoc in nullo debet lædi ius Episcopale.

Not. q laici Ecclesias conferre non possunt. Item titulus non idoneus acquirit alicui. Itē ratihabitio retrotrahitur. Item nemo plus iuris in aliū trāsferre potest, quàm ipse habeat.

a ¶ *Laicorum.*] Laici. n. Ecclesias conferre nō possunt. 16. q. 6. si quis deinceps. & c. si qs Eps. & c. si quis clericus p laicos. & j. de priuileg. cū & plantare. nec debent interesse electionib. vt ibi habeat vocem in Ecclesia collegiata. s. de elect. Massana. & c. sacrosancta.

¶ Gl. seq. obijcit per locū à diuisione, & tripliciter soluit.

b ¶ *Legitima.*] Id est, quadragenaria, quæ sola currit cōtra Ecclesiam: vt 16. q. 3. c. placuit. ver. quas actiōes. Sed obijcit cōtra hoc: isti monachi, vel clerici, qui præscripserunt has Ecclesias, aut habuerūt bonam fidem, aut malā. Si dicas bonam, hoc non potuit esse, nisi quia ignorabant ius: sed ignorantia iuris nó prodest ad vsucapiendum a. ff. de vsuca. nunquam. & qui contra legum interdicta meretur, non præscribit. C. de agri. & censi. quemadmodum. lib. 11. & isti contra interdicta canonum receperunt Ecclesias. 16. q. 7. si quis deinceps. si quis Episcopus. si quis cleric' per laicos. s. eo. præterea. & c. quod autem. & c. illud. & ita pręscribere non possunt. Si malā fidem habuerunt, nulla præscriptione iuuantur. s. de præscr. vigilanti. & c. quoniam omne. & 24. q. 2. si virgo. Potest dici, q hic tolerat huiusmodi pręscriptio propter scandalū, quia Ecclesiæ non poterant reuocari sine scandalo. Quidā dicunt, qđ eo ipso q Episcopo sciente, & nō contradicēte possederunt, intelligitur Episcopus consentire: & quod sequit, an diœcesani habuerint postea consensum, supplent, expressum: & tunc non est necessaria præscriptio, cū habēt consensum Episcopi. Vel potest dici, q illi q Ecclesias receperunt de manu laicorum, non possent præscribere, quia contra iura recipiūt: sed eorū successores præscribere possunt, qui hoc ignorant, & bonam fidem habent, ex quo inueniunt Ecclesiam in possessione [b], quia qui in locū alterius succedit, iustā habet ignorantiæ causam. ff. de reg. iur. qui in alterius.

c ¶ *Consensum.*] Arg. q ratihabitio retrò trahitur. 16. q. 1. c. vlt. arg. contra. ff. de re. iur. l. pen.

¶ Gl. seq. ponit Brocar. quod nemo plus iuris, & c. alleg. quinque iura, & quinque contra, & soluit.

d ¶ *Nisi ius.*] Nemo enim potest plus iuris in alium transferre, quàm ipse habeat. ff. de reg. iu. nemo. j. de do. post diuor. re. nuper. ff. de acqui. re. do. traditio. s. eo. quod autē. in si. 54. dist. abbati. ar. contra. ff. de acqui. re. do. non est nouum. Insti. qui. alie. non licet. §. econtra. C. de distra. pig. quandiu. & l. si cessante. ff. de vsufr. quod nostrum. ff. de acqui. poss. interdum. Sol. primum verum est, & ista contraria specialia sunt. nec etiam istud ius, quod habent, scilicet iuspatronatus, possunt conferre sine auctoritate Episcopi, vt dixi s. eo. illud. & j. eo. nullus.

SI verò.] Primò ponitur quæstio. Secūdò solutio ibi, *Fas.* Tertiò limitatio ibi, *Ita.* Abb.

Casvs. Inter aliquos vertitur controuersia de iurepatronatus super aliqua Ecclesia, pp q controuersiam differtur vltra tēpus à iure cōstitutū ordinatio ipsius: dicit Papa, q Episcopus appellatione remota ordinet Ecclesiā de psona idonea, ita q institutus repræsentetur ab eo, qui ius obtinuerit patronatus. Not. q

† *Alias, lōga, quam etiam verè hic agnoscit Hostiensis.*

† *Lingon.*
† *Lundun.*

† *Cap. 15. eo. tit. in 1. cōp. Et post concilium Lateran. p. 15. cita.*

a *Et quoad hoc æquiparamus vsucapionē præscriptioni nostra in vtraq; enim requiritur bona fides secundum Ven. Io. And.*

b *istā glossam dicit hic Panormitanus singularem in suo effectu.*

dicitur hic, qđ dictū fuit in illa decr. s. eo. qm in quibusdam. Item persona idonea debet institui in Ecclesia. Itē licet institutus pleno iure gaudeat, tamē repræsentari dēt à patrono, q ius euicerit patronatus: quod verū est, non vt ius aliquod sibi crescat, sed ne de facto postea vexetur.

CAP. XIII.

CVm † sæculum reliqueritis: & infrà. ¶ Prohibemus, ne cum ratione feudorum emptorum [g], alitérve acquisitorū, vel etiam alio modo iuspatronatus in Ecclesiis parochialibus acquisieritis, Episcopo ius parochiale minuere [h] præsumatis.

¶ Idem.

¶ Sine consensu patroni non potest quis Ecclesiam occupare.

CAP. XIV.

EX † insinuatione .O. Clerici accepimus, quod cùm ei frater eius, iuspatronatus quod in quibusdam Ecclesiis habebat, liberaliter contulisset [i]: eas quidam sine ipsius assensu occuparunt, & detinent occupatas: & infra. ¶ Mandamus, quatenus (si est ita) earum detentores, vt easdem prædicto Clerico restituant [k], per eum liberè (& † pacificè) ordinandas, monitione præmissa compellas.

¶ Idem Adoneń. † Episcopo.

¶ Non potest patronus Ecclesiā sibi retinere, vel etiam alteri cōcedere propria authoritate.

CAP. XV.

COnsuluit † nos: & infrà. ¶ Cùm sanctuariū Dei iure

e ¶ *Prorogatur.*] Vltra quatuor menses. s. eo. qm. & j. eo. cùm pp.

¶ Gloss. seq. quærit opponendo, & soluit.

f ¶ *Repræsentetur.*] Sed quid valet hæc repræsentatio, cū iam sit institutus, & ius habeat? Per hanc repræsentationem nullū ius acquiritur huic, sed præsentatur, vt patronus p hoc sit in quasi possessione sui iuris, ne postea vexetur de facto. j. eod. c. consultationibus.

CVm seculū.] Primò exordium decisum. Secundò phibitio ibi, *Prohibemus.* Abb. Sic.

Casvs. Hospitalarij aliqū acquirunt iuspatronatus in Ecclesiis parochialibus ratione feudorū emptorū, aut etiā alio modo: prohibet eis Papa, ne ius Epale hac occasione diminuat Epo diœcesano. Not. q iuspatronatus trāsit cū vniuersitate in vēditione. Itē religiosi viri nō habēt plus iuris in Ecclesiis, in quib. iuspatronatus habent, quàm alij.

¶ Gl. seq. ponit quatuor, vel quinque modos, quibus transit iuspatronatus, & ponit versus.

g ¶ *Emptorum.*] Sic ergo iuspatronatus trāsfertur vēditione cum vniuersitate: & hoc verū est, nisi specialiter sit exceptū. s. eo. ex litteris, & venditio feudi facta intelligit de volūtate dñi, aliter nō valeret, in cōstitutione Friderici de feudis. Trāsfertur etiam successione [d]. s. eo. qm quibusdam. & c. 1. & 2. & 16. q. 7. filiis. & permutatione. 16. p. 6 nemini regum. & alienatione vniuersitatis vt hic: & donatione cum consensu Episcopi facta s. eo. quod autē. & c. illud. & j. eo. nullus. Vnde versus:

Iura patronatus transire facit nouus hæres:
Res permutata, donatio, venditioque. Bern.

h ¶ *Minuere.*] Et ita nihil plus iuris debēt isti religiosi habere, q illi à quibus ius habuerūt, & sic Eps ius suū integrū habebit: quia permutationem talē Ecclesiæ ordinatio mutari non debet. s. eod. querimoniam & s. eod. cura. simile s. de donatet dilectus s. de reg. do. quia monasterium.

EX insinuatione.] Primo narrat factum. Secūdo dat iudices ibi. *Mandamus.* Abb.

Casvs. O. clericus conquestus fuit dño Papæ, q cum frater eius concessisset iuspatronatus, quod cōiter habebat in quibusdam Ecclesiis quidā clerici sine ipsius assēsu, & pręsētatione illas Ecclesias occupant, & detinent occupatas: mandat Papa, quatenus si est ita, detentores, illarum compellantur, vt illas prædicto clerico restituant, per eum libere ordinandas. Not. q patronus potest dare iuspatronatus siue ius præsentationis personæ priuatæ.

¶ Glossa sequens reci. per obiectionem, quam dupliciter soluit.

i ¶ *Liberaliter cōtulisset.*] Sic ergo videtur, q laicus iuspatronatus possit donare priuato, etiam sine consensu Episcopi. Sed supple, q de cōsēsu Episcopi hoc fecit. Verius videt, q hęc nō erat vera donatio: quia vterque istorū fratrū erat verus patronus in solidū s. eo. c. 1. & ff. de ope. lib. si libertus in fi. quia res est indiuisibilis. ar. ff. si ser. vēdi. loci corpus. §. si fundus. & ideo nihil dedit in veritate, sed concessit fratri tantū liberā ordinationem Ecclesiarum, vt ipse solus posset præsentare: & est simile ff. de ser. seruitutes. §. seruitus.

k ¶ *Restituant.* Quia non habuerunt canonicū ingressum, vnde debent expelli. sic 16. q. vlt. decernimus.

COnsuluit.] Primò ponitur ratio. Secundo dispositio ibi. *Non decet.* Abb.

Casvs.

† *Cap. 16. eo. tit. in 1. cōp. & post concilium Later. p. 15. c. 13. Et pro intellectu vide Bal. dū in l. 1. C. de bo. libe. & in l. 3. C. de edicto diui Hadriani tollen.*

e *Ipse patronus, vel presbyter à patrono secundum Alanū Ioan. And.*

† *Cap. 17. eo. tit. in 1. cōp. & post concilium Lateran. p. 2. c. 14. Et de intellectu Lāberti in de iure patron. ar. 11. q. 4. p. 2. l. 1.*

† *Hæc duo verba, & pacificè, desūt in antiquis libris, & recentib. magis fidis, vt in veteri cōpilatione.*

† *Adon.*
† *Andrenū.*
† *Andren.*
† *Abon.*

† *Cap. 18. eo. tit. in 1. comp. Et post concilium Lateran. p. 8. c. 15.*

d *Quod intel ligas id de suis: si instituantur hæredes, vel alio modo succedant: quid de extraneis. 16. q. 7. considerandum, vbi de hoc. & c. si plures. quidam tamen dicunt, ad solos hæredes sanguinis deferri ea. q. filiis. Ioan. And.*

Casvs Dicitur hic, quod sanctuariũ Dei hæreditario iure possideri non pót, & ideò sustineri non debet, quod clerici auctoritate propria detineant Ecclesias à parentibus eorum fundatas, nec laici possunt ecclesias cõcedere filiis, aut aliquibus aliis, cùm sola præsentatio, & non concessio, pertineát ad patronũ. Not. quod successio hæreditaria in ecclesia reprobatur. Itẽ laici patroni ecclesiarũ, aliquibus ecclesias concedere non possunt auctoritate propria.

a ¶ *Hæreditario.*] Successio hæreditaria in Ecclesia esse nõ debet. 8.q.1. Apostolica. ȝ. de fi.presby. ex trãsmissa. & c. ad extirpandas.

¶ *Gl. seq. cũ seq. recitatur per q. an pater filiũ &c. secundò quærit de pluribus patronis, & sol.*

b ¶ *Propria auctoritate.*] Secus si ad præsentationẽ parẽtum: quia ipse se præsentare nõ posset. j. eo. per tuas. vñ non vr̃ hic prohiberi pñsentatio filij[a], vnde permitti intelligitur. ar. j. de spon. cum apud.

c ¶ *Concedãt.*] Auctoritate propria. idem intellige de clericis. j. eod. tit. c. vlt. sed Epo præsentare potest patronus filium, vt dictũ est s̃. quia suffragium patris valet filio. ff. qđ cuiusque vniuer. illud notandum. Sed si plures sunt patroni, nunquid possunt vnum de se præsentare? Credo, quod sic[b]. arg. ȝ. de elec. cùm in iure.

hæreditario [a] teneri non possit: non decet aliquatenus sustineri, vt Clerici Ecclesias à parentibus suis fundatas, propria auctoritate [b] detineant: aut Laici filiis, vel aliquibus aliis, concedant [c] easdem.

¶ Idem.

¶ Iuspatronatus per se vendi non potest.

CAP. XVI.

De † iure verò patronatus: *& infrà.* ¶ Mandamus, quatenus si A. illud comparauit (cùm inconueniens sit vendi [d] iuspatronatus quod est spirituali annexum [e]) contractum illum irritum [f] esse decernas.

¶ Idem.

¶ Patronus nõ potest sine Episcopi, vel Papæ consensu, etiam loco religioso conferre Ecclesiæ decimas, vel aliud spirituale.

CAP. XVII.

Nvllus † Laicus decimas [g], aut Ecclesiã [h], aut quicquid Ecclesiastici [i] iuris est, sine concessione sui Pontificis, monasteriis, vel Canonicis conferat [k] †. Et si quis Episcopus improbitatis, vel auaritiæ causa cõsẽtire noluerit, Romano Pontifici nũcietur, & quod offerendum est, tũc eius licentia offeratur [l].

De iure.] Casvs. Dicitur hic, quod iuspatronatus, cum sit spirituali annexum, vendi, vel emi non potest: & ideò qui illud comparauerit, talis contractus irritus est decernendus. No. quod spirituale, vel spirituali annexũ, vẽdi, vel emi non potest.

d. ¶ *Vẽdi.*] Per se tantùm, sed cũ vniuersitate bene potest vẽdi. ȝ. eo. cum sæculum. & etiam obligari. s̃. eo. ex litteris.

e ¶ *Annexum.*] s̃. de iudi. quanto.

¶ *Gloss. seq. quærit, & remittit.*

f ¶ *Irritum.*] Ipso iure, quia spirituale, vel spirituali annexũ vendi non põt, nec etiam redimi j. de simo. querelã. ff. de cõtrahend. empt. hanc legẽ, quia res sacra nõ recipit æstimationẽ. ff. de re di. sacra loca. in fi. si tñ res sacra ab ignorãte ematur ad interesse agitur ex contractu. ff. de contrahenda ẽp. 4. & Inst. eo. tit. § vlt. sed quis habebit ius illud, nunquid ille, qui vẽdidit, pdet illud, hoc ipso qđ vẽdidit? De hoc dixi s̃. eo. quia clerici.

Nvllus.] Habet duo dicta. Secundũ ibi, *Et si quis.* Abb. Sic. Casvs. Statuitur hic, quòd nullus laicus decimas, vel Ecclesiam, aut quicquid ecclesiastici iuris est, sine cõsẽsu Epi sui monasteriis, vel canonicis conferre præsumat. Si verò eps improbitatis causa, vel auaritiæ cõsentire noluerit requisit[9], Romano Pontifici nuncietur, vt de ipsius licentia, quod offerẽdum est, offeratur. Not. quod laicus nullũ spirituale, vel spirituali annexum cõcedere potest alicui sine auctoritate Episcopi.

g ¶ *Decimas.*] s̃. de his, quæ fi. à præla. sine cõsensu. ca. cũ Apostolica.

h ¶ *Ecclesiam.*] supra eo. quòd autẽ. in fi. Et expone, Ecclesiã, i. iuspatronatus [c], qui donando ecclesiam, quod suum est donare videtur de cõsensu Episcopi, s. iuspatronat[9]. supra de dona. pastoral.

¶ *Glo. seq. ponit opi. Vinc. quam reprobat.*

i ¶ *Ecclesiastici iuris.*] Scil. spiritualis, quia si esset temporale ius ibi, nulli[9] auctoritas requireretur, dũ tñ res sit donantis. Dicũt tñ quidã sicut Vin. quod iuspatronatus põt laicus donare loco religioso, etiã sine auctoritate epi. s̃. eo. illud. sed cõtra dixi ibi.

Additio. Hodie opinio Vincẽtij est approbata p c. 1. eo. t. li. 6.

k ¶ *Conferat.*] Si tamen contulerit, & subsequatur postea consensus Episcopi, bene valet talis donatio. 16. q. 1. c. vlt. & j. eo. suggestũ. supra eo. cura pastoralis. & suprà eod. quod autem in fi.

†Cap. 10. eo. tit. in 1. cõp. & post concilium Lateran. p. 15. c. 17. Et de materia vide de Archidiaconũ in c. qui fundet 1. q. 1.

a Adde, quod Doct. dicunt contra hanc gl. quia pater, & filius censentur eadẽ persona. l. fi. C. de impu. & aliis sub.

† Cap. 11. eo. tit. in 1. cõp. & post concilium Lateran. c. 18. Et de intellectu Lambertinus de iure patro. ar. 14. q. 1. p. 2. li. 1. & ar. 20. q. 1.

† offerat. Ibidem Vin. Gof. & Ho. sicut & donationes & mutuum ex se dant intere. ff. de iur. & cura. da. ab his qui absunt. idẽ Gu. in Spe. eo. tit. ad fi. Ioan. And.

c Quod non placet: quia licet ecclesiã dare nõ possit, ius tamen patronatum dare potest. supra eo. illud secundùm Hostiensem.

l ¶ *Offeratur.*] Nisi iusta causa subsit, quare Eps hoc denegauit: quia tũc Papa nõ concederet, nec epm cõpelleret ad dandã licentiam, arg. 63. dist. litteras. & 85. dist. Archidiaconũ. in fi. Ber.

Significasti.] Legitur variis modis. Primò quod Eps habebat ius præsentandi in alia diœcesi. Sed secundũ aliam lecturã nõ refert, an sit patronus in alia, vel in propria diœcesi. Tertiò potest secundũ aliam lecturam intelligi, quòd nõ iuspatronatus, sed mera præsentatio fuit cõcessa Epo. Abb. Sicul.

Casvs. Aliquis Eps postquam adeptus est ebatum, acquisiuit iuspatronatus in aliquib. ecclesiis à patronis ipsarum pro Ecclesia sua. Dicitur hic, quod si personas idoneas ad illas ecclesias vacãtes præsentauerit, admittẽdæ sunt. Not. quod si quis eps habet iuspatronat[9] in ecclesiis alterius diœcesis, tenet ei præsentare clericum. Vel pone casum aliter, vt in sequenti.

¶ Idem.

¶ Si quis Episcopus in Ecclesia alterius diœcesis est patronus, præsentatus ab eo debet admitti, si est idoneus.

CAP. XVIII.

Significasti [m] †: *& infrà.* ¶ Si Episcopi post promotionem suam, præsentationes personarum ad Ecclesias, à patronis earum, pro Ecclesiis sibi commissis adepti fuerint: personæ [n] idoneæ, quas ad eas vacantes præsentauerint [o], sunt admittendæ.

¶ Idem Abbati sancti Alberti †.

¶ Institutus ad præsentationẽ eius, qui tũc iuspatronatus Ecclesiæ possidebat, remoueri nõ debet: licet illud sibi ab eo postmodũ euincatur: secus si non possidebat, sed tantùm credebatur esse patronus.

CAP. XIX.

Consultationibus †: *& infrà.* ¶ Si aliquis Clericus ab ordinario Iudice in Ecclesia fuerit institutus ad præsentationem illius, qui eiusdem Ecclesiæ credebatur [p] esse patronus, & postea iuspatronatus alius euicerit in iudicio, institutus non debet ab ipsa propter hoc remoueri [q], si tempore præsen-

m ¶ *Significasti.*] Casus[d] litteralis est talis: Quidam Eps nomine ecclesiæ suæ obtinuit iuspatronatus in aliqua capella diœcesis alterius: clericũ, quem ipse præsentauit, ille ad quem spectat confirmatio, recipere tenetur, etiam de alio episcopatu.

n ¶ *Persona idonea.*] Vt [e]s̃. eo. c. illud. quod videtur concordare opinioni Vincentij.

¶ *Glo. seq. recit. per q. an Episcopus alienigenã, & c. ponit opin. Hug. quam improbat.*

o ¶ *Præsentauerint.*] Episcopi, vel aliis inferioribus prælatis, in quorũ parochiis Ecclesiæ sitæ sunt: & clericũ cuiuscũq; diœcesis possunt præsentare: vt 16. q. 5. si quis episcoporum, & sic intelligit Hug. illud c. & est priuilegiũ Epi, vt dicit: sed litera illud non dicit expresse: sed dicit ordinet, quos desiderat clericos ibi ponere. & sic est contra illud 71. dist. hortamur, & c. clericos. & ȝ. de cle. peregr. c. vlt.

Consultationibus.] Duæ sunt partes. Secunda ibi, *Si verò Abbas.*

Casvs. Aliquis credebatur patronus alicuius Ecclesiæ: præsẽtauit aliquem ordinario ad illam ecclesiam vacantem, & ille fuit per Episcopum institutus: postea alius contra illũ euicit iuspatronatus in iudicio. quæritur vtrũ ille institut[9] propter hoc debeat remoueri? Respondet Papa, si tẽpore præsentationis suæ ille, qui præsentauerit eũ, iuspatronatus ecclesiæ possidebat, & credebatur patronus, nõ debet propter hoc ab ipsa ecclesia remoueri, cùm per hoc patrono nullum præiudiciũ in posterum generetur. Si verò non possidebat iuspatronat[9], sed tantum credebat esse patronus, cùm non esset, ab ipsa potest ecclesia remoueri. Not. quod ex sola possessione cũ bona fide, acquiritur ius. Item arg. quod plus valet, quod est in opinione, quàm quod est in veritate. Item quod legitimè factum est, non debet irritari, licet ad eum casum deueniat, à quo nõ potuit incipere. Item ex sola opinione non acquiritur ius.

¶ *Glo. seq. arg. opi. præferri &c. alle. s. iura. & duo. in contrarium.*

p ¶ *Credebatur.*] Et erat in quasi possessione iurispatronat[9]: quia tũc tenet præsentatio etiamsi in veritate non sit patronus, supra de elect. querelã. & suprà de cau. pos. & proprie. cùm olim & hic. Item est hic arg. quod plus valet, quod est in opinione, quàm quod est in veritate. 1. q. 1. si quis à simoniacis. 3. q. 7. c. infames. § tria. & § verum. j. qui fi. sint legi. cùm inter. & c. per tuas & suprà de biga. nuper. in fi. arg. contra. 29. q. 2. si quis. & 8. dist. veritate. Et ita sola possessione acquiritur titulus [f], licet ille dominus non sit, qui præsẽtat, sed hoc facit bona fides.

q ¶ *Remoueri.*] Quia quod legitimè factũ est, nõ dẽt irritari, licèt ad eũ casũ deueniat, à quo incipere nõ potuit. 55. dis. præcepta. ff. de iti. ac. priua.

† Cap. 22. eo. tit. in 1. cõp. & post concilium Lateran. p. 11. c. 19. Et de intellectu Lambertinus de iure patro. ar. 14. q. 7. p. 1. l. 2.

† Alberiꝗ in vno solo: in cæteris, Alberti.

d Hic casus non est Bernardi, nec habetur in antiquis libris.

† Cap. 23. eo. tit. in 1. cõp. & post concilium Lateran. p. 15. c. 20. Et de materia vide Abbatem consil. 54. incip. Christo eiusque matris præsidio. in 1. vol.

e Hæc glossa non est Bernardi, nec reperitur in antiquis exemplaribus.

f Concor. l. 1. §. denique. ff. de aqua. plu. arc. not. Bar. in l. Celsus. ff. de vsucap.

a Et infra de re. iud. factum legitimè. l. 16. Ioan. Andr.

at priua.l.2.& ff.de postu.l.1.§.casum.32.q.7.neque furiosus a. & quod ritè,& secundum leges factum est, ex alio euētu reuocari nō debet, C.de admi.tu.sancimus. Et quod legitimè factum est,pœnam non meretur. C.de adul.l.Gracchus.

¶ Glo.seq.quærit & remittit.

a ¶ Possidebat.] Bona fide,vt dixi, & non vi. Arg.C.de præscr. xxx. vel xl.ann.si quis emptionis.§.sed hoc. & 16.q.3.licet in regulis. Sed nunquid ille, qui est in quasi possessione præsentandi, si ei moueatur quæstio proprietatis,poterit interim præsentare ante sententiam? Dic de hoc, vt dixi s.eo.litteris: quòd hoc tñ nullum sit præiudicium vero patrono in posterum:vt hic dicit.Bern.

b ¶ Remoueri.] Quia non præsentatus à patrono.16.q.7 decernimus. & sic credulitas sine possessione nō valet,vel non prodest.

† Cap.25.eo. tit. in 1.cop. & post concilium Later.p.15.c.23.

S*Vggestum.*] Summatum est s.in.c.illud. Communis diuisio. Secunda ibi, *Vnde licet*.Abbas.

Casvs. Quidam patronus quarundā Ecclesiarum, de assensu Archiepiscopi Eboracen. Ecclesias illas cōcessit Ecclesiæ beati Petri Eboracen. vt illas haberent in præbendam: canonici de Nouoburgo cōcessionem illam annullare intendūt, ex eo quod dicebant concessionē illarum Ecclesiarum prius sibi factā: quæritur,quæ concessio valere debeat? Rñt Papa quòd licèt in donationibus Ecclesiarum requirendus sit,& expectandus patronorum assensus: tamen nisi auctoritas pōtificalis interuenerit, concedi non possunt: & ideo prima concessio,si cum

† Vox, episcopi, deest in antiquis.

b Concor.l. & si contra. C. de inp. & l.si quis in senatoris ff.de rit. nu.

c Pro milite qui auditur post sententiam opponens peremptoriā, quā per ignorātiam iuris omiserat, faciunt tria. Vt ibi notatur: quod miles, quod reus, quod certat de damno. Econtra sed cōtra cū duo, res iudicata, & iuris ignorantia. Ioan. Andr.

tationis suæ, ille qui eū præsentauit, iuspatronatus Ecclesiæ possidebat a: cùm ex hoc ei, qui de iure debet habere, nullum in posterum præiudicium generetur. Si verò non possidebat, sed tātùm credebat se esse patronum, cùm non esset,poterit ab eadem Ecclesia remoueri b.

¶ Idem Eboracen.Archiepiscopo.

¶ *Valet secunda concessio Ecclesiæ facta alteri Ecclesiæ per Episcopū, & patronum,nō obstante priori facta per patronum solum.*

CAP. XX.

SVggestum † est, quod cùm Ecclesiæ quasdam de assensu dñi fundi auctoritate Eborac. ñ. Archiepiscopi, Eccl. siæ beati P. Eboraceñ.concesserit,& as gnatæ sint in Præbendam, Canonici de Nouoburgo concessionē illam irritare nituntur, ob rationē donationis, quam sibi asserunt prius factam c. ¶ Vnde licèt in donationibus Ecclesiarum requirendus sit, & expectandus patronorum consensus: quia tamen Ecclesiæ, nisi auctoritas d interuenerit Pontificalis, canonicè concedi non possunt: Significamus, quod prior concessio, si cum assensu patroni,& auctoritate diœcesani Episcopi † facta est, aut eius assensus fuerit postea subsecutus e, posteriori concessioni præfertur: alioquin illa debet præferri quamuis posterius f facta, quę consensu domini fundi, & Episcopi auctoritate fulcitur g.

Casvs. Quidam clerici occasione concessionis sibi factæ per laicos non requisito Epi auctoritate in ipsis Ecclesiis beneficia sibi vendicare præsumunt: quia huiusmodi glonæ non intrāt per ostium,sed aliunde conscēdunt,ac per hoc se reddunt indignos,mandat Papa prælatis ipsorum,quatenus si cōmoniti prædicta nō resignauerint, ab officio, & beneficio remoueantur, nisi Epali fuerint concessione muniti.

¶ Idem Archiepis & Episcopis per Angliam constitutis.

¶ *Ab officio, & beneficio remouentur, qui moniti nō dimittit Ecclesiam sine consensu Episcopi sibi concessam.h.d.*

CAP. XXI.

RElatum † est nobis, quòd nōnulli occasione laicæ recognitionis h,nō requisita Episcopi audiētia beneficia Ecclesiastica sibi præsumūt in vestris parochiis vēdicare i. Quoniam igitur huiusmodi personæ non intrant per ostium k, sed aliunde conscendunt l, ac per hoc indigni m sunt pastoris nomine, vel prærogatiua gaudere: Mādamus,quatenus eos,si commoniti prædicta minimè resignauerint (nisi Episcopali concessione † munit fuerint)ab officio reddatis,& beneficio alienos. *infra.*

¶ *Laici spoliantes Ecclesiā excommunicantur. Hoc dicit.*

¶ Ad hoc quoniam quidam Laici Ecclesias possessionibus spoliant, vt sic viros Ecclesiasticos faciant coram sæculari n Iudice litigare: vobis iniungimus, vt id publicè sub interminatione curetis anathematis prohibere. Si quis autem prohibitionis vestræ contemptor exstiterit,eum excommunicationi subdatis o.

¶ Idem.

¶ *Si quæstio iurispatronatus infra sex menses non terminatur à tēpore vocationis, liberè potest Episcopus sine præsentatione ibidem instituere rectorē. Hoc dicit. Sed intellige de patronis Ecclesiasticis: nā in Laicis sufficiunt quatuor menses.*

h ¶ Recognitionis.] Id est, confessionis in iure factæ, donationis, vel concessionis prius factæ de re quacūque. quod melius est, & est vulgare Anglicorū d. Alanus.

† Cap.27.in. tit. in 1. comp.& post concilium Lateran.p.50. c.13. Et hoc concilium Trid. sess. 24. de refor. c.3.

i ¶ Vendicare.] Id est, retinere.

k ¶ Per ostium.] 7.q.1. non furem. & 13.q.4. tres personas. & l.q.1. ordinationes.

l ¶ Conscendunt.] e Et sic fures sunt,s.de ele. dudum.

d Non modo de Anglia, sed & Gallia, Burgundia, & Prouincia, vt notat Hostiensis.

e Hæc glossa la nec est Bernardi, nec habetur in antiquis codicibus.

m ¶ Indigni.] In tantū quòd deponi debent,& excōmunicationi subiiciend. sunt. 16.q.7.si quis deinceps. si quis Eps. si quis clericus. hodie tñ non imponitur pœna prædictorū canonum: sed statur ei,quod dicitur. Et si quis consentiat electioni de se factæ, per abusum laicorum intelligibilis fit, nec potest promoueri sine dispēsatione.s.de elec.quisquis.

Ad hoc. Quidam laici spoliant Ecclesias possessionibus suis, vt sic viros Ecclesiasticos faciant litigare coram iudice sæculari: mandat Papa prælatis prędictis,quatenus id publicè sub interminatione anathematis debeant inhibere: & si contra hoc fecerint, excōmunicentur. Nota, quòd ex concessione laici sine auctoritate Episcopi, nullus Ecclesiam recipere debet. Item actor forum rei sequi debet: Itē prohibitus sub interminatione anathematis, si fecerit cōtra, non est excommunicatus,sed excommunicandus.

n ¶ Coram sæculari.] Secundum illam regulam, Actor forū rei sequatur,s. de fo.compe.cum sit generale.11.q.1.experientiæ. Sed nonne cōmittunt isti sacrilegium,quia taliter spoliāt ecclesias,ergo sunt per ecclesiam iudicandi,vt probatur s.de fo.compe.conquestus.& arg.12.q.2.nulli liceat prædia.& homicidæ d cantur.12.q.2.qui abstulerit. Est ergo verū,quòd isti malefactores sub ecclesiastico iudice sunt cōueniendi & fauore ecclesiæ est hoc introductū.s.de fo.compe.cùm sit generale. & secundum illam regulam nō consequeretur intentionē suā. Sed,pone,quòd ecclesia agat cōtra eos coram iudice sæculari: & ipsi laici volunt reconuenire ecclesiam: quia forte hęc erat intentio ipsorum, nunquid sunt audiēdi? Dicas,quòd nō ff.de iudi. l.1.§.sed si agant. g & alia etiā rōne,quia quæstio spoliationis priuilegiata est,vt eā intētās recōueniri nō possit,nisi de alia spoliatiōe.s.,e ord.co.sup spoliatiōe.s.de iud.significauerūt.

Concor.Lo criminali. C.de sent. sed l.si.C. de his in tem. ex. & ob.

g Vide de fo.compet.c. si.in fi.Glo. ma glossa. Ioan. Andr.

¶ Gl.seq.notat, & remittit.

o ¶ Excōicationi subdatis.] Hic patet,quòd si qd prohibeatur sub pœna anathematis, siue excōicationis,licet q cōtra faciat,nō est excōicatus,sed dēt excōicari,secus vt h. si dicat sub interminatiōe anathematis, s. de eo q furtū d rece. t. Vel si dicat sub excōicationis interpositiōe:quia qui cōtra facit,excōica.o est. 62.dis. Salonitanæ.& s de loc.& cōdu.c.i.qa per illa verba ipso, quòd excōicationis sñia lata sit, dic de hoc,vt dixi s. de si.ficut

h Alias, dicit, & est hoc contra hunc textū secundum Host. Pet. & Abbati. Io. Andr.

Eam

non est excommunicandus.

prima concessio,si cum assensu patroni,& auctoritate diœcesani facta est, aut etiam postea eius assensus fuerit subsecutus posteriori concessioni præfertur: alioquin illa debet valere,quæ de auctoritate diœcesani facta est,quamuis posterius facta dicatur. Nota, quòd patronus sine auctoritate Episcopi ius,quod habet in ecclesia, conferre non potest. Item quod ab initio non valuit,per subsequentē consensum confirmatur.l.cum concessio quæ nō tenet, nō impedit secundam.

c ¶ Prius factam.] Similem casum habes s.de his,quæ fiunt à præla.c.continebatur.

d ¶ Auctoritas.] Episcopalis.s.eo.quod autem,& c.pl ul. & c. nullus.& s.de dona.consultationibus.& s.eo.cura.& hic, & c. præterea.& c.significantibus.

¶ Gl.seq.arg.alleg.quatuor iura.

e ¶ Subsecutus.] Arg. quod ab initio erat inualidum,per subsequentem consensum confirmatur,& fit validū.s.eod. cura. & 16.q.1.c.vlt.Simile s. de his,quæ fiunt à præla.sine conse. ca. cùm nos & s de don.pastoralis.& supra eo.cura.

f ¶ Quamuis posterius.] Arg.quòd litteræ,quę possent elidi per exceptionem,nō præstant impedimentum secundis,quamuis de primis non faciant mentionem. supra de confir.vti.c.bonæ.

g ¶ Fulcitur.] Arg.quòd vbi plura faciunt pro aliquo,quàm cōtra, obtinere debet.arg.13.dist.duo mala.& c.nerui.C.de iur.& fa. ignor.l.1.c.& supra de re iud.causam quę.vbi sunt ar.de hoc. Arg.contra.22.q.1.mouet te.

R Elatum.] Sunt duæ partes. Secunda ibi, *Ad hoc*.

Eam te. Casvs. Si de iure patronatus alicuius Ecclesiæ cõtrouersia fuerit inter aliquos, & infra sex mẽses nõ fuerit terminata, postquam vacauerit, ex tunc licitum sit superiori eandem de persona idonea ordinare. Not. quòd quæstio iurispatronatus infra sex menses terminari debet.

¶ *Gl. seq. signat contrarium, & duplicem solutionem, & secundũ approbat*

a ¶ *Sex mẽses.*] Cõtra ſ. c. quoniã. & ĵ eo. cũ propter. vbi datur tantum quatuor menses. 16. q. 7. si plures. & c. cõsiderãdũ. & ſ. eo. q. cũque. Sol. cũ est cõtentio de electione inter patronos, tũc obtinet, q dr ſ. eo. quoniam a. tñ. Si autẽ ecclesia ordinari non possit sine nimio scãdalo patronorũ, tunc satis posset dici, q Eps tollat reliquias, & claudat ostia: & sic possumus tenere decreta pdicta, si plures. &, considerandũ. quia propter magnũ scandalũ ea, quæ sine peccato mortali possũt omitti, sũt omittẽda, vt de no. ope. nũ. cũ ex iniũcto. alias pp modicũ scãdalum nõ dimittat episcop Ecclesiam ordinare, vt dr in c. qm. Tñ. cõsueuit dici, q nõ statur hodie illis decr. sed illi decr. qm. vbi dr de sex mẽsibus. Si verò est cõtẽtio inter aliquos de iure patronatus, tunc Eps expectet vsq; ad sex mẽses, & tũc auctoritate sua ordinet Ecclesiam, si infra sex menses, postquã vacauerit, illa quæstio diffinita nõ fuerit, vt hic dicit, saluo iure illius, q postea euicerit iuspatronat in posterũ. ſ. eo. si verò. & c. cõsultationibus & ĵ eo. cũ pp̃ter. Sed si non vult tãtũ expectare, post quatuor menses ordinet Ecclesiã. ſ. eo. qm. & ĵ. eo. cũ pp̃ter. quibus standũ est, vt dicit Lau. quia licet illa decr. quoniã præcesserit istã Inno. eñ. concor. cũ illa decr. quoniã. quæ est Lateran. cõcilij. Quidã tamẽ ita dicebãt, q hic cõputantur sex menses à tempore vacationis: & ita concord. concilium. Lateran. ſ. de concess. præben. nulla. & illa qm. & c. cum propter. intelliguntur à tẽpore motæ litis: q satis potest concedi: & hoc satis innuitur per litteram illarũ decre. in quibus dicitur, si quæstio emerserit: & hic dicitur postquam vacauerit, tamen episcopus potest facere, quod istorum magis placet. Si verò contentio sit inter Episcopũ, & patronum, putà Episcopus dicit præsentatũ indignũ, patron idoneũ: tunc episcopus ponet œconomũ ibi pro fructibus cõseruandis, quousque fuerit expeditum. ſ. de offi. ordi. cũ vos. Credo potius standum ei, q dicit Lau. si episcopus voluerit. quod dicitur, à tempore motæ litis, non habet rationem, quia sic posset vacare Ecclesia quasi per octo menses, & decr. illa præcessit tempore illam, quoniam ſ. eo. licet hæc sit posterior in tit. quia ambæ sunt eiusdem auctoris. Ber.

CAP. XXII.

Eam† te decet: *& infrà.* ¶ Illas autem Ecclesias, de quarum patronatu controuersia fuerit, si infra sex menses [a], postquã vacauerit, non fuerit controuersia † terminata: licitum tibi sit de persona idonea ordinare.

¶ Lucius iij.

¶ *Patronus iuspatronatus propria auctoritate alienare non potest, nec ab Ecclesia aliquid temporale exigere, nisi tempore fundationis à diœcesano illud fuerit reseruatum.*

CAP. XXIII.

PRæterea † quoniam aduocati [b] Ecclesiarum, ius aduocationis [c], donationis, vel emptionis [d] titulo, aliisque pro sua voluntate contractibus, in alios transferre præsumunt fodrum [e], albergarias [f], regiumg & similia tanquam à propriis rusticis, ab Ecclesiis extorquentes: Præsenti decreto statuimus, eos siue Aduocati, siue patroni, vel vicedomini, siue custodes, vel guardias habentes, seu quocunque alio nomine censeantur, à grauaminibus Ecclesiarum cessare, nihilque in ipsis præter antiquos, & moderatos reditus à locorum Episcopis institutos [h] exigere: aut † si aliud exegerint, excommunicationi subdantur. Contractus quoque huiusmodi [i], quos fecerunt, vel facient in futurum, vim aliquam decernimus non habere.

¶ Idem Norwicen. Episcopo.

¶ *In pluribus successiuè præsentatis à patrono laico, Episcopo datur gratificatio: sed in præsentatis à persona Ecclesiastica, potior est primò præsentatus. Hoc dicit ipsa littera: & est vnum de principalioribus capitulis tituli.*

CAP. XXIV.

CVm † autem Aduocatus Clericum idoneum Episcopo præsentauerit, & postula erit, postmodum eo non refutato alium [k] æquè idoneum in eadem Ecclesia admittit: quis eorum alteri præferatur, iudicio [l] Episcopi credimus relinquendum, si Laicus fuerit; cui ius cõpetit præsentandi. Verum si collegium, vel Ecclesiastica persona [m] præsentationem haberet, qui prior † est tempore [n], iure potior esse videtur.

¶ Clemens iij.

¶ *Ex constructione Ecclesiæ factæ de consensu Episcopi, acquiritur iuspatronat. Hoc primò. Patronus non eligit Prælatũ in conuentuali Ecclesia: sed in Capella sic. Hoc secũdò. Patrono debetur processionis honor, & alimẽtatur ab Ecclesia, si vergat ad inopiam. Hoc tertiò. Et iste textus est de principalioribus.*

b *Præterea.*] Primo ponitur duplex factũ reprehẽsibile. Secũdò cõtra secũdũ statuit, & pœnã imponit. Tertio cõtra primũ discernit. Secũda ibi: *Præsenti.* Tertia ibi, *Contractus.* Abbas.

Casvs. Patroni Ecclesiarum iuspatronatus titulo donationis, vel emptionis, vel aliis contractibus pro arbitrio suo, in alio transferre præsumunt, & alias exceptiones ab eis exigunt, tãquam à propriis rusticis: vnde statuit concilium, quod ab huiusmodi grauaminibus cessare debeat, & nihil aliud exigant præter antiquos reditus ab Episcopis institutos, & si aliud exegerint, excommunicentur. Contractus huiusmodi, si quos fecerint, statuit Papa non tenere. Not. quod patroni Ecclesiarum id solum ab Ecclesia debent habere, quod à canonibus reperitur concessum. Item contrafaciens excommunicari debet. Item iuspatronatus vendi, vel emi non potest.

b ¶ *Aduocati.*] Id est, patroni.

c ¶ *Ius aduocationis.*] i. iuspatronat, vel potiùs ius aduocationis, nã alij dicũtur patroni, & alij aduocati, vt ĵ. eod. c. patet.

d ¶ *Emptionis.*] Qualiter iuspatronatus trãsferatur vẽditione, seu aliis modis, dictum est ſ. eo. cùm sæculum.

e ¶ *Fodrum.*] Fodrũ est collecta, quam imponebant isti patroni Ecclesiis, & est vulgare Lombardorum.

f ¶ *Albergarias.*] Id est, pactiones quæ debentur pro comestionibus.

g ¶ *Regium.*] Quod regi debetur siue tributũ regi debitum. 11. q. 1. si tributum. & 23. q. 8. conuenior.

¶ *Glo. seq. recitatur per quæstionem, an cẽsus possit patrono constitui.*

h ¶ *A locorum Episcopis institutos.*] Statui ergo possunt reditus patrono vice tributi, siue pẽsionis: vt hic patet, & 23. q. vlt. tributum. & ar. 18. q. 2. Eleutherius. & hoc ante consecrationem Ecclesię, & non post. ar. C. de dona. quę sub mod. l. perfecta. & 16 q. vl. filiis. pobis: et à statur vice beneficij, & ante, & post 16. q. 6. illud. & q. 1. possessiones. & q. 3. clerici. & c. si Eps. amplius vero habere nõ debent, quã reperia tur in iure permissum. ſ. de pœnit. in quibusdã. q si præsumpserint, puniantur, vt hic dicitur, & in c. in quibusdam. & ſ. de statu monach. in singulis. in fi.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & remittit.*

i ¶ *Contractus quoque huiusmodi.*] De quibus præmissum est, s. donationis, venditionis, & aliis: & sic patet, quod iuspatronatus vẽdi nõ potest. ſ. eo. quia clerici. & c. de iure. vel donari sine cõsensu Episcopi. ſ. eo. nullus arg. cõtra. ſ. eo. illud ibi soluitur.

Cvm autem.] Laicus patronus vno præsentato potest alium præsentare, secus in patrono clerico. Et secunda pars ibi, *Verum.* Abb. Sicul.

Casvs. Patronus ad vacantẽ ecclesiã clericum idoneum præsentauit Epo. & eo non reprobato postmodũ aliũ præsentauit idoneũ: quæritur, quis præferri debeat? Respondet Papa iudicio epi esse relinquedũ. Et hoc verũ est, si laicus fuerit præsẽtator. sed si collegiũ, vel Ecclesiastica persona præsentationem habuerit, qui prior est tẽpore, potior est iure. Not. q laicus patronus variare potest in præsentando, antequam præsentatus sit admissus: collegium, vel ecclesiastica persona non potest variare. Item qui prior est tempore, potior est iure.

k ¶ *Alium.*] Dando secundum videtur recedere à priori: sicut ille qui plures constituit procuratores diuersis temporibus. ff. de procurato. si quis cum procuratorio §. vlt. & ſ. de procuratoribus, non iniustè.

¶ *Glo. se. no de gratificatione. alle. s. iura. in cõtrariũ alle. j. & sol:*

l ¶ *Iudicio Episcopi.*] Et sic locus est gratificationi. ff. loca. in naue. in fi. ſ. de of. dele. de causis. ar. 16. q. 7. tẽpora ff. de relig. l. vl. ff qui satisd. cog. de die. Sed contra est ĵ. eo. c. in fi. C. de dila. qm. plerumque ff. de fideicom. liberta. generaliter. §. quid ergo Sol. cum dubitatur, quis potior sit in iure, locus est gratificationi, vel cum aliquis non potest subuenire vtrique. ff. ad Sillania. §. quis in graui. §. si cum omnes.

m ¶ *Ecclesiastica persona.*] Quia clerici patroni pingui ius habẽt, quã laici arg. 16. q 5. si quis episcoporum. vel quia clerici variare non debent, in pœnam eorũm hoc statutum est. Ala.

n ¶ *Qui prior est tempore.*] Sic ĵ. eo. pastoralis. & ita habes hic. quòd qui prior est tempore, potior est iure. ſ. de maio & obe. c. 1. vbi de hoc g.

Margin notes:

† *Cap. 5. sic. de etate. in 2. compil. Et de tutelle dn. Lambertum de iure patro. art. 9. q. 1. p. 2. l. 2.*

† *Vox, controuersia deest in omnibus antiquis exemplaribus.*

† *Cap. 19. e. tit. in 1. cõpil. extat integra clausula in c. 11. tit. de hare. in 1. compil. est in pars c. ad abolendam. Et obseruat Contius & pro intellectu Vide notata per Geminianũ in c. cum in ecclesia. de præbendis.*

† *In codice Barbatia e. tiam: aut si aliud exegerint, excommunicabuntur.*

a *Scilicet Petrus Hispanus hic.*

b *Facit, quod not. de offi. archi. ad hac. Iõa. And.*

c *Ad hoc usu de e. le. generali. lib. 6. Ioann. And.*

d *Hac glossula non est Bernardi: quod autem sit Alberga ria, refert tradit hic Hostiensis.*

† *Ca. 30. eo. tit. in 1. com. & post collinam Later. p. 15. c. 8. Et de intelle. Ioannis Lambertinus de iure patro. ar. 19. q. 7. p. 2. l. 1. & ar. 13. q. 6. p. 1. l. 2.*

† *De hoc dixerunt Cin. de quo late scribit Cassaneus in catalogo gloriæ mũdi p. 1. consideratione 99. adde Dynum, & Ioann. And. in regula: qui prior. de re. iur. lib. 6.*

e *Vide, quod dicam de tradente oblatam. de ele. genera. lib. 6. super glo fundãt. Ioann. And.*

f *Vt de refor. c. pen. lib. 6. Ioann. And.*

g *Concor. l. si fundum. & l. generaliter. cum multis. alias. C. qui pot. in pign. habe.*

NObis.] Tria sunt dicta. Secundum ibi, *Cæterum*. Tertium ibi, *Pro fundatione*. Abbas Sicul.

Casvs. Quæsitum fuit à Papa, vtrũ aliquis efficiatur patronus ex sola constructione Ecclesiæ? Itẽ quæritur, vtrũ patronus sit ad electionẽ plebani cũ clericis admittẽdus, vel repellẽdus, quãuis allegauerit se ex longa cõsuetudine interesse debere: taliter rñdet Papa, quòd si aliquis de assensu Epi Ecclesiã cõstruxerit, ex hoc ipso iuspatronat⁹ acquirit. Ad secũdam quæstionẽ rñdet, quòd in Ecclesia cõuẽtuali cõsensus patroni ad electionẽ faciendam nõ est requirẽdus, sed electioni iã factæ eius dem requiri debet cõsensus, nisi aliter de sua iurisdictione obtineat. Sed in capella, vbi vnus presbyter eligitur, patronus ipsum Episcopo præsentare pot. & debet de iure. Itẽ patrono honor processionis seruatur: & si ad inopiã vergat, ab Ecclesia illi secũdũ facultates ipsius succurritur, sicut est in canonibus cõstitutũ. Nota, quòd ex sola cõstructione Ecclesiæ acquiritur iuspatronat⁹. Itẽ in collegiata Ecclesia ius Electionis nõ cedit in laicũ patronum: secus in capella, vnus tãtum eligitur. Item patrono debetur honor processionis. Item si patronus ad inopiam vergat, Ecclesia illi succurrere debet.

† Cap. 2. eo. tit. in 2. compil. Et vide concil. Trid. sess. 14. de refor. & sess. 25. de refor. c. 9.
† Aliàs, taliter respondemus.
† construxerit.
† Vet. Ecclesia, de ill in antiquis.
† moderate.

CAP. XXV.

NObis † fuit: *& infrà.* ¶ Inquisitioni tuæ tale † damus responsum, quod si quis Ecclesiam cum assensu diœcesani[a] cõstruxit[b] †, ex eo iuspatronatus acquirit. ¶ Cæterum in conuẽtuali[c] Ecclesia, non electioni Prælati faciendæ, sed iam factæ honestius[d] patroni postulatur assensus: nisi aliter de sua[e] iurisdictione obtineat, vt partes suas interponere debeat electioni tractandæ. Secus tamen est in Capella[f]: in qua vnus Presbyter, patrono eligitur, & pro institutione habẽda, loci Episcopo pręsentatur. ¶ Pro fundatione quoque Ecclesię † honor processionis fundatori seruatur: & si ad inopiam vergat, ab Ecclesia illi modestè[g] † succurritur, sicut in sacris est canonibus[h] institutum.

¶ Innocentius iij Rothomagẽ. Archiepiscopo.

a ¶ *Assensu diœcesani.*] Aliàs non potest. de consec. dist. 1. nemo. & in Auth. de mona. §. illud. col. 1.

b ¶ *Construxit.*] Et ita ex constructione acquiritur iuspatronatus. 16. q. 7. Frigentius. & c. piæ mentis. & c. filiis.

c ¶ *In conuentuali.*] Conuẽtualis dicitur, ex quo duo, vel tres in collegio sunt. s. de elect. c. 1. Sed videtur, quòd tres ad min⁹ debeant esse. ff. de verb. sig. Neratius. tamen in vno retinetur ius collegij[a]. ff. quòd cuiusque vniuersita. sicut. §. vlt.

Additio. Quidam dicunt contrarium.

d ¶ *Honestius.*] Immò necesse est, quòd requirat, vt vr̃ s. de ele. cũ terra. & melius c. ti. sacrosãcta. quia posset excipere cõtra ipsũ, si non esset idoneus, etiã post confirmationẽ, si malè versatur, tenetur denũciare Epo. 16. q. 7. filiis. arg. opt. 18. q. 2. abbatem.

¶ *Glo. seq. obijcit, & dupliciter soluit.*

e ¶ *Nisi aliter de sua iurisdictione.*] Non videt, quòd istud stare possit: quia si intelligas hoc generaliter de quocũq; patrono, obstat manifestũ cõtrariũ. s. de elect. sacrosãcta. & c. Massana. vbi habes, quòd ius eligẽdi nõ cadit in laicũ in collegiata Ecclesia, nec valet aliqua cõsuetudo, vt laicus intersit cũ clericis in electione prælati, vt hic videtur permitti: qualiter ergo respõdebimus cõtrarijs? Potest dici secũdũ quòd notauit hic Tãcre. quòd hoc intelligi debet, cũ Ecclesiastica persona ius obtinet patronat⁹: putà Abbas, vel alia Ecclesiastica persona: quia huiusmodi personæ bene possũt interesse electioni faciẽdæ cũ clericis, ex quo cõsueuerũt ibi interesse electioni faciẽdæ vel quia in fundatiõe reseruauerũt sibi istud ius de cõsensu Epi, & sic de iurisdictione sua interesse pñt. arg. 18. q. 2. Eleutherius. & sic nõ cõtradicit, vt not. in c. sacrosãcta. vel potes hoc intelligere generaliter etiã de laico. Vel expone de sua iurisdictiõe sibi specialiter cõcessa in sua fundatiõe, quã cõcessionẽ ostẽdere debet. ar. 100. dis. cõtra morẽ. & ab eo qui hoc cõcedere potuit, scilicet à Dño Papa, quia Episcop⁹ nõ posset hoc cõcedere: sicut credo[b] ar. prædictę decr. Eleutherius. & hoc bñ pbatur 16. q. 1. hinc etiã vbi datum fuit tale priuilegiũ, quòd Rex simul cũ monachis eligat Abbatẽ. aliter verò patronus in electione esse non debet: & sic vtroque modo cessant prædicta contraria. consuetudo enim hic non prodest.

¶ *Glo. seq. quærit, alle. pro & contra: dat vnã solutionẽ, cui opponit, & oppositioni adhæret finis reci. per q. an perdat patronus ius præsentandi, & c. soluit respondens ad contrarium.*

f ¶ *In capella.*] Sed nũqd inuito patrono posset fieri hæc capella collegiata Ecclesi[c], cũ sic amitteret pñtationẽ? Non videt ar. ad hoc ff. si seruit. vẽd. is cui⁹ familia. in fi. & ff. de vsu, & habita. l. vl. & 10. q. 1. c. 1. arg. contra 10. q. 1. decretũ. vbi ordinatio Ecclesię pertinet ad epm. & c. nouerint. & ff. de vsu. & hab. l. vl. in fi. Satis posset cõcedi, quòd posset in fauorẽ ecclesiæ, & sic punietur patron⁹ sine culpa, sed nõ sine causa s. vt lite cõt. quia. §. si vero, in fi. & 22. dist. renouãtes. in alijs omnibus remanet patronus præterquã in electione prælati. In ipsa enim fũdatione hoc euenire posse patronus pspicere debuit, & sibi cauere p superiorẽ. ff. loca. si quis domũ. §. 1. & 23. dist. in nomine dñi. & s. de elect. licet. Sed his nõ obstãtib⁹ videtur, quòd inuito patrono capella in pręiudiciũ patroni non possit fieri collegiata Ecclesia, vt videt bñ pbari 16. q. 7. monasteriũ. & c. se. vbi dicit expressè, quòd Eps nõ põt auferre Ecclesiã à dispositione patroni: & ita eo inuito collegiata fieri nõ potest: sicut eo inuito nõ potest ei auferre directè ius præsẽtãdi. 16. q. 7. decernimus. & j. eo. tit. cum dilectus. vbi de hoc. ergo nec indirectè. & vbi aliquid ei vna via prohibetur, alia via nõ cõceditur, s. de proc. c. tuæ. cũ suis cõc. ibi positis. Itẽ & alia ratione nõ debet fieri collegiata inuito patrono. Cùm enim Ecclesia teneatur prouidere patrono, si ad inopiã vergat: si hoc fieret, non posset sibi postea prouidere, sicut prius poterat, ergo sua interest, ne fiat collegiata: quòd pbatur. 16. q. 7. quicũque. directè ergo nõ potest priuari iure præsentãdi, vt dictũ est: ergo nec indirectè faciendo ecclesiã collegiatã. Hoc credo verum, quod æquũ, & honestũ, vt per hoc laici inuitẽtur ad constructionẽ ecclesiarũ: sicut per contrariũ à prouisione Ecclesiarũ reuocarentur, & ita patrono inuito capella nõ potest fieri collegiata, sicut dñs rei non potest vsum rei immutare etiam in melius inuito vsufructuario, vt dicit lex prædicta. ff. de vsu. & habi. l. vlt. in fi. Sed dato secũdũ dictũ alicuius, quòd capella possit fieri collegiata ecclesia inuito patrono, nõ perdit propterea ius præsentãdi rectorẽ. Si verò cõsentiat, vt possit fieri collegiata sine ptestatione iuris sui, in eo casu dicerẽ electionem rectoris ad collegiũ tñ pertinere: & hoc etiã tẽpore fũdationis fieri potuit. ar. s. eo. præterea. 2. & 18. q. 2. Eleutherius. vtroque tñ casu remanet patronus quantũ ad alia. & hoc c. & alia iura, quæ dicũt, quòd in ecclesia collegiata patronus in electione esse nõ dẽt, intelligitur de illis ecclesijs, quę ab initio de voluntate patroni factæ sunt collegiatæ. B.

g ¶ *Modestè.*] Habito respectu ad facultates Ecclesię, & ad qualitatẽ personæ. 10. q. 3. c. vlt. & ff. de vsufruct. sed & si quid. §. 1.

Additio. Vnde versus: *Patrono debetur honor, on⁹, vtilitásque. Præsens, vt præsit, defendat, alatur egenus.*

h ¶ *Canonibus.*] 16. q. 7. quicunque.

a De hoc supra de postul. c. 2. & 65. dis. si fortè. Dixit hic Vin. quod plura lita. facit collegium cum ad hoc sint i. stituti, & corpus faciant, & remittit ad ins. per eum de [illegible] elect. sacrosãncta. Ioann. And.
b Idem Ho. Nec obst. in Auth. de Eccles. ti. §. si quis ad significationem. col. 9. quia et n n standum in rebus. 10. q. c. 1. secundum eũ per Ver. tractanda. Ioann. And.
c De hoc vide notata in c. dilecta. de excessibus præla. adde Hostiensem supra eo. suggestũ. & Ioann. And. hic.
† Cap. 1. eo. tit. in 3. cõp.
† Cap. 1. eo. tit. in 3. cõp. Vide Gemmianum in c. 1. §. verũ. de iure pat. lib. 6. adde Lapum alleg. 75. & 95.

¶ *Patronus Ecclesiæ vacantis quanquam sit Clericus, ad eam se præsentare non potest.*

CAP. XXVI.

PEr † nostras postulasti litteras edoceri, vtrum Clericus ad vacantem Ecclesiam, in qua ius obtinet patronatus, seipsum (si est idoneus) valeat præsentare. Cùm igitur nullus se ingerere[i] debeat Ecclesiasticæ prælationis officiis: Respondemus, quod nullus se potest ad personatum alicuius Ecclesiæ præsentare[k], quantumcunque idoneus sit, & quibuscunque studiis, & meritis adiuuetur.

¶ Idem Conuentreñ. Episcopo.

¶ *Si quæstio iurispatronatus inter patronos non diffinitur infra quatuor mẽses, Episcopus ordinabit Ecclesiam sine præiudicio eorundem.*

CAP. XXVII.

CVm † propter discordias Laicorũ: *& infra.* ¶ Fraternitati

PEr nostras.] Aliàs, per tuas. Consultatio ponitur, & responsio. Secunda pars ibi. *Cum igitur.* Abbas.

Casvs. Clericus habet iuspatronatus in aliqua Ecclesia: quærit, vtrũ possit ad eã vacãtẽ præsentare seipsum: & respõdet, quòd nõ quãtũcũque sit idoneus: quia nullus seipsum eligere debet. Nota, quòd nullus dẽt seipsũ ingerere alicuius prelatiõis officio. Itẽ nullus põt seipsum præsentare, quãtũcunque sit idoneus.

¶ *Glo. seq. contrarium signat.*

i ¶ *Ingerere.*] Hoc ipso tãquã ambitiosus debet repelli. 8. q. 1. in scripturis. & 1. q. 6. si is qui. fin. C. de ep. & cle. si quẽquã. & ff. de procur. quę omnia[d]: quia nõ ambitione: sed labore vnũquẽq; ad honorẽ cõuenit peruenire. C. de re mi. l. cõtra publicã lib. 12. & 61. dist. miramur. ad fi. ar. contra. s. de elect. cum in iure.

k ¶ *Præsentare.*] Quia differentia debet esse inter *præsentatũ*, & præsentantem: dantem, & recipientẽ. s. de insti. cum ad nostram. & inter baptizatum, & baptizantem. j. de baptis. & eius effe. debitũ. & ff. de tuto. & cura. da. ab his. prætor. & ff. de offi. præto. l. vlt.[e] & hæc est ratio, quare persona electa nõ videtur computanda inter eligentes, vt augeat numerum eligentium: quia à seipso oriri non debet. 14. q. 1. dicimus. & intus ortus occidit. 1. q. 1. quibusdam.

d Vide de procur. mãdato. in fi. a. gl. Ioã. And.
e Est enim natura correlatiuorũ, quod vnum non sit reliquum. ff. de præsc. ver. l. 1. in prin.

CVm propter.] Diuiditur, quia primò dictum ponit. Secundo protestationem subdit ibi, *dicta quòd.* Abbas.

Casvs.

CASVS. Dicitur hic, quod si quæstio emerserit inter patronos de iure patronatus, & infra quatuor menses nõ fuerit diffinita, liceat ex tunc Episcopo ecclesias ordinare, ita tamen quòd nõ fiat in posterum præiudicium illi, qui ius euicerit patronatus. Nota, quod quæstio iurispatronatus infra quatuor menses terminari debet. Itẽ propter discordias patronorum nõ debet Ecclesia priuari diuino officio. Itẽ ordinatio Episcopi facit præiudicium patrono euincenti iuspatronatus.

¶ *Glo. seq. allegat vnam concordan. signat vnũ contrarium, & vtrobique remittit.*

a ¶ *Quatuor.* supra eo. quoniam. ar. cõtra. s. eo. cam te. ibi soluitur. Quod dicitur hic intellige per id quod dicitur s. eo. quoniam. & c. cam te.

CVm dilectus] Diuiditur. Nam primò ponitur petitio. Secũdò diffinitio ibi. *Nos igitur.* Abb. Sicul.

CASVS. Episcopus Hostieñ. Apostolicæ sedis legatus mandauit Archidiacono Carnoteñ. vt Ecclesiam, quæ primò vacaret in archidiaconatu suo, donationi suæ reseruaret, prohibẽdo eidẽ ne alicui cõferret eãdem: de qua V. clerico suo prouidere volebat. Tãdẽ vacauit Ecclesia de Berouilla: Archidiaconus cõtra mãdatũ legati G. subdiaconum presentauit ad ipsam diœcesano Episcopo, qui tamẽ nõ fuit admissus: legatus hoc audiẽs cassauit, quod Archidiaconus fecerat, & Ecclesiã illã præfato V. cõcessit sic vacantem: post hoc vacauit quędã præbẽda in Ecclesia S. Martini Carnoteñ. quæ assignari debebat de iure H. clerico: diœcesanus Eps cõsiderãs quod præbẽda S. Martini magis cõgruebat V. præfato, quã ecclesia de Berouilla, & ecclesia de Berouilla magis cõgruebat H. clerico, præbẽdã S. Martini assignauit V. clerico legati, & Ecclesiã de Berouilla post assignationẽ ipsius V. ad præsentationẽ ipsius Archidiaconi prædicto H. clerico cõcessit: vnde orta fuit cõtrouersia inter H. clericũ, & G. subdiaconũ, cui archidiaconus Ecclesiã de Berouilla cõtulerat: vnde dictus H. & præfatus G. subdiaconus ad curiam accesserũt, diu sup ipsa Ecclesia litigãdo. Dñs Papa auditis hinc, & inde propositis, cõsiderans quod etsi Archidiaconus Carnoteñ. prædictus prefatũ G. subdiaconũ tanquã laicus præsentauit, & ipse nõ fuit per diœcesanũ admissus, sed dictus H. ab archidiacono præsẽtatus, & ab Epo institutus, secundũ decr. Alex. nõ primus, sed secũdus debet ecclesiã obtinere. Si vero archidiaconus prædictũ G. subdiaconũ tãquã clericus præsẽtauit: in eo quod tãquã clericus faciebat, subeat iurisdictioni legati: vnde nõ cõtra probationẽ, sed cõtra prohibitionẽ, legati, qui donationi suæ collationem ipsius Ecclesiæ decernebat reseruandã, ad eã nõ potuit aliũ postmodũ præsentare: vñ Papa præsentationẽ ipsius G. minus canonicè factã decreuit, & ea nõ obstante pronunciauit cõcessionẽ ipsius ecclesiæ H. clerico factam, canonicam extitisse, adiudicando eidẽ ecclesiam ipsam cum fructibus medio tẽpore perceptis, aduersario perpetuũ silẽtium imponẽdo. Nota, quòd legatus potest sibi reseruare collationẽ vacaturi beneficij. Itẽ laicus patronus, siue clericus patronus ratiõe patrimonij quãtũ ad præsentationẽ nõ subest legato, vnde eo inuito ecclesiã cõcedere nõ potest: quod est valde notãdũ. Item clericus patronus ratione patrimonij sui variare potest: quia in hoc nõ reputatur clericus, sed laicus. Itẽ præsẽtatus, quousq; nõ fuerit institutus, nõ dicitur habere plenum ius. Itẽ qui canonicè nõ habet ecclesiam, fructus, quos medio tempore percepit, restituere debet.

b ¶ *Præsẽtauit.*] Epo diœcesano, sed nõ fuit admissus, vt j. seqq.

¶ *Glo. seq. ponit partem casus.*

c ¶ *Ecclesiã.*] De Berouilla, scilicet in qua legatus instituerat prædictũ C. sed diœcesanus Eps fecit ibi quãdã commutationem de consensu partium: præbenda illa quæ vacabat in Ecclesia Sãcti Martini Carnoteñ. debebat assignari H. clerico: vnde G. renunciauit illi Ecclesiæ de Berouilla, quam habuit à legato, & eps ei contulit illam præbendam in Ecclesia Sãcti Martini, quã debuit habere H. & illam Ecclesiam de Berouilla sic vacantem ad præsentationem prædicti Archidiaconi contulit H. clerico: vnde orta fuit contentio inter illum H. & prædictum G. quem primò præsentauit Archidiaconus contra mandatum legati.

tuæ mandamus, quatenus si de iure patronatus quæstio emerserit inter aliquos, & [ab † eo] cui competit, infra quatuor [a] menses non fuerit diffinitum: extunc Ecclesiam ipsam de persona non differas idonea ordinare: Ita quod illi ex hoc non debeat in posterum præiudicium generari, qui ius euicerit patronatus.

¶ Idem Archidiacono, & Cancellario Altissiodoreñ.

¶ *Legatus de latere Ecclesiã, cuius alia Ecclesia est patrona, collationi suæ reseruare potest, licèt non vacet, & conferre, cùm vacat. Hoc primò. Ex duobus præsentatis à patrono laico potest superior instituere secundum. Hoc secundò. Et sic quoad intellectum iste textus habet duo dicta diuersa: licet quoad litteram ambo commisceantur.*

CAP. XXVIII.

CVm † dilectus filius: & infrà. ¶ Cùm Hostiensis Episcopus tũc Apostolicæ sedis Legatus Archidiacono Carnoteñ. mandauerit, vt Ecclesiam, quam in Archidiaconatu suo primo vacare contingeret, donationi suæ seruaret, inhibens, ne alicui conferret eandem: de qua G. † Clerico disposuerat prouidere: cum Ecclesia de Berouilla ibi vacâsset, idem Archidiaconus contra mandatum eiusdem Legati, ad ipsam G. Subdiaconum præsentauit [b]: cuius facto ab eodem Legato cassato, ipse præfato G. † concessit Ecclesiam [c] sic vacantem: & infrà.

¶ Vacante verò quadam Præbẽda in Ecclesia sancti Martini Carnoteñ. diœces. Episcopus dictam Ecclesiã, ad præsentationẽ Archidiaconi H. clerico: Præbẽdam verò præfato G. † assignari curauit: vnde ipse H. supplicabat eadẽ sibi Ecclesiam confirmari, vtpote quã ad præsentationem Archidiaconi veri patroni se dicebat adeptũ: & infra. ¶ Nos igitur attẽdẽtes, quòd etsi præfatus Archidiaconus memoratũ G. tãquã Laicus [d], ad illam ecclesiam præsentasset, quia † tamen per diœcesanum Episcopũ admissus nõ fuit, sed dictus H. ab eodem Archidiacono pręsẽtatus, à diœcesano Episcopo institutus, iuxta statutũ [e] Alexandri Papæ, non primus, sed secundus ius est assecutus in Ecclesia memorata, etsi Archidiaconus præfatum G. tanquam Clericus præsentauit: Clericus faciebat, subierat iurisdictioni Legati: vnde postquam idem Legatus donationem illius Ecclesiæ sibi decreuerat reseruandam [f], ad eam tanquam Clericus [g] non potuit quempiam præsentare [h]: præsentationem ipsius minùs

d ¶ *Tanquam laicus.*] Ratione patrimonij: & Papa argumẽtatur duobus modis, & vtroque modo ducitur ille ad inconueniens. Primò si e[st] si præsentat eũ tanquã laicus, melior est conditio possidentis. s. eod. quod autem. 1. resp. Si tanquam clericus, ergo præsentatio non tenuit: quia erat interdicta per legatum, & ita pro non dato habetur. s. e. quod autem. 1. resp.

e ¶ *Statutum.*] Alexandri. s. eo. quod autem. 1. resp.

¶ *Glo. seq. quærit & sol.*

f ¶ *Decreuerat reseruandam.*] Sed quid si exiret prouinciam b, & vacaret? Credo, quod Archidiaconus tũc illam posset conferre: quia egrediendo prouinciã finitur legatio. s. de offi. le. nouit. & c. vlt. sed si reseruasset donationi Papæ, tũc non credo, quod posset illã conferre: secus si in negotiis iam cœptis, antequam egrediatur prouinciam. s. de offi. lega. c. vlt.

g ¶ *Clericus.*] Secus si tanquam laicus: quia tunc posset, non obstante reseruatione legati.

¶ *Gl. se. obiicit de decr. dilectus. & soluit. Secundo obiicit de fraude vacatura per decret. constitutus. & soluit. Tertio obiicit de absurditate, & soluit, quærit alleg. pro, soluit contra.*

h ¶ *Quempiã præsentare.*] Et ita patet hic, quod legatus potest reseruare suæ donationi primam vacaturam [c]: & si contra fiat non valet. sed videtur, quod talis prohibitio non valeat. ar. supra de præbend. dilectus. quia concessio de prima vacatura facta à legato non tenuit ibi. Sed non est contra, quia hic non dedit, sed reseruauit suæ donationi, sed ibi dedit. Præterea istud videtur fieri in fraudem canonis, vnde non deberet valere. supra de conces. præben. constitutus. aliud est de episcopo: quia non habet tantam potestatem sicut legatus, vnde episcopus non posset [d] sibi reseruare primam vacaturam, cùm talem potestatem non habeat, immò si vacaret, cùm ad eum non pertineret, conferre non posset. Item videtur, quod liberam electionem posset legatus auferre capitulo: quia qua ratione potest reseruare sibi primam vacaturam, & secundam, & tertiam: & si non eligeretur [e]. Dicas, quòd liberam electionem non potest auferre: quia si sic esset, priuaret eos in totum, quod non posset, licèt tempore suæ legationis posset interdicere & reseruare sibi electiones. Sed nũquid legatus posset dare Ecclesiam inuito patrono laico? Quod videtur: quia plus iuris habet in concessione prælatus, quam in præsentatione patronus. supra de offi. dilectus. quia quilibet patronus, vndecunque habeat patronatum, subest legato quantùm ad iuspatronatus, id est, quantùm ad cognitionem iuspatronatus. arg. s. de iudi.

Marginal notes:

¶ *Hæc duo verba, ab eo, desunt in codice Barbarano, in antiqua cõpilatione & in omnibus manuscriptis Vaticanis & sermus antiqua compilationis indicat omnino abesse oportere.*

† *Cap. 3. eo. tit. in 3. compil. Vide concilium Trident. sess. 24. de refor. c. 19. vbi huiusmodi reseruationes vt dentur prohibens.*

† *V.*

† *V.*

† *V.*

† *V.*

† *Infertur quod clericus in patrimonialibus censetur vt laicus, notat Albericus de Rosate in l. fi. C. si contra ius, vel vt pub.*

† *Aliàs etiam quia tamen per diœcesanum admissus, &c. & Vox, episcopum, deest in antiquis & in recentiorib. magis emendatis.*

b *Expeditũ est infra de off. leg. c. penul. 2. resp. li. 6.*

c *Vide concilium Trid. sess. 24. de refor. c. 19. vbi huiusmodi reseruationes prohibentur.*

d *Quod posset legatus de latere. infra de off. leg. c. 1. li. 6. Ioann. And.*

e *Promissum est, quia in vna ecclesia collegiata pendente vna reseruatione non potest facere aliam, infra de officio leg. præsenti. 2. resp. lib. 6. Io. An.*

Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50, 60, 70, 80

de iudi. quãto. Sed hoc vr̃ speciale in legato dñi Papæ: q̃a Ep̃s inuito patrono nõ posset Ecclesias dare. 16. q. 7. decernim⁹. Sed certe quoius patronis subsit legato quãtũ ad iuspatronatus, id est, quãtũ ad cognitionẽ iurispatronat⁹: nõ tñ vr̃, q̃ ei possit auferre præsentationẽ prouenientẽ ratione patrimonij. Sicut potest præsentare ratione Ecclesiæ: & hoc innuit hic ex hac distinctione: alias quare distingueretur inter præsẽtatum à laico, vel clerico? Licet enim Papa cõcederet, q̃ legat⁹ cõcederet Ecclesias inuitis patronis, nõ tñ sequit. q̃ cõcesserit inuitis patronis habẽtibus iuspatronatus ratiõe patrimonij, arg. ff. de q. stu. lo. publi. l. 1. §. 1. quis à principe. Quidã præferũt primũ dictũ. Sed istud maiori nititur æquitate, vt patron⁹ ratione patrimonij, quo dotauit Ecclesiã, non priuetur iure suo: nec fiat ei hæc iniuria, & propter hoc subtraheretur & ipse, & alij à fundatione Ecclesiarum, & hoc est verum.

canonicè factam decernimus † irritã †, & ea non obstante, concessionem eiusdem Ecclesiæ factã prænominato H. prouinciamimus canonicam extitisse, adiudicantes eidem præfatam Ecclesiam, cum fructibus medio tempore perceptis [a] ex eã, plenè, ac pacificè possidendam, prædicto G. super hoc perpetuum silentium imponendo.

¶ Idem Elien. Episcopo.

¶ Si laicus patronus duos successiuè præsentet, valet institutio de secundo, non obstante appellatione priùs facta per primum: Episcopus tamen qui malitiosè primum repulit, eidem in competenti beneficio prouidere compellitur: & in vltimo est casus singularis.

CAP. XXIX.

PAstoralis † offi ij: & infrà. ¶ Postulasti edoceri, an Clericus ad aliquam Ecclesiam à patrono laico præsentatus, si diœcesanus Episcopus ipsum non duxerit admittendum, ex huiusmodi præsentatione aliquid iuris assequatur in illa: Et si fortè idem ad sedem Apostolicam appellauerit [b], & post appellationem ab ipso interpositam, idem patronus alium curauerit præsentare, ac secundum instituit † Episcopus præsentatum, idem ab ipsa Ecclesia debeat amoueri. ¶ Nos igitur Alexandri † Papæ vestigiis inhærentes, qui inter præsentatos à Clerico, & laico patronis distinguens [c], inter præsentatos à laico conditionem possidentis censuit [d] meliorem: Dicimus, quod institutio præsentati secundo loco à laico patrono, robur [e] obtinet firmitatis. Veruntamẽ cõstituimus, vt Episcopus, qui præsentatum idoneum malitiose [f] recusauit admittere, ad prouidendum eidem in competenti beneficio compellatur: quatenus puniatur in eo, in quo ipsũ non est dubium deliquisse.

¶ Idem Aurien. † Episcopo.

¶ Si ad præsentationẽ Rectoris ad titulum Ecclesiæ aliquis fuerit ordinatus: patronus, qui non consensit, ad ipsam cùm vacabit, poterit præsentare.

CAP. XXX.

POstulasti † per sedẽ Apostolicam edoceri, vt cum Rectores parochialium Ecclesiarum quosdam præsentent ad suarum Ecclesiarum titulos ordinandos, vtrum electio [g] talium ad ipsos rectores pertineat, vel etiam ad patronos: & si in his patronorum non est requirendus assensus, vtrum ius illis salutum, …

a ¶ *Cum fructibus inde perceptis.*] Quia malæ fidei possessor fuit, ex quo præcessit mãcatũ. nec fuit p Ep̃m admissus, vt hic vr̃. & ita nullam habet excusationẽ. C. de rei vẽdi. ca. certũ. immò & quos percipere potuisset legitimè institutus: q̃a est violentus possessor ĩ. de restit. spoliatorum, vbi de hoc. B.

PAstoralis.] In prĩa ponit cõsultatio. In secũda respõsio ibi. *Nos.* Et vtraque pars subdiuiditur, vt patet in textu. Abbas.

CASVS. Aliquis est præsẽtatus Ep̃o à patrono laicõ ad aliquã Ecclesiã vacantẽ: sed Ep̃s ipsum nõ admisit: quæritur, vtrũ ex tali præsentatione ius sit illi acquisitũ in illa Ecclesia, & si ille appellauerit, vel alius instituatur, & post appellationẽ patron⁹ aliũ præsẽtauerit, & Episcop⁹ secũdũ præsẽtatũ instituerit, quærit vtrũ ille ab Ecclesia debeat remoueri: Innocentius vero volẽs inhærere vestigiis Alexãdri, q distinguẽs inter præsẽtatos à laico. & clerico patronis, possidẽtis cõditionẽ cẽsuit meliorẽ, respõdet q̃ institutio secũdo loco præsentati à laico patrono, robur obtinet firmitatis: Sed q̃a Episcop⁹ idoneũ clericũ sibi præsentatũ malitiosè recusauit, statuit, vt ad prouidẽdũ eidẽ in cõpetẽti beneficio cõpellatur, quatenus puniatur in eo, in quo peccauit. Nota, q̃ laicus patronus põt variare ante institutionẽ. Itẽ inter præsentatos à laico, & clerico, melior est conditio possidentis. Item aliquis punitur in eo, in quo peccauit, & meritò, quia iniuriam fecit primo præsentato.

¶ *Glo. seq. dat vnam concordan. qua argumentatur pro. & soluit.*

b ¶ *Appellauerit*] Similis appellatio est. ĩ. e. c. 1. Sed nũquid tali appellationi erit deferẽdum? Videtur, q̃ sic: quia ex sola præsentatione facta à vero patrono acquiritur ius præsentato: ita q̃ si alium nõ præsentauerit, obtinere debet aduersùs alium institutum. ĩ. de re iudic. cũ Bartholdus. & 16. q. 7. decernimus. & ita tenet appellatio, cùm nullus alius sit adhuc præsentatus. Potest dici, quòd appellatio ab initio tenet: sed si patronus postea aliũ præsentauerit, & Episcopus instituerit ipsũ, iã nõ obstat appellatio, cũ ei permissũ sit à iure variare[h]. ĩ. eo. quod autẽ. & c. cum autẽ. Episcopus verò punitur, qui illum primum præsentatum non admisit, vt hic dicitur: sed non ex vi appellationis, sed quia malitiose ipsum repulit.

c ¶ *Distinguens.*] ĩ. eo. cum autem.

d ¶ *Censuit.*] ĩ. eo. quod autem.

e ¶ *Robur obtinet.*] Ecce vnã differẽtiã inter præsẽtatos à laico, & inter præsẽtatos à clerico, q̃a laicus variare põt, clericus nõ. ĩ. eo. cum autẽ. vnde vr̃, q̃ si laicus præsentet indignum, non perdit ius eligendi, ar. ĩ. de offi. ord. cum vos. vbi de hoc.

f ¶ *Malitiosè.*] Sed quis probabit, q̃ malitiosè non admiserit? Ep̃s nõ, quia pro ipsius facto præsumitur. ĩ. de elect. bonæ. 1. & ĩ. de proba. possessionem. l. 1. ẽ nullo aliquid obijciẽte, ipse põt eũ repellere. ĩ. de ele. venerabilẽ. & c. cũ nobis olim. ar. 28. di. priusquã. & 59. dist. Petrus, sed potius contrarium est verum[d], quia qui malitiã obijcit, eam probare dẽt. ff. de proba. quotiens. §. qui dolo. & 6. q. 2. placuit. c. si tãtũ. Dicendũ est hic, q̃ Ep̃s dẽt ostẽdere, q̃ ille nõ sit idoneus, quia quilibet præsumitur bonus, nisi probetur malus. ĩ. de scru. in ord. fac. c. vnic. & ĩ. de præsump. dudum. aliàs præsumitur malitia Ep̃i. arg. ff. de rei ven. is qui dolo. & fuit hoc nouum ius, & exquisitũ, vt Ep̃s propter dolum suum teneatur ei prouidere. arg. prædictæ l. is qui dolo. & in hoc præiudicat successori, sicut si ordinaret illũ sine titulo. ĩ. de præb. cũ secundũ Apostolum. & est simile. qui enim recusat idoneum fideiussorem, tenetur actione iniuriarũ. ff. qui satisda. cogan. si vero. in fine, q̃ eo ipso probatur malitia, quod eum repellit nulla examinatione facta de ipso.

g ¶ *In quo.*] Sic ergo punitur aliquis in eo, in quo deliquit. ĩ. de transla. quanto. c. inter corporalia. & j. de immunit. Eccle. c. vlt. 17. q. 4. frater, & coepiscopus.

POstulasti.] Nullum præiudicium generatur patrono, qui non consensit præsentationi factæ per rectorẽ, de ordinãdo ad titulũ Ecclesiæ suæ: Primò ponitur cõsultatio. Secũdo responsio ibi, *Ad quod breuiter.* Ab.

CASVS. Primo formatur talis q̃ő. Vtrũ sacerdos parochialis Ecclesiæ possit aliquẽ præsentare ad ordines ad titulũ Ecclesiæ suæ irrequisito patrono: & si possit intitulari irrequisito patrono, quæritur, vtrum per talẽ intitulationem fiat præiudiciũ patrono, quo minùs possit præsentare, quẽ voluerit, cùm Ecclesia vacauerit illo intitulato excluso? Ad primam q̃őnẽ nõ videtur Papa respondere: sed ad secundã respõdet, q̃ per talẽ intitulationẽ nullum præiudicium generatur patronis in posterum, quin possint ad illas Ecclesias, cum vacauerint, quos voluerint præsentare nisi illi de assensu patronorũ intitulati fuissent. Nota, q̃ p factũ prælati non præiudicatur patrono in præsentatione futura: nisi patronus cõsentiat facto rectoris.

¶ *Glo. seq. primò obiicit, & soluit. Secundò quærit, arg. pro sol. & c. Tertiò ponit lecturam Io. cui obiicit, subdens rationem ipsius Io. quam approbat.*

h ¶ *Vtrum electio.*] Duæ proponũtur hic quæstiones. Vna est, si sacerdos parochialis possit aliquem ordinandũ præsentare ad titulum Ecclesiæ suæ, irrequisito patrono? Secunda, si vacante Ecclesia ille sic intitulatus sit alij præferẽdus, quem patronus præsentauerit? Ad primam quæstionem non vr̃ respondere. Ad secundam respondet, q̃ non fit præiudiciũ patrono, quia possit præsentare, quem velit. Per hoc potest dici, q̃ vtrique quæstioni respõsum est, vt sic illi intitulati maneãt in Ecclesia, patronus tñ potest præsentare, quẽ velit, qui erit prælatus Ecclesiæ: & isti intitulati ius nõ habẽt in Ecclesia: quia nec sũt ibi, vt collegium, sed simplicẽ sustentationem habent: nec eorũ cõsensus requiritur in electione sacerdotis, sed solus patronus eliget: & ita non fit præiudicium patrono per talẽ intitulationem quantùm ad præsentationẽ, cum eo inuito possint intitulari: sed si consentiret intitulationi, tũc fit ei præiudiciũ: quia postea tenetur illũ præsentare, vt dicit in t. Et quod hoc fieri possit inuito patrono, est arg. ĩ. de fil. presbyt. propoluit. & 7. q. 1. illud videtur in patrono Ep̃o. 16. q. 3. si quis episcoporum. Sed quid si præsente, & non contradicente patrono intitulatur,

tulatur? Vt cõsentire, ex quo nõ protestatur ius suum. arg. 54. dist. si seruus, 2. ff. de exerc. l. 1. §. magistrum. & ff. ad municip. l. 2. sed hoc non est verum: quia non nocet ei taciturnitas, si eo inuito possunt fieri talia. Vel posset intelligi aliter; quod dicit inferius, vt nullũ patronis præiudiciũ generetur. dixit Ioãnes, nõ præiudicatur, quin possint remoueri ab ipsis patronis post mortẽ sacerdotis. Sed cõtra vi, quod successor tenetur nihilominus illis prouidere. supra de præben. cũ secundum Apostolũ. & H. dicit, quia ad patronum videtur spectare nõ tñ præsentatio sacerdotis, sed aliorum clericorũ. 63. dist. principali. & 16. q. 2 Eleutheri[e] & 16. q. 5. si quis eporũ. in Auth. de sanctis. epis. §. si quis oratorij domum. coll. 9. dũ tamen adsit consensus prælati. arg. supra de fil. presby. proposuit. nã patroni iudicium multum est sequẽdũ, qui ita direxit Ecclesiam, vt ei sua conferret. arg. ff. de confit. tuto. si patronus. Cõtrarium tamen notauit Ioan. in c. principali. quod electio clerici non pertineat ad patronum, sed ad prælatũ. Credo potiùs standum (vt hic notatur) vbi sunt tantùm duo in Ecclesia, scilicet rector, & clericus, quod patronus præsentet vtrũque. cũ ecclesia nõ dicatur collegiata[a], vt no. ĩ. de ele. c. 1. sed in collegiata Ecclesia nullum potest præsentare. B.

...uum maneat eligendi: vt cum ipsas Ecclesias vacare contigerit, intitulati huiusmodi non sint aliis præferendi? Ad quod breuiter respondemus, quòd per intitulationem huiusmodi, nullum patronis præiudiciũ generatur †, quin possint alios ad illas Ecclesias, cùm vacauerint, præsentare: nisi de patronorum processisse assensu.

¶ Gregorius ix. Archiepiscopo Eboracen.

¶ *Patronus etiam Clericus Ecclesiam vacantem conferre non potest: & si contulit, potest nihilominus ad illam præsentare.*

CAP. XXXI.

Transmissæ ad nos tuæ litteræ continebant, quòd cùm Capitulum Eboracen. Ecclesiam de Gameforde vacantem, in qua ius obtinent patronatus, R. clerico concessissent †, ipsi postmodum L. Clericum tibi ad eandem Ecclesiam præsentarunt post appellationem [a] ab eodem R. ad sedem Apostolicam interiectam: *& infra.* ¶ Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd cùm ex vi [b] iuris patronatus, non concessio, sed præsentatio pertineat ad patronum, præsentatum (si ei aliquid non obsistat canonicum) instituere in ipsa Ecclesia poteris, vtpote potiorem[c].

Transmissa.] Communis diuisio. Secunda pars ibi, *Consultationi*. Abbas.

Casvs. Capitulũ Eboracen. Ecclesiæ, ecclesiam quandã in qua ius obtinẽt patronatus, cõcesserũt R. clerico, postmodũ voluntate mutata L. clericum præsentauerũt Archiepiscopo ad eãdẽ Ecclesiã post appellationẽ à dicto R. ad sedẽ Apostolicam interpositam: quæsiuit Archiepiscopus, vtrũ clericũ illũ sibi præsentatũ deberet instituere, nõ obstãte appellatione prædicti R. rñdet, Papa, quod illũ præsentatum instituere poterit in Ecclesia illa, ad quã extitit præsentatus, tãquã potiorẽ, dummodo aliquid aliud canonicum nõ obsistat, cũ ex vi iuris patronatus, sola præsentatio pertineat ad patronũ, & nõ cõcessio Ecclesiæ. Nota, quod aliud est cõcedere Ecclesiã, & aliud præsentare. Ille dicitur cõcedere Ecclesiã, ad quẽ ordinatio ipsi[us] Ecclesiæ, & collatio pertinet: hoc nõ potest facere patronus.

¶ *Glossa seq. recit. per q. an valuerit appellatio.*

a ¶ *Post appellationẽ.*] Quæ appellatio nõ tenuit, cũ nullũ ius haberet, cũ ad ipsũ nõ pertineat cõcessio, sed præsentatio, vt ĩ. sequitur: q̃a p̃ nõ dato habet. &c. ĩ. eo. quod autẽ in fi. & ita nõ intererat ei[a] appellare, q̃a nõ solẽt audiri &c 2. q. 6. nõ solẽt. ĩ. de elect. cũ inter R. & ĩ. de his, q̃ fiũt à maio. parte. cap. ex ore.

¶ *Glo. seq. arg. item obiicit & soluit.*

b ¶ *Ex vi iurispatronatus.*] Nota ergo vim, & potestatẽ, quã habet patronus, quia patronus in eo quod patronus, Ecclesiã donare nõ potest[b]. ĩ. eo. quod autẽ & c. illud. sed solã præsentationẽ, vt hic patet. vnde nihil aliud sibi vendicare debet. ĩ. eo. cùm sæculum. & ita concessio ista nulla fuit. vnde non præstitit impedimentum secundæ præsentationi, quã idẽ capitulũ postea fecit sic ĩ. eo. illud. & c. cũ laici. & est arg. hic, quod nõ præstat impedimentũ, quod de iure non sortitur effectũ. Sed videtur, quod capitulũ Eboracen. faciendo quod non licet, concedendo ecclesiã priuari debuit potestate, saltẽ ea vice, præsentãdi, quia dixit sibi ius, & vt puniatur in eo, in quo deliquit. ĩ. eo. pastoralis, ĩ. de transla. quãto, & arg. 16. q. 6. placuit. Propter hoc non puniuntur: quia & ipsi iidem correxerũt factum su[u]m præsentando, prout debebãt, nec est iste casus in quo priuetur quis potestate eligẽdi, quia cùm sit illud pœna, nõ debet imponi, nisi exprimatur, quod sit imponẽda. Præterea nõ peccauerũt eligẽdo: quia nõ elegerũt, ergo puniri nõ debẽt in eo, in quo non peccauerunt.

c ¶ *Potiorem.*] Et verè potior est, quia nullum ius habuit alter[c]: vt dictum est.

Marginal notes: ¶ *Non repræsentando quod facere poterant, sed conferẽdo quod facere no possunt.* a *Quæ dicatur Ecclesia collegiata, & quibus signis cognoscatur esse collegiata, vide alia plura hoc appellantia tradit hic late Henricus Bo. ch.* b *Non potest vti patronus hoc verbo concedo, trado, dono Ecclesiam: potest tamen dicere, concedo, vt habeas hanc Ecclesiam & tunc ponatur cõcedere pro consentire: ponitur tamen Ecclesia quandoque pro iure patronatus 16. q. vl. nemini. & c. si plures. & dominiũ ponitur pro. cura. ead. q. monasterium. secundum Vin. & Gof. Ioann. And.*

TITVLVS XXXIX.

De censibus †, exactionibus, & procurationibus.

¶ Ex concilio apud Guarmaciam †.

¶ *Ecclesia fundãda debet pro dote tribui mansus liber à quolibet seruitio temporali: ad Ecclesiasticum tamẽ tenetur: sed si aliquid confertur Ecclesia vltra mansum, tenetur Ecclesia ex eo soluere onera consueta. Hoc dicit inhærẽdo litteræ.*

DE CENSIBVS.

¶ *Visum est supra de iure Ecclesiarum, & est iure patronatum, restabat merito videre de aliis oneribus, ideo subiicitur hæc rubrica.*

De hac materia habetur 10. q. 2. & 3 per totum & 23 q. vlt. §. ecce, vsque ad §. his. datur. 11. q. 1. si tributum. & c. seq.

CAP. I.

Sancitum[d] † est, vt vnicuique Ecclesiæ vnus mansus[e] integer absque vllo [f] seruitio tribuatur. Et Presbyteri in eis constituti, non de decimis, neque de oblationibus fidelium, non † de domibus, neque de areis †, vel de hortis iuxta Ecclesiam positis, neque de prædicto manso aliquod seruitium faciant præter Ecclesiasticum [g]. Et si aliquid amplius habuerint, inde senioribus [h] debitum seruitium [i] impendant.

¶ August. † super epistola ad Romanos.

¶ *Solutio tributi arguit subiectionẽ.*

Sancitum.] Vario modo intelligitur: ideo vario modo summari potest. Tria sunt dicta. Secundum ibi, *Et presbyteri*. Tertium ibi, *Et si*. Abbas Siculus.

Casvs. Statutum fuit in concilio Guarmacien. vt vnicuique Ecclesiæ vnus mansus integer tribuatur absque vllo seruitio, & presbyteri in eis constituti nullũm seruitiũ faciant, neque de decimis, neque de oblationibus fidelium, nec de domibus, nec de areis, vel hortis iuxta Ecclesiam positis, neque de manso prædicto, præter Ecclesiasticum: Si autẽ amplius habuerint, senioribus suis debitum seruitium impendant. No. quòd dos Ecclesiæ immunis debet esse ab omni tributo. Item res transit cum onere suo.

d ¶ *Sancitum*] Istud c. habes 23. q. 8. c. sancitum.

e ¶ *Mansus*] Mansus dicitur in vulgari Italicorum quantitas terræ, quæ sufficit duobus bobus in anno ad laborandum.

¶ *Glo. seq. quærit. ponit opinionem Ala. contrarium soluit.*

f ¶ *Vllo seruitio.*] Sed quid dices, si mãsus ille primo fuit tributarius alterius Ecclesiæ: quia ecclesia alia parochialis decimas inde percipiebat? Ala. dicit, quod mansus iste in fauorẽ Ecclesiæ à tributo liberatur: sicut seruus factus presbyter à seruitute liberabatur: ad hoc induxit 23. q. 8. secũdũ canonicã. Alia autem prædia collata Ecclesiæ à tributo nõ liberãtur, vt hic in fi. quia res transit cum onere suo. ĩ. de pigno. ex litteris. & de deci. cũ nõ sit. & C. sine cen. vel reliq. l. 1. 2 & 3. ff. de act. sanc. & l. seq. §. si fundus. & 23 q. vlt. tributum. & 11. q. 1. si tributum. & C. de epis. & cler. l. 3. in fi. nisi forsã quid speciale dicatur in dote Ecclesiæ. arg. ĩ. de dec. nouum genus. Sed verius credo, quod mansus ille, qui datur Ecclesiæ etiã in ipsa fundatione, si primò erat tributarius, vel soluebantur decimæ de ipso Ecclesiæ parochiali, nõ debet Ecclesia propter hoc iure suo priuari 16. q. 1 Ecclesiæ antiquitus. 23. q. 8. tributum. nisi fortassis modicũ lædetetur, quod de facili pati posset: sed si ex hoc lædetetur, non debet iure suo priuari: quia tunc etiam priuilegium perditur, propter enorme detrimentum. ĩ. de verb. sig. quid per nouale. & hoc bene licitum est, quod tale seruitium tributum Ecclesiasticum appellari potest, ad quod tenetur Ecclesia: vt infra sequitur.

g ¶ *Præter Ecclesiasticum.*] Ecce, quod Ecclesia põt soluere tributũ Ecclesiasticum. arg. 18. q. 2. seruitium & 12. q. 2. Ecclesiarum 11. q. 1. si tributum. & 23. q. vlt. tributum. vt dictum est.

h ¶ *Senioribus.*] Id est, dominis. [d] & est arg. quòd res transit cum onere suo 16. q. 1. si quis laicus. & 100. d. si c. rationis. Bet.

i ¶ *Seruitium.*] Id est, censum.

Marginal notes: c *Propter quod ponitur electionum comparatiue, secundũ Hostiensem. Ioann. And.* † *id est Turrecrematã in c. quæst. tũ 1. q. 3. & C. in. vrrtuna l. 3. Varia refert c. 7. & Sorum l. 6. de inst. & iure. q. 5. art. 1.* † *Garmaciam.* † *Garmaciam sed vt plurimum habent antiquis codices, vt est impressum.* † *Burchardus l. 3. decr. c. 52. Ivo p. 3. c. 55. & c. 1. eod. tit. in 1. comp. sed in ecuseulis editis extat in cõcilio Vormaciensi c. 50.* † *neque.* † *Aliàs, aetrus, sed omnes vaticanis, vt est impressum.* † *in Barbatia ita : Eugenius Papa. Sed mendo. iè vt credo, inuenitur autem hoc in scholiis veteribus sacrorum librorum, quæ glossa dicuntur ordinaria, & inter lemma. c. 13. alias epistola Pauli, ita, Augustinus. d Atria temporalibus, quod intelligas quãtũ ad fundalia, & seruitia reb. annexa. supra c. 1. de matri. & ibi filiis. Ioann. And.*

OMnis.] Casvs. Dicitur hic, quod omnis anima Regibus subdita debet esse, & in signum subiectionis dat tributum. Nota, quòd tributi præstatio signum est subiectionis.

¶ Gl. se. recitetur quæstionē, quib⁹ loquatur, & tripliciter soluit.

a ¶ *Et subditi*.] hoc dictū fuit laicis, sicut illud 11. q. 1. magnū. & s. de maio. & obedi. solitæ. & potest extendi ad clericos circa exteriora. 23. q. vlt. tributum. Vel quia obedire debent prælatis suis. 23. dist. quanquā. s. de elect. significasti. Vin.

b ¶ *Probatio*.] 10. q. 3. illud. C. de Episc. & cleri. nulli.

CAP. II.

OMnis anima sublimioribus potestatibus subdita sit: *& infrà.* ¶ Et vos subditi [a] esse debetis. Ideo enim tributa præstatis: quia hæc est probatio [b] subiectionis.

¶ Gregorius Stephano Cantori †.

¶ *Non potest Episcopus nouum censum monasterio imponere.*

CAP. III.

SCientes †: *& infrà.* ¶ Asseruit prædictus Abbas Presbyterū [c] Massæ nouas monasterio consuetudines velle imponere: *& infrà.* ¶ Mandamus, quatenus si ab initio [d] hoc non fuerit etiam labentibus temporibus aliquid nouiter non permittas imponi.

¶ Idem Constantino Episcopo †.

¶ *Cæcus, & pauper ad collectas non tenentur.*

CAP. IV.

LIcèt † multum: *& infrà.* ¶ Dixit quoque prædictus cæcus, quòd ad collectas inter alios pariter compellatur, quod fieri non permittas [e]: quia cum, quem cæcitas sua grauat, inhumanum est nimis in collectione affligere, cui debuerat ex collectis, si esset necessitas, misereri [f].

¶ Paschalis ij. Comitissæ Mathildæ.

¶ *Petens censum debet rationem exprimere.*

CAP. V.

PEruenit † ad nos: *& infrà.* ¶ Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd census ignorantiæ [g] nec diuinis [h], nec humanis legibus inuenitur [i]: oportet quippe, vt omnis census, ad quid, & quando persolui debeat, præsciatur.

¶ Ex concilio Lateranē †.

¶ *Determinat concilium numerum equorum, quos secū ducere possunt Prælati visitantes: & prohibet eis tūc vti venationibus, & sumptuosas epulas quærere. Hoc primò vsque ad ver. prohibemus.*

CAP. VI.

CVm Apostolus † se, ac suos propriis manibus decreuerit ...

Marginal notes (left): † Chartula-rio l. 12. Epist. 20. indict. 7. Continet. — a Cōsule epistolam B. Gregorij, vnde sumitur hæc decretalis, vt Veriug eſſin gat fuctus speciem. — † Cap. 4. e. tit. in 1. cōpil. — † Restitue hanc inscriptionem, prout obseruatur in c. 1. s. de rest. spoliat. — † Cap. 7. ei. de restit. spoliat. in 1. compil. Alia pars huius decretalis extat in c. 1. s de restit. spoliat. hāc adiunge illi, & habebis pulchrā clausulam.

SCientes.] Casvs. a Quidā Abbas conquest⁹ est dño Papę, quod Eps Massæ nouas cōsuetudines, siue possessiones monasterio suo volebat imponere. vnde mādat cuidā cātori, quatenus super hoc veritatē inquirat, & si ab initio hęc imposita nō fuerint, de cætero nouiter imponi nō permittat. Nota, quod initium spectādū est. Item nouus census, siue consuetudines nouæ, Ecclesiis imponi non debent.

c ¶ *Presbyterū*.] Id est, Epm. 93. dist. legimus. & 95. dist. ecce. & 18. q. 2. hoc tantum.

¶ *Glo seq ponit Brocar. de initio spectando aliæ, lex 12. iura pro & alleg. 7. pro medio, sed contra medium, & tamen soluit, & remittit.*

d ¶ *Ab initio*.] Sic ergo ab initio potest imponi cēsus ab ipso patrono de cōsensu Episcopi. s. tit. prox. præterea 2. & 18. q. 2. Eleutherius. j. eod. quanto. postea verò imponi non potest, nec impositus augeri. j. eod. prohibemus. & ita est hic arg. initiū esse spectandū. C. de bo. quæ liber. cum oportet. in fi. ff. de pœn. si quis § qui abortionis. 1. q. 1. quibusdā. C. commun. de vsucap. l. 1. & vlt. de consecr. dist. 1. placuit. ff. commo. l. 1. in fi. & 6 dist. testamentum. & s. de loca. & conduct. propter sterilitatem. § 1. & ff. de neg. gest. sed an vltro. § 1. in fi. ff. de verb. oblig. continuus § cum quis. ff. de contra. & vtili. act. tute. quid ergo. § sufficit. arg. contra, scilicet finem esse spectandum. j. qui sint hi. leg. tanta. in Auth. de nup. §. quia verò. coll. 4. 22. q. 2. quod autem ait. ff. qui satisd. cog. si antequā. de pœnit. dist. 3. § 7. in fi. q. 1. suggestum. & s. de renun. c. 1. arg. contra, scilicet medium esse spectandum: vnde illud:

Cū media sēper gaudebā ludere forma: Mater enim mediis gratia rebus inest. s. de testi. cum tu. & 45. dist. disciplina. & c. sunt namque. & s. de offi. deleg. quærenti. & 23. q. 4. quidam [illegible] bonorum. in fi. & ff. de pœ. respiciendum. C. de custo. & exhi. reo. si quis. arg. contra. quod medium non sit inspiciendum, C. de hære. insti. sed & si. §. solemus. Sol. medium spectandum est in dissensione opinionum, & opinio media magis est amplectēda. s. de offi. deleg. quærenti [b]. Quod dicitur initium esse spectandum, & finem esse spectandum, soluitur s. de elect. dudū. vbi de hoc inuenies alias concordantias.

Marginal note: b Adde, an & quando medium sit spectandum glo. mor. in l. solent. §. fin. in ver. auarissimū. ff. de off. pro.

LIcet multum.] Hæc est pars illius. s. de restit. spolia. licet. Abbas Siculus.

Casvs Quidam cæcus conquestus est domino Papæ, quòd ipse cōpellebatur ad soluendas collectas pariter cū aliis, nō habito respectu ad cæcitatem suam: mandat Papa Episcopo loci, quod hoc fieri nō permittat: quia iniquum est eum, qui taliter afflictus est, in collecta affligere, cum ei debeat potius ex collecta, si esset necessitas, subueniri. Nota, quòd miserabiles personę ab Ecclesia debēt defendi. Itē afflictis non est addēda afflictio.

¶ *Glo. se q allegat duo: quæris obiiciendo, & soluit.*

e ¶ *Non permittas*.] Quid ad Papam de isto exeo, cùm non videatur esse de sua iurisdictione, sed potiùs ad sæcularem pertineat? immò cùm sit miserabilis persona, eius correctio pertinet ad Ecclesiam. 87. dist. c. 1. & 2. & ratione peccati saltem pertinet ad Ecclesiam. s. de iudic. nouit. & arg. 11. q. 1. relatum. Vincen.

f ¶ *Misereri*.] Potius est cōsulēdū talibus, quàm auferēdum. C. ne ho. vel q. l. 1. qui enim morbo corporali laborāt, à personalibus muneribus excusantur. C. qui mor. se excu. l. 1. & 2. lib. 10. sed priuilegium illud non extenditur ad filios C. eo. l. vl. & satis iste affligitur, nec debet amplius affligi. s. de cleri. ægrot. c. 1. & 7. q. 1. cum percussio. & 3. q. 9. indicas.

PEruenit.] Iste est bonus textus, & habet subtilem materiam, & hoc intendit. Non debetur census cuius cā ignoratur. Ab. Casvs. [c] Abbas Frasinoreñ. deprædatus fuit Ecclesiam Carpensem, occasione cuiusdā census, quē abbas petebat ab Ecclesia Carpeñ. dicebat Archipresbyter Carpeñ. quòd nesciebat causam, quare soluere deberet illum censum: quæsiuit [d] à Papa, quid iuris esset: & ipse rñdet prout sequitur in littera. Istæ duæ Ecclesiæ sunt in diœcesi Mutineñ. & Comitissa Mathilda fuit domina, & patrona in vtraque Ecclesia. Bernardus. Nota, quòd census ignorantiæ, id est, cuius causa ignoratur, solui nō debet. Item qui petit aliquid, causam petendi allegare debet.

¶ *Gl. seq. quærit arg. negatiue, & affirmatiuè ad quamlibet partem, vnde. centi quinque iura, & soluit.*

g ¶ *Census ignorantiæ*.] Id est, cuius causa ignoratur. ff. de fideiusso. si quis postquam. & l. si quis pro eo. & ff. quando dies leg. ce. huiusmodi legatum. Sed nūquid talis cēsus, siue cōsimile seruitium potest acquiri tempore? Videtur, quod non, quia sicut tempus non tollit obligationē. ff. de act. & obli. obligationum. §. placet. ita nec inducit [e]. C. de pact. si certis annis. 1. q 1. nullus eps. ad fi. q. vbi de hoc. 10. q. 3. quia cognouimus. C. ne vxo. pro ma. l. vlt. arg. contra. 18. q. 2. seruitium. 1. q. 3. quæsitum, in fi. ff. de vsur. cum de in rem verso. ff. de aqua plu. arc. l. vlt. ff. si ser. vendi. si quis diuturno. licèt ius non probetur: vt ibi dicitur. Sol. licèt ex tempore non acquiratur obligatio: tamē huiusmodi seruitia, siue seruitutes bene acquiruntur, etiamsi non habeant continuā causam. C. de seruit. & aqua. l. 1. & 2. & ff. de aquæ plu. arcen. l. vlt. & de seruitūte tēpore acquirendis loqui videtur lex. C. de arg. & cen. litibus. lib. 11. arg. 18. q. 2. seruitium. & ideo huiusmodi seruitia acquiri possunt spatio 40. annorum. & hoc intellige de his, quæ ius commune possideri non vetat: alia verò quæ possideri nō possunt, non præscribuntur sine titulo, vt ibi dixi s. de præscrip. si diligenti. quia nec possessor in talibus defenderetur. Et si quis aliquid petat tale sibi deberi, sufficit allegare causā in libello, quamuis illam non probet, du tamen probet tempus [f]. arg. ff. si ser. vend. l. si quis diuturno. vt dixi s. de cōsuetu. c. vi. Alij dicunt, quòd non est necesse aliquam causam exprimere. Sed hæc littera in fine contradicit, ibi, ad quid solui debeat, præsciatur. sed priori dicto concordat.

h ¶ *Nec diuinis*.] Id est, Canonis. 3. 5. quia suspecti.

i ¶ *Inuenitur*.] Supple, quod solui debeat sine causa: & ideo qui petit, causam alleget, vt dixi. Ber.

CVm Apostolus.] Diuiditur in tres partes principales. Et prima pars subdiuidi potest in duas, vt patet in textu. Secunda ibi, *Quocirca*. Abbas.

Casvs. Quidam, scilicet Archiepiscopi, Episcopi, & inferiores cū Ecclesias visitabant, grauabāt eas in procurationibus exigendis, vt quandoque ornamēta Ecclesiastica subitò vēderet, vel obligare compellerentur, & breuis hora longi temporis victum consumebat: vnde statuit concilium Lateran. quod prælati prædicti secundum facultates Ecclesiarum recipiant procurationes: statuendo certū numerum cuilibet prædictorum tam personarum, quā equorum, quibus contenti existant recipiētes cū gratiarū actione, quod illis fuerit ministratum: ab illicitis absti. nēdo, nō quę sua sūt, sed quę Iesu Christi quęrere videātur: prohibet insuper, ne subditos suos indebitis exactionibus aggrauare præsumat, nisi quādo necessitas super uenerit

Marginal notes (right): c Hic tamen Bernardi est, & in antiquis exemplarib. reperitur. — † Ca. 5. ei. tit. in 1. comp. Et de materia, vide Calde. conf. 1. tit. de libe. oblat. dimmo qua fiunt consuetudine, vt patet in superscriptione, & per litteram quæ sequitur. Ioann. And. — † Scilicet sub Alex. iij. c. 4. & 6. eo. tit. in 1. compil. nam de materia vide, quæ etiam in c. cum ex off. cy. supra de præscript. — † 1. Thes. 3. 1. Corint. 11. Actuū. 20. — e De hoc dicit vide notata per Ioann. And. & doctores in c. non sermo. de reg. iur. lib. 6. & de censu ignorantia, an soluendus, vide Sylvestrum in sum. verb. Gabella. 2. § sexto quæritur. — f Vide glos. & Doctores in l. 1. §. ff. de aqua plu. arcen. & in l. seruitutes prædiorum. 2. ff. de seruit. Add. Ioann. Andr. supra de cau. poss. & prop.

uenerit: vt si manifesta, & rationabilis causa extiterit, moderatũ auxiliũ ab eis poterũt postulare: cũ dicat Apostolus *non debēt filij thesaurizare parētibus*, sed ecōuerso. In hoc dicit, qđ dictũ est de prædicto numero personarũ, & euectionũ, secundũ tolerantiã dictũ est, in illis locis, in quibus ampliores sunt reditus in pauperibus locis illã teneant mẽsuram, vt minores non debeant aggrauare & illi qui paucioribus equis vti solebant, nõ credant sibi prædictã indulgentiã fore concessam. Nota quod procurationes recipiẽdæ sunt secundũ facultates Ecclesiarum. Item hic determinatur numerus euectionum in visitationib. faciẽdis. Item prælati visitãtes subditos suos, canes venaticos, vel aues hĩc non debent. Item sũptuosas epulas quærere non debent. Item quod eis in procuratione competenter ministratũ fuerit, recipere debẽt. Itẽ episcopi subditos suos talliare nõ debẽt sine causa. Item causa tamen licita, quod a tas mi... licere: Ite filij nõ debẽt thesaurizare parentibus sed e cõuerso. Itẽ quod prouisũ est ad leuamẽ, extẽdi nõ debet ad grauame.

m ¶ *Parentes filiis.*] 16. q. 1. prædicator. Ordine enim naturæ filius succedit patri, & nõ ecõuerso. ff. vt. de lib. scripto § nõ sic parentibus. iste tñ ordo plerunque turbatur ff. de inoffi. testa. nam & si. vnde dixit dominus Bulgarus, cũ suus vnicus filius decessisset: *Ordine turbato succedis, Bulgare, nato.* & sic nota pro filiis.

rit exibendos[a] †, vt locum prædicandi auferret pseudo apostolis, & illis, quibus prædicabat, nõ existeret onerosus: graue nimis esse dignoscitur, quod quidã prælatorum ita in procurationibus graues[b] existant, vt interdum Ecclesiastica ornamenta subditi exponere compellãtur: Et longi temporis victum breuis hora cõsumat[c] †. ¶ Quocirca statuimus, quòd Archiepiscopi[d] parochias visitantes, pro diuersitate prouinciarum, & facultatibus Ecclesiarum, quadraginta vel quinquaginta euectionum numerum; Episcopi[e] autem viginti, vel triginta; Cardinales viginti quinque nunquam † excedant: Archidiaconi verò quinque vel septem: Decani[f] constituti sub Episcopis †, duobus equis contenti existant[g]. Nec cum canibus[h] venatoriis, & auibus proficiscantur, & ita procedant, vt non quæ sua[i] sunt, sed quæ Iesu Christi, quærere videantur. Nec sumptuosas[k] epulas quærant, sed cum gratiarum actione recipiant, quod honestè, ac competenter illis fuerit ministratum.

¶ *Prælati non debent grauare subditos talliis & exactionibus: permittitur tamen ex iusta causa petere ab eis moderatum auxilium; h. d. vsque ad §. sanè.*

¶ Prohibemus etiam, ne subditos suos talliis, & exactionibus Episcopi grauare præsumant: Sustinemus autem pro multis necessitatibus, quæ aliquotiens superueniunt, vt si manifesta, ac rationabilis[l] causa extiterit, cum charitate moderatum ab eis valeant auxilium postulare. Cùm enim dicat Apostolus † [Non debent filij thesaurizare parentibus, sed parentes filiis[m]] multùm longe a paterna pietate videtur, si præpositi subditis suis graues existant, quos in cunctis necessitatibus pastoris debent more fouere. Archidiaconi verò, siue Decani, nullas exactiones[n], siue tallias, in Presbyteros, seu clericos exercere præsumant.

¶ *In effectu dicitur, quòd numerus equorum statutus in principio c. nõ debet trahi ad augendũ numerum alias solitum. Abbas.*

¶ Sanè quod de prædicto numero euectionis, secundum tolerantiam dictum est, in illis locis poterit obseruari, in quib. ampliores sunt reditus, & Ecclesiasticæ facultates. In pauperioribus autem locis, tantam volumus teneri mensuram, vt ex accessus maiorum minores meritò non doleant se grauari. Nec sub tali indulgentia illi, qui paucioribus equis vti solebant, hactenus plurium sibi credant potestatem[o] indultam.

¶ Ex eodem †.

¶ *Nouus census Ecclesiis imponi non potest, nec antiquus augeri. Hoc dicit, & est de principalioribus huius tituli.*

CAP. VII.

PRohibemus insuper, ne ab Abbatibus, Episcopis, vel aliis Prælatis, noui[p] census[q] imponantur Ecclesiis, nec veteres[r] augeantur, nec partem redituum suis vsibus appropriare

a ¶ *Exhibendos*] Id est, procurãdos. 18. q. 2. sancimus. 10. q. 1. c. 1.

b ¶ *Graues*] Quod facere non debet, immò si grauatur Ecclesia, suis expẽsis debẽt visitare. 10. q. 3. cauendũ. & 1. q. 2. placuit.

c ¶ *Consumat.*] Vsque ad exinanitioné extremæ virtutis. 10. q. 3. c. cauendum. & c. inter cætera. 1 q. 2. placuit.

d ¶ *Archiepiscopi.*] Arg. quod archieps debet visitare prouinciã, & procurationes à subditis suffraganeorũ suorum exigere. ĩ. eod. sopitæ.

¶ *Glos. seq. signat contrarium, & soluit.*

e ¶ *Episcopi.*] 10. q. 3. inter cætera contra: vbi dicitur, quod quinquagenarius numerus nõ excedatur: sed illud corrigit per istud.

f ¶ *Decani*] Id est, Archipresbyteri rurales.

¶ *Glos. seq. quærit, arguit & soluit.*

g ¶ *Contenti existant.*] Quid ergo si plures ducant, nunquid poterũt in superfluo prohiberi? Videtur, quod sic, ff. de aqua quoti. & æsti. l. 1. §. Trebatius. & 10. q. 3. quia cognouimus. 64. dist. quia per ambitiones. ĩ. de excessibus præla. cum ad quorundã. Potest dici, quod potest denegari in superfluis: sed si propterea subditi excommunicentur, tenet fortè sententia: quia sententia pastoris siue sit iusta, siue iniusta, timenda est. 11. q. 3. c. 1. & 2. & illa dec. cum ad quorundam. continet specialem indulgentiam, vt quidam dicunt. Tanc.

h ¶ *Canibus.*] ĩ. de cle. vena. c. 1. & 2. & 33. di. quorundam. & 86. dist. Esau. & c. an putatis.

i ¶ *Quæ sua.*] 63. dist. nosse. & 8. q. 1. sũt in Ecclesia. 65. dist. licet.

k ¶ *Sumptuosas.*] 35. dist. Ecclesiæ principes 4. dist. denique. sed Episcopi in contrarium faciunt: nam vix cautela diuersorum coquorum eos potest satiare: Vnde dicit lex, quòd ex nimia ingurgitatione olet os. ff. de ædil. edi. qui clauum. §. is cui. habeat ergo pauperem cibum. 42. dis. c. vlt. 35. dist. ecclesiæ principes. 12. q. 2. glossa episcopi. Lau.

l ¶ *Rationabilis.*] Si de hoc dubitetur, superioris arbitrio determinetur. arg. 10. q. 3. quia cognouimus. 11. q. 1. si clericus.

n ¶ *Exactiones.*] Ad opus suũ sine mandato Epi, vel supple, nisi in casu præmisso. nã quæ præmittuntur in præstationibus, in feudis repetita intelliguntur. ff. de verb. oblig. c. Titia. §. 1. & 32. q. 7. Apostolus. & de appellat. secundo requiris.

o ¶ *Potestatem.*] Quia quod prouisum est ad leuamen, extendi non debet ad grauamen 45. dist. licet. ĩ. de appella. cum speciali & c. suggestum. & ĩ. de pœ. in quibusdam. Lau.

PRohibemus.] Primò ponit duplicẽ prohibitionem, quã iustificat. Secundo ponit dexterum ibi, *Si quæ vero.* Abbas.

CASVS. Præcipit concilium Lateranen. quod Archiepi, Epi, Abbates, & alij prælati nouum censum non imponant Ecclesiis, nec veteres augeant, nec partem prouentuum Ecclesiarum suis vsib. appropriare præsumant seu libertatẽ inferioribus conferaẽ, quam non volunt a suis superioribus obseruari: quod cõtra factũ fuerit irritum habeatur. Not. quod nouus census ecclesiis imponi non debet, nec veteres augeri. Itẽ Eps non potest sibi appropriare redditus Eccle. Item quod tibi vis fieri, alteri facere debes: & quod tibi non vis fieri, alteri non facias.

p ¶ *Noui*] Id est, de nouo, cũ ab initio impositi non fuerint. ĩ. eod. fidentes, & qui ab aliis Ecclesiis non soluuntur ĩ. eod. c. Ecclesiis.

¶ *Glo. seq. alle. 11. contrar. & quatuor contraria, & sol.*

q ¶ *Census.*] Qui imponitur in ipsa fundatione, putà vt in singulis annis soluat vnũ cereũ siue libram ceræ, vel piperis, siue etiã certã quãtitatẽ pecuniæ, putà x. solidos, vel minus, vel & plus, quod præstatur in signũ ... ĩ. eo. c. 2. & 3. ĩ. de cau. poss. c. vlt. Nõ credo, quod possit augeri ab Episcopo, vel Abbate, licèt augeatur possessiones secus in procuratione. ĩ. eo quanto quia procuratio non dicitur propriè census, sed pennoti videtur, quod possit imponi, siue augeri auctoritate Episcopi. ĩ. c. prox. hoc intellige. si iusta causa subest: alias non.

r ¶ *Nec veteres.*] Nota ergo cẽsus nõ esse augendos, siue imponẽdos de nouo. C. de pacti. prima l. 1. sisti. & ĩ. de transact. de cætero. arg. ff. de acquiren. re. dom. locus. ĩ. de præben. auaritiæ. vbi etiam de hoc tangitur. & C. de no. vec. l. 1. 2. & 3. vbi dicitur, quod noua vectigalia nõ possunt imponi nisi à principe. ĩ. e. significauit. & ĩ. de verb. sig. super quibusdã. & 12. q. 2. seruitium. & 1. q. 1. nullus eps grauamen. in si. C. de allu. l. vlt. arg. contra. ff. de fideicom. liber. l. generaliter. §. si quis alienum. de flu. l. 1. §. ripam. & ff. qui & à qui. si mortis. & ĩ. eod. quãto. Sol. si per vbertatem fructuum fiat incrementum cùm eorum sit casus fortuitus, & dubius C. de vsufr. si ea lege. propter hoc augeri nõ debet census: sed si accedat nouum prædium, noua parochia, vel aliquid tale: iustam videtur habere rationem eius. argu. ff. de vsufr. item si fundus. sed infra, arg contra ĩ. de veh

† *Alexander in concilio in margine, sed eadem est altrius forte figurificatio.*

† *Vide l. instrumentorũ. Sed vis pupi. ... debeat.*

† *Alias, i- ...*

a *Archiepiscopi, si agit subditum: si committitur ad arbitros: hoc probant iura allegata. & ĩ. tit. 1. nullus & derẽ licet. ... Aud.*

b *Alias ita: qui successit filio suo ordine, &c.*

† *1. ad Corinth. c. 12.*

c *Concord. l. 1. §. 1. ff. de minu. & l. ... eod. & no. C. de sacro. eccles.*

† *Scilicet concilio Lateran. sub Alex. 3. c. 7. fraudem. & c. 7. eod. in c. compel. de mater sa ... de ... non ... commune. ... additã per Sylvestrum in summ. Ver. Gabella.*

de vit. & hone. cleric. quoniã vt ait. & j. eod. tit. quanto. Lau.
a ¶ *Appropriare præsumant.*] Vbi tantũ censum habere debẽt & est arg. q Eps̃ fructus parochiarũ l. ecclesiarũ, siue etiam præbendarum sibi retinere nõ debet vltra modum sibi permissum. 10. q. 3. quia cognouimus. s. vt Eccle. benefi. c. vnic. ad hoc. s. de decim. ∫in. Ala.

præsumant [a]: sed libertatem, quam sibi maiores cõseruare desiderant, minoribus [b] suis bona voluntate conseruent. Si quis verò aliter fecerit, irritum [c], quod egerit, habeatur.

¶ Alexander iij. Vigorien. † Episcopo.

¶ *Prælatus, seu Rector Ecclesiæ non potest, præsertim post mortem, Ecclesiam suam propria auctoritate constituere censualem.*

CAP. VIII.

PRæterea † illi, qui Episcopo ignorante [d], auctoritate sua pensionem annuam de Ecclesiis quadam illusione † soluerint [e], siue [f] receperint, eis defunctis [g] in receptione pensionis non sunt aliquatenus audiendi: si Pontificis, aut alterius, qui de iure id facere potuerit [h], auctoritatem, & assensum super hoc non interuenisse constiterit. Non enim simplices Sacerdotes, vel Clerici possunt Ecclesias, quibus præsunt auctoritate sua (præsertim post decessum suum) efficere censuales.

¶ Idem Carnoten. † Episcopo.

¶ *Breue est, vel per alia verba summatur sic: Episcopus Ecclesiæ de manu Laici per se erepta nõ potest ob hoc censum imponere.*

CAP. IX.

ECclesiis †, quas de nouo Episcopi de manibus Laicorum eripiunt, præter cathedraticum, & iura omnia, quæ aliis Ecclesiis [i] imponuntur, exactionem prohibemus [k] imponi.

¶ Idem †.

¶ *Noua pedagia sine cõsensu Prin-*

b ¶ *Minoribus.* 95. dist. esto. & 11. q. 5. de for. & si iura vniuscuiusq; Ecclesiæ nõ seruẽtur, ecclesiasticus ordo confunditur. 11. q. 1. peruenit. & 2. q. 6. qui se scit.
c ¶ *Irritum.*] Etiamsi iurauerit hoc j. c. grauis & c. significauit. 2. q. 6. qui se scit.

PRæterea.] Ponit casum generalem, rationem subdens ibi, *Non enim.* Abbas.

Casus. Quidã rectores Ecclesiarũ collusione quadã facta cũ religiosis, qui habẽt in illis Ecclesiis ius patronatus, soluũt eisdẽ Ecclesiis annuatim pẽsionẽ. & illi eã recipiũt Epõ ignorante: quæritur, an successores pẽsionẽ istã soluere teneãtur? Rñdet, q monachi nõ sũnt audiẽdi in receptiõe pẽsionis, si auctoritas Episcopi, vel eius officialis, q auctoritatem præstare possit, nõ interuenerit super hoc. qa simplices sacerdotes, vel clerici, non pñt Ecclesias, quibus præsũt, cõstituere cẽsuales, præsertim post ipsorũ decessũ. Nota, q sine auctoritate Episcopi pẽsiones Ecclesiis imponi nõ debẽt. Itẽ census à priuata psona Ecclesiæ impositus, vita soluẽtis excedere non potest.
d ¶ *Ignorante.*] Pone exemplũ, quando volũt isti sacerdotes cõstituere cẽsum, vt eorum cõsanguinei succedant post mortẽ illorũ. j. eo. cũ clerici.
e ¶ *Soluerint.*] Supple, sunt puniendi. j. eod. cum clerici.
f ¶ *Siue.*] Pro, &.
g ¶ *Eis defunctis.*] Quia pensio illa non ligabat successorem eius, qui Ecclesiam [a] non potuit constituere censualem: vt dicit hic in fine & s. de transact. de cætero. vnde si petãt monachi pensionem à successore, non debet soluere.
¶ *Glossa seq. arg. & remittit.*
h ¶ *Qui de iure id facere potuerit.*] Hic est arg. bonum, quòd census de auctoritate Episcopi possit imponi de nouo, siue etiam augeri. Dic vt no. s. eo. c. prox. Ber.

ECclesiis.] Vt intelligas, ratio dubitandi fuit: quia sicut tempore fundationis, vel perceptæ libertatis potest Eps sibi certum censum constituere, vt in c. constitutus. s. de relig. do. & in c. præterea. 2. de iure patro. ita videbatur, q si eripiebat Ecclesiam de manibus laici, cùm eam quasi de nouo duceret ad libertatem, quod in recompensationem beneficij potest imponere nouum censum. Sed contrarium deciditur: quia Eps ad hoc tenebatur ex officio suo, & in necessitatibus nemo liberalis existit: vt in l. tẽ legatam ff de adimen. lega. Abb.
Casus. Aliquando laici tenent Ecclesias: Episcopi liberãt eas de manibus laicorũ: quæritur, vtrum plus iuris habere debeant in istis Ecclesiis, quàm in aliis. Respondet Papa, quod nullam exactionem imponere eis possunt, nec debent præter cathedraticũ. & omnia iura, quæ aliis Ecclesiis imponitur. Nota, q idẽ ius, quod Epi habẽt in antiquis Ecclesiis, idem, & non plus debẽt habere in nouis, siue in illis, quas liberãt de manus

† *Vigor.* † *Vigornen.* † *Vigora.* — †Cap. 8. eo. tit. in 1. cõ. & post concil. Later. sub Alex. iij. p. 18. c. 9. — † Collusione, legitur post concilium, & fortassis aptius. — † Carnoten. in vno, cæteri Carnoten. habent. — † Cap. 2. eo. tit. in 1. cõpil. Et post concilium Lateran. p. 2. c. 8. — † Scilicet Alex. iij. in concilio Later. c. 22. & c. 2. tit. de treuga. & pace. in 1. comp. Et vide Syluestrũ in sum. verb. Gabella 3. vbi plenè de materia huius decretalis. — a Vide hoc latius per Ioann. And.

bus laicorum. Item non debent Ecclesiæ diuerso iure censeri.
i ¶ *Aliis ecclesiis.*] Vt 10. q. 3. illud.
¶ *Glo. seq. alleg. duo iura.*
k ¶ *Prohibemus.*] Per decre. Lateran. concilij s. eo. prohibemus. & 18. q. 2. hoc tantum. arg. est ergo hic, q consuetudo aliarũ Ecclesiarũ seruari debet. j. eod. super eo. arg. s. de consuetud. cum olim.

cipis imponẽs, cõmunione priuatur.

CAP. X.

INnouamus [l]: *& infrà.* ¶ Nec quisquam alicui † nouas pedagiorum exactiones, sine auctoritate, & consensu Regum [m] & Principum, statuere aliquo modo præsumat: Si quis autem contra hoc fecerit, & commonitus † non destiterit, donec satisfaciat, communione careat [n] Christiana.

¶ Idem Cantuarien. Archiepiscopo, & eius Suffraganeis.

¶ *Qui per collusionem constituit Ecclesiam censualem, illa priuabitur.*

CAP. XI.

CVm † Clericis *& infrà.* ¶ Ad nos quia clerici quidam cum Religiosis collusione [o] facta, citra auctoritatem diœcesani Episcopi [p], Ecclesias quas tenent, eis constituunt censuales: vt post decessum eorum, eædem Ecclesiæ per repræsentationem eorundem Religiosorum, ad filios, vel nepotes [q] Clericorũ ipsorum possint transferri: Præcipimus, vt si qui inuenti fuerint facere talia, eos à præscriptis Ecclesiis non differatis appellatione postposita remouere.

¶ Idem.

¶ *Si collectores grauant Ecclesias, priuari debent officio.*

CAP. XII.

EA † quæ de auaritiæ: *& infrà.* ¶ Cum autem propter beati Petri visitationem, denariorum collectam [r] per Archi-

INnouamus.] Primò ponitur prohibitio. Secundo pœna ibi, *Si quis.* Abb.
Casvs. Noua pedagia sine auctoritate Regum, vel Principũ constitui nõ debent. & qui cõtra fecerit, communione careat Christiana. Nota, quòd soli Principes noua pedagia constituere possunt.
l ¶ *Innouamus.*] Quod iam statutum erat. 24. q. 3. paternarum.
m ¶ *Regum.*] Reges enim, & Principes tãtum, potestatẽ habent noua pedagia cõstituendi. C. de publi. & vecti. l. vectigal. & c. no. vec. l. 1. 2. & 3. alia omnia pedagia interdicta intelliguntur, nisi ea consuetudine, cuius non extat memoria, exigantur. j. de verb. signifi. catione, super quibusdam. §. 1.
n ¶ *Cõmunione careat.*] Hæc est pœna canonica, secũdũ leges exilio perpetuo puniri debet. C. noua vectig. instit. nl.

CVm clerici.] Primò ponitur excessus. Secundò pœna ibi, *Præcipimus.* Abb.
Casvs. Quidã clerici cum quibusdam religiosis sine auctoritate Epi faciunt collusionem, constituendo eis cẽsuales Ecclesias, quas tenent, vt post eorum decessum ad præsentationem religiosorũ, ad easdẽ Ecclesias filij, vel nepotes clericorum ipsorum repræsententur: præcipit Papa, vt qui inuenti fuerint facere talia, ab Ecclesiis ipsis appellatione postposita spolientur. Nota, quòd clerici Ecclesias, quas tenent non possunt constituere censuales, & spoliandi sunt ipsis Ecclesiis, qui hoc faciunt.
o ¶ *Collusione.*] Collusio est inter reum, & actorem occulta, & illicita pactio, per quam alter in iudicio [d] se superari permittit. simile s. eo. præterea.
¶ *Glo. seq. recitetur per obiectionem.*
p ¶ *Citra auctoritatẽ diœces. Episcopi.*] Maximè quia collusio mala non excusaretur auctoritate episcopi: quia nec ipse nouum censum, siue pensionem potest imponere s. eod. prohibemus. vbi de hoc. aliàs iusta, & honesta causa interueniente videtur, quod possit, vt ibi dicitur.
q ¶ *Ad filios, vel nepotes.*] Hæc est cã, quare ista cõstituebant, & mala: & ideò cuius causatũ est malũ: cuius enim causatum est malum, ipsũ quoque malũ est, vnde puniuntur, vt hic dr. Ber.

EA quæ.] Primò ponit excessus. Secũdò pœna ib. *Quos.* Ab.
Casvs. Quidam Archidiaconi faciebãt collecta denariorũ beati Petri per archidiaconatus suos, & sub tali occasione Ecclesias, & parochias plurimum aggrauabant: præcipit Papa, quòd hoc non faciant: quòd si secus præsumpserint, id quod videntur habere, auferetur ab eis. Nota, quòd prætexto officij sibi commissi non debet quis illicitas exactiones præsumere: quod qui fecerit officio illo priuari debet. Item priuilegium meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate.
r ¶ *Collectam.*] Præstatio quędã est, quã Anglici soluũt Romanæ Ec-

† *Aliunde, legitur in plurimis antiquis, & verius quàm decem.* — † *monitus.* — b *Præsumptione, si hoc fecerint fine causa, secundum Innocentium. Ioann. And.* — † *Cap. 17. tit. de simonia. in 1. compil. & post concilium Later. p. 18. c. 8.* — c *In ecclesia agitur plene per Doctores de materia huius decretalis.* — † *Cap. 17. tit. de simonia. in 1. compil. & post concilium Later. p. 2. c. 9.* — d *Putabat Hg. quod hic extra iudiciũ facta fuisset hæc collusio. Ioann. And.*

næ Ecclesiæ: & dẽt esse moderata, vt certũ, & determinatũ qd detur. *ff. de dam. infe. ex damno* arg. *C. de Iudæis, Iudæi*. Alanus.

a ¶ *Gravetis*.] scilicet, quũ sub specie tributorũ nõ debent illicite exactiões fieri: vt hic patet, & *ff. de off. præsi. illicitas. §. illicitas*.

b ¶ *Auferetur*.] Nedũ quæretis vsurpare, quod vestrũ non est, perdatis, quod vobis competere videbatur. 13. q. 8. 1. circa finem q. & 25. q. 2. *si decre*. quia privilegium meretur amittere, &c. 11. q. 3. *privilegium*. Ber.

diaconatus vestros feceritis, Ecclesias, vel parochias non gravetis[a]: Quod si secus præsumpseritis, id quod videmini habere, aufertur[b] † à vobis.

¶ Lucius iij.

¶ Qui recipit iuramentum de novo censu imposito Ecclesiæ persoluẽdo, compellitur iurantem absolvere.

Significavit.] Primò ponit casum perplexũ. Secundo ibi, *Quocirca*. distinguendo providet. Secundum membrum ibi, *Si verò*. Abb.

Casvs. Monachi de Castig. elegerunt quendam clericũ T. nomine ad regimen ecclesiæ de Fulsig. ipsum iuramenti vinculo adstringentes de soluẽdo eisdem annuatim cẽsum trium marcharũ, quas prædecessor eius solverat: postmodum Eps diœcesanus præcepit, eidem in periculũ ordinis, ne censum illum eis solveret, nisi primò constaret, quod auctoritate episcopali fuisset impositus. Sacerdos prædictus hoc significavit Domino Papæ: vnde mandat cuidam, quatenus si constiterit præfatum canonẽ, auctoritate Epi, & non de novo fuisse impositum, præcipiat epo, vt prohibitionem suam relaxet. Si verò census de novo sit impositus, sive auctoritate episcopi factum sit, sive non, compellat monachos illos, vt clericum illum à iuramento absolvant. Nota, q nous census etiam de auctoritate Episcopi Ecclesiis imponi non debent. Item iuramentum de novo cẽsu soluendo præstitum relaxandum est.

CAP. XIII.

Significavit † nobis T. Rector Ecclesiæ de Fulsig. † quod cùm à Monachis de Castig. † ad regimen ipsius Ecclesiæ fuisset electus †, de soluendo eis annuo censu trium marcharũ, quas prædecessor eius solverat, præstitit sacramentum: postmodum Episcopus diœcesanus, ne ipsum censum Monachis solveret, nisi priùs constaret, quòd Episcopali auctoritate[c] fuisset impositus, in periculum ordinis sui interdixit[d]: & infra. ¶ Quocirca mandamus, quatenus si præfatum cẽsum † auctoritate Præsulis, & non de novo[e] impositum fuisse constiterit, Episcopo præcipias, vt prohibitionem sine dilatione relaxet. Si verò census sit de novo impositus, sive auctoritate Episcopi[f] hoc factum fuerit, sive non, eosdẽ Monachos, vt Clericum à iuramento absolvant, appellatione remota compellas.

c ¶ *Episcopali auctoritate*.] Quod vr̃ sufficere, iusta tamẽ de cã. s. *eo. præterea*. s. *de præb. avaritiæ*. ar. j. *de eccle. ædifican. ad audientiam*.

¶ *Gloss. seq. quærit. arg. pro. & cõtra. ponit. opi. Lau. quã approbat*.

d ¶ *Interdixit*. Sed in hoc dubito, cui potius debuit obtemperare. Videt, q Episcopo. 11. q. 3. *qui resistit*. & 23. q. 1. *quia culpatur*. Sed videtur potius, q servare debeat iuramentũ, maximè cùm habeat probabilem causã, quia prædecessor solvit, & sic erunt monachi in quasi possessione: vnde non debent privari, vsquequo constet. s. *vt lit. penden. c. 1*. Laurentius dixit, quod potius servare debet mandatũ Episcopi, & littera illa præstat ar. ad hoc vt prohibitionem relaxet, quod satis potest concedi: quia conditio[a] subintelligebatur in iuramento: hæc scilicet, nisi rationabile aliquod impediat: & quia præsumptio est cõtra eos, ex eo quod ipsum iurare fecerunt, ad quod nõ fuerat compellendus, etiamsi de iure solui debeat.

Gl. seq. quærit, tripliciter soluit.

e ¶ *De novo*.] Nec ita ab initio potest imponi s. *eo. scientes*. s. *de in. pat. præterea. & ar. s. vt eccle. bene. c. vnico*. sed ex postfacto non potest imponi census, nec etiam per compositionẽ. s. *de transact. de cætero*. Sed quem dicit censum novum? Potest dici novus, qui non est impositus in fundatione[b] ipsius ecclesiæ. 18. q. 2. *Eleutherius*. & s. *de iure pat. præterea*. vel qui non est præstitus tanto tempore quod ad legitimam præscriptionem pervenit[c]. Sed multò refert, verum quis alleget præscriptione, quia ea probata obtinet, licèt in veritate fuerit novus: an verò censum ab initio constitutum: quia tunc non iuvatur tẽpore, nisi constet, quod legitimè fuerit cõstitutus. vel potest appellari novus qui impositus fuerit. Lateranen. concilio. s. *eo. prohibemus. & j. eo. gradum*. Lau.

¶ *Gl. seq. supplet. & remittit*.

a *Faciunt notata per Albericum tractatu de statu p. 1. q. x*.

b *Vel exemptiõe. de religio. do. cõstitutus. secundũ Goff. & And*.

c *Adde, quod cõtra censum non præscribitur competit. C. de præs. xxx. ann*.

f ¶ *Si auctoritate Episcopi*.] Hic evidenter apparet, q Epi novũ censum non possunt imponere: & tu supple, verum est sine rationabili & iusta causa: vt no. s. *eo. prohibemus*. Dic vt ibi.

Sopitæ.] Primò narrat factum. Secundò, diffinit ibi, *Ea propter*. Abbas.

¶ Idem Raven. Archiepiscopo.

¶ Archiepiscopus visitans provinciam etiam à monasterijs provinciæ procurari debet.

Casvs. Inter Archiepiscopum Ravennatẽ, & monasteria de Bononia controversia vertebatur, super procurationibus recipiendis causa visitationis: Abbas sancti Proculi aliorũ monasteriorum de Bononia procurator, & pro monasterio suo, propter controversiam istã ad Apostolicam sedẽ accessit, & super ea mota diutius litigavit: Archiepũs asserebat procurationes ipsas in aliis monasteriis suæ provinciæ, sibi sine contradictione præstari, & probavit prædictas procurationes exhibitas fuisse prædecessor. b. suis in monasteriis Bonon. Papa videns intẽtionem archiepi iure cõi fundatam, & antecessorũ suorum consuetudine adiuvari, condẽnavit monasteria supradicta ad procurationẽ præstandam dicto archiepo, & successoribus suis secundũ facultates eorum. Nota, q Archiepũs cùm visitat suã provinciam, procurationes de iure cõi recipere debet. Item cõsuetudo in procurationibus recipiendis attendenda est. Item procurationes secundum facultates Ecclesiæ sunt exigendæ. Itẽ sentẽtia lata pro prædecessore prodest successori.

CAP. XIV.

Sopitæ †: & infra. ¶ Sanè cùm inter te, & monasteria Bononiæ super procurationibus, quas ab eis exegeras, cõtroversia verteretur: & infra. ¶ Abbas sancti Proculi omnium aliorũ procurator[g], sicut ex litteris, quas portavit, apparuit, super hoc diutiùs litigavit: & infra. ¶ Sed tu procurationes ipsas in aliis[h] monasteriis tuæ provinciæ asserens tibi sine contradictione præstari, eas prædecessoribus tuis in monasteriis Bonon. exhibitas per testes idoneos probavisti. Inde vtique vidimus intentionem tuam iure cõi[i], & prædecessorum tuorum consuetudine[k] adiuvari, ea propter monasteria supradicta condemnavimus, ad procurationẽ secũdùm facultates[l] eorũ, tibi, tuisque successoribus exhibendam.

¶ Clemens iij.

¶ Patroni etiam Clerici novũ censum Ecclesiæ imponere non possunt, nec veterem augere: & si super hoc iuramẽta, vel cautiones exegerũt, coguntur absolvere.

CAP. XV.

Gravis † admodum: & infra. ¶ Ecclesiasticæ personæ.

g ¶ *Procurator*.] Et tñ cõstitutus erat ab vniversitatib. pluribus: sed procurator propriè dicitur, qui mandato dñi res ipsius tractat. *ff. de procurat. l. 1*. non de differentia in nominibus secundum canones, dum tamen constet, quòd ei detur potestas agendi. s. *de procura. petitio*. ibi de hoc. & *in Auth. de san. epis. §. aliud autem. & §. si verò episcopi. coll. 9. & 3. q. 3. salvator*.

h ¶ *In aliis*.] Ergo & in monasteriis Bonon. quia idem ius dẽt habere in his, & in aliis s. *eo. ecclesiis*. j. *eo. super eo*. quia vna, & eadem res diverso iure censeri non debet. 12. q. 2. *cognovimus, & s. de deci. cum in tua*. & ita est hic q. ex eo, quod alij faciunt, qui censetur eodem iure, & sub eodem dño, & tu facere debes nisi ostendas contrarium[d]. 100. *di. contra morem*.

Gl. seq. alleg. concor. & soluit cõtraria.

i ¶ *Iure communi*.] Quod solum sufficit, & hoc ius est. 10. q. 1. *decernimus episcopum. & c. placuit*. nec obstat, quod dicitur 18. q. 2. *luminosa*. quia illud intelligitur de exempto.

k ¶ *Consuetudine*.] Et sic duplici iure censetur: vnde fortiùs debuit pro episcopo iudicari, cum vtrũque per se sufficeret. C. *de edi. divi Adri. tol. l. fin*.

l ¶ *Facultates*.] Quod quidem semper considerandum est. s. *eo. cum Apostolus*. 10. q. 3. *cavendum inter cætera. & c. vlt. j. eod. quanto & c. cum nuper* & hoc intellige, qñ cã correctionis, & visitationis accedit s. *eo. cum nuper*. sed ex alia cã, putà pro negotiis propriis, tunc non habebit procurationem.[e] arg. 10. q. 3. *relatum. & j. eo. tit. procurationes*. Ber.

Gravis admodum.] Prima pars narrat factũ. Secunda providet ibi *discretioni*. Abb. Sic.

Casvs. Quidã ecclesiastici, seu religiosi habentes præsentationẽ in Ecclesiis nolunt ad eas vacantes aliquos præsẽtare, nisi aut novum censum illis imponant, aut veterem pensionẽ augmẽtẽt cõtra conciliũ Later. & ad solutionẽ ipsius instituẽdos presbyteros iuratoria, vel fideiussoria cautiõe cõpellũt: quod venit hoc ad notitiã dñi Papæ: vnde mãdat quibusdã, quatenus qeqrd

† Cap. 1. eo. ti. in 2. cõp. Et quatenus hic agitur incidenter de visitatione monasteriorũ, vide concilium Tridentinum sess. 21. de reform. c. 8. & sess. 25. de regular. c. 20.

† Cap. 4. eo. tit. in 2. comp. Et de materia vide Cardinalem in Clemen. 1. §. 1. de excessib. prælat.

d *Vnde dicebat Ian. quod hunc Archiepiscopo sufficiebat ius commune, vel generalis consuetudo: quia si non esset contraria, traheretur extendenda ad ecclesias similis conditionis. Ioan. And*.

e *Etiam si per illã diœcesim iter faciat*.

† Mat. c. 25. & Luc. c. 19.

† Cap. 1. eo. ti. in 2. cõp.

† Fulsig. † Furtigen. sed vt plurimum in antiqua habetur, Fulsig.

† Clausig. † Claustrogen. † assũptus.

† Canonẽ habent omnia exẽplaria manuscripta, cum vox censũ eadem significatio, cum voce, censũ.

constiterit contra constitutionem concilij super huiusmodi à tempore præfati concilij attentatum, in irritū debeant reuocare: & presbyteros, qui super his iuramenta illicita præstiterunt, faciant absolui, congrua satisfactione imposita: & qui contra formam canonum de cætero super his venire præsumpserint canonice puniantur. Not. quod nouus census Ecclesijs non debet imponi: nec vetus augeri. Item constitutio trahitur ad futura, & ea tantum respicit: nisi dicatur in ea, quod præterita respiciat. Itē iuramenta contra formam canonum præstita illicita sunt, & ideo nō seruanda. Item qui contra formam canonum aliquid attentāt, puniendi sunt.

† Lateran. sub Alex. iij. c. 7. §. prohibemus.

cùm Ecclesias vacare contingit, non aliter quenquam ad ipsarū regimen volunt vocare, nisi aut nouum censum Ecclesijs illis imponant, aut veterem contra constitutionem concilij [a] Lateran. † augmentent, ad ipsius solutionem instituendum presbyterorum, iuratoria [b], vel fideiussoria [c] cautione cogentes: & infrà. ¶ Discretioni vestræ mandamus, quatenus quæcunque constiterit contra constitutionem prædictam, super Ecclesijs, vel earum censu, à tempore constitutionis [d] huiusmodi attentata, in irritum reuocantes: presbyteros, quos super his iuramenta illicita præstitisse noueritis, congrua satisfactione imposita, faciatis absolui [e]: eos, qui de cætero contra formam canonum super his venire præsumpserint, canonicè punientes [f].

¶ Innocentius iij. Abbati & Conuentui Bellæuillæ †.

¶ Qui tenetur procurare fratres alicuius domus, obligatur ad procurādū omnes, licèt illorū numerus nūc creuerit: sed si ex hoc grauaretur nimium, per iudicis officium sibi prouidebitur. Hoc dicit secūdum lecturam magis commun. em.

CAP. XVI.

Quanto † creatori: & infrà. ¶ Accepimus, quòd ab ipso domus vestræ primordio, de fundatoris voluntate [g] processit, vt fratribus sancti Irenæi procurationem vnam, annis singulis liberaliter exhiberet: cùm nihil teneatis [h] ab eis †, propter quod huiusmodi procuratio ipsis debeat exhiberi: verùm tunc propter fratrum, & seruientiū paucitatem, talis procuratio nō grauabat: sed nunc in tātum excreuit numerus eorundem, quòd ad procurationē vix quatuor marchæ argenti † sufficerent, quæ pro vna fieri consueuit: & infrà. † Indulgemus [i] igitur, ne vltra primam mensuram, in procuratione ipsa sitis vlterius prædictis fratribus obligati: sed expensis, quæ consueuerunt sufficere, sitis contenti: nisi facultates Ecclesiæ in tantū excreuerint [k], quòd sine grauamine ampliato fratrum numero, ad soluendum debitum procurationis, extendi possit quantitas expensarum.

¶ Idem Primicerio, & Clero Mediolanen.

¶ Omnes Ecclesiæ, nisi quæ ab hoc per priuilegium Apostolicum sint exēptæ, procurare tenentur Legatos sedis Apostolicæ, seu etiam eius Nuncios, nec in hoc præscriptione iuuatur. Hoc dicit vsque ad §. sanè.

CAP. XVII.

Cvm † instātia nostra quo-

a ¶ Concilio.] ī. eod. prohibemus. & c. præterea.

b ¶ Iuratoria.] Quòd potius periurium, quā iuramētū potest dici, ī. de iureiuran. sicut nostris.

¶ Gl. seq. rationem reddit. alleg. 7. sera, & tertia, quibus fallit ratio.

c ¶ Fideiussoria.] Hæc fideiussio nō tenet, cū sit accessoria ei, quod non tenet. sic C. de leg. non dubium. ī. de foro comp. si diligenti. & ī. de re permuta. c. vlt. ī. de fide instrumen. inter dilectos. C. de sacrosan. Eccle. sancimus nemini. ff. de cond. si causa auunculo. ĵ. de dote post post diuor. re. & si necesse. Fallit hoc, ī. de iureiur. debitores, & cùm contingat. C. si aduer. vend. l. 1. ff. quis ma. vlt. fruct. ami. quid tamen i. resp.

† Bellauilla.

† Cap. 1. eo. ti. 3. in cōp.

d ¶ A tempore constitutionis.] Arg. constitutiones ad futura tantùm extend. ī. de cōstit. cognoscentes. nisi dicatur in eis quod præterita respiciant ī. de constit. c. vlt. vbi de hoc. & de hoc habes 82. dist. c. 2. & 3. in fi. & 12. q. 4. dixit Sara.

¶ Gl. seq. signat contrarium, & soluit.

e ¶ Absolui.] Arg. contra ī. de iureiur. tua nos. hic verò vnum tantū fuit iuramentum, & temerarium. ibi vero duo, ita quod periurium vitari non poterat, & ideo ibi ab Ecclesia remouētur. Et dic, absolui, id est, absolutos nunciari.

¶ Gloss. seq. quærit, & soluit.

f ¶ Punientes. Pœna vero illorum, qui contra canones venisset, multiplex est, prout nut. ī. de elect. nihil est, & ī. de offic. ord. ad reprimendam. Sed qualiter puniuntur in isto casu? potest dici, quod Ecclesia priuabitur ex eo, quod scienter post prohibitionem contrarium facit. Ber.

Qvanto creatori.] Diuiditur. Primò recitat factum. Secundò indulget, & indulgentiā moderatur ibi, Indulgemus. Abb.

Casvs Fundatores monasterij Bellæuillæ, ab ipsa fundatione ipsius monasterij constituerūt, vt fratres illic domino seruientes, fratribus sancti Irenæi vnam procurationē annis singulis exhiberēt. quāuis ab eis nihil teneant, sed ab initio propter paucitatē fratrum, & seruientium sancti Irenæi, procuratio illa fratres monasterij Bellæuillæ non grauabat, postmodū in tantum creuit numerus eorundem, quod ad procurationē vix sufficerent quatuor marchæ, quę pro vna fieri cōsueuit: quare monachi sibi prouideri sibi super hoc postularunt: Papa indulget eis, ne vltra primā mensuram in procuratione sint vlterius prædictis fratribus obligati, sed expensis, quę cōsueuerūt fieri, sint cōtenti, nisi facultates sui monasterij intātū excreuerint, quod sine grauamine possint exhibere procurationē prædictā. Nota, quod in fundatione ecclesiarum pōt imponi census de voluntate fundatoris. Itē not. quod augmētatis facultatib. procuratio potest augmētari, & canonicorū numerus potest augeri. & sic est arg. quod census ex causa potest augmentari, & diminui.

g ¶ Voluntate.] Sic ergo patet, quod ab initio de voluntate [a] fundatoris potest imponi census ī. de iure patr. præterea. 16. q. 2. Eleutherius. arg. 16. q. vlt. filijs. accepimus.

¶ Gl. seq. rece. per contr. & solutionem.

h ¶ Teneatis.] Et ita sine causa cōstituta videtur, vnde non videtur, quod teneat. ī. eod. peruenit. sed bene seruanda est huiusmodi liberalitas, arg. ī. de dona. per tuas. C. de dona. si quis argentum, §. fin. autem.

i ¶ Indulgemus.] In hoc fuit indulgentia: quia constituta fuit simpliciter nulla certa quātitate taxata pro illa procuratione: vnde simpliciter tenebātur procurare fratres illos, quotcunque essent. arg. ĵ. eodem. arg. de priuileg. quia circa. l. neque tales. C. de sportulis. vbi verbum probat. simpliciter positū, generaliter intelligendū est vt ibi, & 19. dist. si Romanorum. Sed ex eo quod non determinatur, debebatur conueniēs, siue mediocris ob. ff. de au. & argen. lega. quis lancem ff. de adil. edi. si tradendum §. illud ff. de leg. 3. nummis. C. communia de leg. duobus. §. sed & si quis. Sed quia grauabatur [†] Ecclesia, dabitur tātum ad primam mensuram: & tot fratres procurabunt modò, quot ab initio consueuerunt. Si vero quātitas cōstituta fuisset pro illa procuratione, illa non augeretur etiam auctis facultatibus arg. 10. q. 3. relatum. ludibrium enim esset, si quod statutum fuit ab initio, momento quolibet mutaret. ar. C. de bon. quæ lib. l. vlt. §. vbi autem pueris. non enim quod ritè, & secūdum leges ab initio actū est, ex alio euentu suscitari debet. ff. de admin. tuto. sancimus.

¶ Gloss. seq. arguit. & signat contrarium.

k ¶ In tantum excreuerint.] Quocunque modo. ī. de constit. cum M. si vero parum excreuissent, nō augeretur procuratio, nec modicum lucrum auferretur conductori: quia & modicū damnum sustinet, ff. loca. si merces §. vis maior. Est ergo euidens ar. quod si excrescat res, debet procuratio crescere: sicut econuerso diminuitur propter sterilitatem ff. loca. si vno & ī. eod. tit. propter sterilitatem. Contrariorum enim eadem est disciplina. ff. de verb. obl. inter stipulantem. §. sacrā rem. arg. idē melius. Insti. de his qui sunt sui. Vel alie. iu. in prin. arg. contra. C. de alio l. vlt. C. de fun. rei priua. l. 2. lib. 11. Sol. illa locum habent, cum diligentia cultorum res, vel fructus augmentatur. hic cū Dei prouisione, & fidelium oblatione res augmentatur. sicut cū contingit, cum casu fortuito res deteriorātur, merces remittitur. Si vero, rei vitio, siue culpa coloni, puta quia vinū acuit, vel si segetes herbis corruptæ sūt, conductori obest. ff. loca. l. ex conducto. §. vitium rei. in siue culpa coloni dānum contingens nō obest colono. ī. eo. tit. propter sterilitatem. Item est arg. optimū quod crescentibus facultatibus Ecclesiæ, crescere dēt numerus, etiā si numerus canonicorū statutus. ī. de constit. cū M. quæ ob admittit hanc distinctionem, verum facultates crescāt prouisione Dei, aut diligentia hominum, quæ etiam nec in isto casu debet admitti. sufficit enim quod res augmentatæ sunt. Laur.

Cvm instantia.] Diuiditur: quia duę sūt partes principales. Secunda ibi, sanè. Abbas.

Casvs. Primicerius & clerus Mediolanen. per quosdā nūcios suos cōquesti sūt dño Papæ quòd cū ipsi Legatos, & Nūcios Apostolicę sedis deuotè recipiāt & procurēt, ordinarij quidam Eccl'iæ Mediolan. ipsos procurare tenētur, & ad faciēdas expēsas subsidiū denegāt importunū in procurationibus exhibendis plus debito aggrauāt, quare sibi sup hoc prouideri postulabāt: Papa sic eorū postula-

a Quæ in hoc est necessaria secundū Vin. & Gof. Io. And.

† Infero, quod solutio censu non denotat dominiū. arg. l. neque ta-

† Vox, arg. 11, dist. in antiquis & in recentioribus magis emendatis.

b Ar. supra ti. 1. pastoralis in fi. Laur. de hoc infr. de reg. iur. in obscuris lib. 6. Ioan. And.

† Cap. 1. eo. tit. in 3. comp. & de Abbatem

consuetudine

cip. vide primo. int. vol. & seb num. 12 cae cedentes. suprà de præscrip.

c Et maximè religiosorū, qui sibi non possunt acquirere & tales erant isti, vel aliter ipsa Ecclesia crescunt & augmentur tacite, & per laicū & incrementum: non idea ammittitur census. si verò patenter sunt. ad hoc. C. de alie. l. 2. & 3. libri. de re. di ui § quod per alluuionem; secundū Vin. Io. And.

80

postulationi, vel petitioni rñdet, q cũ omnes Ecclesiæ legatis, & Nunciis Romanæ curiæ procurationes impendere teneãtur, nulli habere vult ab huiusmodi procurationib. excusatam: nisi fortè per speciale priuilegium Apostolicæ sedis sit exempta, q tñ Papa nõ credit, etiamsi longissimo tẽpe procurationem non præstiterit, cum in talib. locũ non habeat præscriptio: quia & Papa circa prouisionẽ, & solicitudinem omnium ecclesiarũ nõ cessat: verũtñ in his exigẽdis cũ modũ, & ordinẽ vult ob obseruari, vt nullus prælatus, vel ecclesia, super hoc rationabiliter cõquerãt: Si verò de cõmuni collecta expẽsas legatorũ, & nunciorũ Apostolicæ sedis facere voluerint, hoc eis Papa nõ phibet: tamẽ per hoc nullũ vult præiudiciũ generari nũciis, & legatis suis, quò minus possint, à quocunque voluerint, procurationes debitas postulare: ita tñ q si aliquis in hoc fuerit grauatus, sibi ab aliis restauretur, & nunciis Apostolicæ sedis in necessariis exhibẽdis pareat, quicũque fuerit requisitus: ita tñ qm in fraude nihil fiat, nec compellantur procurationẽ recipere per cõēs ministros: & q contumaciter eis restiterint, p ecclesiasticã censurã sunt cõpellendi. Nota q oẽs Ecclesiæ legatos, & Nũcios Romanæ ecclesiæ procurare tenentur. Itẽ cõtra procurationem q debetur nũciis Apostolicæ sedis, non currit pscriptio. Itẽ dñs Papa omniũ ecclesiarũ curã, & solicitudinem gerit. Itẽ secundùm facultates ecclesiarum procurationes exhiberi debent. Itẽ compelli possũt ecclesiæ nunciis Apostolicę sedis procurationes exhibere.

... tidiana [a]: *& infrà.* ¶Postulationi vestræ taliter rñdem[b], quòd cùm oẽs Ecclesiæ, Legatis, & Nunciis sedis Apostolicę procurationes impendere teneantur, ab earum præstatione nullã habere † volumus excusatã: nisi fortè per spãle priuilegiũ sedis Apostolicę (quòd non credimus[b]) sit excẽpta: etiãsi lõgissimo tẽpore procurationis obsequium non impenderint †: cùm in talibus pręscriptio sibi locum nequeat vendicare: quia nos à prouisione pastoralis solicitudinis circa omnes Ecclesias nunquam omnino cessamus.

¶*Tractat de modo procurationis ipsorũ Legatorũ, & Nunciorũ. Ab.*

¶ Sanè in his exigendis cũ modum, & ordinẽ volumus obseruari, vt nulla Ecclesia, vel Prelatus, se indebitè pręgrauari [c], rationabiliter cõqueratur. Si verò de communi collecta, Legatorũ, & Nunciorum nostrorum expẽsas duxeritis faciendas (quòd vobis non duximus inhibendum) ex hoc nobis, & nostris, nullum præiudicium volumus generari, quò minùs possint à quocunque maluerint, procurationes [d] sibi debitas postulare: ita quòd si exactus vltra suam grauatus fuerit facultatem, sibi ab aliis [e] restauretur: Nunciis tamen nostris in necessariis [expensis] exhibendis pareat, quicunque fuerit requisitus [f], ita quòd in fraudẽ nihil penitus attentetur, nec per communes ministros procurationis obsequium, si noluerint recipere, cõpellantur [h]. Qui verò contumaciter eis duxerint resistendum, districtione sunt Ecclesiastica compellendi.

¶Idẽ Zemorẽsi †, & Salamãtino Epis.

¶*Si ad vnicam mensura solui debet, quod debetur ex voto, ad illam in posterum solui debebit: si verò ad diuersas, liberabitur soluens etiam ad minorem.*

CAP. XVIII.

Ex † parte Cõpostellani Archiepiscopi fuit propositũ, quòd cũ hi, qui vota [i] beati Iacobi cõtinuè persoluerũt, ad cõem terræ suæ mensurã, cũ qua videlicet emũt & vendunt, ipsa persoluerint hactenus, & persoluãt, quidã quia † longis temporibus ab eorũ solutione cessarũt, nunc quandã mensurã exhibent paruissimam [k], & ignotam: *& infrà.* ¶Cũ ergo nõ cõstet ad quam mẽsurã ãtecessores eorũ prędicta vota persoluerint, credimus distinguẽdũ: vtrũ habitatores regionis ipsi⁹ qui ea cõtinuè persoluerunt, ad vnã, & eandẽ mẽsurã huiusmodi vota persoluerint, an ad varias, & diuersas. In primo enim casu [l], ad eandem & illi soluere sunt cogendi [m]. In secundo volentes soluere ad minorem, non sunt cogẽdi, vt ad maiorem persoluant: qm cũ huiusmodi vota

Dictio, expensis, deest in antiquis, & in recentioribus margini additur.

a ¶ *Quotidiana.* Quia pro republica noctes ducit insomnes. *in Auth. vt iudices sine quoque suffragio. in princ. coll.* 2 & voluntarios labores appetimus (dicit Imperator) vt quietẽ aliis pręparemus. *in Auth. Vt diuinæ iussio. coll. 9. in prin.* Ber.

a Or etiam idem facere imperatorẽ. l. competit. C. de præscript. xx. an. Io. And.

b ¶ *Non credimus* Quia Romana Ecclesia non solet aliquam priuilegiare contra se: arg. *C. de sacrosan. eccles. iubemus nullam.* arg. *s. de præscrip. cum ex officii.* & ibi etiam dicitur, q in procuratione non currit præscriptio Ber.

¶ *Gl. seq. tractat de modo procurãdi legatũ. signat cõtrariũ & sol.*

c ¶ *Indebitè prægrauari.*] Illud semp est obseruãdũ, vt secũdũ facultates Ecclesiarũ procuratio exhibeatur. 10. q. 3. *inter cætera. & c. vlt. s. eo. cũ Apostolus. j. eod. cum vnq. & c. prox.* si enim tenuis est patria, extraordinario auxilio iuuãda est. *C. nõ. sec. l.* 1. immò à paupere non debet exigere. 1. q. 2. *placuit.* qa nec iudex exigit sportulas à pauperibus. *in Auth. de manda. princ. §. si tibi quoque. coll.* 3 nec etiã tenuis vitæ homines sub aduentu officialiũ iniuriis affici debent. *ff de offi. præsi. illicitas. §. 2. s. eo. c. ea quæ.* dabit enim legatis lac ad bibendũ, vt dicit Ioannes, ne rubentibus buccis prędicent ieiuniorum doctrinam: 35. *dist. c. vt dic. & c. ecclesia.* nec bibent vltra tertiã vicẽ. 44. *dist. in illa palea.* qñ. & comedẽt lardũ, vel carnes cum aceto. *C. de erogat. milit. anno. l.* 1. *lib.* 12. at contra 41. *dist. non cogantur. cui stat.* & in hoc casu esset eis denegandũ, si vltra vires [b] peterent. *j. de excess. prælat. cũ ad quorundã. ff. de aqua quo. & æsti. l. 1. §. Trebatius* 10. q. 3. *quia cognouimus. & s. de offi. ord. conquerente.*

b *Impossibilium enim nulla est obligatio.* ff. de regul. iu. Impossibilium. *& de hoc supra eo. cũ Apostolus.* Io. And.

d ¶ *Pr[illegible]* [illegible] *procurationes*

e ¶ [illegible] Cessis [illegible] sibi à legatis: *ff. de censibus. cũ* [illegible] possi[illegible] ex [illegible] *[illegible] ex lege.* [illegible] vt a[illegible] [illegible] obser-

vatur de facto. arg. l. prædictæ, *cum possessor.*

f ¶ *Requisitus*] Etiam in prouincia, in qua non est legatus, in eundo, & redeundo *s. de surreur* ego N.

g. ¶ *In fraudem.*] Vt si descendit in domum amici, vt ab eo procuretur, & ille datis sibi litteris per eum, ab aliis duplum, vel triplum recipit.

h ¶ *Cõpellantur.*] Quoniam particularis exactio, & solutio nõ modicũ habet incommoda. *ff. fami. ercis. l. planè.* arg. contra. *ff. ad l. Falc. in ratam & l. Plautius. & ff. de pact. leg. epistola. §. vlt. & Cae pactis debitore.*

e *Hanc glossam solam non in neutro in antiquis ex pluribus, nec credo Bernardo esse.*

EX parte.] Casus. In archiepiscopatu Cõpostellano quidã vota beati Iacobi continuè persoluerunt ad communem mensuram terræ, cum qua emũt, & vendunt: quidam alij à longis retrò temporibus ab eorum solutione cessarunt: de nouo inceperunt soluere vota illa ad quãdam mensuram paruissimam, & ignotam, & cum eadem soluere nituntur, quæsitũ fuit à Papa, vtrùm illi cogendi sint soluere vota prædicta ad cõmunem mensuram terræ, secundum q alij soluerunt continuè? Respondet Papa, q cũ nõ constet, ad quam mensuram antecessores eorũ prædicta vota persoluerunt, distinguendum est, vtrum habitatores regionis ipsius qui vota illa continuè persoluerunt, ad vnã, & eandem mensuram persoluerint, an ad varias, & diuersas: si ad vnam mensuram persoluerunt, & illi ad eãdem mensuram soluere sunt cogendi. Si verò ad diuersas soluere consueuerunt, & illi volunt soluere ad minorem, non sunt cogendi, vt ad minorem persoluãt: quia cùm huiusmodi vota gratuita fuerint ab initio, benignè sunt ad huiusmodi vitis ecclesiasticis exigenda, ne videãtur lucris tpalibus inhiare Nota, quod successor tenetur ad id, quod antecessor soluere cõsueuit. Itẽ minor pars tenet facere quod maior facit. Item in votis locum habet coactio. Item in dubiis liberum est sequi, quod magis placuerit. Item quę gratis sunt oblata, benignè sunt exigenda. Item clerici lucris temporalibus inhiare non debent.

† Samorensi, & Salamãtino. de quibus vide Vasæũ in Annalibus Hispaniæ c. 20. & 21.

† Cap. 7. eo. t. in 3 cõpi.

Et quære obiter, tangitur hic materia implendi voti, de qua B. Thomam 2. 2. q. 88 art. 1. q. 189. ar. 3. & quod simpliciter promissione oritur actio, vide notata in c. 1. de pact. adde glossã. *& Bar.* in l. si vnus, §. pact. ff. de pac.

† *Aliàs itæ quidã qui à lõgis, &c.*

d *Eo præsertim tẽpore, quo Hispania à fœda Maurorum collunie, circa annos Domini 800. & aliàs purgare nitebantur. Vide Vasæũ in annalib⁹* Hispaniæ.

Et vt intelligas, incipias sic casum litteralẽ. Quidã vouerũt dare Ecclesiis certos sextarios frumenti: in illo loco repeririũt, plures sextarij minores, & maiores, dubitabatur, an secũdũ minorem vel maiorem, vota essent exoluenda? Et respondet vt in littera. Abbas Sic.

i ¶ *Vota*] Annua, ab Hispanis [d] tpe cladis promissa. Laurẽtius.

k ¶ *Paruissimam.*] Quod facere non debent, qm oẽs ad cõem mensurã terræ soluere debent. *ff. de contrah. empt. imperatores.*

l ¶ *Primo casu.*] s. cùm omnes ad eandẽ mensuram soluunt: & ita q maior pars facit: illi seruare tenentur. 100. *dist. cõtra morem. s. de consti. dilectus.* & arg. *s. eod. supra.* Item arg. est, q in dubiis seruanda est consuetudo vicinorum. arg. *s. de consue. cũ debetur ...olim. & j. eod. super eo. & s. eod. ecclesiis ff. de lega. 1. si seruus ... plurium. §. vlt.* Item in dubiis nõ sequimur quod maximũ est, sed quod minimum. *ff. de leg. 3. nummis. ff. de reg. iur. semper in stipulationibus.* [e] arg. tamẽ est hic, q mediocritas est sequẽda. de hoc notantur arg. plura. *s. eod. quanto. in notula, in fin.*

m ¶ *Suas cogẽdi.*] Supple, si soluẽtes plures sint nõ soluẽtib⁹ *s. de his q si. à ma. par. c. vlt. & s. de elec. dudũ.* 1. & 19. *di. in cano... ff. ... pac. ... suũ hæredẽ. i. si.* vel & pares dignitates pcellẽtes, de re dub. *s. de testib. in nostra & ff. de ... cũ* ... sine ... plures, siue pauciores, ex quo nõ apparet de mẽsura antecessorũ. *Io. And.*

e Et infrà do reg. in obscuris. li. 6. dixit Vivianus per hæc iura, & per l. ff. de leg. 1. si ita scriptum quæ cum dubietas est in re, est in persona, omnes repelluntur ab instituto ... legato, vel libertate. ff. de re dub. ... fuerit. *Io. And.*

debent mensuram solutionis: illam enim præsumo fuisse institutam, & ad eos à suis maioribus peruenisse. Vin.

a ¶ *Ab initio.*] Simile ī. *de voto & voti redem. & licet. in pr.* ideo q eis bona fit interpretatio, ne ipsorū magnificētia erga Ecclesias retardaret. ar. C. *de bo. q. lib. l. aliás dona* pleniùs sunt interpretāda. ī. *de donatio. dilectus in fi.* ne excogitata fraude aliqs posset obuiare suæ donationi. 16. q. 1. *Visis.* & 17. q. 4. *sunt qui opes.* C. *de do. si quis argentum.* §. *fi.* Bern.

Cum olim.] Diuiditur. Primo diffinit. Secūdo soluit vnū obstaculum ibi, *Licet.* Tertiò aliud ibi, *Absonum.* Et qa textus est aliquātulū intricatus ꝓp nimiā discussionē facti, sic pono casum: Epūs Augusten. impetrebat quendā Abbatem rōne duarū Ecclesiarū possessarū ab eodē Abbate, petēdo illarū vigore, ꝓcurationē, & alia iura Epalia: Abbas verò, & cōuentus opponebant illas Ecclesias nō esse in diœcesi illi⁹ Epi. Item producebat quoddam instrumētū, in quo continebatur, q Eps illas Ecclesias, vel fortè aliqua iura in eis concesserat Abbati: & cōtra q̄dā instrumēta cōpositionū producta per Epm: obiiciebat ille Abbas, q per metum rogiū illæ cōpositiōes emanauerant, vel fortè dicebat instrumenta esse falsa: Papa verò diffinit: vt habet in littera. & est c. satis difficile. Abbas.

† *Cæsaraugustan. Episcopo. hunc credo esse Episcopum Cæsaraugustanum, qua est in Aragonia: nam Innocentio iij. cuius est hæc decretalis, Episcopum habebat. sed tempore Ioānis xxij. Papæ metropolitana dignitate donata est.*

† Cap. 4. eo tit. in 3. comp.

† *De Luna, & de Tauft.*

† *Platen.*

† *Pralate.*

† *Pramatē. sed fortè legendū, Pinnaten.*

gratuita fuerint ab initio [a], benigniùs sunt à viris Ecclesiasticis exigenda: ne tanquam exactores videantur lucris temporalibus inhiare.

¶ Idem Cæsaraugustēn. † Epo.

¶ *Ecclesia tenetur Episcopo, in cuius diœcesi sunt, respondere de procurationibus, quarta decimarum, & aliis Episcopalibus. Hoc dicit quoad titulum.*

CAP. XIX.

Cum † olim: & *infrà.* ¶ Quia nobis fides facta fuit, quòd Ecclesiæ de † Luna, & de Bel, in tua sunt diœcesi constitutæ, non solùm per alia [b], verùm etiam per hoc ipsum, quòd in instrumentis [c] compositionum continetur expresse, vt Abbas sancti Ioannis Prilaten. † tam de quarta decimarum, quàm de cæteris Episcopalibus tibi debeat respondere: Abbatem ipsum ad integram solutionem quartæ omnium [d] decimarū, nullis factis deductionibus [e], & ad præstationem procurationū, & aliorum Episcopalium iuriū in prædictis Ecclesiis condemnamus. Licèt [f] enim ex forma secundæ compositionis, deductiones essent aliquæ faciendæ, quia tamen compositionem idem Abbas nullatenus approbauit, sed studuit multipliciter impugnare, ex ea non debuit beneficium consequi [g], cui renunciasse tacitè [h] videbatur. Absonum erat præterea, vt negaret illam Ecclesiam in tua diœcesi constitutam, super qua instrumenta prędecessoris tui ostendebat [i] in iure, monasterio fuisse concessa, per quæ Episcopale ius petebat [k] † expresse.

¶ Idem Spoletano Episcopo.

¶ *Soluendi sunt census ad antiquam monetam, in qua instituti fuerint, nisi sit in altera moneta solutione præscriptum. Hoc dicit: & est casus notabilis, & multum allegabilis.*

CAP. XX.

Olim † causam, quam aduersus Clericos plebis Rupinæ, super synodatico proponebas, Tudertin. Episcope, & collegis suis commisimus terminandam: coram quibus ex parte tua fuit propositum, quòd cùm iidem Clerici prædecessoribus tuis tres in festo Natiuitatis, & tres in festo Resurrectionis Dominicæ, pro synodatico soluerint denarios Papien. nunc tantùm tres Lucenses pro singulis denariis Papien.

Vel pone sic casum: Eps Cæsarien. conquestus est domino Papæ de Abbate sancti Ioannis, qui eū fraudabat super quartis decimarū, & quibusdam aliis, quæ habere debebat in Ecclesiis quibusdam, quæ spectabant ad ipsum episcopū quoad ius patronatus, quæ omnia Abbas sibi denegauit dicēdo illas non esse in sua diœcesi: quare dictus Eps de diœcesi esse probauit: & idem Abbas induxit quædam instrumenta pro se, in quibus continebatur, quod idem Abbas composuerat cū ipso Epo super prædictis, tanquam diœcesano Ecclesiarū dictarū: quare dominus Papa de consilio fratrum suorum condemnat dictum Abbatem in omnibus petitis ab Epo, sine deductionibus aliquibus faciendis ab Abbate in prædictis Ecclesiis: quāuis enim Abbas potuisset aliqua deducere de petitis, occasiōe compositionis cuiusdam initæ inter Epm prædictū, & monasterium ipsum: quia tū Abbas non approbauit dictam cōpositionem, sed impugnauit, sicut potuit, quare videt illi tacitè renunciasse, & nullum debet inde commodum sentire: præterea negare non poterat, quod nō essent de diœcesi Epi illius Ecclesiæ, super quib. instrumenta ostendebat: quia illę Ecclesiæ concessæ fuerant à prædecessoribus Epi monasterio, per quæ petebat Abbas pro Epo, & pro eo probabant non ex proposito, vel directè, sed per quandam consequentiam. Nota, quod eo ipso q Ecclesia sita est in diœcesi alicuius Episcopi, ei tenetur in Episcopalib. respondere. Itē super iuribus Episcopalib. pōt fieri cōpositio. Itē ex eo q quis impugnat, non debet aliquod beneficium consequi: cùm ex hoc tacitè ei renunciare videatur. Item tacita renunciatio præiudicat. Item non debet quis instrumēta producere, per quæ aduersarius probet intentionem suam. Item contraria proponens non est audiendus.

b ¶ *Per alia.*] Fortè per testes.

c ¶ *Instrumentis.*] Ex quo cōtinetur in aliqua scriptura publica de finibus alicuius Epatus, ei standum est, donec probetur contrarium, licèt illa scriptura principaliter facta sit ad aliud. ar. C. *de contrahenda, & commit. stipu. optimam.* C. *de sui. delibe. cùm aliquis &* ī. *de præsumpt. illud.* & per libros antiquos probatur confines Episcopatus. ī. *de probatio. cùm causam.* vbi de hoc. & arg. ī. *de parochi. super eo. in fine.*

¶ *Gl. seq. vers. per obiect. & ponit solu. Lauren.*

d ¶ *Quarta omnium.*] Hoc ius diuersum est, quandoque enim dicitur medietas. 10. q. 1. *antiquos.* quandoque tertia, vt *eadem cau. q. 2. de his,* quandoque quarta. 16. q. 1. *constitutum. supra de præscrip.* de quarta, & hic, & quandoque dicitur, qđ nihil debet habere 10. q. 3. cap. 1. Laurentius dicit, quod c. illa loquuntur secūdum diuersa tempora. Eps debet habere medietatem omnium redituum Epalis Ecclesiæ, de parochialibus Ecclesiis tertiam: postea illa tertia mutata est in quartam. 12. q. 2. *quatuor. concesso. de reditibus.* demum statutum fuit, quod nihil perciperent, nisi vellent subire onus fabricæ. 10. q. 3. c. 1. & c. *vnio.* hodie potiùs locū habet consuetudo: sicut dicitur de quarta, vel tertia vel medietate testamentorum, & ibi seruatur cōsuetudo loci. ī. *de sepulturis, certificari.* Quid iuris sit de decimis, dicitur ī. *de deci. cum contingat. cum in tua. &* c. *dudum.*

e ¶ *Nullis factis deductionibus.*] Hoc cōtingit culpa Abbatis, qui reprobauit, quantū in eo fuit instrumentum, in quo continebatur, qđ deductiones fieri poterunt: vt ī. sequitur.

f ¶ *Licet*] Responsio tacitæ quæstionis.

Gl. seq. ponit dictum, quod statim determinat. Secundo arg. ab eis, tione. & dat allegat contrarium.

g ¶ *Beneficium consequi*] Nota, quòd aliquis fructū ex eo cōsequi non debet, quod nititur reprobare [h]. arg. 13. q. 2. *quàm præposterum.* ī. *de testibus, præsentium.* quod verum est, si vsque ad sententiam perseuerauerit. ff. *de inofficio. testa. Papinianus. §. meminisse.* C. *de his quib. vt indi. aliud est.* Item hic habes, quod instrumentū, quod quis, approbat pro se, tenetur recipere contra se, 4. q. 3. c. *si testes* §. *si quis testibus.* 19. *dist. si Romanorum.* C. *de reb. cred. l. generaliter.* ar. contra. 33. *dist. si quid verò.* 2. q. 7. *si hæreticus.*

h ¶ *Tacitè.*] C. *de reb. cre. l. si quis iusiurandum.* C. *ad l. Cor. de fal. qui falsas* ī. *de his quæ fi. a maio. par. c. quæsiuit. & c. ex ore.* vbi de hoc.

i ¶ *Ostēdebat.*] Erat enim Abbas ipse contrarius sibi, & ideo nō erat audiendus, saltem in eadē instantia iudicij. ar. ī. *de appel. sollicitudinem. in fi.* Et in instrumētis istis continebat. q Eps Ecclesiam istā concesserat monasterio, vel aliquid iuris cōcesserat in ecclesia: vnde per hoc apparebat, q esset in eius diœcesi.

k ¶ *Petebat.*] Aliàs petebat, & melius.

Olim causam.] Primo narrat factum. Secundo decidit exprimendo motiua ibi. *Cum igitur.* Abbas.

Casus. Inter Epm Spoletan. & clericos Rupinæ quæstio vertebatur super synodatico: cā super hoc commissa fuit Epo Tudertino, & collegis suis, corā quibus proponebatur ex parte Epi q iidē clerici prædecessorib⁹ ipsi⁹ Epi soluere cōsueuerunt tres Papien. in festo Natalis Dñi, & tres in festo Resurrectionis Domini pro synodatico: nunc tantum soluūt tres Lucen. pro singulis denariis Papien. cū tū denari⁹ Papien. valeat sex Lucen. vnde petebat eos compelli ad Papien. solutionē, & cum ipse primo anno recepisset Lucenses tñ suū postmodū semper fuit protestat⁹, qđ per hoc nō fieret ei ꝑiudiciū quoad denarios Papien. Ex aduerso dicebatur, q cū aliquādo denarij Papien. pro synodatico fuerunt persoluti: sā per xlv. annos, & ampliùs tam huic Epo, quam prædecessoribus suis Lucen. fuerāt persoluti, & sic videbāt se præscriptione tueri: lite contestata sup ꝑdicta petitione, recepti fuerūt testes ab vtraque parte, & positiones, & rñsiones hic inde factæ, tandē iudices cām remiserūt ad Papā. Ipse verò examinato negotio q

sonsti-

† *Alias, petebat, quod agnoscit glossa hic, & Hostiensis.*

a *Vide Iob. seruare. §. ante quam. ff. de offi. procon.*

† *Cap. 5. eo. ti. in 3. cōp.*

Et de materia vide doctores in l. Paul⁹. ff. de solut. Alber. tum Prum. tractat. de augmento. Francis. Curtium tract. de moneta posita in l. cum quid. ff. si cer. pet. Conrarum tract. de numismatis c. 7. & Aut. dictum Gabrielē. l. 3. comm. conclusi. de solut. per totum.

b *Vide de hoc Hostiensem, & glossam, de his per Ioan. And.*

constitit sibi, q Papien. olim fuerant persoluti p synodatico, quod ex eo pbatur, q Lucen. soluti sint postmodū pro eisdē, cùm ex dict. testium, & confessione aduocati cler. eorū, non reuocata, euidēter appareat, q tēpore Lotharij prædecessoris huiusmodi Epi. Papiē. moneta pro synodatico soluta fuit: & à tēpore dicti Lotharij non nisi xxxvj. annorum, ad plus, tempus effluxerit: & probatum etiam sit, q tres Lucen. qui pro vno Papien. soluebantur post mortem ipsius L. quinque, vel sex valebant de illis, qui modo sunt in vsu: & vidēs q propter mutationem monetæ acciderit, q vsque ad tēpus huiusmodi epi. Lucen. dati fuerāt pro synodatico, sicut erant in vsu, condemnauit procuratorē partis aduersæ nomine clericorum plebis prędictę Episcopo ad solutionē denariorum Papien. pro synodatico, vel eorum æstimationem per diffinitiuam sententiam. Nota, q protestatio non prodest, vbi protestans venit contra suam protestationem, vt colligitur hic: quia si clerici isti præscripsissent, non pfuisset episcopo protestatio. Item confessio aduocati præiudicat, nisi fuerit reuocata. Itē pars pensionis, vel alicuius alterius protestationis pōt præscribi. Item per partem non retinetur totum. Item sententia formatur in persona procuratoris. Itē solutio pēsionis, vel census fieri debet ad illā monetam, quæ ab initio fuit cōstituta, si est in vsu: aliàs ad eius æstimationem: & ita principium considerandum est.

† *Alias itaque* cùm tamē denari' Papiensis valebat vi. Lucen. &c.

† *In aliquibus antiquis posita sunt hæc sine punctis distincta*: & confessione aduocati alterius partis non reuocata: postmodū appareat, *&c.*

persoluebant: cum † tamē vnus denarius Papien. valeat sex Lucen. vnde petebas eos ad Papiē. solutionem compelli: cùm etsi tu Lucen. primo anno receperis, semper tamen ius tuum postmodum fueris protestatus [a]: *&* *infrà*. ¶ Cùm igitur constet quod Papien. olim pro synodatico soluebantur, quod ex eo etiam sequitur, quòd Lucen. soluti sunt postmodum pro eisdem, cum ex dictis testium, & confessione † Aduocati alterius partis non reuocata [b], postmodum appareat euidenter, quòd tempore L. prędecessoris tui pro synodatico, Papiensis fuit moneta soluta, & à tempore dicti L. non nisi triginta sex [c] annorum, ad plus, temporis effluxerit, & sic legitimè cōprobatū, quòd tres Lucēses, qui pro vno Papiē. post mortē ipsius L. soluebantur, quinque, vel sex valebant ex illis, qui hodie sunt in vsu: Intelligentes ex hoc quòd per monetæ declinationem acciderit, vt vsque ad tempus tuum Lucen. dati fuerint pro synodatico, sicut erant in vsu: procurationem aduersæ partis nomine Clericorum plebis prædictæ, tibi ad solutionem denariorum Papiensium, vel æstimationem [d] † eorum, pro synodatico per diffinitiuam sententiam condemnamus.

a ¶ *Protestatus*.] Hinc ergo colligitur, quod nō prodest protestatio, cùm aliquis in contrarium facit [a], per id quod hic dicitur in fine: quia si præscriptio [b] completa fuisset, clerici obtinuissent non obstante tali protestatione. simile ẜ. *de consti. cùm M. & ẜ. de ap. sollicitudinem ad finem*. Ber.

a *Vide, quæ dixi l. 1. in* Directorii inquisitor. Schol. 24. §. hactenus.

¶ *Glossa sequens vsus per quæst. an, & quādo cōfessio aduocati reuocari possit.*

b ¶ *Non reuocata*.] Et sic patet, q confessio aduocati, sicut etiā propria cōfessio pręiudicat, nisi fuerit reuocata, vt hic patet, & ẜ. *de appell. cùm cām*. Quędam tamen cōfessio reuocari potest quandocunque ante sententiam. *C. de iur. & fa. igno. l. error facti*, & ẜ. *de confes. c. vlt.* & hoc intelligēs si probat qs se errasse. *ff. ad l. Aquil. l. inde Neratius. §. vlt. ff. de confes. non fatetur, qui errat*. Sed si cōfessio aduocati fuerit incōtinēti reuocata: siue eadem die, q2 tunc nō videor eam ratā habere, ex quo eadē die eam reuoco: sufficit reuocatio simplex [c]. arg. *decr. p di. cùm cām quæ*. aliàs nō est ibi. Sed videtur, q ante litem contestatam possit indistinctè error reuocari. *ff. de nova act. l. edictio. §. pen.* & etiā post, si nulla captio est aduersarij. *ff. de int. actio. de ætate. §. vlt.* q̄nque etiā post sētētiā reuocatur error pbabilis. *ff. q̄n act. de pe. est. an. l. 2. aliàs est. § vlt. in l. 1.* Nec obstat, q dr̄ de triduo. *C. de aduocat. l. 3.* q2 sic ibi contingit de facto, & non ponit ius. Io.

b *Quæ per protestationem non interrūpitur, nisi in casibus. C. de anna. exce. vt perfectis. de off. or. pastoralis. ad fi. Innoc. & 16. q. 3. c. placuit. §. potest. vers. is autē secundùm Abba.*

¶ *Gl. seq. no. cōtra protestationē, & illud coadunat. alle. cōtrariū.*

c ¶ *Non nisi triginta sex*.] Ex hoc colligitur, q si Lucenses recepti fuissent pro Papień. xl. annis, q præscriptū esset in solutione Papień & sic protestatio nō valuisset, vt dixi. ẜ. *in prima notula*. Nā si quis vtitur alia aqua, quàm inter partes conuēnerit, præscriptum est in illa. *ff. quemadmodum. seruit. amit. si quis alia. & l. si cōmunem §. 1.* & si quis paucioribus iuribus vtitur p pluribus, pręscriptum est pro pluribus. *ff. de seruitu. rust. prædio. Sua est scia. contra, de præscr. auditis*. Sed contra videtur, quòd non esset præscriptū in Papien. quia qui aliquid recipit loco alterius, illud recipere videtur. 21. *dist. in nouo. & 94. dist. c. 2. & supra de præscrip. auditis. ff. de administ. tuto. ita tamen §. gessisse*. Item qui pretio fruitur, & re frui videtur. *ff. de vsufruct. quia qui pretio*. & penes eū est peculium, penes quem est pretium.

c *De hoc articulo vide* ea *hic latius per Io. And. & Abbatē.*

ff. de poen. sed si quis seruum. Sed contrarium est verum, vt patet per primas concor. Bern.

Gl. seq. arg. ad quæst. alleg. duo. sura.

d ¶ *Vel æstimationem*.] Arg. ad quæstionem Dominicalē, q ad antiquam monetam, & insolutam antiquā facienda est solutio licet noua sit melior. ẜ. *de iureiurando. quanto*. & est expressum *infra eo. cum canonicis*. arg. *ff. si certum petatur. l. 3.* arg. contra, 32. *q. 4. quis ignorat* [d]. & arg. *ff. de contrahenda emptione imperatores*. Idem esset si moneta minor sit modo in vsu: quia soluere debet æstimatione antiquę: vt hic patet.

† *æstimationem.*

d *Vbi de hoc, & vide in Sper. de solu. §. nūc aliqua. Io. And.*

¶ Idem Priori Sancti Stephani.

¶ *Episcopus remittēs Ecclesiæ seruitia, quæ sibi debebat, & statuens quòd aliud seruitium non imponatur, procurationem nō intelligitur remisisse.*

CAP. XXI.

CVm † venerabilis frater noster. Fauen. † Episcopus: *& infrà*. ¶ Cognouimus, quòd præfatus Episcopus spallas, quas ab eadem Ecclesia tam ipse, quàm prædecessores sui recipere consueuerant, Ecclesiæ præfatæ remisit, & statuit, quòd aliud ei seruitium non imponeret, sibi, & Ecclesiæ suæ annuatim trium librarum certo pensionis nomine reseruato. ¶ Quia ergo visitationi annexa est procuratio [e], & Episcopus ratione Episcopalis iurisdictionis, quàm habet in ea, teneatur causa correctionis [f] Ecclesiā visitare † præfatam: nec intelligatur

C*Vm venerabilis*.] Prima pars, decisē narrat factum. Secūda partis allegationē. Tertia diffinitionis motiuum. Quarta diffinit. Secunda ibi, *Cognouimus*. Tertia ibi, *Quia*. Quarta ibi, *Decernimus*. Abbas Siculus.

Casvs. Inter Episcopum Fauen. & Priorem Sancti Stephani, super iuribus episcopalibus controuersia vertebatur, quia à dicto Priore dictus Episcopus petebat: Prior econtra respondebat quod ab ipso nihil petere poterat, exhibēs quoddam instrumentum, in quo continebat. expresse qd Episcopus Fauētinus olim ab omni exactione tam sua, quàm suorum successorum, dictam Ecclesiam prorsus absoluit, & remisit eidem spallas, quas ipse, & antecessores sui ab ipsa ecclesia recipere consueuit, retento sibi, & ecclesię suæ vno certo triū librarū certæ annuatim soluendo, statuens quòd nullū aliud seruitiū imponeret: Dominus Papa viso instrumento prædicto, & aliis auditis & intellectis, quæ partes proponere voluerūt, cognouit quòd prælatus Episcopus spallas prædictas, quas recipere cōsueuerat, ipse & antecessores sui, Ecclesiæ prædictæ remisit, & quod nihil aliud ei imponeret, retēto sibi & ecclesię suę certo prædicto, tamen quia visitationi annexa est procuratio: & Episcopus ratione episcopalis iurisdictionis, quā habet in ea, tenetur Ecclesiam causa correctionis visitare, nec intelligatur, quasi nouū imponi, quod ad ipsā fūdatione de iure communi intelligitur impositum: Statuit Papa, quod idem episcopus cum ad ecclesiam illam accesserit causa correctionis, moderatam procurationē ab ea recipiat bis in anno: & nihil aliud à dicta ecclesia exigere, vel extorquere præsumat præter pēsionem, & procurationē præscriptas. Nota, q visitationi annexa est procuratio. Item quantumcunque episcopus eximat ecclesiam, & quibuscunq; verbis, nihilominus sibi retinet visitationem, & procurationem. Itē episcopi procurationē habere non debent, nisi quando causa correctionis accedunt ad ecclesiā. Item moderata debet esse procuratio.

e ¶ *Annexa est procuratio*.] Cōtra quam nō currit pręscriptio. ẜ. *eo. cum instantia. & ẜ. de præscr. cum ex officio*.

¶ *Glossa sequens no. quòd quibuscūq. & c. alle. 2. iura, in fi. fortificat, in medio soluit contrarium.*

f ¶ *Causa correctionis*.] Hic patet, q quibuscunque generalibus verbis Episcopus eximat aliquā ecclesiam, tamen semper retinet [e] cathedraticum, & procurationem & visitationem: aliàs enim esset contrarium, quod habet 12. *q. 2. vers. in fi. ẜ. de de. pastoralis*. nec obstat ẜ. *de rel. do. cum statutus*. vbi videtur, quod generaliter possit eximere: quia illud fuit confirmatum auctoritate Papæ. sicut enim subditus nō potest à se eiicere siue eximere iurisdictionem episcopalem ẜ. *de fo. compe. si diligenti. ẜ. de renun. admonet*. sic nec prælatus suam iurisdictionem. ita nec puto, quòd patronus quantumcūque verbis generalibus vtatur, iura tamen retineat in libertos. *C. de bo. libor. l. 3.* Io.

† Cap. 6. eo. titu. 3. comp. *Iam episcopus à quibus non possit eximere ecclesiā, præter Panormitanū hic, vide Oldra. cons. & Feder. consi. 147. adde gloss. in summa 25. q. 2.*

† *Fauenti.*

† *Fauen.*

† *Vide concilium Tridenti. citatū supra hoc tit. in c. sopitæ.*

e *Præter illas, quas superius citauimus, vide hic Panormitanū, & alios referentes ea, quæ Episcopus remittere non potest.*

quasi nouum imponi, quod ab ipsa fundatione de communi fuerat iure[a] impositum: Decernimus, quòd idem Episcopus, cùm ad ipsam Ecclesiam causa correctionis accesserit, moderatam[b] ab ea procurationem recipiat † bis † in anno[c]: sed nihil aliud præter pensionem, & procurationes præscriptas, ab eadẽ Ecclesia exigere, vel extorquere præsumat.

¶ Idem Compostellano Archiepiscopo.

Ecclesia de nouo conuersæ, in procurationibus, & aliis seruabunt consuetudinem vicinarum.

CAP. XXII.

SVper † eo, quòd fraternitas tua nos consulere voluit, vt quia ferè tota prouincia Compostel. de nouo est ad iurisdictionem Ecclesiæ tuæ conuersa: qualiter tibi prouinciam, vel partem prouinciæ visitanti obsequi debeat, & seruire, nec non & in procurationib᷑ prouidere: Tibi duximus respondendum, quod illud obseruare tenetur, quod in vicinis[d] prouinciis obseruatur.

¶ Idem in concilio generali †.

Prælati tunc sūt procurādi, cùm personaliter visitant: & debẽt tunc seruare concilium Lateranen. & prædicationi, correctioni, & reformationi vacare: Legati, & Nuntij Apostolici pro his diebus tantum, pro quibus morā trahũt, procurari debẽt: et contra hanc constitutionẽ exactum, restituatur duplicatum.

CAP. XXIII.

PRocurationes †, quæ ratione visitationis[e] debentur Episcopis[f], vel Archidiaconis, vel quibuslibet aliis etiā Apostolicæ sedis Legatis, aut Nunciis, absque manifesta, & necessaria causa nullatenus exigantur, nisi quando personaliter[g] † officium visitationis impendunt: & tunc euectionum, & personarum mediocritatem obseruent in Lateran. † concilio[h] diffinitam: hoc adhibito moderamine circa Legatos, & Nuncios Apostolicæ sedis, vt cùm oportuerit eos apud aliquem locum moram facere necessariam (ne locus ille propter illos † nimiū aggrauetur) procurationes recipiant moderatas ab aliis Ecclesiis, vel personis, quæ nondum fuerant de suis procurationibus aggrauatæ: ita quòd numerus procurationum, numerum dierum, quibus huiusmodi moram fecerint, nón excedat: & cùm aliqua non suffecerit † per seipsam, duæ, vel plures coniungantur in vnam. ¶ Porrò visitationis officiū exercentes, non quærant, quæ sua sunt[i], sed quæ Iesu Christi: prædicationi †, & cohortationi, correctioni, & reformationi vacando; vt fructum referant, qui non perit. Qui autem contra hoc venire tẽtauerit, & quod accepit, reddat, & Ecclesiæ quā taliter aggrauauit, tantundem impendat[k].

¶ Honorius iij. de Tiro †, & Iosaphat Abbatibus.

Ecclesia etiam Ciuitatensis, tenetur procurare Episcopum visitantem, quamquam ipsum nunquam procurauerit.

CAP. XXIV.

VEnerabili fratre nostro Cenomanen. Episcopo accepimus conquerente, quòd cùm

---

a ¶ De iure communi.] Ergò de communi iure procuratio peti potest. ī. eod. c. ptea & ita non fuit remissa procuratio per illa verba: aliud seruitium non imponeret. Et ita no. arg. quod in generali remissione non veniunt ea, quę in speciali nō remitterentur: sicut in obligatione generali. C. quæ res pig. oblig. pos. l. 1. ff. de pig. obligatione.

b ¶ Moderatam] ī. e. eod. cum Apostolus. & c. cum instantia Ber.

¶ Gloss. seq. obycit, obiec. fortificat procupt. cum responsis. & obiec. dupliciter soluit.

c ¶ Bis in anno.] Hoc nouum videtur: quia semel[b] in anno sufficit visitare. ī. de offic. Archid. mandamus. & hoc siue liqueat esse necesse, siue non: vt videtur 10. q. 1. decernimus. Episcopum placuit. Vin. Sed non credo: quia si certus est, quòd Ecclesia non indigeat visitatione, non debet eam visitare: quia causa correctionis visitare debet: vt hic dicit. ergo cessante causa, cessabit effectus. ergo quod dicit hic: bis in anno, intelligo, si totiens opus fuerit, 18. q. 2. visitandi. & c. non semel. & 10. q. 1. regenda. Solemnis procuratio semel tantùm in anno dari debet, videlicet cùm Eps solito ordine antecessorum suorum visitat. ff. de off. procon. obseruare. aliæ dabuntur non cum tāta solemnitate: quia etiam dantur hospitibus: arg. ī. de præben. de monachis. Vel forsitan imposita fuit hæc seruitus ab ipsa fundatione. arg. & littera illa. nec intelligitur imponi quasi nouum, quod ab ipsa fundatione de communi iure fuit impositum. & cùm eam non visitauerit, nihil recipiat. ī. eod. procurationes. 10. q. 1. relata. Ber.

SVper eo.] Primò ponitur consultatio. Secundò responsio ‑ psius. Secunda ibi, Tibi. Abb.

CASVS. Ferè tota prouincia Compostellana, ad iurisdictionem Cōpostellanæ Ecclesiæ, de nouo conuersa erat: quæsiuit Cōpostellanus Archiepiscopus à domino Papa, qualiter ei obseq debeat, & seruire, cum ipse prouinciā visitat, vel prouinciæ partem: & qualiter in procurationib. & aliis prouidere? Rñdet Papa, ꝙ illud obseruare tenetur, quod in vicinis prouinciis obseruat. Nota ꝙ in visitationibus, & procurationib. exigendis consuetudo vicinarum prouinciarum debet attendi.

¶ Glo. sequens no. vicinarū, & e. alle. sex nota. & quatuor in contrarium, & soluit.

d ¶ In vicinis.] Nota, ꝙ in procurationibus faciendis, & aliis seruitiis, si certum quid statutum non sit, cōsuetudo vicinarū Ecclesiarum est attendenda. ī. eod. Ecclesias. & ī. eod. sopita. & ī. de capel. mo. c. 1. & ī. de consuet. cum dilec. & ī. de eiect. cum supra Ecclesia Vulterana. ī. de cognatio. spiri. super eo. Arg. contra. 11. dist. illa & c. illud. 76 dist. vtinam. de consec. dist. 2. quotidie. Prima pars vera est. Contraria verò signata non contradicunt: quia ib. vnusquisque locus suam habet consuetudinem, sed hic non erat certum, quid statutum esset, vel consuetudine obtentum, & ita non obstant. Ber.

PRocurationes.] Prima prohibet. Secundò docet ibi. Porrò Tertio ponit ibi. Qui autem Abbas Siculus.

CASVS. Quidam prælati aliquando recipiebant procurationes causa visitationis, nec visitabant: vnde statuit concilium generale, vt procurationes, quæ debẽtur prælatis ratione visitationis, nullatenus exigantur ab eis, siue sint Ep., vel Archidiaconi, vel etiam Cardinales, vel alij, absque rationabili causa, & necessaria, nisi qñ personaliter visitationis impendunt officium: & tunc seruent modum, & mensuram in Lateranensi concilio statutam, hoc adhibito moderamine circa Legatos & nūcios Apostolicæ sedis, vt si apud aliq̃ Ecclesiam morā fecerint longiorem, & necessariam, ne locus ille nimiū aggrauetur, procurationes recipiāt ab aliis Ecclesiis moderatas, ita ꝙ numerus procurationū non excedat numerū dierum: Et si vna Ecclesia non sufficit, duæ vel plures simul cōiungantur ad vnam procurationem faciendam: visitatores non quærant quæ sua sūt, sed q̃ Iesu Christi: & qui contra hoc statutum venire præsumpserit, quod accepit, reddat, & tantumdem Ecclesiæ, quam taliter grauauit, impēdat. Nota, quòd procuratio peti non debet, nisi qñ visitationis officiū impenditur. Item in procurationibus exigendis, Ecclesiæ grauari non debent.

¶ Gl. seq. tractat de triplici procuratione.

e ¶ Visitationis.] Hoc ideo fortè dicit: quia triplex est procuratio: Vna, quæ ratione visitationis debetur: vt hic & ī. eod. cum venerabilis. & ī. eo. cùm nuper. Alia ratione consuetudinis. 18. q. 2. seruitium. Tertia, ratione pacti[e] quod appositū fuit in ipsa fūdatione. ī. est. prox. præterea 1. & c. quando. & 18. q. 2. Eleutherius. & ī. eod. quando.

f ¶ Debentur Episcopis.] Hoc[f] dicit ad differentiam procurationū q̃ dantur rōne census: vt Albergariæ, vt ī. est. prox. præterea.

g ¶ Personaliter.] Vel etiā per aliū, cùm ipse interesse nō possit, ꝓpter latā & diffusam diœcesim. ī. de offi. ord. inter cætera. Et procuratio exigi non dẽt, nisi eum visitat. ī. e. cum venerabilis.

h ¶ Concilio.] ī. eod. cùm Apostolus.

¶ Non quæ sua sunt.] 43. dist. nosse. & 8. q. 1. sunt in Ecclesia & 10. q. 3. quia cognouimus. & c. conuentū. & ī. de renun. quidam.

¶ Glo. seq. signat contrarium, & ibi remittit.

k ¶ Impendat.] Sic ergo qui grauat Ecclesiā in procuratione, punitur in duplum, & qui grauat eā sacerdotis, punitur in quadruplum[h] 18. dist. quoniam contra. ī. de immun. eccl. quia plerique. ibi soluitur.

VEnerabili.] Primò ponit querelam Episcopi. Secundò iudicum instructionem. Secunda ibi, Discretioni. Abbas.

CASVS. Inter Episcopum Cenoman. & Abbatē & conuentum de Cultura Dei, sup procurationib᷑ exhibendis quæstio vertebat, q̃ cōmissa fuit iudicib᷑, corā quibus petebat Eps procurationē ratione visitationis: Abbas dicebat se ad hoc nō teneri ex eo

---

a Hac gloss. sola nec est Bernardi, nec in antiquis codicibus reperitur.

† accipiat.

† Vide concilium Tri. sessiō exta‑ tum super verbo: bis in anno.

b Vide concilium Tri. sess. 24. de refor. c. 3.

† Cap. 7. eo. tit. in 1. cōp. De intellectu vide hic Hostiensem, & de materia seruāda vicina consuetudinis glossam in c. cōsuetudo. dist.

† Lateran. c. 33. & c. 2. eo. tit. in 4. comp.

c Sic est dissentia inter hæc doctores. in casu ‑ cle. eod. tit. ad nostrū. §. nos igitur. Io. an. Aud.

† Vide omnino concilium Trid. sess. 24. de reform. c. 3. Vbi plenè de materia huius ca. dē de quo tractatur in c. cùm ex officij, suprà de præscr.

d Si diuersæ essent consuetudines, dic, vt legitur, & nota suprà de consue. tūm olim secundùm Hoff. Ioan. And.

† Præsentialiter, in concilio.

† In Lateran. concil. sub Alex. 3. c. 4.

† Ipse.

† sufficerit.

† In antiquis, & in concilio est prædicationi, & exhortationi, &c.

† Tiro.

† Alias est, Abbatibus de Iosaphat. & Tiburan.

e Quarta ratione priuilegij. arg. infrà de excessib. prælat. accedentibus. secundum Hoff. Ioan. And.

f Hanc glossulam non habent vetusta exēplaria, nec credo Bernardi esse.

g Alias ita: nisi causa visitationis.

h Qualiter id sit accipiendū vide hic Hostiensem, Ioan. And. & alios.

ex eo quòd monasterium suum in Cenoman. villa sit situm, & eidem procurationes hactenus non soluit: iudices cõsuluerũt dominum Papam, & ipse resp. quatenus nisi aliud rationabile ostenderint, compellant Abbatem, & monachos ad exhibẽdas eidem Episcopo procurationes. Not. quòd in procuratione, quæ ratione visitationis debetur, non currit præscriptio.

¶ *Gloss. seq. respondet ad primã all. monachorum.*

a ¶ *In Cenomanensi villa.*] Hæc allegatio erat potiùs contra monachos, quàm pro eis: qa si monasterium situm erat in diœcesi Cenoman. siue in ciuitate Cenoman. ergo iure cõmuni suberat Episcopo. 16. q. *vlt. omnes basilicæ. & 18. q. 2. monasteria. &* ꝫ. *de relig. do. de xenodochiis.*

¶ *Gloss. seq. respondet ad secundam alleg. monachorum.*

b ¶ *Hactenus non soluerunt.*] Hæc excusatio, vel allegatio non valebat: quia in procuratione, quę ratione visitationis debetur, non currit præscriptio ꝫ. *de præscriptio. cum ex officij.* ꝫ. *eod. cum instantia.* sicut nec contra ipsam visitationẽ. Alius tamen prælatus posset præscribere vtrumque contra Episcopum, vt ibi dicitur. Sic & cõtra procurationem, quæ debetur legatis domini Papæ non præscribitur. ꝫ. *eod. cum instantia.* Et ideo dixi: ratione visitationis quia in procuratione, quæ cõpetit ratiõe institutionis, siue consuetudinis bene currit præscriptio. arg. 18. q. 2. *Eleutherius. & c. seruitium.*

† *Vide breuiter hîc per Henricum Bosch.*

c ¶ *Aliud rationabile.*] Putà, priuilegiũ. ꝫ. *eod. cum instantia.* vel si allegarent præscriptionem nomine alterius, & probarent. ꝫ. *supra de præscr. c. cũ ex officij.* alias se tueri nõ possunt, vel nisi allegarent, tantam paupertatem a, quòd ipsũ procurare nõ possent, tunc enim suis sumptib. debet visitare. arg. 10. q. 3. *cauendum. & 18. q. 2. quam nunc.* De hoc dicitur ꝫ. *eod. cum instantia.*

a *Adde, quis sit censendus pauper. gl. C. vnde vir, & vxor. præterea.*

causa, quæ inter ipsum ex parte vna, & Abbatem, & Conuẽtum de Cultura ex altera, super procurationibus, quas ab eis petit idem Episcopus, noscitur agitari, vobis fuerit ab Apostolica sede commissa, dicti Abbas, & Conuentus, ex eo frustrari intentionẽ eiusdẽ Episcopi moliuntur, quòd eorum monasterium in Cenomanensi villa a situm esse dignoscitur, & ipsi procurationem hactenus non soluerint b: *& infra.* ¶ Discretioni vestræ mandamus, quatenus nisi aliud rationabile c ostenderint, vos ad exhibendum eam, sicut ius dictauerit, compellatis.

¶ Gregorius ix.

¶ *Qui iure metropolitano, vel legationis, visitat prouinciã, in prouinciales, qui sibi procurationes denegant, potest ferre sententiam.*

CAP. XXV.

CVm † nuper Archiepiscopus Beneuentanus Beneuẽtanam prouinciam visitaret: *& infra.* ¶ Mandamus, quatenus cùm eundem Archiepiscopum, siue auctoritate propria d, siue nostra e Beneuentanam prouinciam contigerit visitare, procurationes ratione visitationis f debitas, iuxta facultates g Ecclesiarum vestrarum exhibeatis eidem: Alioquin sententiã, quam ipse ritè tulerit in rebelles, ratam habebimus, & faciemus auctore Domino inuiolabiliter obseruari.

CVm nuper.] Diuiditur. Primò ponit querelam decisam. Secundò mandatum ibi, *Mandamus.* Tertiò comminatur ibi, *Alioquin.* Abbas.

Casvs. Archiepiscopus Beneuentanus, dum visitabat prouinciam suam, tã auctoritate propria, quàm auctoritate domini Papę, cuius auctoritate procurationes petebat, clerici nolebãt ei procurationem exhibere: vnde conquestus est dño Papæ: vnde mandat eisdem, quatenus cùm Archiepiscopus prouinciam suam visitauerit, siue auctoritate propria, siue auctoritate Papæ, procurationes ratione visitationis debitas, secũdùm facultates Ecclesiarũ, sibi exhibeant: Alioquin sententias, quas tulerit in rebelles, ratas habebit, & eas faciet inuiolabiliter obseruari. Nota, quòd Archiepiscopus de iure communi potest prouinciam suam visitare, & procurationes recipere, & cõtradicentes excommunicare.

¶ *Gl. sequens ponit dictum quod determinat, & remittit.*

d ¶ *Auctoritate propria.*] Quod competit ei de iure cõmuni. ꝫ. *eod. sopita.* & hoc intellige, cùm Episcopus est negligens: aliàs se intromittere non debet b. arg. 9. q. 3. *cum simus. & c. conquestus.* in quibus casibus Archiepiscopus possit se intromittere auctoritate metropolitani. de subditis suorum suffraganeorum, notatur ꝫ. *de offi. ordin. pastoralis.*

b *Hîc tamen Innocentius, immò potest etiam visitare Episcopo non negligente secundùm formam decretalis Romana. Innocentij iiij. tit. infra. eo. c. vlt. lib 6.*

e ¶ *Siue nostra.*] In quo casu potest se intromittere quandocunque auctoritate priuilegij, & tunc potest adiri tam per appellationem, quàm per simplicem querelam, quod non potest in alio casu, sic ꝫ. *de offi. lega. cùm non ignoretis.*

f ¶ *Ratione visitationis.*] Alias non tenetur. ꝫ. *eod. procurationes. & c. cum venerabilis.*

g ¶ *Iuxta facultates.*] Quæ semper in his consideranda sunt. ꝫ. *eod. sopita.* vbi de hoc.

¶ Idem.

¶ *Ad antiquam monetam, vel si non est in vsu, ad eius æstimationem soluendæ sunt pensiones antiquæ.*

CAP. XXVI.

CVm † Canonicis maioris Ecclesiæ, quandam summã pecuniæ, pro pensione Ecclesiæ tuæ debitam, aliquot annis h persolueris † i, & iisdem summam illã ex integrò de meliori monetam exigant sibi solui: Libit damus nostris litteris in mãdatis, vt Canonicos illos solutione prioris pecuniæ i, vel si non sit in vsu k, æstimatione pensionis antiquæ facias manere contentos.

CVm canonicis.] Primò recitat factũ. Secundò prouidet ibi, *Damus.* Abbas.

Casvs. Rector cuiusdam Ecclesiæ soluebat certam pensionem annuatim canonicis maioris Ecclesiæ, & illam aliquot annis soluit ad monetam antiquam, in qua pensio fuerit ab initio cõstituta: postea alia moneta maior fabricata fuit: canonici exigebant pensionem sibi solui de meliori moneta ex integro: Mandat Papa quibusdam, quatenus canonicos illos faciant manere contentos solutione prioris pecuniæ: vel si non est in vsu, contenti sint æstimatione pensionis antiquæ. Nota, quòd pensio soluenda est, secũdum quod ab initio fuit cõstituta, siue moneta diminuta fuerit, siue augmentata: sic initium spectatur.

† *De monetæ solutione an in moneta currente, vide Bart. & doctores. in l. Paulus. ff. de sol. & quæ notaui supra eo. ti. in c. olim. causam.*

† *persolueris.*

† *Dedere, Tibi, deest in omnibus manuscriptis.*

¶ *Gloss. seq. tenet per q. de quot annis intelligatur, arg. quod de duobus. sol. contr. autem.*

h ¶ *Aliquot annis.*] Videtur, quòd duo sufficiãt: quia pluralis elocutio duorum numero contenta est. 4. q. 3. c. si testes. §. *vbi numerus. & de consecr. dist.* 2. *hoc quoque.* & si post annos liber esse iussus est, post biennium liber erit. *ff. de manumiss. test. libertas.* §. *vlt.* & si data fuerit condicio in diebus, si nihil adiiciatur, biduo conditionẽ impleri oportet. *ff. de verb. sig. inter illam. in fi.* immo exigitur, quod legitimo tempore præstita sit ad hoc, vt in futurum teneantur, nisi causa esset in euidenti. De hoc dicitur suprà *eod. peruenit.*

† *Pro intellectu vide distinctionẽ, quam hîc affert Henricus Bosch.*

† *in multis Hispaniæ locis grangias vocant, qua Latini rura appellãt.*

i ¶ *Solutione prioris pecuniæ.*] Quæ ab initio fuit constituta: & non ad nouam, quæ maior est. Si enim moneta diminuta fuisset, illam recipere nollent. ꝫ. *eod. olim.* cùm ergo minorem recipere nollent, maiorem exigere non debent. *ff. de damno infecto qui bona.* §. *si quisquam & C. de solu. l. penult.*

¶ *Glossa sequens obiicit, & soluit.*

k ¶ *Si non sit in vsu.*] Tunc æstimationem illius antiquæ soluant: vt ꝫ. *eod. olim in fi.* Sed nunquid posset solui prima, si inueniretur, si non minùs valet: si vero minùs valet, & non est in vsu, non potest solui c, quia reprobata moneta non liberat soluentem. *ff. de pign. action. eleganter. §. qui reprobos. & simpl. ff. ad Velle. quamuis. §. si conuenerit. ff. qui satisdare cog. quotiens.* Ber.

c *Immo tenetur soluere, factũ enim esset si ab eo scienter approbaretur. ff. de cond. & demonst.*

¶ Idem.

¶ *Propter priuatum oratorium, procuratio ratione visitationis non debetur.*

CAP. XXVII.

AVctoritate † præsentium inhibemus, ne quis pro eo quòd in Oratoriis, quæ in grangiis† vestris habetis, interdum aliqui vestrum celebrant, procurationes, quæ ratione visitationis l debentur, à vobis exigere, vel extorquere præsumat.

AVctoritate.] Casvs Religiosi licet aliquando celebrent in oratoriis, quæ in grangiis suis habent, propter hoc ratione visitationis, procurationes exhibere non debent. Nota, quòd in oratoriis religiosorum procurationes peti non debent.

& quãuis. & imputet sibi, qui talẽ elegit. ff. pro socio. socius socio. Ioan. And.

l ¶ *Ratione visitationis.*] Talis procuratio non præstatur, nisi quando personaliter visitant locum causa correctionis. ꝫ. *eod. procurationes.* sed in grangiis istis nulla fit visitatio. licèt ibi quandoque monachi celebrent: sed ad caput d accedit prælatus causa visitationis: & ibi non consueuerunt morari monachi, sed conuersi causa colendi agros suos: & ita cùm nulla fiat visitatio, nulla propter hoc, quòd ibi aliquãdo celebrant, debet præstari procuratio.

d *Vel ecclesiam, in cuius parochia habitant. Ioan. And.*

DE CONSECRATIONE ECCLESIAE, &c.

¶ *Supra visum est de censibus, sed quia in consecratione Ecclesiae solent dari immunitates, & census imponi, ideo, &c. Abb. Sic.*

De hac materia tractatur de conse. dist. 1. & 68. dist. Ecclesias. 1. q. 1. c. 1. & q. 1 in multis.

AD hec.] Habet duo dicta. Secundum ibi, *Propter hoc.* Abbas.

CASVS. Dicitur hic, quod si altare motu fuerit, vel lapis superior, qui sigillum continet, confractus, aut diminutus enormiter, iterum consecretur: sed Ecclesia propter hoc reconsecrari non debet: licet quidam canones hoc dicere videantur, hoc dicit in isto c. Nota quod totum non vitiatur, quamuis pars vitietur.

¶ *Gloss. seq. reci. per q. in quo consistat altaris consecratio.*

a ¶ *Altare.*] i. mensa altaris. sic exponitur *de cõse. dist. 1. si motum.* quandoque tabula cõsecrata de loco ad locum mouetur: nec tñ iterum cõsecratur. *de cons. dist. 1. concedimus. & c. quia.* & quod dicit, *motum.* i. mutatũ quo ad formam: ita quod formam amiserit per diminutionem, vel augmentum, cùm hæc sit forma rei. ar. 20. q. 1. c. *ea enim. §. hoc im.* Idem si mẽsa altaris sit enormiter fracta: quia cõsecrandum est altare. *j. eo. quod in dubiis, & c. lignea.* Consecratio altaris præcipuè intelligitur in coniunctione [a] mensæ. scil. lapidis superioris, & structuræ inferioris [b]. & ita si mensa fuerit remota, vel aliquis de lapidibus tangens mensam ipsam, execratum est altare, & debet iterum consecrari: sed si aliquid additur alteri non execratur, sed sacrum trahit ad se non sacrum [c]. *j. eo quod in dubiis.*

b ¶ *Sigillum.*] Quod in lapide fit in consecratione.

c ¶ *Confractus aut etiam diminutus.*] Enormiter. *j. eo. quod in dubiis.*

d ¶ *Consecrari.*] Ipsum altare, & non Ecclesia. Alia enim est consecratio Ecclesiæ, & alia altaris: vt sequitur in littera.

e ¶ *Canones.*] *De conse. dist. 1. si motum.* innuitur ibi, quòd Ecclesia debeat cõsecrari, dum dicit: si motũ fuerit altare, denuo consecretur Ecclesia. sed exponitur, *altare.* i. mensa siue tabula, *Ecclesia,* i. altare. quod est dicere: si mota fuerit tabula, consecretur altare. Bern.

TVa.] CASVS. Quia consecrationes clericorum certis tẽporibus fieri debent, quæsiuit Eps Tornaceñ. quibus diebus consecratio Ecclesiarum fieri debeat? Rñdet Papa, quod diebus Dominicis, & aliis potest Ecclesias consecrare. Nota, quod omni die possunt Ecclesiæ consecrari.

¶ *Gl. seq. reci. per q. scilicet qua fuerit ratio dubitationis.*

f ¶ *Quàm priuatis.*] Qualibet ergo die possũt fieri cõsecrationes Ecclesiarum, vel altariũ: virgines etiã propter necessitatem diebus priuatis velum sacrum accipere possunt. 20. q. 1. *de Viris.* quia necessitas legẽ nõ habet. *de conse. dist. 1. sicut & s. de consue. quanto.* & sic magna necessitas hoc inducit: vt ibi dicitur. *& j. de reg. iu. quod non est.* ordines verò sacri non conferuntur nisi certis diebus. *s. de temp. ordi. c. 1. & 2. 75. dist. c. Vlt.* & chrisma certo tempore conficitur *de conse. dist. 4. omni tempore.* quod in superficie potius cõtradicit. sed exponitur, *omni tempore.* i. omni anno ante Pascha certo die: & quia isti certis temporibus conferuntur, dubitauit, an idem esset de consecratione Ecclesiarum Bern.

TITVLVS XL.

De consecratione † Ecclesiæ, vel altaris.

¶ Alexander iij.

¶ *Amoto altari, vel lapide continente sigillũ, reconsecrabitur altare, non autem Ecclesia.*

CAP. I.

AD† hec si altare [a] motũ fuerit, aut lapis ille solummodo suppositus †, qui sigillũ [b] continet, confractus, aut etiam diminutus [c], debet denuo consecrari [d]. Propter hoc verò nequaquam reiterare suam consecrationem Ecclesia consueuit: licèt id quidam canones [e] innuere videantur.

¶ Innocentius iij. Tornaceñ. Episcopo.

¶ *Diebus etiam non festis possunt Ecclesiæ consecrari.*

CAP. II.

TVa † fraternitas: *& infrà.* ¶ Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd in diœcesi tua, licet tibi Ecclesiis dedicationem impendere, tam diebus Dominicis, quàm priuatis [f].

¶ Idem Nidrosieñ. † Episcopo.

¶ *Habet duo dicta, quorum primo idem dicit, quod c. primũ, supra eodem. Secundum dictum dicit, quod oleũ non consecratum potest commisceri oleo consecrato, & totum fit consecratum.*

QVod in dubiis.] CASVS. Primò dicit hic, quod si altare motum fuerit, vel tabula superior enormiter fracta, debet iterum cõsecrari. Item oleum non consecratum post cõmisceri oleo cõsecrato, & dicetur non consecratum. Nota, quod ea quæ religiosis adhærent, religiosa censentur. Item magis dignũ trahit ad se minus dignum.

g ¶ *Mota.*] *De consecr. dist. 1. si motum, & c. 1.*

h ¶ *Cõsecrari.*] De hac cõsecratione dic vt s. *eo. c. 1.* per quod intellige, quod hic dicitur.

¶ *Gl. seq. arg. alleg. 4. in ... Duo alle. in contrarium in fi. arg.*

i ¶ *Consecratio.*] Et ita sacrum tanquã dignius [d] trahit ad se non sacrum. 15. q. 2. *non absurdo.* & *ff. de rei vend. qua religiosis.* simile *ff. de sol. si aliena. ff. de vsufru. cum qui ædes.* secus si vinum apponatur [e] sanguini. *j. tit. prox. cum Marthæ. §. quæsiuisti. Ver. præterea.* Arg. contra quod minus dignum trahit ad se magis dignum. arg. *s. de mor. lecto. Vide patr. ex litteris. & c. ...cùm secundum.* & arg. *s. de offi. deleg. super quæstionem. §. Vero duo sunt.* Item arg. quod in reficiẽdis sacris vestibus, filum non sacrum, siue pannus non sacer potest apponi, nec est opus noua cõsecratione. Io.

CAP. III.

QVod † in dubiis? *& infrà.* ¶ Altare verò, in quo tabula, cui consecrationis benedictio Pontificali ministerio adhibetur, si mota [g], vel enormiter fracta fuerit, debet nõ immeritò consecrari [h]. ¶ Nec negamus quin oleum non consecratum [i], consecrato possit oleo commisceri.

¶ Idẽ Compostellano Archiepiscopo.

¶ *Reconciliatur Ecclesia, quæ propter homicidia, & vulnera hominũ ibidem perpetrata, polluta est.*

CAP. IV.

PRoposuisti †, quòd venientibus ad Ecclesiam sancti † Iacobi ex diuersis religionibus peregrinis, & volentibus aliis ab aliis per contentiones, & rixas, altaris de nocte custodiam vendicare, homicidia contingũt fieri † interdum, & aliquando vulnera inferuntur: *& infrà.* ¶ Fraternitati tuæ taliter † respondemus, quòd manente Ecclesia, & altari, ipsa reconciliari [k] poterit per aquam cum vino, & cinere benedictam.

¶ Idem.

¶ *Plura altaria simul in eadẽ Ecclesia consecrari possunt: & idem in pluribus Episcopis.*

CAP. V.

CVm † sis: *& infrà.* ¶ Mcueris igitur, quod plura in

PRoposuisti.] Primò ponitur consultatio: secundò responsio ibi, *Fraternitati.* Abbas Siculus.

CASVS. Peregrini de diuersis mundi partibus veniunt ad Ecclesiam beati Iacobi: inter quos rixas, & contentiones pp custodiam altaris fieri contingit: vnde vulnera, & homicidia inferũtur ibidem: quæritur, vtrũ propter hoc Ecclesia debeat iterũ cõsecrari? Respõdet Papa, quod non debet reconsecrari, sed debet reconciliari per aquam cum vino, & cinere benedictã. Nota, quod propter sanguinis effusionem non reconsecrantur Ecclesiæ, sed reconciliantur.

k ¶ *Reconciliari.*] Nota, qñ Ecclesia debet consecrari, vel reconciliari: primò si dubitatur, an sit consecrata. Idem de altari, quod pp dubium debet consecrari. *de conse. dist. 1. Ecclesia, vel altare.* quia nõ dicitur iteratum, quod nescitur esse factũ. *de cõs. dist. 1. solẽnitates 2.* sic est de baptismo. *j. de bap. c. 2.* & sim. 68. *dist. presbyteri quos. & §. seq.* Item si Ecclesia est exusta tota, vel maior pars, debet iterum consecrari. *de consecr. dist. 1. Ecclesiis semel.* arg. *ff. de contrahen. empt. domum.* si verò tectum corruerit, & parietes illæsi remaneant, vel etiam modicũ de ipsis parietibus destructum fuerit, nõ debet pp hoc cõsecrari, *j. eo. ligneis.* & si tota Ecclesia simul destructa fuerit, vel maior pars, debet iterum cõsecrari: sic successiuè [f] sufficit aspersio aquæ benedictæ. *de consecr. dist. 1. de fabrica.* Pro remotione altaris, vel fractura enormi, nõ recõsecretur Ecclesia: vt s. c. 1 pro sanguinis effusione, & p adulterio dẽt tñ reconciliari: vt hic patet. & *j. de adulte. significasti.* & ar. *j. eo. c. Vlt.* Arg. contra *de consecr. dist. 1. Ecclesiis semel.* Sed illud intelligitur secũdũ hoc, quod sanguinis effusione, vel seminis pollutione nõ cõsecratur. Per quem debet fieri hæc reconciliatio, dicitur *j. eo. aqua.* ADDITIO. Sed pone, quòd vir seipsum, vel aliquis alius aliquem in Ecclesia suspendat: quid dices? Non videtur recõsecranda, vt hic. sed est reconciliãda.

CVm sis.] Ratio dubitãdi in isto tex. fuit. nam vni psonæ nõ possũt plures ordines sacri eadẽ die cõferri: vt *in c. litteras. de temp. ord.* Itẽ vnica Missa in die per Epm dici põt, vt *in c. consuluisti. j. tit. prox.* & istæ cõsecrationes nõ fiũt sine Missa. De quo tamen

† Vide omnino B. Thomã in 4. sent. dist. 13. q. 1. ar. 2. quæstiũcula iij. & Syluestrũ in summa, verbo. altare

† Ca. vnico. eo. tit. in 2. compil. Et de intellectu, præter Hostiensem, glossam, & doctores hic, vide Turrecrematã in c. si motũ, de consecr. dist. 1.

† suppositum. † superpositus. † superpositus.

† Cap. 1. de dedicatione Ecclesiarum, vel altarium. in 3. compil.

† Indrosien.

a Quæ potest designare cõiunctionẽ sidelis animæ ad Deũ sim. & hic g. debitũ. Io. And.

b In coniunctione consistit cõsecratio, siue sit mobile, siue immobile secũdum Tãc. Io. And.

c Hoc locũ habet in sequentibus, & in his quæ cõmistione cõfundũtur, in aliis non, secundũ Host. non tamẽ reconsecrabitur, etiam non sit enormis læsio. Ioan. And.

d De hac regula vide latè per Iason in l. imperiũ. ff. de iurisd. om. iud.

† Cap. 2. tit. de dedicatione Eccl. vel altaris in 3. comp. Et de intellectu vide Turrecrematam in c. si motum. de cõse. dist. 1.

e De hac materia consule B. Thom. 3. p. q. 77. art. 8.

† Cap. 3. tit. de dedicatione Ecclesiarũ, vel altarium. in 3. comp. Et vide Turrecrematã supra citatũ, & Syluestrũ in sum. verbo, altare, circa finem. & recte. bu. cõse. c. 2.

† beati. † Dicitur. sic decret. in antiquis. † Alias ita breuiter respondemus.

† Cap. vnic. tit. de visu. & aucto. pallij. in 4. comp.

f De his dicitur præter Hostiensem, & Ioa. And. vide distinctiones quas hic recenset Henricus Boich.

tũ die vt habes per glossam not. sup. c. quod sicut. de elect. vbi disputabitur, an celebratio Missæ sit de substantia consecrationis: vnde videbatur, quòd plura altaria in eadẽ Ecclesia simul cõsecrari nõ possũt. & idẽ est in Epis. sed cõtrariũ hic deciditur: nã nihil obstat, quò minùs in eadẽ missa: & in eodẽ loco possint plures Episcopi consecrari, vel plura altaria. Abbas.

Casvs. Cùm plures clericos possit eps simul ordinare, quæsitũ fuit a quodã Archiepiscopo, vtrũ plura altaria in vna Ecclesia, & plures Episcopos posset simul cõsecrare? Et Papa rñdet, quod potest. No. quòd plura altaria, & plures Episcopi possũt simul cõsecrari. ¶ Gl. se. ar. cõtra Bazianũ, & dat duo similia. a ¶ Plura altaria.] Ar. cõtra Bazianũ, q dicit, quòd cõsecrato maiori altari, oĩa alia altaria essẽt cõsecrata, si digito demõstrarẽtur. arg. ff. de acquir. poss. quod meo. ff. si per venditorẽ, &c. si plures clerici possunt ordinari. ī. de tempo. ordi. de eo. & 75. dist. quòd a patribus: & plures Episcopos põt cõsecrare modica fuit hæc dubitatio, sed nõ credebat, quòd licet plures clericos posset ordinare, quòd posset plura altaria, vel Episcopos consecrare. Ber.

Ecclesia vna altaria[a], & plures Episcopos simul poteris consecrare.

¶ Idem.

¶ *Corruente tecto parietibus illæsis, & mẽsa altaris nõ enormiter fracta, nec altare, nec Ecclesia cõsecratur.*

CAP. VI.

Ligneis † ædificiis Ecclesiæ vestræ casu consumptis, parietibus[b] tamen illæsis, ac mensa principalis altaris in sua extremitate modicam passa fracturam: & infrà. ¶ Inquisitioni tuæ taliter duximus respondendum, quod cum parietes in sua integritate permanserint, & tabula altaris mota, vel enormiter læsa non fuerit, ob causam prædictam, nec Ecclesia, nec altare debet denuo consecrari.

¶ Idem Senon. Episcopo.

¶ *Polluitur Ecclesia, vel cœmeterium si excommunicatus in ea sepelitur.*

CAP. VII.

Consuluisti †: & infrà. ¶ Cæmeteria[c], in quibus excommunicatorum corpora sepeliri contingit †, reconcilianda erunt aspersione † aquæ solemniter benedictæ: sicut in dedicationibus[d] Ecclesiarum fieri consueuit.

¶ Honorius iij Reginæ Hungariæ.

¶ *Qui fecit Ecclesiã consecrari, tenetur eã dotare. Hoc dicit, & tenẽ monti hunc casum.*

CAP. VIII.

Cum † sicut ex relatione Capituli Oradieñ. nobis innotuit †, eorum feceris Ecclesiam consecrari: & infrà. ¶ Cùm non in Ecclesia, nisi de dote prouisum ei fuerit consecranda[e], eo liberalius ad dotandam iam prædictam Ecclesiam aperire manus munifi centiæ tuæ debes quo ad hoc fortius tanquam ex debito iam teneris †.

¶ Gregorius ix. Astoriceñ. Episcopo.

¶ *Ecclesia polluta per Sacerdotem simplicem reconciliari non potest, etiamsi aqua fuerit per episcopum benedicta.*

CAP. IX.

Aqua † per Episcopum benedicta Ecclesiam reconciliari posse per aliũ Episcopum non negamus, per sacerdotes simplices hoc fieri de cætero prohibentes: Non obstante consuetudine[f] prouinciæ † Bracharẽ. (quę dicenda est potiùs corruptela) quia licet Episcopus cõmittere valeat, quæ iurisdictionis[g] existunt: quæ ordinis tamen † epalis sunt, non potest inferioris gradus Clericis demãdare. ¶ Quod autem mandantibus Episcopis, super reconciliatione factum est hactenus per eos

Ligneis.] Duæ sunt partes, cõsultatio, & insio. Secunda ibi, *Inquisitioni*. Abbas.

Casvs. Ligna Ecclesię consumpta sunt vetustate, vel alia causa tectũ Ecclesiæ destructũ est, & cõsumptũ, sed parietes integri remãserũt, sed mensa principalis altaris modicam passa est fracturam: reparatũ est tectum, quæritur, vtrum Ecclesia, vel altare debeat recõsecrari? Respondet Papa, quòd cũ parietes in sua integritate permanserint, nec Ecclesia, nec altare, propter causam prædictam, debent denuo consecrari. Not. quòd parietibus Ecclesiæ in sua integritate permanentibus non est Ecclesia reconsecranda.

b ¶ *Parietibus.*] Quandiu parietes integri sunt, non est Ecclesia reconsecranda, quia in parietibus consecratur Ecclesia, & non in tecto, aut si successiuè reparati essent. de consec. dist. 1. de fabrica. De hoc dictum est. s. eo. proposuisti. & de tabula. s. eo ca. & quæ ibi dicta sunt, hic possent dici.

Consuluisti.] Casvs. Corpora excommunicatorum in cœmeterio Ecclesię sepulta sunt: quęritur, vtrum cœmeteriũ debeat denuo consecrari? Respondet Papa, quòd cœmeteria illa reconcilianda erunt per aspersionem aquæ benedictæ solemniter: sicut in reconciliationibus Ecclesiarum fieri cõsueuit, eiectis prius corporibus excommunicatorum, si à corporibus fidelium discerni poterunt. Not. quòd sicut Ecclesia reconciliatur, ita & cœmeterium.

c ¶ *Cœmeteria.*] Sicut ergo Ecclesia reconciliatur, ita & cœmeterium, cùm sit consecratum: vt hic patet: & illa corpora, si discerni poterunt, sunt exhumanda. & extra cœmeterium eiicienda. s. *de sepul. sacris*, & eadem gaudent immunitate Ecclesia & cœmeterium. 16. q. 4. *si quis contumax. & c. seq.* & ita idem iuris est in accessorio, quod in principali. s. *de offi. dele. prudentiam. §. vlt. cum suis concordantiis.*

d ¶ *Sicut in dedicationibus.*] s. *eod. proposuisti. & de consecratio. dist. 2. si motum. & c. seq.* Ber.

Cum sicut.] In prima ponitur facti narratio, in secunda exhortatio ibi, cùm non sit. Ab. Et hæc decretalis ponit, quę deberent poni in principio tit. de donationibus. Abbas.

Casvs. Regina Hungariæ quãdã Ecclesiã fundauit, & eã fecit cõsecrari, & in ea fuerũt clerici instituti: sed Ecclesiã nõ dotauit: clerici illius Ecclesiæ significauerũt hoc dño Papę, vnde ipse scribit Reginæ, dicẽs: cũ Ecclesia nõ sit cõsecrãda, nisi de dote sit ei prouisum, tantò liberalius ad dotãdã Ecclesiã prędictã liberalitatis seu prouisionis manus aperire debet, quãto ad hoc ex debito iã tenetur. No. quòd nõ debet Ecclesia cõsecrari, nec etiã fundari, nisi à patrono ei de dote primò prouideatur. Item qui fundat Ecclesiam, tenetur dotem assignare eidem. ¶ Gl. seq. primo ampliat, & fortificat tex. Secundo quærit, & soluit: & de tertio quærit: ponit eps. quam approbat cum certa moderatione.

e ¶ *Consecranda.*] Nec etiam fundanda, nisi prius competens dos fuerit ei assignata. de consec. dist. 1. nemo. in Auth. vt nullus fabricare. de. §. 1. coll. 5. & in Auth. vt deter. sit nume. clero. §. 1. coll. 1. vel si hoc omissum sit in fũdatione sicut hic, non debet consecrari Ecclesia, nisi dos ei prius fuerit assignata: vt 16. q. vlt. pia mentis. 1. q. 2. placuit. & hic. cùm ad hoc ex debito teneatur fundator: vt dicit in fi. Sed quæ erit cõpetẽs dos? Rñdeo si sit monasteriũ, tunc dos dẽt esse tãta, quod presbyteri, diaconi, & subdiaconi, cantores, & lectores possent ibi esse, prout traditur in Auth. vt determi. sit nũ. cle. §. 1. si verò alia Ecclesia collegiata, dos ad minùs dẽt esse pro duobus ar. s. de fi. presby. proposuisti. 7. q. 1. illud. aut tribus, de consec. di. 1. hoc quoque & quod possit recipere hospites, & epalia iura persoluere. s. de prob. de monachis. s. de sup. negl. præla. c. 2. Sed qd si eps cõsecrat, vel fũdat Ecclesiã nõ assignata dote? Dicit Bazian, & bñ, qd eps tenetur dotare Ecclesia, sicut tenet prouidere illi, quẽ ordinat sine titulo s. *de praben. c. 1. episcopus & c. cum secundum Apostolum.* & hoc credo verum, dũmodo sine læsione ecclesiæ suæ hoc facere possit. aliàs non, nisi haberet proprium: quia delictum personæ, &c. 16. q. 6. *si episcopum.* s. *de exceptio. cum venerabilis.* & tunc fundator dotabit eam, & posset ad hoc compelli. ar. 16. q. vlt. *pia mentis.* arg. ad hoc. ff. *de rit. nu. qui liberos.* & hæres fũdatoris ad hoc tenetur *in Auth. de ecc. tit. §. si autem. & §. si quis ædificationẽ. coll. 9.* Ber.

Aqua.] Tria facit. Ponit dictum. Damnat cõsuetudinem, causam reddens. & subdit præteriti tolerantiam. Secunda ibi, *Non obstante.* Tertia ibi, *Quod autem.* Abbas.

Casvs. In prouincia Bracharen. qñ Ecclesia vel per sanguinis effusionem, vel alio mõ fuerat violata, recõciliabatur per simplices sacerdotes: peruenit hoc ad notitiã Papæ: vñ super hoc scribit Astoriceñ. Epo dicẽs, quod per aliũ episcopũ, quàm per propriũ Ecclesiæ põt recõciliari aqua per epm benedicta, & nõ per simplices sacerdotes recõciliatur Ecclesia, nõ obstante cõsuetudine prouinciæ Bracharen. quę dicẽda est potiùs corruptela: quia licet Eps cõmittere possit, quę iurisdictionis sũt, inferioribus clericis tñ ea quę sũt epalis ordinis, nõ pt eisdem clericis inferioribus demãdare. Quod autẽ super recõciliatione hactenus factũ est de mãdato Eporũ, duxit de misericordia tolerãdũ. No. quòd ecclesia solũmodo per episcopum recõciliari debet, nõ obstãte cõtraria cõsuetudine. Itẽ eps põt cõmittere ea, quæ sunt iurisdictionis inferioribus clericis: sed ea quæ sunt ordinis epalis, demãdare inferioribus nõ põt. Itẽ recõciliatio, quæ nulla est per tolerãtiã Papæ sit aliqua: & ita de nihilo facit aliquid, sicut de sẽtẽtia, quæ nulla est, facit aliquã.

f ¶ *Cõsuetudine.*] No. ergo quòd cõsuetudo, q est cõtra iuris naturã, nõ prodest, & cõtra illud ius nõ põt præscribi. s. *de consue. cũ inter vos. & c. cũ venerabilis & c. quanto. & c. vlt.* vbi de hoc. ¶ *Gl. seq. exemplificat, & quærit diuersitatis rationem, & sol.*

g ¶ *Iurisdictiõn.*] Putà iudicare, cognoscere de causis, instituere

Margin notes: † Vide Pet. de Peru. in tracta. canonicæ episcopalis c. 7. & Bal. tra. de dote p. 1. adde Anamam in cõs. 22. inc. primò vise tue. † In aliquot antiquis ea: nobis innotuerit, quod eorũ &c. † Vide l. fi. & ibi Alex. ff. de doc. prælega. † De intellectu præcor doctores hic vide Quaranta. l. 3. varia. reso. c. 10. † Aliàs Ecclesiæ, & hoc agnoscit hic Host. † Distinc tamẽ dicit in aliquot Gerardus. e Intellige hoc dictum, prout declarant in c. quanto. de translat. episcopi. super glossa in verbo, veri Dei vicem. f Pro intellectu materia huius gl. vide Alfonsum Castrum l. 2. de iusta hæreti. puni. c. 22. & Cocarruuias in pratico c. 20. ratam. † Ca. vnic. eod. tit. in 4. compil. Et de materia præter doctores hic vide plenè per Sylvestrum in summa, verbo, consecratio. 2. a Ille est casus in quo sufficit asserere illius, de quo per aliquem actum appareat, hic Hostiensis sequitur contra formam. Ioan. And. † Ca. 1. tit. de celebratione diuini officij in 4. cõpil. Et de materia vide Syluestrum in summa: verbo, cœmeterium. §. 4. † contigerit. † Aliàs stat aspersione solemniter aquæ, &c. b In quibus sũt cruces, & munitiones. Io. And. c Pro hac glossa facit tex. in c. cũ ecclesia. de immu. eccle. & melior textus in c. si ciuitas. de sen. excom. lib. 6. d Vnde in Pontificali ponitur rubri. de recõciliatione Ecclesiæ, & cœmeterij, simul, & connexim tractando, vt doceat quòd non polluto vtroquũ pollutum, quod dic vt j. eo. c. vnic. lib. 6. Ioh. And.

beneficia conferre, & omnia alia, quæ assecutus est Eps in cõfirmatione arg. 3. *de ele. trãsmissam.* hæc omnia cõmittere potest, & delegare vnicuique maiori, vel minori. Sed ea quæ sũt Epalis ordinis, demãdare nõ põt inferioribus, putà clericos ordinare, virgines cõsecrare, chrisma cõficere, & cõsimilia, quæ ministerium cõsecrationis desiderant. Sed quæ est ratio, quare illa quæ sunt iurisdictionis possit cõmittere clericis inferioris gradus, & nõ illa, quæ sunt ordinis, demãdare? Hæc potest esse ratio. Iurisdictio sola voluntate, & verbo cõmittitur, siue delegatus fuerit, siue ordinarius, & reuocatur. 3. *de offic. dele. super quæstionum. §. intentionis & §. perroiss. de iudi. iudicium.* sed collatio sacramẽtorũ nõ cõfertur sola voluntate, vel verbo, immo facto est opus: quia necessaria est visibilis vnctio, & exterior: quæ est signũ interioris vnctionis in corde. 3. *de sacra. vn. ctio. c. vno.* quæ perpetua est, & amitti nun põt, licèt executio quãque suspendatur. 1. *q. 1. quòd quidã. Ver. si fortè militia, &c.* Et ita patet, quòd nõ possunt taliter demãdari, sicut iurisdictio, vel reuocari: & talia cõferri nõ põt, nisi ab eis, qui habẽt ea per collationẽ. 68. *dist. presbyteri quos.* & sic recõciliatio talis nulla est, cũ sacerdotes illi nõ habuerũt potestatẽ illã per talẽ demandationẽ, quæ est ordinis Epalis, sicut cõsecratio: sed vnus Eps alij Epo potest hoc demãdare, & per huiusmodi demãdationẽ nihil ei cõmittit, cũ ipse Eps habeat ea, quæ ministerium cõsecrationis desiderãt, & ei deest tm̃ auctoritas: quia in alienam messem falcem mittere non debet, nisi de voluntate, & mandato illius, cuius est diœcesis. 9. q. 3. *scriptum est.*

† Mediocriter, *alias* misericorditer. *Hist.*

† *Vide* l. fi. C. de do. inter vir. & vxor. l. imperialis. C. de nup.

† *Vide hic pro alias Henricum Bosch.* & c. 13, qui. *hic* latè *Doctores* de sent. excom. lib. 6.

† *Vide concil. Trid.* sess. 22. in decreto de obseruãdis, & euitãdis in celebratione Missæ.

† *In concilijs editis mandatum sequens, refert Burchard.* l. 2. decre. c. 104. & 105. & *Ivo.* p. 6. c. 181. & 182. *habetur apud Gratianũ* 91. dist. c. presbyter. *sed signatur vt palea.* & c. 3. *in* c. suffragus, in 3. compil. & *v. de aetas nostras in hoc ca.*

a *Hæc dicta glossa intelligi, prout notatur in* c. quanto. supra de trãsla. Episcopi. super glossa, in verbo, veri Dei.

b *Concor.* l. sancimus. C. de sacr. san. Eccl. & Inst. de re. diui. §. locis.

dem, misericorditer † tolerãmus[a] †.

¶ Idem eidem.

¶ *Ecclesia etiam non consecrata si polluitur, reconcilianda est.*

CAP. X.

SI † Ecclesia non[b] consecrata cuiuscunque fuerit semine, aut sanguinis effusione polluta, aqua protinus exorcizata lauetur[c], ne diuinæ laudis organa suspendantur. Est tamen, quàm citiùs fieri poterit, consecranda.

TITVLVS XLI.

De celebratione Missarum †, & sacramento Eucharistiæ, & diuinis officiis.

¶ Ex concilio Agathen.

¶ *Presbyter tenetur horis debitis dicere horas canonicas: permittitur tamẽ sibi ex causa dicere eas vsque ad vesperas inclusiuè. Hoc dicit secundum vnum intellectum.*

¶ *Glos. seq. obycit, & soluit.*

a ¶ *Toleramus.*] Sed videtur, quòd ista sola tolerantia non sufficit sibi, nisi iterum reconcilietur per Epm: quia nulla fuit reconciliatio: ergo iterũ debet reconciliari, sicut si aliquis ordinatur ab eo, qui ordinandi potestatem non habebat, iterum debet ordinari. 68. *dist. presbyteri.* & 3. *de presby. non bap.* c. 1. & 3. Sed dic, quod per talem tolerantiam ratam habet talem reconciliationẽ: & incipit valere ex nunc, cũ prima nulla fuisset, & ita de nihilo facit aliquid. sic 3 q. 6. *hoc quippe.* & *de conse. dist. 2. tenera* quia potest princeps mutare naturam rei. *C. de rei vxo. actio. l. vnica, circa prin.* Ber.

SI *Ecclesia.*] Habet duo dicta, quæ patent in textu. Secundũm ibi. *Est tamen.* Abbas Siculus.

CASVS. Aliqua Ecclesia nõ cõsecrata sanguinis effusione, aut alio modo polluta est: quærit, qualiter sit recõciliãda? Rñdet Papa, quòd lauetur aqua exorcizata, ne diuinæ laudis organa suspendentur in ea: & quàm citò poterit fieri, debet consecrari. Nota, quod licet Ecclesia non sit consecrata, si tamen polluta fuerit, non debet in ea celebrari, nisi priùs aqua lauetur. Item Ecclesia non consecrata gaudet eodem priuilegio, quo & cõsecrata, sed aliter reconciliatur, quàm cõsecrata: vt hic patet.

¶ *Glo. seq. arg. à minori, & dat simile.*

b ¶ *Nõ consecrata.*] Not. quòd dicit, nõ cõsecrata, ergo multò fortius consecrata. 3. *c. proposuisti:* sic & cœmeteriũ si taliter polluatur, reconciliari debet, vt 3. *eo. consuluisti.* arg. quòd si aliquis excommunicatus, vel paganus ibi sepelitur, sunt inde eiciẽdi: nec in ea debet celebrari ante eiectionem, & aspersionẽ aquæ benedictæ, licèt consecrata priùs non fuerit. & parietes sunt radendi, *de consecr. dist. 1. Ecclesia. & c. vbi, & c. seq.* Et ita Ecclesia non consecrata gaudet eodem priuilegio, quo & consecrata, vt hic patet. & hoc est expressum 3. *de immu. Eccle. cap penult.* & ita si aliquis illuc confugerit, debet ab Ecclesia defendi: & hoc ideo, quia locus ille auctoritate Epi dedicatus est diuino cultui: & quod semel Deo dedicatum est, ad profanos vsus redire non debet. 12. q. 2. *nulli liceat.* & 3. *de re permuta. ad quæstiones.* & tamẽ grauius peccat, qui sic deliquit, quàm in non consecrata: sicut magis peccat, & grauius punitur, qui in maiorẽ personam, quã qui in minorẽ: nã ex persona consideratur iniuria, & crimẽ. *Inst. de iniur. § atrox. supra de sent. excom. cum illorum.* & crimen augetur dignitate præpositi. *ff. de re milit. omne delictum. §. 1.* Sed nunquid & isti violatores sunt dicendi sacrilegi secundum distinctionem sacrilegij? Non videtur, 17. q. 4. *sacrilegium.* sed credo, quod tanquã sacrilegi iudicandi sunt, licet locus adhuc consecratus nõ sit. arg. *supra de fer. compe. conquestus.* & quia eodem priuilegio gaudet, ac si esset consecrata. *infra de immun. eccles. cap. penult.*

c ¶ *Lauetur.*] Sed per quem debet lauari? Videtur, quòd per Episcopũ tantum. 3. *c. prox.* In hoc casu satis credo, quòd per simplicem sacerdotem possit lauari: quia si intellexisset Papa, quòd per episcopum deberet lauari, illud dixisset, sicut dixit in prox. c. præcedenti. cum Papa in vtroque c. scribat eidem, & quia dixit, *aqua exorcizata* & c. *De hac lauetur,* quæ fit per simplicem sacerdotem, & *latius* non cum aqua benedicta, cum vino, & cinere, *secundum dud.* cum qua reconciliatur Ecclesia consecrata. 3. *c. proposuisti.* & arg. ad hoc. 3. *de tempo. ordi. cum in distribuendis.* & arg. *de consecratio, dist. 2. c. fin.* arg. tamen contra *supra de immunit. eccl. cap. pen.* Bern. 1.

Vide hic Hostiensem. & *Ioan. And.*

Vide Psal. 118.

CAP. I.

PResbyter mane, matutinali officio expleto, pensum seruitutis suæ, videlicet Primam, Tertiam, Sextam, Nonam Vesperamque persoluat[d]: ita tamen vt horis competentibus[e], iuxta possibilitatem, aut à se, aut à scholaribus[f] publicè compleantur. Deinde peractis horis, & infirmis visitatis, si voluerit, exeat ad opus rurale[g] ieiunus[h], vt iterum necessitatibus peregrinorum, & hospitum, siue diuersorum commeantium, infirmorum, atque defunctorum succurrere[i] possit, vsque ad statutam horam, pro temporis qualitate, Propheta dicente [septies in die laudem dixi tibi,] quia septenarius[k] numerus

DE CELEBRATIONE MISSARVM, &c.

¶ *Visum est supra de consecratione Ecclesiæ, vel altaris: sed quia in ecclesia consecrata Missa celebrantur, & alia diuina officia dicuntur, ideo subiungitur hæc rubrica. Abbas.*

De hac materia tractatur de consec. di. 5. conuenit. & duobus c. seq. 15. dist sancta in Pascha. *De secunda parte, videlicet de sacramento Eucharistiæ tractatur* de consecr. dist. 2. per totum.

PResbyter.] Communiter non summatur propter multitudinem doctorum. Primò præcipit officiũ dici horis debitis, & ex causa permittit anticipationem. Secundo specificat casum, quo permittit sibi anticipare ibi, *Deinde.* Tertio concludit ibi: *Ergo.* Abbas Siculus.

CASVS. Presbyter mane omnes horas suas dicere debet, & peractis horis, & infirmis visitatis, exeat ad rurale opus, si vult, & alia faciat, quæ sequuntur in littera. No. quod omnes horæ manè dici possunt excepto completorio. Item clericus, cui beneficium non sufficit, ex artificio potest victum quærere.

¶ *Glo. seq. recitatur per obiectionem, & solutionem.*

d ¶ *Persoluat.*] Consilium est, vt simul dicat omnes horas, nec superuenientibus occupationibus aliquam horam dimittat: & intelligitur hoc de clericis pauperibus, quos ad opus rurale oportet exire, vt in littera patet: aliàs suo loco, & tempore dicendæ sunt singulæ horæ.

ADDITIO. Vnde versus:

Exeat omnis inops opus ad rurale Sacerdos.
Si vult completis horis, ægros quoque visit.

e ¶ *Competentibus.*] Signatis campanis, vel alio signo. 3. *de electi. in causis.* & 3. *de offi. custo.* c. 1. & 2. *dist. sint militare.*

f ¶ *A scholaribus.*] Hic exaudio, cum aliqua superueniente necessitate ipse officium suum perficere non potest. 7. q. 1. *illud.* & facit ad hoc. 3. *de vi. & honest. cleric. vt quisque.*

g ¶ *Rurale.*] Clericus enim, cui Ecclesia non sufficit, ex artificio suo victum, & vestitum quærat. 91. *dist. clericus victum,* absque officij sui detrimento. & 21. q. 1. c. 2.

h ¶ *Ieiunus.*] *De consec. dist. 2. liquido & de consec. dist. 1 sacrata.* & *dist. 5. vt ieiuni. & c. vt episcopi. & 7. q. 1. nihil.* Ber.

i ¶ *Succurrere.*] Missam celebrando vsque ad statutam horam: vt hic dicit, id est, Nonam *de consec. dist. 1. solent.* vel vsque ad Tertiam quandoque. 44. *dist. non liceat. hoc in diebus communibus.*

k ¶ *Septenarius.*] Sunt septẽ horæ, sicut sunt septẽ dona spiritus sancti 30. q. 1. *per omnia.* septẽ dies sæculi, & septẽ ætates, qui hominibus

d *Vide Nauarrum in manuali de horis canonicis. c. 3. & notat* [illegible]

bus

bus cõpletis finietur mũdus: septẽ petitiones in oratione Dominica, septẽ psalmi pœnitẽtiales, itẽ septẽ diaconi, sicut septẽ candelabra. 93. *dist. diacones quos.* Et ita septẽ sunt horæ, ad quas tenẽtur sacerdotes: de aliis nihil dicit: vnde videtur, quòd nõ teneãtur: sed certè tenẽtur. *arg. 8. de praben. cũ secundũ Apostolũ. 91. dist. c. 1. & 2. & 92. dist. c. vlt.* Ber.

Add. Io. Vñ versus: *Hæc sũt septenis propter quæ psallimus horis: Matutina ligat Christum, qui crimina purgat: Prima replet sputis: causam dat Tertia mortis: Sexta cruci nectit: latus eius Nona bipertit: Vespera deponit: tumulo Completa reponit.*

Q[uidam.] Primò ponitur excessus. Secundò prouisio ibi, [illegible] Abbas.

Casus. Quidam laici habent in consuetudine, vt per singulos dies audiant Euangelium, *In principio erat Verbum.* & Missas peculiares, vnde statuit concilium, vt vlteriùs hoc non faciant, nisi suo tempore, nisi aliqui ex deuotione hoc facere velint, & nõ propter aliud: sed audiant Missas de eodem die. [illegible] quod est [illegible] presbyter in ecclesia, [illegible] debet celebrare de [illegible] d. c. Not. quòd aliquid prohibetur non propter se, sed propter illud, quod inde sequi põt. Itẽ Missæ de die audiẽdæ sunt, vbi aliquis ex deuotiõ. velit audire.

a ¶ *Peculiares.*] Id est, specialẽs. *de cõsec. dist.* 1. & hoc attendendum est. Ala.

¶ *Glo. seq. [illegible] reddit [illegible] vna [illegible] & arguit.*

b ¶ *Non fiat.*] Nõ quia malũ sit audire tales Missas, sed malum est propter tale dimittere [illegible] statutas Missas de die: vt dicitur *in si. 11. dist. denique*; vbi prohibetur autem benedicere præsente matere: & dare eleemosynã non est peccatum, sed dare ad iactantiam malum est. 1. q. 1. *non est putanda & c. Vide quantum.* & ita est arg. quòd aliquid prohibetur, non propter hoc quod malum sit, sed propter id, quod ex eo sequi potest. *3. de [illegible] & si Christus. & 22. q. 2. [illegible] 11. q. 3. [illegible] 63 dist. c. quia sancta. §. Verum.*

c ¶ *Deuotione.*] Quasi melius sit Missas istas audire, quàm alias canonicas de die. Ber.

C[Onsuluisti.] Casus. Quæsitum fuit à Papa, vtrum sacerdos possit celebrare plures Missas eodem die? Respondet Papa, quod excepto die Natiuitatis Domini, sufficit sacerdoti semel in die vnam Missam celebrare, nisi necessitas immineat. Not. quòd necessitas facit licitum, quod aliàs est illicitum. Item nota contra sacerdotes, qui plures Missas celebrant in die, causa cupiditatis.

¶ *Glo. seq. [illegible] quare in Natali dicantur tres Missæ, soluit, & ponit versus.*

d ¶ *Natiuitatis.*] Die enim natiuitatis Dñi plures Missæ celebrantur. *de conse. dist. 1. [illegible] sancta.* & celebrantur etiã tres Missæ propter mysterium: quoniã per illas tres Missas repræsentatur triplex status, s. status ante legẽ, sub lege, & status gratiæ. Illa quæ cantatur in nocte, repræsentat statum illum, qui fuit ante legẽ, quando omnes erant in tenebris: vnde dicitur in Missa illa prophetia: *populus gentium, qui ambulabat in tenebris.* Secunda, quæ dicitur in aurora, repræsentat tempus sub lege, in quo iam incipiebant ex parte scire Christum, sed non plene, propter dicta legis, & prophetarũ. & ideo cantatur inter diem, & noctẽ. & dicitur officium: *Lux fulgebit hodie.* Tertia dñ in die, per quam designatur tẽpus gratiæ, i. præsẽs: vnde dñ officium, *Puer natus est.* &c. quod potes intelligere his versibus.

Tres in natali debent Missæ celebrari:
Quarum prima sacram Christi signat genituram:
Altera venturi designat gaudia Christi.
Tertia iam factũ, quod lex fore sacra designat.

¶ *Glo. sequens quærit & soluit.*

e ¶ *Necessitatis.*] Sed quæ dicit necessitatem? Rñdeo, si celebrauit de die, & posteà etiã moriatur aliquis, vel etiã causa honestatis, vel vtilitatis: vt si dicta Missa de die superueniat aliqua magna persona, quæ velit Missam audire *arg. 3. eod. c. 1. &* 2. aliàs ergo sufficit, quòd vnam Missam celebret quis in die. *de consec. dist. 1. sufficit: & 3. eo. [illegible] referente* nec expressè prohibetur, quin plures possint celebrari, ex eo quòd dicit, *sufficit.* vñ põt vnã celebrare de die, & aliam pro defunctis: & quotiens celebrat, totiens sumat corpus Christi, & sanguinem: *de consec. dist. 2. comperimus. & c. tribus.*

Main text:

à nobis impletur, si Matutini †, Primæ, Tertiæ, Sextæ, Nonæ, Vesperæ, & Completorij tẽpore, nostræ seruitutis officia persoluamus. Nam de nocturnis vigiliis idem ipse Propheta ait [Media nocte surgebã, &c.] Ergo his temporibus laudes Creatori nostro super iudicia iustitiæ referamus.

¶ Ex concilio Triburiẽ †.

¶ *Propter Missam specialem Missa de feria dimittenda non est.*

CAP. II.

QVidam Laicorum habent in consuetudine, vt per singulos dies audiant Euangelium: In principio erat verbum: & Missas peculiares[a], hoc est †, de sancta Trinitate, & de sancto Michaele: & ideo sancitum est in eodem concilio, vt vlteriùs hoc non fiat[b], nisi suo tempore, & nisi aliquis velit propter reuerentiam sanctæ Trinitatis, non pro alia deuotione[c] audire. Sed si voluerint, vt sibi Missæ cantentur, de eodem die Missas audiant, pro salute viuorum, & etiam defunctorum †.

¶ Innocentius iij. Vigorneñ. Episcopo.

¶ *Sufficit Sacerdoti semel in die celebrare: & excipit duos casus, scilicet necessitatem, & festum Natiuitatis.*

COnsuluisti †: & infrà. ¶ Respondemus, quòd excepto die Natiuitatis[d] Dominicæ, nisi causa necessitatis[e] suadeat, sufficit Sacerdoti semel in die vnam Missam solummodo celebrare.

¶ Idem Archiepiscopo Bracharẽ.

¶ *In Missa commemorationis, licèt dicatur propria præfatio, non tamen dicitur hymnus angelicus, nec symbolum.*

CAP. IV.

COnsilium † nostrum: & infra. ¶ Requisisti, vtrùm in diebus profestis[f], in quibus ad honorem sancti Spiritus, beatæ Virginis, & sanctæ Crucis, Missam celebrari contingit, hymnus Angelicus[g], symbolum[h], ac præfatio[i] propria debeat decantari: & infrà. ¶ Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod apud nos in diebus profestis, cũ Missarum solemnia in honorem beatæ Virginis celebrantur, neque hymnus Angelicus, neque symbolum decantatur: licet in Missis propria præfatio decantetur, vt inter commemorationem, & solemnitatem differentia ostendatur: vnde, Te Deum laudamus, regulariùs[k] dimittitur, quàm dicatur in laudibus matutinis.

¶ Idem Clericis sancti P. Magaloñ. †

¶ *Sacerdos post sumptam Eucharistiam perfundet, nisi aliam Missam sit dicturus.*

CAP. V.

EX † parte vestra: & infra. ¶ Postulationi vestræ, taliter respõdemus, quòd sẽper Sa-

C[Onsilium.] Communis diuisio. Secunda pars ibi, *Inquisitioni.* Et in hoc errant multi sacerdotes, qui communiter in Missa commemorationis maximè beatæ Mariæ virginis, dicunt Gloria. Abbas.

Casus. Quæsitum fuit à Papa, vtrum in diebus feriatis, in quibus ad honorem sancti Spiritus, beatæ Mariæ virginis, & sanctæ Trinitatis Missa celebrari contingit, hymnus Angelicus, symbolum, propriã præfatio cantari debeat? Respondet Papa, quòd apud ipsum in diebus profestis, cum Missarum solemnia in honorem beatæ Mariæ virginis celebrantur, neque hymnus Angelicus, neque symbolum decantatur, licèt propria præfatio cantetur, vt differentia ostendatur inter commemorationem, & festiuitatem: vnde, *Te Deum laudamus*, regulariter dimittitur in laudibus matutinis. No. quòd in officio Ecclesiæ differentia debet esse inter commemorationem, & solemnitatem.

f ¶ *Profestis.*] Id est priuatis, quasi procul à festo.

g ¶ *Hymnus Angelicus.*] Scilicet, *Gloria in excelsis Deo.*

h ¶ *Symbolum.*] Id est, *Credo in vnum Deum.*

i ¶ *Præfatio.*] Præfatio Beatæ Virginis habetur 70. di. sanctorum. Reliquas habes *de consec. dist. 1. inuenimus.*

k ¶ *Regulariùs.*] Id est, regulare est, vt dimittatur: nõ vt dicat, similiter 7. q. 1. c. *aduersitas §. cũ autem.* ibi cõparatiuum ponitur electiuè: hic ponitur negatiuè sic *minus*, i. nõ *ff de tribus illud.*

E[X parte.] Breue est, & secundùm Hostiensem determinantur quatuor quæstiones. Nã primò quærebatur, an sacerdos post sacramẽta sumpta perfundere debeat manus. Secũdò cum quo liquore. Tertiò vtrùm illam perfusionẽ debeat sacerdos sumere. Quartò an post illam sumptam debeat, seu possit iterum celebrare. Et respondet hic Papa ad omnes quæstiones. Nam debet manus primò perfundere cum vino, & vinum perfusionis sumere: nisi sit celebraturus aliam nullam, & post perfusionem sumptum, non potest aliam celebrare: & intellige, vt dixi *in c. consuluisti. 3. eo.* nam hoc procedit tam in festo Natiuitatis Domini, quàm in alia festiuitate, & ex hoc declaratur iste textus, Abbas.

Casus.

† Ca. 1. eo. ti. in 5. cõp. *de materia, nempe quando, & qualiter possint plures Missa eodẽ die celebrari, vide omnino Nauarrum* in Manuali cõfessariorum c. 25. tit. de statu clericorũ.

b *De materia huius glo. vide hic latè per Hostiensem lo. And. & alios. sed vide omnino B. Thomam* l. 4. senten. dist. 13. q. 1. ar. 2. quæstiuncula 4. & 3. p. q. 83. art. 2. ad 2. arg.

† Ca. 2. eo. tit. in 3. cõp. *Et vide B. Thom.* l. 4. sentent. dis. 11. q. 1. art. 2. quæstiuncula 4.

† Cap. 4. e. ti. in 3. cõp. *Et præter B. Thomam citatum super gloss. in verbo: nisi fortè. vide Nauarrum in Manuali confessariorũ.* c. 25. ti. de statu clericorum.

e *Dies profestos appellat Nauarr. Manual. [illegible] eos, qui sunt a festo [illegible].*

Casus. Quæsitum fuit à Papa, quo (scilicet aqua, vel vino) perfundere debeat sacerdos manus suas, postquã totũ acceperit Eucharistiæ sacramẽtũ? Rñdet Papa, q vino pfundere debet, nisi eũ eodẽ die aliã Missã debuerit celebrare: quia si vinũ persusionis acciperet, celebrationẽ aliã impediret. Not. q sacramenta à ieiunis sunt percipienda.

a ¶ *Vino.*] Quærebatur, quo perfundere debet sacerdos? respõdit, quòd vino.

b ¶ *Perfudere.*] Man[9]. scilicet post perceptionem corporis, & sanguinis Domini.

c ¶ *Totum.*] Bene dicit: quia vel totũ recipiat, vel nihil, *de conse. dist. 2. comperimus.* ¶ *Gl. se. rese. per q. quare dicas, fortè, & dupliciter sol. Secũdo de illo, qui sũpsit medicinã, & soluit in si. quarit, soluit & ponit opin. Hug.*

d ¶ *Ne si fortè.*] Quia sacramenta à ieiunis sunt percipiẽda. 7. q. 1. *nihil. de conse. dist. 5. ut ieiuni. 75. dist. quòd à patribus. & 5. de tẽp. ordi. litteras.* Ideò dicit, *fortè*: quia quorũdam est opinio, quod quicquid admiscetur sanguini[b], sanguis efficitur. arg. *5. tit. prox. quòd in dubiis.* & secũdùm illos, qui perfusionem acceperit, ieiunus erit: Sed poti[9] videtur dubitatiuum illud, *fortè*, & illa opinio hic euacuatur: Sed magis affirmatiuè videtur poni: quod consuetudo interpretat, quia sic obseruatur: quæ est optima legum interpres. *5. de consue. cùm dilectus.* sic ponitur 33. q. 2. *admonere. & 5. de procu. tua.* & sic est ar. q non est ieiunus quis, postquam bibit. Sed post medicinam[c] sumptã, vr̃. q nihilominus possit celebrare: q̃a medicina non cõmutatur inter alimenta. *ff. de penu. lega. non omne, quòd bibitur.* Sed nõ est verũ: quia si non debet post perfusionem, multo minus post medicinã: quia in honorem tanti sacraméti, priùs sumi debet corpus, & sanguis Domini. *de consec. dist. 2. liquido. & 7. q. 1. nihil.* & antequam cibus digestus sit, corpus Christi sumi non debet. *de consecr. dist. 2. tribus.* quòd si conficeret sacerdos post aliquem cibum vel potum sumptum, malè faceret, tamen conficit. *de consecr. dist. 2. liquido.* Hug.[d] dixit contrarium super decreto illo 75. *dist. quòd à patribus.*

cerdos vino[a] perfundere[b] debet, postquam totum[c] acceperit Eucharistiæ sacramentum: nisi cum eodem die aliam Missam debuerit celebrare: ne si fortè[d] vinum persusionis acciperet, celebrationem aliam impediret.

¶ Idem I. quondam Archiepiscopo Lugdunẽ.

¶ Si qua verba sunt in canone Missæ, quæ ab Euangelistis dicta nõ fuerunt, credere debemus quod à Christo Apostoli, & ab Apostolis eorum successores acceperunt. Et hoc dicit vsque ad §. quæsiuisti.

CAP. VI.

Cvm † Marthæ: *& infrà.* ¶ Quæsiuisti, quis † formæ verborum, quam ipse Christus expressit, cùm in corpus, & sanguinem suum, panem transsubstantiauit, & vinum, illud in canone Missæ, quo Ecclesia vtitur generalis, adiecerit, quod nullus Euangelistarum legitur expressisse. Cùm enim in Euangelio sic legatur [Accipiens calicem gratias agens benedixit, & dedit discipulis suis, dicens: Bibite ex hoc omnes: Hic est enim sanguis meus noui testaméti, qui pro vobis, & pro multis effundetur, in remissionem peccatorum:] in canone Missæ sermo iste, videlicet [mysteriũ[e] fidei] verbis ipsis interpositus inuenitur, vnde cum non Euangelistam Christum hoc dixisse testetur †, mirаris, quod aliquis asseuerare tentauerit eum aliquid plus dixisse[f], quàm aliquis Euangelistarum asseueret. Verùm si formam ipsius canonis inspicias diligenter, præter hoc, de quo tua fraternitas requisiuit, alia duo[g] videlicet [eleuatis oculis in cælum: & æterni testamenti] poteris in ipso canone reperire, quæ in textu Euangelico nõ leguntur. ¶ Sanè multa[h] tã de verbis, quàm de factis Dominicis inuenimus ab Euangelistis omissa †, quæ Apostoli vel suppleuisse verbo, vel facto expressisse legũtur. Paulus enim in actibus Apostolorum sic ait (Meminisse vos oportet verbi domini Iesu, qui dixit: Beatius † est dare[i], quàm accipere.] Hæc nullus quatuor Euangelistarum descripsit. Nullus etiã horum expressit, quod Paulus de Christo ad Corinthios scribẽs ait [Visus est plusquam quingentis fratribus simul, deinde visus est Iacobo: nouissimè autem tanquam abortiuo[k] visus est & mihi.] Ipsi etiã Euãgelistæ mutuo inter se suppleuisse legũtur: quæ ab eorum aliquo, vel aliquibus sunt omissa[l]. Vnde cùm tres Euangelistæ posuerint [Hoc est corpus meum] solus Lucas adiecit [quod pro vobis tradetur] & cum Matthæus, & Marcus dicant [pro multis] Lucas dicit [pro nobis]: Matthæus autem [in remissionem peccatorum] adiunxit. Ceterũ ea, quæ adduntur in canone Missæ, possunt ex aliis locis Euangelij comprobari: Ioannes enim suscitationem Lazari describens Iesum sursum oculos leuâsse asserit, & dixisse [Pater gratias ago tibi, quoniam audisti me:] *& infrà.* ¶ Si tunc igitur in cœlum oculos leuauit ad patrem, cùm ad corpus exanime animã Lazari

Cvm Marthæ.] Tria sunt dicta, quæ patent per §§. Secũdùm ibi, *Quæsiuisti.* Tertium ibi, *Tertio loco.* Abbas.

Casus. In Euangelio sic legitur: *accipiens calicem gratias agẽs, benedixit, & dedit discipulis suis, dicẽs: Bibite ex hoc omnes, hic est enim sanguis meus, noui testamẽti, qui pro vobis, & pro multis, effundetur in remissionẽ peccatorũ,* ad vim, & prolationẽ istorum verborum, panis, & vinum in corpus, & sanguinem Christi transsubstantiatur: in canone Missæ, quo Ecclesia vtitur generalis, additum fuit *mysterium fidei,* quod verbum, nullus Euangelistarum expressit: vnde mirabatur Archiepiscopus iste, quis ausus fuit adiicere verbum illud, quærens à Papa, quis illud verbum adiecit: ad hoc respondet Papa, si formam illius canonis inspiciat diligenter, præter verbum illud, de quo quæsiuit, alia duo, videlicet: *eleuatis oculis in cælum: & æterni testamẽti:* poterit in ipso canone reperire, quæ in textu Euãgelij nõ leguntur: sed multa tã de verbis, quã de factis Dñi omissa fuerũt ab Euãgelistis, quæ Apostoli suppleuerũt: In actibus Apostolorum legitur Dñm dixisse: *Beatius est dare, quam accipere.* hoc nullus Euangelistarũ expressit. Itẽ ipsi etiam Euãgelistæ inter se mutuo suppleuisse legũtur, quæ ab aliquo eorum, vel aliquibus sunt omissæ. Alia verò duo, quæ in canone missæ adduntur, possunt ex aliis locis Euangelij comprobari: Ioannes enim describẽs suscitationẽ Lazari, asserit Iesũ sursum oculos eleuasse, & dixisse, *Pater, gratias ago tibi, quia audisti me:* si tunc eleuauit oculos ad patrem, qñ animam Lazari reuocabat ad corpus, probabilius esse videtur, q tunc oculos leuauerit ad patrem in cælum, cum panem, & vinum transsubstantiauit in corpus, & sanguinem suum: Præterea in textu Euangelij ponitur: *noui testamenti:* In canone missæ interponitur: *& æterni.* quia vetus testamentum temporalia promittebat: nouum autem q fuit Christi sanguine consecratum, promisit æterna: & ideo testamentum illud fuit vetus, & transitorium: hoc autem nouum est, & æternũ: vel alia ratione. Vnde *nouum,* i. vltimum esse describitur, inde *æternũ,* i. perpetuum comprobatur: nouissimum enim hominis testamentum immobile perseuerat: quia testatoris obitu confirmatur: alioquin nõ valet, dum vixerit, qui testatur: & non solũ scriptura, sed etiã promissio dr̃ testamentũ, secundũ quòd dicit Apostolus: *Ideò noui testamenti mediator est, ut repromissionem accipiãt qui vocati sunt hæreditatis æternæ:* Sic ergo debet intelligi, quod in canone legitur: *Hic est sanguis meus, noui & æterni testamenti,* id est, nouæ, ac æternæ promissionis confirmator. No. quòd beatius est dare quàm accipere. Itẽ testamentum morte testatoris confirmatur. Item deambulatoria est voluntas testatoris vsque ad mortem.

e ¶ *Mysterium.*] Istud est verbum de quo quæsiuit, scilicet quis adiecit illud in canone Missæ.

f ¶ *Plus dixisse.*] *Ar. 2. q. 5. consuluisti. 5. de transla. inter corporalia.* Sed hoc cum ratione est additum, *33. q. 2. quos Deus. & 5. eo. §. ex eo. in fine.*

g ¶ *Alia duo.*] Scilicet, *eleuatis oculis in cælum: & æterni testamenti,* prout sequitur.

h ¶ *Multa.*] Multa enim seruat Ecclesia, quæ ab Apostolis nõ sũt tradita, quæ tñ cũ sint longa consuetudine approbata, non sunt minoris auctoritatis: vt 11. *dist. ecclesiasticarum. 12. dist. illa.*

i ¶ *Beatius est dare. 16. q. 1. prædicator.* quia dando places homo: accipiendo displicet. Vnde versus:

Temporibus nostris quicunque placere laborat:
Det, capiat, quærat, plurima, pauca, nihil.

k ¶ *Abortiuo.*] Paulus appellat seipsum abortiuum: quia sicut fœtus abortiuus, cum labore, & angustia, & attractione ad lucem attrahitur, ita Paulus cum attractione venit ad fidem. *23. q. 4. displicet. & c. quis nos.*

l ¶ *Sunt omissa.*] Nã q legibus omissũ est, supplẽdũ est à iudice *ff. de*

† Vide B. Thomam. 3. p. q. 80. ar. 8.

† Cap. 5. c. ui. in 3. cõp. Et vide notam nostram in hanc decretalem.

a Ex vetustis codicibus restituimus locum, ut est impressus, nã in vulgatis corruptissimè legebatur ita: Quæsiuisti, quæ sit forma verborum, quã ipse Christus &c. ex quibus nullus poterat sanus sensus colligi.

Matth. c. 26.

† testatur.

b Vide B. Thomam. 3. p. q. 77. ar. 8.

c De hoc dubio vide omnino B. Thomam. 3. p. q. 8. ad 4. ig.

d Errauit Hug. nec est ullo modo, eius opinio tenenda.

† Vide Meditationem [illegible] cap. 1. de [illegible] seq. Actu. c. 20.

† In omnibus libris legitur [illegible] dare, quam [illegible]

1. Cor. 15.

Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22.

Ioan. 11.

e In codice Barbatia [illegible] ta: multa solent Ecclesia, quæ nec ab Euangelistis, nec ab Apostolis sunt tradita, & præter [illegible] glo. Vide Mel. Canum de loc. theolog. l. 3. c. 3. & seq.

ce. ff. de testi. quæstum. & 7. de elect. cum vobis. & Dominus quādoque diminute dixit. 16. q. 7. & hæc diximus, & ipsius facta supplemus, & contraria suis factis facimus, & iuste per vsum, Ecclesiæ diu factū, ad hoc vt iustum præsumi debeat. de cons. dist. 1. liquido & sufficit, quod aliquid sit diu seruatum, ad hoc vt præsumi debeat, vel Apostolum, vel alium iustū auctorē habuisse. 11. dist. Ecclesiasticarum. 12. dist. illa.

fuit mortuus, nec resurrexit: Sed absit error iste à fideliū mentibus: tamen dicitur, mysterium fidei, quia aliud creditur quàm cernatur, & aliud cernitur, quàm credatur: videtur species panis, & vini: creditur veritas carnis, & sanguinis & veritas vnitatis, & charitatis: & ita inter ista tria distinguendum est, quæ sunt in hoc sacramento discreta, & sub ista forma panis, & vini, quam videmus, est veritas carnis, & sanguinis, & virtus charitatis & vnitatis: ista non videmus, sed credimus: primum, s. forma, quam videmus, sacramentum est, & non res. secundum est sacramentu, & res designata per formam panis, & vini. tertium est res, & non sacramentum: sed primū, s. forma, est sacramentum geminæ rei: secundum est sacramentum vnius, & res alterius existit: tertium est res duorum sacramentorum. his præmissis respondet Papa ad quæstionem, credens, quod formā verborum, prout in canone reperitur, Aposto. receperunt à Christo & ab illis Apostolis eorum successores.

reuocauit †, probabilius[a] esse videtur † quod tunc oculos leuauerit ad patrem in cælum, cum panem, & vinum in corpus, & sanguinem proprium commutauit. ¶ Cæterum, sicut superius est expressum, cum in textu Euangelico [noui testamenti] ponatur, hic interponitur [& æterni[b]:] nam vetus testamentum, quod hircorum, & vitulorū fuit sanguine dedicatū, temporalia † promittebat: nouū autem, quod est Christi sanguine consecratum, promittit æterna: & ideo testamentum illud, fuit vetus, & transitorium: hoc autem nouum est, & æternum. Vel, vt vtamur alia ratione: vnde nouum, id est, vltimū esse describitur, inde æternū, id est, perpetuū cōprobatur †. Nouissimū etenim hominis testamentū † immobile perseuerat[c]: quia testatoris obitu cōfirmatur: iuxta quod Apostolus testamētū in morte asserit cōfirmatum: alioquin nō valet[d], dum vixerit qui testatur. Præterea nō solū scriptura, sed etiā promissio dicitur testamentum, iuxta quod Apostolus ipse scribit [Ideo noui testamēti mediator est vt repromissionem accipiant, qui vocati sunt hæreditatis æternæ.] Sic ergo intelligi debet, quod in ipso canone reperitur: [Hic est enim sanguis meus noui & æterni testamenti] id est, nouæ, ac æternæ promissionis, scilicet cōfirmator, sicut Dominus repromittit [Qui manducat (inquiens) carnē meā, & sanguinem meum bibit, habet vitā æternā.] ¶ Ex eo autem verbo, de quo mouit tua fraternitas quæstionē, videlicet mysterium fidei, munimentum erroris quidam sibi trahere putauerunt, dicentes[e] in sacramento altaris non esse corporis Christi, & sanguinis veritatem[f] †, sed imaginem tantum, & speciem, & figuram: pro eo quod scriptura interdum commemorat id quod in altari suscipitur, esse sacramentum, & mysterium, & exemplum[g]. Sed tales ex eo laqueum erroris incurrūt, quod nec auctoritates scripturæ cōuenienter intelligunt, nec sacramēta Dei suscipiūt reuerenter. Si enim quia figura est sacramentum[h] altaris, veritas[i] esse negatur: ergo nec mors, nec resurrectio Christi (cū figura sit) veritas est credenda. Si quidem mortē, & resurrectionē Christi similitudinem, & imaginē esse Apostolus manifestat [Christus (inquiēs) mortuus est pro delictis nostris, & resurrexit propter iustificationē nostram.] Apostolorum etiā princeps Petrus sic in epistola sua scribit [Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplū, vt sequamini vestigia eius.] Sic ergo tā mors Christi, quam eius resurrectio est exemplū, vt & nos peccato mortui, iustitiæ iam viuamus. Quare si non fuit veritas, quia fuit exemplū, ergo nec vere mortuus fuit Christus, nec verè à mortuis resurrexit: sed abiit à fidelium cordibus error iste, cùm Propheta de ipso testetur, quòd vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit. Dicitur, tamē mysteriū fidei[k]: quoniā aliud ibi creditur, quam cernatur, & aliud cernitur quā credatur: cernitur species panis, & vini & creditur veritas carnis, & sanguinis Christi, ac virtus vnitatis, & charitatis: & infra. ¶ Distinguēdum est tamen subtiliter inter tria, quæ sunt in hoc sacramento discreta, videlicet formam visibilem, veritatem corporis, & virtutem spūalem. Forma, est panis, & vini: veritas carnis, & sanguinis: virtus, vnitatis, & charitatis. Primum est sacramentum[l], & non res. Secundum est sacramentū[m], & res. Tertium est res, & non sacramentum. Sed primum[n] est sacramentum geminæ rei. Secundum[o] est sacramētum vnius, & alterius res ex istis.

a ¶ [Probabilius.] Not. ar. quod ex quo quādoque leuauit, quod postea leuauerit. 1. q. 1. indices. in fin. & est ar. ex eo quod quis facere consueuit. 28. dist. quia sunt cul. pa. 3. de pig. illud vos. ff. de vsu. qui semisses 1. resp. ff. de vi. tri. & ele. Lex. vsu ff. de pe. l. dūs Stichi. §. testamento. ff. de fund. inst. cum de lanionis. §. asinam. & ff. de lega. 1. si seruus plurium. §. si numerus nummorum. & ff. ad Macedonian. l. §. quod dicitur. Io.

b ¶ [Et æterni.] Hic ostendit, quare adiectū fuit: & æterni. Ber.

c ¶ [Immobile perseuerat.] C. de sacrosan. ecclesi. l. 1. C. de testamen. quoniam indignum. 13. q. 2. c. vlt.

d ¶ [Non valet.] Ambulatoria enim est volūtas hominis, vsque ad supremū vitæ exitū. ff. de adi. lega. l. 4. ff. de donat. inter vir. & vxor. cū hic status. §. pœnitentiā. & C. de codi. l. 3. & C. qui testamen. fac. pos. si quis. vnde pōt mutari testamentū, etiāsi pactū interuenerit, ne possit mutari. C. de pact. pactum quod dotali. etiāsi fuerit per principem cōfirmatum. ar. C. de testament. omnium. quia nemo hanc legem sibi dicere pōt, vt à priori testamento sibi recedere non liceat. ff. de leg. 3. si quis in prin. 1. resp.

EX EO AVTEM. Antequam respōdeat ad quæstionem, dicit Papa, quod ex verbo illo, de quo quæsitū fuit videlicet mysteriū fidei, sumunt quidā munimentū erroris dicētes in sacramento altaris nō esse corporis Christi, & sanguinis veritatem, sed imaginem tantum, & speciem, & figurā: pro eo quod quandoque scriptura cōmemorat id, quod in altari suscipitur esse sacramentum, & mysterium, & exemplum: sed qui hoc dicunt errant: quia non intelligunt auctoritates scripturæ, nec sacramenta suscipiunt reuerenter: Si sacramentum altaris veritas esse negatur, quia est figura, ergo nec mors, nec resurrectio Christi vera fuit, cum figura sit: Sed Apostolus dixit, quòd mors & resurrectio Christi, fuit similitudo, & imago, dum dixit: Christus mortuus est pro delictis nostris, & resurrexit propter nostram iustificationem: & hoc etiam dixit Petrus in Epistola sua: & ita mors Christi & resurrectio, est exemplum, quæritur, si non est veritas, quia fuit exemplū: ergo nec

e ¶ [Dicentes.] De conse. dist. 2. ego Berengarius.

f ¶ [Sanguinis veritatē.] De corpore Christi tres sunt opiniones, Vna dicit, quòd illa substātia, quæ priùs fuit panis, & vinum, postea fit[b] corpus, & sanguis Christi, de conse. dist. 2. panis in altari. & c. quia corpus. Secūda tenet, quod substantia panis, & vini desinit[c] esse, & tantum accidentia ipsorum remanent, scilicet sapor, & pondus, & sub illis accidentibus est corpus Christi, & hoc approbatur. s. de summa trinitate, & fide cath. c. 1. Tertia[d] dicit, quod remanet substantia panis, & vini, & sub eadem specie est corpus Christi. Ioan.

g ¶ [Exemplum.] De consecr. dis. 2. non oportet. & c. nec. enim, & c. forte dicat: & c. in quibus. & cap. semel mortuus est.

h ¶ [Sacramentum.] 1. q. 1. multi sæcularium. de consec. dist. 2. sacrificium.

i ¶ [Veritas.] Sicut ipsi hæretici dicunt.

k ¶ [Mysterium fidei] De consecra. dist. 2. forti dicat. & c. in quibus. & c. semel mortuus. & hic ostendit, quare dicatur mysterium.

l ¶ [Sacramentum.] Id est, sacræ rei signum e. de consecr. dis. 2. sacrificium.

m ¶ [Secundum est sacramentum.] De consecr. dist. 2. hoc est, quod dicimus. & c. dupliciter.

n ¶ [Sed primum.] Scilicet forma panis, & vini, est sacramentum geminæ rei, id est, corporis Christi, & vnitatis. & ita est figurans tantum.

o ¶ [Secūdum.] Id est, corpus Christi est sacramētū, scilicet vnitatis

† reuocabat.

† B. Thom. 3. p. q. 83. ar. 3. ad 2. arg.

† Qualiter hoc sit intelligendum, pulchrè explicat B. Thom. 1. 2. q. 99. ar. 6. & Dominicus Sotus l. 2. de iust. & iure. q. 2. art. 3.

a Aliàs, sed Iulianus.

† approbatur.

Hebr. 9.

† Hic post vocem, testamentū, in quibusdam est dictio, morte, quæ deest in omnibus antiquis: nec esse debet vt indicant sequentia.

Heb. 12.

† Hunc errorem nouissimè etiā condemnauit conciliū Trid. sess. 13. de sanctissimo Eucharistiæ sacramento. c. 4. & c. 2. Vide quoque B. Thomam. 3. p. q. 75. ar. 8.

Rom. 4.

1. Cor. 15.

1. Pet. 2.

Esaias. c. 53.

b Scilicet per transsubstantiationem, & hæc est propositio catholica quā nouissimè diffinit concilium Trid. sess. 13. de Eucharistiæ sacramento c. 4. & c. 2. & vide B. Thomam 3. p. q. 75. ar. 8.

c De hac vide B. Thomam 3. p. q. 75. art. 3.

d Hæc est hæresis demum in cōcilio Trid. damnata. sess. 13. de sacramento Eucharistiæ. c. 4. & c. 2.

e B. Th. 3. p. q. 60. art. 2.

tatis. & est res sacramenti, s. specierum panis, & vini: & ita est signans, & signatum.
a ¶ *Tertium.*] Scilicet vnitas est res, siue signatū gemini sacramenti, id est, duorū sacramentorum praecedentium, i. corporis Christi, quod est sacramentū vnitatis, & specierum panis, & vini, quae sunt sacramentū corporis Christi: & ita istud tertium, est tm̄ signatum per illa duo sacramēta: species panis, & vini, & corpus Christi. Primum verò est tm̄ sacr̄m signās. Secundum est signans & signatum. Tertium est signatum tantùm.
b ¶ *Credimus.*] Cōcludit ex praemissis solutionem principalis quaestionis: & de hoc habes 11. *dist. Ecclesiasticarum.*

minima id est, non ita quòd inseparabilia sint, sed talis separatio impossibilis, vel difficilis videtur: postquam bene admixta sunt. arg. *ff. de acqui. re. do. adeo. §. cum quis. & de consec. dist. 2. cum omnem. Versu finem.*
b ¶ *Praeterea potest dici.*] Haec est tertia opinio.

Tertium [a] est res gemini sacramenti. Credimus [b] igitur quòd formā verborū sicut in canone reperitur, & à Christo Apostoli, & ab ipsis eorum acceperint successores.

¶ *In sacramēto altaris, aqua cum vino transubstantiatur in sanguinem. Hoc dicit vsque ad §. Tertio loco. Abb. Siculus.*

¶ Quaesiuisti etiā, vtrū aqua† cū vino in sanguinē conuertatur? Super hoc autem opiniones apud scholasticos variatur. Aliquibus enim videtur, quòd cū de latere Christi duo praecipua fluxerint sacramēta, redēptionis in sanguine, ac regenerationis in aqua: in illa duo [c], vinū, & aqua, quae cōmiscētur in calice, diuina virtute mutantur: vt in hoc sacramento plenè sit veritas [d], & figura [e]. Alij verò tenēt quòd aqua cum vino trāssubstātiatur [f] in sanguinē, cū in vinū trāseat mixta vino: licèt Physici [g] cōtrariū asseuerēt, qui aquā à vino per artificium posse asserunt separari. Praeterea potest dici [h], quod aqua nō trāsit [i] in sanguinem, sed remanet prioris vini accidētibus circūfusa, ita quòd vini saporem assumit: quod inde conuincitur, quia si post calicis consecrationem, aliud vinū mittatur in calicem, illud quidē non trant in sanguinem, nec sanguini commiscetur, sed accidentibus prioris [k] vini cōmixtum, corpori, quod sub eis latet, vndiq; circumfunditur, non madidans circunfusum: ipsa tamen accidentia vinum appositū videtur efficere: quia si aqua fuerit apposita, vini saporem assumit. Cōtingit igitur accidentia mutare subiectum, sicut & subiectum contingit accidentia permutare: cedit quippe natura miraculo: & virtus supra consuetudinem operatur.

Sed nec inconueniens creditur, aut absurdum, si aqua in corpore Christi esse credatur: cum legatur de ipsius latere † processisse: *& infra.* [l] ¶ Verum inter opiniones praedictas, illa probabilior [m] iudicatur, quae asserit aquā cum vino [n] in sanguinem transmutari: vt expressius eluceat [o] proprietas sacramenti. Nam cum aquae multae sint populi multi [p], iuxta quod alibi legitur: Beati † qui seminatis super omnes aquas: ideo vino aqua vnitur, vt Christo populus adunetur: per hoc enim quòd suscepit ipse [q] de nostro, & accepimus ipsi de suo, tam insolubili nexu coniungitur, vt qui est vnū cum patre per ineffabilē vnitatem, fiat vnū nobiscū per admirabilē vnionē: ac per hūc, ipso cōmuniter mediante, & patre vnū efficimur. Pater, inquit, sancte, serua eos, quos dedisti mihi: vt sint vnum sicut & nos: non pro his rogo tantùm, sed pro eis qui credituri sunt per verbum eorum in me, vt & ipsi in nobis vnum sint & Mundus credat, quia tu misisti.

¶ *Oratio, quae dicitur in secreta, in festo sancti Leonis, immutata est, quia vbi dicebatur [Annue nobis: domine, vt anima famuli tui Leonis haec prosit oblatio] hodie dicitur [vt intercessione beati Leonis haec nobis prosit oblatio] & haec mutatio contingit, quia Sancti nostris orationibus non indigent, sed nos suis. Hoc dicit vsque ad finem. Abbas.*

¶ Tertio † loco fraternitas tua requisiuit, quare fuerit mutatum quod in secreta beati Leonis [r], secundùm antiquiores codices [s] continetur: sic videlicet: [Annue nobis, Domine, vt animae famuli tui Leonis haec prosit oblatio] cùm in modernis sacramentariis habeatur [Annue

quae sunt sacramentū corporis Christi: & ita istud tertium...

QVAESIVISTI ETIAM. Secunda qō fuit vtrū aqua cum vino in sanguinē conuertatur? sup ista qōne variae sunt opiniones apud scholasticos: quidam dicunt, quod cùm duo sacramenta profluxerint de latere Christi, scil. sanguis [a], & aqua, in illa duo sacramenta vinū, & aqua commixta in calice, diuina virtute mutātur, vt in hoc sacramēto sit veritas, & figura. Alij dicunt, quod aqua cum vino transubstantiatur in sanguinem, praeterea dici posset, quod aqua nō transit in sanguinē, sed remanet prioris vini accidentibus circūfusa: ita quod vini saporē assumit: quod inde probatur, si post calicis consecrationē aliud vinum mittatur in calicē illud nō transit in sāguinē, nec sanguini cōmiscetur, sed accidētibus prioris vini cōmixtū circūfunditur corpori, quod sub illis accidētibus latet, nō madidās circūfusū: & sic cōtingit accidētia permutare subiectū, & hic cedit natura miraculo. Verùm inter praedictas opiniones illa probabilior iudicatur, quae asserit aquā cū vino in sāguinē trāsmutari, vt expressiùs elucescat proprietas sacramēti: & ideo vino aqua vnitur, vt Christo popul9 aduneť: per hoc enim quòd ipse accepit de nostro, & nos accepimus de suo, indissolubili vinculo cōiungimur: vt ille qui est vnū cū patre per vnitatē ineffabilem, fiat vnum nobiscum per admirabilē vnionem, & eo mediante efficiamur vnum cum patre. Not. quòd accidentia mutant subiectum, & econtra. Item natura cedit miraculo. Item virtus supra consuetudinem operatur.
c ¶ *Illa duo.*] Sacramenta, quae fluxerunt de latere Christi, scilicet aquam, & sanguinem. *j. eo. in, quadam.*
d ¶ *Veritas.*] Id est, caro, & sanguis.
ADDITIO. Vel dic, veritas transsubstātiationis istius aquae in illam veram aquam Christi, & illius vini in sanguinem.
e ¶ *Et figura.*] Id est, species panis, & vini.
ADDITIO. Vel dic & figura, quia per aquam figuratur regeneratio, & per vinum redemptio.
f ¶ *Trāssubstantiatur.*] ita quod desinit ibi esse aqua, & vinū.
g ¶ *Physici.*] Qui dicūt, quod aqua, & vinū non cōmiscentur per

i ¶ *Transit.*] Contra istos est, quia si quis sumpserit hanc aquam cum sanguine, iam non erit ieiunus, & ita illa die non poterit conficere. *j. e. ex parte.* sed contra, *de consec. dist. 2. relatum. & j. a. 11. consuluisti. & c. ex parte.*
k ¶ *Accidentibus prioris.*] Licet logici dicāt, quod accidentia non possunt permutare subiectū, quod verum est secundùm naturam. Sed hic, natura cedit miraculo vt littera dicit.
l ¶ *Processisse, & infra.*] Sub hoc infra, ponitur alia opinio, quae ponitur in antiqua compilatione quae est *j. eo. tit. in quadam.*
m ¶ *Illa probabilior.*] Nūquid hoc diffinit vt Papa, nobis prohibens alias opiniones: ut vt Doctor, vt nō imponas nobis necessitatem: ergo opinio est amplectenda: vt *j. de fert. capellanus.* & tamen non videtur aliquam reprobare. *j. de vesti. spolia. litteras.*
n ¶ *Cum vino.*] Id est, vinum aquaticum: non enim transeunt duo in sanguinem, sed vinum quod aquam sibi incorporauit: & ita expone aquam cum vino, id est, compactū, vel compositum ex eis. haec expositio est secundū illam opinionem, quae asserit, quod aqua cum vino transubstantiatur in sanguinem: & illa probabilior est, vt dicitur hic.
o ¶ *Eluceat.*] Aliàs elucescat. Ber.
p ¶ *Populi multi.*] *De consecr. dist. 2. cum omne. & dist. 4. proprie.*
q ¶ *Suscepit ipse. De consec. dist. 2. in Christo patri.*
TERTIO LOCO. In secreta beati Leonis olim ita dicebatur: *Annue nobis quaesumus, Domine, vt anima famuli tui Leonis, haec prosit oblatio.* Modo sic dicitur: *Annue nobis quaesumus, Domine, vt intercessione beati Leonis haec nobis prosit oblatio:* quaesiuit Archiepiscopus, quare fuit illud mutatū? Rndet Papa: Sacra scriptura dicit, quod iniuriā facit martyri, qui orat pro martyre: & idē est intelligendū de aliis sanctis, qui orationibus nostris nō indigent, sed nos potius eorum orationibus indigemus: vnde quod continetur in plerisque orationibus *prosit, vel proficiat huic sancto, vel illi, talis oratio ad gloriam, & honorem:* ita debet intelligi, vt magis à fidelib. glorificetur in terris. In fine dicit Papa, vtrum in hoc articulo locum habeat illa distinctio qua docetur, quod defunctorum alij sunt valde boni, alij valde mali, alij mediocriter boni, alij mediocriter mali, discretio huius Archiepi hoc inquirat. No. quod iniuriā facit martyri, qui orat pro martyre. Item vbi eadē est ratio, debet esse idē ius.
r ¶ *Leonis.*] Quia olim orabatur pro ipso: hodie ipse orat pro nobis: & ita mutatum est.
s ¶ *Codices.*] Id est libri missae, & aliis libris oratorij.

a ¶ *Iniuriam.*

† *Hunc articulū pulchrè explicat B. Thomas 3. p. q. 74. art. 8. & Dominicus Sotus l. 5. sent. dist. 9. q. 3. ar. 6.*

a *Impropriè loquitur, sed apertius haec dicuntur in ipso contextu decretalis.*

† *corpore, legitur in plurimis ex antiquis.* Ioan. 11.

b *Haec glossula deest in plurimis ex antiquis exemplarib.* Esaiae 32.

† *In vulgata editione legitur sunt, est impressum, sed antiqua Raymundi exemplaria habent vt beati, qui seminant super aquas.* Ioan. 17.

† *Summo est, sanctos in caelis cum Deo regnātes, nunquam egere precibus nostris, sed nos eorum intercessionibus, Vide concilium Trident.* sess. 26. tit. de inuocatione, & reliquiis sanctorū, &c.

c *Hae duae glossulae non habentur in Vetustis exemplarib. nec credo esse Bernardi.*

a Hac glossula non habetur in vetustis exemplarib. nec credo esse Ber.

a ¶ *Iniuriam.*] Quasi diceret superfluum. simile 3. de maiorit. & obe. legebatur.

b ¶ *Idē est ratione.*] Arg. vbi eadē est ratio, debet esse idē ius. ff. ad l. Aquiliam illud. æquitatis enim ratio similia iura suadere vī. C. ad l. Falcidiam l. vl. & 3. de confirmatio. vt. cum dilecta. vbi de hoc.

¶ Glo. se. quærit obiectio, & soluit dubitatione. Itē obiecit & soluit.

c ¶ *Inuestiget.*] Sed quare Papa ponit hūc casū in hac dubitatione, vtrū habeat locum hic illa distinctio, vel nō, cū Augustinus dicat, q nō p valde malis ppitiationes sunt. 13. q. 2. tēpus. fortè ideo, q a dubiū est, qui mediocriter mali appellantur: si enim illi tm appellatur mediocriter mali, q nō decesserūt in aliquo mortali peccato: eadē tū in venialibus peccatis: sed hoc idē ē, q mediocriter boni: siaūt appellat illos mediocriter malos q decesserūt in aliquib mortalib peccatis, non tū valde magnis, obstat 13. q. 2. *pro obeuntibus.* vbi dī, quod p nullo est orādū, qui decesserit in mortali peccato: Itē si preces valent p illis, q decesserunt in mortali peccato: pone, q aliqualiter eleemosynæ, & orationes valeat ad tollendam partem illius pœnæ, secundū hoc posset tot orationes, & eleemosyne fieri, q pœna tollat tota, & ita dānatus saluabitur. Ad hoc posset dici, q mediocriter mali dicūtur, q habēt multa venialia: mediocriter boni, q pauca. Vel melius dicas, q mediocriter mali dicūtur, qui mortalia cōmiserūt peccata, licèt leuia, & in quibus non est necessaria inscriptio. ff. de accu. lesua. & in quibus procurator cōstitui potest. ff. an per aliū causa ap. resi. pos. l. 1. Et secūdum hoc dicas, q si vnus denarius aliquantā partem pœnæ tollat, siue quartam, siue tertiā, secūdus tollat tātūm: tantū dico in proportione, sed non in quātitate: secundum hoc etiamsi totus mundus effunderetur, semper aliquid remaneret: Idem potest dici de indulgentiis, quæ fiunt in dedicationibus Ecclesiarum. B.

¶ Hoc dictū est D. Augustini de verbis Apostoli, sermone 17. refert Magister sent. l. 4. di. 45. c. 1.

† Aliàs ita de sanctis aliis sentiendū.

† Vide Sotū l. 4. sen. di. 45. q. 3. art. 1.

† pluribus.

† illos.

† Alias ita: quod magis, ac melius, &c.

† De hoc dubio quod valde est anceps, vide pro aliis Dominicū Sotum l. 4. sent. dis. 45. q. 2. art. 2. & ibidē Magistrum in littera, c. 1.

nobis quæsumus, dñe, vt intercessione beati Leonis hæc nobis prosit oblatio? Super quo respōdemus, quod cùm sacræ scripturæ dicat auctoritas †, quòd iniuria[a] facit martyri, qui orat pro martyre: idē est rōne[b] cōsimili † de aliis Sāctis sentiēdū: quia orationibus nostris nō indigent: pro eo quod cùm sint perfectè beati, omnia eis ad vota succedūt, Sec † nos potius orationib eorū indigemus, quos (cùm miseri simus) vndique mala nostra perturbāt: vnde quod in plerisque † orationib cōtinetur: Prosit, vel proficiat, huic sancto, vel illi † talis oblatio ad gloriam, & honorē, ita debet intelligi, vt ad hoc prosit, quòd † magis, ac magis à fidelibus glorificetur in terris: licèt plerique reputēt nō indignum, Sanctorum gloriam vsque ad iudicium augmentari: & ideo Ecclesiam interim sanè posse augmentum glorificationis eorum optare. Verū † verùm in hoc articulo locum habeat illa distinctio, qua docetur, quòd defunctorum alii sunt valde boni, alii sunt valde mali, alii mediocriter boni, alii mediocriter mali: vndè suffragia, quæ fiunt à fidelibus in Ecclesia pro valde bonis, actiones sunt gratiarum: pro valdè malis, consolationes viuorum, expiationes verò pro mediocriter bonis, & propitiationes pro mediocriter malis, tua discretio inuestiget[c].

¶ Idem Rectoribus Romanæ fraternitatis.

¶ *Grauius peccat, qui simulat cōficere, & non conficit, quàm ille, qui conficit in mortali.*

CAP. VII.

DE homine: *& infra.* ¶ Quæsiuistis † quid de incauto Presbytero videatur, qui cum se sciat in mortali † crimine constitutum, Missarum solemnia, quæ non potest propter necessitatē[d] quālibet[e] intermittere, propter sui facinoris conscientiam dubitat celebrare, peractisque ceteris circunstantiis, Missam celebrare se fingit, & suppressis[f] verbis, quibus conficitur corpus Christi, panem †, & vinum tantummodo purè sumit, ita credēs per id, quod prætendit[g], populo satisfacere, vt per hoc, quod intēdit, Deū non debeat prouocare. Cùm ergo falsa[h] sint abiicienda remedia, quę veris sūt periculis[i] grauiora[k], licèt is, qui pro sui criminis conscientia reputat se indignum, peccet grauiter[l], si se ingerat irreuerēter ad illud: grauius tamē videtur offēdere, qui sic fraudulenter illud præsumpserit, simulare, cùm ille in solius misericordis Dei manum incidat, iste verò nō solum Deo (cui nō veretur illudere) sed populo, quem decipit, se astringat.

¶ Idem Ferrariensi Episcopo.

¶ *Hic improbat opinionem, quæ habet, quòd in sacramento altaris aqua conuertatur in phlegma: & probat Christum fuisse verū Deū, & verum hominem, eo quòd de ipsius latere exiuit vera aqua.*

CAP. VIII.

IN † quadam nostra decreta-

liter. & 1. q. 7. *si quis omnem.*

f ¶ *Suppressis.*] Id est, tacitis, quia non dicit illa verba, quibus conficitur corpus Christi.

g ¶ *Prætendit.*] Id est, fingit se celebrare: Ber.

h ¶ *Falsa.*] Quia populus vana simulatione nō est fallēdus. 27. dis. quod interrogasti. & C. de las lib. tollend. l. 1. §. sed & qui. Ber.

i ¶ *Quæ veris sunt periculis.*] Hic sic exponitur, id est, manifestis periculis.

¶ Glo. seq. ponit duas lecturas.

k ¶ *Grauiora.*] Quasi diceret, grauius est peccare occulte, quàm manifestè. 12. q. 1. *certè.* 11. q. 3. *præcipue.* contra, in hoc enim periculosius est: quia occultè peccans non habet, qui eum corrigat. Alio autem respectu magis peccat, qui publicè peccat, quàm qui occultè: quia præstat aliis exemplum delinquendi: vt in dicto c. *præcipuè.* quia peccatum suum euectur: atonibus. & sic intelligitur illud 32. q. 4. *nemo.* & 14. q. 5. *pœnale* b. Tanc. intelligit, vt iacet littera: quoniam grauius peccat sacerdos criminosus, qui simulat celebrare, & non celebrat, quā si criminosus celebraret: quia in primo casu in pluribus delinquit. Deum enim offendit, & proximum decipit: In secundo casu solum Deū offendit. Et iste est bonus intellectus, quia talia remedia nullus debet inuenire: quia falsa sunt, ex eo quòd non conficit, cùm videatur conficere: ideò grauiora sunt, quàm vera pericula peccatoris, qui conficit: & hoc innuit bene littera sequens.

l ¶ *Peccet grauiter.*] Sic patet, q quicūque est in mortali peccato, celebrare non debet. 6. dist. *testamentum.* & de consec. dist. 2. *quotidie.* & 1. q. 1. *sacerdotes.* & c *sacrosancta.* & omnis talis suspensus est quoad se. *supra de coha. cle.* & *mulie.* c. *vlt.* sed non quoad alios vt ibi nisi sit simoniacus, vel notorius fornicator: quoniam illi suspensi sunt quoad se, & quoad alios: vt 32. dist. §. *Verum nullus.* & *præter hoc.* & *infra de sim. tanta.* Sed nunquid talis sacerdos potest celebrare, si habeat contritionē cordis: quia forsitan dum instat necessitas celebrandi, non potest habere, cui confiteatur? Satis[c] potest dici, quod sic, dum tamen habebat propositum satisfaciendi: & illud postea quamcitò potest confiteatur: vt *infra de senten. excommuni. de cætero.* & c. *à nobis* 2. & c. *quamuis.* & 26. q. 6. *qui recedunt. de consec. dist. 2. quotidie.*

† Ca. 6. eo. tit. in 3. cōp.

† In antiquis legitur. Quæsiuisti.

† Vide B. Thomam. 3. p. q. 79. art. 5. & q. 80. art 5. & Ludo. Carterium tract. de hæret. nu. 59.

† In codice Barbarossæ: panem, & vinum purum tantummodo sumit.

d *Concord.* tex. in l. 1. in fin. & ibi C. vbi de crimi. agi oporte. Bar. in l. 2. C. de sum. trini.

† Cap. 1. eod. tit. in 3. cōpil.

Prater B. Th. paulò post citatum vide Sotum l. 4. sen. dis. 1. q. 3. art. 5. & di. 9. q. 1. art. 6.

c Vide B. Tho. 3. p. q. 83. ar. 6. ad 2. arg.

DE homine.] Primo ponit qō. Secūdo solutio ibi, *Cū ergo.* Ab. CASVS. Quidam sacerdos cū esset in mortali peccato cōstitutus, & oporteret ipsum Missarū solēnia celebrare, propter cōscientiā dubitabat celebrare: peractis cæteris circunstantiis, Missam celebrare se finxit, & suppressis verbis, quibus conficitur corpus Christi, panem, & vinum solummodo purū sumpsit, credens per hoc populo satisfacere, & Deum nō prouocare: Quæsitum fuit, quid de hoc presbytero videatur, vtrū minus malū fecerit, quā cōficiēdo? Respōdet Papa, quòd falsa remedia sunt abiiciēda, quæ sunt veris periculis grauiora, licèt enim ille, qui pro sui criminis cōscientia reputat se indignū, grauiter peccet, si se ingerat irreuerenter ad illud: grauius tamen offendit, qui sic fraudulenter illud præsumpserit simulare: quia ille qui vere conficit, in manu solius Dei incidit: ille verò qui sic simulat, & Deo, & populo se cōstringit, quia taliter decipit. Not q falsa remedia veris periculis sunt grauiora. Itē existēs in mortali peccato, celebrare non debet.

d ¶ *Necessitatē.*] Quia forte dies fest immineat, vel fun alicui.

e ¶ *Qualibet.*] Id est, aliquam, quæcunque illa sit. 16. q. 1. *simi-*

IN quadam.] Primo ponitur quæstio. Secundò Solutio ibi, *Nos igitur.* Et ibi primò refert duos errores. Secundo ibi, *Sed aduersum.* illos improbat. Tertio ibi, *Per hoc.* respondet principali quæstioni, probans quòd de latere Christi exiuit vera aqua. Quarto ibi, *Cum autem.* dicit, quare de latere Christi exiuit sanguis, & aqua. Abb.

CASVS. In præcedenti decretali *cum Marthæ.* inter cæteras opiniones, quæ ibi ponuntur, erat alia opinio, quæ dicebat in sacramento Eucharistiæ aquam in phlegma conuerti: quia de latere Christi dicebant non aquam, sed humorem aquaticum profluxisse. hanc opinionem tenebat magister Hug. episcopus Ferrarien. quam opinionem Papa reprobauit in decretali prædicta, cum Marthæ. sed ex quo vidit, quod Papa cōtrarium sentiebat, voluit sibi adhærere: Sed auctoritas Ioannis Apostoli

li [a] epistola asseris te legisse, illud esse nefarium opinari, quod quidam dicere præsumpserunt, in sacramento videlicet Eucharistiæ aquam in phlegma conuerti: nam de latere Christi non aquam, sed humorem aquaticum mentiuntur exisse: *& infrà.* ¶ Nos igitur ad tuæ supplicationis instantiam respondemus [b], quòd quidam dixerunt, sed errauerunt, Christum non fuisse verum Deum, sed adoptiuum, vt miseri Ariani [c] †. Alij Christũ non fuisse verum hominem, sed phantasticum, vt impij Manichæi †. ¶ Sed aduersus huiusmodi hæreses, Ioannes Apostolus in epistola sua loquitur, dicens [Tres sunt, qui testimoniũ dant in cælo, pater [d], verbum, & spiritus sanctus: & hi tres vnum sunt.] per hoc intendens ostendere, quòd Christ⁹ sit ver⁹ Deus: [Et tres sunt, qui testimoniũ dãt in terra: spũs, aqua, & sãguis] per hoc intendens ostendere, quod Christus sit ver⁹ homo. Nam ad esse hoĩs duo principaliter [e] exigũtur, videlicet corp⁹, & aĩa, ex quorũ cõiũctione [f] verus homo subsistit. Per hoc autẽ, quòd in articulo mortis Christus inclinato capite tradit spiritũ, de quo voce magna clamauerat [Pater, in manus tuas cõmendo spiritũ meũ.] manifestè probatur, quòd ipse spiritũ habebat, nõ solũ flatũ vitalẽ [g], sed animã rationalẽ †, de qua prædixerat [Tristis est anima mea vsq; ad mortẽ:] & [Potestatẽ habeo ponendi animam meã, & iterũ sumẽdi eã.] ¶ Per hoc aũt, quòd vnus militum lãcea latus eius aperuit, & continuo sanguis exiuit, & aqua, probatur apertè, quòd Christus verum corpus habebat: Nam de phantastico corpore, nec sanguis, nec aqua potuisset exire: vnde ille qui vidit, testimonium perhibuit, & testimonium eius est verum: quia tres sunt, qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua, & sanguis. Quòd videlicet Christus sit verus homo, ex anima rationali † & humana carne subsistens, probatur ex eo, quòd spiritum vitalem emisit: & de † vero corpore probatur, quoniam ex eo sanguis exiuit, & aqua: rationalis quippe anima, nõ posset viuificare nisi corpus humanum [h], ex quibus verus homo consistit. Cæterùm sicut fuit verùs spũs, & verus sanguis, ita proculdubio vera aqua: cum Christus sit veritas, & à veritate omnis fallacia sit penitus aliena: nã si non fuisset aqua, sed phlegma, quod de latere saluatoris exiuit, ille qui vidit, & testimoniũ veritati perhibuit, profectò non aquã sed phlegma dixisset [i]: nec in hoc verũ regenerationis sacramẽtũ fuisset ostẽsum, cũ per sacramẽtũ baptismi nõ regeneremur in phlegmate, sed in aqua. Neque per hoc posset vero argumẽto probari, quòd in sacramẽto Eucharistiæ admiscenda † sit aqua vino: si de latere Christi non aqua, sed phlegma cum sanguine profluxisset †: Sed nec vera fuisset figura, quæ super hac re præcessit in veteri testamen-

Apostoli monebat: magistrũ Hug. quæ dicit: *Tres sunt qui testimonium dãt in terra, spiritus, aqua, & sanguis, & hi tres vnũ sunt*, id est, de vna & eadẽ re, scilicet de humanitate Christi, vt Hug. exponebat: dicebat Hug. quòd si vera fuit aqua, quæ exiuit de latere Christi, & non aquaticus humor, nõ vĩ, qualiter probatur per illã auctoritatẽ, quod Christus sit verus homo: glossa super locũ illũ sic se hẽt, spiritus id est, humana anima, quã emisit in passione: aqua, & sanguis, quæ fluxerũt de latere Christi: per hãc auctoritatẽ probatur, quòd Christus sit verus homo. Sed dato quòd illa non fuerit vera aqua, sed aquatic⁹ humor: verba Apostoli, & glossa super illũ locũ, intelligibilia sibi videbãtur: sed dato quòd esset vera aqua nõ intelligebat auctoritatẽ Ioãnis, & glossã super locũ illum: vnde petijt à Papa, vt auctoritatẽ, & glossã sibi exponeret: & ipse rñdet dicẽs, quòd quidã dixerunt, sed errauerũt, Christũ non fuisse verũ Deũ, sed adoptiuũ: vt miseri Ariani. Alij dixerunt Christũ nõ fuisse verũ hominẽ, sed phãtasticũ, vt impij Manichæi. Sed cõtra istos loquitur Ioãnes Apostolus in epistola sua: *Tres sunt qui testimonium dãt in cælo, pater, verbũ, & spiritus sanctus: & hi tres vnum sunt*, per hoc ostendens quòd Christus sit verus Deus. *Et tres sunt qui testimoniũ dant in terra, spiritu, aqua, & sanguis:* per hoc intendens ostẽdere, quod Christus sit verus homo. Ad esse enim hominis duo exiguntur principaliter, scilicet corpus, & anima, ex quibus verus homo consistit: per hoc autẽ quòd in articulo mortis tradidit spiritũ, de quo dixerat: *Pater in manus tuas commendo spiritũ meum*, manifestè probatur, quòd spiritum habebat, & animam rationalẽ, de qua dixerat, *Tristis est anima mea vsque ad mortem:* per hoc quòd vn⁹ militum lancea latus eius aperuit, & cõtinuò exiuit sanguis, & aqua, probat, quòd Christus habebat verũ corpus, & nõ phantasticum, de quo nec aqua, nec sanguis posset exire: vnde ille, qui vidit, testimonium perhibuit, & testimonium eius verũ est: & sic tres sunt qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua, & sanguis. Quòd Christus sit verus homo ex anima rationali subsistens, probatur ex eo, quod spiritum vitalem emisit: & de vero corpore hoc probatur, quia inde sanguis, & aqua exiuit: sed anima rationalis non posset viuificare nisi corpus humanum: & ita sicut fuit verus spiritus, & verus sanguis, ita & vera aqua: quod si non fuisset vera aqua, sed phlegma, ille qui vidit, profectò non aquã, sed phlegma dixisset: nec in hoc verũ regenerationis sacramentum fuisset ostensum, cùm per sacramentum baptismi non regeneremur in phlegmate, sed in aqua: nec per hoc posset probari, quòd in sacramento Eucharistiæ admiscenda sit aqua cũ vino, si de latere Christi nõ aqua, sed phlegma cum sanguine fluxisset. Itẽ non fuisset vera figura, quæ super hac re præcessisset in veteri testamẽto, quã Moyses virga percussit silicẽ, & ex ea, nõ phlegma, sed aqua manauit, ergo qualiscunq; fuerit illa aqua, siue de nouo diuina virtute creata, siue de componentibus resoluta, procul dubio vera fuit, sicut verus exiuit sudor ipsi⁹, sicut guttæ sanguinis decurrẽtis

tertam. cum enim ad compositionẽ humani corporis quatuor elementa cõcurrant, terra, aqua, aer, & ignis, & ad generationem eiusdem corporis, quatuor humores consimiles illis conueniãt, videlicet, sanguis, cholera, phlegma, & melãcholia veritatem humani corporis expressius demonstraret, vnũ de elementis, & vnum de humoribus, quæ magis mysterio congruebant, Ioannes expressit ex elementis aquam, & ex humoribus sanguinem: in quibus duo maximè sacramẽta relucent: redẽptionis per sanguinem, & regenerationis per aquã. No. quòd ad esse hominis duo exiguntur, scilicet corpus, & anima. Item de corpore phantastico sanguis exire non potest. Item à forma verborum non est recedendum. Item compositum in cõponentia, & elementatum in elementa resolui potest.

a ¶ *In quadam nostra decretali.*] i. eo. cum Martha. sed illa opinio semota est modo inde.

b ¶ *Respondemus.*] Ad quãdam magistri Hug. Ep. Ferrariensis, qui opinionẽ prædictã secutus fuit. Dicebat enim Hug. si illa fuit vera aqua, quę de latere Christi exiuit nõ intelligebat qualiter per illam probatur, quòd Christus sit verus homo, nec intelligebat secundum hoc auctoritatẽ illam Ioannis Apostoli: nec glossam ibi positã: *tres sunt, qui testimoniũ dant in terra, spiritus, aqua, & sanguis: & hi tres vnũ sunt.* & glossa super illo loco sic se habet, spiritus, id est, humana anima, quam emisit in passione, aqua, & sanguis, quæ fluxerunt de latere Christi. sed dato quòd illa aqua non fuisset aqua, sed aquaticus humor humani corporis, tũ auctoritas Apostoli, quam glossa intelligibilia sibi videbãtur, vnde quęsiuit à domino Papa, vt exponeret sibi prędictas auctoritates, & glossam. & ipse respondet.

c ¶ *Ariani.*] Et Bonosiani. 24 q. 3. *quidã. Ver. Bonosiani.* sed Ariani sunt illi, qui dixerũt filiũ nõ coæternũ patri. 24. q. 3. *quidam. Ver. Ariani.* de secta Manichæorum habetur 24. q. 3. *quidã Ver. Manichæi.* sed de illa non continetur hic. sed forte alibi. Ber.

d ¶ *Pater, verbum, & spiritus sanctus.*] Pater dedit testimoniũ deitatis, quã dixit: *hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene cõplacui:* Filius dedit testimoniũ deitatis, quando in monte transfiguratus potẽtiã deitatis, & speciẽ æternæ beatitudinis ostẽdit. Spiritus Sanctus dedit testimoniũ deitatis, quã super baptizatum in specie columbæ requieuit, vel quando ad inuocationem nominis Christi corda credentium adimpleuit.

e ¶ *Duo principaliter.*] Et ita Christus est duo neutri generis, quia & est Deus, & homo. j. *de bapt. c. cum Christus.* Lau.

f ¶ *Coniunctione.*] Id est, ex quibus coniunctis inseparabiliter.

g ¶ *Non solum vitalem.*] Secundum quod physici diuidunt spiritum, vitalem scilicet, & animalem. Lau.

h ¶ *Nisi corp⁹ humanũ.*] Cũ nõ possit habitare in sicco. 21. q. 2. *Moyses.* nec corp⁹ humanũ viuere sine anima: vel aliqua spũali natura vel corpus misterij hominis subsistit. 36. q. 5. *nec enim* nõ tñ illud viuificat, nec viuit ab eo efficitur, sed illud mouet ad instar venti qui arenã subleuat, & mouet ipsã.

i ¶ *Sed phlegma dixisset.*] Simile 5. *de translatione episcopi.* & 5. *de dent.*

† Hi dãnauit concilium Nicenum: vide Nicephorũ l. 8. c. 5. 6. 7. & 8.

† Vide Epiphanium l. 2. cõtra hęreses, hæresi. 66.

Mat. c. 27. Luc. c. 3.

† rationabilem.

Luc. 22. Matt. 15. Marc. 26.

† rationabilis.

† In antiquis est: & vero corpore probatur. & absque dictione, & quoniam intelligatur praecedens particula: nempe, iubetur.

a Eatenus, ipsius, seu Verius. quendam. decretalis, cũ Martha, abstulit hoc nomen, expressum in principio huius decretalis eiusdem Verbi, quibus erat in antiqua compilatione.

† Alias sic: admiscenda sit aqua cũ vino.

† fluxisset.

de decr. ad audientiam. & est ar. non esse recedendū de facili à forma verborum. j. *de sponf. ex litteris.* & *C. de libe. prate. l. 3.* & *ff. de in. do. permittendo.* Et hoc si iuri consonat, aliàs ad iurisperitis interpretationem recurrendum est *ff. de Vsufru. leg. si aliq.* arg. de consue. ex litteris j. *de Verb. sig prateraa.* & *ff. de leg. 3. non aliter*. Bern.

a ¶ *Moyses.*] Sic *suprà de consec. dis. 2. renerra.* hic ergo exigitur expressa similitudo inter ea, quæ sunt in nouo testamento, & ea quæ sunt in veteri: alibi nō exigit diuersitas, ne videamur iudaizare. arg. *suprà de sacr. Vnct. cap. Vnico. Ver. Sacramentamen Vnctiones, &c.* Lau.

b ¶ *Illis consimiles.*] s. in frigiditate, & caliditate, siccitate, & humiditate. quàm conuententiam physicorum proprium est assignare, nō iurisperitorum.

Additio Vide bonam glos. *in proœmio Inst. §. igitur*.

DOlentes.] Duo facit. Primo ponit clericorum duplicem excessum. Secundo prohibet ibi. *Hac igitur.* Prima subdiuiditur in duas, prout duo sunt excessus. Secunda ibi. *Sunt & alij.* Abbas Siculus.

Casvs. In concilio isto reprehendit Papa clericos, & prælatos ecclesiarum, qui circa comessationes superfluas, & confabulationes illicitas potiùs sūt intenti, quàm circa diuina officia. & quidam eorum vix Missarum solemnia quater in anno celebrant: hæc, & alia similia præcipit Papa sub pœna excōmunicationis in virtute obedientię corrigi, ac emendari. Not. q̄. clerici, & prælati, comessationibus superfluis, & confabulationibus illicitis vacare non debent. Item in officiis diuinis syncopatio reprobatur. Item officiom diuinum deuotè celebrari debet.

c ¶ *Somno.*] a Requirit natura requiem. tñ captāda est hora cōgrua. vnde Seneca: *Quies tibi sit, non desidia.* Ouidius sine titulo:

Stulte, quid est sōnus, gelidanisi mortis imago?

Longa quiescendi tempora fata dabunt. Ioan.

to, quando Moyses a virga percussit silicē, & ex eo nō phlegma, sed aqua manauit †. Restat igitur, vt qualiscunque fuerit illa aqua, siue naturalis, siue miraculosa, siue de nouo diuina virtute creata, siue de componētibus ex parte aliqua resoluta, procul dubio vera † fuit: cum naturaliter possit, & cōpositum in cōponētia, & elementatū in elemēta resolui: quēadmodū verus extitit sudor ipsius, sicut guttæ sanguinis decurrētis in terrā. Cùm autē ad compositionē humani corporis, quatuor elementa cōcurrāt, videlicet: terra, aqua, aer, & ignis: & ad vegetationē eiusdē corporis, quatuor humores illis b cōsimiles cōueniāt, videlicet, sanguis, cholera, phlegma, & melancholia, vt veritatē humani corporis expressiùs demonstraret, vnum ex illis, & vnum ex istis Ioannes expressit, illáque potiùs ex illis, & ex istis, quæ magis mysterio † congruebant, ex elementis aquam, & ex humoribus sanguinem: in quibus duobus, duo maximè † sacramenta, redemptionis videlicet, & regenerationis elucent.

¶ Idem in concilio generali.

¶ *Præcipit Prælatis, & Clericis in virtute obedientiæ, vt nocturnum officium, & diurnum, studiosè celebrent & deuotè.*

CAP. IX.

DOlentes referimus, quòd nō solum quidam minores clerici, verū etiam aliqui Ecclesiarū Prælati, circa † comessationes superfluas, & fabulationes illicitas (vt de aliis taceamus) ferè medietatem noctis expēdūt: & somno c residuum relinquētes, vix ad diurnū concentū auiū excitantur, transcurrendo vndique continua † syncopa d matutinum. Sunt & alij, qui Missarum solēnia vix celebrāt quater in anno: & (quod deterius est) interesse contēnunt: & si quando, dum hæc celebrantur, intersint, chori silentiū fugientes, intendūt exteriùs collocutionibus laicorū: dumq; auditū ad indebitos sermones effundūt, aures intētas nō porrigūt ad diuina. ¶ Hęc igitur, & similia sub pœna e suspēsionis penitus inhibemus districtè præcipientes in virtute obedientiæ, vt diuinū f officium nocturnū pariter, & diurnum, quātum eis Deus dederit, studiosè g celebrent pariter, & deuotè h.

¶ Honorius iij.

¶ *Eucharistia debet mūde seruari, & in eius eleuatione, & delatione populus debet se inclinare: & cū defertur ad infirmū, debet deferri in decenti habitu, & cū lumine: transgressores verò grauiter sūt puniēdi.*

CAP. X.

SAnè † cū olim: & infrà. ¶ Ne propter incuriā Sacerdotum diuina indignatio grauius exardescat, districtè percipiēdo mandamus, quatenus à Sacerdotibus Eucharistia, in loco singulari, mūdo, & signato semper honorificè collocata, deuotè, ac fideliter cōseruetur i. ¶ Sacerdos verò quilibet freqūēter doceat plebem suā, vt cùm in celebratione Missarū eleuatur Hostia salutaris, se reuerēter inclinet †, idē k faciēs, cum eā defert Presbyter ad infirmū. Quā in decenti habitu, superposito mūdo velamine ferat, & referat manifestè, ac honorificè ante pectus, cum omni reuerētia, & timore, sēper lumine pręcedente cū sit candor lucis æternæ: vt ex hoc apud omnes fides, & deuotio augeatur. Prælati autē huiusmodi mādati grauiter punire l nō differāt transgressores, si & ipsi diuinā, & nostrā volunt † effugere vltionem.

¶ Idem vniuersis Ecclesiarū Prælatis.

¶ *In Ecclesiis collegiatis debēt celebrari duæ missæ collegialiter: vna pro defunctis, alia secundū exigentiā diei, vt pro festo, si festum occurrit: vel pro feria, si feria.*

CAP. XI.

CVm † creatura nō habeat, quid pro meritis respōdeat

Apostolicæ obedire contemnit, 81. *dist. si qui sunt presbyteri.* & infidelis esse conuincitur, etiamsi fidelis esse videatur. 8. *qu.* 1. si hoc est verum, immò quia est, multi puniuntur de inobedientia, quæ est grauissimum peccatum, vt patet per ista prædicta. Sed dicas, quòd qui canonis inobedientiam incurrit, cum eo mitiùs agitur, quàm cum eo, qui iudicis inobedientiam incurrit, arg. *infrà de cle. excommunicato manif.* *si celebrat* b. & *ff. de arbitris, Celsus.* Bernardus.

g ¶ *Studiosè.*] c Quantùm ad officium oris, id est, sine syncopa.

h ¶ *Deuotè.*] Quantùm ad officium cordis.

SAnè.] Quatuor sunt dicta. Secundum ibi, *Sacerdos.* Tertium ibi, *Quam.* Quartum ibi, *Prælati.* Abbas Siculus.

Casvs. In cap. isto præcipit Papa, quod sacerdotes in loco mūdo custodiant Eucharistiam diligenter, ne per eorum incuriam diuina indignatio exardescat: & quilibet sacerdos frequenter doceat plebem suam, vt quando in celebratione Missarum hostia eleuatur, se reuerenter inclinet: & idem faciat, cùm portatur ad infirmum lumine præcedente: & prælati huiusmodi mandati transgressores puniant, si & ipsi diuinam volūt effugere vltionem. Not. quod Eucharistia in loco mundo custodiri debet. Item qui faciunt contra mandatum Papæ, puniendi sunt.

i ¶ *Conseruetur.*] Sub fidelibus clauibus ne sinistra manus ad ea possit extendi. j *de custo. Euch. c. 1.*

¶ *Glossa seq. reci. per q. quam tripliciter salus, & salutationem modiam moderatur.*

k ¶ *Inclinet.*] Flexis genibus, & potest dicere ista verba:

Salue lux mundi, Verbum, patris hostia Vera.

Viua caro, deitas integra, Verus homo.

Vel sic: *Transsubstātientur res ista in corpus, & sanguinē tuū, Domine, ad honorē, & laudē nominis tui, ad confessionē peccatorū, & ad salutem animarū nostrarū.* Vel orationē dñicā. Verba ista, *transsubstātientur res ista*, &c. debent d dici, antequā hostia eleuetur ante illa verba, *Hic est sanguis meus*, &c. posteà non debent dici, cùm iam sint transsubstantiatæ in corpus & sanguinem. Bern.

l ¶ *Punire.*] Ad arbitrium iudicis puniantur, qui hoc non seruauerint: cùm pœna certa hic non statuatur. j̄. *de officio delegati. de causis.* & *ff. de iure deliberan l. 1. in fi.* vbicunque enim pœna non statuitur, ad arbitrium iudicis imponitur e.

CVm creatura.] Primò ponit mandatum. Secundò præmittit causam generalem ibi, *Mandamus.* Abb. Sic.

Casvs Prælati, & clerici conuentualiū ecclesiarum, Missas pro animabus

d ¶ *Syncopa.*] *De consecrat. d. 4. retulerunt.* Vnde versus:

Syncopa de medio tollit, quod epenthesis auget.

De istis figuris dicitur j. *de Verb. sign. forus.*

e ¶ *Sub pœna.*] Et ita non est canon latæ sententiæ, sed potiùs ferendæ. j. *de iure patro. relatum.* vbi de hoc.

¶ *Glo. seq. recitetur per quæstionem, quæ sit pœna contrafacientis.*

f ¶ *Diuinum officium.*] Ad quod etiā sine isto præcepto tenētur, j. *eo. presbyter.* & ita qui contra hoc pręceptum faciūt, inobedientiā incurrunt. vnde videtur, q̄ sint suis beneficiis priuandi propter inobedientiam: arg. *suprà de maioritate, & obedientia, illud.* quia peccatū paganitatis incurrit, quisquis sedi

Num. 20.

† mauauit.

† Vide B. Thomā 1. p. q. 74. art. 7. ad 3. arg. Vbi ostēdit hoc loco, quo pertinet tribuatur Innocentio iij. in pluribus D. Thomæ exemplaribus, cùm sit Innocentij iij.

Luc. 22.

† ministerio.

† maxima.

† Scilicet Lateran. sub Innocentio iij. c. 17. refertur. §. 2. tit. de celebratione diuini officij in 4. cōp. & vide notas huius c.

† In codice Barbatiæ ista circa comessationes superfluas, & confabulationes, &c.

† cōtinuata in concilio.

a Hæc glossula nec est Bernardi, nec habetur in vetustis codicibus.

b Adde, quod notāter de elec. generali. in gl. contra faciens li 6. & suprà de treu. pac. c. 1. Ioan. And.

c Hæ duæ glossulæ non sunt Bernardi, nec habentur in antiquis codicibus.

† Vide conci. Trid. sess. 13. in decreto de sanctissimo Eucharistiæ sacramento. c. 6. & ca. 7. & notas nostras in hoc c. quib' hāc decretalem aduersus hæreticos tuemur.

† inclinent.

d Non putes, quod sit, necessariam hæc verba præmitti, quantū absque illis ex vi verborū, hoc est sanguis, &c. species panis, & vini transsubstantiantur in corpus & sanguinem Domini Iesu Christi.

† Voluerint.

† Vide concilium Tridentinum. sess. 22. tit. Doctrina de sacrificio Missæ c. 2. canone 3. & sess. 25. decreto de purgatorio.

e Gxo. l. 1. & ibi Bar. ff. vi bon. rap. ret in l. p. ę ut edixi. cum not. & de in iur.

anniuer

anniuersariis defunctorum sine conuentu celebrabant, sc. solus sacerdos cũ vno alio: quod significatũ est D. papæ: vnde mãdat Papa omnibus prælatis Ecclesiarũ, quatenus nullã negligentiã in eos permittãt obrepere, quò minũ Missarũ solẽnia pro anniuersariis defunctorũ, & pro festo, vel feria, cõuentualiter secũdũ temporũ congruentiã debeant celebrare. Nota, ꝙ negligentia in prælatis reprobatur. Itẽ in officiis diuinis celebrãdis congruentia temporis attendenda est.

¶ Gl. seq. reci. per q. quod hic dicat anniuersariũ.

a ¶ *Pro anniuersariis.*] Anniuersariũ dicitur, ꝙ pro defuncto fit anno reuoluto à die mortis suę: sed dicitur hic anniuersariũ officiũ, s. quod fit quotidie ꝓ defunctis, quod facere debẽt sacerdotes: quia animæ defunctorum soluuntur, aut orationibus, & sacrificiis sacerdotũ, aut precibus sanctorũ, aut ieiuniis, & eleemosynis cognatorũ. 13. q. 2. *anima defunctorum.* & quia nescimus qbus ꝓsunt, ꝓ omnibus hæc sunt facienda. *ea causa. & quoniam astimem* nisi ꝓ illis, quos cõstat in mortali peccato decessisse. 23. q. 5. *placuit.* Isti enim negligẽtes erãt in officiis mortuorũ, vnde mãdat Papa, vt torporẽ negligentiæ abiiciãt. & Missarũ solẽnia celebrẽt ꝓ anniuersariis defunctorũ cõuentualiter, & pro festo, cùm aduenerit, & Missam de feriis celebrent, quando non est festum, ita quod non dimittant officium mortuorum, & [b] in conuentu, nõ singulariter: cum paucis forsitan nolebant plures Missas dicere.

† *Vide B. Tho. 3. p. q. 8. ar. 2. ad. 2. arg.*

a *De hoc articulo vide late per Sotum lib. 4. sen. d. 45 q. 2. per totã. & Sylvestrũ in sum. verbo, suffragium.*

† *Casalen.*

† *Valualen.*

† *Vesalen. hoc vltimũ credo verius.*

† *Vide omnino B. Tho. 3. p. q. 74. ar. 8. & Dominicum Sotum lib. 4. sent. dist. 9. q. 2. art. 6.*

b *Alias erat: in conuentu verò singulariter cum paucis nolebant forsitan, &c.*

creatori: *& infra:* ¶ Mandamus, quatenus nullum in vos torporem negligentiæ obrepere permittatis, quò minus & pro anniuersariis [a] defunctorum, & pro festo; vel feria, secundũ temporum congruentiã, Missarum solẽnia conuẽtualiter celebretis.

¶ Idem.

¶ *In die cœnæ Domini Episcopus tãtum in sua Ecclesia debet Missam celebrare, & chrisma cõficere.*

CAP. XII.

TE † referente: *& infra.* ¶ Cũ cuilibet Sacerdoti quacumque dignitate præfulgeat, vnam in die celebrare Missã sufficiat[b]: nam & valde est felix qui celebrat digne vnam[c]: Fraternitati tuę mãdamus, quatenus die cœnæ Domini in Ecclesia Sypontina [d] duntaxat, in qua teneris chrisma conficere, Missarum studeas solemnia celebrare.

¶ Idem Archiepiscopo Ablasch. †

¶ *In sacrificio altaris plùs de vino, quàm de aqua ponendum est.*

CAP. XIII.

PErniciosus † in tuis partibus inoleuit abusus: videlicet quòd in maiori quantitate de aqua ponitur in sacrificio, quàm de vino: Cùm secundum rationabilem consuetudinem [e] Ecclesiæ generalis, plus in ipso sit de vino, quàm de aqua ponendum: ideoque fraternitati tuæ mandamus, quatenus id non facias, nec in tua prouincia fieri patiaris.

¶ Idem Episcopo Brixeñ.

¶ *Ab officio, & beneficio deponitur Presbyter, qui sine aqua, & igne, vel in pane fermentato, vel vase ligneo sacrificat.*

CAP. XIIII.

LItteras † tuas recepimus continentes, quòd cùm super excessibus Presbyteri Ecclesiæ sanctæ Brigidę Brixeñ. inquireres, confessus [f] est, ꝙ cũ quadam die Hostiam, & calicem nõ haberet, in pane fermentato [g], & scypho ligneo [h] Missarum solemnia celebrare pręsumpsit: *& infrà.* ¶ Intellecto iterum, quòd prædicta Ecclesia per malitiam dicti presbyteri multipliciter læderetur, inquisitionis officium iterãs [i], ex eius cõfessionibus inuenisti, quod idẽ sine [k] igne sacrificabat, & aqua. Cùm igitur vel ex aperta malitia, vel nimia despiẽtia [l] peccasse probetur: Mãdamus, quatenus officio, & bñficio, ꝑpetuò ipsum priues.

TE referente.] Ponit mãdatũ, cuius præmittit causã generalẽ ibi, *Fraternitati.* & pone casum, vt in glossa finali. Abbas.

b ¶ *Sufficiat.*] *De conse. dist. sufficit. & ĩ. eod. consuluisti.* nisi in natiuitate Domini vt ibi dicitur.

c ¶ *Digne vnam.*] Et melius est celebrare illam de illa die, quàm aliam. ĩ. *eod. quidam.*

d ¶ *Sypõtina.*] Archieps Sypõtinus de cœna Dñi de antiqua cõsuetudine cõficere tenetur chrisma in Ecclesia Sypõtina: sed idẽ Archieps eodẽ die mane de consuetudine accedit ad Garganicã Ecclesiã, vt recipiat ibi peregrinos illius loci, & ibi à clero, & populo ipsi⁹ loci celebrare cõpellitur: vnde super hoc implorauit cõsiliũ Papæ, & Papa respõdet, ꝙ tantùm in Ecclesia Sypõtina, in qua tenetur chrisma conficere, debeat celebrare. Et sic est ar. quòd Missa sit de substãtia cõfectionis chrismatis, sicut dici consueuit, quòd sit de substantia collationis ordinum; arg. ĩ. *de transla. inter corporalia.*

PErniciosus.] Primò ponit abusũ, quẽ secũdò reprobat. Tertiò fieri prohibet. Scda ibi, *Cũ.* Tertia ibi, *Ideoq;* Abbas sic.

CASVS. Cõsuetudo erat in quibusdã partib⁹, ꝙ sacerdotes plùs ponebant de aqua in sacrificio, quã de vino: mãdat Papa Epo loci, vt hoc de cætero fieri nõ permittat: cùm secũdùm cõsuetudinẽ Ecclesiæ generalis, plùs sit de vino, quàm de aqua ponendũ. Not. ꝙ generalis consuetudo Ecclesiæ ab omnibus est seruãda: quia turpis est pars, quę suo non congruit vniuerso.

¶ *Gla. sequens notat consuetudinem attendi, inducit quatuor similia, addit etiam aliam rationem.*

e ¶ *Consuetudinem.*] Nota, ꝙ cõsuetudo attẽditur in sacramẽto altaris: sic etiã consuetudo attẽditur in baptismo, *de cons. d. 4. de trina.* & in ipsa Missa consuetudo metropolitanæ Ecclesię, & in aliis diuinis officiis ab aliis Ecclesiis suæ prouinciæ debet obseruari: *de consecr. d. 2. institutio & 12. dist. c. vlt.* sic & in matrimonio quãdoq; attẽditur. ĩ. *de cog. spi. super eod.* & in ieiunio. ĩ. *de obser. ieiu. c. 2. § 1.* & sic patet generalẽ Ecclesiæ cõsuetudinẽ ab omnibus esse obseruandã. 1. 20. *de contra morem.* & sic saltẽ credamus, quòd hæc consuetudo à sanctis Ecclesiæ patribus fuit instituta: quasdam enim cõsuetudines solus vsus approbauit. 11. *dist. Ecclesiasticarum.* & ita ex solo vsu antiquorum patrũ ponitur plus de vino, quàm de aqua. Et alia ratio posset assignari. Vinũ delectabilius est ad bibendũ quã aqua, & ideò ponitur plus de vino, quàm de aqua: nam si plus poneretur de aqua, nõ transiret ita suauiter, & ne horrorem generaret, vnde posset periculũ imminere: quia aqua malũ stomachũ facit. Quare aqua misceatur cum vino, dicitur *suprà eo. cum Marthæ. §. quæsiuisti. ad finem.* sicut dicitur de sanguine Christi: quia sub alia similitudine sanguinẽ Christi bibis, ne aliquis horror sit. *de consec. d. 2. panis.* Bern.

c *De hoc articulo vide Sotum vbi suprà citatũ.*

LItteras.] Primò ponit duos excessus presbyteri. Secũdo alios duos ibi, *Intellecto.* Tertiò puniri mandat ibi, *Cùm igitur.* Abbas.

CASVS. Cũ Episcopus Brixieñ. inquireret super excessibus presbyteri Ecclesię S. Brigidę Brixieñ. confessus est idem sacerdos, ꝙ cùm quadam die Hostiam non haberet, nec calicem, in pane fermẽtato, & scypho ligneo Missarum solẽnia celebrare præsumpsit. Itẽ alia vice intellecto, ꝙ Ecclesia illa per eũdẽ presbyterũ læderetur multipliciter, iterũ cœpit inquirere cõtra ipsum, & ex eius confessione inuenit, ꝙ idem sine igne sacrificabat, & aqua: quæsiuit Episcopus à Papa, quid faciendũ esset de ipso? Respondet Papa, cù ex aperta malitia, vel nimia negligẽtia, siue ignorantia peccasse videatur, mãdat quatenus officio, & beneficio perpetuò priuet eundem.

† *Vide B. Th. q. 3. art. 4. & q. 83. ar. 3. ad 6. arg. & q. 74. art. 6. & 7. huius sanguinis de singulis partibus huius decretalis.*

Nota quod cum pane fermentato, vel vase ligneo sacrificari non debet. Item sine igne, & aqua sacrificari non debet. Item ex aperta malitia, vel nimia desipientia peccanti parcendum non est.

f ¶ *Confessus.*] Ergo pro conuicto haberi non debet. ĩ. *de confessis, cum super. & C. eo. tit. l. vnica.*

¶ *Glo. seq. reci. per quæstionem.*

g ¶ *Fermentato.*] Quod quidem non licet: quia scriptũ est: *Nõ in fermento veteri, sed in azymis synceritatis*, &c. vnde dixit Hu.[d] ꝙ si quis conficeret de fermentato pane in Ecclesia occidentali, nihil fieret. *de consecr. de non sacramento.*

h ¶ *Ligneo.*] Quod non licet. *de consec. d. 1. vasa.* propter hoc tamen non minùs conficeret: quia olim in vasis ligneis cõficiebant sacerdotes, sed propter dec⁹ Ecclesię Syluester Papa viij. [e] instituit, vt vasa argentea essent in Ecclesia: *vt de conse. d. 1. vasa.* De ęre, aut in aurichalco non fiat calix: quia ob vini virtutẽ ęruginẽ parit, & vomitum prouocat, nec hodie de ligno, vel vitro fieri debet. *de consec. d. 1. vt calix.*

i ¶ *Iterans.*] Non super his criminibus, super quibus inquisitio facta fuit, sed super aliis. ĩ. *de accu. de his.* ĩ. *de collu. ca. vlt.* quia crimina semel dimissa iterum in vltionem venire non patimur. 24. q. 4. *si illic.* & de delicto vnius hominis non est sæpe quærendum *ff. nau. caup. sta. licet. §. vlt.*

k ¶ *Sine igne.*] Quod fieri non debet, quia legitur[f]: *Ignis in altari meo semper ardebit:* & ille ignis luxit sub aqua lxx. annis, qui extinctus fuit Antiocho vendente sacerdotiũ Iasoni. 1. q. 1 *sicut eunuchus.* Item nec sine aqua sacrificare potuit, sed vtrumque in calice mixtum esse debuit: quia vtrumque de latere Saluatoris exiuit. ĩ. *eod. in quadam. de conse. dist. 2. c. 1. & 2.* Alios errores de isto sacramento habes *de consec. d. 2. cum omne crimen.*

l ¶ *Nimia desipientia.*] Vnde ei parcendum non fuit quia ab aliis quærere poterat. 37. *d. § 1. & vlt. & 38. d. quoniam.* & *de conse. d. 2. c. 3.* Bernardus.

d *Et vobis grauiter errant. Vide B. Thom. 3. p. qu. 74. art. 4.*

e *ita ibi est impressũ, habẽt omnes glossæ in antiquis libris, verũ nullus fuit Syluester octauus, & in concilio Triburieñ. c. 18. vnde sumptũ est c. vasa. de cõsec. dist. 1. ita scriptũ est: Tum deinde Vrbanus xviij. Papa, omnia ministeria sacra fecit argentea.*

f *Leuit. 6.*

DE BAPTISMO, ET EIVS EFFECTV.

Viso de sacramēto Eucharistiæ, quo nihil in sacrificiis maius esse potest. de cõs. dist. 2. nihil. *merito subiicitur de baptismo, quod est sacramentū valde necessariū, sine quo nemo potest saluari.* j. co. maiores. de cõs. d. 4. c. firmissimè. *Tractat etiā de eius effectu: producit enim tres effect⁹: nā remittitur culpa: vitatur dānationis periculum, & aperitur regnum cœleste.* j. co. maiores. *Vide gloss.* de cõs. d. 4. c. 2. *ab.*

De hac materia habetur de conse. dist. 4. per totum.

TITVLVS XLII.

De baptismo, & eius effectu.

¶ Alexander tertius.

¶ Licèt puer sit ter mersus in aqua in nomine patris, & filij, & spiritus sancti: si non sit dictum: Ego te baptizo in nomine patris, &c. non est baptizatus.

CAP. I.

SI quis † puerum ter in aqua immerserit [a] in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, amen: & non dixerit: Ego [b] te baptizo in nomine patris [c], & filij, & spiritus sancti, amen: non est puer baptizatus [d].

¶ Idem.

¶ Si probabiliter dubitatur, an quis fuerit baptizatus, potest baptizari forma hic expressa.

CAP. II.

DE † qbus dubiū [e] est an baptizati fuerint, baptizātur † his verbis pmissis: Si baptizat⁹ es, nō te baptizo [f]: sed si nondū baptizatus es, ego te baptizo, &c.

¶ Innocentius iij. Arelaten. Archiep̄o.

¶ Sacramētū baptismi vtiliter confertur paruulis, licet nō credat, nec intelligat: & remittitur eis peccatū originale. Hoc dicit vsq; ad §. verū.

CAP. III.

MAiores † Ecclesiæ causas, præsertim [g] articulos fidei contingentes, ad Petri sedem referendas intelliget, qui eum [h] quærenti Domino, quem discipuli dicerent ipsum esse, respondisse notabit [Tu es Christus filius Dei viui] & pro eo Dominum exorâsse, ne deficiat [i] fides eius. ¶ Quibusdam igitur quæstionibus, quas contra Catholicos Hæretici mouerant, nos postulas respōdere. Asserunt enim paruulis inutiliter baptisma cōferri: quod nituntur probare, illud primò, & præcipuè inducentes, quod cùm secundùm verbum Iacobi Apostoli dicentis in epistola sua: [Charitas [k] operit multitudinem peccatorum,]& iuxta illud testimo-

S*I quis.*] Casus patet. No. quod in baptismo forma verborū est de substātia ipsius, & ea omissa nihil agitur.

a ¶ *Immerserit.*] Id est, immergendo dixerit, in nomine patris, & filij, &c.

¶ *Glos. sequens quærit, & soluit.*

b ¶ *Ego te baptizo.*] Nunquid pronomē, ego, est de substantia formæ? Non: quia plenum generat sensum hæc vox, baptizo, sine hoc pronomine, ego. *ar. de cons. d. 4. vesulerūt.* ibi dicitur: si qs ita dicit: *Baptizo te in noie patris, & fi. &c.* baptizat⁹ est: qa ex quo baptizare intendis pronomē ibi nō ponitur.

¶ *Glo. seq. alleg. duas concor. signat vnum contrarium, & soluit.*

c ¶ *In nomine patris.*] *De cons. d. 4. in synodo. multi.* Arg. cōtra. *d. ca. à quodā.* Sol. illa litera, *in nomine Trinitatis,* intelligitur explicitè. & qđ sequitur ibi, *in nomine Christi tantùm.* dispositū fuit illud ab Apostolis ex causa: vt in principio baptizarēt in nomine Christi [b], in quo verbo intelligitur vnctus, inungēs, & per quē vngitur, id est, pater, fili⁹, & spiritus Sāctus sed hodie nō seruat forma illa: tamē si aliquis sic hodie baptizaret sub his verbis, baptizat⁹ esset: licèt fieri nō debeat, vt dixit Io. *in illo c. à quodam.* hęc est ergo forma baptismi, quæ hic traditur, q̄ seruat ecclesia: & qui omittit hāc formā, nihil agit. j. *eo. prox. ventēs.* saluo eo qđ dicitur in noīe Christi: qa illud intelligit implicitè, qđ est in ista explicitè. Et hoc dicūt qdā dictū fuisse ex causa in primitiua ecclesia, vt ampliaret nomē Xp̄i in illo tpe, qđ nomē homines abhorrebāt tūc: & qđ tūc implicitè dicebat, *in nomine Christi,* modo explicitè debet dici nominib⁹ triū personarū expressis, vt dicitur in hac dec. aliàs Nicolaus decepisset illos, quibus rndit illos esse baptizatos q baptizati erāt in nomine Trinitatis, vel in noīe Christi tm̄, in primitiua ecclesia, vt in actibus Apostolorū legitur: vt dicit *in c. prædicto à quodā,* vbi Hug. manifestè comprobat formam, quæ hic traditur, ostendendo causā, quare in primitiua ecclesia tēpore Apostolorū baptizabant in hac forma, In nomine Trinitatis, siue in nomine Christi tm̄. & Nicolaus in sua respōsione, quàm fecit, *in c. à quodam.* retulit se ad tēpus primitiuę ecclesię. Dixit Hug. qđ de hac forma, q̄ hic tradit, nihil est mutādū, vel diminuendū, secundū qđ notauit *de conse. d. 4. multi.* B.

d ¶ *Baptizatus.*] Arg. q vbi aliquid deest de substātia eius, qđ exigitur ad esse rei, nihil actum est, arg. 1. *q. 7. Daibertum.* arg. contra. j. *de sacra. non ite. c. 1. & vlt.* vbi supplentur, quæ omissa erant: sed illa vnctio non est de substantia sacramenti.

D*E quibus dubiū.*] Casvs. Si de aliquibus sit dubiū, an sint baptizati, datur forma, quibus verbis præmissis debeant baptizari. Nota, quòd ratione dubij fiunt, quę aliàs non fierēt.

e ¶ *De quibus dubium.*] Sic *de conse. d. 4. si nulla. & d. 1. solemnitates. & c. ecclesia, vel altaria.* idem *in ordine. 68. d. presbyteri quos. & seq.*

¶ *Glo. sequens ponit opi. quam reprobat.*

f ¶ *Baptizo.*] Dicūt quidā, qđ si priùs fuit baptizatus, eundem characterē iterare non est incōueniēs, vt reiteretur. arg. *illius c. 68. d. presbyteri.* quod nihil facit. & dicunt simile: quia eadē possessio ex pluribus causis acquiritur. *ff. de acquir. poss. possideri. §. si ex pluribus.* sed hoc nō est verū: qa si primò baptizatus fuit: nihil secūdò additur: sed ad vocē refert talis reiteratio: & est signū solummodo, qđ sit baptizatus. arg. ad hoc 68. *d. c. presbyteri. §. quia ergo.* vbi Grat. hoc dicit. arg. *C. de ind. vid. l. 2.* vbi dicitur secundam manumissionem nihil addere, vel minuere. Ala.

M*Aiores.*] Diuiditur decret. hæc tota in duas partes. Primò ponit exordium, probans magnas quæstiones, maximè fidem tangentes, referēdas esse ad Papā. Secūdò ibi, *Quibusdā.* Ponit epistolā, quæ quatuor habet partes, sicut quatuor sunt quæstiones. Secunda ibi, *Verū.* Tertia ibi, *Sed adhuc.* Quarta ibi, *Item quæritur.* Prima subdiuiditur. Primò ponitur hæreticorū obiectio duabus auctoritatib. munita. Secunda ibi. *Ad id.* ipsius solutio. Tertia ibi, *Cæterum.* auctoritatibus respondet. Abbas.

Casvs. Quidā hæretici fecerunt quasdam quæstiones catholicis. Archiep̄s Arelaten. postulauit D. Papam illis quæstionibus respondere: dicebant enim, qđ paruuli inutiliter baptizantur, ad quod probādum inducebant auctoritatem B. Iacobi Apostoli dicentis: *Charitas operit multitudinē peccatorum:* & auctoritatē Euangelij de peccatrice, quę lauit pedes Domini dicentis: *Dimissa sunt ei peccata multa, quia dilexit multū.* sed non nisi per charitatē, & in charitate crimina dimittuntur, & paruuli nec sentiunt, nec consentiunt, nec charitatem habent: quæ tantùm sentientibus, & con sentientibus infunditur, & ita paruulis peccatum non dimittitur in baptismo. Ad quod respondet Papa, qđ baptisma circuncisioni successit, sed absit vt in illam hæresim incidamus, quæ asserit legem cum Euangelio, & circuncisionem cum baptismo seruandam: quia dicit Apostolus: *Si circuncidimini, Christus nihil vobis prodest.* Sed circuncisio & paruulis, & adultis conferebatur, & baptismus qui successit loco illius, generalior est: & cū tā viris, q̄ fœminæ baptizētur, nō dēt esse minoris effectus: & ita tā paruulis, q̄ adultis est conferēdus: sicut enī in veteri lege dicebatur, *Anima, cuius præputij caro circuncisa nō fuerit, peribit de populo Dei:* ita nūc dicitur, *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu sancto, nō intrabit in regnū Dei,* ab ista generalitate nec sex⁹, nec ætas excipitur. Verūtamen notandū est, quāsi plus hodie baptismus conferāt Christianis, q̄ Iudæis circūcisio olim contulisset. In fine auctoritatis prædictæ, *anima cuius, &c.* dicitur, *peribit de populo suo.* In auctoritate Euāgelij dicitur: *nō intrabit in regnum Dei.* Olim p circūcisionē licèt culpa originalis peccati dimitteretur, & periculū vitaretur: nō tn̄ perueniebatur ad regnū cœlorū: sed per baptismū culpa remittitur, vitatur periculū, & ad regnū cœlorū peruenitur: quod oībus vsq; ad mortē Christi fuerat obseratū. Absit enī, vt vniuersi paruuli pereant, quorū quotidie tāta multitudo moritur: qn Deus aliquod remedium illis procurauerit ad salutē: pdictæ verò auctoritates, quas inducebant hæretici, intelligendæ sunt de adultis. q habent multitudinē peccatorū, qa de paruulis nō possent intelligi, qui peccato tn̄ originali grauātur: & eodem modo illa auctoritas: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit,* tota intelligitur de adultis. cū paruuli nō possint credere, sed adulti. No. qđ cū de articulis fidei dubitatur, ad Romanā sedē est recurrendum. Item baptismus loco circuncisionis successit. Item per circuncisionem peccatum originale dimittebatur. Itē ianua paradisi in morte Christi fuit aperta: & per hoc approbatur, qđ antiquitus sancti Patres descendebāt ad inferna [c]. Itē licèt Christus mortuus sit pro omnibus quoad sufficientiam: tamen prædestinatis tantùm quoad efficientiam. Item vniformis debet esse intellectus cuiuslibet auctoritatis.

g ¶ *Causas præsertim.* [17. *dist. hanc sedē. & 24. q. 1. quoties.*

h ¶ *Eum.*] Id est, Petrum.

i ¶ *Ne deficiat.*] Ex hoc patet, quòd ecclesia non potest esse nulla. 23. *q. 1. pudenda. in fi.* vbi Aug. hoc probat. ad idem. 22. *d. c. 1. ad fin. in vers. ego pro te oraui, &c.*

k ¶ *Charitas operit.*] Hæc est prima obiectio hæreticorum, quòd si non habuerimus charitatem, etiamsi sanguinem nostrum effuderi-

† Cap. 1. tit. de baptismo puerorum in 2. cōpil. Et de intellectu vide B. Tho. 3. p. q. 66. art. 1. & Soto lib. 4. sent. d. 3. q. 1. art. 5.

a *Vide, quos citauit initio decretalis, ex quibus intelliges verum esse hanc glossam, sententiam.*

† *Vide B. Tho.* 3. p. q. 66. art. 9. & *B. Clementē,* lib. 6. c. 15. const. Apostolicarum

† *Alias,* baptizentur.

b *De materia huius glossæ, an scil. valeat baptismus in nomine Christi, vel in nomine Trinitatis. vide B. Tho.* 3. p. q. 66. ar. 6. *& ibi Caietanum, & Sotum* li. 4. sent. dist. 3. q. vnica. ar. 6.

† Ca. 1. eod. in 3. cōp. *Et pro intellectu, & declaratione huius decretalis, vide notata nostras in concordatis* Mat. c. 15. Luc. 8. a. 10.

c *Id est, ad sinum Abrahæ, vbi superna pacis ingressum spe felici expectabant, vt ait Beda super Lucā.*

nium veritatis in Euangelio de peccatrice, quæ ipsius pedes lauerat, perhibentis [Dimissa sunt ei peccata multa, quoniã dilexit multũ] nõ nisi per charitatẽ, & in charitate, crimina dimittantur paruulis, qui nec sentiũt, nec cõsentiunt, & charitaté non habent, quę sentientibus, & cõsentientibus tãtùm infunditur, peccatum non dimittitur in baptismo: & infrà. ¶ Ad id autem taliter † respondemus, q † baptisma circũcisioni successit [a]: (Absit enim, vt in illã damnatam hęresim incidamus, quę perperam affirmabat legem cũ Euãgelio, & circũcisionẽ cũ baptismo seruãdã: quoniã secundùm Apostolũ dicentem ad Galathas [Si circũcidimini [b], Christus vobis nihil prodest.) Cũ ergo circũcisio tã adultis, quã paruulis ex præcepto [c] Domini cõferretur: ne baptismus, qui successit loco ipsi°, & generalior tamẽ existit, cùm † tã viri, quàm fœminæ [d] baptizẽtur, minoris videatur effectus, tã adultis, quàm paruulis est cõferendus: Sicut enim sine distinctione qualibet Mosaica lex clamabat [Anima, cuius præputij caro circuncisa non fuerit, peribit [e] de populo suo]: ita nunc indistinctè vox intonat Euãgelica: [Nisi quis renat° fuerit ex aqua & spiritu sancto, nõ intrabit [f] in regnũ Dei:] ab hac generalitate nec sexũ, nec ętatẽ excludens [g]. Cautè tamẽ notãdũ est, quantũ plus baptismus hodie conferat Christianis, quã quõdam Iudęis circuncisio contulisset, dictum est in fine prædictæ auctoritatis inductæ de veteri lege [Peribit de populo suo,] In Euãgelica verò auctoritate subiunctum est [Nõ intrabit in regnũ Dei:] quoniam etsi originalis culpa [h] remittebatur per circuncisionis mysterium, & dãnationis periculũ vitabatur, nõ tamen perueniebatur ad regnum cœlorum, quod vsque ad mortem Christi fuit omnib° obseruatũ †: sed per sacramentum baptismi Christi sanguine rubricati culpa remittitur, vitatur periculum, & ad regnum cœlorum etiam peruenitur [i], cuius ianuam Christi sanguis fideli:b° suis misericorditer reserauit [k]. Absit enim, vt vniuersi paruuli pereãt, quorũ quotidie tãta multitudo moritur, quin & ipsis misericors Deus, qui neminẽ vult perire, aliquod remedium procurauerit ad salutem. ¶ Cæterum ex littera satis patet prædictas auctoritates [l] intelligendas esse tãtummodo de adultis, qui habent multitudinẽ peccatorum: cùm de paruulis nõ possit † intelligi, qui peccato tãtùm originali tenentur. Similiter & illa auctoritas est soluenda: [Qui crediderit, & baptizatus fuerit, &c. [m]] cùm non possint credere paruuli, sed adulti: & ob hoc tota auctoritas [n] hic † intelligenda est de adultis: ne ad alios prima, & ad alios secunda clausula referatur: quamuis nõnulli cõcedãt, quod paruuli credũt, non per vsũ, sed per habitũ fidei, quem suscipiunt in baptismo: sicut & alia multa verba, secundum cõmunem vsum loquẽdi, nõ ad actum, sed ad aptitudinem [o] referuntur. ¶ Illud † verò quod opponentes inducunt, fidem, aut charitatem, aliásque virtutes paruulis, vtpote non consentientibus, non infundi, à plerisque non conceditur abso-

Luc. 7.

Gala. 5.

Gen. 8.

Ioan. 3.

Gen. 17.

Leui. 12.

Matt. c. 8.

suderimus & nostri substantiã totam dederimus pauperibus, magis tormenta sunt, quàm corona victoriæ. 1 q. 1 *Vide quantũ bonum*. vnde dicitur charitas recta voluntas, bonis terrenis, ac sumptibus semper aduersa. *de pœni d. 2. charitas*.

a ¶ *Circumcisioni successit*] Quæ supplebat vicem baptismi in paruulis, qui erant de stirpe Abrahæ: in alijs autem supplebat fides parentum. *de consecr. d. 4. quod autem apud. & c. ex quo.*

b ¶ *Circumcidimini.*] 28. q. 1 *sic enim. circa fi. per vnã columnam, ver. ecce ego Paulus, &c.*

c ¶ *Ex præcepto.*] In veteri testamento.

d ¶ *Fœminæ.*] Nec circuncisio ad fœminas ° nõ ptinebat, sed offerebantur. 28. *d. in templum*: & ibi nomen imponebat, vnde baptismus generalior est.

¶ *Gloss. seq. alleg. 2. concor. signat vnũ contrarium, & soluit dupliciter.*

e ¶ *Peribit de populo.*] Hic colligitur, q per circuncisionem saluabantur in veteri testamento. sic *de cons. d. 4. quod apud, &c. ex quo.* Sec contra *de pæ. d. 1. §. item vt Christus aut. in fi.* vbi dicitur, q circũcisio data est Abrahæ in signum iustitiæ, non in causam iustificationis. Sed illud intelligitur quoad ipsũ Abrahã, qui iam iustificatus erat, & nõ quoad alios, vel exponitur illa littera, & suppletur ibi, solum, vel tantũ. B.

f ¶ *Nõ intrabit.*] *De conse. d. 4. firmissimè.* Ber.

g ¶ *Ætatem excludis.*] Immò includit, quoniã sub nomine masculino, dũ dixit, *Nisi quis renatus fuerit*, &c. fœmina cõprehẽditur *ff. de verb. sig. l. 1. & de pœnit. d. 1. si quis cũ telo.*

h ¶ *Culpa remittebatur.*] Id est, originale peccatũ, nõ tamẽ penitus adhuc est sublatũ°, sed manet in homine, non tamen obest. *de conse. d. 4. c. 2.*

i ¶ *Peruenitur.*] *De cõse. d. 4. per quam.*

k ¶ *Reserauit.*] *De conse. d. 4. propriè.*

l ¶ *Auctoritas.*] Scilicet Iacobi, scilicet, *charitas operit multitudinẽ, &c.* & illã in Euãgelio de peccatrice, *dimissa sũt ei, &c.*

m ¶ *Et cæter.*] scilicet, *saluus erit.* Qui autem non crediderit, nec baptizatus fuerit, condemnabitur.

¶ *Gloss. seq. alleg. vnam concor. & vnum contrarium.*

n ¶ *Tota auctoritas.*] Vniformis enĩ debet esse cuiuslibet auctoritatis intellect°. ar. 16. q. 7. *& hoc decimus.* Ar. cõtra. 3. q. 4. *hi qui.*

o ¶ *Ad aptitudinem.*] Sicut & illud participiũ, retinens, quod ponitur in descriptione matrimonij, ad aptitudinem nõ ad actum refertur, quæ habetur 27. q. 2. §. 1. Matrimonium est coniunctio maris & fœminæ indiuiduam vitæ consuetudinẽ retinens: intellige, quamuis non retineatur quoad actũ, tamen quoad aptitudinem retinetur, sicut cõsueuit dici de iustitia. *ff. de iust. & iur. l. iustitia.* secundũ quòd iustitia est creatura.

ILLVD VERO. Opponebant prædicti hæretici fidem, aut charitatem, & alias virtutes paruulis non infundi: quia non cõsentiunt: sed istud non simpliciter conceditur, cùm inter theologos quæstio referatur. Quidam dicunt per virtutem baptismi paruulis culpam remitti, sed gratiam non cõferri. Alij dicũt & peccatũ dimitti, & virtutes infũdi quoad habitũ, nõ quoad vsum habentis eas, quousque peruenerint ad ætatem adultã. Sed ex hac responsione quidam viam inueniũt ad alias quæstiones, ex eo q dicitur paruulis in baptismo peccatũ dimitti originale, dicũt eadem ratione adultis dormientibus, & amẽtibus, si baptizẽtur, peccata dimitti, quia cum nec isti, nec illi tunc sentiant, vel dissentiant, idem iudiciũ est habendum. Sed hic Papa dicit distinguendum: Peccatũ duplex est: originale, & actuale. Originale, q sine consensu cõtrahitur, sine cõsensu remittitur, per baptismũ. Sed actuale, qđ cõsẽsu cõtrahitur, sine consensu non relaxatur. Sed adhuc q̃ritur, quare dormientibus, & amẽtibus originale peccatũ nõ dimittit in baptismo sicut paruulis? Ad hoc respõdet Papa: Dñs q totũ hominem sanum facit in sabbato, opus imperfectionis nõ nouit, & ideo peccata nõ ex parte, sed ex toto dimittit: pterea pœna originalis peccati, est carentia visionis Dei: pœna verò actualis est cruciatus ppetuus, vnde si primum dimitteretur alicui altero non dimisso, talis non careret visione Dei pter originale dimissum, & cruciaretur ppetuo pp actuale. Sed hæc tanquam incompassibilia se non compatiuntur, immò aduersantur. Itẽ quęritur ins. isto, virũ dormientibus, & amẽtibus, si baptizẽtur, saltem character imprimatur, vt excitati à sõno, vel ægritudine liberati, non sint viteri° baptizandi? Ad hoc dicunt quidam, q sacramenta, quæ per se sortiũtur effectum, vt ordo, baptismus, & consimilia, non solũ dormientibus, & amentibus, sed etiam inuitis, & cõtradicentibus cõferuntur, & si non quantum ad rem, id est, quantùm ad remissionem peccatorum, tamen quantũ ad characterem, cùm & paruuli, qui non consentiunt, & ficti, q non ore, corde tamen dissentiunt, recipiãt sacramentum. Sed istis opponit: si isti fuissent inuiti, & reluctãtes immersi, saltem ratione sacramenti ad iurisdictionem Ecclesiæ pertinerẽt, vnde compellendi essent ad fidem seruãdam. Sed istud esset incongruum Christianę religioni, vt inuitus, & contradicẽs cõpelleretur ad fidem: vnde distinguẽdum est inter inuitum, & inuitum, coactum, & coactum. Si enim aliquis terroribus atq; supplicijs violenter attrahit, & ne detrimẽtum incurrat, baptismum suscepit, talis characterẽ suscipit sacramenti, sicut ille, q fictè baptizatur: vnde cogendi sunt ad obseruationẽ fidei: in quo casu debet intelligi decretũ Toletani concilij, ne nomẽ Domini blasphemet: & fides, quã susceperunt, contemptibilis habeatur. Sed ille, qui nõ consentit, & penit° contradicit, nec sacramentũ nec effectum recipit sacramẽti: sicut nec ille peccatum incurrit, qui thurificare idolis cogit violenter. Dormiẽtes autem, & amentes, si antequã dormirent, vel antequã amẽtiam incurrissent, in cõtradictione perstitissẽt, si fuerint sic baptizati, characterẽ non suscipiunt sacramenti, quia adhuc intelliguntur in cõtradictione persistere. Sicut autem esset, si pri° catechumeni extitissẽt, & habuissent ppositũ baptizãdi: vndè talos

a *Vide Magistrum sen. lib. 4. d. 1. §. quęritur autem, ibidem alios doctores, & B. Thom. 3. p. q. 70. ar. 2.*

† *Aliàs ita:* ubi respondemus.

† *Hic locus ex antiquis exemplaribus est restitutus, vt est impressus, nam in vulgatis perperam legitur ita: quòd cùm baptisma successerit circũcisioni, &c. in quibus nullo pacto cohæret orationis series, vt sequentia indicant.*

† *Aliàs ita:* & tam viri, &c. *sed lectio quam retinuimus, sanior est.*

k *Hoc intellige, prout diffiniuit concilium Trid. sess. 5. in decreto de peccato originali. §. si quis per Christi.*

† *Id est, clam trahitur, in vulgatis mendosè legitur, obseruatum.*

† *Possent, sed fortè legendum possint.*

† *hoc.*

† *Vide B. Tho. 3. p. q. 69. ar. 6.*

tales cathecumenos cōsueuit ecclesia in necessitate baptizare: tūc enim character imprimitur, cùm obice voluntatis cōtrariæ sacramentalis operatio nō inuenit obsistentem Nota, q de similibus simile debet esse iudicium. Item particulariter nō dimittitur peccatum: quia aut totum remittitur, aut nihil. Item pœna originalis peccati est carentia visionis Dei, pœna actualis est gehennæ cruciatus. Item duo contraria in eodem subiecto esse non possunt. Item baptismus, & ordo cōsensu accipientium cōferuntur, si nō contradicant exprefse. Item coacta voluntas, volūtas est, & qui tali volūtate aliquid facit, valet, & compellitur illud seruare, vt hic dicitur: qui verò simpliciter cogitur attractus violenter, nihil agit per talem coactionē. Item plus est expressè contradicere, quā minimè consentire.

a ¶ *Absoluto.*] Id est, indifferenter.

a ¶ *Ex hac solutione*] Et ita oritur quæstio ex solutione. sic ī. de *Vo. ex multa.*

b ¶ *In cōsimilibus.*] Ar. quòd de similibus simile iudicium debet esse. ī. *de rescrip. inter cæteras* & ī. *de transla. inter corporalia.* & *suprà de re. iu. in canfis*, & ff. *de legi. non possunt.* & C. *de leg. Vet.* & *suprà de confir. Vti. cum dilecti.* quia vbi eadem ratio, & idē ius: *vt ibi.* & *suprà tit. prox. cū Martha. §. fin.*

c ¶ *Duplex*] *De conse. d. 4. non ex quo*

d ¶ *Sine consensu.*] Partium. ī. *de re iu. omnis res.* sim *de conse. d. 4. filius Dei.*

Sed adhuc. Diuiditur iste § Secū la pars ibi, ad hoc. Abbas

e ¶ *Opus imperfectionis.*] Duplicitatis enim Deus aspernator est, 22. q. 5. *qui peierare paratus est. §. ex his omnibus.*

¶ *Glo. seq. arg. alle. 2. in ra in contrariū. Demū elicit tria argumenta.*

f ¶ *Ex parte.*] *De conse. d. 4. regenerāte. de pæ. d. 3. sunt plures.* Et est arg. q si aliquis excōicatus est pluribus excommunicationibus, si absoluatur, omnino est absolutus. Sed est ar. cōtra. ī. *de sen. excom. cū pro causa 2. q. 5. c. si quē ī. prævaricator. Ver. si crimina plura.* Item arg. & nihil reputatur actum, dū aliquid superest ad agēdum. 7. q. 1. *nihil. 38. d. qua ipsis. C. ad Sylla. l. Vlt.* Et arg. q sententia nō debet pro parte valere, & pro parte nō valere. *ff. famil. ercis. in hoc iudicio*[a]. Item nō valet pro parte aliquid fieri, nisi in totum fiat. *ff. de procu. in causa. ff pro derelicto. l. 3. ff. de transact. cùm his.* sic nec liberatur pignus, licèt de parte debiti sit satisfactū. *C de distra pig quamdiu.* Et qui aliquid debet facere, faciendo pro parte nō liberatur[b]. *ff. de Verb. ob. in executione. §. pe.* Et impietas est, ab eo qui iustus est, dimidiam sperare veniam. *vt in prea alle. §. sunt plures.*

Additio. Vnde versus: *Larga Dei pietas veniā nō dimidiabit. Nam nihil, aut totum te lacrymante dabit.*

g ¶ *Carentia visionis.*] Paruuli enim, q sine baptismo decedunt, in gebris manēt. *de cōse. d. 4. nulla præter.* & pœna illa mitissima erit minimum. *de conse. d. 4. regenerāte* & in æterno igne[c] puniri. [f] *ea firmissime* Sed minùs dicitur pœna illa carentia visionis quàm alia, tūsed mors pœna dicitur. 30. q. 3. *ad limita.* B. ¶ *Glo. se dicit*, & *dupliciter soluit.*

h ¶ *Propter originale.*] Sed nōnne pp actuale debetur carentia visionis Dei adultis. Quid ergo expedit originale dimitti, cum eis debetur carentia visionis Dei ob aliud scilicet actuale? nā & vbi aliquid debetur ex pluribus causis, vna remissa, alia petitio remanet: vnde qui repudiatur successiue per, velle libere, admittitur ad successionem p. vnde est arg. ff. *de suc. edi. l. 1. § fi.* & *videndū.* & arg. ff. *in §. verb. pradia* ... *g. pro*, & contra. ī. ... *causa pos. pastorales.* & ī. *de iudi. examinata.* Ad potest dici, q hæc ratio superficialis est. & prima verior est: quia Deus opus imperfectionis non nouit: quia in baptismo omnia crimina dimittuntur. *de conse. d. 4. regenerāte.* Vel diuersifica, pro actuali tenetur debetur nō solùm carentia visionis Dei, sed & maior pœna, & ita non directè: sed pro originali debetur tm̄ carentia visionis Dei directè: & sic non prodest dimissio originalis peccati, cū postea actuale superueniat tāpē maius, de quo nō pœnituit: q2 q peccat in vno, factus est omniū reus. ī. *de re. iu. desleat.* Sed paruuli nullū peccatum habēt actuale, & ideò nō est simile de amentibus, & dormientibus, q originali, & actuali grauantur, & ideo etiā originale nō tollitur: q2 nō pdestinatæ dēt phari, quo pbato non prodest. *C. de probatio. ad probationem.* & ī. *de of. dele. in contingat. in illa gl. qua incipit. Nota, quòd non debet.*

¶ *Glos. seq. ar. alle. 2. ra.*

i ¶ *Incompassibilia.*] Ar. q eadē res non operatur cōtrarios eff. ctus. 57. d. *si quis in ægritudine* presumitor. n. ibi, q peccata nō sint dimissa ei, qui timore ægritudinis baptizatur: quæ præsumptio nō tollitur per baptismum, cùm baptismus ipsam inducat: vnde non operatur hos contrarios eff. ctus. sic eadem res non parit obligationem & liberationem *de sol. qui hominem. §. vlt.*

Item quaeritur. In prima ponitur quęstio. In secūda ibi, *Sunt autem*, quorundam opiniones. In tertia ibi, *Sed opponitur*. illi quęstiōi opponit. In quarta ibi, *Propter quod*. opinionis veritatem exprimit. In quinta ibi, *Dormientes*. principaliter quæstionem soluit. Abbas.

k ¶ *Qua per sesortiūtur.*] Id est, absque cōsensu accipientis. Lau.

l ¶ *Ad rem.*] Id est, quantùm ad solutionem peccatorum. Bern.

m ¶ *Sed & ficti.*] Vt 1. q. 1 *sicut pfectio* & *de cōse. d. 4. solet quæri.* B.

¶ *Glo. seq. alle. tres concor. signat vnum cōtrariū* & *dupliciter sol.*

n ¶ *Contrariū.*] Ar. q ad fidē nullus debet compelli inuitus: sed

† Aliàs ita. & dimitti, &c.

† perueneriut.

† Aliàs ita: quod cum consensu contrahitur, &c.

a De hoc ī. de conuer. con. cōplacet. Io. And.

b De hoc ī. de pœ. sus. Ioan. And.

e Ita Vadenum sensisse aliquando B. Augustinus, cuius est hæc auctoritas: sed vide latè per Scotū li. 1. de natura, & gratia ca. 14. alis 4. sen d. 45. q. 1. ar. 2. ¶ Iannem legitur vt plerumque ut antiquus codex habet.

† aliàs, impos. pastorales.

d De hoc in constitutione Benedicti. Io. And.

† Vide B. Th. 3 p. q. 80. ar. 9.

† Vide D. Tho. 2. 2. 10. ar. 8. & ibidem Caietanum.

latè.[*] & propter hoc intèr Doctores Theologos quæstio refertur: aliis asserentibus per virtutem baptismi paruulis quidē culpā remitti, sed gratiā non cōferri: nōnullis dicentibus, dimitti † peccatū, & virtutes infundi habētibus illas, quoad habitū, non quoad vsum, donec perueniant † ad ætatem adultam.

¶ *Originale peccatū, quod sine cōsensu cōtrahitur, remittitur in baptismo etiam nō consentiētī, vt paruulis: secus de actuali, quia sicut nō cōmittitur sine consensu, ita nō relaxatur sine consensu. h. d. vsque ad § sed adhuc. Abbas.*

¶ Verū quidā ex hac solutione[a] inuenisse se credūt viam ad alias quæstiones, argumētātes ex eo, quòd dicimus paruulis in baptismate peccatum originale dimitti, quòd & adultis dormiētibus, vel amentibus peccatum (si baptizentur) ratione simili dimittatur: cùm enim neutri sentiant tunc, vel consentiant, dicunt idē in cōsimilibus[b] iudicandū. Hic verò dic nusdistinguēdū, quòd peccatum est duplex[c], originale scilicet, & actuale: originale, q absque consensū contrahitur: actuale quod committitur cū cōsēsu. Originale igitur, quod sine cōsēsu[d] cōtrahitur sine cōsēsu per vim remittitur sacramēti: actuale verò q † cōsēsu cōtrahitur, sine cōsēsu minimè relaxatur.

¶ *Licèt in baptismo dimittatur originale peccatū paruulis, qui tamē cōsentire nō possunt: in adultis tamen amentibus, vel dormientibus, qui non consentiunt baptismo, non dimittitur actuale & item etiam nec originale. Hoc dicit.*

¶ Sed adhuc quæritur, quare non saltem originale peccatum amentibus, & dormientibus in baptismo, sicut paruulis, dimittatur? Ad hoc est taliter respondendum, quòd Dominus, qui totum hominē saluum † fecit in sabbato, opus imperfectionis[e] nō nouit, & ob hoc peccata non ex parte[f], sed ex toto dimittit. Præterea pœna originalis peccati, est carentia visionis[g] Dei: actualis verò pœna peccati, est gehēnæ perpetuæ cruciatus. Vnde si dimitteretur alicui primum altero nō dimisso, talis non careret visione Dei propter originale[h] dimissum, & cruciaretur in gehenna perpetuò, propter reatum criminis actualis: sed hæc tanquam incōpassibilia[i] † sese minimè patiuntur, immò sibi mutuò aduersantur.

¶ *Amētes, vel dormiētes baptizati, si ante dementiā, vel dormitionē baptizari volebant, characterem suscipiunt: aliàs secus: coacti verò conditionaliter suscipiunt. Hoc dicit vsque ad finem.*

¶ Item quæritur †, vtrùm dormientibus, & amentibus sacramēti saltem character in baptismate imprimatur, vt excitati à somno, vel ab ægritudine liberati, nō sint denuo baptizandi. Sunt autem nonnulli, qui dicūt, quòd sacramenta, quæ per se[k] sortiūtur effectum, vt baptismus, & ordo, cæteraque similia, non solùm dormientibus, & amentibus, sed inuitis, & contradicentibus, etsi non quantùm ad rem[l], quantū tamen ad characterem conferū tur: cùm non solùm paruuli, qui non consentiunt, sed & ficti[m], qui quamuis non ore, corde tamen dissentiunt, recipiant sacramentum. Sed opponitur talibus, quòd qui fuissent inuiti, & reluctantes immersi, saltem ratione sacramenti ad iurisdictionem ecclesiasticam pertinerent: vnde ad seruandam regulam fidei Christianæ forent rationabiliter compellendi. Verū id est religioni Christianæ † contrariū[n], vt semper inuitus, & peni-

sicut libera voluntate periit, ita libero arbitrio conuertatur. 45 d. de Iudae. & c. qui sincera & 23. q. 5. ad fidem. Arg. contra 45. q. ... vbi dicitur: q Paulus coactus venit ad fidem. Sed illud diuino iudicio fuit factũ, cuius facta ad cõsequentiã trahi nõ debẽt: speciale in ipso fuit. Vel ita. Paulus persequebatur fidele. & inter ipsa flagel la mutatus fuit, & factus volens. 23. qua. 4. displicet. Ver. qualiter Paulus, &c.

¶ Glo. seq. ar. pro & sol. ... ponit opinionem Io.

a ¶ Conditionaliter volens] Et sic coacta voluntas, voluntas est. 15. q. 1. merito quaeritur. & ita coactio conditionalis non impedit sacramentum baptismi, vt hic patet: sicut non impedit sacramentum ordinis. 74. d. Vbi ... 45. d. de Iudaeis. neque sacramentũ matrimonij. 22. q. 5. inter caetera & ... sponsalia, sicut iuramenta sine interitu salutis aeternae possunt seruari. ... de iureiur. si vero. c. cum contingat, impedit tamẽ matrimoniũ spirituale. ... quod met. causa. perlatum. sed ibi fuit iustus metus: mortis, scilicet qui cadit in constantem virum. in praedictis vero cõcor. non fuit metus, qui cadere in constantem virũ, sed coactio quaedã conditionalis, quae nõ impedit matrimoniũ spirituale, siue carnale: quia idẽ esset in vtroque. Sed nunquid ille, q cõditionali coactione recipit ordinẽ, tenetur continere? bene videtur, q sic: quia coacta voluntas est voluntas. 15. q. 1. merito. maxime si dicatur, q votũ est annexũ ordini. 38. d. diacones & 84. d. cũ in praeterito. Satis videtur, q cõtinere cõpellatur. q a licet quodammodo inuitus ordinẽ susceperit, volẽs tamen fuit, vnde ratione illius indirectae voluntatis cogitur cõtinere. Io. dixit a, q nõ cogitur: quia integritas corporis res est voti & nõ praecepti. 23. q. 1. integritas & 5. quod met. cau. perlatũ. nã cõtinẽtia nõ est nisi volũtaria. 31. d. ante triennium & arg. 20. q. 3. praesens clericum. & sic ordinat^us non habet priuilegium clerici: si tamẽ vult vti eo põt: sec^us dicit in baptismo, q a illud est sacramẽtũ necessitatis. similiter nõ valet testamẽtũ ei^us, qui inuit^us testat^us est. vel si testes teneãt iuiti ff. de testa. qui testamẽto. §. si.

b ¶ Concilij Toletani] 45. d. de Iudaeis cuius verba haec sunt.

c ¶ Plus est.] Sic. j. de simo. sicut. & j. de homi. Petr^us. & 1. q. 4. quia praesulatum. arg. ff. de arbi. nẽ cogendũ. in fi. C. de filiis fa. l. 1. li. 10. simile est in pactis cõiunctis, q agere possunt sine mãdato. j. de rescript. nõnullis & c. ex parte. ff. de procura. Pomponius. ad fi. sed contra mandatum non possunt. ff. eo. sed & haec persona.

¶ Glo. seq. quaerit. arg. pro secundo, & soluit.

d ¶ Perdurare.] Simile j. de sent. excom. à nobis. nam semper durare praesumitur voluntas, nisi probetur mutata. j. de his, quae vi, metusue causa fiunt. perlatum. ff. de proba. cum qui & ff. de le. 2. l. Lucius. in fi. Sed quod si quis ab infantia fuit amẽs: nũquid prodest ei, si baptizetur? ar quod sic. ff. de legatis. 2. cũm pater. §. surdo. quia perinde habetur, ac si nũc fit infãs: quia nullo peccato grauatur nisi originali. 1. q. 9. indicat. Sed quare amẽs, vel dormiens non recipit sacramentũ baptismi, & ille, qui coactione absoluta cogitur, cũ in baptismo nõ requiratur intẽtio baptizati, sed baptizãtis. 1. q. 1. sicut ficti. & de conse. d. 4. solet. Haec quae q mouet hic Ioan. soluitur per litteram, quia amens & dormiens, qui ante cathecumeni fuerunt, recipiũt bene sacramẽtum: qui vero semper inuiti fuerunt, & cõtradixerunt, nõ recipiunt: vnde adhuc praesumũtur inuiti, & nemo inuitus ad fidẽ compellitur: vt dicitur s. & c. sicut ficti. & c. solet. non contradicunt: quia illi ore exprimũt, licet corde dissentiãt, & ideo sacramentum recipiũt b, quia Ecclesia dare intẽdit. sed ea sacramẽtũ non prodest ad remissionẽ peccatorum, nisi cũ fictio illa recesserit. de conse. d. 4. tunc valere.

c ¶ Nõ suscipiunt.] Sed qd si excitati à somno ratum habeant? Non prodest: quia nihil recipit, & ideo non est, q d ratum habeat, sed iterum baptizetur. Ber.

f ¶ Tales.] Scilicet cathecumenos.

g ¶ Obsistentem.] Simile de conse. d. 4. quaeris à me. ff. ad se. consul. Mac. si filius. & ff. de acquir. hered. l. qui in aliena. §. si m. Ber.

tus contradicens, ad recipiendũ, & seruãdam Christianitatẽ aliquis cõpellatur. Propter † quod inter inuitum & inuitũ, coactũ & coactum, alij non absurdè distinguũt, quod is, qui terrorib^9, atque supplicijs violenter attrahitur, † ne detrimentũ incurrat, baptismi suscipit sacramentum, talis (sicut & is qui fictè ad baptismum accedit) characterẽ suscipit Christianitatis impressum, & ipse tãquam cõditionaliter volens a, licèt absolutè non velit, cogendus est ad obseruantiam † fidei Christianae: in quo casu debet intelligi † decretum concilij Toletani b †, vbi dicitur, quòd qui iampridẽ ad Christianitatem coacti sunt, sicut factum est tẽporibus † religiosissimi principis Sisibuti: quia iã constat eos sacramentis diuinis associatos, & baptismi gratiã suscepisse, & chrismate vnctos esse, & corporis Domini extitisse participes: oportet etiam, vt fidem, quam necessitate susceperunt †, tenere cogantur: ne nomen Domini blasphemetur, & fides quã susceperunt, vilis, ac contemptibilis habeatur. Ille verò, qui nũquam consentit, sed penitus cõtradicit, nec rem, nec characterem suscipit sacramẽti: quia pl^9 est c expressè cõtradicere, quàm minimè consentire: sicut nec illa notam alicuius reatus † incurrit, qui cõtradicens penitus, & reclamans thurificare idolis cogitur violenter. ¶ Dormientes autem, & amentes, si priusquam amentiam incurrerẽt, aut † dormirent, in contradictione persisterent: quia in eis intelligitur contradictionis propositũ perdurare d: etsi † fuerint sic immersi, characterẽ nõ suscipiũt e sacramenti: secus autem si priùs catechumeni extitissent, & habuissent propositum baptizãdi: vnde tales f in necessitatis articulo consueuit Ecclesia baptizare. Tunc ergo characterem sacramentalis imprimit operatio, cùm obicem volũtatis cõtrariae non inuenit obsistentem g.

¶ Idem Meten. Episcopo.

¶ *Nemo potest seipsũ baptizare, etiã instante necessitatis articulo.*

CAP. IV.

Debitum †: *& infrà.* ¶ Sanè intimâsti, quòd quidam Iudaeus in mortis articulo constitutus cũ inter Iudaeos tantũ existeret, in aquam seipsum immersit, dicendo, Ego baptizo me in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, amen: *& infrà.* ¶ Respondemus, quòd cùm inter baptizantẽ, & baptizatũ debeat † esse discretio h, sicut ex verbis Domini colligitur, dicẽtis Apostolis [ite †, baptizate omnes gentes in nomine patris, & filij, & spiritus sancti] memoratus Iudaeus est denuo ab alio baptizandus: vt ostendatur, quòd alius est, qui baptizatur, & alius, qui baptizat. Ad quod etiã designandum ipse Christus non à seipso, sed à Ioanne i voluit baptizari: quamuis si talis k continuò decessisset, ad coelestem patriam protinus euolasset l † propter sacramenti fidẽ, etsi non † propter fidei sacramentum. In baptismo quippe illa spiritualis generatio † celebratur, de qua veritas ait m

Debitũ.] Commũnis diuisio. Secunda ibi, Respondemus, Abbas Siculus.

Casus. Quidam Iudaeus in mortis articulo cõstitutus, cũ inter Iudaeos existeret, nec aliquẽ Christianũ habere posset, seipsũ in aquam immersit, dicẽdo, Ego baptizo me in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, amen: quaeritur, an iste sacramentũ baptismi receperit? Resp. Papa, q cũ inter baptizantẽ, & baptizatum debeat esse discretio, secundũ q ex verbis Domini colligitur, qui dixit Apostolis: *Baptizate omnes gentes in nomine patris, & filij, & spiritus sancti,* prędictus Iudaeus est ab alio baptizãd^9: vnde etiam Dominus non à seipso, sed à Ioãne voluit baptizari: tamen si statim decessisset ad patriam cõuolasset, nõ propter sacramẽtum baptismi, sed propter fidem, quam habuit sacramẽti. In baptismo illa spiritualis generatio celebrat, de qua dixit Dominus, *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu sãcto, non intrabit in regnũ Dei:* sicut enim in carnali generatione alius est qui generat, & ali^9 qui generatur: sic in spirituali alius debet esse, qui spiritualiter generat, vel generet, & alius, qui spiritualiter generet. Not. q differẽtia est inter baptizantẽ, & baptizatũ. quia nemo debet oriri à se. Item nota hic tertiũ genus baptismatis, scilicet baptismum flaminis. Itẽ nota hic regulã Aristotelis, quòd natura correlatiuorum est, quod simul non patiuntur se in eodem subiecto.

¶ Glo. se q. inducit duo similia, & vnum dissimile.

h ¶ Discretio.] Sicut inter praesentatum, & praesentantem. j. de iur. pat. per tuas. aliàs per nostras. & inter dantem, & recipientem. j. de insti. c. Gl. quia nemo oriri debet à seipso. 14. q. 1. de eo. mus. potest tamen apud semetipsum emancipari. ff. de adop. si consul.

i ¶ A Ioanne.] De conse. d. 4. per aquam c. & c. cathecumenum.

k ¶ Talis.] Scilicet Iudaeus ille. Ber.

l ¶ Euolasset.] De poen. d. 1. 7. c. Gl. Ver. nullus expectet quando peccare non poterit.

m ¶ Veritas ait.] 1. q. 1. firmissimè.

¶ Gloss.

Marginalia: † Hic locus perperam in pluribus Codicibus legitur ita: propter quod inter inuitum, & inuitũ, coactum, & non coactũ, &c. † Aliàs ita: vt ne, &c. † obseruatione in. † Intellige illud decretum. † Scilicet 45. c. 56. † in tempore. † receperũt. † criminis. † vel. a Haec omnia persequũtur latius hic Hostiensis. Ioannes And. & alij, quos vide. † Aliàs ita: fuerit sic immersi. † Aliàs ita: fuerint immersi. b Id est, recipere praesumuntur in foro exteriori. † Cap. 22. tit. in 3. compil. Vide 30. d. 4. q. vaca. 32. q. 5. vers. circa secundum. † In codice Barbarico. ita: debeat distinctio personarũ &c. † Matt. 28. † Verbum, Ite. deest in aliquot antiquis codicibus. † connolasset. † Iustamen-tis. ita: & non propter. Gl. sed ex antiquis restituimus, vt est supra. † regeneratio. c Dicit Abbas, quod hoc concer. melius adaptatur ad Verbum, euolasset. Ioan. And.

¶ *Glossa sequens inducit simile.*
a ¶ *In carnali.*] Sicut alia est similitudo inter carnalē, & spiritualem generationem: vt sicut vir non potest sibi filiam legitimam carnalem quęrere, cuius vxor mater nō sit, ita nec spiritualem, quando vxor eiusdem commater sit parētibus illius. 30. q. 4. *si quis ex uno.* & *infra de cogna. spi.* Martinus Bertam. Lau.

[Oportet nos nasci denuo: quia nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu sancto, non intrabit in regnū cœlorū.] Sicut ergo † in carnali a generatione, qua † proles ex viro, & fœmina nascitur, alius est, qui carnaliter gignit, & alius, qui carnaliter gignitur: sic & in sacramentali generatione, qua soboles ex aqua, & spiritusancto renascitur, alius debet esse, qui spiritualiter generet, & alius, qui spiritualiter generetur. Sanè cùm corpus exterius, siue cum cor interiùs baptizatur, oportet, vt vtrobique paternitas, & filiatio valeat inueniri, quibus baptizatus, & baptizatus ad inuicem referantur [b].

¶ Idem Morosień. † Episcopo.
¶ *Vbi deest verbum, vel elementū aqua, non est baptismi sacramentū.*

CAP. V.

NOn † vt apponeres: & infra. ¶ Postulasti, vtrum paruuli sint pro Christianis habendi, quos in articulo mortis constitutos, propter aquæ penuriā, & absentiā Sacerdotis, aliquorū simplicitas in caput, & pectus, ac inter scapulas pro baptismo saliuæ cōspersione † liniuit. Respōdemus, quòd cū in baptismo duo semper, videlicet verbum [c], & elementū [d] necessariò requirantur, iuxta quod de verbo veritas ait [e], [Euntes in mundum vniuersum (prædicate † Euangelium omni creaturæ, &) baptizate omnes gētes in nomine patris, & filij & spiritussācti:] ac démque dicat de elemētof [f]: [Nisi quis renatus fuerit aqua, & spiritusancto, non intrabit in regnum cœlorum:] dubitare non debes, illos verum non habere baptismum, in quibus non solū vtrumque [g] prædictorum, sed eorum alterum est omissum.

¶ *Idem † in concilio generali.*
¶ *Baptizatos à Latinis, Græci rebaptizare non debent.*

CAP. VI.

LIcèt Græcos diebus nostris, ad obedientiam sedis Apostolicæ reuertentes [h], fouere, ac honorare velimus, mores, ac ritus eorum (in quantum cum Domino possumus) sustinendo: in his tamen illis deferre non † volumus, nec debemus, quæ periculum generant animarum, & Ecclesiasticæ derogant honestati. Postquam enim Græcorum Ecclesia, cum quibusdam complicibus, & fautoribus suis, ab obedientia sedis Apostolicæ se subtraxit, in tantum Græci cœperunt abominari Latinos, quòd inter alia, quæ in derogationem eorum impiè committebant, si quando Sacerdotes Latini super eorum celebrassent altaria, non † priùs ipsi sacrificabant in ipsis, quam ea tanquam per hoc [i] inquinata lauissent: baptizatos etiam à Latinis, ipsi Græci rebaptizare, ausu temerario præsumebant: & adhuc (sicut accepimus) quidam hoc agere non verentur. ¶ Volentes igitur tantum scandalum ab Ecclesia Dei amouere, sacro suadente concilio districtè præcipimus, vt talia de cætero non præsumant, conformantes se tanquam filij obedientiæ, sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ matri suę: vt sit vnum [k] ouile, & vnus pastor. Si quis autem tale quid pręsumpserit, excommunicationis mucrone percussus, ab omni officio, & beneficio Ecclesiastico deponatur †.

TITVLVS. XLIII.
De Presbytero non baptizato.

¶ Ex concilio apud Compendium.
¶ *Si non baptizatus ordinatur, ordinis characterem non recipit.*

CAP. I.

SI quis Presbyter ordinatus [l], deprehenderit se non esse baptizatum, baptizetur, & iterum ordinetur [m].

¶ Innocentius tertius † Episcopo Cremonensi.
¶ *Omissio baptismi nō nocet credēti probabiliter se esse baptizatum.*

CAP. II.

APostolicam sedem consulere decreuisti: & infrà.

b ¶ *Referantur.*] Natura enim correlatiuorū est, quod simul non patiuntur se in eodem subiecto. 21. 35. q. 1. ca. 1. Lau.

NOn vt apponeres.] Communis diuisio. Secunda pars ibi, *Respondemus.* Abbas Siculus.

Casvs. Ecce aliquis puer erat baptizandus propter periculū mortis: cum aqua nō posset haberi, nec sacerdos, aliquis simplicitate ductus liniuit puerū in caput, & pectus, & inter scapulas saliuę aspersione loco baptismi: quæritur, an talis esset baptizatus? Respondet Papa, quòd cum in baptismo duo sint necessaria, scilicet verbum, & elementum, cùm Dominus dicat: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu sancto, non intrabit in regnum cœlorum:* dubiū non est, quòd ille non est baptizatus, in quo defuit non solum alterū, sed vtrunque. Nota, quòd forma verborum est de substātia baptismi. Item non potest quis baptizari in alio liquore, quàm in aqua.

¶ *Glossa sequens per contrarium: & tripliciter exponit litteram.*

c ¶ *Verbum.*] 1. q. 1. *detrahe.* Vbi de hoc. Ista duo necessaria sunt in baptismo aquæ: secus in baptismo sāguinis, vel flaminis: *de conse. d. 4. baptismi vicem.* Quod dicit, verbū, sic intellige: si quis baptizas, & non dicit *in nomine patris, & filij, & spiritus sancti,* non est baptizatus: quia nec elementum, nec verbū tantùm sufficiunt. Vel verbū, id est filius: quasi diceret, si quis baptizat, & nō addit, *in nomine filij,* non est baptizatus. *de consecr. d. 4. in synodo.* Vel verbum, id est forma, quasi diceret, si non seruetur forma, quæ traditur 3. *eod. c. 1.* & hic, nō est baptismus.

d ¶ *Elementum.*] Id est, aqua. & sic non est baptismus sine aqua.

e ¶ *Veritas ait.*] De conse. dist. 4. proprie.

f ¶ *De elemento.*] *De conse. d. 4. c. 1.* & 1. q. 1. c. *firmissimè.* Hic enim exprimitur forma baptismi: quæ si obseruata non fuerit, non est baptismus, de hoc dictum est 3. eo. c. 1.

g ¶ *Vtrumque.*] Scilicet aqua, & verbum.

LIcèt Græcos] Præmittitur exordiū, & duplicē narrat Græcorū excessum. Secūdò id fieri prohibet. Tertiò pœnā imponit. Secunda ibi, *Volentes.* Tertia ibi, *Si quis.* Abbas Siculus.

Casvs. Postquā Græci se subtraxerūt ab obedientia Ecclesię Romanæ in tm̄ cœperūt abominari Latinos, quòd inter alia, q̄ cōtra eos cōmittebant, si quando sacerdotes Latini in eorū sacrificassent altaribus, non prius sacrificabāt in ipsis, q̄ ea, tanquā per hoc pollutā, lauissent: & baptizatos à Latinis præsumebat ausu temerario rebaptizare: Præcepit Papa, vt talia de cætero non præsumāt, & cōformātes se tanquā filij obediētię Romanæ Ecclesiæ matri suæ, vt sit vnū ouile, & vnus pastor. Si quis tale quid præsumpserit, excōmunicationis sententia percussus, ab omni officio, & beneficio ecclesiastico deponatur. Nota, ritus Græcorum reprobatos, quia membra debent conformare se capiti suo. Itē ipso iure sunt excommunicati, qui hæc faciunt, quæ hic prohibentur.

h ¶ *Reuertentes.*] De iure enim Ecclesia Græcorū subiecta est Romanæ Ecclesiæ 2. 24. q. 1. *rogamus.*

i ¶ *Tanquam per hoc.*] dictum est 3. *de maio. & obe. solita.*

k ¶ *Vt sit vnum.*] 3. *de maio. & obed. solitæ circa si.*

DE PRESBYTERO non baptizato.

¶ *Viso de baptismo, quia aliqui sæpe promouentur non baptizati ad ordines, de quibus dubitari poterat, verum essent verè ordinati, vel an deberent baptizari: ideo post præcedentē subsequitur ista. Abbas.*

De hac materia tractatur 1. q. 1. si quis confugerit. & c. *si quis per ignorantiam.*

SI quis] Breue est, & hoc sūmat. *cap. fin. infrà eodem.* Abbas Siculus.

Casvs de se patet. Not. quod de iure non fit, pro non facto habetur.

l ¶ *Ordinatus.*] De facto: quia qui de iure ordinatus nō est, presbyter non est censendus: vt 1. q. 1. *si quis confugerit.* & c. *si quis per ignorantiam.*

m ¶ *Iterum ordinetur.*] Et hoc patet, quòd nullum ordinem recepit. 3. eo. *veniens.* quia baptismus est ianua omnium sacramētorum. *ad prætereà ve-rum.* & 3. eo. *veniens* si ergo primò ordinem suscepisset, iterum non esset ordinandus. 1. q. 1. *quod quidam.* Ber.

APostolicam.] Primò ponitur decisa consultatio. Secundò responsio ibi, *Inquisitione.* Abb. Sic.

† sicut enim.
† per quā proles.
† Indrosien.
† Nidrosien.
† Cap. 3. e. ti. in 3. cōpila. *Vide B. Tho.* 3. p. q. 60. art. 5. 6. & 7. & q. 66. ar. 3. 4. & 5.
† aspersione.
Matth. 18.
† *Inclusa de trabe. Vbi de hoc. Ista sunt in omnibus antiquis codicibus Vaticana.*
Ioan. 3.
† *Scilicet in concilio generali Lateran.* c. 4. & c. 1. eo tit. in 4. comp.
† *Vide Leonem Papam monumum in epist. aduersus præsumptiones Michaelis, & Acridani.* ca. 29. & seq. *Vbi multa de odio Græcorum in Latinos. adde Gennadium Scholarium de Primatu Papæ,* c. 5.
† *In aliquot vetustis codicibus, & in concilio ita,* nec volumus, nec debemus, & c.
† *In concilio ita:* non priùs, si forte celebrare volebant in illis, & c.
a *Et illius, & aliarum omnium ecclesiarū mater est Romana Ecclesia, & magistra, de sum. tri. & fi. cath. cap. 2. ad fi. & alibi sæpe.*
b *Hæ duæ glossulæ nec sunt Bernardi, nec habentur in vetustis codicibus.*
† *Alias,* suspenditur, *sed in concilio, & in antiquis codicibus legitur,* deponatur.
† Cap. 15. vt ait Burch. li. 4. decre. c. 7. & *Ivo p. 1. c. 168 refertur* etiā c. 1. eo. ti. in 1. cōp. *Et vide B. Thom. in additionibus 3. p. q. 35. art. 3.*
† *Antonius Augustinus ait scribendum,* Innocentius ij. *sed Vaticani.* iij. *habent.*
† Ca. 2. eo. ti. in 1. comp. *Et vide notas nostras in hanc decretalem.*

Casvs. Quidam sacerdos credens se baptizatum, & in fide baptismi persistens, mortuus est: postmodum compertum est, quod non fuerat baptizatus: quęsitū fuit à Papa, vtrum Ecclesia deberet eū habere pro baptizato, vt pro eo posset orare? Respōdet Papa, quod si presbyter ille in fide sanctę matris Ecclesię, & in confessione nominis Christi perseuerauerit, ab originali peccato solutus, gaudium cœlestis patriæ fuit adeptus. *In viij. lib. Augustini de ciuitate Dei* legitur: Baptismus inuisibiliter ministratur, quē nō cōtemptus religionis, sed terminus necessitatis excludit: & *in lib. B. Ambrosij de obitu Valentiniani* idē legitur: & sic huiusmodi quęstionibus sopitis, Ecclesia pōt preces, & hostias Deo offerre pro presbytero memorato. Noт. quod per fidem, quā quis habet de baptismo, licèt non sit baptizatus: sed in fide illa decessit, saluatur. ¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

¶ Vnde inquisitioni tuæ taliter respondemus Presbyterū, quē sine vnda baptismatis extremum diē clausisse significasti, quia in sanctæ matris Ecclesiæ fide, & Christi nominis cōfessione perseuerauit, ab originali [a] peccato solutum †, & cœlestis patriæ gaudium esse adeptum, asserimus incunctanter. Lege super octauo † libro Augustini [b] de ciuitate Dei, vbi inter cætera legitur. Baptismus inuisibiliter ministratur, quem non cōtemptus religionis, sed terminus † necessitatis excludit. Librum etiam beati Ambrosij [c] de obitu Valētiniani idem asserentis reuolue: Sopitis igitur quęstionibus doctorum, patrum sententias † teneas: & in Ecclesia tua iuges preces, hostiásque Deo † offerri iubeas pro Presbytero memorato.

¶ Innocētius iij. Ferrarieñ. Episcopo.

¶ Nō baptizatus ordinari nō potest; & si de facto ordinetur, nō recipit ordinis characterem, licèt credatur baptizatus.

CAP. III.

VEniens † ad Apostolicā sedē I. lator pręsentiū, nobis exposuit, quòd cùm ad gradum Sacerdotij ascendisset, comperit tandem, quòd non fuerit secūdùm formam Euangelij [d] baptizatus, vnde nos eum ritè fecimus baptizari. ¶ Cúmque † super ordinibus fuisset diutius disputatum, quidam in eam declinauerunt sententiam, vt cùm baptismus sit fundamētum omnium sacramentorum [e], ante susceptionem baptismi nō suscipiatur aliud sacramentū: quoniam vbi fundamentum nō est, superædificari [f] non potest. Porrò econtra videri posset. Nā cū quis non solùm per sacramentū fidei [g], sed per fidē etiam sacramēti efficiatur proculdubio mēbrum Christi: & qui Christū habet per fidem [h], etiāsi baptismū nō habeat, habet vtique fundamentum, præter quod aliud poni nō potest, quod est Christus Iesus: superædificare posse videtur, sicut salutifera opera, sic & quælibet Ecclesiastica sacramēta: cùm illud non sit generaliter verum, neque de nouis [i], neque de veteribus [k] sacramētis, quòd baptismus sit fundamentum illorum: quoniam & sacramentum coniugij [l], & Eucharistiæ, à non baptizatis [m] recipi potest. Præterea sacramentum ordinis non solùm Pontificalis, sed Sacerdotis etiam, & Leuitici ex institutione sua præcessit baptismum: per † quod forsitan videtur [n], quòd ante baptismum huiusmodi ordines possent ritè conferri: maximè his qui baptizati esse creduntur †. ¶ Quia verò in concilio apud Cōpendium [o] legitur constitutū, quòd si quis in Presbyterū ordinatus deprehēderit se non esse baptizatū, baptizetur, & iterum ordinetur: Nos circa latorem præsētiū in hoc dubitabili casu, quòd tutius est sequentes, Mandamus, quatenus ipsum per singulos ordines vsq; [p] ad Sacerdotiū promouere procures, & permittas eum in Sacerdotio ministrare [q].

a ¶ *Ab originali.*] Et etiā ab actuali peccato. *de cōse. d. 4. catechumenum.* Sed contra *de cōse. d. 4. firmissimè & 1. q. 1. firmissimè.* in quibus dicitur, quod sine baptismo nulli [a] saluatur: quod verū est de eo, qui pōt baptizari, & nō baptizatur: iste verò credebat se baptizatū, & in fide illa saluatur: & iste nō cōtēpsit. Et est triplex baptismus, sc. fluminis, & flaminis, & sanguinis, hic autē baptismo flaminis inuisibili baptizatus fuit per fidē quā habuit de baptismo. sic *s. eod. tit. prox. debitum.*

b ¶ *Augustini.*] Prout habes *de consecr. d. 4. baptismi vice. & c. catechumenū & c. non dubito. aliàs, non dubium.*

c ¶ *Beati Ambrosij.*] Legitur B. Ambrosiū dixisse de Valētiniano, qui dū properaret ad baptismū, in itinere decessit: *Veterē meū doleo quia quē regeneraturus eram, perdidi: ille tamē gratiā quā poposcerat, nō amisit.* Lau. Sic ergo patet, quod iste per solam fidem, quem habebat de baptismo, saluatus est. Iste credebat se sacerdotē fuisse, sed nō erat in veritate. *s. eo. c. prox.* *j. eo. c. prox.* Nunquid cōficiebat? non in veritate, sed quoad se bene conficiebat [a], & quoad alios, qui hoc credebāt: & tāquā verū sacramentū cōficeret sibi, & recipiētibus ab ipso, credo, quòd proficiebat. De hac materia dicitur *s. de elect. dudum. 2.*

VEniēs] prīma accipe. *c. 1. s. e.* Priò ponit de baptismo tradito ei, quod nō fuerat ritè baptizatus. Secūda ibi, *Cūq.* circa ordinē allegat pro & cōtra Tertia ibi, *Quia verò.* diffinit. Abbas.

Casvs. Quidam credens se baptizatum secundū formā Ecclesiæ promotus fuit vsque ad sacerdotium: tandē inuenit, quod non fuerat secundū formā Ecclesię baptizatus: accessit ad Papā hoc sibi exponēs: vnde Papa fecit eū ritè baptizari: postea disputatū fuit super ordinibus, vtrùm videlicet ordines suscepisset. Et quidam dicebāt, quòd cùm baptismus sit ianua omnium sacramentorū, ante baptismum non suscipitur aliud sacramentum: quia vbi fundamētum non est, superædificari nō potest. Sed cōtra videtur: quòd per solam fidem baptismi efficitur quis membrum Christi: & qui Christum habet per fidē, etiamsi baptismum nō habeat, habet vtiq; fundamentum: & ita superędificari posse videtur, sicut salutifera opera, sic & quęlibet ecclesiastica sacramenta: preterea sacramentum ordinis pontificalis, & sacerdotalis, & leuitici ex institutione sua pręcessit baptismum: per quod videtur, quòd etiā ante baptismū hmōi ordines possint ritè cōferri, maximè his qui baptizati credūtur. His præmissis dicit Papa, quod cū in cōcilio apud cōpendiū sit constitutum, vt si quis in presbyterū ordinatus, deprehēderit se nō esse baptizatū, baptizetur, & iterum ordinetur: mādat Papa, quatenus iste per singulos ordines vsq; ad sacerdotium ordinetur, & ministret in officio sacerdotis: quia non intelligitur iteratum, quod ambigitur esse factum: nec de sacramento malè sentitur, cū illud nō contēptus religionis, sed necessitatis articulus impediuit. Si enim aliquis natus est de Christianis parētibus, & inter Christianos fideliter conuersatus, præsumitur, quod fuerit baptizatus, vt huiusmodi pręsumptio pro certitudine habeatur, donec in contrarium manifestis cōstiterit argumentis. Nota, quod baptismus est fundamentum omniū sacramētorū, ita vt qui hūc non habet ad ordines non poterit promoueri. Item nō intelligitur iteratum, quod nescitur esse factū. Itē præsumit baptizatus, qui inter Christianos tanquam fidelis fuerit conuersatus: tamē cōtra hmōi præsumptio probatio admittit. Et sic nota hîc, quod violēta præsumptio recipit probationē in cōtrariū.

d ¶ *Euangelij.*] *Ite per mundum vniuersū, baptizate omnes gētes in nomine patris, & filij, & spiritus sancti.* quā habes *s. tit. prox. nō vt apponeres. & c. debitum. de conse. d. 4. propriè.*

e ¶ *Omnium sacramentorum.*] *32. d. c. præter. §. verùm.* Ber.

f ¶ *Superædificari.*] *1. q. 1. cùm Paulus.*

g ¶ *Per sacramentum fidei.*] In cuius perceptione gratia confertur: secus in sacramento matrimonij [b], quod est etiam apud infideles. *j. de diuort. gaudemus. & 26. d. deinde opponitur. & s. de transla. c. quanto.*

h ¶ *Per fidem.* Quā quis habet de ipso sacramento, licèt ipsum sacramētum non habeat, sed credat se habere. *s. eo. c. prox. & s. eo. prox. debitū.* & ita talis baptismus dicit baptismus flaminis. idē est in baptismo sanguinis, per quē saluati sūt innocētes.

i ¶ *De nouis.*] Id est, de sacramentis noui testamenti.

k ¶ *De veteribus.*] Id est, de sacramentis veteris testamenti.

l ¶ *Coniugij.*] *j. de diuor. gaudemus, & c. quantò. & 26. d. deinde.*

m ¶ *A non baptizatis.*] s. baptismo fluminis, sed baptismo flaminis baptizatis, cùm illi quoad gratiam baptizati intelligātur, & accipere [c] possunt sacramentum Eucharistiæ.

n ¶ *Videtur.*] Sed non est verum, quòd conferatur: vt *j. patet. sed alle.* dicit hoc.

o ¶ *In cōcilio apud cōpendium.*] *s. eo. c. 1.* & hîc ponit quęstionis solutionem per concilium apud Compendium celebratum.

p ¶ *Vsque.* Inclusiuè per hoc, quod sequitur.

¶ *Glo. seq. obiicit, & soluit, demum quærit, & respondet.*

q ¶ *Ministrare.*] Sed obiicitur: ille credebat se baptizatum, & sic habebat sacramētum fidei, ergo fuit ordinatus. arg. *suprà eod. c. prox. & suprà eod. cap. 1.* quare ergo ordinatur, cùm per hoc fiat iniuria sacramento. *1. q. 1. quod quidam?* Hęc obiectio nō valet: quia licèt quis habeat sacramētū per fidē quā citò incipit scire se nō habere sacramētū baptismi, & cōtēpnit illud recipere, statim amittit sacramētū fidei: vnde iterū ordinat per certus

Marginalia: † absolutū. † Aliàs, super octauū librum. † articulus. † sententiam. † Domino. † Cap. vnico. eo. tit. in 1. cōp. *Vide Sotum* libr. 4. sent. dist. 20. q. 2. ar. 3. circa finē, & *B. Thom. citatum* supra hoc tit. c. 1. † fuerat. † *in codice Barbatia* r. .... Cúmq; .... per ordinibus corā nobis fuisset aliquandiu disputatū. a *Hoc est, credebat se conficere.* † *Aliàs* inconuersatus: propter quod forsitan vitaretur. † *Post verbū* creduntur, *in aliquo antiquo sequitur ita, & j. & recitat hîc, quia nulla constat hic Raymūdus, quasi non* .... *compl.* b *Immò in matrimonio gratia confertur, & contrarium docere est hæreticum. conc. Trident. sess. 24. de sacramento matrimonij c. 1. Dominic. Soto. 4. sent. d. 26. q. 2. ar. 3.* c *Vide Sotum 4. sent. d. 12. q. 1. ar.* d *Vide, quæ citaus supra eo. tit. c. 1.*

certus est, quòd non receperat ordines ante baptismum. Sed quæ forma seruabitur circa istum, si omnino certú esset, quòd non fuit baptizatus: tunc communis forma seruabitur, quam habes ī. tit. prox. non ut apponeres. sed si illud habetur dubiú, seruabitur forma illa. ī. tit. prox. c. 2.

quia non intelligitur iteratum a, quod ambigitur esse factum: nec malè b de sacramento sentitur, 10 cùm illud non religionis cõtemptus, sed articul' necessitatis c excludit. Et certè de illo, qui natus de Christianis parentibus, & inter Christianos est fideliter conuersatus, tam violenter præsumitur, quòd fuerit baptizat', vt hæc præsumptio pro certitudine sit habéda, donec euidétissimis for- 20 sitan argumentis contrarium probaretur d.

a ¶ *Intelligitur iteratú.*] Sic de conse. dist. 4. ¶ *Gloss. seq. quærit, & respondet.*

b ¶ *Non malè.*] Tacita rãsio videtur, quasi dicat, licét dicamus istú baptizandú, non ideo malè sentim' de sacramento baptismi: quia si aliquis in articulo mortis velit baptizari, nec est, qui velit eum baptizare: ꝑpter hoc non minùs erit salu'. ī. tit. prox. debitum. de conse. dist. 4. catechumenum. cùm illud non religionis cõtemptus, sed necessitatis articulus impedit.

c ¶ *Necessitas.*] Vel ignorantiæ facti, quæ excusat. ī. c. prox.

d ¶ *Contrarium probaretur.*] Nota violentã ꝑsumptioné admittere probationé in contrariú. 35. q. 3. *extraordinaria. & 27. q. 1. nec aliqua ī. de proba. praesumptio. & c. cùm matrimonij.* Ber.

†De custodia Eucharistiæ, & aliorum sacramentorum. † Lateranensi. ca. 19. & c. 1. tit. de baptismo, & eius effectu in 4. cõpilat. *Vide concil. Tri. sess. 13. ca. 6.* de asseruãdo sacræ Eucharistię sacramento. *adde no. notiras in hoc c.*

† nefanda.

TITVLVS XLIV.

De † custodia Eucharistiæ, chrismatis, & aliorum sacramentorum.

¶ Innocẽtius iij. in cõcilio generali. †

¶ *Eucharistia, & chrisma debent* 30 *fideliter sub clauibus custodiri: & contrafacientes sunt puniendi.*

CAP. I.

Statuimus, vt in cunctis Ecclesiis chrisma, & Eucharistia, sub fide- 40 li custodia e clauibus adhibitis conseruentur: Ne possit ad illa temeraria manus extendi, ad aliqua horribilia, vel nefaria † exercenda. ¶ Si verò is, ad quem spectat custodia, ea incautè reliquerit, tribus mensibus ab officio suspendatur: & † si per eius 50 incuriam aliquid nefandum inde contigerit, grauiori f subiaceat vltioni.

DE CVSTODIA Eucharistiæ, &c. ¶ *In præcedétibus titulis visú est, qualiter Eucharistia cõsecrat. ideo meritò subiicitur de ipsius custodia. Et quia in baptismate vtimur chrismate: vt in c. 1. de sacra vnct. & ī. visú est de baptismo, ideo adiungit hic de custodia chrismatis, & generaliter de custodia omniú aliorum sacramentorum. Abbas Siculus.*

De hac materia tractatur 23. dist. c. clerici qui comã. vsq; ad fi. de cõse. dist. 2. qui bene. & c. si quis per necessitatem. & in aliis c. & 1. q. 1. interrogo.

† *In codice Barbatiæ* ita: & si per eius incuriã aliquod nefariú cõtigerit, deinde grauiori, &c.

† *Scilicet concilio Later. ca. 19.* & cap. 1. tit. de immunit. eccle. in 4. compil.

Statuim'.] Primò statuit. Secúdò rationé submittit. Tertiò addit pœná. Secúda ibi. *Ne possit.* Tertia ibi, *Si verò.* Abbas.

Casvs. Statuit in hoc c. ꝙ Chrisma, & Eucharistia custodiãtur sub clauib', & si is, ad qué pertinet eorú custodia, ea incautè dereliquerit, trib' mésib' ab officio suspédi debet: & si inde aliquod nefariú cõtigerit, grauiori pœna puniatur. Not. ꝙ chrisma, & Eucharistia sub clauib' custodiri debét. Itẽ si per culpã alicuius aliquod nefádú eueniat, puniri debet, ac si fecisset. & sic nota hîc, ꝙ qui occasioné dáni dat, dánú dedisse videtur.

e ¶ *Fideli custodia.*] Simile ī. *de cele. Miss. sanè.* & per laicos a ad infirmos non debet deferri Eucharistiæ sacramentú, sed presbiter facere debet. *de con. dist. 2. peruenit.* vel per diaconum, si necesse est. 93. *dist. præsente. & c. diaconus.* secundùm formam quæ traditur ī. *de cele. Miss. sanè. §. sacerdos verò.*

¶ *Glo. seq. arg. alleg. duo iura pro, in contrarium alleg. alia. 2. Item secundò alleg. duo iura, si rect. per q.*

f ¶ *Grauiori.*] Arg. ꝙ propter culpã tenetur quis ad omnia illa, quæ sequũtur ex illa culpa. 31. *q. 2. de neptis. & 1. q. 1. placuit.* Arg. contra. 15. *q. 2. inebriauerunt Loth. ff. de fur. verum.* Item arg. ꝙ qui occasioné damni dat, damnum dedisse videtur. 50. *dist. sæpe. ff. ad l. Aquil. qui occidit. ī. eo. in hac.* & hæc pœna erit ad arbitrium iudicis, ex quo non determinatur. ī. *de offi. deleg. de causis.* sed ī. imponitur certa pœna trium mensium.

a *De materia huius glossæ vide omnino B. Thom. in 3. p. q. 82. ar. 3. adde hic nostros nostras.*

¶ Idem eodem †.

¶ *Supellectilia in Ecclesiis poni nõ debent, nisi necessitas vrgeat. Hoc dicit primò. Ecclesiæ debent sua vasa, & vestimenta mundè tene-* 60 *re. Hoc secundò.*

CAP. II.

Relinqui nolumus incorrectum, quòd quidam Clerici Ecclesias g sic exponunt suppellectilibus propriis, & etiã alienis, vt potiùs domus laicę, quàm Dei basilicæ videantur: non considerantes, quòd Dominus non sinebat, vt vas transferretur per templum. Sunt & alij qui non solùm Ecclesias dimittunt incultas, verùm etiam vasa ministerij, & vestimenta h ministrorum, ac pallas altaris, necnon & ipsa corporalia tam immunda relinquunt, quòd interdum aliquibus sunt horrori. ¶ Quia verò zelus nos comedit domus Dei: firmiter prohibemus, ne huiusmodi supellectilia in Ecclesiis admittantur, nisi propter hostiles incursus, aut incendia repentina, seu alias necessitates vrgentes, ad eas oporteat haberi † refugium: sic tamen vt necessitate cessante, res in loca pristina reportentur. Præcipimus quoque, vt oratoria, vasa, corporalia, & vestimenta prædicta, munda, & nitida conser- 40 uentur. Nimis enim videtur absurdum in sacris sordes negligere, quæ † dedecerent etiam in profanis i.

Relinqui.] Recitat duos excessus, contra quos secúdò prouidet. Secúda ibi, *Quia.* Abbas.

Casvs. Quidam clerici Ecclesias supellectilibus suis, & etiam alienis, sic exponunt, vt potiùs videantur laicorum, quàm Ecclesiasticorũ. Sunt & alij, qui Ecclesias dimittunt incultas, siue immundas, & etiam vasa ministerij, vestiméta, & pallas altaris, & corporalia tã immunda relinquunt, quòd aliquibus interdũ sunt horrori: vnde præcipit Papa, ꝙ huiusmodi supellectilia in Ecclesiis non ponantur, nisi necessitate instante, sic tñ, vt ea cessante de Ecclesiis remoueãtur, præcipit etiã, vt oratoria, vasa, & corporalia, & vestiméta prædicta, munda, & nitida conseruentur: absurdũ est enim in sacris huiusmodi sordes negligere, quæ dedecerent etiam in vestibus priuatorũ. No. quòd necessitas facit licitum, quod aliàs esset illicitum. Itẽ cessante causa, cessat effectus. Item Ecclesia, & ornamenta ecclesiarum, munda, & nitida sunt seruanda, & supellectilia in ecclesiis non sunt ponenda nisi ex causa.

g ¶ *Ecclesias.*] In ecclesiis tamen potest b, & debet iudicium ecclesiasticum exerceri. 2. q. 1. *præceptum.* sed nõ sæculariá. ī. *de immunit. ecclesiarum. c. 1.*

h ¶ *Vestimenta.*] Vestimenta ecclesiæ honesta, & munda debent esse, *de conse. di. 1. vestimenta.*

i ¶ *In profanis.*] i. priuatorum vestibus. Et ita est arg. ꝙ clerici debét incedere ornatis vestibus, nõ tamé ad iactantiam. 21. *q. 4. omnis iactantia.* quia dissolutos, & fractos vestibus non recipimus. 41. *dist. parsimoniam.* & incompositio corporis qualitatem indicat mentis. vt dicitur ea. *dist. §. vlt. in fi.* nec tamen prohibitas portare debent. ī. *de vita, & ho. Cleric.*

† habere.

b *Vide Nauarrum in manuali de Horis canonicis. vbi latè disputat hũc articulum.*

† *In codice Barbatiæ ita:* quas dedecerét in profanis etiam sustinere.

TITVLVS XLV.

De † reliquiis, & veneratione Sanctorum.

¶ Alexander iij.

¶ *Sine Papa licentia non licet aliquem venerari pro sancto.*

CAP. I.

Audiuim' †, quòd quidã inter vos diabolica fraude decepti, hominé quendam in potatione, & ebrietate occisum, quasi sanctum (more infidelium)

70 DE RELIQVIIS, ET VENERAT. SANCT. ¶ *Viso de custodia Eucharistiæ & Chrismatis, & veneratione sacrorum Sacramentorum, meritò subiicitur rub. de reliquiis, & veneratione Sanctorum. Abbas.*

De hac materia habetur 11. q. 1. si quis dixerit. 50. d. si quis præpostera. de conse. dist. 1. loca.

Audiuimus.] Primò narrat factum, quod audiuit. Secundò illud improbat ibi, *Cùm vix.* Tertiò illud prohibet ibi, *Illum ergo.* Abbas Siculus.

80 Casvs. Quidam diabolica fraude decepti, quendam in ebrietate occisum, quasi sanctum venerabãtur, cùm etiam pro talibus in ebrietate occisis Ecclesia vix orare permittat: cùm dicat Apostolus: *Ebriosi regnum Dei non possidebunt:* veruntamen mandat Papa, quòd illum de

† *Vide omnino concil. Tri. sess. 25. ti. de inuocatione, veneratione, & reliquiis Sãctorũ, & sacris imaginibus, & B. Thom. 3. p. q. 25. ar. 6.*

† Cap. vnico, tit. de veneratione Sanctorũ, in 3. cõ. *de materia vide omnino Zanchonium tract.* de hæreticis ca. 11. & *Cassaneum* in catalogo gloriæ mũdi p. 5. consideratione 44. cum multis sequentib. *adde Melchiorem Canum li. 1. de* locis Theo.

de cætero colere nõ præsumant, q̃a etsi per eũ miracula fierẽt sine auctoritate Romanæ Ecclesiæ non liceret pro sancto venerari. No. q̃ ebrietas est mortale peccatum. Item nullus debet venerari, quantumcunque miracula per ipsum fiant, nisi prius à Romana Ecclesia approbetur.

venerantur: Cùm vix [a] pro talibus in ebrietatibus [b] peremptis Ecclesias permittat orare: dicit enim Apostolus [Ebriosi regnũ Dei non possidebunt.] Illũ ergo non præsumatis de cætero colere, cùm etiamsi per eum miracula [c] fierent, non liceret vobis ipsum pro Sãcto absque auctoritate Romanæ Ecclesiæ venerari.

¶ Innocentius iij in concilio generali.

¶ *Sanctorum reliquiæ vendi non debent, vel passim ostendi non debent, ne circa illas populus decipi possit.*

CAP. II.

CVm ex eo, quòd quidam Sanctorum reliquias exponunt vænales [d], & eas passim ostendunt, Christianæ religioni detractum sit sæpius. Ne in posterum detrahatur, præsenti decreto statuimus, vt antiquæ reliquiæ amodo extra capsam nullatenus ostendantur, nec exponantur vænales. Inuentas autem de nouo, nemo publicè venerari præsumat, nisi priùs auctoritate [e] Romani Pontificis fuerint approbatæ. Prælati verò non permittant eos, qui ad eorũ Ecclesias causa venerationis accedunt, variis figmentis, aut falsis documentis decipi, sicut in plerisque locis occasione quæstus fieri consueuit.

TITVLVS XLVI.

De obseruatione ieiuniorum.

¶ Innocentius iij Clericis sancti Petri Magaloñ.

¶ *Vigilia occurrẽs in Dominica ieiunari debet in sabbato: & ieiunãda est vigilia B. Matthiæ.*

CAP. I.

EX parte vestra quęsitum fuit, vtrum si Natiuitatem Domini, vel Assumptionem beatæ Mariæ, vel festiuitatem alicuius Apostolorum in secũda feria contigerit euenire, die sabbati [f] præcedentis vigiliã debeat ieiunari: & verùm in vigilia beati Matthiæ Apostoli sit ieiunium iniungẽdũ? Ad quod breuiter respõdemus, quòd die sabbati festiuitates prælibatas [†] secundæ feriæ præcedentis, & beati Matthæi Apostoli debet vigiliã ieiunari.

¶ Idem Bracharensi Archiepiscopo.

¶ *Non capit congruam summationem: & textus in se satis clarus est, & multa sunt dicta, quæ patent per §§.*

CAP. II.

COnsilium nostrum: & infrà. ¶ Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd omnium Apostolorũ [g] vigiliæ sunt in obseruatione ieiunij celebrãdę, preter vigilias Apostolorum Philippi, & Iacobi, & beati Ioãnis Euãgelistæ: quoniam ipsorum solemnitas infra solemnitatem paschalem [h], istius autem infra Natalem Domini celebratur. Ieiunium etiam apud nos in Aduentu Domini agitur. Sanctorum quoque vigiliæ, quorum festiuitates oportet secundæ sũt: de celebratione beati Bartholomæi dubitabatur apud quosdã. Rũdet Papa, consuetudo regionis seruetur. Item quidam in Quadragesima propter necessitatẽ famis coacti sunt comedere carnes: quæritur, quæ pœnitentia illis sit iniũgẽda? Rũdet Papa, q̃ in tali articulo non peccãt. Itẽ quidã propter debilitatem comedunt carnes die sabbati contra loci consuetudinẽ, vnde alij habent molestiã? Respondet Papa, q̃ consuetudo loci seruetur, ita tñ q̃ debilibus, & infirmis propter hoc periculum non immineat. Itẽ quidã infirmantur in Quadragesima, & in aliis ieiuniis, & petunt esum carniũ sibi concedi. Rũdetur, q̃ desideriũ infirmorum supportãdum est, cùm vrgẽs necessitas hoc requirit, cùm legi nõ subiaceat necessitas. No. quòd bonarum mentiũ est ibi culpam timere, vbi culpa non est. Item consuetudo regionis in esu carnium attendẽda est. Item, necessitas legem non habet.

Glossa (marg. sin.):

¶ Gl. *reiteratur per q. quãdo Ecclesia orat.* &c.

a ¶ *Cum vix.* Quasi dicat, non in omni casu: q̃a tũc nõ erat Ecclesia pro eo, cũ ebrietas fuerit mortale [a] peccatũ, vt putã assidua, *de conse. dist. 5. nullus.* & 35. *dist.* §. 1. *aliàs, ea demũ.* & 35. *di. Eps.* secus cũ ebrietas fuerit veniale peccatũ. 35. *di.* ¶ *aliàs.* Ver. *quotiens.*

¶ *Gl. se fortificat textũ.*

b ¶ *In ebrietatibus.*] In ebrietate non potuit demereri. 15. q. 1. *an*... & c. *si conentæ*, *sententia.* ita nec meritum augeri arg. hic. & 22. q. 4. *Vnu*...

c ¶ *Miracula.*] Qm miracula fiũt [b] quãque p malos. 1. q. 1. *tentamus.* ideo nõ debet venerari pro sãcto, quisquis miracula faciat, nisi ab Ecclesia Romana prius fuerit per testes legitimos approbatus, vt hic dicitur, & j. c. *prox.* & s. *de testi. Venerabi*lis. vbi testes super vita & miraculis recipiũtur: quia quẽ ipsa reprobat, reprobãdus est: & quem approbat approbãdus est. 24. q. 1. *hac est fides.* & c. *qm. Vetus.* & q. 2. *sanè profertur.*

CVm ex eo.] Ponit duplicẽ excessũ, quẽ prohibet distinguendo inter veteres, & nouas reliquias ibi, *Ne in posterum.* Tertio fraudes per prælatos prohiberi pręcipit ibi, *Prælati.* Abb. Sic.

CASVS. Quidam exponũt reliquias sãctorũ vænales, & eas indifferẽter ostendũt, pp qđ sæpe detrahitur Christianæ religioni: vnde statuit cõciliũ, vt antiquæ reliquiæ de cætero extra capsã nullatenus extrahãtur, nec exponantur vænales. Inuẽtas de nouo nullus venerari præsumat, nisi priùs à sede Apostolica fuerint approbatæ: nec prælati Ecclesiarum permittant aliquos decipi huiusmodi falsis figmentis: sicut in plerisque locis occasione quæstus fieri cõsueuit. Not. q̃ reliquiæ venales exponi non debent. Item reliquiæ venerari non debent sine auctoritate Apostolica.

d ¶ *Vænales.*] Quod esse non debet: quia reliquiæ sanctorum martyrum, vel ipsi martyres vendi non possunt. C. *de sacrosan. Eccle. nemo.* quia res sacra non recipit æstimationem. *ff. de re. diui. sacra loca.* §. *Vlt.* & ideo non potest vendi: quia vẽditio sine pretio nõ cõsistit. *Inst. de emp. & ven.* § *pretiũ* & *ff. eo. l. 2.* §. *sine pretio.* Et spiritualia vẽdi nõ possunt, nec spiritualibus annexa. *j. de simo. querelã.* & *s. de iure pat. de iure.* immò qui spiritualia vẽdit, capitale crimen cũ simonia cõmittit. 1. q. 1. *qui studet.* ideoque reliquiæ sacræ vẽdi prohibẽtur, vt j. sequitur.

e ¶ *Auctoritate.*] Vt s. eod. c. prox. receptis testibus super vita, & miraculis illius s. *de testi. Venerabili.*

DE OBSERVATIONE IEIVNIORVM.

¶ *Viso de veneratione Sanctorum: quia propter eorum venerationem, &c. deuotionem sunt indicta ieiunia ab Ecclesia, merito post rubricam præcedentem subijcitur ista. Abbas.*

¶ 2 *De hac materia tractatur* 41. & 76. dist. per totum, & de cõse. dist. 3. quasi per totum, & de conse. dist. 5. per totum, & in concor. superius allegatis.

EX parte.] Cõmunis diuisio. Secunda pars ibi, *Ad quod.* Ab.

CASVS. Si Natiuitas Dñi, vel Assũptio beatę Mariæ, aut festiuitas alicui' Apostolorũ veniat in secũda feria, die sabbati pcedenti, vigilia debet ieiunari: & vigilia beati Matthię Apostoli debet ieiunari. No. q̃ dignitas diei festi nõ aufert on' ieiunij.

¶ *Glo. seq. obuersis, & soluit.*

f ¶ *Die sabbati.*] Simi. j. *de verb. sig. quæsitum.* Sed videtur, q̃ dies sabbati debeat seruitutem diei lunæ. Sed contra dies Dñicus, qui est medius impedire debet illam seruitutem locum: ut sacer intermedius impedit illam seruitutem *ff. de ser. seruitutes* § *sacer.* & mediũ prædium, quod non fuit in seruitute impedit seruitutem. *ff. de ser. rust. præd. qui sella.* §. *in rusticis* c. Sed illud non est seruitus, immo est debitum quoddam: vnde cùm non possit solui vna die, debet solui alia: arg. *C. 8. 70. minimum Ver.* & hoc ieiunandum est. sic. s. *de do. & con* ... *cum dilecti. ff. ad ar. bo.* §. *Cels*... quia ad duo tenetur: scilicet ieiunare vigiliã Apostoli, & ieiunare: vnde si nõ põt ieiunare vigiliã ob reuerentiã diei Dñicæ, ieiunet die sabbati. arg. *prædictũ alleg.* & ff. *de v...*, *debitor.*

COnsilium nostrum.] CASVS. Quæsitum fuit, vtrũ oẽs vigiliæ Apostolorũ debeãt ieiunari? & Rñdet, q̃ sic, pter vigilias Apostolorũ Philippi & Iacobi, & beati Ioannis Euãgelistæ: quia festiuitas illorum infra solemnitatem paschalem celebratur, festiuitas beati Ioannis infra Natalem Domini: & etiam ieiunium in Aduẽtu Domini agitur: Vigiliæ sanctorum quorum festiuitates secunda feria celebrantur, in præcedenti sabbato ieiunandæ sũt...

¶ *Glo. seq. obiicit de illo versic. Petrus, & Andreas, &c. & sol.*

g ¶ *Omniũ Apostolorũ.*] Qui omniũ, dicit, nihil excipit, nisi tres vigilias, quæ sequũtur: ergo in omnibus aliis est ieiunandum [d], nisi cõsuetudo contraria sit, vt in §. *prox.* ex quo excipit tantũ de illis, ergo, de omnibus aliis intelligendũ est, quia doli clausula non refertur ad ea, de quibus specialiter cautum est. *ff. de verb. oblig. doli clausula.* non obstantibus versibus illis:

Petrus & Andreas, Paulus cum Simone, Iuda,
Vt ieiunemus nos admonent atque Mathæus.

h ¶ *Paschalem.*] Inter quam nullum ieiunium necessitatis est. 76. *dist. c. ieiunium.* §. *non autem.* nisi rogationes, & vigilia Pentecostes *de conse. dist. 3. rogationes.*

Marginalia: Eph. 5. — a Vide B. Thom. 2. 2. q. 150. art. 2. — † Scilicet Lateran. c. 62. & c. 2. ti. de immunitate ecclesi. in 4. cõpil. — † Vide omnino concil. Trid. s. citatum c. 1. hoc tit. & Syluestrum in summa verbo reliquiæ. — b Vide B. Thom. 2. 2. q. 78 ar. 2. — † comprobatæ. — † In codice Barbatia, & in concilio ita: non permittant. — † Vanis legitur in concilio, in aliquot antiquis Gregorij libris. Versus Gex desideratur. — † De materia vide B. Thom. 2. 2. q. 147. & latè Couarruuiam l. 4. varia. resolu. c. 20. — c Cap. 1. e. tuis cõp. — c Item lic... medius impediat. — † præcedenti. — † Prælibatæ legitur in recentioribus libris. — † Cap. 2. eo. ti. in 3. cõp. — † In aliquot codicibus se ponitur ... quia illorum festiuitas infra solemnitatem paschalem, festiuitas beati Ioannis infra Natalem Domini celebratur. — † Alias ita: & sanctorum vigiliæ, quorũ quoque festiuitates, &c. — d Vt eorum æqualis sit festiuitas, quorum æqualis est sanctitas. 75. d. scire. Ioann. And.

a ¶ *In præcedēti sūt sabbatho.*] j. e. prox. & j. de verb. sig. quasi sunt.
b ¶ *Consuetudinē*] At. cōsuetudinē cuiuscunque regionis seruandā. 12. di. illā. j. de sepul. certificari. 76. dist. vtinam. j. eo. c. §. item.
c ¶ *Puniendos.*] Et sic necessitas excusat, quæ legem nō habet. de con. dist. 1. sicut. & j. eo. c. §. vlt.
d ¶ *Bonar. men.*] 5. dist. ad eius. in fi. tamē propter ambiguum duplicitet potest talibus pœnitētia imponi. 13. q. 3. *excommunicatorū.* 34. q. 2. in lectum.
e ¶ *In sabbatho.*] Quæ in sabbato comedi nō d bēt. de cōdi. de. ; sab bato. & arg. 12. di. illa.
f ¶ *Consuetudinem*] A qua recedi non debet sine magna causa: cū ex hoc scandalū generetur. Immò tāquam contemptores legum puniēdi sunt, qui cōtra faciunt. 11. dist. in his. si tamen periculū cōtigerit, non est seruanda, vt hic dicit in ferijs: quia verius etiā scandalum nasci permittitur, quàm veritas relinquatur. j. de regu. iu. qui scādaliz. auerit.
g ¶ *Indulgeri.*] Nōne debito, sed ex humilitate
h ¶ *Necessitas*] De cōse. dist. 1. sicut. & j. de regu. iur. quod non est.
i ¶ *Vt maius periculū.*] Scilicet mortis: sicut olim permittebat dare libellū repudij, vt maius periculū vitaretur: vt 33. q. 2. si quod verò.

a *Melius est suffragia non, quod suffragia sic perabundet, quàm quod desint.* 13. q. 2. non estimemus. fecundùm Hostien. de. Ant.
† *Alias sta: tēpore illo.*
quo tantæ fames ergo.
† *In antiqua compilatione huius dictiest ratio, quam hoc omisit Raymundus, quia habet ita, quia tam vrgens necessitas excusauit.*

¶ *Explicari.*] Communis diuisio. Secūda pars ibi, *Respondemus* Abbas.

CASVS. Quæritur, si dies Natalis Domini in sexta feria euenerit, vtrum illa die liceat nobis carnes comedere? rūdet, q; sic, si voto, vel regulari obseruātia nō sumus astricti, nec tū peccam., si ob deuotionem abstinemus. Not. q; consuetudo generalis Ecclesiæ seruanda est.

¶ *Gl. seq. ar. à cōtrario.*]
k ¶ *Nec voto.*] Ergo si voto tenentur, nō debēt comedere carnes: quia quæ sine conditione vouentur, sine cognitione soluātur. 32. q. vlt. c. vlt. quia ex quo in voto emisso nihil exceperunt, generaliter tenentur. arg. j. de prob. quia circa. ff. de seruitut. vrbanor. prad. si seruitus.
l ¶ *Consuetudinē.*] Quę pro lege seruari debet. 11. di. in his rebus. & 12. dist. diuturni. & sic cōsuetudo ecclesiæ generalis seruanda est tanquam lex. j. de celebr. Mis. peruiciosus.
m ¶ *Voluerint.*] Immò magis laudādi sūt, qa ea sūt in nostris officiis gratiora, quæ cū licet nobis nō īpēdere, gratia rū dilectionis impēdim. 28. q. 1. sā nunc. qa maioris gratię est offerre qd nō debes, q reddere qd teneris 33. q. 5. q sicut. alias est sub illo c. sūc salu abitur. qa nēo in necessitatib. liberalis existit. ff. de adim. leg. vt legat. & ff. de do. inter vi. & vxo. si quis pro vxore. B.

† *Vide Contrarium di. 1. c. varia. regula. 10. & Syluestrum in sum. verbo. ieiuniū circa finem.*
† *Ves.*
b *Errat hic glossa, & de hoc dicto te. quod docet B. Thomas. 2. 2. q. 147. art. 4.*

da feria celebrari, in præcedenti sunt sabbato[a] ieiunandæ. De festiuitate verò beati Bartholomęi Apostoli, de cuius celebratione dubitatio oritur apud quosdam: Respondemus, quòd in hoc cōsuetudinem [b] tuæ regionis obserues. & *infrà.* ¶ Cum autē quęsieris, quæ sit illis pœnitentia iniungenda, qui diebus Quadragesimalibus, quo † tempore tantæ famis inedia ingruebat, quòd magna pars populi propter inopiam annonæ periret, carnes comedere sūt coacti? Respōdemus, quòd in tali articulo illos nō credimus puniendos [c] †: preces tamen Domino pro illis, & cum illis effundas, ne ipsis aliquatenus imputetur: quia bonarum [d] mentium est ibi timere culpam, vbi culpa minimè reperitur. Idē de illis, qui propter debilitatem in sabbato [e] carnes sumūt, quod in partibus tuis nullatenus fieri consueuit: cum hoc ab aliis molestè feratur, & oritur inde illis occasio detrahendi: Respondemus, quòd super hoc consuetudinem [f] tuæ regionis facias obseruari, sic tamē quòd debilibus, & infirmis propter hoc periculum non emergat.

¶ Præterea de illis, qui in Quadragesima, vel in aliis ieiuniis solemnibus infirmantur, & petunt sibi esum carnium indulgeri [g]: Respondemus, quòd cùm non subiaceat legi necessitas, desiderium infirmorum, cū vrgens necessitas [h] exigit, supportare potes. & debes, vt maius in eis periculum [i] euitetur.

¶ Honorius iij. Pragen. Episcopo.

¶ *Si festū Natiuitatis occurrit sexta feria, licitum est omnibus carnes comedere, exceptis Professis, & voventibus.*

CAP. III.

Explicari † per sedem Apostolicam postulasti: & *infrà.* ¶ Respondemus, quòd illi, qui nec voto [k], nec regulari obseruantia sunt astricti, in sexta feria, si festum Natiuitatis Dominicę, die ipso venire contigerit, carnibus propter festi excellentiam vesci † possunt secundùm consuetudinem [l] Ecclesiæ generalis. Nec tamen hi † reprehēdendi sunt, qui ob deuotionem voluerint [m] abstinere.

DE PVRIFICATIONE POST PARTVM.

¶ *Suprà visum est de ieiuniis traditis ob reuerētiam Sanctorū. Sequitur meritò videre de purificatione post partum, quæ fuit inducta ob reuerentiam Ecclesiarum. Abbas. De hac materia tractatur 5. dist.*

TITVLVS XLVII.

De purificatione † post partum.

¶ Innocentius iij. Armachan. † Archiepiscopo.

¶ *Mulier post partum statim potest ingredi Ecclesiam, nec tenetur abstinere per aliquos dies secundùm legem Mosaicam.*

CAP. VNICVM.

Volens † : & *infrà.* ¶ Licèt secundùm legem Mosaicā certi dies [n] determinati fuissent, quibus mulieres post partū à tēpli cessarēt ingressu: Quia tamen lex per Moysē data est, gratia, & veritas per Iesum Christum facta est: Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd postquā vmbra legis euanuit, & illuxit veritas Euangelij, si mulieres post prolē emissam, actura gratias Ecclesiam intrare voluerint [o], nulla proinde peccati mole grauantur: nec est Ecclesiarum eis aditus denegandus, ne pœna illis † conuerti videatur in culpam. Si tamen ex veneratione [p] voluerint aliquandiu abstinere, deuotionem earum non credimus improbandam.

¶ *Olens.*] Primò ponitur decisa consultatio. Secundò dubij fortificatio ibi, *Licet.* Tertio solutio ibi, *Quia.* Quartò permissio ibi, *Si tamen.* Ab.

CASVS. Quæsitum fuit à Papa, per quātum tempus mulier post partum ab ingressu Ecclesiæ debeat abstinere secundùm legē Mosaicam, certi dies determinati erant, quibus mulier ab ingressu ecclesiæ post partum abstinebat: sed quia per Iesum Christum veritas facta est: Rūdet Papa: quod postquā venit a legis euanuit & veritas illuxit Euangelij: si mulieres post partum voluerint Ecclesiam intrare acturæ gratias Deo, nullum est peccatum: nec aditus ecclesię illis est denegandus: ne pœna illis videatur in culpam conuerti: tamen si aliquādiu voluerint abstinere, non est improbandum. No. quod pœna non debet conuerti in culpam.

n ¶ *Certi dies.*] s. pro masculo xl. dies, pro fœmina lxxx. dist. 5. §. 1. & ideo ad litteram hoc fieuat, quia reputabantur immundæ vsque ad tempus illius. B.

o ¶ *Intrare voluerint.*] Prohiberi non debent: ne pœna eis vertatur in culpam 5. d. st. si mulier. & c. ad eius verò & 7. q. 1. cùm percussus.

p ¶ *Ex veneratione.*] De conse. dist. 2. quotidie. & quia bonarum mentium est, &c. ī. tit. prox. con silium. §. 2. & 5. dist. ad eius verò concubitum.

† *illi.*
† *Alias sta: de purgatione*
† *Armach. episco. o.*
† *Armach. episcopo.*
alias stat Innocētius iij. cæteris omissis.
† *Ca. vnic. cod. tit. in bandum. 5. comp. Et cur purificatio fuerit in lege instituta, vi. de per B. Thomam. 3. q. 27. art. 4. & de purificatione legitur.*

TITVLVS XLVII.

De Ecclesiis ædificandis †, vel reparandis.

¶ Ex concilio Maguntin. †

¶ *Habentes beneficiū in Ecclesia tenētur contribuere ad ipsius reparationē.*

CAP. I.

Qvicūque Ecclesiasticum beneficium habent, omnino adiuuent ad tecta [q] Ecclesiæ restauranda, vel ipsas Ecclesias emendandas.

DE ECCLESIIS ædificandis, vel reparandis.

¶ *Suprà visum est de ecclesiarum consecratione. Sed quia Ecclesia cōsecrata, quandoque ruit, & sic reparatione indigent: quandoque verò in necessitate de nouo ædificari debent: meritò sub iicitur de Ecclesiis ædificandis, vel reparandis. Vel continua magis ad proxima sic: Suprà visum est in rubricis præcedentibus de veneratione Ecclesiarum, & sanctorū. Sed quia ad decus Ecclesiæ pertinet reparare eam, vel nouiter ædificare: ideo subnicitur hæc rubrica. Abbas. De hac materia tractatur 16. q. 1. § hinc etiam. vsque ad fi. §. Item sunt aliqui. de conse. dist. 1. in multis c.*

† *de materia huius tit. vide Tridēt. sess. 7. de refor. c. 8. & plenius sess. 21. de refor. c. 7.*
† *In concilio autem habetur ex decretum in concilio Maguntiaco sub Carolo Magno. c. 41. referūt Bur. hardus l. 3. decret. c. 30. & Iuo. p. 3. c. 35. & c. 40. eo. tit. in 1. comp.*

¶ *Vicunque.*] Littera huius c. patet. Not. quòd cuius est emolumentum, eius debet esse & onus.
q ¶ *Ad tecta.*] Nā vbi est emolumentū, ibi debet esse onus: qa iniq est fœdus is, qui lucrū amplectit, onus autē subire recusat. de cad. tol. l. vnic. §. pē. in fi. & § in autē. ver. si nec talis, sicut ad quē spectat onus & emolu-

& emolumentum. C. de fur. manifest. l. penul. in fi. sic s. de his quae fi. a maio. par. c. vlt. j. eod. de his. Nam & ipse fructuarius tenetur ad sarta tecta. C. de vsufr. cum ad quem. & ff. eod. vsufructu legato. l. iij. in fi. & § hactenus [alias est lex.] & hoc intelligo, cum quarta ad hoc deputata nō sufficit: de qua habes 10. q. 3. Vnio. alias si sufficeret, non teneretur.

† Ex concilio Lateran. sub Alexan. iij. c. 23. & c. 2. eo tit. in 1. comp.

CVm dicat.] Duae sūt partes. Secunda ibi, Statuimus. Prima subdiuiditur. Secūda ibi, Caueant. Ab. Sic. Casvs. Quia Leprosi cū sanis habitare nō debēt, ne vna ouis morbida inficiat sanas oues, statuit concilium Lateranēn. vt vbicūq; tot simul leprosi fuerit congregati sub cōi vita, q Ecclesiā cū coemeterio possint construere, & propriū presbyterum habere, sine cōtradictione alicui hoc faciāt: caueāt tñ, q de iure parochiali veterib. Ecclesiis iniuriosi nequaquā existant: qa quod eis pro pietate cōcēditur, ad aliorū iniuriā redūdare nō debet. De hortis tñ, & nutrimētis animaliū suorū, decimas soluere nō cogantur. Not. q noua Ecclesia in piudiciū veterū Ecclesiarū fieri nō debet. Itē priuilegiū in iniuriam alterius dari nō debet. Itē qd dat pro pietate, nō debet trahi ad grauamē alteri. Itē leprosi de hortis, & de animalib. suis decimas soluere nō cogūt. ¶Gl seq. quarit, & sol.

¶Ex concilio Lateran. †

¶ Leprosi proprie debēt, sine praeiudicio antiquarū parochiarū habere Ecclesiā propriam, & Presbyterū, nec tenētur soluere decimas de hortis, vel nutrimentis animalium.

CAP. II.

CVm dicat Apostolus: & infrà. ¶Constituimus, vt vbicunque tot [a] simul leprosi sub cōmuni vita fuerint congregati, quod Ecclesiā cū coemeterio sibi cōstruere †, & proprio gaudere valeant Presbytero, sine contradictione aliqua permittantur habere. Caueant tamen, vt iniuriosi veteribus [b] Ecclesiis de iure parochiali nequaquā existant: quod enim eis pro † pietate cōceditur, ad aliorum iniuriam [c] nolumus redundare. Statuimus etiam, vt de hortis, & nutrimentis [d] animalium suorum, decimas tribuere nō cogantur.

† Constituere, legitur in concilio, & pluribus veteribus Gregorianis.

† Dictio, pro, deest in pluribus exemplaribus, & manu.

¶Alexander iij. Eboracen. Archiepo.

¶ Propter nimiam distantiam Ecclesiae, potest noua Ecclesia in ipsius parochia aedificari, & certa portio de antiqua sibi deputari.

CAP. III.

AD † audientiā nostram nouerit peruenisse, quod villa, quae dicitur H. tantū perhibetur ab Ecclesia parochiali distare, vt † tēpore hyemali, cùm pluuiae inūdāt nō possint parochiani, sine magna difficultate [e] ipsā adire: vnde non valent congruo tēpore Ecclesiasticis officiis interesse. Quia igitur dicta Ecclesia ita dicitur reditibus abundare, quòd praeter illius villae prouentus ministler illius conuenientes † valeat sustentationem habere: Mandamus, quatenus si res ita se habet, Ecclesiam ibi aedifices, & in ea Sacerdotem, sublato appellationis obstaculo, ad praesentationem Rectoris [g] Ecclesię maioris, cum canonico fundatoris assensu instituas, ad sustentationem suam eiusdem villae obuentiones [h] Ecclesiasticas percepturū: prouidens tamen, vt competens in ea honor [i] pro facultate loci, matrici † Ecclesiae seruetur: quod quidem fieri posse videtur, cùm eiusdē villae dominus viginti acras [k] † terrę frugiferę velit ad vsus Sacerdotis conferre. Si verò persona matricis Ecclesię virum idoneū pręsentare distulerit, [l] vel opus illud voluerit impedire, tu nihilominus facias idem opus ad perfectionem deduci, & virum bonum appellationis cessante diffugio instituere non omittas.

† Cap. 2. eo tit. in 1. compil.

† quòd.

¶ Idem Lexonien. † Episcopo.

¶Rectores Ecclesiarū possunt cōpelli, vt de reditibus, qui supersunt, teneātur conferre ad constructionē, seu reparationem Ecclesiae.

a ¶Tot.] Sed qd sufficiunt, fortè x vt 10. q. 3. Vnio. vel etiā pauciores, dummodo velint Ecclesiam dotare. arg. de conse. dist. 1. nemo.

b ¶Veteribus.] Veteres enim Ecclesiae propter nouas laedi nō debent. 16. q. 1. quicunque. Ecclesiae tamen de decimis modicū damnum possunt sustinere. j. c. prox.

¶Glos. seq. arguit, & arguendo probat.

c ¶Aliorum iniuriam.] Arg. nullius inopiā releuari cum alterius iactura. 12. q. 2. primum. & ff. de condi. inde. nam hoc. arg. 14. q. 1. denique. arg. C. de eman. li. nec auus. quia & si princeps cōcedit alicui aedificare in loco publico, hoc intelligit facere sine damno alterius ff. ne. quid in loco pub. l. 2. §. si quis à principe. & ff. ad Treb. sed cum ab haerede ff. de admi. tuto. impuberis. & j. ad audientiam Sic enim interpretanda sunt beneficia principis, vt nō incipiāt esse iniqua. ff. de vul. & pup. sub ex facto. ff. de praete. stipula. l. Paulus. ff. ex quibus cau. maio. l. sciendum s. de vsu pal. ex tuarum. & s. de offi. ord. c. licet.

d ¶ Nutrimentis.] De omnibus aūt aliis soluant decimas, ex quo de illis tantùm prohibent: quia quod de vno phibetur, de alio concessum intelligit. 25. dist. qualis. nisi religionē aliquorum assumerent, tunc gauderēt eorum priuilegio. s. de sta. mo. recolentes. in fi. & arg. s. de dec. ex parte. Io.

AD audientiam.] Primò ponit facti narrationem. Secundò prouisionē ibi, Quia igitur, quae primo prouidet, quādo rector consentit, secundò quando dissentit ibi, Si verò. Abb.

Casvs. Quaedā villa tātū distabat à parochiali Ecclesia, q tēpore hyemali sine magna difficultate parochiani ipsā Ecclesiā adire nō poterāt: vñ cōgruo tpe nō poterāt diuinis officiis interesse: vnde dñs illius villae petiit, vt ibi posset Ecclesiā cōstruere, quā dotare volebat: & maior Ecclesia in tm abūdabat q nullū, vel modicū praeiudiciū pp hoc fieret eisdē sine obuētione illi villae: vnde mādat Papa dioecesano, quatenus si ita est, Ecclesiā ibi aedificet, & in ea sacerdotē instituat, ad psētationē rectoris maioris Ecclesię, cū assēsu patroni, pcepturū obuētiones illius villae: prouideat tñ, vt cōpetēs honor secūdum facultates illi loci Ecclesiae matrici seruetur: q satis fieri potest, cū dñs eiusdē villae xx. acras terrae illi Ecclesiae assignare velit. Si autē Rector matricis Ecclesię, opus illud voluerit impedire, vel presbyterū idoneū distulerit psētare, Archieps nihilomin idē op fieri faciat, & presbyterū instituat. No. q ex iusta cā noua Ecclesia fieri pōt in parochia alterius ea inuita, ita tamē quod pro facultatibus ipsius loci nouiter cōstituti honor matrici Ecclesiae, & praesentatio rectori maiori patrono seruetur. Itē modicū damnum ex causa sustineri pōt. Itē negligētia inferioris suppleri debet per superiorem.

e ¶Magna difficultate.] Haec est iusta causa cōstituēdi Ecclesiā in alterius parochia, & in eius praeiudiciū. & ita difficultas aliquid permittit, qd aliàs prohibetur. simi 63. dist. cum longè. & 93. dist. c. statuta & ff. de iud. l. si longius. & ff. de arbi. si cum dies. § si arbiter. & C. in quibus cau. tu. vel cura habentes in. da. l. pp latē. & l. cū ob augmentum. simile s. de rescrip. nonnulli. s. de ele. nihil est. § vlt. & 7. q. 1. temporis qualitas §. 1.

† commutetur.

† Alibi ita: matrici Ecclesiae iura sermentur.

† Acra, iugeris est Anglis, quantum terrae subiectum pro uno die arari potest. arpentum apud Galos. Italis, & Lumbardis.

g ¶Commutetur.] Aliàs quia Hostiensis non permitteretur 16. q. 1. hic. vbi. 16. q. 1. quicunque. & c. sequenti ecclesia. & c. de deci. & si cuiusmodi. s. c. prox. 11. q. 2. bo. tantùm honores.

g ¶ Rectoris.] Praesentatio rectoris est necessaria: quia ille est ei subiectus. arg. 14. dist. q. apud nos, & 50. dist. in capite. & quod ipsū tangit, approbare debet. s. de temp ord. si apud Gal. archiepiscopus C. de au. tu. & quae praestan. l. vlt. & 16. q. 2. cum simus statuimus. & s. de off. cato, scilicet archi. quia. in fi. Sed quare praesētatio nō spectat principaliter ad patronum: vt s. de iurepa. per nostras? Potest dici, q ideo spectat ad maiorem ecclesiā: qa in eius praeiudicium fundatur alia in ipsius parochia. vñ quasi quadā compositione psentat cum assensu patroni, & hoc puidet Papa fortè de consensu patroni. Vel pōt dici, q patronus tm eliget, & praesentabit electum rectori maioris Ecclesiae, qui illum postea Epo praesentabit. arg. 24. dist. quando. sed primus verior vr. Sed quid si patronus non concordat cū illo rectore? Nisi iustam causam contradictionis ostendat, nō nocet. vel dic, q ambo sunt patroni, & ambo debēt similiter eligere: quia de bonis vtriusque dotatur ecclesia: & presbyterū praesentabunt Archiepo. Ber.

† Exon.

† Lexonen.

¶Gl sc. sig. cōtrariū, & dupliciter sol. & scda solutiō signat cōtrario.

h ¶Obuētiones.] Et ita videt, q debeat habere decimas illius villae: sed contra 16. q. 1. quicunq; & c. ecclesia. nō sunt cōtraria. sed Papa hoc fecit ex plenitudine potestatis. & hoc ideo, quia pp prouētus illius villae rector maioris Ecclesiae poterat cōpetenter sustētari: vt s. dicitur: sed Episcopus hoc facere nō posset nisi de cōsensu rectoris maioris ecclesiae, quia nō potest iura illius Ecclesiae dare alteri. s. de reb. Eccle. non alien. c. 1. & arg. 16. q. 1. constitutum. & §. sicut duo. Gratianus tamē cōtrarium tenere videtur. vt colligitur ex illo §. sicut duo. à cōtrario sēsu praecedētis c. Licèt possit dici, quòd Papa nō intellexit de decimis praedialib. sed de obuentionibus aliis, scilicet oblationibus, & de personalibus decimis, quae dantur diebus, quibus accedunt ad ecclesiā, & ex mortuariis, & consimilibus. quia de iure cōmuni perceptio decimarum pertinet ad parochialem Ecclesiam. s. de decimis. cum in tua. & si Papa de illis intellexisset, bene expressisset. arg. s. de deci. ad audientiam. sicut expressit de obuentionibus, expressisset suprà de decimis. arg. contra j. de verb. sign. cum inter vos.

a Et hoc probat litera pro facultate loci: vel secundum ad fructum, & baptisma, & capitulū. & simile suprà de capel. mo. dilecti. Vel refertur de sui cultura & praesēti ea transmissa. Io. And.

i ¶Honor.] Scilicet vt aliquid annuatim in signum subiectionis praestetur. arg. de consi. omnis anima. moderandum tamen ad arbitrium Episcopi s. de offi. deleg. de causis.

k ¶Acras.] Mensura terrae est: & est vulgare Anglorum.

l ¶ Distulerit.] Et patronus cum eo.

De his.] Casvs. Quæritur, vtrùm Rectores Ecclesiarum compelli debeāt eas reparare? Et rñdet, q̄ cogi de debonis Ecclesię, si eis supersunt, ad reparationem Ecclesiarum cōsistere, vt eorū exēplo cæteri inuitēt. Not. q̄ cuius emolumentū, eius debet esse onus. Itē q̄ aliū inuitat, in se debet habere, quod prędicat.

a ¶ *Cogi debēt.*] Si partem fabricę recipiāt. arg. 10. q. 1. *decernimus.* & q. 3. *Vnio.* immò certè & sine illa, si possunt vt colligitur ē. *de his, quæ fiū à ma. par.* c. *vlt.* & arg. 12. q. 3. *pontifices* & ē. *de testi. cum in officiis.* & ē. *eod.* c. *vbi de hoc.*

b ¶ *Exemplo.*] Qui aliū inuitat ad aliquid faciendū, in se debet habere, quod prędicat. 26. *di. Vna tñ.* & 25. *di. permiā.* & ff. *d neg. gest. si pupilli.* §. *vlt.* & ff. *de fideicom. liber.* ff. *si seruus vend. alienae.* & 61. *dis. miramur.* 41. *di.* §. 1. & 47. *di.* c. *sicut.* §. *necesse.*

cil. quidā referūt. & ff. *com. prædio.* l. 1. & ij. *de doli. impube. ad dissoluēdū.* sic rescriptū nō datur ad litē, q̄ nōdū sūt. ē. *de rescri.* c. *vlt.* vbi plures cōcor. sūt ad hoc. At cōtra ff. *de serui. Vrbano prædio. si seruitus.* §. *futuro.* Solue istud cōtrariū cū suis cōc. & dic, q̄ futuro ędificio nō pōt seruitus cōstitui, vt statim sit seruiēs: quia nō est, cui seruiat, sed aliquis potest obligari ad eam cōstituendam: cum fuerit ędificium. ff. *fam. ercis.* hæredes. §. *an ea stipulatio.*

CAP. IV.

De ✝ his, qui parochiales Ecclesias habent, duximus respondendum, quòd ad reparationem, & institutionem Ecclesiarum cogi debent[a], cum ius fuerit, de bonis, quæ sunt ipsius Ecclesię, si eis supersint, cōcurrere, vt eorum exemplo[b] cæteri inuitentur.

¶ Vrbanus iij.

¶ Sæcularis Ecclesia sine præiudicio Clericorum ad statū regularem potest reparari: & collegio, quod nondum est, priuilegium non confertur.

CAP. V.

Ad ✝ audientiam nostram peruenit, quòd tu in Ecclesia, de qua in Episcopum vocatus fuisti, regulares Canonicos desideras ordinare: inde siquidem est, quòd hoc deuotioni & auctoritate Apostolica indulgemus[c], si tibi Episcopus diœcesanus consenserit in hac parte. Verùm si Clerici sæculares ibi adhuc superesse noscuntur, volumus eis, dum vixerint, ibi[d], vel alibi necessaria prouiderit. ✝ ¶ Licet autem nobis instantius supplicaueris, vt Ecclesię prędictę confirmationis priuilegium faceremus, tibi non possumus[e] de iure deferre, cùm nulli Canonici adhuc ibidem existant, quibus priuilegium concedatur.

Ad audientiā.] Diuiditur in duas partes. Secunda ibi, *Licet autem.* Abbas.

Casvs. Quidā canonicus Ecclesiæ sæcularis vocatus fuit in Episcopū ecclesię alterius cuiusdam, desiderabat in Ecclesia illa, de qua fuerat assūptus, instituere canonicos regulares: petiit à Papa, vt hoc ei liceret: indulget Papa, vt hoc facere possit, si Episcopus diœcesanus in hoc sibi cōsentiat: ita tñ q̄ clericis, si qui sūt, ibi, dū vixerint, vel alibi, necessaria ministrent. Itē petiit à Papa, vt faceret priuilegiū cōfirmationis canonicis ibidē instituendis: in hoc Papa ipsū exaudire non potest, cū nulli canonici adhuc ibi sint, quib. priuilegiū cōcedatur. Not. quod Papa per suam indulgentiā, vel priuilegiū alicui præiudicare nō intēdit, vt hic patet: quia si Episcopus diœcesanus hoc nō permittat, non valet hæc indulgētia, nec et clericis illius Ecclesiæ pręiudicatur. Itē rel. q̄ nō est, non datur priuilegiū.

¶ *Glo. seq. quærit obiiciendo, & soluit.*

c ¶ *Indulgemus.*] Sed quid valet ista indulgentia, cùm hoc possit sine licētia diœcesani: quia & hoc idē poterat, si cū licentiā Episcopi habuisset? quātū ad hoc parū valet, nisi quia Episcopus citiùs mouebitur ad cōsentiendū: & si nō consentiret, faciliùs compelleretur. arg. ē. *de iure pa. nullus.* sed in hoc prodest, quia hoc facere poterit clericis inuitis dūmodo eis ibi, vel alibi prouideat eis, aliàs inuitis hoc facere non posset: similis indulgentia est ē. *de Vsu. pal. ex tuarum.* Et est opt. arg. quod Papa non intendit alicui facere præiudicium per suū priuilegium. De hoc no. plura arg. ē. *cū cum dicat.*

¶ *Glo. seq. obiicit, & sol. iterum obiicit, & soluit.*

d ¶ *Ibi.*] Sed hoc videtur cōtra ius: quia hoīes diuersæ professionis in eodē officio non debent associari. 16. q. *vlt. in nona.* & ē. *de electione cum causam.* arg. ē. *de postu.* c. 2. *in fi.* In potestate episcopi erit, an velit eis prouidere ibi, vel alibi, sed honestius est, vt eis alibi prouideat. Arg. est hic, q̄ aliquis punit sine culpa, quod esse nō debet ē. *de satis peruersū.* & 16. q. *vlt. animarū.* Et hoc quidem regulare est, sed hoc facit Papa ex speciali indulgētia, v. remanū sit fauore religionis & est sūma rō, q̄ pro religione facit ff. *de relig. & sūpt. fune. sunt personæ* pp q̄ multa fiūt, q̄ aliàs non fierent ē. *de apost.* c. 2. & ē. *de fil. presbyter.* c. 1.

¶ *Glo. seq. fortificat textum, signa contrarium, & soluit.*

e ¶ *Non possumus.*] Sic ergo patet, q̄ rei, q̄ nō est, nō datur priuilegiū: nō. n. ante ratio q̄rēda est, quàm persona. ff. *de iure codi-*

¶ Cælestinus iij.

¶ Non obstante iuramento de reb. Ecclesiæ non alienādis: potest Episcopus propter indigentiā, nouam Ecclesiā ædificare.

CAP. VI.

Tva ✝ nos duxit: & *infrà.* ¶ Præterea quia occasione iuramenti, quòd de rebus Ecclesiæ ✝ non alienandis[f] te asseris præstitisse in locis tui Episcopatus, in quibus populi habitantes Oratoriis egere vidētur (ne prętextu nouarū Ecclesiarum commissa tibi Ecclesia destitui vidēatur[g]) Ecclesias formidas erigere: Fraternitati tuæ mandamus, quatenus illius iuramenti[h] occasione nullatenus prætermittas, quin populo indigenti[i] super basilicarum institutione studeas salubriter prouidere.

Tva nos.] Prima pars se supponit dubium Epi, quod secūdo tollit ibi. *Fraternitati.* Abb. Sic.

Casvs. Quidā Eps iurauit, q̄ bona Ecclesiæ nō alienaret: postmodū quidā habitatores sui episcopatus, non habētes ecclesias, vel oratoria in qb. possent audire diuina, petebant ab Episcopo, vt oratoria in locis illis erigeret, in quibus audirent diuinū officium: Episcopus occasione iuramenti prædicti dubitabat Ecclesiā ibi erigere, ne prætextu nouarū ecclesiarū ecclesia sua detrimentū incurrat: quare super hoc cōsulit Papā: & ipse mādat, quatenus occasione illius iuramenti non dimittat, q̄n populo indigenti super ecclesiis cōstruēdis debeat prouidere. No. q̄ iuramentum ad casum inopinatū extendi nō debet. Item ex iusta causa nouæ Ecclesiæ possunt construi in parochiis aliorum: aliàs nō debēt construi.

f ¶ *Nō alienādis.*] Simile 28. *di. de Syracusana* 10. q. *vlt.* c. *vlt.* & ē. *de reb. eccl. nō alie.* Vt *supra:* sic & Rex in sua coronatione iurat regni sui iura illibata conseruare. ē. *de iureiur. intellecto.*

g ¶ *Destitui videatur.*] Trepidauit, vbi nō fuit timor in hoc facto, videbatur pręiudicium fieri Ecclesiæ suę, quia parochiani illi veniebant fortè ad Ecclesiam suam. B.

h ¶ *Iuramenti.*] Iuramentum enim nō extendebatur ad hunc casū, licet illi essēt parochiani sui: ex quo populus indigebat. 21. ē. *de constit. cum M.* & ē. eo. *ad audientiam.* 1. nec poterat illud seruare iuramentum sine periculo animarum, propter carentiam sacerdotum: vnde si propter episcopi negligentiam aliqui perirent, imputaretur ipsi. 25. q. *ut si presbyter.* & c. *seq.*

i ¶ *Indigēti.*] Ecce cā, quare noua pōt cōstitui Ecclesia in pręiudiciū etiā alterius, sic ē. *eo* c. 3. & 16. q. 1. *præcipimus.* & q. 7. *Ecclesias.*

TITVLVS XLIX.

De immunitate ✝ Ecclesiarum, Cœmeterij, & rerum ad eas pertinentium.

¶ Ex synodo Ioannis Papæ.

¶ In domibus Ecclesiarum non debet Iudex laicus iudicare, nec hospitium quærere.

CAP. I.

Vt ✝ in domibus[k] Ecclesiarum, neque Missus[l], neque Comes, vel iudex publicus, vel minister, quasi pro consuetudine placitum[m], vel hospitium[n] vendicent: sed in publicis locis domos cōstituāt, in quibus placitum teneant, &

DE IMMVNIT. ECCLESIARVM, &c.

¶ Continuatur hæc rubrica ad præcedentia hoc ordine secundū Gof. & Ioan. And. Visō de Ecclesiis ædificatis, & reparatis, quia ipsæ cū suo ambitu, & cœmeterio, & suis rebus grauari non debēt oneribus, quibus res laicorū premūtur, ideo rectè post præcedentem rubricam subiicitur ista, vbi de istorum immunitate tractatur.

De hac materia tractatur 42. d. §. sed licet, vsque ad fi. di. & 87. & 98. di. & 14. q. 4. & 23. q. v. l. c. si in morte. §. ecce q̄ vsq; ad §. hinc dat. 16. q. 1. gēeraliter, vsq; ad §. idē & q. 6 & 2. q. 1 ī primis.

Vt in domibus.] Casvs. Statuit Papa in c. isto, q̄ in domib. Ecclesiarū placitū, vel hospitiū nullus sibi debeat vēdicare, nō obstāte aliqua cōsuetudine, sed in publicis locis hoc faciāt. No. q̄ placita sęcularia in ecclesia teneri nō debēt. Itē iudices sæculares prętextu alicuius cōsuetudinis, hospitiū in Ecclesiis vēdicare non debēt.

k ¶ *Vt in domibus.*] Supple, statuimus.

l ¶ *Missus.*] Id est, executor, vel officialis: vulgare est Italiæ.

m ¶ *Placitum.*] Et ita placita sæcularia non sunt in Ecclesiis tractanda, sed Ecclesiastica sic 2. q. *vlt.*

n ¶ *Hospitium.*] C. *de episcop. & cler.* l. 1. *in fin.* quod quasi debi-

tum

✝ Cap. 3. e. ti. in 1. cōp. Et post concilium Lateran. sub Alex. iij. p. 29. c. 2. Et vide concilium Trid. sess. 21. de reformat. c. 7.

✝ Cap. 4. e. ti. in 2. cōp.

✝ Vide l. nec agnus. C. de eman. libe. & in l. ex facto. ff. de vulg. & pupil. subst.

✝ Alex. iij. in Vno, aut altero Vetustiori codice.

a *Hanc, & duas sequentes vide* 18. c. vl. de rebus. g. l. 10. *And.*

✝ Ca. 5. eo. tit. in 2. cō.

Et vide Io. And. Antonii But. & Imolam in c. extirpandæ. §. *qui verò supra de præbend.*

✝ *Salias in tra ecclesię* eug. & c.

✝ *Vide concilium Trid.* sess. 25. de reform. c. 20. *Vbi immunitates, & priuilegia ecclesiæ, & personarū ecclesiasticarum innouantur, & confirmantur.* Adde *tractatum Remegij de Gonni de immunitate Ecclesiarum.*

✝ Cap. 1. eo. ti. in 1. cōp. *Et de materia vide plenè per Nauarrum in Manuali de Horis canonicis* c. 5.

tum non debent habere[e], sed charitatiuum hospitiũ petere possunt à clericis, ad quod tenentur. 42. dist. §. 1. & 3. de suppl. negl. prælat. sicut & 3. de praben. c. de monachis.

PEruenit.] Hoc c. multos habet intellect[a]: ideo per multos non summat. Primò ponit dictũ. Secundò rationem ibi. *Quatenus.* Ab. Sic.

CASVS. Statuitur in c. isto, quod cùm necessitas imminet, nullus à custodia ciuitatis, seu vigiliis debeat excusari: sed omnes ad hoc generaliter teneant, vt omnibus vigilantib. ciuitas melius valeat custodiri. Not. quod in necessitate cessat priuilegiũ. Item quod omnes tangit, ab omnib. approbari debet.

a ¶ *Nullum.*] De hominibus Ecclesiæ.

b ¶ *Aut alio modo.*] Id est, sub hoc prætextu excusari, quod sit homo Ecclesiæ nostræ, vel suæ.

c ¶ *Omnes.*] Nisi sint senes, vt eo prætextu excusentur. *C. de decu. l. vlt. li. 10. & 12. q. 2. Ecclesiarum seruos cõtra.* sed hoc est speciale. Bern.

d ¶ *Vigilantibus.*] Vicissim, & successiuè, vel etiã simul, si periculum imminet: quia expedit reipublicæ plures habere defensores. *ff. de no. oper. nun. ita reipublica* Vin.

etiam hospitentur.

¶ Gregorius † Archiepiscopo Tirracon.

¶ Tempore magnæ necessitatis, non debet aliquis excusari à murorũ, seu ciuitatis custodia. Hoc dicit secundum intellectum Panormitani.

CAP. II.

PEruenit: & infrà. ¶ Fraternitas tua nullum[a] per nostræ, vel Ecclesiæ suæ nomen, aut alio modo[b] excusari à murorum vigiliis patiatur: sed omnes[c] ad hoc generaliter compellantur: Quatenus cunctis vigilãtibus[d], meliùs valeat ciuitatis custodia procurari.

¶ Idem Vitali defensori Sard. †

¶ Rusticus astrictus ad culturam agrorum Ecclesiæ non potest illam deserere. Hoc dicit summando generaliter.

CAP. III.

INdicatum est: & infrà. ¶ Dictum est nobis, quòd rustici[e] Ecclesiæ rura eius deserentes, in priuatorum possessionibus culturam exhibeant: quod experientia tua fieri non permittat.

¶ Ex concilio Laterañ. †

¶ Laici collectas imponentes Clericis, vel Ecclesiis, seu iurisdictionem eorum vsurpantes, si moniti nõ desistunt, sunt excommunicati cum suis fautoribus: potest tamen Episcopus cum Clero eis in necessitate præbere subsidia.

CAP. IV.

NOn † minùs: & infrà. ¶ In diuersis mũdi partibus consules ciuitatum, & rectores, necnon & alij, qui potestatem habere videntur, tot onera frequẽter imponunt Ecclesiis, vt deterioris conditionis factũ sub eis sacerdotium videatur, quàm sub Pharaone fuerit †, qui legis diuinæ notitiam non habebat[f]. Ille quidem omnibus aliis seruituti subactis †, Sacerdotes, & possessiones eorum, in pristina libertate dimisit, & † eis alimoniã de publico administrauit: isti verò onera sua ferè vniuersa imponunt Ecclesiis, & tot angariis[h] eas affligunt, vt eis, quod Hieremias plorat, competere videatur: [Princeps prouinciarũ facta est sub tributo[i].] Siue quidem fossata, siue expeditiones, seu alia quælibet sibi arbitrentur agẽda, de bonis Ecclesiarum, & Clericorum & pauperũ Christi vsibus deputatis volunt ferè cuncta cõpleri. Iurisdictionem etiam, & auctoritatem Prælatorũ ita euacuant, vt nihil potestatis eis in suis videatur hominibus remãsisse. Quocirca sub anathematis districtione fieri de cætero talia prohibemus: nisi Episcopus[i], & Clerus tantam necessitatẽ[k], vel vtilitatẽ aspexerint †, vt absque vlla exactione † ad releuãdas[l] communes vtilitates, vel necessitates, vbi Laicorum non suppetũt facultates, subsidia per Ecclesias existiment cõferenda. Si autem Consules, aut alij de cætero ista commiserint, & cõmoniti[m] desistere noluerint, tam ipsi quàm fautores eorum, excõmunicationi se nouerint subiacere: nec communioni reddantur, donec satisfactionem fecerint competentem.

¶ Lucius iij.

¶ Causa sanguinis in Ecclesia, vel cœmeteriis agitari non debent.

CAP. V.

CVm † Ecclesia[n] Dei secundùm Euangelicam veritatem domus orationis esse debeat, non spelunca latronum, aut sanguinis forum: Sæculares Iudices causas, vbi de sanguinis

IN*dicatum est*.] Hoc c. communiter non summatur, & non diuiditur. Abbas.

CASVS. Dicitur hic, quod rustici Ecclesiæ, rura Ecclesiæ dimittere nõ debent, transferendo se ad priuatorũ rura. Not hic contra rusticos Ecclesiæ, scilicet ascriptitios.

e ¶ *Rustici Ecclesiæ.*] De illis intellige, quod glebæ sunt astricti: vt recedere non possint. *C. de agricol. & censi. cum satis omnino. lib. 11. de quibus habes. 3. de Iudæis, multorum. §. 1.*

NOn minùs.] Prima pars narrat, & aggrauat horridam oppressioné Ecclesiæ, quam faciebant Potestates sæculares. Secunda ibi. *Quocirca.* prouidet. Et hæc tria facit. Primò pœnam comminatur. Secundò ponit casum permissum. Tertiò pœnam comminatam imponit. Abbas Siculus.

CASVS. In quibusdam partib. mundi rectores locorũ tot onera imponunt Ecclesiis, vt sacerdotes earum deterioris cõditionis videant, quàm fuerint sub Pharaone, qui legis notitiã nõ habebat: immò sacerdotes, & iura eorũ in pristina libertate dimisit, & de publico eis necessaria ministrabat: sed isti omnia sua onera ferè imponũt Ecclesiis, & iurisdictionẽ Ecclesiarũ sibi in totũ vsurpãt: vnde Laterañ. cõciliũ sub anathemate prohibet, ne talia de cætero attẽtare præsumant: nisi Eps. & clerus tantam necessitatẽ aspexerint, vel vtilitatẽ, vt absque vlla exactione existiment eis subueniendũ, vbi laicorũ non suppetũt facultates. Si verò de cætero cõtra ista venire præsumpserint, & cõmoniti nõ destiterint, se nouerint excõicatos, nec cõmunioni restituãtur, donec satisfecerint cõpetenter. Not. quod laici non debent onera imponere Ecclesiis, nec earũ iurisdictionẽ vsurpare: & si cõmoniti non satisfecerint, sunt excõmunicati.

f ¶ *Non habebat.*] Et ideo minùs peccauit: Vnde Apostol[9]: *Misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci.* 8. di. *consuetudo.* sed isti excusationem habere non possunt.

g ¶ *Subactis.*] Id est, redactis.

h ¶ *Angariis.*] Angariæ dicuntur personalia obsequia propriis sumptibus præstita: Parangariæ, vbi persona seruit sumptibus alienis.

¶ *Gl. seq. arg. clericos immunes, & c. allegat 7. supra, in contrarium allegat quinque, & soluit.*

i ¶ *Sub tributo.*] Arg. quod sacerdotes, & clerici debent esse immunes ab omni exactione sæculari. 23. q. vlt. *conuenior. & c. tributum. §. quamuis. & C. de sacrosan. eccl. l. ad instructiones. & l. placet. & 11. q. 1. si tributum. & 10. q. 1. c. generaliter. §. nouerit. & 11. q. 1. sacerdotibus.* arg. contra. 23. q. 8. *tributum. & 11. q. 1. magnum. 3. de censi. c. 1. in fi. C. de episc. & cler. de bo. ff. de pub. & vect. imperatores.* Sol. quæ vsibus ecclesiasticis deputantur, quoad fundationem Ecclesiarum & cœmeterium, & domos, & hortos iuxta positos, immunia debent esse ab omni exactione, cætera autem transeunt cum suo onere ad Ecclesiam. *arg. 3. de censi. c. 2.* vbi de hoc.

k ¶ *Tantam necessitatem.*] Et ita ex arbitrio Episcopi dependet inspicere hanc necessitatem, tamen aliquid cõferre non debent: nisi super hoc prius Romanus Pontifex consulatur. *j. eod. aduersus. 2. resp. in fi.*

l ¶ *Releuandas.*] Cõferre enim debent, sicut & alij possessores, ad iter faciendum, vel pontem ædificandum, vel reficiendum *in Auth. de Eccle. titu. §. ad hoc. coll. 9. C. de sacrosanctis Ecclesiis, ad instructiones.*

m ¶ *Commoniti.*] Admonitio enim semper præcedere debet vindictam. 12. q. 2. *indigni.* & nisi se correxerint post admonitioné, sunt ipso iure excommunicati[d], vt hic dicit. & fautores ipsorum, & successores ipsorum, si non satisfecerint infra mensem. *j. eo. aduersus. §. vlt.* B.

CVm ecclesia.] Diuiditur: Nam in principio, & fine ponitur duplex constitutionis causa. In medio ponitur constitutio. Secunda ibi. *Sæculares.* Ab. Sic.

CASVS. Ecclesia Dei secundum Euangelium debet esse domus orationis, & nõ spelũca latronum, aut sanguinis forũ, & ideo statuit Papa, quod iudices sæculares causas criminales, vbi de sãguinis effusione, vel corporali pœna agitur, ibi sub interminatione anathematis nõ debeãt exercere. absurdũ est enim ibi causam sanguinis agitari, vbi est tutela refugij. constituta. Not. causas criminales laicorum in ecclesiis nõ debere agitari: item confugientes illuc debent ab Ecclesia defendi.

¶ *Glo. seq. inducit simile.*

n ¶ *Cum ecclesia.*] Hic ergo propter reuerentiã loci non tractantur causæ sæcularium in Ecclesia. 3. eo. c. 1. sic & alibi expelluntur de Ecclesia. 2. q. 7. *accusatio.* alibi habes de reuerẽtia diebus in quo causæ etiam ex consensu partium tractari nõ possunt. 15. q. 4. c. 1. *C. de fer. omnes.* & melius. 3. *de fer. c. vlt.*

¶ Glo. seq.

a *Nisi ab initio sint superimpositum.* de iure pat. præterea de cẽs. quanto. *Vel translatum esset onus hospitij cum rectoris erat annexum,* de dona. cũ dilecti. ad id. de deci. pastoralis. de priuileg. ex litteris, *secundùm Goff. Ioann. And.*

† Gregorio Agnello Terracon. Episcopo. † *Alias* Terracin. Episcopo.

† Gregorij Agnello Episcopo li. 7. epi. 20. indic. 1. registri 8. Gregorij. vide ca. 1. eo. tit. in 1. comp.

b *Propter nimiam necessitatem.* j. eo. non minus. *secũdũ Goff. & iunge, quod notatur* de offic. Archiep. mandamus, *secundum Host. Ioann. And.*

† *Id est,* Sardiniæ. *Vt in Veteri registro* li. 7. epist. 65. indict. 2. & c. 3. eo. tit. in 1. compil.

† *Scilicet, sui Alex.* iij. c. 19.

† Cap. 4. e. ti. in 1. cõp. *concordat concil. Lateran. sub Leone* x. sess. 9. ti. de refor. curiæ. §. & cum à iure, *& Bulla in cœna Domini* §. Quive collectas.

† Gẽ. c. 47.

e *Angariæ, & Parangariæ qualiter sint intelligendæ explicat Alciatus in adnotatio. ad 11. libri C. Iustin. de præpositis sacri cubiculi.*

† subiectis. † & de publico eis alimoniam ministrauit. *Thre.* 1.

† adimpleri. *in concilio Lat. in Vetere legitur compleri.*

† inspexerint. † coactione.

† Cap. 2. e. ti. in 2. cõp. *& de immunitate Vide late per Nauarrum in Manuali de Horis canonicis. c. 5.*

d *Dicit Pet. quòd iste est casus specialis, qui nõ habetur alibi nisi infra de rap. excõmunicationi. sed vide cõcor. iurisnam, quæ ibi dedi per d. gl. Ioann. And.*

¶ *Glo. seq. quarit. & duplicetur solum.*

a ¶ *Effusione.*] Maxime, quia nec aliæ ciuiles causæ c. 1. secus de ecclesiasticis. 2. q. 2. *præceptum.* arg. ꝯ *de app. contra.* Quid ergo si alteri parti, vel vtrique esset interdictũ? ecfus ecclesiæ? Rñdet nihilominus possũt intrare, quia interdictũ nõ extenditur ad hũc casum, arg. ꝗ etiã post votum, vel iuramentu de carne nõ comedẽda, comedere debet, vt se purget, si edet, suspe ctus. 30. *dis. c. Si ea* ꝯ. *de consu. cũ M. & ꝯ. sec. prox. c. vlt.* Vt. tñc cau iæ tractatur extra ecclesiam, vt illic seruet interdictũ: quia nihilominus valeat iudiciũ, nec est pceptũ ita, nõ possit alibi tractari, qñ ecclesia sed d. ho nestate dictum est. vt pptes loci reuerentiã forte magis caueat à periuriis, & mẽdaciis.

b ¶ *Cæmeterus.*] Quæ codẽ priuilegio gau det cũ ecclesiis. 17. q. 4. *quisquis. & c. ad con. stituimus & ꝯ de con. se. eccle. vel alia & com. sulueris.*

¶ *Glo. seq. recitetur per quæstionem.*

c ¶ *Anathematis.*] Non credo, quod ipso iure sint excõicati, sed post admonitionẽ sũt excommunicandi. Bern.

d ¶ *Tutela.*] Sic cõsugiens ad Ecclesiã tutus debet esse, qa est tutela refugij, vt hic dicit. & ꝯ *c. prox. & 17. q. 4. diffinimus.* Bern.

e ¶ [*I*]*Nter alia.*] Malefactor fugiens ad Ecclesiam immunitate gaudet, nisi in duob. casibus: seruus vero restituitur dño de ipsi impunitate iurãti. Ita communiter summa. tur. Duo sunt dicta. Secundum ibi *Si vero.* Abbas Siculus.

Casvs. Quæsitum fuit à Papa, vtrum cõfugientes ad Ecclesiã debeant ibi defendi: Papa super hoc distinguit, confugiens ad ecclesiã aut e liber, aut seruus si liber, quantũcunque grauia cõmittat, nõ est ab Ecclesia per violẽtiam extrahendus, nec inde debet dãnari ad mortem, vel ad pœnam: sed rectores ecclesiarũ vitam sibi reseruent: puniatur tñ aliàs super eo, quod iniquè fecerit: nisi fuerit latro publicus, vel nocturnus depopulator agrorũ, qui publicas stratas obsidet suis insidiis, qui ab Ecclesia extra hi potest nulla defensione sibi tradita. Si autem fuerit seruus ad ecclesiam confugiẽs, si dñs ei de impunitate psonæ clericis iuramẽtũ pstiterit, domino suo restituatur & inuitus. alioquin à domino poterit occupari. No. distinctionem hu° decretalis circa fugientes ad ecclesiam. Item confugientes ad ecclesiam debent ibi defendi, præter duas personas, scilicet, latronem publicum, & deuastatorem agrorum, & vinearum.

¶ *Glos. seq. recitetur per obiectionem.*

e ¶ *Canonum.*] 17. q. 4. *diffinimus, c. id constituimus c. reum ad ecclesiam. & c. metuentes.*

f ¶ *Legum.*] *C. de his, qui ad ecc. confug. l. præsenti.*

g ¶ *Extrahendus.*] Etiam Iudæus, dummodo absit simulatio. *C. de his, qui ad eccl. confug. l. 1.*

h ¶ *Ad pœnam.*] Ab omni genere pœnarum interim sunt securi. 17. q. 4. *id constituimus.*

i ¶ *Puniendus.*] Pecuniariter duntaxat, vel alia satisfactione præter pœnam corporalem. 17. q. 4. *reum. & c. id constituimus.*

k ¶ *Nisi publicus latro.*] Vt 17. q. 4. *sicut antiquitus.* lex tñ plures psonas excipit. *in auth. de mãd. prin. §. quòd si delinquentes, coll. 3.*

---

e fusione^a, & corporalis pœna [infer]atur, in Ecclesiis, vel cœmeteriis^b agitare sub interminatione anathematis^c prohibemus absurdum enim est, & † crudele, ibi iudicium sanguinis exerceri, vbi est tutela^d refugij cõstituta.

¶ Innocẽtius iij. illustri Regi Scot.

¶ *Reus criminis ad Ecclesiã cõfugiens, non est violẽter ab ea trahendus, nec debet amplius pro crimine commisso dãnari ad mortem, vel ad aliam pœnam corporalem: est tamen aliter legitime puniendus, nisi in duob. casib. hic expressis. h. d. primò. Seruus vero ad Ecclesiam timore domini sui, cõfugiens, præstito de eius impunitate iuramento, est restituendus. Hoc dicit secund.*

CAP. VI.

INter † alia: & infra. Quæstionibus respondentes iuxta sacrorũ statuta canonũ^e & traditiones legũ^f ciuiliũ, itaximus distinguendũ: quòd fugiens ad Ecclesiã, aut liber, aut seruus existit. Si liber, quantumcunque grauia maleficia perpetrauerit, non est violenter ab Ecclesia trahendus^g, nec inde damnari debet ad mortẽ, vel ad pœnam^h, sed rectores Ecclesiarũ sibi obtinere debẽt mẽbra, & vitã. Super hoc tamẽ quod iniquè fecit, est aliàs legitimè puniendus^i: et hoc verũ est, nisi publicus latro^k fuerit, vel nocturnus depopulator^l agrorum, qui dũ itinera frequentata, vel publicas stratas obsidet aggressionis insidiis, ab Ecclesia extrahi potest, impunitate non præstita, secũdùm canonicas^m sanctiones. ¶ Si vero seruus fuerit, qui confugerit ad Ecclesiã: postquàm de immunitate sua dñs eius clericis iuramẽtũ præstiterit, ad seruitiũ dñi sui redire cõpellitur^n etiã inuitus: alioquin à domino poterit occupari.

¶ Idem ex concilio generali †.

¶ *Clerici nõ debẽt necessitatib^o, seu vtilitat. ciuitatũ, seu aliorũ locorũ, etiã vbi Laicorũ nõ suppetũt facultates subuenire, nisi prius Romanus Pont. ex consulatur. Hoc primo. Sententia & constitutiones edita à Laicis collectantibus Ecclesiam, sunt ipso iure irrita, nec vllo tẽpore cõualescũt. Hoc secũdò. Rectores excõicati ob grauamina pmissa, remanẽt excõicati, etiã post depositũ officiũ: nihilominus excõicati sũt successores, nisi satisfecerint infra mensẽ. Hoc tertio hoc dicit ad maiorem declarationẽ & pro nouitijs.*

CAP. VII.

ADuersus † Consules, & rectores ciuitatum, vel alios, qui Ecclesias, & Ecclesiasticos viros, talliis, seu collectis, & exactionibus aliis aggrauare nitũt, volẽs immunitati Ecclesiasticæ Lateran. † cõcilium^o prouidere, præsumptionẽ huiusmodi sub anathematis districtione prohibuit: transgressores, & fautores eorũ excõmunicationi^p subiacere præcepit, donec satisfactionẽ impenderint cõpetentẽ. Verũ si quando forte Episcopus simul cũ Clericis, tantã necessitatẽ vel vtilitatẽ perspexerit, vt absq; vlla coactione ad relcuandas vtilitates, vel necessitates cõmunes, vbi Laicorũ non suppetũt facultates, subsidia ducerit per Ecclesias conferenda:

Ver. neq; vbi homicidæ, adulteri, & raptores virginũ, extrahũtur ab Ecclesia: secundũ ꝗ ibi. de quibus hic dicitur. sed certẽ tñ duas personas extrahit, vt hic: & canõ expresse pstat immunitatem raptoribus virginũ 36. q. 1. *de raptoribus.* & sic in casu isto derogatur illi auth. per ista iura, omnibus aliis immunitatẽ præstat, nisi in casu. 3. *c.* Si publici essent latrones cuilibet impune occidere licet, & non peccato 23. q. 5. *si homo & c. qui. l. 1. Ad l. si nat. fecerit l. 1.* & talẽs fraudes latrones capti in furto, in furca suspẽdũtur *ff. de pœ. capitalib. §. famosos,* sed in famosus non est cui liberetur cast ga. i. sed nec vita. nec mebr. ꝗdit. *C. de. ar. fuga. Auth. sed nouo. Vn.*

l ¶ *Nocturnus depopulator.*] De istis duobus habes *C. quando si iussum.* que. l. 1. cuius verba hæc sunt. & l. 2.

m ¶ *Canonicas.*] Signatas in princ. decretalis.

n ¶ *Compellitur.*] 17. q. 4. *metuentes.* & c. *id con stituimus.* & *C. de his, qui ad eccl. confug. si seruus.*

ADuersus.] Ioannes And. speciatim non sũmat, sed pro summatio dicit sic: Generale cõciliũ repetit Lateranẽn. ꝯ *c. non minus.* addẽs quãdã punitionẽ inter. *Propter.* & pœnã, in ver. *Quia vero.* Sed dominus Ab. sũmatis: Ciuitat. b. præsidẽtes, & Eccl. Sas collectãte, per formã concilij generalis sunt excõicãdi: nisi satisfecerint infra mẽsẽ. & stẽtiæ ab eis latæ sũt nullæ, ꝗ pœnæ transeũt ad successores, & eos sequũtur officio deposito. hoc dicit. Sed certe hoc sũmariũ nõ euacuat radicem intellectu c. Vnde dicit Abb. ꝗ istud c. habet principaliter tria dicta. Nam primo repetit cõcilio Lateran. ꝯ *c. non minus.* & quandam determinationẽ annectit. Secundo ibi, *Quia Vero.* pœnam illius concilij auget. Tertiò ibi. *Cæterum.* pœnam illius concilij determinat, & extendit ad successores, & hæc diuisio sufficit pro summario. Abb.

Casvs. Lateran. cõciliũ excõmunicauit rectores ciuitatũ, & aliorũ locorũ, quia admonitione præmissa de grauaminib. illatis Ecclesiis non satisfacerẽt secũdũ tenorẽ cõcilij Lateran. ꝯ *c. non minus.* Sed quia nec sic eorũ malitia cõquieuit, adhicitur in isto cõcilio generali, vt cõstitutiones, & sententiæ, quæ à talibus, vel de ipsorũ mandato fuerint promulgatæ, inanes, & irritæ habeantur, nullo vnquã tẽpore valituræ: veruntamen quia fraus, & dolus alicui patrocinari nõ debẽt, nullus rector decipiatur vano errore, nec credat, vt infra tẽpus sui regiminis tñ sit excõicatus, quasi post illud nõ sit cõpellẽdus ad satisfactionẽ: quia tã ipse, qui satisfacere recusauerit, quam successor ipsius, erit excõicat°, nisi infra mẽsẽ satisfecerit, donec satisfecerit cõpetẽter, quia in onere succedit, qui substituitur in honore. No. ꝗ laici exactiones ab Ecclesiis exigere nõ debẽt. Itẽ dñs Papa omnib. vtilitatibus intẽdit. Itẽ sñia, vel cõstitutio p excõicatũ plata nulla est, nec tractu tpis cõualescit, & ita ꝗ ab initio nõ tenet nullo tpe cõualescit. Itẽ fraus, & dolus nemini patrocinari debẽt. Itẽ sñia excõicationis trãsit in aliũ, in quem lata non fuit. sed hoc est, quia ille successit in vitium. Item qui succedit in honore, succedere debet in onere.

o ¶ *Lateran. concilium. ꝯ. c. non minus.* cuius verba hic infer. deponuntur. B.

p ¶ *Excõicationi.*] Scilicet, post admonitionẽ. ꝯ *c. non minus.*

a ¶ *Propter*

---

† *Aliàs* & valde crudele.

† *In omnib. exemplarib. Vaticanis pro Scotiæ, legitur, Conatiæ, vel Conatiæ.*

a *Vide Remigium de Gonz. tract. de immu. eccle. paulò post principiũ, verbo, cœmeterium in 4. ampliatione.*

† *Cap. vnic. eod. tit. in 3. compil.*

De materia vide Lo. per Couarruuiam l. 1. variar. resolu. c. 20. & Remigium tract. de immunit. eccl. fallentia 1. & 2.

b *Secundũ alle. 10. dist. hãc consuetudinem, & Hosti. Ioann. And.*

† *Aliàs ita. Super eo tamen.*

c *De hoc articulo vide quæ paulo antè citaui.*

† *Scilicet Lateran. c. 46.*

d *Hæc dicta glossa sudiũ hoc vt accipiẽ falsũ est, de quo tenẽas quid tradit B. i. tom. 2. c. 9. & 4. art. 2. & 3. adde Suarez l. 5. de iust. & iure. q. 3. ar. 2. & 3. & 8.*

† *Cap. 3. tit. de cẽsibus. in 4. cõpil. Vide, quæ dixi supra in c. non minus. eod. tit.*

† *Lateran. concilium sub Alex. iij. c. 19.*

† *prospexerint*

† *dicerint*

30

40

50

60

70

80

a ¶ *Propter imprudentiam.*] Ab hoc loco vsque ad finem additur prædicto concilio Lateran.
b ¶ *Mandato.*] Sim. ȷ. *de procu. consulti.*
c ¶ *Tempore statutura.*] Sic ergo patet, quòd sententia tépore excõicationis lata nulla est. ȷ. *de heret. excommunicamus. §. credētes.* nec etiam conualescere pôt, vt hic patet: immò & si denegatur post sententiã, quia aliqs fuerit publicè excõicatus, retractatur sñia. ȷ. *de iud. ad probandũ.* quia hæc exceptio in qualibet parte litis potest opponi. ȷ. *de exce. exceptionẽ.* immò nec priuilegium ipsorũ valet. 3. q. 4. *nullus.* ¶ *Gl. seq. recitetur. per obiectionem de lege curatores, &c. & soluit.*
d ¶ *Infra tempus.*] Et ita est hic. ar. q̃ iudex post officiũ depositum conueniri pôt: & hoc ideo, quia cõuenitur de maleficio, qđ commisit in ipso officio: secus si cõuenitetur ex cõtractu: nã administratores ciuitatum, & tutores, & curatores nõ cõueniuntur post depositũ officiũ ex cõtractu, quẽ fecerũt nomine ciuitatis, vel pupilli. *ff. de admi. rer. ad ciuita. per curatores. §. in eũm. & C. de admi. tut. cũ quadã. ff. de eo, cui. illud. §. 1.* sed ex maleficio conuenitur deposito officio. 2. q. 1. *iubemus. & legib.* sequẽtib. ad finẽ *quinti. & vide la l. C. ad l. Iul repetun. iubemus.* tamẽ pcurator negotiũ bene cõuenit deposito officio. *ff. de procura. procurator q pro custodia.*

prædicti Laici humiliter, & deuotè recipiãt cũ gratiarũ actione. Propter imprudentiã[a] tamen quorundam, Romanus Pontifex priùs consulatur: cuius interest communibus vtilitatibus prouidere. ¶ Quia verò nec sic quorũdã malitia contra Dei Ecclesiam cõquieuit, adiicimus, vt cõstitutiones, & sententiæ, quæ † à talibus, vel de ipsorũ mãdato[b] fuerint promulgatæ, inanes, & irritæ habeãtur, nullo vnquã tẽpore valituræ[c]. Cæterũ quia fraus, & dolus alicui patrocinari non debent, nullus vano decipiatur errore, vt infra tẽpus[d] regiminis sustineat anathema, quasi † post illud non sit ad satisfactionis debitum compellendus. Nam & ipsum, qui satisfacere recusauerit, & successorẽ[e] ipsius, nisi satisfecerit infra mensem, manere decernimus Ecclesiastica censura cõclusum, donec satisfecerit cõpetenter: cùm succedat in onere, qui substituitur in honore.

¶ Idem in eodem †.

¶ *Prælati plus debito à subditis extorquẽtes prætextu procurationis, vel alterius seruitij impẽsi Legato, vel alteri, illud restituent, & tantundem pauperibus erogabunt.*

CAP. VIII.

QVia † plerique Prælati, vt procurationem, aut seruitium quod impendant Legato, vel alij, plus extorquent à subditis, quàm soluant: & in eorũ damnis lucra sectantes, quærunt prædam potiùs, quàm subsidium in subiectis: id de cætero fieri prohibemus. Quòd si quis forte præsumpserit, & sic extorta restituat, & tantundem cogatur pauperibus[f] elargiri. Superior autem, cui fuerit querela de posita, si negligens fuerit in huiusmodi executione statuti, canonicæ subiaceat vltioni †.

¶ Gregorius ix. Astoricen †.

¶ *Ecclesia non consecrata, in qua diuina officia celebrantur, gaudet immunitate.*

CAP. IX.

ECclesiæ †, in qua diuina mysteria celebrantur[g], licet adhuc non extiterit consecrata, nullo iure priuilegium immunitatis adimitur[h]: Quia obsequiis[i] diuinis dedicata †, nullius est temerariis ausibus prophananda.

¶ Idem Toletano, & Compostellano Archiepiscopis.

¶ *Qui sub spe immunitatis in Ecclesiis, vel cœmeteriis delinquunt, immunitate non gaudent.*

CAP. X.

IMmunitatẽ † Ecclesiasticam: ca *infra.* ¶ Nonnulli impunitatem suorum excessuum, per defensionem Ecclesiæ obtinere

¶ *Glos. seq. recitetur per obiect. & soluit: in fine obijcit, & soluit.*
e ¶ *Successorẽ.*] Et ita delictũ prędecessoris prȩiudicat successori: sed hoc nõ est verũ: immò est ppriũ delictũ, ex quo ipsũ nõ purgat, qa cõsentit, & sic incipit esse ppriũ delictũ, vñ punitur eadẽ pœna cũ prȩdecessore. sic ȷ. *vt lit. non contr. c. 1. in fi.* Præterea cũ iste generalis successor habeat, si succedit in vitiũ, eadẽ sẽtẽtia ligat. *ff. de diuer. tẽpo. præscr. cũ hæres.* & vitia à maiorib. cõtracta pdurãt. *C. de acqu. pos. vitia. ff. de acq. pos. Pomponius. §. 2.* & facto auctoris successio dãnatur hæredis. 1. q. 1. *cito turpẽ.* tñ iste successor, qa priùs cõtraxit ei in crimine, statim fuit excõicatus post ambitionẽ. ȷ. *de sent. excom. nuper. & c. si concubina.* Sed cũ ille iudex nõ excõicatur expresso nomine, quare statim nõ trãsit in successorẽ. ȷ. *de offic. deleg. quoniã Abbas. & ȷ. de offi. ord. pastoralis?* Resp.[a] hoc prouenit ex delicto, vnde nõ descendit statim ad alios. 24. q. 3. *si hæres.* sed datur tempus, infra quod purget illud vitium: quo elapso nisi hoc fecerit, præsumitur consentire. 2. q. 1. *constat.* qa ex quo succedit in honore, debet succedere in onere, vt dicit in fi. B.

QVia plerique.] Primò prohibet. Secundò pœnam imponit contra facienti ibi, *Quod si.* Tertiò superiori negligenti pœnam comminatur ibi, *Superior autem.* Abb. Sic.

CASVS. Aliqñ cõtingit, q̃ Episcopi, & alij prȩlati, vt pcurationẽ, vel aliud seruitiũ impẽdãt Legato, vel alij, pl. extorquẽt à subditis, quã soluãt Legato, vel alij: & sic in aliorũ dãnis lucra sectantur, prohibet conciliũ, ne de cætero hoc fiat: quod si quis fortè contra præsumpserit, sic extorta restituat, & tãtũdẽ de suo cogatur pauperibus elargiri, & si de hoc ad superiorẽ querelam peruenerit, & negligens fuerit in huiusmodi statuti executione canonicæ subiaceat vltioni. Not. q̃ cum damno alterius nemo lucrũ quærere debet. Item si aliquis exigit indebitũ à suis subditis, debet illud restituere, & tãtũdẽ pauperibus erogare. Item prælatus negligens puniendus est.
¶ *Gl. se signat contrariũ, ponit sol. Io. quã reprobat, & demũ soluit.*
f ¶ *Pauperibus.*] ȷ. *de cẽs. pcurationes. contra in fi.* vbi dicitur, q̃ illud dari debet Ecclesiæ, à qua illud accepit, & hic dat pauperibus ol. hic ignoratur quãtũ quilibet contulisset: & ideo iubetur dari pauperibus, vt dixit Io. Sed hæc solutio nõ est de ra: qa sicut restituit sic extorta, vltra q̃ debuit, ita pôt eisdẽ, qb. recepit tãtũdẽ dare: & ita non est verũ, q̃ dicit Io. q̃ ignoratur quã quilibet contulisset, quia inde pôt fieri scriptura, & quilibet scit, quãtũ dedit. Vnde dicas, q̃ illud c. *procurationes.* loquitur de alio casu, scilicet cũ prælatus visitat ecclesiã sibi subiectã: & tũc exigit plures procurationes, quã sint dies, quibus ibi moratur, grauiùs excedit, quàm in præsenti casu, & plus grauat ecclesiã, & dicitur tñ cõmittere crimẽ concussionis, vnde posset puniri in quadruplũ. 18. di. *qm̃ quidã sũt & 1. q. 7. sancimus. & 23. q. 1. militare.* q̃ optimè dicit hic, quia tanq̃ calũniator, & concussor talis puniri debet: sed in hoc c. *procurationes.* punit illos pœna dupli. in casu isto non ita excedit crimẽ concussionis, quia à nullo exigit, vltra q̃ soluat, sed facta coaceruatione plus recipit. Sufficit ergo istis, vt recipiãt, quód vltra dederũt. & illi in pœnã sui tãtũdẽ soluãt pauperibus. simile infra de iudæis, ad liberandam.

ECclesiæ.] Primò ponitur dictum. Secundò ratio dicti ibi, *Quia.* Abbas.

CASVS. Aliqua Ecclesia nõdũ est cõsecrata, tamẽ diuina officia celebrãtur in ea: quæritur, verũ cẽseri debeat eodem priuilegio, ac si esset cõsecrata: & respondetur, quod licet nõdũ sit cõsecrata, nullo iure adimitur priuilegiũ immunitatis: quia ex q̃ diuinis officiis est dedicata, nõ est temerariis ausibus quorlibet pfanãda. Not. q̃ Ecclesia nõ cõsecrata, priuilegiũ habet immunitatis pp diuina officia, quæ celebrantur in ea.
g ¶ *Celebratur.*] Ex hoc vĩ, q̃ si adhuc ibi nõ sunt diuina officia celebrata, nõdũ gaudeat priuilegio illarũ, in quibus celebrantur diuina, quia nõdũ plenè dedicata vĩ diuinis obsequiis: vñ sacrilegiũ ibi nõ diceretur cõmitti, nec dẽt aspergi propter hoc, quia nullũ diuinum officium fuit ibi celebratũ: aspergi tñ debet, si aliquid turpe ibi factum est, antequam ibi celebretur.
h ¶ *Adimitur.*] Sic ergo patet, quòd Ecclesia nõ cõsecrata eodẽ gaudet priuilegio, quo & cõsecrata, rõne diuini officij, quoad priuilegiũ immunitatis: vnde si cuiuscũq; semine, vel sãguine fuerit polluta, dẽt aqua exorcizata lauari, antequã celebretur in ea. ȷ. *de consec. eccl. vel altar. c. 1. & de consecr. dist. 1. ecclesia.* & confugientes ad ipsam priuilegium immunitatis, ac si cõsecrata esset, habebunt. ȷ. *eo. inter alia cum suis concord.*
i ¶ *Obsequiis diuinis dicata.*] Quicquid enim Domino consecratur, sanctum sanctorum erit Domino. 12. q. 2. *nulli liceat.* vnde ad vsus profanos, & ad humanos redire non debet. ȷ. *de rerum perm. mancipia. & ȷ. de relig. do. c. ad hæc.*

IMmunitatem.] Diuiditur: quia primò ponitur dictum. Secundò ratio dicti ibi. *Cùm igitur in eo.* Abbas.

CASVS. Quidam in Ecclesiis vel cœmeteriis earum committunt aliquando homicidia & alia maleficia, sperantes obtinere ibidem impunitatem suorum excessuum, quos nullatenus commisissent, nisi per ecclesiam, ad quam confugiunt, crederẽt se defendi: quæritur, an isti debeãt ab ecclesia defẽdi? Respondet Papa, cum in eo quis puniri debeat, in quo peccauit, & frustra legis implorat auxiliũ, qui cõtra legẽ delinquit, mandat Papa, q̃ tales publicè nũciẽtur nõ debere gaudere immunitatis priuilegio, quo fecisse se indignos. Not. quód quis puniẽdẽt in eo, in quo peccauit. Itẽ qui offendit canonẽ, beneficium illius impetrare nõ potest. Item ipso facto amittit quis priuilegiũ. Itẽ nõ dẽt qs offendere illũ, à quo sperat auxiliũ.

a ¶ Speran-

† in concilio apertiùs legitur ita: quæ ab excommunicatis huiusmodi, &c.
† Perperã in pluribus exemplaribus præsertim, recentioribus legitur, quatenus, cùm sensus exigat, quasi. Vt est in concilio, & in antiquis codicibus.
† Scilicet cõcilio Later. c. 74.
† Ca. 4. tit. de cẽsibus in 4. comp. Et vide Felinum in c. irrefragabili. §. cæterũ ȷ. de off. ord.
a Secundũ I. Tanc. & Goff. Ioan. And.
b Sed quod tres per locutus, & tantumtriplũ sit pœna. quod dic. ut not. 1. q. 7. in c.
† Vide notata per Pan. in l. quid ergo §. pœna grauior. ff. de his, qui not. infam.
† Astorensi episcopo.
† Seconen. episcopo, Couarru.
Vide Ioannem Sfondratum in summa. verbo, immunitas q. 1 & Couarruuiam loco citato in c. seq.
† consecrata.
† dicata.
† Vide Couarruuiam l. 2. variar. resol. c. 20. & Rominguum de immu. tract. de immunit. eccl. in 3 tallentia. Vbi plenissimè de materia huius decretalis.
c Concor. l. pen. cum no. ff. de testa. mil. & etiam hospitalia. l. omnia priuilegia. C. de epi. & cle.

a ¶ *Sperantes.*] Nemo enim sub spe veniæ peccare debet. j. *de cle. excom. minis. illud. & de consé. d. 4. quando quis.* ita facilitas veniæ incentiuum tribuit delinquendi. 23. q. 4. *est iniusta. & j. de vi. & ho. cle. Ut clericorum.*

b ¶ *In eo, in quo delinquit.*] Sic suprà *de temp. or. literas. & suprà de iure pat. pastoralis. cum suis concordantiis.*

c ¶ *Frustra legis.*] j. *de usuris, quia frustra.* j. *de sent. excommun. in audientia. ff. de minoribus. l. auxilium. in fine.*

† *Alias ita:* quæ nisi per ecclesiā, ad quam fugerint, &c. sed ¶ Glossa ista inducit magis ut hoc c. contra Hugonem, & signat contrarium. & c. in fin. quærit. & respondet. *emendatus habetur, ut impressum.*

d ¶ *Quo faciunt se indignos.*] Et meritò: qui non iure ad supplicandum debet admitti, ubi committere sacrilegium non expauit. 17. q. 4. *frater. & coepiscopus. & cap. seq. unde sumptum fuit,* idem dicit lex, quomodo illis, qui in ecclesia scelus studuerunt perpetrare, permittimus aliquod auxilium ex terminis ecclesiasticis inuenire. *in Auth. ut hic ma. & auxi. § quia verò. coll.* 8. Et est hoc contra H qui dicit super illo c. *frater, & coepiscopus.* quòd & isti debēt habere immunitatis priuilegiū, si cōfugerint ad ecclesiam: & nisi satisfecerint, non admittētur postea ad supplicandum, id est, orādum in ecclesia & pro eo est suprà *eod. inter alia.* ubi tantùm duæ personæ excipiū tur. 17. *quæst.* 4 *sicut antiquitus.* ubi canon tantùm publicum latronem excipit: & ita hic contradicit prædictis iuribus proximis, & Hug. Dicas, quòd non contradicūt, quia illa decre. *inter* & omnia illa iura, quæ illud dicunt, intelliguntur, quando confugiētes ad Ecclesiam non deliquerūt in Ecclesia, vel coemeteriis, sed alibi: unde Ecclesia præstat tunc eis immunitatem. Et Hug. malè dixit, quòd isti non habebant immunitatem ab eclesia, quia reddiderunt se indignos eius præsidio. & si fuerint stulti in culpa, sint sapientes in poena. 38 *dist. cap. qui ea.* Sed quare publicus latro, & depopulator potiùs extrahūtur ab Ecclesia, quàm alius malefactor, qui fortè est deterior? Quia plurimum interest illos puniri, quàm alios malefactores: cùm pluribus exitia cogitent, quàm alij. 23. q. 5. *& inmissa.*

† *Extat in conciliis editis in concilio Maguntiaco sub Carolo Magno ca. 24. & in synodo Maguntina sub Rabano Archiepiscopo c. 13 refertunt Burchardus li. 8. decr. 90. & Iuo. p. 5. cap. 108. & cap. 1. eod. tit. in 1. cōp.*

2 *Qualiter vera esse possit optime Hu. vide hic per Host. & Io. And.*

sperantes [a], homicidia, & mutilationes membrorum, in ipsis Ecclesiis, vel earum cœmeteriis committere non verentur: qui † nisi per Ecclesiam, ad quam confugiunt, crederent se defendi, nullatenus fuerint cōmissuri: & infra. ¶ Cùm in eo, in quo delinquit [b], puniri quis debeat: & frustra legis auxilium inuocet, qui committit in legem: Mandamus, quatenus publicè nuncietis tales nō debere gaudere immunitat priuilegio, quo faciunt se indignos [d].

TITVLVS L

Ne Clerici, vel Monachi, secularibus negotiis immisceant.

Ex concilio Maguntino.

¶ Enumerat conciliū multa secularia negotia, à quibus tubet Clericos & monachos abstinere. Et sunt xiiij. si rectè enumerentur.

CAP. I.

Multa sunt negotia sæcularia, de quibus pauca [e] perstringemus, d quæ pertinent omnis carnali concupiscentia. Quicquid plus iusto appetit [f] homo turpe lucrum est: Munera [g] iniusta accipere, vel etiam dare [h]: Pro aliquo sæculari quæstu, pretio aliquem conducere [i]: Contentiones, vel lites [k] vel rixas [l] amare: In placitis secularibus [m] disputare, excepta defensione orphanorum [n], aut viduarum: Conductores [o] secularium rerum, aut procuratores [p] esse: Turpis verbi, vel facti esse ioculatorem [q], vel iocum secularem diligere: Aleas [r] amare: Ornamentum inconueniens [s] proposito suo quærere: In deliciis [t] viuere velle: Gulam, & ebrietatem sequi: Pondera [u] iniusta, vel mensuras habere: Negotium iniustum exercere. Nec tamen iustum negotium est † contradicendum propter necessitates diuersas, quia legimus sanctos Apostolos [x] negotiatos † fuisse, & in regula beati Benedicti præcipitur prouideri, per quorum manus negotia monasterij procurētur. Canes [y], & † aues sequi ad venandum, & omnibus quibuslibet causis superfluis interesse. Ecce talia, & his similia, ministris altaris Domini, necnon & Monachis omnino contradicimus, de quibus ait Apostolus [Nemo militans [z] Deo, implicat se negotiis secularibus.

¶ Eugenius Papa Lucañ. † Episcopo.

¶ Clerici non debent esse ministri, vel procuratores Laicorum: quòd si contra fecerint, & deprehendantur in fraude, nō subuenitur eis ab Ecclesia.

CAP. II.

Sacerdotib⁹ †, & Clericis tuis denuncies publicè, ne ministri laicorum fiāt, nec in rebus

NE CLERICI, VEL MONACHI secularibus negotiis se immisceant.

¶ Suprà visum est de his, quæ clericis cōpetunt: nunc autē de prohibitis est vidēdum secundùm Doctores. Vel continuatur ad titulum proximè præcedentē sic: quia supra tractatū est de immun. ecclesiæ & clericorum, ne fortè ob hāc immunitatē clerici, vel monachi superbirent, & arbitrarentur sibi omnia licere: meritò subijcitur hæc rubrica, per quam ostenditur, quòd non debent se immiscere secularibus negotiis. Abbas.

De hac materia habetur 88. dist. & 14. q. 4. 33. q. vlt. & de pœ. per totum, & 86. dist. cap. vlt.

Multa.] Casus. In cap. isto enumerantur quædam negotia causa exempli, à quibus debent clerici, & monachi, & moniales omnes omnino abstinere. De quibus ait Apostolus: *Nemo militās Deo debet se negotiis secularibus immiscere.* Nota, quòd causæ miserabilium personarum ad ecclesiā pertinent. Item iusta, & honesta negotiatio licita est clericis. & hoc intellige, cùm non habent sufficiens beneficium. Item canes, vel aues ad venandum habere non debet. Item nemo militans Deo, secularibus negotiis se immiscere debet.

e ¶ *Pauca.*] Vt eorum exemplo omnia similia caueantur, & exempli causa pauca sunt exprimenda. 25 *dist. cap. unum oratorium. §. criminis appellatio.* 24. q. 5. *de Liguribus. & ff. ad l. Aquil. ita vulneratus. §. vlt.* sic quod vni dicitur, omnibus intelligitur esse dictū. 61. *dist. miramur. & de pœnit. dist.* 1. *nunc autem.*

f ¶ *Appetit.*] 32. q. 4. *origo.*

g ¶ *Munera.*] 14. q. 4. *clerici. & cap. quecunque.* 11. q. 3. *non licet.* & 18 *dist. quoniam quidem.*

h ¶ *Dare.*] 14. q. 5. *non sanè.*

i ¶ *Conducere.*] Ad peccandum: quod non licet. 22. q. 4. si ad peccatum. vel pro sæculari quæstu prohibito clericis quia nec per se, nec per alium licet. 98. *d. negotiatorem. & c. fornicari.*

k ¶ *Lites.*] 11. q. 1. *te quidem.* & quia criminibus materiam creare noscuntur. *C. de iud. properandum. in principio.*

l ¶ *Rixas.*] 46. *dist.* 5. *in* 1. *comp.* 1. & *in aliis per totum.* ADDITIO. Et nota, secundū Petrum, & Ioannem contētio nes in verbis, lites in iudiciis. & rixæ in factis consistunt.

m ¶ *Sacularibus.*] j. *de postulando clerici.*

n ¶ *Orphanorum.*] 87. d. c. 1. & *in aliis pluribus c.*

o ¶ *Conductores.*] Si tamen conductori succedant, bene possunt in conductione remanere. *ff. de decu. l. de decurio.* arg.

p ¶ *Procuratores.*] In negotiis sæcularibus, sed pro ecclesiasticis possunt. *in Auth. de sanct. episco. §. alienum. coll.* 9. & 21. q. 3. *tre-do. & c. Cyprianus. & j. c. prox.*

q ¶ *Ioculatorem.*] 46. *dist. clericum scurrilem.*

r ¶ *Aleas.*] 35. d. c. 1. & *vlt. & in Auth. de sanct. epis. §. interdicimus. coll.* 9. & j. *de vi. & hone. cleri. c.*

s ¶ *Ornamentum inconueniens.*] 21. q. 3. c. 2. & 3. & j. *de vi. & honest. cler. clerici.*

t ¶ *In deliciis.*] 33. *§. d. ecclesiæ principes.*

u ¶ *Pondera.*] j. *de empt. & ven. ut mensura.*

x ¶ *Apostolos.*] Paulum scilicet. 21. q. 1. c. 1. *in fin.*

y ¶ *Canes.*] j. *de cleri. ven. c.* 1. & 2. & 39. *d. qui venatoribus. & c. Esau. & c. an putatis.*

z ¶ *Nemo militans.*] 21. q. 3. c. 1. 2. & 3. & j. *eod. sed nec.*

Sacerdotibus.) Si clerici ministri, vel procuratores laicorum deprehenduntur in fraude, non debet eis ab Ecclesia subueniri. hoc dicit. Primò ponit probationem. Secundò pœnā transgredientium ibi, *Quod si.* Abbas.

† *Alias ita:* est eis contradicendū, &c. Act. c. 20.

† negotiatores.

† vel.

1. ad Timo. 2.

† Lucen. † Lucæ. † Lucn. *in omnibus Vaticanis.*

† Cap. 8. eod. tit. in 1. comp. & post cōcil. Laterā. sub Alex. iij. p. 6. c. 17. Et Vide Federicum de Sen. consil. 160. incip. quid sit clericus.

b *Sequitur: qui prohibetur conducere quādā, si iure successerit in conduct. ... remanet in ea, quod in omnibus similibus seruandum est. Ioan. And.*

c C. neor. l. 3. & ibi glo. C. de rei. & fam. & & in l. 3. §. miles. ff. de re mil.

eorum procuratores [a] existant. Quòd si postmodū facere præsumpserint, & occasione ipsius administrationis propter pecuniariam causam deprehendantur in fraude: indignum est eis ab Ecclesia [b] subueniri, per quos constat in Ecclesia scandalum generari.

¶ Alex. iij. in concilio Turonen. †

¶ Religiosi professi exeuntes ad audiēdas leges, vel Physicā, nisi infrà duos menses ad claustrum redeāt, excōmunicati sūt: & in nulla causa patrocinari possunt, & in choro, in Capitulo, & cæteris erūt vltimi: & sine dispēsatione Papæ nō promouētur.

CAP. III.

NOn † magnopere antiqui hostis inuidia: *& infrà.*

¶ Inde nimirum est, quòd in Angelum lucis se more solito transfigurans, sub obtentu [c] languentium fratrum consulendi corporibus, & Ecclesiastica negotia fideliùs pertractandi, regulares quosdam ad legendas Leges, & confectiones Physicales ponderandas, de claustris suis educit. Vnde ne occasione scientiæ, spirituales viri mūdanis rursus actionibus inuoluantur: Statuimus, vt nulli omnino post votum religionis, & post factam in aliquo loco religioso professionem, ad Physicam, Legésve mūdanas legendas permittātur exire. Si vero exierint, & ad claustrum suum & infrà duorum [d] mēsium spatium non redierint: sicut excōmunicati ab omnibus euitentur, & in nulla causa, si patrocinium præstare voluerint, audiantur: reuersi autem in choro, Capitulo, mensa, & cæteris vltimi fratrum existant, & (nisi fortè ex misericordia [e] sedis Apostolicæ) totius spem promotionis amittant.

¶ Idem † in concilio Lateranen.

¶ Clericus generalis Procurator, vel Iustitiarius Principis sæcularis deponendus est: & si Religiosus est, grauius punietur.

CAP. IV.

SEd nec procuratores † villarum [f], aut iurisdictiones etiam sæculares, sub aliquibus Principibus, & sæcularibus viris, † Iustitiarius eorum fiat, Clericorum quisquam exercere præsumat. Si quis autem aduersùs hæc venire tentauerit, quia contra doctrinā Apostoli, dicentis [Nemo [g] militās Deo, implicet se sæcularibus negotiis] † sæculariter agit, ab Ecclesiastico fiat ministerio alienus: pro eo quòd (officio clericali neglecto) fluctibus sæculi, vt potestatibus placeat, se immergit. Districtiùs [h] autē decernimus puniendū, si Religiosorum quisquā aliquid prædictorum ausus fuerit attentare.

Casvs. Quidam clerici publicè administrabant negotia laicorum, & eorum procuratores fiebant, mādat Papa diœcesano Episcopo, vt eis publicè denunciet, ne de cætero hoc faciant: quod si postmodū præsumpserint, & in administratione propter causam pecuniariam in fraude deprehēsi fuerint, ab Ecclesia nō subuenitur eisdē, cū ex hoc scandalū contingat in Ecclesia generari. Nota, quòd clerici nō debēt esse procuratores laicorū, nec gestores negotiorū ipsorū. Itē qui scādalū facit Ecclesiæ, eius præsidio se reddit indignū.

a ¶ *Procuratores.*] Sic ī. c. *prox.* sacris enim Dei sacerdotes vacare oportet assiduè. *31. d. sacerdotibus. & ff. de arb. non distinguemus.*

¶ *Glo. seq. reddit rationē, ponit opinionē, quam reprobat, & hanc litteram dupliciter resp.*

b ¶ *Ab Ecclesia.*] Quia se fecerunt indignos veniēdo contra ipsius prohibitionem, administrationē sæcularē recipiendo, & frustra legis implorat auxiliū, qui cōmittit in legē. *sic ī. in prox. ca. vlt.* Et ex hac littera sumunt quidā arg. quòd laicus auctoritate huius canonis, possit clericum occasione administrationis capere, cessāte priuilegio clericali: quod est falsum: quia prohibiti sunt laici clericos auocare à diuinis officiis, *21. q. 3. Cyprianus. & 88. d. cap. vlt.* vnde si contra fecerint, non debent ex delicto proprio commodum reportare. *ar. 16. q. 1. legi. & ff. de don. inter vi. & vxo. l. 3. § 1. & ff. de reg. iur. non fraudantur. §. nemo ff. de sur. Itaque fullo. §. sed nemo.* & vnde sunt puniendi, priuilegium habere non debēt. *24. q. 1. didicimus.* Intelligo ergo, quòd tali clerico nō subuenitur ab Ecclesia, postquā legitimè admonitus est: vt hic dicit in principio, cū pro hoc delicto cōmonitus, tertiò, ab Ecclesia sit alienus, si non desistat. *arg. ī. de sent. excom. in audientia* Vel verius non debet ei Ecclesia subuenire in fraude commissa in administratione, nec pecunia, nec alio auxilio: cùm aliàs Ecclesia teneatur clericos defendere ab oppressionibus laicorum.

NOn magnopere.] Diuiditur in tres partes. In prima ponit factum reprehensibile. Secundò id fieri prohibet ibi, *Vnde.* In tertia quadruplicem pœnam imponit ibi, *Si verò.* Abbas.

Casvs. Quidam regulares audiunt physicales confectiones, inde sumentes occasionē, vt consulant fratribus infirmis: audiunt etiam leges, vt negotia Ecclesiæ sciāt meliùs pertractare. Sed quia huiusmodi regulares mūdanis actionibus inuolui non debent, statuit concilium Turonen. vt nullus post factā in aliquo loco professionem, ad physicam, vel leges mūdanas legendas permittatur exire: quòd si fecerint, & infrà duos mēses ad claustrum suum non redierint: sicut excōmunicati ab omnibus euitentur, & in nulla causa eorum patrocinium admittatur: cùm autem redierint, vltimum locū inter fratres in capitulo, & in mensa, & in omnibus aliis habeant, & spē totius promotionis amittant, nisi misericordiā sedis Apostolicæ fuerint cōsecuti. Nota, quòd ipso iure sunt excommunicati regulares, qui physicam & leges audiunt: & cum talibus solus Papa dispensat, vt ad honores promoueantur.

c ¶ *Obtentu.*] Arg. quòd prætextu, siue compensatione boni, malum non est faciendum. *1. quæst. 1. non est putanda. 14. qu. 5. forte. & 27. qu. 2. si tu abstines. & infrà de vsu super eod. 32. quæst. 4. sicut sanctum. 22. qu. 2 primum ne quis arbitretur.* arg. contra. *22. q. 3. quod prædecessor. 33. q. 5. tunc saluabitur. ī. de iureiur. peruenit.* Sol. multiplex est recompensatio: quādoque enim recōpensatur maius malum, vt maius euitetur: & hæc cōpensatio penitus inhibetur. *14. dist. quod ait,* nisi fortè in vna, & eadē persona. *13. dist. c. 1. & 2. & 33. q. 2. si verum.* Quandoque malum compensatur propter sequelam alicuius boni, vt cū quis committit furtum, vel rapinā, vt pascat pauperes [a], vel subtrahit debitum vxori causa continentiæ, vel facit cōtra votum, vel contra matrimonium, vt aliqua efficiatur Christiana, omnis talis compensatio inhibetur, *vt in prius concordant. & 30. q. 1. nusse. 33. q. 5. si dicat. 32. q. 4 sic non sunt.* Quandoque compensatur damnum corporale propter bonum spirituale, & hæc compensatio prohibetur. *55. dist. si Euangelica b.* quandoque compensatur damnum corporale propter bonū corporale, vt cū fœmina amittit florem virginitatis, videlicet vt ei recompensetur in fructu sobolis, hoc non reprobatur, sed laudatur: *vt 33. qua. 1. tunc saluabitur.* Quandoq. relaxatio iuris Ecclesiastici recompensatur per acquisitionem aliquorum: & hoc similiter admittitur. *23. q. 4. ipsa pietas. Versi. Item si inquiunt Donatistæ.* Quandoq. illicita cōmunio alicuius recōpensatur per acquisitionem plurium. *2. q. 1. multi. 11. q. 3. antecessor & ca. quid prædecessor,* vel potest dici, quòd primùm verum est. Secundum sic exponitur sub compensatione boni malum non est faciendum: id est, illud quod est de genere mali, quod aliàs esset malum, nisi canonis auctoritate excusaretur, vt patet per contraria signata.

d ¶ *Infra duorum.*] Verba habebis ī. *eo. tit. vbi de hoc.*

¶ *Glo. signat contrarium, & dupliciter soluit.*

e ¶ *Misericordia.*] Nota, quòd Abbates, vel Episcopi cum talibus dispensare non possunt. arg. cōtra. ī. *de sent. excom. cùm illorū, in fi.* sed hoc ad terrorem aliorum, & cautelam statutum fuit, vel quoad dignitates hoc intelligitur [c]. Ber.

SEd nec.] Panormitanus intelligit hoc capitulum in pœna excommunicationis, & non depositionis. Diuiditur. Nam primò ponit prohibitionem. Secundò pœnam transgredientium ibi, *Si quis autem.* Abbas.

Casvs. Quidam clerici circa negotia sæcularia, & sub sæcularibus viris plus debito intendebant, & eorum iustitiarij fiebant: statuit concilium Lateranen. quòd nullus clericorum talia de cætero exercere præsumat. Si quis verò cōtra hoc venire præsumpserit, ab officio Ecclesiastico fiat alienus: pro eo quòd ministerio clericali neglecto, vt sæcularibus placeat, fluctib' sæculi se immergit, contra doctrinam Apostoli dicentis: *Nemo militans Deo, se negotiis sæcularibus implicet.* Et si quis religiosorum aliquid prædictorum ausus fuerit attentare, seueriùs castigetur. Nota, quòd clerici iustitiarij sæcularium principum esse non debent. Item admonitio præcedere debet vindictā: vt in prædictis cap. patet, & hic. Item dignitas personæ aggrauat peccatum.

f ¶ *Villarum.*] *16. q. 1. de præsentium. 21. q. 3. c. 1. 2. & 3. & ī. eo. c. 2. & 1 cum concordantiis ibi positis.*

g ¶ *Nemo.*] ī. *eo. c. 1 & 21. q. 1. 2. & 3.*

¶ *Glo. seq. arguit & remittit.*

h ¶ *Districtiùs.*] Ar. quòd dignitas personæ aggrauat peccatū. *32. q. 5. quo videris*

† *Eodē modo habetur in antiquis codicibus, & post concil. Lateranen.* p. 17. c. 2. & c. 1. eo. ti. in 1. comp.

† *Præter Doctores hic vide Innocentium* in c. firmiter. ī. de sum. Tri. & fide Cathol. *& Archidiaconū* in c. non dicatis. 12. q. 1 *adde citata* ī eo titu. c. super Specula.

a *Et licet ea se non habeat animū lucrandi, cū mittit furtum, quo spectus lucri est et alieno largiri. ī. de furtis. l. si pignore.* §. 1. vt not. 14. q. 5. c. forte. *Io. And.*

b *Vide tamē distinctionē, quā hic affert. Io. And.*

† *Scilicet Alex.* iij. in cōcilio Lateran. c. 12. §. sed nec procurationes, & c. 3. eo. ti. in 1. comp.

† procuratores.

† *In concilio, & codice Barbatia ornata,* vt iustitiarij eorū fiant.

2. ad Tim. 2.

† *Vide l. 6 ... bi ... C. de testibus.*

c *Host. contra cum expresse & specialiter prohibitum sit.* & c. cum illorum. *Verb est in suo casu, & fa. et quod dicam de eo, qui fortior.* ca. 2. in 6. *Io. And.*

qui viderit ¶ de iureiurando, ecbm quidam. vbi dioc. & 40. d. homo Christianus. & 23. q. 1. nulli fas

CLericis]Sunt duo dicta Secundũ ibi, *Iubem.* Abb Sic.

CASVS. Statuit Toletanũ concilium, q clerici iudicium sanguinis exercere nõ audeãt: vnde hic prohibetur, ne clerici per se, vel p alios mẽbrorum truncationes faciãt, nec iudicẽt inferendas. & qui contra fecerint, honorem & locum amittant. Itẽ nullus sacerdos officiũ vicecomitis, vel sęcularis prępositi habeat. Si quis contra hæc venire præsumpserit, & cõmonitus non destiterit, nouerit se excõmunicatum. Nota, q clericus iudicium sanguinis exercere nõ debet. Item admonitio præcedere debet vindictam.

a ¶ *Concilio Toletano.*] 23. q. vlt. his a quibus.] eod. sententiam.] de rap. in archiepiscopatu. & 24. q. 3. illud saue.

¶ *Glo. seq. docet, quomodo prælati per alios exercẽt iudicium sanguinis audiunt, in fine quærit, & soluit.*

b ¶ *Aut iudicent*]Per se quidẽ iudicare non debet prælatus, aut clericus quicunque, qui habet iurisdictionem, vel ipsemet inferre vel consilium dare, aut sẽtentiam dictare, nec etiam interesse.] eod. sententiam, quia efficeretur irregularis, & deponeretur] de excess. prælato. ex litteris. & hic. Debet ergo prælatus habens iurisdictionem temporalem committere generaliter alicui laico, vt faciat de omnibus malefactoribus vindictã, iuxta illud, *Homicidas & maleficos no patiaris viuere.* 23. q. 5. *Rex debet. si homicidium. qui malos homicidas.* quoniam multa licent in genere, quæ non licent in specie *supra de offi. ord. si sacerdos.* 2. q. 1. *quid autem. de consec. dist.* 5. 2. *non prohibeat.* & si ex mandato generali aliquos interficiat, non imputaretur ei 23. *quæst.* 5. *de occidendis. arg.* 2. *qu.* 8 *hortatu. & c. omni tempore.* Sed quid si ad curam appellaretur, qui d legit, iterum deleget alij, quia per se hoc facere non debet, vt hic dicit. & 23. q. *vlt. à quibus.*] eo. *sententiam.*

ADDITIO. Vide pro hac materia *cap. fin. eod. tit. lib.* 6 cum ibi notatis.

c ¶ *Præpositi secularis.*] ¶ eo. c. *prox.* ¶] *de vit. & honest. cleric. c. clerici.*

d ¶ *Excommunicationi subiaceat.*]Et sic videtur, quod sit canon latæ sententiæ.] *tit. prox. c. non minus.*

† Cap. 6. eo. tit. in 1. cõp. & post concil. Lateran. p. 27. c. 4. Et inde Folmo in cap. sicut dignum de homic.

† Cõcil. Toletanum 11. ca. 6. referũt Burchardus li. 1. decr. ca. 201. Iuo p. 5. cap. 315. & Gratianus in ca. his à quib. 23. q. 8.

† Inhibemus etiam.

† London.

† London.

† Lõdonẽ.

¶ Idem Cantuarieñ. Archiepiscopo.

¶ *Clericus iudicium sanguinis exercẽs, ab officio, & beneficio deponitur: & excommunicatur, si habens officium Præpositi secularis, si monitus non desistat.*

CAP. V.

CLericis † in sacris ordinibus constitutis, ex concilio Toletano a † iudicium sanguinis agitare non licet. Vnde prohibemus, ne aut per se truncationes membrorum faciant, aut indicent b inferendas. Quòd si quis tale quid fecerit, honore priuetur, & loco. ¶ Iubemus † etiam sub interminatione anathematis, ne quis Sacerdos officiũ habeat, Vice-comitis, aut Præpositi secularis c. Si qui autem contra hoc venire præsumpserit, & commonitus emendare noluerit, excommunicationi d subiaceat.

¶ Idem Londoneñ. † Episcopo.

¶ *Non licet Clericis, vel Monachis lucri causa negotiari, hoc primò. Monachi nequeunt omnino proprio conductas possessiones habere. Hoc secundò. Laicis nõ debet Ecclesia nullo conditionis concedi. Hoc tertiò.*

CAP. VI.

SEcundùm † instituta prædecessorum nostrorum sub interminatione anathematis prohibemus, ne Monachi, vel Clerici, causa lucri e negotientur: Et ne Monachi, Clericis, vel laicis suo nomine firmas f † habeant: neque Laici g Ecclesias ad firmam teneant.

† Cap. 5. eo. tit. in 1. comp. & post concilium Lateran. p. 27. c. 3.

† Firmas, id est, conductiones, siue locationes, vt alibi plenius notatum est.

SEcundùm.]Tria sunt dicta, & partes patent. Abb Sic.

CASVS. Præcipit hic Papa sub interminatione anathematis, ne monachi, vel clerici causa lucri negotientur, & ne monachi firmas habeãt à clericis, vel laicis. nec laici Ecclesias ad firmam teneãt. Nota, quod clerici, & monachi causa lucri negotiari non debent. Item monachus firmas tenere nõ debet. Item laicus Ecclesias ad firmam tenere non debet.

e ¶ *Causa lucri.*]Sed causa necessitatis possunt.] *eod. cap.* 1. *ad finem.*

¶ *Glo. seq. recitat vnam obiectionem, & soluit.*

¶ *Firmas.*] Quia suspicionẽ habet cupiditatis: & quasi negotiatio est. arg] eo. c. 1. Hoc intellige suo nomine, vt hic dicit, sed nomine monasterij causa necessitatis licitum est.] *eod. cap. in fine.*

g ¶ *Neque Laici.*] Nullam dispositionem de rebus ecclesiasticis laici habere debent.] *de ata. & qualita. ex ratione.* quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi. 16. q. 7. *non placuit. & cap. seq. & supra de consti. ecclesia vbi de hoc. ¶ supra de rebus ecclesiæ non alienandis, capitulo si malè.*

a Vnde prohibetur non solũ clericis, vel monachis, sed etiam laicis militib' ia... C. de locat. & con. l. fi. C. de re milit. l. milites. & l. militares. & l. ... secundum Host. io. An.

¶ Idem eidem.

¶ *Monachi incorrigibiles de monasterio expellentur, & reformabitur monasterium de fratribus alterius ordinis, si de Monachis eiusdem ordinis reformari non potest.*

CAP. VII.

REllatum † est nobis, quòd Monachi de H. sæculariter viuunt, & alios exemplo suo † corrumpunt. Ideoque mandamus, quatenus eos ad obseruantiam regulæ † appellatione remota b compellas: vel † si tibi restiterint ausu temerario, eis eiectis i, fratres alterius ordinis (si non potest præscriptum monasterium in suo ordine reformari) in illud inducas k: vt labores impiorum l iusti edant, & illi tandem rubore perfusi † ad sui ordinis obseruantiam reuertantur.

¶ Innocentius iij. Esculan. † Epo.

¶ *Clerici in sacris cõpellendi sunt per beneficiorum subtractionem, vt desistant à tabellionatus exercitio.*

CAP. VIII.

SIcut † te accepimus referente: *& infra.* ¶ Fraternitati tuæ mandamus, quatenus Clericis in sacris m ordinibus constitutis, tabellionatus officium, per beneficiorum subtractionem appellatione postposita, interdicas.

¶ Idem in concilio generali †.

¶ *Clericus nec dictare, nec proferre sententiam sanguinis debet: nec quicquã aliud exercere, per quod ad vindictam sanguinis tendatur, vel purgationi vulgari opẽ præstare non debet.*

REllatum.] Primò exc ssus. Secundò corrigi mandat ibi, *Ideoque.* Abbas Siculus.

CASVS. Monachi cuiusdam monasterij de B. vita sæculariter viuebant relig. one relicta: vnde mãdat Pa. a dicto cessio Episcopo, quatenus appellatione remota eos compellat ad obseruantiam regularem: quod si contradixerint, inde remoueãtur: & si non potest reformari de monachis eiusdem ordinis, fratres alterius ordinis in illud inducat: vt labores impiorum iusti edant, & tandem illi confusi rubore, ad sui ordinis obseruantiam reuertantur. Nota, q monachi compellendi sunt ad seruandam regulam suam. Item hic est vnus casus, in quo monachi p ssunt eijci de suo monasterio: scilicet, q ãdo nolunt viuere secundum regulam suam. Item semper reformari debet monasterium de hominibus eiusdem professionis, si fieri potest.

h ¶ *Appellatione remota.*] Maximè, quia idẽ etiã si non opponatur: quia in huiusmodi correctionib. s non admittitur appellatio.] *de appellat. reprehensibilis. & cap. cum speciali. in fi & c. ad nostram. Bernardus.*

† Cap. 7. eo. tit. in 1. c. mp. & post conc. Lat. p. 27. c. 7.

† *Dictus, seo dicti in pluribus antiquis codicibus*

† regulare.

† & a tibi.

† confusi.

† Esful.

† Asculano.

† Cap. 1. eo. tit. in 4. cõp.

† *scilicet*, Lateran. ca. 18. & 2. eo. tit. in 4. cõp.

b Nõ sęcularem, sed regularẽ alterius ordinis, vt notat hic Ioannes Andr. quem videto.

nardus.

¶ *Glo. seq. notat, quod vniuersitas delinquit.*

i ¶ *Eis eiectis.*]In pœnam illorum. Episcopus enim illud auctoritate sua facere posset b. arg. 16. q. 6. *de lapsis.* 18. q. 2. *Abbates.* Sed si non delinquunt, eos expellere non potest. 16. q. *vlt. inuentum.* 56. d. *satis peruersum.* Nec etiam arctiorem regulam potest eis imponere. a. g. 32. q. 1 *integritas*] *de ecc. adi. ad audientiam* 2. Item dicitur hic, quòd vniuersitas delinquere potest. Aug. 25. q. 2. *ita nos.* & 7 *qu.* 1. *sicut vir. & ff. quòd metus cau. metum.* §. *animaduertendum.*

¶ *Glossa sequens quærit, & soluit.*

k ¶ *Inducas.*]Sed qualiter ibi erunt? Refert, qualiter introducãtur, & qualiter expulsi sint, an in perpetuum, an ad tempus, donec illi corrigantur, & reuertantur. Arg] *de diuor gaudemus. C. de pœnd. seruus. & 81. d. dictum & hic in fi. dicitur.*

l ¶ *Impiorum.*] 32. q. 7 *quicunque. & c. seq.*

SIcut.] CASVS Quidam clerici in sacris ordinibus constituti, indifferenter exercebant officium tabellionatus: mãdat Papa diœcesano Episcopo, quatenus clericis in sacris ordinibus cõstitutis appellatione remota per beneficiorũ subtractionem, interdicat officium tabellionatus. Nota, quòd clericus in sacris ordinibus constitutus ab illo esse non debet.

m ¶ *Clericis in sacris*]Sed quare isti prohibentur exercere officiũ tabellionatus, dũ tñ abstineant à iscius scripturis, siue sententiis?

a *In canti qua iopila tione sanctio e. citata ita habet: quos studimenent passim vael lusatus of ficium exercentes.*

Dicas quod isti passim vtebatur officio illo in omnibus causis, in quocunque foro, vt habetur in integra a: vel verior est illa ratio, officium illud extraneum est ab officio clericorum saltē in ordine sacro, 20. q. *tres* quia genus negotiationis est etiam abstinendo à criminalibus, maxime si competentia beneficia habent. arg. *de post. ca.*

1 Sed nunquid in causa Ecclesiastica, siue spirituali, coram ecclesiastico iudice possunt esse tabelliones b? Videtur quod non: quia simpliciter prohibētur: vn de generaliter intelligendum est. arg. 19. d. *si Romanorum. & j. de primo. quia circa. ff. de ferm. Verba prado. si sermone.* arg. contra *j. de proba. quoniam* 27. q. 2. *multorum.* Bern.

SEntentiam.] Habet multa dicta: ideo cōmodè summari non potest, sed generaliter potest sic sūmari: Clericis prohibentur omnia illa, ex quibus sequitur, vel sequi potest vitæ amissio, vel sāguinis effusio. hoc dicit. Et habet quatuor dicta principalia. Secundū ibi, *Nec quisquam.* Tertium ibi, *Nullus.* Quartum ibi, *Nec quisquam.* Abbas.

CASVS. Statuit cōciliū generale, quod nullus clericus sētētiā sāguinis dictet, vel proferat, nec vindictā sanguinis exerceat, nec vbi exerceatur, intersit. Si autē occasione huius statuti aliquis Ecclesiis aliquod dispendiū inferre præsumpserit, per censurā ecclesiasticā cōpescatur. Itē nullus clericus litteras scribat, aut dictet pro vindicta sanguinis destinandas: sed

Præter De flores hic vide Felin. in c. sicut dignum & homicid. & Nauarrum in Manuali confessariorum c. 25. ti. de peccatis clericorū, quod ordines, vet. clericus verò tabernari.

† *Aliàs, raptarius.*

† *Aliàs, rota illas, Vt obseruant Hispaniensis: sed in omnibus Vaticanis, Vt est impressum.*

† *Aliàs ita: nec vllā chirurgiæ partem.*

† *Aliàs ita: nec illā chirurgiæ partem.*

† *Aliàs ita: necnō vllā chirurgiæ artem.*

† *Vide cōcil. Later. sub Alex. iij. c. 20. & cōcil. Tri. sess. 20. de refor. c. 19.*

CAP. IX.

SEntentiam † sanguinis a nullus Clericus dictet, aut proferat: sed nec sanguinis vindictā exerceat, aut vbi exerceatur, intersit. Si quis autem huiusmodi occasione statuti, Ecclesiis, vel Ecclesiasticis personis aliquod præsumpserit inferre dispendiū, per censurā Ecclesiasticā cō, ercatur. Nec quisquā Clericus litteras dictet, aut scribat pro vindicta sanguinis destinandas. Vnde in curiis Principum b hæc solicitudo nō Clericis, sed Laicis cōmittatur. Nullus quoque Clericus ruptariis †, vel ballistariis, aut huiusmodi viris sanguinum præponatur: nec vllam † chirurgię artē Subdiaconus, Diaconus vel Sacerdos exerceat, quæ adustionē c, vel incisionē inducit: nec quisquam purgationi aquæ feruentis, vel frigidæ, seu ferri cādentis, ritū cuiuslibet benedictionis, aut cōsecrationis impēdat: saluis nihilominus prohibitionibus de monomachiis d, siue duellis † antea promulgatis.

¶ Honorius iij.

¶ Constitutio Turonen. concilij puniens Religiosos audientes Leges, vel Physicā, est canon latæ sentētiæ, & incidentes in illam debēt per Ordinarios puniri. Hoc primò. Secundo extendit dictam constitutionem ad habentes dignitates, & personatus, & ad presbyteros.

Laicis officium in curiis principium cōmittatur. Itē nullus clericus præponatur ballistariis, aut huiusmodi viris sanguinū, & subdiaconus, & sacerdos artē chirurgiæ nō exerceāt, quę adustionē, vel incisionem inducat, nec impendant ritū alicuius benedictionis purgationi aquæ frigidæ, vel ferri candētis: saluis prohibitionib. de monomachiis, siue duellis antea promulgatis. Nota, quod iudicium sanguinis clericus exercere nō debet. Item litteras vindictam sanguinis cōtinentes scribere, vel dictare non debet. Item clericus viris sanguinum præesse nō debet. Item clericus in sacris ordinibus chirurgiam exercere nō debet. Item purgatio aquæ, vel ferri candentis fieri non debet.

¶ *Glo. seq. quærit & soluit.*

a ¶ *Sanguinis.*] Epi non possunt sentētias sanguinis ferre. j. *de excess. prælat. ex litteris. & s. eod. clericus.* vbi de hoc. nec dare consilium, nec interesse, nec dictare, nec scribere sententiā, vt hic dicit. & 23. q. 4. *illud.* sed alii debent vices suas committere: vt dictum est *s. eod. clericu. &* præd. decret. *illud &* 2. q. 7. *sicut.* licèt secundùm leges non possit delegare, nisi cùm iudex necessariam habet causam proficiscēdi. *ff. de offi. eius, cui mand. & iurisd. l. 1.* Sed si interest tantū, nunquid propter hoc efficitur irregularis, vt propter hoc deponatur? Non videtur, quod debeat deponi: sed aliàs debet puniri, quia interfuit cōtra præceptum huius canonis.

b ¶ *Principum.*] *s. eod. clericu. & c. sed nec* Bern.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

c ¶ *Adustionem.*] Ex hoc videtur, quòd Ecclesia pœnā adustionis infligere non debet, & sic est contra illud *j. de crimi. fal. ad audientiam* vbi dicitur, quòd nota cum ferro candēti ponitur in frōte: sed illud intelligitur, quòd ad effusionem sanguinis non procedat.

d ¶ *Monomachiis.*] Id est, de pugnis singularibus. Dicitur enim monomachia à monos, quod est vnum, & machia, pugna, quasi pugna vnius contra alterum.

b *De hoc articulo vide plenè hic per Doctores & quidquid sit de eo, tuam sit & clesiasticis, dicas, quod in causa hæresis nō solū clerici sæculares, sed etiā quilibet religiosi tabelliones esse possunt. c. vt officiū §. ad cōscribendas. de hære. lib. 6. Vide Eimericum in Directorio inquisi. 3. p. q. 18. & 19. & adnotat. in Direct. li. 3. schol. 84.*

SVper.] Parthuius *j. de magistris, & de priuileg. specula.* Diuiditur in quinque partes. Primo ponitur decisum exordium. Secundo ibi, *Contra.* relatio Turonen. cōcilij. Tertiò ibi, *Verū,* opiniones variæ circa illud. Quartò ibi, *Nos,* determinatio. Quintò ibi, *Quia verò,* constitutionem extēdit. Abbas.

CASVS. Alexander Papa statuit in concilio Turonē. *supra eo. non magnopere.* contra regulares personas executes ad audiendas leges, vel physicam, vt nisi infra duos mēses ad claustrum redirent, sicut excommunicati ab omnibus vitarentur, & in nulla causa, si patrocinium præstare voluerint, audiantur: reuersi autem ad claustrum, in choro, mensa, capitulo, & cæteris, vltimi fratrum existant, & omnem spem promotionis amittant, nisi forte ex misericordia sedis Apostolicę. Sed quia nonnulli propter diuersas opiniones quandam excusationem assumebant, volens Papa vt de cętero ipso facto sententiam excommunicationis incurrant, mandat, quatenus tam diœcesani Episcopi, quàm capitula ipsorum, & alij, in quorum diœcesibus tales cōmorantur, publicè denuncient eos excommunicatos, & prædictis pœnis obnoxios. Verùm quia dominus Papa theologię studium desiderat ampliari, vt fides Catholica circumcincta sit muro inexpugnabili bellatorum, quibus resistere valeat venientibus ex aduerso: statutum concilij Turonē. extendit ad Archidiaconos, Decanos, plebanos, prępositos, cantores, & alios clericos personatus habentes, necnon presbyteros: nisi infra spatiū præscriptū destiterint: & appellatione postposita præcipit obseruari. Nota, quod religiosi non debēt audire leges, vel medicinam. Item ipso facto quis excommunicatur. Item constitutio post duos menses à tempore ipsius constitutionis ligat. Itē Theologia super omnes scientias est fauorabilis. Itē presbyteri, & personatus habentes non debent audire physicam, vel leges. aliàs sicut religiosi audientes puniuntur.

CAP. X.

SVper specula, & infra. ¶ Contra religiosas personas [de † claustris] exeuntes ad audiendum Leges, vel Physicam e Alexander † prędecessor noster olim statuit in concilio Turonē. vt nisi infra duorū mensium f spatium ad claustrū redierint, sicut excōmunicati ab omnibus euitentur: & in nulla causa (si patrociniū præstare voluerint) audiātur g. Reuersi autē, in choro, inēsa, Capitulo, & cæteris, vltimi fratrū existāt, & (nisi fortè ex misericordia sedis Apostolicæ) totius spe promotionis amittant h. Verū quia nō nulli ex talib., propter quorundā opiniones diuersas, excusationis aliquid assumebant: Nos volentes vt de cætero ipso facto i sententiā excōmunicationis incurrāt, districtè † præcipiēdo mandamus, quatenus tā à Diœcesanis, & Capitulis ipsorum, quā à cæteris Epis, in quorū diœcesibus in huiusmodi student tales excommunicati, prædictis k pœnis obnoxij publicè nūcientur. ¶ Quia † verò Theologiæ studium cupimus ampliari, vt dilatato sui tentorij loco, funiculos suos faciat longiores, vt sit fides Catholica circumcincta muro inexpugnabili bellatorum l, quibus resistere valeat

e ¶ *Leges, vel physicam.*] *C. de Episc. & cler. repetita. & parabolan.*

f ¶ *Duorum mensium spatium.*] A tempore scientiæ huiusmodi constitutionis, siue publicationis connumerandum: & nisi destiterint, ipso iure sententiam excommunicationis incurrunt, vt infra sequitur. Verba ista, quæ hic ponuntur vsque ibi, *Verum quia,* sunt Turonē. concilij. *j. supra eo. non magnopere.*

g ¶ *Audiantur.*] Tanquam ipso iure excōmunicati, aliàs etiā monachi, & canonici regulares ab aduocatione repelluntur. *s. de postulatio. c. 2. & 16. q. 1. alia. & c. placuit & cap. monachi. & cap. de præsentium. & 15. q. 2. c. 1. in fin.* nisi pro vtilitate ecclesiæ suæ e, Abbate nihilominus imperante, vt *in prædicto cap. monachi.*

h ¶ *Amittant.*] Dic, vt *s. eo. c. non magnopere.*

i ¶ *Facto.*] Sic ipso facto negamus Deum 22 q. 5. *caueant,* & ipso facto amittit quis priuilegium suum. sic *s. de vit. & honest. cler. c. Vlt.* vbi plures concor. de hoc.

k ¶ *Prædictis pœnis.*] Scilicet, quòd promoueri non possunt sine dispensatione Apostolicæ sedis, & aliis superius positis.

l ¶ *Bellatorū.*] i. prędicatorū, qui possunt hæreticis resistere auctoritate diuinę scripturę, & cōtra nos surgūt: & ex aduerso impugnans

† *Hæc duo Verba, de claustris, sunt in nonnullis antiquis, & manuscriptis Vaticanis.*

† *Aliàs ita: Alexander Papa prædecessor est. Alexander, Papa prædecessor noster.*

† *Aliàs ita: districte præcipimus, & mandamus.*

† *Vide c. ne clerici, vel monachi lib. 6.*

† *quod statutum est in concilio Lateran. sub Leone x. & Paulo post principium, in constitutione incip. Apostolici regiminis.*

e *Vel pauperum secundùm Io. & Phi. Vide, quod dixi de postu. c. 2. Ioan. And.*

pugnãt nos: quos prælati Ecclesiarũ de sua diœcesi expellere tenentur intantum, quòd si negligẽtes extiterint, ab administratione remoueantur. j. *de hæret. excommunicamus. in fi.*

¶ *Glossa sequens reci. per q. quid de beneficiis curatis, & personatibus non curatis.*

ascendentibus ex aduerso: ad Archidiaconos, Diaconos, Plebanos, Præpositos, Cãtores, & alios Clericos personat[b] habẽtes, nec non Presbyteros[a] (nisi ab his[b] infra spatium[c] præscriptum destiterint) hoc[d] † extendi volumus, [& † mandamus,] & appellatione postposita firmiter obseruari.

a ¶ *Presbyteros.*] Ad oẽs prædictas personas pœna ista extẽditur, etiã si huiusmodi personatus curam animarum non habeãt: quia idem iudicium est de personatibus curam animarum non habentibus, sicuti de beneficiis curam animarum habentibus annexam. j. *de electione, dudum.* & quòd habentes curam animarum teneantur, patet: quia qui ad curam animarum eligitur, debet primò promoueri ad ordinẽ sacerdotij, alias fit ea ipso iure priuatus. j. *de præben. exstirpanda §. qui verò.* & in propria persona deseruire: nisi in duobus casibus, vt ibi dicitur. & idẽ iudiciũ de personatibus, & de habentibus curam animarũ est habendum: vt in prædicta decre. *dudum. & suprà de præben. de multa,* maior enim ratio est de habentibus curam animarũ, quam de personatibus non habentibus curam animarum. Credo, quod nullus Archidiaconus, Decanus pleban[9], præpositus cãtor, & nulli qui habent personatus, & qui habent curã animarum, possint audire leges, vel physicam propter pœnam istius constitutionis, nulla facta distinctione, ex quo tales sunt: nisi aliam interpretationem super hoc viderẽ: quia Papa nullam adhibuit interpretationẽ, ergo nec nos adhibere debemus. 2. *q. 5. consuluisti. & suprà de transla. inter corporalia.* sufficit enim, quòd ita scriptum est, vt 6. *q. 3. scriptum est in lege. & ff. qui & à quib. manu. lib. l. prospexit.*

Additio Dic tamen, quòd hæc constitutio non habet locũ in habente curam parochialẽ, si aliàs nõ est presbyter, nisi sit talis cura, siue plebania, quę habeat sub se capellam, vel capellas in quibus clerici perpetuò instituantur. *c. 1. eo. tit. lib. 6.*

b ¶ *Ab his.*] Scilicet legibus, vel physica, de quibus pręmissum est suprà. Bern.

¶ *Glo. seq. principium reci. per quæst. finis quærit & soluit.*

c ¶ *Spatium præscriptum.*] Duorũ mensium connumerandorũ à tempore publicationis huius constitutionis: quia ante publicationem nemo tenetur. j. *de constit. 2.* ex quo enim cõstitutio publicè promulgata est, & publicata, quilibet tenetur ad ei[9] obseruantiam post duos menses in *Authen. vt fac. no. consti. circa prin. coll. 5 18. d. quæ à diuinis j. de postu. præla. cap. 1.* sed ante nou. *arg. 32. q. 4. dixit Sarra. 32. d. prop. judic.* sed cum illa cõstitutio sit iamdiu publicata, nullus habet excusationẽ. Sed nunquid Episcopi possunt tales absoluere? Credo, quòd sic: quia conditor huius constitutionis non retinuit sibi absolutionem & ideo aliis relicta videtur. *suprà de sent. excom. nuper. j. de cri. fal. duræ. & suprà de præben. de multa in fin.*

¶ *Glo. sequẽs reci. per q. an habẽtes personatus egeãt dispẽsatione Papali, sicut & monachi: alleg. quod sic: & hoc tenet in additione. in textu glossa tenuit contrarium.*

d ¶ *Hoc extendi.*] Scilicet præmissas pœnas, de quibus superiùs facta est mentio, scilicet quòd sint excommunicati, & in nulla causa patrocinium præstantes audiantur. Et ita videtur, quod isti spem promotionis amittunt, nisi cum eis per sedẽ Apostolicam fuerit dispensatum, sicut dicitur suprà de monachis, quia pronomen, *hoc,* ostendit omnes pœnas supradictas. Sed hoc nõ credo, quòd isti propter hoc sine dispensatione domini Papæ promoueri non possint. & quod dicit: *hoc extendi, &c.* respicit tantùm quod dixit suprà *excommunicati,* & quod in nulla causa eorum patrocinium admittatur: quia si hoc voluisset, hoc dixisset de istis, quod dicit de illis. *arg. suprà de transla. inter corporalia. suprà de decr. ad audientiam.* & pœnæ non sunt ampliandæ, siue odia, sed potiùs restringendæ *de pœn. d. 1. pœna. ff. de lib. & posthu. cùm quidam ff. de hære. insti. l. 1. §. vlt.* & illa clausula: *Nisi fortè ex misericordia, &c.* respicit tantum præcedẽtia, & non subsequentia. arg. *suprà de app. ad quorundam.* Tutius est dicere, quòd incurrat omnes pœnas prædictas, cùm littera hoc expressè dicat, dum dicit *hoc extendi, &c.* suprà, dum dicit, *prædictis pœnis obnoxij.* Bern.

a De materia huius glossa vide Decium, & Doctores in c. cognoscẽtes. suprà de cõsti. & Socinum l. 1. de militia, & vrc. q. 1. art. 4.

† Hæc, pro hoc, in multis Vaticanis.

† Hæc duo verba: & mandamus, desũt in omnibus antiquis codicibus.

FINIS LIBRI TERTII.

LIBER QVARTVS. DE SPONSALIBVS, ET MATRIMONIIS.

¶ *In praecedenti libro visum est de actibus, & gestis spectantibus ad clericos: merito nunc restat videre de spectantib. ad laicos. Et haec rubrica habet duas partes. In prima dicit de sponsalibus. In secunda de matrimonio. Abbas.*

De hac materia tractatur.27.q.2.in plerisque capitibus. & 29. q. 1. & 33. q. 2. & 3. & 32. q.1.2. & 3. per totum. & 30.q.4.§.his omnibus. vsque ad finem. 9. & 30.q.2.§. sed quia. vsque ad finem quaestionis.

†Cap. 39. referunt Burchardus lib. 9. decre. c. 76. in 10 p. 8. cap. 13. & ca. 1. eo. tit. in 2. comp.

LIBER QVARTVS.

TITVLVS I.

De sponsalibus, & matrimoniis.

¶ Ex concilio Triburicensi †.

¶ *Matrimonium solo consensu contrahitur, nec inualidatur, si consuetudo patriae non seruetur.*

CAP. I.

DE Francia quidam nobilem mulierem de Saxonia, lege ᵃ Saxonum duxit in vxorem: verum quia non eisdem vtuntur legibus ᵇ Saxones, & Francigenae, causatus est, quòd eam non sua, id est, non Francorum lege ᶜ desponsauerat: dimissáque ᵈ illa, aliam superduxit. Diffiniuit super hoc sancta synodus, vt ille transgressor Euangelicae legis ᵉ subiiciatur poenitentiae ᶠ, & à secunda coniuge ᵍ separetur, & ad priorem redire cogatur.

¶ Innocentius tertius Exonien. † Episcopo.

DE Francia.] Diuiditur. Primo ponit casum. Secundo diffinit ibi, *Diffiniuit.*

CASVS. Quidam iuuenis de Francia, duxit vxorem quandam nobilem mulierem de Saxonia, secundùm consuetudinem Saxonum: iuuenis ille dicebat, quod in matrimoniis contrahendis Franci non vtuntur eisdem consuetudinibus cum illis de Saxonia, & hoc ideo quia desponsauerat eam non lege sua, sed Saxonum. Dimisit ergo illam, & aliam vxorem duxit. In concilio quaesitum est, quid de hoc fieri deberet? Statuit concilium, vt ille transgressor Euangelicae legis subiiciatur poenitentiae: & à secunda vxore separetur, & ad primam redire cogatur. Nota, quod in matrimonio contrahendo potius consideratur intentio contrahentium, quàm verba, quibus mediantibus contrahunt, dummodo animo contrahendi hoc faciant. Item solennitates nō sunt de substantia matrimonij. Item verba debent deseruire intentioni, & non intentio verbis. Item ad intentionem recurrendum est.

† *Exonien.*

a ¶ *Lege.*] Id est, consuetudine.

b ¶ *Legibus.*] Id est consuetudinibus.

¶ *Glo. seq. recitatur pro obiectionem, & solutionem.*

c ¶ *Francorum lege.*] Quā putabat esse de substātia matrimonij, arg. 30. q. 5. aliter. vbi videtur, quod matrimonium omissis solemnitatibus nō valeat, sed non est verum, quia illa, quę dicūtur *in c. aliter.* potiùs ad solemnitates referūtur, quae tamē seruandae sunt: sed quamuis non seruentur, tenet matrimoniū, quia solus consensus fecit matrimonium 27. q. 2. *sufficiat.*

d ¶ *Dimissáque.*] Quod facere non debuit auctoritate sua, vt 33. q. 2. *seculares.* 35. q. 6. *multorum.* etiamsi impedimentum manifestum subesset. j. *de diuortiis. porrò.*

e ¶ *Euangelicae legis.*] Qua dicitur, nullus dimittat vxorē suam excepta causa fornicationis. 32. q. 1. *Dixit Dominus.* j. e. *ex parte.*

f ¶ *Poenitentiae.*] Pro eo quod primam dimisit, & secundam duxit.

g ¶ *Coniuge.*] Scilicet nomine, non re.

a Concordat text. in l. nuptias. Vbi glossa, & Doctores. ff. de regu. iuris. & vide omnino Magistrum sent. lib. 4. d. 27. §. efficiens autem & §. quod autē. Vbi pulchrè explicat hoc dictum.

PRaeterea.] Primò iubet moueri. Secūdò diffinit ibi, *Si autem.* Ab.

CASVS. Quidam vir, & mulier volunt contrahere: promittunt ad inuicem purè, & sine conditione, fide hinc inde praestita, quod contrahent matrimonium: postea mutāt propositum. Quaeritur, quid super hoc sit agendum, an videlicet sint compellendi, vel non? Respōdet Papa, quod commonēdi sunt, & modis omnibus inducendi, vt fidem praestitam obseruent. Si autem hoc facere noluerint, non sunt cōpellendi, ne deterius inde contingat, vt illam ducat, quam odit: sed ad instar illorum, qui societatem contrahunt fide data, & postea illam sibi remittunt, potest in patientia tolerari. Nota, quod licet fides sit purè, & simpliciter hinc inde data de matrimonio contrahendo, si postea displiceat contrahentibus, non sunt, vt cōtrahant, compellendi, ne deterius inde contingat. Idem intellige in societate.

h ¶ *Sine omni cōditione.*] Per hoc videtur, quòd solui nō possit, quia quae sine conditione promittūtur, sine cōditione soluuntur. 32. q. *Vide c.* 22. q. 4. *inter caetera.*

¶ *Sponsalia de futuro dissoluuntur, si sponsi se dissoluunt, etiamsi fuerint iurata.*

CAP. II.

PRaeterea † hi, qui de matrimonio contrahendo purè, & sine omni conditione ʰ fidem dederunt, commonendi sunt, & modis omnibus inducendi ⁱ, vt praestitam fidem obseruent. Si autem se adinuicem ad mittere noluerint ᵏ: ne forte deterius ˡ inde contingat, vt talem scilicet ducat, quam odio ᵐ habet †: videtur, quòd ad instar eorum, qui societatem ⁿ interpositione fidei ᵒ contrahunt, & postea eandem sibi remittunt, hoc possit in patientia tolerari ᵖ.

¶ *Glo. sequens supplet: supplemēt signat contrarium, &c.*

i ¶ *Inducendi.*] Et etiā compellendi, si iurasset. j. eo. *ex litteris.* propter periculum iuramenti. arg. contra. j. e. *requisiuit.* sed illud sol. vitur ibi. Sed contra videtur j. eo. c.

k ¶ *Noluerint.*] Id est, absolute restiterint.

l ¶ *Deterius.*] Scilicet adulterium cū secunda, vel quod eam forte interficeret.

m ¶ *Quam odio.*] Quia quod quis nō diligit, facilè contemnit. 20. q. 3. *praesens clericus.* & 31. q. 2. c. 1. Ber.

n ¶ *Societatem.*] ff. pro soc. l. *Verum.* § *vlt.* & l. *actione.* §. *dicimus.* Bern.

o ¶ *Interpositione fidei.*] Siue per iuramentum etiam, qui aequipollet suprà de fideiussoribus peruenit. & 22. q. 5. *iuramentum.*

†Cap. iteo. ti. in 1. cōp. & post concil. Later. sub Alex. iij. p. 6 cap. 33. Et de intellectu, & materia huius c. vide Couarr. in epitome lib. 4. decret. p. 2. c. 5. in principio.

† habet.

¶ Eugenius iij.

¶ *Si maior septennio duxit in vxorem minorem septennio, & eā traduxit ad domum, oritur ex tali cōtractu publicae honestatis iustitia. Hoc dicit inhaerendo littera. Panormitanus.*

CAP. III.

IVuenis † qui puellam nondum septennem duxit, quamuis aetas repugnet: ex humana tamen fragilitate forsan tentauit, quod complere non potuit.

¶ *Glo. seq. ponit duas lecturas, scilicet Tanc. & Hug. & secundam approbat.*

p ¶ *In patientia tolerari.*] Hoc ideo dicit, quia ex quo nō est processum ad matrimonium, contraria volūtate accedente possunt se inuicem absoluere, vt videtur: quia omnis res per quascunque causas nascitur, &c. *infra de reg. iur. in 6. ff. de reg. iur. nihil tam naturale.* quia in tali casu fide praestita, siue iuramento subintelligenda est conditio, scilicet si in eadem voluntate permanserint. argum. *suprà de iureiuran. quemadmodum.* & 22. q. 2. *ne quis arbitretur.* haec fuit opinio Tanc. ᵇ dicentis, quod haec decretalis continebat ius commune. H. dicebat, & bene, quod loquitur de cōpar. ratiua permissione: vt *suprà qui cler. vel vo. cap. Veniens.* quod & mihi videtur: & loquitur dispensatiuè. Et hoc apertè indicant ista verba, hoc possit in patientia tolerari, ne deterius inde contingat: nam multa per patientiam toleramus, &c. *suprà de praebend. cum iamdudum.* aliàs de iure mero debent compelli, vt fidem, siue iuramentum seruent. De hoc dicitur j. *eod. ex litteris* 2. Bern.

†Cap. 18 eo. ti. in 1. cōp. & post concil. Later. p. 12. c. 8. Et vide de concil. Trident. sess. 24. de ref. matrimonij c. 3. & Couarruuiam in epitome lib. 4. decretaliū. p. 1. c. 2.

b Haec Tancredi opinio vera est, & communiter sequuntur eam Doctores tam hic, tum alibi, vt docet Couarruuias vbi supra c. citato, quem videto.

IVuenis.] Si maior septennio cum proxima septennio, in qua malitia supplet aetatem, sponsalia contrahit, ex his oritur iustitia publicae honestatis, maximè si commisceri tentauerit. Ita cōmuniter summatur, sed in veritate summarium non colligitur ex littera. Diuiditur. Primò narrat factum. & casum dubium. Secundò duplici ratione diffinit ibi, *Quia igitur.* Abbas.

CASVS. Quidam iuuenis duxit quandam puellam nondum vij. annorum sponsalia contrahendo cum ipsa, & tētauit cū ipsa, quod complere non potuit. Tandem mortuus fuit: vel dictus iuuenis ab ipsa recessit antequā post vij. annum sponsalibus cōsentiret: & cum alia consanguinea ipsius puellae matrimonium cōtraxit. Quaerebatur, vtrum possent simul remanere? Respōdet Papa, in his quę dubia sunt, quod certius est, seruari debet: & ideo tam propter honestatē Ecclesiae, quia dicebatur sponsa eius, quàm propter praedictum dubiū debent ab inuicem separari. Notandum ergo, quòd in dubiis semper tenendum est illud, quod securius est, & certius.

¶ *Glo. seq. not. in dubiis, &c. & soluit contrarium. Secundò obiicit locum à dimensione, & soluit.*

a ¶ Dubia

a ¶ *Dubia.*]Sic ergo patet, ꝙ in dubiis sẽper certius est tenẽdum, *de pœn.dist.7.c.2.§.item si.* vbi dicitur: tene certum, & dimitte incertum. & ĩ. *de homi. ad audientiam.* & 14. *dist. sicut.* & re dubia certa non potest ferri sententia. 11.q.3. *graue.* & 33.d. *habuisse.* & 30 q. *Vlt. §.Vlt.* & *Instit. de ve.de. §.aliud quæsitum. Instit de ac. § curare.* quãdoque tamen cùm obscura sunt iura partiũ, certa fertur sententia. ĩ. *de fide instrumen. inter dilectos. in fin.* Sed non dicitur dubia res ibi, quia actor nõ probauit clarẽ, & ita pro possessore iudicari debet a. Sed quare dicit in his quę dubia sunt? Quia si ex toto ante septennium ducta fuit, & post vij ann. nõ cõsẽsit, vel ante recessit, res non est dubia, sed certa: quia non impeditur matrimoniũ cũ consanguinea, etiam cum matre ĩ. *eo. tit. prox. litteras.* & *c. accessit.* si post septimum annũ cõsensit sponsalia tenuerunt, & ita non est res dubia. ĩ. *eod. sponsam.* & *infra eo. tit. prox. continebatur. §. si vero.* Sol. Sic intellige, puella ista post septimum annum non cõsensit, vel non constabat de consensu: quia statim recessit ab eo, vel mortua est: verum tamen quia tentauit forsitã, quod complere non potuit, præsumitur quod erat doli capax, siue quia malitia supplebat ętatẽ quoad spõsalia, sicut supplet malitia quoad matrimonium. ĩ. *eo. tit. prox. de illis* & *ca. Vlt.* vnde propter hoc dubium, tũ quia hoc plene non constabat, tum etiam propter honestatem Ecclesiæ, nõ potest habere consobrinam illius. ĩ. *c. prox.* arg. aliàs nõ videtur, quod posset stare illa littera, si diceremus, quod post vij. annos cõsensit, vt dixit Tanc. quia sic non esset res dubia.

b ¶ *Coniunx.*]Id est, sponsa.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

c ¶ *Diuidas.*]Arg. contra. 35. q. 3. *extraordinaria.* Sol. ibi extra naturalia eã polluit, & non maritali affectu: hic verò tentauit in naturalibus, & maritali affectu.

† *Abbas:* Mandamus, vsque voce, quatenus.
a *Facit, quod not. 3. q. 9. de* ceterminus, & *dic de tri plici ambiguitate: vt not. 33. di. c.* vlt. & *quod dicit hic Vo. Vide in Spe.* de senten. prola. §. qualiter. ver. item debet. *lo.*
† Cap. 1. co. ti. in 1. cõp. *Et quatenus hic agitur de impedimento iustitia publica honestatis, quid ea sit, & vnde proueniat, Vide omnino per beatum Thomam* in quæstionibus additis ad 3. p. q. 55. ar. 4. & *Sotum* lib. 4. sent. d. 41. q. vnica. ar. 2. & art. 3. in fi. & *vide concil. Trid. superiori c. citatum.*

tuit. Quia igitur in his, quæ dubia a sunt, quod certius existimamus, tenere debemus: tum propter honestatem Ecclesiæ, quia ipsa coniunx b ipsius fuisse dicitur: tum propter prædictam dubitationem: Mandamus †, quatenus cõsobrinã ipsius puellæ, quam postmodum duxit, diuidas c ab eodem.

¶ Alexander iij. Papien. Episcopo.

¶ *Ex sponsalibus contractis cum consanguinea, oritur publica honestatis iustitia.*

CAP. IV.

AD † audientiã nostri Apostolatus peruenit, quòd cùm H. Papiensis ciuis filiam suam cuidam filiorum L. dare vellet vxorem: iurauit, quòd si ille d eam habere casu aliquo interueniente non posset, alteri filio, quem de alia vxore genuerat, eandem matrimonio copularet. Contractis autem à filio priore sponsalibus quidam consanguinitatem inter eos esse, iuramẽtis interpositis firmauerũt. Ideóque præfatus H. eandem dare alteri filio nititur, vt iurauit. Sed quoniam scriptum est †, quòd sponsam e fratris, frater habere f non potest: Mandamus, quatenus eum suum implere propositum g non permittas: sed vt pœnitentiam agat de illicito iuramento, monitione præmissa, Ecclesiastica districtione compellas h.

AD *audientiam*]Primò narrat factum. Secundò decidit ibi, *Sed quoniam*, Abbas.

CASVS. Quidam ciuis Papien. nomine Hugo, volebat copulare filiam suam matrimonialiter cuidam filiorum cõciuis sui nomine L. iurauit, ꝙ si ille eam aliquo casu habere nõ posset, alteri filio, quem de altera vxore genuerat, eandem matrimonio copularet, & sic cõtraxerunt sponsalia: postea quidã probauerunt consanguinitatẽ inter eos: vnde præfatus H. eandẽ filiam dare vult alteri filio, vt iurauit. Quæritur an possit? Respondet Papa scriptũ est, quod frater sponsam fratris habere non potest. Vnde mandat, quod ille suum propositum nõ adimpleat, & pœnitentiam accipiat de illicito iuramento: & si opus fuerit, per excommunicationis sentẽtiam compellatur. Nota, quod spõsalia, quæ nulla sunt, impediunt matrimoniũ contrahendum cum cõsanguinea alterius: sed hoc facit sola publicæ honestatis iustitia. Item illicitum iuramentũ non est seruandum. Item ad pœnitentiam quis potest compelli, admoneri tamen priùs debet, & postea compelli.

d ¶ *Quòd si ille*]Hæc conditio nulla fuit, quia ex quo despõsatur vni fratrum, alius eam habere non potest. 17. *quæst. 2. si quis vxorem* & *cap. seq.* nisi forte ante septennium contracta essent sponsalia. *infra eo. tit. prox. litteras* & *cap. accessit.* & *cap. duo pueri.* cessante eo quod dicitur ĩ *eo. tit. prox.* 27. *q. 2. si quis desponsauerit.*

¶ *Glossa sequens allegat duas concord. signat vnum contrarium, & soluit.*

e ¶ *Sponsam fratris.*] 16. d. *cap. vna tantum §. Ioannes.* 27. *q. 2. si quis desponsauerit.* Arg. contra. 8. q. 1. *olim.* & ĩ. *de diuortiis. cap. Vlt.* Solutio, illud mysticũ fuit, & obtinuit in fratre sine sobole defuncto: hodie secus.

¶ *Gloss. seq. obiicit, allegat pro, & soluit.*

f ¶ *Habere non potest.*]Sed videtur, quòd hæc ratio nulla fuerit, quia inter eos nullum obligatorium vinculum de iure fuit cõtractum consanguinitate impediente: quia impossibilium nulla est obligatio. *Instit. de inutil. stipula. §. si impossibile.* & *ff. quæ sen. sine app. rescind. Paulus.* Sed impossibile est id, quod contra bonos mores est. *ff. de condit. institut. filiusfam.* & 22. q. 2. *faciat homo.* & eius quod esse non potest, nulla est promissio. *Institut. de inutil. stipula. §. 1.* & arg. optimum in decr. Greg. *suprà de pact. cap. vlt.* ergo hic nulla sponsalia fuerunt quæ sunt promissio futurarum nuptiarum. 30. q. 5. *nostrates. ff. de spons. l. 1.* ergo nulla fuerunt prędicta sponsalia: ergo non præstant impedimentum, quò minùs illa possit contrahere cum alio fratre. ĩ. *eo. tit. prox. litteras.* & *c. accessit.* Sed contra, matrimonium plerumque attenditur considerato facto, non iure. *s. de biga. nuper.* & *C. de adulter. eum qui.* plus enim in talibus consideratur quandoque opinio, quàm veritas. ĩ. *qui fil. sint leg. cum inter Ioannem.* Quid ergo respondes? Potest dici, quòd publicæ honestatis iustitia impedit: vt *s. c. prox.* 27. q. 2. *si quis desponsauerit.* Bern.

g ¶ *Propositum.*] Quod illicitum fuit, & ideo non seruandum. 22. q. 4. *in malis.*

h ¶ *Compellas.*] Arg. quòd quis compelli posset ad satisfaciendum de quolibet crimine. 24. q. 3. *itaque.* & 9. q. 1. *illi qui.* & 20. q. 1. *prædicandum* b. & ad Ecclesiam pertinet decernere de quolibet peccato, & corripere quemlibet Christianum. *s. de iudic. nouit.* Bern.

† *Vide Leui. c. 20. & Mat. c. 14. sed hæc non de sponsa, verum de vxore fratris loquuntur forte et graviter.* Papa hic ad illa decreta, quæ affert Gratianus 27. q. 2. c. 10. 11. 12. 13. & 14.

b *Dic. vt not.* 33. q. 2. quicunque. *Io. And.*

¶ Idem Panormitano Archiepiscopo.

¶ *Si sponsus de futuro ante copulam ad remota se trãsfert, sponsa liberè cum alio contrahit: si tamen per eã stetit, quò minus matrimoniũ perficeretur, sibi pœnitentia imponitur.*

CAP. V.

DE † illis autem, qui præstito iuramento promittunt se aliquas mulieres ducturos, & postea eis incognitis, dimittunt terram, se ad partes alias transferentes i: Hoc tibi volumus innotescere, quòd liberum k erit mulieribus ipsis (si non est ampliùs in facto processum) ad alia se vota transferre: recepta tamen de periurio pœnitentia, si per eas steterit l, quò minùs fuerit matrimonium consummatum.

† Ca. 4. eo. ti. in 1. cõp. & *post cõci. Later.* p. 6. c. 12. *Et de materia textus, & glossa præter Doctores hic vide Couarruuiã* in epitome li. 4. decretalium p. 2. c. 5. Sotũ l. 4. sen. d. 27. q. 2. ar. 3. & *citatos super glossa, in verbo, si per eas steterit.*

DE *illis.*]Communis diuisio. Secunda pars ibi, *Hoc tibi.* Abb.

CASVS Quidam promittunt iuramẽto interposito se ducturos in vxores aliquas mulieres, & postea antequam matrimonium contrahant, transferunt se ad partes alias. Quærebatur, quid facere debeant illæ mulieres: vtrùm possint cum aliis cõtrahere? Respondet Papa, quòd si non fuerit ampliùs in facto processum, liberum est illis mulieribus cum aliis contrahere, recepta pœnitentia de periurio, si per eas steterit, quò minùs matrimonium fuerit cum aliis consummatum. Not. quòd sponsa non tenetur sequi sponsum vagabundum, nec diu ipsum expectare sine aliqua pœna, dummodo non fuerit in culpa.

¶ *Glo. seq. ponit opinionem quam reprobat.*

i ¶ *Transferentes.*]Vnde non tenetur sequi ipsum vagabundũ. *ff. de ope. lib. quod nisi pat. § ex prouincia.* & sic de sponsa. intelligunt quidam illud c. 34. q. 2. *si quis.* Sed non est verum, immò de vxore iam cognita.

k ¶ *Liberum erit.*]Post tres annos secundùm leges. *C. de repu. l. 2.* Et hoc intellige de sponsa de futuro, de qua hic loquitur: secus in sponsa de præsenti, ĩ. *eo. in præsentia.* & ĩ *de secun. nupt. dominus noster.*

¶ *Glo seq. obiicit, & soluit, & ponit tres casus, quibus soluuntur sponsalia de futuro.*

l ¶ *Si per eas steterit.*]Vñ in culpa fuerũt: quare imponitur eis pœnitẽtia. Sed si per eas stetit, quare dat ecclesia licentiã contrahẽdi? Resp. ne deterius inde cõtingat: sc. periculũ fornicationis. sm̃ ĩ. *qui clerici vel vouen. vouentes.* sed si per eas nõ stetisset, quò minùs matrimonium cõpleuissent, nõ imputaretur eis periuriũ & ĩ. *eo. scent.* si hoc certum esset: si verò dubium esset, ꝓpter tale dubiũ imponitur eis pœnitentia, alterã ad cautelam. Habes ergo vnum in ea summa, in quo sponsalia de futuro soluuntur aliũ habes ĩ *de conuer. coniug. quemadmodum.* Item si contrahit cum aliqua per verba de præsenti. ĩ. *eo. si inter virum.* & ĩ. *de spon. duorum. c. 1.* Bern.

c *Casus, in quibus sponsalia dirimuntur, enumerat, & explicat B. Tho.* in quæstionibus additis ad 3. p. q. 43. art. 3. *Sylvester* in summa. verbo, sponsalia. q. 10. *Dominicus Sotus* l. 4. sen. 4. d. 27. q. 2. ar. & *Couarruuias* *citatus.*

ADDITIO. Pro istis & similibus dantur tales versus:

Lepra, superueniens, furor, ordo, sanguis, & absens,
Lisque virginitas, membri damnum, minor aetas:
Ac haeresis lapsus, fidei que remissio prorsus,
Sponsos dissociant, & vota futura retractant.

DE muliere.] Communiter non summatur quoad titulum, sed quoad litteram sic: Incerto quesito nō potest dari certa responsio. Abbas.

CASVS. Quędam mulier per vim tradita fuit viro, & detenta. Quaerebatur a Papa, an inter eos esset matrimonium? Respondet Papa: Inter vim, & vim est differētia, nec constat, an post violētiam consensus interuenerit: & ideo certum Papa non potest dare respōsum. Nota, quòd inter vim, & vim est differentia. Item certa, & finita debet esse quaestio, & non duplex, ad hoc quòd certa dari possit responsio.

¶ Cap. 5. eo. ti. in 1. cōp. & post. con. Later. p. 6. cap. 19.

¶ Vox, certum, deest in omnibus antiquis codicibus, in Vna pergamena: nihil intentioni tuae possumus, &c.

¶ Idem Paduano Episcopo.

¶ *Non omnis violentia impedit contractum matrimonij. Hoc dicit, quoad titulum.*

CAP. VI.

DE † muliere, quae est inuita tradita viro, & detenta: cùm inter vim, & vim [a] sit differentia, & vtrùm postea consensus intercesserit, certum [b] nobis nihil postea expressisti, nihil certum † inde tibi possumus respondere.

¶ Idem Cantuarieñ. Archiepiscopo.

¶ *Si aliqui apti ad matrimonium contrahunt per verba obscura, communem verborum intellectum sequi tenentur.*

CAP. VII.

EX † litteris: & infra. ¶ De hoc autem, quod consuluisti, quid debeat obseruari, quando inter aliquos sponsalia contrahuntur, nec intelligit alter, quod alter proponit: Respondemus, quòd inspiciendum est Iudici, si matrimonium contracturi ad id faciendum sint idonei scientia [c], & aetate [d]: quo cognito, si alter non intellexerit [e], quod alter proposuit [f], ad communem verbi intelligentiam [g] recurratur †, & cogatur vterque verba prolata in eo sensu retinere, quem solent rectè intelligentibus generare.

¶ Idem Vigilieñ. Episcopo.

¶ *Inter sponsam, & consanguineos sponsi oritur impedimentum publicae honestatis impediens, & dirimens matrimonium inter eos contrahendum.*

CAP. VIII.

SPonsam † alterius (maximè si est nubili [h] aetati proxima) nullus consanguineorum aliquo modo sibi potest matrimonio copulare.

¶ Idem Abbatibus S. Eadmundi, †, & Demer. †

¶ *Si vir, & mulier inuicē promittunt, quòd ab eo tempore se pro coniugibus habebunt, contractum est matrimonium de praesenti. Hoc dicit, & est casus notabilis.*

CAP. IX.

EX † parte C. † mulieris nobis intimatum est, quòd Andreas iuramentum praestitit, quòd eam ab † eo tempore pro

¶ Cap. 6. eo. ti. in 1. cōp. & post. con. Later. p. 41. c. 3. Vide Alexand. consi. 152. in 5. vol.

a Pro intellectu huius glossae, & textus vide B. Thomam in quaestionibus additis ad 3. p. q. 47. art. 1. & seq. Magistrum sent. & ibi latè Sotum, & Doctores l. 4. dist. 29.

a ¶ *Inter vim, & vim.*] Hoc ideo dicit: quia duplex [a] est vis, siue metus, qui cadit in cōstantem virum, & ille metus excusat, nisi postea consentiret. j. tit. prox. de illis. 2. & alius est metus vanus, siue vis, & illa vis non excusat. *infra eod. veniens, & c. consultationi. & j. de his quae vi, metúsve causa fiunt. cùm dilectus. & ff. de re iudic. si quis ab alio. & ff. quod metus causa. l. 2.* Bern.

b ¶ *Certū.*] Quia nesciuit, quae violētia fuit illata: vnde certū non potuit dare responsum. 11. q. 3. *graue. & 30. q. vlt. §. vlt. & j. eo. inuenit.* vnde dicit lex: vt congruum potius habere respōsum, insere pacti exemplum. *Cod. de transl. vt responsum.* poterat tamen, si voluisset, respondere distinguēdo inter vim, & vim: vt *j. c. veniens. & c. consultationi. & de his qui renuntia. episcop. c. 1.* Bern.

EX litteris.] Diuiditur: quia primò ponitur consultatio. Secundò responsio, *Respondemus.* Abb. Sic.

CASVS. Quidam vir, & mulier contraxerunt sponsalia, nec alter intellexit, quod alter proposuit, & dicebant se non intellexisse. Quaerebatur, quid deberet obseruari? Respondet Papa, iudex primò debet videre, vtrum contrahētes sint idonei ad hoc discretione, & aetate: vt per hoc praesumatur pro eo, quod dicunt, vel contra: quo facto, seu cognito, si alter non intellexit, quod alter proposuit, recurrendū est ad cōmunem intelligentiam verborum, & vterque compellatur verba prolata in eo sensu retinere, quem solent rectè intelligentibus generare. Nota, quòd in matrimonio discretio, & aetas est attendenda, & consideranda. Item verba obscurè prolata ad communem intelligentiam sunt reducenda.

c ¶ *Scientia.*] Id est, discretione. Nam furiosus contrahere nō potest, quia non habet consensum 32. q. 7. *neque furiosus. & j. eod. dilectus,* nisi per interualla dilucida laboraret. 7. q. 1. *quamuis triste.* 3. q. 9. *indicas.*

d ¶ *Aetate.*] Duodecim annorum in muliere, & quatuordecim annorum in viro. *infrà tit. prox. attestationes. & cap. continebatur.* vel cum malitia supplet aetatem. *j. tit. prox. de illis. 2. & cap. vlt.*

e ¶ *Intellexerit.*] Id est, si dicat se non intellexisse siue per se, siue per interpretem. *ff. de verb. oblig. l. 1. in fin.* cùm tamen cōtrarium praesumatur, cùm sint eiusdem vulgaris.

¶ *Glossa sequens distin. an actor tantùm an reus, an vterque cōmittat dolum. Secundò arg. non recedendum, & 6. alleg. 6. iura. & 2. alleg. in contrarium.*

f ¶ *Proposuit.*] Nota secundùm canones, si actor tantùm dolum adhibet, intelligenda sunt verba, vt reus intelligit, qui nō adhibet dolum. 22. q. 5. *humana. §. item obijcitur. & c. quacunque.* Si verò reus tantùm, tunc secundùm quod actor intellexit. 22. q. 5. §. *hinc. & cap. quacunque & q. 2. ne quis.* Si ergo vterque dolum adhibet, locum habet, quod hic dicitur, vt verba prolata in suo proprio sensu intelligantur. Et sic est argum. quod non est recedēdum à significatione verborum, nisi cum constat testatorem aliud voluisse *ff. de leg. 3. non aliter. & infrà de verb. signifi. intelligentia. arg. de consecr. distinct. 4. retulerunt. & ff. qui, & à qui. manu. l. prospexit.* quia non ex opinionibus singulorum, sed communi vsu nomina sunt intelligenda. *ff. de supell. lega. l. Labeo. & j. de deci. ad audientiam. arg. contra. C. de verb. signifi. cum quidam. & de consecr. distin. 2. in calice.*

¶ *Gloss. sequens de ambiguitate verborum determinat, & subdiuidit, ponit primo duo membra. Et primùm subdiuidit in duo, secundum in tria, & illorum tertium iterum in duo.*

g ¶ *Intelligentiam.*] Huiusmodi ambiguitas verborum quandoque incidit in iudicijs, quandoque in cōtractibus. In iudicijs circa litis exordium [h] plus creditur actori, quàm reo. *ff. de verb. oblig. inter stipulantem. §. 1.* postea in confessionibus vrgeri debet, confitēs, vt certum confiteatur: alioquin id accipietur, quod magis expedit aduersario suo. *ff. de confess. certum. ff. de interdict. de aetate. §. nihil.* In contractibus, & pactis distinguitur: aut certum est, quod consenserunt, & tunc valet, quod agitur: aut non consenserunt, & tunc non valet, quod agitur. *ff. de contrah. empt. & vend. in venditionibus* [c]. & 30. q. 3. vbi aut dubitatur, quid senserint, & tunc subdistingue: quia aut valet intellectus secundùm vnam partem, aut secundùm vtramque: si secundū vnam partem, commodius est id accipi, vt res de qua agitur, magis valeat, quàm pereat. *ff. de regul. iur. quoties idem sermo. ff. de verbor. obligat. l. quoties. & suprà de fide instrument. inter dilectos. & infrà de verbor. signific. abbate.* Si secundùm vtranque, tunc id quod verisimilius est, accipiendum est. *ff. de verborum obligat. cum qui calendis.* & quod quandoque consueuit accidere. 28. *distinct. de Syracusana.* vel contra eum fit interpretatio, qui pactum apposuit, qui debet legere, id est, pactum apertius apponere *ff. de pact. veteribus.* & secundùm promissorem fit interpretatio, quia liberum fuit stipulatori verba late concipere. *ff. de verbor. obligat. quicquid.*

ADDITIO. De hac materia not. *ff. de verb. obligat. quoties in stipulationibus.*

† Concor. tex. in l. Labeo, & ibi Bar. ff. de supel. leg.

† Cap. 7. eo. tit. in 1. cōp. & post compil. Lat. p. 6. ca. 4. Et vide citatos j. eo. ti. c. ad audiētiam. & cōc. Tri. sess. 24. de ref. matrimonij c. 3. & Doctores in c. 2. de sponsa. l. 6.

† Cadmundi. & de Meseia.

† Ramesia.

† Cap. 8. eo. tit. in 1. cōp. & post concil. p. 6. c. 15. Vide citatos super glossam † E.

† In codem Barbarie tat ab eo tempore in antea.

b Debet j. de restitu. spo. cum ad sedem. item Aud.

c Sequitur, vtrunque eō sensu necessarius est: sed si in venditione dissentiunt in pretio, vel corpore, nō perfecta est emptio. Item Aud.

SPonsam.] CASVS. Dicitur in hoc c. quòd sponsam alterius maximè nubilem, & septennem, nullus de cōsanguinitate viri ducere potest in vxorem. Nota, quòd sponsam cōsanguinei consanguineus habere non potest.

h ¶ *Nubili.*] illud, maximè ponitur propriè comparatiuè: quia ex quo habet vij. annos, tenent sponsalia, & ita nullus cōsanguineorum potest eam habere: *infra tit. prox. litteras. & c. accessit.* ergo multò fortiùs impeditur cùm est proxima nubili aetati. Item videtur, si est proxima septennio, & doli capax. *j. eo. inuenit.* Bern.

EX parte.] Primò ponit casum narrādum. Secundò diffiniēdum committit, ibi *Quia igitur.* Abb.

CASVS. Quidā Andreas nomine, iuramentū praestitit, quod C. mulierem ab eo tēpore in antea pro vxore haberet, & ei fidē seruaret, & illa similiter promisit eidē. Quo facto dictus Andreas illam dimisit, & aliam superduxit: vnde illa mulier domino Papae fuit conquesta. Dicit Papa nemini licere suā vxorē dimittere sine manifesta causa fornicationis. & tūc aut debet illam sibi reconciliare, aut viuere continēter *c. vendit.* vnde mandat

de mandat dictum Andream compelli, vt illam, quã superinduxit, dimittat, & ad primam redeat, & affectu maritali pertractet. Nota, quòd qui vxorem suam causa fornicationis dimittit, aliam superducere ea viuente non potest, & debet continenter viuere. Item qui dimissa vxore legitima, contrahit cum alia, debet compelli eã dimittere, & ad primam redire.

a ¶ *Pro coniuge teneret.*] Et sic contractum fuit matrimonium inter eos. Sed nunquid per ista verba tantùm cõtrahitur matrimoniũ, Iuro, quòd de cætero habebo te pro legitima coniuge, & econuerso &c? non videtur: quia ista verba tantùm futurum tempus respicere videntur. hæc quæstio[a] ponitur 30. q. 5. c. *si quis desponsauerit*. Et dicit Io. quòd est matrimonium, secundùm quod ex illa nouella latius patet: & hic videtur Hugo aliter intelligere illa verba. scilicet quòd post matrimonium contractum de præsenti accedant illa verba, notauit ibi. Arg. contra. ĩ. eo. *de illis*. Ber.

† *Vide Iason in l. servi electione. ff. de legat. 1.*

a *De hac quæstione vide Archidiaconum, Turrecrematam, & alios in d. c. si quis diuinis. & Sotum lib. 4. sent. d. 27. q. 2. art. 3.*

† Pictauen.

b ¶ *Eandem.*] Supple, & cum alia contraxit.

c ¶ *Manifesta.*] Probata scilicet, & sententia subsecuta: quia aliàs nõ licet dimittere 33. q. 2. *sæculares*, & §. *in hoc*. & 35. q. 6. *multorum*. & ĩ. *de diuor. porro*.

† *Ca. 9. eo. tit. in 1. cõpil. & post conc. Late. p. 6. c. 16.*

coniuge[a] teneret, & ei sicut vxori suæ fidem seruaret. Ipsa quoque eidem Andreæ iurauit, se illum pro marito habiturã †, & fidem ei tanquam viro proprio seruaturam: quo facto, prænominatus A. reliquit eandem[b]. ¶ Quia igitur nemini licet vxorem suam, sine manifesta[c] causa fornicationis dimittere, & tunc eam sibi reconciliare debet, aut ipsa viuente continere[d]: Mandamus, quatenus eundem, vt superinducta dimissa, ad vxorem suam redeat, & eam maritali affectione pertractet, monitione præmissa, per Ecclesiasticam censuram cogatis[e].

¶ Idem Pictauien. † Episcopo.

¶ Qui iurauit cum aliqua contrahere, si non subest impedimentum, per censuram Ecclesiasticam contrahere compellitur.

CAP. X.

ij EX † litteris Siluani Episcopi accepimus, quòd cùm duo nobiles viri sui Episcopatus G. † scilicet de Monstra, & B. filios, & filias impubescentes

d ¶ *Continere.*] Quia non potest cum alia contrahere. 32. q. 1. *dixit*. & si cum alia postea fornicaretur, compelleretur redire ad ipsam, non obstante sententia, ĩ. *de diuor. ex litteris*.

e ¶ *Cogatis.*] Super inductam, si nollet ab ea recedere, vel si impedimentum præstaret, posset excommunicari. ĩ. *eod. Veniens in fi.* Ber.

ij EX *litteris*] Primò ponit casum narratum. Secundò committit ipsius diffinitionem ibi, *Quia igitur*. Abb.

CASVS. Duo nobiles viri Siluañ. episcopatus, scilicet G. & B. filios, & filias impuberes habebant, conuenerunt inter se, quòd eos adinuicem copularent, quod promiserunt adinuicem facturos, & hoc tam parentes, quam filij iurauerunt: vnus illorũ, scilicet G. filiã alterius consentiente patre iurauit ducere in vxorẽ, postmodũ verò voluit aliã ducere in vxorẽ: Episcopus compellebat eum ducere illã, quam iurauerat. Quæsiuit Episcopus a Papa, quid esset in hac causa faciendum? Rñdet Papa periculosum esse dicto G. contra iuramentũ suum venire: mãdat Pictauieñ. Episcopo, vt si de hoc sibi cõstiterit moneat illum, & cõpellat, quatenus ipsam recipiat, quã iurauit, & eam maritali effectu pertractet, nisi rationabilis causa impediat. Nota, quòd sponsalia contrahi possunt per verba generalia. Item iuramentum impuberis tenet. Item compellitur quis accipere illam, quam iurauit se ducturum in vxorem.

¶ *Glo. seq. alleg. vnam concor. obiicit. & soluit.*

f ¶ *Tam parẽtes.*] Sim. 31. q. 3. *si qui parentes*. Sed videtur, quòd illud iuramentum non valeat, & sit anceps periurium, cùm sit de facto alterius. *ff. re amo. Marcellus. §. 1. & ff. de in lit. iur. videamus*. Et arg. ad hoc *ff. de de verb. oblig. stipulatio ista*. quia vt ibi dicit: qui alienum factum promittit, non obligatur: tamen hic factum suum potiùs promiserunt, vt procurarent bona fide[b], quòd filij contraherent. vt *ea. lege. & illa stipulatione*. Ber.

¶ *Glos. seq. obijcit, & soluit: secundo quærit. alleg. pro, & contra. ponit opin. quam reprobat, reprobationem impugnat, impugnationi respondet.*

g ¶ *Quam filij sub iuramento.*] Illi erant impuberes vnde non tenuit iuramentum. 22. q. 5. *paruuli. & c. pueri. & 5. q. 3. c. 1.* Sed illa intelliguntur, cùm ad testimonium perhibendum inducũtur, sed aliàs si sint doli capaces, bene tenet iuramentum. ĩ. *de delic. pue. pueris*. Hic posuit Lau. talem quæstionẽ: Aliquis iurauit accipere in vxorem vnam de filiabus Titij, & postmodũ dormiuit cum vna illarum: quæritur, an præcise debeat cõpelli eam ducere, cum aliam ducere nõ possit? Ar. quòd sic. *ff. de cõtrahen. empt. si in emptione. §. si emptio. & ff. de sil. Stichum, aut Pamphilum* & ipse te ad hoc astrauit. *ff. si quis cap. l. 2. §. vlt. 15. q. 1. si quis insaniens*. immo videtur, quòd statim sit matrimonium. ĩ. *de condi. ap. de illis. & ĩ. eo. si quis*. arg. contra. *ff. de rit. nup. generali. & ff. si quis cau. sed & si §. quæsitum. & ff. de vsufr.* Quidam dixerunt eum non compellendum, quia inuitæ nuptiæ, &c 31. q. 2. §. 1. c. 1. & ĩ. eod. *præterea*. Sed contrarium est verum, quòd debeat cõpelli. Sed videtur, quòd non sit compellendus eam recipere: quia in veritate nec sponsalia præcesserunt, nec matrimonium: quia cum dixit: Volo accipere vnam de filiabus Titij, nulla cum aliqua illarum sponsalia contracta sũt: quia in personã certam consentire debuit, & incerta sponsalia non sunt sponsalia. arg. 30. q. 5. *ministrates*. & ar. *ff. de testa. tu. l. duo sunt Titij*. & si dico: Exhæredo vnum de filijs meis, cum plures habeam, nullus est exhæredatus. *ff. de lib. & posth. nominatim*. & certus debet esse hæres, & aliàs non valet testamentum. *ff. de hære. inst. in tempus. §. quotiens. & ff. de manu testa. cum ex pluribus*. Dic, quòd non compellitur ex vi sponsaliorum, sed propter iuramentum fortè debet compelli, licèt ad illam recipiendam non se obligauerit directè, nisi deterius inde contingeret. vt no. ĩ. *eod. præterea. & ĩ. in glo. quæ incipit*. arg. contra. Ber.

b *Vnde si per eos non stat, non sũt periuri, nec deberetur pœna promissa. secundum Vin. ĩ. eo. Gemma. & not. ĩ. c. sicut in gl. Ioã. And.*

† *patentes, ĩ. Vide Dominicum Sotum explicantem hunc tex. l. 4. sen. d. 27. q. 2. art. 3.*

c *Hoc tenẽt Vin. & Philip. qui dicunt eum præcise non compellendũ, & pœnitẽtiam sibe præciè debere imponi de periurio: quia per eũ stat. arg. ĩ. c. de illis. Ioann. And.*

haberent, inter se conuenerunt, quòd eos adinuicem matrimonijs copularent: & hoc tam parẽtes[f] †, quàm filij sub iuramento[g] † se promisére facturos: inter quos siquidem G. filiam alterius consentiente patre, se iurauit ducere in vxorem: quo volente ad alia vota migrare, cum Episcopus compellere voluit, vt quod iurauerat, adimpleret: & *infrà*. Quia igitur prædicto G. periculosum est contra suum iuramentum venire: Fraternitati tuæ mandamus, quatenus si hoc tibi constiterit, eum moneas[h]: & si non acquieuerit monitis, Ecclesiastica censura compellas[i], vt ipsam (nisi rationabilis[k] causa obstiterit) in vxorem recipiat, & maritali affectione pertractet.

¶ Idem Archiepiscopis, & Episcopis, & aliis Prælatis per Angliam constitutis.

¶ Per censurã Ecclesiasticam pater compellitur restituere filio eius vxorem, quam iniustè detinuit, vel detinet.

CAP. XI.

NOn † est vobis (sicut arbi-

† *Cap. 13. eo ti. in 1. cõp.*

h ¶ *Eum moneas.*] Et si non acquieuerit. arg. quòd admonitio semper debet præcedere vindictã. 12. q. 2. *indignè*. & ĩ. *de sen. excom. sacro*.

¶ *Glo. se. signat contrariũ, dupliciter sol. vtramque solutionẽ impugnat: & in fine ponit tertiam solutionem. iterum obiicit, & soluit.*

i ¶ *Compellas.*] Ar. contra ĩ. eo. *requisiuit*. Hoc consueuit intelligi pluribus modis: quòd hic dicitur, de rigore intelligitur, ibi de misericordia, ne deterius inde contingat ar. ĩ. eo *præterea*. Vel cõditionaliter sunt cogendi, vt de nolentibus fiant volẽtes, sed non finaliter. 23. q. 6. *Vides*. Sed neutra solutio videtur sufficere, quia iste mortaliter peccat veniendo contra iuramentũ: ergo potest compelli finaliter. 24. q. 3. *tam sacerdotes & c. ecce autem crimina*. Sed quomodo potest iste excõicari, quia nondũ venit cõtra iuramẽtũ? Potest dici, quòd ille qui iurauit, de iure cõi compelli debet vt iuramentũ seruet, licèt nũdum sit transgressus: quia post transgressionẽ cõtrahẽdo cũ alia per verba de præsenti nõ posset vlteriùs cõpelli, cũ iam fortius vinculũ superuenerit, & Ecclesia nõ solũ peccata cõmissa punire debet (vt dicũt iura prædicta) sed etiã cõmittenda prohibere[d], vt si videat aliquem vicinum præcipitio, vel paratum ad peccandũ. 93. *di. diaconi*. 23. q. 4. *ipsa pietas & 22. q. 5. hoc videtur*. alioquin consentire videtur. 83 *di. quasi per totum*. & sic debet Ecclesia excõmunicare, & facere, quòd potest: quia excõicatio est medicinalis. 2. q. 1. *multi & 24. q. 3. corripiantur. & c. notandum*. & hoc solum bene agitur, vt vita hominũ corrigatur. 21. q. 5. *prodest*. Hoc quidem ius commune est, casus tamen potest esse, vbi non cõpellit finaliter ex causa, vt *in c. requisiuit*. ĩ. *eod*. & causa redditur in littera ipsius c. *requisiuit* & ĩ. *eod. præterea*. ex causa quãdoque detrahitur seueritati, vt 50. *dist. vt constitueretur*. Vel potest exponi littera ipsius c. *requisiuit*. potiùs monenda, quàm cogenda, id est, priùs monenda, & postea cogenda, nisi acquiescat: & ita non cõtradicit isto modo, immò concordat cum ista tamen si contrahat cum alia, tenet contractus, & absoluetur, nec compellitur finalitẽr. Ber.

d *Vnde interdum punit voluntatem. 27. dist. vouentibus. secundum Lau. & Philo. Ioann. And.*

k ¶ *Rationabilis causa.*] Puta consanguinitas, vel affinitas, vel aliquod aliud perpetuum impedimentum.

NOn est vobis.] Primò narrat factum. Secundo prouidet ibi, *Nos itaque*.

Casvs. Inter Regem Anglorum, & filios eius orta fuit cōtrouersia, propter quòd Rex Anglorum detinebat vxores filiorum ipsius, ita quòd mariti ad eas accedere non valebant. Cōquesti sunt dño Papæ filij regis: mādat Papa Archiepiscopis, & Episcopis per Angliā cōstitutis, quòd cū sit iustū, & æquū, vt viri suas petant vxores, quatenus dictum Regem moneant, vt filiis suis vxores eorū restituat: quod si infra terminum statutum nō fecerit, ex tunc in quacunque terra, vel prouincia detineantur, vel etiam transferantur, donec ibi fuerint, nulla diuina officia celebrētur, vel permittantur aliquo modo celebrari, præter baptisma paruulorū, & pœnitētias morientiū. Nota, quòd mitiùs agitur cum Regibus, & principibus, quā cū aliis. Item propter delictum dñi tota terra supponitur interdicto. Item in generali interdicto ista sacramenta excipiuntur, scilicet baptisma paruulorum, & pœnitentia morientium.

† *Alias ita: est exorta.*

† *Infertur ergo, quòd matrimonium liberat à patria potestate, concor. 1.* C. de bo. quæ lib. & l. 1. §. si. ff. de li. exhi.

† baptisma.

¶ *Gl. se. recite per quæstionē, quo iure, &c. soluit distinguendo.*

a ¶ *Vxores.*] Possunt enim filij Regis petere vxores suas per interdictū de liberis exhibendis, immò de vxore exhibenda. *ff. de liber. exhi. immò. & C. eo. tit. si ad instar. & C. de nupt. si inuita.* Et hoc habet locum, cum inuita detinetur vxor, sicut hic. Si verò volēs detinetur, tunc per officium iudicis, vel Episcopi loci. Cum enim volēs detinetur filius, nō datur interdictum de lib. exhi. nisi inter duos, qui dicunt se esse patres, vel dominos, & controuersia esset *ff. de lib. exhib. l. Vlt.*

tramur) incognitum, qualiter Rex Anglorum pro discordia, quæ inter ipsum, & filios suos est suborta †, vxores eorum detineat: *& infrà.* ¶ Nos itaque attendentes, iustum, & honestum esse, vt viri suas petant vxores: Mandamus, quatenus eundem Regem ad eas restituendas solicitè moneatis: & si iuxta commonitionem vestram, filiis suis vxores [a] suas infra certum terminum non restituerit †, extunc in quacunque prouinciarum [b] vestrarum detinentur vel transferuntur, donec ibi fuerint [c], nulla diuina officia (præter baptismum [d] † paruulorum, & pœnitentias morientium [e]) celebretis, vel permittatis aliquatenus celebrari.

¶ Idem Episcopo sanctæ Agathæ.

¶ *Dictum vnius asserentis impedimentum impedit matrimonium contrahendum non iuratum.*

CAP. XII.

ij PRæterea † de muliere, quæ à viro impetitur, cuius consanguineus cum ea se deliquisse proponit, sed hoc publicè [f] confiteri recusat propter metum & potentiam mulieris: Taliter respondemus, vt matrimonium ipsum fieri (nisi iuramentum [g] interuenisset) districtè prohibeas, ne deterius inde contingat.

† *Ca. 46. e. tit. in 1. cōpil. & post concilium Latera. pa. 50. c. 30. Et quando dicto vnius credatur. vadis, Lasin. in repe.* admonēdi. ver. Itē plenè credituri. ff. de h. reiniādo, ... quod fieri oporteat, vt matrimonij impedimenta detegantur vide concilium Trid. sess. 14. de refor matr. c. 1.

b ¶ *Prouinciarum.*] Sic ergo pro delicto vnius, tota prouincia interdicitur: vt *s. de offi. deleg. sane. 2.* Ber.

¶ *Glo. seq. arg. à contrario. allegat. 2. iura, & vnam legem in contrarium. Secundo quærit & soluit.*

c ¶ *Donec ibi fuerint.*] Ergo videtur, quòd postquam inde recesserint, possint celebrare. arg. *ff. de postulan. Imperator. C. ex qui. cau. infa. irro. & si seuerior.* arg. contra. *C. eo. ti. ad tempus.* Dico, quòd hic est suspensio iuris, & cū tēporis diffinitione, & ideò tēpore elapso nō indiget absolutione, & ita aliis recedentibus celebrarunt, sim. 81. *dist. si qui sunt presbyteri.* Vin. Sed nunquid tunc possunt celebrare submissa voce, & ianuis clausis? Non: nisi essent priuilegiati. *j. de priui. quod nonnullis.* vel nisi esset Episcopus. *j. de priu. quod nonnullis.* & singulariter cōuentualibus Ecclesiis bini, & bini possunt dicere horas suas, vt legere videantur potiùs, quàm cantare. *j. de pæn. & re. quod in te.* Ber.

a *Quia non est terra interdicta, sed organa suspensa ad tempus, tū irregulares sunt, qui ibi celebrāt. tum. contrariū not. de offi. ord. irrefragabili.* & de appel. dilectis. Ioann. And.

d ¶ *Baptismum paruulorum*] Ista duo sacramenta semper excipiuntur de quolibet interdicto, quia sunt sacramenta necessitatis. *1. q. 1. c. remissionem. §. sed notandum est. & c. si quis hæretica §. ecce. si clericus, & melius 32. dist. præter. §. Verum.* vnde etiam in necessitate possunt recipi ab hæretico. *24. q. 1. si quem forte. secus de aliis. 24. q. 1. capit.*

e ¶ *Pœnitentias morientium.*] Et præter communionem, quæ viaticum appellatur. *j. de pæ. & remis. quod in te.* & etiam suscipientibus signum crucis & peregrinis pœnitentia conceditur: vt *in c. quod in te.* Bernardus.

ij PRæterea] Primò ponitur consultatio. Secundò responsio ibi, *Taliter.* Abbas.

Casvs. Quidam vir volebat contrahere cū quadam muliere. Consanguineus illius viri dicebat, se deliquisse cū ea, sed illud non audebat confiteri propter potentiam mulieris. Quæritur, quid iuris? Respondet Papa, quod matrimonium illud fieri nō permittitur, ne deterius inde cōtingat, nisi iuramētū interuenisset. Nota, quòd matrimonium ad dictum vnius impeditur, ne contrahatur, sed si iuramentum interuenisset, propter dictum vnius non impeditur.

¶ *Gloss. seq. recitetur per quæstionem, an publicè confitenti credendum sit: & soluit, quod non, duplici de causa.*

f ¶ *Publicè confiteri.*] Quid si publicè confitetur? Duplici ratione non debet ei credi. Primò quia vnius confessio in alieno facto nulla est. *4. q. 4. c. placuit. §. item in criminali. Ver. item Vnius testimonium. & s. de testi. Veniens 1.* Secundo quia turpitudinem suā confitetur. *s. de dona. inter dilectos. 14. q. 5. non sanè. & j. de eo, qui dux. in matrimo. c. 1.* bled cōsanguineo reuelare permittitur. *35. q. 3. si homo.*

g ¶ *Nisi iuramentum.*] Et ita si iuramentum interuenit, non debet matrimonium prohiberi propter confessionem illius tertij, nisi aliter probaretur. nam si legitima affinitas probaretur, impediretur matrimoniū non obstante iuramento illo, quòd habuit cōditionem annexam, scilicet nisi iusta causa prohibeat. *s. de iureiur. quemadmodum.* immò iam quia libera contractum separaretur. *j. de eo, qui cog. consan. vxo. sua. de illo.* Si verò iuramentum nōn interuenisset, ad testimoniū vnius siue ad famam impediretur matrimoniū cōtrahendū. *s. de testi. super eo. 2. §. 1. & j. de cōsangui. & affinita. super eo. & hic.*

¶ Idem Procuratori, & Canonicis Sotan.

¶ *Si mulier inuita cum aliquo cōtrahat, nec in eū postea consentiat, tenet matrimonium, si alteri postea nubit. Ita communiter summatur. Et secundum hunc intellectū esset hic casus apertus, quòd matrimonium metu contractum esset ipso iure nullum. Hoc tamen clarè non colligitur ex littera.*

CAP. XIII.

VEniens † ad Apostolicam sedē Mariota supplici insinuatione monstrauit, quòd quēdam adolescentem adamauit intantum, quòd † vterque de matrimonio contrahendo, sub trium personarum testimonio præstitit † iuramentum: quòd parentes mulieris ipsius ignorantes, eam inuitam, & reclamantem [h] †, in vxorem alij tradiderunt: quem ita exhorruit, quòd se ab eo nullo modo cognosci [i] permisit. Cúmque publicè fateretur, quòd à priori viro cognita esset, atque iurata: Episcopus Soranus cognito, quòd proxima inter [k] eos esset linea consanguinitatis, ipsos ab inuicem separauit. [l] Cæterum cùm causa ipsa tractaretur [m], & viro, cui tradita fuerat à pa-

b *Concor. in l. si pignoribus. cum sicut. vul. C. de ser. pi. da. ma.*

† *Ca. 17. eo. ti. in 1. cōp. & post concil. Later. p. 50. c. 11.*

† vt.

† præstiterit.

† *Quod fieri non debuit, quia libera à coactione esse debent.* matrimonia. c. de nepti. & c. si venerit. 32. q. 2. *Magister sen. & 4. sent. dist. 33. concil. Trid. sess. 24. de reformat. c. 1.*

VEniens.] Primò narrat factum. Secundò diffinitionem committit ibi, *Mandamus.* Abbas.

Casvs. Quædam iuuenis mulier M. nomine, intantū adamauit quendam iuuenem, quòd vterque illorum in præsentia trium testium præstitit iuramentum de matrimonio inuicem contrahendo. Parentes mulieris hoc ignorantes, eam inuitā reclamantem cuidā alij tradiderunt: sed illa ipsum ita exhorruit, quòd nullo modo ab ipso cognosci se permisit, & cœpit publicè cōfiteri, quòd à primo viro cognita fuit, & iurata. Tandē episcopus diœcesanus cognito, quòd illi essent cōsanguinei, eos abinuicem separauit. Sed dum causa tractabatur, & illa nollet cōsentire viro, cui à parentibus tradita fuerat, ipse vir aliā duxit in vxorē, & illa cuidam alij T. nomine fuit publicè desponsata, de quo postmodum filium genuit: pater illius viri ei opposuit, quòd aliū suum in virum habere non poterat, eo quòd ab alio viro, qui iam defunctus erat, despōsata fuerat. Vnde mulier illa ad dñm Papam accessit, exponens ei omnia supradicta. Mādat Papa quibusdam, quatenus si inuenerint, quòd prædicta mulier à priori viro iudicio Ecclesiæ fuerit separata, & ab illo T. sine cōtradictione Ecclesiæ in vxorē traducta, & ille cui à parētibus tradita fuerat, de præsenti vita decessit; moneant dictum T. & compellant vt præfatam M. recipiat in vxorem, & eam maritali affectione pertractet: quod si non fecerit, eum, & superinductam, & patrē ipsius, si contradixerit, excommunicationi subiiciat. No. quod coactum matrimonium est nullum. Item omnes impedientes iurisdictionem iudicis, sine exceptione sunt excommunicādi: quia per hoc efficiuntur de iurisdictione ipsius iudicis.

h ¶ *Reclamantem.*] Ergo non fuit matrimonium. *31. q. 2. c. 1. & 2. & j. eod. c. prox.*

i ¶ *Cognosci permisit.*] Quod si fecisset amplius reclamare non posset. *j. de eo, qui duxit in matrimo. quam pol. per adulterium. c. 1. & j. qui matrimo. accusa pos. vel super c.*

k ¶ *Inter eos*] Scilicet ipsam mulierem, & primum virum.

l ¶ *Separauit.*] *35. q. 3. progenuem. & c. contradicimus.*

m ¶ *Tractaretur.*] Cum secundo, vel potiùs cum primo. Ber.

c *Facit tex. in l. nuptias cum glo. & Bart. ff. de reg. iur.*

a ¶ *Nupsit.*

a ¶ *Nupsit*] Quod fieri non debuit lite pendente: vt arg. ĩ. *de spon. duo. sua fraternitas.* de hoc habes ĩ *eo. cum in Apostolica.*
b ¶ *Decessit.*] Maxime, quia idem esset, si viueret: quia si inuita tradita et fuit, nullum fuit matrimonium[a]. ĩ. *c. prox.*
¶ *Glos seq. arguit in fine.*
c ¶ *Recipiat.*] Ergo pp solum scandalum nõ separatur matrimonium, quia iudiciũ ecclesiæ nõ expectauit. ĩ. *eo. cũ in Apostolica.* & ĩ. *de matrimo. contrad. contra interdi. eccle. c. 1. & 2.* Et est hic arg. quòd non præstat impedimentum quod de iure non sortitur effectum. ĩ. *de iure patro. illud. cum suis concor.*
d ¶ *Restiterint.*] Omnes impedientes iurisdictionem iudicis possunt excommunicari. ĩ. *de offi. delega. c. 1.* & ĩ. *de testibus tam litteris.* Ber.

a *Secundũ alia. secundum quem ideo hoc opponit, quia eam manifestum est impedimentum, si, vbi esset, vel sãdũ mot. & idem Vincen. Ioann. And.*
† *Aliàs ita.* Sanè cũ de illo, &c.
† *Aliàs ita:* eo quòd ab illo, &c.
† *Aliàs ita:* copulata fuerat.

rentibus, consentire nollet, ipse aliam in vxorem traduxit, & illa cuidam T. nomine, publicè in conspectu Ecclesiæ nupsit[a]. Tandem † cùm de illo filium genuisset, pater ipsius T. ei opposuit, quòd filium suum nõ potuit in viru[m] habere, eo † quòd alij, qui defunctus est, priùs desponsata fuisset: *&* infrà. ¶ Mandamus, quatenus si inueneritis, quòd prædicta mulier à priori viro iudicio Ecclesiæ fuerit separata, & ab eodem T. sine contradictione Ecclesiæ in vxorem traducta, & ille cui à parẽtibus fuit copulata, de præsenti vita decessit[b], prædictum T. monitione præmissa compellatis, vt præfatam Mariotam recipiat[c], & studeat maritali affectione tractare: alioquin eum, & superinductam, & patrem eius † (si huic rei restiterint[d] †) excommunicationi subdatis.

¶ Idem Papiẽn. Episcopo.

¶ *Si tenetur inferri violentia puellæ, de cuius matrimonio agitur, debet Iudex sibi prouidere locum tutum, & honestum, donec causa terminetur. Hoc dicit: & est textus multum allegabilis.*

CAP. XIV.

CVm locum.] Primò ponit regulã. Secundo infert genus ibi, *Matrimonii.* Tertio speciem ibi, *Quocirca.*] Abb.

CASVS. Inter duos ciues Papieñ. quæstio vertebatur super matrimonio cuiusdam puellæ: vterque dicebat se matrimonium cũ illa cõtraxisse: mulier timebat violentiam sibi inferri à prædictis, q eam petebãt: quæsitum fuit à Papa, quid fieri deberet? Respõdet, vbi metus, vel coactio intercedit, cõsensus locũ habere nõ potest: sed vbi cõsensus requiritur, metus, vel coactio debet repelli, & matrimonium solo consensu cõtrahitur: & sic omnis metus, vel coactio debet repelli, ne per timorẽ dicat sibi placere, qđ odit: vnde mãdat Papa Episcopo Papieñ. vt puellã illã, de cuius matrimonio quæritur, ponat in domo aliqua, vbi nullo modo timeat, & faciat eam custodiri honestè, donec causa fuerit per sententiam terminata. Nota, quod matrimonium solo consensu contrahitur. Item inuita matrimonia fieri non debent. Item iudex locum securum debet partibus prouidere.

† ipsius.
† restituere.
† Ca. 19. eo. tit. in 1. cõpil.
Vide concilii Trid. sess. 24. de ref. matrimonij. c. 9. & *Couarruuiam in epitome 1. decretalium p. 2. c. 3. §. 5.* & *per Magistrũ,* & *Doctores scholasticos l. 3. sen. di. 29. vbi Sotus plenissimè. q. 1. art. 8.*

CVm † locum non habeat cõsensus, vbi metus[e], vel coactio intercedit, necesse est, vt vbi assensus cuiusdam requiritur, coactionis materia repellatur. Matrimonium autem solo consensu[f] contrahitur: & vbi de ipso[g] quæritur, plena debet[h] securitate ille gaudere: cuius est animus indagandus[i], ne per timorem dicat sibi placere, quod odit, & sequatur exitus, qui de inuitis solet nuptiis prouenire[k]. ¶ Quocirca mandamus, quatenus puellam, de cuius matrimonio quæstio ventilatur, in domo, in qua nihil eam timere[l] oportet, facias honestè teneri, donec[m] prædicta causa terminata fuerit, & † sententia sine contradictione cuius[cunque] valeat executioni mandari.

¶ *Glos seq. distinguit sexum circa metum.*
e ¶ *Metus.*] Qui possit cadere in constantem virum. ĩ. *c. prox.* & *c. consultationi. in fi.* & *ff. quod met. cau. metum.* minor tamẽ metus magis excusat fœminam, quàm virum. arg. 32. q. 5. *indignantur.* & arg. ĩ. *de homi. sicut dignum. 1. resp.*
f ¶ *Solo consensu*] 27. q. 2. *sufficiat.* & ita omnia, quæ dicuntur 30. q. 5. *aliter.* & *c. nostrates.* referuntur tantùm ad solemnitaté.
g ¶ *De ipso.*] Scilicet consensu. Ber.
h ¶ *Plena debet.*] Ille, vel illa, qui in alium, vel aliam consentire debet.
i ¶ *Indagandus.*] Id est, inquirendus ad consentiendum.
k ¶ *Prouenire.*] Quia quod quis non diligit, facilè contemnit. 20. q. 3. *præsens.* & ĩ. *eo. præterea 1.* & ĩ. *eod. requisiuit.* & 31. q. 2. c. 1.
¶ *Glos. seq. arguit, quòd index, &c.*
l ¶ *Nihil eam timere*] Est ergo hic arg. quòd ad officiũ iudicis pertinet locum securum assignare partibus, & honestũ. 3. q. 9. hortamur. & 33. q. 2. *fine.* & *ff. de arbi. si cum dies. §. si arbiter.* alioquin potest appellari, si requisitus iudex hoc non fecerit[b]. ĩ. *vt lite non contesta. accedens 1.* & ĩ. *de appella. ex parte 1.*
m ¶ *Donec.*] Id est, quousque cõstet de matrimonio illi† puellæ inter eos, qui illã petunt[c]. & cui ipsa consenserit: sic habitatura.

b *Etiam si mota dum fit appellatione remota: vt ibi, Ioann. And.*
c *Consensu antequam decretalem suo praecepit Vbi nominatur ciues Papienses, qui de huius puella matrimonio certabant.*
† *Aliàs ita:* vt sententia.

¶ Idem.

¶ *Sponsalia de futuro, si secuta est copula, non soluuntur per sponsalia de præsenti: aliàs tenent sponsalia de præsenti, nisi per metum, qui potuisset cadere in constantem virum, contracta sint.*

quasi in sequestro in loco tuto: illa puella timebat sibi inferri violentiam à quibusdam nobilibus ciuibus Papien. & ideo ne rapeeretur ab illis, ponitur in loco securo: post quem consenserit, cui consenserit, traditur ei, vt hic in fine.

VEniens ad nos.] Primo ponit causam. Secundo diffinite dum committit ibi, *Ideoque.* Abb.

CASVS. Quidam nomine G. quandam mulierem in domo sua recepit, de qua prolem habuit, & ei postmodum fidem dedit, quòd eam duceret in vxorem: post hoc accessit ad domum vicini sui, & cum nocte illa in domo vicini stetisset, inuentus fuit cum filia vicini dormiuisse. Pater puellæ inueniens illos simul in lecto, compulit eum accipere in vx[o]rem filiam suã, per verba de præsenti, iste G. accessit ad Papam, & exposuit ei prædicta: vnde mandat Papa Episcopo loci, quatenus si inuenerit, quòd primam mulierem post fidem datam cognouerit, cum illa remaneat. Si vero post fidem datam non cognouerit, maneat cum secunda, nisi per talem metum fuisset compulsus eam accipere in vxorem, qui potuisset cadere in constantem virum. Nota, φ si fides data sit de aliqua ducenda, si postea carnalis copula interuenerit, inducit: & statim matrimonium præsumptum. Item matrimonium contractum per metum, qui cadit in constantem virum, non tenet.

CAP. XV.

VEniens † ad nos G. sua nobis relatione monstrauit, quòd in domo sua mulierem quandam recepit[n], de qua prolem habuit, & cui fidem coram pluribus præstitit[o], quòd eam duceret in vxorem: Interim autem cùm apud domum vicini sui pernoctauerit[p], eius filia nocte illa secum concubuit: quos pater puellæ simul in vno lecto inueniens, ipsum eam per verba de præsenti desponsare cogit. Ideoque mandamus, quatenus si inueneris, quòd primam post fidem præstitam cognouerit[q], ipsum cum ea facias remanere: alioqui secundæ (nisi metu coactu[s], qui posset † in virum † constantem[r] cadere, eam desponsauerit) adhærere facias vxori.

¶ Idem Exonen. † Episcopo.

¶ *Qui iurauit cum aliqua contrahere: si vult religionẽ ingredi, debet primò contrahere, vt iuramentum seruetur, & ante copulam carnalẽ monasterium ingredi poterit.*

† *Vide c. tu eod. tit. in 2. compi.* & *de intellectu textus,* & *glossarum præter Doctores hic vide eosdem citatos in c. præcedẽti.*
† possit.
† *Vide Alexandrum consil. 47. vol. 4. vbi latè de metu cadente, aut non cadente in virum constãtem.*
† Exonien.
† Exomen.
† Geron.

n ¶ *Recepit.*] Vt concubinam.
o ¶ *Præstitit.*] Post prolem susceptã: & sic sponsalia de futuro contracta fuerunt: vnde si postea antequã contraheret cum alia, illam cognouit, inductũ fuit matrimonium præsumptum: contra quam præsumptionem probatio in contrarium nõ admittitur. ĩ. *eod. is qui.* & ĩ. *de condi. appo. de illis* Ber.
p ¶ *Pernoctauerit.*] Pernoctare, totã noctem significat. *ff. de verb. sig. Vrbana. §. pernoctare.* sic ĩ. *de accusat. si constiterit.* Tan.
q ¶ *Post fidem præstitam cognouerit*] Quod si ita est, matrimoniũ est inter eos, vt dixi: quamuis non crederent tali tacito consensu contrahere, veluti si quis se filiũ familias existimauerit, cùm sit pater familias, potest acquirere hæreditatem *ff. de condi.* & *demon. multum interest.*
r ¶ *In virum constantem.*] Quia tunc nullum fuit matrimoniũ, ĩ. *eo. consultationi.* quia libertatem debet habere, qui consentit. ĩ. *c. prox.* Quis metus excuset, & quis non, dictum est ĩ. *de his, quæ vi, metuve causa fiunt, cùm dilectus.* & Abbas.
¶ *Glossa sequens reddit. Secunda arg. alleg. duas leges,* & *vnam all. in contrarium.*
s ¶ *Vt vxori.* Quia fortius vinculũ superueniẽs præiudicat pri[ori] ...

mo. j. de sponsa. duo c. 2. sicut matrimonium adoptioni. ff. de rit. nup. non solum. § 1. & est hic arg. quod licet culpa mea incidero in metum, nihilominus excusor propter metum. arg. ff. quod met. caus. nec timorem. l. seq. arg. contra ff. eod. si mulier. Bernard.

Commissum.] Communis diuisio. Secunda pars ibi. Fraternitati. Abb.

CASVS. Quidam dedit fidē cuidā mulieri, quod eam duceret in vxorē, & quòd cū ea per verba de præsenti cōtraheret infra biēniū interposito iuramēto, postea verò priuata lege ductus volebat intrare religionē. Dubitabatur, an posset propter iuramentū: quæritur, quid iuris? Respōdet Papa, quod tutius est illi iuramenti religionē seruare, vt priùs cōtrahat, & postea postea possit intrare religionē: dummodo carnalis copula inter eos non interuenerit. Nota, quod iuramētū seruandum est, dūmodo sine peccato seruari possit. Licet ante carnalem copulā potest alter coniugū religionem intrare, etiam altero inuito.

a ¶ Lege.] 19. q. 2. duæ sunt. & j. de reg. licet. & j. de renun. nisi cum pridem. § Sed dices.

¶ Glo. se. obijcit, & soluit. iterū obijcit, & soluit.

b ¶ Tutius.] Sed cōtra videtur: quia dicitur: Qui se dat nuptui, benè facit: qui se nō dat nuptui, melius facit: vt 27. q. 1. nuptiarum. & vtrunque expedit, sed vnum plus, alterū minus. 28. q. 1. sic enim neque. vbi ideo. & sic tutius esset non contrahere, saltem propter pronitatem exigendi postea debitum. Non contradicit: quia hoc faciēdo potest vtrunque seruare, & iuramētum, & propositum suum, & ideo dicit, tutius: Vel dic. tutius, saltem quoad opinionem, ne de facto dicatur iste venire contra iuramentum. præterea non videtur infringere iuramentū, qui illud in melius cōmutat. j. de iure iur. peruenit. j. de vo. & vo. redem. scriptura. & sic ille intrando religionem seruat iuramētū, & ita tutius est nō cōtrahere. & qui bona agunt, si meliora deliberata non faciunt, ceciderunt in cōspectu Dei 17. q. 1. qui bona. & si cōtrahat, videtur facere cōtra cōscientiā, & sic peccat: ergo nō est tutius. 28. q. 1. c. iam nūc. § ex his. Sed dicas: iste nullū votū emisit, sed ad votū suspirat: vnde non debet dici voti transgressor, etiāsi non intret religionē, si ampliùs non processit j. de vot. & vo. eodem. litterarum. & nō facit cōtra propositum suū: quia licèt gerat in corde virginitatem, cōsentire potest in matrimoniū 27. q. 2. Beata Maria. potest ergo seruare vtrunque, vt dixi, si vult. tamen sine peccato potest intrare religionem, & non contrahere. Ber.

Margin: a Ponit casum: si pli(?) meus sibi. quatuor pupilla. fuit. duxit vxorem, demū ipsam filiā. Vel me alio pras. ampe dixer adeo. Ioann. And. † Ca. 4. eo. tit. in 2. cōpil. De materia. Vide Magistrum. sen. l. 4. dist. 27 §. hoc autem cōiugatis. & ibi Scotum. q. 1. art. 4. † Verbum transire, ut est in antiquis, & in recentioribus impressis magis emendatis. ... in antiquis tamen cōpilationibus legitur ad frugem melioris vitæ suspirat, ex consolare. † Rapulen. † R. bulen. † Abulen. b. Vltimā placet, nisi Capuano, aut Crapuleni legas & vt aly dicunt. † Ca. 12. eo. tit. in 1. cōpil. & post concilium Lateran. sub Alex. iij. c. 4. ... adde Fra. de Victoria in relectione de matrimonio p. 1. & concilium Trid. citatum, supra in c. cum locum.

CAP. XVI.

Commissum † & infrà. ¶ Significauit nobis fraternitas tua, quòd quidam cuidam mulieri de contrahendo matrimonio fidem dedit, & se cum ea infra biennium per verba de præsenti contracturum, præstito iuramento firmauit: nunc autem priuata lege [a] ductus, ad frugem melioris vitæ transire † suspirat: & infrà. ¶ Fraternitati tuæ taliter respondemus, quòd tutiùs [b] est ei (religione iuramenti seruata) priùs contrahere: & postea, si elegerit, ad religionem migrare, si tamen post dispensationem copula non dignoscitur interuenisse carnalis.

¶ Lucius iij. Rapalen. † Episcopo.

¶ Qui iurauit cum aliqua contrahere, moneri potiùs debet, quàm compelli, vt cōtrahat. Hoc dicit inhærendo litteræ.

CAP. XVII.

Requisiuit † à nobis tua fraternitas, qua censura mulier compelli debeat, quæ iurisiurandi religione neglecta nubere renuit, cui se nupturam interposito iuramento firmauit: & infrà. ¶ Ad quod breuiter respondemus, quòd cum liberа [c] debeant esse matrimonia, monenda est potiùs, quàm cogenda, cùm coactiones difficiles soleant exitus frequenter habere.

Requisiuit.] Duæ sunt partes Consultatio, & responsio. Secunda ibi, Ad quod Abb.

CASVS. Mulier quædam iuramento interposito promisit cuidā viro, quod cū eo cōtraheret: postea verò voluntate mutata nolebat cū eo contrahere: quæritur, qua censura sit ad hoc compellenda? Rñdet Papa quòd matrimonia libera debent esse, & non coacta: & ideo monenda est potiùs, quàm cogenda: quia coactiones huiusmodi frequenter solent difficiles exitus habere. Vel priùs est monenda, & nisi acquieuerit, postea cōpellenda. Nota, quòd matrimonia libera debent esse, non coacta. Item secundum vnam lecturam videtur, quòd Ecclesia dispenset: hic contra iuramentum propter rationem, quæ hic redditur. Item coactiones difficiles exitus solent habere.

¶ Glo. seq. allegat septem textus. obijcit, & soluit, & remittit.

c ¶ Cum libera.] j. eo. cum locum. & de sp. duo. j. de prom. accedēs. & j. eo. præterea. & 31. q. 2. § 1. & ca. & j. 20. q. 3. præsens. Sed nunquid erit minus libera, si cōpellatur ex post facto, ad quod iurando se adstrinxerit? Videtur, quod non, quia nec inuitus crescere ad ordines dicitur, qui propter iam susceptum beneficium ad ordines vrgetur 60 di. sunnamanus. & j. de æta. & qual. c. i. & c. quæris [b]. cùm sponte susceperit beneficium. & non dicitur inuitus, qui propter voluntariā promissionem vrgetur ad promissi solutionem. 22. q. 1. quicunque 2. Item pp dictum præcedens quandoque quis compellitur ad matrimonium. j. de eo. qui dux. in matr. quam pol. per adult. c. 1. & ita videtur, quod ista cōpellenda sit. Sum. j. eo. ex litteris. arg. 22. q. 4. inter cætera. sed littera & post contradicit, potiùs enim monenda, quam cogenda. Sed expone, potius monenda, id est, priùs monenda, & postea cogenda propter iuramentum suum. similis expositio. 23. q. 4. non dominum. inuenitur. sup. [d] Dic tamen multi super hoc, quod dixi. dixerunt.

Margin: b Et supra de ele. cum in cunctis. Ioann. And. † Cap. 10. e. tit. in 1. cōp. † terram. sub Alex. iij. p. † vertere.

¶ Vrbanus iij.

¶ Litis pendētia super matrimonio nō impedit secundum matrimoniū contrahi, si primum erat nullum.

CAP. XVIII.

Cvm in Apostolica: & infrà. ¶ intelleximus, quòd cùm inter villicum de N. & vxorem eius, matrimonij quæstio tractaretur †, ante publicationem testium villicus reuersus ad propria †, publicè inter se, & vxorem suam proposuit sententiam diuortij, iudicio Ecclesiæ promulgatam: & sic falsitate suggesta [d], quandam aliam facti nesciam [e] † sibi copulare præsumpsit. Postmodum vero super prioris matrimonij quæstione litteris impetratis, delegati Iudices sententiam diuortij protulerunt. Verùm quia villicum, & mulierem, quam superinduxit, pendente lite prioris vxoris, inuicem asseris consensisse: Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd imposita viro pœnitentia [f] competenti, & infra pœnitentiæ tempus carnali commercio [g] interdicto, postmodum in maritali copula poterit permanere [h].

Cvm in Apostolica.] facilius. Primò consultatio. Secundo responsio ibi. Consultationi. Abbas.

CASVS. Matrimonialis causa vertebatur inter quendam virum, & vxorem eius coram ordinario: ante publicationem testium, ille reuersus domum recedit, publicè dicere, quod inter ipsum, & vxorem suam sententia diuortij fuerat promulgata, & sic falsitate suggesta quandam aliam facti nesciam in vxorem accepit. Postmodum vero per quosdam delegatos quibus causa fuit commissa, sententia diuortij fuit lata. Dubitauit diœcesanus, vtrùm matrimonium illud, teneat, cum lite pendente inter virum illum & priorem vxorem, cum illa contraxit. Quæsiuit à Papa, quid iuris esset? & ipse respondet, quod bene possunt insimul remanere, imposita illi viro pœnitentia competenti, & infra tempus pœnitentiæ carnali copula interdicta. Nota, quod matrimonium, quod de iure nō tenet, licèt pro matrimonio ab Ecclesia teneatur, non præstat impedimentum secundo, dummodo primum appareat postmodum nō tenuisse.

¶ Glo. seq. quærit opponendo, & soluit.

d ¶ Suggesta.] Nūquid debuit ei credi? Nō, absque litteris iudicis. 8. q. 3. c. vlt. sim. 2. q. 4. nonne. C. de man. princ. l. vnica. Quare ergo excusatur mulier cùm lite pēdēte nihil debeat innouari, vt lite penden. c. 1? Ideo excusatur, quia omnes ita credendo [d], & verum: quia nullum erat matrimonium cum prima.

e ¶ Nesciā.] Et ideo videtur, quod marito priuari nō debuit mortua prima: etiamsi fuisset matrimonium cum prima. j. de eo qui dux. in mat. quam pol. per adul. c. 1. & 17. q. 2. nouimus in p.

¶ Glo. seq. opponendo quærit, & soluit.

f ¶ imposita viro pœnitētia] Sed quare imponitur viro pœnitētia, cum nullum fuerit matrimonium primum? Ideo quia lite pendente contraxit cum secunda, in contemptum Ecclesiæ. j. de matrimo. contract. contra inter. ecclesia. c. 1. 2. & 3.

Margin: d Secundum Vin. & iusfit ad essentiam adultera, quod nō fit in dolo. ff. ad l. Iu. de a. dul. l. penul. so. de.

¶ Glo. seq. opponit, & dupliciter soluit.

g ¶ Commercio.] Interim. Sed quare punitur hic mulier in debito suo? Potest dici, quòd ipsa ex post facto consensit, vt præsumitur, quia postea causa tractata fuit vel punitur vir in exigendo, sed non in reddendo. h. ex gratia ex cebitur: ab vxore. sim. j. de sen. excom. inquisitioni. & j. de sponsa. nup. admonere. Si verò illa scienter, puniretur, vt dixi. j. de matrimo. contracto contra interdict. eccle. c. 1. & 3.

¶ Glo. seq. distinguit.

h ¶ Remanere.] Sic patet, quod si aliquis habēs vxorē, licèt ea viuēte &

te, & lite etiam pendente contrahat cũ alia, soluto primo matrimonio tenet secundum: sed hoc locum habet, cum primũ matrimonium fuit nullum: vt *hic, & j. eo. Veniens*. & etiã sciente secunda vxore. Et quod dicit j. *falls nesciam*, dicas maximè, quia non præstat impedimentum, quod de iure non sortitur effectũ, vt *hic & j. de iure patrũd. & c. cùm bassi. cum suis concor. & j. de despon. impub. litteras & c. accessit*. & tunc primo apparet per sententiam, quod nullum fuit primũ matrimonium. sic *j. de frig. & malefi. fraternitatis. in fi*. Arg. contra *j. eo. ad audientiam* [a]. *& j. de bigamis. nuper*. Si vero cõtrahat cum secunda, ignorante prima vxore, cum qua de iure renuit matrimoniũ, tũc nullum est matrimonium cum secũda: sed mortua prima potest remanere cum secũda, si ipsa voluerit, & vir compellitur eam recipere pro dolum suum. *j. de eo qui dux. in matr. quam pol. per adult. c. 1.* & si post mortem prioris scienter consentiat in illum, tunc primò inducitur matrimonium. *j. de eo qui dux. in matr. Veniens. & c. significauit. j. de conuer. coniu. propositum*. si verò scienter contraxit cum illo, tunc nullum est matrimonium, nec esse potest etiam post mortem prioris. *j. de eo, qui duxit in matr. quã polluit per adult. ex tenore. & c. cùm haberes*.

† Cæsar-augustano.

a *Tenuerũt hic sponsalia ex consensu, quod dic. vt j. de pœn. lib 6.* Ioann. And.

† Cap. 5 eo. tit. in 2. cõpil. Vide Ancharanũ consil 402. *& quis modus probetur mors, tradit Mauãta in repet. l. nis possess. ff. de acquirend. hæred.*

† fuerunt.

¶ Clemens iij. Cæsar-augustensi Episcopo.

¶ *Vxor non certificata de morte viri, contrahere non potest, quamuis ignoret, quid sit de marito, qui longo tempore abfuit.*

CAP. XIX.

IN † præsentia nostra quæsiuisti, quid agendum sit de mulieribus, quæ viros suos causa captiuitatis, vel peregrinationis absentes, vltra septennium præstolatæ fuerint †: nec certificari possunt de vita, vel de morte ipsorum, licèt super hoc solicitudinem adhibuerint diligentem, & pro iuuenili ætate, seu fragilitate carnis, nequeant continere, petẽtes aliis matrimonio copulari. ¶ Consultationi ergo tuæ taliter respondemus, quòd quantocunque [a] annorum numero ita remaneant, viuentibus viris [b] suis, non possunt ad aliorum consortium canonicè conuolare: nec auctoritate Ecclesiæ permittas contrahere, donec [c] certum nuncium recipiant, de morte virorum.

¶ Idem.

¶ *Contractus matrimonij cũ peccatrice volente se corrigere, proficit ad remissionem peccatorum.*

IN *præsentia.*] Primò consultatio. Secundò responsio ibi, *Consultationi*. Abbas.

CASVS. Quidam viri erant in captiuitate, vel aliàs absentes causa peregrinationis. Vxores eorum expectauerunt illos per septennium, & vltra, nec poterant certificari de vita, vel de morte illorum, quam iis super hoc diligentiã adhibuissent, & quia iuuenes erant, non poterant continere, petebãt aliis copulari. Quæritur, quid iuris? Rñdet Papa, quòd quantocunque tẽpore ita remanserint, viuẽtibus viris suis ad alia matrimonia nõ possunt conuolare, nisi primò certũ nunciũ receperint de morte virorum. Nota, quòd in matrimonio nõ currit præscriptio, licèt omnia iura præscriptione tollantur. Item alter cõiugum alterum expectare tenetur, quousque sit certus de morte alterius. Item per hanc decretalem abrogantur leges, quæ dicunt mulierem per quinquennium tantùm debere expectare virũ.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

a ¶ *Quantocunque.*] Arg contra *ff. de diuor. Vxores*. vbi dicitur, quòd per quinquennium debet expectari. Sol. Lex illa, & cõsimiles non tenent: *per Auth. C. de rep. l hodie*.

b ¶ *Viris.*] Vbi tamẽ verisimiliter præsumitur de morte, si mulier nubat, excusatur, & viro reuerso nisi sponte redeat ad virũ, statim meritò sunt notandæ de adulterio: vt *34. q. 2. cùm per bellicam*. si verò matrimonio contracto dubitant de morte, non exigant debitum, sed reddant, & si postea certificatæ fuerint de vita, statim recedant. *j. de secun. nup. dominus*.

Glo. seq alleg. tres concor. quarit, & soluit.

c ¶ *Donec certum nuncium.*] Sic *j. de secun. nup. dominus. & C. de repud. Auth. hodie & in Aut. Vt lice. ma. & aui. §. quod autem. col. 8* Sed pone, quòd fuit aliquis in exercitu Sarracenorũ, vel etiam in aliis, nec est reuersus, nec potest certificari mulier de morte per magistrum militum, vel per alium: Tunc mittat ad locum, si potest, vel ad vicina loca, vt inquirat, si potest, aliàs expectet, quandiu certificata fuerit de morte: vt patet hic, & per iura prædicta Ber.

INter *opera.*] Licitum & pium opus est cum meretrice contrahere, hoc dicit. Duo facit. Primò ponit causam statuti. Secundo statutum ibi, *Statuimus*. Abbas Siculus.

CASVS. Dicitur hic, quòd inter cætera opera charitatis, magna charitas reputatur peccantem ad pœnitentiã reuocare. Vnde statuit Clemens Papa, quòd quicunque publicas mulieres de lupanari extraxerint, & eas duxerint in vxores in remissionem eis proficiat peccatorum. Nota, quòd opus charitatis est errantem ab errore reuocare. Item qui meretricem ducit in vxorem, meretur. & sic nota, quòd castitas debet esse in matrimonio.

CAP. XX.

INter † opera charitatis nõ minimum est, errantem ab erroris sui semita reuocare [d]: & infrà. ¶ Statuimus, vt omnibus, qui publicas [e] mulieres de lupanari extraxerint, & duxerint in vxores [f], quod agunt, in remissionem proficiat peccatorum.

¶ Idem.

¶ *Matrimonium per vim contractum, cohabitatione spontanea conualescit. Hoc dicit, & quotidie allegatur.*

CAP. XXI.

AD † id quod per tuas litteras intimâsti, de quadam parochiana tua, quam suus vitricus cuidam Teutonico matrimonialiter copulauit: Taliter respondemus, quòd quamuis vndecim [g] annos habens, ab initio inuita fuisset ei tradita, & renitens: tamen quia postmodum per annum, & dimidium [h] sibi cohabitans, consensisse videtur, ad ipsum est cogenda redire: nec de cætero recipiendi sunt testes, si quos memorata mulier ad probandum, quòd non consentit in eundem, nominauerit producendos: cùm mora tanti temporis huiusmodi

d ¶ *Reuocare.*] Hoc est vnum genus eleemosynarum. *45. dist. tria sunt genera* b. & hoc quantum in re est. *45. dist. Ephesin.* & primo a re. alias inordinata esset talis eleemosyna. Vnde dicit Augustinus: *Qui vult dare eleemosynam, a se debet incipere*: vnde scriptum est: *Miserere animæ tuæ placens Deo. de pœnit. dist. 3. §. sed si verba. c. qui vult*. sine hac eleemosyna nulla valet ad vitam. Ad hoc enim præcipuè tenentur prælati. *23. q. 4. ita plane*. hic tamen crimen meretricij sub dissimulatione pertransit Ecclesia.

e ¶ *Publicas*] Nulla necessitas eas excusat. *ff. de ritu nupt. palam §. non est. 32. q. 5. ita ne. arg. j. de pœnit. & remis. cùm infirmitas. in fi.* quas etiam vilitas vitæ indignas facit legum obseruatione. *C. de adulter. l. quæ adulterium. in fi.* Et dicitur meretrix, quæ multorum libidini patet. *34 dist. Vidua.* vel quarum publicè venalis est turpitudo. *32. q. 4. meretrices* c.

¶ *Glo. seq. alleg. vnam concor. signat contrarium, & soluit.*

f ¶ *In vxores.*] *32. q. 1. non est culpandus*. Arg. contra, *ea. causa. q. 2. c. 1.* Sol. contrarium loquitur de illa, quæ meretricari non desinit: & illa nõ est retinenda, ne patronus turpitudinis videatur. hic de ea, quæ continere libenter vellet, si inueniret, qui ducere vellet in vxorem. Ber.

AD *id quod.*] In prima parte ponitur pars facti, In secunda responsio cum aliquo facto ibi, *Taliter*. Tertio decidit ipsum factum ibi, *Mandamus*. Abb. Sic.

CASVS. Quædam mulier contraxit matrimonium cum quodam viro inuita, & renitens (vt dicebat) in xi. anno, postea per annum, & dimidium cohabitauit eidẽ, tandem recessit ab illo: & tam vir, quàm mulier ad illicitos concubitus transiuit: post hæc dicebat mulier, quòd inuita, & renitens contraxit cũ illo, & hoc volebat probare: vnde ab illo separari debebat: quærebatur, quid iuris? Respõdet Papa, quãuis xj. annos ab initio habens inuita, & renitẽs tradita viro fuisset: quia tamen postmodum per annum, & dimidium cohabitans eidem, in eum cõsensisse videtur, cogi debet ad ipsum redire: nec testes recipiẽdi sunt, si quos mulier vellet inducere ad probandum, quòd non consensit in illum: quia mora tanti temporis probationẽ excludit, cum illa coactio iam transiuerit in cõsensum. Vnde mãdat ordinario loci, vt propter hoc nõ dimittat, quò minùs compellat vtrunque ad tractandum alterum maritali affectu: nisi ambo vellent ad religionem transire, cùm vterque fidem alteri non seruauerit. No ex istã decretali præsumptionem iuris, & de iure. Item quis tacite videtur consentire. Item matrimonium, quod ab initio non tenet, tractu temporis conualescit. Item quæ per metum fiunt, per sequentem consensum valent, nec testes in contrarium sunt amodo recipiẽdi. Item mutua delicta pari compensatione tolluntur.

g ¶ *Vndecim annos.*] Et sic infra duodecim annos potest esse vxor, & hoc si malitia supplet ætatem *j. de desp. impub. de illis 2. c.* Vlti. Bernardus.

¶ *Glo. seq. notat per patientiam, &c.*

h ¶ *Per annum, & dimidium.*] Et ita per patientiã sequẽtis tẽporis proxima causa sublata est per cõsensum sequẽtẽ, sicut j. *in*.

† Cap. 5. eo. tit. in 1. cõp. *Et de materia, & intellectu* vide Antonium Gomezium. to. 3. variar. res. c. 13. ver. Quintus casus. *Iulium Clarum in practica. §. fin. q. 98. & Couarruuiam in epitome* li. 4. decretalium p. 2. c. 8. §. 11.

† Cap. 7. e. tit. in 2. cõpi. *Et pro declaratione huius decretalis, vide Oldrald.* consil. 36.

b *Prima corporalis, egenti dare, quod poterit. Secunda spiritualis, dimittere ei, a quo læsus fueris. Tertia delinquentes corrigere, & in viam veritatis reducere. Vt ibi scriptũ est*. Eccl. 30. *Ioann. And.*

c *Concor.* l. palam. ff. de rit. nup. *Cy.* in l. mercale. C. de condi. ob tur. cau. & *Bal.* in l. natales. C. de probat.

eit. prox. de illis 2. & j. de eo qui dux. in matri. quam pol. per adul. significasti & j. qui ma. accus. pos. insuper. Et eo ipso quod in domum viri traducta patienter perficit ætatē, & amplius præsumitur consensisse *ff. de ritu. nupt. minorem.* contra quā præsumptionem probatio in contrarium non admittitur. *j. eod. si qui. & j. de condi. appos. de illis.* & præcipuè, quia hæc nō posset probare se virginem, si vir dicat, quod eā cognouit, per aspectū corporis, cùm iam sit corrupta: vt dicit in fi. Item est hic arg. ad multa de tacito consensu. *1. q. 1. constat. 50. dist. presbyteros. & ff. de libe. exhi. l. vlt.*

Vnde versus.

Effuge, cum poteris, ne consensisse puteris.

Nam si persliteris, illius vxor eris.

a ¶ *Transiuit.*] Vnde neuter potest obiicere alteri adulterium: quia paria delicta mutua cōpensatione tolluntur. *j. de adul. c. penul. & vlt. ff. solu. matrimo. viro, atque vxore. & 32. q. 6. nihil.* B. 1.

Sicut.] Communis diuisio. Secūda ibi, *Postulationi tuæ.* Et cōtinet tria dicta. Secūdum ibi, *Quod si fortè.* Tertium ibi, *Quod si de his.* Abbas.

Casvs. Quidam nomine Laurentius iurauit se ducturum mulierē P. nomine in manus patris ipsius mulieris iurantis similiter, quod ei filiam suam traderet in vxorem: nec stetit per virum, sed per mulierem, quominus matrimonium cōtraxissent. postmodum quatuor annis, vel quinq. elapsis, quādā aliā E. nomine per verba de præsenti desponsauit. Quærebatur, quam de istis habere debeat? Respondet Papa, & mandat Episcopo loci, si constiterit ei, quod idem Laurentius primam mulierem per verba de futuro, & aliam postmodum per verba de præsenti desponsauerit, matrimoniū secundo loco contractum legitimum iudicetur, imposita illi viro pœnitentia competenti, pro eo quod primā fidē irritā fecit, nisi iuramento suo certū terminū apposuerit, infra quem illam duceret in vxorem, nec stetit per eum, quin ad statutum terminum matrimonium consommaret: & si fortè cum vtraque per verba de futuro contraxerit, primum iuramentū ipsum seruare cōpellat, & de secundo sibi pœnitentiā iniungat. Si verò de his non constiterit ad plenū, tandiu adhuc de causa cognoscat, donec super his plenius instruatur. Nota, quòd matrimonium præiudicat iuramento. Itē iuramētum primò factum seruandum est, nisi fortius vinculū superueniat. Item si per me non stat, quo minùs faciam, quod promisi, non est mihi imputandum. Item vbi paria vincula sunt, primum tenet, secundum non obligat. Item quādiu iudex plenè instruatur, de causa cognoscere debet.

¶ *Glos. seq. signat contrarium, & soluit.*

b ¶ *Iurantes.*] Hic videtur promitti factum alterius, & quòd alteri possit stipulatio fieri. Sed contra *instit. de inuti. stip. § alteri. ff. de verb. obl. l. stipulatio ista. §. alteri. & l. stipulatione.* & si puella nollet illi nubere, non dicitur pater periurus, dūmodo per patrem non stet: quia hoc solum intelligitur iurare se facturum, & curaturum, vt illa contrahat cum illo, si poterit, aliàs esset periurus. De hoc dicitur *s. eo. ex litteris 2.* Ber.

c ¶ *Per mulierem.*] Vnde non fuit ei imputandum, si hoc verum fuit. arg. *s. de offic. ordi. pastoralis. & 97. dist. quòd ad nos. & s. eo. de illis.* immò pro completa[a] habenda est conditio. *ff. de cond. & demon. iure ciuili.*

d ¶ *Quinque annis.*] Non tenebatur sponsus tandiu expectare, nisi vellet. *C. de spon. l. 2. nisi causa subesset. ff. eod. l. penult.* Sed

di probationem excludat†.

¶ Mandamus igitur, vt propter hoc non omittas, quò minùs vtrunque compellas ad alterum maritalis affectione tractandum, nisi fortè vellent ad religionem pariter conuolare, pœnitentia eis iniuncta: pro eo quòd ad alienos, & illicitos concubitus vterque transiuit[a].

¶ Innocentius iij. Fernatiñ. Episcopo †.

¶ Sponsalia de futuro etiam iurata soluuntur per secunda sponsalia de præsenti, non autem per secunda de futuro.

CAP. XXII.

Sicut † ex litteris tuæ fraternitatis accepimus, cum L. parochianus tuus P. mulierem se ducturum in coniugem, in manus patris eiusdem P. iurantis[b], quòd eam sibi traderet in vxorem, proprio firmauerit iuramento, nec per virum steterit, sed per mulierem[c] potiùs, quò minùs inter eos matrimonialis solemnitas sit secuta, quatuor postmodum, vel quinque annis[d] elapsis, idem L. E. mulierem per verba de præsenti (vt eius consanguinei asserunt) desponsauit: & *infra.* ¶ Postulationi tuæ taliter respondemus, quòd si tibi constiterit, quòd idem L. P. per verba de futuro. E. verò desponsauerit per verba de præsenti: imposita ei pœnitentia competenti, quia primam fidem irritam fecit (nisi forsitā in iuramento suo certum terminum, infra quem dictam P. duceret in vxorem, præfixit, nec per eum stetit, quin ad statutum terminum[e] matrimonium cōsummauerit) matrimonium secūdo loco contractum legitimum iudices, & ad illud seruandum compellas[f] eundem. ¶ Quòd si fortè per verba de futuro sponsalia cum vtraque contraxit, iuramentum primum, sicut licitè factum est, ipsum seruare compellas, de secundo ei pœnitentiam iniuncturus. Quòd si de his non constat ad plenum, tandiu[g] adhuc cognoscas de causa, donec super his sufficienter† instruaris.

¶ Idem Arelatensi Archiepiscopo.

¶ Mutus, & surdus, & omnes, qui non prohibentur, matrimonium contrahere possunt.

CAP. XXIII.

Cum † apud sedem Apostolicam: & *infrà.* ¶ Sane consuluisti nos, vtrùm mutus, & surdus[h] alicui possint matrimonialiter copulari: Ad quod taliter respondemus, quod cùm prohibitorium[i] sit edictum de matrimonio contrahendo, vt

hoc verum est, si terminus fuisset appositus: vt j. sequitur, vbi iuramentum interuenit. Bernardus.

¶ *Glos. sequens obiicit, & soluit.*

e ¶ *Ad statutum terminum.*] Sed videtur, quod etiam nihilominus post terminum teneantur, arg. *j. de do. & contu. cum dilectis. ff. de arbi. l. Celsus. §. 1.* Sed aliud est in matrimonio: quia res ipsa non capit tantam dilationem propter periculum fornicationis. *s. de lit. non contest. quoniam. §. 1.* vbi terminus apponitur, vltra terminum non tenetur ad contrahendum: aliàs nihil operaretur appositio termini, vbi terminus non apponitur, ei nocet, qui vltimo est in mora. *ff. de peri. & commo. rei vend. illud sciendum.* & quia nulla est contracta obligatio de præsenti[b] sed in contractis obligatio est pura, & de præsenti, quare obligatio non tollitur propter lapsum termini, sed si letione eius, quod debetur, arg. *ff. de act. & obl. l. obligationum. §. placet.* & ita ista sunt dissimilia, & non contraria.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & remittit.*

f ¶ *Seruandum compellas.*] *s. eod. ex litteris 2.* Arg. contra *s. eo. requisiuit.* Dic vt *s. eo. tit. ex litteris 2.*

¶ *Glo. sequens argu.*

g ¶ *Tandiu.*] Sic *s. de proba. cum, in matrimonij. & j. de consang. & affinit. ex litteris & 30. q. 5. iudicantem.* Et ita est hic arg. quod in causa matrimoniali secundò inducantur testes super eodem articulo, post publicationem, vt in prædictis c.

Cum apud.] Primò ponit decisum exordium. Secundò consultationem ibi, *Sanè.* Tertiò responsionem ibi, *Ad quod.* Quæ tria facit. Primo ponit duas rationes. Secundo respondet ibi, *Videtur.* Tertiò soluit obstaculum ibi, *Cum quod.* Abb.

Casvs. Quæsitum fuit à Papa vtrùm mutus, & surdus possint contrahere matrimonium? Respondet Papa edictum de matrimonio contrahendo prohibitorium est: quod est dicere, quicunque non prohibetur per iura, per se consequentiā contrahere potest, & solus consensus sufficit ad matrimonium contrahendum. Vnde si mutus, & surdus velint cōtrahere, & inueniāt cō quibus, eis nō debet denegari: quia quod non possunt verbis, per signa valent declarare. Nota, quod edictū de matrimonio prohibitoriū est. Itē quòd nō prohibetur, concessum intelligitur. Item solus consensus facit matrimoniū. Item in matrimonio idem faciunt signa, quod verba. & hoc intellige, cùm cōtrahētes voluntatem suam verbis exprimere non possunt. Item non refert, an verbis, vel signis quis declaret voluntatem suam.

¶ *Glos. seq. primo reci. per q. secundo querit de dubitationis causa, quam assignat illam fortificans, cui respondet.*

h ¶ *Surdus.*] Qui prorsus nō audit. quia de alio nō est dubiū, qui potest postulare. *ff. de postulan. l. 1. §. pp casum.* sic ergo surdus, & mutus possunt contrahere matrimonium *ff. de iure dot. mutus. & j. e. tua.* Quæ fuit ergo dubitatio huiusmodi quæstionis? Illa potuit esse dubitatio: quia certa forma est expressa ad contrahendum. *j. e. si inter. & j. de sponsa. duorum licet.* Et quia isti non possunt seruare illā, dubitatur, quod iuris & quātum ad Ecclesiam verba sunt necessaria. *j. e. c. tua.* vnde altero subtracto non videbatur matrimonium. arg. *1. q. 1. detrahe.* Sed nō est ita: quia solus consensus sufficit, vt *hic dicit. & 27. q. 2. sufficiat.* Vnde[d] si non potest exprimi per verba, exprimatur per nutum, vel signum: vt *hic patet, in fi. & j. eod. tua.*

i ¶ *Prohibitorium.*] Vt 30. q. 4. *qui spiritualē.* vnde omnes admittuntur, quod nō expressè prohibetur. *ff. de pro. c. mutum.* simile *ff. de testa.*

† excludit.

† Fernatinati.

† Ferent.

† Ferrarié.

† Cap. 1. e. tit. in 1. cōpil. Et de materia, & intellectu vide dominicum Soto l. 4. sent. dis. 27. q. 1. art. 5. & Conarruuiam in epitome l. 4. decretalium. p. 1. c. 5.

a Quare ergo imponitur pœnitētia de fide mentita, ex quo per eū non stetit, vt infrà dicit respōde, licèt hoc mitteret ei pro se, hoc credo nō debuit, secundùm Host. immò non imponeretur pœnitētia, si constabit de hoc infra Ger. nisi. Io. And.

b Vnde lego apposuit terminum ad soluendum, quod negatiuè: vnde post ponet solutio manet prima obligatio nec prorogatur ad obligationem contrahendam. Vnde cum non stetit per virum, no imputatur ei. Ad decr. respo. quod in eundem sequitur, quo redditur iniustum. ff. de ver. obl. inter stipulantem. Ioann. And.

† sufficienter.

† Cap. 1. eo. tit. in 3. cōp. Et de matrimonio, vnde sciendum est quod matrimonium contrahatur per nutum, & signa externa consensus exprimentia, vide Thomam l. 4. sent. dist. 37. & dis 50. q. 1. ar. 3.

c Hic patet, quod dicit in textu gl. intelexisse de illo, qui laborat altero morbo tantum. ut Ioann. And.

d Contra. in Auth. de nu. §. nuptias. col. 4. & l. pupillus. ff. de re. iur.

de testi. l. 1. aliter accipitur prohibitorium. *ff. de no. ope. nun. prætor §. hoc autem interdictum.*

a ¶ *Non prohibetur.*] Arg. id, quod non prohibetur, concessum videtur. arg. contra. *ff. de colleg. illic. l. 3. & 2. q. 5. consulendi.* De hoc traditur. *s. de transla. inter corporalia.*

quicunque non prohibetur [a], per consequentiam admittatur, & sufficiat ad matrimonium solus consensus illorum, de quorum, quarumque coniunctionibus agitur: Videtur, quòd si talis velit contrahere, sibi non possit, vel debeat denegari: Cum quod verbis non potest, signis valeat declarare.

¶ Idem Vercel. † Episcopo.

¶ Furiosus matrimonium contrahere non potest.

CAP. XXIV.

Dilectus † filius R. proposuit †, quòd filiam suã cuidam matrimonialiter copulauit [b]: *& infrà.* ¶ Cùm autem eadem mulier cum ipso viro, qui continuo furore [c] laborat, morari non possit, & † propter alienationem furoris legitimus non potuerit interuenire cõsensus: Mandamus, quatenus si rem noueris ita esse, præfatas personas cures abinuicem separare.

¶ Idem Brixien. Episcopo.

¶ Solo consensu legitimo contrahitur matrimonium, sed verba requiruntur quoad probationẽ: & intellige, vel aliqua signa æquipollentia. Hoc dicit secundum intellectum, quem tenet Panormitanus.

Dilectum.] Primò decenter narrat factum. Secundò causas inserendo respondet ibi, *Cùm autem.* Abbas Siculus.

Casus. Quidã nomine Robertus filiam suam cuidam iuueni matrimonialiter copulauit, ignorans quòd ille iuuenis esset furiosus: vnde petebat filiæ suæ prouideri. Rñdet Papa, quod cùm mulier illa cum ipso viro, qui continuo furore laborat, morari non possit, & propter alienationem furoris legitimus inter eos cõsensus interuenire nõ potuit: mandat Papa episcopo loci, vt si res taliter se habuerit, prædictos abinuicem studeat separare. Nota, quòd qui nõ potest consentire, non potest matrimonium contrahere.

b ¶ *Copulauit.*] Ignorans quòd ille esset furiosus. Ber.

¶ *Glo. seq. primò distinguit tempus contractus, & posterius. Secundò obijcit, & soluit. Tertiò quærit, ar. ponit duas opin. contrarias, quas concordat.*

c ¶ *Furore.*] Si tempore contracti matrimonij taliter laborabat, non fuit matrimonium. *32. q. 7. neque furiosus. s. de reg. sicut.* si tamen tempore sanæ mentis contraxit, durat, vt *in c. neque furor.* quia etiam retinet dignitatem. *ff. de statu homin. qui furore. & ff. de sponsa. furor.* & retinet filios in potestate. *ff. de his, qui sunt sui, vel alien. iur. l. patre furioso.* sed quomodo potuit hoc esse, quia si quando mulier ista contraxit, laborabat illo furore, stulta fuit. Sed hoc non est verisimile, quòd aliqua cũ tali contraheret: sed si tũc non laborabat furore, tenuit matrimoniũ: vnde adueniente furore non dissoluitur: ergo non debent isti separari: quia initium considerãdum est: vt *32. q. 7. hi qui. & c. neque.* Potest dici, quòd ille tempore contractus erat furiosus, & pater iste, & filia ignorabant [a] illũ furiosum. Sæpe enim furiosi sunt constituti in conspectu vmbratæ quietis *ff. de ac. pos. quòd meo. §. si furioso.* nec tamen sunt mentis sanæ, licèt videantur: & si tunc mulier ista cum eo contraxit, non tenuit matrimoniũ: & si hoc probauerit, separabuntur. Et qui tali furioso tradit possessionem, non transfert eam in ipsum, nec adipiscitur possessionem, sed tradens eam perdit: sufficit enim, si existimat se transferre. *ff. de acq. poss. quòd meo. §. si furioso.* quãque tamẽ furiosus per dilucida interualla redit ad sanam mentem, & tunc si contrahat, tenet: arg. *7. q. 1. quamuis. & 3. q. 9. indicas. & ff. de offic. præsi. diuus. & C. de cu. furi. l. penult.* Sed pone, quòd mulier cõtrahat cum furioso, si consentiat in eum, postquã reuersus est ad sanã mentẽ, nunquid est matrimonium? Videt, quòd sic. *j. de eo, qui dux. in matri. quã pol. per adult. c. 1. & c. Veniens. & j. de cõn. ser. proposuit* Io. dixit, quòd non est matrimonium: quia ibi nõ fuit consensus. *30. q. 2. Vbi non est. ff. de Verb. oblig. l. 1.* verum est, quòd dixit Ioannes, si referas te ad primum consensum. Tan. dixit, quòd est matrimonium, quod intellige non ex tunc, vt referas ad primum, sed vt ex nunc ex nouo consensu. Ber.

† Verzellen. † Verselus. † Vercelié.

† Ca. 4. eo. tit. in 3. cõp. *Et de materia, & intellectu vide Magistrum, & Doctores l. 4. sent. di. 34. & Catarinum* in epitome l. 4. decretalium, p. 2. c. 2.

† *Aliàs ita:* proposuit coram nobis.

† *Fortè legendum:* & propter alienationẽ mentis, *sed nullus ex antiquis codicibus adstipulatur.*

a *Hoc est verum, vt patet in antiqua compilatione, in qua scriptũ est ita:* R. miles proposuit quòd Opizoni Rufinã filiam suam matrimonialiter copulauit ignorans, quòd Opizo esset furiosus, &c.

Tua fraternitati.] Per legitimum consensum contrahitur matrimonium: inter eos tamen qui loqui possunt, debet consensus verbis exprimi. hoc dicit. Primò ponit quæstionẽ. Secundò eius solutionem, quam probat exemplis. Secunda ibi, *Nos igitur.* Abbas.

Casus. Quæsitum fuit à Papa, vtrùm per sola verba possit cõtrahi matrimonium: & si per sola verba, quæritur, ex quibus? Respondet Papa, quòd matrimonium in veritate contrahitur per legitimũ consensum viri, & mulieris: sed verba necessaria sunt quantũ ad Ecclesiam, exprimentia consensum mutuũ de præsenti: & per consensum re vera contrahitur matrimonium: quia muti possunt contrahere matrimoniũ per consensum mutuum sine verbis, dũmodo per aliqua signa consensum exprimant. Sed pueri ante legitimos annos per sola verba non contrahunt, cùm ante eorum consensus non sit legitimus. Nota, quod solus consensus facit matrimonium expressus verbis, vel signis. item mutus potest contrahere matrimonium. Item pueri non possunt matrimonium contrahere, quia non possunt consentire.

CAP. XXV.

Tuæ † fraternitati: *& infrà.* ¶ Postulâsti, vtrum ex solis verbis, & ex quibus matrimonium contrahatur. Nos igitur inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd matrimonium in veritate contrahitur per legitimum viri, & mulieris consensum [d]: sed necessaria sunt quantùm ad Ecclesiam, verba [e] consensum exprimentia de præsenti. Nam [f] surdi †, & muti possunt contrahere matrimonium, per consensum mutuum sine verbis [g]: & pueri ante annos legitimos per verba [h] sola non contrahunt [i], cùm intelligantur minimè consentire.

¶ Idem.

¶ Si alter contrahẽtiũ vtitur verbis dubiis, animo decipiẽdi mulierem, & eam postmodum cognoscit carnaliter, iudicatur pro matrimonio in foro iudiciali: secus in pœnitentiali. Hoc dicit secũdùm verũ, & communem intellectum.

CAP. XXVI.

Tua † nos duxit fraternitas consulendos *& infra.* ¶ C...

d ¶ *Consensum.*] 27. q. 2. *sufficiat. s. eod. cùm ad locum.*

e ¶ *Verba.*] Licèt enim solo consensu contrahatur matrimonium sine verbis, vt in muti, *s. eo. cum apud.* tamen in his, qui loqui possunt, non contrahitur sine verbis, per quæ exprimatur consensus, quæ ad hoc inuenta sunt *22. q. 2. si autem qui.* Vel per aliquod aliud, putà ipso facto per quod intelligũtur consentire, contraheretur matrimoniũ. sicut dicit lex de fideicommisso, quod nutu relinqui possit, dum tamen possit loqui [b]. *C. de fideic. l. & in epistola. ff. de leg. 3. nutu.* Si tamen parentes contrahant pro filiis præsentibus, & scientibus, sufficit nutu eorum taciturnitas. *32. q. 2. honorantur. ff. de spon. sed ea quæ patris.* Et idem credo, si per alios contrahatur subsequente annuli subarrhatione: vt no. *j. eo. tit. prox. c. vlt. in prima notula.* Et in multis solus consensus non sufficit, immò signa necessaria sunt consensum exprimentia. Et ita hoc idem faciunt signa in mutis, quod verba in loquentibus. *s. eo. cùm apud.* Et hoc intellige, cùm matrimonium contrahitur solis verbis exprimentibus consensum, mutuum de præsenti. & hoc expressè apparet ex forma consultationis, dum dicit: vtrùm ex solis verbis: ad hoc respondet: secus in matrimonio præsumpto, vbi ipso facto præsumptiuè contrahitur matrimonium. *j. eod. tit. qui.* Et secundùm quod not. *j. tit. prox. c. vlt. & s. de re iudi. tenor.*

Additio. Et idem credo si per alios contrahatur subsequente subarrhatione: vt not. *j. eo. c. prox. in prima notula*, & melius *j. tit. prox. c. vlt.*

f ¶ *Nam.*] Et istud, *nam*, respicit, quod dixit *s.* per legitimũ viri, & mulieris consensum: quia mutus contrahit per consensum.

g ¶ *Sine verbis.*] Sed non sine signis, vel nutibus *s. eo. cùm apud.*

h ¶ *Verba.*] Ergo patet, quòd duo sunt necessaria ad illud sacramentum, scilicet verba [e], & signa, vel consensus altero subtracto non est matrimonium, sicut dicitur de baptismo. *1. q. 1. detrahe.*

i ¶ *Non contrahunt.*] Quia nõ possunt reddere debitũ *s. de frig. & malef. quod sedem.* & consensum non habent, vt hîc dicit. quia ætas illa ignorat, quid videat *C. de fal. mo. l. 1.* Bernardus.

Tua nos.] Generaliter summari sic potest. Non est matrimonium, vbi alter contrahentium non consentit. hoc dicit. Sed hoc summarium nullã dubitationem habet. Primò ponitur cõsultatio. Secundò responsio ibi, *Super quo.* Secunda verò est duplex. Prima quoad forum iudicialem. Secunda quoad pœnitentialem ibi, *Nos autem.* Abbas.

Casus. Quidã iuuenis sæpe requisierat quãdã mulierẽ, vt ei carnaliter cõmisceretur, sed ipsa cõsentire nolebat, nisi desponsaret tandem: tandẽ nullo præsente, ac nulla solẽnitate adhibita dixit illi mulieri: Ioannes te desponsat: cũ nõ vocaretur Ioannes, sed finxit se sic vocari nõ credẽs propterea matrimoniũ cõtrahere cũ eadẽ, ex eo quòd ipse nõ vocaretur Ioãnes, nec habebat propositum

† Cap. 5. eo. ti. in 3. cõp. *Et de materia, & intellectu vide plenè per Theologos* l. 4. sent. dist. 27. *vbi Scotus latè* q. 1. & 3. *ad de Catarinum in epitome* l. 4. decretaliũ, p. 1. c. 4 in principio.

† *Dictio, surdi, deest in omnibus antiquis codicibus.*

b *Nisi morbus esset in impedimento, ita dicit,* l. nutu. *Io. And.*

† Cap. 1 eo. ti. in 4. cõp. *Vide beatũ Thomam* quodlibeto 5. q. 8. art. 15. *Adrianum* super 4. senten. tract. de matrim. q. 2. *& Sylvestrum* in summa, verbo, matrimoniũ. 4. q. 8.

e *Contra. glo.* infra l. cum nouissimi. C. de præscript. xxx. annorum.

positum contrahendi cum ea, nec consensit in illam. Quæritur, verũ sit matrimoniũ inter eos? Respõdet Papa, ꝙ cũ præfatus vir mulierem illam desponsauerit sub propria persona, & sub nomine alieno, quo vocari se finxit, & inter eos sit carnalis copula subsecuta, videtur pro matrimonio præsumẽdũ, nisi expresse dictũ fuisset Papæ, ꝙ ille nec proposuit, nec cõsensit illam ducere in vxorẽ. Itẽ dicit Papa, quòd si res ita se habet, videlicet ꝙ ille nõ proposuit eam ducere in vxorẽ, nec consensit in eam, non debet ex illo facto matrimonium iudicari: quia in eo nõ inuenitur substantia coniugalis contractus, nec forma contrahendi matrimoniũ: quia ex altera parte dolus solummodo affuit, & defuit omnis consensus, sine quo matrimonium nõ contrahitur. Nota, quòd ad hoc vt matrimonium contrahatur, necesse est, vt vterque contrahentiũ consentiat in alterũ, & ꝙ forma verborũ, per quã matrimoniũ contrahitur, expresse, vel tacite exprimatur: & sic substantia, & forma necessaria sũt: aliàs nõ est matrimonium. Item destructo principali destruitur accessorium.

¶ *Glo. seq. obycit, & respondet. Secundo quærit, & soluit.*

sequenter quæsiuisti, cùm quandam mulierem [a] quidem aliter inducere nequiuisset, vt sibi cõmisceretur carnaliter, nisi desponsasset eandem, nulla solemnitate adhibita, vel alicuius præsentia, dixit illi: Te Ioannes desponsat: cùm ipse Ioannes non vocaretur, sed finxit se vocari Ioannem, non credens esse coniugium, eo quòd ipse non vocaretur hoc nomine, nec haberet propositum contrahendi, sed copulam tantùm exequendi carnalem: verùm inter prædictos sit matrimonium celebratum, cùm mulier consenserit in eundem, & † ille dissenserit, & dissentiat, nec † aliud quicquam egerit, quàm superiùs est expressum, nisi quod cognouerit eandem. ¶ Super quod tibi respondemus, quòd cùm præfatus vir prædictam desponsauerit mulierem in propria persona †, & sub nomine alieno, quo tunc vocari se finxit, & inter eos sit carnalis copula subsecuta [b], videtur † forte [c] pro coniugio præsumendũ, nisi tu nobis expresse scripsisses, quòd ille nec proposuit, nec cõsentit illam ducere in vxorem: quod qualiter [d] tibi constiterit, nõ videmus. ¶ Nos autem, quid iuris sit, rescribentes: dicimus, quòd res ita se habuerit, si videlicet quòd ille eã non proposuit ducere in vxorem, nec vnquam consensit in prædictam personam, non debet ex illo facto coniugium iudicari, cùm in eo nec substantia coniugalis contractus, nec forma [e] contrahendi coniugium valeant inueniri: quoniam ex altera parte dolus solummodo affuit, & defuit omnino consensus, sine quo [f] cætera nequeunt fœdus perficere coniugale.

¶ Idem Episcopo Beluacen.

¶ *Ad denunciationem vnius honesti viri, qui defert consanguinitatem, & de fama, vel scandalo docet: impeditur matrimonium contrahendum.*

CAP. XXVII.

Cum † in tua diœcesi: *& infrà.* ¶ Sanè quia contingit interdum, quod aliquibus volentibus matrimonium contrahere, bannis [g] (vt tuis verbis vtamur) in Ecclesiis editis, ac nullo contradictore publicè comparente, licèt [h] fama † priuatum impedimentum deferat parentelæ, cùm ex parte contrahentium, iuramenta maiorum de sua propinquitate (vt suspicionis tollatur materia) offeruntur †: quid tibi sit faciendum in casibus huiusmodi, quæsiuisti. Ad quod taliter respondemus, quòd si persona [i] † grauis, cui fides sit adhibenda, tibi de-

forma, nullum fuit matrimoniũ. Idem esset, & si alterum deesset. *s. ead. cùm apud. & c. tua. & j. de frigi. & malefi. quod sedem.* & matrimoniũ quamuis duo exigat, res tamen simplex est, & indiuidua. 27. *q.* 2. §. 1. & in matrimonio præsumpto ipsũ factum habetur pro substantia, per quod præsumitur sufficiẽs consensus. *infra ead. is qui.*

f ¶ *Sine quo.*] *s. eo. cùm locum. & 27. q. 2. sufficiat.* Ber.

Cum in tua.] Communis diuisio. Secunda pars ibi, *Ad quod* Abbas.

Casus. Quidam vir, & mulier volebant contrahere matrimonium secundùm consuetudinem loci: propositum fuit publicè in Ecclesia, vt qui sciret impedimentum, illud exponeret. Sed nullus apparuit contradicens, fama tamen priuatum impedimentum parentelæ deferebat: vt omnis suspicio tolleretur, ex parte contrahentium offerebantur iuramenta maiorum suorum ex propinquitate sua: quia nulla esset consanguinitas inter eos. Quæritur, quid sit in hoc articulo faciendum? Respondet Papa, quòd si persona grauis, cui meritò sit fides adhibenda, denũciat, quod illi sint consanguinei, & de fama probat, vel scandalo, aut etiam ipse iudex de plano certificari per se possit, iudex non solum debet iuramenta parentum sponte oblata non recipere, sed etiam debet illos compellere, vt à tali contractu desistant, ex quo fama, vel scandalum est probatum, si moniti induci non possunt, vel contra famam huiusmodi iuramenta exhibeant propinquorum: alioquin si persona denuntiãs talis fuerit, vel si talis fuerit, & de fama, vel scandalo non probauerit, monendi sunt, ne contrahant, sed non compellendi. Nota, ꝙ qui denũciat, debet esse honesta persona, & grauis, aliãs repellitur à denunciando. Itẽ fama, vel scandalum impedit matrimoniũ contrahendum. Item contra famam probatio admittitur.

a ¶ *Mulierem.*] Si isto desponsauit isti mulierem, quibuscunque verbis vlus fuerit, potius considerandum est, quid fuerit factum quam quid dictum. *ar. s. de appel. ad audientiam. & j. de verb. sig. in his. C. plus val. quod agi. si quis.* Item simulatio, siue dolus nõ impedit matrimonium spirituale. 27. *dist. quod interrogasti.* ergo nec carnale. Sed hæc non procedũt: quia simulatæ nuptiæ non sunt nuptiæ. *ff. de rit. nup. simulata.* & propter rationẽ, quæ inferius redditur. Sed pone, quòd aliquis protestetur coram pluribus, quod omnia, quæ dicet, vel faciet, non faciet animo contrahendi matrimonium, & postea publicè dicat, consentio in te: nunquid est hic matrimonium, vel non? In casu isto dico, quòd Ecclesia iudicare debet pro matrimonio: quia recurrendum est ad cõmunem verborum intelligentiam. *s. eo. ex litteris.* 1. Talia enim verba non possent seruire suæ intentioni. præterea si probet, quòd illa verba protestatus fuit primò, potuit postea recedere ab illa voluntate, & cõsentire in illam, & hoc videtur per illud, quod postea publicè fecit: & si dicat, ꝙ adhuc tempore contractus erat in eadem voluntate, non creditur ei: quia contra eum debet fieri interpretatio, qui dolum adhibet, vt dictum est *s. eo. ex litteris* 1.

b ¶ *Copula subsecuta.*] Per hoc videtur consensisse. *j. eo. is qui. & j. de condi. appo. de illis. & c. per tuas.*

c ¶ *Videtur forte.*] Quibusdam non rectè intelligentibus est dubium, sed rectè intelligentibus non est dubium.

d ¶ *Qualiter tibi constiterit.*] Immo bene potuit cõstare: quia vir ille hoc ei cõfitebatur: quia hoc dicimus scire, quod ab alijs audiuimus. 22. *q.* 5. *hoc videtur.* Vel quia ille hoc ei cõfessus fuit in pœnitẽtiali iudicio, in quo cuilibet est credẽdũ vt *j. de homi. significasti.* quia soli sibi fit præiudiciũ: vnde nõ est verisimile, ꝙ sit immemor suæ salutis 1. *q.* 7. *sanctimus.* sed in iudicio pro tribunali non crederetur ei in præiudicium alterius.

e ¶ *Nec forma.*] Nota, ꝙ ad esse matrimonij duo sunt necessaria, scilicet substantia, & forma, sicut ad esse hominis: pro substantia est ibi, consensus. & pro forma verba ad exprimendum cõsensum deputata: quã formam habes *j. eod. si inter. j. de spon. duorum licet prater.* & quia hic deficit substantia, &

g ¶ *Bannis.*] Id est denunciationibus: & hodie consuetudo illa reducta est ad ius commune. *j. de clande. despon. cum inhibitio.*

¶ *Glo. seq. not. rationem reddit contrarium, & soluit.*

h ¶ *Licet fama priuatum.*] Et sic est fama aliquid, quod dicitur occultum, siue priuatum. *s. de coha. cleri. & mulie.* & ideo fama dicitur priuatum impedimentum: quia per famam solam non constat de impedimento, nisi alia probatio adsit: *& c. tua.* Sed si fama hæc erat de consanguinitate, quare non interdicitur matrimonium vt *j. de consan. & affi. super eo.* quod signatur pro contrario, sed non est contrarium: quia hic non constabat de fama: vt infra dicitur. sed denunciatur fama: vel priuatum impedimentum deferebat, vnde primò debet inquiri de fama: contrarium intelligitur, quando constat de fama.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit: arg. & remittit.*

i ¶ *Persona grauis.*] Immò & turpis persona videtur admitti ad impediendum. *s. eo. præterea* 2. Sed istud obtinet, cum impedimentum oritur à persona denunciante consanguinitatem, quæ tenetur reuelare impedimentum consanguineo, 35. *q.* 3. *si homo.* Est ergo hic arg. quod criminosi non admittuntur ad denunciationem criminum. arg. 11. *q.* 6. *episcopus in synodo. & s. de testibus cogen. præterea.* § 2. de hoc not. 4. q. 1. *si peccauerit.*

¶ *Glossa sequens alleg. duas concor. & signat vnum contrarium. And.*

a ¶ *De fa-*

† *In codice Barbatiano: & ille dissenserit in eandem, & dissentiat.*

† *nec aliud aliquid egerit.*

† *De multiplici errore circa matrimonium, & qualis error illud impediat. Vide Magistrum, & Theologos l. 4. sent. dist. 30.*

† *videretur.*

a *Et rectè, nam aliter daretur omnibus matrimonia contrahentibus materia sic protestandi, vt postea discederent à coniugibus, si displicerent. Io. And.*

b *Id est, materia, & forma, quæ qualis sit in sacramento matrimonij, multis disceptatur à Theologis scholasticis: sed de hoc articulo vide plenè per Scotum, l. 4. sen. dist. 1. q. 1. ar. 6. & dis. 25. q. 2. ar. 1. ad 1. argum.*

§ *Cap. 2. c. 51. in 4. côp. Denunciandum est publicè in ecclesiis, inter quas matrimonium sit contrahendum concilium Lateran. sub Innocentio iij. c. 51. & concilio Trid. sess. 24. in decreto de refor. matrimonij. c. 1.*

† *Vide Iulium Clarũ in pract. crim. § fi. q. 6. vide intelliges quibus locũ habeant.*

† *efficiatur.*

† *Vide citatas supra hoc tit. in c. præterea.*

c *Et fortè ducebantur banna, quia sub banno, vel sub pœna excommunicationis præcipiebat sacerdos, quod nullus impedimenta celaret. ar. 16. q. 1. frater eum. sacerdos ... cunctum Hostiensem. d De hoc articulo vide latius hoc per Hostiensem, & Io. And.*

a ¶ *De fama.*] Ergo fama probari potest. *i. de test. tam litteris. & c. cum causam.* Arg. contra. *j. de accusa. inquisitionis. in fin.* Item sola denunciatio non impedit matrimonium, nisi adsit fama, & ita sola fama impedit matrimonium. *j. de consang. & affi. super eo.* & vnus testis. *i. de test. super. eo. 2.* sed ille denuncians non testificabit.

¶ *Glo. sequens dicit vnum notabile.*

b ¶ *Scandalo.*] Nota, quod propter scandalum impeditur matrimonium, vt hic patet. sic *j. de eog. spi. super eo. in fin.* Et ita habes, quod scandalum, siue consuetudo reddit aliquos inhabiles ad contrahendum: secundum quod notat in illa decre. *super eo.*

c ¶ *De plano.*] Summaria cognitio sufficit hic. sic *j. de accu. sicut olim. & c. olim.* sic eodem modo vt, quod iudex possit inquirere de fama alicuius de plano, & sine iudiciorum strepitu. multiplex enim clamor famam inducit, ita vt prælatum moueat ad inquirendum. *j. de accu. qualiter, & quando. 2.*

¶ *Glossa sequens dicit vnum notabile.*

d ¶ *Famā.*] Nota hic quod si probes famam contra aliquem, potest probari contrarium ad tollendam famam: & ita si probasti aliquem esse malæ famæ, ipse potest probare se esse bonæ famæ. 2. q. 5. *presbyter. & c. si mala.*

e ¶ *Arbitrio.*] Quasi dicat, licèt multa dixerimus, & te instruxerimus, & multa dicant iura circa hanc materiam, tamen cum ex variis causis varia præsumantur, nec propter malitiam hominum, & varietatem temporum certa regula dari possit, finaliter arbitrio tuo relinquimus, vt pensatis personis, causis, & temporibus, facias hoc, vel illud arg. *j. de homi. sicut. de transac. c. fi. ff. de V. sur. mot. a. ff. de teste l. 1. ff. de Ver. ob. continuus.* & not. *s. c. præterea. 2. & cap. sicut in fi. & j. c. seq.* secundùm Hostiensem. Ioan. And.

† & de fama, &c.

† Besguené.
† Besguen.
† Besguecé.
† Besguon.
† Bononié.

† *Vide præter alios hic Henricū Boich. & præpositum.*

a *Hæc glossula videtur esse Ioan. And. vt finis indicat.*

nūciet, quod hi, qui sunt matrimonio copulandi, se propinquitate contingāt, & de fama[a], vel scandalo[b] doceat: aut etiā per te ipsum possis certificari de plano[c], non solum debes iuramenta parentum sponte oblata non recipere, verū etiam eos, qui sic cōtrahere nituntur, si moniti induci nequiuerint, compellere, vt à tali contractu desistant: vel contra famam[d] huiusmodi, secundū tuæ discretionis arbitrium[e], iuramenta exhibeant propinquorum. Alioqui si persona denuncians non extiterit talis, vt diximus: vel † de fama, vel de scandalo non poterit edocere: ad desistendum monere poteris, non compellere, contrahentes.

¶ Honorius iij. Episcopo Berguen. †

¶ *Mulieri, quæ negat se in matrimonium cōsensisse, nō creditur, marito probāte contrarium: secus si probat se cōsensisse per metum, qui potest cadere in constantem virum.*

CAP. XXVIII.

Consultationi † tuæ breuiter respondemus, quod mulieres, quæ veniūt ad valuas Ecclesiæ benedicendæ cum sponsis, & ibi reclamantes affirmant se nunquam in eorum matrimonium consensisse, audiri (sponsis legitimè probātibus cōtrarium) non oportet: cùm legitimis, & idoneis testibus non debeat illarum simplex assertio[f] præualere. ¶ Sanè illis †, quæ benedictione accepta, mox à sponsis aufugiūt ante carnis copulam[g] subsecutā, asserentes se nunquam in illos veraciter consensisse, sed metu illato cōpulsas verba protulisse consensus, licèt animo dissentirent, non statim est audientia deneganda: sed de illato metu est cum diligentia[h] inquirendū: & si talis metus inueniatur illatus, qui cadere potuit in constantem[i] virum †, erunt non immeritò audiendæ.

Gregorius ix.

¶ *In matrimoniis, & spōsalibus debet esse libertas, vnde in eis promissio pœna non obligat.*

CAP. XXIX.

Gemma † mulier nobis exposuit, quòd cùm T. filia eius cum C. contraxit † matrimonium, B. de Alferio † ea occasione, quòd inter P. filiū suū, & prædictā puellam infra septenniū[k] constitutos, sponsalia contracta fuerunt, pœnā soluendā à parte, quæ contrauenirēt in stipulatione appositam, ab ipsa nititur extorquere. Cum itaque libera[l] matrimonia esse debeāt, & ideo talis stipulatio[m], propter pœnæ interpositionem † sit meritò improbanda: Mandamus, quatenus si est ita, eundem B. vt ab extorsione prædictæ pœnæ desistat, Ecclesiastica censura compellas.

Consultationi.] Duos casus determinat. Secundus ibi, *Sanè.* Abb.

Casvs. Consuetudo est in quibusdam locis, quod sponsus, & spōsa, cùm debēt benedici, veniūt ad valuas Ecclesię, id est, ad ostia ecclesiæ: spōsa tunc dicit, quod nunquā consensit in sponsum matrimonialiter: sed spōsus vult probare contrariū: scilicet quod in matrimoniū illius cōsensit? Quæritur, vtrum sponsa sit audienda: & dicitur, quod nō debet audiri, cùm eius simplex assertio nō debeat legitimis testibus præualere. Secūdò ponitur alius casus: Quidam desponsauerūt aliquas in vxores: sponsæ benedictione recepta, statim ante carnalē copulam aufugiunt à sponsis, dicentes se nullatenus in illos cōsensisse, sed compulsæ per metum proferebāt verba cōsensus, sed animo dissentiebant. Quæritur, vtrùm istæ sponsæ sint audiendæ? Respondet, quod sic: & si talis metus probatus fuerit, qui possit cadere in constantem virum, à spōsis meritò sunt separandæ. Nota, quod potiùs testibus credendum est, quàm simplici assertioni alicuius. Item matrimonium per metum contractū, qui possit cadere in constantem virum, non valet.

f ¶ *Assertio.*] Assertioni illarum non est credēdum, sed potiùs testibus, qui iurati probauerunt contrariū, ergo si vellent probare contrarium, videtur, quod sint audiendæ: sed nō videtur, quòd possent hoc probare, cùm sit negatiua, scilicet quòd nunquam consenserunt. *s. de ele. bona memoria.* immò possent probare metum, vt dicit in fi.

g ¶ *Ante carnis copulā.*] Secus si post: quia tūc cōsensisse videtur[h], ita quòd postea in contrarium reclamantes non audiuntur. *s. eo. ad id quod. & j. qui ma. accus. pos. in super.*

h ¶ *Cum diligentia.*] Nota quod dicit, cū diligentia: quia vbi maius periculū vertitur, cautiùs, & diligentiùs agendum est. 2. q. 1. c. *vlt.* & circa maiora maius periculum vertitur. 42. *dist. quiescamus. ff. ad Car. l. 1. § si quis. § 5. & arg. 41. dist. miramur.* vnde causæ matrimoniales nō sunt committendæ nisi iurisperitis[c], & qui potestatem habeant iudicandi. *j. de consan. & affi. ex litteris in fin.*

Additio. Nec potest compromitti in matrimonialis. *supra de transa. §. vlt. & s. de restit. in integ. c. penul.*

i ¶ *In constantem.*] Sic *s. eo. Veniens. 2.* Et talis metus continet mortis periculum, aut corporis cruciatum. *C. de transact. interpositas. s. debit. quæ vi, metúsue causa. § si. cum dilecti. & c. perlatum. 31. q. 2. Lotharius. & eadē causa. q. 2. si verum.* aliàs vanus timor non excusat. *ff. quod me. causa. metum autem. 2. ff. de re iudic. si quis ab alio.* Ber.

Additio. Hoc autem arbitrio discutitur iudicantis. *ff. quibus ex cau. ma. l. metus.*

Gemma.] Duo facit. Primò ponit mulieris querelam. Secundò dat iudicem ibi, *Cùm itaque.* Abbas Siculus.

Casvs. Teberga filia Gemmæ, dum esset infra vij. annum constituta, contraxit sponsalia cum Petro filio B. de Alferio, præsentibus ipsa Gemma, & B prædicto, pœna fuit apposita à parentibus, vt pars quæ contrauenirēt, pœnam alteri parti persolueret. Postmodum dicta T contraxit matrimonium cum alio C. nomine: Vnde hac occasione dictus B. à prædicta Gemma pœnam in stipulatione appositam nititur extorquere: vnde conquesta est domino Papæ: Papa dicit, cùm matrimonia libera debeant esse, & ideo stipulatio pœnæ in matrimonio, vel sponsalibus apposita meritò sit improbanda: Mandat Papa, quatenus si est ita, iudex dictum B per excommunicationem compellat, vt à petitione dictæ pœnæ desistat. Nota, quòd matrimonia, siue sponsalia libera debent esse ab omni coactione personæ, vel pecuniæ: & si pœna fuerit apposita, non tenet promissio, siue stipulatio pœnæ.

¶ *Glossa sequens ponit duas lecturas: secundùm primam duplex est causa: iuxta secundam vna tantùm.*

k ¶ *Infra septenniū.*] nō. Vnde tenuerūt spōsalia. *j. eit. prox. litteras. accessit & s. de resti. spo. ex parte.* ergo nec pœna etiamsi licita fuisset, aliàs non tenuit: quia si principale non tenuit, nec accessorium. *s. de re iud. cùm inter. & C. de legi. non dubium.* cū suis concor. sed si post vij. annos, fortè consenserunt: & tenuerunt sponsalia: pœna tamen non tenuit. Ber.

l ¶ *Libera debeant.*] Ab omni coactione. *suprà. eod. cùm locum & cap. requisiuit.* & etiam à pœna pecuniaria, vt hic patet.

¶ *Glossa sequēs recitatur per q. scilicet an teneat stipulatio arrharum? tenet, quod sic. arg. contrarium, redit ad primum.*

m ¶ *Stipulatio.*] Stipulatio pœnæ in sponsalibus apposita non tenet propter rationem, quæ redditur in littera: sed arrhæ datæ pro sponsalibus perficiendis amittit, qui resilit sine iusta causa. *C. de spon. l. vlt. & ff. de verbor. oblig. Titia.* vnde hæc decretalis sumpta fuit. *C. de inutil. stipul. l. 2. vrbic.* Sed videtur, quòd idem sit in arrha, quod dicitur de pœna: quia eadem

b *Nisi appareat eas incitatas detentas, & coguitas secundùm Vin. Io. And.*

† *Vide Conarruuiam in Epitome lib. 4. decretal. 2. p. 2. ca. 3. § 4. & seq. adde citatos à hoc tit. in ea cūlo. cum.*

† *Adde, quis dicatur talis metus, in gl. & doct. in l.* qui in aliena. § fi. ff. de acqui hære.

† *Vide conc. Trid.* sess. 24. de refor. matri. c. 9. *& Conarruuiam in epitome lib. 4. decretal.* p. 2. c. 3. § 7.

† contraxerit.

† de Alfio.

† impositionem.

c *Per iurisperitos non intelligas laicos, sed eos, qui habent notitiā vtriusque iuris, & theologiæ nam causæ matrimoniales iudicibus Ecclesiasticis sunt committendæ.* conc. Tri. sess. 24. de sacramento. matri. c. 12.

dem est ratio vtrobique: ergo eadem debet esse prohibitio, & sec. in ius. *de confirm. cum dilecta, cum aliis concord. ibi positis. & de transla. inter corporalia.* sed secus est secundum leges, vt dicit lex prædicta *de spon. in C.*

Abbas. Vel dic, quod arrha est res fauorabilis, & etiam matrimonium, & ideo arrha potest esse in matrimonio, pœna verò nō: quia res est odiosa, vt ibi dicitur.

Is qui fidem.] Primò ponit thema, ex quo tacite elicitur quęstio. Secundo illā soluit, & rationē submittit ibi, *Ad primam.* Abbas.

Casvs. Quidam iuuenis dedit fidē cuidam mulieri, quod eam duceret in vxorem, & eam postmodū carnaliter cognouit, postea in facie Ecclesiæ cum alia matrimonium contraxit: Quæritur, quam istarum debeat habere? Dicitur, quòd ad primam redire tenetur: quia licèt præsumptum primum matrimonium videatur: tamen contra talem pręsumptionem probatio in contrarium non est admittenda. Vnde sequitur, quod matrimoniū postea de facto cōtractum, nullum fit. Not. quod hæc est præsumptio iuris, & de iure, contra quam probatio nō admittitur.

† *Præter Bē vicum Bosch. & Præposi. tū hic, Vide Couarruuiā in epitome li. 4. decretalium p. 1. c. 4. §. 1.*

¶ Idem Episcopo Cenomanen.

¶ Sponsalia de futuro transeunt in matrimonium per carnalem copulā subsecutam, sed non per risum carnalis copulæ tātum. Hoc dicit cum cap. fin. infrà, eod.

CAP. XXX.

IS†, qui fidem dedit M. mulieri super matrimonio contrahendo, carnali copula subsecuta, etsi in facie Ecclesiæ ducat aliam, & cognoscat, ad primam redire tenetur [a]: quia licèt pręsumptum primum matrimonium videatur, contra præsumptionem [b] tamen huiusmodi non est probatio admittēda. Ex quo sequitur, quòd nec verū, nec aliquod censetur matrimonium, quod de facto est postmodum subsecutum.

¶ Idem.

¶ Sponsalia de præsenti nō soluuntur per sequens matrimoniū, etiam carnali copula consummatum: sed sponsalia de futuro etiā iurata, soluuntur per sequentia de præsenti.

CAP. XXXI.

SI † inter virum, & mulierem legitimus consensus interueniat de præsenti, ita quòd vnus alterum mutuo consensu, verbis consuetis expresso, recipiat vtroque dicente [c]: Ego te in meam accipio: &, Ego te accipio in meum: vel alia verba [d] consensum exprimentia de præsenti: siue sit iuramentum [e] interpositum, siue non: non liceat alteri ad alia vota [f] transire: quod si fecerit, secundum matrimonium de facto contractum (etiamsi sit carnalis copula subsecuta) separari debet, & primum in suā firmitate manere. ¶ Verùm si inter ipsos accessit † tantūmodo promissio de futuro, vtroque dicente alteri: Ego te recipiā in meā: &, Ego te in meum: siue verba similia: si alius mulierem illam per verba de præsenti desponsauerit, etiamsi inter ipsam, & primum, iuramentum interuenerit (sicut dicimus) de futuro, huiusmodi desponsationis intuitu, secundum matrimonium non poterit separa[g]ri, sed eis est de violatione fidei pœnitentia iniungenda.

Idem.

¶ Nisus ad copulam non facit sponsalia de futuro transire in matrimonium.

CAP. XXXII.

ADolescens †, qui desponsatam sibi per verba de futuro, licèt sæpe nisus fuerit, carnaliter non cognoscens, cum tali

hic fuisse substātia, & forma: quia cōsensus, & forma fuit hic. licèt per verba de futuro, quæ per carnalē copulā subsequētem fiunt de præsenti præsumptiue: sed per carnalem copulā subsequentem præsumitur consensus, per verba præcedentia designatur forma, licèt illa ab initio fuerint de futuro. Ber.

SI inter virum.] Duo sunt dicta. Secundum ibi, *Verùm.* Abbas Sic.

Casvs. Si inter virum, & vxorem consensus de præsenti interuenerit: sub hac forma verborum: ego accipio te in meam: &, ego accipio te in meum: vel per alia verba consensum exprimentia de præsenti: siue iuramentum interuenerit, siue nō, nō licet alteri postmodū ad alia vota transire: quod si fecerit, etiāsi carnalis copula sit subsecuta, debēt separari, & primum matrimonium in sua firmitate manere. Sed si inter eos verba interuenerint de futuro, vtroque dicente alteri, Ego accipiam te in meam, &, Ego accipiam te in meum: vel similia verba: si alter cum altera per verba de præsenti postmodum cōtraxerit, non debēt separari, etiāsi inter ipsam, & primum iuramentū interuenerit, sed de fide mentita ei est pœnitentia iniungenda. Nota, quòd iuramētū non est de substantia matrimonij.

† *accesserit.*

¶ *Gloss. seq. arg. alleg. c. iura: subdit signa sufficere, alleg. contrarium.*

† *Præter Doctores hic, & de Gemmanum, & Frācum in c. 1. §. idem, de desponsat. impu. li. 6. Syluestrum in summa, verbo, matrimonium. 1. q. 16. & Alciatum tract. de præsumptio. regula 3. præsumptione 38.*

c *Dicitur procurator mandans, qui expresse non consentit. In Aud.*

a ¶ *Redire tenetur.*] Sic *s. eod. Veniens. & j. de cond. appo. de illis. & c. per tuas.*

¶ *Glo. seq. distinguit circa præsūptiones, in fin. obiicit, & soluit.*

b ¶ *Contra præsumptionē.*] Nota circa huiusmodi pręsumptiones [a], quod pręsumptio alia est iuris, & canonis, siue legis, alia hominis, alia naturæ, alia facti. Præsumptio iuris, & canonis, siue legis, siue iuris, siue de iure, quod idē est, nō recipit probationē in contrariū, vt lex pręsumit, mulierē stipulatā dotē sibi reddi, quod non est stipulata: & si quis vellet probare contrarium, nō auditur. *C. de rei vxo. actio. l. 1. §. 1.* Idē est in arrogato, qui semper intelligitur stipulatus quartā partē de bonis arrogatoris, si emācipatur. *ff. de ado. si arrogator.* & de tali loquitur hic. Et ita præsumptum dicitur istud matrimoniū. similis pręsūptio est *11. q. 1. si quis clericorum. & j. qui ma. accu. poss. insuper. sim. s. eo. ad id quod. & 54. dist. fraternitatem, & j. de iudæ. cap. vlt.* quod loquitur in eodem casu cum *c. fraternitatem.* Pręsūptio hominis est, cùm præsumitur contra aliquē hominē propter malam famam: contra hanc pręsumptionem bene admittitur probatio in contrarium. *s. eo. cùm in tua. & 2. q. 3. presbyter. & c. si mala fama. j. de pur. ca. cum P. & ff. quod me. cau. nō est verisimile.* Præsumptio naturæ est, vt cū exhæredo filium meū, præsumitur cōtra me, quòd iniustē exhęredauerim eū, & hoc propter naturam: & ideo hęredes mei probare tenētur, quod iustē exhæredauerim eum. *C. de inof. test. l. omnimodo. ver. si tamen.* Præsumptio facti alia præcedētis circa futura, vt si semel calūniatus es contra me, & iterū velis me accusare, pręsumitur modò te velle iterum calumniari. *ff. de accu. si cui. § iisdem, 3. q. 10. placuit. & c. si accusatorum. & s. de præsump. mandata. & c. scribam eis.* Præsumptio facti subsequētis circa præterita est, vt si aliqui fuerint accusati de crimine adulterij, quod depellebant prætextu proximitatis, si postea in matrimoniū se coniunxerint, manifestē pręsumitē facinus, in quo accusati fuerint. *C. de adul. si ei qui adulterij. ff. ad Macedo. item si filius. alias incipit, sed Iulianus. §. interdum circa fi. & in Auth. vt nulli iudi. §. si quis verò. coll. 9.* Et est alia pręsumptio iuris tantū, vt si vir diu cohabitauit vxori, pręsumitur ab eo cognita *32. q. 1. dixit dñs. & 27. q. 1. nec aliqua.* & contra hanc pręsumptionem probatio admitti. ut *s. de probat. proposuisti & ff. de proba. si chirographū b.* sed hīc nō fuit substantia, & forma coniugalis contractus, de qua dicitur *s. eo. tua.* vnde non est matrimonium. Satis dicitur

† *Vide Dominicum Sotum l. 4. sen. d. 7. q. 2. ar. 3. Syluestrū in summa, verbo, spōsalia, qu. 10. & Couarruuiam in epitome lib. 4. decretaliū, p. 2. c. 5.*

a *De materia harum gl. & Alciatum tract. de præsumptionibus, & Ioannem Menochium in practica criminali tractatu de præsumptione, & Simācam in Catholicis institut. tit. 50.*

b *Cancellario chirographi præsumptionē facit de solutione debiti, recepit tamen probationem in contrarium. l. eo. Aud.*

c ¶ *Dicente.*] Ergo altero loquente tantū non est matrimoniū: quia non loquens suum consensum nō exprimit. *arg. 30. q. 2. c. 1.* Item arg. quod qui tacet, non consentit. quia verba sunt necessaria consensum exprimētia *s. eo. tua.* sim. *ff. de procu. filius familias. § inuitum*[c]. & si cōsensum exprimat alter aliquo signo, vel nutu, licèt nihil exprimat ore, satis videtur idē. Arg. cōtra, quòd non sit matrimonium: quia stipulatio non contrahitur nisi vtroque loquente, etiamsi annuat sine verbis *ff. de verb. obl. l. 1. in prin. & § si quis ita.* ergo idem in matrimonio. arg. istius litteræ, *vtroque dicente.* muti tamē sine ista forma cōtrahere possunt, dum tamen consensum exprimant signis, *s. eod. cum apud. & ff. de iure do. mutus. arg. ff. de tute. muto.* & illa signa æquipollent huic formæ. & ita non refert, dummodo consensus exprimatur, etiam in loquente subsecuta subarrhatione per immissionem annuli: nam multæ propter verecundiam annuunt potius, quàm loquantur, maximè præsentibus parentibus, *32. q. 2. honorantur.*

d ¶ *Alia verba.*] *s. eo. ex parte. & 30. q. 5. § si quis diuinis.*

e ¶ *Iuramentum.*] Et ita iuramentum non est de substantia matrimonij.

f ¶ *Ad alia vota.*] Ad religionem tamen bene posset ante carnalem copulam transire. *s. de conuer. coniug. ex publico.*

¶ *Glo. seq. dat vnum simile.*

g ¶ *Non poterit separari.*] Quia fortius vinculū superuenit, & sic soluuntur sponsalia, non obstāte iuramēto: sic & votū simplex soluitur superueniente matrimoniō. *17. dist. si vir & 27. q. 1. nuptiarum.* & minus punitur propter bonum matrimonij subsequentis, vt *c. si vir.* Bern.

ADolescens.] Ponit dictum, causam inserens ibi, *Cum qua.* Abbas.

Casvs. Adolescēs quidā cū quadā contraxit, per verba de futuro, nisus fuit sæpe illā cognoscere, sed non potuit: postmodū cū alia cōtraxit per verba de pręsēti: Quęritur, quā illarū debeat habere? Dicitur quod primā habere nō potest: quia cū illa nō fuit verū matrimoniū, nec pręsumptū: quia conatus non habuit effectū, & ita secundā habebit vxorē. Nota quod conatus, siue voluntas sine effectu non nocet: & verba cū effectu accipiēda sunt.

¶ De

a ¶ *De præsenti contraxit.*] Et sic soluta fuerunt priora sponsalia. 3. c. prox. & j. de spon. duorum duobus. & sic remanebit cum secunda, & aget pœnitentiam de fide mentita, vt dicit c. duobus. Ber.

b ¶ *Nec præsumptum.*] Verum non fuit, quia ibi non fuit consensus de præsenti, præsumptum non fuit: quia non fuit carnalis copula subsecuta. De præsumpto matrimonio habes 3. eo. in qui. 3. de re iud. tenor. vbi de hoc. & 27. q. si quis vxorem.

¶ *Gloss. seq. not. effectum ponderandum, non conatum, vel verba, allegans plura in cōtrarium.*

c ¶ *Conatus.*] Nota, quod conatus, siue voluntas sine effectu non nocet, vt hic patet. & de pœn. dist. 1. § hac autem verba. & § segregatiōnem pœnam. & ff. quib. mo. pig. vel hyp. solu. sicut. §. §. voluntate. & 27. q. 4. si quis suadente. & ff. quod quisque iu. l. 1. in fi. Et cum condemnatum accipere debemus tantum, qui iure condemnatus est, ita vt fusis teneat: & si nulla est sua, non dicitur condemnatus. ff. de re iudi. si se. § condemnatum. Itē arg. quod verba cum effectu sunt accipienda. 3. de cleri. non resid. relatum. & ff. ne quis eum qui. in ius vo est vi. ex l. pen § decere. At contra, quod voluntas seu conatus delinquentis puniri debeat, quamuis sine effectu. 3. de big. nu. & c. vlt. & 51. d. si si quis post acceptum. & de pœni. dist. 1. si quis non dicam: si quis cum telo. & quatuor §§. seq. & ff. de extraor. crid. l. 1. & C. si quacunque prad. po. l. tan prom. a & 3. eo. sanctis.

¶ Cap. 1. eo. tit. in 1. cōpil. Vide cōcilium Triden. sess. 24. de refor. matr. c. 9. & Thomā in quæstionibus additis ad 3. p. q. 47. art. 6. & Sotum l. 4. sent. dist. 29. q. 1. art. 4.

a *Punitur in x. libros aure prodentem potestate, qui nomine pronunpens infert subiecti, vel parentibus: etiamsi non perpetret, peregerit. Ioan. And.*

postmodum per verba de præsenti contraxit [a]: non primam, cum qua nec fuit verum matrimonium ex forma contractus: nec præsumptum [b], cum conatus [c] non habuisset effectum: sed secundam debet habere vxorem.

TITVLVS II.

De desponsatione impuberum.

¶ Hormisda Eusebio Episcopo.

¶ *Pater pro filio impubere sponsalia contrahit, pro pubere verò non, nisi consentiat.*

CAP. I.

TVA † fraternitas requisiuit de filio adulto, quem pater matrimonium vult contrahere, si sine voluntate adulti filij facere potest. Ad quod dicimus, si aliquo modo non consentit [d] filius, fieri non posse. ¶ Potest autem filium nondum adultum (voluntas cuius discerni non potest) pater, cui vult, matrimonio tradere: Et postquam filius peruenerit ad perfectam ætatem, omnino debet [e] hoc adimplere.

DE DESPONSATIONE IMPVBERVM.

¶ *Suprà visum est de sponsalibus in genere, nunc de eis submittit in specie: scilicet de illis qua contrahuntur per impuberes. Vel aliter, & sic: Quia ad sponsalia contrahenda, certa ætas determinata est à iure: ideo subiicitur ista rubrica, in qua tractat de ætate habili ad sponsalia, ideo, &c.*

De hac materia vide 30. q. 2. & facit. 20. q. 1. c. 1. & reperitur in Sexto. Abbas.

Tva *fraternitas.*] Habet tria dicta: secundum ibi, *Potest.* tertium ibi, *Et postquam.* Abbas Siculus.

CASVS. Pater vult, quod filius eius contrahat cum aliqua muliere, filius adultus non vult cum illa contrahere: Quæritur, an pater filium compellere possit, vt cum illa contrahat? Dicitur, quòd si filius non consentit, hoc fieri non potest. Sed filium nondum adultum potest pater, cui vult, in matrimonium tradere, quia ipsius voluntas adhuc discerni non potest. Sed postquam venerit ad legitimam ætatem, debet factum patris ratum habere, si sibi placuerit: sed non compellitur. Nota, quòd libera debet esse voluntas in matrimonio contrahendo: & filius non adultus in hoc patri subiacet. Item pater non potest cogere filium adultum ad contrahendum. Filium verò non adultum cogere potest, vt videtur, quòd verum est quoad sponsalia, nō quoad matrimonium: quod patet, cum dicitur in littera: dum venerit ad legitimam ætatem: & illud quod postea sequitur, debet exponi de debito honestatis non necessitatis.

¶ *Glo. seq. vers per q. quid si filius, vel filia coactione patris, &c.*

d ¶ *Consentit.*] Si coactione paterna ductus consentiret in aliquam, quam aliàs nō esset ducturus, eam voluisse videtur, & est matrimonium. ff. de rit. nup. si patre. cogi tamen non debet. ff. e. non cogitur. & C. de nupt. nec filium. nec potest eum compellere inuitum. ff. de spon. filiosfamilias. quia inuitæ nuptiæ difficiles exitus consueuerunt habere. 3. e. tit. prox. requisiuit. & 31. q. 2. § 1. secus videtur de filia secundum leges: nam illa contradicere nō potest, nisi pater dederit ei turpem, vel moribus suis indignum. ff. de spon. sed qua patris. secus tamen secundùm canones [b]. 3. tit. prox. cum locum. & 27. q. 2. sufficiat. Ber.

b *Neque est à sanctione canonū recedendum, quicquid leges cautes iubent.*

VE ¶ *Debet.*] Debito honestatis, nō necessitatis. 3. de test. c. t. *Ve. nous est.*] Primò ponit dictum. secūdò excipit ibi, *Nisi.* Tertiò exemplificat ibi, *Vtpote.* Abb.

¶ Nicolaus Papa.

¶ *Impuberes ambo, vel alter, nisi pro bono coniungi non debent.*

CAP. II.

VBi † non est consensus [f]: & infrà. ¶ Districtiùs inhibemus, ne aliqui, quorū vterque, vel alter ad ætatem legibus, vel canonibus [g] determinatam non peruenerit, coniungantur [h]: Nisi fortè aliqua vrgentissima necessitate interueniente: vtpote pro bono pacis [i] talis coniunctio toleretur.

CASVS. Dicitur hic, quod aliqui, quorū vterque, vel alter, ad legitimam ætatem ad matrimonium non peruenerint, coniungi non debent, nisi fortè aliqua iusta causa interueniente, vt putà pro bono pacis. Tertio causa huius prohibitionis: putà contrahebant aliqui in minori ætate, cum ad ætatem legitimam peruenirebant, displicebat alteri, & sic non contrahebant, propter quod scandalum, & odium inter parentes oriebatur. Nota, quod pro bono pacis tolerari mando toleratur matrimonium, quod aliàs fieri interdiceretur.

f ¶ *Consensus.*] Verus, vel præsumptus.

g ¶ *Canonibus.*] Ætas ad matrimonium contrahēdum tam secundùm leges, quàm secūdum canones est xij. annorū in fœmina. ff. de ritu nup. minorem. & 3. eo. quitur continebatur. In viro xiiij. annorum. 3. eo. attestationes. quantum ad sponsalia ætas vij. ann. ff. de despon. & in sponsalibus j. eo. litteras accessit. & c. duo. Ber.

† Cap. 4. eo. tit. in 1. cōp. Can. l. 6. tit. c. 3. siue c. 22. Gratianus 30. q. 2. c. vbi ad est vide Sylustrum in summa. Verbo, sponsalia q. 3.

† Lib. 11. Etymologiarum. ca. 2. & c. 7. eo. t. in 1. cōp. Et vide præ cæteris hic Host.

† *Forrasse legendum, à pudendis: vt apud isidorum: quod rectè textus connectit se quitur enim: quia loco hæc primo lanugine ducunt: quod rectè obseruat Antonius Augustinus, sed de his vocibus consule humaniorū litterarum professores.*

¶ Isidorus †.

¶ *Puberes sunt quoad matrimonium, qui ex habitu corporis concipere, & generare possunt.*

CAP. III.

PVberes à pube sunt vocati, id est, à pudentia [k] † corporis nuncupati: quia hæc loca primò lanuginem ducunt. Quidam tamen ex annis pubertatem existimant: id est, eum esse puberem, qui xiiij. annos [l] impleuit, quamuis tardissimè [m] pubescat. Certum autem est eum puberem esse, qui ex habitu corporis pubertatem ostendit, & generare [n] iam potest. ¶ Et puerperæ sunt, quę in annis puerilibus pariunt.

¶ *Gl. seq. ponit duas lect.*

h ¶ *Coniungantur.*] Matrimonialiter: quia consentire non possunt. j. de frigid. & malef. quod sedem. Vel intellige quantùm ad sponsalia: & ideo prohibentur, quia sæpe mutant postea voluntatem, vnde propterea oritur discordia inter ipsos: & diuertentes consanguineis copulantur, vt 3. tit. prox. inuenimus. quod esse non potest. 3. tit. prox. sponsam. Ber.

i ¶ *Pacis.*] Nota pro bono pacis admittendum, quod aliàs prohibetur. 3. q. 6. hoc quippe. Vnde versus:

Pax vt seruetur, moderamen iuris habetur.

PVberes.] Primò narrat dictum. Secundò refert vnam opinionem ibi, *Quidam.* Tertio aliud dictum ibi, *Certum.* Quartò aliud ibi, *Et puerpera.* Abbas.

CASVS. Isidorus interpretatur, quis dicatur pubes: dicitur etiam pubes à pudentia corporis, quia loca illa primo lanuginem ducunt. Quidam tamen computant pubertatem ex annis primis, id est, illum puberem dicunt, qui annum xiiij. compleuit, quamuis tardiùs pubescat. Sed verum est, illum puberem esse, qui ex habitu corporis pubertatem ostendit, & generare potest: & puerperæ dicuntur, quæ in puerilibus annis pariunt. Nota, quod in matrimonio contrahendo non debet considerari tempus, sed vtrùm sit talis, qui generare, vel concipere possit, tam in masculo, quàm in fœmina.

k ¶ *Pudentia.*] Id est, pudore, quam patiebantur inspicientes, & inspecti in partibus, siue membris pudendis: vt institut. quib. mo. tu. fi. circa prin.

l ¶ *Xiiij. annos.*] 20 q. 1. illud. & 3. de regular. ad nostram.

¶ *Glo. seq. quarit, opin. ponit, contrarium soluit.*

m ¶ *Tardissimè.*] Quid si iste, qui iam compleuit xiiij annos, talis appareat, quod nullo modo possit generare, & contrahat, nunquid tenet matrimonium? Dicunt quidam, quod tenet matrimonium: contrarium credo [e], quia nec est pubes, vt j. dicitur. nec in eo reperiuntur tria bona matrimonij, quæ sunt fides, proles, & sacramentum. 27. q. 2. omne itaque. iste non est talis, qui possit habere prolem, quod etiam satis patet per litteram sequentem. Arg. contra. j. eo. de illis.

e *Idē dixit Alanus in ca. 3. eo. tit. in 1. compila. quod omissit in hac sua collectione Raymundus: hac tamē glossa opinio non placet. hic lo. And. vt eum videto.*

¶ *Gloss. seq. distinguit pubertatem matrimonij, & tutela.*

n ¶ *Ostēdit, & generare.*] Ergo pubertas ex vigore naturali, nō ex

ex annorum numero comprobatur: quod verum est quoad matrimonium contrahendum, vt dixi, *j. eo. de illis.* 2. *& c. vlt.* ibi malitia supplet ætatem, ex quibus etiam probatur, quod matrimonium consideratur, ex pubertate tantum, & non ex annorum numero: quoad tutelam, vel curam: ætas annorũ tamen consideratur. *C. quando tu. vel cu. esse desinunt. Inst. quib. mo. finitur tu. in prin.* sed quoad matrimonium bene inspicitur mulier, & etiam vir, an sint apti ad matrimonium. 27. *q.* 2. *nec aliqua. & s. de proba. propositum. & ca. causa matrimonij.* Ber.

¶Alexander iij. Hersonden. † Episcopo.

¶ *Ex sponsalibus contractis cum minore septennio, non oritur impedimentum publicæ honestatis: secus si cum maiore, vel minore consentiente post septennium: & affinitas sequens dissoluit sponsalia præcedentia de futuro.*

† Hersor. † Herforden.

CAP. IV.

LIteras †tuæ fraternitatis accepimus, ex quarum tenore perpendimus, quòd cũ quidam esset perfectæ ætatis, quandam puellam in cunabulis desponsauit: procedente verò tempore, matrem puellę cognouit, & eam in vxorem accepit: *& infrà.* ¶ Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd si præfatus vir matrem puellę, antequam septimum annum complesset, in vxorem accepit, matrimonium non dissoluas [a]: cùm desponsationes huiusmodi nullæ sint, quæ in cunabulis fiunt †. Verùm si postquam puella septimum annum compleuit, prędictus vir matrẽ eius accepit vxorem, cùm sponsalia ex tunc [b] placere consueuerint [c]: inter eos sententiam diuortij non differas promulgare: nec ipsum filiam [d], seu matrem habere permittas.

¶Idem Eboracen. Archiepiscopo.

¶ *Sponsalia nulla ex defectu consensus, non creant publicæ honestatis iustitiam: sponsalia verò aliqua sic, licet legitimo modo fuerint dissoluta.*

Litteras.] Qui desponsauit minorẽ septennio, cũ eius matre contrahere potest: secus si tempore spõsaliorum erat maior: quia si tunc fuit minor, & eadem voluntate permanente facta sit maior: quia si cum matre contrahit, & cã cognoscit, nec matrem habebit, nec filiam. h. d. Communis diuisio. Secunda ibi. *Consultationi.* Abb.

Casvs. Quidam cùm esset ætatis legitimæ ad matrimonium contrahendum, desponsauit quandam puellam in cunabulis: postmodum cognouit matrẽ, & eam in vxorem accepit. Dubitabatur, an eam in vxorem habere posset? Respondet Papa, quod si præfatus vir matrem puellę in vxorem accepit, antequam puella septimũ annũ compleret, matrimonium tenet: quia huiusmodi desponsationes, quæ infra septimũ annum fiunt, nullæ sunt: verumtamen, si postquam puella vij. annum compleuit, vir ille matrem accepit, quia ex tunc placere consueuerunt sponsalia: matrimonium illud separari debet. & nec matrem, nec filiam habere poterit. Nota, quod sponsalia ante septimum annum contracta nulla sunt, post septimum annum valent, & tenent. Item quod ab initio non valuit, tractu temporis valere incipit.

† Cap. 5. eo. tit. in 1. cõpil. *& post concilium Lateran. sub Alex.* 3. *p.* 12. *c.* 2. *Et de impedimento iustitiæ publicæ honestatis. vide, quid nouissimè statuerit concilium Trid. sess.* 24 de reform. matri. c. 3. *adde citatos* s. tit. præcedenti c. ad audientiam. *& de materia videto Couarruuiam* in epitome l. 4. decretalium. p. 2. c. 2.

† *Vide* l. quantũ ff. de sponsalibus: *cum ibi notatis.*

¶ *Gloss. seq. arg. signat contrarium, & ibi remittit.*

a ¶ *Dissoluas.*] Arg. quod sponsalia contracta de facto non inducunt publicæ honestatis iustitiam. arg. contra. *s. tit. prox. ad audientiam*, vbi de hoc. *& c. iuuenis.*

b ¶ *Ex tunc.*] Scilicet, post septem annos, 30. *q.* 2. *c. vltimo.*

c ¶ *Placere consueuerunt.*] Et si placuerit, sola ratihabitione cõfirmantur, licèt ab initio nulla fuissent: & intelliguntur ratum habere, nisi expressè contradixerint ætate legitima adueniente, vt hic colligitur: sed intelligo, quòd sponsalia debeant placere, cum simul cohabitant: quia tunc intelliguntur consentire: ex quo non contradicunt. *ff. de ritu nupt. minorem.* secus credo, si seorsum habitant: quia tunc non intelliguntur cõsentire, nisi vel verbo, vel ipso facto, putà quia vadit ad domum suam, vel dat aliqua munuscula, & consimilia, quæ sponsi facere consueuerunt. arg. ad hoc infra *c. prox. in princ.* vbi dicit, *& postea in eum non consenserit.* Item arg. ad ea, quæ frequentius accidunt, iura adaptari debent. 28. *dist. de Syracusana. & s. de cle. coniug. diuersis fallaciis. C. de la. li. tol. l. vnica.* §. *sed & si quis homini. &* 14. *q.* 5. *denique. & Inst. de re. diui.* §. *illud. &* 19. *q.* 2. *duæ sunt. & ff. de seruit. rust. præd. cùm essent.* §. *per plurimũ. ff. de vsuc. l. iusto. i. resp. in fi. ff. de legi. nam ad ea. &* 2. *q.* 5. *accusatores.* immo quandoque a d ea, quæ nunquam, vel rarò accidũt. *ff. si pars hære. pe. l. antiqui.* 19. *dist. in canonicis in fin. ff. de regul. iur. ea quæ raro: de consecr. distin.* 4. *sanctum est baptisma. in fi. C. de legi. hære. si mater. &* 51. *dist. qui in aliquo. ver. quicunque. ff. de statu homi. non sunt. & l. seq.* ¶ Sol. regulariter obtinet prima rubrica. Contraria casualia sunt, quæ negotiis non cohærent. *ff. de reg. iur. ea quæ raro.*

a *Formabitur ibi casus de ancilla, cui relicta erat libertas, si tres liberos pareret: peperit vnum, & postea tres vno partu, vltimus est liber, Ioan. And.*

d ¶ *Filiam.*] Quam habere non potest propter affinitatem superuenientem, 35. *q.* 3. *nec eam quam.* nec matrem propter publicę honestatis iustitiam: vt *j. c. prox. & s. tit. prox. ad audientiam. & j. eo. consumebatur.* §. *vlt.* Ber.

CAP. V.

ACcessit † ad pręsentiam nostram: *& infrà.* ¶ Fraternitati tuæ mandamus, quatenus si tibi constiterit, quòd puella non esset septennis, quando G. † desponsata fuit, & postea in eum non consenserit [e], & quod idem G. † ab huiusmodi desponsatione per te fuerit absolutus [f] †, matrimonium inter eundem G. † & matrem puellæ celebratum præcipias inuiolabiliter obseruari, & eorum prolem [g] denuncies esse legitimam: quia desponsationes, & matrimonia ante septem annos fieri non possunt, si consensus postea non accedit [h]. Sanè si præfata puella ante desponsationem [i] septimum annum compleuerat, licet prædictus vir à desponsatione ipsius puellæ, ipso iure [k] fuerit absolutus, cùm ea in eũ consentire noluerit: inhonestũ [l] tamẽ videtur, vt matrem eius habeat, cuius filia fuit † sibi desponsata.

¶Idem Noruicen. Episcopo.

¶ *Si impubes desponsata, & traducta petit licentiam pubes facta alteri nubendi, non auditur, si vir iurat se eam cognouisse: nec auditur, se nondum pubes, sed proxima pubertati probetur cognita. Et ex sponsa-*

Accessit.] Summatum est s. ca. prox. Distinguit duo membra. Secundum ibi, *Sanè.* Abbas.

Casvs. Quidam G. nomine contraxit sponsalia cum quadã puella in minori ætate, siue infra nubiles annos, & cùm ipsa in dictum G. cõsentire nollet, ab eo fuit per Archiepiscopũ absoluta. postmodum dictus G. cum matre puellæ matrimonium contraxit & ex ea filios suscepit. Dubitauit Archiepiscopus, verùm matrimonium illud teneret, & an filij eorũ legitimi sint habendi? Super hoc Papa consultus rñdet, & mandat Archiepiscopo, quatenus si constiterit ei, quod puella nõ esset vij. annorum, quando prętato G. desponsata fuit, & quòd idem G fuisset absolutus ab ipsa, matrimonium illud legitimum iudicet, & prolem eorum legitimam denũciet: quia desponsationes infra vij. annum non tenent, si consensus postea nõ accedat. Si verò dicta puella antequam desponsata prędicto G. fuisset, vij. annum compleuerit, quamuis ab ipsa absolutus fuisset, quia in eũ cõsentire nolebat, matrem puellæ habere nõ poterit. Nota, quod diuortium dicitur celebrari, inter quos nullum fuit matrimoniu. Item sponsalia intra vij. annum contracta non tenent, & ita non impeditur coniungi, qui contraxit cum matre illius puellæ, dummodo post septimum annum ad iudicem non consenserint. Item ratihabitio subsequens confirmat contractum pręcedentem.

† Cap. 6. eo. tit. in 1. cõpil. *& post concilium Later. sub Alex.* 3. *p.* 6. *c.* 7.

† *Alias*, V. *Alias* *nec quando ab G. desponsata, &c. aliàs ab V. desponsata.*

† V.

† *Vide notas c. præcedenti.*

† V.

† fuerit.

e ¶ *Consenserit.*] Dic super hoc vt *s. c. prox.*

f ¶ *Absolutus.*] Maximè hęc absolutio factam tantùm respicit, cùm nulla fuissent sponsalia. *s. c. prox.* Ber.

g ¶ *Prolem.*] Quia vbi matrimonium legitimum est, & filij legitimi erunt. 34. *dist. si quis viduam. &* 32. *q.* 4. *dicat aliquis.* & si matrimonium reputatur legitimum, licet non sit, filij tamen erunt legitimi. *j. qui filij sint legiti. cùm inter.* hodie idem obtinet denunciatione præmissa [b], *infrà, de clande. despon. cum inhibitio.*

h ¶ *Accedit.*] Tacitè, vel expressè: vt dictum est *suprà capite prox.*

i ¶ *Ante desponsationem.*] Ipsius puellę Ber.

¶ *Glo. seq. ponit opinionem, & lecturam, quam reprobat.*

k ¶ *Ipso iure.*] Hoc ideo dicit, quia cùm maior contrahit sponsalia cum minore, adueniente ętate, si minor noluerit cõsentire in matrimonium, ab Ecclesia debet absolui: quia illa noluit consentire, fuit absolutus ab Episcopo. Nec intelligas ipso iure, id est, sponsalia nulla fuerunt ipso iure, vt quidam [c] dixerunt, quia ipsa non consensit in sponsalibus. sed hoc stare non potest: quia si hoc fuisset, non separaretur matrimonium contractum cum matre, cùm nulla fuissent sponsalia, vt patet per princip. c. vbi non separantur.

l ¶ *Inhonestum.*] Quia nullam de cõsanguinitate [d] illius puellę poterit recipere in vxorem: ergo multò minùs matrem *s. tit. prox. ad audientiam. & c. sponsam & c. iuuenis.* cum illa puella fuerit sponsa illius: vt *j. c. prox. in fi.*

b *Cum aliquis ignorat impedimentum, secus cum ambo sciũt, vt ibi Ioan. And.*

c *Tale scilicet, sed mouebatur ex antiquo, vbi præsupponebatur matrimonium simulandi fulmentum contractum cum matre.*

d *De hoc articulo latè disputant Doctores in c. 1. de desponsa. l. 6. sed tene, quod nouissime diffinijt concilium Trid. sess. 24 de refor. matrim. c. 3. adde citatos s. tit. præcedenti c. ad audientiam.*

Contine

C*Ontinebatur.*] Primò ponitur consultatio. Secundò respõsio ibi: *Consultationi.* Abbas.

CASVS. Quędam puella infra nubiles annos cõstituta, tradita fuit in vxorem cuidam iuueni, & ab eo traducta: postmodum cùm peruenit ad nubiles annos, postulauit licentiam cũ alio contrahendi, dicens, quod in illum non consensit: iuuenis ille in contrarium allegauit, quod & si fortè cùm desponsauit eam, nõdum annum xij. attigisset, ita erat ætati proxima, quod eam carnaliter cognouit: & parentes ipsius asserebant eam esse ætatis legitimæ † Quæsitum fuit à Papa, cui esset potiùs credendũ? Rńdet Papa, quòd in decretis habetur expressum, vt si vir dicat, quòd vxorem suam cognouerit, & mulier negauerit, stãdum est verbo viri: & in casu præmisso standum est verbo viri, qui dicit se eam cognouisse, si illud iuramento firmauerit. Si vero fuit ætati proxima, vt in xj anno, vel circa xij. & cum assensu suo desponsata, & cognita, ab eo separari non debet: præcipuè cùm parentes ipsius eam legitimæ ætatis faterẽtur. In fine dicit, quod si puella infra nubiles annos alicui fuerit desponsata, non licet alicui de consanguinitate illius, cui desponsata fuerat, eam ducere in vxorem, nec sponsus poterit aliquam accipere de consanguinitate spõsæ. Notatur quod potiùs creditur viro, quàm mulieri, sed hoc est fauore matrimonij. Itẽ ab xj. anno dicitur mulier proxima nuptui, & apta. Item sponsalia infra nubiles annos contracta, licèt ad matrimonium non perueniant, impediunt matrimonium contrahendum cum omnibus consanguineis alterutrius.

libus contractis cũ impubere maiore septẽnio oritur publica honestas.

CAP. VI.

C*Ontinebatur* † in litteris tuis, quòd cùm quædã puella infra nubiles annos, cuidam in vxorem tradita fuerit, & ab ipso traducta: hæc ad nubiles annos perueniens, alij nubendi licentiam postulauit, asserens se in eundem nullatenus consensisse: *& infra.* ¶ Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd cum in decretis[a] † habeatur expressum, quòd si vir dixerit, quòd vxorem suam cognouerit †, & mulier negauerit, viri standum est veritati[b]: præfato viro, qui dicit se mulierem ipsam cognouisse, fides est adhibenda, si id firmauerit iuramento[c]. ¶ Si autẽ fuerit ætati proxima[d], vt in vndecimo, vel circa duodecimum annum, & cum suo assensu desponsata, & cognita ab eodem viro, separari non debet: præsertim[e] † cùm parentes eius ipsam fuisse ætatis legitimæ faterentur. ¶ Si † verò puella infra nubiles annos alicui desponsata fuerit, non licet alicui de consanguinitate[f] legitimæ ætatis, multum facit pro viro, & contra puellam.

a ¶ *In decretis*] 33. q. 1. *si quis acceperit vxorem.* §. 1.

¶ *Glossa sequens signat contrarium, & soluit.*

b ¶ *Viri standum est veritati.*] Arg. contra 27. q. 2. *quod interrogasti. &* 33. q. 1. *requisisti.* Sol. vbi vir se dicit cognouisse vxorem, & illa negat, statur verbo viri, vt hic, & 33. q. 1. *si quis acceperit.* sed c. *requisisti,* intelligitur, quãdo vterque cõfitetur, quòd carnaliter iungi propter frigiditatem non possunt, & vterque septima manu propinquorũ debet iurare, quod non possunt carnaliter commisceri. c. *quod interrogasti,* intelligitur, quando maritus non dicit, quod vxorem cognouerit: vnd auditur mulier. præterea quòd dicit hic: *fides est adhibenda viro, si iurauerit;* hoc intelligo, quando mulier non probat se virginem per aspectum corporis: quia tunc bene auditur. ĩ. *de proba. proposuisti & c. causam*[a].

c ¶ *Iuramẽto.*] Sed quare compellitur iste iurare, cùm sit reus. 6. q. 5. *actor.* Ideo compellitur iurare, ne hoc diceret in fraudẽ, & in præiudicium mulieris, nec cedere tenetur ei mulier sine iuramento, præcipuè in causa matrimonij propter periculũ animæ. Lau. dixit, quod hoc ideo, quia fundata videbatur intẽtio mulieris: quia traducta mulier fuerat minor. vnde ad tollendam præsumptionem illam debet iurare: secus esset, si mulier omnino nihil probasset, vt ĩ. *de iureiur. c. vlt.* vbi de hoc. sim. ĩ. *eo. attestationes.* Et sic est arg. quod in causis matrimonialibus non debet omitti iuramentum, ne in fraudem aliquid tentetur. ĩ. *de testi. cuius quæstionibus.*

¶ *Gloss. sequens quærit, & soluit.*

d ¶ *Proxima.*] Sed qñ dicitur ætati proxima[b]? Potest dici, quod cũ distat à pubertate per sex mẽses, vel minùs; ĩ. *eo. attestationes.* & ff. *de excu. tuto. nõ tantũ.* & sic proximus pubertati furti obligatur. *Insti. de ob. quæ ex delict. nas.* ĩ. *in summa.* & intellige nihilominus, quod malitia supplebat ætatem, aliàs non esset matrimonium etiam post xij. annum, vt dixi. ĩ. *eod. puberes.*

e ¶ *Præsertim.*] Id est, maximè, & quod parẽtes cõfitebãtur illã

[Margin notes:]
† Cap. 8. eo. tit. in 1. compil. & post concilium Later. sub Alex. 3. p. 6. c. 10.
† In concilio apud Copendium c. 10. vt est apud Burchardũ li. 9. decret. c. 4. & Inocent. p. 8. c. 12.
† cognouit.
† Teneas nunc, quod diffiniuit cõcilium Tridẽtinũ sess. 24. de reforma. c. 3.
a Facit. l. 1. cum not. C. de re iud. & l. 1. C. si aduersus libertatem.
b Pubertati proximum quis dicatur, docet hic pra alios Præpositus. Vide Aretinum, & alios in §. in summa. Instit. de obligat. quæ ex delict. na. addę glossã, Decium, & alios in l. pupillus. ff. de reg. iuris.

ipsius †, cui desponsata fuerit †, eam ducere in vxorem, nec fas est eidem sponso, de consanguinitate sponsæ sibi aliquam copulare.

f ¶ *Aliquid de consanguinitate.*] sic ĩ. eo. c. *accessit.* in fi. ĩ. *tit. prox.* ad *audientiam. & c. iuuenis. & c. sponsam.*

D*E illis.*] Tria sunt dicta. Secundum ibi, *Si verò.* Tertium ibi, *Mulier.* Abbas.

¶ Idem Barbonien. † Episcopo.

¶ *Si maiores septennio contrahunt sponsalia, neuter ante pubertatem resilire potest. Hoc primò. Et ille, qui primò fit pubes, alterũ expectabit. Hoc secundò. Quòd si tempore contractus alter erat pubes, nõ ille, sed alter factus pubes resilire potest. Hoc tertiò.*

CAP. VII.

D*E* † illis[g] qui infra annos aptos matrimonijs sponsalia contrahunt, siue vterque, siue alter reclamet, antequam ad annos matrimoniis aptos peruenerint, & postulent separari, non sunt vllatenus audiendi[h]. ¶ Si verò alteruter istorum ad annos pubertatis peruenerit, infra eosdem annos altero existente, cùm sponsalia contrahuntur[i]: si is qui minoris ætatis[k] est, cùm ad annos illos peruenerit, reclamauerit, nec in alterum voluerit consentire: iudicio Ecclesiæ[l] poterunt ab inuicem separari.

CASVS. Aliqui infra nubiles annos constituti, maiores vij. annis contrahunt sponsalia, siue vterque, siue alter antequã ad legitimos annos perueniat, si postulent separari, non sunt audiendi. Si vero alter eorum perueniat ad legitimos annos, altero in minoribus adhuc existente, maior si petat separari, non est audiendus, nisi cùm alter ad ætatem legitimam peruenerit, & petierit separari, quia tunc iudicio Ecclesiæ possunt separari. Si vero quando contrahũt sponsalia: alter eorum maior fuit, & alter minor: si maior postulet separari, non est audiendus: quia ex quo semel consensit, non potest amplius dissentire: nisi minor cùm peruenerit ad ætatem legitimam, petierit separari. Nota, quòd ille qui in minoribus annis contrahunt ante legitimam ætatem non possunt resilire. Item maior debet expectare minorem. Item sufficit semel in aliquem consentire.

g ¶ *De illis.*] Tres articuli continentur in hac decretali. Primus est hic principio, *De illis* vsque *Si verò.* Secũdus est ibi, *Si verò alteruter.* Tertius ibi, *Mulier autem.* Ber.

h ¶ *Vllatenus audiendi*] Propter fragilitatem ætatis. & est arg. quòd impubes de eo, quod facit ante pubertatẽ, reclamare non valet. arg. 18. *dist. de his. &* 20. q. 1. *illud. & ff. de nego. gest. Pomponius* & arg. ad hoc ff. *de mino. denique* § 1. Ber.

¶ *Glossa sequens ponit lecturam, quam reprobat.*

i ¶ *Cùm sponsalia contrahantur.*] Id est, altero existente infra annos pubertatis sicut existebat, qñ sponsalia contrahebantur: si alter peruenisset ad ætatem, non est audiendus, si petat separari: sed expectabit quousque alter ad ætatem peruenerit. quidam dicebant, quòd alter eorum erat maior, & alter minor, quando sponsalia contrahebantur: & secundùm hoc non differret à sequenti versu. Alãs.

k ¶ *Minoris ætatis.*] Videtur, quòd in opinione illius, qui vltimò ad ætatem peruenit, sit reclamare, & tu dic, quòd idem iuris est de alio, quòd potest reclamare, etiamsi minor vellet cõsentire: aliter non differret à seq. versu.

¶ *Glo. sequens successiuè signat duo contraria, & soluit.*

l ¶ *Iudicio Ecclesiæ.*] Sic ĩ. *tit. prox.* Et patet, quòd spõsalia dissolui debent iudicio Ecclesiæ tñ. nisi fortius vinculum superueniat, putà matrimonium cum alio, vel votum solemne: quia tunc in ipso iure soluta sunt. arg. ĩ. *tit. prox. si inter. & ĩ. de spon. duorum c. 1.* Arg. contra ĩ. *eo. ex litteris.* vbi soluuntur sponsalia antequam alter perueniat ad ætatem. Sed non est contra: quia ibi non tenuerunt sponsalia, vt patet ex fine, hic verò tenuerunt. Item sim. ĩ. *ti. prox. præterea. & c. requisiuit.* ibi similiter soluuntur sponsalia, ne deterius inde contingat. & ita sponsalia contrahentes, si nolunt vterq. vel alter perficere matrimonium, non sunt compellendi, vt colligitur per hæc iura. Sed contra est expressum, quòd omnino sunt compellendi per Ecclesiasticam censuram. ĩ. *tit. prox. ex litteris* 2. *& c. sicut.* Quid ergo respondebis? Dicas, quòd illa decre. *ex litteris* 2. & *c. sicut.* loquuntur, quando iuramentum interuenit, licèt illi etiam essent impuberes, sed erant doli capaces, ita quòd tenuit iuramentum: vnde propter periculum iuramenti compelli debent ad contrahendum, & illa decre. *requisiuit,* reducitur ad illam *ex litteris,* vt ibi plenè dictum est: & quod dicit illa decr. *præterea,* potiùs est dispensatio, vt ibi dictum est: & quia vterque dissentiebat, ideo in

[Margin notes:]
Hæc omnia iura a glossa citata, moderata nũc sunt per concilium Trid. paulò ante citatum.
† illius.
† sunt.
* Beton.
† Barthonien. sed vt plurimum, Bahonię.
† Cap. 9. eo. tit. in 1. compil. & post concil. Lateran. p. 16. c. 29. Et pro intellectu textus, & glossarum vide Couarruuiam in epitome 4. decretalium. c. 5. § 1.

ideo faciliùs toleratur:hic ergo loquit de spōsalibus minorū. Si ergo iuramentū interueniat,cōpellendi sunt perficere matrimonium,siue sint maiores,siue minores, dū tñ fuerint doli capaces,quia ętas illa plena est vitiis.j. de delict. puer. pueris. Si vero iuramentū non interuenit in spōsalibus , non sunt inuiti cōpellendi,quia inuitæ nuptiæ difficiles exitus cōsueuerūt habere [a],&ita planū est: ex causa tñ compelluntur,vt dictum est s. de spon. ex litteris.

a ¶ Nupsit.] Id est,spōsalia cōtraxit,quia matrimoniū cōtrahere nō poterat. sic j. c prox.

¶ Gl.seq.arg.semel probatum,&c. aliter. 8. iura. & in contrarium 2uā l. secunde arg. claudicare cetera.3um. alle.7.iura: in contrarium alleg. 4. & soluit.

b ¶ Semel consenserit.] Arg. quod semel probatum est,amplius nō possum reprobare.3.q.3.offeratur.& 8.q.2. dilectissimi. & 20. q. 3. eos qui.32. q. 5. horrendus.& 4.dist.in istis.& s. de causa poss. cum olim. ff. de neg. gest. Pomponius. 1. & ff. de adul. si vxor.in fi. Arg. contra ff. de min. & hoc. Ve gradatim. §. reprobari [b]. Itē ar.ꝙ contractus claudicat. ar.s.de elect. nostri. & 32. q. 5. proposito. & q. 2. aliquando.& 31. q. 5. manifestum. 33.q. 2 si qua de rebus. & Instit. de auctor.tu. §.1. & C. de pretur.nō eo minus. Ar. contra ff.de arb.si cum dies. §. sed & si. & l. sed si interpellatur.§.vlt.21.q.5.si quis cuiuslibet. & 4.q.5.quisquis. Sol.verum est,ꝙ multi contractus claudicant, & ex vna parte possunt tenere, & ex altera non, vt si pupillus cōtrahat cum minore sine tutoris auctoritate. Instit.de auctor.tu.§ 1.& l. pradi.non eo minus.&c. si qua de rebus. secus in matrimonio, quia illud vinculum non potest cōstare nisi ex duobus cōsensibus.s.tit.prox.tua.& qd dicit hic,nō obstat,quia ille tenetur expectare nō ratione matrimonij, sed ratione suæ promissionis [c]:vnde si contraheret cum alia,teneretur,etiam si iuramentum interuenisset.s.tit.prox.si inter.

¶ Adde,quod pro hoc facit,quod notat.in l.pen. in glo.C.de fideius.

† Vide Lau ptias cum si militibus. ff. de reg. iur.

† Vox eidē, desideratur in pluribus antiquis codicibus.

† Cap.10.e. tit. in 1. cōpil. Pro iure tollestu vide Couarruuiā etatum supra co.c. de illis.

b ibi medicum semel probatum reprobatur,& est speciale propter hominum sanitatem, Io. And.

† Alias,carnis.

c Simile supra tit. 1. ex litteris. in fi. 2. glo. Io. And.

¶ Mulier autem , quæ postquam annos nubiles attingit , ei , qui nondum ad annos aptos matrimoniis venerat , nupsit [a] , cùm in eum semel consenserit [b], ampliùs non poterit dissentire : nisi ipse,cui nupsit , postquam ad legitimam ætatem peruenerit , in eam suum negauerit præstare consensum †.

¶ Idem eidem †.

¶ *Impuberes sponsalia contrahētes ante pubertatem separari nō debēt, sed post pubertatem possunt, si contradicunt sponsalibus , nisi copula carnalis interuenerit.*

CAP. VIII.

A Nobis † tua discretio requisiuit, vtrùm iis, qui infra annos nubiles matrimonij nomine [c] coniunguntur,vel eorum alteri , antequàm ad annos aptos matrimonio perueniant, licèt à matrimonio tali discedere. Ad quod respondemus, quòd pro eo, quòd ante nubiles annos coniugalem consensum nō habent [d], vsque ad legitimam ætatem expectare tenentur [e]: & tunc aut confirmetur matrimonium , aut (si simul esse noluerint) separentur : nisi carnalis † commixtio ante interuenerit, cùm interdum illa tempus anticipare [f] soleat pubertatis.

¶ Idem Geneuē. † Archiepiscopo.

¶ *Minores apti ad matrimonium ex contractu matrimonij obligantur:nisi violentia intercedat.*

CAP. IX.

ij DE † illis, qui in minori ætate desponsantur [g] : & infra. ¶ Respondemus , quòd si ita fuerint ætati proximi , quòd potuerint copula carnali coniugi [h], minoris ætatis intuitu separari non debent † , si vnus in alium visus fuerit consensisse [i]: cùm in eis ætatem suppleuisse malitia [k] videatur : sed cuiuscunque sint ætatis: se possunt per illatam violentiam excusare [l]: nisi post violentiam consensus [m] accedat.

¶ Vrbanus iij. Cenomañ. Episcopo.

¶ *Contractus ante pubertatem etiam cum nisu carnalis copula, non facit matrimonium.*

CAP. X.

ATtestationes † super causa matrimonij , quæ inter H. iuuenem, & G. mulierem vertitur, accepimus: & ipsis inspectis nobis innotuit , quòd prædictus iuuenis , nondum duodecimum annum attigerat , cùm præfatam G. accepit vxorem:

rē. Posset tñ probabiliter dici,ꝙ spōsalia cōtrahūt iuris potestate,licèt ea contrahere non intendant. j. eo. attestationes. ar. & c. duo. Ala.

e ¶ Tenentur.] s prox.& 20.q.1.illud.2 & dist.de his.

f ¶ Anticipare.] j. eod.c.prox.&c. vlt.& s eo. puberes.

ij DE illis.] Primò decisa cōsultatio. Secundò responsio ibi, Respondemus. Abbas.

Casvs. Quidam in minori ętate sponsalia cōtrahūt,& traducuntur:postmodū diuortiū petunt minorē alleg.tes ętatem,aut vim sibi illatam. Quæritur, quid iuris? Rñdet Papa, ꝙ si ita fuerint ætati ꝓximi, ꝙ potuerūt carnaliter cōiungi,prętexto minoris ætatis non sunt separandi, si vnus in aliū visus est consensisse,quia in eis malitia supplet ętatē, sed cuiuscunque sint ętatis,se possunt per illatam sibi violentiam excusare, nisi post violentiam cōsensus accedat. Nota,ꝙ malitia supplet ętatem in matrimonio,quod intelligo sapientiam, discretionem, doli capacitatem. Item violētia omni tēpore excusat. Itē matrimonium peruim contractum , per consensum sequentem fit firmū, quod priùs erat infirmum.

g ¶ Desponsantur.] Et traducuntur in domū: postea allegant minorem ætatem, vel violentiam.

† Iauuenbas.

† Cap.11.e. tit.in 1. cōpil. & post concilium Lateran. p. 50 c.41.§.de illis verò.

† Vide l.penul.ff. quibus. de di. leg. ce. & l. continuus.§.cū ita. ff. de verb.oblig.

† Cap.13.eo. tit.in 1 cōp. Et de intellectu præter Doctores hic, vide Couarruuiam in epitome li. 4. decretalium p.1.c. 4.§.1. nu. 8.

h ¶ Copula carnali coniugi.] Hoc solum consideratur,vt possint coniugali vinculo sociari , & non numerus annorum. s. eod. puberes.

i ¶ Consensisse.] Quod facere potuerunt,licètnondū peruenerint ad ætatem,cùm pubertas præuenisset ætatem.

k ¶ Malitia.] Alibi appellatur prudentia [d]. j. eo.c. vlt. simile.C. si minor se maio.dixe.l.3.

l ¶ Excusare.] Sic suprà eod. titulo prox. Veniens 2. & consultationi.

m ¶ Consensus.] Expressus, vel præsumptus:vt si patienter cohabitent illis , talis violentia transit in consensum , suprà titulo prox.ad id quod.& infrà qui cle. vel vo. insinuante. C. quod met.cau.l.2.vel si carnalis copula subsequatur. j. de eo,qui dux. in ma.quam pol.per adul.significauit.& j. qui ma.accu.poss.super. Bern.

d Quod intelligo Tan. sapientiam, discretionē, & doli capacitatem, & secūdum Phil. interdum bonitas supplet ætatem. C. de prox. sac. scr. l. vnicuique. & 77.d.monachos. Ioan. And.

A Nobis.] In effectu idem dicit iste textus,ꝙ præcedēs nisi ꝙ addit,de copula,& consensu tacito,post aduētum pubertatis. Primò ponitur quæstio. Secundò solutio ibi , Ad quod, Abbas.

Casvs. Quidā infra nubiles annos iunguntur nomine matrimonij:si vterq;,vel alter, antequā ad legitimos annos perueniāt,petierint separari, quęritur, vtrùm sint audiēdi? Rñdet Papa,ꝙ cùm ante legitimos annos coniugalem consensum non habeant vsque ad legitimā ætatē expectare tenentur:& tunc aut cōfirmetur matrimoniū,aut infirmetur,nisi carnalis copula antea interuenerit,cū illa tēpus anticipare soleat pubertatis.Nota,ꝙ ante annos legitimos nō possunt aliqui matrimonialiter cōsentire. Item matrimoniū non semper cōsideratur secundùm annos,quia aliquando carnalis commixtio anticipat ætatem, & inducit matrimonium præcedentibus sponsalibus,& malitia etiam supplet ætatem.

c ¶ Matrimonij nomine.] Scilicet futuri:quia loquitur de spōsalibus. s.c.prox.

¶ Gl.seq.dat simile,quærit,& dupliciter soluit.

d ¶ Consensum non habent.] Quousq; perueniāt ad ætatē legitimā,sic etiā & in voto.20 q.1 firma. j. de frigi.& male.quod sedē. Sed pone ꝙ dicā:accipio te in meā:& ego te in meā,intēdētes etiā cōtrahere matrimoniū?Rñdeo,matrimoniū nō cōtrahūt ætate ꝓhibēte:spōsalia nō cōtrahūt,qa nolūt ff. de spō.si sit cō arg. s. de despo.deleg.cū super. & C. si quis alteri. vel sibi multū inter.si in eadem volūtate : sistāt vsq; ad legitimā ętatē, matrimonium priùs inutile ratihabitione tacita, vel expressa cōfirmatur.arg j. c.prox.& ff. de spon. quæsitū.de rit.nupt.mino-

ATtestationes.] Communis diuisio. Secunda pars ibi, Consultationi. Abbas.

Casvs. Quædam causa matrimonialis vertebatur inter H. iuuenem,& G.mulierem:super causa illa coram ordinario testes fuerunt producti.Dubitauit iudex,qualiter in causa procederet:misit attestationes testium domino Papæ. Attestationibus illis inspectis,constitit domino Papæ,quòd iuuenis ille nondum attigerat duodecimum annum,quando dictam G. in vxorem accepit:& licèt nisus fuisset eam corrumpere, secundum quòd vterque confitebatur , mulier tamen credit se virginem euasisse.Sed ipse antequam peruenisset ad xiiij. annum, ab ea recessit, & cum postmodum ad annos legitimos peruenisset, petebat illum in virum suum. Respondet Papa eidem Episcopo, dicēs quòd si mulier illa per idoneos testes probare nequiuerit,quòd post xiiij.annum ętatis suę,vel circa finē xiiij.anni,prædictus iuuenis cōsensisset in eam,recepto iuramento ab ipso,quòd postquam ad legitimam ętatē peruenit, eam habere non consensit vxorem:dictum iuuenem à prædicto G.debeat separare, & dare vtrique licētiam cum alio contrahendi,vel alia Nota ꝙ inutilis conatus nō facit prę iudiciū. Itē post publicatas attestationes de nouo possūt testes recipi. Item hic defertur iuramentum reo,quāuis actor nihil probet, cū tamē deberet absolui:quia actore nō probante reus absoluitur:sed

nitur: sed hoc fit ꝑꝑ præsumptiones, quia tentauit eam corrũpere, & etiam fauore matrimonij.

a ¶ *Nisus fuisset.*] Et ita conatus non præiudicat, cùm non habuit effectum. *ſ. sec. prox. c. Vlt.* vbi de hoc. Ber.

¶ *Gl. seq. recitatur per quæstionem.*

b ¶ *Euasisse.*] Cui creditur in hoc, ꝙ contra se confitebatur. 14. *q.* 2. *§.* 1. & *ff. de interro. actio. de ætate. §.* 1. aliàs statetur verbo viri, vt *ſ. eo. cõtinebatur* [a]. prout ibi dicitur. Ber.

¶ *Gloss. sequens recitatur per quæstionem.*

c ¶ *Per idoneos testes.*] Quod facere poterit non obstante publicatione aliorum testiũ, cùm iste sit alius articulus. *de testi. fraternitatis.* & *c. cam litteris.* & *c. causam 2. c. ex tenore.* & *c. fertur.*

¶ *Glo. seq. recitatur per quæstionem, quando dicatur, circa finem. soluit allegãs tria iura: allegat vnum contrarium: & demum determinat, qua dixit.*

d ¶ *Circa finem.*] Fortè per sex menses. *ff. de excu. tuto. non tantum* 2. *ff. de min.* & *l. ad rem publicam.* & *ſ. eo. continebatur.* arg. contra. 20. *q.* 2. *illud.* hoc intellige, si iuuenis iste tunc esset viri potens, quia malitia præuenit ætatem quandoque. *ſ. eod. c. prox.* aliàs non tenet matrimonium, etiamsi compleuisset, xiiij. ann. vt *ſ. eod. puberes*, dictum est. Bern.

¶ *Glo. seq. quærit opponendo, & soluit.*

e ¶ *Ab ipso iuramẽto.*] Sed quare exigitur iuramentum, cùm ipse sit reus. 6. *q. Vlt. actor.* Ideo defertur ei iuramentũ, quia præsumptio erat pro muliere: quia constabat, quod cum ipsa contraxerat, & quia aspirauerat ad carnalem copulam: vnde ex hoc erat præsumptio contra illũ, sic *suprà, eod. continebatur.* Dic vt ibi. Quando debeat iuramentum deferri reo, vel actori, quære illud *suprà de iureiuran. c. Vlt.* Et ideo iurat, quod poterat esse, quòd post xiiij. annos consensisset in illam: & timore iuramenti confitebitur veritatem. Ber.

& licèt nisus fuisset [a] (sicut vterque confessus est) ipsam corrumpere, mulier tamen credit se virginem euasisse [b]: verùm ipse antequam ad annũ decimum quartum peruenisset, à memorata muliere recessit: quem † cùm xvij. annos habeat, eadem pro viro sibi vindicare contendit: & *infrà.* ¶ Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd si mulier per idoneos testes [c] probare nequiuerit, quòd post decimũ quartum annum ætatis suæ, vel circa finem [d] decimi quarti anni, prædictus iuuenis consensisset in eam, ab ipso iuramento [e] recepto, quòd postquam ad legitimam ętatem peruenit, ipsam habere non consensit vxorem: ab impetitione mulieris eum potes, & debes absoluere: & ad alia vota vtrique dare licentiam transeundi.

¶ Idem Pisano Archiepiscopo.

¶ *Si maior inuita contraxit sponsalia cum minore, non tenetur ipsum expectare, donec veniat ad ætatem adultam.*

CAP. XI.

EX † litteris tuæ fraternitatis accepimus, ꝙ puella quædã anno † xij iurata fuit, & desponsata [f] cuidam puero nouem, vel decem annorum: & tẽpore procedente, de voluntate parentum potius [g], quàm de sua (sicut asserit) ad domum patris pueri adducta †: vbi nolens, & inuita, minis † parentum impulsa, moram fecit per annum [h], & ampliùs: & tandem inde recedens, ad domũ propriam est regressa: & *infrà.*

¶ Cùm autem dictus puer nondum ad decimumquartum annum peruenerit, nec ad eandem carnaliter [i] accessum habuerit, Discretioni tuæ taliter respondemus, quod si puella cõmonita, vt donec cõpleat idem puer annum decimumquartum, expectet, non duxerit expectandum, ei secundùm ea, quæ proposita sunt, accipiendi alium virum liberam tribuas [k] facultatem †.

¶ Clemens iij.

¶ *Sponsalia contracta cum minore septennio per cohabitationẽ mutuã post septenniũ conualescunt, & inducũt publicæ honestatis iustitiam: soluuntur tamen per matrimoniũ de præsenti.*

CAP. II.

DVo † pueri Gulielmus, & Gulielma matrimonialiter [l] sunt coniuncti, puero sextum, puella verò septimumannum agẽte: qui simul per tres annos [m] manserunt: tunc pater puellæ subtrahens eam sponso, ipsam alteri M. nomine copulauit: cũ quo per septem annos quietè permansit: ipse verò tunc reliquit eandem, quia credebat eã alium virum habere, illum † scilicet, cui priùs fuerat despõsata. Prior autem sponsus ad annos discretionis perueniẽs, à prædecessore tuo contrahendi cũ alia licentiam impetrauit, qui quandam nomine S. consobrinã prioris in vxorem [n] accepit: & cum ea per aliquod tempus existens, eam (vt ipse fatetur) carnaliter non cognouit, licet illa se ab eo cognitam asseueret. Cũ autē

EX litteris.] Communis diuisio. Secunda ibi, *Cùm autem.* CASVS. Quædam puella duodecim annorum desponsata fuit cuidam puero ix. vel x. annorum: & postmodum de voluntate patris non de sua, vt dicebat, ad domum patris illius pueri ducta fuit inuita, & nolens, & minis parentum cõpulsa, fecit ibi per annum moram, & tandem ad domum patris est reuersa, dicens quòd nunquam in eum cõsensit, nec vult consentire, immò petebat licentiam cum alio contrahendi. Quærebatur, quid iuris? Respondet Papa, cùm dictus puer nõdum ad xiiij. annum peruenerit, nec ad eã carnaliter accessum habuerit, mãdat, quòd si puella commonita ipsum noluerit expectare, quousque ad ætatem legitimam peruenerit, si est ita, vt est propositum, liberam tribuat licentiam cum alio cõtrahendi. Nota, quòd sponsalia per vim contracta, non tenent, & ideo datur huic licentia contrahendi. Item cohabitatio vnius anni non sufficit ad præsumendum consensum matrimonialem: quod verum est, vbi inuitè quis contrahit, nec vnquam consensit.

f ¶ *Desponsata.*] Ea non consentiente.

g ¶ *Potiùs.*] Electiuè, & non comparatiuè. Ber.

h ¶ *Per annum.*] Si hoc fecisset spõte, sic tenuissent spõsalia ex patientia consequentis tpis. *ſ. ec. prox. ad id quod.* & sic nõ fuisset ista mulier audita, quousque alter peruenisset ad ætatem. *ſ. eo. de illis* 2.

i ¶ *Carnaliter.*] Quod si fecisset, statim præsumeretur consensisse. *ĩ. de eo qui dux. in mat. quam pol. per adul. significauit.* Ber.

¶ *Gl. seq. signat contrarium, & soluit.*

k ¶ *Tribuas.*] Arg. contra. *ſ. eo. de illis* 2. & *c. à nobis.* Sol. illud verum est, quando certum est, quod sponsalia tenuerunt: hîc nõ tenuerunt, & ideo datur ei licentia cùm alio contrahẽdi. Ber.

DVo pueri.] Primò narrat factum. Secundo respondet ibi, *Quia igitur.* Abbas.

CASVS. Duo pueri, G. sex annos habens, & Gulielma vij. matrimonialiter sunt coniuncti, qui sic tres annos manserunt, & sic sponsalia tenuerunt, quæ ab initio non valebant: postmodum pater puellæ, ipsam copulauit cuidam alij M. nomine, cũ quo pacificè per septem annos permansit. Tandem dimisit eandẽ, quia credebat ipsam alium virum G. habere: cui fuerat primò desponsata: G. ad annos discretionis perueniẽs, cum alia contrahendi licentiam postulauit, qua obtenta, contraxit cum quadam S. nomine consobrina dictæ Gulielmæ, & cum ea per aliquod tempus cohabitans (vt dicebat) non cognouit eandem: ipsa tamen ab eo se cognitam asserebat: postea verò pater Gulielmæ, cum redisset eam à secundo viro dimissam compulit dictum G. vt S. vxorem suam dimitteret, & ad Gulielmam (quæ postmodum per biennium cohabitauit eidem) rediret. Quæsitum fuit à Papa, quid super his esset agendum? & ipse respondet, quòd inter Gulielmum, & Gulielmam non fuit matrimonium, puerili ætate impediente: & licèt idem (postquam illa nupsit alij) potuerit aliam ducere in vxorem, consobrinam Gulielmã habere non potuit, ꝑꝑ publicam honestatem siue eam cognouerit, siue non: nec ad G. potuit redire: quia fuit alteri legitimè copulata. cùm ergo Guliel. dicat se non cognouisse S. consobrinam Gulielmæ, aliam si voluerit ducere in vxorem, S. alteri viro poterit copulari: cùm fuerint separati, pœnitentia debet vtrique iniũgi ad tempus pro vitando scandalo: Si verò constaret Guliel. S. cognouisse, neutri altero viuente dabitur licentia contrahendi, & G. manebit cum M. imposita ipsi M. pœnitentia competenti ad tempus, qui pro sua volũtate, sine iudicio Ecclesiæ, dimisit eandẽ. Nota, quòd publica honestas impedit matrimonium contrahendum, & dirimit iam contractum. Item matrimonium superueniens sponsalibus dissoluit ea. Itẽ vir caput est mulieris. Item propter scandalum pœnitentia debet iniungi. Item incestus impedit matrimonium contrahendum. Item nemo sine iudicio Ecclesiæ debet vxorem suam dimittere.

l ¶ *Matrimonialiter.*] Id est, vt matrimonialiter iungerentur ætate adueniente: sed sponsalia contrahendo [b]. Ber.

m ¶ *Per tres annos.*] Et ita tenuerunt sponsalia ratihabitione sequenti. *ſ. eo. ex litteris.* & quæ patri in sponsalibus non cõtradicit, consentire videtur. *ff. de sponsa. sed ea quæ patris.* Ber.

n ¶ *In vxorem.*] Quam habere non potuit. *ſ. sec. prox. sponsam.*

† In codice barbatia ita: quẽ cùm xviij. annos haberet, sed in aliis, vt est impressũ. in antiqua compilatione, apertior est hic locus ita: quẽ eadem mulier instanter nunc repetit, & pro viro sibi vindicare contendit, sed cum vir x. & vij. annos habeat, ipsã recipere cõtradicit.

† Ca. 14. eo. ti. in 1. compil.

† annorum.

† ducta.

† abducta.

† Vide Paulũ de Castro cons. 312. & Iasonem in l. Titia. ff. de verb. oblig.

a Adde, nisi mulier per aspectũ corporis virginem se probaret. de proba. proposuisti. secundùm Innocẽtium. licèt mulier corrupta fuisset, & non vir, non esset matrimonium. remittit ad ea, quæ not. infra de eo, qui cog. cõsangui. fraternitati. Ioan. And.

† Vide l. si. pater. & ibi Bart. C. de sponsa.

† Contineo, & alij habent, Alex. sed in omnibus antiquis, Clemens. in vno, aut altero, Cælestinus.

† cap. vnico, eo. tit. in 2. comp. Vide Syluestrũ in summa, verbo, spõsalia. & Scot. l. 4. dist. 2. q. 2. art. 2. & seq.

† Aliàs erat Gulielmum scilicet, &c.

b Immò cõtraxerunt per verba de præsenti, per quæ intelliguntur contraxisse spõsalia: vt infra eo. & per quæ matrimoniũ præsumptum inducitur, si propter pubertatẽ interueniat tentatio, vt no. sup. eo. attestationes secundũ Host. Io. An.

a ¶ *Rediret*]Rediit iste pater ad id, quod damnauerat. 26.q.5. *ne mirum*.Ber.

¶ *Gl. seq. recitetur per quæstionem, quam sol. & signat contrariũ.*

b ¶ *Matrimonium.*]Sed sponsalia fuerũt tunc iuris potestate: quia si nõ valet, quod ago, vt ago, valeat, vt valere põt. Intẽdebát enim obligari adinuicẽ, & ideo interpretatio fieri debet, vt res potiùs valeat, quã pereat. s. *de fide instr. inter dilectos. §. cæterùm.* vt dictum est s. *eod. à nobis.* & hoc patet per sequentia. arg. *ff. de action. & oblig. obligationum.§.verb. obligatio.*

c ¶ *Publicæ honestatis iustitiam.*]Quæ impedit etiam matrimoniũ contrahendum, & dirimit iam cõtractum: quare ille Gul. nõ põt habere aliquã de cõsãguinitate Gulielmæ s. *tit. prox. ad audientiam. & c. iuuenis. & c. sponsam. & s. eo. accessit. in fi. & c. litteras.* In quibusdam tamen sublata est publicæ honestatis iustitia, vt in sobole suscepta ex secũdis nuptiis: & in secundo, & tertio genere affinitatis. i. *de consangui. & affini. non debet.*

† *Vide concilium Trid. sess.* 24. de refor. matr. c. 3. *& citatos* supra ti. præcedenti. c. ad audiẽtiam. *Vnde intelliges, quam* vim *hodie habeat sententia glossa hic in* verbo, publicæ honestatis.

d ¶ *Legitimè.*] Id est, per matrimonium, qđ tanquam fortius vinculum soluit spõsalia. s. *tit. prox. si inter. & i. de sponsa duorum. c. 1. 2.* alias non contraxit legitimè, quia nõ debuit frangere fidem, de qua debet agere pœnitentiam, vt *c. si inter.*

pater memoratæ Gulielmæ eam vidisset à secundo viro relictam, prænominatum Gulielmum, cui priùs eam despõsauerat, compulit, vt S. neptem suam omnino dimitteret, & ad Gulielmã suam desponsatam rediret [a]: qui postmodum per biennium cohabitauit eidem. ¶ Quia igitur quid tibi faciendum sit, postulas edoceri: Breuiter respõdemus, quòd impediente puerili ætate, matrimonium [b] inter G. & G. non fuit: & licèt idem postquam illa nupsit alij, potuerit aliam ducere in vxorem: tamen quia dictam S. duxit consobrinam mulieris eiusdem, siue eam cognouerit, siue non: non debet tamen cum eadem S. propter publicæ honestatis iustitiã c † remanere, nec ad primam habere regressum, quia alteri fuit legitime [d] copulata: *& infr.* ¶ Cum verò vir caput [e] sit mulieris, & Gulielmus dicat [f] se non cognouisse priùs S. supradictam: aliam, si voluerit, poterit ducere in vxorem, & S. viro legitimo copulari: post separationem verò, pro vitando populi scandalo, vtrique ad tempus est pœnitentia iniungenda. Si verò legitimè cõstaret ipsam S. ab eo siue post, siue antea [g] cognitam extitisse, neutri viuẽte altero dabitur licentia [h] contrahendi. Remanebit ergo Gulielma cum M. [i] imposita ipsi M. ad tempus pœnitentia competenti, qui pro sua opinione solam Gulielmam (iudicio Ecclesiæ non requisito [k]) dimisit.

¶ Innocentius iij. C. & P. quondam filiis Malebrancæ †.

† *Malabrancæ.*

¶ *Accusari nõ potest matrimoniũ, quod non est: vt si cum minori septẽnio sit contractum: denunciari tamen potest impedimentum, ne contrahatur in posterum.*

CAP. XIII.

AD † dissoluendum, quod factum fuerat inter I. & S. *& infrà.* ¶ Accusatione [l] pro puella super cõsãguinitate proposita, præfatus I. multas exceptiones proposuit: per quas nitebatur vos ab accusatione multipliciter remouere: *& infrà.* ¶ Interloquẽdo pronunciamus inter iuuenẽ, & puellã nec matrimoniũ [m], nec spõsalia fuisse cõtracta: cùm cõstet puellã nondum ad septenniũ peruenisse. Quocirca nec accusatio locum habebat, cùm non esset, quod posset legitimè accusari [n]. Denunciari [o] † tamen poterat consanguinitas, vt interdiceretur matrimonium contrahendũ. Vnde Papa statuit terminum ad denunciationem probandam, saluis exceptionibus propositis, ac etiã proponendis: ne vero in puellam aliqd interim attẽtetur, pcipit Papa, ne in negotio vlterius procedatur de nouo, donec cessetur à denũciatione, vel ex pbata ordine iudiciario procedatur: q si cõtra hoc mandatum aliquid in preiudiciũ puellę fuerit attẽtatum, illud decernit Papa irritum, & inane. Not. q infra vij. annos nec matrimonium, nec sponsalia contrahi possunt. Item matrimonium, qđ non est, accusari non põt. Itẽ cõtra accusationẽ, quę non tenet, exceptio proponi nõ potest. Item nõ solùm tenetur quis denunciare crimen, quod iam est commissum, sed etiam committendum. Item quod fit contra pceptum Papæ, nõ tenet.

† *Cap. 1. sectian 5. cõp. Vide Dominicum Soto superiore citatum.*

e ¶ *Caput*]Sic 33.q.5. *cùm caput.* vñ sibi potiùs creditur, quàm vxori. s. *eo. continebatur & 33.q.1. si quis acceperit.*

f ¶ *Dicat.*]Satis fuit de facili credendũ, quia nihil iuris acquirebat alteruter [a], quia siue cognouerit, siue non, eam habere non potest, vt s *eo. pater*, secus si coitus faceret ad probationẽ obligationis [b], vt s. *de probatio. proposuisti, & i. de sig. & malefi. c. 1.*

a *Arg.* de hom. significasti t. vltra mediũ. Ioan. And.

b *Dicebat* *enim* vbi ex *consensione in* *puls firmatur matrimonium, credetur etiam mulieri: secus vbi per illã non firmatur matrimonium, sed tantum peccatũ probatur, vt dixi hic super* ver. compulit. Io. And.

g ¶ *Siue antea.*] Hoc postquam fuerit compulsus redire ad Gulielmam: siue ante compulsionem, siue post cognouit Stephanam.

¶ *Glo. seq. quærit opponendo, & dupliciter soluit.*

h ¶ *Neutri dabitur licentia.*]Sed quare hoc, cùm inter Gulielmum, & Gulielmam non fuit matrimonium? Potest dici, quod propter scandalum, vt innuit littera pręcedens: vel propter delictum vtriusque, propter sponsalia, quæ præcesserant inter eos, & sic orta erat publicæ honestatis iustitia: vnde non poterant Gulielmus, & S. alterius carnaliter coniungi: & ideo prohibentur: quia ex certa scientia contraxerunt, & carnaliter coniuncti fuerunt: tamen si contrahunt, matrimoniũ tenebit [c]. *infra de matrimonio contracto contra interdictum Eccles. c. 1.*

c *Arg.* ad hoc in l. furor. ff. de sponsalib.

i ¶ *Cum M.*]Nisi voluerit eam repellere prætextu adulterij.

k ¶ *Non requisito.*]Nota, quòd sine iudicio Ecclesiæ nullus dẽt dimittere vxorẽ suam, cùm hæc sit pœna, quæ nulli est inferenda nisi per iudicem [d]. 33.q.2. *seculares. & §. in hoc. & 35. qu. 9. multorum.* quantumcunque etiam impedimẽtum sit manifestum. *infra de diuor. porro.* tunc circa coitum distingue. i. *de sent. excom. inquisitioni.*

d *Scilicet ecclesiasticũ: concilium Trid.* sess. 24. de sacramento matrimonij. c. 12.

AD *dissoluendum.*]Tria facit. Primò factum narrat. Secũdò interloquitur ibi, *Interloquendo.* Tertiò prohibet, & decernit ibi, *Ne verò.* Abbas.

CASVS Quidam nomine Ioannes contraxit matrimoniũ cum quadam puella S. nomine infra septenniũ cõstituta: tandẽ ex parte puellæ accusabatur matrimoniũ pp consanguinitatẽ: & dum testes producerẽtur ad probandã consanguinitatẽ, prędict° Io. multas exceptiones ppposuit, p quas intẽdebat accusatores ab accusatione repellere. Cũq; sup exceptionib° ipsis fuisset multipliciter disputatũ: Papa auditis quęcũ que partes proponere voluerunt, interloquẽdo pronũciauit inter prędictum iuuenem, & puellam, nec matrimoniũ, nec spõsalia fuisse contracta: quia puellã nondum ad vij. annum peruenerat: vnde accusatio locum habere non poterat: cùm nõ esset, quid posset legitimè accusari, sed denũciari poterat cõsanguinitas, vt interdiceretur matrimonium cõtrahendũ. Vnde Papa statuit terminum ad denunciationem probandam, saluis exceptionibus propositis, ac etiã proponendis: ne vero in puellam aliqd interim attẽtetur, pcipit Papa, ne in negotio vlterius procedatur de nouo, donec cessetur à denũciatione, vel ex pbata ordine iudiciario procedatur.

¶ *Gl. seq. inchoat casũ.*

l ¶ *Accusatione.*] Hoc intellige ita [e]: Quidã Io. nomine cõtrahitcũ quadam puella infra septennium cõstituta, tãdem ex parte puellæ accusabat matrimonium propter consanguinitatem: & dum vellẽt producere testes ad probandam cõsanguinitatem cõtra illos accusatores, exceptiones propositę fuerũt ex parte viri, vt ab accusatione repellerentur: super hoc pronunciauit Papa, secundũ quod in littera sequitur. Ber.

† *Vide concilium Tri. sess.* 24. de refor. matrimonij. c. 1. *& concilium Lateran. sub Innocentio.* 3. c. 51.

e *Hæc intelligas aperte, qui antiquã decretalem legerit.*

m ¶ *Matrimonium.*] Sim s. *de resti. spo. ex parte.* nec consensit post vij. an. quia si post consensisset, tenuissent sponsalia, nisi consanguinitas impediret. s. *eo. litteras. accessit.* sim. s. *de iudi. examinata.* sic isti ineptam proposuerunt accusationẽ manifeste, & ideo statim debẽt repelli, vt ibi dicitur: vnde adhuc possunt proponere aptam, scilicet denunciare.

¶ *Gl. seq. coadiuuat. tex. per octo similia, & duo inducit ad contrarium, & soluit.*

n ¶ *Legitimè accusare.*]Bene dicit: q2 primò debet existere in rerũ natura id, de quo agitur, nec ante iuris ratio, quã persona quęrenda est *ff. de iure codi. quid ã referunt.* §. 1. sic & collegio, quod nondum est, non datur priuilegium s. *de Ec. ædifi. ad audientiam* 2. [f] nec rescriptum datur ad lites futuras, s. *de rescr. c. vlt.* nec potest dici verum, quod nunquam fuit. de pœn. *dis.* 1. 2. *in fi.* nec dicitur mortuum, quod nondum vixit. 32. q. 2. *quid verò non.* vbi de hoc. & i. *de homi. sicut ex tuarum.* & testamentum, quod nondum est, rumpi non potest. *ff. de iniu. rup. test.* nam & sub conditio. arg. *ff. de ædil. edi. bouem. §. vlt.* [g] sic aquæ, quæ nondum apparet, non potest constitui seruitus aquæ ductus. *ff. si serui. vend. l. vlt.* & ei quod nondum natum est, non præscribitur. *C. de an. excep. l. 1. § nemo* [h] *& ff. quemadm. ser. amit. si quis alia.* vbi dicitur, quod quandiu paries non est, seruitus non acquiritur. arg. contra, quia ędificio, q nondũ est, præscribitur. *ff. de seruit. vrba. præd. si is cui tam §. futuro. & ff. de serui rustic. prædio l. abeo.* & vsuris futuris præscribitur. *C. de vsur. eos,* & arg. s *de consuet. cùm olim.* Sol. verùm est, quod rei quę nondum est, non potest seruitus constitui, vt dicunt primæ concor. potest tamen obligatio acquiri de ipsa constituenda, cùm res fuerit in rerum natura: & sic intelligunt contraria.

f *Et per Goff.* supra de consuet. cùm. olim Ioan. And.

g *Si homo vẽditum est sub conditione, redhibitoria locum nõ habet, cum venditio perfecta non sit.* Ioan. And.

h *Actum præscribitur, ex quo nata est.* Ioan. And.

o ¶ *Denũciari.*] Et ita denũciari põt crimẽ nondũ cõmissum. 93. di. 1.

93.dist.diaconi. & ff.de dam.infec.l.2. immò vnus solus potest impedire matrimonium. *s.tit.prox.praeterea.2.* & valet denunciatio in prima nam statim dicutur malæfidei possessores. *arg.C.de rei ven.si fundũ.* & in matrimonio cõtrahẽdo id, quod certius est, tenendũ est *ff.de ritu nup.adoptiuum.§.1.in fi.& s.tit.prox.omnenis.* Ad hanc denũciationem nõ admittitur nisi grauis, & honesta pſona. *s.tit.prox.cùm in tua.* & quilibet tenetur ad hanc denũciationem. *j.de cog.spi.tua nos.* & etiam admittũtur, qui denunciant famã. *s.tit.prox.cùm in tua.* & de auditu.22.q.5. hoc videtur sine aliqua admonitione præmissa: quod nõ fit in alijs denunciationibus. *2.q.1.si peccauerit.& s.de iudi.nouit.* & est ius cõe, quod quilibet tenetur, & potest denũciare. *j.de clande.despon.cum inhibitio.*

hendum. Ad denunciationem ergo legitimè probandam, terminum assignamus, saluis exceptionibus [a] non solum propositis, sed etiam proponendis.

¶ Ne vero quicquã in puellam interim attentetur, auctoritate Apostolica interdicimus [b], ne in negotio de nouo procedatur vlterius, donec vel à denunciatione cessetur, vel ea probata ordine iudiciario procedatur. Quod si contra interdictũ nostrum in præiudicium ipsius aliquid fuerit attentatum, id † irritum [c] esse decernimus, & viribus omnino carere.

¶Idem Episcopo Abbaten.†

¶ Si quis per verba de præsenti contrahit cum impubere, in qua ætatem malitia non supplet, intelligitur non matrimonium, sed sponsalia contraxisse, etiamsi subarrhatio intercesserit.

CAP. XIV.

Tuæ † nobis exhibitæ litteræ continebant, quod quidam filiam suam circiter duodecim annos habentem cuidam nobili desponsauit, qui subarrhauit [d] eandem, consensu mutuo accedente: *& infrà.* ¶Quia verò nobis constare non potuit, cuius ætatis esset puella, cum eidem viro extitit desponsata, cùm dicatur, quòd circiter [e] duodecim annos habebat, vtrumne prudẽtia tunc in illa suppleret ætatem: Respondemus, quod si puella nubilis [f] non erat ætatis, cùm sæpe[-]fatus † vir desponsauit eandem, & ætatem in ea prudentia [g] non supplebat, proculdubio inter eos non coniugium, sed sponsalia contracta fuerunt: quamuis ab ipso viro eadem fuerit subarrhata [h].

TITVLVS III.

De clandestina † desponsatione.

¶ Ex concilio Arelaten.

¶ Pro clandestino matrimonio non præsumitur, sed illud allegãti incumbit onus probandi.

CAP. I.

Si quis clam desponsauerit aliquam, & mulier, vel vir negat huiusmodi desponsationem: viro incumbit probatio [i].

† illud.

† Abertadẽ. † Albertaden. † Albeten. Albatadem.

¶*Glo.seq.soluit contrarium, demum quærit, & soluit.*

a ¶ *Saluis exceptionib.*] Sic patet, quod cũ variatur modus agendi possunt opponi exceptiones omissæ [a] in primo iudicio. sic *s.de test.venerabi.2.* vnde nõ obstat. *s.de except.pastoralis.* Ioan. Sed quæ fuerũt huiõi exceptiones? Potest esse, quod excipiebat vir, quod accusatores erant criminosi, vel malæ famæ: vel fortè dicebat, quod admonitio non præcesserat: sed in isto casu non est necesse admonitioné præcedere. Vel fortè dicebat, non sunt admittendi ad accusandum, tãquam suspecti: quia tempore contractus nihil dixerũt, & erãt præsentes, quãdo denũciatũ fuerat matrimoniũ contrahendũ. *j.qui ma.accusa pos.cùm in tua.*

b ¶ *Interdicimus.*] Ita quod si per extorsionem, vel violentiã quicquam fieret in præiudicium puellæ, siue in iudicio, siue extra, non præiudicaretur ei.

¶ *Glo.seq.quærit, & soluit.*

c ¶ *Irritum.*] Quoad iudicium, quod mouetur in præiudiciũ ipsius. simile *s.de præbend.inter cætera.* secus esset, si clausula illa non apponatur: licèt mandet Papa aliquid fieri *s.de præben.dilectus.1.& c.dilectus.2.* Sed quid si contraherent matrimoniũ contra interdictum [b] Papæ, nunquid irritabitur matrimonium? Dico, quod non: sed separabũtur ad tps. *s.de sponsa.cum in Apostolica.* quousque cognoscatur de impedimento. *j.de matri.contract.contra interdi.eccle.ex litteris.& c.de muliere.* nam fortius est matrimonium, quàm interdictum Papæ.

Tuæ nobis.] Primò quæstio: secundò distinguens responsio ibi, *Quia verò.* Abbas.

Casvs. Quidam filiam suam circiter xij. annos habentem desponsauit cuidam nobili, qui subarrhauit eandem per annuli immissionem, consensu mutuo accedente: postmodum puella ipsa fuit alteri copulata: Dubitatum fuit, vtrum illa puella deberet remanere cum secundo: an deberet redire ad illum, cui fuit primò desponsata. Consultus Papa rñdet, quod non constitit ei, cuius ætatis esset puella qñ cum primo viro extitit desponsata, cùm dicatur, quod circiter xij. annos habebat, vel vtrum malitia suppleret ætatem: Dicit, quod si puella nubilis non erat ætatis, cùm viro extitit desponsata, & malitia non suppleret ætatem, proculdubio inter eos non matrimonium, sed sponsalia fuerunt contracta, quamuis ab ipso viro eadem puella fuerat subarrhata: & ita remanere debet cum secundo viro, cũ quo contraxit in ætate legitima. Nota, quod malitia supplet ætatem circa matrimonium contrahendum. Item matrimoniũ contractum in ætate legitima, soluit sponsalia in minori ætate contracta. Abb.

¶ *Glos.seq.tractat de multiplici subarrhatione, & ipsam.*

d ¶ *Subarrhauit.*] Sic *26.q.2.si quis vxorem & c.seq.* Et hæc subarrhatio fit quãque per immissioné annuli iuxta illud: *Annulo suo subarrhauit me:* quãque per dationem aliarũ rerũ, vel aliorũ insignium & qñque fit talis subarrhatio interueniente consensu expresso, vt hic: qñque etiã non interueniente: sed siue interueniat, siue nõ, dũmodo cõstet de subarrhatione, præsumitur matrimonium, donec probetur contrarium *21.30.qu.5.nostrates & c.fœmina.27.dist. quod interrogasti. & s.de spon.is qui* quia nihil interest, an facto, an verbo quis declaret voluntatem suam. *43.dist.c.1.ibi. Pastorem recta loqui timuisse, quid aliud est dicere, quam terga tacẽdo præbuisse? vel ibi, vestimenta sacerdotis, quid aliud quã recta opera, &c.* vbi de hoc *ff.de leg.de quibus.* [d] *& s.de reg. cap pen.* arg.opt. & si fiat à patre, præsumuntur spõsalia: vt *c.nostrates.* sed inter sponsos præsumitur matrimonium, vt hic in fi. nisi cõsuetudo in contrariũ esset. ar. *s.de præsump.illud.*

e ¶ *Circiter.*] Sic *s.eo.cõtinebatur. & c.attestationes.* ad modicã quãtitatem [e] refertur hæc dictio, *circiter,* & consimiles, vt *ff.de ver.sig.hac adiectio.* B.

f ¶ *Nubilis.*] Nota, nubilis ætas in viro est xiiij. an. in fœmina xij. vt dixi *s.eo.c.vbi.* & ita si non fuit talis, nõ fuit matrimonium inter eos, sed sponsalia tantum, nisi malitia suppleret ætatem, vt infra sequitur.

¶ *Gloss.seq.dat simile in delictis.*

g ¶ *Prudentia.*] i. carnalis concupiscentia. *arg.32.q.1.non in sola* alibi appellatur malitia. *s.eo.c.de illis 2.* sic etiam in delictis doli capacitas supplet ætatem. *j.de delict.pu.pueris. & Insti.de obli.quæ ex delic.na.§.in summa.circa fi.ff.ad l.Aquiliam.sed & si quacunque.§.1.* [f] *C.si minor se maiorem dixerit l.3 fin.77.dist.monachum nonnisi & C de his qui ve.æta.impe.l.2.*

h ¶ *Subarrhata.*] Et ita collige, quod per subarrhationem contrahitur matrimonium verum, vel præsumptum, vt dixi in princip. nisi ætas repugnet, vt hic patet & est hic arg. [g] manifestũ, quod si minor in contrahẽdo vtatur verbis pertinentibus ad matrimonium contrahendum, contrahit sponsalia.

DE CLANDESTINA DESPONSATIONE.

¶ Quia matrimonia, & sponsalia quandoque contrahuntur palam, quandoque clandestinè: ideo post generales rubricas præcedẽtes subiicit istam rubricam specialem de clande.despon. Nã quandoque puellæ subducuntur ad contrahendum clam parentibus: & quia de tali matrimonio posset dubitari, ideo, &c.

De hac materia vide 30.q.5.per totum. & 3.q.4.c.consanguineorum, *& non reperitur alibi.*

Si quis.] Hoc dicit secundũ communé intellectum: ei qui asserit matrimonium, incumbit probatio. Primò ponitur thema. Secũdò determinatio ibi, *Viro.* Abb.

Casvs. Si aliquis occultè desponsauerit aliquam mulierem, & ipse eam petat postmodum in vxorem, & ipsa neget desponsationem, vir debet hoc probare: & econuerso: si vir hoc negauerit, mulier probare debet, aliàs absoluetur vterque. Nota, quod quando negatur matrimonium clandestinè contractum, ei, qui stat pro matrimonio, incumbit probatio.

¶ *Glossa sequens obiicit, dat tres solutiones, & primam reprobat, quæ fuit Ala.*

i ¶ *Viro incumbit probatio.*] Quia caput est mulieris *32.q.6 non mœchaberis. 33 q.5.cũ caput. & q.1.si quis vxorẽ.* hoc dixit R. Ex hac littera innuit, quod siue vir neget despõsationé, siue mulier, sẽper viro incũbit probatio, sed hoc nõ videtur, quia negãtis factum

Marginal notes:

† Cap.2.eo. tit. in 1.cõp. *Et de immediectu contra Præpositũ, & alios vide Couarruuiam* in epitome l.4. decretaliũ. p.1.c.4.§.2. nu.2.

a *Subaudi, vel non admissæ, vel est hoc speciale propter periculum animæ. secũdum Host. Io.An.*

b *Ambigua est quæstio, multipliciter intelligi possit Papa interdictum: pro intellectu ergo vide Præpositũ, & omnino Henricum Bosch.* in c. quanto. supra. de consue. *vbi latè explicat hũc articulum.*

c *Quid si arrha, vide per Palaciũ Rubium* in Rubrica de donat. inter virum, & vx. §.2.

† sępe prędictus. † sępe dictus.

d *Vide de* iudi. tenor. super 3. gl. *Io. And.*

† *Clandestinas desponsationes, & coniugia nouissime irrita fecit, & annullauit, concilium Trid.* Sess. 24. de refor. matrimo. c. 1. *vnde cessant de hac re veterum altercationes interpretum.*

e *Trium scilicet dierũ secundum Host. Io. And.*

f *Sicut impubes tenetur furti, id est Aquilia, si sit capax iniuria. Io. And.*

g *Immo casum secundũ Phil. quod etiam mihi videtur. Io. And.*

factum nulla est probatio. 6. q. 5. *accusator. §. Vlt.* & 3. *de elec. bone* 1. & ei qui dicit, nó qui negat, incumbit, probatio. *ff. de proba. ei qui.* Dixit Ala. ꝙ viro incūbit probatio, vbi ipse negat clādestine ductā esse vxoré: quia potius negat ius, quā factū: & qui ius negat, probare debet *ff. de proba. ab ea parte.* sed ille intellectus nó placet: quia ex quo publicé cōfitetur factū coram Ecclesia, approbatur matrimoniū. *j. c. prox.* Dixit Tanc. ꝙ legitur secūdū ꝙ dixit Grat. 32. *q.* 7. *c. ꝙ proposuisti.* §. *sed illud Ambrosii* vt vir dicatur hic à virtute, vel à virilitate, quia stat ꝑ matrimonio, & non à sexu: & mulier à mollitie mētis. Et dic, *Viro*, i. ꝗ stat pro matrimonio. vel dicas, ꝙ c. legitur cum reduplicatione litteræ hoc modo: si quis clā despōsauerit aliquam, & mulier negat despōsationē, viro incūbit ꝓbatio: & si vir negat desponsationem, mulieri incūbit ꝓbatio: & ideo non resumpsit expresse: quia idē iudiciū est de muliere, ꝙ de viro. sic 32. *q.* 7. & hoc verum est, & sic seruatur: si vir negat matrimonium, mulieri incumbit probatio, & econuerso.

† Cap. 3. eo. ti. in 1. cōp. & post concilium Lateranū sub Alex. 3. p. 50. c. 17. Et eiusdem sit hodie huic decretali derogatum. Vide in concilio Trid. omnino est statutum.

† Scilicet Lateran. c. 34.

¶ Alexander iij. Beluacēn. Episcopo.

¶ *Qui matrimonium clandestinè contraxerunt, altero negante, vel vtroque, non apparēte legitima exinde probatione, simul cohabitare ab Ecclesia non cōpelluntur: & si illud publicauerint, tāquā in conspectu Ecclesiæ factū cōprobabitur: nisi rationabilis causa subsit, quæ impediat. h. d. littera inhærendo.*

CAP. II.

QVod † nobis: & infrà. ¶ Si matrimonia ita occultè contrahuntur, quod exinde legitima probatio non appareat: ij, qui ea contrahunt, ab Ecclesia non sunt aliquatenus compellendi [a]. Verum si personæ contrahentium hoc voluerint publicare, nisi rationabilis causa [b] præpediat, ab Ecclesia recipienda sunt, & comprobanda, tanquam à principio [c] in Ecclesiæ conspectu contracta.

¶ Innocentius iij. in concilio generali †.

¶ *Cùm matrimonia sunt contrahēda, debēt per Presbyteros in Ecclesia edicta proponi, assignato termino, infra quem, qui voluerit impedire, impedimentū opponat: & si probabilis coniectura fuerit de impedimento, interdicatur matrimoniū, donec de hoc cognoscatur. Hoc primò vsque ad §. si quis.*

CAP. III.

CVm † inhibitio copulæ coniugalis sit vltimis tribus gradibus reuocata [d], eam in aliis volumus districtè seruari. Vnde prædecessorum [e] nostrorum vestigiis inhærendo, clandestina [f] † coniugia penitus inhibemus: prohibentes etiam, ne quis Sacerdos talibus interesse præsumat. Quare specialem quorundam locorum [g] consuetudinem ad alia generaliter prorogando: Statuimus, vt cum matrimonia fuerint cōtrahenda in Ecclesiis per Presbyteros publicè proponantur, † competenti termino præfinito, vt infra illum, qui voluerit [h], & valuerit legitimum impedimentum opponat: & ipsi Presbyteri nihilominus inuestigent, vtrùm aliquod impedimentum obsistat. Cùm autem apparuerit probabilis [i] conie-

† Cap. 3. eo. tit. de clandestina matrimonio in 4. compil.

† Concordat concilium Trid. sess. 14. de refor. mat. c. 1. §. cui malo. Vbi sit mentio huius decreta.

† probabitur.

QVod nobis.] De matrimonio occulto non iudicat Ecclesia, approbat tamē illud publicare volentes. Et habet duo dicta. Secundum ibi, *Verum.* Abbas.

Casus. Aliqui contrahunt matrimonium occultè, ita quod aliqua probatio fieri nō potest: Quæritur, quid iuris sit? dicitur, quòd non sunt ab Ecclesia aliquatenus compellendi, si alter negauerit: verūtamē si illi hoc voluerint publicare, ab Ecclesia talia matrimonia recipienda sunt, & comprobanda, tanquam si à principio in conspectu Ecclesiæ contracta fuissent: nisi aliqua rationabilis causa impediat. Nota, quod clam cōtrahentes non sunt compellendi cohabitare. Item viro, & mulieri creditur de matrimonio. Item matrimonium, quod ab initio ab Ecclesia non valebat, ex postfacto valet, & tunc filij reputantur legitimi.

a ¶ *Compellendi.*] Si alter, vel vterque negauerit se contraxisse, non debent compelli, vt simul maneant, ex quo non probatur. quia Ecclesia non iudicat de occultis. 32. *dist. erubescāt.* & 32. *q.* 5. *Christiana.* & *hic.* immò potiùs sunt abinuicem separandi, quia contubernia, vel stupra præsumuntur. 35. *q.* 5. *cap.* 1. Ber.

b ¶ *Rationabilis causa.*] Putà consanguinitatis. 32. *q.* 5. *horrendus.* 35. *q.* 3. *contradicimus.* vel affinitas, vel aliud. *j. de eo, qui cogno. consang. vxo. sua. super eo.*

¶ *Glossa seq. arg. alleg. vnum c. in contrarium allegat duo, & soluit.*

c ¶ *A principio.*] Arg. quòd ab initio non valebat, tractu temporis conualescit. *s. de elect. quod sicut. §. si autem.* Arg. contra. *s. de elect. dudum.* 2. vbi de hoc. *s. de consi. scientes.* sed hoc in principio valebat quoad Deum, licèt non quoad Ecclesiam: sed nunc primò declaratur. sic *j. de frigi. & male. fraternitatis. in fi.* sim. *ff. si seruit. vendi. sicut autem. § sed si quæritur. ff. de acquir. re. domi. adeo. §. cùm quis. in fi.*

CVm inhibitio copulæ coniugalis.] Habet multa dicta. & diuisio patet per §§. licèt possit aliis modis diuidi. Abb. Sic.

Casus. Prohibitio coniugalis copulæ in tribus gradibus vltimis reuocata est per idem concilium, *infrà de consanguinitate, & affinitate. non debet:* & ideo Papa eam distinctè præcipit obseruari: Vnde inhærendo vestigiis prædecessorum suorum omnino prohibet coniugia clandestina, siue occulta, præcipiēs vt nullus sacerdos talibus nuptiis interesse præsumat statuens generaliter. vt cum matrimonia fuerint contrahenda, in Ecclesiis publicè proponantur per presbyteros termino competenti statuto, vt infra illum terminum, qui voluerit, & valuerit, legitimum impedimentum opponat: & ipsi presbyteri per se nihilominus inuestigēt, vtrùm aliquod impedimentum obsistat: Si autem aliquod rationabile obiectū fuerit contra copulam contrahendā contractus interdicatur expressè, donec impedimentum probetur: Si quis autem huiusmodi matrimonia clādestina, vel aliter prohibita inire præsumpserit in gradu prohibito, etiā ignorantes, soboles de tali coniunctione suscepta, illegitima sit, nullū habitura subsidium de paterna ignorantia, cùm ipsi taliter cōtrahēdo potiùs affectēt ignorātiam, quā scientiam impedimēti: & eodem modo filij illegitimi erūt si ambo parētes sciant impedimentum, & contrahūt contra omne interdictū: Si verò parochialis sacerdos tales coniunctiones prohibere contēpserit, aut interesse præsumpserit, per trienniū ab officio suspendatur, & illis, qui contrahunt contra huiusmodi formam etiā in gradu cōcesso, pœnitētia imponatur cōdigna. Et qui malitiosè ad impediēdam copulam legitimam impedimētum obiecerit, similiter puniatur. Nota ꝙ clandestina matrimonia prohibentur. Itē qui cōtrahunt contra formam expressam in ista decretali, filij eorum illegitimi erūt, & paterna ignorantia eos non excusat. Item qui potest scire, & non scit, idem est, ac si sciret. Item Ecclesiæ opinio non excusat. Item punitur sacerdos, qui clandestina matrimonia non prohibet, aut qui eis interest. Item punitur, qui facit contra canones. Item puniuntur contrahentes contra formam istam, etiam in gradu concesso. Item punitur, qui malitiose impedimentum opponit ad impediendam legitimam copulam.

d ¶ *Reuocata.*] Per illam constitutionem. *infra de consang. non debet.*

e ¶ *Prædecessorum.*] *s. eo. c. prox.* & 30. *q.* 5. *c.* 1. Ber.

f ¶ *Clandestina.*] Dicitur clandestinum matrimonium tribus modis [a]. Vno modo cùm non habentur testes. *s. c. prox.* Secundò cùm non fit cū solemnitate 30. *q.* 5. *aliter.* Tertiò dicitur clandestinum, quòd fit contra tenorem huius constitutionis, videlicet non præmissa denunciatione: tenet tamen quoad Ecclesiam, [b] sed filij nati inde detecto impedimento illegitimi erunt, vt infra sequitur.

a Adde de hac gl. in §. Verū quoque. in ver. postea. Instit. de nup. & in gl. in ver. illicitas ibidem.

b Hodie nō, per concilium Tridentinum sæpe hic citatum.

g ¶ *Quorundam locorum.*] Vt *j. qui matrimo. accu. possunt, cùm in tua.* & *s. de sponsalibus cum in tua.*

h ¶ *Voluerit.*] Quasi publicum crimen videtur: quia quilibet admittitur, immò quilibet tenetur saltem denuntiare. *j. de cognatio spiritu. tua.* & *s. de sponsali. cùm in tua.* vbi etiam de hoc consanguinei tamen potiùs admittuntur, quàm extranei, 35. *q.* 6. *c.* 1. Sed pone, matrimonium cōtractū est nulla præmissa tali denunciatione, aliquibus præsentibus quādo contrahitur, & scientibus impedimentum, & nihil obiicientibus: nunquid isti debent admitti postea ad accusandum, vel ad testificandum contra illud matrimonium in vita, vel etiam post mortem? Videtur, quod non, quia qui sciuit, certiorari non debuit. *ff. de act. empt. & vend. l.* 1. *in fi.* quia denunciatio non fit nisi propter ignorantes: Item licet contrahentes non fuerint in culpa: tamen scientes impedimentū fuerunt in dolo, & dolus præpōderat culpæ *ff. ad l. Aquil. item Mela. in prin.* & ex quo factum est publicè, non admittitur contradictor. 8. *q.* 1. *licet.* quare isti, quibus videntibus, & scientibus impedimentum, matrimonium contractum est, non debent ampliùs admitti: quia non videntur carere suspicione. Qui ergo debeant admitti post denunciationem. dicitur *j. qui ma. accu. pos. vel non. cùm in tua.* post mortem etiam admittitur accusatio, propter bona. *j. qui fil. sint legi. causam. C. ne de sta. defun. quamuis.*

i ¶ *Probabilis coniectura.*] Nota, ꝙ probabilis causa impedit matrimo-

ctura contra copulam contrahendam, contractus interdicatur expressè, donec quid fieri debeat super eo, manifestis constiterit documentis.

¶ Si in gradu prohibito matrimoniũ clãdestinè, vel cõtra interdictũ, de quo supra, contractũ fuerit, etiã per ignorãtes de impedimento, nati ex illo matrimonio sunt illegitimi. Idem est, si ambo parentes sciũt impedimentũ matrimonij, licet in conspectu Ecclesiæ contrahant. h. d. vsque ad §. sanè. Abbas.

¶ Si † quis verò huiusmodi clãdestina[a], vel interdicta[b] coniugia inire præsumpserit, in gradu prohibito etiam ignoranter, soboles de tali[c] coniunctione suscepta prorsus illegitima censeatur, de parentum ignorantia, nullum habitura subsidium: cùm illi taliter contrahendo non expertes scientiæ, vel saltem affectatores ignorantiæ videantur: Pari modo proles illegitima censeatur, si ambo parentes[d] impedimentum scientes legitimũ, præter omne interdictum, etiam in conspectu Ecclesiæ contrahere præsumpserunt.

¶ Sacerdos, qui contẽpserit prohibere matrimonia interdicta, vel quilibet Clericus etiam regularis, qui interfuit, per triennium à beneficio suspenduntur: & si culpa exegerit, etiam grauius puniuntur: ipsi etiã contrahentes contra hoc c. etiam aliàs liciti, puniendi sunt: & idem in calumniosè denunciantibus. h. d. vsque ad finem. Abbas.

¶ Sanè si parochialis Sacerdos tales[e] coniunctiones prohibere contempserit, aut quilibet etiam regularis, qui eis præsumpserit interesse, per triennium ab officio suspendatur, grauius puniendus, si culpæ qualitas postulauerit. Sed his, qui taliter præsumpserint etiam in gradu cõcesso copulari, condigna pœnitentia[f] iniungatur. Si quis autem ad impediẽdam legitimam copulam, malitiosè[g] † impedimentum obiecerit, canonicam non effugiet vltionem.

TITVLVS IV.

De sponsa duorum.

¶ Augustinus † de fide pactionis, & consensus.

¶ Contrahens successiuè per verba de præsenti cum duabus, tenetur adhærere primæ: Si autem primo contraxit per verba de futuro, secũdò per verba de præsenti, adhærebit secundæ.

CAP. I.

Duob. † modis dicitur fides, pactionis[h], & consensus. Si aliquis alicui mulieri fidem fecerit pactionis, non debet[i] alium † ducere: si aliam duxerit, pœnitentiam debet agere de fide mentita, maneat tamen cũ illa, quam duxit. Non enim rescindi debet tantum sacramentum[k]. Si autem fecerit fidem consensus, non licet ei aliam ducere: si autem duxerit, dimittet ipsam, & adhærebit priori[l].

¶ Est autem[m] fides pactionis, quando aliquis promittit alicui fidem, quod eam ducet, si permiserit[n] eum rem secum habere, vel etiam pro consensu. ¶ Fides autem consensus est, quando etsi non stringit manum[o], corde tamen, & ore consentit ducere, & mutuò se concedunt vnus alij, & mutuò se suscipiunt.

---

trimonium contrahendum. ỹ. de spon. præterea. & c. cùm in tua. & j. de consan. & affi. super eo.

a ¶ *Clandestina.*] Scilicet, non præmissa denunciatione: vt dictum est supra. Ber.

b ¶ *Interdicta.*] Post causam probabilem allegatam, nec finitam.

c ¶ *De tali.*] s. clãdestina, vel interdicta.

¶ *Glo. seq. quærit, ponit opi. quam reprobat.*

d ¶ *Si ambo parentes.*] Et ideo nõ pdest opinio Ecclesiæ: si ambo parentes sciant impedimẽtũ, quin sint filij illegitimi. Sed qd si vnus scit, & alter nescit? dixit Hug. & Lau. quod quãtũ ad sciẽtẽ sunt illegitimi, quãtũ ad ignorantem legitimi. ar. C. de ince. stu nupt. qui contra. quod nõ credo: immò legitimi sunt. j. qui fil. sint leg. ex tenore. mõstrũ enim esset, si aliquis esset partim legitimus, & partim illegitimus, sicut q aliquis esset partim seruus, & partim liber ff. de sta. hom. l. si duobus. & hoc innuitur, cum dicit, ambo parentes.

e ¶ *Tales.*] s. post allegatum impedimentũ.

¶ *Glo. seq. not causam reddit, & arguit.*

f ¶ *Pœnitentia.*] Nota, puniũtur cõtrahẽtes, & tñ nullũ subest impedimentũ. sed illud ideo fit, quia contrahũt cõtra interdictũ Ecclesiæ, vnde puniũtur nõ propter impedimẽtũ, sed qa mãdatũ Ecclesiæ cõtemnunt. j. de mat. cõtract. contra inter. eccl. c. 1. mandatum enim iudicis cõtemni nõ debet, vt ibi. & ff. ne quid in loc. pub. l. vlt. & ita est arg. q iudex potest punire illum, qui venire ad eius citationẽ contemnit. ff. si quis in ius vo. non ierit. l. 2. etiam si ius non habeat actor.

g ¶ *Malitiosè.*] Qui enim calũniosè denunciat, punitur: vt hic dicit. & hæc pœna arbitrio iudicis committitur. ỹ. de off. deleg. a. de causis. tamen clericus, qui calumniosè denunciat, ab officio, & beneficio suspenditur j. de calum. c. 2.

DE SPONSA DVORVM.

¶ Suprà visum est de duabus speciebus sponsaliorum, scilicet manifestis, & clandestinis: sed quia quandoque quis contrahit successiuè bina sponsalia cum diuersis mulieribus, & posset dubitari, quæ præualeant: ideo post præcedentes subiicit istam. Abbas.

De hac materia tractatur 27. q. 2. habito. & c. vlt. cætera dic vt suprà de sponsalibus.

Duobus.] Habetur hoc c. pro palea. 27. q. 2. c. duob. Et secundùm Host. & bene. Istud c. idem dicit in effectu cum c. pen. & c. sicut. ỹ. de spon. Duę sunt partes. Secunda ibi. *Est autem.* & secunda subdiuiditur. Secunda ibi. *Fides.* Abbas Siculus.

Casus. Augustinus in c. isto ostendit, quod fides coniugalis contractus duplex est: Est enim fides pactionis, & fides cõsensus. Si aliquis dedit alicui mulieri fidem pactionis, non debet aliam ducere: si autem duxerit, valet: sed agat pœnitentiã de fide mentita. Si autem fidem consensus, nõ debet aliam ducere: & si duxerit, dimittat illã, & adhærebit priori. Est autem fides pactionis, quando aliquis promittit alicui mulieri, quòd eam ducet, si permiserit eum rem secum habere, vel etiam pro consensu. Fides autem consensus, quando per mutuum consensum de præsenti ad inuicẽ consentiunt: & mutuo se suscipiunt. Nota, q duobus modis dicitur fides, pactionis scilicet & consensus. Item adueniente fortiori vinculo rumpitur minùs fortius. Itẽ post sponsalia de præsenti non debet quis contrahere: & si contrahat, debet redire ad primam.

h ¶ *Pactionis.*] Hoc est dicere. vna est fides de sponsationis de futuro, & altera consensus de præsenti.

i ¶ *Non debet.*] Tamen si duxerit, tenet matrimonium, & agat pœnitentiam de fide mentita, vt hic dicitur: & ỹ. de sponsal. si inter. in fi. forsitan triam annorum c. 28. de. si vir.

k ¶ *Sacramentum.*] De isto sacramento habes sim. de biga. debitum. quòd dissolui non debet per sponsalia, quæ sunt minus vinculum. arg. ff. de fideiuss. si debitori. 2.

l ¶ *Priori.*] Vxori, non obstante aliqua consuetudine in contrarium j. eo. c. vlt.

m ¶ *Est autem.*] Exponit, quod dixerat in principio.

¶ Glossa sequens fortificat textum per locum à diuisione: demum ponit tres lecturas.

n ¶ *Si permanserit.*] Si de fornicario coitu intelligas, conditio turpis est: & ideo pro non adiecta debet haberi. j. sit. prox. & c. vlt. vnde si postea rem secum habuerit, statim est matrimonium. j. sit. prox. de illis. & c. per tuas. si de legitimo intelligas, multò fortiùs tenet matrimoniũ, si coitus subsequatur: potiùs enim videtur hortatio, id est, quod permittat ei rẽ secum habere, sim. ff. de tutel. mato. §. sub conditione. Ala. dixit, q istud, si, non tenetur conditionaliter, sed causatiuè: quia in omni matrimonio hęc causa, scilicet carnalis[d] copula, debet interuenire, saltem quoad propositum 27. q. 2. c. beata Maria. Et expone: *si permiserit*, id est, quia permiserit. sim. ỹ. de elect. significasti. in verbo. si diligis me. Lau. dixit, q per hoc quod dicit, *si permiserit, &c.* notat conditionalem fidem pactionis: per hoc quod sequitur: vel etiam pro consensu, notat simplicem & absolutã fidem pactionis, vel per vtrunque notatur cõditio. Vel potest dici, quòd per hoc notatur, quòd fides pactionis, id est, sponsalia sub conditione contracta duobus modis transit in fidem consensus, id est, in matrimonium de præsenti, scilicet per carnalem copulam, vel per consensum de præsenti, vt j. *sit. prox. de illis. & c. per tuas.*

o ¶ *Et si non stringit manum.*] Forte per annuli immissionem. 30. q. 5. femina. Cùm enim stringit manum: signum dilectionis est. vel fortè alludit consuetudini alicuius loci. Ber.

---

a *Et Accursius in l. qui contra. in ff. allega. qua lex non contradicit, si ponderes. Ioann. And.*

† *Vide concilium Tridẽtinum. Sess. 24. de reform. matr. c. 5. & Clem.* vnicam. de consang. & affinit.

b *Antiqui allegabant* ff. de liber. causa. duobus. & *melius facit. Ioann. And.*

† malitiosum.

† *In B. Augustinus libris hoc nondum inuenit Antonius Augustinus.*

† Cap. 1. eo. tit. in 1. cõp. *Vide Ioannem Maioris.* l. 4. sent. dist. 27. q. 5. & *ibidem Sotum* q. 2. ar. 4. verũ tertium dubiũ est.

† *Alias* stat aliã ducere vxorem.

c *Vel arbitrantium* 26. p. 7. tempora secundũ *Alanũ. Ioann. And.*

d *Cautè hoc legas, nec putes non esse verum matrimoniũ absque carnali copula quod esset falsũ, vt rectè explicat Sotus l. 4. sen.* di. 26. q. 2. ar. 4.

Accepisti

A *Ccepisti.*] Alteri desponsatam ducens in vxorem, & cognoscens, nunquam in vxorem eam habere potest. hoc dicit secundum vnum intellectum: sed clarius hoc videtur in c. fi. de eo, qui duxit in matrimonium. Abb. Sic.

Casvs. Si aliquis contraxit cū aliqua, quæ sit alteri desponsata per verba de præsenti, illā dimittat quia eius vxor esse nō potest, & xl. dies pœniteat. Not. quod ab initio non valet, tractu temporis non conualescit.

a ¶ *Desponsatam.*] Per verba de præsenti. vt s. c. pro.

¶ *Glo. seq. arg. alle quæ, tmer tura, & duo in contrarium.*

b ¶ *Nūquā potest tibi.*] Arg. quod ab initio nō valet, tractu temporis nō cōualescit. sic s. de elect. auditis. & c. dudū. & 32. 26. q. 3 placuit. § potest. Ver. quod si prīmatus. & ff. de regu. iur. l. penul. At. contra. s. sit. prox. c. 2. & s. de elect. quod sicut.

c ¶ *Carinam.*] Vulgare est Italicorum, & dicitur carina[a] à carentia hominum, vel etiam cibariorum: nā illis xl. diebus includuntur in aliquo loco secreto iuxta Ecclesiam, vbi non habent consortium hominum. Ber.

¶ Ex Brocardo † lib. 30.

¶ Ponit pœnitentiam illius, qui alterius sponsam de præsenti sibi accepit in vxorem, nec vnquam in vxorem eam habere potest. Hoc dicit iuxta litteram.

CAP. II.

A Ccepisti illam in vxorem tibi, quam alter sibi desponsatam[a] habuerat, dimitte illam: quia nunquam potest tibi[b] fieri legitima: & quadraginta dies in pane, & aqua (quod carinam[c] † vocant) cum septem sequentibus annis pœniteas.

¶ Alexander ij. Salernitano Archiepiscopo.

¶ Sponsalia de præsenti non soluūtur per sequens matrimonium, etiam carnali copula consummatum.

CAP. III.

L Icèt † præter[d] solitū: *& infrà.* ¶ Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd si inter virum & mulierem legitimus consensus interueniat de præsenti, ita quidem, quòd vnus alterum in suo mutuo consensu, verbis consuetis expresse † recipiat, vtroque dicente: Ego accipio te in meam: &, Ego accipio te in meum: siue sit iuramentum interpositum, siue non: non licet mulieri alij nubere. Et si sumpserit, etiam carnalis copula sit secuta, ab eo separari debet, &, vt ad primum redeat, Ecclesiastica districtione compelli. Quamuis † aliter à quibusdam prædecessoribus nostris sit aliquando iudicatum[e].

L *Icet præter.*] Summatur vt in rubro: sed clarius hoc habetur in c. fin. & penult. s. de spon. Et diuiditur in quatuor partes. Primò, ponitur decisa cōsultatio. Secundò responsio ibi, *Consultationi.* Tertiò alterius dubij solutio ibi, *Et si nupserit.* Quartò obstaculi remotio ibi, *Quāuis.* Abb. Sic.

Casvs. Dicitur in hoc c. quod si aliquis contraxerit cum aliqua per verba de præsenti, dicendo sic: *Recipio te in meam,* & illa, *Recipio te in meum* (etiamsi nō iurauerint), non possunt ad alia matrimonia conuolare: & si fecerint, separari debent à secundis, & ad primum matrimonium redire, quamuis carnalis copula sit secuta. Idem habes *supra de sponsa. si inter.* Nota, quòd sponsalia de præsenti matrimonia sunt, vnde postea dissolui non possunt.

d ¶ *Præter.*] Quod dicitur hic habuisti s. *de spon. si inter.*

e ¶ *Iudicatum.*] Consuetudo fuit olim in Mutinen. ciuitate, sed illa correcta est. i. eo. c. *Vt.* Ber.

T *Va.*] Diuiditur. Primò ponitur thema. Secundò præcipit fieri interdictum ibi, *Hoc arbitramur.* Tertiò dicit, quid iuris, si violetur ibi, *Et si contra.* Abb. Sic.

Casvs. Aliquis coram suo iudice petit aliquam in vxorem: vel aliqua petit aliquem in virum, quem dicit in eam consensisse per consensum mutuum de præsenti. Ille appellat ad sedem Apostolicam: & appellatione pendēte ante causæ cognitionem, siue ante sententiam, aliam duxit in vxorē: quæritur, quid iuris? Respondet Papa, si aliquis ammodo in tali casu duxerit appellandum, iudex interdicat ei publicè, ne ante decisionem causæ cum alia contrahat: quod si fecerit, matrimoniū tam præsumptuosè contractum debeat irritare, & separare ab inuicem vsque ad decisionem causæ. Nota, quòd pendente appellatione nihil est innouandum. Item qui contraxit contra interdictum Ecclesiæ, debet separari ab illa, quousque cognoscatur de impedimento.

f ¶ *Ante decisionem.*] Appellatione enim pendēte nihil innouari debet. 2. q. 6. c. *post appellationem. §. appellatione.* & ff. *nihil innouari appellatione pen. l. 1.*

¶ *Glo. seq. alleg. septem concor. in contrarium alleg. rub. de matrimonio contracto. soluit distinguendo.*

g ¶ *Poteris irritare.*] Simil. *supra de despon. impub. ad dissoluendum, in fi.* Ex quibus colligitur, quòd matrimonium contra interdictum Ecclesiæ contractum sit omninò dirimendum: vt 35. q. 3. *contradicimus.* & 33. q. 4. *non oportet 2.* & 10. *dist. Vides.* & C. *de legi. non dubium.* & 25. q. 2. *imperiali.* & C. *qui pro sua iurisdictio. l. Vnica.* Arg. contra, *infra de ma. contract. contra interd. ec. c. 1. & 2. & 3.* Solutio: cum matrimonium interdicitur ab Ecclesia, aut causa prohibitionis est perpetua, aut temporalis. Si est perpetua, separantur à cohabitatione, quousque cognoscatur de impedimento, quo probato separantur ex toto, lata sententia diuortij inter eos. *infra de matrimo. contracto contra interdict. eccle. de muliere.* & sic intelligitur c. *contra decisionem.* & c. *Vides.* & l. *non dubium*: & sic intellige, quod dicit hic, & c. *ad dissoluendum.* quo non probato remanebunt simul. Si verò causa prohibitionis fuerit temporalis, putà tempus in quo matrimonium prohibetur contrahi propter reuerentiam dierum, vel consensus de futuro cum alio, tunc non debent separari, sed pœnitentia debet eis imponi, quia contra interdictum Ecclesiæ hoc fecerunt. *infra de matrim. contra inter. eccle. c. 2.* tamen ne mandatum iudicis contemptibile videatur, si vult, potest eos ad tempus separare. & sic intelligitur c. *non oportet.* & *infra de matri. contract. contra inter. Ecclesia. c. 1.* Interdictum enim Ecclesiæ non est tantæ efficaciæ, vt separetur matrimonium contra illud contractum, nisi subsit causa perpetua: tamen pœnitentia debet semper imponi, siue causa sit perpetua, siue non, propter contemptum ecclesiæ, vt patet per iura prædicta. *infra de matr. contract. contra interd. Eccle. per totum. & supra tit. prox. c. 3.*

¶ Idem Genuen. † Archiepiscopo.

¶ Et, qui appellat in causa matrimoniali, interdici debet, ne aliud matrimonium contrahat lite pendente: & si contraxerit, debet separari.

CAP. IV.

T Va † fraternitas nos consuluit. *& infrà.* ¶ De his verò, qui contra te super desponsatione facta per consensum mutuum de præsenti, cōtrouersiam mouent, & appellatione pendente, quam ante sententiam, vel cognitionem causæ, ad sedē Apostolicam interponunt, accipiunt alias in vxores: Hoc arbitramur agendum, vt si ammodo in tali casu duxerint appellandum, eis in Ecclesia publicè interdicas, ne ante decisionem[f] causæ, aliud contrahāt matrimonium. Et si† contra interdictum Ecclesiæ publicè factum venire præsumpserint, matrimonium tam præsumptuosè contractum poteris irritare[g].

¶ Innocentius iij. Mutinen. Episcopo.

¶ Qui duas per verba de præsenti desponsat, primam desponsatā habebit in vxorem, etiamsi prius secundam cognouerit: nec valet contraria consuetudo: & hoc vltimum additur ad c. licet. suprà, eadem.

CAP. V.

T Vas † dudum: *& infrà.* ¶ De consuetudine, quæ diu in Mutinen. obtinuit ciuitate, vt † si quis iuraret se aliquam ducturum, & citra carnis copulam desponsasset, si consequenter desponsasset aliam, & etiam

T *Vas.*] Diuiditur in duas partes. In prima ponitur consultatio. In secunda responsio ibi. *Ne verò.* Abb.

Casvs. Olim obtinuit consuetudo in Ecclesia Mutinen. vt si quis aliquam desponsasset per verba de præsenti, & ante carnalem copulam aliam accipiat, & cognoscat, illa sibi adiudicabatur, quam primò cognouerat: quia verò turpis est omnis pars, quæ suo non congruit vniuerso, & Ecclesia Mutin. tenere debet humiliter, & seruare, quod Romana Ecclesia, & sua metropolis seruat, præcipit Papa, vt Ecclesia Mutin. in matrimonijs contrahendis illud obseruet, vt postquam inter personas legitimas consensus legitimus interuenerit de præsenti, si postea cum alijs de facto contrahant, quod prius de iure factum fuerat, non possit irritari. Nota, quod turpis est pars, quæ suo distinctione non congruit vniuerso. Itē quod Romana Ecclesia, & sua metropolis seruat, subditi seruare debent. Item carnalis copula non facit matrimonium, sed consensus.

† *Glo. seq.*

† Ita in antiquis & est impressum, sed restitue dum ita ex Burchardo l. 19 c. 5. tit. de fornicatione § accepisti illā ibi, & c. 2. eo. tit. in 1. compil.

† Carenā. † Carentenam *Cantus in margine.*

a *Carina vox est corrupta deducta potius à quadragesima, siue quadragenam, quam ab hominū. Vel cibariorum carentia, vt hoc putat Ber. & ante ipsum Tan.*

† Cap. 3. eo. tit. in 1. cōpil. & post concilium Lateran. p. 6. c. 8. *Vide Setum* l. 4. sen dist. 27. q. 1 art. 3.

† expressio. † *Vide commētaria in Directoriū singu. sitorū* l. 2. sch. 3. §. item per multos. ad. *de Melchiorem Canum* li. 6. c. 8. de locis Theolog.

† Ianuen. *sed idē est.*

† Cap. 7. eo. tit. in 2. cōp. & post concilium Lateranen. p. 50. c. 41. Et cum appellatur in causis ecclesiasticis, quid obseruari debeat *Vide concilium Trid.* ses. 24. de refor. c. 20.

† *Aliàs vitaret*

† Cap. vnic. eo. tit. in 2. cō.

† *In antiquis manuscriptis erat vt si quis iuraret aliquam, & citra carnis copulam, & aliàs etiam duo verba, se ducturum, nunquam apparent in antiquis. Bernardum Tanc. & Ven. Hugo idem ducens verbatim alias verbis, scilicet quod aut matrimonium ab ecclesia interdicitur sine causa, aut ex causa: & tunc aut causa est temporalis, aut perpetua: aut falsa, aut vera, cum ueritas ... patet ex gl. in. ...*

¶ *Glo. seq. obijcit, & soluit.*

a ¶ *Cognouisset.*] Videbatur, quod secundus ideo esset potior, quia illi tradita esset possessio: sicut est in venditione, & donatione *C. de rei ven. quotiens.* & in matrimonio spirituali. *s. de iure pa. quod autē. & c. pastoralis.* & in obligatione pignoris. *ff. qui po. in pig. ha. potior.* sed non est ita: immo qui prior est tempore, potior est iure. *s. de maior. & obed. c. 1.* quia iam contractus perfectus est per solum consensum: licèt cum secūdo processum sit ad carnalē copulam, quæ matrimonium non facit sine consensu: vt *j. de sponsa. duo. cum inter. & ff. loca. in operis:* licet hic circa matrimonium non stetur consuetudini: aliàs tamen seruatur consuetudo: vt qui legitimus est ad matrimonium, consuetudo facit illegitimum. *j. de cognatione spiri. super eo.*

b ¶ *Ne verò turpis.*] Sic *8. di. quæ contra mores. & 11. di. nolite. & 12. di. c. 1. s. de præscript. cum non liceat.*

c ¶ *Beati Petri sedē, & suam metropolim.*] Hæc verba sunt 11. *dist. nolite. & 12. dist. c. vlt. & s. de postu. præla. c. 1.*

d ¶ *Et solus.*] Solus consensus facit matrimonium. *s. de spon. per totum. & 17. q. 2. sufficiat.*

† obseruare.

cognouisset [a], primò cognita adiudicaretur viro, non quæ priùs extitit desponsata: & infrà. ¶ Ne verò turpis [b] sit pars, quæ suo non congruit vniuerso, & Ecclesia Mutineñ. tenere debeat humiliter, & seruare †, quod beati Petri [c] sedem, & suam metropolim sequi viderit, & docere: In matrimoniis de cætero contrahendis illud te volumus obseruare, vt postquam inter legitimas personas consensus legitimus interuenerit de præsenti, qui sufficit in talibus iuxta canonicas sanctiones: & si solus [d] defuerit, cætera etiam cum ipso coitu celebrata frustrantur: si personæ iunctæ legitimè cum aliis postea de facto contrahant †, quòd priùs de iure factū fuerat, non poterit irritari.

† cōtrahūt.

TITVLVS V.

De conditionibus † appositis in desponsatione, vel in aliis contractibus.

† *Vide Sotum l. 4. senten. di. 1. q. 2. per totam & Conarruuiam paulò post citatū.*

DE CONDITIONIBUS appositis in desponsatione, vel in aliis contractibus.

¶ *Quia quādoque sponsalia cōtrahuntur purè, de quibus visum est suprà: quandoque sub cōditione, meritò de his post præcedentia submittit. Et quia conditio apponi potest non solùm in matrimonio, sed etiā in aliis cōtractibus, ideo ne auctor haberet materiam geminandi rubricam, subnectit ibi, de conditionibus appositis etiam in aliis contractibus.*

De hac materia tractatur. 32. q. 8. & 32. q. 2. solet. & c. aliquando. & q. 1. c. vlt. 17. q. 4. vxor.

¶ Ex concilio Africano †.

† *In conciliis Africanis hoc nondum inuentum est, refert Gratianus, siue Palea 27. q. 2. c. quicunque. & habetur post concilium Laterā. sub Alex. 3. p. 6. c. 5. & c. 2. c. ti. in 1. comp.*

¶ *Defectus turpis conditionis in contractu matrimonij apposita, non vitiat matrimonium, sed vitiatur.*

CAP. V.

QVicunque sub conditionis nomine aliquam desponsauerit, & eam relinquere voluerit: dicimus, quòd frangatur [e] conditio, & desponsatio irrefragabiliter teneatur.

QVicunque.] Primò ponitur thema, ex quo resultat tacita quæstio. Secundò responsio ibi, *Dicimus.* Abbas.

CASVS. Si aliquis desponsauerit aliquam sub conditione, quæ non sit cōtra substantiam matrimonij, putà cōtraho tecum, si furtum feceris: si voluerit eam relinquere: quæritur, an possit? Respondetur, quod conditio frangatur, & matrimonium firmiter teneatur. Nota turpem conditionem, quę non sit contra substantiam matrimonij, non impedire matrimonium.

¶ *Glo. seq. recitari potest per q. de qua conditione.*

e ¶ *Frangatur.*] Intellige [a] hoc c. de cōditione turpi: quę tamē non sit contra naturā matrimonij: vt *j. eod. c. vlt.* per quod intellige hoc c. vt putà, si furtū fecerit. si hominem interfecerit, talis conditio non impedit matrimonium: immò pro non adiecta debet haberi: vt *j. eo. c. vlt.* vbi de hoc.

a *Hic est cōmunis intellectus, vt ait Couarruuias in epitome. l. 4. decretalium. p. 2. c. 3. §. 2.*

CVm sit.] Pertinet ad secundam partem rubricæ. Diuiditur. primò ponitur thema. Secundò responsio ibi, *Tu ergo.* Abbas.

CASVS. Quidam diaconus manumisit duos seruos sub hac conditione, vt monachi essent, & permanerent in quodā monasterio, adiiciens, vt si contra facerent, iterum subijcerentur seruituti: vnus illorum recessit à conditione, & de monasterio exiuit, & inter clericos sæculares conuersatur. Vnde quidā presbyter illius monasterij de hoc cōquestus est domino Papæ: vnde mādat Episcopo diœcesano, vt si ita esse inuenerit, compellat eum, vt in monasterio permaneat, nec monasteriū deserat, & volūtas manumittentis non valeat præteriri. Nota, quod libertas potest sub conditione dari. Item ex quo quis monachus est, oportet, quod monachus perseueret. Item voluntas manumittentis seruanda est.

¶ Gregorius † Episcopo Spoletano.

† *Lib. 7. epistola. 36. indict. 2. registri.*

¶ *Seruus manumissus ea conditione, vt fiat Monachus, & monasterio seruiat, aliàs in seruitutem redeat: etsi hoc acceptato Monachus factus sit, manumittentis voluntatem cogitur obseruare.*

CAP. II.

CVm † sit proprium: & infrà. ¶ H. Presbyter conquestus est Diaconum quendam manumisisse duo mancipia sub hac conditione [f], vt Monachi fierent, & in eo monasterio, vbi ipse fuerat [g], permanerent: adiiciens, vt si quis contra faceret, seruituti iterum subderetur [h]: atque vnum ex his (hac conditione despecta) monasteriū deseruisse, & se inter Clericos sociâsse: Tu ergo si ita esse repereris, sic te exhibe, vt nec illi monasterium deserendi sit facultas, & manumittentis voluntas non valeat præteriri.

† *Cap. 2. eo. tit. in comp. Vide præambulum huic Propositum.*

¶ *Glo. seq. signat contrarium, ponit opinionem, & soluit.*

f ¶ *Hac conditione.*] Ar. contra 1. q. 2. *quam pio. & s. de pactis. pastorales* Dixerunt quidā, quod libertas est res spiritualis, & ideo potest venire in commutationē cum alio spirituali. arg. *s. de ser. non ord. nullus* Vel dic, quod non contradicunt: quia monachus hic non datur sub cōditione, sed libertas datur, si voluerint monachari: aliàs non erunt isti liberi, nec possent ad hoc compelli. 32. q. 1. *integritas.*

¶ *Glo. seq. ponit duas lecturas.*

g ¶ *Vbi ipse fuerat.*] Potest intelligi, quòd ipse fuerit clericus, vel patronus, 10. q. 3. *præsens* & non monachus, quoniam monachus libertatem donare nō potest, cùm nihil habeat. 54. *dist. abbatis.* nec seruum proprium potest habere 12. q. 1. *non dicatis.* nisi hoc fecisset in ipso ingressu. Vel quod dicit, vbi ipse fuerat, scilicet ipse presbyter, & sic planum est.

¶ *Glossa sequens recitetur per quæstionem, an hæc verba sint efficacia ad libertatem reuocandam, ponit duas opiniones, & subdit suam.*

h ¶ *Seruituti iterum subderetur.*] Sic ergo videtur, quod in seruitutem redigi possunt, si inde exierint, ex quo hac conditione liberi facti sunt, arg. suprà. *de ser. non ordinand. de famulis, & c. nullus. C. de episcopis, & clericis. Auth. si seruus.* quod quidam concedunt. Laur. & Tanc. dixerunt, quod hæc verba non fuerunt efficacia ad reuocandam libertatem. & sic remanebit liber, & iudicis officio compelli debet iussa testatoris adimplere. *ff. de manumissis testam. Mensa & l. imperatores.* & littera c. coadiuuat ad hoc, scilicet *vt nec illi deserendi, &c.* Alia ratio videtur fuisse quare iste non reuocatur in seruitutem, quia iste quàm cito acceptauit cōditionem, fuit liber, & monachus, & sic monachatum vlteriùs deserere non potuit, etiamsi vellet redire in seruitutem: immò Papa cum ipso dispensare [b] non posset, vt monachus non esset. *suprà. de sta. monachorum. cùm ad monasterium. in fi.* vnde dicitur infra, *sic te exhibe, vt nec illi deserendi monasterium sit facultas:* ex quo enim semel fuit monachus, semper erit monachus: & ideo conditio apposita non potest reuocare illum in seruitutem: sed compelli debet, vt in monasterio perseueret: secus circa alios cōtractus, qui reuocari possunt, si pactum, siue modus appositus non seruetur. *j. c. prox.* & secus in his, qui promouentur ad clericatum. *s. de seruis non ordinan. de famulis, & c. nullus.*

b *Grauis est hæc controuersia. de qua latè B. Thomas, & ibidem Caietanus 2. 2. & q. 88. art. 11. adde. ita et supra de sta. monach. c. cum ad monasterium. in fine.*

Vide Couarruuiam in epitome l. 4. decretalium ti. 2. c. 3. § 3. & Sotum l. 4. sent. dis. 29. q. 2. art. 2.

¶ Alexander iij. Panormitan. Archiepiscopo.

¶ *Qui iurauit aliquam in vxorē accipere, si centum sibi donauerit, centum non datis recipere nō tenetur, nisi postea purè consenserit, vel eam cognouerit.*

CAP. III.

DE † illis autem: & infrà. ¶ Si verò aliquis sub huiusmo-

† *Cap. 4. tit. de spōsalibus in 1. comp. & post concilium Lateran. p. 6. c. 22.*

DE illis. Primo ponitur thema. Secundo determinatio ibi, *Reus.* Abbas.

CASVS. Aliquis iurauit cuidā mulieri sub hac forma verborū: Ego accipiā te in meam, si tantū mihi donaueris: mulier nolebat soluere illud, qđ petiit. Quęritur, verū sit periurus, si eā nō acceperit? Respōdet, nō erit periurus, si noluerit eā accipere in

vxorem

vxorē, nisi consensus de præsenti postea accesserit, vel carnalis copula fuerit subsecuta. Nota, quòd cōditio honesta potest in retrouenire in matrimonio. Item ea, quæ sub cōditione promittuntur, vel iurantur, non obligāt, nisi à conditione recedatur.

a ¶ *Huiusmodi verbis.*] Saltem cōditione adiecta, alidsex interuallo admitti non debet *C. de donat. quæ sub mo. siue. l. perfectam.*

¶ *Glo. seq. distinguit inter conditionem dotalem, & pœnalem.*

b ¶ *Si tantum.*] Talis conditio licita est in sponsalibus, vt hic patet: & hæc: *si patri meo placuerit. ī. eo. tit. super eo. & c. per tuas.* si tamen in modum pœnę adiiciatur: vt *si tecum non contraham, dabo centum*: non valet. *ī. de spon. Gemma. & C. de spon. l. Vlt. & ff. de verbo. oblig. Titia. & C. de inut. stip. l. 2.*

c ¶ *Consensus de præsenti.*] Tunc enim recedit à conditione apposita, & simpliciter intelligitur consentire. *sim. ī. de desp. impu. de illis. in fi.*

d ¶ *Carnalis.*] Et per hoc videtur recessisse à conditione. *infrà. eod. per tuas.* & sic est matrimonium præsumptum, contra quod non admittitur probatio. *suprà. de spon. is qui.* & sic duobus modis recedit à conditione. *ī. eod. c. super eo.* B.

di verbis ^a iuramentum alicui mulieri præstiterit: Ego te in vxorem accipiam, si tantum ^b mihi donaueris: reus periurij non habebitur, si eam nolentem sibi soluere, quod sibi dari petiit, non acceperit in vxorem, nisi consensus de præsenti ^c, aut carnis ^d sit inter eos commixtio subsecuta.

¶ Idem.

¶ Res donata Ecclesiæ sub modo, statim est Ecclesiæ, nec reuocatur, modo nō seruato, nisi hoc in contractu sit expressum. Hoc dicit secundum veriorem intellectum. Et est textus multùm notabilis, & valde allegabilis. Abbas.

CAP. IIII.

¶ Cap. 3. eo. tit. in 1. compil. & post concilium Later. p. 29. c. 3. & c. 2. ti. de consuetudin. 1. compil.

VErùm † cùm alicui Ecclesiæ, possessio qualibet ^e, in

V *Erùm.*] Diuiditur in duas partes: primò ponitur dictum: secundò exceptio ibi, *Nisi.* Abbas.

CASVS. Aliquis donauit aliquam possessionem alicui Ecclesię sub aliqua cōditione, id est, sub modo, vt aliquid fiat: & sic donatio tenuit: Ecclesia nō seruabat modū in donatione appositum, vnde donator reuocare volebat donationem: quæritur, an possit? Respondet, quòd non potest, nisi tali conditione, id est, tali pacto donata sit, quòd ea cessante donatio debeat reuocari: tūc enim si non fiat, quòd conuenit, donatio reuocat. Not. quòd donator in traditione rei suæ potest apponere pactum, siue modum, dummodo non sit contra leges.

e ¶ *Qualibet.*] Id est, aliqua de quibuslibet. sic 15. q. 1. *mulier. & 1. q. 7. si quis omnem.*

¶ *Glo. seq. ponit differentiam inter modum, & conditionem.*

a Vt hæc apertius intelligas, vide Syluestrū in summa: verbo, conditio, vbi in fi. latissimè. ß interdum tamen, vt ponitur consuetudinē, & nō modaliter. 74. dist. con sulutis. 1. q. 1. benedictio. Vbi de hoc & c. seq. & c. cū liquēat, 2. q. 6. si quis autē. *Inter dum causatiuè.* de appel. vt debitus. cum concor. *Interdum necessitatem importat.* Vide in Spec. de. disput. & alleg. ante finem. *Io. And.*

f ¶ *Conditione donatur.*] Si aliquis donet aliquod prædiū Ecclesiæ sub aliqua conditione, putà vt illud restituatur Titio, si consul factus fuerit, vel cōsimile, statim tenet donatio: vel quòd restituatur eidem, qui donauit, vel hęredibus suis, donū reuocari non potest, nisi conditione adueniente. sic 12. q. 3. *pōtifices* in fi. quilibet enim in traditione suę rei potest apponere pactū legibus non improbatum. *ff. de pact. in conditionibus. & C. de contrahen. empt. l. 3. in fi.* & sic donatio statim tenet, licèt possit per cōditionem resolui sicut venditio. *ī. de pigno. illo vos. & ff. de in diē addit. l. 2.* sed huic intellectui contradicit verbū, quod est in fi. *c. ea cessante.* vnde expone, *interposita conditione*, id est, modo, vel pacto. Vnde nota differentiā ^a inter donationem sub conditione, & donationem sub modo. Donatio enim sub conditione facta non tenet, nisi adueniēte cōditione, siue ea impleta. *ff. de cond. & dem. quis hæredes. §. Vlt. & l. qui sub conditione.* & sic venditio. *ff. de contrahen. empt. hac venditio. ff. de leg. 3. si tibi legatum. ff. loca. insulam. §. Vlt.* arg. *ī. eo. super eo. & c. per tuas.* & de tali non intelligitur hæc decre. Donatio sub modo statim tenet, & non reuocatur, quādiu modus seruatur: modo illo non extante potest reuocari, prout dictū est ab initio, si hoc dictum sit, vt reuocetur. si modus non seruatur, vt dicit in fi. & *C. de dona. quæ sub mo. l. 1. & 2.* de tali donatione loquitur decret. ista. & huic donationi concor. quod dicitur ea cessante debeat reuocari. Sic ergo expone, cōditione, id est, modo vel pacto. hæc expositio probatur. *ff. de manu. testamen. l. Mania.* & si: si dono tibi hoc, vt singulis annis hoc facias, vel cōsimile aliquid, siue vt alimenta mihi prestes, alioquin reuocetur donatio. Donatio sub cōditione fit sic: Dono, Vel lego, si hoc feceris. Vnde versus:

Si tantum quid, vt modus est: si, conditio: quia causa.

¶ *Glo. seq. not. legem, & e alle. quinque iura in contrarium, alleg. vnam l. & soluit: demum quærit: alleg. pro, & contra, ponit duas opiniones, secundam approbat.*

g ¶ *Debeat reuocari.*] Sic ergo patet, quòd lex in donatione dicta seruari debet, aliàs reuocatur. *C. de condic. ob cau. da. dictam legem. & l. fi. & C. de reuo. do. l. 1. & C. de do. quæ sub mo. l. 1. & 2.* Arg. contra. *C. de rescin. ven. ea conditione.* Sed ibi nō fuit dictū, quod venditio non valeret, si non satisfecerit reipublicæ. vñ ibi agitur tm̄ ad interesse, vt fiat, qđ cōuenit: vt *ff. de manu. testamen. l. Mania.* Et ex hoc videtur, quòd res tali modo donata, scilicet, vt non alienetur, alienari non possit: quod si fiat, reuocabitur. Sed pone causam necessitatis alienandi imminere, putà debitū, vel redemptionem captiuorum, nunquid poterit res ista alienari, vel alia quę sic tradita est, ne alienet: aliàs reuocetur? Videt, quòd sic: quia talis cōditio, ne liceat alienare rem meā, reprobatur à iure. *ff. de pac. l. penult.* & casus isti excipiuntur à iure 10. q. 2. *§. hoc ius.* Arg. contra, expressū est, quòd alienari nō potest, ex quo prohibetur à donatore. *in Auth. de alien. & emphy. contra. §. sanctissimas coll. 6. C. de reb. alien. non alie. l. Vlt. & c. de pac. inter empt. & ven. l. Vlt.* T. & alij quidam dicunt, quòd in tali casu res tali modo sine cōditione donata Ecclesię, ne alienetur, bene potest alienari si modo alias possessiones non habeat Ecclesia: quā si alias haberet, non posset alienari propter inhibitionē testatoris siue donatoris: in quo casu dicūt intelligendam dictam Auth. *§. sanctissimas. coll. 9.* quia vt dicit canō, pro captiuorum redemptione res Ecclesiæ alienantur. 12. q. 2. *aurum.* Alij dicūt, quod verius videtur, quòd res tali modo donata, ne alienetur, alienari nō potest etiam pro redēptione captiuorum: vt dicit dicta Auth. *§. sanctissimas.* quia non inuenitur expressum contrariū in eo casu: *ergo illi statuimus.* & *c. aurum*, non loquitur de talibus rebus, sed de vasis tantùm loqui videtur. Ber.

terposita conditione, donatur ^f, à donatore donum postea 10 reuocari non potest: Nisi fortè tali sit cōditione collatum, quòd ea cessante debeat reuocari ^g.

¶ Vrbanus iij.

¶ Contrahens matrimoniū sub cōditione non improbata, non compellitur matrimoniū consummare ante conditionis euentum. 20

CAP. V.

¶ Cap. 4. eo. tit. in 1. cōp. & post concilium Lateran. sub Ale. 3. p. 6. c. 11. Præter ea tatis supra in c. de illis. hoc tit. Vide plene per Syl uestrum in summa: verbo, matrimonium. 3. q. 4. adde Boetium decisione 64. incipit, & primò præsuppono.

SVper † eo verò quòd postulasti, vtrùm ille, qui in quandam mulierem consensit, si pater ^h eius suum præstaret assēsum, sit ad consummandum matrimonium compellendus: Respondemus, quòd cùm consensus liber dici non possit, qui 30 in alieno arbitrio ^i reseruatur, ac conditionem ipsa canonica

S*Vper eo.*] Qui per verba de præsenti cum muliere contrahit sub conditione, si pater consentiret: nisi pater cōsentiat, ad matrimonium non est cogēdus. hoc dicit. Communis diuisio: secunda ibi, *Respondemus.* & ibi primò soluit: secūdo remouet obstaculum ibi, *Nam licet.* Abb. Sic. 50

CASVS. Quidā contrahit matrimonium cū aliqua muliere sub aliena cōditione, vt, si patri eius placeret, Quæritur, vtrū sit cōpellēdus ad matrimonium consummādum? R̄ndet, quòd cōsēsus liber dici non potest qui in alieno arbitrio reseruat, & cōditio talis non improbat à iure, ideo nisi volūtas patris accedat, nō est ad matrimoniū cōtrahēdū cōpellendus. Postea r̄ndet Papa decretali Alexādri, q̄ dī huic ifsō cōtradicere: Dicit Alexāder sponsalia interposita cōditione contracta, licèt nō sit impleta conditio, si consēsus de p̄sēti intercedat, vel carnalis copula subsequatur, matrimoniū illud dissolui non debet. Illa decretalis non contradicit huic: q̄a talis consensus non est de p̄sēti habēdus, quamuis per verba de p̄sēti exprimatur, qui in alieno arbitrio habēdo consistit. Nota, quod matrimoniū sub cōditione contrahi potest, non tamē tenet, nisi conditio extiterit, vel recessum sit à conditione per contrarium factum. 60

¶ *Glo. seq. ccadunat textum, quærit, arg. pro, & soluit.*

h ¶ *Si pater.*] Sic ī eo. c. prox. sic ergo matrimoniū contrahitur sub conditione, sicut & emptio, vel alij cōtractus. *ff. de contrahen. emp. hac venditio.* nec obstat. *ff. de reg. iur. actus legitimi.* actus enim illi non sunt contractus, sed quasi contractus. 70

¶ *Glo. seq. no. alleg. vnam concor. soluit contrarium.*

i ¶ *Alieno arbitrio.*] Vbi eñ substantia cōtractus confertur in arbitrium expressæ personę, non valet contractus, nisi ille arbitretur. *C. de contrah. emp. super rebus.* sed testm̄ in alterius volūtate expressè commissū non valet, vt si ita dicam: instituo te hæredem, si Titius voluerit. *ff. de hær. inst. si quis Sempronium. & ff. de cond. & demon. nonnunquam.* sic ne legatum expressè commissum in alterius voluntate. vt ipse dicit: sed vt arbitretur bene. *ff. de leg. 2. l. 1. §.* Sed pone, iste significauit hoc patri suo absenti, sed antequā pater consentiat, mutat voluntatem, & tibi dicit, quòd nullo modo vult illā, etiamsi pater consentiret: pater hoc ignorās cōsentit, nunquid est matrimoniū inter eos? vi. quòd sic. *ff. man. si mandassem, & ī. de rescrip. ex parte, & ī. de procur.* mandato 80

c De hoc supra de testa. *Ioan. And.*

mandato, dico, q ex quo pater consensit, cōpelli debet, vt illā recipiat. arg. ī. *de despon. impu. de illis. in fi.* nō est tñ matrimonium inter illos: vnde si cōtrahat cū alia, tenebat: quia nō dicitur cōsensus, nisi sit tēpore, quo pater cōsensit: quia nec dicitur habere talem potestatem, nisi cui cōcessa durat. arg. *ff. quod cuiusque vniuersitatis eorum. §. quod si actor*[a]. vbi deest legitimus consensus, nō est matrimonium. Ber.

¶ *Glos. seq. signat contrarium, & soluit.*

a ¶ *Non improbent.*] Ar. contra. ī. c. 1. ibi loquitur de conditione inhonesta, quæ tamē non est cōtra substantiam matrimonij. ī. *eo. c. vlt.* Ioan.

b ¶ *Alexander.*] ī. *eo. de illis.* Ber.

c ¶ *Consensus.*] De præsenti. sic ī. *eod. de illis. & ī. c. prox.*[b]

d ¶ *Nequaquam.*] Sic hoc facit cōditio apposita, quæ suspendit contractum vsque ad tempus cōditionis extantis: vt dictum est ī. *eod. verum.*

non improbent[a] instituta: nisi voluntas patris postmodum intercedat, nequaquam cogendus est ad matrimonium contrahēdum. Nam licèt Alexander[b] Papa responderit, quòd sponsalia interposita conditione contracta, ipsa non impleta, si consensus[c] de præsenti intercedat, vel carnalis copula subsequatur, dissolui non debent, sed firmiter obseruari, nequaquam[d] est nostræ diffinitioni aduersum, cùm huiusmodi consensus non sit de præsenti habendus, licet per verba de præsenti euidentiùs exprimatur, qui in alieno arbitrio nō habito, sed habendo, consistit.

¶ Innocentius iij. Masicañ. † Episcopo.

¶ Qui sub honesta conditione sponsalia contrahit, & ante euentum conditionis desponsatam cognoscit, à conditione recedit.

CAP. VI.

PEr † tuas litteras intimâsti, quòd cùm quædam mulier P. nomine N. postularet in virum, asserens inter se mutuum de præsenti consensum interuenisse, & carnalem copulam accessisse: vir ipse quamuis contracta sponsalia, & carnalem copulam non negaret[e], asserebat se tamen illam in vxorem ducere non teneri: quia sponsalia inter ipsos sub hac fuerunt conditione contracta, si pater eius, & patruus sponsalibus consentirent: sed ipsi quamcitò nouerunt, & sponso cōtradixerūt, & spōsæ. Verū Mulier replicabat, quòd licet fides præstita fuerit ab vtroque sub cōditione præscripta, nō tamen sibi fuerit à patre viri, vel patruo aliquando cōtradictū: & ante tēpus cōtradictionis expresśū à testibus, & post, dicebat inter se carnalē copulā accessisse, &c. *infrà.*

¶ Cōsultationi tuæ taliter respōdemus, quòd cū liquidò constet, quòd post cōtracta spōsalia, carnalis est inter eos copula subsecuta[f], pro matrimonio est præsumēdū[g]: quia videtur à cōditione apposita recessisse: Nam & si probatū sit, quòd postquā pater, & patruus viri cōtradixere spōsalibus[h], idē vir mulierem illam carnali cōiūctione † cognouerit, nō est tamē aliquo modo probatū[i], quòd antequā ipse cognouisset eādem, pater eius, & patruus contradicere curauissent.

PEr tuas.) Cōmunis diuisio. Secunda pars ibi, *Consultationi.* Abbas.

CASVS. Quædam mulier P. nomine, petebat quendam in virum N. nomine, dicens, q mutuus consensus inter eos, & carnalis copula accessit: vir ille non negabat sponsalia cōtracta, & carnalem copulam: dicebat tñ se non teneri illā ducere in vxorē: quia spōsalia inter eos tali cōditione contracta fuerunt, si pater eius, & patruus sponsalibus consentirent. Sed ipsi quā citò sciuerunt, cōtradixerunt. Testes super hoc recepti fuerunt: testibus receptis, & publicatis, dicebat mulier, quòd licèt spōsalia cōtracta fuissent sub conditione prædicta, non tamen sibi fuerat à patre viri, vel patruo contradictum, & ante tempus conditionis expressum à testibus, & post, dicebat inter eos carnalē copulā accessisse: iudex dubitans qualiter esset in hoc negotio procedēdū, processum causæ ad dominū Papam remisit. Ipse inspectis attestationibus, respōdet eidē, q cùm manifestè cōstet, q post cōtracta spōsalia carnalis copula sit inter eos subsecuta, pro matrimonio est præsumendum: quia recessisse videntur à cōditione apposita: quia & si constet per testes, q postquam pater, & patruus viri contradixerunt spōsalibus, idem vir carnaliter cognouit eandem: non est tamen aliquo modo probatum, quod antequam ipse cognouisset eandem, pater, & patruus eius contradicere curauissent. Nota, quòd dubia probatio non facit fidem: & apertè, & clarè debet quis intentionem suam probare, prout hic patet.

e ¶ *Non negaret.*] Sed confitebatur se illam pluries diuersis temporibus cognouisse: post sponsalia contracta, ex tali confessione proceditur contra ipsum: quia non probauit conditionem ante carnalem copulam.

f ¶ *Subsecuta.*] Pluries, & diuersis temporibus, aliàs non videretur bene sententiatum, cum probatum fuerit per testes viri, quòd post contradictionem patris eam cognouisset. sim. ī. *de fide instrum. cùm Ioannes, ad fin. & ī. de proba. in præsentia.* & ita dubia probatio non sufficit.

¶ *Glo. seq. obiicit, & soluit. Secundò format quinque quæstiones successiuè, & illas soluit.*

g ¶ *Præsumendum.*] Sed quare præsumitur istū recessisse à cōditione, quia non est præsumendum aliquem recedere à iure suo. ī. *de renun. super hoc.* cum præcedens consensus durare intelligatur. arg. ī. *de bap. maiores. in fi.* & ex eo quòd primò, & vltimò contradixit, præsumitur, quòd medio tempore nō consensit. 18. di. *quia sunt culpa. & ī. de cele. Miss. cùm Martha vers. si tunc igitur in cælum. &* 1. q. 1. *iudices. in fi.* & præcedens voluntas probatur per sequentem. 34. q. 1. *cùm per bellicam.* Præterea si pendente conditione res tradatur, & postea non existat conditio, res tradita repetitur *ff. de condi. inde. sub conditione ff. de pers. & commo. rei ven d. quod si.* Præterea conditionalis consensus nullius est ante cōditionē extātē. *ff. de ver. sig. cedere diem.* si ergo nullus præcessit cōsensus, solus coitus matrimonium non facit ī. *eo. prox. c. vlt.* Dicas ergo, quod consensus præcessit de futuro: vt patet in si. quamuis p verba de prēsēti expressit. ī. *c. prox.* & ita carnalis copula subsecuta inducit matrimoniū præsumptum. ī. *de spon. is qui. & ī. eod. de illis. & ī. c. prox.* & fauore matrimonij introducta est hęc præsumptio: quia per carnalem copulam ipso facto videtur consensum exprimere de præsenti, & à conditione recedere. sic per puram conditionem receditur à conditionali. *ff. de contrah. emp. sed Celsus. §. vlt.* Sed quid si ante coitū protestetur se nolle per hoc recedere à conditione? nec illud prodest. ī. *de conf. cum M. & ī. de appellat. sollicitudinem.* Item quid si dicam: Contraho tecum: si te virginem[c] inuenero? Videtur, quòd sit matrimonium. ī. *eo. c. 1. & ī. c. prox. & 32. q. 2. solet.* quia nec talis error dirimit matrimonium. 28. q. 2. §. 1. sed nec dirimit emptionem. *ff. de contrahend. emptio. alioquin. §. 1.* Dicas, quòd talis conditio non impedit matrimonium. Item quid si contraho cum aliqua sub conditione, deinde cum alia purè? tenet matrimonium[d]. Sed pone, quòd postea existat conditio? Videtur, quòd teneat primum: quia perinde videtur, ac si à principio purè contraxisset. *ff. qui poen pig. hab. potest. arg. ī. de frigi. fraternitatis. in fi.* sed secus est in matrimonio: quia non trahitur retro, vbi ab initio non fuit: quantum tamen ad filios legitimandos retrotrahi videtur. ī. *qui fi. sint le. tanta.* Item quid si contrahitur matrimoniū sub conditione, quæ omnino extitura est? Videtur idem, ac si purè contraxisset. *ff. de condi. indeb. quòd si.* & secundum hoc est matrimonium, antequam existat conditio. Sed dic, quòd ibi non est matrimonium[e]: sed expectatur euentus conditionis: & tunc primò erit: & si medio tempore contraheret cum alia, teneret matrimonium, licèt videatur, quòd ex futuro euentu pendeat, an sit matrimonium: vt dixit Ioan. per decreta. ī. *de frigi. fraternitatis.*

¶ *Glos. seq. arg. à contrariis, & rationem reddit.*

h ¶ *Sponsalibus.*] Ergo si contraxissent ante carnalem copulam, coitus nihil postea operaretur: quia nihil est ibi purum, vel conditionale: quod confirmet, vel ducat ... esse talis coitus. *supra eo. prox. c. vlt. in fi. arg. supra de confirma. examinata.* Ber.

¶ *Glo. seq. notat, allegat concordant. & causam exprimit.*

i ¶ *Probatum.*] Not. quòd contra eum fit interpretatio, qui testes produxit, cùm expresse non probant id, ad quod inducuntur: sed obscurè. sic ī. *de probatione. in præsentia.* & quia per cōfessionem vtriusque constabat, quòd pluries post spōsalia cōtracta carnalis copula fuit subsecuta, & ideo quia non expressè constat per testes, quòd contradictio patris præcessit copulam, fit interpretatio pro matrimonio præsumpto, cum iam esset fundata intentio mulieris.

¶ Gregorius ix.

¶ Si in cōtractu matrimonij apponitur cōditio turpis, vel impossibilis, habetur pro nō adiecta, nisi sit cōtra substantiam matrimonij: quia tūc vitiat contractū. Hoc dicit hoc c. notabile, & multùm allegabile.

CAP. VII.

SI † conditiones contra sub-

SI cōditiones.] Diuidit: quia sunt duæ partes. In prima tractatur de

c De hac quæstione vide Aretinum consil. 12. & omnino Syluestrum in summa, verbo, matrimoniū. 3. q. 8. vbi optimè interpretatur sententiam glossæ, & Doctorum hic.

† commixtione.

d Idem hic Ven. & Gos. supra c. pro. quia ex conditionali obligatione sola ... oritur. Inst. de verb. oblig. ex cōditionali. Ioann. And.

† illustris est hæc decretalis: de cuius intellectu, & materia vide præ aliis Dominicum Sotum l. 4. sent. di. 29. q. 1. ar. 2. & 3. Adrianū super 4. c. 7. de matrimonio, & Couarruuiā citatum super glossā c. præcedentis.

e Hæc opinio glossæ communiter reprobatur, & præter Doctores hic, vide omnino Sotum l. 4. sē. dis. 29. q. 2. art. 1. ver. hinc colligitur Syluestrum, verbo matrimonium 3. q. 2. & Couarruuiam in epitome l. 4. dect. p. 2. c. 3. §. 2. ver. est & aliud.

tur de conditione turpi, quæ est contra substantiam matrimonij. In secunda de turpi, vel impossibili ibi, *Licet*. Abbas.

C A S V S. Aliquis contrahit matrimoniũ sub conditione, quæ est cõtra substantiã matrimonij, hoc modo. Contraho tecum, si prolẽ caues, vel donec inueniã aliã dignitatem honore, vel facultatibus, vel si pro quæstu te adulterandam tradas. Quæritur, vtrũ in talibus casibus teneat matrimoniũ? Rñdet Papa. quantũcunque matrimonialis cõtractus sit fauorabilis, tñ in casib⁹ prædictis caret effectu: quia. aliæ appositę cõditiones in matrimonio, si turpes fuerint, aut impossibiles, debeãt pro nõ adiectis haberi ppter fauorem matrimonij. Not. q̃ cõditio apposita in matrimonio cõtra substãtiã ipsius reddit matrimoniũ nullũ. Aliæ verò cõditiones pro non adiectis habẽtur, si apponantur.

stantiam coniugij [a] inserantur: putà si alter dicat alteri: Contraho tecum, si generationem [b] prolis euites: vel donec inueniam aliam [c] honore, vel facultatibus ditiorem: aut si pro quæstu [d] adulterandam te tradas: matrimonialis contractus, quantumcunque sit fauorabilis, caret effectu. Licèt aliæ † conditiones appositæ in matrimonio, si turpes, aut impossibiles [e] fuerint, debeant propter eius fauorem [f] pro non adiectis haberi.

TITVLVS VI.

Qui Clerici, vel vouentes matrimonium contrahere possunt.

¶ Alexander iij. Remeñ. Archiepõ.

¶ Diaconus, vel Subdiaconus matrimonium contrahere nõ possunt: & si contraxerint, etiamsi sint facti irregulares, debent separari.

a ¶ *Contra substantiã coniugij.*] Quod dicitur hic, sumptũ fuit de illo c. 32. q. 2. *solet.* & c. *aliqũ*. Nota ergo, q̃ quædam conditiones apponi possunt in matrimonio licitæ, quæ à iure admittũtur, putà si centum mihi dederis, si patri meo placuerit, vt s. *eod. de illis, super eo. per tuas*: hmõi enim conditiones honestæ sunt, nec sunt cõtra substãtiã matrimonij: quia potest esse cum illis: vnde nõ probat hoc esse quod ab hoc contingit abesse. s. *de trãs. la. inter corporalia*. Est & alia conditio honesta, quæ est de substantia matrimonij, vt cùm Christianus dicat Iudææ, vel hæreticæ: contraho tecum, si vis fieri Christiana: sine ista non teneret matrimonium. 28. q. 1. *non oportet*. Sunt & aliæ conditiones inhonestæ, & turpes, de quibus hic fit mentio: & illarũ quædam sunt contra substantiã matrimonij, ita vt illis appositis non teneat matrimoniũ, de quibus hic habes in principio & c. prædictis. *solet aliquando*. Sũt & aliæ inhonestę, turpes, aut impossibiles, vt si dicã: cõtraho tecũ, si furtũ feceris, si homicidiũ feceris: istæ enim sunt turpes. Idẽ est, si sit impossibilis, vt si dico: cõtraho tecũ, si dederis mihi imperiũ, si digito cœlũ tetigeris *ff. de inu. rup. testa. l. cùm in secundo.* huiusmodi conditiones nõ sunt cõtra substantiã matrimonij: & de talibus intelligitur, quod dicitur in fi. si turpes, aut impossibiles: & ideo si apponãtur, pro nõ adiectis haberi debẽt: vt dicit in fi. & s. eo. c. 1. quod de hmõi conditionibus intelligitur, & matrimoniũ tenet. & sic videtur q̃ oĩs cõditio, quæ est contra naturã cõtractus: ipsũ impediat, si apponatur. Et hęc est ratio, cũ tria debeãt esse bona matrimonij, saltẽ quoad ppositũ, sc. fides, proles, & sacramẽtum. 27. q. 2. *omne itaque*. Per illas tres conditiones extinguũtur illa tria bona, quæ in quolibet matrimonio necessaria requiruntur, aliter non erit matrimoniũ. Vt hic patet. Sed contra videtur 10. q. 1. c. 2. vbi tenet cõtract⁹ non obstante conditione contra naturam contractus. Et ar. contra 28. di. *diaconi*. vbi tenet ordinatio, licèt dicat se velle habere vxorẽ, q̃ est cõtra ordinis substantiã. Itẽ quid si dicat: profiteor talẽ religionem, ita q̃ possim proprium habere, & vti matrimonio? Videtur, quòd tenet monachatus, j. *tit. prox. insinuante*. Nõ credo, q̃ teneat monachatus sub hac cõditione: quia illa est contra substantiã monachatus. s. *de statu monac. cùm ad monasterium in fi.* & arg. s. *de conuer. coniug. dudũ.* hæc fuit opinio Hug. quam inuenies 29. q. *vlt. c. si qua mulier*. §. *nunc autem*. Alij contradicunt.

b ¶ *Si generationẽ. &c.*] Ista conditio est contra bonũ prolis.

c ¶ *Donec inueniam aliam.*] Hæc conditio est contra sacramentum, quod debet esse indiuiduum.

d ¶ *Aut si pro quæstu.*] Exemplum est de conditione, quæ est contra bonum fidei.

¶ *Glos. seq. dat simile in vltimis voluntatibus.*

e ¶ *Impossibiles.*] Simi. s. *de pact. c. vlt.* & sic in testamento turpis conditio pro nõ adiecta habetur [b]. *C. de instit. & subst. l. reprehẽdenda. & ff. de condit. inst. l. quidam. & C. de his quæ pœn. nomi. in testa. re. l. vnicam in fin. & ff. de leg. 1. turpia. ff. de vsu, & h. abi. sed neque.* sic turpis, siue impossibilis stipulatio, etiam in aliis contractibus non obligat. *ff. de verb. oblig. generaliter. & l. seq. & ff. de actio. & oblig. non solum. Inst. de inuti. stipula. §. 1. impossibile.*

f ¶ *Propter eius fauorem.*] Sic ergo matrimonium est fauorabile est: vnde ppter ipsius fauorem pater, & mater in ipsius prærogatiua ad testimonium admittuntur, qui in aliis contractibus repelliũtur. j. *qui matri. accus. pos. videtur. in fine.* & plura alia specialia ibi obseruantur, vt notatur j. *vt lite non contestata.*

CAP. I.

De † Diacono, qui in sabbato sancto alium Diaconum vulnerauit, & vxorem accepit [g]: Hoc tuæ prudentiæ respondemus, quòd si contrito, & humiliato [h] corde ad Ecclesiam redire voluerit, dimissa illa, quam accepit in vxorem, & absolutione [i] obtenta: iniuncta † sibi pœnitentia de vtroque excessu, post eam peractam dispensatiuè [k] poteris ei Diaconatus officium reddere: & si perfectæ vitæ, & conuersationis fuerit, eum in Presbyterum ordinare. Subdiaconum autem, siue hominem interfecerit [l], siue non, matrimonium non posse contrahere, sacrorum canonum [m] censura demonstrat.

QVI CLERICI, vel vouentes matrimonium contrahere possunt.

¶ *Suprà visum est de vno impedimento contra substantiã matrimonij: nũc restat videre de aliis impedimentis, & aduerte, quòd rubrica ista nihil ponit dispositiuè, sed procedit interrogatiuè, scilicet qui clerici, vel vouẽtes matrimonium contrahere possunt.*

De hac materia tractatur 26. di. per totum & 27. q. 1. & q. 2. & 27. q. 1. per totum.

De *diacono.*] Habet duo dicta Secundum ibi, *Subdiacono*. Abbas.

C A S V S. Quidam diaconus in sabbato sancto alium diaconum vulnerauit, & vxorem accepit: Quid sit agendum de ipso quæritur? Rñdet Papa, q̃ si corde contrito, & humiliato, ad Ecclesiam redire voluerit, absolutione obtenta, & imposita sibi pœnitẽtia de vtroque excessu, ea peracta, poterit Eps suus cũ ipso dispensare, & officium diaconatus sibi reddere, & si bonæ vitæ apparuerit, in presbyterum ordinare. In fine dicit, q̃ diaconus q homicidium fecerat, siue etiam non fecerat, matrimoniũ contrahere non potest. Nota quòd Episcopus potest dispensare cũ his, qui in sacris ordinibus contrahunt matrimonium.

g ¶ *Vxorem accepit.*] De facto: quia non potuit de iure [c]. 32. di. *erubescant.* & c. *placuit.*

h ¶ *Contrito, & humiliato.*] Aliàs nõ est recipiẽdus: q̃a venia nõ dat nisi correctis. 24. q. 2. *legatur.* nec põt gaudere se correctũ, nisi pri⁹ doleat se fuisse puersũ. 23. q. 7. *quemadmodũ*. Et dicit lex: delicti enim veniã pœnitẽtib⁹ indulgem⁹. *C. de hær. Manichæi. & C. de sũma Trinit. & fide cathol. l. vlt. & de pœn. di. 1. omnino, & de consecr. di. 4. omnis qui.* & dixit Salomon: *Qui abscondit peccata sua, non videbit lumen in æternum.*

¶ *Glo. seq. recit. per q. quæ fuit dubitationis causa.*

i ¶ *Absolutione obtenta.*] Non dicit, à quo debet peti, vnde videtur, quòd à Papa tm̃. 17. q. 4. *si quis suadente.* & præcipuè propter atrocitatem facti. vnde etiamsi esset monachus, Abbas ipsum absoluere non posset. j. *de sent. excom. cùm illorum.* Vel fortè ex ista indulgentia speciali ipsum potuit absoluere, quod est verum: vt patet in antiqua.

¶ *Gl. seq. alleg. concor. signat contrarium, & soluit: secundò signat contrarium, & ibi remittit.*

k ¶ *Dispensatiuè.*] Et ita epi possunt etiã dispensare cũ clericis constitutis in sacris ordinibus, si cõtrahãt de facto *sim. j. de cleri. coniu. sanè 2.* At cõtra. s. *de biga. nuper.* sed illud intelligitur de illo, qui in sæculari habitu vnam habuit de iure vxorem, & in sacro contraxit: cum illo tanquam cum bigamo, non potest dispensari. arg. contra. j. c. prox. sol. vt ibi. B.

¶ *Glo. seq. recit. per q. sc. à quo debeat absolui: & dupliciter soluit.*

l ¶ *Interfecerit.*] Putabat enim forte iste Archiepiscopus propter homicidium, quòd degradari debeat, & quòd amitteret ordinem, quod non est verum: quia character in anima impressus non tollitur: vt 1. q. 1. *quod quidam* vnde non potest contrahere: propter delictum enim non est alicui subueniendum *ff. quib. ex cau. maio. sed & si per prætorem. § item.* nec melioris conditionis debẽt esse, quàm peiores. *ff. quod vi, aut clam. ferum.* nemo enim delinquendo fit melior. *ff. ad l. Fal. pretia. & 16. q. 1. legi.* sic malæ fidei possessor non debet esse melioris conditionis, quàm bonæ fidei. *ff. de petitione hæreditatis. & à domino, vel à patre. §. si prædo.*

m ¶ *Canonum.*] 32. di. *si quis eorum. & c. de illo. & c. 1. & 84. dist. cùm in præterito.* Ber.

Ex litte-

Margin notes (left): † Licèt a- liàs. — a Diuersa ratio est in Iudæa, seu qualibet alia infideli, & hæretica, nam cũ infideli Christianus nullum contrahit matrimonium ob cultus disparitatem, cum hæretica verò contrahit, etiã si non conuertatur, licet graui- ter peccet B. Tho. lib. 4. sen. d 39. q. 1. art. 1. & 2. & communiter Theologi. Couarru. in Epitome lib. 4. decr. p. 2. c. 6. §. 2. adde Simancam cathol. instit. tit. 40. de matrimonio. — a Hæc vera secundum Vinc. si apponatur in persona legatarij. ff. de leg. 1. ab omnibus. secus si apponatur in persona hæredis, vel alterius, & sic intelligitur Inst. de leg. in fin. Ioann. And.

Margin notes (right): † Cap. 1. co. ti. in 1. cõp. & post concilium Lateranen. sub Ale. 3. p. 16. c. 1. Iam qui in sacris cõstituti matrimonium contrahunt, infra. 31. fuit de hæres. Simancas cath. insti. tit. 40. de matrimonio. — † Aliàs stat iniuncta quoque sibi, &c. — c Vide Margaritam Lat. d. 31. & ibidẽ D. Hier. Thomas. & F. Thom. quæstionibus addens ad 3 p. q. 55. ar. 3. vnde accipitur lumen ad decretales, & glossa. — d Loquitur de æstimatione serui, qui dedit noxam. Ioann. And.

¶ Idem Cenomañ. Episcopo.

¶ *Subdiaconus matrimonium contrahere non potest:*

CAP. II.

EX † litterarum tuarum tenore accepimus, quòd lator præsentium in Subdiaconatu officio constitutus, quandam sibi in coniugem copulauit, quam † eundem abiurare [a] fecisti. Super quo prudentiam tuam in Domino commendamus, mandantes, quatenus si ad monasticum † ordinem trãsire voluerit, & tibi post laudabilem conuersationem ipsius visum fuerit, eũ ad maiores ordines promoueri concedas; quòd † si ad religionem se transferre noluerit, cum neque in Subdiaconatu [b] ministrare, neque ad altiores permittas ordines promoueri: in minoribus [c] tamen ordinibus poterit ministrare.

¶ Idem Vigoriẽ. † Episcopo.

¶ *Votum solemne impedit, & dirimit matrimonium post contractum: votum simplex tantùm impedit cõtrahendum, sed non dirimit post contractum.*

CAP. III.

MEminimus [d]. † & infra.
¶ Respondemus, quòd si quisquam, qui se religioni deuouit, & habitu suscepto professionem [e] fecit, postmodum sibi aliquam copulauerit, est cogendus ab ea recedere, & ad Ecclesiam, cui se contulit, sine contradictione transire. Verùm si nec habitum [f] suscepit, nec professionem, sed votum solummodò fecit, & se ad religionem transiturum [g] promisit, licèt postea matrimonium contraxerit, non est cogendus ad religionem transire, & matrimoniale votum rescindere.

¶ Idem Luceñ. Episcopo.

¶ *Susceptio habitus Professorum extra religionem à non habente potestatem incorporãdi religiosos, impedit in dubio matrimonium contrahendum, sed non dirimit contractũ. hoc dicit secundũ intellectum, quem tenet Panormitanus.*

CAP. IIII.

COnsuluit † nos tua fraternitas quid faciendum sit de nobili muliere, quæ vestibus pretiosis abiectis, mutauit habitum [h], & de manu Presbyteri velamen [i] assumpsit: sed non renunciauit [k] propriis, nec intrauit claustrum, nec in manu alicuius Episcopi, Abbatis, vel Abbatissæ, aut super altare [l] professa est, vel obedientiã promisit: postmodũ verò elapso anno, abiecto religionis habitu, cuidam nobili nupsit. Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd sicut simplex† votũ matrimonium impedit cõtrahendũ. & non dirimit [m] iam contractum: ita habitus sine professione susceptus [n], ne contrahatur, impedit: sed contractum nequaquam dissoluit.

EX litterarum.] Communis diuisio, consultatio, & responsio. Secunda ibi, *Super quo*, Abbas.

CASVS. Quidam subdiaconus copulauit sibi quandam mulierem in vxorẽ. Episcopus suus fecit illum abiurare ipsam, mittẽs ipsum de nouo Papæ, petẽs quid sit de ipso faciendũ: Papa commẽdat ipsum, mandãs, quatenus si ad religionem transire voluerit, & dignus apparuerit, poterit illum ad maiores ordines promouere: quod si ad religionẽ trãsire noluerit, neque in subdiaconatu permittat illum administrare, neq; ad maiores ordines promoueri: sed in minoribus poterit ministrare. Nota, quod hîc non permittit Papa dispensare cum illo, qui contraxit in ordine subdiaconat[a]: sed in præcedenti capitulo dicit Papa, quod Episcopus cum tali dispensare potest: ratio redditur in glossa in capitulo isto signata. Item fauore religionis mitius agitur cum aliquo. Item si subdiaconus contrahit matrimoniũ, in ordine subdiaconali ministrare non debet.

¶ *Glos. seq. signat contrarium, & soluit dupliciter.*

a ¶ *Abiurare.*] Arg. contrà. *s. de cohab. cle. & mu. clerices.* illud intelligendum est, vbi suspicio habetur de periurio, vt sæpe faciũt inter se concubinarij: tunc non exigitur iuramentum, vt ibi satis colligitur: vel illud circa contuberniũ, hoc in diuortio cuiuscumque matrimonij. 35. q. 6. *ab isto die.*

¶ *Glos. seq. obiicit decretali proximæ & soluit dupliciter.*

b ¶ *In subdiaconatu ministrare.*] Arg. *contra.* s. *c. proxi.* vbi dispensatur cum eo, qui in pluribus deliquerat, quàm iste. Quæ fuit ergo ratio? placuit hoc domino Papæ, vt maiorem gratiam faceret illi, quàm isti: illa potuit esse ratio: quia non videbatur vere pœnitens, & præsumptio erat contra ipsum de sua incontinentia. & cum talibus non est dispensandum, cùm pro reuersionis spe prauæ actionis desideria concipere non formidant. 50. *dist. cap. 1. & c. vt constitueretur.* & ideo Papa prohibet, ne cum ipso dispenset, cum aliàs suo iure dispensare posset. vt s. *cap. prox.* sed si intrare voluerit religionem, tunc fauore religionis poterit circa ordinem dispensare. sic j. *de apostat. cap.* 1. vel de consilio loquitur, cum de iure suo Episcopus possit dispensare cum ipso, *vt s. cap. prox. & s. de cleri. coniuga. sanè.* Ber.

c ¶ *In minoribus.*] Sim. 30. *dist. placuit. & 15. q. 8. si quis presbyter.* Ber.

MEminimus.] In prima parte ponitur decisa consultatio. In secunda distinguens rñsio. Secundum membrum ibi. *Verùm.* Abbas Siculus. Aliquis suscepit habitum religionis: quæritur, an possit postea contrahere matrimonium? Respondet Papa, quòd si deuouerit religioni, & professionem fecerit, postea matrimonium contrahere non potest: quòd si contraxerit postea, compellendus est eam dimittere, & ad monasterium redire: sed si nec habitum suscepit, nec professionem fecit, sed solummodò votum fecit, si postea contraxerit, non est cogendus ad religionem transire, nec matrimonium debet rescindi. Nota, quòd votum simplex non impedit matrimonium contractum, cùm sit fortius vinculum, quàm votum simplex.

¶ *Glossa sequens casum inchoat.*

d ¶ *Meminimus.*] CASVS. Aliquis promisit transire ad religionem, & habitum religionis suscepit, postea contraxit matrimonium quæritur, quid iuris? & respondetur, prout sequitur in littera.

e ¶ *Professionem.*] Quæ etiam sola facit monachum. s. *de reg. porrectum.* vnde in sæculo remanere non debuit, nec contrahere [b] matrimonium, immò compelli debet redire ad monasterium. s. *de regul. sicut.* vt hîc dicitur, *arg. 27. distin. quod interrogasti. & 27. q. 1. quasi per totum.*

¶ *Glossa sequens soluit contrarium.*

f ¶ *Nec habitum.*] Maximè: quia solus habitus nõ facit monachũ, sed professio regularis, s. *de regular. porrectum.* nisi gestaret habitum monachalem cum aliis per annum: quia tunc præsumitur professionem fecisse, vt postea eiectus non liceat. s. *de reg. ex part. & c. vidua.*

g ¶ *Transiturum promisit.*] Et ita votũ fuit simplex tantum: quòd per fortius vinculum tollitur. j. *eod. rursus.* 27. *dist. si vir. 17. q. 2. nos nouimus.* æqualiter [c] tamẽ cum solemni obligat apud Deum, vt dicit illa decretalis, *rursus.* vbi de hoc dicetur.

COnsuluit.] Susceptio habitus sine professione non dirimit matrimonium cõtractum, sed contrahẽdũ impedit. hoc dicit. sed hæc summatio est nimis generalis. Primò ponitur consultatio. Secundò rñsio, ibi, *Consultationi.* Abbas. CASVS. Quædam nobilis mulier vestibus pretiosis abiectis mutauit habitum, & de manu presbyteri velum assumpsit, sed non renunciauit propriis, nec intrauit claustrũ nec in manu alicuius professa est, vel obedientiam promisit, postmodum anno elapso matrimonium contraxit. Quæritur quid iuris? Respondet Papa, quod sicut simplex votum impedit matrimonium contrahendum, sed non dirimit iam cõtractum, ita habitus sine professione susceptus impedit, ne contrahatur, sed non dissoluit iam contractum. Nota, quòd votum simplex impedit matrimonium contrahendum, sed non dirimit iam contractum. Item habitus sine professione monachum non facit.

h ¶ *Mutauit habitum.*] Nulla facta professione, seu voto; vnde non impeditur [d] matrimonium. 17. q. 1. Gonsaldus. & j. *eod. c. prox.* Ber.

i ¶ *Presbyteri velamen.*] Scilicet, probationis, qui distinctus esse debet ab habitu professorum. s. *de reg. cap. penult.* qui non dirimit matrimonium iam contractum. s. *cap. prox. & j. eod. rursus.*

k ¶ *Non renunciauit.*] Per hæc, quæ hîc enumerantur, patet, q non assumsit religionem, nec habuit propositũ mutandi sæculum: vnde libere exire potuit infra annum, & etiam anno completo. s. *de regul. c. pen.* vbi dicitur, quòd euidenter debet apparere, si sæculum mutare voluerit: & ita signa mutationis euidenter debent apparere, ad hoc vt aliquis censeatur monachus, aliàs exire poterit infrà annum, & anno finito. 20. q. 1. *illud.*

l ¶ *Super altare.*] Vide, qualiter quis potest profiteri in manu Episcopi. 27. q. 2. *viduitatis*, & in manu etiã monachi [e]. j. *eo insinuante.* & coram sacerdote per ipsius benedictionem. 27. q. 1. *sciendum & 20. q. 1. vidua & super altare,* vt hic dicit.

¶ *Glossa sequens obiicit, & soluit.*

m ¶ *Non dirimit.*] 27. *dist. c. presbyteris. §. hinc distinguendum. & c. si vir. & j. eo. rursus. s. de regularibus porrectum.*

n ¶ *Susceptus.*] Sed videtur quòd eo ipso suscepit habitũ & velamen

b *Immò contrahendo professus fit de hæresi, Simõ. ac canis. instit. tit. 40. de matrimonio, vbi plenè, & rectè.*

c *Qualiter hoc sit intelligendum, docet pulchrè B. Th. in d. q. 53. ar. 2. ad 1. arg.*

† *Cap. j. eo. tit. in 1. compilat. & post conc. Later. pa. 45. t. 1.*

† *Vide omnino citatos paulò antè in c. meminimus. eod. tit.*

d *Secundùm Pet. & Abbatem. nullùs dicisset, non dirimitur: nam bene impedit; cùm sit votũ simplex: vt patet in fine Ioa. And.*

e *Ad hoc misit. s. de regul. ad Apostolicam. Ioan. And.*

lamen, votum suum solemnizauerit, ita vt ad monasterium redire cogatur. arg. s. de reg. vidua. 27. d. quod interrogasti. littera istius c. satis soluit contraria illa: hic contrahebat, quòd absolutè habitum non mutauit, ibi verò eo animo, & proposito habitum, & velamen susceperunt, vt monachæ essent, vnde postea non audiuntur, etiamsi contrarium vellent iurare. Bernar.

VEniens.] Primò narrat casum præmissa causa. Secundò ponit mandatum ibi, *Nos itaque.* Abbas.

CASVS. Quædam mulier promisit fide data se nupturam cuidam viro absenti, postmodum audiens plura de crudelitate ipsius noluit cum eo contrahere: & cùm timeret, ne compelleretur contrahere cum ipso, in manu M. Eremitæ votum cōtinentiæ promisit, quæ tamen vestem, vel locum non mutauit: vir hoc audito cum alia contraxit: dictus Eremita ad dominum Papam accessit, proponēs ei prædicta: ipse considerans tutius esse, vt prædicta mulier post fidem, & votum simplex matrimoniū contrahat, quàm fornicationem incurrat: mandat, vt si non est ampliùs in facto processum, de fide mentita, & de voto violato pœnitētiam imponat, & ei det licentiam contrahendi. Nota, quòd post votum continentiæ simplex matrimonium contractum non dissoluitur.

¶ Idem.

¶ *Votum castitatis de præsenti impedit matrimonium contrahēdum: Ecclesia tamen ex causa matrimonium contrahi quandoque permittit. hoc dicit inhærendo litteræ.*

CAP. V.

VEniens † ad præsentiam nostram M. Eremita proposuit, quòd I. mulier cuidam viro absenti [a], fide data, se nupturam promisit [b]: sed postmodum audiens plura de seueritate [c] ipsius, ei noluit copulari. Cùm itaque timeret, ne illi nubere cogeretur, in manibus suis continentiæ votum [d] promisit: non tamen locum, aut vestem mutauit: quo audito, vir aliam sibi copulauit. ¶ Nos itaque attendentes tutius esse, vt præfata mulier post fidem, & votum simpliciter oblatum, matrimonium cōtrahat, quàm fornicationis [e] reatum incurrat. Mandamus, quatenus si plùs nō processit, sibi de fide mentita, & voto violato [f] congruam satisfactionem indicas, & ei, cui vult, nubendi in Domino licentiam tribuere non postponas [g].

† Cap. 8. eod. tit. in 1. cōpilat. & post conc. Later. p. 4. cap. 10. Vide Magistrū sent. l. 4. d. 38. & ibi S. Th. q. 1. a. 1 q. 2. & 3. & 2. 2. q. 88. art. 10. adde Corsetum singu. 15. verbo, dispensatio.

¶ *Glo. seq. arguit, allegat tria iura.*

a ¶ *Absenti.*] Arg. quòd matrimonium inter absentes contrahi potest [a]. 32. q. 2. honorantur, & 30. q. 5. nec illud & s. de conuer. coniu. ex parte [b]. eodem modo sponsalia, vt hic. & ff. de spon. l. 4. & 5. Ber.

b ¶ *Promisit.*] Per interpositam personam, quæ mandatum habebat ad hoc, aliàs nihil esset.

¶ *Glo. seq. recitatur per quæstionem, an ille timor excusaret.*

c ¶ *De seueritate.*] Timor ille vanus erat, vnde non excusatur, quo minus debeat compelli ad matrimonium contrahendum propter fidem datam, si ille cum alia non contraxisset, non obstante voto simplici. ar. s. de spon. ex litteris 2. prima enim [c] fides seruari debet. s. de sponsa. sicut. nisi fortius vinculum superueniat, vt s. de sponsalib. si inter.

d ¶ *Continentiæ votum.*] Mulier ista vouit continentiam, nec mutauit locum, nec vestem, nec etiam fecit professionem, & tamen post votum continentiæ de præsenti, contrahere potest. & ita est arg. ops. quòd votum non solemnizatur per votum continentiæ tantum. De hoc dicitur j. c. proximo.

¶ *Glo. seq. arguit, allegat quatuor iura.*

e ¶ *Fornicationis.*] Arg. minus malum tolerandum, vt maius euitetur. 33. q. 2. si quod verius. 27. q. 2. hi qui. 22. q. 1. considera. & 4. dist. in. denique.

¶ *Glo. seq. ponit duas lecturas.*

f ¶ *Voto violato.*] Id est, violando. sim. ff. de in integrum restitu. admonendi. in ver. absolutus, id est, absoluendus. Vel dic, violato, animi destinatione: quia petebat sibi dari licentiam contrahendi: nec intelligo, quòd imponatur pœnitentia, nisi sub ea conditione, si contraxerit, vel imponatur, postquam contraxerit, vel etiam de voluntate mutata agitur pœnitentia. arg. 17. q. 4. sunt qui opes.

¶ *Glo. seq. obiicit, & soluit.*

g ¶ *Non postponas.*] Sed qualiter datur huic licentia contrahēdi contra votū continentiæ, licet sit simplex, cùm apud Deum æqualiter [e] obliget cum solemni. inf. c. prox. ergo debuit compelli, vt seruet votum, sicut fit in sponsalibus. s. de spon. ex litteris. 2. Dicas, quòd non dat hic Ecclesia licentiam cōtrahendi directè, sed est hic quædam cōparatiua promissio, ne deterius inde contingat, vt ex littera patet [f], & quia in perturbatione animi votū emisit. arg. 17. q. 2. Consaldus. vnde datur ei licentia contrahendi. aliàs non daretur: nam votum continentiæ seruandum est etiam à coniugatis. 27. q. 5. quod Deo pari.

a Concord. tex. in l. mulierem. ff. de ritu nup. & ibi Doct. ad de Syluestrū in summa. verbo, matrimonium 5. q. 13. & seq.
b Quidā nō habent has concer. & bene fariūt, quia dicunt absenti spōderi sic posse, dummodò sciat, vel ratum habeat. Ioan. And.
c R. dixit, q. fuit hic votum de futuro. Io. And.
d Vel fortè iam violauerat inhonestè viuēdo. Ioā. And.
e Vide B. Th. citatum in c. rursus.
f Et hoc tenet Gof. quia mulier inuenta erat, & suspecta, & idem Ioan. 17. q. 1. in si. Io. And.
g Vide Magistrum, & Doct. l. 4. sent. d. 38.

RVrsus.] Votum solēne dirimit matrimonium contractū, sequens, simplex verò impedit, sed non dirimit. Primò ponitur quæstio. Secundò distinguens solutio ibi, *Vnde.* & secundum membrum ibi, *Quod si.* Abbas.

CASVS. Quidam emisit votū castitatis, & postea iurauit se ducturum quandam in vxorem. Quæsitum fuit, quod istarum potius seruari debeat, votum, vel iuramentum? Respondet Papa, quod simplex votum apud Deum non minus obligat, quàm solenne. Vnde pro eo quod iurauit, agat pœnitentiam, & votum suum studeat obseruare. Si verò postquam iurauit, contraxit, matrimonium tenet, & valet: quia votum simplex matrimoniū contrahendum impedit, sed non dirimit iā contractū. Nota quod votum simplex, & solēne quoad Deum æqualiter obligāt. Item votum simplex impedit matrimoniū cōtrahendum, sed non dirimit iam contractum.

¶ Cœlestinus tertius.

¶ *Votum simplex impedit sponsalia de futuro, non autem dirimit matrimoniū sequens: secus in voto solēni.*

CAP. VI.

RVrsus † quidam votum castitatis [h] emittens, iurauit se quandam ducturum postea in vxorem. Vnde à fraternitate tua requisiti arbitramur, quòd cùm simplex votum apud Deū [i] non minùs obliget, quàm solemne: pro eo quod iurauit temerè, pœnitentiam agat; & votum, quod Deo fecit, studeat

h ¶ *Castitatis.*] Simpliciter. supr. c. prox.

¶ *Gloss. seq. recitatur per obiectio. & sol. Secundo quæris dicens, quod sit votum simplex, & quod solemne: subdit opiniones diuersorum.*

i ¶ *Apud Deum.*] Ergo videtur æqualiter obseruandum, vt solemne, quod falsum est: quia solemne seruatur post contractum matrimonii. j. c. prox. quod verò non. 27. dist. si vir. & hic dicas, quod ab initio sunt æqualiter [h] obseruanda, & vtrumque in tantum obligat, quod quia contrauenit, peccat mortaliter. Et dico, nō minùs, id est non minori tēpore: quia vtrumque in perpetuū obligat, & vtriusque fractio est mortale peccatū, licet vnus minùs peccet alio: quod patet ex minori pœnitētia. 27. dist. si vir. & 27. q. 1. virginibus. & c. deuotam. Vel hoc contingit propter adiunctū, scilicet propter bonum matrimonij. ar. 27. q. 1. nuptiarum. & est simile, quod dicitur. Inter simplicem loquelā, & iuramentum non facit Deus differentiā. 22. q. 5. iuramenti. & collige ex hoc, quod hic dicitur votū ex sui natura non dirimere matrimonium, sed cōstitutio facta super voto. Quia fit hic mentio de voto simplici, & solemni: vide, quid sit vtrumque. Votū solemne [i] est, quod fit interueniente aliqua istarum solēnitatum, videlicet per susceptionem sacri ordinis. 28. dist. diacon. & 84. dist. cùm in præterito. Item per susceptionem sacræ vestis, quæ tātum profitentibus dari debet. s. de reg. statuimus, & maximè si cum aliis incipiat cātare, & oblationem facere in Ecclesia. 27. q. 1 vidua. & sup. de re. vidua & 27. dist. quod interrogasti. Tertio modo, cum per professionem deuouet se alicui religioni in manu Abbatis, vel abbatissæ, vel etiam in manu monachi. s. de reg. statuimus. & sup. eo. consuluit & j. eo. c. prox. præsentibus testibus per quos possit probari professio, si ille negaret, & ne hoc negari possit, fiat inde publica scriptura. 27. q. 1. omnes fœminæ, in qua scriptura profiteatur se velle religiosè viuere. 30. q. 1. vidua. & tale votum impedit matrimonium contrahendum, & dirimit iam contractum. 27. q. 1. per totum. vsque ad c. nuptiarum. Aliàs autem votum cōtinentiæ factum, quamuis coram multis, dicitur simplex, quasi non vestitum, siue institutum aliqua solēnitate: & tale votū impedit matrimoniū contrahendum, sed nō dirimit iam contractum. quasi dicat, non debet cōtrahere post tale votum: tamen si contrahat, tenet. sup. c. consuluit. & c. veniens. & 27. q. 1. nuptiarum cum seq. c. & post hoc votum continentiæ, cum quis dicit [voueo cōtinentiam] dat Ecclesia licentiam contrahendi. s. eod. c. prox. Hæc opinio hodie quasi [k] cōmunis est, & in hac opinione fuit Gratianus 27. dist. §. vlt. & c. vlt. Hug. verò dixit, quòd votum continentiæ perpetuæ inter omnia vota impedit, & dirimit matrimoniū iam cōtractum, & in nullo casu est matrimonium post votum perpetuæ cōtinentiæ quoad Deum; & si postea contrahat, de solo facto cōtrahit, & mortaliter peccat: & hoc dicit esse verū, si votū continentiæ propriè tenetur. Propriè dicitur votum cōtinentiæ, cùm dico [voueo perpetuam cōtinentiā] Impropriè cùm dicitur [voueo siue promitto, quod post annum siue post mortem vxoris meæ, vouebo perpetuam continentiam] quod est dicere votum de præsenti, & de futuro. Et dicit Hug. quòd solemnitates præmissæ non sunt de substantia voti, sed signa, & probationes voti, si votum reuocetur in dubium. Ioannes dixit, quod si aliquis coram tota Ecclesia dicat [voueo perpetuam continentiam] non solemnizatur votum, nisi aliquid de præmissis interueniat: vnde si postea contrahat, tenet matrimonium. Hug. verò contrà, vt patet. Sed certe quod dicit Hug. magis videtur tutum: licet enim aliquis non efficiatur monachus, bene potest se obligare ad continentiam perpetuam per votum, sicut potest se obligare ad alia vota. quia votum

b Eodē modo explicat B. T. initio decretalis citatus d. q. 53. a. 2. ad 1. arg. vbi addit alia, quæ hanc literam illustrant.
† Cap. 2. eod. tit. in 1. compilatione. Vide B. Th. citatum in c. præcedenti, & in quæstionibus addictis ad 3. p. q. 53. vbi explicat hanc decretalem, & communis Canonistarum sententia est, vt a. 2. etiam.
i Vide Magistrum sent. & Doct. ibid. 4. d. 38. & maximè S. Th. 2. 2 q. 88. a. 7. & ibi Caietanum & Sotum ... per Præpositum.
k Hæc opinio communis est contra ..., quam sequuntur Theologi 4. sent. d. 38. quàm Couarruuias tenet in c. seq. nec tenenda est opinio H. quā hic Bernardus dicit magis tutā, & tenet & captiosè ostendit præ aliis Syluester in summa verbo matrimonium 8. q. 5. & Soto l. 4. sent. d. 38. q. 2. a. 1. adde c. vnic. de voto lib. 6.

tum continentiæ exce [it omnia alia vota, vnde non posset commutari in maius bonum. arg 32. q. 1. nuptiæ. vnde & si coniugati continentiam promittant, eam seruare tenetur. 33. q. 5. quod Deo pari. Hugo cõtradicit Alexãdro. ĩ. c. prox. cui potius standũ est, ADDITIO. Vnde versus: *Votum solemne demonstrant quatuor ista.*

Ordo sacer, scriptum, professio præstita sponte:
Vel professorum vestis, suscepta frenter. Vel sic.
Ordo sacer, vestis, professio religionis:
Quæ sit facta palam, faciunt solemnia vota.

obseruare [a]. Quòd si postquam huiusmodi præstitit iuramentum ad nuptias motu proprio conuolasset: cùm votum simplex matrimonium impediat contrahendum, nõ tamen dirimat iam contractum, nihil ambiguitatis quæstio tua continere videtur [b].

¶ Innocentius tertius Vlisbon. † & Colimbrieñ. Episcopis.

¶ *Votum solemne impedit, & dirimit matrimonium post contractum.*

CAP. VII.

INsinuante † I. nobili muliere, nostro est Apostolatui reseratum, quòd à quibusdam curialibus fuit Regi Legioneñ. pro ipsius copula supplicatũ [c]: quod cùm ad consanguineorum eius notitiam peruenisset, vt maritũ acciperet, ei sub obtestatione Regia suggesserunt: ipsa verò, quòd tunc nollet nubere protestans, consilium accepit ab eis: quòd votum emitteret castitatis, quod in manibus [d] cuiusdam de fratribus sancti Augustini fecit †, eo adiecto tenore, vt in domo [e] propria, cum omni substantia sua remaneret. Sinè in eiusdem ordinis habitu, biennio pòst permãsit, licèt id se inuitam fecisse asserat, & coactam, non tam metu Regio [f], quàm parentum. *& infra.* ¶ Tandem attendens, quòd inuita votum emiserit, eo dimisso de parentum consilio, P. Michaëli † publicè

a ¶ *Obseruare.*] Quod si priùs iurasset, & postea votũ simplex emisisset, tenet quod dicitur ĩ. *de spon.* commissum.

b ¶ *Videtur.*] Quia remanebit cum illa *sup. eod. consuluit.*

INsinuante.] Primò ponit factũ. Secundò diffiniendũ committit ibi, *Nos igitur.* Abbas.

CASVS. Quidam curiales Regis Legioneñ. supplicauerũt ipsi Regi, vt I. nobilem mulierem faceret copulari in matrimonium cuidam viro. Cùm istud perueniret ad notitiã consanguineorum, ipsi eidem mulieri consuluerunt, vt virum acciperet: & ipsa respõdit, quòd nubere nolebat, consilium recipiens ab eisdem, quòd votum emitteret castitatis; quod fecit in manibus cuiusdam de fratribus sancti Augustini, hoc adiecto tenore, quòd in domo sua cum omni substantia remaneret, & sic in habitu eiusdem ordinis postea per biennĩu permãsit, coactam & inuitam metu regio id asserens se fecisse. Tandẽ considerãs quòd inuita votũ emiserat, eo dimisso matrimoniũ publice contraxit de parentum cõsilio: mulier desiderans animæ suæ saluationem, domino Papæ fecit scribere prædicta. Vnde Papa scribit duobus modis, considerans quòd in emissione voti, quod præcessit, nulla vel modica coactio interuenit, quam etiam, patientia temporis sequentis profugauit, & coniunctio iniqua fuit: mandat, quatenus si prædicta vera sunt, prædictam mulierem moneant, vt habitum male dimissum reassumat, & seruet, quod vouit, & si opus fuerit, per censurã ecclesiasticam compellant eandem. Nota, quòd quis potest profiteri in manu monachi. Item votum contractum per metum, per patientiam sequentis temporis fit validum, & postea violentia profugatur. Item qui habitum regularem dimittit, debet compelli ad reassumendum.

c ¶ *Supplicatum.*] Contra illa iuramẽ [?] à principe non est petẽda vxor. 36. q. 2. *nullus.* & pœnam deportationis meretur. *C. si nu. ex rescript. petant. l. 1.* & quia debent esse libera matrimonia, supra, *de sponsalibus.* Gemma.

d ¶ *Quod in manibus.*] Et ita solemnizauit votum continentiæ tradendo se ordini sancti Augustini in manibus illius monachi, vt ĩ. patet, & habitum professorum suscipiendo.

¶ *Glo. seq. obiicit probans per quatuor iura, pro textu inducit duo, sed concludit pro obiectione ponit opinionem, & remittit, & ad hanc literam respon.*

e ¶ *Vt in domo propria.*] Ergo nõ erat monacha, ex quo potest proprium retinere. *arg. ĩ. de statu mona. cum ad monasterium. in fin.* cùm talis conditio sit contra substantiam monachatus. ĩ *de conditio. appo. c. fin. & 32. q. 2. solet. & arg. ff. de actioni. & obli. non solùm. Arg. 10. q. 1. sic quidem. & sup. de condi. appo. c. 1.* talis enim conditio est contra substãtiam monachatus. vnde ea retenta impedit monachatum. Quidam tamẽ dicunt, quòd ea adiecta tenet monachatus, & pro nõ adiecta haberi debet. ar. huius literæ. De hoc dixi. ĩ. *de condi. apposi. c. vlt.* verba ista in domo propria, cum omni sua substantia, sic exponẽ, id est, cum vsufructu suæ substãtię olim ante monachatum: vt de vsufructu illarũ rerum victum, & vestitũ haberet in vita sua, quicquid etiã superest, debet esse, & est monasterij: & si quid deest ei, supplet à monasterio. similis. n. expositio habetur 27. q. 1. *si quis rapuerit*, & sic illa erit monacha, & potest remanere in domo quondam sua cũ viueret, m. quas contulit monasterio. *sic 27. q. 1. de viduis.*

fuit matrimonialiter copulata: de quo † quatuor sustulit filios tempore procedente. *& infrà.* ¶ Nos igitur attendentes, quod in remissione voti, quod præcessit, nulla vel modica [g] coactio affuisset, quam patientia [h], & perseuerantia sequentis temporis penitus profugisset, & quòd sequens coniunctio potiùs iniqua fuit, & violenter extorta: Mandamus, quatenus si præmissis veritas suffragatur, præfatam mulierem ad malè dimissum religionis habitum resumendum, & seruandum, quod vouit, monere & inducere procuretis, & (si opus fuerit) per censuram ecclesiasticam coërcere.

TITVLVS VII.

De eo, † qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium.

¶ Alexander iij. Abbati Sancti Albani.

¶ *Si quis viuente vxore contrahit cum secunda hoc ignorante; prima mortua ad suæ petitionem non separabitur à secunda.*

CAP. I.

PRopositum † est nobis, quòd vir quidam vxorem habens, sibi aliam huiusmodi rei insciam [i] copulauit: sed prima mortua, nititur discedere

¶ *Glossa sequens arguis, signat contrarium, & arguendo dat simile.*

f ¶ *Metu Regio.*] Arg. quòd imperiũ regium nõ sufficit ad iustũ metum. *ar. C. quod met. caus. ab inuidia arg. contra. C. eod. l. vlt. & 23. q. 8. conuenior.* similiter imperium parẽtũ non sufficit. *ff. de ritu nuptia. si patre. 32. q. 7. omnes causationes.*

g ¶ *Vel modica.*] No. quòd leuis metus nõ excusat in voto: vt hic & *sup. quod met. cau. cum dilecti.* sed in electione leuis metus sufficit. 1. q. 1. *si quis ass.* similiter in matrimonio, vt videtur: quia plena debet securitate gaudere, vt. ĩ *de spõ. cũ locum. ff. de rit. nup. si patre* tamen talis debet esse, qui possit cadere in constãtem virum. ĩ. *de spon. veniens 2. & c. consultationi.*

¶ *Glos. seq. no. quòd ex tempore, & c. allegat sex iura.*

h ¶ *Patientia.* Nota quòd ratione temporis euanescit exceptio: quis præsumitur consentire 1. q. 1. *constat.* ĩ. *de spon. ad id quod. inf. de frig. c. 1. C. quòd met. cau. l. 2. ff. de condi. ob turpem cau. si ob turpem. ff. de ri. nup. si pater* Bern.

† In antiquis copilatione ita: de quo, &c.

† De materia huius tituli vide Magistrum sent. & ibidem Theologos scholasticos l. 4. d. 37.

† Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. & post conc. Lateran. p. 6. c. 1. Vide Magistrum l. 4. sent. d. 35 §. solet etiam quæri.

DE EO QVI DVXIT IN MAtrimonium, quam polluit per adulterium.

¶ *Suprà visum est de quibusdam impedimentis matrimonij, s. ordinis, & voti: nunc subiicit de alio impedimento, quod scilicet causatur ex adulterio, vel machinatione in mortẽ coniugis. Abbas Siculus.*

De hac materia tractatur. 31. q. 1. 32. q. 4. per totum. & q. 7. in multis c.

PRopositum.] Communis diuisio. Secunda ibi, *Licèt autem.* Abbas Siculus.

CASVS. Quidam habens vxorem, ea ignorante cõtraxit cum alia. Tandem prima mortua vult recedere à secunda: quæritur, quid iuris? Rñdet Papa, quòd licèt in canonibus habeatur, vt nullus ducat in matrimonium, quam polluerat prius per adulterium, & præcipue illam, cui fidem dedit de ea ducenda, viuente vxore, vel quæ machinata est in mortem vxoris: tamen quia mulier fuit nescia, quòd ille haberet aliam vxorẽ viuentem, vt ille vir de dolo suo commodum non sentiat, dicit Papa, quod nisi mulier illa diuortium petat, ad petitionem viri non sunt aliquatenus separandi. Nota hic duos casus, in quibus non potest quis contrahere cum ea, cum qua adulteratus est. Item de dolo suo non debet quis commodum habere. Item argumentum, quod contractus pro parte tenet, & pro parte non tenet.

¶ *Glo. seq. tractat, quomodo ignorantia valet ad duo, residuum recitat per quæstionem: an mortua prima, incipiat esse matrimonium: soluit & dat simile, allegat duo iura in contrarium.*

i ¶ *Insciam.*] Hoc excusauit mulierem ab adulterio, quia ignorãs non committit adulterium. 34. q. 2. *in lectum. & ff. de adult. l. vlt.* alioquin si fuisset conscia, non posset postea cum eo remanere.

nere. j. e. cùm haberet, immò plus prodest: quia filij de tali matrimonio legitimi sunt censendi, propter bonam fidem vxoris. j. qui fi. sint legit. ex tenore, & tamen non fuit matrimonium inter eos, etiam post mortem primæ vxoris: licet etiam illa crederet eum liberum, ligatus tamen erat & in primo consensu, qui nullus fuit, intelligitur perdurare: sicut hoc matrimonium contrahitur cum seruo, licet credatur liber, aliàs non contractura, etiamsi postea manumitteretur eo ignorante; quia post manumissionem factam manendo cum eo, approbare semper intelligitur primum consensum, qui erroneus fuit, & non alium: vnde matrimonium nō procedit. Ar. contra ff. de offi. procons. obseruare. §. vlt. immò videtur expressum. ff. de iure do. Proculus. prius dictum verum est, tamen si mulier vult, compellitur ipsam ducere propter dolum, & fraudem illius, vt in fine dicit.

† Aliàs ita: in canonibus habeatur expressum.

†Vide l. in re gentium. ibi glo. ff. de ritu nupt.

†Cap. 2. eod. tit. in 1. compilat. & post conc. Later. p 6. ca. 13.

à secunda. & infrà. ¶ Licèt autem in † canonibus [a] habeatur, vt nullus copulet matrimonio, quam prius polluerat adulterio, & illam maximè, cui fidem dederat [b] vxore sua viuente, vel quæ machinata [c] est in mortem vxoris: quia tamen præfata mulier erat inscia, quòd ille aliam haberet vxorem viuentem: nec dignum est, vt prædictus vir, qui scienter contra canones venerat, lucrum de suo dolo [d] reportet †: Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd nisi mulier [e] diuortium petat, ad petitionē viri non sunt aliquatenus separandi.

¶ Idem Abbati de Fontibus.

¶ *Si viuente prima vxore, & non cognita, quis contraxit cum secunda scienter, & eam cognouit: etiam mortua prima, secundam habere non potest: & secus, si prima erat non legitima vxor.*

CAP. II.

Significauit [f] † nobis O. Andegauensis. & infrà. ¶ Mandamus, quatenus si constiterit, quòd eidem O. tanta vis [g] illata fuerit, quòd non sponte in primam consenserit, nec post præstitum iuramentum ipsam carnaliter cognouerit [h], propter hoc non dimittas, quin ad aliam, quam postea in vxorem accepit, reuertendi liberam tribuas facultatem †. Alioquin sibi, ne ad secundam [i] reuertatur [k], sub interminatione anathematis inhibens, des ei licentiam ducendi aliam in vxorem.

¶ Idem Baranch. † Episcopo.

¶ *Non potest quis cum illa contrahere, quā vxore viuente cognouit, si machinata fuit in mortē vxoris.*

CAP. III.

Super † hoc verò, quòd quæsiuisti, an liceat alicui cum ea contrahere matrimonium, quā vxore sua viuente sibi de facto matrimonio copulauit [l]: taliter respondemus, quòd si adultera est in mortem vxoris aliquid machinata [m], siue fidem [n] dederit, [siue † non,] quòd ea defuncta hanc esset ducturus: secundùm canones ab eius consortio prohibetur: & hæc prohibitio perpetuò est seruanda.

a ¶ *In canonibus.*] 31. q. 1. c. 1. & j. eo. ex tenore. cùm haberet, & c. vult. in fi.

b ¶ *Fidem dederat.*] Vel si de facto eam duxit. j. ea. cùm haberet. & supple, eam cognouit viuente sua vxore: aliàs non impeditur contrahere cum ea. j. e. c. vult.

c ¶ *Machinata.*] 31 q. 1. si quis viuente. & j. e. super hoc.

d ¶ *De suo dolo.*] s. de rescript. sedes Apostolica. & 30. q. 1. dictum.

¶ *Glo. seq. arg. quod contractus claudicat allegat 12 in 3.*

e ¶ *Nisi mulier.*] Et ita compelleretur vir remanere cum ea, si voluerit, propter eius primum, & dolum ipsius viri, sed non econuerso. sim. j. de adult. 2 & ita est hic ar. quod contractus pro parte tenet, & pro parte non. s. de despon. imp. de illis. ff. man. potest C. de resc. ven. l. 2 & Insti. de aucto. tu. circa. prin. ff. locati. sicut empt. § interdum. & ff. de act. emp. & ven. Iulianus. si quis à pupillo. 29. q. 2. si quis ingenuus. 32. q. 5. proposito. & 32. q. 1. aliquando. & 37. q. 1. § 1. & 31. q. 2. c. 1. & 2. si tamen contraheret cum alia, teneret matrimonium. j. eo. veniens.

ADDITIO. Et hoc verum, ante primum, vel nouum consensum.

Significauit.] In prima parte, ponitur consultatio. In secūda ibi, *Mandamus*, distinguens commissio; & secundum membrum ibi, *Alioquin*. Abb.

CASVS. Quidam O. nomine Andegauensis coactus fuit iuramēto interposito A. mulierē recipere in vxorem. Postmodū aliā in vxorē accepit, propter quā dicta A. cū traxit in causa corā Eboracen. Archiepiscopo, qui compulit ipsum O. iurare, quòd ad illā, quā sponte cepit in vxorē, non accederet, donec inter ipsū O. & dictā A. lis esset in Ecclesiastico iudicio terminata. Sed antequā de causa cognosceretur, prædicta A. diem clausit extremū, tamē idem O. non audebat redire ad illā, quam spōte acceperat, propter iuramentum. Vnde hoc significauit domino Papæ. vnde mandat Papa cuidam Abbati, quatenus si constiterit, quòd illi O. tanta vis fuerat illata, quòd coactus, & non sponte in illam A. consenserit, nec post iuramentum præstitum eam cognouit: ad illam quam postea sponte accepit, libere reuertatur: alioquin eidem præcipiat sub interminatione anathematis, ne ad secundam reuertatur: aliam tamen accipiat, si voluerit, in vxorem. Nota, quòd matrimonium per vim contractum non valet: quia libera debent esse matrimonia. Item licèt vis præcesserit, verumtamen per sequentem carnalem copulam consummatur matrimonium. Item quod ab initio non valuit, tractu temporis non conualescit.

f ¶ *Significauit.*] Iste O. coactus fuit quandam desponsare in vxorem præstito iuramento: postea verò contraxit cū alia, spōtanea voluntate, conscia huius facti: prima petit illum in virum coram Eboracen. Archiepiscopo, qui eum compulit recedere, à secunda præstito iuramento, donec lis esset iudicio Ecclesiæ terminata inter ipsum, & primam. lite pendente mortua est prima: dubitabat iste O. an deberet redire ad secundam, quam sponte duxerat in vxorem? Respondet Papa, prout sequitur.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

g ¶ *Tanta vis.*] quæ posset cadere in constantē virum. s. de spon. veniens. & c. cum apud. sim. j. quod met. caus. perla. tum & c. cum locum. & c. contra 15. q. 1. merito. Quæritur. & s. de iureiur. si verò iuramentū illud poterat seruari sine interitu animæ, ergo debuit seruari: & hic non habet hic locum: quia matrimonia libera debent esse, & non coacta. s. de spon. cum locum & c. præterea, & c. consuluit. & c. Gemma.

¶ *Glo. seq. argumentatur, allegat iura.*

h ¶ *Cognouerit.*] Quid si licet antequam contraheret cum secunda, consensisset, vnde amplius secundam habere non posset. s. de spon. ad id quod. s. de despon. impube. de illis & j. e. hoc, quemad. à culpa. præsumi, s. de spec. & est arg. c. ratihabitio retrotrahitur. s. s. de reg. significatum, ad quæ 1 q. 1. constat 63. dist. valentinus. & de consue. sermo. proposuit. & s. quod metus causa perlatum.

i ¶ *Ne ad secundam.*] Contrarium huius tex: aliàs enim bene posset eam habere. s. e. prox.

¶ *Glo. seq. ponit Bracar. ad neg. alleg. quatuor iura. ad oppo. iura, & soluit.*

k ¶ *Reuertatur.*] Arg. est hic, quod ob initio non valet, tractu temporis non conualescit, licet perueniat ad eū casū, à quo potuit habere initium. Instit. de leg. § an seruo 2. q. 1. in primis. circa prin. Inst. qui test. fa. poss. § vlt. 36. qu. 2. cap. vlt. arg. contra. 3. 30. qu. 1 ad limina. ff. de ser. vt pomum. 34 qu. 2. in lectum. Prima regula locum habet, quando perpetuum subest impedimentum: contraria adaptantur ad hanc regulā: Multa impediunt faciendū, quæ iam factum non dirimunt: quia quod ab initio legitime factum est, ex superueniens delicto non mutatur. ff. de iti. actūque priu. nec enim. nisi lege vel canone illud exprimatur, vt patet per contraria: quod perpetuò prohibetur fieri, quolibet casu superueniente, prohibitio durat, vt in primis concor. & j. e. prox.

Super hoc.] Præmittit quæstione, cui rūdet, ibi, *Taliter*. Abbas.

CASVS. Aliquis viuente vxore sua de facto aliā sibi matrimonio copulauit. Tandē vxor sua mortua est: quæritur, an ipsā possit cōtrahere cum illa, quā sibi matrimonio copulauit viuente sua vxore? Respōdet Papa, q̄ si adultera in mortē vxoris aliquid machinata fuerit, siue fidē dederit, quòd eā duceret post mortē vxoris, illam habere non potest: & hæc prohibitio est perpetua. Nota, quòd adulter cum adultera potest cōtrahere, nisi ei fidem dederit contrahendi, vel nisi fuerit machinata in mortē vxoris.

l ¶ *De facto matrimonio copulauit.*] Et eam viuente sua vxore cognouit. aliàs non prohiberetur. j. eod. cap. vlt. & ea sciente, quòd haberet vxorem, secus si ignoraret. s. eo. c. 1. & 2. & j. eo. tit. ex tenore. & c. cùm haberet.

¶ *Glo. seq. exponit, & ponit opi. quā reprobat, secūdo quærit, & soluit.*

m ¶ *Machinata.*] 31. q. 1. si quis viuente, & s. eo. c. 1. & intellige cum effectu, vt dicit c. si quis viuente. quod dicit, machinata: quia verba cum effectu sunt accipienda. s. de cle. non resi. relatum. & s. de spon. c. vlt. de pæn. dist. 1. § hæc autem verba. & ff. quod quisque iur. l. 1. § hoc autem. & arg. j. eo. c. vlt. Quidam dicunt, quòd sufficit conatus sine effectu: & sufficit, quòd ita scriptum est. ff. qui & à quibus. prospexit. & 6. q. 3. scriptum quod non est verum, j. eo. c. vlt. Quid si aliquis interficit aliquem in bello, non eo proposito quod velit vxorem eius tenere, nunquid potest illam ducere in vxorem? Dicas, quòd sic. s. de conuer. coniug. laudabilem.

n ¶ *Fidem dederit.*] 31. q. 1. relatum. & j. eo. significasti. Ber.

Ex lit-

EX *litterarum.*] Communis diuisio. Secunda ibi, *Fraternitati.* Abbas.

CASVS. Quidã auctoritate prælati sui dimisit vxorẽ suã in adulterio deprehensam, quæ postmodum assumpsit habitũ monachalem: ille maritus aliam superduxit illa viuente; tandẽ prima decessit: quæritur, an simul debeant remanere? Respondet, quod ab inuicem sunt separandi, & ille vir pœnitentia sibi iniuncta de adulterio poterit aliam ducere in vxorem. Nota, quòd mulier in adulterio deprehensa dimitti potest, scilicet quoad torum. Item vir viuente vxore aliam habere nõ potest. Item nota mirabilem casum, quòd viro non præiudicatur quoad continentiam, si vxor non intret religionem. votum viri propter introitum vxoris solemnizatur.

† Ca. 1. tit. in 2. compi. Vide concil. Trident. sess. 24. tit. de sacramento matrimonij. can. 7.
† suscepit.
† superduxit.

a ¶ *Deprehensam.*] Id est, coniunctam, sola enim deprehensio non sufficeret ad hoc, vt separaretur, 2. q. 1. c. 2. & 3. licet sufficiat ad infamiã. *ff. de ritu nuptia. palam. §. vlt.*

¶ *Gloss. seq. recitetur per contrarium.*

b ¶ *Aliam superinduxit.*] In vxorem, quæ fuit conscia, quòd aliã habebat vxorem, aliàs non noceret. *ſ. eod. c. 1. & ĵ. eo. veniens.*

c ¶ *Separare.*] *ĵ. eo. c. prox. & c. significasti. 31. q. 1. relatum.*

d ¶ *Aliã ducere poterit.*] Acta pœnitentia. *arg. ſ. de spon.* cùm in Apostolica. vel etiam parte pœnitentiæ, si timetur de incontinentia 33 q. 2. *in adolescentia.* Bernardus.

† in veteri compilatio. hoc c. Cælestino iij præcedens verò Clementi iij. tribuitur.

CVm haberet.] Primò ponitur consultatio. Secũdò responsio ibi, *Tale.* Abbas.

† Cap. 2. eo. tit. in 2. compilatione. Et qui viuẽte legitima vxore, cum alia vel aliis contrahit, an sit suspectus de hæresi, & à quo iudicetur, & qualiter puniri debeat, vide Albertinum tracta. de agn. assert. q. 23. Simãcam: & quot ipse citat cath. instit. ti. 40. de matrimonio.

CASVS. Quidam I. nomine, habens vxorẽ A. nomine, cõmisit adulterium cum Matilda: & cùm super hoc vocatus fuisset in ius, illã adulteram abiurauit: eandem iuramento contempto, viuente vxore sua, matrimoniũ cum altera contraxit, diutiùs cohabitando eidem: de qua decem filios suscepit. Quæsitum fuit à Papa, vtrùm tale matrimonium stare possit? Respondet Papa, quòd separentur omnino, & imposita eis pœnitentia, perpetua continentia indicatur, quia tanto tempore in adulterio, & periurio ex certa scientia perdurarunt. Leo enim Papa statuit, vt nullus ducat in matrimonium, quam polluit per adulterium: sed hic plùs fuit processum, quàm si fides tantũ data esset adulteræ, vt mortua vxore eam duceret in vxorem: quia legitima vxore viuente, copulauit sibi adulteram, & iuramentum violauit. Et si etiam iuramentum non interuenisset tam Gregorius, quàm Tiburien. synodus tale connubium detestatur: & quod tanto tẽpore permanserunt insimul, vt simul remaneant, non præstat adminiculum; vel quòd decem filios susceperunt: quia diuturnitas temporis non minuit peccatum, sed augmentat: tamẽ solicitus sit Episcopus, vt vterque filiis suis secundùm facultatem suam necessaria subministret. Nota, quòd nullus potest habere in matrimoniũ illam, cui fidem dedit de ea ducenda post mortẽ vxoris, si eam cognouit vxore viuente. Item plùs est aliquam facto ducere, quàm fidem dare. Item hæc impedimenta impediunt, & dirimunt matrimonium. Item in casu isto multiplicitas filiorum non inducit dispensationem. Item diuturnitas tẽporis non minuit peccatum, sed augmentat. Item filij nati ex illegitimo matrimonio vel coitu, alendi sunt à parentibus, licet hoc sit contra leges.

¶ *Gloss. seq. signat contrarium & soluit.*

¶ Clemens tertius.

¶ *Qui viuente vxore etiam ab eo separata quoad torum, secundam cõsciam duxit vxorem, prima mortua, separabitur à secunda: sed cum alia contrahere poterit.*

CAP. IV.

EX † litterarum tuarum insinuatione accepimus, quòd T. vxorem suam in adulterio deprehensam [a], de tui antecessoris assensu abiecit: quæ postmodum accepit † habitum monachalem: sed dictus T. antequam illa decederet, aliam superinduxit [b] †, & plures suscepit filios ex eadem. *& infra.*

¶ Fraternitati tuæ igitur respondemus, quòd illos debes ab inuicẽ separare [c]. Idẽ verò vir, indicta ei de adulterio pœnitẽtia, aliã [d] ducere poterit in vxorem.

¶ Idem †.

¶ *Qui viuente vxore legitima, cum secunda contrahit adultera; etiam prima mortua, separabitur à secunda, etiam si longo tempore cohabitauit, & filios ex ea suscepit.*

CAP. V.

CVm † haberet vxorem legitimam A. nomine, I. lator præsentium, cum M. adulterium perpetrauit. Cúmque super hoc fuisset in ius vocatus, abiurauit adulteram, & postmodum iuramento contempto, viuente legitima, cum ea matrimonium contrahere, & ipsi diu cohabitare præsumpsit: demum prædicta A. de præsenti luce subtracta, memoratus I. cum adultera per decennium est moratus, de qua decem filios procreauit.

¶ Tale ergo damus consultationi tuę responsum, vt separentur omnino †, & eis iniuncta pœnitẽtia, perpetua [e] continentia indicatur, præsertim cùm in dies suos ambo processerint, & tamdiu publicè in adulterio, & periurio ex certa scientia perdurantes, Ecclesiam in graui scandalo perturbauerint. Nosti enim, quòd Leo Papa [f] statuit vt nullus ducat in matrimonium, quam adulterio polluit, & quòd hîc plùs [g] processum fuit, quàm si fides præstita duntaxat fuisset adulteræ, vt defuncta legitima eam duceret in vxorem, cùm eadem [h], etiam prima † viuente, quasi matrimonialiter mœchæ mœchus adhærere præsumpsit, & sacramentum suum temerè violare: quòd vtique connubium (vbi etiam nulla intercessit † religio iuramenti [i]) tam Gregorius Papa †, quàm Tributieñ. [k] synodus † detestatur, & vtrumque hoc modo coniunctum præcipit publicæ pœnitentiæ subiici, ac perpetuò sine vlla spe coniugij permanere. Nec aliquod eisdem I. & M. adminiculum afferunt, vt simul maneant, quòd decennio cohabitauerunt † adinuicem, ac decem filios susceperunt †: cùm multiplicitas [l] prolis ita susceptæ magis eorum crimen exaggeret, & diuturnitas temporis peccatum non minuat [m], sed augmentet. Solicitudinis tamen tuæ interest [n], vt vterque liberis suis †, secundùm [o] quòd eis suppetunt facultates, necessaria subministret.

e ¶ *Perpetua continentia.*]Hoc fit propter causas, quæ hic ponuntur, & quia ambo processerant in dies suos: tamẽ si timeretur de incontinentia ipsorum, putà si essent iuuenes, daretur eis licentia contrahendi 33. q. 2. *in adolescentia. & cap. vl.* Sed contrà videtur. *ſ. c. prox.* vbi datur licentia contrahendi in simili casu, sed ratio redditur in littera quòd illi plus peccauerũt, quàm alij, vnde plus puniuntur & quia lenes videbantur.

† Vide Bar. in l. Claudius. ff. de his quibus vt indig.

f ¶ *Leo Papa.*] 31. q. 1. cap. 1.

¶ *Glossa sequens obiicit, & dupliciter soluit.*

g ¶ *Et quod hîc plùs.*] Sic *ĵ. eod. c. vlt.* Sed videtur, quòd casus iste nõ sit alius ab aliis duobus, de quibus habes *ſ. c. super hoc.* quia si ducit illam, fidem dat illi: & ita idem est ducere sic eam de facto, quòd fidem dare [a]. Satis potest dici, quòd iste casus non est diuersus ab illis, & hic non dicitur, quòd sit alius omnino, sed quòd plus est hic: quàm si fides tantum detur: quia hic primò interuenit fides in desponsatione tali de facto, & postea eã ducit. sed verius est, quòd est tertius, & bene differt ab aliis: quia hic est fides de præsenti, contrahendo cum ea, quatenus potest: sed in alio casu est tantum fides de futuro, & est similis differentia, sicut inter sponsalia, & matrimonium. *arg. ĵ. cap. vlt.* & plùs est hoc, quã fidem dare, vt hic dicitur, & plus peccat.

h ¶ *Cum eadem.*] Scilicet, vxore. B.

i ¶ *Iuramenti.*] Iuramentum illud, quod fecit iste, vt ei vlteriùs non adhæreret non sufficit, [b] quòd eam habere non possit: quia idem esset, si eam abiurasset, cum aliud subsit impedimentum, vt patet per hanc litteram vnde supple, maximè.

k ¶ *Quàm Triburien.*] 31. q. 1. *relatum & c. sequenti.*

l ¶ *Multiplicitas.*] Quandoque tamen fauor filiorum dispensationem inducit. 35. q. 8. *de gradibus. & ff. de rit. nup. qui in prouincia. aliàs incipit.* Diuus.

m ¶ *Non minuat.*] *ĵ. de simo. non satis. & cap. seq. & ſ. de consuetudine. cap. vlt.*

n ¶ *Interest.*] Apud quem debeant demorari filij facto diuortio, habes *C. de diuor. facto l. vnica.* & apud talem commorari debent, qui eorum vitæ, vel sanguini non insidietur. *ſ. de conuer. infi. cap. vlt.* vbi de hoc.

¶ *Gloss. seq. ponit regulam, quòd secundùm facultates, &c. & dat simile. secundò not. de alimentis filiorum, & parentum, ponens quatuor casus, quibus pater non tenetur alere filium: vnde de vlt. sig. contrarium tex. & soluit.*

o ¶ *Secundùm facultates.*] Hoc est regulare, quòd secundùm facultates alimenta ministrentur. *ff. de lib. agno. si quis à libero. l. respons. & §. si quis ex his. & C. de alen. lib. si competenti. & l. vlt.* sic & procuratio exhiberi debet secundùm facultates Ecclesiæ. *ſ. de censi. sopitæ. & c. cum nuper.* Et nota, quòd filius minor

† Vel, prima, deest in antiquis codicibus, nec debet esse, vt constat ex glossa verbo, eadem.

a Ad hoc supra de spon. duo. c. 1. Ioã. Andr.

† Intercessisset.

† Vide etiam Hostiensem hic inducentem varias Gregorij authoritates in hoc propositum.

† Cap. 40. & c. 41.

† publicè.

† cohabitauerint.

† susceperint.

† Vide Antonium Gabrielium lib. 6. commun. conclus. tit. de alimentis, concl. 1.

b Quare illud intelligitur de illicito coitu, & facit, quòd notatur 11. q. 3. q. prædecessor 31. q. 1. illud 35 q. 9. quod quis Ioan. And.

minor triennio, ali debet apud matrem; maior triennio apud patrem. *C. de pat. pote. nec filium. &* ℥. *de conuer. infid. c. vlt. & ar. ff. de lib. agno. si quis à liberis. §. non tantum.* Illud scias, quod sicut parentes alere debent filios ª *1. dist. ius naturale.* sic & filij parentes, si egeant, *vt in l. prædi. si quis à liberis. in princ. & §. si impubes. & C. de alen. lib. l. 1. & 2. & 30. dist. c. 1. & 22. q. 4. inter cætera.* tamen recusare potest pater alere filiũ iusta de causa, si forte eũ accusauit, *vt l. prædicta. si quis à liberis. §. si quis ex his. in fi.* vbi autẽ pater, & filius egent, mater compellitur eos alere, *vt ea. l. §. vtrum & l. pen. & C. de alen. lib. Authen. quemadmodum & in Authen. vt lic. mat. & auiæ. §. Illud. col. 8.* Si autem mater alit filiũ, dum pater abundat, potest petere expensas, si hoc fuerat protestata. *ff. de nego. gest.* Nesenni᷉ post trienniũ tantũ. Sed hæc quæ dicta sunt intelliguntur de legitimis: vnde signantur cõtraria. *in Authen. quib. mod. natu. effi. legi. §. vl. col. 6. & C. de incest. nup. Authent. ex complexu. & C. de natu. libe. Authẽ. licèt patri. &* ℸ. *qui fil. sint legiti. per venerabilẽ in fi.* sed illa contraria intelliguntur de rigore iuris ciuilis. Quod videtur inductũ in detestationem criminis: hoc intelligitur de benignitate canonica ᵇ, quæ vigorem sumit à iure naturali: nã educatio filiorum de iure naturali est. *1. dist. ius naturale*, & ex instinctu naturæ procedit: vnde ius istud præfertur ciuili, tamen filij non succedent in bonis patris, & illegitimi sunt ᶜ. ℥ *de clãdest. desposatio. cum inhibitio. §. 1.* Bernar.

a *Debita tamẽ curã non tenetur soluere, vt d. l. si quis. §. si vel parens. Ioan. And.*

† *Cap. 1. eod. tit. in 3. compilatione.*

b *Vide Romanum consil. 13. & Baldũ Nouellũ tract. de dote p. 6. priuile. 9.*

† *dederint.*

† *Hinc patet excõmunicatũ posse contrahere matrimoniũ. vide Felinũ in c. 1. suprà. vt lit. non contest.*

† *Cap. 2. eod. tit. in 3. compilat.*

Iam diligẽter cauẽdum est, ne aduenis, & vagãtibus cõtrahẽdi matrimonium leuiter facultas concedatur. concil. Trident. sess. 24. de ref. mat. c. 7. quod omnino videas.

¶ Innocentius tertius Episcopo Spoletano.

¶ *Si quis mortua vxore contrahit cum ea, quam viuẽte vxore sine fidei datione cognouerat, tenet matrimonium, dummodò in mortem defunctæ neuter fuerit machinatus.*

CAP. VI.

Significasti † nobis, quòd cùm P. ciuis Spoletanus, quandam mulierem duxisset legitimè in vxorem, ea relicta cuidam meretrici adhæsit ª. *& infra.*

¶ Verùm cùm vxor ipsius esset viam vniuersæ carnis ingressa, meretricem, cui adhæserat, desponsauit.

¶ Nos igitur inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd nisi alter eorum in mortem vxoris defunctæ fuerit machinatus ᵇ, vel ea viuente sibi fidem ᶜ dederit † de matrimonio contrahendo, legitimum † iudices matrimonium supradictum, excõmunicatio munus absolutionis (si petierit ᵈ) iuxta formam Ecclesiæ impensurus.

¶ Idem Messanen. Capitulo.

¶ *Si quis viuente prima, secundam huius rei insciam duxerit vxorem: mortua prima, licitè remanet cum secũda, nouo consensu interueniẽte.*

CAP. VII.

Veniens † ad præsentiam nostram G. laicus humili insinuatione monstrauit, quòd

Significasti.] Communis diuisio. Secunda pars ibi, *Nos igitur.* Abbas.

Casvs. Quidã ciuis Spoletanus P. nomine dimissa vxore legitima cuidam meretrici adhæsit, & quia monitus non dimittebat eandem, fuit excõicatus: tandẽ vxor sua mortua est: ipse verò cũ ea matrimonium contraxit. Quæritur, an tale matrimonium teneat? Rñdet Papa, quòd nisi alter eorum in mortem defunctæ vxoris suæ fuerit machinatus, vel ea viuente sibi adinuicem fidẽ dederint de matrimonio cõtrahendo, matrimonium legitimum cẽsendum est: & si ille absolutionem petierit, absoluatur. Nota, quòd licet quis adulteretur cum aliqua, viuẽte vxore sua, potest illã habere in vxorẽ post mortẽ vxoris, nisi viuente vxore fidem ei dederit de contrahẽdo, vel alteruter in mortem mulieris machinauerit. Item excommunicatus contrahere potest matrimonium, licet alia sacramenta denegantur eidem.

a ¶ *Adhæsit.*] Et quia eam non dimittebat, fuit excõicatus ᵈ. & ideo dicit in fine: petierit absolutionem, ipsum absoluas.

b ¶ *Machinatus.*] *31 q. 1 si quis viuente &* ℥. *e. super hoc.*

c ¶ *Fidem dederit.*] *32. q. 1. relatum. &* ℸ. *eod cap. vlt.* idem est, si de facto eam in vxorem ducat. ℥. *c. prox.* & hoc verum est, cùm mulier ista scit illum aliam habere: aliàs nõ noceret, quo minus post mortẽ vxoris posset secum remanere. ℥. *eo cap. 1. &* ℸ. *c. prox.*

¶ *Glo. seq. obiicit contra. obiect. opponit, & sol. ponit opinio, quam obiectioni concordat.*

d ¶ *Si petierit.*] Immò videtur, ꝙ compelli debet. *a. 22. q. 1. prædicandum. & 63. dist. diaconi.* Sed qualiter potest compelli, cum iam sit excommunicatus? Hoc modo, vt alij compellantur, ne ei communicent. ℸ *de vsur. post miserabilem.* Alij dicunt, ꝙ nõ est absoluendus, nisi petat, vt ista littera satis innuit: quia impœnitenti non datur remissio. *24. q. 2. legatur & 23. qu. 7. quemadmo-*

c *Casus, in quibus pater non tenetur alere filios, ponit Hostiẽsis suprà de conuersio. infid. c. 2. alios colligit ex hac glossa hic Ioa. And. & Panormitanus, quos videto.*

† *Vide cõcil. Tri. sess. 24. de reform. matr. c. 8.*

d *Facit 11. q. 3. plerumque. & c. cũ aliquis. vide, quod scripsi de senẽtia excõm. c. 1. l. 6. Ioan. Andr.*

dum. sed hæc non est contrarietas: quia vtrumque fieri potest, vt ille indirectè compellatur, & sic petet absolui, & satisfaciet.

Veniens.] Ponit casum, quem decidendum committit ibi, *Licèt autem.* Abbas Siculus.

Casvs. Quidã S. nomine contraxit matrimonium cũ quadã de ciuitate Lemouicẽ. tãdem ab ea recessit, & iuit Messanam, vbi cum M. muliere matrimoniũ contraxit ignorante, ꝙ ipse haberet aliã vxorem: postmodum pœnitentia fuit sibi iniuncta, vt ad legitimam rediret vxorem, ipse redijt ad primam suam, & inuenit eã defunctam, & sic reuersus est ad Messanam ciuitatem, & supradictæ M. cohabitauit, tanquam vxori. Dubitatum fuit, vtrùm deberet manere cum illa? Rñdet Papa, quòd licet vxore sua viuente dictã M. in vxorem sibi nequiuerit copulare, vxore tamen defuncta solutus fuit à lege ipsius, & de nouo potuit in dictam M. matrimonialiter consentire, dummodò non præstiterit fidem adulteræ, vel machinatus fuerit in mortem vxoris. Vnde mandat Capitulo Messano, quatenus, si est ita, concedat ei licentiam, vt eidem M. affectu adhæreat coniugali. Nota, quòd ignorantiã istam excusat, vt cum isto remaneat. Itẽ consensus prim᷉ istius nullus fuit, & ideo de nouo debet consentire in illam.

e ¶ *Insciam.*] Hoc fuit verum, legitime poterat remanere cum illo, *sim.* ℥. *eod. cap. 1.*

f ¶ *De nouo.*] Vt sic teneat matrimonium, vt ex nunc, si illa voluerit in eum cõsentire, aliàs non compelleretur, sed *vir.* ℥. *eod. c. 1.* sic & transactio dolo alterius tantum inita, ab eo reuocari non potest. *C. de transactioni. transactione. sim ff. de offic. procon. obseruare. § vlt sim. de leg. 3. l. 1. § 1.*

cùm in ciuitate Lemouicẽ. quandam sibi matrimonialiter copulasset, ab ea recedens, Messanam aduenit, vbi M. mulierem insciam ᵉ, quòd aliam haberet vxorem, sibi solemniter copulauit; verùm cùm eidem pœnitentia fuisset iniuncta, vt ad legitimam rediret vxorem, & ipse propter hoc in suam patriã rediisset, vxorem suam inueniens carnis debita persoluisse, ad Messanam rediit ciuitatem, & supradictæ M. tanquam legitimæ cohabitauit vxori. *& infra.*

¶ Licèt autem viuente vxore legitima, prædictam M. sibi copulare nequiuerit in vxorem †: quia tamen vxore defuncta, vtpote à lege ipsius solutus in eandem M. de nouo ᶠ potuit matrimonialiter consentire: dummodò non præstiterit fidem adulteræ ᵍ, vel machinatus fuerit in mortem vxoris: Mandamus; quatenus, si est ita, eidem G. vt supradictæ M. affectu adhæreat coniugali, licentiam concedatis.

ᵃ Gregorius nonus fratri R.

¶ *Contrahens cum secunda, viuẽte prima, quã tamen non cognouit, nec ante contractũ, nec post, mortua prima, potest contrahere cum secunda.*

CAP. VIII.

Si quis vxore viuente, fide data promisit aliam se ducturum, vel cum ipsa de facto contraxit †; si nec antè, nec post

g ¶ *Fidem adulteræ.*] Hoc ideo dicit, quia si illa sciuisset, quòd haberet aliam vxorem, adultera diceretur: vnde non posset esse cum illo propter fidem datam: & quia etiam plus fuit hic: quia in vxorem eam duxit, *supra eod. cùm haberet:* sed quia fuit ignorans, adulterium non commisit. *34. q. 2. in lectum. ff. de adulte. l. penult.*

Si quis.] Ponit duo membra Secundum ibi, *Cæterùm.* Abbas.

Casvs. In pluribus capitulis habuisti, quòd nullus potest habere in vxorem illam, cui dedit fidẽ de ea ducenda post mortem vxoris, vel si de facto cum ea contraxit. Ecce aliquis viuente vxore legitima dedit fidem alicui de ea ducenda post mortem vxoris, vel cum ea contraxit de facto: mortua est vxor ipse contrahit cum ea; quæritur, an illam possit habere in vxorem? Et videtur, quòd non per regulam prædictam. Respondet Papa, quòd si nec ante fidem datam, nec post cognouit eandem sua viuente, nec ante contractum matrimonium de facto eam cognouit, vel post, sua viuente, non est dirimendum matrimonium, quod post mortem vxoris cum illa contraxit: pœnitentia tamen debet vtrique imponi, pro eo quòd grauiter deliquerint. Sed si prius, vel pòst in vtroque casu vxore sua viuente eam cognouit, tale matrimonium tolerari non debet. Nota, quod sola fides data, vel quòd tantùm de facto cum alia contraxit vxore viuente, non impedit, quò minus post mortem vxoris possit contrahere cum illa, cui fidem dedit, vel cum qua tantùm de facto contraxit.

¶ *Glo. seq. argumentatur non nocere, &c. alleg. tria iura, & sex in contrarium. finis recitatur per quæstionem.*

† *Vide l. eũ qui, cũ glos. & com. er. ff. ad l. Iul. de adult.*

† *Vide Bar. in l. miles. §. quæsitum. ff. de adult.*

h ¶ Cogno-

a ¶ *Cognouit eandem.*] Sic patet, quòd sola fides data, vel tantum de facto contrahere, non impedit matrimonium, vxore defuncta, nisi ad carnalem copulam sit processum: & sic intellige omnia illa iura, quæ dicunt, quòd nullus ducat in matrimonium, cui dedit fidem de ea ducenda post mortem vxoris, vel cum qua contraxit de facto. Et ita est argumentum, quòd voluntas, siue factum, nisi fuerit subsecutus effectus, nõ nocet: quia non obfuit conatus, vbi iniuria nõ habuit effectum. s. *de sponsali. cap. vlt. vbi de hoc. & arg. 35. q. 3. extraordinaria. & ff. quod quisque iuris. l. 1. in fin. arg. contra 32. q. 5 qui viderit. & s. de big. nuper. & cap. vlt. & 51. d. si quis post acceptum, & de panit. d. 1. si quis cum telo. s. de sponsal. inuenis:* & idem intellige de eo, vel ea, quæ machinata est in mortem alterius, scilicet cum effectu: vt *31 q. 1. si quis viuente:* aliàs solus conatus non impediret. *arg. istius cap.* quia eadem ratio videtur vtrobique.

(legitima eius superstite) cognouit[a] eandem: quamuis vtrique ipsorum, pro eo quòd in hoc grauiter deliquerint, sit pœnitentia iniungenda: non est tamen matrimonium, quòd cum ea contraxit, post vxoris obitum dirimendum. Cæterùm tolerari non debet, si priùs, vel posteà, dum vixerit † vxor ipsius, illam adulterio polluisset.

TITVLVS VIII.

De coniugio leprosorum. †

DE CONIVGIO leprosorum.

¶ *Viso de quibusdã impedimentis matrimonij: quia morbus lepræ dissoluit sponsalia de futuro, & potest dubitari, nũquid impediat contrahendum, vel dirimat contractum: ideo competenti ordine subijcitur hæc rubrica. Abbas.*

¶ Alexander tertius Cantuarien. Archiepiscopo.

¶ *Lepra superueniens non dissoluit matrimonium, nec matrimonij effectum: ideò adinuicem maritali affectione coniuncti se tractare debent, aut ad perpetuam continentiam vouendam induci.*

CAP. I.

PEruenit † ad nos, quòd cùm hi, qui lepræ morbum incurrunt, de consuetudine [b] generali, à communione hominum separentur, nec vxores viros, nec viri vxores taliter ægrotantes, sequuntur.

¶ Quoniam igitur cùm vir, & vxor vna caro [c] sint, non debet alter sine altero [d] esse diutiùs: [e]

PEruenit.] Primò narrat casum. Secũdò diffiniendum committit ibi, *Quoniam*. Abb.

CASVS. Consuetudo erat in Cãtuarien. prouincia, quòd si aliqui lepra incurrerent, à communione hominum separarentur, nec viri vxores, nec vxores viros sequuntur: Consultus Papa, quid fieri debeat de hoc, respondet, quòd cùm vir & vxor vna caro sint, non debet alter sine altero esse diutiùs: vnde mandat Archiepiscopo Cantuarien. vt moneat eos, quatenus viri vxores, & vxores viros, qui lepram incurrunt, sequãtur, & eis seruiant coniugali affectu: & si ad hoc induci non poterunt, præcipiat eis, vt vterque altero viuente continentiam seruet: quod si contempserint, excommunicentur. Nota, quòd lepra non separat matrimonium, & adinuicem tenentur sibi reddere debitũ. Item si se adinuicem sequi noluerint, cogendi sunt continere.

b ¶ *De consuetudine.*] Quæ est iure canonico approbata. s. *de eccles. ædifican.* cùm dicat: quia (vt ibi patet) cum alijs habitare non debent: & etiam de iure veteris testamenti. 33. q. 2. *hoc ipsum.* sed in hoc, quòd viri sani non sequuntur vxores, vel econuerso, mala erat consuetudo, *vt j. sequitur, & j. c. prox.*

c ¶ *Vna caro.*] Hoc expositum est s. *de bigamis debitum.*

d ¶ *Sine altero.*] *34. q. 2. si quis necessitate, & 32. q. 5. si vxorem.*

¶ *Glossa sequens recitatur per quæstionem.*

e ¶ *Diutiùs.*] Hic non determinatur, quantũ extendatur istud diutiùs: & ideo in arbitrio boni viri consistit. s. *de offic. deleg. de consil. & ff. de iure delib. ait prætor.* permittuntur tamen mariti quandoque ab vxoribus recedere, & abesse per multa tempora, in fauorem tamen terræ sanctæ. s. *de voto, ex multa, ad finem.* Diutiùs quandoque extenditur vsque ad biennium *ff. locati,* cum domini horreorum, quandoque vsque ad quinquennium. *ff. de separ. l. 1. § quod dicitur.*

f ¶ *Sequantur.*] Nota, quòd vir tenetur sequi vxorem, sicut econuerso, cùm non ad imparia iudicentur. *32. q. 1. si quis vxorem. in fin.* & hoc cùm ex iusta causa recedit vxor, aliàs retineat eam maritali potestate. *33 qu. 5. cum caput. & cap. manifestum, & cap. noluit.* & mulier semper tenetur sequi virum ex quacunque causa 13. q. 2. *vnaquæque.* nisi ipsam trahere vellet ad infidelitatem. j. *de diuor. quanto.* vel nisi efficiatur vagabundus. *34. quæst. 2. si quis inuentus fuerit in captiuitate. arg. ff. de oper. liber. quod nisi in pue. Bern.*

¶ *Glossa seq. de duobus quærit, & soluit.*

Mandamus, quatenus vt vxores viros, & viri vxores, qui lepræ morbum incurrunt, sequantur [f], & eis coniugali affectione ministrent [g], sollicitis exhortationibus inducere non postponas. Si verò ad hoc induci non poterunt, arctiùs iniũgas, vt vterque altero viuente continentiam seruet. Quòd si mandatum tuum seruare contempserint, vinculo excommunicationis astringas.

g ¶ *Ministrent.*] Nunquid in eodem lecto, & domo morari debent? Non debent ad lectum continue compelli, sed sufficit leproso, quòd suo debito nõ fraudetur. Sed quare non compelluntur præcise? 33 q. 5. c. 2. Respondeo, forte ideò, ne leprosi nimis improbi efficiantur in exactione sui iuris: tamen si sani omnino recusarent, bene compellerentur[c]: sed primò exhortandi sunt, vt hic dicit, vt in fine patet, & infrà. *cap. prox. in fi.* nam illud potest referri ad continentiam, quæ suaderi potest, imperari verò minime. *32. q. 1. integritas,* & vnam solam causam excipit dominus. *infrà cap. prox. & 32. quæst. 7. omnes causationes.* Bernard.

¶ Idem Baionen. † Episcopo.

¶ *Coniuges propter lepram separandi non sunt à coniugio, & contrahere possunt matrimoniũ: & inuicem sibi reddere debitum tenentur.*

CAP. II.

QVoniam † nemini licet (excepta causa fornicationis [h]) vxorem dimittere: constat, quòd, siue mulier lepra [i] percussa fuerit, seu alia † graui [k] infirmitate detenta, non est à viro propterea separanda, vel etiam dimittenda. Leprosi autem, si continere nolunt, & aliquam, quæ sibi nubere velit, inuenerint, liberum [l] est eis ad matrimonium conuolare.

¶ Quòd si virum, siue vxorem, leprosum fieri contigerit, & infirmus à sano carnale debitum exigat, generali [m] præcepto Apostolico sine aliqua exceptione.

QVoniam.] Sunt tria dicta. Secundum ibi, *Leprosi.* Tertium ibi, *Quòd si.* Abbas Siculus.

CASVS. Dicitur hic, quòd propter lepram, vel aliam infirmitatẽ, vir ab vxore separari non debet. Item si leprosi continere nolũt, bene possunt contrahere matrimonium, dummodo inueniant, qui ipsos accipere velint. Itẽ si vir, vel vxor fuerit in leprosaria, & infirmus à sano debitum exigat, debitum est soluendum ex generali præcepto Apostolico sine aliqua exceptione. Nota, quòd non nisi propter fornicationem licet viro vxorem suam dimittere, nec etiam propter lepram. Item leprosi possunt contrahere matrimonium. Item quòd generaliter dicitur, generaliter est intelligendum. Item vbi ius non excipit, nec nos excipere debemus.

h ¶ *Excepta causa fornicationis.*] *32. q. 1. dixit dominus, & quæst. 7. Apostolus, & cap. omnes causationes.*

¶ *Glossa sequens recitatur per contrarium.*

i ¶ *Lepra.*] Sic propter lepram alter alterum dimittere non potest. s. *cap. proximo, & s. de iureiurand. quemadmodum:* sed sponsa de futuro dimitti potest propter lepram superuenientem, *vt ibi, cap. proximo.*

¶ *Glossa sequens allegat 7. concordant. signat contrarium, & remittit.*

k ¶ *Graui infirmitate.*] *32. q. 7. hi qui sani. & q. 5. si vxorem quis. fin. s. de cler. ægrotan. cap. 1. 2. 3. & vlt. & ff. de tutor. & curator. nec ille 4 & 7 qu. 1. Pontifices.* Argumen. contrà, *de cleric. ægrotan. tua,* sed ibi soluitur.

l ¶ *Liberum.*] Cùm nõ sit eis prohibitum: quia edictum de matrimonio prohibitorium est. s. *de sponsal. cum apud.*

¶ *Glossa sequens ponit brocar. de generali, & de infinito ad primum allegat quatuor iura, ad secundum quinque, demum contra secundum allegat tria iura, contra primum quinque, soluit vtrumque.*

m ¶ *Generali præcepto.*] Nota, quòd generaliter dicitur, generaliter est intelligendum. *de consecrat. distinct. 4. ne quis ostenderet. & ff. de procur. procurator cui. 12. quæst. 1. dilectissimis. ff. mandat. creditor. §. Lucius:* immò etiam indefinita generaliter intelligitur. *20. dist. si Romanorum, & 23. quæst. 5. si non licet, & infrà de priuileg. quia circa. ff. de seru. vt prædia. si seruitus & ff. de accep. l. pluribus.* Arg. contrà, quòd indefinita non æquipollet

a *Vide hic Hostien. & latiùs Ioan. hoc declarantem.*

† *vixit.*

† *Vide benè Thom. lib. 4. sent. dist. 32. qu. 1. articul. 1. & Syluestrum in summa verbo, lepra.*

† *Cap. 1. eod. tit. in 1. compilat. & post Conc. Later. sub Alex. 3. par. 37. c. 2.*

Genesis.

b *De leprosis Vide Num. c. 12. & latissimè Leuit. cap. 13 & 14.*

c *Arg. cõtr. 1. q. 1. vendi. vbi de hoc, & pleniùs 32. q. 5. si vxorem quis. M. dicebat, quòd licèt sanus teneatur reddere, non debet compelli. ergo. canonist. & l. allegat. in fine prædi. gl. Ioann. And.*

† *Barnonen.*

† *Baiocen.*

† *Bauaren. Sed Beluacen. siue Barren. siue Barensien. siue Baionen. agnoscendum est: cætera velut nihil significantia contrahuntur reijcienda.*

† *Cap. 2. eod. tit. in 1. compilat. & post Concil. Later. par. 37. cap. 3. Vide omnino Dominicũ Sotũ lib. 4. sen. dist. 31. qu. 1. ar. 1. vers. id autem quod de leprosis.*

† *aliqua.*

d *Datur cautio in locum tutoris, qui reipublicæ causa abest: nec ille per hoc desinit esse tutor. Io. And.*

e *De hoc articulo vide latè per Couarruuiam lib. 1. varia. resolut. cap. 15.*

f *Vide de sentent. excomm. cum pro causa sin. per vlt. glos. Ioann. And.*

let vniuersali. ꝟ. de doc. ad audientiam ff. de lega. 3. non aliter. de consec. dist 2. liquidò. Item contra, quod generale verbum restringitur. 2. qu. 2. omnes leges. & dist. 1. omnes leg. & ꝟ. de sent. excomm. § verò. §. si verò. & ff. ad l. Aquil. scientiam. §. qui ff. de pign. obligatione generali. Sol. verbum generale, intelligendum est generaliter, prout hic dicitur & in primis, cócor. nisi constet contrahentem, vel testatorem aliter intellexisse de quibusdã C. de transact. age cum geminiano vel nisi sensus non patiatur: vt in vlt. concor. & quod dicitur, indefinita æquipollet vniuersali, illud regulariter obtinet in iure, si lege, vel canone non determinatur. 31. quæst. 1. quòd si dormierit. Ber.

¶ *Gloss. sequens alleg. 6. concor. signat vnum contrarium.*

a ¶ *Exceptio.*] Et ideo nos ex consensu nostro recipere non debemus. 2. qu. 5. consuluisti. & 55. dist. si Euangelica. & 61. dist. miramur. 7. qu. 1. scripsit. & 31. qu. 1. quòd si dormierit. & sup. de tran. inter corporalia. ar. contrà de consec. dist. 2. liquidò. Ber.

præcepto Apostoli, quod exigitur, est soluendum: cui præcepto nulla in hoc casu exceptio [a] inuenitur.

¶ Vrbanus iij. Episcopo Florentino.

¶ *Sponsalia de futuro præcisè non compellunt ad contrahendum matrimonium cum leproso, lepra post sponsalia superueniente.*

CAP. III.

Litteras †. & *infrà.* ¶ Quia postulasti, vtrùm si post sponsalia de futuro inter legitimas personas contracta, antequam à viro mulier traducatur, alter eorum lepræ morbum incurrat, alius ad consummandam copulam maritalem compelli debeat? Respondemus, quòd ad eam accipiendam cogi non debet [b], cùm nondum inter eos matrimonium fuerit consummatum.

Litteris. Communis diuisio. Secunda pars ibi, *Respondemus.* Abbas Siculus.

Casvs. Aliqui contrahunt spõsalia de futuro: alter ante contractũ matrimonium efficitur leprosus. Quæritur, an alius sit cõpellendus ad matrimoniũ contrahẽdum? Respondet, quòd non debet compelli. Nota, quòd lepra superueniens soluit matrimonium.

b ¶ *Cogi non debet.*] Sic ergo patet, quòd lepra superueniens soluit sponsalia de futuro, & eadem ratione quælibet alia enormis deformitas, vt *suprà de iureiurand. quemadmodum*; secus in matrimonio de præsenti, vt patet ex proximis. *cap. suprà eod. & c. quemadmodum.* Itẽ arg. quòd ea, quæ de nouo emergunt, auxilio indigent. *ff. de inter. act. de ætate. §. ex causa. & suprà de offic. deleg. insinuante, & ff. ad Velle. si mulier in iure.*

† *Cap. 3. e. tit. in 1. cõpilat. & post Concil. Lat. sub Alexã. iij. p. 50. c. 63. Et præter citatos suprà vide omnino Tabiensem in summa verbo, matrimonium. 3 §. 6. circa finem. & verbo, sponsalia. §. 6. in 3. modo, vbi pleniùs.*

† *Vide Magistrum, & ibidẽ Theologos scholasticos l. 4. sent. d. 36.*

† *Salzeburgẽ.* † *Satiburgẽ.* † *Salesburgẽ.*

TITVLVS IX.

De coniugio † seruorum.

¶ Adrianus Sancteburgeñ. † Archiepiscopo.

¶ *Seruus, contradicente domino, matrimoniũ contrahere potest, sed propter hoc non liberatur à seruitiis domino debitis.*

DE CONIVGIO SERVORVM.

¶ *Visum est suprà de impedimento lepræ, an, & quando impediat, vel dirimat matrimonium. sequitur nunc videre de impedimento conditionis seruilis.*

De hac materia tractatur 29. q. 3 per totum.

Dignum est.] Primò ponit dictum, & eius rationem. Secundò quandam dubitationem soluit ibi, *Debita.* Abbas Siculus.

Casvs. Quærebatur, vtrùm seruus contradicente domino possit cõtrahere matrimonium? Respondet Papa, quòd secundùm Apostolum sicut à sacramentis Ecclesiæ neque seruus, neque liber est remouendus; ita inter seruos matrimonium prohiberi non debet: quòd si dominis contradicentibus contrahunt, nõ sunt propter hoc separandi: tamen seruitia debita non minùs debent dominis suis exhibere. Nota, quòd quilibet potest matrimonium contrahere, qui non prohibetur. Item à sacramentis Ecclesiæ nullus fidelis debet excludi. Item si seruus contrahat, nihilominus debet domino seruitia debita exhibere.

c ¶ *In Christo Iesu.*] Id est, in fide Christi suscipienda.

¶ *Gloss. seq. obiectionem soluit distinguendo.*

d ¶ *A sacramentis.*] Quæ suscipientis causa conferuntur: vt baptismus, confirmatio, sacramentum Eucharistiæ, viaticũ, pœnitentia: ab illis sacramentis nullus fidelis debet excludi: immò tenetur ea recipere. ꝟ. *de pænitent. & remiss. omnis vtriusque.*

sic à matrimonio nullus debet excludi: quia edictum de matrimonio prohibitorium est suprà, *de spon. cum apud.* secus de alijs sacramentis, vt ordo, qui ratione aliorum datur, quoniam nullus seruus debet ordinari præter domini voluntatem suprà *de ser. non ord. consuluit. & per totum tit.* nullus illegitime natus suprà *de fi. presby. cap. 1. & per totum. & hoc probatur 1. quæst. 1. cap. remissionem. §. si ergo sacramenta. & c. si quis hæretica. §. ecce si clericus.*

CAP. I.

Dignum † est. & *infrà.* † Sanè iuxta verbum Apostoli †, sicut in Christo Iesu [c], neque liber, neque seruus est à sacramentis [d] Ecclesiæ remouendus [e]; ita nec inter seruos [f] matrimonia debent vllatenus prohiberi: & si contradicentibus dominis, & inuitis contracta fuerint, nulla ratione sunt propter hoc dissoluenda [g]: debita tamen, & consueta seruitia [h] non minùs debent propriis dominis exhiberi.

e ¶ *Remouendus.*] In *Authen. de monachis. §. hinc nobis autem. coll. 1.*

f ¶ *Inter seruos.*] Nec etiam inter liberum, & ancillam si contrahere voluerint scienter. 29. q. 2 *si quis ingenuus. & j. cap. prox.* [a]

g ¶ *Dissoluenda.*] Cõiunx enim à coniuge separari non debet. *C. communia vtriusque iudi. possessionem.* partum tamen penes dominum ancillæ remanet. *ff. de statu ho. l. & ferrum.*

¶ *Gloss seq. voci. per quæ ponit opin. Ala. approbat contrarium.*

h ¶ *Seruitia.*] Ergo si dominus seruitiũ exigit, & vxor debitum à viro petit eodem tẽpore, domino est potiùs obediendum. Dicunt quidam, quòd potiùs est obediendum domino, nisi periculum fornicationis timeatur, vel magnum præiudicium fiat vxori: sed potius videtur, quòd vxori ipsius reddat debitum, cùm per hoc nullum præiudicium, vel saltem modicum fiat domino propter moram modici temporis; nisi forte dominus in auxilium personæ peteret seruum suum. Quid si dominus vellet vendere seruum suum alicui, qui vellet eum ducere ad extraneas partes, forte in Græciam? Dixit Ala. quòd potest, & vxor tenetur eum sequi. Verius videtur, vt alij dicunt, quòd talis venditio prohibenda est. *argum. C. communia vtri. in possessionem. argum 54. dist. si æternitatem. & arg. ꝟ. de ind. cap. vlt.* interest enim reipublicæ, ne quis re sua male vtatur. *Inst. de his qui sui, vel alie. iur. sunt. § penult. & ff eod. tit. si dominus* Ber.

¶ Alexander tertius Præposito † & Priori Mortariensi.

¶ *Separabitur matrimonium, quãdo liber ignoranter cum ancilla cõtraxerit; nisi postea hoc sciens, illam cognouit.*

CAP. II.

Proposuit † nobis M. mulier, quòd cùm vir eius cum ea diutiùs permansisset, notam ei seruilis † conditionis obiecit, asserens eam esse ancillam, quam liberam esse credebat [i] cùm eam duxit in vxorem. & *infrà.* ¶ Mandamus, quatenus si constiterit, quòd idem vir præfatam mulierem, post-

Proposuit.] Primò ponitur factum. Secundò diffinitionis commissio ibi, *Mandamus.* & ibi distinguit, & secundum membrum ibi, si verò. Abbas Siculus.

Casvs. Quidam vir contraxit matrimonium cum quadam muliere, & cum ea diutiùs permansit: tandem ei opposuit, quòd esset ancilla, credens eam liberam, quando cum ea cõtraxit. Quæritur, quid sit agendum? Mandat Papa, quatenus si constiterit, quòd idem vir præfatam mulierem, postquam audiuit, & credidit illam esse ancillam, carnaliter cognouit, moneat illum, & compellat, vt illam sicut vxorem maritali affectione pertractet: si verò aliter fuerit, & contigerit diuortij sententiam ferri, mulieri pecuniam restituat, quam viro præfatæ pro dote concessit. Nota, quòd si liber ignoranter cum serua contrahat, non est matrimonium. Si verò postea intelligat illam esse ancillam, & illam postea cognoscit, statim est matrimonium, licet ab initio non fuisset. Item quod ab initio non tenet, tractu temporis tenet. Item dos est restituenda seruæ, vel ancillæ, si matrimonium dissoluitur.

i ¶ *Liberam esse credebat.*] Et sic nullum fuit matrimonium, si erat ancilla, quam credebat liberam. 29. q. 2. *per totum.* error enim conditionis impedit matrimonium. 29. q. 2. *cap. si quis ancillam. § his ita.*

¶ *Glo. seq. voci. per q. quid de illo, qui non credidit esse, pro eo 6 iura, & duo contra eum, & sol. distinguendo. Secundò quærit arg. proponit dicit. opi. & soluit, & huic lectura respondet.*

a ¶ *Audiuit.*]

† *Cap. 1. eo. tit. in 1. compilatione. & post Concil. Lateran. sub Alex. iij. p. 43. c. 7.* † *ad Gal. 3.*

a *Concord. text. in l. si ancillæ. & ibi Bar. C. de incest. nup.*

† *Aliàs ita: Præposito, & Mortariensi Priori.*

† *Cap. 2. eod. tit. in 1. cõpi.* † *Vel, creditis, quod in omnibus antiquis codicibus.*

b *In exemplaribus antiquis glossarũ de omnino B. Th. l. 4. sent. d. 36. q. 1 artic. 2. & Scotum d. 36. q. vnica ad 2. & 3. arg.*

c *Vide Theologos lib. 4. sent. dist. 36. & ibi B. Thomam q. 1. ar. 2.*

quam illam audiuit [a] esse ancillam, carnaliter cognouit, ipsum monitione præmissa compellatis, † vt eam sicut vxorem maritali affectione pertractet. Si verò aliter fuerit, & sententiam diuortij proferri contingat †, mulieri pecuniam, quam præfato viro pro dote [b] concessit, restitui faciatis.

¶ Vrbanus iij. Ariminen. Episcopo.

¶ Si consuetudo est in loco, quòd partus conditionem patris sequatur, natus ex libero, & ancilla liber est, & vt liber matrimonium contrahit.

CAP. III.

Licet † : *& infrà.* ¶ Sanè super eo, quod fuit propositum, an mulier possit diuortium postulare, pro eo quòd vir, cum quo suæ conditionis ignara contraxit, seruus monasterij proponatur: cùm è contra idem vir patrem suum, cuius conditionem secundùm leges † prouinciæ [c] sequeretur, tempore mortis pro libero se gessisse, & iam elapso decennio [d], nec patris, nec suo nomine se status controuersiam passum constanter affirmet: Videtur nobis ratione temporis, & fauore libertatis [e], pro parte viri securiùs iudicandum.

¶ Innocentius iij. H. † Episcopo.

¶ Si liber contraxit cum ancilla ignoranter, & ex quo sciuit, non consensit: separatur matrimonium, & cum alia contrahere poterit.

CAP. IV.

Ad † nostram noueris audientiam peruenisse, quòd G. Presbyter Cardinalis Apostolicæ sedis Legatus R. militem à muliere quadam propter conditionis [f] separauit errorem.

¶ Ideoque mandamus, quatenus si constiterit, quòd miles ignoranter contraxit † cum ancilla, ita quòd postquam intellexit conditionem ipsius, nec facto [g], nec verbo consenserit in eandem, propter quod per Cardinalem eundem ab eius fuerit consortio separatus, contrahendi cum alia, liberam ipsi concedas auctoritate Apostolica facultatem.

a ¶ *Audiuit.*] Supple, & credidit: non enim cuilibet referenti credere tenetur. *ar. 23. q. 4. quàm magnum & ff. quòd cum fal. tut. l. 2.* titubans enim pro ignorante habendus est. *C. de cond. indeb. l. vlt. ff. de lib. hom. exh. l. 3. §. is qui. & arg. ī. de secund. nupt. dominus, & 34. q. 2. cum per bellicam. arg. contrà. 32. q. 4. Innocens. & ff. de peti. hær. item veniunt. §. cum antequam partes.* Dic, quòd si iste habet conscientiam seruitutis ex probabili causa, & discreta tunc præiudicat sibi, si carnaliter cognoscat: si ex leui, & temeraria, cui credi non debet, non videtur, quòd ei præiudicet. *arg. infrà de sent. excom. inquisitioni. & infrà eod. cap. vlt.* Sed pone, quòd iste mouet ei litem conditionis: ipsa petit, quòd lite pendente reddat ei debitum, cùm lite pendente iure suo priuari non debeat. *ī. vt lite penden. cap. 1. & 2. & 16. q. 4. volumus & 8. q. 4. nónne.* nunquid Ecclesia debet ei præcipere, vt debitum reddat, quod videtur per iura prædicta? Dicunt quidam, quòd bene tenetur reddere debitum ad mandatum Ecclesiæ, sed ipse non debet exigere: nec sibi fit præiudiciũ. T. dixit, quòd non debet exigere, nec exigenti reddere: quia ei heret præiudicium, quod videtur per istam litteram innuere: & si compellatur, non reddat, quia si eam cognoscit vxoris affectu, fit ei præiudicium, si habeat conscientiam ex causa probabili, & discreta: & sic statim esset matrimonium: si fornicario affectu, peccaret mortaliter, quod facere non debet, immò potiùs pati debet excommunicationem. *ī. de restit. spolia. litteras.* & hoc dixit *arg. illius decret. inquisitioni.* sed tatis videtur, quòd possit reddere ad mandatum Ecclesiæ, vt primo consensu ei coniungatur, quandiu constet per sententiam de impedimento conditionis, & hoc vbi non est certus, licèt aliquas inde habeat præsumptiones: secus si sciret pro certo. Et quod dicit littera illa, postquam audiuit illam ancillam, cognouerit eandem, intellige ante litem motam, & sine mandato Ecclesiæ: tunc enim intelligitur consentire, non obstante illo impedimento, & ita secùs videtur, si ad mandatum Ecclesiæ eam cognoscat. Ber.

b ¶ *Pro dote.*] Id est, vice dotis: non enim fuit dos, si fuit ancilla. *ff. de iure dot. si mulier. § vlt. aliàs l. Proculus. Ber.*

Licet.] Primò ponit factum. Secundò determinationem ibi, *Videtur*, Abbas.

Casvs. Quædam mulier contraxit matrimonium cum quodam: dicebatur, quòd erat seruus cuiusdam monasterij: volebat ab eo separari, pro eo quod dicebat, quòd ignorabat eum esse seruum Ecclesiæ. Respondet, quòd idem vir conditionem patris debet sequi, secundùm legem prouinciæ, qui tempore mortis pro libero se gerebat, & iam elapso decennio, nec nomine suo, nec nomine patris status controuersiam passus fuit. Quæritur, quid iuris sit? Respondet Papa, quòd ratione temporis, & fauore libertatis pro parte viri iudicandum est, & sic remanebit cum illo tanquam cum libero. Nota, quòd pro libero habendus est, qui in statu libertatis per decennium steterit. Item fauor libertatis attendendus est.

c ¶ *Secundùm leges prouinciæ.*] Innuit aliter esse de iure communi, quod est verum. *C. de rei vend. partum. ff. de sta. hom. l. seruorum & ī. de ser. non ord. c. vlt. vbi de hoc.*

d ¶ *Decennio.*] Sufficit tamen quinquennium. *C. ne de sta. defun. si pater. & l. 1.* sed hic ita contingit de facto.

¶ *Gloss. seq. soluit contrarium.*

e ¶ *Fauore libertatis.*] Fauore enim libertatis multa contra rigorem iuris statuta sunt. *ff. de fideicom. liberta. generaliter. §. si quis seruo. C. communia de manumiss. l. 1. ī. de proba. ex litteris. & sup. de iudi. c. vlt. 12. q. 2. cum redemptor. Ber.*

Ad nostram.] Duæ sunt partes. Secunda ibi, *Ideoque.* Abbas.

Casvs. Quidam miles contraxit cum quadam muliere, tandem ei apposuit coram Cardinali Apostolicę sedis legato, quòd esset ancilla: Cardinalis rationibus vtriusque partis intellectis, eos propter conditionis errorẽ abinuicem separauit: lata sententia dicebatur, quòd postquam intellexit illam esse ancillam, in illam consenserat: vnde non poterat contrahere cum alia, sed illam retinere debebat, non obstante sententia Cardinalis. Istud significatum fuit domino Papæ. Vnde mandat quibusdam, quatenus si constiterit, quòd miles ille ignoranter contraxit cum ancilla, ita quòd postquam intellexit conditionem ipsius, nec facto, nec verbo consensit in illam, propter quod Cardinalis separauit eosdẽ, ipsi militi dare debeat liberam facultatẽ cum alia contrahendi. Not. quòd error conditionis matrimonium dirimit iam contractum. Item idem est consentire verbo, & facto. Itẽ matrimonium, quod ab initio non valet, tractu temporis conualescit. Item de sententia lata contra matrimonium iterum cognoscitur sine appellatione: & hoc ideo, quia non transit in rem iudicatam: quia quandocunque potest reuocari, probato quòd malo modo lata sit.

f ¶ *Conditionis separauit.*] Quod bene potuit *ī. eod. proposuit. & 29. q. 2. si quis ingenuus.* quia errantis nullus consensus est. *ea causa. q. 1. c. si quis ancillam. §. hu ita & ff. de iurisd. om. iud. si per errorem. & C. de iur. & fa. ignoran. non idcircò.*

¶ *Gloss. seq. notat ipso facto matrimonium contrahi, & ratificari. ad id obiicit, & soluit. demum quærit, & soluit. Item quærit. ponit opinionem Ioannis, quam approbat.*

g ¶ *Nec facto.*] Puta carnaliter, cognoscendo eam postquam intellexit illam esse ancillam *ī. eod. proposuit. 29. q. 2. si quis ingenuus. ī. de cond. ap. de illis. & ī. de spon. is qui.* & ita ipso [b] facto matrimonium contrahitur, sicut & verbo *32. q. 2. honorantur. & ff. de spon. sed quæ.* Item patet hic, quòd matrimonium, quod nullum est, tractu temporis confirmatur. *sic. ī. de spon. impub. litteras accessit. & sup. eo proposuit. ff. de ri. nup. si quis.* Sed contra videtur, quòd verba necessaria sint. *sup. de spon. tuæ. & c. si inter. & de consec. dist. 4. cum pro paruulis.* In his qui loqui possunt, necessaria [c] sunt verba. *ff. de leg. 3. num.* sicut in soluendo matrimonio reperitur expressus consensus. *ff. de rit. nup. in eod.* præterea prior consensus non facit matrimonium, quia nullus fuit sed nouus requiritur. *de eo qui dux. in ma. quam pol. veniens & c. 1.* & ita videtur antiquis perdurare, nisi nouus exprimatur. *simi. sup. de bap. maiores. in fin. ff. de preca. sed si manente. ff. de arbit. si cum dies, in princ. & l. Labeo. §. penu. & ff. de verb. oblig. l. 1 §. cum adiicitur.* Dicas, quòd de facto tunc contrahitur matrimonium, quando aliqua verba præcesserunt ad sponsalia, vel matrimonium, licet tunc non haberent effectum, posteà verò ipso facto contrahitur matrimonium, siue sponsalia. *suprà de despo. impu. litteras. accessit. & ff. de spon. sed quæ patris.* & tale matrimonium præsumptum appellatur. *suprà de spon. is qui.* Sed pone, quòd aliquis contraxit cum ancilla ignorãter, & dominus postea illam etiam manumittat viro ignorante: nunquid est matrimonium? Dico, quòd non: quia adhuc commiscetur ei ex priori consensu, qui nullus fuit. *ar. C. ad Velle. quamuis. & l. si mulier. 2. ff. de minor. l. 3. §. scio.* Item si dominus ancillæ, tanquam liberam eam alicui tradat in vxorem, qui liber est, eo ipso intelligitur ei dedisse libertatem in *Auth. de nup. § si verò ab initio. col. 4.* Sed pone, libera contraxit cum eo, quem credebat liberum; postea sciuit illũ esse seruũ, nihilominùs vult esse cum eo, sed ille non vult remanere. Dicit Ioan. quòd nõ est matrimoniũ, tamẽ illa debet cõpelli, ex quo vult cum eo esse. *sim. ī. de eo qui dux. in ma. quam pol. per adul. c. 1. Ioann. quod verum credo.*

† *In antiquis libris, vt plurimũ ita: N. episcopo.*

† *Cap. vnic. eod. tit. in 3. compilat. Decisionem & materiã huius decretalis luculenter explicat Dominicus Sotus l. 4. sent. d. 35. q. 1.*

† *Contraxerit.*

b *De materia glossæ consule Theologos l. 4. sent. & habeto ante oculos, quod nouissime sanciuit concilium Trid. s. 24. de reformatione matrimonij.*

c *Hoc intellige, secundũ quod dictũ in gl. in c. si inter. verbo, dicente, ī. sponsalibus.*

DE NATIS EX LIBERO VENTRE.

¶ *Quia error conditionis seruilis impedit matrimonium, & ex hoc sæpe dubitare contingit, vtrùm natus ex libero ventre sit iudicandus seruus, vel liber: ideo post rubricam præcedentem congruo ordine ista subiicitur.*

INdecens.] Primò ponit generale dictum, ex quo deinde dictum mãdat ibi. *Propterea.*

CASVS. [a] Quædam Ecclesia manumisit quandam suam ancillam, postmodum filios suscepit, Ecclesia volebat eos reuocare in seruitutem, mulier ista accessit ad Papam, & ostendit ei instrumenta manumissionis suæ, conquerendo de Ecclesia, quæ filios suos vocabat in seruitutem: super hoc dicit Papa: indecens est, vt filij nati ex libera, vel liberta ad seruitium Ecclesiasticum reuocentur. Vnde præcipit, vt si ex parte Ecclesiæ nulla alia documenta ostendãtur, quæ obuiẽt instrumentis istius mulieris, compescat iudex Ecclesiam ab eius molestatione sine aliqua retractatione: quia durum est, vt Ecclesia libertatem debeat reuocare, quæ libertatem defendere debet. Nota, quòd instrumentũ potest reprobari per aliud instrumentum. Item non debeo impugnare, quod debeo defendere.

a ¶ *Ex liberta.*] Fallit tamen in casibus. 15. *q. vlt. cum multæ.* Item in alio. ͞J. *de iudæ. ita quorundam* Ber.

b ¶ *Huiusmodi documentis.*] Quia dicebat mulier illa se habere de manumissione matris suæ, siue de sua, quædam instrumenta, quæ fortè ostendit Papæ, quibus instrumentis stabitur, nisi ex parte Ecclesiæ contraria instrumenta ostendantur. & sic est arg. quod instrumentum per aliud instrumentum potest reprobari[b], & per alias etiam probationes poterit Ecclesia reprobare huiusmodi documenta.

c ¶ *Ab Ecclesia.*] 87. *dist. libertos.*

¶ *Glo. seq. alleg. 9. iura. allegat in contrarium, & soluit.*

d ¶ *A qua tueri.*] arg. quod non debeo id facere, à quo teneor alium prohibere: & qui me defendere tenetur, me non debet impugnare. *ff. si ser. ven. l. altius. ff. de condi. inde frater à fratre. & 26. dist. vna tantum. & 25. di. hic. vl. & 11. q. 1. Siluester. ff. de fideiuss. tutor. & 42. dist. §. 1 ff. de administra. tutor. quotiens. §. 2. ff. de neg. gest. si pupilli §. videamus.* secus in marito, qui alios ab vxore prohibere debet. *& arg. 3. q. 6. quamuis.* Sol. in præmisso generali suppletur, nisi sit tale factum, quod sibi soli ex officio competebat. Ber.

In aliquot vetustis codicibus additur, nomen, sed mendosè: cùm sit Gregorius primus i. 1 epist. 53. regest. Iuo p. 16. c. 73. & c. vnico. e. tit. in 1. comp. Vix autem hoc fragmentum intelliges, nisi fontes, vnde sumitur, consulas, & de materia, vide citatos c. vlt. tit. præcedentis.

a Hunc etiam casum, seu facti speciem, veriùs, & incorruptiùs effinges, si loca, vbi est integra decretalis, videas.

† De materia huius tituli præter doctores hic vide Theologos scholasticos, & præ aliis B. Th. & Sotum l. 4. sent. d. 42. adde omnino, quid nouissimè decreuit Conci. Triden. ses. 24. de reformatione ma tri. c. 2.

b De hoc notatur suprà de fid. instr. c. imputari, vbi vide per Ioan. Andr. & alios.

TITVLVS X.

De natis ex libero ventre.

¶ Gregorius †.

¶ *Natus ex libera, vel liberta, liber est.*

CAP. I.

INdecens esse credimus, vt progeniti ex liberta [a], siue libera filij ad seruitium retrahantur. Propterea tibi præcipimus, vt si documenta nulla sine ab Ecclesiæ parte, quæ documentis huiusmodi [b] debeant obuiare, ab eius molestia sine aliqua retractatione compescas eandem: durum est enim, vt si alii pro mercede libertates tribuunt, ab Ecclesia,[c] à qua tueri [d] debent, reuocentur.

TITVLVS XI.

De cognatione † spirituali.

¶ Alexander tertius Salernitano Archiepiscopo.

¶ *Filij duorum compatrum, per quorum neutrum deuentum est ad compaternitatem, licitè contrahũt, nisi consuetudo repugnet: separantur autem, si per eorum alterum, vel vtrumque compaternitas est contracta, hoc dicit, cum cap. super eo, infrà eod.*

DE COGNATIONE SPIRITVALI.

¶ *Viso de pluribus impedimentis matrimonij, submittit de impedimento cognationis tam spiritualis, quàm legalis, & carnalis. Et quia spiritualis cognatio inter alias est dignior: ideò tractaturus auctor de triplici cognatione præmisit de spirituali. Abbas.*

De hac materia tractatur 30. q. 1. & 2. q. 3 & 4. per totum.

VTrum autem.] Primò dubitatio. Secundò duorum canonum contrariorum inductio ibi, *Et licet.* Tertiò posterioris approbatio ibi; *Vnde.* Quartò exceptio ibi, *Nisi.* Abbas.

CASVS. Aliqui contraxerunt adinuicem compaternitatem, quæritur, vtrùm filij istorum nati ante compaternitatem, vel post, possint adinuicem copulari? Consultus Papa respondet, quod canones secũdum diuersorũ locorũ consuetudinem contrarij reperiuntur. primus canon super hoc editus, prohibet natos post compaternitatem adinuicem copulari. Alter canon posterius editus, primum videtur corrigere: in quo dicitur, quod siue ante, siue post nati sunt, simul possunt coniungi, illa persona excepta, mediante qua compaternitas fuit contracta. Vnde secundùm posteriorem canonem debet obseruari, nisi consuetudo Ecclesiæ, quæ scandalum generaret, aliter se habeat. Nota, quòd priora iura trahuntur ad posteriora. Item cõsuetudo tollit ius, & ei præiudicat.

e ¶ *Filij.*] Scilicet duorum compatrum.

f ¶ *Posteriùs.*] Primus canon est 30. *q. 3. post susceptum.* & debet esse Paschalis primi, licèt in quibusdam libris dicatur Paschalis secundi. canon posterior editus est *ea. cam. sa, & q. ea. super quibus.* qui corrigit primum, vt hic dicit. sed canon ille ita potest legi, quod teneat, prout ibi exponitur sed Alexander aliter illum intellexit, vt hic patet.

¶ *Glo. seq. ponit opi. Hug. contra quam allegat 3. iura, das duas solu. & primam approbat.*

g ¶ *Nisi consuetudo, quæ scandalum.*] Hugo dicit, quod Alexander male dixit hic: quia in nullo hic, quod legitime coniuncti debeant separari, quod esse non debet propter aliquam consuetudinem, vel scandalum: quia à Deo sunt coniuncti & quos Deus coniunxit, homo non separet. 33. *q. 2. quos Deus, &c. arg. pro eo.* ͞J. *de sponsa. duo. c. vlt.* vbi non statur consuetudini, sed potius iuri. *arg. contra,* quod consuetudo personas legitimat, ad contrahendum reddit illegitimas. ͞J. *eodem, super eo. &* ͞J. *de clandestin. cum olim. & arg. 32. dist. placuit.* Sol. potest dici, quòd hoc locum habet in matrimonio contrahendo, vt propter scandalum impediatur matrimonium, quod aliás legitimum est, sed non dirimitur iam contractum propter scandalum, vt hic satis patet ex consultatione: & non dixit hic Alexander, quòd coniuncti separentur, sed respondet, quòd coniungi non debent, si scandalum est: nam multa fieri prohibentur, facta tamen manent. ͞J. *de murim. quemadmodum. &* ͞J. *de reg. ad Apostolicam. & 30. q. 5. nec illud §. sed obiicitur. & 15. q. 1. §. vlti.* Vel dic, quòd propter scandalum derogatur iuri, vt propter scandalum separentur, licet de iure non deberent separari, vt ͞J. *eod. super eo.* sed priùs verius videtur: quia propter scandalum, matrimonium, quod Deo auctore in paradiso institutum fuit, per Ecclesiam dissolui non debet. 26. *dist. deinde opponitur.* & ita remanet contraria illa decr. *super eo.* sed intellige hoc, prout ibi dicitur. Ber.

CAP. I.

VTrùm † autem filij [e] [aut filiæ †] ante, vel post compaternitatem geniti, possint adinuicem copulari, canones secundùm diuersorum locorum consuetudines contrarij inueniuntur. Et licèt primus canon exinde editus, natos post compaternitatem adinuicem copulari prohibeat: alter tamen canon posteriùs [f] editus, primum videtur corrigere: per quem statuitur, vt siue ante, siue post compaternitatem geniti sunt, simul possint coniungi, excepta illa persona duntaxat, per quam ad compaternitatem venitur. Vnde nobis videtur, vt secundùm posteriorem canonem debeat obseruari: nisi consuetudo [g] Ecclesiæ, quæ scandalum generet, aliter se habere noscatur.

† Cap. 1. e. tit. in 1. comp. & post concilium Lateran. sub Alex. iij. p. 32. 1.

† Hæc duo verba, aut filiæ, desunt in antiquis codicibus.

¶ Idem eidem.

¶ *Compaternitas scienter, vel ignoranter superueniens inter coniuges, coniugium non dissoluit.*

CAP. II.

SI † vir, vel mulier sciẽter, vel ignoranter, filiũ suũ de sacro fonte susceperit, an † propter hoc separari debeant? ¶ Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd quãuis generaliter sit

† Cap. un. tit. in 1. comp. & post concilium Lateran. sub Alex. iij. p. 32. ca.

† In vno vetusto ita: an propter hoc separari debeant quæsiuisti.

SI vir.] Communis diuisio. Secunda ibi. *Consultationi.* & ibi primò recitat canonum antiquorum contrarietatem. Secundò alteram partem approbat, & rationem addit ibi, *Idcoque.* Abbas Sic.

CASVS. Aliquis, vel aliqua filium suum scienter, vel ignoranter de sacro fonte suscepit. Quæritur, an debeant separari? Respondet Papa, quod in quibusdam canonibus generaliter statutum est, vt debeant separari. alij aliter, & melius statuerunt. Vnde dicit Alexander, siue ex ignorantia, siue ex malitia hoc fecerunt non sunt separandi: quia ignorantia eos excusat, & ex malitia commodum habere non debent. Nota, quod ignorantia excusat. Item dolus suus nemini debet prodesse.

a ¶ *Institutum* [illegible]

a *Institutum.*]30.q.1.c.1.& 2.
b ¶ *Statuerunt*]30.q.1.*dictum de eod.ad limina.*
¶ *Gloss.seq.quærit,& soluit.*
c ¶ *Debitum debet subtrahere.*]Sed nunquid potest contrahere? Potest dici, q. ille, qui hoc fecit ignoráter, potest reddere, & exigere: quia nó peccauit: qui vero scienter, satis videretur, quòd nó deberet exigere, sed reddere tenetur:tamé non inuenimus prohibitum in hoc casu, quòd non exigat; ergo nec nos prohibeamus.
d ¶ *Si ex ignorantia.*] Probabilitatis non excularetur à peccato. §. *de eo qui renun. epi. c. 1 in fin.* & §. *de cler.excom. mini. Apostolicæ.* & est argum. hic, quòd ignorantia excusat, vt *ibid.* & 1.q.4. § *vlt.*& 8 *dist.consuetudo.*
e ¶ *Patrocinari.*] §. *de eo. qui dux. in mat. c. 1.* & §. *de coll. audiuimus.* 30. q. 1. *dictum.*& §.*de rescr.sedes Apostolica.*

SVper eo.] Primo ponitur quæstio. Secundò ibi, *Respondemus*, distinguens responsio, & secundum membrũ ibi, *Cæterùm*. Abb. Sic.

CASVS. Aliqui sunt compatres, quæritur, verùm filij eorum possint contrahere matrimonium adinuicem? Respondetur, quòd si tales sunt, per quorum alterum, vel vtrumque parentes ad compaternitatem peruenerunt, coniungi non possunt: & si sint coniuncti, separari debent: si verò per neutrum illorum filiorum compaternitas contracta fuit, de his consuetudo metropolitanæ Ecclesiæ seruari debet, & aliarum Ecclesiarum circumpositarum, ita videlicet, quòd si cõsuetudo metropolitanæ Ecclesiæ habet inter eos matrimonium non fieri, nec factum firmitatem habere, & ipse Episcopus in sua Ecclesia idem obseruet: veruntamen, si de consuetudine habeatur, vt talia matrimonia permittãtur, ex quo contracta sunt, ipse Episcopus illud in sua Ecclesia dissimulare poterit, ita quòd nec contradicere, nec consentire videatur: quia sicut graue est super his contemnere consuetudinem circumpositarum Ecclesiarum: ita grauius videtur, si propter talem cõsuetudinem huiusmodi coniugiis præstet assensum, cùm posset ab aliis in exemplum assumi. Nota, quòd consuetudo Ecclesiæ metropolitanę obseruanda est, & aliarum circumpositarum. Item consuetudo facit personas legitimas, vel illegitimas ad contrahendum. Item aliquid omittitur propter exemplum. Bern.

institutum [a] †, vt debeant separari: quidam tamen humaniùs sentientes, aliter statuerunt [b]. Ideóque nobis videtur, quòd siue ex ignorantia, siue ex malitia id fecerint, non sunt ab inuicem separandi: nec alter alteri debitum [c] debet subtrahere, nisi ad continentiam seruandam possint induci: quia si ex ignorantia [d] id factum est, eos ignorãtia excusare videtur: si ex malitia, eis sua fraus non debet patrocinari [e], vel dolus.

¶ Idem Vigilien. Episcopo.

¶ Filij duorũ compatrum per quorum neutrum deuentum est ad compaternitatem, licitè inuicem contrahunt matrimonium: si tamen subest consuetudo impediens, & dirimens talia matrimonia, seruanda est loci consuetudo. hoc dicit secundum intellectum magis communem, attendendo mentem capituli.

CAP. III.

SVper † eo, quòd à nobis tua fraternitas requisiuit, de duorum compatrum filiis: Respondemus, quòd si tales filij fuerint, per quorum alterum [f], vel vtrumque parentes ad compaternitatem venerunt, eos coniungi nulla ratione sustineas, & coniunctos Pontificali auctoritate non differas separare [g]. Cæterùm, si per neutrum eorum ad compaternitatem ventum fuerit, de his te volumus consuetudinem tuæ metropolitanæ [h] Ecclesiæ, vel aliarum circumpositarum inquirere, & diligentiùs imitari: ita quòd si eiusdem Ecclesiæ consuetudo [i] habet, inter eos non sustinere coniugium fieri, nec factum firmitatis robur habere, tu simili modo in Ecclesia tibi commissa, coniugium huiusmodi fieri non permittas: & si quos taliter coniunctos inueneris, iuxta earundem Ecclesiarum consuetudinem, ipsos separare † abinuicem non omittas †. Verùm si de consuetudine habeatur, vt alia coniugia permittantur, id in Ecclesia tua dissimulare [k] poteris: ita quòd nec contradicere [l], nec tuum videaris præstare assensum: quia sicut graue est antiquam cõsuetudinem circumadiacentium [m] Ecclesiarum super his cõtemnere: sic quoque grauius videtur, si propter eam huiusmodi coniugiis tuum indulges assensum, cùm posset sic in exemplum assumi [n].

¶ Clemens tertius.

¶ Inter patrẽ baptizati, & vxorem leuantis prius ab eo cognitam, contrahitur compaternitas efficax ad matrimonium dirimendum.

CAP. IV.

MArtinus † Bertham duxit vxorem, Tebergam sibi

f ¶ *Alterum vel vtrumque.*]§ *eo.c.1.*& 30.q.3.*super quibus.*
g ¶ *Separare.*] Quia contra canones coniuncti sunt, vnde separandi sunt. 10.*dist.vides.*& *C.de leg. non dubium.*& 35.q.3.*contradi imus.*
¶ *Gl.seq.alleg.concordat signat contraria, & soluit, & iterum arguit.*
h ¶ *Metropolitanæ.* Sic 12. *dist. de his.* Sed contra, quòd consuetudo Romanæ Ecclesiæ potiùs sit sequenda de consec. *dist.4. de trina.* 11. *dist. quis nesciat. in fi.* contra intellige de forma sacramentorum seruanda, quam quilibet tenetur seruare, & credere, prout tenet Romana Ecclesia. §. *de hæret. ad abolendam.* 1. *responsa.* Item est argum. quòd priùs recurrendum est ad consuetudinem metropolitanæ Ecclesiæ, quàm aliarum, ad quarum consuetudinem recurrendum est. §. *de consi.super eo.* demum ad Romanum. *arg.ff.de leg.de quib.* vel potiùs ad ius scriptum.
¶ *Glos. seq. sol. quandam obiectionem, cui solutioni dat simile. ponit demum opinionem, quam reprobat.*
i ¶ *Consuetudo.*] Et intellige de tali consuetudine, quæ scandalum generaret, nisi fuerit obseruata. §. *eo.c.1. in fi.* & surgit consuetudo ista ex quadam affinitate contracta ex compaternitate vnius filiorum, vt etiam alij coniungi non possunt, prout olim obseruabatur secundum intellectum Alexand. vt § *eo c. 1* & 30. *qu. 3. post susceptum.* licet illud immutatum fuerit, vt omnes possint coniungi, præter illas personas, quibus mediantibus compaternitas contracta fuerit. 30. q. 3. *super quibus.* & §. *eod. c. 1.* & sic si scandalum magnum fit in aliquo loco, quòd tales coniungantur, vel remaneant coniuncti: adhuc propter scandalum seruabitur ibi illud ius, non obstante cõstitutione, quæ emanauit postea in contrarium. Vnde fortè similiter modo potest dici: si in aliquo loco esset magnum scandalũ, & horror, quod aliqui contraheret in quinto gradu, illud non toleraretur, non obstante constitutione illa *infrà de consang. & affinit.* non debet, quia propter scãdalũ multa etiam contra ius omittuntur: ergo multò fortius, vbi alia ratio subesse videtur: & ita hic, & §. *eod. c.1. in fin.* scãdalum impedit matrimonium, & dirimit [c], & est simile: quia consuetudo facit aliquem illegitimũ ad eligendum. §. *de cler. coniug. cum olim.* In prohibitione talis matrimonij nullũ est peccatum: ergo si scandalũ est, quòd coniũgantur, propter scandalum prohibendi sunt. *argum. de no. ope. nun. cum ex iniuncto*: sed si nulla prohibitio vnquã fuisset, inter tales personas contractũ matrimoniũ non deberet dissolui propter scandalũ, quia talis dissolutio sine peccato mortali fieri non posset: *arg. prædic. decr. cum ex iniuncto.* Quidam tamen volunt intelligere versiculum istũ: Ita quòd si eiusdem Ecclesiæ, &c. de primis personis, de quibus præmisit, in princ. *c. quia inter eas.* de quibus secundò dicitur, licitum est matrimonium: vt § *eo. c.1.* nec de tali matrimonio dixit Alexander, q. sit dissimulãdum, ne in exemplum trahatur, cùm Ecclesia talia matrimonia approbet, sed veriùs credo primum dictum: veruntamen si consuetudo habet, vt postquã contracta sunt, tolerentur, poterit iste dissimulare: ita quod nec contradicere, nec contradicere videatur, propter rationem, quæ infrà sequitur.
k ¶ *Dissimulare.*] Talis dissimulatio loco approbationis tacitæ habetur, & meritò: dum nullum subsit impedimentum.
¶ *Glos.seq.de taciturnitate notat tria.*
l ¶ *Nec contradicere.*] Nota, qui tacet [d], neque consentit, neque negat *ff.de reg.iur.qui tacet.* Quandoque tamen taciturnitas habetur pro consensu. 54.*dist.si seruus.* §. *de præsumpt.* nònne, & aliquando pro contradictione. *de consecr. dist 4. cum pro paruulis. ff.de procurator. filium familias § inuitum.* 65.*dist.si forte.*
m ¶ *Circumadiacentium.*] Et ita vicinorum locorum non est contemnenda consuetudo: immò seruanda, ne si contrariũ fieret, sumeretur inde exemplum, quia cùm illa cõsuetudo satis sit honesta, non debet iste videri auctor, vt alij recedant ab illa consuetudine: & ita taceant, si sine scandalo id fieri nequeant.
n ¶ *Assumi.*] Ab aliis, qui talia coniugia non contrahunt de cõsuetudine.

MArtinus] Duo facit. Primò ponit quæstioné. Secundò eius solutionem ibi, *Nos autem.* Abbas.

CASVS. Martinus contraxit matrimonium cũ Bertha, & Lotharius cum Teberga: Lotharius filiũ Martini, & Berthę de sacro fonte leuauit: tãdem Lotharius, & Bertha mortui sunt, & Martinus con-

† *separari.*
† *dimittas.*

c *Qualiter sit hoc dictũ accipiendum tradit Panormitanus hic, & plenissimè Hostiẽsis in summa tit. de co. gnat. spirit. § quis sit effectus circa mediũ, quos omnino videre. adde glossam, & doctores, sup. eo. c. 1.*
¶ *Cap. 1. eod. tit. in 2. cõp. Est ad rẽ illustris diffinitio huius decretalis, de qua vide præ aliis Durandum 1 4. sent. dist. 42. q. 1 & ibidẽ Sotũ q. 2. ar. 3. respiciendum tamen semper Conc. Trident. initio titu. citatum.*
d *De hac regula vide latè per Felinum in cap. nònne, suprà de præsump. & per Bartholomæum Socinum in fallētiis regula 484. & sequen. verbo taciturnitas, & tacens.*

nus contraxit cum Teberga. Quæritur, vtrùm tale matrimonium teneat, & valeat? Respondet, quòd cùm vir, & vxor per connubium efficiantur vna caro, patet, quòd Teberga non potest esse vxor Martini, qui fuit compater Lotharij, cum quo Teberga vna caro noscitur extitisse. Nota, quòd compaternitas contracta per virum transit ad eius vxorem, & econuerso, cùm sint vna caro.

copulauit Lotharius, qui Berthæ, & Martini filium de sacro fonte suscepit: L. verò & B. sublatis de medio, M. cum T. præfata contraxit. ¶Nos autem consultationi tuæ duximus respondendum, quòd cùm secundùm verbum Domini, vir, & mulier efficiantur per connubium [a] vna caro [b], liquidum est Tebergam non posse matrimonialiter copulari Martino, qui compater eius [c] fuerat, cum quo [d] vna caro Teberga noscitur extitisse.

Gen. 2. Matth. 19. 1. Corint. 6. Ephes. 5.

a ¶ *Per connubium.*] Id est, per carnalem copulam. 27. q. 2. *Agathosa.*

b ¶ *Vna caro.*] 30. q. 4. *sciscitatur.* & c. *si quis ex vno.*

c ¶ *Eius.*] s. Lotharij. ¶ *Gloss. seq. ponit versus, quos primò exponit.*

d ¶ *Cum quo.* [s. Lothario. Nota, quòd post matrimonium carnali copula consummatum (de quo intellige, quod dicitur hic) si alter coniugum suscipit filium alterius de sacro fonte, ambo coniuges compatres efficiuntur parentibus infantis: & ita si vir suscipiat filium alterius de sacro fonte, vxor mediante viro commater efficitur parentibus infantis, & mater spiritualis efficitur illius, & econuerso. 30. q. 4. *sciscitatur.* c. *si quis ex vno.* si verò compaternitas matrimoniũ præcessit, siue carnalem copulam; putà, suscepisti filium Berthæ, & Martini de sacro fonte, & postea contraxisti cum Teberga, & eam cognouisti; vel licet contraxisti, nondum carnaliter illam cognouisti; quamuis illam postea cognoscas, vxor tua non efficitur commater parentibus illius infantis: quia nondum eras effectus vna caro cum ea: quia per vnionem carnis sequentem compaternitatem non transitur ad vnionem spiritus præcedentem matrimonium: vnde mortuo, & mortua vxore Martini, quorum filium, antequam haberes Tebergam, de sacro fonte leuaueras, Martinus poterit habere Tebergam in vxorem 30. q. 4. *quis spiritualem*, &c. post vxoris obitum: & sic Teberga potest habere duos compatres, vnum post alium. Vnde nota versus.

Quæ mihi, vel cuius mea natum fonte leuauit,
Hæc mea commater fieri mea non valet vxor.
Si qua mea natum non ex me fonte leuauit:
Hanc post fata meæ non inde vetabor habere.

Sic quandoque facto suo alter coniugũ solemnizat votum alterius, putà vir, qui volente vxore ordinem suscepit. 28. d. *quia sunt.*

¶ Idem.

¶Compaternitas per catechismum contracta impedit matrimonium contrahendum, sed contractum non dirimit.

CAP. V.

Contracto † matrimonio inter P. & A. vxorem suam quidam consanguinei eiusdem A. contra matrimonium obiecerunt, quòd eadem in primo sacrati salis [e] pabulo, filium quondam † concubinæ [f] ipsius P. tenuit. *& infrà.* ¶ Verùm, si constaret vera esse, quæ diximus, non ideo tamen contractum matrimonium solueretur: quæ res vix contrahendo [g] matrimonio impedimẽtum afferret. Ideoque mandamus, quatenus præfato P. auctoritate nostra iniungas, vt memoratam A. sicut vxorem maritali affectione pertractet, & carnale debitum ab ea licenter exigat, & persoluat, siue ipsam ante matrimonium contractum cum P. siue postea constiterit hoc egisse: dum tamen, si in fraudem hoc fecerit causa matrimonij separandi, pœnitentiam pro præsumptione accipiat matrimonio in sua firmitate durante.

† Cap. 2. eo ti. in 2. compil. Vide citatas in c. prox. præcedenti: sed Sotum ibid. c. 2.

† quondam.

Contracto.] Duo facit. Primò ponit casum. Secundò ibi, *Verùm*, diffiniendum committit: & in commissione priùs exprimit diffinitionis causam, vsque ibi, *Ideoque*. Abbas.

CASVS. Quidam P. nomine contraxit matrimonium cum A. muliere: tandẽ consanguinei eiusdem A. contra matrimoniũ obiecerunt, quòd non poterat esse vxor ipsius pro eo quod eadẽ tenuit filium concubinæ ipsius P. in primo pabulo sacrati salis: iudex dubitauit: Consultus Papa respondet, quòd si vera constaret esse prędicta, matrimonium contractũ non dissolueretur: quę res vix prestaret impedimentũ matrimonio contrahendo. Vnde mãdat, quatenus præfato P. iudex iniũgat, vt dictam A. sicut vxorẽ pertractet, siue hoc fuerit factũ ante contractũ matrimonij, siue post; sed si fraudulẽter hoc fecit causa matrimonij separãdi, pœnitẽtiam inde accipiat, matrimonio in sua firmitate durãte. Nota, quòd per ea, quę precedũt baptismũ, non cõtrahitur cõpaternitas.

e ¶ *Sacrati salis pabulo.*] *De consecratio. d. 4. sal. cœlestis.*

a *Pabulum sacrati salis dicitur, dum inter catechizandum catechumenus sal ori eius apponitur.*

f ¶ *Concubinæ.*] Quidam dicunt, quòd ille filius tantùm erat filius concubinę ipsius P. de alio viro, dicentes, quòd compaternitas contrahitur per illud sacramentum sacrati salis, sed secundùm hoc nulla fuisset quæstio.

¶ *Glo. seq. vertitur per quæstionem, an per catechismum, &c. & tria alleg. quod non, & duo in contrarium, ponit tres opiniones, & tertiam improbat, hanc decre. respondens demum in fi. illam approbat.*

g ¶ *Vix contrahendo.*] Et hoc [b] videtur, quòd per illa, quæ præcedunt baptismum, non contrahitur paternitas. *arg.* 32. *di. prætor.* §. *verùm in fi.* vbi dicitur, quòd baptismus est ianua omnium sacramentorum. Item propter catechismum non fit aliquis aptus contrahere matrimonium. 18. q. 1. *caue.* Item si decederet sine baptismo, non prodesset ei catechismus, quin perpetuò damnaretur, *de cons. d. 4. firmissimè.* & c. *nulla.* & sic est adhuc membrum Diaboli: ergo non potest esse spiritualis filius. Arg. contrà, quod contrahatur compaternitas per catechismum. 30. q. 1. c. 1. vbi dicitur, quod à primo pabulo sacrati salis vsque ad confirmationem contrahitur compaternitas *ca. causa. q. 4. si quis ex vno. de cons. d. 4. in catechismo.* nam & Christiana dicitur, postquã est catechisata 18. q. 1. *caue.* Hug. dicit super illo c. *peruenit.* 30. q. 1. quòd sicut septem sunt dona Spiritus sancti, ita septem dona baptismi, & per quodlibet illorum contrahitur compaternitas, ita quod impedit, & dirimit matrimonium. Primum est collatio sacrati salis *de consecr. d. 4. ex hinc.* Secundum aurium, & narium linitio cum sputo. *d. ead. postea tangantur.* Tertium in fronte, & pectore crucis signatio, *d. ead. postea signetur.* Quartum olei sacri perunctio. *d. ea. deinde.* Quintum ablutio baptismi. *d. ea. venit.* Sextum in vertice chrismatis perunctio à sacerdote. *d. ea. postquam ascendit.* Septimum confirmatio chrismatis in fronte per Episcopum. *d. ea presbyteri.* Et illi, qui sequuntur Hug. dicunt, quod ille filius non fuit filius Petri, sed tantùm concubinæ: & dicunt hanc decr. non tenere, dato quòd fuerit filius Petri. Alij dicũt, quòd per tria sacramenta tantùm contrahitur compaternitas, scilicet per catechismum, baptismum, & confirmationem *de consecr. d. 4. in catechismo* 30. q. 4. *si quis ex vno.* & hæc mulier non tenuit illum filium ad totum catechismum, sed tantùm ad immissionem salis: quod satis apparet per hanc litteram. Alij dicunt, quòd licet compaternitas contrahatur per catechismum, per illam tamen non dirimitur matrimonium contractum, prout innuitur per hanc litteram, tali ratione, quia baptismus est ianua omnium sacramentorum, vt dictum est *in cap. præter.* §. *verùm* 32. d. & *extra de presb. non bap.* c. 1. & 3. ergo si ianua non est aperta, nullum sacramentum recipitur. Item alia ratione, quia ante baptismum non est filius Ecclesiæ, quia sine eo nullus saluatur, vt dictum est: ergo si non est filius Ecclesiæ, non est filius spiritualis: & si non est filius spiritualis, nulla per eum est cognatio contracta: ergo propter hoc non debet matrimonium separari. Sed certè contra istos, qui dicunt, quòd etiam per catechismum non dirimat matrimonium, manifestè faciunt illa duo. c. *si quis ex vno.* & c. *in catechismo*: quia ibi æquiparantur ista tria, catechismus, baptismus, & confirmatio. Vnde credo, quòd si quis teneat aliquem in toto catechismo, in quo vnus patrinus debet esse, quòd ille sit compater effectus parentibus infantis: sed hæc mulier non tenuit illum filium infantem, nisi in primo pabulo sacrati salis: nec expressè dicit littera, quòd fuerit filius P. & ideo dico, quòd catechismus impedit, & dirimit [d]. T. dixit, quòd compaternitas per catechismum contracta inualida est ad matrimonium dirimendum; quod tamen posset tolerari ratione prædicta.

b *De materia huius glossæ vide Theologos scholasticos l. 4. sent. d. 42. & præter illos D. Tho. & Sotum q. 1. ar. 2. vbi de opinionibus hic relatis iudicium faciunt.*

† Cap. summi 5. dist. Concilio decret. Trid. sess. 24. de reform. mat. c. 2. vbi de cetanis superioribus.

† E.

c *Qui ita sentiunt, propriam vocem vidètur ignorare; quia catechismus nõ est sacramentum, sed sacramentale: ita B. Th. prænotata d. 42. q. 1. a. 2. in corpore.*

d *Hæc opinio glossæ id olim displicebat Theologis l. 4. sent. d. 42. vbi B. Th. & Sotum ambo q. 1. a. 2. hodie per constitutionem Tridentinam reprobata est in c. 2. de cogna. spir. 16 vbi catechismus impedit matrimonium contrahendum, non tamen dirimit iam contractum.*

¶ Innocentius tertius Episcopo, & Archidiacono Linconien.

¶Inter patrem baptizati, & leuantem, seu tenentem baptizatum, contrahitur cognatio spiritualis valida ad impediendum, & dirimendum matrimonium pòst contractum.

CAP. VI.

Veniens † ad Apostolicam sedem C. † Anglicus. *& infra.* ¶ Mandamus, quatenus si constiterit H. mulierem præ-

Veniens.] CASVS. Quidam Anglicus C. nomine, contraxit matrimoniũ cum H. muliere: dicebatur, quod H. mulier susceperat filiũ prædicti C. viri sui de sacro fonte. Quærebatur, an propter hoc debeat separari ab ipso. Mãdat Papa, quatenus si cõstiterit dictum H. filium mariti sui ante contractum matrimonium de sacro fonte leuasse, omnino separetur: secus esset, si post matrimonium

monium contractum. Nota, quòd cognatio spiritualis impedit matrimonium, & dirimit, sicut copula carnalis.

¶ *Glo. seq. recipe per quaestionem, de qua remittit.*

a ¶ *De sacro fonte*] Idem si teneret eum in catechismo, vel in confirmatione, ut s. c. prox. dictum est.

b ¶ *Antequam*] Bene dicit, antequam: quia si post contractum matrimonium hoc fecisset, nō separaretur matrimonium contractū. s. eod. si vir. & 30. q. 5. ad limina. dictum est de eo.

TVa nos.] Sunt duae partes. In prima trimembris consultatio. In secunda cuique responsio ibi, *Super quo.* Abbas.

Casvs. Aliquis, pută Martinus habebat filiū, nato isto filio Martinus suscepit filiā Petri de sacro fonte: quaeritur, verum filius iste natus ante cōpaternitatem contractam inter Martinum, & Petrum, possit accipere in uxorē filiam Petri, per quam compaternitas illa contracta fuit: & an si contraxerint, debeant separari: & an illi, qui conscij sunt illius matrimonij, debeant illud accusare? Respōdetur, quòd huiusmodi personae non possunt contrahere: & si contraxerint, debent separari: & qui contractum sciuerint, debent illud Ecclesiae nunciare. Nota, quòd persona illa, qua mediante cōpaternitas est contracta, non potest copulari alteri de filiis alterius compatris, siue sit natus ante compaternitatem, siue post. Item quilibet tenetur denūciare matrimonia illicite contracta.

dicti viri filium de sacro fonte[a] leuasse, antequam [b] eam desponsasset uxorem, vos inter eos diuortium, appellatione postposita, celebretis.

¶ Idem magistro S. Canonico Herforden.

¶ *Si filij duorum compatrum, per quorum alterum deuentum est ad compaternitatem, matrimonium contrahant, separantur: & tempore contractus scientes impedimentum, illud denunciare tenentur.*

CAP. VII.

TVa † nos duxit discretio consulendos, an natus ante compaternitatem, filiam [c] compatris patris sui, vel commatris sibi possit matrimonialiter copulare, & si contraxit †, an debeant separari, & an conscij talis matrimonij teneantur illud in publico accusare? Super quo respondemus, quòd huiusmodi personae non possunt matrimonium contrahere: & si contraxerint, possunt [d] ab inuicem separari: & qui contractum sciuerint, debent Ecclesiae illud nunciare [e].

¶ Gregorius nonus.

¶ *Inter baptizatum, & filium baptizantis, oritur cognatio spiritualis, impediens, & dirimens matrimonium inter eos contrahendum. hoc dicit.*

CAP. VIII.

EX † litteris vestris accepimus, quòd cum M. mulier

c ¶ *Filiam.*] Spiritualem: per quam compaternitas est contracta. s. c. 1. & c. super eo. in prin.

d ¶ *Possunt.*] id est, debent de iure. s. eodem c. 1. & c. super eo. in princ.

† ¶ *Glo. seq. signat contrarium, & remittit.*

e ¶ *Nunciare.*] Nota, arg. quòd denunciatio criminum ad omnes spectat, & non tantùm ad praelatos. Item personae illae quae sciuerunt contrahi matrimonium, non admittuntur ad accusationem matrimonij, aut etiam ad testificationem. *infra qui matrim. accus. pos. cum in tua.* non tamen repelluntur à denunciatione, ut hic patet. & tamen hic consequitur idem per denunciationem in hoc casu, quod per accusationem: non enim potest poenitere ille, cui denunciatur tale crimen, nisi remota uxore. 14. q. 9. *si res. arg.* Item alia excluditur, & alia admittitur, *ut s. de iureiur. quemadmodum. s. de spon. impub. ad dissoluendum.* Arg. *contra. s. de procurator. sua. vis de hoc.* Bernar.

EX litteris.] Diuiditur in duas partes. In prima iudicum consultatio. In secunda mandatum ibi, *Mandamus.* Abbas.

Casvs. Quaedam mulier M. nomine, coram Officiali Cantuariens. Archiepiscopi petijt quendam A. nomine in maritum, dicens se affidatam ab ipso, & carnaliter cognitam. Ad hoc probandum induxit testes: publicatis attestationibus testium, per quos mulieris intentio probata erat, dictus A. excipiendo proposuit, quòd eam habere non poterat in uxorem, pro eo quòd pater eiusdem mulieris, qui sacerdos fuerat, ipsum baptizauerit: sed non obstante huiusmodi exceptione, tulit sententiam diffinitiuam pro matrimonio contra ipsum: à qua sententia sedem Apostolicam appellauit. Mādat Papa, quatenus, si est ita, eundem A. iudex ab impetitione mulieris absoluat, sidē super hoc silentium imponendo. Nota, quòd filius sacerdotis spiritualis, vel filia, non potest copulari in matrimonio filio, vel filiae carnali ipsius sacerdotis.

¶ *Gloss. seq. sortitur, et tex. quaerit, & sol. solutioni respondet, & dat simile secundae quaest. arg. à negatiuis sol. contrarium.*

f ¶ *Baptizauit.*] Et ita fuit filius spiritualis ipsius sacerdotis. 30. q. 1. omnes quos, vbi de hoc. & cap. non debet. & 30. q. 4. si quis ex uno arg. ergo & à filia illius effecta est soror spiritualis viri, ac si ipsum sacerdos de sacro fonte leuasset, quia tunc illam habere in uxorem non posset, quia ea mediante compaternitas esset contracta. s. eod. c. & c. super eod. & 30. q. 3. super quibus ergo. multò fortius cum sit pater spiritualis illius. Sed quid mouit illum officialem ad sententiandum pro matrimonio? Haec potuit esse causa: quia edictum de matrimonio prohibitorum est. s. de spon. cum apud. sed hoc non inueniebatur prohibitum expressis verbis de his, qui baptizat, quòd filij eorum cum talibus non possent contrahere: sed licet expressè non esset prohibitum, satis videbatur esse prohibitum, ex quo pater est ipsius spiritualis: quia in eo q. od minus est, prohibitio inuenitur, scilicet in filio illius, qui aliam de sacro fonte leuauit. simile est quod dicit Vrbanus; nulla ratione prohibitum inuenitur, quod vir, & uxor simul non possint filium alterius de sacro fonte suscipere. 30. quaest. 4. quòd autem. hoc est verum verbis expressis: sed in genere prohibitum est, dum prohibetur, quòd plures simul non suscipiant puerum de sacro fonte. de conse. di. 4. non plures. & quia prohibetur commisceri filiae spirituali, ut c. non debet. Sed nunquid filius sacerdotis potest contrahere cum filia illius, quam recepit ad poenitentiam [c]? Videtur, quòd non, quia & illa filia spiritualis est, sicut illa, quam baptizat. 30. q. 1. omnes quos. sed non est ita: quia non contrahitur tanta affinitas in poenitentia, sicut in baptismo: quia per poenitentiam non efficiuntur filij sacerdotis affines filijs eorum, quibus poenitentiam iniungunt, nec vsquequaque inuenitur prohibitum directè, vel indirectè, ergo intelligitur esse concessum. s. de spons. cū apud.

coram Officiali Cantuariens. Alanum peteret in † virum, & se affidatam ab eo, ac carnaliter cognitam, per testes idoneos probauisset: dictorum tandem testium depositionibus publicatis, idem A. excipiendo proposuit, quod eam habere non poterat in uxorem, pro eo quòd ipsum pater mulieris eiusdē, qui sacerdos extitit †, baptizauit [f]. Sed cùm idem Officialis exceptione huiusmodi non admissa diffinitiuam tulerit sententiam contra ipsum, & idem ad sedem Apostolicam appellauerit: Mandamus, quatenus, si est ita, eundem A. super hoc, ab impetitione mulieris absoluatis ipsius, eidem mulieri perpetuum silentium imponentes.

† *aliàs* ita in maritū.
a *Forte legendum*, quod.
† extiterat.
† *Vide Magistrum l. 4. sen. d. 42. & Th. q. 2. a. 1. 2. & 3. & Durandum q. 1.*
† Cap. vnic. eod. tit. in 6. comp.
b *Quod dic vt s. eo. c. vl. l. 6. Ioan. And.*
c *De his filiabus spiritual. vide Magistrum l. 4. sen. d. 42. § spirituales filij sunt.*

TITVLVS XII.

De cognatione legali †.

¶ Nicolaus ad Consulta Bulgarorum.

¶ *Inter adoptatum, & filium adoptantis, non potest, durante adoptione, consistere matrimonium.*

CAP. VNICVM.

SI † qua per adoptionem mihi soror esse coeperit, quandiu [g] durat adoptio, inter me, & ipsam nuptiae consistere non possunt.

DE COGNATIONE LEGALI.

¶ *Viso de cognatione spirituali, meritò subiicitur de cognatione legali. Et vide ad materiam huius tit. textum cum glo. 30. q. 3. c. 1. & ita c. per adoptionem. Et dic, quòd adoptio legalis est quaedam propinquitas, per quam efficitur quis filius, vel nepos, vel deinceps seu frater, vel affinis, qui non est, naturam imitatis. i. adoptiones ff. de adopt. Abbas.*

SI qua per.] Casvs. Pater meus adoptauit aliquam in filiam: quaeritur, an ego possim illam accipere in uxorem? Dicit Nicolaus, quod quandiu durat adoptio inter me, & illā, matrimonium teneri non potest. Nota, quod non possum contrahere cum sorore adoptiua, quandiu durat adoptio. Item cessante causa cessat effectus.

¶ *Gl. seq. argumentatur à contrario, &c.*

g ¶ *Quandiu.*] 30. q. 3. ita diligere, ergo ea finita cum ea possum contrahere. *Instit. de nupt. § sed & si qua.* Item arg. hic, quod causa cessante cessat effectus. s. de renun. post translatio. nem. s. de iureiur. & si

& si Christus ad fin. & 61. di cap. statuimus. §. his omnibus. ff. de rit. nup. per adoptionem. Nota ad intelligentiam huius decretalis, quod cognatio quædam est spiritualis, de qua dicitur *sup. tit. prox.* Quædam etiam legalis, de qua hic dicitur. Legalis cognatio fit duobus modis, vel per adoptionem, vel per arrogationé.

TITVLVS XIII.

De eo † qui cognouit consanguineam vxoris suæ (vel sponsæ †.)

¶ Ex concilio apud Metiam.

¶ Affinitas superueniens post matrimonium contractum, non soluit matrimonium, sed exactionem debiti impedit: & crimen incestus inhabilitat quoad matrimonium contrahendum.

CAP. I.

SI † quis cum filiastra [a] sua scienter [b] fornicatus fuerit: nec à matre debitum petere [c], nec filiam vnquam habere potest vxorem: nec filiastra, nec ille [d] vllo vnquam tempore alij † se poterunt matrimonio copulare [e].

¶ Alexander tertius, Pictauień. Episcopo.

¶ Affinitas superueniens etiam per illicitum coitum dissoluit sponsalia de futuro: sed non matrimonium: & incestuosus contrahere non potest.

CAP. II.

VEniens † ad nos præsentium lator. *& infrà.* ¶ Inquisitioni tuæ aliter respondemus, quòd si matrem [f] sponsæ suæ cognouit, † & sponsæ nunquam carnaliter adhæsit [g], imponenda est ei pœnitentia paulò maior [h], quàm pro adulterio, qua peracta, vel parte [i] ipsius, poterit ex dispensatione [k], cum alia matrimonium contrahere. Cæterùm si sponsam cognouit [l], antequam matrem, vel post, nunquam eam [m], vel aliam [n] potest accipere in vxorem.

¶ Idem.

¶ Non separatur matrimonium ad dictum vnius asserentis affinitatem inter coniuges præcessisse.

CAP. III.

DE illo †, qui vxorem fratris, antequam ei matrimonio

Dicitur autem arrogare illum, qui sui iuris est, & per arrogationé transit in nostram potestatem, & fit arrogatio principis auctoritate: adoptio auté per quemlibet magistratú. *Inst. de adopt. §. 2. & 3.* nec transit in potestatem adoptantis. *C. de ado. l. vlt. & Inst. eod. tit.* sed hodie remanet in potestate sui patris. Et tam arrogati, quàm adoptati, dicuntur filij adoptiui, siue fratres. Et inter fratres adoptiuos, siue naturales, & legitimos impeditur matrimonium, quandiu durat adoptio, *vt hîc, & ff. de rit. nup. per adoptionem & 30. q. 3. ita diligere.* Sed inter ascendentes, & descendentes, id est, inter adoptantem, & adoptatum semper impeditur matrimonium *ff. de ritu nuptiarum adoptiuus.* licet soluatur adoptio. *ff. eo. tit. quin etiam.* Item posset dici, quòd filius adoptatus posset copulari filiæ adoptantis, cùm adoptatus non transeat in potestatem adoptantis. *Instit. de adopt. § 2.* sic etiam potest dici, quòd filius illegitimus potest copulari filiæ adoptiuæ: quia illegitimus non est in potestate patris. *Inst. de nup. §. vlt.* Illegitimus non potest copulari filiæ spirituali. Alij dicunt, quòd adoptatus non potest copulari filiæ adoptantis: quia licet adoptatus non transeat in potestatem adoptantis: acquiruntur tamen ei quædam iura per adoptionem, quæ dissoluuntur per emancipationem, *C. de adopt. l. pen § sin autem.* & hoc idem videtur per decretalem istam, quæ indistinctè loquitur de adoptione, non distinguendo inter arrogatum, & adoptatum. & hoc impedimentum desinit per emancipationem alterutrius. *ff. de adop. in omni. ff de ritu nuptiarum. per adoptionem.* Sed nunquid filij adoptiui possunt contrahere inter se? Dici potest, quòd sic. quia non inuenitur prohibitum. Item quid si adoptiuus durante adoptione contrahat cum legitima? Dicunt quidam b, quòd dissoluitur matrimonium, cùm illud impedimentum sit temporale. Hug. dicit, quòd non est matrimonium; nec obstat, quòd temporale sit impedimentum: & inducit simile, hodie non possum contrahere cum illa, quæ habet virum; tamen cras potero mortuo viro suo. & hæc decretalis facit pro Hug.

† Vide, quod nouissimè decreuit conci. Trid. s. 24. de ref. c. 4.
† Hæc duo verba, vel sponsæ, desunt in aliquos antiquis codicibus, & in omnibus manuscriptis Vaticanis.
† Med.
† Mentiam.
† Meldam, sed in conciliis nondum repertum est, sicut pleraque alia.
† Cap. 2. eo. tit. in 1. compilat.
Vide Burchardum l. 17. decr. c. 5. tit. de fornicat. 2. vers fecisti fornicationem cū filiastra tua.
† aliis.
a De materia huius glossæ, quatenus agit de adoptione, & arrogatione, vide plenè per Aretinum, & Doctores in Insti. de adopt.
b Hoc placet Gui. in Spec. eod. tit. in prin. & omnino vide, quod pro hoc dicto ibi scripsi. Ioan. And.

DE EO QVI COGNOVIT CONsanguineam vxoris suæ (vel sponsæ.)

¶ Viso de cognatione spirituali, & legali, de carnali videndum restat: Sed quia ex copula habita cum consanguinea vxoris, oritur affinitatis cognatio, de qua poteras dubitari, vtrum dirimeret, vel impediret matrimonium, ideo subiicitur hæc rubrica. Et virtus totius tituli consistit in hoc quòd affinitas contracta ex copula consanguineæ vxoris, non dirimit matrimonium priùs contractum, sed soluit sponsalia de futuro. Item priuat facultate contrahendi matrimonium, & exactione debiti in vxore habita, vt patebit in prosecutione tituli. Abbas.

De hac materia tractatur 37. q. 7. in multis c.

SI quis.] Primò ponitur thema, ex quo triplex elicitur quæstio. Secundò soluit ibi, *Nec à matre.* Ab. Sic. CASVS. Dicitur hic, quòd si quis cognouit filiastram suam non potest petere debitum ab vxore, nec filiastram habere in vxorem; nec vnquam filiastra, vel ille poterunt alij matrimonialiter copulare. Nota, quòd incestuosi contrahere non possunt.

a ¶ *Filiastra.*] *32. q. 7. quædam & c. qui dormierit c & c. si quis viduam.*

b ¶ *Scienter*] Secus si ignoranter. *3. q. 2. in lectum.*

c Sed cautè legendi sunt hi canones vt optimè admonet Scot. dist. hoc ipsum decretum interpretatur l. 4. sent. di. 37. q. 1. a. 2.

¶ *Glos. seq. cum vltima recitari possunt per quæstiones, vel textualiter si places.*

c ¶ *Petere.*] Exactus tamen reddere tenetur. *inf. eo. tit. transmissa*: non obstante affinitate inique ex post facto contracta: & sine culpa priuari iure suo nemo debet. *sup. eo discretionem. & c. vlt. & cap. tuæ.*

d ¶ *Nec ille.*] Post mortem vxoris.

e ¶ *Copulare.*] Propter incestum. *32. q. 7. qui dormierit, & j. eo. cap. ex litteris.* tamen si contraherent, tenet matrimonium: & etiam si essent iuuenes, dispensetur cum eis. *33. q. 2. in adolescentia. Ber.*

VEniens.] Primò ponitur decisa consultatio. Secundò distinguens responsio ibi, *Inquisitioni.* Secundum membrum ibi, *Cæterùm.* Abbas Siculus.

CASVS. Quidá contraxit sponsalia de futuro cū quadam, & pater ipsius matrem sponsæ accepit in vxorem. Tandē instigante Diabolo matré sponsæ cognouit: sed pater, quàm consanguinei sui volebant, vt matrimonium de præsenti consummaret: sed ipse noluit, donec factum Episcopo proponeret. Episcopus consuluit dominū Papam, & ipse respondet, quod si matré sponsæ cognouit, & sponsæ carnaliter non adhæsit, imponenda est ei pœnitentia paulò maior, quā pro adulterio; & illa peracta, vel parte ipsius, Episcopus dispenset cum eo, vt aliam recipiat (si voluerit) in vxorem. Si vero sponsam cognouit ante matrem, vel post, aliam non poterit accipere in vxorem propter incestum, sed à sponsa non separabitur, & in hoc non tenet, quòd dicit, nunquam eam, scilicet sponsam, potest accipere in vxorem. Nota, hîc pœnam illius qui matrem sponsæ suæ cognouit.

† Ca. 3. eo. tit. in 1. comp. & post concilium Later. p. 11. c. 4.
† alias sed sponsæ, &c.
† Cap. 2. eo. titu. 1. comp.

f ¶ *Matrem sponsæ.*] De futuro: vnde affinitate superueniente, illam in vxorem habere non poterit solutis sponsalibus. *j. de consag. c. 2. & j eod. ex literis.*

g ¶ *Adhæsit.*] Postquam cognouit matrem.

¶ *Glo. seq. obiicit, & soluit.*

h ¶ *Paulò maior, quā pro adulterio.*] Quare maior pœnitētia imponitur quàm pro adulterio, cùm tamé publicæ honestatis iustitiam violauerit, cùm illa esset sponsa de futuro? Dicas, quòd non solùm violauit publicæ honestatis iustitiam, sed adulterium commisit cum matre sponsæ suæ, quæ nupta erat patri suo, vt patet in antiqua [d]. aliàs si mater sponsæ non esset coniugata, nō puniretur plùs, nec etiam tantùm: vnde ille multò plùs debet puniri, quàm pro adulterio, propter tria, videlicet propter honestatis iustitiam, propter adulterium, & incestum etiam, quod perpetrauit cognoscendo affinem primi generis, & primi gradus.

d Antiquam decretalē integram habes locis citatis initio huius c.

i ¶ *Vel parte*] Arg. quod sufficit aliquid inchoare, & si non fit completum. *s. de elect. cùm in cunctis. §. inferiora.*

k ¶ *Ex dispensatione.*] Incestuosi enim contrahere non debent. & ideo dispensatur cum eo, quia iuuenis erat: aliàs sine peccato contrahere non posset. *33. q. 2. in adolescentia.* tamen si contraheret citra aliquam dispensationem, teneret matrimonium.

l ¶ *Cognouit antequam matrem.*] Vnde statim fuit matrimonium præsumptum. *s. de sponsis qui. & s. de condi. appo. de illis.* vnde matrem vlterius habere non posset, etiam si non esset cognita. & hoc idem esset, etiamsi nunquam cognouisset ipsam. *s. de spon. sponsam.* Bernardus.

m ¶ *Eam.*] i. matrem, vt dictum est. Vel dic, eam, id est, sponsam suam, & secundùm hoc non tenet. *j. eod. discretionem. & c. vlt.*

n ¶ *Aliam.*] Post mortem istius: quia ex quo eam cognouit antequam matrem, non dissoluitur matrimonium, licèt postea cognouerit matrem. *j. eod. discretionem. & c. penult. & vlt.* sed ea mortua cum alia propter incestum contrahere non debet. *j. eod. transmissæ. in fi.*

DE illo.] Primò ponitur consultatio. Secundò responsio ibi. *Respondemus.* Abbas.

CASVS.

Casus. Quidam dicebat, quòd cognouerat vxorem fratris sui, antequam cum illa matrimonium cõtraxisset: quæritur, quid iuris? Respondet Papa, quòd propter hoc non sunt separãdi, nisi hoc esset notorium, aut per idoneos testes legitimè probaretur. Nota, quòd simplici assertioni alicuius non est credendum.

¶ *Glo. seq. recitari pos-sit per contrarium.*

a ¶ *Occasione.* Quia confessio illa sola non præiudicat, etiamsi rumor viciniæ consentiret ĵ. eo. super eo. secus esset in matrimonio contrahendo. ſ. de sp. n præter ea. 1. & inf. tit. prox. ca. 2. Ber.

Transmissæ.] Primò consultatio. Secundò responsio ibi, *Quia verò.* Abbas Siculus.

Casus. Quidam habebat vxorem, ea mortua filiam vxoris defunctæ cognouit: postmodum aliam accepit, & nihilominus cum priuigna publicè delinquebat. Quæsitum fuit à Papa, qualiter in facto isto esset agendum? Respondet quòd vxori legitimæ cohabitet, & necessaria ei subministret, nec eam cognoscat, quandiu vixerit, nisi ab ea fuerit requisitus: & donec cũ ea permanserit, pro incestu, & adulterio pœnitentiam agat pro arbitrio imponentis: & si superuixerit vxori, sine spe coniugij permaneret. Nota, quòd pœnitentiæ sunt hodie arbitrariæ. Item incestuosi contrahere non debent: tamen si contraxerint, tenet matrimonium.

¶ *Glo. seq. dat simile, & tradit regulam.*

b ¶ *Illicitam rem.*] Incestum adulterium adiungendo.

c ¶ *Legitimæ.*] Sic patet quod incestus, non impedit, quò minùs matrimonium sit legitimum, licèt contrahere non debeat, sicut votum simplex. ſ. *qui cle. vel voventes, rursus*: talia enim crimina impediunt matrimonium contrahendum, sed non dirimunt iam contractum, nisi in tribus casib. si machinatus fuerit in mortem alterius, si dedit fidem adulteræ, si duxit eam de facto. ſ. *de eo qui duxit in matri. cum haberet. & ca. super hoc.*

d ¶ *Fuerit requisitus.*] Et sic intellige. ſ. eo. ca. 1.

e ¶ *Sine spe coniugij*] 32. *q. 7. si quis viduam. & 35. q. 3. de incestis.* ſ. *e. veniens. & ĵ. de pœniten. remis. ca. 2. vbi de hoc.*

Super.] Primò ponit quæstionem. Secundò solutionem ibi, *Tuæ.* Abb. Sic.

Casus. Quidam contraxit matrimonium cum aliqua muliere: tandem tam ipse, quàm vxor confitebatur, quòd quandam consanguineam vxoris suæ, antequàm cum ea cõtraxisset, carnaliter cognouit, & aliqua pars viciniæ illud clamabat: quæritur an sint separandi? Respondetur, quòd propter eorum confessionem tantummodo non sunt separandi, vel propter rumorem viciniæ: quia multi quandoque colluderent adinuicem, & ad confessionem incestus faciliter prosilirent, si per eorum confessionem crederent separari: & rumor viciniæ non est adeo validus, quòd bene coniuncti debeant separari, nisi rationes probabiles accedant. Nota, quòd confessio coniugum contra matrimonium, non præiudicat ipsi matrimonio, propter collusionem. Item rumor viciniæ non facit probationem: secus de fama.

¶ *Gl. seq. obiicit, & soluit distinguendo triplicem confessionis speciem. Iterum obiicit, & soluit.*

iũgeretur, se proposuit cognouisse: Respondemus, quòd nisi hoc publicum, & notorium fuerit, aut idoneis testibus comprobatum: prædictum matrimonium occasione [a] illa, ipsum impetere non permittas.

¶ Cœlestinus tertius.

¶ *Incestuosus matrimonium cõtrahere non debet: sed si contrahit, tenet: & tunc tenetur reddere, sed nõ potest debitum exigere, & nõ minus tenetur vxori necessaria administrare.*

CAP. IV.

Transmissæ † nobis tuæ literæ demonstrarunt, quòd G. vxore sua defuncta, filiã eius, priuignam videlicet propriam, copula carnali cognouit: postmodum aliam accipiens in vxorem, cum priuigna publicè tanquam canis ad vomitum rediẽs, illicitam rem [b] committere non expauit. ¶ Quia verò super his consilium requisisti, præsenti pagina respondemus, quòd legitimæ [c] vxori cohabitans, & necessaria subministrans, non cognoscat eam, quandiu vixerit, nisi ab ea fuerit requisitus [d]: & tunc ad ipsam non sine graui cordis dolore accedat: qui etiam pro incestu, & adulterio, donec cum ea permanserit, iuxta modẽ amen tui arbitrij pœnitentiam agens, postmodum si superuixerit, perpetuò sine spe coniugij [e] permanebit.

¶ Idem.

¶ *Non separatur matrimonium ad confessionem coniugum, qui dicunt, affinitatẽ præcessisse, etiamsi rumor viciniæ consentiat. Et est casus multum allegabilis, & notabilis.*

CAP. V.

Super † eo, quod postulas, vtrùm coniugatus, qui ante contractum matrimonium, vxoris suæ consanguineam carnali commixtione cognouit, cùm id fateatur vterque, & aliqua pars viciniæ hoc acclamare dicatur, sit ab vxore sua iudicio Ecclesiæ separandus, tuæ fraternitati respondemus †, quòd propter eorum confessionem [f] tantùm, vel rumorem viciniæ, separari non debent: cùm & quandoque nonnulli inter se contra matrimonium velint colludere, & ad confessionem incestus facilè prosilirent, si suo iudicio crederent, per iudiciũ Ecclesiæ concurrendũ [g]. Rumor [h] autem viciniæ non adeo est iudicãdus validus, quòd nisi rationabiles †, & fide dignæ probationes accedant, possit bene contractum matrimonium irritari. †

¶ Innocentius tertius Præposito Magdeburgensi.

¶ *Affinitas superueniens non dissoluit sponsalia de præsenti.*

CAP. VI.

Discretionem † tuam. & infrà.

¶ Sanè ex parte tua fuit propositum, quòd quidam cum muliere quadam, legitimè per verba de præsenti contraxit,

f ¶ *Confessionem.*] Sed videretur quòd confessioni standum sit: quia confessus in iure, pro iudicato habetur. *C. de confess. l. vnica & ff. eod. tit. l. 1. & l. certum. & ſ. & de confe. olim causam.* Dicas, quòd in casu isto non statur confessioni contra matrimonium propter rationem, quæ hic in littera redditur. Et est ratio: quia contra se quilibet testificari potest: pro se verò minime. 14. q. 2. §. 1. & ff. de inter. act. de ætate. §. 1. præterea iste non cõfitetur cõtra se, imò pro se: vnde iure communi nõ prodest ei talis confessio. Nam iste petit separari ab vxore, quia dicit se cognouisse eius cõsanguineam: si cõfiteretur aliquid contra hoc, propter quod ei præiudicaretur, tunc videretur standũ suæ confessioni: sed, vt dixi, speciale est in matrimonio, vbi nõ creditur viro, vel vxori in præiudicium coniugij: sed si cõfiteatur pro matrimonio cõtrahendo, bene statur confessioni: puta si petam aliquam in vxorem, & ipsa confiteatur matrimonium, præiudicatur ei, licet ipsa nollet me habere: quia modo directè confitetur cõtra se: secus in cõfessione quæ fit quantùm ad tori separationem propter adulterium: quia ibi statur confessioni. ĵ. *de diuortiis ca. ex litteris. Arg. contra. 35. q. 6. si duo.* Sol. ibi confitentur consanguinitatem esse inter eos, & fama publica confessioni cõiugum concurrit, & tunc statur famæ, & confessioni: sed hic tãtum est rumor, & aliud est fama, & aliud rumor, vt hic videtur.

g ¶ *Concurrendum.*] Quod faciendum non est propter ratione hic expressam: immò ex collusio puniri debet. 3. q. 3. *si quicquam & ĵ. de collu. c. 1. & 3*

¶ *Gl. se. obiicit, & soluit.*

h ¶ *Rumor.*] Ar. contra. ſ. *de præsumpt. illud. & ca. 3* vt dixi, aliud est rumor, quã fama. & illa decre tertiò, loquitur de matrimonio cõtrahendo, quod ad solã famã impeditur ĵ. tit. prox. ca. super eo.

Discretionem tuam.] Cõmunis diuisio Secunda ibi, *Nos igitur.* Et ibi primò dicit mulierem ad cõtinentiam inducẽdam. Secundò ibi, *Quòd si,* dicit, quid iuris, si ad hoc non potest induci. Tertiò soluit tria obstacula ibi, *Nam & si* Abbas.

Casus. Quidam contraxit matrimonium cum quadã per verba de præsenti, & antequã eam cognosceret, tradidit illã, in quantũ potuit renitentem, & inuitam cuidam cõsanguineo suo in vxorem, & ille eam accepit, licèt inuitam. Sed mulier, quã citò fuit reddita libertati, aufugit ab eo, & primo viro restitui postulauit: quærebatur, an deberet ei restitui? Respõdet Papa, quod viro pro tam turpi facinore grauis pœnitentia debet imponi, & mulier monẽda est propter publicæ honestatis iustitiam, vt nec primum repetat, cuius consanguineus eã cognouit, licet inuitam: nec redeat ad secundum, cui propter adulterium cõiungi nõ potest: sed in continentia maneat, donec primus vir viã fuerit vniuersæ carnis ingressus. Si autẽ ad hoc induci non poterit, prior vir cogatur eam recipere, & maritali affectione tractare: nec prodest ei adulteriũ obiicere, qui eã adulterandam tradidit, præsertim inuitam: & licet dicatur in Euangelio, quòd propter fornicationem vir dimittere possit vxorem: non tamen propter eãdẽ causam vir sẽper potest dimittere, nec vxor virũ, cũ possit per exceptionẽ repelli, vel explicationẽ: & affinitas superueniẽs matrimonio ei obesse nõ debet, quæ cõscia, seu particeps huiusmodi iniquitatis non fuit.

† *Cap. 4. eo. tit. in 1. comp. De materia vide opt. e-tiam hic Præpositum.*

† *rescribimus.*

c *Maximè, quia tunc remanẽt coniuges, vnde nõ sic timetur collusio. 3. e. q. 1. dixit secundum Gof. Iom. And.*

† *Probabiles, legitur in aliquos ma-gis recens li-bris.*

† *Adde quæ-in. Bal in l. 1. C. de probat. & in l. ex quidem ff. de ac. iust.*

† *Cap. 1 e. tit. in 3. comp. Vide C. tarnum l. 1. decr. p. 1. §. non longè à principio.*

d *Dicebat Lauren propter rumorẽ non dissolua sociatos. Io. An.*

fuit, cum iure suo sine culpa non debeat defraudari. Alexander tamen in consimili casu dixit distinguendum, prout sequitur in littera. Nota, quòd ei adulterium obijci nō potest quæ ad hoc inuita tracta est. Item non semper propter adulterium vir potest dimittere vxorem. Itē affinitas superueniens matrimonio ipsum nō dissoluit. Item nullus debet sine culpa iure suo priuari.

¶ *Glo. seq. distinguit, an vir tradiderit, vel occasionem dederit: & ad secundum signat contrarium.*

a ¶ *Tradidit.*] Et ideo non potest illi opponere adulterium. *arg. 32. q. 5. § 1. & c. 1. & 4.* nec adulterium dicitur, hic commisisse, vt ibi dicitur, quia non consensit: & hoc patet ex eo, quòd quàm citò potuit, aufugit, vt sequitur, *arg. 1. q. 1. tu contra.* secus esset, si occasionem adulterandi ei dedisset, quia nihilominus imputaretur ei. *ar. 27. q. 2. Agathosa. & c. si tu abstines. ff. de diuor. significasti. ff. so matr. dum mulier. ff. de adult. l. 2. 2 Sed contra videtur per c. præfictum, si tu abstines, & arg. 23. q. 4. Nabuchodonosor. & in Authen. vt lic. mat. & auiæ. quia verò plurimos, in fin. colla 8.* vir enim debet esse mulieri auctor colendi bonos mores. *ff. de adulte. si vxor. §. si iudex. & 32. q. 6. indignantur.* alioquin esset detrahenda à viri potestate. *C. de episcop. audien. l. si canones.*

quam postmodum à se incognitam, cuidam consanguineo suo tradidit [a], in quantum potuit renitentem. Ille verò cum ipsa licèt inuita, matrimonij solemnia celebrauit: sed mulier quàm citò fuit reddita libertati, aufugit ab eo; & se priori viro restitui postulauit.

¶ Nos igitur inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod & viro pro tam turpi facinore grauis est pœnitentia iniungenda, & mulier propter publicam [b] honestatem † est monenda sollicitè; vt nec primum repetat, cuius consanguineus eam licèt inuitam cognouit; nec redeat ad secundum, cui non potest propter † reatum adulterij [c] commisceri, sed in continentia maneat, donec prior fuerit viam vniuersæ carnis ingressus. Quòd si forsitan ad id induci nequiuerit, vir prior cogatur redire ad ipsam; & maritali eam affectione tractare: cùm adulterium ei non possit obiicere, qui eam adulterandam tradidit, præsertim [d] inuitam. Nam & si [e] secundùm Euangelicam veritatem, nunquam nisi propter fornicationis [f] † causam, aut vir vxorem, aut vxor possit dimittere virum, non tamen semper propter causam eandem vel vxor virum, vel vir dimittere potest vxorem: cùm possit exceptione [g], vel replicatione legitima impediri. Sed nec affinitas [h], quæ post contractum legitimè † matrimonium inter virum, & vxorem iniquè contrahitur, ei debet officere [i], quæ huiusmodi iniquitatis particeps non existit †, cum suo iure non debeat sine sua culpa [k] priuari: quamquam à quodam prædecessore [l] nostro dicatur in simili casu fuisse distinctum, vtrùm incestus, vel adulterium manifestum fuerit, an occultum: aliis asserentibus inter gradum proximum, & remotum esse potiùs distinguendum.

¶ Idem Bisuntinen. Archiepiscopo.

¶ *Copula carnalis habita cū puella septem annorum, dirimit matrimonium postea contractum cum consanguinea. hoc dicit secundum vnum intellectum.*

CAP. VII.

Fraternitati † tuæ. *& infra.* ¶ Diuortij sententiam approbamus, quam in eum canonicè promulgasti, qui illam sibi postea postulare præsumpsit, cuius antea sororem adhuc septennem, contractis sponsalibus [m] extraordinaria [n] libidine noscitur polluisse.

¶ Idem Episcopo Gerunden.

¶ *Affinitas causata ex copula illicita rumpit sponsalia præcedentia, & priuat facultate contrahendi matrimonium.*

CAP. VIII.

Ex † litteris fraternitatis tuæ accepimus, quòd G. lator eorum, matrem puellæ, quam infra nubiles annos desponsauerat in vxorem [o], carnaliter sæpe cognouit: & post carnali [p] commixtione puellam tractauit adultam. *& infra.* ¶ Nos autem eidem viro pœnitentiam [q] iniungi fecimus pro peccato, consultationi tuæ respondentes, quòd eis abinuicem separatis [r], mulier alteri viro non nubat, si postquam nouit viri, & matris delictum ei non erubuit commisceri.

b ¶ *Publicam honestatem*] Id est, affinitatem, quæ sic iniquè contrahitur.

¶ *Glo. seq. not. cum sponsa. & c. allegat tria iura.*

c ¶ *Reatum adulterij.*] Quia primus est maritus illius, & non secundus. Et est hoc notabile, quòd adulterium committitur cum sponsa nondum cognita à viro: vnde si alias commisisset adulteriū, posset accusari à sponso, *ff. de adult. miles. §. quærebatur. ff. de iniur. quemadmodum.* quia iniuria facta est ei, *ff. de iniur. item apud. §. sponsum.*

d ¶ *Præsertim.*] Id est, tantùm: quia in talibus, quæ sine peccato mortali committi non possunt, mandatum non obligat. *32. q. 5. ita ne. & ff. quod metus causa. c. sacris.*

e ¶ *Nam & si.*] Responsio videtur tacitæ quæstionis.

f ¶ *Fornicationis.*] *32. q. 7. omnes causationes.*

g ¶ *Exceptione.*] Puta, quòd ipse tradidit eam inuitam, vel quia idem similiter fornicatus est. *infr. de adul. c. penult. & vlt. 32. q. 6 nihil.*

¶ *Glo. seq. not. contra opinionem. & c. alleg. pro eo duos §§.*

h ¶ *Nec affinitas*] Hic reprobatur illorum opinio, qui dicebant, quòd non per fornicarium coitum non contrahitur affinitas. *& ff. eod. c. penult. vlt. argu. 35. quæst. 3. nec eam. argu. contra. ff. de gradi. non facile. §. sciendum. & §. affines*: sed illa non obstant.

¶ *Glo. seq. arg. legitimè factum, & alle. 3. iura in contrarium, & vnam legem.*

i ¶ *Officere.*] Arg. quod legitime factum est, non irritatur, licet deueniat ad eum casum, à quo non potuit habere principium *de iu. all. quæ prin. non sum. de postu. l. 1. §. casum. & 30. q. 1. ad limina. & arg. contra. ff. de iudic. si à me.*

k ¶ *Sine sua culpa.*] Hoc generale est *sim. ff. eod. c. vlt. si quæ contraria sunt casualia sunt.*

l ¶ *Prædecessore.*] Id est, Alexandro, sed illa decretalis, remota est de hac compilatione.

Fraternitati.] Ex sponsalibus contractis cum puella, quæ nondum compleuit septennium interueniente copula attentatur oritur publica honestas impediens matrimonium contrahendū cum consanguinea. hoc dicitur secūdum alium intellectum. Communis diuisio. Secūda ibi, Diuortij. Abbas.

Casvs. Quidam contraxit sponsalia cum quadam puella septem annorum: quam polluit extraordinaria libidine. Postea contraxit matrimonium cum sorore ipsius: postmodum vero Archiepiscopus Bisuntinen. cum de hoc ad plenum quæsitio esset delata, diuortij tulit sententiam inter eos, quam dominus Papa approbat. Nota, post contracta sponsalia, sponsus nullam de consanguinitate sponsæ potest habere vxorem, nec econuerso, nullum de cōsanguinitate sponsi sponsa potest habere.

¶ *Glo. seq. soluit contrarium.*

m ¶ *Contractis sponsalibus.*] Et sic maritali affectu, cùm esset sponsa ipsius, eam polluit. *sic ff. desponsati. inuenis. &* ita non est contrarium. *35. q. 3. extraordinaria.*

n ¶ *Extraordinaria.*] Id est, extra naturalia, cùm nondum esset idonea.

Ex litteris] affinitas superueniens rumpit sponsalia de futuro. Communis diuisio. Secunda pars ibi, Nos autem. Abbas.

Casvs Quidam G. nomine contraxit sponsalia cum quadam puella infra nubiles annos, & postmodū matrem puellæ carnaliter sæpe cognouit, & postea puellam ipsam carnaliter tractauit adultam, & hæc notoria erant: petiit Episcopus loci, illi viro prouideri, & verum ipsa mulier possit cum alio matrimonium contrahere. Dominus Papa fecit illi viro pœnitentiam iniungi, mandans Episcopo, vt illos debeat separare ab inuicem: & mulier alteri viro nō nubat, si postquam sciuit delictum viri, & matris, ei non erubuit commiscere: & vir, & mater mulieris non debent ad alias nuptias conuolare, sed continenter viuere debent, & suum flere delictum, si de lapsu carnis non timeatur ipsorum. Nota, quod affinitas superueniens soluit sponsalia. Item incestus impedit matrimonium contrahendum. Item cum incestuosis potest dispensari, vt contrahant, si timeatur de lapsu.

o ¶ *In vxorem*] Futuram, scilicet.

p ¶ *Carnali commixtione.*] Post contractam affinitatem: vnde illam in vxorem habere non poterat.

q ¶ *Pœnitentiam*] Pro incestu sed maior debet imponi quàm pro adulterio: quia incestus vincit adulterium. *32. q. 7. adulterij &c.*

r ¶ *Separatis.*] Si ita esse constiterit: alias secus, quod dicitur ff. 2. prox.

† *Vide concil. Trid. s. 24. de ref. matr. c. 3.* † *præter.* a *Ad hoc ff. de ritu nup. pudor. §. nō est ignoscendum, Ioan. And.* b *Et etiam patris, & domini. Ioan. And.* *Matth. 19. Mar. 10. Luc. 16.* † *Vide concil. Trid. s. 24. de sacramento matrimonij in principio & can. 7.* † *legitimum.* † *existat.* c *Vid. B. Th. in quæstionibus additis ad 3. p. q. 55. a. 3.* d *Et infr. de reg. iur. in sexto legitime. l. 6. Ioan. And.* † *Cap. 2. ... de modo ... Sotū. l. 4. sen. dist. 41. q. vnica. art. 2. vers. quid si obijcias.* † *Gerunden.* † *Furunden.* † *Gradu. Cap. ... in ... de Tolosana ... verò sponsalia ... in quarto modo.* e *Prater H. sinum, Ioan. And. & alios veteres interpretes, quid in hoc loco dicatur, extraordinaria libido, sine pollutione trodit Præpositus.*

prox. Et nota quòd affinitas ſuperueniens ſponſalibus de futuro, rumpit ea. ſ. *eod. c.* 2 & ȷ. *tit. prox. c.* 1. & 2. ſecus in matrimonio. ſ. *eod. diſcretionem* & ȷ. *eod c. penul.* & *vlt* 34. *q.* 2. *in lectum.*

a ¶ *Nunquam debent*] Inceſtuoſi contrahere non debent propter enormitatem delicti, vt dictum ſ. *eod. c.* 2.

b ¶ *De lapſu carnis.*]Si timeretur de hoc, diſpenſaretur cum eis ſ. *e. c.* 1. & 33. *q.* 2. *in adoleſcentia.*

V*Eniēs*]Prima pars narrat factum. Secūda reſpōdet ibi, *Cùm igitur.* Abbas Siculus.

Casvs. Quidam E. nomine contraxit ſponſalia cum quadā puella iuramēto interpoſito, quòd eā duceret in vxorem quàm citò illa ad legitimam perueniret ætatem: pater puellæ eum recepit in domo: deinde ille ſorori ſponſæ ſuæ ſe carnaliter cōiunxit: poſtmodum ad inſtantiam amicorum ſuorum, puellam illam adultam in vxorem accepit: & poſtmodum quando facultas ſe offerebat, cognoſcebat vtrāque: poſtea verò ad cor rediens, conſilium ſuæ ſalutis petiit ſibi impēdi: Epiſcopus ſuus eum miſit ad dominum Papam: & ipſe ſcribit eidem dicens, quòd non ſolùm à malo, ſed ab omni ſpecie mali præcipit Apoſtolus abſtinere: Mandat quatenus prædicto E. pro tanto exceſſu pœnitentiā imponat: & moneat illum, & conſulat ei, vt de cætero ſe abſtineat ab vtraque: & hoc intellige dictū in iudicio animæ, ſed ſecus in iudicio Eccleſię, cum factum ſit occultum. Aliud eſſet, ſi poſſet probari. Nota, quod non ſolùm à malo, ſed ab omni ſpecie mali abſtinendum eſt. Item propter confeſſionem coniugum tantùm, non ſeparatur matrimoniū, niſi aliæ probationes accedant.

¶ *Gloſ. ſeq. reci. per obiectionem.*

Vir etiam, & mater mulieris nunquam debent [a] ad alias nuptias conuolare: ſed ſemper continentiam ſeruare tenentur, & enorme deflere delictū, quod pro tam † nefanda libidine contraxerunt: præſertim ſi circa perſonas huiuſmodi, de lapſu [b] carnis minimè timeatur.

¶ Idem Archiepiſcopo Magdeburgen.

¶ Idem quoad titulum dicit, quod decretalis ſuprà proxima.

CAP. IX.

VEniens † ad Apoſtolicam ſedem E. Laicus nobis propoſuit, quòd cum tempore infantiæ [c] ſuæ quandam puellam ſe ducturum iurauerit in vxorem, quàm citò ad legitimam perueniſſet ætatem: pater puellæ confœderatione huiuſmodi fideiuſſorum obligatione hinc inde firmata [d], cum in propria domo recepit, & nutriuit inſimul cum puella: deinde ex conuerſatione diutina, ſorori puellæ carnaliter [e] ſe coniunxit: tandem amicorum ſuorum deuictus inſtantia, quàm iurauerat, in vxorem [f] accepit: & nuptiis celebratis, quando ſe illi opportunitas ingerebat, cognoſcebat vtramque [g]. Verùm licet in præſentia tua ſuper hoc fuerit accuſatus, conuinci tamen non potuit, nec ſuum voluit confiteri [h] delictum: nunc autem reuerſus ad cor, pœnitens de commiſſis, ſalutis ſuæ conſilium requirit impendi.

¶ Cùm igitur non tantùm à malo [i], ſed ab omni ſpecie mali præcipiat Apoſtolus abſtinere: Mandamus, quatenus prædicto E. pro huiuſmodi enormitatis exceſſu, iuncta pœnitentia competenti, conſula [k] ei, monens illum ſalubriter, & inducens, vt de cætero abſtineat ab vtraque.

¶ Idem Archiepiſcopo Strigonien.

¶ Affinitas ſuperueniens non diſſoluit matrimonium.

CAP. X.

TVæ † fraternitatis deuotio poſtulauit, vtrùm is, qui cum ſorore legitimæ coniugis fornicatur, cum vxore poſſit poſtmodum commorari, & exigere debitum, ac ſoluere requiſitus.

¶ Nos igitur reſpondemus, quòd vxor, vt à commiſtione viri abſtineat propter publicam honeſtatem [l], †, & in continentia maneat, donec vir viam vniuerſæ carnis ingreſſus fuerit, diligentiùs eſt monenda. Quòd ſi forte commonitioni parere recuſans talis fuerit, vt de lapſu timeatur ipſius, vir eius poterit, & debebit cum Dei timore debitum ei ſoluere [m] coniugale: cùm affinitas [n] poſt matrimonium iniquè contracta, illi nocere non debeat, quæ iniquitatis particeps non exiſtit.

¶ Gregorius IX. Epiſcopo Pictauenſi. †

¶ Summatum eſt ſuprà c. proximo.

CAP. XI.

IOrdanæ † mulieris petitio continebat, quòd, I. Laicus cum ipſa, quæ nondum decimum ætatis ſuæ annum compleuerat, per verba de futuro contraxit: & ea infra eiuſdem anni ſpatium carnaliter cognita [o], matrem ipſius ſi-

i ¶ *A malo.* [ſ. *de vita & hone. cle.* cum *ab omni.*

¶ *Gloſ. ſeq. ſignat contrarium, & ſoluit.*

k ¶ *Conſulat.*]Hoc intellige eſſe dictum in iudicio animæ, vt ad neutram accedat: ſi propterea excommunicetur, ſuſtineat potius excommunicationem, quàm veniat contra conſcientiam. ȷ. *de ſent. excom. inquiſitioni.* & ſ. *de reſt. ſpol. l. litteras*, ſed in iudicio Eccleſiæ præcipitur, vt ei debitum reddat. & ita aliud eſt iudiciū Eccleſiæ, & aliud iudiciū animæ. ſ. *de offi. ord. ſacerdos.* Sed contrarium videtur ſ. *c. prox.* Non eſt contrariū: ibi quæritur, quid de iure ſibi faciendum: & reſpondetur, quod ſi ita eſt, ſeparentur: hic vero conſulitur in iudicio animæ quid ſit faciendum, cum factum eſſet occultum, & ſic non cōtradicit: & illa clauſula, ſi res ita ſe habet, debet ibi ſuppleri, ſicut erat in antiqua compilatione.

T*Væ.*] Communis diuiſio. Secunda pars ibi, *Nos igitur.* Abbas.

Casvs. Quidam contraxit cum quadā matrimonium, poſt contractum matrimoniū, & conſummatum cognouit ſororem vxoris; quæritur, vtrùm poſſit exigere debitum ab vxore, ac ſoluere requiſitus? Reſpondet Papa, quòd vxor monenda eſt, vt à commixtione viri abſtineat, & in continentia permaneat, donec vir eius mortuus fuerit, propter publicam honeſtatem. Si autem parere noluerit, & talis fuerit, vt de lapſu eius timeatur, ipſe vir poterit ei debitum ſoluere; cum affinitas poſt matrimonium iniquè facta illi nocere non debeat, q̃ in culpa non fuit. Nota, quòd affinitas matrimonio ſuperueniens ipſum nō diſſoluit. Item iniquitas vnius, alteri nocere nō debet. Item non debet quis puniri ſine culpa.

† *Cap.* 3. *tit. de conſanguinitate, & affin. in* 3. *comp.*

† *Vide conc. Trid. ſ.* 24. *de refor. c.* 3. & 4.

† *Pictauen.* [illegible]

† *Vide quæ citant in c. an nobis, & in c. fin. ſup. de deſponſ. impu.*

c ¶ *Infantiæ.*] Infantia, dicitur ante ſeptennium. *C. de iure delib. ſi infanti.* Sed tales iurare non debent, nec tenet iuramentum eorum, cùm ipſi non intelligant. 22 *q.* 5. *paruuli.* nam & furtum non cadit in infantem. *ff. de fur. impuberem.* ſecus poſt infantiam, ſi ſit doli capax, vt ibi, & ȷ. *de delict. pue. pueris.* ſed hoc potius videtur ſumi pro ætate pueri poſt ſeptimum annum.

d ¶ *Firmata.*] Obligatio, quæ interuenit in matrimonio, non recipit pœnæ adiectionem, vt ſ. *de ſpon. Gemm.* & *C. e. tit. l. vlt.* & *C. de inut. ſtipul. lib.* & *ff. de ver. obli. Titia.* & licet alienum factum in matrimonio promittatur: tamen promittens non tenetur ad aliud, niſi vt det operam quam poteſt. *ff. de verb. obl. ſtipulatio iſta.* & *l. Titia. prin.*

e ¶ *Carnaliter.*] Et ideo affinitate interueniente illam, quam deſponſauerat, habere non potuit de iure, nec illam eandem, quam cognouerit. ſ. *fraternitati.* & ſ. *de ſponſ. ſponſam.*

f ¶ *In vxorem.*] De facto: quia de iure non potuit, eo ſibi viam præcludente.

g ¶ *Vtramque.*]Addens iniquitatē iniquitati. *ſim.* ſ. *c. tranſmiſſæ.*

h ¶ *Confiteri.*] Tamen talis confeſſio non profuiſſet, vt matrimonium ſepararetur in facie eccleſiæ contractum, niſi aliter probaretur. ſ. *eo. ſuper eo.*

l ¶ *Honeſtatem.*]Id eſt: affinitatem. ſ. *c. diſcretionem ſim.* ȷ. *c. prox.*

m ¶ *Soluere.*] Sed non exigere. ſ. *c. prox. eo. c.* 1. *ſim.* ȷ. *de ſent. excom. inquiſitioni.*

n ¶ *Affinitas*]ſ. *eod. diſcretionem.* & ȷ. *c. prox.*

I*Ordanæ*]Diuiditur. In prima parte ponitur mulieris petitio. In ſecunda cauſæ commiſſio ibi, *Ea propter.* Abbas.

Casvs. Quædam puella Iordana nomine, quæ nondū cōpleuerat decimum annum, contraxit cum quodam per verba de futuro, & eam infra ſpatium eiuſdem anni carnaliter cognouit, & poſtmodum matrem ipſius in vxorem accepit, & carnaliter cognouit eandem. Vnde petebat dicta Iordana à domino Papa, ſibi ſuper hoc prouideri, cùm ſine culpa ſua iure ſuo priuari non debeat, nec valeat continere: mandat Papa Epiſcopo diœceſis, quatenus, ſi ita res ſe habeat, vtrumque ipſorum moneat, & inducat ad perpetuam continentiam obſeruandam; quod ſi ad hoc induci nequiuerint, iniuncta pœnitentia competenti viro ipſius, per cenſuram eccleſiaſticam compellatur, vt eidem mulieri cohabitet, & coniugale debitum reddat exactus. Nota, quòd malitia ſupplet ætatem. Item affinitas ſuperueniens matrimonio ipſum nō diſſoluit. Item nemo iure ſuo ſine culpa priuari debet.

o ¶ *Carnaliter cognita.*] Et ſic ſtatim fuit matrimonium, initia-

ita supplente ætatem, ɜ. de desponsi.imp.d nobis. & cap. vlt.

¶ Glo. seq. alleg. 3. concord. & 3. iura in contrarium, & soluit.

a ¶ Sine sua etc. culpa.] Nullus sine sua culpa iure suo debet priuari. fac ɜ. eod. dist. 56. dist. satis peruersum. 26. q. vlt. inuentum. Ar. contra ɜ. vt lit. non contest. quoniam frequenter. §. si verò. in fin. & ɜ. de priuileg. antiqua. contra 22. dist. renouantes: sed ibi causa subest, quare puniuntur sine culpa.

b ¶ Pœnitentia.] Et maior debet imponi, quam pro adulterio. ɜ. eod. c. 2. quia incestus, vincit adulterium. 32. quæ. 7. adulterij.

c ¶ Exactus.] Sed exigere ipse non debet. simile ɜ. eod. c. 1. & cap. transmissæ, & post mortem vxoris ille contrahere non debet. ɜ. eod. c. 2. & c. ex litteris.

a Vide beatum Thom. 2. 2. q. 154. ar. 8. & 9.

bi matrimonialiter copulare, & ad damnatæ commixtionis amplexus procedere non expauit. & infrà. ¶ Quare præfata I. supplicauit, vt cùm carnis stimulus resistere nequeat, sibi (ne iure suo sine sua[a] propria culpa fraudetur) prouidere salubriter dignaremur. Eapropter mandamus, quatenus (si res ita se habet) vtrumque ipsorum ad vouendam perpetuam continentiam attentè moneas, & inducas: & si ad eam induci nequiuerint, memoratum I. (iniuncta ei primitus pro commisso incestu pœnitentia[b] competenti) vt eidem cohabitet, & coniugale debitum reddat exactus[c], Ecclesiastica censura compellas.

DE CONSANguinitate & affinitate.

¶ Viso de cognatione spirituali, & legali, & de proximitate quadam, quæ contrahitur ex copula cum consanguinea vxoris: meritò restat videre de cognatione carnali, quæ consistit in consanguinitate, & affinitate: ideo post rubricas præcedentes subiecitur ista. Abbas.

De hac materia tractatur 35. q. 1. & q. 2. & q. 4. & q. 5. & q. 8. & 10. per totum.

† De materia huius tituli vide Magistrum, & Theologos li. 4. sen. dist. 4. & 41. vbi plenissimè Dominicus Sotus. ac videndum Conc. Trident. sess. 24. de refor. matrim. c. 4. & 5.

TITVLVS XIIII.

De consanguinitate †, & affinitate.

¶ Alexander iij. Cassien. † Abbati.

¶ Separatur matrimonium contractum inter affines primi generis, & quarti gradus.

CAP. I.

Ex † litteris tuis accepimus, quòd cùm quidam secretò quandam viduam subarrhasset[d], & carnaliter cognouisset. & infrà.

¶ Tandem cùm vir paratus esset eam in conspectu Ecclesiæ subarrhare, surrexerũt duo proponentes, quòd iste, qui eam subarrhare volebat, priorem virum quarto gradu[e] consanguinitatis attingit, vnus autem ita se audiuisse iurauit: alius noluit id iuramento[f] firmare. & infrà.

¶ Nunc quæstio prima reuixit, & iurauerunt duo coram[g] Archipresbytero Plumbarolæ †, quòd primus vir fuit superstiti quinto consanguinitatis[h] gradu coniunctus. Quocirca mandamus, quatenus vtramque partem ante tuam præsentiam conuoces, & facias testes coram[i] te iurare. & infrà.

¶ Inquisita verò diligentiùs veritate, si per testes circunspectos omni exceptione maiores[k] inueneris, quòd primus vir superstitem quarto gradu[l] consanguinitatis attingit †, non differas diuortij sententiam promulgare: æquè enim (vt canones[m] dicunt) abstinendum est à consanguineis[n] vxoris, vt propriis †.

¶ Cæterùm tuam prudentiam volumus non latere, quòd non sunt causæ matrimonij tractandæ per quoslibet †, sed per Iudices discretos, qui potestatem[o] habeant iudicandi, & statuta canonum non ignorent.

† Cassinen. † Cassin. † Ca. 2. eod. tit. in 1. compilat. & post Conci. Lateran. sub Alexand. iij. p. 6. c. 32.

[Illuminated initial] Litteris.] Sunt tres partes. In prima casus narratio. In secunda responsio ibi, Quo circa. In tertia iudicum inductio ibi, Cæterùm. Abbas.

Casvs. Quidam secretè subarrhauit quandam viduam per annuli immissionem, & eam carnaliter cognouit. Tandem cùm vellet in cõspectu Ecclesiæ cum ea contrahere, duo proposuerunt, quòd eam habere non poterat in vxorem, ex eo quòd priorem virũ attingit quarto gradu consanguinitatis: vnus illorũ iurauit, quòd ita audiuit: alius noluit illud iurare: & sic publicè contraxerunt: postmodũ venerũt alij duo, & iurauerunt, quòd primus vir fuit isti superstiti quinto consanguinitatis gradu coniunctus. Dubitabatur, quid esset in hoc casu agendum. Consultus Papa mandat cuidam Abbati, quatenus vtramque partem ante suam præsentiam conuocet, & testes iurare faciat coram ipso: & si per testes legitimos constiterit, quòd primus vir attinet viro superstiti quarto gradu, illos debeat adinuicem separare: quia (vt dicunt canones) mulier illa non poterit aliquem habere de consanguinitate prioris viri vsque ad quartum gradum. In fine dicit, quòd causæ matrimoniales non sunt tractandæ per quoslibet, sed per viros discretos, qui potestatem habeant iudicandi, & qui sciant canones. Nota, quòd causæ matrimoniales tractari debent tantùm per iudices habentes iurisdictionem ordinariam, vel etiam delegatam, & non per arbitros. Item tractari debent per tales qui sciant canones.

b Et dicit Hostiens. quòd ad dictum vnius non debuit separari, etiam hic esset contractum de præsenti, ɜ. 1. tit. de illo, & c. super eo. melius vi detur, quòd vnus solus testis impedit ne contrahatur, de quo faciendum, de quo quærebatur, sed simpliciter testificabatur de auditu. Ioan. Andr.

d ¶ Subarrhasset.] Sim. ɜ. de desponsi. impub. c. vlt. vbi de hoc.

e ¶ Quarto gradu consanguinitatis.] Vnde mulier illum habere non poterat, cùm esset ei affinis in primo genere affinitatis, & in quarto gradu. 35. q. 5. porrò.

f ¶ Iuramento.] Et sic matrimonium contraxerunt publicè, & in facie Ecclesiæ.

g ¶ Coram Archipresbytero.] Forte ad hoc delegato, vel de loci consuetudine, quæ tribuit iurisdictionem. ɜ. de offi. Archidiac. c. vlt. & C. de emancip. lib. l. a. & c. vlt.

h ¶ Quinto gradu consanguinitatis.] Primi dixerunt de quarto: non nocet, quia aliud iudiciũ fuit illud, nec fuit aliquid probatũ.

¶ Glos. seq. obijcit & dupliciter soluit, arg. & reprobat.

i ¶ Coram te iurare.] Sed quare post publicationem iterum inducunt testes contra illud in Authent. de testi. §. illud. coll. 7. & ɜ. de testi. fraternitatis. Dicunt quidam, quòd hoc est speciale in matrimonio. Vel dicas, quod non iurant iterum, quia isti erant accusatores: vnde necesse habebant testes producere, & nulli testes inducti fuerunt in causa ista: & hic not. argum. quod in causa matrimoniali iterum recipiuntur testes post publicationem. argum. ad hoc. ɜ. de sponsa. sicut. in fin. & ɜ. de coniug. seruor. c. vlt. & ɜ. de prob. causam matrimonij: sed hoc non bene colligitur hic.

k ¶ Maiores.] Illi dicuntur omni exceptione maiores, qui repelli non possunt aliqua exceptione.

¶ Glossa sequens obijcit, & soluit.

l ¶ Quarto gradu.] Sed quare dicit Papa, quòd separatur, si sunt in quarto gradu vel vlteriori, & mirum præmitto, cùm ibi non idem esset, si essent in quinto, vel vlteriori secundum illa tempora? Dic, quòd dispensatione tolerabatur in quinto, & vlterioris, si ignoranter contraxissent. 35. q. 8. de gradibus. & ideo dicit, quod separentur in quarto, & non in quinto, vel vlteriori. Bern.

m ¶ Vt canones.] 35. q. 3. c. æqualiter, nullum de propinquis. in fin.

n ¶ A consanguineis vxoris.] Illud dicit: si contraxisti sponsalia[a], siue matrimonium cum aliqua, mortua illa nullam poteris, postea ducere in vxorem de consanguinitate illius: & econuerso illa sponsa, vel vxor tua te mortuo nullum poterit habere de consanguinitate tua. ɜ. de sponsa. sponsam: sic ergo mulier ista non poterat illum habere, qui fuerat priori viro suo in quarto gradu, siue in quinto, vel vlterioribus coniunctus secundum antiqua iura: hodie vltra quartum non impeditur. ɜ. eod. non debet.

† Plumbarola.

† contingit.

† In vtroque dicitur manuscriptis ita ac cõtinet, & post.

† Tractari debent per iudices Ecclesiasticos. Concil. Trident. sess. 24. de sacramento matr. can. 2.

a Vide Concil. Trid. sess. 24. de refor. matri. c. 3. & quæ etiam ibi in c. ad eo dicuntur supra de sponsalibus.

† Cap. 3. eod. tit. in 1. comp.

¶ Vrbanus iij. Burdegalen. Archiepiscopo.

¶ Affinitas superueniens, de qua saltem constat per famam, soluit sponsalia de futuro.

CAP. II.

Svper † eo, quòd iuuenem

¶ Glos. seq. notat, & argum. iterum arguit compromitti non posse. & c. & duas rationes reddit.

o ¶ Potestatem.] Nota, quòd duo exiguntur ad cognoscendum, & iudicandum de causa matrimoniali, scilicet scientia canonũ, & quòd habeat iurisdictionem ordinariam, vel delegatam. arg. 21. dist. §. 1. & argum. quod causa non est deleganda nisi perito, & exercitato. arg. 1. q. 2. c. vlt. de pœnit. dist. 6. c. 1. in prin. & C. de iudic. certi. Item habes hic argum. quod de causa matrimoniali non potest in arbitrium compromitti, & expressum est de transactio. c. vlt. & ɜ. de testi. in integ. c. penult. in fi. & arg. ff. de arbi. non distinguemus §. Iulianus, & §. seq. & potest esse ratio: arbitrum enim non constringit nisi metu pœnæ. C. de arbit. l. 1. & pœna non debet apponi in matrimonio. ɜ. de spons. Gemma. cum libera debeant esse, & ne alia via fiat, quod alia via prohibetur. ɜ. de procurat. tua, cum suis concord. Vel quia matrimonium Deo auctore fuit institutum. ɜ. tit. prox. c. vlt. & ita non potest dissolui quoad Ecclesiam, nisi per illum, qui habet auctoritatem cum iurisdictione, quam non habet arbiter.

d De famoso delicto, vel publico crimine causa libertatis, in ingenuitatis, vel libertinitatis non compromittitur. Ioan. Andr.

Svper eo.] Communis diuisio. Secunda ibi, Inquisitioni. Abbas Siculus.

Casvs. Quidã iuuenis contraxit spõsalia de futuro cum quadã puella, quæ non erat nubilis ætatis, sed facta nubilis petiit illã: & ipse excepit dicens, quòd illam habere non potest, pro eo quòd quã affi-

attinuit illam consanguineã eius carnaliter cognouit. Contel. ... Papa ... quod si manifestum est ... cognouit, vel etiã si non est notorium, fama tamen loci ... debet ab impetitione ipsius absolui, cum fuerit sponsa tantummodo de futuro. Nota quod etiam ... sponsalibus ... dissolui ... fama impedit matrimonium contrahendum.

a ¶ Nondum nubilem.] Legitima tamen fuit ad sponsalia.

b ¶ Fide.] Id est, iuramento. Ex quo mulier tertius ius quæsiuit petendi illum. arg. s. de spon. præterea.

c ¶ Affidauit.] Per verba de futuro.

d ¶ Manifestum.] Ita quod notorium. 2. q. 1. de manifesta.

e ¶ Cognouisse.] Si cognouit propinquam illius, soluta fuerunt sponsalia. s. eo. tit. prox. c. 2. & c. ex litteris.

¶ Glo. seq. inter famam & dictum vnius ponit differentiam, & vnam conuenientiam.

f ¶ Fama.] Nota, quòd fama impedit matrimonium contrahendum. s. de spon. cum in tua. & plus facit fama hic, quam dictũ vnius, vbi iuramentum interuenit. s. de sponsal. præterea. aliàs dictum vnius, sicut & fama impedit matrimonium contrahendum. sup. de testi. super e. §. 1.

asseris puellam quandam nondum nubilem [a] fide [b] interposita desponsasse: quæ iam facta nubilis eum repetit, & ille excipit dicens se non debere eam ducere, pro eo quòd postquam puellam affidauit [c] eandem, carnaliter propinquam ipsius cognouit.

¶ Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd si manifestum [d] est, iuuenem cognouisse [e] propinquam prædictæ puellæ, vel si non est manifestum, fama [f] tamen loci hoc habet: cùm esset sponsa tantummodò de futuro, idem ab eius impetitione debet absolui.

¶ Clemens iij.

¶ Si dispensatur cum aliquo, vt possit contrahere in tertio gradu aliàs prohibito, requiritur, quòd vterque contrahentium toto gradu distet à stipite: præsertim si hoc habet consuetudo.

CAP. III.

Quod † dilecto. & infrà. ¶ Quæsiuisti, vtrùm is, qui à stipite [g] per descendentem lineam sexto, vel septimo gradu distat, possit ei, quæ ex altera parte per lineam descendentem [h] ab eodem stipite, secundo, vel tertio gradu distat, matrimonialiter copulari propter indulgentiam [i] Apostolicæ sedis Legati, qua permissum est hominibus terræ illius, in sexto gradu coniungi? Quod videtur posse fieri secundùm regulam, qua dicitur: Quoto gradu quis distat à stipite & à quolibet [k] per aliam lineam descendentium † ab eodem: cùm tamen de consuetudine terræ, si quando talis casus emerserit, incolæ propter proximiorem [l] gradum coniunctos separent, & impediant copulari volentes.

¶ Nos itaque respondemus, quòd indulgentia illa sic est intelligenda, quòd vterque coniungendorum [m] distet à stipite sexto gradu. Si verò alter sexto, vel septimo gradu distat à stipite, alter autem secundo, vel tertio, coniungi non debent [n]: vnde in hac parte consultius duximus multitudini, & obseruatæ [o] consuetudini deferendum, quàm aliud in dissensionem, & scandalum populi statuendum, quadam adhibita nouitate [p].

¶ Innocentius iij. Archiepiscopo, & Capitulo Tiren. †

¶ Infideles coniuncti in gradu prohibito lege canonica, post baptismum non separantur.

CAP. IV.

De † infidelibus ad fidem conuersis [q], vtrùm si ante conuersionem suam, secundùm legis veteris instituta, circa gradus consanguinitatis à canone [r] denotatos coniuncti fuerint, separari debeant post baptismum: Consultationi tuæ duximus respondendum, quòd matrimonium sic contractum, non est post baptismi lauacrum separandum: cùm à Iudæis Dominus requisitus [s], si liceret vxorem ex quacunque causa dimittere, ipsis respondit: [Quos Deus coniunxit, homo non separet:] per hoc innuens esse matrimonium [t] inter eos.

Quod.] Primò ponit casum: secundò allegat pro, & contra ibi, Quod videtur: tertio respondet ibi, Nos itaque. Abbas Siculus.

Casvs. Quidam legatus auctoritate domini Papæ fecit quandam indulgentiam hominibus suæ legationis, vt possent contrahere matrimonium in sexto gradu. Duo, scilicet vir & mulier, volebant contrahere matrimonium: vnus distabat à stipite per lineam descendentem in sexto gradu. Mulier ex altera linea distabat secundo, vel tertio gradu. Quæritur, vtrùm possint matrimonialiter copulari propter indulgentiam prædictam? quod videbatur posse fieri secundùm regulam illam, qua dicitur: Quoto gradu distat quis à stipite, & à quolibet per aliã lineam descendentium ab eodem. Consuetudo tamen illius terræ est, quod si aliquando talis casus emerserit, homines illi propter proximiorem gradum coniunctos separant, & impediunt copulari volentes. Rñdet Papa, quòd indulgentia illa sic est intelligenda, quòd vterque coniungendorum distet à stipite sexto gradu, & si in casu præmisso coniungi non debent. Vnde in hac parte potius deferendũ est multitudini, & obseruatæ consuetudini, quàm aliud in scandalum populi adhibita nouitate statuẽdum. Nota, quòd regulæ arboris sunt authenticæ. Item cõsuetudo, siue scandalum præiudicat iuri in matrimoniis, vt personas legitimas ad contrahendum faciat illegitimas. Item nouitas consuetudinem, ex qua oritur scandalum, est vitanda.

g ¶ Stipite.] Stipes appellatur communis parens, à quo plures descenderunt, sicut Isaac fuit stipes Esau, & Iacob: & stipes non facit gradum. De hoc stipite habes j. eod. c. vlt.

h ¶ Descendentem.] Hic ergo habes duas lineas descendentes. sic j. eod. c. vlt. & istæ duæ lineæ descendentes vnam faciunt transuersalem.

¶ Glossa soluit obiectionem.

i ¶ Indulgentiam.] Quæ de auctoritate speciali domini Papæ facta fuit, aliàs non teneret: quia solus Papa in tali facto dispensat. j. eod. quia circa. & j. de ... regula. c. vlt.

k ¶ Quolibet.] Hanc regulam habes j. eod. c. vlt. & intellige vsque ad lineam æqualitatis, quia in sequentibus gradus adiicitur [c].

l ¶ Proximiorem.] Id est, propter eum, qui est in grado proximiori à stipite.

m ¶ Vterque coniungendorum.] Arg. contra ff. de constit. prin. l. vlt. & s. de dona. cap. cum dilectus. in fin. j. & de verb. sign. olim. & j. eod. c. vlt. Sol. beneficium principis latissime interpretandum est ab aliis: sed ab eo à quo indultum est, vel eius auctoritate potest interpretari, prout ei placet. ff. de legi. l. & ideo. arg. j. de senten. excomm. inter alia. & ratio litteræ interpretatur indulgentiam, quia sic obseruabatur de cõsuetudine, vt vterque esset in sexto gradu à stipite, aliàs scandalum erat, vt j. eod. c. vlt. & loquitur de iure communi. sed hodie nõ habet locum talis indulgentia j. eo. non debet.

n ¶ Non debent.] Quia quãtò remotiores sunt à stipite, tantò minor memoria cõsanguinitatis habetur, quod hic considerabatur. 35. q. 3. de consanguinitate, & c. in copulatione.

o ¶ Obseruatæ consuetudini.] Nota quòd antiqua consuetudo, quæ tamen non sit à iure reprobata, seruanda est præcipue propter scandalum. 9. quæst. 3. conquestus. & mos fideliumque vetustatis seruandus est. C. de testa. testamenta. & ff. de pub. & vectig. licitatio. §. earum & s. de consuet. cum dilectus. & in matrimonio seruatur consuetudo. s. de cog. spi. c. 1 in fin. & c. super. eo. Item arg. pro scandalo vitando. s. de reg. c. vlt. & j. de no. oper. nun. cum ex iniuncto.

p ¶ Nouitate.] Nota nouitates vitandas. sup. de consue. cum consuetudinis. & 11 dist. quis nescias [d].

De infidelibus.] Communis diuisio. Secunda ibi, Consultationi. Abbas.

Casvs. Aliqui infideles contraxerunt matrimonium in casu prohibitõ à canone: postmodum conuersi sunt ad fidem, & baptizati: quæritur, vtrùm post baptismum debeant separari? Respondet Papa, quòd non sunt separandi, quia Dominus à Iudæis requisitus, si liceret ipsis vxorem ex quacunque causa dimittere: ipse respondit: Quos Deus coniunxit, homo non separet. & per hoc dedit intelligere, quod matrimonium sit apud eos. Nota quòd baptismus non separat legitime coniunctos. Item matrimonium est apud Iudæos.

q ¶ Conuersis.] Supple, quæsiuistis.

r ¶ A canone.] 35. q. 2. c. 1. & 1. & c. contradicimus. & in aliis ibidem & 5. ad sedem.

s ¶ Dominus requisitus.] 26 dist. deinde opponitur.

¶ Glossa sequens obiicit, & soluit. Secundò iterum obiicit, duplicitur soluit. Tertiò iterum obiicit, & soluit. Vel sic: Successiuè tres obiectiones soluit, & secundam duplicitur.

t ¶ Esse matrimonium inter eos.] Si matrimonium est inter Iudæos, ibi est indiuidua coniunctio. 27. q. 2. §. 1. sed ipsi separantur dato libello repudij. 34. q. 2. non sane. ergo non est matrimonium

c Adiicitur, legitur in antiquis codicibus; in recentibus, pro, adiicitur, abiicitur habetur.

† Tiren. † Tiren. † Turonensi.

† Cap. 1 eod. tit. in 3 comp. Et de materia huius decret. vide Magist. sent. l. 4. d. 39. & ibi late per Doctores præsertim S. Th. q. 1. a. 2. & seq.

Gen. 2. Matth. 19. Mar. 10.

d Concor. tex. in l. in neno. & ibi gl. & Bar. ff. de cõsti. prin.

e De materia huius gl. an videlicet sit matrimonium inter infideles, & quomodo, vide latè per Magist. & D. D. Theol. l. 4 sen. d. 39. & præter. B. Thom. ibi q. 1. a. vnde ibidẽ D. Suum q. vnica. a. 1. vnde intelliges plenè hanc gl. & qualiter sequatur.

nium inter eos. Sed hoc non fit sine peccato. ĩ. *de diuor. gaudemus.* Item alter infidelium si conuertatur ad religionem, reliquo nolente illi cohabitare sine contumelia creatoris, soluitur matrimonium. ĩ *de diuor. gaudemus. in F. &c. quanto.* ergo non est inter eos indiuidua coniunctio, & sic non est matrimonium. Sed potest exponi, indiuiduaq est, apta non diuidi. Vel intellige illam descriptionem de matrimonio rato, & consummato, quod est tantum inter fideles. Item alia ratione non est matrimonium inter eos. Ipsi enim contrahunt eo proposito, vt cùm voluerint, separentur, dato libello repudij: sed hoc est contra substantiam matrimonij. 32. q. 2. *solet aliquando.* ŝ. *de cond. app. c. vlt.* Respondeo, si hoc pactum exprimatur in ipso contractu, nec inter eos, nec inter Christianos esset matrimonium: sed non copulantur ex pacto, licet postea abiciant vxores de facto. Est ergo matrimonium inter eos, sed non ratum. *infrà, de diuor. quanto.*

Q*Vod super.*] Sunt duo dicta. Secundum ibi, *Ne autem.* Abbas Siculus.

CASVS. Pater, & filius contrahunt matrimonium cum matre & filia, duo cognati cũ duabus cognatis, auunculus, & nepos cum duabus sororibus: quæritur quid iuris? Rñd. Papa, quòd licet omnes consanguinei vxoris sint affines viri, & econuerso tamen inter consanguineos mulieris, nulla affinitas est contracta, per quam inter eos matrimonium debeat impediri. Item in fine præcipit, vt infra gradus prohibitos nulli debeant matrimonium contrahere non obstante aliqua consuetudine, quæ est potius corruptela. Nota, quòd nulla affinitas est inter consanguineos viri, & consanguineos mulieris. Item consuetudo non excusat a delicto.

¶ Idem Rosan. † Archiepiscopo.

¶ Consanguinei mariti cum cõsanguineis vxoris licitè contrahũt. hoc primo. In gradibus prohibitis nõ possunt matrimonia contrahi, etiamsi hoc habeat consuetudo, hoc secundo.

CAP. V.

QVòd † super his. & infrà. ¶ Super eo igitur, quòd pater & filius cum matre, & filia, & duo cognati cum duabus cognatis, auunculus, & nepos cum duabus sororibus contrahunt matrimonia †: Taliter tibi duximus respondendum, quòd licèt omnes consanguinei viri sint affines vxoris, & omnes consanguinei vxoris sint viri affines: inter consanguineos tamen vxoris, & viri, ex eorundem, scilicet viri, & vxoris coniugio, nulla prorsus affinitas est contracta, propter quam inter eos matrimonium debeat impediri [a].

¶ Ne † autem infra gradus prohibitos matrimonium contrahatur, debes publicè inhibere, & præsumptores Ecclesiastica districtione punire non obstante [b] consuetudine, quæ dicenda est potiùs corruptela †.

¶ Idem.

¶ Non valet dispensatio obtenta à Papa super matrimonio inter consanguineos contracto, si ibi causa falsa sit expressa, nisi postea eũ Papa confirmaret. hoc dicit secundum verum, & communem intellectum.

CAP. VI.

QVia † circa. & infrà. ¶ Porrò de nobili viro N. pro cuius dispensatione, indulgentia scilicet remanendi cum ea, quæ ipsum quinto [c] consanguinitatis gradu contingit, à sede Apostolica [d] obtinenda falsa [e] nobis causa fuerat allegata, proles videlicet: cùm tamen ante dispensationem obtentam, vnica filia, quam habebat, viam fuerit vniuersæ carnis ingressa, prout tua consultatio continebat; dissimulare poteris, vt remaneant in copula sic contracta, cùm ex separatione (sicut asseris) graue videas scandalum imminere.

¶ Idem.

¶ Testes, qui de consanguinitate deponunt, computationem debent à stipite, vel germine incipere.

CAP. VII.

TVa † nos duxit fraternitas consulendos, vtrum illorum sufficiat testimonium ad matrimonium dirimendum, qui consanguinitatis gradus ab auunculo, & nepote, videlicet fratris filio, vel sororis incœperint computare? Nos igi-

a ¶ *Impediri.*] Affinitas enim contracta inter consanguineos viri, & vxorem ipsius, non transit ad consanguineos vxoris, nec econuerso: vnde possunt legitime copulari.

b ¶ *Non obstante consuetudine.*] Ergo consuetudo non excusat in matrimonio ŝ. *de sponsa. du. c. vlt. Arg. contra.* ŝ. *de cog. spi. c. 1. & c. super eod. 32. q. 4. obijciuntur.* sed consuetudo quandoque propter scandalum legitimas personas ad contrahendum facit illegitimas, & sic loquuntur illæ decre. ŝ. *de cog. spi. Et c. obijciuntur.* non contradicit, quia quando mos ille erat, crimen non erat contrahere cum illis personis, sed modò est; sed cõsuetudo, quantumlibet longa, non potest personas illegitimas ad contrahendum facere legitimas, prout hic intelligitur, nulla consuetudo posset facere matrimonia inter consanguineos licita: immò quantò plùs simul essent, tantò grauius peccarent. ĩ. *eo non debet.* sed econuerso bene. *vt in c. super eo.* vbicunque consuetudo rationabilis est. & potest seruari sine mortali peccato, & sine scandalo, iuri præiudicat. Exemplum habes *sup. eod. quod dilectio. & sup. cog. spi. super eo.*

Q*Via circa.*] Primò recitat dispensationem, & eam tacitè damnat. Secundò ibi, *Cùm tamen.* tolerat dispensationem, ex causa, Abbas Siculus.

CASVS. Quidam nobilis contraxit matrimonium cum quadam muliere, quæ ipsum attingit quinto gradu consanguinitatis, de qua filiam vnicam suscepit: tandem mortua fuit ipsa filia: post mortem filiæ supplicauit nobilis domino Papæ, vt fauore filiæ, quam de ipsa suscepit, dispensaret, vt simul possent remanere: & sic allegata falsa causa dispensauit, vt insimul remanere possent: Episcopus loci visa indulgentia, cùm obtenta esset causa falsi, dubitauit, vtrùm possent prætextu huius indulgentiæ sic remanere. Significauit hoc domino Papæ, addens, quod ex separatione illorum magnum scandalum imminebat. Respondet Papa, quòd ipse poterit dissimulare, vt remaneant in copula sic cõtracta, propter scandalum quod imminebat, si separarentur. Nota, quòd propter scandalum toleratur dispensatio ex falsa causa concessa. Item fauore filiorum dispensatur in gradu prohibito.

c ¶ *Quinto*] Hodie nõ est necesse in illo gradu aliqua indulgentia. ŝ. *eo. non debet.*

¶ *Gio. seq. not. alle. 3. in ra. signat contrarium & ibi remittit.*

d ¶ *A sede Apostolica.*] Nota, quod solus Papa potest dispensare contra gradus consanguinitatis, & non legatus. ŝ. *de transl. c. vltim. & 35. quæst. 9. quædam iur. c. sæpius. 27. quæst. 2. tras. Et arg. contra.* ŝ. *eod. quod dilectio.* ibi soluitur.

¶ *Gio. seq. notat, quòd falsitas causæ &c. obijcit & soluit.*

e ¶ *Falsa nobis causa.*] Nota, quod falsa causa allegata non vitiat dispensationem: sic & falsa causa nõn impedit religionem. ŝ. *de conuers. coniug. ex parte secunda.* & falsa demonstratio non perimit legatum. *C. de fals. cau. adiect. leg. l. 1. & ff. de condi. & demonstr. l. falsa demonstratio. & l. cum tale. §. falsam. Institu. de lega. §. hæc proxima. & §. longe. & ff. de legat. 1. l. fi. §. 1.* Item causa semel probata siue vera, siue falsa, concessum ex illa causa non reuocatur. *Institu. quibus ex causis manumittere non licet. §. semel* [b]. Sed contra videtur, quòd illi ex tali dispensatione non sunt securi: quia tacita veritate, & falso suggesto, dispẽsatio est obtẽta: vnde nõ debet valere. ŝ. *de rescript. super litteris. & expressum videtur.* ĩ. *de sent. excomm. cum pro causa. vbi de hoc. sic & in voto. &* ŝ. *de fide instr. quod. super. & 2. q. 3. c. si quem. §. notandum.* Arg. est in hoc, quòd dicit dissimulare, quòd falsa causa non vitiat dispensationem. Item habes hic, quod proles est causa dispensandi in gradu prohibito. *35. q. 2. c. 1. & ff. de ritu nupt. qui in prouincia.* non credo, quod valuisset illa dispensatio sic obtenta, nisi hæc decret. postea emanasset: & ita ex illa dissimulatione, ex causa quæ hic subijcitur, licitè poterant simul esse, alias non essent tuti.

T*Va nos.*] Communis diuisio. Secunda ibi, *Nos igitur.* Abbas.

CASVS. Quidam contraxerunt matrimonium in gradu prohibito: accusatum fuit matrimonium propter consanguinitatem: inducti fuerunt testes ad matrimonium dirimendum propter consanguinitatem: qui inceperunt computare consanguinitatem ab auunculo, & filio fratris, vel sororis. Quæritur, vtrum tale testimonium sufficiat ad dirimendum matrimonium? Respondet Papa, quòd cùm matrimonium sit res fauorabilis, testes inducti ad probandum consanguinitatem, deberent incipere à stipite, id est, à parentibus, vel fratribus, & sic per ordinem distinguere gradus, nominibus, vel æquipollentibus indicijs designando personas ab vtroque latere: quia cùm frequenter perhibeant testimonium de auditu, & illud sit minus validum, non est in hoc articulo laxanda facultas: quia qua ratione inciperent à secundo gradu, eadem ratione inciperent ab vlterioribus. Nota, quòd matrimonium res fauorabilis est. Item in computatione consanguinitatis incipiendum est à stipite, vel à duobus fratribus. Item indicia quędam æquipollent proprijs nominibus. Item testimonium de auditu est minus validum.

a ¶ *Maiora*

a ¶ *Multum favoris.*] *s. de conditio. appos. c. ult. j. qui mat. ac. us. possunt, videtur.*

b ¶ *Vel germanis.*]Et ita nō est necesse incipere à stipite, sed sufficit à fratribus. *sup. de testi. series &c. licet. in prin. & 35. q. 5. c. 1. & j. de divor porrò. ad fi.* sic ergo patet, quòd omnes gradus & personæ sunt designandæ. 35. q. 6 *de parentela. s. de testi. licet.*

tur inquisitioni tuæ aliter respondemus, quòd cùm coniugium multum favoris [a] obtineat, testes qui ad divortium celebrandum producti consanguinitatis gradus computant, à stipite debent incipere, id est, à parentibus, vel germanis [b]; & sic per ordinem distinguere gradus, nominibus propriis, vel æquipollentibus [c] indiciis designando personas: præsertim cùm sæpius testimonium perhibeant de auditu: quod quia minùs est validum, non est in articulo huiusmodi nimium laxanda facultas: cùm qua ratione computationem inciperent à secundo †, eadem ab ulterioribus inchoarent.

¶ Idem in concilio † generali.

¶ *In secundo, & tertio affinitatis genere tollitur prohibitio, quæ olim erat in matrimonijs contrahendo. Similiter tollitur prohibitio de sobole suscepta ex secundis nuptiis, quæ olim non poterat contrahere cū cognatione prioris viri. Et prohibitio coniugij ultra quartum consanguinitatis, & affinitatis gradum non extenditur. hoc dicit iste textus, qui quotidie allegatur, & est singularis in materia sua.*

CAP. VIII.

NOn † debet reprehensibile iudicari, si secundùm varietatem temporum [d], statuta quandoque varientur humana, præsertim cùm urgens necessitas, vel evidens utilitas id exposcit: quoniam ipse Deus ex his, quæ in veteri Testamēto statuerat, nonnulla mutavit [e] in novo. ¶ Cùm ergo prohibitiones de coniugio in secundo [f], & tertiò affinitatis genere minimè contrahendo, & de sobole suscepta ex secundis nuptiis [g], cognationi viri non copulanda prioris, & difficultatem frequenter inducant, & aliquando periculum pariant animarum; cùm cessante prohibitione, cesset effectus, constitutiones super hoc editas, sacri approbatione concilij re-

c ¶ *Æquipollentibus.*] Non refert an proprio nomine, vel per circumlocutionē expressam aliquid exprimatur, quod æquipolleat proprio nomini. *s. de testi. licet. & ff. si cer. peta. certum.*

NOn debet.] Dividitur: nam primò excusat correctionem iuris antiqui: Secundò ibi, *Cùm ergo.* excusationem declarans, in duobus illud tollit. Tertiò restringit: restrictionis cautam reddens ibi, *Prohibitio.* Quartò prohibitionē relictam fortificans, constitutiones contrarias tollit, & causas reddit ibi, *Cùm ergo.* Abbas Siculus.

CASUS. In prima parte huius constitutionis præmittit concilium causam ipsius constitutionis, dicens, quòd non debet reprehensibile iudicari, si secundū varietatem temporum, statuta quandoque varientur humana, maximè cum urgens necessitas, vel evidens utilitas hoc exposcit: & hoc probat exemplo Domini, qui ex his, quæ in veteri Testamento statuerat, nonnulla mutavit in novo. Quia ergo prohibitiones de matrimonio contrahendo in secundo, & tertio genere affinitatis, & de sobole suscepta ex secundis nuptiis non copulanda consanguineis viri prioris, difficultatem frequenter inducūt, & aliquando periculum pariunt animarum; cùm cessante causa, cesset effectus, concilium illud huiusmodi prohibitiones revocat, & statuit, ut sic contrahentes de cætero liberè copulentur. In secunda parte dicit, quòd prohibitio copulæ coniugalis de cætero non extendatur ultra quartum gradum consanguinitatis & affinitatis: quia in ulterioribus non potest absque periculo huiusmodi prohibitio generaliter observari, ostendens hoc quasi naturali ratione. Quaternarius enim numerus bene competit prohibitioni corporalis coniugij, de quo dicit Apostolus, quod vir non habet potestatem sui corporis, sed mulier, & econverso: quia quatuor humores sunt in corpore, qui constant ex quatuor elementis; & in istis quatuor gradibus ita debet inhibitio matrimonij perpetuò observari, non obstantibus antiquis prohibitionibus super hoc promulgatis, ut si aliquis contra huiusmodi prohibitionem præsumpserit copulari, nullo tractu tēporis defendatur, cùm diuturnitas temporis peccatum non minuit, sed auget. Nota, quòd secundum varietatem temporum iura variātur. Item cessante prohibitione, cessat effectus. Item prohibitio matrimonij ultra quartum gradum non extenditur. Item nota ius antiquum innovari. Item diuturnitas temporis non excusat à peccato.

d ¶ *Temporum.*]29. *dist. sciendum. 3. dist. erit autem. 32. q. 4. quis ignorat, & c. obijciuntur. & 23. q. 8. occidit. & s. de transac. c. ult. & j. de senten. excom. super eo.*

e ¶ *Mutavit.*] *De pœn. dist. 1. novit Deus. 22. q. 4. incommutabilis.*

¶ *Glossa sequens declarat, quid sit primum, secundum, & tertium genus affinitatis. & quare sic dicatur. Secundò quærit. argumen pro & contra, & solvit.*

f ¶ *In secundo, & tertio.*] Ut [a] meliùs intelligas hanc litteram, videas, quid sit primum genus affinitatis, quid secundum, & tertium genus. Primum, secundum, & tertium invenire debes per hanc regulam: Persona addita personæ per carnis copulam mutat genus, & non gradum: genus dico attinentiæ [b]: verbi gratia: Ego, & frater meus sumus consanguinei in primo gradu consanguinitatis: frater meus duxit uxorem: illa est persona addita personæ per carnis copulam; illa mutat genus attinentiæ, id est, alio genere attinentiæ attinet mihi, quàm frater meus, quia ille est mihi consanguineus, & illa est mihi affinis; sed non mutat gradum: quia sicut frater est mihi consanguineus in primo gradu, sic & illa mediante fratre meo est mihi affinis in primo gradu primæ affinitatis. Ergo si vis habere primum genus affinitatis, adde per carnis copulam alicui de tua consanguinitate aliquam personam, & illa persona est affinis omnibus consanguineis viri sui in primo genere affinitatis: & hoc genus tantùm hodie prohibitionem habet: unde mortuo viro illius mulieris, puta fratre tuo, illa non potest habere aliquem de consanguinitate viri sui: ergo patet, quòd omnes consanguinei, & consanguineæ uxoris meæ sūt mihi affines in primo genere affinitatis. Si vis habere secūdum genus affinitatis, adde personam per carnis copulam primo generi, hoc modo: Uxor fratris mei est mihi in primo genere affinitatis: mortuo fratre meo adde illi alium virum, & ille erit mihi affinis in secundo genere affinitatis: & ille secūdum antiqua iura, mortua illa, non poterat accipere aliquam de consanguinitate prioris mariti usque ad quartum gradum. Et de isto secundo genere habes 35. q. 3. *de propinquis.* sed hodie non prohibetur, ut hic dicitur. Si vis habere tertium genus, adde personam personæ per carnis copulam secundo generi, & sic habes tertium genus: verbi gratia: Seius fuit maritus relictæ fratris tui, mortua illa relicta, maritus eius, qui est tibi in secundo genere, accipit aliam; illa est tibi in tertio genere, & illa olim, mortuo viro suo, non poterat copulari alicui de consanguinitate tua, cùm illa esset tibi, & consanguineis fratris tui in tertio genere usque ad secundum gradum. De hoc genere habe 35. q. 3. *porrò.* & primum genus contrahitur tantùm ex una parte, secundum, & tertium genus quandoque ex una parte, ut in prædictis exemplis; quandoque ex utraque parte, ut in uxoribus duorum fratrum, quæ sunt inter se in secundo genere ex utraque parte apposito altero fratre mortuo, si illa copulatur alteri, ille erit in tertio genere uxori alterius fratris. Primū genus dicitur, quia primò emanat de consanguinitate, vel quia una persona mediante contrahitur. Secundum dicitur, quia secundo loco emanat post primum, vel quia duabus personis mediantibus. Tertium, quia in 3. loco, vel quia tribus personis mediantibus emanat: sic intellige, quod hic dicitur. Sed nunquid publica honestas [e] est sublata? Videtur, quòd non: quia de ea nihil dixit. Sed contra videtur per *35. q. 3. porrò.* ubi prohibetur secundum genus. & præter illud impedimentum, est ibi publica honestas, ut in uxoribus duorum fratrum, sive consobrinorum: sed secundum genus remotum est: ergo & illa publica honestas. potest dici, quòd ubi publica honestas simul incidit in eundem casum cum secundo, vel tertio genere, ut in uxoribus duorum fratrum, sive consobrinorum: uno sublato tollitur & aliud per hanc constitutionem: quotiens enim vitium ex una eadem radice nascitur, consequens est, ut una lege tollatur. *C. de inoff. ult. in fi. & ff. de morin. duobus. § colamus. & ff. arbitrum fier. ead. §. colamus. arg. & alia publica honestas.* ut soboles suscepta ex secundis nuptiis non copulanda cognationi viri prioris sublata est, ut statim dicit sequens littera; alias verò publica honestas adhuc est. *s. de despon. impub. duo pueri.*

g ¶ *Secundis nuptiis.*]Hoc ita intellige: Frater meus habet uxorem, eo mortuo relicta eius contrahebat cum secundo: soboles nata de illis secundis nuptiis non poterat olim copulari alicui de consanguinitate prioris mariti, & hoc propter publicæ honestatis [d] iustitiā, quæ hodie sublata est in hoc casu: in alio casu adhuc durat, ut dixi, in sponsa de futuro; quia in matrimoniis non quid liceat, sed quid honestū est, consideratur. *ff. de ritu nupt. semper.* & ideo frater impeditur sumere sponsam fratris propter publicam honestatē: quia scriptum est: Sponsam fratris frater habere non potest. *s. de spon. audientiam. & ar. ad hoc. ff. de adop.*

De matrimonio hui[us] gl. latè per ... in summa. tit. affinis. § ... sunt genera. & §. aliter ipsa genera. Unde versus: ... mutat nu... genus: ... generat gradum. ... Hostiens.

[a] Vide Dn. Sotum l. 4. sen. d. 40 q. unica. ar. 4 ubi latè. & Durandum eadem dist. q. 1. adde quæ nota. l. a commentariorum in Directoriū Inquisitorum, Schol. 33. § item permultos.

e Vide, quid de ea novissimè statuerit concil. Trid. sess 24. de ref. matr. c. 3. adde citatos in c. ad audientiam. suprà de sponsalib.

d Circa hunc articulum de impedimento iustitiæ publicæ honestatis, tene, quod de crevit concil. Trid. ...

qui in adoptionem. Ioan. dicit, quòd publica honestas in omnibus est sublata, nisi in sponsis de futuro: ego intelligo esse tantum sublatam in casibus omnibus, qui hic ponuntur, & non in aliis.
¶ Gloss seq. obiicit & soluit.

a ¶ Reuocantes.] Gregorius tamen dicit: Q... dissoluit hæc genera assinitatis, negat verbum Dei in æternū manere, 35. q. 10. fraternitatis. vltra medium versus fin. qualiter ergo Innocentius dissoluit? hoc intellige sine causa, & ab alio, quàm à successore Gregorij.
¶ Glo. seq. quærit, soluit, solutioni opponit, & in solutione persistit.

b ¶ De cætero.] Sic ergo videtur, quod matrimonium illorum, qui ante constitutionē istam contraxerant in quinto, vel in sexto gradu, non confirmetur hic; quia constitutiones matrimonij non trahuntur ad præterita matrimonia. 35. q. 3. de incestis. & 31. d. ante triennium. & generaliter constitutiones non trahuntur ad præterita, nisi hoc ibi dicatur. suprà, de constitutio. c. vlt. Sed pone, quòd post istam constitutionem publicatam simul steterunt scienter? Dico, quòd hoc ipso intelliguntur ratum habere matrimonium. arg. 3. de coniug. seruorum proposuit. & supra de desponsa. impub. litteras. & c. accessit. & ff. de ritu nup. si quis in senatorio. quia etsi primus consensus nullus fuit, postea potest confirmari. in Authen. de nupt. § si verò ab initio. coll. 4. Sed videtur, quòd verba necessaria sint. 3. de sponsalib. tuæ. & 29. q. 2. si quis ingenuus. & nouus consensus requiritur. 3. de eo qui duxit in matri. c. veniens. nisi expresse consentiat, antiquus consensus videtur perdurare, qui nullus fuit. ff. de preca. sed si manente. ff. de arbit. si cum dies. in prin. & l. Labeo. § penult. ff. de verb. oblig. l. 1. § si quis simpliciter. vers. cum adiicit. Ioan. dicit, quòd pro matrimonio standum est, ex quo ex certa scientia post publicatam constitutionem simul steterunt: ipso enim facto matrimonium inducitur, saltem præsumptum, Ber.

c ¶ Quatuor sunt humores.] De quibus habes suprà de celebr. Miss. in quadam. in fin.

d ¶ Nulla longinquitate.] Et ita nulla præscriptio currit contra matrimonium, sicut olim currebat. Et sic contra votum nulla currit præscriptio 33. q. 5. quod Deo pari. & 3. de reg. sicut nobis. in fin.
¶ Glo. seq. dat vnum simile.

e ¶ Infœlicem.] Sic 3. de consuet. c. vlt. & c. 4. & inf. de Simo. non satis. & c. seq.

reuocantes [a], præsenti constitutione decernimus †, vt sic contrahentes de cætero [b] liberè copulentur.
¶ Prohibitio † quoque copulæ coniugalis quartum consanguinitatis, & affinitatis gradum de cætero non excedat: quoniam in vlterioribus gradibus iam non potest absque graui dispendio huiusmodi prohibitio generaliter obseruari.
Quaternarius verò numerus bene congruit prohibitioni coniugij corporalis, de quo dicit Apostolus: [Quòd vir non habet potestatem sui corporis, sed mulier: neque mulier habet potestatem sui corporis; sed vir.] Quia quatuor sunt humores [c] in corpore, qui † constant ex quatuor elementis.
¶ Cùm ergo iam vsque ad quartum gradum prohibitio coniugalis copulæ sit restricta, eam ita volumus esse perpetuam, non obstantibus constitutionibus super hoc dudum editis vel ab aliis, vel à nobis, vt si quis contra prohibitionem huiusmodi præsumpserit copulari, nulla [d] longinquitate defendatur annorum: cùm diuturnitas temporum non † minuit peccatum, sed auget: tantóque sunt grauiora crimina, quantò diutiùs infœlicem [e] animam detinent alligatam.

Gregorius IX.

¶ Distans à stipite quarto gradu, vel citeriori, cum distante quinto, vel vlteriori contrahere potest. hoc dicit cum glossa.

CAP. IX.

Vir † qui à stipite quarto [f] gradu, & mulier, quæ ex alio latere distat quinto, secundum regulam approbatam [g], qua dicitur: Quoto gradu remotior [h] differt † à stipite, & à quolibet per aliam lineam descendētium ex eodem: licitè possunt matrimonialiter copulari.

Vir qui.] Casvs. Duo volunt contrahere matrimonium: vir distat à stipite quarto gradu; mulier verò ex alio latere distat ab eodem stipite quinto gradu. Quæritur, an possint contrahere matrimonium? Respondet, quòd sic, secundum regulam illam, qua dicitur: Quoto gradu remotior persona distat à stipite: & quolibet descendentium per aliam lineam ab eodem stipite. Nota, quòd si vnus coniugum distat à stipite quarto gradu: & alius quinto, licite possunt copulari. Item magis consideratur remotior gradus, quàm propinquus. Item regulæ arboris sunt authenticæ.

f ¶ Quarto.] Idem esset, si tertio, vel secundo, secundùm regulam sequentem: quia nihil attinet ei, qui est ex alia linea in quinto, licet magis appropinquet communi parenti.

g ¶ Approbatam.] Nota, quòd regula à magistris tradita, approbatur hic à iure, & sic pro iure seruabimus regulam illam. arg. 3. eod. quòd dilectio.

Additio. Et est simile, quod de consuetudine dicitur. 3. de cog. spir. cap. 1. § fin. & fi 3. de deci. cap. 1 § fin. & ff. de dam. infect. si ædibus. habet autem hoc locum cum approbatio fit per Papam: alterius enim approbatio parum prodesset, vt patet in his, quæ not. 3. eod. de infidelibus. aliàs autem consuetudo approbata interpretatur. suprà de consecrat. tùm dilectus. § 2. secundum Hostie. Ioan. And.
¶ Glo. seq. docet computare gradus.

h ¶ Remotior.] Si enim scire, in quo gradu aliquæ duæ personæ diuersarum linearum sibi attineant, recurre ad communem stipitem, seu parentem, à quo descenderunt: & descende æqualiter computando per ambas lineas, quo vsque altera illarum primò occurrat: & si ambæ simul occurrant, erunt in eodem gradu primo, secundo, tertio, vel quarto: & istæ personæ quæ æqualiter descendunt, non dicuntur distare à gradu, sed potiùs sunt in gradu æquali descendente à communi stipite æqualiter: & si sunt infra quartum gradum, non possunt matrimonialiter coniungi. Sed si vna primò occurrit, quàm altera: descende per lineam alterius vsque ad illam: & semper post illum gradum, in quo occurrit prima persona, additur gradus pro numero personarum: & sic habebis, quoto gradu vna distat ab altera: & istæ personæ non dicuntur esse in gradu, sed distant gradu; sicut istæ personæ, de quibus hic dicitur: cùm vna distet quarto gradu, & alia quinto à communi parente: quod planum est videre: & quoto gradu remotior persona distat à communi parente, toto distat à quolibet alio descendente per aliam lineam: verbi gratia. Communis parens istorum fuit Petrus, cuius filij fuerunt Martinus, & Berta, qui sunt in primo gradu, de Martino descendit Ioannes, de Berta ex alia parte natus fuit Robertus; qui Ioannes, & Robertus sunt in secundo gradu æqualiter descendentes à Petro, de Ioanne natus est Stephanus, de Roberto est Albertus natus, qui sunt in tertio gradu, & æqualiter descendunt à Petro tertio gradu: scilicet, de Stephano natus est vir iste, de quo hic quæritur: de Alberto natus est Titius, qui est in quarto gradu cum viro isto, æqualiter distantes à Petro. Primo loco occurrit tibi vir iste, qui quarto gradu distat à Petro, & sic est vltima persona in consanguinitate Petri ex vna linea, & Titius ex alia linea: de Titio nata est hæc mulier, de qua hic quæritur: & distat quinto gradu à Petro, & sic exiuit iam consanguinitatem Petri: ergo eodem gradu distat à quolibet alio descendente per aliam lineam, & sic distat quinto gradu à Martino, Ioanne, Stephano, & ab isto viro, videlicet filio Stephani, ideóque rectè potest illum habere in virum, & quemlibet descendentem à Petro per aliam lineam posset accipere, cùm omnes illæ personæ huic sint in quinto gradu. Hoc in arbore melius videtur.

† determinamus.
¶ De hoc vide latè per B. Th. l. 4. sent. d. 40. q. 1. a. 4.
c. Ost. 9.
¶ In concilio, & aliquot vetustis exemplaribus ita: quod constat ex quatuor elementis.
† In concilio ita, non minuit peccatum, sed auget.
a De materia huius gl. vide plenissime per Host. in summa. tit. de consanguinit. § qualiter computantur, & § seq.
† Vide capitulos in tam pretenditis.
† differt.

DE

DE FRIGIDIS, ET MALEFICIATIS, & impotentia coeundi.

¶ *Viso de pluribus impedimentis matrimonij, quia frigiditas, & maleficium, & generaliter impotentia coeundi sunt impedimenta matrimonij, ideo post rubricas praecedentes subijcitur ista. Abbas.*

De hac materia tractatur 33. q. 1. & q. 2. per totum.

TITVLVS XV.

De frigidis †, & maleficiatis, & impotentia coeundi.

¶ Ex Brocardico. lib. 18. †

¶ *Si marito prouocante ad diuortium, & se impotentem asserente mulier hoc idem fatetur, seruata solemnitate canonica matrimonium indistinctè dirimitur: sed si decipiatur Ecclesia primum matrimonium reparatur: si verò, muliere agente, vir asserat se potentem, nisi per aspectum corporis, vel alio indubitato modo conuincatur, mulier non auditur: sed si vir hoc idem confitetur, vel conuincitur, matrimonium separatur, & mulieri contrahendi licentia datur. hoc dicit secundum Hostiensem.*

CAP. I.

Accepisti † mulierem, & per aliquod tempus habuisti, per mensem, aut per tres, aut per annum: & nunc primùm dixisti te esse frigidae naturae, ita vt non potuisses coire cum illa; nec cum aliqua alia: si illa, quae vxor tua esse debuit, eadem affirmat, quae tu dicis, & probari potest per verũ iudicium[a] ita esse, vt dicitis, separari potestis: ea tamen ratione, vt si tu pòst aliam acceperis, reus periurij diiudiceris[b] †: & iterum post peractam poenitentiam, priora connubia reparare[c] debebis.

¶ Illa autem si prior post † annum, aut dimidium, ad Episcopum, aut eius Missum[d] proclamauerit, dicens, quod non cognouisses eam, tu autem contrarium affirmas[e], tibi credendum est, eò quòd caput[f] es mulieris: quia si proclamare voluit †, cur tandiu tacuit[g]? Citò enim, & in paruo tempore scire potuit, si secum coire potuisses. Si autem statim in ipsa nouitate, post mensem, aut duos, ad Episcopum, aut eius Missum proclamauerit, dicens: Volo esse mater, volo filios procreare, & ideo maritum accepi: sed vir, quem accepi, frigidae naturae est, & non potest illa facere, propter quae illum accepi: si probari[h] potest per rectum iudicium, separari potestis: & illa, si vult, nubat in Domino.

¶ Alexander iij. Ambieneñ. † Episcopo.

¶ *Impotens ad copulam, est impotens ad contrahendum matrimonium, siue sit impedimentum aetatis, siue naturae.*

CAP. II.

Qvod † sedem: *& infrà.* ¶ Sicut puer, qui non potest reddere debitum, non est aptus[i] coniugio: sic qui impotentes[k] sunt, minimè apti

---

Accepisti.] Diuiditur, quia habet tria dicta. Secundum ibi, *Illa autem.* Tertium ibi, *Si autem.* Abbas.

Casvs. Aliquis accepit aliquam in vxorem, & cum ea mansit per mensem, vel per tres, vel etiam per annum: postmodum dicit vir, quòd est frigidae naturae, ita quod cum illa, vel alia rem habere non potest: dicitur hic, quòd si illa idem affirmat, quod ille dicit, & potest hoc probari per verum, & rectum iudicium; debent separari: ita quòd si postmodum aliam acceperit, reus erit periurij, & acta poenitentia priora connubia restaurabuntur. Si verò illa prior post annum, & dimidium ad Episcopum proclamauerit, dicens, quòd eam non cognouit, ille autem contrarium affirmat, ei credendum est, cum sit caput mulieris: quia si proclamare voluit, cur tantum tacuit? citò enim potuit scire, si eam cognoscere potuit. Si verò ab initio post mensem, vel duos ad Episcopum proclamauerit, dicens: Volo mater esse, sed vir, quem ego accepi, frigidae naturae est: si hoc probari potest per rectum iudicium, separentur, & mulier alteri, si voluerit, nubat in Domino. Nota, quòd non creditur viro, vel mulieri confitenti contra matrimonium, sed exigitur probatio. Item vir caput est mulieris. Item, ex taciturnitate praesumitur contra aliquem. Item impotentia coeundi impedit matrimonium, & dirimit.

a ¶ *Iudicium.*] s. quòd vterque iuret cum septima manu propinquorum. 33. q. 1. c.

¶ *Glos. seq. not. conuinci mendacium. alleg. tria iura.*

b ¶ *Diiudiceris.*] Nota contrarij operis euidentia mendacium conuinci, *suprà de praesum. litteris. arg. suprà, de maio. & obed. legebatur. &* 22. q. 5. *cauete.*

¶ *Glossa sequens not. quòd sententia &c. ponit distinctionem circa fraudem mulieris, quam non approbat. in fin. signat contrarium, & soluit, & arguit.*

c ¶ *Reparare.*] Nota, quòd sententia contra matrimonium lata non transit in rem iudicatam: cùm appareat ex postfacto Ecclesiam fuisse deceptam. *sic suprà, de re iudi. lator. & cap. consanguinei. & infrà eodem. fraternitatis.* quare priora etiam matrimonia restaurantur, etiam muliere contradicente, si fraudis fuerit conscia. *ff. de adulter. si vxor. §. iudex. & vltim. vt dixit Ala.* Si verò conscia fraudis non fuerit, poterit repellere eum, si voluerit, praetextu adulterij. argumen. trigesima secunda quaestione prima, *de benedict. & quaestione sexta, nihil.* sed non credo, quod hoc obstet, quin matrimonia priora debeant restaurari. *infrà eod. laudabilem. & cap. fraternitatis.* Item argumen. contra. *trigesima tertia quaestione prima, si per sortiarias.* sed hi separantur propter maleficium, non propter frigiditatem.

d ¶ *Missum.*] Simile suprà, *de reg. capitulo secundo. & expone, missum,* id est, vicarium, qui fungitur vice Episcopi. *suprà, de institut. cap.* 3.

e ¶ *Affirmas.*] Quòd eam cognouit.

f ¶ *Caput.*] *suprà de despons. impub. continebatur. trigesima tertia quaestione prima. si quis acceperit,* & hoc intellige, nisi ipsa velit se probare virginem per aspectum corporis. *suprà. de probation. propterea:* & capitulo, causam matrimonij

g ¶ *Tacuit.*] Ergo videtur, quòd post annum, & dimidium reclamare non poterit. Sed contrà videtur. *C. de repub. in causis.* vbi dicitur, quod vsque ad duos annos poterit reclamare: immò vsque ad triennium. *in Authentic. de nuptiis §. per occasionem. collat. quarta & infrà eodem. laudabilem.* Quod dicitur in istis duabus intimis concord. tenendum est, & non tenet, quod hic dicitur de anno, & dimidio. Et est argument. ad praescriptionem, si quis taceat vsque ad completam praescriptionẽ. quia gesta taciturnitate firmauit. *C. de his qui à non dom. ma. l. vlt.*

h ¶ *Probari.*] Hoc ideo dicit, quia non est standum eorum confessioni contra matrimonium: & si vterque confiteatur, non videtur credendum, ne in fraudem hoc diceretur, *suprà de eo, qui cogno. consan. vxor. suae, super eo.* nisi quod asserunt, probauerint cum septima manu propinquorum, trigesima tertia quaestione prima, capitulo 2. sed pro matrimonio bene creditur eis. *suprà, de clandesti. desponsatio. capit.* 2. & quod dicitur: non creditur eis contra matrimonium. verum est quantùm ad hoc, vt contrahendi facultatem acquirant: sed si vellent in continentia manere, creditur eis 33. *quaest.* 5. *quod Deo pari.*

Qvod sedem.] Casvs. Dicitur hic, quod sicut puer non est aptus matrimonio; ita nec vir, qui coire non potest. Nota, quòd impotentia coeundi impedit matrimonium.

i ¶ *Non est aptus.*] *Suprà de despon. impub. à nobis, arg. eod. sin pubertati.* vbi de hoc.

¶ *Gloss. seq. obiicit & soluit.*

k ¶ *Impotentes.*] Hac ratione videtur, quòd senes, qui naturali

---

† *Iudiceris.*

† *In aliquo manuscripto ita: post annum & dimidium, quam lectionem videtur planè agnoscere Glossa hic in verbo, tacuit.*

† *Voluerit.*

† *Burchardus ita: quia si se proclamare voluerat.*

† *Ambiens.*

† *Cap. 3. ecclesiae in 1. cõp. & post concil. Later. sub Alex. iij par. 50. ca. 28. Et pro intellectu text. & gloss praeter citatas in praecedẽti c. vide Sylvestrum in summa, Verbo, matrimonium, quaest. 16.*

turali calore defecerunt, contrahere non possunt: sed contrarium est verum. C. de nupt. sancimus. 27. quæst. 1. nuptiarum. quia senibus dicitur esse legis obsequium, & humanitatis solatium, vt ibi. & trigesima prima quæstione prima. operiant, & c. quod si dormierit. sed hic non loquitur de tali impotentia, sed de eo, qui fectus est, & qui perpetuo impotens est: sed senes aliquo beneficio mouentur.

a De spadone, an contrahere possit, notatur 31. q. 7 hi qui. adde hic Io. And. & alios recentiores, & vide omnino notata per Aldobrandinū, & alios in §. sed & illud, Instit. de adopt. ad- de omnino Sylvestrum in summa, verbo, matrimonium. 8. q. 16. vers. 7. quantùm ad castrationem.

† Cap. 1. eo. tit. in 2. comp. Et de materia vide plene percitatos in præcedentibus c. & omnino per B.

EX litteris.] Communis diuisio, consultatio, & responsio. Secunda ibi, Respondemus. Abbas.

CASVS. Quidam cōtraxit matrimonium cum quadam, qui cum debitum reddere non posset, licet vterque legitimæ fuisset ætatis, mulier tam grauem cōtraxit infirmitatem, vt omnino inutilis sit facta viro, ita quod nullo modo eam cognoscere potest. Quæritur, an debeant separari? Respondet Papa, si vitium illud à natura contraxit mulier, nec ope medicorum poterit ei subueniri, vir poterit aliam ducere in vxorē. Nota, quòd cum inhabili ad coitum, nullum est matrimonium.

¶ Gloss. seq. soluit obiect. cano. dixit.

ad contrahenda matrimonia reputantur.

¶ Idem.

¶ Naturale impedimentum ad coitum, irreparabile arte Medicorum, matrimonium impedit.

CAP. III.

EX † litteris tuis accepimus, quòd quidam sexdecim annorum quandam annorum tredecim duxit vxorem: qui cum debitum reddere non posset, mulier tam grauem infirmitatem contraxit[a], vt omnino viro sit facta inutilis, & instrumentum eius impeditum, ita quòd vir ei commisceri non potest. Respondemus igitur, quòd si vitium illud mulier à natura[b] contraxit, nec ope Medicorum[c] poterit adiuuari, viro aliam accipiendi liberam tribuas facultatem.

¶ Lucius iij.

¶ Contrahens scienter cum impotente ad copulam, ab ea non separatur.

CAP. IIII.

COnsultationi † tuæ, qua nos consuluisti, vtrùm fœminæ clausæ, impotentes commisceri maribus, matrimonium possint contrahere, & si contraxerint, an debeat † rescindi? Taliter respondemus, quòd licèt incredibile[d] videatur, quòd aliquis cum talibus contrahat matrimonium: Romana tamen Ecclesia consueuit in consimilibus iudicare[e], vt quas tanquam vxores habere non possunt, habeant vt sorores.

¶ Cœlestinus iij.

¶ Si de impotentia coëundi constet, statim matrimonium separatur: aliàs cohabitabunt coniuges per triennium: & si cum septima manu propinquorum iurant, quòd dederunt operam carnali copulæ, & non potuerunt coniungi, statim separantur. Ita communiter summatur.

CAP. V.

LAudabilem †: & infrà.

¶ Requisisti quantum temporis indulgendum sit naturaliter frigidis, ad experientiam copulæ nuptialis: & infrà.

¶ Nos verò in præsenti consultatione sentimus, vt à tempore celebrati[f] coniugij, si frigiditas[g] prius probari[h] non possit, cohabitent per triennium: quo elapso, si nec tunc cohabitare voluerint, & iuxta decretum Gregorij[i] †, mulier per iustum[k] iudicium de viro probare potuerit, quòd cum ea coire non possit, accipiat alium; si autem ille aliam acceperit, separentur.[l] Quod

a ¶ Contraxit.] Id est, contraxisse apparuit, vel in veritate contraxit, ex eo quod contra naturam vim ei forsan intulit, quia arcta fuit: vnde nullo modo sibi potuit commisceri, vnde magis inhabilis reddita fuit, & sic non fuit matrimonium infrà eodem, fraternitatis. si enim non loqueretur de impedimento præcedente matrimonium, stare non posset, quod dicitur in ss. trigesima secunda quæstione prima, dixit. & quæstione quinta, si vxorem. & suprà, de coniug. lepros. c. 1. & 2.

† Cap. 2. e. tit. in 2. compil. Vide citates in præcedent. cap.

† debeant.

b ¶ A natura.] Quia erat arcta, vt dixi.

¶ Gl. seq. signat contrarium.

c ¶ Medicorum.] Infrà eod. fraternitatis. & ita non fuit matrimonium, & intellige quod dicit: Non poterit adiuuari ope medicorum, sine periculo corporali: aliàs non deberent separari, immò modicam violentiam debet sustinere, vt argumen. infrà, eod. fraternitatis. & si talis fuit, non habuit propositum reddendi matrimonij debitum exacta, vel exigendi, & sic nullum fuit matrimonium, trigesima secunda, quæstione secunda, solet. & cap. aliquando. & suprà, de condi. appos. capit. vltim. & secundùm leges esset in causa redhibitionis. ff. ædil. edic. quæritur. §. mulierem. argum. contrà infrà, capit. prox.

COnsultationi.] Diuiditur: quia primò ponitur consultatio. Secundò responsio ibi, Taliter. Abbas Siculus.

CASVS. Aliquæ mulieres ita sunt clausæ, & impotentes, quòd viris carnaliter commisceri non possunt; quæritur, an possint matrimonium contrahere? Respondet Papa, licet non videatur credibile, quòd aliquis cum talibus cōtrahat matrimonium, tamen Romana Ecclesia consueuit in talibus iudicare, vt si non possunt eas habere vt vxores, habeant eas vt sorores. Nota, quòd cum arcta matrimonium contrahi non potest. Item de similibus simile iudicium est habendum.

d ¶ Incredibile.] Qui conditionem corporis sui sciens, non contraheret de se. Ala.

¶ Glo. seq. noti. per quæstionem sit consilium, vel præceptum.

e ¶ Iudicare.] Ergo & nos sic iudicare debemus. suprà de re iud. in causis. C. de legi. & constit. prin. l. vlt. quod verum est, vbi ipsa sic præcipit iudicandum. arg. 11. q. 3. nolite. aliàs non permittitur aliter fieri. 21. distinct. quis nesciat. sed hic non præcepit eius consuetudinem esse seruandam, sed potius consilium est. tamen intellige, quod hic dicitur secundum illam decret. J. eod. fraternitatis, vt dixi, sup. in c. prox.

b Sed Lau. exponit, vt dicatur, id est, tenere, Ant. Abb.

LAudabilem.] Diuiditur in duas partes. Prima loquitur, quando vnus coniugum dicit matrimonium consummatum, & alter diffitetur. Secunda ibi, Si autem, quando vterque fatetur matrimonium non esse consummatum. Et prima pars subdiuiditur. Nam prima loquitur, quando simul esse non consentiunt. Secunda quando consentiunt ibi, Quod si. Abbas.

CASVS. Quidam contraxit matrimonium cum quadam: tandem dicitur esse frigidæ naturæ: quæritur hic, quantum tempus dandum sit eis, ad sciendum experientiam copulæ coniugalis? Papa respondet, quod ab eo tempore, quo celebratur coniugium, & incipiunt simul cohabitare, simul cohabitent per triennium dando operam carnali copulæ, si ante triennium non possit probari frigiditas; quo elapso, si simul cohabitare noluerint, & mulier per iustum iudicium probare potuerit, quòd cum ea dormire non possit, accipiat alium, & si ille aliam acceperit, separentur. Si verò consentiant simul esse, habeat eam vt vxorem. Si autem confiteantur, quòd nunquam ad inuicem se cognouerint, cum septima manu propinquorum, vel vicinorū bonæ famæ, si propinqui defecerint, iureiurando dicat vterque, quòd nūquam vna caro effecti sunt: & tunc mulier potest alium accipere. & si ille aliam acceperit, de periurio notantur, & acta pœnitentia cogantur ad priora cōnubia redire. Nota, quòd triennium dandum est ad probandam frigiditatem, & ita non tenet, quod dicitur de anno, vel dimidio suprà eod. cap. 1. & idem tempus datur in maleficiato.

† Cap. 3. eod. tit. in 2. comp. Et per citatos in præcedentibus cap. vide Hosp. in summa, tit. de frigidis, & malef. §. qualiter & quando.

† Gregorij ad ... Rauennatem Episcopum, ... refertur Burchardus lib. 9. decr. cap. 40. Iuo part. 8. c. 178. & Panorm. 6. tit. de impotentia coeundi. cap. 4. fin. c. 35.

f ¶ Celebrati.] Et à tempore cohabitationis, nec sufficit cohabitare, nisi dent operam carnali operi. trigesima tertia quæstione prima requisisti.

¶ Glo. seq. recitetur per q. quid de malefiatio.

g ¶ Frigiditas.] Quod hic dicitur de frigido, idem intelligo & de maleficiato c, vt vsq; ad triennium expectet, maximè quia magis sperandum est, quòd impedimentum remoueri possit, quod non processit à naturalibus. Laurentius.

c De hoc artic præter Doctores hic, vide Specul. tit. de teste. §. nunc tractādum.

h ¶ Priùs probari.] Argumentum, quòd si prius probari possit impedimentum, non expectabunt per triennium. infrà. eod. cap. prox. si verò manifestè non constet: tunc cohabitent simul per triennium continuum: in quo debent dare operam carnali operi, vt hîc. & arg. infrà. eod. c. vlt. in Authen. de nupt. §. per occasionem. colla. 4.

i ¶ Gregorij.] 33. q. 1. quod autem.

k ¶ Iustum iudicium.] id est, per testes, vel aspectum corporis arg. de probat. propossuisti. & J. eod. c. vlt.

l ¶ Separentur.] Propter naturalem frigiditatem: secus si propter maleficium. 33. q. 1. si per sortiarias.

¶ Glosa

si ambo [a] consentiant simul esse, vir eam, etsi non vt vxorem, saltem habeat vt sororem.

¶ Si autem, quòd nunquam se inuicem cognouerint, ambo fatentur, cum septima [b] manu propinquorum, vel vicinorum bonæ famæ (si propinqui defuerint) tactis sacrosanctis Euangeliis vterque [c] iureiurando dicat, quòd nunquam per carnis copulam vna caro effecti fuissent: & tunc videtur, quòd mulier valeat ad secundas nuptias conuolare. Verùm si ille aliam duxerit, tunc hi [d], qui iurauerant, rei periurij teneantur, & peracta pœnitentia cogantur ad connubia priora redire [e].

¶ Innocentius iij. Altissiodoren. Episcopo.

¶ Propter arctationem mulieris, si apparet, quòd præter diuinum miraculum absque periculo corporali habilis reddi non potest, separatur matrimonium: redintegratur tamẽ, si postea appareat Ecclesiam fuisse deceptam.

CAP. VI.

FRaternitatis † tuæ litteras recepimus cõtinẽtes, quòd O. mulier cuidam viro matrimonialiter nupsit: cum quo per multos annos morata, non potuit carnaliter ab ipso cognosci. Licet autem per Archipresbyterum tuum super hoc fuisses edoctus, tu tamen volens haberẽ certitudinẽ pleniorem, quasdam matronas [f] suæ parochiæ prouidas, & honestas ad tuam præsentiam euocasti, districtè [g] illis iniungens sub periculo animarum, vt mulierem ipsam prudenter inspicerent, & perquirerent diligenter, vtrùm idonea esset ad viriles amplexus: quæ tandem in fide sua tibi asseruẽre constanter, quòd eadem nunquam poterat [h] esse mater, aut coniunx, tanquam cui naturale deerat [i] instrumentum: vnde inter ipsam, & virum diuortium celebrasti, mulierem inducens, vt ad religionem aliquam se transferret, perpetuam continentiam seruatura: & viro licentiam tribuisti, vt vxorem duceret, quia pater fieri cupiebat. Contigit autem postea, quòd mulier inuenit [k], qui seras huiusmodi reserauit: & abiiciens continentiam, quam promisit, G. latori præsentium supernupsit. Quamuis igitur semiplenè nobis expresseris, quomodo dicta mulier se promiserit continentiam seruaturam,

¶ *Glos. seq. recitatur per quæstionem, an vir frigidus, &c.*

a ¶ *Quòd si ambo.*] vel solummodò mulier: ille enim, qui scienter contraxit, non videtur, quòd possit contradicere. argu. *suprà, de eo qui dux. in matrimon. cap. 1. ff. de lege comm. l. 2.* Vel dicas & verius, quòd necesse est, vt ambo consentiant, i. fateantur, quòd ita scriptum est: & si perquàm durum est. *ff. qui, & à quibus manu. lib. §. prospexit,* & infra quæstione tertia scriptum est: quia cum nullum sit matrimonium, non tenetur alter alteri.

b ¶ *Septima manu.*] Sic infrà, *eodem cap. vlt. & 33. quæst. 1. requisisti.*

c ¶ *Vterque iureiurando.*] Vterque, vir, & mulier iurare debẽt, quòd fide bona dederunt operam copulæ carnali per triennium, nec vnà caro effici potuerunt: propinqui iurabunt, quòd credunt eos verum iurasse, *argument. infrà, de purgat. can. c. quotiens.*

d ¶ *Hi, qui.*] Scilicet vir, & vxor: & non alij compurgatores, si bona fide iurauerunt.

e ¶ *Redire.*] Cùm propter frigiditatem separantur: secus si propter maleficium. *33. quæstione prima, si per sortiarias.*

F*Raternitatis tuæ litteras recepimus.*] Primò ponitur quæstio, Secundò distinguens solutio ibi, *Quamuis.* Tertiò infert ad alias duas quæstiones ibi, *Per hæc.* Abbas Siculus.

CASVS. Quædam mulier contraxit matrimonium cum quodam viro, & cum eo per plures annos permansit, nec potuit ab eo carnaliter cognosci: Archipresbyter Altissiodoren. istud negotium significauit Episcopo suo: Episcopus volens super hoc veritatem inquirere, quasdam matronas ad præsentiam suam vocauit, districte illis iniungens sub periculo animarum, vt illam visitarent, verùm esset idonea ad officium coniugale: quæ tandem ea inspecta dixerunt, quod nunquam poterat esse mater: & ideo inter eos diuortium promulgauit, mulierem inducens, vt religionem intraret, perpetuam continentiam seruatura. Viro autem dedit licentiam contrahendi, qui cum alia contraxit. Postmodum illa mulier fuit ab alio carnaliter cognita, abiecta continentia quam promisit, & cuidam G. nomine nupsit: negotium illud Altissiodoren. Episcopus significauit domino Papæ, quærens, quid super hoc esset agendum? Rescribit Papa eidem, dicens, quòd semiplene et expressit, quomodo mulier promiserit se continentiam seruaturam, vtrum simplici verbo, an per votum solenne, & vtrum transierit ad religionem, sicut promisit: nec dixit etiam, qualiter cognita fuerit, verùm artificio medici, aut concubitu viri, aut alio modo. Vnde Papa considerans, quòd impedimentum illius non erat perpetuum, quod remotum fuit sine periculo corporali præter diuinum miraculum, inuenit diuortij sententiam latam fuisse per errorem, licet probabilem, quia ex postfacto apparet, quòd mulier illa cognoscibilis erat viro, ex quo eius simili commiscetur: & ideò pronunciauit inter ipsam, & ipsum matrimonium extitisse. Vnde inter ipsam, & G. præfatum pronunciauit matrimonium non fuisse; & eos præcepit ab inuicem separari. Si vero mulier illa transiuit ad religionem, primus vir, qui non cognouit eandem, remaneat cum illa, cum qua Ecclesiæ auctoritate contraxit. Si verò non transiuit ad religionem, dimittat illam, & redeat ad illam, cum qua primo contraxit: nisi ipsa votum solenne fecerit: quia secundùm hoc intelligitur fornicata fuisse cum prædicto G. vel etiam si non fecit votum solenne, fornicario modo alij se immiscuit: & sic prætextu fornicationis primus vir eam repellat: Si verò simplici voto promisit seruare continentiam, & postea in facie Ecclesiæ prædicto G. nupsit, quandiu articulus iste dubitabilis extat, præsumi non debet, quòd fuerit fornicata, sed amodo non debet remanere cum illo, per ea quæ dicta sunt suprà in versiculo illo: Absque periculo corporali. Alia quæstio soluitur, quæ talis est: Aliqua est ita arcta, quòd non potest commisceri carnaliter, nisi per incisionem, vel alio modo violentia inferatur, vt mortis periculum timeatur. Quæritur de tali, vtrùm sit apta ad matrimonium contrahendum? Et dicendum est, quòd non. Similiter ex his quæ dicta sunt suprà, soluitur alia quæstio, quæ talis est: Aliqua nupsit alicui, & ita arcta est illi, quòd non potest ab eo cognosci, si ab eo per iudicium Ecclesiæ fuerit separata, & nubat alteri, cui arcta non sit, & per frequentem vsum secundi reddatur apta primo: quæritur, vtrùm debeat redire ad primum. Et dicas, quòd non, secundùm distinctionem superius factam, vbi dicit: Absque corporali periculo: De talibus tamen non est facile iudicandum, cùm finale iudicium pendeat ex futuro. Nota, quòd cùm in sententia contra matrimonium lata errat Ecclesia, quandocunque de errore constiterit, retractatur sententia. Item votum solemne ante carnalem copulam soluit matrimonium. Item mulier non tenetur subire periculum corporis, vt reddatur apta viro. Item ex futuro euentu pendet, vtrum matrimonium fuerit quandoque inter aliquos.

¶ *Finis sequentis glossæ recit. per quæstionem.*

f ¶ *Matronas.*] Talibus credendum est, si honestæ sint, & peritæ in arte illa. *ff. de vent. inspic. l. prima, in principio, & suprà, de probat. proposuisti, & capite causam, & infrà capite proximo:* oculus enim obstetricum in talibus sæpe fallitur, vigesimaseptima quæstione prima, nec aliqua, & in hoc casu non requiritur iuramentum propinquorum, sicut in frigiditate, *vt suprà, capite proximo.*

¶ *Glos. seq. recitatur per quæstionem.*

g ¶ *Districtè.*] Per iuramentum [a] hoc iuramentum non est remittendum istis testibus, ne aliquid in fraudem matrimonij dicerent? *suprà, de eo qui cognouit con. vxor. suæ, super eo. & infrà, capite proximo.*

¶ *Glos. seq. obiicit, soluit, & remittit.*

h ¶ *Poterat esse.*] Sed qualiter hoc potuit probari, cùm sit negatiua? Sic potuit probari, dicendo, quòd hæc mulier caret membro apto ad copulam carnalem. Qualiter negatiua [b] probatur, *suprà, de electione bona, dictum est. Bernardus.*

i ¶ *Deerat.*] Nota, quòd non dicitur esse, quod inutile est, *suprà, de translat. inter corporalia, & ff. quod cuiusque vniuer. l. 1. §. & quidam:* nec dicitur habere actionem, qui habet inutilem. *ff. de dolo, nam is: & suprà, de restit. spol. olim nobis, argum. suprà, de solut. cap. penult.*

k ¶ *Inuenit.*] Non dicit: Et per medicum, vel alium.

Cap. vni. ... de impotentia coeũdi ... 3. com... Vide ... Thom. li. ... sen. dist. ... q. 1. arg. ... & citatos in præcedẽtibus cap. adde omnino Hostien. in summ. tit. de frigid. & malefi. §. qualiter, & quando.

a Hæ verò matronæ nõ debẽt de veritate iurare, sed solùm de credulitate, dicẽtes se credere mulierẽ esse aptã, vel nõ: ita Host. quẽ sequitur hic Ioban. And.

b Tractatus extat Francisci Herculani, quo plenè disseritur de modis probanda negatiuæ, cum illo dato.

vtrùm videlicet simplici verbo, an voto solemni: vtrúmve ad religionem transierit, vt promisit, an contra promissionem suam † in domo remanserit: & qualiter seras illas fecerit reserari, vtrùm videlicet artificio Medici, an concubitu viri, seu alio quolibet modo? Nos tamen perspicaciter attendentes, quòd impedimentum illud non erat perpetuum, quod præter diuinum miraculum [a] per opus humanum absque corporali [b] periculo potuit remoueri: sententiam diuortij per errorem [c], licèt probabilem, nouimus esse prolatam: cùm pateat ex post facto, quòd ipsa cognoscibilis erat illi [d], cuius simili [e] commiscetur: & ideò inter ipsam, & primum virum, dicimus matrimonium extitisse: quare inter eam, & præfatum G. matrimonium non esse censemus, eósque præcipimus ab inuicem separari. Et si prædicta mulier ad religioné transiuit [sicut † asserit promisisse] primus vir, qui non cognouit eandem, cum ea remaneat [f], cum qua postmodum Ecclesiæ auctoritate contraxit: alioquin [g], ea dimissa, debet ad illam redire, cum qua primò contraxit, nisi se voto [h] mulier illa constrinxerit ad continentiam obseruandam, vt intelligatur per hoc cum præfato G. fornicata fuisse: vel nisi se fornicatio [i] modo alij viro miscuerit, vt primus vir prætextu fornicationis, eius velit consortium declinare. Nam si tantùm simplici verbo promisit se continentiam seruaturam, & postea in conspectu Ecclesiæ nupsit memorato G. quandiu articulus iste dubitabilis erat, præsumi [k] non debet, quòd fornicaretur cum illo, sed amodo [l] non debet cum illo aliquatenus remanere.

¶ Per hæc † autem quæstionem illam noueris esse solutam [m], qua quæritur, vtrùm ea, quæ adeò arcta est, vt nulli possit carnaliter commisceri, nisi per incisionem, aut † alio sibi modo violentia inferatur, non solummodò leuis, sed fortè tam grauis, vt ex ea mortis periculum timeatur, ad matrimonium contrahendum debeat idonea [n] perhiberi.

¶ Similiter [o] illa, quæ viro, cui nupserat, adeò arcta est, vt nunquam ab eo valeat deflorari: si † ab eo sit per iudicium Ecclesiæ separata, & nubat alteri, cui arcta non sit, & per frequentem vsum secundi reddatur etiam apta primo: vtrùm ad eum redire debeat [p], cum quo priùs fœdus inierat cõiugale. De talibus [q] autem non est facile [r] iu-

¶ *Glossa seq. arg. pro opin. dicentium cap. si per sortiarias, non tenere: cui simpliciter respondetur, quòd ... de manifesto.*

a ¶ *Diuinum miraculum.*] Argum. quod nullum maleficium est perpetuum, cùm possit remoueri præter diuinum miraculum, scilicet per illum, qui ipsum inducit: quia quicquid ligatur, dissolubile est, *in auth. de nupt. §. nuptias cellas.* 4. & secundum hoc non tenet illud, *cap. si per sortiarias. 33 quæst. 1.* vt quidam dicunt. Potest dici, quod aliud est, cùm allegatur impotentia ex parte mulieris, vt hic: aliud vbi ex parte viri allegatur maleficium, *vt in cap. si per sortiarias. & j. cap. proximo:* & hic allegata fuit falsa causa, vt postea apparuit: vnde postea debet restitui viro. *argum. s. de re iudic. lator. & cap. consanguinei*, ad hanc causam refertur hęc ratio: Attendentes, quòd impedimentum, &c. Vel potest dici, quòd maleficium est perpetuum, ex quo enim mulier cohabitabit viro per triennium, & dederunt operam copulę carnali, nec potuerunt commisceri, pręsumitur perpetuum impedimentum, & possunt separari, & alteri nubere, *vt in cap. si per sortiarias*: quia potest aliquis maleficiatus esse cum vna, & non cum alia: & hoc intelligo de maleficio, quod præcessit matrimonium: nam post matrimonium contractũ, si superueniat impedimentum, non debent separari. *32. quæst. 7. hi qui sani. & quæst. 5. si viuerem:* si verò post separationem eam cognosceret, matrimonium debet redintegrari, vt hic patet: quia impedimentum non erat perpetuum.

b ¶ *Corporali periculo.*] Vbi verò graue periculum timeretur, non est matrimonium: sed vbi leui periculo potest remoueri, debet illud pati, *infrà, eòdem capite §. per hoc à contrario sensu.*

c ¶ *Per errorem.*] Propter quem excusatur iudex. *j. de sentent. excommunicat. sacro.* & intellige, quòd error iste interuenit in aspectu corporis, in quo matronæ deceptæ fuerunt: quia manus, & oculus obstetricum sæpe fallitur. *s. de probat. causam matrimonij, & 27. quæst. 1. nec aliqua:* & sic patet, quòd sententia per errorem lata, à qua non est appellatum, reuocatur, si error probabilis postea detegatur. *j. de purgat. vulg. significantibus, & ff. de condit. sine causa. l. 2.* Item habes hic, quod sententia per errorem lata contra matrimonium, non transit in rem iudicatam, quò minùs possit reuocari, quandocunque apparuerit Ecclesiam deceptam fuisse, vt patet, *& s. de re iudic. lator. & cap. consanguinei, & infrà eod. cap. proximo, & suprà eod. cap. 1. & cap. proximo.*

d ¶ *Erat illi.*] Scilicet primo viro, à quo fuerat separata.

e ¶ *Simili.*] *Sic 33. quæst. 1. requisisti*, & innuitur hoc, ex eo quod in fin. huius c. prius dicitur, quòd si prior vir non possit eam cognoscere sine graui periculo, quod non sit reddenda primo viro, licèt ex post facto per consuetudinem secundi viri reddita sit apta priori: quod bene potest concedi, quia non fuit matrimonium inter eos, vt dixerunt, Vinc. Io. & Tanc.

f ¶ *Remaneat.*] Quia si ingressa fuit, & professa statim solutum fuit matrimonium, si quod fuit inter eos, *suprà, de conuer. coniugat. ex publico*: secus si ingressa fuit causa probationis: quia si illa tunc ad seculum rediret, compellitur redire ad virum priorem.

g ¶ *Alioquin.*] Id est, si non transiuit cum effectu.

h ¶ *Se voto.*] Solemni, scilicet, & tunc debet compelli votum seruare, & per hoc intelligitur fornicata cum secundo, cum ipsa contrahere non potuit post votum solemne.

¶ *Glossa sequens obiicit, & soluit: demum quærit, & soluit secundùm Ioan. & subdit opin. Tanc.*

i ¶ *Fornicatio modo.*] Quia si legitime contraxisset cum altero, illud ei obiici non posset, nec prætextu talis fornicationis posset repelli à viro. *argum. infrà, de diuort. gaudemus*: immò videtur, quod nullam fornicationem ei obiicere posset: nullam enim iniuriam fecit, nec intendebat facere viro: quia fornicata fuit tanquam soluta. *15. quæst. 1. illud. si autem si ignorans quis.* nam adulterium non committitur sine dolo. *34. quæst. 2. in lectum. ff. de adulter. l. penult.* Item si aliqui sint separati per sententiam Ecclesiæ, & post alter eorum fornicetur, minorem iniuriam committit, & minus peccat. *32. qu. 7. quemadmodum.* Præterea per primam fornicationem non fuit apta viro suo, sed fortè nec per multas alias, ergo illam solam potest opponere, cum reddita fuerit apta primo viro, quæ postea secuta est: quia tunc primùm læditur ius matrimonij. *argum. suprà, de donatio. Apostolicæ.* Potest dici, quod sicut ex futuro euentu apparet retrò fuisse matrimonium, et dicitur in fine, sic ex futuro euentu apparet retrò fuisse factam iniuriam priori viro. *ff. de cap. & postlim. reuer. in libello. §. 1. & ff. ad Macedon. l. 1. §. 1.* Sed quid si post primum coitum cum secundo, prior petit eam? Dico, quod est ei reddenda. & si non inuenerit eam aptam, est restituenda secundo: & sic etiam post secundum, vel tertium coitum secundi, & sic in infinitum: vt dixit Ioann. Tanc. dixit, quòd vsque ad tertiam vicem tantùm, & non vltrà debet restitui primo: immò remanere debet cum secundo: quoniam duæ tantùm sententiæ post primam sunt ferendæ, quia tertiò appellare non licet, *secunda quæstione sexta, si quis in quacunque, & suprà, de appellatione sua nobis.* Bernard.

k ¶ *Præsumi.*] Simile *33. quæst. 2. cum per bellicam, & infrà, de diuort. gaudemus.*

l ¶ *Amodo.*] Scilicet veritate reuelata, quòd fuerat vxor primi.

m ¶ *Solutam.*] Argumentum à contrario sensu sumpto ex illo verbo, *suprà, eodem capite primo ibi, absque corporali periculo*, &c. & est argumentum validum à contrario sensu, *suprà de his, quæ fiunt à prælat. cum Apostolica, in fine, & suprà, de regul. cum virum.*

n ¶ *Idonea perhiberi.*] Et certè non.

o ¶ *Similiter.*] Resume: Per hæc noueris quæstionem illam esse solutam, qua quæritur, vtrùm illa, quæ viro cui, &c.

p ¶ *Debeat.*] Quasi dicat, non debet: intellige tamen secundùm distinctionem præmissam, an sit graue periculum, si reddatur apta, vel non. Vinc.

q ¶ *De talibus.*] Simile *suprà, de in integrum restitut. cùm venissent.*

r ¶ *Non est facile.*] Quia nescitur, an sit apta viro primo: & hoc aliquo

† Dictio, tamen, deest in antiquis exemplaribus. De materia huius gloss. & an maleficium sit impedimentum dirimens, impediensve matrimonium, vide B. Thom. li. 4. sent. dist. 34. q. 1. art. 3. & ibidem latè per Sotum, & Doctores, adde Syluestrum in summa, verbo, matrimonium, 8 qu. 16 & per alios Summistas.

† Hæc verba, sicut asserit promisisse, desunt in omnibus Vaticanis codicibus: habentur tamen in aliis paulò recentioribus, & in antiqua compilat.

† Alias. Per hoc autem, &c.

† Alias. aut alio simili modo violentia inferatur.

b Vide, vt hic non constit. quod super glos. per summ. Ioan. And.

† Hæc periodus in omnibus antiquis exemplaribus habet itaque: si ab eo per iudicium Ecclesiæ separata nubat alteri, cui arcta, &c. sed renata est vulgata, & recepta lectio.

c Cum, vt quod sibi ... tam, vel amborum, ex repunsionibus lix relatis admittantur.

aliquo iure perpendi non potest, sed potius per experientiam facti. *sim. s. de donat. Apostolicæ, cum suis concord.*

a ¶ *Ex futuro.*] Sic *ff. de reb. dub. quædam, & ff si cert. pet. proinde, & ff qui pot. in pig. hab. l. potior. ff ad Macedo. l. 1. §. 2.* Nec intellige, quod matrimonium retrotrahatur, sed hoc ideo dicit, quia in dubio est an sit matrimonium cum primo: nec intelligas, quod tunc primo incipiat esse matrimonium cum primo, cùm incipiat esse apta sibi, sed tunc primo declaratur fuisse matrimonium simile. *ff. si ser. vind. sicut. §. sed & quæritur, & ff. de acquiren. rer. do. adeo. §. cùm quis in fin. & 33. quæ. l. 1. requisisti. ff. qui test. facere pos. l. hæredes palam. §. primo.* Bernard.

LIttera.] Legitur tribus modis. Primo quòd loquatur in maleficiato: & secundum hunc intellectum summatur sic: Si vir maleficiatus nunquam potuit cognoscere vxorem, cui per triennium cohabitauit, ipsis cum septima propinquorũ manu hoc iurantibus, matrimonium separatur, hoc dicit. Secundo modo legitur sic, quòd non loquatur in maleficiato, sed in frigido vt tenuit Innocentius, cuius lectura communiter non recipitur: sed tamen in se vera est, & dicendum, vt habuisti *in cap. laudabilem, suprà eodem.* Tertio modo legitur inhærendo verbis litteræ generaliter, cùm vxor dicit virum non habere potentiam secum coeundi: nec exprimit ex qua causa: & sic facit ad tertiam partem rubricæ. Et duo ponuntur hic, primò consultatio: secundò responsio ibi *Quocirca.* Abbas Siculus.

...dicandum, cùm finale iudicium pendeat ex futuro [a].

¶ Honorius tertius.

¶ *Si vxor dicit virum, cui cohabitauit per triennium, non habere potentiam coeundi, eis hoc iurantibus cum septima manu propinquorum, matrimonium separatur. hoc dicit inhærendo verbis litteræ.*

CAP. VIII.

LItteræ † vestræ nobis exhibitæ continebant, quòd cum causa matrimonij quæ inter M. mulierem, & A. eius virum vertitur, vobis fuisset ab I. Papa prædecessore nostro commissa, dicta M. proposuit, quòd cum octo annis elapsis dicto A. fuisset matrimonialiter copulata, & diu cohabitasset eidem, adhuc integra [b] permanebat: eò quòd prædictus vir eius non habebat potentiam coeundi: quare petebat diuortium celebrari: prædictus verò A. fatebatur, quòd illam nunquam cognouerat: tamen se habere potentiam cognoscendi [c] alias asserebat. Vos verò, ne id confiterentur in fraudem [d], à matronis bonæ opinionis, fide dignis [e], ac expertis in opere nuptiali, dictam fecistis inspici mulierem: quæ perhibuerunt testimonium, ipsam adhuc virginem permanere. Postmodum per Presbyterum, de cuius parochia vir extitit, fecistis inquiri: vtrùm ipse aliquam cognouisset: nec per inquisitionem ipsam vobis constare potuit aliquam esse carnaliter cognitam ab eodem: muliere autem requirente diuortium, & dicente, quòd mater esse volebat, & filios procreare: proponente verò viro, quòd paratus erat stare consilio Ecclesiæ, iniunxistis eisdem, vt agerent pœnitentiam de commissis [f], & † sic fortè placeret Deo, qui matrimonij fuit institutor [g], & auctor, vt opus matrimonij consummarent: post plures terminos ad vestram reuersi præsentiam, consona voce dixerunt, quòd non poterant carnaliter commisceri. ¶ Quocirca mandamus, quatenus, si ita est, & constiterit vobis, præfatum virum, & mulierem, infra prædictos octo annos, per continuum triennium [h] insimul habitasse: ipsis cum septima [i] propinquorum manu firmantibus iuramento, se commisceri carnaliter nequiuisse, proferatis diuortij sententiam inter eos.

b ¶ *Adhuc integra.*] Et intellige, quòd viripotens erat hæc quæ virum pati poterat: licet esset virgo, dicitur viripotens. *ff. de verbor. significat. mulieris, in princip.*

¶ *Glossa sequens, ponit differentiam inter frigidum, & maleficiatum.*

c ¶ *Cognoscendi alias.*] Et ita allegabat iste maleficium quantùm ad istam, & non quantùm ad alias, & non frigiditatem: quia si quis est frigidus, quoad vnam, quoad omnes est frigidus, cùm impedimentum à natura procedat, argum. *suprà eod. ex litteris.* secus in maleficiato, vt dictum est *suprà, cap. prox.* vnde postquam constiterit de maleficiato, post triennium [b] debent separari, & ad alia vota transire. 33. *quæst. 1. si per sortiarias*: secus in frigido, *vt suprà eod. cap 1. & cap. laudabilem, & 33 quæst. 1. de his requisisti.*

d ¶ *In fraudem*] Confessioni coniugum contra matrimonium non est credendum: propter collusionẽ, quam multi facerent, *suprà, de eo qui cogno. consanguin. vxor. cap. super eo.*

e ¶ *Fide dignis.*] Suprà eodem, *cap. prox. vbi de hoc.*

f ¶ *De commissis.*] Quia infirmitas corporalis frequenter prouenit ex peccato: & sic causa cessante forte cessabit effectus. *s. de pœnit. & rem. ff. cum infirmitas.*

¶ *Glossa sequens recitatur per quæstionem, per quæ verba fuerit matrimonium institutum, & ponit duas opiniones.*

g ¶ *Institutor.*] Simile 32. *dist. deinde opponitur. & argum. s. tit. prox. de infidelibus, & 32. quæst. 2. cap. sicut §. his ita.* Et quidam dicunt, quòd his verbis [c] fuit institutum matrimonium: *Hoc nunc os ex ossibus meis*, &c. sed illa verba prolata sunt ab Adam, vt suprà de bigam. debitum: vnde videtur verius, quod per illa verba: *Crescite & multiplicamini*, ab ipso Domino prolata.

h ¶ *Continuum triennium.*] Qui enim separantur propter frigiditatem naturalem, per triennium continuum debent cohabitare simul, & dare operam carnali operi. *s. eod. laudabilem, & in Authentica de nuptiis. §. per occasionem, collat. 4.* idem tempus dico dandum maleficiato, & multo fortiùs, cùm sit accidentale illud impedimentum.

i ¶ *Septima manu.*] Sed quare requiruntur iuramenta propinquorum, cùm sufficere debeat iuramentum viri, & mulieris, cum iuramento illarum, quæ illam virginem asseuerant, *vt suprà, de probat. proposuisti, & cap. causam matrimonij*, vel etiam iuramenta propinquorum sufficiunt, cùm vterque id confitetur. 33. *quæst. 1. requisiuisti*: sed hic vterque id confitebatur: sed hoc ideo, quia sæpe fallitur & manus, & oculus obstetricum. 27. *quæst. 1. nec aliqua*: ideo iuramenta propinquorum requiruntur: omnis enim cautela, quæ adhiberi potest in talibus, est adhibenda, propter periculum animæ: & ideò circa maiora cautiùs est agendum. *argum. 7. quæst. 2. cap. vltim. & 42. distinct. quiescamus, & ff. ad Carbon. lib. 1. §. 3. & 61. distinct. miramur*: tamen si alterum omitteretur, nihilominus valeret sententia, *vt cap. requisiuisti, & cap. proposuisti, & cap. causam matrimonij.*

C A S V S. Quædam causa matrimonialis vertebatur inter M. mulierem, & A. virum: causa illa fuit commissa quibusdam iudicibus per sedem Apostolicam, coram quibus ex parte mulieris fuit propositum, quòd iam octo annis fuit dicto viro matrimonialiter copulata, & diu cohabitauit eidem, & adhuc integra permanebat, quia dictus A. non habebat potestatem coeundi: quare petebat diuortium celebrari: prædictus vir fatebatur, quòd nunquam eam cognouerat, tamen dicebat se habere potentiam coeundi, & alias cognoscendi: iudices timentes, ne istud confiterentur in fraudem, fecerunt illam inspici per matronas fide dignas, & expertas in opere nuptiali: quæ perhibuerunt testimonium, illam adhuc virginem permanere, & postmodum fecerunt inquirere per parochiam ipsius viri, si aliquam cognouisset, nec ipsi inuenerunt, quòd aliquam cognouisset: mulier instanter diuortium postulabat: vir verò dicebat, quòd paratus erat stare consilio Ecclesiæ: iudices præceperunt eisdem, vt pœnitentiam agerent de commissis, & sic forte Deo volente matrimonium consummarent. Tandem reuersi ad iudices, dicebãt se non posse carnaliter commisceri: vnde totum negotium domino Papæ per suas litteras intimauerunt, petentes, quid sit super hoc agendum? Mandat Papa, quatenus si est ita, & eis constiterit, quòd infra octo annos per continuum triennium insimul habitassent: si iurauerint cum septima manu propinquorum, quod non potuerint carnaliter commisceri, sententiam diuortij proferant inter eos. Nota, quòd qui separantur propter frigiditatem, siue propter maleficium, simul debent commorari per triennium continuum, secuto postea iuramento tam principalium personarum, quàm septima manu propinquorum.

a *Verba legis habent in se: mulieris appellatione etiam virgo viripotens cõtinetur.*

b *Vide Sotum initio huius cap. citatum.*

† *In vno vetustiori V ad dicanto ita: & si forte placeret Deo, qui matrimonij fuit institutor, & auctor, opus matrimonij consummarẽt, &c. in aliis, vt in text. excepto quòd in nonnullis pro voce, auctor, est lector.*

c *Quando, & quibus verbis fuit matrimonium institutum, vide Magistr. sent. li. 4. distin. 26. §. coniugij autem, & §. sequ. & ibi Sotum q. 1. articul. 1. vbi latissimè: adde omnino Conci. Trident. sess. 24. titu. de sacramẽto matrimonij in principio.*

DE MATRIMONIO CONTRACTO contra interdictum Ecclesiæ.

¶ *Quia interdictum Ecclesiæ super matrimonio contrahendo quandoque impedit ipsum matrimonium, quandoque impedit, & dirimit: ideo post multa impedimenta suprà contracta, auctor subijcit hanc rubricam. Et vide ad materiam huius rubricæ quod not. gloss. s. de sponsal. duorum, in c. una. Abbas.*

De hoc materia habetur 33. q. 4. non oportet. 10. & s. in rubr. de sponsal. ver. an tenear matrimonium contra.

† *Vide conc. Trid. sess. 24. tit. de reform. matr. c. 1.*

TITVLVS XVI.

De matrimonio contracto contra interdictum † Ecclesiæ.

¶ Alexand. iij. Paduan. Episcopo.

¶ *Matrimonium contra interdictū Ecclesiæ, vel Iudicis factum, seu contractum propter hoc solum non diremitur: imponitur tamen pœnitentia sic contrahentibus, & separantur, donec cognoscatur de causa interdicti. hoc dicit in effectu totus iste titulus.*

CAP. I.

Literæ †, quas tua nobis fraternitas destinauit, expressè declarant, quòd cùm quidam sororem suam iam nubilem, cuidam se daturum in vxorem [a] ea præsente, & consentiente [b], præstito iuramento firmasset: & illa non post multos dies, dona [c], & munera viri secundùm morem terræ sponte suscipiens, ipsum tanquam proprium virum [d] sæpe amplexata fuisset: tandem mortuo fratre, à proprio viri [e] sui fratre, se desponsari permisit [f], & quòd ab † illo cognita fuisset, mendaciter asseuerat. Cùmque ei prohibuisses [g] publicè, ne cui illorum, vel alicui † se copularet: ipsa spretis monitis tuis, alij [h] nubere non expauit. Demum cùm mulieri præcepisses, vt ad domum matris rediret, ipsa nostram audientiam appellauit. & infra.

¶ Mandamus, quatenus si est ita, præfatam mulierem (ne mandatum [i] tuum contemptibile videatur) ad domum matris redire compellas, & imposita sibi de tanto excessu [k] pœnitentia condigna, postquam in domo materna per mensem steterit, ad tertium reuerti permittas.

¶ Idem Vigorien. † & Baronen. Episcopis.

¶ *Sponsalia de futuro cum, vna etiam contra interdictum Ecclesiæ contracta, non habent dirimere matrimonium postea contractum cum alio.*

CAP. II.

Ex † literis Cantuarien. Archiepiscopi ad nos peruenit, quòd cum G. de sancto Leodegario M. filiam suam absentem [l], cuidam R. nomine desponsasset. & infra.

¶ Postea orta suspicione, quòd præfatus R. ad alia desideraret vota transire, ad examen fuit dicti Archiepiscopi causa perlata: qui sub anathematis interminatione [m] prohibuit [n], ne antequā de præscripto negotio plenè cōstaret, vir ad secunda vota transiret: sed post præscripta prohibitione contempta filiam V. in facie Ecclesiæ sibi solemniter copulauit vxorem. & infra.

¶ Cùm Archiepiscopus vellet de matrimonio primo cognoscere, dicta M. appellationis vocem emisit: cuius appellationi Archiepiscopus deferens, eidem

Literæ.] Sunt duæ partes. In prima tacti narratio. In secunda responsio ibi, *Mandamus.* Abbas.

Casus. Quidam iuuenis iurauit sororem suam iam nubilem se daturum cuidam in vxorem ea præsente, & consentiente. Postmodum munera, & dona secundùm morem terræ recipit ab illo, tanquam proprium sponsum sæpius eum amplexando: tandem mortuo fratre suo, à fratre sponsi se desponsari permisit, dicens, quòd ab eo cognita fuerat: Episcopus loci præcepit eidem, ne alicui illorum nuberet, aut etiā alij: ipsa, spreto mandato Episcopi, cum alio cōtraxit, propter quod Episcopus ei præcepit vt ad domum matris rediret: ipsa vero ad sedem Apostolicam appellauit: Episcopus factum significauit domino Papæ. Mandat Papa, quòd si est ita, mulierem præfatam ad domū matris redire compellat, imposita sibi pœnitentia condigna de tanto excessu, ne mandatum iudicis contemptibile videatur, & post mensem ad tertium virum reuertatur. Nota, quòd mandatum iudicis contemni non debet, alias punitur contemptor.

a ¶ *Daturum in vxorem.*] Futuram scilicet, cùm sponsalia tantùm contraherentur.

b ¶ *Præsente, & consentiente.*] Expressè, & hoc agebatur, quòd mediante fratre tanquam per procuratorem sponsalia contraherentur, quod fieri potest. *ff. de sponsal. l. vlt.* alias si per fratrem tantùm contraheretur, non valerent, nisi ipsa postea consentiret a: sed frater tantùm ad hoc obligatur, vt sororem inducat, vt cum illo matrimonium contrahat. *ff. de verb. oblig. in illa stipulatione. & l. quotiens quis alium.*

c ¶ *Dona, & munera.*] Differentia est inter donum, & munus [b]. *ff. de verb. signific. inter donum.*

d ¶ *Tanquam proprium virum.*] Spe futuri matrimonij, non rei præsentis: & ita non est matrimonium, & hoc patet per fin. & hoc ipso: etiamsi ea absente contracta fuissent sponsalia, consentire videtur ipso facto.

e ¶ *Viri.*] Id est, sponsi, sic 22. q. 2. gennit.

f ¶ *Permisit.*] Et malè, quod facere non debuit: s. *de sponsal. ad audientiam. & cap. sponsam.*

g ¶ *Prohibuisses.*] Et bene, *suprà de sponsalib. duorum, & cap. sequenti.*

h ¶ *Alij.*] Scilicet, tertio.

i ¶ *Mandatum.*] Nota, quòd remittitur causa ad eum, à quo appellatum est: vel quia non tenuit appellatio, vel quia ipsa nō fuit prosecuta suam appellationem, & Episcopus factum significauit Papæ: vnde mandat ei, vt si est ita, ipsam compellat redire ad domum matris: quia ipsa contempsit mandatum Ecclesiæ, à tertio viro propterea non separabitur. Et est hic argum. quod mandatum iudicis non est contemnendum. 34. *distinct. cap. 1. artic. 8. quæst. 1. secundum. 11. quæst. 3. § autem vobis, & cap. quando ergo, & ff. ne quis in ius. voc. leg. vltim.* & puniri debent contemptores, vt hic patet, & s. *eo. cap. prox. & l. prædicta, & argum. ff. si quis ius dicenti non obt. l. vnica.* aliàs delusorium videretur edictum iudicis. *ff. de re iudic. leg. contumacia. §. contumax.*

k ¶ *Excessu.*] Scilicet, de fide violata primi sponsi: & quia desponsare se permisit à fratre sponsi, & quia mādatum Ecclesiæ contempsit: & sic patet, quod iudex potest punire contumacem, vt dictum est.

Ex literis.] Summatum est s. cap. proximo. In prima narratur factum. In secunda illud diffiniendū committit ibi, *Mandamus.* Abbas.

Casus. Quidam filiam suam M. nomine absentem, desponsauit cuidā R. nomine. Postmodum orta suspicione, quod idem R. vellet aliā ducere in vxorem, delata fuit quæstio super hoc ad Archiepiscopum Cantuarien. qui sub interminatione anathematis prohibuit, ne antequā de causa ipsa constaret, vir acciperet aliam in vxorem. Sed ipse nō obstante prohibitione, quādam aliam sibi solēniter copulauit. Sed cùm Archiepiscopus vellet cognoscere de primo matrimonio, mulier ad sedem Apostolicam appellauit: Archiepiscopus eius appellationi deferēs, præcepit eidem mulieri sub pœna excommunicationis, ne alicui nuberet, donec causa finem debitum sortiretur, ipsa tamen de appellatione cōfisa alium in virum accepit: Archiepiscopus negotium illud significauit domino Papæ: Vnde mandat eidem, quatenus si nihil constiterit, quod impediat præter consensum de futuro, qui inter præfatum R. & M. dicitur interuenisse, secundum matrimonium legitimum iudicet, non obstante appellatione: & quamuis contra mandatum Ecclesiæ contrahere non debuisset, non tamen matrimonium debet propter hoc dissolui: pœnitentiam tamen imponat illis, pro eo, quòd contra prohibitionem Ecclesiæ contraxerunt. Nota, quòd matrimonium superueniens sponsalibus dissoluit sponsalia. Item qui contraxit contra prohibitionem Ecclesiæ, puniri debet.

l ¶ *Absentem.*] Quæ postea consensit, aliàs non tenuissent sponsalia [c], & ita inter absentes contrahuntur sponsalia, & matrimonium. *ff. de sponsal. l. vltim. & 32. quæstio. 2. honoratur.*

m ¶ *Interminatione.*] Comminatio tantùm fuit, non sententia. *argum. contra. j. de eo qui fur. ordin. re. cap. 1. & suprà de iniuat. cap. 1.*

n ¶ *Prohibuit.*] Quod facere debuit. *suprà cap. prox. & infrà, cap. prox.*

a ¶ *Districtius.*

† *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp. Vide, quod per hunc textum notat Couarr. lib. 4. decret. p. 1. c. 4. § 1. adde omnino Palaciū Rubiū in Rubric. de don. inter vir. & vxor. § 3. incip. cōtractis sponsali. & seq. & eundem super l. Taurina. 52. & l. 8. Anton. Gomeziū, valde late de donatis inter sponsos.*

† *ab ea.*

† *alij, in recentioribus: sed in antiquis, alicui, legitur.*

a Quod dic, vt infrà de sponsal. impub. c. vnic. in fin. lib. 6. Ioan. And.

b Secundum alios. munus ex causa: donum ex causa, & sine causa. Ioan. And.

† *Vigorn. & Baron.* † *Vigornien. B. Sed ferè in omnibus manuscriptis: Vig. & Baron. Episcopis.*

† *Cap. 4. eod. tit. in 1. compilat. & post Conc. Lateran. sub Alexan. iij. part. 6. cap. 28. quatenus ad principalem decisionem videtur, quid per subsequens matrimonium dirimantur sponsalia. vide S. Thom. lib. 4. sentent. dist. 27. q. 2. art. 3. & Soto ibi. art. 3. adde citat. s. de sponsal. de illis & c. si inter. & c. sicut.*

c Contra. text. in l. sufficit. ff. de sponsal. l. in potestate. & l. seq. eod. tit. Iohan. And.

Districtiùs interdixit.] Nota, quòd licet iudex deferat appellationi, nihilominus nihil potest interdicere, ne faciat id, super quod appellatur, vel quod ex eo sequitur: nec mirũ, cùm ordinarius * potest etiam statuere terminum appellanti. ſ. de appell. ſæpe contingit, de causa tamen inuito appellante, postquam detulit appellationi, cognoscere non posset: quia tam committitur ad superiorem. ... *& ſ. de officio delegati.*

¶ *Gloſ. ſeq recitetur per quæſtionem, allegat quatuor iura pro, & vnum contra, & ſoluit.*

b ¶ *Donec cauſa ipſa.*] ... fertur ſententia ipſa conditione. *63 diſt. ... 5. qu. 5 quiſquis. 17. q. 4. ſi quis ſuadente, & ſ. de appellat. ... argu. contra 2. biduum.* Sententia excõmunicationis potest ferri sub conditione, *vt in cap.* ... aliæ verò sententiæ non debent ferri sub conditione: large tamen, vt prædictum.

c ¶ *Id.*] Sic patet, quod dictum, Ecclesia dissoluit matrimonium, *vt ſ. c. prox.* quia est perpetuum impedimentum, vt dixit *ſ. inf. du. tua.* sed pœna debet ei imponi, quia mandatum Ecclesiæ contempsit. *ſ. c. Bern.*

De muliere.] Casvs. Quidam volunt contrahere matrimonium, quòd sunt consanguinei: Ecclesia præcipit illis, ne contrahant, donec de consanguinitate constiterit: ipsi prohibitione contempta contrahunt. Quæritur, quid iuris? Respondet Papa, quòd debent nunc separari, quousque cognoscatur, an iure possint simul manere. Nota, quòd suspecti de consanguinitate contrahunt contra prohibitionem Ecclesiæ, separandi sunt vsque ad finem causæ: aliàs non essent separandi, quousque causa plene constaret.

d ¶ *Contra interdictum.*] Quod facere non debuit, vt *ſ. c. prox. & de sponſ. duorum, & vbi de hoc 33. q. 4 non oportet.*

¶ *Gloſ. ſeq. recit. per quæſtionem.*

e ¶ *Donec ſeparentur.*] Hæc sententia est ad tempus: vnde ex tempore tollitur sine aliqua absolutione, vt hic videtur. *arg. ſup. de sponſ. non eſt vobis, & 81. diſt. ſi qui ſunt:* sed tutius est, quòd etiam post separationem absoluantur, saltem ad cautelam, licet videantur excommunicati tantùm, dum simul manent.

¶ *Gloſ. ſeq ſignat contrarium, & ibi remittit.*

f ¶ *Quouſque.*] Argum. contra. *ſuprà, de sponſ. duorum, tua. in fin.* sed ibi soluitur, qualiter illud, & ea quę in hoc titulo dicuntur, intelliguntur circa huiusmodi separationem.

sub excommunicationis interminatione districtiùs [a] interdixit, ne cui nuberet, donec [b] causa ipsa finem debitum sortiretur: ipsa tamen de remedio appellationis confisa, cuidam alij V. nomine nupsit. *& infrà.*

¶ Mandamus, quatenus, si nihil constiterit, quod impediat præter consensum de futuro, qui inter præfatos † R. & M. asseritur præcessisse, secunda matrimonia inuiolabiliter obseruanda, sublato appellationis obstaculo iudicetis. Licèt enim contra interdictum Ecclesiæ ad secunda vota transire non debuerit, non est tamen conueniens, vt ob [c] id solùm, sacramentum coniugij dissoluatur: alia † tamen pœnitentia eis debebit imponi, quia contra prohibitionem Ecclesiæ hoc fecerunt.

¶ Idem Paduano Episcopo.

¶ *Si hi, qui dicebantur consanguinei, contraxerunt contra præceptũ Iudicis, debent separari, donec de causa cognoscatur.*

CAP. III.

De † muliere. *& infrà.*

¶ Illos autem, qui pro consanguinitate prohibentur coniungi, & post contra interdictum [d] Ecclesiæ se receperint, excommunicationi debes subiicere, donec [e] tandiu separentur, quousque [f] legitimè cognoscatur, vtrùm eorum matrimonium possit, & debeat iure stare.

QVI FILII SINT LEGITIMI.

¶ *Suprà visum eſt de multis impedimentis matrimonij: ſed quia ſæpe filij naſcuntur ex matrimonio contracto contra impedimenta Eccleſiæ, & dubitari poteſt, an, & quando ipſi filij ſint legitimi: ideo ſubijcitur iſta rubrica.*

De hac materia habetur 26. diſt. deinde. 34. diſt. viduam. 7. qu. 2. nuper. 32. q. 4. dicat. 35. q. 7. cap. fin. Abbas Siculus.

Conqueſtus.] Primò ponitur impetrantis querela. Secundò causæ commissio ibi, *Ideóque.* Abbas Siculus.

Casvs. Quidam H. nomine quandam in vxorem accepit: R. patruus ipsius mulieris volebat eam priuare hæreditate paterna, pro eo quòd ipsa nata fuit antequam pater suus matrem suam acciperet in vxorem, dicens eam illegitimam fuisse: vnde prædictus M. conquestus fuit domino Papæ, & ipse mandat, quatenus si est ita, eam iudicet legitimam, prædicto R. prohibendo ne hac occasione super paterna hæreditate eam debeat molestare: quod si contra fecerit, excommunicetur. Nota, quod matrimonium sequens legitimat filios natos ante matrimonium. Item legitimationis causa pertinet ad Ecclesiam, quia est accessoria matrimonio.

g ¶ *Acceperat in vxorem.*] Et sic legitimata sunt per subsequens matrimonium, *suprà eod. tanta.*

h ¶ *Legitimam.*] *Inſtit. de nup. §. vlt. in Auth. quibus mod. nat. effic. leg. § ſancimus, col. 6. & ſ. eod. tanta, & 30. qu. 5. nullum.*

i ¶ *Hac occaſione.*] Quia ex quo pronunciata fuerit legitima, cessabit occasio ista: vnde si propter hoc vellet eam molestare, potest, & debet ab Ecclesia excommunicari: cùm causa matrimonij ad Ecclesiam spectet, & per consequens legitimatio, quæ est accessoria. *argum. contra. ſ. eod. cauſam quæ.* Non est contra: ibi principaliter cõmittitur causa super quęstione spoliationis, quæ ad Papã non pertinet, inter eos qui non sunt suæ iurisdictionis, sed ad iudicem secularem, vt ibi patet, *& 8. diſt. quo iure:* hic verò principaliter cõmittebatur causa filiationis, quæ ad Ecclesiam pertinet: & ea determinata, determinatur per consequens causa inquietationis, quæ fiebat huic mulieri, eò quòd illegitima dicebatur: & ita cessante illa causa patet, quòd iniusta esset vlterius inquietatio ex illa causa: vnde Papa ratione saltem peccati potest se intromittere. *ſ. de iudic. nouit & argum. 2. qu. 1. ſi peccauerit:* vel Papa habebat hic vtramque iurisdictionem. *argum. ſ. de appell. ſi duobus,* & ita nulla est oppositio.

TITVLVS XVII.

Qui filij sint legitimi.

¶ Alexander tertius.

¶ *Naturalis ex ſoluto genitus, & ſoluta, legitimatur per ſubſequens parentum coniugium, etiam quoad hæreditatem.*

CAP. I.

Conquestus † est nobis H. quod cũ quandam mulierem in vxorẽ acceperit R. patruus mulieris ipsam exhæredare conatur, eò quòd ante desponsationem matris suæ nata fuerit, licèt postea pater mulieris præfatæ, matrem ipsius acceperit [g] in vxorem. Ideóque mãdamus, quatenus, si est ita, eam legitimam [h] iudicetis, prędicto R. inhibentes, ne dictæ mulieri, hac occasione [i], super hæreditate paterna molestiam inferat, vel grauamẽ. Si autem contra hoc venire pręsumpserit, eum † seueritate Ecclesiastica percellatis.

§ Idem.

¶ *Separato matrimonio in facie Eccleſiæ contracto, filij geniti, vel concepti ante ſententiam, ſint legitimi.*

CAP. II.

Cvm † inter I. veterem, & T. mulierem diuortij sententia canonicè sit prolata, filij eorum non debent exinde sustinere iacturã: cùm parentes eorũ publicè [k], & sine cõtradictione [l]

Cvm inter.] Primò ponit causam diffinitionis. Secundò diffinit ibi, *Ideoque.* Abbas.

Casvs. Ioan. contraxit matrimonium cum Teberga in facie Ecclesiæ, de qua filios susceperat: tandem cùm grauida esset, accusatum fuit matrimonium de consanguinitate: fuit lata sententia diuortij inter eos: dubitatur, an filij nati ante sententiam, & qui conceptus ante fuerat, essent legitimi? Respõdet Papa super hoc consultus, quòd filij non debent inde sustinere iacturam, cùm parentes in facie Ecclesiæ publicè contraxissent: & ideò statuit Papa, vt filij eorum, quos habuerunt ante sententiam, & qui cõceptus fuerat ante ipsam sententiam, legitimi habeantur, & in bonis paternis hæreditario iure succedant, & de parentũ facultatibus nutriantur. Nota, quòd qui in facie Ecclesiæ publicè contrahunt, quamuis impedimentum subsit: tamen filij de tali matrimonio nati, secundùm antiqua iura legitimi erunt, etiamsi postea separentur: hodie statur super hoc illi constitutioni, scilicet, *de clandeſtina deſponſatione, cum inhibitio.*

k ¶ *Publicè*] Scilicet, denunciatione præmissa in Ecclesia publicè: aliàs hodie dicitur clandestinum. *ſ. de clandeſtina deſponſatio. cum inhibitio.*

l ¶ *Sine contradictione.*] Si quis contrahat non præmissa denunciatione, vel ea præmissa contingat matrimonium ex iusta causa interdici, & non obstante contradictione contrahat: si postea impedimentum probetur, filij medio tempore nati, illegitimi erunt,

e Naturalis, qui non eſt in patria poteſtate, redigitur in illam per matrimonium ſubſecutum. Ioan. Andr.

† Cap. 1. eod. tit. in 1. compilat. & poſt Conci. Latera. ſub Alexan. iij. part. 33. cap. 5. Et de materia vide Antonium Gabriel. lib. 6. comm. concl. titu. de legitimatione, concl. 1. & Couarru. li. 4. decretal. part. 2. ca. 8. § 2.

† In vulgatis recentioribus ita: cõtra cum ſeueritate Eccleſiaſtica procedatis, ſed in omnibus antiquis, vt eſt impreſſum.

† Cap. 2. eo. tit. in 1. cõpilat. & poſt Conci. Latera. ſub Alexan. iij. part. 33. cap. 5.

Ecclesię inter se contraxisse noscuntur. Ideoque sancimus, vt filij eorum, quos ante diuortium habuerunt, & † qui concepti[a] fuerant ante latam sententiam[b], non minùs habeantur legitimi: & quòd in bona paterna hæreditario iure succedant & de parentũ facultatibus nutriantur[c].

¶ Idem Rothomageñ. Archiepiscopo.

¶ *Statur verbo viri, & mulieris, qui negant aliquem filium, nisi indiciis, & testibus probetur contrarium.*

CAP. III.

Transmissæ † nobis tuæ litteræ continebant, quòd cùm N. vsque ad iuuentutem, quendam puerum nutriuisset, vxore sua M. tunc non desponsata sibi cohabitante, postmodum ipsam legitimè desponsauit, & filios sustulit ex eadem: quibus paternam hæreditatem petentibus, prædictus iuuenis contradicit †, gerens se filium, & hæredem, quãuis à vicinia[d], quæ ipsum filium eorũ esse credebat, spurius[e] diceretur: prædicti verò N. & vxor eius præfatum iuuenem spurium suũ, aut legitimum filiũ esse negabant[f], sed dicebant, quòd eum pietatis intuitu nutriuissent. Cum autẽ quæstio coram te mota[g] esset, & prædictus iuuenis, pro eo quod iuri stare nolebat, vinculo sit excõmunicationis astrictus: Consultationi tuæ respõdemus, quòd in tali casu standum est verbo viri, & mulieris: nisi certis indiciis[h], & testibus[i] tibi constiterit, esse † filium iuuenem memoratum.

¶ Idem Exonicñ. † & Vintonicñ. Epis, & Abbati Herfodeñ.

¶ *Illegitima proles est, quam viro viuente vxor ex adulterio concepit, siue cum adultero, siue cum viro moretur.*

CAP. IV.

Causam † quæ: *& infrà.* Si cõstiterit, quòd Agatha de Anelina muliere[k] tem-

a ¶ *Tempore Alani.*] Vnde post mortem Alani, si R. contraxisset cum Agatha, legitimari non posset per subsequens matrimonium. ĩ. eod. tanta

b ¶ *Publicè tenente.*] Tanquam vxorem.

c ¶ *Viri sui.*] Scilicet Alani. Bernard.

pore Alani[a] viri sui, ipsa cum eo tanquam cum viro suo morante, vel R. patre dictæ Agathæ, ipsam A. adhuc habente virum, publicè tenente[b], nata fuit: eam non fuisse legitimam eiusdem R. filiam iudicetis: quia non potuit esse vxor, quæ viri sui[c] torum maculans, alij[d], dum ille viueret, copulari præsumpsit.

¶ Idem Exonien. Episcopo, & Abbati Heriotden.

¶ *Quæstio natiuitatis opposita petenti hæreditatem coram Iudice seculari, est ad Ecclesiasticum Iudicẽ transmittenda. hoc dicit, & est textus multùm notabilis, & allegabilis.*

Vel alteram, nisi fortè ∫ama o nupsisset alteri. Io. And.

d ¶ *Alij.*] Scilicet R. patri Agathæ scienti, quòd illa haberet aliũ virum, scilicet A. eiũ, vnde non posset esse vxor illius, etiam post mortẽ Alani viri: quia plus est eam ducere de facto, quàm fidem dare. ĩ. *de eo qui duxit in matrim. habetet*: secus si ignorasset illam habere alium virum, ex quo bona fide, & publice contraxisset cum illa, filij sic suscepti iudicarentur legitimi. ĩ. *ex eo tenore.* & cum ea post mortem mariti remanere posset. ĩ. *de eo, qui duxit in matri. cap. 1 & cap. veniens.*

LAtor.] Sunt duæ partes. In prima appellantis quæstio. In secunda causæ commissio ibi, *Ideoque.* Abbas Siculus.

CASVS. Quidam R. nomine accessit ad Papam coram ipso proponens, quod auus ipsius duas habuit vxores, de quarum vna patrem ipsius, de altera H. patruũ suum recepit, qui hæreditate aui sui totã detinebat, nec ei volebat partem debitã exhibere: vnde cùm ipse H. patruũ suum super parte hæreditatis paternæ corã iudice conuenisset, idem patruus obiecit, quod pater eius de legitimo matrimonio natus non fuit: & ideo de hæreditate aui sui nihil poterat vendicare successorio iure: tandem fuit tractatum super quæstione natiuitatis coram Episcopo Noruicen. propter tergiuersationem ipsius H. patrui sui ad sedem Apostolicam appellauit, vnde Papa mandat iudicibus, quatenus causam super quæstione natiuitatis ipsius R. infra duos menses appellatione remota debeant terminare. Si verò infra duos menses dictus H. non probauerit legitime, quod obiecit: ex tunc seculari iudici, coram quo hæreditatis quæstio vertitur, debeant intimare, vt pro quæstione natiuitatis non dimittat, quin causam hæreditatis audiat, & decidat. Nota, quòd certus terminus agere volentibus statui potest, infra quem si intentionem suam non probauerint, vlterius non audientur. Item causa natiuitatis præiudicialis est quæstioni hæreditatis, etiam si quæstio hæreditatis primò sit mora.

† Ca. 5. a. tit. in 1. compila. Et quamuis ex hoc colligitur, quòd quæstio spiritualis remittenda est ad iudicem ecclesiasticũ, si incidat coram iudice seculari, vide latè per Bart. & Alex. in l. Titia. ff. solut. matr.

CAP. V.

LAtor † præsentium R. & infrà. ¶ Cùm autem idem R. H. coram seculari Iudice super hæreditate aui eiusdem R. patris dicti H. traxisset in causam, ille sibi præsumpsit obiicere, quòd pater eius non fuit de legitimo matrimonio natus, & ideo de hæreditate aui sui, nihil posset iure successorio[e] vendicare: tandem cùm super quæstione natiuitatis[f], coram Noruicen. Episcopo tractatum fuisset, ad nostram extitit audientiam appellatum[g]. & infra.

e ¶ *Iure successorio.*] Quòd verum est, si esset naturalis, ex quo alia proles vel legitima supererat, aliàs enim filius naturalis succedit patri ab intestato in duabus vncijs. *C. de nat. lib. Authent. vt liceat patri, & in Authent. quib. mod. nat. effic. legi. §. si quis autem coll. 6.* de quo loquitur *C. eod. tit. l. nec igitur*: aliàs illegitimi in nihilum succedunt.

b Vel coniunx legitima, & est iste casus, in quo quis alij nocet, & sibi non prodest, de hoc de cõcess. præben. auctoritate in fin. lib. 6. Io. And.

f ¶ *Quæstione natiuitatis.*] Quæ ad iudicium Ecclesiæ tantùm pertinet. ĩ. *eod. causam quæ. &* ĩ. *eod. c. 1.* tanquam præiudicialis primò debet terminari, antequam intentetur quæstio hæreditatis. ĩ. *de ordin. cognit. tuam.* Bern.

g ¶ *Appellatum.*] Ex parte ipsius, id est, prosequentis appellationem, altera parte eam non prosequente. Bern.

¶ *Glos. seq. not. terminum statuit, &c. & alleg. 3. concor.*

h ¶ *Infra duos.*] Nota, quòd terminus certus statui potest à superiore volenti agere, post quem non auditur testa causa cessante, ĩ. *de clan. desp. c. cùm inhibitio.* & ĩ. *qui ma. acc. poss. cum in tua. & C. de ingen. ma. l. diffamari.* nec illud tempus prorogari potest, præter consensum partium. ĩ. *de offi. deleg. de causis.*

c Et de probabilitè R. ff. de opt. leg. mancipiorũ, & suprà de fide instrum. accepimus. Io. And.

¶ *Glos. seq. obijcit de vno canone, & soluit.*

i ¶ *Probare legitimè.*] Sed videtur, quòd iste potiùs debeat probare patrem suum legitimum: quia præsumitur adulterium, nisi probetur matrimonium, vt 30. quæ. 5. aliter: sed ibi agitur contra clàm coniunctos: vnde præsumitur potiùs adulterium, hic pater ipsius R. erat in possessione filiationis, quia habetur pro filio, & possidebat bona paterna, & natus fuerat de ea, quæ credebatur vxor: eo mortuo H. iste cœpit totam hæreditatem possidere.

¶ Ideoque mandamus, quatenus causam, super quæstione natiuitatis patris eiusdem R. infrà[h] duos menses sublato appellationis obstaculo terminetis. Si verò infra duos menses præfatus H. nõ poterit probare legitimè[i] †, quòd obiecit ex tunc seculari domino, sub cuius iudicio de hæreditate causa vertitur, intimetis, vt pro quæstione natiuitatis non[k] dimittat, quin causam super hæreditate audiat, & decidat.

¶ *Gloss. sequ. obijcit de duab. legibus, & soluit.*

k ¶ *Non dimittat.*] Sed videtur, quod iudex secularis possit cognoscere de quæstione natiuitatis *C. de iudic. quotiens. & C. de ordin. iud. l. ad itæ*: quare ergo nõ processit iudex iste? Dic, quod cum causa ista sit mere spiritualis, principaliter spectat ad Ecclesiam. ĩ. *de ordin. cog. tuam*: vnde secularis iudex non incidenter, nec alio modo potest de hac cognoscere. ĩ. *eo. causam* nec de annexo spirituali. ĩ. *de iudic. quanto.* Bern.

† Vide Fædericum de Senis consil. 77. & D. Il. in l. 2. ff. de offi. eius, cui man. est iurisdict.

¶ Idem Exonien. Episcopo.

¶ *Naturales legitimantur per subsequens parentum coniugium: spurij verò non. hoc dicit inhærendo verbis litteræ: & est capitulum famosum, & quotidie allegatur in vtroque foro.*

CAP. VI.

TAnta † est vis matrimonij, vt qui antea sunt geniti, post contractum matrimonium, legitimi[l] habeantur. Si autem vir viuente vxore sua aliam[m] cognouerit, & ex ea prolem susceperit, licèt[n] post mortem vxoris eandem duxerit, nihilominus spurius erit filius, & ab hæreditate repellendus[o]: præsertim si in mortem vxoris prioris, alteruter eorum aliquid fuerit machinatus.

TAnta est vis.] Sunt duæ partes. Secũda ibi, *Si autem.* Abbas.

CASVS. Aliquis filios suscepit de aliqua muliere, postmodũ cõtraxit matrimonium cum eadem: quæsitum fuit, verùm filij ante matrimonium suscepti legitimi sint habendi? Respondet Papa, quòd tanta est vis matrimonij, vt qui ante matrimoniũ sunt geniti, post matrimoniũ legitimi habeãtur: tamen si vir vxore sua viuente aliã cognouerit, & ex ea prolem susceperit: nihilominus spurius filius est habendus, & repellendus ab hæreditate, licet post mortem vxoris cum ea contraxerit, & præcipue si in mortem vxoris alteruter eorum aliquid machinatus fuerit. Nota argu. quòd qui ab initio non fuit legitimus, tractu temporis legitimus reputatus. Item principium considerandum est.

† Cap. 6. eo. tit. in 1. cõpil. & post c. 6c. Latera. sub Alexan. iij. part. 33. c. 1. vbi est integra clausula. Celebris est decretalis, de cuius intellectu, & materia præ alijs Ferdinandus Vasquius lib. 3. c. 42. controuersiarũ vsu frequẽtium, & Antonius Gabri. li. 6. communium conclus. titu. de legitimatione, conclu. 1.

¶ *Glossa sequens allegat quinque concord. quæris alleg. negatiuè, & contrarium soluit.*

l ¶ *Legitimi.*] Ecce quanta est vis matrimonij, vt illegitimos faciat legitimos. *Instit. de nupt. §. vlt. in Authen. quomodo natu. effic. sui. §. si quis igitur dotalia coll. 3. & C. de natu. lib. l. cum quis. Instit. de hær. quæ ab intesta. defe. §. quibus versi. nẽc non, &* ĩ. *eo. cap. 1.* sed nunquid dices tales legitimos quoad ordines, & honores? Videtur, quod non: quia non sunt nati de legitimo matrimonio. ĩ. *de elect. cum in cunctis, & arg. 30. q. 5 q[illegible]*: sed credo, quòd legitimi sunt quoad omnia, quia matrimonium omnia præcedentia purgat: & sic proxima, siue etiã præcedẽs causa turpitudinis sublata est. *sim. C. quod met. cau. l. 2. ff. de cond. ob tur. cau. si ob turpem.*

d Vide Curtium Iuniorem consil. 336. & Ruinum consil. 2. & consil. 211. volu. 1.

m ¶ *Aliam.*] Scilicet consciam adulterij. ĩ. *eod. causam quæ.* secus si ignoranter. *argum.* ĩ. *eod. cum inter. arg.* ĩ. *eo. ex tenore.* ĩ. *de eo qui dux. in matri. c. 1.* contrarium videtur, scilicet quòd talis non sit legitimus, quia hic non distinguitur: sed primum verius est. Bern.

¶ *Glos. seq. argum. sign. contrarium, & ibi remittit: secundò argu. & signat hic contrarium.*

n ¶ *Licet post mortem.*] Argum. quòd licèt res deueniat ad eum casum, à quo incipere potuit, non tamen valet. *Argum. contra* ĩ. *de conuer. coniug. placet.* vbi de hoc. Item argum. quod ab initio nõ tenuit, tractu temporis non valere. *16. qu. 3. c. placuit. §. potest. versi. quod si priuatus.* Argum. contra hic in princ.

¶ *Glos. seq. tractat de quadruplici filiatione: incidenter signat contrarium, & ibi remittit.*

o ¶ *Repellendus.*] Nota, quòd quidã filij dicuntur legitimi tñ, vt adoptiui, siue arrogati, de quib. habes ĩ. *de cog. 1. c. vnic.* Alij dicũtur legitimi, & naturales, vt nati ex legitimo matrimonio vero, vel putatiuo, siue ab initio, siue ex postfacto: isti succedũt parẽtibus suis. ĩ. *c. cũ inter. &* ĩ. *c. ex tenore. &* ĩ. *c. c. 1 C. de le. hær. per tot.* Alij dñr naturales, & nõ legitimi, vt nati ex concubinis in domo: isti succedũt in duab. vncijs ab intestato. *C. de nat. li. Auth. licet patri.*

Alij

Alij dicuntur spurij, vt nati ex adulterio, vel vulgò concepti. ff. de sta. ho. vulgo. & isti in nullo succedunt, nec institui possunt à patre, vt in prædicta Auth. licet patri. & 32. qu. 4. dicat aliquis, nec ali debent de bonis parentis. C. de incest. nup. Auth. ex complexu. Argu. contra. 3. de eo qui dux. in matrimon. cum haberet, ibi soluitur. quàm Apostolatus. Sed Ala. & Tan. dixerunt, quod Imperator licet imperiũ à solo Deo dicatur processisse, executionẽ gladij temporalis recipit ab Ecclesia: Ecclesia enim est vnum corpus: ergo vnum solum caput debet habere. Item Deus vtroque gladio vius est, vt no. de iud. nouit. hic adde, quod ibi dicitur. Item Moyses vtrúque gladiũ habuit, cui successor est Papa. Præterea Papa ipsũ confirmat, & cõsecrat, & coronat, & eum deponit. 3. de elect. venerabilem. & 15. qu. 6. alius, hoc vltimum verius credo.

a ¶ Causam.] Primò ponitur commissio. Secundò eius forma, & limitatio ibi, Verùm. Abbas.

a ¶ Causam.] Nota ordinem huius facti: Radulphus, de quo habes 3. eod. causam quæ. & F. iste de quo habes hic, fuerunt fratres: R. iste suscepit Agatham de Anelina muliere vxore Alani: Agatha ista de legitimo matrimonio suscepit istum R. de quo habes hic, & sic Radulphus fuit auus istius R. Radulphus iste, scilicet auus iuit vltra mare, & dimisit istum R. & Agatham matrem ipsius R. filiam ipsius Radulphi in possessione omnium bonorum ipsius: audito quod Radulphus mortuus esset vltra mare, iste F. statim spoliauit ipsum R. possessione omnium bonorũ Radulphi aui sui, quorum in possessione remansit, quia dicebat Agatham nepotẽ suã matrem ipsius R. nõ fuisse natam de legitimo matrimonio, vt 3. eod. causam quæ. & sic nec ipsi, nec R. eius filius debebat succedere Radulpho fratri eiusdem F. sed ipse F. vnde iste R. sic spoliatus ab F. auunculo suo impetrauit literas super restitutione sua ad istos Episcopos Londoñ. & Vigorneñ. & Exonieñ. sub hac forma, vt ante ingressũ principalis causæ deberent cognoscere super eo, quòd mater ipsius R. dicebatur de non legitimo matrimonio nata, ita tamen vt ante principalis causæ ingressum, deberent ei restituere hæreditatem aui sui: sed quia Rex turbatus, & motus fuit, quod Papa iudicium possessorium commiserat illis, reuocauit iudiciũ illud de restitutione, quod pertinet ad Regem, & mãdat, vt procedat super quæstione natiuitatis ipsius Agathæ, prout patet in littera: postea verò quia illi Episcopi forsitan non procedebant, ille impetrauit eandem causam committi Episcopis Exonieñ. Vigorneñ. & eidem Londoneñ. & quia F. habebat Episcopum Londoneñ. suspectum, fecit illum remoueri, & loco illius substitui Abbatem Hersodeñ. vt 3. de offic. deleg. causam quæ. & 3. eod. causam. & sic habes hic totam continentiam istarum decretalium, & hæc decretalis debet præcedere in titulo isto aliam Bern. Nota, quòd iurisdictio temporalis nõ pertinet ad Papam. Item Papa non intendit iura alicuius detrahere. Item de statu alicuius quæritur post eius decessum.

a *Hæc facti narratio Bernardi est, & in antiquis codicibus reperitur.*

† *Cap. 7. eo. tit. in 1. compilat. & post Concil. Latera. par. 33. cap. 4.*

¶ Idem Londoñ. & Vigorneñ. Episcopis.

¶ De causa ciuili inter Laicos nõ cognoscit Ecclesia: cognoscit tamen an quis sit de legitimo matrimonio natus.

CAP. VII.

a Causam [a] †, quæ inter R. & F. super eo, quòd mater dicti R. dicitur non fuisse de legitimo matrimonio nata, agitari dignoscitur, vobis commisimus terminandam. Verùm quia litteris nostris inseri fecimus, vt sæpefato R. possessionem omnium, quorum possessor extitit, quando auus suus proficiscendi Hierosolymam iter arripuit, ante principalis causæ ingressum faceretis restitui, si eadem possessione fuisset per violentiam spoliatus: Nos attendentes, quòd ad Regem [b] pertinet, non ad Ecclesiã de talibus possessionibus iudicare: ne videamur iuri Regis Anglorum detrahere, qui ipsarum iudicium ad se asserit pertinere: Fraternitati vestræ mandamus, quatenus Regi possessionum iudicium relinquentes, de causa principali, videlicet, vtrùm mater [c] prædicti R. de legitimo sit matrimonio nata, pleniùs cognoscatis, & causam huiusmodi terminetis: licèt incongruum [d] videatur, vt matrimonium genitricis [e] præfati R. impetatur, quod ea viuente non fuit (vt dicitur) impetitum.

¶ Idem Episcopo, & Archidiacono Vincentino.

¶ Si mulier per iudicium Ecclesiæ separata à primo, viuente illo contrahit secũdo, legitima erit proles, quam ex illo suscepit.

CAP. VIII.

Perlatum † est ad audientiam nostram, quod cùm H. ad partes Constantinopolitanas transisset [f], & ibi moram per decennium, & ampliùs faciens, ad I. vxorem suam non rediens †, ipsa apud bonæ memoriæ Vincentinum Episcopum, aduersus eum querelam deposuit: & quòd eum non posset diutius expectare, nihilominus allegauit. Episcopus verò sicut vir prouidus, & discretus, parentibus [g] viri mandauit, vt pro eo mitterent, & ipsum ad propria reuocarent: cúmque elapso lõgi temporis spatio † vir non remearet ad propria, Episcopus in conspectu Ecclesiæ auditis rationibus mulieris, inter eos sententiam diuortij promulgauit [h], & mulieri, vt alium duceret, facultatem indulsit.

¶ Ideóque mandamus, quatenus si constiterit, quòd Episcopus inter eos sententiam diuortij tulerit, filios, quos sustulit de alio, ad cuius copulam auctoritate prædicti Episcopi migrauit, legitimos iudicetis, eos hac occasione ab hæreditate non patientes excludi.

c *Moises si asseri Mops., iem fuisse papam, & figuram Papa.*

c ¶ Mater.] s. Agatha.

d ¶ Incõgruum.] Quia crimina morte extinguuntur. Cod. si reus vel accus. mor. fue. l. 1. & 2. & 3. 23. distin. quorundam. & 33. qu. 2. admonere. Et ideo post mortẽ nullus accusari potest, nisi in tribus casibus, vt de hæresi. 24. qu. 2. sane profertur: & fortè in crimine læsæ maiestatis propter bona & filios. arg. 6. q. 1. c. quarto. §. verùm. & c. si quis cum militibus. & hic, ratione bonorũ quæritur de delicto aliquorũ post mortem: scilicet vtrum Agatha fuerit nata de legitimo matrimonio: dicebatur enim nata de Anelina, & Radulpho: & modo quæritur, vtrùm inter eos fuerit legitimum matrimoniũ. Sic 3. eod. post. nat. molester. & de statu alicuius quandoque quæritur propter bona. C. de liberali causa, principaliter, & C. ne de statu defunctorum. l. quamuis. Bern.

† *Cap. 8. eo. tit. in 1. comp.* † *Cap. 8. eo. tit. in 1. comp. & post conc. Lat. part. 30. cap. 33.* † *Addo, quod dicitur ego longum temporis. vi. l. us. lator. fin. de vsuca. l. C. de prescript. ... g. temp.*

e ¶ Genitricis.] Id est, matrimonium de quo nata est Agatha genitrix præfati R. vt dixi, & non de matrimonio, de quo natus fuit R. quia nõ agitur de illo.

Perlatum est.] Sunt duæ partes. In prima facti narratio. In secunda commissio ibi, Ideoque, Abbas.

CASVS. Quidam H. nomine habens vxorẽ, ad partes Constantinopolitanas se transtulit: vbi per decẽ annos, & ampliùs morã faciens, ad vxorem suã nõ redijt: vnde ipsa corã diœcesano Episcopo, aduersus eũ querelã deposuit, & quia ipsum vlteriùs expectare nolebat, Episcopus mandauit parẽtibus, vt ipsum ad propria reuocarẽt: cũ ergo diutiùs expectatus fuisset, nec rediret, Episcopus auditis rationibus mulieris, inter eos sentẽtiã diuortij promulgauit, & dedit mulieri licentiã contrahẽdi cum alio: & sic auctoritate Ecclesiæ cõtraxit cum alio, de quo filios suscepit. Cõtra filios illos obijciebatur, quod nõ erãt legitimi, & ideo ab hæreditate paterna repellendi. Consultus Papa respõdet, & mãdat quibusdã, quatenus si cõstiterit, quod Episcopus inter eos sentẽtiã diuortij tulerit, filios quos de alio, ad cuius copulã auctoritate Ecclesiæ trãsiuit, sustulit, legitimos iudicẽt, & hac occasione nõ patiantur eos ab hæreditate repelli. No. quod filij nati de matrimonio auctoritate Ecclesiæ contracto legitimi sũt habẽdi, licèt matrimoniũ nõ fuerit legitimũ.

b *Similis gl. extat 3. de iudi. cap. nouit. verbo, Iurisdictionem: vbi de hoc articulo plenissimè scripsit Martinus, Nauarrus, & Turrecremata in c. cum ad verũ 96. d. & in summa de Ecclesia, lib. 2. c. 113. & 114. sed tene, quòd declarauit Bonifacius viij. in extrauag. vnam sanctam de maio. & obed.*

¶ Gl. seq. pro iurisdictione, quod sit distincta, all. 7. intra in contrarium alleg. 4. & ponit opi. Hu. & contrariũ Ala. & Tan. quam approbat.

b ¶ Ad Regem.] Et sic patet, quòd iurisdictio spiritualis, & temporalis distincta est, & diuisa. de consec. distin. 3. celebritatem, per vnam columnam: in fin. & in Authen. de fid. instru. circa prins. & in fin. & in Authen. de fid. instru. circa prins. iurisdictionem. arg. 3. eo. lator. & sic Papa non habet vtramque iurisdictionem. arg. 3. eo. lator. & 23. qu. 5. regum. & 8. dist. quo iure & 23. qu. 2. inter hæc. in fin. & 23. q. 4. quæsitum. argum. quod Papa intromittit se de hæreditate. arg. contra. 3. eod. c. 1. & 30. q. 3. præsens. In fi. 15. qu. 6. alius, & 24. qu. 1. loquitur. Hug. dixit, quòd imperator à solo Deo habet potestatem in teporalibus, Papa verò in spiritualibus, & sic diuisa est iurisdictio: prius enim fuit Imperator, quàm coronã reciperet à Papa, & gladius ab alium. 93. dist. legimus: quia ante fuit imperiũ,

f ¶ Transisset.] Causa euagãdi, secundũ Innocentiũ, vel in odium mulieris, vt sic staret impedita: & sic absentia fuit maliciosa, per quod nõ obstat, sed cõcordat. 3. vt lite non contestata. quoniam §. fin antem, & 3. de sponsalibus, de illis secundum Hostien. Ioan. And.

g ¶ Parentibus.] Et amicis similiter mittere debuit. ff. ex qui. cau. maio. in integ. restit. l. ergo. & edictũ publicè proponi debet, 3. de dolo, & contum. causam quæ. & cap. vlt. sed in hoc casu non est taliter procedendum, nisi se per contumaciam absentasset. 3. vt lite non contest. quoniam. §. porrò, & §. seq. Bernard.

¶ Glos. seq. quærit. arg. pro & contra solum respondens ad hoc cap.

h ¶ Promulgauit.] Probato impedimẽto perpetuo. Sed nũquid episcopus ille legitime processit lite nõ contest. arg. quòd sic. 3. ut. prox. c. 1. & 2 ...

d *Hæc notata ex lectura Ioan. Andr. properam irrepsit inter glossas, cum ... fit.*

illud factum videtur ex necessitate, ne ius mulieris periret. Sed contra ꝟ. vt lite non contest. c. quoniam. §. porrò. & §. sequ. cum hodie idem videtur. Sed verum episcopus bene, vel malè processerit, non quærebatur, sed tantum, verùm filij nati de alio viro, cum quo auctoritate episcopi cõtraxit, legitimi essent: & respondetur, quod sic, & non aliud. arg. ff. si quid in fr. au. patr. l. 1. §. si quid in fraudem. & quia de illo quæsitum non fuit, responsum non extitit. h. ꝟ. de elect. innotuit ad fin. & ideo filij illi legitimi erunt, quia ex auctoritate ecclesiæ, & publicè contraxit. ꝟ. e. c. 3. Ber.

a *Hæc lectio præsentium hic, Hispaniensis, Ioan. Andr. & recentiorum.*

¶ Idem Beluaceñ. Episcopo.

¶ Filij nati ex matrimonio clandestino per Ecclesiam approbato, sunt legitimi. hoc dicit inhærendo litera.

CAP. IX.

QVod † nobis: *& infrà.* ¶ Si qui autem de clandestino ᵃ matrimonio, postmodum ab Ecclesia comprobato, generati fuerint ᵇ, eos legitimos iudices filios, & hæredes.

† *Cap. 3. tit. de clandestina desp. at. int. compil. & post concil. Later. p. 50. cap. 7. vide illata in ea. cum inhibitio. ꝟ. de clã. despon.*

Q*Vod nobis.*] CASVS. Dicitur hic, quod nati de clandestino matrimonio postea per Ecclesiam approbato, iudicentur legitimi. Nota, quod ab initio non valuit, ex post facto conualescit. Item ratihabitio retrotrahitur.

a ¶ *De clandestino.*] Quot modis matrimonium dicatur clandestinum, dicitur ꝟ. *de clan. despon. cum inhibitio.*

b ¶ *Fuerint.*] Post approbationem matrimonium ab Ecclesia, seruata solennitate quæ tradit. ꝟ. *de clandest. desponsatione, cum inhibitio.* quia legitimi erunt, etiam si postea matrimonium separetur iusta de causa. Item si ante approbationem generati fuerunt de clandestino matrimonio ab Ecclesia non approbato, vel non seruata forma prædicta, contraxerũt: quia filij non excusantur, si contra matrimonium aliquid postea probetur, vt in prædicta constitutione, *cum inhibitio*, tales ergo filij, scilicet de clandestino matrimonio ante approbationem Ecclesiæ nati, post approbationem legitimi erunt. 32. *qu. 4. dicat aliquis. &* ꝟ. *eo. tanta arg.* si postea contra matrimonium aliquid non probetur: de quibus hoc intelligitur. ꝟ. *de clandestina desponsatio. c. 2.* cuius pars hæc est, *&* ꝟ. *eo. tanta.* Bernar.

† *Cap. 1. eo. tit. in 2. comp. Et de impedimento iustitiæ publicæ honestatis: item, quod diffiniuit conc. Trid. sess. 24. de reform. mat. c. 3. adde citatos in ea. ad audientiam. sup. de sponsal.*

Cre'stinos ᵹ Eboraceñ. Archiepiscopo.

¶ Nati ex matrimonio contracto contra publicæ honestatis iustitiam illegitimi sunt, & ab hæreditate parentum excludendi & tene menti hunc casum, quia sæpe per ignorantiam accidit.

CAP. X.

REferente ᶜ † nobis: *& infrà.* ¶ Fraternitati tuæ taliter respondemus: quòd publicæ honestatis iustitia prohibente, matrimonium inter eos contrahi non potuit, & contractum debuit separari ᵈ: ac per hoc cùm filij, nec per Ecclesiæ permissionem ᵉ, nec per paternam ignorantiam ᶠ excusentur, ad successionem bonorum paternorum non videntur aliquatenus admittendi.

R*Eferente.*]Si scientes inter se impedimentum, matrimoniũ contrahant, illegitima est proles eorũ. Primò ponitur consultatio. Secundò responsio ibi, *Fraternitati.* Abbas Siculus.

c ¶ *Referente.*] Casum ᵇ pone per illam. ꝟ. *de desponsatione impuberum. cap. duo pueri. sic:* Quidam contraxit sponsalia de futuro cum quadam: tandem illa mutata voluntate contraxit per verba de præsenti cum alio, & sic soluta fuerunt sponsalia priora: Ille verò qui sponsalia cum ea contraxerat, matrimonium cũ quadam consanguinea illius, ex certa scientia vtriusque contraxit: de tali matrimonio nati sunt filij. Quærebatur, an essent legitimi? Et respondetur, quòd non: quia publicæ honestatis iustitia impediente, non potuit esse matrimonium inter eos: nec ignorantia excusat eos, quia parentes scienter contraxerunt: nec dispensatio Ecclesiæ fuit secuta. Bernar. Nota, quòd publicæ honestatis iustitia impedit, & dirimit matrimonium. Item paterna ignorantia non excusat filios.

b *Hic casus Bernardiest, & in antiquis Gregorij codicibus reperitur.*

d ¶ *Separari.*]Sic patet, quòd impedimentum istud perpetuum est, ex quo impedit, & dirimit matrimonium iam contractum. sic ꝟ. *de sponsa. ad audientiam. & c. inuenis.*

¶ *Glo. seq. ponit duas lecturas.*

e ¶ *Permissionem.*] 1. Ecclesia non approbante tale matrimonium, vel permissionem, id est, dispensationem: quia postea Ecclesia cum eis non dispensauit, & per dispensationem Ecclesiæ approbatur matrimonium causa filiorum. ꝟ. *de consang. & affi. quia circa.* ꝗ. *eo. per venerabilem & 35. q. 8. c. 1.*

c *Quot modis legitimè nati legitimentur: vide per eos, quos cita in cap. proxime sequ. super glossa in verbo filium appellans.*

¶ *Glo. seq. ponit tres casus, & primum moderatur.*

f ¶ *Ignorantiam.*] Paterna etiam ignorantia vtriusque vel alterius tantùm excusat filios: sicut legitimat ᶜ eos. ꝗ. *eod. ex tenore. &* ꝟ. *ea. 1.* Item subsequens matrimonium. ꝟ. *eo. tanta, & c. 1.* Item legitimatio principis. ꝗ. *eod. per venerabilem.* hodie verò paterna ignorantia non excusat filios omissa illa solemnitate. ꝟ. *de clãdest. desp. c. cum inhibitio.* Ber.

P*Eruenit.*] Primò ponitur mulieris querela, super qua datur iudex: secundò instruitur super modo decidendi ibi, *Mandamus.* Abbas Sic.

¶ Idem.

¶ Ad docendum prolem illegitimã non sufficit probare impedimentum matrimonij, si fuit in facie Ecclesiæ contractum.

CAP. XI.

PEruenit. † sanè ad nos ex insinuatione L. viduæ, quòd cum inter G. patrem suum, & A. matrem illius, matrimonium fuisset legitimè celebratum, quandiu vixerunt, quietè permãserunt †; post illorum decessum quidam asserentes eam de non legitimo matrimonio fuisse susceptam, à paterna hæreditate, tanquam illegitimam amouere conantur: Mandamus itaque, quatenus si est ita ᵍ dictam viduã legitimam nuncietis.

CASVS. Quidam post mortẽ parentum Luciæ viduæ nitebantur eam remouere ab hæreditate paterna, dicentes eam non fuisse de legitimo matrimonio natã: ipsa verò dicebat, quòd inter G. patrẽ suũ, & A. matrẽ ipsius, matrimoniũ fuit legitimè celebratum, & quandiu vixerunt, quietè insimul permanserunt sine reclamatione: & ideo legitima debebat iudicari: vnde mulier significauit hoc domino Papæ: & ipse mandat quibusdã, quatenus si est ita, ipsam viduam legitimam debeant iudicare. Nota, quòd ex quo matrimonium in facie Ecclesiæ cõtractum est, & simul manẽt tanquã vir, & vxor, filij inde nati legitimi debent iudicari.

† *Cap. 2. eo. ti. in 2. comp.*

† *Permanserunt.*

¶ *Glo. seq. signat contrariũ: ponit duas opiniones & soluit: & iterum signat contrarium, & soluit.*

¶ Innocentius III.

¶ Statur dicto testium, qui probãt aliquem legitimum, licet fama viciniæ, & tractatus parentum habeat contrarium.

CAP. XII.

PEr † tuas litteras intimasti, quòd R. ex muliere, quam secundùm opinionem maioris partis viciniæ in concubinam habebat, prole suscepta, quandam pòst, & aliam ea

g ¶ *Si est ita.*] arg. contra ꝟ. *eo. causam quæ.* ibi mandatur inquiri de matrimonio post mortẽ coniugũ; hic autem videtur denegari. Ala. dicit, quòd hic lapsum erat quinquennium à morte coniugum; ibi non. *arg. ff. ne de statu defun. l. 1. & 2. & C. eod. tit. si te qui. & per totum.* Vel hic mater dicebatur nata de non legitimo matrimonio impediente statu: vnde post mortẽ quæri nõ debet. Sed hoc est diuinare ᵈ. Vnde dicimus, quòd ex quo constat matrimonium in facie Ecclesiæ contractum, & bona fide filij legitimi sunt, vt hic: & ideo dicit: Si est ita, quòd legitimè contractum sit: & hæc mulier probare debet, & sic intelligitur, quod dicitur: sed ibi non constabat de matrimonio: quia dicebatur, quòd Agatha nata fuit eo tempore, quo Anelina mater eius habebat alium virum, & hoc aduersarius probare debebat, vt ꝟ. *eo. causam quæ.* & hic nõ negatur, quin alia pars possit probare contrarium, si voluerit: vnde si nihil probat, eo ipso quòd parentes istius in facie Ecclesiæ contraxerunt, & approbante ecclesia simul fuerunt vsque ad mortem, præsumitur legitimum matrimonium inter eos: quare filij legitimi sunt habendi, quousque contrarium ostendatur. Aliud contrariũ fortius signatur. ꝟ. *eod. lator. &* ꝟ. *de ordin. cog. tuam.* ibi ille qui opponit aduersus legitimo natum, debet hoc probare; hic contra, quod videtur iniquum. Potest dici, quòd hic non cõstabat de matrimonio parentum istius viduæ, nec erat cõmunis opinio, quòd illi fuissent legitimè coniuncti: & ideo mulier debet probare narrationem suam. vnde dicit Papa: Si est ita. *arg. ad prædicta.* ꝗ *cap. prox.*

† *Cap. 1. eod. tit. in 3. comp. Et de materia tex. & glo. latissimè hic pra aliis agit Praepositus.*

d *Intellectus autem diuinatorij reijciendi sunt à legibus, nisi cùm valde vrget contra rectas, vt in l. 1. in si. ff. de coniug. & gu[...] ex sententia Bartol. ibi citatis.*

P*Er tuas.* In prima ponitur consultatio. In secunda responsio ibi. *Nos autem.* Abbas Siculus.

CASVS. Quidã R. nomine, quandã habebat cõcubinã secundũ opinionem maioris partis viciniæ: de qua filiũ suscepit, & postmodũ ea dimissa, aliam accepit in vxorẽ: & illa concubina aliũ in maritũ, processu temporis idẽ R. in præsentia multorũ firmauit proprio iuramento, quòd illam, quam videbatur habere prò cõcubina, affidauerat, quòd eã haberet in vxorem, & post fidem datã prolẽ suscepit ex illa. Tandẽ cũ ageret in extremis, illum, quẽ susceperat ex illa, legitimũ filiũ appellans hæredẽ sibi instituit. Sed cũ dubitaretur, vtrũ filius sic susceptus esset legitimus hæres ipsius, cõmissum fuit cuidã iudici, vt de hoc cognosceret: iudex præter illud, quod ex quadã decretali Alexãdri habetur, vbi dicitur: quòd stãdũ est verbo viri, & mulieris, testes recepit à filio prædicti R. inductos, quilibet probauit, quòd dictus R. ma-

tré ipsius affidauerat, antequã illũ suscepisset ex ea: & ita illum nũcupauit legitimũ hæredē ipsius R. dubitatũ fuit postea an dictus iudex legitimè processisset? Cõsultus Papa, rñdes eidē iudici considerans ꝙ plus est, quod in veritate agitur, quàm quod simulatè cõcipitur, licet R. videatur ipso facto matrimoniũ denegasse, quod inter eos fuerat celebratũ, cũ ad alia vota transiuit: tamen quia desponsatio per testes legitimos probata fuit, siue per verba de præsenti, siue per verba de futuro carnali copula subsecuta fuerit celebrata: nõ tã innitentes decretali Alexandri: quæ in casu dissimili loquitur quàm inductis probationibus, rñdet Papa iudicem legitimè processisse, eius sententiam cõfirmans. Nota, quòd veritas opinioni præfertur. Itẽ filij de matrimonio præsumpto suscepti, legitimi sunt.

defuncta, duxit in vxorē: & ea [a], de qua prolem susceperat, virum sibi alium copulauit: processu verò temporis idem R. in præsentia multorum, firmauit proprio iuramento, quòd eam, quã habere visus fuerat concubinam, priùs affidauerat [b] in vxorem, quàm ex ea [c] filium genuisset: & postea cùm † ageret in extremis, eum, quem ex ea susceperat, in testamento hæredem instituens, legitimum filium appellauit [d] †. Cùm autem tuæ inquisitioni fuisset commissum [e], an filius sic susceptus, legitimus esset heres ipsius R. & ad eius patrimonium admittendus: tu præter id, quod ex quadam decretali [f] bonæ memoriæ Alexandri Papæ prædecessoris nostri, standum esse super hoc verbo viri, & mulieris credebas: receptis testibus à filio eiusdem R. productis, quibus legitimè comprobauit [g] prædictum R. matrem suam in capella sancti Sergij affidasse [h], cum ipsius R. hæredem esse legitimum iudicasti.

¶ Nos autem attendentes, quòd plus est, quod in veritate agitur [i], quàm quod simulatè cõcipitur; licèt dictus R. cùm ea dimissa, quam vt concubinã habuerat, ad alia vota transiuerit † videatur ipso facto [k] matrimonium, quod inter eos celebratum fuerat, denegasse; quia tamen desponsatio per testes legitimos cõprobata, eos matrimonialiter fuisse coniunctos ostendit; siue desponsatio ipsa fuerit de præsenti, vt per cõsensum legitimum per verba de præsenti expressum, copula matrimonii inter eos fuerit celebrata; siue per verba de futuro carnali copula subsecuta; non tam decretali dicti prædecessoris nostri, quæ in casu dissimili [l] loquitur, quàm inductis probationibus innitẽtes, te processisse legitimè respondemus, sentẽtiam tuam auctoritate Apostolica confirmantes.

Idem nobili viro G. Montis Pessulani.

¶ *In terris Ecclesiæ Papa potest libere illegitimos legitimare; in terris verò alienis non, nisi ex causis multũ arduis, vel nisi in spiritualibus: tunc tamẽ indirectè, & per quandã consequentiam intelligitur legitimare, etiam quoad temporalia: hoc tamen vltimum non est sine scrupulo hoc dicit secũdum intellectum, qui placet Panormitano, & est caput difficile, & multum famosum.*

CAP. XIII.

PEr † venerabilem fratrem nostrum Arelateñ. Archi-

a ¶ *Ea.*] I. [a] vxore, quã duxit, illa concubina dimissa.

b ¶ *Affidauerat.*] Id est fidem dederat, quòd eam duceret in vxorem.

c ¶ *Ex ea.*] Quam affidauerat.

d ¶ *Filium appellauit.*] Eo ipso, ꝙ quis filium naturalem in extrema volũtate nominat filiũ & hæredē instituit, intelligitur cũ legitimasse [b]. *C. de natu. lib. Aut. istã si quis.* Et hoc intellige, si aliàs legitimos non habet. *in Authent. quib. mod. nat. effi. l. §. si verò non habens. col. 6.* Item si pater offerat filiũ naturalem imperatori, & fiat curialis, legitimus erit. *in Authent. quib. mod. nat. effi. sui. §. si quis verò. coll. 7.* Item si nullo alio filio existente, ipse filius naturalis patre defuncto, offerat seipsum curiæ, legitimus efficitur. *in Auth. ead. tit. §. 1. & §. si quis verò.* Item si pater filium naturalem in publico instrumento, vel cum subscriptione testium nominauit filium, nec adiecit naturalem, legitimus est. *in Authen. vt lic. ma. & auiæ. §. ad hoc. coll. 8.* Item est hic arg. quòd ex sola nominatione aliquis acquirit ius. *32. q. 4. dicat aliquis. & arg. ẽ. de præsumpt. illud. & ẽ. de proba. per tuas. Insti. de adoptio. §. vlt. & ff. de proba. l. vlt. ar. contra 2. q. 1. mul. in fi. 27. q. 2. inuenta 23. q. 4. forte. C. de proba. neque. & l. non epistolis & C. de lib. cau. l. iubemus.* De hoc dictum fuit *ẽ. eo. transmissæ.*

e ¶ *Cõmissum.*] Id est, à iudice seculari causa filiationis fuit huic remissa. *arg. ẽ. ex latere.* Vel fortè à Papa fuit ei causa commissa.

f ¶ *Ex quadam decretali.* *sũ. eo. transmissæ.*

g ¶ *Cõprobauit.*] Sic videtur, quòd aliquis possit probare se filiũ alicuius. *ẽ. de fil. presby. Michael.* de hoc dicitur *ẽ. e. transmissæ.*

h ¶ *Affidasse.*] Supple, antequam ipsum suscepisset ex ea: vnde postea per carnalem copulam subsequentem, fuit matrimoniũ præsumptum inductum: contra quam præsumptionem non admittitur probatio in contrarium. *ẽ. de spons. is qui.* aliàs si simpliciter probasset, quod eam affidasset, non determinando tempus, insufficiens fuisset talis probatio. *ẽ. de probat. in præsentia. ẽ. de condi. appo. per tuas.*

i ¶ *Agitur.*] *Cõ plus val.* quod agitur per totũ, in rubro, & nigro.

k ¶ *Ipso facto.*] Sicut ipso facto negatur matrimonium, sic & ipso facto renũtiatur matrimonio spirituali, siue priuilegio cler. *ẽ. de vita & hone. cle. cap. vlt.* sic opere contrario, vel facto negamus Christ. *22. q. vlt. cauete. & 11. q. 3. existimans.* & sic præsumitur, quod à primo odio recessit. *33. q. 1. requisisti. q. 2. c. 1.*

l ¶ *In casu dissimili.*] Nam ibi parentes testificabantur contra illum, qui dicebat se eorum filium, hic verò pro ipso filio: & ita multum prodest filio dictum parentum. *ff. de proba. & ff. de lib. agno. l. 1. §. Iulianus. & ẽ. de præsump. afferte. & C. de rei vxor. act. l. vnica. § si licat. & ff. de probat. l. vltim. ff. ad Carbo. l. 1. §. si quis & l. quod Labeo.* Io.

PEr venerabilem Post Abbatem. Ioan. Andr. summa sic: Papa non legitimat in temporalibus alienæ iurisdictioni subiectos. h. d. Diuiditur principaliter in duas partes. In prima petitio. In secunda responsio, ibi, *Quod autem.* Secunda tot diuiditur in quatuor. In prima probat quinque rationibus, quod dispẽsationẽ petitam facere potest. In secunda ibi, *Videbatur.* ponit similitudinem, quam inducebat petitor, quã quinq; rationibus improb. In tertia ibi, *Rationib.* probat auctoritate veteris Testamenti, & noui, quod vbique terrarum certis ex causis inter Christianos potest se Papa de temporalibus intromittere. In quarta ibi. *Licet.* petitionem exaudire noluit, quia omnis lex contradicebat Abb. Siculus.

CASVS. Nobilis vir G. de Monte Pessulano, legitima sua vxore exclusa, aliam superduxit, de qua filios suscepit: tandem per Archiepiscopum Arelateñ. petiit à domino Papa, vt filios suos legitimaret, quatenus eis natalium obiectio, seu exceptio nõ noceret, quò minus sibi succederẽt: quod dispensare possit, ostedit pluribus rationibus. Primò sic: Apostolica sedes diuersis causis inspectis dispensauit cum quibusdam minus legitimè genitis, non solum naturalibus, sed etiam adulterinis, vt possent in Episcopos promoueri: multo fortiùs videtur, vt eos ad actus legitimare possit seculares, præcipuè vbi superiorem alium præter Romanum Pontificem non cognoscant, qui legitimandi habeat potestatem: quia quod potest in maiori, multò magis potest in minori. Secundò probat idem per simile tale: eo enim ipso, quòd aliquis ad dignitatem Episcopalem promouetur, eximitur à patria potestate. Præterea si Episcopus scienter seruum alterius in presbyterum ordinaret, liber efficitur, licet ordinator satisfacere Domino teneatur: monstruosum enim videretur, vt qui ad actus spirituales legitimus sit et ad actus seculares illegitimus remaneret. Vnde eo ipso quod in spiritualibus dispensatur, per consequentiam intelligitur in temporalibus dispensatum. Sed in patrimonio beati Petri illud potest Apostolica sedes libere facere, in quo summi principis obtinet potestatem. Tertiò etiam videbatur ex hoc posse trahere audaciam postulandi: quia Rex Franciæ Reginam Francorum vxorem suam dimisit, & aliam superduxit, ex qua filios suscepit (sicut & iste nobilis) cum quibus Papa dispensauit; sic cum filiis istius nobilis poterat dispensare. Postmodum respondet Papa ad id, quod dictum est, quòd dispensauit cum filiis Regis Franciæ dicens, quod res illa non similis, sed valdè dissimilis inuenitur: Rex enim Franciæ à Regina fuit per Legatum sedis Apostolicæ per sententiam separatus; sed iste nobilis temeritate propria vxorem suam deiecit; & Rex Franciæ antequam ad eum prohibitio perueniret de non contrahendo cum alia, superduxit aliam, ex qua filios suscepit: sed iste nobilis in contemptum Ecclesiæ aliam superduxit: præterea Rex Franciæ circa matrimonium impedimentum affinitatis obiecit, & coram Legato testes induxit, qui sententiam tulit, quæ reprobata fuit propter iudiciarium ordinem non seruatum: iste nihil obiecit, propter quod separari deberet: & vtrùm filij Regis legitimi fuerint, vel illegitimi, potest non immeritò dubitari, quandiu pendet quæstio affinitatis oppositæ: quia si affinitas opposita approbata fuerit, apparebit, quòd illa non fuit vxor regis, & ita per consequens alia legitima apparebit, & ita filij legitimi fuerunt. Præterea cùm Rex superiorem in temporalibus nullum habeat, sine iniuria alicuius se poterat sedi Apostolicæ subiicere, in quo videri

† dam.

† *Præter Doctores hic vide Panor. in c. fin. de mutui pe titio. & Ias. in l. neque professio. C. de sest.*

a *Hæc glos. nec est Bernardi, nec habetur in vetustis codicibus.*

b *Ex hac gl. habes varios modos, quibus illegitimè nati legitimãtur: his & alios recenset late Cassanæus super consuetudines ducatus Burgundiæ Rubric. 8. des successions des Bastards. in §. 3. in tc. ab in testat. & Socin. lib. 4. sen. d. 41 q. 2. a 4.*

† *transiuit.*

c *Hæc dissimilitudo parum valet. nam si credimus negãti, quare non confitenti? sed dic, quod ibi negabatur filiatio, hic quaritur. Item hic factum contradicebat verbo. ibi secus. Item hic assertio viri tantùm: ibi viri, & mulieris. Ioan. Andr.*

† *Cap. am. 1 in 3. comp. Et de materia nat. & legit. præter Doctores hic, vide Cov. in epitome 4. decret. par. 2. c. 8. § 6. 8.*

episcopum [a] tua nobis humilitas supplicauit, vt filios tuos legitimationis dignaremur titulo decorare, quatenus eis, quò minùs tibi succederent, natalium obiectio non noceret. Quod autem super hoc Apostolica sedes plenam habeat potestatem [b], ex illo videtur, quod diuersis causis inspectis, cum quibusdam minus legitimè genitis, non naturalibus [c] † tantùm, sed adulterinis [d] etiã dispensauit, sic ad actus spũales illos legitimans, vt possint in Episcopos promoueri: ex quo verisimilius creditur, & probabilius reputatur, vt eos ad actus legitimare valeat seculares: præsertim [e] si præter Romanos Pontifices inter homines superiorem [f] alium non cognoscãt, qui legitimãdi habeat potestatem: quia cùm maior in spiritualibus tam prouidentia, quàm auctoritas, & idoneitas requiratur [g]: quod in maiori conceditur, licitũ esse videtur & † in minori [h]. Per simile quoq; id videtur posse probari, cum eo ipso, quòd aliquis ad apicẽ Episcopalis dignitatis attollitur, eximitur à patria potestate [i]. Præterea etiamsi simplex Episcopus, scienter seruum alterius in Presbyterum ordinaret [k], licèt ordinator satisfacere Domino teneretur, ordinatus tamen iugum euaderet seruitutis: videretur † siquidem monstruosum: vt qui legitimus ad spirituales fieret actiones, circa seculares actus illegitimus remaneret. Vnde cùm in spiritualibus dispensetur †, consequẽter intelligitur in temporalibus dispensatum. Id autẽ in patrimonio beati Petri [l] liberè potest Apostolica sedes efficere, in quo & summi Pontificis auctoritatem exercet, & summi Principis exequitur potestatem. ¶ Videbatur autem ex eo trahere maiorem audaciam postulandi, quòd cùm Rex Francorum I. Reginam dimiserit, & ex alia postmodum superducta puerum susceperit, & puellam, & tu similiter exclusa legitima, superduxeris aliam, ex qua filios suscepisti: sicut cum filiis Regis eiusdem, sic cum tuis credebatur de benignitate Apostolicæ sedis dispensandum. Verùm si veritas diligenter inspicitur, non res similis, sed valde dissimilis inuenitur: nam Rex ipse à Regina per Remen. Archiepiscopum Apostolicæ sedis Legatum, fuit per sententiã [m] separatus: tu verò vxorem tuam à temeritate propria separasti [n]. Ipse quoque priusquam ad eum prohibitio de non contrahendo cum altera peruenisset, aliam superduxit, ex qua prolem geminam noscitur suscepisse: sed tu in contemptum Ecclesiæ, aliam superducere attentasti. Præterea, Rex ipse contra matrimonium impedimentum affinitatis obiecit, & coram præfato Archiepiscopo testes induxit, cuius sententia, quia cassata fuit solummodò propter iudiciariũ ordinem non seruatum [o]: Nos

videri posset aliquibus, quòd per seipsum, non tanquam pater cum filiis, sed tanquam princeps cum subditis posset dispensare. Iste ergo nobilis alij erat subiectus. Istis ergo rationibus consideratis Papa dispensauit cum filiis Regis Franciæ, causam trahens tam ex veteri Testamento, quam ex nouo: quia non solum in patrimonio beati Petri, in quo plenã habet potestatem in temporalibus, verumetiã in aliis regionibus, certis causis inspectis casualiter iurisdictionẽ temporalem exerceret, & hoc ostendit per legẽ veteris Testamenti. Si d difficile, & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris inter sanguinẽ, & sanguinem, causam, & causam, leprã, & leprã, & iudiciũ inter portas videris variari, venies ad sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem, qui fuerit illo tẽpore, qui iudicabunt tibi iudicij veritatem. Tandẽ exponit auctoritatem Deuteronomij, qd intelligẽdum sit per eam: exposita auctoritate veteris Testamenti, dicit Papa, licèt cum filiis Regis, de quib. ab initio dubitabatur, an legitimi fuerint, duximus dispensandũ: quia tamen tam lex Mosaica, quàm canonica sobolem ex adulterio susceptam detestatur, dicente Dño, q mãseres, & spurij vsque ad decimam generationem nõ intrabunt Ecclesiam, & canõ vetat tales ad sacros ordines promoueri, & secũdum leges à paterna hæreditate repelli debẽt, & denegari alimẽta, etiam petitioni istius nobilis nõ duximus annuẽdum. Nota, q in causa matrimonali, vbi agitur de fœdere matrimonij, ordo iudiciarius est seruandus, aliàs non tenet sententia. Item matrimonium, quod nõ tenet, nõ impedit aliud matrimonium, quod de iure potest valere, cùm postea cõstiterit, q primũ nullum fuit, & filij de secũdo nati legitimi sunt. Item aliquis facit aliquid cum filiis non tanquàm pater, sed tamquàm Rex. Item Papa potest legitimare ad ambos actus, spirituales & temporales: vbi habet vtrãque iurisdictionẽ. Item in certis casibus iurisdictionem tẽporalẽ potest exercere in aliena temporali iurisdictione. Item excommunicatus, mortuus reputatur. Itẽ spurij ad sacros ordines nõ debẽt promoueri, & secundùm leges non succedunt, quibus etiam alimenta negantur.

¶ *Glo. seq. soluit contrarium.*

a ¶ *Arelaten. Archiepiscopum.*] Nunc: olim fuit sedes episcopalis, vt 3. q. 3. *Artaldus.* & fuit suffraganeus Narbonensis, vt ibi.

¶ *Glossa sequens ventilatur per quæstionem, an Papa quoad successionem legitimet, argu. quod non. ponit opinionem Ioannis, soluit contrarium, & subdit tertiam opinionem.*

b ¶ *Habeat potestatem.*] Ex eo enim q legitimat aliquẽ in spiritualib. per cõsequẽtiam & in tẽporalibus, prout ipse Papa argumentatur hìc: propter hoc tamen, q legitimat aliquem in spiritualibus, non probatur, quod habeat iurisdictionẽ in temporalibus: legitimare enim pertinet ad voluntariam iurisdictionem. *ff. de officio proconsulis. l. 2. item quia ad Papam nihil spectat de temporalibus. ī. eod. causam quæ. & c. lator. & ī. de iud. nouit. nisi in casibus. ī. de foro compe. licet. & c. ex tenore, vt ibi dicitur.* & sic videtur, quòd Papa quoad temporalia legitimare non possit, vbi non habet temporalem iurisdictionem. Ad hoc dixit Ioannes, quod dominus Papa non habet potestatem legitimãdi in temporalibus: sed eo ipso, q legitimat aliquem quoad spiritualia, per consequens legitimat eũ quoad temporalia, quæ sunt minus digna, & sic legitimat per cõsequẽtiã, sed nõ directè: sæpe enim permittitur aliquid indirectè, quod non permittitur directè, *arg. 4. q. 3. c. si testes. §. item. respon. & ff. de auctor. tutor. l. 1.* Ioãnes adhæsit allegationi, quam posuit hìc dominus Papa: sed contrarium credo, scilicet quod dominus Papa non possit legitimare aliquẽ quantũ ad hoc, vt succedat in hæreditate tanquam legitimus hæres, qui non sit: dico de sua iurisdictione tẽporali, sic enim esset mittere falcem in messem alienam, & vsurpare alienam iurisdictionem: quod esse non debet. *ī. de iudi. nouit. & 6. q. 3. scriptum est.* & priuare aliquem iure succedẽdi: vnde credo, q non possit legitimare nisi quoad actus spirituales: tamen quidã legitimationem extendũt ad honores seculares, vt per hoc intelligatur esse legitimatus, vt possit esse iudex, habere huiusmodi honores temporales, quos aliàs habere non posset: & in hac sẽtẽtia fuerunt Laurẽtius, Vincentius & Tancredus.

c ¶ *Non naturalibus.*] Naturales largè omnes appellantur, præter adoptiuos, & spirituales. *30. quæst. 3. §. 1.* plerunque enim illi tantùm qui ex liberis concubinis nascuntur, vt hic, *& 32. q. 4. liberi.*

d ¶ *Adulterinis.*] Vt puta filiis presbyterorum, qui cùm fornicantur, adulterantur, cùm sint quasi mariti ecclesiarum, *vt 56. dist. Cenomanensem.*

e ¶ *Præsertim.*] Id est, maxime, secundùm Io. secundùm alios, præsertim, id est, tantum.

f ¶ *Superiorem.*] Papa enim super omnes est. *96. dist. duo sunt, & 9. quæst. 3. cuncta, & suprà de maioritate, & obedientia. solitæ.*

g ¶ *Requiratur.*] Supple, quantum ad temporalia.

h ¶ *In minori.*] *95. dist. illud. 16. q. 2. ca. 2. & ī. de deci. ex parte.* Et econuerso cui interdicitur minus, & maius interdictum esse videtur. *ī. de sententia excommun. cum illorum. & 74. dist. gesta. & ff. de ser. exportandis. error. §. cui. & ff. de interdict. & relegat. l. relegatorum. §. solet.*

i ¶ *A patria potestate.*] *53. dist. cap. si seruus. & in Authen. const. quæ de dig. lib. fil. à pa. po. §. palam. coll. 6.*

k ¶ *Ordinaret.*] *54. dist. si seruus absente. & c. ex antiquis.*

l ¶ *Beati Petri.*] Dicebat Ioan. maximè. Sed tu dic, tantùm, vt dixi ī. quia quoad forum seculare non potest legitimare, nisi princeps ei permitteret: in seruo scienter ordinato secus est, sed ipse tenetur Domino satisfacere, vt hìc dicitur.

m ¶ *Per sententiam.*] Cui standum erat, donec in contrarium probaretur, *suprà. de re iud. sicut & suprà de renun. in præsentia.* licèt iniqua *ff. de inst. & iure. l. penul. §. 1. & ff. de reg. iur. res iudicata.*

n ¶ *Separasti.*] Quod facere non debuit, etiamsi causa esset manifesta. *ī. de diuor. porrò.* cùm talis separatio sit pœna, quæ non debet inferri nisi per iudicem [b]. *53. q. 2. fine. §. in hoc.*

¶ *Glos. seq. signat contrarium, & soluit.*

o ¶ *Iudiciarium ordinem non seruatum.*] *vt 2. q. 6. c. ei qui. §. diffinitiua. & arg. ī. de proba. quoniam. & ī. de elect. dudum. & ī. vt lite non contesta. accedens. arg. contra. ī. vt lite non conte. cap. 1.*

† *Qui dicãtur filij naturales, adulterini spurij, & alij illegitimè nati, quouis nomine appellẽtur, vide, plenè per Illustrissimũ Cardinalem Paleotũ in l. de nothis, & spuriis filijs.*

† *Aliàs: etiam in minori.*

† *videtur.*

† *dispensatur.*

a *De materia huius glossæ in simili disputatione vide Præpositũ, Turrecr. & alios in c. si quis. 61. & Hieronymũ Gigãtem in tract. de crimine læsæ maiestatis l. 3. tit. de pœnis, quas filij sustinent. c. 12.*

b *Adde, & ecclesiast. concil. Triden. s. 24. de refor. matri. de sacramento matrimonij, cano. 12.*

& c. quoniam. §. 1. vbi dicitur, quod ordo iudiciarius non vsquequaque seruatur in causis matrimonialibus. sed hic cassata fuit propter hoc sententia. Illa contraria intelliguntur, quādo altera pars est absens per contumaciam: tunc enim ordo iuris non seruatur per omnia, immo testes recipiunt lite non contestata, & fertur sententia propter periculum fornicationis, *vt in c. quoniam*: sed vbi altera pars non est absens, sed præsens vtraque pars, debet ordo iuris seruari: alias non valet sententia, vt hic. Et dic, cassata, id est, cassa, & irrita nunciata, *vt c. accedens. s. vt lite non contest.*

post restitutionem Reginæ, alios cognitores duximus deputandos: tu verò vxori tuę nihil quod diuortium induceret obiecisti: cùm etsi fides tori sit vnum de tribus † bonis coniugij [a], non tamen ipsius violatio coniugale vinculum violasset [b]. De filiis ergo eiusdem Regis, vtrum legitimi, vel illegitimi fuerint, quandiu pendet quæstio affinitatis obiectæ, potest non immeritò dubitari [c]. Nam si affinitas fuerit comprobata [d], prædictam Reginam non esse Regis coniugem apparebit, & per consequens alia videbitur sibi legitimè copulata, & filios ei legitimos peperisse. Insuper cum Rex superiorem in temporalibus minimè recognoscat [e], sine iuris alterius læsione in eo se iurisdictioni nostræ subiicere potuit [f]; in quo videretur aliquibus, quòd per seipsum (non tanquam pater cum filiis, sed tanquam [g] princeps cum subditis †) potuit dispensare: tu autem nosceris aliis subiacere. *& infra.*

¶ Rationibus igitur his inductis Regi [h] gratiā fecimus requisiti: causam tam ex veteri, quàm ex nouo Testamento trahentes: quòd non solùm in Ecclesiæ patrimonio [i], (super quo plenam temporalibus gerimus potestatem) verumetiam in aliis regionibus, certis [k] causis inspectis, temporalem iurisdictionem casualiter exercemus: non quòd alieno iuri præiudicare velimus, sed quia sicut in Deuteronomio continetur: [Si † difficile, & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris inter sanguinē [l], & sanguinem, causam, & causā, lepram & lepram, & iudicium inter portas videris variari [m]; venies ad Sacerdotes [n] Leuitici generis, & ad Iudicem, qui fuerit illo tempore: qui indicabunt tibi iudicij veritatem: & facies, quæcunque dixerint, qui præsunt loco, quem elegerit Dominus, sequerisque eorum sententiam. Qui autem superbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, decreto Iudicis morietur.] Sanè [o] cùm Deuteronomium lex secunda interpretetur, ex vi vocabuli [p] comprobatur, vt quod ibi decernitur, in nouo Testamento debeat obseruari. Locus enim, quem elegit Dominus, Apostolica sedes esse cognoscitur. Cùm enim Petrus vrbem fugiens † exiuisset, volens eum Dominus ad locum, quem elegerat, reuocare, interrogatus ab eo, Domine quò vadis? respondit: Venio Romā iterū crucifigi: quod † intelligens pro se dictum ad locū ipsum protinus est reuersus [q]. ¶ Sunt autem Sacerdotes Leuitici generis fratres nostri, qui nobis iure Leuitico, in executione Sacerdotalis officij coadiutores existunt. Is verò super eos Sacerdos siue Iudex existit: cui Dominus, inquit, in Petro: [Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis.] Eius vicarius, qui est Sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech, cōstitutus à Deo Iudex viuorum, & mortuorum. Tria quippe distinguit iudicia: Primùm inter sanguinem, & sanguinem [r], per quod criminale intelligitur, & ciuile [s]. Vltimum inter lepram, & lepram, per quod Ecclesiasticum, & criminale [t] notatur. Medium [u] inter causam, & causam, quod ad vtrumque refertur, tam Ecclesiasticum, quàm ciuile: in qui-

a ¶ *De tribus bonis coniugij.*] Nota [b], quod tria sunt bona matrimonij, vt hic dicit, sc. fides, proles, & sacramentum *27. q. 2. omne itaque. 32. q. 1. non enim in sola.* Fides, quia nullum adulterium dicitur fides tori cōiugalis, *vt c. non enim.* Proles, id est, ipse Deus. Sacramentum, quia nullum debet esse diuortium, *vt c. omne.* Vbi alterum istorum non seruatur, frangitur lex matrimonij. Iste nō seruauit ista tria, scilicet fidem, quia cum alia adulterium commisit, sed Rex Frāciæ non fecit hoc propter sententiam: & quamuis fides non seruetur, matrimonium tamen durat, vt hic dicitur.

b ¶ *Violasset.*] i. dissoluisset: quia in nullo casu soluitur matrimonium post carnalē copulam nisi in casibus, *j. de diuor. gaudemus.*

¶ *Glo. seq. recitatur per quæstionem.*

c ¶ *Dubitari.*] Et sic ex futuro euentu pendet, an sint iudicandi legitimi. *ar. s. de frig. & malefi. c. fraternitatis. in fi.* Sed certe contrarium videtur, si secundùm matrimonium contractum fuit auctoritate Ecclesiæ ex vi sententiæ latæ, & toleratum fuit: lite pendente super primo, filij legitimi erunt. *s. eo perlatum, & c. cum inter, & c. referente arg.* & ita sine aliqua dispensatione legitimi erunt.

d ¶ *Comprobata.*] Maximè: quia etsi non fuerit cōprobata, & restituatur viro, nihilominus proles legitima erit nata ex secunda vxore, quam auctoritate Ecclesiæ recipit post sententiā latam: vt *dixi in prox. no.* sed non est verum: quia sententia non tenuit propter ordinem non seruatum, & ideo necessaria esset dispensatio, si non probaretur affinitas.

e ¶ *Minimè recognoscat.*] De facto, de iure tamen subest Romano imperio. *7. q. 1. in apibus.* De hoc dicitur *s. de elec. per venerabilem.*

f ¶ *Subiicere potuit.*] *ff. de iurisd. om. iud. est receptum.*

g ¶ *Tanquam princeps.*] Nota, quòd facit aliquid non tanquam Rex *vt s. de elect. quod sicut. §. penult. & c. cum inter canonicos: & c. cum inter vniuersas. & 23. q. 4. si Ecclesia. in fine. & ff. de adop. si consul. §. 1. & ff. quod cuiusque vni. inter eorum. §. 1.* & ita Rex erit hic actor, & iudex proprij facti. & licet forte Rex hoc facere possit, melius tamen facit, si abstinet à talibus. *ff. de offic. procon. ne quicquam*, ne videatur præstare auctoritatem suo proprio facto: *vt s. de instit. c. vlt. & s. de iure patro. per tuas. Ioan.*

h ¶ *Regi gratiam.*] Quia non potuit Rex legitimare filium suum, licet posset alienum: vel quia licet eum posset legitimare, vt subditum, scilicet vt succederet alij, non tamē vt succederet sibi, *arg. 8 q. 1. in scripturis. & 34 q. 1 didicimus.* immo videtur, quòd ipso iure legitimi erant, cùm nati fuissent de matrimonio auctoritate Ecclesiæ cōtracto; sed non est ita: *vt s. dictum est in notula maxime.*

i ¶ *Patrimonio.*] Illos tantum de patrimonio suo legitimare potest: vt dictum est supra.

k ¶ *Certis causis.*] s. cùm requirimur. & hoc probatur auctoritate Deute. s. cum variatū est inter iudices, siue ambiguum, tūc recurrit ad iudicium Ecclesiæ: *vt j. sequitur & licet ex certis causis*, non ideo est ordinarius quoad temporalia. *s. de offi. ord. pastoralis. in respon. sed casualiter* vt dicit littera *s. de fo. compe. licet. c. ex tenore. & ex parte.* Et ita est hic arg. de iurisdictione dilatata, *s. eod. causam quæ. vbi de hoc. & s. de iudic. nouit. & s. de appella. si duobus.*

l ¶ *Inter sanguinem.*] Hæc verba exponuntur infertius.

m ¶ *Videris variari.*] Inter iudices, siue sapientes.

n ¶ *Veniens ad Sacerdotes.*] Arg. quod ex defectu iudicis secularis recurritur ad ecclesiasticum. *s. de fo. compet. licet. & 23 q. 5 administratores.*

o ¶ *Sanè.*] Hic incipit Papa exponere auctoritatem Deuteronomij.

p ¶ *Ex vi vocabuli.*] Interpretatur enim noua lex antiquam.

q ¶ *Reuersus.*] Ipse Petrus, & ibi postmodum martyrium sustinuit. *c. 2. q. 6. Beati Petrus, & Paulus.*

r ¶ *Inter sanguinem & sanguinem.*] Hæc est expositio eius, quod præmisit in auctoritate Deuteronomij.

s ¶ *Ciuile.*] Hoc est seculare iudicium.

t ¶ *Criminale.*] Id est, ecclesiasticum secundum canones.

u ¶ *Medium inter causam.*] Nota [d], quod ista tria iudicia sic clarissimè secundum Hostiensem possunt exponi. Primum, inter sanguinem, & sanguinem; istud est criminale, ciuile, siue seculare; quod idem est hic, vt quia accusator dicit esse probatum, quòd reus sanguinem fudit, i. aliquid criminale commisit, puta homicidium, adulterium, furtum: vel aliquod aliud simile. Vltimum inter lepram, & lepram; quia accusator dicit reum esse infectum lepra hæresis, vel simoniæ, siue sacrilegij, vel alterius criminis Ecclesiastici, & reus negat. Medium inter causam, & causam; quia actor dicit, quod reus tenetur sibi in centum ex mutuo, vel commodato, vel alia ciuili actione, vel etiam teneris mihi ad decimas præstandas, vel habeo ius patronatus in Ecclesia ista, vel alia simili actione ecclesiastica, & reus negat. In his enim omnibus, si quid difficultatis emerserit, est ad sedem Apostolicam recurrendum. *supra de appell. vt debitus. & supra de baptismo. c. maiores.*

† Vide B. Augustinū super Gl. ad litteram. li. 9. c. 1. & P. Lombardū l. 4. sent. d. 31 vbi plenissimè de his tribus coniugij bonis.

a Hodie dic, vt in cōcilio Viennensi de iud. c. dispendiosam.

b De materia huius glossæ vide plenè per D. Sotum l. 4. sen. d. 31. q. 1. arg. 2.

† subiicere.

Deut. c. 17.

† Hæc Deut. auctoritas protenditur vsque ad illa verba. Sanè cū Deuteronomiū, in ea impressione secuti sumus antiquā, & magis emēdata Gregorij exēplaria, quāuis ad verba tātisper differt à vulgata editione, sed eadē est sententia.

† Refert hoc B. Ambrosius l. 5. epist. ad Solerinum epist. 33 [illegible]

† Alias intelligens quod Petrus intellexit pro se dictum, &c.

Matth. 16. Psal. 109.

c Quod dic. vt not. infrā de cleri. fun. demencia. l. 6. Io. Andr.

d Hæc glossa non est Bern. nec habetur in antiquis codicib. sed in lectura Ioā. Andr. perpetuā collecta, hic incepit suis inserta, [illegible] lata, quæ vulgò in [illegible] impress. conferri.

a ¶ Præcipi

a ¶ *Præcipitur.*] 11.q.3.*absit.*
b ¶ *Mortuus.*] 11.qu.3.*nihil.& c. sic debet:& 24.q.3. corripiantur.*
c ¶ *Canonica.*] 56.*dist.cap.1.& ¯s.de fil.presby.cap.1.& 15 quæst.8. cum multæ.*
d ¶ *Detestatur.*] Nisi cùm ei fuerit dispensatum. 59. *dist. Cenomanensem.*

¯s. eo. cùm inter. Circa huiusmodi scientiam, vel ignorantiam tenendum est, *vt dicitur ¯s. de clan. desp. cum inhibitio.* Sed nunquid idem esset, si aliquis crederetur liber, cum esset seruus, vt filius eius propter opinionem Ecclesiæ iudicetur liber, & legitimus quo ad ordines? Non: *vt C. ad. solu. matrim. l. si non dotem. §. vltimo.*

e ¶ *Manseres.*) De his dictum est *de renunc. nisi cum pridem. §. personæ.*
f ¶ *Canone.*] *¯s. de electioni. cùm in cunctis.*
¶ *Glos. seq. signat contrarium, ibi. remittit.*
g ¶ *Etiam alimenta.*] *C. de natu. libe. Authent. licet patri. & Cod. de incest. nupt. Authentic. ex complexu. Arg. contra. ¯s. de eo qui duxit in matri. cùm haberet. Sol. ibi.*

Ex tenore.] Sũt duæ partes. In prima iudicum consultatio. In secunda rñsio, & eius ratio ibi, *intelligentes.* Abbas Siculus.

Casvs. Quædam vidua petebat hæreditatem quondam R. mariti sui restitui sibi, & filio pupillo: pars aduersa petitionem suam repellere nitebatur, pro eo quod dictum R. maritum ipsius de adulterio genitum asserebat, dicens, quòd pater dicti R. viuente vxore legitima, aliã M. nomine superduxit, ex qua dictum R. maritum ipsius viduæ suscepit: pars viduæ respondebat, quòd dicta vidua nesciẽs, quòd pater dicti R. aliam haberet vxorem, cum eo contraxit in facie ecclesiæ: vñ dictus R. filius ipsius debebat legitimus reputari; cùm illegitimi dici non debeant, qui de adultera conscia non nascuntur. Iudices qui de hac materia cognoscebant, super hoc dubitãtes consuluerunt dominũ Papam. Vnde ipse intelligens, quòd pater ipsius R. matrem eius in facie Ecclesiæ ignaram, quòd sibi aliam matrimonialiter copulasset, duxerit in vxorem, & dum legitima putaretur vxor, ipsum R. suscepit ex ea, in fauorem prolis dictum R. legitimum iudicauit. Nota, quòd ignorantia alterius parentis facit, quòd filij de tali matrimonio nati legitimi sunt, & fauor prolis ad hoc coadiuuat.

bus cùm aliquid fuerit difficile, vel ambiguum, ad iudicium est sedis Apostolicæ recurrendum: 10 cuius sententiam, qui superbiens contempserit obseruare, mori præcipitur[a], id est, per excommunicationis sententiam velut mortuus[b] à communione fidelium separari. Paulus etiam, vt plenitudinem potestatis exponeret, ad Corinthios scribens 20 ait: [Nescitis, quoniam angelos iudicabitis? quantò magis sæcularia.] ¶ Licet igitur cum filiis sæpedicti † Regis (de quibus, an fuerint legitimi ab initio, dubitatur) duxerimus dispensandum: quia tamen tam lex Mosayca, quàm canonica[c], sobolem susceptam ex adulterio 30 detestatur[d], testante domino, quòd manseres[e] † & spurij, vsque in decimam generationem in Ecclesiam non intrabunt: canone[f] verò vetante tales ad sacros ordines promoueri: sæcularibus quoque legibus non solùm repellentibus eos à succes- 40 sione paterna, sed negantibus ipsis etiam[g] alimenta, petitioni † tuæ non duximus annuendum.

¶ Idem H. † & R. Canonicis Beneuentanis.

¶ *Si coniugatus, viuente prima, in facie Ecclesiæ contrahit cum secun-* 50 *da hoc ignorante: legitima erit eorum proles.*

CAP. XIIII.

EX † tenore litterarum vestrarũ nobis innotuit, quod 60 cùm G. vidua hæreditatem quõdam R. mariti sui sibi, & pupillo filio suo restitui[h] postularet, pars aduersa petitionem eius nitebatur excludere, pro eo, quòd R. maritum ipsius viduæ de adulterio genitum asserebat: & *infrà.* 10

¶ Intelligentes, quòd pater prædicti R. matrem ipsius in facie Ecclesiæ ignaram[i], quòd ipse aliam sibi matrimonialiter copulasset, duxerit in vxorem, & dum ipsa coniux ipsius legitima putaretur dictum R. susceperit ex eadem: in fauorem prolis po- 20 tiùs declinamus: memoratum R. legitimum[k] reputantes.

¶ Idem Episcopo Tib. †.

¶ *Proles infidelium, qui postea conuertuntur, legitima est: etiamsi parentes sunt in gradu prohibito lege canonica.* 30

CAP. XV.

GAudemus: † & *infrà.* ¶ Cæterùm prolem de infidelium coniunctionibus[l] natam, qui secundo, tertio, vel vlteriore gradu secundùm opinionẽ[m] illorum † matrimoniali contraxe- 40 rũt affectu; post fidem receptam (vtilitate publica suadente) legitimam volumus reputari.

TITVLVS XVIII.

Qui † matrimonium accusare possunt, vel contra illud testificari.

50 ¶ Alexander iij. Parisiensi † Episcopo.

¶ *Cũ agitur de fœdere matrimonij, reo absente cõtumaciter possunt super impedimento matrimonij recipi testes, dummodò sint legitimi: & ad dicta eorum fertur sententia.*

60 CAP. I.

RElatum † est, quòd cũ pater cuiusdam puellæ, eam cuidã ciui Parisieñ. † nuptui tradidisset, maritus pòst

GAudemus.] Casvs. Infideles quidam in secundo, vel tertio gradu secundùm opinionem suam contraxerũt matrimoniũ, & filios de tali matrimonio susceperunt, tandem conuersi sunt ad fidem. quæritur, an filij eorum legitimi sint censendi? Respondet Papa, quòd vtilitate publica suadente debet legitimi reputari. Nota, quòd fauor fidei, & publica vtilitas attendenda sunt.

l ¶ *Coniunctionibus.*] s. Paganorum, siue Iudæorum ad fidem postea conuersorum: vt ¯s. *de consanguin. & affinit. de infidelibus. & ¯j. de diuor. gaudemus.* cuius hæc est.
¶ *Glos. se. quærit, & soluit, & duas lecturas ponit.*

m ¶ *Opinionem.*] Talis opinio non legitimat, sed præstat occasionem legitimandi: *ar. ¯s. e. prox. & ca. per venerabilem. & ff. de ritu nup. qui in prouincia.* Sed nunquid est matrimonium inter tales? Videtur, quod sic 26. *q. deinde. & ¯s. de consang. & affinita. de infidelibus.* Solutionem collige ¯j. *de diuor. gaudemus.* cuius hæc est pars. & decisa videtur ante illum §. *qui autem*, &c. vt præcedat sermo de coniunctis cum fecundis, post diuortiũ factũ adhuc viuentibus repudiatis, in quibus non est matrimonium, vt ibi dicitur: filij tamen eorum reputantur ab Ecclesia legitimi vtilitate publica suadente: vt alij facilius conuertantur. Sed si intelligatur de filiis illorum, de quibus dicitur in principio illius *cap. gaudemus.* tunc planum est: quia inter illos est matrimonium, vt ibi patet. & sic deciditur §. *quia vir.* quod potiùs credo: & filij talium legitimi sunt.

¶ *Glo seq potest vertari per obiectionem.*

h ¶ *Restitui pupillo.*] Tanquam tutrix. *Cod. quando mu. tut. off. fun. l. 2. & Authen. matrim.* Olim si mater curam, vel tutelam filiorum subire volebat, opòrtebat eam iurare, quòd non transiret ad secundas nuptias, hodie verò remittitur illud iuramentum: quia veniebant contra, sed renunciant beneficio Velleiani. *in Authent. vt sine prohib. debit. & credi §. quia verò multam, coll. 7. & prædicta Authen. matri.* & si contraxerit, statim expellitur à tutela. *C. eod. tit. Auth. sacramentum. & ¯s. de appellat. ex parte.* 80 vbi hoc.

i ¶ *Ignaram.*] Hæc ignorantia facit, quòd filij sunt legitimi censendi: aliàs non essent legitimi: vt *¯s. eod. transferente.* vbi de hoc.
¶ *Glo. seq. not. & remittit, quærit, & soluit. alle. in contrarium.*

k ¶ *Legitimũ.*] Ex hoc patet, quòd sufficit bona fides alterius parentis, vt filij dicantur legitimi: & si nascãtur lite mota, legitimi sunt, licèt postea separentur, vel si ante sententiam sit cõceptus.

70

QVI MATRIMONIVM ACCVSARE possunt, vel contra illud testificari.

¶ *Visis de matrimoniis, & de impedimentis eorum, meritò sequitur videre de separationibus, & diuortiis: sed quia ad diuortia peruenitur, accusationibus, & testimoniis præcedentibus: ideo tractaturus auctor de diuortiis, præmisit istam rubricam. Qui matrimonium accusare possunt & contra ipsum testificari. Et sic habet ista rubrica duas partes. Tractat enim, qui sunt accusatores idonei, & qui idonei testes contra matrimonium. Abbas Siculus.* 80

De hac materia tractatur 35. q. 6. per totum.

REtatum.] Communis diuisio. Secunda pars ibi, *Cæterùm.* Abbas.

Casvs. Quidam filiam suam cuidam tradidit, cum qua per aliquot annos permansit: tandem propter homicidium, quod commisit, de ciuitate timore mortis recessit:

1.Cor.6. — † prefati. — Deut.23. — † Manseres qui dicãtur, tradit Covarruvias l. 4. decr. p.2. c.8. §.5. — † Aliàs ita: Petitione tuã nõ duximus admittẽdam. † Aliàs H. & P. — † Cap.3.eo. tit. in 3. cõpil. Et vide Baldum in l. qui cõtrà. Cod. de incestis nu. — † Tib. † Tubi. † Tyburtin. — † Cap.4.eo. tit. in 3. cõp. — † Aliàs ita: De his, qui matrimonium accusare, & c. aliàs desunt illa verba: vel contra illud testificari. — † Parmen. — † Parmen.

Postmodum dicebatur, quòd pater puellæ illum de sacro fonte leuauit: Episcopus loci fecit illum per litteras requiri, & per quinquennium expectatus non potuit inueniri. Consultus Papa respondet, quòd si manifestum est, quòd asseritur, aut legitimi accusatores, & testes appareant, postquam iuuenis ille fuerit cũ omni diligẽtia requisitus, etiamsi non potuerit inueniri, poterunt recipi testes, & fine canonico negotiũ terminari. Nota, quòd in causa matrimoniali lite non contestata, recipiuntur testes altera parte absente.

¶ *Glossa sequens quærit, & soluit.*

a ¶ *Aliquot annos.*] Sed de quot annis intelliges? Potest dici, quòd de duobus: quia pluralis locutio duorum numero contenta est. 4. *qu. 3. ca. si testes. ver. vbi numerus. ff. de verb. signi. inter illam in fin. & ff. de manu. testam. libertas §. vlt. ff. de testi. vbi numerus.*

¶ *Glossa sequens quærit, & soluit.*

b ¶ *Exiuit.*] Nõne illa sequi eum tenebatur? quod videtur. 13. *qu. 2. vnaquæque*. & 34. *qu. 2. si quis necessitate ineuitabili.* Et potest dici, quòd tenebatur: quia ibi remanere non poterat iusta de causa, nisi fortè vagabundus discurreret: quia tunc non posset ipsum sequi. *argum. ff. de ope. lib. quod nisi. §. ex prouincia.*

aliquot [a] annos, quibus cum vxore permansit, propter homicidium, quod commisit, de ciuitate timore mortis exiuit [b]: nunc autẽ dicitur posse probari, quòd pater puellæ eum de sacro fonte leuauit †; sed litteris tuis quæsitus nondum potuit inueniri, licèt quinquennium sit transactum: *& infrà.*

¶ Cæterùm consultationi tuę taliter respondemus, quòd si manifestum [c] est, quod asseritur, aut legitimi [d] accusatores, & testes [e] appareãt: postquam iuuenis fuerit cum omni diligentia requisitus, etiamsi nequiuerit inueniri, testes recipere poteris, & fine canonico iudicium terminare.

Clemens iij.

¶ *Accusatio, & testimonium in causa matrimoniali personaliter, & non per litteras fieri debent.*

CAP. II.

At † Nobis est quæsitũ, vtrùm aliqui super accusatione [f] matrimonij, nihil voce propria depromentes †, debeant per † solam chartulæ conscriptionem admitti? ¶ Ad hoc respondemus; quòd in talibus, nisi quãtùm ad præsumptionẽ [g], nullius momenti est conscriptio, quoad sententiam proferẽdam; nisi alia legitima adminicula suffragentur.

¶ Clemens † iij. Papa Florentino Episcopo.

¶ *In causa matrimoniali super consanguinitate, & cõtractu testificari possunt consanguinei, & parentes.*

CAP. III.

Videtur † nobis: *& infrà.* ¶ Quòd parentes, fratres, & cognati vtriusque sexus, in testificatione suorum, ad matrimonium coniungendum, vel dirimendum admittantur, tam antiqua consuetudine [h], quàm legibus [i] approbatur. Ideo enim maximè parentes, & si defuerint parentes, proximiores admittuntur; quoniam vnusquisque suam genealogiam [k], cùm testibus, & chartis, tùm etiam ex recitatione maiorum scire laborat; qui enim meliùs recipi debent, quàm illi, qui me-

tore, tamen de teste potiùs intelligitur, de vtroque tamen est verum. De accusatore habemus 2. *qu. 8. per scripta.* quod est de teste: verum similiter. testibus enim, & non testimoniis est credendum 3. *q. 9. teste. & s. de coha. cle. & mu. tua nos.* & quòd debeat intelligi de teste, colligitur ex illa littera: Nisi quãtum ad præsumptionem, &c. quia sententia ad dicta testium profertur, non ad dicta accusatorum.

¶ *Glo. seq. notat præsumptionem non probare.*

g ¶ *Ad præsumptionẽ.*] Nota, quòd præsumptio non probat, nisi sit violenta. 32. *qu. 1. dixit. & 2. quæst. 1. prima.* & hoc est regulare. *ff. de test. l. 4. §. item diuus. & 3. qu. 2. testes. & s. de cohab. cle. & mulie. tua.* tamẽ præsũptio coadiuuat, si adsint alia suffragia. *s. de succes. ab intest. cùm dilectus. & s. de testi. præterea. & s. de præsumpt. illud &c.* & propter præsumptionem defertur iuramentum quandoque actori, quandoque reo: vt *s. de iureiur. cap. vlt.* hîc verò contra matrimonium non defertur iuramentum. *s. de eo qui cog. consan. vxo. suæ, super eo.*

Videtur nobis.] Tria facit. Primò ponit dictum. Secunda ibi, *Ideo*, ipsius rationes. Tertia ibi, *Quod verò*, soluit cõtrarium quoddam. Et incipe sic ponere casum: Titius petebat quandam in vxorem, & ad probandum contractum inducebat parentes suos: ipsa verò mulier conuenta excipiebat de consanguinitate, ad quam probandam inducebat suos consanguineos: quærebatur, an isti essent admittendi, & respondetur, vt in littera.

CASVS. Quærebatur, vtrùm parentes, & cognati vtriusque sexus admitti debeant in testimonium suorum consanguineorum ad matrimonium coniungendum, vel dirimendum? Respondet Papa, quòd bene admittuntur: & hoc probat tam antiqua consuetudine, quàm legibus: & ideo maximè admittuntur parentes, & si parentes defuerint, admittũtur proximiores: quia vnusquisque consanguinitatem suam scire laborat testibus & chartis, & recitatione maiorum: & illi recipi debent, qui meliùs sciunt, & quorum interest. Quod autem dicitur: Pater non recipiatur pro filio, nec filius pro patre in causa: illud verum est in criminalibus causis, vel contractibus: sed in matrimonio coniungendo, vel disiungendo, admittuntur fauore matrimonij. Nota, quòd in causa matrimoniali pater admittitur pro filio, sed non in alijs. Item matrimonium res fauorabilis est.

¶ *Gloss. seq. secunda, quarta, & penultima tractant vacillando, an ad probandum contractum parentes admittantur.*

h ¶ *Antiqua consuetudine.*] Nota, quòd antiqua consuetudo pro lege seruanda est. 11. *d. in his. & 12. di. diuini. & 9. q. 3. conquestus.* & mos fidelissimæ vetustatis seruandus est. *C. de test. testamenta.* & hæc consuetudo seruatur quoad parentes: tamen in matrimonio coniungendo fallit, cùm alter est superior nobilitate, potentia, vel diuitiis: quia parentes inferiores non admittuntur pro matrimonio coniungendo. *s. de test. super eo.* quia suspectum est tunc testimonium illorum: sed hæc decretalis non videtur loqui eo casu, vt dicitur infrà.

i ¶ *Legibus.*] Id est, canonibus, *& sic 31. distinct. Nicæna.* & loquitur de illis canonibus 35. *q. 6. c. 1. & 2.* & sic tam de consuetudine approbata, quàm secundum canones admittuntur. Si vis intelligere de legibus ciuilibus, dicas, quòd ad probandum, quòd matrimonium contrahi possit non obstante consanguinitate, vel ad dirimendum matrimonium propter consanguinitatem, est arg. quòd parentes, & consanguinei sint admittendi: qui meliùs sciũt suam proximitatem, quàm extranei, *C. de in integ. restit. mi. de tutela. & C. de lib. cau. si filium. & ff. de prob. etiam.* & quòd alijs præferantur, *est arg. ff. de adult. si maritus.*

k ¶ *Genealogiam.*] Hæc est ratio, quare huiusmodi personæ admittantur, & alijs præferantur. 35. *q. 6. c. 1 & 2.*

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit, solutioni obijcit, & respondet, ponit; & inducit simile.*

c ¶ *Manifestum.*] Ita quòd notorium: aliàs non bene sequeretur, aut legitimi, *&c. quia quod manifestum est, probatur 11. qu. 3. eorum qui. in fin.*

d ¶ *Legitimi.*] Secundùm quod traditur. *j. eo. c. cùm in tua.*

e ¶ *Testes.*] Ergo altera parte absente, & non per contumaciam testes recipiuntur lite non contestata, & scientia fertur, vt dicit. Nam ordo iuris in casu illo non est vsquequaque seruandus *s. vt lit. non contest. cap. 1.* Sed contra. *s. vt lite non contest. quoniam. §. 2.* cùm iste non sit absens per contumaciam, vt ibi. Posset dici, quòd cùm iste propter culpam suam absens fuerit, nec posset inueniri, illa culpa loco contumaciæ habetur, vt cõtra eum procedatur: nec debeat mulieri obesse, quæ in culpa nõ fuit: iniquũ est enim alium alterius odio prægrauari. *C. de inoffic. testa. si quis suo ad finem,* nec propter hoc ius mulieris debet perire, maximè cùm habeat legitimos testes, & accusatores, & tanto tempore fuerit expectatus, & cum diligentia requisitus, vnde proceui potuit contra illum. Et illa decretalis, quoniam non contradicit, si tu bene videas illi: quia ibi dicitur: Cùm sine culpa sit absens, & non malitiosa voluntate: hic ergo culpa, & malitia faciẽtibus est absens. Sed præsumptio in hoc videtur contra mulierem, quòd eo præsente tanto tempore tacuit. Sed præsumptio tollitur, si testes, & accusatores legitimi sunt, prout dicitur *infrà eod. cùm in tua.* Quidam dicunt, quòd corrigitur per illam decretalem, *quoniam*, & ei standum est. Item sic contra videtur. *s. tit. prox. perlatum.* Sed ibi non agitur, an sententia tenuerit, vel non, sed an filij legitimi essent.

At *Nobis.*] In prima parte ponitur quæstio: in secunda responsio ibi. *Ad hoc.* Abbas.

CASVS. Aliquis vult accusare matrimonium, vel etiam testificari contra illud per chartulam, in qua scribit accusationem, siue testimonium suum, nihil dicens voce propria. Quæritur, vtrùm talis accusatio vel testimonium sit admittendum? Respondet Papa, quod in talibus nullius est momenti tale testimonium quoad sententiam proferendam, nisi solùm quoad præsumptionẽ, nisi alia legitima suffragentur: & hoc, quod dicitur hic, meliùs intelligitur de testibus, quàm de accusatoribus: sed vtrũque verum est. Nota, quòd per scripturam nullus debet accusari.

¶ *Glo. seq. ponit duas lecturas.*

f ¶ *Accusatione.*] Licet litterà ista videatur intelligẽda de accusa-

† *Vide conc. Trident. s. 24. de ref. matr. c. 2.*

a *Nõ video, quare se in hac gl. fatiget Io. And.*

b *Vbi debet, & tenet hic Goff. quod ibi Ioan. & ad id alleg. Host. de vo. quod super. §. fin. & c. seq. §. quod autem. Ioan. And.*

† *Cap. 4. eo. tit. in 2. comp.*

† *deponẽtes.*

† *Pro sola chartula cõscriptione admitti.*

e *Dixit Tancre. quòd iste impediebat, ne ad eum posset perueniri citatio. Ioan. Andr.*

† *Clemens Papa Florentino Episcopo.*

d *Forte fama subsidio adiuuat.*

f *Ingi deinquis valet iura. [illegible]*

† *Cælestinus Papa Flor. Episcopo. scripsit: & aliàs: Cælestin. iij. &c.*

† *Cap. 1. de matrimonio contra interdictũ Ecclesiæ celebrato in 1. compil. refert Gratian. sub Pelag. 35. q. 6. ca. 2.*

† *Vide Marianum Socinum consil. incip. circa primũ vlsum ipsum. in 1. p. adde omnino notas nostras in hanc decretalem.*

c *Similiter enim lex pro canone, pro consuetudine, pro regula, pro ratione ut no. s. qui sponsam. ad fi. Io. Andr.*

a ¶ Sciens

a ¶ *Sciunt.*] Consanguinitatem, s. & per hoc videtur, quod non loquitur de testimonio ferendo pro ipso consensu, quia si extraneus interesset, æque bene sciret, sicut pater, & mater, an consensissent tunc adinuicem: sed litera sequens bene innuit de ipso contractu.

a *Aliàs cō-sensu.*

b ¶ *Nullum.*] 30. q. 5. *aliter. & ff. de ritu nup. l. 2.*

c ¶ *Non recipiatur.*] 4. q. 3. *cap. si testes. §. item testis idoneus. & ff. de testib. l. testis idoneus.*

† *Vide Laurentium de Pinu in c. quia contra. de probat. & Spe. eo tit. de teste. §. 1.*

d ¶ *Coniungendo.*] Ex hoc videtur, quòd ad probandum matrimonium esse contractum, admittuntur parentes, & inducitur ad hoc à pluribus sim. *s. de test. super eo.* sed non loquitur in eo casu: sed quod dicit, in coniungendo, intellige si diceretur, quod essent consanguinei, qui contrahere volunt: vel fama esset de hoc, pater, & mater, & consanguinei admittuntur ad probandum consanguinitatem[b]. *s. de spon. cùm in tua.* Intellige loqui hanc decretalem, quando propter consanguinitatem tantùm dicitur, quòd non possunt coniungi, & quando propter consanguinitatem debent separari: & hoc etiam satis colligitur ex rubr. Consueuit tamen induci, quòd pater, & mater admittuntur ad probandum ipsum contractum matrimonij, quòd verum est secundùm distinctionem illius decretalis, super eo.

b *Vide Frā. cisci de Aretio cons. 24.*

† *Cap. 3. eod. tit. in 2. cōp.*

e ¶ *Fauorabilis.* *s. de condi. appo. cap. vlt.* vbi de hoc & argumen. *ff. de re. iur. in ambiguis. c. ... s. de app. directè. in fine.* Bern.

c *Ibi pro dotibus respōdere melius est. Io. An.*

lius sciunt[a], & quorum est interesse: ita vt si non interfuerint, & consensum nō adhibuerint, secundùm leges nullum[b] fiat matrimonium? ¶ Quod † verò legitur: Pater non recipiatur[c] in causa filij, nec filius in causa patris, in criminalibus causis, & contractibus verum est: in matrimonio verò coniungendo[d], & disiungendo, ex ipsius coniugij prærogatiua, & quia fauorabilis[e] res est, congruè admittuntur.

¶ Idem †.

¶ *Inuita desponsata, postea fronte cognita, contra matrimonium non auditur.*

CAP. IV.

INsuper † adiecisti, quòd aliquis cum quadam innubili puella contraxit: quæ tandē ætatis metas attingens, ab illo pluries cognita, contra matrimoniū proclamauit, asserens se semper ab initio dissensisse, quòd per testes probat[f], fama[g], & conuersatione præclaros. In hoc itaque casu sentimus, quòd aduersus matrimonium audiri non debet, quæ ante cognitionem sui, legitimum annum attingens, cùm potuit[h], minimè reclamauit: sicut enim ante legitimum consensum (qui in duodecimo anno[i] spectatur) potuit dissentire; sic postquam legitimo tempore accedente, semel etiam copulæ carnali[k] consensit, ex ratihabitione, sibi super hoc silen-

INsuper.] In prima parte ponitur consultatio. In secunda responsio ibi, *In hoc.* Abbas Siculus.

CASVS. Quidam contraxit cum quadam puella infra nubilem ætatem, tandem facta maior, & ab illo pluries cognita, contra matrimonium proclamauit, dicens, quod ab initio semper dissensit, & hoc probare volebat per testes. Quæritur, an sit audienda? Respondet Papa, quòd ampliùs audiri non debet contra matrimonium: quia reclamare debuit, antequam cognosceretur ab ipso. sicut enim ante duodecimum annum potuit dissentire, ita postquam carnaliter cognouit eandem, non poterit reclamare ratihabitione sequenti. Nota, quòd ipso facto cōfirmatur, quod non valebat. Item quod ab initio non tenuit, ratihabitione sequenti valet.

f ¶ *Probat.*] Id est, probare intendit s. iuxta illud.

Est mihi pro facto sæpe quod esse potest. Lau.

d *Ad idem de cōsec. dis. 3. c. peruenit Ioan. And.*

g ¶ *Fama.*] Tales enim debent testes esse sine omni suspicione infamiæ. 2. q. 7. *testes.*

h ¶ *Cùm potuit.*] Si enim semper inuita detenta fuisset, & verbo, & facto cōtraxisset, audiretur quandocunque postea. *arg. 16. quæst. 3. prima.* sed ex tempore præsumitur contra illam. *sic. s. de sponsa. ad id quod, & arg. 1. q. 1. constat.*

i ¶ *Duodecimo anno.*] In muliere. *ff. de ritu nupt. minorem.* & xiiij. in viro. *s. de de sponsa. impub. attestationes.*

¶ *Glo. seq. arg. quòd ratihabitio, &c.*

k ¶ *Copulæ carnali.*] Ex quo enim carnali copulæ consensit, omnis violentia sublata intelligitur, & matrimonium tenet. *s. de despon. impub. de illis. s. de eo qui du. in matr. quam pol. cap. 2. & s. de spon. veniens.* & ita ratihabitio[*] confirmat, siue validū facit quod ab initio non valebat. *s. de regularib. cùm virum.*

e *Vide in c. ratihabitionem. de reg. iur. li. 6.*

SIgnificante.] In prima parte ponitur facti narratio. In secunda causæ commissio ibi, *Cùm igitur.* Abbas Siculus.

CASVS. Quidam duxit quandam in vxorem, mater mulieris nititur matrimonium accusare, vt ab illo pecuniam extorqueret: & licet voluntati suæ praua non possint opera respondere, nihilominus vult habere pecuniā, vt ab accusatione desistat. Cum igitur malitiis hominum sit obuiandum, mandat Papa, quatenus si est ita, ipsam ab accusatione matrimonij repellant. Nota, quòd mater potest accusare matrimonium filiæ, si non malitiosè moueatur. Item malitiis hominū non est indulgendum. Item non auditur ille, qui tantum vult nocere.

tium non ambigitur induxisse †.

† *induxisse.*

Innocentius iij. Archiepiscopo, Præposito, & priori sanctę Marię de † Albanen. Genuen.

† *de Albanensi.*

¶ *Repellitur accusans matrimonium propter quæstum.*

CAP. V.

SIgnificante † M. de Contu-sia † nostro est Apostolatui reuelatum, quòd cùm M. duxisset legitimè in vxorem. S. mater ipsius nisa est matrimonium accusare, vt ab eo pecuniam extorqueret: & licèt intellectui suo praua non possint opera respondere, nihilominus vult habere pecuniam, vt ab accusatione desistat. Cùm igitur non sit malitiis[l] hominum indulgendum: mandamus, quatenus si est ita, ipsam ab accusatione matrimonij repellentes[m], eidem super hoc silentium imponatis.

† *Cap. 2. eod. tit. in 3. cōp.*

† *Canulla.* † *Camila.* † *Casula.*

¶ *Gloss. seq. ponit duos casus, quibus, &c.*

l ¶ *Malitiis.*] *ff. de rei ven. in fundo. & ff. de recep. arb. ita demum. & s. de rescri. ...* Apostolica. quandoque tamen auditur, qui non facit, nisi vt noceat: vt dicit Lau. *arg. inducit. C. de nat. lib. Authen. licet.* sicut & prior pœnitentia facta non prodest, & tamen aufert vsum potestatis. *de pœn. di. 3. in saturitat.*

¶ *Glo. seq. alleg. 1. contra, similis argu, & tenet contrarium.*

m ¶ *Repellentes.*] Nota, quod repellitur accusator propter turpem quæstum. *simile.* 2. q. 1. *prohibentur.* Item repellitur, si intra tempus statutum non accusauerit. *j. eod. c. proxi.* nisi iusta de causa: vt ibi. Et est arg. quòd simonia committi possit in matrimonio: cùm sit spirituale. Sed contradici consueuit, quia ibi gratia[f] non confertur.

¶ Idem.

¶ *Repellitur ab accusatione matrimonij, qui denunciationis tempore tacuit, nisi denunciationem probabiliter ignorauit, vel iuret de nouo didicisse, & quòd non obiicit illam malitiosè.*

CAP. VI.

CVm † in tua diœcesi: & *infra.*

¶ Si verò post contractum matrimonium aliquis appareat accusator, cùm non prodierit in publicum, quando banna, secundùm consuetudinem[n] in Ecclesiis edebantur, vtrùm vox

† *Ca. vnico, eod. tit. in 4. cōp. alia pars huius decr. suprà de sponsa lib. c. cum in tua.*

f *Hæc est hæresis damnata in concil. Tri. dānata sess. 24. de sacramento matrimonij, canq. 1. cuius hæc sunt verba: Si quis dixerit matrimoniū non esse verè, & propriè vnum ex septem legis Euāgelicæ sacramētis à Christo domino institutū, sed ab hominibus in ecclesia inuētum, neque gratiā conferre, anathema sit.*

CVm in tua.] Primò ponitur quæstio. Secūdo distinguens solutio ibi. *Super quo.* Et secundum membrum ibi, *Alioquin.* Tertiò excipit ibi. *Nisi.* Abbas.

CASVS. Cōsuetudo est in aliquo loco, vt quādo aliqui volūt cōtrahere matrimonium, publice proponatur in Ecclesiis, vt quicunque scit aliquod impedimentum, exhibeat, & dicat: nullus apparet contradictor, & sic contrahunt: postea apparet accusator. Quæritur, an sit admittendus? Respondet, quòd si tempore præmissæ denunciationis extra diœcesim existebat ille, qui nunc matrimonium accusat, vel ad eum denunciatio non potuit peruenire, putà quia infirmitate nimia laborabat, vel in tali erat ætate, quòd ad hoc eius ætas non sufficiebat, vel alia legitima causa erat impeditus, eius accusatio debet audiri, alioquin tanquam suspectus debet repelli: quia præsumptio est cōtra ipsum, quòd denunciationem publice factam non ignorauerit, dum in diœcesi existebat, nisi proprio firmauerit iuramento, quòd postea didicerit, quæ subiicit: & quòd ad hoc ex malitia non procedit, & tunc etiāsi didicisset ab illis, qui denunciationis tēpore tacuerunt, ei tamen nō debet claudi aditus accusandi: quia etsi illi ab accusatione repellantur propter culpā silentij, iste tamē repelli non debet, cùm culpabilis non existat. Nota primò, quod contra ea, quę publicè fiūt, habet quis accusationē. Itē qui est in diœcesi, non habet accusationē circa ea, quæ publice fiunt. Item iuramentum elidit præsumptionem. Item aliquis admittitur ad accusandum, cuius actor repellitur: secus in testimonio. Item propter culpam alienam non repellitur quis ab accusando.

n ¶ *Cōsuetudinem.*] Hæc cōsuetudo cōsona fuit iuri, vnde hodie pro iure cōmuni statuitur: qua omissa si postea impedimētū appareat, filij non erūt legitimi, *s. de cland. desp. cū inhibitio & sim. s. de spon. cum in tua quæ est pars istius. & et continuatur in integ:*

a ¶ *Non potuit.*] Quia erat in remotis partibus. simile 17. q. 2. *si quis incognitus.*

b ¶ *Feruore.*] 19. q. 1. *illa.* & 17. q. 2. Gonsaldus. & ꝫ. de reg. *sicut tenor.* ¶ *Glo. seq. obiecit, & soluit.*

c ¶ *In annis.*] Sed quomodo potest hoc esse, quòd iste in talibus annis denunciationē facti non cōprehēdat, & habilis videtur ad impedimentum cōprehendendū [a]: quia videtur, quod impedimentum debeat scire tempore contracti matrimonij: sed potest esse, quòd tunc nesciebat, nec sufficiebat ætas ad hoc: sicut nec ad comprehensionem denunciationis, & tamen postea potuit scire impedimentum, vt ꝫ. *sequitur.* tamen tempore denunciationis eius ætas sufficere non valebat: quia ætas illa nescit, quid videat. *C. de fal. mod. l. 1.* & *arg.* ꝫ. *de spon. tua fraternitatis.*

a Depravata est hęc gl. ut plurimū in vulgatis codicibus, quam restituimus ex Vaticanis.

d ¶ *Publicè.*] Et ideo nullus potest ignorare. 16. *dist. quod dicitis.* & 32. q. 2. *qui & humanae.* & ꝫ. *de postu. c. 1. arg. 82. dist. propofuisti.*

¶ *Gl. seq. all. 3. cōc. quæri. arg. pro. sol. contrarium. finis recitatur per q.*

† *Aliàs ita.* & quod ad hoc, &c. † *procedit.*

e ¶ *Repellendus.*] Et ita qui intra tempus cōstitutum nō proponit ius suū, postea repellitur & ab accusatione, & à testimonio, *arg.* ꝫ. *de clan. despon. cum inhibitio.* à contrario. & *C. de inge. diffamari.* & ꝫ. *de proba. licet.* Sed nunquid admittuntur ad denunciandum? Videtur quod sic, cùm & iuramentum ei non obstaret. ꝫ. *de iureiu. quemadmodum.* & *arg.* ꝫ *de cog. spi. tua.* Dicas, quod non est admittendus, cùm sit suspectus, vt hîc dicit, & suspectæ personæ remouentur à denunciatione, sicut ab accusatione. ꝫ. *de acc. cum dilectus filius.* & ꝫ. *de spon. cum in tua.* nam cui vna via aliquid prohibetur, alia via ad idem non debet admitti. ꝫ. *de procu. tua. cum suis concor. ibi positis.* & ita taciturnitas nocet accusare volenti, nisi fortè tacuit, quia non habuit tunc probationem. 2. q. 7. *plerique.* & ideo dixi, fortè, quòd licet tunc non haberet testes, ipsemet potuit impedire matrimonium contrahendum, vnde non procedit, quòd propter hoc tacuit, ꝫ *de spon. præterea.* & ꝫ. *de testib. super eo.* & sola fama impedit matrimonium. ꝫ. *de consan.* & *affi. c.* 2. taciturnitas verò ipsorum contrahentium non præiudicat eis. *arg.* ꝫ. *de testit. spo. ex conquestione.* & ꝫ. *de clan. despon. cum inhibitio.* & ꝫ. *per sen. excom. inquisitioni.*

¶ *Glo. seq. inducit duas concordantias, & elicit vnum notabile.*

f ¶ *Iuramento.*] Sic ꝫ. *de testib. præsentium* & ꝫ. *de excep. pastoralis.* Item nota hic, quòd plus valet iuramentum vnius, quàm præsumptio iuris: quia per istud iuramentum eliditur iuris præsumptio. 35. q. 3. *extraordinaria.*

¶ *Glo. seq. ponit diuersitatem: quæris de ratione ipsius, & soluit; iterum quæris, arg. pro, & contra ponit opinionem Ioan. & sil.*

g ¶ *Excluderet.*] Hic habes, quòd aliquis admittitur ad accusandum, cuius auctor repellitur; secus est in testibus. ꝫ. *de testi. licet.* & ꝫ *de hæreti. fraternitatis. arg.* Sed quæ est ratio diuersitatis? Dic, quod aliud est in accusatore, & aliud in teste: modicum præiudicium fit, si accusator admittitur, cuius auctor repellitur propter culpam propriam: & iste culpabilis non existit & ad dictum accusatoris nulla fit condemnatio, nisi adsint legitimi testes: sed ad dictum testis quis condemnatur. & ideo debent esse tales auctores, vt ipsorum facta sufficerent ad hoc, vt illi admittantur, qui causam habuerunt ab eis. *arg. C. de acq. pos. vitia.* Sed nunquid statim elapso termino [b] obstabat talis taciturnitas? Videtur quòd incontinenti, nisi infra terminum accuset. 32. q. 2. *mulier. arg.* ꝫ. *de offi. deleg. cum olim.* ff. *de leg. 2. cum quidam. in fi.* & ff. *ad Mace. si filius. Arg. contra* 20 q. 2. *puella.* vbi vtique ad annum, & dic tutores, & parentes puellæ, quæ sacrum velamen assumpsit, contradicere possunt, vltrà, nō vt ibi: vel saltem vsque ad x. dies.

b Quid si nullū tēpus fuisset præfixum? veniat tūc infra modicū tēpus: tamē cū quodam temperamento est hoc intelligendum per iura, quæ infrà ad hoc alle. gl. secūdum Inno. & Host. & Abb.

suæ debeat accusationis admitti, meritò quæri potest. ¶ Super quo sic duximus distinguendum, quòd si tempore denunciationis præmissæ, is qui iam coniunctos impetit, extra diœcesim existebat, vel aliàs denunciatio non potuit, ad eius notitiam peruenire, vt putà si nimiæ infirmitatis feruore [b] laborans, sanæ mentis patiebatur exilium; vel in annis [c] tam teneris constitutus, quòd ad comprehensionē talium eius ætas sufficere non valebat; seu alia causa legitima fuerit impeditus, eius accusatio debet audiri. Alioquin cùm rationabiliter præsumatur: quod denunciationem publicè [d] factā idē existens in ipsa diœcesi minimè ignorauit, tanquam suspectus est proculdubio repellendus [e]: Nisi proprio firmauerit iuramento [f], quòd postea didicerit, ea, quæ obiecerit, & † ad hoc ex malitia nō procedat †: quia tunc etiamsi didicisset ab illis, qui denunciationis tempore siluerunt, claudi non debet eidem aditus accusandi: quoniam etsi ab impetitione huiusmodi culpa de silentio tali contracta illos excluderet [g], iste tamen amoueri nequiret, cùm culpabilis non existat.

ff. *de consti. pec. promissor.* & *C. quomodo & quando iud. ab eo.* le an. dixit, quod taciturnitas ista cum quodam temperamento intelligi debet. *arg.* ff. *de solu. quòd dicimus.* & ff. *ex quibus cau. maio. ab hostibus § vlt.* & bene facit ad hoc suprà, *de loca. c. potuit.* & *vlt.* Ego credo, quod quandiu res est integra, quòd potest & debet admitti: contractō vero matrimonio præsenti, non videtur audiendus tanquam suspectus, si potuit infra tempus procedere, & denunciare impedimentum.

TITVLVS XIX.

De diuortiis †.

† *De materia huius ti. vide longum Theologis Schol. l. 4. sent. dist.* ... *et per Sylu.* ...

DE DIVORTIIS.

¶ *Continua vt in præcedenti tit. vel potest sic continuari. Suprà in præcedentibus visum est, qualiter matrimonia coniunguntur, & quali ter disiunguntur; modo restat videre, qualiter dissoluantur: & scias, quòd diuortium fit dupliciter. Primò quoad substantiam vinculi matrimonialis, vt quando separantur matrimonium propter impedimentum perpetuum, quandoque fit quoad torum & mutuam seruitutem, vel propter adulterium coniunctum Abb.*

De hac materia tractatur 18. q. 1. & 2. 22. q. 2. & q. 6. & q. 7. 35. q. 6. *ab isto primo vsque ad fi q. &* q. 9. *quasi per totum.*

¶ Ex concilio apud Vuormaciam †.

¶ *Homicidium necessariū non priuat spe coniugij, sed machinatio in mortem coniugis: sic.*

CAP. I.

SI † qua mulier in mortem mariti sui cum aliis cōsiliata est, & ipse aliquem illorū se defendēdo occiderit: potest ipse post mortem vxoris, si voluerit [h], aliā ducere: ipsa autem insidiatrix [i], pœnitentiæ absque spe coniugij, stet subiecta.

† *V nomen.* † *V nomen.* † *Conc. ti. in 1. comp. li. 4. 6. lib. 1. 41. Imp. 40. n. 169. Con. Ivo Palea. p. 3. c. 6. ... Si qua mulier.*

¶ Alexander iij.

¶ *Coniuges propter alterius crimē non separantur, nisi spiritualiter fornicentur, & tunc durat coniugium eis etiam separatis.*

CAP. II.

QVæsiuit † à nobis: & *infra.* ¶ Nos itaque taliter respondemus, quòd mulier pro furto, vel alio [k] crimine viri sui (nisi fidei suæ religionem corrumpere velit) ab eo separari non debet. ¶ Verùm si coniugē

† *Cap. 2. tit. in 1. cōp. & post concil. Lateran. sub Alex. 3. p. 50. c. 22. Si quid autem, & ide Seuerus ... in 57. q. 4 ...*

SI qua] Casus. Dicitur hic, quod si aliqua mulier fuerit machinata in mortem viri, & vir se defendendo aliquē de insidiatoribus occiderit, si voluerit post mortem vxoris, contrahere potest: mulier autem sine spe coniugij pœnitere debet. Nota, quòd conatus sine effectu punitur.

h ¶ *Voluerit.*] Quia quantùm ad hoc non impeditur, quominus contrahere possit post mortem vxoris, cùm tale homicidium directè non fuerit voluntarium: & homicidium non impedit matrimonium contrahendum, nisi in casibus. 33. *quæst.* 2. *interfectores.* & *c. admonere.* & ꝫ. *de pœn.* & *re. c.* 1. *nisi sint iunctæ, vt c. interfecistis,* & *eod. causa. in c. adolescentia.* & *tunc dispensatiue.*

¶ *Glo. seq. arg. alleg. 4 intra, signat vnum contrarium, & ibi remittit ... q.*

i ¶ *Insidiatrix.*] Licet ista mulier non fuerit consecuta effectum: nihilominus punitur quoad legem coniugij. & est *arg.* quòd conatus sine effectu punitur. *fim* 51. *d. si quis post.* & *de pæni. d.* 1. *si quis non telo.* & ꝫ *de biga. nuper.* & *c. vlt. arg. contra* ꝫ *de spon. c. v. tecum suis concord. ibi positis,* vbi de hoc [c] tamen si contraheret, teneret.

c Idē Host. qui circa crimina, quæ dirimunt, remittit ad ea, quæ not. in sū. de ma. §. qualiter impedimur. vers. sunt & alia quędam, & seq. & de spon. §. vers. sed decimo. Idē Abb.

QVæsiuit.] Sunt tria dicta. Secundum ibi, *Verùm.* Tertium ibi, *In viro.* Abbas.

CASVS. Quærebatur in casu, vtrum mulier pro furto, vel alio crimine à viro suo separari debeat? Respondet Papa, quòd mulier pro furto, vel alio nomine viri sui separari non debet, nisi velit religionem fidei suæ corrumpere: Sed si vir vxorem suam ad infidelitatem traxerit, à viro poterit separari quoad mutuam seruitutem, ita tamen quò l alij nubere non liceat. quia licet separentur, tamen manent coniuges etiam separati: & idem intelligitur in viris. Nota, quòd vir pro nullo crimine potest vxorem dimittere, nisi pro spirituali fornicatione, vel etiam carnali, & econuerso: quia vir, & mulier ad impares non iudicantur.

k ¶ *Vel alio crimine.*] Pro nullo crimine potest vir dimittere vxorem, vel vxor virum, vel pro alio, quod ei contingat. 32. q. 1. *in coniugio.* & q. 5. *si quis vxorem. præcepit præceptum.* & q. 7. *omnes causationes.* nisi pro crimine fornicationis: vt in c. prædictis, vel pro spirituali fornicatione. 28. q. 1. *idololatria.* & hoc etiam si viro suo mortem machinetur. sup. c. prox. & talis turpis conditio in matrimonio apponatur: Si furtum feceris, pro non adiecta habetur. *sup. de condi. appo. c. vlt.*

a ¶ Non

a ¶ *Non licebat.*] Cùm matrimonium eorum sit ratum, & consummatum: secus est de matrimonio infidelium. j. eod. *quanto*, & *cap. gaudemus*.

b ¶ *Coniuges erunt.*] Quia vinculum coniugij semel habitum nunquam amittitur viuentibus coniugibus, etiam separatis. 32. q. 7. c. 2. & 3. sicut nec baptisma, vel ordo. 1. q. 1. *quod quidam, vers. cum ergo dicamus*.

c ¶ *In viris.*] Quia vir, & vxor non ad imparia iudicantur. 32. q. 1. *si quis vxorem*, & q. 5 *præcepit*, & *quasi. 7. Ambrosius*. Laur.

PORRÒ.] Sunt duo dicta. Secundum ibi, *Præterea*. Abbas.

CASVS. Quidam comes auctoritate sua absque iudicio Ecclesiæ dimisit vxorem suam: quia etiam dicebat fuisse cognatam vxoris suæ defunctæ: mulier petebat eum sibi restitui. Quæritur, an potuerit eam sic dimittere? Respondet Papa, quòd si etiam parentela publica, & notoria esset: sine iudicio Ecclesiæ vxorem dimittere non potest: vnde Comes cópelli potest, vt eam recipiat, quæ restitutionem eius petebat: quod si facere contempserit, excommunicetur. Nota, quòd in notoriis ordo iuris seruandus est. Item nullus debet auctoritate propria vxorem dimittere.

¶ *Glos. seq. arg. alleg. 3. iura & 4. in cõtrarium, & soluit.*

d ¶ *Notoria.*] Argum. quòd in notoriis seruandus, est ordo iuris artic. 11. q. 3. *eorum*, & 24. q. 1. *pudenda, in fin.* & 3 q. 5. *quia suspecti. extr. contra. 2. q. 1. de manifesta*, & j. *de accusat. euidentiam*, & s. *de iureiurand. ad nostram* 3 & ff. *ad leg. Aquil. proinde, in fin. Solut.* quoad sententiam semper seruandus est ordo iuris, quantum ad alia non.

¶ *Glos. seq. reddit duplicem rationem.*

suum ad infidelitatis maleficium traxerit, à viro poterit separari †, ita quòd ei nubere alij non licebat [a]: quia licèt separentur, semper tamen coniuges [b] erunt. In viris [c] quoque præsentis sententiæ forma seruetur.

¶ Idem Ambianen. † Episcopo.

¶ Vir non potest dimittere vxorem sine iudicio Ecclesiæ, etiam propter impedimentum parentela notorium. Si fama refert impedimentum coniugij, etiam nemine opponente, Episcopus ex officio suo potest de eo inquirere. Si verò impedimentum est notorium, potest Episcopus ex officio suo matrimonium separare: hoc secundo.

CAP. III.

PORRÒ † de Comite Pontini, qui B. vxorem suam absque iudicio Ecclesiæ dimisit: qui eam cognatam fuisse vxoris defunctæ proponit, prudentia tua cognoscat, quòd si etiam parentela esset publica, & notoria [d], absque iudicio Ecclesiæ ab ea separari [e] non potuit: quare ipsum ad eam recipiendam, quæ petit restitutionem [f] ipsius, districtè compellas: quam si recipere noluerit, eum, & superinductam [g] vinculo excommunicationis astringas. ¶ Præterea de H. qui cognatam suam duxit vxorem: Respondemus, quòd non apparentibus accusatoribus, & parentela manifesta, seu publica [h] existente (quòd credibile non est, nisi essent in primo gradu, vel secundo [i]) tui officij interest [k], matrimonia illa adhibita grauitate dissoluere, quæ illicite contracta noscuntur. [l]

¶ Idem.

¶ Repellitur vxor petẽs restitutionem mariti, si notoriè fornicata est, & maritus continuit.

CAP. IIII.

SIgnificasti †, quòd quidam vxore sua sine iudicio Ecclesiæ dimissa, pro eo quòd suggestum sibi fuerat, ipsam incestum cum quodam consanguineo suo commisisse, vinculo fuit propter hoc excommunicationis astrictus: verùm mulier non continuit, sed subolem de alio viro suscepit: nec minùs postulat viro restitui, asserens se ab ipso iniustè dimissam, & eundem sibi materiam [l] adulterandi dedisse. ¶ Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd si notorium [m] est †, mulierem ipsam adulteriũ commisisse, ad eam recipiendam præfatus vir cogi non debet: nisi constaret [n] ipsum cum alia adulterium commisisse.

¶ Idem.

¶ Matrimonium separatur propter adulterium mulieris: & si vir postea fornicetur, redintegratur: & est bonus casus, & multùm allegabilis.

CAP. V.

EX † litteris tuis accepimus, quòd V. quandam duxit

e ¶ *Separari.*] 33. q. 2. *seculares*. 35. q. 6. *mulierum*. Et est ratio quare, quia sententia diuortij pœna est, & pœna non est inferenda nisi per iudicem 33. q. 2. *interfectores § in hoc*, & C. *vt nemo ius sibi dist. per totum*, & C. *de Iudæ. nullus*.

¶ *Glos. seq. alleg. 3. concord. signat vnum contrarium & soluit.*

f ¶ *Petit restitutionem.*] Restitutio enim facienda est. s. *de offic. deleg. causam matrimonij*, & s. *de restit. spol. ex conquestione*, & s. *vt lit. non contest. accedens 2. in fin. arg. contra* s *de restit. spol. litteras*. Vbi dicit, quòd si probationes incontinenti sunt paratæ, non est facienda restitutio: ergo multò minùs est facienda, vbi notorium est impedimentum, vt hîc. Dic, quòd facienda est prçterquam ad carnalem copulam, vt intelligas istã dec. secũdũ illã.

g ¶ *Superinductam.*] Sic de spons. veniens.

PRÆTEREA. Quidam H. nomine, quandam cognatam suã duxit in vxorem. Quæritur, quid fieri debeat? Respondet Papa, quòd si non appareant accusatores, & parentela manifesta, & publica existit (quod credibile nõ est, nisi essent cõsanguinei in j. gradu vel ij.) illud matrimonium dissoluatur, quòd illicitè est cõtractũ. Nota, quòd notoriũ, & manifestũ est, accusatione nõ indiget.

h ¶ *Seu publica.*] Etsi manifesta nõ esset, vel publica, dummodò fama esset, quòd essent consanguinei in gradu prohibito, ex officio suo [b] posset Ep. inquirere, & cõpellere, vt quicunque veritatem sciret, perhibeat testimonium. 35 q. 6. *Epi in synodo*, & s. *de testib. cog. præterea* & s. *de offic. ord. c. 1.* & 2. q. 1 *Deus omnipotens*. Immò quilibet tenetur denunciare Ecclesiæ, s. *de cog spirituali. vna.*

i ¶ *Vel secundo.* Et ita videtur, quòd consanguinitas vltra secundum gradum non posset esse notoria, sed fama esse publica potest 35. q. 6 *si duo*.

k ¶ *Interest.*] Id est, ad Ecclesiam pertinet.

SIgnificasti. Cõis diuisio, Secunda pars ibi, *Consultationi*. Abb.

CASVS. Quidam sine iudicio Ecclesiæ dimisit vxorẽ suam, pro eo, quod suggestũ fuit ei cum quodã consanguineo suo eam incestũ commisisse, propter quod etiã fuit excõmunicatus. Sed mulier illa de alio subolẽ suscepit: nihilominus petebat viro suo restitui, dicens, quòd inutile eã dimiserat, & ubi materiam adulterãdi dedisset. Quæritur, quid iuris sit? Respondet Papa, quòd si notoriũ sit mulierem ipsam adulterium commisisse, ad eã recipiendã vir compelli nõ debeat, nisi constaret ipsum cum altera adulterium commisisse. Nota, quòd adulterium notorium impedit restitutionem. Item paria delicta mutua compensatione tolluntur.

¶ *Glos. seq. abijcit, & de eo opin. ponit, quam reprobat. quærit argu. negatiuè, sol. contrarium. Iterum quærit, & soluit.*

l ¶ *Materiam adulterandi.*] Quod vi, quia ipse dedit ei materiam adulterandi, quare sibi imputet vir. argu. 27. q. 2. *si tu abstines*, & ff. *de minor. cum mandat. in fin.* ff. *sol. matr. si mulier*, quod magister Ioann. Fauẽtinus cõcedebat: quia qui occasionem damni dat, damnũ dedisse videtur. 50. di. *studeat, sæpè.* & ff. *ad leg. Aquil. qui occidit. §. in hac.* & j. *de iniu. & dam. da. c. vlt. in fin.* & *arg. ad hoc*, s. *de eo qui cog. consan. vxo. suæ, super eod.* & c. *discretionem.* Sed contrarium est verũ, quia mulier ad hoc nulla conditione debet adduci. 32. q. 5. *itáne*. Nec est ignoscendum ei, qui prætextu paupertatis turpissimam vitã ducit. ff. *de rit. nup. palàm §. non est*: nec obstat, si replicaret etiam illa ff. *de adult. l. 1. §. si publicè*, mihi eam inuitã tradidisset adulterandã, quia tũc non posset ei obijcere adulterium, vt in decret. discretiones. Sed pone, quòd mulier recessit à viro auctoritate propria, & nihilominus petit restitui. Videtur, quòd non sit audienda: quia ipsa non fuit eiecta, sed ipsa se eiecit. Dicas, quòd est audienda, quia eo ipso, quòd rediens non admittitur, spoliata intelligitur. ff. *de acq. poss. clam possidere. §. vlt.* & *l. si id quod. §. vlt* & ff. *de vi & vi. arg. l. 1 § fine autem*. Sed nunquid potest à viro petere expensas, quas fecit postquam ipsa recessit ab ipso? Non credo, cùm maritus ipsam non expulerit: sed si eam reuertentem non admittat, postea tenetur.

¶ *Glos. seq. quærit, & soluit.*

m ¶ *Si notorium.*] Quid si occultũ est, & in modum exceptionis obijciat ei illud adulterium petenti restitutionem? Dico, quòd non auditur, quousque fuerit restituta. s. *de restit spol. item cùm quis*, & c. 2. & 3. & c. *in litteris*, secus in petitorio. 27. q. 2. *Agathosa*.

¶ *Glos. signat contrarium, & remittit.*

n ¶ *Nisi constaret.*] Ita quod esset notorium adulteriũ viri: aliàs ipsam oporteret priùs probare adulteriũ viri, & sic crimina mutua pari compensatione tollũtur. 32. q. 6. *nihil*, & j. *de adult. c. pen.* & *vlt.* ff. *sol. matr. viro.* 25 *dist. primum.* & 26. *dist. vna tantùm*, & 6. q. 1. *qui crimen.* ff. *de eo, per quem fac erit. l. vlt. §. sed* & *si*, & ff. *de adult si vxor. §. index. arg. contra* ff. *de do. except. apud Celsum §. Marcellus.* Hoc contrarium soluitur. s. *de excep. dilecti*.

EX litteris.] Hic est bonus casus, & multùm allegabilis. Et duæ sunt partes. Secunda ibi, *Vnde*. Abbas.

CASVS. Quidam nomine V. duxit quandam in vxorẽ: tandem

† Vide Conci. Triden. sess. 24. de reformatio. matrimonij cap. 8.

† Ambian.

¶ Cap. 3. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lateran. sub Alex. iij. p. 50. c. 26. §. porrò. Et de articulo huius c. præter Doctores hîc vide B. Thom. lib. 4. sent. dist. 35. q. 1. art. 3. & Sylvestrum verbo, diuortium q. 8. & Turrecr. 32. p. 7. c. 1.

a De materia huius glos. vide Iulium Clarum in pract. crim. §. fi. q. 9. & plenè per Anton. Gomezium, tom. 2. variar. resol. cap. 1.

b Sicut & discordes benè coniunctos ex officio suo reconciliare & ad ad cohabitandũ cõpellit, suprà ad spons. ad id quod. Ioa. Andr.

¶ Cap. 4. eo. tit. in 1. comp. & post Cõci. Late. par. 6. c. 14. Et præter citatos in cap. porrò, vi. de Conarruuia. lib. 4. decreta. p. 2. c. 7. §. 4. & 5. & Sot. lib. 4. sent. dist. 36 q. 1. artic. 3. & seq.

† sit.

c Vt not. in c. si tu abstines, & idem Hu. & Bar. Ioan. Andr.

† Cap. 3. titu. de clandestina desponsa. in 2. compila. Vide B. Thomam in quæst. additis ad 3. par. q. 6 art. 6. & de intellectu huius decret. Soto lib 4. sentẽt. distin. 36 q. 1. artic. 6.

orta discordia inter eos dicebat V. quòd eam per violentiam sibi illatam, & metum etiam duxisset. Postmodũ accusauit eã super crimine fornicationis: quæ cœpit publice profiteri, quòd cùm vir ei negaret in necessariis prouidere, crimē compulsa fuit incurrere supradictum. Sed cum admonita fuisset, ne ad suggestionē alicuius illud turpe contra se profiteretur, ipsa illud manifestiùs asserebat. Episcopus conuocato capitulo suo, de cõsilio Capituli sui, vtrique eorum priuatim cõtinentiã indixit obseruandam, ita quod caste viuerent abinuicem separati. Sed dictus V. statim cum alia contraxit: Episcopus hoc audiens, ab ipso V. veritatē inquirens, ipse rei seriem explicauit, & ad sedem Apostolicam appellauit. Episcopus ordinem huius negotij domino Papæ significauit. Vnde mandat Papa, quatenus si est ita, virum prædictũ ad vxorem legitimam redire cõpellat. Nota, quòd ex sola confessione adulterij separatur vxor à viro, quantum ad mutuã seruitutem. Itē de consilio Capituli Episcopus huiusmodi sententias ferre debet. Item separati viuere debent cõtinēter: alioquin non obstante sententia, debent adinuicem redire: quia paria delicta mutua compensatione tolluntur. Item delictum superueniens rei iudicatæ tollit sententiam.

¶ Glo. seq. sig. contrariũ.

a ¶ *Compulsa.* ¶ Non ideo tamen excusanda est: quia non est ignoscendũ ei, qui prætextu paupertatis turpiter degit. *ff. de rit. nupt. palàm. §. non est*: & potiùs debuit omnia mala pati, quàm malo consentire. 32. q. 5. *ità ne. argum. contra. C. de patr. qui fi. distra. l. vlt. & C. de in ffi. test. Authent. sed si post. & 17. q. 2. si in abstines.*

¶ *Glos. seq. quærit, & aliam quæstionem infert, quam soluit per l. cui respondet ponit opin. & soluit.*

b ¶ *Admonita.*]Sed nunquid debuit iudex hoc fecisse, cùm hoc ipsum factum respicere videatur? Sed pone de hoc, quòd de consilio alicuius hoc dixisset, nunquid poterit reuocare huiusmodi confessionem, cum in tali facto non possit dici ignorans? Potest dici, quòd sic, cùm hæc causa quasi criminalis sit, vel mixta. *s. de proc. ing.* confessio enim in crimine non præiudicat, nisi perseueret. *ff. de quæst. l. 1. §. diuus, & § si quis vltrò*: sed illa loquitur de confessione, quæ extorquetur per tormentum. Laur. dicit, quòd potest reuocari: sed si fiat ex deliberatione, & non ex calore iracundiæ, non videtur, quòd reuocari possit: quia non posset probare errorem.

c ¶ *Abinuicem segregati.*]Ex hoc videtur [a], quòd sententia diuortij lata fuit, cùm de consilio Capituli videatur fecisse: quia sine consilio Capituli fieri non debet. 15. q. 7. *Episcopus nullius, & 86. dist. si quod verò.* Et est notandum, quòd delictum superueniens rei iudicatæ, præiudicat ei, pro quo lata est sententia: quod certum est, etiamsi iurassent se vlteriùs non repetituros. *argum. s. de iureiurand. tua nos.*

¶ *Glos. seq. quær. arg. pro. & contra sol. ponit opin. Hu. quam repro. in fin. n. 1. & remittit, & sign. contrarium.*

d ¶ *Redire compellas.*] Quia non continuit, secundùm quod ei fuit iniunctum, & ideo eam recipere cõpellitur. *s. c. prox. & 32. q. 6. nihil*, sed sentētia lata fuit hic, vt videtur propter adulterii. Nunquid poterat vir eam sibi reconciliare inuitam? videtur, quòd sic, *arg. C. de leg. quod fauore*: innocens enim non priuatur seruitute, quam habet in eo, qui peccauit. *C. de adult. Auth. sed hodie*: vnde vir potest etiam illam adulteram sibi reconciliare si vult. *s. de conuers. coniug. at. gaudemus. & arg. ff. de excep. rei iudic. euidenter*: pœna enim non præstat immunitatem. *ff. de interdi. & releg. l. relegatorum. §. vlt.* præterea vir solummodo fuit absolutus à seruitute, quam ipsa priùs habebat in ipsum, & non econuerso: vnde adhuc remansit salua viro seruitus, quam habuit in muliere, cùm tantum ipsa fuerit condemnata: *arg. s. de conuer. coniug. quidam intrauit, & 28. q. 2. qui dormierit.* Item si hoc verum esset, quòd non posset, sic daretur mulieribus occasio delinquendi, vt à viris separarentur: sic *s. de consuet. ex parte*: vnde reprobata fuit illa consuetudo. *j. eod. quanto, in fin. & ff. de reg. iur. non fraudatur. arg. 33. q. 5. hæc imago.* Arg. contra, quòd non potuit, quia sententia statim est pro muliere. *argu. 6. q. 4. quod bene semel*: sæpe enim condemnatus ex sententia commodũ sentit, vt in duobus reis debendi condemnatis. *ff. de re iudic. Paulus.* Dicas, quòd vir bene potest illam reconciliare sibi inuitam vt Lauren. dicit. Hug. dixit, quòd si vxor publice sit fornicata, ante iudicium Ecclesiæ potest illam sibi reconciliare etiam inuitam, nec potest intrare religionem eo inuito: sed postquam sententia diuortij auctoritate Ecclesiæ lata est, neuter tenetur alteri, & vterque altero inuito monasteriũ intrare potest: quia vterque in separatione cessit iure suo. *argu. 7. q. 1. quàm periculosum est*: nec tu poterit vxorem inuitam reconciliare: sed hæc decretalis videtur contra sententiam Hug. vnde standum est, prout dicit Laur. Vnde nota hic, quod delictum superueniens rei iudicatæ, præiudicat sententiæ, vt sententia non obstante reuertatur in idem. *j. de adulte. cap. vlt. vbi de hoc. arg. contra*, quia ea quæ legitime facta sunt, ex superueniente delicto non retractantur. *ff. de itiner. actúque pri. nec enim.*

¶ Vrbanus tertius Florentino Episcopo.

¶ *Tandem vir vxorem suam super crimine fornicationis in iure conuenit*

vxorem, qui paucis temporibus fuêre concordes: proponebat enim idem V. quòd illã per violentiam sibi illatam, metu etiam mediante dux isset. *& infra.*

¶ Tandem vir vxorem suam super crimine fornicationis in iure conuenit, quæ nescitur, quo ducta spiritu, cœpit publicè confiteri, quòd cùm vir negaret ei in necessariis † prouidere, crimen compulsa [a] est incurrere memoratum: cùmque diligentiùs à te fuisset admonita [b], ne ad suggestionem alicuius illud tam turpe contra se proponeret, ipsa id manifestius asserebat. Sanè tu conuocato Capitulo tuo, cùm ex eorundem † consilio vtrique priuatim continentiam iniunxeris obseruandam, ita quòd castè viuerent abinuicem [c] segregati: memoratus V. furtim cùm alia sponsalia, & nuptias temerè celebrauit: verùm cùm factum inquirere laborares, supradictus V. rei seriem explicans, & exponens, ad audientiam nostram dicitur appellasse. Vnde fraternitati tuæ mandamus, quatenus si res ita processit, prætexatum virum ad legitimam vxorem redire [d] compellas.

¶ *Si vxor à viro lapso in hæresim propria auctoritate diuertit: ad eũ reuersum redire compellitur: secus si per iudicium Ecclesiæ ab eo fuisset separata.*

CAP. VI.

DE † illa, quæ viro suo labente in hæresim, ipsius consortium sine iudicio Ecclesiæ declinauit, videtur nobis quòd mulier (maximè si ea intentione discessit, vel lapsus in hæresim tædio pariter, & confusione [e] affectus, se ab errore suo conuerteret) ei cùm reuersus fuerit est reddenda [f]: quę etiamsi reuerti noluerit, compellatur. Si verò iudicio Ecclesiæ ab eo recessit, ad recipiendum eum nullatenus dicimus cõpellendam. [g]

¶ Innocentius tertius Ferrariēn. Episcopo.

¶ *Vinculum coniugale nõ dissoluitur altero coniugum fidelium in hæresim lapso: Sed si vnus infidelium coniugum conuertatur ad fidem, & alter nolit sibi cohabitare, vel non sine blasphemia, vel sine peccato mortali: soluitur coniugium, & conuersus contrahere poterit.*

CAP. VII.

QVantò † te nouimus in Canonico iure peritum. *& infrà.* ¶ Sanè tua fraternitas intimauit: quòd altero con-

De illa.] Sunt duæ partes. Secunda ibi, *Si verò.* Abbas Sicul.

CASVS. Quidam vir lapsus fuit in hæresim: vxor eius statim sine iudicio Ecclesiæ, ipsius consortium declinauit: tandem ille reuersus est: ipse petebat vxorem suam: ipsa nolebat ad eum redire: quæritur, quid iuris sit? Respondet Papa, quòd si mulier maxime ea intentione discessit à viro, vt ille in hæresim lapsus, tædio, & confusione affectus, ab errore suo se conuerteret, ei reuerso est reddenda & si ad eum redire noluerit, compellenda est. S. de hoc, quòd in fine dicitur, corrigitur per cap. seq. Nota, quòd cessante causa, cessat effectus. Item, exceptio semel acquisita ex sententia semper durat.

e ¶ *Confusione affectus.*]Ad similitudinem contumacis, qui possessione priuatur, vt tædio affectus veniat responsurus. *s. vt lite non contest. quoniam. § in aliis. C. de præscrip. xxx. vel xl. annorum. si quis emptionis. § sed & si quis non per vim.*

¶ *Glos. seq. reddit rationem.*

f ¶ *Reddenda.*] Et meritò: quia per pœnitentiam est sanatus. 32. q. 1. *quod autem*, & etiam est compellenda.

g ¶ *Compellendam.*] In alio casu compellitur: & sic est aliud ante iudiciũ Ecclesiæ, & aliud post: eandem diuersitatem dixit Hug. in carnali fornicatione: vt dicitur *s. prox. Sed contra. j. c. prox. in fine*, vbi de hoc, potest dici, quòd et standum est: vt in vtroque casu compellatur redire ad virum, nisi cum iudicio Ecclesiæ separata voluerit religionem intrare *s. de conuers. coniug. c. vlt.* Bern.

QVantò te.] Commubis diuisio. Secunda ibi, *Nos igitur.* quæ distinguit, & secundum membrum prosequitur ibi, *Si verò* rationem diuersitatis ponens ibi, *Nam & si* obstaculum soluens ibi, *Nec obstat*: submittens duplicem solutionis effectum ibi, *Per hanc.* Abba. Siculus.

CASVS. Duo erant coniugati, alter eorũ transiuit ad hæresim: qui remansit in fide, volebat secunda ad vota transire: Episcopus Ferrariēn. quæsiuit, vtrùm posset? Rñdet Papa distinguendo inter fideles

† *Vide Bartolũ, Angelum, & alios in l. diuortio. ff. solut. matrim.*

† *contrarium.*

a *Contrariũ videtur ex isto verbo, scilicet, priuatim: nam si fuisset sententia, non fecisset id priuatim, sed publicè: & fuit quædã industria sic prouisa, vt verum probaret an ex collusione id factum esset, secundum Goff. & Host. loco allegato.*

† *Cap. 1. sed. tit. 1. & pal. Concil. Later. sub Alexan. 3. par. 10. c. 63. § de illa verò.*

† *Vide Magistrum sent. & illi Theologos ibidem. pa. 8. 4 dist. 39 ad de Concil. Trid. seq. ca. iterum.*

b *Et ratio prima esse potest illa, quod asserit B. Thom. hoc titulo initio cap. ad 3 ergo ubi ait: Cum diuortium sit inductum in fauorem iniuriam passi, non ei sit ad petendum debitum, vel reuocandi vxorem vel etiam remittere, & ad cum redire, si fuerit reuocatus ab eo, de licentia votum continentiæ emiserit. Habetur Thom. qui breuiter hanc quæst. dissoluit.*

† *Cap. 1. eod. tit. in 3. cap. De materia huius decretalis consule Theologos scholasticos lib. 4. sent. distin. 39. & præ aliis ibi B. Tho. & Sotum. adde Conarr. in epit. lib. 4. de cres. p. 2. c. 7. § 4.*

fideles, & infideles: si duo sunt coniuges infideles, & alter ad fidē conuertatur, altero nullo modo, vel non sine blasphemia diuini nominis, vel vt eum trahat ad peccatū mortale, alteri cohabitare volenti, alter ad secunda vota (si voluerit) poterit pertransire: & in hoc casu intelligitur, quod dicit Apostolus: Si infidelis discedit, discedat: frater enim vel soror, non est huic seruituti subiectus: & canon eodem modo intelligitur, qui dicit: Cōtumelia creatoris soluit ius matrimonij contra eum, qui relinquitur. Si verò alter fidelium coniugum labatur in hæresim, vel transeat in gentilitatis errorem, in hoc casu, is qui relinquitur, non potest ad secunda vota transire: licet in hoc casu maior videatur contumelia creatoris. Licet enim inter infideles sit matrimonium, non tamen ratum, & verū est matrimonium, vt illis viuentibus coniugium ipsum perduret: nec obstat, quòd à quibusdam forsan posset opponi, quòd fidelis relictus non debeat iure suo priuari sine culpa, cùm in multis casibus id contingat, vt si alter coniugum incidatur. Per hanc responsionem quorundam malitiæ obuiatur, qui in odium coniugum, quando sibi inuicem displicerent, si possent eas dimittere, simularent hæresim, vt altero, qui remāsit in fide, matrimonium contrahēte reuerteretur ab hæresi: & propter hanc responsionem soluitur quæstio alia, qua quæritur, verùm ille, qui remansit in fide, cogatur redire ad illum, qui ab hæresi, vel infidelitate reuertitur. Nota, quòd matrimoniū infidelium illis viuentibus potest separari altero ad fidem cōuerso, altero remanente in fidelitate in tribus casibus hic contentis. Sed matrimonium fidelium carnali cōpula consummatum, viuentibus coniugibus, nunquam separatur. Item priuatur quis iure suo sine culpa sua: item malitiis hominum est obuiandum.

1. Cor. 7.

† Hoc dicit B. Ambros. epist. 1. ad Cor. c. 7.

† Immò qui diceret persi naciter per hæresim solui matrimonij vinculū, hæreticus censetur, Conc. Trident. sess. 24. de sacramēto matrimonij, ca. 5.

† In vno, aut altero veteri. C. ita: ratum, & firmum existit.

iugum ad hæresim transeunte, qui relinquitur, ad secunda vota desiderat cōuolare: quod vtrum possit fieri, per tuas nos duxisti litteras consulendos. Nos igitur consultationi tuæ respondentes distinguimus [a], licèt quidā prædecessor [b] noster sensisse aliter videatur: an ex duobus infidelibus, alter ad fidem Catholicam conuertatur: vel ex duobus fidelibus, alter labatur in hæresim, vel decidat in gentilitatis errorem Si enim alter infidelium cōiugum ad fidem Catholicam cōuertatur, altero vel nullo modo, vel non sine blasphemia diuini nominis, vel vt eū pertrahat ad mortale peccatum, ei cohabitare volente: qui relinquitur, ad secunda, si voluerit, vota transibit: & in hoc casu intelligimus, quòd ait Apostolus [c]: [Si infidelis discedit, discedat: frater enim, vel soror, non est seruituti subiectus in huiusmodi.] Et canonem [d] etiam, in quo dicitur †: [Contumelia [e] creatoris soluit ius matrimonij, circa eum qui [f] relinquitur.]

¶ Si verò alter fidelium coniugum, vel labatur in hæresim, vel transeat ad gentilitatis errorem, non credimus †, quod in hoc casu, is qui relinquitur, viuente altero possit ad secundas nuptias conuolare, licèt in hoc casu maior [g] appareat contumelia creatoris. Nam etsi matrimonium verum inter infideles existat, non tamen est ratū [h]: inter fideles autem verum † , & ratum existit: quia † sacramentū fidei, quod semel est admissum, nunquam amittitur [i], sed ratum efficit coniugij sacramentum, vt ipsum in coniugibus illo durante perduret. Nec obstat, quod à quibusdā forsan obiicitur, quòd fidelis relictus non debeat iure suo sine culpa [k] priuari: cùm in multis casibus [l] hoc contingat, vt si alter coniugum incidatur [m]. ¶ Per hanc responsionem quorundam malitiæ obuiatur, qui in odium coniugum, vel quando sibi inuicem displicerent, si eas possent in tali casu dimittere, simularent [n] hæresim, vt ab ipsa (nubentibus coniugibus) resilirent. Per hanc ipsam responsionem illa soluitur quæstio, qua quæritur, vtrùm ad eum, qui ab hæresi, vel infidelitate reuertitur, is qui permansit in fide, redire [o] cogatur.

¶ Idem Tiberiadensi † Episcopo.

¶ *Pagani iuncti in gradu prohibito lege canonica tantùm, conuersi ad fidem non separantur: hoc primò. Si Paganus priùs plures vxores habebat, post fidem susceptam adhærebit primæ: hoc secundò. Et si repudiata vxore cum secunda contraxerit, etiam post baptismum dimittet secundam, & adhærebit primæ repudiatæ, etiamsi repudiata cum alio contraxisset: secus si fornicata fuisset: hoc tertiò.*

CAP. VIII.

GAudemus † in Domino: *& infrà.* ¶ Vtrùm Pagani

a ¶ *Distinguimus.*] Hanc distinctionem ponit Gratianus. 28. q. 2. *§. hic distinguendum.*

b ¶ *Prædecessor.*] Scilicet, Cœlestinus: dictum cuius habuisti olim in decretali. *ī. de conuers. infidel. laudabilem*, & male dixit Cœlestinus.

c ¶ *Apostolus.*] 28. q. 1. *si infidelis.*

d ¶ *Canonem.*] 28. q. 1. *si infidelis.*

e ¶ *Contumelia.*] Iuxta illud.

Desere spernentem, vel blasphemare volentem,
Vel te credentem scelus ad mortale trahentem:
Nam sunt absque mora, sic vincula rupta priora. Vincen.

f ¶ *Qui relinquitur.*] Scilicet, qui conuertitur circa eum, qui relinquit: quia non potest claudicare matrimonium: sed potius dixit de eo, qui relinquitur: quia ille solus potest contrahere sine peccato: ille qui relinquit transeuntem ad fidem, peccat: & sola contumelia creatoris soluitur, & non per Ecclesiam: & statim soluitur quàm citò non vult cohabitare secundùm modum, qui traditur. *ī. eo. c. prox. ad fin.* & peruenit ad notitiam alterius: tamen debet adhibere [a] testes, quòd illa non vult ei cohabitare, ne impediatur postea contrahens: si autem antequam contrahat cum alia, conuertatur ad fidem: vir ipsam recipere tenetur. *ī. ca. prox. §. vlt.* & videtur nouum matrimonium, vt ibi dicetur.

a *Tutius est hæc omnia etiam Iudicio Ecclesiastico peragere, & sine auctoritate non tantum transfigere.*

g ¶ *Casu maior.*] Magis enim delinquunt fideles apostatando, quàm infideles in infidelitate remanendo. 32. q. 4. *in eo fornicator.* & nemo respiciens retro aptus est regno Dei. *ī. de voto. magnæ, sim. de pœnit. dist. 4. si re fugientes.* Sic magis delinquit, qui interruptam iterum litem deserit, quàm qui semel acceptā dereliquit. *Authent. de litig. §. edicta. in fin. coll. 8. C. quum. d., & quando iudex, Authen. qui semel.*

h ¶ *Ratum.*] Quia potest dissolui: vt hic, & 28. q. 1. c. *si quis Iudaica. §. item illud.*

i ¶ *Nunquam amittitur.*] 33 q. 7 c. 1. & 2. & 1. q. 1. *quod quidam.*

k ¶ *Sine culpa.*] Nemo sine culpa iure suo priuari debet. 16. q. *vlt. inmunitum. 56. distin. satis peruersum. ī. de eo, qui cog. consan. vxo. suæ. discretionem. & c. vlt. & ī. de confirm. c. 2.* Sed si causa subest, priuatur quis quisque iure suo. *ī. vt lite non contest. qm. §. 2. & ī de priuile. antiqua & 22. dist. renouantes*: & hic subest causa, quæ subiicitur inferius.

l ¶ *Multis casibus.*] In quibus quis priuatur iure suo. 14 q. 6. *comperimus. & 54. distin. frequens. 34. dist. si uxor. 36. q. 7 decernimus. 70. dist. neminem. 18 q. 2. diffinimus, & de ser. ægro. tua.*

m ¶ *Incidatur.*] 32. q. 7. *idi.*

n ¶ *Simularent hæresim.*] Hæc est causa quare priuatur quis iure suo sine culpa. *sim. 32. q. 1. dixit Dominus.*

¶ *Glos. seq. ponit epist. Laur quam reprobat.*

o ¶ *Redire cogatur.*] & reuera cogi debet, nisi velit religionem intrare, cum iudicio Ecclesiæ separati fuerint. *ī. de conuer. coniug. cap. vlt. Lau.* dixit, eam non cogendam redire ad eum, cùm distinctione illius decret. *ī. eod. ac illæ* sed verius est, quòd indistinctè debet compelli, nisi cum vult intrare religionem secundum illam decre. *ī. de conuers. coniug. c. vlt.*

† *In codice Barbatiæ, & in multis Vaticanis ita*: quia sacramentum fidei, quod semel admissum, nunquam amittitur, ratum efficit coniugij sacramentū, vt ipsum &c. *in vno vetustissimo Vaticano ita*: quia sacramentum fidei, quod semel est admissum, nunquam amittitur, immò ratum efficit.

† *Tiberien.* † *Tibran.* † *Tiberiaci.* † *Tibreaden.*

b *Aliàs incipit*: Hi qui:

c *De hoc dubio vide plenius per Decretum ī. ca. prox & hic.*

† *Cap. 2. eo. ti. in 3. comp. Et circa decisionem 1. par. vide, quas etiam in c. de infidelibus. ī. de consang. & affini. & adde omnino notas nostras in hanc decretalem.*

GAudemus.] Hoc cap. principaliter habet tria dicta. Et secundum dictum ibi, *Quia verò.* Tertium ibi, *Qui autem.* Abbas Siculus.

CASVS. Pagani accipiunt vxores in secundo, vel in tertio gradu, vel vlteriori: Pagani taliter coniuncti conuertuntur ad fidem. Quæsitum fuit à domino Papa, vtrum post baptismum debeant simul remanere, vel abinuicem separari? Respondet Papa, quòd sacramentum coniugij apud fideles, & infideles existit. Vnde dicit Apostolus: Si quis fidelis infidelem habet vxorem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam: & in prædictis casibus Pagani licitè contrahunt matrimonium, quia constitutionibus canonicis non arctātur: & ideo fideles huiusmodi fauore fidei Christianę matrimonialiter copulari liberè possunt, & licitè remanere coniuncti, cùm per sacramentum baptismi non soluantur coniugia.

QVIA VERO. Pagani simul habent plures vxores: si cōuertantur ad fidē, quæritur, vtrùm omnes, vel quā illarū habere debeant post baptismum? R. Papa ostendens, quòd vnam tantùm debent habere, cùm ab initio vna costa in vnā fœminam est cōuersa, & scriptura sacra testatur: Propter hoc relinquet homo patrē & matrē, & adhærebit vxori suæ, & erūt duo in carne vna: non dixit tres, vel plures, sed duo nec dicit, adhærebit vxoribus, sed vxori: nec alicui vnquā licuit insimul plures habere vxores, nisi diuina reuelatione alicui fuerit concessum: per quā Iacob à mendacio, Israelita à furto, Sāson ab homicidio excusati fuerūt.

Sic

Sic Patriarchæ, & alij iusti viri, qui plures habuerunt vxores, ab adulterio excusantur: & hæc sententia in Euangelio approbatur: Quicunque dimiserit vxorem suam, excepta fornicationis causa, & aliã acceperit, mœchatur: ergo si vxore dimissa, alia duci non potest, multo fortius nec ea retenta: per quod euidenter apparet, quod nullus simul plures potest habere vxores, nec aliqua plures maritos: ergo sequitur quod post baptismum primam debet habere.

QVI AVTEM. Pagani, siue infideles dant vxoribus, quando volunt, libellũ repudij. Quæritur, vtrùm illis viuentibus possint accipere alias ad fidem conuersi, vel ante conuersionem? Respondet, quod in Euãgelio tale repudium reprobatur: & ideo viuẽte vxore, etiã cõuersus ad fidẽ, aliam habere non potest: nisi post conuersionẽ ipsius illa renuat habitare cũ illo: vel si consentiat, vult Christũ blasphemare, vel illum trahere ad mortale peccatum: in quibus casibus mulier restitutionẽ petere non posset, etiamsi de iusta spoliatione cõstaret: quia secundùm Apostolum, alter alteri non est huiusmodi seruituti subiectus.

QVOD SI. Aliquis conuersus ad fidem dimisit vxorem propter præmissas causas antequam contrahat cum alia, vxor conuertitur ad fidem. Quæritur, an compellatur eam recipere? Respõdetur, quod sic.

QVAMVIS QVOQVE. Aliquis Paganus dedit libellum repudij vxori: illa nupsit alij secundũ ritum suũ: vir conuersus est ad fidem, & vxor sua, quæ nupsit alij post repudium, similiter cõuersa est ad fidem, petit illũ. Quæritur, vtrùm possit illũ petere non obstante hoc, quòd alteri nupsit? Respondetur, licet secundum Euangelicam veritatem, qui duxerit dimissam, mœchatur: non tamen dimissor poterit obijcere fornicationem dimissæ post baptismum, pro eo, quòd nupsit alij post repudium, & sic eam tenetur recipere, nisi aliàs fuit fornicata. Nota in prima parte, quòd in baptismo soluuntur crimina, & non coniugia: & ita infideles in gradu prohibito coniuncti, post baptismum non separantur. Nota in secunda parte, quòd nullus potest simul habere plures vxores, nisi diuina reuelatione fuerit concessum: quæ excusauit à mendacio, furto, & homicidio prædictos patres. In tertia parte nota casus, in quibus denegatur restitutio iniustè spoliato. In quarta parte nota, quòd maritus non potest obijcere fornicationem vxori, pro eo, quod nupsit alij, licet non tenuerit matrimonium.

1.Corinth.7.

1.Corinth.5.

Gen.2.& 3. Esdra 4. Matth. 19. Mar. 10. Ephes.5.

vxores accipientes in secundo [a], vel tertio, vel vlteriore gradu sibi cõiuncti, sic cõiuncti debeãt post cõuersionem suam insimul remanere, vel abinuicem separari, edoceri per scriptum Apostolicum postulasti. Super quo taliter respondemus, quòd cùm sacramentũ coniugij apud fideles, & infideles existat [b], quemadmodũ ostendit Apostolus dicens: [Si quis frater infidelem habet vxorem, & hæc consentit habitare cum eo, non illã dimittat.] Et in præmissis gradibus à Paganis quoad eos matrimoniũ licitè sit contractũ, qui constitutionibus [c] canonicis nõ arctantur: (Quid enim [d] ad nos, secũdùm Apostolũ eundem, de his quæ foris sunt, iudicare?) in fauorem præsertim Christianæ religionis, & fidei, à cuius perceptione per vxores se deseri timentes viri possunt facilè reuocari: fideles huiusmodi matrimonialiter copulati liberè possunt, & licitè remanere [e] coniuncti, cùm per sacramentum baptismi non soluantur coniugia, sed crimina dimittantur [f]. ¶ Quia verò Pagani circa plures insimul fœminas affectũ diuidunt coniugalẽ, vtrùm post cõuersionem omnes, vel quam [g] ex omnibus retinere valeant, non immeritò dubitatur. *& infrà.* Verùm absonum [h] hoc videtur, & inimicũ fidei Christianæ, cùm ab initio vna costa in vnam fœminam sit conuersa: & scriptura diuina testetur, quòd propter hoc relinquet homo patrem, & matrem & adhærebit vxori suæ: & erunt duo in carne vna [i]: nõ dixit tres, vel plures, sed duo [k]: nec dixit, adhærebit vxoribus, sed vxori. *& infrà.* ¶ Nec illi vnquam licuit insimul plures vxores [l] habere: nisi cui fuit diuina [m] reuelatione concessum. quæ [n], mos quandoque, interdum etiam fas censetur, per quam sicut Iacob à mendacio [o], Israelitæ à furto [p], Samson ab homicidio [q], sic & Patriarchæ, & alij viri iusti, qui plures leguntur simul habuisse vxores, ab adulterio excusantur. Sanè veridica hæc sententia probatur etiam de testimonio veritatis testantis in Euangelio: [Quicunque dimiserit vxorem suam ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur.] Si ergo vxore dimissã, duci alia de iure non potest, fortiùs & ipsa retenta: per quod euidenter apparet pluralitatem [r] in vtroque sexu, cùm non ad imparia [s] iudicentur, circa matrimonium, reprobandam. ¶ Qui autem secundùm ritum suum legitimam repudiauit vxorem, cum tale repudium veritas in Euangelio [t] reprobauit, nunquam ea viuente licitè poterit aliam, etiam ad fidem Christi conuersus, habere: nisi post conuersionem ipsius illa renuat cohabitare cùm ipso: aut etiamsi consentiat, non tamen absque contumelia [u] creatoris, vel vt eum pertrahat ad mortale peccatum: in quo casu [x] restitutionem petenti, quamuis de iniusta spoliatione constaret, restitutio negaretur [y]: quia secundùm Apostolum [z], frater aut soror non est huiusmodi subiectus seruituti. ¶ Quòd si conuersum ad fidem, & illa conuersa sequatur, antequam propter causas prædictas legitimã ille ducat vxorem, eam recipere compellectur [a]. Quamuis quoque secun-

Genes.29. Exod.11. Iudicũ.16. Matth.19. Luc.16.

1.Corinth.7.

a *Hæc gloss. nec est Bern. nec habetur in vetustis codic.*

miserabilem, & cap. quanto. & ī. de Iud. & si Iudæos.

d ¶ *Quid enim.*] 2. quæst. 1. multi, interpositio est.

e ¶ *Remanere coniuncti.*] ī. de consang. de infidelibus.

f ¶ *Sed crimina dimittantur.*] 26 distinct. deinde.

g ¶ *Vel quam.*] Ad illam quæstionem non respondet directè, sed indirectè satis respondetur, quòd prima sit vxor ex eo, quod dicit pluralitatẽ in vtroque sexu reprobandam, *in fin. istius §.*

h ¶ *Verùm absonum.*] Hic ostendit, quod vnam tantùm debeat habere.

i ¶ *In carne vna.*] ī. de bigamis, debitum.

¶ *Gloss. seq. signat contrarium.*

k ¶ *Duo.*] Hic pluralis numerus ponitur ad exclusionem maioris pluralitatis *arg. contra 31. q. 1. quòd si dormierit:* quandoque ponitur ad exclusionem minoris numeri, vt cum dicitur: Vnus non stet contra alium, sed in ore duorum stet omne verbum, vt ī. *de testibus, licet, in fin.*

l ¶ *Vxores.*] Vnde etiã lex pœna cõiugia prohibet Iudæis. *C. de Iudæis, nemo Iudæorum, in fin. & C. de incest. nup. l. 2. C. de donat. ante nup. ea quæ.*

m ¶ *Diuina.*] Non ergo sunt sufficientes excusationes, quas habes. *32. q. 4. dixit Sara. & c. obiicitur:* sed illud fuit ante legem, & talis mos fuit diuinitus inspiratus.

n ¶ *Quæ.*] Scilicet diuina reuelatio censetur quãdoque mos, &c.

o ¶ *Mendacio.*] 22. q. 2. c. item ponitur.

p ¶ *Furto.*] 14. q. 5. dixit Dominus.

q ¶ *Homicidio.*] 23. q. 5. si non licet, circa fin. & quæst. 8. occidit.

r ¶ *Pluralitatem.*] Hic innuit solutione quæst. quasi diceret, prima tantum est vxor, vt dixi ī.

s ¶ *Non ad imparia.*] Id est, quoad mutuam seruitutem, & debitum carnis, & noctem seruandam. *32. q. 1. si quis vxorem, & q. 5. præcipit,* aliàs penè famula vxor est. *33. q. 5. hæc imago.*

t ¶ *In Euangelio.*] Dicendo, excepta causa fornicationis, vxorem non esse mittendam. *32. quæst. 1. dixit Dominus in Euangelio, & quæst. 7. Apostolus, & cap. omnes causationes, & 28. q. 2. si infidelis.*

u ¶ *Absque contumelia.*] ī. c. prox.

x ¶ *In quo casu.*] Id est, in quolibet casu præmissorum trium.

¶ *Gloss. seq. addit tres similes casus, & remittit.*

y ¶ *Negaretur.*] Hic habes casum, in quo denegatur restitutio, quamuis constet de iusta spoliatione. Alium habes ī. *est significasti.* Item vbi excipitur de alia spoliatione. ī. *de ordin. cognito super spoliatione.* Item vbi timetur de sæuitia viri. *33. q. 2. sine de coniuge. & ī. de restit. spol. ex transmissa, & cap. litteras, vbi de hoc, & 32. q. 1. de benedicto.*

z ¶ *Apostolum.*] 28. q. 1. si infidelis.

¶ *Gloss. seq. recit. per quæst. an ipso iure, an per sententiam dissinuantur, ponit duas opinio. & secundam approbat. Iterum quærit, & soluit.*

a ¶ *Cõpellectur.*] Ex hoc videtur, quod cõtumelia creatoris nõ soluit ius matrimonij ipso iure: aliàs si solutum fuisset ius matrimonij non cõpelleretur eã recipere. Ioannes dicit, quod ipso iure solutum est inte-

b *Melius diceret, id est, in duobus vltimis casibus secundùm Hostiens. Ioan. And.*

Dicit in hoc nullum speciale: quia ipsa sibi dat impedimentum blasphemando. do. Andr.

a ¶ *In secundo.*] Non prohibito: quia secundus gradus erat prohibitus, sed non omnis: istæ enim erant personæ prohibitæ in lege, mater, nouerca, soror, neptis, amita, & matertera, & vxor patrui, & vxor fratris, filia, & priuigna. De hoc dicitur ī. *de resti. spoliat. litteras.*

b ¶ *Esdras.*] 26. distinct. deinde, & supra, de consanguin. & affinit. de infidelibus.

c ¶ *Constitutionibus.*] Quæ non arctant nisi illos, qui subsunt Ecclesiæ directè: sed indirectè bene compelluntur. ī. *de vsur. post*

est matrimoniũ contumelia creatoris, ea nolẽte viro cohabitare, vt ī. eo. c. prox. licet matrimonium sit solutum: tñ restituitur quasi iure postliminij. argu. 34. q. 2. cùm per bellicam: sicut hæretico reuerso restituuntur alia omnia. C. de hæret. Auth. idem est de Nestorianis. & licet non sit matrimoniũ inter eos, tamen eã recipere compellitur ex consequentia prioris matrimonij, in fauorẽ fidei. Alij dicunt, q̃ matrimonium ipso iure non soluitur, sed ius matrimonij soluitur, id est, ius petendi debitum & hoc satis videtur dicere littera. ī. c. prox. ibi: Contumelia creatoris soluit ius matrimonij & tunc verè primò soluitur matrimoniũ, qñ contrahit cum secũda, & non ante: quia si esset ex toto solutũ, non cõpelleretur eã recipere. Et est arg. ad hoc quod dicit in fine, q̃ potest ei obiicere fornicationẽ: quia si ex toto, & omnino solutum esset matrimoniũ, non posset ei obiicere fornicationẽ præcedentem. ī. de inceiur. quemadmodum Sed nunquid etiã potest intrare religionem ea inuita, antequã contrahat cũ alia? Dico, q̃ sic, cum iudicio Ecclesiæ fuit à viro separata. arg. ī. de conuers. coniug. c. vlt. in fine.

¶ Glos. seq. rationem reddit, quærit opponendo, & dupliciter soluit.

a ¶ Poterit obiicere.] Quia intelligitur legitime contraxisse, quæ auctoritate legis contrahit. 23. q. 4. qui peccat. & arg. ī. de frig. & malef. fraternitatis. circa. fin. & ff. de acq. poss. iuste possidet. Sed illud quæritur, qualiter posset ei obiicere fornicationẽ ante baptismum cõmissam, cùm omne peccatũ, & sequela peccati in baptismo deleatur. 26. d. deinde, & 32. q. 1. quod autem, cùm dona baptismi sint sine omni luctu, de consec. d. 4. c. 2. & c. sine pœnitentia? Dicas, q̃ omne crimen tollitur in baptismo quoad Deũ, & quodcunque, & qualitercunque contraxit ante, vel adulterando, seu fornicando, sed quatenus illa fornicatio respiciebat virum, nõ tollitur in baptismo, quia illud crimen non tã virum, quã vxorem cõmaculat. 32. dist. 1. in coniugio: & sic ius, quòd competebat viro ex sola fornicatione, remanet ei saluum: & sic potest excipere contra illã. Sic etiam per pœnitentiã tollitur crimen, quod mulier cõtraxit fornicando quoad Deũ: & tamen post quantamcunque pœnitẽtiam potest maritus illã accusare, 33. q. 2. admonere: nec eam etiam recipere compellitur post pœnitentiam. ī. de conuers. coniug. gaudemus. iniquũ enim esset, q̃ baptismus tolleret beneficiũ alicui competens, sicut in libertate: delictum enim, q̃ commisit quis in se, per libertatẽ tollitur: sed delictũ, quod cõmisit in alium, non tollitur. ff. de his qui no. infa. l. penul. & l. athletas. §. Pomponius. Vel expone, quod dicitur: Nisi aliàs fuerit fornicata: scilicet aliàs, id est, in alio tempore post baptismum. sed prius verius est. Ioan.

[Margin: Matth. 19.]

[Margin: †Cap. 3. eod. tit. in 3. comp. Aduertas istæ Quia dispar est ritus in Liuonien. Ecclesiæ fide noua &c. sed in vetustioribus exemplaribus legitur, vt est impressum.]

[Margin: † In hanc Rubric. integrè scripsit volumẽ Palatius Rubius.]

dùm Euãgelicam veritatem, qui duxerit dimissam, mœchatur, nõ tamen dimissor poterit obiicere [a] fornicationem dimissæ pro eo, quòd nupsit alij post repudium, nisi alias fuerit fornicata.

¶ Idem Liuonien. Episcopo, & eis, qui cum ipso sunt, fratribus.

¶ Nõ licèt relictam fratris in vxorem accipere: & de facto ductã separanda est, nisi aliter Ecclesia dispenset.

CAP. IX.

DEus †, qui Ecclesiam suam: *& infrà.* ¶ Quia † dispar est ritus Liuonienſ. de nouo ad fidem Catholicam conuersorum à nostro: propter infirmitatem gentis eiusdem concedimus [b], vt matrimoniis contractis cum relictis fratrum, vtantur: si tamen fratribus decedentibus sine prole, vt semen [c] defuncti iuxta legem Mosaicam suscitarent, cum talibus contraxerunt: ne tales sibi de cætero, postquam ad fidem venerint, copulent, prohibentes.

TITVLVS XX.

De donationibus † inter virum, & vxorem, & de dote post diuortium restituenda.

DEus qui.] Ponit dispensationem Ecclesiæ cum nouiter conuersis ad fidem, vt vtantur matrimonio cum relictis fratrum contracto secundùm legem Mosaicam. Abbas.

CASVS. Quidam infideles, scilicet Liuonien. contrahebant matrimonium cum relictis fratrum suorum: Liuonienses isti de nouo conuersi sunt ad fidem. Quærebatur, vtrùm debebant remanere cum relictis fratrum suorũ? Dominus Papa concedit eis propter infirmitatem eorũ, vt matrimoniis contractis cum vxoribus fratrum vtantur: dũmodo fratribus decedentibus sine prole cum talibus contraxerint, vt iuxta legem Mosaicam semen defuncti suscitarẽt: prohibendo ne tales de cætero sibi copulent post fidem receptam. Nota, quòd propter nouitatem fidei, dispensatur cum aliquibus, vbi aliàs non dispensaretur.

b ¶ Concedimus.] Propter nouitatem fidei dispensatur circa gradus prohibitos [a]: sic 35. q. 3. quædam. & cap. quod scripsi. ī. de consang. & affinit. de infidelibus, fini. ī. qui fil. sint legiti. c. vlt. sed post fidem receptam contrahere non debent, vt dicit in fine.

c ¶ Vt semen defuncti.] Hac de causã tñ olim cõcessum fuit, vt frater vxorem fratris sumeret in vxorem 8. q. 1. olim, aliàs non.

[Margin: a Vide Soto lib. 4. sent. dist. 39. q. vnica, artic. 3. ad 4. argum.]

DE DONATIONIBVS INTER VIRVM, & vxorem, & dote post diuortium restituenda.

¶ Suprà visum est de diuortiis. Sed quia diuortio facto dos repeti solet, & contenditur plerunque de donatione facta constante matrimonio, ideo subiicitur ista Rubrica, in qua tractatur tam de donatione facta inter virum, & vxorem, quàm de dote post diuortium restituenda. Abbas.

¶ Ex Concilio habito apud Vvormaciam †.

¶ Separato licitè matrimonio dos restituenda est.

CAP. I.

MVlieres † cùm pro aliqua licita [d] causa à propriis viris fuerint separatæ, totam [e] dotem præcipimus sibi reddi.

MVlieres cùm.] CASVS. Dicitur hic, q̃ si mulier ex causa iusta separetur à viro, dos data sibi debet restitui. Nota, quòd ibi principale non tenet, nec accessorium.

¶ Glossa seq. distinguit inter scientem, & ignorantem: siguat contrarium, & ibi remittit.

d ¶ Licita.] Puta consanguinitatis, vel alia legitima, & ignoranter contraxit, tunc restitui debet, quicquid alter ab altero habuit. ī. de coniug. ser. proposuit: quia nullum fuit matrimonium: aliàs si scienter contraxerint, perdere debent, quicquid alter alteri dederit, & fisco applicatur, nisi errore, aut minori ætate excusentur. C. de incest. nupt. qui contra arg. contra. j. eod. & si necesse, vbi de hoc.

¶ Glos. seq. primò declarat tex. secundò quærit. ar. pro. soluit distinguendo, tertia parte recit. per quæst. quid de expensis, quam etiam soluit distinguendo. Finis recitatur per contrarium.

e ¶ Totam.] Si totam reddere potest, aliàs in quantum facere potest. C. de rei vxo. act. l. vnica. §. cum autem, & ff. de re iud. non tantum, nisi dolo diminuerit suã substantiam: vt in eo §. cum autẽ, & si peruenerit ad pinguiorem fortunã, totum restituet, vt ibidem ī. de sol. Odoardus. Et si maritus paciscatur, vt totum restituat, tale pactum non valet, cùm sit contra bonos mores. ff. sol. matri. alia causa. §. 1. si tamen soluerit, repetere nõ potest. ff. de cond. indeb. nam & si maritus. Sed nunquid fructus restitui debent? quod vĩ. ff. de reg. iur. in condemnatione: sed non restituuntur nisi illi, qui ante matrimonium obuenerunt: quia illi ipso iure augẽt dotem, sed post matrimonium obuenientes non augent dotem, & non restituuntur, sed fiunt mariti propter onera matrimonij supportanda. ff. de iure doti. dotis fructum, & j. de vsur. salubriter, & expensæ necessariæ minuunt dotem ipso iure: vtiles verò non, sed petuntur actione mandati, vel negotiorum gestorum. Voluntariæ expensæ permittuntur abradi sine læsione prioris status, C. de rei vxor. actione. l. vnica. §. sileat, & ff. de impen. in reb. dotali. fact. l. 1. & l. quod dicitur: & hoc verum est, cùm fit separatio quoad fœdus matrimonij: secus si quoad torum propter adulterium. j. eod. plerunque, vbi hoc.

Vrbanus tertius Decano, Cantori, & Capitulo Lexonien. †.

¶ Soluto matrimonio cogitur vir dotem restituere, & bona diuidere, quæ communiter eis obuenerunt.

CAP. II.

SIgnificauit † P. mulier, quòd H. quem loco viri tenebat, diuortio inter eos solemniter celebrato [f], dotem suam illicitè detinet, & reddere contradicit: possessiones etiam, quæ ipsis, dum simul viuerent, cuiuscunque contractus titulo communiter obuenerunt, ea prorsus exclusa, sibi nititur vendicare [g]. Ideoque mandamus, quatenus si ita est, & non est aliud [h], quod obsistat, ipsum ad resti-

SIgnificauit.] Primò ponit duplicem mulieris querelam. Secundò causæ cognitionem ibi, Ideoque. Abbas.

CASVS. Inter P. mulierẽ & H. virum suũ fuit diuortiũ celebratum. Sed dictus H. dotem suã illicitè detinet, & reddere cõtradicit, & possessiones quasdã, quas habebant cõmunes, & villas similiter retinere contendit. Vnde mulier illa conquesta est domino Papæ: Papa mandat, quatenus si est ita, nec est aliud, quod impediat virũ, iudices illum cõpellant ad restitutionem dotis, & ad diuisionem eorũ, quæ communiter habuerunt. Nota, q̃ soluto matrimonio vir omnia vxori, quæ habuit ab ea, restituere tenetur.

f ¶ Celebrato.] Ex licita causa. ī. eod. c. prox.

g ¶ Vendicare.] Id est, retinere.

h Non est aliud.] Puta pactum, vel consuetudo quod restitui non debeat. ī. eo. c. vlt. ff. ad exhib. in hac actione. §. ibidem, & C. de pac.

[Margin: † Vvormaciam. † Vvrmaciam. † Guarmaciam: sed in conciliis non dum inueni. † Cap. 1. eod. tit. in 3. comp. & post Concil. Later. sub Alexan. iij. par. 50. cap. 46. Et de intellectu vide repetentes in Rubr. ff. solut. matrim. † Leon. † Lincon. † Lexonien.]

[Margin: † Cap. 3. eod. tit. in 1. comp. De materia vide Palacium Rubium in repet. c. per vestras, hoc titu. §. 22. & seq.]

[Margin: b Et ibi not. nunquid impubes, qui dedit fundũ in dotem, & restituit, repetens fundũ, & fructus, repellatur pro rata alimentorum, & in Spec. tit. §. 2. vers. quid si mulier. Ioan. And.]

de pac. conuen. l. ex morte. Vel propter adulteros quoad mutuam seruitutem diuortium sit factum. *j. eod. plerunque*, vel si sententia lata esset super hoc, à qua non esset appellatum. *2. q. 6. cap. ei, qui. §. diffinitiua, famil. ercisc. cùm putarem.* Vinc.

¶ *Glos. seq. recit. per obiec. cui dat similia.*

a ¶ *Diuisionem.*] Hoc intelligitur de his, quæ communiter empta fuerunt de bonis propriis vxoris, & viri, & hoc constat a: aliàs enim præsumuntur omnia esse de bonis mariti. *ff. de donat. inter vir. & vxo. Quintus Mutius & C. e. tit. etiam.* Et est simile: quicquid prælatus Ecclesiæ acquirit, totum intuitu Ecclesiæ acquisitum vi, nisi appareat contrarium. *12. q. 4. sacerdotes, & 3. de pecu. cle. cap. 1. & 2. artic. 12. q. 1. fini manifestæ.* Bern.

a *Id enotatur de restit. in integr. cõstitutus, vel respicit loci consuetudinem. T. V. Inno. qualis est in Fracia secundùm Host. vbi quicquid alter coniugum acquirit, constante matrimonio est cõmune, & celebrato diuortio per medium talia diuidũt. Ioan. And.*

† *Cap. 1. sim. de dote post diuortium restituenda, in 2. cõpilat.*

...tutionem dotis, & diuisionem a eorum, quæ olim communiter habuerunt, districtione Ecclesiastica compellatis.

¶ Clemens tertius.

¶ *Delegatus ad causam matrimonij, si ferat sententiam diuortij, pronunciare debet dotem restitui. Et est casus multum allegabilis.*

CAP. III.

DE † prudentia vestra miramur, quòd cùm vobis causam matrimonij, quæ vertebatur inter H. & M. commisissemus terminandam, & vos consanguinitatem inter eos inuenientes, sententiam diuortij tulissetis: de dote, quam à viro mulier repetebat b, quicquam statuere distulistis. Quia igitur vos, qui de matrimonio principaliter cognouistis, & de dote (quæ est causa incidens) accessoriè c cognoscere voluistis, & sententialiter diffinire: Mandamus, quatenus prædictum H. monitione præmissa cogatis, vt prædictæ M. totam dotem (sicut canonicum d fuerit) restituere non moretur.

¶ Clemens † tertius.

¶ *Mulier propter adulterium à viro separata, perdit dotem.*

CAP. IIII.

PLerunque †: *& infra.* ¶ Si mulier ob causam fornicationis, iudicio e Ecclesiæ, aut propria f voluntate à viro recesserit, nec reconciliata g postea sit eidem, dotem, vel dotalitium h repetere non valebit i.

† *Aliàs Cœlestinus tertius.*

DE *prudentia.*] Duo facit: primò ponit delegatorum reprehensibile factũ. Secũdò illud emẽdari præcipit ibi, *Quia igitur.* Abbas.

Casus. Causa matrimonij, quæ vertebatur inter H. & M. commissa fuit quibusdam iudicibus: iudices consanguinitate probata, protulerunt sententiam diuortij inter eos: sed de dote, quam mulier repetebat à viro, nihil dixerunt. Vnde mulier hoc significauit domino Papæ. Rescribit Papa eisdem iudicibus, dicens, quòd quia principaliter de matrimonio cognouerũt, & de dote, quæ est causa incidens, accessoriè cognoscere debuerũt, & diffinire: vnde mandat, quatenus prædictũ H. cõpellãt, vt prædictæ mulieri totã dotem, sicut iustũ fuerit, restituat. Nota, quòd causa dotis accessoria, siue incidens est ad causam matrimonij. & qui cognoscit de matrimonio, cognoscere potest & de dote.

¶ *Glos. seq. quærit, & soluit. Secundò dicit, quando restituatur dos secundùm vetera, & noua iura.*

b ¶ *Repetebat.*] Sed qua actione agebat mulier pro dote sua? actione de dote non: quia nullum fuit matrimonium: ergo nulla dos. *ff. de iur. dot. l. 3.* & sic agit condictione sine causa. *ff. de cond. sine causa. l. vlt. & C. de condit. ob caus. dat. l. 1.* quia causa secuta non fuit, propter quã dos debetur: olim recipiebat mulier dotem annua b, bima, trima die. hodie verò illicò restituuntur immobilia, mobilia vsque ad annũ. *Cod. de rei vxo. ac. l. vnica. §. cum autem.*

b *Aliàs in antiquioribus ita: annua, bina, trina die.*

¶ *Glossa sequens primò probat dotem, & eius causam accessoriam: & secundò quærit, & soluit.*

c ¶ *Incidens accessoriè.*] Bene dicit, accessoriè, quia si non est matrimoniũ, neque dos. *ff. de iur. dot. 3.* & sic accedit matrimonio dos: vnde & dos promissa per vim, vel metum, non tenet. *ff. quod met. caus. si mulier. §. si dos*, sicut nec matrimonium. *3. de sponsal. veniens 2. & c. cùm locum, & c. consultationi.* Et sic qui cognouit de principali, cognoscere debet de accessorio: vt hic dicit, *& 3. de offic. deleg. præterea, & c. prudentiam. §. Sexta, in fi. & c. suspicionis. ff. de iurisd. omn. iud. l. 2.* etiamsi aliàs cognoscere non posset, incidenter tñ posset *C. de iud. quæstioni*, *& C. vbi & apud quos. l. vlt. 3. de in integ. restit. c. penul.* & sic causa dotis ad iudicem Ecclesiasticũ spectat. *3. eo. c. 1. & 2.* & hoc vbi iudex Ecclesiasticus de matrimonio cognoscit. Si verò constante matrimonio agat mulier de dote, quia fortè maritus labitur facultatibus c, vel dissipet bona sua, vel quia mortuus est: tunc causa illa agi debet coram iudice seculari: quia modo causa dotis principalis est. *C. de iur. dot. vbi. & l. seq. & ff. de iur. dot. mutus. §. 1. & l. quemadmodum. §. 1.* aliàs constante matrimonio dos peti nõ potest. *C. si constante matrimonio dos soluta non fit. l. vnica*, & sic qui cognouit de principali, cognoscere debet de accessorio, etiam lata sententia super principali, vt hic innuit, *& 3. eod. c. 2.* Sed nunquid procedent isti auctoritate primi mandati? non videtur: quia functi sunt semel officio suo, siue bene, siue male. *3. de offi. deleg. in litteris, & cap. significasti, & ff. de re iudic. iudex*: procedent enim ex isto secundo mandato. Ecclesia enim fauore dotis semper ipsam causam delegat, quia reipublicæ vtile est mulieres dotes saluas habere, propter quas nubere possint. *ff. de iur. dot. l. 2. & ff. solut. matri. l. 1.* & etiam Papa simpliciter causam dotis committit secundùm consuetudinem Ecclesiæ d. *j. eod. cap. penult.* Sed hic petebat mulier dotem sibi restitui tanquam accessorium principali quæstioni, & ideo debuerunt pronunciare super dote: vnde videtur, quòd auctoritate primi rescripti procedere possunt: sed melius est dicere, quòd auctoritate istarum litterarum procedant: quia functi sunt officio suo super principali: vnde cùm tunc nihil dixerint super accessorio, vlterius non videtur, quòd per primas litteras procedere possunt super accessorio.

c *Hæc latè persequitur Palatius Rubius citatus sup. eod. tit. c. significauit.*

d *Etiã principaliter secundùm Innoc. de pig. 3. c. ex litteris: & est facilius, & melius mulieribus litigare coram iudice ecclesiastico: ad hoc de foro competen. cũ sit & ca. ex tenore, secũdùm Host. Innocẽ.*

d ¶ *Sicut canonicum fuerit.*] Hoc est, si nihil obsistat, quod impediat: & si totum restituere possit, habita ratione ne egeat, vt dixi 3. *cap. 1. & 2.*

PLerunque.] Casus de se patet. Nota, quòd vxor propter adulterium commissum, dotem suam amittit. Nota, quòd culpa vnius cedit lucro alterius.

e ¶ *Iudicio Ecclesiæ.*] Aliàs non licet, etiamsi nota esset fornicatio. *3. tit. c. prox. c. porrò*, vt ibi dicitur, *& c. ex litteris.*

f ¶ *Propria voluntate.*] Resume, ob hanc causam fornicationis, aliàs non noceret.

Additio. Vtpote si recederet, quia conscientiam haberet de impedimẽto perpetuo, quo probato dotem recuperaret.

g ¶ *Nec reconciliata.*] Ad quod compelli non potest, etiam post pœnitentiam. *3. de conuer. coniug. gaudemus. 32. q. 1. adulterii*: sed si recõciliata fuerit, postea illam fornicationem obiicere non poterit: quia ei remisit hoc: quod ei licet secundùm Euangelicam veritatem. *3. de iureiur. quemadmodum. & 32. q. 1. quod autem, & cap. non erit*: & quia mores illius iam comprobauit. *ff. de adulter. §. vxor. in fin. & 32. q. 5. horrendus*, nisi postea fornicetur.

† *Cap. 1. sim. de dote post diuortium restituen. in 2. compilat.*

f *Vide Couarruuiam. li. 4. decre. p. 2. c. 7. § 7. & Palacium Rubium in repet. rubr. Quia.*

¶ *Glos. seq. obijcit, & dupliciter soluit.*

h ¶ *Dotalitium.*] Id est, donationem propter nuptias: sed hæc expositio non videtur bona: quia donatio propter nuptias debet redire ad virum, sicut dos ad mulierem. *j. eo. c. vlt. in fi.* & ita non posset repetere dotalitium, etiam aliàs post separationem: sed potest hoc intelligi, cùm mulier lucratur donationem, vel partem ex pacto. *j. eod. c. vlt.* & sic illam donationem, quam ex pacto habuisset, perdere debet. Vel appellatur hic dotalitium res paraphernales, ad quarum restitutionem tenetur e maritus. *C. de pact. conuen. l. vlt. & l. hac lege.*

e *Etiam non adultera, de adulterio verò dic vt in Authen. vt lic. ma. & auiæ §. § adulterio, & C. de adulter. Auth. sed hodie. Io. And.*

¶ *Glos. seq. quæ alleg. pro, & contra, & iterum propo. opin. Tanc. & contrariam. Laur. quam approb.*

i ¶ *Repetere non valebit.*] Sed pone sententiam latam esse quoad tori separationẽ propter fornicationẽ, & sic amisit dotẽ mulier: demum probatur cõsanguinitas inter eos, & pronũtiatur matrimonium nullũ fuisse inter eos: mulier repetit dotem, tãquã non cõmiserit adulteriũ: quærit, an possit repetere cum effectu? Quod possit, probatur: quia ex futuro euentu patet, quòd nõ fuit matrimoniũ: & si nõ fuit mrĩmoniũ, nõ fuit adulteriũ. *3. de frig. & malef. fraternitatis, in fi.* & veritate manifesta non obstat res iudicata. *j. de pur. vul. c. 1. & 8. dist. veritate, & ff. de cond. sine causa f. § falso & l. auunculo. ff. de re iud. l. 1. & ff. de vsufr. leg. l. vxori 2.* ex quo ergo fuit nullũ matrimonium, nulla fuit dos. *C. de cond. ob cau. da. l. 1.* Itẽ ex noua cã tollitur prima sententia. *3. tit. prox. ex litteris, & arg. j. eo. c. dixi*: ergo quicquid datũ fuit nomine dotis, põt repeti: quia patet nullũ fuisse adulteriũ. & sic Ecclesia decepta fuit in illa sententia: ergò reuocari debet. *3. de frig. & malef. fraternitatis.* Item per secundã sententiam tollitur prima. *3. de re iudi. inter monasterium. & c. seq.* Sed cõtrà, res iudicata pro veritate accipitur. *ff. de re iud. res iudicata, & ff. famil. ercisc. cùm putarem*, & ex sententia ius factum est inter partes. *3. de re iud. cum inter vos. & ff. de liber. agno. fine in princ.* & secunda sententia contra res prius iudicatas, à quibus appellatum non fuit, nulla est *2. quæst. 6. ei, qui. §. diffinitiua.* Præterea adulteria, sicut & alia crimina, secundùm intentionem iudicantur, & ex corde procedunt. *15. quæst. 6. §. 1. & 34. quæst. 2. lectum, & de pœnit. dist. 1. super tribus. ff. de fur. qui iniuriæ, & j. de sententia excommunicatio. cum voluntate*, & iniuria ex affectu mentis fit. *15. quæst. 1. illud* peræque: & negari non potest, quin mulier ista ex affectu mentis iniuriam facere ei, quem pro vero marito tenebat, & ita dolum commisit, sine quo non fit adulterium. *ff. ad l. Iul. de adult. l. penult.* In contrarium pro prima parte allegari potest illud. Quid obfuit iniuria, vbi conatus non habuit effectum. *3. de sponsal. adolescens*: vbi de hoc. Super hoc dicunt quidam, vt Tanc. quòd mulier ista dotem, siue dotalitium suum repetere potest. Alij dicunt, vt Laurent. quòd non est vlterius audienda, licet modo appareat, quòd non fuerit matrimonium: quia nihilominus puniri debet

f *Vt dicit Innocen. per condictionem sine causa dos talis repeti non potest: subest enim causa dotis retinendæ. scil. latæ sententiæ, vel adulterium falsò mente commissum. Ioan. Andr.*

bet propter intentionem cum opere subsecuto: fecit enim, quod potuit. ff. de big. nuper. & cap. vlt. & ff. de adul. si vxor. §. 1. & arg. huius ca. Et eo ipso quòd vxor condemnata est de adulterio, vir debet habere ante nuptias donationem, & dotē in Auth. vt liq. ma. & auia. §. si de adulterio: aliàs est vers. sub illo §. qui verò plurimas. coll. 8. Et illud verius credo. Principium enim debet considerari in talibus, & non exitus, vt per hoc cæteris delinquendi audacia auferatur: sed si hoc esset talium, posset committi in probatione impedimenti. Prima opinio magis benigna apparet, sed non est extendenda licentia.

Hæc gloss. intermiā idoneam fecundum Dominū, vt ratio hic docet Panormita. circa formam huius decretal. per rationes, de quibus hic Host. Ioan. Andr. & alij.

† Cap. 1. titu. de don. amittenda in fin. compilat.

ET si necesse.] Propter varietatem lecturæ non solet summari. Diuiditur. Nam primo ponit mādatum præmissa triplici ipsius causa: quarum prima consistit in facto, reliquæ in iure. Secunda ibi, Cùm castra. Tertia ibi, Ne ad. Abbas.

CASVS. Rex Legionensis accepit in vxorem filiā Regis Castellæ, & ei dedit in donatione propter nuptias castra quædā, ita videlicet, q si aliquo casu ipsum relinqueret, castra ipsa cederent in ius eius. Sed ipsi propter consanguinitatem insimul non poterant remanere. Vnde mādauit Papa, quatenus deberēt abinuicem separari: sed Rex Legionen. nolebat eam dimittere, nisi castra sibi restituerentur, & ita castra illa præstabant impedimentum copulæ dissoluēdæ. Vnde mandat Papa Archiepiscopo Compostellano, & vniuersis Episcopis in regno Legionen. constitutis: quòd cum castra, quæ impedimentum præstant copulæ dissoluendæ, nō tam ob turpem causam, q ob nullam sint data, cùm inter eos matrimonium esse non possit, & ideo nec dos, nec donatio propter nuptias esse potest: ne ad commodum ei cedat, quod debet potiùs ad pœnam retorqueri, quatenus viro castra ipsa restitui faciant, & ad id per excommunicationis sententiam filiam prædictam coarctent. Nota, quòd si principale non tenet, nec accessorium: & ita vbi matrimonium esse non potest, nec donatio propter nuptias.

a ¶ *In dotem.*] Id est, in donationem propter nuptias: quam fecit maritus vxori, prout fecit ille. ff. c. prox. in fin.

b ¶ *Vt si eam.*] Sub tali forma prohibetur contrahi matrimonium. ff. de verb. oblig. si ista stipulatio. & C. de inutili. stipu. libe. & ff. de spōs. Gemma. vbi de hoc: & illud pactum perinde haberi debet, ac si non fuisset appositum. C. de condi. ob cau. dat. l. 1. pactum enim contra bonos mores non valet. ff. solut. matrim. alia §. 1. & C. de pact. pacta quæ. & 8. dist. quæ contra mores.

c ¶ *Ob nullam.*] ff. de condi. sine causa, amantiulo, & C. de cond. ob cau. da. l. 1.

d ¶ *In pœnam.*] Sim. 16. q. 1. legi. & ff. de neg. gest. sine. & ex. Improbitate nemo consequitur actionem ff. de furtis, itaque fullo.

¶ *Glo seq. arg alleg. 3. leges, in contrarii alias 3. ponit opin. cui obicit per hoc cap. 2. ponit. Io. tres obiect. Tancre. vlt. dat aliam solutionem.*

e ¶ *Restitui*] Ex hoc videtur, quod si contra canones, vel contra præcepta legum, vel constitutiones principū contrahitur matrimonium, soluto matrimonio, licite repetitur, quicquid dotis nomine, vel donationis datum est, vt ff. de condi. sine cau. amantiulo, & ff. de ritu nuptia præfectus, & C. de condi. ob cau. da. l. 1. Sed contrà videtur: qui enim scienter contra præcepta legū, vel constitutiones principum nuptias cōtrahunt, quicquid alteri datum est, debet et auferri, & fisco applicatur. C. de incest. nup. qui contra. ff. de donat. inter vir. & vxo. cum hic status. §. vlt. & Instit. de nupt. §. si aduersus. Quidam dicunt, quòd si ignorabant se esse consanguineos, tunc reuertitur, quod datum est, aliàs non. C. sol. matrim. si ignorans. & l. prædicta. C. de incest. nup. qui contra. Istud satis videtur: sed obuiat hoc exemplū, quia isti bene sciebant se esse consanguineos, nec hoc ignorare poterant, q in tali gradu erant. arg. C. de lib. cau. si filiū, & C. de in integ. rest. min. de tutela. Dixit Ioan. quòd si aliqui sciunt se esse consanguineos, sed credunt, q liceat eis inuicem contrahere matrimoniū, tunc competit repetitio. ff. de adulteriis, si adulterium. §. stuprum. & § fratres, & § incestum. & in eo casu potest intelligi, quod hic dicitur: si autem sciebant se non posse contrahere, tunc non repetūt, quod dederunt, sed fisco applicatur. C. de incestis nuptiis. Authent. incestas, & l. qui contra. Tancr. dicit, quòd hīc non est accusatio: quia isti sciebant se esse tales: quòd non poterāt cōtrahere, vt dictum est: vnde debebant perdere, quicquid hinc inde datum est. Et prouidit hic dñs Papa propter bonū pacis, quia nisi castra restituerentur, non poterat pax inter eos reformari. Et alia ratio est: hic nō poterat iterari pœna statuta: quia non erat, cui applicarentur bona illa, cum nullum habeant illi Regem superiorē, seu fiscū: vnde merito, & iure restitui debuerūt illa castra, & alia, quæ data sunt, ne aliter in lucro remaneat, vnde potius puniri debuit, si superiorem habuisset: & hoc satis colligitur per litteram: Ne ad commodū ei cedat, & c. & sic cessant contraria. Tancre. & quia Rex aliter ab illa coniunctione non recedebat, vt dicit illa littera.

† Cap. 2. tit. de don. amittenda, vel post diuortiū restituenda in 3. compil. Et de materia text. & glos. præter Doctores hic, vide Iulium Clari. tract. de feudis.

b *Quæ etiā erant regni secundum Vinc. vnde alienari non poterant.* ff. *de intellectu. Ioan. Andr.*

† *Possit.*

† *Aliàs ita: vir, cui prædicta terra dicto modo conceditur.*

¶ Innoc. iij. Cōpostel. Archiepiscopo, & vniuersis Episcopis in regno Legionen. constitutis.

¶ *Cogitur mulier ex officio iudicis donata sibi à viro propter nuptias pro conseruatione illicite matrimonij relaxare, si talis donatio præstet impedimentum dissolutioni talis matrimonij: hoc dicit secundum intellectū, qui plus placet Panormitano.*

CAP. V.

ET † si necesse sit: & infra. ¶ Quia verò castra quædam, quæ Rex Legionen. filiæ Regis Castellæ in dotem [a] tradidisse proponitur, ita vt si eam [b] aliqua occasione relinqueret, ipsa cederent in ius eius, impedimentum præstare videntur huiusmodi copulæ dissoluendæ: cùm castra ipsa non tam ob turpem, quàm ob nullam [c] causam sint data, vtpote cùm inter eos matrimonium non existat, & ideo nec dos, nec donatio propter nuptias, ne ad commodum ei cedat, quod debet in pœnam [d] eius potiùs retorqueri: castra ipsa restitui [e] volumus, & ad id puellam per excōmunicationis sententiam coarctari.

¶ Idem Archidiacono sanctæ Andreæ de Scotia.

¶ *Vsufructuarius donās sine consensu domini rem ipsam vxori propter nuptias, non transfert in eam plus iuris, quàm ipse habebat: idem de eo, qui sub conditione adimente habet rem in hæreditatem, vel in feudum.*

CAP. VI.

NVper † à nobis tua discretio requisiuit, si aliqua terra data fuerit alicui, non in hæreditatem vel feudum, sed tantùm, quoad vixerit [f], possidenda: & ipse postmodum tertiam [g] partem vxori suæ in dotem [h] concesserit, vtrùm eo defuncto præfatam dotem vxor (dum vixerit) habere debeat, & tenere: cùm Ecclesia dotes protegere teneatur viduarum [i]? ¶ Postulasti præterea, si qua terra data fuerit alicui, & hæredi, quem de vxore legitima procrearet, in hæreditatem, vel feudum: & ipse vxori suæ quadam parte ipsius in dotem concessa, decesserit postmodum sine prole, an mulier dotem eandem de iure possit † habere? Nos autem consultationi tuæ taliter respondemus, quòd cùm regulariter nullus plus iuris [k] in alium transferre possit, quàm eum constet habere: vir †, cui terra prædicta modo conceditur, non potest vxori relinquere,

NVper à nobis.] Diuiditur. Primò ponitur duplex quæstio. Secūdo vtriusq; solutio ibi, Nos autē. Tertiò quædā instructio ibi, Illud. Prima, & secūda pars subdiuiditur in duas, q a quælibet ponit quæstionē, & solutionē: vt patet in littera. Abb. Sicul.

CASVS. Aliquis dedit alicui aliquam terrā, non vt in feudū, vel hæreditatem, sed quandiu viueret possidendam. Ille postmodum partem illius terræ dedit vxori suæ in donationē propter dotē: decessit vir. Quæritur, vtrùm vxor eius præfatā donationē habere debeat, dum vixerit, & tenere. Secundò ponitur quæstio: Aliquis dedit hæredi suo de legitimo matrimonio procreato in hæreditatē, vel feudū aliquā terrā. Postmodū ipse partē ipsius terræ dedit vxori suæ in donationē: tandē decessit sine prole. Quæritur, vtrùm dictæ mulier possit habere donationē illam? Consultus Papa respondit, q cūm regulariter nullus possit plus iuris transferre in aliū, quā habeat: vir prædictus nō potuit vxori prædictæ relinquere, qd ei non licuit, nisi quoad viueret, possidere: & ideo mulier illa terrā illam habere nō potest, nisi ille, ad quē illa spectat, donationi voluerit cōsentire: & idē est in secūda quæstione dicendū. Licèt autē in causis viduarū Ecclesia fauorabilis debeat esse, tū contra iustitiam non est fauor Ecclesiæ concedendus. In fine dicit, q vxor dz dotem dare viro, vir autē mulieri donationem propter nuptias. Nota, q nullus pōt plus iuris in aliū transferre q ipse habeat. Item Ecclesia nullis, etiā personis miserabilibus, dicitur cōtra iustitiā præiudiciū facere. Item mulier dat dotem marito, maritus autē vxori donationem propter nuptias.

f ¶ *Vixerit.*] Simile 10. quæst. 2. hoc ius porrectum § si œconomus, C. de vsu & habi. si patri.

g ¶ *Tertiam.*] Idem esset, si totam.

h ¶ *In dotem.*] Id est, donationem.

i ¶ *Viduarum.*] Tanquam miserabilium personarum 87. dist. §. 1. & c. 1. De hoc dicitur ff. de foro compet. ex tenore.

¶ *Glos. seq. circa Brocar. alleg. 4. concur. & duo contraria, & soluit.*

k ¶ *Nullus plus iuris.*] Vs 1. q. 7. Daibertum. ff. de reg. iur. nemo plus. ff. de acquir. rer. dom. traditio. & ff. de iure pat. quod autem, in fin. & contra Arg. contra. ff. de vsufruct. quod nostrum non est. ff. de acqui. re. domi. non est nouum, contraria casualia sunt.

c *Concor. l. 1. C. quādo imper. inter. pu. & vid. Bal. in l. 1. C. de bon. mater.*

a ¶ *Quoad vixerit.*] Et sic habes, quòd feudum potest alienari. d temporalitas non potest alienari. *J. de feudis, cap. 2. vbi de hoc.*
b ¶ *Consentire*] Ex quo alienationi consentit, rem postea reuocare non potest. *argum. ff. quibus mod. pign. vel hypo. sol. sicut re corporali. §. si voluntate, & §. sed & si permiserit, & l. si debitor. § si in venditione.*

c ¶ *Fauorabilem.*] 87. *dist. c. 1 & 2. C. quando imper. inter pupill. & viduas, & J. de foro compet. ex tenore*, vbi de hoc.
d ¶ *Sanctiones.*] *C. de donat. ante nupt. l. 1. & vlt. § sancimus*, & dos ad vxorem, & donatio ad virum soluto matrimonio reuertitur: nisi ex pacto lucretur. *J. eod. cap. vlt.*

quod ei non licuit, nisi quoad vixerit [a], possidere: nec licet vxori suæ partem illius terræ in donationem propter nuptias ex viri concessione tenere, nisi donationi ille, ad quem spectat dominium illius terræ, voluerit cõsentire [b]. ¶ Quod autem de prima consultatione dicimus, hoc respondemus etiam de secunda: nam licèt Ecclesia in causis viduarum se fauorabilem [c] debeat exhibere: contra iustitiam tamen non est eis fauor Ecclesiasticus concedendus. ¶ Illud verò te noluimus ignorare, quòd vxor dare dicitur viro dotem: vir autem vxori donationem facere propter nuptias, secundùm legitimas sanctiones [d].

¶ Idem Archiepiscopo, & Archidiacono Genuensi †.

† *Ianuensi.*

¶ Vir agens pro dote, non omnino excluditur ex eo, quòd vergat ad inopiam, nec præcisè cogitur satisdare vltra facultatẽ propriam: sed dos sibi assignatur sub cautione, quam præstare potest: Et si per illam cautionem non esset sufficienter prouisum consumptioni dotis, deponetur dos apud Mercatorẽ, vt de honesto lucro vir sustineat onera matrimonij. Hæc dicit secũdum intellectum, quem tenet Panormitanus inhærendo verbis literæ. Et est casus notabilis, & quotidianus.

P[er vestras.] Marito vergente ad inopiam, pro dote satisdatio potest peti: ita summat Abbas. Et secundùm huius intellectũ in esset hic casus singularis, qui non est alibi. Diuiditur. Nam in prima ponitur consultatio. In secunda responsio cum mandato ibi, Cùm ergo. Prima pars ponit causæ delegationem, actoris petitionem, rei exceptionem, & iudicis interlocutionem. Secunda ponit duas cautas mandati alternatiui, quod inter illas interserit. Abbas Siculus.

Casvs. Inter H. virum, & vxorem suam coram consulibus ciuitatis Genuen. super dote ipsius mulieris quæstio vertebatur, coram quibus dictus H. petebat dotem vxoris sibi assignari: mulier contra dicebat, quòd sibi assignari non deberet, cùm ad inopiam vergeret, nisi cautionẽ præstaret de dote soluenda, & quia eam à se expulerat: iudices, quia ad inopiam vergere videbatur, pronunciarunt, quòd dos illa non assignaretur eidem, nisi præstaret cautionem idoneam de ipsa non peritura & sic dos ipsa remansit penes quendam magistrum R. postmodum vero dictus G. impetrauit litteras ad Archiepiscopum, & Archidiaconum Genuen. contra illum R. super dote prædicta: iudices dictum magistrum R. ad suam præsentiam citauerunt: coram quibus dictus H. petebat à dicto magistro R. dotem vxoris suæ: sed dictus R. exceptionem opposuit contra ipsum, videlicet, quòd vxorem suam à se repulerat, & tacita veritate super hoc litteras impetrauit, videlicet quòd alia vice super eadem dote quæstio mota fuit coram consulibus ciuitatis, & pronunciatum, secundùm quod superius est præmissum. Iudices, cùm de hoc constitisset eisdem, præceperunt eidem, vt sic de dote saluanda caueret, & vxorem reciperet: sed cùm ipse cautionem præstare non posset, ad ipsius instantiam domino Papæ hoc rescribere curauerunt. Vnde dominus Papa his præmissis mandat eisdem, quatenus dotem faciant assignari eidem sub ea cautione, quam potest præstare: vel saltem alicui mercatori committant, vt de parte honesti lucri valeat sustentari: ne occasione dotis detentæ, vxor à viro dimissa, vel vir, adulterij reatum incurrat. Satis enim potest ei credi modicum dotis, cui creditur totum corpus vxoris. Nota, quòd cautio de dote saluanda præstari debet à viro, cùm ad inopiam vergit. Item cautio, quæ præstari potest, exigenda est. Item cui conceditur maius, & minus multò fortius concedi videtur.

e ¶ *Conuenire.*] Id est, ad iudicium euocare ad petitionem H.
f ¶ *Repulerat.*] Et ideo audiri non debuit, nisi primo ipsam restitueret. *J. de restit. spoliat. ex conquestione, & J. de ord. cog. super spoliatione, & c. cum dilectus.*
g ¶ *Tacita veritate.*] De processu negotij vt sequitur, *sic J. de rei iudic. inter monasterium.*
¶ *Glossa sequens obijcit, & soluit.*
h ¶ *Ad inopiam vergere.*] Et bona videbatur illa pronunciatio: quia ex quo maritus incipiebat sibi facultatibus, & re sua malè vti, cogendus erat eam restituere. *C. de iur. dot. vbi, & in Authent. de æqualitate do. §. vltim. collat. 7.* immo etiam sequestranda est, cum præsumitur vir eam dissipaturus. *ff. sol. matrim. si cum dotem. § si verò dotem.* Si ergo tenetur eam reddere, ergo non potest eam repetere. *supra de iureiur. quemadmodum*: quia turpiter dicitur, &c. & dolo petit, qui restituere statim debet. *ff. de reg. iur. in condemnatione, in fin.* Sed hæc non habent locum in casu isto, vt hic dicitur. Cùm enim corpus suũ vxor ei commiserit: multò fortius & dotem sibi committere debet, sub ea, quam potest, cautione, præstare, vt sequitur. *Cod. de pact. conuen. hac lege, & est similis 12. q. 1. præcipimus*: immò vxor tenetur alere virum suum egentem de dote. *ff. de iure dotium, manente. §. manente*: & præmissa locũ habent, cùm maritus suspectus est de dilapidatione: quia male versatur in re sua: & non cùm paupertate laborat, vt hic faciebat, & ita restituetur huic dos, prout hic dicitur in fine. Lau.
i ¶ *Nisi cautionem.*] Lex enim prohibet fideiussorem dari pro dote. *Cod. ne fideiussores dotium dentur. l. 1. & 2.* Sed in alio casu illud intelligitur.

niæ pro H. paupere, auctoritate nostra curaueritis conuenire [e], quam idem H. pro dote vxoris suæ requirebat ab eo, dictus R. exceptionem opposuit contra ipsum, quòd vxorem suam à se repulerat [f], & tacita veritate [g] super hoc litteras impetrauerat †: quia cum super eadem dote, alia vice, coram vestræ ciuitatis consulibus quæstio mota esset, ipsi pronunciauerunt, vt quoniam idem H. ad inopiam [h] vergere videbatur, dos illa non assignaretur eidem, nisi cautionem [i] idoneam de ipsa non peritura præstaret: vnde vos ei, vt de saluanda dote caueret, & vxorem suam reciperet, præcepistis. *& infra* [k].

† *Impetrauit.*

¶ Cùm ergo satis possit ei modicum credi dotis, cui creditum est corpus vxoris: Mandamus, quatenus dotem assignari faciatis eidem, sub † ea, quam [l] potest, cautione, præstare: vel saltem alicui Mercatori committi, vt de parte honesti [m] lucri, dictus vir onera [n] possit matrimonij sustentare: ne occasione dotis detentæ, vxor à viro dimissa, seu vir, qui dimisit vxorem, adulterij reatum incurrat.

† *Alias ita super eam, quam potest, cautione præstare.*

¶ Gregorius IX.

¶ Hæc decretalis, satis seipsam summat.

CAP. VII.

PEr † vestras litteras intimastis, quòd cùm magistrum R. super quadam summa pecu-

† *Cap. 3 tit. de dote amittenda, vel post diuortiũ restituenda in 3. compil. In hanc decretal. celebris extat, & copiosa repetitio Palacij Rubij, cum videto.*

CAP. VIII.

DOnatio †, quæ con-

† *De materia huius decret. & quæst. vide latissime per Palacium Rubiũ in repetitione Rub. §. 28. cum multis sequent. ad de Amandi Gabr. l. 3. communium conclus. tit. de donatio. conclus. 3. & 6.*

k ¶ *Et infra.*] Sed cùm ipse cautionem præstare non posset, ad instantiam ipsius domino Papæ hæc rescribere curauerunt.
l ¶ *Quam potest.*] Iuratoria *scil. in Authen. vt nulli iud. liceat habere loci seruatorem. § si verò crimen, coll. 6.* vbi dicitur, quòd si mulier accusatur de crimine, pro quo debeat custodiri, debet dare fideiussorem: si fideiussorem dare non põt, iuratoriam cautionem præstet: & sufficit. *C. de Episc. & cleric. Auth. generaliter l. & in Auth. de testig. § ad excludendas: vnde sumpta est hæc Auth. generaliter. tract. 8.*
m ¶ *Honesti lucri.*] Non enim tenetur fœnerari dotem, & de vsuris alere vxorem. *argum. C. de admin. tut. Auth. nouissime*: sed conuertat eam in societatem honestam, vel aliquod commercium, & ex lucro honesto eam alat. *argum. in Authen. vt hi, qui obligatas se habere perhibent res minorum. §. quoniam autem videmus, collat. 6.* ibi tamen dicitur, quòd si minor non habet, vnde viuat, sed tantum pecuniã, tunc curator cogitur concedere. Laur.
n ¶ *Onera.*] *ff. de iure dot. si is qui Stichum. §. de dote, & J. de sponsal. salubriter.* Tanc.

DOnatio.] Prima pars demõstrat, quæ, & qualiter donatio facta inter coniuges valeat, vel reuocata intelligatur. Secũda docet, an reddẽda sit dos, & donatio propter nuptias soluto matrimonio. Secũda ibi. *Sane* Et hæc diuisio colligitur ex summario. Abb.

Casvs. Quæsitum fuit à Papa, vtrum inter virum, & vxorem durante matrimonio donatio hinc & inde facta teneat? Respondet Papa, quòd donatio, durante matrimonio inter coniuges facta, ex qua alter fiat locupletior, & alter pauperior, non habet firmitatem, nisi donatio confirmetur obitu donatoris, & donatore viuente penitus euanescit, si reuocetur ab eo tacite, vel expresse, vel si prius moriatur, qui donationem accepit.

a *Sed illud non tenet secundùm canones: non tamen debet quis crimen suum commodis alterius impendere. 46. dist. sunt non nulli, secundùm g. & Hosti. Ioan. And.*

SANE

SANE. Dicitur in §. isto. quòd soluto matrimonio dos redire debeat ad mulierem, & donatio ad virum: nisi de consuetudine contrarium obtineat, vel nisi ex pacto inter virum, & vxorem de lucranda dote, vel donatione propter nuptias, contrarium inducatur: & pactum illud æquale debet esse ex vtraque parte.

Not. quòd donatio inter virum, & vxorem non valet nisi in casibus. Item dos ad mulierem redire debet, & donatio ad virum secundum leges: consuetudo tamen, vel pactū in hoc derogat legi.

a ¶ *Constante matrimonio.*] No. quòd donatio inter virum, & vxorem moribus prohibita est: ne mutuo amore inuicem spoliētur, non temperando à donationibus, sed profusa erga se facilitate vtentes. Maiores enim nostri hoc prohibuerunt amorem honestū solis animis existimantes, & ne alter in paupertatem incideret, & alter ditior fieret, nec esset illis studium filios educandi. *ff. de donationibus inter virum, & vxorem. l. 1. 2. & 3. & in Authent. quib. mod. natu. effi. legitimi. §. illud quoque ad finem. coll. 6.* & nulla est donatio, vbi matrimoniū tenet. Si verò matrimonium non tenet, donatio de iuris rigore valet: sed fas non est tales donationes esse ratas, ne melioris conditionis videantur delinquentes, quàm qui non deliquerant contrahendo. *ff. eod. l. 3. §. 1. C. eod. si ex voluntate.* Sed inter sponsum, & sponsam tenet donatio. *ff. eod. inter eos. & l. cum hic status. §. si quis sponsam.* Tamen si donator in eadem voluntate vsque ad supremum vitæ exitum perdurauerit, valet donatio. *C. eod. l. 1. & 3. & hic*, vbi dicitur: Nisi donatoris obitu confirmetur. Et si donatio legitimum modum excedat, & non fuit insinuata vsque ad legitimum modum valebit, si permansit in ea voluntate, vsque ad mortem. *C. eod. l. donationes.*

† *Vide notas nostras in hunc locum.*

† *Vide Magistrum, & Theologos in 4. sent. dist. 42.*

a *Sequitur: qui matrimonio coniuncti sunt: ante nuptias donatio facta iure consistit, etiamsi eodē die nuptiæ fuerunt subsecutæ. Ioan. And.*

stante [a] matrimonio inter coniuges dicitur esse facta: ex qua alter locupletior [b], & pauperior alter efficitur: firmitatem non habet, nisi donatoris obitu confirmetur: quæ tamen penitus euanescit, si reuocetur ab eo tacite [c], vel expresse, vel qui donatum [d] accepit, priùs debitum naturæ persoluat.

¶ Sanè soluto matrimonio, sicut dos [e] ad mulierem, sic & donatio propter nuptias redit ad virum: nisi de consuetudine secus obtineat, vel ex pacto de lucranda dote, vel donatione propter nuptias, quod † æquale sit, cùm hincinde contrarium inducatur.

TITVLVS XXI.

De secundis nuptiis †.

¶ Alexander iij.

¶ *Secundæ nuptiæ non benedicuntur, & benedicens puniendus est.*

CAP. I.

Capellanum † (quem benedictionem cum secunda [f] constiterit celebrasse) ab officio, beneficióque suspensum, cum litterarum tuarum testimonio, ad sedem Apostolicam nullatenus destinare postponas.

¶ Lucius iij. vniuersis Christianis in captiuitate Sarracenorum positis.

¶ *Dubitans de morte coniugis, nisi prius certificetur, contrahere non debet: & si contraxit, reddat, sed non exigat debitum: & si postmodum sciat primam viuere, dimittat secundam. Abbas Siculus.*

CAP. II.

Dominus †, ac redemptor noster: & *infrà.*

¶ Sanè super matrimoniis, quæ

¶ *Glossa seq. exemplificat, quomodo donatarius potest esse locupletior, &c. & econtra ponit duos casus, in quibus id fallit, in fine dicit, quatenus fiat reuocatio.*

b ¶ *Locupletior.*] Donatio, ex qua hoc contingit, nulla est. *ff. eod. l. 3. 1. respon.* & ex eo quod dixit: Ex qua alter locupletior, & alter pauperior à contrario sensu datur intelligi, quòd donatio teneat his cessantibus: quod verum est. Si ergo maritus non sit pauperior, tenet donatio, vt si maritus sit institutus hæres, & repudiet hæreditatem donationis causa, vt deferatur vxori sibi substitutæ, vel si repudiet legatum, vt remaneat penes vxorem oneratā pro legato præstando, vel si rogatus esset restituere hæreditatem vxori ne detrahat quartam causa donationis: tunc tenet donatio. *ff. eod. si sponsus. §. si maritus & §. si quis.* vel si donauerit vxori rem alienam, *ff. eod. sed & si constante.* Item licèt pauperior fiat donator, & accipiens non fiat locupletior, tenet donatio: vt si emerit inde vnguenta. *ff. e. quod autem. §. 1. b.* Idem valet quandoque donatio, licet donator fiat pauperior, & accipiens locupletior, si in tempus finiti matrimonij sit collata; sed ante tempus illud non efficitur res donata donatarij, sed differtur in tempus, in quo mulier à lege viri soluta est *ff. eodem, si seruum vxori. §. vlt. & l. quia. & l. si inter.* Item in alio casu valet donatio, licet alter fiat pauperior, & alter ditior. *ff. eod. quod si vir.* Fit autem donationis reuocatio, quatenus donator pauperior, & accipiens locupletior factus est. *ff. eod. si sponsus. §. vlt.*

b *Et habet id locum etiamsi pecuniam datam pro vnguentis mulier soluit creditori suo: & mox de sua pecunia emit vnguenta. Idem si vir pro illis emendis, licem dedit, quam illa remisit, & de sua pecunia vnguenta emit. Io. And.*

¶ *Glos. sequens exemplificat, quomodo tacite, & quomodo expressè reuocetur.*

c ¶ *Tacitè, vel expresse.*] Tacitè autem fit reuocatio per diuortium, nisi in diuortio voluerit donationem valere. *ff. eo. sed interim. §. si maritus. & l. cum hic statutus. §. si diuortium. & C. eod. l. à marito.* Item tacite fit reuocatio, si priùs, qui libertatem acceperit, decesserit, quàm is, qui contulit. vt in *l. prædicta, à marito.* Si verò priùs decedat is qui donauit nec reuocauit donationem, confirmatur morte per silentium. *C. eodem. donationes. & l. 1. & 3.* Si autem simul moriantur, putà naufragio, vel ruina, valet donatio. *ff. eod. cum hic status. §. si ambo.* expresse reuocatur donatio, cùm donator eam reuocat. *C. eod. à marito.* nisi pœnituerat eum reuocasse donationem: vt supremum iudicium eius siue voluntatem spectemus. *ff. eod. cum hic status. § pœnitentiam.* Item expresse fit reuocatio, si maritus ea, quæ donauit postea pignori dedit, vel alij donauit, vel alio modo alienauit. *C. eod. si maritus tuus. ff. &. de precaria. non iniusta.* Et hæc quæ dicta sunt de dona. inter virum, & vxo. inter parentes, & liberos pene intelligi debent, inter quos prohibita est donatio, cum vna persona intelligantur. *C. de impu. & aliis substi. l. 4. & 35 quæst 3 § hac Authoritate.* nisi in casibus.

d ¶ *Qui donatum.*] Vt *C. eod. l. à marito. & ff. eod. cum hic status. §. si ambo.* & ista verba, tacitè, vel expresse, vel qui donatum accepit, & c. sumpta sunt ex illis duabus legibus.

e ¶ *Sicut dos.*] Dos enim datur viro à muliere, & donatio datur vxori à viro, *&. c. nuper. in fine. C. de donationi. ante nuptias. l. 1. & vlt.* Et ideo redire debent ad eos: vt hic dicit, & dos, & donatio propter nuptias debet esse æquales hincinde, *C. de pactis conuent. Authentica æqualitas. & in Authentica, de æqualitate dotis. §. hæc igitur. & § de cætero. coll. 8.* Et verum est, quòd ista debent redire ad mulierem, & virum, nisi consuetudo sit in contrarium: vt dicitur hic, nisi pactum de dote, vel donatione lucranda, vel parte, sit factum inter eos: vt hic dicit, & *C. de pactis conuent. l. ex morte. Authentica æqualitas. & in Authen. tit. de æqualit. do. §. hoc igitur. coll. 8. C. de rei vxor. l. vnica. §. illo procul dubio.* Et illud pactum debet esse æquale hincinde: & si non sit æquale, maior pars lucri ad minorem debet reduci: vt legibus prædictis, *ex morte. & Authentica æqualitas. & l. lege Leonis, C. de pactis conuent.*

† *Ca. vnico. eo. tit. in 2. compil. Et vide notas nostras in hoc c. vbi. contra hæreticos secundas, & vlteriores nuptias licitas esse ostenditur: inde loins tantius illustratur.*

† *Cap. 1. e. ti. in 2. compil. huc spectans tradita supr. de sponsalib. cap. in præsentia.*

DE SECVNDIS NVPTIIS.

¶ *Quia diuortio facto solent homines transire ad secundas nuptias, ideo viso de diuortiis, meritò subiicitur de secundis nuptiis. Et scias, quòd nedum secundæ nuptiæ approbantur ab Ecclesia, sed etiam tertiæ, & vlteriores: vnde non solùm quis bigamus, & trigamus, sed etiam octogamus effici potest: vt dicit textus in c. aperiant. 31 q. 1. Abbas Siculus.*

De hac materia tractatur 34. q. 1. & 31. q. 1. in multis c. 2. q. 2. §. hinc colligitur. 3. q. 7. §. tria, prope finem.

Capellanum.] CASVS. Quædam mulier mortuo viro suo transiuit ad secunda vota: quidam capellanus benedixit mulierem istam transeuntem ad secundum matrimonium. Quia nuptiæ secundæ benedici non debent, quæsitum fuit qualiter capellanus ille puniri debeat? Mandat papa Episcopo suo, quatenus capellanum illum ab officio suo suspendat, & sic suspensum ad Apostolicam sedem transmittat. Nota, quòd secundæ nuptiæ benedici non debent: & qui eas benedicit, punitur.

¶ *Glo. seq. reddit tres rationes, sed primam reprobat.*

f ¶ *Cum secunda.*] Secundæ nuptiæ benedicendæ non sunt. *ī. eo.* vir autem & secundam accipere secundùm veritatis rationem, vere fornicatio est. *30. q. 1. hac ratione.* Sed illud intelligitur prima viuente, & non debent benedici secundæ nuptiæ ad exhortationem continentiæ: sic & sacerdos interesse non debet nuptiis clandestinè contractis. *ī. de clandest. despon. cum inhibitio. §. sanè.* multò minus debet illas benedicere. & alia ratio est: quia sacramentum [g] iterari non debet. *ī. eod. vir autem.* vbi hæc ratio notatur.

g *Neque benedictio illa est sacramentum aut pars sacramenti, neque matrimonium est ex iis sacramentis quæ nequeunt iterari. Vide S. Tho. 4. sent. dist. 42. q. 3. art. 2.*

Dominus.] Tria sunt dicta. Secundum ibi, *Si verò.* Tertium ibi, *Quod si.* Abbas Siculus.

CASVS. Quidam Christiani erant in captiuitate Sarracenorum, quidam de his coniugati nulla certitudine habita de morte vxoris contrahebant secunda matrimonia. Quærebatur, an deberent sic remanere? Respondet Papa, vt nullus præsumat amodo ad secundas nuptias conuolare, donec ei constet, quòd vxor

vxor sua de hac luce decessit. Si verò aliquis, vel aliqua hoc non seruauerit, & dubitet adhuc de morte prioris coniugis: ei cui nupsit, debitum non deneget postulanti: sed nullatenus exigat ab eadem. Si verò postea constiterit de vita prioris coniugis, statim eam relinquat, & ad priorem reuertatur. Nota, quod vir, vel mulier contrahere secunda matrimonia nō debet, nisi de morte coniugis certus existat.

ex vobis (nondū habita obeuntis coniugis certitudine) contraxerunt, id vobis respondemus, vt nullus amodo ad secundas nuptias migrare præsumat, donec ei constet [a], quod ab hac vita migrauerit coniunx eius.

¶ Si verò aliquis, vel aliqua, id hactenus non seruauit, & de morte prioris coniugis adhuc sibi existimat dubitandum, ei, quæ sibi nupsit, debitum non deneget [b] postulanti: quòd à se tamen nouerit nullatenus [c] exigendum: Quod si post hoc de prioris coniugis vita constiterit, relictis adulterinis [d] complexibus ad priorem coniugem reuertatur.

¶ Vrbanus iij. Vigilien. † Episcopo.

a ¶ *Ei constet.*] *s. de sponsa. in præsentia.* vbi notatur, quid iuris sit de hac materia. *C. de repudiis. authen. hodie. & in authen. vt liceat matri & auiæ, §. quod autem. coll. 8.*

b ¶ *Non deneget.*] Et ita propter dubiū præsumitur pro matrimonio; quod fieri debet. *s. de spon. iuuenis. & arg. s. de matrimonio contrac. contra interdic. ecclesiæ. c. 1. & ff. de reg. iur. in ambiguis. & ff. de iure do. in ambiguis.* nisi quando dubitatur, an contractum sit matrimonium, quia clandestinū est: quo casu potiùs præsumitur adulterium, quàm matrimonium. *30 q. 5. aliter. & arg. s. de clandest. despon. c. 2.*

c ¶ *Nullatenus exigendum.*] Hoc est propter conscientiam dubiam ex probabili causa. Simile *j. de sent. excom. inquisitione. in fine.*

¶ *Gloss. seq. exponit. arg. soluit, & dat simile per modum conuersum.*

d ¶ *Adulterinis.*] Hoc intellige, si postquam intellexerit pro certo de vita prioris mariti, cum secundo remanserit: quia statim est adulterium, & non ante. *34. q. 2. cum per bellicam.* & est arg. quod matrimonium, quod ab initio valuit, tractu temporis infirmatur. *ff. de iudi. si alter. & l. si à me.* Sed non fuit matrimonium ab initio in veritate: sed nunc primò declaratur matrimonium non fuisse, sicut econuerso, & ex futuro euentu apparet matrimonium ab initio fuisse. *s. de frigi. & malefi. fraternitatis. in f.*

† *Vigo.*
† *Vig. sed in Vaticanis, vt est impressum.*

† *Cap. 1. eo. tit. in 1. compilat. & post concil. Late. sub Alexan. iij. part. 9. c. 1.*

¶ *Si vnus ex coniugibus fuit aliàs benedictus, non debent coniuges de nouo benedici.*

CAP. III.

Vir † autem, vel mulier ad bigamiam transiens, non debet à Presbytero benedici [e]: quia cum alia vice benedicti sint, eorum benedictio iterari [f] non debet.

¶ Idem Exonen. Episcopo.

¶ *Mulier nubens infra annū lugubrem infamiam non incurrit, hoc dicit cum sequenti. Abbas Siculus.*

Vir autem.] Casvs. Dicitur hic, quòd bigamus, vel bigama non debent aliquo modo à sacerdote benedici, cùm aliàs fuerint benedicti, hoc habes *31 q. 1. quemadmodum.* Nota mulieres secundò nubentes non esse à presbytero benedicendas.

e ¶ *Benedici.*] *s. eod. c. 1. vbi de hoc.*

¶ *Glo. seq. ponit rationem prohibitæ iterationis, & duo sacramenta, quæ iterantur, & de pænitentia solemni subdit consuetudinem quorundam locorum, dicens, quo casu excuset.*

f ¶ *Iterari.*] Sacramenta enim iterari [a] non debent. *1. q. 1. hanc regulam. & cap. hi qui. ne fiat eis iniuria. 1. q. 1. quod quidam. & de consec. d. 4. ostenditur. 33. q. 7. quemadmodum. & C. ne sanc. bap. ite. l. 1. & 2.* Videretur enim, quòd sacramentum huiusmodi non fuisset collatum, vel quòd inefficax fuisset omnino, & sic fieret iniuria ei. *1. q. 1. sacramenta.* Tamen pœnitentia bene iteratur, *de pæn. d. 3. adhuc instant.* fallit etiam secundùm quosdam in extrema vnctione. Quid enim impediret hanc iterari, cùm non [b] sit sacramentum, sed oratio super hominem. *1. q. 1. manus.* & solemnis pœnitentia non iteratur. *50. d. quamuis. & c. in capite.* Gratianus tamen dicit, quòd iteratur secundùm consuetudinem quorundam. *de pæn. d. 3. §. ex persona*, & benedictio ista, cum aliquis secundam duxit virginem, iteratur secundùm consuetudinem quorundam locorum, & hoc si Papa sciat talem consuetudinem, aliàs non licet.

a *Hoc verū de sacramētis imprimētibus characterem.*
b *Immò est vnum de septem Ecclesiæ sacramentis, & contrariū asserere est hæresis damnata in conc. Trident. sessio. 7. de sacramentis. can. 1. & sessio. 14. de sacramento extremæ vnctionis c. 2. & ibid. eo. ti. can. 1. adde Sotum lib. 4. sent. dist. 13. q. 1. ar. 1. vbi plenissime. adde Lindanum lib. 4. c. 28. Panopliæ Euangelicæ.*

S*uper illa.*] Ponit quæstionem, cui respondet ibi, *Respondemus.* Abb. Sic.

Casvs. Secundùm leges, si mulier mortuo viro infra annum nubat, efficitur infamis. Quæritur, an secundùm canones ita sit? Respondet Papa, quòd cùm dicat Apostolus: *Mulier viro suo mortuo, soluta est à lege viri: nubat in Domino, cui vult.* ex licentia Apostoli omnis infamia abolетur: nec debet legalis infamiæ sustinere iacturam: quoniam in his sacræ leges non dedignantur sacros canones imitari.

CAP. IV.

Super † illa quæstione, qua quæsitum est, an mulier possit sine infamia nubere infra tempus luctus secundùm leges diffinitum †: Respondemus, quòd cū Apostolus dicat: (Mulier viro suo mortuo, soluta est à lege viri sui: in Domino nubat [g], cui voluerit) per licentiam [h], & auctoritatem Apostoli, eius infamia [i] abolетur.

¶ Innocen. iij. P. nobili mulieri.

¶ *Summatur, vt præcedens.*

CAP. V.

Cum † (secundùm Apostolum) mulier mortuo viro suo, ab eius sit lege soluta, & nubendi, cui vult [k] tantùm in Domino, liberam habeat facultatem: non debet legalis infamiæ [l] sustinere iacturam, quę licèt post viri obitum, infra tempus luctus (scilicet vnius anni spatium) nubat, concessa sibi tamen ab Apostolo [m] vtitur potestate, cùm [n] in his præsertim seculares leges non dedignentur sacros canones imitari.

g ¶ *In Domino nubat.*] *j. c. prox.* ergo cū Apostolus nullum tempus adiiciat, nec nos adiicere debemus. *31. q. 1. quòd si dormierit. & 2. q. 5. consuluisti. & s. de transl. inter corporalia.* solū ergo honestas iam consulat mulieri, quā statim licet, ex quo tempus non adiicitur. *Inf. de verbor. ob. §. pure.*

h ¶ *Per licentiam.*] Quę intelligitur interueniente, eo ipso, quod non prohibetur: *vt 11. q. 3. sunt nonnulli.*

i ¶ *Infamia.*] *j. c. prox.*

Cum secundùm.] Præmissa ratione ponit dictum, & soluit obstaculum. Abbas Siculus.

k ¶ *Cui vult.*] Sic *31. q. 1. sicut alterius. & s. c. prox.*

¶ *Gl. seq. inducit legem, & eius causam, & vnde tractat, an canon liberet illam etiā à pœna legali: & primò dicit, quòd sic: secundò ponit opinionem contrariam.*

l ¶ *Legalis infamiæ.*] Quam inflixit lex ei, quæ nubit intra annum, ne turbaretur sanguis, & de prole dubitaretur. *C. de repu. consensu. § si vero. ff. de his qui no. infa. l. liberorum § 1.* Et nota, quòd canones isti non solùm talem mulierem liberant ab infamia, sed ab omni pœna, quam exprimit lex. *Cod. de secund. nup. l. 1. & in Authen. iisdem pœnis. & in Authen. de nup. & ea quæ pa. §. vlt. coll. 4.* Nec debet dici infamis ea forte ratione, ex quo per Ecclesiam, & licentiam Apostoli remissa est. *arg. suprà, qui filij sint legi. per venerabilem & 2. q. 3. §. hinc colligitur.* Quidam tamen dicunt, quòd propterea non euadit pœnam illam, qua priuatur antè nuptiali donatione. *Authen. prædic. de restit. & ea quæ par. §. vlt. coll. 4.* quæ virum suum illo velociter dehonestauit, vt appareat etiam eo viuente, eam non caste vixisse, vt ibi dicitur: & ideo perdere debet, quicquid ex liberalitate viri ad eam potuit peruenire, nec Ecclesia in hoc potuit [d] pœnam illam tollere: quia quandam ingratitudinem videtur mulier commisisse. *arg. suprà de donat. propter nup.* nec est hoc contra Apostolum. *suprà de conuer. gaudemus.*

m ¶ *Concessa sibi tamen ab Apostolo.*] Quam alicui auferre non possumus *28. dist. de his.* beneficium enim iuris, nemini est auferendum. *5. d. ad eius verò. ff. de re iudi. l. 4. §. si quis condemnatus:* & beneficium principis latissimè interpretandum est. *ff. de consti. prin. beneficium.* & sic ad omnes mulieres hoc beneficium extenditur.

n ¶ *Cum in his.*] *s.* matrimoniis contrahendis, in quibus sacræ leges sacros canones imitantur. *in Authen. quomodo oportet Episcopo. §. vlt. coll. 1. & in Auth. vt cleri. apud proprios Episcopos. §. vlt. col. 6. & sup. de iudiciis. at si clerici. & in Auth. de Eccle. tit. circa princip. coll. 9.*

† *Cap. 2. eo. tit. in 1. compilatione & post concil. Lateran. p. 9. c. 2.*
† *Habetur in l. 1. ff. de his, qui not. infa. & in l. 1. C. de secun. nupt. & C. ad Tertullian. c. 7.*
† *Ca. vnico. eod. tit. in 3. compilatione. Rom. c. 7. & 1. Corin. c. 7.*
c *Plures de hac causa notantur in §. item in Lateranen. 27. q. 2.*
d *Immò pœnis, quicquid hic dicat Bernardus, qui statim non est*

FINIS LIBRI QVARTI.

LIBER QVINTVS.

DE ACCVSATIONIBVS.

¶ *Duobus modis potest continuari. Primò ad præcedentia. Secundò ad sequentia. Primò sic: Suprà visum est de accusationibus ciuilibus, sequitur videre de criminalibus, & pœnis eorum. Vel sic, & secundò ad sequentia. Tractaturus auctor in quinto de criminibus & pœnis eorum: quia super eis quandoque proceditur per accusationem, quandoque per inquisitionem, quandoque per denunciationem: ideo primò de his præmittit. Abbas Siculus. De hac materia tractatur. 2. q. 7. & q. 8. & 3. q. 4. & q. 5. & q. 9. & q. 10. & q. 11. & 4. q. 1. & q. 4. & q. 5. & q. 6. & 15. q. 3. per totum.*

† *Vide notas nostras hic.*

† *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. Et vide Baldum in l. fini §. si autem. ff. de damno infecto.*

LIBER QVINTVS.

TITVLVS I.

De accusationibus, inquisitionibus, & denuntiationibus.

¶ Felix Papa †.

¶ *De persona accusatoris priùs quærendum est in iudicio.*

CAP. I.

SI † legitimus [a] non fuerit accusator, non fatigetur [b] accusatus.

¶ Idem Episcopis per Galliam constitutis.

¶ *A denuntiatione repellitur is, qui non præmonuit.*

CAP. II.

SI † quis Episcopus ab illis accusatoribus [c], qui recipiendi sunt, accusatus [d] fuerit, postquam ab eis charitatiuè [e] conuentus [f] fuerit, vt causam emendet, & eam corrigere noluerit: non olim [g], sed nunc [h] ad Primates causę eius canonicè deferantur.

¶ Gregorius † Duci Campaniæ.

¶ *Criminatio Prælati debet tractari coram illis, quorum interest.*

sen. excom. facto. Cùm agitur in modum denuntiationis ad pœnitentiam, tunc necessaria est admonitio secundùm Euangelicã veritatem. ͡s. *de iud. nouit. & 2. q. 1. si peccauerit. & ͡j. de simo. sicut Hely. & ͡j. eod. c. cùm dilectus.* in quo casu loquitur hoc c. & ità pertinet ad vltimam partem rubricæ. & vbi dicit, accusatoribus expone, id est, denuntiatoribus. Accusatus, id est, denunciatus, vt dictum est.

CAP. III.

ILla † Præpositorum: *& infrà.* ¶ Si verò aliquis est de monasterio [i] prædicti Abbatis, qui possit dicere [k]: quòd ad culpam, reatúmque eius pertineat. Nos cum eis, quorum [l] interest, causam districtè volumus perscrutari: vt vel condemnetur [m], vel absoluatur.

¶ Idem † Constantiæ Augustæ.

¶ *Qui de aliquo crimine accusatur, vel denuntiatur, interim promoueri non potest.*

CAP. IV.

OMnipotens † Deus: *& infrà.* ¶ Valde graue est, vt vir, de quo tanta, & talia nuntiantur [n] (cùm ante requiri, & discuti debeant) honoretur [o].

¶ Pascalis Papa.

Episcopus per exceptionem criminis illum ab accusatione sua repellere non potest, quem antè à sua familiaritate neglexerit separare.

CAP. V.

NVlli † Episcoporum ab accusatione sua repellere [p] liceat, quos, antequam se ab eis impetendum cognosceret, à sua

f ¶ *Conuentus.*] Id est, admonitus, vt sequens littera indicat.

g ¶ *Non olim.*] Id est, non ante admonitionem admittatur ad denuntiandum.

h ¶ *Nunc.*] Id est, post admonitionem debet admitti, vt dictum est.

ILla *Præpositorum.*] Illi debent accusare, quorum interest: aliàs accusatio est nulla. Hoc dicit. Et primo ponitur decretum factum. Secundò dispositio ibi, Si verò. Abb.

CASVS. Quidã Abbas infamatus erat apud Papam: vnde mandat Duci Campaniæ, quòd si aliquis est de monasterio ipsius Abbatis, qui velit aliquid dicere contra ipsum Abbatem accusando, vel denuntiando, Papa paratus est audire ipsum cũ illis, quorũ interest, & causam districtè perscrutari, condemnãdo ipsum, vel absoluendo. Nota, quòd monachi possunt Abbatem suũ accusare, vel denuntiare. Item Episcopus hãc causam debet inquirere cum canonicis suis. Item sententia debet continere condemnationem, vel absolutionem.

† *Cap. 5. eod. tit. in 1. comp. Vide omnino B. Thomã 2. 2. q. 33. a. 4.*

† *Scilicet Gregorius lib. 4. epistola 34. c. 78. indict. 13. registri.*

† *Cap. 6. eo. tit. in 1. comp. Vide Archid. in c. meminimus. infr. eo.*

† *Ca. 1. eo. tit. in compi. refert Gratianus, sub Palea. 3. q. 5. ca. nulli episcoporum.*

SI *legitimus.*] Ad petitionẽ illegitimi accusatoris reus nõ est ad iudicium trahẽdus. Hoc dicit. Et non diuiditur. Abbas. Casus patet. Nota, quòd criminosus non potest alium accusare.

¶ *Glo. seq. ponit, & repetit tria, quæ faciunt accusatorem non legitimum.*

a ¶ *Legitimus.*] Legitimus ideo dicit: quia si sit criminosus, nõ potest alium accusare. 3. *q. 7. qui sine. & c. postulatus.* & qui trabem gestat in oculo, festucam de oculo fratris non potest eruere. *ea. causa, & q. ca. §. tria. ver. porrò. in fin. & 1. q. 1. multi. & 6. q. 1. qui crimen.* qui enim alium accusat, debet esse bonæ famæ, non suspectus, per iura prædicta: si enim ad denuntiandum viles personæ non admittuntur, vt ͡s. *de spon. cum in tua.* multò fortiùs nec ad accusandum. item nec debent esse inimici *infrà eod. cùm oporteat. & c. cùm P. Mancinella & c. meminimus.* Debet enim esse sine crimine, non inimicus, bonæ famæ, & opinionis, qui alium accusat; aliàs non est legitimus accusator. Criminosus enim criminosum accusare non potest, aut etiam denuntiare.

† *Cap. 2. eo. tit. in 1. compi. Vide notas nostras in hanc decretalem, & de materia B. Thomam 2. 2. q. 33. ar. 7. vnde etiam intellige glossas hic.*

† *lib. 8. epistola. 12. registri.*

ADDITIO. Multæ aliæ sunt personæ, quæ accusare non possunt: Vnde versus. *Hi non accusant, quos metra sequentia signant:*

Fœmina, pupillus, delatus, crimine tentus,
Suspectus, quæstu corruptus, sortilegúsque,
Infamis, seruus, pauper, cum milite Princeps,
Libertus, socius socium, necnon inimicus,
Clericus Ecclesiam nullus deferre valebit.

¶ *Glos. seq. exponit literam: ponit exceptionem, & congruentiam rubricæ.*

b ¶ *Non fatigetur.*] Sed repellatur accusator, & absoluatur reus ab obseruatione iudicij. 7. *q. vlt. accusator.* nisi fuerit infamatus: quia tunc debet indici ei purgatio [a] 2. *q. 5. presbyter. 2. & ͡j. de purg. cano. c. cum P. Et hæc decre.* pertinet ad primam partem rubricæ.

SI *quis Episcopus.*] CASVS. Dicitur in c. isto, quòd si aliquis qui dignus sit, voluerit denunciare Episcopum suum super aliquibus excessibus suis, debet illum charitatiuè admonere, vt se emendet. Si autem se corrigere noluerit, postmodum causam eius deferat ad primates, alioquin charitatiua, & legitima admonitione omissa à denuntiando repellitur. Nota, quòd ad denũtiandum non debet admitti, qui legitimè non præmonuit, & charitatiuè.

c ¶ *Accusatoribus.*] Id est, denuntiatoribus.

d ¶ *Accusatus.*] Id est, denunciatus.

¶ *Glo. sequens arg. quod accusans, & c. soluit.*

e ¶ *Charitatiuè.*] Arg. quod admonitio semper est præmittenda ante accusationem, & ante vindictã [b]. 12. *q. 2. indigne. & 16. q. 1. quidam monachi. & q. 7. omnes decimæ. & 24. q. 3. de illicita. & ͡j. de*

a *Vel ex officio suo index inquiret. infr. c. qualiter & infrà de collu. dete. c. 1. Ab. Ioan. And.*

b *Idque obtinet, siue agatur de correctione inferioris, vt in canonibus hic allegatis siue de correctione paris, vt hic. vide Ioan. And.*

tionem, vel absolutionem.

¶ *Glo. seq. cum vlt. duo notant ex textu, quæ patent.*

i ¶ *De monasterio.*] Not. quòd non debent admitti ad denuntiandum, nisi illi, quorum interest, vt monachi, vt hic: aut etiam patroni. 16. *qu. vlt. filijs*, aut etiam parochiani. 63. *dist. vota ciuium. & 7. q. 1. factus est.*

k ¶ *Dicere.*] i. accusare. ͡j. *c. ex parte. & 2. q. 4. Euphemiũ.* Sed potiùs loquitur in modum inquisitionis, siue denuntiationis: in quo casu tenentur ad denuntiandum: vt 2. *q. 6. quæ propter. & ar.* ͡s. *de cogn. spi. tua.* ad hoc. n. quilibet tenetur, etiamsi iurasset [c] nõ denunciare. ͡s. *de iureiu. quemadmodum.*

l ¶ *Quorum interest.*] i. fratrum suorum. 86. *d. si quid.*

m ¶ *Condemnetur.*] Hoc semper debet continere differentiua sententia, condemnationem vel absolutionem: aliàs non tenet. 2. *q. 6. §. diffinitiua. & 23. q. 4. illud etiam.* vel æquipollens. ͡j. *de verbo. significatio. in his. & ff. de arbitr. quid tamen. § si arbiter.* sic & sententia quæ sine certa quantitate profertur, nulla est. nec in aliqua parte actorum hoc reperitur. *C. de sentent. quæ sine cer. quantit. prolata est. l. penult. & vlt. Tan.*

c *Facinus, quæ tradit B. Th. 2. 2. q. 70. ar. 1. ad 2. arg.*

OMnipotens.] CASVS. Dicitur hic, quòd si aliquis infamatur, non debet ad honores promoueri, donec de hoc inquiratur, vel inde se purgauerit. Nota, quòd opinio promouendi ad honores vacillare non debet: & sic pendente accusatione promoueri non debet.

n ¶ *Nunciantur.*] Et sic ad vltimam partẽ tituli pertinet, cũ etiã aliquis accusatur, aut denũciatur, vel etiã inquiritur, grauata est statim eius opinio, vt interim non debeat promoueri. 81. *d. tantis Daniel. & ͡s. de testi. c. vlt. C. de procur. rerum. & ff. de mu. & honor. l. reus. 1. respon. nisi post annum: vt ea. l. reus §. cum.*

o ¶ *Honoretur.*] Id est, ad honorem promoueatur.

NVlli Episcoporum.] CASVS. Quidam familiaris Episcopi volebat ipsum Episcopũ accusare: opponebatur sibi quòd erat vilis opinionis, & malæ famæ: quæritur, vtrũm sit admittendus? Respõdet Papa, quòd nõ licet Episcopo illum à sua accusatione repellere, quẽ à se separare neglexit, antequàm accusaret eundẽ: Not. quòd semel approbaui, iterum reprobare non possum.

p ¶ *Repellere.*] Iudex tamen ex officio suo potest repellere accusatorem

cusatorem, si non fuerit idoneus. ar. 2. q. 7. alieni. & c. si qui sunt. & c. quaerendum ff. de postulando, quos prohibet. & ꝯ. de excep. exceptionem. in fi. & ff. de pr. bare. l. vlt.

a ¶ *Familiaritate*] Non enim modo potest reprobare etiã mores, quos prius approbauit. ff. de adulter. si vxor. in fine. & 32. q. 5. horrendus, & sup. de filiis presby. venient. ff. de negotiis gestis. Pomponius. Sed contra 2. q. 7. alieni. & 3. q. vlt. §. si quis ex familiaribus. & C. qui accusare non possunt iniquum. Immò videtur, quod criminosus criminosum accusare possit. 2. q. 7. §. in hoc. & C. de haeret. quoniam. & C. de inoff. testa. in arena. ar. quod nul[a] criminosus reputat[ur] legitima persona ad accusandũ, vel ad denunciandũ: vt dicit ꝯ. c. 1. ar. C. de adult. quoniam. 32. q. 6. nihil iniquius, & C. de liber. cau. si filium. vel forsitan ille Episcopus accusabatur de crimine excepto: quia & erat malae famae. 2. q. 1. in primis. vnde admittebantur viles personae contra eum. Sed dic, quòd speciale est in Episcopis, & in odium[a] ipsorum statutum: quia debent secum habere honestas personas, quae perhibeant testimoniũ de vita eorum. 2. q. 7. cum Pastoris. Et ideo si prauos, & viles habent secum, sibi imputent. aliàs vilis persona non est audienda: vt dixi ꝯ. eo. c. 1. Vel forte superior ex officio suo posset tales repellere, vt dicitur in princ. c. & in praecedenti notula.

† Sed in concilio edito mandum hoc, q[uod] inne. non: refert tamen Burchardus, l. 16. decre. c. 9. & c. 4. eod. tit. in 1. compilatio.

† Scilicet, primus in epistola 2. omnibus Episcopis, & c. 7. eo. tit. in 1. comp. sed vide notas nostras hic, vt melius percipias hoc fragmentum.

† Aliàs ita: ex Brocardico li. &c sed restituendum est ita: ex Burchardo, li. 19. c. 5. & vide notas huius cap.

a Id est, in poenam Episcoporum parum curantium honoris sui, vt mox subdit glossa.

communi familiaritate[a] neglexerit separare.

¶ Ex concilio Maguntino †.

¶ *Absolutus de certo crimine, de eodem iterum accusari non potest.*

CAP. VI.

De his criminibus, de quibus absolutus est accusatus, non potest accusatio replicari[b].

¶ Stephanus Papa. †

¶ *Cohabitantes inimicis accusati, ab accusatione repelluntur.*

CAP. VII.

Repellantur ab accusatione cohabitantes[c] inimicis. Quia infestationes blasphemiae, affectio solet amicitiae[d] incitare.

¶ Ex Brocardico † lib. xliiij.

¶ *Ponit poenitentiam accusatoris calumniosi, cum sequitur inde mors, vel membri debilitatio.*

CAP. VIII.

Accusasti aliquem, & per tuam[e] accusationem occisus est: nisi pro pace[f], (hoc feceris) quadraginta dies in pane, & aqua (quod carina[g] vocatur) cum septem sequentibus annis poeniteas. Si autem per tuam delaturam debilitatus[h] est, per tres debes Quadragesimas poenitere.

¶ Augustinus † super Genesi de morte Abel.

¶ *Super notorio procedit Iudex, nemine accusante.*

CAP. IX.

Euidentia patrati sceleris[i], non indiget clamore[k] accusatoris.

¶ Alexander iij. Gai† electo.

¶ *Laici, vel inimici Clericos accusare non possunt.*

CAP. X.

Cvm † P. Mantonella presbyter ex vna parte, & Bonus Presbyter, & I. Bonus [...] Laicus[l] frater eius ex altera, in nostra essent praesentia constituti: eũdem I. quia Laicus erat, in dicti P. accusationem non duximus admittendum. Cùmque

De his.] Non diuiditur: quia continet vnum dictum. Abbas.

Casvs. Dicitur hic, quòd si aliquis est absolutus de crimine, de quo fuit accusatus, non debet iterum accusari de eodem. Not. quòd crimina semel dimissa, iterum vindicari non debent.

¶ *Glos. seq. tractat de triplici absolutione criminis. Prima dispensationem, secunda per sententiam crimine non probato. Tertia per poenitentiam prima impedit accusationem, & secunda regulariter fallit in duobus casibus, tertia non.*

b ¶ *Replicari.*] Quia si probato crimine iudex cũ illo dispẽsauit, si fuit tale crime, quòd potuit dispensare, crimina semel dimissa iterum in vltionem diuina clemẽtia venire non patitur. de poenit. d. 4. diuina clementia ad finẽ d. & 23. q. 4. si illic. vbi de hoc. & 2. q. 3. §. notandum. Si verò absolutus est, quia accusator non probauit, tutus est: quia de delicto vnius hominis saepius quaeri non debet. ff. nau. cau. licet §. vlt. & 35. q. 9. veniam. & hoc verum est, nisi in duobus casibus, puta si secundus accusator primum doceat praeuaricatum fuisse. ff. de praeuari. l. 3. C. de acc. si quis homicidij & de callu. c. 1. Item si suum dolorem prosequatur ignorans accusationem ab alio institutam. ff. de accusatio. si cui. § ijsdem. Et hoc intellige, cùm actum est in forma iudicij. Si autem poenitentiam egisset occultè, quoad Deum absolutus[b] est, sed accusatio in iudicio facienda non cessat propter hoc. 33. q. 2. admonere. V in.

b Hoc est, licèt quoad Deum absolutus sit, in foro tamen exteriori potest accusari, & puniri: & haec sententia glossae est communis, vt latè dixi, libr. 2. comment. in Directorium inquisitorũ. Scho. 20. §. Rursus altera.

Repellantur.] Primò ponit statutum. Secundò rationem ibi, Quia. Abbas.

Casvs. Dicitur hic, q[uod] illi qui morantur cum inimicis meis, à mea debent accusatione repelli, cùm mei inimici praesumantur: quia affectio amicitiae solet incitare huiusmodi accusationes. Nota, q[uod] cũ inimicis meis habitãtes, inimici mei psumũtur. Itẽ aliquid ex cohabitatione praesumitur, q[uod] aliàs nõ praesumeretur.

¶ *Glo. seq. coadiuuat tex. per 4. iura. signat contrarium de duobus iuribus. & arg. ex cohabitatione praesumi.*

c ¶ *Cohabitantes.*] Non solùm inimici, sed eis cohabitantes repellantur: quia ex hoc inimici praesumuntur. 4. q. 3. § item testes. & j. eo. cùm oporteat. C. de inof. testa. liberi. 93. d. si inimicus. ar. contra. ff. pro soc. Nam socius socij mei, non est socius meus. 81. d. legitur. & est arg. ex cohabitatione praesumendum pro aliquo, vel contra aliquem, 18. q. 2. d. si inimicus. & ꝯ. eo. nulli. & ꝯ. de offic. delega. insinuante. 3. q. 5. accusatores.

d ¶ *Amicitiae.*] 3. q. 5. accusatores propter amicitiam, vel odium humanum, iudicium saepe peruertitur. 11. q. 3. quatuor.

Additio. Vnde versus: *Quattuor ista timor, odiũ, dilectio, census, Saepe solent hominum rectos peruertere sensus.*

Accusasti. Casvs.] Dicitur hic, q[uod] si accusasti aliquem malitiosè, & per tuam accusationem mortuus fuerit, septem annis poenitere debes in pane, & aqua, & xl. diebus. Si autem per tuã accusationem membrum amiserit, per tres Quadragesimas poenitere debes. Nota, quod qui occasionem damni dat, damnum dedisse videtur.

e ¶ *Per tuam*] Tantùm accusationem calumniosam, & nõ culpa sua: nam si quis iustè accuset criminosũ, & crimine probato interficiatur reus, immunis est accusator. 23. q. 4. aliud, & iudex, & ministri. 23. q. 5. cùm homo qui malus. & c. inter. & ca. homici. & ca. miles. in fine.

f ¶ *Nisi pro pace*] Non tenetur proprie [...] nisi, quia si proprie, [...] quereretur, q[uod] propter [...] posset quis accusare aliquem [...], q[uod] non est verũ: quasi simile habes q. 1. notum: nã pro pace seruanda licitum est accusare, vt boni quiete viuant. 23. q. 5. non frustra. aliàs accusare mortale peccatum est, licet calumniose. Ber.

g ¶ *Carina*] Vulgare est Lombardorũ, & dicitur à carentia hominum: quia tales recluduntur solitarij per xl. dies ad agẽdum poenitentiam: de qua poenitentia habes 50. dist. in capite. B.

h ¶ *Debilitatus.*] Id est, mutilatus in membris.

Euidentia] Casus per se patet. Nota, quòd in notorijs iuris ordo non requiritur.

i ¶ *Sceleris.*] Id est, scelus, quod notorium est per operis euidentiam, & est vnus modus notorij: quem & alios habes ꝯ. de cohab. cle. & mulie. c. vlt.

k ¶ *Non indiget clamore.*] Id est, non indiget aliquo proponente accusatione: quia factum se ostendit. arg. ff. de in integ. restitu. l. 1. in confessum enim nullae sunt partes iudicis. ff. ad legem Aquil. proinde. nisi quoad sententiam tantùm. & quae in iudicio publicantur, non requirunt accusationem, aut etiam probationem. ff. de adul. l. 2. §. si publico. & C. de testib. nullum. sic in quocunque notorio,[d] tantum sententia semper est necessaria. Vin.

Cvm P.] Facit tria. Primò repellit vnũ accusatorẽ q[uia] laicus. Secũdò repellit aliũ: quia inimicus. Tertiò repugnationem inducit. Secũda ibi, *Cùmque.* Tertia ibi, *Sed vterque.* Ab. Siculus.

Casvs. P. Mãcone la presbyter ex vna parte, & presbyter Bonus, & Ioannes Laicus eius frater ex altera, erant in praesentia Papae: Ioannes Laicus coepit accusare P. Manconellã de simonia: Papa (quia laicus erat) non admisit eum ad accusandum dictũ P. Mãconellã: quo repulso presbyter Bonus frater eius, coepit illũ statim accusare super crimine simoniae, & Papa eũ repulit pro eo, q[uod] cũ idẽ Io. accusasset dictum P. presbyterũ, Bonũ fratrẽ suũ duxit in testimoniũ cõtra ipsum P. Et quia etiã frater P. dictũ Bonum presbyterũ de causa consimili accusauit: ideo neutrũ illorũ admisit in accusatione dicti P. Sed quia vterq; super obiectis erat infamatus, vtriq; propter infamiã purgationẽ indixit: vnde mandat Papa, q[uod] vterq; illorũ cũ tribus sacerdotibus debeat se purgare. Nota, q[uod] laici clericos accusare nõ possunt. Item mutua accusatio repellitur: quia praesumitur odiosa. Itẽ qui tulit testimoniũ cõtra aliquem in causa criminali, non potest illum accusare postea. Item si quis accusauit aliquem, & fuit repulsus, eius germanus repellitur ab illius accusatione, quia praesumitur inimicus.

¶ *Glo. seq. notat laicos non admittendos, &c. in fine obijcit ad testimonium, & soluit.*

l ¶ *Laicus.*] Nota, quòd laici in accusationem, vel testimonium clericorum non sunt admittẽdi: & hoc regulare est, nisi suam, vel suã iniuriã prosequatur. 4. q. 6. omnibus. nec tunc ad testimonium: quia in facto suo nemo testis idoneus est. ꝯ. de testi. de caetero. & 2. q. 1. prohibentur. & 4. q. 3 §. item omnibus. & hoc verum est, nisi in criminibus exceptis, vt est crimen simoniae, haeresis, & laesae maiestatis. j. de simo. tanta. & 2. q. 7. sacerdotes & canon. 15. q. 3. sane. C. de Episcopis, & clericis. si quenquam. & in his casibus,

d Vide Innocentium in prael. ca. 5 fin. q.

sibus,& consimilibus admittuntur,si bono zelo,& non ex odio procedat:quia tunc nec ad accusandum, nec ad testificandũ admittuntur. ǀ. de simo. licet Hely. & c. per tuas & ǀ. eod. meminimus, & c. cùm oporteat. inimici in nullo casu admittuntur. a Laici enim bonę famę admittuntur in huiusmodi excepta criminibus: sed si laici sint malæ famæ,& viles personæ, tũc distinguitur. Si clericus super illo crimine sit infamatus,& malæ opinionis, admittũtur laici,& viles personæ. Si verò sit bonæ famæ,& opinionis, nõ admittitur,& hoc bene colligitur. 1. q. 2. in primis. ad finem. & ǀ. de simo. tanta. & c. per tuas. & hoc exceptis conspiratoribus, & inimicis, vt dixi, & excipitur particeps criminis. ǀ. de testib. veniens. Et testibus vilibus sine corporali tormento b credi non debet, vt. 2. q. 2. in primis, ad finem, sed accusator non torquetur. 3. q. 2. §. si autem carei. Et sic Ioan. iste (quia laicus erat) non admittitur contra clericum Sed quare repellit, cùm accusaret illũ de simonia,quę est crimen exceptum,& quia etiam erat infamatus, vt patet ex eo, quod indicitur purgatio illi? Respondeo,quia erant inimici:quod bene colligitur propter mutuas accusationes,& officia permista,vt patet ex ipsa littera.

a Hoc verũ si sint capitales,de quo di xi latissimè li. 3 in Directorium inquisitorum Schol. 123.

† Præsertim cùm frater eiusdẽ P. memoratum B. &c.

Vide Iuliũ Clarum in pra. crim. §. fin. q. 21. & quæ scripsi lib. 3. in Directorium Schol. 121.

† Vide Bernardinum Diaz in pract. crim. can. c. 140. & Hosti. in sum. tit. de purg. canonica, vnde illustrabitur hic textus & glossa.

† purgari.

† Cap. 13. eo. tit. in 1. comp. & post Conci. Later. sub Alex. iq. par. 50. c. 16.

præfatus B. eundem P. super crimine simoniæ constantius accusaret: nos eum, quia in testimonium illius a causæ adductus fuerat, & quia prædictus I. frater eius,ipsum P. coram te priùs accusauerat, ab accusatione repulimus:præsertim † cùm frater P. memoratum B. antea de causa consimili accusasset: vnde quoniam vnus post alterum prædictum P. instanti vicissitudine accusabant:neutrum ad eius accusationem admisimus. Sed vtrique Presbytero de obiectis criminibus, purgationem b † duximus indicendam. Ideoque mandamus, quatenus vterque illorum cum tribus c Sacerdotibus faciat se purgare †.

¶ Idem Vigoricñ. Episcopo.

¶ *Monachus accusare potest Abbatem, & de bonis monasterij expensas litis necessarias habebit.*

CAP. XI.

Ex † parte tua: *& infrà.* ¶ Prudentiæ tuæ taliter re-

spondemus, quòd monachi (nisi alia rationabilis d causa impediat) eo quòd de obedientia, & subiectione Abbatis esse noscuntur, ab † eius accusatione sunt nullatenus repellendi: licèt e alios accusare non possint.

¶ Quibus siquidem, cùm proprium non habeant, de rebus monasterij expensæ f debent necessariæ,donec causa debitum finem accipiat,ministrari.

¶ Idem †.

¶ *Presbyter ebriosus Missam celebrans,non præmissa digestione Ecclesia priuari debet. Hoc dicit, vt conueniat omnibus lecturis.*

CAP. XII.

Si † constiterit g, quòd D. Ecclesia non perpetuò concessa, sed ad tempus fuerit commendata h, & de vinolentia i †, & quòd in taberna k pernoctauerit l, ita quòd altera die nulla præmissa dormitione m Missam cantasset: *& infrà.* ¶ Si de hoc rationabiliter conuictus fue-

quòd determinare possint. Signat huic contrarium, formát quæstionem de monacho, qui est in scholis, & soluit.

e ¶ *Licet alios.*] Alios verò accusare non possunt, nisi intersit monasterij, de licentia tñ Abbatis. 16. q. 1. monachi. cùm mortui sint mũdo. eod. causa. q. 1. placuit: & non tantùm humanis vocibus, sed diuinis mortui sũt 2. q. 7. placuit. Funesta est eorũ vox: vbi dr, id est, semper flere debent, & tristes esse 16. q. 1. placuit. Denunciare autẽ possunt ad pœnitentiam quemlibet Christianum, quia cuilibet dictũ est: Si peccauerit in te, &c. nulla facta exceptione, maximè si dñ esse præceptum arg. supr. de testam. quemadmodum. Sed contra videtur: prædictũ c. placuit. vbi dr, q monasterium exire non debet monachus, sed tanquã mortuus ibi esse. Sed pone, monachus est in scholis d de licentia Abbatis: nunquid potest accusare, vel aliter agere? Respõdetur, potest, si eius interest: quia eo ipso, quod monachus licentia Abbatis est in scholis, per cõsequens omnia ei concessa intelligũtur, sine quibus commode non possit viuere. argu. ǀ. de offic. deleg. præterea c. prudentiam. §. sex. & cap. suspicionis, tamen pro aliquis debitis intercedere non posset, vt per hoc monasterium obligaret, cum hoc nõ intellexerit Abbas. arg. sup. de fideiuss. quod quibusdam, & supr. de sol. si quorundam: nisi quantum pertinet ad propriam necessitatem, & hoc si Abbas ei concedat, Tanc.

† Aliàs licet ab eius accusatione nullatenus vllatenus repellendis.

† Idē, id est, Alex. iij. sed in 2. compi. c. 1. eo. ti. Cœlestino iij. aliàs Clementi iij. tribuitur.

d De hoc articulo vide in terminis per Heratiũ Luciũ tract. de priuilegiis scholarium in priuilegi. 34. adde in decision. Capellæ Tholosanæ, q. 20. & q. 22.

† Vide notas huius capitis, vbi de vero agitur intellectu.

† violentia.

† dormitatione.

a ¶ *Illius causa.*] Scilicet Ioannis laici fratris B. iste enim Ioan. prius accusauerat forte ipsum P. coram Episcopo, & B. fratrem suum induxit in testem, vt hic videtur: & ideo ipse repellitur tanquam inimicus. ǀ. eod. meminimus.

b ¶ *Purgationem.*] Quia vterq; fuerat infamatus. ǀ. de sim. de hoc, & c. infamatus: aliàs nõ esset indicẽda purgatio. 15. q. 5. de crimine. ¶ *Glos. seq. quærit, & soluit iterum quærit, & distinguit.*

c ¶ *Cum tribus.*] Arbitrarius enim est numerus purgatorum, secundum arbitrium præsidentis, & qualitatẽ infamationis. arg. 2. q. 5. c. omnibus, c. presbyter. sim. ǀ. de pur. can. inter sollicitudines. Nunquid Eps põt diminuere de hoc numero, ex quo præfigit à Papa ex quo est arbitrarius? Dicas q non, postq Papa statuit. arg. ǀ. de offic. deleg. de causis. §. vlt. Quid si nõ põt habere cõpurgationes? Distingue: si hoc cõtingat ex eo q est taliter infamatus, tunc puniri debet tanquam conuictus. ǀ. de sim. infamatum, & ǀ. de purg. c. cum P. quæ est pars huius. Si vero non põt habere, quia est aduena, põt credi suo iuramento cessante ꝓbatione, arg. ǀ. de iureiur. c. vlt. & ff. de de his qui no. infa. furti accipere §. qui iussu. ver. sed & si iure. in Auth. vt nulli liceat habere loci seruatorem §. necessariũ. ver. si verò crimen col. 9. C. de custo. & exhib. re. Auth. nouo iure. Quid si habet bonos laicos? admittuntur. arg. 2. q. 1. in primis. Vin.

Ex parte tua.] Tres sunt partes. Secunda ibi *Licet.* Tertia ibi, *Quibus.* Abbas.

Casus. Monachi debẽt Abbati obedientiã, & reuerentiã. Dubitabatur, vtrũ hoc nõ obstãte, possint ipsũ Abbatẽ accusare? Rñdet Papa, q monachi nõ sũt repellẽdi ab accusatione Abbatis ꝓ eo, q de obedĩẽtia, & subiectione ipsius noscũtur esse, nisi alia rõnabilis eĩ impediat, qbus debẽt de bonis monasterij expensæ necessariæ ministrari, vsq; ad finẽ causæ, cum propriũ non habeãt. No. q subditus põt accusare suum prælatũ, non obstante obedĩẽtia.

d ¶ *Alia rationabilis causa.*] Putà quòd essent excommunicati. ǀ. de except. exceptionem. Vel si essent inimici, vel conspiratores. ǀ. eod. meminimus & ǀ. de simo. per tuas, & ǀ. eod. cùm oporteat. & in casu. ǀ. eod. veniens, vt dixi sup. eod. cap. 1. Sed pro eo, quòd obedientiam promisit, non repellitur ab eius accusatione: in hoc enim, quod malus est, non tenetur obedire ei, immò potius tenetur illum denunciare, siue accusare, cùm eorum intersit. ǀ. eod. illa, & 11. q. 3. non semper, & cap. Iulianus. arg. sup. de maior. & obed. dilecti, in fi. & 2. q. 7. quapropter. 10. q. 2. Episcopus. 17. q. 4. quæsiti sunt: & quia vtilitatem Ecclesiæ procurant, debent eis expensæ ab Ecclesia ministrari: vt hic dicit, & ǀ. eod. olim. & ipse Abbas debet habere expensas, vt se defendat vsque ad finem causæ.

e Secundum Alz. & Vin. etiamsi sit ab administratione remotus, allegat. ff. de inoffi. testa. si instituta. Ioan. And.

¶ *Glossa seq. ponit casum exceptum: rationem reddit. tert. dicit,*

f ¶ *Expensæ necessariæ.*] Arg. aduersariũ aduersario cõpellendum in expensis prouidere contra se. arg. ff. de ossi. testa. si institnta. §. 3. C. de carb. edicto. l. vlt. C. de ord. cog. deuit §. 1. vers. nam si tales: & illæ expensæ necessariæ tãtum erunt, sine quibus causa explicari non põt. De expensis satis habes. ǀ. de dol. & contum. fine libibus.

S*I constiterit.*] Potest multipliciter intelligi. Diuiditur. Nam primò instruit iudicem quando contra actorem pronunciandum sit. Secundò quando contra reum ibi. *Cæterùm.* Abbas.

¶ *Glos. sequens ponit casum.*

g ¶ *Si constiterit.*] Casus. a Sacerdos iste petebat Ecclesiam sibi restitui: qua dicebat se iniuste spoliatum fuisse. Dicebatur in contrarium q non erat audiendus: quia non fuerat spoliatus, cùm non intitulatam, sed commendatam habebat tantum Ecclesiam. Item quod quasi ebrius in taberna pernoctauerat, & nulla dormitione facta illa nocte, in sequenti die mane Missam celebrauit ipse, & ideo iuste priuatus fuit per iudicem suum, coram quo super his fuerat accusatus: & ipse hæc omnia negabat, dicens, quòd canonice in ea fuerat institutus, & iniustè spoliatus, & post appellationem: mandat Papa primò inquiri de præmissis: quæ si vera sunt, imponatur ei silentium super ipsa Ecclesia. Si verò ipsam habuerit canonice, & non fuerit conuictus de crimine, vel post appellationem fuerit spoliatus, restituatur ei Ecclesia. Bern. Nota, quòd qui Ecclesiam habet commendatam, non dicitur eam proprie possidere, quare non dicitur spoliatus, si inde remoueatur, vel expellatur per commendatorem.

h ¶ *Commendata.*] Sic sup. de elect. dudum, & 21. q. 1. qui plures. Commendare enim est idem, quod deponere. ff. deposi. Lucius Titius Sempronio, & sup. de depo. c. 1. Quienim deponit rem penes alium, possessionem intelligitur retinere. ff. deposi. licet: & quandocunque vult, potest depositum, siue rem commendatam reuocare. sup. de deposit. bona fides §. 1. vbi de hoc. ff. depo. l. 1. § penult. & ita licite huic presbytero potuit auferri Ecclesia, cum ipse non possideret, & sic non fuit spoliatus.

i ¶ *De vinolentia.*] Id est, ebrietate, aliàs de violentia: quia forte quandam stuprauerat.

k ¶ *In taberna.*] 44. dist. non oportet.

l ¶ *Pernoctauerit.*] Pernoctare, noctem totam significat. ff. de verb. signific. verbatis. §. pernoctare, & sup. de spons. veniens. 2.

m ¶ *Dormitione.*] Vnde non videtur ieiunus propter indigestionem, sed pransus celebrasse, quod fieri non debet, de consec. dist. 1. sacramenta. & de consecr. dist. 2. liquido.

e Hic casum Bernardicũ, & in antiquis codicibus reperitur.

† Hæc glossula nec est Bernardi, nec habetur in antiquis codicibus.

a ¶ *Ante Episcopum.*] ĩ. *de confess. cum super. & præsente adversario.* ... *de conf.* ... *ergo si coram alio non suo iudice, non* noceret talis confessio, ĩ. *de re iudicat. si clerici.*

b ¶ *Sine coactione.*] Talis confessio sic per coactionem extorta non præiudicat. 31. q. 2. *Lotharius.* 15. q. 6. c. 1. *C. quorum appellatione* ... 2. & q. 6. § *sunt etiam qui cum, vers. nullus etiam homicidarum.*

c ¶ *Convictus.*] Vnde priuari non debuit sine culpa. 56. *dist. satis peruersum,* & 16. q. 7. *inuentum.*

d ¶ *Post appellationē.*] Quod enim post appellationem legitime interpositam fit, debet in irritum reuocari, ĩ. *de offic. deleg. super quæstionem, in fin. & supr. de appell. bonæ.*

e ¶ *Restitui.*] Cum fructibus perceptis, *supr. de restit. spolia. grauis,* vbi de hoc.

† G.

† *Alias ita: Cæterum si eidem fuerit Ecclesia ipsa canonice, &c.*

† *subdit.*

† *debuit.*

rit in iudicio ante Episcopum[a] suum sine accusatus: vel ad rationem positus sine coactione[b] fuerit confessus: ei super eadem Ecclesia perpetuum silentiũ imponatis, ipsum ab impetitione B.† desistere compellentes.

¶ Cæterùm † si eidem fuit Ecclesia canonicè concessa, & tradita, & postea de crimine aliquo non fuit † conuictus[c], propter quod de iure debeat † spoliari: vel post appellationem[d] (sicut aliquando allegauit) Ecclesia illa fuerit spoliatus, ipsam ei faciatis restitui[e], & in pace dimitti.

¶ Idem †.

¶ *Inimicus etiam à voluntaria exceptione repellitur.*

CAP. XIII.

MEminimus tibi mandasse, vt D. Abbatissæ, cuius electionem confirmauimus, munus benedictionis impendere procurares. Sed quia H. pro altera[f] parte à te ad nostram audientiam appellauit, proponens quòd de simonia accusaret[g] eandem, mandatum nostrum distulisti effectui mancipare.

¶ Quia verò te non decet in hac parte, appellationi eiusdem H. deferre, cùm idem illius manifestus fuerit inimicus[h] †, & contra eam testimonium tulerit[i]: Mandamus, quatenus (cùm inde fueris requisitus) præfatæ Abbatissæ munus benedictionis non differas impartiri †.

† *Idem sub. Alexan. iij. sic etiam in veteri compilatione, ca. 2. eod. tit.*

† *Vide Antonium Gomez. tom. 3. varia. resolut. c. 12. ver. Tertiò repellitur inimicus.*

† *impertiri.*

MEminimus.] Primò ponit mandatum non executum, & eius causam. Secundò causam probat, & illud exequi mandat ibi, *Quia verò.* Abbas.

Casvs. Quædam monacha C. nomine, fuit electa in Abbatissam cuiusdam monasterij: cuius electionem Papa confirmauit, mandans diœcesano Episcopo, vt ei munus benedictionis cōferret. Dum eam benedicere vellet, quidam H. nomine, proposuit ex aduerso dicens, quod eandem de simonia accusare vellet, appellans, ne ipsam benediceret: propter quod eam non benedixit: proponebatur quod ille non deberet audiri: quia inductus fuerat in testem contra ipsam in causa electionis, quam Papa confirmauit. Significatum fuit hoc domino Papæ: vnde mandat eidem Episcopo, quod propter appellationem prædicti H. eam benedicere non postponat, cùm fuerit requisitus: quia cùm testimonium tulerit contra ipsam, eius præsumitur inimicus. Nota, quòd inimicus non admittitur ad accusandum etiam in crimine excepto.

¶ Innocentius iij. Archiepiscopo Bisuntino.

¶ *Dicens se aliquem accusaturum corā iudice, ante inscriptionem potest sine pœna desistere, & non accusare: sed ei desistenti silentium imponitur in perpetuum. Et secundum hoc summarium iste textus est notabilis. Abbas.*

f ¶ *Pro altera parte.*] Id est, pro seipso ex aduerso.

¶ *Glo. seq. recitari potest per obiectionem.*

g ¶ *Accusaret.*] Sed non videtur, quòd locum haberet adhuc accusatio, cùm nondum habuisset plenum ius, sed potiùs debuisset excipere contra eam: quod posset concedi: sed quia repellitur ab obtento, potest admitti accusatio. De hoc dicitur ĩ. *eod. super his.*

h ¶ *Inimicus.*] Ergo si non fuisset manifestus inimicus, deferendum fuisset appellationi: quia tūc, cùm crimen simoniæ exceptū sit, eam poterit accusare, vt plenè dictū est. De hoc ĩ. *eo. cum P.*

i ¶ *Testimonium tulerit.*] Et forsitan super eadem causa, vel alia consimili alio ipsam accusante, & ob hoc solum præsumeretur inimicus. *simi.* ĩ. *eod. cum P. & simi.* 4. q. 3. §. *item in criminali. in princ.* vbi de hoc Bernardus.

LIcet.] Ante inscriptionem potest accusator ab accusatione sine pœna desistere: & si ad terminum non venerit, ei silentium imponitur: hoc dicit. Diuiditur. Nam primò narrat factum. Secundò ibi, *Nos igitur,* duo diffinit, & tertium committit. Secundum ibi, *Quia verò,* tertium ibi, *Ne autem.* Pars huius cap. habetur ĩ. *de purg. can. c. fin.* Abbas Siculus.

Casvs. Quidam Canonici Bisuntini per suas litteras super crimine periurij, simoniæ, & incestus Archiepiscopum suum denunciauerunt domino Papæ C. ipse iuris ordine obseruato, Archiepiscopo Bisuntino mandauit, vt ad certum terminū ad præsentiam suam accederet responsurus obiectis: Archiepiscopus ad terminum sibi præfixum accessit. Innocentius C. interim sublato de medio, cum nullus apparuisset, qui diceret aliquid contra ipsum, quæsiuit ab I. & O. Archidiaconis constitutis in præsentia sua, si aliquid cōtra ipsum super præmissis vellent proponere, & legitimè ostendere, quod scripserant contra ipsum: ipsi responderūt, quòd non proposito accusandi illa scripserant: sed quia super quibusdam incorrigibilis videbatur, denunciauerunt illa domino Papæ: & nuntius, qui pro litteris accesserat impetrādis, mandati formam excessit. Vnde Papa illis silentium imposuit, ne de cætero super his accusarent, vel infamia eis eundem: & quia citra inscriptionem desistere voluerunt, non imputatur eisdem: nec igitur Papa minus cito nec in ipsius Archiepiscopi absolutione procedere videatur, inquisitionem super fama ipsius cōmittit faciendam. Nota, quod licitum est desistere ab accusatione sine pœna ante inscriptionē. Item contra infamatum debet fieri inquisitio, deficiente accusatore. Itē prælatus potius debet delectari in bona fama subditorum, quàm in infamia eorundem.

¶ Gre ... ¶ *suis.*

k ¶ *Quæsiuimus.*] Sed quare Papa quæsiuit ab illis, vtrùm vellent aliquid proponere contra ipsum? Si enim accusator non comparet in termino præfixo, amplius non auditur, nisi probet iustā absentiā. 4. q. 5. *qui crimen.* & *C. qui accus. non poss.* § *ea quæ.* & ĩ. *de fid. instrum. accepimus.* Respondeo, non statim debet iudex absoluere præsentem, licet accusator sit absens: quia potest esse, quòd habeat iustam causam absentiæ: vt ĩ. *vt lit. non contest. quoniam.* Iudex habere debet rationem viarum, & temporis & alterius etiam impedimenti. *ff. ne vaca. numere. tempus. ff. quib. ex cau. ma. si cui.* §. 1. *ff. de damn. infect. l. si finita.* §. *si forte. ff. de iudi. si prætor. in fin. & supra de re iudic. cum Bertoldus.* Et ideo Papa illos requisiuit: quia fortè non credebat, quòd iusta causa impediti tacerent. *argum.* 2. q. 7. *plerumque.* Et notā, quòd licet absenti restituatur accusatio sua *ff. quib. ex cau. ma. si cui.* §. 1. tamen minor non restituitur ad accusandum. *ff. de min. auxilium.* Vel ideo non imponitur silentium accusatori, quia accusator priùs monendus est, vt procedat. *C. qui accus. non poss. qui crimen,* & ideo isti requisiti fuerunt, si vellent aliquid proponere, quia si requisitus accusator non procedat, modo non audiretur, vt hic patet, & per iura prædicta. Sed videtur, quòd isti debuerunt puniri in expensis, quia fecerunt illum citari ad curiam malitiose. *arg. prædictæ l. qui crimen,* & *ff. de indic. cum quem temere:* sed excusantur propter nuntium, qui formam mandati excessit, vnde non tenebantur. Idem videbatur dicendum, vbi etiam de crimine agitur ciuiliter. *ff. de iure fisc. l.* 2. § *senatus,* sed in negotiis ciuilibus aliter proceditur contra absentem actorem. *C. de iud. properandum.* Ioan. De hoc dictum est ĩ. *de dolo. prouid.*

l ¶ *Excessit.*] Et ideo non valuit, nec præiudicat eis, ex quo nō habebat ratum. ĩ. *de offi. deleg. cum olim* 1. & ĩ. *de rescri. cum dilecta.*

CAP. XIV.

LIcet † in beato Petro: & *infra.* ¶ Sanè cùm ex litteris B. Decani sancti Stephani, & T. I. & M. Canonicorum Ecclesiæ Bisuntinæ ad Apostolicæ sedis audientiam peruenisset, te varia crimina commisisse: ac ab eis fuisses per easdem litteras super periurio, crimine simoniæ, & incestus † delatus: Clemens † Papa prædecessor noster, seruata iudiciaria grauitate tibi certum terminum assignauit: quo responsurus obiectis, Apostolico te conspectui præsentares. Cùm autem iuxta tenorem citationis ad sedem Apostolicam accessisses, nec † v llus appareret, qui te ita impeteret de prædictis: ne aliquid de contingentibus omittere videremur, ab I. & O. Archid. in nostra præsentia constitutis quæsiuimus[k] diligenter, si quid super præmissis aduersus te, pro se, vel pro aliis proponere vellent, & quod scripserant, legitimè demonstrarent: ipsi autem, quòd non proposito accusandi hæc scripserant, responderunt. Sed quia super quibusdam incorrigibilis videbaris, quædam de te Apostolicæ sedi duxerant intimanda: sed nuntius, qui pro litteris accesserat impetrandis, mandati formam excessit[l].

† *Cap. 1. eod. tit. 3. comp. altera pars huius cap. infrà de pur. canō. tit. vi de Archidiaconum in ca. Epistolis* ... *9.* ...

† *in alia.*

† *In antiquis* ... *C. Papa pre.* ... *Cælestinus Papa prædecessor noster.*

† *Alias ita: nec tunc appareret qui te impeteret prædictis.*

2 *Vel requirunt, quia nondum inscripserant, nec in modum accusationis hoc proposuerant secundum Host. Ioan. And.*

a ¶ D

a ¶ *De cætero.*] ꝫ.eo.de his.4.q.5. c.1. & 5.q.5.*Illi qui.* C. *qui ac. non poss.si ea.ff.ad Turpil.qui destitit.* nisi iterato crimen committeret.*arg.6.q.1.imitare.*nam exceptio rei iudicatæ non obstat nisi de præteritis commissis. *ff. de excep.rei. iudi. si rem meam. & l. seq. & C.ad exhi.neque & l.nō ignorabit.& ī.de excep.c.penult.*

d ¶ *Criminali.*]Habes ergo hic expresse, quod in causa criminali non interuenit procurator a, nec ad agendum, nec ad defendendum. 5. q. 3. *in criminalibus. & 3. q. 9. absens per alium. ff. de public. iudic.l.pe. §. 2. & hoc est generale.* Fallit tamen in certis casibus. In crimine iniuriarum: vt 3. q. 9 *c.absens. §. nisi. & C. de iniu.l.vlt.* sed ad excusandum, vel excipiendū admittitur procurator vt hic, & 23. q. 5. *rect. & suprà de dolo et contu. dilecti.* Item cùm agitur de criminе non criminaliter, interuenit procurator. ꝫ. *de procu. tua. & ī. vt lit. non contest. in fin.* Item in leuibus criminibus, *ff. de accus. cum.arg.* Item si crimen non excedit pœnam relegationis. *ff. an per a.ium cau. ap. reddi possint, l. 1.* Item in crimine suspecti tutoris. *ff. de procu. non solùm §. vlt.* Item cum quis accusat alium de ingratitudine *ff. de procur. sed & hæ person. §.1.* Item in actione populari interuenit procurator ad agendum pro priuato damno. *ff. de procu. l. licet.* sed pro publico non interuenit procurator ad agendum, sed ad defendendum: *ff. de popu. actio. qui populari.* Item dominus defendit seruum in crimine. *ff. de accu. si cui. §.pen.* Melendus dixit, quòd ex parte rei post litem cōtestatam semper potest procurator interuenire. 23. q. 5. *rect.* Sed illud loquitur in curatore ad allegandas causas absentiæ c, quia reipublicæ vtile est absentes à quibuscunque defendi, & quemlibet pro eo verba facientem audiri. *ff. de procu. seruum quoque.§. publicè.* & hic idem admittuntur ad excusandum, & sic intelligitur. 23. q 5. *rect.*

¶ *Glos. se. distinguit criminales, & ciuiles actiones.*

b ¶ *Citra vinculum inscriptionis.*]Et quia ante inscriptionem destiterunt, eis nō imputatur: quia nemo cōpellitur accusare. 2. q. 3. *si quem. & ca. si quis tantus*, post libelli oblationem sine pœna desistere licet. *ff. ad Turpil. quæsitum. ff. de in ius vo. liberius.* tamen ille qui infamauit, tenetur iniuriarum. *ff. de iniu.item apud. §. siquis libello.* In ciuilibus tamen actionibus bene compellitur agere, post libellum oblatum reo instante. *C. quomodo, & quando index. Authen. qui semel.* I.

c ¶ *Delectemur.*] Arg. q præstātius est priuilegiū bonæ famæ q̄ malæ opinionis. *ar. ī. de purga.c. cū in iuuentute.*

¶ Nos igitur dictis Canonicis, super prædictis silentium duximus imponendum, ne te de cætero a eis super his accusare liceat, vel etiam infamare. Quia verò prædicti Canonici citra vinculum inscriptionis b desistere voluerunt, eis de iuris permissione id non duximus imputandum.

¶ Ne autem in absolutione tua minùs canonicè procedere videamur, quamuis potiùs in odore bonæ opinionis Coepiscoporum nostrorum, quàm eorum infamia delectemur c : Cabilonen. Episcopo, & Abbati de Firmitate, inquisitionem famæ tuæ duximus committendam.

¶ Idem Sanctebu rgeñ †. Archiepiscopo.

¶ *Ad prosequendam accusationem criminalem non admittitur procurator, licèt posset allegare causā absentiæ, seu alias exceptiones non tāgentes crimen propositū: & qui iurauit stare mandato alicuius, non admittitur ad accusandum illum, si virtute iuramenti sibi fuit iniunctum, vt non accusaret. hoc dicit, & ad hoc solet allegari: & in hoc est valde vulgatum.*

CAP. XV.

VEniens † ad sedem Apostolicam A. Prageñ. Canonicus contra Prageñ. Episcopum inter alia proposuit coram nobis, quòd cū esset filius Sacerdotis, in Ecclesiam fuerat Prageñ. intrusus: & contra eiusdem Ecclesiæ priuilegium, homagium Duci † Boemię præstitisset, sic subiiciens Prageñ. Ecclesiam seruitu-ti : & infrà. ¶ Vnde prædictum Episcopum ad festum Resurrectionis dominicæ, peremptoriè nos meminimus citauisse. Idem verò ad suam excusationem, viarum discrimina, consecrationem chrismatis imminentem, & quod filius Boemiæ Principis esset per ipsum baptizandus tunc temporis per nuntios, & literas allegauit. Licèt autem excusationes huiusmodi (sicut erant) friuolas æstimantes †; ipsum reputauimus contumacem, nec procuratores eius in causa possemus recipere criminali d : eis tamen concessimus auditores, vt si possent, illum aliquatenus excusarent. Cúmque prædictus A. coram eis repetiisset obiecta, fuit ex aduerso responsum, quòd cùm olim super hoc ad Magdeburgeñ. Archiepiscopum litteræ fuerint impetratæ: idem A. in obiectorum se videns probatione deficere, ad pedes eius se humiliter prosternens, veniam postulauit: & quòd aduersus eum calumniosè processerat, est confessus. Cæterùm cùm super hoc mandato stare eiusdem Archiepiscopi iurauisset: ipse præcepit eidem sub debito præstiti iuramenti, vt contra eundem Episcopum de cætero proponere talia non auderet.

¶ Cùm igitur nobis ex ipsius A. confessione constaret, ipsum iuramentum huiusmodi præstitisse, ac tale recepisse mandatum e : super impetitione dicti Episcopi, silentium f ei duximus imponendum: propter g † contumaciam tamen eidē Episcopo citationem, & purgationem propter infamiam indicentes.

VEniens.]Qui iurat aliquem nō accusari repellitur ab eius accusatione. hoc dicit. Diuiditur. Nam prima pars narrat factum. Secunda pronunciationē, citationē, & purgationem. Secunda ibi, *Cùm igitur.* Abbas Siculus.

CASVS. Quidā canonicus Prageñ. A. nomine, in præsentia Papæ proposuit contra Episcopū Pragensē, q cùm esset filius sacerdotis, in Prageñ. Ecclesiā nō fuerat canonice ingressus, & cōtra priuilegiū ecclesiæ Prageñ. duci Boemiæ homagiū pręstitisset, sic subiiciendo ecclesiā seruituti: vnde Papa citauit eum, vt ad certum terminum cōpareret coram ipso. Ipse verò in suā excusationem per nuntios allegauit viarum discrimina, consecrationem chrismatis imminētem, & quòd filius ducis baptizandus erat tunc temporis per eūdem: Papa audiens huius allegationes, eas friuolas reputauit, & ipsum habuit contumacem: & licet procuratores eius in causa criminali recipi non possent, tamen eis concessit auditores, vt si possent, ipsum aliquatenus excusarent. Coram quibus prædictus A. obiecit prædicta contra Episcopum: sed ex aduerso fuit ei responsum, quod cum olim super hoc litteræ fuissent impetratæ ad Archiepiscopum Magdeburgeñ, idem A. in probatione deficiēs, ad pedes Episcopi humiliter se prostrauit, veniam postulans ab eodem: & confessus fuit, quòd calumniose processerat contra ipsum: propter quod iurauit stare mandatis ipsius, & ipse præcepit ei sub debito iuramenti, vt contra ipsum de cætero talia proponere non auderet: quod totum in præsentia domini Papæ fuit confessus: vnde ipse imposuit ei silentium super impetitione Episcopi: tamen quia contumax fuit, citat ipsum ad præsentiam suam: & propter infamiam indicit ei purgationem. Nota, quod in criminali non admittitur procurator. Item in causa criminali auditur quis allegans excusationem. Item qui semel calumniatus est contra aliquem, non auditur amplius contra eundem. Item licet quis ad iudicium malitiose vocetur, venire debet, alias contumax reputatur.

¶ *Glossa sequens ponit regulam, & 9. casus exceptos. Secundò ponit opinionem, quam reprobat.*

d ¶ *Tale recepisse mandatum.*] Quod de iure fieri potuit. *suprà c. prox.*

¶ *Glo sequens not. quod qui iurauit. &c. quærit, an denuntiādo. argu. quòd sic sol. contrarium. Item quærit, & remittit.*

f ¶ *Silentium.*]Nota, quòd qui iurauit se non accusaturum aliquem, amplius non auditur contra illum, *suprà de iureiuran. quē admodum*: & maxime vbi primo calumniose accusauerit, vt hic: quia præsumitur postea, quòd malo animo moueatur: vnde non est vlterius audiendus. *arg. 3. q. 10 placuit.* vel etiamsi simpliciter remisit accusationem. 23. *quæst.* 4. *si illic. de pœnis. distinct.* 4. *diuina.* & eo ipso quòd quis dixit se nolle accusare illum, amplius non auditur. *ff. de adul. si maritus 2. §. si negauerit.* Sed nunquid talis potest ipsum denuntiare non obstante iuramento? quod videtur per decret. prædictam, quemadmodum, quod non est verum, cum primo calumniatus fuerit: quia calumniose denuntians non auditur, immo punitur de calumnia. ī *sic. prox. c. 2.* Sed nunquid alius potest illum accusare de crimine, de quo absolutus est? De hoc d. c, vt ꝫ. *eodem de his. & quod habes 2. q 1. prohibentur.* Io.

¶ *Glossa sequens not. etiam iniustè citatum, &c quod declarat distinguendo: ponit etiam, quomodo citatio non tenet ratione temporis, personæ citantis, personæ citatæ, & loci.*

g ¶ *Propter contumaciam.*] Sic patet, quòd semper debet quis venire ad iudicem siue iuste, siue iniustè d vocetur, aliàs punitur, vt contumax: vt hic patet, & *ff. ne quis eum qui in ius voc. est vi eximat. l. antepe. §. item si quis. ff. iudi. sol. si rem.* Quod verum

† Salzeburgen. † Saiburgen. † Salesburgen.

† Cap. 2. eod. tit. in 3. comp. Et de materia, & intellectu vide latè per Antonium Rubeū, tract. de potestate procu. in causis criminalibus.

† In codice Barbatiæ deleta est vox, duci, & alterius manu supra scripta dictio, regi, sed nouē Vaticani habēt, duci, in vno super verbo, duci, habentur hęc olim, hodie rex.

a Si tamen interuenerit; & non fuerit obiectum: vales quod fit cum eo, vt no. insf. ī de iud. c. 1. li 6. & facit quod not. C. de ædnis. quādo indubitat. Ioa. And.

† estimantes.

b Aliàs accusatione.

c Vel ad exceptiones obijciendas. & ibi not. Ioa. per hanc decre. & hic idem dixit. Ioan. And.

† Secuti vetera, & emēdata exemplaria hunc locum restituimus, vt est impressū; cū perperam in vulgatis legatur hæc: propter contumaciā: tamen eidem episcopo canonicam purgationem propter infamiā indicentes.

d Hoc ideo dicit quia episcopus hic calumniosè videbatur accusari: & per consequens calumniose citari.

verum est, cùm dubitatur, an citatio teneat. ḡ. *de app. si duobus.* & *c. cum parati.* & *ff. de iudi. si quis ex aliena.* Sed si euidens est, quòd citatio non tenet, nō tenetur venire citatus: putà si citetur aliquis tempore feriato. *ar. 5. q. 2. c. 1.* & *c. 1. expressum. ḡ. de fer. c. vlt. ff. de fer. l. 1.* nisi esset iusta causa, vt ibidem dicitur, putà res peritura, vel ratione criminis, vel nisi pietas, vel necessitas hoc suadeat. quandoque non valet ratione personæ, vt 4. q. 3. §. liberti. quandoque ratione loci inhonesti. *ff. de arbi. si cum dies. §. si arbiter*, vel si esset nimis remotus forte ire non teneretur, si constaret, quòd in litteris non contineretur illa clausula: non obstante constitutione de duabus dietis. ḡ. *de rescri. nonnulli.* si euidens sit ipsum non esse iudicem, qui citat. ḡ. *de off. delega. ex litteris.* vel si ordinarius citat illum, qui non est de sua iurisdictione, nec ratione criminis, seu contractus. ḡ. *de for. compe. c. vlt.* vbicumque dubitatur de iurisdictione, debet quis ire, & allegare priuilegiū suum, aliàs tanquā contumax potest puniri, vt hic patet. Io. an.

Vel notor'e periculosi: vt in cle. de re iudic. pastoralis. ver. Pisana. Io. An.

¶ Idem Priori sancti Fridani, & magistro B. Canonico Pisano.

Denunciator criminis non se inscribit, quia ad correctionem tēdit: accusator autem inscribit, quia tēdit ad pœnam: excipiens verò inscribit ad pœnam extraordinariam, si per exceptionem deiicitur ab obtento: aliàs secus. Hoc primò. Secundò dicitur, quòd dum discutitur de crimine per modum exceptionis, potest interuenire procurator.

CAP. XVI.

SVper † his, de quibus nos cōsulere voluistis, inquisitioni vestræ breuiter respondemus, quòd tribus [a] modis valet crimen opponi, denuntiando, excipiendo, & accusando. Quando crimen in modum denuntiationis opponitur, non est inscriptio necessaria; sed cùm in modum accusationis, oportet [b] † inscribi: quoniam ad depositionem instituitur accusatio: sed ad correctionem est denuntiatio [c] facienda. Cùm autem excipiendo fuerit crimen obiectum, distinguendum est, quare opponatur, & quando. Si autem obiicitur, vt † ab accusatione [d], vel testificatione [e] aliquis repellatur, non est inscribi necesse: sed cùm opponitur, vt quis à promotione officij, vel beneficij excludatur: si ante confirmationem obiicitur, nō cogitur quisquam inscribere: quia crimen hoc modo probatum, impedit [f] promouendum: sed non deiicit [g] iam promotū. Post confirmationē [h] verò, cùm scilicet ordinandus fuerit aliquis, aut etiā consecrandus: quia etiam ab obtinendo repellit, & deiicit ab obtento, ad extraordinariā pœnam secundum arbitrium [i] Iudicis discreti, citra vinculum inscriptionis, est excipiens astringēdus [k], si defecerit in probando; pro eo quòd crimine sic probato, perdit, quod per electionem, & confirmationem ei fuerat acquisitum: sed ob hoc prius habita non amittit. Licèt enim agatur de crimine, non est tamen huiusmodi quæstio criminalis [l]: vnde per procuratorem [m] potest ritè tractari.

† Capit. 3. a. ti. in 3. compilatio. Vide B. Tho. 2. 2. q. 68. ar. 4. & Bernardinum Diaz in pract. criminali, c. 6.

† Sed an hodie inscriptio, seu obligatio ad pœnam talionis fieri debeat, tradunt præter dict. res hi. Iulius Clarus in pra. cri. §. fi. q. 12. Couarruuias lib. 2. variar. resol. c. 9. & Petrus Duenñas regula 27. incip. accusans aliquem.

† Aliàs ita: vt ab accusatione, & testificatione, &c.

SVper his.] Diuiditur in duas partes principales: secunda ibi, Licet. Et prima sub diuiditur: quia primò ponit tres modos opponendi crimen. Secūdò illos prosequitur ibi, *Quando.* Abbas.

CASVS. Quidam electus fuit in Episcopum Lucan. quidam canonici opponebant se illi electo quædam impedimenta contra ipsum proponentes, scilicet, quòd erat malæ famæ, & opinionis, & quod contraxerat matrimonium cum vidua, vt sic repelleretur tanquam indignus: super his mandat Papa inquiri. Opponebatur contra illos, qui se opponebant, & impetrauerant de his inquiri, quòd debeant se obligare ad pœnam, si deficerent in probatione. vnde iudices illi super hoc consuluerunt dominum Papam: & ipse respondit: quòd tribus modis potest crimen opponi, denuntiando, excipiendo, & accusando: quādo crimen in modum denuntiationis opponitur, non est necessaria inscriptio: sed cum opponitur in modum accusationis, tunc debet inscribi, cùm talis accusatio fiat ad depositionem: cum verò crimen opponitur in modum exceptionis distinguēdum est, quare opponitur, & quando. Si obiiciatur, vt aliquis repellatur ab accusatione vel testimonio, non est necesse inscribi. Sed cum opponitur, vt aliquis repellatur à promotione officij, & beneficij, si ante confirmationem opponitur, secundùm q̄ hic opponebatur, non debet quisquā inscribere: quia crimen hoc modo probatum impedit promouēdum, sed non deiicit iam promotum. Si verò obiicitur post confirmationē, cum electus debet consecrari, debet obiiciens se obligare ad pœnam extraordinariā ad arbitrium iudicis: quia deiicit ab obtento, & repellit ab obtinendo: quia crimine sic probato, perdit, quod per electionē, & confirmationem fuerat cōsecutus, & in casu isto licet agatur de crimine, nō tamē est quæstio criminalis: vñ per procuratorē pōt tractari. Nota tres modos obiiciēdi crimē, p̄ut in littera dī. Itē cùm agitur de crimine nō criminaliter, pōt cā tractare per procuratorē.

a ¶ *Tribus modis.*] Quartum [b] modum habes, scilicet per inquisitionem. *j. eo. inquisitionis.* & *c. qualiter & quando.* & *j. de simo. licet. exceptis notoriis: vt in c. licet.* Et lex etiam dicit: quod quatuor sunt genera cognitionum: quia aut agitur de capitali crimine, aut de fama, aut de pecuniaria re, aut de honoribus, vel muneribus agendis *ff. de variis & extraord. cog. l. penult.*

b Alios etiā modos Ægidius Bossius in pract. cri. refe. & etiā Camilus Camoegius apud Zanchinum, c. 9.

¶ *Gl. seq. ponit quinque casus, quibus non inscribitur, & subdit, quid sit inscribere.*

b ¶ *Oportet inscribi.*] *Sic. j. de simo. licet Hely. nisi in casibus.* primò in crimine abigeatus. *C. de abige. l. vnica.* Item in leuibus, & paruis criminibus. *arg. ff. de ac. leuia.* Item in his, quæ apparitores ref. runt. *C. de accu. ea quidem.* Item in crimine Apostasiæ. *C. de aposta. apostatarum.* Item cum accusatur Christianus, qui contraxit cum Iudæa: vel econuerso. *C. de Iudæ. ne quis.* Inscribere est obligare se ad candē pœnā, si nō probauerit, quā reus debuit pati, si probasset ipse accusator: vt 2. q. 8. *quisquis.* & *c. qui crimen.*

c ¶ *Denuntiatio.*] Præcedente legitima admonitione, aliàs repellitur. *j. eo. cum dilectus.* nisi in casibus. *j. eod. inquisitionis. 1. respon.*

d ¶ *Accusatione.*] Nec accusator repelli obiecto sibi maiori crimine pari, vel etiā minori in modū exceptionis: quia criminosus criminosum accusare non debet, vt dixi *j. e. c. 1.* & *c. nullū.* & 2. q. 7. *si quis.* & *c. quærendum.* Sed ab excipiēdo nō repellit' quis propter crimē, seu propter excōmunicatione. ḡ. *de excep. cum inter.* & *c. dilecti filij.* quia cuilibet seruatur legitima defensio, vt ibi dicitur.

e ¶ *Testificatione*] *j. de ordi. cogni. cum dilectus.* & ḡ. *de testi. super eo.* & *c. testimonium.* & ḡ. *de excep. denique.*

f ¶ *Impedit promouendū.*] Et obstat etiā in dignitatib' p' finodū acquirendi. ḡ. *de elec. super eo.* & *c.* 3 *q.* 1. *prohibentur.* & ḡ. *eod. omnipotens.*

g ¶ *Non deiicit.*] id est, propter hoc nō priuatur alijs dignitatibus, seu beneficijs: quia non agebatur ad hoc. ḡ. *de ord. cog. cum dilectus. ff. de lib. agnos. l. 1. in fi.* Sed si ex tali probatione grauata sit eius opinio, non promouebitur. ḡ *de testibus. testimonium.* & 81. *dist. tantis.* Daniel. & ḡ. *eod. omnipotens.* nisi se purgaret.

† de Cilia.
† de Castro.
† de Titia.

¶ Idem Vercellen. Episcopo, & Abbati de † Tiieto.

Generales inquisitores, si non seruauerunt debitum inquisitionis ordinem, prudenter, & cautè se corrigere debent. Hoc primò. Secundò ponit formam iuramenti, quam inquisitores exigunt ab inquisitis.

CAP. XVII.

QValiter, † & quando: & infrà. ¶ Si circa Nouaticñ.

† Cap. qualiter in 3 compi. vbi et integra, quæ videnda est, vt meliùs hoc fragmentum intelligatur absq; nam ex ḡ tit. c. qualiter, & quando à principio vsque ad §. debet igitur.

c Vide plenius hic Panormitanum declarantem hanc glosā.

h ¶ *Post confirmationem.*] Tunc enim spirituale vinculum est contractum. ḡ. *de transla. inter corporalia.*

i ¶ *Arbitrium.*] Hoc generale est, q̄ vbi certa pœna expressa nō est in iure, arbitrio iudicis relinquit'. ḡ. *ne cl. vel mo. de cons. ff. de iure delib. l. 1. in fi.* & à tali imposita pōt appellari: secus à pœna expressa in iure. *ff. de ver. signi. l. antepenul.* Sic & vbi ius expressum non est, secundùm æquitatem est procedēdum. ḡ. *de transla. c. vlt.*

k ¶ *Astringendus.*] Licet enī nō inscribat, obligabit se ad extraordinariam pœnam, ad arbitrium iudicis: vt hic patet, & arbitrium iudicis æquū esse debet: vñ si excederet, reducēda esset illa pœna ad arbitriū boni viri. ḡ. *de arbitr. Quintauallis.* & *c. veniens ad fi.*

l ¶ *Criminalis.*] Et nō requirit' in tali cā præsentia plurimorū Epōrum, ac si esset criminalis. 15. q. 7. *illud.* & 3 q. 6. *hæc quippe.* & in hac cā testes cōpellēdos credo. De hoc dix. ḡ *de testi. cog. c. pe. in fi. gl.*

m ¶ *Per procuratorem.*] *Sic. sup. de proc. suæ.* Sed vbi de crimine agitur criminaliter, non interuenit procurator. *suprà eod. ca. prox.* vbi de hoc.

QValiter.] Diuiditur in duas partes secundùm quod continet duo dicta. Secunda ibi, *Formam verò.* Prima subdiuiditur. Nam in principio, & in fine commendat, & confirmat inquisitores, si bene processerunt; in medio verò, s. in ver. *Si verò.* instruit, si male processerunt. Abbas.

CASVS. Inquisitores quidā Legati Apostolicę sedis cœperūt facere inquisitionē cōtra Epm Nouarien. significatū fuit dño Papę, q̄ inqsitores ipsi nō seruauerūt debitū ordinē inquisitionis contra Epm Nouarien. vñ Papa sup hoc scribit inqsitoribus illis, dicēs, q̄ si ordinē inqsitionis debitū seruauerūt, cōmendat eos. Si verò nō seruauerūt debitum ordinē inquisitionis, vult, q̄ ipsū tēpore opportuno debeāt obseruare, ne inde nascātur iniuriæ, vnde iura nascūtur. Si autē tanquā homines excesserūt, nō pudeat eos errorē suū corrigere: qa qua mēsura mēsi fuerint, remetietur eis, & aliquā occasionē inueniat cōgruētē, ne sua vilescat auctoritas: qa ex his, q̄ inordinate sunt acta, nō pōt aliqd ordinabiliter agi: si verò ordinē debitū seruauerunt, via regia incedētes, Deū solū habentes præ

tes præ oculis, in negotio ipso sine personarũ acceptione procedant. Formam verò iuramenti, quam à clericis Nouarieñ. in hoc negotio receperũt, in similibus debeant obseruare, hoc modo, vt iurent clerici, quod super his, quæ sciunt, vel credunt in sua Ecclesia reformanda, tam in capite, quam in mẽbris, exceptis criminibus occultis, plenã, & meram dicant inquisitoribus veritatem. Nota, quod in inquisitione ordo iuris seruãdus est. Item vnde iura procedunt, nõn debent iniuriæ nasci. Item iudex errorẽ suum reuocare debet. Item ex his quæ inordinatè sunt acta, non potest aliquid ordinabiliter agi. Item in inquisitionibus faciẽdis, de occultis nec quærẽdum est, nec dicẽdum, sed de his tñ, de quibus infamia præcessit.

a ¶ *Inquisitionis ordinem.*] Qui a continet duo. Primum, quod regulariter non fit inquisitio nisi contra infamatum. Secundum, quod ex quo cõstat de infamia, inquiri debet de veritate. c. Hostiens.

¶ *Glos. seq. arguit, quòd non sit functus, & c. allegat 3 iura in contrarium & soluit.*

b ¶ *Obseruari.*] Arg. quod iudex, qui malè iudicauit, non est functus officio suo, sed iterum debet procedere, & benè iudicare. *argum. ff. de arbit. dicere autem. §. sed si de pluribus. Arg. contra.* quia siue benè, siue malè sententiã dixit, vlterius se intromittere non potest. *ff. de arbi. quia arbiter. ff. de re iudic. iudex, & ʒ. de offic. de leg. in litteris:* secus in casu isto: quia isti erant generales legati ad inquirendum, vnde poterant mutare, si errassent, & nondum tulerant etiam sententiam, sed errauerunt in processu.

Additio. Vel punitur ad arbitrium iudicis. *arg. ĩ. eod. inquisitionis. 2. responso, in fin. ĩ. eo. c. vlt. arg ĩ. tit. prox. c. vlt. arg.* à contrario sensu, *& ʒ. tit. prox. c. vlt.* vbi ponitur, quod excipit.

c ¶ *Nascantur iniuriæ.*] C. vnde vi meminerint, *& 11. q. 3. perueniit, & ʒ. de rescript. nonnulli.*

¶ *Glos. seq. not. quòd Iudex corrigit interlocutoriam: adducit tres concord & tria similia.*

d ¶ *Corrigere.*] Not. quod iudex pôt corrigere errorem suum si male interlocutus sit: vt hic patet, *& ʒ. de app. cũ cessant, & ĩ. de sent. excomm. sacro. ff. de re iudic. quod iussit:* & Ecclesia b cùm errat, mutat sententiam. *ʒ. de frig & malefi. fraternitatis, & 35 q. 9. c. loc. §. his ita, & c. sententiam, & c. graue. & 22 q. 4 magnæ.* & testis pôt corrigere suum errorem *ʒ de testib. cogen. præterea simi. ʒ. de vsu pal. nisi* c. Et dicit imperator: Non enim erubescimus, si quid melius horũ, quæ prius ipsi diximus, adinueniamus, cõpetentem prioribus imponere correctionem: ne ab aliis corrigi expectemus d. *in Authent. de nupt. circa princ. per vnam columnam, collat. 4.*

e ¶ *Inordinatè.*] 14. q. 5. neque enim si agris, *& cap. forte, & 1. q. 1.* non est putanda.

f ¶ *Viã Regia incedentes.*] Hoc est, à iustitia non declinantes.

g ¶ *Personarum acceptione.*] Sic *ʒ de ind. nouit. & ʒ. de sta. re. ea. q.*

h ¶ *In similibus.*] Vt *sup. de translat.* inter corporalia, *& sup. de re iud. in causis, & ff. de leg. l. non possunt.*

i ¶ *Exceptis occultis.*] Quia super his inquisitio fieri non debet, sed super illis tantùm, de quibus infamia præcessit. *ĩ. eod. inquisitionis. §. 1. & cap. qualiter:* & si testes de occultis dicant, non puniuntur, vt *cap. inquisitionis:* quia super his non iurauerunt.

k ¶ *Plenam.*] Cùm iurant secundùm hanc formam, secus si iurant respondere ad interrogata tantùm. *ĩ. c. prox.*

† *Aliàs ita: hunc ipsum.*

a *Hæc glossa non est Bernardi, sed ex lectura Hostien. collecta, vt & finis indicat Matth. 7.*

† *exceptione.*

† *Verbum, esse, deest in antiquis exemplaribus.*

b *Id est, iudex Ecclesiasticus.*

c *Adde, an, & quando possit per Bart. in l. si postulaueris ff. de adulter.*

d *Ad hoc sup. qui fil. sint legi. can. 2. Ioa. And.*

Episcopum debitum inquisitionis a ordinem obseruastis, discretionem vestram in Domino commendamus. Si verò qualibet occasione prætermisistis eundem, adhuc ipsum † tempore opportuno volumus obseruare b: ne inde nascantur iniuriæ c, vnde iura nascuntur. Ideoque mandamus, quatenus ad conscientiæ vestræ iudicium recurrentes, si contra præscriptum ordinem tanquam homines excessistis: non pudeat vos errorem vestrum corrigere d, qui positi estis, vt aliorum corrigatis errores: quoniam apud Iudicem districtum, in qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis: ita videlicet, vt inueniatis occasionem aliquam cõgruentem, per quam, ne vestra vilescat auctoritas, quantò cautiùs, & prudentiùs poteritis, supersedeatis ad præsens, quoniam ex his, quæ inordinatè e sunt acta non potest ordinabiliter agi. Si verò præscriptũ ordinem custodistis, omni gratia, & timore postpositis, Deum solum habentes præ oculis, via Regia f incedentes, sine personarum g acceptione † in negotio procedatis.

¶ Formam verò iuramenti, quam à Clericis Nouarieñ. super inquisitione facienda in hoc negotio recepistis, in similibus h volumus obseruari: vt videlicet iurẽt Clerici, quòd super his, quæ sciunt, vel credunt esse † in sua Ecclesia reformanda, tam in capite, quàm in membris (exceptis i occultis criminibus) meram, & plenam k dicant inquisitoribus veritatem.

Cum dilecti.] Primò ponitur legatorum inquisitio. Secundò ibi, *Quia* eorum dubium, propter quod fuit facta cõmissio. Tertiò ibi, *Mandamus*, cõmissionis forma bimembris. Abbas.

¶ *Glos. seq. ponit casum, quem etiam prosequitur.*

l ¶ *Cùm dilecti.*] Casus. Abbas Cistercieñ. & P. & R. Legati erant Apostolicæ sedis, cum audiuissent per frequentem clamorem multa sinistra de Epo Agatheñ. volentes inquirere veritatem, accesserunt ad Ecclesiã Agatheñ. & receperunt iuramenta Epi, & canonicorũ, & in illa inquisitione confessus fuit Episcopus, quod cõmiserat simoniam, dilapidationem, & quod habuerat res naufragij: Episcop' timens illas confessiones, voluit se excusare postea contra illas, dicẽs, quod iurauerat respondere tantũ ad interrogata: legati dicebant, quod sub alia forma iurauit, scilicet quod plenam, & merã diceret veritatem: & quia tunc se non excusauit, postea nõ debebat audiri: vnde negotium illud delatum est ad Papam: & quod iurauit respondere tñ ad interrogata, apud sedẽ Apostolicam quosdã testes produxit: sed quia non constitit Papæ, sub qua forma iurauit, cùm depositiones illæ nõ fuerint publicatæ, nec ipse renunciauerat testibus producendis: mandat Papa super hoc inquiri ab illis inquisitoribus, sub qua forma iurauit: & si secundùm illorum inquisitorũ responsionem cõstiterit, quod iurauit sub secũda forma: aut si Episcopus ille hoc probauit per dispositiones testiũ, quos produxit, aut etiã aliorum: quia secundum illã formam nõ tenebatur respondere nisi ad interrogata, admittant excusationes Episcopi super confessionibus suis, quia excusationes illę exponent illas confessiones, & si excusationes probauerit, absoluant illũ. Si verò excusationes nõ probauerit, vel si iurauerit plenã, & merã veritatẽ dicere, remoueãt illũ ab Ecclesia Agatheñ. non obstãtib. illis excusationib. Ber. Nota, quod in inquisitione, qui examinãtur, veritatẽ plene quã sciunt, debent dicere, & nullũ falsum commiscere: idem est in aliis iudiciis. Item ad causam dicti recurrẽdum est potius, quàm ad ipsum dictũ. Item testis singularis, siue solus nõ valet.

m ¶ *Clamorem.*] 2. q. 1. Deus omnipotens, *& ĩ. eod. qualiter & quando, & 86. dist. si quid.*

n ¶ *Plenum.*] Scil. quod nullum verũ tacere debet. *3. q. 9. hortamur.*

o ¶ *Meram.*] Scilicet à falsitate. *2. q. 4. nullam, & 3. q. 9. pura:* & hoc idem debent facere testes: *vt notat. ʒ. de testibus fraternitatis, & cap. licet, & sup. c. prox. in fin.*

p ¶ *Responsionem eorum.*] Simile *sup. de elect. cùm dilectis:* creditur ergo illis, si confiteantur, quòd iurauit, vt ad inquisita responderet: sed si contrarium dixerint: poterit probare contra dictum illorum, vt hic patet, *& sup. de testi. cùm à nobis,* quia non creditur iudici in præiudicium alterius, nisi quatenus constat per legitima documenta, *sup. de probat. quoniam.* Sed contra *sup. de electi. cùm dilecti:* sed ibi de necessitate statur dicto illorum: quia illa inquisitio per alios probari non poterat: quia soli interrogati fuerunt, prout hic inferiùs dicetur.

¶ Idem Archiepiscopo Arelateñ. & Vallis magnæ Abbati.

¶ Si is, contra quem inquiritur, iurauit respondere tantum ad interrogata, post confessionem auditur volens probare excusationes, quæ confessionem non perimunt, sed exprimunt: secus si iurauerit plenam, & meram veritatem dicere.

CAP. XVIII.

Cum † dilecti l filij Cistercieñ. Abbas, & P. & R. Monachi Fontis frigidi Apostolicæ sedis Legati ad Ecclesiam Agathen. accessissent, vt in ea legationis officium exercerent: quia de Agathen. Episcopo per frequentem clamorem m multa sibi fuerant insinuata sinistra, voluerunt descendere, ac videre, si clamorem opere compleuisset: & infrà.

¶ Quia verò nobis non constitit, sub qua forma Episcopus cum Canonicis Agathen. coram dictis Legatis præstiterit † iuramentum, verùm videlicet ita iurauerit, vt super statu Ecclesiæ plenam n, & meram o diceret veritatem, an vt ad inquisita veraciter responderet. Mandamus, quatenus eisdem Legatis ex parte nostra mandetis, vt sub qua forma iuramentum præstiterit, studeant fideliter intimare. Et si secũdum respõsionem p eorum, sub secũda forma iurauerit, aut † ipse sufficienter probauerit, se sub illa forma iurasse, aut per depositiones testium, quos produxit, aut etiã aliorum; cum depo-

e *Hic casus Bernardi est, & in antiquis codicibus reperitur.*

† *Cap. 5. in. titul. in 3. comp.*

† *præstitit.*

† *Hæc periodus in antiquis codicibus legitur, vt est impressa: in recentioribus autem ita: aut ipse sufficienter probauerit se sub illa forma iurasse per depositiones testiũ, quos produxit, aut etiã aliorũ, &c. hæc lectio planior est, quam probat vetus compilatio.*

f *Per dicta testium, qui fuerunt præsentes exactioni, & præsentationi iuramenti, quod confuerit publicè exigi, & præstari. Ioan. And.*

a ¶ *Valeant retorqueri.*]Vnde in humaniorem partem sunt intelligendæ, siue interpretandæ. ǀ. *de reg. iur. estote, & de transact. cap. vlt. ff. de reg. iur. semper in dubiis, & ff. de re dubi. quotiens* 2. T.

b ¶ *Ex causa*]Causa enim semper consideranda est: ex qua causa aliquid sit factum, & etiam tempus. ſ. *de transact. cap. vlt. & §. quæ. §. non omnis, & ǀ. de verb. signi. intelligentia. & 23 qu 8 occidit, & ff de iur. verum.* Bern.

¶ *Glos. seq. signat contrarium, & soluit.*

c ¶ *Dilapidatione.*]Episcopus iste propter formam iuramenti tria confessus est contra se, simoniā, dilapidationē, & q habuerat res naufragij: & contra ista admittuntur eius excusationes. Potuit se excusare de dilapidatione, interrogatus vtrùm alienasset bona Ecclesiæ, vel vtrùm obligasset Ecclesiam? Respondet, q sic, propter formam iuramenti: contra istā confessionem bene poterat se excusare, sc. q debitū imminebat, nec aliūde soluere poterat. 10. *qu.* 2. *hoc ius*: & ita si propter hāc causam alienauit, vel obligauit Ecclesiā, nō peccauit: & sic iudicari debet cōfessio sua ex causa, quæ bona, & licita fuit, & ad malum, & ad bonū poterat se habere. Vel aliter etiam si alienauit contra vtilitatem Ecclesiæ, & ipse postea reddidit Ecclesiam indemnem, sufficere videbat. ſ. *de elect. q sicut*, vbi de hoc: sed illud non sufficit, vt ibi notat, vnde prima excusatio verior est. Interrogatus fuit, an habuerit res naufragij: respondit, q sic: vnde videbatur propterea excōmunicatus. ǀ. *de rap. excommunicationi*: & nihilominus furtū cōmittit. *ff. de acquir. re. do. qua ratione. §. vlt. in fin.* propter hoc erat puniendus: hæc confessio poterat se habere ad bonū: vt scilicet recolligeret res naufragij, vt saluas faceret: & restitueret illis, qui passi fuerāt naufragium: & hoc probare volebat, cùm intētio sua fuisset honesta, quia ad alios peruenissent, qui non restituissent illas: sed si illas habuisset, vt sibi retineret, hoc malum erat. Interrogatus etiam fuerat, vtrum ordinasset aliquem per simoniam? Respondit, quod sic, contra hoc se excusare volebat: quia aliquos ordinauit per simoniam eo ignorante: sed ex postfacto hoc sciuit, putà præsentator receperat pecuniam, vt aliquem faceret ordinari. ǀ. *de simon. ex insi.* in hoc non peccauit, vel potes ponere exemplum, ǀ. *de simon. sicut.* Bernard.

† *Aliàs ita: vt ad bonū, vel malum, &c.*

† *Et cùm dubia ad bonum, & malum possunt retorqueri, in meliorem sunt interpretanda. B. Tho. 2. 2. qu. 60. art. 4. & ibi plene Caietanus: & vide plenissime de hoc articulo Ioannem Rotam tract. de hæred. part. 1. num. 199. & multis sequens.*

sitiones illæ nō fuerint publicatæ, nec productioni testiū renūciare curauerit: quoniā secūdùm eandem nō teneretur ex debito iuramenti nisi ad quęsita solummodo respondere: vos excusationes suas audire curetis, & si eas probauerit, cùm excusationes huiusmodi cōfessiones eius nō perimant, sed exponant, quæ tales sunt, vt † ad bonū, & malum valeant retorqueri [a] †, & ideò iudicari debent ex causa [b], eum sublato appellationis obstaculo absoluatis: cùm etsi repertus sit culpabilis in quibusdā, ex labore tamē, & pudore punitus, quos propter hāc causam incurrit, huiusmodi leuis culpa leniter ei valeat indulgeri.

¶ Quòd si excusationes illas super dilapidatione [c], naufragio, & simonia probare nequiuerit: aut sub prima [d] forma iurauerit, cùm secundùm eandē, nec veritatem tacere, nec admiscere debuerit falsitatem: vos (non obstantibus excusationibus, quas de nouo proposuit, cùm in confessionibus suis nullam omnino de illis fecerit mentionē: quamuis firmiter asseruerit, quòd plures ex illis, Legatis prædictis exposuit, cùm hoc per se probare non posset [e], tanquam qui solus examinabatur ab illis) eum ab administratione Agaten. Ecclesiæ remouere curetis.

¶ Idem Archiepiscopo Tarraconeñ. & Abbati sanctæ Mariæ de Populeto, & Archidiacono Barchinoñ.

¶ *De veritate criminum nō inquiritur, nisi priùs constet de infamia: & tunc nō inimici, vel periuri, sed idonei viri ad prosequendū inquisitionem, & ad testimoniū admittuntur: & non probato crimine indicitur infamato purgatio.*

C A S V S. Quidam canonici Viceñ. ad sedem Apostolicam accedentes multa enormia coram Papa contra Episcopū suū proposuerunt: vnde Papa super his inquisitionē commisit faciendā: Episcopus hoc intelligēs antequā a iudicibus citaretur, ad Apostolicam sedem accessit, proponens, q illi, qui enormia illa proposuerāt cōtra ipsum, odio, & non bono zelo duxerant dño Papæ intimanda: cum sint eius inimici manifesti, & cum eius hostibus cōuersentur: & consanguineos suos, & complices intendant ad testificandum producere contra ipsum, qui non debent ad testificandum admitti, cum sint periuri, & aliis criminibus irretiti: quo audito mādat Papa iudicibus ipsis, quatenus ad inquisitionem nō procedant, nisi super prędictis criminibus dictus Episcopus fuerit infamatus. Si vero ad inquisitionem fuerit procedendum: prædictos, vel alios, quos ipsius Episcopi constiterit esse inimicos, nec ad prosequendum inquisitione, nec ad testimonium perhibendum admittant, sed per viros idoneos veritatem inquirant: & si nihil probatum fuerit cōtra ipsum, purgationem canonicā indicāt eidem. Nota, q inimici non admittuntur ad denunciandū, vel testificandum. Item non est facienda inquisitio, nisi contra infamatum. Itē propter infamiam indicenda est purgatio deficiente probatione.

¶ *Glos. seq. alleg. concor. & duo iura in contrarium: & in fin. arg.*

C A P. XIX.

CVm † oporteat Episcopum: *& infra.* ¶ Sanè venientibus ad Apostolicam sedem G. & H. Canonicis Viceñ. & multa enormia contra Viceñ. Episcopum proponentibus coram nobis: quia illa nō debebamùs sub dissimulatione transire †, vobis inquisitionem illorum duximus committendam. Verùm dictus Episcopus, antequā ad ipsum † vestra citatio peruenisset, ad prę sentiam nostram accedens proposuit, quòd illi, qui enormia de ipso suggesserant †, typo malitię potiùs, quàm iustitiæ zelo ducti, nobis huiusmodi intimarūt: cùm ipsi eius sint inimici manifesti, & cum eius hostibus [f] conuersentur, consanguineósque [g] suos, ac complices intendant ad testificandum producere contra ipsum, qui ad denunciandum [h], seu testificandum admitti non debent, vtpote iuramenti præstiti transgressores, & aliis criminibus irretiti: *& infrà.*

¶ Discretioni vestræ mandamus, quòd † nisi super prædictis famam ipsius [i] † læsam esse noueritis, vos ad inquisitionem illorum non subitò procedatis. Quòd si ad inquisitionem fuerit procedendum, prædictos, vel alios, quos ipsius esse

† *Cap. 6. in 1. in 3. incip. De materia tradita per Iuliam Clarū in pract. crim. fine §. fin. q. 6.*

† *præteriro.*

† *cum.*

† *subiecerāt.*

† *quatenus.*

† *eius.*

f ¶ *Hostibus conuersentur.*] Vnde sunt repellendi: quia conuersantur cum inimicis [a], & sunt ipsi inimici. De hoc dicitur ſ. *eo. c. argu. ad hoc Cod. de iudic. s. testa. liberi. & ſ. eo. repellantur, & argu. ff. de off. præf. vrb. l. 1. §. cùm patronus, & 3. q. 5. c. 3. & ff. de leg. 3. l. 3. §. 1. arg. contra ff. pro socio. nam sicij, & 81. dist. legitur, & 3. q. 5. cap. 3.* Et est arg. hic contra aliquem ex inhonesta conuersatione.

a *Vide Propositum in c. accusatores. 3. q. 5. & Baldum in l. si liberi. C. in inoff. test.*

g ¶ *Consanguineósque.*] Qui in causa criminali non admittuntur: vt consueuit notari 3. q. 5. cap. 1.

¶ *Glos. seq. quærit, argum. ad partem vtramque soluit, recitat opin. Ioan. quam reprobat.*

h ¶ *Ad denunciandum.*]Sed nunquid criminosi, & infames repelluntur à denunciando? Non videtur: quia quilibet tenetur ad hoc. 2. q. 7. *quapropter. & ſ. de cogna. spir. tua nos.* Item hæreticus admittitur. 24. q. 1. *quisquis*, & viles personæ admittuntur. *supr. de spons. præterea*: & qualécunque testimonium videtur sufficere. 22. q. 5. *hoc videtur.* Sed contra videtur, quòd tantùm honestæ personæ admittuntur. 35. q 6. *Episcopus in synodo, & ſ. de test. cogn. præterea, & ſ. de spons. cum in tua*: & ad populares actiones non admittuntur personæ non integri status. *ff. de popul. action. l. popularis.* Credo, q honestæ personæ tantùm debeant admitti ad denunciandum, prout hic infrà dicitur. Ioann. dixit, quòd infamis persona admittitur, dum tamen non sit criminosa, & irregularis: sed hoc nō credo de infami. De hoc *not. 2. q. 1. si peccauerit, & ſ. de spons. cum in tua, & ǀ. c. prox. & 3. q. 5. c. 2.* B. in.

b *De materia vide Iulium Clarū in pract. cri. q. 24. & qu. 25.*

i ¶ *Famam ipsius.*] Hoc ideo dicit: quia non est procedendum ad inquisitionē contra aliquem, nisi contra infamatum. ǀ. *eod. inquisitionis, & c. qualiter*: vbi de hac materia apertiùs explicatur.

¶ *Glos. seq. recitatur per quæst. quæ inimicitiæ, &c. & arg. quòd capitales, & conspirationes tantùm. alleg. in contrarium, & soluit.*

d ¶ *Prima forma.*] Quæ fuit, quòd meram, & plenam diceret veritatem: & nunc non prosunt illæ excusationes: quia tunc se debuit excusare, prout sequitur. Bernard.

e ¶ *Posset.*] Et si verum fuisset, quòd illas exposuisset coram illis, non valet, cùm eas probare non posset: deficit ergo sibi non ius, sed probatio iuris 33 q 5. *Christiana, & ff. de testam. tutel. duo sunt Titij. & ff. de reb. dub. si fuerit legatum, ff. de edi. leg. l. 3. §. si dixerint, & ff. de hæred. instit. in tempus §* 1. Et est simi. ſ. *de elect. bonæ.* Et est argum. quod testis, qui est singularis in dicto suo non probat: vt dicit *decret. bonæ* 1. & ſ. *de prob. licet.* Bern.

CVm oporteat.] In prima parte ponitur denūciatio Episcopi, & inquisitorum datio. In secunda ibi, *Verùm.* cōparatio, & allegatio Episcopi contra denunciantes, & testes. In tertia ibi, *Discretioni* inquisitorum triplex instructio: secunda ibi, *Quòd si.* tertia ibi, *Et si nihil.* Abbas Siculus.

a ¶ *Inimi-*

a ¶ *Inimici.*] Patet hic q inimici[a] nec ad prosequendam inquisitionem, vel testimonium admittuntur, vel ad denunciandũ, sicut accusandum, vt *s. eo. c. 1. & j. c. prox.* sed non determinatur, quales inimicitiæ repellant hic ab inquisitione, vel testimonio: & videtur q capitales, & conspirationes tantùm *j. de simo. per tuas 1. & j. prox. & instit. de excu. tu. inimicitiæ & §. item si propter inimicitias. & ff. de arbit. l. licet*: quia non quilibet inimicus repellitur, sed ille tñ, qui nimia familiaritate coniunctus est. *ff. de verb. sign. l. lata. §. amicos.* Item propter leues inimicitias nõ extinguitur legatum *ff. de adi. leg. l. 3. §. non solùm, in fin.* Sed contra vr, q propter leues etiã repellantur: quia propter ciuilẽ cõtrouersiam repellitur quis ab accusatione. *s. de rest. spol. itẽ cũ quis.* Illæ dicũtur graues inimicitiæ, quæ sunt de statu hominis, vel de bonis eius. *3. q. 5. accusatores & arg. opti. s. de donat. propter eius ingratitudinem, & C. de renoc. do. l. vlt. ff. de excus. tut. propter litem.* Solũ arbitrio iudicis relinquitur, quæ inimicitiæ repellant in talibus. *arg. in Authent. de testib. § si verò dicatur, col. 7. & s. eod. super his, & sup. de offi. deleg. c. causam.* Et dicit lex q non semper repellitur testis propter inimicitias: sed iudex æstimabit, an sit ei credendum, vel non. *ff. de quæst. l. ni. l. 1. § præterea inimicorum, & §. quæstionem.* Ioan.

constiterit inimicos[a], nec ad prosequendam inquisitionem, nec ad perhibendum testimoniũ, contra ipsum Episcopum admittatis: sed per viros idoneos[b] super his, quæ gesta sunt, inquiratis diligentiùs veritatem. Et si nihil graue probatum fuerit contra ipsum, vos purgationem canonicam indicatis[c] eidem.

¶ Idem.

¶ A denunciatione repellitur publicus concubinarius, excommunicatus, & conspirator, & is qui non præmonuit.

CAP. XX.

CVm † dilectus filius: *& infra.* ¶ Si vobis constiterit prædictos, quorum nomine sunt excessus huiusmodi de Episcopo nunciati, publicè concubinarios[d] tunc fuisse, propter quod in eos fuit excommunicationis sententia promulgata, vel præfatum Episcopum de iam dictis excessibus non fuisse præmonitum[e] ab eisdem, vel ipsos conspirasse[f] in eum, à denunciatione repellatis eosdem. Alioquin audiatis, quæ fuerũt † hinc-inde proposita. Eidem Episcopo auctoritate nostra nihilominus prohibentes, ne super his, super quibus ad audientiam nostram fuerit † legitimè appellatũ, præfatos clericos indebitè grauare præsumat: donec causa supradicta[g] iuxta formã mandati nostri fuerit terminata.

a *De materia inimic. gl. vide Antonium Gomez. tom. 3. variar. resolu. c. 13. adde quæ dixi plenissime in 3. commentario suo in Directorium inquisitorum. Schol. 124.*

† *Cap. 1. eod. ti. in 1. comp. Vide notatos in præcedẽti c. & nonnulla hac spectantia per Bart. in l. diuus. ff. de custod. & exhib. reorum.*

† *fuerint.*

¶ *Gloss. seq. recit. per q. an repulso illo, qui impetrauit, &c. arg. quòd sic. ponit opin. Ioan. quam approbat, & contrariam Tanc. quam reprobat.*

b ¶ *Per viros idoneos.*] Ex hoc videtur, q si ille impetrauit inquisitionem, remotus sit propter aliquam causam: q alter possit prosequi eandem inquisitionem. *arg. ff. de inoffi. test. posthumus. § 1.* non enim refert, per quẽ preces sint oblatæ. *C. de preci. impe. offe. l. 1. & l. vniuersis:* nec refert vndecunque crimina claruerint. *24. q. 3. ecce.* Item quia iudex hic ex officio suo procedit: vnde propter inhabilitatem agentis non impeditur eius officium, quod posset concedi forte, vbi ex officio procedit, sed aliter non audirentur: sed verius videtur, vt dicit Ioan. quòd non possit: quia Papa litteras non dedisset ad petitionem illius, si talem se dixisset: & eadem ratio etiam delegatum mouere debet. *s. de rescrip. super litteris, in fin.* Tanc. dixit, quòd bene poterat iudex procedere. Ioan. meliùs dicit, quòd hic procedere possunt non ex vi primarum litterarum, sed secundarum. Bern.

c ¶ *Indicatis.*] Et ita leuia potest leuiter indulgere. *s. c. prox. & ff. de pœn. l. respiciendum[b] in princ.*

b *In leuibus iudices proni ad lenitatem: in grauibus ad seueritatem. scilicet cum temperamẽto benignitatis. Io. And.*

CVm dilectus.] Primò instruit iudicem super declinatoriis, & eis deficientibus super principali. Secundò inhibitionem fieri mandat ibi, *Eidem.* Abbas.

CASVS. Quidam clerici super quibusdam excessibus denunciauerunt Episcopum suum impetrantes contra ipsum inquisitionem coram inquisitoribus: proponebatur ex parte Episcopi, quòd clerici illi audiendi non erant: quia erant publici concubinarij, & sic indigni ad denunciandum, propter quod fuerãt excommunicati. Item non præmonuerant Episcopum. Item erant conspiratores contra ipsum. Iudices super hoc consuluerunt dominum Papam, & ipse respondet, quòd si constiterit eos publicè concubinarios, vel eos non præmonuisse ipsum Episcopum de iam dictis excessibus, vel eos conspiratores fuisse contra eum, à denunciatione repellantur. Alioquin audiat, quæ hincinde proposita fuerint, & eidem Episcopo prohibeant, ne super his, super quibus ad sedem Apostolicam appellatum fuit ab illis, clericos ipsos aggrauare præsumat: donec causa secundùm mandatum Apostolicum fuerit terminata. Nota, quòd criminosus alium denunciare non potest. Item qui non præmonuit, item conspirator, item iudex, à quo legitimè appellatum est, de causa illa, se intromittere non debet, donec appellationis causa sit finita.

¶ *Gloss. seq. obijcit, & respondet.*

d ¶ *Concubinarios.*] Sed isti prosequebantur suam iniuriam, vel suorum, quare non admittuntur ad denunciandũ, cùm admitterentur ad accusandũ: quantumcunque criminosi sint. *4. q. 6. omnibus?* Respondeo, non prosequebãtur iniuriã propriã, vnde cùm essent publici concubinarij, non erant admittendi ad aliorum peccata denuncianda[c], cùm suspecti etiam sint. *32. distin. c. præter. §. verùm:* sed viles personæ non admittũtur ad denunciandum, vt sæpius dictum est, *s. eo. c. 1. & s. de sponsa. cùm in tua.*

e ¶ *Præmonitum.*] Qui enim non admonuit, repellitur à denunciatione. *s. eod. cap. 2. & j. eod. qualiter. §. ad corrigendos, & j. de simo. licet Heli.*

f ¶ *Conspirasse.*] Illi nullatenus sunt admittendi. *j. de simon. per tuas, & s. de re iud. cum 1. & 2.*

g ¶ *Donec causa supradicta.*] Quia tunc præsumitur, quòd ex odio procederet, & meritò possent eum recusare tanquam suspectum. *argum. s. de appell. proposuit, & c. ad hoc, & c. sicut.* Bern.

† *fuit.*

c *Aduertat ergo iudex, ne prætextu pietatis quorumlibet denunciationes facile admittat, sed priùs denunciantium qualitatem exploret: vide Bernardinum Diaz in pract. crim. can. cap. 6.*

† *Vide notas in hunc locum.*

† *Cap. 2. eo. tit. in 4. cõp. Et præter Deklarti hic, vide Iulium Clarum in prac. crim. q. 6.*

† *faciendũ.*

¶ Idem † Episcopo Geben. & N. Valentin.

¶ Crimen probatum per modũ inquisitionis, regulariter pœna ordinaria nõ punitur: sed si impedit ordinis executionem, fit depositio, sicut in accusatione: & si impedit tãtùm beneficij retentionem, fit priuatio à beneficio, nec poterit Iudex hanc pœnam moderari. Hoc dicit vsque ad §. tertia: secundum verũ intellectum non bene declaratum per scribentes.

CAP. XXI.

INquisitionis † negotium, quã de Episcopo, & Canonicis Valentin. vobis cõmisimus terminandam †: *& infra.* ¶ Secundò quæsistis, quid vobis sit statuendum, si contra quempiam per inquisitionem probatũ fuerit tale crimen, quod deponeret accusatum criminaliter, & conuictum. In quo quidem duximus distinguendum, verùm sit tale crimen, quòd ordinis executionem suscepti, aut retentionem beneficij, etiam post peractam pœnitentiam impediret, putà

INquisitionis.] Si crimen in modum inquisitionis probatum impedit, etiã post peractam pœnitentiã ordinis executionem, vel beneficij retentionem, punitur quis sicut in accusationis iudicio: aliàs pœna erit arbitraria: hoc dicit secundùm communem summationem vsque ad *§. tertiæ.* Diuiditur: quia in prima consultatio. In secunda responsio ibi, *In quo.* Abbas.

CASVS. Quædam relata fuerant dño Papæ de Epõ, & canonicis Valentin. quæ nõ debuerunt sub silentio pteriri. Vnde Papa super his cõmisit inquisitionẽ faciendã: Inquisitores super quibusdam articulis dubitãtes consuluerunt Papã. Secunda quæstio illorum hæc fuit: ecce per inquisitionẽ tale crimen probatũ est, q si criminaliter accusatus fuisset, deponeretur. Quæsitum fuit, qualiter esset puniẽdus. Super hoc Papa distinguit: vtrùm sit tale crimen, quod impediat executionẽ ordinis, aut etiã retẽtionem beneficij, etiam post peractam pœnitentiã, puta si homicidium commisisset, vel adeptus esset ordinem, vel beneficium vitio simoniæ. In istis casibus est ita procedendum, sicut in iudicio accusationis. In alijs verò criminib[9], discretus iudex poterit pœnã moderari secundũ meritũ personæ, & qualitatẽ excessus. Tertiò quæsiuerunt: si duo, vel plures iurati affirmant aliquẽ eis videntibus crimen commisisse, de quo alia infamia nõ laborat, vtrùm illi pœnã debeant infligere. Item, ecce aliquis occulte tradit inquisitori scedulã, vel chartã, infamationẽ illius cõtinentẽ: quæritur, vtrùm sit procedẽdũ ad inquisitionẽ corũ, quæ ibi cõtinentur. Item aliqui iurauerũt, vt deponãt cõtra illũ, de quo fit inquisitio, in secreto examinãtur, & interrogãtur, vtrùm diligant illos, contra quos inquiritur, vel sint eorũ inimici: & ipsi rñdent, q nõ diligũt illos, vel expresse dicunt se inimicos illorũ: aut etiã ante iuramentũ publice confitentur se inimicos eorũ: sed non ostẽdunt aliquas inimicitias probabiles: & ad hæc tria respõdet Papa, q nullus debet puniri propter dicta paucorũ, super quo aliqua non laborat infamia, vel clamosa insinuatio nõ præcesserit, nec super hoc testes sunt recipiẽdi: cùm inquisitio solummodo fieri debeat, de quibus infamia præcessit. Item ad petitionem illorum, qui scedulas infamationis porrigũt in occulto, ad inquisitionẽ eorum, quæ continentur ibidem, non est procedendum. Item non est adhibenda fides dictis illorũ, qui post iuramẽtum, vel ante, tacite, vel expresse, asserũt se inimicos eorum: nisi forsitan ante iuramentum in fraudem hoc dicere præsumant.

QVÆSIVISTI. Aliqui inquiruntur super excessibus aliquorum: sed dicunt se nihil scire per certã scientiã: sed tantùm

per

si homicidium [a] commisisset, vel adeptus esset ordiné aut beneficiũ, vitio simoniæ: quo casu erit sicut in accusationis [b] iudicio procedendum: alioquin [c] secundùm personæ merita, & qualitatem excessus, pœnam poterit iudicantis discretio moderari.

¶ *Contra non infamatum, super veritate criminum inquiri non debet, etiamsi libellus famosus contra eum oblatus fuerit in secreto: nec super principali creditur testi, qui iuratus dicit se illius, contra quem inquiritur, inimicum: idem si hoc dicit ante iuramentum: nisi præsumatur hoc dixisse in fraudem. Hoc dicit vsque ad §. quæsiuisti.*

¶ Tertiæ dubitationis articulus continebat, vtrùm cùm duo, vel plures iurati affirmant aliquem crimen aliquod eisdem videntibus commisisse, de quo aliqua infamia non laborat, aliquam illi pœnam infligere debeatis? Et vtrùm ad petitionem quorundam, quasdam cedulas † vobis occultè tradentium, infamationem Episcopi continentes, sit ad inquisitionem eorum, quæ in ipsis † continentur cedulis, procedendum. Et an fides eorum dictis debeat adhiberi, qui post iuramentum interrogati secreto [d], vtrùm sint eorum, de quibus inquiritur, inimici: respondent, quòd non diligunt illos, vel directè inimicos se asserunt eorundem, aut etiam ante iuramentum id publicè confitentur: nullas tamen † inimicitiarum causas probabiles ostendentes.

¶ Ad † hæc respondemus, nullum esse pro crimine, super quo aliqua non laborat infamia, seu clamosa insinuatio non processerit, propter dicta huiusmodi puniendum: quinimò super hoc depositiones contra eum recipi non debere: cùm inquisitio fieri debeat solummodo [e] super illis de quibus clamores aliqui præcesserunt. Nec ad petitionem eorum, qui libellum infamationis porrigunt in occulto [f], procedendum est ad inquisitionem super contentis ibidem criminibus faciendam. Aut † etiam aduersus eos, contra quos fit inquisitio, fides adhibenda est dictis eorum, qui post iuramentum, vel ante, tacitè, vel expressè, inimicos † se asserunt [g] eorundem: nisi forsan ante iuramentum in fraudem id facere præsumantur [h].

¶ *Non punitur quis de crimine, de quo non constat, nisi per famam, & testium credulitatem: & per dicta paucorum non debet quis apud Iudicem infamatus reputari. Hoc dicit vsque ad finem.*

¶ Quæsiuisti etiam, quid statui debeat, si nihil per certam sciétiam, sed tantùm per famam, & eorum, qui fuerũt inquisiti, credulitatem iuratam, cõtigerit inueniri. Et vtrùm aliquis super eo crimine reputari debeat infamatus, de quo ipsum duo, vel tres, vel etiam plures dixerunt infamatum: licèt de ipso nihil sinistri in publico audiatur. Ad quod est nostra responsio, quòd propter famam, & deponentium credulitatem duntaxat, nõ erit ad depositionis [i] sententiam procedendum: sed infamato canonica poterit indici purgatio, secundùm arbitrium iudicantis: qui propter dicta paucorum [k] eum infamatum reputare non debet, cuius apud bonos, & graues læsa opinio non existit.

¶ Idem Episcopo, & Decano Syluanecteñ. †

¶ *Si is, de cuius crimine in iudicio constat, petit restitutionem propter iudiciarium ordinem non reseruatum, non est audiendus, sed eũ tanquam notorium criminosum debet superior de nouo priuare. Hoc dicit: & est casus valde notabilis secundum hunc intellectum.*

per famam, & credulitatem: quæritur quid statui debeat contra illos. Item duo, vel tres, vel etiã plures dicunt aliquem infamatũ de aliquo crimine: sed in publico nihil sinistrũ refertur: quæritẽ, vtrùm de crimine illo debeat reputari infamatus? Ad primum rñdet Papa, q̃ propter famã, & credulitatem deponentiũ solummodo nõ est deponendus: sed infamato purgatio canonica poterit indici, secundũ arbitriũ iudicantis. Ad secundũ respondet, q̃ propter dicta paucorũ infamatus dici nõ debet, cuius opinio apud bonos, & graues læsa non existit. Nota primò duos casus, in quibus acta pœnitentia executionem ordinis exercere quis non potest: in quibus æquè punitur aliquis, siue denuncietur, siue accusetur. Item nullus debet inquiri, nec puniri p̃ crimine, de quo non laborat infamia, nec testis recipi. Item occultè infamãtes non sunt audiẽdi. Item inimicis testibus non est credẽdũ. Item propter famã, & credulitatem probatam nullus debet puniri, sed purgatio propter infamiam debet indici. Item dicta paucorũ nõ infamant. Item purgationes arbitrariæ sunt.

a ¶ *Si homicidiũ.*] Hic confirmatur, quod dici cõsueuit: quod in nullo occulto crimine impeditur executio post peractam pœnitentiam, præterquam in homicidio: hoc idem probatur de tempo. ordin. quęsitũ, & in simonia. De hoc notari consueuit. *j. eo. dist. de his* Bern.

¶ *Glos. seq. tractat, an in homicidio, & simonia denũcians inscribat, vel præmoneat, postea signat cõtrarium de decre. dilectus, & dupliciter soluit.*

b ¶ *In accusationis.*] Videt̃, quod in casibus istis denũcians debeat se obligare ad pœnam talionis, cùm æquè puniantur, ac si accusarentur. *s. eod. super his.* argu. sed nõ credo, q̃ se debeat obligare ad pœnam talionis, sed ad extraordinariam pœnam, sicut excipiẽs. *s. eod. tit. super his.* Item nec vr̃ his habere locum admonitio: quia non põt se corrigere retẽto bñficio, si quis vellet denũciare in his casib⁹. cõtra. *j. de simo. licet Hely.* vbi admonitio p̃bata fuit. Itẽ idẽ est, si quis p̃ simoniã adept⁹ est bñficiũ, sicut & ordinẽ: vt hic dicit. Signatur contra. *j. de simo. dilectus 2. vbi dicitur,* quod si in modũ accusationis cõuincit̃ quis de simonia, deponit̃. Si in modũ inquisitionis cõuincitur, remouetur ab illis Ecclesiis, & in arctioribus ponit̃ ad peragendã pœnitentiã. *j. de simo. & de regularib.* & hic punitur, sicut si directè accusarẽtur. Quod dicit: Ita procedẽdũ esse, sicut in accusationis iudicio: põt dici verũ esse quãtum ad hoc, vt priuẽtur officio, & bñficio, non tñ quantũ ad depositionẽ: quia depositio nõ est effectus inquisitionis, sed priuatio administrationis, vel bñficij. *j. eo. qualiter. j. de simo. per tuas* 1. vnde illud, sicut non notat omnimodã similitudinẽ: quia nullus debet puniri certa pœna, nisi ad hoc actũ sit. *s. de ord. cogna. cùm dilectus,* & secundùm formã iudicij formari debet sentẽtia. *j. de simo. licet:* & hoc intellige, quod hic dr̃. de secularibus: contraria loquũtur de regularib. circa quos seruat̃, quod hic dr̃. *j. de simo.* qñ simoniaca: vel posset dici, q̃ etiã per inquisitionẽ deponunt̃ seculares propter enormitatẽ criminis: vt hic littera vr̃. le vi. *s. de do. & contum. veritatis.* vbi deponitur Ep̃s in modum inquisitionis, cui probatũ fuit homicidiũ in modũ denunciationis. De regularib. fiat, prout dr̃ in illa cõstitutione, vbi dicetur de hoc. Bern.

c ¶ *Alioquin.*] Id est, si aliud crimẽ ab istis duobus sit probatũ in modũ inquisitionis, quod non impediat ordinis executionẽ, & post peractam pœnitentiã, tunc procedat iudex, secundùm q̃ sibi videbitur, sed non in officio, vel beneficio, cum in aliis duobus casibus nõ puniantur in plus: vt dixit Ioan. in prox. notula. regulares tñ p̃ælati qñ remouẽtur, q pro modicis causis remouẽtur ab administratione. *j. de simo. per tuas.* B.

TERTIÆ. Primò ponit tres quæstiones, secundò soluit ibi, *Ad hæc.* Et potest subdiuidi prima pars: similiter secunda secundum tres quæstiones, & totidem rationes ad easdem. Abbas Sicul.

d ¶ *Secreto.*] Exemplo Danielis. argu. ad hoc. *C. de test. nullum, & simil. s. de elect. quia propter.* Et est expressum, quòd sigillatim sunt testes examinandi. *s. de testi. venerabilis* Bern.

e ¶ *Solummodo super illis.*] Et hoc habet̃, q̃ de occultis non est inquirendum, nec super illis iuratur. *s. eod. qualiter:* vñ si dicant testes super his, nõ valẽt talia dicta, vtpote non iurati, vt *s. de testi. c. de testibus.* quia ad hoc nõ inducuntur, simile. *ff. de iniurijs. §. duo. §. item Iulianus,* fama ergo alicuius prius læsa debet esse. *s. eod. cùm oporteat, & s. eod. qualiter.* Bern.

f ¶ *In occulto.*] Immò tales sunt puniendi. 5. q. 1. *quidã:* & deteriores sũt tales, quàm illi, qui substantias, & prædia aliorũ diripiunt. 6. q. 1. *deteriores, & cap. ex merito,* & illud: *Detrahentem secretò proximo suo, hunc persequebar.* 23 q. 4. *nimium ſunt, & c. qui peccat.* Bernard.

¶ *Glos. seq. quærit & remittit.*

g ¶ *Inimicos se asserunt.*] Iudex eñ dẽt interrogare testem, an sit inimic⁹ alteri parti, vt 4. q. 3. *c. si testes. §. itẽ testiũ:* quia inimici testes esse nõ debẽt. *s. cùm oporteat,* vbi de hoc. Sed nunquid debet inquiri, an aliàs sit criminosus? De hoc not. *s. de test. cùm causam.* B.

¶ *Glos. seq. quærit & soluit.*

h ¶ *Præsumantur.*] Quia fortè nollent ferre testimonium, & ideò ante iuramentum dicunt se esse inimicos illorum. Quid si post iuramentum dicat se esse criminosum, vel aliàs inimicum, credetur ei? Certe non: immò remouebitur, sicut ordinandus, q confitetur crimen in scrutinio. *s. de æta. & qual. quæris.* Bernard.

QVÆSIVISTI. Diuiditur: nam primò format duas quęstiones, secundò soluit ibi, *Ad quod.* Abbas Siculus.

i ¶ *Depositionis.*] Id est, remotionis ab officio, & beneficio.

¶ *Glos. seq. not. quòd paucorum dicta, &c. demum quærit, & soluit.*

k ¶ *Dicta paucorum.*] Nota, q̃ dicta paucorũ non infamãt, siue non

† *Schedulas, legitur in vulgatis, sed nos veteres codices secuti, cedulas reposuimus.*

† *his.*

a *Innocẽtius alios casus excipit, de temp. ordin. ex tenore: & nos plures s. de renun. nisi §. propter malitiam secundum Host. Ioan. And.*

† *dictio, tamen, deest in pluribus antiquis.*

† *Aliàs ita: Ad hæc autem respondemus.*

b *De materia huius glossæ vide omnino, quos citaui in c. super his, in princip. & vers. oportet inscribi sup. eod.*

† *Aliàs nec etiam.*

† *Vide notata per Bartolum in l. eos. ff. ad l. Cornel. de falsis.*

† *Sa'uaneñ.* † *Siluaneñ.* † *Siluanect.*

c *De materia huius glos. vide latè per Bartolũ, & Hypolitũ Marsilium in l. de minore §. plurimum de quæst. & Iuliũ Clarum in prac. crim. post §. fi. q. 6. vers. debet etiam dicere.*

20 30 40 50 60 70 80

non inducunt famam: vnde prælatus propter hoc non mouebitur ad inquirendum: enim debet esse per villam, siue parochiam ad hoc vt fiat inquisitio. j. eo. qualiter, & 2. q. 1. Deus omnipotens. Sed quot appellabis paucos, vt non dicatur infamatus? Pauci dicuntur xl. j. de cler. excom. minist. latores, & xxiij. millia dicuntur pauci. 45. dist. disciplina. Credo, quod maior pars viciniæ requiratur, quia fama loci requiritur, nõ fama aliquorum. s. de præsump. illud, & s. de consang. c. 2. vt ex hoc scandalum generetur, & hoc innuitur bene. j. eo. qualiter. Ioan.

† Cap. 3. eod. lib. 1. comp. & de intelle. Io. vide Archidiaconum in c. si quis Abbas. 18. q. 2.

CAP. XXII.

AD † petitionem Galterij quondam Corbeien. Abbatis, R. & P. Canonicis Nouiomen. à nobis dudum correctione commissa: & infra.

¶ Verùm dilectus filius G. sanctæ Mariæ in porticu Diaconus Cardinalis tunc Apostolicæ sedis Legatus dicto G. præsente nec reclamante [a], super statu monasterij cœpit inquirere diligenter: & cum inquisitione finita eum Parisios euocasset, propositurum contra inquisitionem eandem, si quid rationabiliter duceret proponendum: idem præsentiam eius adiens, allegauit, quòd in monasterij correctione procedere non valebat, quæ prædictis Iudicibus priùs fuerat auctoritate nostra commissa, & Cardinalem ipsum ex iustis causis se asserens habere suspectum, vocem ad nos appellationis emisit: quem Cardinalis inspectis, quæ probata fuerant contra eum, amouit à regimine Abbatiæ, dando fratribus eiusdem loci liberã facultatem alium eligendi: qui Priorem de Argentolio elegerũt concorditer in Abbatem: & infrà. ¶ Cùm igitur nobis de talibus fuerit facta fides [b], propter quę præfatus G. erat meritò amouendus: etsi restituendus [c] foret propter iudiciarium ordinẽ non seruatum [d], ipsum prouidimus [e] manere priuatum regimine Abbatiæ, & supradictum Priorem (quem pro eo quòd præfato G. propter iuris ordinem non seruatum, inordinatè [f] remoto intellexinus ob eandem causam per consequentiam [g] minùs legitimè substitutum) per sententiam amouentes: quem, quia nõ propter personæ vitiũ, vel scientiæ † defectũ, sed propter iuris solemnitatem prætermissam amouimus [h], ipsum postmodum restituimus in Abbatem.

AD petitionem.] Si qua inquisitio per Papam specialiter delegetur, legatus etiam de latere de ea se intromittere non potest: ita comiter summatur. Sed licèt summatio ista sic vera generaliter intellecta, non tñ vr congruere huic litterę. Diuiditur in duas partes. in prima facti narratio, in secunda diffinitio ibi, Cùm igitur. Abbas.

CASVS. Ad petitionem Galterij Abbatis Corbeien. Papa cõmisit inquisitionẽ super statu ipsius monasterij, tam in capite, quàm in mẽbris: inquisitione commissa legatus Apostolicæ sedis ad monasteriũ accedens prędictum, ipso Abbate præsente nec reclamante, incœpit inquirere diligẽter super statu monasterij: inquisitione finita legatus dictum Abbatẽ Parisios euocauit, vt contra inquisitionem pponeret, si quid posset rationabiliter. Abbas ad ipsum accedens, allegauit, quòd in correctione monasterij procedere non valebat, cũ prædictis iudicibus inquisitio prius fuisset cõmissa, allegãs Cardinalẽ ipsũ ex iustis causis sibi esse suspectũ: vnde ad sedem Apostolicã appellauit. Cardinalis nõ obstante ipsius appellatione, inspectis quæ probata fuerant contra ipsum, à regimine Abbatiæ amouit eundẽ: dando monachis suis licentiã alium eligendi: qui concorditer elegerunt Priorem de Argentolio in Abbatem: Super hoc delata est quæstio ad Papam: Ipse verò auditis hinc inde propositis dicit, quod de talibus facta fuit fides, propter quæ dictus G. debuit amoueri à regimine Abbatiæ, quamuis restituendus esset propter ordinẽ iudiciariũ non seruatũ: Papa nihilominus voluit ipsũ manere priuatũ officio Abbatiæ, & amouit dictũ Priorẽ à regimine Abbatiæ, qui nõ legitime fuit dicto G. substitutus, pro eo quod ipse G. propter ordinẽ iudiciarium non seruatum fuit inordinate remotus: sed quia dictus Prior nõ fuit remotus pper vitiũ personæ, vel defectũ scientiæ, sed pper iuris solemnitatẽ omissam, Papa ipsum restituit in Abbatẽ. Nota, quod sentẽtia, quæ nulla est, fit aliqua per approbationẽ principis. Itẽ si aliquis est iniustè remotus, per consequentiã patet, quod alius in locũ prioris est iniustè substitutus: ita illa sunt connexa. Item ordo iuris nõ seruatus, & processum, & sententiã reddit nullam.

¶ Glos. seq. not. non reclamantem litteris renunciare, alleg. 6 iura. in contrarium, alleg. 3. & stat contrario, secundo argum. tacentem non consentire, alleg. 2. leges, & ad contrarium duos canones.

a ¶ Nec reclamante.] Per hoc videbatur recessisse à bñficio litterarum, consentiendo inquisitioni legati tacite renunciãdo. s. de offic. deleg. gratum, & s. de app. sollicitudinem. ff. de arbit. sed si in seruum, in fi. cum seq. & l. si quis rem. C. communia vtriusque iudic. l. 2. & C. de his qui à non dom. ma. l. vlt. in fin. Sed contra vr, quod non cõsentit in iudicem, qui petit inducias, vel causam absentię allegat coram ipso. s. vt lit. non contest. c. 1. & c. accedens 2. vel qui postulat sibi edi genus actionis. ff. de iud. non vr. Et præterea legatus generalis nõ potest se intromittere generaliter de causa specialiter alteri cõmissa. s. de offi. leg. studuisti: vnde non valuit, quod fecit iste legatus: quare cassatur electus auctoritate ipsius.

a In his iuribus secũdùm Innocentium agebatur in figura iudicij ordinarij: hic non, vel illa in causis verè ciuilibus, vbi præter voluntatem partium non procedũt iudices: hic in causis inquisitionum: vbi parte inuita procedunt iudices.

Et est hic arg. quod qui tacet, non consentit. ff. de verbi. oblig. præsto iniuriam, & ff. de procurator. filiusfami. §. inuitum, argum. contra. 54. dist. si seruus, & 25. dist. diaconus, & 28. dist. diaconi. Ioan.

¶ Glos. seq. not. quòd probationes, &c. signat contrarium, & dupliciter soluit.

b ¶ Facta fides.] Nota, quod probationes factæ corã eo, qui non est iudex, faciunt fidẽ in alio iudicio, vt hic patet. 2. q. 1. in primis, & 3. qu. 6. hæc quippe, & s. de resti. c. præsentata contra illud s. de iudiciis: at si clerici. Item habes hic, quod sententia, quæ nulla est ipso iure, rata potest haberi à principe: vt hic patet, & in c. prædicto: sed hoc propter plenitudine potestatis: quia ipse mutat [b] substantiã rei. C. de rei vxo. act. l. vn. in prin. alias tamen sententia nulla erat. Ioan. vel dic, quod non propter acta, quæ habita sunt coram legato, voluit Papa ipsum manere priuatum: quia nulla erant: sed Papæ fuit facta fides de talibus, propter quæ sententiam legati voluit ratam habere, vt hæc littera innuit. Bern.

¶ Glos. seq. soluit contrar.

c ¶ Etsi restituendus.] Hic enim de iure fuerat restituendus, pper iudiciariũ ordinem nõ seruatum, sed Papa de officio suæ potestatis voluit eũ manere priuatum, & forte propter scandalum restitutio quãdoque differtur, vt dici consueuit. 3 qu. 6. hæc quippe: & vt tactũ legati palliaret [c], contrarium tamen signatur. s. eod. qualiter. Licet Papa, quòd ordo iuris, qui seruatus non fuit, corrigatur. Ioan.

d ¶ Non seruatum.] Nota, quòd in inquisitionibus seruandus est ordo iuris. j. eod. qualiter. §. debet, sicut in aliis iudiciis ordinariis: sed hoc est verum circa seculares: secus in regularibus, vbi non vsquequaque seruatur. j. eod. qua iter, in fin. quia de plano: & sine strepitu iudiciorum debet cum eis procedi. j. eod. cap. penult. sed hic peccatum fuit in alio ordine, scilicet in iudice, qui cognoscere non debuit. s. de offic. leg. studuisti. Bern.

e ¶ Prouidimus.] De plenitudine potestatis, sed nõ de iure. Ber.

f ¶ Inordinatè.] Id est, per eum, ad quem non spectabat, cùm dictus G. non consenserit in legatum.

¶ Glos. seq. not. propter connexitatem, &c. alleg. vnum contrarium.

g ¶ Per consequentiam.] Sic ergo sentẽtia lata cõtra vnũ, prætudicat alij cõsocio propter cõnexitatẽ negotiorum, simi. c. 81. dist. præsentium, & 3. q. 6 hæc quippe, & simi. 59. dist. ordinatos. & 7. q. 1. præsentium. arg. s. de appel. vna simi. s. de prob. per tuas. vbi per primum præsumitur consequens. arg. contra. s. de præben. dilecto.

h ¶ Amouimus.] Quasi quadam breui manu. simi. s. de can. pos. cum Ecclesia, & ff. de iure dot. licet. §. quotiens. eod. priùs citato. aliàs non procederetur contra absentem. Bernard.

b Hoc dictum intellige iuxta declarationẽ, quam fecimus supr. de translat. episco. cap. quanto. super gla. in verbo, veri Dei vicẽ.

† Dictio, scientiæ, deest in antiquioribus exemplaribus: in quibusdam erat expressio super vitæ, delictum, inde irrepsit in textum.

† Cap. 3. de concessione præbendæ in 4. compilat.

Vide Innocentium in c. sicut s. de ele. vbi multipliciter limitat hanc decretalem, adde ibi Anton. But.

c Veriùs crederem ideo Papã decreuisse, vt Abbas remaneret priuatus, etiãsi ordo iudiciarius seruatus non fuerit, quia Papæ innotuit Abbatem talia commisisse, vnde erat meritò remouendus, vt indicat textus ibi: cùm igitur nobis, &c.

¶ Idem.

¶ *Agenti possessorio adipiscendæ in beneficialibus, non obstat exceptio criminis, nisi de eo sit infamatus: & infamiato, accusatore non probante, vel non apparente, indicitur purgatio, in qua si defecerit, punitur vt conuictus.*

CAP. XXIII.

ACcedens † ad præsentiam nostrã G. nepos quondam H. Subdiaconi nostri, sua nobis conquestione monstrauit, quòd cùm idem H. apud sedem Apostolicam viam vniuersæ carnis ingressus fuisset, Præbendam, quam decedens habuerat in Ecclesia Cremonen. ei duximus

ACcedens.] Exceptio criminũ possessionẽ prælati nõ retardat, nisi fuerit de his publice diffamatus, sic cõiter summatur. Et sunt duæ partes. In prima narrat factum. In secunda sub certa forma diffiniendum committit ibi, Mandamus quatenus, Abbas.

CASVS. Quidam Subdiaconus domini Papæ H. nomine, canonicus Cremonen. apud sedem Apostolicam decessit: Papa præbendam, quam obtinuerat in Ecclesia Cremonen. G. nepoti ipsius H. concessit: super hoc executoribus sibi datis, qui concessionem prædictam executioni mandarent: & dum executores vellent mãdatum Apostolicum adimplere, ex parte Capituli Cremonen. in modum exceptionis propositũ fuit coram eis, quod dictus G. de periurio, & homicidio erat infamatus publicę: inde præbenda non erat sibi conferenda, sed potius auferenda: propter quod executores in negotio non processerunt: vnde idem G. ad sedem Apostolicam accedens, prædicta in præsentia domini

domini Papæ allegauit, petens, vt concessionem sibi factam faceret executioni mandari, contradictores in expensis puniendo: vnde mandat Papa executoribus, quatenus cócessionem factam dicto G. debeant executioni mandare, nisi prius super obiectis criminibus in modū exceptionis publice fuerit infamatus: quo facto si legitimus apparuerit accusator, audiāt quæ fuerint hincinde proposita: & si crimina illa, vel alterum eorum probatū fuerit contra ipsum, super eadem præbenda silentiū imponāt eidem. Si verò nullus contra ipsum apparuerit accusator, & ipse super dictis criminibus fuerit infamatus, purgationem canonicam indicant eidem, in qua si defecerit, imponant ei silentium. Si autem purgationé præstiterit, contradictores ab eius molestia compescāt, eos, qui nisi sunt eum impedire, in expensis legitimis condemnando. Nota, quòd executio sententiæ, siue collationis bñficij debet differri, si electus, vel ille, cui est iam facta collatio, sit super criminalibus publice infamatus. Item deficiés in purgatione habetur pro conuicto, & punitur. Item qui deficit in exceptione probanda, punitur in expensis, & hoc ideo fit, quia iam constabat de iure istius, cùm esset præbenda collata.

† *Quatenus hic agitur de purgatione indicenda diffamato, vide latè per Marianum in repet. c. qualiter. proximè sequen. q. 16. & per Bernardinum Diaz in pract. crim. cap. 140. & 141.*

† *Vox purgationem, deest in octo Vaticanis codicibus, & multis nostris: vetus tamen compilatio habet ita: Si autem præstiterit ipsā, &c.*

...conferendam. *& infrà.*

¶ Mandamus, quatenus nisi præfatus G. super obiectis eidem in modum exceptionis, criminibus, videlicet periurio, & homicidio publicè[a] fuerit infamatus, concessionem nostram sibi factam executioni mandetis.

¶ Deinde si legitimus accusator apparuerit, audiatis, quæ fuerint hincinde proposita, & si prædicta crimina, vel eorum al quod legitimè probatum fuerit contra eum, ipsi super eadem præbēda silentium imponatis. Si † verò contra eum legitimus non apparuerit accusator, & ipse super prædictis criminibus dignoscitur respersus infamia, purgationem ei canonicam indicatis[b], in qua si defecerit, imponatis ei silentium. Si autem purgationem † præstiterit: contradictores ab eius molestia compescentes, eos, qui eum nisi sunt impedire, in expensis[c] legitimis condemnetis.

¶ *Glos. seq. not. ex textu, alleg. 3. iura pro, & tria contra, & soluit.*

a ¶ *Publicè.*] Hic videtur, quòd si aliqua exceptio obiiciatur electo, quòd differenda sit donec electus admissus fuerit, nisi ipse sit de ea publice infamatus. *argum. s. de appel. constitutus, in fi. C. de fal. l. a. & C. de edict. diui Hadri. tol. l. 3. argum. contra j. eod. omnipotens. 81. dist. santis, & C. de procur. rerum. Solut.* sed in electo, si obiiciatur exceptio, statim est audienda, antequam confirmetur. Sed hic alia ratio est, quia iam fuerat institutus per dominum Papam, nec deerat sibi nisi sola possessio, vnde mitti debet in possessionem, nisi esset publice infamatus, propter quod differtur: quia etiamsi iam esset in possessione, propter tantam infamiam & scādalum, deberet suspendi vsque ad purgationē. 2. q. 5. *presbyter. & c. si mala fama:* sed vbi non est infamatus, non debet differri executio, secus in his, qui adhuc nō habent plenum ius.

b ¶ *Indicatis.*] Vt infamia expurgetur.

c ¶ *In expensis.*] Qui enim exceptionem opponit, fundata intentione actoris, & eam non probat, punitur in expensis, vt hic, *& s. de dolo, & contum. finem: vbi de hoc, & s. de maior. & obed. cap. vlt.* quia malitiose eam videtur opponere. Bernard.

a QVaiiter & quando.] Quatuor habet partes. In prima dicit, quando est facienda inquisitio. In secunda dicit qualiter. In tertia contra quem. In quarta quid contineatur, & per se patet, quid intendat. Secunda ibi, *Debet.* Tertia ibi, *Ad corrigendos.* Quarta ibi, *Hunc tamen.* Abbas Siculus.

CASVS. In consilio præsenti ostendit Papa, quō prælati debeāt inquirere de subditorū excessibus, & qualiter eos debeāt punire, cùm in culpa fuerint inuēti: quod euidéter colligitur ex auctoritatibus noui, & veteris Testamēti: ex quib. auctoritatibus processerunt postea canonicæ sanctiones: legit. enim in Euāgelio, quòd villicus ille, qui diffamatus erat apud dñm suum, quòd dissipasset bona ipsius: quæsiuit ab illo: Quid est, quod audio de te? redde rationé villicationis tuæ: iam enim nō poteris amplius villicare. Et in Genesi Dñs ait: Descendā: & videbo, verùm clamorem, qui venit ad me, opere cōpleuerint. Ex illis auctoritatibus manifeste probatur, quòd non solum cùm subditus, sed etiā cùm prælatus excedit, si per clamoré, & famā ad aures superioris peruenerit, nō à maleuolis, sed honestis, nec semel, sed sæpe, debet prælatus descēdere, & coram canonicis senioribus Ecclesiæ suę, veritatē diligenter inquirere: & si culpā inuenerit, illā puniat, nō tanquam ipse sit accusator, & iudex, sed quasi fama denūciāte suū officiū exequatur. Illud quidem obseruandū est in subditis, & diligétius in prælatis: quia ipsi sunt quasi signū positi ad sagittā: & quia nō possunt omnibus cōplacere propter officiū suū, odiā multorum incurrūt. Vnde prudé statuerūt sancti Patres, vt accusatio prælatorum facilé nō admittatur, ne scilicet cōcussis columnis corruat ædificiū, nisi diligens adhibeatur cautela: videlicet, vt accusatio, quę ad degradationé intéditur, nullatenus admittatur, nisi legitima præcedat inscriptio: sed cū aliquis fuerit infamatus, ita quòd sine scandalo dissimulari nō possit, tunc ad inquirendū, & puniendū prælatus procedat, non ex odio, sed ex charitate, quatenus si grauis fuerit excessus, quāuis non degradatur ab ordine, tñ ab administratione remoueatur omnino: quod est secūdùm Euangelicā veritaté à villicatione villicum amoueri. Nota, quòd cùm infamia procedit à maleuolis, nō debet procedi ad inquirendum: quia ex odio præsumitur famā illam processisse. Item prælati quasi signum dicuntur positi ad sagittā. Item prælatus nō debet procedere ad inquirendum ex odio, sed ex charitate. Itē prælatus per inquisitionem, non deponitur, sed ab administratione remouetur, nisi in duobus casibus. j. eo. inquisitionis. 1. respon.

† *Idem scilicet Innocentius 3. in Concilio generali Lateran. c. 8. & c. 4. eod. tit. in 4. compi. subtitum huius decretalis vsque ad §. Debet igitur, habetur etiam in 3. compil. eo. tit. cap. 4.*

¶ Idem † in Concilio generali.

¶ *Superior contra subditum, maximè Prælatum, de his tantùm inquiret, super quibus præcessit infamia: & tunc vocabit eum, & tradet sibi capitula, & nomina, & testium dicta publicabit, & ipsius legitimas exceptiones admittet, & probato graui crimine, eum ab administratione remouebit. In regularibus verò Prælatis ad vnguem seruandus non est hic ordo. Et quanquam in hac summatione modica videatur agi differentia inter Prælatos, & subditos, contra quos inquiritur: tamen facienda est, vt patet in litera.*

CAP. XXIV.

2 QValiter, & quando debeat Prælatus procedere ad inquirendum[d], & puniendum subditorum excessus, ex auctoritatibus noui †, & veteris Testamenti colligitur euidéter, ex quibus postea processerunt canonicæ sanctiones: sicut olim

¶ *Glo. seq. arg. quòd non sit similitus, &c. argu. 3. iura in contra, & soluit.*

† *Aliàs veteris & noui, &c.*

d ¶ *Ad inquirendum.*] Videamus, qualiter, & quādo prælatus procedere debeat ad inquisitionem faciendam, & quali pœna sit puniendus, qui cōuincitur in modū inquisitionis. Tūc autē debet prælatus procedere ad inquirendū, cū famā, & frequenté clamorem intelligit de excessibus alicuius, seu etiā aliquorū, prout patet ex tenore istius cōstitutionis, & quòd sit infamatus nō à maleuolis, & inimicis, sed à bonis, & discretis, vt hic dicit, & *j. de purga. can. cùm in iuuentute. & 11. qu. 3. in cunctis.* Et tunc distingue: quia aut procedit ex officio suo, aut aliquo postulāte inquisitionem. Si ex officio suo, tūc prælatus cū aliquibus de canonicis suis debet descendere ad locum. *2. qu. 1. Deus omnipotens, & 86. dist. si quid.* quia ibi pōt meliùs inquiri. *24. qu. 1. pudenda. 23. dist. illud, & s. de elect. postquam. & 23. qu. 1. paratus, vers. cum procul dubio qui in eodem populo creuerat,* &c. & recipere iuramenta prælati, & clericorum super statu Ecclesiæ, cū Ecclesia est infamata, vel etiā cū prælatus, *vt s. eo. cum dilecti,* secundū illā formā. *s. eo. qualiter. § formam:* & sic recipiat dicta illorū. & ille cōtra quē fit inquisitio, debet esse præsens, & oēs cōtra quos pceditur, nisi per contumaciam se absentent: & ea quæ obiiciūtur, & nomina testiū sunt illi exponenda, vt *j. eo. c. § debet, & 5. q. 2. si primates.* Item si ille, cōtra quem fit inquisitio, habet iudicē suspectū, pōt illū recusare, vt *s. de appel. cum specialis. & j. eo. c. vers. non ex odij fomite.* vel quòd iudex sit criminosus. *arg. 3. q. 7. iudicet, & 25. dist. §. vlt. & 86. dist. vna tantum:* & contra testes excipere potest, vt *in §. debet:* & nomina, & dicta, & depositiones testiū sunt publicāda, vt ille possit se defendere. *j. e. olim & j. eo. c. § debet:* & si testes dicāt super his, de quibus infamia nō præcessit, non valēt. *s. eo. inquisitionis. §. 1.* in crimine verò sic probato si prælatus est, debet remoueri ab administratione, secundū quòd villicus à villicatione remouetur, *vt j. dicitur.* Alij verò puniunt secūdū arbitriū iudicis, secundū personæ meritū, & qualitaté excessus: nisi tale crimē probatū fuerit, quod post pœnitētiā peractā impediat ordinis executionē, vt homicidiū, & simonia: tunc procedendū est, ac si in modū accusationis directe prolatū fuisset crimē, *vt s. e. inquisitionis. 1. resp. & ibi dr.* Qualiter puniatur de homicidio, habes *s. de temp. ord. c. vlt.* De pœna regularium propter simoniā commissam ab eis, dic vt *j. de simo. dilectus. 1. & c. quā simoniaca:* vbi dr, qualiter contra eos procedatur. Si verò probatum nō fuerit, & mala fama perdurat, purgatione indicat iudex infamato secundū qualitaté psonæ, & quātitaté infamiæ: in qua si defecerit, puniatur. *j. de simo. de hoc, & c. infamatū, & j. de purg. can. cum P.* Si verò infamatus cōtumax fuerit, & non coparet, iudex nihilominus cōtra eū testes recipiat lite nō contestata, & eū puniat. *vt s. vt lite nō contest. quā. § sunt & alij. & j. eo. c. vers. debet.* Quales testes recipi debeant, dictum est *s. e. cùm oporteat.* Quales debeant esse, qui recipiuntur in simonia contrā regulares, dicitur *j. de simo. per tuas.* Si verò pcedat iudex ad petitioné alicuius procurantis inquisitioné: siue sit ordinarius, siue delegatus, ad locum accedat

a De materia huius gl. vide Host. in sum. tit. de denūciat. Iolianu. Clar. in prax. crim. fin. §. q. 6. & 7. & Bernardinum Diaz in pract. crim. cap. 6.

accedat, si potest, & vocet illum, contra quem procedere debet, & tunc recipiat testes, quos ille producet, qui impetrauit inquisitionem: si ille negaret infamiam præcessisse cognoscet primo iudex, vtrum sit infamatus, & postea procedet super his, quæ denuntiata sunt: aliàs non procedat, nisi primò constet, quod infamatus sit. s. eod. cùm oporteat & c. qualiter & si actor probet illum esse infamatum, reus potest probare, quod sit bonæ famæ. arg. j. de purg. c. cùm in iuuentute. cùm potius sit priuilegium bonæ famæ, quàm infamiæ. ar. s. eo. licet in fin. Si verò crimen probetur, puniatur, vt s. dictum est. Si autè nō probatur, puniri debet, qui impetrauit inquisitionem: vt j. tit. prox. c. 2. Et ita idem est quantú ad pœnā, quando proceditur ad petitionem alicuius prosequentis inquisitionem: sicut quando proceditur per officiū iudicis ad famā, vel clamorē. Et cum proceditur ad denūciationem alicuius prosequentis inquisitionem, nō credo necessariā admonitionē: quia nō agitur ad pœnitentiam. in quo casu necessaria est admonitio secundum formam Euangelij. sed in prædictis duobus casibus agitur ad pœnā: vt prædictū est, & aliter formatur petitio denuntiationis, cum agitur ad pœnam, & aliter cùm denunciatur ad pœnitentiam: quia tunc agitur ad pœnitentiā peragendam, non ad pœnā imponendā officij, vel beneficij: & sic intelligitur finis illius glossæ. j. quæ incipit, sic: j. de simo. licet Hely. de hoc notatur in glo. prædict. Item nūquid reus posset petere à iudice, vt reinquireret contra illum, qui impetrauit inquisitionem, sicut contingit in alijs iudicijs, vbi admittitur reconuentio. s. de mutu. pet. per totum? Dicas, quod non quia inquisitio iudicis officio expeditur, non iure actionis: sic nec renunciatio, aut re accusatio: quia tunc præsumitur, quòd ex odio hoc fiat. vt s. eod. cum P. & 3. q. 5. c. 1. & non relatione criminis, sed innocentia reus purgatur, ff. de pub. iud. is qui. Item testes compelli possunt ad probandum inquisitionem [a], s. de test. cog. super his: licet in iudicijs ordinarijs compelli non debeant in criminibus, si qua principaliter, vel incidenter obijciantur: vt eo. tit. dilectorum. vbi de hoc. Dic, vt ibi notatur in fine notulæ. Item & illud potest facere prælatus cùm infamia contra aliquem ad ipsum peruenit, vt præfigat terminum volentibus accusare, vt si aliquis apparuerit accusator, audiat illum, & procedat legitime in accusatione. s. c. prox. & 15. q. 5. c. 1. de pur. c. ex tuarum. si autem non apparuerit, tunc potest procedere ad inquirendum, vt sup. dicitur: vel indicere purgationem, in qua si defecerit, puniatur. vt sup. c. prox. sed melius est, quod inquirat: quia periculosum est accusare: quia de facili nullus accusaret. Quid si aliquis alterius diœcesis, vel de alia parochia hoc tacito impetret inquisitionem, vel denuntiet, nunquid debet audiri, cum ipsius non intersit? Præsumitur, quod non charitatiue denuntiet, vel impetret inquisitionem: vnde credo illum repellendum. arg. sup. de testib. ex parte. A. in verbo ilo, tacite, quòd miles fuerit, &c. Bernard.

a ¶ Distinximus.] In parte decisa ab illa decret. s. eod. qualiter: cuius verba hic ponuntur vsque ad §. debet. Bern.

¶ Glossa sequens quòd iudex corrigit interiorem viam, adducit tres canones. & tria similia.

apertè distinximus [a], & nunc sacri approbatione concilij confirmamus. Legitur enim in Euāgelio, quòd villicus ille, qui diffamatus erat apud dominum suum, quasi dissipasset bona ipsius †, audiuit ab illo: [Quid hoc audio de te? redde [b] rationē villicationis tuæ, iam enim non poteris ampliùs † villicare.] Et in Genesi Dominus ait: [Descēdam, & videbo, vtrum clamorē, qui venit ad me, opere compleuerint.] Ex quibus auctoritatibus manifestè probatur, quòd non solùm, cum subditur, verum etiam cum Prælatus excedit, si per clamorem, & famam [c] ad aures superioris peruenerit, non quidem a maleuolis [d], & maledicis †; sed à prouidis, & honestis, nec † semel tantum, sed sæpe, quod clamor innuit, & diffamatio manifestat, debet coram Ecclesiæ senioribus veritatem diligentiùs perscrutari, vt (si rei poposcerit qualitas) canonica distinctio culpam feriat delinquentis: non tanquam † idem sit accusator, & Iudex, sed quasi denuntiante fama, vel deferente clamore, officij sui debitum exequatur. Licèt autem hoc sit obseruandum in subditis, diligentiùs tamen est obseruandum in Prælatis, qui quasi signum sunt positi ad sagittam. Et quia non possunt omnibus complacere, cùm ex officio suo teneantur non solum arguere, sed etiā increpare, quin etiam interdum suspendere, nonnunquam verò ligare, frequenter odium multorum incurrunt, & insidias patiuntur. Et ideo sancti Patres † prouidè statuerunt, vt accusatio Prælatorum non facilè admittatur, ne concussis [e] columnis corruat ædificium: nisi diligens adhibeatur cautela, per quam nō solùm falsæ, sed † etiam malignæ criminationis ianua præcludatur. Verùm ita voluerunt prouidere Prælatis, ne criminarentur iniustè, vt tamen cauerent, ne delinquerent insolenter: contra morbum [f] vtrumque inuenientes congruam medicinam, videlicet, vt criminalis accusatio, quæ ad diminutionem capitis, id est, degradationem intenditur, nisi legitima præcedat [g] inscriptio †, nullatenus admittatur. Sed cùm super excessibus suis quisquam fuerit infamatus, vt iam clamor ascendat, qui diutius sine scandalo dissimulari non possit, vel sine periculo tolerari, absque dubitationis scrupulo, ad inquirendum, & puniendum eius excessus, non ex odij fomite, sed charitatis procedatur affectu: quatenus si fuerit grauis excessus, etsi non degradetur ab ordine, ab administratione tamen moueatur omnino: quod est secundùm sententiam Euangelicam, à villicatione villicum amoueri, qui nō potest villicationis suæ dignam reddere rationem.

¶ Debet igitur esse præsens is, contra quem [h] facienda est inquisitio, nisi se per contumaciā absentauerit: & exponenda sunt ei illa capitula, de quibus fuerit inquirendum vt facultatem habeat defendēdi seipsum, & non solùm dicta sed etiam nomina ipsa testium sunt ei, vt quid & à quo sit dictum appareat, publicanda †, necnon exceptiones, & replicationes legitimæ admittendæ, ne per suppressionem nominum infamandi, per exceptionem [i] verò exclusionem deponendi falsum, audacia praebeatur.

b ¶ Redde rationem.] Sed quare iste debet rationem reddere prælatus administrationis suæ? prælatus enim debet reddere rationem suæ administrationis tanquam tutor. C. de ind. l. 2. quia comparatur tutori, & procurator est, non dñs. s. de do. & c. 2. & 12. q. 1. 14. potest dici, quod tenetur suo iuramento, aliter non potest reddere rationem, ar. C. de do. pe. & C. vnde vi. si quando 2. q. 1. in primis. vers. sig. rhyst. verò. & s. de his quæ vi metusue cau. fiunt. c. vlt. Ber.

Additio. Ex hac auctoritate redde rationem, &c. nota duo. Primo quod ipse inquirendus, est priùs interrogandus, & non testes: quia si confiteretur, non esset opus testibus. Secundò, quòd suæ excusationes sunt admittendæ. Hostien.

c ¶ Et famam.] Arg. fama nihil per se probare. 35. q. 6. si duo. suprà de eo. qui cog. consan. vxo. sua. super eod. [b] ar. contra. s. de præsump. c. illud. & s. de consan. & affi. c. 2. & 4. q. 3. c. si testes §. item in fine.

d ¶ A maleuolis.] 11. q. 3. in cunctis si hoc constaret, quia a talibus esset orta: aliàs difficile est probare famam ortam esse à talibus: cùm fama ab incerto auctore procedat. de conse. d. 4. sanctum est. vnde satis potest dici, quòd indicenda est purgatio, vndecunque procedat infamia, saltem propter scandalū. arg. j. de purg. c. accedens. Bern.

e ¶ Concussis columnis.] 12. quæst. 2. gloria episcopi. & 2. quæst. 7. accusatio. 1.

f ¶ Morbum vtrunque.] Vnus morbus est, quando falsò, vel malitiosè accusantur: contra hunc, remedium medicinale est inscriptio. j. eo. vers. 1. Alter morbus est, quando delinquunt insolenter: contra hunc, remedium medicinale est inquisitio. j. eod. vers. 2. Hostien.

g ¶ Præcedat inscriptio.] Sic s. e. super his, & j. de sim. licèt Hely.

DEBET. In hoc §. dicitur, quòd ille, contra quem fit inquisitio, debet esse præsens, nisi per contumaciam se absentet, & illi sunt exponenda capitula, de quibus fuerit inquirēdum, & dicta testium, & nomina ipsorum sunt ei publicanda, & exceptiones, & replicationes legitimæ admittendæ; ne per suppressionem nominum detur audacia infamandi, & per exclusionem exceptionum, deponendi falsum securitas præbeatur. Not. quòd ille, cōtra quem fit inquisitio, debet esse præsens, nisi contumaciter se absentet. Item ea, de quibus contra aliquem aliquis inquirit, debent ei manifestari, & omnis defensio sibi reseruatur.

h ¶ Præsens is, contra quem.] Ex hoc § colligitur manifestè, quòd ordo iuris seruandus est inquisitione facienda. supr. eod. ad petitionem. sed hoc verum est circa seculares, circa regulares non est vsquequaque seruandus, vt dicis in se.

AD COR-

AD CORRIGENDOS. *In hoc §. dicitur,* quod prælatus tantò diligentius debet ad corrigendos excessus prælatorum descendere, quantò damnabilius eos dimitteret incorrectos, contra quos exceptis notorijs, tribus modis potest procedi, per accusationem videlicet, denunciationem, & inquisitionem ipsorum, ita vt diliges in omnibus adhibeatur cautela, vt accusatio nullatenus admittatur, nisi legitima præcedat inscriptio: & denunciationem charitatiua admonitio & inquisitioné clamosa debet insinuatio præuenire: hoc moderamine semper adhibito, vt secũdum iudicij formam, sententiæ quoque forma dictetur. Hunc ordinem circa regulares personas non credit Papa vsquequaque seruandum, quæ cum causa requirit, de facili possunt à suis administrationibus amoueri. Not. quòd accusationé inscriptio semper præcedere debet, admonitio denunciationem, & inquisitionem fama, siue clamosa insinuatio. Itẽ in sententia semper formãda est secundum modum agendi. Item regulares de facili remouentur à suis administrationibus.

dacia præbeatur. ¶ Ad corrigendos itaque subditorum excessus, tantò diligentiùs debet Prælatus assurgere, quanto damnabiliùs eorum offensas deserere incorrectas. Contra quos, vt de notorijs excessibus taceatur, etsi tribus modis possit procedi, per accusationem videlicet, denunciationem, & inquisitionem ipsorum: vt † tamen in omnibus diligens adhibeatur cautela, ne fortè per leue [a] compendium, ad graue [b] dispendium veniatur: sicut accusationem legitima debet præcedere inscriptio, sic & denunciationem charitatiua monitio, & inquisitionem clamosa insinuatio præuenire: illo semper adhibito moderamine, vt iuxta formam iudicij, sententiæ quoque forma [c] dictetur. ¶ Hunc tamen ordinem circa † regulares personas non credimus vsquequaque seruandum †: quæ, cum causa requirit, faciliùs [d], & liberius à suis possunt administrationibus amoueri.

¶ Idem † in eodem.

¶ *Metropolitani ad correctionem excessuum, & reformationem morum, singulis annis facere debent prouinciale concilium: in quo statuere debent personas idoneas per singulas diœceses, quæ sollicitè inuestigẽt, & in sequẽti concilio referant corrigenda, & Episcopi debent facere synodos Episcopales singulis annis, & publicare agitata in prouinciali concilio: & hac negligentes, ab executione officij suspenduntur. Hoc dicit.*

a ¶ *Leue compendium.*] Id est, peruersum, & præcipitatum iudiciũ leuis iudicis: quia forte vult breuiare lites.

b ¶ *Ad graue dispendium.*] Id est, ad pœnam auctoritate talis processus inflictam.

¶ *Glo. seq. tractat de triplici modo procedẽdi super criminibus, & eius pœnis: circa secundum signat duo iura in contrarium, & vtrobique remittit.*

c ¶ *Forma.*] *Sic ĩ. de simon. licet Hely.* Forma illa triplex est, cum proceditur accusando, denunciãdo, & inquirẽdo, vt si agatur in modũ accusationis, & probatur crimẽ, deponatur reus; quia hic est effectus [b] accusationis: *vt s. dicit in verbis, & criminalis accusatio*: quæ ad diminutioné capitis, id est, degradationé intenditur. Cũ agitur per inquisitioné, alia pœna imponitur, vt dictum est in illa notula magna ibi: Crimine verò probato. vnde videtur scilicet per hãc litterã, quod si per inquisitionem probetur simonia vel homicidium, quòd nõ deponatur, quia ad hoc non est actum. *s. de iudi. cogn. cum dilectus.* Arg. cõtra. *s. eo. inquisitionis, 1. responso, vbi de hoc & de dol. & cõtu. veritatis.* Dic, vt ibi. Cùm verò proceditur per denunciationé, nisi in prædictis duobus casibus, ad pœnitentiã agitur peragẽdã, tũc in prædictis duobus casibus etiã punitur: sicut cũ agitur per accusationem, vel inquisitionem: *vt dict. c. veritatis*: sed cum agitur per denunciationé, tunc in prædictis casibus, nõ est necessaria admonitio *s. eo. cùm dilectus.* In alijs verò casibus, cum agitur per inquisitionem, vel accusationé, punitur ad arbitriũ iudicis *arg. s. eo. inquisitionis. 1. rñ. in fi. & ĩ eo. c. vlt. & arg. ĩ. tit. prox. cap. vlt.* Denũciatio [c] verò regulariter fit ad pœnitentiam peragẽdã, & eius effectus, siue finis est pœnitentiæ impositio: & tũc necessaria est charitatiua admonitio, vt hic dicit: *& s. eod. cùm dilectus. & c. 2.* aliàs repellitur denunciator, vt ibi dicitur.

ADDITIO. Pro supradictorum faciliori notitia notã versus sequentes.

Quattuor ecce modis agitur de crimine, cùm quis
Nunciat, accusat, inquirit, & excipit, ante
Admonet, inscribit, infamat, & obligat extra:
Sic cauet, & deponit, & amouet, atque repellit.

† *Aliàs itatamen vt diligens omnibus adhibeatur cautela, &c. absque voce, in: sed in concilio, et in alijs vetustioribus Gregorij libris legitur, vt est impressum: in vno, pro, adhibeatur, adimpleatur, reperio.*
† *contra.*
† *obseruandum.*
† *Scilicet Innocentius iij. in concilio generali Later. c. 6. & c. 5. e. t. in 4. cõp.*
a *Hæ duæ glo. nec sunt Bernardi nec reperiuntur in antiquis exemplaribus.*
b *Qualis sit effectus accusationis, denũciationis, & inquisitionis, plenè Hostiensis in sũma tit. de accusat. denunciat. & inquisi. eũ videto, vt hanc glossã intelligas.*
c *Vide Speculatorem de denuntiatione. §. 2. & Hostiensem pa... ante citatum.*

d ¶ *Faciliùs.*] *Infrà, de sim. per tuas. circa fi.* Notare potes hic arg. quod dignior [d] est cœtus clericorum, quàm cœtus monachorum: *vt 16. q. 1. lege. Bern.*

Sicut olim.] Diuiditur in tres partes. In prima prouidet de prouinciali cõcilio, & de agendis in illo. In secũda de testib. synodalibus, & eorum officijs. In tertia de pœna hoc non seruantiũ: & tacite inserit de episcopalibus synodis. Secũda ibi, *Vt aut.* Tertia ibi, *Quisquis.* Ab.

CAP. XXV.

Sicut † olim à sanctis Patribus noscitur institutum [e]: Metropolitani singulis annis, cum suis Suffraganeis. Prouincialia non omittant concilia celebrare [f]: in quibus de corrigendis excessibus, & moribus reformandis, præsertim in Clero, diligentem habeant cum Dei timore tractatum: canonicas † regulas, maximè quæ statutæ sunt in hoc generali concilio, relegentes, vt eas faciant obseruari, debitam pœnam transgressorib. infligendo. Vt autem id valeat efficaciùs adimpleri, per singulas diœceses statuant [g] personas idoneas, prouidas videlicet, & honestas, quæ per totum annum, simpliciter, & de plano, absque vlla iurisdictione [h], sollicitè inuestigent, quæ correctione, vel reformatione sunt † digna: & ea fideliter perferant ad Metropolitanum, & Suffraganeos, & alios, in concilio subsequenti: vt super his, & aliis, prout vtilitati, & honestati congruerit, prouida deliberatione procedant: & † quæ statuerint, faciant obseruari: publicaturi ea in Episcopalibus synodis annuatim per singulas diœceses celebrandis. Quisquis autem hoc salutare statutum neglexerit adimplere, à sui executione officij suspendatur.

CASVS. Statuit concilium generale, sicut olim à sanctis patribus fuit statutũ, vt Metropolitani singulis annis non omittãt concilia celebrare in quib. diligenter, intendãt circa correctioné, & reformationé clericorum, & mores eorũ, relegẽtes regulas canonicas: præsertim huiusmodi cõcilij, pœnã debitam transgressoribus infligẽdo. Vt autem id valeat melius adimpleri, per singulas diœceses constituãt personas idoneas, & honestas, q de plano, & sine aliqua iurisdictione diligẽter inquirant, q correctione, & reformatione sũt digna, vt ea fideliter referãt in cõcilio subsequenti, vt super his, & alijs prouida deliberatione procedant, & ea, quæ statuerint, faciant obseruari, & in epalib. synodis annuatim celebrãdis ea debeãt publicare per singulas diœceses: quisquis aũt hoc statutũ neglexerit adimplere, ab executione sui officij suspendatur. No. q prouincialia cõcilia celebranda sunt singulis annis. Itẽ statui debent in concilijs tales, qui statuta cõcilij faciant obseruari. Item executores nullã habẽt iurisdictionem.

e ¶ *Institutum.*] *ĩ. eod. quoniam quidem.*

f ¶ *Celebrare.*] Sic & Abbates, & Priores Abbates proprios non habentes de triennio in triennium celebrant Capitula sua, *sup. de stat. reg. in singulis. & c. seq.*

¶ *Gl. seq. tractat de testibus synodalibus, vnde esse debeant, & quales, quid agãt, & quòd procurantur per loca, quæ visitant. ad hoc vltimum signat contrarium, sed tenet primum.*

g ¶ *Statuant.*] Isti erũt quasi testes synodales: *sic s. de testi. cogn. præterea. si. 35. q. 6. episcopus in synodo.* & debẽt esse de eodem episcopatu, honesti, & discreti: quia tales melius possunt inuestigare veritatẽ, q̃ extranei. *arg. s. de test. veniens 2. in fi. & 35. q. 6. c. 1. & 2. s. qui ma. accus. pos. videtur.* Et isti appellãt visitatores, qui debẽt circuire totã parochiã de villa in villã: *et 80. d. non debere.* vnde hoc sumptum vr. & illi, pcurabuntur p parochias, ad quas accedunt: q̃ suis stipendiis hoc facere nõ debẽt. *s. de præsump. ex officij. & 28. qu. 1. iam nunc, in fi. & 12. q. charitatem.* & offi. suum suũ nõ debet eis esse damnosũ. *arg. 4. q. 3. c. si testes §. item.* Arg. contrã, quòd episcopus debeat eos procurare, habes *sup. de offic. or. inter cætera. & 23. q. 1. militare.* Prioribus concordantiis credo standum: moderatos [e] tamen sumptus petent. Io.

¶ *Gloss. sequ. infert dubium, & soluit. quæris obijciendo: respondet, & infert quod diminuta sit hodie &c. dicens, quòd istis minùs, quàm alijs officialibus creditur, & causam reddit, subdit, quòd propter diligentiam prælatorum isti suum officium non omittunt.*

h ¶ *Absque vlla iurisdictione.*] Si isti non habent iurisdictioné: ergo non possunt aliquos cogere, vel citare, vt veniant vel respondeant immo possunt eis dicere: Ingressus es, vt aduena, numquid vt iudices nos? 3. q. 6. leges. Item videtur, quòd debeant esse iurati.

d *Vide S. Thomam 2. 2. q. 184. per totum, & q. 186. a. 1.*
† *Vide concilium Trident. sess. 24. de reform. c. 2. & concilium Lateranen. sub Leone 2. sess. 10.*
† *In codice Barbatiæ, canonicas regulas, & maximè quæ statuta sunt &c. in concilio ita: canonicas regulas, & maximè quæ statuta sunt, &c.*
† *sunt.*
† *Aliàs itaque quod statuerint, faciant obseruari.*
e *Quia tales possunt episcopi ... & ... s. de censib. cum Apostolus.*
f *De his relatoribus fuit mentio, quorum officium est explorare delicta, quæ committuntur, & referre superioribus, vt ait ... in c. quidem. C. de accusatio. vbi Salicetus, & alij.*

iurati 35 qu.6. Episcopus in synodo. Sed sufficit, quod sint honestę personæ, quibus meritò sit credendū super his, quæ referunt in concilio prouinciali. Itē quare priùs denūtiatur hoc Metropolitano, quàm Episcopo: cùm priùs deberet denūtiari Episcopo, quàm Archidiacono. 25. *d. perlectis.* demum si Episcopus esset negligēs, Archiepiscopo. *9. q. 3. cum simus. & c. cōquestus.* & per hoc Ecclesiasticus ordo confunditur. si sua iurisdictio Episcopo non seruatur. 11. *qu. 1. pernicio. in fi.* D. dic, quòd isti inquisitores solam famam referunt metropolitano, secūdū quod intelligunt, & inquirūt sine aliqua iurisdictione, vt per alios ad denūtiationem ipsorum possit visitare prouinciam: quia ex hoc apparet Episcopus negligens: tamen si Episcopus vellet corrigere illos excessus, non perderet suam iurisdictionem: nisi tunc demum, cùm negligens apparet. *9. qu. 3. cùm simus. §. vlt.* & eo ipso quòd hæc referuntur metropolitano, apparet, quod multa sunt apud eos Episcopos, quæ egent correctione. *18. d. peruenit.* vnde videtur esse diminuta iurisdictio metropolitanorū in hoc, quòd olim poterant descendere, & inquirere, an episcopi essent negligentes, non vt statim inquirerēt de criminibus, nisi postquam constaret de negligentia. Sic potest intelligi *s. de cens. sopitæ. & c. Romana. eod. in 6. & s. de præscript. cum ex officij.* hodie verò non possunt, nisi primò eis per alios referatur, secundum quòd hic innuitur: aliàs superflua, & onerosa fuisset ista constitutio. & istis inquisitoribus minùs creditur, quàm aliis officialibus: quia aliis creditur, quamdiu contrarium probetur. *4. q. 4. c. nullus §. accusando. ff. de offic. præfec. vrb. l. 1. § quies. s. de appel. cum parati. et ff. de re. eorū qui sub tutel. vel cura. l. magis. § illud ff. de custo. & exhib. reo. l. diuus.* Hoc ideo, quia isti famam solam referūt, nec sunt iurati: sed illi iurati sunt, & famam non referunt, sed ipsum factum: & isti inquisitores nōn debent amittere officium suum, quāmuis prælati inquirant, corrigant, & reforment: vt referant metropolitano, an oporteat ipsum supplere negligentiā episcoporū: aliàs nesciret: & ita non impediretur eorum inquisitio propter factum episcoporum. Io.

† *Cister.*
† *Turonen.*
† *Cironen.*

† *protulit.*

c † *Qui dicantur adhærentes, declarant Angelus in Anthon. de hære. & Falc. & Ancharanus in repet. ca. cadonum Flamma. supra de constitut. vers. vidi dubitari.*

¶ Gregorius IX. Archiepiscopo, & Priori sanctæ Mariæ Rothomageñ.

¶ Sententia excommunicationum. suspensionū, vel interdicti latæ post denuntiationē per Abbatem denūtiatum, vel aliū pro ipso in Monachos denuntiantes, vel adhærentes eisdē, relaxātur: spoliati restituuntur, & iuramenta de tacenda veritate relaxantur: dicta testium denuntiato traduntur: & expensæ de bonis monasterij Monachis denūtiātibus ministrātur: & propter hoc ab obedientia Abbatis non eximūtur, sine tamen litis præiudicio.

CAP. XXVI.

OLim I. V. & P. ordinis Tyroñ.† *& infra.* ¶ Ne igitur reformatio monasterij valeat retardari: Mandamus, quatenus relaxatis, excommunicationū, seu suspensionum sententiis, si quas idem Abbas protulerit†, vel per quoscunque Iudices promulgari fecit, post inceptum [b] negotiū in eos, & adhærentes † [c] eisdē, ac eis restitutis, quos idem Abbas negotio ipso pendente, contra iustitiā spoliauit: in negotio de plano, & absque iudiciorum [d] strepitu procedente, (cum talibus, maximè in hoc casu, non deceat Dei seruos inuolui) inquiratis, quæ circa † personas, & obseruantias regulares videritis inquirenda: corrigentes, & reformantes tam in capite, quàm in membris, quæ correctionis, & reformationis officio noueritis indigere, iuramentis, si qua de tacenda veritate [e] Abbas extorserat, relaxatis prouiso †, vt negotio ipso pēdente præfati Monachi, eidem Abbati obediant, intendant, ita tamen quòd per hoc prosecutio negotij non valeat impediri. Si verò testes contra eundem Abbatem producti fuerint, dictorum ipsorum ei copiam [f] faciatis.

¶ Prædictis autem Monachis expensas factas propter hoc, & tribus, vel quatuor ex † istis, vel aliis, quos idoneos ad dictum negotium prosequendum duxeritis assumendos, faciatis de bonis eiusdem monasterii, & faciendas expensas ad prosecutionē ipsius negotii necessarias, cōputatis, si qua propter hoc receperunt, de bonis [g] monasterii, [1]

† *contra.*

† *Aliàs ita: prouiso etiā, vt &c.*

† *Dictio, re, deest in nostris antiquis codicibus, & in omnibus Vaticanis.*

OLim.] Parte ipsa patet. Sed alij. *Si verò.* Tertio ibi. *Prædictis.* Ab.

CASVS. Inquisitio super statu cuiusdā monasterij, ordinis Tyroneñ. tam in capite, quàm in membris cōmissa fuit quibusdam inquisitoribus, ad petitionem I. V. & P. monachorum dicti monasterij: pendēte inquisitione coram ipsis. Abbas quasdā sententias suspensionis, & excōmunicationis tulit in quosdam monachos ipsius monasterij prosequentes inquisitionē, & adhærētes eis etiam, & per quosdā iudices delegatos fecerat promulgari: quosdā etiā spoliauit cōtra iustitiā, ipso negotio pendente, & quosdam induxit ad iurandū, quòd veritatē non dicerent cōtra ipsum. & quia propter huiusmodi impedimēta retardabatur reformatio monasterij, significata fuerūt hęc domino Papæ: petierūt insuper dicti monachi à Papa, vt faceret eis expēsas factas, & faciendas sibi ministrari de bonis monasterij. Super hoc mandat Papa inquisitoribus, quatenus, ne reformatio monasterij valeat retardari, debeāt relaxare sentētias suspensionū, & excōmunicationū, quas Abbas protulit, vel per quosdā iudices fecit promulgari post inceptū negotiū in eos, & in adhærētes eisdē: ac eis restitutis, quos Abbas pēdēte negotio contra iustitiā spoliauit, & relaxatis iuramentis, si qua de tacēda veritate Abbas extorserat, pcedāt in negotio de plano: & absque iudiciorū strepitu, inquirētes quæ circa personas, & obseruātias regulares viderint inquirēda & corrigāt, quæ fuerint corrigēda tā in capite, quàm in mēbris: prouiso, vt negotio pēdēte Abbati obediāt, & intēdāt, ita quòd per hoc reformatio monasterij nō valeat impediri. Si verò testes cōtra Abbatē producti fuerint, copiā faciāt ei dictorū ipsorū, & faciant fieri prædictis monachis tribus, vel quatuor, vel aliis, quos assumpserint ad dictū negotiū prosequendū, expēsas necessarias factas, & faciēdas ad negotiū prosequendū de bonis monasterij cōputatis, si qua receperūt de bonis monasterij. Not. iurisdictionē inquisitorū extendi ad ea, sine quibus eorū officiū non potest expediri. Itē iuramentū de veritate tacēda non valet, nec est seruandū. Itē pendente accusatione, vel inquisitione cōtra prælatū subditi debent obedire eidē. Itē prælatus pendente inquisitione, vel accusatione contra ipsum, nō debet aliquid facere, propter quod impeditur officium iudicis: quòd si fecerit, iudex vel inquisitor totū reuocet. Itē copia attestationū facienda est Abbati, cōtra quē procedítur. Item monachi expēsis monasterij prosequuntur inquisitionem, cùm nihil habeāt.

a ¶ *Relaxatis.*] Vt, si oportuerit, possint ferre testimoniū in negotio inquisitionis, cùm per eos meliùs, quàm per alios possit inquiri veritas *s. de testi. veniens 2.* dū tamē *ex alia causa repelli non possint. j. de simo. per tuas. & s. de re iudi. cum I. & A. ¶ Cū J. len. arg. præmissa capta. &c. ... contrarium dicit. ... & sol.*

b ¶ *Post inceptū negotium.*] Nota, quòd lite pēdente nō est aliquid innouandū. *s. vt lit. pēd. à memoria. & per totū. & j. de iure pat. ex litteris. arg. 16. q. 4. volumus.* Itē est arg. quòd causa cœpta inter prælatū, & subditū, suspensa est iurisdictio prælati, ac si esset appellatū ab eo. *s. eo. cum dilectus.* & totū iudiciū suū ad maiorem delatū est iudicē. vnde facit iniuriā iudici, sub quo eorum commune officiū pendet. *ar. 2. q. 1. nemo.* & iudex totū debet reuocare, si quid faciat in eis, vt hic videtur, cùm ex odio videatur procedere negotio cœpto. *Ar. contra 8. q. 4. nonne.* vbi dicit, quòd vsque ad finem causæ non possunt recedere à sua iurisdictione, vt ibi dicit *ar. 15. q. vlt. c. vlt. in fi.* & obedientiam exhibere, vt dicitur: & si non faciant, per iudicem compellantur: vt dicitur, *vers. prouiso &c.* Ipse compellere eos non debet: si tamen iudices in hoc essent negligentes, ipsemet prælatus potest excommunicare, si non obedirent, vel aliàs excederent. *arg. s. de offic. ord. significauit. & s. de offi. deleg. prudentiam. § sexta. in fi.* aliàs solueretur obedientia: quod esse non debet. Ex eo quod dicit *j. contra iustitiam spoliauit.* videtur à contrario, quod si iusta causa subsit, quòd eos punire possit: quod credo. Honestum tamen esset, si per iudices hoc fieret, & quod dicit, relaxatis &c. præmisit causam, ne reformatio monasterij retardetur, vt possint ferre testimonium. *s. de testi. veniens 2.*

c ¶ *Adhærentes.*] Ar. quod idem iuris est in accessorio, quod in principali. *vt s. de of. del. c. prudentiam. uer. si.* vbi de hoc: & sublato principali, & accessorium, & quæ adhærent religiosis, religiosa sunt. *ff. de rei vend. quæ religiosis.*

d ¶ *De plano, & absque iudiciorum.*] Sic *s. de testa. mo. c. ea quæ.* & ita ordo iudiciarius non videtur vsquequaque seruandus circa regulares: vt *s. eod. qualiter 2. in fin.* quia de facili remouentur ab administrationibus: vt *s.* & *j. de simo. per tuas 1.* quasi summaria cognitio videtur sufficere, ex eo quod dicit de plano.

Sed [a] in aliis non de plano, sed magis iudice sedente pro tribunali. *2. q. 3. c. si quē. § præuaricator. vers. abolitio. & 3 q. 3. c. induciæ §. spatium. vers. à iudice.* & manifestis probationibus. *5. q. 6. Epiphanium. C. de probatio. l. vlt.*

e ¶ *De tacenda veritate.*] Hoc ipso quòd hoc fecerat, suspectus erat Abbas, & talia iuramēta non tenent. *s. de testibus constitutis 1.* & meritò talia iuramēta relaxanda sunt, vt veritas reueletur. *sim. s. de testi. cog. c. vlt.* & sine peccato seruari non possunt, quia celare veritatem mortale est peccatum. *11. q. 3. quisquis. & s. de crimi. fal. c. 1.* expedit enim peccata nocētiū nota esse. *ff. de iniur. cū qui. §. 1.*

f ¶ *Copiam ei faciatis.*] *s. eo. qualiter 2. § debet.* & est hoc notabile cōtra quosdā: qui nō faciūt copiā dictorū, & supprimūt testiū nomina, à quib⁹ iustè posset appellari: licèt dicatur, quòd nō vsquequaque seruari debet ordo iuris, tamē in hoc bene seruari debet. Ber.

g ¶ *De bonis.* *s. eod. ex parte.* vbi de hoc. Ber

[a] *Quæ sunt ab hoc loco vsque ad finem glossulæ, desunt in vetustioribus codicibus, nec Bernardi esse credimus.*

P*Ralatorum excessus.*] Cõtra prælatũ infamatum de dilapidatione, inquiritur de veritate, & interum interdicitur ibi omne genus alienandi, hoc dicit. Diuiditur, nam in prima ponitur Episcopi denunciatio: in secunda ipsius cõmissio ibi, *Discretioni*, quæ duo facit. Primò mãdat inquisitionẽ fieri, & remitti. Secũdò inquisitionis terminũ assignari, & alienationem interdici ibi, *Potestate.* Abbas Siculus.

Casvs. Quidam canonici Frigisien. denũtiauerũt domino Papæ, ꝙ eorũ Episcopus minùs canonicè Episcopatũ adeptus, bona ipsius Episcopatus adeò grauiter dilapidat, & cõsumit, ꝙ nisi celeriter adhibeatur remedium, ad dissolutionis opprobriũ deducetur, & non solùm rerũ prodigus, sed etiam famæ suæ prodigus est, & salutis, vtpote qui vitam ducit nimiùm dissolutam: propter quod mãdat Papa quibusdã iudicibus, quatenus personaliter accedẽtes ad locum, veritatẽ inquirant, & eam ad Papam sub sigillis suis transmittant inclusam, & de Episcopo terminũ assignãtes, quo conspectui domini Papæ se præsentet, pro meritis recepturus. Interim tamẽ potestate vendendi, dãdi, infeudãdi, seu quocunque modo alienandi bona Episcopatus eidem penitus interdicta. Nota, quòd inquisitores personaliter accedere debent ad locum, in quo morantur illi, contra quos fit inquisitio: & non alibi facienda est. Item cùm aliquis denũciatur suspectus de dilapidatione interdicẽda est potestas quocunq; modo alienãdi bona Ecclesiæ.

cùm propriũ non habeant, ministrari. Contradictores, &c.

¶ Idem Episcopo Cister. † de Alde. & de Salen. Abbatibus.

¶ Contra Prælatum denunciatum de dilapidatione, fit commissio super veritate inquirenda: & pendente negotio debet sibi interdici potestas alienandi.

CAP. XXVII.

PRælatorũ excessus: *& infrà.* ¶ Sanè dilecti filii C. & quatuor alii Canonici Frisigien. † denuntiando monstrarunt, quòd Frisigien. † Episcopus bona sui Episcopatus, quem (vt dicunt) fuit minùs canonicè assecutus, adeo grauiter dilapidat, & consumit, quòd nisi celeriter adhibeatur [a] remedium, Episcopatus idem per eum ad † irreparabile dissolutionis opprobrium deducetur: nec solummodò rerum, verùm etiam famæ suæ prodigus [b], & salutis, vitam ducit enormiter dissolutam: *& infrà.* ¶ Discretioni vestræ mandamus, quatenus personaliter [c] accedentes ad locum, inquiratis solicitè veritatem: & eam fideliter conscribentes, sub † sigillis vestris nobis trãsmittatis inclusam; eidem Episcopo terminum assignantes, quo nostro se conspectui repræsentet, pro meritis [d] recepturus: potestate vendendi [e], dandi, infeudandi, seu † quomodolibet alienandi bona ipsius Ecclesiæ, interim eidem penitus interdicta.

† *Cister. & de Alio & Salen. Abbatibus.* † *Cistercen.*

† *Frisigen.* † *Frigisen.* † *Frigisen.*

† *Aliàs ita: ad irreparabilis dissolutionis, &c.*

† *Aliàs ita: sub sigillis vestris veritatem nobis, &c.*

† *Aliàs ita, seu quolibet modo, &c.*

a ¶ *Adhibeatur remedium.*] Simile: quia nisi iustitia conatus cupiditatis reprimeret, ius litigatorum extingueretur. 3. *in princ.* in constitutione Gregorij.

b ¶ *Prodigus.*] Simile in prædicta constitutione.

c ¶ *Personaliter.*] In casu isto inquisitores non possent aliis cõmittere vices suas a. De hoc habes 3 *de offi. deleg. c. vlt. §. 2.*

d ¶ *Pro meritis recepturus.*] Vt pœna docente agnoscat, qualiter ipse excesserat in præmissis. *sim. 17 quæst. 1 si homo esses. & c. si custos. & 3. de officio lega.* nisi specialis, vt sapiens sit in pœna, qui stultus fuit in culpa. 38. *d qui ea.* Et quos Dei timor à malo non reuocat, &c. 3. *de electio. cum in cunctis. & 3. de vi. & hone. cleric. vt clericorum mores.* & necesse est, vt tetro abscindantur. *&c. 81. d. plurimos.* Ber.

a *Nec extra locum inquirere, nisi in casu co. tit. statuimus 2. lib. 6. Ioan. And.*

e ¶ *Vendendi.*] Nota, quod licèt aliquis denuntietur, siue accusetur, vt suspectus de dilapidatione, non debet statim remoueri. 3. *de simo. licet.* sed interdici debet eidem omne genus alienandi: vt hic patet, & 3. *de offic. deleg. venerabili. vbi de hoc.* immò et dabitur interim coadiutor, sine cuius consilio nihil faciet, si suspectus est vt ibi dicitur. B.

DE CALVMNIATORIBVS.

¶ Suprà visum est de accusatoribus. & delatoribus criminum. Veruntamen quia isti quandoque calumniantur, ideo hic subdit. Abbas.

De hac materia tractatur 2. q. 3. per totum. & 5. q. 5 per totum. & infrà in Rub. de pœnis, ver. quæ sit pœna calumniato. & præua.

CVm fortius.] Duo facit. Primò ponit, & aggrauat culpam Iudicis. Secundo ponit calumniatoris pœnam ibi. *Quia.* Abb. Siculus.

Casvs. Hilarius subdiaconus accusauit Ioannem diaconũ: causa huius accusationis cõmissa fuit Anthemio subdiacono, & quibusdã aliis: iudices in negotio procedentes, cùm ille Hilarius nihil probasset cõtra Ioannẽ diaconũ, absoluerũt eundẽ, nulli pœnã imponẽtes Hilario subdiacono pro calũnia. Peruenit hoc ad notitiã domini Papæ: vnde ipse scribit Anthemio subdiacono, dicens, quòd illa crimina fortius sunt punienda, quę obiiciũtur illis, qui culpabiles non fuerunt, & præcipuè sacratis hominibus: vnde reprehẽdit iudices illos, qui in causa illius Ioãnis diaconi resederunt pro eo ꝙ nullã pœnam dicto Hilario calumniatori imposuerunt: vnde mãdat dicto Anthemio, quatenus cũ tantũ malum transire nõ debeat impunitum, H. prædictũ priuet officio subdiaconi, & verberibus castigatum publicè in exiliũ faciat deportari. Nota ꝙ qui nõ probat, quod intendit contra aliũ, puniri debet pœna talionis. Itẽ vbi quis nõ põt puniri pœna, qua debuit accusatus, alia pœna additur pro ea pœnę, vt hic patet: quia n. nõ poterat H. priuari diaconatu, loco illius, verberibus castigatus mittitur in exilium.

TITVLVS II.

De calumniatoribus.

¶ Gregorius † Anthemio Subdiacono.

¶ Subdiaconus calumniosè accusãs Diaconũ, Subdiaconatu priuatur, & publicè verberibus castigatur: & in exilium mittitur.

Cap. I.

CVm fortiùs punienda sint crimina, quæ insontibus [f], & maximè [g] sacratis hominibus inferuntur: quàm sitis culpabiles [h], qui in causa Ioannis Diaconi resedistis [i], attendite, vt Hilariũ criminatorem ipsius nulla ex diffinitione vestra pœna conueniens castigaret: *& infrà.* ¶ Quia ergo tantæ nequitiæ malum sine digna non debet vltione transire: iubemus eũdem H. priùs Subdiaconatus, quo indignus fungitur, priuari [k] officio, & verberibus [l] publicè castigatum, in exilium [m] deportari.

¶ Innocentius † iij. Zamoren. † Segobien. & Apulen. Episcopis.

¶ Denuntiator in probatione criminum deficiens, ab officio, & beneficio suspenditur, donec innocentiã suam purget.

CAP. II.

CVm † dilectus filius magister scholarum Palentinus

† *Lib. gregistri. epistola 66. refert Burchardus lib 2. decre. ca. 201. Ivo part. 6. cap. 174. & c. 2. tit. de accusatis. in 1. compila. Vide B. Th. 2. 2. q. 68. art. 3. Soto in lib. 3. de iustitia, & iure, q. 5. art. 3. & pro intellectu vide omnino Bernardinum Diaz in pra. crim. cano. c. 59.*

f ¶ *Insontibus.*] 23. q. 5. *si non licet. & 17. q. 4. sicut qui.*

g ¶ *Maximè sacratis.*] Ar. quod ex persona aggrauatur iniuria. *Instit. de iniuriis. § atrox. ff. de iniuriis. l. prætor. & 3 de sententia excommunica. cum illorum.* Et qui præposito suo manus intulerat, capite punitur. & augetur etiam ex dignitate præpositi. *ff. de re mil. omne delictum. § 1. & in publicum offendunt. 2. dist. vae publicum.* vnde qui lædunt sacerdotes, tanquam pro publico crimine puniuntur. 2. q. 1. *in primis. circa finem.*

† *Honorius tertius.*

† *Vide Ioannem Vasaeum in Annalibus Hispaniae an. 20. & c. 11. vbi de his episcopatibus.*

† *Cap. 7. tit. de accusat. in 3. compil. Vide etiam in 1. proximè præcedenti. adde B. Thomam 2. 2. q. 33 art. 4. & Hostiensem in summa. tit. de calumniator. §. quæ sit pœna.*

h ¶ *Culpabiles.*] Ergo iudex qui nõ punit deficientẽ in accusatione peccat, & culpam contrahit, cum puniri debeat pœna talionis, b 2. q. 3 c. 1. & 2. & 3. Hæc decre. competentius poneretur in præcedenti titulo, sicut erat in antiqua compilatione.

b *Vide Couarruuiam lib. 2. cap. variar. resolu. & quos citat suprà de accusat. cap. super his. & c. 1. circa infrà.*

i ¶ *Resedistis.*] Vt iudices.

¶ *Glo. seq. obiicit de l. 1. &c. & dat tres resolutiones.*

k ¶ *Priuari officio.*] Sed videtur hoc contra ius factum esse, ex quo. n. statim non fuit de calumnia condemnatus, non debet postea condemnari, nisi contra eum iterum inter. datur. *C. de calumnia. l. 1.* Potest dici, quòd speciale est, & tectum principijs ad consequentiam trahi non debet. *Instiut. de iure nat. § plane.* Vel forte iudices condemnarunt eum, sed pœnam non imposuerũt. Vel verius videtur, quòd causa exempli hoc factum sit, *ne alij* inde sumant exemplum: & præterea negligentia iudicum non debet ei prodesse, vt remaneat ei calumnia impunita.

Additio. Vel dic, ꝙ hoc fuit dimissum propter culpam iudicis, licet coram eo petitum fuisset, & ideo ita per superiorem imponitur. arg. *C. quando prouo. non est necess. l. amicus bonorum.* quia hoc recepta fuerit, siue non, nihil oberit appellanti: vel dic, quòd Papa fecit hoc ex plenitudine potestatis.

l ¶ *Verberibus.*] In supplementum pœnæ. 5 q. 6. *quia iuxta.*

m ¶ *In exilium.*] Quam pœnam Ecclesia imponit. 50. *dist. attendens. arg. 63. dist. in synodo. & 17. q. 4 attendendum.* Bernard.

CVm dilectus.] In prima denuntiatur, & causæ commissio. In secunda processus examinatio, & absolutio denuntiati. In tertia pœna calumniosè denuntiantis. Secunda ibi, *Cum autem.* Tertia ibi, *Volum.* Abb. Sic.

Casvs. Magister scholarũ Palentiñ. ad Apostolicã sedem accedẽs, de suo Episcopo excessus varios nũtiauit. Papa examinationem

neri ij, fatum commisit quibusdam inquisitionibus faciendam, vt examinationem factam sub sigillis nobis destinarent: quo facto Papa examinauit processum negotij diligenter, nec inuenit aliquid de praedictis sufficienter esse probatum: vnde absoluit Episcopum ab obiectis, mandans quibusdam, quatenus dictum magistrum suspendant ab officio, & beneficio, donec se purgauerit, quod non calumniandi animo processit ad huiusmodi crimina proponenda: vt caeteri simili poena perterriti, ad infamiam praelatorum suorum de facili procedere non praesumant. Not. quod qui deficit in probando in causa denuntiationis, punitur, vt hic dicitur. Item nemo debet alium, & praecipue praelatum suum infamare.

ad sedem Apostolicam accessisset, & de suo Episcopo excessus varios nuntiasset[a], examinationem commisimus excessuum obiectorum. *& infra.* ¶ Cùm autem processum negotij examinauerimus diligenter, nec intelligere potuerimus probatum esse sufficienter aliquid de praedictis, eundem Episcopum absoluendum decernimus ab obiectis. Vobis mandantes, quatenus memoratum magistrum scholarum, donec canonicè suam purgauerit innocentiam, scilicet quòd non calumniandi[b] animo ad huiusmodi crimina proponenda processit, ab officio & beneficio suspendatis: vt caeteri simili[c] poena perterriti, ad infamiam suorum facilè non prosiliant Praelatorum.

a ¶ *Nuntiasset.*]Cùm ad denuntiationem alicuius Papa committit inquisitionem, nõ procedit index, nisi denuntians probet legitimam admonitionem praecessisse. *s. tit. prox. licèt Heli.*

¶ *Glo. seq. notat similiter dicitur & C. & quaerit.*

b ¶ *Calumniandi.*] Sic patet, quòd si denuntians non probat, quod intendit, calumniari praesumitur, sicut in accusatore. 2. q. 3. *qui non probauerit. C. de adult. diuor. Iudic. l. 1.* Sed qualiter probabitur, quod non calumniose denuntiauit? Videtur, quod per iuramentum probari possit, vt hic colligitur. *arg. s. de testi. praesentium. & s. de except. pastoralis.* Et impropriè hic dicitur, calumnia: quia calumniator punitur similitudine supplicij. 2. q. 8. *quisquis. & c. qui crimen. & s. tit. prox. super his. & c. qualiter 2.* Petrus ergo illius, qui denuntiat, si non probaret, est suspensio officij, & beneficij, vt hic patet, donec se purgauerit: & huiusmodi purgatio praestabitur ad arbitrium iudicis, ex quo hic non determinatur. *s. de offi. delegat. de causis. s. cum etiam.* Et purgationes hodie arbitrariae sunt. *s. tit. prox. inquisitionis in fine.*

c ¶ *Simili poena.*] Haec etiam est causa, quare puniuntur, vt alij non sumant inde exemplum infamandi praelatos suos: & ita poena vnius est metus alterius. 2. q. 7. *quapropter. ff. de poe. l. capitalium. §. famosos. s. de offi. ordi. irrefragabili. Bet.*

TITVLVS III.

De simonia †, & ne aliquid pro spiritualibus exigatur, [vel promittatur. †]

¶ Gregorius generali synodo praesidens.

¶ *Episcopus pro ordine ab eo conferendo, vel Minister, vel Notarij nihil temporale exigere debent.*

CAP. I.

IN† ordinando ; & *infra.* ¶ Sicut nõ debet Episcopus manũ, quã imponit[d]: ita nec Minister[e], vel Notarius in ordinatione eius, vocem, vel calamum vendere[f]. Pro ordinatione igitur, vel vsu pallij, seu chartis, atque pittaciis[g], eum, qui ordinatur, omnino aliquid dare prohibemus.

Ex concilio Maguntin. †

¶ *Deponendus est, qui per pecuniam aliquem eiecit de Ecclesia sua, se postea intrudendo.*

CAP. II.

QVi alium in Ecclesia ordinatum per pecuniam expulerit[h], eamque sibi taliter vendicauerit, omninò deponatur.

¶ Deodatus † Papa.

¶ *Quilibet catholicus admittitur ad accusandũ de crimine simoniae.*

CAP. III.

SI † Dominus, & Magister omnium, qui sine peccato fuit, accusandi licentiam vni[i] dedit: *& infra.* ¶ Non igitur[k] quilibet catholicus[l] est respuendus, sed veritatem asserat ad propalandam † simoniacam rabiem, magnis est precibus exorandus † [m].

¶ Idem †.

¶ *Simoniacus pendente accusatione ab administratione diuinorum prohibetur.*

DE SIMONIA, ET NE ALIQVID, &c.

¶ *Supra visum est de accusatoribus, & calumniatoribus, nunc restat videre de his criminibus, ex quibus possunt accusari: sed quia inter caetera simonia obtinet primum locum, quia caetera respectu huius pro nihilo reputantur. 1. q. 1. c. si, ideo tractaturus auctor de criminibus praemisit de simonia. Est autem simonia studiosa voluntas, vel cupiditas emendi, vel vendendi aliquid spirituale, vel spiritualibus annexum.*

De hac materia tractatur 1. Causa per omnes quaestiones suas, 7. q. 1. praesentium. & 1. sanctorum. 15. q. 3. sane. 6. q. 1. si quis cum. §.

IN *ordinando.*]Duo sunt dicta, secundum ibi, *Pro ordinatione.* Abbas Siculus.

CASVS. Statuit Gregorius in synodo generali, quod pro ordinatione nullus aliquid accipiat, nec ordinatus aliquid dare debeat. Nota, quod pro quolibet obsequio in ordinatione impenso, quicquid collatum fuerit, simoniam inducit.

d ¶ *Imponit.*] Hoc sumptum fuit ex illo canone. 1. q. 1. *sicut episcopum.*

e ¶ *Minister.*]Id est, Archidiaconus, qui examinat promouendos. *s. de offi. archidia. ad haec, circa finem.*

¶ *Glo. seq. post princ. his iis, & duas opi ponit.*

f ¶ *Vendere.*]Verbum, vendere, non continet gratuitum contractum: quia venditio non procedit sine pretio. *ff. de contrahenda empt. l. 2. § sine pretio, & C. eo tit. emptio fides Insti. eo tit. § pretium.* Sed quare notarius non potest vendere operas suas, vel chartam, cum de suo nemo beneficium facere compellatur. 10. q. 2. *precariae c. 1.* Dicunt quidam, quod licet obtinet, ubi notarius percipit salarium de publico. Et dicunt, quod etiam si nihil percipiat de publico, nihil potest recipere pro tali scriptura: quia simoniam committeret. Et est speciale in hoc simoniae, ne frangi possit propter multa, & ideo quod nihil accipere debet, sed si gratis, & sponte aliquid offeratur, & sine omni suspicione ab initio ad hoc accessit, non credo, quod peccaret notarius. Sed *arg. s. eo. in fi. Romana & q. expressum. 1. q. 2. si in episcopum.*

g ¶ *Pittaciis.*] 1. q. 3. *si quis obtinuerit*, ne in fraudem aliquid fiat, non conscriptu aliqua committuntur. 1. q. 1. *commendat. & s. eo. honorabis.*

h ¶ *Expulerit.*]Dupliciter enim peccat, in dando pecuniam: & quia locum viuentis occupat. *arg. s. eo. nemo. 7. q. 1. eum. & supra de conces. praeben. c. 1.* Bernard.

S *I Dominus.*] Duae sunt partes. secunda ibi, *Non igitur.* Abbas.

CASVS. Quaerebatur, vtrùm quilibet catholicus admittendus sit in accusationem simoniacorum? Respondet Papa, quod quilibet admittendus est, argumento a maiori. Si enim Dominus, qui fuit sine peccato, licentiam accusandi, dedit vni, scilicet Iudaeo sceleratissimo, multo fortius nullus catholicus expellendus, immo potius exhortandus est, vt veritatem asserere, ad repellendam simoniacam prauitatem. Nota, quemlibet admittendum ad accusationem simoniacorum.

i ¶ *Vni.*]Iudaeo sceleratissimo, cùm dixit: *Si enim male locutus sum, &c. 2. q. 7. c. nos. si §. ecce.*

¶ *Glo. sequens cum 3. & glo. seq. arg. elicit.*

k ¶ *Non igitur.*]Arg. hic à minori, quasi diceret: Si Iudaeus, qui malus est, admittitur ad testimonium contra Dominum, multo fortius catholicus admittitur, vt veritatem asserat contra simoniacum prauitatem. Simile arg. *s. de elect. cùm in cunctis in princ.* Bernard.

l ¶ *Catholicus.*] Ar. quod quilibet catholicus admittitur ad testimonium contra simoniacum, nulla distinctione facta. *arg. infrà eod. tanta. dic. vt suprà, de accu. cum P.* ergo à contrario sensu haereticus, vel Paganus non admittitur: quod verum est.

m ¶ *Exorandus.*] Sim. 79. *dist. si quis Papa.* ex eo quod dicit, exhortandus est. *arg. quod testes in criminalibus non compelluntur. suprà, de testi. cog.* ... Bernar.

Marginalia: † *De materia simoniae multa Canonistis valde necessaria tradit B. Thomas, & Caietanus 2. 2. q. 100.* † *Duo haec verba, vel promittatur, desunt in tribus codicibus Vaticanis.* † *Cap. 1. in antiq. compilat. refert Gratianus, sine palea. 1. q. 1. c. nullus. Abbas. sed videto nostras notas in hoc cap.* † *Adde sub Romano de pitaciis c. 12.* † *Adredditur.* † *Cap. 3. eo. tit. in 1. compi.* † *Vide Matth. 26.* † *pellendam.* † *repetendam.* † *exhortandus.* b *Videto hic latius per Iod. An. & alios recentiores.* c *Vide Bernardinum Diaz in practi. crim. canon. c. 85.* § *receptam sententiam.*

A *Ccusatum.*] Casvs. In isto c. & in sequenti dicitur, quòd si aliquis accusatus fuerit de simonia, de qua sit publice infamatus, debet prohiberi à celebratione Missarum, donec de veritate constiterit. Nota hic arg. quòd accusatus simoniacè debet suspendi à celebratione Missarum: & idem dicitur in c. sequenti.

Glo. seq. obiicit glo. de capitulo, &c.

a ¶ *Solemnia.*] Capitulum hoc, & sequens intellige de eo, qui erat publice infamat[b]: alias non deberet suspendi. 2. q. 5. *presbyter. & c. si mala.* Sed nónne erant isti suspensi ipso iure: quare suspenduntur. ĩ. *ex tanta. & 32. dist. c. praeter hoc. §. verum. in fin. & 1. q. 1. quibusdam. & c. reperiuntur.* Respondetur, de facto suspenduntur, cùm ipso iure sint suspensi: simoniacus. n. in ordine, quātumcunque sit occultus, est ipso iure suspensus, nec potest Missam cantare. ĩ. *eod. tanta*: quoniā ipsum characterem habet vitiosum: in quo casu loquuntur hæc duo c. vnde, cùm essent isti super hoc infamati, meritò ipso facto debuerunt suspendi: si verò occultum esset, licet sit suspensus quoad se, sicut quilibet in peccato mortali constitutus. *ŝ. de cohabi. cler. & muli. c. vlt. & 1. q. 1. sacerdotes.* non tamen quoad alios est suspensus: *arg. ŝ. eo. Matthaeus. & c. ex tuæ.* Bernard.

CAP. IIII.

ACcusatum † simoniacum, necesse habuimus prohibere, ne Missarum solemnia [a] celebraret, donec quid esset, veriùs constitisset.

† Idem.

¶ *Idem dicit, quod praecedens, nisi quòd illud capitulū loquitur in accusatione, istud in inquisitione; & illud loquitur de simoniaco in genere, istud declarat de ordine.*

CAP. V.

QVotiens †: *& infra.* ¶ Peruenit [b] ad nos, quòd per simoniacam hæresim fueris ordinatus: propterea † necesse habuimus te prohibere, ne Missarum solemnia celebrare debuisses, donec quid sit, veriùs discerneremus.

¶ Lucius Papa.

¶ *Simoniacus est deponendus.*

CAP. VI.

SIcut † simoniaca pestis sui magnitudine alios morbos vincit [c]: ita sine dilatione [d] mox, vt eius signa per aliquam personam [e] clarverint [f], de Ecclesia Dei debet eliminari, atque repelli †.

¶ Deodatus †.

¶ *Simoniacum accusare potest seruus, meretrix, & criminosi.*

CAP. VII.

TAnta † est labes huius criminis, quòd etiam serui aduersùs dominos, & quilibet criminosi admittuntur ad accusationem [g]. Item omnis peccator [h] Missam cātare potest, præter simoniacum: quem quilibet (vt ab ordine malè accepto remoueatur) accusare potest, vel etiam [i] meretrix.

¶ Alexander iij. in concilio Turonen. †.

¶ *Simoniacum est, pretium recipere pro ingressu religionis, pro Prioratibus, vel Capellis concedēdis, & pro Prælatis instituendis, pro cōcedenda sepultura, pro chrismate, pro oleo sancto, pro benedictionibus nubentium, vel aliis sacramentis: nec valet consuetudo in contrarium. Hoc dicit cum seq.*

CAP. VIII.

NOn satis: *& infra.* ¶ Prohibemus igitur, ne ab iis, qui ad religioné transire volunt, aliqua pecunia requiratur [k]. Nec Prioratus [l], vel † Capellaniæ

Q *Votiens.*]

b ¶ *Peruenit.*] Per famam scilicet, & ideo de hoc voluit inquirere: quia prælatorum est inquirere de excessibus subditorum, *ŝ. de of. ord. c. 1. ĩ. de collu. crimina. 11. q. 3. præcipuè. alioquin eis imputatur. 43. d. Ephesiis.* B.

S *Icut.*] Casvs. Quærebatur de pœna iniungenda simoniaco: & respondet Papa, quòd sicut simoniaca pestis sua magnitudine alios morbos vincit: ita sine aliqua dilatione, cùm de ipsa constiterit, de Ecclesia debet eliminari, atq; expelli. Nota, quòd dicitur hìc, quòd si per aliquod signum constiterit aliquem fore simoniacum, iudex debet ipsum punire.

¶ *Glo. seq. signat contrarium de canone.*

c ¶ *Vincit.*] Quia respectu eius cætera crimina pro nihilo reputantur. 1. q. *vlt. c. vlt. & arg. ĩ. c. prox. Ar. contra. 32. q. 7. quid in omnibus.* sed ibi soluitur, quod dicit ibi, grauiùs, id est, communius, & *ŝ. de accus. inquisitionis.* ibi æquiparantur homicidium, & simonia, quoad pœnam: horribilius est tamen homicidium, cum quo nunquam dispensatur. *50. d. minor.*

d ¶ *Sine dilatione.*] *1. q. 1. quisquis. & c. reperiuntur. 23. q. 4. si ea. 35. q. 9. loci.*

e ¶ *Per aliquam personam.*] Quæ de iure admitti debeat: vt *ŝ. dixi de accus. c. 1. & c. cum P. & c. cum oporteat.*

f ¶ *Clarverint.*] *24. q. 3. ecce.*

T *Anta est.*] Duas habet partes, sicut duas reddit rationes. Secunda ibi, *Item omnis.* Abbas.

Casvs. Propter magnitudinem criminis simoniæ, serui aduersùs dominos, & quilibet criminosi admittūtur ad accusationem contra simoniacos. Item omnis peccator potest cantare Missam præter simoniacum: & quilibet potest eum accusare, etiam meretrix, vt ab ordine male accepto remoueatur. Nota, quòd ab accusatione simoniæ nec seruilis conditionis homines, nec infamati repelluntur.

g ¶ *Ad accusationem.*] Si accusatus fuerit infamatus, de hoc dictum est *ŝ. de accu. cum P. & c. 1.*

¶ *Glo. seq. recit. obiiciendo vt super eadem dixi. & dantur 4. solutiones.*

h ¶ *Omnis peccator.*] Non præcisus ab Ecclesia per sententiā canonis, vel iudicis toleratus, & pœnitens, & sic nō est obiectio de excommunicatis, & suspensis: vt notorij fornicarij *32. d. nullus.* nec de suspensis quoad se. Nam quilibet constitutus in mortali peccato, suspensus est quoad se. *ŝ. de coha. cle. & muli. c. vlt. & 1. q. 1. sacerdotes. & c. sacrosancta.* & sic omnes alij possunt cantare Missam præter simoniacū. Vel quod dicit: Omnis peccator potest cātare Missam: potest referri ad facultaté etiā dispensandi, quasi diceret, faciliùs dispensatur cū omnibus aliis criminosis præter homicidiū, quàm cum simoniaco. Vel hoc dictum est in detestationé criminis. Vel sic dato, quòd omnis peccator possit celebrare, simoniacus tamen non potest, considerato initio, quia simoniacus in ipso sui initio commissionis suspensus est: vt *1. q. 1. reperiuntur.* & intus ortus occidit, & in ipsa sui radice vitiatur. *1. q. 1. quibusdam.* sic ex eo tempore, quo simoniæ crimen committit, damnatus est. vnde postea celebrare nō potest etiam post peractam pœnitentiā, nisi dispensetur cum eo, quod nō cōtingit in aliis criminibus, & ita plana est littera ista considerato initio cuiuscūq; peccatoris. *sic C. ad leg. Iuliā maiestat. quisquis. vers. denatiamus.* & quarumlibet postremo alienationes ex omni tempore, &c. & ita simoniacus celebrare non potest, nisi cum eo dispensetur. Quis posset dispensare, dictum est *ŝ. de renun. c. post translationem.* nec potest agere pœnitétiam, nisi renunciet beneficio, & executioni. *ŝ. de accu. inquisitionis.* Postquam verò renunciauerit, & pœnitétiam egerit, poterit cum eo dispēsari, si placuerit superiori, & sic licitè poterit postea exercere officium. *arg. ff. de preca. certè. §. Iulianus.* quia iam possidet ex noua concessione. *arg. ĩ. eo. ex infirmatione. vt ff. de euic. si seruus. §. 1. in fi.*

i ¶ *Etiam meretrix.*] Quæ aliàs non est admittenda ad accusationem, vel ad testimonium, propter vtilitaté eius, vt *C. de adult. quæ adulterium. & ff. de testi. l. 3. §. lege Iulia.* Eadem ratione nec ad alium legitimum actum. Bern.

N *On satis.*] Diuiditur. Nam primò ponit concilium, triplex prohibitum diuisim: transgressores huius, & contemptores dicit simoniacos. Secundò coniunctim ponit aliam triplicem prohibitionem, damnans contrariam consuetudinem, causam reddit. Secunda ibi, *Pro sepultura.* Abbas.

Casvs. In isto c. & seq. prohibetur, ne ab his, qui transeunt ad religionem, aliqua pecunia requiratur, nec prioratus, vel capellania pro aliquo pretio alicui committatur: & qui cōtra fecerit, tam ille, qui dedit, quàm ille, qui receperit, vel recipit, simoniam committit: nec pro aliquo spirituali, non obstante aliqua consuetudine: quia diuturnitas temporis non minuit peccatum, sed auget. *& in seq. c. idem dicitur.* Nota regulam, quòd diuturnitas temporis non minuit peccatum, sed auget.

k ¶ *Requiratur.*] Aliquo pacto. *ĩ. eo. veniens. & c. tua nos.* tamen si sponte [b] sine aliqua conditione, & pura intentione aliquid dare voluerit, non prohibetur. *c. tua nos. ĩ. eo.* sed si monasterium esset ita tenue, quòd non posset sufficere, argumentum est, quòd tunc posset exigere hoc modo: Frater scias, quòd nos non possumus tibi prouidere: si vis intrare, porta tecū, vnde viuere possis, *vt 1. q. 2. si quis propter hoc.* In simonia enim, & vsura amor lucri prohibetur. *14. q. 4. si quis oblitus.* Vin.

Additio. Ex hac gloss. nota duas bonas theoricas, & practicas conficiendi instrumentum, quando aliqua puella recipitur in monialem, vt non detur aliquid ex pacto, sed pure pro deuotione sua ipsa puella, vel eius pater offerat monasterio aliquid. Secunda practica est, vt si hoc contingat ex defectu facultatis redituum monasterij, quòd per viam cuiusdam protestationis, siue intimationis dicatur volenti intrare, vt secum aliquid portet, vnde possit viuere, non autem debet deduci in pactum: & ita intelligo Innocentium *in c. tua. ĩ. eo.* vbi videtur sentire contra istam glossam, de quo etiam per Io. And. *in c. cum. ĩ. e.* Ab Sic.

l ¶ *Prioratus.*] *1. q. 1. si quis Epi. & q. 3. saluator. & ŝ. de sta. regu. c. 2.*

2 ¶ *Pro*

† Cap. 4. eo. tit. in 1. compilatione. refert Gratianus, sine Pa. lea. 2. q. 4. c. accusatum. sed videto notas huius cap. de intellectu Corsetum singu. 6. littera A. ver. appellatio.

† Cap. 5. eo. tit. in 1. compil. Et vide Bernardinū Diaz in pra. crim. cano. ca. 23.

† Aliàs ita: & propterea.

† Cap. 7. eo. tit. in 1. compil. & de intellectu vide Alexandrū de Neuo, cons. 64. & Iulium Clarum. §. simonia. in fin.

a De pœna simoniacorū, vide B. Thomam 2. 2. q. 100. ar. 6. adde Bernardinum Diaz in pra. crim. cano. ca. 23. & ca. 85.

† repelli † Alendatus.

† Deus dedit.

† Cap. 1. eo. tit. in 1. compil. De materia vide notata per Doctores, & præsertim per Franciscum Aretinum in cap. veniens. 1. supra de test. & constat.

† In editis conciliis hoc non reperiri, etsi quædā verba huius decreti in synodo Turonica secunda circa sepeliendi Papæ qui mi. ca. 5. sed habetur integrum decretum post concil. Lateran. sub Alexan. 3. par. 2. ca. 9. exemplo ... cap. & vbi ... c. simonia, & in ca. venientes. ... sed.

† Aliàs itaque capellaniæ, &c.

b De hoc articulo vide Baldum in l. quemquā. C. de Episcopo, & cler. & Guidonē Papa, decisione 80.

a ¶ *Pro sepultura.*] Quot modis dicatur sepultura, dictum est s. *de sepul. c. vl.* Ber.

¶ *Glossa sequens signat contrarium de casibus, &c.*

b ¶ *Diuturnitas.*] Simile j. c. *prox.* & s. *de consue. quamuis.* & c. *vlt. ad idem. 1. q. 3. c. vlt.* diuturnitas temporis peccatum non excusat. 24. q. 1 *schisma* & 1. qu. 1. *nullus episcopus grauamen. ff. de act. & obliga. obligationum.* §. 1. Arg. contra vbicumque habet locum praescriptio. 32. qu. 4. *obsecuntur.* Sol. de hoc dictum est s. *de consue. cap. vlt.* & s. *de tempo. ordin. cap. 2.* Bernard.

CVm in Ecclesia.] Diuiditur. Primo ponit factū horribile, & excusationem cōsuetudinis improbat: secundò illam reprobat, quia simoniaci ibi, *Ne igitur.* Abbas Siculus.

c ¶ *Introducendis.*] 1. q. 3. *si quis obiecerit.*

¶ *Gl. se. reci. per modum quaestionis, quare aliud in benedictione coniugū, quàm in coniugio.*

d ¶ *Benedictionibus nubentium.*] Sic j. eo. *suam.* pro benedictionibus nubentium aliquid accipi prohibetur, quia per eas gratia confertur, licet pro matrimonio aliquid dare, vel recipere non est peccatum. 1. qu. 1. *quicquid* & 32. quaest. 2. *honorantur,* quia licet sit sacramentum, per ipsum tamen gratia non confertur. 27 qu. 1. *nuptiarum.* 32. qu. 2. *connubia.* Vnde est arg. quòd non idem iuris est in accessorio, quod in principali. An pro exequiis mortuorū licitum sit recipere, dicitur j. eo. tit. *suā.* Ala.

e ¶ *Consuetudine.*] Videtur, quòd talis consuetudo non sit reprobanda, vt pro receptione canonica, vel introductione personae in Ecclesiā, aliquid recipiatur. in *Authent. de san. episc. coll. 9. §. pro consuetudinibus.* dū tamē non detur ex pacto, aut exigatur, sed sponte ex post facto offeratur. Et est opt. arg. 1. qu. 2. *sicut episcopum.* & 18. d. *de eulogiis.* & j. *eod. dilectus* 2. sed hîc requirebatur ex consuetudine: quod est penitus reprobandum. j. eo. Iacobus. Ber.

f ¶ *Infelicem.*] s. *de consuet. c. vlt. vbi de hoc.* & malè adinuentae cōsuetudines nullo tépore cōfirmātur. in *Aut. vt nul. iu. §. 1. col. 9.*

g ¶ *Giezi.* Qui primò in veteri Testamento simoniam inuenit, vnde fuit lepra percussus. 1. q. 1. *qui studet.* & c. *ita turpem.* Simoniaci dicuntur à Simone Mago.

quaelibet Monachorū, aut Clericorū, annua distractione vendatur. Nec ab eo, cui regimen ipsarum committitur, pro † earū cōmissione vllū pretiū exigatur. Vnde quisquis cōtra hoc decretū attentare presumpserit: tā ille, qui dederit, quàm † ille, qui receperit, vel consenserit, partē se cū Simone non dubitet habiturum. ¶ Pro sepultura [a] quoque, & chrismatis, & olei receptione, nulla cuiusquā pretij exactio attētetur; nec sub obtentu cuiusquā cōsuetudinis reatū suū quis tueatur; quia diuturnitas [b] temporis non diminuit peccata, sed auget.

¶ Ex concilio Lateranen. †

¶ *Summatum est suprà in c. praecedenti.*

CAP. IX.

CVm in Ecclesiae corpore: & *infrà.* ¶ Horribile nimis est, quòd in quibusdam Ecclesiis locum venalitas perhibetur habere; ita vt pro Episcopis, vel Abbatibus, seu quibuscunque personis Ecclesiasticis ponendis in sedem †, seu introducendis [c] Presbyteris in Ecclesiam †, nec non & pro sepulturis, & exequiis mortuorum, & benedictionibus [d] nubentium, seu aliis sacramentis aliquid requiratur †. Putant autem plures ex † hoc licere, quia legem mortis de longa inualuisse consuetudine [e] arbitrantur; non attendentes, quòd tantò grauiora sunt crimina, quantò diutiùs infelicem [f] animam tenuerunt † alligatam. ¶ Ne igitur hęc de caetero fiant, vel pro personis Ecclesiasticis deducendis in sedem, vel Sacerdotibus instituendis, aut sepeliendis mortuis, seu benedicendis nubentibus, seu aliis sacramentis [conferendis, † seu collatis] aliquid exigatur, districtiùs prohibemus. Si quis autem contra hoc venire praesumpserit, portionem cum Giezi † [g] se nouerit habiturum.

† *pro illa commissione.*

† *Aliâs ita: quàm qui receperit, & consenserit, &c.*

† *Scilicet Lateranen. sub Alexā. iij. c. 7. & c. Bertr. in 1. compil. Et de materia vide plenè B. Thomā 2. 2. q. 100 art. 2. Sotum li. 9. de iustitia, & iure, q. 6. art. 1. & Sylvestrum in summa verbo, simonia. q. 8.*

† *sede.*

† *Ecclesias.*

† *Haec est haeresis damnata damnata in concilio Trid. sessio. 24. de sacramento mat. can. 1.*

† *exigatur in concilio.*

† *ex eo licere.*

† *detinent.*

CVm sit.] CASVS. Quaeritur, si pro consecratione Ecclesiarum, aliquid potest exigi praeter procurationem: & respondetur, quòd non. hoc habes 1. q. 2. *placuit.* Nota episcopum in consecrationem ecclesiarum procurationem petere posse.

h ¶ *Procurationem.*] Hanc procurationem recipit Episcopus nō pro aliquo sacramento: quia hoc est simoniacum: vt 1. q. 1. *statuimus.* sed potius pro labore. immo nec pro labore: sed ista procuratio permissa est à iure, sicut & aliae procurationes, quae fiunt ratione visitationis: vnde nullam simoniā cōmittit; quia qui peccat legis auctoritate, nō peccat. 23 q. 4. *qui peccat.* & ista procuratio praestari debet secūdum facultatem Ecclesiae, sicut & aliae. s. *de cen. sopite.* & c. *cū nuper.* Immò si Ecclesia procurare nō posset Episcopū, ipse suis sumptibus cōsecrabit ecclesiā. 10. q. 3. *quamuis.* & 1. q. 2. *placuit.* arg. in *Authen. de mand. princ. § sit tibi. coll. 3.* Ber.

DE hoc autem.] Duae sunt partes: secunda ibi, *Regem autem.* CASVS. Episcopus Oxomen. ante suā electionē promisit Archiepiscopo quoddam beneficium, & cuidam clerico quendā Prioratum, vt vterque electioni consentiret. Item Rex, & alij principes pecuniā receperunt, vt electioni consentirent: quaesiuit Archiepiscopus, quid esset sibi agendum super praedictis? Respondet Papa, quod si manifestum est dictum Archidiaconum, & clericū recepisse promissa ob causam illam, vel exinde cōfessi fuerint, vel conuicti, sunt deponendi. Si verò non est notorium, nec conuicti sunt, vel confessi, sed publica laborant infamia, indicenda est illis purgatio: in qua si defecerint, sunt puniendi. Rex autem, & principes inducendi sunt, vt si qua receperint à dicto Episcopo, vt electioni praestarent assēsum, Ecclesiae restituāt Oxomen. cùm illa sine periculo animae non possint retinere. Nota, quòd deponendi sunt, qui simoniam cōmittunt. Item pecunia recepta restituenda est Ecclesiae, in cuius iniuriam data est.

¶ Idem Vigilen. Episcopo.

¶ *Pro Ecclesiarum consecratione, nihil est praeter procurationem exigendum.*

CAP. X.

CVm sit Romana; & *infrà.* ¶ Consultationi tuae taliter respondemus, quòd nihil pro Ecclesiarum consecratione potes, † vel debes, praeter procurationem [h] exigere.

¶ Idem Toletano Archiepiscopo.

¶ *Conuictus de simonia, deponendus est: idem in infamato, qui se purgare non potest.*

CAP. XI.

DE hoc autem, quòd Episcopus Oxomen. Archidiacono beneficium, & cuidam Clerico ante electionem suam Prioratum dicitur promisisse, vt vterque consentiret eidem: Tuae prudentiae respondemus, quòd si manifestum [i] est eundem Archidiaconum, & Clericum, ob causam illam, promissa recepisse [k]; aut exinde confessi fuerunt † in iure [l], vel legitimè conuicti, ab altaris ministerio sunt perpetuò deponendi [m] †. Si verò id manifestū [n] † est, nec tamen conuicti, vel confessi fuerint, sed tantùm publica laborant infamia, eis canonica purgatio [o] debet indici; in qua, si defecerint, tanquam auctores † tanti sunt sceleris puniendi. ¶ Regem autem & principes [p] eius debes inducere

† *Haec tria verba: conferendis, seu collatis, desunt in concilio, & in antiquis codicibus Gregorianis, & omnib. Vaticanis.*

† *Lib. 4. Regum cap. 5.*

† *Cap. 9. eo. tit. in 1. compilat. & post conc. Later. par. 2. ca. 4. Et vide notatos in cap. cùm ex officij, suprà de praescrip.*

† *In codice Barbatiae legitur potes, nec debes praeter, &c.*

† *Ca. 10. eo. ti. in 1. cōpila. & post concil. Lat. par. 2. cap. 13. Et vide notas huius cap. & Capellam Tholosanam, decisione 439.*

† *fuerint.*

† *remouendi.*

† *Aliâs legitur: Si verò id manifestum non est, &c. Sed vide latiùs hîc in notis.*

† *actores.*

i ¶ *Manifestum.*] Id est notorium: aliàs secus. 1. quaest. 3. *eorum qui accusantur* & 3. quaest. 5. *quia suspecti.*

k ¶ *Recepisse.*] Maximè. arg. s. *de confess. c. 2.* & j. *cum nobis.*

¶ *Glo. sequens arg. quòd non mitiùs, & c. in contrarium alle. quatuor canones, & soluit.*

l ¶ *Confessi fuerint in iure.*] Aliàs confessio extra iudicium non praeiudicat. De hoc not. s. *de confess. cap. vlt.* Item arg. hic, quòd non mitiùs agitur cum confesso, quàm cum conuicto. 2. qu. 1. *nos.* s. *de confess. cum super.* & *ff. de confess. l. 1.* Arg. contra. 50. d. *presbyterum.* 11. quaest. 1. *non dicatis.* & arg. 50. d. *si quis praepositura.* 2. quaest. 1. *in primis. in princip.* Sol. cum sponte confesso mitiùs agitur: sed non parcitur sponte confesso in iure timore probationum: non enim est beneficium, quod fit ex necessitate. *ff. de rit. nupt. l. proximè.* sed ea sunt in nostris officiis gratiora, quę cùm impendere non teneamur, causa tamen liberalitatis impendimus. 28. q. 1. *iam nunc.* ergo qui inuitus confitetur, non remuneratur.

m ¶ *Deponendi.*] Haec est poena simoniacorum. Sic s. *de confess. cùm super.* cùm agitur in modum accusationis. immò idem videtur, si agatur in modum inquisitionis. s. *de accus. inquisitionis.* 2. *responso.*

n ¶ *Manifestum est.*] Non tamen notorium: quoniam tunc secus: vt patet s. *eod. c.* vbi ponitur manifestum pro notorio. alia littera habet, non.

o ¶ *Canonica purgatio.*] Propter infamiam. j. *eod. infamatum.* s. *de accus. cum P.*

p ¶ *Regem autem & principes.*] Hic Rex, & princeps ius habebant in electione tanquam patroni: quorum assensus debet requiri. s. *de electio. sacrosancta.* & ita videlicet, quòd si non praestitissent consensum, non confirmabitur electio: & sic jus habebant. vnde [b] nec ante, nec post electionem licitum fuit

b *Vide B. Thomam 2. 2. q. 100 ar. 4. ad vltimum argumentum.*

redimere consensum illorum. 8 q. 3. *talia.* & 1. q. 3. *si quis præbendas.* & 1. q. 1. *eos.* & ʒ. eo. *Matthæum.*

¶ *Gl. sequ. non promissione simoniacam, &c. signat contrarium de decret. veniens poteris solu. Ala. postea suam.*

a ¶ *Resignant.*] Quia sine periculo eam retinere non possunt, vt hic patet: & cum pœna dupli debent restituere illam. in *Auth. de san. Episc. in 2. coll. §. si verò laicus.* & *§. si autem secularis. coll. 9.* & ʒ. *eod. audiuimus.* & ʒ. *de immun. eccles. quia plerique.* Hic not. quod Ecclesiæ restitui debet, cui facta fuit iniuria. arg. 17 q. 4 *si quis in atrio.* & 37. *quæst. 1. si quis rapuerit.* & *in Authent. de san. Episcopi. §. si quis autem. in 2. coll.* & Ecclesia potest vendicare illam pecuniam. *in Auth. eod. tit. §. si verò laicus.* & *§. sed neq; xenodochium,* ar. *contra.* ʒ. *eo. veniens* vbi restituitur ei, qui dedit. Ala. dixit, quòd in *decr. veniens.* restituta fuit ei, qui dedit de monasterio dia: & hoc quod hic dicit, est ius commune. Tu dicas aliter illa, veniens. loquitur de monacho, qui pecuniam dedit pro sua receptione, & illud est ius, & hoc similiter. si ergo aliquis det pecuniam monasterio, vt recipiatur, simonia committitur. ʒ. *eod. quoniam simoniaca.* ei ergo, qui dedit, debet restitui pecunia tam indignè à

vt si qua receperint † à præfato Episcopo, vt eius electioni præstarent assensum, Ecclesiæ Oxonien. sine diminutione restituant [a], cùm ea sine graui suæ salutis periculo retinere non possint.

¶ Idem Eboracen. Archiepiscopo.

¶ *Simoniacum est pro temporali obsequio, beneficium Ecclesiasticum promittere.*

CAP. XII.

CVm † essent in nostra præsentia constituti R. Clericus, & nobilis vir V. quia idem V. moram diutiùs facere non poterat, pro se in causa illa sufficientē constituit responsalem. ¶ Cùmque ab ore præfati R. intellexerimus, quòd memoratus miles † promiserat [b] ei dare Ecclesiā, si quoddam negotium eiusdem in nostra posset præsentia promouere, ac per hoc promissionē ipsam continere simoniacam prauitatem: eidem R. super eadē Ecclesia silentium [c] duximus imponendum.

¶ Idem Castren. Episcopo.

¶ *Notorius simoniacus in beneficio, ab illo deponitur: idem in infamatos, qui se purgare non potest.*

CAP. XIII.

INsinuatum † est, quòd in Ecclesiis tui Episcopatus, plurimi Clerici per simoniam habere dicuntur ingressum [d], & infamia inde respergi. ¶ Vnde mandamus, quatenus si qui fuerint, quos in prædictis Ecclesiis publicum, & notorium [e] est † simoniacè intrasse, eos amoueas ab Ecclesiis taliter acquisitis. Illis autem, quorum crimen non est publicum, & notorium, si † publica laborant infamia, cùm quinta, vel sexta manu [f] sui ordinis, purgationem indicas: in qua si defecerint, beneficiis † huiusmodi Ecclesiarum perpetuo priues [g] eosdem.

¶ Idem.

¶ *Simoniacum est pretio, vel fauore celare peccatorem, vel reconciliare non pœnitentem, vel dignè pœnitentem à reconciliatione remouere.*

CAP. XIV.

NEmo † Presbyterorum xenium, vel emolumentum

monachis accepta: vt cum ea in aliud monasterium intret, ne sit onerosus secundo monasterio. arg. 16. *qu. 6. de lapsis.* & 17 *qu. 4 si quis rapuerit.* & vbicumque siue monasterio, siue Ecclesiæ seculari pecunia taliter data, & accepta fuerit, prout dicit decre. veniens. restituenda est pecunia ei, qui dedit nec Ecclesia, vel monasterium debet cum tali fraude esse in lucro, cùm ipsi clerici, vel monachi in hoc ita communiter delinquunt, cùm ipsi clerici de hoc sint puniendi, & ex eodem facto pœnam, & præmium consequi non debeant, vt *ff. de neg. gest. sine hæreditaria.* & ex hoc contingeret eam fraudibus [illegible]: quod esse non debet. 93. *d. peruenit.* & 35 *quæst. 9.* [illegible] & tale lucrum Ecclesia non debet habere, nec possent clerici, vel monachi pœnitere, nisi restituerent, quod simoniacè receperant. Vel potest dici quod si clerici secul. [illegible] sic communiter delinquit, Ecclesiæ debet applicari, & clerici sunt omnes ab Ecclesia remouendi. cum verò pecunia datur alicui, putà prælato soli, vel alij cuicunque, ita quod Ecclesia non sit in culpa: tunc locum habet, quod prius [illegible] quod ille, qui pecuniam receperit, debet illam restituere Ecclesiæ in cuius ignominiā data fuit: nec debet ei restitui, qui dedit, & præcipuè si sit secularis, in quo casu intelliguntur authenticæ prædictæ. De regulari posset dici, quod [illegible] tūc non debet ei restitui simpliciter, sed assignanda est secundo monasterio, ad quod transiuit eo viuente habeat vsum illius *arg. prædictorum, c. de lapsis, si quis rapuerit.* & *hoc cùm Ecclesia fuit in culpa.* Bernar.

CVm *essent.*] Primò ponit decisæ controuersiam, & procuratoris dationem. Secundò diffinitionem, & eius causam ibi, *Cùmque.* Abb.

CASVS. R. clericus & V. nobilis erant in præsentia domini Papæ, pro controuersia, quam inter se habebant: sed quia nobilis ille in curia domini Papæ moram diutius trahere non poterat, pro se in causa illa constituit procuratorē: partibus in præsentia Papæ constitutis, clericus ille confessus est, quòd miles ille promiserat ei dare Ecclesiam illam, super qua litigabant, si quoddam negotium ipsius militis posset in præsentia Papæ promouere: & quia promissio illa continebat simoniacam prauitatem, eidem R. Papa imposuit silentium super Ecclesia ipsa. Nota, quòd sola promissio super re spirituali simoniacam inducit.

¶ *Glo. seq. dicit. quod vitium fuit ex pacto, &c.*

b *Promiserat.*] Hæc promissio, siue pacto illicita fuerat, & simoniaca. ʒ. *de pact. c. vlt.* ʒ. *eod. tua.* & 1. *qu. 2. quàm pio.* vnde miles per talē promissionem nō obligatur: quare ipsi R. imponitur silentium. Si verò sine aliqua pactione promouisset negotiū illius, vel aliàs seruiuisset eidem, bene poterat eum remunerare, siue præsentando ipsum ad aliquod beneficium, siue etiam alio modo arg. 61. *d. quid proderit.* immò etiā naturaliter erat ei obligatus *ff. de pet. hæred. sed & si lege. §. consuluit.* & *arg. 12. quæst. 2 hac ho-* [illegible] Potest ergo hic quilibet seruire Episcopo, vel alij spe futuræ remunerationis, nec simonia committitur in tali spe, cùm sine omni pactione, vel conditione seruiat, dūmodo principaliter hac intentione nō seruiat, nec Episcopus directè pro hoc seruitio ei prouidere in beneficio intendat: quia sic esset munus ab obsequio, & obsequium [illegible], [illegible] *sunt naturalia,* aliàs nisi speraret inde remunerationem quæ se seruiret ei, cum ex debito ei nō teneatur, immò qui dignus est, potest sperare Episcopatum, & alios honores. 79. *d. si officia.* 75. *d.* [illegible]

c ¶ *Silentiū.*] Et benè, quia si Ecclesiam tali modo adeptus fuisset, eam renuntiare teneretur. 1 *quæst. 1 si quis neque.* & in aspera pœna, vel pœnitentia semper esset, vt ibi: quam etiam agere non posset ea retenta. ʒ. *de accusa. inquisitionis.*

INsinuatum.] Primò ponit Papa narrationem sibi factam: secundò contra eam prouideri mandat ibi, *Vnde.* Abbas.

CASVS. In Ecclesiis Cistrensis. Episcopatus, complures clerici per simoniam dicuntur habere ingressum: & de quo sunt infamia notati: vnde mādat Papa diœcesano Episcopo, quatenus si notorium fuerit aliquos in Ecclesiis illis per simoniam intrasse, inde eos remoueat: illis autem, quorum crimen notorium non est, si tamen laborant infamia publica, indicat cum v. vel vj. manu sui ordinis purgationem, in qua si defecerint, beneficiis perpetuo priuet eosdē. Nota, quòd infamatus de simonia, si non potest se purgare, punitur tamquam conuictus.

d ¶ *Ingressum.*] Vnde fures sunt, & latrones: qui non intrant per ostium. ʒ. *de iure patr. relatum.* 23. *q. 4. tres personas.* & 1. *q.* [illegible] *tiones* 7. *q.* 1. *non furem.*

e ¶ *Notorium.*] Dicitur tribus modis notoriū. ʒ. *de cohab. cleri. de mu.* [illegible] & ideo nulla probatio est necessaria. ʒ. *de accusa. euidentia.* & 2. *q.* 1. *de manifesta.*

¶ *Gloss. seq. signat contrarium de Canon. &c.*

f ¶ *Quinta, vel sexta manu.*] Arg. contra 2. *q. 5. presbyter si.* & [illegible] *mala.* & *c. omnibus.* Sol. regulare est, quòd ipse Episcopus debet se purgare cum 12. presbyteris, presbyter cum quinque, diaconus cum tribus: Vnde versus:

Pontificem parium manus expurgat duodena.
Quinta Sacerdotem: Leuitam tertia pœna
Maior maiori, minor est adhibenda minori.

Quandoque tamen sunt pauciores: vt ʒ. *de accu. cum P.* 2. *qu. 5. omnibus.* Quandoque plures. ʒ. *de purga.* [illegible] hodie verò numerus compurgatorum arbitrarius est, secundùm arbitrium iudicis. ʒ. *tit. prox. inquisitionis.*

¶ *Glo. seq. obijcit concludendo per* [illegible]

g ¶ *Perpetuò priues.*] Nota, quòd deficiens in purgatione punitur: vt hic patet. & ʒ. *eo. de his.* & ʒ. *de purga. cum P.* [illegible] purgatio inducitur propter probabilem præsumptionem [illegible] maxime videtur, quòd ex probabili præsumptione possit diffinitiua sententia ferri: quod non est verum. Sed illa probabilis præsumptio transit in violentiam, ex eo quòd non habet testes honestos. B.

NEmo.] Sunt duæ partes principales. Secunda ibi, *Nec quoquam.* Abb.

CASVS. Statuit Alexāder, quòd nullus presbyter aliquod emolumentum temporale recipiat a quocunq, pro tece [illegible], vt Episcopo,

Episcopo, vel eius ministris celet peccatū illius, nec pro respectu alicuius personæ, consanguinitatis, vel familiaritatis dimittat, quin peccatū illud Epo innotescat. Secundò dicit, q nullū dignè pœnitētem, vel etiā minus dignè pœnitentē, propter gratiam, vel fauore ad reconciliationē adducat, & testimoniū reconciliationis ferat eidē, vel propter aliquem liuorē, siue odium remoueat à reconciliatione, quia vtrumq; simoniacū est. Nota, q qui dat tēporale pro spirituali, simoniā cōmittit: & qui propter cōsanguinitatē, vel amicitia non denuntiat Epo peccatum alicui⁹, simoniā cōmittit. Itē quicūque pœnitentem propter gratiā, vel fauore ad pœnitentiā adducit, vel propter odium remouet à reconciliatione, simoniam committit, & hic fauor, vel gratia, siue odium succedit loco pretij.

quodlibet [a] temporale, immò spirituale detrimentū, à quocunque publicè peccante accipiat, vt Episcopo, vel ministris eius peccatum illius celet [b]: nec pro respectu cuiusque personę consanguinitatis [c], aut familiaritatis alienis communicans [d] peccatis, hoc Episcopo innotescere detractet: Nec quemquā pœnitentem, vel minùs dignè pœnitentē, gratia, vel fauore ad reconciliationē adducat, & testimoniū reconciliationis [e] ferat eidem: vel quocunq; liuore, dignè pœnitentem à reconciliatione remoueat: quia simoniacū est vtrumque [f].

¶ Idem Vigor. † Episcopo, & † Priori de Acra.

¶ Ecclesia emi vel redimi non potest, hoc dicit quo ad litteram.

CAP. XV.

Querelam †. Monachorum de Acra recepimus, quòd cùm ipsi quoddam manerium cum pertinentiis suis, & Ecclesiam de Genen. à Monachis de Cardonio †, sub annuo censu quindecim librarum fuissent adepti, & inde chartam ab ipsis Monachis habuissent: Prior eorum Capitulo inconsulto [g], præscriptum † manerium, & chartam Monachis de Cardonio, accepta pecunia resignauit. ¶ Vnde quia præfati Monachi de Acra se conqueruntur iniustè grauatos: Mandamus, quatenus partibus conuocatis, præscriptam causam, concordia [h], vel iudicio terminetis: scituri, quòd sicut emi non potuit [i], ita nec redimi Ecclesia memorata. Si verò Monachi de Cardonio legitimè citati, ad vestram præsentiam accedere, & iudicio vestro stare contempserint: vos ipsos Monachos de Acra in possessionem [k] eorum, de quibus controuersia vertitur, inducatis; nec permittatis eos exinde absque ordine iudiciario molestari.

† Idem.

¶ Pro chrismate ab Ecclesiis pecunia exigi non debet, etiamsi hoc habeat consuetudo.

CAP. XVI.

EA † quæ de auaritia: *& infra.* ¶ Audiuimus, quòd nummos pro chrismate [l] ab Ecclesiis extorquetis: quos nunc cathedraticum, aliquando Paschalem præstationem, interdum Episcopalem consuetudinem appellatis † [m]. Quia verò hoc simoniacum esse cognoscitur: Man-

a ¶ *Quodlibet.*] Id est, aliquod de quibuslibet *sim. 15. q. 1. mulier. & ℥. de condi. apposi. verum. 1. q. 7. si quis omnem. in primo vers.*

¶ *Glo. seq. notat quòd celare sit simoniacum, & sit aliquid facere. signat contrarium, & fa. mis.*

b ¶ *Celet.*] Nota, q simoniam cōmittit, qui pro aliquo temporali celat peccatū alicuius, quod peccatum corrigere, vel denuntiare tenetur Epo: sicut simoniacū est aliquid recipere, vt qui ordinandus est, nō ordinetur: vel vt electioni quis nō consentiat. 1. q. 1. §. *quia autem. & c. seq. ad fin. q.* Et est hic ar. q celare est aliquid facere. *sim. 36. d. si quis vult. Ar. contra ff. de præscrip. ver. solent. & ff. de condic. ob tur. causam. l. 3. §. vlt.* Sol. illa non tangūt istam materiam. hic loquitur de iudicio, quod fit ad pœnitentiam: ad quod tenetur quilibet, vnde nihil potest quis propter hoc accipere, cùm sit spirituale: illud de iudicio, quod fit ad furem capiendum, vel seruum fugitiuum, pro quo potest recipi merces laboralis. Ber.

c ¶ *Consanguinitatis.*] Ergo videtur, quod consanguinitas simoniam inducat, quia non refert, an iniustus cordis amor, an sordidæ preces interueniant. 1. q. 1. *si quis neque.*

d ¶ *Alienis communicans.* *sup. 3. d. quid est 86. d. c. 3.*

e ¶ *Reconciliationis.*] Pro reconciliatione, vel absolutione pretium exigi non deb. *1. ℨ. eod. ad aures.*

f ¶ *Vtrumque.*] Primùm scilicet dignè pœnitentem, vel minùs dignè, gratia, vel fauore adducere ad reconciliationem: aliud est dignè pœnitentem remouere à reconciliatione aliquo liuore: vtrumque enim istorum simoniacū est, & ita respicit istos duos modos tantùm: & quod primò dixit, simoniacum est: similiter, vt dicitur ibi: vel potest respicere omnia præcedentia, vt ista duo vltima quasi pro vno reputentur. & quod primò dixit, celet, & innotescere detractet: quasi idem sunt: & sic illud vtrumque potest respicere illa sic coniuncta. Ber.

Querelam.] Primò ponit querelam monachorum. Secundò committit causam, instruendo iudicem in principali ibi, *Vnde quia.* Abb.

Casvs. Monachi de Acra quoddam manerium cum pertinentiis suis, & Ecclesiam quandam adepti fuerunt à monachis de Cardonio, sub annuo cēsu xv. librarum, & super hoc chartam ab ipsis monachis habuerunt. Postmodum verò Prior monachorū de Acra, Capitulo suo inconsulto, chartam prædictam, accepta inde pecunia, dictis monachis de Cardonio resignauit: vnde monachi isti de Acra conquerebantur se iniustè grauatos: quare mandat Papa quibusdam, quatenus partibus conuocatis, causam concordia, vel iudicio terminare procurent, scientes, quòd sicut ecclesia prædicta emi non potuit, ita nec redimi. Si verò monachi de Cardonio legitime citati, fuerint contumaces, iudices monachos de Acra inducant in possessionem eorum, de quibus controuersia vertitur inter eos, nec permittant eos exinde absq; iuris ordine molestari. Nota, quòd Ecclesia non potest emi, nec redimi, aliàs simonia cōmitteretur. Item propter contumaciam rei ante litem contestatam actor mitti debet in possessionem rei petitæ, & iudex inductum in possessionem defendere debet. Item delictum Prælati Capitulo inconsulto non præiudicat ecclesiæ.

g ¶ *Inconsulto.*] Vnde non valet resignatio. *12. q. 2. sine exceptione. ℥. de empt. & ven. cum dilecti.*

h ¶ *Concordia.*] *5. q. 2. si primates. & ℥. de transactio. c. 1. ii.* vbi plures cōcordantias inuenies de hoc.

¶ *Glo. seq. obiicit ad rationem dupliciter. primò, quòd cum vniuersitate, &c. fuit. secundò quòd non est sufficiens, quoad manerium fatetur, dicens &c.*

i ¶ *Emi nō potuit.*] Quia nullum spirituale, vel spirituali annexum potest vendi, vel emi. *℥. de iure patron. de iure. & ℥. de pact. cum pridem. & c. vlt. & ℥. de trāsact. super eo. & 16. q. 7. decimas.* ergo nec redimi: sed hæc ratio nō videtur habere locū: quia ecclesia, vel spirituali annexum, potest vendi cum vniuersitate, & obligari. *℥. de iure pat. ex litteris. & c. cum saculis.* sed manerıū fuit, vt videtur, principale, in quo erat ecclesia: & ita potuit redimi tanquam accessorium. Dicas, quod manerium cum pertinentiis suis, & Ecclesia fuerunt monachis concessa: ita quòd neutrum fuit accessorium alteri: & hoc colligitur bene ex littera: vt ibi dicit in princip. Quoddam manerium cum pertinentiis suis. & ita Ecclesia non fuit pertinens manerij, quia separata fuit à pertinentiis: & ita redemptio quantùm ad ecclesiam nulla fuit ipso iure. sed hæc ratio non habet locum in manerio. quod bene potest vendi, & redimi, & ita hac via non possunt reuocare manerium. Qualiter ergo agēt pro manerio? Dicas, quod contractus, siue redemptio quoad manerium nullus fuit ipso iure ex alia causa: quia hoc factum fuit iure irrequisito Capitulo. *sim ℥. de emp. & vend. cum dilecti. & 12. q. 2. sine exceptione.* & hac eadem ratione non tenuit redemptio ecclesiæ: & ita etiamsi ecclesia fuisset accessoria ad manerium, idem esset.

k ¶ *In possessionem.*] Causa rei seruandæ, si lis non fuerit contestata. *℥. vt lit. non contest. quoniam. §. in aliis.* & si lis contestata esset, & non liqueret de causa, adiudicaretur ei possessio, salua quæstione proprietatis absentibus. *℥. de dolo & contuma. pront.* vbi de hoc: quam possessionem debent ei defendere iudices, vt dicit in fine: cùm remaneant adhuc iudices de illa re, vsque ad diffinitiuam sententiam. *supra testi. ex parte A.* vbi de hoc. Ber.

EA quæ.] Primò factum reprehensibile narratur. Secundò illud fieri prohibetur ibi, *Quia verò.* Tertiò pœnam comminatur ibi, *Pro certo.* Abbas.

Casvs. Quidam Episcopi extorquebant nummos à clericis pro chrismate, & illos denarios aliquando appellant cathedraticum, aliquando Paschalem præstationem, aliquando appellant illos consuetudinem episcopalem. Sed quia simoniacum est, mandat Papa, quatenus prætextu alicuius consuetudinis, & præstationis, denarios prædictos nullatenus exigant: quod si fecerint, periculum sui ordinis poterunt formidare. Nota, quod in delictis non excusat consuetudo, & variatio nominis non prodest.

l ¶ *Chrismate.*] Pro chrismate nummos accipere non conceditur, immò simoniacum est, *vt 1. q. 3. c. vlt. & ℨ. eod. in tantùm. & ℥. eod. non satis. & c. cum in ecclesia. & ℨ. eo. ad nostram.*

m ¶ *Appellatis.*] Similis variatio nominis habetur ℨ. *e. in tantum.*

¶ *Vigorniē.* *Vigornien. Et in omni manu scriptis legitur ita: & Priori de patria: nec potest rescribi, Priori de Acra, cùm ipse & monachi conquerantur, vt indicat series decretalis in alios: & Priori de Perna.*

a. *ad intellectum huius glossæ, vide præ aliis hic gentiā. Pa normitani. vers. sed oppone contra glossam.*

† *Ca. 14. eo. tit. in 1. compilat. & post concilium Lateran. par. 3. c. 11.*

† *Cadomo.*

† *Cardono. eadē varietas est passim.*

† *Vide ita. prædictum manerium. Est autem manerıū, siue mansus apud Italos, portio terræ, quæ sufficit duobus bobus ad arandum per totū annum: sed Galli manerium vocāt domū extra ciuitatem cū rusticis, & terris adiacentibus, quò sæpe proficiscuntur nobiles delectationis gratia. Hostiē. sic c. 1. suprà de censib.*

† *Cap. 15. eo. tit. in 1. compil. De materia, & intellectu vide plenè per S. Thomam 2. 2. q. 100. art. 2. Soth. lib. 9. de Iustitia & iure, q. 6. art 3. & Turrecrematam in c. vlt. 1. q. 3.*

† *Facit ad hoc gl. in l. si quis in fūdi vocabulo. ff. de lega. 1. & l. vnica. C. de muna. ro.*

Sed bona denominatio non excusat malũ: quia quodcũq; nomẽ imponas, simonia est, sicut in vsura. 14. q. 3. plerique. & c. esca. Ber.

¶ *Glo. seq. recitetur per quæstionem rationis, vel per obiect.*

a ¶ *Consuetudinis.*]Consuetudo illa quantumcumque longa, nõ excusat malum, immò magis accusat. S. eod. non satis. & c. cùm in Ecclesia. & S. de consuetu. c. vlt. cùm sit contra ea, quæ in veteri testamento probibita sunt, & in sui natura mala: vt vendere sacramenta. 1. q. 1. qui studet. & c. sicut eunuchus. secus de illa consuetudine, quæ inducta est contra ius positiuum. S. de consuet. c. vlt. vbi de hoc.

b ¶ *Periculum ordinis.*] s. depositionem, quia pœna simoniacorum est depositio: vt S. eo. de hoc. & c. infirmatum. & S. de accu. inquisitionis. 1. respon. Ber.

† *Cap. 19. e. ti in 1. compil.*

E*X diligẽti.*] In prima parte ponitur supplicantis narratio, petitio, & obligatio. In secũda petitionis exauditio cum determinatione, & litterarum datio ibi, *Quocirca.* Abb.

† *Hæc periodus in codice Barbatiæ habet ita: Vnde quoniã huiusmodi obligatio illicita est, & cõtra salutem animæ tuæ, necnõ & suæ profectum existis, &c.*

† *hominio.*

Casvs. Archidiaconus Cantuarieñ. induxit quẽdam clericum, vt faceret ei fidelitatem, ita quòd ipse illi clerico beneficium Ecclesiasticum annis singulis exhiberet: clericus iste vidẽs, quòd huiusmodi obligatio illicita erat, petiit instanter à domino Papa absolui, dicens, quòd de prædicto beneficio nihil amplius acciperet: Papa videns petitionem huiusmodi honestam, & fauorabilem, ipsum ab illa fidelitate absoluit, cùm illud cõtrarium fuerit diuinis legibus, & humanis, ita quod à sacerdote discreto pœnitentiam accipiat: & ne nota infamiæ possit respergi, concedit sibi has litteras, quas possit ostẽdere in testimonium suæ indulgentiæ contra infamantes eundem. Nota, quòd fidelitas pro re spirituali acquirenda fieri non debet: quia simonia esset.

damus, quatenus prætextu alicuius consuetudinis [a], vel prælationis, præscriptos denarios nullatenus exigatis: Pro certo scituri, quòd si hoc præsũpseritis, periculũ ordinis [b], & dignitatis poteritis non immeritò formidare.

¶ Idem †.

¶ *Pro habẽdis spiritualibus homagium facere simoniacum est.*

CAP. XVII.

EX † diligenti tua relatione innotuit, quòd H. Cant. Archidiaconus te induxit, vt ei homagium faceres, & fidelitatẽ præstares, ita quod ipse tibi beneficium Ecclesiasticum annis singulis exhiberet. Vnde † quoniam huiusmodi obligatio [c] illicita, & contra tuæ salutis [d], nec non & suæ profectum existit, absolui à nobis instantiùs postulasti: adiiciens, quòd ab eo deinceps nihil omnino [e] de beneficio acciperes constituto. Quocirca nos tuam petitionem honestam, & fauorabilem attendentes, te à præfati Archidiaconi homagio, † & fidelitate (præsertim cùm hæc taliter præstita, diuinis [f], & humanis [g] legibus contraire noscantur) absoluimus [h]: ita quòd ab Episcopo, vel sacerdote discreto [i] pœnitentiam inde condignam recipias.

¶ Verùm ne aliqua propter hoc nota, vel infamia [k] possis † respergi, absolutionis nostræ litteras tibi duximus indulgendas: quibus contra latrantium morsus, tutus, & præmunitus existas: & quas in testimonium indulgentiæ nostræ valeas demonstrare [l].

¶ Item Strigoñ. Archiepiscopo.

¶ *Ordinatio, vel consecratio non censetur simoniaca, licèt ordinatori aliquid donatum fuerit non ex pacto.*

CAP. XVIII.

ETsi † quæstiones tuas de feruore religionis ad nos perferri nullatenus ignoremus, non tamen tibi est in his vltrà, quàm oporteat, dubitandũ: cùm leges humanæ dicant, quòd quidam tenui religione [m] sacramẽta † etiã necessaria [n], & legitima exhibere contemnunt: tenuem religionem vocantes, quæ † in talibus hæsitat [o], vbi non est aliquatenus hæsitandum. ¶ In hoc itaque quòd P. Presbyter Cardinalis Apostolicæ sedis Legatus pro electione tua, & vt pallium traderet, ad partes illas accessit, frater tuus eius præsciens necessitatem, ei equũ vnum te ignorante transmisit, quoniã per mare veniẽs, nullas, aut paucas secum equitaturas adduxit, te nullo modo timere oportet. Cùm in accipiendis,

¶ *Glo. seq recitetur per quæstionem, an obligatio, &c.*

c ¶ *Obligatio.*]Obligatio ista turpis fuit, & illicita, ideo neq; de iure, neq; de facto ligat. S. de pact. c. vlt. & est illud munus ab * obsequio indebitè impẽso. vnde simoniã inducit. 1. q. 1. sunt nonnulli. & pro spiritualibus homagiũ exigi nõ debet. S. de reg. iur. c. vlt.

a *De hoc plenè B. Thomas 2. 2. q. 100. art. 5. Sotus lib. 9. de Iustit. & iure. q. 7. artic. 3.*

d ¶ *Contra tuæ salutis.*]Iuramentum istud vergit in dispendium salutis æternæ: quia præstitum est pro re spirituali, pro Ecclesiastico beneficio scilicet, vnde non potest seruari: S. de rendi. app. c. si. & S. de iureiur. si verò. & S. quod met. cau. cùm dilectus. & 22. q. 4. si aliquid. Alanus.

e ¶ *Nihil omnino.*] Aliàs certam pœnitentiam agere non posset. S. de accusatio. inquisitionis, quia venia non datur nisi correcto. 24. q. 2. legatur. 23. q. 7. quemadmodum. sed pœnitere non potest, nisi renuntiet illud beneficium: vt dixi in prædicta decreta. inquisitionis.

f ¶ *Diuinis.*]Id est, canonicis: sic exponitur 3. q. 5. quod suspecti. & 1. q. 2. quàm pio. & q. 3. si quis obiecerit. & c. saluator. vel propriè, quia hoc est contra vetus, & nouum Testamentum 1. q. 1. qui studet.

b *Quo iure simonia sit prohibita, vide plenissimè explicatum per Dominicũ Sotum li. 9. de Iust. & iure. q. 5. art. 2.*

g ¶ *Humanis.*]C. de epis. & cleri. si quenquam. & in Auth. de sanc. episcopo. circa pr. §. sed neque. coll. 9. Nota ergo, quòd crimen simoniæ grauissimum reputatur, ex quo diuinis, & canonicis, & humanis legibus condemnatur. arg. 1. q. vlt. c. vlt. Ber.

h ¶ *Absoluimus.* Ipso iure tamen absolutus erat: vnde expone, absoluimus, id est, absolutum ostendimus, & potius factum respicit talis absolutio. Tan.

i ¶ *Discreto.*]Nota verbum istud, quòd discretus pœnitentiarius est quærendus, qui sciat soluere, ac ligare. de pœn. d. 6. qui vult. petita & obtenta licentia priùs proprij sacerdotis: aliàs non debet fieri. J. de pœn. & remis. omnis §. 1. Bern.

k ¶ *Infamia.*]Simoniaci enim infames sunt. 1. q. 3. c. vlt. Et hæc est talis infamia, quod nisi cum eo dispensetur per principem, ad aliquod Ecclesiasticum beneficium admitti nõ debet: quoad Deum acta pœnitentia tollitur. arg. 2. quæst. 3. §. hinc colligitur.

† *Aliàs ita: possis in posterum respergi.*

l ¶ *Demonstrare.*] Aliàs non crederetur secum fuisse dispensatum, nisi ostenderet indulgentiam. J. de schismat. c. 2. Ber.

† *Hæc Bernardi opinio plane hic Hostiensis... dat*

E*Tsi.*] Diuiditur. In prima quærentis conscientiam à puritate commendat, & scrupulosam curiositatem reprehendit. In secunda ibi, *In hoc*, factum narrat: distinguendo soluit, & concludit soluendo. Secundum ibi. *Cum in.* Tertium ibi, *Si ergo.* In tertia principali ibi, *Quod autem*, respondet auctoritati, ex qua dubitatio insurgebat. Abbas Siculus.

† *Cap. 20. e. tit. in 1. lib. & post Gloss. Latera. sub Alexan. iij. par. 30. cap. 1. vnde Turrecremata in cap. sunt nonnulli. 1. q. 1.*

Casvs. Quidam electus fuit in Archiepiscopũ Strigoñ. & confirmatus: Papa per quendam Cardinalem per mare eunte transmittit ei pallium: Frater illius electi occurrit obuiam Cardinali: & Cardinali cùm paucas equitaturas haberet, obtulit ei Palefredum, Episcopo electo ignorante, & recipiente postmodum pallium ab eodem: postea Archiepiscopus hoc intelligens dubitauit, an esset sibi in aliquo imputandum: consuluit Papam super hoc, & ipse respondet, quòd in his vltrà, quàm oporteat, dubitare non debet: cum dicant humanæ leges, quòd quidam contemnunt sacramenta etiam necessaria exhibere, quadam tenui religione, dicentes tenuem religionem, quæ dubitat, vbi dubitãdum nõ est: & ideo proposuit, quòd frater eius Cardinali equũ vnum illo ignorante transmisit: nullo modo ipsum dubitare oportet: cum paucas equitaturas veniens per mare secum haberet: quia in accipiendis muneribus, vel dandis, tria sunt consideranda, qualitas dantis, & accipientis, quantitas muneris, & tempus donationis. qualitas personarum, vt à quo, & cui, an à paupere diuiti, vel econuerso; quantitas muneris, s. an magnum, vel paruum sit donum; tempus, an instante necessitate, vel alio tempore donetur. Si prædicta considerentur, non fuit magnum, si frater ille equũ vnum Cardinali donauit, quẽ histrioni etiã non petẽti donaret: & potiùs hoc fecit necessitate inspecta, quàm alia intentione: quod autem dicitur: *Beatus qui excutit manus suas ab omni munere*: de donis illis dictum est, quæ solent accipientes, vel accipientis animã allicere, in aliis, quæ accipientis animum nõ immutarẽt, Romana Ecclesia interpretari cõsueuit, accipientẽ non delinquere, vel donantẽ. Nota, quòd non debet Episcopus dubitare, vbi dubitandũ nõ est. Itẽ in donis dandis tria considerãtur: vt littera dicit. Item modica non præsumũtur aliquem immutare.

† *Vide Hostiensem in ca. excommunicamus 2. §. adijcimus. infrà de hæret.*

† *In tribus Vaticanis: qui in talibus hæsitant, &c.*

m ¶ *Tenui religione.*] In lege dicitur [d], quod quidam subtili reuerentia tenti: vt nec verum iuramentum præstare velint. C. de fide instru. l. vlt. ad fin. quandoque dicitur verecundia, vel timiditas. ff. de consist. pecu. l. ... in §. ff. de condi. instit. quæ sub conditione.

d *Aliũ alia afferunt iurisconsulti verba; sed nemo hactenus eo, quibus hic Pontifex vsus est.*

n ¶ *Necessaria.*]Hæretici * etiam veritatem nolunt iurare: vnde eo ipso tanquam hæretici reputantur. J. de hære. excommunicamus. §. adiicimus vel si quis verò.

e *Hic error fuit Valdensium. vt refert Eymericus in Directorio inquisitor. part. 2. q. 14.*

o ¶ *Hæsitat.*]Simile 24. q. 2. sanè quòd super. in princip. & S. de rescri. cùm contingat. Bern.

¶ *Glos.*

¶ *Gloss seq. quatuor facit, ponit differentiam muneris ad donum: ponit per versus quatuor in muneribus attendenda: prosequitur demum supremo, & recitat apophthegma.*

a ¶ *Dandis muneribus.*] Aliud est munus, & aliud donum. *ff. de verb. signif. inter donum.* *Muneribus dandis attendas quatuor ista:* *Quis dat, quis've petens, quæ res, quæ causa petendi.* Laur. Considerari debet, quid offeratur. 19. *dist. cap. secundum.* Quale. 49 *dist. c. penult. & vlt.* A quo etiam arg. 3. q. 7 in, *tribus*, & p quo. 1. q. 1 *Mulam* & 2. Ite ad quid offeratur, *de consec. dist.* 2. & *dixit.* Qu intentione. 8. q. 1 *in scripturis.* Quantum. 17. q. 1. *Ananias.* Et hic consideratur quantitas ex persona dantis, & recipientis. Vnde Seneca. Quidam Cynicus petiit à Rege Antigono talentum, respondit Rex, quod plus erit, quàm Cynicus petere debeat, & sic fuit repulsus, petiit denarium Cynicus, Respondit Rex, quòd minus esset, quàm deceret Regẽ dare: & ita turpissimã cauillatione inuenit qua neutrum daret, cum posset dare talẽtũ: tanquam Rex, & denarium tanquam Cynico.

b ¶ *Equum.*] Quandoque tamen lex solidi simoniam inducunt. *J. eod. ex. tuæ.*

c ¶ *Non petenti.*] Et ideo gratius, vnde Seneca: Non gratis accipitur munus, quod petenti donatur, vnde illud Apostoli: *Beatius est dare quàm accipere.* 16. *q.* 1. *prædicator.* qui enim donat, alium sibi naturaliter obligat. *ff. de petit. hæred. sed & si. §. consuluit*: & ille cui donatur, exhibere reuerẽtiã donatori compellitur, & obedire. 8. *q.* 2. *illud quidem*, vnde versus:

Gratius est donũ, quod venit ante preces. Vinc.

d ¶ *Donaret.*] Quod de iure fieri non debet, quia quod iaculatoribus donatur, arti nequissimæ donatur. 86. *distinct. donare.*

† Vide Caietanũ apud B. Thom. 2. 2. q. 115. ar. 1.

† Esaiæ c. 33. refert Burchardus lib. 1. c. 113. Ivo par. 5. c. 86. Anselmus lib. 6. c. 7. Gratianus in cap. sunt nonnulli. 1. q. 1.

† In vno manuscript. Vaticano ita: quoniam etiam si ipsa persona, &c.

† Aliàs ita: quæ modici pretij fuerint ex quo voluntatem, &c. Sed nos vetustiora, & emẽdatiora, & omnia Vaticana exemplaria secuti lectionem impressam retinuimus.

vel dandis muneribus [a], tria sunt maximè attendenda: personæ scilicet dantis, & accipientis qualitas, quantitas muneris, & donationis tempus. Qualitas personarum, vt à quo, & cui videlicet, an à paupere diuiti, vel econuerso, siue à diuite locupleti datum fuerit, æstimatio muneris, & donationis tempus, si magni, vel minoris pretij res data existat, & an instante necessitate, seu alio tempore conferatur. ¶ Si ergo prædictorum Cardinalis, & fratris tui personam, & qualitatem pensamus, non fuit magnum ab eodem fratre tuo Cardinali equum [b] vnum transmitti, quem etiam ioculatori † non petenti [c], vir tantus, & tam abundans fortè donaret [d]: verùm si temporis necessitatem perpendimus, non alia intentione [e] hoc constat factum [f] fuisse, quàm vt Cardinali subueniretur in articulo prænotato: *& infrà.* ¶ Quod autem scriptum † est: [Beatus qui excutit [g] manus suas ab omni munere] de illis donis dictum est, quæ accipientis animum allicere, vel peruertere solent: quoniam † si ipsa etiam persona electi offerat ordinatori, vel consecratori suo electuarium, aut de vino, siue de aliis huiusmodi, quæ † modici pretij [h] fuerint, & quæ voluntatem recipientis inclinare, vel mouere non debeant: non tamen Ecclesia Romana interpretari consueuit, accipientem in his delinquere, vel donantem.

¶ Idem.

¶ *Abbas, & maiores de Conuentu, pro receptione Monachi receperũt* *pecuniam ex pacto: ab officio, & beneficio suspenduntur: & taliter recepta pecunia restituitur, & in aliud monasteriũ ita receptus trãsfertur.*

¶ *Glos. seq. arg. per exteriora, &c. secundò à contrario literæ arg. quòd sic, & cap. duos casus excipit.*

e ¶ *Intentione.*] Hic interpretatur Papa intentionem alterius partis per exteriora: aliter non posset diuinare de intẽtione alterius cordis: quia nec etiam Paulus, licet spiritu Dei plenus fuerit, potuit diuinare. 22. *q.* 2. *beatus, & S. vt Eccles. benef. vt nostrum, & ff. ad leg. Aquil. si putator, in fin. & quod dicit hic.*

f ¶ *Constat factum fuisse.*] Id est, præsumit & est arg. quod per exteriora præsumitur de interioribus, *S. de præsump. c.* 2. & 3. & ita vĩ per litterã istã à cõtrario: q. si alia intentione equũ Cardinali dedisset, aliàs nõ daturus: nisi vt posset faciliùs expedire negotiũ fratris, licet eo ignorante, præiudicasset ei. 1. *q.* 5. *præsentiũ*, nisi in odium eius hoc fecisset. *J. eo. nobis*: vel nisi eo prohibente hoc fecisset. *J. eod. sicut*: recurrendum est in talibus ad intentionem, & ex intentione ista considerantur, & in incertis locus est cõiecturis, & non in his, quæ certa sunt. *ff. de verb. oblígat. continuus. §. cum ita. in fin.* cum enim res certa est, secus sit. *ff. lo. sed addes. §.* 1. *Ber.*

g ¶ *Qui excutit.*] 1. *q.* 1. *sunt nonnulli.*

h ¶ *Modici pretij.*] Quæ videlicet ad magnam quantitatem non producantur. *ff. de offic. procons. solent, in fin. & ff. de offic. præsi. plebiscito*: in his enim interpretatur Ecclesia simoniam non committi: quia non est verisimile, quòd propter huiusmodi modica, aliquis moueretur ad aliquod iniquum faciendum. Bern.

V*Eniens.*] Prima pars ponit querelam presbyteri. Secunda dat iudicem, cui tria mandat ibi, *Quoniam.* Abbas Sicul.

Casvs. Quidam presbyter F. nomine voluit fieri monachus in quodam monasterio: Abbas, & fratres noluerunt eum recipere in monachũ, quousque conuenit eis dare triginta solidos: facta conuentione sequenti die receptus fuit in monachum: monachi postulauerunt ab ipso xxx. solidos. Abbas x. familia xij. pro pastu, dicentes hoc esse de consuetudine monasterij: monachus ille accessit ad Papã proponens prædicta coram Papa: vnde mandat cuidam, quatenus si est ita, compellat Abbatem, & monachos ad restituendam pecuniam presbytero indignè acceptam: & idem præcipiat, vt in alio monasterio in habitu monachali Dño studeat seruire Abbatẽ, & maiores personas monasterij ab executione ordinis sui suspendens, pro tantæ prauitatis excessu. Nota pecuniam restitui monacho, quã dedit monasterio suo pro sua receptione.

CAP. XIX.

VEniens † ad nos F. Presbyter proposuit, quòd Abbas, & fratres sancti R. noluerunt eum in Monachum recipere, quousque triginta solidos dare conuenit: conuentione autem facta, sequenti die eum monasticum † habitum induerunt: & iidem monachi triginta solidos, Abbas verò decem, & familia duodecim pro pastu, (asserentes hoc esse de consuetudine [i] monasterij) postularunt. ¶ Quoniam ergo factum huiusmodi perniciosum videtur: Mandamus, quatenus si ita esse inueneris, Abbatem, & Monachos ad restituendam [k] † pecuniam præfato F. tam indignè [l] acceptam, compellas: & Abbatem, & maiores [m] personas monasterij, pro tantæ prauitatis excessu, ab officij executione suspendens [n], præcipias [o] dicto F. vt in alio monasterio, in habitu monastico, Domino studeat deseruire.

i ¶ *De consuetudine.*] In hoc non valet consuetudo. *J. c. Iacobus, &* 1. *q.* 3. *c. vlt.* & talis consuetudo dicẽda est potiùs corruptela. *J. eod. sicut pro certo.*

k ¶ *Restituendam.*] Arg. contra. *S. eod. de hoc.* vbi habes quid iuris sit super tali restitutione facienda.

l ¶ *Indignè.*] Simoniacè, simi. *J. eod. tuæ, & S. de pac. cap. vlt.* Ber.

m ¶ *Maiores.*] Quorum consilio Abbas regitur. *argu.* 10. *q.* 2. *Episcopus habeat*: vnde grauius puniuntur, quia fuerũt auctores facti, qui debebant hoc prohibere. *argum. J. de cleric. ex commun. min. latores.* 24. *qu.* 3. *qui aliorum.*

† Cap. 1. eod. tit. in 2. cõp. Vide Turrecrematam in ca. statuimus decretum, 1. q. 1. & B. Thom. 2. 2. q. 100. ar. 3. ad 4. argum. & plenè per Syluestrum in summa, verbo, simonia. q. 15. & de intellectu Couarruuiã in regula, peccatũ. par. 2. relectio. §. 1. in fine.

† Monachatum.

† De pœna simoniacorũ, vide plenè per Turrecrematam loco præcitato, adde B. Thom. 2. 2. q. 100. art. 6.

¶ Idem.

¶ *Si ordinãdus præsentatori suo aliquid dedit ex pacto, simoniacũ est: non tamẽ deponitur, si est occultum.*

CAP. XX.

EX † tuæ fraternitatis litteris, & ex confessione Sacerdotis præsentium latoris accepimus, quòd cùm ad Sacerdotij ordinem non † aliter voluisset eum eius Archidiaconus præ-

† Cap. 1. eo. tit. in 2. cõp.

† In codice Barbasiæ ita: non aliter voluisset eũ suus archidiaconus præsentare, nisi sex solidos solueret eidem: & sic ordinem ab ipso præsentatus accepit.

simile J. eod. dilectus, vbi de hoc.

n ¶ *Suspendẽs.*] De pœna istorum regularium, qui per simoniam recipiuntur, & qui recipiunt, habes *J. eod. quoniam.* Bern.

o ¶ *Præcipias.*] Ex eo quod dicit, præcipias, apparet, q. monach⁹ fuit, aliàs nõ præciperet: sed videt, q. nõ deberet esse monachus, quia illud esset contra substantiam monachatus. *arg. S. de condi. appo. c. vlt. in tex. & in glos. quæ incipit: Quod dicitur, ad fi.* Ber.

E*X tuæ.*] Primo ponitur consultatio. Secundò responsio ibi, *Vnde.* Abbas.

Casvs. Quidam, cùm vellet ad Sacerdotij ordinem ascendere, accessit ad Archidiaconũ, vt eũ præsentaret ad ordinem Sacerdotis: qui noluit eum ad ordinẽ præsentare priùs, nisi sex solidos soluisset eidem: & sic ordinem ipsum per eum præsentatus accepit. Episcopus diœcesanus, cui Sacerdos hoc in secreto fuerat confessus, quæsiuit à domino Papa, quid de ipso presbytero esset agendum: Respondet Papa, si hoc est secretũ, eundem Sacerdotẽ moneat, & inducat, vt ordinẽ alicuius religionis assumat, & perpetuò abstineat ab officio Sacerdotis: alioquin non debet ipsum ab officio Sacerdotis coercere: cùm sit secretus eius excessus, pœnitentiam tamen secretam sibi iniungat. Nota, q. crimen occultum prælatus punire debet: quia illud scit vt Deus non vt iudex.

¶ *Glo. seq. not. quòd quantitas, &c. & dat simile, signat contr. & sol.*

sentare, sex solidos [a] soluit eidem, & sic ordinem ipsum per eum præsentatus accepit. Vnde tibi sic duximus respondendum, vt si hoc non est publicum, sed secretum, eundem Sacerdotem secretò [b] conuenias, monens sine illa coactione propensiùs, & inducens †, vt ordinem alicuius religionis assumat, & perpetuò ab officio abstineat, quòd illicitè acquisiuit. Alioquin non erit tutum (cùm sit secretus eius excessus) ipsum inuitum ab eodem officio coërcere [c], cui tamen secretam pœnitentiam [d], secundùm quod tibi visum fuerit, iniungere non postponas.

¶ Idem.

¶ Breue est, nec potest breuius summari.

CAP. XXI.

AD † nostram: *& infrà.* ¶ Discretioni vestræ mandamus, quatenus pro ministerio Ecclesiastico [e] exercendo, siue pro Vicariis assignandis, seu pro chrismate, nullatenus pecuniam exigatis.

¶ Lucius tertius.

¶ Cum simoniacè ordinato, qui simoniacus non est, dispensari potest.

CAP. XXII.

DE † simoniacè ordinatis certum tibi non possumus dare responsum, nisi pleniùs cognoscamus, qualiter fuerint ordinati, cùm quidam, licèt secundùm quandam speciem simoniæ, vtpote ipsis ignorantibus, simoniacè ordinentur, possunt (quia simoniaci non sunt) in suis ordinibus remanere [f].

¶ Idem.

¶ Si contradicens electo, pro pecunia de volũtate electi tradita à contradictione cessat, electus postea confirmatus est simoniacus, & beneficio renunciare tenetur.

CAP. XXIII.

MAtthæus † Cardinalis secreta nobis intimatione monstrauit, quòd cùm fuisses ad Ecclesiæ tuæ regimen de voluntate maioris [g] partis fratrum electus, paucis [h] tibi contradicentibus: quidam amicus tuus de conscientia tua, & voluntate turbata, ei, qui magister discordiæ videbatur, certæ quantitatis munus exsoluit, & sic contradictio conquieuit, nunc autem dubitas, quòd non sis à labe simoniæ prorsus immunis, donec in administratione volueris remanere.

¶ Quia igitur consilium requisisti, quid tibi sit faciendum, respondemus, quòd multùm tibi consulis [i], si administrationem celeriter [k], ac sponte [l] dimittas, illius verbi memor existens: [Nihil prodest homini, si vniuersum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur.]

¶ Idem.

¶ Pro absoluendo excommunicatũ, pretium aliquod exigi non debet.

CAP. XXIV.

AD † aures nostras peruenisse noueris, quòd cùm C. de Seneuilla propter pecuniam, quam debebat, vinculo fuisset excõmunicationis astrictus, creditoribus satisfecit, sed ab excommunicatoribus decem libras pro absolutione quærenti-

---

a ¶ *Sex solidos.*] Nota, quòd quantitas muneris diuersitatẽ iuris non inducit. 14. q. vlt. c. vlt. & 1. q. 1. *indices, & cap. placuit, & 1. q. 3 si quis præbendas* sicut in vinea quicquid forti accedit, vinea est 14. q. 3. *plerique, & cap. esca*: aliàs est sub *cap. plerique.* ĩ. *de vsur. consuluit. Argum. contra.* s. *eo. & si quæstiones.* Solut. intentio consideranda est: furtum enim sine affectu furandi non committitur. 14. q. vlt. cap. vlt. sic etiam est in simonia, vt dictum est s. e. & *si quæstiones.* B.

¶ *Glos. seq. signat contrarium de dict. &c. & sol.*

b ¶ *Secretò.*] 2. q. 1. *si peccauerit, & 6. q. 2. si tantùm, & sup. de temp. ord. ex tenore, & c. vlt. &* ĩ. *eo. Matthæus*: aliàs prohiberi nõ potest, vt dicunt iura prædicta, & hic. Sed contrà. arg. quòd coerceri possit, *supr. de temp. ord. ad aures*: vbi dicitur, quòd contra voluntatem prælatorum suorum subditi promoueri nõ debent: ergo eadem ratione debent abstinere. Illud loquitur de regularibus, qui contra obedientiam sui prælati promoueri non debent, nec habent titulum, ratione cuius promoueri debeant: hic loquitur de executione ordinis iam suscepti, à qua sine manifesta causa aliquis remoueri nõ debet.

¶ *Glos. seq. arg. in contrarium, & remittit.*

c ¶ *Coërcere.*] Arg. quòd simoniacus non est ipso iure suspensus, [b] *arg. cõtra* s. *eo. tanta, & 1. q. 1. reperiuntur.* De hoc dictum est s. *c. accusatum.*

¶ *Glos. seq. signat contrarium, & finit.*

d ¶ *Secretam pœnitentiam.*] *Arg. contra. 14. q. 2. legatur, & 23. q. 7. quemadmodũ, & arg.* s. *de accus. inquisitionis, &* ĩ. *eod. Matth. in fin.* Sol. pœnitentia quantum ad vitam æternam sibi dari non potest, nisi recedat à peccato: vt dicunt iura prædicta. & *de pœnit. dist. 3. pœnitentes, & dist. 5. falsas*: tamen danda est ei, ne induresc at in peccato suo. ĩ. *de pœnit. & remiss. quod quidam, & 90. dist. si quis contristatus.* argum. quia forsitan timore pœnitentiæ citiùs renunciabit, ad quod tenetur. 1. q. 1. *si quis neque.* Bernard.

AD *nostram.*] CASVS. In hoc capitulo dicitur, quòd pro ministerio Ecclesiastico, & pro vicariis, & chrismate, nihil omnino accipiatur. Not. quòd pro officiis Ecclesiasticis nihil dari dẽt.

e ¶ *Ecclesiastico.*] s. *eod. non satis, cùm in Ecclesiæ. ea quæ. &* ĩ. *eo. in tantum*: in quibus habes plene de his, quæ hic prohibentur.

DE *simoniacè.*] Non diuiditur.

CASVS. Quidam ordinati fuerant simoniacè: quæsitum fuit de his, quid esset agendum? Papa respondet, super hoc certũ non possumus dare responsum, nisi primò sciamus, qualiter fuerint ordinati: quia secundùm quãdam speciem simoniæ quidam licet simoniacè sint ordinati, vtpote ipsis ignorantibus, simoniaci non sunt, & illi dispẽsatiuè possunt in suis ordinibus remanere. Nota, quòd qui simoniacè ordinati sunt ipsis ignorantibus, non sunt simoniaci, cum quibus possunt Episcopi dispensare.

f ¶ *Remanere.*] Dispensatiuè [e]: quia de iure renunciare tenentur, postquam hoc sciuerint, vt 1. q. 5 *præsentium, &* ĩ. *eod. de regularibus, & cap. ex insinuatione, & cap. nobis, &* s. *de elect. c. per* Et etiam post liberam resignationem potest Episcopus cum talibus dispensare, vt in eisdem Ecclesiis recipiantur, vt dicit c. *præsentium. &* ĩ. *eod. ex insinuatione.* Cum illis verò, qui simoniam commiserunt, vel eis scientibus est commissa, Episcopi dispensare non possunt, sed solus Papa. ĩ. *eod. nobis, in fin. & cap. penult.* De hoc plene not. *sup. de renunciat. post translationem.* Bernard.

MAtthæus.] Communis diuisio. Secunda pars ibi, *Quia igitur.* Abbas.

CASVS. Quidam electus fuit ad regimen cuiusdam Ecclesiæ de voluntate maioris partis, paucis contradicentibus: quidam amicus illius de voluntate electi turbata quandã pecuniam soluit illi, qui discordiam faciebat, & sic contradictio quieuit postea dubitans, quòd simoniã commisisset, per Cardinalem istum factum secretè domino Papæ intimauit, petens super hoc consilium salutare. & Papa respondet ei dicens, quòd multum consulit sibi, si administrationem sponte dimittat, memor existens illius verbi: *Nihil prodest homini, si vniuersum mundum lucretur: animæ verò suæ detrimentum patiatur.* Not. quòd turbata voluntas non excusat.

g ¶ *Maioris.*] Vnde valere debebat electio sua non obstante aliorum cõtradictione, nisi aliquod ration. bil. opponeretur. s. *de his, quæ fiunt à maio. par. cap. 1. cùm in cunctis, de hoc not.* s. *de elect. Ecclesia vestra 2.*

¶ *Glos. seq. recit. per obiec. si contradictores erant pauci, ergo iniustè vexabant: iniuste igitur redimere, licet paui, &c.*

h ¶ *Paucis.*] Licet pauci essent, potuerũt tamẽ se opponere, quia forte erant contempti. s. *de elect. quòd sicut, & c. venerabilem*: vel aliam exceptionem poterãt opponere electo: forte quòd erat maritus correptæ, & ita ius habebant contradicendi: vnde nihil eis dare debuit: & quia eo sciente, & non contradicente pecunia data est, simoniacus est, non obstante voluntate turbata, siue coacta: quia voluntas turbata, siue coacta, voluntas est, *sup. de elect. cùm inter R.* nisi ex toto esset mente alienatus. 15. q. 1. *meritò.* & ei est imputandum. 14. *dist. in quod ait*: quia maiorum mores infirmitas animi non excusat. C. *si aduersus delictum. l. 1. si verò prohibuisset*, quam citò hoc intellexerit, non imputaretur ei. ĩ. *eod. sicut.* Et est argum. quòd turbata voluntas, voluntas est, sicut coacta. *sup. de elect. cùm inter R.*

¶ *Glos. seq. recit. per q. quare Papa non prohibet, & t.*

i ¶ *Consulis.*] Hoc ideo dicit, quia eius peccatum occultũ erat, vnde illum expresse non poterat prohibere, nisi cõsulendo. s. *de tempo. ordi. ex tenore. & c. vlt. &* s. *eod. ex tua. & ibi de his*: & licet dicatur, consulis necessitatem tñ imponitur, si vult saluari: quia nisi renunciet, saluari non potest, vt dixi s. *eo. ex tua, in fin.* & hoc idẽ dicit littera, in fin. & illud est salubre, seu salutare consilium.

k ¶ *Celeriter.*] Id est, incontinenti: quia quantò rem amplius contractat, tantò grauiùs peccat. s. *eod. cùm in Ecclesiæ.* sicut fur, qui semper est in mora. ff. *de condi. fur. in re furtiua. §* & l. v. 1. Bern.

l ¶ *Sponte.*] 1. q. 1. *si quis neque.*

AD *aures.*] Primo ponitur querela. Secundò iudicis datio ibi, *Quoniam.* Abbas.

CASVS. Quidam C. nomine propter pecuniam, quam debebat excom-

---

a *Probat, quòd in re modica committitur furtũ: ad idem ff. de appell. ca. de appellationibus facis 17. q. 4. c. 3. 24. quæ. 1. odi. Ioan. And.*

† *Vide Fredericum de Senis, consil. 140. & Geminianum in c. si pauper. de præben. lib. 6.*

† *Cap. 3. eod. tit. in 2. cõp. Vide itatos in c. cùm in Ecclesiæ, & cap. veniens, suprà eod.*

b *De hoc articulo videto latiùs hic per Ioan. Andr. recentiores doctores*

† *Cap. 18. eo. t. in 1. comp. Vide Magistr. senten. & ibid. Doctor. Theologos, lib. 4. di. 25. §. differt, & §. simoniacæ autem hæresis.*

e *Dispensatione Papali, si simonia fuit in ordine, & est manifesta: sed si est occulta, dispensat Episcopus secundùm Ala. Lau. & Tãc. Arg.* s. *eod. ex tua. secundùm Hel. Ioan. And.*

† *Cap. 11. eo. tit. in 1. cõp. & post Conci. Lateran. sub Alex. iii. par. 40. cap. 4.*

Matth. 16. Luc. 9.

† *Cap. 4. eo. tit. in 1. cõp. Vide B. Thom. 2. 2. quæ. 100. artic. 2.*

d *Dicit Innocentius, quid iuste, vel iniuste esset contradictio: ante confirmationem dare nõ licuit: & remittit.* s. *de elect. significasti. Ioan. And.*

e *Patet, quod not.* s. *de ætate 14. & qualit. ad aures, in vlt. glos. Ioan. And.*

excommunicatus fuit, quia cum ad terminum non soluit: & tandem creditoribus satisfecit. Sed absolutionis beneficium habere non potuit excommunicatoribus quaerentibus sibi pro absolutione: conquestus fuit ille Papae, vnde mandat quibusdam, quatenus si praedictus C. debitum soluit, ipsum gratis absoluat, si excommunicatores requisiti ipsum nō duxerint absoluendum. Nota, quod absolutio gratis est impendenda, cùm sit spirituale.

¶ *Glos. seq. primo reddit causam: secundò quaerit, & soluit: tertiò declarat interesse partis, vel iudicis hic non prohiberi.*

a ¶ *Absolutionis.*] Beneficium absolutionis, cùm sit Ecclesiasticum ministeriū, & spirituale, nihil est exigendum pro ipso praestando. s. *eo. ad nostram. & cap. nemo, & c. cùm in Ecclesiae.* & ideo qui pretium pro ipso recipit, simoniacus est. 1. q. 3. *non solum. & ca. quaesitum.* Sed illud potest dubitari, vtrùm si dedisset aliquid pro absolutione, simoniā cōmittat? Et potest dici quòd non, quia iniuste absolutio denegatur sibi, ex quo satisfecit, & cū vexationem suam redimat a. j. eo. c. *dilectus*, vbi de hoc: vnde non posset ab eo legitime appellari: cùm graue immineat animae periculum. arg. j. *de appell. vt debitus.* Nihil ergo directe iudici pro absolutione dari debet: secus si aduersarius propter illius contumaciā fecit sumptus: quia illos soluere debet, antequam absoluatur. s. *vt lit. non contest. quoniam. §. in aliis:* & idem credo, si propter hoc iudex fecisset sumptus propter contumaciā excommunicati: illos refundere debet antequā absoluatur: quia non datur intuitu absolutionis. arg. j *de sent. excom. sacro.* vt putà cùm iudex procedit ex officio suo. s. *de appel. cum speciali*: sed si iniuste illum excommunicasset, sine omni difficultate absolui debet absque grauamine. j. *de sent. excom. sacro.* Bern.

† *Cap. 7. eo. tit. in 2. cōp.* † *Vide omnino Turrecremat. in c. statuimus decretum. 8. q. 1. & alios quos citans in c. venies. s. eod.*

a *Vide in simili Turrecrem. in c. quaesitum. 1. q. 3.*

bus, non valuit absolutionis a beneficium obtinere.

¶ Quoniam igitur indignum est, 10 & Ecclesiasticae rationi contrarium, vt absolutionis beneficium redimatur: Discretioni vestrae mandamus, quatenus si praefatus G. debitum soluit, ipsum gratis faciatis absolui, si excommunicatores id non fecerint requisiti.

Clemens tertius.

20 ¶ *Monachi per simoniam recepti, si sint simoniaci, ad arctiora monasteria transferuntur: alias post renunciationem in eisdē, vel in aliis monasteriis eiusdem ordinis poterunt collocari.*

CAP. XXV.

30 DE † regularibus Canonicis, seu Monachis nos cōsulere voluisti, qui per simoniam ingressum ipsis scientibus habuerunt. Vnde cùm super hoc auctoritates b multae reperiantur expressè, nō aliud, quàm statutum est, respondemus: vt 40 locum, quem taliter c adepti sunt, omnino dimittant d, & solitudines, seu alia monasteria districtiora adeant, in quibus tam execrabilem excessum, sine intermissione deplorent. Si autem ignorantibus e ipsis pecunia data fuerit, cogas eos ad renunciandum f loco eidem: & 10 postmodum in ipsum g reducere †, (si ibi absque scandalo potuerint remanere) vel in alio, qui sit de ordine ipso, ad seruiendum Deo, poteris collocare.

¶ Idem.

20 ¶ *Si quis Canonicatus renunciant, ad quem per simoniam ignoranter assumptus fuerat, postea de nouo assumatur ad illum: non potest ex prima receptione sibi aliquid vendicare.*

CAP. XXVI.

EX † insinuatione tua nobis innotuit, quòd pater tuus interueniente h pecunia, olim ti- 30 bi i Praebendae beneficium acquisiuit. Cúmque ad annos discretionis perueniens, accepisses Dominicae Crucis signum: dictam Praebendam in manu Praepositi, & fratrum liberè resignasti k. Sed iidem tibi compatientes, de nouo te in suum Canonicum 40 elegerunt l: ita videlicet, quòd per electionem istam, postremum locum in choro, & in aliis obtineres: & *infra.*

¶ Respondemus †, vt indulgentia m, quā fratres tui misericorditer tibi fecisse noscuntur, contentus existens, ratione primae n 50

DE *regularibus.*] Primò ponitur consultatio. Secundò respōsio ibi, *Vnde.* Abbas.

CASVS. Quidam regulares canonici, & monachi, ipsis scienti- 60 bus, per simoniam ingressum in monasteriis, & Ecclesiis regularibus habuerūt: quaeritur, quid de ipsis sit agendum? Respondet, quod cùm multae super hoc auctoritates reperiantur expressè, nihil aliud est statuendum, nisi vt locum, quem taliter adepti sunt, omnino dimittant, & alia monasteria districtiora adeant, in quibus poenitentiam agant. Si autem ignorantibus ipsis pecunia data fuit, compellendi sunt, vt eidem loco renuncient, & postmodum reducantur in eundem, si absque scandalo ibi poterunt remanere, vel in aliis eiusdem ordinis collocentur. Nota, quòd 70 illi, quibus scientibus simonia est cōmissa, in arctioribus monasteriis sunt ponendi, aliis ignorantes simoniam in eisdem, vel in aliis locis eiusdem ordinis dispensatiue possunt remanere.

b ¶ *Auctoritates*] 1. q. 1. *si quis neque & cap. qui studet, & in multis cap. eiusdem quaestionis: & per totam illam causam.*

c *Taliter.*] Simoniace, scilicet.

¶ *Glos. seq. quaerit, arguit ad negatiuam, & soluit.*

d ¶ *Dimittant.*] Nunquid licet simoniaco dimittere Ecclesiam sine licentia superioris? Argum. quòd non. s. *de renunc. nisi cùm pridem. §. 2. & cap. post translationem. §. rursus:* sed illa loquun- 80 tur tantùm in Episcopo: circa regulares tenet, quod dicitur j. eo. *quoniam*: de aliis verò dic, quòd Episcopi non possunt renunciare in manibus praelatorum, sine licentia domini Papae: inferiores renunciant in manibus praelatorum suorum. *argum.* s. *de renunc. admonet*: qui si nollent recipere resignationem, nihilominus cedant: quia non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum. 14. q. 6. *si res*: quia furtiuum est beneficium. 1. q. 1. *ordinationes*, & semper est in mora, sicut fur. *ff. de condit. fur. in re furtiua. §. 1. & l. vltim.*

e ¶ *Ignorantibus.*] Illi non sunt simoniaci, licet simoniacè promoti, vt s. *eo. de simoniacè.* & ideo possunt in suis ordinibus remanere: & post renunciationem, seu resignationem ad beneficia restitui dispensatiue, vt ibi dicitur: & hoc idem dicit Tanc.

f ¶ *Ad renunciandum.*] Quia aliter agere poenitentiam non potest, de poenitent. *dist. 5. falsas. arg. s. de renunciat. nisi cum pridem. §. 1.*

g ¶ *In ipsum.*] j. eod. *quoniam.* Bern.

EX *insinuatione.*] Renuncians beneficio simplici, ad quod per simoniam eo ignorante fuerat assumptus, potest ex dispensatione in ea vocatione denuo ad illud assumi, nihil tamen ex prima receptione sibi vendicabit. Communis diuisio. Secūda ibi, *Respondemus.* Abb. Sicul.

CASVS. Quidam paterna cupiditate, ipso tamē ignorante, in canonicum cuiusdā Ecclesiae fuit receptus: postmodum ad annos discretionis veniens, signū Crucis assumpsit, & praebendam, quam taliter adeptus fuerat, in manu Praepositi, & fratrum sponte resignauit: sed idem Praepositus, & fratres sibi compatientes, ipsum de nouo in canonicum elegerunt: ita videlicet quod post istā electionem postremum locū in choro, & in aliis obtineret. Iste quaesiuit à Papa, vtrùm primū locum, quem habuerat secundùm primam electionem, valeat recuperare? Respondet ei Papa, vt indulgentia, quam fratres illi misericorditer sibi fecerunt, contentus existat, & ratione primae receptionis nihil audeat in ipsa Ecclesia vēdicare. Nota, quod capitulū potest dispensare cum eo, qui ignoranter in Ecclesia beneficiū est adeptus, vt in eadē Ecclesia in canonicū admittatur. Item actio semel extincta amplius non reuiuiscit.

h ¶ *Interueniente pecunia.*] Ex pacto s. *eod. de hoc* quod esse non debet. j *eod. tua. 1. q. 2. quàm pio, & s. de pact. c. vlt.*

i ¶ *Tibi.*] Ignoranti: aliter capitulum, vel Episcopus cum eo dispensare non potuisset. j. *c. prox. in fi.*

k ¶ *Resignasti.*] Postquam intellexit simoniam fuisse commissam, qui ad hoc tenebatur, vt s. *cap. prox.* & sic factum alterius ei praeiudicat, & sic punitur sine culpa: quod est contra illud generale: Rem quae culpa caret, &c. s *de constit. c. 2.* Sed hoc est speciale in casu, in odium simoniacorum: quia si non punirentur, nimis frequentaretur illud crimen.

l ¶ *Elegerunt.*] Dispensatiuè: & ita habes hic arg. quòd capitulum dispensat cum simoniaco. Sed potest dici, quòd capitulum non dispensat, sed ipsum eligit per dispēsationem Episcopi: nam Episcopus de consilio capituli cum talibus dispensat. 1. q. 5. *praesentium. & s de elect. cap penul.* obseruata distinctione ibi, circa praelationes. arg. j. *c. prox. in fin. & s. de iud. at si clerici, & 1. q. vlt. c. vlt. & 1. q. 1.* erga simoniacos contraria intelliguntur, quando ipsimet simoniaco committunt, vel consentiunt: sed iste simoniacus non fuit. s *eod. de simoniacè.* & ideo non fuit indignus misericordia, quia alieno vitio laborauit. *C. de nat. lib. legem*: & ideo propter vitium alienum dispensatur cum eo.

m ¶ *Indulgentia.*] Ex hoc notatur, quòd capitulum dispensauit cum isto, sed potest intelligi, vt dictum est *in prox. notula*: & expone, indulgentia, id est, gratia: quia non tenebantur eum eligere, nisi vellent, & ita gratiam fecerunt ei.

n ¶ *Primae.*] Simile *ff. de pac. do. inter socerum. in fi. ff. de statu hom. l. liber homo. C. de re. pign. l. vlt. in fin. & sup. de renun. cùm inter P.* & ita habes hic, quòd actio semel extincta, amplius non reuiuiscit, *de consecrat. distinct. 4 quaeris. ff. de solut. qui res § aream, & C. de remiss. pign. cùm ex causa. arg. contra. s. de appellat. cum cessante.* Bernard.

† *Redire, legitur in pristinque vulgata, sed in manibus antiquis, reducere: quod agnouit Hostiensis, dum ait: reducere poteris: quod est j. inf. fi. dispensatiue, haec ille. verbum ergo, reducere, respicit verbum, poteris.*

† *Cons. eo. t. de renunciatione in 2. comp. Et vide S. Tho. 2. 2. q. 100. ar. 6 ad 3. argumentum, & Turrecrematam in c. statuimus decretum 1. q. 1.*

† *alias ita: Mandamus quatenus &c.*

Nobis

receptionis, nihil audeas in ipsa Ecclesia vendicare.

¶ Cœlestinus tertius.

¶ Electio simoniaca est cassanda, si propter hoc electoribus promissa fuit pecunia, quamuis electus ignoret: nisi hoc factum fuerit in fraudem electi. Hoc dicit primò. Cum electo reprobato per vitium simoniæ non dispẽsat Episcop. Hoc dicit secũdò. Abb.

CAP. XXVII.

NObis † fuit ex parte tua intimatum, quòd cùm quatuor essent à capitulo constituti, qui debebant quẽdam eligere in Plebanum: amici eius, de cuius electione spes habebatur, vni, vel omnibus eligentium promiserunt se pecuniam soluturos, eo tamen ignorante [a], qui huiusmodi promissione interueniente [b] postmodum est electus: *& infra.* ¶ Quia igitur super hoc consulere nos voluisti: Consultationi tuæ breuiter † respondemus, quòd nisi constaret illos, qui promissum tale fecerunt, per fraudem in dispendium illius, qui eligendus erat, id malitiosè fecisse [c]: quamuis ipse promissionis conscius non fuerit, eius tamen electio, tanquam simoniaca prauitate præsumpta, est penitus reprobanda [d]: *& infrà.* ¶ Ad vltimum, quod in fine consultationis tuæ inuenimus, hoc duximus respõdendum: Quòd aliquis † in Ecclesiæ cuiuslibet [e] Prælatum electus: & vt dictum est, per prauitatem simoniacam reprobatus, ab Episcopo suo dispensationem [f] aliquam obtinere de iure non potest.

¶ Idem Linconien. † Episcopo, & Priori de Pontretacto.

¶ Qui dat Prælato pecuniam, ne ipsum in iure suo de facto molestet: illam repetit, si Prælatus promissa non seruat. Hoc dicit inhærendo literæ.

CAP. XXVIII.

DIlectus † filius R. Præpositus nobis exposuit, quòd cùm Eboraceñ. Archidiaconus eum multis grauaminibus afficere non cessaret, promisit ei certam quantitatem pecuniæ se daturum, vt ab ipsius desisteret læsione: verùm dictus Archidiaconus post receptionem pecuniæ, super dignitatibus, & beneficiis eius, ab eius molestia non quieuit. ¶ Ideoque discretioni vestræ mandamus, quatenus si res ita se habet, Archidiaconum restituere, quod accepit [g], (si eũ cõtra promissionem [h] suam venisse constiterit †) compellatis.

NObis.] Duæ sunt partes principales. Secunda ibi, *Ad vltimum.* Abbas.

CASVS. Vacante quodam Plebanatu, capitulum eiusdem plebis dedit potestatem eligendi quatuor, qui eligerent Plebanum: amici illius, de cuius electione sperabatur, promiserunt vni de prædictis quatuor, vel etiam omnibus pecuniã se soluturos, eo tamen ignorante: & sic interueniente huiusmodi promissione electus fuit: quæritur, an talis electio propterea sit improbanda? Respondet Papa, quòd quanuis illius promissionis conscius non fuit: huiusmodi electio, si de hoc constiterit, est reprobanda, nisi constaret illos, qui promissionem fecerunt, fraudulenter id fecisse, in dispendiũ illius, qui fuerat eligẽdus. Secundò alia quæstio ponitur: Ecce aliquis est electus in Prælatum alicuius Ecclesiæ, illa electio reprobata est propter simoniacam prauitatem, vt dictum est. Quæritur, vtrùm Episcopus cum talibus valeat dispensare? & respondetur, quòd non. Nota, quòd simonia ab alio cõmissa, alij nocet, qui culpabilis non fuit: nisi illud factum fuerit in dispendiũ electi, quia ei non nocet, cùm fraus alicui prodesse non debeat.

a ¶ *Tamen ignorante.*] Nec ratum postmodũ habente: quia tunc ei noceret. j. eo. *sicut.* Ala. ¶ *Glos. seq. argu. à contrario, & id coadiuuat per tertia iura. sed tenet contrarium, allegat duas rationes.*

b ¶ *Interueniente.*] Innuitur ex hac littera, quòd licèt pecunia promissa, vel data interueniat, si propter hoc ad eũ eligendũ nõ fuerunt moti, quẽ aliàs electuri erãt, non propter hoc est electio vitiosa, arg. *C. si ex fal. instru. l. 3. &* s. *de re iud. cum I. & A. &* 1. q. 6. c. *vlt.* sed verius est, quòd simonia cõmissa est: quia cõstat promissionem interuenisse ante electionem: qualiscunque fuerit intentio eligentium? nulla promissio, vel pactio debuit [a] tunc interuenire. arg. 10. *d. monit.* quod habetur ibi pro Palea. & 1. q. 1. *placuit.* Tan.

c ¶ *Malitiosè fecisse.*] Nota, quòd malitiis hominum non est indulgendum, sic j. *eod. sicut. &* s. *qui mat. accus. poss. significauer, &* s. *de rescrip. super litteris. & cap. sedes Apostolica, & ff. de rei vend. in fundo.* & alterius odio alius prægrauari non debet. *C. de inoffi. test. si quis in suo.*

d ¶ *Reprobanda.*] Et ita alienum factum alij obest: sic alienum factum impedit vsucapionem bonæ fidei possessoris. *C. de vsuca. pro empt. l. 1.* licet enim iste non peccauerit, electio tamen vitiosa est propter eligentes: id est, cùm peccant electores in forma, licèt electus non sit in culpa. s. *de elect. Cumana, & cap. Ecclesia vestra:* & quamuis ignorauerit iste de illa simonia, Episcopus hac vice cum illo non potest dispensare, secus in simplici beneficio post liberam resignationem. s. *de elect. cap. penult.*

e ¶ *Cuiuslibet.*] Id est alicuius, simile s. *eo. tit. nemo, in princ.*

¶ *Glos. seq. ponit duas lectu. quæ patent.*

f ¶ *Ab Episcopo suo dispensationem.*] Potest hoc intelligi, quando electus simoniã commisit, vel alius eo sciente, & ratum habente: vnde Episcopus cum tali dispensare non potest: quia erga tales nulla misericordia est adhibenda. 1. q. 1. *erga simoniacos, &* s. *de iud. at si clerici:* vt sic differat casus iste à præcedenti: cum eo, qui simoniam cõmittit, solus Papa dispensare potest, cum ignorantibus dispensant Episcopi: vt dicitur s. *eod. de simoniacè,* & plenius s. *de renunc. post translationem* [b]. Vel intellige §. *illum in eodem casu, cum princ.* & prima quæstio fuit, quid iuris esset super electione taliter facta: vt ponitur in princ. Vltimò adiecit, si talem electionem contingeret reprobari, vtrùm Eps posset cum eo dispensare, vt iterum eligeretur: & ad eandem prælationem? Et respondet, quòd non: & intellige, quòd non potest illa vice: quia hoc quærebatur, vt dixi *sup. in princ. i. respond. in fin.* & hoc videtur velle illa littera: vt dictum est per prauitatem simoniacam, &c. & sic refert se ad primum casum, scilicet quando eo ignorante simonia commissa fuit. Bernard.

DIlectus.] Dans pecuniam alicui, ne in iure suo de facto molestetur, potest illam repetere. hoc dicit secundum generalem intellectum. Diuiditur. In prima, querela. In secunda dat iudicem ibi, *Ideoque.* Abb. Sicul.

CASVS. Archidiaconus Eboraceñ. R. Præpositum multis grauaminibus, & iniuriis affligebat, vt Archidiaconus ab iniuriis desisteret: Præpositus promisit ei certã pecuniæ quantitatẽ se daturũ, & persoluit: sed post receptioné pecuniæ Archidiaconus super dignitatib[us], & beneficiis ab eius molestia non quieuit. Vnde Præpositus dño Papæ fuit conquestus. mandat Papa quibusdam, quatenus si est ita, compellant Archidiaconũ restituere, quod accepit, si ipsum contra promissioné suã venisse constiterit. Nota per hanc decret. quòd licitum est alicui redimere vexationem suã. ¶ *Glos. seq. notat ex eo quod restituitur danti, &c. distinguit demum, an vexans habet ius, &c. tenet contrarium, & solu. c. decimas: quod videtur obstare.*

g ¶ *Restituere, quod accepit.*] Cùm indebite & iniuste receperit. 1. q. 1. *nullus Eps.* Nota ex eo quòd præcipitur ei restituere, quod accepit, ei quòd dedit, innuitur nõ esse turpitudinẽ ex parte dantis ius suũ redimere volẽtis. arg. j. *de magi. prohibeas, & arg. 1. q. 3. quæsitum, & j. de vsur. c. 1. &* s. *de feud. insinuatione.* Dicas, quòd ius suum nulli redimere [e] licet in re spirituali: vbi ille, qui petit, ius habet in re illa: quia simoniam committeret, vt s. *eo. Matth.* sed agere debet per superiorem. arg. s. *eo. ad aures:* sed cùm ille, qui vexat, nullum ius habet, nisi quia illũ vexat de facto, malitiosè, & iniustè: Dicunt quidam, quòd nullo modo põt redimere. Sed verius, & æquius vr̃, quòd cùm iniuste vexatur [d], quòd possit redimere suã vexationẽ sine peccato, iuxta illud Apostoli: *Redimentes tempus, quoniam dies mali sunt:* & hic est arg. Contrarium tñ arg. qđ 16. q. 7. *decimas:* vbi dicitur, quòd Epi decimas redimere nõ debent [e] à populo: & tñ populus nõ habet ius retinẽdi. Sol. prohibet ibi, quòd Episcopi decimas nõ redimãt à rusticis, ne alij inde sumãt exemplũ: & ne propterea credãt se habere ius in decimas: vñ compellent rusticos: & ita intelligitur c. *decimas.* sed non cõmitteret Episcopus simoniã, si quoque redimeret decimas. Idem dicendum est de bñficio, vel officio iniuste interdicto, & excõicatione iniusta: scilicet, quòd non cõmittit simoniã, qui dat pro sua restitutione officij, vel bñficij, vel absolutione excõicationis, vel interdicti: sed ille, qui recipit, simoniã cõmittit: qui dat, nullũ ius acquirit: sed dat, vt ius acquisitũ retineat, vel redimat, quod licitũ est arg. 1. q. 3. *quæsitum est, & j. de vsur. c. 1.* si verò iuste sit suspẽsus, vel excõicatus, si pretiũ dat, vt restituatur, vel absoluatur, simonia ex vtraque parte committitur. s. *eo. nemo.* 1. q. 1. *nullus Episcopus, & §. præcedenti. &* s. *eo. ad aures. &* 1. q. 3. *non solum.*

¶ *Glos. seq. nos. à contrario, quod si seruasset, &c. tenet contrarium, in fi. arguit quod non seruauit, &c. alleg. contrarium.*

h ¶ *Promissionẽ.*] Ergo vr̃, quòd si contra promissionẽ nõ venisset, quòd non cõpelleretur restituere, quod taliter recepit quod nõ est verum: vñ supple, maximè [f]: quia si constiterit, quòd iniuste acceperit, cõpelleretur ad restituendũ, & crimine cõcussionis punietur. *C. de condi. ob tur. cau. quod euitandi.* Crimen vero concussionis [g] est, cùm quis minatur alicui, nisi ita, vel ita faciat, vt 13. q. 1. *militare, & ff. de concus. l. 1. & 2.* præterea non dimittitur peccatũ, nisi restituatur

† Cap. 9. eod. tit. in 1. cõp. Vide præ aliis hic Henrici Boich. & Turrecrematam in c. sunt nonnulli. 1. q. 1.

† Aliàs taliter.

† In aliquot vetustioribus ita: quamuis ipse tempore promissionis conscius non fuerit: sed in antiquis, vt est impressum.

a Hæc etiã videtur sententia B. Thomæ 2. 2. q. 100. ar. 2. ad 5. argumentum.

b Et 1. q. 3. ex multis. & q. 5. cap. vlt. Ioan. And.

† Addit. Quod aliquis in Ecclesia qualibet prælatus electus.

† Linconieñ.

† Cap. 10. eo. tit. in 1. cõp. Et consilio hanc decretalem ita distinctionem B. Thom. 2. 2. q. 100. art. 2. ad 5. arg.

† Archidiaconus, habẽt vetera Gregorij exemplaria non hic, non in sequentibus: sed in recentioribus, & in veteri Compilatione, pro Archidiaconus Archiepiscopus.

c De hoc articulo prænit doctores hic vide B Thomam initio capitis citatum, & Turrecrematam in c. quæsitũ 1. q. 3.

d In hoc quæstio: sunt in acquirendo, j. eo. c. sup. eo. Matth. per quæ pont. Ioan. And.

e De hoc articulo vide plenè per Turrecrematam in c. altare. 1. q. 3.

f Secundùm Alanũ, Tancredum, & Vincẽtium: idem Philip. Innocentius, & Hostiensis, quos vide: adde hic Ioan. And.

g Præter dicta, & Henricum hic vide Turrecrematam in cap. inter. 1. q. 1.

restituatur ablatum, *14. quæst. 6. si res. & de pœniten. distinct. 5. falsas.* & quòd possit repetere, est argum. *14. quæst. 5. non sanè.* Item argum. ex hac litera, quod non seruanti fidem, fides non est seruanda, sic sup. *de iureiur. peruenit.* Argum. contra. *33. q. 5. quod Deo pari.* Bernard.

SVm.] Primò ponitur querela. Secundò iudicis datio. Secunda ibi, *Discretioni.* Abbas.

CASVS. Capellanus de Villa Frāca pro exequiis mortuorū, & benedictionibus nubentium exigebat pecuniā à parochianis suis iniustè, & extorquebat: Parochiani illi conquesti sunt Papæ: vnde mandat quibusdā, quatenus Capellanum illum moneant, vt à tanta præsumptione desistat, & pro eo excessu satisfaciat competenter. Si autem obedire noluerit, ipsum puniāt pœna canonica.

¶ *Glos. seq. recitatur per obiectiones, & distinguit.*

a ¶ *Pro exequiis.*] Sed nunquid licitum est sacerdoti recipere pro exequiis? Dico, quòd sic si ei sumptus desunt. *1. q. 1. iudices*: & tamen gratis dicitur celebrare, sicut testis, qui recipit sumptus. *4. q. 3. c. si testes. §. venturis*, & Episcopus recipit procurationem pro consecratione Ecclesiæ. *ſ. eod. cùm sit Romana*: & iudex gratis iudicat, & tamen recipit sumptus. *ff. de offic. præsid. plebiscito*: & *ſ. de vita, & honest. cler. cùm ab omni.* Nec est inconueniens, quòd clericus locet operas suas, cùm non habeat, vnde viuat. *91. dist. c. 1. & 3. sed sacerdos*, qui ex officio suo ad hoc tenetur, & qui habet victū suum: suis sumptibus tenetur spiritualia ministrare, *de consec. dist. 1. sufficis.* Si tamen consuetudo est, quod aliquid detur in exequiis mortuorum, & consimilibus: licet sacerdoti non detur actio ad hoc petendū, tamen potest cogi populus ad obseruandam honestā consuetudinem. *ĩ. eod. Apostolicam*: consuetudo enim attenditur in recipiēdis muneribus circa spiritualia. *arg. 1. q. 3. quæsitum, & 63. dist. Agathosa. 9. q. 3. conquestus, & in Auth. de sanct. epis. §. pro consuetudinibus, coll. 9. 10.*

† *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp. Vide citatos sup. eo. in ca. cum in Ecclesia, & in ca. veniens.*

† *Alias ita: quod Capellanus pro eorum exequiis mortuorum, &c.*

† *Cap. 2. eod. tit. in 3. comp. Vide Host. in summa. tit. de simonia. §. qua pœna feriatur: & de variis pœnis simoniacorum. adde Bernardinū Diaz in pract. crim. can. c. 85.*

¶ Innocentius iij. Abbati de Iugo-Dei, & Priori de Silla.

¶ *Pro benedictionibus nubentium & exequiis mortuorum nihil exigi debet.*

CAP. XXIX.

SVam † nobis parochiani de Villa Franca querimoniam destinârunt, quòd † Capellanus eorum pro exequiis [a] mortuorum, & benedictionibus nubentium [b], minùs licitè pecuniam ab eis exigit, & extorquet: *& infrà.* ¶ Discretioni vestræ mandamus, quatenus dictū Capellanum, vt à tanta præsumptione desistat, & etiam pro excessu satisfaciat competenter [c], moneatis: sibi (si obedire noluerit) pœnam canonicam infligentes.

¶ Idem Cantuarień. Archiepiscopo.

¶ *Si per accusationem constat Monachum simoniacè fuisse receptum: receptus, & recipiens deponūtur. Si verò per inquisitionem, receptus in arctius monasterium detruditur: recipiens verò & maioribus pœna cōdigna imponitur: & interim ab executione ordinum sacrorum suspenduntur.*

CAP. XXX.

[2] Dilectus † filius A. nuncius tuus pro parte tua proposuit, quòd cùm Cantuarień. diœcesim visitans, in monasteriis, & religionis locis pullulasse repereris simoniacam prauitatem: ita quòd in eis multi pretio sunt recepti, qui potiùs gratis recipi debuissent, immò etiam ad religionis obseruātiam inuitari [d]. Dubitas igitur, an quia multitudo [e] reperitur in causa, seueritati sit aliquid detrahendum?

¶ Nos inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd si aduersus eos, qui labe fuerint huiusmodi maculati, accusatio coram te fuerit canonicè instituta, postquam † crimen ordine fuerit iudiciario comprobatū †, tamē dantes [f], quam in recipientes canonicæ seueritatis [g] exerceas vltionem. Quòd si de hoc tibi per solam inquisitionem constiterit: eos, qui per simoniacam prauitatem in locis talibus sunt recepti, ab illis amotos [h], ad agendam pœnitentiam ad monasteria dirigas arctiora. Abbatibus autem, & Abbatissis, Prioribus, Prælatis quibuslibet, & Officialibus [i] eorundem iniungas pœnitentiam competentem: & donec illam peregerint, eos à sacrorum or-

b ¶ *Benedictionibus nubentium*] Quę sacramēta sunt, vñ non reiterantur. *ĩ. de secun. nup. c. 1. & 3. sic ſ. e. cum in Ecclesia, vbi de hoc.*

¶ *Glos. seq. recit. per obiec. de decret. de hoc.*

c ¶ *Satisfaciat competenter.*] Restituendo oblata. *14. q. 6. si res, &* ita si satisfacere vult, & se emendare, non punitur: vnde non videtur simoniam commisisse directè: quòd si esset, deponeretur. *ſ. eod.* de hoc, *& cap. insinuatum*: *si non destiteris*, punietur canonica pœna: quia poterit ab Ecclesia remoueri: ideo noluit Papa eum punire, si se correxerit, quasi cum eo dispensando.

[2] D*ilectus.*] Diuiditur. Nam in prima ponitur consultatio. In secunda distinguens responsio ibi, *Nos.* In tertia mandat ibi, *Iniungens.* In quarta instruit ibi, *Illud tamen.* Abbas.

CASVS. Archiepiscopus Cantuarień. dum ipse diœcesim suam visitaret, in monasteriis, & aliis locis religionis inuenit pullulasse simoniacam prauitatem: ita q in eis multi pretio sunt recepti, qui gratis recipi debuerunt. Sed quia multitudo erat in causa, quæsiuit à Papa, an seueritati sit aliquid detrahendum? Et ipse respondet, q si prædicti coram ipso fuerunt accusati, postquam crimē ordine iudiciario fuerit comprobatum: tam dantes, quàm recipientes canonica pœna puniat. Si autem per solam inquisitionem de hoc sibi constiterit: illos, qui per simoniā in locis talibus sunt recepti, inde remoueat, & ad monasteria dirigat arctiora ad pœnitentiā peragendā, & Abbatibus, Prioribus, & Prælatis quibuslibet, & Officialibus eorundem iniungat pœnitentiā competentem: & donec illā peregerint, ab executione sacrorum ordinum suspendat eosdem: Iniungens Episcopis suis, vt hāc formam per suas diœceses faciāt obseruari: tamen si gratis sine aliqua taxatione fuerit eis oblatum, illud gratanter recipi poterit. Nota pœna regularium, qui per simoniā sunt recepti: vt qui conuictus est in modum accusationis, debeant deponi: qui in modū inquisitionis, in aliud monasteriū arctioris religionis debet detrudi ad pœnitentiam peragendā: hodie stādum videtur illi constitutioni. *ĩ. eo. quoniā.* Item si gratis aliquid detur sine aliqua taxatione, illud recipi pōt.

¶ *Glos. seq. not. quòd vbi, &c.*

d *Inuitari.*] Ex hoc videtur: q in talibus non potest interuenire pecunia [a], vbi quis est inuitandus. *ſ. de pact. c. vlt. & ĩ. eo. tua. & 1. q. 3. quàm pio.* Ad hoc etiā vt ad fidem aliquis conuertatur, bene potest dari pecunia. *23. q. 4. cape. & q. 7. quod autem. 45. dist. qui syncera*, & sub tali conditione possumus aliquam ducere in vxorem. *28. q. 1. casus.* & duriori pensione possum aliquem onerare, vt conuertatur ad fidem. *23. q. 6. iam verò.* Talis enim conditio bona est.

e ¶ *Multitudo.*] Propter multitudinem detrahendū est seueritati. *50. dist. vt constitueretur, & 44. dist. confessationes*: *& 23. q. 4. non potest. & ſ. de temp. ord. vbi de hoc.*

¶ *Glos. seq. arg. quod propter connexitatem, &c. alleg. duo iura in contrarium: ponit opi. Ioan. solus cum Vinc. & Ioan.*

f ¶ *Dantes.*] Arg. quòd ratione cōnexitatis sentētia lata contra dantē præiudicat recipienti. *arg. 81. dist. tantis Daniel. 3. q. 6. hæc quippe. 59. dist. ordinatos. & sup. de accus. ad petitionem arg. contra. ĩ. de adult. significasti, & 1. q. 5. interrogatum*: dixit Ioan. q tunc præiudicat, qñ sunt præsentes, & sciunt cām agi: aliter non. *ff. de re iud. sæpe. ſ. de re iud. c. penul.* Dic, vt dixit Vin. & Tan. q præiudicat, qñ tam accipientes, q dantes de hoc accusantur, & conuincuntur: aliàs non. *ff. de adult. denunciasse. §. quæritur*, nisi quoad præsumptionem: vt si ob hoc esset orta infamia, indiceretur purgatio. *arg. illius decret. significasti.* Bern.

g ¶ *Seueritatis.*] Scilicet depositionis. *ſ. eod. de hoc, & cap. insinuatum, & sup. de accus. c. inquisitionis.*

¶ *Glos. seq. signat contrarium, & ibi remittit.*

h ¶ *Amotos.*] Hic patet, q conuictus de crimine simoniæ in modū inquisitionis, non deponitur: sed tantùm remouetur ab administratione, siue beneficio, sicut in aliis criminibus fit: vt *ſ. de accus. qualiter, & c. cùm dilecti. & ſ. e. de regular.* contrarium tñ habes *ſ. de accus. inquisitionis, vbi de hoc.* Hodie videtur standum illi constitutioni. *ĩ. eod. quoniam, circa regulares simoniacos.*

¶ *Glos. seq. primò obiicit, & soluit. Secundò quærit ad collegium, &c. argum. quod sic, per quatuor iura alleg. quatuor in contrarium, & rationem: ponit opin. Ioan. & tenet cum Tanc.*

i ¶ *Officialibus.* Sic *ſ. eo veniens.* Sed quare tantùm Prælati, & Officiales puniuntur, & non totū capitulū, cum oēs in hoc deliquerunt, & oēs de capitulo intelliguntur scire, quæ sciunt eorū maiores, vel administratores, vt *ff. ad munic. l. municipes.* Potest dici, q ideo Prælati, & Officiales audiuntur: quia eorū consilio, & auctoritate omnia fiunt. *10. q. 2. Epis. C. de app. iudicibus, & l. quoniam 2.* vbi officiales puniuntur, quia nō restiterūt iudicibus perperā procedentibus, & *arg. 2. q. 7. quapropter.* Sed nunquid collegium, ipsum poterit accusari, aut inquiri de crimine ipsius? Vr, q sic. *12. q. 2. q manumisitur, & ſ. eo. veniens*: nam vniuersitas conuenitur ratione metus. *ff. quod met. cau. metū. §. 2.* ecclesia etiā delinquere pōt. *7. q. 1. sicut.* Sed contra vr, q vniuersitas non pōt excōicari, vt *arg. 24. q. 3. si habes. ĩ. de sen. excom. Romana. §. vlt. [lib. 6.]* nec dolum committere potest. *ff. de dolo: sed si ex dolo. § sed an.* nec vniuersitas dr aliquid possidere. *ff. de acqu. poss. l. 1. § pen.* Item vniuersitas per actorē, vel procuratorem syndicū debet se defendere, sed in crimine nō interuenit procurator. *5. q. 3. in criminalibus*

a *Perpetuo Doctores hic vide Guidonē Papæ decis. 80. vbi de simili materia.*

† *Alias ita: postquam crimen eorum, &c.*

† *probatū.*

b *Quòd hoc etiam not. in præ. cap 70. tit. distin. tantis, & 3. q. 6. hæc quippe. Ioan. and.*

c *De hoc articulo Angelus consi. 217. Franc. Aret. consi. 164. Ambaranus consi. 157. Oldradus, consil. 64 Iason in l. si quis maior. de transact. & Felinus in c. dilecto. sup. de exceptio.*

minalibus, & ſ. de accuſ. veniens. Ioan. dicit, quod vniuerſitas non poteſt accuſari, vel puniri: ſed maiores de vniuerſitate: vt hic dicitur, & ſ. eod. veniens. T. dixit, & bene, quod licet vniuerſitas, ſiue collegium nõ poſſit accuſari: poteſt tamen inquiſitio fieri de exceſſibus collegij, & canonicè puniri poterunt: ſed illi plus, quo magis deliquiſſe conſtiterit. ſ. de cler. excomm. min. latores, & hic. & ſ. eod. veniens, & 44. di. [illegible], & 25. q. 2. [illegible], & ff. de condi. & demonſt. [illegible].

¶ Gloſ. ſeq. opponit, & [illegible].

a ¶ *Suſpendas.*] Sed nonne ſunt ipſo iure ſuſpenſi? Sic, ut hodie dictum eſt. ſ. eod. accuſatum: acta verò pœnitentia reſtituuntur executioni auctoritate Papæ. Bern.

b ¶ *Taxatione.*] Hoc ideo dicit: quia taxatio eſt quædam venditio. ff. de iure do. plerumque. §. ſi ante, & quaſi quodam pacto videtur.

c ¶ *Gratis.*] ſ. eo. ma. ſim. & 1. di. de emozin.

dinum executione ſuſpendas [a]. Iniungens Epiſcopis tuis, vt hanc formã per ſuas diœceſes ſtudeãt obſeruare. Illud tamen gratanter recipi poterit, quod fuerit ſine taxatione [b] gratis [c] oblatum.

¶ Idem Priori ſancti Victoris, magiſtris I. Bonon. & L. Mediceñ. Canonicis.

¶ Abbas contra teſtes, qui depoſuerunt contra eum de ſimonia in iudicio inquiſitionis, excipere poteſt, quòd ſunt inimici, & conſpiratores: alias verò exceptiones criminum opponere non poteſt.

CAP. XXXI.

Licèt † Heli ſummus Sacerdos in ſe bonus exiſteret: quia tamen filiorum exceſſus efficaciter non corripuit, & in ſe pariter, & in ipſis animaduerſionis diuinæ vindictam excepit [d]: dum filiis [e] eius in bello [f] peremptis, ipſe de ſella corruens fractis ceruicibus expirauit [g] †. Ad corrigendos igitur ſubditorum exceſſus, tantò diligentiùs debet Prælatus aſſurgere: quantò damnabilius [h] eorum offenſas deſereret incorrectas. Contra quos (vt de notoriis [i] exceſſibus † taceatur) & ſi tribus modis procedi poſſit, per accuſationem videlicet, denunciationem, & inquiſitionem ipſorum: vt tamen & in omnibus diligens adhibeatur cautela, ſicut accuſationem legitima præcedere debet inſcriptio † [k], & ſic denunciationem charitatiua correctio, & inquiſitionem clamoſa debet inſinuatio præuenire.

¶ Deſcendam [l] (inquit Dominus) & videbo, vtrum clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint. Tunc enim clamor peruenit ad Prælatum, cum per publicam famam, aut inſinuationem frequentem, ſubditorum ſibi referuntur exceſſus: & tunc debet deſcendere, & videre, id eſt, mittere, & inquirere, vtrum † clamorem, qui venit, veritas comitetur. Nam iuxta canonicas ſanctiones [m], ſi quid de quocunque Clerico ad aures Prælati peruenerit, quòd eum iuſtè poſſit offendere, non facilè credere debet, nec ad vindictam eum res accendere debet incognita: ſed coram Eccleſiæ ſenioribus diligenter eſt veritas perſcrutanda: vt ſi rei popoſcerit qualitas, canonica diſtrictio culpam feriat delinquentis: non tanquam ſit idem accuſator & Iudex [n], ſed quaſi fama deferente, vel denunciante clamore, ſui officij debitũ exequatur: eo ſemper adhibito moderamine, vt iuxta iudicij formam [o], ſententiæ quoque forma dictetur. ¶ Cùm igitur

¶ *Cap. 3. reddit in 3. cõp. & lib. 2. regiſt. Innocen. tij in. circa ſinem: vbi ex integra epiſtola clariùs intelliges, quæ ad hunc locum ſpectant.*

† *Lib. 1. Regum, cap. 4.*

† *Quia in notoriis non vſquequaque ſeruatur iuris ordo. Inſtit. Clarus in pra. cri. ſeu §. fin. q. 9.*

Licèt.] Diuiditur in [illegible] partes. In prima ponit exordium. In ſecunda narrationẽ, & factum, & ordinem, proceſſus, & allegat pro, & contra. In tertia interloquitur. Secunda ibi, *Cùm igitur.* Tertia ibi, *Ne verò.* & clariùs declaratur hoc ca. per *cap. ſequens*, quod venit ad declarationem huius. Abbas.

CASVS. Oſtendit Papa in decretali præſenti, quòd prælati tantò diligentiùs ſubditorum exceſſus corrigere debent: quantò eorum offenſas damnabilius deſerunt incorrectas: quod oſtendit exemplo Heli, qui licèt in ſe bonus exiſteret, quia tamen filiorum exceſſus non corripuit, & in ſe, & in ipſis vindictam accepit. Prælatus enim contra ſubditos tribus modis (excepto notorio) procedere poteſt, per accuſationem, denunciationem, & inquiſitionem ipſorum: ita videlicet, quòd accuſationem præcedat inſcriptio, denunciationem admonitio, & inquiſitionem clamoſa inſinuatio, & hoc probatur auctoritate Domini dicentis: *Deſcendam, & videbo vtrum clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint.* Cum clamor peruenit ad Prælatum, deſcendere debet, & inquirere, & videre, an veritas ſic ſe habeat: & hoc idem oſtendit per canonem antiquũ: ſi quid de quocunq; clerico ad aures Prælati peruenerit, quod iuſte oſtẽdere poſſit, nõ ſtatim credat, ſed prius cum canonicis ſuis veritatẽ inquirat, vt ſi culpã inuenerit ipſam puniat, non tanquam ipſe ſit accuſator, & iudex: ſed fama deferente, ſuum officium exequatur: ita videlicet vt iuxta iudicij formam ſententia formetur: his præmiſſis deſcẽdit ad caſum, cuius occaſione præmiſit prædicta. Nota, quod ille, qui venit ad denũciandum, admittitur ad teſtificandum. Itẽ nota, quòd admonitio præcedere debet denunciationem, alias denuncians repellitur.

d ¶ *Excepit.*] Id eſt, recepit, *ſic 23. q. 5. non eſt noſtrum. ſ. vt lit. non conteſt. quoniam. § penult.*

e ¶ *Filiis.*] [illegible] Ophni, & Phinees.

f ¶ *Id bello.*] Quod [illegible] habuerunt filij Iſrael cum Philiſtæis. T.

g ¶ *Expirauit.*] *37. diſt. legant.*

ADDITIO. Vnde de eo dicitur:

Vulnere crudeli fractis ceruicibus Heli
Corruit à ſella, triſti vertice morbis.

h ¶ *Damnabilius.*] [illegible] *ſ. de off. ord. irrefragabili.*

i ¶ *Notoriis.*] [illegible] neceſſarius accuſator, vel teſtis [illegible] inquiſitio, vel denunciatio *ſ. de accuſ. euidentia: & 2. q. 1. de manifeſta* [illegible] *ſ. de accuſat. qualiter 2.* nec eſt [illegible] *de purg. can.* [illegible] T. [illegible]

¶ *Gloſ. ſeq. ponit duos caſus: in quibus monitio eſt neceſſaria, & tres in quibus non eſt neceſſaria: & ponit in argumentis in inquiſitione* [illegible] *ſolent quædam contraria ſumi* [illegible] *cauſa locus oppoſat* [illegible] *& ſimil.*

k ¶ *Inſcriptio.*] Ex hoc patet, quod vbi agitur in modum accuſationis, non debet procedere admonitio: ad quid enim fieret admonitio, cum etiã poſt pœnitentiam poſſet accuſari [b], & deponi, ſi eſſet conuictus. arg. 33. q. 2. admonere, & 25. d. primum. Sed vbi de criminali ciuiliter agitur ad pœnitentiam peragendam, debet admonitio [illegible] & ſic [illegible] *cerc. 2. q. 4.* [illegible] & *c. ſeq. ſ. de accuſ.* 2. Item vbi agitur ad pœnam extraordinariam, præcedere debet admonitio. 6. q. 3. [illegible] 17. q. 4. de [illegible] 12. q. 2. [illegible] & *ſ. de ſimon. cum ſcirem*, ſed in pœnitentia caſu non eſt neceſſaria admonitio: [illegible] *de pign. dilectus*: ſed illud intelligitur ex honeſtate, & [illegible] præditto capit. [illegible] & *cap. ſeq.* [illegible] ad [illegible] non eſt neceſſaria admonitio: ſed ſufficit ſola fama, vel clamor, vt hic patet. Ioan.

l ¶ *Deſcendam.*] 2. q. 1. *Deus omnipotens.*

m ¶ *Canonicas ſanctiones.*] 86. *diſtin. ſi quod verò.*

n ¶ *Iudex.*] Non enim poteſt quis eſſe accuſator, & iudex ſimul vel accuſator, vel teſtis 2. q. 1. *in primis.* & *4. q. 4.* [illegible] niſi in cauſa denunciationis. 11. q. 3. *præcipue.* & *ſ. de teſt.* [illegible] *detur in cauſa matrimonij.* 35. q. 6. *Epiſcopus in ſynodo*: ſed ſi talis accuſator, ſiue teſtis non ſuſſicit, alij teſtes indigentur. Ioan.

o ¶ *Iudicij formam.*] [illegible] *ſ. de accuſ. qualiter,* [illegible] poſitum eſt. Et ita iudex ſecundum [illegible] qui [illegible] habita ſententiã, hoc eſt, depoſitionis in accuſatione [illegible] admoniſtratione in inquiſitione pœnitentia peragenda in denunciatione. *ſ. de ord. cog. cum dilectus, & ſ. de except.* [illegible] *ſ. de accuſ. ſup. his, & ff. de neg. geſt. Pompenius 2. in fi.* [illegible] *Agr. contra ſ. de conf.* [illegible] iudex aliter ſenteret, quod a legato [illegible] ſoluitur. Item contra *ff. de edit.* [illegible] *non ſ.* [illegible] quod licet ſit actũ quanto manotis, iudex tñ põt [illegible]

CVM IGITVR. Abbas Pompoſianus accuſatus eſt apud dñm Papam de ſimonia, dilapidatione, periurio, & [illegible] quidã monachi oppoſuerunt ſuper his denunciantes ipſum Abbatẽ dño Papæ: cõtra quos Abbas excepit, quod denũciatione huiuſmodi fraterna correctio nõ præceſſit: ſecundũ regulã [illegible] monachi aſſerebãt ſe illũ præmonuiſſe, & ad hoc probandum induxerunt duos monachos. Sed quia ſi [illegible] Vnde ſubaut, Papa ex officio ſuo voluit inquirere [illegible] per prædictis criminibus recepit iuramentum [illegible] contra ipſum, quod qui pro ipſo [illegible] publicatis, cœperunt diſputare ſuper [illegible] confeſſionem Abbatis cõſtitit [illegible] Abbas [illegible] pecuniæ ab anteceſſore ſuo [illegible] & in alia [illegible] monaſterium [illegible] propter hoc Papa ipſum tanquam de dilapidatione [illegible] ſuſpendit [illegible] ſi nota multis [illegible] eſſe probata, Abbas [illegible] teſtes [illegible] excepta [illegible] videlicet conſpirationes & inimicitias capitales [illegible] & adulterium, [illegible] ſuper quibus [illegible] quod omnes indifferẽter [illegible] ad inſtar criminis læſæ maieſtatis procedat. Alij verò contrarium

b Niſi probetur [illegible] ne [illegible] c. 2. vbi de hoc. Item [illegible]

† De hoc [illegible] Innocen. [illegible] Gonz. [illegible]

† In antiquis [illegible] bus, & in 1. regiſtro Innocen. [illegible] clamor [illegible] quis, non [illegible]

a Hanc hiſtoriã habes in veteri teſtamento, 1. Reg. cap. 4. & cur filij Heli fuerint perempti, tradit Chryſoſtomus ſuper Matth. Homi. 17. & quia tota hiſtoria ſignificet, [illegible] Aug. lib. 17. de ciuit. Dei, cap. 5.

c Addit [illegible] idem [illegible] Bar. in [illegible] capitul. [illegible]

trarium dicebant: quia licèt crimina ista quantũ ad accusationẽ paria iudicentur, differunt tñ in multis: & præterea distinguendum est inter accusatores, & testes. Papa verò æquitate pensata, ne innocens succumberet, vel prauitas simoniæ effugeret impunita, illas exceptiones tñ admisit, quę si probẽtur, testes ipsi non zelo iustitiæ, sed ex odio procedere viderentur. Nota, q̃ suspectus de dilapidatione suspẽditur ab administratione. Item conspiratores, & inimici capitales repelluntur à testimonio: quia ex odio deponere videntur.

a ¶ *Detulerunt.*] Id est, denunciauerunt, vt sequentia probant ibi.

b *Euangelicam.*] ĩ. *de iudi. nouit.* & 2. q. 1. *si peccauerit.*

¶ *Glossa ad id, quod dicitur, denunciatores testificari, signat duo contraria primum soluit.*

c ¶ *Ex officio nostro.*] Quo prælatus debet purgare prouinciam. ĩ. *de offic. ordin.* c. 1. & ĩ. *de accusat. qualiter* 2. & 35. q. 6. *Episcopus in synodo*, & ĩ. *de accusat. sicut olim.* ff. *de offic. præsi.* l. 3. ff. *de suspect. tut.* l. 3. §. *præterea.* Et nota, q̃ dicit, quòd illi, qui venerant ad denunciandum inquisitionẽ, testes admissi sunt, sic ĩ. *de elect. in causis*, & ĩ. *de renunc. post translationem. Argu. cõtra* ĩ. *de accusat. cum P.* & ĩ. *de elect. innotuit, ad fi.* sed hoc non nocet: quia in illa, cum P. repelluntur propter inimicitias, & mutuas accusationes: hîc secus, quia hîc non erant inimici denunciatores, aliàs non admitterentur: vñ possunt perhibere testimonium in inquisitione: quia ex quo admittuntur ad vnũ, & ad aliud. Vinc.

d ¶ *Propositis.*] Scilicet criminibus prædictis, de quibus denunciatus fuerat, & clamor ad Papam peruenerat: plenam, & meram debent dicere veritatem. ĩ. *de accus. qualiter* 1. §. *forma.* Bernard.

† *De hoc articulo vide diuino B. Thom.* 2. 2. q. 33. art. 7. *adde Martinũ Nauarrũ in Manuali cõfessariorũ c.* 24. *tit. de correctione fraterna.*

† *Super hoc ipso in registro, & in pluribus antiquis codicibus.*

† *In codice Barbatiæ ita: Quia verò tam ex accusatione Monachorum, quàm ex Abbatis confessione, &c.*

† *Quasi dilapidatio dicitur consũptio rerum mobiliũ: dilapidatio verò propriè consistit circa immobilia.*

de Abbate Pomposiano ea nobis frequenter insinuata fuissent, quę ab honestate regulari nimiũ dissonabant, Monachis ad præsentiam nostram accedentibus, quidã ex ipsis nobis ipsum Abbatem de simonia, periurio, dilapidatione, ac insufficientia detulerunt [a]. Contra quos cùm idẽ Abbas exciperet, quòd denunciationem huiusmodi fraterna † correctio, secundũ regulam Euangelicam [b], non præcesserat, & iidem constanter assererẽt, quòd correctionem huiusmodi præmisissent: Licèt ad probandum hæc duorũ Monachorum iuramenta fuissent exhibita: quia tamen super † hoc ipsi nondum contendere desistebant: Nos, vt prædiximus, frequẽtibus clamoribus excitati, ex officio [c] nostro voluimus inquirere de pręmissis: omnes Monachos, qui vel cum ipso, vel contra ipsum accesserãt, iuramenti vinculo astringentes, vt de propositis [d] plenam, quam scirent, exponerent veritatem: quorũ depositiones in scripturis redactæ, cùm publicatæ fuissent, super illis cœperũt multipliciter disputare. Quia † verò tum ex assertione Monachorum, tum ex ipsius Abbatis confessione cognouimus, quòd idem non modicam summam pecuniæ relictã à prædecessore suo expenderat, & in alia summa maiori Monasterium obligârat: Nos eũ, quasi de dilapidatione [e] † suspectum, ab administratione Abbatiæ duximus suspendendum: & quia simonia multis modis cõtra ipsum Abbatem videbatur esse probata: ipse contra testes multas exceptiones opposuit, super quibus fuit multipliciter disputatũ: aliis asserentibus in crimine † simoniæ, sicut in crimine lęsæ maiestatis omnes indifferenter [f], tam infames, quàm criminosos, non solùm ad accusandum, sed etiam ad testificandum admittendos: cùm ad instar publici criminis, & læsæ maiestatis procedat accusatio simoniæ: aliis econtrario respondentibus, quod licèt hæc duo crimina quantũ ad accusationem, quasi paria iudicentur, differunt tamen in multis: cùm alia pœna [g] pro vno, & alia pro altero inferatur: & inter personas accusatorum, & testium sit vtique distinguendum [h]: cùm non per accusatores, sed per testes crimina comprobentur.

¶ Ne verò vel innocentiæ puritas confusa succumberet, vel simonię prauitas effugeret impunita: Nos æquitate pensata, illas duntaxat exceptiones oppositas probandas [i] admisimus, quæ probatæ [k] non de zelo iustitiæ, sed de malignitatis fomite † procedere viderentur [l].

¶ Idem.

¶ *Hoc capitulum est glossa præcedentis capituli: nam tendit ad declarationem illius, an, & quando testes criminosi admittantur in crimine simoniæ: & in effectu idem dicit, quod præcedens.*

CAP. XXXII.

PEr † tuas nobis literas intimâsti, te dubitare super qua-

episcop. & cleric. si quenquam. De hac materia dicitur pleno ĩ. *de accusat. cùm P.*

g ¶ *Alia pœna.*] Quia in crimine læsæ maiestatis capite quis punitur. 6. q. 1. §. *verùm, vers. si quis cùm.* Item iura patet iorum sepulchrorum adimuntur. ff. *de suis, & legi. hæred.* l. 1. §. *interdum.* Item non sunt lugendi. ff. *de relig. & sumpt. fu. minimè*: quæ pœna non spectat ad simoniacum, sed deponitur cum nota infamiæ. 1. *quæst.* 1. *reperiuntur*, & eadem causa. qu. 3. *cap. vltim.* & C. *de episcop. & cler. si quenquam.* Vincent.

h ¶ *Distinguendum.*] Hoc ideo dicit: quia per testes crimina probantur, & non per accusatores: vnde non omnes, qui admittuntur ad accusandum, debent admitti ad testificandum. ĩ. *de testi. de cæteris.*

Additio & *suprà quia mai. accus. poss. cum in sua*: vbi de hoc tangitur.

i ¶ *Probandas.*] Scilicet conspirationes, & inimicitias capitales. ĩ. *cap. prox. vbi hæc exponuntur.*

k ¶ *Quæ probatæ.*] Id est, quibus probatis. ĩ. *cap. prox.* aliàs non habent verbum. *Sim.* 7. *qu.* 1. *qualiter*, & illud Euangelij: *Illi satiati, cessat murmuratio eorum.*

l ¶ *Viderentur.*] In fine huius cap. remouet sunt illæ exceptiones: scilicet conspirationes, & inimicitiæ, furtum, & adulterium, &c. vt in c. sequentib. Bern.

PEr tuas.] Diuiditur in duas partes principales. In prima ponitur consultatio. In secunda responsio ibi, *Noueris.* Et hæc secunda pars subdiuiditur in quatuor. Nam primò distinguit circa quinque: secundò coaptat illa quinque proposita, repetens factum, & declarans interlocutoriam præcedentis decretalis. Tertio transeundo concludit. Quartò recitat cessionem. Secunda ibi, *Hæc omnia.* Tertia ibi, *Tale.* Quarta ibi, *Vnde.* Abbas.

† *An simonia sit de criminibus exceptis, vide Iulium Clarum lib.* 5. *receptarum senten.* §. *simonia*: *vbi ex Aretino testatur communem esse opinionem inter crimina excepta numerandum.*

b *Hæc glossula desideratur in aliquis manuscriptis codicibus.*

† *fonte.*

† *Cap.* 4. *eo. tit. in* 3. *cõp. Et de intellectu Gabriel Sarayna in adnotatio. ad singulare. Mat. Mathesilani.* 70. *incip. nota, quòd si statutum dicat: adde Bart. in l. quæstionib.* ff. *ad legem Iuliam maiest.*

c *Hic casus Bernardi est, & in antiquis exemplaribus habetur.*

¶ *Glossa sequens præmisso de forma processus contra dilapidatorem, quærit, an si reddat Ecclesiam indemnem, &c. arguit, quòd sic, & remittit.*

e ¶ *De dilapidatione.*] Qui enim denunciatur de dilapidatione suspectus, interim dum cognoscitur de dilapidatione, debet interdici ei omne genus alienationis: & si meritò est de dilapidatione suspectus, dandus est ei coadiutor, sine cuius consilio nihil faciat de his, quæ pertinent etiam ad administrationem temporalem. ĩ. *de accus. c. vlt.* & ĩ. *de offic. deleg. venerabilis*: vbi plenè habes, qualiter procedatur in causa huiusmodi: hoc tamen scias, quòd talis, qui remouetur ob dolum, infamis efficitur: secus si ob culpam. C. *de suspect. tut. l. vlt.* Item quid si alia crimina non probarentur contra istum Abbatem, nunquid si vellet reddere Ecclesiam indemnem, remaneret in administratione Abbatiæ. Videtur, quòd sic. ĩ. *de reb. eccle. non alie. si quis presbyterorum*, & ĩ. *de elect. quòd sicut*: vbi hæc quæstio expeditur. Dic vt ibi.

f ¶ *Indifferenter.*] Videtur, quòd hæc duo crimina parificentur quantum ad accusationem, & testimonium. 15. q. 3. *sanè.* Item, quia simonia est maius crimen, quam [a] hæresis. 1. q. 1. *eos*, & infamis efficitur, vt 1. q. 3. *si quis præbendas*: imò maius est omnibus aliis criminibus. ĩ. *c. prox.* & 1. q. *vlt. in cap. vlt.* sed in hæresi quilibet admittitur: ergo multò fortiùs in simonia quilibet admittetur. *sup. eod. tanta.* 79. *distinct. si quis Papa*, & C. *de*

a *Qualiter sit intelligẽdum simoniã maius esse crimen, quã hæresim, latè & verè docet Turrecremata in c. eos.* 1. q. 1. *adde B. Tho.* 2. 2. q. 100. ar. 1. *ad primũ arg.*

Casus. c In Præcedenti decretali dicitur, quòd Abbas Pomposianus plures exceptiones opposuit contra testes inductos contra ipsum super crimine simoniæ, & Papa quasdam admisit, quasdam verò non: vnde videbatur, quòd testes criminosi admitterentur in crimine simoniæ. Quæsitum fuit à Papa, qualiter decretalis illa esset intelligenda? Respondet Papa dicens, quòd illam *decretalem*: *Licèt Heli*, edidit, ad cuius intelligentiam sic distinguit. Primò circa modum agendi: vtrùm agatur de crimine simoniæ criminaliter, aut ciuiliter: & si ciuiliter agatur vtrùm de rigore, aut æquitate. Secundò distinguit circa personam, contra quam proceditur, vtrùm sit regularis, an sæcularis: & si sit regularis, vtrùm sit inferioris gradus, aut excellentioris dignitatis: & an ille idem sit bonæ opinionis, vel malæ famæ: & vtrùm etiam possit puniri de facili, an sine scandalo non possit condemnari. Tertiò distinguit circa personas testium, vtrùm sint honesti, vel criminosi, vel emendati de crimine: an adhuc perseuerent in ipso, & an ipsi testificentur ex charitate, vel odio. Quartò, quæ crimina obiiciantur testibus: vtrùm eadem, vel minora: an paria, vel maiora. Quintò, an adsint alia adminicula, quæ adiuuent testes. Recollige illos quinque modos quantùm ad alteram partem. Si ergo agitur ciuiliter de crimine simoniæ secundum æquitatem, & persona, contra quam

quam agatur, sit regularis, & inferioris gradus, & malæ famæ & de facili possit puniri, & adsint alia adminicula, vt contingit in Abbate Pomposiano, qui est persona regularis, & grauiter infamatus: & qui de facili potuit remoueri: contra talem personam secundum Laur. testes, qui emendati sunt de crimine, vel secundum alios, qui adhuc in crimine perseuerant, cum alijs adminiculis, vt puta furti & adulterij quæ sunt minora crimina: & qui ex charitate deposuit, & habent alia adminicula, admittuntur in crimine simoniæ, propter criminis enormitatem: & testes tales admissi fuerunt contra illum Abbatem Pomposianum, non obstantibus exceptionibus furti, & adulterij: alias verò exceptiones, id est, conspirationes, & inimicitias capitales, Papa probandas admisit: quia cum probatis patet, quod ex odio testificatur: & sic debet intelligi decretalis præmissa, *licet Heli*, quantum ad testium receptionem contra simoniacam prauitatem: quia ille Abbas grauiter infamatus denunciabatur simpliciter secundum æquitatem: vt remoueretur solummodo ab Abbatiæ administratione, & de facili poterat remoueri. vnde ipse non expectata sententia cessit. Ergo intellige à contrario, si persona, contra quam taliter agitur de simonia, non sit talis: tales testes nullo modo admittuntur. B. Nota, quòd criminosi testes recipiuntur in crimine simoniæ de æquitate ciuiliter, cùm agitur non simpliciter, sed cum alijs adminiculis. Item conspiratores, & inimici capitales in nullo casu recipiuntur.

dam epistola decretali, quam nos asseris edidisse, de testibus admittendis contra simoniacam prauitatem.

¶ Noueris igitur, quòd nos illam epistolam, quæ sic incipit: *Quamuis ad abolendam* [a], nequaquam † edidimus: sed aliam, quæ sic incipit: *Licet Heli*, nos edidisse fatemur: ad cuius intelligentiam credimus distinguendum: vtrùm is, contra quem agitur de simoniaca prauitate [b], denunciaretur simpliciter [c] †, aut † criminaliter accusetur: & vtrùm agatur secundum iuris rigorem, an secundum temperantiam æquitatis. Item vtrùm ipse sit regularis, qui iam renunciauerit mundo, an sæcularis, qui adhuc in mundo existit: & an inferioris gradus, an excellentioris [d] sit dignitatis. Ad hæc, vtrùm ante fuisset claræ opinionis, & bonæ famæ: an grauiter infamatus [e], & valde suspectus: & vtrum de facili possit puniri, an sine scandalo [f] nequeat condemnari. Præterea vtrum testes sint honesti, an criminosi: & an sint emendati de crimine, an adhuc in crimine perseuerent. Rursus si crimina sint eadem, vel minora [g]: an paria [h], vel maiora: vtrùmve testes ex zelo iustitiæ, an ex malignitatis fomite [i] deposuisse credantur. Denique vtrùm ad prauitatem simoniacam detegendam sola dicta testium inducantur, an alia etiam adminicula [k] suffragentur. Hæc omnia sunt ad intelligentiam illius epistolæ distinguenda [l]. Ille quidem Pomposianus Abbas, qui iampridem renunciauit mundo, erat de simonia, periurio, dilapidatione, ac insufficientia [m] grauiter infamatus. Cùmque per Monachos, qui iurauerant perhibere testimonium veritati, simonia multis modis videretur esse probata: ipse contra testes multas exceptiones opposuit, conspirationes [n] videlicet, inimicitias capitales, furtum, & adulterium, vt eos à testimonio remoueret. Nos verò (ne innocentiæ puritas confusa succumberet: vel simoniæ prauitas effugeret impunita) illas duntaxat exceptiones probandas admisimus, quibus fortè probatis testes non zelo iustitiæ, sed malignitatis fomite processisse constaret, vt conspirationes, & inimicitias capitales [o]: cæteras autem exceptiones, vt furti, & adulterij [p] propter immanitatem hæresis simoniacæ (ad cuius comparationem cætera crimina quasi pro nihilo [q] † reputantur) duximus repellendas: quoniam etsi probatæ fidem testium debilitarent [r] in aliquo, nó tamen euacuarent

ea rei, & 2. q. 1. in primis: & quia à tormentis non est incipiendum. ff. de quæst. l. 1. & ĩ. de reg. iur. cum in contemplatione. Tanc.

l ¶ *Distinguenda.*] Hæc est intentio præcedentium distinctionum: aut enim agitur criminaliter, aut ciuiliter. Si criminaliter, tunc testes criminosi etiam in exceptis criminibus contra neminem audiuntur, siue accusatus sit bonæ famæ, siue malæ. Si verò agitur ciuiliter, tunc contra sæcularem prælatum non sunt audiendi, vel admittendi criminosi testes, nisi sint emendati de crimine: & tunc admittentur de æquitate, non de rigore: nec etiam tunc audiuntur, nisi adsint alia adminicula, sed contra regulares Prælatos infamatos inferioris gradus admittuntur criminosi, si ciuiliter agitur de æquitate, sed non de rigore, & cum alijs adminiculis: & hoc intelligitur testibus: ad accusandum verò bene admittuntur infames contra illum, qui est malæ famæ, vt ĩ. eod. tanta. Ioan.

m ¶ *Insufficientia.*] Propter insufficientiam remouetur Prælatus ab administratione. ĩ. de ætate, & qualit. c. vlt. & 18. q. 2. si quis Abbas.

n ¶ *Conspirationes.*] Conspiratio enim grauissimũ crimen est: ita quod meretur depositionem. 11. q. 1. coniurationum, & c. conspirationum: & ibi ita subiectionem statui alterius conspirant, vnde tanquam inimici repellendi sunt, & eis consentientes: vt capitulo prædicto, & ĩ. de re iud. dic. cùm 1. & 4.

¶ *Glos. seq. tractat, quòd inimicitiæ non capitales non repellunt à testimonio, sed fidem minuunt. Et quid si facta fuerit reconciliatio.*

o ¶ *Inimicitias capitales.*] Propter alias verò non remouetur quis à testimonio. 4. q. 3. §. *item in criminali*: ibi tamen non determinatur de qua inimicitia, & *ff. de arb. licet. Instit. de exhæ. lib.* §. *inimicitiæ*: & leuis offensa non adimit legatum. *ff. de adi. leg. l. 3. § non solùm, in fin.* sed minor fides eis adhibetur. *in autem. de testi.* §. *si verò quis dicat. collat. 7. C. de testi. Auth. si testis* [illegible]. Tamen si inimici, & conspiratores redeant in amicitiam, post reconciliationem videtur, quòd possint admitti quia & legatum per capitales inimicitias, vel alias grauissimas interueniente adimitur: sed si redeant in amicitiam, redintegratur legatum. *ff. de adi. leg. l. 3. §. non solùm, in fin. & l. seq.* ita tamen quòd non sit conegotio, vel causa, pro qua conspirauerunt, & reconciliatio non sit recens. *arg. 3. q. 5. accusatores.* Bern.

¶ *Glos. seq. quærit de periuro, an admittatur, soluit quòd non.*

p ¶ *Furti, & adulterij.*] Et sic opponebantur minora crimina. Sed nunquid periurus admittetur? Dicendum est, quòd non, quantumcunque sit emendatus: quia qui semel est periurus, ad iuramentum ampliùs non admittitur. 22. q. 5. *parui*: & ĩ. *de præsump. per litteras*. 2. q. 7. *non potest*: quia præsumitur, quòd iterum deieraret. *arg. ff. de accus. si cui.* §. *ijsdem*, & 6. q. 1. *quicunque* & est capitulum. ĩ. *de testi. testimonium.* Bern.

q ¶ *Pro nihilo*] V. 11. q. vlt. & ĩ. eod. tanta. Bern.

r ¶ *Debilitarent.*] Et ita testis, qui fuerit criminosus, licèt sit emendatus, non facit plenam probationem [a], nisi adsint alia adminicula: criminosus enim semper habet caput vulneratum. 1. q. 1. *ventum*: quia etsi pœniteat, quædam tamen irregularitas manet, quæ non abolitur per pœnitentiam, *ex dictis.* [illegible] 1. q. 7. §. *quis omnem*, & 2. q. 3. cap. *Enthemium.* §. *hinc colligitur.* Laur. Debilitarentur dicta talium testium, si hæc probarentur: sed hic non probantur, quia alia adminicula accedunt: alias si nulla fuissent adminicula, non sufficerent dicta eorum: & est argum. quòd non debet quis admitti ad probandum, quo probato non proderit. *C. de probat. ad probationem. fini.* ĩ. *de off. deleg. cùm contingat.*

a ¶ Ex

a ¶ *Quamuis ad abolendam.*] Quam habebas olim. *eod. tit. in secunda compilat.*

b ¶ *Simoniaca prauitate.*] Præterea idem videretur de alio crimine excepto, vt hic distinguitur circa modum agendi. Bern.

c ¶ *Simpliciter.*] Id est, in modum denunciationis, & inquisitionis. B.

¶ *Glos. seq. opponit, quòd in iudicijs, & c. soluit.*

d ¶ *Excellentioris.*] Puta Episcopus irregularis, cum quo non est taliter procedendum propter maius scandalum. Sed quare hoc dicit, cum in iudicijs non debeat attendi dignitas alterius. 3. q. 9. *c. vlt.* & æqualitas seruanda est in iudicijs. *C. de prox. sacro. scri. in sacris. lib. 12.* Respondeo, hoc ideo dicit, propter maius scandalum, & reuerentiam ordinis excellentioris: & absurdum videretur, si taliter remoueretur Episcopus, sicut Abbas: & non ita de facili proceditur contra maiorem, sicut contra minorem. *arg. ĩ. de accus. qualiter, & quando. 2.* & vbi maius scandalum, sed periculum vertitur, cautiùs est agendum. *42. di. quiescamus. 7. q. 1. c. vlt.* & *ff. ad Carb. l. 1. §. sed & si quis*: & aliter puniuntur maiores, aliter minores. *24. q. 1. qui contra Ecclesiæ pacem*, & [illegible] *di. cùm beatus. Io.*

e ¶ *Infamatus.*] Simile 2. q. 1. *in primis.*

f ¶ *Sine scandalo.*] Vt ex hoc faciliùs admittantur, vel repellantur. *argum. 23. q. 4. non potest.*

g ¶ *Vel minora.*] Hoc ideo dicit, quia si sint eadem crimina, vt puta simonia eadem, de qua agitur, non admittitur: quia socius non admittitur. ĩ. *de testi. veniens.* Bern.

h ¶ *An paria.*] Hoc ideo fortè dicit, quia licèt repelli omnino non possint, cum sint emendati: quanto maiora crimina eis obijciuntur, tanto minor fides eis adhibetur. Tanc.

i ¶ *Ex malignitatis fomite.*] Hoc dicit propter inimicos capitales, & conspiratores, qui non debent admitti, vt ĩ. dicitur. Ber.

k ¶ *Adminicula.*] Quia sine alijs adminiculis, & præsumptionibus viles testes in crimine simoniæ non sunt audiendi: quia vilibus sine tormentis credi non debet. 4. q. 2. & 3. §. *si testes.* §. *si autem*

† *Id est, verissimum non est illa decretalis: Quamuis ad abolendam Clementis tertij est quam Raymundus non posuit in hac compil.*

† *In antiqua compilatione, ciuiliter, le-go: sed Gregoriana exemplaria, simpliciter habent: quod agnoscunt hic glossa, Hostiensis, & alij interpretes.*

† *Aliàs ita: an criminaliter accusetur.*

a *Extat adhuc in 2. compilat. 11. de simonia, c. 4. in qua ita scriptum est: Tu sedem Apostolicã duxisti consulendam vtrùm mediatores, & interlocutores, per quos scelus illud plerumque committitur, ad testimonium possint contra sceleris auctores admitti: quod in odium criminum admitti debeant, respondemus.*

b *Vide Iulium Clar. in pra. crim. q. 21. ver. fuit etiam & Simancam in cathol. instit. tit. 64. de testibus.*

† *De grauitate simoniæ in comparatione aliorum criminum, vide late per Turrecrematam, in c. nos. 1. q. 1. adde B. Thom. 2. 2. q. 100. art. 1. ad primum argumentum.*

c *De materia huius gl. vide plenissime per Antonium Gomez tom. 3. variar. resolut. c. 12. & quæ diximus supra lib. 3. in mem. in directorium inquisit. scho. 33. & schol. 131.*

d *Dicit Hostiensis hanc gl. intelligendam, quando de alijs criminibus agitur: vel de crimine simoniæ contra non infamatum: alias tales admittentur, vt inquisit. hoc. Ant.*

ex toto [a], aliis adminiculis suffragantibus, præsertim [b] cũ testes de crimine fuerint emendati [c]. ¶ Tales igitur contra talem [d] taliter [e] duximus admittendos [f]: non secundùm rigorem iuris, sed secundũ temperantiam æquitatis; cùm ageretur non criminaliter, vt deponeretur ab ordine; sed ciuiliter [g], vt ab administratione amoueretur [h], tanquam immeritus, & damnosus. Et vtique tales Prælati ex leuioribus [i] causis possunt ab administrationibus amoueri [k], sicut quorundam Religiosorum approbata consuetudo deposcit. Vnde prædictus Abbas non expectata sententia, quasi malè conscius sibi, cessit [l].

¶ Idem Abbati Iemblaceñ. †

¶ *Non imputatur electo confirmato, si eo prohibente, pro ipsius confirmatione pecunia data fuit.*

CAP. XXXIII.

Sicut tuis litteris intimasti, cùm in Iemblaceñ. Ecclesia fueris Monachus, fuisti tandem promotus ad regimen Ecclesiæ Floreñ. † verùm Abbate Iemblaceñ. pòst sublato de medio: ipsa, quæ te prius filium habue-

a ¶ *Ex toto.*] Cùm iam essent emendati de crimine: & dic præsertim, id est, tantũ: nõ enim credere teste infamẽ esse admittẽdũ cõtra infamatũ, nisi alia indicia præcederẽt: cum à tormentis nõ sit incipiendum. ℥. *de reg. iur. cum in contemplatione.* nec tales admittuntur sine quæst. *2. q. 1. in primis ad fi. & 5. q. 5. illi qui*: Lau.

b ¶ *Præsertim.*] Id est, tantùm [a], secundum alios tenetur propriè.

c ¶ *Emendati.*] Si enim testis emendatus est de crimine, admitti debet, si ciuiliter agitur: vt hic patet, & *arg. 50. d. quia sanctitas. & c. domino sancto. & hoc verum intellige*, si eũ ex illo crimine comitetur infamia, & nisi in crimine periurij, qui etiamsi sit emendatus, non admittitur. ℥. *de testi. testimonium*: sed si criminaliter agitur, non admittitur, etiamsi sit emendatus: vt *in decre. testimonium. & 6. q. 1. qui crimen.* Item ex hoc videtur, quòd si testis, cui obiicitur crimen, vt repellatur, vult probare se emendatum, quòd debeat audiri, cùm iam non sit criminosus. ℥. *de excep. deniq; vbi de hoc. & arg. 3. q. 7. qui sine.*

d ¶ *Tales contra talem.*] Scilicet regularem inferioris gradus, & malæ opinionis, qui de facili potest puniri: qualis fuit Abbas iste: & respicit secundam distinctionem. ℥. *ver. item vtrùm ipse regularis*, pro altera tantum.

e ¶ *Taliter.*] Scilicet, ciuiliter, cùm agitur in modum inquisitionis secundum temperantiam æquitatis, prout sequitur in littera & respicit primam distinctionem. ℥. *circa prin. ver. vtrùm is, &c.* & ita tales testes contra talem prælatum admittuntur, cùm ciuiliter agitur secundum æquitatem: ergo à contrario sensu colligitur, quòd si agatur criminaliter aut etiam ciuiliter, secundùm rigorem contra regularem, & infamatum, vt dictum est, nõ admittuntur tales testes, qui non sunt emendati, etiam cum aliis adminiculis in crimine excepto, & multò minùs, si agitur contra sæcularem etiam ciuiliter, & secundùm æquitatem; quia tũc tales testes non admittuntur: & sic maius est priuilegium clericorum, quàm monachorum: quia in eodem modo agendi alij testes admittuntur contra clericos, & alij contra monachos. *ar. 16. q. 1. c. legi. & c. alia est causa. & 95. dist. à subdiacono.* Sed arg. contra *2. q. 1. in primis.* vbi indistinctè dicit non distinguendo inter regularem, & sæcularem: sed illud loquitur in accusatione. Et sic patet, quòd si agatur criminaliter contra sæcularem, aut etiam regularem infamatum de crimine simoniæ, siue de crimine excepto: tamen honesti testes admittuntur, & sufficit, si sint emendati, & hoc de æquitate. videtur tamen per decre. Greg. quòd de iure, & non de æquitate admittendi sunt testes emendati, etiam sine aliis adminiculis, cùm agitur ciuiliter de crimine, sine aliqua distinctione. ℥. *de testi. testimonium* [b]. ergo in simonia multò fortiùs, cùm sit crimen exceptum; quoniam in aliis sunt admittendi testes emẽdati, nisi in periurio, vel nisi eos infamia comitetur, vt ibi dicitur; nisi tu velles eam reducere ad æquitatem secundùm istam. Sed contrà potiùs videtur, vt, s. ipsa reducatur ad illam, tanquam ad posteriorem. *ff. de leg. non est nouum*: & sic nõ habent locum permissæ distinctiones. Vltima pars primæ distinctionis tollitur, s. vtrùm agatur secundùm iuris rigorem &c. & sic remanet, vtrùm agatur criminaliter, an ciuiliter: vt si ciuiliter, admittantur testes emendati secundùm tenorem illius *decre. prædictæ.* Secunda dist. tollitur ex toto, s. vtrùm ipse sit regularis, &c. & illa distinctio, quæ fit, circa personas testium remanet. Ergo hoc remanet inquirendum, vtrùm agatur criminaliter, vel ciuiliter de crimine, & vtrum testes sint honesti, quib. crimina obiici non possunt, vt illi tamẽ admittantur, si criminaliter agitur, aut fuerint criminosi, & emendati: vt si agitur de crimine ciuiliter, illi bonũ admitti possunt secũdùm decretalẽ prædictã. & sic difficultas huius decre. parum valet. Vel dic [c], quòd illa *decr. testimonium.* intelligitur, cum agitur ciuiliter, & de crimine excepto, & tunc de iure communi tamen testes emendati de crimine recipiũtur: hoc intelligitur, cũ agitur de crimine excepto, simoniæ, s. ciuiliter: & tunc recipiũtur testes viles, & infames cõtra infamatos, de æquitate, & non de rigore: qualis fuit iste Abbas, cõtra quem tales testes recepti fuerunt de æquitate tantùm cũ aliis adminiculis: vt hic patet. *arg. opt* ℥. *de test. c. vit.* Et hoc dicit. Tan. & Io. Lau. cõtra, vt ℥. *in not. cũ iã essent, &c.* & istud præsertim, secundùm Io. & Tanc. ponitur comparatiuè. Lau. exponit, præsertim, id est, tãtùm: & sic vtraq; decre. remanet in suo loco. & hoc innuit ista verba: Tales contra talem taliter duximus, &c. & dic, tales, s. viles, & criminosos. contra talem infamatum, & irregularem: taliter, s. ciuiliter, de æquitate, & non de rigore.

a *De hoc expositione vide plures cõcord. 11. dist. illud. Io. An.*

b *Argumentum ad hoc in l. quòd Labeo ff. ad Carbo. & ibi Doctores.*

c *Intellectus ca. testimonium. suprà de testibus.*

f ¶ *Duximus admittendos.*] Verba ista sic expone secundùm Lau. tales, s. testes emendatos de crimine furti, adulterij, & consimiliũ criminum, qui ex charitate testificantur sine aliis adminiculis secundùm Lau. vel si non sunt emendati, admittuntur cum aliis adminiculis: vt dicitur in *fin. glo.* secundùm alios: & respicit distinctionem. ℥. *ver. præterea. & ver. vtrùm ne testes pro altera parte, & sequentem ver. denique.*

g ¶ *Ciuiliter.*] Quo casu admittuntur mulieres. ℥. *de testi. quoniam. & c. tam litteris.* Ber.

h ¶ *Ab administratione amoueretur.*] Secũdũ Euangelicam veritatẽ. ℥. *de accu. qualiter.*

i ¶ *Leuioribus.*] Sic ℥. *de accu. qualiter. in fine* quia non ita pingue ius habent regulares, sicut sæculares. *arg.* ℥. *de statu mona. cùm ad monasterium. arg. eod. tit. c. 2. in fin.* vel potiùs, quia non est tantum scandalum pro remotione regularis, sicut sæcularis: & hoc est de consuetudine approbata, vt dicit *in fin. cap.* Tan.

k ¶ *Amoueri.*] Vbi quis remouetur propter fraudem, infamis est [d]: secus si propter simplicitatem. *ff. de suspe. tut. l. 3. §. qui ob segnitiem. & C. eo. tit. l. vlt. nisi sit patronus. Instit. de suspect. tuto. in prin.* si verò non exprimatur an per fraudem, vel simplicitatem aliquis amoueatur, non est infamis. *ff. eod. hæc enim causa.* Vin.

¶ *Gloss. seq. quæris, an propter cessionem inquisiti desistat Iudex, &c.*

l ¶ *Cessit.*] Et ita qui timore probationis cessit, non habebit aliquod priuilegium. *arg. 24. dist. c. vlt.* Sed nunquid iudex debet desistere ab inquisitione propter ipsius cessionem, arg. quòd non. *ff. de iud. si quis postea.* Ar. contra. *ff. de suspect. tut. l. post finitum.* quia nec dolum facit, qui rem deserit, vt litem effugiat. *ff. de alie. iu. mu. causa fac. l. item si res. §. 1.* & qui diffidit de iure suo, licitè cedit litis. ℥ *de possi. præla. bonæ.* & iam finem inquisitionis consecuti sunt inquisitores: quare non debent ampliùs procedere inquisitores, nisi vt habeant ratam cessionem [e]. sic ℥. *de elect. dudum in fi.* Bern.

Sicut tuis.] In prima ponitur consultatio. In secunda responsio ibi, *Quamuis.* In tertia parte ponitur quædam determinatio ibi, *Illos.* Abbas.

CASVS. Vacante Ecclesia Iemblaceñ. quendam monachum suum virum prouidum, & discretum elegerunt in Abbatem: & quia Leodieñ. Ecclesia cathedralis pastore carebat, ad Colonieñ. Ecclesiam metropolitanam ipsius accessit, & de licentia ipsius interim ministrauit in monasterio Iemblaceñ. postmodum in Leodieñ. Ecclesia fuit institutus Episcopus, qui requisitus ab ipso electo, electionem ipsius noluit confirmare: sed comperto, quòd hoc fiebat pro extorquenda pecunia, protulit excõmunicationem, ne pro facto huiusmodi aliqua pecunia persoluatur: & qui contra faceret, esset excommunicatus. Sed quidam de fratribus eius eo ignorante promiserunt pecuniam, & persoluerunt, & sic ab Episcopo inuitatus confirmationẽ, & institutionem accepit, postmodum peruenit hoc ad notitiã Abbatis ipsius, dubitauit, an posset licitè ministrare in officio abbatiæ: quæsiuit à domino Papa, quid facere deberet: Respondet Papa: licèt secundùm canones etiam paruuli, qui cupiditate parentũm Ecclesias per pecuniam sunt adepti, eas dimittere teneantur: tamen quia aliud est, & longe diuersum non præbere consensum, & aliud est expresse prohibere, nihil debet sibi ad pœnam, & culpam imputari, ex eo quòd contra prohibitionem, & voluntatem suam, à qua postmodum non recessit, alius pecuniam soluit eo ignorante: præsertim cùm ille non sit ei aliqua consanguinitate coniunctus: nisi postea consenserit soluendo pecuniam promissam, aut reddendo solutam. Alioquin contingeret, quòd factum alicuius parantis insidias inimico suo, ei damnosum existeret, cui omnino displiceret: & sic aliquis de dolo suo commodum reportaret. Illi verò qui pecuniam dederunt, aut eam receperunt, in tantum culpabiles sunt, quòd si eorum excessus manifestus esset ecclesiæ, pœna essent canonica feriendi. Nota primo arg. quòd Ecclesia vacante potestas confirmandi electiones prælatorum non pertinet ad capitulum, sed consuetudini statur. Item electus in abbatem, & confirmatus potest excommunicare. Item si pecunia soluatur contra prohibitionem electi, ei non obest: nisi postea consentiat ipsam soluendo. Item quod ab initio non nocebat, tractatu temporis per consensum sequentem imputatur, & sic ratihabitio retrotrahitur in maleficiis, & mandato comparatur. Item dolus vnius, alteri obesse non debet, nec sibi prodesse.

† *Iemblacen.* † *Tenblacen.* † *Gerablacen.*

† *Cap. 5. eo. ti. in 3. comp. Et inde præ cæteris hic Henricum Boich. & extrauagantem Pauli secundi incip. Cũ detestabile. & Cassadorum decisio. 1. tit. de simonia.*

† *Florinen.*

d *Hoc verũ secundùm Hostiensem, nisi auctoritate, id est, degradando sit amotus tunc enim infamis est, etsi causa ignominiæ non addatur ff. de his, qui no. infa. l. 2. §. ignominiæ. Ioan. And.*

e *De hoc articulo vide ampliùs hic per Hostiensem Ioannem An. & alios*

rat, in patrem per electionem canonicam [a] te vocauit: & quia pastore carebat Leodien. Ecclesia cathedralis, ad Colonien. [b] Ecclesiam (quæ tua est metropolis) proficiscens, ipsius auctoritate in Temblacen. Ecclesia interim ministrasti. Ceterùm postquam in Leodien. Ecclesia fuit Episcopus institutus, is à te requisitus, electionem de te factã noluit confirmare. Verùm cùm hæc fieri pro extorquẽda pecunia comperisses: sub interminatione anathematis [c] vetuisti, ne pro facto huiusmodi aliqua pecunia offerretur. Sed quidam de fratribus te inconsulto, & ignorãnte, contra excommunicationis à te factæ sententiam venientes, promiserunt pecuniam, & etiam exoluerunt [d]: & sic ab Episcopo inuitatus, institutionẽ ab eo accepisti liberè, quemadmodum postulabas: *& infrà.* ¶ Quamuis autem secundùm sacrorum canonum [e] instituta, etiam paruuli, qui cupiditate parentum Ecclesias per pecuniã sunt adepti, eas dimittere teneantur: quia tamen longè diuersum est non præbere [f] consensum, & expressè aliquid prohibere: taliter duximus respondendum, quoniam [g] ex eo, quòd contra prohibitionem, & voluntatem tuam (à qua postmodum minimè recessisti) aliquis, te penitus ignorante, promisit pecuniam, & exoluit; præsertim cùm is nulla sit tibi consanguinitate [h] coniunctus, nihil debet tibi ad pœnam, vel culpam (sicut credimus) imputari [i]: nisi postea consenseris [k] pecuniam soluendo promissam, aut reddendo solutam: alioquin contingeret, quòd alicuius factum insidias inimico parantis [l], ei damnosum [m] existeret, cui penitus displiceret: & sic aliquis de fraude sua commodum reportaret [n]. ¶ Illos † autem, qui dederunt pecuniam, vel etiam receperunt, intantùm constat esse culpabiles, quòd si excessus eorum esset Ecclesiæ manifestus, (quæ non iudicat de occultis [o]) pœna essent canonica feriendi.

¶ Idem Decano Beluacen.

¶ *Si Clericus cum pacto confert Ecclesiæ bona sua, vt in ipsa recipiatur in Canonicum, & illa sibi retineat pro Præbenda, simonia committitur: secus, si hoc fiat sine pacto.*

CAP. XXXIV.

TVa † nos duxit discretio consulendos: *& infrà.* ¶ Deuotioni tuæ taliter respondemus, quòd si quis Clericus cum conditione, vel pacto largiatur, aut offerat bona sua, vt illa postmodum pro præbenda retineat, & in Canonicum admittatur: huiusmodi oblatio, vel receptio fieri non poterit sine

a ¶ *Canonicam.*] Hic habes expressè, quòd electio potest fieri de aliena Ecclesia. De hoc not. s. *de elect. cùm inter canonicos.*

¶ *Glo. seq. obiicit, & contra obie. arguit. secundò fatetur obiect. & illi respondet.*

b ¶ *Ad Coloniensem.*] Sed quare hoc? nónne capitulum Ecclesiæ cathedralis poterit eius electionem confirmare: & ei dare licentiã ministrandi? Arg. quòd non. 71. *dist. fraternitatem.* 24. *dist. presbyteri.* sed verum est, quòd vocante Ecclesia, capitulum potest huiusmodi electiones confirmare. s. *de maio. & obed. cùm olim.* vbi de hoc: sed hoc potest esse de consuetudine metropolis Ecclesiæ, quòd ad metropolitanum accedant. Ber.

¶ *Glo. seq. ar. quòd cõfirmatus, &c. secundò quòd per hoc verbũ, sub interminatione, &c. exponit, & remittit.*

c ¶ *Sub interminatione anathematis.*] Argu. q. Abbas [a] confirmatus possit excommunicare: quod verũ est: & Prior etiam. s. *de maio. & obe. cùm in Ecclesiis.* Et hæc fuit sententia excõmunicationis, & non cõminatio, vt sequentia probant. & sic est argu. quòd per talia verba: Prohibeo sub interminatione anathematis, vel sub excommunicatione feratur sententia. ar. ad hoc s. *de loca. c. 1. & j. de eo qui fur. ord. rece. cap. 1.* Sed dicas, quod excommunicatio non fuit facta sub hac forma verborũ, sed expresse excõmunicauit, qui cõtrà facerent, sub hac forma: Quicunque soluerit aliquid, illum excommunico: & ita sub interminatione excommunicationis factæ sub conditione lata fuit hæc sententia: & sententia excommunicationis sub conditione potest ferri, & qui contrà facit, est excommunicatus. *Infrà de sententia excom. à nobis. & s. de appellat. præterea.* Papa refert hoc factum per istam formam: vnde si dicatur Sub interminatione: vel, Sub pœna excommunicationis præcipio: non est excommunicatus, qui contrà fecit, & sic est comminatio tantùm. & hoc probatur s. *de iure patro. relatum. §. 1. & s. ne cler. vel monach. clericis.* & sic intellige omnia illa iur. a. 63. *distin Salonitanæ & prædictas decre. s. de loco. cap. 1. & infrà de eo qui fur. ordi. rece. cap. 1. & alia consimilia.* De hoc etiam dicitur *infrà de sagittar. cap. vnico.* Bernardum.

d ¶ *Exoluerunt.*] Fortè bono zelo, sed non secundùm scientiam, & ita errauerunt.

e ¶ *Canonum.*] 1. q. 5. *præsentium. & s. eod. de regularibus. & c. ex insinuatione.*

¶ *Glo. seq. ponit duo genera de tacente: quòd consentit, & quòd contradicit, ad vtrumque signat contrarium de regula, qui tacet.*

f ¶ *Præbere.*] Quia sæpe, qui tacet, consentire videtur 54. *dist. si seruus sciente. C. de nupt. si vt proponis.* & sic iste Abbas consensisse præsumeretur, si postquam intellexerit, non contradixisset; sicut econuerso videtur contradicere, qui expressè non consentit *de consec. distin. 4. cum pro paruulis. ff. de procur. filiusfamilias. §. inuitus. ff. de serui. vrba. prædi. inuitum. s. de bap. maiores. ver. si. Arg. contrà. ff. de reg. iur. qui tacet.* Vincen.

g ¶ *Quoniam.*] Pro, quòd sic, & econuerso, quia ponitur pro, quòd, 3. q. 5. *quod suspecti.*

h ¶ *Consanguinitate.*] s. *de æta. & qualita. tuam.*

¶ *Glossa sequens ponit lectiuram Vinc. distinguentis inter electionem, & confirmationem.*

i ¶ *Imputari.*] Dicit Vin. quòd hoc intelligitur, cùm iam aliquis est electus: & eo ignorante, & reclamante datur pecunia confirmatori. Si autem nondum esset electus: licèt eo reclamante daretur pecunia electoribus, obesset electo, quia per pecuniam eligitur, nisi dantes hoc facerent in odium eius: vt hic, & s. eod. *nobis.*

k ¶ *Consenseris.*] Nam si consensisset, simoniam commisisset; quia consentire est quandocunque consentire, & antè, & post. 1. q. 1. *eos. in fin. & q. 3. si quis præbendas. & cap. si quis obiecerit:* quia in maleficiis ratihabitio retrotrahitur, & mandato comparatur. *ff. de vi & vi ar. l. 1. §. quotiens. & s. de restitu. spol. cùm ad sedem. in fin & 2. quæst. 1. nosmet.* & ita secundùm canones possum habere ratum, quod non meo nomine gestum est. 9. *q. 1. Lugdunen. & secundùm leges. ff. de nego. gest. si pupilli. §. item quæritur.* Quidam dicunt, vt Tan. quod aliquis potest habere ratum. sed simoniam non committit, quamuis grauiter peccet. arg. *j. cap. pen.* Et in hoc, quod dicit, pecuniam soluendo, potest esse arg. quod non sit simoniacus per solam ratihabitionem.

l ¶ *Parantis.*] Sic *ff. si quis cau. l. 2. §. vlt.*

m ¶ *Damnosum.*] Quod esset iniquum: cum peccata tantùm tenere suos auctores debeant. *Cod. de pœn. sancimus. & s. de his quæ fiunt à ma. par. cap. quæsiuit.* & non debuit alius alterius odio prægrauari. *C. de incesti. nup. si quis fue. §. legis autem*

n ¶ *Reportaret.*] Quod esse non debet: immò quandoque punitur in eo, in quo deliquit. s. *de iure pat. pastoralis. & s. de immu. Eccl. ...* Ber.

o ¶ *De occultis.*] 32. *dist. erubescant. 6. q. 1. si omnia. & 32. q. 5. Christiana. j. c. prox.* Ber.

TVa nos.] Sunt duæ partes. In prima ponitur decisa consultatio. In secunda responsio ibi, *Deuotioni tuæ,* quæ distinguendo prosequitur duo membra: Secundum ibi, *Si verò,* cuius determinationem submittit ibi, *Licet.* Abbas Siculus.

CASVS. Aliquis clericus aliqua de bonis suis obtulit alicui Ecclesiæ, petens, vt idem clericus in canonicum admittatur, & eadem bona sibi retinere liceat pro præbenda in vita sua: quæritur, vtrùm bona illa recipi liceat, & idem clericus in canonicum assumi possit absque vitio simoniæ? Respondet Papa, quòd si clericus conditione, vel pacto offerat bona sua, vt ea retineat pro præbenda, & in canonicum admittatur, huiusmodi oblatio non potest fieri absque simonia, quia in talibus omnis pactio cessare debet. Si verò purè, & sine pacto, & conditione, bona sua offerat, rogans humiliter, vt in canonicum admittatur, & bona retinere liceat pro præbenda, & clerici purè consentiant, talis receptio poterit fieri absque simonia. In fine dicit Papa, quamuis taliter duxerimus respondendum: si tamen ille, qui talem facit donationem, ea intentione ducatur, vt per temporalia spiritualia valeat adipisci; & clerici cum aliter non reciperent: sine dubio tam iste, quàm illi apud Deum (quem nullum latet secretum) culpabiles iudicantur. Nota, quòd in spiritualibus adipiscendis nulla conditio, vel pactum debet interuenire. Item aliquis potest rogare, vt in canonicum admittatur. Item Ecclesia de manifestis tantum, & non de occultis debet iudicare. Item arg. quòd intentio facit hominem simoniacum.

a Præter Panormitanum, & alios hi, vide Geminianũ in c. Salonitanæ. 63. dist. & Innocentium in c. 1. s. de sagittar.

† Habes quod licèt quilibet simoniacus pœna, vide extrauagantem, Cum detestabile. sub titulo.

† Cap. 6. in nu. 3. am.

a ¶ *Omnis*

a ¶ *Omnis pactio.*] 1. q. 2. *quàm pio.* & ī. *de pact. c. vlt.*
b ¶ *Conuentio.*] Et modus etiam. ī. *vt eccle. bene. c. vno.* Bern.
c ¶ *Rogans.*] Nota, quod aliquis potest rogare, vt in canonicum admittatur. de huiusmodi precibus not. ī. *de eta. & qua. ind.* Ber.
d ¶ *Pure consentiant.*] Id est, sine aliqua pactione, vel mala tortione. Hic enim patet, quod eo tempore quo quis recipitur, potest aliquid offerre cessante omni conditione, & pacto. Sed contra videtur, quod non liceat tempore receptionis. *ar.* 1. q. 1. *emēdatione* q̄ gratis fieri debet, pro precio fieri videatur habere speciem mali, à qua etiam abstinendū est. j. *eod. audiuimus.* ī. *de vita, & honest. cleri. cùm ab omni. & est ar. ad hoc,* 1. q. 2. *quàm pio. in fin.* vbi dicit: Ac postmodum, &c. Sed verum est, vt hic dicitur, quod tempore ingressus potest dari aliquid: & licitum est: dum tamen cesset pactio, & conditio, vt hic dicitur, & ī *de proba. cap. in præsentia* ī. *de succes. ab intest. cùm dilectus.* & ī. *eod. dilectus 2. in fi.* nec ideo minus donatio gratuita dicitur. *ar. ff. manda.* ſi *remunerandi. ar.* 1. q. 1. *indices.* 18. *dist. de eulogiis.* & *arg. ff. de offi. pro con. solent.* §. *vlt.* & ī. *eo. dilectus. 2. in fi.* aliàs dare siue ante, siue pòst, simonia est. 1. q. 1. *tot. insi.* Sed caueat ille, qui recipit, & qui dat, ne sub specie talium munerū fraus committatur. 1. q. 1. *si quis neque.* & j. *sequitur.* Io.
e ¶ *De manifestis.*] ī. *ca. prex. in fi.*
f ¶ *Culpabiles.*] Non dicit, simoniaci: ad parem tamen pœnam tenentur propter intentionem, cum opere subsecuto. ī. *de biga. nuper.* isti simoniaci non dicuntur quantum ad Ecclesiam: nisi velis dicere, quod sola intentio facit hominē simoniacum. *arg.* 1. q. 1. *qui studet. & c. reperiuntur.* & 1. q. 3. *non solùm*: sicut sola spes lucri facit hominem vsurarium. 14 q. 3. c. 1. *arg.* j. *de vsuris. consuluit.* Tanc. dicit, quòd sola pactio facit aliquem simoniacum. *arg. huius decret.* & ī. *vt eccle. bene. c. nostrum.* Ioan.

vitio simoniæ: cùm in talibus omnis pactio [a], aut conuentio [b] cessare debeat, iuxta canonicas sanctiones. ¶ Si verò purè, ac sine pacto, vel conditione qualibet offerat, rogans [c] † humiliter, vt in Canonicum admittatur, & bona sua retinere sibi liceat pro Præbenda, & Clerici eiusdem Ecclesiæ purè consentiant [d]: huiusmodi receptio fieri poterit absque scrupulo simoniacæ prauitatis. ¶ Licèt autem taliter duximus respondendum: quia nobis datum est de manifestis [e] tantummodò iudicare: si tamen is, qui talem donationem facit, ea intentione ducatur, vt per temporalia bona, quæ offert, spiritualia valeat adipisci: & Clerici, qui eum in fratrem admittunt, non essent eum, nisi commoda temporalia perciperent, admissuri: sine dubio tam ille, quàm isti apud districtum Iudicem (qui scrutator est cordium, & cognitor secretorum) culpabiles [f] iudicantur.

¶ Idem Priori Canturien. †

¶ Non debet quis ordinem recipere ab eo, quem credit simoniacum: sed ministrare potest in illis, quos prius ab isto recepit.

CAP. XXXV.

P Er † tuas litteras intimasti, quòd cùm B. in quadā domo Cartusien. Ordinis suscepisset habitum Monachalem à diœcesano Episcopo fuit in Subdiaconum ordinatus: sed postmodum didicit ex relatione quorundam [g], quòd Episcopus multotiens commiserat vitium simoniæ: propter quod idē Monachus, in suscepto formidat ordine ministrare, nolens ab eodem Episcopo ad superiores ordines promoueri: & *infrà.* ¶ Nos † igitur respondemus, vt idem in ordine sic suscepto securè ministret [h]: sed contra conscientiam ad superiores ordines non ascendat, ne fortè ædificet ad gehennam: licèt ex eo, quòd conscientiam nimis habuerit scrupulosam, in difficultatem huiusmodi sit collapsus: quam vtique non euadet, nisi deponat errorem.

¶ Idem Cantuarien. Archiepiscopo.

¶ Pro chrismate, vel inuestitura Ecclesiarum nihil exigi debet: nec excusat consuetudo, vel nominis variatio.

CAP. XXXVI.

I N tantùm † peccatis exigentibus, corda quorundam simoniaca prauitas deprauauit: & *infrà.* ¶ Sanè peruenit ad audientiam nostram, quòd cùm

a P *Er tuas.*] Communis diuisio. Secunda pars ibi, *Nos igitur.* Abbas Siculus.

Casvs. Quidam B. nomine monachus ordinis Carthusiensis à diœcesano Episcopo suscepit ordinem subdiaconatus: postmodum monachus intellexit, quòd Episcopus ille multotiens commiserat vitium simoniæ: vnde monachus timebat in suscepto ordine ministrare, nolens etiam ab eodem promoueri ad maiores: quærebatur, quid facere debeat ille monachus? Respondet Papa, vt secure in ordine suscepto ministret, sed contra conscientiam ad superiores ordines non ascendat, ne forte ædificet ad gehennam: & licet in huiusmodi difficultatem sit collapsus ex eo, quòd conscientiam nimis habuit scrupulosam: eam tamen non euadet, nisi deponat errorem. Nota, quod contra conscientiam nullus debet venire, alias peccat mortaliter. Item conscientia erronea deponenda est.

¶ *Glo. seq. dicit asserentibus credi non debere. & signat contrarium.*

g ¶ *Ex relatione quorundam.*] Quibus credere non debuit. 33. *dist. habuisse. arg.* 81. *dist. si quid verò.* arg. contra, quòd illud dicimur scire, quod ab aliis audiuimus. 22 q. 5 *hoc videtur.*

Additio. Verum est, quando loquitur de proprio facto, non de alieno. Bern.

¶ *Glo. seq. primò ponit opinionem Io. demum ponit contrarium, quam approbat, secundò obiicit, & sol. tertiò quærit, & soluit.*

h ¶ *Securè ministret.*] Cùm non constet ei illum simoniacum esse: aliàs si sciret illum simoniacum, stultus esset: quia simoniacus non habet executionem: vt ī *eo. tanta.* vnde eam dare non potest. Præterea dixit Io. quòd licet quis committat simoniam, non perdit eo ipso executionem: nisi sit simoniacus in ordine. Alij dicunt contrarium, quòd omnis simoniacus ipso iure suspensus est: vt 1. q. 1. *reperiuntur.* & *cap. quibusdam.* illud videtur verum, quod siue ordinem, siue beneficium adeptus est per simoniam: impedit ordinis executionem: etiā post peractam pœnitentiā. ī. *de accu. inquisitionis.* 1. *vitio.* Præterea si ille nesciat pro vero illum esse simoniacum, quare Papa non dicit ei expresse, quòd recipiat ordines ab eodem, vt auferat ab eo errorem suum: videtur, quod ei laqueum iniiciat, quod esse non debet. 17 q. *cap. vlt.* Sol. Papa non debet ei dicere, quod recipiat ordines ab ipso, si habet super hoc conscientiam læsam, nec Papa eius conscientiam posset mutare, nisi ipsemet eam mutaret: quia vis animo fieri non potest. 32. q. 5. *proposito.* & *cap* 1. & 2. vnde dicit Papa consulendo potiùs, quàm præcipiendo, vt contra conscientiam non promoueatur ab illo episcopo: nisi primo illam deponat: quia qui facit contra conscientiam, ædificat ad gehennam. 28. q. 1. *omnes.* §. *ex his,* & ī. *de testim. sponsa, litteras.* & ī. *de præscript. quoniam omne.* Sed nunquid potest aliquis recipere ordines ab eo, quem scit simoniacum in ordine? Dico, quòd non, & recipiendo ordines ab eo, non recipit excusationem: cùm ordinator non habeat executionem. ī. *eo. tanta.* & 1. q. 1. *reperiuntur.* & potiùs debet pati excommunicationem, quàm recipere ordines ab ipso j *de senten. excom. inquisitioni.* arg. si verò aliquis ignoranter etiam recipiat ordines à tali simoniaco in ordine, non recipit executionem, nisi cum eo dispensetur: 1. q. 1. *si quis à simoniacis.* & ī *de ord. ab episcopo. qui renun. epi. cap.* 1 & 2. quia si eam non habent, aliis eam dare non possunt. 1. q 1. & *cap. qui perfectionem* & q. 7. *Daibertum.* Ber.

I *N tantùm.*] Prouidet circa duo. Secunda ibi, *Prauam.* Et prima subdiuiditur. Nam prima narrat factum. Secunda corrigi mandat, & punire ibi, *Cùm verò.* Abbas Siculus.

Casvs. Quidam suffraganei Cantuarien. Archiepiscopo recipere consueuerunt certam quantitatem pecuniæ pro chrismate, metuentes, pœnam canonicam, & correctionem propter hoc, anticipant tempus solutionis, recipiendo in media Quadragesima, quod recipere consueuerunt in Pascha: & nomen denariorum variabant, denarios, quos priùs dicebant chrismales, secundò appellabant paschales, consuetudinem mediæ Quadragesimæ nuncupantes: peruenit hoc ad nostrum dominū Papæ, qui respondet: cùm gratia sit gratis conferenda, & qui primò recipit. precium, quàm rem conferat pretiosam, expressius speciem exprimat venditionis. Mandat Papa Archiepiscopo, quatenus huiusmodi excessus corrigat, & suffraganeos suos, & officiales eorum taliter puniat, quòd aliorum culpa siui ob suam negligentiam non imputetur ad pœnam. In fine dicit, quòd quandam prauam consuetudinem de sua prouincia studeat exstirpare, secundùm quam pro inuestitura Ecclesiarum Archidiaconi marchiam argenti exigebant: alij Prælati, scilicet Decani rurales vaccam albam, vel certam pecuniæ quantitatem pro vacca. Not. contra vsurarios, & simoniacos, quòd mutatio nominis contractus eius substantiam non mutat. Item honestas nominis, crimina malitiam non palliat. Item celebrata intelligitur venditio, si pretium recipiatur, quamuis traditio rei differatur. Item gratia gratis est conferenda

† *Humiles ergo preces à dignitate simoniæ, pro consequendo beneficio non inducūt simoniam.*

a *Vide Guidonē Papæ, decisione 80. nā illa huic loco lucem afferens.*

† *Caruisien.* † *Cartusien.* † *Carthusie.*

† *Cap. 7. in. et. in 3. comp. Vide Archidiaconum, & Geminianū in c. præter. 32. di.*

b *Hanc spectat elegans decisio Capadoreis de temptis. decis. 5. an simonia cessante ipso iure priuati, vel priua i debeant per sententiam.*

† *Alias ita: Nos itaque respondemus.*

† *Cap. 1. tit. de excessibus Prælatorum, in 3. compil. Vide citatos in c. vā quidem. 5. eo. tit.*

c *Per quæ in ea. & infrà de cler. excō. mini. Apostolica. patet secundum Hostiensem, quòd haberi debet probabilis ignorantia excusata, quod intelligas quoad dispensationem. Ioan. And.*

conferenda. Item nihil dandum est pro aliquo spirituali, quod cumque sit illud. Item d[e]lictum subditi suis imputatur negligentiæ prælati. Item consuetudo non excusat in delictis.

a ¶ *Chrismate.*] Sic s. eo. ea qua. Vbi habes similem variationē nominis. Pro chrismate vero, vel oleo nihil est accipiendum. s. ea. non satis. & qui contra fecerit, pœna canonica punitur, vt hic dicit: quæ est pœna depositionis cum nota infamiæ. 1. q. 3. c. 1. Ber.

b ¶ *Anticipant.*] Excogitant fraude de tempore ad tempus.

c ¶ *Variant.*] Talis variatio nominis nō prodest: quia quodcunque nomen imponant, simoniam committūt, sicut in vsura. 14. qu. 3. plerique. sic enim faciunt vsurarij, nunc appellant lucrū, nūc emolumentum, quandoque pœnam in fraudē. arg. ff. si cer. pet. lecta ell. sic C. de libe. cau. iubemus. Ber.

d ¶ *Qui prius.*] Emptor enim prius tenetur offerre pretiū, quàm venditor ei rem tradat. ff. de act. empt. & vend. Iulianus. § offerri. Sed si neuter habet fidem alteri, pretium, & res deponatur apud sequestrum. ff. de solu. si solutur. Io.

e ¶ *Gratis sit gratia.*] 1. q. 1. c. 1.

f ¶ *Aliorum culpa.*] Arg. delictum subditorum imputatur plato. Sim. s. de off. ord. irrefragabili. vbi de hoc Ber.

g ¶ *Consuetudinem.*] In talibus enim nō excusat consuetudo, sed potius accusat. s. eod. non satis. & ea cum in Ecclesiæ. quia malæ consuetudines tempore non confirmantur in Auth. vt nulli iud. §. 1. ver. neque verò ab angaria. coll. 9 Bernar.

h ¶ *Inuestitura.*] Pro qua nihil est dandum. s. eo. cum in Ecclesiæ. nec pro aliquo sacramento spirituali, vt ibi dicitur: nec pastum, nec pallelum quis dare debet. 1. qu. 3. si quis præbendas. Bern.

Olim quidam Suffraganei tui, pro chrismate[a] certam † consueuerint accipere pecuniæ quantitatem, non metuentes pœnam canonicam, & correctionem tuam eludere cupientes, tempus faciendæ solutionis anticipant[b], recipientes in media Quadragesima, quod recipere consueuere post Pascha: & vt causam recipiendi dissimulent, nomen denariorum variant[c], denarios, quos prius chrismales, secundò Paschales dicebant, consuetudinem † mediæ Quadragesimæ nuncupantes: & infrà. ¶ Cùm verò expressiùs exprimat venditionis speciem, qui prius[d] recipit pretium, quàm rem conferat pretiosam, & gratis[e] sit gratia conferenda: Mandamus, quatenus taliter excessus corrigas supradictos, Suffraganeos tuos, & Officiales eorum a tam illicita exactione compescens, quòd aliorum culpa[f] tibi ob tuam negligentiam non imputetur ad pœnam. ¶ Prauam etiam illam consuetudinem[g] de tua prouincia studeas abolere, per quam pro Ecclesiarum inuestitura[h], Archidiaconi marcham argenti, minores verò Decani vaccam albam sibi dari postulant, vel certam solui pecuniæ quantitatem.

¶ Idem.

¶ Ordinatus in Subdiaconum, qui prius præsentatori suo promisit, quòd nihil ab eo peteret, in suscepto ministrare, vel ad superiores ordines ascendere sine dispensatione non potest, etiamsi peccare non crediderit.

CAP. XXXVII.

PEr † tuas nobis litteras intimasti, quòd cùm D. lator præsentium vellet in Subdiaconum ordinari, & certum titulum non haberet: quendam Presbyterum exorauit, vt ipsum ad Ecclesiæ suæ titulum præsentaret: quod cum ille facere recusaret, ipse illi firmiter repromisit, quòd nunquam, si præsentaret eundem, in Ecclesia sua aliquam peteret portionem: & sic ad præsentationem eius † extiterit ordinatus, nec se in hoc illicitum egisse aliquid intellexit[i]: & infrà. ¶ Nos inquisitioni tuæ taliter respondemus: quòd nisi cum eo fuerit misericorditer dispensatum[k], nec † ad superiores ascendere, nec in suscepto debet ordine ministrare[l].

¶ Idem.

¶ Simonia est dare pecuniam pro vicariatu, vel pro alia administratione rerum spiritualium, seu Ecclesiasticarum habenda: & dantes, & recipientes ab illa Ecclesia sunt eiiciendi. Hoc dicit hoc ca. per alia verba, licet sit breue.

CAP. XXXVIII.

COnsulere † : & infrà. ¶ Quicunque vicedominatum, vel aliam Ecclesiasticarum rerum administrationem[m] per pecuniam obtinere voluerint, tam ementes, quàm vendentes cum † Simone percelluntur, & ab illa Ecclesia, in cuius contumeliam dare pecuniam, & accipere voluerūt[n], iustè excludūtur.

¶ Idem † in concilio generali.

¶ Simoniacum est aliquid exigere pro consecratione Episcoporum, & benedictionibus Abbatum, & ordinationibus Clericorum, nec excusat consuetudo.

CAP. XXXIX.

SIcut pro certo didicimus, in plerisque locis, à plerisque personis, quasi columbas in

3 ¶ *Per tuas.*] Duæ sunt partes, consultatio, & responsio. Secunda ibi. *Nos.* Abbas Siculus.

CASVS. Quidam clericus, cùm vellet in subdiaconum ordinari, & certum titulum non haberet, rogauit quendam presbyterum, vt ipsum ad titulum Ecclesiæ suæ præsentaret. Sed cùm presbyter hoc facere nollet, promisit eidem, quòd nunquam portionem aliquam peteret in Ecclesia sua, si præsentaret eundem: & sic ad eius præsentationem fuit ordinatus: quærebatur, quid iuris esset de ipso clerico? Respondet Papa, quòd nisi cum eo fuerit misericorditer dispensatum, nec in eo ordine debet ministrare, nec ad superiores ordines poterit promoueri. Nota, quòd qui ordinem scienter recipit per simoniam, non habet executionem, nisi cum eo dispensetur.

i ¶ *Intellexit.*] Propter hoc non excusatur, vt bene sequentia notant: quia potuit consulere peritiores. 37. dist. c. non omnis. §. vlt. ff. de iuris & facti igno. l. regula. § sed iuris. Ber.

¶ Glo. seq. bene contrarium solu. & remittit.

k ¶ *Dispensatum.*] Sic s. eo. ca. penult. vbi etiam imponitur pœna ordinatori præsentatori, & præsentato: & ita dispensatur potest cū simoniaco in ordine. Arg. contra. 1. q. 1. eiga simoniacos. & c. si quis neque. sed illa capitula loquuntur in dignitate: & non negatur, quin possit cum talibus dispensari, sed nulla misericordia est adhibenda in dignitate seruanda, quin oporteat eos renunciare, quia pœnitentiam (ordine, vel beneficio retento) agere non possunt. 1. q. 7. requiritis. & suprà de accu. inquisitionis. 1. respon. Quin possit cum talibus dispensare, dictum est suprà eod. de simoniac. & melius sup. de renuncia. post translationem. De pœna illorum dicitur infr. eod. cap. penul. & quis cum talibus possit dispensare.

l ¶ *Ministrare.*] Triplici de causa, tum quia fuit hic munus à lingua. 1. qu. 1. sunt nonnulli. tamen quia nulla conditio debet interuenire, vt s. eod. tua. & s. de pact. ca. vlt. & 1. q. 1. quam pio. tum quia per surreptionem voluit ordinem adipisci. arg. 14. dist. quando. & s. de rescri. ca. ex tenore. Lo.

COnsulere.] Non eget summario, quia breue, nec diuiditur. Abbas.

CASVS. Quicunque per pecuniam aliquam administrationem obtinuerit, tam dantes, quam accipientes, cum Simone percelluntur, & ab illa Ecclesia repelluntur, in cuius ignominiam dare pecuniam voluerunt. Nota, quòd tam ementes, quā vendentes Ecclesiarū administrationes, sunt simoniaci.

m ¶ *Administrationem.*] Quod hic dicitur, intellige per id, quod habes 1. quæst. 3. saluator. circa medium capituli, ibi habes, quòd nulla administratio Ecclesiastica potest vendi, vel emi, Præpositura, œconomi officium, vicedominatus, aduocatio, siue castaldionatus, & iudicatura, aut qualibet alia administratio, vt c. si quis Episcopus, in prin. causæ.

¶ Glo. seq. arg. & argumentum determinat.

n ¶ *Voluerunt.*] Arg. quòd sola voluntas facit hominem simoniacum. 1. q. 1. qui studet. Sed hoc non credo, quòd sola voluntas facit hominem simoniacum, dummodo contenta sit suis terminis, s. eo. c. vlt. licet aliàs peccet, vt ibi. Sed hic non fuit contenta suis finibus, immò processum fuit ad actum. & hic notatur per hoc, quod dicit: tam ementes, quàm vendentes, vel ad studia emendi processerunt, quantùm in eis fuit: vnde tanquam simoniaci iudicandi sunt 1. q. 1. qui studet, & sic intellige, quod dicit in fine, voluerunt.

SIcut.] Primò narrat excessum, & ipsius excusationem. Secundò ipsius excusationem reprobat, & excessum prohibet, & pœnam adiicit ibi, *Tantum.* Abbas Siculus.

CASVS. In plerisque locis à multis prælatis fiunt turpes exactiones, pro consecrationibus Episcoporum, benedictionibus Abbatum, & consimilibus: & est taxatum, quantum debeat dari isti, vel illi, huiusmodi prauitatem per consuetudinem defendentes: Concilium huiusmodi consuetudinem, quæ dicenda est potiùs corruptela, penitus reprobat, prohibendo expressè, ne pro

† In nonnullis codicibus Variant, & aliqui nostris ita: certam consueuerint accipere pecuniæ quantitatem, metuentes pœnam, &c. absque dictione, non: in codice Barbatiæ ita nunc metuentes pœnam, &c.

a Aliquādo prodest. s. de sponsa. tua. secundum Goff. Io. An.

† Sed nominum variatio non excusat: nam vt ait Lactan. tius lib. 1. c. 5 diuinarum institution. non obstat appellatio. num diuersitas, cum de spiritu. dicitione ad vnum nomen reuertitur.

b Vel cauatur de re tradenda, si pretium infra certum tempus fuerit numeratum. ff. vel. hibi. act. aediles. § fin. & l. seq. Io. And.

† Ca. 1. eo. ti. in 4. compil. Ex hoc c. colligitur neminē ordinādum, nisi habeat, vnde viuat. concil. Tri. sessio. 21. de reform. c. 2.

c Vemit s. c. 1. & c. venicus. Ioan. And.

† ipsius.

† Adde interne ad superiores ordines.

† Ca. 2. eo. ti. in 4. comp.

† In codice Barbatiæ ita: cum Simone Mago percellantur.

† Idem sentiunt, interpretes in concilio generali Lateranēs. ca. 63 c. 3. eo. ti. in 4. compilatione.

d Et exdi de hoc tan. And.

e Et possit interuenire, est decretū alio. aliās notabilis, de hoc dici s. eo. nemo. super gl. 2. Ioan. And.

ne pro talibus quocunque prætextu aliquis extorquere præsumat aliquid, vel exigere. Alioquin & qui dederit, & qui receperit, cum Giezi, & Simone condemnetur. Nota, quod praua consuetudo abolenda est. Item pro consecrationibus Episcoporum, & benedictionibus Abbatum, & ordinibus clericorum, nihil est dandum, vel accipiendum.

a ¶ *Per consuetudinem.*] Exigent enim tales, quod in consecratione aliquid hic recipitur, non pro consecratione, sed pro consuetudine. *arg. 63. dist. quia sancta. & c. Agatho.* & 1. q. 3. *quæsitum. & in Authent. de san. epi.* §. *pro consuetudinibus. coll. 9.* sed hoc non est verum, nec excusat consuetudo in huiusmodi spiritualib. vendendis, immo magis accusat. *ẽ eod. non satis. & cap. cùm in ecclesiæ.* vbi talia reprobantur. Io.

b ¶ *Cum Giezi, & Simone.*] Giezitæ dicuntur à Giezi seruo Helisæi, qui primò in veteri Testamento vendidit gratiam sanitatis Naaman principi Assyriorum: vnde venditores spiritualium propriè dicuntur Giezitæ. Simoniaci dicuntur à Simone Mago: qui postea in nouo Testamento voluit emere gratiam Spiritus sancti. 1. q. 1. *qui studet. & cap. cùm tempore.* Bern.

Q*uoniam.*] Sunt iiij. partes. Prima prouidet circa futura. Secunda circa præterita ibi, *De his.* Tertia prorogat ibi, *Hoc etiã.* Quarta publicationem fieri mandat ibi, *Verùm.* Abbas Siculus.

CASVS. Simoniaca prauitas apud multas moniales intantum inualuit, quòd vix recipere volunt aliquas in sorores sine pretio, paupertatis prætextu. Præcipit concilium, ne de cætero istud fiat, statuens, vt quæcunque de cætero talem commiserit prauitatem, & recipiens, & recepta, siue subdita fuerit, siue prælata, sine spe restitutionis de monasterio expellatur, in arctius monasterium ad agendam perpetuam pœnitentiam detrudenda. De his verò, quæ ante istud concilium taliter sunt receptæ, statuit, vt de illis monasteriis, in quibus perperam sunt ingressæ remoueantur, & in aliis eiusdem ordinis collocentur. Si autem propter multitudinem hoc fieri non poterit, ne damnabiliter in sæculo euagentur, de nouo dispensatiue in eisdem monasteriis recipiantur, mutatis locis prioribus, & inferioribus assignatis. Et hoc, quod dictum est de monialibus, obseruandum est de monachis & aliis regularibus: & ne per simplicitatem, vel ignorantiam aliqui se valeant excusare, præcepit, vt Episcopi per suas diœceses hoc faciant publicari. Nota, quod secundùm istud concilium monachi, & omnes regulares, qui scienter, vel ignoranter sunt recepti per simoniam, sunt puniendi. Item constitutio extenditur ad præterita. Item propter multitudinem detrahendum est seueritati. Item propter multitudinem dispensatur, vbi aliàs non dispensaretur.

¶ *Glo. seq. textum adiuuat per canonem, & decre. & l. demum determinat. [illegible]*

c ¶ *Paupertatis.*] Prætextu enim paupertatis non debet quis operari peccatum mortale. Sed potius quælibet mala pati. 32. q. 5. *ita ne. & ẽ. de hoc, quæ vi, metúve cau. f. [illegible]* nec eo prætextu ignoscendum est. [illegible] non esse. Posset dici, quòd si ita pauperes sunt, quòd non possunt ibi alias aliquo modo aliquem recipere, quia non haberent ibi victum, sub hac forma possent recipi. Non licet tamen, quòd dentur ibi pro victu, nisi tempore [illegible], vnde videtur tamen hoc non dicatur in fraudem, & sine aliquo pacto. *argum. 1. quæst. 2. si quis præbe.* [illegible] ita tutius est, vt nullo casu taliter in[illegible]qui, vel aliqua recipiatur. Bern.

templo vendentibus, fiunt exactiones, & extorsiones turpes, & prauæ, pro consecrationibus Episcoporum, benedictionibus Abbatum, & ordinibus Clericorum: estque taxatum, quantum sit isti, vel † illi persol. endũ: & ad cumulum damnationis maioris, quidam cupiditatem, & prauitatem huiusmodi nituntur defendere per consuetudinem [a] longo tempore obseruatam.

¶ Tantum igitur abolere volentes abusum, consuetudinem huiusmodi (quæ magis dicenda est corruptela) penitus reprobamus, firmiter statuentes, vt pro his siue conferendis, siue collatis, nemo aliquid quocunque prætextu exigere, aut extorquere præsumat: alioquin & qui receperit, & qui dederit huiusmodi pretium, omnino damnatum, cum Giezi [b], & Simone condemnetur.

¶ Idem † in eodem.

¶ *Religiosi pretio recepti, vnà cum recipientibus de Monasterio expelluntur, & in arctioribus Monasteriis ad agẽdam pœnitentiam detruduntur. Sed recepti ante istud cõcilium ponebantur sic recepti in aliis locis eiusdem Ordinis, nisi multitudo sit in causa: ita tamen quòd renuntient primæ receptioni, & de nouo recipiantur.*

CAP. XL.

Quoniam † simoniaca labes adeo pleras que Moniales infecit, vt vix aliquas sine pretio recipiant in sorores, paupertatis [c] prætextu volentes huiusmodi vitium palliare: ne id de cætero fiat, penitus prohibemus: Statuentes, vt quæcunque de cætero talem cõmiserint prauitatẽ, tam recipiẽs, quam recepta, siue sit subdita, siue prælata, sine spe restitutionis de suo Monasterio expellatur [d] †, in locũ arctioris regulæ ad agendam perpetuã [e] pœnitentiam retrudenda. ¶ De his autem, quæ ante hoc synodale statutũ taliter sunt receptæ, ita duximus prouidendum, vt remotæ de Monasteriis, quæ perperam sunt ingressæ, in aliis locis eiusdem Ordinis collocentur. Quòd si fortè propter nimiam multitudinẽ [f] alibi nequiuerint commodè collocari: ne damnabiliter in sæculo euagentur, recipiantur in eisdem Monasteriis dispensatiue de nouo, mutatis prioribus locis, & inferioribus assignatis. Hoc etiam circa Monachos, & alios regulares decernimus obseruandum. ¶ Verùm ne per simplicitatem, vel ignorantiam [g] se valeant excusare: Præcipimus, vt diœcesani Episcopi singulis annis hoc faciant per suas diœceses publicari.

¶ Item † in eodem.

¶ *Episcopi nihil exigere debẽt, vt permittant in Ecclesiis sibi subiectis Clericos institui, Monachos profiteri, vel mortuos sepeliri: alioquin exacta, restituentur duplicata.*

CAP. XLI.

Audiuimus de quibusdam Episcopis, quòd decedentibus Ecclesiarum rectoribus, ipsas interdicto subiiciunt, nec patiuntur alios in eisdem institui, donec ipsis certa summa

¶ *Glo. seq obiicit de decre. atitlas. & inquisitione, & c. demum pœnis quæstionem, quam soluit, & remittit. Item aliam quæstionem, quam dissoluit, soluit.*

d ¶ *Expellatur.*] Videtur hoc esse intelligendum cum distinctione illius decre. ẽ. *eod. dilectus*, vt si directè actum sit contra tales in modum accusationis quòd deponantur. Si in modum inquisitionis fiat, vt hic dicitur, sic distinguit illa decret. dilectus. Item *argu. contra. ẽ. de accusat. inquisitionis.* vbi deponitur simoniacus in modum inquisitionis. Credo, quòd hodie standum sit huic constitutioni circa regulares simoniacos: vt pœna ista solummodò imponatur, qualitercunque cõstet de crimine, vt in arctiori monasterio ad agendum perpetuam pœnitentiam detrudatur sine ordinis sui executione: cum aliàs pœnitentiam agere non possunt. 1. *quæstio. 7. requiritis. argumen. ẽ. de accusat. inquisitionis.* & satis intelliguntur depositi. tum extra claustrum morari non debent: ne damnabiliter euagentur: vt infrà dicitur. & *argumẽnt. suprà de regul. & transeund. cap. vltim.* Sed nunquid restituitur ei pecunia? Potest dici, quòd sic. suprà, eodem. veniens. De hoc dictum est suprà, eod. de hoc. Quid si non inueniuntur arctiora monasteria? Nihilominus mutabunt ead. *argument. 81. dist. si quis. vel.* vel si visum fuerit, renuntiabunt locis suis, & denuo restituentur in illis dispensatiue, prout sequitur infrà, de aliis, qui ante hoc statum sunt recepti, vt perpetuam pœnitentiam ibi agant.

e ¶ *Perpetuam.*] Sic 1. q. 1. *reperiuntur. & c. si quis neque.* sic hæretici, cum rediere ad agendam pœnitentiam, in perpetuum carcerem detruduntur. ẽ. *de hære. cap. excomm.* quia & simonia dicitur hæresis. 1. q. 1. *sed licet.* Bern.

f ¶ *Multitudinem.*] Vt propter hoc detrahatur seueritati. sic ẽ. *de cleri. excommun. ministran. latores. & suprà. de temp. ordi. c. 2.* Bernar.

g ¶ *Vel ignorantiam.*] Sic ẽ. *de loca. cap. 1. & sic 82. dist. c. presbyter.*

A*Vdiuimus.*] Sunt tres partes principales. In prima narrat factum. In secunda inhibitionem facit ibi, *Cùm igitur.* In tertia puniri mandat ibi, *Quòd si quis.* Abbas Siculus.

CASVS. Quidã Episcopi decedentibus Ecclesiarũ rectoribus, Ecclesias ipsas subiiciunt interdicto, nec permittunt aliquos in eisdẽ

Margin notes: † *Aliàs ita: ibi vel aliq.* — a *Vide suprà eod. cum in ecclesiæ. super glos. 2. to. And.* — b *De Giezi, vnde Giezitæ, vide li. 4. Regum, cap. 5. & de Simone Mago, vnde Simoniaci dicti Simoniani, vide late per Gabrielem Prateolũ li. 17. de sectis hæreticorũ. c. 35.* — † *Idem Innocẽtius tertius in codẽ concilio Lateran. c. 64. & c. 4. eo. ti. in 4. compil.* — † *Vide Guidonem Papæ decisione 80. & late per Sylnestrũ in summa, verbo simonia. q. 15.* — † *commiserit.* — c *Et idẽ notatur suprà [illegible] 1 glo. & de [illegible] q. 2. in [illegible].* — † *expellatur.* — † *Idem Innocẽtius 3. in concilio Lateran. c. 63. & c. 4. eo. tit. in 4. compilat. Et de materia vide [illegible] in c. cùm in ecclesiæ. & in c. dilectus. suprà eo. tit.* — d *Ex quo ei accusationem non habent. sed ad hoc respõdet Hostiensis, quod cum de posito non sit de facili dispensabiliter. de hoc suprà de cle. non resi. ex [illegible]. Io. And.* — e *De finalia quiadam in fi. de pœnitent. & remi. omnis vtriusque sexus. Hostien. And.*

institui, donec pecunia persoluatur. Item cùm miles aliquis, vel clericus domum religionis ingreditur, vel apud religiosos eligit sepulturam, si nihil reliquerit loco religioso, difficultates ingerunt, donec aliquid muneris recipiant, peruenit hoc ad notitiam Papæ, qui respondet: Cum ergo non solum à malo, sed ab omni specie mali præcipiat Apostolus abstinere, concilium huiusmodi exactiones duxit inhibendas: & qui cótra hoc fecerit, exacta, duplicata restituat, in vtilitatem locorum, in quorum fuerant soluta dispendium, fideliter conuertenda. Nota, quòd non solùm à malo abstinendum est, sed ab eo, quod speciem mali habere videtur. Item Ecclesia potest suum recipere in duplum. Item Ecclesiæ debet reddi pecunia, quæ in eius iniuriam data est, vel soluta.

pecuniæ persoluatur.[a] Præterea cùm Miles, aut Clericus domum religionis ingreditur, vel apud Religiosos eligit sepulturam, etiam si nihil loco religioso reliquerit, difficultates ingerunt, & malitias, donec aliquid muneris manus contingat eorum.

¶ Cùm igitur non solùm à malo, sed ab omni specie[b] mali sit (secundùm Apostolum) abstinendum: exactiones huiusmodi penitus inhibemus. Quod si quis transgressor extiterit, exacta, duplicata[c] restituat, in vtilitatem locorum, in quorum fuerint soluta dispendium, fideliter conuertenda.

¶ Gloss. seq. soluit, quærit, & remittit.

a ¶ *Persoluatur.*] Nunquid talis dicitur simoniacus, qui sic soluit pecuniam? Videtur, quòd non, quia redimit ius suum. vt s. eod. *dilectus.* vbi plene de hoc. sicut licitum est alicui corrumpere accusatorem suum: vt 2. q. 3. c. *si quem.* §. *notandum so.*

b ¶ *Sed ab omni specie.*] Argum. 1. q. 1. *emendari.* sup. *de vita, & hone. cleri. cum ab omni.*

c ¶ *Duplicata.*] Sic s. *decen. procurationes.* in fin. & s. *de immuni. Eccle. quia plerique.* & in *Authen. de san. Epis.* in 2. *colum.* §. *si verò laicus,* coll. 9. Ber.

¶ Idem † in eodem.

¶ Sacramenta sunt liberè conferenda: cogit tamen Ordinarius laicos obseruare laudabiles consuetudines.

CAP. XLII.

AD Apostolicam audientiam frequenti relatione peruenit, quòd quidam Clerici pro exequiis mortuorum †, & benedictionibus nubentium, & similibus, pecuniam exigunt, & extorquent: & si fortè eorum cupiditati non fuerit satisfactum, impedimenta fictitia fraudulenter opponunt. E contra verò quidam Laici laudabilem consuetudinem erga sanctam Ecclesiam pia deuotione fidelium introductam, ex fermento hæreticæ prauitatis nituntur infringere, sub prætextu canonicæ pietatis.[d]

¶ Quapropter super his prauas exactiones fieri prohibemus, & pias consuetudines præcipimus obseruari: Statuentes, vt liberè conferantur[e] Ecclesiastica sacramenta. Sed per Episcopum loci, veritate cognita, compescantur, qui malitiosè nituntur laudabilem[f] consuetudinem mutare.

AD *Apostolicam.*] Primo ponit clericorum, & laicorum excessum. Secùdò contra vtrumque prouidet ibi, *Quapropter.* Abbas Sic.

CASVS. Quidam clerici pro benedictionibus nubentium, & exequiis mortuorum, & similibus pecuniã exigunt, & extorquent: & nisi eis fuerit satisfactum, fraudulenter impedimenta opponunt. E conuerso sunt quidam laici, qui laudabilem consuetudinem erga sanctam Ecclesiam deuotione fidelium introductam infringere nituntur sub prætextu pietatis: vnde concilium super his prauas exactiones prohibet fieri, & pias consuetudines præcipit obseruari: statuit, vt liberè conferantur Ecclesiastica sacramenta, & per Episcopum loci compescantur, qui laudabilem consuetudinem mutare nituntur. Nota, quòd laudabilis consuetudo seruanda est: & Episcopus loci per officium suum illam faciat obseruari.

d ¶ *Pietatis.*] Prætextu pietatis non est impietas committenda. 1. q. 1. *non est putanda.* & 14. q. 5. *neque enim si agris.* & 30. q. 1. *nosse.*

e ¶ *Liberè conferantur.*] Sacramenta enim Ecclesiastica gratis sine aliqua exactione sunt conferenda. s. *eodem. cùm in Ecclesiæ.* & c. *ea quæ.*

¶ *Gl. seq. dupliciter legit finem cap. sed primam lecturam approbat.*

f ¶ *Nituntur laudabilem.*] Ergo laudabilis consuetudo seruanda est, cuius transgressor ex forte punitur. 11. *dist. in his.* Et videtur ex hac litera, quòd clerici, licet nihil petere possint pro talibus sacramentis, si consuetudo laudabilis super his seruari consueuit, quòd per superiorem cogi possunt officio iudicis implorato ad illam seruandam, quæ ex pietate introducta est. Vel potest intelligi, quod hic dicitur, vt Io. dixit, quòd laici abutuntur consuetudinibus, quæ illis pietatis causa permissæ sunt: vt cum permittitur eis præsentare clericum, ipsi volunt eum instituere, vel cùm ipsi requiruntur, vt consentiant, ipsi volunt eligere. De quibus habes s. *de iure patrona. cap. præterea.* & in pluribus aliis: quod non credo. Sed dic, vt prius dictum est. Bernard.

¶ Honorius tertius vniuersis Abbatibus, & fratribus Cistercien. Ordinis.

¶ Prohibet Abbates Cistercienses solemniter installari: & ponit formam obedientiæ, quam præstant suis Episcopis.

CAP. XLIII.

NE † Dei[g] Ecclesiam: & *infra.* ¶ Installationis † solemnitates[h] in electis Abbatibus Ordinis vestri fieri prohibentes: Adiicimus, vt Archiepiscopi, & Episcopi ea sint forma professionis[i] contenti, quæ ab origine vestri Ordinis noscitur instituta, quæ talis est: Ego frater Abbas Cistercien. Ordinis subiectionem, & reuerentiam, & obedientiam à sanctis Patribus constitutam, secundùm regulam sancti Benedicti, tibi, domine Episcope, tuisque successoribus[k] canonicè[l] substituendis, & sanctæ sedi Apostolicæ, saluo Ordine[m] meo, perpetuò me exhibiturum promitto.

NE *Dei.*] Duæ sunt partes. Secunda ibi, *Adiicimus.* Abbas Siculus.

¶ *Gloss. seq. ponit casum litteralem.*

g ¶ *Ne Dei.*] CASVS. Abbates Cistercien. ordinis consueuerant dare Archidiacono Palafredum in sua installatione, vel aliud æquipollens quod prohibuit Honorius Abbatibus, & ne de cætero taliter installentur, sed obedientiam faciant suis Episcopis prout dicitur in littera. B. Nota, quòd Episcopus diœcesanus Abbatem Cisterciensis ordinis installare non debet. Licet in aliquo instrumento fiat mentio de aliquo alio, non ideo debet illud exhiberi. Item si non exhibetur statutum ordinis contrarium, astringitur regularis mandato Episcopi. Item contra statuta regulæ non debet monachus diœcesano obedire.

h ¶ *Solemnitates.*] Installare Abbates, & Abbatissas in sede ponere, pertinet ad officium Archidiaconi. *supra, de offic. Archidiac. cap. vt nostrum.* & talis installationis solemnitas non requiritur in Abbatibus ordinis Cistercien. vt hic patet.

i ¶ *Forma professionis.*] Qua promittunt se præstaturos suis Episcopis subiectionem, & cætera quæ sequuntur. sic & Archiepiscopi debent esse contenti forma professionis à canonibus constituta. s. *de maio. & obe. dilecti.* qua & Papa contentus est, vt ibi dicitur.

k ¶ *Successoribus.*] Et ita postquàm fecit obedientiam prædecessoribus, ampliùs eam facere successoribus compelli non debet. vt s. *de iureiu. veritatis.* & idem in vasallo, vt ibi dicitur.

l ¶ *Canonicè.*] Aliàs non teneretur: putà si esset intrusus sine consensu clericorum. 12. q. 2. *alienationes.* Ber.

m ¶ *Saluo ordine.*] Nam contra regulam obedire non tenentur, vt hic dicitur, in his quæ contra regulam, vel quæ illicita sunt, nullus obedire tenetur. 11. q. 3. *si quis Episcopus.* & c. *non semper.* & c. *si dominus.* & c. *Iulianus.* sed bonum, quod agitur, quandoque propter obedientiam intermittitur. 11. q. *quid ergo.* & est huic simile loco s. *de iureiur. ego enim.* Ber.

¶ Gregorius nonus Priori sancti Thomæ Escolan.

¶ Recepto in Canonicum debetur Prabenda, & reditus, consuetudine non obstante, quòd non seruauerit prauam consuetudinem de aliquo temporali dando ipsis Canonicis.

CAP. XLIV.

IAcobus † Canonicus Esculanus exposuit, quod cum ipse in Ecclesia Aprutin. sit re-

IAcobus.] Prætextu consuetudinis non debet exigi prandium à canonico de nouo recepto. hoc dicit. Diuiditur. nam prima pars ponit querelam: secunda dat iudicem ibi, *Quocirca.* Abbas Siculus.

CASVS. Iacobus iste canonicus Esculanus receptus erat in fratrē, & canonicū in Ecclesia Aprutin. canonici illius Ecclesiæ partem beneficij sui sibi assignare nolebant, nisi primò reciperent prandium

1. Thess. 5.

† Idem Innocentius tertius in conci. Lateran. c. 66 & c. 6. eod. tit. in 4. compilatione. Et pro intellectu præcedentis Doctores hic, vide B. Thom. 2. 2. q. 100. ar. 2. ad 4 argumentum & Sylvestrum in summa, verbo, simonia q. 8. vbi plenè. Bellameram consi. 31. in 1. quadmulier.

a Immò verè est simoniacus, cùm non det pecuniã pro redimenda vexatione iuris quæsiti, sed quærendi. B. Tho. 2. 2. q. 100. ar. 2. ad 5. arg. adde Panormitanum hic.

† Vide Paulum de Castro cons. 401. incip. visoprocessu. & consi. 342. incip. circa primum. &

b Hæc casum non erat in antiquis, & manuscriptis Gregorij exemplaribus.

† Qualiter hoc c. spectat ad titulum, colliges ex casu, & clarius hic ex Panormitano, & aliis.

† Installatio fit, quando electus, & confirmatus introducitur in installum, idest, in sedem, sine locum constitutum in choro, & Abbati capitulo ad sedendum.

† Vide Doctores in c. 1. s. mduit. B. Thom. 2. 2. q. 100. ar. 3. & Sylvestrum in summa. verbo, simonia q. 8. & 9. & 14.

prandium ab eodem, consuetudinem prætendentes vt à canonico de nouo recepto prandium recipiant: Mandat Papa cuidam priori, quatenus si est ita, consuetudine illa nequaquam obstante, compellat canonicos illos, vt præbendam sicut vni ex aliis, illi conferant, & assignent. Nota, quòd pro spiritualibus nihil dari debet, etiam obtentu alicuius consuetudinis.

a ¶ *Tali consuetudine.*] Quæ non excusat: *sic* *s. veniens.* immò potius simoniam inducit; quia pro pastu, vel pastello exigi aliquid non debet pro huiusmodi spiritualibus. *s. eod. cap. 1. & 1. quæst. 3. si quis præbendas*: non obstante aliqua consuetudine: vt ibi *s. eod. in pluribus cap.* Ber.

Si quis.] Casus. Quia frequenter ordinantur aliqui sine certo titulo, propter quod fiunt promissiones illicitæ: statuit Gregorius, quòd si aliquis ordinauerit, seu ad ordinem præsentauerit aliquem, recipiens ab eodem promissionem, vel iuramentum, quod super sua prouisione non inquietabit eundem: ordinator à collatione, & præsentator ab executione ordinum per triennium nouerint se suspensos: & ordinatus ab ordine sic suscepto nouerit se suspensum, donec dispensationem per sedem Apostolicam meruerint obtinere. Nota quòd quis punitur in eo, in quo deliquit. Item solus Papa dispensat cum illis, qui scienter per simoniam ordinant, vel præsentant, vel ordinantur.

ceptus in Canonicum, & in fratrem, Canonici eiusdem Ecclesiæ, partem prouentuum, ac Præbendam sibi assignare recusant, quandam consuetudinem prætendentes, quòd prandium habere debeant à Canonico recepto de nouo.

¶ Quocirca mandamus, quatenus, si est ita, dictos Canonicos, vt tali consuetudine [a] non obstante, sibi, sicut vni ex aliis, in prouentibus, & Præbenda prouideant, appellatione remota, compellas.

¶ Idem.

¶ *Qui ordinauit aliquem sub promissione de non petẽdo ab ipso prouisionem: Ordinator per triennium à collatione, Præsentator verò ab executione ordinum etiam per triennium suspensi sunt; ordinatus verò ab ordine perpetuò sit suspensus: & solum per sedẽ Apostolicam cum eo dispensatur.*

CAP. XLV.

Si † quis ordinauerit, seu ad ordinem præsentauerit aliquem, promissionem, vel iuramentum [b] ab illo recipiens, quòd super prouisione sua non inquietet † eundem: Ordinator à collatione, Præsentator verò ab executione ordinum per triennium [c], & ordinatus ab ordine sic suscepto, donec dispensationem [d] super hoc per sedem Apostolicam [e] obtinere meruerint, nouerint se suspensos [f].

¶ Idem.

¶ *Habet duo dicta, secundum ibi,* & ad resignationes. *Et propter breuitatem, & varietatem lectu-rarum alter non summatur.*

CAP. XLVI.

Mandato † nostro recepto vt cum Monachis, qui per simoniam dato aliquo locum in Monasteriis sunt adepti, secundùm constitutionem generalis concilij [g], dispensares: & infrà.

¶ Consultationi tuæ breuiter respondentes, dicimus mandatum Apostolicum etiam ad Abbates [h] extendi: Et ad resignationes spiritualium, & temporalium, quæ nullo pacto, sed affectu animi [i] præcedente, vtrinque taliter acquiruntur, (in quo casu delinquentibus sufficit per solam pœnitentiam suo satisfacere creatori) eos pro simonia huiusmodi non teneri.

Mandato.] Casus. Quidam recepit in mandatis à Papa, vt secundùm constitutionem generalis cõcilij. *suprà, eod. quoniam.* dispensaret cum monachis, qui per simoniam aliquo dato in monasteriis sunt recepti, nulla de Abbatibus in mandato Papæ habita mentione consuluit ille Papam, vtrum auctoritate illius mandati posset dispensare cum Abbatibus. Item aliqui sunt adepti spiritualia, nullo dato pretio, nullo pacto dandi, vel recipiendi præcedente, sed illo affectu animi antecedẽte hinc inde: quæritur, vtrum isti propter illum affectum teneãtur ad resignationem huiusmodi spiritualium? Ad primum respondet Papa, quod mandatum Apostolicum ad Abbates extenditur: & sic constitutio illa, quoniam simoniace, continet dispensationem per Papam exhibendam. Ad secundum respondet, quòd isti pro huiusmodi simonia non tenentur ad resignationem spiritualium vel temporalium, quæ nullo pacto, sed affectu animi præcedente ex vtraque parte taliter acquiruntur: sed sufficit delinquentibus per solam pœnitentiam in hoc casu suo satisfacere creatori. Nota, quòd beneficium principis latissimè interpretandum est. Item simonia solo affectu animi non committitur: nec renuntiare quis tenetur spiritualia, vel temporalia pro tali simonia: licet aliàs peccet. Item affectus, siue voluntas punitur.

¶ *Glossa sequens, quod hic de iuramento dicitur, condemnat: demum signat contrarium.*

b ¶ *Promissionem, vel iuramentum.*] Pactum tale, siue iuramentum turpe est, ideo nullam obligationem inducit. *s. de pac. ca. vlt. & ff. de verb. oblig. si stipuler. vt id.* Et ita habes, quòd si principale non tenet, nec iuramentum super hoc factum. *sim. s. de foro compe. si diligenti. in fin. C. de leg. non dubium. Arg. s. de iureiu. debitores.* & licet talis obligatio non tenuerit [a]: punitur ordinator à collatione ordinum: vt in eo puniatur, in quo peccarit, *s. de iure pa. pastoralis.* cum suis similibus.

¶ *Gl. seq. recipit per obiect. q. deponi debebãt ex quo, &c. soluit. solutioni obiicit, & respõdet. In fine, quæ fuit additio, dat verum intellectũ.*

c ¶ *Ab executione ordinum per triennium.*] Et ita simoniaci iudicantur, nec tamen deponuntur, nisi quia ad tempus suspẽduntur: sed hoc forte ideo est, quia nihil datur, vel recipit pro ordinatione vel præsentatione; quia simonia est [b] studiosa voluntas emẽdi, vel vendendi, spiritualia. *arg. 1. q. 1. qui studet*, sed emptio, vel venditio sine pretio non consistit. *Instit. de emp. & vend. §. pretium autem. & ff. eod. l. 2. §. fine*: sed hic nullum pretium datum est. Sed contra: iste remisit ius, quòd sibi competeret ex tali præsentatione contra præsentatorem, vel ordinatorem, qui tenebatur sibi ad prouisionem *s. de præben. d. cum secundùm Apostolorum.* sed idem est redimere, quod dare. *s. de testi. veniens 1. & ff. de calum. quin etiam.* & ita debent deponi. Hic nihil remittitur: quia nihil adhuc debetur, sed renunciatur iuri, quòd in futurum posset acquiri, si præsentetur debito modo: sed in contrarius remittitur, quod in præsenti debetur: sed si hic fieret talis remissio, deponeretur tam dans, quàm recipiens, si conuinceretur. *s. eod. de hoc. & c. insinuatum.* & ideo minor pœna imponitur propter affectum cum opere subsecuto. *suprà, de biga. nuper. & cap. vlt.* & hoc intellige, si crimen sit occultum: si verò esset manifestum, semper essent suspensi. & si accusarentur, & conuincerentur, deponerentur ex tali promissione, vel iuramento. Bernard.

d ¶ *Dispensationem.*] *Sic s. eod. per tuas nobis.*

e ¶ *Per sedem Apostolicam.*] Hic patet, quòd cum simoniacè scienter in ordine, solus Papa dispensat: idem intelligo in dignitate, & beneficio: vt dixi *s. eod. de simoniace. & s. de renun. post translationem.*

f ¶ *Suspensos.*] Ipso iure.

g ¶ *Concilij.*] *s. eod. quoniam.*

h ¶ *Abbates.*] Mandatum fuit alicui, vt dispensaret cum monachis, qui per simoniam monasterium sunt ingressi, nulla mentione habita de Abbatibus. & tamen hoc extẽditur ad Abbates, & ita habes hic argu. quòd beneficium principis largissimè interpretandum est *j. de verbo. sign. olim. & ff. de consti. princ. beneficium. & s. de dona. cum dilectus. in fin. argum.* quia in beneficiis, vt ibi dicitur, plena est interpretatio facienda. Item argu. cui conceditur minus, & maius concessum videtur: *vt 16. qu. 1. visis* [c] sed potius contrarium dici consueuit. *s. de deci. ex parte.* sic quod de monachis dicitur, ad regulares extenditur. *s. de postul. ex parte.* Bernard.

i ¶ *Affectu animi.*] Ergo sola voluntas, siue affectus animi non facit aliquem simoniacum, licet aliter peccet: vt *dixi s. eod. consulere.* & est simile *s. eodem tua. ad fin.* & simile *j. vsu. in ciuitate.* sed secus videtur in vsura, vbi sola vsurarij vsuram inducere videtur: *vt 14. quæst. 3. capitulo 1. & j. de vsur. consuluit.* Item habes hic, quòd affectus, siue voluntas punitur, & meritò: quia non ambitione, sed labore ad honorem conuenit peruenire. *Cod. de remissi. contra publicam. libro 12. & 61. distinctio. miramur in fin.* & talibus honor est auferendus. 8. *quæstione prima in scripturis. & 1. quæstione 6. sicut is.* & hæc ambitio sola pœnitentia purgatur sine reuocatione, & huiusmodi leuis simonia potest leuiter indulgeri, sicut & *suprà, de accusa. cùm dilectus.* & ita collige, quòd aliquis promouetur cum mortali, nec deponitur, nec dicitur propriè simonia talis affectus animi. Bernard.

† *Vide Turrecrematam in castatione, & in c. ordinationes 1. q. 1. & Sylvestrum citatum in cap. præcedenti.*

† *Inquietabit.*

a *adde quod not. de præben. si episcopus cui. lib. 6. in vlt. glo.*

b *Vide beatum Thomã 2. 2. q. 100. a. 1.*

† *Notabilis est, & difficilis huius c. dispositio: de cuius materia, & intellectu vide Dominicum Sotum li. 9. de iustitia, & iure. q. 8. art. 1. ad 6. argumentũ. Martinum Nauarrum in Manuali confessariorum cap. 23. tit. de simonia. adde Couarruuiam in regul. peccatum, de reg. iur. lib. 6. in 2. part. Relec. in initio. & Romanum consil. 159.*

c *Concord. l. ad rem mobili. & leg. legatũ. ff. de procur. & l. iuri ẽtiam §. adeò. C. de pact.*

NE PRÆLATI VICES SVAS, VEL Ecclesias, sub annuo censu concedant.

¶ *Suprà visum est de simonia in genere, nunc submittit de quadam ipsius specie ne prælati vices suas, &c. Abbas Siculus.*

De materia tractatur 89. distin. & 1. q. 4. per totum. 21. quæst. præcipimus.

P Rætereà.] Primò ponit excessum, quem secundò punit ibi, *Præsenti.* Abbas Siculus.

Casvs. Quidam Episcopi pro certa quantitate pecuniæ vendebant Episcopalem iurisdictionem quibusdam, qui Decani vocabantur: statuit concilium Lateranen. quod qui de cætero iurisdictionem Episcopalem taliter receperint, officio suo priuentur, & Episcopi conferendi hoc officium potestatem amittant. Nota, quòd iurisdictio Episcopalis vendi non debet, sed gratis conferri, aliàs puniuntur, vt hic dicitur. Item punitur quis in eo quo deliquit.

a ¶ *Decani.*] Id est, Archipresbyteri ruraies, qui spiritualem habent iurisdictionem. 50. *dist. in capite. sic appellantur* ∫. *de censib. cùm Apostolus. &* ∫. *de offi. Archidiaconi ad hæc. §. vlt.* Bern.

¶ *Glos. seq. principium tex. per distinctionem, aut vicarius dato Episcopo &c. secundò arg. signat contrarium, & ibi remittit. tertiò dicit de pertinentibus ad titulum.*

b ¶ *Quantitate.*] Data Episcopo pro sua iurisdictione, quã emunt isti Decani: quod non licet, vt hic patet, sed econuerso Episcopus si committat vices suas alicui, potest, & debet ei constituere salarium de camera sua, cùm ille ad hoc non teneatur. *arg. 12. q. 2. charitatem. & cap. quicunque. 2.* Item est hic arg. quòd plebani, siue archipresbyteri non habent iurisdictionem, & hoc satis videtur, nisi habeant ex consuetudine. ∫. *de excess. prælat. ad hoc arg. contra* ∫. *de offi. ordi. cùm ab ecclesiarum. vbi de hoc. & hæc decret.* & tequen. pertinet ad primam partem tituli: & expone, vices, id est, iurisdictiones; vnde consueuit dici, Committo tibi vices meas, id est, iurisdictionem meam.

c ¶ *Conferendi.*] Vt in eo puniatur, in quo peccauit, sic ∫. *tit. prox. c. penult. &* ∫. *de elect. cùm in cunctis & c. nihil est. 1. q. 1. si qui Episcopi. &* ∫. *de tempo. ordi. litteras. & pluribus aliis capitulis ibi,* & qui recipit, officio suo priuabitur. sic ergo patet, quòd iurisdictio vendi non potest. ∫. *cap. prox. & 21. q. 2. præcipimus. arg. contra.* ∫. *eo. cap. vlt. non est.* contrà, quia ibi non loquitur de iurisdictione, sed de fructibus, qui conceduntur ad firmam Bern.

Q *Voniam.*] Diuiditur quia primò ponit excessum quem expressa causa finaliter prohibet. Secundò pœnam addit ibi, *Quòd si quis.* Abbas Siculus.

Casvs. Episcopi, & archidiaconi ad agendas vices suas, & causas ecclesiasticas terminandas quibusdam Decanis, seu Archipresbyteris sub annuo pretio committebant, quod in subuersionem iudiciorum, & grauamen sacerdotum redundabat. statuit concilium Turon. quòd illud de cætero non fiat: quod qui fecerit, remoueatur à clero: & Episcopus, qui hoc sustinuerit, & iudicia ecclesiastica dissimulat peruerti, canonicè puniatur. Nota, quòd Episcopus gratis iurisdictionem suam impendere debet.

TITVLVS IV.

Ne Prælati vices suas, vel Ecclesias, sub annuo censu concedant.

¶ Alexander iij. in concilio Lateran. †

¶ *Qui dat pecuniam, vt Episcopalem, vel spiritualem iurisdictionem exerceat, officio suo priuatur: & sic conferens illud amplius conferre non poterit, & canonicè punietur. Hoc dicit cum sequentibus.*

CAP. I.

P Rætereà, quoniam in quibusdam partibus sub pretio statuuntur, qui Decani [a] vocantur, & pro certa pecuniæ quantitate [b] Episcopalem iurisdictionem exercent: Præsenti decreto statuimus, vt qui † de cætero hoc præsumpserit, officio suo priuetur: & Episcopus conferendi [c] hoc officium, potestatem amittat.

¶ Idem in concilio Turon.

¶ *Summatum est suprà capitulo proximo.*

CAP. II.

Q Voniam † in quibusdam partibus, Decani quidam, vel Archipresbyteri, ad agendas vices Episcoporum, seu Archidiaconorum, & terminandas causas Ecclesiasticas, sub annuo pretio [d] statuuntur [e], quod ad Sacerdotum grauamen, & subuersionem iudiciorum non est dubium redundare: id vlterius fieri prohibemus. Quòd si quis de cætero fecerit, remoueatur à Clero: Episcopus autem, qui hoc sustinuerit, & † Ecclesiasticam iurisdictionem sua patitur dissimulatione peruerti, districtione canonica percellatur [f].

¶ Idem.

¶ *Regimen Ecclesiæ sub annuo censu committi non debet.*

CAP. III.

[2] Q Voniam † enormis quædam consuetudo in quibusdam locis contra sanctorum Patrum institutiones inualuit, vt sub annuo pretio Sacerdotes ad Ecclesiarum regimen statuantur [g]: Ne id fiat, modis omnibus prohibemus [h]: Quia dum Sacerdotium [i] sub huiusmodi mercede venale disponitur, ad æternæ retributionis præmium consideratio non habetur.

¶ Idem Exon. Episcopo.

¶ *Fructus Ecclesiarum sub annuo censu concedi possunt.*

CAP. IV.

Q Verelam † magistri G. recepimus, quòd cùm Ecclesiam de Cephalai †, à G. persona eiusdem ad annuum censum tenendam, per septennium suscepisset: ipse antequam

d ¶ *Pretio.*] Quod non licet. ∫. *c. prox. immò simoniacum est:* & ne subditi hac occasione vltra debitum aggrauentur. *argum. 13. q. 1. ministrare.* & vbicunque Episcopus aliquid gratis facere debet ratione officij si aliquid exigat, simoniam committere vi, maximè cum iurisdictio sit spiritualis: vt 1. q. 3. *ex multis. & c. vendentes. & c. non solùm.* Ianc.

e ¶ *Statuuntur.*] Nunquid Episcopus potest dare ordinarium iudicem? Non, sed tantum princeps, vel lex. *arg. ff. quæst. 6. cap. à iudicibus. §. quod de arbitris. ff. de iurisd. om. iu. & quia.* sed ab vniuersitate eligendus est: & tunc lex dat ei iurisdictionem ordinariam *argum. 63. dist. si in plebibus. in Authen. de defen. ciuita. §. nos igitur. colla. 3.* Sit tamen consuetudo est, quòd Episcopus dat ordinarium, admittenda est ita tamen vt perpetuo instituatur, & non sub censu certo. *argu. C. de emancipatio.* Lau.

f ¶ *Censura præcellatur.*] Vt dixi ∫. *cap. prox.* quandoque tamen deponitur. *&c. dist. quidam* quandoque vero ad tempus suspenditur. 1. q. 1. *quicquid. & 31. q. 4. præcipimus. Episcopi, presbyteri. arg.*

[2] Q *Voniam.*] Primò narrat consuetudinem, quam secundò, prohibet ibi, *Ne id.* Tertiò causam reddit ibi, *Quia.* Abbas Siculus.

Casvs. Consuetudo erat in quibusdam locis contra institutiones sanctorum Patrum introducta, vt sacerdotes sub annuo pretio ad regimen Ecclesiarum constituantur. præcipit concilium Turonen. ne id de cætero fiat; quia dum sacerdotium taliter venale disponitur, ad præmium retributionis æternæ consideratio non habetur. Nota, quòd cura animarum sub annuo censu constitui non debet.

g ¶ *Regimen statuantur.*] Tanquam prælati: quia simoniacum est, si pro pretio ecclesiarum regimen committatur. 1. q. *nemo.* sed si iusta causa absens esset, vel aliàs intendere Episcopus non posset, constituere potest sibi vicarium, cui de suo prouideat: vt dixi ∫. *eod. c. 1.* & talis vicarius habebit curam animarum delegatam. ∫. *de offi. vica. c. vlt.* Lau.

h ¶ *Prohibemus.*] 21. q. 2. *præcipimus. & 1. q. 3. si quis dederit.*

i ¶ *Sacerdotium.*] Id est, prælatura. & pertinet ad secundam partem tituli. Vel ecclesias, id est, prælationes, quæ pretio dari non debent, necesse debent censuales: sed Ecclesia bene posset constitui ab initio censualis. ∫. *de censi. sciente.* ∫. *&c. prohibemus.*

Q *Verelam.*] Primò ponit conductoris querelam. Secundò dat ei iudicem ibi, *Ideoque.* Abbas.

Casvs. Rector ecclesiæ de Cephalai, prouentus ipsius ecclesiæ concessit ad firmam, seu locauit magistro G. vsque ad septennium, certum censum eidē rectori annuatim reddendo, præstita fide ab ipso rectore dicto magistro, vsque ad dictum tempus nullam iniuriã, vel grauamen super ipsa ecclesia inferret eidē: & ipse contra fidem præstitam veniens, ante vnius anni spatium ecclesiam ipsi G. auferre præsumpsit: vnde idē magister conquestus est domino Papæ: ideoque mandat Papa Episcopo Exon. quatenus si ita est, rectorem illum compellat, vt præfatam ecclesiam dicto G. restituat, & vsque ad tempus constitutum secundum quod inter eos conuenit, ipsum eãdem ecclesiã permittat pacificè possidere. Nota, quòd Ecclesia, id est, obuentiones ecclesiæ possunt ad tempus locari, siue concedi pro certo censu annuatim reddendo.

a ¶ *Fructi-*

† *Cap. 15. in cap. Cùm in officiis, §. præterea quoniã, & c. 1. tit. de Prælatis. ne vices suas, & c. in 1. cõp. Et de materia huius ca. vbique præter ciendas cau ... vide Sylvestrũ in summa, verbo, simonia. q. 14.*

† *In codice Barbulæ legitur qui taliter de cætero præsumpserint, officio suo priuentur.*

† *Post concilium Lateran. ... tit. de Prælatis, ne vices suas. ... & materia vide Turrecrematam ... 21. q. 2.*

† *Et suprà de offi. ord. inter cætera. & idem Innocen. Goff. & Host. Ioan. And.*

† *Aliàs iure Ecclesiastica indicia sua, &c.*

† *Pal. concilium Later. sub Alexandro ... in præcedenti ...*

† *Cap. 4. ... in concilio Lateran. ... Turrecrematam apud Gratianum ... præsenti.*

† *Cephalai.*

† *Cepeli.*

† *... Episcopus facere debeat. Ioan. And.*

a ¶ *Præstita fide.*]Si enim contra fidem, vel iuramentum nulla venisset necessitate compulsus, priuari poterat Ecclesia. ꝫ. *de iureiuran. querelam. & ꝫ. de fideiuss. peruenit.*

¶ *Glossa ꝑ quærit, & soluit.*

b ¶ *Statutum terminum.*] Sed pone, quod interim moriatur G. persona Ecclesiæ, quæ locauit, nunquid successor ° tenetur stare contractui? Potest dici, si nomine Ecclesiæ pro vtilitate Ecclesiæ contraxisset, & pecunia [illegible] recepta in vtilitatem Ecclesiæ conuersa fuisset, teneretur successor stare contractui. ꝫ. *de solut. cap.* 1. 12. *q.* 2. *cap. hæc inuenimus, &* *cap. qui unquam [illegible],* & 10. *q.* 2. *hoc ius &* § & *his credatur* & ꝫ. *de dep. [illegible] cap.* 135. *cum Ecclesia [illegible], in fin.* Si verò non pro vtilitate Ecclesiæ, sed vt ipse tanquam Prælatus perciperet reditus ad suum vsum, successor stare non tenetur. ꝫ. *de præc. ca.* 2. quia vltra tempus suum Ecclesiam locare non potuit, & si soluit aliquid vltra, sibi imputet, quia hoc præuidere debuit. ff. *loca. si quis domum.* §. 1.

¶ *Glossa sequens obijcit, & soluit ponendo sex significationes huius verbi, Ecclesia. Secundò quærit opponendo, & soluit. Tertiò quærit de ratione, & respondet.*

c ¶ *Præfatam Ecclesiam.*] Hæc decretalis videtur contraria rubricæ, & ꝫ. *de prox.* vbi Ecclesia sub annuo censu concedi prohibetur, & hic permittitur, vnde non facit ad titulum istud. Solue per hanc distinctionem. Ecclesia multis modis dicitur: quia dicitur Ecclesia malignantium, vnde Psalmista: *In Ecclesiam malignantium non introibo.* Et dicitur Ecclesia collectio fidelium, *de consecr. dist.* 1. *Ecclesia.* Et dicitur Ecclesia murorum ambitus, *de consecr. dist.* 1. *de fabrica.* Et dicitur Ecclesia corpus Christi. 1. *q.* 1. *Ecclesia. &* 16. *q.* 2. *si [illegible] & illud.* Et dicitur etiam Ecclesia prælatura ipsius Ecclesiæ, *vt* ꝫ. *c. proxi.* Item dicitur Ecclesia ipsæ obuentiones Ecclesiæ prouenientes occasione Ecclesiæ: vt hic. Et in hac significatione, Ecclesia conceditur ad firmā sub annuo censu reddendo: quod licet, quia nullum spirituale locatur: & ideo non contradicit *cap. prox. neque rubricæ.* Sed quare ponitur in titulo isto: melius poneretur ꝫ. *de iureiur.* vbi similis decretalis ponitur, *querelam.* Sed ideo ponitur, ne videretur prohibita talis locatio, eo quòd simpliciter videtur prohiberi, quòd Ecclesia sub annuo censu non concedatur in titulo isto. Sed quare potiùs prohibetur iurisdictio sub annuo censu concedi? Respondeo, quòd illi, qui iudicant, nihil debent accipere, *in Authent. vt iudic. sine quoquo suffrag. coll.* 2. cùm ex officio suo ad hoc teneantur, & ex administratione: cùm Episcopatus ad hoc eis sint deputati: sed hic locantur ipsi fructus, qui etiam aliàs possunt vendi, & distrahi.

eam, per vnius anni spatium tenuisset, auferre præsumpsit: quāquam præstita[a] fide si maneret, quòd vsque ad statutum terminum[b], nullam ei exinde molestiam, vel grauamen inferret. ¶ Ideóque mandamus, quatenus, si constiterit ita esse, eum districtè compellas, vt præfatam Ecclesiam[c] dicto G. restituat: & vsque ad terminum constitutum (secundùm quod inter se conuenerint †) ipsum eandem permittat pacificè possidere.

TITVLVS V.

De magistris †, & ne aliquid exigatur pro licentia docendi.

¶ Ex Concilio Lateranē †.

¶ *Ecclesia cathedralis prouidere debet magistro de beneficio, qui Clericos eiusdem Ecclesiæ, & alios pauperes gratis doceat: & vendens licentiam docendi, aut interdicens idoneum ad docendum, beneficio priuatur.*

CAP. I.

QVONIAM Ecclesia Dei, sicut pia mater prouidere tenetur, ne pauperibus, qui parentum opibus iuuari non possunt, legendi, & proficiendi opportunitas subtrahatur, per vnamquamque[d] cathedralē Ecclesiam, magistro[e], qui Clericos eiusdem, & Scholares pauperes gratis doceat, competens aliquod beneficium[f] præbeatur: & infrà.

¶ Pro † licentia verò docendi nullus pretium exigat[g], vel sub obtentu alicuius consuetudinis[h], ab eis †, qui docent, aliquid quærat: nec docere quenquam, qui sit idoneus[i], petita licentia interdicat. Qui autem contra hoc venire præsumpserit, ab Ecclesiastico fiat beneficio alienus. Dignum quippe videtur, vt in Ecclesia fructum † sui laboris[k] non habeat, qui cupiditate animi, dum vendit docendi licentiam, Ecclesiasticum profectum nititur impedire.

¶ Alexander tertius Vinton. † Episcopo.

¶ *Pro licentia docendi nihil exigi debet, vel promitti: & exactum restitui, & promissum remitti debet: & negligente inferiore Prælato ad magistrum constituendum, supplebit hoc superior.*

CAP. II.

PRohibeas †, ne in parochia tua pro licentia docendi exigatur aliquid, aut etiam promittatur[l]. Si quid verò postea solutum fuerit, vel promissum,

DE MAGISTRIS, ET NE ALIQVID exigatur pro licentia docendi.

¶ *Suprà visum est qualiter spiritualia pretio concedi non debent: nunc submittit de quibusdam se habentibus instar spiritualium: vt de magistris, & licentia docendi, vt in nigro. Abbas.*

De hac materia tract. 37 & 86. *dist. per totum.* 61. *dist. statuimus,* & *cap. in sermon.* 8. *qu.* 1. *oportet.* 92. *distin. quis dubitet, extrà de elect. cùm in magistrum.*

QVoniam.] Diuiditur in tres partes. In prima prouidere mandat de magistro. In secunda factum reprehendit [illegible]. In tertia pœnam imponit, reddens [illegible]. Secunda ibi, *Pro licentia.* Tertia ibi, *Qui autem* Abbas Siculus.

CASVS. Volens Ecclesia tanquam pia mater pauperibus scholaribus, qui parentū opibus sustentari non possunt, prouidere, ne legendi opportunitas subtrahatur: ideò statuit Conc. Lateranen. q̄ per vnamquamq; cathedrale Ecclesiā, vni magistro cōpetēs beneficiū assignet: qui clericos, & scholares eiusdem gratis doceat. Secundò dicit, q̄ pro licentia docendi nullū pretiū exigat, vel sub obtentu alicuius consuetudinis ab his, qui docent aliquid petat: nec aliquē qui sit idoneus, petita licentia impediat: qui autē cōtra hoc venire præsumpserit, ab Ecclesiastico beneficio fiat alienus: quia æquū est, vt in Ecclesia fructū sui laboris non habeat, qui Ecclesiasticū profectū nititur impedire. Nota q̄ pro licentia docendi nihil debet exigi. Item qui est idoneus, admitti debet ad docendum. Item puniatur quis in eo, in quo deliquit, vt in fin. decis.

d ¶ *Per vnamquamque.*] *Vt* 37. *dist. de quibusdam,* & ꝫ. *ca. quia*

e ¶ *Magister.*] Nomē hoc dicitur à monendo, siue à monstrando. ff. *de verb. signif. quibus.*

f ¶ *Competens aliquod beneficium* [illegible] ꝫ. *ca. quia.* Debet ergo Doctor beneficium habere sui laboris: sic & tutor dat alimenta præceptoribus pupilli, qui nō tantùm pascit rebus, sed moribus. ff. *de administ. tutor. cùm plures.* §. *cùm tutor.* & beneficium ei cōstitui debet secundum dignitatem, & scientiā suam, sicut adm [illegible]. ff. *de var. & extraordin. cogni. l.* 1. §. *in honorariis.* argum ꝫ. *de præbend. de multa* Vinc.

g ¶ *Pretium exigat.*] Quod si exactū fuerit, restituetur. ꝫ. *cap. proxi.* quia gratis est danda docendi licentia; cùm donum Dei sit ꝫ *cap. prox.* Bern.

h ¶ *Consuetudinis.*] Quasi simoniacum reputatur hoc quia cōsuetudo hic non habet locum, sicut in sacramentis Ecclesiasticis. ꝫ. *de simon. cùm in Ecclesiis, & in pluribus aliis cap.* Bern.

i ¶ *Qui sit idoneus.*] Nota, q̄ ei, qui idoneus est, non est denegandа licentia docendi: quia per consequēs denegat doctrinam ignorantibus: vt *dicitur in fin.* quam dispensare aliis tenetur. *arg.* 16. *qu.* 1. *reuertimini* ergo si non est idoneus, potest iustè denegari: quia malorum Doctorum doctrina mala est. 1. *qu.* 7. *conuenientibus* : & imperitus mathe [illegible] patebit. 37. *distin. qui de mensa:* qui alios docet, ab aliis tunc edoceri non debet, *in Auth. de san. ep.* §. *damus, coll.* 9. pœna verò huius est priuatio Ecclesiastici beneficij, *vt hic dicit.* Bernard.

k ¶ *Sui laboris.*] Furorem, & pietatem ex eodem facto vendicare non licet, vt hic, & 17. *q.* 4. *minor. cap. frater & coepiscopus.* & ff. *de minor. auxilium.*

PRohibeas.] Sunt duo dicta. Secundūm ibi, *Sanè.* Abb. Siculus.

CASVS. Quia quidam pro licentia docendi pecuniā exigebant, scripsit Papa Vinton. Episcopo, vt prohibeat, ne pro licentia docēdi in parochia sua aliquid exigat, aut etiā promittatur: & si postea solutū aliquid fuerit, illud faciat restitui: & si aliquid promissum fuerit, faciat remitti promissum, quia scriptū est, *Gratis accepistis, gratis date.* Secundò dicit, q̄ si aliquis distulerit instituere magistros in locis congruis, liceat huic Episcopo appellatione postposita, ad instructioné aliorū ibi præficere viros ad hoc idoneos. Nota, q̄ exactū, vel promissum pro licētia docēdi pōt repeti: & promissum tacere remitti. Item negligentiā subditorū Episcopus supplere debet. Item per negligentiā amittit ius suū. Sed hic nō est appositū tempus: sed posset dici, q̄ hoc potest referri ad arbitriū superioris: vel tm̄ tempus posset dari, quantū datur pro beneficiis vacātibus, scilicet, vt pro sex mēses expectetur ille, qui debet instituere magistros, quia in tanto tēpore non est magnū damnum.

¶ *Glos. seq. obijcit, dat solu. Vinc. & aliam subdit.*

l ¶ *Exigatur aliquid, aut etiam promittatur.*] Ex hoc videtur,

a *De materia huius glossæ vide ꝑ omnino per Antonium Gomezium, tom.* 2. *variar. resol. c.* 3. *de locatione, & conductione.*

† *commenis.*

† *Vide omnino Concil. Trid. sess.* 5. *de reformat. cap.* 1. & *sess.* 23. *de reformat. cap.* 18.

† *Latera. sub Alexā.* 3. *c.* 18. & *c.* 1. *eo. tit. in* 1. *compil. Et præter Conci. Trid. proximè citatum concordat, Cōci. Lateran. sub Innocētio* 3. *c.* 11. *refertur in c. quia.* ꝫ. *eod. vbi hoc statutum roboratur.*

b *De varia significatione huius nominis, Ecclesia vide plenissimè per Turrecrema in sum. de Ecclesia, lib.* 1. *c.* 2. *vbi plures alias affert significationes.*

† *De hoc articulo vide, quæ trado in cap. seq.*

† *In aliquo Gregorian. usus: ab eis, qui docent, &c.*

† *fructus.*

† *Vinton.*

† *Vintoniensi quod est Wintoniensi.*

† *Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lateran. sub Alex. in* 3. *par.* 2. *cap.* 17.

c *Adde, quæ requiruntur, vt dicatur idoneus: notatur in l.* 2. *Cod. de profess. qui in vrbe Const. lib.* 9. *iuncta l. magistros. C. de profes. lib.* 10.

quòd turpitudo ex vtraque parte versatur tanquam in spiritualibus, vt 1.q.1.quos constiterit. Quid est ergo, quod dicit solutum restitui, cum in pari causa turpitudinis potior sit conditio possidentis. ff. de condit. ob tur. cau. l. 3. & l. si ob turpem causam? Dixit Vinc. quod subuenitur huic non in fauorem sui, sed in odium exigentis, simi. ā. de simo. veniens. Sed qualiter illud intelligatur, dictum fuit eod. tit. de hoc. Vel potest dici, quod qui soluit, licet nihil dare debuerit, quia tamen quasi coactus redemit ius suum, non delinquit, vnde sibi potius restitui debet, quam remanere penes illum, qui plus peccauit, vt 1.q.3.si quis dator.

¶ Gloss. seq. dat duplicem lecturam eius, quod de remissione hic dicitur.

a ¶ Remitti.] Hoc bene notabile est, quòd auctoritate huius canonis non solùm habet quis exceptionem, sed etiam liberationis conditionem, simil. ff. de neg. gest. si quis mandato. ff. de contrahend. empt. pactum. ff. de ll. leg. si ei cui fundum, & ff. de cond. cau. da. causa non secuta, qui se. ff. de condi. sine cau. qui sine causa. ff. quod met. cau. metum. §. sed quod præstr, & ā. de iureiur. ex administrationis. ā. de vsu. tua. vel quod dicit remitti, intellige de facto, quoniam turpes promissiones nullę sūt. ā. de pact. cap. ult. ff. de verb. obligat. generaliter. Laur.

b ¶ Gratis accepistis.] 1. q. 3. si quis Episcopus, & c. res Ecclesiæ.

c ¶ Liceat.] Negligentiam subditorum Episcopus supplere debet. 9.q.3. cùm simus, & ā. de concess. præb. nulla. ā. de supplend. neglig. prælat. sicut nobis, & ca. dilecto. Ala.

† In codice Barbatiæ ita: ibi ad aliorum institutionem, præficere viros prouidos, & discretos.

† Cap. 3. eo. tit. in 1. com. & post Concil. Lateran. sub Alex. 3. p. 2. c. 18. Hoc c. vt ait Vincentius, fuit impetratum contra Cancellarium Parisiensem, qui marcham vnam à quolibet docente exigebat, quod est notandum pro intellectu huius c. & præcedentis.

remitti[a] promissum facias, & restitui appellatione cessante solutum, sciens, quòd scriptum est: Gratis accepistis[b], gratis date. ¶ Sanè si quis distulerit magistros in locis congruis instituere, vbi liceat[c] appellatione postposita ibi † aliorum instructioni præficere viros prouidos, honestos, & discretos.

¶ Idem.

¶ Pro licentia docēdi pecunia exigi non debet, etiamsi hoc habeat consuetudo.

CAP. III.

QVanto † Gallicana Ecclesia: & infrà. ¶ Dignos esse animaduersione censemus, qui nomen magistri scholarum, & dignitatem assumunt, & sine certo pretio Ecclesiasticis viris docendi alios licentiam non impendunt. Cùm autem hæc praua consuetudo à cupiditatis[d] radice processerit, & decorem admodum Ecclesiasticæ honestatis confundat: Mandamus, quatenus (consuetudine ipsa de vestris Ecclesiis extirpata) sub anathematis interminatione hoc inhibere curetis: districtè præcipientes, vt quicunque viri idonei[e], & litterati voluerint regere studia litterarum: sine molestia, & exactione qualibet, scholas regere permittantur[f]. Si qui verò huiusmodi prohibitionis, vel præcepti extiterint transgressores, eos officiis[g], & dignitatibus spolietis.

QVanto.] Primò ponit factum damnabile. Secundò pœnam apponit ibi, Si qui verò. Abbas.

CASVS. Consuetudo erat in Ecclesia Gallicana, quòd magistri scholarum sine certo pretio alicui docendi licentiam non concedebant. Papa volens illam prauam consuetudinem extirpare, quæ de radice cupiditatis procedit, prohibet sub anathematis interminatione, vt quicunque idonei fuerint regere scholas, sine molestia, vel exactione aliqua permittantur: & si qui huiusmodi prohibitionis fuerint transgressores, officiis, & dignitatibus suis spolientur. Nota, propter dignitatem delinquentis crimen grauiùs puniendum esse. Item Prælatis ascribitur, quod in subditis laudabile reperitur, & eis imputatur, quod in eis reprehensibile probatur. Item nota magistros scholarum dignitatem habere.

d ¶ A cupiditatis.] Quæ est radix omnium malorum. 47. distin. bonorum.

e ¶ Idonei.] Sic ā. eod. c. 1. huiusmodi autem magistri primùm moribus, demum facundia excellere debent. C. de profes. & medi. magistros, lib. 10. bonam enim conuersationem debet habere testem doctrinæ. 63. dist. Valentinianus.

¶ Glos. seq. quærit, & soluit.

f ¶ Permittantur.] Quid si vult regere in sua persona, nec licentiat alium, nunquid debet compelli? Arg. quòd non. 93. dist. illud credo, quòd nihilominus tenetur dare aliis licentiam.

g ¶ Officiis.] Sic ā. eod. c. 1. Bernar.

QVia nonnullis.] Primò ponit antiquum consilium, quod secundò innouat, & supplet ibi, Verùm. Abbas Sicul.

CASVS. Statutum in Lateran. Concilio, quòd in vnaquaque cathedrali Ecclesia institueretur magister, qui pauperes clericos gratis doceret: sed quia illud male obseruabatur, Concilium generale illud præcepit obseruari, adiiciens, vt non solum in cathedrali Ecclesia, sed etiam in qualibet alia, vbi facultates sufficiunt, constituatur magister idoneus, & in Metropolitana Ecclesia Theologus constituatur, qui Sacerdotes, & alios in sacra pagina doceat, & in aliis, quæ ad curā pertinent animarum, & cuilibet magistrorum à capitulo assignentur prouentus vnius præbendæ: & pro Theologo à Metropolitano tantundem: non tamen propter hoc efficitur canonicus. Quod si forte Metropolitana de duob' grauetur, Theologo prouideat, & Grammatico faciat in alia Ecclesia prouideri. Nota, quòd magister idoneus debet institui in Ecclesia, in qua sufficiunt facultates. Item magister iuxta posse suum debet instruere discipulos suos. Item à Capitulo debent assignari magistro prouentus vnius præbendæ. Item aliquis pōt habere præbendā sine canonia.

h ¶ Subtrahitur.] Quia non habent, à quo discant, vnde habent excusationē: aliàs non. 37. dist. § ult. & ff. de iur. & fact. ignor. l. regula. §. 1. ff. de bon. poss. in bonorum. & quia quidam expensas non habent, vnde statuitur, vt beneficia habeant, prout sequitur.

i ¶ In Lateran.] ā. m. c. 1.

¶ Glossa seq. quærit ad negatiuam, alleg. tra: soluit distinguendo.

k ¶ Pauperes.] Sed nunquid à diuitibus potest petere collectā? Videtur, quòd nō: quia si vult dici Philosophus, prouciat pecuniam exemplo Socratis. 12. quæst. 2. Socrates: aliàs est sub illo cap. gloria Episcopi. Item scientia donum Dei est, ergo vendi non potest. 1. quæst. 3. non solùm. Item professores iuris licitè recipiunt pecuniam, sed non licitè petunt. ff. de var. & extraordin. cognit. l. 1. §. si enim quidam. Potest dici, quod ille, cui competens beneficium constitutum non est, à diuitibus potest petere collectam, & hoc non prohibetur ex ista littera: sed à clericis eiusdem Ecclesiæ, & à pauperibus nihil exigere debet, sed gratis docere: quia propter illos statuitur beneficium, & non propter diuites; sed si ex honestate gratis omnibus seruiret, honestè faceret, & laudandus esset: aliàs diuitibus gratis laborem suum impendere non tenetur. si verò beneficium nullum super hoc constitutum est, sicut Bonō. Doctoribus, licitè exigunt collectam: quia suis sumptibus hoc facere non coguntur. ā. de præscript. cùm ex officij. 12. quæst. 2. charitatem, & cap. quicunque, & cap. Ecclesiasticus, & 28. quæst. 1. iam nunc, in fine: sicut iurisperitus consilium vendere potest. 14. quæst. 5. non sane. Nec obstat, si dicas, quòd gratis debent docere: quia nihilominus potest petere laboris sui mercedem: sicut testis, qui gratis testificatur, licitè petit sumptus. 4. quæst. 4. cap. si testes. § venturis, & sup. de simon. cùm sit Romana. & iudex petit sumptus, qui gratis debet iudicare. ā. de vita & honest. cler. cùm ab omni: licitè ergo potest petere collectam, cui beneficium constitutum non est. Ioan.

l ¶ Minimè obseruatur.] Vnde instaurandum est, & procurandum, vt fiat: vt 8. distinct. quæ contra.

¶ Glos. seq. quærit, & soluit: iterum quærit, alleg. pro & contra, & soluit: tertiò quærit, & soluit.

¶ Innocentius tertius in Concilio generali. †

¶ In qualibet cathedrali Ecclesia vel alia in facultatibus sufficienti, debet à Prælato, vel Capitulo vnus magister eligi, cui redditus vnius præbendæ debent assignari, in Metropolitana verò Ecclesia etiam eligi debet Theologus: & si ad Grammaticum & Theologum non sufficit, prouideat ipsi Theologo ex redditibus suæ Ecclesiæ, & Grammatico faciat prouideri in aliqua Ecclesiarum suæ ciuitatis, vel diœcesis.

CAP. IV.

QVia nonnullis propter inopiam, & legendi studium, & opportunitas proficiendi subtrahitur[h], in Lateran.[i] Concilio pia fuit cōstitutione † prouisum, vt per vnamquamq; cathedralem Ecclesiam, magistro, qui eiusdem Ecclesiæ Clericos, aliósque Scholares pauperes[k] gratis † instrueret, aliquod competens beneficium præberetur: quo & docentis releuaretur necessitas, & via pateret discentibus ad doctrinam. Verùm quoniam in multis Ecclesiis id minimè obseruatur[l]. Nos, prædictum roborantes statutum, adiicimus, vt non solùm in qualibet cathedrali Ecclesia, sed etiam in aliis, quarum sufficere poterunt facultates, constituatur magister idoneus, à Prælato cum Capitulo, seu maiori, & saniori parte Capituli eligendus, qui Clericos Ecclesiarum ipsarum gratis in Grammatica † facultate, ac alios instruat iuxta posse.

† Sessione Lateran. sub Innoc. 11. & c. ... 4. ... Lateran. sub Alex. 3. ... vide ... in Conc. Trid. sess. 5. de reform. c. 1. & sess. 23. de reformat. c. 18.

† instituerentur.

† De materia textus, & glossa, vide D. Thom. 2. 2. qu. 100. art. 3. ad 3. argumentum. Item lib. 9. de iustit. & iure. qu. 6. art. 1. ad 3. argumentum. Turrecrematam in c. non solùm. 1. qu. 3. ... verbo, Simonia. § 10. & Horatium Lucium tract. de priuil. Scholarium, priuilegio 28.

† Grammaticæ.

a Hāc glossulam non inueni in antiquis exemplaribus, nec puto Bernardi esse.

a ¶ Vnius

a ¶ *Vnius præbendæ.*] Quid si non vacat aliqua præbenda? Expectabit, quousque vacet. Nunquid canonici tenentur alium eligere, vt numerus sit plenus, cum ille magister non sit canonicus? Videtur, quod sic. ꝫ. *de elect. in Ecclesia. ff. de decur. l. generaliter. §. penult.* & si canonici ad tempus iusta de causa retineant fructus præbendæ: nihilominus eligere debebunt alium in tempus. ꝫ. *vt eccl. benefic. ve nostrum*: maximè si numerus certus est, & iuratus. Sed hoc non videtur, quia ille electus nihil percipere, sed spiritualia sint, temporalibus diu esse non possunt, sicut nec anima sine corpore. 1. q. 3. *si quis obiecerit.* Et dic quod canonici eligere nõ debent aliũ auctoritate huius Concilij, nec dicuntur facere contra numerum, vel iuramentum: nec currit eis tempus ad eligendum beneficio huius constitutionis, quãdiu fuit ibi magister, qui doceat, & percipiat illud beneficium: quia nec dicitur beneficiũ illud vacare, nisi ab eo tẽpore, quo magister ibi nõ fuerit: secus dico cùm ex causa retinerentur prouentus ad tempus: quia tũc currit tẽpus, vt in prædict. decre. vt nostrum: quia tunc electus modicum tempus potest expectare. Item nunquid aliquis magister posset eligi in canonicum sub illa conditione, vt doceret? Non credo: quia cessare debet omnis cõditio: sed si vacante aliqua præbenda statuerit, quòd illud onus esset annexum illi præbendæ: nõ credo, quod tunc esset simonia. *arg. sup. de præben. signifi. autem*: immò satis licitum. Bern.

b ¶ *Prouentus.*] Non tñ percipiet quotidianas distributiones, quę tantum residẽtibus dari consueuerunt. ꝫ. *de præbend. licet.* Bern.

¶ Sanè Metropolis Ecclesia Theologum nihilominus habeat, qui Sacerdotes, & alios in sacra pagina doceat: & in his præsertim informet, quæ ad curam animarum spectare noscuntur. Assignetur autem cuilibet magistrorum à capitulo vnius præbendæ[a] prouentus[b]: & pro Theologo à Metropolitano tantundem. Non quòd propter hoc efficiatur Canonicus, sed tandiu reditus ipsos percipiat, quandiu perstiterit in docendo. Quòd si fortè de † duobus Ecclesia Metropolis grauetur, Theologo iuxta modum prædictum ipsa prouideat: Grammatico verò in alia Ecclesia suæ ciuitatis, siue diœcesis, quæ sufficere valeat, faciet prouideri.

¶ Honorius tertius.

¶ *Prælati, & Capitula ad studia Theologiæ Scholares dociles transmittere tenẽtur, qui in absentia reditus Præbendarum suarum, & beneficiorum, per quinquẽnium integraliter percipient: & si proprij reditus ad sustẽtationem studij eis non sufficiunt, debet Prælatus cum Capitulo eis prouidere: Magistri verò donec docuerint, integrè percipiunt fructus beneficiorum suorum.*

CAP. V.

SVper † specula: *& infrà.* ¶ Volumus, & mandamus, vt statutum in Concilio generali[c] de magistris Theologis per singulas Metropoles statuendis, inuiolabiliter obseruetur[d]: Statuentes, vt quia super hoc propter raritatem[e] magistrorum se possent aliqui forsitan excusare, ab Ecclesiarum Prælatis, & Capitulis, ad Theologicæ † professionis studium aliqui docibiles[f] destinentur: qui cùm docti fuerint, in Dei Ecclesia velut splendor † fulgeant firmamenti: ex quibus postmodum copia possit haberi Doctorum: qui velut stellæ in perpetuas æternitates mansuri, ad iustitiam valeant plurimos erudire: quibus si proprij prouentus Ecclesiastici non sufficiunt, prædicti[g] necessaria subministrent. ¶ Docentes † verò in Theologica facultate, dum in scholis docuerint: & studentes in ipsa, integrè[h] per annos[i] quinque percipiant de licentia[k] sedis Apostolicæ prouentus Prębẽdarum, & beneficiorum suorum: non obstante aliqua alia consuetudine, vel statuto: cùm denario[l] fraudari non debeant, in vinea Domini operantes.

TITVLVS VI.

De Iudæis, & Sarracenis, & eorum seruis.

¶ Ex Concilio Matisc. †

¶ *Si seruus à Iudæo emptus causa mercimonij factus est, vel fieri desiderat Christianus, duodecim solidis redimitur.*

CAP. I.

PRæsenti Concilio sancimus, vt nullum Christianum mancipium Iudęo

¶ *Glos. seq. vsq; in dictio. principium, & finis de missione, & suppletione, medium de superfluitate.*

f ¶ *Docibiles.*] Id est, habiles ad docendum: & isti à capitulis possunt eligi, vt mittantur, vt postmodum doceant: & si propria beneficia illis non sufficiãt, de bonis capituli suppleantur, prout sequitur. Sed vt quid etiam membranas occupant? 19. *distin. si Romanorum*: cum illius constitutionis quoad hunc articulum nullus sit effectus, sicut nec præcedentis leges enim illæ in positæ sunt verbis, & non rebus, cùm potius contrarium sit verum. *C. communia. de legat. l. 2. in fin.* Sed nunquid, qui docibiles sũt, possunt petere, vt suppleatur, quod eis deest? Arg. quod sic ex *hac cõstitutione*. Bern.

g ¶ *Prædicti.*] Scilicet, Prælati, & capitula; ex hoc est argu. quod possunt ad hoc compelli.

h ¶ *Integrè.*] Non tñ percipiant quotidianas distributiones, quę tãtùm residentibus dari consueuerũt. ꝫ. *de præbend. licet*, vbi de hoc.

¶ *Glos. seq. quærit, respondet, alleg. contrarium.*

i ¶ *Per annos quinque.*] Nunquid determinatio ista determinat omnia pręcedẽtia? non videtur, quod prioris aliquod tempus adijciatur: sed docentibus, & alijs, qui à capitulis non eligentur, & quia illi maius tempus requirunt ad hoc, vt doceant, quod satis videtur ex *hoc §.* quia hic nõ fit mentio de illis. Sed contra. ꝫ. *de appellat. inquisitioni. arg. in fin.* quia hæc determinatio in fine ponitur, vt ibi dicitur.

k ¶ *De licentia.*] Scilicet generali concessa auctoritate huius constitutionis: vnde nõ est necesse aliã indulgentiam impetrare, sic 80. *distin. non debere, & 16. q. 1. conflet, & 100. dist. quoniam. & ꝫ. de translatio. inter corporalia, & ff. de condi. instit. quæ sub conditione. §. vlt.* sed executio sola impetrari debet, si capitula hoc non faciant, quia parum valeret esse iura in ciuitate, nisi esset, qui exequatur. *ff. de orig. iur. l. 2. post originem.* Bern.

l ¶ *Denario.*] Id est, præmio, immò *Qui venit extremus, dispensatore vocante. Tantundem recipit, quantùm qui venerat antè. arg. ꝫ. de constitutiõn. omnes.* Ioan.

S*Vper specula.*] Primò ponit statutum antiquum, quod secundò addendo corroborat ibi, *Statuentes*. Abbas.

CASVS. Quod statutum fuit per Concilium generale in capitulo præcedenti de magistris Theologis, præcipit Honorius inuiolabiliter obseruari, statuens, ne propter raritatem magistrorũ se forsan possent aliqui excusare, vt ab Ecclesiarũ Prælatis & capitulis ad Theologiæ studium aliqui dociles destinẽtur: qui cum docti fuerint, alios postmodum instruant, & informent, quibus si prouentus Ecclesiastici non sufficiunt, Prælati, & capitula necessaria subministrent. In fin. dicit, quòd docentes in Theologica facultate, & studentes in ipsa, integre per annos v. de licentia sedis Apostolicæ, percipiant beneficiorum, & præbendarũ suarum prouentus, non obstante contraria cõsuetudine, vel statuto: cum præmio fraudari non debeãt in vinea Domini operantes. Nota, quod vna constitutio confirmat aliam. Item docentes, & studentes in Theologia debent per quinquennium prouentus beneficiorum suorum percipere. Item colligitur consuetudo inducta contra illud statutum.

c ¶ *In Concilio generali.*] ꝫ. *cap. prox.* Bernard.

d ¶ *Obseruetur.*] Nec tamen seruatur, & ita nullus est fructus illius statuti & aliorum.

e ¶ *Propter raritatem.*] Qui non habent, à quo discant, bene habent excusationem: alias non. 38. *dist. §. vlt. & ff. de iur. & fact. igno. regula. §. 1. & ff. de bon. poss. in bon. &c.* quia quidam expensas nõ habẽt, vnde statuitur, quòd beneficia habeãt, prout sequitur.

DE IVDÆIS, ET SARRACENIS, & eorum seruis.

¶ *Suprà visum est de his, qui Spiritum sanctum per simoniam vendendo blasphemant: consequenter submittit de his, qui Deum dehonorant male colendo, vt sunt Iudæi, & Sarraceni, & de his auctor tractaturus submittit etiam de eorum seruis. Et aduerte, quia serui dicũtur stricto modo carentes libertate: sed largo modo, etiam seruientes pro mercede, vt famuli, dicuntur etiam serui à seruiendo: & de vtrisque tractatur in hoc titulo. Abbas Siculus.*

De hac materia tractatur 23. q. 4. & qu. 5. & qu. 6. & q. 8. in cap. dist. par. & 28. q. 1. & q. 2. per totum, & 56. dist. Ismael. 45. dist. cap. 2. & cap. 4. 11. q. 3. ad mensam.

P*Ræsenti.*] Primò ponit constitutionem de baptizato, vel baptizari volente. Secũdò eius causam ibi, *Quia*. Abbas Siculus.

CASVS. Iudæi retinebant seruos Christianos: statuit Concilium istud, quòd de cætero Iudæi seruos Christianos non retineant, sed liceat Christiano, vel liceat Christiano cuilibet

datis

a De idem capitulum Concilij & forma: docere: & in habente spiritualia: & aliis habente temporalia: quod non debet ese. 12. q. 2. cũ omnes. se cundum Gofr. & Andr.

† Aliàs ita: de duobus magistris.

b De hoc articulo vide amplius hoc per Host. Io. And. Panormitanum & Doctores.

† Pars huius c. ꝫ. tit. non de. vel nostro. & ꝫ. de priuileg. cap. super specula

c Hæc glossa fundatur in antiquioribus codicibus.

d Vnde melius dixisset, dociles: quia homo doctus, scientia docibilis: quidque tamen sumitur vnũ pro alio. Vide de Ioann. 6. Et erunt omnes docibiles Dei: & similiter verbum 22. dist. qui Episcopus. secundùm Gof. Ioan. Andr.

† Theologiæ.

† Vide in Authent. habita. C. ne filius pro patre.

† Vide Conc. Trid. sess. 5. de reform. c. 1. circa fin. §. docentes verò, & Hostiensem Luciano tract. de priuil. scholarium, priuilegio 98. vbi plenissimè de materia huius §.

† Matiscon.

† Matisc.

† Matisc. Sed extat in Concilijs editis in Concilio Matisconen. 1. ca. 16. refert Burchar. lib. 4. decre. ca 88. Ivo par. 1. ca. 282. Gratia. fuit Palea. 54. dist. cap. 18. & c. 13. in 1. cõpil. vide & tit. in hoc c.

datis xij. solidis pro quolibet mancipio, ipsum redimere siue ad libertatem, siue ad seruiendum sibi. Et si seruus Iudæi Christianus fieri desiderat, & non permittitur, idem fiat, quia nefas est eum in seruitutis vinculis retinere illum, quem Christus sanguine suo redemit. Nota, quod Iudæi, vel Pagani Christianos seruos habere non possunt, sed hoc ipso in libertatem [illegible].

a ¶ *Seruiat.*] Nec cum Iudæis Christiani morentur. 28 q. 1 *Iudæi*, & *cap. sæpe*, & *cap. nullus*. Sed in agro, vbi cum Iudæo non moratur, bene potest seruire. ĩ. *cap. prox.*

b ¶ *Datis.*] Sic ĩ. *cap. præsenti de hoc.* Et intellige hoc cap. secundum illud de mancipio empto causa mercimonij: aliàs nullo pretio dato eripitur in libertatem. Vel si venalis infra tres menses non fuerit expositus, vt ibi. Bern.

¶ *Glos. seq. declarat, de quo seruitio intelligatur, & quid si pretium habere non potest: subdit, & ponit duas quæstiones.*

c ¶ *Seruitium.*] Non tamen erit seruus illius, sed restituet ei pretium, & erit omnino liberatus. *argu. Instit. de noxa. actionibus § dominus.* Vel si non potest habere statim pretium, seruiat ei tantum, quod seruitium compensetur cum pretio, & postea erit liber, quo vult. *C. de capti. & postlim. reuer. l. vlt.* 36. q. 1. *de raptorib.* Quid si plures emptores simul concurrant? Locus erit gratificationi. ĩ. *de iure patron. cum autem.* ff. *ad Sylan. si quis in grani. §. si enim omnes.* Quid si nullus emptor appareat? nihilominus erit liber, & ostiatim quærat pretium. *ff. de manumiss. l. 4. § fin. autem.* aut pro pecunia operas præstet, vt dicitur in *l. prædicta. C. de capt. l. vlt.* scilicet quinque annis, vt ibi dicitur.

d ¶ *Fiat.*] Prout dictum est, & *eod. cap. vlt.*

e ¶ *Blasphemum.*] Id est, Iudæum blasphemantem Christum. *arg.* ĩ. *eod.* [illegible]

seruiat [a], sed datis [b] duodecim solidis pro quolibet bono mancipio, ipsum quicumque Christianorum, seu ad ingenuitatem, seu ad seruitium [c], licentiam habeat redimendi. Et si Christianus fieri desiderat, & non permittitur, idem fiat [d]. Quia nefas est, quem Christus redemit, blasphemum [e] Christi in seruitutis vinculis detinere.

¶ Gregorius Episcopo Lucen.

¶ Iudæus Christianum in seruum habere non potest, in ascriptitium verò potest.

CAP. II.

MVltorum ad nos: & *infrà.* ¶ Nulli Iudæo liceat Christianum mancipium in suo dominio retinere: sed si qui apud eos inueniuntur, libertas [f] eis seruetur. ¶ Hi verò, qui in possessionibus eorum sunt, licèt legum districtione sint liberi [g]: tamen quia colendis terris eorum diutiùs adhæserunt [h], vtpote conditione loci debentes [i], ad colenda rura remaneant, consuetas pensiones prædictis viris præbentes. Cuncta etiam, quæ de colonis, vel originariis iura præcipiunt, peragant, & nihil eis extra hoc oneris indicatur. ¶ Quòd si quisquam Iudæorum aliquem de his [k], vel ad alium trásferre locum, vel ad aliud obsequiú retinere [l] voluerit: ipse sibi imputet [m], qui ius colonarium, & ius dominij [n] sibi iuris seueritate [o] damnauit [p].

¶ Idem Gen. Episcopo.

¶ Iudæi antiquas synagogas retinere possunt, nouas erigere nõ possunt.

CAP. III.

IVdæi de ciuitate: & *infrà.* ¶ Sicut legalis [q] diffinitio Iudæos nouas non patitur erigere synagogas: ita eos sine inquietudine veteres habere permittit [r].

¶ Alexander tertius.

¶ In die Veneris sancta, non licet Iudæis tenere ostia, vel fenestras apertas.

CAP. IV.

QVia super his: & *infrà.* ¶ Generaliter interdicas, vt Iudæi ostia, vel fenestras, in die Parasceues aperta nõ habeant [s], sed clausa teneant tota die.

¶ Idem in Concilio Lateran.

¶ Excommunicari debent Christiani, qui in domo seruiunt Iudæis, vel Sarracenis, siue Paganis. Et principes sæculares excommunicari debent, qui Iudæos baptizatos suis bonis spoliare præsumunt.

MVltorum.] Diuiditur, quia duo sunt dicta. Secundum ibi, *Hi verò.* Abbas.

CASVS. Dicitur hic, quod nullus Iudæus Christianum mancipium debeat in suo dominio retinere: sed qui apud eos inueniuntur, libertate donentur. Secundò dicitur, quòd originarij, qui in possessionibus Iudæorum sunt, qui diutiùs adhæserunt, quamuis liberi sint, remaneant ad colenda rura illorum, & iura sua eis exhibeant: & nihil aliud ab eis exigant. Tertiò dicitur, quòd si aliquis Iudæorum aliquem de originariis suis ad alium locum transferre voluerit, vel in seruitio suo secum retinere: ius colonarium, quod habet in eo, amittat. Nota, quòd Christiani cum Iudæis habitare non debent. Item originarij liberi sunt, quamuis glebæ sint astricti. Item argum. quòd ex tempore seruitus acquiritur. Item Iudæus, qui Christianum liberum cótra ius retinere voluerit, hoc ipso ius illud amittit. Item argument. quòd iuris seueritas, siue rigor seruandus est.

f ¶ *Libertas*] 54. *distinct. mancipia.*

g ¶ *Sunt liberi*] Nota originarios, siue ascriptitios liberos esse. *C. de agricolis, & censi. l. diffinimus, lib. 11.* ergo non repelluntur à legitimis actibus. *argum. ff. de test. l. 1. C. de postul. l. vlt.* quod verum est, tamen ad ordines non admittuntur, nisi de licentia dominorum. 54. *distinct.* [illegible] *& cap. admittuntur. Ar. cont. contra distinct.* [illegible] *cap. si seruus*: sed tunc nihilominus tenetur seruire domino. Ala.

¶ *Glos. seq. arg. & signat contrarium, & remittit secundò arg. & soluit contrarium.*

h ¶ *Diutiùs adhæserunt.*] Argum. quòd ex tempore seruitus acquiritur, & seruitia consueta præstari debent. 18 q. 2 *seruitium. ff. de aqua pluuia arcend. l. 2. § item. ff. si seru. vend. si quis decuriones. Cod. de seru. l. 1. & 2.* Argument contra *l. qui. & nullus Episcopus*: sed hoc dictum est ĩ. *de consuet. cap. vlt.* ĩ. *de censibus, peruenit.* Et ita habes hic, quòd ex tempore aliquis efficitur originarius, scilicet xxx. annorum. *C. de agric. & censibus inibus*, cum suis simil. Argument. contra *C. de præscript. quæ pro libertate opponitur. l. vltim.*

i ¶ *Debentes*] Id est, obligati, & astricti ad colenda rura. Bern.

k ¶ *De his.*] Scilicet, originariis, vel colonis.

l ¶ *Retinere.*] Fortè in domo ad seruiendum sibi: quod esse non debet, vt dicit in princip. *cap. &* ĩ. *eod. &* ĩ. *eod. Iudæi siue.*

m ¶ *Ipse sibi imputet.*] Scilicet, Iudæus, qui transtulit colonum ad alium locum, vel ad aliud seruitium, impetet sibi, quia hoc ipso amisit ius colonarium, quod habebat in colono, & colonus liber erit ab illo iure sic & in colona liberi hominis: vt si dominus velit vendere fundum, & transferre colonum ad alium locum: non potest eo inuito. *Cod. de agric. & censitis, quis prædium lib. 11.* vel si velit diuidere aliquam agnationem colonorum, vel affinitatem, transferendo eos ad alium colonatum, redintegrandi sunt. *C. communia vtriusque ind. possessientem, & de agri. & cens. diffinimus, lib. 11.* & sic Iudæus sibi imputet.

n ¶ *Ius dominij.*] Scilicet, quod habuit in gleba, quòd ab ea recedere non poterat: dominus enim personæ non fuit, quia homo est, vt ĩ. *eod. cap.*

o ¶ *Iuris seueritate.*] Argument. quòd iuris seueritas, siue rigor seruandus est, sed hoc est in odium illorum Iudæorum. Bernardus.

p ¶ *Damnauit.*] Id est, abstulit, sibi ius colonarium ipso facto. Vel expone, damnauit, id est, fecit id, propter quod damnatur, & aufertur ei ius colonarium, vel ipse colonus sibi impetet, qui non vult agere contra Iudæum, qui transtulit ipsum: sed primum verius quantum ad alteram partem disiunctæ, vt si vellet retinere Christianum colonum secum in domo, illud non est permittendum, immò excommunicandi sunt, *infrà eodem. Iudæi. 2. responso. & capit. ad hoc*: vbi redditur causa, quare. Bernardus.

IVdæi de.] CASVS. Iudæi secundùm leges nouas synagogas erigere non debent, sed veteres permittuntur habere. Nota, quòd Iudæi non possunt facere nouas synagogas, licet possint veteres retinere.

q ¶ *Legalis diffinitio.*] *C. de Iudæis l. vlt.* Bernard.

r ¶ *Habere permittit.*] Et si corruerint, de nouo possunt illas reædificare in pristinum statum, non tamen ampliores faciant, *infrà eodem, consuluit, argument. ff. de noui operis nunciat. lege prima § opus nouum, & paragrapho* [illegible] *ædificium.* Bernardus.

QVia super.] CASVS. Dicitur, quòd in die Parasceues nullus Iudæus aperiat fenestras suas, nec exeat in publicum, sed teneat eas clausas. Nota Iudæos in die Parasceues ostia, vel fenestras aperire non debere, nec in publicum exire.

s ¶ *Aperta non habeant.*] Consueuerunt enim tunc deridere Christianos in contumeliam creatoris. ĩ. *eod. in nonnullis*: cum enim fidem nostram contemnant, nec ritus suos eis permittimus. *C. de Iud. Iudæi*: vnde in publicum exire non debent. ĩ. *eod. in nonnullis.* Bernard.

Iudæi.

a IVdæi, siue.] Duo sunt dicta. Secundum ibi, *Si quis*. Abb. Sec.

CASVS. Primò dicitur, quòd Iudæi, siue Sarraceni Christianas mulieres, vel Christiana mancipia nulla de causa secum debent habere, & quicunque Christianus cum his habitare præsumpserit, excõicet.r. Secundo di, quòd si aliqui Iudæi, vel Sarraceni, Deo inspirante, ad fidem Christianā se conuerterint, à possessionibus suis nullatenus expellantur: cùm propter hoc melioris debeant esse conditionis, quàm ante fidem receptam. Si autē secus factu fuerit, præcipit Papa Potestatibus locorū, vt partem hæreditatis, & omniū bonorum suorum ex integro eis faciant exhiberi. Nota, quod Iudæi Christiana mãcipia habere non debent. Item Christiani cum Iudæis, vel Sarracenis habitare non debent. Item Ecclesia iudicat de his, qui foris sunt. Item Iudæus ad fidem conuersus, à possessionib. suis excludi nō debet. Item fidelis melioris conditionis est, quàm infidelis. Item argum. quòd iudices sęculares compelli possunt per excommunicationis sententiam ad iustitiam faciendam. Item Papa ratione fidei, de hæreditate iudicat.

† Concordat extrauagans Pauli Papæ iiij. quæ incipit: Cupientes Iudæos, vbi multa Iudæis conuersis priuilegia conceduntur.

CAP. V.

2 IVdæi, siue Sarraceni a, neque sub alendorum puerorum suorum obtentu, nec pro seruitio b, vel alia qualibet causa, Christiana mãcipia in domibus suis permittantur c habere. Excommunicetur autem, qui cum eis præsumpserint habitare: *& infrà*. ¶ Si qui † præterea Deo inspirante ad fidem se conuerterint Christianam, à possessionibus d suis nullatenus excludantur: cùm melioris conditionis ad fidem conuersos esse oporteat, quàm antequam fidem susceperint, habebantur. Si autem secus factum fuerit, Principibus, seu Potestatibus eorundem locorum iniungimus sub pœna excommunicationis e, vt portionem hæreditatis suæ, & bonorum suorum ex integro f, eis faciant exhiberi.

† Idem scilicet Alex. iij. in Conci. Later. c. 24. & cap. 6. eo. sub. tit. comp. Et vide notas nostras in hoc decretum.

a Iudæi, siue Sarraceni.] Et ita cum Sarraceno morari non licet, sicut nec cum Iudæo: nisi aliquis spiritualis vellet ire, vt eis prædicaret: quod licet, vt j. eod. quòd si. & sic intellige 11. q. 3 ad mensam.

a De hoc articulo vide omnino B. Thom. 2. 2. q. 10. ar. 9.

b ¶ Seruitio.] s. eod. cap. 1. & 2.

¶ *Glossa sequens obijcit, & soluit, ponendo decem casus, quibus Ecclesia coërcet Iudæos.*

c ¶ Permittantur.] Sed quid ad nos de his, qui foris sunt, vt 2. q. 1. multi. & 45. dist. qui syncera. Solu. de his, qui foris sunt non iudicat Ecclesia: vt pœnam spiritualem infligat. In casibus tamē iudicat b de eis: quia repellit Iudæos communione Christianorum. 27. q. 1. sæpe. ne ab eis corrumpantur, vt ibi, & j. eod. ad hoc. & hic: repellit enim eos à legitimis actibus, 2. q. 7 alieni. & ab officiis publicis. 54. dist. nulla officia. & j. eod. cùm sit, & c. penult. & ne possint emere Christiana mancipia. j. eod. c. vlt. & 54 dist. fraternitatem. Item non permittit eos facere nouas synagogas j. eod. consuluit. Item quòd in diebus lamentationum non exeant in publicum. s. eod. c. prox. & inf. eod. in nonnullis. Item, quod soluant decimas de terris, quas colunt, s. de deci. de terris. & ne Christiana mancipia circuncidant: 54. dist. nulla, ne ex testamento Christiani aliquid capiant, & ille Christianus est excommunicandus etiam post mortem. 2. q. 2. sanè profertur, & excedentes verberibus subiiciuntur. j. de rapt. in Archiepiscopatu: hic ergo Ecclesia excõmunicat tãtum illos Christianos, qui cum eis habitare præsumunt: quandoque tñ indirectè excõmunicat eos, quia excommunicat Christianos, ne cum eis aliquod commercium habeāt. j. de vsur. post miserabilem. & j. eod. etsi, in fin. & cap. postulasti. R.

b Qualiter iudex Ecclesiasticus animaduertat in Iudæos, & quibus casibus, præter Doctores hic vide latè Symericum in Directorio inquisitorum. par. 2. q. 46. Repertorium inquisitorum: verbo, Iudæus. & ex qua causa, & Zanchinum tract. de hæret. ca. 36.

d ¶ A possessionibus.] Nisi fuerint comparatæ de vsuris, quas tenentur vendere, & pecuniam restituere. j. de vsu. cùm in.

¶ *Glos. seq. arg. & recit. potest obijciendo de dec. causam.*

e ¶ Excommunicationis.] Argu. quod iudex sæcularis compelli potest ad iustitiam seruandam. 23. q. 5. administratores. Et hoc videtur facere ratione fidei, quod intromittit se de hæreditate, aliàs non debet. s. qui fi. sint legi. causam: sed illud intellige in quocunque casu, vbi iudex sæcularis negligens est facere iustitiam, quòd Ecclesia se intromittere debet, & compellere ipsum 23. q. 5. administratores, & q. 2. dominus, & j. de maledic. c. 2. Ber.

f ¶ Ex integro.] Præter seruos, qui eos præueniunt in fide. C. de episc. & cler. Deo nobis. §. his ita. Abb.

ITa quorundam.] Primò ponit duplicem Christianorum excessum. Secundò tripliciter punit ibi, *Tales*. Abbas.

¶ Idem † in eodem.

¶ *Christiani deferentes Sarracenis merces prohibitas, vel in ipsorum nauibus nauigantes, excommunicandi sunt, & rebus eorum priuandi, & efficiuntur capientium serui.*

CAP. VI.

CASVS. Quidam Christiani cæca ducti cupiditate deferunt Sarracenis arma, ferrum, & ligamina galearum. & dum ad impugnandum Christianos prædicta eis ministrant, superiores illis sunt in malitia. Item sunt & alij, qui in galeis, & nauibus Sarracenorum curam gubernationis assumunt: omnes prædictos Lateranen. Concilium excommunicauit, & præcipit illos per potestates locorum bonis suis priuari, & capientium seruos fieri, & præcipit, vt per ciuitates maritimas crebra, & solēnis excõmunicatio proferatur. Nota, quod Christiani, qui cum Sarracenis impugnant Christianos auxilio, vel facto, deteriores sunt, quàm Sarraceni. Item seruitus hic inducitur iure canonico. Item excommunicatus potest iterum excommunicari.

ITa quorundam animos occupauit sęua cupiditas, vt, qui gloriantur g nomine Christiano, Sarracenis arma, ferrum h, & ligamina † deferant galearum; & pares, aut etiam superiores in malitia fiant illis, dum ad impugnãdos Christianos, arma eis, & necessaria subministrant i. Sunt etiam, qui pro cupiditate sua in galeis, & piraticis Sarracenorū nauibus, regimen, & curam gubernationis exerceant.

† ligamina.

¶ Tales igitur ab Ecclesiastica communione præcisos, & excõmunicationi subiectos k, rerum suarum per Principes catholicos, & consules ciuitatum, priuatione l mulctari †, & capientium fieri seruos m censemus. Præcipimus etiam, vt per Ecclesias maritimarum vrbium crebra, & solemnis in eos excommunicatio n proferatur.

g ¶ Qui gloriantur.] Simile 28. qu. 2. pernitiosam, & 86. dist. tanta.

h ¶ Ferrum.] Vt j. eod. ad liberandam: vbi hoc totum habes, quod hic dicitur: de quibus hic habetur, ad hostes trãsferri nō debent. C. quæ res exponi non debeant. nec l. 2. & illi sunt decapitandi, vt ibi, & Cod. de commerc. mercatores. ff. de pub. & vectig. cotem ferro: si enim non habent ferrum, nec arma. Nam Cansatum perimit, causa perempta suum: & appellatione armorum intelliguntur fustes, & lapides. ff. de verb. signific. armorum appellatio. Laur.

† Adde, quod de iure ciuili puniuntur capite cum confisca. bonorum. l. 2. Cod. quæ res exportari non debeant.

c Idem in his, qui docent eos naues facere, cùm prius illius rei peritiam nō haberent. C. de pœn. l. final. Ioan. Andr.

¶ *Glo. seq. arg. quod clericus ministrans, &c.*

i ¶ Subministrant.] Argum. clericum pro homicida haberi, qui pugnãtibus arma ministrat, dummodò ibi fiant homicidia. arg. 50. dist. si quis viduam. 24. q. vlt. j. de homic. sicut dignum. § illi etiam. & §. hi quoque.

k ¶ Subiectos.] Et sic ipso iure sunt excõicati. j. eod. quod olim.

l ¶ Priuatione.] Hoc potuit Papa facere contra laicos, ratione criminis commissi. Bern.

¶ *Glos. seq. not. triplici iure seruitutem inductam.*

m ¶ Seruos.] Nota seruitutem de iure naturali inductã. 35. dist. sexto die. Item de iure gentium. dist. 1. ius gentiū. Idem de iure canonico. 15. q. vlt. cùm multæ. & hic, & j. eo. ad liberandam. Vinc.

† Cap. 1. eo. tit. in 1. compi. par. §. c. consuluit. 3. s. de appell. Et de materia, & intellectu præter Doctores hic, vide Marquardum tract. de Iudæis, part. 1. c. 3.

¶ *Glos. seq. not. excommunicatum iterum excommunicari, alleg. concord. & demum contrariam ponit opin. dat solutionem.*

n ¶ Crebra, & solemnis in eos excommunicatio.] Et tamen isti ipso iure sunt excommunicati, & sic excommunicatus potest iterum excommunicari. 3. q. 4. Engeltrudam, & arg. 11. q. 3 excellentissimus. 12. q. 2. de viro. & 87. dist. eos, qui. & qui in sordibus est, adhuc sordescat. 47. dist. quantumlibet, in fin. Arg. contra 2. q. 1. multi: quia de his, qui foris sunt, nihil ad nos. 24. qu. c. 1. 2. 3. & 4. & s. de iudic. cùm non ab homine. Item qui est extra Ecclesiam, non potest esse magis extra Ecclesiam. 11. q. 3. omnis Christianus. Item arg. contra ff. de verb. oblig. qui bis idem. M. dixit, quod excommunicatus amplius excommunicari non potest, sed denunciari potest excommunicatus, & sic intelligit omnia iura, vbi sæpius vel aliquis excõicari: & sic intelligit hic, sed tu dicas, quod excõmunicatus potest iterum excõicari. Et sunt duo effectus excõicationis, vt dicunt quidã. Primus effectus est eiiciendi extra Ecclesiã. Secundus est detinendi extra: sicut qui est ligatus vno vinculo, potest iterũ ligari d, non est dubiũ, quin excõicatus possit adhuc excõicari: sicut qui est in vno peccato, põt aliud cõmittere: & sic plus punitur, & sic potest pluries excõicari, & magis ex hoc punietur, & secunda excõicatio tunc primò incipit habere suũ effectum, cùm absoluitur à prima, & tñ prima absolutio nõ habuit suum effectũ propter secũdã excõicationem, & ita finaliter nõ prodest prima absolutio, nisi cùm absolutus fuerit à secũda. De hoc dixi s. de offic. ordi. ex parte, & j. de sent. excom. cùm pro causa. Bern.

d Et banniti iterum banniri citatione solũ facta, vbi habitare cõsueuerat. De hoc in Spec. de accus. ad finem, Ioan. Andr.

COnsuluit.] Duæ sunt partes. Secunda ibi, *Verùm*. Abbas.

CASVS. Iudæi nouas synagogas erigere nõ debent: sed antiquas,

¶ Idem.

¶ *Iudæi veteres synagogas in priorem statũ reformare possunt: de nouo erigere non possunt.*

CAP. VII.

COnsuluit †: *& infrà*. ¶ Iudæos de nouo construere synagogas, vbi non habuerunt,

tiquas, si corruerint, possunt reædificare in pristinam formam, sive statum, & non amplius exaltare, quàm fuerunt: & hoc pro magno beneficio habere debent. Nota, quòd aliud est de nouo facere, aliud est reficere. Item licitum est consummare, quod non est licitum incipere. Item Ecclesia sustinet Iudæos in suis obseruantiis.

pati non debes. ¶ Verùm si antiquæ [a] corruerint, vel ruinam minantur, vt eas reædificent [b], potest æquanimiter tolerari: non autem, vt eas exaltent [c], aut ampliores, aut pretiosiores faciant, quàm antea fuisse noscuntur: qui vtique hoc pro magno debent habere, quòd in veteribus synagogis, & suis obseruantiis tolerantur.

¶ Idem.

¶ In familiari seruitio Iudæorum Christiani esse non debent.

CAP. VIII.

AD † hæc omnibus Christianis, qui sunt in iurisdictione vestra penitus interdicatis, & si necesse fuerit districtione Ecclesiastica compellatis eosdem †, ne Iudæorum seruitio se assiduè [d] pro aliqua mercede exponant: quod etiam obstetricibus, & nutricibus eorum prohibere curetis, ne infantes Iudæorum in eorundem domibus [e] nutrire præsumant. Quoniam Iudæorum mores, & nostri in nullo concordant [f]: & ipsi de facili ob continuam conuersationem, & assiduam familiaritatem, ad suam superstitionem, & perfidiam simplicium [g] animos inclinarent.

¶ Clemens tertius.

¶ Iudæi inuiti non sunt baptizandi, nec ad hoc cogendi, nec sine iudicio puniendi, aut rebus suis spoliandi, vel in suis festiuitatibus molestandi, nec ipsorum cœmeteria violanda, aut eorum corpora exhumanda.

CAP. IX.

SIcut † Iudæi: *& infrà.* ¶ Statuimus, vt nullus inuitos [h], vel nolentes Iudæos ad baptismum venire compellat. Si quis autem ad Christianos causa fidei confugerit, postquam voluntas eius fuerit patefacta, Christianus absque calumnia efficiatur: quippe Christi fidem habere [i] non creditur, qui ad Christianorum baptismum † non spontaneus, sed inuitus cogitur † peruenire. ¶ Nullus etiam Christianus eorum quemlibet sine iudicio terrenæ potestatis [k] vel occidere †, vel vulnerare, vel suas pecunias auferre præsumat, aut bonas [l], quas hactenus habuerunt, consuetudines immutare: præsertim in festiuitatum suarum celebratione quisquam fustibus, vel lapidibus eos nullatenus perturbet: neque aliquis ab eis coacta seruitia exigat, nisi quæ ipsi tempore præterito facere consueuerunt.

¶ Ad hoc malorum hominum prauitati, & auaritiæ obuiantes: Decernimus, vt nemo cœmeterium [m] Iudæorum mutilare, aut inuadere audeat, siue obtentu pecuniæ [n] corpora humata effodere [o]. Si quis autem huiusmodi decreti tenore cognito (quod absit) contraire præsumpserit, honoris, & officij sui periculum patiatur, aut excommunicationis [p] sententia plectatur †, nisi præsumptionem suam digna satisfactione correxerit.

¶ Idem.

¶ Ponit duas indulgentias illorū, qui Paganis prædicant.

a ¶ *Antiquæ.*] Constantinus Imperator contulit libertatem Ecclesiis & Iudæos seruituti subiecit [a]. postea verò Iulianus Imperator apostata dedit licentiam Iudæis nouas construere synagogas [b], vt legitur in Chronicis. Tanc.

b ¶ *Reædificent.*] Sic j. eod. Iudæi. Cod. de Iudæ. l. vltim. quia aliud est tueri, quod positū est: & aliud nouum facere. ff. de vsufruct. l. vsufructuarius nouum.

c ¶ *Exaltent.*] Non enim licet cuilibet possessori trāsformare possessionem, putà vsufructuario. ff. de vsufruct. l. quisquis. §. sed & colores. Bern.

AD hæc.] Primò prohibet. Secundo prohibitionis causam reddit ibi, *Quoniā.* Abbas Siculus.

CASVS. Præcipit hic Papa Prælatis Ecclesiarum, quod ipsi prohibeant omnibus Christianis, & compellant, si necesse fuerit per censuram Ecclesiasticam, ne in seruitio Iudæorum morentur, nec infantes Iudæorum nutrices mulieres in domibus eorum nutrire præsumant: quoniam Iudæorum mores moribus Christianorum non concordant: & per assiduam conuersationem simplices ad suam perfidiam inclinarent. Nota, quòd familiaritas malorum vitanda est, ne boni corrumpantur ab eis.

¶ *Glos. seq. arguit à contrario, quod statim determinat.*

d ¶ *Assiduè.*] Sic j. eo. cap. 1. & infr. cap. Iudæi 2. & est argument. ex eo quòd dicit assiduè, quòd interpolatim possunt seruire: quod intellige secundum tenorem illius cap. j. eodem multorum. §. 1. sed in domibus nullo modo, prout j. sequitur, & prædic. concord. 28 quæst. 1. Iudæorum sæpe, & j. eodem. etsi Iudæos.

e ¶ *In eorundem domibus.*] Et ita videtur, quòd extra domum Iudæorum possint. eadem prohibitio est. j. eod. etsi.

f ¶ *Concordant.*] 23. quæst. 8 dispar. & in habitu etiam differre debent à Christianis, vt possint mutuò cauari. j. eodem, in nonnullis.

g ¶ *Simplicium.*] Quia innocens credit omni verbo. 22. qu. 4. innocens, simi. 28. q. 1. cap. sæpe.

SIcut Iudæi.] Diuiditur, quia continet multa dicta, quæ patent. Abbas.

CASVS. Statuit Clemens Papa, quòd nullus Iudæus compellatur ad fidem venire inuitus: & si aliquis ad fidem confugerit Christianam, postquam voluntas eius patefacta fuerit, absque impedimento Christianus efficiatur: fidem enim habere nō creditur, qui non spontaneus ad fidem accedit. Secundò dicit, quòd nullus Christianus sine iudicio sæcularis potestatis Iudæum occidere, vel mutilare, vel pecunias suas auferre præsumat, vel bonas consuetudines Iudæorū immutet, nec in festiuitatibus suis perturbet, vel coacta seruitia exigat. Tertiò statuit, vt nullus cœmeterium Iudæorum mutilare, aut inuadere, siue obtentu pecuniæ humana corpora effodere præsumat: & si quis contra hoc fecerit, honoris, & officij sui periculum patiatur, aut excommunicetur, nisi satisfecerit. Nota, quod Iudæus non est compellendus inuitus recipere baptismum. Item coacta seruitia non sunt à Iudæis extorquenda. Item Iudæi possunt habere cœmeterium.

h ¶ *Inuitos.*] Hoc ideò dicit: quia nullus ad fidem cogendus est. 23. quæst. 5. ad fidem. 45. distinct. de Iudæis: quia si simpliciter, & absolute compellantur, nō reciperent characterem: sed si conditionaliter compellantur, bene recipiūt, & compellendi sunt, vt fidem sic susceptam obseruent, vt supra de baptis. maiores. §. item quæritur. 45. distinct. de Iudæis, & ff. de ritu nupt. si patre, & Cod. eod. titu. nullus. Bern.

i ¶ *Christi fidem habere.*] Probatio eius, quod nullus compelli debet ad fidem: quia fides ex necessitate esse non debet. 45 distin. quid autem, & cap. qui syncera, & 23 quæst. 5. ad fidem.

k ¶ *Sine iudicio terrenæ potestatis.*] Nulli enim permissum est occidere, vel pœnam infligere, nisi cui ex officio permittitur. 23. quæst. 5. qui malos, & cap. miles, & cap. cum minister. & pœna non est inferenda, nisi per iudicem. 33 quæst. 2. ca. inter hæc. §. in hoc. Bern.

l ¶ *Bonas.*] Secus si malas, ne deludant Christianis prætendētibus signa lamentationis, & non prorumpant in contumeliam creatoris. j. eod. in nonnullis, & ne annuatim simulatam speciem crucis exurant. Cod. eod. Iudæus, sed suas festiuitates more solito celebrent. 45. distinct. qui syncera: vt ibi dicitur.

C eod. tit nemo. A.

¶ *Glos. seq. signat contrarium, & soluit.*

m ¶ *Cœmeterium.*] Argument. contra. ff. de sepul. viol. sepulchra. Solut. sepulchra hostium religiosa non sunt, vt ibi dicitur: nec illud infringens incidit in edictum. Iudæi verò non reputantur hostes. 23. quæst. 8 dispar. licet sint hostes fidei nostræ. j. eo. & si Iudæos.

n ¶ *Pecuniæ.*] Quæ in sepulchris ponenda non est. argument. ff. de religios. & sum. fun. si quis impediat. §. funeris causa, & decimatertia quæstione secunda, non æstimemus, circa medium, Tanc.

o ¶ *Effodere.*] Quod qui fecerit, sepulchri violati tenetur. ff. de sepulcr. viol. l. 3. §. si quis, & secundùm quosdam hæc actio infamat. ff. de sepulcr. viol. l. 1. Alij dicunt, quòd non infamat, cùm sit actio in factum, & in l. illa impropriè ponitur actio. Ala.

p ¶ *Aut excommunicationis.*] Et ita videtur in optione iudicis, quòd vnum illorum pro pœna imponat, si non satisfecerit, & si iste vult satisfacere, non punitur, simi. 35. distinct. Episcopus, aut presbyter. & 47. distinct. 1. & 92. distinct. cap. vltim. ita est argument. quòd pro quolibet peccato non debet Episcopus sententiam in aliquem fulminare, vel excommunicare, vel deponere. Bernard.

a De facto, de in enim hoc fecit mors Christi j. eo. & si Iudæos in princ. & fin. Hostien. Ioan. Andr.
b Puto glossam respexisse ad illud Iuliani, qui Iudæos cohortatus est, vt templum Hierosolymis in odiū Christianorum reficerent, vt refert Niceph. lib. 10. historiæ Ecclesia. ca. 32. & Cassiodorus in tripartita, lib. 6 cap. 43.
† Cap. 2. eo. tit. in 2 cōpi. & post Concil. Lateran. sub Alexan. iij. part. 10. cap. 2. §. ad hæc. Vide not. 1. & 5. hoc tit. adde Abbatem in cap. post miserabi em. j. de vsur.
† Dictio, eosdem, deest in antiquis.

† Cap. 4. eo. tit. in 2. cōpi. & post Conc. Lateran. sub Alex. iij. par. 20. cap. 1. Et de prima intentione parte vide S. Tho. 2. 2. q. 10. art. 8 & ibi Caietan. & Turrecrematam in cap. de Iudæis dist. 45.
† baptisma.
† cognoscitur.
† Vide Bernardum Thom. 2. 2. qu. 64. artic. 2 & 3. & Dominicum Sotum lib. 5. de iust. & iure, q. 1. art. 2 & 3.
† plectatur.
c Hoc festas horrendū aliud facinus, quod narrat Nicephor. li. 4. hist. Eccles. cap. 16 vbi Iudæi in Christi contumeliam, infantē in cruce excarnificant.

Quida

QVàm fit.] Duæ funt dicti. Secunda pars ibi, *Infuper.* Abbas. CASVS. Quidam Epifcopus, qui volebat prædicare fidé Catholicam Paganis, quæfiuit à Papa, vtrum deberet vti cibis illorum: conceffit ei dominus Papa, & fociis eius, vt cùm exibūt ad prædicandam fidem Paganis, liceat eis vti his cibis cum gratiarum actione, qui fibi ab ipfis infidelibus apponuntur, dummodo abftineant ab efu carnium his diebus, quibus carnibus vti nō licet iuxta canonicas fanctiones. Infuper concedit eidem, vt quicunque religiofi, aut clerici idonei ad prędicandum fidem fibi adhærere voluerint, liberá habeant facultatem, petita, & obtenta Prælatorū fuorū licentia. Nota, quod à carnibus abftinendū eft diebus à canonibus conftitutis. Item nemo poteft prædicare fine licētia fui prælati. Item non fufficit petere licētiam, nifi fit obtenta.

† *Cap. 4. eod. tit. in 2. comp. Vide Martinum Nauarrum de Iudæis. par. 1. 4 ... ad Beatum Thomam 2. 2. q. 10. ar. 9.* † *Scriptores Christiani Paganis vocantur omnes idolorum cultores, qui nūquam fidem Catholicam agnouerunt.*

a ¶ *Temporum qualitate.*] Vt abftineant his diebus, & temporibus, quibus à carne eft abftinendum fecundùm canones. 4. *dift. denique, & de confecr. dift. 3. de efu carnium, & ca. fabbatho,* de quibus canonibus hic fit mentio.

¶ *Glof. feq. fignat contrarium & foluit, ex folutione quæftionem infert, & refpondet. Iterum quærit, & foluit.*

b ¶ *Vti liceat.*] Aliter enim non poffent illos lucrari, & fic licet eis loqui, & comedere cū eis exemplo Domini. 23. q. 4. *infideles, &* 11. q. 3. *ad menfam*, dummodo & alii nō conquinentur. *Arg. contra.* 28. q. 1. *nullus, & cap. omnes.* Solut. contraria intelligūtur de Iudæis, qui difcernunt cibos: hoc & *cap. ad menfam, & cap. infideles,* de Paganis intelligitur. Sed quare potiùs vitamus conuiuium Iudæorum, quàm Paganorum? Ratio illa eft: quia illi, fcilicet Iudæi, difcernunt cibos noftros, vnde non debemus cibis eorum vti, ne videamur inferiores illis: vt dicit prædictum cap. *omnes.* Pagani verò non difcernunt cibos: fed hodie & ifti, & illi difcernunt: vnde non debemus comedere apud eos, nec ipfi apud nos, licèt hoc non contineatur in verbis edicti, vt patet hic, & cap. ad menfam: fed quātùm ad fententiam eos vitare debemus. *argum. ff. de petit. hæred. item veniunt. §. ait fenatus.* Sed quare potius vitamus cōuiuium, quàm colloquium? Ideo loquimur eis, vt eos poffimus lucrari, quòd aliàs facere non poffemus, vt *in cap. infideles.*

† *Cap. 5. eo. tit. in 2. comp. Vide Martinum Nauarrum in Manuali cōfeffariorum, cap. 27. ... excommunicatus ... à nō ... & primùm de informatis Papæ per Bullam cœnæ Domini ... excommunicamus omnes illos: adde notas in cap. ita quorundam. hoc tit.*

c ¶ *Apponuntur.*] Quæcunque ergo apponuntur, vti poffunt, nifi dictum fuerit, quòd fit idolis immolatum? vt 1. q. 4. §. *vlt. &* 16. q. 2. *fi de areæ*: tunc enim fanctius eft mori fame, quàm idolothytis vefci. 32. q. 4. *ficut fanctius.* Bern.

¶ *Glof. feq. mixtim fignat contraria.*

d ¶ *Requifita, & habita.*] Quia nullus poteft prædicare [a] nifi ex officio fibi commiffo, vel nifi habeat auctoritatem à fuo prælato. *J. de hæred. cùm ex iniuncto. & cap. excommunicamus §. quia verò:* nec fufficit petere licentiam, nifi fit obtenta, vt hic patet, & fimile *de confecrat. diftinct. 5. non oportet.* 11. q. 3. *quid ergo.* 19. q. 2. *duæ.* Argum. contra. *J. de regular. licet, & J. de arb. cùm olim.*

a Vide Conc. Trid. feff. 5. de reform. c. 2. & feff. 14. de reform. cap. 4.

SIgnificauit.] Habet tria. Secundum ibi, *Illi quoque.* Tertium ibi, *Ad vltimum.*

CASVS. Quidam erant in captiuitatem Sarracenorum: amici, fiue confanguinei illorum volebant illuc ire pro ipfis recuperandis: quæritur, qualiter valeant illuc proficifci? Refpondet Papa, quòd bene poffunt ire, dummodo nihil in mercibus portent, vel alio modo, vnde poffit Sarracenis aliquod fubfidium prouenire: excepto redemptionis articulo: ita tamen quòd hoc priùs firment proprio iuramento. Secundò dicit, quòd illi, qui poft treugam factam inter Chriftianos, & Sarracenos portant illuc merces prohibitas, ab excommunicatione nullatenus excufantur, ficut nec illi excufantur, qui per alios merces prohibitas illuc tranfmittunt. Tertiò dicit: aliqui iurauerunt in terrá Sarracenorum cum mercibus prohibitis fe ampliùs non ituros, nifi pax effet inter Chriftianos reformata: & poft factam treugam iuerunt illuc cum mercibus prohibitis: quæritur, an excufentur ab excōmunicatione? Refpondet Papa, quòd conditio illa de pace, vel treuga, eos ab excommunicationis vinculo nō abfoluit, nec etiam à periurio. Nota, quòd qui portāt merces prohibitas Sarracenis, funt ipfo iure excommunicati: & nullo tempore pacis, vel treugæ excufantur.

CAP. X.

QVàm † fit laudabile: & infrà. ¶ Tuis, frater Epifcope, petitionibus annuentes, tibi, tuifque fociis, cum ad prædicandam Chrifti fidem Paganis † exibitis, Apoftolica auctoritate concedimus, vt vobis his cibis cum modeftia, & gratiarum actione, feruata temporum qualitate [a] iuxta canonicas fanctiones, vti liceat [b], qui vobis ab ipfis infidelibus apponuntur [c].

¶ Infuper indulgemus, vt quicunque Religiofi, feu Clerici idonei ad annunciandum Gentibus Euangelicam veritatem, requifita, & habita [d] Prælatorum fuorum licentia, tibi voluerint adhærere, id abfque contradictione qualibet, liberam exequendi habeant auctoritate Apoftolica facultatem.

¶ Idem †.

¶ Pro redimendis captiuis, licet ire Alexandriam iurantibus, quòd nihil deferent auxilij, feu fubfidij extra redemptionis articulum. Portans, vel mittens, etiam poft treugas, merces prohibitas excommunicatus eft, & pacis appellatione non venit treuga.

CAP. XI.

SIgnificauit † nobis tua fraternitas, quomodo aliqui ciuium tuorum in Alexandriam valeant proficifci pro recuperandis conciuibus fuis, qui illic in captiuitate tenentur. Hoc arbitramur licitè poffe fieri, dummodò nihil in mercibus fuis, vel alio modo fecum illuc deferant, vnde poffit Sarracenis (excepto redemptionis articulo) aliquod commodum [e], aut fubfidium prouenire: quod etiam coram te priùs iuramento [f] firmabunt. ¶ Illi quoque, qui poft treugam in tranfmarinis partibus factam, cum commercio Alexandriam adiuerint, fi detulerint merces prohibitas caufa lucrandi, excōmunicationis [g] vinculum non euadunt †: ficut nec illi, qui in perfonis propriis non euntes, merces eis per nuncios [h] deftinarunt. ¶ Ad vltimum, illos, qui iurauerunt fe amplius in terram Sarracenorum cū mercibus non ituros, nifi pax effet inter Chriftianos, & ipfos, & poft treugam [i] factam venerunt illuc, conditio illa de pace, aut treuga habenda, ab excommunicationis vinculo non abfoluit [k].

† *euadunt.*

¶ Idem.

¶ Excommunicati funt, qui cum Sarracenis, tēpore guerræ, aliquod habent commercium, vel eis præftant fubfidium.

CAP. XII.

QVod † olim præceptum fuit: & infrà.
¶ Sanè licèt hoc fuerit in Con-

e ¶ *Aliquod commodum.*] Secundùm quod dicitur *J. eod. ita quorundam:* vbi de hoc, & *J. eod. ad liberandam:* nihil ergo in mercibus portandum eft, nifi illud, vnde poffint redimere captiuos, vt hic dicit. Sed quid fi non poffunt redimere captiuos, nifi portent eis arma, vel ferrum, nunquid hoc facere poffunt fine pœna excommunicationis? Argum. quòd fic, ex eo, quòd hic dicit, excepto redēptionis articulo: fed non credo, nifi primo requiratur auctoritas Papæ, ne aliquid fraudi fiat. Bern.

¶ *Glof. feq. obycit, & dupliciter foluit.*

f ¶ *Iuramento.*] Sed nonne fufficit pœna excommunicationis? Poteft dici: quòd hoc exigitur à fufpectis. *argument. 28. diftinct. de Syracufanæ, &* 10. *quæft. vltim. cap. vltim.* quoniam eorum ruinæ debent occurrere Prælati. 93. *diftinct. Diaconi, &* 22. *quæft. 5. hoc videtur:* & ad maiorem cautelam exigitur iuramentum etiam à quocunque. Laur.

† *Cap. 6. eo. tit. in 2. cōpil. Vide Martinum Nauarrum fuperiori cap. citatum.*

g ¶ *Excommunicationis.*] De qua habes *J. eod. ita quorundam:* & ideo, quia licèt treuga fit facta, non tamen pax perpetua, vt *J. § prox.* vnde prohibitio non intelligitur propterea relaxata de mercibus prohibitis. Bernard.

h ¶ *Per nuncios.*] Sic *J. cap. prox.* qui per alium facit, per fe facere videtur: vt hic, & *J. de fentent. excommunicatio. mulieres.* 46. *diftinct. ficut non fuo. ff. de adminiftrat. tutor. ita tamen §. gefiffe.* Bernard.

i ¶ *Poft treugam.*] Treuga eft fecuritas perfonis, & rebus ad tempus conceffa. *J. de treuga. cap. 1.* & qui facit treugam [b], non facit pacem, nec defiftit à guerra, nifi ad tempus: quia qui diftulit, non in totum deftitit. 2. *quæft. 3. notandum, & ff. de iud. defiitiffe.*

k ¶ *Non abfoluit.*] Nec etiam à periurio: quia licèt treuga fit facta, non tamen pax, & ita non extitit conditio, vnde incidit in fententiam excommunicationis, & in periurium, & fic treuga non eft pax.

b Et vbi pax requiritur, treuga non fufficit: vide Panium de Caftro, Angel. & plenius per Alexandrum in l. conuentionem. ff. de pact. adde Baldum in titul. de pace Conftan. §. vafallis, vbi dicit, quod treuga magis accedit ad naturā belli, quàm pacis.

QVod olim.] Primò excommunicat. Secundò hortatur illos, quibus fcribit ibi, *Veftræ igitur.* Abbas Siculus.

CASVS. In Lateran. Concilio prohibitum fuit, quòd nullus merces prohibitas Sarracenis portaret per fe, vel alium, & Clemens Papa omnes illos excōmunicationi fupponit, qui ampliùs cum Sarracenis mercimoniū habuerint per fe, vel per alios: aut quocūque modo aliqua rerum fubfidia, dum guerra durauerit, duxērint impēdenda: vnde mandat quibufdam, quatenus nullo modo,

modo, aut quocunque ingenio eis mercimonia, cõsilia, vel alia subsidia transmittant: & si qui contrà fecerint, non solùm sint ipso iure excommunicati, verùm etiam iram Dei viuentis incurrant. Nota, quòd quicunque cum Saracenis mercimonia habuerint, ipso iure sunt excommunicati.

a ¶ *In Concilio Lateranens.*] s. eod. ita quorundam Bern.

¶ *Glos. sequens quærit, & soluit.*

b ¶ *Supponimus.*] Et iam suppositi erãt per Alex. in Concilio Lateraneñ. ita quorundã: & sic est canõ latæ sententiæ, vt patet in fine: & ita videtur, quod qui contrà faciunt, duplici excõmunicatione sunt ligati. Sed quis absoluet tales? Potest dici, quòd Episcopi, ipsorũ, quia ex quo Papa sibi hoc non retinuit, aliis indulsisse videt. j. de sent. excomm. nuper. quia sibi reseruasset, si hoc non intẽdebat. s. de præben. graue, in fin. & j. de cri. fal. dura. in fin. Bern.

c ¶ *Subsidia.*] s. eo. ita, & j. eo. ad liberandam, & Cod. quæ res export. non poss. per totum, & C. quæ res vend. non poss. per totum.

d ¶ *Iram Dei.*] Ratum habentis, quod ab Ecclesia iustè factum est. 24. q. 1. quodcunque.

Etsi.] Primò ponitur exordium. Secundò facti narrationem. Tertiò prohibet. Quartò pœnã imponi mandat. Secunda ibi, *Accepimus.* Tertia ibi, *Inhibemus.* Quarta ibi, *Si verò.* Abbas Sicul.

Casus. Quamuis Christiani pro sola humanitate recipiant Iudæos, & sustineant cohabitationem illorum: tamen ingrati Christianis esse non debent, vt reddãt Christianis pro gratia contumeliam, & de familiaritate contemptũ: & illam retributionem impendunt, de qua dr iuxta vulgare prouerbium, Mus in pera, serpẽs in gremio, & ignis in sinu hospites suos malè remunerare consueuerunt: ipsi enim faciunt Christianas mulieres nutrire filios suos: & cùm in die Resurrectionis illos recipere corpus, & sanguinem Domini cõtingit, per triduũ, antequam lactent filios suos, lac effundere faciunt in latrinam, quod horrendum est dicere: & alia turpia contra fidem Catholicam committunt, propter quod timendum est, ne fideles diuinam indignationem incurrant, cùm eos patiuntur talia perpetrare: vnde prohibet Papa districtè, ne de cætero nutrices, vel seruientes habeant Christianos: ne filij liberæ filiis famulentur ancillæ. Si verò nutrices, & seruientes non dimiserint Christianos, præcipiatur omnibus Christianis sub pœna excommunicationis, ne cum eis commercium audeant exercere. Nota, quòd nullus debet esse ingratus accepti beneficij. Item nota prouerbium illud vulgare, Mus in pera, &c. Item Christianus Iudæo seruire non debet. Item Iudæi serui sunt Christianorum.

e ¶ *Ingrati.*] Si enim Iudæi illi ingrati sunt, possunt priuari gratia sibi concessa. s. de dec. vlt. & 11. q. 3. oflama discussio, & C. de reuoc. do. l. vlt. Bernard.

Marginalia: † Lateran. sub Alex. iij. cap. 24. — a Hodiè solus Papa absoluit, cùm sit casus Papæ reseruatus per Bullam Cœnæ Domini. §. cæterùm à prædictis sententiis. — † Cap. 1. eod. tit. in 3. cõpi. Vide not. c. 1. & 5. hoc eod. tit. — † In codice Barbatiæ ita: qui tam misericorditer, &c. quòd magis placet. — † Vide Marquardũ tract. de Iudæis, part. 1. cap. 3. nu. 15. & c. 4. num. 18.

[Con]cilio Lateraneñ. a † districtè inhibitum: Nos tamen omnes illos excommunicationi supponimus b, qui iam ampliùs cum Saracenis mercimonium habuerint, vel per se, vel per alios: nauibus, seu quocunque alio ingenio eis aliqua rerum subsidia c, seu consilia, quandiu inter nos, & illos guerra durauerit, dixerint impendenda.

¶ Vestræ igitur discretioni mandamus, quatenus nec per vos, nec per vestras naues, nec alio quocunque modo, aut ingenio eis mercimonia, cõsilia, vel alia subsidia transmittatis: ne, si aliqui in sua malitia indurati, secus agere præsumpserint, non solùm ipso iure incidant in excommunicationem illam, verumetiam iram d Dei viuentis incurrant.

¶ Innocentius iij. Archiepiscopo Senoñ. & Episcopo Parisieñ.

¶ *Iudæi nutrices, vel seruientes Christianos habere non debent: cõtrà facientibus interdicitur Christianorum commercium.*

CAP. XIII.

Etsi † Iudæos, quos propria culpa subiicit perpetuæ seruituti, pietas Christiana receptet, & sustineat cohabitationem illorum: ingrati e tamen nobis esse non debent, vt reddant Christianis pro gratia f contumeliam, & de familiaritate g contemptum; qui † tanquam misericorditer in nostram familiaritatem admissi, nobis illam retributionem impendunt, quã (iuxta vulgare prouerbium) Mus h in pera, serpens in gremio, & ignis in sinu, suis consueuerunt hospitibus exhibere.

¶ Accepimus autem, quòd Iudæi faciunt Christianas filiorum suorum † nutrices i: & (quod nõ tantum dicere, sed etiam nefandum est cogitare) cùm in die Resurrectionis Dominicæ illas recipere corpus, & sanguinem Iesu Christi contingit, per triduum antequam eos lactent, lac effundere k faciunt in latrinam. Alia insuper contra fidem Catholicam detestabilia †, & inaudita committunt, propter quæ fidelibus est verendum, ne diuinam indignationem incurrãt: cùm eos perpetrare patiuntur l indignè, quæ fidei nostræ confusionem inducunt: & infrà.

¶ Inhibemus ergo districtè, ne de cætero nutrices, vel seruientes habeant Christianos: ne filij liberæ m, filiis famulentur ancillæ n: sed tanquam serui à Domino reprobati, in cuius mortem nequiter coniurârunt, se † saltem per effectum operis recognoscant seruos illorum, quos Christi mors liberos, & illos seruos effecit: & infrà.

¶ Si verò nutrices, & seruientes non dimiserint Christianos, sub excommunicationis o pœna inhibeatis † districtè omnibus Christianis, ne cum eis commercium aliquod audeant exercere.

¶ Idem.

¶ *Iudæus, qui percusserit Clericum, temporaliter punitur. & si de facto puniri non potest, interdicitur sibi Christianorum commercium, donec satisfecerit iniuriam passo.*

CAP. XIV.

Postulasti †, qualiter contra Iudæum procedere debeas, qui manus iniecit in quendam Clericum violentas? Ad quod breuiter respondemus, quòd si dictus Iudæus tuæ iurisdictionis existit, ipsum pœna pecuniaria p punias, vel alia (secundùm quòd conuenit) temporali, faciens læso satisfactionem q congruam exhiberi: alioquin

f ¶ *Pro gratia.*] s. de fideiuss. peruenit, & s. de renunc. sané. Bernar.

g ¶ *De familiaritate.*] Nimia familiaritas parit contemptum, vt ff. de offic. procons. nec quicquam, § circa & 86. distinct. quoniam. & ff. de offic. præsid. obseruandum.

h ¶ *Mus in pera.*] Vt 23. q. 1. c. Ecclesias. § item præcepit dominus.

i ¶ *Nutrices.*] Quod esse non debet. s. eod. Iudæi, & c. ad hoc. Bern.

k ¶ *Effundere.*] Credebant forsan corpus Christi descendere in stomachum, & incorporari: quod est falsum: de consecr. distin. 2. tribus gradibus: non est iste panis, cibus enim animæ est. distin. ead. credere. Laur.

l ¶ *Patiuntur.*] Argu. quòd qui potest prohibere, & non prohibet, sibi imputatur. 86. dist. c. 3. j. de reg. iur. cap. pen. & j. sit. prox. cap. 2. & 23. q. 9. præterea, ergo. j. de sent. excom. quanta præsumptione.

m ¶ *Liberæ.*] Id est, Ecclesiæ, non enim erit hæres filius ancillæ cũ filio liberæ. 22. q. 4. dicat aliunde. Bern.

n ¶ *Ancillæ.*] Id est, Agar: quæ significat synagogã. Libera, id est, Sara: quæ significat Ecclesiam: de Agar ancilla Saræ descenderunt isti, qui debent esse serui illorum, qui descenderunt à Sara: in quibus Ecclesia fundata est. Bernard.

o ¶ *Sub excommunicationis pœna.*] Immò excommunicari possunt, si communicent eis postea. j. de vsur. post miserabilem, & j. cap. prox. & sic indirectè iudicat Ecclesia de Iudæis, & de hoc dixi s. eo. ita. & cap. Iudæi, Bernard.

Postulasti.] Communis diuisio. Secunda ibi, *Ad quod.* Abbas Siculus.

Casus. Quidam Iudæus manus in quendam clericum iniecit violẽtas: quæritur, qualiter contra illum sit procedendum? Respondet Papa, quòd si ille cuius iurisdictioni existit, pœna pecuniaria ipsum puniat, vel alia temporali, secundùm quod sibi visum fuerit, & faciat læso congrue satisfieri. Alioquin dominus eius monẽdus est, vt passo iniuriã, & Ecclesiæ faciat satisfieri competenter: quod si dominus eius hoc neglexerit, prælatus loci præcipiat Christianis per censurãm Ecclesiasticam, ne cum ipso Iudæo commercium habeant, donec satisfaciat. Nota, quòd pro iniuria illata potest quis pecuniaria pœna puniri. Item ante absolutionem debet læso satisfieri. Item propter negligentiam iudicis secularis deuoluitur iurisdictio ad iudicem Ecclesiasticum. Item indirectè excommunicantur Iudæi.

p ¶ *Pœna pecuniaria.*] Ad arbitrium iudicis. s. de offic. leg. de causis, § fin. quia spirituali pœna ipsum puniri non potest, cùm sit extra Ecclesiam: quia nihil ad nos de his, qui foris sunt 2. q. 1. multi: quando Ecclesia possit punire Iudæos, dictum est s. cap. ita, & meliùs in cap. Iudæi. Bernard.

q ¶ *Læso satisfactionem.*] Hoc regulare est, vt semper ante absolutionem satisfaciat læso, & j. de sentent. excommun. porro parochiano

Marginalia: b Sequitur aduocatos, patibiles esse procuratores oportet: sed contingenti, ne contemptibiles esse videantur. Iob. And. — † Vide Nicephorũ lib. 4. c. 6 & li. 14 ca. 16. historiæ Ecclesiæ & B. Clemen. lib. 2. constit. Apostolicarũ, c. 64. vnde intelliges odium Iudæorum in Christianos. — † In codice Barbatiæ ita: saltẽ per effectum operis recognoscant se esse seruos illorum, &c. — † Vide B. Tho. 2. 2. q. 10. art. 9. — † De inuectiu huius decretalis vide Nicolaum Eymericum in Directorio inquisitorum par. 2. q. 46. num. 1. & 2. — c Et s. de dimiss. gaudemus, per quæ iura patet illos ex iniectione excommunicatos non esse & ideò non mandat hic illos absolui: facit. § Ioseph de vereisut. finalis prope fin. m. Ioan. Andr.

chiano. conquesti, & pluribus aliis ca. & Ecclesiæ satisfacere debet, cum fuit facta iniuria in personam eius ministri. vt 3. q. 1. nulli, in fin. & 2. q. 7. ... Ber.

a ¶ Christianis.] Et ita indirecte excommunicantur Iudæi. De hoc vt dictum est ... eod. ita quorundam.

IN nonnullis.] Tria sunt dicta. Secundum ibi, In diebus. Tertium ibi, Illud autem. Abbas Sicul.

CASVS. In quibusdam prouinciis Iudæi, seu Sarraceni, per habitum distinguuntur à Christianis, in quibusdam verò non, vnde contingit aliquando, quod Christiani Iudæis, & Iudæi Christianis mulieribus per errorem carnaliter commiscentur. Ne igitur tam damnatus excessus per talem errorem vlterius committatur, statuit concilium generale, vt Iudæi, siue Sarraceni vtriusque sexus in qualibet prouincia Christianorum, per habitum publicè distinguantur à Christianis. Secundò dicitur, quòd in diebus lamentationum Iudæi siue Sarraceni non exeant in publicum: quia vt dicitur, tunc ornatiùs incedere non erubescunt, & Christianis, qui Passionis sacratissimæ memoriam exhibentes, lamentationis signa prætendunt, illudere non formidant. Tertiò prohibetur, ne in contumeliam creatoris prosilire præsumant: & quia contumelia creatoris dissimulari non debet, præcipit concilium huiusmodi præsumptores per Potestates locorum condigne compesci, ne Crucifixum pro nobis blasphemare præsumant. Nota, quòd Iudæi, & Sarraceni à Christianis per habitum discerni debent. Item Iudæi, siue Sarraceni Christianis mulieribus non sunt commiscendi. Item in die lamentationum in publicum exire non debent. Item iudex ecclesiasticus potest compellere Principes, vt compescant Iudæos à suis præsumptionibus.

¶ Glossa seq. circa distinctionem habitus ponit quatuor similia.

b ¶ Distinguit.] Sic per habitum debent distingui nouitij à professis. ... de stat. regulari. cap. penult. & meretrix à matrona. ... de sent. excom. in audientiam. & ff. de iniuriis. item apud. §. si quis virgines. & masculi à fœminis per crines, & vestes. 30. distin. si qua mulier. sic & liber distinguitur à seruo per pileum. C. de latin. liber. tollen. l. 1. § sed & qui pileati, &c.

c ¶ Commixtionis.] Quia nec matrimonium inter Iudæum, & Christianum esse potest. 18. q. ... Ber.

d ¶ Erroris.] Ergo si ignoranter cōmisceatur Christianus Iudææ, dummodo nō sit crassa, siue affectata ignorantia, excusatur in eo quod Iudæa ... 34. q. 2. in lectum. & ... de cleri. excom. Apostolicæ.

eius dominum moneas, & inducas, vt pasto iniuriam, & Ecclesiæ ab eo satisfieri faciat competenter: quod si dñs eius neglexerit adimplere, tu Christianis [a] omnibus † per censuram Ecclesiasticam interdicas, ne cum ipso Iudæo, antequam satisfaciat, præsumant commercia exercere.

¶ Idem † in concilio generali.

¶ Iudæi, & Sarraceni vtriusque sexus, debent in terris Christianorum vti habitu, per quem à Christianis discernantur: & in die Passionis Domini non debent in publicum progredi, nec in contumeliam creatoris prosilire.

CAP. XV.

IN † nonnullis prouinciis à Christianis Iudæos, seu Sarracenos habitus distinguit [b] diuersitas: sed in quibusdam sic quædam inoleuit confusio, vt nulla differentia discernantur †. Vnde contingit interdum, quòd per errorem Christiani Iudæorum, seu Sarracenorum, & Iudæi, seu Sarraceni Christianorum mulieribus commiscentur. Ne igitur tam damnatæ commixtionis [c] excessus, per velamen † erroris [d] huiusmodi vlterioris † excusationis possint habere diffugium: Statuimus, vt tales vtriusque sexus in omni Christianorum prouincia & omni tempore, qualitate habitus publicè ab aliis populis distinguantur †. ¶ In diebus autem lamentationis, & Dominicæ Passionis in publicum minimè prodeant [e]: eo quòd nonnulli ex ipsis talibus diebus (sicut accepimus) & ornatius non erubescunt incedere, ac Christianis, qui sacratissimæ Passionis memoriam exhibentes, lamentationis signa prætendunt, illudere [f] non formidant. ¶ Illud autem districtissimè inhibemus, ne in contumeliam creatoris † prosilire præsumant. Et quoniam illius dissimulare non debemus opprobrium, qui probra nostra deleuit: Præcipimus præsumptores huiusmodi per Principes sæculares, condignæ animaduersionis [g] adiectione compesci, ne Crucifixum pro nobis aliquatenus blasphemare [h] præsumant.

e ¶ Prodeant.] ... eod. quia.

f ¶ Illudere.] Sic reddunt nobis pro gratia contumeliam, & contemptum vt ... eod. & ... iudæos.

g ¶ Animaduersionis.] Scilicet pecuniaria pœna, vel alia temporali, prout visum fuerit iudici. ... c. prox. Ber.

¶ Idem † in eodem.

¶ Preponens Iudæum, vel Paganum publicis officiis per concilium prouinciale corripitur, & præposito denegatur Christianorum commercium, donec deposuerit officium: & in vsus Christianorum pauperum restituet inde quæsita, secundum Episcopi prouidentiam.

CAP. XVI.

CVm † sit nimis absurdum, vt blasphemus [i] Christi in Christianos vim potestatis exerceat: quod super hoc Toletanum † concilium [k] prouidè statuit, nos propter transgressorum audaciam in hoc generali concilio innouamus: Prohibentes, ne Iudæi publicis officiis præferantur: quoniam sub tali prætextu Christianis plurimùm sunt infesti. ¶ Si quis autem eis officium tale commiserit: per prouinciale [l] concilium, quòd singulis annis præcipimus celebrari, monitione præmissa, districtione, qua cōuenit, compescatur. ¶ Officiali verò huiusmodi, tandiu Christianorum communio in commerciis, & aliis denegetur, donec in vsus pauperum [m] Christianorū, secundùm prouidentiam diœcesani Episcopi conuertatur, quicquid fuerit à Christianis adeptus occasione officij sic suscepti: & officium cum pudore dimittat quod irreuerenter assumpsit. Hoc idem extendimus ad Paganos.

¶ Idem in eodem.

¶ Concilium generale repetit cōcilium Lateranē. suprà eo. sta. & addit pœnam satisfactionis tempore absolutionis impendendam.

h ¶ Blasphemare.] ... eo. cap. 1. & ... cap. prox. Bernar.

CVm sit.] Prima pars constitutionem innouans, olim inhibitam prohibet: & omnes causas reddit. Secunda ponit præponentem. Tertia præpositum. Quarta prorogat. Secunda ibi, Si quis. Tertia ibi, Officialis. Quarta ibi, Hoc idem.

CASVS. Statuit concilium Toletanum, quòd nullus Iudæus super Christianos vllum officium, vel potestatem exerceat. Sed quia illud non bene seruabatur, concilium generale innouauit concilium Toletanū, prohibens, ne Iudæi publicis officiis præferantur officiis, quia sub tali prætextu Christianos infestant plurimùm, & molestant: & si eis tale fuerit officium commissum, per prouinciale concilium annuatim celebrandum, monitione præmissa, compescatur, & tali officiali communio Christianorum in commerciis, & aliis denegetur, donec restituerit, quicquid ex tali officio habuit à Christianis, conuertendum in vsus pauperum Christianorum secundùm Episcopi diœcesani prouidentiam: & officium ipsum cum pudore amittat, quòd irreuerenter assumpsit: & quod de Iudæis dicitur, extenditur ad paganos. Nota, quòd infideles fidelibus præponi non debent, nec publicis officiis præferri. Item quod percipit ex officio, quod habere non licet, restitui debet: quia si principale non licet, nec eius accessorium.

i ¶ Blasphemus Christi.] Id est, Iudæus blasphemans Christum ... eod. cap. 1.

k ¶ Toletanum concilium.] 54. dist. nulla. & ... eod. ex speciali.

l ¶ Prouinciale cōcilium.] ... de accusa. sicut olim.

¶ Glo. seq. obijcit, & soluit.

m ¶ In vsus pauperum.] Sic ergo pauperibus restituitur, quod iniuste extortum est: vt ... de immuni. Eccle. quia. si verò officium licitū esset, tūc si vellet, posset dare pauperibus, quòd iniuste extorsit. 14. q. 5. non sane. sed contra videtur, quòd restituendum sit illis, à quibus est extortum, & non pauperibus. ... de homi. sicut dignum. ... & ... de vsu. cùm tu. & ... de iniurian. cum te. & ... eo. de deci. cum ... dist. quoniam hoc ideo fit in hoc casu, quia nescitur, à quibus extortum sit, maior pœna ponitur in sequenti casu, qui merces prohibitas portant ad Sarracenos. Io.

Marginal notes:

† Dictio non habet, deest in antiquioribus codicibus.

† Idem scilicet Innocent. tertius in concilio generali Lateran. 168. & c. 1. eod. tit. in 4. compilatio.

† Vide Marquardum tra. de Iudæis p. 1. ca. 4. & extrauagantes citatas suprà ... & de intellectu Eymeric. in Directorio Inquisit. par. 2. q. 46. nu. 10.

† discernantur.

† velamentum.

† vlterius.

† Post verbum, distinguantur, in concilio, & in antiqua compilatione additur hæc verba. Cùm etiam per Moysen hoc ipsum legatur eis iniunctum.

† Redemptoris, vox est in concilio, & in veteri compilat.

† Idē Innocentius tertius in concilio Lateran. cap. 69. & c. 1. eo. tit. in 4. compil.

† Videtur notas nostras in hoc decretum.

† Hoc statuit Toletanum concilium tertium, c. 14. in collectione edita quod apud Gratianum in c. nulla. 54. dist. tribuitur concilio Toletano quarto.

AD *liberandam.*] Duæ sunt partes. Secunda ibi, *Et talibus.* Abbas.

CASVS. In concilio isto dicitur illud, quod legitur supra. eod. ita quorundam, hoc adiecto, quòd illis, qui prædicto modo delinquunt, gremium non aperiatur Ecclesiæ, nisi totum, quod ex tam damnato commercio perceperunt, & tantundem de suo in terræ Sanctæ subsidium destinauerint: vt in eo puniantur, in quo peccauerunt. Quòd si soluendo non fuerint, sic aliàs delictum istorum taliter puniatur, quòd alij attentare similia pertimescant. Nota, quòd qui contra Ecclesiam delinquit, in eo punitur, vt ab ea non recipiatur, donec satisfaciat. Item punitur quis in eo, in quo deliquit. Item pœna vnius debet esse metus alterius.

a ¶ *Excommunicamus, & anathematizamus.*] Sicut suprà eod. ita. & cap. quod olim.

b ¶ *Priuatione.*] Hoc totum habes ℥. eod. ita.

¶ *Gloss. seq. dat simile de vsuris concludit tamen quòd hoc grauius.*

c ¶ *Totum quòd ex commercio.*] Totum ergo lucrum, quod ad eos peruenit ex hoc commercio, debent dare in subsidium terræ Sanctæ, in cuius detrimentum hoc fecerunt: & simile est crimini vsurarum: in quo quicquid sorti accedit, vsura est, vnde totum debet restitui ℥. *de vsur. consuluit,* & 14. q. 3. *putant.* & *cap. seq.* immo videtur quod maius, quia isti videntur fidem Christianam impugnare, vnde plus puniuntur, quia tantundem pro pœna dare coguntur in subsidium terræ Sanctæ: & nemo dubitat grauius esse commissum, quod est grauius vindicatum. 24. q. 1. *non afferamus.* & *in Auth. . . . coll. 9. in fi.* vbi dicit: In delicto enim æquali proximas eis imminere pœnas iustum putamus.

d ¶ *In quo deliquerint.*] Sic ℥. *de immu. Eccle. c. . . . & de iure pat. pastoralis.* & ℥ *de temp. ord. litteras,* & ℥. *de foro comp. . . . fin.* 12. *q. 2. de viro,* & 17. *q. 4. frater coepiscopus.*

e ¶ *Sic aliàs.*] Qui poterunt subijci verberibus loco pœnæ. 14. *q. 6. si res.* & 12. *q. 2. fraternitatis.* & 5. *q. 6. quia iuxta.*

f ¶ *Alius interdicatur.*] Sic ergo pœna vnius est metus alterius: vt 2. *q. 7. quapropter.* & ℥ *de offi. ordi. irrefragabili.* & ℥. *de transla. c. 1. in fin.* & ℥. *de sta. reg. ea quæ.* ℥. *de calum. c. 2. ff. de pæn. l. capitalium.* §. *famosos. ff. deposi. bona fides.* 1. *responso. in fi.*

CAP. XVII.

AD † liberandam terram Sanctam: *& infra.* ¶ Excommunicamus, præterea, & anathematizamus[a] illos falsos, & impios Christianos, qui contra ipsum Christum, & populum Christianum, Sarracenis arma, ferrum, & ligamina † deferunt galearum: eos etiam, qui galeas eis vendunt, vel † naues: quique in piraticis Sarracenorum nauibus curam gubernationis exerceant: vel machinis, aut quibuslibet alijs aliquod eis impendunt consilium, vel auxilium, & in dispendium terræ Sanctæ: ipsósque rerum suarum priuatione[b] mulctari, & capientium seruos fore censemus. Præcipientes, vt per omnes vrbes maritimas diebus Dominicis, & festiuis, huiusmodi sententia publicè innouetur. Et talibus gremium non aperiatur Ecclesiæ, nisi † totum quòd ex commercio[c] tam damnato perceperint, & tantundem de suo in subsidium terræ Sanctæ transmiserint, vt æquo iudicio, in quo deliquerint[d], puniantur. Quòd si fortè soluendo non fuerint, sic aliàs[e] reatus talium castigetur, quòd in pœna ipsorum alijs interdicatur[f] audacia similia præsumendi.

¶ Gregorius nonus Astoricen. † & Lucen. Episcopis.

¶ Iudæi, vel Pagani publicis officijs præficiendi non sunt: & si eis regalia iura vendantur, ad ea colligēda præficiendus est Christianus, non suspectus.

CAP. XVIII.

EX † speciali, quem erga illustrem Regem Portugalliæ gerimus, charitatis affectu: *& infra.* ¶ Mandamus, quatenus Regē ipsum sollicitè inducatis, ne in officiis publicis Iudæos Christianis præficiat, sicut in generali concilio[g] † continetur. Et si fortè redditus suos Iudæis vendiderit, vel Paganis, Christianum tūc deputet de grauaminibus inferendis Clericis, & Ecclesiis, non suspectum[h]: per quem Iudæi, siue Sarraceni, sine Christianorum iniuria, iura regalia consequantur.

¶ Idem.

¶ Seipsum summat.

CAP. XIX.

NVlli † Iudæo baptizatum vel baptizari volentem, emere liceat, vel in suo seruitio[i] retinere. Quòd † si quem nondū ad fidem conuersum causā mercimonij[k] emerit, & postmodum factus sit, vel fieri desideret Christianus: datis pro eo duodecim solidis[l], ab illius seruitio protinus subtrahatur.

¶ Si autem infra tres menses[m] ipsum vænalem non exposuerit, vel ad sibi seruiendū emerit eundē: nec ipse vēdere, nec alius audeat comparare, sed nullo dato pretio perducatur ad præmia libertatis.

E*X speciali.*] In prima parte punitur culpa Regis, & excusatio. In secunda contra vtrumque prouidetur ibi, *Mandamus.* Abbas Siculus.

CASVS. Rex Portugalliæ in officiis publicis Christianis præferebat Iudæos contra concilium generale. ℥. eo. cum sit, vnde mandat Papa duobus Episcopis, quatenus Regem ipsum moneant, & inducant, ne in publicis officijs Iudæos præficiat Christianis contra concilium generale: quòd si fortè redditus suos Iudæis vendere voluerit, vel Paganis, aliquem Christianum deputet non suspectum de grauaminibus clericis, & Ecclesiis inferendis, & per illum Iudæi, & Sarraceni, sine Christianorum iniuria, iura regalia consequantur. Nota Iudæos Christianis non esse præficiendos. Item officiales suspecti non debent præponi clericis.

g ¶ *Generali concilio.* ℥. *eod. cum sit.* & 54. *dist. nulla.*

h ¶ *Non suspectum.*] Qui fideliter, & sine fraude officium suum exequatur, ne per hoc fraus fiat Christianis clericis, aut Ecclesiis qualis fuit Iosephus: de quo habes 22. q. 2. *quod autem ait qui fuit dispensator Pharaonis*[a]. Ber.

N*Vlli.*] Diuiditur. Nam tria facit. Primò ponit dictum. Secūdò mercatori prouidet. Tertio prouisionem determinat. Secunda ibi, *Quod si.* Tertia ibi. *Si autem.* Abbas Siculus.

CASVS. Iudæi emebant seruos Christianos, & eos in suo seruitio retinebant: quod fieri non debet: vnde statuit concilium generale, quod non liceat Iudæo baptizatū, vel baptizari volentem emere, vel in suo seruitio retinere. Secundo dicit, quòd si aliquis Iudæus causa matrimonij emerit aliquem nondum ad fidem conuersum, & postmodū factus fuerit Christianus, vel desideret fieri, dentur ab aliquo xij. solidi, & ille ab illius seruitio subtrahatur. Si verò infra tres menses ipsum vænalem non exposuit, si emit eundem ad seruiendum sibi, ipse nec eum postea vendere, nec alius ipsum audeat comparare, sed nullo dato pretio ad libertatem perducatur. Nota, quòd si Iudæus aliquis seruum emerit causā mercimonij, & factus sit Christianus, infra tres menses illum vænalem exponat. Alioquin præsumitur, quòd illum emerit causa seruiendi sibi: contra quam præsumptionem non inducitur probatio: & ita est præsumptio iuris, & de iure. Item fauor fidei priuat aliquem seruo suo.

i ¶ *Seruitio.*] ℥. eod. c. 1. & *cap. Iudæi* 2. immò quàm citò voluntas ipsius fuerit patefacta, quòd velit fieri Christianus, in libertatem modis omnibus vendicetur. 54. *distin. fraternitatem* nisi emptus sit causā mercimonij, vt ibi dicitur. & *hic inferius.* Ber.

k ¶ *Causa mercimonij.*] In quo casu non fraudabitur ex toto Iudæus, siue Paganus, dummodo infra tres menses illum vænalem exponat, *vt. cap. fraternitatem.* Ber.

¶ *Glo. seq. quærit. & soluit. Item quærit, & remittit.*

l ¶ *Duodecim solidis.*] Sed de qua moneta dabuntur? Respondetur, de illa, quæ est in vsu in loco illo. *arg. ff. de leg. pe. nummis. ff. de leg.* 1. *si seruus plurium.* §. *si numerus.* Quid si non sit, qui soluat illos duodecim solidos? De hoc dictum est ℥ *cap. 1.*

m ¶ *Si autem infra tres menses.*] Eo ipso quòd non exposuit ipsum infra tres menses vænalem, præsumitur, quòd non causa mercimonij emerit, sed ad seruiendum sibi: vnde nullo pretio dato perducetur ad præmium libertatis: nec admitteretur probatio in contrarium, cùm hic sit præsumptio iuris: ex qua ius statuitur: vt 54. *dist. fraternitatem. quod cap. intellige per illud.* & *illud est. quasi glo.* & expositio illius, & præsumptio est. ℥. *de sponsa. qui.* vbi habes præsumptionem iuris, & si alius eum compararet, talis emptio non valeret, & nihilominus erit liber nullo pretio dato. Si scienter emit illum: si ignoranter, agat ad pretium, siue ad interesse contra Iudæum, qui ipsum decepit. *ff. de contrahen. empt. liberi hominis.* argu. Et nota, quod fauor fidei priuat aliquem seruo suo, vt hic patet. Item priuat aliquem filio suo *suprà, de conuer. infi. cap. vlt.* Item priuat aliquem vxore *suprà, de diuor. gaudemus.* & 28. *quæst. 1. si infideli.* Bern.

† Vide Martinum Nauarrū in tractatum suprà hoc tit. in ca. significauit & notas nostras in hoc decretū.

† lignamina.

† &

† In Concilio ita: nisi totum quòd ex substātia tam damnata perceperint, &c.

† Episcopatus sūt Hispaniæ de quibus Vasæus in Annalibus Hispaniæ, c. 10.

a Gen. 41.

† Vide Marquardum tract. de Iudæis p. 2. ca. 6. & 7. & notas in c. cum sit nimis, hoc tit.

† In generali concilio Lateran. sub Innocentio iij. c. 69.

† Vide notas breu. decretalis, & notas ad 1. eo. tit.

† Qualiter ecclesia . . . potueris hoc statuere de rebus Iudæorum, tradit luculenter B. Thomas 2. 2. q. 10. ar. 10. post concil.

DE HÆRETICIS.

¶ Visum est de his, qui non baptizati Deum blasphemant malè colendo: merito videndum est de illis, qui iam baptizati incidunt in hæresim. Abb. s.

a De hac materia tractatur 24.q.1.per totum. & q.3.§.quia verò.vsque ad fin.q. & q.7. & 11.qu. 1. & 23.q.7. per totum &. c.fin. quæ inter.1.q.1.in multis. &c.

TITVLVS VII.

De Hæreticis. †

¶ Stephanus † Papa omnibus Episcopis.

¶ Infidelis est, qui non habet certitudinem fidei: & infideli nõ est credendum in præiudicium alterius.

CAP. I.

Dubius, † in fide[a][b] infidelis est. Nec eis omnino credendum est[c], qui fidem veritatis ignorant.

¶ Leo Papa.

¶ Errare in fide conuincitur, qui alios errantes, cùm potest, ab errore non reuocat.

CAP. II.

Qui † alios, cùm potest, ab errore non reuocat[d], seipsum errare demonstrat.

¶ Augustinus de fide catholica.

¶ Hæreticus perseuerans, æternaliter damnatur: cui nec prodest baptismus, nec eleemosyna, vel martyrium, vel aliud quodcunque bonum, quoad hoc, vt consequatur vitam æternam.

CAP. III.

Firmissimè † tene, & nullatenus dubites, omnem hæreticum[e], vel schismaticũ, cum Diabolo, & Angelis eius, æterni ignis incẽdio participandũm †: nisi ante finem vitæ, catholicæ 10 fuerit incorporatus, & redintegratus Ecclesiæ. *& post pauca:* Omni homini, qui Ecclesiæ catholicæ non tenet vnitatem, neque baptismus, neque eleemosyna quantumlibet copiosa, neque mors[f] pro nomine Christi suscepta, proficere poterit ad salutem[g]. 30

¶ Gregorius † Anastasio Antiocheno.

Damnato auctore, damnantur eius scriptura, & libri, & opera.

CAP. IV.

Fraternitatis tuæ: *& infrà.* ¶ Cùm Cælestinus, atque Pelagius[h] in Ephesina synodo sint damnati, quomodo poterũt illa capitula recipi, quorum damnantur auctores.

Ex concilio Africano. †

¶ Episcopus hæredem instituẽs hæreticum cõsanguineum, vel extraneum, vel Paganũ, etiam post mortem excommunicatus nunciatur. Hoc dicit secundum communem, & veriorem intellectum: & vt faciat ad titulũ, potest intelligi, quòd ex hoc præsumatur hæreticus.

CAP. V.

Si quis Episcopus[i] hæredes instituerit extraneos à consanguinitate sua, vel hæreticos etiam consanguineos, aut

---

D[ubius.] Casus. Dicitur in hoc capitulo, quòd qui in fide dubitat, infidelis est: nec est credendum testimonio eorum, qui fidem veritatis ignorant. Nota, quòd dubius in fide, infidelis est. Item infidelis testis esse non potest.

a ¶ *Dubius.*] De fide enim nullus debet dubitare, sed firmiter credere articulos fidei. s. *de sum. Tri. cap. 1. in prin.* aliter saluus esse non poterit, vt *in Psal. Quicunque vult. & 24. dist. quando episcopus. & 24. quæst. aperte.* nullus enim titubare debet in fide, vt ibi dicitur. Ber.

b ¶ *In fide.*] Etiam in tenui articulo. *Cod. de hæret. l. 2. in fin.* sic ex leui offensa reuocatur libertus in seruitutem. *C. de liber. & eorum li. si manumissus.* & hoc quoad articulos fidei, qui cõtinentur in symbolo: *Credo in Deum:* quibus per fidem sola adhibenda est credulitas: quia fides est de re non visa. *de pænit. dist. 4. in domo. C. de sum. Trinit. l. vlt.* non per signa, sed per fidem veritas est colenda. *de consec. dist. 4. venit sacerdos.* Lau.

c ¶ *Credendum est.*] Ergo dubius in fide, testis esse non potest, *23. q. 4. ipsa pietas.*

Qui alios.] Casus patet. Nota, quòd qui alium ab errore nõ reuocat, seipsum errare demonstrat: & est arg. quòd, qui tacet, consentire videtur.

¶ *Glo. seq. quærit, & soluit distinguendo.*

d ¶ *Non reuocat.*] Cùm potest. *ff. ad leg. Aquil. scientiam. 83. dist. in. error. & arg. s. tit. proxim. & si Iudæus. & 2. quæst. 7. negligere.* Sed nunquid istud pertinet ad omnes? Respondeo de crimine iam commisso soli Prælati tenentur corripere[b] *23. quæst. 2. duo ista. & cap. ita planè.* à peccato autem committendo quilibet tenetur alium corripere occulte, *infrà, eod. cùm ex iniuncto. vbi de hoc. & argumen. 23. quæst. 4. ipsa pietas. 22. quæst. 5 hoc videtur. & 93. distinct. diaconi. & suprà, de cog. spi. tuæ. & 2. quæst. 7. quapropter.* sed istæ duæ vltimæ concordantiæ intelliguntur in denunciatione. Tanc.

Firmissimè.] Duæ sunt partes. Secunda ibi, *Omni homini.* Abbas Siculus.

Casvs. Quæsitum fuit ab Augustino, vtrùm hæreticus, vel schismaticus saluari possit? Respondet Augustinus: Firmiter teneas, & nullatenus dubites, quòd omnis hæreticus, & schismaticus, cum diabolo, & angelis eius, æterni ignis incendio punietur: nisi ante finem vitæ, catholicæ Ecclesiæ fuerit reconciliatus: quia nulli homini de mundo, qui Ecclesiæ catholicæ non tenet vnitatem, baptismus, vel eleemosyna quantumcunque copiosa, aut mors pro nomine Christi suscepta proficere poterit ad salutem. Nota, quòd extra Ecclesiam catholicam nullus saluatur quantumcunque bona opera fecerit.

¶ *Glo. seq. ponit septem modos, quibus dicitur hæreticus.*

e ¶ *Hæreticum.*] Hæreticus multis modis dicitur: ille dicitur hæreticus, qui peruertit sacramenta Ecclesiæ, vt simoniacus. 1. *quæst. 1. eos qui per pecuniam. & 6. quæst. 1. cap. nos sequentes. §. sed licet.* Item ille, qui scindit se ab vnitate Ecclesiæ. *7. quæst. 1. denique.* Item omnis excommunicatus. *4. quæst. 1. quòd autem hi.* Item qui errat in expositione sacræ scripturæ. *24. quæst. 3. hæresis.* Item qui confingit nouam sectam, vel confictam sequitur *24. quæst. 3. hæreticus.* Item qui aliter sentit de articulis fidei, quàm Romana Ecclesia. *24. qu. 1. hæc est fides, &c. quoniam.* Vel qui malè sentit de sacramentis Ecclesiæ. *j. eod. ad abolendam. in princ.* Tan.

f ¶ *Neque mors.*] Vnde Apostolus: *Etsi tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest. de pænit. distinct. 3. circa fi. cap. si quis. & de conse. dist. 4. sölet & 1. quæst. 1* vide quantum bonum. Ber.

g *Ad salutem.*] Æternam, scilicet: valent tamen ad bona temporalia promerenda. *arg. 32. qu. 2. si quælibet. in fi. ad hoc ... cap. ... ad finem. §. post etiam.* Bern.

Fraternitatis.] Scripta per hæreticos non habent fidem authenticam. Continet diuisio. Secunda ibi, *Cum Cælestinus.* Abbas.

Casvs. Cælestinus, & Pelagius condemnati fuerunt de hæresi in synodo Ephesina. Antiochenus Patriarcha dubitauit, an scripta ipsorum recipi debeant? Respondet Papa, quòd non: quia ex quo auctores damnati sunt, scripta illorum quomodo admitti possunt? quasi diceret, non possunt. Nota ratione auctoris aliquid damnari, vel reprobari: qualis enim auctor fuerit, talia eius opera præsumuntur. *Item arg. quòd destructo principali, destruitur accessorium.*

¶ *Glo. seq signat contrarium, quod dupliciter fortificat, & soluit.*

60 h ¶ *Cælestinus, atque Pelagius.*] Illi duo damnati erant in synodo Ephesina de hæresi: dubitabat Patriarcha Antiochenus, an scripta eorum essent recipienda. Et dicitur, quòd non, quia ex quo condemnatus est auctor, & scripta illius admitti non debent, vt *3. q. 4. nullus. & 16. dist. canones,* quamuis aliqua vtilia sint ibi. *arg. s. de test. licet. Arg. tñ, quòd ratione etiam bonæ sententiæ recipi possint. 1. quæst. Dominus declarauit. 37. dist. si quid vers.* sicut & notitia legis abrogatæ necessaria est, *dist. 7 Moyses.* & Papa etiam argumentatur ex lege Theodosiana abrogata. *s. de iud. venit.* Sed verum est, quod scripta istorum non valent, etiamsi aliàs bona 70 sint, nec sunt recipienda. *j. eod. excommunicamus. §. credentes. ar. ad hoc 69. dist. bene quidem.* tamen ratione bonæ sententiæ scripta Origenis approbata fuerunt. *16. qu. 7. & hoc diximus.* qui damnatus fuit post mortem. *24. qu. 2. sanè profertur.* & si approbarentur, valent: aliàs non. *arg. s. de sum. Trinit. cap. 2. in fin. Item argumen. quòd destructo principali, destruitur accessoriũ, sicut in cap. prædicto. & hoc diximus.* Ber.

Si quis Episcopus.] Casvs. Quæsitum fuit in concilio Africano, vtrùm hæreticus possint institui hæredes ab Episcopo? Respondet concilium, quòd si Episcopus instituerit sibi hæredes 80 extraneos à consanguinitate sua, vel etiam instituerit consanguineos hæreticos, vel Paganos, post mortem debet excommunicari, & nomen eius inter sacerdotes Dei nullatenus recitetur. Et idem intellige de omnibus clericis. & hoc dicitur in sequẽti capitulo. Nota, quòd hæreticus iure hæreditario, catholico succedere nõ debet. Itẽ aliquis potest post mortem excõmunicari.

¶ *Glo. reci. per obiectionem, & soluit.*

i ¶ *Si quis Episcopus.*] Sic ordina illã literã. Si quis episcopus instituerit hæ-

---

† De materia tituli in genere vide S. Thomam 2.2.q.11. & quæ per totum titulum diximus. † Vide notas in huius titulum, & in cap. 1. † De intellectu vide Palatium Rubeum in allegatione de ... Et per ... & Melchiorem Canum lib. 12. de locis theologicis ... † De intellectu l. 2. C. de hæret. quam bic citat glos. vide præter doctores hic, Petrum Godofredũ in d. l. 2. C. de hæret. † Cap. 2. eod. tit. in 1. compilatione, & vide notas huius capitis. † Cap. 3. eo. tit. in 1. compilatione, & vide notas huius capitis. † De materia huius glossa vide plenè per S. Thomam 2.2. q. 33. ar. 3. & sequẽtibus. † mancipandum. † In multis codicibus, Gregorius non legitur, sed mendosè, id habet Gregorius primus in registro lib. 7. epist. 47. indic. 2. & ca. 4. eod. tit. in 1. compilat. & vide omnino notas huius c. † Hic articulo huius glossa vide omnino S. Thomam 3. pa. q. 89. ar. 6. ad 3. arg. † Adde ca. 48. in concilis latinis, & in synodo Carthaginens. c. 84. apud Theodorum Balsamonẽ, & c. 8 e. ti. in 1. compi. sed vide notas huius capitis. d De materia huius glossæ, quatenus agit de libris hæreticorum recipiendis, vel non, vide, quæ dixi plenissimè lib. 2. comment. in Directorium inquisi. schol.

rit hæreticos hæredes extraneos à consanguinitate sua, vel etiam si constituerit consanguineos hæreticos hæredes, aut Paganus pertulerit: saltem post mortem, &c. & sic repete illam dictionem, hæreticos. Et ita nullus debet instituere hæreticum, siue sit consanguineus, siue non: vt hic patet. & j. cap. prox. Episcopus ergo instituat Ecclesiam, ex quo non habet consanguineos Catholicos. 11. q. 2. Episcopus qui filii & cap. ... & in Authen. vt cum de appel. cog. §. de omni &c. §. si quis. coll. 8. quia isti hæretici tam non dicuntur filij, vel consanguinei, vnde dicitur in lege: Si frater tuus, & amicus tuus, & vxor tua deprauare voluerint veritatem, sit manus tua super illos. 23. q. 8. leg. & vxor est expellenda. 28. q. 1. vxor. in fin. Hoc intellige, nisi pœnituerint isti consanguinei: non debet enim veniam pœnitentibus nō negamus. C. eod. Manichæi. Ber.

a ¶ *Paganos.*] Et ita idem iuris est in Paganis, quod de hæreticis. Et idem est de omnibus, qui Catholici non sunt. j. c. prox. B.

¶ *Gl. sen. signat contrarium, & falsus.*

b ¶ *Post mortem.*] Sic 24. q. 2. sane profertur. & arg. C. e. l. Manichæos. arg. contra, quia criminis morte extinguitur 23. dist. quorundam, 23 quæst. 2. c. 1. & crimen cū pœna sit extinctum. C. si reus, vel accu. mor. fue. l. 2. hoc tamen speciale est in crimine hæresis, in criminis detestationem, vt post mortem possit accusari, & excommunicari & ne Ecclesia oret pro eo, quia non fuit accusatus in vita. Ber.

Paganos [a] pertulerit †: saltem post mortem [b] ei anathema dicatur: atque eius nomen inter Dei Sacerdotes nullo modo recitetur.

¶ Ex eodem †.

¶ *Loquitur de eadem materia cum precedenti, & extenditur, quod ibi dictum fuit de Episcopis, ad presbyteros, & alios clericos.*

CAP. VI.

IN eos, qui Catholici non sunt, etiamsi consanguinei [c] fuerint, Episcopi, vel Presbyteri nihil conferant [d]: denique hoc, quod de Episcopis, & Presbyteris dictum est, debet de reliquis [e] Clericis exaudiri.

¶ Alexāder iij. Remeñ. Archiepiscopo.

¶ *Christus fuit verus Deus, & verus homo; sentiens oppositum, hæreticus est, & excommunicatus.*

CAP. VII.

CVM † Christus perfectus Deus, & perfectus sit homo: Mandamus, quatenus sub anathemate [f] interdicas, ne quis de cætero audeat dicere, Christum nō esse aliquid secundùm quod homo: quia sicut Christus verus est Deus, ita verus est homo, ex anima rationali, & humana carne subsistens.

¶ Ex concilio Lateran. †

¶ *Hæretici, receptatores, & fautores eorum, excommunicati sunt: & decedētes in hoc peccato, in cœmeterio Ecclesiæ sepeliri non debent, nec pro eis orari.*

CAP. VIII.

SIcut ait beatus Leo [g]: & infrà.

IN eos.] CASVS. Dicitur in hoc capitulo, quòd nullus Episcopus vel presbyter transferre debet bona sua in eos, qui catholici non sunt, etiamsi consanguinei fuerint: & quod de Episcopis, & presbyteris dicitur, ad alios clericos extenditur. Nota, quod vbi eadem causa iuris est, idem ius est statuendum.

c ¶ *Etiamsi consanguinei*] Sic vt j. c. proxi.

d ¶ *Nihil conferant.*] Non distinguitur in morte, vel in vita, ergo necessario dicamus, quod nihil capere possunt ex testamento. j. eod. excommunicamus. §. credentes. causa pietatis forte posset eis dari, ne perirent fame. 86. dist. pasce fame. quia adhuc possunt conuerti ad fidem: quia de nemine desperandum est de pœn. dist. 7. nemo. & 32. q. 2. ancillam. & arg. etiam ad hoc 42. dist. quiescamus, & 11. q. 3. quoniam multos. Ber.

e ¶ *De reliquis*] In hoc omnes pares sunt. arg. 16. q. 1. prædicator in prin. 24. q. sane profertur. Ber.

CVm Christus.] CASVS. Quidam Theologi, vltra quàm oporteret subtiliter intelligentes, dicebant Christū non esse aliquid, secundùm quod homo, Cum igitur Christus perfectus Deus, & perfectus homo sit, mandat Papa Remeñ. Archiepiscopo, quatenus sub anathemate interdicat, ne aliquis de cætero audeat dicere Christum non esse aliquid secundùm quod homo; quia sicut est verus Deus, ita est verus homo, ex anima rationali, & humana carne subsistens. Nota, quòd Christus est verus Deus, & verus homo.

f ¶ *Sub anathemate.*] Quicunque ergo contrarium dixerit, est excommunicatus: quia hoc dicere hæreticum est, & hæretici omnes sunt excommunicati. infrà, eodem ad abolendam. & cap. excommunicamus, & quod Christus verus sit homo ex humana carne subsistens, habes suprà, de summ. Trinit. cap. 1. & est articulus fidei nostræ de quo habetur in prædicta constitutione, & de alijs, quos scire quilibet Christianus tenetur per fidem. argument. ad hoc de consec. dist. 4. ante 12. & capit. baptizandos. & cap. prima. ad illos articulos, de quibus tractatur in illa constitutione, firmiter credimus. omnes indistincte tenetur, quantum tam clerici, quàm laici: sed clerici magis qui legem perscrutabiliter scire tenentur. 38. dist. omnes psallentes. 24. dist. quando Episcopus. Quilibet ergo tenetur credere, secundum quod Catholica tenet Ecclesia, & hoc in his articulis, diarum ... do nihil in corde ... sentiat. j. eod. ad abolendam. Ber.

¶ Quia in partibus Tholosanis, hæreticorum, quos alij Catharos, alij Patarenos, & alij alijs nominibus vocant, inualuit dānanda peruersitas: eos, & defensores [h], & receptatores eorum anathemati decernimus subiacere. Et sub anathemate prohibemus, ne quis eos in domo, vel in terra sua tenere, vel fouere, aut negotiationem cum eis exercere præsumat. Si autem in hoc peccato decesserit, neque sub priuilegiorum nostrorum quibusdam indultorum ob tentu [i], neque sub alia quacunque occasione oblatio [k] pro eo fiat: aut inter Christianos accipiat sepulturā †.

¶ Lucius tertius.

¶ *Hæreticus malè sentiens, vel malè docens de sacramentis Ecclesiæ, excommunicatus est, & conuictus, nisi se correxerit, & errorem abiurauerit: si Clericus est, degradetur, & curiæ seculari tradatur: per quā etiam Laicus punietur. Eadem etiam est pœna suspectis de hæresi, si se nō correxerint: & vel ipsis omnino audientia denegatur. Seculares Principes, qui iurare noluerit de Ecclesia contra hæreticos defendenda, excommunicantur, & terra eorum supponuntur interdicto: ciuitates verò ipsorum resistentes, aliarū commercio, & Episcopali dignitate priuantur: exempti verò subsunt Ordinariis, super his, quæ contra hæreticos instituuntur.*

CAP. IX.

AD abolendam: & infrà. ¶ Vniuersos, qui de sa-

SIcut.] CASVS. In capitulo isto Lateranen. concilium excommunicat omnes hæreticos, quibuscunque nominibus censeantur, & eorum defensores & receptatores eorum, & prohibet sub interminatione anathematis, ne quis eos in domo, vel in terra sua tenere, vel fouere præsumat, aut cum eis negotiationem habere. Si quis autem in hoc peccato decesserit, oblatio pro eo non fiat: nec inter Christianos accipiat sepulturam, non obstante aliquo priuilegio quibuscunque indulto. Nota, quod fautores hæreticorum cum hæreticis æqualiter puniuntur. Item priuilegium non excusat aliquem à peccato. Item ratione delicti perditur priuilegium: quia priuilegium non extenditur ad illicitum casum, nec tuetur aliquem in malo.

g ¶ *Leo.*] 23. quæst. 4. quos omnes.

h ¶ *Defensores*] Infrà eod. excommunicamus. §. credentes. & 79. distin. si quis Papa. ar.

i ¶ *Obtentu*] Sic ergo ratione delicti perditur priuilegium. j. cap proxi. in §. quia priuilegium non extenditur ad illicitum casum, nec tuetur aliquem in malo. j. de senten. excom. mih. & omni priuilegio cessante mali puniendi sunt. C. vbi de cri. agi opor. Authen. quia in prouincia. Ber.

k ¶ *Oblatio.*] Quia constat eum decessisse in mortali peccato. 23. q. 5. placuit. & est simile j. de vsur. quia in omnibus.

AD abolendam.] CASVS. Lucius Papa in isto excōmunicat omnes illos, qui de sacramento corporis, & sanguinis Domini nostri Iesu Christi, & de alijs ecclesiasticis sacramentis aliter sentiunt, vel docent, quàm sancta Romana Ecclesia prædicat, & obseruat: & omnes illos, quos Romana Ecclesia, vel singuli Episcopi, vel clerici, vacāte Ecclesia, cū cōsilio vicinorū Episcoporū hæreticos iud cauerint. Secūdò statuit, vt quicunque deprehēsi fuerint manifeste in hæresi, si clerici fuerint, eis prius degradatis, sæculari potestati relinquātur animaduersione debita puniēdi: nisi statim post deprehensionē erroris sponte ad catholicā vnitatē redierint, & ad arbitrium episcopi satisfecerint. Si verò laici fuerint, nisi (vt dictum est) abiurata hæresi ad arbitrium Episcopi satisfecerint, sęcularis iudicis arbitrio relinquantur. Tertiò dicitur, quòd qui post abiuratam hæresim, vel postquàm ad arbitrium episcopi se purgauerint, deprehensi fuerint in hæresim recidisse: sine vlla audientia sęculari iudicio relinquantur. Quartò statuit, vt omnes rectores cuiuslibet instituta commonitionem Episcoporum iuramento proprio promittant, quod cum

† *prætulerit.* eius.

† In concilio Africano hoc nusquam reperi. sed habetur in concilio Carthaginensi 4. c. 13. & apud Theodorum Balsamon in synodo Carthagineñ. c. 25. & c. 9. e. tit. in 1. compilat. vide notas capitis proximè precedētis.

† Cap. 5. e. t. in 1. compilatione, & post concil. Latera. sub Alexan. iij. p. 49. c. 20. Vnde facilius intelliges hoc fragmentum.

a De materia huius glossulæ præter Doctores hic, vide Antonium Gomezium tomo 3. variarum resolut. cap. 1. num. 80. & Ioannem Rotam singulari 134.

† Later. sub Alex. iij. p. 4. 27. & cap. 6. eod. tit. in 1. compilat. Et vide notas huius c.

k De hoc dubio vide glossam, & ibidem Archidiaconum, & Turrecrematam 30. dist. cap. 1. & in legibus septipartitis Hispaniæ, partit. 1. tit. 14. l. 8.

c De materia huius glossæ vide B. Tho. 2. 2. q. 1. ar. 5. & 6. & Eymericum in Directorio Inquisit. par. 1. q. 7. & q. 11.

† Vide Aque Remensium Conc. ... tom. 2. de iussu hæreticorum ... Conc. 18. & quæ dixi lib 3 comment. ... in Directorium inquisitorum ... gat. q. 40.

† Cap. 11. e. t. in 1. compil. & vide notas in hoc decretum.

cùm ab eis fuerint requisiti, Ecclesiam contra hæreticos adiuuabunt bona fide. Si verò id obseruare noluerint, honore priuētur, & ad alios nullatenus assumantur, & ipsi excommunicētur, & terræ illorum interdicantur, & ciuitas, quæ his institutis duxerit resistendum, vel punire neglexerit resistentes, episcopali dignitate priuetur, & aliarū careat commercio ciuitatum. Quintò dicit, quod si aliqui fuerint exempti à iurisdictione Episcoporum, & soli Ecclesiæ Romanæ subiecti, nihilominus in his, quæ contra hæreticos sunt instituta, subeant iudiciū Episcoporū, & eis, tanquam super hoc à sede Apostolica delegatis, obsequantur, non obstantibus aliquibus priuilegiis libertatis. Not. primò, quòd vacāte sede, capitulum obtinet vicē Episcopi in his, quæ pertinent ad iurisdictionem. Item omnes, qui malè sentiunt de sacramentis ecclesiæ, sunt excommunicati. Item arg. quòd clericus depositus non gaudet clericali priuilegio. Item ab errore reuersus, errorem suū publicè abiurare debet. Itē iterata delicta grauius puniuntur. Item lapsis in hæresim, appellatio est deneganda. Item ratione delicti amittit quis priuilegiū libertatis, sed Episcopi tunc tanquam delegati à Papa eos puniunt, & nō tanquam ordinarij.

a ¶ *Prædicat, & obseruat.*] Sim. 24. *qu.* 3. *hæresis.* hoc ergo, quod Romana Ecclesia seruat, & mandat ab aliis obseruari, generaliter est obseruandum. 11. *dist. quis nesciat.* quicunque ergo male sentit de sacramentis ecclesiæ, hæreticus est habendus: vt hic patet.

¶ *Glo. sequens argum. & remittit.*

b *Clerici ipsi Sede vacante.*] Habes hîc arg. quòd vacante Ecclesia, iurisdictio remanet penes capitulum. *arg.* 65. *distin. cap. vlt.* 23. *dist. in nomine Domini.* 7. *q.* 1. *pontifices.* De hac materia plene dictum est ร. *de maio. & obed. c. his, quæ. & c. cùm olim.*

…cramento corporis, & sanguinis Domini nostri Iesu Christi, vel de baptismate, seu de peccatorum confessione, matrimonio, vel reliquis Ecclesiasticis sacramentis, aliter sentire, aut docere non metuunt, quàm sacrosancta Romana Ecclesia prędicat, & obseruat[a]: & generaliter quoscunque eadem Romana Ecclesia, vel singuli Episcopi per diœceses suas cum consilio Clericorum vel Clerici ipsi Sede vacante[b] cum consilio (si oportuerit) vicinorum Episcoporum, hæreticos iudicauerint, vinculo perpetui anathematis innodamus: *& infrà.*

¶ Præsenti nihilominùs ordinatione sancimus †, vt quicunque manifestè fuerint † in hæresi deprehensi[c]: si clericus est, vel cuiuslibet religionis obumbratione fuscatus, totius Ecclesiastici ordinis prærogatiua[d] nudetur: & sic omni officio, & beneficio spoliatus Ecclesiastico, sæcularis relinquatur[e] arbitrio Potestatis, animaduersione debita puniendus, nisi continuò † post deprehensionem erroris, ad fidei catholicæ vnitatem sponte recurrere[f], & errorem suum ad arbitrium[g] Episcopi regionis publicè consenserit abiurare, & satisfactionem congruam exhibere.

¶ Laicus[h] autem, nisi (prout dictum est) abiurata hæresi, & satisfactione exhibita, confestim ad fidem confugerit orthodoxam sæcularis Iudicis arbitrio relinquatur, dēbitam recepturus pro qualitate facinoris vltionem: *& infrà.*

¶ Qui verò inuenti fuerint sola suspicione notabiles: nisi ad arbitrium Episcopi, iuxta considerationem suspicionis, qualitatémque personæ, propriam innocentiam congruā purgatione monstrauerint, simili sententiæ subiacebunt. ¶ Illos quoque, qui post † abiurationem erroris, vel postquàm se (vt diximus) proprij Antistitis examinatione purgauerint, deprehensi fuerint in abiuratam hæresim recidisse, sæculari iudicio, sine vlla penitus audientia[i] decernimus relinquendos †: *& infrà.* ¶ Statuimus insuper, vt Comites, Barones, Rectores, & Consules ciuitatum, & aliorum locorum, iuxta commonitionem Episcoporum, præstito corporaliter iuramento[k] † promittant, quòd fideliter, & efficaciter, cùm ab eis fuerint requisiti, Ecclesiam contra hæreticos & eorum complices, adiuuabunt bona fide iuxta officium, & posse suum. Si verò id obseruare noluerint, honore[l], quem obtinent, spolientur, & ad alios nullatenus assumantur: eis nihilominus excommunicatione ligandis[m], & terris ipsorum interdicto Ecclesię supponendis.

¶ Ciuitas autem, quæ his institutis duxerit resistendum: vel contra commonitionem Episcopi punire neglexerit resistentes: aliarum careat commercio ciuitatum: & Episcopali[n] se nouerit dignitate priuandam: *& infrà:*

¶ Si qui † verò fuerint, qui à lege diœcesanæ iurisdictionis exempti soli subiaceant sedis Apostolicæ potestati: nihilominus in his, quæ sunt contra hæreticos instituta, Episcoporum subeant iudicium: & eis in hac parte, tanquam à sede Apostolica delegatis[o], (non obstantibus libertatis suæ priuilegiis) obsequantur.

quam contulit Episcopo suo, aliquis depositus est. 11. *qu.* 1. *si quis sacerdotum.* aliàs autem licet clericus sit depositus, non traditur statim curiæ sæculari: immo adhuc tenetur viuere clericaliter, & Ecclesia eum cuebitur, & gaudet priuilegio clericali, vt dictū est in proxima notula. Si verò sit incorrigibilis, postea traditur, secundùm quòd dicitur. ร. *de iud. cùm non ab homine.* Qualiter debeat tradi, dicitur j. *de verbo. signif. nouimus.* Qualiter puniri debeant hæretici, dicitur j. *eod. excommunicamus.*

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

f ¶ *Sponte recurrere.*] Sed videtur, quòd etiā compelli debeat seruare fidem. 45. *dist. de Iudæis.* postquam condemnatus est hæreticus, non compellitur: sed si vult sponte redire, debet recipi abiurato errore: 24. *qu. dicit Apostolus*: & in perpetuum carcerem ad agendam pœnitentiam intrudi. j. *eod. cap penul.* Ber.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

g ¶ *Arbitriū Episcopi.*] Ar. contra 1. *qu.* 7. *si quis episcopus.* illud olim obtinuit, vt in concilio tantùm reciperetur, sed hodie sufficit, quod hîc dicit. Tan.

h ¶ *Laicus.*] Laici enim per ecclesiam condemnandi sunt de hæresi: sed iudex sæcularis illos punire debet, nec traditur laicus curiæ sæculari, sed clericus solummodò. j. *de verb. sig. nouimus.* quia laicus semper est de foro sæculari, sed in casu isto sententia debet ferri per ecclesiam: executio fit solummodo per iudicem sæcularem. Qualiter tales puniri debeant, dicetur j. *eod. excommunicamus.* Ber.

¶ *Gloss. sequens obiicit, & soluit.*

i ¶ *Audientia.*] Sim. 23. *dist. In nomine Domini.* Sed si volunt redire, nónne debent audiri, & recipi: quia Ecclesia non claudit gremium volentibus redire ad ipsam. *C. de sum. Trin. inter claras, circa fin.* & delicti veniam petentibus non negamus, dicit Imperator, *C. eod. tit. Manichæos. de pœn. dist.* 3. *adhuc instant.* Videtur, quòd debeant recipi, quia Dominus non vult mortem peccatoris, &c. 26. *q.* 6. *agnouimus.* sed vt conuertatur: & in carcerem perpetuum detrudatur. j. *eodem cap. penult.* sed audientia denegatur quoad bona, etiam si aliàs vellet se defendere, tamen littera ista contradicit. Tanc. Hodie seruandum est, prout traditur. j. *eod. cap. penult.* §. *si qui.* Ber.

c ¶ *Deprehensi*] Facti euidentia: putà quia publicè prædicat hęresim. *arg.* ff *de rit. nupt. palam.* §. *vlt.* vel legitima probatione, putà per testes: vel ex sua confessione. Ala.

¶ *Glo. seq. arg. pro opi. Ala. sed tenet contrarium.* V.

d ¶ *Prærogatiua.* Arg. quòd clericus depositus nō habet priuilegiū clericale: & hoc concedit Ala. arg. 54. *dist. ex antiquis. in fi.* quod non est verum, quia tenetur viuere clericaliter, quāuis sit depositus: vnde si hoc faciat, adhuc gaudet priuilegio clericali. 81. *dist. dictum.* Et hoc dixit Hug. Si verò incorrigibilis esset: tunc non solùm perderet priuilegium clericale: verùm etiam sęculari traderetur. ร. *de iudi. cùm non ab homine*, sed in casu isto perdit omne priuilegium, nisi reuertatur: vt sequitur.

¶ *Glo. seq. ponit casus, quibus, &c.*

e ¶ *Relinquatur.*] Tribus enim casibus[a] relinquitur aliquis curiæ sæculari statim post depositionem. In crimine heresis, vt hic, & j. *e. excommunicamus.* Item in crimine falsi. j. *de cri. fal. ad falsariorum.* Et in alio, cùm propter calumniam, vel contumeliam,

k ¶ *Iuramento.*] Hoc idem dicitur j. *eod. excommunicamus.* §. *moneantur.* Ber.

l ¶ *Honore.*] Quia hoc ipso contra ecclesiam esse videntur: vnde dignitate debent priuari. 24. *q.* 1. *qui contra Ecclesiæ pacem. & sim.* 32. *q.* 5. *præceptum.* Ber.

m ¶ *Ligandis*] Sim. j. *eod. excommunicamus.* §. *moneantur.*

n ¶ *Episcopali.*] Propter delictum suum sim. 35. *q.* 2. *ita nos.*

¶ *Glo. seq. dicit. hoc allegari, quod ratione delicti, &c. & respondet.*

o ¶ *Delegatis.*] Auctoritate generali huius decretalis. ร. *de offic. ord. irrefragabili.* §. *cæterùm.* & sic ratione delicti perdunt priuilegium:

† *Vide Eymericum in Directorio Inquisito.* 3. *par.* q. 91.

† *statuimus.*

† *In vulgatis ita: fueris in hæresi deprehensus, &c. sed in antiquis codicibus, vt est impressum.*

† *Qualiter hæ voces, continuò, confessim, & aliæ similes in hac materia accipi debeant, tradit Eymericus in Directo. inquisi. par.* 3. *qu.* 98. *& Simancas in catholi. instit.* 47. *de pœnitentibus, & conuersis.*

† *Hic §. vt plurimum desideratur in manuscriptis codicibus vsque ad illa verba: Illos quoque: sed videto notas in hunc locum.*

a *De materia huius glossæ vide Bernardinū Diaz in pra. crimin. canon. ca.* 126. *&* 130. *& seq.*

† *In vulgatis codicibus ita: post abiurationem præfati erroris, &c. verumtamen vox, præfati, nusquam apparet in antiquis exemplaribus.*

† *Vide beatum Thomam* 2. 2. *q.* 11. *art.* 4.

† *Vide Repertoriū Inquisito. verbo iuramentum & Eymericum in Directorio.* p. 3. q. 32.

† *Vide Simancam catho. institu. tit.* 1. *de abiuratione.*

† *De materia huius §. vide eundē Eymericum in Directorio Inquisit. par.* 3. *q.* 26. *& sequ. vbi late dixi in cōmentariis.*

legiũ:quia priuilegium non dat causam delinquendi *C.de priuileg. scho. l.2. lib.11.* nec permittas nocentes aliquibus priuilegiis vti: vt in *Authent. de man. princ. §. quòd si delinquentes. coll. 3. &* ṡ. *cap.pro.* sic & remissio peccati non dat licentiam delinquendi. *1.q.7.exigant.* Consueuit hic allegari, quòd ratione delicti perditur priuilegium: quod non est verum: quia si aliqui exempti sunt, & delinquant, non perdũt priuilegiũ propter hoc, sed puniri debent. Nec dicuntur propriè recedere in iurisdictionẽ Episcoporum: quia non cognoscunt Episcopi iure ordinario, sed auctoritate sibi delegata: vt hic patet, & ṡ. *de offi.ordin. irrefragabili.* & perinde est, ac si ipse Papa cognosceret, vel specialiter aliis delegaret: per abusum enim, vel per negligentiam perditur priuilegium. ј. *de priuil. accedentibus. & c.si de terra. & 11. qu.3. priuilegium.* De hoc dicitur ј. *de priuileg. ex [illegible] suarum.* Bernar.

¶ Innocentius tertius.

¶ Bona hæreticorum confiscantur, & in terris Ecclesiæ applicantur fisco Ecclesiæ: in terris Imperij Iudicis sæcularis fisco, & procedit etiã si Catholicos habent filios.

CAP. X.

VErgentis † in senium sæculi corruptelam; *& infrà.* ¶ In terris verò temporali nostræ iurisdictione subiectis, bona hæreticorum statuimus publicari; & in aliis idem præcipimus [a] fieri, per Potestates, & Principes sæculares: quos ad id exequendum (si fortè negligentes extiterint) per censuram Ecclesiasticam appellatione remota compelli volumus, & mandamus. Nec ad eos bona eorum vlteriùs reuertantur, nisi eis ad cor reuertentibus, & abnegantibus hæreticorum consortium, misereri [b] aliquis voluerit: vt tẽporalis saltem pœna corripiat, quẽ spiritualis nõ corrigit disciplina [c]. Cùm enim secundùm legitimas sanctiones, reis læsæ maiestatis punitis capite, bona confiscentur [d] eorum, filiis suis vita solummodo ex misericordia conseruata: quantò magis qui aberrantes in fide, Domini Dei filium Iesum Christum offendunt, à capite nostro, quod est Christus, Ecclesiastica debent districtione præcidi, & bonis temporalibus spoliari: cũ longè sit grauius [e] æternam, quàm temporalem lædere maiestatem. ¶ Nec huiusmodi seueritatis censuram, orthodoxorum † exhæredatio [f] filiorũ, quasi cuiusdã miserationis prætextu, debet vllatenus impedire: cũ in multis casibus (etiam secundùm diuinum † iudicium) filij pro patribus temporaliter puniantur: & iuxta canonicas [g] sanctiones, quandoque feratur vltio, non solùm in auctores † scelerum, sed etiam in progeniem damnatorum.

VErgentis.] Diuiditur. Nam primò præmittit decisũ exordium. Secundò ponit statutum de publicatione: quod probat per argumentum à maiori. Tertiò soluit obstaculum. Secunda ibi, *In terris.* Tertia ibi, *Nec.* Abbas.

CASVS. Statuit dominus Papa, quòd in terris suæ temporali iurisdictioni subiectis, bona hæreticorum publicentur. & in aliis idem præcipit obseruari per rectores locorũ: & si ad hoc negligẽtes extiterint, per cẽsuram Ecclesiasticam cõpellantur: nec ad eos bona illa vlterius reuertantur: nisi redierint, & abnegauerint hæreticam prauitatem, nisi ex sola misericordia aliquis eis voluerit misereri. vt temporalis saltem pœna corripiat, quem spiritualis non corrigit disciplina: cùm enim secundum leges, reis læsæ maiestatis capite punitis bona publicentur, eorum filiis vita solummodo ex misericordia reseruata: multò fortius illi, qui aberrantes à fide, filium Dei Iesum Christum offendũt, à capite nostro, quod est Christus debent præscindi, & bonis temporalibus spoliari: quia grauius est æternam, quàm temporalem lædere maiestatem: nec exhæredatio filiorum catholicorum debet impedire censuram huius seueritatis prætextu alicuius misericordiæ: cùm in multis casibus filii pro patribus temporaliter puniãtur: & secundùm canones quandoque non solùm puniuntur auctores scelerum, sed etiam progenies damnatorum. Nota, quòd iudex ecclesiasticus potest compellere iudicem sæcularem ad iustitiam faciendam. Item grauius est æternam, quàm temporalem lædere maiestatem. Item in crimine hæresis non parcitur filiis circa bona paterna, sed in totum priuantur bonis paternis.

¶ *Glo. seq. per q. an Papa possit principare.*

a ¶ *Præcipimus.*] Quod facere potest Papa ratione peccati. ṡ. *de iud. nouit.* & potest eos dignitate priuare: vt ṡ. *cap. proxi. §. statuimus.* & propter alias iniquitates potest etiam Papa remouere eos à dignitate. *15. qu.6. alius.* & imperium ipsè transtulit de loco ad locum: propterea quia non defendebant ecclesiam. ṡ. *de elect. venerabilem.* vt ibi notatur. & iudex sæcularis potest excommunicari, si negligat facere iustitiam. *23.q.5.administratores.* & hic expresse dicitur. & ṡ. *cap. proxi. §. penult. &* ј. *de maledict. cap.2.*

b ¶ *Misereri.* De sola ergo misericordia restituuntur bona, vt hic dicunt & etiam episcopatus: *vt 23. qu.4. ipsa pietas. ver. item si inquiunt. in fin. & quæst. 7. quod autem. & 1. quæst. 7. conuenientibus.*

c ¶ *Disciplina.*] ṡ. *de elec. cùm in cunctis.* 86. *dist. plurimos. in fi. & C. de emend. propin. l. vnica. & argum. 50. dist. vt constitueretur.* Ber.

d ¶ *Bona eorum confiscentur.*] Quod dicit hic, habes. *6.q.1.c. quæro. §. verum. & c. si quis cum militibus. & C. ad leg. Iul. ma. quisquis.*

e ¶ *Longè sit grauius.*] *17. quæst. 4. sunt qui Ecclesiam & 23. quæst. 5. si apud.* & quod in religionem diuinam committitur, in omnium fertur iniuriam, & publicum crimen committitur. *Cod. eod. titul. Manichæos.* vnde grauius est.

¶ *Gloss. ista signat contrarium, & soluit.*

f ¶ *Exhæredatio.*] Hic expresse habes, quod bona hæreticorum cõfiscantur: siue habeant filios, siue non: nec catholicis filiis hæreticorum aliquid relinquendum est, vt hic dicitur. Sed contrà dicit *l. Cod. eod. tit. Manichæos, & l. cognouimus. & Authent. idem est de Nestorianis.* vbi dicitur, quòd filij Catholici propter hoc hæreditate paterna nõ priuantur: statur enim hodie huic decret. in odium criminis: sicut in crimine læsæ maiestatis vbi filij puniuntur quoad bona, vt hic dicit, *& 6. quæst. 1. cap. quæro. §. verum. & cap. si quis cum militibus.* multò fortiùs in isto crimine, vt hic dicitur: & hoc est expressum in constitutione Frederici, hac edictali, quæ olim erat in quinta compilatione, eodem tit. & in alio casu etiam filij pro delicto parentum puniuntur temporaliter vsque ad quartam generationẽ, secundùm quod habes *infrà, de pœn. in quibusdam.* & in hac opinione fuerunt Ioan. Lau.

g ¶ *Canonicas.*] *15.q. 8. cùm multæ. & 1.q.4. cum ecclesia. §. item peccato Israelitarum. &* ṡ. *de fil. presb. per totum.*

¶ *Idem.*

¶ Aduocati, vel Notarij hæreticis, vel eorum defensoribus fauentes, aut sub eis litigantibus patrocinantes, & pro eis instrumenta scribentes, infames sunt, & ab illo officio suspensi.

CAP. XI.

SI † aduersùs nos terra consurgeret: *& infrà.* ¶ Quia plus timeri solet, quod specialiter [h] iniungitur, quàm quòd generaliter imperatur: vobis Aduocatis, & Scriniariis [i] firmiter inhibemus, ne hæreticis, credentibus, fautoribus, vel defensoribus eorundem, in aliquo præstetis auxilium [k], consilium, vel fauorem: nec eis in causis, vel in factis, vel aliquibus litigantibus sub eorum examine, vestrum patrocinium præbeatis: & pro ipsis publica instru-

SI aduersus.] Primò ponit decisum exordium. Secundò prohibitionem. Tertiò pœnam. Secunda ibi, *Quia.* Tertia ibi, *Quòd si.* Abbas.

CASVS. Quamuis generaliter prohibitũ sit, vt nullus consilium, vel auxilium, vel fauorem præstet hæreticis: quia tamen solet plus timeri, quod specialiter iniungitur, quàm quod generaliter præcipitur, prohibet Papa aduocatis, & notariis, ne hæreticis, credentibus, fautoribus, vel defensoribus eorundem, in aliquo præstent consilium, auxilium, vel fauorem: nec eis in aliquibus factis, vel causis, vel aliquibus litigantibus sub eis præbeant patrocinium, nec pro ipsis publica conficiant instrumenta, vel scripta: quòd si contrà fecerint, ab officio suo nouerint se suspẽsos, & perpetuæ infamiæ subiacere. Nota regulam, quòd plus timetur, quòd specialiter præcipitur, quàm quod generaliter imperatur. Nota aduocatos, & notarios esse infames, qui aduocant, vel instrumenta conscribunt pro hæreticis, & nihilominus sunt excommunicati. Item Papa potest infamiam irrogare.

h ¶ *Quod specialiter.*] Hoc sumptum est ex illo canone *23. dist. quanquam*: ea enim quæ notabiliter fiunt, nisi specialiter notentur, videntur neglecta. *ff. de inbar. item apud Labeonem. §. ait prætor.* ṡ. *de confir. vti. b. via. &* ṡ. *de dolo. cap.2.*

i ¶ *Scriniariis.*] Id est, tabellionibus. *sic, 25. quæst. 2. c. dicenti. §. vniuersa.*

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

k ¶ *Auxilium.* Cùm sint excommunicati. ј. *eod. excommunicamus. 1. §. credentes. &* ṡ. *eod. sicut.* Sed videtur, saltem si conueniantur.

† *Habetur integra lib. 2. registri Innocentij in. Epistola 1. & cap. 1. eo. tit. in 3. cõpil. Et de materia, & intellectu vide Zanchinum tract. de hæret. ca. 25. & quæ copiosè dixi, li. 2. cõment. in Directorium Inquisitor. schol. 6. lib. 3. schol. 151.*

† *In registro ita: quantò magis qui aberrantes in fide, Dñi Dei filium Iesum Christum, &c.*

† *Vide Paulum Grillãdum tract. de hæret. q. 4. & Iulium Clarum lib. 5. sent. recept. §. hæresis. vers. & sciat, quod.*

† *De hoc articulo latissimè scribit Alfonsus Castrus lib. 2. c. 11. de iusta hæret. punitione, & Ioannes Rojas in singularibus fidei, singul. 66.*

† *a Actores. a De materia huius glossæ vide late per citatos in terris.*

† *Cap. 2. eo. tit. in 3. compilatione. Et de materia, & intellectu præter Doctores, hic vide Matthæum de Afflictis super constitutione inconsutilem, de hæret. notabilia, vers. Hinc supra eccasione, quæro. adde Simãcam cathol. instit. tit. 5. de aduocatis.*

nemantur, quod non sit auxilium denegandum, aut etiam iusta sententia. ꝫ. de except. cùm inter. & in pluribus. cap. ibidem. Hoc potest habere locum intra annum, postquam verò constiterit eos esse tales, anno elapso inter hæreticos computantur, nisi intra annum se correxerint. ꝫ. eod. excommunicamus 1. §. credentes. & sicut hæretici puniuntur. ꝫ. eod. cap. penult. vnde non admittuntur ad aliquam defensionem cùm ipsorum bona debeant confiscari, sicut aliorum hæreticorum: immò licite eis auferuntur sua: vt 8. distin. quo iure. 23. q. 5. non vos. & q. 7. cap. 1. 2. & 3. sed melius est, si auctoritate, iudicis hoc fiat. 23. q. 3. ex sunt. & C. de pig. l. 3.

¶ Glos. seq. not. probat, & signat contrarium.

a ¶ *Infamia.*] Et ita Papa potest infamiam irrogare, quoad forum ciuile: quia & tollere eam potest. argu. ꝫ. qui filii sint legiti. per venerabilem. Argumen. contrà. 2. q. 3. §. hinc colligitur. Ber.

ADDITIO. Sol. hoc verum est de infamia facti, non iuris.

CVm ex.] Primò ponit triplicem reprehensionem laicorum, quam secundò prosequitur. Primò, primam ibi, *Deus.* Secundò secundam ibi, *Sicut enim.* Tertio tertiam ibi, *Licèt.* Aobas.

CASVS. Quidã laici in vrbe Metensi præcipue delinquebant, in quibusdam articulis, faciebant sibi diuinas scripturas exponi, vt secundùm eas sibi assumerêt officium prædicandi. Item occulta conuenticula faciebât, vsurpantes sibi officium prædicandi, sacerdotum simplicitatem eludunt, & aspernantur eorum consortium, qui sibi in talibus non inhærent. Primò improbat Papa occulta conuenticula: Deus enim intantum odit opera tenebrarum: vt Apostolos suos prædicaturos Euangelium missurus præceperit eis, dicens: *Quod dico vobis in aure, prædicate super tecta.* Secundo impugnat eorum officium prædicandi: sicut etiam multa membra sunt corporis, sed non habent eundem actum: ita sunt plures ordines in ecclesia, sed non habent omnes idem officium: quia, vt dicit Apostolus. *Dominus alios dedit Apostolos, alios Prophetas, alios Doctores*: sed ordo Doctorum præcipuus est in Ecclesia, & ideo non debet quis indifferenter officiũ prædicationis assumere: quia, vt dicit Apostolus: *Non prædicabũt, nisi mittantur.* & Dominus etiã dixit Apostolis: *Rogate dominum messis, vt mittat operarios in messem suam*: Sed si forte aliquis illorum diceret, quod tales inuisibiliter mittũtur à Deo: potest ei responderi, quod cùm illa missio sit occulta, non sufficit cuiquã dicere, quòd sit missus à Deo, cùm hóc quilibet hæreticus assereret: sed oportet, quòd illam inuisibilem missionem astruat per operationem miraculi: quòd ostendit duobus exemplis, scilicet Moysis, & Ioannis Baptistæ.

LICET AVTEM Hic tertiò dicit, quòd nullus eludere debet simplicitatem sacerdotum: licet enim necessaria sit scientia sacerdotibus ad docendum: non est tamen simplicibus sacerdotibus detrahendum, etiam à scholasticis, nedum à laicis, cùm in eis debeat sacerdotale officium honorari: vnde præcipit Dominus: *Diis tuis non detrahes*: de sacerdotibus intelligens: qui propter excellentiam ordinis Deorum nomine nuncupãtur: nec aliquis istorum defendat audaciam suam illo exemplo, quòd asina reprehendit Prophetam Balaam: vel quia Dominus ait, *Quis ex vobis arguet me de peccato?* quia aliud est, cùm quis occulte reprehendit fratrem suum in se peccantem (ad quod quilibet tenetur secundum Euangelicam veritatem, in quo casu non potest intelligi quòd asina reprehendit Prophetam) & aliud est, patrem suum delinquentem manifeste reprehendere: quod nulli licet. Aliud est, cum Prælatus de sua innocentia confidens, supponit se accusationibus subditorum: in quo casu potest intelligi verbum Domini: *Quis ex vobis, &c.* & aliud est, quando subditus animo reprehendendi surgit in Prælatum suum, cùm potiùs ei debeat obsequi. Sed si tanquam inutilis debeat remoueri, tunc agendum est ordinatè apud Episcopum suum, ad cuius officium pertinet institutio, & destitutio sacerdotum. Nota, quòd, qui malè agit, odit lucem. Item laici, quantumcunque idonei, prædicare non debent, nec etiam clerici, nisi quibus ex officio concessum est. Item non sufficit alicui dicere, quòd sit missus à Deo, nisi hoc ostêdat. Item sacerdotibus nullus detrahere debet. Item quilibet tenetur alium in se peccantem corrigere secretò. Item quilibet tenetur ad denuntiandum. Item sicut institutio sacerdotum pertinet ad Episcopos, ita eorum destitutio.

menta, vel scripta facere nullatenus attêtetis. Quòd si secùs ra presumpseritis, ab officio vestro su-10 spensos, perpetuæ vos decernimus infamiæ[a] subiacere.

¶ Item vniuersis Christi fidelibus tam in vrbe Metensi. quàm in eius diœcesi constitutis.

¶ *Laici non prædicent, nec occulta conuenticula faciant, nec Sacerdotes reprehendant.* 20

CAP. XII.

CVm † ex iniuncto: *& infra.* ¶ Licèt autem desiderium intelligendi diuinas scripturas, & secundùm eas studium adhortandi, reprehendendum non sit, 30 sed potiùs commendandum: in eo tamen apparent quidam Laici meritò arguendi, quòd occulta conuenticula[b] celebrant, officium prædicationis Christi † sibi vsurpant, Sacerdotum simplicitatem[c] eludunt, & eorum consortium aspernantur, qui talibus 40 non inhærent. ¶ Deus[d] enim lux vera, quæ omnem hominem venientem in hunc mundum illuminat, intantum odit opera tenebrarum, vt Apostolos suos in Mundum vniuersum prædicaturos Euangelium omni creaturæ missurus, eis præceperit apertè di-50 cens: [Quòd dico vobis in tenebris, dicite in lumine[e] †: & quod in aure auditis, prædicate super tecta.] *& infra.* ¶ Sicut enim[f] multa sunt membra corporis, omnia verò non eundem actum habent: ita multi sunt 60 ordines in Ecclesia, sed non omnes[g] idem habent officium: quia secundùm Apostolum: [Alios[h] Dominus dedit Apostolos, alios Prophetas, alios autem Doctores: &c.] Cùm igitur Doctorum ordo sit quasi præcipuus[i] in Ecclesia, non debet sibi quisquam indifferenter prædicationis officium vsurpare. Nam secundum Apostolum, 20 [Quomodo prædicabunt, nisi mittantur?] Et veritas ipsa præcepit Apostolis, [Rogate[k] dominum messis, vt mittat operarios in messem suam:] Quòd si fortè[l] quis argutè respondeat, quia tales inuisibiliter mittuntur à Deo, etsi non visibiliter 30 mittantur ab homine: cùm inuisibilis missio multò sit dignior, quàm visibilis; & diuina longè melior, quàm humana †: potest rationabiliter responderi, quòd cùm interior illa missio sit occulta, non sufficit[m] cuiquam nudè tantùm asserere, quòd ipse sit missus à Deo, cùm hoc quili-40 bet hæreticus assereret; sed oportet, quòd astruat illam inuisibilem missionem, per operationem miraculi[n], vel scripturæ testimonium speciale. Vnde cùm Dominus vellet mittere Moysen in Ægyptum ad filios Israel: vt crederent ei, quòd mit-50 teretur ab ipso, dedit ei signum, vt conuerteret virgam[o] in colubrum, & virgam iterum reformaret. Ioannes quoque Baptista, speciale suæ missionis testimonium protulit de scriptura, dicens: [Ego vox clamantis in deserto, dirigite viam Domino] 60 sicut ait Esaias Propheta, *& infra.*

b ¶ *Occulta conuenticula.*] Sicut cõspiratores, 11. q. 1. conspirationum. 79. dist. si quis Papa. Illi enim conspirant contra Deum: vnde fortiùs sunt puniendi, quàm si conspirarent contra hominem. ꝫ. eod. vergentis ad fin.

c ¶ *Simplicitatem.*] Et malè. 58 dist. sedulò.

d ¶ *Deus enim.*] Hic incipit improbare factum istorum.

e ¶ *In lumine.*] Hæc est improbatio contra occulta conuenticula.

f ¶ *Sicut enim.*] Hic improbat, quòd assumebant officium prædicandi.

g ¶ *Non omnes.*] Immò singula officia singulis debent esse commissa. 89. dist. singula.

70 h ¶ *Alios.*] Sic ꝫ. eod. tit. cap. sicut. 16. q. 1. adiicimus. quia nullus audet prædicare, nisi sacerdos: vt ibi dicitur, & ꝫ. eod. excommunicamus. §. quia verò vel nisi esset missus: vt ibi. 23. q. 4. displicet. argu. ibi, missus est, vt qualia, &c.

i ¶ *Præcipuus.*] Et priuilegiatus. ꝫ. de statu. reg. quod Dei timorem b.

k ¶ *Rogate.*] 21. dist. in nouo. ergo quia isti non erant missi, nec sacerdotes, prædicare non debebant.

l ¶ *Quod si forte.*] Hic opponit, quia posset ei opponi ab alio: & 80 ita iterum respondet.

m ¶ *Non sufficit.*] Bene dicit: quia & si martyres etiam aliqua mandant fieri, statim non sunt facienda: sed ante est, vt sciamus illos impetrare à Deo, quæ postulant. 50. distin. si quis præpostera. & 42. distin. quiescamus. Ber.

n ¶ *Miraculi.*] Nec istud statim credendum est: quia quandoque miracula fiunt per malos[c]. 1. q. 1. teneamus.

o ¶ *Virgam.*] De consecra. dist. 2. reuera.

Margin notes:

a *Ilem tenet Archidiaconus in cap. si vos. 23. q. 5.*

† *Extat integra lib. 2. registri Innocentii iv. & c 3 eo. tit. in 3. compil.*

Et videto notas in hãc decretalem.

† *Vos, Christi, nec in registro, nec in antiquis codicibus reperitur.* Ioan. 1.

Matth. 10. Matth. 10. † *Luce.* 1. Cor. 12.

Ephe. 4. Rom. 10. Matth. 9. Luc. 10. Exodi. 7. Ioan. 1. Esa. 40. Matth. 3.

† *Post hæc verba sequitur in registro exemplũ de Ioanne Baptista, quod hîc omisit Raymũdus asserẽs autem locũ huic loco.*

b *Adde, de tortum priuilegiis in iure ciuili habetur in l. medices. & l. seq. C. de professo. & me. lib 10 & in l. 1. C. de profes. qui in vr. Constan. lib. 12.*

c *Vide beatum Thomã 2. 2. q. 178. art. 2.*

¶ Licèt autem [a] scientia sit valde necessaria Sacerdotibus ad doctrinam, quia iuxta verbum Propheticũ: [Labia [b] Sacerdotis custodiunt [c] scientiam, & legem exquirũt [d] ex ore eius] non est tamen simplicibus Sacerdotibus, etiam à Scholasticis detrahendum, cùm in eis Sacerdotale officium debeat honorari: propter quod Dominus in lege [e] præcepit: [Diis non detrahes] Sacerdotes intelligens: qui propter excellentiam ordinis, & officij dignitatem Deorum nomine nuncupantur: *& infra.*

Mala. 2. *Exod. 22.* *Ioan. 10.*

¶ Nec quisquam [f] suæ præsumptionis audaciam illo defendat exemplo, quòd asina [g] legitur reprehendisse Prophetam: vel quod Dominus ait: [Quis ex vobis arguet me de peccato?] Cùm aliud sit fratrem in se peccantem occultè corripere: quod quisque tenetur [h] † efficere secũdum regulam Euangelicam, in quo casu sanè potest intelligi, quòd Balaam fuit correptus ab asina: & aliud est patrem † suum delinquentem reprehendere manifestè: quod vtique nulli licet secundum Euangelicam veritatẽ: nam qui etiam dicit fratri, fatue [i]: reus erit gehennæ ignis. Rursus aliud est, quòd Prælatus sponte de sua confisus innocentia, subditorum se accusationi supponit [k]: in quo casu præmissum [l] Domini verbum debet intelligi: & aliud est, quòd subditus non tam animo reprehendendi, quàm detrahendi, exurgit temerarius in Prælatum: cùm ei potiùs incumbat necessitas obsequendi. Quòd si fortè necessitas postularet †, vt Sacerdos tanquam inutilis [m], & indignus, à cura gregis debeat remoueri: agendum est ordinatè [n] apud Episcopum, ad cuius officium, tam institutio [o], quàm destitutio Sacerdotum noscitur pertinere.

Num. 22. *Rom. 8.* *Matth. 5.*

¶ Idem † in concilio generali.

¶ *Excommunicati sunt omnes hæretici, quibuscunque nominibus nominentur. Hoc dicit vsque ad §. damnati.*

CAP. XIII.

EXcommunicamus itaque, † & anathematizamus omnem hæresim, extollentem se aduersùs hanc sanctam orthodoxam, & Catholicam fidem,

a ¶ *Licèt autem.*] Hic improbat, quòd deludebant simplicitatem sacerdotum. Ber.

b ¶ *Labia Sacerdotis.*] 43. *dist. sit rector. &* 11. *q.* 3. *sacerdotibus.*

c ¶ *Custodiunt.*] Id est, custodire debent.

d ¶ *Exquirunt.*] subditi à scholasticis. 38. *dist. sedulo.* Ber.

e ¶ *In lege.*] Moisica.

f ¶ *Nec quisquam.*] Respondet ad obiectioné, quam possent facere isti hæretici.

g ¶ *Asina.*] vt 2. *q.* 7. *secuti sunt. & c. nos. si. §. item cum Balaam.*

h ¶ *Quod quisque tenetur.*] Ad correctionem quilibet tenetur, sicut hic dicit: & hoc intellige de occulta correctione, siue reprehésione. arg. 23. *q.* 5. *non putet,* vt hic dicit. Sed manifestè corripere pertinet ad Prælatos, vel ad illos, qui habent aliquã potestatem in aliquos. 23. *q.* 4. *duo ista. & cap. forte.* pater enim filium potest corripere, & Prælatus subditum & occulte, & manifeste: vnde Apostolus: *Argue, obsecra, increpa.* vt 45. *dist. in. cap.* 1. *&* 8. *q.* 1. *quòd autem.* sed filius non potest publicè reprehendere, siue corripere patrem, nec subditus Prælatum: vt hic sequitur in littera: & 21. *dist. in. nolite.* erubescit enim lex filios castigaturos parentes, in *Authen. de nup. §. sed quod sancitum est. coll.* 4. *versus fin.* per vnam colum. hæc est canonica correctio secundum Euangelicam [1] veritatem, vt occulta ad omnes manifesta ad Prælatos, vel alios aliquam potestatem habentes, pertineant, vt hic distinguit: & sic potest intelligi. 2. *q.* 1. *si peccauerit*, & est ad hoc 22. *q.* 5. *hoc videtur.* Ad denuntiationem verò Euangelicam, quæ exigit admonitionem, & probationem. vt 40. *dist. sed illud ver. neque illud.* & 5. *de testibus. in omni negotio &* 2. *q.* 1 *si peccauerit,* quæ fit ad pœnitentiam, videtur, quòd quilibet teneatur. arg. 2 *q.* 7 *quapropter.* 5. *de cogna. spi. tua.* dummodò persona sit honesta, & bonæ famæ: quia viles personæ non admittuntur ad denuntiationem, 5. *de sponsa. cùm in tua* [a] vbi de hoc.

i ¶ *Fatue.*] 55. *dist. si Euangelica.*

k ¶ *Supponit.*] Vt 2. *q.* 7 *nos si incompetenter.*

l ¶ *Præmissum Domini verbum.*] Scilicet, quis ex vobis arguet me de peccato?

m ¶ *Inutilis.*] Si enim prælatus inutilis, aut negligens fuerit, remouendus est, 5. *de offic. custo. c.* 1 81. *dist. dictum. &* 5 *prox. insi. &* 18. *q.* 2. *si quis Abbas. & C. de offic. præfec. prætor. orient. si quos.*

n ¶ *Ordinatè.*] Denuntiando, vel accusando, secundùm quod traditur. 5. *de accusatio. qualiter.* 5. *de simo. licet.* & est arg. iuris ordinem esse seruandum.

o ¶ *Tam institutio, quàm destitutio.*] Ad quem pertinet institutio, & destitutio. 5. *de capel. mo. cap.* 1. *& cap.* 2. *&* 5. *de priuileg. cùm & plantare. §. in Ecclesiis.* & examinatio pertinet ad eum, ad quem manus impositio spectat. 5. *de elect. venerabilem. & c. nihil. & c. cùm nobis olim.* institutio enim ad Episcopum pertinet. 16. *q.* 6. *nullus.* Ber.

E*Xcommunicamus.*] Habet multa dicta, & potest summari secundùm varietatem dictorum per partes, quæ patent per §§. Abb.

CASVS. In prima parte huius capituli excommunicat concilium omnes hæreticos, quibuscunq; nominibus censeantur, facies quidem diuersas habentes, sed caudas adinuicem colligatas; damnati verò de hæretica prauitate præsentibus potestatibus, aut eorum nuntiis relinquantur pœna debita puniendi, clericis prius à suis ordinibus degradatis. Bona damnatorum publicentur: si laici fuerint, confiscentur: si verò clerici Ecclesiis applicentur, à quibus stipendia receperunt. Secundò dicit, quod si aliqui fuerint sola suspitione notabiles, nisi ad arbitriũ Episcopi se purgauerint, excommunicentur: & si per annum sic steterint, post annum tanquam hæretici condemnentur.

MONEANTVR. Tertio loco dicitur, quòd Potestates locorum moneantur, &, si necesse fuerit, per censuram Ecclesiasticam compellantur, quibuscunque fungantur officiis, vt pro defensione fidei præstent publicè iuramentum, quòd de terris suæ iurisdictioni subiectis expellant hæreticos ab Ecclesia denotatos: & quicunq; de cætero in potestatem assumptus fuerit, hoc capitulum teneatur iuramento firmare. Si verò dominus temporalis requisitus ab Ecclesia, terram suã hæreticis purgare neglexerit, per Metropolitanum, & comprouinciales Episcopos excommunicetur: & si satisfacere cõtempserit infra annum, significetur hoc domino Papæ, vt ex tunc vasallos illius, ab eius fidelitate denũtiet absolutos, & terram illius exponat catholicis occupandam: qui exterminatis inde hæreticis, eam possideant, & in fide conseruent: saluo iure Domini principalis, dummodo super hoc nullum præstet impedimentum: & idem seruetur circa illos, qui non habent dominos principales. Quartò dicit, quòd Catholici, qui contra hæreticos istos crucem assumpserint, illa gaudeant indulgentia, & illo priuilegio sint muniti, quæ conceduntur accedentibus in subsidium terræ sanctæ.

CREDENTES. In §. isto excommunicat concilium receptatores, defensores, & fautores hæreticorum: statuens, vt quàm citò quilibet talium fuerit excommunicatione notatus, si satisfacere contempserit infra annum, ex tunc ipso iure sit factus infamis, nec ad aliqua officia admittatur, seu consilia, nec ad alios eligendos ad huiusmodi; nec admittatur ad testimonium, nec testamentum facere possit, nec capere aliquid ex testamento: nullus ipsi respondeat, ipse verò omnibus respondere teneatur, & si iudex fuerit, eius sententia non teneat, nec causæ deferantur ad ipsum: & si fuerit aduocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur: si tabellio, instrumenta per ipsum confecta nullius sint momenti, sed cum auctore damnato damnentur: & in similibus idem est obseruandum. Si verò clericus fuerit, deponatur: & aliqui, postquam tales ab Ecclesia fuerint denotati, curare contempserint, excommunicentur vsque ad debitam satisfactionem.

SANE. Clerici huiusmodi viris non exhibeant Ecclesiastica sacramenta, nec eos sepeliant, nec eleemosynas, vel oblationes eorum recipiant: quod si fecerint, officio suo priuentur, ad quod nunquam restituantur sine speciali mandato domini Papæ: & idem faciant regulares: & eadem pœna infligatur eisdem, & illorum priuilegia non seruentur in illa diœcesi, in qua tales excessus perpetrauerint.

QVIA VERO. Hic dicitur, quòd nullus prædicationis officium vsurpare præsumat: quia, vt dicit Apostolus: *Quomodo prædicabunt, nisi mittantur?* & qui contra hoc fecerint, excommunicentur, & nisi se correxerint, alia pœna puniantur.

ADIICIMVS INSVPER. In §. isto dicitur, vt quilibet Archiepiscopus, vel Episcopus per se, vel per Archidiaconum suum, vel alias honestas personas visitet parochiam suam, in qua fama fuerit hæreticos habitare, & ibi tres, vel quatuor viros idoneos: aut si expedire viderit, totam viciniam iurare compellat, vt si aliquos hæreticos sciuerit, vel aliquos occulta conuenticula facientes, vel si etiam discrepent à vita, & moribus aliorum, Episcopo studeant nuntiare, & ipse vocet ad præsentiam suam denuntiatos: qui si se non purgauerint, vel si post purgationem præstitam relapsi fuerint, canonicè puniantur.

† *De materia textus, & glossæ in verbo, quod quisque tenetur, præter Doctores hic, videbis tum Thomã 2. 2. q. 33. art. 2 & sequentibus.*

† *Aliàs, fratrem, in plerisque Gregorianis codicibus, in alias, & in registro legitur, patrẽ.*

a *Adde, quod not. suprà eo. tit. c. 2. de hoc dixi suprà de iudi. nouit. Io. And.*

† *postulauerit.*

† *Idem scilicet Innocentius iij. in concilio generali Lateran. c. 3. & ca. 2. eo. tit. in 4. Comp. Extrà de testa in hõc decretalem.*

† *Dictio ista que, deest in concilio, sed habetur in antiquis codicibus.*

purgat, & sic non obstat 2. q. 1. *primo* & *ita hic respicitur infamia*.

i ¶ *Suspicionis.*] Hoc semper est attendendum, vt secundum qualitatem infamiæ, & personæ, indicatur purgatio. 2. q. 5. *omnibus*, & j. *de purgat. canon. inter.*

¶ *Gl. seq. signat contrarium de decret. litteras, & soluit. iterum signat contrarium de cap. conuenientibus, & soluit.*

SI QVI VERO. Dicitur in §. isto, quòd si qui de prædictis iurare noluerint, ex hoc ipso tanquam hæretici reputentur. Mandat Papa, quòd in virtute obedientiæ districtè præcipit, vt ad hæc efficaciter exequenda Episcopi diligenter insistant. si canonicam voluerint effugere vltionem, & si quis super hoc negligens, vel remissus fuerit, cùm de hoc constiterit, ab Episcopali officio deponatur, & in locum ipsius alius instituatur idoneus, qui velit, & possit hæreticam confundere prauitatem. Nota, quòd diuersitas nominum rei substantiam nō immutat. Item sola suspicio siue præsumptio purgationē inducit in crimine hæreticos. Item trāscursus tēporis probat crimen. Item iudices sæculares tenentur hæreticos de prouinciis sibi subiectis exterminare. Item si iudex sæcularis in exterminatione hæreticorum negligens fuerit, potest excommunicari. Item dominus Papa principem sæcularem deponere potest propter hæresim. Item argu. quòd propter delictū vnius, alius puniri non debet. Item auctoritate Ecclesiæ bellum fieri potest. Item pari priuilegio, & indulgentia gaudent cruce signati contra hæreticos, cùm illis, qui vadunt contra Sarracenos. Item consentientes, & agentes pari pœna puniuntur. Item nota hic multas pœnas editas contra fautores, & defensores hæreticorum. Item hæreticus cui licet responderc tenetur, & nemo sibi. Item sententia, vel scriptura publice excommunicati non valet. Item in similibus simile iudicium est habendum. Item qui in maiori dignitate est, plus punitur, & sic circunstantiæ aggrauant peccatum, & vindictā. Item absolutio, & restitutio excōmunicati participantis cum hæretico excommunicato pertinet ad solum Papam. Item argu. quòd vniuersitas præstare potest iuramentum calumniæ. Item deficiens in purgatione, punitur. Item qui iurare non vult, pro condemnato hē. Item per indicia probatur crimē. Item propter negligentiam deponitur, vel remouetur prælatus.

† Alibi, varietate, quod etiā agnouit hic Hostiens.

† De materia, Eymericus in Directorio inquisitor. 3. p. q. 8. 1. & q. 11. vbi dixi plenè.

† Percepetur, in Concilio.

† Eymericus in Directorio inquisit. p. 3. q. 83. & q. 114. & Simancas catho. instit. ti. 1. de abiuratione, & titu. 56. de purgatione canonica.

quam superiùs [a] exposuimus: condemnantes hæreticos vniuersos, quibuscunque nominibus censeantur: facies quidem diuersas habentes, sed caudas adinuicem colligatas, quia de vanitate † conueniunt in idipsum.

¶ *Damnati de hæresi, per sæcularem Iudicem puniuntur, & bona Laicorum hæreticorum confiscantur, & Clericorum bona applicātur Ecclesiis, vbi beneficiati erant. Hoc dicit vsque ad §. qui autem. Abbas Sicul.*

¶ Damnati [b] † verò, præsentibus sæcularibus Potestatibus [c], aut eorum Balliuis relinquantur [d] animaduersione debita puniendi: Clericis priùs à suis ordinibus degradatis [e]: ita quòd bona huiusmodi damnatorum, si Laici fuerint, confiscentur [f]: si verò Clerici, applicentur Ecclesiis, à quibus stipendia [g] receperunt †.

¶ *Si suspectus de hæresi se non purgat ad arbitrium superioris, excōmunicatur, & existens per annū in excommunicatione, vt hæreticus, damnatur. Hoc dicit vsque ad §. moneantur. Abbas Siculus.*

¶ Qui † autem inuenti fuerint sola suspicione [h] notabiles, nisi iuxta considerationem suspicionis [i], qualitatémque personæ, propriam innocentiam congrua purgatione monstrauerint, anathematis gladio feriantur: & vsque ad satisfactionem condignā ab omnibus euitentur: ita quod si per annum in excommunicatione perstiterint, ex tunc velut hæretici condemnentur [k].

¶ *Potestates sæculares perpetui, vel temporales, iurare tenētur, vniuersos hæreticos ab Ecclesia damnatos pro viribus exterminare: & temporalis dominus non purgans terram suam hæreticis excommunicatur: & si perstiterit in excommunicatione per annum, nunciatur Papæ, qui fideles eius à iuramento absoluet, & eius terram fidelibus exponet, saluo iure principalis domini: nisi & ipse sit in culpa. Hoc dicit vsque ad §. Catholici. Abbas Siculus.*

¶ Moneantur autem, & inducantur, & si necesse fuerit, per censuram Ecclesiasticam compellantur sæculares † Potestates, quibuscunque fungantur officiis, vt sicut reputari cupiūt, & haberi fideles, ita pro defensione fidei præstent publicè iuramentum, quòd de terris suæ iurisdictioni subiectis, vniuersos hæreticos ab Ecclesia denotatos, bona fide, pro viribus exterminare studebunt: ita quòd amodò quandocunque quis fuerit in Potestatem siue † perpetuam, siue temporalem assumptus, hoc teneatur capitulum iuramento firmare [l]. Si verò dominus temporalis requisitus, & monitus ab Ecclesia, terrā suam purgare neglexerit [m] ab hæretica fœditate, per Metropolitanum, & cæteros comprouinciales Episcopos, excommunicationis vinculo innodetur. Et si satisfacere contempserit infrà annum, significetur hoc summo Pontifici, vt extunc ipse vasallos ab eius fidelitate denunciet absolutos [n], & terram exponat Catholicis occupandā: qui eam, exterminatis hæreticis, absque vlla contradictione possideant, & in fidei puritate conseruent, saluo iure domini [o] † principalis: dummodo super hoc ipse nullum præstet obstaculum, nec aliquod impedimentum opponat: eadem nihilominus lege seruata circa eos, qui non habent dominos principales.

† sæcul.

† In Concilio ita: siue spiritualem, siue temporalem assumptus, &c. quasi nō solum principes sæculares, sed etiā Ecclesiastici, quos per potestatem spiritualem possumus intelligere: hoc tenentur præstare iuramentum.

† domini.

a ¶ *Superiùs.*] s. *de sum. Trinit. cap. 1. & 2.*

b ¶ *Damnati.*] Scilicet de hæresi.

c ¶ *Potestatibus.*] Sic j. *de verb. signif. nouimus*, tū si voluerint redire, in perpetuum carcerem teneantur. j. *eo. excommunicamus.*

d ¶ *Relinquantur.*] Qualiter hoc intelligitur, dicitur s. *eod. ad abolendam.* Bernard.

e ¶ *Degradatis.*] j. *cap. prox. & cap. penult.*

f ¶ *Confiscentur.*] De hoc dictum est s. *eod. vergentis.*

g ¶ *Stipendia.*] Si plura stipendia [a] habuerint, inter Ecclesias diuidantur pro rata. s. *de rescri. relatum.*

a Vide, quæ plenissimè scripsi in cōmentariis ad Direct. li. 3. Schol. 154.

h ¶ *Suspicione.* Id est, præsumptione. Et nota, quòd sola suspicio, siue præsumptio purgationem inducit: quod si non fiat, punitur, vt hic patet. *arg. de cohab. cler. & mulie. tua nos.* & intellige, quòd sit probabilis præsumptio, siue suspicio: alias non indiceretur

k ¶ *Condemnentur.*] Videtur hic, quòd aliquis sit condemnandus de hæresi, licet non videatur violenta præsumptio contra ipsum. Arg. contra. s. *de præsumpt. litteras*, vbi dicit, quòd licet sit vehemens præsumptio, non vult Papa illum cōdemnare de tam graui crimine: hæc verò violentissima est præsumptio, quæ primò probabilis fuerit propter infamiam: & quia noluit se purgare, fuit excommunicatus: & quia per annum stetit in excommunicatione pro conuicto habetur. 11. q. 3. *rursus. & cap. quicunque*: sicut in aliis criminibus, quia si bona alicuius contumacis propter crimen annotata sunt, si infra annum non venit, bona deuoluuntur ad fiscum: sed quoad crimen non obest, quin post annum possit probare innocētiam suam. *ff. de requirend. reis, annus.* Sed quid est, quod dicit, quòd statim est condemnandus, cùm sæpius est admonendus, vt redeat. 1. *quæst. 7. conuenientibus*? Respondeo non contradicit: quia licet sit condemnādus, monendus est, vt redeat, vt 34. q. 1. *quæ dignior, in fin.* vbi dicitur, quòd post admonitionem est vitandus: hoc est verum in hoc, quòd non sunt ei secreta nostræ fidei exponenda. 43. *dist. in mandatis.* vt impugnet nos, vt ibi. Nec intelligas, quòd si pro crimine, seu contumacia steterit per annum in excommunicatione, quòd habendus sit hæreticus, sed cùm sit excommunicatus per suspicionem hæresis.

b De gradibus præsumptionum in crimine hæresis, vide Eymericum in Directorio inquisitor. p. 2. q. 55. & Simācā cathol. instit. tit. 50. de præsumption.

l ¶ *Iuramento firmare.*] Sic s. *eod. ad abolendam. § statuimus.* & non solùm hoc iurare tenetur, sed hoc iurare debet, quòd ipse idem catholicus sit in *Authent. iusiurand. quòd præsta. ab his, qui admin. decid. circa princ. collat. 2.*

m ¶ *Neglexerit.*] Iudex, qui negligit facere iustitiam, excommunicatur. 23. q. 5. *administratores*, & facit litem suam, *cap. causa, & cap. 2. dominus, & 3. q. 7. qui sine argum. & in Authent. vt differ. iud. § penult. & vlt. collat. 9. & 2. q. 7. sunt.*

n ¶ *Absolutos.*] j. *eod. cap. vlt.* & ita Papa potest propter hæresim deponere omnes tam laicos, quàm clericos à dignitatibus suis, vt s. *eod. ad abolendam. § statuimus, & s. eod. vergentis*, vbi de hoc.

o ¶ *Saluo iure domini.*] Argum. quod propter delictum vnius, alius puniri non debet: quoniam pœna debet tenere suos auctores, supra de his, quæ fiunt à maior. *par. cap. quæsiuit. C. de pœnis. sancimus*: & iniquum est aliquem alterius odio prægrauari. *C. de inoffic. testam. § quis in suo. Argument. contrà. s. eod. vergentis.*

a ¶ *Accinxerint.*] Arg. quod auctoritate Ecclesiæ bellum a fieri potest. 23. q. 8. *igitur*, & cap. *hortatu*. 15. q. 6. *auctoritatem*. 63. dist. *Hadrianus*. quod verum est contra inimicos fidei, & contra illos, qui Ecclesiam impugnant.

b ¶ *Receptatores*, *defensores*.] Sine quibus hæretici manere diu non possunt. argu. ff. de offic. præsi. *congruit*. ff. *recepta*. l. 1. vnde merito isti sunt puniendi: immò grauiùs delinquunt, qui alienum errorem defendunt, & acriùs puniri debent. 24. q. 3. *qui aliorum*: & ideo similis pœna cum hæreticis puniuntur. 11. q. 3. *qui consentit*, & ī. eod. c. *pen. in fi.* & C. de his, *qui latrones occult.* l. 1. etiamsi essent consanguinei. argu. 27. q. 1. de *filiis*, & ī. eo. *si quis Episc.* vbi de hoc. Bern.

c ¶ *Sit etiam intestabilis.*] Isti enim (vt hic patet) à quolibet actu legitimo repelluntur, nec donare, nec vendere, nec contrahere possunt: prout hæc omnia traduntur. C. eod. *Manichæos*.

d ¶ *Cum auctore damnato damnentur.*] Sic ī. eo. *fraternitatis*: vbi de hoc, simi. ī. de test. *lib. licèt*: sic etiam scriptura, vel sententia publicè excõmunicati non valet. ī. de re iud. ad probandum, & ī. de excep. exceptionem: nec rescriptum, ī. de rescript. *dilectus*. 1. hoc est, quod sequitur. Idem in similibus præcipimus obseruari. Tamen de rescripto impetrato ab excõ cato secus est: quia rescriptum non sumit auctoritatem ab impetrante, sed à concedente. De quo dic, vt ī. de excep pia. in notula, sed mirum. Bern.

ADDITIO. Hodie rescriptum ab excommunicato impetratum, suppressa excommunicatione, est ipso iure nullum, nisi in certis casibus, cap. 1. de rescriptis, lib. 6.

e ¶ *Grauior exerceatur.*] Vt 50. *distin. quia tua*: hic habes argum. quòd qui in maiori dignitate est, plus punitur, & ota circumstantię aggrauant vindictam. argu. 32. q. 5. *qui viderit*: & 15. q. 1. *nulli fas*, & 40. dist. *homo Christianus*. Crimen enim augetur per dignitatem. ff. de re milit. *omne delictum*. §. 1. 19. dist. *dist. nouit*, & qui magnus siue comparatio-

a *De hoc articulo vide B. Tho. 2. 2. q. 40. arti. 1. & Alphons. Castrum, li. 3. de iusta hære. punit. cap. 14.*

† *De materia huius §. vide citatos inc. ex multa supra de voti redempt. & Eymericum in Directorio inquisitorum p. 3. 3. q. 129.*

† *De his late Eymeric. in Directorio inquisitorū p. 2. quæst. 50. 51. 52. 53. & Archidiaconus in c. quicunque, de hæret. li. 6.*

† *quilibet.*

† *Ex don pa ne, quæ hic traduntur contra hæc hominū non fit a continētur in extrauagāti Gregorij nonin incip. excōmunicamus, & in l. Federici, incip. Cathar. habentur in his teris Apostolicis post Directorium inquisitorum.*

† *In Concilio ita: eius instrumenta confecta per ipsum &c.*

† *Aidis: audire.*

† *Vide Bernardinum Diaz in pract. crim. can. c. 107.*

¶ *Cruce signati ad exterminationē hæreticorum gaudent priuilegio cōcesso cruce signatis in subsidium terræ Sanctæ. Hoc dicit vsque ad §. credentes. Abbas.*

¶ Catholici † verò, qui crucis assumpto charactere, ad hæreticorum exterminium se accinxerint [a], illa gaudeant indulgentia, illóque sancto priuilegio sunt muniti, quæ accedentibus in terræ Sanctæ subsidium conceduntur.

¶ *Ibi ponitur pœna credentium, receptatorum, & defendentium hæreticos: primò Laicorum, secundò Clericorum, vsque ad §. quia. Abbas.*

¶ Credentes † præterea, receptatores [b], defensores, & fautores hæreticorum, excommunicationi decernimus subiacere: Firmiter statuentes, vt postquam quis † talium fuerit excommunicatione notatus, si satisfacere contempserit infra annum, extūc ipso iure sit factus infamis †, nec ad publica officia, seu consilia, nec ad eligendos aliquos ad huiusmodi, nec ad testimonium admittatur. Sit etiam intestabilis [c], vt nec testandi liberam habeat facultatem, nec ad hæreditatis successionem accedat. Nullus præterea ipsi super quocunque negotio, sed ipse aliis respondere cogatur. Quòd si fortè iudex extiterit, eius sententia nullam obtineat firmitatem, nec causæ aliquæ ad eius audientiam perferantur. Si fuerit Aduocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur. Si Tabellio, instrumenta † confecta per ipsum nullius sint momenti sed cum auctore † damnato damnentur [d]. Et in similibus idem præcipimus obseruari. Si verò Clericus fuerit, ab omni officio, & beneficio deponatur, vt in quo maior est culpa, grauior exerceatur [e] vindicta. Si qui autem tales, postquam ab Ecclesia fuerint denotati, euitare contempserint, excommunicationis sententia, vsque ad satisfactionem idoneam percellantur [f].

¶ Sanè Clerici † non exhibeant huiusmodi pestilentibus Ecclesiastica sacramēta, nec eos Christianæ præsumant tradere sepulturæ, nec eleemosynas, aut oblationes eorum percipiant: alioquin suo priuentur officio, ad quod nunquam restituantur absque indulto sedis Apostolicæ speciali [g]. Similiter quilibet regulares [h], quibus etiam hoc infligatur, vt eorum priuilegia [i] in illa diœcesi non seruentur, in qua tales excessus præsumpserint perpetrare.

¶ *Nullus debet sibi officium prædicandi assumere, nisi super hoc sibi à iure, vel à sede Apostolica, vel à diœcesano Episcopo licē ia cōcedatur: alias excommunicatur: & nisi resipuerit, alia pœna imponitur. Hoc dicit vsque ad §. adijcimus. Abbas.*

¶ Quia † verò nonnulli sub specie pietatis, virtutem eius (iuxta quod Apostolus ait) abnegantes, auctoritatem sibi vendicant prædicandi, cùm idem Apostolus dicat: [Quomodo prædicabunt, nisi mittantur [k],] omnes, qui prohibiti, vel non missi præter auctoritatem ab Apostolica sede, vel Catholico Episcopo loci susceptam, publicè, vel priuatim, prædicationis officium vsurpare præsumpserint, excommunicationis vinculo innodentur: & nisi quàm † citiùs resipuerint, alia competenti [l] pœna plectentur †.

¶ *Archiepiscopi, & Episcopi inferiorum suorum prouincias, & diœceses suspectas habentes de hæresi, saltem semel in anno per se, vel per alios idoneos visitent: qui etiam debēt, si hoc expedire viderint, exigere iuramētū ab illis de vicinia, ad reuelandos hæreticos, & occulta conuēticula celebrātes: quos reuelatos, relapsos canonicè puniant: & renitentes iurare, vt hæreticos condemnentur. Hoc dicit vsque ad §. volumus. Abbas.*

¶ Adiicimus † insuper, vt quilibet Archiepiscopus, vel Episcopus per se, aut per Archidiaconum suum, aut alias honestas, idoneásque personas, bis, aut saltem semel in anno propriam parochiam, in qua fama fuerit hæreticos habitare, circumeat: & ibi tres, vel plures boni testimonij viros, vel etiam (si expedire videbitur) totam viciniam [m] iurare compellat: quòd † si quos ibidem hæreticos sciuerit, vel aliquos occulta conuenticula celebrantes, seu à communi conuersatione fidelium vita, & moribus [n] dissidentes, eos Episcopo studeat indicare [o]. Ipse autem Episcopus ad præsentiam suam conuocet accusatos: qui, nisi se ab obiecto reatu purgauerint [p], vel si post purgationem exhibitam, in pristinam fuerint

nec creatus fuit, sine venia damnatus est, de pœnit. distinct. 2. cap. *principium enim*, & ī. de iureiuran. *cùm quidam*, ibi hoc soluitur. Bernard.

f ¶ *Percellantur.*] Qui participat excommunicato sciente, & non se corrigit, excommunicandus est. ī. de sent. excommunic. *quod in dubiis*. 11. q. 3. *qui communicauerit*.

g ¶ *Apostolicæ speciali.*] Hic reseruat sibi Papa absolutionem, siue restitutionem talium: ergo per hoc alius prohibetur videtur sibi. ī. de præben. *de multa*, in fi. & cap. *graue*, in fin. & si ecconuerso, ex quo sibi non reseruat, alius indulgere videtur ī. de sentent. excommunic. *nuper* & est ad hoc argumen. quod Episcopi dispensare possunt, vbi Papa non reseruat sibi dispensationem. Quare ergo Papa sibi specialiter reseruauit talem restitutionem, nisi vt alius prohiberet? licet Episcopus ipsum restituere ad officium suum non possit, tamen reconciliare potest ipsum Ecclesiæ. ī. eod. *ad abolendam*, §. 1. vbi de hoc.

h ¶ *Quilibet regulares.*] Repete [b], non exhibeant Ecclesiastica sacramenta: alioquin, &c.

i ¶ *Eorum priuilegia.*] Prætextu priuilegiorū participare excommunicatis non possunt. ī. de senten. excommun. *nulli*: & in hoc casu possunt ab Episcopo loci, tanquam à delegato à Papa, puniri. ī. eod. *ad abolendam*, in fin. vbi de hoc.

k ¶ *Nisi mittantur.*] ī. eod. cap. *proxim.* vbi de hoc.

l ¶ *Alia competenti.*] Prout visum fuerit superiori. ī. de offic. deleg. *ex de causis*.

m ¶ *Totam viciniam.*] Argument. quòd vniuersitas potest præstare iuramentum calumniæ, si. 30. q. 6. *Episcopus in synodo*. si. ī. de a ... *otium*.

n ¶ *Vita, & moribus.*] Hæc omnia suspicionem inducunt. 41. dist. *qui quis*. 86. dist. *inferiorem*. 13. q. 8. *præterea*. ff. ad l. Aquil. *scientiam*. ff. de his, *qui not. infam. quid ergo*. §. 1.

o ¶ *Indicare.*] 2. q. 7. *quapropter*, & argum. 22. q. 1. *si quis per capillum*.

p ¶ *Purgauerint.*] Nouas deficientes in purgatione

† *De materia vide sanctam Conc. Trid. sess. 5. de refor. cap. 2. & sess. 24. de reform. c. 4. adde citatos in cap. seq. 2. Timot. 3. Roman. 10.*

† *quàmcytius.*

† *plectantur.*

b *Hæc glossula non est Bernardi, nec habetur in antiquis libris.*

† *De materia vide Eymericum in Directorio inquisitorum p. 3. q. 62. & Simancam cathol. instit. tit. 25. de Episcopis, & Antiquarum, lib. 1. decret. cap. 83. & 87.*

† *In Concilio, & vetustioribus Gregorij codicibus ita: quòd si quis ibidem hæreticos, &c.*

gatione puniendum. ꝫ. de simon. de hoc. & cap. insinuatum.

a ¶ *Relapsi.*] Isti magis puniendi sunt: deterior namque dolus eius cognoscitur, qui interruptam iterum litem deserit, quàm qui semel cœptam dereliquit, *in Auth. de litig. §. edlea, in fin. coll. 8.*

b ¶ *Iurare.*] Per iuramentum debet quis purgare conscientiam suam de hæresi, *de consecr. dist. 2. ego Berengarius, & 1. q. 7. quotiens*: vnde si iurare non vult, pro condemnato debet haberi: sicut qui de calumnia iurare non vult, actor cadit à causa, & reus pro condemnato habetur. ꝫ. *de iurament. calum. c. vlt. & C. eod. tit. cùm & indices. §. quòd si actor.* Et est similis illi, qui neque defendit, neque exhibet, & condemnatur, vt contumax. *ff. de nova. quotiens. §. in potestate.* Tenui enim religione iuramenta etiã necessaria cõtemnunt. ꝫ. *de simon. & si quæstiones, & C. de fide instrum. l. vlt.* Bern.

c ¶ *Indiciis.*] Nota, quòd per indicia probatur crimen. ꝫ. *eod. c. § pen.* ibi, quòd si quis, &c. & *2. q. 8. sciant, & 32. q. 1.* dixit Dominus, & ꝫ. *de priuil. cùm olim. 1. & C. de rei vend. indicia.* Item habes hic, quòd propter negligentiam remouetur Prælatus. *arg. ꝫ. c. prox. in fin. & 2. q. 1. c. si qui Episcopi. §. ecce cùm.* Bern.

† *De relapsis & eorũ pœna vide Eymericum in Directorio par. 2. q. 58 & Zãchinum tract. de hæret. ca. 16.*

† *Præter dictos in præcedenti §. vide Compendium Brunum, lib. 6. de hæret. cap. 1.*

† *volunt.*

† *voluerint.*

Sicut.] Casvs. Dicitur in isto capitulo, quod timendum est, ne sub specie pietatis impietas palliatur, & ideo prohibet Papa, ne laici cuiuscunque sint ordinis, officiũ prædicandi assumant. Et hoc, quod hic dicitur, habetur ꝫ. *c. prox. §. quia verò, & ꝫ. eo. cùm ex iniuncto.* Nota, quod sub specie pietatis non est committenda impietas. Item omnibus laicis officium prædicandi est interdictum.

d ¶ *Sub specie virtutum.*] ꝫ. *eod. c. proxi. §. quia verò. 41. dist.* sæpe vitia: quia prætextu pietatis non est impietas committenda. *30. q. 1. nosse*: & ita nullus potest prædicare, nisi mittatur: vnde Dominus ait discipulis suis: *Euntes prædicate Euangelium omni creaturæ*: & iubere Domino in toto orbe dispersi sunt. *21. dis. in nouo*, vnde Esaias: *Ecce ego, mitte me. 8. q. 1 in scripturis, & 16. q. 1. §. hæc idem arg. ff. de tuto. & cura. vbi & l. prætor.*

† *De materia vide plenè per Simã cum cathol. instit. tit. 49. de prædicatoribus. adde, quæ dixi lib. 2. rumen. in Directoriũ schol. 8. adde omnino notas nostras in hanc decretalem. Ephes. cap. 4.*

e ¶ *Alios Dominus Apostolos.*] Sic ꝫ. *eod cùm ex iniuncto.* Nec vniuersitas alia poterat ratione subsistere nisi huiusmodi magnus eam differentiæ ordo seruaret. *89. distin. ad hoc*: laici ergo cuiuscunque ordinis sint, vel meriti, prædicandi officium non debent assumere.

relapsi a † perfidiam, canonicè puniantur. Si qui verò ex eis iuramenti religionem obstinatione damnabili respuentes, iurare b fortè noluerint, ex hoc ipso tanquam hæretici reputentur.

¶ *Episcopus negligẽs in hæresi persequenda, à dignitate Episcopali est remouendus, & alius idoneus est surrogandus. Hoc dicit vsque ad finem. Abbas Siculus.*

¶ Volumus † igitur, & mandamus, & in virtute obedientiæ districtè præcipimus, vt ad hæc efficaciter exequenda, Episcopi per diœceses suas diligenter inuigilent, si canonicam velint † effugere vltionem. Si quis enim Episcopus super expurgando de sua diœcesi hæreticæ prauitatis fermento negligens fuerit, vel remissus: cùm id certis indiciis c apparuerit, ab Episcopali officio deponatur, & in locum ipsius alter substituatur idoneus, qui velit, & possit hæreticam confundere prauitatem.

¶ Gregorius nonus Archiepiscopo Mediolanen.

¶ *Laici cuiuscunque professionis sint, prædicare non debent.*

CAP. XIV.

Sicut † in vno corpore: & *infra.* ¶ Cùm igitur nonnulli Laici prædicare præsumãt, & verendum nimis existat, ne vitia sub specie virtutum d occultè subintrent: Nos attendentes, quòd Doctorum ordo est in Ecclesia Dei quasi præcipuus: Mandamus, quatenus cùm alios Dominus Apostolos e dederit, alios Prophetas, alios verò Doctores, interdicas Laicis vniuersis, cuiuscunque ordinis censeantur, [vsurpare] officium prædicandi.

a Excommunicamus.] Illud cap. habet quatuor dicta. Secundum ibi, *Damnati.* Tertium ibi, *Si qui.* Quartum ibi, *Credentes.* Abbas Siculus.

Casvs. Primò dicitur idem, quod dictum est ꝫ. eod. excommunicamus. 1. responso. Vltimo adiicit, quòd si quis de prædictis, postquam fuerit deprehensus, redire voluerit ad agendum condignam pœnitentiam, in perpetuo carcere detrudatur. Et credentes eorum erroribus, hæreticos iudicat. Nota hic, qualiter recipiuntur de hæresi condemnati ad perpetuum carcerem.

f ¶ *Conueniunt.*] ꝫ. *eod. excommunicamus*: quia ad eundem finem tendunt, scilicet deceptionis.

¶ *Glos. seq. quærit, soluit, solutioni obijcit, & respondet.*

g ¶ *Puniendi.*] Et hoc totum habes ꝫ. *eod. excommunicamus.* Sed qualiter isti hæretici puniri debent secundum leges, postquã per Ecclesiam sunt cõdemnati, vt hic dicit? Vltimo supplicio puniuntur per iudices sæculares, cum distinctione, vt videtur, vt docentes vltimo supplicio, addiscentes verò decem libris auri, vt *C. eo. tit. quicunque, ad fi.* Sed contrà *C. de malef. & mathe.* culpa: vbi dicitur, colpa similis est, tam prohibita discere, quàm docere: non est contrà: quia lex, quæcunque intelligitur de illis, qui nondum didicerunt, sed causa addiscendi ad hæreticos accesserunt: si autem ad actum peruenissent, simili pœna punirentur, vt docentes, secundum legem illã, culpa. Bern.

h ¶ *Si qui autem.*] Ab hoc loco vsque ad finem additum est: aliud totum habes. ꝫ. *eo. excommunicamus, & cap. ad abolendam. §. 1. & 2.* Bernard.

i ¶ *Deprehensi.*] Publicè, ita quod notorium vel etiam condemnati. Si verò postea redire voluerint, recipiendi sunt: quia Ecclesia non claudit gremium redeuntibus ad ipsam. *C. de sum. Trin. inter claras*, circa finem: & delictis veniam pœnitentibus damus. *C. eod. tit.* Manichæos: ita tamen, vt in perpetuum carcerem permaneant, vt hic patet. Sic & simoniaci in monasterio sub perenni pœna detrudantur. *1. q. 1. reperiuntur, & ꝫ. de simon. omniam*: quia & ipsi hæretici censentur. *1. q. 1 eos, qui. & 6. q. 1. cap. nos sequentes. §. sed licet.* Ber.

Additio. Et idem iudiciũ est de credentibus eorum erroribus habendũ, sicut de ipsis, vt hic in fin.

¶ Idem.

¶ *Hoc c. vsque ad §. si qui autem, habetur in c. excommunicamus, ꝫ. eod. tit. in princip. vnde summa, & declarata, prout ibi fuit dictum.*

CAP. XV.

Excommunicamus †, & anathematizamus vniuersos hæreticos, Catharos, Patarenos, Pauperes de Lugduno, Passaginos, Iosepinos, Arnaldistas, Speronistas, & alios quibuscunque nominibus censeantur: facies quidem habentes diuersas, sed caudas adinuicem colligatas, quia de vanitate conueniunt f in idipsum. ¶ Damnati verò per Ecclesiam, sæculari iudicio relinquantur, animaduersione debita puniendi g: Clericis priùs, à suis ordinibus, degradatis.

¶ *Si in hæresi deprehensi volunt redire ad fidem, detrudendi sunt in perpetuo carcere ad pœnitentiam peragendam: & credentes erroribus hæreticorum, hæretici sunt. Hoc dicit.*

¶ Si h qui autem de prædictis, postquam fuerint deprehensi i redire voluerint ad agendam condignam pœnitentiam: in perpetuo carcere detrudantur. Credentes autem eorum erroribus, hæreticos similiter iudicamus.

¶ Idem.

¶ *Liberãtur ab omni obligatione, qua hæretici tenebantur astricti.*

CAP. XVI.

Absolutos k † se nouerint à debito fidelitatis hominij †, & totius obsequij, quicunque lapsis manifestè in hæresim, aliquo pacto l, quacunque firmitate vallato, tenebantur astricti.

a *Hodie nulla est talis distinctio: nam magistratus sæcularis quemcumque hæreticum sibi à iudicibus fidei traditũ debet vltimo supplicio afficere. c. vt in quisitioni, de hæret. lib. 6.*

† *Vide notas in hanc decretalem, vbi [illegible] huc spectantia tradunt. Petrum Codofredum in Auth. Gazaros. C. de hæret.*

Absolutos.] Casvs. Dicitur hic, quòd quicũque obligati sunt lapsis manifestè in hæresim, nouerint se absolutos ab omni debito fidelitatis, & totius obsequij, & omni pacto quacunque firmitate vallato. Nota, quod ipso iure absolutus est, quicunque aliquo genere obligationis tenetur astrictus hæreticis, vt interim ei nihil facere teneatur. Et sic nota, quòd Papa potest laicum absoluere iuramento fidelitatis.

k ¶ *Absolutos.*] Ipso iure: ex quo manifestè lapsi. *simi. 15. q. 6. iuratos, &* cap. nos sanctorum, & est arg. quod Papa potest absoluere laicum à iuramento fidelitatis. *arg. prædictorum. c.* quia ad ipsam spectat interpretatio iuramenti ꝫ. *de elect. venerabilem.*

¶ *Glos. seq. recitetur per quæstionem.*

l ¶ *Aliquo pacto.*] Ergo si sub pœna aliquis tenetur ei aliquid soluere certa die, licet non soluat, non incidit in pœnam: & eodem modo, si per iuramentum, quod est verum: quia in illa obligatione, & iuramento tacitè subintelligitur, si talis permanserit, cui communicare liceat. *22. q. 2.* ne quis arbitretur. *ff. de solut. cum quis. 1. respons. ꝫ. de iureiuran. quemadmodum. & ꝫ. eo. excommunicamus. §. credentes.* Bernard.

† *Vide B. Th. 2. 2. q. 12. ar. 2. & Alphonsum Castr. lib. 2. de iusta hære. punit. c. 7. & Siman. ꝫ cathol. instit. ti. 46. de pœnis.*

† *Vox hominij, mutata est in vocẽ, dominij, vel domini, ferè in omnibus recentioribus quam nos ex antiq. codicib. restituimus.*

DE SCHISMATICIS [& ordinatis ab eis.]

¶ *Quia schismatici incidunt in hæresim diuidendo se ab unitate Ecclesiæ, & constituendo sibi sacerdotes & reliquos clericos. 24. q. 1. loquitur: ideo subijcitur ista rubrica. Abbas.*

De hac materia habetur 24. q. 1. in multis cap. & q. 3. in §. quia verò, & 7. q. 1. denique, de consecr. dist. 2. prima, inquit. & 23. quæst. 3. in multis cap. 12. q. 2. alienationes. 1. q. 7. qui in quacunque, de consecrat. dist. 4. hi qui apud, & c. seq. & c. offenditur, & in pluribus cap. eiusdem distinctio.

† *Hæc verba: & ordinatis ab eis, desunt in omnibus manuscriptis.*

† *Lateranen. scilicet sub Alex. 3. c. 2. & c. 2. eo. tit. in 1. compilat. & vide notas in hoc decretum.*

TITVLVS VIII.

De Schismaticis [& † ordinatis ab eis.]

¶ Ex Concilio Lateran.

¶ Irrita sunt ordinationes, beneficiorum collationes, & Ecclesiasticarum rerum alienationes per schismaticos factæ: & à dignitate & ordine suspenduntur, qui schisma tenere iurant.

CAP. I.

Quod à prædecessore nostro: *& infra.* ¶ Ordinationes ab Octauiano [a], & Guidone hæresiarchis factæ, & ab ordinatis ab eis, irritas [b] esse censemus. Adiicientes, vt qui dignitates Ecclesiasticas, seu beneficia per dictos schismaticos acceperunt, careant impetratis. Alienationes [c] quoque: quæ per eosdem schismaticos, seu per Laicos factæ sunt de rebus Ecclesiasticis omni careant firmitate [d], & ad Ecclesias sine omni onere reuertantur. Si quis autem contraire præsumpserit, excommunicationi se nouerit subiacere. ¶ Illos verò, qui sponte iuramentum, de tenendo schismate præstiterint, à sacris ordinibus, & dignitatibus decernimus manere suspensos.

Quod à prædecessore.] Ponit quatuor dicta, quæ patent per §§. Abb.

CASVS. Tempore Alexandri Papæ fuit schisma in Romana Ecclesia, & tunc iste Octauianus ordinatus est per schisma in Papam, & post illum Guido. Isti schismatici plures ordinauerunt in Episcopos, qui adhærebant eis: quidam etiam sponte iurauerunt de schismate tenendo: per istos schismaticos alienationes de bonis Ecclesiarum factæ fuerunt: isti etiam dignitates, & beneficia contulerunt. Super his omnibus statuit Lateranen. Concilium, ordinationes ab istis duobus factas, & ab ordinatis ab eis, irritas esse. Item qui dignitates Ecclesiasticas, seu beneficia per dictos schismaticos acceperunt, careant impetratis: & alienationes, quæ per dictos schismaticos, seu per laicos factæ sunt de rebus Ecclesiasticis, omni careant firmitate, etiam ad Ecclesias libere reuertantur, & si quis contraire præsumpserit, excommunicatum se nouerit, & illi, qui sponte iurauerunt de tenendo schismate, à suis ordinibus, & dignitatibus nouerint se suspensos. Nota, quòd ordinationes schismaticorum carent executione, & alienationes ab eis factæ nullæ sunt.

a ¶ *Octauiano.*] Hic Octauianus Ioannis maledicti, vocatus fuit Victor, & vixit annis nouem, & mensibus septem: eo mortuo successit ei Guido: iste vocatus est Paschalis. Isti duo schismatici fuerunt, quorum facta hic damnantur. Bern.

b ¶ *Irritas.*] *Vt 9. q. 1. ordinationes.* Et intellige, quantùm ad executionem, nisi cum eis fuerit dispensatum: *j. cap. prox.* vel nisi ordinatus probaret se nesciuisse illum fuisse schismaticum, qui ordinauit, *vt 9. q. 1. ordinationes, simi. 1. q. 1. si quis à simoniacis:* quia tunc dispensatur cum meis: quia conferunt sacramenta, dummodo in forma Ecclesiæ: sed non executionem, quia eam non habent.

a *De materia huius glos. vide Magistrū, & Doctores lib. 4. sent. dist. 13. & D. Thom. 2. 2. q. 82. art. 7.*

c ¶ *Alienationes:*] *Sic 12. q. 2. alienationes.*

d ¶ *Firmitate.*] Quia dum Ecclesia habet pastorem hæreticum vel schismaticum, vacare intelligit. *S. de præscrip. c. 1.* vnde non valent, quæ à tali Prælato fiunt in iudicium Ecclesiæ. *12. q. 2. si qua de rebus.* Sed pone, quòd talis Prælatus acquisiuit aliqua Ecclesiæ, videtur similiter, quòd non teneat: commodum enim cum incommodo compensari debet. *ff. de neg. gest. si negotia.* Credo tamen, quod illud in fauorem Ecclesiæ introductum est, quòd si acquirit, teneat, nec cassabitur: quia quod fauore alicuius introductum est, nec conuenit in eius læsionem retorqueri. *C. de legat. quod fauore. & ff. de minor. si index.* Vinc.

Fraternitati.] In prima ponitur decisa consultatio. In secunda responsio ibi, *Priorem.* Abbas.

CASVS. Quidam prior ordinatus fuit schismatico: quæsitum fuit à Papa, quid agendum sit de ipso? Respondet dominus Papa, quod poterit ab officio repelli, nisi probauerit secum misericorditer dispensatum fuisse, & ab illa persona, quæ dispensandi habuit potestatem. Nota, quòd qui dicit secum fuisse dispensatum, dispensationem probare tenetur, & per talem, qui poterit dispensare.

¶ *Glos. seq. recit. per quasi an scienter promouens, &c. & tenet, quòd non submittis de probatione dispensationis. & distinguit inter crimen publicum, & occultum.*

¶ Innocentius iij. Bisuntin. Archiepiscopo.

¶ Ordinatus à schismatico, ab officio est repellendus, nisi probet secum dispensatum per habentem potestatē.

CAP. II.

Fraternitati † tuæ: *& infrà.* ¶ Priorem, quam à schismatico asseris ordinatum, ab officio poteris repellere incunctanter: nisi legitimè probauerit secum fuisse misericorditer dispensatum [e], & ab ea persona, quæ super hoc potestatem [f] habuerit dispensandi.

e ¶ *Dispensatum.*] Nota [b], quod non sufficit ad probandum dispensationem cum aliquo factam quòd à tali ordinatus est, qui sciebat, cum indignum, & qui cum eo poterat dispensare. *S. de cler. coniug. diuersis fallaciis, & 51. dist. qui in aliquo, in fi. 81. distin. quicunque, in fin.* vbi deponitur concubinarius ordinatus ab eo, qui secum poterat dispensare. Exigitur ergo, vt intendat dispensare: quod exprimenda causa præsumitur. *50. dist. clerico interest. 16. q. 1. cùm pro vtilitate. 55. distin. priscis,* poterit autem probari dispensatio per testes. vel si occultū est peccatum, confiteatur Episcopo in secreto, & petat dispensationem, & obtineat litteras super hoc. Si verò publicum fuerit crimen, & publicè dispensatū est, postea accusari non poterit. *S. de fil. presbyter. ex tua, & S. de accusat. de his.* Si verò dispensatur in occulto, adhuc potest accusari: quia etiā post pœnitentiam potest quis accusari. *33. q. 2. admonere.* Vinc.

¶ *Glos. seq. recit. per q. quis dispenset cum tali, &c. ponit opin. & tenet contrarium.*

b *Ad declarationem huius glo. vide Henricum Boich. in c. veniens. S. de fil. presb.*

† *Ca. vnico, eo. ti. in 2. cōpil. Et de materia tertia textus, & glossæ prę in Dictio. hic vide Bernard. Diaz in pract. crim. cano. ca. 14. & seq.*

f ¶ *Potestatem.*] Aliàs nisi haberet potestatem, nihil esset actū. *S. de consuet. ad nostram, Cod si à non compet. iudic. l. vlt.* & hoc forte ideo dicit, quia ipse quidem schismaticus conuersus ad vnitatem Ecclesiæ, & receptus in ordine suo, cum ordinato à se dispensare non posset, sicut nec Episcopus simoniacus cum ordinato à se dispensare non potest. *1. q. 5. præsentium ibi,* non Episcopo: quasi dicat, si pecunia esset data Episcopo, ipse non posset dispensare cum eo, qui dedit: & quia hic Papa non retinet sibi dispensationem, aliis permittere videtur: si enim ipse tantum dispensare posset, sibi hoc reseruasset. *vt S. tit. prox. excommunicamus, § sane:* sed potius credo, quòd solus Papa possit dispensare cum eo, qui scienter ordinem à schismatico recepit. *argum S. de cler.* quia diligentia ... licet Papa solus dispensat cum eo, qui in apostasia ordinem recepit. *J. tit. prox. cap. vlt.* & hoc satis innuitur ex eo, quod dicit: Ab ea persona, quæ potestatem, &c. Ioan. tamen dicit, quòd Episcopus dispensat cum schismatico. arg. 50. distinct. vt constitueretur. Bern.

TITVLVS IX.

De apostatis †, & reiterantibus baptisma.

¶ Alexander tertius.

¶ Clericus, qui dimisso habitu, & tonsura immiscet se enormitatibus: perdit priuilegium canonis. Si quis suadente, vnde eum deprehendentes non incidunt in canonem, scilicet excommunicationem.

CAP. I.

Præterea † Clerici, qui relicto ordine Clericali †, & habitu suo, in apo-

† *Vide B. Tho. 2. 2. q. 12. ar. 1. Eymericum in Directorio Inquisitor. par. 2. q. 49. vbi diui, & Hostien. in sum. tit. de apostatis, & Conc. Triden. sess. 24. de reformat. c. 11.*

† *Cap. 1. eod. tit. in 1. cōp. & post Concil. Lateran. p. 16. cap. 16. Vide Bernardinum Diaz, in prac. crim. can. c. 104.*

† *Vos, clericali, deest in vetustiorib. exemplaribus.*

DE APOSTATIS, ET REITERANTIBUS baptisma.

¶ *Quia hæretici, & schismatici incidunt in apostasiam: ideo congruo ordine subijcitur ista rubrica. Et quoniam reiterantes baptismum videntur apostatare, dum recedunt à priori baptismate: ideo subdit de reiterantibus baptismum. Et aduerte, quia secunda decretalis facit tantùm ad secundam partem rubricæ: aliæ verò faciunt ad primam partem. Abbas Sicul.*

De hac materia tractatur 6. q. 1. in multis cap. & 11. q. 3. Iulianus, & cap. seq. 50. dist. cap. vlt. 6. q. 1. iniqi. 10. q. 3. cap. 1. & 2. & 3. q. 3. cap. 1. 2. & 3. de consecrat. dist. 4. non licet fieri: vsque ad cap. presbyteris. 2. q. 7. alieni. 26. q. vlt. non obseruetis.

Præterea.] Non summatur per Ioan. And. & fortè propter breuitatem, & varietatē lectionū: sed dominus Antonius sic summat: Clericus sine habitu, & tōsura deprehēsus in crimine, non gaudet priuilegio clericali. Sed certe hæc summatio est nimis generalis, & contra multos canones, & maxime contra c. si index laicus, de sent. excō. li. 6. & contra

contra cap contingit, & cap in audientia. ꝟ de sent. excommunic. vnde aliter intelligi non potest intellectus ... Per censuram Ecclesiasticam non liberantur clerici a manibus laicorum, si hunc habitum, & tonsuram sunt deprehensi, si prius se habebat per omnia, vt laicis; hus dici. Vel sic, secundum alium intellectum, vt in rubro. & non recipit congruam ... Abbas Siculus.

CASVS. Dicitur in capitulo isto, quod clerici qui habitum clericale, & tonsuram dimittunt, & in apostasia tanquam laici conuersantur, si in criminibus deprehensi tenerantur, praecipit Papa per censuram Ecclesiasticam illos non liberari. Nota, quod Ecclesia non defendit clericos in criminibus cõprehensos, & detentos.

¶ Glos. sequ. distinguit tripliciter apostasiam.

a ¶ Ap stasia.] Est autem triplex apostasia, scilicet perfidiae, quando quis recedit a fide. 2. q. 7. non potest. Inobedientiae, qua ille quis transgreditur praeceptũ. ꝟ de mai. & obe. si quis venerit & c. ... 1. regularitatis, cum quis recedit ab ordine suo, siue sumpto religionis, vt hic, & 50. dist. c. vlt. & dicitur apostata, id est, retro stans. q. vlt. c. potest. 3. q. 4. si quis verò, & c. beatus Vinc.

¶ Glos. seq. ponit contrarium, & tripliciter soluit.

b ¶ Liberari.] Argum. contra ꝟ de sent. excom. si verò aliqui: illud intelligitur, qui clericus, licet tonsuram nõ portat, alias clericaliter se habet: isti verò tãquam laici per omnia se habebant. Vel sic, non denegatur hoc, quin capientes tales sint excõicati, sed Ecclesia non praecipit illos liberari, sic ꝟ. ne cler. vel mon. c. 2. Si verò tertio essent admoniti, & se nõ correxerint, nullo priuilegio postea gauderẽt. ꝟ de sen. excõ. in audientia. & c. contingit. & si de talibus vis intelligere, quod hic dicit, planum est.

stasia [a] tanquam laici conuersantur: si in criminibus comprehensi teneantur, per censuram Ecclesiasticam non praecipimus liberari [b].

Idem Abbati sanctae Genouefae.

¶ Si crimen Acolythi, qui rebaptizantis prabuit ministerium, est occultum, promoueri potest: si publicum, non nisi cum eo religionem intrante dispensetur.

CAP. II.

EX † litterarum tuarum tenore perpendimus, quòd quidam aegritudine longa confectus, insano [c] sortilegarum mulierum credens consilio, vt sanaretur, per iterationem fecit iniuriam [d] baptismatis sacramento: ꝟ infr. d. ¶ Quia ergo tua nos duxit prudentia consulendos, qualiter puniri debeat Acolythus [e], quem minor aetas [f], & intentio [g] fraternae salutis excusare videtur †: Discretioni tuae praesentibus litteris respondemus, quòd ad superiores ordines promoueri (si publicum est, quod proponitur) non [h] valebit: nisi ad religionem transire voluerit, vt fauore religionis [i] ipsius, circa eum valeat dispensari. Si verò occultum est, promoueri poterit, & excessum suum dignis poenitentiae fructibus expiare.

EX litterarum.] Communis diuisio. Secunda pars ibi, *Quia ergo*. Abbas Siculus.

CASVS. Quidam aegritudine longa confectus, de consilio quarundam mulierum, vt citiùs sanari posset, se fecit iterum baptizari: quidam acolythus frater illius infirmi, ministerium praestitit scienter presbytero baptizanti: quaesitum fuit, qualiter puniri debeat acolythus iste, qui minoris erat aetatis, & vt frater eius saluari posset, hoc fecit: vnde excusandus videbatur. Respondet Papa, quòd ad superiores ordines non potest, si publicum est factum eius, promoueri, nisi ad religionem transire voluerit, vt fauore religionis dispensetur cum ipso: si verò occultum est, poterit promoueri, & de commisso poenitentiam agit. Nota argu. quod aetati minori parcendum est. Item baptisma iterari non debet. Item fauore religionis dispensatur cum aliquo.

c ¶ Insano.] Et vere insano, de consecrat. dist. 4. quo bis 51. dist. qui in aliquo. 24. q. 1. miramur. §. his auctoritatibus.

¶ Glo. seq. quaerit, & soluit.

d ¶ Iniuriam.] Quod fieri non debet. 1. q. 1. quod quidam, de consecrat. dist. 4. ostenditur, & 24. q. 1. miramur. § his auctoritatibus. Sed quid est facere iniuriam sacramento? Dixit Vinc. animae [a] infigitur quaedam imago, siue pictura, vel character: vnde si alia imago superponeretur, in prima pictura obscuraretur: & ita videretur obscurari primum sacramentum.

e ¶ Acolythus.] Supple, qui ministeriũ suũ praestitit rei nefandae.

ADDITIO. Et sic erat in antiqua compilatione: quam si videris, facilius intelliges hoc cap.

¶ Glos. seq. arguit, declarat, & remittit.

f ¶ Minor aetas.] Arg. quod aetati minori subuenitur, de consecrat. dist. 1. ... & cap. qui bis. & 15. q. 1. c. illud. §. itaque, in fin. & ff. de minor. auxi. ... § in delictis, nisi quatenus miseratio, & cap. aegis. ꝟ. eod. si ex censa. § nunc videndum: sed illud verum est, quod minor aetas non excusat in totum: sed miseratione aetatis mitius punitur. ff. eod. auxilium. § in delictis, & ꝟ. de delict. puer. pueris, vbi de hoc.

g ¶ Intentio.] Vnde facile abstergitur haec culpa, propter fraternam pietatem. 22. q. 2. si quis sibet.

h ¶ Non valebit.] Nam delicti manifestatio dispensationem prohibet propter scandalum, quod non est in occulto: immo post actam poenitentiam, & in susceptis remanere, & ad alios promoueri potest praeter reos homicidij. ꝟ. de tempor. ordin. c. vlt.

¶ Glos. seq. mox signat contrariũ, soluit distinguendo, & opin ponit.

i ¶ Religionis.] Ex hoc videtur, quod ingressus religionis non tollit irregularitatẽ, ex quo sine dispensatione promoueri nõ potest. arg. contra. ꝟ. de fil. presbyt. cap. 1. & 56. dist. cap. 1. & in Authent. de mon. in princip. col. 1. vbi dicitur, quod ingressus religionis omnem tollit irregularitatem, tollit etiam ingratitudinem. 19 quaest. vlt. non licet. Sol. irregularitas illa, quae consurgit ex proprio delicto, non tollitur per ingressum religionis, sed fauore religionis cum eo dispensatur: vt hic, & ꝟ. de eo, qui fur. ordin. re. cap. 1. cum verò nõ surgit ex delicto proprio, vt ꝟ. de pae. cauo. a cedens: tunc per ingressum religionis tollitur illa irregularitas, ita quòd sine dispensatione potest ad ordines promoueri, vt in contrariis, sed non ad dignitatem sine dispensatione. ꝟ. de poenit. in quibusdam ꝟ. de fil. presbyter. cap. 1. Quidam dicunt, quod in neutro casu tollitur, sed defertur tantùm ad facultatem dispensandi. Bernard.

¶ Innocentius tertius.

¶ Infamatus de apostasia, compellitur se purgare.

CAP. III.

TVae † fraternitati: & infrà. ¶ Super secundo articulo inquisitionis tuae duximus respondendum: Quòd Clerici, qui sunt de apostasiae crimine infamati, qui videlicet abiecerunt habitum Clericalem [k], non sunt in saeculari habitu tolerandi [l]: sed per districtionem Ecclesiasticam coërcendi, donec deficiente probatione ad infamiam abolendam purgationem canonicam curauerint exhibere.

TVae.] Primò ponitur decisa consultatio. Secundò responsio ibi, *Super secundo*. Abbas.

CASVS. Quidam clerici infamati erant de apostasia, qui abiecerant habitum clericalem: quaesitum fuit, vtrum deberent taliter tolerari, vel compelli, vt habitum reassumant? Respondet Papa, quòd clerici, qui taliter sunt infamati, tolerandi non sunt in habitu seculari, sed per censuram Ecclesiasticam coercendi, vt habitum reassumant, donec se purgauerint deficiente probatione. Nota clericos cõpellendos, vt habitum clericalem dimissum reassumant. Item infamatus ad purgationem cogi debet.

k ¶ Habitum Clericalem] Qui habitum clericalem abiicit, nisi trina monitione praemissa etiam ipsum reassumat, perdit priuilegium clericale. ꝟ. de sent. excom. in audientia. & c. contingit 2.

¶ Glos. seq. quaerit obiiciendo, & soluit.

l ¶ Tolerandi.] Sed quare nõ sunt tolerandi in habitu saeculari, cùm liceat illis, qui sunt in minoribus ordinibus, vxoré recipere, & cum ea morari. ꝟ. de cler. coniug. c. 1. 32 dist. si qui verò. & c. lectores, & c. seriatim. apostata enim excommunicatus non est. Vt cesset omnis obiectio, intellige, quod hic dicitur, de eo, qui infamatus est in ordine sacro, vel in aliqua professione, cui non licet vltra ad saeculum redire: vnde tolerandi non sunt in habitu saeculari, sed per censuram Ecclesiasticam compellendi, nisi se purgauerint, accusatore deficiente redire ad ordiné, vel religionem, arg. ꝟ. de reg. ca. pen. & 20. q. 3. eos, qui semel. Immò incarcerari possunt. ꝟ. eod. c. 1. ne damnabiliter euagentur. De alijs in inferioribus ordinibus constitutis intelligi non posset: quia possunt renunciare in totum ordini clericali. ꝟ. de vit. & honest. cler. c. vlt. & ꝟ. de cler. coniug. Ioannes, & c. pen. & vlti. Bern.

¶ Idem † in Concilio generali.

¶ Baptizati, alterius secta, vel fidei ritus dimittere compelluntur.

CAP. IV.

QVidam (sicut accepimus) qui ad sacri vndam baptismatis voluntarij † accesserunt, veterem hominem om-

QVidam.] Iudaei baptizati ritus Iudaicos compelluntur dimittere. Primò ponit Iudaeorum baptizatorum excessum, contra quem secundò prouidens duas auctoritates praemittit, & duas rationes subiungit. Secunda ibi, *Cùm autem*. Abbas Sicul.

CASVS. Quidam Iudaei, seu infideles voluntarij baptizati fuerunt: veruntamen reliquias prioris ritus non reiiciunt: vnde Christianae

† Ca. 3. eod. tit. in 1. cõp. & post Concil. Later. par. 36. c. 1. Et quidem sit graue scelus rebaptizare, docet B. Clemens lib. 6. c. 15. constit. Apostolicarum.

a De materia huius glossa vide citatos in principio tituli, adde Simancam catho. instit. tit. 7. & Summulas, verbo, Apostasia: & Alphonsum Castrum lib. 1. cap. 7. de iust. haeretic. pun.

† videntur.

b Plures, & veriores causas, cur baptismus non debeat iterari tradit B. Thom. 3. p. q. 66. artic. 9. quem omnino videat.

c De materia huius glo. vide latè per Tiraque. lib. trac. de poenis temperandis, aut remittendis, causa 7. & quae dixi in 2. cõmentar. in Directorium Inquisitor. Schol. 11.

† Ca. vnico eo. tit. in 3. cõpilat. Et vide sem in summa tit. de apostatis. §. quaeritur quando.

† Idem fõtices Innoc. iij. in Concilio generali Latr. c. 70. Et vide notas in hoc decretum.

† voluntarii.

Christianæ religionis decorem confundunt: quæsitum fuit in concilio, quid de talibus sit agendum? Cùm maledictus sit homo, qui duabus viis terram ingreditur, & indui non debeat veste de lana, & lino contexta, statuit concilium, vt per Prælatos Ecclesiarum tales obseruantiæ veteris ritus compescantur, vt sicut libero arbitrio ad baptismum accesserunt, ita necessitas coactionis eos in eius obseruatione conseruet: cùm minus malum existat viam Domini nõ agnoscere, quàm post agnitam retroire. Nota, quòd qui baptismum recipiunt sponte, compellendi sunt, vt fidem obseruent. Item duabus viis homo ire non debet. Item plus peccat Christianus aberrans à fide, quàm ille, qui fidem non agnouit.

nino non exuunt, vt nouo [a] perfectiùs induantur: cùm prioris ritus reliquias retinentes, Christianæ religionis decorem tali commixtione confundant. Cùm autem maledictus sit homo, qui terram duabus [b] viis ingreditur, & indui veste non debeat, lino, lanáque [c] contexta: Statuimus, vt per Prælatos Ecclesiarum talis obseruantia veteris ritus omnimodo compescatur: vt quos Christianæ religioni liberæ voluntatis [d] arbitrium obtulit, salutiferæ coactionis necessitas, in eius obseruatione cõseruet: cùm minus malum existat viam Domini non agnoscere, quàm post agnitam retroire [e].

Ecclesia. c. 3. Reo. cap. 22.

a ¶ *Vt nouo.*] Illud, vt non tenetur consecutiuè, sed ironice hic dicitur: quia non induunt nouum hominem, ex quo reliquias prioris hominis retinent. *2. Petr.*

b ¶ *Duabus viis.*] Nisi quandoque ratione officij. *3. q. 7. §. tria, in fin. & ẽ. de præsumpt. litteras. & ff. de rei vindic.* inter officium: sed illud ignorauit, quòd præstaret patrocinium in re sua.

c ¶ *Lanáque.*] *16. q. 7. in noua. & ẽ. de elect. & electi pot. cum causam*: & nemo debet claudicare in duas partes. *49. dist. c. vlt.* & nemo potest duobus dominis seruire. *26. dist. acutiùs, & ẽ. de cleric. coniugat.* diuersis fallacus: nemo autem filius Dei & diaboli simul esse potest. *de pœnitent. dist. 4. c. resuscitatus. §. item vt Christus ait*: Nec duobus dominis seruire, vt ibi.

† Vide Host. in sum. ti. de apostatis. §. qualiter puniantur, & Bernardinum Diaz in prax. crim. canon. c. 104. † potes.

d ¶ *Voluntatis.*] Sicut enim libero arbitrio homo obediens serpenti periit, sic se gratia Dei vocante propriæ mentis conuersione saluetur: sed tamen si conditionali conditione coacti fidem suscipiunt, eam seruare coguntur. *45. distin. de Iudæis, & cap. 1. & 2. & 23. q. 5. ad fidem,* & hic.

e ¶ *Retroire.*] Quia qui posuerit manum ad aratrum, & respexerit retrò, non est aptus regno Dei. *ẽ. de voto: magnæ, sic 12. quæst. 1. scimus, in fine, de pœnitent. distinct. 4. si refugientes, versus fin.* Bernard.

¶ Honorius 3. Archiepiscopo Turonen.

¶ *Apostata incarcerari, & affligi possunt, vt habitum reassumant.*

CAP. V.

A Nobis † expetiit tua fraternitas edoceri, quid de apostatis sit agendum, cùm in custodia detinentur, qui minis [f], vel blanditiis [g] nullatenus possunt induci, vt abiectum habitũ reassumant. Ad quod tibi breuiter respondemus, quòd tales (si volueris) poteris † sub graui custodia carcerare, ita quòd solummodo vita sibi misera reseruetur [h], donec à suæ præsumptionis nequitia resipiscant [i].

A *Nobis.*] Communis diuisio. Secunda ibi, *Ad quod.* Abbas Siculus.

Casvs. Quidam clerici apostatæ in custodia detinentur, nec induci possunt minis, vel terroribus, vt habitum reassumant: quæritur, quid de his sit agendum? Respondet Papa, quòd tales sub graui possunt custodia detineri, & carcerari, ita quòd solummodo misera sibi vita reseruetur, donec à malitia sua resipiscant. Nota clericos apostatas posse in carcere detineri, donec à sua nequitia resipiscant.

f ¶ *Minis.*] Comminando diuinum iudicium. *2. q. 1. si peccauerit. 14. q. vlt. si res. 27. q. 1. cap. vlt. & ẽ. de tempo. ord. c. vlt.*

g ¶ *Blanditiis.*] Blanditiis enim, & non asperitatibus ad fidem est aliquis inuitandus. *45. distinct. qui syncera.* immò & præmiis quandoque. *23. q. 4.* debet homo: tamen si isti apostatæ per huiusmodi non proficiunt, fiat, quod hic dicitur: quod intelligo de his, qui sunt in sacris ordinibus, aut in aliqua professione: *vt suprà eod. tuæ.*

h ¶ *Reseruetur.*] Sicut reseruatur vita de misericordia filiis eorum, qui crimen læsæ maiestatis committunt. *6. q. 1. cap. quæro. §. verum, ver. fin. C. ad l. Iul. ma. si quis cum militibus,* vt vitam sibi pœnam existimet. *74. distinct. quorundam:* sic clericus potest vxorem suam ligare. *33. quæst. 2. placuit,* vt sic pœna docente humiliter debeat obedire, *suprà de electio. cùm in cunctis, & 27. q. 1. si homo esset.*

i ¶ *Resipiscant.*] Tunc cum venia poterit recipi: quia Ecclesia non claudit gremium redeuntibus. *C. de sum. Trinit. inter claras in fi. Et est arg. 2. q. 7. si quis omnem.*

¶ Idem Archiepiscopo Lugdunen. †

¶ *Monachus in apostasia ordinatus, non potest sine dispensatione Papæ in suscepto ordine ministrare.*

CAP. VI.

COnsultationi † tuæ breuiter respondemus, quòd Monachus aliquem sacrum ordinem in apostasia recipiens, quantumlibet suo fuerit reconciliatus Abbati, & receperit pœnitentiam, absque dispensatione [k] Romani Pontificis ministrare non poterit in ordine sic suscepto.

COnsultationi.] Casvs. Quidam monachus sacrũ ordinem in apostasia recepit: tandem pœnitentiam agens, Abbati suo recõciliatus fuit: quæritur, verùm ministrare possit in ordine sic suscepto? Respondet Papa, quòd quantumcunque reconciliatus fuerit, & pœnitentiã egerit, absque dispensatione sedis Apostolicæ in ordine sic suscepto ministrare non potest. Nota, quòd solus Papa dispẽsare potest cum eo, qui in apostasia ordines suscepit, vt in ordinibus sic susceptis ministret.

† Lunden.

† Vide præ aliis hic Henricum Boich, & Hostiensem præcedenti c. consuetum.

k ¶ *Dispensatione Romani Pontificis.*] Hic ergo Papa reseruat sibi dispensationem, *sic ẽ. de hæret. excommunicamus. §. si verò, sic ĩ. de filiis presbyt. cap. penult. & vlt.* Item si iterata vnctione fuerit maculatus. *1. q. vlt. cap. saluberrimum, in fin.* Item qui rebaptizati sunt, *de consecrat. dist. 4. qui bis, & cap. eos, quos.* Item & qui in subuersionem fidei, ordinationem recipiunt ab hæreticis. *1. q. 7. conuenientibus, in fin.* in quibus casibus solus Papa potest dispensare: tamẽ si ad aliam religionem transisset, & ordinem ibi suscepisset, sine dispensatione posset in suscepto ordine ministrare, *suprà, de tempo. ordin. ex parte*: quia ordinem non suscepisset in apostasia. Bernard.

† Ca. 1. eod. tit. in 1. comp. & post Concil. Lateran. sub Alex. iij. par. 50. c. 12. Et præter Doctores hic vide late per Hostiens. in summa hoc eo. tit.

TITVLVS X.

De his, qui filios occiderunt.

¶ Alexander iij. Tornacen. Episcopo.

¶ *Mulier occidens sponte filium, debet perpetuò in monasterio pœnitere: si tamen timetur de incontinentia, datur, vel saltem non denegatur sibi licentia nubendi.*

CAP. I.

VEniens † ad nos M. mulier lacrymabili nobis confessione monstrauit, quòd cùm de quodam filium genuisset, & ille sibi sæpe turgido vultu improperasset, quòd filius eius non esset, ipsa iracundiæ [l] calore ducta, eundem filium interfecit [m]: *& infrà.*

DE HIS, QVI FILIOS occiderunt.

¶ *Suprà quatuor proximis titulis visum est de his, qui peccant principaliter in Deum: consequenter restat videre de his, qui peccant in hominem, & in Deum etiam, vt de committentibus homicidium: sed quia inter homicidiorum genera, homicidium filiorum est grauius, ideo primò de his præmittitur. Abbas Siculus.*

VEniens.] Loquitur ista decretalis in foro animæ: & duæ sunt partes, consultatio, & responsio. Secunda ibi, *Mandamus.* Abbas.

Casvs. Quædam mulier filium de quodam suscepit: ille verò improperabat eidem, quòd eius filius non fuisset: vnde ipsa diabolico furore accensa filium interfecit: vnde ipsa lacrymabiliter ad Papam accedens, petiit sibi impendi consilium salutare: Mandat Papa Episcopo loci, vt laboret eam inducere, vt ad aliquod monasterium transeat: in quo pœnitentiam agat de commisso. Si autem ad hoc induci non poterit, det ei licentiam, vt in Domino nubat: quia tutius videtur, vt nubat vni, quàm inhonestè multos admittat. Nota, quòd dominus Papa votum reuocat, & commutat, etiamsi de iure naturali debeatur.

l ¶ *Iracundiæ calore.*] *11. quæst. 3. ira sæpè, & capite cùm apud.* Bernardus.

m ¶ *Interfecit.*] *Sic ĩ. cap. prox.* De pœna istius habes *C. ea. tit. l. vnica*. secundum canones non ita puniuntur: quia Deus non vult mortem peccatoris, sed vt conuertatur, *& c. 26. q. 6. agnouimus. & 23. q. vlt. his à quibus.* De hac pœna secundum canones dicitur *ĩ. eo. c. vlt.*

a Præter Doctores hic vide legistas in d. l. vnica. C. de his, qui parentes, vel liber. occidit. & in §. alia deinde. Instit. de publicis iud.

a ¶ *Admittat.*] *Simil.* 32. q. 1. quomodo virginibus, & *fini.* 5. *qui cler. vel vouen. venentes.* si autem non esset præsumptio de ipsius incontinentia, non daretur sibi licentia contrahendi propter crimen suum: 23 *quæst.* 2. in adolescentia.

Intelleximus.] Non diuiditur. Et loquitur in foro animæ, vt dixi in præcedenti cap. Abbas.

Casvs. Quædam mulier diabolo instigante filiam suam occidit, propter quod dominus terræ maritus ipsius ipsam compulit abiurare. Significatum fuit hoc domino Papæ: vnde mandat Episcopo diœcesis, quatenus super hoc ita prouideat, quod de commisso excessu pœnitentiam agat, & saluti suæ, & filiorum consulatur: & non obstante iuramento prædicto, eam viro suo restituat, ita quod filios suos possit libere gubernare. Nota, quod iuramentum illicitum non est seruandum. Item nullum maleficium separat matrimonium legitime contractum, quo minus alter alteri adhærere teneatur: nisi esset crimen idolylatriæ.

b ¶ *Abiurare.*] Et male, quia quos Deus coniunxit, homo non separet 33. q. 2. cap. 2. & ob hanc causam eam maritus dimittere non posset. 32. qu. 2. *quicquid.* & qu. 7. *omnes causationes.*

c ¶ *Iuramento.*] Tale iuramentum illicitum fuit. 5. *de iureiur. tua nos*: tamen in hoc non multum peccauit: quia compulsus hoc fecit, sed potius debuit quælibet mala pati, quam malo consentire. 33. q. 5. *istâne.* vnde iurare non debuit: quia sine periculo salutis æternæ seruare non potuit iuramentum: mitius tñ agatur cũ ea, propter filios, quos debet nutrire.

¶ Mandamus, quatenus eam labores inducere, vt ad aliquod monasterium transeat, in quo peccata sua perpetua pœnitentia deploret. Si autem (repugnante carnis fragilitate) ad hoc induci noluerit, licentiam in Domino nubendi tribuas: quia tutius nobis videtur, vt in Domino nubat vni soli, quam inhoneste multos[a] admittat.

¶ Lucius iij. Parisień. Episcopo.

¶ Mulier occidens filiã, propter hoc à viro separari non debet, sed alia pœnitentia sibi imponitur.

CAP. II.

Intelleximus †, quod M. mulier filiam paruam furore accensa diabolico iugulauit: propter quod dominus terræ, maritum eius, & ipsam compulit abiurare[b]. Quia verò illam alios habere filios intimâsti: Mandamus, quatenus ita super hoc prouideas, quod sui sceleris pœnam luat, & saluti eius, ac filiorum per tuam prouidentiam cõsulatur: & non obstante iuramento[c], quod à viro dictus dominus proponitur extorsisse, eam (sicut expedire videris) eidem viro restituas: ita quod filios suos liberè possit, & pacificè gubernare.

¶ Idem.

¶ Se summas, ponens pœnitentiam parentum, circa quos pueri reperiuntur oppressi.

CAP. III.

De † infantibus autem, qui mortui reperiuntur cum patre, & matre, vel non apparet, verũm à patre, vel à matre oppressus sit ipse, vel suffocatus, vel propria morte defunctus: non debent inde securi esse parentes, nec etiam sine pœna[d]: sed tamen consideratio debet esse pietatis, vbi non voluntas, sed euentus[e] mortis causa fuerit. Si autem eos † non latet, ipsos interfectores esse, scire debent se grauiter deliquisse. Quidam autem pœnitentiam trium annorum iudicant esse debere, quorum vnum peragant in pane, & aqua.

De infantibus.] Casvs. Infantes aliquando reperiuntur mortui cum patre, & matre in lecto, nec apparet, verũm à patre, vel à matre oppressi sint, vel propria morte defuncti: quæritur, quid sit in hoc casu agendum: atrum vel mariti? Respondet Papa, quod parentes non debent esse inde securi, nec sine pœna: verumtamen discretio pietatis debet adhiberi, vbi non fuit voluntas, sed euentus mortis causa. Si verò eos interfecerint, scire debent se grauiter deliquisse. Quidã dicunt, quod pœnitentiam trium annorum agere debent, quorum vnum peragant in pane, & aqua. Nota, quod in pœnitentia imponenda, voluntas, euentus, & aliæ circumstantiæ considerandæ sunt.

¶ *Glos. seq. abu. ita & fatuis, determinans demum, quod si sponte, vel casu, ex graui, vel leui culpa, vel ex nulla.*

d ¶ *Nec etiam sine pœna.*] Sed si non constat eos interfectos à patre, vel matre, sed euentus fuit causa mortis, non debet eis pœnitentia imponi: quia non peccauerunt: licet hoc non constet, tamen ad cautelam tutius est, quod inde pœnitentiam agant: quia forsitan minorem diligentiam illis adhibuerunt, *argu.* 23. *q.* 5. *ex. communicatorum*, & 34. *q.* 2. *in lectum mariti*: quia bonarum mentium est, ibi culpam timere, vbi culpa non est. 5. *de obseru. ieiun. consilium.* 5. 2. & 5. 5. *distinct. ad eius verò*, & 5. *de pœnit. & remiss. quæsitum.* Et argum. 5. *de spons. iuuenis*, & hoc secundum discretionem pietatis, vt hic dicit, ad arbitrium imponentis: vt in cap. *quæsitum, de pœnit. & remiss.* Si verò sponte hoc fecerunt, tunc grauius pœnitentia debet eis imponi, aliquantulum maior, quam pro alio homicidio: quia magis peccare videtur proprium filium occidendo. *Argum.* 5. *de homicidio* cum iuramento, & *de pœnit. distinct.* 1. *cap. aut facta*: vnde secundum leges fortiori pœna puniuntur. C. *eod. titu.* 1. *vnica.* & ff. *ad leg. Pomp. de parricidiis. l.* 1. Si non casu, sed culpa graui præcedente: tunc pœnitentia vij. vel v. annorum est eis imponenda. *argument* 50. *distinct. si qua fœmina*, si quis sponte, & 5. *de pœnit. & remiss. quæsitum.* Si verò leui culpa præcessit, potest imponi pœnitentia trium annorum, vt hic dicit. Si autem nulla præcessit culpa, vel negligentia, de iure non sunt puniendi. *Argument.* 5. *de homic. ex literis*, 1. sed ad cautelam (vt dictum est) debet imponi propter ambiguum duplicitatis, consideratis omnibus circumstantiis, *de pœnitent. distin.* 5. *consideret*, & 5. *de pœnit. & remiss. c. qui Tunc.*

e ¶ *Euentus.*] 50. *dist. studeat.*

TITVLVS XI.

De infantibus †, & languidis expositis.

Gregorius nonus.

¶ Infans expositus à patre, vel alio, eo consentiente, vel ratum habẽte, hoc ipso à patria potestate liberatur. Idem in seruo, & liberto, qui ob prædictam causam liberantur à dominica potestate. Et idem iuris est in prædictis languidis cuiuscunque ætatis sic expositis: vel si eis alimẽta denegantur: hi tamen, qui prædictis alimenta præstiterunt, ius nullum in eis acquirunt.

CAP. I.

Si † à patre, siue ab alio sciẽte[f] ipso, aut ratũ habẽte[g] (relegato pietatis[h] officio) infans expositus exstitit: hoc ipso à potestate fuit patria liberatus[i], dictis personis, scilicet filiis libertis, & seruis languidis negari contigerit: veruntamen qui hoc suscipiunt, propter hoc in eorum personis ius aliquod vendicare non possunt.

DE INFANTIbus, & languidis expositis.

¶ Quia exponentes infantes, & languidos, eos quasi occidunt, ideo post rubricam præcedentem, subiicit idem Abbas.

De his materia tractatur 87. *dist. cap. vlt.* & *supra in rubrica de homicidio, ver. quid iuris de infantibus.*

[I] à patre.] Casvs. Si à patre, vel ab alio (patre sciente, aut ratum habente) infans expositus fuerit contra officium pietatis, hoc ipso filius à potestate patria est liberatus: & in hoc casu libertus efficitur ingenuus, & seruus in libertatem eripitur. Et hoc idem intellige de languidis prædictis expositis, cuiuscunque ætatis fuerint, vel si alimenta alicui de prædictis personis, scilicet filiis libertis, & seruis languidis negari contigerit: veruntamen qui hoc suscipiunt, propter hoc in eorum personis ius aliquod vendicare non possunt. Nota, quod ratihabitio in maleficiis retrotrahitur, & mandato comparatur.

f ¶ *Sciente.*] Ipso sinit. 54. *distinct. si seruus sciente*, & 5. *de his, quæ. fi. à prælat. si consen. capitul. cap.* 2. & ita est hi. argu. quod qui tacet, consentire videtur, *vt* 63. *ai. si forte*, & 27. *dist. diaconus, vbi de hoc.*

g ¶ *Ratum habente.*] Rati enim habitio in maleficiis retrotrahitur, & mandato comparatur. ff. *de vi, & vi armat. l.* 1. §. *sed & si cum quis*, & 5. *de restit. spol. cum ad sedem*, in fin. & generaliter dicit lex, quod omnis ratihabitio retrotrahitur. C. *ad Maced. l. si filiusfamilias.* Bernard.

h ¶ *Pietatis officio.*] Et reuera relegato: quia debuerunt viscera eius commoueri super filio suo, supra de præsumpt. afferre, & paternus affectus omnem vincit affectum. C. *de cura. fur. l. vltim.*

¶ *Glos. seq. distinguit, & recit. potest signando contrarium. de cap. fin.* 87 *distinct.*

i ¶ *Liberatus.*] De istis expositis habes 87. *distinct. cap. vltim.* & intelligas illud secundum istud. Nota ergo super hoc: aut exponitur infans sciente patre, vel domino, seu patrono, aut ignorante. Si sciente, & non contradicente, vel ratum habente expositus sit, filij sic expositi sui iuris existunt, liberti in ingenuitatem, serui in libertatem eripiuntur: & multò magis si ipsemet ipsum exponit: quia nec dicere suum posset poterit.

† *Cap.* 2. *eo. tit. in* 1. *comp.* & *post Concil. Later. par.* 50. *c.* 35.

a *Id est, habere simul vxorem infidelitatis, non tamen dissoluit matrimonium legitimè contractum. Concilium Trident. sess.* 24. *de sacramento matrimonij, canon.* 5.

† *Cap. vnico, mat. in* 2. *compil. Et vide notas in hanc decretalẽ, & Sylvestrum in summa, verbo, homicidium,* 2. *q.* 23.

† *Vox, tc, deest in quibusdam exemplaribus.*

† *In codice Barbatiæ ita: De infantibus languidis, vel expositis.*

† *De materia, & hîc lectio præter Doctores hic vide Turrecrematam in c. si expositus 87 dist. Sylvestrum in summ. verbo, expositus, & Tolletum in præct. summ. q.* 83.

p° terit, qui peremtem côtempsit. *C. eo. tit. l. 2. & 3.* tenor. quarú hic comprehenditur: si enim ipsum alere nó poterat, cum in Xenonem mittere debuit, vel quo poterat modo eum adiuuare. *C. de inf. lib. tol. l. vnica. §. sed scimus*, & videtur, quòd tãquã homicidæ damnentur, *vt 87. dist. c. vlt. & ff. de libe. agno.* necare: vnde expositi langu. nolenti dicuntur. *C. eod. in rubr.* Si verò ignorante, vel inuito, non præiudicat ei, quin possit illum repetere, sed restituat expensas: nisi à fure vendicetur. *C. eo. l. 1. & hic in prin.* vbi dicit, sciente eo, aut ratũ habente: ergo si ignorante, vel contradicente, non nocet patri, vel domino. c. illud. si expositus, intelligit Hug. qñ infans expositus est ab alio, quàm à patre, vel domino, vt tunc po sit repeti post contestationẽ publice factã infrà decem dies, & hoc cap. nõ contradicit. Bern.

¶ *Gloss. seq. inducit simile de monachis.*

a ¶ *Languidis.*] Idem iuris est circa prædictas personas cuiuscunque ætatis sint, si languidæ fuerint, siue alimenta eis impie negentur, vt tam filij sui iuris efficiantur, quàm serui, & liberti in libertatem, & ingenuitatem eripiantur: quia habent hos pro derelictis. *ff. pro dere. l. vlt. & C. de lati. lib. tol. l. vnica. §. sed scimus*: nec ad eorum bona vlterius aspirabunt, *vt §. sed scimus.* Sic & Abbas debet recolligere monachũ suũ ne damnabiliter euagetur, ne pereat. *ĩ de relig. & transe. ad relig. c. vlt.* quòd si non fecerit, & ille in sæculo remanens aliqua acquirat, & sic moriatur: monasterium, quod neglexerit illum ab ipsius bonis maneat segregatum: *argu prædi cti. §. & est hic argum.* ad hoc, quod crederem, si monasterium ipsum expulit, vel etiam si redire voluit salua ordinis disciplina, & non fuit admissus: quia sic impiè alimenta negauit. Bern.

b ¶ *Vendicare.*] Immò liberi erunt, & sibi acquirunt, *vt C. eod. tit. l. vlt.*

† *In codice Barbariæ ita: Nam etiam in hoc casu, &c.*

† *Vide Côc. Tridens. sess. 14. de refor. c. 7.*

† *Exo. ca. 21. & c. 1. eo. tit. in 1. côpilat.*

† *De multiplici intellectu præter Antonium Butrium, & alios hic vide Guidonẽ Papæ, decisio. 121. incip. in camera.*

† *Cap. 4 eod. tit. in 1. côp. Burchard. lib. 11. cap. 60. & li. 19. c. 5. Ivo par. 13. c. 46. Gratianus sine palea. 13. q. 1. c. vlt. & vide notas in hoc cap.*

Nam † & hoc casu in ingenuitatem libertus, & seruus in libertatem eripitur, quod & de prædictis cuiuscunque ætatis languidis [a], si expositi fuerint, vel si alicui eorum alimenta impiè denegari contigerit, est dicendum. Sanè qui hos suscipient, non possunt propter hoc in eorum personis ius aliquod vendicare [b].

TITVLVS XII.

De homicidio voluntario, vel casuali.

¶ In Exodo †.

Homicida incorrigibilis debet deponi, & tradi curiæ sæculari, vt moriatur.

CAP. I.

SI † quis per industriam [c] occiderit proximum suum & per insidias [d], ab altari meo euelles eum, vt moriatur.

¶ Ex pœnitentiali Romano †.

¶ Ponit pœnitentiam occidentis latronẽ cum se poterat aliter liberare: si verò aliter liberare se nõ poterat, non tenetur agere pœnitentiam, nisi ad cautelam.

CAP. II.

INterfecisti † furem aut latronem [e], vbi comprehendi poterat absque occisione: quia ad imaginem [f] Dei creatus est, per quadraginta dies non intres Ecclesiam, & lanea veste [g] indutus ab escis [h] & potibus, qui interdicti sunt, & à thoro [i], gladio [k], & equitatu, illos supradictos dies abstineas. In tertia autem, & quinta feria, & sabbatho, aliquo genere leguminum, vel oleribus, pomis, & paruis pisciculis cum medioeri ceruisia [l] vtere temperatè [m]. ¶ Si autem sine odij meditatione, te tuáque liberando, huiusmodi diaboli membra interfecisti (secundum indulgentiam dico, propter imaginem Dei) si aliquid ieiunare volueris, bonũ [n] est tibi: & eleemosynam sic largiter. Si † presbyter eadem fecerit, non deponatur [o]: tamen quandiu viuit †, pœnitentiam agat.

¶ Augustinus super Exodo †.

¶ Non occiditur fur diurnus sine culpa, sed nocturnus sic.

CAP. III.

SI perfodiens [p] inuentus fuerit fur, & percussus mortuus

quitur hic: nec publicus latro. *ĩ. de immunit. Eccles. inter alia, & C. quando lib. vni. sine iudic. se vin. l. 1. & 2. & 17 q. 4. si quis antiquitus.* Item, qui ea spe in Ecclesia, vel cœmeterio delinquunt, vt ibi liberentur, non defenduntur ibidem. *ĩ. de immun. eccles. cap. vlt.* & ita iste euelletur ab altari, si confugerit illuc. Bern.

INterfecisti.] Duæ sunt partes. Secunda ibi, *Si autem.* Abbas.

CASVS. Dicitur hic, quòd si aliquis interfecit furem, vel latronẽ, quẽ capere poterat absque occisione, quadraginta dies in pane, & aqua pœniteat: & alia facere debet, quæ in littera sequuntur. Si verò sine odio liberando se, & sua, huiusmodi hominem interfecit (secundùm indulgentiam dicit: quia ad imaginem Dei factus erat) si aliquis ieiunare voluerit, bonum erit, & eleemosynam faciat. Si autem presbyter hæc eadem fecerit, non deponatur: tamen quandiu viuit, pœnitentiam agat. Nota, quod quãdiu aliquis se defendere, vel sibi consulere aliter potest, neminem (etiam se defendendo) occidere debet.

e ¶ *Latronem.*] Non intelligas de publico nocturno depopulatore agrorum: quia licitũ est occidere illum. *C. quando li. vni. sine iud. l. 1. & 2. sed non clericis* [a]. Bernard.

f ¶ *Ad imaginem.*] *33. q. 5. hæc imago*: vnde facies hominis, quæ facta est ad imaginem cœlestis pulchritudinis, minimè maculetur. *C. de pœnis. si quis in metallum* Bernard.

g *Laneæ veste.*] Id est, cilicio. *50. dist. in cap.* Bernard.

h ¶ *Ab escis.*] *1 dist. denique.*

i ¶ *A thoro.*] Quantùm in ipso est, vt non exigat: sed reddat exactus. *33. q. 4. cap. vlt. & q. 5 si dicat, sic ĩ. de sent. excommuni. quæsitioni.* Bernard.

k ¶ *Gladio.*] Hoc prohibetur omni pœnitenti. *34. q. 2. admonere, & de pœnit. dist. 5. falsas*: ibi dicitur, quòd ab omnibus illicitis est abstinendum, non quòd militare sit malum. *23. q. 1. militare.* sed propter pronitatem peccandi prohibentur pœnitentes.

l ¶ *Ceruisia.*] De Anglia fuit, vbi fuit ceruisia.

m ¶ *Temperate.*] Id est, non vltra tertiam vicem, vt in illa palea. *44. dist. quando presbyteri.*

n ¶ *Bonum est tibi.*] Saltem ad cautelam: quia bonorum mentium, &c. *ĩ. de obseru. ieiun. consilium. §. 2. & 5. dist. ad eius.*

¶ *Gloss. seq. venit per quæst.*

o ¶ *Non deponatur.*] Quia non dicitur directè homicidium fecisse, tamen irregularis (vt credo) factus est: quia potius debuit dimittere sua, quàm ipsum interficere. *ĩ. eod. suscepimus*: sed dispensatur cum eo, vt beneficiũ habeat ex misericordia sine ordinis executione. *arg. 28 dist presbyterum.* Vel intellige, vt dicitur, *ĩ. eo. sicut in glo. quæ incipit, not. in pr.* quando non potuit euitare.

SI perfodiens.] Primò ponuntur verba Exodi. Secundo verba Augustini exponentis. Secunda ibi, *intelligunt* Abbas.

CASVS. In Exodo legitur: *Si perfodiens domum inuentus fuerit fur, & percussus mortuus fuerit, non imputabitur ei homicidium. Si autem ortus fuerit super eum Sol, reus erit.* Augustinus exponens verba ista dicit, quòd si nocturnus fur occidatur, non reputatur homicidium. Si autem diurnus, ad homicidium pertinet: quia poterat discernere, quòd ad furandum venisset, non ad occidendum vnde non debuit occidi: hoc etiam in sæcularibus legibus inuenitur, scilicet nocturnum furem impune occidi, (quibus ista est antiquior) diurnum non: quod si defendat se telo, iam plus est, quàm fur. Nota quòd magis causa facti, quàm ipsum factum considerari debet. Item nocturnus fur impune interfici potest: diurnus non autem.

p ¶ *Si perfodiens.*] De nocte scilicet, per id quod sequitur Bern.

a ¶ *Intel-*

† *Vide beatum Thom. 2. 2. q. 64. art. 2. & seq. & Dominicum Sotum lib. 5. de iustit. & iure. q. 1. per multos articulos.*

† *Vide Bernardinum Diaz in pract. crim. can. cap. 88.*

† *vmat.*

† *Exod. c. 22. Augustin. quæstionum in Exo. q. 84. vt refert Ivo par. 10. c. 49. refertur c. 5. eo. tit. in 1. côpil. & vide notas in hoc cap.*

a *Vide beatum Tho. 2. 2. q. 64. art. 4. & Sotum li. 5. de iustit. & iure, q. 1. artic. 4.*

b *De hoc articulo vide omnino Couarruuiam super Clem. si furiosus, de homicidio, in 3. relectionis parte. §. vnic. adde Syl uestrum in sum. verbo, homicidium 3. q. 16.*

DE HOMICIDIO VOLVNTArio, vel casuali.

¶ Viso de homicidio in specie: meritò subijcit rubricam generalem de homicidiis: & quia homicidium quoddam est necessarium, quoddam voluntarium: vt ĩ eod. sicut dignum: ideo subijcit de vtroque. Abbas.

De hac materia tractatur 50. dist. §. quòd verò. vsque ad §. sed exemplo 23. q. 5. quæst. vlt. si quis. & de pœnit. distinct. 1. periculose. vsque ad cap. si propterea, & c. si quis cum telo. & cap seq & præced. 15. q. 1. & 32. q. 2. quod non est, & duobus cap. seqq. & 33. q. 2. latorem.

SI quis.] Non potest congruè summari propter breuitatem, & lecturarum varietatem: sed secundùm intellectum glossæ hoc dicit: Homicida ex proposito, non gaudet immunitatibus Ecclesiasticis: hoc dicit, sed iste intellectus non procedit de iure, *vt in cap. fin. de immu. Eccl.* vt dicit Panorm. immò potiùs debebat in illo titulo collocari. Ideo ad illum intellectum sic summari potest: Homicida ex proposito, debet deponi ab altaris ministerio. Abbas.

CASVS. Dicitur hic, quod si aliquis per industriam, vel insidias hominem interfecerit, euellatur ab altari, & interficiatur. Nota, quòd publicus latro ab Ecclesia extrahi potest immunitate non cassata.

c ¶ *Per industriam.*] Secus, si casu, *argu. 15. q. 1. si quis non iratus, & ĩ. in pluribus capitulis.*

¶ *Gloss. seq. huic casui addit duos similes casus.*

d ¶ *Per insidias.*] *Simi. 24. dist. §. de his.* ille qui per aggressionis insidias occidit, ab Ecclesia immunitatem non habet, de tali lo-

a ¶ *Intelligitur.*] Hucusque sunt verba Exodi, postea sunt verba Augustini exponentis Auctoritatem. Bern.

b ¶ *Legibus sæcularibus.*] ff. ad l. Aquil. Itaque §. lex. & ff. ad leg. Cor. de sic. l. furem. Sed pone, quòd vult me interficere: nunquid possum eum præuenire? Dicunt quidam, quòd sic. arg. C. ad leg. Cor. de sic. l. 2. & 3. & 4. de iniu. & iure, ut vim. & l. præ iicta, itaque. in principio. Sed pone quòd percussit me, & recessit: nunquid possum eum insequi, ut percutiam? Hug. dicit, quòd non: quia sic iniuriam vellet vlcisci, & non repellere eã: quod non licet. 46. dist. sedi- tionarios. quia inconti- nenti, & sine interual- lo licet vim vi repel- lere.]. de sentent. ex- comm. si vero. 1. &]. eo. significasti 2. vbi de hoc.

c ¶ *Antiquior.*] Quoniam à lege diuina omnis scientia sumpsit exordium, 38. dist. cap. legimus. §. hinc etiam. & ita primo fuit lex diuina, quàm sæcularis.

d ¶ *Telo.*] Telorum nomine fustes, & lapides intelliguntur. ff. de fur. si pignore. §. furem. & ferrum, & omne quod arcu, & manu mittitur. Insti. de publi. iud. §. item lex Cornelia. Vin.

e ¶ *Plus est.*] Et ita videtur, quòd liceat se vindicare. C. quando liceat vnicuique se vin. l. 1. & 1. dist. ius naturale. Ber.

† *De hoc articulo vide plene per Iul. Clarum lib. 5. senten. §. homicidium. vers. vltima est defensio. Antonium Gomezium to. 3. variar. resolut. cap. 3. de homicidio & Conarruuiam in Cle. si furiosus, de homicid. in 3. pa. relectio nis. §. vnico.*

† *B. Hieronymus super Matthæum ca. 14. refert Burchardus lib. 12. decre. ca. 16. Ivo p. 12. ca. 73. & c. 6. eo. ti. in 1. compil. Et de materia plurima hoc spectãtia tradit tamen in Lita stipulatus, la gran. de ff. de ver. oblig. vbi Alexander.*

fuerit, non est illi homicidium imputandum. Si autem oriatur Sol super eum, reus erit.

¶ Intelligitur [a] ergo non pertinere ad eum homicidium, si fur nocturnus † occidatur: si autem diurnus fuerit, ad homicidium pertinere. Hoc est enim, quod ait: [si oriatur Sol super eũ, &c.] quia poterat discernere quòd ad furandum, non ad occidendum venisset: & ideo non debet occidi. Hoc etiam in antiquis legibus sæcularibus [b] (quibus ista est antiquior) [c] inuenitur; impunè scilicet occidi nocturnum furem, quoquomodo: diurnum autem, si se telo [d] defenderit: iam enim plus est, [e] quàm fur.

¶ Hieronymus. †

¶ *Sub generali pollicitatione, seu promissione etiam iurata, non venit illicitum.*

CAP. IV.

CVm iuramento pollicitus est Herodes saltatrici dare, quodcũque postulasset ab eo, si ob iusiurandum [f] fecisse [g] se dicat, si patris, matrisve interitum postulasset, facturus [h] esset, an non [i]: quod ergo in suis repudiaturus fuit, contemnere debuit [k] in Propheta.

¶ Ex concilio Guarmaciensi.

¶ *Homicida est, qui facit, vel dat sortilegia, vel venena sterilitatis.*

CAP. V.

SI † aliquis causa explendæ libidinis, vel odij meditatione, homini, aut mulieri aliquid fecerit, vel ad potandũ dederit, vt non possit generare, aut concipere, vel nasci soboles, vt homicida [l] teneatur †.

Alexander iij. Exoniensi. † Episcopo.

¶ *In pœnitentia imponenda, Iudex debet attendere circunstãtias, ex quibus augetur, vel minuitur delictũ. h. d. vsque ad §. illis autem.*

CAP. VI.

SIcut † dignũ: *& infrà.* ¶ Sanè, cùm vir discretus existat

CVm.] Iuramentum generale non extenditur, vt quis teneatur ad homicidium, hoc dicit. Abbas.

CASVS. Herodes cum iuramento promisit puellæ saltanti dare quicquid peteret, etiamsi dimidium regni sui postulasset: puella illa de consilio matris petiit caput Ioannis Baptistæ, & accepit. dicit Hieronymus: Si propter iusiurandum hoc fecisse se dicat, nunquid si patris, vel matris postulasset interitum, facturus esset hoc, vel non? quasi dicat nõ fecisset: ergo quod non fecisset in suis, contemnere debuit in Propheta. Nota, quòd iuramentũ non extenditur ad illicita. Item, quòd quis non faceret in suis, non debet in aliis attentare. Item qualem diligentiam adhibet quis in suis rebus, talem adhibere debet in alienis.

f ¶ *Si ob iusiurandum.*] Verba sunt Hieronymi exponentis prædicta verba.

g ¶ *Fecisse.*] Homicidium scilicet.

¶ *Gl. seq. reci. per q. an in suis facere debuisset.*

h ¶ *Facturus esset.*] Certe non debuit facere: quia in generali sermone, siue promissione multa excipiuntur. ff. de serui. si cui. quia omnia licita intelliguntur excepta. De hoc habes plura. ar.]. de iureiu. quemadmodum. & ea etiam non veniunt, quæ specialiter non dedisset. ff. de pig. l. obligatione. vnde Herodes non fuit obligatus suo iuramento, vt daret caput Ioannis mulieri saltanti, per illa verba generalia: Quodcunque postulasset, &c. quia si specialiter petisset, non dedisset, & ideo tale iuramentum ipsum non excusauit [a].

¶ *Gl. seq. reci. per q. an excusetur, si de facto in suis, &c.*

i ¶ *An non.*] Quasi dicat, non: immò si fecisset, in suis, non ideo debuisset facere in aliis. Nam in propriis sæuitia culpanda, in alienis coërcenda est. ff. solu. matri. si constante. §. si maritus. non enim ad minorem diligentiam tenetur in rebus alienis, quàm in suis. C. man. in re mandata. Institu. quib. mo. re con. obli. §. at is qui ff. commo. si vt certo. & bona fides abesse præsumitur, si rebus suis existentibus saluis, res depositas amisisti.]. deposi. bona fides.

k ¶ *Debuit.*] 1. dist. humanum genus. 50. dist. pondere. 2. q. 1. primo semper. Ber.

a *Consideratione digna sunt de hac re beati Hieronymi verba præcitato loco dicentis ita: Ego non excuso Herodem quòd inuitus & nolens propter iuramẽtũ homicidiũ fecerit: qui ad hoc forte iurauit, vt futuræ occisioni machinas prepararet. hæc ille, sequuntur nonnulla huius c. verba.*

SI aliquis.] CASVS. Si aliquis causa libidinis explendæ, vel odio, homini, aut mulieri aliquid fecerit, vel dederit ad potandum, vt non possit generare, vel concipere, vel quòd soboles non nascatur, vt homicida tenetur. Nota, quòd aliquis occasionaliter est homicida.

¶ *Glos. seq. distinguit pœnam legalem, spiritualem, & irregularitatis: distinguit etiam, an conceptum sit animatum, necne.*

l ¶ *Vt homicida.*] Quantùm ad pœnam legalem. ff. de pæn. si quis aliquid. §. qui abortionis. & ff. ad l. Cor. de sica. si mulierem. & quantùm ad pœnam spiritualem: sed non est irregularis, ac si hominem interfecisset. Illa etiam regularitas non contrahitur nisi acto homo interficiatur iã animatus.]. eod. sicut & 32. quæst. 2. quod vero. quia non videtur homicidium fecisse, vt ibi dicitur, & §. seq. Vnde si quis percusserit mulierem, & abortum fecerit, si informatum erat conceptum, punitur pecunia, vt ead. causa & quæst. Moyses. vnde talis dicitur homicida occasionaliter. 86. dist. pasce fame. & 87. dist. si expositus. & C. de infan. exposi. l. vlt. & si de liber. agno. necare & 55. distin. si quis absciderit. Bern.

SIcut.] Præmittit pro intellectu huius capitis, quòd Papa mandauit Episcopo Exoniensi, quatenus absolueret omnes occisores beati Thomæ, & alios, qui fuerant eius morte culpabiles: Episcopus verò commissarius reperit varios variis culpis adstrictos: vnde dubitauit de pœnitentia iniungenda tempore absolutionis, & ad hoc consuluit Papam: qui sibi respondit, vt habetur in littera: & aliter non sumitur. Ioan. And. propter prolixitatem litteræ. Abbas Siculus.

CASVS. Rex Angliæ ad suggestionem quorundam fecit occidi Archiepiscopum Cantuariensem. quorum quidam venerunt ad confessionem ad Episcopum Exoniensem, Episcopus Exoniensis quæsiuit à Papa, qualiter cum illis esset agendum? Respondet ei Papa, cùm ipse sit vir prouidus, & discretus, plene nouit, quod in excessibus singulorum quædam sunt consideranda: videlicet quantitas, & qualitas delicti, ætas, scientia, sexus, & conditio delinquentis, & locus, & tempus, quo delictum committitur: istis consideratis pœnitentia debet imponi: quia idem excessus plùs in vno, quàm in alio punitur. Tandem respondet ad quemlibet articulum, de quo quæsiuit. Secundò dicit, quòd illi, qui venerãt animo occidendi, feriendi, aut capiendi illum sanctum virum, tamen manus non iniecerunt in illum, si de captione illa mors subsecuta fuisset, pari pœnitentia, vel fere pari, sunt puniendi cũ occisoribus. Tertiò dicit, quòd illi, qui non venerunt, vt ferirent, sed vt ferrent opem percussoribus, si ab aliis impedirentur, paulò minori pœnitentia debent puniri: quia scriptum est: *Qui potuit hominem liberare à morte, & non liberauit, eum occidit*: quia constat eos immunes non esse à reatu homicidij, qui venerunt, vt occisoribus opem ferrent: Quartò dicit, quòd illi qui se asserunt animum Regis inflammasse ad odium, vnde homicidium secutum fuit, dure, & aspere sunt puniendi, sed non ita seuere, nisi forte ipsum Regem ad homicidium prouocassent, cùm aliàs id nõ fecisset: Quintò dicit, quòd illi non fuerunt immunes à culpa, nec debent esse immunes à pœna qui licet ignari fuissent homicidij, in custodiendis tamen rebus suis ministerium præbuerunt: Sextò dicit, quòd illi, qui occupauerunt bona illius sancti viri post mortem ipsius, si nihil aliud fecerũt, à pœna mortis sunt immunes, sed illa, quæ occupauerunt, restituere tenentur illis, quorum fuerunt, si habent, vnde reddere possint: & licet quidam dicant se illa pauperibus erogasse, non sufficit eis, si poterunt illa eis, quorum fuerunt, restituere.

ILLIS PRÆTEREA. Dicitur hic, quòd illis, qui participauerunt illis excommunicatis, pœnitentia debet indici, si scienter participauerunt eisdem, considerata mora temporis, & vtrum affectione, vel timore participauerunt.

CLERICVM AVTEM. In isto vltimo §. dicitur, quòd clerici, qui armati tanto facinori interfuerunt, vel consilium dederunt, vt sanctus vir caperetur, perpetuò ab altaris ministerio sunt deponendi, & in ecclesiis nullo tempore lectiones legant, vel responsaria, in choro separatim cantent, & in claustro monachorum, vel canonicorum regularium (si fieri potest) sunt recludendi.

† *Guarmaciensi Burchardus lib. 17. decret. c. 57. fuit scilicet nomacia. 30. habetur cap. 13. eo. tit. in 1. compil.*

† *Vide Sylvestrum in summa verbo homicidiũ 2. q. 19. & Antoniũ Gomezium to. 3. variarum resolut. cap. 3. nu. 32. & 33.*

† *tenetur.*

† *Exonien.*

† *Cap. 3. eo. tit. in 1. compilatione, & post concilium Lateran. sub Alex. in p. 35. c. 1. Et de materia, & intellectu huius illustri decretalis præter Doctores hic vide Iulium Clarum in §. homicidiũ, & Antoniũ Gomezium to. 3. varia. resol. cap. 3. & Conarruuiam in Clement. si furiosus, de homic. par. 2. relectionis. §. 2.*

stas, pleniùs nosti[a], quòd in excessibus singulorum non solùm quantitas[b], & qualitas[c] delicti; sed ætas[d], scientia[e], sexus[f], atq; cõditio[g] delinquentis sunt attendẽda; & non solùm secundum prædicta, sed secundùm locum, & tempus, quo delictum committitur, vnicuique pœnitentia debet indici: cùm idem excessus magis sit in vno, quàm in alio puniendus[h].

¶ Socians homicidam animo occidendi, licèt non apponat manum, si tamen ex sua causa mors secuta est, tenetur ferè pari pœna cum homicida. Hoc dicit vsque ad §. illi etiam. Abbas Siculus.

¶ Illi † autem, qui animo occidendi[i], feriendi, aut capiendi illum sanctum, & reuerendum virum quondam Cantuarien. Archiepiscopum, citra manuum iniectionem se fatentur venisse[k]: si de illa captione mors[l] eius secuta fuisset, pari pœnitentia †, vel fere pari existerent puniendi.

¶ Qui sociat homicidam tantùm animo prohibendi, ne impediatur: tenetur paulò minori pœna. Hoc dicit vsque ad §. qui verò.

¶ Illi etiam, qui non vt ferirent, sed vt percussoribus opem ferrent, si fortè per aliorum violentiam impedirentur, paulò minori debent pœna mulctari: quia cùm scriptum † sit: [Qui potuit[m] hominem liberare à morte, & non liberauit, eum occidit:] constat ab homicidij reatu immunes non esse, qui occisoribus opem[n] contra alios præstare venerunt: nec caret scrupulo[o] societatis occultæ[p], qui manifesto facinori † desinit obuiare.

¶ Incitans alium ad homicidium, mitius punitur, quàm homicida: secus autem, si incitauit ad certum homicidium: nam eo secuto, tenetur, vt homicida. Hoc dicit vsque ad §. hi quoque.

¶ Qui verò se asserunt animum Regis inflammasse[q] ad odium, vnde homicidium fuit secutum; durè, & asperè, sed non ita seuerè sunt puniendi; nisi fortè Regem ipsum ad illud homicidium suis suggestionibus prouocassent[r].

¶ Custodientes sarcinas occidentiũ, scientes eos esse sicarios, non sunt immunes à pœna homicidij. Hoc dicit vsque ad §. eos insuper. Abbas.

¶ Hi quoque non sunt † à culpa liberi, nec à pœna debent esse immunes, qui licèt fuerint illius machinationis ignari, tamen eis, quos sicarios[f] esse sciebant, in sarcinis custodiendis ministerium[t] præbuerunt.

¶ Occupans bona occisi, non pro hoc tenetur de homicidio: & non sufficit occupanti, quòd eroget illa pauperibus, cùm poterit restituere eis, quorum constat fuisse. Hoc dicit vsque ad §. illis præterea. Abbas.

¶ Eos insuper, qui dicuntur illius sancti viri, & suorum, post mortem eius, spolia occupasse: si nihil aliud in tanto facinore commiserunt, à pœna mortis eius arbitramur esse immunes[u]: sed quæ occupârunt, eis, quorum fuerunt, tenentur in integrum restituere[x], si habent[y] in facultatibus, vnde possint ea reddere: & ipsis ex hoc moderata est pœnitentia iniungenda: quia licèt quædam ex his, quæ occupauerunt, fateantur se pauperibus erogasse, non tamen aliena[z] (cùm ipsa potuissent eis, quorum fuerint, † restituere) debuerunt pauperibus erogare.

¶ Participantes interfectoribus in excommunicatione, diuersimodè puniuntur, iuxta modum participationis. Hoc dicit vsque ad §. clericos. Abbas.

¶ Illis præterea, qui sola excommunicatorum participatione se reos esse cognoscunt, considerata temporis mora[a], quo in eadem nequitia perdurârunt, & inquisito, si eis, timore[b], vel

cludendi, ita quòd vsque ad septennium, vel quinquennium debeant: ab introitu Ecclesiarum coerceri. Nota in principio capituli, quòd in pœnitentijs imponendis consideranda sunt quantitas, & qualitas delicti, ætas, scientia, sexus, atq; conditio delinquentis, locus, & tempus, quo delictum committitur. Item dignitas personæ aggrauat vindictam. Item voluntas punitur, licet non processerit ad factum. Item consentientes, & agentes, & opem dantes, pari pœna puniuntur. Item de persuasu tenetur quis. Itẽ in debito facultas debitori considerari debet. Item argumen. de rebus alienis, & malè acquisitis eleemosynas fieri nõ posse. Item non remittitur debitũ, sed augetur, si alij soluatur, quod alij ex debito debetur. Item mora tẽporis aggrauat peccatum. Item timor attenuat culpã. Item ignorantia excusat participantem cũ excõmunicatis. Itẽ consilio committitur homicidium.

a ¶ *Plenius nosti.*] Simile 11. *dist. c. vlt.*

b ¶ *Quantitas.*] An sit enorme, vel mediocre: adulteriũ, vel incestus.

c ¶ *Qualitas.*] An sit occultum, an manifestũ.

d ¶ *Ætas.*] 15 *q. 1. illud relatum peræquè.* Bernar.

e ¶ *Scientia.*] An sit discretus, vel non sanæ mentis. 3. *q. 9 indicas.* vel minùs discretus

f ¶ *Sexus.*] 32. *q. 6. indignantur.*

g ¶ *Conditio.*] 22. *q. 5. qui compulsus. & de pœni. distin. 1. cap. aut facta.* Hæc, quæ hic tanguntur, & alia expressè habentur *de pœni. dist. 6. consideret. &* ĩ. *de pœni. & remiss. c. qui.*

h ¶ *Puniendus.*] 12. *q. 5. qui viderit.* ĩ. *de hæret. excommunicamus. §. credentes. in fin. &* ĩ. *de iureiuran. cum quidam. vbi de hoc.*

i ¶ *Animo occidendi.*] Ex corde enim procedũt homicidia, & adulteria. 23. *q. 8. occidit.* 15. *q. 6. c. 1. ad finem.*

k ¶ *Venisse.*] 50. *distin. studeat.*

l ¶ *Mors.*] Nota, quòd voluntas punitur, licet non processerit ad effectum; & ita propter propositum puniuntur: cõsenserunt enim cooperando. 17. *q. 4 omnes.* ideoque puniendi sunt eadem pœna, vt ibi dicitur.

m ¶ *Qui potuit.*] Vnde tenetur, si non prohibuit. 83. *dist. §. 1. & cap. error. &* ĩ. *de hæret. c. 2.* aliàs culpa caret, etsi prohibere non potuit. *ff. de reg. iur.* culpa caret.

n ¶ *Opem.*] 23 *q. vlt. si quatuor.*

o ¶ *Scrupulo* ĩ *de testi. c. constitutus.*

p ¶ *Occultæ.*] 86. *dist. facientis.*

q ¶ *Inflammasse.*] De persuasũ tenetur quis. *ff. ad leg. Aqui.* item si obstetrix. *§. 1.* 86. *distin. tanta. ff. de ser. cor. l. 1. §. vlt.*

r ¶ *Prouocassent.*] Forte aliàs non facturum: vnde æquè tenentur: quia dolo ad hoc induxerunt Regem, qui aliàs fortè non fecisset: *vt ff. de dolo*, & eleganter.

f ¶ *Sicarios.*] Sicarij dicuntur à sica, quod significat ferrum, siue cultrum. *Insti. de publi. iudi. § sicarij.* & sicarij etiam possunt dici, qui armis vitæ alicuius insidiantur. *de pœn. dist. 1. c. si quis cum telo.* Vnde tenentur *lege Corn. de sicariis. C. ad leg. Corn. de sica. l. 2.* Ber.

t ¶ *Ministerium.*] Vnde quodammodo consentire videbantur.

u ¶ *Immunes.*] Quia pœnas suos tantum debet tenere auctores. *C. de pœn. san. immu. &* ĩ. *de his, quæ fi. à ma. par. cap. quæsiuit.*

x ¶ *Restituere.*] Quia non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, si restitui potest: vt hic licit, & 14. *q. 6. si res.* 12. *q. 2. in legibus de pœn. dist. 5. falsas.*

¶ *Glo. seq. alleg. contraria, & soluit.*

y ¶ *Si habent.*] Aliàs inanis est actio. *ff. de dol. nam is. &* ĩ. *de resti. spo. olim nobis* 2. *fit* ĩ. *de vsur. cùm tu. & ff. de furt. itaque fullo. Ar. contra.* 12. *q. 2. fraternitas. ff. qui bon. ce. poss. per totum. & Cod. eod. tit. l. 1. Sol.* hoc regulare est, quod si non habet, non tenetur postea: tamen actio non tollitur cum effectu: immo si peruenirant ad pinguiorem fortunam, reddere tenentur. ĩ. *de solut. Odoardus, ff. de cessi. bon. l. qui bonis. arg. 26. q. 6. si qui. &* ĩ. *de senten. exc. quamuis in fin. & ca. de cætero. in fi.* nisi pro eo iam sustinuisset pœnas corporales: *vt 24. q. 6. si res. arg. 12. qu. 2. fraternitas.* non enim consurget triplex tribulatio. 23. *qu. 5. quod ergo. ff. de in ius vo. l. vlt. &* ĩ. *de iudi. at si clerici. in fi.* Lau.

z ¶ *Non tamen aliena*] Quia non remittitur debitum, sed augetur, si alij soluatur, quod alij ex debito est soluendum. ĩ. *de iureiur. eam te. &* ĩ. *de decimis 2. & 1. quæst. 1. non est putanda.* 90. *dist. oblationes.* 14. *qu. 5. cap. 1. 2. & 3. c. eleemosyna & c. neque & C. de sicimisso* [a]. & hoc intellige, si illos, quorum fuerant, potterant inuenire: aliàs sufficit, immò tenentur pauperibus erogare. & nihilominus est talibus pœna imponenda, vt hic dicit, propter peccatum, quod ipsi contraxerunt contrectando res alienas inuitis dominis.

a ¶ *Tẽporis mora.*] Quia in hoc magis grauâtur; quia lõgo tẽpore talibus participauerunt. ĩ. *de sico non satis. & cuum in Ecclesia.*

b ¶ *Timore.*] Hoc ideo dicit: quia si timore participauerunt, minùs punientur, licet in totum non absoluantur: quia potiùs debebant omnia mala pati, quàm malo consentire. 32. *q 5 ita ne.* sed si essent violenter attracti, absolutè non punirentur, vt hic patet & ĩ. *quod met. caus. factus.*

a ¶ *Asso*

† *Vt sequentia apertiùs intelligantur, obseruandum est, Thomam Cãtuarien. Archiepiscopum circa annum Christi 1171. sub Alexan. 3. à sceleratis hominib. crudeliter occisum, quia ecclesiasticã libertatem viriliter defendebat: vide c. 41. inci. qua fronte. tit. de appellat. in 1. compilatione.*

† *pœna.*

† *Fortassis respicit illud prou. ca. 24. vbi scriptum est ita: Erue eos, qui ducuntur ad mortem, & qui trahuntur ad interitum, liberare ne cesses.*

† *Hic in plerisque recentioribus codicibus adest dictio, nõ, quam abesse oportere & sententia huius loci, & vetera indicant exemplaria.*

† *fuerunt*

† *fuerunt*

a *Si inuenire vel ignorant se creditores alteri soluendo non liberantur secus si ignorant mandante vel ratum habente. Aud.*

a ¶ *Affectione.*] Ex hoc magis puniuntur: quædam sunt tamen personæ, quæ sine pœna possunt excommunicatis participare. 11. q. 3. quoniam multos. & ĩ. de sent. excom. inter alia.

b ¶ *Ignoranter.*] In hoc casu non tenentur, si ignorabant illos talia perpetrasse: quia si ignoras illum excommunicatum esse, non peccas illi participando, nisi illa ignorantia crassa fuerit, & supina. s. de eo qui renun. epi. cap. 1. & ĩ. de cler. excommun. cap. penult.

¶ *Glos. seq. distinguit homicidium voluntarium, casuale, & necessarium, & in secundo, & in tertio sub distinguit.*

c ¶ *Consilium*] Nota, quòd homicidium committitur facto, consilio, præcepto, & defensione. 50. dist. si quis viduam. & 23. q. vlt. c. vlt. & ĩ. de cle. pug. in duello. cap. 2. & ĩ. eod. significasti 2. Et sic distingue circa hanc materiam, aut committitur homicidium voluntate, aut casu, aut necessitate. Si voluntate, quod fit tribus modis, facto, præcepto, & consilio, vt c. prædic. si quis viduam. & lingua siue adhortatione. s. eod. §. qui verò. & ĩ. de pœn. quod in dubiis. & de pœn. distin. 1. periculose. In quocunque istorum casuum quis committit homicidiũ, non solùm non debet promoueri, sed in perpetuum debet deponi, vt hic dicit, & cap. si quis viduam. & etiam si Paganum interficiat, irregularis efficitur: siue Sarracenum. 50. distinct. clericum. & ea. dist. de his clericis. & ĩ. eo. cap. penult. & cum tali nunquam dispensatur. 50. dist. miror. etsi etiam sit occultum, ministrare in suo ordine non potest, cùm omnes alij possint. s. de temp. ord. cap. vlt. iuxta illud: Non ædificabis mihi templum: quia vir sanguinum es. 1. q. 7. si quis omnem. Si verò casu committitur homicidium, aut dabat operam rei licitæ, aut non: si dabat operam rei licitæ, & adhibuit diligentiam, quam potuit, & debuit; in nullo imputatur sibi, ac si non fecisset. ĩ. eo. ex litteris 2. & cap. significasti 1. & cap. dilectus. 50. dist. si duo fratres. & c. hi qui. in prin. & c. sæpe. ad fin. & ĩ. eo. cap. vlt. nisi scandalum graue esset, vel tanta laboraret infamia, quòd purgatio esset indicenda. ĩ. eo. ex litteris. 1. Si verò non adhibuit diligentiam, quam debuit; imputatur ei propter negligentiam, quæ culpæ annumerari videtur in hoc, ita quòd nec promouetur ad ordines superiores, nec vtitur ordine iam suscepto. ĩ. ea. c. pro. & cap. ad audientiam. nisi cum eo per dominũ Papam fuerit dispensatum. 50. dis. clerico lacente & ĩ. eo. tua nos. Si verò dabat operam illicitæ rei, siue adhibuit diligentiam, siue non, semper imputatur. 56. dis. clerico. & si quis voluntate. & ĩ. eo. continebatur. & c. dilectus. in fi. arg. 15. q. 1. c. illud §. vt itaque. de reg. iuris. culpa est. Si verò necessitate; sub quo continetur, quod primò dixi de defensione: aut necessitas illa fuit euitabilis, aut ineuitabilis; si euitabilis, imputatur; ita quòd ad superiores ordines non potest promoueri; sed in susceptis de misericordia toleratur 50. dis. de his clericis. Si fuerit ineuitabilis: sine omni dispensatione potest in ordine suscepto ministrare 50. dist. quia te. quod intelligitur de ineuitabili necessitate: vt puta clericus habebat gladium in manu sua ad defensionem Paganorum: Paganus irruit in eum, ita quòd clericus nullo modo potuit euitare, & iste Paganus mortuus est cum gladio, quam clericus tenebat, præter propositum ipsius clerici. arg. ĩ. eo. lator. in quo potest intelligi. s. eo. cap. 2. sed ad superiores non ascendet sine dispensatione, vt dicit Io. sed Hug. dixit contrà. ĩ. eo. lator. sed Io. intelligit illam. lator de dispensatione.

† *Pro intelligentia huius §. & glossæ in verbo, consilium, vide Bernardinũ Diaz in practi crimi. can. c. 88.*

a *De materia hui⁹ glossa præter doctores hic vide Couarruuiam in Cl. si furiosus. de homicid. in 2. par. relectionis. §. 2. et 4.*

† *dictus.*

† *Cap 8. eo. t. in 3. compilatione. & post concilium Lateran. par. 26. cap. 7. Et de intellectu vide Syluestrũ in summa, verbo, homicidiũ. 2. q. 2. & Couarruuiã in Cl. si furiosus in 2. par. relectionis. §. 4. vers. ad eandẽ partem.*

affectione [a] communicauerint scienter, vel ignoranter [b]; est pœnitentia indicenda.

¶ *In isto §. vsque ad finem ponitur pœnitentia Clericorum præstantium prædictæ morti auxilium, consilium, vel fauorem. Hoc dicit. Abbas Siculus.*

¶ Clericos † autem, quos constat armatos interfuisse tanto facinori; & illos, qui consilium [c] dederunt, vt sanctus † vir caperetur, perpetuò non solùm ab altaris ministerio deponendos esse censemus, sed etiam quòd in Ecclesiis nullo vnquam tempore lectiones legãt, vel responsoria in choro separatim cantent: sed in psalmis apud Deum de commisso satagant veniam impetrare: Insuper in districto claustro Monachorum, vel Canonicorum regularium (si fieri potest) sunt recludendi: ita quòd vsque ad septennium, vel quinquennium [d], debeant ab Ecclesiarum introitu coerceri.

¶ Idem †.

¶ *Homicidium casuale imputatur ei, qui dabat operam rei licitæ si non adhibuit diligẽtiam, quam debuit.*

CAP. VII.

PResbyterum †, qui quendam puerum intuitu disciplinæ percussit in capite, cùm post paucos dies expirasset [e],

d ¶ *Quinquennium.* Hæc est amplectenda tamquam benignior, in quam omnes conuenerint. ff. de arbi. diem proferre. §. si plures.

P*Resbyterum.*] A sacerdotio deponitur percutiens causam disciplinæ, si modũ excedat, & mors inde sequatur. Abbas Siculus.

tam ab omni altaris ministerio debes [f] perpetuò remouere, quàm ab officio Sacerdotali deponere, si ex ipsa percussione interiit, vel aliã infirmitatem [g] incurrerit, de qua noscitur expirasse.

¶ Idem Cusentinensi. † Archiepiscopo.

¶ *Homicidium casuale imputatur ei, qui dabat operam rei illicitæ, vel etiam licitæ secundum alium intellectum; si non adhibuit omnem diligentiam, quam debuit.*

CAP. VIII.

COntinebatur † in litteris tuis, quòd cùm Diaconus præsentium lator, & quidam alij Clerici à vineis Ecclesiæ opere cõsummato redirent, leuiandi laboris gratia, quendam ludũ [h] imitati viatorum, baculos suos studebant iacere in directum, & alter alterius fustem ferire: cuius ludi solet esse conditio, vt qui alterius baculum percuteret, quasi victor pro equo alio vteretur: sed præfati Clerici equitandi licentia non vtentes sola erant iactione † contenti. Quidam autem Laicus, dũ baculum eiusdem [i] Diaconi percussisset, incautus in eum equitaturus insiliit, & sic à falce illius Diaconi, qua erat accinctus, mortale vulnus accepit, de quo post dies octo expirauit.

Casus. Quidam presbyter causa disciplinæ percussit quendã puerum in capite, qui post paucos dies mortuus est: quæritur, quid sit agendum de ipso presbytero? Respondet Papa, quod ab omni ministerio altaris debet perpetuò remoueri, & ab officio sacerdotali deponi, si ex percussione illa interiit, vel aliã infirmitatem incurrit, vnde mortuus est. Nota, quod qui fines disciplinæ excedit, in culpa est. Item qui causam homicidij præstat, & qui homicidium committit, æqualiter puniuntur. Item arg. quòd ita puniri debet, qui occasionem causæ præstat, sicut & qui causã.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

e ¶ *Expirasset.*] Et ita excessit fines disciplinæ: vnde in culpa fuit. ff. ad legem Aquil. præceptoris. leuis enim castigatio magistris permissa est. ff. eod. sed & si. §. vlt. & l seq. & 23. q. 5. c. 1. circa. fi. & ĩ. de senten. exc. cum voluntate. & c. 1. ar. contra 15. q. 1. si quis non iratus. sed ibi dicit, quantum ad gratiã innocem est, sed non quãtum ad [illegible] promotionis. & ita nõ cõtradicit, quia ille quantum ad gratiam innocens erit; quæ voluntatem requirit, non opus, vt ibi.

† *Aliis, Cusentino. sed videtur scribendum, Cõsentino; est autem Consentia, vrbs apud Plinium in Italia.*

† *Cap. 9 e. t. in 1. compilatione. & post concilium Lateranen. sub Alex. iij. par. 26. ca. 11. Et pro intellectu vide Couarruuiam, & Syluestrũ in locis præcedẽti cap. citatis; illum nu. 8. hunc verò q 3.*

† *iactatione*

f ¶ *Debes*] ff. ad le Cor. de sica. l. 4. Ber.

¶ *Glo. seq. argu. obijcit, & soluit: demum quærit, & soluit.*

g ¶ *Aliam infirmitatem.*] Vnde mortuus fuerit 50. dist. studeat: quià occasionem dedit. ĩ. e. de cætero. Et est arg. quod ita punitur, qui causam causæ præstat, sicut & qui proximam causam præstat. ĩ. eo. de cætero. ar. contra. ff. si quadru. paupe. fec. dica. l. vlt. Sed illud locum habet, cùm aliàs contra naturam mouetur. Sed nunquid si postquam conualuit, recidiuauit, tenetur magister? ita: nam semper causa lęficit. de pœn. dist. 2 si quis semel. & ĩ. eo. ad audientiam. saltem propter dubium.

C*Ontinebatur.*] Communis diuisio. Secunda pars ibi, *Ideoque.* Abbas.

Casus. Cùm quidam diaconus: & alij quidam clerici à vineis suis opere completo redirent, causa leuandi laboris, imitati sunt quendam ludum viatorum, proiiciendo baculos suos in directum, vt alter alterius fustem feriret, cuius ludi conditio talis est, vt ille, qui percutit baculum alterius, quasi victor pro equo vtatur alio: sed clerici equitandi licentia non vtẽtes, sola iactione contenti erant. Quidam laicus superuenit, & percussit baculum diaconi prædicti: ipse statim indiscretè dorsum ipsius diaconi insiliit, & à falce ipsius diaconi, quam ad cingulum habebat, mortale vulnus accepit, de quo infra octo dies expirauit: post hæc diaconus cum litteris Archiepiscopi sui negotium continentibus ad Papam accessit: vnde mandat Papa eidem Archiepiscopo, quatenus si res ita se habuit, eundem diaconum sine licentia Romani Pontificis ad superiorem ordinem non ascendere, nec in officio diaconatus ministrare permittat, sed cum dispensatiue permittat in subdiaconatus officio ministrare. Nota, quòd clericus cum laico ludere non debet. Item, qui non adhibet diligentiam, quam debet, in culpa est.

h ¶ *Ludum.*] Iste ludus clericis non congruebat: & ideo si ludendo fecit, fuit in aliquantula culpa. ff. ad legem Aqu. Nã ludus.

i ¶ *Eiusdem Diaconi.*] In hoc similiter fuit ei [illegible] in culpa,

quòd ludum miscuit cum laico, *arg.2.q.7.laicos.22. dist his igitur. in prin.* cùm ludus perniciosus non debeat esse impunitus. *ff. de fur. in furti actione. §. cum eo.*

a ¶ *Romani Pontificis.*] *j cap. proxi. contra.* ibi liberè promouetur ad ordines superiores, hic non, sine licentia Papæ. Et idem casus videtur. Quid ergo fuit fecit esse diuersos? Solu. hic dabat operam illicitæ rei ludendo cũ laico: quod non licet. Vel si etiam licitum fuisset, non adhibuit diligentiam, quã debuit: quia cùm teneret ludi consuetudinem, non remouit falcem à se, vnde fuit in culpa, quare promoueri ad superiores ordines non debet sine licentia Papæ, *vt hic dicit. & in ca. seq.* ludebat cum clerico, & licito ludo: & de illo cultello non sperabatur aliquod mortale, & ille potius ingessit se, proiiciendo alium ad terram: & sic non fuit in culpa. *sic 12. q. 4. inter cætera. in fin.* sed ille, qui ipsum proiecit, fuit in culpa. *arg. ff. si quadr. pau. fe. dica. l. 1. §. cùm arietes.* Ioan. verò intelligit *seq. cap.* similiter de dispensatione, & cum eo dispensauit: sed hic reseruauit sibi dispensationem & non negatur, quin cum eo dispensetur, sed ex littera hoc non colligitur. Vel posset dici, quòd quadam ineuitabili etiam necessitate hoc contigit, quod non impedit promouendum: vt dictum est *s. eod. sicut dignum. in penult. vers.* sed idem videtur *in ca. proxi.* sed ibi ludebat cum laico, vt dictum est: quod non licet clericis. *in cap. seq. cum clerico.* Ber.

Margin: † Diaconem, in antiquis. a Rationem diuersitatis plenè tradit Couarruuias loco præcitato, cum videto. † Dictio, nõ, deest in antiquis codicibus, eam habent recentiores, sed videtur abesse oportere. † Ca. 10. eod. tit. in 1. compilatione, & post concilium Latera. par. 26. c. 14. Vide Couarruuiam, & Syluestrum citatos §. c. 7. illum num. 8. Syluestrum verò q. 4. † Vebcia. † Nebia. † Ca. 11. eo. tit. in 1. compilatione, & post concilium Lateran. par. 50. c. 27.

¶ Ideoque mandamus, quatenus eundem Diaconum † sine licentia Romani Pontificis [a] ad superiorem gradum non † ascendere, vel in Diaconatus officio nullo vnquam tẽpore ministrare permittas: sed cum dispensatiuè ministrare in Subdiaconatus officio patiaris.

¶ Idem Exoñ. Episcopo.

¶ *Homicidium casuale non imputatur ei, qui non fuit in culpa.*

CAP. IX.

LAtor † præsentiũ P. Clericus nobis proposuit, quòd cùm quadam die, casu, cum quodam Clerico luderet [b], contigit, quòd ille proiecit istum ad terram [c], cuius cultellus, quem ad latus suum habebat, in alterum incidit, & fortuito casu occubuit vulneratus. ¶ Ideoque mandamus, quatenus si ita res se habuit & alia iusta causa non impedit, prædictum P. liberè [d] permittas ad sacros ordines promoueri.

¶ Idem Abbati sancti Benedicti de Verbia †.

¶ *Is, ex cuius opera illicita sequitur homicidium, irregularis efficitur.*

CAP. X.

SVscepimus † litteras tuas, per quas cognouimus, quòd cùm lator præsentium in custodia cuiusdam domus cum alnere niterentur, frater ille timẽs ne occideretur ab illis, illos occidit. Iste, qui rem ad notitiã Abbatis deferebat, dubitauit, quod factum illud sibi imputaretur: ad dominum Papam cum litteris Abbatis sui accessit: vnde scribit Papa ipsi Abbati dicens, quod potius expediebat relinquere tunicã, & pallium, & rerum sustinere iacturam, quàm pro rebus vilibus, & transitoriis conseruandis taliter in aliquos exardescere: vnde iste abstineat à ministerio altaris, & vterq; illorum ad arbitrium Abbatis peccatum suum studeat expiare: quia constat eos ex studio vtriusque esse interemptos. Nota, quòd qui licitæ defensionis fines excedit in culpa est. Item pro amissione rerum temporalium nullus debet homicidiũ incurrere. Item arg. quòd pœnitentiæ sunt arbitrariæ. Item arg. quòd ita punitur, qui causam præstat, sicut ipse faciens. Ber.

tero fratre maneret, ingredientes de nocte quidam latrones ad eos, turpiter ipsos in personis affligere, & denudare vestimentis propriis præsumpserunt: in quos isti resumptis viribus insurgentes, ligauerunt [e] illos, & detinere [f] vsque ad notitiam capituli voluerunt. Cùm autem iste, rem ad tuam audientiam perlaturus, ligatos eos in fratris sui custodia dimisisset, & fures se soluere niterentur, frater illos (ne ipse ab eis interimeretur [g]) occidit. ¶ Verùm quoniam expediebat † potiùs post tunicam relinquere pallium, & rerum sustinere iacturam [h], quàm pro conseruandis vilibus rebus, & transitoriis tam acriter in alios exardescere, abstineat iste humiliter ab altaris ministerio: & vterque peccatum suum ad arbitrium [i] tuum studeat expiare. Constat enim eos contra mansuetudinem Ecclesiasticam, ex vtriusque [k] ope interemptos.

¶ Idem Luceñ Episcopo.

¶ *Dans causam homicidio, irregularis est.*

CAP. XI.

DE † cætero noueris, quòd Diaconus, qui homicidio causam dedisse [l] videtur, non videtur ad Sacerdotium promouendus.

¶ Glo. seq. distinguit inter clericum, & laicum, & signat contrarium.

c ¶ *Ligauerunt.*] In hoc excesserunt fines licitæ defensionis, cum possent aliter euadere: vnde homicidiũ subsecutum imputatur vtrique, quia licet clericus latronem capere possit, vt res suas recuperet, *arg. 24. qu. 6. si res. & §. de depo. cap. 1.* illi tamen ad hoc procedere non debuerunt: cum res suas saluas haberẽt: clericus verò sua defendendo non debet armis resistere, nec aliquem propter res interficere. *arg. 23. q. 8. cap. 1. & cap. conuenior. & arg. 36. dist. si quis vult. Arg. contra j supra eod. capite 2.* Laicus verò potest res suas, & patriam armis tueri: & præuenire hostem. *arg. C. vnde vi. l. 1. & 23. quæst. 2. Dominus.* sed clericos cum armis pugnare non debet etiam contra Sarracenos, *§. de vo. ex multa. & 50. dist. clericum* qui Paganum. Ber.

Margin: † Ex hoc colligitur, … b Vide … c De hoc …

LAtor.] Communis diuisio. Consultatio, & responsio. Secunda pars ibi, *Ideoque.* Abbas Sic.

CASVS. Quidam clericus P. nomine, cum quadam die casu cum quodam clerico luderet, contigit, quod ille clericus proiecit istum P. ad terram: cuius Petri cultellus, quem ad latus habebat, incidit in illum clericum proiicientem, & occubuit vulneratus: vnde ille P. accessit ad Papam, hæc sibi exponens: mandat Papa Episcopo diœcesano, quatenus si est ita, & alia iusta causa non impediat, permittat illum P. ad sacros ordines liberè promoueri. Nota, quòd homicidium casu commissum, culpa non præcedente, non est imputandum.

¶ *Glo. seq. recitetur per quæstionem.*

b ¶ *Luderet.*] Licet enim quandoq; ludere, sicut Isaac. 32. q. 4. *recurrat.* Lusit etiã Ioseph cũ fratribus suis. *s. q. 2. quod autem.* & sic ludus iste licitus fuit, & quia cum clerico: vt dixi in proxi. c.

c ¶ *Proiecit istum ad terram.*] Et sic passus est tantùm, & nihil fecit illi: vnde huic non est imputandum. De hac materia dictum est *§. eod. sicut.*

¶ *Gl. seq. ponit duas opiniones contrarias.*

d ¶ *Liberè.*] De iure communi, vt dicunt quidam, quod satis videtur: alij dicunt liberè per dispensationem Papæ, scilicet vt dicitur *§. c. prox.* Ber.

SVscepimus.] Homicidium imputatur ei, qui fuit in culpa, hoc dicit. Communis diuisio. Secundæ pars ibi, *Verùm.* Abbas.

CASVS. Duo monachi erant in custodia cuiusdam domus de mandato Abbatis: & dum in custodia essent, quidam latrones de nocte ingredientes ad eos, cœperunt illos in personis affligere, & vestimentis etiam denudare: monachi illi resumptis viribus ligauerunt eos, & illos retinere voluerunt, quousque capitulo nuntiarent: dum vnus illorum ad notitiam Abbatis rem perferret, dimittens illos in custodia fratris: & cùm latrones illi se sol-

triam armis tueri: & præuenire hostem.

¶ *Glo. seq. obijcit, & soluit.*

f ¶ *Detinere.*] Immò videtur, quòd licitum erat occidere, cum essent nocturni latrones, *§. e. si perfodiens.* sed non est verum: *vt ff. ad l. Cor. de sic. furem.*

¶ *Glo. seq. reci. per obiect. & soluit.*

g ¶ *Interimeretur.*] Quia tutius est ante tempus occurrere, quã post causam vulneratam remedium quærere. *C. in qui. cau. in integ. resti. non est necess. l. vlt. in fin. & C. quando liceat vnicui. sine iudi. se vin. l. 1.* sed hoc non fuit licitum ei: immò potius debuit fugere, dum soluere se nitebantur: sicut Dominus fugit in Ægyptum, cùm ab Herode ad interficiendum quæreretur. *23. qu. 3. §. 1.* Bern.

h ¶ *Sustinere iacturam.*] 23. q. 3. §. 1. Et dicit Apostolus: *Non vos defendentes, sed date locum iræ. ead. causa. & q. 8.* sed magis fraudem patimini. *ead. causa. q. ea.* nisi bella.

i ¶ *Arbitrium tuum.*] Et ita est arg. quòd pœnitentiæ arbitrariæ sunt. 26. q. 7. tempora pœnitudinis. Ber.

k ¶ *Vtriusque ope.*] Alter facto, iste ope, s. ligando. *§. eod. sicut. §. 2.* Et ita est arg. quòd ita punitur, qui causam præstat, sicut ipse faciens. *arg. §. eod. presbyterum. & j. eod. c. prox.*

DE cætero.] CASVS. Quidam diaconus præstitit causam homicidio: quæritur, vtrùm possit ad sacerdotium promoueri? Et respondet, quòd non. Nota, quod qui causam damni dat, damnum dedisse videtur.

¶ *Glo. seq. arg. & distinguit causam remotam, & propinquam.*

l ¶ *Causam dedisse.*] Forte consilio, præcepto, vel ope. *50. dist. si quis viduam. & §. eo. sicut. §. 2. & §. vlt.* vel suggestione: vt cap. sicut.

sicut §. qui verò & ī. eod. cap. proxi. in fi. Et est arg. quod qui causam damni dat, damnum dedisse videtur. 50. dist. *studeat.* & ff. ad leg. *Aquil. qui occidit. §. pen.* & ff. ad legem Cor. de sica. *nihil.* & ī. *de iniurijs. c. vlt.* maximè cùm propinquam causam dedit. secus videtur in remota. *ar. ff. loca. qui domum habebat. in fin.* & ī. *eod. tit. exhibita.* Idem videtur in remota, si animo nocendi hoc faciat, vel minori diligentia, ī. eo. *presbyterum in fin.* & C. ad leg. Corn. de sica. *si quis necandi.*

¶ Clemens iij.

¶ *Homicidium casuale imputatur ei, qui dedit operam rei licitæ; si nō adhibuit diligentiam, quam debuit.*

CAP. XII.

A D † audientiam Apostolatus nostri peruenit, quòd cùm quidam Presbyter volens corrigere quendam de familia [a] sua, cingulo, quo cingi solebat, ipsum verberare tentâsset: contigit, quòd cultellus de vagina, quæ cingulo adhærebat, elapsus eum in dorso aliquantulum vulnerauit. Postmodum verò cū ille vulneratus aliquandiu vixisset, & conualuisset à vulnere: ab alia † grauiori (vt dicitur) infirmitate percussus, viā est vniuersæ carnis ingressus. Quia verò vtrum occasione vulneris decessisset, dubium habetur: vestræ discretioni duximus respondendum, quòd cùm in dubiis [b] semitam debeamus eligere tutiorem, vos cōuenit iniungere Presbytero memorato, vt in sacris ordinibus non ministret: iniuncta tamen pœnitentia congruenti, sibi poteritis concedere, vt minoribus [c] ordinibus sit contentus. Si verò ille ex alia infirmitate obierit, poterit (vt erat solitus) diuina officia ministrare.

¶ Innocentius iij. Episcopo Lingon. †

¶ *Homicidium casuale non imputatur ei, qui dedit operam rei licitæ, nec fuit in culpa.*

CAP. XIII.

D Ilectus † filius A. Capellanus proposuit, quòd cum quadam corporis molestia grauaretur, vt comedendi appetitum aliquantulum excitaret, equum, quem nutriebat, ascendit: qui cùm bene non pateret habenis, sed præter sessoris arbitrium saltibus lasciuiret, ipse (vt eius resrænaret impetum) fræno [d] vim intulit, equúmque calcaribus stimulauit: cúmque fracto fræno equus proprio arbitrio relictus curreret festinanter, quędam mulier veniens ex obliquo infantulum baiulans obuiauit: in quam equus irruens (procul abiecto sessore) puerum prædictum oppressit. Ideoque mandamus, quatenus si est ita, cùm idem Capellanus nec voluntate [e], nec actu [f], homicidium perpetrauit, nec dedit operam illicitæ [g] rei, non impedias, quò minùs diuina possit officia celebrare.

¶ Idem Meten. † Episcopo.

¶ *Summatur, vt suprà. cap. proxi.*

CAP. XIV.

E X † litteris tuæ fraternitatis accepimus, quòd cum H. Presbyter fœnum vellet de curru deponere, perticam superiùs alligatam proiecit in terram: & cum fœno insisteret deponendo, quidam † puerum quendam iuxta currum reperit semiuiuum, in quo propter modicum liuoris in fronte, nihil inueniri potuit læsionis. ¶ Nos autem ab eodem quæsiuimus Sacerdote, si priusquam iaceret perticam, circumspexisset [h] sollicitè, an esset aliquis circa currum: qui, quòd diligenter circumspexit †, asseruit: sed, quòd vidisset aliquem, denegauit. Ad te igitur remittentes eundem: Mandamus, quatenus si res ita se habet, nisi contra eundem graue scandalum [i] sit exortum: ...

a ¶ *Ad audientiam.*] Communis diuisio. Secunda pars ibi, *Quia verò.* Abbas. Casvs. Quidam presbyter volens corrigere quendā de familia sua, corrigia, qua cingi solebat, ipsum verberare tentauit: contigit, quòd cultellus de vagina, qui cingulo adhærebat, elapsus, in dorso aliquantulum eum vulnerauit: postmodū cùm ille vulneratus conualuisset à vulnere, grauiori infirmitate percussus decessit: quæsitum fuit à Papa, quid de ipso sit agendum? Respondet Papa, quia dubitatur, vtrùm occasione vulneris decesserit, & in dubiis via sit tutior eligenda: prædictus sacerdos in sacris ordinibus non ministret: tamen iniuncta sibi pœnitentia competenti concedi potest eidem, vt minoribus ordinibus sit contentus. Si verò ille ex alia infirmitate decessit: vt priùs suum officium exequatur. Nota quòd qui non adhibet diligentiam, quam debet, imputatur ei, licèt dèt operam rei licitæ. Item in dubiis via tutior eligenda est. Item verbum dispensationis ius commune continet.

¶ *Glos. seq. reci. per q. & sol. secundò signat contrarium, & soluit.*

a ¶ *Corrigere quendam de familia.*] Quod benè licet leuiter, etiamsi sit clericus. ī. de senten. excom. *voluntate.* quia ius emendationis concessæ nemo transgredi debet. C. de emen. propin. l. *vnica. in fin.* sed iste indiscretè correxit. ar. contra. ī. eo. *lator.* iste non adhibuit diligentiam remouendo cultellum: ille non tenebatur ad hoc: quia nec per se aliquid fecit, sed sibi factum fuit.

b ¶ *In dubiis.*] Sic ī. *de spon. iuuenis.* & ī. *eod. significasti. 2.* & *cap. penul.* ī. *de cler. excom. minist. illud.* ergo tene certum, & dimitte incertum, *de pœni. dist. 7. si quis positus in fi. ff. de reg. iur. in ambiguis.* & in re dubia certa non potest ferri sententia. 11. q. 3. *graue* & 30. q. *vlt. §. vlt.* in eo enim facto, quod finitum est, non est locus coniecturis. *ff. de verb. oblig. continuus. §. cùm ita, in fin.* & vnde quandoque propter ambiguum duplicitatis imponitur pœnitentia ī. *de his, qui fi. occi. cap. vlt.*

c ¶ *Vt minoribus.*] Dispensatiuè tamen. ī. *eod. continebatur.* Bern.

D *Ilectus.*] Communis diuisio: Secunda pars ibi, *Ideoque.* Abbas. Casvs. Quidam Capellanus A. nomine dum infirmitate corporis grauaretur, vt comedendi appetitum excitaret, equum, quem nutriuerat, ascendit: sed cum non benè pareret habenis, propter voluntatem sedentis cœpit saltibus lasciuire: capellanus (vt eius impetum refrænaret) vim intulit fræno, & equum calcaribus stimulauit, & fræno fracto, dum curreret festinanter arbitrio proprio, quædam mulier infantem portans, veniens ex obliquo, obuiauit: equus in eam ruens, puerū interfecit, procul abiecto sessore. Capellanus ad Papam accedens eadem prædicta exposuit: vnde mandat diœcesano Episcopo, quatenus si est ita, ipsum non impediat, quò minus suū officiū exequatur, cùm ipse nec voluntate, nec actu homicidium perpetrauit, nec dabat operā illicitæ rei, & adhibuit diligētiam, quam debuit adhibere. Nota quod duobus modis committitur homicidium, actu sc. & volūtate. Item voluntas & propositum distinguūt maleficia. Item nota distinctionem, an quis det operā rei licitæ, vel illicitæ. Itē si homicidiū casu cōmittit, & culpā nō fecit, nō imputatur.

d ¶ *Fræno.*] Quod de leui frangi non credebat, alias in culpa esset. *arg.* ī. *eo. significasti.* 1. & *ff. ad leg. Aquil.* idem *mulionis. §. 1.* vel si propter imperitiā suā equus taliter lasciuisset. *Inst. ad l. Aquil. §. impetu quoque.*

e ¶ *Voluntate.*] Et ideo non imputatur: quoniā voluntas, & propositum distinguūt maleficium. *ff. de fur. qui iniuriæ.* & ī. *de sen. excom. cùm voluntate.* ad cor enim respicit Deus. *vt* 14. q. 5. *si quid inuenisti* & 15. q. 6. c. 1. ad *fin.* Tanc.

f ¶ *Nec actu.*] Qui tamē solus nō sufficit, vt reddat hominē irregularē, nisi adsit voluntas, vel culpa. eo. *dist.* 50. q. & ī. e. c. proxi. nisi fecisset aliud induceret, vt ibi in quodā cōmittendo tū iste esset, quasi solo actu redditur irregularis. 15. q. 1. c. *vit.* De hac tū materia dicitur. ī. eod. *sicut.*

g ¶ *Nec dedit operam illicitæ rei.*] Quod si esset, imputaretur: vt plenè dictum est in *cap. sicut.*

E *X litteris.*] Primò ponitur cōsultatio. Secundò Papæ indagatio ibi, *Nos.* Tertiò decisio ibi, *Ad te.* Abb. Si. Casvs. Quidā presbyter, dū fœnū vellet de curru deponere, perticā, qua fœnū ligabat, proiecit in terram: & dū fœnū in terrā proiiceret, quendā puerū iuxta currū quidē inuenit semiuiuum: qui modicum cruoris in fronte habebat, & nihil aliud lęsionis: dubitauit sacerdos, an hoc esset ei imputandum: accessit ad Papam cum litteris Episcopi sui: Papa quæsiuit ab eo, vtrū circa currū sollicitè circumspexit, priusquā perticam proiiceret in terrā, an esset aliquis circa currū: qui respondit, q̄ diligenter circūspexit: sed neminē vidit: vnde Papa ipsum ad Episcopū suū remisit, mandās, quatenus si est ita, ipsum libere permittat exequi officiū sacerdotis, nisi cōtra eum graue scandalū sit obortū, vel tanta laboret infamia, quod inde debeat se purgare. Nota quod qui diligentiā adhibet, quam debet, dādo operā licitæ rei, si inde homicidiū contingat, non imputatur. Itē scandalum reddit hominem irregularem, & indicit purgationem, licet veritas aliter se habeat: & sic punitur quis sine culpa:

h ¶ *Circumspexisset.*] Et sic diligentiam adhibuit dando operam licitæ rei: vnde non imputatur, vt eo. *dist. si duo.* Bern.

i ¶ *Graue scandalum.*] Nota ergo, quòd solum scandalum reddit hominem irregularem, sive punitur innocens propter scandalum ī. *de cleri. ægro. tua.* & ī. *de præbend. cùm teneamur.*

a *Ibi non est causa remota, immò propinqua, & coherens: vnde idem iuris est arg. ff. de rei vin. qui religiosi. Innocen. Hostiensem. Io. And.*

† *Cap. 1. eo. tit. in 1. compilatione. Et de materia præ aliis videatur hic latissimè Martinum Sonciunum, adde Couarruuias in Clement. si furiosus. in 2. par. relectionis. §. 4. ex in 1. par. in initio. n. 3.*

† *Dictio, alia, deest in antiquioribus exemplaribus, & in vetere cōpil.*

† *Lugenen. Lugdunen.*

† *Cap. 2. eod. tit. in 3. compilatione. Vide Couarruuias in Clemen. si furiosus de homicid. in 2. par. relectionis. §. 4. ver. tertiò ad idem condu. & Martinum Nauarrum in Manuali confessariorū c. 27. tit. de quinta specie irregularitatis.*

b *Qui proximis Episco dare, ex quo peruenit, etiamsi diploma fit sus factum obligatum est. Io. And.*

† *Meten. † aneten.*

† *Cap. 3. eod. tit. in 3. compilatione. Vide citatos in cap. proximo præceden tis.*

† *Vox, quidam, in plerisque codicibus desideratur: est tamen in antiquioribus. & vetus compilatio docet adesse oportere.*

c *Hunc articulum latius pertractant hic Doctores, quos vide.*

† *circumspexisset.*

vel tanta [a] laboret infamia, quòd deficiente accusatore oporteat eidem † canonicam purgationem indici, ipsum liberè permittas exequi officium Sacerdotis.

¶ Idem Bisuntin. Archiepiscopo.

¶ Summatur etiam, vt suprà. eod. dilectus.

CAP. XV.

[a] EX † litteris tuæ fraternitatis accepimus, quòd quidã Monachus ad deponendam de campanili campanam subseruiens: quia quoddam † lignum corruit ipso mouente, quendam puerum oppressit, & occidit. ¶ Quocirca mandamus, quatenus si monachus [b] ipse rem necessariam agebat, & vtilem, & in loco, per quem aliquem transire [c] non crederet, vel ibidem existere, vel etiam illuc de consuetudine venire, quando lignum mouisse dignoscitur; satis poterit, præsertim [d] in monasterio, ad alteriores ordines promoueri.

¶ Idem Episcopo Paduano.

¶ Summatur vt suprà. eo. dilectus.

CAP. XVI.

SIgnificasti † nobis, quòd cùm F. Clericus equitaret, equus, cui insidebat, tam se, quàm ipsum proiecit in aquam: vnde clericus ipsum grauiter calcaribus stimulauit: equus verò cùm existeret bucca durus, præter voluntatem sessoris raptus in cursum, quandam † mulierem, quam obuiam habuit ex improuiso [e], pedibus interfecit. Cúmque nos ab eodem Clerico fecissemus inquiri, verùm equi vitium priùs sciuisset [f], illud asseruit se ignorasse. ¶ Ideoque mandamus, quatenus si ita [g] est, ad cautelam [h] iniungas eidem pœnitentiam competentem [i]: qua peracta, non impedias, quò minùs in susceptis ministret ordinibus, & ad maiores valeat promoueri.

¶ Idem.

¶ Non censetur homicida is, quo prohibente, & causam non dante, à consanguineis homicidium committitur.

CAP. XVII.

PEtrus † Diaconus, & Monachus sancti Ioannis de Puna, sua nobis insinuatione monstrauit, quòd cùm ipsum quondam in sæculari habitu in Ecclesia de Rigelo † beneficium obtinentem, Abbas illius Ecclesiæ eodem beneficio spoliasset: cognati, & amici eius irati plurimùm, & commoti, nocte quadam in domo Diaconi conuenerunt, & cœna facta dicebant, quòd vindictam volebant sumere de Abbate: Inhibiti autem expressè ab eodem Diacono, ne Abbatem occiderent, aut aliquid sibi facerent, vnde ordinis sui discrimen incurreret, & animæ detrimentum: nihilominus irruerunt in eum: & plagis impositis abierunt semiuiuo relicto, qui post dies aliquot † expirauit: *& infrà.* ¶ Quocirca mandamus, quatenus si præmissa noueris [k] veritate subnixa, sæpedicto Diacono, non solùm in Diaconatus officio ministrare, sed etiam ad ordinem presbyteratus ascendere (si aliud canonicum non obstiterit) liberam concedas auctoritate Apostolica facultatem, præsertim [l] si super hoc non

---

¶ *Glos. seq. signat contrarium, & soluit.*

a ¶ *Vel tanta.*] Et ita aliud est infamia, quã scandalum, & plus importat graue scandalum, quàm infamia: quia infamia tollitur per purgationem, vt hic; sed vbi graue scandalum est, non indicitur purgatio: vt hic patet. Argu. contra. s. *de cohabi. cler. & muli. tua.* vbi propter scandalum inducitur purgatio. non est contrà: quia purgatio ad vtrúque refertur. Ber.

a EX litteris.] Diuide, vt s. *eo. dilectus.* Abb. Siculus.

CASVS. Quidam monachus dum deponeret de cãpanili campanam, quoddã lignũ corruit, & quendã puerum occidit, quæritur, quid iuris sit? Respondet Papa: si monachus ré necessariam, & vtilem agebat, & in loco, per que non crederet aliqué trãsire, vel ibi esse, vel aliquem illuc, de consuetudine venire, qñ lignum mouebat, bene poterit ad maiores ordines, pſertim in monasterio, ꝓmoueri. Nota, ꝙ homicidiũ casuale nõ imputatur alicui, si dat operã rei licitæ, & adhibet diligentiam, quam debet.

b ¶ *Si monachus.*] Sim. j. *eo. tua.* nam rem necessariam agebat, & vtilem. j. *eo. c. vlt.*

c ¶ *Transire non crederet.*] Vel si credebat aliquem transire: vel ibi aliqué esse, & ante casum clamauit, caue, caue. j. *eo. c. vlt. & 50. dist. si duo. & ff. ad l. Aquil. si putator. & Instit. e. §. si putator* vbi ponitur tenor verborũ, quæ hic sunt. alias imputaretur. *50. distin. sæpe. in prin.* quia non adhibuit diligentiam, quam debuit. s. *eod. ad audientiam.*

d ¶ *Præsertim.*] Id est, maxime: quoniã alibi posset sine dispensatione: quia sibi imputari non debet: quia fortuitos casus, qui præuideri non possunt, non præuidit. j. *eod. c. vlt.*

SIgnificasti.] Cõmunis diuisio. Secunda ibi, *Ideoque.* Abbas Sic.

CASVS. Quidam clericus, cùm equitaret, equus tam se, quàm ipsum proiecit in aquam, propter quod clericus equum grauiter calcaribus stimulauit: equus verò (cùm esset bucca durus) præter voluntatem sessoris raptus est in cursum, & quandam mulierem, quam obuiam habuit, interfecit: clericus ad Papam accessit: & ipse fecit inquiri ab ipso, vtrum equi vitium priùs sciret: & ille asseruit se ignorasse: mandat Papa Episcopo suo, quatenus si est ita, ad cautelam iniungat ei pœnitentiam competentem: qua peracta, non impediat ipsum, quò minùs in suscepto ordine ministret, & ad maiores valeat promoueri. Nota, quòd quis tenetur probare ignorantiam suam. Item quandoque pœna indicitur ad cautelam.

e ¶ *Improuiso.*] Et sic non affuit occidendi voluntas.

f ¶ *Priùs sciuisset.*] Quia si sciret, non fuisset absq; culpa, cùm sciret se non sufficere ad eius retentionem. *ff. ad leg. Aquil. idem iuris. §. 1.* cùm affectare quisque non debeat, in quo intelligit, vel intelligere debet infirmitatem suam aliis periculosam futuram, vt ibi dicitur. *Instit. eod. §. impetu quoque ver. sed & si. & s. eod. dilectus.* argumen. hoc enim leuissima culpa facit hominem irregularem.* s. *eod. continebatur.*

¶ *Glo. seq. quærit, & soluit.*

g ¶ *Si ita est.*] Sed qualiter constabit de hoc? Quia forsitan solus erat: ob defectum probationis per iuramentum proprium faciet fidem: quia solum Deum habet vltorem. *C. de rebus credi. l. 2.* & præcipue, cùm de conscientia alicuius quæritur, statur iuramento ipsius. s. *de senten. excom. si verò. 2. & s. de testi. præsentium. & s. de excep. pastoralis. & s. qui matri. accu. poss. cùm in tua. & 31. q. 2. si verum esset.* & præcipue si est bonæ famæ: vt *ff. de re mili. non omnes. §. à barbaris.* Et super hoc poterit adiungere compurgatores, propter excellentiam ordinis. j. *de purga. cano. ex tuarum.* quia circa maiora cautiùs est agendum. *7. q. 1. c. vlt. & ff. de carb. edic. l. 1. §. 2. & 24. dist. quiescamus.*

h ¶ *Ad cautelam.*] j. *eo. significasti.* propter ambiguum duplicitatis. *23. q. 5. excommunicatorum.* Sicut ad cautelam quandoque aliquis absoluitur. j. *de senten. excom. venerabili. & s. de appel. ad præsentiam. & s. de testi. venerabili. in fin.*

i ¶ *Competentem.*] Arbitrio superioris. Et leuis debet esse, cùm in culpa non fuerit.

PEtrus.] Primò facti narratio. Secundò prouisio. Secunda ibi, *Quocirca.* Abbas.

CASVS. Petrus diaconus, & monachus, dum olim esset in habitu sæculari, quoddam beneficium obtinens in Ecclesia de Rigelo, Abbas illius Ecclesiæ ipsum eodem beneficio spoliauit: propter quod amici illius commoti, nocte quadam in domo diaconi conuenerunt: & cœna facta dicebant, quòd volebant vindictam sumere de Abbate: sed diaconus illis expressè inhibuit, ne Abbatem occiderent, aut aliquid facerent, vnde posset periculum sui ordinis incurrere: ipsi nihilominus irruerunt in eum, & plagis impositis, post aliquos dies expirauit: monachus iste domino Papæ rem per ordiné explicauit: vnde mandat Papa Episcopo diœcesano, quatenus si præmissa vera sunt: diaconus prædictus nõ solùm in diaconatus officio poterit ministrare, sed etiã ad superiores ordines poterit promoueri, nisi aliud canonicum impediat: præsertim si super hoc non fuerit infamatus: cùm sibi obesse non debeat, quod cõtra prohibitionem ipsius expressam, eo causam, vel occasionem non donante fuit ab ipsius consanguineis attentatũ. Nota, quòd infamia respersus promoueri non potest. Item non est imputandum alicui, quod contra prohibitionem eius expressam actum est: alioquin dolus alterius ei obesset, qui culpabilis non fuisset. Item qui causam, vel occasionem damni dat, damnum dedisse videtur.

¶ *Glo. seq. quærit, & remittit.*

k ¶ *Noueris veritate.*] Et qualiter poterit ei de hoc cõstare? Dic, vt dixi. s. *eo. c. proxi.* & si infamatus esset, se expurget. j. *de purg. ca. ex tua.* nisi graue scandalum esset. s. *eo. ex litteris. & s. c. proxi. ar.*

l ¶ *Præsertim.*] Id est, tantùm; quia si esset infamatus, debet se purgare, vt dixi.

¶ *Glo. seq. tenit. per quæst. quid si non prohibuisset. ar. pro, & contra, & soluit.*

† Ca. 3. eo. ti. 3. compilat. Vide Syluestrum verbo, homicidium. 2. qu. 10. & Couarruuiã in Clement. si furiosus. in 2. par. relectionis. §. 4. vers. tertiò eadem posterior pars.

† Vox, quondam, deest in antiquis codicibus.

† Ca. 4. e. ti. in 3. compil. Vide citatos in cap. dilectus. s. eo. ti.

† Aliàs ita. mulierem quandam obuiam habuit, quam ex improuiso, &c. sed lectio, quam retinuimus, planior est.

a Secundùm Ioan. Vnde dicebat Gosfre. quòd si ab indocto, & perito in equitando potuisset hoc præuideri, imputaretur ei. j. ca. vlt. Ioan. And.

b Non ... Hostien. hoc ... rium ... breuis ... mis. s. ... & j. ... le... An.

† Ca. ... in 4. com... latione ... de Gon... salueza ... de iuregi... c. de pœ... fore, & ... Couarruu... in Clemen... furiosus ... per relec... ne §. 2. ... nemo su... quitur.

† Rigelo.

† aliqu...

c Ex ... cit, quid, ... iramentum ... putas ... ... stiensis ... probari p... per teste... qui fue... prohibiti... præsente. ... in defect... etiam po... bus, qu... prohibiti... facta ... de testi... si. 10. A...

a ¶ Contra

a ¶ *Contra prohibitionem.*] Sic 5. de *sim. fint. a.* immo etiam si non prohibuisset: dummodo tamen non dedisset consilium, non tenetur. 1. q. 4. *quia praesumitur* vbi est similis casus. Nec de voluntate debet aliquis ie puniare. Arg. contra. *in praecedenti cap. quia praesumitur*. ita, quod absque sua voluntate. & 7. e. *pres. C. de inde instru. l. vlt. C. de his, qui ad eccle. confu. pro insti. circa princ.* quod videtur potius contentire: quia si eo audiente, & non contradicente, & tacente talia dicebant, consentire praesumeretur, vnde imputaretur ei. Vin.

b ¶ *Causam, vel occasionem.*] Non intelligas istud ita large, ne sit contra 23. q. 5. *homo & cap. de occidendis.* sed de causa, vel occasione propinqua *arg. 5. eo ad audientiam. & ca. de caetero.* quia in veritate propter eum fuit occisus Ber.

a Significasti nobis. ¶ Istud c. est multum allegabile, & ita communiter solet summari: Quoad legem promotionis censeatur irregularis, & pro homicida, qui vulnerauit, licet non posset sciri, an vulnus fuerit lethale, ex quo vulneratus ab aliis obiit. Diuiditur. In prima ponitur consultatio. In secunda responsio distinguens ibi, *Nos.* Primum membrũ prosequitur ibi, *Et quidem.* Secundum ibi, *Quod si.* Abbas Siculus.

Casvs. Quidam maleficus intrauit Ecclesiam, vt ornamenta altaris, & libros Ecclesiasticos, & Eucharistiam asportaret: Laurentius presbyter eiusdem Ecclesiae canonicus regularis, accepto ligone maleficum illum percussit, sed si ad mortem fuerit ictus huiusmodi penitus ignorauit: parochiani illius Ecclesiae videntes illum ornamenta Ecclesiae asportantem: acceptis fustibus, & gladiis interfecerunt eundem: presbyter iste de sua salute cogitans, confessus est abbati suo praedicta: vnde Abbas domino Papae supplicauit, vt cum eo misericorditer agere dignaretur: dominus Papa in casu praemisso dicit distinguendum, vtrum cõstare possit, quòd praefatus sacerdos nõ inflixit mortalem percussionem, de qua mortuus non fuisset, si aliorum vulnera non fuissent subsecuta: & si ille percussor voluntatem non habuerit occidendi, nec studio, consilio, vel mandato illius processerunt alij contra illum: & si hoc ita est, post poenitentiam ad cautelam iniunctam, in officio suo poterit ministrare religionis fauore, & sine scandalo sacerdotale officium potest exercere, cum regularis existat, cùm de his sit ei credendum, qui non accusatur, vel denunciatur: sed per seipsum consilium appetit salutare: quod si discerni non possit ex cuius ictu mortuus fuerit, in hoc dubio tãquam homicida debet haberi Sacerdos: & si homicida non sit, à sacerdotali debet officio abstinere: quia in hoc casu tutius est abstinere, quàm celebrare, pro eo quòd in abstinendo nullum, in celebrando verò magnum periculum timeatur. Si verò sacerdos prius percussus ab illo malefico, vt dicebatur, cum ligone illum repercussit in capite: licet vim vi repellere liceat, quia tamen id fieri debuit cum moderamine inculpatae tutelae, non ad sumendam vindictam, sed ad repellendam iniuriam: non videtur sacerdos ab homicidio excusari, tum ratione instrumenti, cum quo ipse percussit, quod non solet leuem plagã inferre, tum ratione partis, in qua fuit ille percussus, in qua de modico ictu mors inferri potest. Nota argumentum, quod non est imputatur homicidium. Item in poenitentia cuilibet est credendum: quia non est verisimile, quod aliquis sit immemor suae salutis. Item poenitentia iniungitur alicui ad cautelam. Item fauore religionis fit, quod alias non fieret. Item nihil cum scandalo est faciendum. Item in dubiis via tutior est tenenda. Item punitur quis sine culpa. Item vim vi repellere licet, sed cum moderamine inculpatae tutelae, scilicet cum equali repulsione. Item vindicta nõ est sumenda, sed iniuria propulsanda. Item ratione instrumenti, cũ quo quis percutitur, & ratione partis, in qua percutitur, iudicatur homicidium.

Mald. *Maledom.* *Malebron.*

Cap. 2. eo. tit. in 4. cõp. Bzdrba. materia, & intellectu huius decretalis latissime Couarruuias in Clement. si furiosus de homic. in 2. par. relectionis §. 1. ver. sed primò hac eadem ratione. Antoninus Gomezius to. 3. var. resolut. cap. 3. de homicidio, num. 36. ac de omnino concilium Tridentin. sess. 14. de refor. c. 7. *inflixerit.*

fuerit respectus infamia: cùm ei non debeat imputari, quòd contra prohibitionem [a] eius expressam, eo causam, vel occasionem [b] non dante, ausu sacrilego fuit ab ipsius consanguineis attentatum.

¶ Idem Abbati sanctae Trinitatis de Meldemberg. †

¶ *Irregularis censetur, qui aliũ lethaliter percussit, licet ab aliis fuerit extinctus: idem si nõ apparet, an lethaliter, si etiam percussus ab aliis obiit, & non apparet ex cuius vulnere decesserit: idem est si percusserit non lethaliter, si animum occidendi habuit, & ex aliorum vulneribus percussus expirauit. Hoc dicit notabiliter. Abbas.*

CAP. XVIII.

Significasti † nobis, quòd cùm quidam maleficus ingressus Ecclesiam, Eucharistiam cum altarium ornamentis, & libris Ecclesiasticis extra Ecclesiam asportâsset: L. Presbyter Ecclesiae Canonicus regularis praefatum iniquitatis filium fossorio arrepto percussit: sed si ad mortem fuit ictus huiusmodi, tu, & ipse penitus ignoratis: quem parochiani Ecclesiae videntes, ornamenta Ecclesiae asportantem, acceptis gladiis, & fustibus, in eodem loco protinus occiderunt: *& infrà.* ¶ Nos in praemisso casu credimus distinguendum, vtrùm constare possit, quòd praefatus Sacerdos non inflixit † percussionem lethalem, de qua, si aliorum non fuissent vulnera subsecuta, percussus minimè interiisset, & si percussor voluntatem non habuerit [c] occidendi, neque ipsius studio [d], consilio, vel mandato [e] processerint alij contra illũ. ¶ Et quidem, si hoc ita se habet, (quod forsan ex eo posset ostendi, si certa appareret percussio ab eodem inflicta tam modica, & tam leuis, in ea parte corporis, in qua quis de leui percuti non solet ad mortem, vt peritorum iudicio Medicorum talis percussio assereretur non fuisse lethalis) cùm de caeteris credendum [f] sit ipsi, qui non accusatur, vel denunciatur ab aliquo, sed per seipsum cõsilium appetit salutare, post poenitentiam ad cautelam iniunctam, in Sacerdotali poterit officio ministrare: maximè religionis accedente fauore, cùm sit Canonicus regularis, & sine omni scandalo possit Sacerdotale officium celebrare. ¶ Quòd si discerni [g] non possit, ex cuius ictu † percussus interiit: in hoc dubio [h] tanquam homicida debet haberi Sacerdos: & si fortè homicida non sit, à Sacerdotali officio abstinere debet: cùm in hoc casu cessare sit tutius, quàm temerè celebrare: pro eo, quod in altero nullum, in reliquo verò magnum periculum timeatur: *& infrà.*

¶ Si verò (quemadmodum perhibetur) Sacerdos iste, priùs ab illo percussus sacrilego, mox eũ cum ligone in capite repercussit: quiuis vim vi repellere [i], omnes leges, & omnia iura permittant: quia tamẽ id debet fieri cum moderamine † inculpatae tutelae [k] non ad sumendam vindictam

c ¶ *Habuerit.*] Arg. quòd voluntas imputatur in homicidio, licet ex suo vulnere mortuus non fuerit. *argu. 1. q. 4. quia praesumitur.*

d ¶ *Studio.*] Id est, suggestione, vel adhortatione, 5. eo. *sicut. §. qui verò eadem.* 7. *de exces. prala. ex litteris.* Bern.

e ¶ *Consilio, vel mandato.*] De hoc dictum est. 5. *eo. sicut.*

f ¶ *Credendum sit.*] Arg. quòd in iudicio animae cuilibet est credendum. quia non est verisimile, quòd sit immemor suae salutis. 1. q. 7. *sancimus.*

¶ *Glossa sequens alleg. concord. postis diuersitatem inter legem, & canonem.*

g ¶ *Quòd si discerni.*] Eandem distinctionem ponit lex. *ff. ad l. Aquil. item Mela. §. sed si plures.* Vnde hoc sumptum fuit: sed in hoc est diuersitas, quòd si vnus primò percussit, & alter postea occiderit, primus non tenetur nisi de vulnerato, secundus tenetur tanquam de occiso. *ff. eo. huic scripturae §. 1. & l. idem Mela. §. Celsus.* secùs secundum canones hic & 23. q. *vlt. cap. vlt.*

h ¶ *In hoc dubio.*] In quibus etiam viam debemus eligere tutiorem, vt hic dicitur, & 7. *de reg. iur. c. 2. & 7. eo. c. pe. & 5. eod. ad audientiam*, vbi de hoc.

i ¶ *Vim vi repellere.*] 7. *de senten. excommu. si verò 1. distin. ius naturale ff. de vi, & vi ar. l. 1. §. vim vi ff. ad l. Aquil. scientiam. §. qui cum aliter.*

¶ *Glossa sequens alleg. 4. concor. & litteram exponit. Secundò alleg. 7. contraria. Tertiò soluit pro prima parte, si tria concurrant. Quartò ponit distinctionem. Ala. & Ioan.*

k ¶ *Moderamine inculpatae tutelae.*] C. *vnde vi. l. 1. & 7. de sen. excomm. vt fame. §. vlt.* tamen si defendens ex proposito, non excedat modum, non tenetur. 23. q. 3. *non inferenda. & ff. ad l. Aquil. si ex plagis. §. tabernarius.* nec dicitur excommunicatus, qui excedendo modum non ex proposito, repercutit clericum. *arg. 5. de testib. postulim 1. in fin. & 1. de sent. excom. perpendimus. ar. contrà.* quod non liceat vim vi repellere. 46. *dist. seditionarios.* 23. q. 1. *& c. 1. & q. 3. §. 1. & 5. eod. ca. suscepimus. & 23. q. 4. inter querelas. & C. de episcop. & cleri. si quis in hoc genus.* Ad hoc dicas, quòd vim vi repellere licet, vt hic dicit, & in concor. primis, tamen quaedam consideranda sunt in repulsione tali: vt incontinenti fiat; & non ex interuallo. *ff. de vi & vi ar. idem est. §. cum igitur*

Praeter citatos initio decretalis, vide de hac re. Cla. lib. 5. sent. §. homicidium. ver. Alia etiam est desertio.

De articulo huius textus, & glossa in verbo moderamine inculpatae tutelae, vide plenè per B. Thomam, & ibi Caietanũ 2. 2. q. 64 ar. 7. & per Sotum. ib. 5. de iustit. & iure, q. 1. ar. 8. & per doctores in l. vt vim ff. de iust. & iure.

igitur qui. & *j. de senten. excommunica. si verò.* Item si causa defensionis, & non vlciscendi: *vt ff. ad leg. Aquiliam, scientiam. §. vlti. 23. q. 1. quid in patim.* & cum moderamine inculpatæ tutelæ. tamen si quis modum excedat, & non ex proposito, non tenetur, vt dictũ est in prædictis concord. Ala. & Io. distinguũt, an fiat vis personæ, an rebus. Si personæ, tũc antequam sit vis illata, repellenda est: & si aliquis vim factam repellat, potius præsumi debeat: quòd defendendi non vlciscendi causa hoc fiat, dummodo in ipso negotio fiat. *ff. ad l. Aquil. si ex plagis. §. tabernarius.* & hoc si primus percussor denuo volebat percutere: alioquin si nolebat ipsum repercutere, & aliter percussit, potiùs dicitur esse vindicta, quàm repulsio iniuriæ, & hoc æquum videtur. Seruatur enim moderamen, si illud tamen fiat, quo omisso violentia repelli nõ posset. Si ergo violentum interficis, sic q periculum mortis ab eo vitare nõ poteris, eum sine pœna interficis. *ff. ad leg. Aquil. l. 4. C. ad leg. Cor. de sic. l. 2. & 3. ar. 5. eo. c. 2.* Si autem vis infertur rebus, licitũ est repellere illatam vim incõtinenti, & inferendam, vel quam citiùs sciuerit, & poterit collectis amicis. *ff. de acqui. poss. quod meo. §. vlt. & l. clam possidere §. qui ad nundinas. & 5. de resti. spo. olim.* Iniuriam vero iam illatam personæ ex interuallo repellere non licet: quia sic esset vindicta: & ita intelliguntur contraria his signata.

† *ipsum.*

† *In codice Barbatiæ ita: Idem Episcopo Placen.*

† *Ca. 3. eo. ti. in 4. cõpilat. De materia, & intellectu Martinus Nauarrus in Manuali confessariorum c. 27. ti. de quinta specie irregularitatis, vbi multer verbo homicidium. 2. qu. 13. & Couarruuias in Clementinas si furiosus. in 2. par. relectionis. §. 4.*

TVa nos.] Diuiditur in quã duo sunt quæsita. Secundũ ibi. *Ad vltimum.* Et quælibet pars potest subdiuidi in cõsultationẽ, & rñsionẽ, quę patẽt in littera. Ab.

CASVS. Quidam monachus credẽs se quandam mulierẽ à gutturis tumore laborare, tumorem illum aperuit, præcipiens illi mulieri, ne vento se exponeret vllo modo: ne forte si ventus subintraret, causam mortis inferret: sed mulier contempto eius mandato dũ messes colligeret, vento se exposuit incautè: & sic per aperitionem gutturis, sanguis multus effluxit, & sic mulier diẽ clausit extremũ: quæsitum fuit, quid de istũ monacho sit agendum? Respondet Papa, quòd licet ipse monachus multùm deliquerit alienũ officium vsurpando, quod sibi nõ conueniebat; si tamẽ causa pietatis hoc fecit, & peritus erat in exercitio chirurgiæ, & adhibuit diligentiam, quã debuit, ex eo quòd per culpã mulieris cõtra illius consiliũ hoc ei cõtigit, non est repellẽdus, quin post satisfactionem condignam cum eo misericorditer agi possit, vt valeat celebrare diuina, alioquin interdicenda est ei sacerdotalis ordinis executio de rigore.

AD VLTIMVM. Alia quæstio facta fuit domino Papæ, & Ecclesiæ: Quidã scholaris timẽs, ne latrones essent in domo, surrexit de lecto, & inuenit ibi furẽ, qui scholarẽ vulnerauit, & recessit: mane facto, scholares quæsierunt eundem latronem, & inuentus est vulneratus, & traditus Potestati: coram quo asseruit, q prædicta nullatenus perpetrasset: Potestas ad scholarem illum nuntios misit, vt diceret, quicquid sciret de fure illo, vel traderet

† *Diuisio, multitudine, deest in manuscriptis exemplaribus.*

dictam, sed ad iniuriam propulsandam: non videtur idem Sacerdos à pœna homicidij penitus excusari: tum ratione instrumenti, cum quo ipse † percussit, quod cum graue sit, non solet leuem plagam inferre: tum ratione partis, in qua fuit ille percussus, in qua de modico ictu quis lethaliter solet lædi.

¶ Idem †.

¶ Religiosus chirurgiam exercens, si ex ea mors sequitur, irregularis est, etiamsi sit peritus, & diligens, & hoc fecerit causa pietatis: sed cum eo post satisfactionem misericorditer dispensari potest. Hoc dicit vsque ad §. Ad vltimum.

CAP. XIX.

TVa † nos duxit fraternitas consulendos: & *infrà.*

¶ Quæsiuisti, quid sit de quodam Monacho sentiendũ, qui credens se quandam mulierem à gutturis tumore curare, vt chirurgicus cũ ferro tumorem illum aperuit: & cum tumor aliquantulum resedisset, ipse mulieri præcepit, ne se vento exponeret vllo modo, ne fortè ventus subintrans gutturis apertionem, sibi causam mortis inferret: sed mulier (eius mandato contempto) dum messes colligeret, vento se exposuit incautè, & sic per apertionem gutturis, sanguis multus effluxit, & mulier diem vltimum sic finiuit: vtrùm videlicet cum prædictus Monachus sit Sacerdos, liceat ei Sacerdotale officium exercere? Nos igitur fraternitati tuæ respondemus, quod licèt ipse Monachus multum † deliquerit alienum officium vsurpando, quod sibi minimè congruebat[a]: si tamen causa pietatis, & non cupiditatis id egerit, & peritus erat in exercitio chirurgiæ, omnémque studuit, quam debuit, diligentiam[b] adhibere, non est ex eo, quòd per culpam mulieris contra consilium eius accidit, adeo † reprobandus, quòd non post satisfactionem[c] condignam cum eo misericorditer agi possit, vt diuina valeat celebrare: alioquin[d] † interdicenda est ei Sacerdotalis ordinis executio de rigore.

¶ Qui Iudici sæculari dedit intersignia furis, à quo fuit vulneratus, irregularis non est, licèt ille postmodum occidatur. Abb. Sicu.

¶ Ad † vltimum fuit ex parte tua propositum, quòd quidam Scholaris metuens, ne latrones in hospitio suo essent, de strato consurgens reperit ibi furem: qui non solùm ipsum Scholarem prostrauit ad terram, sed penè ad mortem vulnerauit eundem: & *infrà.* § Manè itaque Scholares latronem quæsiuerunt eundem, quem vulneratum inuentum Potestati Vincentiæ † tradiderunt: coram quo constanter negauit, quòd præmissa minimè perpetrauit: vnde præfatus Potestas ad eundem Scholarem nuntios destinauit, vt exponeret, si qua sciret de fure prædicto, vel traderet intersignia †: qui cultrum, quem ipsi latroni abstulerat, & sotulares ab eodem in ipsius domo dimissos, quos abstraxerat, ne pedum strepitus audiretur: nuntiis tradidit[e] memoratis, super eodem facto se nihil ampliùs intromittens. Potestas igitur, receptis talibus intersigniis †, latronem ipsum Apparitoribus suis tradidit puniendum[f]: qui sibi amputauerunt virilia, & oculos eruerunt. Latro verò ira, & dolore commotus, nec potum

intersignia: qui cultrum, quem ipsi latroni abstulit, & sotulares, quos ibi dimiserat, nuntiis tradidit: nihil amplius de ipso facto se intromittens: Potestas his receptis latronẽ ipsum Apparitoribus suis tradidit puniendum: qui sibi amputauerunt virilia, & oculos eruerũt latro ira, & dolore commotus, nec cibum sumere voluit, nec potũ, & sic mortuus est: quæritur, vtrũ scholaris ille possit ad sacros ordines promoueri? Rñdet Papa, q si prælatus scholaris aliàs dignus est propter prædictũ euentum à sacris ordinibus non est prohibendus. Nota, q nullus debet vsurpare officiũ, quod ad pfessionem non pertinet. Itẽ, q diligentiam adhibere in factis suis, licet aliquid sinistrũ eueniat, ei non est imputandũ. Itẽ q nõ est in culpa: non est ab ordinibus prohibendus.

a ¶ *Congruebat.*] *5. ne cler. vel mona. cap. 3. & c. sententiam sanguinis.* vnde in culpa fuit alienũ officium vsurpãdo. *ff. de reg. iur. culpa est.*

b ¶ *Diligentiã.*] Quia si per imperitiã accidisset, ei imputaretur. *Inst. ad l. Aquil. §. imperitia* quoq; sed euẽtus mortalitatis nõ imputatur medico. *ff. de offi. præsi. illicitas. §. sicuti.* Prætextu enim humanæ fragilitatis delictum decipientis in periculo hominis innoxium esse non debet, vt ibi dicitur. simile *5. de ata. & qualita. ad aures.*

ADDIT. Vnde versus: *Non est in medico, semper releuetur vt æger.*

c ¶ *Post satisfactionẽ.*] Ex hoc patet, quod fuit in culpa, & ex eo quod sequitur, Misericorditer alienũ officiũ vsurpãdo: & sic quãdoque imputatur alicui aliquod delictum: ea tamen quæ sequuntur ex eo, non imputantur. *15. qu. 1. inebriauerunt Lot.* Culpa enim mulieris huic imputari non debet, quæ cõtigit contra consilium ipsius. *sim. 50. dist. sæpe*

d ¶ *Alioquin.*] Id est, si nõ erat peritus: & si nõ adhibuisset diligentiã, quam debuit: aut ex cupiditate fecit. Ber.

¶ *Glo. seq. obiicit. alle. 4. & soluit dupliciter.*

¶ *Nuntiis tradidit.*] Sed videtur, quòd ille scholaris potiùs tacere debuisset. *22. qu. 2. ne quis.* Item nõnne dictum eius est occasio mortis illius. *23. qu. 5. c. non solum. in fi. & j. de excess. prælat. ex litteris.* Item promouendus abstinere debet ab omni eo, per quod possit ad effusionem sanguinis peruenire. *50. dist. clericum qui.* Item iste, quasi testis inductus fuit, quod non licet clerico in causa sanguinis. *11. q. 1. testimonium. & 5. ne cleri. vel mona. sententiam.* Ad hoc dico, quòd non fuit inductus tanquam testis, quia nec ad præsentiam iudicis accessit. quod fit in criminalibus. *in Auth. de testib. §. quoniam. in fi. colla. 7.* Cùm ergo iste nec præcepto, nec consilio, nec defensione, nec lingua, nec adhortatione homicidium fecerit, non debet ab ordinibus impediri: quibus modis homicidium committitur, & imputatur, vt dictum est. *5. eo. sicut dignum* & præterea ille seipsum occidit.

f ¶ *Tradidit puniendum.*] Tamen per illud non fuit conuictus de furto: non enim eo ipso est fur, qui animo furandi domum intrauit. *ff. de furt. vulgaris. §. qui furtum.*

Sicut.]

Sicut.] Communis diuisio, consultatio, & responsio. Secunda ibi, *Nos vero* Abbas Siculus.

CASVS. Quidam monachus Carthusien. ordinis, quandam mulierem asserentem se concepisse ex eo, traxit per zonam quasi ludens cum ea: ipsa per hoc sic asseruit esse laesam, quod huiusmodi occasione fecit abortum: propter quod dictus Sacerdos de consilio quorundam, ab altaris ministerio se suspendit: quaesitum fuit, quid esset de eo agendum? Respondet Papa, quod si non erat viuificatus conceptus, poterit ministrare: alioquin debet ab altaris ministerio abstinere. Nota, quod antequam conceptus sit animatus, non dicitur committi homicidium per abortum.

¶ *Glos. seq. inducit duo similia, alleg. in contrarium duo iura. Primum soluit. Secundum remittit.* a ¶ *Viuificatus.*] Sic 32. q. 2. quod vero, & cap. *Moyses*, quod pro vtraque parte potest induci, argum. contra 2. q. 5. *consuluisti*, & 3. eod. *si aliquis*, cap. *illud consuluisti*: intelligitur, quod puerperium iam erat animatum, & c. *Moyses* & c. *illud*. *si aliquis*. 3. eod. ibi exponitur illud, & cap. *quod vero*: intelligitur, quod nondum habet animam. Sed iter distinguit *lex. ff. de poenis*, *si quis aliquid*. §. *qui abortionis*, tamen licet non teneatur lege canonica, vt hic patet, nec lege Mosaica, tamen tenetur lege Cornelia de sicar. *ff. ad leg. Corn. de sicar.* §. *mulierem*, & etiam lege *Aquil. vt ff. ad leg. Aquil. si seruus.* § *si mulier.* D. eo, qui procurat venena sterilitatis, dictum est 3. eo. *si aliquis*, vbi etiam de hoc.

Postulasti.] Consultatio & responsio. Secunda ibi, *Ad quod.* Abbas Siculus.

CASVS. Quidam (quia decimas debitas Ecclesiis non soluebant) excommunicati fuerunt: ipsi excommunicatione contempta, decimas soluere non curabant: quaesiuit Episcopus, vtrum licitum esset illi potestatem regiam implorare, cum ad solutionem ipsarum absque sanguinis effusione vix possent compelli? Respondet Papa, quod si de huiusmodi querimonia simpliciter deponat apud Regem, & ipse in eosdem rebelles traditam sibi exercuerit potestatem, eorum erit duritiae imputandum. Nota, quod si clericus simpliciter conqueratur de laico coram Potestate saeculari, si propter inobedientiam ipsius ipsum durius puniat, quam naturam querimoniae requirat, clerico non imputatur. Item gladius est commissus Regi ad vindictam malorum, laudem vero bonorum.

b ¶ *Bonorum laudem.* 3. de maio. obed. *solitae.*

¶ *Glos. seq. recit. per quaest. & sol. contra quam alleg. 4. iura.*

c ¶ *Imputandum.*] Nota, quod clericus potest agere ciuiliter contra laicum coram suo iudice de crimine, ad hoc vt sit in perpetuum carcerem, vel vt puniatur pecuniariter. 23. q. 5. *non vos. ad fin.* & *arg.* 3. *de Iudae.* *quorundam* & si iudex saecularis per talem querelam durius puniat, quia ille non vult aliter obedire iudici, vt hic dicit, non imputatur clerico. 23. q. 3. *Maximianus*. & *quaest.* 5. *non vos ad fin.* & *cap. relegantes.* ad fin. *ff. de bon. lib. qui cum maior.* §. 1. *versic. si tamen*, & *argum. ff. de exhib. si per imprudentiam*, & *argum.* 3. *eod. c. tua nos*: absit, vt ea quae propter bonum facimus, nobis imputentur, si praeter voluntatem nostram cuiquam malum contingat. 23. q. 5. *de occidendis*: & loquitur Papa in effusione sanguinis, seu crimine agnoscere, vt ibi dicitur quod notae esset decreuit ibi. Argum. contra 23. q. 5. *c. omnium solum* & *de poen. dist. periculosum*, & 3. *in excep. prelat. vt litteras.*

ADDITIO. Hodie dicendum est, vt habetur in cap. 2. eod. tit. li. 6. vt per eum notatur protestatur Abbas.

¶ *Idem Priori, & fratribus Carthusien.* †

¶ *Qui dat causam abortioni, homicida est, si conceptum erat viuificatum animal rationale: alias secus.*

CAP. XX.

SIcut † ex litterarum vestrarum tenore accepimus, cum quidam Presbyter vestri ordinis, qui prius fuerat niger Monachus, quandam mulierem praegnantem, cum qua contraxerat consuetudinem inhonestam, & quae asserebat se concepisse ex † eo, per zonam arripuerit quasi ludens, ipsa per hoc sic se asseruit esse laesam, quod occasione huiusmodi † abortiuit, propter quod idem Presbyter proborum virorum vsus consilio, seipsum duxit ab altaris ministerio sequestrandum: & infra.

¶ Nos vero deuotioni vestrae insinuatione praesentium respondemus, quod si nondum erat viuificatus [a] conceptus, ministrare poterit: alioquin debet ab altaris officio abstinere.

¶ *Idem Episco.* †

¶ *Non imputatur Clerico ciuiliter instituam petenti de Laico, si Iudex in Laicum exercet vindictam sanguinis.*

CAP. XXI.

POstulasti †: & infra.

¶ Quaesiuisti praeterea, vtrum contra quosdam contempta excommunicationis sententia debitas Ecclesiis decimas subtrahentes, tibi Regiam implorare liceat potestatem: cum ad solutionem ipsarum vix absque sanguinis effusione valeant coarctari? Ad † quod respondemus, quod si te huiusmodi querimoniam simpliciter deponente, Rex (cui ad bonorum laudem [b], vindictam vero malorum, gladius est commissus) in eosdem rebelles traditam tibi exercuerit potestatem, eorum erit duritiae (aut † malitiae) imputandum [c].

¶ Honorius iij. Episcopo Eboracen. †

¶ *Homicidium casuale non imputatur ei, qui non occidit, nec fuit in culpa, etiamsi ad cautelam veniam postulauerit.*

CAP. XXII.

EXhibita † nobis I. Clerici confessio patefecit, quod cum in puerili [d] esset constitutus aetate, cum quibusdam coaetaneis suis ludens [e], & insequens vnum ex illis, lapidem post eum non animo [f] laedendi, sed timorem incutiendi proiecit [g]: qui licet † ex proiecto lapide percussus non fuerit, neque tactus, ad alium tamen lapidem corruens [h], & caput offendens, tum propter imperitiam medicantis, tum propter patris incuriam, qui laboribus, & sudoribus ipsum exposuit, expirauit. Quia

Exhibita.] In prima parte ponitur petitio. In secunda exhibitio ibi, *Quoniam.* Abbas Siculus.

CASVS. Quidam clericus I. nomine, cum esset in puerili aetate constitutus, & cum quibusdam aliis pueris luderet, & insequeretur vnum ex illis, lapidem post eum proiecit, non animo laedendi, sed timorem incutiendi: qui lapide proiecto non fuit tactus, sed cadens ad alium lapidem, caput laesit, & tum propter imperitiam medici, tum propter patris incuriam, qui laboribus ipsum exposuit, expirauit: dictus I. veniam postulauit a parte Papae, vt postmodum procederetur ad sacros ordines: propter quod Episcopus illum a sacris ordinibus repellebat, quia omnis pater desiderat laborans in extremis constitutus fuerit Episcopo, quod nihil dictus clericus in mortem suam commisit: vnde petebat clericus ille a Papa, vt cum laesum conscientiam de morte illius non haberet, cum eo misericorditer agere dignaretur: vnde mandat, quatenus si constiterit ita esse † a sacris ordinibus propter hoc nullatenus repellatur. Nota, quod aetas excusat a delicto. Item si percussus ab alio culpa sua in maiorem infirmitatem inciderit, non tenetur percussor.

d ¶ *In puerili.*] Vnde beneficio talis aetatis excusatus videtur, 3. de consecrat. *dist.* 4. *ceterum*. & 3. *de sentent. excommu. cap.* 1. quia illa aetas ignorat, quod videat. C. *de fal. mon. l.* 1. *in fi. ff. qui & a quib. pupillus.*

e ¶ *Ludens.*] Quod ei licebat quia lusit & Isaac, vt dictum est. 3. *re-latator* & pueris permissum est ludere. 32. q. 1. *c. Spiritus sanctus* §. *ecce*, quando erat tamen doli capax: quod patet ex eo, quod dicitur: Non omnino laedendi: alias nihil esset, quia talis furioso comparatur. 15. q. 1. *illud.* & *ff. de acquir. poss. l.* 3. §. 1. Doli capax dicitur, qui est proximus pubertati, *vt ff. de reg. iur. pupillum.*

f ¶ *Non animo.*] Ex hoc probatur, quod erat doli capax, non tamen in culpa propter hoc esse videtur: quia nec voluntate, nec actu homicidium perpetrauit. 3. *eod. illud*, & *c. significasti*, quia voluntas in maleficiis spectatur, non exitus. *ff. ad l. Corn. de sicar. diuus.* & C. *eod. tit. l.* 1. & 3. *de sent. excom. cum voluntate*, secundum talem legem promotionis vt, quod opus potius spectetur, non exitus. 15. q. 1. *si quis non iratus.*

g ¶ *Timore incutiendi proiecit.*] In hoc videtur culpa nam ludus noxius in culpa est. *ff. ad l. Aquil. nam ludus*, & *arg.* 3. *de praesump.* *cap.* 1. Vnde versus: *Non lusisse pudet, sed non incidere ludum.*

¶ *Glos. seq. recit. per obiect.*

h ¶ *Corruens.*] Ipse puer, qui fugiebat propter timorem illum non culpa commisisse vi, ex eo quod dedit occasionem: quare damnum dedisse vi, vt *ff. ad l. Aquil. q. occidit*, §. *pen.* 3. *eod. de caetero.* & c. *presbyterum*: non excusatur propter imperitiam medicantis: & propter incuriam patris. *arg.* 3. *eod. tua.* & *propter aetatem*: quia causa multum fuit remota.

Margin notes:

† *Carthusiensis.* † *Carthusien. ordinis, in codice Barbatiae.*

† *Cap. 4. eo. tit. in 4. comp. Vide Antonium Gomezium. tom. 3. variar. resol. c. 3. num. 32. Albertum Trotium lib. 2. de perfect. clerico cap. 14. & Comment. in Clement. si furiosus, de homicid. par. 2. relectionis. §. 3.*

† *Aliás: ab eo.* † *Thomas.*

† *Praeter Ioannem Antonium & alios D. citatos hic vide Syluestrum, verbo homicidium. 3. q. 5. & Commentarium in d. Clement. si furiosus. de homicid. in 2. part. relect. num. 5. §.* † *Aliás ita: Ad quod breuiter respondemus.* Roman. 13.

† *Haec duo verba, aut malitiae, desunt in antiquis exemplaribus.* † *Ebracen.* † *Ebrocen.*

† *Vide Tabienam, verb. irregularitas. 3. §. 4. Syluestrum, verbo homicidium. 3. q. 10. & de materia Commentarium in Clement. si furiosus, in 2. part. relectionis. §. 4. num. 6.* † *Eo proiecto, in recentioribus contra veterum fidem.* a *De materia huius glos. vide Tiraquellum tract. de poenis temperandis aut remittendis causa 7.*

¶ Glossa [illegible] per obiectionem.

a ¶ [illegible]] Per hoc videbatur culpabilis, sed non [illegible] eum [illegible] humilitate [illegible] [illegible] propter hoc repellere, [illegible] pater defuncti [illegible], & quia ea sunt in nostris [illegible] gratia: [illegible] tamen [illegible] impendimus. 28. q. [illegible].

¶ Glossa seq. argum. & contrarium.

b ¶ Misericorditer.] Argumentum quod hæc decret. continet [illegible] credo: nam quicquid facit Ecclesia, totum est misericordia, & veritas: [illegible] obseruatur, misericordia adhibetur, 45. dist. disciplina. quod patet ex responsione. Bernard.

IOannes.] Prima pars narrat factum. Secunda diffinit ibi, *Nos igitur.* Abbas Siculus.

CASVS. Sacerdos iste dum pulsaret campanam, vt populus fidelium ad diuina officia conueniret, campana cecidit, & occidit quendam puerum coram ipso. vnde ipse hoc domino Papæ humiliter intimauit: Papa considerans, quòd dictus Sacerdos dabat operam licitæ rei, non debet sibi imputari, si casus omnes fortuitos non præuidit: vnde mandat, quatenus si constiterit ita esse, dictus Sacerdos libere suum officium exequatur. Nota, quòd de casu fortuito nullus tenetur, cùm præuideri non possit.

c ¶ Signo.] 1. dist. in ius militare, & ṡ. de offic. custod. cap. 1. & 2.

d ¶ Rei licitæ.] ṡ. eod. ex litteris, & ĩ eod. cap. vlt. Bernard.

e ¶ Fortuitos.] ĩ. eod. cap. vlt. vbi de hoc.

f ¶ Permittatis.] De iure communi. Absit enim, quòd ea, quæ propter bonum facimus, nobis imputentur, si præter voluntatem nostram alicui quicquam mali contingat. 23 q 5. de occidendis Bernard.

PEtitio.] Communis diuisio. Secunda ibi, *Mandamus.* Abbas Siculus.

CASVS. Sarraceni inuaserunt quoddam castrum, in quo Petrus Presbyter morabatur, tandem Christiani tam laici, quàm clerici exeuntes contra illos: & inuicem confligentes hinc, & inde multi occisi sunt, vel fuerunt: vnde cùm sacerdos iste aliquos percussisset, timebat, ne irregularitatem incurrisset: propter hoc exposuit hoc domino Papæ: & ipse mandat eidem quatenus si de interfectione cuiusquam in illo conflictu ipsum conscientia sua remordet, à ministerio altaris abstineat reuerenter, cùm in hoc casu tutius sit abstinere, quàm temere celebrare. Nota, quòd clerici pugnare nõ debent etiam contra Sarracenos. Item in dubijs via tutior eligenda est.

† *Vide præcitis hic Ioannem de Anania, & citatos, ṡ. eo. tit. in ca. ex litteris, lib. 2.*

† *Aliàs: P. Presbytero.*

verò dictus Clericus, vt mitigaretur dolor patris defuncti, veniam super hoc postulauit ab ipso, tu eum à sacrorum ordinum susceptione repellis: quanquam idem defuncti pater in extremis laborans, tibi, & Presbytero, cui suam aperuit conscientiam, confessus fuerit, & præstito firmauerit iuramento, nihil ipsum in morte filij sui (prout sibi constiterat) commisisse. Quare idem Clericus postulauit [a] à nobis, vt cùm de illius obitu læsam nõ habeat conscientiam, dignaremur agere misericorditer [b] cum eodem. ¶ Quocirca mandamus, quatenus si constiterit ita esse, ipsum propter hoc à receptione sacrorum ordinum non repellas.

¶ Idem Episcopo, & Capitulo Venetēsi.

¶ Homicidium casuale non imputatur ei, qui dedit operam rei licitæ, nec fuit in culpa.

CAP. XXIII.

IOannes † Sacerdos humili nobis insinuatione monstrauit, quòd cùm pulsaret campanas, vt signo [c] dato conueniret populus fidelium ad diuina, cadens tintinnabulum percussit quendam puerum coram eo, qui (cùm vulnus esset mortale) decessit. ¶ Nos igitur attendentes, quòd dicto Sacerdoti, qui dabat operam rei licitæ [d], nihil potuit imputari, si casus omnes fortuitos [e] non præuidit: Discretioni vestræ mandamus, quatenus si constiterit ita esse, dictum Sacerdotale officium exequi permittatis [f].

¶ Idem Pelagio † Presbytero.

¶ Clericus pugnando etiam contra inimicos fidei Catholicæ, si quenquam percussit, & de interfectione ipsum remordet conscientia, à ministerio altaris abstinere debet.

[g] ¶ [illegible]] Scilicet, quòd aliquem interfecerit: licet enim [illegible] hortari ad pugnam in iusto bello contra hostes, quod [illegible], vt 23. quæst. [illegible] & quæst. 2. [illegible], & 63. distinct. Hadrianus. in propria tamen persona pugnare non possunt, vt 23. q. vlt. quicunque. & cap. clerici, & 50. distinct. clericum qui, & cap. de his clericis: quia eorum officium reddit eos inhabiles ad pugnandum, vt ṡ. de voto, ex multa ad finem.

h ¶ In huiusmodi dubio.] Sic ṡ. eod. significasti. & cap. ad audientiam, vbi de hoc simile. ĩ. de clerici excommun. mi. illud. Et lautius est in hac vita Domino sub inferiori habitu famulari, quàm alta indebite appetendo dānabiliter ministrare. 50. distinct. de his, in fin. & ṡ. de tempor. ordin. ad aures.

CAP. XXIV.

PEtitio † tua nobis exhibita continebat, quod cum inimici Dominicæ Crucis, ac blasphemi nominis Christiani, castrum quoddam, in quo morabaris, grauiter inuasissent, exeuntibus inde habitatoribus, tam Clericis, quàm Laicis cõtra eos, ac † inuicem confligentibus, hincinde occisi quamplurimi extiterunt. Vnde cum pro eo, quòd aliquos percussisti, irregularitatem metuas incurrisse: Mandamus, quatenus si de interfectione cuiusquam in illo conflictu tua conscientia te remordet [g], à ministerio altaris abstineas reuerenter: cùm sit consultius in huiusmodi dubio [h] abstinere, quàm temerè celebrare.

¶ Gregorius nonus.

¶ Idem dicit quod cap. Iohannes, supra, eodem: & tantùm ponit diuersitatem in facto.

CAP. XXV.

QVidam † (vt asseris) ad ædificationem Ecclesiæ in adiutorium à Presbytero euocatus, ruens cum laqueari, quod idem Presbyter soluere nitebatur, hac occasione rebus est humanis exemptus: & infrà. ¶ Attendentes igitur quòd Sacerdos ipse dabat operam licitæ rei [i]: studuit etiã, quam debuit, diligentiam adhibere: circunstantibus, quibus periculum iminebat, ita tempestiuè, & alta voce præmonitis [k], quòd & intelligere, & fugere potuerunt: Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd ob hanc causam, vel quia omnes casus fortuitos (qui præuideri non possunt [l]) forsitan non præuidit, non debet quoad officium, vel beneficium impediri.

QVidam.] CASVS. Quidam presbyter euocauit quendam in adiutorium ad ædificationem Ecclesiæ: & dum presbyter quoddam lignum dissolueret, ille homo cū ligno ruit in terram, & mortuus fuit: dubitabatur, an illi presbytero esset hoc imputandum: significatum fuit hoc domino Papæ: ipse vero considerans, quod Sacerdos dabat operam licitæ rei, & etiam adhibuit diligentiam, quam debuit adhibere, circunstantibus præmonitis in alta voce, quod intelligere potuerunt: Respondet, quod propter hanc causam, vel quia omnes casus fortuitos non præuidit, qui præuideri nõ possunt, non debet idem quoad officium vel beneficiū impediri. Nota, quòd casus fortuitos nemo potest præuidere: & ideò iste presbyter non tenetur de homicidio.

i ¶ Licitæ rei.] Sic ṡ. eod. cap. ex litteris: vbi similis casus ponitur, & ṡ. eod. Ioan.

k ¶ Præmonitis.] Dicendo, caue, caue. 50. distinct. si duo: vnde si incuria illius mortuus est, huic, qui ipsū monuit, non imputatur. 50. distinct. sæpè, ad fin.

l ¶ Præuideri non possunt.] Fortuitos enim casus nullum hominum consilium præuidere potest. ff. de admin. rer. ad ciuit. pertin. l. 2. § qui. & ĩ quib. § si eo tempore: quare nemini sunt imputandi. ff. qui. & à quib. manu. non fi. Iulianus. Casus enim fortuiti non imputantur, nisi culpa quis incidat in casum, vel pacto, vel mora præcedentibus casum. ṡ. de commu. cap. vnico, & ṡ. de depo bona fides, vbi de hoc: quia nemo tenetur diuinare. ṡ. vt eccl. bene. ut nostrum si. ad legem Aquiliam. si putator, & ff. man. si fideiussor. § si cum debiter & Paulus spiritu Dei plenus diuinare non potuit. 22. quæst. 2. beatus. Bernard.

DE

DE TORNEAMENTIS.

¶ Viso de homicidio in genere, & in specie, videndum restat de quibusdam actibus, per quos licet quandoque, non semper tamen deuenitur ad homicidium: ideo subiicit hanc rubricam, & duas sequentes. Abbas.

De hac materia, & de clericis in duello pugnantibus, & de sagittariis habetur 2. q. 5. §. sed quælibet, vsque ad fin. q. & suprà in rubrica de homicidio, vers. quid iuris.

TITVLVS XIII.

De torneamentis.

¶ Ex concilio Lateraň. †

¶ Torneamenta fieri non debēt: & vulnerato in eis conceditur pœnitentia: sed si moritur, denegatur ei sepultura Ecclesiastica, si accessit animo pugnandi: secus si accessit alia causa: putà, vt debita sibi exigeret. Hoc dicit cum cap. sequ.

CAP. I.

Felicis † memoriæ Innocentij, & Eugenij prædecessorum nostrorū vestigiis inhærentes, detestabiles illas nundinas, vel ferias, quas vulgò torneamenta vocant, in quibus milites ex condicto conuenire solent, & ad ostentationem [a] virium suarum, & audaciæ, temerè [b] congredi: vnde mortes hominum, & animarum pericula sæpe proueniunt [c], fieri prohibemus. Quòd si quis eorum ibi mortuus fuerit, quamuis ei poscenti pœnitentia non negetur [d], Ecclesiastica tamen careat sepultura [e].

¶ Alexander iij. Anateñ. Episcopo.

¶ Idem dicit, quod in superiori cap.

CAP. II.

Ad audientiam nostram noueris peruenisse, quòd cùm quidam ad locum deputatum torneamentis causa requirendi debita accessisset: & infrà. ¶ Nos attendentes, quòd his tantùm Ecclesiastica sepultura debeat interdici, qui ad torneamenta animo id faciendi [f] tantùm accedentes, decedunt ibidem: Fraternitati tuæ mandamus, quatenus si tibi constiterit, quòd ad prædictum torneamentum non animo ludendi, sed percipiendi credita peruenisset, licèt ibi fortuito casu [g] obierit, corpus eius dispensatione [h] † Ecclesiasticæ tradi facias sepulturæ: maximè [i] si Dominicum corpus susceperit, & sacri olei fuerit vnctione perunctus.

Felicis memoriæ.] Primò prohibet. Secundò pœnā imponit. Secunda ibi, *Quòd si*. Abb. Sicu.

Casvs. Lateraň. Concilium inhærendo vestigiis Innocentij, & Eugenij, prohibet detestabiles nundinas illas, vel ferias, quæ vulgò torneamenta vocantur, in quibus milites ad ostentationem virium suarum conueniunt, vnde mortes, & animarum pericula sæpe proueniunt. Quod si aliquis eorū ibi mortuus fuerit, careat Ecclesiastica sepultura: pœnitentia tamen ei non denegetur. Nota, quòd aliquid prohibetur propter malū, quod inde sequi potest. Item nota hic casum, vbi maius conceditur, & minus denegatur. Item nota argum. cùm aliquo communicandum viuo, nō tamē mortuo.

a ¶ *Ostentationem.*] Secundùm leges tamen licet aliquid facere ad ostentationem virium, vt *ff. de alea.* solent [a]: aliàs non licet, vt *l. seq.* nec huiusmodi tenentur lege Aquilia. *ff. ad leg. Aquil. qua actione. §. si quis.*

b ¶ *Temerè.*] Et ideo talis ludus tanquā noxius prohibetur hic, & *ff. ad l. Aquil.* nam ludus.

c ¶ *Proueniunt.*] Argu. aliquid prohiberi propter consequens. 22 q. 1. *in nouo, & ī. de iureiur. & si Christus. simi. de consecrat. distin.* 3 *peruenit.*

d ¶ *Non negetur.*] Nec etiam viaticum. 26. q. 6. *si quis de corpore.* 50. *dist. pænitentia*: quia & per pœnitentiam viaticum intelligitur, quod decedentibus pœnitentibus non negatur. *j. de pœnit. & remiss. quod in te.*

¶ Glos. seq. Brocar. all. 7. similia: secundò, & tertiò soluit contraria.

e ¶ *Careat sepultura.*] Simi. *j. de rapt. cap.* 2. & sic conceditur, quod est maius, & quod minus est, prohibetur. *argu. 88. dist. Episcopus gubernationem. ff. de ritu nupt. oratione, & 1. q. 1. si qui Episcopi, & 33. q. 2. latorem. C. quando imper. inter pu. & vid. l. vnica, & 80. dist. Episcopi non in castellis. argum. contra. 44. dist. nulli clerico. 13. q. vlt. c. vlt. & ff. de sena. qui indignus. ff. de ser. exportan. cui pacto. 32. q. 7. Apostolus, in fin. 24. q. 1. miramur: & ī. de deci. ex parte.* Sol. generale est, quòd cui licet maius, & minus: nisi ab illo minore prohibeatur ex causa: ne vilipendatur honor personæ, vt patet per primas concordantias. Hic verò alia ratio est, vt potiùs consulatur viuis, q̄ defunctis, vt alij terreātur, & abstineant à talibus, cùm viderint illos sepeliri in campis, quia vilis sepultura illis defunctis non nocet [b] *ī. de sepul. sacris.* 13. q. 2. *animæ defunctorum*, sic intelligitur *j. de rap. cap.* 2. Ber.

Ad audientiam.] Casvs. Quidam causa requirendi quædam debita, accessit ad locum torneamentorum, contigit, quod casu de equo cadens mortuus fuit: non in torneamēto: sed quia ibi mortuus fuit, denegabatur ei sepultura: quæsitum fuit à Papa, quid iuris esset. Papa verò considerans, quòd illis tantùm, qui ad torneamēta animo ludendi accedentes, decedunt ibidē, Ecclesiastica sepultura debet interdici, mandat, quatenus si constiterit, quòd ad prædictum torneamentum non animo ludendi, sed percipiendi credita accessisset, licèt ibi casu obierit, non debet carere Ecclesiastica sepultura: maximè cum Dominicum corpus acceperit, & fuerit oleo sacro perunctus. Nota, quòd voluntas, & propositum distinguunt maleficia. Item quæ fortuito casu accidunt, imputari non debent.

f ¶ *Animo id faciendi.*] Ergo ad animum recurrendum est: & quia ille mortuus fuerat ad locum torneamenti, denegabatur ei sepultura, & malè: quia non ludebat in torneamento, sed casu sub equo mortuus est, nec ex ea causa accesserat, sed alia, vt dicit littera. Volūtas enim, & propositū distinguunt maleficium, vt *ff. de fur. qui iniuria, & j. de sententia excommunicat.* cum voluntate, & ad animum recurrendum est. 22. *quæst. 2. is autem, & cap. homines, in fin.* & ideò non debet ei denegari sepultura, vt dicit in fine.

g ¶ *Fortuito casu.*] Quoniā præuidere nō potuit. *ī. titul. proxim. Iohannes, & cap. vltim.* vnde sibi non debet obesse. 23. *qu. 5. de occidendis.*

h ¶ *Dispensatione.*] Non intelligas, quòd dispēsetur cum illo, vt sepeliatur in cœmeterio Ecclesiæ, sed ex dispensatione secundùm quā Ecclesia disposuit, vt corpora Christianorū sepeliantur in cœmeteriis [c], quoniam olim in campis sepeliebantur [d]. *ff. de sepuls. viol. l. 3 §. diuus.*

i ¶ *Maximè.*] Quia idem est, etiamsi hæc duo sacramenta non recepisset, dummodo pœnitentiam recepe-rit, & iste illa tria percepit, vt patet in integra. Bernard.

TITVLVS XIV.

De Clericis pugnantibus in duello.

¶ Alexander tertius.

¶ Clericus iniens duellum, siue obtulerit, siue susceperit, deponendus est: poterit tamen Episcopus cum eo dispensare, si mors, vel mutilatio membri non sit inde secuta.

CAP. I.

Porro † si Clericus alicui sponte duellum obtulerit, vel oblatum susceperit [k]: siue victor, siue victus fuerit, de rigore iuris est meritò deponendus [l]. Sed quantumcunque eius

DE CLERICIS PVGNANtibus in duello.

¶ Visum est suprà de torneamentis, vbi plures pugnant: nunc subiicit de duello, vbi duntaxat duo pugnant. Abbas Siculus.

Porrò.] Diuiditur, quia in prima ponitur excessus punitio. In secunda dispensatio ibi, *Sed quantumcunque.* Abbas Siculus.

Casvs. Quæsitum fuit à Papa, qualiter puniri deberet clericus, qui duellum alicui sponte obtulit, vel suscepit oblatum? Respondet Papa, quod siue victor fuerit, siue victus fuerit clericus, qui duellum obtulerit, vel susceperit, de rigore iuris est deponendus: verumtamen quantumcunque excellerit Episcopus suus cum eo poterit dispensare, dummodò ex ipso duello homicidium, vel membrorum diminutio nō fuerit subsecuta. Nota, quod non licet clerico in duello pugnare. Item Episcopus cum clerico in duello pugnante dispensare potest. Item argum. quòd Episcopus cum clerico homicida, vel membri detruncatore dispensare non potest.

k ¶ *Oblatum susceperit.*] Nec offerre, nec oblatum suscipere debuit aliquo modo: quia hoc prohibitum est. 2. *quæst. 5. monomachiam, & j. de purgat. vulg. per totum*: sed potiùs debet omnia mala pati, quàm huic malo, vel alij consentire. 32. *quæst. 5. ita ne*: quia facere debemus, quod fieri debet de iure. 22. *quæst. 2. faciat homo.*

l ¶ *Deponendus.*] Quia huiusmodi pugiles homicidæ existunt. *j. c. prox.* vnde cum ad hoc accesserit, nō potest quis promoueri: 51. *distin. si quis post*: nec dispensatur cum tali, si mors, vel membrorum mutilatio fuerit subsecuta. *j. cap. prox.* aliàs potest cum tali

† Conc. Lateran. sub Alex. iij. cap. 20. refertur in Pa. normia li. 8. tit. 11. c. 11 & in c. 148. & c. 1. eod. titu. in 1. comp.

† Vide Conc. Trid. sess. 25. de refor. ca. 19. & præter Doctores hic absulc B. Th. & ibi latiùs Caietanū 2. 2. q. 95. ar. 8. ad 3. argum. adde notas in hāc decr.

a Licet pecunia ludere, & sponsionē facere virtutis causa, vt hastā, vel pilā iaciendo, saliendo, currendo, luctan do: aliàs non licet, vt in l. seq. Io. And. Cap. vnico, eo. tit. in 2. comp. Adde dicenda in præcedenti c. & in c. 1. ī. de corpore vitiatis, & notas in hanc decretalem.

b Hoc dictū glo. indistinctè nō est verum. Quære vide B. Tho. & Scotum 4. sent. dist. 45. q. 1. artic. 3. quæstiuncula 3.

† Aliàs, dispensatiuè. Aliàs stat dispensatione Ecclesiæ tradi facias, &c. & hanc lectionem agnoscit hic Hostiensis, quam etiam habent vetustiores aliquot codices manuscripti.

c Rationem quære 13. q. 2. c. cum grauia. Ioann. And.

† Cap. 1. eod. tit. in 2. compi. & post Con. Lateran. sub Alex. iij. par. 16. cap. 5. & de interdicto hoc duellorum genere tene, quòd nouissimè sanciuit Concilii Trident. sess. 25. de refor. cap. 19.

d Ne ciuitas corrūperetur fœtore. C. de reli. l. mortuorum. Io. And.

e Vide Conc. Trid. sess. 24. de refor. c. 7. vbi de dispensatione cum homicidis.

tali Episcopus dispensare, vt ĩ. *sequitur*. Bernard.

H*Enricus.*] Prima pars narrat factum. Secunda prouidet ibi, *Quia igitur*. Abbas Siculus.

C A S V S. Quidam nomine H. conuenit quendam super furto coram sæculari iudice: & quia intentionem suam non potuit probare per testes, secundum consuetudinẽ terræ, pugilem obtulit, qui aduersarium adeo vulnerauit, quod exinde mortuus fuit. Sacerdos ille significauit hoc domino Papæ & diœcesanus Episcopus cõsuluit dñm Papam, quid de eo sit agendũ. Respondet Papa, quod tales pugiles veri homicidæ sũt & prædictus Sacerdos non debet in sacris ordinib[9] ministrare: quãuis non pugnauerit in duello, sed alius pro ipso: homicidium enim cõmittitur tam facto, quã præcepto, consilio, aut defensione: tamen circa beneficiũ habendum cum dicto presbytero poterit dispensari. Nota, quod consuetudo non excusat aliquem à delicto. Item quatuor modis cõmittitur homicidium, facto, præcepto, consilio, & defensione. Item nota casum, vbi Episcopus potest dispensare in beneficio, & non in executione ordinis.

in hoc grauis sit enormis excessus, euadere potest depositionis sententiam, si cum ipso suus Episcopus duxerit misericorditer dispensandum: dummodo ex ipso duello homicidium vel membrorum diminutio non fuerit subsecuta.

¶ Cœlestinus † tertius.

¶ *Irregularis est Clericus, non solùm si ipse interfecit per se, sed etiã si pugil ab eo datus aduersarium occidit, nec excusat consuetudo: poterit tamen cum eo circa beneficium habendum dispensari.*

C A P. II.

HEnricus † presbyter nobis humiliter intimauit, quòd cùm Laicum quendam super furto in sæculari placito conuenisset: quia testes sui defecerunt, pugilem secundùm prauam [a] terræ consuetudinem introduxit, qui reũ vsque adeo ictibus † vulnerauit, quod coactus est expirare. ¶ Quia igitur super hoc nos cõsulere voluisti, ambiguitatem tuam responsione huiusmodi remouemus: quòd tales pugiles homicidæ [b] veri † existunt: nec prædictus Sacerdos, licet non ipse, sed alius pro eo in duello pugnauerit, debet in sacris ordinibus ministrare, sicut tradunt sacrorum canonum instituta †. Homicidium autem tam facto [c], quàm præcepto, siue consilio, aut defensione non est dubium perpetrari: poterit tamen cum eo circa habendum beneficium [d] misericorditer dispensari.

a ¶ *Prauã.*] Et reprobatam. ĩ. *de purg. vulg. per totũ*, & 2. q. 5. *monomachiam*: quia Deum tentare videntur.

b ¶ *Homicidæ.*] Verè quantũ ad propositum, vel occasionaliter, vel verè quandoque, vt hic patet, & sententia lata per talem probationẽ non transit in rem iudicatam. ĩ. *de purgat. vulg. cap. 2.* Bern.

c ¶ *Facto.*] Illis quatuor modis, siue lingua, siue adhortatione committitur directum homicidium. De hoc dicitur ĩ. *de homicid. sicut.*

d ¶ *Beneficium.*] 50. *dist. ipsi. studeat. 28. dist. presbyterum*, scilicet ne cogatur in clerici opprobrium mendicare. 93 *distinct. diaconi*, ib: Mendicat infelix clericus, &c.

† *Aliàs: Clemens tertius.*

† *Cap. 1. eod. tit. in 2. cõpi. Et de materia huius decretalis tene, quod nouissimè diffiniuit Cõci. Trid. sess. 25. de reform. c. 19.*

† *Dictio, ictibus, deest in antiquioribus Gregorij codicibus, & in omnibus Vaticanis.*

† *Aliàs, veri, sed in recentioribus.*

† *Cap. miror, & cap. si quis viduã. 50. dist. & c. qui in aliquo 51. dist.*

D E S A G I T T A R I I S.

¶ *Continuata est suprà de tormentis.* *Abbas Siculus.*

A*Rtem.*] C A S V S. Præcipit Papa sub interminatione anathematis, quòd nullus debeat exercere aduersus Christianos, & Catholicos artem illã mortiferam, & odibilem ballistariorum, & sagittariorum. Nota, quòd contra Catholicos pugnare non licet: & intellige de bello iniusto, secus de iusto.

e ¶ *Christianos.*] S. e contra de Sarracenis [a], à contrario sensu: & intellige de bello iniusto. *argu.* ĩ. *de iureiur. sicut & constiterit.* 3. quoniam si iustum esset, licitum esset pugnare. 23. q. 2. *dominus*, & q. *vlt. vt pridem.*

¶ *Glos. eq. recit. per quæst. an per hæc verba, &c. ad affirmatiuam adleg. duo iura. Secundò distinguit inter sententiam iuris, & hominis. Tertiò soluit.*

f ¶ *Sub anathemate.*] Videtur, quòd sit canon latæ sententiæ. *arg. 63. dist. Salonitane*, & ĩ. *de eo qui furt. ordi. recep. cap. 1.* sed secus est. Nam multum interest, an à lege aliquid prohibeatur sub anathemate. 30. *dist. in per totum*. an ab homine, & tunc videtur, quod sit excommunicatus, vt in c. *Salonitanæ arg. ad hoc. ff. de arb. Celsus*, & *l. si cum dies. §. vltim. ff. de contrahen. empt. l. si sciens*: vt sic minus agatur cum lege, quàm cũ ministro legis. Dicas [b], quòd si iudex dicat: Præcipio sub pœna excõicationis, siue præcipio sub interminatione excõicationis, siue anathematis, siue sub excommunicatione, vt hoc facias: non est excõicatus contrarium faciens, sed excõicandus, & cap. illud, Salonitanæ, & ĩ. *de tocu. cap. 1.* & ĩ. *de eo, qui furt. ordi. recep. cap. 1.* & omnia consimilia intelliguntur cum sub conditione excommunicatio lata sunt sic. Excommunico, quicunque furtiuè ad ordines accesserit: & tunc contrarium faciens est excommunicatus. De hoc dixit ĩ. *de simo.* Sicut a. Bern.

a *Idem sentias de aliis infidelibus, & quatenus agit de bello iusto, & iniusto, quid illud sit tradit B. Thom. 2. 2. q. 40. ar. 1. & Alphõ. sus Castro. li. 2. c. 4. de iusta hæret. punis.*

TITVLVS XV.

De sagittariis †.

¶ Innocentius tertius †.

¶ *Excommunicandus est sagittarius, & ballistarius contra Christianos. Hoc dicit.*

C A P. I.

ARtem † illã mortiferam, & odibilem ballistariorũ, & sagittariorum aduersus Christianos [e], & Catholicos exerceri de cætero sub anathemate [f] prohibemus.

TITVLVS XVI.

De adulteriis, & stupro †.

¶ In Exod. †

¶ *Stuprans virginem, tenetur eam dotare, & ducere in vxorem: & si non vult cum ea contrahere, vltra dotem corporaliter castigabitur. Hoc dicit cum cap. sequenti.*

C A P. I.

SI seduxerit quis virginem, nõdum desponsatam, dormieritque cum ea: dotabit [g] eam, & habebit vxorem [h]. Si verò pater virginis dare noluerit, reddet pecuniam iuxta [i] modum dotis, quam virgines accipere consueuerunt.

¶ Gregorius † Sidon. Episcopo.

¶ *Summatum est suprà cap. prox.*

C A P. II.

PEruenit ad nos, quòd Felix quandam virginem e stupro

DE ADVLTERIIS, & stupro.

¶ *Suprà visum est de homicidio, & de quibusdam aliis, ex quibus prouenit homicidium quandoque: sed quia secundùm ordinem decalogi est, legis antiquæ continentis decem præcepta, post homicidium sequitur adulterium, seu mœchia, vt patet ibi: Non occides, Non mœchaberis: ideo post homicidium sequitur hic de adulterio: sed quia nomine mœchiæ omnis illicitus coitus continetur, ideò subiicit de stupro. 32. quæst. 4. meretrices.*

De hac materia habetur 36. q. 1. c. 2. & 3. cùm ergo.

S*I seduxerit*] *Hoc cap. & seq.* ponunt pœnam stuprantis virginem. Abbas.

C A S V S. Legitur in Exodo, quod si quis virginem seduxerit nõdum desponsatam, & dormierit cum illa, dotabit eam, & habebit in vxorem. Si verò pater puellæ eam sibi dare noluerit, dabit ei pecuniam secundum modũ dotis, quam virgines recipere consueuerunt. Nota hic pœnã stupri secũdùm antiqua tempora.

g ¶ *Dotabit eam.*] Id est, donationem propter nuptias assignabit ei. Vel propriè ponimus, quia dabit pecuniã mulieri, quam retinebit sibi pro dote, quod fieri potest ĩ. *de donat. inter vir. & vxor. si quis vxori. Cod. de do. cau. non num.* l. 3. & si cum ea non contrahat, nihilominus habebit illam pecuniam, vt sequitur in littera Si verò ante matrimonium donet ei, tenebit donatio. *ff. de publi. in rem act. cùm sponsus*: si in tempus matrimonij porrigatur donatio, non tenet. *C. de donat. inter vir. & vxor. quod sponsæ.* ĩ. *eod. cap. vlt. vbi de hoc.*

h ¶ *Vxorem.*] Si pater eam dare sibi voluerit, & ipsa in eum consensit, & etiam si ipse eam accipere voluerit: aliàs punietur. ĩ. *cap. proxim.*

i ¶ *Iuxta modum.*] Qui æstimabitur iuxta facultates illius, & dignitatem puellæ. *C. de episc. audi. l. penult. C. de rei vx. act. Authent. sed quis, & ff. de iure do. fine generali. 35. quæst. 5. omnium* hæc olim fuit in Exodo [a], hodie alia secundùm leges, vt *not.* ĩ. *cap. proxim.*

P*Eruenit.*] C A S V S. Quidam Felix nomine, decepit quandam virginem stupro: quæritur, qualiter sit puniendus? Respondet Papa: Si verum est, secundùm legem debet puniri: tamen aliquantulũ temperat pœnam legis, statuens, vt aut illam in vxorem accipiat, aut si noluerit, corporaliter castigatus, & communione sacramentorum priuatus, in monasterio detrudatur ad pœnitentiam peragendam: nec inde recedat sine licentia. Nota, quòd pœnæ restringendæ sunt, non ampliandæ. Item minus agit

agit canon, quàm lex. Item nota hic pœnam canonicam pro stupro impositam, scilicet in monasterio detrusionem.
a ¶ *Plectendus.*]Scilicet vt relegetur, vel si vilis persona fuerit, verberetur. *Instit. de pub. iudic. §. 2.* si autem per vim hoc fecerit, capite plectitur. *Instit. eod. §in autem.*

decepit: quod si verũ est, quamuis esset de lege pœna plectendus [a], nos aliquatenus legis duritiem mollientes, hoc modo disponimus: Vt aut, quam stuprauit [b], vxorem habeat [c]: aut si renuendum putauerit, corporaliter castigatus [d], excommunicatúsque [e], in monasterio †, in quo agat pœnitentiam, retrudatur, de quo nulla sit egrediendi sine præceptione † licentia.

¶ Ex Concilio Arelaten. †

¶ Maritus retinens adulteram coniugem non peracta pœnitentia, particeps est delicti: secus si egit pœnitentiam: non tamen debet eam sæpe recipere.

CAP. III.

SI vir sciens vxorem suam deliquisse [f], quæ non egerit pœnitentiam, sed permanet in fornicatione, vixerit cum illa: reus erit [g], & eius peccati particeps. Quòd si mulier dimissa egerit pœnitentiam, & voluerit ad virum suum reuerti, debet [h], sed non sæpe [i], recipere peccatricem.

¶ Ex concilio Parisien. †

¶ Maritus propter suspicionẽ potest accusare vxorem de adulterio, & in accusando præfertur cæteris.

CAP. IV.

MAritis etiam ex suspicione [k] vxores accusare permissum est: & ipsi plus cæteris [l] de adulterio, & accusare possunt, & defendere.

¶ Alexander tertius. †

¶ Ad solam mulieris confessionem asserentis se commisisse adulterium cum Sacerdote, non debet Sacerdos puniri, sed sibi infamato potest indici purgatio: quam si præstiterit, absoluitur: deficiens verò suspenditur ab officio.

CAP. V.

SIgnificasti † nobis quendam Presbyterum cum alterius coniuge infra Ecclesiam dormiuisse, quæ se, & illum cuidam Sacerdoti huiusmodi delictum cõfessos fuisse, publicè tibi detexit: & hoc ipsum idem Sacerdos nomen adulteri celans [m], in præsẽtia tua dixit. Super quo quid fieri debeat, cùm negante adultero mulier in confessione persistat, consilium requisisti. ¶ Ideóque mandamus, quatenus condignam pœnitentiam præfatæ imponens [n] adulteræ, Ecclesiam per aspersionem aquæ benedictæ reconciliare [o] procures: prædicto autem Sacerdoti, ne (contra Apostolum) infirmorum corda mala fama ipsius percutiantur, & ne vituperetur [p] ministerium nostrum, neque securiores Presbyteri existentes, in peccatum licentiùs prolabantur, cum vicinis quinque Presbyteris, quos se nolle peierare cognoueris, iuxta arbitrium [q] tuum purgationem indicas: quam, si purgare se poterit, in officio suo ministrare permittas: alioquin [r] ab officio suo ipsum suspendere non postponas.

¶ Innocentius tertius Turon. † Archiepiscopo.

¶ Coniunx coniugem de adulterio impetere non potest, si & ipse adulterium commisisse conuincatur.

b ¶ *Stuprauit.*] Stuprum [1] propriè committitur in virgine. 36. *quæst. 1. §. 2.*
c ¶ *Vxorem habeat.*] Si ipsa, & pater voluerit. *s. c. prox.* Bern.
d ¶ *Castigatus.*] Secundùm quod visum fuerit iudici: aliter secundùm leges, vt dictum est.
e ¶ *Excommunicatúsque.*] Quoad communionem sacramentorum, quousque visum fuerit superiori: finaliter tamen nõ compelletur eam recipere, sed quia illam decepit, ad tempus punietur.

SI vir.] Distinguitur. Secundum mẽbrum ibi, *Quòd si mulier.* Abbas Siculus.
CASVS. Dicitur in isto cap. quòd si vir sciat vxorẽ suam deliquisse, quæ non egit pœnitentiam, sed permanet in fornicatione, & steterit cum illa, reus erit peccati illius. Si verò mulier pœnitentiam egerit, & voluerit ad virũ reuerti: qui eam propter peccatum suum dimiserat, debet eam recipere, sed non sæpe. Nota, quòd qui vxorẽ propriam adulterã detinet, seipsum adulterũ reddit. Item nota argu. delicta sæpius commissa, grauiùs punienda.
f ¶ *Deliquisse.*] Adulterando cum alio.
¶ *Gloss. seq. obijcit, & soluit: & arg. quòd crimen lenocinij contrahitur.*
g ¶ *Reus erit.*] 32. q. 1. si quis vxorem: quia patronus est turpitudinis, qui crimen celat vxoris. 32. q. 1. c. 1. s. de iureiur. quemadmodũ, & C. de adulter. l. 2. vel crimen lenocinij committit: & nisi denunciet eam ad pœnitentiam, mortaliter peccat. 2. *quæst.* 1. si peccauerit, & s. *de iureiur.* quemadmodum.
h ¶ *Debet.*] Debito honestatis, & non necessitatis, quia etiam post pœnitentiam posset eam accusare de adulterio. 33. *quæst. 2. admonere.*
i ¶ *Sed non sæpe.*]Immò videtur, quòd non solùm semel, sed septuagies septies, *de pœnis. dist.* 3. adhuc instant. s. *de iureiur.* quemadmodum, *ad fin.* quare ergo dicit: Sed non sæpe? Dico, quod si mulier delinquat sæpius, maritus semper potest ei parcere, si vult, & eam post pœnitentiam recipere secundùm Euangelicam doctrinam: sed Ecclesia non intercedet pro ea, ex quo aliquoties ei pepercit, & ideo dicit hic: Nõ sæpe, ne Ecclesia videatur ei dare licentiam peccãdi: & ad terrorem dicitur etiam hoc. Item argu. delicta sæpius commissa, grauiùs puniri. *C. de epi. audi. l. 3. & ff. de re milit. l. 3. § si tyronibus, & ff. de pœnis. l. aut damnum. § quisquis. 25. q. 2. ita nos. & argum. 35. q. 3. extraordinaria.*

MAritis.] CASVS. Dicitur hic quòd maritus ex sola suspicione accusare potest vxorem de adulterio, & plus cæteris de adulterio accusare, & defendere potest. Nota, quòd maritus præfertur alijs in accusatione adulterij contra vxorem. Item crimen adulterij est publicum.
k ¶ *Ex suspicione.*] Violenta [b] scil. 32. q. 1. dixit Dominus: ex temeraria enim non licet, de qua intelligitur. 2. q. 1. *primò semper.*
l ¶ *Plus cæteris*] 32. q. 1. *apud misericordem. § publicè.* Vel intellige, quod dicit. Plus cæteris, quia maritus. j. xl. dies potest accusare vxorem iure mariti sine metu calumniæ, postea verò non, nisi iure extranei. C. *de adult.* iure mariti: sed hoc hodie non videtur habere locum. s. *de procur. tua.*

SIgnificasti.] Sacerdoti de adulterio infamato inducitur purgatio: quam si præstiterit, in officio cũmittitur: alias ab ipso suspenditur, sic communiter summatur. Sed ista summatio non contiget in se dubitationem. Secunda pars ibi, *Ideóque.* Abbas.
CASVS. Quidã presbyter infra Ecclesiam dormiuit cum quadam coniugata: tandem tam mulier, quàm Presbyter ille confessi fuerunt huiusmodi peccatum cuidam Sacerdoti, qui postmodũ publicè hoc detexit Episcopo dicecesano: & hoc ipsum idem Sacerdos in præsentia Episcopi dixit nomen adulteri celans: sed sacerdos ille hoc negabat, muliere in sua confessione perseuerãte: quæsiuit Episcopus, quid super isto negotio fieri debeat: mandat Papa, quatenus cõdignam pœnitentiam mulieri iniũgat, & Ecclesiam per aspersionẽ aquæ benedictæ recõciliare procuret: & quia Presbyter ille sup hoc non famatus, sed infamatus erat, ei purgationem indicat, secundum quod sibi visum fuerit cũ vicinis Presbyteris, de quibus non sit verisimile, quòd debeant peierare, ne populus in eo scandalum patiatur, & ne alij ad similia prolabantur: si autem se purgare non poterit, ab officio suo suspendat eũdem. Nota, quòd cõfessio vnius super eodem crimine, alteri nõ nocet, quamuis illa sint connexa: sed purgatio debet indici propter infamiam inde ortam. Item ad dictum vnius, licet alter hoc neget, Ecclesia debet reconciliari. Item purgationes arbitrariæ sunt. Item deficiens in purgatione punitur.
m ¶ *Celans.*]Et bene. s. *de offi. ordi. si sacerdos* [c]. *& ff. de quæst. l. 1. § qui quæstionem.*
¶ *Gloss. seq. arg. & signat contrarium.*
n ¶ *Præfatæ imponens.*] Arg. quòd licèt aliqua duo sint connexa, quamuis constet de vno, non tamen de alijs. 2. *q.* 5. *interrogatum. ff. ad leg. Iul. de adult. denunciasse. § quæsit. & ff. de libe. caus. duobus, & l. liberis. § si duo. argu. contra. s. de offic. deleg. præterea, & cap. prudentiam, ad fin.* Bernard.
o ¶ *Reconciliare.*] Quis debeat reconciliare Ecclesiam, & qualiter, dicitur s. *de consecrat. Ecclesi. vel altar. aqua.*
p ¶ *Ne vituperetur.*]Sic 2. *quæst. 7. si mala.*
¶ *Gloss. seq. obijcit, & soluit.*
q ¶ *Iuxta arbitrium.*] Et sic huiusmodi cõpurgationes arbitrariæ sunt. 2. *q.* 5. *omnibus vobis, & j. de purgat. can. ex tuarum.* Sed quare cõpellitur iste ad purgationẽ propter confessionẽ mulieris, contra illud. *C. de adul.* & si crimine, cùm nõ infametur apud bonos: nam leues sunt, qui mala credunt, quę probari nõ possunt. 11. *q.* 3. *in cunctis.* Dicas, quod iste infamatus erat de muliere illa, alias nõ indiceretur illi purgatio propter dictũ illius, quia etiam dicta paucorum non infamant. s. *de accus. inquisit. ad fin.* Laur.
r ¶ *Alioquin.*]Nota deficientẽ in purgatione puniri. s. *de simo. de hoc,*

1 *Vide B. Tit. 2. 2. q. 134. ar 6 vbi late de hoc.*
† *monasterium.*
† *præcepto.*
† *Al. dis. Aut mihi. Vide c. 49. tit. in 1. comp. & notas huius cap.*
† *Burchard. li. 6. decret. c. vlt. etiam tribuit Concilio Parisien. c. 3. quod nondũ inuent. refertur cap. 5. eo. tit. in 1. comp. Vide Antoninum Gomezium, & Palacium Rubium super lege Tauri. 80 incip. Elmarido.*
b *Vide Alexandrũ post Bar. in l. 2. §. si. ff. & Par. in c. ex literis. s. de præsumptio.*
† *Cap. 6. eo. tit. in 1. comp. & post Conc. Later. p. 50. c. 21. Et de materia plenè agit Bernardinus Diaz in pract. crim. canon. c. 79. & Paulus Grillus tract. de pœnis omnifariã coitus q. 9.*
1. *Cor. 8. & 1. cap. 6.*
† *Tullen. Episcopo.*
c *Et j. de pœ. omnis, de excessi præla. dilectus.* Ioan. Andr.

de hoc, *& cap. insinuatum. & j. de purgat. cano. cum P.*

INtelleximus.] Mulier petens restitutionē mariti, repellitur per exceptionē adulterij manifesti: nisi & ipse vir adulteratus fuerit, & probetur, hoc dicit. Diuiditur. Primò facti narratio. Secūdò iudicis datio ibi, *Quocirca.* Abbas Siculus.

CASVS. Quidam S. nomine vxorem suam nomine Elizabeth à se remouit: illa cum alio adulterium commisit: diœcesanus Episcopus hoc audiens, eam, & adulterum excommunicauit: quæ tandē adultero abiurato absolutione recepta virū suū sibi restitui postulauit: ille obiecit sibi adulterium, & quòd ab eo sponte recesserat, & ideo restitutionem petere nō valebat: quod mulier negās replicauit, quòd & ipse fuerat fornicatus: ad hæc probāda testes fuerunt inducti: & vir testes induxit ad reprobādos testes mulieris, per quos adulterium viri probare volebat: quæsitum fuit à Papa, quid in hoc negotio sit agendū: mandat Papa diœcesano Episcopo, quatenus ipsum recipere compellat eandem, nisi constiterit mulierem prædictam adulterā esse, vel per euidentiam rei, vel per confessionem mulieris, cessante etiā probatione adulterij, quod vir dicitur commisisse. Si autē de fornicatione cōstiterit mulieris,

† Cap. 1. eod. tit. in 3. cōpi. Et præter Ioannem Ananiam hic, vide Couarruuiam in epitome, lib. 4. decre. par. 2. cap. 7. §. 5.

† Dictio, sponte, deest in nouem codicibus Vaticanis, & in plerisque alijs.

CAP. VI.

INtelleximus †, quòd cùm S. Laicus H. vxorem suam à maritali consortio depulisset, diœcesanus eorum audiens eandem cum quodam adultero fornicari, eam, & illum vinculo excommunicationis astrinxit: quæ tandem adulterum abiurans, absolutione recepta, coram Episcopo memorato, prædictum virum sibi restitui postulauit: at ille obiiciens ei adulterium, & quòd ab ipso non expulsa, sed spontanea[a] recessisset, restitutionem sui proposuit minimè faciendam: quod mulier inficiens, replicauit in ipsum, quòd fuerat fornicatus[b]: *& infrà.*

¶ Quocirca mandamus, quatenus (nisi tibi constiterit vel per euidentiam[c] rei, vel per confessionem[d] legitimam mulieris, quòd adulterata sponte † fuisset) adulterij etiam, quod vir dicitur commisisse, probatione cessante[e], ipsum recipere cōpellas eandem. Quòd si prædicto modo de mulieris fornicatione constiterit, (nisi testes,

cùm constet virum adulteriū commisisse, & paria delicta mutua compensatione tollantur: nihilominus cōpellat eūdem, vt eam recipiat, & maritali affectu pertractet: nisi testes mulieris, per quos viri adulterium est probatum, fuerint reprobati: alioquin mulieri silentiū imponatur. Nota hic, quòd cōtra exceptionem doli datur doli replicatio. Item aliquid dicitur constare euidentia, vel confessione legitima. Itē confessioni mulieri statur, cùm agitur ad tori separationē. Itē ius matrimonij in vtroque, scilicet viro, & muliere, pari modo consistit. Item compensatio admittitur in criminibus, quia paria delicta, &c.

a ¶ *Spontanea.*] Licet mulier de domo viri sui sponte recedat, si tamen volēs redire non fuerit admissa, intelligitur spoliata. *ff. de acquir. possess. clam possidere. §. qui ad nundinas. Insti. de interdi. §. quinetiam.* & ideò audienda est.

b ¶ *Fornicatus.*] Et ad hoc testes induxit: ad quos reprobandos maritus alios induxit, *vt j. sequitur.*

c ¶ *Euidentiā.*] Putà, quia publicè fuit fornicata, vel filiū inde habet. *Item. 28 dist. priusquam, & s. de diuort. significasti. & s. de accusa. euidentia, & s. de cohabi. cle. & mulie. c. tit. & j. cap. prox.*

d ¶ *Confessionem.*] Factam in iure, *vt s. de coha. cler. & mulie. c. vlt.* & spontè: quia si compulsa, non obesset. *31. q. 2. Lotharius*, & sic confessio sola sufficit ad tori separationem: vt hîc, *& s. de diuort. ex litteris.*

e ¶ *Cessante.*] Eo enim probato, dolus dolo compensabitur, vt sequitur hic, *& j. c. prox. & s. de diuort. significasti.*

¶ *Glos. seq. alleg. 5. concord. signat contrarium, & remittit: demum subdit sex casus, in quibus crimina coniugi non opponit contrarium.*

f ¶ *Mutua compensatione.*] Sic *ff. solut. matr. viro, atque vxore, ff. de compensat. si ambo. ff. de do. si duo dolo malo, & s. de except. cum Ecclesiasticæ. & 32. qu. 6. nihil argum. contra. ff. de doli except. apud Celsum §. Marcellus.* Qualiter contrarium illud sit intelligendū, dicitur *s. de excep. dilecti.* vir enim vxori obiicere adulterium non potest, si ipse est in simili delicto, vt hîc patet. Item si eam tradidit adulterandam. *s. de eo, qui cogno. consang. vxo. suæ discretionem.* Item si violenter fuerit oppressa[a]. *ff. ad legem Iul. de adulter. vim passam.* Item si ignoranter cognita fuisset ab alio, quem crederet virum suum fraudulenter. *arg. 34. par. 2. in lectum.* Item si credens virum absentē mortuum esse, alij nupserit. *34. quæ. 1. 2. cum per bellicam.* Item si post adulterium reconciliauerit eam sibi *s. de iureiur. quemadmodum, & 32. quæst. 4. si illic.*

g ¶ *Alioquin.*] Id est, si cōstiterit de adulterio mulieris, & nō viri.

a Etiamsi oppressio euenerit quia mā sit in domo, cum tamen vir mādasset, vt fugeret, vt notat ex Bern. Ioan. Andr. hic.

TVa fraternitas.] Adulteria coniugum mutua cōpensatione tollūtur. Hoc dicit. Vel sic. Non potest maritus consortiū, vel cohabitationem vxoris declinare propter adulterium, si & ipse fuit adulteratus. Secunda pars ibi, *Super quo.* Abbas.

CASVS. Si aliquis deprehendit vxorem suam in adulterio, propter quod negauit ei debitū coniugale, postmodum cum alia commisit adulterium manifestè: quæritur, vtrum vir cogi debeat eādem recipere in vxorē? Respondet Papa, q cùm paria crimina mutua compensatione deleantur, vir prætextu fornicationis huius, nequit vxoris consortium declinare. Nota, q delictum superueniens rei iudicatæ affert præiudicium. Item paria delicta, mutua compensatione delentur. Et sic nota, quòd compensatio admittitur in delictis, & hoc intelligunt quidam quoad exceptionem, & replicationem, aliter nunquam.

¶ *Glos. seq. tres per duas quæstiones, alleg. 6. iura, recit. opin. Ioann. contrariam, & quatuor ipsius motiua tenet primum, & remittit.*

h ¶ *Fornicationis.*] In hoc fuit dubitatio, an delictum superueniens rei iudicatæ de iure, vel facto afferat præiudicium. Videtur, quod sic, vt hîc patet. Et ex hac decretali videtur, quòd eo ipso, quod alter coniugum fornicatur, reliquus possit ei debitū denegare: quod verum est si publicè fornicetur, & si postmodū alter publicè fornicet, alter recuperet seruitutē amissam ex delicto alterius: vt hîc patet, *& s. de diuor. ex litteris:* & sic paria delicta, mutua compensatione tollantur, *vt s. c. prox.* Et ita solo facto, licèt non sit lata sententia de adulterio, adulteriū priuat iure petēdi debitū, nec alter ei tenetur reddere debitum: quia vbi nulla petitio, nulla mora. *ff. de verb. oblig. si pupillus:* & si tunc reddit debitū, sibi præiudicat, vt eā postea accusare non possit. *32. q. 1. c. 1. 2. 3 & 4 ff. de adult. si vxor §. vlt.* Sed si ad mandatum Ecclesiæ reddat debitū, tunc non videtur obstare, quin possit postea eam accusare de adulterio. *arg. s. de restit. spol. litteras. §. penul.* & licèt vxori adulteræ vir debitum reddere non teneatur, expellere eā de sua domo auctoritate ꝓpria nō debet, etiamsi sit notoriū crimen eius. *s. de diuor. porrò. arg.* Sed contrarium puto, q possit eā repellere à se: quia ex quo notoriū est crimen suū, priuata est iure, quod habebat in viro. *s. de diuort. significasti:* & dotē suā amisit. *s. de donat. inter vir. & vxor. plerunque.* Hu. g. dixit, q nunquā adulteriū priuat aliquem iure petendi debitum, sed tantùm sententia Ecclesiæ: vnde pendente lite tenetur debitū reddere alter alteri. *arg. s. vt lite pend. laudabilem, & 8. q. 4. non, 15. q. vlt. c. 1. & 33. q. 2. sæculares:* quia pœna non est inferenda nisi per iudicem. *33. q. 2. c. fine §. in hoc:* sed hoc intelligo, quando crimen non est notorium: quod patet per concor. Item, vt dixi, ex hac decret. habetur, q propter superueniēs delictū renascitur seruitus amissa, etiāsi sententia lata sit propter adulteriū *ff. de adult. l. adulterium. s. de iureiur. tua. 2. & s. de diuor. ex litteris.* nam iniuria remissa renascitur ex delicto. *15. q. 7. c. 1. de pœnit. dist. 3. c. nihil. §. ex persona.* In quibusdam libris est verbum illud in sequenti §. hac auctoritate: & sententia, à qua nō est appellatū, reuocatur. *s. de frigi. malefic. fraternitatis. j. de purg. vulg. c. 1.* Ioan. dixit, quod sententia nō retractatur propter delictū superueniens. *arg. ff. de itine. actuque priua.* nec enim, quia actio semel extincta amplius non renascitur, *de consecr. dist. 4. quæris. ff. de fideic. qui rec. §. arcam*, nec prætextu noui auxilij retractatur sententia *s. de re iud. inter monasteriū:* vnde cùm seruitus sit sublata, nō fit mutua alteri per fornicationem alterius. *32. q. 7. quemadmodum:* sed si sententia nō sit lata, tunc renascitur. Et sic prædicta intelligenda sunt, quòd iudex ex officio suo eos ad inuicē restituet. Quod prius dictū est allegando, verius credo, scilicet q illa possit petere virū nō obstante sententia: quia vir illi sententię renūciauit adulterando post sententiam. De hoc dictum est *in c. ex litteris: de diuort.* Bernard.

per quos viri adulteriū est probatum, fuerint reprobati, cùm matrimonij ius in vtroque læsum † consistat, & paria delicta mutua compensatione[f] tollantur) nihilominus eum cogas, vt eam recipiat, & maritali affectione pertractet: alioquin[g] mulieri silētium imponere non postponas.

¶ Idem Episcopo Ambianeñ. †

¶ Non debet separari matrimonium quoad torum, propter adulterium, quando ambo coniuges fuerunt adulterati.

CAP. VII.

TVa † fraternitas requisiuit, vtrùm aliquo denegante vxori suæ in adulterio deprehensæ debitum coniugale, si postmodum ipse cum alia perpetret adulterium manifestè cogi debeat, vt eandem maritali affectione pertractet: [*& infrà †.*] ¶ Super quo tibi respondemus, quòd cùm paria crimina compensatione mutua deleantur, vir huiusmodi fornicationis[h] obtentu, suę vxoris nequit consortium declinare.

*† Dictio, sum, ... plurali ... ti ... *

† Cap. 2 ... tit. in 3. ... præter ... narrum ... præcede ... cap. ... vide D... nicum ... lib. 4 ... dist. 36. ... etiam ... sam hîc ...

b Cum ... hæc glos. ... Gloss. Ioan. Andr.

DE RAPTORIBVS, ET INCENDIARIIS, & violatoribus Ecclesiarum.

¶ *Quia inter cætera præcepta Decalogi scribitur Non occides, Non mœchaberis, Non furtum facies, &c. sic post mœchiam sequitur prohibitio furti, meritò sub tit. de furto. Sed quia rapina partim se habet ad mœchiam, cùm scilicet rapitur mulier: partim se habet ad furtum, cùm committitur in aliis rebus, meritò interserit hanc rubricam de raptoribus: & quia frequenter committuntur in hoc delicto incendia, & violationes Ecclesiarum: ideò de his subiicit in eadem rubrica. Abbas.*

De hac materia habetur 14. q. 5. & q. 6. & 16. q. 1. in nomine, cap. de pœni. dist. 1. vulgaris, & 56. dist. aut facta, de consecr. dist. 5. discipulos. De crimine raptus tractatur 36. q. 1. per totum. 26. q. 2. §. sed consedatur, vsque ad finem quæstionis.

† *Conc. Meldense ca. 2. vt refert Burchardus, lib. 11. decret. ca. 48. & Ivo par. 14. c. 109. habetur etiam eod. ti. in 1. compilat. & apud Gratianum, sine palea. 6. q. 3. cap. vlti. Vide casus super glossa.*

TITVLVS XVII.

De raptoribus, & incendiariis, & violatoribus Ecclesiarum.

¶ Ex Concilio Melden. †

¶ *Ratione rapinæ sortitur quis forum non sui Iudicis, & ab eo poterit puniri, proprio Iudice suffragante.*

CAP. I.

De illis autem, qui de loco ad locum iter faciunt, & ibi rapinas, & deprædationes peragunt: placuit, vt ab illius loci prælato excommunicentur [a]: nec antè ex parochia illa exeant, quàm dignè, quæ perpetrârunt, emendent: quorum excommunicatio proprio Episcopo significanda est, ne eos recipiat antequam illuc redeant, vbi rapinam fecerint †, & omnia plenè emendent.

De illis.] Raptor ab illo loco punitur, in cuius diœcesi rapinã cõmisit, & iudex domicilij suffragatur. Primò ponitur casus. Secundo pœna ibi, Placuit. Abbas Siculus.

† *fecerunt.*

Casvs. Contingit aliquando, quod aliqui de vno loco ad alium iter faciunt, & ibi rapinas, & deprædationes committunt: quæsitum fuit in concilio, à quo puniri debeant: placuit Concilio, vt à Prælato illius loci, in quo delinquunt, excommunicentur, nec antea de parochia exeant, quàm satisfaciant: & eorum excommunicatio proprio Episcopo intimanda est, ne illos recipiat, antequam redeant illuc, vbi rapinam commiserunt, & omnia emendent. Nota, quòd ibi crimen puniri debet, vbi quis deliquit. Item ratione delicti sortitur quis forum.

¶ *Glos. seq. pro foro delicti inducit quinque iura: ponit opin. quam reprobat: & dat generalem doctrinam, à qua casum vnum excipit, & subdit opin. Hug.*

a ¶ *Excommunicentur.*] Quia ratione [a] delicti, facti sunt de foro illius, ibi possunt conueniri. 3. q. 6. c. 1. & 6. q. 3. placuit. 2. & ĩ. *de foro compet. postulasti, & c. vlt. vbi de hoc, & C. vbi de crim. agi opor. Auth. qua in prouincia.* Dicebant quidam, quod vbi quis crimen committit, ibi debet conueniri, sed causa terminabitur per suum iudicem. *arg. ff. de custo. & exhib. rer. de militib.* sed hoc non est verum, immò iudex illius loci, vbi deliquit, potest clericum condemnare, sententia tamen executioni mandabitur per Epm proprium. ĩ. *de foro compet. postulasti*: nisi velit iudex illius deferre, vel ipsum remittat ad illum condemnandum, sicut dicitur de Metropolitano, quòd potest absoluere excommunicatum à suo Epo, nisi velit ei deferre. *ĩ. de senten. excom. per tuas.* Nec dicitur ferre sententiam in alienũ subditũ, sed in suũ ratione criminis, vt dicunt primæ concordantiæ: & hæc sententia bene probatur per hanc decret. quia etiam debent redire illuc, vbi delinquunt. *Et est arg. ad hoc in Auth. vt nulli iudic. §. si verò quis comprehensorum. coll. 9.* qui de hoc optimè dicit, *& concor. cum hac decret.* Tamen si crimen facile fuerit, potest de illo cognoscere suus iudex. Si verò graue fuerit crimen, remittitur [b], vbi deliquit. *ff. de remilit. desertorem, in princ.* ab hac tamen generalitate excipitur quilibet superior: qui vbicunque crimen cõmittit, non põt iudicari nisi à Papa, si agatur ad depositionem. Quid si crimen tale est, quod non inducat depositionem? Dicit Hug. quòd possit iudicari à suo maiori, & nõ ab inferiori, si crimen cõmittat in sua parochia. Sed si Archieps cõmittat tale crimen in parochia alterius Archiepiscopi, vel Epi suffraganei alterius Archiepi, dicit Hug. quòd possit tunc iudicari ab illo Archiepiscopo, vel Episcopo, *arg. ad hoc. 96. dist. c. vbi Ambros.* ratione criminis commissi in sua parochia excõmunicauit Imperatorem: quod aliàs non auderet.

a *De materia huius gl. præter Doctores in c. postulasti, & in c. vlt. ĩ. de foro cõpe. & in Auth. qua in prouincia. C. vbi de cri. agi oper. vide Couarruuiam in practicis quæstionibus, ca. 11.*

b *Vbi, & quãdo locũ habeat remissio in delictis præter Couarruuiam pass. ante citatum, vide Guidonẽ Papam deci. 101. incip. in remiss. & Iulium Clarũ in pract. crim. q. 38. vbi latissimè.*

¶ Eugenius tertius.

¶ *Manifestus raptor, vel Ecclesiæ violator, si restituit, vel de restituendo cauet: in vita & in morte ad pœnitentiam, & ad sepulturam admittitur: si verò noluit cauere, cùm posset, & in morte non potest: Clerici eius sepulturæ interesse nõ debent: & Clerici interessentes, vel iniungentes pœnitentiam contra hanc dispositionem, deponuntur ab officio, & beneficio.*

CAP. II.

Svpèr † eo verò: *& infrà.*

¶ Statuimus, vt quicunque ex his, qui violenter surrexerint in rapinam, siue in Ecclesiarum violatione manifestè fuerit deprehensus: nisi priùs ablata restituat, si poterit [b]: vel emendandi firmam, & plenam securitatem fecerit, pœnitentiæ beneficium ei penitus denegetur [c]. Si verò vsque ad obitum in contumacia sua durauerit, & in extremis positus remedium pœnitentiæ humiliter postulauerit: si emendationem [d], vel emendandi securitatem præstiterit: ei pœnitentia, & sepultura Ecclesiastica concedantur.

¶ Qui autem in sanitate obstinata mente non pœnituerit, vel emendauerit, & in morte securitatem præstare nequiuerit, solemnitas pœnitentiæ parum prodesse [e] videtur, cut credimus, sed † de peccato con-

Svper eo.] Quatuor sunt partes. Secunda ibi, *Si verò.* Tertia ibi, *Qui autem.* Quarta ibi, *Quòd si.* Prima tractat de satisfactione in vita, vel in morte. Secũda de satisfactione in morte. Tertia de volente satisfacere in morte, sed non valente. Quarta de pœna imponenda transgressoribus. Abbas Siculus.

Casvs. Statuit Eugenius Papa in hac decretali, vt quicunque rapinam fecerit violenter, siue in Ecclesiarum violatione manifestè fuerit deprehensus: pœnitẽtia sibi denegetur, nisi priùs ablata restituat, si poterit, vel saltem emendandi securitatem præstiterit. Si verò in cõtumacia sua vsque ad obitum durauerit, & in extremis positus pœnitentiã postulauerit, si satisfecerit, vel emendandi securitatem præstiterit: et pœnitẽtia, & sepultura Ecclesiastica cõcedantur. Tertiò dicit, quòd qui in sanitate obstinata mente nõ pœnituerit, vel emendauerit, & in morte securitatẽ emendandi præstare nequiuerit, pœnitentia parũ sibi prodesse videtur. Sed si de peccato contritus fuerit, viaticum non negetur, ita tamen quod nullus clericorũ sepulturæ suæ intersit, nec eius eleemosynam quisquã accipiat. Quarto refert se ad primum casum, vt si aliquis clericorum contra hæc in vita, vel in morte pœnitentias dare, aut sepulturæ interesse, vel eorũ eleemosynas accipere præsumpserit, vel particeps huius rapinæ fuerit, periculũ sui ordinis patiatur, & careat Ecclesiastico beneficio. Nota casum, in quo pœnitentia denegatur. Item non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, si restitui possit. Item ad terrorem clerici nõ debent interesse sepulturę violenti raptoris, vel violatoris Ecclesiarum, nec illorum eleemosynas accipere debent. Item clerici non debent interesse sepulturæ illius, qui in mortali decedit, nec eleemosynas illius accipere.

† *Cap. 5. eod. tit. in 1. compilatione, & post Concilium Latera. sub Alexan. iij. part. 34. c. 1. Vide Bernardinum Diaz in pract. crim. canon. cap. 8. & 99.*

† *In recentioribus ita: sed de peccato contrito corde viaticum, & verùm in omnibus manuscriptis habetur, vt est impressum, absque voce, corde.*

¶ *Glos. seq. primò obijcit textui: secundò ipsum coadiuuat: tertiò dat duas solutiones, & secundam approbat.*

b ¶ *Si poterit.*] Bene dixit, si poterit, quia inanis est actio, &c. *ff. de dolo*: nam si, & ĩ. *de restit. spol. olim 2. & ĩ. de falsis.* Odoardus. ĩ. *de homicid.* sicut dignum, *& ĩ. de vsur.* cum tu, *& 14. qu. 6. si res*, & impossibilium nulla est obligatio. *ff. de reg. iur.* impossibilium, *& 23. q. 4.* Nabuchodonosor.

c ¶ *Denegetur.*] Argu. contrà, quia si aliquis pœnitentiam petat de aliquibus criminibus, & non de quibusdam, pœnitentia tamen non est ei deneganda. *ĩ. de pœnit. & remiss. quod quidam, & 16. q. 7. cognouimus, & de pœnit. dist. 3. §. vlt. arg. contrà 24. qu. 2. legatur, & de pœnit. dist. 3. sunt plures.* Quidam dicunt, quòd hoc statutum fuit ad terrorem, vt denegetur pœnitentia de omnibus, nisi de illo satisfaciat: quia talis pœnitentia non est fructuosa. Alij dicunt, quòd melius videtur, quod si pro illo crimine tantùm denegabitur pœnitentia, sed super alijs imponetur: & licet non sit fructuosa quoad vitam æternam, valebit ad mitius supplicium subeundum, *de pœnit. dist. 3. §. vlt. cap. vlt.*

c *Nobilis certè vide B. Thom. 3. p. q. 86. art. 3. Sotum 4. sent. dist. 15. q. 1. art. 3.*

d ¶ *Emendationem.*] *14. quæst. 6. si res. 17. quæst. 4. si quis clericus, & 23. quæst. vlt. si quis membrorum, & cap. pessimam, & de pœnit. distinct. 5. falsas.*

e ¶ *Parum prodesse.*] Hoc quantum ad pœnam temporalem, quæ pro peccato debetur. Duplex enim pœna [d] pro quolibet peccato debet, æterna, & temporalis: & hæc æterna sola cordis contritione remittitur, *de pœnit. distin. 1. in princip. & 26. qu. 6. cognouimus*: & temporalis, quæ exteriori satisfactione remittitur, quæ si satisfactio, si in hac vita non fuerit completa, in purgatorio completur. *argu. 23. q. 5.* quid ergo: & ita solemnitas pœnitentiæ parum prodest quoad pœnam purgatorij, valebit tamen quoad vitam æternam, si de peccato contritus fuerit.

d *De materia huius gl. consule Theolog. lib. 4. sent. dist. 15. & ibi præ aliis Sotum qu. 1. art. 4.*

a ¶ Viati-

a ¶ *Viaticum.*] Quod omnibus pœnitentibus est dandum. ǰ. *de pœni. & remiss. quod in te. & 26. q. 6. si quis de corpore. 50. dist. pœnitentes.*

¶ *Glos. seq. recit. potest per modum obiec. & remissionis.*

b ¶ *Pœnitentias dare.*] Hoc referas ad primam partem capituli de illis, qui nec in vita, nec in morte satisfacere volunt, & possunt, istis deneganda est pœnitentia in fine, & alia Ecclesiastica sacramenta, cùm in mortali decedant: eo saluo, quod dixi primò, cum petût in vita pœnitétiam de aliis criminib[a]: & oblationes talium nô sunt accipiendæ. ǰ. *de usur. quia in omnibus, & 17. q. 4. miror. 90. dist. c. 2. & 33. q. 2. latorem.* Bernard.

c ¶ *Sepulturæ.*] Hoc referas ad vltimã partem capituli de illis, qui in morte pœnitét, sed satisfacere nô possunt: istis ergo denegatur sepultura, id est, clerici non debent interesse, sed cœmeteriũ eis non denegatur: ad terrorem potiùs aliorum, vt alij, cùm possint, satisfaciant timore huiusmodi pœnæ, sed eis non nocet[a], *sic* ǯ. *de tornea. cap. 1. vbi de hoc, & argu.* quòd cui conceditur, quòd est maius, non conceditur, quod est minus: vt ibi dictum est. Bernard.

...ctito viaticum [a] non negetur: ita tamen, vt nullus Clericorum sepulturæ illius intersit, nec eius eleemosynam præsumat accipere. ¶ Quòd si qui Presbyterorum, vel Clericorum contra hoc in vita, vel in morte pœnitentias dare [b], aut sepulturæ [c] interesse, vel eorum eleemosynas accipere attentauerint, seu huiusmodi rapinæ participes inuẽti fuerint: ordinis sui damnum irrecuperabiliter patiantur, & Ecclesiastico beneficio careant.

¶ Ex Concilio Lateran. †

¶ *Excommunicari debent, qui capiunt, vel spoliant fideles ex iusta causa nauigantes. Hoc dicit primò. Excommunicati sunt spoliãtes naufragium patientes, nisi ablata restituant. Hoc secundò.*

[r] CAP. III.

EXcommunicationi subdantur, qui Romanos, aut alios Christianos pro negotiatione, vel aliis honestis [d] causis nauigio vectos, aut capere, aut rebus suis spoliare præsumunt. ¶ Illi etiam, qui Christianos naufragium patientes, (quibus, secundùm regulam fidei [e], auxilio esse tenentur) damnata † cupiditate spoliant rebus suis: nisi ablata reddiderint, excommunicationi se nouerint [f] subiacere [g].

¶ Alexander iij Panormitano Archiepiscopo.

¶ *Ex Principis delegatione possunt Prælati de raptu, & aliis criminibus iudicare: pœnam tamẽ sanguinis infligere non possunt.*

† *Ex Conci. Lateran. sub Alex. iij. ca. 24. §. excommunicationis quoque, & cap. 2. eo. tit. in 1. côpi. concordas processus bullæ in Cæna Domini, qui singulis annis legitur.*

a *Vide citatos in cap. 1. ǯ. de torneamentis.*

† *Damnanda in Concilio.*

EX *communicationi.*] Duæ sût partes, prout duo sût dicta: secunda ibi, *Illi etiam.* Abb. CASVS. Statuit Lateranẽ. Conciliũ, quòd illi, qui spoliare præsumunt Romanos, vel alios nauigio vectos pro negotiatione, vel aliis iustis causis, excommunicentur. Secundò dicit, quòd illi, qui spoliant Christianos naufragium patiẽtes (quibus potius auxiliũ præstare deberent) nisi ablata restituerint, excommunicationi ipso facto se nouerint subiacere. Nota, quòd qui spoliant patientes naufragiũ, sunt excõicati, cùm non sit afflictis addenda afflictio.

d ¶ *Honestis.*] Vt 24. q. 3. *si quis Romipetas.* ǯ. *de treu. & pa. c. 2.* B.

e ¶ *Regulam fidei.*] Illam scilicet, diliges proximum tuum sicut teipsum, *de pœn. dist. 2. charitas, & 1. distin. humanum genus, & 50. distinct. ponderet.*

f ¶ *Nouerint.*] Et sic qui contra hoc faciunt, sunt ipso iure excommunicati, & tenentur infra annum in quadruplũ. *C. de furt. in eum. ff. de incen. rui. nauf. l. 1.* & furtum isti committunt. *ff. de acquir. rer. do. qua ratione. §. vlt.* Nec fiscus etiam sibi aliquid vendicet in calamitate alterius. *Cod. de naufra. l. 1. lib. 11.* communiter tamen damnum nauis resarciet. *ff. de incen. rui. nauf. l. ratis.* Laur.

g ¶ *Subiacere.*] Post admonitionem, vel postquam fuerint in mora, cùm possunt restituere, & non restituunt.

IN *Archiepiscopatu.*] Communis diuisio. Secunda ibi, *Consultationi*, quæ distinguit: & secundum membrum prosequitur ibi, *Si verò.* Abbas Siculus.

CASVS: Rex Siciliæ cõmiserat Archiepiscopo Panormitano, & aliis Episcopis, excessus Sarracenorum puniendos: cõtingebat enim aliquando, quòd Sarraceni mulieres Christianas, & pueros rapiebant, & eis abutebãtur: & quosdam occidere non verebantur: quæsiuit Archiepiscopus, qualiter huiusmodi excessus puniret? Respondet Papa, quòd tales existentes in iurisdictione illius, pecuniaria pœna poterit punire, & etiam flagellis afficere, ita tamen quòd flagella in vindictam sanguinis non transeant. Si verò ita fuerit grauis, & enormis excessus, quòd mortem, vel truncationem membrorum debeant sustinere, vindictam illam regi reseruet. Nota, quòd Princeps Prælatis Ecclesiarũ causas criminales delegare potest, vbi pœna sanguinis nô sequitur. Et sic nota, quòd clerici pœnam sanguinis inferre non debeant.

h ¶ *Abuti.*] Propter illud vitium ira Dei venit in filios diffidentiæ. ǰ. *de excess. prælat. c. cùm ex. sic 56. dist. in si gens Anglorũ:* quia nô sic homines fecit Deus, vt se illo vterentur modo. *32. q. 7. flagitia.*

CAP. IV.

IN † Archiepiscopatu tuo quandoque Sarraceni mulieres Christianas, & pueros rapiunt, & eis abuti [h] præsumunt, & quosdam etiam interdum occidere nô verentur: cùm autem excessus huiusmodi Rex Siciliæ tibi, & aliis Episcopis commiserit [i] puniendos: Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd tales in iurisdictione tua existẽtes, pecuniaria poteris [k] pœna mulctare, & etiam flagellis [l] afficere, ea moderatione adhibita, quòd flagella in vindictam sanguinis transire minimè videantur. Si verò ita fuerit grauis excessus, quòd mortem, vel detruncationem membrorum debeant sustinere, vindictam reserues [m] Regiæ potestati.

¶ Idem Claremonten. † Episcopo.

¶ *Incendiarius Ecclesiæ in morte pœnitens, & absolutus, in cœmeterio sepelietur: & hæredes compelluntur ad satisfaciendum iuxta facultates defuncti. Hoc dicit.*

CAP. V.

IN † litteris tuis continebatur, quòd cum H. multis fuisset criminibus irretitus, qui Ecclesiarum incendium Diabolo [n] instigante commiserat, tandem in ægritudine constitutus, accepta pœnitentia de commissis, per manum Capellani sui fuit à sententia anathematis [o] absolutus, sed moriens Ecclesiasticam sepulturam habere nequiuit.

i ¶ *Commiserit puniendos.*] Delegare potest princeps Prælatis Ecclesiarũ causas criminales, vbi causa sanguinis non sequitur, vt hic *23. q. 8. sæpe.* Iudices verò in causis, vbi etiam pœna sanguinis infert, clerici institui non debent. ǯ. *ne cler. vel mona. sed nec. & c. clericis, & c. sententiam.*

k ¶ *Pecuniaria poteris.*] Commutando pœnam statutam, quæ est pœna capitis. *ff. ad l. Corn. de sicar. l. 3. § pen. & Cod. de adult. c. cũ vir. C. de rapt. virg. l. 1. & in Auth. vt non lux. contra. na. col. 6.* Quòd iudex vnam pœnam in aliã mutare possit, est ad hoc argu. *ff. de his, qui not. infa. quid ergo. §. pœna. & C. eod. tit. ex sententia.*

l ¶ *Flagellis.*] 24. q. 6. c. 1. 12. q. 1. *fraternitas, & 5. q. 5. illi qui.* ita quod flagella ad sanguinem nô procedant. *32. q. vlt. his à quibus, & c. seq.*

m ¶ *Reserues.*] Cùm sis delegatus. Si verò habes iurisdictionem temporalem, demãdes eam alicui, cui hoc competat: quod licet secundùm canones. *23. q. 4. illud:* sed non secũdum leges, nisi quando proficiscitur. *ff. de offi. procons. solent, & ff. de offic. eius, cui mand. est iurisd. l. 1.* Omnia verò hodie cõmuti possunt præter vltimũ supplicium, aut membri abscissionem, *in Authen. de coll'at. §. ad hæc adhibemus, collat. 9.* Laur.

b *Vide S. Tho. 2. 2. qu. 154. art. 11. & 12. & ibidem plenè per Caietanum.*

† *Cap. 3. eod. tit. in 1. compilation. & Conci. Lateran. par. 40. cap. 48. De intellectu Eymericus in Directorio inquisitor. p. 2. q. 46. nu. 11. & Couarruuias lib. 4. variar. resolut. cap. 20.*

Vide Bernardinum Diaz in pract. crim. can. cap. 96.

† *Claremontem. sed vt plurimum legitur, Claramon.*

† *Cap. 6. eo. tit. in 1. compilat. & post Conc. Later. p. 34. cap. 2.*

Vide Bernardinum Diaz in pract. crim. can. cap. 98. adde Iuliũ Clarum, in pract. crim. fine § finali. q. 68. & q. 77.

IN *litteris.*] Côis diuisio. Secunda pars ibi, *Quapropter.* Abbas. CASVS. Quidam H. nomine multis criminib. fuerat irretitus qui Ecclesiarũ incendiũ diabolo instigante cõmiserat: vnde fuerat excommunicatus: tandem in ægritudine constitutus, accepta pœnitentia de commissis, per capellanũ suũ fuit ab excommunicatione absolutus, sed eo mortuo sepulturam Ecclesiasticam habere nô potuit: quęritur, quid iuris sit? Mandat Papa, quatenus si est ita, corpus illius in cœmeterio sepeliatur, & hæredes eius monẽdi sunt, & compellendi, vt illis, quibus ille damnum dedit contra iustitiam per incendium, vel alio modo, secundùm facultates defuncti satisfaciant, vt sic à peccato valeat liberari. Nota, quòd simplex sacerdos in necessitate potest absoluere a maiori excommunicatione, de qua aliàs absoluere non posset. Item hæredes tenentur ex delicto defuncti, etiamsi ex illo delicto ad eos nihil peruenerit. Item nota hic argum. ex delicto defuncti hæredes non teneri vltra facultates, vel vires hæreditatis defuncti.

n ¶ *Diabolo instigante.*] 17. q. 4. *si quis suadente.*

o ¶ *Anathematis.*] Quod bene potuit in extrema necessitate. 17. q. 4. *si quis suadente. & 26. q. 6. presbyter inconsulto, de conse. distin. 4. sanctum est:* aliàs absolui non potuisset, nisi à solo Papa. Incendiarij enim postquam sunt ab Ecclesia publicati, ab alio absolui non possunt, *infrà de sent. excommun. tua nos.* incendiarij, & effractores Ecclesiarum sunt ipso iure excommunicati, vt hic colligitur, *et* ǰ. *de sent. excommun. cum quis. si. prout ibi notari consueuit.* Bernard.

d *Rectè loquitur glos. quia in art. mortis nulla est casuum reseruatio. Conci. Trid. sess. 14. ca. 7. de casuum reseruatione.*

s ¶ *Sepeliri.*]

a ¶ *Sepeliri.*] Arg. contra. ṡ. eod. *super eo.* sed ibi denegatur sepultura ad terrorem aliorum, nec poterat satisfacere, hic poterat satisfacere. Ber.

b ¶ *Hæredes.*] Hic habes, quòd hæredes tenentur pro delicto defuncti. Super hoc dicas, vt dixi. ṡ. de sepul. c. vlt. quæ ponit similem casum, & idem quasi dicitur in vtraque.

c ¶ *Iuxta facultates suas.*] Defuncti, vltra vires hæreditatis nõ tenétur, si fecerint inuentarium. *C. de iure delib. l. scimus. §. fin. autem.* & §. sequen.

d ¶ *Liberari.*] Ar. cõtrà. 25 *dist. qualis.* Sol. à venialibus, & à temporali satisfactione liberatur quis in alio sæculo, sed à pœna æterna nunquam, vt ibi.

Cum causam.] Diuiditur. Nam in prima parte ponitur decisa consultatio. In secunda responsio ibi, *Respondemus*, quæ responsio tria facit. Nam primò respondet de rapto cum redditione causæ. Secundò ibi, *Præterea.* de ingressu, & causam reddit. Tertiò de vtroque concludit ibi, *Non ergo.* Abbas Sicul.

¶ *Glo. sequens ponit casum.*

e ¶ *Cum causam.*] CASVS. Quidam miles volebat contrahere cũ quadã: parẽtes eam sibi dare nolebant: tandem de cõsensu puellæ eam rapuit, & cum ea contraxit, & carnaliter eam cognouit: deinde illa monasterium intrauit: vnde miles eam tanquam vxorem suam petebat: quia sine licentia sua monasterium post carnalem copulam intrare nõ potuit: dicebat mulier, quòd non tenebatur ei tanquã viro adhærere: quia eã rapuit: & raptor cũ rapta nõ potest contrahere. Ad hoc respondet Papa, quòd non fuit raptus, cùm ipsa consenserit. Et post matrimonium consummatum religionem intrare non potuit inuito viro, licèt rapta fuerit: quia si hoc constiterit, debet ei restitui: quia sine ipsius consensu monasterium intrare non potuit. Ber. Nota, quòd mulier consentit, raptus non dicitur. Item post matrimonium carnali copula consummatum, vir non habet potestatem sui corporis, sed mulier, & econuerso. Item confessioni alterius cõiugum statur in præiudicium spiritualis matrimonij. Item ar. quòd solus consensus sufficit ad hoc, quòd alter coniugum possit religionem intrare.

f ¶ *Dicatur admitti.*] Secundùm leges etiam in sponsa propria raptus committitur. *C. de rapt. virgi. l. vnica ad medium.* sed canon præiudicat: vt hic, & 27. q. 2. §. 1. & *cap. lex illa.* qualitercunque aliqua sit rapta, bene potest contrahere cum raptore, si prior dissensio transeat postmodum in consensum ṡ. c. *prox.* & 36. q. 2. *tria.* sed raptus non est, vbi puella consentit, vt hic patet.

g ¶ *Reclamarent.*] Talis reclamatio non impedit matrimonium, quia solo consensu contrahitur. 27. q. 2. *sufficiat.*

h ¶ *Sed maritus.*] ṡ. *de conuer. coniug. quidam intrauit.* T.

¶ *Glos. seq. recti. obijciendo de decr. super eo.*

i ¶ *Mulieris confessione.*] Ergo creditur mulieris confessioni in præiudicium matrimonij spiritualis: quòd non fit in carnali ṡ. *de eo qui cogn. consang. vxo. sua. super eo.* Sed aliud est in matrimonio carnali, & aliud in spirituali. In matrimonio carnali non statur confessioni viri, & vxoris, si contra matrimonium confiteantur: quia sæpe adinuicem colluderent, vt separarentur, vt dicit prædicta *decr. super eo.* Sed in spirituali matrimonio, si aliqua, de qua constat, quòd fuerit primò vxor ante ingressum monasterij, postea confiteatur in iudicio, quòd ante ingressum cognita fuerit à viro, debet sibi restitui, quia eo inuito monasterium intrare non potuit, vt hic dicit: immò si aliter confiteretur, saluari non posset, nisi ad virum rediret. Non est enim credendum, quòd illa sit immemor suæ salutis. 1. q. 7. *sanctimon.* Arg. ad hoc. ṡ. *de homicid. significasti* 2. vnde reddenda est viro suo, vbicunque confitentur vir, & vxor. Ad dissolutionem matrimonij carnalis non creditur illis, nisi talem adsit fama publica. 35 *quæst.* 6. *si duo.* sed vbi confitentur ad dissolutionẽ mutuæ seruitutis propter adulterium, bene creditur eis. ṡ. *tit. proxi. cap. penult.* & ṡ. *de diuor. ex litteris.* Vin.

k ¶ *Assensisse.*] Arg. quòd solus consensus sufficit ad hoc, vt alter coniugum possit monasterium ingredi. 27. q. 2. *Agathosa.* vbi de hoc. & c. *si quis.* & 33. q. 5. *qui vxorem.* De hoc dictum est satis ṡ. *de cõuer. coniug. in c. verum,* & *c. sequenti.*

¶ Quapropter, si ita res se habet: Mandamus, vt corpus eiusdem, appellatione cessante, facias in cœmeterio sepeliri a: & hæredes b eius moneas, & compellas, vt his, quibus ille per incendium, vel alio modo damna contra iustitiam irrogauerat, iuxta facultates c suas condignè satisfaciat, vt sic à peccato valeat † liberari d.

¶ Lucius iij. Burgeñ. † Episcopo.

¶ *Raptus non dicitur, vbi volẽs pro matrimonio adducitur: raptor tamen cum rapta matrimonium contrahere potest: & post cõsummationem matrimonij, alter sine consensu alterius religionem ingredi non potest. Hoc dicit, cũ capitulo sequẽti.*

CAP. VI.

CVm † causam e, quæ inter E. militem, & vxorem eius vertitur: & *infra.* ¶ Respondemus, quòd cùm ibi raptus dicatur admitti f †, vbi nihil antè de nuptiis agitur: iste raptor dici nõ debet, cum habuerit mulieris assensum, & priùs eam desponsauerit, quã cognouerit, licèt parentes reclamarent g †, à quibus eam dicitur rapuisse. Præterea cùm post matrimonium carnis commixtione perfectum (teste Apostolo) vxor sui corporis potestatem non habeat: sed maritus h, & econuerso: si præcessisse matrimonium, vel ex probationibus viri: vel ex mulieris confessione i claruerit, postmodum † sine assensu viri non potuit ipsa monasterium ingredi, aut aliter continentiam profiteri. Nõ ergo pro eo, quòd post matrimonium cõsummatum rapta per vim in monasterio fuerit, viri poterit consortium declinare, maximè si probari nequeat virum, vt mulier profiteretur continentiam, assensisse k †.

¶ Innocentius iij. Episcopo Saroneñ. †

¶ *Rapta potest matrimonium contrahere cum raptore, vbi datur libera facultas in contrahendo.*

CAP. VII.

ACcedens † ad Apostolicam sedem: & *infra.* ¶ Rapta puella legitimè contrahet cum raptore l, si prior dissensio transeat postmodum in consensum m: & quod antè displicuit, tandem incipiat complacere: dummodò ad contrahendum legitimæ sint personæ.

TITVLVS XVIII.

De furtis.

¶ In Exodo †.

CAP. I.

QVi furatur hominem n, & vendiderit: conuictus morte moriatur.

¶ Ex concilio Triburieñ. †

¶ *Furibus, & latronibus in peccato obeuntibus, sacramenta Ecclesiastica deneganda sunt: secus si in morte eos pœnituit.*

CAP. II.

FVres, & latrones, si in furando, vel deprædando occiduntur, visum est pro eis non orandum a ¶. c. *placuit.* & *C. de rapt. virg. l. vnica. §. fin autem*, hodie secus: vt hic, & 36. q. 2. *denique.* & *c. tria.* Ber.

---

l ¶ *Cum raptore.*] Secundùm antiquos canones, & secundùm leges non poterat raptor contrahere cum rapta. 36. q. 2. *de puellis.* & c. *si autem.*

m ¶ *Consensum.*] ṡ. *de spons. ad id quod.* & ṡ. *de spon. impube. de illis. argum. Cod. quod met. cau. l. 2. ff. de cond. ob tur. cau. si ob turpem.*

Accedens.] CASVS. Quærebatur, vtrum raptor possit contrahere cum rapta? & respondet Papa, quòd sic, si prior dissensus transeat postmodum in consensum, & quod priùs displicuit, postea incipiat complacere: dummodo aliàs sint legitimæ personæ ad cõtrahendum. Nota, quòd raptor potest contrahere cum rapta, dummodò consentiat.

DE FVRTIS.

¶ *Continua est ista rubrica suprà in proximis. tit. dic, vt ibi Abb. Sicul.*

Qui furatur.] Casus planus est. Nota hic pœnam eius, qui hominem furatur, & eum vendiderit. Bernard.

n ¶ *Qui furatur hominem.*] Scilicet liberum: quia si furatur seruum, hac pœna non tenetur. *ff. ad leg. Flaui. de plag. l. vltim.* sed secundùm canones hæc pœna non imponitur, ṡ. *tit. proxi. in archiepiscopatu.* 33. q. 2. *inter hæc.* Tan.

Fures.] CASVS. Dicitur, quòd si fures, & latrones in furando fuerint interfecti, non est orandum pro illis. Sed si comprehensi, aut vulnerati confessi fuerint, communio eis negari non debet. Nota in furto occisos, ab Ecclesia non recipiendos, nec pro eis orandum esse. Et nota, quòd non est orandum pro decedentibus in mortali peccato.

---

a Eruolebat vel ibi de manifesto, hic de occulto: vel ibi de obstinato, hic de nõ obstinato. Ioã. And.

† Aliàs: vobis, scilicet heredes, vt obseruat hic Ioan. And.

† Aliàs ita: M. Burgen. Episcopo.

† Cap. 4. eo. tit. in 1. cõpilat. & post concilium Laterã. sub Alexandro iij. p. 50. c. 34. Vide circa interim c. sequenti.

† commisisti.

† reclamarent.

b Hic casus, prout est repositus, in vetustis exẽ pluribus reperitur.

1. Cor. 7.

† In plerisque recentioribus ita: post matrimonium sine assensu, &c. sed in vetustioribus codicibus legitur, vt est impressum.

c Aliàs: nuptias.

† consensisse.

† Latonien.

† Glaconië.

† Sarra Gracomen. sed vt plurimũ legitur, Latonien.

† Ca. vnico. e. tit. in 3. cõpilat. Vide concilium Chalcedonẽse can. 27. Vormatiense cap 77. & quod manifestè diffinit concilii Trident. sess. 24. de reform. matrimonij cap 8. adde B. Thomam 2. 2. q. 154. art. 7.

† Exod. cap. 21. & c. 1. eo. tit. in 1. compilat. Vide in hic præ alis Ioann. Anoniam.

† Addi potest c. 31. sed non eisdem verbis refertur Burchardus lib. 11. decret. c. 59. Ivo p. 13. c. 45. Gratianus siue Palea 13. q. 2. c. fures. & c. 4. eo. tit. in 1. comp.

d Et infrà de hære. cum secundum. lib. 6. Ioan. And.

a ¶ *Non esse orandum.*] Quia in mortali eos decessisse constat. 23. q. 5. *placuit.*

b ¶ *Diacono.*] Imò necessitate etiam laico. *de conse. dist. 4. sanctum est. de pœni. distinct. 1. quem pœnitet. versu. si. & dist. 6. c. 1. circa prin.*

De materia huius glossæ, vide Nauarrum de pœni. dist. 6. c. 1. nu. 72. & seq. Sotu 4. dist. 18. qu. 4. art. 4.

c ¶ *Communionem.*] Id est, Eucharistiam similiter. 50. *dist. pœnitentes.* & sepulturam etiam, ex quo confessi sunt. 13. q. 2. *ult. c. ult.*

esse orandum [a]. Sed si comprehensi, aut vulnerati, Presbytero, vel Diacono [b] confessi fuerint, communionem [c] eis non negamus.

¶ Ex pœnitentiali Theodori.

¶ *Committens furtū ex necessitate non multum vrgente, peccat, sed nō grauiter: vnde imponenda est ei leuis pœnitentia. Hoc dicit secūdum communem intellectum.*

S *I quis.*] Breue est, nec recipit congruā summationem, maximè propter varietatem intellectuum. Ab. Casus patet. Nota, quòd necessitas omnino non excusat à furto, & intelligitur quidem de modica necessitate: secus de magna.

Cap. 3. eti. in 1. compilatione.

¶ *Gl. seq. no. quòd modica, &c. quærit deinde obijciendo de duobus sol.*

d ¶ *Pœniteat.*] Ex eo enim, quod pœnitentia imponitur, colligitur quòd modica fuerit necessitas: si enim magna fuisset, non imponeretur pœnitentia. *ar. contra. de conse. distinct. 5. discipulos.* quia in necessitate omnia sunt communia. *arg. 42. dist. c. 1. & 12. q. 1. c. 2. 23. qu. 7. quod autem. & 47. dist. sicut hi.* debuit enim credere dominum permissurum. *Inst. de oblig. quæ ex delicto nascuntur. §. placuit.* modica pœnitentia imponitur, quia modicū peccauit. Sed quare non excusatur mulier à fornicatione propter necessitatem famis. *ff. de ritu nup. palam § non est. sicut à furto?* Respondeo, propter necessitatem res facta est cōis, quam furatur; sed in fornicatione nō est ita. immò potiùs debet quælibet mala pati, quàm malo cōsentire: vt 32. q. 5. *ita ne.* Itē quare excusor ab homicidio, si ex necessitate me defendēdo aliquē occido, & non à fornicatione? Respondeo, non interficio, immò potius ipse se interficit, qui me aggreditur. *arg. ff. si quadru. pau. fe. di. l. 1. §. cùm arietes & arg. s. de homi. c. iator.*

Prouerbiorum c. 29. & c. 6 eo. tit. in 1. compila.

Aliàs, tantummodò.

CAP. III.

SI † quis propter necessitatem famis, aut nuditatis, furatus fuerit cibaria, vestem, vel pecus, pœniteat [d] hebdomadas tres: & si reddiderit, non cogatur ieiunare.

¶ Hieronymus super parabolas. †

¶ *Non indicans furem propter lucrum, quod ab eo consequitur, reus peccati est.*

CAP. IIII.

QVi cum fure partitur [e], occidit animam suam.] Non [f] fur solùm †, sed ille reus tenetur, qui furti conscius, quærente possessore [g], non indicat [h].

¶ Alexander iij. Cremonen. Episcopo.

¶ *Fur occultus potest post restitutionem, & pœnitentiam ad sacros ordines promoueri.*

CAP. V.

Q*Vi cum fure.*] Breue est, & vario modo intelligitur, & potest summari secundum vnum intellectum, vt in sub. & potest aliter summari: vt ꝫ patet ex veritate intellectuum. Abb.

CASVS. Qui furtum cum fure partitur, occidit animam suam. Item non solùm fur tenetur furti, sed ille etiam, qui conscius furti non indicat domino ipsum quærenti. No. quòd consentientes, & agentes pari pœna puniri debent. Item quilibet tenetur furem indicare aliàs furti tenetur.

e ¶ *Partitur.*] Per consensum etiam accipiendo, vel occultando: tales enim tenentur de furto. *Insti. de obli. quæ ex delic. nas. § si verò ope.*

f ¶ *Non fur.*] Hæc sunt verba Hieronymi exponentis præcedentia verba Salomonis.

g ¶ *Possessore.*] Id est, domino, vel quocunque, cuius interest. *ff. de verb sign. interdum.*

¶ *Glo. seq alleg. 6. contrar signat contrarium, & soluit.*

h ¶ *Indicat.*] Et ita habes hic, quòd quis tenetur indicare furēm. *ff. de recepta l. 1. & 2. C. de fur. ciuile est ar. ff de iure fisci & quibusdā. § diuus, C. ad leg. Corn. de fal. maiorem. C. de his, qui ad Eccle. confu. præsenti. § quòd si in fundo. ar. contrà. ff. de præscript. verb. non solent. ff. de condi. ob tur. cau l 4. §. vlt.* vbi non peccat, qui aliquid accipit, vt indicet: secus verò secundùm canones, vt hic patet: quia consentire videtur: vnde dicit, q. vterque reus est.

E *X litteris.*] Diuisio. Secunda ibi, *Mandamus.* Abbas Siculus.

CASVS. Quidam clericus B. nomine quendam calicem surripuit de Ecclesia sibi minus cautè dimissum, & longo tempore ipsum tenuit, sed postmodum restituit ipsum: volebat ad sacros ordines promoueri: quæritur, quid iuris sit? Respondet Papa, si sponte confessus fuerit, & exinde Ecclesiæ, cuius erat calix, satisfecit, nec est super hoc infamatus, post peractam pœnitentiam, aut partē ipsius, dummodo aliàs idoneus sit, ad sacros poterit ordines promoueri. Nota mitiùs agendum cum sponte cōfesso, quàm cum conuicto. Item non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, si restitui potest. Item infamatus de furto, non debet promoueri. Item licet quis satisfaciat de furto, nihilominus est illi pœnitētia imponēda. Item nota partem pœnitentiæ peractam sufficere, vt cum eo dispensetur.

EX † litteris tuis innotuit, quòd B. calicem quendam in Ecclesia minùs cautè dimissum rapiens, longo tempore detinere præsumpsit: *& infrà.*

¶ Mādamus, quatenus si sponte [i] confessus fuerit, & exinde Ecclesiæ, cuius calix fuerat, satisfecerit [k], nec est super hoc nota, vel infamia [l] manifesta respersus: post peractam [m] pœnitentiam, aut congruam partem pœnitentiæ [n] (dummodo aliàs idoneum ipsum esse cognoscas), ad sacros ordines non dubites promouere [o].

Cap. 7. eti. in 1. compilatione.

De materia præter dictores hic, vide Iulium Clarū lib. 5. sent. §. furtum, & Antonium Gomezium Tom. 3. variarum resol. c. 5. de furto. vers. secundo ca. in ult. nu.

i ¶ *Sponte.*] Arg. quòd mitiùs agitur cum sponte confesso, quàm cum conuicto. 6. di. presbyterum. 11. q. 3. non decet.

k ¶ *Satisfecerit.*] Aliter pœnitere non potest, dummodo possit satisfacere. 14. qu. 6. c. 1. & s. de homici. pene. §. nec. & s. de ætat. præst. cum in.

l ¶ *Infamia.*] Facti, quæ grauat opinionem. s. de obse. & iure. præstandis. l. 1. & à promotione repellit. 81. dist. tanta. De miss. & 33. dist. taci. & supra. de accus. cum oportens.

m ¶ *Post peractā.*] Quia iam incipit clericus, quòd non fuit. 50 dist. ferrum & totum ex auditus.

n ¶ *Pœnitentiæ.*] s. de tem. ord. ex tenore.

o ¶ *Promouere.*] Etiam de iure communi: cum peccatum sit occultum. s. de temp. ord. c. vlt. & præcipuè secundum illos, qui dicunt, quòd peccatum occultū non reddit hominē irregularem secundum alios, qui dicunt cōtrarium, loquitur cap. istud de dispensatione.

Cap. 1. e ti. in 1 compilatione & post concil. Late. p 16. c. 9. De intellectu Cōuarruuias li. 3. varia. resol. c. 1. nu. 4. & de pœna clerici vsurary Bernardinus Diaz in pract. crimin. canon. c. 32.

TITVLVS XIX.

De vsuris. †

De materia huius tituli plurima canonistis valde necessaria tradit B. Thom. 2. 2. q. 78.

¶ Alexander iij. in concilio Turon.

¶ *Vsura est lucrifacere fructus rei pignoratæ: fallit in casu hîc excepto.*

CAP. I.

PLures † Clericorum: *& infrà.*

¶ Generalis cōcilij [p] decreuit auctoritas, vt nullus constitutus in Clero [q], vel hoc, vel aliud genus [r] vsuræ exercere præsumat. Et si quis alicuius possessionem data pecunia sub hac specie [vel † conditione] in pignus acceperit, si sortem suam

Hæc duo verba, vel conditione, desunt in omnibus antiquis codicibus Gregorianis.

DE VSVRIS.

¶ *Quia vsuram exercens, rapinam, & quodammod. furtum committit 14. q. 4. si quis vsuram: & subiacet restitutioni, sicut furtum committens, seu rapinam: vt in c. cùm tu. infrà eod. iaco competenti ordine submittis de vsuris. Abbas.*

De hac materia tractatur 46. dist. & 14. q. 4. & q. 5. & q. 6 per totum. 46 dist. c. penult. & vlt 88. dist. in Pa. ca. eyciens.

P*Lures.*] Si creditor percipit sortem ex fructibus pignoris, & deductis expensis, tenetur pignus restituere debitori, & vnum casum excipit. hoc dicit. Diuiditur in tres partes. Nam primò prohibet clericis vsuram generaliter, & inde nominatim certam speciem. Secundò ibi. *Quòd si.* pœnam addit. Tertiò à prædicta specie vnum casum excipit ibi, *Nisi* Abbas.

CASVS. Quia plures clerici data pecunia possessiones recipiebant in pignus, dicentes non esse vsuram: statuit concilium Turon. vt nullus constitutus in clero, hoc, vel aliud genus vsuræ exercere præsumat: quòd si aliquis possessiones alicuius data pecunia recepit in pignus, si sortem suam receperit deductis expēsis, possessionem liberè restituat debitori: si minus aliquid habet, eo recepto possessio ad dominum reuertatur. Si verò post illud statutum aliquis clericus vsurarum crimen commiserit, officij sui periculum patiatur: nisi fuerit beneficium Ecclesiæ, quod redimendum sibi hoc modo videatur. Nota fructus pignoris computandos in sortem. Item clericus vsurarius de regere ipsis ab officio Ecclesiastico debet repelli. Item habes hic casum, in quo fauore Ecclesiæ fructus non computantur in sortem.

b Si legatis veterem ipsi interpretationem, apertissimè intelliges sacri speciem: quæ ex fragmento omissa à Raymundo reddita est penitùs absurdior.

p ¶ *Generalis concilij.*] Scilicet Turon. cuius est hoc capitulum.

q ¶ *In Clero.*] Maximè: quia idem est de laicis.

r ¶ *Aliud genus.*] Multa. n. sunt genera vsurarum, *ar. 14. qu. 3. c. 1. 2. & 3.*

¶ *Glo. seq. tractat de expensis deducendis, & quærit, & soluit.*

a ¶ *Dedu-*

(deductis expensis, (de fructibus iam perceperit: absolutè possessionem restituat debitori. Si autem aliquid minus habet, eo recepto, possessio libere ad dominum reuertatur. ¶ Quòd si post huiusmodi [b] constitutum in Clero quisquam extiterit, qui detestandis vsurarum lucris insistat, Ecclesiastici officij periculum patiatur. Nisi fortè Ecclesiæ beneficium [c] fuerit, quod redimentum ei hoc modo de manu laici videatur.

¶ Idem Cantuarien. Archiepiscopo, & eius Suffraganeis.

¶ Idem in effectu dicit cum praecedenti cap. sed addit tacitè idem esse in Laicis: nam in praecedenti cap. tantum fuit facta mētio de Clericis.

CAP. II.

QVoniam † non solùm viris Ecclesiasticis, sed etiam quibuslibet aliis periculosum est vsurarum lucris intendere: Auctoritate præsentium duximus iniungendum, vt eos, qui de possessionibus, vel arboribus [d], quas tenere in pignore noscuntur, sortem (deductis expensis) receperunt: ad eadem pignora restituenda, sine vsurarum exactione, Ecclesiastica districtione compellas †.

¶ Idem † in concilio Lateran.

¶ Manifesti vsurarij ad communionē altaris, & Ecclesiasticam sepulturam, & oblationem offerendam admitti non possunt: & Clerici contra hoc facientes, puniuntur, vt hic dicitur.

CAP. III.

QVia in omnibus ferè locis ita crimen vsurarum inualuit, vt multi [e] (aliis negotiis prætermissis) quasi licitè vsuras exerceant, & qualiter vtriusque † testamenti pagina condemnētur, nequaquam attendant: Ideoque constituimus, vt vsurarij manifesti †, nec ad communionem admittantur altaris, nec Christianam (si in hoc peccato decesserint) accipiant [f] sepulturam: sed nec oblationes [g] eorum quisquam accipiat. Qui autem acceperit, vel Christianæ tradiderit sepulturæ: & quæ acceperit, reddere [h] compellatur, & donec ad arbitrium Episcopi satisfaciat, ab officij sui maneat executione suspensus.

¶ Idem Panormitano Archiepiscopo.

¶ Potest intelligi dupliciter. Primò in mutante. Secundò in recipiente vsuras: & secundum primum intellectum hoc dicit: Etiam pro opere pio non licet vsuras recipere, quādo per receptionem datur causa vsuræ committendæ. Hoc dicit. Vel sic, & clarius. Non licet inducere quem ad exercendum vsuras, etiam pro pio opere: & ista lectura colligitur ex decisa.

CAP. IV.

SVper † eo verò: *& infrà.* ¶ Respondemus, quòd cùm vsurarum crimē vtriusque testamenti pagina detestetur, super hoc dispensationem [i] aliquam posse fieri non videmus; quia cùm scriptura sacra prohibeat pro alterius vita mentiri [k], multò magis prohibendus est quis, ne etiam pro redimenda vita captiui, vsurarum crimine inuoluatur.

a ¶ *Deductis expensis.*]Deducendæ sunt expensæ: & quod superest, est in fructu. ff. sol. mat. fructus. *ff. de petit. hæred. si à domino.* § ... *in ... C. de fruc. & lit. expen. l. 1.* & ipso iure per fructus perceptos liberatur pignus. *C. de distrac. pig. l. 1. & C. de pig. act. l. 1.* & a fructus n. semper computatur in sorte. j. *c. prox. & c. conquestus.* & hic expensæ illæ non debet esse superflue. *ar. ff. de rei ven. in fundo.* & illæ tantum sunt deducendæ, quæ in ipsam rē necessario factæ sūt, & pro fructibus colligendis. *C. de pig. in summa.* Potest ergo se retinere, donec deducat expēsas. Sed quid si restituit rem nōdum deductis expensis? Petat per conditionē indebiti. *ff. de impen. in re. do. fac. l. quod dicitur. §. si dos.* vel per contrariam actionem pignoratitiā. *ff. de pig. act. si necessarias.*

b ¶ *Post huiusmodi.*]Maximè quoniā idem erat ante. *14. q. 4. si quis oblitus. & j. eo. cum tu.*

c ¶ *Beneficium.*] Hoc ita pōt intelligi, putà laicus aliquis iniustè detinet possessioné aliquā, quæ fuerat clerico in beneficium assignata: licitū est clerico de manu laici taliter eam redimere, vt ecclesia, vel ipse clericus fructus taliter perceptos retineat: nec est vsura, cum tantum suū recipiat: q a si fortè possessio ad ecclesiā reuerteretur hoc modo: quia forte aliàs nō poterat recuperari. Et idē est, si esset feudū ecclesiæ, q a fructus ecclesiæ non computabit in sortem *j. c. conquestus.* sed ecclesia interim seruitia à vasallo recipere nó debet. *s. de feu. c. 1.* Idē intelligo de laico, q hoc modo sibi licet redimere possessionē de manu iniusti detentoris: alienā tñ possessionē taliter redimere non posset, quia fructus illi nō sunt sui: vñ si illos retineret, vsura esset. Idem esset de clerico, si possessionem ecclesiæ, quæ nó fuit sibi pro beneficio assignata, taliter in pignus reciperet: nisi de licētia ecclesię hoc faceret, quasi percipiendo eos nomine ecclesię. Ber.

QVoniam.] CASVS. Dicitur hic, quòd non solùm viris ecclesiasticis, sed etiam laicis periculosum est vsuris intendere, & ideo mandatur, quòd postquā de possessionibus, vel fructibus arborum, quas in pignore tenent, receperint sortem suam deductis expensis, restituantur possessiones suis dominis. Nota, quód vsuræ reprobantur in laicis, sicut in clericis. Item fructus pignoris computari debent in sortem, priùs inde deductis expensis.

d ¶ *De possessionib. vel arborib.*] *Sic s. c. proxi. & j. c. conquestus. & s. de emp. & vend. ad nostram s. de pig. cum contra. C. de pig. act. l. 1. & 2. C. de pact. pig. l. 1. & vlt. ff. de pig. & l. si conuenerit.*

QVia in omnibus.] Iste textus est multum allegabilis, & multa iura faciunt mentionem de isto concilio Lateran. & tria facit. Primò ponit factum damnabile per constitutionis causam. Secundò tripliciter punit vsurarios manifestos. Tertiò punit dupliciter clericos transgressores. Secunda ibi, *Ideoque.* Tertia ibi, *Qui autem.* Abbas Siculus.

CASVS. In multis locis tantū inualuit vsurarū consuetudo, vt multi aliis negotiis prætermissis, vsuras exerceāt tanquā licitas, non considerantes, qualiter crimen illud vtriusque testamenti pagina condemnetur: & ideo statuit Laterañ. conciliū, vt vsurarij manifesti ad communionem nó admittantur altaris: nec Christianæ accipiant sepulturam, qui in hoc peccato decesserint: nec oblationes eorum quisquam accipiat. qui autem acceperit, aut Christianæ tradiderit sepulturæ: quod acceperit, restituat, & ab officio suo suspensus maneat, donec ad arbitrium Episcopi satisfaciat. Not. q hæc est pœna, quæ primò imponitur, de qua fit mētio in rescriptis contra vsurarios impetratis.

¶ *Glo. se. ostēdit glossam ...*

e ¶ *Multi.*]Propterea, quia multi sunt, nō excusantur. *2. qu. 1. multi. in fi.* & etiamsi omnes homines essent vsurarij. simile *32. qu. 7. flagitia.* cum in veteri testamēto, & nouo prohibitæ sunt vsuræ. *j. c. prox.* immo etiam iure ciuili vsuræ prohibitæ sunt: vnde nullo iure peti possunt; *in Authent. de eccl. tit. in pr. col. 9.* licet nō obseruetur: quia ibi dicit Iustinianus, se quatuor synodos generales obseruare: sed Nicæna synodus est vna de quatuor principalibus, quæ ita obseruari debet, sicut quatuor Euāgelia. *15. dist. sicut.* & in Nycæna synodo prohibentur vsuræ. *47. distin. quoniam multi.*

f ¶ *Accipiāt sepulturā.*] Idem est de quolibet, quem constat decessisse in mortali. *13 qu. 2. pro obeuntibus. 23. qu. 5. placuit. 21. qu. 3. Cyprianus. & s. de sta. reg. mona. hi. cum similibus.*

g ¶ *Oblationes.*]*Sic 90. distinct. oblationes. & 17. qu. 4. miror. s. de rap. super eod. ad fi.* & nihilominus excommunicādi sunt, si non satisfaciant. *j. eod. præterea. & s. de iureiur. debitores. & c. sequen.*

¶ *Glossa sequens quærit, & arg.*

h ¶ *Reddere.*] Sed cui debet restitui? danti? non videtur. *17. q. 4. sunt qui. 12. qu. 2. nulli liceat.* Ala. dixit, quòd episcopo loci: sed potiùs credo, quòd illi, qui dedit, & ille postea restituet ei, à quo recepit. argum *j. eo. cùm tu. & s. de homi. sicut dignum § eos.*

SVper eo.] Diuiditur. Nam primò ponitur decisā consultatio. Secundò responsio ibi, *Respondemus.* & responsionem probat per argumentum à maiori. Abbas Siculus.

CASVS. Quidam exercebant vsuras, vt inde captiui redimerentur: quæritur, an liceat? Respondet Papa, quòd cùm vsurarum crimen vtroque testamento condemnetur, super hoc non est aliqua dispensatio adhibenda: quia etiam dicit scriptura: pro alterius vita mentiri non licet, multò magis prohibendus est aliquis, ne vsurarum crimen exerceat pro redimenda vita captiui. Nota circa crimen vsurarum dispensari non posse. Item prætextu pietatis non est impietas committenda. Item non debet quis mentiri pro vita alterius saluanda. Item arg. quòd vsura est maius peccatum, quàm mendacium.

¶ *Glo. sequens arguit, & remittit.*

i ¶ *Dispensationem.*] *Arg. quòd prætextu boni, malum fieri non debet. 1. q. 1. non est putanda. 33. qu. 5. si dicat. & 14. q. 5 c. 1. 2. & 3. & c. neque. Arg contra. 28. q. 1 non oportet. Hic, vt plene dictum est s. ne cle. vel mona. non magnā.* in magnā notula.

k ¶ *Mentiri. 22. q. 2. ne quis arbitratur, vbi de hoc.*

† *Cap. 4. eo. tit. in 1. cōpilatione, & post concilii. Later. p. 16. tit. Et Couarruuiam in præcedēti c. citatum. vide Sotum de iustit. & iure, lib. 6. q. 1. art. 2. & Syluestrum, verbo, vsura. 3.*

† *Appellatio. Idem, scilicet Alexāder iij. in cōcilio Laterā. c. 25. & c. 2. eo. tit. in 1. cōpilatione. Et pro intellectu vide Archidiaconum in c. miror. 17. q. 4.*

† *De hoc articulo plenè Couarruuias variarum resol. c. 1. nu. 5. cum videre, & Marquardum tract. de Iud. p. 1. c. 11.*

† *Vsurarij manifesti qui dicātur, tradit Iulius Clarus lib. 5. sen. §. vsura. vers. sed hic quæro. Syluester verbo, vsura. 9. q. 1 & Couarruuias c. 3. variar. resolut. c. 3.*

† *Cap. 3. e. t. in 1. compil. & post concil. Late. sub Alex. iij. p. 16. c. 1. Vide Kemanum consil. 400. & præ cæteris hic Ioannem Anianam.*

¶ Idem Salernitano Archiepiscopo.

¶ Vsurarij, qui sunt soluendo, cogũtur per pœnas Lateran. concilij vsuras restituere: etiam quas ante cõcilium receperunt: & facultatibus non extantibus, debent possessiones emptæ ex pecunia fœnebri vendi, & debentibus recipere, satisfieri.

CAP. V.

Cum † tu manifestos vsurarios iuxta decretum [a] nostrum, quod nuper in concilio promulgatum est, communione altaris, & Ecclesiastica præceperis sepultura priuandos [b], donec [c] reddãt, quod tam prauè receperant: quidã eorũ, ad † excusandas [d] excusationes in peccatis, impudenter affirmant illas duntaxat vsuras restituendas, quæ sunt post interdictum nostrum receptæ: *& infra.* ¶ Super his fraternitati tuæ taliter respondemus, quòd siue ante, siue post [e] interdictũ nostrum vsuras extorserint, cogendi sunt per pœnam [f], quam statuimus in concilio, eas his, à quibus extorserunt, vel eorum hæredibus restituere: vel his non superstitibus [g], pauperibus erogare: dummodo in facultatibus habeant, vnde † ipsis possint eas restituere: cùm iuxta verbum beati Augustini †: Non remittatur peccatum, nisi restituatur [h] ablatum. Illi autem, qui nõ habent in facultatibus [i], vnde vsuras valeant restituere, non debẽt vlla † pœna mulctari: cùm eos nota paupertatis euidenter [k] excuset. ¶ Possessiones verò, quę de vsuris comparatæ sunt, debent vendi [l], & ipsarum pretia his, à quibus vsuræ sunt extortæ, restitui: vt sic non solum † à pœna, sed etiam à peccato possint (quod per vsurarum extorsionem incurrerant) liberari.

¶ Idem Genuen. † Archiepiscopo:

¶ Vendens rem plus, quàm valeat, quia solutionem differt, peccat: nisi dubium sit, an tempore solutionis erit valor rei variatus: & venditor non erat venditurus tempore, quo vendit. h. d. secundùm communem intellectum.

CAP. VI.

In † ciuitate tua dicis sæpe contingere, quòd quidam piper, seu cinamomum, seu alias merces comparant [m], quæ tunc vltra quinque libras non valent [n], & promittunt se illis, à quibus illas merces accipiunt, sex libras statuto termino soluturos: Licèt autem cõtractus huiusmodi ex tali forma [o] nõ pos-

Cum tu.] Diuiditur: nam in prima ponitur consultatio tres articulos continens, quorum duo sunt decisi. Secundo ordinate ad illos respondet ibi, *Super his.* Abbas.

Casvs. Archiepiscopus Salernitanus secundùm prædictum concilium. *s. eod. quoniam.* præcepit vsurarios manifestos communione altaris, & Ecclesiastica sepultura priuandos, donec restituant vsuras: quidam ad excusandas excusationes in peccatis, dicebant illas vsuras tantum restituendas, quæ post prædictum cõciliũ sunt receptæ: Alij dicebant, quod non habebant, vnde restituere possint vsuras. Alij dicebant, quod de pecunia vsuraria possessiones fuerant cõparatæ, quas dederant filiis, & parentibus suis: vnde pecuniã illã restituere nõ poterant: quæsiuit Archiepiscopus, quid super his sit agendum. Respõdet Papa ad primam, quod siue ante, siue post concilium prædictum vsuræ sint extortæ, cogendi sunt per pœnam illius concilij ad eas restituendas his, à quibus extortæ fuerunt, vel eorum hæredibus: vel si non extant aliqui hæredes, pauperibus dentur, dummodò habeant in facultatibus, vnde reddere possint: quia vt dicit Augustinus: *Non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum:* illi verò, qui nõ habent, vnde reddere possint, non debent illa pœna puniri, quia paupertas eos excusat. Possessiones autem de vsuris comparatæ debent vendi, & pretia inde recepta restitui his, à quibus extortæ sunt vsuræ: vt sic à peccato, & pœna prædicta possint liberari. Nota constitutionem extendi ad præterita. Item non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum. Item paupertas excusat. Item res emptæ de vsuris succedunt loco pecuniæ de vsuris receptæ. Item quandiu inuenitur, cuius est res restituenda, vel eius hæredes, non debet dari pauperibus.

a ¶ *Decretum.*] *Suprà. eo. quia in omnibus.*

b ¶ *Priuandos.*] Et ita canon ille, Quia in omnibus, non est latæ sententiæ, sed ferendæ. Ber.

c ¶ *Donec.*] Ergo quam citò restituunt, sunt ipso iure restituti cõmunioni. ar. 81. *dist. qui sunt.* tamen post satisfactionem relaxandum est interdictum.

d ¶ *Ad excusandas.*] Hæc verba sunt, 16. *q. 1. prædicator.*

e ¶ *Siue post.*] Arg. quod cõstitutio retrotrahitur, & hoc ideo dicit, quia crimen istud ante illã constitutionẽ prohibitum erat vtroque testamẽto. *s. c. prox.* hoc enim diuinũ fuit præceptũ. 14. *q. 4. quoniã multi.* Quando cõstitutio retrotrahatur, dictũ fuit *s. de consti. c. vlt.*

¶ *Glo. seq. cum se formant, & soluunt duas quæstiones.*

f ¶ *Per pœnam.*] Statutã. *s. eo. quia.* & etiam per excõmmunicationem. *s. eo præterea.* Sed quare fit mentio in omnibus commissionibus de pœna illius canonis, quia, & non de excommunicatione? Respondeo, quia ab illa semper incipiendum est, tanquam à minori, & postea infligenda est maior, si hoc meruit proteruitas contumaciæ. *s. vt lite non contest. c. quoniam. in fi.*

g ¶ *Non superstitibus.*] Sed pone, quod ille, cui debet restitui vsura, longè sit absens: nunquid tenetur vsurarius mittere ad eum vsura? Tenetur quidẽ, sed sumptibus illius absentis. ar. *ff. de ope. li. operæ enim* Si autem sumptus itineris rei summã excedant, det pauperibus arg. huius *cap. 2. q. 6. anteriorum.* Et hoc intellige, si vsurarius nouit, vbi habitet: quia si ignoret, non tenetur inquirendo vagari. arg. *ff. de op. li. l. g. nisi. in f.* & quandoque fieri potest restitutio illi, qui soluit, nunquam illa pecunia debet dari pauperibus. *s. de homici. sint digni. § eos. & s. de iniuria. cum te.*

h ¶ *Restituatur.*] 14. *q. 6. c. 1.*

¶ *Glo. ista cum seq. recitari possunt per tres quæstiones.*

i ¶ *In facultatibus.*] Et licet amiserit vsuras, nihilominus tamen tenentur propter morã, quæ illis nocere debet: vnde omnia refundere debet, si alias facere possunt. arg. *ff. de vi & vi arma. l. 1. § rectissimè. & ff. de leg. 1. cùm res legata.* sed si nihil habent, liberantur ex toto, vt hic. Si tñ ad pinguiorẽ fortunam peruenerint, tenẽtur vt prius. *s. de sol. Odoardus. & ff. de cess. bo. l. si debitoris. et. 16. q. 6. si quis de corpore. & c. de his verò. & in fecũdum.* nec habetur ratio, ne egeat. licet aliàs dicat lex, quòd qui bonis cedit, non conuenitur postea, nisi inquantum facere potest. *ff. de cess. bo. ei qui.* Ala

k ¶ *Euidenter.*] Si enim credatur habere, veritatibus veritas eruatur. *s. q. 5. illi qui. 13. q. 6. c. 1.* vel iuret se non habere, vnde reddat. quod potius vñ quia non dẽt vlla pœna puniri, vt hic dicit: quia inanis est actio, &c. *ff. de dolo. nam is. & s. de restitu. spolia. in.*

l ¶ *Debent vẽdi.*] Ex hoc vñ, quod ad quemcunque perueniat res empta de pecunia vsuraria, tenetur illã restituere: licet enim res emptæ ex tali pecunia peruenerint ad filios, vel cõsanguineos vsurariorum, nihilominus venduntur: vt hic dicit: quia res illa succedit loco alterius pecuniæ *ff. de lega. 2. Imperator. in fi. & ff. de lega. 3 fideicommissa. § si rem suam. & s. vt lite pen. Ecclesia.* vbi de hoc quod verum est, vbi ex causa lucratiua res peruenit ad ipsum. Si verò ex alia causa, puta quia emit ignoranter, secus esset fortè. Et speciale est hoc in re empta ex pecunia fœnebri. aliàs regulare est, quòd in re empta ex pecunia tua, non nomine tuo, nihil iuris habes. *C. de rei ven. si ex pecunia. & C. de proba. ad probationem ff. de fur. qui vas in fi. aliud casum habet. C. de rei vendi. si vt proponis. tertium. C. arbi. tute. l. 3. & s. de pecu. cle. inquirendum.* Ala.

In ciuitate.] Cõmunis diuisio. Secũda pars ibi, *Licet.* Abb. Sic.

Casvs. Quidã mercatores emunt piper, cinamomum, seu alias merces, quæ tẽpore vẽditionis non valent vltra quinque libras, & promittũt se soluturos in termino constituto sex libras: quærebatur vtrùm talis cõtractus esset vsurarius? Rñdet Papa, licet talis cõtractus ex forma vsurarius nõ possit iudicari, tñ vẽditores nihilominus peccatũ incurrũt, nisi dubiũ esset merces illas plùs, vel minùs valituras tẽpore solutionis faciendæ: & ideo qui sic cõtrahũt, meliùs facerẽt, & bene sibi consulerent, si à tali cõtractu abstinerẽt, quia hominũ cogitationes Deo occultari non possunt. Not. aliquem excusari à peccato vsuræ propter dubium.

¶ *Gloss. seq. ve. i. per modum obiec. de eo, quòd licet contrahentibus &c. secundo obuiat, & soluit in fine.*

m ¶ *Comparant.*] Non decepti in iusto pretio, sed scienter plùs emerunt propter dilationem solutionis: si enim decepti essent, quia darent vltra pretium iustum, non haberent speciem vsuræ: quia licet contrahentibus sese adinuicem decipere *ff. de min. in cons. c. § in pretio vsque ad dimidium iusti pretij s. de emp. & ven. cùm dilecti. & c. penult. C. de rescin. ven. l. 2.* Ala.

n ¶ *Non valent.*] Immo videtur, quòd tantum valeat: res enim tantùm valet, quantùm vendi potest. *ff. ad Treb. l. 1 § si heres & ff. ad l. Fal. quærebatur. & ff. de fur. si quis vxori § vlt. & ff. de dona. cau. mor. l. mortis causa. § vlt. & ff. ad l. Aquil. 2 § porro.* pretia enim rerum non ex affectu singulorum, sed communiter æstimantur. *ff. ad l. Fal. pretia. arg. contrà ff. de man. cum famus.* sed hic non fuit emptio facta æstimatione communi. B.

¶ *Glo. seq. ponit contrarium, & remittit.*

o ¶ *Ex tali forma.*] Sic in *s. de pig. illo vos, & ita forma contract.* ipsi

† Cap. 5. eod. tit. in 1. compilat. & post concil. Later. sub Alexan. 3. p. 16. c. 5. Vide B. Thoman. 2. 2. q. 78. art. 3. & Sotum. li. 7. de iust. & iure. q. 1. art. 4.

† Summuntur hæc ex Psal. 140.

† Aliàs cæteris omissis ita: Vnde possint restituere.

† Augustinus epistola 54. ad Macedonium refert tom. p. 13. c. 4. p. 15. c. 35.

† Alibi illa pœna in penitẽtijs antiquum.

† Aliàs ita: non solum à pœna illa.

† Ianuen.

† Cap. 8. eo. ti. in 1. cõpilatione. & post concil. Later. p. 16. c. 2. De ratione huius decretalis vide plenissimè per Caietanum apud B. Tho. 2. 2. q. 78. ad 7. argumentũ. & per Syluestrum verbo vsura 2. q. 3. & Sub titulo infrà. eo. in c. nauiganti.

a Hæc lege humana permissum, sed lege diuina nõ licet. cæterũ de hoc dicto vide plenè per B. Tho. 2. 2. q. 77. arti. 1. ad 1. argumentum, & Dominicum Sotum lib. 6. de iust. & iure. q. 3. ar. 1. ad 1. ar.

ſpici debet, ad hoc vt vſurarius cenſeatur: quia omne eſſe eſt ex forma: ſed non eſt ſemper verum in caſu iſto: vt ĩ. *dicitur*. Ber.

a ¶ *Vſurarum.*] *Arg. contrà. ſ. eo. conſuluit. ibi ſoluitur*. Ber.

b ¶ *Venditores.*] Iſti vēditores propter dubiū excuſantur à peccato: aliàs non venditur. ĩ. *e. c. vlt. in fi.* vnde propter dubiū excuſantur à peccato vſurarum: & expone peccatum, ſi vſurarum. ĩ. *eod. c. vlt.* & ſecundum illam intellige iſtam: licet enim ex forma non ſit cōtractus vſurarius, poteſt tamen fieri in fraudē vſurarū: vnde æquè tenetur. a. ſ. *de pig. illas vos*. & quodcunque nomen imponas, vſura eſt. 14. *q.* 3. *c.* 1. *&* 2.

c ¶ *Niſi dubium.*] ĩ. *eo. c. vlt. vbi de hoc*. in tali dubio potiꝰ eſſet abſtinendum: quia quandoque dicūt aliqui ſe dubitare, vbi nō eſt dubitandū, & econuerſo: & tutior via eſt eligenda ĩ. *de cler. excom. mi. illud*. vnde dicit: Saluti ſuæ bene cōſulerent, &c. quia periculū eſt in his. Ber.

d ¶ *Occultari.*] Quia ſecretorū Deus cognitor eſt. 32. *di. erubeſcant. &* 2. *q.* 5. *conſuluiſti*. quē nō latet peccati qualitas, neq; peccātis affectus. 24. *q.* 3. *De' qū. T. ž.*

PRæterea.] Duæ ſunt partes: ſecunda ibi, *Si laici*. Abbas Siculus.

CASVS. Mandat Papa cuidam Epō, quatenus omnibus parochianis ſuis vſuras recipere interdicat: quod ſi facere cōtempſerint, ſi clerici fuerint, illos ab officio, & beneficio ſuſpendat. Si laici, eos excōmunicet vſq; ad debitā ſatiſfactionē. Not. qualiter puniri debent vſurarij, tam clerici, quàm laici.

ſit cenſeri nomine vſurarum [a], nihilominus tamē venditores [b], peccatum incurrūt: nihil dubiū [c] ſit merces illas plus, minúſve ſolutionis tempore valituras: Et idem ciues tui ſaluti ſuæ bene cōſulerent, ſi à tali contractu ceſſarēt; cùm cogitationes hominum omnipotenti Deo nequeant occultari [d].

¶ Idem.

¶ *Vſurarius monitus non deſiſtēs, ſi Clericus eſt, ab officio, & beneficio ſuſpenditur: ſi Laicus, excommunicatur.*

CAP. VII.

PRæterea † parochianis tuis vſuras recipere interdicas [e]. Qui ſi parēre contempſerint, ſi Clerici ſint, eos ab officio, beneficióque ſuſpendas [f]. Si laici, vſque ad dignam ſatisfactionem ipſos vinculo excommunicationis [g] aſtringas.

Idem Abbati, & fratribus ſancti Laurentij.

¶ *Fructus rei pignoratæ computari debent in ſortem, & excipit vnum caſum.*

CAP. VIII.

COnqueſtus † eſt nobis C. Clericus: *& infrà.* ¶ Diſcretioni veſtræ mandamus, quatenus ſi terram ipſam titulo pignoris detinetis, & de fructibus eius ſortem recepiſtis [h]: prædictam terram Clerico memorato reddatis: Niſi terra ipſa de feudo [i] ſit monaſterii veſtri.

¶ Idem Epiſcopo Placentino.

¶ *Hæres vſurarij filius, vel extraneus, vſuras extortas per defunctū reſtituere compellitur.*

CAP. IX.

TVa † nos duxit fraternitas conſulendos, quid ſit de vſurariorum filiis obſeruandum, qui eis in crimine vſurarum defunctis ſuccedunt: aut de extraneis, ad quos bona vſurariorum aſſeris deuoluta? Tuæ igitur quæſtioni litteris præſentibus reſpondemus, quòd filii ad reſtituēdas vſuras, ea ſunt diſtrictione cogendi [k], qua parētes ſui †, ſi viuerent, cogerentur. Idipſum etiam contra hæredes extraneos credimus exercendum.

¶ Vrbanus tertius.

¶ *Mutuans ea mente, vt vltra ſortem aliquid recipiat, tenetur in foro animæ ad illud reſtituendum, ſi ex hoc aliquid conſecutus eſt. Idem in non dante parabolam iuramēti, niſi aliquid inde recipiat. Et idem in vēdente rem plus, quàm valeat, quia differt ſolutionem.*

CAP. X.

COnſuluit † nos tua deuotio, an ille in iudicio animarū quaſi vſurarius debeat iu-

ſ. *vlt.* maxime in cōtractibus bonæ fidei, vbi vſuræ veniūt ex mora. *ff. de vſur. l. mora. ſ. in bonæ. & ff. de peri. & commo. rei ven. l. vlt. & C. de act. empt. & vend. fructus.* quia nō dr vſura, ſed potius intereſſe: quia nō dicit recipere vltra ſortē. Et quod dicit. Quidquid ſorti accedit, vſura eſt. illud pōt intelligi in mutuo, vel vbi aliquid excogitatur in fraudē vſurarum. Illud nota, quod duo sūt cōtractus, qui de ſui natura volunt eſſe gratuiti: vt mutuum, & cōmodatum: mutuum enim niſi ſit gratuitū, ſtatim vſura eſt: vnde illud, *Mutuū dantes, nihil inde ſperantes.* ĩ. *c. cōſuluit.* Itē commodatū ſi nō ſit gratuitū, & pecunia recipiatur pro re cōmodata, deſinit eſſe cōmodatum: & in locatione tranſit: vſura non tñ eſt vſura. Itē ſi vēdo tibi fundū iuſto pretio, ea lege, vt quandocūq; tibi ſoluero pretiū, quod mihi das, fundus ad me reuertatur. *Cōd. de pact. inter empt. & vend. l.* 2. in caſu iſto lucraē fructus, aliàs ſi modicum eſſet pretium, præſumitur cōtractus in fraudē vſurarum. ſ. *de empt. & vend. ad noſtram.* & præcipue ſi emptor cōſueuit exercere vſuras. ſ. *de pigno illos vos.* Itē vbi pecunia datꝰ ad pōpam, poſſum inde recipere mercedē: quia non eſt mutuū, ſed potiùs cōmodatū ſiue locatio. *ff. commo. ſed mihi. ſ. non pōt. & l. ſequ.* Itē vbi aliquid apponitur nomine pœnę, dū tñ nō in fraudē vſurarū 12. *q.* 2. *fraternitas.* tamē in omnibus prædictis caſibus nō dicūtur vſuræ: ſed potiùs intereſſe videtur. Laur.

TVa nos.] Cōmunis diuiſio. ſecūda pars ibi, *Tuæ igitur.* Ab. Sic.

† *Cap. 11. eo. tit. in 1. compilatione. Et de materia textus, & gloſſæ vide præcipuè per Couarruuiam lib. 3. variar. reſol. cap. 3. & per Sylueſtrum in ſumma verbo, vſura 6.*

† *Diſtio, ſui, deeſt in antiquioribus codicibus.*

† *Cap. 12. eo. tit. in 1. compilat. Vide Couarruuiā in regula peccatum. de reg. iur. lib. 6. in 2. par. relectionis, in initio. ver. ex hoc item. adde citata in c. vl. ſuprà de ſimonia.*

e ¶ *Interdicas.*] 14. *qu.* 3. *&* 4. *per totum. &* 47. *diſt. quoniam multi.*

¶ *Glo ſeq & quærit, & ſoluit.*

f ¶ *Suſpendas.*] Talis enim repellitur ab obtento: vt hīc dicit, & 14. *q.* 4. *ſi quis oblitus: & c quoniam multi* & repellitur ab obtinendo multo fortiùs. ĩ. *de exceſ. præla. inter dilectos.* Sed nunquid Epiſcopus poteſt cū tali diſpēſare? Dico, quod ſic, poſt ſatisfactionē, & pœnitentiā, quia hoc nō prohibetur: & hoc probatur per hāc decre. In antiqua dicebatur, quod ad præſentiā Papæ tales mittantur: vnde collige, quod Epiſcopi cum talibus miſericorditer agere poſſunt. De hac materia traditur ſ. *de iudic. at ſi clerici.*

g ¶ *Excommunicationis.*] Primo inflicta pœna illius conſtitutionis. ſ. *eo. quia in omnibus.*

COnqueſtus.] Primò ponit deciſam quæſtionē. Secūdò prouiſionē ibi, *Diſcretioni.* Tertiò exceptionem ibi, *Niſi.* Abb. Sic.

CASVS. Idem dicitur hic, quod dictum eſt ſ. *eo. c.* 1. fructus enim pignoris ſemper cōputandi ſunt in ſortē: niſi terra fuerit de feudo monaſterij. Nota quod fructus pignoris computari debēt in ſortem. Item nota hic caſum, vbi fructus non cōputantur in ſortem.

h ¶ *Sortem recepiſtis.*] Deductis etiam expenſis, vt ſ. *c.* 1. *&* 2. *vbi de hoc.*

i ¶ *De feudo.*] In iſto caſu fructus nō cōputātur in ſortē: interim tñ nō debēt ſeruitiū recipere à vaſallo: nec eſt vſura. ſic ſ. *de feu. dis. c.* 1. in quo caſu pōt etiā intelligi ſ. *e. c.* 1. ſed ibi illud exponit. dic, vt ibi. Habes [illegible] vnū caſū, in quo nō cōmittitur vſura vltra ſortē recipiēdo: vt ſ. [illegible] hoc fauore eccleſiæ. Itē & in alio. ĩ. *eo. ſalubriter.* aliàs [illegible] poſſet attētari, quod vſuræ poſſunt peti etiā ſecundū canones, vt cū vēdo tibi prædiū, & trado, & percipis fructus, nec ſoluis mihi pretiū ad terminū. *ar. C. de vſur l.* 2. quia huiuſmodi vſuræ nō quaſi vſuræ, ſed quaſi intereſſe petūtur. *ar.* 14. *q.* 4. *quoniam multi*, ibi, *ad quæſtū. & c. ſi quis oblitus.* ibi, *aliqua incrementa & ff pro ſo. ſoci. l. qui*, dāna verò, & intereſſe ſecūdū canones peti poſſunt. 12. *qu.* 2. *ſi quis de clericis. &* ſ. *de ſo compe. dilecti. &* ſ. *de fideiuſſ. peruenit. & c. conſtitutis. & ar. ff. de eo quod cer. lo. l.* 2.

CASVS. Quæſitū fuit à Papa, quid ſit obſeruandū de filiis vſurariorū, qui eis ſuccedūt in crimine vſurarū, aut etiā de extraneis hęredibus, ad quos bona illorū perueniūt? Rñdet Papa, quòd filij eadē diſtrictione cogēdi ſunt vſuras reſtituere, qua parētes eorū cogerentur, ſi viuerent: & idē eſt faciendum de hæredibus extraneis. Not. quòd res trāſit ad ſucceſſorē cum ſuo onere, vel cauſa.

¶ *Gl. ſeq. quærit. all. ad negatiuam vnam legem, & ad affirmatiuam tres, & ſol.*

k ¶ *Cogendi.*] Tenētur filij pro parētibus pro hæreditaria portione, & illi, ad quos bona vſurariorū peruenerunt: vt hic dr, & *ff. de reg. iur. ex qua perſona.* Sed pone, quod alter hæredū efficiatur nō ſoluendo ante reſtitutionē vſurarū: nūquid alter cōuenitur in ſolidum? non vr. *ff. de fideiuſ. inter eos ſ. cum inter. ar. contrà. commoda. ſed mihi. ſ. hæres. & ff. de fideiuſ. inter fideiuſſores. ff. de fideiuſ. in l. ſi fideiuſſores.* Satis poteſt dici quod in ſolidum cōueniri poſſunt, quia omnia bona defuncti erāt illi obligata. ar. ſ. *e. cum in:* & præcipue cùm ſuccedit in crimē: hæredis enim ſuccedētis in vitiū, par fortuna habēda eſt. *C. de fru. & lit. expo. l.* 2. & etiam hęredis ignorantia defuncti vitiū nō excludit. *ff. de diuer. & tem. præſcr. cū hæres.* Si ergo hæres ſuccedat in bonis defuncti, ſiue hæres idē crimē cōmittat, ſiue nō, ſemper tenetur reſtituere vſuras, quas defunctus extorſit, in quātū ſe extēdit illiꝰ hęreditas, vt hic patet. & ecōuerſo hęres pōt repetere vſuras extortas à patre. ĩ *c. Michaël. Vin.*

COnſuluit.] In prima ponitur conſultatio tria continens: In ſecunda ſimul ad omnia reſpondet ibi, *Verùm.* Abb. Siculus.

CASVS. Tres quæſtiones hic formantur. Prima eſt talis: Aliquis mutuat pecuniam ſine aliquo pacto, vel conuentione, eo tamen animo, vt aliquid vltra ſortem recipiat, aliàs non mutuaret, ſi nihil crederet habere vltra ſortem: quæritur, an talis ſaltem in iudicio animæ vſurarius ſit cenſendus? Secunda quæſtio eſt: Aliquis mutuauit pecuniā ad certū terminū: termino adueniēte creditor non vult dare parabola iuramenti, donec aliquod emolumentū percipiat: nō tamen aliquid petit, vel exigit à debitore;

quæritur, vtrùm iste eodem crimine cū primo inuoluatur. Tertia quæstio est: Aliquis negotiator vendit merces suas longe maiori pretio, vt alio tēpore pretium persoluatur, quàm si ei incōtinēti pretium persolueretur: quæritur de illo, an pœna simili debeat condēnari: ad hoc respōdet Papa, q ex Euangelio Lucæ colligitur, quid in his casibus sit tenēdum: in quo dr: *Mutuum dantes, nihil inde sperantes.* homines illi pro intētione lucri, quam habent, cum omnis vsura, & superabundantia prohibeatur in lege, iudicādi sunt malè agere: & ideo in animarū iudicio efficaciter sunt inducēdi, vt taliter accepta restituāt. Nota q quicquid recipit vltra sortē: licèt ex forma cōtractus non sit vsurar.[a] quo ad Ecclesiā iudicādus, ꝓpter intētionē tn̄, quoad Deum tanquam vsurarius punietur, nisi restituerit, & sic aliquis nō est vsurarius quoad Ecclesiā, sed quoad Deum.

a ¶ *Concedit.*] *ff. quod met. caus. l. vlti. §. si iurator.*

b ¶ *Sperātes*] Supple[a] causa mutui, in spe lucri principaliter posita: secūdariò tamē aliquid sperare nō puto malū, vt & ipse sentiat illud. *61 dis. quid proderit. & 59 di. si officia.* nec etiam recipere ex tali spe. *arg. 1. q. 1. quam pio.* immò naturaliter debitor est illi obligatus ad antidora. *ff. de pet. hære. sed si lege. §. consuluit. & 3. de test. cum in officiis. Ala.*

c ¶ *In lege.*] *14. q. 3. ca. 2. & 3. Ber.*

¶ *Glo seq. signat contrarium, & soluit.*

d ¶ *Male agere.*] *Arg. cōtra 3. e. in ciuitate.* illud intelligitur quātum ad iudiciū Ecclesiæ: & pōt excusari illud, propter dubiū, illud de iudicio animæ, vt hic patet: & ita nō est cōtra. ibi quo ad formam contractus vsurarij nō dicūtur: sed illi propter intentionē, quā habuerūt, iudicandi sunt in iudicio animæ malè agere: & inducendi sunt, sed non compellendi, vt sic recepta restituant; nec tanquam vsurarij puniendi sunt, sed reuera quoad Deum vsurarij videntur: quia restituere tenentur sic accepta. Et hic habes manifeste, quòd intentio facit hominem vsurarium, intellige cum effectu. sic & expectatio. *14. q. 3. c. 1. & q. 4. si quis clericus.* B.

dicari, qui non aliàs mutuo tradituri, eo proposito muuā pecuniā credit, vt licèt omni conuentione cessante, plus tamen sorte recipiat: Et vtrum eodem reatu criminis inuoluatur, qui (vt vulgò dicitur) non aliter parabolam iuramenti concedit[a], donec, quamuis sine exactione, emolumentū aliquod inde percipiat: Et an † negotiator pœna consimili debeat condemnari, qui merces suas longè maiori pretio distrahit, si ad solutionem faciendam prolixioris † temporis dilatio prorogetur, quàm si ei incontinenti pretium persoluatur. ¶Verùm quia quid in his casibus tenendū sit, ex Euangelio Lucæ manifestè cognoscitur, in quo dicitur: [Date mutuum, nihil inde sperantes[b]:] huiusmodi homines pro intentione lucri, quam habent (cùm omnis † vsura, & superabundantia prohibeatur in lege[c]) iudicandi sunt malè agere[d]: & ad ea, quæ taliter sunt accepta, restituenda in animarum iudicio efficaciter inducendi.

¶ Innocentius tertius Prælatis in regno Franciæ constitutis.

¶ *Manifestus vsurarius appellās ad subterfugiendum restitutionem, audiendus non est.*

CAP. XI.

QVàm † perniciosum: & *infrà.* Mandamus, quatenus manifestos vsurarios (maximè quos vsuris publicè renuntiasse constiterit) cùm aliquis eos conuenerit de vsuris, nullius permittatis appellationis subterfugio se tueri[e].

¶ Idem Narbonē. Archiepiscopo.

¶ *Per subtractionem communionis Christianorum, & per Principes seculares cogendi sunt Iudæi ad vsuras restituendas.*

CAP. XII.

POst † miserabilem: *&* *infrà.* ¶ Iudæos, ad remittendas Christianis vsuras, per Principes[f], & Potestates compelli præcipimus sæculares. Et donec eis remiserint, ab vniuersis Christi fidelibus, tam in mercimoniis, quàm in aliis, per excommunicationis sententiam, eis iubemus communionem[g] omnino denegari[h].

¶ Idem Mutineñ. Episcopo.

¶ *Non obstante iuramento de non repetendis vsuris per debitorē præstito, potest Iudex ex officio suo vsurarium ad restituendas vsuras compellere.*

CAP. XIII.

TVas † dudum recepimus quæstiones, quòd quidam vsurarij eos, quibus dant pecuniam ad vsuram, præstare faciūt iuramentum, quòd vsuras non repetant: & super his, quas soluerint, nullam moueant quæstionem. Nos igitur respondemus, vt vsurarios ipsos monitione præmissa per censuram Ecclesiasticam, appellatione remota, cōpellas, ante vsurarū solutionē ab earum exactione desistere[i]: vel restituere[k] ipsas, postquam fuerint persolutæ: ne de dolo, & fraude contingat eos commodum reportare.

QVàm.] Communis diuisio. Secūda ibi, *Mandamus.* Abb. Sic.

CASVS. Aliqui sunt manifesti vsurarij: quorū quidam publicè renūtiauerunt vsuris: cùm illi vsurarij manifeste conueniebantur super vsuris, appellabāt: quæritur, an appellationib. eorū sit deferendū: mandat Papa prælatis, quatenus manifestos vsurarios, & præcipue illos, quos constiterit publicè renūtiasse vsuris, cū aliquis eos cōuenerit, non permittāt appellationis beneficio se tueri. Not q nō tenet appellatio, vt in crimine quis remaneat.

e ¶ *Se tueri.*] Idem est in quolibet crimine manifesto. *3. de app. cū sit Romana.* aliàs si iniuste grauaretur, non est appellatio denegandā. sic multotiens condemnaretur iniuste, qui foret absoluēdus. *3. de excep. cùm inter.* & ita intellige de his, qui appellant existendo in crimine; & hoc constat; quia non exprimit iustam causam appellandi: aliàs non audiretur ante sententiam appellans. *3. de appel. vt debitus honor.*

POst.] Ponit duplicem prouisionem contra Iudæos vsurarios. Secunda ibi, *Et donec.* Abbas.

CASVS. Quærebatur, qualiter Iudæi compellendi sunt ad vsuras restituendas, vel remittēdas: præcipit Papa Iudæos cōpelli ad remittendas vsuras Christianis per principes, & potestates sæculares & donec eis remiserint, vel restituerint, ab vniuersis fidelibus in mercimoniis, & aliis subtrahi Papa per excommunicationē omnē communionem denegari. Nota Iudæos indirectè compellendos ad vsuras remittendas. Item Ecclesia iudicat de his qui foris sunt.

f ¶ *Principes.*] Quorū legibus[b] in temporalibus subiiciūtur Iudæi. *8. di. quo iure. & C. de iudæis. iudæi.* quia si ad eos veniunt protegunt. *3. de iud. e. sicut. & C. de iudæis nullus.* pari ratione a nos contra eos protegamus. *arg. 3. de vsur. post. per totum.* ita tñ c. nisi alias quibus legem suam offendunt. *3. e. c. postulasti. & 14. q. 4. quoniam.* c. Vin.

g ¶ *Communionem.*] Sic *3. e. quanto.*

¶ *Glo. seq. signat contrarium & duplicater soluit, & remittit.*

h ¶ *Denegari.*] Nō est dubium, quin pœna corporali puniatur Iudæus per Ecclesiam, & etiam pecuniaria. *23. q. 1. sapiens. 17. q. 4. constituit.* ita tamen q rique ad vindictam sanguinis nō procedatur. *3. eod. de rapt. in Archiepiscopatu.* Sed contra: q nihil ad nos de his, qui foris sunt. *2. quæst. 1. multis. & 3. de diuort. gaudemus.* Sol q di ibi, Nihil ad nos, &c. illud intelligitur, in quātum Deū offendunt: sed in quantū hominē offendūt, &c. Vel pōt intelligi illud de directa coertione, quam in eos nō exercemus: secus de indirecta, vt hic, & 3. de deci. c. de terris. cū etiam propter delictum efficiuntur de foro nostro. *3. de indic. nouit. & 3. de fir. compe. cùm sit generale. & 6. q. 3. placuit. & 3. de rap. c. 1. & de hoc dictum est 3. de Iude. ita quorundam.* B.

TVas.] Vsurarius, qui fecit debitorē iurare de soluendis, vel de non repetendis vsuris, Ecclesiastica censura compellitur ab exactione desistere, & exactas restituere, h. d. Communis diuisio: secunda ibi, *Nos.* Abb. Sic.

CASVS. Quidam vsurarij faciunt iurare illos, quibus mutuant pecuniam quòd vsuras non repetant ab eis, & super solutis nullam moueant quęstionem: quęsitum fuit à Papa, quid super hoc sit agendum: Respondet Papa Episcopo diœcesano, vt vsurarios ipsos monitione præmissa, ecclesiastica censura compellat ante solutionem vsurarum desistere ab earum exactione, vel restituere ipsas, postquam fuerint persolutæ: ne de dolo suo videantur commodum reportare. Not. hanc decretalem contra vsurarios, per quam possunt compelli, vt relaxent debitoribus iuramentum præstitum pro vsuris soluendis, vel repetendis solutis. Item de dolo, & fraude non debet quis commodum reportare.

¶ *Gloss. seq. poss. reci. per duas q. & obiect. ad solutionem secunda.*

i ¶ *Desistere.*] Relaxato priùs sacramento. *3. de iureiur. ex administrationis.* & hanc relaxationē potest petere, qui iurauit, cùm huic petitioni nō renuntiauerit. vt *3. de renun. cùm inter P. & 3. quod met. caus. ad audientiā.* immò etsi iurauit non petere absolutionē: potest illud denunciare. *3. de iureiur. quemadmodum.* Et licet ob priuatū cōmodum denuntiet, non tñ repellitur ab eo, quia proderit vsurario, cùm pœnituerit. *arg. 8. q. 1. sunt in Ecclesia* Ber.

k ¶ *Vel restituere.*] Sic *3. de iureiur. debitores. & 3. de emp. & vendi. ad nostram.*

† *De hoc articulo vide plenè Sotum lib. 6. de iustit. & iure, q. 4. a. 1. & Sylvestrum verbo vsura 2. q. 1.*

† *Prolixioris in antiquis codicibus.*

Luc. 6.

a *De intellectu huius glossæ vide Couarruuiā l. 1 variar. resolutio. c. 20. n. 4. adde Caietanū apud B. Thomam 2. 2. q. 78. ar. 1. ad 4. argumentum.*

† *Verba sūt Ezechielis c. 18. vide B. Hieronymū ea exponentem ibi, & apud Iuonē p. 13. c. 18. & apud Gratianum 14. q. 3. c. putant.*

† *Cap. 1. e. t. in 3. compilatio. Et vt scias, quis dicatur vsurarius manifestus, vide citatos in c. quia in omnibus supra eo. tit.*

b *De hoc articulo vide latè per Marquardum tract. de Iudæis p. 2. c. 4.*

† *Cap. 2. eo. tit. in 3. compilat. extat integra in regist. Innocentij lib. 1. epist. ... , vbi tota narratur. De ... vide ... Panormitanum ... c. Capientes ... Iudæos ... & Marquardum tract. de Iudæis p. 1. c. 11.*

¶ *Quibus pœnis possint Iudæi per Ecclesiam coerceri, vide Zambicarum tract. de hæret. c. 36. & ibi notā Campegium.*

† *Cap. 3. eo. tit. in 3. compilat. De materia huius decretalis vide Sylvestrum verbo, vsura 6. ... Couarruuiam ... c. ... B. Thom. 2. 2. q. 78. a. 4.*

Quia

QVia.] Præmiſſa cauſ: ſtatuti ponit ipſum ſtatum ibi, *Statuimus*. Abbas.

CASVS. Quia fruſtra legis auxilium implorat, qui cõmittit in legẽ, ſtatuit Papa, vt ſi aliquis vſurarius litteras impetrauit ſuper reſtituẽdis ſibi vſuris, vel fructibus computandis in ſortẽ, auctoritate illarum litterarũ nullatenus audiatur, niſi prius reſtituerit vſuras: quas ab aliis noſcit extorſiſſe. Not. regulã, Fruſtra auxilium legis inuocat, qui committit in legẽ. Item vſurarius repetens vſuras non auditur, niſi priùs receptas reſtituat: & ſic not. ꝙ qui morbo conſimili laborat, contra alium nõ eſt audiendus. Item obiectu criminis cuiuſlibet actio retardatur.

a ¶ *In legem*.] Eandem ſ. *ff. quod met. cau. iſti quidem. & ſ. de appella. an ſit. & c. conſtitutis. & C. de iur. delib. ſcimus §. ſi verò poſtquam. Arg. contra ſ. de appe. dilectis filiis.* vbi decanus, qui nõ detulit appellationi, auditur appellans in eodẽ negotio: & idem videtur, ſi in alium delinquat *ff. de ri. nup. filio patroni. §. 1. vbi patronus,* qui cõtra vnam legem venit, beneficium alterius amiſit. *ff. de mino. l. auxilium. in fi.* vbi minor delinquens beneficium reſtitutionis amittit. Vin. & Io. relinquerunt hoc diſputationi, vtrũ delinquens contra legem vnã, aliarum perdat beneficium. Ego nõ credo, ꝙ propterea perdat beneficiũ alterius, qa ſic puniretur in eo, in quo nõ deliquit: ſufficit ergo ꝙ amittat legis beneficiũ, quã contẽpſit: vt dicũt primæ cõcor. & illa lex, auxiliũ, loquit. in crimine vbi nõ reſtituit minor: nec illa, filio patroni, obſtare vr.

¶ *Gloſſ. ſeq. quæris, & ſoluit duos caſus excipiendo. ſecundò quærit: ponit op. Io. & Tan. & ſol. in fi. elicit arg. quod ſtatim determinat.*

b ¶ *Reſtituerit.*] Nũquid ſufficit cautio de reſtituẽdo? Reſpõdeo, ꝙ nõ *arg. ſ. de re iud. cum aliquibus. ff. de pig. act. quod ſi non ſoluerit,* niſi forte magna cauſa interuenerit. *ar. ff. de re iud. l. 4. §. ait prætor.* putà ſi nõ ſit ſoluẽdo, tũc ſufficit præſtare cautionem, ꝙ ipſe reſtituet: & audiri debet, vt poſtea alij reſtituat. *ar. ſ. de reſti. ſpo. olim. 2. & ſ. de ſolu.* Odoardus. *& ff. de ceſ. bo. l. ſi debitoris.* vel ſi ille, cui debetur, conſentiat, quia ſatis factum intelligitur. *ff. de pig. act. ſi rẽ. §. omnis. ar. ſ. de re indi. quod ad conſultationem.* Item quid ſi nullus agit contra iſtum pro vſuris? Dixit Io. & Tan. ꝙ facta denũtiatione in publico, ſi nullus apparet, qui petit, debet iſte audiri per litteras: ſicut facit, qui rẽ inuenit alienã, ad euadẽdum pœnã furti, denũtiet publice, vt cuiꝰ eſt res, veniat. *ff. de fur. falſus. §. qui alienũ.* Hoc non credo ſufficere: non enim excuſatur vſurarius, ſi nullus repetat ab eo, vel ſi denũtiet: immò ẽt tenetur vſurã reſtituere ſaltẽ pauperibꝰ, ſi nullus apparet, cui reſtituat: aliter nõ liberatur à peccato, *vt ſ. e. cũ tu.* vñ cũ nõ ſit adhuc emẽdatus, ſi in crimine perſeueret retinẽdo alienũ, nõ eſt audiẽdus. & hoc patet per litterã iſtã: Quia niſi reſtituerit, vel adhuc reſtituat cum effectu, ergo beneficium legis habere nõ debet, cùm adhuc contra illã in crimine perſeueret: vnde põt ei dici: Eiice primò trabẽ de oculo tuo, quàm feſtucã de oculo fratris tui. *1. q. 1. multi. & 3. q. 7. c. infamis. §. porrò. in fi.* & ita iudex non procedat per litteras tales, niſi poſtquam cõſtiterit, quòd plenè purgatus fuerit: & hoc intellige, cùm eſt manifeſtus vſurarius, alias iudex non denegaret ei audiẽtiam: & ſic iudex ex officio ſuo poteſt eum repellere exemplo Domini: *3. q. 7. qui ſine. c. poſtulatus. & ſ. de excep. exceptionem. & j. ca. proxi. & ſ. eo. quam pernitioſum. arg. idem erit,* ſi non ſit manifeſtus vſurarius, & reus excipiat, quòd non debet audiri, cum eodem reatu criminis inuoluatur, probatione recepta non auditur, niſi reſtituat, vt dixi. Item quid ſi aliquis contendat in iure cum ipſo impetrante, & appelletur ante cauſam, nunquid expedietur ante cauſam appellationis? arg. eſt hic, quòd ſic, ex eo quod dicit: Niſi prius reſtituerit, &c. ſi vſurarius impetrator appellet, non audirent illum interim per litteras illas. Item habes hic, quòd litteræ, quæ ab initio non valent, poſtea conualeſcunt. *ſ. de fo. compet. verum licèt. & ex tenore.* & hoc verum eſt, quando ab initio non ſunt nullæ ipſo iure. Ber.

¶ Idem.

¶ Non auditur vſurarius repetẽs vſuras, niſi prius reſtituat extortas.

CAP. XIV.

QVia † fruſtra legis auxiliũ inuocat, qui committit in legẽ [a]: Statuimus, vt ſi quis vſurarius à nobis litteras impetrauerit ſuper reſtituendis vſuris, vel † fructibus computandis in ſortẽ, niſi priùs ipſe reſtituerit [b] vſuras, quas ab aliis noſcitur recepiſſe, auctoritatę litterarum ipſarum nullatenus audiatur.

¶ Idem Altiſſiodorẽ. Epiſcopo.

¶ Conuictus de vſuraria prauitate per famam, & alia argumenta, poteſt manifeſtari vſurarius, & tanquam manifeſtus vſurarius compeſci ſecundùm diſpoſitionem Lateran. concilij.

CAP. XV.

CVm † in diœceſi tua ſint quamplurimi vſurarij, de quibus minimè dubitatur, quin ſint vſurarij manifeſti: contra quos propter timorem potentum [c], qui tuentur eoſdem, nullus accuſator apparet, nec iidẽm ſunt per ſententiam condemnati: Fraternitati tuæ taliter reſpõdemus, quòd licèt contra eos nõ appareat accuſator: ſi tamen aliis argumentis illos conſtiterit eſſe vſurarios manifeſtos [d], in eos pœnam in Laterañ. † concilio contra vſurarios editam, liberè poteris [e] exercere.

CVm in.] Manifeſti vſurarij, etiã nullo accuſãte poſſũt cõpelli p pœna Laterã. cõcilij. hoc dicit. vel aliter, & ſic vt in rubrica notã ſecundùm vetum intellectũ. *e. nã primum ſummarium.* Io. And. parum habet dubij. Secunda pars ibi, *Fraternitati.* Abbas.

CASVS. In diœceſi Altiſſiodorẽ. plures erãt vſurarij manifeſti, ſed propter timorẽ potentũ, qui defendũt eoſdẽ, nullus accuſator contra eos apparet, nec ſunt p ſñiam cõdẽnati, q̃ſitũ fuit, quid de illis ſit agendũ? Rñdet Papa Epõ diœceſano, ꝙ q̃uis contra eos nõ appareat accuſator, tñ ſi aliis argumẽtis cõſtiterit illos eſſe vſurarios manifeſtos, pœnã Laterañ. cõcilij cõtra illos poterit exercere. Not. ꝙ iudex ex officio ſuo põt procedere contra criminoſos manifeſtos, quamuis non accuſentur.

c ¶ *Potẽtum.*] Vnde excõmunicari poſſent, ſi præſtẽt impedimentum volentibus agere contra illos. *ſ. de of. deleg. c. 1. & 11. q. 3. iniuſtum.*

¶ *Glo. ſeq. obiicit per locum à diuiſione, & dupliciter reſpondet.*

d ¶ *Manifeſtos.*] Si intelligas manifeſtos [b], i. notorios, non eſt opus aliis argumentis. *ſ. de accuſat. euidentia. ſ. de iureiu. ad noſtram & 2. q. 1. de manifeſta.* Si autem loquitur de manifeſtis non notoriis, ſecundùm hoc euidens probatio requiritur ſecundum iuris ordinem. *11. q. 3. verum. in fin.* Ad hoc poſſet dici, quod illud notorium non habet facti perſeuerantiam, vnde aliqua requiruntur argumenta. Vel dic, quod ſolemnis fama docet ipſos eſſe vſurarios, & ideo per famam, & alia argumenta puniuntur. quia ſola fama non ſufficit ad condemnationẽ. *ar. 35. q. ſi duo & 3 q. 3. §. Item ſæpe fit. & ſ. de iure. ex litteris.*

e ¶ *Poteris.*] Ex officio tuo, *vt dixi ſ. eo. c. prox.* licèt nullus appareat accuſator.

† *In Laterañ. concilio ſub Alexãdro iij. c. 25. quod refertur in c. quia in omnibus. ſuprà eo. tit.*

b *Manifeſtus vſurarius ex quibus conuincatur præter Aretinum initio huius cap. citatum vide Alexãdrum conſil. 172. in 2. p. Fulgoſiũ cõſil. 138. incip. viſis, & Abbatem conſil. 81. incip. ex themate, in 2. volu.*

¶ Idem

¶ Maritus recipiẽs pignus pro dote promiſſa, non tenetur fructus in ſortem computare. Hoc dicit, & eſt caſus ſingularis: & alibi non probatur.

CAP. XVI.

SAlubriter †: *& infra.* ¶ Sanè generum ad fructus poſſeſſionum, quæ ſibi à ſocero ſunt pro numerata dote pignori obligatæ, computandos in ſortem [f], non credimus compellendum: Cùm frequenter dotis fructus non ſufficiant ad onera [g] matrimonij ſupportanda.

† *Cap. 1. tit. 11. in 4. compil. Et de materia, & intellectu huius decretalis vide latè Couarruuiam, & citatos ibi per eum lib. 3. variar. reſolu. c. 1. n. 3.*

SAlubriter.] Maritus fructus rei dotalis, vel oblatæ pro dote non tenetur in ſortem computare. hoc dicit. Primò ponit dictum. Secundò eius cauſam aſſignat ibi, *Cùm frequenter.* Abb. Sic.

CASVS. Aliquis accepit aliquã in vxorẽ certa dote ſibi à ſocero conſtituta: ſed quia ſocer ille pecuniã tunc tẽporis non dedit, cũ genero ſponſam daret, tradidit ei quaſdã poſſeſſiones pro dote, quas dedit ſibi in pignus, quouſque dos eis fuerit perſoluta: q̃ritur, vtrũ fructus percepti de iſtis poſſeſſionibꝰ pignori obligatis debeãt cõputari in ſortẽ: & reſpondet Papa, ꝙ nõ: cùm frequenter fructus dotis non ſufficiant ad onera matrimonij ſupportanda, Not. hic caſum, in quo fructus non computantur in ſortem.

f ¶ *In ſortem.*] Hic eſt caſus, in quo fructus non computantur in ſortem, alios habes notatos *ſ. eo. conqueſtus.*

¶ *Glo. ſequens tractat de fructibus dotalibus, quando cedant marito, & quando non: ſecundò tractat de periculo euictionis, vel deteriorationis rei dotalis, ad quem ſpectat.*

g ¶ *Onera.*] Hoc ideo dicit, quia fructus dotis cedũt lucro marito propter onera matrimonij. *C. de iur. dot.* pro oneribus, ad hoc aũt, vt maritus lucretur fructus rei dotalis, requirit, vt ſuſtineat onera matrimonij. *ff. de doli excep. l. pater. in pr.* Item oportet, ꝙ poſſeſſio rei dotalis tradita ſit. *ff. ſolu. mat. de diuiſione*: fructus verò percepti ante matrimonium reſtituuntur mulieri, nec cedunt lucro marito. *ff. de vſur. videamus. §. antepenult.* ſimiliter fructus, & fœtus pecudũ dotaliũ lucratur maritus. *ff. de iur. dot. plerunque. §. ſi ſerui.* Idem eſt in fundo cretifodino, vel argentifodino. *ff. ſol. ma. diuortio. §. ſi vir in fundo.* ſecus tñ eſt in fœtu ancillarum dotalium [c], qui non cedit lucro ipſi marito. *ff. de iur. do. l. plerunque §. ſi ſerui.* Item ſecus eſt in lapiſodinis, vbi lapis nõ renaſcitur, & in arboribus non cædendis [d]. *ff. ſol. ma. diuortio. §. ſi fundum. & duob. §§. ſe.* Itẽ fallit hic illa regula, Cuius eſt emolumentũ, eius dẽ eſſe periculũ. licèt. n. ad illos ſpectet emolumentũ rei dotalis, non tñ rei periculum, vel euictionis, vel deteriorationis. *ff. de iur. dot. plerunque in pr. & §. 1. & C. eo. tit. l. 1.* tñ cum diſtinctione, an res datę in dotẽ ſint æſtimatæ, vel nõ, vt ibi diſtinguitur: ſed hoc eſt verũ, niſi res dotalis conſiſtat in numero, põdere, vel mẽſura: nam periculum taliũ ſpectat ad virum *ff. de iure do. res in dotem. l.*

c *Et ſit ratio, quæ habetur ff. de vſur. in pecudum. in fi. ibi dicitur abſurdum videri hominem in fructu eſſe: cùm omnes fructus rerum natura hominũ gratia comparauerit. vide M. Tullium li. 1. de offic.*

d *Cædendis, aliàs cęduis, hoc ie ſtdit, ſi eſſet ſylua cædua, arbores bene eſſent in fructu. Io. And.*

Michael.] Primò ponit partis querelam. Secundò clausulam, quam stylus curiæ apponit in litteris, quæ impetrantur ad recuperandas vsuras. Abbas.

Casvs. Michael ciuis conquestus fuit domino Papæ, quod M. & quidã alij ciues Bonoñ. multa extorserunt ab ipso, & à patre suo, cuius hæres extitit, per vsurariam prauitatem: vnde mandat Papa Epõ Bonoñ. vt in causa procedat secundũ quod de iure fuerit procedẽdum: prouideat tñ attentiùs, ne in negotio procedat eadẽ auctoritate illarũ litterarum, nisi dictus Michael restituerit, vel adhuc restituat, si quas ipse aliquando, vel pater eius extorsit vsuras. Nota, quod frustra legis auxiliũ inuocat, qui cõmittit in legẽ. Item qui morbo consimili laborat, contra alium nõ est audiendus. Item ex qua persona quis lucrũ capit, de eius facto tenetur. Item filius tenetur ex facto patris.

a ¶ *Extitit.*] Aliàs non teneretur, nisi esset hæres. s. eod. *tua nos.*

b ¶ *Adhuc.*] Hoc expositum est s. eo. *quia frustra.*

¶ *Glossa seq. primò not. quòd filius ex facto patris conuenit, & conuenitur: secundò quærit, & soluit; tertiò quærit, & fortificat, all. ad negatiuã cõtra quam allegationem inducit decre. tua. & sol. ar. ad affirmatiuã, & hanc partem tenet, licet vacillando: quartò iterum quærit. arg. affirmatiuè, sed contrarium soluit.*

c ¶ *Pater.*] Hic habes, quod filius tenetur ex delicto patris. sic s. eo. *tua nos.* & agit ex facto patris, vt hic patet. & sic repetitio vsurarum datur hæredi, & contra hæredem, vt hic patet: cùm enim iste agat ex persona patris, ipsum tenetur defendere *ff. de reg. iur. ex qua persona. & ff. de precu. seruitutum quoque. §. pe.* aliàs denegatur ei actio: vt ibi dicitur. Sed pone, quòd iste non agat ex persona patris, nunquid obest ei, si excipiantur cõtra ipsum, quòd pater, vel auus receperunt vsuras? Vi. quod sic, quia vsuræ repetuntur ab hærede, & à quocunque etiam extraneo. s. e. *tua.* immò hæres tenetur ex delicto defuncti, & si nihil peruenerit ad ipsum secundum canones, s. *de rap. in litteris. &* s. *de sepul. c. vlt. vbi de hoc. & 16. q. 6. si Epm. in fi. 12. q. 2. Episcopus qui filios.* ergo si agi pôt, multo fortius excipi. & hoc cõcedit Io. quia hæres non conuenitur hic ex maleficio, sed potius ex quasi cõtractu ratione indebiti soluti. *Inst. de obli. quæ ex quasi contractu. §. itẽ is, cui per errorem.* & quòd possit sic excipi de facto patris eo agẽte, satis probatur per hanc litterã. Sed si nõ fecisset iste mentionem in litteris de patre, nunquid eo agẽte ex facto suo pôt excipi contra ipsum, quòd pater fuerit vsurarius, nec restituerit vsuras? Videtur, quod nõ: quia per tales litteras nõ pôt agere de facto patris: ergo nec excipi pôt contra ipsum, aliàs iniquum videtur *ar. contra.* s. *ec. tua.* sed ille loquitur in ordinario: immò alia ratione videtur, quòd possit excipi, quia in vitium successit patris: *vt* s. *eod. tua.* & sic culpam alienam fecit suam, retinendo scienter alienum: ergo antequam aliũ impetat, debet esse illo crimine purgatus: vt dictum est s. *eod. quia frustra.* Satis videtur, quod non possit excipi. *arg. huius ca. ex quo in causa, & commissione.* nunquam enim clausula illa ponitur in litteris, nisi quando de patre fit mentio in litteris, sicut hic factum fuit, sed ita videtur, quod possit excipi. tenetur enim restituere vsuras, quas pater extorsit: cùm ei succedat in bonis quod potius credo. Sed nunquid repelli potest ab agendo, qui nomine alieno recepit vsuras? Videtur, quod sic: *arg. 45. dist. sicut non suo.* sed hoc non videtur, quia nihil in suam vtilitatem versum est, nec secundum istum agetur ad vsuras repetendas, immo contra illum, qui habet ad suam vtilitatem.

¶ Idem Episcopo Bonoñ.

¶ *Repetens vsuras non auditur, nisi restituat extortas per se, vel per alium, à quocunque causam habeat.*

CAP. XVII.

Michael † Lucius suam nobis querimoniam destinauit, quòd M. & quidam alij Bonoñ. ciues multa extorserunt ab eo, & à patre suo, cuius hæres extitit [a], nomine vsurarum: & infra. ¶ Attentiùs prouisurus, ne auctoritate nostra in negotio procedas eodem: nisi dictus conquerẽs restituerit, vel adhuc [b] restituat, si quas aliquando ipse, vel pater [c] eius extorsit vsuras.

¶ Idem † in concilio generali.

¶ *Etiam Iudæi compellẽdi sunt ad restituẽdas vsuras extortas à Christianis, & ad soluẽdas decimas, vel oblationes, de eorum possessionibus.*

CAP. XVIII.

Qvantò ampliùs Christiana religio ab exactione compescitur vsurarum, tantò grauius super his Iudæorum perfidia insolescit †, ita quod breui tempore Christianorum exhauriunt facultates. ¶ Volentes igitur in hac parte prospicere Christianis, ne à Iudæis immaniter aggrauentur, synodali decreto statuimus, vt si de cætero quocunque prætextu, Iudæi à Christianis graues, immoderatásve [d] vsuras extorserint, Christianorum eis participium subtrahatur, donec de immoderato grauamine satisfecerint cõpetenter: vnde Christiani (si opus fuerit) per censuram Ecclesiasticam, appellatione postposita, compellantur ab eorum commerciis [e] abstinere. Principibus autem iniungimus, vt propter hoc non sint Christianis infesti, sed potiùs à tanto grauamine studeant cohibere Iudæos. ¶ Hac eadem pœna Iudæos decernimus compellendos ad satisfaciendum Ecclesiis pro decimis, & oblationibus debitis, quas à Christianis de domibus, & possessionibus † aliis percipere consueuerant, antequam ad Iudæos quocunque titulo deuenissent [f]: vt sic Ecclesiæ conseruentur indẽnes.

¶ Gregorius nonus fratri R.

¶ *Vsurarius est, qui à debitore recipit aliquid vltra sortẽ, etiãsi suscipiat in se periculũ. Hoc dicit primò. Nõ est vsurarius emptor rei minus iusto pretio, si tunc verisimiliter dubitetur, an tẽpore solutionis plus vel minùs sit res valitura. Hoc dicit secundò. Propter dubium excusatur is, qui ex eo, quòd differt solutionem pretij, vendit rem plus, quã valeat, si non erat eam aliàs venditurus. Hoc dicit tertiò.*

CAP. XIX.

Navigandi †, vel eunti ad nundinas, certam mutuans

Qvantò.] Iudæi, qui extorquent graues vsuras à Christianis, vel de possessionibus decimas, vel oblationes sibi competentes per Ecclesias eis nõ soluunt, priuãtur Christianorũ communione. hoc dicit. Vel sic, vt in rubro. Duo sunt dicta, Secundũm ibi, *Hac eadẽ.* primũ dictũ facit, tria. Primò ponit causam statuti. Secundò statutũ ibi, *Volentes.* Tertio prouidet cõtra grauamen suspicatum ibi, *Principibus.* Ab. Sic.

Casvs. Quantò amplius Christiani cõpescuntur ab exactione vsurarum, tantò grauius Iudæi super his Christianos molestant, grauiores, & immoderatas extorquẽdo ab eis vsuras: vnde statuit concilium generale, vt de cætero si Iudæi quacunque occasione graues, & immoderatas à Christianis vsuras extorserint, Christianorum eis participiũ subtrahatur, donec de immoderato grauamine satisfecerint: & si opus fuerit, Christiani per censurã Ecclesiasticam cõpellãtur ab eorum cõmerciis abstinere. Præcipit insuper cõcilium Principibus, vt propter hoc non sint Christianis infesti, sed Iudæos cõpescant à tanto grauamine: in fine dicit, quod eadẽ pœna compellãtur Iudæi ad satisfaciendum Ecclesiis pro decimis, & oblationibus, quas à Christianis de domib. & possessionibus aliis percipere consueuerũt, antequam ad Iudæos peruenissent: vt sic Ecclesiæ conseruentur indemnes. Nota, Iudæos compescendos ab exactione vsurarum indebitè: & vt satisfaciant Ecclesiis de domibus, & possessionibus pro decimis, & oblationibus sibi debitis. Et sic nota, quod Iudæi tenentur soluere decimas tam personales, quàm prædiales. Item res transit cum onere suo.

d ¶ *Immoderatá ve.*] Ergo moderatas videtur permittere, à contrario sensu. 25. *dist. quæ*[illegible] quod non est verum. *§. ex*[illegible] & ita deliberatur hic arg. à contrario sensu. C. *de*[illegible] & graues vsuræ dicuntur, quæ excedunt legitimum modum lege statutum [h]. C. *de vsur. eos.*

e ¶ *Commerciis.*] *Sic* s. *eod. post miserabilem.*

f ¶ *Deuenissent.*] Et ita res transit cum suo onere. s. *de deci. cùm non sit & suprà de pigno. ex litteris. & 16. q. 1. si quis laicus. ff. de pigno. actio si conuenerit. § si fundus.* Ber.

Navigandi.] Tria dicta hic continentur. Secundum ibi, *Ille quoque.* Tertium ibi, *Ratione huius.* Abbas.

Casvs. Aliquis mutauit certam pecuniæ quantitatem alicui nauiganti vltra mare, vel eunti ad nundinas: & pro eo quòd creditor recipit in se periculum pecuniæ, recipit aliquid vltra sortem: quæritur, vtrùm vsurarius sit censendus? Et respondet Papa, quod sic. Secundò ponit aliam quæstionem: Ecce aliquis dat decem solidos, vt alio tempore recipiat totidem mensuras vini, olei, vel frumenti, quæ tunc plus valent, quæritur, vtrùm ille sit vsurarius censendus? Respondet Papa, si dubium sit, vtrùm plus, vel minùs sint valituræ tempore solutionis, non debet propter hoc vsurarius reputari: & ita propter dubium excusatur. Tertiò ponitur alia quæstio: Ecce aliquis vendit pãnos, granum, vinum, vel alias merces, vt amplius recipiat termino constituto, quàm valeant tempore venditionis: quæritur, vtrùm ille vsurarius sit censendus? Respondet Papa, quod iste etiam ratione dubij excu-

† Cap. 2. eo. ti. in 4. compilatio. præter doctores hic vide citatos in c. quia frustrà supra eo. & Sylvestrum verbo, vsura 6. vbi plenissimè: adde Couarruuiã citatũ super glossa.

† Idem scilicet Innocentius iij. in cõcilio generali Later. c. 67. & c. 3. eo. ti. in 4. compilat. Et de materia vide in citatos in c. post miserabilẽ. suprà eod. ti. & præcipuè Marquardum.

† Insolescit, in codice Barbatiæ, idest, crescit.

a Hæc epinio glossæ cõmunis est, vt testatur Couarruuias lib. 3. variar. resol. c. 3. ver. Tertiò inquirendũ est, vbi latè agit de materia huius decretalis, & glossæ.

† Hodie Iudæi possessiones habentes immobilia per extrauagantẽ Pauli iiij. & Pij V. Pont. Max. quæ citantur in c. post miserabilẽ de Iudæis.

† Vide citatos in c. in ciuitate. suprà eo. ti. & Thomam Summa ii. 6. de iustitia. & iure q. 4. artic. 2. vbi plures expressi citantur decretalis. adde Angelum Castrensem in summa, verbo, vsura. 1. nu. 38. ver. Vtrùm mutuari p[illegible] S[illegible] § 22.

h Vel sunt hoc dictum, quia quidem vsura dicitur immoderata, & grauis secundũ Hostien. sen. Io. And.

excusatur ab vsura, dummodò merces suas tempore contractus non fuerat venditurus. Nota, quod mutuans pecuniam mercatori, vt aliquid vltra sortem recipiat, pro vsurario habetur licèt periculum pecuniæ in se suscipiat. Et sic nota, quod non admittitur compensatio in vsuris. Item non totum abstinendum est à malo: immò à specie mali. Item dubia in meliorem partem sunt interpretanda. Item ratione dubij excusatur quis ab vsura. Item non quodcunque dubium excusat ab vsura: sed quando probabiliter dubitari potest.

¶ *Glos. seq. recitetur per obiectionem, & solutionem.*

a ¶ *Periculum.*] Quia iste recipiebat in se periculum, videbitur, quòd quasi quadam compensatione licitè aliquid vltra sortem recipere posset: quia periculum pecuniæ mutuatæ pertinebat ad debitorem, cùm sua facta fuisset: sed nihilominus est vsurarius, cùm excedat naturam mutui: vt dictum est supra eo. *conquestus*: quia si nullum periculum sequutum fuit & aliquid vltra sortem recepit, illud fuit vsura: quia cùm sit hincinde mutuum, nihil inde sperare debet, iuxta illud: Date mutuum, nihil inde sperantes. supra eo. *consuluit.* 14. *qu.* 3. *per totum*: & nulla compensatio, siue dispensatio admitti debet, vt vsura exigatur. supra eod. *super eod.* ergo siue recipiat in se periculum, siue non, nihil vltra sortem recipere debet.

pecuniæ quantitatem, pro eo, quòd suscipit in se periculum[a], recepturus aliquid vltra sortem, vsurarius est censendus. ¶ Ille quoque, qui dat decem solidos, vt alio tempore totidem sibi grani, vini, vel olei mensuræ reddantur: quæ licèt tunc plùs valeant, vtrùm plùs, vel minùs solutionis tempore fuerint valituræ, verisimiliter dubitatur[b]: non debet ex hoc vsurarius reputari. ¶ Ratione huius dubij etiá excusatur, qui pannos, granum, vinum, oleum, vel alias merces vendit, vt ampliùs, quàm tunc valeant in certo termino recipiat pro eisdem: si tamen ea tempore contractus non fuerat[c] venditurus.

TITVLVS XX.

De † crimine falsi.

¶ Augustinus †.

¶ *Testis falsidicus tres lædit, Deũ, Iudicem, & partem: & falsus est non solùm qui mendaciũ dicit, sed etiá qui veritatem occultat.*

¶ *Gloss. seq. in principio, & fine argu. quòd propter dubium aliquid excusatur, & permittitur, in medio argum. dubia in melius interpretanda: allegat contrarium & soluit.*

b ¶ *Verisimiliter dubitatur.*] Ergo si certum esset, quod tempore solutionis plus valerent, vsurarius est censendus. supra *eod. in ciuitate. arg.* infra *c. prox.* & ita propter dubium excusatur: quia tam emptor, quam venditor, æqualiter commodum, & incommodum ex dilatione expectat: & est si. *C. de solut. l. penult.* Item argu. est hic, quòd dubia in meliorem partem interpretari debent. infra *de reg. iur. cap.* 2. quia promptiores debemus esse ad absoluendum quàm ad condemnandum. supra *de probat. ex litteris. ff. de actionib. & oblig. l. Arrianus.* Sed contrà videtur quòd potiùs in tali dubio abstinendum esset à talibus contractibus propter periculum. *arg.* infra *de cler. excommun. minist. illud.* Quandoque enim aliqui fingunt se dubitare, vbi dubitatio non est: tamen relinquendi sunt in talibus conscientiæ suæ. Item *argum. quòd ratione dubij aliquid permittitur, quòd aliàs non licet.* 13 *q.* 2. *non æstimemus. ff. de vent. inspi. l.* 1. §. 1. *ff. de iudic. si quis ex aliena. C. de vsur. si cum* lege: & ratione huius dubij excusatur, *vt in §. sequenti.*

c ¶ *Tempore non fuerat venditurus.*] Aliàs non excusatur: quia si tunc fuerat venditurus pro minori, & ex certa scientia plus recipiat alio termino, vsura est, & sic intellige, supra *eod. in ciuitate*, vt ibi etiam dixi.

DE CRIMINE FALSI.

¶ *Quia inter cætera præcepta legis diuinæ continetur: Non furtum facies: Non falsum testimonium dices: & suprà visum est de furto, & vsura, quæ est species furti: ideo annectit de crimine falsi.*

De hac materia habetur in decret. in cap. in memoriam. 19. *dist. &* 11. *q.* 2. *quisquis* 4. *q.* 3. *qui falsò. Abbas Siculus.*

Falsidicus.] Duæ sunt partes. Secunda ibi, *Vterque.* Abbas.

Casvs. Testis, qui falsum testimonium dicit, tribus personis obnoxius est Deo, cuius præsentiá contemnit: iudici, quem fallit: & illi, contra quem falsum testimonium dicit. Item ille reus est, qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit: primus non vult prodesse, secundus verò nocere desiderat. Nota, quòd testis falsus tribus personis obnoxius est: scilicet Deo, iudici, & proximo: & in tribus debet puniri. Item qui veritatem celat, peccat: & ideo testis compellitur ferre testimonium.

d ¶ *Obnoxius.*] Id est, obligatus.

¶ *Glos. seq. ponit duplicem modum puniendi falsum testem, & quòd sententia ad eius dictum lata retractatur: nec fit eius executio: & duplicem ponit opinionem de ipsius nullitate.*

Cap. I.

Falsidicus[b] testis tribus personis est obnoxius[d]: primùm Deo, cuius præsentiam contemnit: deinde Iudici[e], quem mentiendo fallit: postremò innocenti, quem falso testimonio lædit[f]. ¶ Vterque reus[g] est, & qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit: quia & ille prodesse non vult, & iste nocere desiderat.

e ¶ *Iudici.*] Qui[b] cum extraordinarie puniri potest causa durante. *C. de testib. nullum*: sed causa finita potest accusari lege Cornelia de falsis. *ff. ad l. Corn. de fal. l.* 1. & etiam *leg. Corneliæ de sic. ff. ad l. Cornel. de sicar. l.* 1. 1. *respon.* & §. 1 Punitur enim falsus testis, etsi conatus non habuit effectum. Sententia tamè per falsum testimoniũ dicta, vel instrumenta facta retractari debet falsitate reperta vsque ad 20. annos. supra *de excep. cùm venerabilis* nec est mandanda executioni si hoc obiicitur. infra *cap. proxi.* vbi de hoc, & nulla est secundùm quosdam: quia ex ea non datur exceptio. *ff. de excep. qui agnitiendo.* Dominus Azo dicebat, quòd est aliqua: sed non datur ex ea exceptio cum effectu. *ff. de re iudic. diuos*: quousque enim constet de falsitate, habetur interim pro sententia. supra *de fide instrum. accepimus*, vbi de hoc.

b *De materia huius gl. præter Doctor. hic vide Io. Zan. in summa. ff. de heret. c.* 14.

¶ *Lucius tertius Vigorien.† Episcopo.*

¶ *Sententia latà per falsas litteras, non debet executioni mandari.*

† *Vigorien.* † *Cap.* 4. *titu. de re iudicata, in* 2. *compilatione, quod etiam hic admonet Ioan. Andr.*

CAP. II.

SVper † eo, quòd sententiam auctoritate litterarum falsarum[h] latam noluisti executioni[i] mandare, tuam prudentiam commendamus: Mandantes, vt quotiens aliqua scripta sub

¶ *Glos. seq. triplicis culpæ triplicem ponit pœnam.*

f ¶ *Lædit.*] Quia in tribus offendit, triplex pœna ei debetur. Primò, quia Deum offendit, septennis pœnitentia sibi iniungitur pro periurio. 6. *q.* 1. *quicunque*: quia iudicem delusit, infamabitur. 12. *quæst.* 5. *quisquis* & mulctetur, & *verberibus castigabitur.* 5. *quæst.* 5 *illi qui*: vel extraordinarie punietur, vt dictum est in proxima notula: & quia proximum lædit, iuxta modum læsionis punietur, *argum.* 3. *quæst.* 9. *nihilominus*: licet ibi non loquatur de tali pœna.

g ¶ *Reus.*] De hoc habes, 11. *q.* 3. *quisquis.*

Super.] Primò commendat eum: dum scribit de præterito. Secundò instruit eum de futuro ibi. *Mandantes* Abbas.

Casvs. Quædam sententia lata fuit auctoritate falsarum litterarum: ille, pro quo lata fuit sententia, impetrauit executioné faciendam per Episcopum Vigorien. ille citatis partibus, vt sententiam executioni mandaret, oppositum fuit ex parte illo, quòd cum sententia illa lata esset auctoritate falsarum litterarum, non debebat executioni mandari, cum nulla esset Episcopus litteris illis visis, noluit eam executioni mandare, cùm essent falsæ: consuluit Papam, & Papa commendat ipsum, quia noluit sententiam illam latam per falsas litteras mandari executioni, præcipiens ei, vt quotiens aliqua scripta sub nomine Papæ destinata, redarguenda viderit falsitatis, nullam eis fidem exhibeat, nec obseruet, quòd per ipsas mandauit, sed eum, qui præsentauerit illas, faciat detineri. Nota, quòd falsæ litteræ non conferunt iurisdictionem: & ideo nullo tempore conualescit, quòd per eas iudicatum est. Item iudex non debet sententiam mandare executioni, vbi videt eam nullam, secus si esset iusta. Item falsarius debet detineri.

¶ *Glos. seq. distinguit duplicem falsitatem.*

h ¶ *Falsarum.*] Hic dicebat Laur. quòd sine temporis præfinitione semper retractanda est sententia de falso: quia ipso iure nulla est[c]: quia defectus est in iurisdictione: quia falsæ litteræ nullam attribuunt iurisdictionem: sed vbi aliàs ageretur de falso, retractatur vsque ad viginti annos, vt dixi suprà eod. cap. proxi.

c *Adde, quod nos. Cyn. in l.* 1. *C. si ex fals. instrum. idè in l. querelam in* 4. *oppo. C. de fals.*

¶ *Glos. seq. signat contrarium & remittit.*

i ¶ *Executioni.*] Et ita patet, quòd executor subsistere debet, vel sustinere, si obiiciatur, quòd sententia lata sit per falsas litteras, *sic ff. de iudiciis, si prætor. Argumen. contrà, de offic. delegat. cap. pastoralis*, & ibi soluitur hoc: vbi plene habes, quando fieri debeat executio, vel quando non. suprà, *de re iudic. de cætero.*

a *Melius leg. quæ est. vltim. vbi dicitur, quod executio rei indicatæ suspenditur, & solutum per talem sententiam repetitur. Ioann. Andr.*

a ¶ *Non obserues.*] Et si per errorem per talem sententiam solutum est, potest reuocari. C. *si ex falsis instrument. l. prima, & secunda, & ff. de exceptio. l. qui agnitis.* Bernard.

AD *audientiam.*] Cõmunis diuisio. Secunda ibi, *Fraternitati.* CASVS. Quidam clerici falsauerant sigillum Regis Franciæ: Episcopus quidam posuit eos in carcere, & significauit hoc domino Papæ, & quæsiuit, qualiter essent puniendi? Respondet Papa, quòd nec membrum eis auferri faciat, nec pœnam infligi corporalẽ, per quã mortis periculum incurrere possint: sed eis à suis ordinibus degradatis, in signum maleficij aliquem characterem imprimi faciat, per quod inter alios homines cognoscantur, & prouinciam eos abiurare compellat. Nota, quòd sigilla Regum sunt authentica. Item Ecclesia pœnã sanguinis non infert. Item aliter puniuntur falsarij clerici litterarum dñi Papæ, quàm sigillorum Regum: sed illud est speciale in litteris domini Papæ.

† *Cap. eod. tit. in 2. cõp. Vide Iuliũ Clerum in §. falsum. versic. sunt etiam alij casus: & in pract. crimi. q. 36. & Guidonem Papæ decisio. 455.*

b ¶ *Mortis.*] Hanc pœnam Ecclesia non imponit. 23. *qu. vltim. his, à quibus, & c. sæpe, & s. de cler. vel monaste.* sententiam sanguinis.

¶ *Glos. seq. cum seq. signat duo contraria, & soluit.*

c ¶ *Degradatis.*] Sic s. *de iudic. cùm non ab homine.* Sed contrà videtur j. *eod. ad falsariorum:* vbi traditur sæculari potestati puniendus: sed illud speciale est in falsariis litterarum domini Papæ, vt statim tradantur sæculari potestati.

b *Adde, quæ pœna puniatur falsificãs priuatã scripturam. not. in l. penult. Cod. de fals. Bart. in l. si quis. ff. ad l. Corn. de fal.*

d ¶ *Characterem.*] Argum. contra s. *de rapt. in Archiepiscopatu, & s. ne cler. vel mona. sententiam. Sol.* character iste non ita profunde debet infligi, vt sanguinẽ eliciat: sed cutis superficies deformetur in signũ maleficij, & hoc propter odiũ criminis: quia facies hominis ad instar cælestis pulchritudinis facta, fœdari non debet. *C. de pœnis si quis in metallũ:* sed illa pœna aliàs infligi non debet à iudice Ecclesiastico: quia periculũ imminet in ipsa infligenda: & huiusmodi adustio clericis est prohibita. s. *ne cler. mon. sententiã.*

† *Cap. 1. tit. de falsariis, in 3. compil.*

nomine nostro destinata, redarguenda videris falsitatis, nullam eis adhibeas fidem: & quod per ipsas mandatum fuerit, non obserues [a]: sed eum, qui præsentauerit, retineri facias diligenter.

¶ Vrbanus tertius.

¶ *Clericus falsans sigillum Principis, deponitur. Itẽ ei character imprimitur, & in exilium mittitur.*

CAP. III.

AD † audientiam nostram te significante peruenit, quòd cùm quosdam Clericos, qui falsauerant sigillum Regis Francorum, carcerali custodiæ mancipaueris: & *infrà.* ¶ Fraternitati tuæ taliter respondemus, vt eis nec membrum auferri, nec pœnam infligi facias corporalem, per quam periculum possint mortis [b] incurrere: sed eis suis ordinibus degradatis [c], in signum maleficij characterem [d] aliquem imprimi facias, quo inter alios cognoscantur: prouinciam ipsam eos abiurare compellens, abire permittas.

¶ Innocentius tertius.

¶ *Existẽs in curia litteras Apostolicas non recipiat, nisi de manibus Papæ, vel officialium ab ipso deputatorum: persona tamen solẽnes per nuntios recipere poterunt, de manibus tamen prædictorum. Contrà faciens, si Laicus est, excõmunicationi subiacet, si Clericus, ab officio, & beneficio deponitur: Hoc dicit vsque ad §. adycientes.*

CAP. IV.

DVra † sæpe mandata: & *infrà.* ¶ Statuimus, & sub excommunicationis pœna, & suspensionis ordinis, & beneficij districtius inhibemus, ne quis apud sedem Apostolicam litteras nostras nisi à nobis, vel de manibus illorum † recipiat, qui de mandato nostro ad illud sunt officium deputati. Si verò persona tantæ auctoritatis extiterit, vt ipsum deceat per nuntium [e] litteras nostras recipere: nuntium ad Cancellariam nostrã, vel ad nosipsos mittat idoneum [f], per quem litteras Apostolicas iuxta formam præscriptam recipiat. Si quis autem in hac parte mandati nostri transgressor extiterit, si laicus fuerit, excommunicationi subiaceat [g]: si Clericus, officij, & beneficij suspensione damnetur: & *infra.*

¶ *Per excommunicationis pœnam prouidet contra nõ resignantes, nec destruentes litteras falsas infra viginti dies: & absolutio Papæ reseruatur, & contra factum non tenet. Hoc dicit. Abbas.*

¶ Adiicientes statuimus, vt generalem excõmunicationis sententiam promulgetis, quam per singulas parochias faciatis frequentiùs innouari [h]: quòd si quis falsas litteras se habere cognoscit, infra viginti dies [i] litteras illas aut destruat [k], aut resignet [l], si pœnã excommunicationis voluerit euadere [m]: quam (nisi forsan in mortis articulo [n]) sine speciali mandato nostro, à quoquam nolumus relaxari [o]:

DVra.] Prima pars punit non recipientes litteras de manibus Papæ, vel Officialium. Secunda punit non destruentes litteras falsas ibi, *Adiicientes.* Abbas Siculus.

CASVS. Quia clerici, & alij recipiebant litteras in curia à quibuscunque, propter quod falsitatis periculũ imminebat, statuit Innocentius, & sub pœna excõicationis, & suspẽsionis ordinis, & beneficij districtiùs inhibet, ne aliquis apud sedem Apostolicam litteras Papæ recipiat, nisi de manibus dñi Papæ, vel de manibus illorum, qui ad hoc officium de mandato Papæ sunt deputati. Si verò persona tantę fuerit auctoritatis, vt ipsum deceat per nuntium litteras recipere, nuntium ad Cancellariũ, vel ad Papã mittat idoneum, per quẽ litteras recipiat iuxta modũ prædictum. Si verò aliquis huius mandati transgressor extiterit, si laicus fuerit, excõicationi subiaceat: si clericus, officij, & beneficij sui suspensione damnetur. Statuit etiã, vt Prælati Ecclesiarũ generalẽ ferãt sententiã, quam per singulas parochias frequentiùs faciãt innouari: quòd si qui falsas litteras se habere cognoscat, infra viginti dies illas destruat, aut resignet, si pœnam illã voluerit euadere, quam sententiam nullus relaxare præsumat sine speciali mandato dñi Papæ, nisi in mortis articulo, & si absolutio contra hoc præsumpta fuerit, nullã obtineat firmitatẽ. Nota, quòd litteræ Apostolicæ de manu Papæ, vel illius, qui ad hoc officiũ per Papã deputatus est, debent recipi: aliàs præsumptio est contra eas. Item qui cõtra hoc fecerit, si laicus est, excõicationi subiaceat: si clericus, debet officio, & beneficio damnari. Item argum. quòd litteræ per excommunicatum impetratę non valẽt. Item qui habet falsas litteras, infra viginti dies illas destruat, alias cum sententia super hoc lata est, erit excommunicatus. Item excommunicatio in diem lata non ligat, nisi post diẽ elapsum. Item falsarios litterarum dñi Papæ non potest ab alio, quàm à domino Papa absolui, nisi in articulo mortis. Item in casu isto, qui excommunicat, nõ potest absoluere: & hoc est, quia Papa hoc prohibuit, & si fiat, non tenet absolutio, quia & hoc præcipit.

† *forma.*

e ¶ *Per nuntium*] Specialiter cum mandato ad hoc destinatum. s. *de rescrip. nonnulli* Io.

¶ *Glos. seq. arguit, & remittit.*

f ¶ *Idoneum.*] Argum. quòd non valent litteræ per excõicatum [e] impetratæ: aliàs enim per quamcunque personã, etiamsi per seruum impetrentur, valent. C. *de preci. impe. offer. vniuersis:* quod forte posset intelligi, cùm princeps ex certa scientia ei concessit litteras, argum. *ff. de bon. pos. furiosi.* instrumentũ enim suspectum est ex persona. arg. s. *de rescript. ad audientiam. ff. de eden. si quis:* similiter non valet rescriptum ab hæretico [d] impetratum. *C. de sum. Trin. l. 2. Ioan.*

e *Vide Panormitan. in cap. significauerunt. s. de except. & Specula. tit. de excep.*

d *Quoniam hæreticus caret omni legum auxilio. l. Manichæos. C. de hæret.*

g ¶ *Subiaceat.*] Ex hoc videtur, quòd qui contra facit, sit ipso iure excommunicatus: sed non credo, quòd sit excõmunicatus ipso iure, quia nec seruatur hoc, immò indifferenter videmus, quòd quilibet per nuntium litteras impetrat, & hoc Papa scit, & tolerat, nec aliquem repellit, nisi esset excõmunicatus: sed hoc intelligitur, cum litteræ de manibus dñi Papæ, vel bullatoris tantum sunt recipiendæ, quia aliàs falsæ sunt. j. *cap. prox.* & ille, qui litteras recipit, est excommunicatus, vt hîc dicit.

h ¶ *Innouari.*] *Vt s. de indic. ita quorundam, in fin. vbi de hoc.*

i ¶ *Dies.*] In quibus deliberet super litteris, *sic 3. q. 3. c. induciæ. §. offeratur, & j. de cler. excommun. minist. illud, & ff. ex qui. cau. maior. l. ab hostibus. §. vlt.*

k ¶ *Destruat.*] *Simi. 5. quæst. 1. quidam, & l. si quis famosum. C. de famos. lib.*

l ¶ *Resignet.*] Tali, qui possit prodesse, & non obesse. *arg. 22. q. 5. hoc videtur.*

¶ *Glos. seq. duas quæstiones format, & soluit.*

m ¶ *Euadere.*] Si super hoc lata est per diœcesanum, vt hîc præcipitur: tamen aliam sententiam domini Papæ, siue canonis incurrit. j. *eod. falsariorum.* Quid si aliquis simplex vtitur litteris talibus ignoranter? non excusatur: quia per alios debet hoc inquirere, *arg. 37. dist. §. vlt.* Quid si falsitas fuit ita latens, quòd non potuit videri etiam à perito? Respondeo, quòd si fecerit diligentiam, quam potuit, per se, & per alios, non credo ipsum teneri, alioquin non excusatur. *argum. s. de homic. cap. Ioannes, & cap. vlt. & in aliis pluribus, cap. & 50. dist. si duo.* Bern.

n ¶ *Mortis articulo.*] Casus iste semper excipitur. 17. *q. si quis suadente. j. de sent. excom. à nobis, & s. de offic. ordin. pastoralis.*

o ¶ *Relaxari.*] Arg. ex quo Papa sibi aliquid specialiter reseruat, aliis denegat facultatem disponendi aliquid super illo: sed vbi absolutio

absolutionem non reservat, aliis intelligitur esse concessum ℑ. de sententia excommunicat. nuper.

Licet.] Casus. In decretali præsenti distinguit Papa septem species falsitatis, per quas litteræ Apostolicæ cognosci debent, vtrùm sint falsæ, quas quilibet diligens, qui per litteras Apostolicas conueniatur, debet aduertere diligenter, quas per singulos §§. videas per te ipsum. In §. Eos etiam, dicit Papa, quod illi nõ sunt immunes à crimine falsitatis, qui litteras Apostolicas recipiunt contra tenorem cõstitutionis proximè prædictæ. Item qui idam sunt, qui accedunt ad bullam, & falsas litteras proiiciunt, vt de vera bulla cum aliis sigillentur. Sed istæ duæ species falsitatis non possunt de facili comprehendi, nisi vel in modo dictaminis, vel in forma scripturæ, vel in qualitate chartæ falsitas cognoscatur. In aliis autem diligens indagator considerct, vel in coniunctione filorum, vel in collatione bullæ, vel motione, vel obtusione, si bulla non sit æqualis. Nota diligenter hanc decret. & inuenies in ea multos modos falsitatis litterarũ Domini Papæ, qui qualiter deprehendant, latis patet in littera.

¶ Gloss. seq. vltra nouem species falsitatis, quas ponit textus ponit 7.

a ¶ Falsitatis.] Circa huiusmodi vitium falsitatis nota, quòd præter hos modos, qui hic exprimuntur, sunt alij casus falsitatis. Ex dicto enim, vel tacito dicuntur litteræ falsæ. ℑ. de rescript. super litteris: & in tali falso distinguitur, prout ibi dicitur, & pro tali falso nõ punitur, nisi quia nõ habet commodum litterarum. Et est argu. ad idem. ff. de fals. si quis obiecerit. Item charta dĩ falsa scripto, vt cùm scriptum est in ea, omnes canonicos fuisse præsentes, qui non fuerunt omnes præsentes: & talis, vt falsarius, punitur, vt ℑ. de his, quæ fi. à præla. si. consen. c. quanto: & ab officio, & beneficio talis suspenditur. ℑ. de testi. tam litteris. Item dicitur charta falsa, si appareat rasa, vel mutata in loco suspecto. ℑ. de priuil. cùm o. im. & ℑ. de fid. instrum. inter dilectos, & ℑ. de reli. domib. cùm venerabilis: immo & qui litteras iudicũ tali modo falsat, puniri debet in beneficio suo. ℑ. de rescript. olim, de hac rasura dicitur ℑ eo. §. quinta. Item præsumitur falsum rescriptũ, licet forsitan non sit, ita quod per ipsum non procedatur, si habet in se vitium sanitatis. ℑ. de rescript. ad audientiam. Item si instrumentum suspectum inducitur, & ei non imponitur fides, dicitur falsum. C. de probat. iubemus b. Item dicuntur litteræ, si falsæ, si Eps appellatur filius: Vel si Papa vni loquitur in plurali. ℑ. eo. c. prox. Item rescriptum dicitur falsum, si est impetratum sine mandato. ℑ. de rescript. nonnulli. Item alios nouem modos falsitatis habes hic expressos. Et quicunque tali modo, vel alio quocunque litteras domini Papæ falsauerit c, vel vsus fuerit illis scienter, excommunicatus est, vt ℑ. eod. ad falsariorum: & debet tradi curiæ sæculari conuictus, & degradatur, vt ibi dicitur: in aliis aut. in falsitatibus prædictis, licet puniri debeant, non sunt ipso iure excõicati, nec curiæ sæculari tradendi, nisi forte Eps diœcesanus generalẽ tulerit excõicationem, sicut B. non. fecit, qui excommunicauit omnes illos, qui falsum instrumentum fecerunt, vel fieri fecerũt: vel qui testimonium falsum tulerit, vel procurauerit fieri: vel qui ignem apposuerit.

nec etiam si præsumpta fuerit contra hoc absolutio, quicquam habeat firmitatis.

¶ Idem Archiepiscopo, & Canonicis Mediolanensibus.

¶ *Ponit nouem modos falsandi litteras Papales.*

CAP. V.

Licet † ad regimen: & infra. ¶ Vt autem varietates falsitatis a circa nostras litteras deprehendere valeatis, eas vobis præsentibus litteris duximus exprimendas.

Prima species falsitatis hæc est, vt falsa bulla falsis litteris apponatur b.

Secunda, vt filum de † vera bulla extrahatur ex toto, & per aliud filum immissum, falsis litteris inseratur.

Tertia, vt filum ab ea parte, in qua charta plicatur incisum, cum vera bulla falsis litteris immittatur, sub eadem plicatura cum filo similis canabis restauratum.

Quarta, cùm à superiori parte bullæ, altera pars fili sub plumbo rescinditur, & per idem filum litteris falsis inserta, reducitur infra plumbum.

Quinta, cùm litteris bullatis, & redditis, in eis aliquid per rasuram tenuem c immutatur.

Sexta, cùm scriptura litterarum, quibus fuerat apposita vera bulla, cum aqua, vel vino vniuersaliter abolita, seu deleta, eadem charta cum calce, & aliis iuxta consuetum artificium dealbata de nouo rescribitur.

Septima, cùm chartæ, cui fuerat apposita vera bulla, totaliter abolitæ, vel abrasæ, alia subtilissima charta eiusdem quantitatis scripta cum tenacissimo glutino coniungitur. ¶ Eos etiam à crimine falsitatis non reputamus immunes qui contra constitutionem nostram, scienter litteras non de nostra, vel Bullatoris nostri manu recipiunt. ¶ Illos quoque, qui accedentes ad bullam, falsas litteras cautè proiiciunt, vt de vera bulla cum aliis sigillentur. Sed hæ duæ species falsitatis non possunt facilè comprehendi: nisi vel in modo dictaminis, vel in forma scripturæ d, vel qualitate chartæ e falsitas cognoscatur. ¶ In cæteris autem diligens indagator falsitatem poterit intueri, vel in adiunctione filorum, vel in collatione bullæ, vel motione, vel obtusione, præsertim si bulla non sit æqualis, sed alicubi magis tumida, & alibi magis depressa.

¶ Idem Attinaceñ. † Episcopo.

¶ *Falsæ sunt litteræ Papales, in quibus Episcopus vocatur filius, vel inferior frater, vel vni scribitur in plurali.*

CAP. VI.

Qvàm † graui pœnæ subiacent: & infra. ¶ Nos verò litteras, quæ tibi sub nostro nomine præsentatæ fuerunt, diligentiùs intuentes, in eis tam in continentia, quàm in dictamine falsitatem inuenimus.

Addit. ◆ Modi falsitatis bullarum Apostolicarum comprehenduntur his versibus:

Forma, stylus, filum, membrana, litura, sigillum.
Hæc sex falsata dant scripta valere pusillum.

b ¶ Apponatur.] Apponens secundum leges aqua, & igne interdicitur. ff. ad leg. Corn. de fals. l. vltima d.

¶ Glos. seq. tractat de rasura duplici, scilicet litterarum Apostolicarum, & aliorum instrumentorum, & vtrinsque dicti solnis vnum comminuum.

c ¶ Tenuem.] Quicunque tradit, vel immutat rescriptum domini Papæ sibi assignatum, excõicatus est, & falsarius, vt dixi in proxima notula: & in hoc nullã distinctionem adhibeo, licet sit, argu. contrà. ℑ. de fi. instr. litteris: quia intelligo illam rasuram factã per illum, qui litteras ipsas scripsit, & non per illum, qui vtebatur illis. Si verò litteræ clausæ essent, non nocet rasura, in quocunque loco fuerit: quia nõ est præsumptio cõtra impetrantem e. In aliis autem litteris, vel instrumentis potest distingui, vtrùm sint rasuræ in loco suspecto, vt tunc obsit. ℑ. de relig. domi. cùm venerabilis: vel non suspecto, vbi nulla vis est, & tũc non obest, arg. illius decret. ℑ. de fid. instru. ex litteris, & c. cùm venerabilis: & hoc intelligitur, quãdo rasura est in loco suspecto: & sic non contradicit ℑ eo. c. vlti. quæ intelligitur, quando rasura non est in loco etiã suspecto, & modica est rasura, scilicet paucarum litterarum.

d ¶ In forma scripturæ.] Quia per comparationem litterarum probatur falsitas. C. de fid. instrum. l. comparationes, & ex stylo dictandi fit comparatio, vt hic dicit, in aliis autem litteris non attenditur talis comparatio.

¶ Glos. seq. ponit quandam expertam doctrinam.

e ¶ Chartæ.] Et in hoc est alia cõparatio notanda, scilicet quòd rasura chartæ quantumcunque sit subtiliter rasa, siue incisa, si aliter discerni non possit, eleuari debet ad solem, & interponi debet inter solem, & oculos, & statim apparebit rasura.

d Loquitur in illo, qui vtitur falso rescripto, vel falsa confitusione, nullo auctore habito. 10. Ab.

e Argu. ad hoc in ... comparationes. C. de fid. instrum. & in l. si vnus. C. de testi.

† Attinacen. † Antibaren.

† Ca. 3. red. ti in 3. comp. & quatenus hic tractans doct. res de stylo Romanæ curiæ, vide per Felinum in c. a. ℑ. de ref. addc Roma. conf. 376. incip. quæst. est.

Qvàm graui.] Primò ponit admirationem. Secundò ibi, Cùm scire: in tribus, quæ sunt de stylo curiæ, informat, & primò reducit propositum. Tertiò ibi, Propter quod: generaliter concludit. Abbas.

Casvs. Quidam Eps coram legato Apostolicæ sedis super quibusdam criminibus accusatur, renunciauit epatui: postmodũ ad Apostolicam sedem accedens, quasdã litteras sub nomine Apostolicæ sedis ad Archiepiscopum suum Attinacẽsem reportauit, in quibus continebatur, quod ipsum restitueret ad Ecclesiam suam, altero substituto inde remoto, quod & fecit. Rex illius loci, non credens litteras illas à sede Apostolica emanasse, præcepit litteras illas, & ipsum impetrantem ad eedem Apost. præsentari: dñs Papa visis litteris, quæ ipsi Archiepiscopo fuerãt præsentatæ, rescribit eidem, dicens, quòd in eis tam in cõtinentia, quàm in dictamine falsitatẽ inuenit, & in hoc fuit admiratus, quod litteras illas à sede Apostolica credidit emanasse, cùm ipse scire debeat consuetudinem Apostolicæ sedis talẽ esse, vt Patriarchas, Archiepiscopos, Epos, fratres appellet, cæteros omnes dilectos filios in suis litteris nominando: & quando vni personæ scribit, nũquam ei loquitur in plurali, vos, vel vester appellando, sed in litteris præsenta-

præsentatis huic, dilectus filius vocabatur: vnde mandat, quatenus litteras Apostolicas taliter studeat intueri tam in filo, bulla, charta, quàm stylo, q̄ veras pro falsis, & falsas pro veris nullo modo admittat. Nota, quòd Papa omnes Episcopos, & superiores, fratres appellat: inferiores autem omnes, dilectos filios: & si aliter appellentur, litteræ sunt falsæ. Item vni non loquitur in plurali, cuiuscunque dignitatis sit. Item falsitas præcipue deprehenditur in bulla, filo, charta, & stylo.

a ¶ *Dictamine.*] *Suprà cap. prox. in fine.* Bern.

¶ *Glos. seq. recitari potest per contrarium.*

b ¶ *In plurali.*] In hoc ergo potest deprehendi falsitas, & de facili: quia facile est videre, qualiter appellet Episcopum, vel inferiores, & cui loquitur in plurali: secundùm antiqua tempora hoc non seruabatur. Gregorius enim loquebatur vni in plurali, & de se quandoque singulariter, quandoque pluraliter. *ſ. de præscri. nihil. 23. dist. communis filius, & 99. dist. ecce:* sed hoc faciebat ex magna humilitate, & tunc erat talis consuetudo, sed illa immutata est. Alij Episcopi appellant suos subditos fratres vel socios. *8. q. 2. quid autem, & 10. q. 3. cauendum, & ꝉ. de excessibus prælato. cap. 1.*

c ¶ *Tam in bulla.*] Vt *ſ. cap. prox.*

AD falsariorum.] Primò ponit falsantes litteras Papæ per se, vel per alium. Secundò ponit vtentes litteris falsis ibi, *Qui verò.* Abbas.

CASVS. Ad confusionem falsariorum statuit Innocen. iij. de consilio fratrum suorum, vt qui litteris Apostolicis vti voluerint, eas prius diligenter examinent: quia si falsis litteris vti se dixerint ignorantes, pœnas euitare non poterunt inferius positas: ipse enim excommunicationi supposuit omnes falsarios litterarum Apostolicæ sedis, qui per se, vel per alios vitium falsitatis exercent, cum omnibus fautoribus, & defensoribus suis, statuens, vt clerici, qui falsarij deprehensi fuerint, omnibus beneficiis, & officiis perpetuò sint priuati, ita quod qui per se vitium falsitatis exercuerint, à suis officiis degradati, sæculari Potestati tradantur secundùm leges puniendi, & si laici fuerint, per easdē leges puniuntur legitimè: illi verò, qui sub nomine Papæ falsis litteris per alios impetratis vtuntur, si clerici fuerint, officiis, & beneficiis spolientur: si laici fuerint, tamdiu maneant excōmunicati, donec satisfaciant competēter: ita videlicet q̄ & in clericis, & in laicis malitia grauiùs puniantur, quàm negligentia: & idem obseruādū est de his, qui falsas litteras impetrant. Nota, quòd omnes falsarij litterarum Apostolicæ sedis cum fautoribus, & defensoribus suis ipso facto sunt excōmunicati. Item clerici degradati propter hoc vitium puniendi sunt secundùm leges. Et nota hic vnū casum, in quo clericus statim post degradationem traditur curiæ sæculari. Item vbi clericus deponitur, vel spoliatur officio, & beneficio pro aliquo delicto, laicus pro consimili potest excommunicari. Item malitia grauius punienda est, quàm negligentia.

d ¶ *Examinent.*] Quòd si non fecerint, in dolo esse videntur: sine dolo enim falsum non committitur. *C. ad leg. Corn. de fals. l. vltim. & C. eodem titul. vbi falsi.*

in dictamine [a], deprehendimus falsitatem: ac in hoc fuimus admirati, quia tu tales litteras à nobis credideras emanasse. Cum scire debeas Apostolicam sedem consuetudinem in suis litteris hanc tenere, vt Patriarchas, Archiepiscopos, & Episcopos, fratres †: cæteros autem Reges, Principes, vel alios cuiuscunque ordinis, filios in nostris litteris appellemus. Et cum vni tantùm personæ nostræ litteræ dirigun-tur, nunquam ei loquimur in plurali [b], vt vos, siue vester, & his similia in ipsis litteris apponamus. In falsis autem litteris tibi præsentatis in salutatione, dilectus † in Christo filius vocabaris: cùm in litteris, quas aliquando tibi transmittimus, te videre potueris à nobis fratrem venerabilem appellatum. Propter quod sic litteras Apostolicas studeas intueri tam in bulla [c], filo, & charta, quàm in stylo, quòd veras pro falsis, vel falsas pro veris litteris † modo aliquo non admittas.

¶ Idem.

¶ *Qui per se, vel per alios litteras Papæ falsant, excommunicati sunt cum suis fautoribus: & Clerici officiis, & beneficiis priuati sunt, & degradandi, & tradēdi curiæ sæculari, per quam Laicus legitimè punitur. Qui verò falsis litteris vtitur, si Clericus est, officio, & beneficio priuatur: si Laicus, excommunicatus est: Hoc dicit.*

CAP. VII.

AD † falsariorum confundendum malitiam: *& infra.* ¶ De communi fratrum nostrorum consilio duximus statuendum, vt qui litteris nostris vti voluerint, eas primò diligenter examinent [d]: quoniam si falsis litteris se vsos dixerint [e] ignoranter, eorum sera pœnitentia euitare nequibit pœnas inferiùs adnotatas. Nos enim omnes falsarios [f] litterarum nostrarum, qui per se, vel alios vitium falsitatis exercent, cum fautoribus, & defensoribus suis, anathematis vinculo decernimus innodatos: statuentes, vt Clerici, qui falsarij fuerint deprehēsi [g], omnibus officiis, & beneficiis Ecclesiasticis perpetuò sint priuati: ita quòd qui per se falsitatis vitium exercuerint, postquam per Ecclesiasticum Iudicem fuerint degradati, sæculari Potestati tradantur [h], secundùm constitutiones legitimas [i] puniendi: per quam & Laici, qui fuerint de falsitate conuicti, legitimè puniantur.

¶ Qui verò sub nomine nostro [k] litteris falsis vtuntur, si Clerici fuerint, officiis, & beneficiis Ecclesiasticis spolientur: si Laici, tandiu maneant excommunicationi subiecti, donec satisfaciant competenter: ita tamen, vt in istis [l], & in illis [m], malitia grauiùs, quàm negligentia [n] puniatur: quod & de his qui falsas litteras impetrant, statuimus obseruandum.

¶ Idem.

¶ *Non præsumitur quis falsare litteras de simplici iustitia, nec punitur, si hoc comperto de litteris illis vti.*

CAP. VIII.

ACcedens †: *& infrà.* ¶ Fraternitati tuæ mandamus, quatenus si litteræ Apostolicæ, in quibus falsitas fuerit deprehēsa, de simplici iustitia formam habeant (cum præsumi non

nec exemplum, & affectatores ignorantiæ dici possunt: *de clan. despon. cùm inhibitio.* [a] vnde talis ignorantia crassa, & supina potest dici. *ꝉ. de cler. excommun. min. Apostolicæ.*

e ¶ *Dixerint.*] Potest suppleri, quòd non probauerint: quia qui ignorantiam allegat, eam probare tenetur. *ſ. de elect. innotuit.* maximè cùm hoc inquirere teneantur auctoritate huius constitutionis: alias si probaret se diligentiā, quam potuit, & debuit, adhibuisse, non esset ei imputandum, vt dixi *ſ. eo. dura.* quia iusta ignorantia excusat eū: quia non videtur teneri, nisi postquam scit hoc. *ſ. eod. dura: & ꝉ. eod. cap. prox.* Ex quo enim inquisiuit à peritioribus, non est ei imputādum. *26. dist. §. vlt. ff. de iur. & fact. ignor. l. regula. §. in fi.* fecit enim quod potuit, *& 44. dist. Ephesin. & diuinæ:* non tenebatur, sic *ꝉ. de excess. prælat. inter dilectos,* vbi excusatur ignorantia.

f ¶ *Falsarios.*] De quibus habuisti *ſ. in cap. prox.* vt ibi dixi: omnes enim tam principales, quàm fautores sūt ipso iure excommunicati, vt hic patet.

g ¶ *Deprehensi.*] Et criminaliter conuicti: ibi enim, vt dicit lex, indagatio fiet acerrima, vbi pœna est grauissima. *Codice ad leg. Corn. de fals. l. maiorem,* & vbi ciuiliter agitur, mitiùs est agendum. *C. eod. l. penult.*

h ¶ *Tradantur.*] Qualiter tradi debeant habes *ꝉ. de verb. signif. nouimus:* in tribus enim casibus traditur aliquis statim post degradationem curiæ sæculari, vt hic, & est vnus, vt dixi suprà, de hæreticis, ad abolendam *11. quæst. 1. si quis Sacerdotum.*

i ¶ *Legitimas.*] Pœna enim falsi in libero homine est deportatio, & omnium bonorum publicatio: in seruo vltimum supplicium, sic distinguit lex. *ff. ad leg. Cornel. de fals. l. 1. §. vltim. & C. eodem titul. vbi falsi.* & ibi vltimo supplicio punitur crimen falsi. Et hoc est verum de his, qui falsant rescriptum principis, de quibus hic intelligitur: qui verò falsant litteras aliorum, aliter puniuntur, sed leuiùs, suprà eodem, ad audientiam: & hæc pœna imponitur illis, qui per se, vel per alios vitium falsitatis exercent, vt patet per istam litteram, vbi loquitur de his, qui litteris falsis ab aliis impetratis vtuntur.

k ¶ *Sub nomine nostro.*] Id est, qui litteris falsis vtuntur per alios impetratis sub nomine nostro, illi minùs puniuntur, quam illi, qui per se hoc faciunt, vel per alios, vt patet per hanc litteram, & superiorem. *Cod. ad legem Cornel. de fals. maiorem.*

l ¶ *In istis.*] De quibus hîc dicitur, qui vtuntur litteris per alios impetratis.

m ¶ *In illis.*] Scilicet qui per se hoc procurant, de quibus præmisit: vel dic, in istis, id est, laicis: in illis, id est, clericis.

n ¶ *Negligentia.*] Hæc tamen quandoque dolo comparatur, cum scilicet dissoluta est, crassa, & supina. *ff. mandat. si fideiussor.*

ACcedens.] Primò ponit decisam conquestionem. Secundò prouisionem ibi, *Fraternitati.* Abbas.

CASVS.

† *Vide, quæ notata sunt in c. Raynaldus, ſ. de test. ver. dilectus fi. O. vbi inuenies, qualiter appellet Cardinales, quorum hîc non meminit.*

† *In multis exemplaribus ita: dilecto in Christo filio, vocaberis. Hæc clausula insolita præsumptionem facit falsitatis. Alexan. consi. 46. in 3. volu. & Felin. ad c. causam. 2. de re iudic.*

† *Dictio, litteris, deest in antiquis codicibus.*

† *Cap. 4. eod. tit. de falsariis, in 3. compilat. Cancor das processus Bullæ in cœna Domini S. D. D. Gregor. xiij. §. 6. vbi hoc decretum roboratur, & extenditur, vide Bernardinum Diaz in prac. crim. can. c. 108. adde Rebuffum in praxi benefi. in declaratione noua prouisionis: adde Matthæum de Afflictis decisio. 440.*

a *Et ꝉ. de temp. ordi. eos qui, lib. 6. Immo dic.*

b *Vide Iulium Clar. in pract. ai. fen §. fin. q. 36. ver. sciās autem, cum aliquot seq. Couarruuiā in pract. q. c. 31. & Bernardi. Diaz in prax. crim. can. 132. & c. 133.*

† *Cap. 1. eod. tit. in 4. com. Vide omnino processum bullæ in cœna Domini in præcedenti cap. citatum, cuius quam decisione huius decreti facile vtaris.*

Casvs. Quidam impetrauit litteras contra aduersarium suum de simplici iustitia, in quibus litteris falsitas fuit deprehensa. Impetrator hoc intelligens, ampliùs noluit vti eis: propter quod dictus Dioecesanus Episcopus ipsum ab officio, & beneficio suspendit. Vnde accessit ad dominum Papam rem sibi exponens: mandat Papa Episcopo, si litteræ Apostolicæ, in quibus falsitas fuit deprehensa, formam habeant de simplici iustitia, officium, & beneficium illi restituat, & ipsum super hoc vlteriùs non molestet: quia non est præsumendũ, quòd pro talibus litteris, quæ de facili habeantur, quis committat vitium falsitatis, & ille non fuit vsus illis, postquam eas falsas esse cognouit. Nota, quòd in his, quæ de iure competunt alicui, & quæ de facili habentur, non est præsumendum falsum committi: & nota, quod circa modica non præsumitur dolus committi. Item qui abiurat malum, quam citò scit malum, non debet dici culpabilis.

¶ *Glos. seq. not. quòd litteræ, &c. quæritur, & soluit, signat contrarium.*

a ¶ *Præsumi non debeat.*] Nota, quòd non præsumũtur litteræ falsæ, quæ sunt de simplici iustitia, & quæ de facili possunt haberi, sicut non præsumitur, quod in re modica dolose agatur. *ff. de dolo: si oleum. §. vlti. cum l. sequenti*: vnde si quis suggessit falsum in litteris, quæ sunt de simplici iustitia, non statim præsumendæ sunt falsæ, nisi probetur, quòd ex certa scientia falsum suggessit: quia qui dicit, quòd falsum ex certa sciẽtia suggessit, dolum allegat, sed dolus ex perspicuis indiciis probari debet. *C. de dolo, dolum*: si tamen alter vult probare ignorantiam, auditur. Sed qualiter eam probabit? Dico, quòd per iuramentum. *j. de sent. excommun. si verò 2. & 34. q. 2. in lectum.* Sed pone, quod falsum affirmet circa rem propriam, cuius notitiam habuit: præsumitur primò contra ipsum, quia non præsumitur quis ignorare factum propriæ rei. *C. de rescind. vend. quisquis*, quod verum est: sed illam præsumptionem elidit hæc præsumptio: quia non præsumitur dolum commisisse circa litteras, quæ de facili habentur, vt hîc dicitur: & sic vna præsumptio elidit aliam circa eundem factum. *ff. de in integ. restit. diuus. s. de præsumptioni. litteras. arg. contrà. s. de electionib. cùm inter R.*

¶ *Glos. seq. signat contrarium, & soluit.*

b ¶ *Vsus est.*] *Simi. j. de exces. prælat. inter. arg contrà s. c. prox.* vbi non excusatur, qui vsus est falsis litteris ignoranter. Sed illud intelligendum est de his, quæ nõ sunt de simplici iustitia, quæ non possunt haberi de facili: vnde illa præsumptio eos condemnat, hîc excusatur à contraria præsumptione, in litteris de simplici iustitia non est præsumptio contra impetrantem: vnde per ignorantiam excusatur, si desistat, quando scit eas falsas. Ioan.

debeat a, quòd pro talibus litteris, quæ possunt facilè obtineri, fraudem quis commiserit falsitatis) nec litteris vsus[b] est, postquàm eas falsas esse cognouit, tu ei officium, beneficiúmque restituens, ipsum super hoc vlteriùs non molestes.

¶ Idem.

¶ *Propter paucarum litterarum rasuram in loco non suspecto, rescriptum non probatur falsum.*

CAP. IX.

EX † conscientia: *& infra.* ¶ Verùm litteras ipsas, quæ redargutæ fuerant falsitatis diligentiùs intuentes, nullum in eis falsitatis signum, vel suspicionis inuenimus, nisi paucarum litterarum rasuras[c], quæ nequaquam sapientis[d] animum in dubitationem vertere debuerunt. Vnde si vobis constiterit prædictum R. obligasse se sub periculo causæ[e], quòd litteras illas falsas esse probaret (cùm quilibet ad renunciandum[f] iuri suo liberam habeat facultatem) ipsi R. super dicta Ecclesia silentium imponatis[g].

TITVLVS XXI.

De sortilegiis†.

¶ Ex pœnitentia Theodori †.

EX *conscientia.*] Primò diffinit obiectum dubium. Secũdò obiicientem puniri mandat ibi, *Verùm.* Abbas Siculus.

Casvs. Quidam impetrauit litteras contra aduersarium suum super quadam Ecclesia: aduersarius ille in iudicium euocatus postulauit sibi fieri copiam rescripti, quo viso cœpit illas litteras arguere de vitio falsitatis, obligando se sub periculo causæ suæ ad probandum, quòd litteræ falsæ essent: iudex litteras illas misit ad dominum Papam, vt per eum sciret veritatem huius falsitatis: Papa litteras illas diligenter inspiciens nullum signum falsitatis, vel suspicionis in eis inuenit, nisi rasuras paucarum litterarum, quæ sapientis animum in dubitationem inducere nõ debuerunt: vnde mandat Papa, quatenus si constiterit prædictum R. se obligasse sub periculo causæ suæ, quòd litteras illas falsas esse probaret, sibi super dicta Ecclesia silentium imponatur: quia quilibet liberam habet potestatem ad renunciandum iuri suo. Nota, quòd rasura paucarum litterarum non reddit falsum rescriptum, nisi esset in loco suspecto, prout hîc intelligitur. Et sic nota, quòd modica suspicio non vitiat rescriptum. Item modica suspicio non debet animum sapientis immutare. Item aliquis potest se obligare sub periculo beneficij sui. Item licitum est vnicuique renunciare iuri suo.

¶ *Glos. seq. signat contrarium, & remittit.*

c ¶ *Rasuras.*] Non in narratione facti, quia ex hoc nulla suspicio esset. *s. de fide instrum. ex litteris*; nec per talem rasuram facta fuit ambiguitas in nomine. *s. de fide instrum. inter dilectos. Contrà habes*, quod rasura inducit suspicionem. *s. de relig. domibus cùm venerabilis, & j. de priuile. cùm olim 2. & s. eod. licèt. §. quinta, vbi de hac materia.*

d ¶ *Sapientis.*] Modica suspicio non debet sapientis animum immutare. *s. de sponsa. & si quæstiones & 1. q. 1. iudices.* Ioan.

e ¶ *Causæ.*] Quod fieri potest. *s. de election. cum dilecti*: vbi de hoc, in fine, & sub pœna ordinis, & beneficij potest se aliquis obligare. *1. q. 8. quotiens, & de consecr. dist. 2. ego Berengarius.* Bern.

f ¶ *Renunciandum.*] Suprà, de reg. ad Apostolicam, *& s. de foro compet. dilecti, & cap. si diligenti, & C. de pact. si quis in conscribendo, & de episc. & cleric. si quis in conscribendo.*

¶ *Sortilegia pro furtis inueniendis, vel diuinationibus faciendis prohibentur, & contra facientibus pœna imponitur.*

Cap. I.

IN tabulis, vel codicibus, aut aliis, forte[h] furta non sunt requirenda: nec diuinationes aliquas in aliquibus rebus quis obseruare præsumat. Qui autem contrà fecerit, quadraginta dies[i] pœniteat.

¶ Alexander tertius Gradensi † Patriarchæ.

¶ *Presbyter, qui per inspectionem astrolabij furta requirit, ad tempus suspenditur ab altaris ministerio. Ita communiter summatur: sed in veritate hæc summatio non est indistinctè vera, quia acriùs potest puniri.*

CAP. II.

EX † tuarum tenore litterarum accepimus, quòd V. Presbyter cum quodam infami ad priuatum locum accessit, non ea intentione vt vocaret Dæmonium, sed vt inspectione astrolabij furtum cuiusdam Ecclesiæ posset recuperari. Verùm licèt hoc ex bono zelo, &

g ¶ *Imponatis.*] Sed nunquid propterea est Ecclesia illa aduersario assignanda? Respondeo, non: nisi probet primò se habere ius in illa. *s. de rescrip. olim, in fine.*

¶ *De sortilegiis. Quia sortilegia continent in se falsitatem, meritò de de his subiicitur.*

De hac materia glossa est optima. 26. quæst. 2. in summa. Abbas Siculus.

De hac materia tractatur. 26. q. 1. & q. 2. & q. 3 & q. 4. & q. 5. & q. 6. non licet iniquas, vsque in fine quæst.

IN *tabulis* Primò ponit prohibitionem. Secundò ponit pœnam transgressoribus ibi, *Qui autem.* Abb.

Casvs. In cap. isto dicitur, quòd furta non sunt requirenda sorte in tabulis, vel codicibus, aut aliis: nec diuinationes aliquas in aliquibus rebus quis obseruare præsumat: & qui contrà fecerit, 40. dies pœniteat. Nota, hîc pœnam illorum, qui sortem, & diuinationes exercent.

¶ *Glos. seq. signat contrarium, & soluit.*

h ¶ *Sorte.*] Sic electio per sortem[c] non est facienda. *j. eod. cap. vlt. Argum. contra 26. q. 2. sors, & cap. 2. qui*: quia licet sors in sui natura non sit mala, tamen prohibetur, ne propter assiduitatem labantur in idololatriam, sicut est in iuramento. *22. q. 1. considera. & hoc cap. hi qui*: loquitur de comparatiua permissione: ibi, potiùs permittuntur sortes, quàm ad dæmonia consulenda concurrant: sic propter diuinationes futuras sortes prohibentur, vt hîc patet, & *26. q. 2. illud, & quæst. 5. cap. sortes, & cap. peruenit*: quandoque tamen permittitur per sortem aliquid fieri, vt dicetur *j. eod. cap. vlt.*

¶ *Glos. seq. signat contrarium.*

i ¶ *Quadraginta dies.*] Si laicus fuerit, communione Ecclesiæ priuetur: si verò clericus, officio, & beneficio potest priuari. *26. q. 5. non oportet, & duobus cap. seq.* Et argu. contra. *j. cap. prox. arg. contrà j. eod. cap. vlt. non puniuntur.*

EX *tuarum.* Primò ponitur consultatio: secundò responsio, ibi, *Verùm.* Abbas.

Casvs.

† *Aliàs: Geldem.*

† *Cap. 3. eod. tit. in 1. comp. & post Concil. Lateran. sub Alex. iij. p. 50. c. 6. De pœna sortilegiũ Sacerdotum, vide Cõcil. Later. sub Leone x. sess. 9 & Bernardinum Diaz in pract. crim. can. c. 100.*

b *Hæc Bernardi sententia non placet hîc Hostiens. sed vide Ioan. And. qui ambos verum dicere putat, diuersis tamen modis.*

c *De materia huius gl. vide B. Tho. 2. 2. q. 95. art. 8. ex quo intelliges, quando, & quibus sortibus vti liceat.*

Casus. Quidam presbyter V. nomine accessit cum quodã in[...] ad locum priuatũ, non illa intentione, vt dæmonũ inuocaret: sed vt posset inuenire furtũ cuiusdam Ecclesiæ per inspectionem astrolabij Patriarcha Gradensis significauit hoc dño Papæ: vnde ipse scribit eidem dicens, quod licet ex bono zelo, & simplicitate presbyter ille hoc se fecisse proponat, tñ non modicã maculam peccati cõtraxit: quare mandat, quatenus per annum, & amplius, si ei visum fuerit, cũ ab altaris ministerio præcipiat abstinere, & extũc officium suum poterit exercere. Nota, quod simplicitas paredum est. Item nota hic pœnam illorum, qui huiusmodi inspectiones, vel diuinationes exercent.

a ¶ *Simplicitate.*] Quia bono zelo hoc fecit, aliquantulũ excusatur. arg. ἑ. *de apostas. c.* 2. & quia per simplicitatem hoc fecit, dignus fuit misericordia: nam simplicitati parcẽdum est. ἑ. *de rer. permutat. cap. cùm vniuersorum*: vbi de hoc. Bernard.

b ¶ *Si tibi visum.*] Et ita tempus pœnitentiæ arbitrarium est, 26. q. 7. *tempora pœnitudinis*: sed minorem pœnitentiam anno non posset imponere: ex quo Papa sibi annũ præfixit: sed ἑ. est *ad arbitrium Epi.*

c ¶ *Liberum.*] Hoc intellige dictum ex dispensatione: nam de iure communi debuit remanere priuatus, & Episcopus de iure contra illum procedit. 26. q. 5. *non oportet, & cap. si quis Episcopus. & cap. aliquanti*: sed quia bono zelo per simplicitatem deliquit, Papa mandat ipsum restitui, & Episcopus authoritate sua cum illo potuit, si voluisset, dispensare: cùm in casu isto et hoc non sit prohibitum, & dispenset etiam in maioribus. 50 *dist. presbyteros, &* ἑ. *de iud. at si clerici, vbi de hoc.* Bern.

† *Pœnã, habet vetustiores cod. tes, & plerique manuscripti.*

† *Lucan.*

† *De materia huius decretalis vide Felinum in c. capitulum.* ἑ. *de rescrip. & S. Th. 2. 2. q. 95. ar. 8. & ibi Caiet. ex quo intelliges, an sortes repellantur in electionibus spiritualibus.*

a *Conc. tex. in l.* 1. *ff. de dol. & in l. Inter. cum vulg. ff. de excus. tuto.*

simplicitate a se fecisse proponat: id tamen grauissimum fuit, & non modicam inde maculã peccati contraxit: & infra.

¶ Mandamus, quatenus talem ei pro expiatione illius delicti pœnitentiam † imponas, quòd per annum, & amplius, si tibi visum b fuerit, eum ab altaris ministerio præcipias abstinere: & extunc liberum c sit ei exercere officium Sacerdotis.

¶ Honorius iij. Capitulo Lucañ.†

¶ *Non solum electio per sortes fieri non debet, sed etiam electiones compromissariorum per sortes assumi non debent.*

CAP. III.

Ecclesia †, vestra Episcopo destituta, vos conuenientes in vnum, vt de futuri tractaretis electione Pontificis, vnum elegistis ex vobis per sortem: qui tres auctoritate vestra elegit, per quos vice omnium Lucañ. prouideretur Ecclesiæ de pastore: quorum duo tertium, magistrum R. scilicet elegerunt: quod expressè licebat eisdem, secundùm traditam à vobis omnibus potestatem d. Procuratoribus igitur vestris super his in nostra præsentia constitutis: Nos tali examinato e processu, licèt nota non careat, quinimò multa reprehensione sit dignum, quòd sors in talibus interuenit: & infra. ¶ Electionem celebratam de ipso, ad gratiam f confirmationis admittimus: sortis vsum in electionibus g perpetua prohibitione damnantes.

TITVLVS XII.

De collusione detegenda †.

¶ Gregorius † vniuersis Episcopis de Corinth.

¶ *Accusatore desistente ab accusatione potest Iudex ex officio suo inquirere super crimine illato.*

CAP. I.

Scripta fraternitatis vestræ relegentes,

Quod si non omnes, &c. duo sine tertio procedere non possunt, quia potestas iudicandi ita data est omnibus, quod duo sine tertio, vel alter sine altero procedere non potest. ἑ. *de offic. deleg. c. vnico delegatorum, cap. causam matrimonij.* De hoc etiam dixi in cap. *cùm in iure*: sed cùm datur aliquibus potestas eligendi de se, vel aliis, si volunt aliquem eligere de se, tunc potestas eligendi remanet penes illos tñ tum, & eis solis data intelligitur: sicut quando committitur causa cũ illa clausula: Quòd si non omnes, &c. sed si simpliciter datur aliquibus potestas eligendi, tunc non possunt aliquem eligere de se: sicut est in iudicibus, vt dictum est, & persona electa nullo modo debet computari inter eligentes, vt probatur ἑ. *de elect. Cum. nã.* & ideo dicit hic: Quod eis licebat secundum traditam, &c. Et hoc arg. non valet. Capitulum potest eligere vnũ de se: sed illi, quibus data est simpliciter eligendi potestas, funguntur vice capituli: ergo possunt eligere vnum de se. Capitulum enim eligit iure communi, sine ordinario: sed isti non eligunt iure communi, sed potestate sibi concessa per capitulum. Bernard.

e ¶ *Examinato.*] Et meritò: ad quem enim pertinet confirmatio, & examinatio processus, & personæ. ἑ. *de elect. nihil est, cap. cùm nobis, & cap. venerabilem, & suprà de transl. c. vlt. &* ἑ. *de hæret. cap. cùm ex iniuncto, in fine.*

f ¶ *Ad gratiam.*] Hoc ideo dicit, quia de iure debuit cassari, sed ipsum de gratia confirmauit.

¶ *Glos. seq. not. à contrario: & illud coadiunat, sed obstat, & solut.*

g ¶ *In electionibus.*] Per hoc, quod dicit: In electionibus, videtur, quòd in aliis b vsum sortis non reprobet. arg. 25. *dist. qualis, & ff. de iudic. cùm prætor. ff. de test. ex cod. &* 15. *q.* 3. *de crimine.* præterea in multis casibus vsum sortis admittimus. *ff. de iudic. sed cùm ambo. ff. fam. ercisc. si quis sunt. C. communia de leg.* si duobus, circa princ. Sed quare prohibetur vsus talis in electionibus? nónne Matthias sorte electus fuit. 31. *dist. clerus, in princ.* & sors non est aliquid mali. 26. *q.* 2. *sors?* Dicas, quòd licet Matthias, & Ioannes sorte electi fuissent, non tamen eorum exemplo eligendus est aliquis per sortem, vt 26 *q.* 2. *non statim, & cap. non exemplo*: quia illud factum fuit diuina inspiratione, *ff.* 14. *q.* 5. *dixit.* Quod autem dicitur: Sors non est aliquid mali, verum est considerata in se, sed ex causa prohibetur, vt dixi ἑ. *eod. c. t.* & præterea hic non fuit seruata forma concilij. ἑ. *de elect. quia propter.* vt videtur propter defensiones vero, & lites dirimendas sors admittitur circa iudicia, vt dicunt prædictæ leges, in quo casu potest intelligi *cap. illud, sors*: sed in electionibus, licet sit discordia, non licet per iura prædicta. Bernard.

† *De collusione habet vetus Gregorianus, & in cæteris manuscriptis, detectione, absque voce, detegenda.*

† *Gregorius. Ita habet. [...]*

b *[...] intelligas [...]*

Ecclesia.] In prima ponitur electio In secunda electionis processus, examinatio, & reprehensio. In tertia gratiosa confirmatio, & sortis prohibitio. Secunda ibi, *Procuratoribus.* Tertia ibi, *Electionem.* Abbas.

Casus. Vacante Lucana Ecclesia canonici conuenientes in vnum, de futuri pastoris electione tractaturi, vnum elegerunt ex se per sortem, qui vice capituli tres eligeret electores, per quos vice omnium prouideretur Ecclesiæ de pastore: quibus ab ipso electis, duo ex illis tertium ex se magistrum R. elegerunt: quia sub hac forma eis data fuerat eligendi potestas, vt vel ex se, vel ex aliis eligere possent: electionem istam per nuntios suos præsentauerunt dño Papæ, petentes eam confirmari: dñs Papa examinato tali processu, dignũ multa reprehensione inuenit, pro eo quod sors in talib' interuenit: electionẽ celebratã de prædicto magistro ad gratiã confirmationis admisit, sortis vsum in electionibus perpetua condemnans prohibitione. Nota, quod cũ sub hac forma datur aliquibus eligẽdi potestas, vt vel ex se, vel ex aliis eligere possint, tunc possunt eligere vnũ de se, aliis nõ, vt hic colligitur. Item ad quẽ pertinet cõfirmatio, ad ipsum pertinet examinatio processus, & personæ. Itẽ sortes in electione prohibitæ sunt.

¶ *Glos. seq. alleg. concor. ponit opin. quã reprobat per locum à diuisione, & per simile, & per decret. Cumana, & respondet rationi contrariæ.*

d ¶ *Potestatem.*] Similem habes suprà, de elect. cùm in iure: dicunt tñ quidam, quòd idem esset, si aliqua forma non fuisset expressa, quod possent vnum de se eligere, vt dicitur in c. *cùm in iure*: quod non credo, quia vbi simpliciter datur potestas eligendi tribus, nullo eorum [...] alij, ita habent potestatẽ eligendi omnes, quod vnus, vel duo sine tertio eligere non possunt: vnde si duo eligant tertium, non valet, quod faciunt, quia hanc potestatem non habent: si ille eligat se cum aliis, non valet: quia nemo seipsum eligere potest. ἑ. *de instit. cùm ad nostram*, quia alius debet esse electus, & alij eligentes: vt ibi dicitur: sicut est inter baptizantem, & baptizatum ἑ. *de bapt. debitum*, & ἑ. *de iure. patro. per nostras.* 24. *q.* 1 *didicimus, & ff. de tut. & cur. dat. ab his d. prætor. & ff. de test. tut. ex sententia. ff. ad Trebel. ille à quo. §. tempestiuum*: quia duplici officio fungi non potest, vt ibidem dicitur, sicut si tres iudices, vel arbitrarij sint dati simpliciter sine illa clausula:

DE COLLVSIONE DETEGENDA.

¶ *Quia in collusione inest falsitas, ideo subiicitur hæc rubrica de collusione. De hac materia rubrica respectu quo coïndens prænotatur, habetur 2. q. 3. §. fin. facit text. in cap. 2. in fin. de præsum. lib. 6. & in cler. constitutionem. §. sane de elect. Et collusio est inter aliorum, & rerum latens, & fraudulenta conuentio, vt volunt, §. fin. cap. 3. ἑ. eod. in vers. collusione, & vide glos. 2. q. 3. cap. si quem. §. notandum. Et dicitur colludens falsum committere, quia aliud agit, & aliud simulat c.*

De hac materia habetur 9. q. 3. c. t. in rubr. de pœnis, versic. quæ sit pœna collusionis, & supra in rubrica de accusatio.

¶ *Scripta.*] Si accusator ab accusatione desistat, debet iudex inquirere, an per collusionẽ hoc fecit. Ita summatur cõmuniter. Primo ponit factum. Secundò decidit quæstionem circa factũ ibi, *Quia.* Abbas Sicul.

Casus. Quidam accusauerunt Hadrianum Episcopum: deinde cum eo in amicitiam conuenerunt, desistendo ab accusatione: significatum fuit hoc domino Papæ, quod per collusionem desisterent ab accusatione: vnde scribit Papa Episcopis de Corinth. super hoc decens, quòd qualitas facinoris nunciati ipsum inducit,

c *Concor. gl. in l. post contractum, & ibi Bart. ff. de don. habes similem si inic. C. en.*

inducit, vt talia dissimulare non debeat, cùm gratiam inter se fecisse dicantur: vnde mandat hoc diligenter inquiri, ne forte huiusmodi concordia non ex charitate, sed ex præmio sit comparata. Nota, quòd qualitas facti consideranda est. Item non licet recedere ab accusatione ex præmio.

nitueris, & §. præuaricatur. C. de aboli. l. 1. & 2. In causa mixta, putà cum agitur ad tori separationem, potest, quando vult, discedere. *arg. 5. de diuor. ex litteris*: quia non solum septies, sed etiam septuagesies, &c. [d] *5. de iurciur. quemadmodum A'.*

e ¶ *Charitate.*] Si enim ex charitate hoc fecerunt accusatores, possent tolerari, sed ex præmio non: vt hic dicit, & *j. c. prox.*

a ¶ *Quòd hi.*] Argum. quòd plures accusatores possunt admitti contra vnum super eodem crimine. *5. de accus. licet, & 2. q. 1. in primis*: & plures procuratores admittuntur. *5. de resti. insuper*: hic enim admissi fuerunt plures accusatores, & in cap. in primis, quod fieri non debet: immo iudex debet eligere magis idoneum. *ff. de accusat. si plures.*

¶ *Glos. seq. not. modum præponderandum facto.*

b ¶ *Qualitas.*] De amicitia tractatur, & non de modo illo, quo in amicitiam conuenerūt, & ideo præcipit inquiri de collusione: vnde dixit Ioan. quidam sapiens phantastina. Deus non est remunerator hominum, sed affectionum: hoc est dicere, non remunerat Deus bonum, quod fit, sed quod bene fit: vnde nō remunerat Iudæos, qui crucifixerunt Christum, licet mors Christi bona fuerit: quia propter hoc de pœnis inferni nos redemit, & ideo non remunerauit eos, quia non bene fecerunt: Deus enim cor interrogat, & non manum. *24. q. 5. si quid inuenisti*: nec considerat, quę fiunt, sed quo animo fiunt. *15. quæst. 7. cap. 1. in fine.*

agnouimus, quòd hi [a], qui contra Hadrianum Episcopum aliqua dixerant, modò cum eodem in amicitiam conuenissent: & *infrà* ¶ Quia verò nunciati facinoris qualitas [b] nos vehementer impellit, vt ea, quę audiuimus, dissimulare [c] nullatenus debeamus: præsertim cùm accusatores, & accusatum inter se fecisse gratiā [d] indicaueritis: hoc necesse est subtiliùs perscrutari: ne fortè nō ex charitate [e], sed ex præmio, eorum sit concordia comparata.

¶ Idem.

¶ *Desistente accusatore, & accusato Iudex prosequatur.*

CAP. II.

Crimina † semel audita, Gregorius [f] indiscussa nullo modo prętéribat [g]: etiamsi accusatus cū accusatore in gratiā rediisset.

¶ Alexander tertius Norticeñ. Episcopo.

¶ *Colludens in causa beneficiali, priuari debet beneficio.*

CAP. III.

Audiuimus † vsque adeo Clericorum malitiam excreuisse, vt interdum inter se collusione [h] facta super beneficiis, quæ possident, se sustineant ab aliis molestari: & postea, vt quæstioni cedatur, & idem † Clerici beneficia quietè possideant, quasi nomine transactionis soluunt aliis de beneficiis annuam pensionem [i], vt post mortem eorum in beneficiis illis, super quibus est collusio facta, ius tibi valeant vendicare. Vnde tibi mandamus, quatenus si quos Clericos tuæ iurisdictionis per collusionem huiusmodi fraudem legitimè tibi cōstiterit commisisse, eos beneficiis, super quibus collusum fuerit, non differas perpetuò spoliare [k]: quia satis esset indignum, si fraus, & dolus, quæ in præiudicium tui iuris, & aliorum nituntur committere, in eorum non redundarent incommodum, & iacturam.

¶ Gregorius nonus Bareñ. † Archiepiscopo, & fratri Ioseph Monacho Floresi.

¶ *Absolutio de criminibus illatis per collusionem facta, non impedit facultatem iterum accusandi, & inquirendi de illis criminibus.*

CAP. IV.

In tantùm clamor, qui ascen-

Crimina.] Casus de se patet. Nota, quod crimina semel audita, indiscussa remanere non debent: quia crimina vndecunque clarueriut, punienda sunt.

f ¶ *Gregorius.*] Gregorius iste secundus fuit, vel tertius forte: & loquitur de primo.

g ¶ *Præteribat.*] Quia vndecunque crimina claruerint, punieda sūt. *24. q. 3. ecce, & 5. c. proxi. & 86. dist. si quid, & 2. q. 3. c. si quem. §. notandum.*

Audiuimus.] Beneficio suo priuatur, qui per collusionem illud constituit censuale. Hoc dicit. Primò refert collusionem. Secundò illum priuari mandat ibi, *Vnde.* Abbas.

Casvs. Quidā clerici super beneficiis, quæ possident, se permittūt, & sustinēt ab aliis molestari, & postmodū, vt quæstioni cedāt, & illi quiete possideant, quasi nomine transactionis soluunt illis, qui eos molestabāt de ipsis beneficiis, annuā pensionem, vt post mortē illorum sibi succedant in beneficiis illis, super quibus facta est collusio: peruenit hoc ad notitiam dñi Papæ, vnde mandat diœcesano Epo, quatenus si cōstiterit ei clericos suę iurisdictionis per collusionē fraudē huiusmodi cōmisisse, eos bñficiis illis, super quibus collusū est, nō differat spoliare, cū satis esset indignū, si fraus, & dolus, quæ in aliorū præiudiciū nitūtur cōmittere, in eorū incōmodū nō redundēt. Not. q prelatus pōt Ecclesiā cōstituere pensionariā. Itē fraus, & dolus nō debēt alicui prodesse.

h ¶ *Collusione.*] Collusio est inter actorem, & reum latens, & fraudulenta conuentio. Colludium enim non debet remanere impunitum. *2. q. 3. si quem pœnituerit.*

i ¶ *Pensionem.*] Hæc pēsio cōstitui nō pōt sine auctoritate Epi, nū vitā eius, qui soluit nō excedat, etiāsi per collusionē facta nō fuerit. *5. de transac. de cætero: & est simi. 5. de pactis, cum clerici. B.*

¶ *Glos. seq. recitetur per quæst. rationis.*

k ¶ *Spoliare.*] Per talē collusionē præiudiciū fit huic Epo, quia sic præcluditur via super ordinatione Ecclesiæ suæ, vt hic dr: vnde nō tenet eo absente facta: etiāsi sententia lata fuisset. *ff. de re iudi. de vnoquoque, & ff. de collus. detegen. non iusto, & l. vlt.* vnde meritò spoliādi sunt illis Ecclesiis propter dolū, & fraudē taliter perpetratam: dolus tñ talis impunitus remanere non debet, ne malitia sit illis lucrosa. *ff. de do. l. 1. in princ. & l. ne ex dolo*: nec est æquum quēquam suum dolum releuare. *ff. pro socio, verum §. tempus. & ff. de reg. iur. non fraudantur, in fi. 16. q. 1. legi.* & ex eo q deliquerūt, non debent esse melioris conditionis. *ff. de do. inte. vir. & vxo. l. 3. §. 2. & ff. de furt. itaque fullo. § sed nemo. ff. quod vi, aut clam. l. semper.*

In tantùm.] Iterum contra illū inquiritur de crimine, qui per collusionem fuit absolutus. Hoc dicit. Diuiditur: nam primò ponit cōmissam inquisitionē, & latā collusionē, & ipsius exitum. Secūdo ponit bimembrē cōmissionē. Secūda ibi, *Discretioni.* Abb.

Casvs. Archieps Acherontinus super simonia, & aliis criminibus intantùm fuerat diffamatus, q sine scādalo, & periculo non poterat ampliùs dissimulari: vñ Papa multorū clamoribus excitatus, horū inquisitionē cōmisit, sed propter tergiuersationes ipsius & calliditates cū ipsis inquisitoribus, & examinatoribus (vt dicebatur) collusionem fecerat, & testes duxerat corrūpendos, ita q nō solum prædicti excessus remāserunt hactenus incorrecti, verumetiā peiora prioribus cōmittere nō expauit: vñ mandat Papa quibusdā, quatenus si de huiusmodi collusione, ac corruptione cōstiterit, ex integro super præmissis excessibus, & aliis inquirāt, quæ

c ¶ *Dissimulare.*] *j. cap. prox. & cap. penult. & vlt.* per hoc enim consentire videtur. *argum. 44. dist. Ephesiis, in fin. & 83. distinct. error, & 5. de hæret. cap. 2.*

¶ *Glos. seq. distinguit, & prosequitur dupliciter modum recedendi à lite in triplici genere causarum.*

d ¶ *Gratiam.*] Arg. quòd non liceat recedere à lite: vnde nota, quod tria sunt genera causarum, scilicet ciuilis, criminalis, & spiritualis. Dupliciter enim potest quis à lite recedere per gratiam, & per transactionem. In causa ciuili quandoque potest quis à lite recedere per gratiā & per transactionē sine aliqua pœna, vel nota: nisi in actione famosa, in qua nō licet transigere sine iudicis authoritate, aliàs notatur infamia. *ff. de his, qui not. infam. l. furti. §. pactus.* In causa verò criminali ante inchoatam litem licitum est desistere per gratiā. *ff. ad Turpil. mulier. & l. quæsitum*: post inchoatam litem non licet sine iudicis authoritate, & sine consensu rei, si fuit suppositus tormento. *C. de abo. l. 3.* vel si ex hoc remaneret infamatus, *vt arg. 5. q. 1. quidam.* Et si destiterit, incidit in Turpil. si publicū crimen intendit. *C. ad Turp. l. 1.* & fideiussor punitur in quātitate promissa, & accusator notatur infamia: & extraordinariè pro motu iudicis punitur. *ff. eo. l. 2. ff. de custo. & exhib. reo. l. 4. & ff. de præuar. l. 3. in fin. & l. fin.*: si verò priuatum est, extraordinariè punitur. *ff. ad Turpil. si quis repetere. in fi.* Pro motu iudicis secūdum canones omne crimen quasi publicum censetur, vnde per transactionem, seu gratiā à lite recedere non licet. *arg. hic j. c. prox. & c. vlt.* Quòd si fecerint inter se gratiam, vel aliquam collusionē, iterū inquiretur de crimine, vt hic patet, & *j. c. prox. & vlt.* iudex tñ si in crimine illo posset dispensare, præstare potest authoritatē, si voluerint inter se gratiā facere. *arg. 5. q. 2. si primates, & 15. dist. c. 1. & c. studendum.* In causa spirituali bene licet à causa recedere per gratiā, per transactionē verò non, vt propriè intelligas transactionem. *5. de re. permu. c. vlt. 5. de transact. super eo.* In causa verò criminali, vel matrimoniali neque per transactionē, neque per gratiā, seu compositionē licet discedere. *5. de transact. c. vlt.* Ergo si aliqui gratiam faciant inter se indebito modo, iudici est inquirere, vt hic patet per totum. *C. de generali abo. indulgentia. & l. 2.* vbi autem ex iusta causa vult discedere, iudex debet indulgere abolutionem. *2. q. 3. si quem pœ-*

d *De hoc per 2. q. 3. §. vlti. in glossa, sciat. vbi etiam notantur in quib. liceat transigere, & in quibus non. de quo vide per Innocen. j. c. prox. in fin.*

† *Hic locus in vulgatis libris legitur ita: & iidem clerici, qui beneficia quiete possidens, &c. sed ex omnibus manuscriptis restitutū est, vt est impressum.*

† *Bararon.*

quæ viderint inquirenda: alioquin super nouis tantùm inquirát. Nota, quòd non licet alicui corrumpere iudices, vel inquisitores, vel testes: vnde puniri debet ex collusione, & iterum inquiri. Item crimina semel dimissa iterum puniri non debent.

dit contra Acherontinum † Archiepiscopum inualescit, quòd dissimulare [a] ipsum vlteriùs sine scandalo [b] non valemus, nec sine periculo [c] tolerare: *& infrà.* ¶ Licèt † autem sedes Apostolica frequentibus clamoribus excitata, inquisitionem quorundam excessuum suorum duxerit committendam: propter tergiuersationes [d] tamen ipsius (vt dicitur) eodem cum inquisitoribus, & examinatoribus colludente [e], necnon corruptis testibus, & inquisitoribus ac examinatoribus supradictis: non solùm prædicti excessus remanserunt hactenus incorrecti, verumetiã peiora prioribus committere nõ expauit: *& infrà.* ¶ Discretioni vestræ mandamus, quatenus si de huiusmodi collusione, ac corruptione constiterit, ex integro super præmissis, & aliis, alioquin super nouis [f] duntaxat inquiratis, quæ videritis inquirenda.

a ¶ *Dissimulare*] Sic *suprà, eodem cap. 1.*

b ¶ *Scandalo.*] Tunc vere debet Prælatus inquirere de excessibus subditorum, cum per famam, quæ scandalum generat, ad ipsum peruenerit. *s. de ac. n. qualiter, & 86. dist. si quid.*

c ¶ *Periculo.*] Quantùm ad exemplum: quia quod agitur a Prælatis, facile trahitur à subditis in exemplum. *s. de voto, magnæ, & 11 qu. 3. præcipuè.* vel quoad dilapidationem, si in hoc laborat. Bern.

d ¶ *Tergiuersationes.*] Tergiuersari est in vniuersum ab accusatione desistere, vt 2. q. 3. *cap. si quem. §. notandum*: vnde potest exponi tergiuersationes, id est, versutias, siue calliditates de quibus induxit inquisitores, vt desisterent ab inquisitione.

¶ *Glos. seq. tractat de pœna collu. dicens, quòd sicut calumniosi extra ordinem, &c.*

e ¶ *Colludente.*] De colludio puniri debet pœna legibus constituta. 2. *q. 3. si quem pœnituerit*: & nihilominus inquiretur iterum de criminibus illis, vt hic dicitur, & *s. eod. cap. 1.* Omnes enim calumniosi pro qualitate cõmissi criminis extra ordinem puniuntur. *ff. ad Turpil. l. & in priuatis*, vt si priuatum sit crimen, officio iudicis culpa eius coercetur. *ff. eod. si quis. §. vlt. ff de præuar. l. 3.* Si verò publicum, infamis efficitur. *ff. eo. si is qui. §. vlt. ff de præuar. l. 2.* Ad similitudinem istorum videtur, quòd iste esset puniendus, licet non dicatur præuaricator, seu calumniator propriè: quia non licet taliter corrumpere iudicem, aut etiam testes. *s. c. prox.* si hoc constiterit, tam ille, quàm examinatores, siue inquisitores, & testes puniri possent officio iudicis extraordinaria pœna: tamen non dicit, quòd puniatur, sed iterum inquiratur de his, & aliis, vt in fine puniatur. Bernard.

f ¶ *Nouis.*] Bene dicit: Super nouis, quia de delicto vnius hominis sæpius quæri non debet. *ff. naut. cau. sta. licet, in fine, & s. de accus. de his, & cap. licet*: quia crimina semel dimissa, iterum in vltionem venire nõ patimur, *23. q. 4. si illic, & de pœn. dist. 4. diuina clementia, & 3. q. 1. § prohibentur, & §. ab alio delatum.*

† *Acheruntin.* † *Acheruntinum.*

† *Pro intellectu huius de cresalis vide Archidiaconum, Præposit. & Turrecrematam in c. si quem pœnituerit. 2. q. 3.*

† *Vide citatos in c. 2. s. eod.*

† *In plerisque vulgatis ita: Gregorius nonus in manuscriptis vt plurimum, vetusti impressum in veteri compilatione, c. 1. eo. tit. Augustino tribuitur, verùm vnde sit sumptum, nondum est inuentum.*

TITVLVS XXIII.

De delictis puerorum †.

¶ Gregorius †.

¶ *Impuberes præter vitium carnis delinquere possunt: puniuntur tamen mitius, quam adulti.*

DE DELICTIS PVERORVM.

¶ *Suprà visum est de quibusdam delictis: verùm quia dubitatur, an in talibus puerilis ætas implicetur, meritò annectitur hæc rubrica.*

De hac materia habetur 15. q. 1. per totum & 4. q. 3. cap. 1. & 22. q. 6. cap. paruuli. cum duobus capitulis sequentibus.

P*Veris.*] Primò ponit dictum, quod secundò reprobat ibi, *Quod meritò.* Abbas.

CASVS. Quidam nolebant pueris etiã grandiusculis peccatum attribuere, nisi post xiiij. annos, cùm incipiunt pubescere: Dicit Gregorius, istud meritò crederemus, si non essent alia peccata, nisi quę membris genitalibus committuntur: sed furta, mendacia, periuria sunt peccata: & puerilis ætas plena est his, verumtamen non ita punienda sunt in his, vt in maioribus puniuntur. Nota, quòd pueri doli capaces peccare possunt in multis, & puniri debent: sed non intantum, sicut maiores, & ita peierare possunt. Item omne delictum cadit in puerum, præter delictum carnis. Item ratione ætatis mitiùs agitur.

g ¶ *Grandiusculis.*] Id est, doli capacibus, videlicet vij. ann. tales enim & mentiri, & verum dicere, & confiteri, & negare possunt, vt dicit Aug. in epistola ad Renatum Episcopum, vt habetur in glos. *Aug. super c. de consecr. dist. 4. paruuli.*

ADDITIO. Legitur in dialogo Gregorij de puero quinque annorum, qui iurans, & detestans, & blasphemans, à diabolo raptus fuit, secundùm Hostien. Ioan. And.

CAP. I.

PVeris grandiusculis [g] peccatum noluit attribuere quidam, nisi ab annis xiiij. cùm pubescere [h] cœperint. Quod meritò crederemus, si nulla essent peccata, nisi quæ membris genitalibus admittuntur. Quis verò audeat affirmare furta, mendacia, & periuria non esse [i] peccata? At his plena est puerilis ætas: quamuis in eis non ita [k], vt in maioribus, punienda videantur.

h ¶ *Pubescere.*] Ante enim pubertatem, quæ in anno xiiij solet euenire, non præsumitur de quoquam, nisi etiam malitia suppleat ætatem. *s. de despons. impub. de illis, & c. vlt.*

i ¶ *Non esse peccata.*] Quasi diceret, nullus: cùm iuramentum pupilli valeat. *ff. de lib. cau. l. vlti. ergo potest peierare.* Item potest committere furtum, cum est doli capax. *ff. de fur. impuberem.* Argument. *contrà. ff. de iureiurand. qui iurasse.* Sed ibi non fuit doli capax. Tenentur ergo tales pueri ex delictis. *C. si aduer. delict. l. 1. & C. de pœn. impunitas.* Argum. contrà, *de consecrat. dist. 4. cui, & C. de fals. mon. l. 1. & ff. de ædil. edict. cùm autem. §. excipitur.* Sed hoc intellige, cùm non sint doli capaces, vel quoad minorem pœnam. Laur.

k ¶ *Non ita.*] Sic ergo ratione ætatis mitius agitur. *ff de minor. auxilium. §. etiam, & l. si ex causa, indicati.* Item nota, quod omne delictum cadit in puerum, postquam est doli capax, præter delictum carnis, *ff. ad Sil. l. 1. §. impubes, & l. excipiuntur.* Argum. contra *s. c. prox. sed ibi similiter.*

¶ Alexander iij. Hermoñ. Episcopo.

¶ *Puer non debet ita seuerè puniri, sicut maior: nec pater ex delicto filij impuberis tenetur.*

CAP. II.

REferente † nobis H. intelleximus, quod cùm filius eius decennis, cum aliis pueris sagittaret, quidam nepos eiusdem H. sagitta percussus, interiit: quod idem filius eius, cùm inter alios luderet, fortuito casu dicitur peregisse: propter quod Abbas sancti Remigij à præfato H. secundùm consuetudinem illius terræ, centum solidos instantiùs requirebat [l]: *& infrà.* ¶ Vnde † quoniam in pueris relinqui solet inultum [m], quod in aliis

† *Cap. 2. in antiqu. 1. comp. De materia huius decretalis præter doctores hîc vide plenè per Andreã Tiraquellũ tract. de pœnis temperãdis aut remitt. causa 7. & Angelum tract. de malefic. verbo, fecisti.*

† *Aliàs verum quoniã, &c.*

R*Eferente.*] Impubes percutiens alium, non debet puniri pœna pecuniaria secundùm consuetudinem terræ, nec ob hoc quid potest exigi à patre. Hoc dicit. Vel sic, Pater ex delicto filij impuberis non tenetur. Primò ponitur appellantis querela. Secundò iudicis datio ibi, *Vnde*, Abbas.

CASVS. Quidam puer x. anno. dum cum aliis pueris sagittaret, quendam alium puerum fortuito casu sagitta percussit, & mortuus fuit: propter quod Abbas sancti Remigij a patre ipsius pueri centum solidos requirebat secundùm consuetudinem terræ illius, vnde dictus H. pater pueri appellauit ad Papam: super hoc scribit Papa Hermoñ. Episcopo, dicens, quia pueri non ita puniuntur secundùm leges, sicut illi, qui sunt maioris ætatis, mandat, quatenus si constiterit filium prædicti H. s. xiiij ann. eundem excessum commisisse, prædictum Abbatem moneat, & compellat, vt ab eodem H. prædictos centum solidos propter aliquam consuetudinem non exigat, nec requirat pro temporali pœna. Nota, quòd ætas excusat à tanto, sed non a toto. Item pro delicto filij minoris xiiij. annis, pœna pecuniaria pater puniri non debet.

l ¶ *Requirebat.*] Vnde dictus H. ad sedẽ Apostolicã appellauit.

¶ *Glos. seq. recit. per obiect. duplicem, scilicet ad text. & ad casum: prima soluitur per expositionem litteræ, secunda dupliciter.*

m ¶ *Inultum.*] 15 *q. 1. illud*, sed illud intellige de eo, qui non est doli capax: vnde expone, inultum, id est, non perfectè vltum, vt *s. cap. proxi. ff. de min. auxilium. §. 1. & l. si ex causa. §. 2. & Co. de pœnis. immunitas. C. si aduers. delict l. 1. & 2. & ff. de damno infect. l. damni. §. si pupillus, & 21. quæst. 5 si quis cuiuslibet*: verumtamen non punitur. Sed vnde hoc, quod non punitur propter talem excessum? Non dicit, quòd non punitur secundùm iura, maximè cùm daret operam licitæ rei, & esset decem annis: sed dicit, quòd propter illam consuetudinem pecuniam illam pro temporali pœna non exigat, si erat infra xiiij. annos: cùm ille puer nihil habeat, & pater pro filio non est conueniendus. *C. ne fil. pro pa. l. 1.* nec dominus pro seruo. *ff. de pec. licet.* [a] *§. ex furtiua.*

a *Aliàs incipit, si seruus: & ibi dicitur, quòd ex furto facto per seruum contra dominum agitur, in quantum factus est locupletior. Ioann. Andr.*

tiua, maximè ratione ætatis, & quia delictũ extra venit, nõ ex animo, licet in culpa fuerit, & ideo noxã non cõmisit. vnde habet in integrum restitutionẽ, si voluerit. *C. si aduer. delict. l. 1.* & pater eius nomine petere posset, si pecuniaria pœna esset sibi imposita, *ff. de mino. pater pro filio. §. responso.* Irregularis tñ fuit effectus, & pœna spirituali debet puniri, siue canonica. & ex eo quòd dicit, pro temporali pœna mutuùs tantùm agitur cum eo propter ætatem. *s. cap. prox.*

¶ *Glossa sequens dat ar. signat contrarium, & remittit.*

a ¶ *Infra decimũ quartum annum.*] Ex hoc videtur, quòd si fuisset s. xiv. annũ, quòd Abbas illã pœnam posset exigere; forte quia habebat ibi temporalem iurisdictionem. Et potest sumi arg. ex hoc, q ab episcopo habẽte regalia à principe, pro regalibus illis appellandũ sit ad dominum Papam, & non ad principem; quod verum est, nisi consuetudo, aut priuilegium contrariũ inducat. *j. de ap. Romana. §. debet.* [in 6.] Vel forte Abbas hoc habuit ex consuetudine iam præscripta, vt pro homicidio pœnam pecuniariam exigat. Arg. contrà, *j. de pœnis. licet.* sed illud ibi etiam soluitur.

prouectioris ætatis humanæ leges dicunt seueriùs corrigendũ: Mandamus, quatenus si constiterit filium prædicti H. infra decimũ quartũ [a] ætatis suæ annum, eundem excessum commisisse, memoratum Abbatem moneas, & compellas, vt ab eodem H. prædictos centum solidos, propter † illam consuetudinem non exigat, nec ab ipso pro temporali pœna requirat.

TITVLVS XXIV.

De clerico venatore. †

¶ Ex concilio Aurelianeñ. †

¶ *Clerico prohibetur venatio, & contrà facienti pœna imponitur. Hoc dicit cum sequenti.*

CAP. I.

EPiscopum, Presbyterum, aut Diaconum, canes, aut accipitres, aut huiusmodi ad venandum habere non licet [b]. Quòd si quis talium personarum in hac voluptate [c] sæpius detentus fuerit: si Episcopus est, tribus mensibus à communione: si Presbyter duobus: si Diaconus, ab omni officio [d] suspendatur.

¶ Ex eodem. †

¶ *Summatum est suprà c. proximo.*

CAP. II.

OMnibus seruis [e] Dei venationes, & syluaticas vagationes cum canibus, & accipitres, aut falcones interdicimus.

TITVLVS XXV.

De Clerico percussore.

¶ Ex concilio Agatheñ. †

¶ *Clericus sæpe alium percutiens, & monitus non desistens, deponendus est.*

CAP. I.

SI quis in aliquo gradu sacro percussor extiterit [f], corripiatur à crimine: & si se non emendauerit [g], deponatur.

¶ Gregorius † Tarentiñ. Episcopo.

¶ *Duobus mensibus à Missarum administratione suspenditur Episcopus, qui crudeliter aliquem fustigari facit.*

CAP. II.

PRæterea, quoniam mulierem propter delictum suum contra ordinem Sacerdotij cædi crudeliter [h] fustibus deputasti: Quam licèt exinde (cùm post octo [i] menses decesserit) minimè arbitrantur fuisse defunctam: Tamen quia ad ordinem tuum noluisti habere respe-

DE CLERICO venatore.

¶ *Suprà visum est de quibusdam delictis tam clericorum, quàm laicorum: nunc submittit de quibusdam delictis clericorum tantùm, scilicet de clerico venatore.*

De hac materia habetur 86. dist. in c. qui venatoribus. cum 5. cap. seq. & 24. dist. c. 1. in principio. Abbas.

EPiscopum.] In prima ponitur prohibitio. In secunda pœna ibi, *Quòd si quis.* Abbas Siculus.

CASVS. Dicitur in capitulo isto, quòd Episcopus, presbyter, & diaconus aues ad venandum, aut canes habere non debent: quòd si aliquis eorum in hac voluptate sæpe inuentus fuerit, Episcopus tribus mensibus à communione, presbyter duobus, diaconus ab omni officio suspendatur. Nota, quòd clericis auium, & canum venationes causa voluptatis prohibentur. Et sic est argu. quòd hæc eadem causa necessitatis exercere possunt. Item nota hic pœnam clericorum, qui venationes exercent.

b ¶ *Non licet.* js. *ne cleri. vel mo. c. 1. 34. dist. quorundam. 86. dist. an putatis & s. de censi. cum Apostolus. & j. c. proxi.*

¶ *Glo. seq. arg. à contrario, & illud concedit, si tria concurrant: demum distinguit quadruplicem venationem, & quartam, scilicet quæ fit ad aues, vel bestias, subdistinguit in clamosam, & quietam.*

c ¶ *Voluptate.*] Ergo videtur, quòd causa necessitatis, vel recreationis licitum sit: quòd posset concedi aliis clericis, excepto Episcopo, cui omnino non licet. *34. dist. c. 1.* dummodo clamosam venationem euitent. *86. dist. an putatis.* & non sæpius, vt hic dicit, ne in consuetudinem perducatur. Quædam enim venatio dicitur oppressiua hominum, & hæc omnino illicita est. *6. dist. cap. non est peccatum. §. his itaque.* Et est adulatoria, quæ fit per verba, & hæc est illicita *86. dist. qui venatoribus. & 49. dist. sunt nonnulli & 6. q. 1. sunt plurimi.* & est arenaria, quæ fit in arena, & mala *3. q. 6. c. infamis § tria.* saltuosa, & clamosa licita est laicis de qua dicitur *in c. an putatis.* sed clericis omnino non licet talis venatio: sed quieta, vt dictum est, causa necessitatis, vel recreationis. Episcopo, presbytero, diacono, & subdiacono, qui cum diacono eodem gaudet priuilegio, vt *s. de ser. non ord. miramur.* ex toto prohibetur: quia de illis fit tantùm prohibitio.

¶ *Glos. seq. obijcit & soluit.*

d ¶ *Officio.*] Plùs punitur hic minor, quàm maior, quod est contra illud *40. dist. homo Christianus. & 19. dist. nulli.* Solu. plùs punitur hic Episcopus, & presbyter, quàm diaconus: maior enim reputatur in Episcopo illa pœna, vel presbytero quàm suspensio ab omni officio in diacono, propter maius scandalum; & magis imputatur illa pœna episcopo, vel presbytero, quam suspensio à beneficio in diacono, vel subdiacono: ex persona enim consideratur iniuria. *Instit. de iniur. §. atrox.* sic & pœna ex persona iudicatur parua vel magna. Ber.

OMnibus seruis.] CASVS. In hoc cap. prohibetur omnibus clericis venationes, & syluaticas vagationes cum canibus exercere, & accipitres, & falcones interdicuntur eisdem. Nota, quod omnes venationes cum canibus, & auibus clericis prohibentur.

e ¶ *Omnibus seruis.*] i. clericis, qui specialiter dicuntur serui Dei, qui in sortẽ domini ad eius obsequium specialiter sunt assumpti. *s. de præben. cum secundum Apostolum. & 21. dist. in. cleros, & clericos.*

DE CLERICO percussore

¶ *Continuata est in præcedenti.*

De hac materia habetur 45. dist. & 1. q. vlt. si quis omnem. & 86. dis. in §. pe. & c. non liceat. Abbas.

SI quis.] CASVS. Si aliquis in sacro gradu percussor extiterit, corripiat: & si se nõ emẽdauerit, deponatur. Nota, quod clerici percussores esse non debent.

f ¶ *Percussor extiterit.*] Tales enim percussores esse non debent *45. dist. c. 1. & c. episcopum.* vbi isti in sacro ordine constituti, percussores esse prohibentur: & quasi per totum. & 86. *dist. non licet. & in Authent. de san. epi. §. sed neque. coll. 9. quam habet. C. de epis. & cler. Authen. sed neque.*

¶ *Gl. seq. ar. à contrario specialiter, & generaliter: secundò declarat textum.*

g ¶ *Si non emendauerit.*] Ergo si emendauerit, non deponitur. sic *35. dist. c. 1. & est arg.* quod non quodlibet mortale semel commissum sufficit ad damnationem. *arg. ea. dist. c. 1. & vlt.* & intelligo de eo, qui in vsu habuit percutere in ludo noxio, qui non caret culpa. *ff. ad leg. Aquil. nam ludus.* alioquin crimen percussionis semel commissum non sufficit ad depositionem, vt hic patet. ita tamen quòd ex tali percussione non procedatur ad enormem læsionem, quia sic deponeretur. *55. dist. si Euangelica. & j. c. prox. arg.*

PRæterea.] Summatur sic: Non potest Episcopus grauem verberum pœnam imponere. Et primo ponit episcopi sæuitiam. Secundò ibi, *Quàm licet.* excusat illum à morte. Tertiò illum punit ibi, *Tamen quia.* Abbas Siculus.

CASVS. Episcopus Tarentinus fecit cædi fustibus quandam mulierem contra ordinem sacerdotij, quæ post viij. menses decessit, sed non propter illam percussionem; peruenit hoc ad notitiam Papæ; vnde ipse præcipit illum duobus mensibus ab administratione Missarum abstinere; quia ad ordinem suum noluit habere respectum. Not. quòd Episcopus non debet esse percussor nec per se, nec per alium indebito modo.

h ¶ *Crudeliter.*] Quod facere non debuit, sed moderatè. *arg. s. de rapt. in archiepiscopatu & 45. di. cùm beatus. & ff. ad l. Aquil. præceptoris, & j. de sen. excom. cum voluntate. & 23. q. 5. c. 1. versus fin.* Ber.

i ¶ *Post octo menses.*] Ex temporis prolixitate præsumitur, quòd non ex illa percussione defuncta sit: & econuerso ex temporis breuitate contrarium præsumitur. *50. dist. si qua fœmina.* si .n. occasionem mortis dedisset, in perpetuum deberet abstinere. s.

† *Addi potest c. 3. v. t. referens Burchardus lib. 2. decret. c. 190. & Iuo p. 6. c. 235. sed in eo concilio nondum repertum est.*

† *Gregorius li. 2. registri epist. 44. c. 83. indict. 11. refert Burchardus lib. 1. decr. c. 195. & Iuo p. 5. c. 310. & c. 2. eod. tit. in 3. compilatio.*

de homi. si cætero. & 50. dist. si clerici. Et hic est ar. contra Bar. qui dixit in d. c. *si clerici,* illum presbyterum non teneri de occiso, sed de vulnerato, si de ea illa interijt ex casus ex percussione processit. *ff. ad legem Aquil. qui occidit. §. si.* Ber.

a ¶ *Duobus.* *j.* eis *prox. c. 2.* si enim percuteret, vt per hoc timeri vellet, ab officio suo debet repelli. *45. dist. Episcopum.* Ber.

P*Ræsentium.*] Duobus annis à Missarum celebratione suspenditur presbyter, qui assotiat repellentes violentiam in cõflictu, vbi aliqui mortui sunt, & lapides proiecit, licet nullum percusserit. hoc dicit iuxta litteram. Primò narrat factum. Secundò ibi, *Quem nos.* téporaliter punit. Tertio post tempus admittit ibi, *Mandamus.* Abbas.

C a s v s. Quidã presbyter fuit in quodam cõflictu pro parte illorum, qui violentiam repellebant, in quo cõflictu lapides proiecit, sed aliquem non percussit: aliqui occisi fuerunt illic per alios: dubitauit sacerdos, an esset ei imputandum: accessit ad Papam: ipse intellecta eius confessione præcipit illum abstinere à celebratione Missarum per bienniũ, ita quòd si aliud non impediat, ex tunc suum officium exequatur. No. quòd in dubiis tutior via eligenda est. Item clerici conflictibus interesse non debent: vnde punitur ad cautelam, & sic est arg. quod aliquis punitur ex alterius culpa.

b ¶ *Repellebant.*] Ideo rei licitæ operam dedisse videtur; quia licitum est se defendere. *j. de sen. excom. ex tenore.* & violentiam repellere. *23. q. 5. fortitudo. & c. si quis. & c. non inferenda.* sed vincere non licet. *46. dist. seditionarios.* De hoc dixi *s. de homi. significasti.*

¶ *Glossa sequens signat contrarium & soluit.*

c ¶ *Proiecit.*] Vnde dubium videri poterat, an fuisset in culpa, vel non. Contrà. *arg. 23. q. vlt. c. ad 50. dist. si quis viduam. & s. de cler. pu. in duel. c. vlt.* sed iste aliquem non percussit, vt supra dicit, & hoc non constabat. Intellige, aliàs si dubium esset, repelleretur, vt dicunt contraria prædicta. *arg. ad hoc. ff. de testa. in. duo sunt. & ff. de manu. testa. cum ex pluribus. 14. dist. quando. & c. nullus, & 1. q. 5. omnibus.* P.

d ¶ *Abstinere.*] Ad cautelam saltem, & vt clerici tales conflictus caueant, & est arg. quod aliqui puniuntur ex alterius facto, vel culpa.

C*Ontinentia*] Hoc c. legitur duobus modis, sicut. c. præcedens. Vno modo, quòd dispensatiuè iste potuit promoueri: Alio modo, quòd de iure communi; & secundum hunc intellectum, qui mihi plùs placet, hoc dicit, vt in rubrica. Communis diuisio. Secunda ibi, *Consultationi.* Abbas.

C a s v s. Quidam acolythus P. nomine arma sumpsit ad resistendum prædonibus, & in illo conflictu tres fuerunt vulnerati ad mortem; tamen homicidia illa neque facto, neque consilio eius perpetrata fuerunt: tandem acolythus ille ad religionem transiuit: volebat promoueri ad sacros ordines: quæsitum fuit à Papa, an posset? Respondet, quòd cum ad frugem melioris vitæ transiuerit, poterit ad subdiaconatus ordinem promoueri, & altaris ministerium exercere. Nota, quòd non debent clerici interesse talibus conflictibus: vnde iste punitus fuit, licet culpabilis non fuerit, sed ad cautelam potius.

e ¶ *Ad resistendum.*] Quod licet. *s. e. c. prox.* vbi de hoc cum suis concordantiis.

f ¶ *Neque facto.*] Sic *50. d. si qs viduã. & s. de cle. pug. in duel. c. vlt.*

ctum, duobus[a] te mensibus ab administratione Missarum statuimus abstinere.

¶ Alexan. iij. Luceñ. Episcopo.

¶ *Non punitur Clericus vt homicida, si fuit ipse in conflictu pro parte violentiam repellentium, licet ibi aliqui mortui sint, & ipse lapides proiecit, ex quo nullũ ipse percussit.*

CAP. III.

PRæsentium † lator in quodam conflictu asserit se fuisse, pro parte tamen illorum, qui violentiam repellebant[b]: in quo lapides ipse proiecit[c], sed aliquem non percussit: Quem nos (quia per alios illic aliqui dicuntur occisi) à celebratione Missarum per biennium præcipimus abstinere[d]. Mandamus itaquè, vt si alia non impedierint, decurso huiusmodi temporis spatio, ad suum eum officij executionem admittas.

¶ Cælestinus tertius.

¶ *Clericus, qui fuit in conflictu, vbi aliqui fuerunt occisi sine eius facto, vel consilio, de iure communi promoueri potest. Hoc dicit secundum intellectum, qui plus placet. Panor.*

CAP. IV.

COntinentia † litterarum: *& infrà.* ¶ Cùm P. Acolythus cum quibusdam ad resistendum[e] prædonibus arma sumpsisset, in conflictu illo tres fuerũt ab aliis vulnerati ad mortem: ita tamen quòd illa homicidia neque facto[f] eius, neque consilio perpetrata fuerunt: *& infrà.* ¶ Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd cũ prædictum Acolythum ad frugem melioris vitæ transiuisse dicatis, poterit ipse ad Subdiaconatus[g] ordinem promoueri, & altaris ministerium exercere.

TITVLVS XXVI.

De maledicis. †

¶ Clemens tertius.

¶ *Maledicens Papæ puniendus est, vt alij deinceps deterreantur, & ipse arceatur.*

CAP. I.

INnotuit † nobis: *& infrà.* ¶ Quia nobis per litteras retulisti, quòd I. Clericus multis coram astantibus, verba quædam in depressionem[h] officij, & beneficij nostri protulit, ipsum à temeritate[i] sua compescas: Vt pœna illius, aliis terrorem[k] incutiat: ne de cætero contra Romanam Ecclesiam in talia verba prorumpant.

¶ Gregorius nonus.

¶ *Hic ponitur pœna blasphemantis Deum, vel aliquem Sanctum, & maximè Virginem gloriosissimam.*

¶ *Glo. seq. reci. per quæst. rationis.*

g ¶ *Ad Subdiaconatus.*] Et non vltra. licèt ergo dispensetur cum illo in subdiaconatu, non tamen poterit promoueri ad superiores ordines. Iste enim fuit in culpa assumendo arma, quod ei non licuit. *16. q. 3. porrò. & 23. q. vlt. c. quicumque.* nam lacrymæ, & orationes sunt arma clericorum. *23. qu. 8. c. omnium.* etiam contra hostes. *s. de voto. ex multa.* vnde punitur: quia sine dispensatione non promouetur, etiam fauore religionis cum eo facilius dispensatur. *supra de apost. cap. 2.*

DE MALEDICIS.

¶ *Quia alia percussio fit, per manum; alia lingua, cùm maledici & detractores quodammodo percutiant; & suprà visum est de percutientibus manus, meritò subdit de percutientibus lingua. Abbas.*

De hac materia habetur 46. dist. & 24. q. 3. per totum. 23. q. 6. & 11. de de lic. in pa. & j. in rub. de pæ. vers. qualiter maledici.

I*Nnotuit.*] Primò ponit culpam. Secundo illam puniri mandat. Tertiò ponit causam. Secunda ibi, *Ipsum.* Tertia ibi, *Vt pœna.* Abbas Siculus.

C a s v s. Quidam clericus in præsentia multorum quædam verba protulit in contemptũ, & depressionem officij, & beneficij domini Papæ: hoc significatũ fuit ei, & mandat eidem, vt illum clericum à sua temeritate compescat, sic quòd pœna illius sit aliis in terrorem, ne de cætero contra Romanam Ecclesiam in verba talia prorumpant. Nota, quòd principi suo, seu prælato suo nemo maledicere debet. Item pœna vnius debet esse metus multorum.

h ¶ *In depressionem.*] Et malè: quia principi nemo maledicere debet. *23. q. 1. paratus.* & non solùm principi detrahi non debet, immò nec fratribus. *6. q. 1. summa.* & detrahentem secretè proximo suo, hunc persequebar. *23. q. 4. minimùm. & c. qui peccat. & de pæn. dist. 1. homicidiorum. argum. j. de exces. præla. quàm sit graue.*

¶ *Glo. seq. obijcit, & dupliciter sol. respondens ad contraria.*

i ¶ *A temeritate.*] Id est, pertinacia. *11. q. 1. si quis sacerdotum.* Arg. contra. quod enim ex temeritate, siue calore iracundiæ fit, veniam meretur *2. q. 3. c. si quem. §. notandum & §. si quis iratus. C. de inteiman. l. 2.* Et dicit Imperator, si quis putauerit nostra nomina lacessenda, si hoc ex leuitate, contemnendum est, si ab insania, miseratione dignum, si ab iniuria, remittendum. *C. si quis impera. maledi. l. vnica. & 23. q. 4. inter querelas & C. de epis. & cle. si quis in hoc.* Quare ergo mandat Papa, quòd compescat contra iura prædicta? Sed Papa non mandat hic punire propriam iniuriam, ratione personæ, sed quatenus contingit Romanam Ecclesiam, quam etiam iniuriam remittere non posset. *63. dist. Salonitana.* in quo casu loquitur *23. quæst. 4. Gualterum. & cap. si is qui.* Vel potest dici, quòd aliquis bene potest punire iniuriam sibi factam à subdito suo, maximè cum nullum habeat superiorem, vt hic, & arg. *45. dist. & qui emendat.* & prædicta supra loquuntur de benignitate, seu de mansuetudine; quia nullus tenetur remittere iniuriam sine satisfactione, nisi velit: sed rancorem, *sic de pænit. dist. 5. c. vlt. & 23. q. 4. si illic. 90. dist. si quis contristatus.*

k ¶ *Terrorem.*] Sic. n. pœna vnius debet esse metus alterius. *23. q. 7. quæpropter. & s. de iuda. ad liberandum.* vbi de hoc, & *s. de calum. c. 2.*

Statui

† *Cap. 3. est Alexand. 3. comp. & post concilium Later. p. 16. c. 11.*

† *In codice Barbatiæ, vt est impressum in antiqua revisita: ad suũ officij executionem admittas. Contra alij ita: ad suum officium executionem admittas.*

† *Cap. 1. tit. de clerico percussore in 2. compilat.*

a *Vide citatos in d. c. significasti s. de homicid. vnde hæc pleniùs intelliges.*

b *De hoc vide latiùs lib. Hostien. sum. lo. An. & alios.*

† *In codice Barbatiæ, & in antiquis manuscriptis Vaticanis De clericis maledicis.*

† *Ca. vnico, tt. de clericis maledicis in 2. compilat.*

Et prater doctores hic, vide Bald. & alios in l. 1. C. si quis imperatori maledixerit & Bernardinum Diaz in pract. can. c. 60.

Statuimus.] Primò ponit pœnam ecclesiastici iudicis. Secundo secularis ibi, *Per temporalem.* Abbas.

CASVS. Statuitur in capitulo isto, qualiter puniri debeant, qui publicè blasphemiã dicere præsumpserint cõtra Deũ & aliquem Sanctorũ eius, & præcipue contra beatã Virginẽ, & per Episcopũ suum pœna illis est imponẽda, prout inferius adnotatur. Si verò aliquis pœnã illa recipere noluerit, Ecclesiæ sibi interdicatur ingressus: & in obitu careat ecclesiastica sepultura. Itẽ si blasphemus diues fuerit, per temporalem Potestatem mulctetur pœna quadraginta solidorũ, alioquin xxx. siue xx. & si ad hoc non sufficit, v. solidorum visualis monetæ pœna mulctetur, nullã in hoc misericordiam habiturus: & si Potestas hoc nõ fecerit, per Epm cõpellatur: & hoc statutũ ponat inter alia statuta cõstatum. Not. q̃ cõtra Deum, & alios Sãctos, & præcipue beatã Virginem in blasphemiam nemo prorumpere debet: alias punitur, prout hic dr. Item arg. q̃ pœnę possunt commutari. Ite arguitur, q̃ vna iurisdictio iuuatur per aliam. Item vbi iudex sæcularis negligit facere iustitiam, per Epm debet ad hoc compelli.

¶ *Glo. se. eggrauat blasphemiam per text. can. & per rationem, subdens pœnam legis, & canonis.*

CAP. II.

Statuimus †, vt si quis contra Deum, vel aliquem Sanctorum suorum, & maximè beatam Virginem linguam in blasphemiam [a] publicè relaxare præsumpserit, per Episcopum suum pœnæ subdatur inferius adnotatæ: videlicet, vt septem diebus Dominicis, præ foribus Ecclesiæ in manifesto, dum aguntur Missarum solemnia, blasphemus existens, vltimo illorum die Dominico, pallium, & calciamenta non habeat ligatos corrigia circa collum, septémque † præcedentibus sextis feriis in pane ieiunet, & aqua, ecclesiam nullatenus ingressurus [b]: Quolibet quoque prædictorum dierum tres, si poterit, alioquin duos reficiat pauperes, siue vnum: Et si nec ad hoc eius suppetant facultates [c], id in pœnam aliam commutetur [d], cui etiam, si renuerit recipere, ac peragere pœnitentiam supradictam, Ecclesiæ ingressus, & in obitu Ecclesiastica careat sepultura.

¶ Per temporalem præterea Potestatem [e], coactione (si necesse fuerit) Episcopi diœcesani adhibita contra [f] eum, blasphemus, si diues fuerit, quadraginta solidorum, alioquin triginta, siue viginti, & si ad id non sufficiat, quinque solidorum visualis monetæ [g] pœna mulctetur: nullam in hoc misericordiã habiturus: quòd etiam inter alia communitatum statuta ponatur.

TITVLVS XXVII.

De clerico excommunicato, deposito †, vel interdicto ministrante.

¶ Ex canone Apostolorum. †

¶ *Clericus depositus celebrans excommunicatur.*

CAP. I.

Si quis Episcopus, Presbyter, vel Diaconus [h] depositus iuste [i] pro certis criminibus ausus fuerit attrectare ministerium sibi dudum commissum, hic ab Ecclesia [k] abscindatur.

¶ Ex concilio Antiocheno.

¶ *Degradatus, vel suspensus celebrans, & monitus non desistens excommunicatur: & si nec sic desistat, per sæcularem Potestatem ad requisitionem Ecclesiæ exilio damnatur.*

CAP. II.

Si † quis Presbyter, aut alius Clericus fuerit degradatus [l], aut ab officio pro certis criminibus suspensus: & ipse per contemptum & superbiã aliquid de ministerio sibi interdicto agere præsumpserit [m], & postea ab Episcopo suo correptus, in incœpta præsumptione perdurauerit, modis omnibus excommunicetur: & quicunque cum eo cõicauerit, similiter se sciat esse excommunicatum.

Si quis.] CASVS. Statutum est in canone Apostolorũ, quòd si quis Episcopus, presbyter, diaconus iuste depositus fuerit pro certis criminibus, & postea ausus fuerit attrectare ministerium sibi ante depositionem commissum, ab ecclesia abscindatur. Not. quod deposítus diuinum ministerium vlterius attrectare non debet, alias punitur, vt hic dicitur.

¶ *Glo. sequens recit. per quæstionem.*

h ¶ *Diaconus.*] Idem est de omnibus aliis. j. c. prox. & 11. q. 3. *Episcopus.*

i ¶ *Iuste.*] Idem esset, si iniuste, nisi priùs restitutus fuisset. 33. q. 3. *c. ps.* dũmodo sententia non sit lata cõtra ordinẽ iuris: quia tũc nulla est sententia. 2. q. 6. c. *ei qui.* §. *diffinitiua.* s. *vt lit. non conte.* c. *cedens* 1.

¶ *Glo. seq. signat contrarium.*

k ¶ *Ab Ecclesia.*] Arg. contrà. 2. q. 5. *quã de causa.* sed ibi dispensatum fuit. 63. dist. *Salonitanæ.*

Si quis.] In prima ponit pœnam. In secunda aggrauat ibi; *Quòd si.* Abbas.

CASVS. Statutum fuit in concilio Antiocheno, quòd si presbyter, aut alius clericus degradatus fuerit, aut ab officio pro certis criminibus suspensus & ipse postmodum per contemptum, & per superbiam aliquid de ministerio sibi prohibito agere præsumpserit, si ab episcopo suo admonitus non destiterit, excommunicetur, & qui ei participauerint, erunt excommunicati: & similiter qui participauerint clericis, vel laicis, vel fœminis excommunicatis, excommunicati sunt. Si verò aliquis ista contempserit, & Episcopus illum corrigere non poterit, inuocetur auxilium Regis, & exilio damnetur. Not. quod clericus depositus vel suspensus ab Episcopo suo ministerium diuinum agere non debet. Item qui per Ecclesiam non corrigitur, per sæcularem potestatem ad requisitionem episcopi corrigatur.

l ¶ *Degradatus.*] A suo Episcopo, adiunctis sibi aliis à sex episcopis in degradatione presbyteri. 15. q. 7. *felix & c. si autem.* Sed pone degradatum celebrare, nunquid conficit? Videtur, quòd sic: quia ordinem non amisit. 20. q. 3. *eos qui.* 1. q. 1. *quod quidam. & de conse. dist. 4. ostenditur.* 22. q. 7. *licitè.* Arg. contra. 50. dist. *accedens.* 11. q. 3. *episcopus.* 81. dist. *dictum*, 23 q. vlt. *clerici.* 54. dist. c. 1. K. dixit, quod talis non [*] conficit: potuit enim Ecclesia ei auferre illam potestatem, quam contulit: quamuis non possit characterem auferri, sicut nec insignia militi. Lau. Ala. & T. dicunt (& meliùs) quò [1] bene cõficit depositus, sicut hæreticus arg. 1. q. 1. *neque. & c. quod quidã.* nec Papa potuit auferre illam virtutem: & hoc verum credo: vnde talis excommunicatur, vt j. dicitur, quia facit rem sibi prohibitam.

m ¶ *Præsumpserint.*] Quasi in officio suo, vt priùs: quòd non li. et. 11. q. 3. *si quis episcopus in concilio. & 28. distinct. presbyterum.* In modum enim priuati fortè ecc. potest dicere horas suas, quod etiam potest laicus. arg. ho. j. de pæni. & remissio. *quod in te.*

a ¶ *Blasphemiam.*] Qui blasphemiam dicit in Deum, siue in Spiritum sanctũ, neq; in hoc sæculo, neq; in futuro remittetur. c. 25. *di. qualis.* supple nisi pœnitueri & longe grauius est æternam, q̃ tẽporalem lædere maiestatẽ. s. *de hær. vergentis.* Sed qui contra temporalẽ maiestatem delinquit, punitur. s. *eo. c. prox. & 6. q. 1. c. quero. §. verum. C. ad le. Iul. maiest. l. si quis cũ militibus.* ergo multò fortiùs isti puniẽdi sunt, & grauiùs: quia maiora delicta maioribus pœnis sunt puniẽda, & in delicto æquali decet proximas esse pœnas. in *Authent. vt fra. fil. col. g. versu si.* & quia hoc est grauius, q̃ in c. pr. pr. nitur grauiũ. qa grauius cõmissum intelligitur. 24. q. 1. *nõ afferamus. in fi.* & secũdùm leges vltimo supplicio punitur, in *Authen. vt nõ lux. con. na. coll. 6. §. 1.* sed secũdùm canones olim laicus excõmunicabatur, clericus deponebatur. 22. q. 1. *si quis per capillum.*

b ¶ *Ingressurus.*] Quia qui peccat in Deum, peccat in eius ecclesiam; & eõsuetudine priuatur eius ingressu. sic 12. q. 2. *de viro. & 17. q. 4. frater.* nec debet eis pœna remitti, qui in Deum peccant. 63. *dist. Salonitanæ. & 23. q. 3. si qui.*

c ¶ *Facultates.*] Sic s. *de voto. cap. 2.*

d ¶ *Commutetur.*] Arg. de commutatione pœnæ 82. *dist. presbyter. & 22. q. 4. innocent.* De hoc dixi s. *de vo. c. 1. Bern.*

e ¶ *Potestatem.*] Arg. quod vna iurisdictio per aliam iuuatur. 10. *dist. quoniam idem. & 96. dist. cum ad verum. & 17. dist. nec licuit.* s. *de off. ordi. quoniam in plerisque. in fine.*

f ¶ *Contra eum.*] Id est, Potestatem. & ita habes hic, quòd si iudex secularis negligit facere iustitiam, potest compelli per ecclesiam. 23. q. 5. *administratores. & 96. dist. cùm ad verum.*

g ¶ *Visualis monetæ.*] Idem esset, si hoc non fuisset adiectum, vt de moneta [*], quæ in vsu habetur, soluatur secundùm consuetudinem loci. *ff. de lega. 1. si seruus. § si numeru. & ff de leg. 3. l. nummis. & ff. de fun. instru. cùm de lani. ne § asinam. in fin. Bernard.*

DE CLERICO EXCOMMVN. &c.

¶ *Suprà visum est de variis delictis, propter quæ interdum clerici suspenduntur, & interdum deponuntur, & interdum excommunicantur, sed quia quandoque clerici depositi excommunicati, vel suspensi celebrant, & ingerunt se diuinis sicut priùs, & posset dubitari de pœna eis inferenda ex hoc nomo dicit. ..iuto &c.*

De hac materia habetur 11. q. 3. p. a. usi & in c. penult. 50. dist. accedens. Abbas.

† *Dictio, deposito, deest in aliquot antiquis.*

† *Addi potest c. 18. ex Theodoro Balsamone, refertur. c. 1. eo. tit. in 1. comp.*

† *Cap. 1. eo. tit. in 1. compilat.*

d *Vide concilium Trid. sessio. 13. de reforma. c. 4. incip. Cùm vero.*

c *Hic est error, & sententia, quam sequitur post Bernardus, est vera, & catholica, quã sequuntur Theologi vno consensu lib. 4 sen. dist. 13. & S. Thom. 3. p. q. 82. art. 8.*

1 *De hoc articulo vide citates in c. illud infrà super gl. ssa. in verbo, officia.*

a ¶ *Excommunicatum.*] Ipso iure. *11.q.3.cum excommunicato.* & intellige de minori.

b ¶ *Obseruandū est.*] Vt talibus nullus cōmunicet: aliàs similiter sunt excōicati minori excōicatione. *11.q.3. excōicatos.* & nisi destiterint, sunt excōicandi. *j. de sent. excom. quod in dubiis. §. 2. & j. eod. si celebrat. in fi.*

c ¶ *Regis iudicio.*] Vbi enim Ecclesia per se proficere nō potest, inuocandum est auxiliū sæculare, vt hic dicit, & *s. de offic. ord. c. 1. & c. quoniam in plerisque, in fine. & 17. di. nec licuit. 11. q. 1. petimus.* & ita vtraque potestas per alteram iuuari debet. *s. tit. prox. c. 2.* vbi de hoc & potest per Ecclesiam compelli vt ibi dicitur.

C*Lerici autem, si.*] CASVS. Dicitur hic quòd si aliquid clerici ab Episcopis suis aut etiā de mādato Papæ ab alienis Episcopis interdicti, vel excōmunicati fuerint, & ante absolutionē diuina officia celebrauerint, nisi moniti incontinenti redierint, perpetuò pro ausu tantæ præsumptionis deponantur. Nota, quòd monitio semper debet præcedere vindictam. Itē nota hic pœnam illorū, qui excommunicati, vel interdicti celebrant: scilicet, perpetuam depositionem. ¶ *Glo. seq. ita facit. ar. à contrario, & contra id obiicit, & soluit. Secundò quærit, arg. ad affirmatiuam, soluit negatiuè. Tertiò iterum quærit: ponit opinionem Hug. cui obiicit decre. Episcopus, & respondet.*

† Ca. 3. eo. ti. in 1. compilatione. & post concilium Later. sub Alex. iij. p. 26. c. 10.

excommunicatū[a]. ¶ Similiter de Clericis, Laicis, vel fœminis excommunicatis obseruandum[b] est. Quòd si aliquis ista omnia contempserit, & Episcopus minimè emendare potuerit; Regis iudicio[c], ad requisitionem Ecclesiæ, exilio damnetur.

¶ Alexander iij. Londoñ. Episcopo.

¶ *Interdictus, & excommunicatus celebrans, monitus non desistens, deponitur.*

CAP. III.

CLerici † autem, si qui à suis, aut etiam de mandato Romani Pontificis ab alienis Episcopis interdicti, vel excommunicati, ante absolutionem diuina officia celebrauerint: nisi moniti[d] sine dilatione redierint, perpetuæ depositionis sententiam pro ausu tantæ temeritatis incurrant.

¶ Idem Toletano Archiepiscopo.

¶ *Excommunicati, vel interdicti celebrantes deponi debent: nisi propter multitudinem mitigetur pœna.*

CAP. IV.

LAtores † præsentium nobis intimārunt, quòd tam ipsi quàm multi alij, postquam interdicti, vel excommunicati fuerunt, diuina præsumpserunt officia celebrare: *& infra.* ¶ Fraternitati tuæ mandamus, quatenus si quadraginta solummodo, vel pauciores in his deliquisse constiterit, omnes in perpetuum ab officio Sacerdotali deponas[e]. Si verò multitudinem[f] magnam in hoc peccasse cognoueris, eos, quos magis[g] causam delicti esse constiterit, perpetua depositione condemnes: & alios, qui non tantùm deliquerunt, ab officio[h] ad tempus suspendas: & omnibus pœnitentiam, secundùm discretionem[i] tibi à Deo datam, iniungas.

† Ca. 4. eo. ti. in 1. compil. & post concilium Later. p. 50. cap. 51. Vide Bernardinum Diaz in practica c. 28. b De materia huius glossæ iam hic præ aliis Henricus Bouh. quem vide.

¶ Innocentius iij. Herbipolen. Capitulo.

¶ *Si habens notitiam excommunicationis per solam famam celebrat, debet de rigore deponi, licèt cum eo possit misericorditer dispensari. Hoc dicit: & est casus notabilis.*

CAP. V.

ILlud † Dominus in beato

† C. 1. eo. tit. in 3. compilatione: alia pars huius decretalis est in cap. illud Dominus. j. de maiorit. & obedien.

d ¶ *Moniti.*] Ergo videtur, quòd si emendare se volunt, non deponētur, sed hoc intellige dictū dispensatiue, & ita nō contradicit *j. c. prox. & alia c. se.* & sic patet, quòd quicunque celebrat excōicatus, vel ab officio suspensus, priuari debet de iure, officio, & beneficio, & deponi et. Sed nūquid Episcopus potest cū talibus dispēsare, siue Legatus de latere domini Papæ? nussus? ar. quòd Legatus possit, quia vicē gerit delegātis, & absoluit excōicatos, quorū absolutio sedi Apostolicæ reseruatur. *s. de offic. leg. quod translationem & j. de sen. excō. quāuis. & c. ad eminentiam.* dicas ergo, quòd nec Eps, nec etiam synodus in hoc dispensare potest. *11. q. 3. si quis Episcopus damnatur. & c. se. ar. j. de eo, qui fur. ord. rec. c. 1. & 2. q. 5. quia de causa*[a], nec etiam Legatus: licèt possit absoluere excōmunicatum, & sic solus Papa hic dispēsat. Et hoc hodie expressum est in duabus decretalibus Inno. iiij. *s. de sen. & re iudi. cùm æterni. & j. de sen. excom. cùm medicinalis.* [lib. 6.] Sed pōt quæri, verum idem sit in deposito, vt solus Papa ipsum restituat? Hug. dicit, quòd solus Papa hoc potest: & probatur *7. q. 1. si quis presbyter.* tñ cum distinctione, si Episcopus ipsum deposuit tñ cum aliis Episcopus à sacerdotio, potest eum recipere in inferioribus ordinibus, & sic de aliis ordinibus. ar. *15. q. 8. qui admisit. & c. si quis presbyter.* Si verò depositus est ab omnibus ordinibus, solus Papa ipsum restituit. Sed contrà *ar. habes 11. q. 3. Episcopus.* ibi dicitur, quòd si in secunda synodo innocens inueniatur, non potest esse, quod fuerat, nisi gradus amissos recipiat de manu Episcoporum. Sed illud intelligitur, cum iniustè depositus fuit, putà, per falsos testes, vel falsa instrumenta; vnde dicitur ibi, si innocens inueniatur. Sed vbi iustè pro crimine depositus est, solus Papa tales restituit.

a Istud c. & c. quanto, videntur facere contra: quia ibi dispensat inferior: sed illud fit auctoritate Papæ. Io. And.

L*Atores.*] In prima ponitur narratio, & decisa supplicatio. In secunda ibi, *Fraternitati tuæ.* distinguens commissio. Secundum membrum ibi, *Si verò.*

CASVS. Quidā presbyteri accedentes ad Papā, intimauerunt ei, quòd tā ipsi, quàm multi alij postquā interdicti, & excōmunicati fuerūt, diuina officia celebrarunt: vnde mādat Papa Archiepiscopo Toletano, quòd si quadraginta solummodo, vel pauciores in hoc deliquerūt, omnes in perpetuū ab officio sacerdotali deponat. Si verò multitudinē magnā in hoc peccasse constiterit, illos deponat, qui causam delicti dederunt: alios, qui nō tantùm deliquerunt, ab officio suspēdat ad tēpus, & omnibus, secundùm quod sibi visum fuerit, pœnitentiā iniungat. Nota vltra quadraginta multitudinē appellari. Item qui excommunicati, vel interdicti celebrant, sunt deponendi. Item vbi maior est culpa, maior debet exerceri vindicta. Item multitudini parcendum est. Vnde versus:

Ob populum multum crimen pertransit inultum.

Item pœnitentia est arbitraria.

e ¶ *Deponas.*] Ecce pœna illorū, qui excōicati, suspensi, vel interdicti diuina officia celebrāt, vt dictum est *s. c. prox.*

f ¶ *Multitudinē.*] Hic ergo nō parcitur multitudini. *ar. contra 50. dist. vt constitueretur. & 44. dist. comessationes. 9. q. 1. ordinationes. & s. de temp. or. c. 2.* vbi de hoc & *23. q. 4. non potest. & cap. ipsa pietas. 1. q. 7. quotiens.* sed illa cōtraria locū habet, vbi scādalū timetur, & multorū strages iacet, si seruetur rigor: aliàs si nō cōtemnatur disciplina Ecclesiæ in populis, sed vt patienter sustineat, tunc ferenda est multitudo. *23. q. 4. non potest. in fin. & de pæni. dist. 6. in fi.* Item habes hic, quòd vltra 40. dicuntur multi. sic *s. de testi. cum causam.* Et secundum has decre. interpretamur illam *s. de rescrip. sedes. & ff. de testi. l. 1. in fin.* Aliquando etiam duo dicūtur multi. *inst. de usu. persona in fin. arg.* Aliquando etiam viij. millia pauci dicuntur. *45 dist. disciplina. 23. q. 4. quod autem.* Multa igitur, & pauca in respectu dicuntur.

g ¶ *Magis.*] Hi enim magis peccāt, & ideo magis puniendi sunt. *86. di. tanta. & 24. q. 3. qui aliorum.* & in quo maior est culpa, maior debet exerceri vindicta. *s. de hære. excommunicamus. §. credentes.* vbi de hoc plures inuenies concordantias.

¶ *Glo. se. tres quæstiones format, & illas sol. & contra vlt. sol. arguit.*

h ¶ *Ab officio.*] Sic etiam à beneficio, quia vbi vnum propter alterū, vtroque tantùm vnum. *86 di. cos.* Quid si Episcopus dicat: Suspendo te à beneficio, nunquid potest celebrare? Ita quidem, si suspendit ipsum tantū à beneficio. Itē poteritne beneficium acquirere? Ita, quia non intelligitur illū à beneficio suspēdisse, nisi quoad iē: nisi specialiter feratur sentētia, vel remoueatur ab officio: tunc enim beneficiū sequela est: & ideo remouetur ab illo. vt *s. de appellatio. pastoralis. ar. prædicti capituli. cos. & c. præcedentis.* nisi specialiter ei conseruaretur. *28. dist. c. presbyterum. & 50. di. c. studeat. & c. accedens.* Quid si Episcopus ita dicat: Suspendo te ab officio, vel beneficio: nunquid debeo abstinere ab vtroque? Ita credo saltem propter dubium, *ar. j. eo. c. prox. C. de verb. signi. cùm quidam. & de conse. di. 2. in calice. ar. ff. de reb. dub. si is qui ducenta. § ...* arg. quo à ...tentro suspensus est, propter dubium. *ff. de testa. tu. duo sunt. & ff. de manumis. test. cùm ex pluribus.*

i ¶ *Secundùm discretionem.*] Et ita pœnitentia arbitraria est. *26. q. 7. tempora pœnitudinis.* & fit hæc dispensatio auctoritate domini Papæ, quia per se non posset, vt dictum est in *prox. cap.*

I*Llud Dominus.*] Excommunicatus celebrans deponendus est, nisi cum eo misericorditer dispensetur. hoc dicit. sed secundum Lo. nihil affert istud c. de nouo. Diuiditur: nam in prima ponit Hildesemeñ. Episcopi transitum. In secunda ibi, *Vnde.* ponit mandatum delegato factum, & eius executionem. In tertia ibi, *Ipse.* comparitionem Episcopi, & recognitionem, & exculationem. In quarta ibi, *Licèt.* excusatio impugnatur. In quinta ibi, *Cum eo.* pœnæ remissionem. Abbas Siculus.

CASVS. Episcopus Hildesemeñ. non petita, nec obtenta licentia domini Papæ, Ecclesia Hildesemeñ. relicta, Herbipoleñ. Ecclesiam auctoritate propria occupauit: propter quod Papa mandat Episcopo Magdeburgeñ. vt cum factum illud notorium esset in partibus illis, nisi intra xx. dies ab administratione Herbipoleñ. Ecclesiæ cessaret, ipsum excommunicatum publicè nuntiaret, quod idem Episcopus non distulit adimplere: ipse verò nihilominus diuina postmodum officia celebrauit, & fecit sibi ab aliis celebrari, & se ingessit celebrationi diuinorū. ipse verò postmodum in præsentia domini Papæ constitutus, suum recogno-

cognoscens errorem, misericordiã & nõ iudicium postulauit: tñ in suã excusatione proposuit, q cùm Magdeburgeñ. Episcopus nõ esset ordinarius iudex eius, nõ credebat, q monitione nõ præmissa auctoritate delegata posset procedere cõtra ipsũ: vñ cũ nec ante factũ, nec post litteras ab eo monitorias accepisset, peccare non credebat, si diuina officia celebraret: maxime cũ sibi nõ cõstaret, nisi per famam, de sententia cõtra eũ lata: dñs Papa his auditis scribit cap. Herbipolẽ. dicẽs, q licet in hoc nõ videat omnino culpabilis extitisse, quia tñ in dubiis via tutior est eligenda, quãuis dubitaret de snia cõtra ipsum lata, debuit potiùs abstinere, quàm sacramẽta ecclesiastica pertractare. Illud verò, qd allegabat, q sub spe veniæ, postquã nouerat se excõicatum à Papa, sibi fecit diuina officia celebrari, & aliorũ cõioni se ingessit, ipsum nõ excusat, sed potiùs cõtra eũ facit, cũ sub spe veniæ nul. debeat delinquere: & grauius est excõicato nõ vitare alios, q̃ ab aliis nõ vitari: qa excõicatus põt vitare alios, sed non potest ab aliis vitari. Papa tñ facit ei gratiam: quia nõ imponit ei pœnã, quam canõ illis imponit, qui post excõicationẽ præsumunt celebrare diuina, vel celebrationi se ingerũt diuinorũ. Nota, q episcopus sine licẽtia Papæ ecclesiã dimitt. re nõ põt. Itẽ qui dubitat de snia contra eũ lata, cum per famam hoc intelligit, potiùs abstineat, quàm celebret. qa illud est tutius. Item sub spe pœnitẽtiæ nullus peccare potest, vel debet: quia posset contingere, q tempus non habeat etiam ad confitendum. Item sicut excommunicatos vitare debemus, sic excõmunicati nõ excommunicatos vitare debẽt, aliàs peccãt. Item post excõmunicationem nullus debet celebrare, vel celebrationi se ingerere diuinorum, aliàs debet deponi.

... tro: & infrà.[a] ¶ Venerabilis frater noster quõdam Hildesemeñ. Episcopus licentia non solùm non obtenta, sed nec etiam postulata Ecclesia Hildesemeñ. relicta, Herbipoleñ. Ecclesiam occupauit: & infrà.

¶ Vnde Magdeburgeñ. Episcopo † dedimus in mandatis, vt (cùm factum ipsum non posset in partibus illis non esse notorium[b]) nisi dictus Episcopus infra viginti dies[c] ab Herbipoleñ. Ecclesiæ administratione cessaret, cum excommunicatum publicè nuntiare: quòd idem Magdeburgeñ. studuit adimplere: & infrà.

¶ Ipse verò Episcopus in nostra postmodum præsentia constitutus, etsi suum recognosceret, & confiteretur excessum, & nõ iudicium, sed misericordiam[d] postularet; hoc tamen inter alia in sua excusatione proposuit, quòd cùm dictus Magdeburgeñ. non esset ordinarius Iudex eius, non crediderat, quòd monitione non præmissa, auctoritate delegata posset procedere contra ipsum, aut sententiam in eum aliquam promulgare. Vnde cum nec ante factum monitorias, nec post litteras ab eo aliquas accepisset, peccare non credidit, si diuina officia[e] quantumcumque solemniter celebrauit: præsertim cùm ei non nisi per famam de sententia contra eum prolata constaret: & infrà. ¶ Licèt autem in hoc[f] non videatur omnino culpabilis extitisse: quia tamen in dubiis[g] via est tutior eligenda, etsi de lata in eum sententia dubitaret: debuerat tamen potiùs se abstinere, quàm sacramenta Ecclesiastica pertractare. ¶ Illud autem, quòd sub spe veniæ[h] diuinæ sibi fecit (postquã se à nobis excommunicatum nouerat) celebrari, & communioni fideliũ se ingessit, potiùs cõtra eum facere credimus, quàm pro eo: cum sub fiducia pœnitentiæ non debuerit deliquisse: & excõmunicato non vitare multò magis†, quàm non vitari[i] periculosum existat, non vitare siquidem, cum in eo sit, excommunicatos sine delicto non potest: sed cùm ex aliis pendeat, sine suo delicto poterit non vitari: & inf. a. ¶ Cum eo misericordiam facientes, pœnam†, quam canon[k] infligit his, qui post excommunicationem diuina præsumpserint officia celebrare, vel se celebrationi ingesserint diuinorum, ei non duximus infligendam.

¶ Idem Bisuntiñ. Archiepiscopo.

¶ *Excommunicatus celebrans, à beneficio deponitur.*

CAP. VI.

FRaternitati † tuæ: & infrà. ¶ Presbyteros autem, & alios Clericos, qui pro suis excessibus à te nexibus anathematis canonicè innodati præsumpserunt, vel præsumunt officia celebrare diuina, rationabiliter poteris omnibus beneficiis Ecclesiasticis spoliare[l].

¶ Idem Decano, & Priori Bonolieñ.

¶ *Collatio beneficij excommunicato facta non tenet: & scienter talibus conferens, à beneficiorum collatione suspenditur.*

CAP. VII.

POstulastis † per sedem Apostolicam edoceri: & infrà.

¶ *Glossa sequens signat contrarium, & respondet.*

f ¶ *In hoc.*] Scilicet quia non constabat ei, nisi per famam de illa excommunicatione, sed fama per se non probatur. 4. q. 3. c. *fin. vers. item sæpe.* Ar. contra. s. *de consang. & affi. super eod.* vbi ad solam famam matrimonium contrahendum impeditur, ergo ille propter famam debuit abstinere. j. *de sen. exco. cùm desideres.* §. 1. sed non in tantum culpabilis fuit, quantùm si hoc pro certo sciuisset, & ideo dicit. Licèt in hoc non videatur omnino culpabilis extitisse. sed dicta paucorum ad hoc non sufficerent, quia non faciunt famã. s. *de accusa. inquisitionis.* nec tenebatur credere, licèt diceretur ei ab aliquibus. 11. q. 3. *non solùm. & cap. in cunctis. & 23. q. 4. quam magnum. & ff. quod cum fal. tuto. l. 2. & 3.* nisi fama super hoc peruenisset ad eum, prout sequitur. Arg. contrà ff. *de admi. nisi. tut. quidam decedens. §. ex quo. & C. de rei vend. si fundum. & s. de resc. rip. cum contingat.*

g ¶ *In dubiis.*] Sic s. *de spon. iuuenis. & de homici. significasti 2. & c. penultimo. & c. ad audientiam.* vbi de hoc. & arg. 23. q. 1. *quid culpatur, in fine.*

h ¶ *Veniæ.*] Sub spe veniæ nullus debet peccare. de consecra. di. 4. *quando quis.* Arg. contra. j. *de senten. excommu. si verò.*

i ¶ *Vitari.*] In hoc quasi patitur: in alio, scilicet in non vitare, agit: quod est in eius potestate: & ideo in vno peccat, in altero non peccat; quandoque tñ non multùm differunt agere, & pati posse. 16. q. 1. *si cupis.*

k ¶ *Canon.*] 11. q. 3. *si quis episcopus damnatur. & c. seq. & j. c. prox. s. eo. latores.* hanc misericordiam solus Papa potest facere. j. *eod. clerici.*

a ¶ *Et infrà.*] De isto Episcopo habes. s. *de transla. quanto. & c. licet. & s. de maiori. & obed. illud.*

¶ *Glo. seq. recit. per modum obiectionis, & solu.*

b ¶ *Non esse notorium.* Hoc erat tale factum, quod exhibebat se oculis omnium: vnde non poterat non esse notorium, si transiuit ad ecclesiam illam: sed verum licitè poterat, vel illicitè, hoc non erat notorium, saltem quoad alios: quia potuit esse quòd habuit licentiam transeundi à Domino Papa per litteras suas. *arg. 76. dist. dilectionis.* vnde in meliorem partem debemus hoc interpretari. j. *de reg. iur. ca. 2.* quia Papa potuit de hoc obliuisci: quia ipsum quandoque fallit obliuio. 23. *dist. præterea.* & omnium habere memoriam, potius est diuinitatis, quàm humanitatis. *C. de vete. iu. enuclean. l. 2. §. si quid.* contrarium est verum quia ex quo Papa hoc diffitetur, ei incumbit probatio, quòd de ipsius licentia transisset. 100. *dist. contra morem. 93. d. illud.*

c ¶ *Viginti dies.*] Sic. s. *de crimi. fal. dura.*

d ¶ *Misericordiam.*] Sic s. *de transla. inter corporalia. versus finem.*

e ¶ *Officia.*] In hoc deliquit, q a nec excõicatus, nec suspẽsus publice, vel priuatim celebrare debet, nec sacramenta alij dare. 28. *dist. presbyterum,* sed alia officia præter Missam potest occultè dicere non officiando, sed quasi priuata persona. j. *de pæn. & remis. quod in te. & 11. q. 3. si quis episcopus damnatur. & c. seq.* Io.

FRaternitati.] Primò decisa consultatio. Secundò responsio ibi, *Presbytero.* Abbas.

CASVS. Archiepiscopus Bisuntiñ. excommunicauit quosdam presbyteros, & clericos pro suis excessibus; qui nihilominus excommunicati celebrarunt diuina: quæsiuit Archiepiscopus à Papa, vtrùm posset eos à suis beneficiis spoliare? Respondet Papa, quòd si canonicè sunt excommunicationis sententia innodati, & postea præsumpserunt celebrare diuina, poterit eos omnibus beneficiis ecclesiasticis spoliare. Nota, qualiter puniuntur, qui celebrant excommunicati: quia omnibus beneficiis ecclesiasticis spoliantur.

l ¶ *Spoliare.*] Immò posset eos perpetuò deponere. s. *eo. latores,* dispensare tamen cum eis non potest, vt dictum est s. *eodem. clerici.* Ber.

POstulastis.] Primò ponitur decisa consultatio. Secundò responsio ibi, *Consultationi.* Quę subdiuiditur, vt patet in textu, & per §. Abbas.

CASVS. Quidam clerici erant excommunicati, tempore suæ excommunicationis ecclesiastica beneficia sunt adepti: quęritur, vtrùm ea possint retinere? Respondet Papa, quòd cum excommunicatis communicari non debeat, excommunicatis clericis beneficia conferri non possunt, nec possunt illa retineri, nisi cum eis fuerit dispensatum, cum ipsa canonice nõ fuerint consecuti: & illi, qui scienter talibus illa beneficia contulerunt, tandiu de-

† *Vide Martinum Nauarrum in Manuali de horis cano. c. 21. vers. 14. inter ambos.*

† *In quodam Vaticano ita: pœnam, quam canones minantur his, &c.*

† *Cap. 2. eo. ti. in 3. compilatione. Vide Bernardinum Diaz in pract. cri. cano. c. 28.*

† *Ca. 3. eo. tit. in 3. compilatio. Vide Conarruuiã in cap. alma mater. de sen. excom. lib. 6. in priori parte relec. §. 7. adde Ioannẽ de Imola, & alios in c. post electionem s. de concessio. præben.*

bent à collatione beneficiorũ ſuſpendi, donec ſuper hoc veniam conſequi mereantur: vt in eo puniantur, in quo delinquere præſumpſerũt. Secundò ponitur alia q̃ô: Clerici quidã, & monachi, & moniales celebrarũt in locis ſuppoſitis interdicto tempore ipſius interdicti, & adhuc celebrare diuina non ceſſant, propter q̃ etiã ſunt excõicationis ſñia innodati, quęritur, qualiter iſti ſunt puniendi? Rñdet Papa, q̃ clerici, qui talia præſumpſerũt, ſunt Eccleſiaſticis beneficiis ſpoliandi: monachi, & moniales in arctioribus monaſteriis ſũt ad agẽdã pœnitentiam detrudendi. Nota, q̃ excõicatis beneficia cõferri nõ poſſunt, & ſi cõferant, nõ poſſunt ea retinere, niſi cũ eis diſpenſetur. Itẽ conferẽtes excõicatis beneficia puniuntur in collationibus beneficiorũ: vñ puniunt, in quo peccauerũt. Itẽ in locis interdictis nõ eſt celebrandũ, aliter facientes puniũtur: vt hic dr: quia clerici beneficiis ſuis ſunt ſpoliandi, monachi, & moniales in arctioribus monaſteriis ſunt detrudendi.

a ¶ *Non debeat*] 11.q.3.c. *cum excommunicato.*

b ¶ *Retinere.*] Immò ſi prius alia beneficia habebant, eis ſunt priuandi[a]. ſ. *de æta. & quali. ordi. cùm bonæ.*

c ¶ *Diſpenſatum.*] Non dicit a quo: ergo vt relicta poteſtas diſpẽſandi Epis. *ar* ĩ. *de ſe exc. nu per.* Dic v. ſ. *eo. clerici.*

¶ *Glo. ſeq. recte per q. quis diſpenſet, ſi .& remittit.*

d ¶ *Canonice.*] Si non ſunt illa canonice conſecuti, perdere debent illa. ſ. *de æta. & quali. cum bona.* cum eſſent excõicati, indigni erãt, & inhabiles ad aliqua beneficia percipienda, quia tales nec eligere, nec eligi poſſunt. ſ. *de elect. cum inter R. &* ſ. *de con. ne.* cum dilectus nec impetrare litteras. ſ. *de reſc. dilectus* 1.

e ¶ *A collatione.*] Vt puniatur, in quo deliquit. ſ. *de temp. ordi. ex litteris.* [illegible] ſuſpendatur: quia [illegible] bene[illegible] ſ. *de el. nihil eſt* B.

¶ Conſultationi veſtræ reſpõdemus, quòd cum excõmunicatis communicari non debeat[a], Clericis excommunicationis vinculo innodatis Eccleſiaſtica beneficia conferri non poſſunt, nec illi valent ea licitè retinere[b], niſi forſitan cũ eis fuerit miſericorditer diſpenſatum[c]: cùm ea non fuerint canonicè[d] conſecuti.

¶ Illi verò, qui ſcienter illa beneficia talibus contulerunt, tandiu debent à beneficiorum collatione[e] ſuſpendi, donec ſuper hoc veniã conſequi mereantur[f]: vt puniantur in hoc, in quo delinquere præſumpſerunt.

¶ *Celebrans in loco interdicto, ſi eſt Clericus ſecularis, beneficiis priuatur: ſi Monachus, in arctius monaſterium deducitur, h.d.*

¶ Quæſiuiſtis † præterea, qualiter puniri debeãt Clerici, Monachi, vel Moniales Eccleſiarum conuentualium, qui poſt latam interdicti ſententiam in locis ſuppoſitis interdicto præſumpſerunt hactenus, & adhuc etiam nõ verentur diuina officia celebrare[g], quamuis propter hoc ſint excommunicationis vinculo innodati. Ad hoc breuiter reſpondemus, quòd Clerici, qui talia præſumpſerunt, ſunt Eccleſiaſticis beneficiis ſpoliandi[h]: Monachi verò, vel Moniales in arctioribus[i] monaſteriis ad peragendam pœnitentiam detrudendi.

¶ Idem Decano, & Subdiacono † Pictauen. & magiſtro P. Canonico Petragoricen.

¶ *Valet collatio beneficij ei facta, qui prius fuit excommunicatus, ſed abſolutus tempore collationis.*

CAP. VIII.

PRopoſuit † coram nobis magiſter P. Clericus Epiſcopi Tuſculani, quòd G. ſanctæ Mariæ in porticu Diacono Cardinali in partibus illis Apoſtolicæ ſedis legationis fungente officio: quidam de Lemouicen. ei humiliter ſupplicârunt, vt eorum Eccleſiam, quæ debito fraudabatur Clericorum ſeruitio, ordinaret: pro ſe, ac magiſtro eodem preces ſpecialiter porrigentes. Ipſe verò Lemouicen. ciuitatem ingreſſus, Canonicos monuit, vt illos reciperent in ſocios, & in fratres: maximè cùm Præbendæ quinque, vel quatuor, ab vltima ipſius Eccleſiæ ordinatione vacâſſent: quibus, poſt petitas, & conceſſas deliberationis inducias, non curantibus reſpondere, de † Præbenda Lemouicen. Cardinalis prædictus, eoſdem Clericos inueſtiuit: *& infrà.*

¶ Cùm autem dictus magiſter, & Lemouicen. Pœnitentiarius in noſtra fuiſſent præſentia conſtituti, & acta iudicij inſpici fecerimus diligenter: per † Pœnitentiarij teſtes intelleximus, quòd Lemouicen. Epiſcopus pluribus annis, antequam idem magiſter inueſtitus fuerit, Clericos, & Burgenſes † caſtri Lemouicen. & eundem P. nominatim (quem eorum dicebant conſiliarium, & fautorem) vinculo excommunicationis aſtrinxit. Per teſtes verò magiſtri P. probabatur, quòd & ſi dictus Epiſcopus in Burgenſes, & eorum fautores tam Clericos, quàm Laicos Lemouicen. excommunicationis ſententiam protuliſſet, eos tamen per tres annos abſoluit, antequam dictus magiſter fuerit inueſtitus: *& infra.*

¶ Et quòd idem Epiſcopus dicto magiſtro communicauit poſtea in Eccleſia, & in menſa: *& infrà.*

¶ Quia verò ſæpe dictum magiſtrum inueſtituræ ſuæ tempore[k], à præfato Epiſcopo extitiſſe excommunicatum, dictus Pœnitentiarius (ſicut obtulerat) non probauit: cùm ex aduerſo de abſolutione[l], & com-

monuit diligẽter, vt illos in ſocios reciperẽt, & in fratres ad prędictas præbendas vacãtes: q̃ cũ poſt petitas inducias facere non curaſſent, legatus de prædictis præbendis inueſtiuit eoſd. ſed poſtmodũ verò Pœnitẽtiarius Lemouicen. contra prædictũ magiſtrũ P. litteras impetrauit ad quoſdã iudices delegatos, coram quibus petiit inſtitutionem tã factam de ipſo caſſari, & ipſum remoueri ab Eccleſia Lemouicen. pro eo q̃ tẽpore ſuæ inſtitutionis erat excõicatus p Epm Lemouicen. pluribus annis ante ſuã inueſtiturã. ſu p hoc teſtes ab vtraq; parte pducti fuerunt: & iudices cauſã inſtructã remiſerũt ad Apoſt. ſedẽ: partibus in præſentia Papę cõſtitutis, ex parte pdicti magiſtri quædã propoſita fuerũt: Papa verò auditis, quæ partes proponere voluerunt, acta iudicij fecit inſpici diligenter, & inuenit eſſe probatũ per teſtes pœnitentiarij, q̃ Epũ Lemouicen. pdictũ magiſtrũ P. & quoſdã alios excõicauerat pluribus annis ãte inueſtiturã dicti magiſtri. Per teſtes vero magiſtri P. probatur, q̃ Epũ prædictũ magiſtrum, & alios clericos, & etiã laicos per tres annos abſoluit, anteq̃ dictus magiſter fuerat inueſtitus. & quod Epũ dicto magiſtro cõicauit poſtea in Eccleſia, & in menſa. Sed quia pœnitentiarius non probauit dictũ magiſtrum tempore inueſtituræ ſuæ excõmunicatũ extitiſſe ab Epo ſuo, ſicut obtulerat ſe probaturũ, cũ ex parte ipſius magiſtri fuerit facta fides de abſolutione, & cõione Epi, dñs Papa quod de prædicto magiſtro per legatum prædictũ factũ eſt, per diffinitiuã ſententiã approbauit. Nota, q̃ qui fuit publicè excõicatus, adhuc præſumitur excõicatus, niſi probetur abſolutus. Vnde not. q̃ q̃ abſoluit, litteras ſuæ abſolutionis obtineat ad cautelã futurorũ, vt hic patet. Item dũ quis eſt excõicatus, nullum beneficium Eccleſiaſticũ obtinere poteſt. Itẽ cui Epũ cõicat, præſumitur non excõicatus: tamẽ præſumptio talis non ſufficit, nec propterea eſt abſolutus.

f ¶ *Mereantur.*] Per ſuum ſuperiorem.

g ¶ *Celebrare.*] Propter quod ſuſpenſi ſunt, & irregulares, vt not. ĩ. *de cler. excõ. miniſt. c. vlt.* vnde poſſent depon. ĩ. *eod. latores.*

h ¶ *Spoliandi.*] Nec auditur, ſi dicat, quod ſit iniuſtè excommunicatus. ĩ. *eod. illud*, ſicut etiam non auditur, cui opus nouum nunciatur, nec obtemperat. ff. *de no. oper. nuntia. l. §. in operis.*

i ¶ *Arctioribus.*] ſ. *de ſimo. de regularibus. & c. quoniam ſimoniaca.*

PRopoſuit.] Primò narrat rem, & collationes vtriuſque partis. Secundò diffinit ibi, *Quia.* Abbas.

CASVS. Epiſc. [illegible] Tuſculanus erat legatus in partibus Lemouicen. quidam de [illegible] Lemouicen. ſupplicarunt legato pro ſe, & magiſtro P. vt eiſdem in Lemouicen. Eccleſia prouideret, & eos faceret recipi in canonicos, & in fratres: & præcipuè [illegible] quinq; vel quatuor præbendæ ab vltima ordinatione ipſius Eccleſiæ vacarent [illegible]. Legatus ciuitate Lemouicen. ingreſſus, canonicos

¶ *Glo. ſeq. notat tempus inueſtituræ, &c. inducit duo pũcta.*

k ¶ *Tempore.*] Tempus ergo inueſtituræ conſiderari debet, vtrũ tunc fuerit excommunicatus, vel non. ſ. *eo. cap. quæ. &* ſ. *de æta. & quali. cum bonæ.* ſicut in impetratione reſcripti tempus datæ conſiderandum eſt, an tunc fuerit excommunicatus. ſ. *de reſcrip. dilectus* 1. quia ſi poſtea excommunicetur, non perditur reſcriptum, ſed ſuſpenditur, quandiu abſoluatur: ſic intelligitur ſ. *de offi. deleg. prudentiam. §. ſexta.* ſic & tempus electionis conſideratur, an tunc ſit idoneus. ſ. *de elect. c. dudum* 1. vbi habes ſimiliter, quod initium ſpectandum eſt.

¶ *Glo. ſeq. recti. per quæſtionem, an communio præbet abſolutionem. ſolu. alle. contrarium.*

l ¶ *De abſolutione.*] Et ſic probauit ille pœnitentiarius, q̃ magiſter P. fuit excõicatus. & ipſe P. probauit poſtea, q̃ fuit abſolutus ante ſuã inſtitutionẽ, & ita intelligitur hoc, q̃ quia fuit excõmunicatus, præ

† De mate ria huius §. vide, quæ ſcripta ſunt in ... §. ... de ſent. excommun. lib. 6.

a Vide hic Panormitanum, vt intelligas dictum huius gloſſæ, quod videtur nimis ſeuerũ.

† Subdecano.

† Ca. vnico ... in 4. compilat. ... in c. præcedentibus.

† Alij, de præbendis.

† Ex interruptis exemplaribus repoſitum eſt, vt eſt impreſſum.

† Per Burgenſes caſtri Lemouicen. Intellige domos Lemouicenſis ciuitatis: quæ dicitur Burgenſis, tradit Rocius deciſio.162.

tus, præsumitur, quòd adhuc sit excõicatus, nisi probauerit se absolutũ, prout ipse P. fecit [a]. Extra quicunque absoluitur, saltẽ ad cautelã semper obtineat litteras absolutionis, & ita cum aliquis dicit aliquem excõicatum, & ille dicit se non esse excommunicatum, vtriusque testes sunt admittendi in tali dubio. *arg.* ꝭ *de sent. excommunicationis, per nuas.* & ꝭ. *de testibus. cùm in* & ꝭ. *de officio de lega. cum cõ ingat. sic* ꝭ. *de præscr. illud* & *c. auditum.*

a ¶ *Communione.*] Hæc nõ fuit sufficiens ratio ad probandum absolutionem. ꝭ. *de sent. excõicationis, cum desideres.* sed est præsumptio quędam 11. q. 3. *quibus epi.* 93. *distin. si inimicus. arg.* ꝭ. *de sen. excõicationis in præsentia* [b] & ꝭ. *de priuilegiis. cùm olim.*

munione [a] dicti Episcopi fuerit facta fides: Quod per dictum Legatum de memorato magistro factum est, per diffinitiuam sententiam duximus approbandum.

¶ Gregorius nonus † I. & I. Canonicis Pragẽ.

¶ *Suspensus, vel excommunicatus ignoranter celebrando, nulla indiget dispensatione respectu irregularitatis, alias secus.*

CAP. IX.

Apostolicæ [b] sedis: & infrà. ¶ Verùm quia tempore suspensionis ignari celebrastis diuina, vos reddit ignorantia probabilis [c] † excusatos. Cæterùm si fortè ignorantia crassa, & supina, aut erronea fuerit, propter quod dispensationis gratia egeatis, eam vobis de benignitate Apostolica indulgemus [d].

A *Postolicæ.*] Qui probabiliter ignorat se suspensũ, & celebrat, non efficitur irregularis: secus si non probabiliter. hoc dicit Secũda para ibi. *Cæterum.* Abb.

CASVS. Duo canonici Pragensis Ecclesię, pro ecclesiæ Pragensis ordinatione accesserunt ad Apostolicam sedem: obiectum fuit eis, quòd erant suspensi, vt sic repellerentur: ipsi volebant probare sententias illas nullas esse, & eis ignorantibus latas fuisse. Papa relaxauit illas sententias ad cautelam, ne ordinatio Ecclesiæ differretur. Sed quia tempore suspẽsionis ignari celebrãrunt diuina, eos probabilis excusat ignorantia. Si verò crassa, & supina, aut erronea ignorantia fuerit, propter quod indigent dispensatione, Papa dispensabit cum eis. Nota, quòd si suspensus ignoranter diuina celebrat, non incurrit irregularitatẽ: nisi ignorantia crassa fuerit, & supina.

b ¶ *Apostolicæ.*] *Hæc decr. pars est illius.* ꝭ. *de excep. Apostolicæ.*

¶ *Glo. seq. præmittit duos effectus probabilis ignoran. i. e. & remittit: secundò tractat, an absens, & ignorans excommunicari possit, & quid de his, quæ interim agit. arg. allegat pro, & contra. soluit. demum format tres quæstiones, & illas soluit, & tertiam distinguendo.*

c ¶ *Probabilis.*] Sic ergo probabilis ignorantia tantùm excusat, & non crassa, & supina, vt hic patet. sic ꝭ. *de cog. spi. si vir.* vnde dicit Apostolus: *Misericordiam merui, quia ignorans feci.* 8. *di. conjurando.* & inducit dispensationem. ꝭ. *de ord. ab Epi. qui renun. c.* 1. & 2. vbi de hoc & 1. *q.* 1. *si qui à simoniacis.* sed hic non est aliqua dispensatio necessaria, quia nesciebant se suspensos: vnde nõ peccauerũt. Item habes hic, quòd absens, & ignorans potest excommunicari, & suspendi, vt 2. *q.* 1. *de manifesta* & *suprà de appell. cùm sit Romana in fin.* & quamdiu ignorat se excommunicatum, non peccat celebrando, vt hic patet. Idẽ ergo erit, si litteras obtinuerit pro beneficio, vel alio negotio, posset etia interim eligi ab ipsis, qui hoc ignorant, & sic in isto casu suspenditur effectus excõmunicationis, vt quamuis sit excommunicatus, non tñ obest. *ar. opti. de conse. dis.* 4. *c.* 2. & *insti. de excep. §. præterea.* & *ar.* ꝭ. *de app. dilectis filiis.* vbi suspenditur interdictũ. sic sententia absolutionis suspẽditur. 2. *q.* 5. *quãto. ar. cõtra* ꝭ. *de appellat. pastoralis.* vbi excommunicatio statim trahit secũ executionẽ. & *ff. si cer. pe. eius qui.* vbi dicit Status sui ignarus. Credo, quòd quicquid facit, antequã sciat se excõmunicatum, non imputetur ei, tñ postquã nouerit se excõmunicatum, debet abstinere: aliàs nõ audietur per tales litteras, nisi post absolutionem. Nõ credo, quòd electio de ipso facta teneat, licet ignoret se excommunicatum, vel suspensum. Itẽ quid si talis moriatur, antequam sciat? Liber erit, quoad Deum, & excommunicator debet eum absoluere post mortem. Itẽ nunquid ille, qui sciens illum excommunicatum participat illi, excommunicatus erit? Credo, quòd sic. Item quod si absens excõicatur per epistolam, quando dicemus illum excommunicatum: vtrum quando scribitur, vel quando recipit epistolam? Potest hic distingui, vt si excõmunicator voluit, quòd statim esset excõmunicatus, tunc statim erit excommunicatus: sed non obest ei, donec sciat, vt dictum est. *ar.* 4. *q.* 5. *c.* 1. *vbi dicit.* ex quo litteras accepisse constiterat, & *ff. man. si mandassem,* aliàs tunc demum erit excõmunicatus, cũ receperit litteras. Sic distinguit lex in seruo manumisso per litteras. *ff. de acqu. pos. qui absenti.* & *l. si quis vi §.* 1. & ideo non imputatur sententia ignoranti quiã nulla sententia ligat efficaciter, nisi postquam scitur 2. *q.* 6. *biduum.* nec aliqua cõstitutio. 82. *di. proposuisti* & *ff. de decre. ab or. fac. l. vlt.* Et sic excõicatio non semper trahit secũ suã executionem, & si proferatur sub conditione. ꝭ *de app. præterea* 2. & hæc vera sunt, cùm probabilis est ignorantia, secus si crassa, & supina. *ar.* ꝭ *eo. illud.* ibi cum crassa videbatur ignorãtia, cùm per famã sciret se excommunicatum.

d ¶ *Indulgemus.*] In quo casu nullus alius potest indulgere, vt dixi ꝭ. *eo. d. clerici.*

S*I celebrat.*] Hæc decretalis quoad materiam suã est celebrior, & familiar qualibet aliqua, nam infinita iura sunt loquentia de excõmunicatione maiori, quæ infertur ab homine, vt in *c. si quem de sent. excom.* sed de minori, quæ infertur à iure, vt in *c. nuper. de sent. excom.* sunt iura paucissima, & aperte nõ prouidentia, sicut hoc ca. Et potest sic diuidi. Primò tractat de validitate gestorum circa spiritualia per excommunicatũ excõicatione minori. Secũdò ibi, *Si tamẽ.* tractat de his, quę geruntur ad commodum eius passiue. Tertiò tractat de gestis ab eo actiue in alio sacramento ibi, *Peccat autẽ.* Vltimò quandam imitationem subiungit ibi *Dũmodo,* Abb. Siculus.

¶ Idem †.

¶ *Excommunicatus minori celebrans, non est irregularis, sed peccat: & potest eligere; & ea quæ sunt iurisdictionis exercere, licet non eligi: & si confert sacramẽta, licèt peccet, tamen collatio tenet, & suum habet effectum.*

CAP. X.

SI † celebrat minori excõmunicatione ligatus, licèt grauiter peccet [e] nullius tamen notam irregularitatis [f] incurrit, nec eligere [g] prohibetur, vel

CASVS. Aliquis participauit excommunicato in locutione, vel oratione, & sic incidit in minorem excõmunicationem: consueuit dubitari de tali, vtrùm si celebret tempore talis excommunicationis, esset irregularis? Respondet Papa, quòd licet grauiter peccet celebrando, non tamẽ est irregularis, & eligere potest, & alia quæ iurisdictionis existunt exercere: tñ si talis scienter electus fuerit, talis electio est reprobanda pro eo, quòd eligitur ad susceptionem eorum, à quorũ perceptione priuatus est per sanctos patres.

¶ PECCAT AVTEM CONFERENDO: Dixit suprà, quòd talis excommunicatus peccat celebrando, vnde poterat forte aliquis dubitare, vtrùm sacramenta ab eo collata habeant effectum? dicit Papa, quòd sacramenta illa non carent effectu, licet ille peccet conferendo, & redditur ratio, cum ille non videatur remotus à collatione sacramentorum, sed à participatione, quæ consistit in sola perceptione: & hæc vera sunt, dummodo non ingerat se pertinaciter communioni excommunicatorum in contemptum ecclesiæ cõtra prohibitionem sui superioris: quòd si post admonitionem legitimam fecerit, debet excommunicari, & sic postea celebranda sacramenta ab eo collata virtutis carebunt effectu, & priuatus erit & electione, & iurisdictione. Nota, quòd ligatus minori excommunicatione, irregularitatem non incurrit, & potest eligere, & alia facere, quæ sibi competunt ratione iurisdictionis: eligi tamen non potest.

† *De materia huius decretalis, quæ valde frequens est, præter dicta hic, vide Couarruuiã in c. alma mater de sent. excom. li. 6. in priori parte relectio. §. 6. & 8 Theologos lib. 4. sent. dist. 18. & seq. & Summistas, verbo, excõmunicatio.*

e ¶ *Peccet.*] De hoc autem punitur ad arbitrium sui prælati, cùm certa pœna hic non statuatur. *arg.* ꝭ. *de offi. delega. de causis. § fina.* & 26. *q.* 7. *tempora.*

f ¶ *Irregularitatis.*] Quia propterea non impediretur ab aliqua promotione, eo absoluto: secus si maiori sententia sit ligatus: tũc debet deponi, nisi cum eo fuerit dispensatum. ꝭ. *eod. latores* & *postulastis* & quasi per totum. Hic ergo determinatur, quod olim dubitatur, scilicet vtrùm talis irregularitatem contraheret.

¶ *Glossa sequens signat contrarium. sol. ex solutione infert q. rationem cui responsioni opponit. & soluit.*

g ¶ *Nec eligere prohibetur.*] Sed contrà. ꝭ. *de elect. cùm inter R.* & ꝭ. *de consue. cùm dilectus.* vbi dicitur, quòd suspensus nec eligere, nec eligi potest. ꝭ. *de conceß. præben. quia diuersitatem.* hic verò dicitur, quòd talis suspensus eligere potest, sed non eligi: sed illa, & omnia consimilia, vt ꝭ. *eo. c.* 2. *intelliguntur de suspensis ab homine:* illi enim eligere non possunt, & irregularitatem incurrunt diuina officia præsumendo. ꝭ. *eo. latores.* ꝭ. *de æta. & quali. cùm bonæ.* hic verò loquitur de excommunicatis, siue suspensis à canone propter solam participationem: quia secundum canones, qui participat cum excommunicatis, excommunicatus est, siue suspensus à sacramentis ecclesiæ; quæ suspensio, siue excommunicatio appellatur minor excommunicatio, vt 3. *q.* 4. *Engeltrudam.* Sed eadem pœna est in suspenso ab homine, & à canone, aliàs quàm per participationem: quia vtroque casu priuatus est communione sacramentorum, & diuinis officiis. ꝭ. *de re iudi. cum æterni.* & ꝭ. *de sent. excom. cùm medicinalis,* [lib. 6] & qui suspensus celebrat, est irregularis vbi dicitur. Quæ est ergo ratio, quòd in vno eligere possunt: in altero non? Pot. st dici, quòd ideo quia plus contempsit, qui fecit contra legem animatam, quàm qui fecit contra legem mortuam: quia contemnẽdo iudicis præceptum, quod est factum legis auctoritate, & ipsam legem offendit, & ideo plùs punitur: & ideo dicitur, quòd mitius agitur cum lege, quàm cum ministro legis. *argu. ff. de arbit. Celsus.* & vox viua magis timenda est, quàm vox mortua,

ea, quæ ratione iurisdictionis [a] sibi competunt exercere. Si tamen scienter [b] talis electus fuerit, eius electio est irritanda: pro eo quòd ad susceptionem eorum eligitur, à quorum perceptione à sanctis Patribus [c] est priuatus [d]. ¶ Peccat autem conferendo Ecclesiastica sacramenta: sed ab eo collata, virtutis non carent [e] effectu: cùm non videatur à collatione, sed participatione sacramentorum (quæ in sola consistit perceptione) remotus. Dummodo [f] non in contemptum Ecclesiasticæ disciplinæ, videlicet contra prohibitionẽ superioris, communioni excommunicatorum pertinaciter [g] se ingesserit: in quo casu est anathemate feriendus.

TITVLVS XXVIII.

De Clerico † non ordinato ministrante.

¶ Hormisda † Papa.

¶ Clericus ministrãs in pertinẽtibus ad ordinem, quem non habet, deponendus est, & ampliùs non ordinandus.

CAP. I.

SI † quis baptizauerit [h], aut aliquod diuinum officium exercuerit non ordinatus, propter temeritatem abiiciatur de Ecclesia, & nunquam ordinetur.

¶ Vrbanus iij. Legionen. † Episcopo.

¶ Diaconus Missam celebrans ad Sacerdotium non promouetur: & à Diaconatu suspenditur ad tempus, sed in beneficio poterit ad tempus dispensari.

CAP. II.

EX † litteris tuæ fraternitatis innotuit nobis, quòd I. Diaconus, cùm non imposuisses ei manum [i], Missarum celebrationem vsurpare præsumpsit [k]: *& inf. a.* ¶ Consultationi tuæ respondemus, quòd ad Sacerdotis officium non poterit promoueri...

& ei potiùs credi debet. *in Authen. de instru. cau. & fi. §. si verò allegat. coll. 6.* & ita in casu huius [illegible] capituli nõ est irregularis, qui celebrat suspensus autem ab homine, & canone, si celebrat, est irregularis, in const. Inno. iiij. *§. de sen. & re iud. cum aeterni. & j. de sen. excom. cum medicinalis* [*lib. 6.*] Sed quæ est ratio, quòd suspensi per participationem excommunicatorum possunt eligere, alij suspensi non possunt? Ratio est, quia suspensi per participationẽ nõ sunt suspensi, vel interdicti à diuinis officiis, sed priuati sunt cõione sacramentorum per canones, & etiam propter peccatũ, sicut & alij in mortali constituti nõ sunt excl. à lo electione *§. de elect. illa.* & ideo possunt eligere: nec sunt irregulares si celebrant, vt hic dicitur. Et eadẽ ratione debent posse eligi, cũ non sint suspensi à diuinis: ratio redditur in littera, vbi dicitur, eius electio est irritanda, pro eo, quòd eligitur ad susceptionẽ eorũ, scili. sacramentorũ, à quibus est priuatus à sanctis patribus: quicũque enim eligit, ea suscipere tenetur, & qlibet fidelis. *j. de pæn. & remi. omnis vtriusque.* & qui illis priuatus est, non potest eligi ad ea, etiamsi pœnitentiam egisset de peccato, nisi priùs absoluatur ab illa suspensione, quæ inflicta est per canones. *11. q. 3. excommunicatus. & c. cum excommunicato,* quod non est de alijs criminosis, qui per pœnitentiam restituti sunt ad perceptionem sacramentorum, à quorum perceptione priuati erant propter peccatum. Ber.

a ¶ *Iurisdictionis.*] Minor ergo excommunicatio non repellit à iudicio ab agendo, sed ab illis tantum prohibet, quæ pertinent ad officium. Idem dico in suspenso ab homine, nisi sit suspensus tam ab officio, quàm à iurisdictione: quia tunc priuatus est spirituali, & temporali iurisdictione. sic *§. de elect. transmissum.* vbi electus, & confirmatus potest facere ea, quæ sunt iurisdictionis, & non ordinis. Ber.

¶ *Glos. seq. quærit, & arguit, & soluit: secundò quærit, & arguit.*

b ¶ *Scienter.*] Sed quid si electores eligant aliquem excõicatũ minori excõicatione, quem ipsi ignorãt excõicatum: nũquid valet electio? ar. est, quòd sic, ex eo quòd dicit, scienter: sed nõ credo: quia ignorantia eorum non facit eum habilem. *§. de elec. innotuit.* & causa prohibitionis hic signata, nihilominus remanet: vnde supple, maximè: vel potiùs quòd dicit, sciẽter, referas ad ipsum excõicatum minori excõicatione: putà quia sciẽter participauit excõicatis. Sed nunquid priuati sunt iure eligendi, qui talem scienter eligunt? arg. quòd sic *§. de elect. cùm in cunctis. & c. scriptum. in fi.*

c ¶ *Sanctis Patribus.*] 11. q. 3 *excommunicatos. & c. cum excommunicato 3. q. 4. Engeltrudam.*

d ¶ *Priuatus*] Hæc est causa prohibitionis, quia cùm sit priuatus sacramẽtis, ad ea eligi nõ potest: & est similis illi, qui nõ est capax, qui non potest ex testamẽto aliquid percipere. *ar. ff. de prohibitis. qui testamentũ. & ff. de iure fisci, non intelligitur. § si quis palam & l. ita fidei.* hoc enim esset circumuenire legem, vt ibi dicitur, & sic est arg. quòd si aliquis prohibetur vna via, non est admittendus ad id alia via. *§. de procur. tuæ.* cum suis concordantiis.

e ¶ *Non carent.*] Bene dicit, quia sacramenta à quocũque, licèt criminoso, recipienda sunt, & valent, 15. q. *vlt. c. vlt. dum tñ tolerentur. 28. dist. consulendum. & §. de cohab. cleri. & mulierem cap. vestra.* quia licèt sit suspensus à perceptione sacramentorum, non tamen quoad collationem, vt hic dicit: quia licèt sit suspensus quoad se, non tamen quoad alios. *argum. §. de coha. cle. & mulier. c. fin.* quia excommunicati etiam conferunt ordines, *§. de ord. ab Episcopo qui renun. Epis. c. 2.* licèt non conferant executionem. sed illi participantes conferunt executionem. & ideo dicit, Virtutis non carent effectu: quicunque enim habent executionem, eam conferre possunt. & sic est argum. quòd excommunicatio non transit in tertiam personam. Ber.

¶ *Glos. seq. ponit tres lecturas illius versic. dummodo.*

f ¶ *Dummodo non in contemptum.*] Hæc determinatio, dummodo, respicit, quod dicit, Non videtur amotus à collatione, &c. quasi dicat, si ex contemptu, & contra prohibitionẽ superioris ingerit se cõioni excõicatorum, hoc ipso intelligitur remotus à collatione sacramentorũ propter suam pertinaciam, & contemptum, arg. *§. eo. c. 2.* quòd ita ex propria culpa incipit esse suspensus, sicut qui non est excõicatus ex cõtemptu est excõicatus. 11. *qu. 3. cum solum. §. cùm ergo in fin. & 24. q. 3 notandum. in fi. & §. de senten. excom. per tuas & est ar. bo. ad hoc j. de excess. prælat. c. vlt.* de illo excõicato: qui violauit interdictũ, hoc ipso suspensus fuit, & ideo alios excõicare, vel suspendere non potuit, vt ibi dicitur; vnde tanquam suspensus conferendo Ecclesiastica sacramẽta non confert effectum virtutis sacramentorũ, scilicet executionẽ ordinis, quæ est effectus ordinis: licet conferat characterẽ, si in forma Ecclesię cõferatur: præterquã in baptismo, quia à quocunq; detur in forma Ecclesiæ, proficit ad salutem, quoad omnem suum effectũ. *§. de sum. tri. c. 1. ad fin.* quia aliud est sacramẽtum necessitatis, quod non contingit in aliis sacramentis. *§. de consequenti.* & ita propter contemptum superioris debet excõicari: vt hic dĩ. Quidam hoc intelligunt cùm superior in præcepto facto participantibus excommunicato hoc interdicit. Suspendo eos, si contra fecerint: sed de hoc nemo dubitat. Vel posset dici, quod tunc primò remotus est à collatione, cùm fuerit excommunicatus propter contemptum, & sic planum est.

g ¶ *Pertinaciter.*] Quasi ex contemptu, & studiose participat: vnde propter hoc est anathemate puniendus, sic *j. de sen. excom. quod in dubiis.*

DE CLERICO NON ORDINATO, &c.

¶ *Suprà visum est de ordinatis celebrantibus post officium interdictum: nunc meritò subnectitur de non ordinatis ministrantibus ordine non collato. Abbas.*

SI *quis baptizauerit.*] CASVS. Statuit Hormisda Papa, quòd si aliquis nõ ordinatus ita præsumptuosus fuerit, vt nulla necessitate instante, tanquam esset ordinatus, baptizauerit, aut aliquod diuinum officiũ exercuerit: propter præsumptionem abiiciatur ab Ecclesia, & nunquam ordinetur. Nota, quod in necessitate quilibet baptizare potest. Item nota hic pœnam non ordinati ministrantis.

h ¶ *Si quis baptizauerit.*] Intellige, ac si esset ordinatus, & ei liceret ex officio. tunc punitur, prout hic dicitur secus si in necessitate: quia tunc licitum est cuilibet. 30. q. 1. *ad limina. & 93. dist. diaconus.* etiam ab hæreticis potest recipi baptismus tempore necessitatis, *de conse. dist. 4. à quodam.* dummodo in forma Ecclesiæ, 24. *q. 1. si quem iterũ. & §. de sum. tri. c. 1 § sacramentum.*

EX *litteris.*] Côts diuisio. Secunda pars ibi, *Consultationi.* Abb. CASVS. Quidam diaconus I. nomine antequam esset in presbyterum ordinatus, Missarum solemnia vsurpare præsumpsit: quæritur, quid iuris sit de illo? Respondet Papa, quod ad officium sacerdotis non poterit promoueri, sed à diaconatu biennio, vel triennio, secundùm quod diœcesano visum fuerit suspẽsus maneat: de beneficio autem poterit cum eo misericorditer agi, ne sustentatione priuatus ad sæculi negotia in clerici opprobrium reuertatur: sed vt cum eo securiùs dispensetur, sibi cõdigna pœnitentia imponatur: salubriùs tamen faceret, si ad vitam regularem se transferret. Nota hic pœnam illorum, qui celebrant non ordinati. puniuntur enim in eo, in quo peccauerunt. Item pœnæ sunt arbitrariæ.

i ¶ *Manum.*] De qua tu habes *§. de sacra. non iteran. ca. presbyter.* vbi de hoc & *23. dist. presbyter cum.* quę si omissa fuerit, non est ordo reiterandus, sed statuto tempore etiam supplendum, vt dicitur in decre. prædicta, presbyter, sed hic nec ordinem, nec manus impositionem recepit, prout sequitur, vt dicit, Ad sacerdotis officium &c.

¶ *Glo. seq. reci. per q. an conficeret?*

k ¶ *Vsurpare præsumpsit.*] Bñ dicit vsurpare: quia nõ cõfecit, cũ virtutẽ illam

---

a Fortè putat, gio. Inn. H. ponendo hæc verba in suis primis glo. communicantem ex communicato peccare mortaliter. de hoc dixi, quod me. cum sacris. in vlt. q. Ioan. And.

† In septem manuscriptis ita: De non ordinato ministrante.

† Honorius.

b Vnde nec dignitatem nec ad simplicem clericatum eligi poterit.

c Hoc dictũ intellige prout docent Theologi in 4. sen. dist. 13. & B. Th. 3 p. q. 82. art. 9.

† Ca. 1. eod. in 1. compilatione. Vide Bernardinum Diaz in prac. cri. canon. ca.

† Legion.
† Lingon.

d De hoc materia vide plenè per B. Thomam 3. p. q. 67. ar. 3. 4. & 5.

† Ca. 2. eo. ti. in 1. compil. & post conci. lium Later. sub Alexandro. de. q. p. 50. c. 62.

e Hodie non liceret hodie inferioribus à Papa, nisi seruata forma decreta. de sen. ex. scandalum & constitutionem lib. 6. & ea. li. & ca. tit. statutum. lib. 6. Ioa. And.

illam non haberet: quia solus ille conficit, qui ritè fuerit ordinatus. *s. de sum. Trin. c. 1. §. vna. arg. ad hoc 68. dist. Presbyteri, & 1. q. 7. Daibertum, & s. de iure patron. quid autem, in fin. & de consecrat. distinct. 1. cap. 2. in fin.* secus in deposito, *vt s. cap. prox. & cap. si quis dictum est.*

maximè si dicatur, quòd ordo habeat votum cōtinentiæ annexum: sic ergo compelletur continere: & ita facit ordo, quod votū facere non posset: quia in tali ætate non tenet votum *s. de regul. ad nostram, & cap. significatum, cum suis similibus.* Sed æquius videtur, quod contrahere possit, si contradicat ante xiiij. annum.

a ¶ *Promoueri.*] Sine dispensatione, & sic punitur in eo, in quo deliquit, vt *s. de immunit. eccles. c. vlt. cum suis concord. & ff. de fur. l. qui vas. §. qui furem.* Bern.

b ¶ *De beneficio.*] Sic 50 *dist. studeat 28. distin. Presbyterum.*

c ¶ *Negotia.*] Quia hoc redundaret in opprobrium clericorum, cùm ipse clericaliter viuere teneatur, sicut depositus. 81. *distinct. dictum, & arg. 93. distinct. Diaconi*: ibi, mendicat infelix, &c. & ne cogatur in cleri opprobriū mendicare. *s. de renun. ad supplicationem*, &c.

¶ *Gloss. sequ. quærit, & soluit.*

d ¶ *Misericordiam.*] vt ipse possit ad Diaconatum redire post tempus statutum, & ad beneficium, si dignè pœnituerit. Sed nunquid Eps possit dispensare cum eo, vt saltem ad Sacerdotium promoueretur post pœnitentiā? Non credo: quia Papa hoc ei prohibere videtur hic. Sed dic, quòd potest: quia Papa hoc expresse non prohibet.

e ¶ *Salubriùs.*] Vt *s. de simonia. Matthæus, in fine.*

moueri [a]: à Diaconatu quoque biennio, vel triennio pro tua maneat prouisione suspensus. De beneficio [b] autem misericorditer agatur cum eo: ne sustentatione priuatus, ad sæculi negotia [c] reuertatur. Vt autem securiùs ei possis hanc misericordiam [d] facere, de agenda pœnitentia diligentem † circa eum curam non desinas exhibere. Salubrius [e] autem sibi absque dubio prouidebit, si ad regularem vitam se duxerit transferendum.

TITVLVS XXIX.

De Clerico per saltum promoto.

¶ Innocentius tertius Bonoñ. † Episcopo.

¶ Qui ignoranter per saltum de Subdiacono fit Presbyter, post pœnitentiam in Diaconum ordinatur, & postea potest secum in Sacerdotio dispensari.

DE CLERICO per saltum promoto.

¶ *Quia interdum non ordinati ministrant, interdum præposterè, & per saltum promouentur, meritò de his subdit.*

CAP. I.

TVæ † litteræ continebant, quòd (sicut ex reuelatione quorundam receperas) P. Presbyter Diaconatus ordine prætermisso, se fecit ad Sacerdotij ordinem promoueri. Ipse tibi quoque secretò confessus est, se pro certo nescire [f], si res taliter se haberet: sed ex quo boni viri hoc asserebant, inter quos fuerat conuersatus, credebat assertioni eorum: eo quòd tempore, quo ordines inferiores susceperat, infra annos discretionis [g] fuerat constitutus: *& infrà.* ¶ Mandamus, quatenus condignam pœnitentiam, pro huiusmodi negligentia [h] iniungas eidem: qua peracta (quia non intelligitur iteratum [i], quod factum esse nescitur) ipsum in Diaconum ordinare procures: & sic de misericordia eundem ministrare [k] permittas in ordine Sacerdotis.

TITVLVS XXX.

De eo, qui furtiuè † ordinem suscepit.

¶ Alexander tertius Lingonieñ. † Episcopo.

¶ Qui furtiuè recipit ordinem, si contra hoc facientes lata erat excommunicatio, sine dispensatione Papæ, nec sic suscepto ministrare, vel ad superiorem ascendere non potest: sed si excommunicatio lata nō erat, Episcopus, & Abbas poterunt dispensare. Hoc dicit cum duobus sequentibus.

CAP. I.

VENIENS † ad nos P. nobis exposuit, se

Sed quod priùs dixi, verum est: quia statim, antequam ordinaretur, debuit contradicere, & nullo modo consentire: & si simpliciter coactus ordinatus esset, nō recepisset characterem. *s. de bapt. maiores. §. vlt. versus finem.*

h ¶ *Pro huiusmodi negligentia.*] Quæ crassa est, & supina: & ideò ipsum non excusat. *s. de ordin. ab Episcopo, qui renun. epis. cap. 1. & s. de cleri. excom. minist. cap. penult.* Bern.

i ¶ *Iteratum.*] *De consecrat. dist. Ecclesia, & c. solennitates, & de consec. dist. 4. placuit.*

¶ *Glo. seq. quærit, ponit opi. Hug. demum opinio. Vinc. quam approbat: secundò quærit, & soluit.*

k ¶ *De misericordia ministrare.*] In casu isto Episcopus de iure dispensare potest, vt satis colligitur ex hac littera, sic 52. *distin. solicitudo, & s. de sacra. non iteran. pastoralis.* Sed quid si nullum minorem ordinem habuit, & promoueatur ad Sacerdotium, vel ad alium ordinem sacrum, nūquid recipit ordinem? Hug. dixit, quòd non: quia si laicus ordinetur in sacrum ordinem, nihil recipit. *argu. 40. dist. sicut, vbi dicitur*: Sicut viri, & mulieris coniunctio vnū facit corpus: ita clericatus, & Sacerdotium vnum faciunt ordinem: sed si aliquē de minori habeat, recipit sacrum. Vincent. dicit contrà, quòd bene recipit quis sacrum ordinem, etiamsi nullum habeat de minoribus, præter Episcopalem, quē nemo recipere potest, nisi sit saltem Sacerdos *argum. s. de excess. prælat. ex litteris, ibi*: Num igitur Pontificale officium sine altaris, &c. & illud verius videtur. Sed quid si ordinatur in Episcopum, prætermisso Diaconatu, vel Subdiaconatu? Episcopus est, dum tamen fuerit Sacerdos: sed illum ordinem, quem non habuit, aliis conferre non potuit. *arg. 1. q. 1. gratia, & cap. ventum, & quæst. 7. Daibertum, de consecrat. dist. 4. quomodo.*

† *Quid si ordinem furtiuè susceperit, præter Panormitanū, & alios hic tradit Hostiens. in sūma eod. tit. & Bernard. Diaz in pract. crim. can. cap. 21.*

† *Lincon.*

† *Linonien.*

† *Cap. vnico, eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Lateran. sub Alexand. iij. p. 26. cap. 9.*

De hac materia plenè habetur 52. distinct. cap. solicitudo, & ibi optima glos. Abbas.

TVæ] Communis diuisio. Secunda pars ibi, *Mandamus.* Abbas.

CASVS. Quidam Subdiaconus P. nomine, Diaconatus ordine prætermisso, se fecit in Presbyterum ordinari: postmodum confessus fuit in secreto Episcopo suo, se nescire, si res taliter se haberet: sed ex quo boni viri hoc asserebant, inter quos fuerat conuersatus, credebat assertioni eorum: cùm tunc temporis, quo inferiores ordines susceperat, constitutus esset intra annos discretionis: quæsiuit Episcopus à Papa, quid esset de eo agendum: vnde mandat ei, quatenus cōdignam pœnitentiam pro huiusmodi negligentia ei imponat: qua peracta, ipsum in Diaconum ordinare procuret: quia non intelligitur iteratum, quod nescitur esse factum: & ita de misericordia permittat eum ministrare in ordine Sacerdotis. Nota, quòd non debet quis ministrare in maiori ordine, nisi habeat inferiores. Item non dicitur iteratum, quod nescitur esse factum.

f ¶ *Nescire.*] Et sic crassa, & supina fuit ignorantia.

¶ *Glos. seq. ponit differentiam matrimonij carnalis ad ordinem. Secundò quæris, an impubes ordinatus, &c. arg. quod non, soluit contrarium vacillando.*

g ¶ *Discretionis.*] Infra annos discretionis bene recipit quis sacros ordines, licet conferri non debeant: & qui ordinauerit puniri debet, & ordinato interdicenda est executio vsque ad ætatem legitimam. *s. de temp. ordin.* vel non est compos sui: licet secus sit in matrimonio carnali, nisi malitia suppleat ætatem. *s. de despons. impub. de illis, & cap. vlt.* & sic non est semper similitudo inter carnale matrimonium, & spirituale. Sed nunquid isti aliter ordinati tenentur continere, cum venerint ad legitimam ætatem? Argum. quòd non: quia continentia res est voti, & non præcepti. 27. q. 1. *integritas*: non credo, quòd possit contrahere:

DE EO, QVI FVRTIVE ordinem suscepit.

¶ *Interdum etiam reperiuntur aliqui, non solùm qui per saltum, vt suprà, sed qui furtiuè ordines recipiunt, id est, qui sine ordinatione, & licentia superioris, & sine examinatione: quia ingerunt se cum multitudine ordinandorum ignorante ordinatore, vnde meritò de his subdit.*

Ad hanc materiā faciunt c. Salonitana. 63. dist. & 9. q. 2. Lugd. Abb.

VEniens.] Prima pars narrat factum. Secunda ibi, *Nos* deponitur responsio distinguens: & secunda subdiuiditur. Tertia ibi, *Si verò.* Abbas.

CASVS. Clericus quidam P. nomine, accessit ad Papam exponens eidem se furtiuè Diaconatus ordinem suscepisse: vnde mandat Papa Episcopo diœcesano, quòd si non fuit ab ipso, vel ab aliquo Archidiaconorum suorum, vel Prælatorum sub interminatione anathematis prohibitus, condigna pœnitentia sibi imposita, promoueat ipsum ad officium Sacerdotis dispensatiue pro arbitrio suo, nisi alia impediant. Si verò excommunicatio super hoc facta fuit, ipsum moneat, vt in aliquo monasterio, seu canonia, habitū suscipiat regularē: & postquam fuerit ibi aliquo tempore laudabiliter cōuersatus, poterit cum illo misericorditer prouidere: alioquin nulla ratione Papa

permittit eum ad sacerdotium promoueri. Nota, quòd Archidiaconi, & alij Prælati possunt excommunicare. Item cum eo, qui post excõmunicationem, furtiue ordinatur, non potest Episcopus dispensare, aliàs potest: quia excommunicatus diuinum p... mittitur officium exercere. Item argum. quod ingressus religionis non tollit irregularitatem.

a ¶ *Furtiuè.*] Furtiuè promouetur, qui citra conscientiam sui Episcopi, & sine examinatione promouetur. 64. *dist. extra conscientiam*, & 24. *q.* 1. *quando*.

b ¶ *Archidiaconorũ.*] Argu. quod Archidiaconus potest excommunicare, & q ò l habet iurisdictionem. ȷ. *de offic. ar.* 1. *cùm ab Ecclesiarum.* vbi de hoc.

¶ *Glos. sequ. argu. ad id approbat, & remittit pœnis institutam Innoc.*

c ¶ *Dispenses.*] Hic est optimum argu. q Epi non possunt dispensare cum illis, qui excõicati diuinũ offi. iũ exercere præsumunt, & ȷ *eod. c. vlt.* vbi di idem, q eo ipso, q dicit: Tu ipse pro tuo arbitrio dispẽses, si excõicatio lata non fuerit, intelligitur prohibere cũ lata fuerit: quia sic excõicatus recip. t ordinem. *argum.* 25. *dist. qualis*, quod est verum. ȷ. *de cler. excommun. clerici*. Papa Innocen. iij. tamen dicit, quòd iste non erat excommunicatus, & tñ ppter interminationẽ excõicationis solus Papa hic dispensat.

¶ *Glos. sequ. arg. & reprobat.*

d ¶ *Si verò interminatio.*] Arg. q à iudex dicat, Præcipio sub interminatione anathematis, q contrà faciẽs sit excõicatus, sic ȷ. *de loca. cap.* 1. quod non est verũ. Expone ergo verba illa, & intellige, vt dixi ȷ. *de simon. sicut tuis*: & intransitiue intellige illa verba, Interminatio anathematis, id est, interminatio, quæ fuit anathema sub cõditione facti, vt exponitur in *decre sicut*: & ita nulla contrarietas, vel dubitatio est.

¶ *Glos. seq. exponit, arguit, & remittit.*

e ¶ *Poteris misericorditer.*] Non tuo iure, sed de auctoritate Papæ, vt sequitur: alioquin nulla ratione cõcedimus, & ȷ *eo c. vlt.* Item est hic arg. quod ingressus religionis non tollit irregularitatem ȷ. *eod. cap. vlt.* De hoc dixi ȷ. *de apost. cap.* 2.

† *In plerisque manuscriptis ita: vt in aliquo monasterio, seu canonica, in altero aliquo monasterio, seu canonica regulari habitũ suscipiat regularem.*

† *Aliàs Clemens iij.*

† *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *cõp.*

Vide citatos suprà in ipso titulo.

† *Vide Cõci. Trid. sess.* 23. *de reformat. cap. vbi minores ordines per temporum interualla conferendos admonet.*

furtiuè [a] Diaconatus ordinem suscepisse. Vnde fraternitati tuæ respondemus, quòd si non fuit à te, vel ab aliquo Archidiaconorum [b], vel Prælatorum tuorum, sub anathematis interminatione prohibitus: tu ipse in promotione ipsius ad Sacerdotale officium condigna satisfactione imposita (nisi alia impediant) pro arbitrio tuo dispenses [c]. Si verò interminatio [d] anathematis super hoc facta est, moneas eum, vt in aliquo monasterio, seu canonica, habitum suscipiat regularem: cui, ex quo in habitu illo aliquanto tempore fuerit laudabiliter conuersatus, poteris misericorditer [e] prouidere: alioquin nulla ratione concedimus eum ad Sacerdotalem ordinem promoueri.

¶ Cœlestinus tertius.

¶ *Summatum est suprà capitulo proximo.*

CAP. II.

Cum † H. lator præsentium, sicut nobis sua quæstione monstrauit, ad tuam ordinationis causa præsentiam accessisset, iuxta consuetudinem patriæ sibi quatuor † minores [f] ordines contulisti: quibus non contentus, Subdiaconatum etiam temerario ausu recepit. Quia verò idem Clericus in hoc facto multum excessit: Mandamus, quatenus eum in minoribus duntaxat ordinibus celebrare permittas [g]. Si verò domum religionis intrauerit, & vita, & mores eius exegerint, Abbas (si voluerit [h]) in aliis poteris ordinibus dispensare.

¶ Idem.

¶ *Summatum est suprà cap.* 1.

Cum H.] Primò narrat factum, cui secundò respondendo distinguit ibi, *Quia verò. Abbas.*

Casus. Quidã H. nomine accessit ad Epm tempore ordinationis, & iuxta consuetudinẽ patriæ cõtulit ei quatuor minores ordines, quibus nõ contentus, furtiue præter conscientiã Epi ordinẽ Subdiaconatus accepit: postmodũ videns, q male fecerat, ad Papam accessit, rem sibi exponẽs: quia ipse multum excessit: mandat diœcesano Epo, vt eũ in minoribus ordinibus ministrare permittat. Si verò domũ religionis intrare voluerit, si aliàs dignus fuerit, Abbas suus, si voluerit, in aliis ordinib. cũ eo poterit dispensare. Nota, q omnes minores ordines vna die possunt conferri. Itẽ codẽ die nõ debet quis accipere minores ordines, cum ordine sacro. Itẽ fa ore religionis fit, q od aliàs nõ fieret. Item cum tali, si el gio iem intrauerit, potest Abbas dispẽsare.

f ¶ *Minores*] Hic ergo habes expressum, q ò l omnes minores ordines vna die conferri possunt. *argum. ad hoc.* ȷ. *de temp. ordin. cap.* 1. vbi indistincte loquitur de hoc.

g ¶ *Permittas.*] Hanc permissionem intellige secundùm tenorem ȷ. *eod. c. prox. &* ȷ. *c. prox.* si excommunicatio lata fuit, vel non fuit, quia tunc non poterit, aliàs tuo ... poterit dispensare.

h ¶ *Si voluerit.*] ȷ. *de sent. excomm. cùm illorum* tamen si excommunicatus ex certa scientia ordinem recepisset, non posset, vt ibi dicitur.

a *Hodie videCõc. Trid. citatum in textu.*

CAP. III.

Innotuit † nobis, quòd G. Clericus, & alij duo de diœcesi tua ad G. quondam Seguntin. Episcopum, vt ordines ab eo reciperent, accesserũt. Cùmque ab eodem Episcopo sub excommunicationis sententia fuisset inhibitum, ne quis se ad duos ordines [a] suscipiendos ingereret: prædicti Clerici nihilominus Subdiaconatus, & Diaconatus ordinẽ clandestinè susceperunt: *& infrà.* ¶ Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd † ordinati in susceptis ordinibus de iuris rigore ministrare non debent [k]. Veruntamen si ad religionem aliquam voluerint se transferre, & peracta pœnitentia pro arbitrio tuo eis iniuncta, ibidem laudabiliter fuerint conuersati, processu temporis † cum eis poteris de nostra licentia [l] dispensare, vt postmodum susceptorum ordinum executione lætentur.

Innotuit.] Cõtinuatio. Secunda pars ibi, *Consultationi tuæ*. Abbas.

Casus. Quidam clerici G. nomine, & duo alij cum litteris Epi sui accesserunt ad Epm Seguntin. vt ordines reciperent ab eodem: Epo dum accederet ad ordinationem, excõicauit, quicunque se ad duos sacros ordines ingereret: prædicti clerici nihilominus Subdiaconatum, & Diaconatus ordines receperũt furtiue: quæritur, quid iuris sit de illis? Respondet Papa, q illi de iuris rigore nõ debent in susceptis ordinibus ministrare: sed si ad religionem voluerint se transferre, peracta pœnitentia, si laudabiliter ibi fuerint conuersati, celebrare poterunt de licentia Papæ, cũ eis poterit dispensare, vt in susceptis ordinib. ministret. Nota, q nullus duos sacros ordines eodẽ die recipere debet. Item fauore religionis fit hoc cum aliquo dispensatur. Item qui post excommunicationẽ latã, sine aliquis recipiat simul duos sacros ordines, eodem die hos suscepit, Epus cum illo dispensare non potest, tanquã cum eo, qui excõicatus diuina præsumpsit. Item arg. quòd ingressus religionis nõ tollit irregularitatem.

i ¶ *Ordines.*] Scilicet sacros, qui simul eodẽ die conferri nõ debẽt. ȷ. *de tempo. ord. litteras, & cap. dilectus*: ad duos verò minores, vel etiã quatuor potest aliquis promoueri. ȷ. *c. prox.* sed idem esset de minoribus, si prohibitio excommunicationis facta fuisset de minoribus, licet posset conferre minores: quia si non vult aliquem promouere ad duos minores, vel plures, non compellitur: immò de iure interstitia etiam temporum seruanda sunt. 77 *dist. in singulis.*

k ¶ *Ministrare non debent.*] Immò de rigore sunt deponendi. ȷ. *de sen excom. cũ illorũ*: quia contra sententiam excõicationis receperunt ordines. *arg.* ȷ. *de der excommunicato ministrãtes.*

¶ *Glos. seq. soluit quæstionem & arg.*

l ¶ *De nostra licentia.*] Sic ȷ. *eod. c.* 1. sed ad sacerdotium per hanc licentiam nõ poterit dispẽsare, cum de susceptis ordinib. s loquatur. Et est arg. quod ingressus religionis non tollit irregularitatem. ȷ. *eod cap.* 1. & 1. *q.* 7 *§ quis omnem.*

b *Hæc glossa in antiquis codicibus ita habet: Hanc permissionem intellige secundum tenorem* ȷ. *c. prox. &* ȷ. *c. prox. si excommunicatio lata fuit: & non lata fuit*

† *Cap.* 2. *eod. tit.* 1. *cõp. Vide aliquos in præcedentibus capitulis hoc eod. tit. & in nouo Conc. Trid. sess.* 23. *de reformatio. ca.* 11. 13. *&* 14.

† *Vnus vetus quid, sic ordinati, &c. sed illud S. addit tamen additum est.*

† *temporum.*

† *In codice Barbarino: De excess. sibus Prælatorum subditorum sub ditorum in Prælatis, tuo de excessib. Prælatorum.*

† *Supra eod. tit. in* 1. *cõp. & post Cõci. Latera. sub Alexand. iij. par.* 2. *cap.* 7.

TITVLVS XXXI.

De excessib. † Prælatorum, & subditorum.

¶ Alexander tertius.

¶ *Monet Prælatos abstinere à grauaminibus subditorum, & aliqua enumerat: & geminatam pœnam imponit contrafacientibus.*

CAP. I.

Peruenit † ad audientiam nostram: *& infrà.* ¶ Cùm autem Presbyteros quasi filios, &

DE EXCESSIBVS PRÆLATORVM, &c.

¶ *Suprà tit. xxix de variis excessibus sub ... nt Præ ... subditorum superbierit, subiicit de eorum excessibus. Vel aliter, & melius: Suprà ... est generaliter de variis excessibus, nunc subiicit rubricam specialem de Prælatorum excessibus. Abbas.*

De hac materia habetur 86 *dist. per tot.* 2. *q.* 1 *per tot.*

Peruenit.] Duæ sunt partes: Secunda ibi, ... Abb. Casus. Episcopus presbyteros, & alios clericos, quasi filios,

10 20 30 40 50 60 70 80

filios & fratres fraterna debent charitate tractare: sed ipsi contrarium faciebant, & nisi ad voluntatem suam eis pecuniam soluerent, diuinum officium interdicebant eisdem: vnde mandat Papa Episcopis, quatenus in eos tallias, & exactiones indebitas exercere non præsumant; nec de cætero illos grauent indebitè, vel tractent inhonestè; & sine consensu capituli sui ipsos suspendere, vel eorum Ecclesias interdicere nō præsumāt, neque duas Ecclesias quarum vna sufficiat, eos habere permittant, nec aliquos excommunicent sine ordine iudiciario: scituri, quod si contrà fecerint, Papa eos taliter puniet, quòd timore pœnę suæ alij à similibus abstinebunt. Nota quòd Episcopi subditos aggrauare indebitè non debent. Item sine cōsilio capituli nō debent suspendere clericos, vel Ecclesias interdicere; nec excommunicare sine ordine iudiciario. Et sic nota, quòd ordo iudiciarius seruari debet in sententia excōmunicationis, siue suspensionis. Item pœna vnius debet aliis timorem inferre.

fratres, benigna, ac fraterna debeatis charitate [a] fouere: Mandamus, quatenus in eos tallias, & exactiones [b] indebitas exercere nullatenus præsumatis [c]: nec de cætero irrationabiliter grauetis, vel inhonestè tractetis eosdem: aut sine iudicio Capituli [d] suspendere, vel eorū Ecclesias interdicto subiicere attentetis: neq; duas † Ecclesias [e], quarum vnam sufficere videbitis, permittatis illos tenere: nec aliquem excommunicare † sine ordine iudiciario [f] præsumatis. Sciturí pro certo, quòd si huiusmodi rumores de vobis iterum ad aures nostras peruenerint, pro tantis excessibus vos taliter puniemus [g], quòd timore pœnæ vestræ, cæteri [h] à similibus abstinebunt.

¶ Idem Cantuarieñ. Archiepiscopo.

¶ *Non potest Episcopus sine causa Ecclesiam alteri subiectam, ab illius subiectione, & obsequio liberare.*

CAP. II.

AD † hæc, quoniam Episcopus plures Ecclesias à cōsuetudine, & obsequio Archidiaconorum liberas constituit, & immunes, per quod redditus diminuit [i] eorundem: Mandamus, quatenus factum Episcopi super hoc corrigas, & emendes: & ita prouideas, quòd præfatis Archidiaconis consuetudines [k], quas Presbyteri in Ecclesiis suorum Archidiaconatuum debent, plenariè conseruentur, & illis debitam reuerētiam exhibeant, & honorem.

¶ Idem Exonieñ. Episcopo.

¶ *Habens subiectionē, seu collationē beneficij, illud pro suo vsu retinere non potest, seu sibi conferre.*

CAP. III.

AD † aures nostras peruenit, quòd quidam Archidiaconi tui se in Ecclesias, quæ in suis Archidiaconatibus vacant auctoritate propria intrudere [l] † non verentur: *& infrà.*

¶ Mandamus, quatenus eos, qui tali modo Ecclesias occupant, vel occupatas detinent, ad eas dimittendas censura Ecclesiastica compellas: & easdem Ecclesias de personis idoneis ordinans [m], præfatos Archidiaconos pro tanta præsumptione, debita cures animaduersione punire [n].

¶ *Idem* † in Concilio Lateraā.

¶ *Contra naturam incontinentes, si sunt Clerici, deponuntur, & in monasterio detruduntur: si Laici, excommunicantur.*

CAP. IV.

CLerici: *& infrà.* ¶ Quicunque illa incontinentia, quæ

a ¶ *Charitate.*] *16. q. 1. prædicator.* ꝭ. *de censibus, cùm Apostolus 93. dist. dictum.*

b ¶ *Tallias, & exactiones.*] Sic ꝭ. *de immun. eccles. aduersus.*

c ¶ *Præsumatis.*] Debent enim seruare manus suas innoxias Deo, & legi, & principi, nullúmque pertingere lucrum. in *Auth. de mand. prin. § 1. coll. 3. & C. de superindic. l. vnica, lib. 10. ff. de damn. infec. l. ex damni. 1. respon. & in Auth. de collat. §. & hoc quoque coll. 9.* nisi ex magna & graui causa. *16. q. 1. generaliter. §. nouellarum, & ꝭ. de censib. cùm Apostolus.*

d ¶ *Capituli.*] Sic ꝭ. *de his, quæ fiunt à maio parte. c. quæsiuit:* & ita Episcopus sententiam excommunicationis, siue suspensionis sine capituli consensu ferre non debet. *arg. 15. q. 7. Episcopus nullius.* cum hæc pœna maior sit in Ecclesia. *24. q. 3. corripiantur:* ideo meritò requirit consensum capituli.

e ¶ *Neque duas Ecclesias.*] Quarum vna non dependeat ex altera. ꝭ. *de æta. & qualit. cum iam* vel nisi sint ita pauperes, quòd proprium nequeant sustentare rectorem, vt ibidem, & *10. q. 3. vnio.* ADDITIO. Vel vnam habeat intitulatam, aliam commendatam. *21. q. 1. qui plures.*

f ¶ *Sine ordine iudiciario.*] Et ita habes hic, quòd ordo iudiciarius seruari debet in sententia excommunicationis, siue suspensionis, vt *2. q. 1. Deus omnipotens, & ꝭ. de appell. reprehensibilis,* & seruatur, & attenditur ordo iste, si legitima admonitio fiat, vel si non fiat, per vnum mensem ingressum Ecclesiæ sibi nouerit interdictum. ꝭ. *de sent. excom. sacro. & cap. cum medicinalis [in 6.]* lata tamen tenet. *11. q. 3. si Episcopus forte.*

g ¶ *Puniemus.*] Extraordinariè in *Authent. de sanct. epi. §. omnibus autem.*

h ¶ *Cæteri à similibus.*] Sic ꝭ. *de malefic. cap. 1. & ꝭ. de Iudæ. ad liberandam, & ꝭ. de offi. ordin. irrefragabili, & 2. q. 7. quapropter.* Bern.

AD hæc.] Epi Ecclesias Archidiaconis subiectas, ab eis liberare non pñt. Hoc dicit. Sec[illegible] pars ibi, *Mandamus* Abb.

CASVS. Quidam Episcopus [illegible] Cantuarien. Archiepiscopi plures Ecclesias constituit immunes [illegible] consuetudine, & obsequio Archidiaconorum, propter quod redditus eorū diminuit: peruenit hoc ad Papam [illegible] mandat Archiepiscopo prædicto, quatenus præfatum Episcopum [illegible] super hoc corrigat, & emendet: & ita prouideat, quòd Archidiaconis [illegible] iura seruētur illæsa in eorum Ecclesiis: & Presbyteri [illegible] coram exhibeant reuerentiam, & honorem. Nota, quod Episcopi iura Archidiaconorum, & etiam aliorum Prælatorum diminuere nō possunt, nec eorum iurisdictionem eis auferre.

i ¶ *Diminuit.*] Et male: quia non debent Episcopi ius suum alicui diminuere citra eius consensum. *Cod. de iur. reip. l. 1 lib. 11. & C. de eman. l. nec amus, & ꝭ. de eccl. ædi. ad audientiam 2. & Cod. de omni agro deserto. quæcunque, in fin. lib. 11.* & est arg. quòd Episcopus in alterius præiudicium non potest dare priuilegium. *argu. 9. q. 3. conquestus, & c. per principalem, & cap. nunc verò,* Laur. Sed quid si mortuus sit Archidiaconus? nunquid Eps cum capitulo potest præiudicare futuro Archidiacono in aliquibus obsequiis, liberando clericos, vel subtrahendo iuri Archidiaconatus? Vinceñ. dixit, quòd sic, arg. ad hoc. *12. q. 3. cap. vlt.* quod parū facit, & c. *16. quæst. 1. præcipimus. §. sicut duo, & cap. statuimus, & de consec. dist. 1. omnes, & 1. eod. sicut, & argum.* ꝭ. *de consti. cùm accessissent:* vbi ex toto suppressa fuit dignitas, Arg. contra ꝭ. *ne se. vac. per totū, & ꝭ. de consti. c. penult. & cap. cùm accessissent:* vbi de hoc, quod verius videtur. ADDITIO. Hodie tñ hæc quæstio est de Archid. determinata per *decreta. Innoc. iiij. de reb. eccles. alie. dudum.*

¶ *Glos. seq. argu. allegat contrar. & ibi remisit: secundò argu. & remisit: tertiò litteram exponit.*

k ¶ *Consuetudines.*] Arg. quòd iurisdictio Archidiaconi potius ex consuetudine, quàm ex iure iuuatur. ꝭ. *de elect. dudum. 2. §. tandem. arg.* ꝭ. *de off. Arch. c. vlt. arg. contrà* ꝭ. *eod. cùm satis,* vbi de hoc. Item argum. quòd seruitium ex consuetudine præstitū peti potest [b]. *11. dist. Catholica, & 18. qu. 2. seruitium.* de hoc plene dicitur ꝭ. *de consuet. c. vlt. & ꝭ. de censi. peruenit:* & intellige, quod hic dicit, de consuetudine præscripta.

AD aures.] Archidiaconi Ecclesias sibi subiectas ad suum vsum retinere non possunt. Hoc dicit. Prima pars narrat factum. Secunda prouidet ibi, *Mandamus.* Abb. s.

CASVS. Quidam Archidiaconi Exonieñ. Epi in Ecclesias, quæ in suis Archidiaconatibus vacabāt, se auctoritate propria intrudere nō verebantur, & eas suis vsibus deputabāt, cū personas deberent instituere in eisdem: peruenit hoc ad Papam, vnde mādat Epo Exonieñ. quatenus illos, qui tali modo Ecclesias occupant, vel detinent occupatas, Ecclesiastica censura cōpellat, vt eas dimittant, & eas ordinet de personis idoneis: præfatos verò Archidiaconos pro tanta præsumptione puniat animaduersione cōdigna. Nota, quòd nō debet aliquis sibi retinere, quod alij necesse habet dare. Item nemo debet seipsum ingerere ad id quod debetur.

l ¶ *Intrudere.*] Vt ad opus suum illas retineant: quod facere non possunt: sed si causa custodiæ hoc facerent, hoc liceret. *63. dist. si in plebibus & ꝭ. ne app. bonæ,* & si etiam ad eos pertineat institutio, non sibi debet retinere, sed alios instituere, vel inter dantē, & recipientem sit differentia. ꝭ. *de instit. vlti. nec credas,* quod ipse possit omnibus sufficere: ꝭ. *de offi. archipresbyteri, c. vlt.*

m ¶ *Ordinans.*] Ad eorum præsentationem, nisi aliter se habeat consuetudo.

n ¶ *Punire.*] Aliqua extraordinaria pœna.

CLerici.] Dr, quia duo sunt dicta. Secūdū ibi, *Si laici.* Ab. Sic.

CASVS. Quia clerici, & laici laborant illo vitio Sodomitarum, propter quod ira Dei venit in filios diffidentiæ, & quinq; ciuitates igne consumpsit: statuit Lateraā. Concilium, vt quicunque in illo vitio deprehensi fuerint, deiiciantur à clero, vel ad agendum pœnitentiam in monasteriis detrudantur: si laici fuerint, excommunicētur, & à cœtu fidelium excludantur. Nota, quòd clerici laborantes vitio Sodomitico, à clero eiici debent, vel in

† *Cap. 3. eod. tit. in 1. cōpil. & post Cōc. Latera. sub Alexa. iij. p. 14. cap. 3.*

† *Inter vsus quos, & quomodo dicatur, tradit Felin. in c. in nostra.* ꝭ. *de rescri. & Dominicus in c. propter. 19. dist.*

† *Idem, scilicet Alexa. iij. in Concil. Latera. cap. 11. & 12. tit. de cohabita. cler. & mulier. in 1. cōp. Vide extrauagantē Pij V. incip. cùm primum: & aliam incip. Horrendum illud: quibus clerici huius criminis rei decernuntur tradi curiæ sæculari.*

b *Adde ad hoc, quod not. Bald. in l. 1. C. de serui. & aqua.*

vel in monasteriis detrudi. Item laici laborantes eodem vitio, excommunicari debent, & à consortio fidelium excludi.

a ¶ *Naturam.*] 32.q.4. *flagitia, & C. de adult. cum vir.*

b ¶ *Diffidentiæ.*] Id est, de quorum salute diffidendum est. Ala.

c ¶ *Quinque.*] Scilicet Sodomam[a], & Gomorrham, Seboim, Segor, & Elcale: quarũ duæ perierunt ex vicinitate, tres ex proprio delicto, *de pœni. distin. 1. sed & continuò*: hic loquitur de ciuitatibus ibi numeratis.

a Debet re vide in Genesi. c. 19. & ibi Doctores.

d ¶ *Subdantur.*] Et capite puniri[b] debet secundùm leges in *Auth. vt non luxu. cont. nat. circa fi. coll. 6.*

b Vide Mat. de Afflictis in constitut. Neapoli. li. 3. Rubrica 42. de adulteriis. Iulium Clarum, lib. 5. sentent. §. Sodomia. & Bern. Diaz in practi. cri. can. c. 80.

contra naturam[a] est (propter quam ira Dei venit in filios diffidentiæ[b], & quinque[c] ciuitates igne consumpsit) deprehensi fuerint laborare, si clerici fuerint, deiiciantur à clero, vel ad agendam pœnitentiam in monasteriis detrudantur: si Laici, excommunicationi subdantur[d], & à cœtu fidelium fiant penitus alieni.

¶ Idem.

¶ Subditus non tenetur parere superiori aliquid exigenti, vel præcipienti cõtra tenorem sui priuilegij.

CAP. V.

SAnè † si Episcopi aliquid ab Abbatibus, præter debitam obedientiã[e] contra libertatem ordinis à prædecessoribus nostris, & à nobis indultã, exigunt, liberum sit Abbatibus auctoritate Apostolica, quod petitur, denegare[f].

SAnè.] Si à priuilegiatis aliquid petitur cõtra tenorem priuilegij, licitè denegatur. Hoc dicit. Abbas.

CASVS. Statuitur in capitulo isto, quòd Episcopi aliquid ab Abbatibus præter debitam obedientiam cõtra libertatem huic ordini concessam, nõ exigant: Si autem ampliùs exegerint, liberum sit Abbatibus huius ordinis, auctoritate Apostolica denegare, quod petitur. Nota, quòd Abbates debent Episcopis obedientiam. Item nõ licet Episcopis aliquid petere contra libertatem à domino Papa alicui concessam, alioquin licite denegatur, quod petitur.

† Cap. 1. eod. tit. in 3. cõpi. Abbatũ nõnulla priuilegia quando cessent, vide in Cõc. Trid. sess. 23. de reformat. c. 18. & cap. 10. sess. 24. de reformat.

¶ *Glos. seq. exponit, de qua libertate, & de qua obedientia intelligatur littera.*

e ¶ *Obedientiam.*] Et sic non loquitur capitulum illud de exemptis. Omnis enim iurisdictio tam in monasteriis, quàm in aliis pertinet ad Episcopũ, nisi exempti sint. 4. q. 4. c. 2. & 93. dist. nulla, & in Episcoporum potestate Abbates esse debent. 18. q. 2. *Abbates.* loquitur ergo hic non de libertate exẽptionis plenæ, sed de alia libertate concessa isti ordini, quòd nihil ab eis exigatur, præter debitam obedientiam, & intelligo in ista debita obediẽtia, quòd Episcopus possit illos visitare, & corrigere corrigenda, & confirmatione Abbatis habere, sed nullum temporale debet percipere, vt hic videtur, licèt non plene constet de libertate concessa, sed obseruabitur, prout continetur in libertatis priuilegio istis concesso.

f ¶ *Denegare.*] Auctoritate huius canonis. *arg. 10. q. 3. quia cognouimus, sic j. c. 2.* & excommunicatio contra hoc lata non tenet, vt ibi dicitur, & *j. eod. ad quorundam.*

¶ Idem Noruicen. Episcopo.

¶ Vicarius Ecclesiæ vsurpans sibi ipsius Ecclesiæ personatum contra præstitum iuramentũ ad officij sui executionem admitti non debet.

CAP. VI.

ILlud † etiam de Vicariis, qui personis fide, & sacramento obligati sunt, duximus statuendum: Quòd si personatum sibi falsò[g] assumentes, contra personas se erexerint, & super hoc in iure confessi fuerint, vel conuicti[h], de cætero in eodem[i] Episcopatu ad officij sui executionem nullatenus admittantur.

† Cap. 1. tit. de iureiurã. in 2. compil. & post Cõc. Lateran. sub Alexand. iij. part. 39. c. 2.

ILlud.] Ponit pœnam vicariorum, qui ad vendicandas prælaturas se exigunt contra Prælatos. Hoc dicit. Abbas Sicul.

CASVS. Aliqui sunt constituti vicarij in Ecclesiis auctoritate Episcoporum, qui obligati sunt personis Ecclesiarum fide, & sacramento: vicarij isti se in superbiam erigentes, falso assumebãt sibi nomen personatus contra fidem, & iuramentũ. Statuit Alexander Papa, quòd si super hoc in iure confessi fuerint, vel conuicti, de cætero in eodem Episcopatu ad executionem sui officij nullatenus admittantur. Nota, quòd confessus in iure, pro conuicto habetur. Item confessio in iure, & conuictio æquiparãtur. Item qui contra fidem, & iuramẽtum venit, tanquam falsarius, & periurus debet expelli de toto Episcopatu.

g ¶ *Falsò.*] Et ita etiam quasi falsarij, & periuri possunt, qui contra iuramentũ veniunt: vnde tãquam indigni priuandi sunt. *s. de iureiur. querelam,* & personis vilibus, & indignis beneficia sunt deneganda, & subtrahenda, *j. eo. inter.*

h ¶ *Confessi fuerint, vel conuicti.*] Aliàs puniri non debent[c]. 2. *q. 1. nos in quenquam, & cap. index, & s. de maior. & obed. inter quatuor, & s. de constit. Ecclesia.*

c Adde quod duriùs puniuntur conuicti, quàm confessi. not. in l. 1. C. quo. appellat. non recip.

i ¶ *Eodem Episcopatu.*] Sic *j. de priuileg. tuarum.*

CVm ad.] Sententia excõmunicationis lata contra subditum denegantem procurationem exactam vltra numerum Cõcilij Lateranẽ. nõ tenet. Hoc dicit. Vel generalius sic, vt in rubro. Secunda pars ibi, *Ideòque.* Abbas Siculus.

¶ Clemens tertius.

¶ Excommunicatio lata contra subditum, quia non paret contra priuilegium sibi à superiore concessum, non tenet.

CAP. VII.

CVm † ad quorundam: *& infrà.* ¶ Ideóque discretioni vestræ Apostolica auctoritate cõcedimus, vt si Ecclesiarum Prælati numerum euectionis, & personarum in Lateranen. † Concilio[k] constitutum, cùm Ecclesias visitant, excedere fortè præsumpserint, & pro illis procurationem exegerint, liberum sit vobis auctoritate[l] Apostolica denegare: Et si propter hoc in Ecclesias vestras, vel clericos aliquam sententiam promulgauerint, ipsam decernimus non tenere[m].

CASVS. Statutum fuit in Lateranen. Cõcilio, quòd Prælati Ecclesiarum, cùm visitant Ecclesias suas, certum numerum equorũ, & personarum debent habere, sed quidam Prælati hoc non seruant: vnde quidam Prælati quarundã Ecclesiarum petierunt à dño Papa sibi sup hoc prouideri: vnde Papa auctoritate Apostolica indulget istis, vt si Ecclesiarũ Prælati numerum euectionis, & personarum in Lateranen. Concilio constitutum excesserint, cùm eorum Ecclesias visitauerint, liberũ sit eis auctoritate Apostolica denegare, si procurationem pro pluribus postulauerint, & si Prælati propter hoc in Ecclesias illorũ clericorũ, vel clericos, aliquam sententiam promulgauerint, Papa decreuit ipsam non valere. Nota, quod sentẽtia lata contra priuilegiũ, vel indulgẽtiam Papæ ab aliquo inferiori, nõ tenet: vnde videtur per hanc litterã, quòd hoc omnibus sit cõcessum.

† Cap. 3. eod. tit. in 2. cõpi. Et de materia huiusce, vide omnino citatos in cap. cùm ex officij. j. de præscrip.

† Lateran. Conc. sub Alexã. in cap. 4. adde Concilium Lateran. sub Innocen. iij. ca. 33. & omnino Concil. Trident. sess. 24. de reformat. cap. 3.

† Fauentin. habet verius compluiam.

k ¶ *Concilio.*] *s. de cẽs. cùm Apostolus.*

l ¶ *Auctoritate Apostolica.*] Specialiter idem tñ possunt iure communi, vt videtur: sicut signa rebus meis impressa propria auctoritate deponam. *C. vt nemo pri. tit. præ. su. vel alien. impo. l. 1. & 2. & melius. ff. de aqua quoti. & æsti. l. 1. §. Trebatius, & §. itẽ quæsitũ, & 10. q. 3. quia cognouimus, & s. eo. sanè*: & quod Episcopus iniustè abstulit, in quadruplũ restituat. 18. *di. quũ in fi. arg. C. ad l. Iul. repet. l. 1. & in Auth. vt litigan. in exor. tit. in § hoc quoque, coll. 9.*

¶ *Glos. seq. signat contrarium. sol. opin. ponit, quam reprobat.*

m ¶ *Non tenere.*] Arg. contra. 11. q. 3. c. 1. & 2. & *ff. de noui. oper. nun. l. 1. in princ.* Sol. quod hîc dicitur, verum est: quia sententia talis non tenet auctoritate priuilegij illis concessi super hoc, & in hoc exempti sunt à iurisdictione Episcoporum: vnde sentẽtia lata contra priuilegiũ Papæ, nulla est, tanquam à non suo iudice lata: & temerarium est, & indignum sua auctoritate præsumere, quod alicui specialiter est concessum. *j. de priuil. sanè*: & ita inquantum isti exempti sunt, seruanda sunt sua priuilegia. *j. tit. 2. c. cùm capella.* & sic intellige *s. eod. sanè.* Aliàs verò si priuilegium tale nõ haberent, & Episcopus prædictum numerum excederet, vel aliàs vltra tenorem concilij eos grauaret, licitè possunt denegare de iure. 10. q. 3. *quia cognouimus.* & auctoritate Concilij Lateranen. cùm Apostolus: tñ si excõicaret eosdem, tũc teneret excõicatio, licèt ipse male faceret, & ipsi possent agere contra Epm ad interesse: quia iniustè illos excõicauit. *j. de sen. excom. sacro.* Alij[d] dicunt: quòd hoc est ius commune, sed hoc non credo.

† Cap. 4. eod. tit. in 2. cõpi. Et de materia vnionis vide omnino sancita in Concil. Trid. sess. 7. de reformat. c. 6. & 7. & sess. 14. de reform. cap. 1. & sessio. 21. de reformat. c. 5. & plenissimè sessio. 24. de reform. c. 13. & cap. 15.

d Scilicet Goffr. hîc, & in summa. tit. de sent. excõ. ad finem, & alij, quos refert hic Io. Andr. quorum sententia videtur amplecti.

¶ Cœlestinus tertius Faustino † Episcopo.

¶ Prælatus inferior citra Episcopũ non potest suam Ecclesiam, vel sibi subiectam alteri vnire sine Episcopi consensu, etiam Metropolitani, auctoritate interueniente. Hoc dicit. Et est casus multũ allegabilis.

CAP. VIII.

SIcut † vnire Episcopatus, atque[a] potestati subiicere

SIcut.] Abbas subiectus Epo, monasteriũ suũ alteri subiicere, vel vnire non potest, sine consensu diœcesani, etiã cum consensu Metropolitani. Hoc dicit. Diuiditur. Nã primò ponit quãdam cõsuetudinem. Secundò narrat factũ, quod infirmari mãdat ibi, *Cùm itaque.* Tertiò sol. obst. … ibi, *Non obstante.* Ab. Sicul.

CASVS. Prior Grandeñ. monasterium suũ, quod est in diœcesi Faustini Epi subiecit, siue vniuit monasterio de Accato sine assensu diœcesani Epi prædicti, de cuius auctoritate id fieri debuisset, assensu tñ Archiepi interueniente: Epi significauit hoc dño Papæ petens, vt sibi liceat reuocare, quod eo inconsulto factũ fuit:

Respondet

alienæ, ad summum Pontificem pertinere [a] dignoscitur: ita Episcopi est Ecclesiarum suæ diœcesis vnio, & subiectio earundē. Cùm itaque Prior Granden. monasterium suum, quod est in tua diœcesi [b], & de tuo debet ordinari consensu, monasterio de Accato † (tuo assensu minimè requisito [c]) subiecerit, siue vnierit: quod fecit te inconsulto, tibi liceat auctoritate [d] nostra (sicut iustum fuerit) infirmare. Non obstante assensu, vel confirmatione, quā Metropolitanus interposuisse proponitur: cùm in diœcesi sui suffraganei absque ipsius assensu, non debeat aliquid contra constitutiones canonicas attentare [e]. Nos quoque id decernimus irritandum.

¶ Innocentius iij. Archipresbytero sancti Andreæ de Pall. †

¶ Suspendi debet Clericus, qui de suo crimine publicè gloriatur.

CAP. IX.

QVàm † sit graue crimen in Clericis, cùm malè fecerint gloriari, nullus sanæ mentis, ignorat. Accepimus sanè, quòd cùm R. Desertien. P. filiam suam cuidam I. nomine tradiderit in vxorem, P. Diaconus non eru-

Respódet ei Papa, vt liceat ei reuocare, quod ille Prior Grādeñ. fecit eo inconsulto, non obstante assensu, vel confirmatione Archiepiscopi, quā interposuisse proponitur. quia Archiepiscopus in diœcesi sui suffraganei sine ipsius assensu, nihil disponere potest contra canonicas sanctiones: Papa id decernit irritandum, & quod Episcopus id in irritum reuocare possit, primò illud ostendit: sicut enim ad Papam pertinet vnire Episcopatus, & alienæ potestati subiicere: ita ad Epm pertinet vnio, & subiectio Ecclesiarum suæ diœcesis. Nota, quòd vnio Episcopatuum ad solum Papam pertinet. Item ordinatio Ecclesiarū, vnio, & subiectio earum ad Episcopū pertinent in sua diœcesi. Item omnia monasteria, nisi sint exēpta, spectant ad Episcopū loci. Itē Archiepiscopus in diœcesi suffraganei sui nihil habet disponere, sine assensu ipsius. Item arg. quòd Archiepiscopus nō est iudex ordinarius totius prouinciæ suæ.

¶ Glos. seq. numerat 11. specialia de reseruatis Papæ, & illa prosequitur, & quatuor versus ponit.

a ¶ *Pertinere.*] Nota, quòd quædam sibi in tantum sedes Apostolica reseruauit quæ ab aliis impunè præsumi non possunt. 17. *distin. hinc.* Solus Papa restituit depositos Episcopos 2. q. 6. *ideo.* Et deponit eosdem 3. q. 6. *accusatus, quamuis dudum, &* s. *de translat. inter corporalia.* Diuidit Episcopatū in duos. 16. q. 1. *præcipimus.* §. *sicut.* Vnit duos in vnum, vt hic, & 16. q. 1. *& temporis qualitas.* Eximit Episcopos, & Abbates. 16. q. 1. *frater noster.* Probat scripta aliorum, & concilia. j. *de sum. Trin. cap. 2 in fin. &* 16. *dist. sancta Romana, &* 17. *dist. regula, &* 2. q. 6 *ideo.* Articulos fidei soluit. 24. q. 1. *quotiens. quoniam vetus.* Et cum dubitatur de aliquo articulo. s. *de hære. cùm Christus.* Synodum facit generalem, vt 17 *dist. cap.* 1 *&* 3. Transfert sedem Episcopalem de loco ad locum. 7 q. 1 *& temporis qualitas.* Mutat Episcopos. 7. q. 1. *mutationes, &* s *de transl per totum.* Appellat nullus ab ipso 9. q. 3. *cuncta* vnde versus.

> *Restituit Papa solus, deponit & ipse:*
> *Diuidit, ac vnit, eximit, atque probat.*
> *Articulos soluit, synodúmque facit generalem,*
> *Transfert, & mutat, appellat nullus ab ipso.*

b ¶ *In tua diœcesi.*] Vnde ipso iure ad curam ipsius pertinet, & potestatem. s. *de rescript. cùm nō liceat. &* 18 qu 2. *Abbates, & cap. seq. &* c. 1. s. *de reli. do. de Xenodochiis.* nisi fiat exempta. 16. q. 2 c. 1. vbi priuilegiū exemptionis ostenditur. 100. *dist. contra morē.*

c ¶ *Minime requisito.*] Quod fieri non debet in alienatione. 17.

¶ Glos. seq. recit. per quæst. an suo iure possit Episcopus reuocare, & distinguit.

d ¶ *Auctoritate nostra.*] Nam auctoritate sua facere non posset, vt videtur, maximè si aliud monasterium sit subiectum alij: quia non posset esse iudex in causa sua. C. *ne quis in causa sua iud. se di. l. vnica*: si autem vtrumque esset de sua iurisdictione, satis credo, quòd sua auctoritate hoc facere posset. *argum. huius cap.* quia, vt hic dicit, sine suo consensu fieri non debuit.

e ¶ *Attentare.*] Argum. ex hoc, quòd Archiepiscopus non est iudex ordinarius totius prouinciæ: Archiepiscopus enim omniū Episcoporum suæ diœcesis est ordinarius, sed non subditorum. s. *de offic. ordi. pastoralis.* nisi in casibus ibi notatis: aliàs enim nisi in casibus illis nihil potest disponere in diœcesi suffraganei, vt dicunt constitutiones, de quibus hic mentio 9 q. 3. *cap. 1. & 2. cap. Archiepiscopus, & duobus capitulis sequentibus &* j. *de officio ordinarij. Romana* [*in lib. 6.*] Bern.

Q*Vàm sit.*] Clericus, qui de crimine publicè gloriatur, propter quod scandalum sequutum est, ab officio, & beneficio suspenditur. Hoc dicit: & per hoc commune summariū nimis restringitur sensus litteræ: quia videtur exposcere scandalū, quod

buit publicè [f] confiteri † se mulierem prædictam carnaliter cognouisse: vnde factum est, quòd vir ad propria eam remitteret, cui fuerat matrimonialiter copulata. Ideóque mādamus, quatenus si tibi constiterit de præmissis, appellatione cessante præfatum Clericum ab officio, & beneficio suspendere non postponas: compellens virum, vt vxorem suam recipiat, eique (sicut iustum est) officium [g] exhibeat maritale.

¶ Idem Episcopo Hipponeñ. † & Abbati de Tileto Visitatoribus Lombardiæ.

¶ Clericus auctoritatem, vel consilium directè, vel indirectè homicidio præstans, irregularis efficitur.

CAP. X.

EX † litteris vestris accepimus, quòd cùm ad Albiganensem Ecclesiam, vnà cum Pisano Archiepiscopo, tunc Episcopo Vercellañ. accessissetis, visitationis officium impleturi: Albiganen. Episcopus inter cætera, quæ proposita fuerant contra ipsum, ore proprio est confessus, quòd cùm quidam in villa quadam ad eius † iurisdictionem spectante infamaretur de furto, & idem illud inficiaretur

videtur contra princ. cap. Secunda pars ibi, *Ideóque.* Abb. Sicul.

Casvs. Quidam Diaconus P. nomine, publicè confitebatur se carnaliter cognouisse vxorem cuiusdam sui conuicini, siue parochiani, propter quod ille vir vxorem suam remisit ad propria. Significatum fuit hoc domino Papæ: vnde mandat cuidam Archipresbytero, quatenus si constiterit de præmissi, præfatū Clericū, appellatione cessante, ab officio, & beneficio suspēdat: & virum illum compellat, vt vxorem suam recipiat, & maritali affectu pertractet eandē. Nota, quòd confessio in scādalū alterius extra ius facta clerico præiudicat. Item nemo de improbitate sua debet cōmodum habere.

¶ Glos. seq. argu. allegat contrarium, & soluit, & de duobus remittit.

f ¶ *Publicè confiteri.*] Argum. quòd confessio extra ius facta præiudicat: quia non refert, vndecunque crimina claruerint, vt puniantur. 23. qu. 3. *ecce crimina*, *sunt. ff. de administ. tu. pater. §. vlt. a. ids est. §. sub illa. l. quidam decedens. §. vltim.* qualitercunque enim innotuerit tutori, quòd sit tutor, statim periculū ad ipsum pertinet, vt ibi dicitur, simile. 22. qu. 5. *hoc videtur.* Sed contrà. s. *de iudic. at si clerici*: & nemo sine accusatore damnari debet. 23 qu. 4 *si quis potestatem, & ff. de mu. & honor. rescripto. §. si quis*: quod verum est, vnde ille non deponitur, sed suspenditur, & ex illa confessione non punitur nisi occasionaliter, sed propter scandalum, & infamiam ortam inter mulierem, & virum: qui propter hoc eam expulit, suspenditur: aliàs non fuisset suspensus propter talem confessionem. Quando quis puniri possit sine accusatore, notatur s. *vt Ecclesiastica benefic. sine diminu. conferan.* vt nostrum, & de confessionibus in aliis casibus, *not.* s. *de confess. cap. vltim.*

g ¶ *Officium.*] Id est, debitum carnale, & alia consuet. Bern.

E*X litteris.*] Episcopus, cuius auctoritate homicidium commissum est, ministerio altaris, & officio Pontificali, & Episcopatus administratione deponitur. Hoc dicit. Vel sic: Episcopus præstans causam directè, vel indirectè homicidio committendo, eo commisso priuari debet officio Pontificali, & Sacerdotali, & ab administratione Episcopatus remoueri. Prima pars narrat factum. Secunda diffiniendo committit ibi, *Nos autem* Abbas Siculus.

Casvs. Quidam visitatores in Lombardia accesserunt ad Ecclesiam Albiganeñ. vt in ea visitationis officium exercerēt: Episcopus Albiganeñ. inter cætera, quæ proposita fuerunt contra ipsum, confessus fuit, quòd cùm quidam in villa quadam, quæ ad eius iurisdictionē spectabat, infamaretur de furto, & ipse fur illud denegaret, obtulit purgationē ferri candentis: & si deficeret, suspenderetur: Episcopus quæsiuit à iudice deputato ab ipso ad maleficia punienda, quid sibi super hoc videretur: iudex respondit, vt fieret, sicut fur dixerit: tandē ferrum cādens in ipsius præsentia est allatum, quod cum fur ille accepisset, combustus est: iudex pauefactus, consuluit Episcopum, quid sibi super hoc esset agendum: & ipse respondet, quod si fur euaderet, malum esset: & sic Episcopus, & iudex villam illam exeuntes, in eorum præsentia ille fur est suspensus: tamen Episcopus ipse dicebat in eius excusationem, se talibus verbis vsum fuisse: Auditis, quantus est clamor populi? omnes dicunt, malum est, si sic euaserit impunitus. His auditis, & redactis in scriptis, inquisitores ipsum Episcopum cum litteris suis confessionem prædictam continentibus, remiserunt ad Papam: sed ipse nihil super his proposuit coram Papa, nec litteras inquisitorum ostendit: ipse tamen dicebat litteras illas Papæ præsentasse: immò statim, cùm alter de prædictis inquisitoribus ad Apostolicā sedē accessit, qui rem per

† Tpor. & Abbati de Tileto.

b Vide circa hoc cap. quod not. de ordi. cognit. cap. 2. ad fin. penult. glos. & de l. seq. vide, quod not. de rescri. cùm contingat. in 1 glo. cum suis remiss. de cap. hoc videtur, vide, quod ibi not. in glos. 2. Ioan. And.

† Cap. 3. eo tit. in 3. compil. præter citatos paulò post, vide notat. in ca. fin. ne cler. vel monach. lib. 6.

† illius.

per odium dñi Papæ exposuit, idem Eps de curia recessit, & perquisitus non potuit inueniri: dñs Papa his auditis per dictū inquisitorem, & per litteras inquisitorum (quia idem Eps non solùm in iudicio ferri candentis, veruntamen à in suspēdio multum excessit, cùm his non tantum auctoritatem præstitit, sed etiam præsentiā suam exhibuit corporale, ipsum reputauit indignū ministerio altaris: & quia Pontificale officiū sine ministerio altaris exerceri nō potest, mandat dictis inquisitoribus, quatenus moneāt eundē, vt Episcopatui cedat: alioquin ipsum remoueant ab Ecclesia Albiganeñ. & eidē Ecclesiæ faciāt de persona idonea prouideri. Nota hîc arg. q sufficit absentem requiri, licet peremptorium ad eius notitiam non peruenerit. Itē clerici, vel Episcopi iudicium ferri candentis indicere, nec recipere talem purgationē debent. Item nec interesse, nec auctoritatem præstare debent specialiter, vt pœna corporalis infligitur, quod si fecerint, hīc est pœna expressa in Prælatos. Item officium Episcopale sine altaris ministerio exerceri non potest. Et sic est hic argum. quod non potest esse lipsi opus, nisi primò fuerit Sacerdos. Item in locū Episcopi depositi, vel irregularis facti ex culpa sua, alius substitui debet.

omnino, offerens, quòd candentis [a] ferri iudicio se purgaret, & vt suspendio puniretur, si deficeret in eodē: dictus Episcopus requisiuit à Iudice, quid super hoc videretur eidem: & cùm Iudex respondisset, vt fieret, sicut fur ipse dixerat: ferrū candens † in ipsius præsentia Episcopi est allatū: quod cùm accepisset fur ille, combustus est: vnde Iudex pauefactus, quid sibi super hoc videretur, consuluit [b] Episcopum memoratū. Qui respondit, quòd si fur sic euaderet, malum esset: quanquā affirmet se verb's [c] talibus vsum fuisse: Auditis, quantus est clamor populi? omnes dicunt, malum est, si sic euaserit impunitus †: & sic Episcopus, & Iudex villā ipsam cum multitudine sunt egressi: in quorū præsentia prædictus fur est suspensus: propter quod ipsum cū litteris vestris ad sedē Apostolicā destinâstis: sed idem nihil super his proposuit coram nobis, nec litteras vestras vidimus, licèt idē se nobis illas asserat præsentâsse: quinimò † cùm dictus Archiepiscopus ad sedem Apostolicam accessit, qui nobis huiusmodi rei seriem plenariè indicauit, idem Episcopus à nostra discessit [d] præsentia, & perquisitus [e] non potuit inueniri.

¶ Nos autem quia idem Episcopus non solùm in iudicio candentis † ferri, verumetiā in furis suspendio grauiter noscitur deliquisse [f], cùm his non tantùm auctoritatem præstiterit, verùm etiam præsentiā exhibuerit corporalem [g], ipsum indignum altaris ministerio [h] reputamus. Cùm igitur Pōtificale officium sine altaris ministerio nō valeat adimpleri: Mandamus, quatenus vt Episcopatui cedat [i], moneatis eundem: alioquin ipsum ab Albiganeñ. Ecclesia amouentes, faciatis eidem per electionem canonicam de persona idonea prouideri.

¶ Idem Archiepiscopo, & Maioris monasterij, & sancti Iuliani Abbatibus Turoneñ.

¶ Collatio Beneficij facta indigno occulta cassari debet: & conferens secūdò ante cassationem primæ collationis priuari debet ea vice potestate conferendi.

CAP. XI.

INter † dilectos filios B. & P. Canonicos Pictaueñ. super Succentoria Pictaueñ. Ecclesiæ quæstione suborta, vtroque asserente Succentoriam ipsam, se per Pictaueñ. Cantorem, ad quē eius donatio pertinebat, canonicè assecutum: *& infrà*.

¶ Nos igitur attestationib. vtriusque partis inspectis, inuenimus

a ¶ *Candentis.*] Hæc purgatio prohibita est. *ſ. ne cleric. vel monac. sententiā, & j. de purga. vulg. per totu:* vnde hoc solo, ut vi in hac consensit, fuit puniendus.

¶ *Glossa sequ. recit. per quæst an Episcopi, vel clerici principibus in criminalibus consulere possint.*

b ¶ *Consuluit*] Non prohibetur hic Episcopi possint dare consilium principibus in criminibus. *23 q. vlt. pessimam, in fin.* nam clericus potest dare consilium ita in genere dicēdo: Fures taliter puniendi sunt. *5. q. 6 delatori:* dum tamē potiùs opera consulentis, quàm suggerentis fungatur, *vt ff. de quæstio. l. 1 §. qui quæstionem.* Item licite possunt clerici querelam iudicibus deferre de furibus ciuiliter. *argu. 13 qu. 5. non vos, & ſ. de homi. postulasti:* & licet aliquis respondeat de facto furis extra iudicium, licet ille fur puniatur, non imputatur illi. *ſ. de homi. suscepimus.* hic enim excessit sine consilij, dicendo: malum est, si fur sic euadat, & præsens suspendio.

c ¶ *Verbis talibus.*] Quæ sequuntur: auditis, &c.

d ¶ *A nostra discessit.*] Vnde perinde est, ac si non veniret. *ſ. de iud. cap 1. & 11. qu 3. certum est:* aut etiam si latitaret post columnas. *ff. ex qui. in poss. ea. Fulcinius. §. illud sciendum, & ſ. vt lit. non contest. quoniam §. 1.*

¶ *Gloss. seq. not. quòd sufficit absentem requiri, licet, &c. alleg. in contrarium, & soluit.*

e ¶ *Perquisitus.*] Nota, quòd sufficit absentem requiri, licet peremptorium ad eius notitiam non peruenerit. *ſ. de dol. & contu. causam quæ. cap. vlt. & ſ de cler. non resid. ex tuæ. C. de iudic. properandum. §. & si quidem. ff. de euict. si verò, & l. si dictum. §. præsente, & ff. locat. item quæritur. §. exercitu. Argum. contrà ſ. vt lit. non contest. quoniam, & ff. quæ sent. sine app. rescind. l. 1. §. cùm:* ex eo enim statim contumax videtur, qui vocem præconis non exaudit. *ff. de in integ. resti. l. penu. quæ incipit, Diuus, & l. quemodo, & quando iudic. ea quæ. & 3 q 9. caueant:* sed certè ibi non tenuit sententia: quia ibi reus non fuit citatus: hic enim citatus venit ad præceptum inquisitorum, & contumaciter recessit & adhuc Papam non adiit, vt monetur. Bern.

f ¶ *Noscitur deliquisse.*] Relatione iudicum, quibus creditur. *18. dist. de consilio,* donec probet contrariū. *ſ. de testib. cùm à nobis.* B.

g ¶ *Corporalem.*] Vnde incidit in illam constitutionem. *ſ. de cler. vel mona. sententiam, & auctoritatem præstando & præsentiā:* vnde meritò deponi debuit: quia fuit homicida. *ſ. de homi. significasti. 2. & ſ. de cler. pug. in duello. c. 2. 50. dist. si quis viduam:* quia nō refert an facto, vel cōsilio, seu auctoritate fiat homicidiū vt ibi dī.

h ¶ *Ministerio.*] Argu. quòd non pōt quis esse Eps, nisi primo fuerit Sacerdos. De hoc dixi *ff. de cler. per saltum promo. cap. vnico.*

i ¶ *Cedat.*] Cū ꝓpter culpam suam factus sit irregularis: aliàs enim si esset impotens, daretur ei coadiutor. *7. quæ. 1. quamuis sit triste.* Vinc.

Inter.] Ab obtinenda dignitate repellitur vsurarius, & publicus aleator. Hoc dicit. Diuiditur. Nā primo narrat decise factum. Secundò diffinit ibi, *Nos igitur:* quæ subdiuiditur. Nam prima diffinit de P. Secūda de B. Tertia de cantore. Secunda ibi, *Præterea.* Tertia ibi, *Quia vero.* Abb. Sicul.

CASVS. Vacante Succentoria Pictauen. cantor ipsius Ecclesiæ, ad quem pertinet collatio Succentoriæ, eā contulit P. canonico Pictaueñ. postmodum dicta collatione non cassata eandem Succentoriam cōtulit B. canonico Pictaueñ. vnde orta quæstione inter eos, causa cōmissa fuit super ipsa Succētoria quibusdam iudicibus delegatis, coram quibus petit vtraque pars electionē de se factam confirmari, & alterius cassari: lite côtestata, & testib. hinc inde receptis, causa delata est ad dñm Papam: præterea iudices quādam litteras concesserunt partibus, in quibus quædam clausula vltimò in litteris illis fuit apposita: ꝓponebat côtra dictū B. q illa nō fuerat apposita de conscientia iudicum, & sic falsauerat litteras illas, & q vsus fuerat litteris sic falsatis: sup hoc deposuerūt iudices, qui litteras illas côcesserant: dñs Papa attestationibus vtriusq; partis inspectis, inuenit esse probatū, dictū P. publicū aleatorē esse, ac manifestum vsurariū, qui 11. pro 12. mutuauit in ludo. Ipse vero in sui excusatione allegabat consuetudinē Gallicorū, quia clerici mutuant sic frequēter, & ludunt. Sed Papa illā consuetudinē penitus reprobauit, cū in illis sit magis punieda offensa, per quos delinquendi auctoritas vsurpatur: vñ quod circa dictū P. de Succētoria ipsa factū est, ꝓpter indignitatē, & vilitatē ipsius, decreuit dñs Papa irritandū: cùm personis vilibus, & indignis portæ dignitatū patere nō debeāt. Præterea côtra præfatū B. fuit ꝓbatū, q de cōscientia iudicū vltima clausula nō fuerat inserta in litteris eorundem, sicut per ipsorum depositiones constitit euidenter. propter quod pars altera proponebat, q prædictus B. vsus fuerat litteris sic falsatis, & ideo tanquā falsarius debeat repelli. Papa tñ considerauit, q licet constaret, q dicta clausula in litteris illis fuisset apposita præter conscientiā iudicū: tñ fides facta nō fuit, q dictus B. illā clausulā apposuerit, vel procurauerit, vt ab alio poneretur: vel etiam q sciēter vsus fuerit litteris sic falsatis: vnde Papa ab huiusmodi falsitatis obiecta dictum B. absoluit, præcipue, cùm postquā hoc sibi obiectum fuit, eis vti noluit. Sed quia per depositiones duorū testium constitit, q concessio facta P. prædicto præcessit concessionem factam postmodum B. Papa decreuit ipsam irritam, & inanem. Et quia cantor ita inconstanter se habuit in hoc facto, vt prima donatione nō cassata, secundā facere attentauerit, vt puniatur, in quo peccauit, dominus Papa priuat ipsum potestate côferendi hac vice Succentoriā ipsam. Mandans iudicibus, quatenus eandē, auctoritate Apostolica, personæ idoneæ assignare procuret. Nota, q aleator publicus, & vsurarius publicè repellitur à dignitate obtinēda, nō obstāte consuetudine aliqua. Ista praua cōsuetudo potius dicenda est corruptela, q cōsuetudo.

Item

† Examinatio per ferrū candens, & feruentē aquam illicita est, de qua vt elegās decretum extat in cap. consuluisti, 2. q. 4. vide B. Tho. 2. 2. q. 95. artic. 8. ad 3. argum.

† Episcopus habens temporalem iurisdictionem committere potest causarum criminalium cognitionem eius absque irregularitate, dicens vt infra de bitum exequantur. ca. vt nec cleric. vel monac. lib 6.

† Aliàs ita: quinimo statim cum, &c.

a De hoc articulo vide doct. in c. clericis, ne clerici, vel monachi. Felinum in c. sicut dignum. de homicid. & Nicolaum Plouium tract. de irregularitate 39. regula. vbi late.

b Vide de re iudi. cum Bertholdus in 4. glos. Ioan. Andr.

† Cur iudicium ferri candentis sit illicitum vide Iacobum ter B. Tho. 2. 2. q. 95. artic. 8. ad 3. artic.

c Et per quid dic, vt j. de cler. egro. c. vnic. lib. 6.

† Cap. 4. in tit. in glos. Vide Hostiens. in summa, tit. de electione. prælat. §. clericus vero, vbi plene de Iudic: ab de Bernardinum Diaz in pract. crim. can. c. 64. & citat ibi per eum.

Item nemo auctoritate, vel consuetudine debet vsurpare delinquendi licentiam: quia propter hoc magis punitur. Item vilibus personis, & indignis dignitates non sunt concedendæ. Item arg. quod succentoria est dignitas. Item iudices possunt ferre testimonium de his, quæ coram eis acta sunt, & per eos. Item non probat hoc esse, quod ab hoc contingit abesse: & sic dubia probatio nō nocet. Item non punitur, qui talis litteras nō veras, postquam sibi opponitur. Item duo testes sufficiunt. Item prima electione nō cassata, attentari non debet secunda, cùm fiat de re nō vacante, & ita nulla, vt hic. Item punitur elector, qui prima sua electione non cassata, secundam attentat. Item puniri debet quis in eo, in quo peccauit.

esse probatum, eundem P. publicum aleatorem [a] esse, ac vsurarium † manifestum: vtpote, qui vndecim [b] denarios pro duodecim mutuauerit in ludo, vnde licèt ad palliandum tantæ præsumptionis excessum proposuerit quòd hoc fecerat iuxta consuetudinem Gallicorum Clericorum, qua ferè vniuersi Clerici mutuant sic frequēter, & ludūnt: Nos tamen, qui ex officij nostri debito pestes huiusmodi extirpare proponimus: atque ludos voluptuosos [c] (occasione quorum sub quadā curialitatis imagine, ad dissolutionis materiam deuenitur [d]) penitus improbamus, excusationem prædictam, quæ per prauam consuetudinem (quæ corruptela dicēda est†) palliatur, friuolam reputantes: cùm in illis magis plectibilis sit offensa, per quos ad excusandas [e] excusationes in culpis delinquendi auctoritas [f] vsurpatur, quod circa eundem P. de Succentoria factum esse dignoscitur, propter indignitatem, & vilitatem ipsius diximus irritandum: cùm personis vilibus, & indignis portæ dignitatis [g] patere non debeant, iuxta legitimas sanctiones [h].

¶ Præterea contra præfatum B. fuit manifestè [per † testes] probatum, quòd de conscientia Iudicum vltima clausula inserta non fuerat in litteris eorundem, licèt in ipsorum depositionibus [i] exprimitur euidenter: *& infra.*

¶ Vnde pars altera proponebat quòd cùm prædictus B. scienter vsus fuerit litteris sic falsatis, debebat tanquam falsarius omnino repelli. Verùm nos attendentes, quòd etsi constaret, quòd dicta clausula litteris illis fuisset apposita præter conscientiam Iudicum prædictorum †, quia tamen fides nobis facta non fuit, quòd dictus B. illam clausulam apposuerit, vel procurauerit [k], vt ab alio poneretur: vel etiam quòd sciēter vsus fuerit litteris sic falsatis: ab huiusmodi falsitatis obiectu eundē duximus absoluendum, maximè cùm postquā sibi hoc obiectū fuit, prætermiserit vti eis: *& infrà.* ¶ Cùm igitur per depositiones duorū testium nobis constiterit †, quòd concessio P. facta præcesserit, quanquam propter indignitatē eiusdem meruerit reprobari, cōcessionem postmodum [l] B. factam irritam [m] decernimus, & inanem.

¶ Quia verò Cantor adeo incōstanter se habuit in hoc facto, vt prima donatione non reprobata, secundam facere attentauerit: & dignum sit, vt in eo quis puniatur, in quo [n] visus est deliquisse: in hoc eius duximus varietatis inconstantiam puniendam, vt concedendi Succentoriam ipsam hac vice [o] nullā habeat facultatem præsentium vobis auctoritate mandantes, concedimus, quatenus eandem, auctoritate nostra suffulti, personæ idoneæ assignetis.

¶ Idem † in Concilio generali.

¶ Cognoscere de causa matrimoniali, item pœnitentias publicas, & indulgentias concedere spectat ad dignitatē Episcopalem. Vnde inferiores Prælatos de his se intromittere nō debet, nisi ei cōpetat de iure speciali.

CAP. XII.

ACcedentibus ad nos de diuersis mundi partibus Episcoporum querelis, intelleximus graues, & grandes quorundam Abbatum excessus, qui

a ¶ *Aleatorem.*] Quod hodie prohibetur. 3. *de vi. & hone. cler. clerici*: tamen videtur, quòd propter hoc nō debet priuari iure suo, si vellet se corrigere. 35. *distin. c.* 1. idem videtur de vsura. 47. *dist. cap.* 1. sed aliud est in obtento, aliud in obtinēdo: propter vsuram indistinctè repellitur ab obtinendo. 47. *dist. de Petro,* & hic: sed in obtento beneficio potest Episcopus facere gratiam, si ipse libēter corrigat: de iure tamen potest deponi. 24. *q.* 4. *si quis oblitus, & c. quoniam multi. Bern.*

b ¶ *Vndecim denarios pro duodecim.*] Hæc vsura centesimam [a] excedit: quoniam illam anno sorti adæquatur. *C. de vsuris, eos. ff. de condi. inde. si non sortem* hæc vsura vna die posset excedere sortem.

c ¶ *Voluptuosos.*] Conuiuij tamen causa ludere licet. *ff. de aleato. quod in conuiuio.*

d ¶ *Deuenitur.*] Est ergo ludus noxius cùm affectu in culpa. *ff. ad leg. Aquil. nam ludus.*

e ¶ *Excusandas.*] Hæc verba posita sunt 16. *q.* 1. *prædicator, &* 3. *de consuetudine, quantò.*

f ¶ *Auctoritas vsurpatur.*] Qui peccatū suum defendit authoritate, seu consuetudine, magis peccat, & ideo magis puniri debet. 33. *q.* 4. *nemo, & hic, de pœnit. dist.* 6 *cap.* 1 *in fine. Bern.*

g ¶ *Dignitatis.*] Argum. quòd Succentoria est dignitas.

h ¶ *Sanctiones.*] *C. de dig neque famosis, lib.* 12. *de infam. l. vnica, lib.* 10. *fine.* 3. *de iureiurand querelam.*

i ¶ *Depositionibus.*] *Not.* 3. *de elect. cùm dilectus.* Nota ergo, quòd iudex de eo, quod fit coram eo, potest in testem duci.

¶ *Glos. seq. alleg. simile: signat contrarium, & soluit.*

k ¶ *Vel procurauerit.*] Simi. 3. *de restit. spol. cùm ad sedem*: licèt enim ille obtinuerit litteras, & vsus fuerit eis, non tamen præsumitur, quòd eas falsauerit: sicut nec ibi præsumitur vi deiecisse, licèt ipse possideret, & aduersarij probassent se expulsos: dolus enim nō ex præsumptionibus, sed ex perspicuis indicijs probari debet. *C. de dolo. dolum*: vnde qui dolum allegat, dolum probare tenetur. *ff. de probat. quotiens. §. qui dolo.* Sed contrà, argum. habes 3. *de crimi. falsariorum*: vbi dicitur, quòd postquam litteris falsis vsus fuerit, non poterit prætendere excusationem, & hic vsus est falsis litteris, nec tamen in hoc punitur. Solut. illud speciale est in litteris domini Papæ, quæ prius diligenter examinandæ sunt, nec pœna illa ad litteras aliorū Prælatorum extenditur, inmo & aliud speciale est in illis, quod nō in alijs, quia ibi traditur curiæ sæculari statim, sed alij non traduntur.

¶ *Glos. seq. querit, arg. pro. simi. contrarium.*

l ¶ *Postmodum.*] Vnde non valuit, prima non cassata, sic 3. *de concess. præbend. post electionem, in fine.* Sed quid si prima nulla fuit et ipso iure: puta, quia persona fuit indigna, & scienter electa, nunquid valuisset secunda? Videtur, quod sic. 3. *de elect. bonæ.* 1. *&* 3 *de appellat. constitutus, &* 3. *de iure patr. illud, & cap. cùm tali.* Sed contrarium est verum, & non valet secunda: quia ipso iure priuatus fuit eligendi potestate, illa vacante, de secunda non valet. 3 *de elect. cùm in cunctis, & cap. cùm Vintonien. & ca. scriptum in fin.* 3. *de sup. neg. prælat. licet, & c. vlt.* Sed cap. illa, illud, & c. cùm tali, contradicere videntur: quia ibi ab eadem persona facta fuit prima concessio, & secunda, & tamen tenuit secunda. Sed illa concessio prima facta fuit de re non vacante: quare nulla: præterea laicis variare licet, sed non clericis: sed hic nō fuit priuatus ipso iure: quia non fuit notoriū primam non tenuisse: & ideò priuatur per sententiā quia forte ignorauit ipsum talem fuisse, & non licuit ei variare. Bernard.

¶ *Glos. seq. not. quòd secunda sit nulla, signat contrarium, dat solutionem incertam: secundò signat aliud contrarium, & soluit.*

m ¶ *Irritam.*] Ergo fuit hęc secūda electio irrita ipso iure, vt videtur per hanc litteram, quod est verum: quia prima non cassata, secunda non potuit, nec debuit attētari, etiamsi prima ipso iure nulla fuisset, vt dictum est in prox. notula: quia functus erat officio suo eligendo illum P. & sic Succentoria non vacabat. Vnde iste beatus electus fuit ad dignitatem non vacantem: quare nulla fuit electio. *arg. contrà ff. de verb. obligat. si dari stipuler. ibi*: pendente prima stipulatione, quæ eidē poterat, tenet secunda stipulatio: sed valde sunt ista dissimilia. Item signat contrarium huic verbo, irritam 3. *de elect. desideramus. & cap. auditis,* & ibi vtraque cassatur: hic verò diuersus est casus: ibi factæ fuerunt electiones à diuersis partibus, hic ab vna, & eadem persona, quæ variare non potuit, vt dictum est.

n ¶ *Puniatur, in quo.*] Sic 3. *de tempor. ordin litteras, &* 3. *de iure patr. pastoralis, &* 3. *de cler. excom. minist. postulastis.*

o ¶ *Hac vice.*] Tantum 3. *de elect. cùm in cunctis, & cap. cùm Vinton.* vnde si illorum electio, quibus scribitur, non haberet effectum, statim posset iste eligere. Bern.

ACcedentibus.] Abbates de nouo montis cognoscere, & publicas pœnitentias iniungere, & litteras indulgentiarū concedere non pñt, nisi eis cōpetat de iure speciali. Hoc dicit. Primò ponit Episcoporum querelā, in secundo prouidet ibi, *Volentes.* Ab.

CASVS. Episcopi in Concilio generali constituti conquesti sunt de Abbatibus, quòd ipsi suis terminis non contenti manus extendunt

b *Secundùm Io. & Vincen. Ioann. And.*

† *Vox, prædictorum, deest in antiquioribus codicibus, sed est iam in magis recentibus.*

† *Vide l. vbi numerus, cùm concor. C. de testi.*

† *Idem scilicet Innocentius iij in Cōcilio generali Lateran. cap. 60. & cap. vnico, eod. tit. in 4. compilat.*

extendunt ad ea quæ ad Episcopos pertinere noscũtur, videlicet cognoscendo de causis matrimonialibus, iniũgendo pœnitẽtias publicas, concedendo litteras indulgentiarum, & similia præsumendo: propter quæ auctoritas Episcopalis vilescit interdum apud multos, volens Concilium Episcoporũ dignitati, & Abbatũ saluti in his prouidere, prohibuit, ne de cætero aliquis Abbatum ad talia se extẽdat, si proprium periculũ voluerit euitare: nisi forte aliquis ipsorum speciali concessione, vel alia legitima causa super huiusmodi valeat se tueri. Nota, quòd ista, quæ hic prohibentur Abbatibus, de iure communi pertinẽt ad Episcopos. Item Abbates illa præscribere possunt.

a ¶ *Suis finibus non contenti.*] Cùm quilibet suis finibus contentus esse debeat, nec terminos patrum transgredi debeat. ʒ *de sepult. cap.* 1. & 9. q. 2. c. 1 & c. *seq.* Ad idem æquè possunt induci. 13. q. 1. cap. 1. & ʒ. *de statu mon. recolentes.*

¶ *Glos. seq. signat contrarium, & soluit.*

b ¶ *Episcopalis dignitatis*]. Quæ enumerantur. 67. *distin. quamuis corepiscopi*, & c. *corepiscopi*: & sic videtur per hanc constitutionem, quòd cognitio causarum matrimonialium ad Epm de iure communi spectat. *arg.* 35. *qu.* 6 *multorum. arg. contrà.* ʒ. *de consang. & affinit. ex litteris.* Dicas, quòd alij prælati, qui cognoscunt de causis matrimonialibus, siue sint Abbates, siue alij, faciunt ex consuetudine præscripta, siue speciali concessione, secundùm quod hic in fine dicit. *argu* ʒ. *de præscriptis. auditis*: aliàs de iure communi ad solum Epm hoc spectat, vt hic patet, & 50. *dist. in capite*, & ʒ *de offic. ordin. c.* 1. Bern.

c ¶ *Publicas pœnitentias*] Hoc ad solum Episcopum pertinet. 50. *distinct. inesp.*

d ¶ *Legitima.*] Puta consuetudo præscripta: quæ dat iurisdictionem ʒ *de offic. archi. cap.* ... & ʒ *de præscript. auditis.* ʒ. *de foro compet. cùm contingat.* ʒ. *de offic. ordin. irrefragabili.*

suis finibus non contenti[a], manus ad ea, quæ sunt Episcopalis dignitatis[b], extendunt, de causis matrimonialibus † cognoscendo: iniungẽdo publicas pœnitentias[c], concedendo † etiam indulgentiarum litteras, & similia præsumendo: vnde contingit interdum, quòd vilescit Episcopalis auctoritas apud multos. Volentes igitur in his, & Episcoporum dignitati, & Abbatum prouidere saluti: Præsenti decreto firmiter prohibemus, ne quis Abbatum ad talia se præsumat extendere, si propriũ voluerit periculum euitare: nisi forsan quisquam eorum speciali concessione, vel alia legitima[d] causa, super huiusmodi valeat se tueri.

¶ Honorius iij. P. tituli sanctæ Pudentianæ † Presbytero Cardinali Vicario nostro.

¶ *Ad reuelandum peccatorem, siue peccatum in pœnitentia confessum, Sacerdos compelli non potest.*

CAP. XIII.

Dilectus filius Ioannes Presbyter exposuit conquerendo †, quod rectores fraternitatis vrbis ipsum ad reuelandum fures, & quod super quodã furto sibi tanquam Sacerdoti fuerat reuelatum, vel ad satisfaciendum exinde damnum passo, arctare nitentes, in eum (nisi alterum præmissorum efficeret) tulerunt sentẽtiam interdicti. Quia igitur perniciosum esset prædictum Presbyterum sibi taliter credita reuelare[e], ac cogi ad id, quod non rapuit[f], exoluendum. Discretioni tuę mandamus, quatenus prefatos rectores coram te conueniens, iniungas eisdem, vt à memorati Presbyteri grauamine penitus conquiescant.

Dilectus] Primo ponitur querela Presbyteri, cui secundò prouidet expressa causa ibi, *Quia igitur.* Abbas Sicul.

Casvs. Quidam fecerant quoddam furtum, qui (vt dicebatur) confessi fuerant super furto Ioanni Presbytero in pœnitentia: alij indicto rectores fraternitatis vrbis cõpellebant dictũ Presbyterum Ioannem ad reuelandum fures, & id, quod super furto sibi fuerat reuelatum, vel ad satisfaciendum exinde damno passo: & nisi alterum prędictorũ faceret, tulerũt in ipsum sententia interdicti: propter quod dictus sacerdos conquestus est domino Papæ: quia perniciosum esset dictum Presbyterum reuelare taliter sibi credita, & cogi ad soluendũ id, quod non rapuit mandat Papa Cardinali sanctæ Pudẽtianæ Presbytero Vicario suo, quatenus prefatos rectores coram se cõueniens, iniungat eisdem, vt à grauamine Presbyteri memorati super hoc penitus cõquiescant. Nota, quod Sacerdos compelli non debet, vt reuelet sibi in pœnitentia credita. Item non debet quis puniri in eo, in quo non peccauit.

¶ *Glos. seq. probat dupliciter hunc cogi non potuisse, signat contrarium, & remittitur, secundo quæris, arg. soluit dupliciter legendo.*

e ¶ *Reuelare.*] Ad hoc cogi non poterat: quia secundum leges nemo potest compelli ad furem indicandum. *ff. de præscrip. verb. solent & ff. de condit. ob. turp. can idem* §. *si tibi. arg.* ʒ. *de furt. qui cum fure*: sed ibi soluitur. Sed alia ratione non debuit compelli: quia qui peccatorem in pœnitentia confessum publicat, per mundum compellitur peregrinari, vt dicit *decret. de pœnit. dist.* 6. *Sacerdos*: hodie vero deponi debet, & in monasterium detrudi. ʒ. *de pœnis & remis. omnis.* Sed nunquid ille Sacerdos fuit suspensus: quia non faciebat alterũ, quod precipiebatur? Videtur, quòd sic. 11. *qu.* 4. *sententia.* sed non videtur duplici de causa: quia ipse non sciebat furtum illud vt homo, & de tali potest intelligi contrarium signatum. ʒ. *de furt. qui cum fure.* sed vt Deus. ʒ. *de offic. ordin. si Sacerdos*: & in hoc maior erat ipsis rectoribus. *argum.* 93. *dist. c. vlt.* & 94. *dist. c.* 1. quia Dei legatione fungitur: ergo ipsum interdicere, vel excommunicare non poterãt. ʒ. *de maior. & obed. cùm inferior*, & 21. *distin. inferior.* Item quia illa sententia cõtinebat intolerabilem errorem, vnde non tenuit. ʒ. *de sent. excommun. per tuas.* Vnde Papa non dicit, quod absoluatur: sed quod illi desistant à grauamine, quod de facto inferebant. & quia iniquum erat, vt teneatur reddere, quod non rapuit, & ita quantùm ad vtramque partem disiunctæ non valuit interdictum: vel quia sub cõditione tulerunt interdictum, & ipse Sacerdos pendente conditione cõquestus fuit Papæ, perinde fuit, ac si appellasset: vnde suspensum fuit interdictum. ʒ. *de appel. dilectis* 2. & Papa mandat ipsum vlterius non molestari: sic excõmunicatio sub cõditione suspenditur per appellationem. ʒ. *de app. præterea* 2. Bern.

f (¶ *Quod non rapuit*] Nisi illud à raptore sciencer suscepisset: tũc enim compelleretur: quia tenetur illud restituere, cum succedat in vitium. ʒ. *de restitut. spol. sæpe*, & ʒ. *de iniur. quia V.* & *ff. de interrog. si duo.* §. *item Iulianus*, & *ff. de cond. fur. l.* 2. & *l. ex cã furtiua*, & *C. de fur. l.* 2. & *l. ciuile est.* Ber.

¶ Idem Præposito R. & I. Archidiacono Suessionen.

¶ *Priuati homines regulariter nequeunt constituere collegium, & habere signa collegij, nisi eis aliter concedatur.*

CAP. XIV.

Dilecta † in Christo filia Abbatissa Iotren. nobis insinuare curauit, quòd cùm Presbyteri, & Clerici Iotreñ. Ecclesiæ Meldeñ. diœcesis, non consueuerint proprium habere sigillum, nec sint vnum corpus[g], ita quod Capitulum appellaretur: nihilominus contra voluntatem ipsius (quæ ipsorum caput est, & patrona) sigillum habere contendunt: & *infra.*

¶ Discretioni vestræ mandamus, quatenus si vobis constiterit ita esse, dictis Presbyteris, & Cleri-

Dilecta.] Non possunt subditi singulares in præiudicium Prælati erigere signa collegij. Hoc dicit: prima pars ponit querelam. Secunda dat iudices ibi, *Discretioni.* Abbas.

Casvs. Presbyteri, & clerici Iotreñ. Ecclesiæ Meldeñ. diœcesis, cùm non consueuerint habere sigillum, nec sint vnũ corpus, ita quòd capitulum appellaretur, nihilominus contra voluntatem Abbatissæ Iotreñ. Ecclesiæ (quæ est ipsorum caput, & patrona) proprium sigillum habere contendunt. vnde Abbatissa significauit hoc domino Papæ: mandat Papa quibusdam quatenus si eis constiterit ita esse, dictis presbyteris, & clericis auctoritate domini Papæ præcipiant expresse, ne præsumant vel de nouo fabricare sigillum, vel vti eo, si fortè nouiter fuerit fabricatum. Nota, quòd qui non sunt vnum corpus, nec faciunt vnum collegium, non debent habere commune sigillum.

¶ *Glos. seq. tractat quinque modos, quibus dicitur corpus, ponens differentiam inter corpus, &c.*

g ¶ *Nec sint vnum corpus.*] Nota, quòd qui non sunt de vno collegio, vel etiam de vna societate, non dicuntur vnum corpus, vt hic patet: quia clerici illi erant clerici Iotrensis Ecclesiæ deseruientes ibidem, qui non dicuntur facere collegium, sed sunt ibi beneficiati, licet omnes subessent Abbatissæ: vnde non sunt vnum collegium, siue vnum corpus, nec possunt constituere vnum procuratorem, siue actorem pro aliqua causa *ff. quod cuiusque vniuersit. l.* 1. §. 1. illi ergo soli faciunt vnum corpus, qui sunt in vno collegio, vel societate, vt l. prædicta. Vnde nota, quòd corpus multis modis dicitur: omnes enim fideles possunt appellari vnum corpus, siue vna Ecclesia per fidem & charitatem, seu perfectionem gratiæ. ʒ. *de summa Trin. it, cap.* 2. cuius caput est Christus. 3. *qu.* 4. *Engeltrudam*: ita quòd alter alterius onera portet. 50. *distinct. ponderet.* Item collegium, siue vniuersitas dicitur vnum corpus, cuius Prælatus dicitur caput. ʒ. *de his, quæ fi. à prælat. sine consens. cap. nouit*: & tale corpus potest habere sigillum. ʒ. *de appellat. significauit*, & 73. *distinct. in nomine, in fin.* & actorem & arcam communem, vt *ff. quod cuiusque vniuer. l.* 1. sed quia isti clerici taliter non fecerunt vnum corpus, sigillum

† *Vide Concil. Trid. sess.* 24. *de sacramento matrimonij, cap.* 12.

† *De articulo, ad quem spectet cõcedere indulgentias, vide B. Tho. in quæst. additis ad 3. p. q.* 26 *per totũ, & Sotũ lib.* 4. *sent. dist.* 21. *q.* 1. *ar.* 4.

† *Pro Prudentianę, Pudentianę repositum est, vt* ʒ. *in cap.* 33. *de electione.*

† *Vide paulò post citatos sup. glossa, & notata, in cap. omnis.* ʒ. *de pœnis. & remiss.*

a *Hoc verum de illa solenni, de qua loquitur canõ allegatus in glos. Ioann. And.*

b *Adde, quę dicatur consuetudo præscripta: & qualiter probetur, not. Bartol. in l. hoc iure* §. *ductus aquæ. ff. de aqua quotid. & æstiua.*

c *Vera ratio, cur Sacerdos non possit, nec debeat compelli ad reuelandum, quod in confessione sacramentali audiuit, illa est, quam tradũt Theologi: quoniã sigillũ secretum est de iure diuino. Vide præ aliis Sotum lib.* 4. *sent. dist.* 18. *qu.* 4. *art.* 5. & 6.

† *Vide Hostiensem super rubr. de excess. prælat. & Conciliũ Trid. sess.* 21. *cap.* 6. *de reform.*

† *Vide Hostiensem in sum. tit. de excess. prælat.* §. *subditis: vbi:* & *de materia sigilli Speculat. tit. de instrum. edit.* §. *I.*

† *Abbatissam, vel ...*

lum cõmune habere non debeant, vt hic patet. Itẽ vnum dicitur corpus, quod vno clauditur spiritu, vt homo, lignum, animal. Aliud dicitur corpus, quod habet partes integrales, seu cohærentes, vt domus. Aliud, quod habet partes distantes, vt grex, populus, collegium. *ff. de vsucap. l. rerum mixtura.* Si enim petisti in iudicio corpus, quod habet partes integrales, vt domum, & succubuisti, si postea petas aliquid de domo, putà cœmenta, vel lignum, putà cùm fuerit dissolutum à domo, non obstat exceptio rei iudicatæ. *ff. de excep. rei iud. si quis cum totum. §. item si quis fundum.* Si verò petas totum corpus, quod habet partes distantes, putà gregem, & succubuisti, si postea petas aliquod caput de grege, quod fuit ibi, obstat exceptio. si verò non erat ibi, non obstat. *ff. de excep. rei iudic. si cum argentum. §. 1.* Item Episcopus cum capitulo suo facit vnum corpus, cuius ipse est caput; sed cum clero ciuitatis, vel diœcesis non dicitur facere vnum corpus. *s. de testa. requisisti. §. secus. & j. de verb. sig. cum clericis.* Sic Abbatissa ista cũ clericis ecclesiæ Iotrensis, licet ipsa sit caput, non facit vnum corpus.

¶ *Glo. seq. obijcit. & sol.*

a ¶ *Inhibeatis.*] Sed quare prohibetur istis habere sigillum, cùm quilibet possit habere sigillum? Ratio quare, iam reddita est superiùs: quia cùm isti non essent vnum corpus, volebant facere sigillum commune, tanquam essent vnum corpus, siue collegium; & per hoc videtur fieri præiudicium Abbatissæ, cui suberant: quasi quòd per se fortè expedirent negotia, quæ sub ipsa, vel auctoritate ipsius tractari debebant. Quia & hoc præmisso aliud attentarẽt in præiudicium monasterij: sed si quilibet rector per se, vel cum collegio suo vellet habere sigillum, non prohiberetur.

cis[a] auctoritate nostra inhibeatis expressè, ne præsumant, vel de nouo fabricare sigillum, vel vti eo, si fortè nouiter † fuerit fabricatum.

¶ Idem † sancti Auberti Archidiacono, Abbati de Annona, & Præposito Cameraceñ.

¶ *Qui contra iuramentum negat Prælatum dominum suum, vel corã Iudice sæculari de ipso cõqueritur, vel ipsũ inuadit, deponi debet.*

CAP. XV.

GRauem †, & dolore non vacuam: *& infrà.* ¶ Discretioni vestræ mandamus, quatenus si vobis constiterit Archidiaconum[b] semel, & secundò; contra fidem homagij[c] præstiti, ac debitam reuerentiam, Episcopum suum esse dominum negâsse[d] †: vel in foro sæculari debuisse[e] contra eum, super rebus spiritualibus quæstionem: aut tam inuasoribus Episcopi, & sociorũ eius, quàm fratri eius, vel † complicibus suis causam, vel consilium[f] præbuisse: ipsum tanquam membrum putridum[g] ab Ambianeñ. Ecclesia perpetuò abscindatis[h], beneficia sua facientes personis idoneis, per illos, ad quos donatio pertinet, assignari.

Gregorius ix. vniuersis Ecclesiarum Prælatis.

¶ *Pontif. xv. grauamina illata Religiosis, à quibus præcipit Prælatos abstinere.*

CAP. XVI.

NImis † iniqua[i]: *& infrà.* ¶ Cùm Religiosi viri abnegantes salubriter semetipsos elegerint in paupertate, Christo pauperi ad placitum famulari, tanquam nihil habentes, & omnia possidentes: non desunt plerique tam ecclesiarum Prælati, quàm alii, qui cæca cupiditate seducti propriæ auiditati subtrahi reputantes, quicquid prædictis fidelium pietas elargitur, quietem ipsorum multipliciter inquietant †. Volunt namque contra regulam à sede Apostolica approbatam, & sui Ordinis instituta, ipsis inuitis eorum confessiones audire, ac eis iniungere pœnitentias, & Eucharistiam exhibere: nec volunt, vt corpus Christi in eorum Oratoriis reseruetur: & fratres ipsorum defunctos, apud Ecclesias suas compellunt sepeliri, & eorum exequias celebrari: & si quis decedentium fratrum alibi, quàm in suis Ecclesiis eligat † sepulturam, funus primò ad Ecclesias suas deferri cogunt, vt oblatio suis vsibus cedat. Nec sustinentes eos habere campanam †, vel cœmeterium benedictum, certis tantùm temporibus permittunt ipsos celebrare diuina. Volunt quoque in domibus eorum † certum numerum fratrum, Sacerdotum, Clericorum, & Laicorum, necnon cereorum, lampadarum, & ornamentorum, pro voluntate sua taxare, ac residuum cereorum, quando nouiter apponuntur, exigunt ab eisdem. Nec permittunt, quòd † noui Sacerdotes eorum alibi, quàm in Ecclesiis suis celebrent primas Missas: eos nihilominus compellentes, vt in quoti-

alterũ per se sufficit ad priuationẽ beneficij, alterũ probari sufficit. Itẽ membrũ putridũ abscindi debet, ne sana mebra inficiat. Itẽ clericus, q negat Epm dñm suũ esse, vel ipsũ trahit ad iudiciũ sæculare, vel dat cõsiliũ aduersariis suis cõtra ipsum, p sniam perdit beneficia sua, non ipso iure, sicut fecit Archidiaconus iste.

b ¶ *Archidiaconum.*] Ambianeñ. scilicet.

¶ *Gl. seq. recitat i põs significando, & soluendo contrarium de regula vltima, &c.*

c ¶ *Homagij.*] Homagiũ hic appellat fidelitatẽ, & obedientiã, q̃ ratione archidiaconatus præstitit Epo, qd licet *23. dist. quanquam. s. de iureiu. nullus.* alias non licet exigere homagiũ. *j. de reg. iur. indignum. & s. de simo. ex diligenti.* & sic iste Archidiaconus fidelitatem, & debitam reuerentiam violauit multipliciter, prout sequitur: meritò ergo punitus fuit.

d ¶ *Negâsse.*] Ipso facto veniendo contra fidelitatẽ, & debitã obedientiam, dando consiliũ inuatori epi, & fratri eiusdẽ archidiaconi contra ipsum epm, qui traxit ipsum ad iudicẽ sæcularem: & ibi fortè publicè ipsũ dominũ suum esse negauit, & ita semel, & secundò venit contra fidẽ, vnde puniri debuit.

e ¶ *In foro sæculari deposuisse.*] Ar. est hic manifestũ, quod sola conuentio sufficiat ad hoc, vt cadat à iure suo, licet nõ fuerit litẽ cõtestatus. De hoc dictũ est *s. de foro compe. si diligenti.* sed fortè hoc est, quia deliquit cõtra dñm suũ, vnde fortiùs puniri debet. *arg. ff. de re mili. omne delictũ. l. respon. §. 1.* quia omnis cõtumacia aduersus p̃dem capite punienda est, vt ibi dr: vñ iste ab omni officio, & bñficio priuatur.

f ¶ *Causam vel cõsiliũ.*] Si dedit consilium contra dñm suũ, cui fidelitatẽ suã debet seruare, venit cõtra fidẽ promissam, & iuramẽtũ fidelitatis. *s. de iureiu. ego N. & c. querelã.* vnde indignus est beneficio, qd habet ab eo. *22. q. vlt. de forma.* & ideo priuari debet beneficio. *arg. 96. dis. si Imperator. & s. de postu. c. vlt.* Sic em̃ iste ingratus fuit contra episcopum suum, à quo beneficium habuit, quare ipso priuari debuit. *s. de dona. propter eius ingratitudinem. C. de reuo. don. l. vlt.* Bern.

g ¶ *Membrum putridum.*] Ergo abiiciendũ est ab ouili, ne inficiat sanas oues. *s. de sta. mo. ea quæ. 1. resp. in fin. & 45. dist. sed illud. & 24. q. 3. resecandæ.* Ex tribus causis Archidiaconus iste reddidit se indignũ. Primò quia negauit Epm dominum suum esse. Secũdò, quia traxit illum ad iudiciũ sæculare. Tertiò quia dedit causam, siue consiliũ contra dominũ suum, & sic venit cõtra fidelitatem.

h ¶ *Abscindatis.*] Et ita per sentẽtiam perdit beneficia, nõ ipso iure: sic qui trahit aliũ in vetitũ examen, perdit causam p sniam, nõ ipso iure, put not. *s. de for. cõpe. si diligenti. in gl. sed nũquid.* B.

† inquietãt.

† eligit.

† Vide Albericum in Dictionario, verbo, campanis, & Oldradum cõs. 227.

† earundem.

† vt.

GRauem.] Primò decise narrat factum, quod sub triplici disiunctiua puniri mandat ibi, *Discretioni.* Abbas.

CASVS. Archidiaconus Ambiañ. veniens contra fidem præstitam, & debitam reuerentiam semel, & secundò Episcopum proprium suum dominum esse denegauit. Item in foro sæculari deposuit contra eum super rebus spiritualibus quæstionem. Item causam, & cõsilium præbuit fratri ipsius Archidiaconi, & complicibus suis aduersarius Episcopi, & inuatoribus Episcopi, & sociorum eius, & ita contra fidelitatem in tribus peccauit: Episcopus Ambiañ. grauem de ipso Archidiacono coram Papa deposuit quæstionẽ: vnde mandat Papa quibusdam, quatenus, si constiterit ipsum Archidiaconum semel, & secũdò contra fidem, & reuerentiam præstitam, Episcopum prædictũ dominum suũ denegasse, vel in foro sæculari contra ipsum super rebus spiritualibus quæstionẽ deposuisse, vel causam, & consiliũ præbuisse aduersariis Episcopi contra ipsum, eundem Archidiaconum tanquam putridum membrũ (ne sana inficiat) ab Ambiañ. Ecclesia perpetuò abscindant, & beneficia sua per eos, ad quos donatio pertinet personis idoneis faciant assignari. Not. qualiter punitur clericus, qui negat Prælatũ suum dominum suum esse. Item qui trahit ipsum in foro sæculari pro re spirituali, vel qui facit cõtra fidelitatẽ, perdere debet feudũ. Item vbi plura narrãtur, quorum

NImis.] Duę sunt partes. Prima narrat grauamina: in secũda ibi, *Quocirca.* mandat abstinere. Abbas.

CASVS. In capitulo isto reprehẽditur auaritia, siue auiditas Prælatorũ, quã exercẽt cõtra viros religiosos, qui dimiserunt omnia propter Deũ: & enumerãtur multa, vt in ipsa littera continẽtur. In fine mãdat dñs Papa, quatenus vniuersi, & singuli Prælati à pdictis grauaminibus desistant, subditos suos ab hmõi arctiùs cõpescendo Not. hãc decr. contra auaritiã, & cupiditatẽ Prælatorũ.

i ¶ *Nimis iniqua.*] In capite isto reprehẽditur auaritia, siue aui-

ditas prælatorũ, quam exercent contra viros religiosos, qui omnia renũtiauerũt propter Deum, ut in pluribus, ut in littera patet.
a ¶ *Donatur.*] Hoc nullo modo debent Prælati Ecclesiarum sibi vsurpare, quod pia deuotione fidelium cõfertur religiosis in vita. 5. *de sepult. de his.* & 5. *de sta. mo. cap. 1.* & hoc solum debent sibi habere, quod canones permittunt. 18 *q.* 2 *hoc tantum. quam sit auiniso.*

b ¶ *In ornamentis.*] De his enim relictis, & aliis, quæ ad diuinũ cultum pertinẽt, nihil percipere debent, quiuis de aliis rebus relictis in testamento possunt percipere suam partẽ. 5. *de testamen. cap. vlt.* & ideo ab his præcipue, & ab aliis grauaminibus debent humiliter abstinere, cum omnia dimiserint pro Deum, & elegerint in paupertate domino deseruire 5. *c. prout. in prin.*

a ¶ *Nimis.*] Duæ sunt partes, vt in præcedenti. Secunda ibi, *Quocirca.* Abbas.

CASVS. Quidã viri religiosi, scil. fratres Prædicatores, & Minores, quorum ordine, & regulã sedes Apostolica noscitur approbãsse in arctissima paupertate Christo pauperi famulari elegerũt: tamen Prælati Ecclesiarũ, & alij in multis articulis aggrauare nituntur eosdem: & enumerantur in littera: vnde mãdat Papa vniuersis prælatis Ecclesiarum, quatenus vniuersi, & singuli à prædictis grauaminib. omnino desistãt, & subditos suos compescãt arctiùs ab hmõi. Nota, quod fratres Prædicatores, & Minores ad synodũ ire nõ debẽt. Item iuramentũ fidelitatis Epis facere non debent. Item de fructibus hortorũ suorũ decimas soluere non tenentur: exempti enim sunt ab omnibus prænotatis grauaminibus.

c ¶ *Ad synodos.*] Omnes enim religiosi, qui populum non habent, ad synodum ire non tenentur, arg. 5. *de priuile. ex ore. in si.* & 18 *q.* 2. *q. vlt.* & 18. *dist. in illa palea.* Epis pus, quæ consiliũ Toletanũ est. De hoc dictum est 5. *de offi. ord. c. dilectus.*

d ¶ *Fidelitatẽ iuramẽto.*] Ab aliis enim ministris, siue rectoribus Ecclesiarum, quib. animarũ cura cõmissa est, hoc requiritur. 23. *dist. quamquam.* & 5. *de iureiur. nullus.* ab hmõi fratres Prædicatores, & Minores sunt exẽpti. Et illud videtur intelligi de perpetuis rectoribus: sed isti nõ sunt perpetui, immò quasi annuatim mutatur.

e ¶ *De hortorũ fructibus.*] De his enim nullas religiosi decimas soluere tenẽt. 5. *de deci. ex parte* & leprosi etiã licet nõ sint professi de hortis decimas nõ soluũt. 5. *de Eccl. ædi. si dicat Apostolus.* de hortis ergo, & de domib. decimas nulli religiosi soluere debẽt.

f ¶ *De Iudæorum domibus.*] Iudæi n. de domibus, & aliis possessionibus, si quas colant, decimas soluant. 5. *de deci. de terris.* & 5. *de vsur. quanto.*

g ¶ *A prænotatis.*] In omnibus enim supradictis Prædicatores, & Minores fratres exempti sunt, nec possunt compelli ad aliqua si prædicta facienda.

TAnta est.] Violãs interdictũ, iurisdictione, & clauiũ potestate priuatur. h.d. Primò ponit, & aggrauat culpas Epi. Secũdò ibi, *Et in aũt.* recitat cessionẽ ipsius, & culpas aliorũ fautorũ, & irritos decernit actus post interdicti sententiã violatã. Tertiò ibi, *Quia verò.* punit fautores, q. bñficia receperũt, & qui interdi-

a *Hodie secus in Prædicatoribus, & Minoribus per decretalẽ Bonifa. super cathedram innouatam per conciliũ Vien. de sepult. dudum. lo. And.*

† *De cogendis synodis, & qui sint vocandi, vide sanctiõ demũ in concil. Trid. sess. 24. de reform. c. 2. & de materia vide Iacobatium tract. de concilio lib. 11. art. 2. adde c. quod super his, cũ ibi notatis supra de maior. & obedient.*

† *altissima.*

† *Hodie qui cunque regulares etiam monachi ad publicas processiones vocati, accedere compelluntur: hiis tantum exceptis, qui in strictiori clausura perpetuò viuũt, ita christiano Trid. sessio. 25. tit. de regularibus. c. 13.*

dianis Missis, quas in suis locis & altaribus celebrant, ob ationes ad opus eorum recipiant, & releruent: quicquid etiam eis, dum celebrant Missarum solẽnia, intra domorum suarum ambitum pia fideliũ deuotione donatur [a], ab ipsis extorquere oblationis nomine contendentes: quod eisdẽ tam in ornamẽtis [b] altaris, quàm in libris Ecclesiasticis absolutè confertur, vendicant perperam iuri suo. Quocirca mandamus, quatenus vniuersi, & singuli à prænotatis grauaminibus desistatis subditos vestros ab huiusmodi arctiùs compescendo.

¶ Idem vniuersis Ecclesiarũ Prælatis.

¶ *Ponit xij. grauamina Prædicatorum, & Minorum, a quibus præcipit Prælatos abstinere.*

CAP. XVII.

a NImis † praua: *& infrà.* ¶ Cùm quidam viri religiosi, vt putà, fratres Prædicatores, & Minores (quorum Ordinem, & regulam sedes Apostolica noscitur approbãsse) in arctissima † paupertate Christo pauperi famulentur; plerique Prælati, & alii eos ad synodos [c] suas cogunt accedere, ac suis constitutionibus subiacere: nec his contenti, Capitula, & scrutinia in locis fratrum pro his corrigendis facturos se comminantur, fidelitatem iuramento [d] firmatam, ab eorum ministris, & custodibus exigentes: eis quoque vt tam extra ciuitates, quàm intra cum eis possessionaliter † veniant, ex leui causa mandantes, excommunicationis senten-

tiam fulminant in benefactores ipsorum, & id ipsum fratribus comminantes, eos de locis, in quibus Domino famulantur, satagunt amouere, nisi eis obediãt in omnib. supradictis. Ad hoc † ne fratres ad honorabiliores † ciuitates, & villas, vbi religiosè, ac honestè valeant commorari, à populis deuotè vocati accedere audeant inhabitantes: tam in accedentes fratres, quàm in receptatores † eorum præsumunt excommunicationis sententiam promulgare. Ab eis etiã de hortorum fructibus [e] decimas, necnon de habitaculis fratrum (sicut de Iudæorum domibus [f]) contendunt redditus extorquere, asserendo, quòd nisi fratres morarentur ibidem ab aliis habitatoribus, prouentus aliqui soluerentur: & vt ipsos suæ subdant totaliter ditioni, eisdem ministros, & custodes volunt præficere pro suæ arbitrio voluntatis. Quocirca mandamus, quatenus vniuersi, & singuli à prænotatis [g] grauaminibus desistatis, subditos vestros ab huiusmodi arctiùs compescendo.

¶ Idem Archiepiscopo Bracareñ. †

¶ *Non seruans interdictũ, suspensus est ab officio, & beneficio, & omni iurisdictione. Hoc dicit secundum vnum intellectum.*

CAP. XVIII.

TAnta est clauis Petri: *& infrà.* ¶ Ad confusionem P. Episcopi quondam Colubrin. non potest in memoriam non venire, quantum in nos, & Ecclesiam Romanam [h] deliquerit, despexerit Petri claues [i], & Ecclesiasticam læserit

ctum violarunt, & qui illud seruantes oppresserunt: & eos citari mandat ad curiam. Abbas Siculus.

CASVS. Dñs Papa propter quosdã excessus quorũdam commissos in quosdã canonicos, & Prælatos, & clericos, & res prædictorum regnũ Portugalliæ supposuit interdicto. P. Epi Colubriẽ. ab initio cœpit seruare interdictum, tandem mutato consilio violauit temere interdictũ, derelinquendo in dñm. Papã, qui tulerat ipsum, & in Ecclesiam Romanã, contemnendo Petri claues, & lædendo Ecclesiasticam potestatẽ, & alios induxit, immò cõpulit non seruare interdictum, & quos ad hoc inducere non potuit post multas iniurias, spoliauit eos dignitatibus, præbendis, & beneficiis suis, & eos coegit exulare, interdicendo, & excõicando eosdem, & conferendo prædicta fautoribus suis: quæ omnia idẽ Eps in præsentia Papæ, & fratrũ ipsius publicè recognouit, renunciãs Episcopatui in manib. dñi Papæ spõtanea voluntate: & licet ille renũtiauerit, volens tamẽ dñs Papa vt illi, qui sententiã interdicti violauerãt, & receperant beneficia aliorum, qui sine causa rationabili non debuerant spoliari, nõ essẽt impuniti, ne facti peruersitas trãseat præter exemplũ: decreuit irritas, & inanes omnem institutionem, destitutionẽ, collationẽ beneficiorum, & dignitatũ, præsumptas per dictũ Episcopum: & excõicationis, & interdicti sententias in quoscunque prolatas ab eo hac occasione post violationẽ interdicti. Et quia vbi magis exceditur, grauiùs est vindicandum, mãdat Papa Archiepiscopo Bracareñ. quatenus omnes illos, quos Episcopus intrusit in beneficia, & dignitates aliorũ, non solum à beneficiis ipsis, verũ etiã ab aliis, si qua obtinẽt, debeat remouere tã præsumptores prædictos, quã oẽs alios, q. violauerũt dãnabiliter interdictũ ab ... & bñficio suspẽdendo: & illos quos cõstiterit manus temerarias extẽdisse in personas, & res prædictorũ canonicorũ, platorũ, & clericorũ, ad præsentiã Papæ venire cõpellat pro meritis recepturos, inuocato ad hoc si opus fuerit brachio seculari. Nota, quod q. violat interdictũ, in duo videtur delinquere: sc. in principẽ, & Ecclesiã: quia lædit Ecclesiasticã potestatẽ, & contẽnit claues Petri. Itẽ post talẽ violationẽ, & contemptũ sensis lata ab ipso violatore, & institutio, & destitutio irrita est. Itẽ violatores interdicti ab officio, & benefic o sunt suspẽdendi. Itẽ qui grauius excedit, grauiùs est puniendus: quia vbi maior est culpa, maior debet exerceri vindicta. Item qui violentas manus iniicit in clericum, ad sedẽ Apostolicã ire compellitur. Itẽ vbi Ecclesia per se non sufficit, inuocare debet auxilium brachij secularis. B.

h ¶ *In nos, & Ecclesiam Romanam.*] Vnde magis puniendus fuit, qui deliquit in principem, & sine restitutione damnandus. 21. *dist. in tantum.* immò culpam, & offensam, quam in Deum, & Romanam Ecclesiam commisit, remittere non posset, 23. *q.* 4. *si is qui.* & 63. *dist. Salonitanæ.*

i ¶ *Petri claues.*] De quibus habes 21. *dist. in nouo.* vnde habet potestatẽ ligandi, & soluendi 24. *q.* 1. *quodcunque.* Ille enim contempsit Petri claues violãdo sententiã interdicti tã per se, quàm per alios,

† *Ad hoc.*

† *honorabiliores.*

† *receptores.*

† *Bracarensis, & Colubriensis, sive Colimbriensis Episcopatus insignis in Portugallia, de quibus vide Vasæum in annalibus Hispaniæ, 30. & de ma teria textus, & glossæ vide Couarruuiam c. alma mater de sen. excom. lib. 6. in 2. part. relectio nis. § 10. 2.*

per alios, quos ad hoc compulit, & tunc suspensus fuit violando interdictum: vt dicitur infrà. Ber.

a ¶ *Compulit non seruare.*] Propter hoc non excusantur, cùm pro nulla pœna temporali debuerant interdicti sententiã violare. 32. q. 5. ita ne licet culpam eorum attenuet. *suprà. quod metus causa. factu. arg.*

b ¶ *In exemplum.*] Vt per hoc etiã fiat ceteris interdictio delinquẽdi. 2. q. 7. *quapropter.* ĩ. *eo. c. 1. & ĩ. de Iudæ. ad liberandam. in fi.* quia facilitas veniæ incentiuum tribuit delinquendi. 23. q. 4. *est iniusta.* Ber.

¶ *Gl. se. notat violantem interdictum non posse beneficia conferre, vel excommunicare: ponit opi. Ioan. cui opponit, & pro illa alleg. contrarium decret. si celebrat. cui respon. Secundò ponit secundam causam nullitatis ex parte recipientis collationem, ponens etiam quandam lecturam, cui resistit. Tertiò ponit tertiam causam ex parte destitutorum. Quartò prosequitur primum dictum, interferens an interdicto loco homines loci sint interdicti.*

c ¶ *Irritas, & inanes.*] Nota, quod qui non seruat sententiam interdicti, beneficia, vel dignitates conferre non potest tanquam suspensus. ĩ. *de conces. præben. quia diuersitatem.* & hic patet manifeste. Item nec talis potest aliquem excõicare, cũ quantum ad sacramẽta ecclesiæ excõicatus reputetur: quia ex eo quod dicit, irritas, patet, quod institutiones, & excõicationis sententiæ nullæ fuerunt, 24. q. 1. *audiuimus.* tamẽ Ioa. dicit ibi, quòd suspensus tantum ab officio potest excõicare: sed hoc non vr̃, quia cũ ipse sit officio priuatus, alium priuare non potest, vt hic videtur: si sententia talis tenuisset, illos absoluisset, vt in sentẽtiis excõicationis fieri consueuit: sed hic sententias illas decernit irritas, & inanes. *Ar. contra.* ĩ. *de cle. exc. mi. si celebrat.* sed hoc longe magis excessit, quàm ibi: & est diuersus casus: ibi loquitur de suspensione canonis per participationem, hic de suspensione hominis. Item collatio prædictorum nulla fuit: quia illi, quibus collatio facta fuit, non seruauerunt interdictum, nec excommunicatis conferri possunt multò fortiùs. ĩ. *de cle excom. mini. postulastis §. 2. & ĩ. de æta. & qua. cum bon. e.* Quidam dicunt, quod hic plus fuit processum, scilicet, quod executores, qui polluerunt interdictũ, excõicauerũt violatores interdicti: & sic rectè dicit, irritas, & inanes: sed ex littera huius decre. nõ colligitur hoc, si etiam excõicati fuerunt violatores interdicti. ĩ. *de cle. exco. mi. postulastis. §. 2.* de institutionibus, & destitutionib' nulla dubitatio est; quia sine culpa, & absque ordine iuris fuerunt destituti, & ita si nulla fuit destitutio, nulla fuit institutio. 3. q. 6. *hæc quippe. & ĩ. de accusa. ad petitionem. & ĩ. de pu. cau. c. postul.* & ita dubitatio tantum remanet circa sententias excommunicationis, & interdicti; & de illis idẽ credo, vt dictum est ex eo. n. quòd tantum excessit, vt patet in prin. decr. suspensus fuit à iurisdictione: contemnendo enim claues Ecclesiæ, amisit potestatem clauium. sicut qui non est ligatus, ex contemptu ligatur. 11. q. 3. *c. si is qui §. cùm ergo. & 24. q. 3. notandum. in fi.* locus enim interdicitur propter homines, & ita homines sunt interdicti, & suspensi, & non locus: quia cùm locus sit res inanimata, nec suspendi, nec interdici potest; & ita cum dicitur: Interdico locum talem, hoc est dicere, Interdico homines illius loci, & celebrantes ibidem: & ita celebrantes in loco interdicto, interdicti sunt, & suspensi, & irregulares: & ita nec eligere, nec eligi, nec etiam postulari possunt. ĩ. *de postu. cap. 1. & ĩ. de elec. cùm inter R. & ĩ. de consu. cùm dilectus.* ĩ. *de cler. excom. mi. Apostolicæ.* & sic ille Episcopus, qui violauit interdictum, quòd ab initioceperat obseruare, suspensus fuit, & irregularis: vnde postea in alios sententias excommunicationis, seu interdicti, aut suspensionis ferre non potuit, & solus Papa cum talibus dispensare potest. ĩ *de re iud. cùm æterni & ĩ. de sen. excom. cùm medicinalis.* [lib. 6] arg. contra. scilicet quod non sit irregularis, vel suspensus. ĩ. *de cle. excom. mi. postulastis. §. vlt. & hic,* vbi dicit: suspendas omnes, &c. sed illud ad factum refertur, cùm etiam iam essent suspensi violando interdictum: sed qui communicat, aut etiã celebrat excommunicatus, non est suspensus propriè, nisi à perceptione sacramẽtorum, aut irregularis: licet aliàs sit puniẽdus, dummodo non in contemptum, & contra prohibitiones superioris. ĩ. *de cle. excom. mi. si celebrat.* cum hoc in iure non inueniatur statutum. & ideo non debet extendi hæc pœna. Ber.

potestatem: cùm non solùm interdicti sententiam, quã seruauerat ab initio, temerè violauit; verùm etiam induxit alios, immò compulit non seruare [a]: & quos inducere monitis: & flectere minis, ac terroribus, ad violandam interdicti sententiam nulla potuit ratione, post atroces iniurias, amissionem bonorum, spoliationem parentum, dignitatibus, præbendis, & beneficiis spolians coegit miserabiliter exulare, ea suis in hac parte fautoribus, non absque præsumptione temeraria conferendo: quæ omnia idem Episcopus in nostra, & † fratrum nostrorum præsentia publicè recognouit.

¶ Licèt autem memoratus Episcopus in manibus nostris spontanea cesserit voluntate: nolentes tamen, vt hi, qui huiusmodi sententiam interdicti non sunt veriti temeritate propria violare, ac recipere dignitates, Præbendas, ac beneficia aliorum, qui absque culpa, & sine causa rationabili eis fuerant spoliati, seueritatem effugiant canonicæ vltionis: ne facti peruersitas transeat præsumptoribus in exemplum [b]: auctoritate Dei omnipotentis, omnem institutionem, destitutionem, collationem Præbẽdarum, beneficiorum, ac dignitatum præsumptas per eundem Episcopum, & excommunicationis, seu interdicti sententias in quoscunque hac occasione prolatas ab eo, post interdicti violationem eiusdem, decernimus irritas, & inanes. [c] ¶ Quia vero vbi magis exceditur, ibi est seueriùs vindicandum [d]: Mandamus, quatenus omnibus, quos prædictus Episcopus in supradicta beneficia, Præbendas, & dignitates intrusit †, non solùm à beneficiis ipsis, Præbendis, & dignitatibus, verùm etiam ab aliis beneficiis (si qua obtinent) & Ecclesiis prorsus amotis [e], tam præsumptores eosdem, quàm omnes alios, qui prætactum interdictum damnabiliter violârunt †, suspẽdas [auctoritate † Apostolica] ab officio, & beneficio.

¶ Illos quoque, quos in personas, & res prædictorum Canonicorum, Prælatorum, & Clericorum manus temerarias constiterit extendisse, ad nostram venire compellas præsentiã, pro meritis sententiam † recepturos, inuocato ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachij sæcularis [f].

d ¶ *Seueriùs vindicandum.*] Quia vbi maior est culpa, maior exerceri debet vindicta. ĩ. *de hære. excõicamus. §. credentes.* vbi inuenies concordantias plures, de hoc si. ĩ. *de æta. & quali. cùm bone.*

e ¶ *Amotis.*] Hæc est pœna illorum, qui non seruant interdictũ. ĩ. *de cle. excom. min. postulastis §. quæsiuistis.*

f ¶ *Brachij sæcularis.*] Vt ĩ. *de offi. ord. cap. 1. & c. quoniam in plerisque. in fi. & ĩ. de iudic. cùm non ab homine.* vbi enim Ecclesia ampliùs facere non potest, implorare debet auxilium sæculare, & compellere, & econuerso. ĩ. *de ma. & o. c. 2. arg.*

† *Aliàs, intruserit, & qui dicatur intrusus tradit citati in c. ad aures. suprà eo. tit.*

† *Violârit.*

† *Hæc duo verba, auctoritate Apostolica, desunt in antiquis manuscriptis, & in impressis paulò vetustioribus.*

† *Vox, sententiam, deest in antiquis exemplaribus.*

c *Aliàs. prohibitum.*

TITVLVS XXXII.

De noui operis nunciatione.

¶ Lucius iij. Paduano Episcopo.

¶ *Etiam Ecclesia ædificata post nũciationem noui operis, destruenda est expensis construentis. Hoc dicit cum sequenti.*

CAP. I.

INtelleximus † ex literis tuis, quòd cùm causa, quæ vertitur inter Priorem sancti Cypriani, & Clericos de Rodigio super Capella, quæ in præiudiciũ baptismalis Ecclesiæ de

† *Cap. 3. ti. de ecclesiis ædifican. in 2. compilat. Et doctores hic, vide Hostiẽsem in summa eod. tit. vbi ponit optimè. adde repetentes in Rubrica. & l. 1. ff. de noui ope. nunciat.*

DE NOVI OPERIS NVNCIATIONE.

¶ *Suprà visum est de excessibus Prælatorum in genere, nunc restat videre in specie de excessu, qui fit in ædificando. Abbas.*

INtelleximus] Ædificium post nunciationem noui operis demoliri debet expensis construentis. hoc dicit. In prima consultatio. In secunda responsio ibi, *Quia verò.* Abbas.

CASVS. Clerici de Rodigio cœperunt ædificare quandam capellam in præiudicium Ecclesiæ baptismalis de Costa pertinentis ad Priorem sancti Cypriani de Venetiis: ex parte Ecclesiæ baptismalis denunciatum fuit nouum opus clericis de Rodigio, ne in præiudicium ipsius ecclesiæ illam capellam ædificarent. Ipsi sprcta denunciatione processerunt in opere: vnde super hoc ad petitionem Prioris sancti Cypriani de Venetiis commissa fuit causa Paduano Episcopo, Episcopus quia de noui operis nunciatione in canonibus non reperitur, quæsiuit à Papa, qualiter super hoc esset procedendum: quia verò sicut leges non dedignantur sacros canones imitari, & ita sacri canones principum constitutionibus adiuuantur: mandat Papa eidem Episcopo, quatenus diligenter consideret, quod si post denũciationẽ noui operis, siue iure, siue iniuria aliquod construatur, secũdùm leges debet demoliri, & secundum canones nulla Ecclesia in præiudi-

Costa, ab eisdem Clericis est cõstructa, & fraternitati tuæ delegata fuisse: *& infra.* ¶ Quia † verò sicut leges non dedignantur [a] sacros canones imitari, ita & sacrorum statuta canonum, Principum constitutionibus adiuuãtur [b]: Fraternitati tuæ mãdamus, quatenus diligenter consideràs, quòd post denunciationem noui operis, siue iure, siue iniuria [c] aliquid construatur, legalibus debet constitutionibus demoliri: & quia nulla Ecclesia in præiudiciũ [d] est alterius construenda †, negotium ipsum secundum legum, & canonum statuta non differas terminare.

¶ Innocentius iij. Cantuarieñ. Archiepiscopo.

¶ *Sũmatur vt suprà, cap. proximo.*

CAP. II.

CVm † ex iniuncto: *& infra.*

¶ Fraternitati tuæ mandamus, quatenus quicquid ædificatum est in Ecclesia de Lamech, post noui operis nunciationem, expensis [e] tuis facias penitus demoliri, eo non obstante, si etiam absens extiteris: cùm cautum [f] sit legitima sanctione, vt si is, cui opus nouum fuerat † nunciatum [g], ante remissionem [h] † ædificauerit, deinde agere cœperit ius sibi esse ita ædificatum habere, sibi debeat actio denegari: reducens prorsus in irritum, quicquid de instituendis ibi Canonicis, & aliis ad ipsam Ecclesiam pertinentibus, à te, vel prædecessore tuo cognoscitur ordinatum, eorum redditibus ad statutum pristinum reuocatis: quos ab obligatione præstiti iuramenti, pro eo quòd ibidem instituti fuerunt, auctoritate nostra, per te denunciari præcipi-

cium alterius est cõstruenda; vnde negotium ipsum tã secũdùm leges, quàm secũdum canones nõ differas terminare. Nota, quod leges nõ dedignãtur canones imitari, & ecõuerso canones legibus adiuuãtur. Item post denũciationem noui operis nihil est faciẽdũ, aliàs totũ debet destrui. Itẽ nulla Ecclesia in præiudiciũ alterius est cõstruenda. Item in causis Ecclesiasticis secundùm leges potest iudicari.

a ¶ *Non dedignantur.*] *In Auth. vt cleri. apud proprios Episcopos. ad fi. coll. 6. & in Auth. de ec. tit. in prin. coll. 9. & 2. q. 3. c. Enthemium. §. hinc colligitur.*

b ¶ *Adiuuantur.*] Et ita in causa Ecclesiastica leges possumus allegare, vt etiam si canones deficiãt, possit iudicari secũdùm leges. 10. *dist. leg. & c. si in adiutoriũ. 23. q. 2. historia. 54. distin. ex antiquis. ar. contra. 33. q. 2. inter hæc 32. q. 4. nemo.* [a] Dicas, quod legibus vtendum est in Ecclesiasticis causis, nisi canonibus contradicãt: quia tunc non. 10. *dist. c. 1 & hic in fi. dicitur. & facit ad hoc C. de no. co. compo.* hæc quæ ibi, pręterquam si iuris diuisione aliqua adiuuentur. ĩ. *de mal. c. 2. vbi de hoc.*

c ¶ *Siue iure, siue iniuria.*] Hoc sumptum est *ff. de no. ope. nun l prætor. §. ais prætor. & l. 2.* & est simile in excommunicatione, quæ tenet semper, siue iusta, siue iniusta. 11. *q. 3. c. 1. tanta est.* n. vis denunciationis, vt si aliquid fiat post denunciationem ante remissionem, vel satisdationem de opere demoliendo, etiamsi ius habeat ædificandi, in totum debet demoliri. *l. prædit prætor. § 1. & hic. & ĩ. c. proxi.* & hæc denunciatio facienda est in re præsenti, & in ipso opere, & non tantum domino, sed illis, qui ibi sunt. *ff. eo. de pupillo. §. nunciare. de hoc dicitur ĩ. c. proxi.* & hoc ideo, quia nunciatio illa in re est, & non in persona. *ff. eo. operis noui nunciatio.* vnde cuicunque fiat, tenet. *ff. eo. cuilibet.* alibi facta, quàm in re, non tenet. *ff. e. de pupillo. §. si quis forte.* quod pòt intelligi [b], quod non tenebit quoad hoc, vt non teneatur demoliri opus factum: cum ius habeat ædificandi, quod fieret, si esset factã in re, vt hic dicit. Et not. quod tot debẽt esse denunciationes, & tot remissiones, quot sunt loca, in quib9 ædificat. *ff. eo. ti. de pupillo. §. si in pluribus.* Lau.

d ¶ *In præiudicium.*] Hæc est alia causa demoliendi ædificium: in pręiudiciũ enim Ecclesię parochialis alia fieri non debet. 16. *q. 1. Ecclesiæ, & c. quicũque. & ĩ. de eccle. ædi. ad audientiam.* 1. nisi iusta causa subsit, vt ibi dicit: & tũc id fieri debet auctoritate Episcopi.

CVm ex.] Primò mandat opus demoliri, & irritat, quicquid ex illo secutum fuit. Secũdo reprehẽdit Archiepiscopũ, qui non curauit scandalum subditorum ibi, *Super eo.* Tertiò orat eũ, vt parcat ibi. *Finis.* Abbas. Et nota, quod *cap. dilecti. 2. ĩ. de appel.* loquitur de eodem facto.

CASVS. Archiẽps Cantuarieñ. cœpit ędificare quãdam capellã de Lamech, in loco pertinẽte ad Ecclesiam Cãtuarieñ. monachi Cantuarieñ. Ecclesiæ denunciauerunt ei nouũ opus: ipse Archieps spreta denũciatione ædificauit Ecclesiã, & canonicos instituit in eadẽ, redditus assignando eisdem, recepit etiã iuramẽta fidelitatis ab ipsis: vnde monachi Cãtuarieñ. Ecclesiæ dño Papæ grauiter sunt cõquesti: Mãdat Papa Cãtuarieñ. Archiepo quatenus quicquid ædificatũ est in Ecclesia de Lamech post noui operis nũciationem suis expensis faciat penitus demoliri, eo nõ obstãte si absẽs fuerit, cũ in lege sit cautũ, vt si ille, cui opus nouũ fuerit nũciatũ, ædificauerit ante remissionem, & postmodũ agere cœperit ius sibi esse ita ædificatũ habere, debet sibi actio denegari, & in irritũ reducat, quicquid de instituẽdis canonicis ibidẽ, & aliis ad ipsam Ecclesiã, pertinentibus ordinatũ est ab ipso, vel ab eius antecessore, & canonicos ab obligatione præstiti iuramẽti denũciet absolutos auctoritate Papæ; quia ex quo principale nõ tenet, quicquid ex eo, vel ob id secutũ est, debet irritari.

¶ SVPER EO QVOQVE. In §. isto dicit Papa, quod multùm miratur, quod monachi Cãtuarieñ. cùm omnia dimiserint propter Deũ, tot laboribus, & periculis personas, & res nõ dubitauerunt frequenter exponere: quod nullo modo fecissent, nisi cognoscerẽt præmissa in præiudiciũ Cãtuarieñ. Ecclesiæ redũdare: Archiepiscopus pro vitando scãdalo ipsorũ ab huiusmodi iniuriis nõ cessauit, cum scriptura dicat, quod illa, quæ sine mortali peccato omitti non possunt, nõ sunt pro scãdalo vitando dimittẽda, nec illa debent pro scãdalo vitando committi, quæ sine peccato mortali committi nõ possunt; tamen ab illis, quæ sine mortali peccato cõmitti possunt, & dimitti, pro vitando scandalo cessandum est, & ea etiam insistẽdum est: vnde Apostolus. *Si scandalizatur frater, non comedam carnes in æternum:* & Dominus in Euangelio contra eos, qui scandali præstant materiam: *Væ, inquit, homini illi, per quem scandalum venit.* & licet scandalum maiorum sit vitandum, vitandum est etiam & minorum. In fine dicit, quod contradictioni suæ taliter finem imponat, quod contradictio prætenta per virtutem obedientiæ valeat expirari. Nota, quod quicquid factum est post denunciationem noui operis, expensis eius, cui denunciatum est, demoliri debet: nec debet quis audiri, si dicat ius sibi esse. Item destructo principali, & accessoria destructa sunt. Item arg. pro religiosis, quod semper præsumuntur iustam causam habere. Item arg. quod pro vitando scandalo quandoque detrahendum est seueritati. Item propter scandalum peccatum mortale committi non debet. Item scandalum minorum vitandum est, sicut maiorum.

¶ *Glossa sequens vbi quæ & soluit, & de summatione ipsius, & duarũ, quæ sequuntur proxi. dixi suprà, c. 1.*

e ¶ *Expensis.*] Sed quare suis expensis debet destruere, cùm non fuit ei denunciatum nouum opus? quia absens fuit, vt hic sequitur in litera: nunquid sufficit, quod præstet patientiam, vt monachi destruant. ar. *ff de alien. iu. mu. causa fa. l. 3. § item si.* & hæres in pœnam non succedit: vnde sufficit patientiam præstare. *ff. eo. l. pen.* [c] Sed dic, quòd denunciatio suit facta prædecessori: vnde tenetur iste, sicut ille: cùm ei successerit in vitium, ĩ. *de iudi. quia V. & ĩ. de resti. spo. sæpe.* & hoc edictum datur hæredi, & in hæredem, cum in vitium succedit, & etiam post annum. *ff. eod. prætor. in fi. ĩ de testib. significauerunt,* & sic suis expensis debet demoliri. ĩ. *c. proxi. & C. eo. l. vnica.* si verò ædificatum sit domino inuito, tunc sufficit præstare pœnitentiam. Vel si seruus sine iussu domini hoc fecit *ff quod vi, aut clam. si aliud. 1. responso. & ideoque. § vl.*

f ¶ *Cautum sit.*] *ff. eod. l. 1. §. in operis.* denegatur huic actio: quia fecit contra denunciationem ante remissionem.

g ¶ *Nunciatum.*] Denunciatio noui operis ad ea tantum pertinet, quæ solo coniuncta sunt, vel in solo fiunt, non ad alia. *ff. e. l. 1. §. hoc autem edictum.* opus autem nouum facit, qui ædificando, vel detrahendo pristinam operis faciem immutat *ff. e. l. 1. § opus nouum.* non autem si quis reficit antiquũ *ff. eo. l. 1. § si quis ædificium & ĩ. de Iudæis, consuluit.* Illud prætereà scias, quod qui denũciat nouum opus, primo iurare debet, quod non calumniæ causa denunciat. *ff e. de pupillo §. qui opus* & hoc iuramentum auctore prętore exigitur, antequã iuret, vt ibi dicit. Et qui simplici verbo nũciat, hoc ipso constituit ipsum, qui ædificat possessorem: secus si per iactum lapilli. *ff. eo. l. 1. §. in operis. & l. de pupillo §. meminisse* Et ideo melius est hoc facere per lapillum: & hæc denunciatio locum habet, siue fiat ipsi domino, siue procuratori, seruo, vel puero, vel ipsi fabro, qui ædificat *ff. eo. de pupillo §. nũciare.* dum tamen in præsenti re, vt ibi dicitur, vt dixi ĩ. c. prox. Competit autem denunciatio non tantùm domino, sed etiam emphyteutæ, & creditori *ff e. In prouincia l. §. vlt. & §. si ego. & l. creditori.* Et si ædificetur in publico, quilibet ciuis admittitur ad denunciandum, vt *l. prædicta, in prouinciali. §. vlt.* Item cõpetit vsufructuario, sed non contra dominum; ita tñ quod vsusfructus nõ fit deterior. *ff. de remis. l. 1. §. 2.* Itẽ seruus nũciare non pòt, sed ei pòt denũciari. *ff. eo. de pupillo. §. 1.* nisi nomine alterius nũciet. *ff. quod vi, aut clam. l. 3.* Itẽ si antequã ædificatũ esset, aliquis ageret cũ vicino, ne altiùs tolleret ædes, nec res defendatur, hoc facere dẽt prætor, vt ille præstet cautionem non prius ædificare, quàm vltrò agat ius sibi esse. *§. eo. si priùs.*

h ¶ *Remissionẽ.*] Remissio quandoque fit expresse [d] *ff. eo. nõ solum. §. sciendum.* & tacitè, *l. morte,* vt *ca. l. §. morte.* Si ante quàm denunciauit, quod vult remittere renũtiationi, cautione etiã sibi oblata, debet

† *Aliàs ita: quia verò sacræ leges non dedignãtur, &c.*

† *construenda.*

a *Adde, an ius canonicum, vel ciuile præualeat, not. in Aut. cassa, per Cy. C. de sacrosan. Eccl. gl. not. Instit. de nup. in glo. 1.*

† *Cap. vnico tit. de noui operis nunciat. in 3. cõpilatio. Consule Hostiẽsem in præcedenti c. citatum.*

b *Secundum Hostiens. de hoc plenè in sum. e. tit. §. cui fiat. & §. pen. & vlt. & vide in Spe. e. tit. 1. in fi.*

† *fuerit.*

† *De hac remissione, quæ & tacite & expresse fieri potest, vide Hostiensem in summa. tit. de noui oper. nunciatio. §. qualiter fiat.*

c *Illud verum est si hæres ratũ habeat ædificiũ cœptum, vel non ædificet. ff. eod. prætor. § hoc interdictũ. & l. si. secundũ Hostien. Io. And.*

d *Hãc glossulam aperitiùs intelliges, si legas Hostien. citatũ super textum.*

bet peragere causam, si potest, vsq; ad tres mēses, & alter tenetur expectare non obstāte cautione oblata, si nō cōpleuerit causam vsq; ad tres mēses iusta causa impediente, caueat postea de opere demoliendo, & ædificet. *C eo. l. de operis.* quidam non habent ibi hanc rubricam, sed est in *tit. de ædi. pri. & sic intellige* j. *eod. c. vlt. & c prox.* qui enim statum vult docere de iure suo, nō tenetur recipere cautionem, vt ibi, nisi post tres menses, vt ibi dictum est.

mus absolutos: cùm enim amodò nō teneat principale [a], quicquid ex eo, vel ob id secutū est, sub præmissa districtione decernimus irritandum: *& infra.*

¶ Super eo quoque non sufficimus admirari, quod cùm viri religiosi Monachi Cantuarien. qui omnia dimiserunt pro Christo, tot laboribus, & periculis personas, & res nō dubitauerunt † frequenter exponere (quod non [b] fecissent, nisi cognoscerent præmissa respicere in graue Cantuarien. Ecclesiæ detrimentum) tu saltem pro vitando tam graui scandalo proximorum, ab huiusmodi etiam tibi prohibitis non cessâsti: cùm sacræ scripturæ testimonio debueras † didicisse, quòd licèt opera illa, quæ sine mortali peccato omitti non possunt, non sunt † pro vitando scandalo † dimittenda [c]; nec ea debeant pro scandalo vitando committi, quæ sine mortali peccato committi non possunt: ab his tamen, quæ sine mortali peccato committi possunt pariter, & dimitti, sit pro scandalo tollendo [d] cessandum, & eis etiam pro vitando scandalo insistendum: vnde Apostolus [Si scandalizatur frater non comedam carnes in æternum.] Et Dominus in Euāgelio contra eos, qui scandali præstant materiam: [Væ (inquit) homini illi, per quem scandalum venit, &c.]

¶ Et licèt maiorum [e] scandalum sit vitandum, vitandum est etiam scandalum pusillorum, iuxta testimonium veritatis: [Qui scandalizauerit (inquit) vnum de pusillis istis, qui in me credunt, &c.] Finis ergo his taliter à te imponatur, quòd præteritæ contradictionis rebellio, per virtutem sequentis obedientiæ valeat expiari.

a ¶ *Non teneat principale.*] Destructa. n. re, destruuntur priuilegia *arg.* j. *de verbo. sign. abbate. in fi. & 16. qu. 7. & hæc diximus. &* s. *de fi. instrum. inter dilectos. §. cum igitur. C. de legi. non dubium. ff. de colle. illicitis. l. 3. & 8. q. 2. in nullo. ff. de reg. iur. nihil dolo. in fi. ff. de fideiussor. obligari.*

b ¶ *Non fecissent.*] Nota arg. pro monachis, quòd semper præsumūtur nullā litem mouere, cùm ipsi sua dimiserint propter Deū. s. *tit. prox. nimis iniqua. in princ.* vnde non est præsumendū, quòd appetant aliena. *arg. 12. q. 1. expedit. in fi. & est simile 9. q. 2. Lugdunen.*

c ¶ *Pro vitādo scandalo dimittēda.*] No. quòd pro aliquo scandalo vitādo non debet quis mortale peccatū committere: quia vtilius scādalū nasci permittitur, quàm veritas relinquatur. j. *de reg. iu. qui scandalizauerit.* & illud: *Sinite illos, quia cæci sunt. 11. qu. 3. inter verba.* s. *de his, quæ vi, metúsve cau. c. sacris. & 32. q. 5. ita ne. & 1. q. 7. & si illa.* Aliàs si aliqua possint fieri, vel omitti sine mortali, detrahendum est iuri, vt hic dicit. & sic possunt intelligi illa iura *50. dist. vt constitueretur.* & omnia consimilia, prout hic sequitur in littera.

d ¶ *Pro scandalo tollendo.*] Propter quod detrahendū est quandoq; seueritati. *50. di. vt constitueretur.* & ius relaxatur propter scandalum, siue multitudinem. s. *de temper. ord. c. 2. vbi de hoc.* & propter scandalum etiam matrimonium impeditur. s. *de spon. cùm in tua. &* s. *de cog. spi. super eo.* s. *de cle. con. cùm olim.*

e ¶ *Licèt maiorum*] Id est, diuitum, & potentum, qui sociam habent multitudinem. *23. q. 4. non potest.* Ber.

S*ignificantibus.*] In prima narrat factum appellationis remedio relatum. In secunda dat iudicem ibi, *Ideoque.* Abbas.

CASVS. Quidam ciuis Parisien. N. nomine cœpit ædificare in platea sanctæ Oportunæ Parisien. in præiudicium ipsius Ecclesiæ, canonici ipsius ecclesiæ denunciauerunt ei nouum opus, deponētes de ipso super hoc coram officiali Parisien. Archidiaconi quæstionem, & offerentes se probaturos incōtinenti plateam illam ad suam Ecclesiam pertinere, & illum in suum præiudiciū ædificare. Vnde petebant illum prohiberi, ne ædificaret, non obstāte quod dictus N. offerebat cautionē de opere demoliendo, si appareret ipsum N. ius ædificandi non habere: officialis interloquēdo decreuit probationes canonicorū admittēdas, & ab opere interim quiescendū: à qua interlocutoria idē N. ad Senonen. curiā appellauit: officialis curiæ Senonen. interlocutoriam illam cassauit, decernēs prædictū N. procedere in opere construendo præstita prius cautione de ipso demoliēdo, si ius nō habuerit, nō admissis probationibus clericorū: prædicti canonici ad sedē Aposto. appellauerūt. Mādat Papa, quatenus si est ita, quicquid factū est post huiusmodi appellationē, in statū pristinū reuocetur, & post, &c.

¶ Honorius tertius.

¶ *In optione est nunciantis nouum opus, an intra tres menses de præiudicio suo debeat ostendere, & interim cessetur ab opere: an vero recepta cautione de opere demoliendo, statim ædificari permittat. Hoc dicit cum seq.*

CAP. III.

SIgnificantibus † Canonicis sanctæ Oportunæ, innotuit nobis, quòd cum super eo, quòd N. ciuis Parisien. in quadam platea Ecclesiæ suæ, eis prohibētibus in suum ædificabat præiudicium, & grauamen, deposuerūt coram Officiali Parisien. Archidiaconi quæstionem, eis offerētibus in continēti [f] probare præiudicium, & plateam ad suā Ecclesiam pertinere; ac petentibus, vt non obstante, quòd dictus N. cautionem de demoliendo opere offerebat, ædificium prohiberi. Et quia idem Officialis interloquendo decreuit [g] probationes eorum admittendas esse, ac ab opere interim quiescendum, idem N. ad Senon. Ecclesiam † prouocauit [h]. Sed cùm Senon. Officialis eadem interlocutoria reuocata decreuerit, ad opus sub cautione de demoliendo ipso † nō admissis eorum probationibus procedendum, prædicti Canonici nostram audientiam appellârunt: *& infrà.* ¶ Ideoque mandamus, quatenus si est ita, reuocato in irritum, quicquid post appellationem huiusmodi inueneritis attentatum, &c.

¶ Gregorius nonus.

¶ *Summatum est suprà ca. proximo.*

CAP. IV.

IN opus nouum te nunciâsse † proponis, non obstante [i] cautione, quæ offertur ab ipso de opere destruendo, si non iure

Not. quòd quicquid factū est post denūciationem noui operis, debet demoliri, nō obstāte cautione oblata de opere demoliendo, si ius nō haberet.

f ¶ *In continenti.*] Maximè, quia idē est & vsque ad tres menses. j. c. *prox. & C. eo. l. vnica.* vt plenè dictū est *in c. prox.* sed multo fortius [b] si hoc incōtinenti probare volebat: quia restitutio etiam differtur, si incōtinenti offeruntur probationes. s. *de restitut. spoli. litteras. & ff. vt in poss. l. si is à quo. in pr. & ff. ad exhib. l. 3. §. ibidem.* sim. s. *de ord. cog. cùm dilectus.*

g ¶ *Interloquendo decreuit.*] Et bene, quia nō obstāte cautione illa oblata, tenebatur expectare vsque ad tres mēses aduersarios volētes probare de iure suo. j. *c. prox. & C. eod. l. vnica.* prout dictū est *in c prox.* quæ determinatur per hanc decr. & sequentem.

¶ *Gl. sequ. signat contrarium, & remittit.*

h ¶ *Ad Senon. Ecclesiā prouocauit.*] Hic omisso Epo appellatum est ad metropolitanū: & ideo contra. s. *de appella. dilecti 2.* vbi hæc materia plenè expeditur.

I*n opus.*] CASVS. Quidam denūciauit nouū opus alicui, qui in suū præiudiciū ædificare volebat: ille volebat præstare cautionem de opere destruēdo, denūcians nolebat cautionē illam recipere, immò volebat probare præiudiciū suū, vel saltē vsq; ad tres menses: quæsiuit iste denuncians, an deberet audiri? Rndet ei Papa dicēs, quòd ille, cui ipse nouū opus denunciauit, tenetur ipsum expectare vsque ad tres menses volentem probare præiudicium sui iuris, non obstante cautione, quæ offertur ab ipso de opere destruendo, si non iure ædificatum appareat. Not. hic, & in præcedenti capitulo, quòd non prodest offerre cautionem de opere destruendo, si aduersarius eam recipere noluerit. Item nuncians nouum opus expectari debet ab aduersario per tres menses volente probare præiudicium sui iuris, non obstante cautione de opere demoliendo.

¶ *Glossa sequens obijcit, & soluit: ponit opi. quam reprobat.*

i ¶ *Non obstante.*] Sed cōtra videtur, quia si ille, cui nouū opus denunciatur, satisdederit de opere demoliendo, si apparuerit eū iniuste ædificasse, vel per eum non steterit, quò minùs satisdederit, licite potest ædificare. *ff. eod. non solùm. §. si cùm possem. & §. sciendum & l. prætor. §. 1. & §. hoc interdictum. & §. deinde. & l. stipulatio. aliàs incipit, de noui operis. §. 1.* sed hæc intelligenda sunt secundùm ea, quæ hic, & *in cap. proxi. dicuntur. & C. de ædifi. priua. l. vlt.* [d]. & si statim vult probare præiudicium suum, vel vsq; ad tres menses, auditur non obstante cautione, quæ sibi offertur, vt hic dicitur: aliàs recepta cautione ædificat, vel statim, vel post tres menses. & sic intelliguntur contraria, & ita est in optione

b *Præsumitur enim de iure suo, qui non quærit diffugia. suprà in præsum. noui us. Ioan. And.*

† *Vide plenè per doctores in l. 1. ff. de noui operis nunciatio. adde Hostiensem citatū in præcedentibus cap.*

† *Aliàs, curiam, idque in recentioribus, nam vetustis codices, ecclesiā, habent.*

c *Appellabatur enim de officiali archidiaconi, qui de spectat iure cognoscebat hāc causam. Ioan. And.*

† *Aliàs, opere.*

† *denuntiasse.*

d *Aliàs sub titulo de noui ope. nun.*

optione denunciantis, an velit statim docere de iure suo, vel vsque ad tres mēses, an statim recipere cautionē de opere demoliēdo, & postea procedat in opere. Alij [a] dicūt, ꝙ est in potestate illius, q ædificat, dare statim cautionem, vel expectare, vt incontinenti, vel vsque ad tres menses probet. Sed contrarium verum est, vt hîc patet.

a Vt Ioan. & Hugolinus.

a ¶ *Trium mensium.*]Hoc sumptum est de illa *l. C. de ædi. pri. l. vlt.* Ber.

ædificatum existat, tenetur te per trium [a] mensium spatium expectare, iuris tui præiudicium probare volentem.

DE PRIVILEGIIS, &c.

¶ *Suprà visum est de excessibus prælatorum, sed quia quandoque delinquunt subditi excedendo terminos priuilegiorum suorum, & dubitari posset de intellectu priuilegiorum; ideo hîc de priuilegiis, & excessibus eorū posuit. De hac materia tractatur 25. qu. 2. per totum. facit, quod habetur 3. dist. priuilegia. 9. q. 3. c. Episcopo. §. sola. vsque ad fi. 11. qu. 3. c. priuilegium. 12. qu. 2. c. qui & diuinis, & humanis. & repetitur in Sexto, & Clem. Abbas.*

TITVLVS XXXIII.

De priuilegiis, & excessibus priuilegiatorum.

¶ Leo Papa. †

† Leo Papa primus epistola 85. incip. cùm in ordinationibus. c. 3. refert Burchar dus l. 1. decr. c. 32. & Ivo p. 5. c. 143.

¶ *Episcopalis dignitas nō debet tribus nisi locis insignib', & populosis.*

CAP. I.

Episcopalia gubernacula non nisi maioribus [b] populis, & frequentioribus ciuitatibus pręsidere oportet: ne honor, cui debem excellentiora committi, sui numerositate vilescat [c].

Episcopalia.] Maiores ciuitates dūtaxat priuilegio Episcopatus sunt honorandæ. Abbas Sic.

CASVS. Epi nō nisi maioribus populis, & frequētioribus ciuitatibus pręsidere debent, ne honor Epatus propterea vilescat. Nota, ꝙ ne vilescat dignitas Epi, non in minoribus villis, sed in ciuitatibus residere debet.

¶ *Gl. seq. signat contrarium, & soluit.*

¶ Gregorius † P. Subdiacono.

† Gregorius primus l. 2. epistola 5. c. 54. registri in dist. 11. & c. 2. eo tit. in 1. compilat.

¶ *Non obstante priuilegio fori, potest Laicus Ecclesiæ male-factor per Ecclesiam puniri.*

CAP. II.

Sicut in iudiciis Laicorum priuilegia turbare nolumus: ita eis præiudicantibus [d] nobis moderata volumus auctoritate resistere. Violentos itaque Laicos coercere [e], non contra legem est agere, sed legi facere † subsidium.

† Ferre subsidium, in registro.

b ¶ *Maioribus*] *30. dist. Epi.* vbi idem dicit. *arg. contra. 93. dist. legimus.* ibi, si auctoritas quæritur. *col. 2. post medium cap. in Auth. de referendariis. § 1 & 2. coll. 2.* Sed hoc intellige quantum ad vulgi opinionem: quia vbicunque est, nomen Episcopi habet, *vt in ca. legimus:* & sic referas ad factum, quod hîc dicit.

c ¶ *Vilescat.*] Simile est, ꝙ sponsa non est statim tradenda, ne sponsus habeat eam minus charam *27. q. 2. institutum.* Ber.

Sicut]CASVS. Dicit Gregorius, quod sicut ipse non vult in iudicijs turbare priuilegia laicorum; ita non vult, quòd ipsi laici debeant sibi præiudicium aliquod inferre: quod si fecerint auctoritate Apostolica vult eis resistere: & ipsos laicos violentos coercere, non est contra legem agere, sed legi facere subsidium. Nota, quòd Ecclesia non vult ius alterius sibi arrogare, quia distincta debet esse iurisdictio. Item violentos coercere non est contra legem agere, sed legi subsidium facere.

¶ *Glo. seq. arguit, & remittit.*

d ¶ *Præiudicantibus.*]Id est, præiudicium facere volentibus Ecclesiæ: quia etiamsi peteretur auxilium eorum, non propter hoc præiudicaretur Ecclesiæ. *s. de off. ord. c. 1.* Et sic est arg. quòd Ecclesia non vult ius alterius sibi arrogare [h]: quia iurisdictio distincta esse debet. *ff. s. de iudi. nouit. vbi de hoc. & s. qui fil. sint legi. causam. q. 2. vbi de hoc.*

h Item quod ius suū vult, & debet defendere, suprà de sup. negl. prælatorum. infrà de immun. Eccle. quoniam. li. 6. Io. And.

e ¶ *Coercere.*] Si aliquid de iure Ecclesiæ sibi vsurpare præsumpserint. *s. de immun. Eccl. non minùs. & c. aduersus. s. de fa. compe. cùm sit generale.* & qui malos coërcet, minister Domini est. *23. q. 5. qui malos.* & ministerium præbet legi, vt *ea. causa. & q. c. homicidas. & hîc.* Ad hoc. n. facta sunt iura, vt mali puniātur. *vt 4. dist. factæ sunt:* per leges. n. nemo benefacere cogitur [c], sed male agere prohibetur. *23. q. 5. ad idem. B.*

c Fallit in casu l. calicolarum. C. de Iudæ. & C. de pactis conuen.

Cvm.] Ioan. And. diuidit totam decretalem in tres partes: nā in prima ponit exordium, & querelā Episcoporum decisam; in secūda parte prouidet: in tertia prorogat, & pœnam imponit. Secunda ibi, *Ecclesias.* Tertia ibi, *Quod autem.* Et secunda principalis subdiuiditur in quinque. quæ omnia patent ex summario, & intellectu. Et ista diuisio est bona. Abbas Siculus.

CASVS. Fratres Tēpli, & Hospitalis excedebāt in pluribus contra Epalem auctoritatē, qui etiā scandalū faciebāt, & inducebāt periculū animarū: pp̄ter quæ Episcopi in Lateran. cōcilio de ipsis grauiter sunt conquesti. Super his primo dicit Papa: cū plātare sacrā religionē, & plantatam fouere modis omnibus debeamus, nusquam illud melius exequimur, ꝙ si ea nutrire, quę recta sunt, & corrigere, quæ profectū virtutis impediunt, cōmissa nobis auctoritate curemus. Demum descendit ad articulos, in quibus prædicti fratres excedebant: recipiebant enim Ecclesias, & decimas de manibus laicorum, sine cōsensu Episcoporum: prohibet Papa prædictis fratribus, & alijs quibuscunque religiosis, ne de cætero prædicta recipiant sine consensu Episcoporum, dimissis illis, quas contra tenorem istum aliquo tempore receperūt. Itē excōmunicatos, & nominatim interdictos ab Episcopis recipiebāt ad diuina: præcipit cōtrà tā his, quam alijs religiosis, prædictos euitandos iuxta sententias Episcoporum. Itē in Ecclesiis suis, quę ad eos pleno iure nō pertinent, presbyteros instituendos in eis, cùm vacauerint, Episcopis repræsentent, vt de cura plebis Episcopis respōdeant, & ipsis fratribus de rebus temporalibus rationem exhibeant, & institutos inconsultis Episcopis nō audeant remouere. Itē si Templarij, vel Hospitalarij ad Ecclesiam venerint interdictam, semel in anno ad Ecclesiasticum officium admittantur, exclusis excommunicatis, & interdictis: nec tunc ibi sepeliantur corpora defunctorum. Item de confratribus prædictorum statuit concilium, vt si omnino se non reddiderint fratribus ipsis, sed in proprietatibus suis remanserint, propter hoc ab Episcoporum suorū sententia, & iurisdictione nullatenus eximantur, sed potestatem suam in eos, sicut in alios parochianos suos exerceant, cùm delinquunt. Quod autem dictum est de prædictis fratribus, idem præcipit ab alijs omnibus obseruandum. Si enim contra hoc institutum venerint Ecclesiæ, in quibus istam præsumpserint, subiaceant interdicto, & quod egerint, irritum habeatur. Nota, quòd Ecclesiæ, vel decimæ de manu laici sine consensu Episcoporum recipi non debent. Item constitutio extenditur ad præterita. Item excommunicati, & interdicti obtentu alicuius priuilegij ad diuina recipi non debent. Item institutio, & destitutio presbyterorum ad Episcopum pertinet; nisi Ecclesiæ vtroque iure, id est, quoad spiritualia, & temporalia ad religiosos pertineant. Item Templarij, & Hospitalarij semel in anno in Ecclesiis interdictis celebrare possunt. Item qui in fraternitate priuilegiatorum recipiuntur, si in proprijs possessionibus remanserit, propter hoc à subiectione diœcesani Episcopi non eximuntur. Item quod de Templariis, & Hospitalariis hîc dicitur, ad alios omnes religiosos extenditur. Item per abusum, siue delictum perditur priuilegium. Et sic nota, quòd priuilegium meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate.

¶ Alexander iij. in concilio Lateran.

¶ *Religiosi etiam exempti Ecclesias, & decimas non debent à Laicis recipere sine consensu diœcesanorum. Hoc dicit vsque ad §. excommunicatos.*

CAP. III.

Cvm † & plantare sacram religionem, & plantatam fouere modis omnibus debeamus, nusquam † hoc meliùs exequimur, quàm si nutrire ea, quæ recta sunt, & corrigere, quæ profectum virtutis † impediūt, commissā nobis auctoritate curemus. Fratrum autē, & Coepiscoporum nostrorum conquestione comperimus, quòd fratres Templi †, & Hospitalis, & alij Religiosi indulta sibi ab Apostolica sede priuilegia excedentes [f], contra Episcopalem auctoritatem multa præsumunt, quæ & scandalum faciunt, & graue faciunt periculum animarum: *& infrà.* ¶ Ecclesias igitur, & decimas [g] de manu Laicorū, sine cōsensu Episcoporum, tam illos, quàm etiam quoscunque alios Religiosos recipere prohibemus, dimissis quascunque contra tenorem istum aliquo tempore [h] receperunt.

† In concilio Lateran. sub Alexandro 3. c. 9. & c. 3. tit. in 1. compilatio.

† nunquam.

† virtutis, in communi.

† De Templariis, & Hospitalariis vide Cassaneum in catalogo gloriæ mundi p. 4. consideratione 64. & 65. & p. 9. consideratione 4.

f ¶ *Excedentes.*]Vnde illa perdere debent. *11. q. 3. priuilegium 74. dist. vbi.*

g ¶ *Ecclesias igitur, & decimas.*]Sic *16. q. 7. decimas. 4. & s. de iure pa. quod autem.* de consensu Episcoporum possunt Ecclesias recipere. *suprà de iure pa. cura.* [d] decimas, quas habent laici in feudū, & non aliàs, possunt recipere de consensu Episcoporum. *s. de his, quæ fi. à præla. cùm Apostolica. in fi.* decimas tamen de laboribus suis non soluunt. *s. de deci. ex parte.*

d Et de dona. pastoralis. Io. And.

¶ *Glo. seq. recitetur per contrarium.*

h ¶ *Aliquo tempore.*] Nisi præscriptione muniti fuerint, vel postea consensum Episcopi habuerint. *supra de iure pat. cura.*

a ¶ Excom-

a ¶ *Excommunicatos,*] Quos vitare tenentur, non obstante aliquo priuilegio. ĩ. *de senten. excom. nulli.* & de iure communi quilibet tenetur. 11. q. 3. *excommunicatos.* quod ius per priuilegium non tollitur, *vt in decre. prædicta, nulli.*

¶ *Gloss. seq. reci. per quæstionem.*

sum, siue per delictum perditur priuilegium; quare subiacebunt propter hoc interdicto episcoporum: vt in fine sequitur. *fin.* ĩ. *de hære. ad abolendam. in fine.* vbi de hoc.

D*ilecti.*] In prima ponit querelam. In secunda ibi, *Pro certo.* prouidet. Abbas.

b ¶ *Nominatim interdictos.*] Nominatim al. qs dr̃ interdictus, siue excommunicatus, quādo proprio nomine expresso interdicit, vel aliis circunstantiis. *Institu. de exhæredat. liberorum. §. nominatim.* B.

¶ *Glo. sequens exponit, & argu. à contrario. Secundò quærit, & soluit.*

c ¶ *Pleno iure.*] Id est, vtroq; iure quoad spiritualia, & temporalia. ĩ. *eo. quoniam.* sed à contrario vĩ, q̃ si vtroq; iure pertineat ad illos, q̃ Epũs nihil possit attētare in illos: quod verum est: & ita institutio, & destitutio quoad temporalia, & spiritualia ad ipsos ptinet. 16. q. 2. c. 1. & ĩ. *eod. quoniam.* & sic ecclesiæ istæ eodem gaudet priuilegio, quo & isti priuilegiati: aliis verò si pleno iure ad eos non pertineant, seruabitur, quod hic dicit. Sed cùm pleno iure istæ ecclesiæ pertinent ad istos religiosos ex priuilegio Papæ: quis deponet presbyteros? Pōt dici, q̃ illi primò vocabunt Ep̃m diœcesanum, & per eum adiūctis sibi aliis epis depositio fiat, sicut faciunt in aliis sacramentis: & hoc collige secundùm tenorem priuilegiorũ, vt si primò debent recipere sacramenta ab ep̃o diœcesano, secundùm quod in priuilegio ponitur, vel etiam à quocunque: & secundũ hoc vocabunt isti priuilegiati quoscunque Ep̃os voluerint: aliàs possunt priuari officio, & beneficio per Abbates iusta causa interueniēte, sed deponere non possunt, cũ ad officium abbatũ hoc nō pertineat. Ber.

d ¶ *Semel in anno.*] De hoc habes ĩ. *eo. vt priuilegia. §. illud.*

ADDITIO. Hodie an, & quādo possit celebrari in ecclesia sua in loco interdicto, vide bonum textum in *c. fi. de sen. excom. in vj. in fi. & quod ibi not.* Abbas.

¶ *Excommunicati, & interdicti omnino non debent admitti ad diuina, etiam per Religiosos exemptos. Hoc dicit vsque ad §. in Ecclesiis. Abbas Siculus.*

¶ Excommunicatos [a] † quoque, & nominatim [b] interdictos: tam ab illis, quàm ab aliis omnibus iuxta Episcoporum sententiam statuimus euitandos.

¶ *Religiosi etiam exēpti in Ecclesiis non pertinentibus ad eos pleno iure, non instituunt, nec destituunt inconsultis Episcopis: sed rationem non exigunt in temporalibus ab institutis. Hoc dicit vsque ad §. quòd si.*

¶ In Ecclesiis verò suis, quæ ad eos pleno iure [c] non pertinēt, instituendos Presbyteros Episcopis repræsentent, vt eis de plebis cura respondeant. Ipsis verò pro rebus temporalibus rationem exhibeant competentem. Institutos etiam inconsultis Episcopis non audeant remouere.

¶ *Hospitalarij, & Templarij semel in anno celebrant in Ecclesia posita in loco interdicto: ibi tamen non sepeliuntur corpora mortuorum. Hoc dicit vsque ad §. de confratribus. Abbas.*

¶ Quòd si Templarij, vel Hospitalarij ad Ecclesiam venerint interdictam, non nisi semel in anno [d] ad Ecclesiasticum officium admittantur: nec tunc ibi sepeliantur corpora defunctorum [e].

¶ *Confratres exemptorum, seu ipsorum oblati, qui in totum non se transtulerunt, iudicari possunt ab ordinariis locorum. Hoc dicit vsque ad fi. Abbas Siculus.*

¶ De confratribus † hoc constituimus, vt si non se prædictis fratribus omnino reddiderint, sed in proprietatibus suis omnimodo duxerint remanendum, propter hoc ab Episcoporum suorum sententia nullatenus [f] eximantur: sed potestatem suam in eos, sicut in alios parochianos suos exerceant, cùm pro suis fuerint excessibus corrigendi.

¶ Quod autem de prædictis fratribus dictum est, ab aliis quoque Religiosis †, qui præsumptione sua Episcoporum percipiunt iura, & contra canonicas eorum sententias, & tenorem priuilegiorum [g] nostrorum venire præsumunt, præcipimus obseruari. Si enim contra institutũ hoc venerint: & Ecclesiæ, in quibus illa præsumpserint, subiaceāt interdicto, & quod egerint, irritum habeatur.

¶ Idem Archiepiscopis [& † Episcopis,] ad quos litteræ istæ peruenerint.

¶ *Suis priuilegiis priuandus est, qui alienis derogat.*

CAP. IV.

Dilecti † filij fratres Hospitalis [f] Hierosolymitani trāsmissa nobis conquestione monstrârunt, quòd vos eis de malefactoribus suis iustitiam facere nō vultis [h], priuilegia ipsorum recipere contemnentes [i]: *& infra.* ¶ Pro certo sciatis, quòd nos cōcessa vobis priuilegia decurtabimus [k], cùm Ecclesiæ Romanæ scriptis authenticis obuiare minimè timeatis.

¶ Idem Cantuarieñ. Archiepiscopo.

¶ *Etiam priuilegiati non possunt admittere excommunicatos ad sepulturam: & si admiserint, debent inde eos eiicere: & si non fecerint, Episcopus supplebit.*

CAP. V.

AD † hæc: *& infra.* ¶ Mandamus, quatenus Hospitalariis præcipias, vt si quos in excommunicatione defunctos in cœmiteriis Ecclesiarum sepelierint [l], eos extra cœmeteria eiiciant [m]: quod si facere noluerint, tu hoc de his, quos in excommunicatione defunctos esse constiterit, exequaris.

CASVS. Fratres Hospitalis Hierosolymitani cōquesti fuerunt dōmino Papæ, q̃ Archiepi, & Epi eis de suis malefactoribus iustitiā facere nolūt priuilegia ipsorũ nō recipiētes: vnde P. pa scribit Prælatis prædictis, q̃ ipsi pro certo sciant, q̃ ipse priuilegia ipsorum Prælatorum decurtabit, cum ipsi obuiare nō timeāt scriptis authenticis Romanæ Ecclesiæ. Not. ar. contra iudices, qui iustitiam querelantibus non exhibent, & partium probationes non attendunt. Item not. q̃ ei iustitia non est seruāda, qui aliis iustitiam denegat exhibere.

h ¶ *Non vultis.*] Vnde possunt conueniri, quia iustitiam facere nolũt. 23. q. 1. *Dominus. & in Authen. vt di. iu § 1? & vlt. coll. 8 & 23. q. 5. administratores.* & sic iudex facit litem suam p̃ p̃ dolum suum, & etiā p̃p̃ alias culpas, *vt ff. de insti. fi. insfamilias.*

i ¶ *Contemnentes.*] Arg. cōtra iudices, qui probationes diligenter nō attendunt. *arg. 30. q. 5. iudicantem.*

k ¶ *Decurtabimus.*] Non enim sunt ei sua iura seruanda, qui ius alienũ violare nō metuit. 93. *dist. vbi. & 25. q. 2. sic decet. & de iur. pa. c. 1. & 2. & argum 95. di. esto subiectus.* & quod quisque iuris in alterũ statuit, vti dēt eo ĩ. *de consti. cũ omnes,* & ecclesiasticus ordo confundit, si cuilibet ius suum nō seruat. 11. q. 1. *peruenit.* Inspiciantur ergo priuilegia istorum, & secundum quod ibi continetur, ita obseruetur ĩ. *eo. porrò.* & ita tanquā contemptores, & negligentes puniantur B.

A*D hæc.*] Etiā priuilegiati, q̃ sepeliũt mortuos excommunicatos, eos exhumulare tenētur. hoc dicit. Abb.

CASVS. Hospitalarij defunctos in excommunicatione sepeliebant in cœmeteriis ecclesiarum: mādat Papa Cantuarieñ. Archiepiscopo, quatenus præcipiat ipsis Hospitalariis, vt corpora illorum defunctorum in excommunicatione extra cœmeteria eiiciant, quod si non fecerint, Archiepiscopus illud exequi non omittat. Nota, quòd corpora defunctorum in excommunicatione non sunt in cœmeteriis sepelienda.

† *Vide concilium Triden. sessio. 6. de refor. c. 3. & sessio. 25. tit. de regularibus c. 14. vbi habes, quādo Episcopi corrigant religiosos, & puniant.*

† *Hæ duæ voces, & Episcopis, desunt in aliquot, & vetustis, & recentioribus codicibus.*

† *Cap. 4. eo. ti. in 1. compilat. & post concilium Lateran. p. 44. c. 6.*

† *Cap. 6. eo. ti. in 1. compi at & post concilium Lateran. sub Alexandro iij. p. 31. c. 5.*

e ¶ *Defunctorum*] Nisi * fuerint fratres eorum: quia tunc possunt illi sepeliri in ecclesia interdicta: dummodò illi fratres non sint excommunicati, vel nominatim interdicti: vt ĩ. *eo. vt priuilegia.*

f ¶ *Nullatenus eximantur.*] Sic ĩ. *eod. tuarum. & cap. pen.* & hoc ideo quia per confraternitatem talem non sunt cōuersi illorum, nec oblati, sed aliquam remissionem consequuntur, ĩ. *eo. vt priuilegia.* vnde dixit, omnino non reddiderint. & ita remanent de iurisdictione episcoporum: aliàs pro tribus, vel quatuor denariis posset quis eximi à iurisdictione sui episcopi, quod esset iniquũ. ĩ. *eo. vt priuilegia. §. hoc autem.*

g ¶ *Tenorem priuilegiorum.*] Sic ĩ. *eo porrò. in fine.* & ideo non debent habere fructum illorum, ex quo ea non seruant. ĩ. *eo tuarũ. & cap. petistis. & c. vt priuilegia. 11. q. 3. priuilegium.* & ita per abu-

¶ *Glo. seq. reci. per quæstionem.*

l ¶ *Sepelierint.*] Ita communicando eis in morte, inciderāt in excommunicationem: quia cui non communicamus viuo, non cōmunicemus & mortuo. 23. q. 2. c. 1. 2. & 3. & supra de sepul. facris.

¶ *Glo. seq. excipit duos casus.*

m ¶ *Eiiciant.*] Si potuerint discerni ossa eorũ ab ossibus fideliũ: aliàs non. ĩ *de sepul. facris* & nisi fortè tales fuerint, qui petierunt absolui, & per eos nō steterit, quò minùs fuerint absoluti. & qui

post mortem sunt absoluendi. j. de senten. excom. à nobis 2. & factum suum isti emendare tenentur. sim. 55. dist. pœnitentes. alioquin Archiepiscopus hoc faciet in eorum opprobrium. Ab.

S*I de terra*] CASVS. Monachi sancti Andreæ ordinis Cistercien. habēt priuilegiū de nō dādis decimis de laboribus suis: monachi isti habēt terras in parochia canonicorū de Plautio, de quibus decimas soluerūt p xxx. annos dictis canonicis; nunc excitati nolūt soluere decimas dictis canonicis: vnde mādat Papa monachis illis, quatenus si de terra illa, quā habēt in parochia illorū canonicorū p xxx. annos decimas persoluerūt eisdē, eas de cætero integrè sibi soluant: quia licet eis sit concessum, vt de laboribus suis decimas nō persoluant, de priuilegio tñ indulto tanto tempore detrahere voluerūt: vnde nō possunt p priuilegium se in hac parte tueri, cum liberū sit vnicuiq; iuri suo renunciare. No. q̃ qui nō vtit priuilegio sibi concessō legitimo tempore, amittit illud. Item triginta annorum spatium beneficia priuilegij excludit. Item liberum est cuilibet iuri suo renunciare.

¶ *Glossa seq. signat contrarium, & remittit.*

a ¶ *Triginta annos.*] Ar. contra. j. de præscr. de quarta 16. q. 3. ca. placuit. §. quas actiones. & est expressum. j. eodem. accedētibus. vbi tantum xl. annorum spatio perditur priuilegiū, vt di. hoc.

¶ *Glo. fortificat textum.*

b ¶ *Tanto tempore.*] Sic patet, q̃ priuilegiū perditur, nisi quis vtatur eo. j. eo. accedentibus. sic etiam leges per consuetudinē abrogantur. ff. de legibus. de quibus multò fortiùs priuilegiū: quia res de facili ad suam naturam reuertitur. ff. de pact. si vnus. §. quod si non totum. sed propter hæc quātum ad alios nō perditur.

¶ *Gl. seq. allegat concor. signat contrarium, & remittit.*

c ¶ *Renunciare*] Sic j. e. ti. accedentibus. & j. de reg. ad Apostolicā. & c. statuimus. & 7. q. 1. quā periculosū & remittentibus actiones suas non est vlterius regressus ad eas. ff. de ædil. edic. l. quæris. §. si venditor. ar. contra. j. de fo. compe. si diligenti. vbi plenè de hoc tractatur.

¶ Idem Abbati, & Monachis sancti Andreæ Cistercien. Ordinis.

¶ *Contra priuilegium Ecclesijs præscribitur spatio triginta annorum: hodie verò quadraginta: vt infrà, eod. accedentibus.*

CAP. VI.

SI † de terra, quam habetis in parochia Canonicorum de Plautio, per triginta annos [a] eis decimas persoluistis, eas sibi de cætero integrè persoluatis. Licèt enim priuilegiorum Romanæ Ecclesiæ beneficio fratribus Cistercien. Ordinis † indultum fuerit, quòd de laboribus suis nullas decimas persoluere debeant; de priuilegio tamen indulto tāto tempore [b] vobis detrahere voluistis: cùm liberum sit vnicuique suo iuri renunciare [c]: eóque modo non potestis vos in hac parte tueri.

¶ Idem Ambian. † Episcopo.

¶ *De priuilegiis nō est iudicandū, nisi eorū tenore inspecto, & secundum continentiam eorum ab omnibus subditis sunt seruanda.*

CAP. VII.

POrrò † quamuis [d] Templarij, & Hospitalarij multa sint libertatis prærogatiua donati †; non dubitamus, quin aliam libertatem [e] habeant in locis, in quibus, antequam peruenissent ad eos, fuerant habitatores: quòd totum ex inspectione [f] priuilegiorū suorum † pleniùs aduertere potes: & secundùm quod inueneris, ita obserues. Sic enim eos volumus priuilegiorum suorum seruare † tenorem [g], quòd eorū metas transgredi minimè videantur.

P*Orrò.*] Priuilegiorū tenor inspiciēdus est, & seruādus. hoc dicit. Et potest exemplari text. per cap. nuper. j. de decimis. Abb. CASVS. Templarij, & Hospitalarij multa prærogatiua libertatis sunt muniti: verumtamē aliā libertatem habere videtur in locis illis, in quibus fuerant habitatores, antequā ad eos peruenissent, quàm in aliis suis possessionibus: & si habuerunt eandem, vt aliā, hoc ex inspectione priuilegiorum suorum valet cognosci, & secundùm quod inuenitur in priuilegiis, ita est obseruandum. In fine dicit Papa sic: volumus eos tenorem suorum priuilegiorum seruare, & fines eorum non transgrediantur. Nota, quod priuilegia seruanda sunt, secundùm quod continetur in eis: & sic ar. q̃ priuilegia stricti iuris sunt. Item ar. q̃ nulli priuilegiato credendum est, nisi priuilegiū suum inspiciendum concedat. Itē à forma verborum non est recedendum. Item fines priuilegij nemo excedere debet. & sic est arg. q̃ fines mādati diligenter sunt obseruādi.

d ¶ *Quamuis.*] Idest, quia, in antiqua erat, quoniā, & melius; simile, quamuis. j. de iureiur. quemadmodum. ibi, quāmuis interdū, &c. vel quamuis idest, quāuis, sed propter non videtur stare posse.

e ¶ *Libertatem*] Supple, quàm in aliis, immò habent eandem in his, quàm in aliis possessionibus: hoc tamen deprehenditur ex eorum priuilegio vt infrà dicit. Si ita res ad eos deuoluta censetur eodem priuilegio cum aliis. ff. de vsufruc. cum quidam. §. si debitores. & ff. de vent. inspi. [illegible]

¶ *Glo. seq. tinit quatuor notanda.*

f ¶ *Ex inspectione.*] Et ita inspicienda sunt priuilegia, ad hoc, vt sciatur, quid contineatur in eis. j. eod. accipimus. & j. de fide instrumentorum. accipimus. & in Auth. de mand. princ. §. si quis autem. colla. 3. Et est arg. q̃ iudex debet facere copiā rescripti partibus ad inspiciēdū, nec sufficit sola recitatio rescripti: quia falsitas posset ibi esse, quæ ex sola lectione deprehēdi nō posset. Et ex eo quod dicit, ita obserues: nota non esse recedendum à forma verborum. j. de decim. ad audientiam & j. de transactio. inter corporalia. & ff. de legatis tertio. non aliter. Item arg. fines mandati diligenter seruandos. j. de rescrip. cum dilecta. Item arg. nulli esse credendū, qui dicit se habere priuilegium, nisi illud ostendat. j. de elect. dilecti. cum in iure. arg. ad hoc 24. dist. quando. & 1. q. 6. dilectissimi. & j. eo. cum capella. Ber.

g ¶ *Tenorem*] Sic j. eo. cùm & plantare. in fine. & j. eo. porrò. ita priuilegia a[illegible] forma tantum seruari docet, & non v[illegible] extendi aliās priuilegium nō defenderetur in aliis. Ber.

¶ Idem I. Apostolicæ sedis Legato.

¶ *Per solutionē census, quæ fit Romanæ Ecclesiæ, nō probatur exemptio à iurisdictione Episcoporum.*

CAP. VIII.

REcepimus † litteras, quas ie Ecclesiis censualibus direxisti. Cæterùm diligentiā tuam volumus non latere, quòd sicut non omnes, qui specialiter beati Petri iuris existunt, annuatim Apostolicæ sedi censum exoluunt; ita non omnes [h] censuales ab Episcoporum subiectione habentur immunes. ¶ Inspicienda [i] sunt ergo Ecclesiarum priuilegia, & ipsorum tenor est diligētiùs attendendus, vt si fuerit deprehensum, quòd Ecclesia, quæ censum soluit, specialiter beati Petri iuris existat, & ad indicium † perceptæ libertatis [k] census annuus conferatur, non immeritò poterit speciali prærogatiua gaudere. Si verò ad indicium † perceptæ protectionis [l] census persoluitur: non ex hoc iuri diœcesani Episcopi aliquid videtur esse subtractum.

R*Ecepimus.*] Solutio census nō probat quem exemptum, nisi ex alio deprehendatur, vt quia soluitur ad indiciū perceptæ libertatis. hoc dicit. Primò ponitur cōsultatio. Secundò responsio ibi, Cæterùm. Abbas Sicul. CASVS. Quidam legatus Apostolicæ sedis inuenit plures Ecclesias in sua legatione censuales: dubitauit vtrùm hoc ipso essent exemptæ à iurisdictione Episcoporum: quæsiuit à Papa, quidnam sit super hoc: & ipse respondet, commendans in hoc diligentiam suam, dicens quod sicut non omnes illi, qui specialiter existunt de iure beati Petri, Apostolicæ sedi annuatim censum exoluunt: ita non omnes censuales subtrahuntur à iurisdictione Episcoporum: verumtamen inspicienda sunt priuilegia Ecclesiarum: & si fuerit deprehensum in eis, quod Ecclesia, quæ soluit censum, specialiter beati Petri iuris existit, & ad indicium perceptæ libertatis annuatim census soluatur, Ecclesia illa libera est, & exempta. Si verò ad indicium perceptæ protectionis census persoluitur, propterea à iurisdictione Episcopi non est subtracta. Not. quòd per hanc decretalem debet, & potest cognosci ex inspectione priuilegiorum, an sit Ecclesia exempta, vel non. quia si dicatur in priuilegiis, quod datur census in signum libertatis, tunc est exempta Ecclesia. Si autem datur in signum protectionis, non est exempta. Item priuilegia inspicienda sunt, cùm de eorum tenore dubitatur. Item exemptio sub protectione parum vel nihil commodi. est affert.

h ¶ *Omnes.*] Sicut Templarij, & Hospitalarij, & Cistercien. censum non soluunt Romanæ Ecclesiæ, sicut credo.

i ¶ *Inspicienda.*] De hoc dictum est j. c. proxi.

k ¶ *Perceptæ libertatis.*] Vbicunque inueneris hæc verba, in priuilegiis, statim intelligas illos esse in toto exemptos à iurisdictione Episcoporum, vt hic patet.

¶ *Glo. seq. dat simile, quærit, & soluit.*

l ¶ *Ad indicium perceptæ protectionis.*] Licet Papa recipiat aliquos sub sua protectione [d], non sunt propterea subtracti à iurisdictione Episcoporum. j. e. ti. pastoralis. & sic per confirmationem in forma communi, non præiudicatur Episcopo loci. j. de confir. vti. vel inu. & quasi per totum ar. j. de maio. & obe. per tuas. Arg. contra j. de cleri. peregri. vlt. Quid ergo valet talis protectio, certè parum, sicut parum valet confirmatio in forma communi; tamen aliqua reuerentia plus debetur illi, quàm

Margin notes (left): † Cap. 9. eo. tit. in 1. comp. & post concilium Lateran. sub Alexan. iij. p. 38 c. 4. Vide glossam in c. vlt. 17. q. 4 — † Distinctio dimes, dec? in antiquis omnibus codicibus, 7. — † Albien. Albian. — † C. 10. eo. tit. in 1. compilatio. — † donati. — a Quod facilius perditur, quàm sui communi C. ad Velle. anti. qua. secūdū Phil. Ioan. And. — b Debitor priuati, qui minores quā fecissent præstabat vsuras, fallus debitor fiscio solui se. misse. Io. And.

Margin notes (right): † Distinctio sunt decretalium in [illegible] — Vide verb. [illegible] — † Cap. eo. tit. in 1. compilat. — † Aliās, indicium, in aliquot [illegible] — † Aliās, indicium, in [illegible] — d Vide Angelum in c. 1. C. de excom. lib. 10. & Bart. in l. cōsuetudine [illegible]

quàm alijs. argum.decret. prædi.per tuas.& forte etiam Papa mouetur pro eis,cum iniuste grauantur,ad litteras concedendas.

SAnè.] Priuilegium non extenditur ad personas in eo non expressas.Hoc dicit.

CASVS. Nullus debet auctoritate sua sibi præsumere, quòd alij certa ratione inspecta, à Romana Ecclesia singulari priuilegio est concessum. Nota,quòd nullus debet propria auctoritate aliquid sibi præsumere. Item priuilegiũ non debet concedi nisi certa ratione inspecta. Item speciale non debet trahi ad generale.

¶ Glo.s.seq alleg 7.contrad. & quae contrarium, & soluit.

a ¶ *Temerarium*.] Hoc ideo dicit,quia quę per priuilegium conceduntur, nõ debent trahi ab alijs auctoritate propria in exemplũ,vt hîc, & 16. q. 1. hunc etiam: quia priuilegia communem legem non faciũt, 16. q. 2. non exemplo. s. de conces. præben. constitutus, in fin. ff. de constit. princ. l. 1. C. de legi. l. leges, in fin. & 7. q. 1. petijsti argu. 10. distin. contra morem. Argu. contrà, quia quod vni personæ cõceditur, cæteris denegari non debet. 5. dist. ad eius verò. & 4. dist. denique: non sunt contrà, quia loquuntur de communi iure:quod enim de iure cõmuni conceditur, omnibus concessum intelligitur:secus de iure speciali: in quo casu loquuntur primæ concordantiæ.

b ¶ *Certa ratione*.] Nota, quòd priuilegium non est dandũ nisi certa ratione inspecta, vt 7. q. 1 petijsti: & non subitò, sed cum magna deliberatione, 25. dist. communis filius.& 16.q. 1. in parochiæ.

Idem.

¶ *Priuilegium vni concessum, non potest ad alium extendi: propter identitatem rationis. Hoc dicit, & solet quotidie allegari.*

CAP. IX.

SAnè †: & infrà. ¶ Temerarium ᵃ est, & indignum aliquem sibi sua auctoritate præsumere, quod Romana Ecclesia alicui, certa ratione ᵇ inspecta, singularibus ᶜ voluit beneficiis indulgere.

¶ Cœlestinus tertius Abuleñ. Episcopo.

¶ *In Oratoriis priuatis cãpana publica teneri non possunt, etiam per Religiosos. Hoc dicit & tene menti hunc textum:quia quotidie allegatur,& est in vsu.*

CAP. X.

PAtentibus † litteris certificari desideras, vtrùm Templariis, Hospitalariis, & aliis Oratoria in domibus suis habentibus liceat campanas in eis ponere, publicéque pulsare: Respondemus autem consultationi tuæ, quod non licet ᵈ eis hoc agere: quin † potiùs ᵉ per te per censuram Ecclesiasticam, appellatione remota, coërcendi sunt,vt ita sint suo iure contenti, quòd iustitiam non impediant ᶠ aliorum.

¶ Innocentius iij. Archiepiscopo Lugduñ.

¶ *In tota prouincia exhortationis officio priuãtur Hospitalarii, qui mittunt pro eleemosynis cruce falsò signatos:& si missi sunt Laici, excommunicantur:si sunt Clerici, ab officio, & beneficio suspenduntur:& eod. in suspensione puniuntur, qui ante reconciliationem in polluta Ecclesia celebrant:& suspensi per Episcopos exemptos absolui nõ possunt: & fratres priuilegiatorum, qui ad eos se omnino non transferunt, priuilegiati non sunt.*

CAP. XI.

TVaerum † nos tenor edocuit litterarum, quòd fratres hospitalis sancti Ioannis, Laicos, & illiteratos mittunt pro eleemosynis colligendis: & infrà. ¶ Cùm in quadam Ecclesia baptismali eis à prædecessore tuo collata ᵍ, quidam eorum percutiens Vicarium Sacerdotem, ipsam Ecclesiam sanguinis effusione fœdasset, vsque ad reconciliationem ʰ diuina ibidem interdixisti officia celebrari: sed nihilominus ipsi † in ea diuina officia celebrârunt. Alios verò Presbyteros ab officio suspensos per Episcopos suos iidem, cùm sint Laici,ad diuina † officia restituunt exequenda. Quosdam præterea, qui cum vxoribus suis in domibus propriis commorantur, eo quòd eis de suis aliquid conferunt annuatim, ita emancipare ⁱ contendunt, vt aliquibus secundùm legem terræ de sibi obiectis respondere minimè teneantur. ¶ Verùm, quia priuilegium meretur amittere ᵏ,qui permissa sibi abutitur

cruce signatos,ipsi mittunt Laicos, & illiteratos,qui in superbia elati in multis excedere præsumunt. In quadam Ecclesia baptismali sibi ab Archiepiscopo Lugduneñ.concessa, quidam eorum percussit Vicariũ Sacerdotem,ipsam Ecclesiã sanguinis effusione fœdando:propter quod Archiepiscopus prohibuit ibi celebrari diuina, donec fuerit reconciliata: ipsi nihilominus ibi diuina officia celebrauerunt. Item quosdam Presbyteros ab Episcopis ab officio suspensos, iidem quamuis laici sint, restituunt ad diuina officia exequenda. Item quosdam laicos, qui cum vxoribus suis in domibus suis propriis commorantur, pro eo quod sibi soluunt aliquid annuatim, ita eximere cõtendunt,vt aliis secundùm legem terræ de sibi obiectis respondere non teneantur. Consultus Papa respõdet, cum priuilegium mereatur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate, mandat Archiepiscopo Lugduñ. quatenus si aliquos clericos, aut laicos inuenerit missos à prædictis fratribus pro eleemosynis colligendis falsò cruce signatos, interdicat illis, qui eos miserunt, officium prædicationis in tota prouincia sua:& missos, si laici fuerint, excõmunicationis mucrone percellat. Si clerici, ab officio, & beneficio suspendat, nõ obstante aliquo priuilegio, vel appellatione. Illos verò, qui post interdictũ suũ in Ecclesia prædicta celebrarũt diuina, eadem pœna suspensionis inuoluat, & in eadem diuina officia celebrari non permittat, donec fuerit reconciliata: Presbyteros ab Episcopis suspensos, & per fratres illos ad officia sua temerè restitutos, in eandem sententiam reducat. Alios verò, quos propter præmissam causam ad rñdendum aliis secundùm legem terræ asserunt nõ teneri,cõpellat aliis rñdere, non obstante appellatione. Nota,q̃ priuilegium meretur amittere, qui abutitur ipso. Item illi, qui mittuntur ad colligẽdas eleemosynas à fratribus hospitalis sancti Ioannis, debent esse de ipsis fratribus cruce signati verè,& non falsò:alioquin repelluntur cum pœna hic statuta. Item arg.q̃ si quis licet aliquis portet habitum regularem,non obligatur,dummodo constet,q̃ animo obligandi hoc non facit. Et sic est hic arg.q̃ habitus nõ facit monachũ. Item priuilegiũ non excusat in delictis.Item appellatio nõ tuetur aliquẽ in delicto. Item arg.q̃ ordinarii possunt punire exẽptos, cũ publice delinquũt. Item in Ecclesia sanguinis effusione polluta celebrari nõ debet, donec recõcilietur. Item absolutio, vel restitutio facta ab illo, q̃ nõ habet ius absoluẽdi,vel restituẽdi nõ valet. Itẽ priuilegio cõuersorũ gaudere nõ debet, qui nõ sunt conuersi.

c ¶ *Singularibus beneficiis*.] Id est,priuilegiis,quæ singularia sunt, & priuata à lege communi, 3. dist. priuilegia. Bern.

PAtentibus.] Duæ sunt partes,consultatio,& responsio.Secunda ibi, *Respondemus*. Abbas.

CASVS. Hospitalarij,& Templarij,& alij etiam habent Oratoria in domibus suis,quæsiuit Eps Abuleñ. vtrũ liceat prædictis ponere ibi cãpanas,& publice pulsare:& respõdet Papa, q̃ nõ licet eis hoc agere,immò cõpellendi sunt, vt ita iure suo sint cõtenti, q̃ iustitiam non impediant aliorum. Nota,q̃ in Oratoriis Templariorum,& aliorũ non licet habere campanam. Item arg.quòd exempti,si excedãt metas priuilegiorũ suorũ,siue publice delinquant, q̃ possunt ab Epis coerceri. Item priuilegiũ sic est intelligendũ,& seruandũ,vt non lædat,vel impediat iustitiam aliorum.

d ¶ *Non licet*.] Nec etiam Missas celebrare, de consecrat. dist. 1. vnicuique,& cap. clericos,& cap. si quis.

¶ *Glos. seq arg & remittit.*

e ¶ *Potius per te*.] Argum.q̃ exempti,si excedant metas priuilegiorũ,siue publice deliquerũt,q̃ possunt ab Epis coerceri. arg. s. eod.c.prox.vbi de h.c.arg.opt.s.de statu reg. c.recolentes.

f ¶ *Non impediant*.] Arg quòd Papa sic indulget priuilegiũ, vt non lædat, siue impediat iustitiam aliorum ff. ne quid in loco publi. l. 2. §. si quis à principe, & s. de vit pal. ex transm. 9. q. 3. § quo s. de consuet. cũm olim,& s. de Eccles. ædi. ad audientiam.

TVarum nos.] In prima ponitur querela, & consultatio,in secunda responsio ibi, *Verum*. & in prima ponuntur quatuor excessus istorum Hospitalariorum. Abbas.

CASVS. Fratres hospitalis sancti Ioannis cùm pro eleemosynis colligendis mittere debeant clericos,& fratres de ordine suo

g ¶ *Collata*.] Non pleno iure,vt s. patet.

¶ *Glos. seq. exponit, obijcit,& soluit.*

h ¶ *Ad reconciliationem*.] Per aquã benedictã cum vino,& cinere,& per simplicem sacerdotem. s. de consec. eccle. vel alta. proposuisti,& c. aqua. Sed nõne ex priuilegio fratres semel in anno possẽt ibi celebrare ante reconciliationem,vt s. eo.c.in & plantare.§.quod si.& s.eo.vt priuilegia? Dicas,q̃ priuilegiũ nõ extenditur ad hunc casum,quando fuerit sic execratus,vt s. ea.ibi, donec reconciliata fuerit,&c.& qa hoc est interdictũ iuris,&nõ hominis, q̃ celebrat in tali Ecclesia,nõ est suspensus,nec irregularis:& hic in Ecclesia sunt interdicta à iure,& ab homine, & sic diuersa est hæc pœna, arg. s. de cler.excom.mi.si celebrat.& c.postulastis.§ quæsiuisti.

i ¶ *Emancipare*.] Id est,liberare de potestate Episcoporum.

k ¶ *Admittere*.] 11.q.3.priuilegium.

† Cap.1.eod. ti.in 3.comp. Et de fratr. Hospitalis sancti Ioannis ... ter in ... & plantare. s.eo.tit.

† Aliàs ita, ipsi ibi in ea, &c.

† Diffic. diuina, deest in antiquioribus exemplaribus.

a De hoc articulo, vide c. in quib. de sentent. excomlib.6. ... bi de hoc ... fecitur.

d Rectè dicit glos. quia emancipare, propriè est à patris potestate liberare.

¶ *Gloss. seq. sequens not. signat contrarium, & soluit. Iterum soluit obiect. de tribus textibus, vlt. dicit hic sunt quæstionem.*

a ¶ *Signatos.*]Per hoc patet, q licet portet aliquis habitum regularem, non obligatur dummodo constet, q non animo obligandi hoc faciat vt isti faciebant: quia in tali casu habitus non facit monachum. ꝟ. *de reg. porrectum. arg. contra.* ꝟ. *eo. tit. statuimus.* Sed illud verò est, cùm constat, q animo vouendi habitum recepit professorum. Nec obstat 27. *dist. quod interrogasti*, & ꝟ. *de regula. viina.* 20. q. 1. *quem progenitores*: quia illa intelligebantur olim, qñ ab initio factum erat ambiguum. Et per hoc videtur solui quæstio de eo, qui simulando se monachum, corrupit monialem, quia non est compellendus a ad monachatum, aliàs tamen puniendus est exilio, etiamsi iocosè schemate monachæ vsus est, in *Auth. de sancti. episc. §. vlt. collat. 9.* Laur.

b ¶ *Exhortationis.*] Id est, prædicationis.

c ¶ *De officio, beneficióque.*] Puniuntur enim isti tanquam falsarij. ꝟ. *de crim. fals.* 2. laici enim excommunicantur. *eod. tit. ad falsariorum.*

† *Suam, legitur in vulgaris libris: ex antiquis, tuam, repositum est.*

a *De hoc articulo præter Panormitanum, & alios hic, vide Archidiaconum in c. quod interrogasti. 27. dist. vbi plenè: adde Specul. tit. de stat. monach. hæc glossa corrupit legitur in vulgatis, restituta est ex manuscriptis codicibus.*

† *celebrasse.*

potestate: fraternitati tuæ mandamus, quatenus si quos clericos, aut Laicos à dictis fratribus pro colligendis eleemosynis cruce falsò signatos a inueneris, his, à quibus ipsos missos esse constiterit, per totam prouinciam tuam † exhortationis b officium interdicas: missos, si Laici fuerint, excommunicationis mucrone percellas: si Clerici, ab officio, beneficióque c suspendas: nullo prorsus priuilegij d beneficio, vel appellationis remedio præualente. ¶ Eos verò, quos in prædicta Ecclesia, lege tibi diœcesana subiecta, post interdictum tuum diuina celebrare † cognoueris, eadem pœna suspensionis e inuoluens, in ea, donec reconciliata fuerit, officia non permittas celebrari diuina: Presbyteros etiam suspensos ab Episcopis suis, & † per prædictos fratres ad officia sua temerè restitutos, in eandem sententiam suspensionis reducas f. ¶ Illos verò, quos ad respondendum aliis secundùm legem terræ, pro præmissa causa allegant non teneri, nolumus excusari g, quin eos ad respondendum, sublato appellationis impedimento, compellas.

¶ Idem Abbati, & Conuentui sancti Petri Eugubin.

¶ *Contenta in instrumento perdito probari possunt per testes, qui illud perlegerunt, si de perditione, & tenore, & quòd erat sine vitio. Hoc dicit. Et non est aliud casum ita clarum.*

CAP. XII.

Cum † olim essemus apud Perusium constituti, & tu, fili

¶ *Gloss. seq. alleg. quòd ordinarij puniant exemptos delinquentes. Secundo alleg. contrarium. Tertiò ponit opin. Vinc. & Tan. cui signat contrarium, & soluit. Quartò ponit aliam opin. Quintò opin. Ioan. dist. vlt. soluit per vnum.*

d ¶ *Priuilegij beneficio.*] Sic ergo videtur, q ordinarius possit punire exemptos, cùm publicè delinquunt: quia hic priuatur officio, & bñficio nunc istorũ, & ipsis interdicit officiũ exhortationis ab ordinario, & ꝟ. *de hære. ad abolendam, in fin.* Sed ibi dr tanquã à sede Apostolica delegatus: vnde non videtur, q ... iure suo, & ratione delicti sortitur quis forum. 6. q. 3. *placuit*, & ꝟ. *eod. cùm & plantare in fi.* & ꝟ. *ea. prox.* ratione delicti perditur priuilegium, vt hic di, & 11. q. 3 *priuilegium.* Item reatus omnem honorem excludit. *C. vbi senat. vel clarissimi. l. 1.* & qua in prouincia quis deliquerit, illic iuri subiacet, omni priuilegio cessante. *C. vbi de crimi. agi oportet. Auth. qua in prouinc.* nec enim prætextu priuilegij flagitiorum crescit auctoritas. *C. de priuil. schola. l. 2. lib. 12.* & remissio peccatorũ non dat licentiam delinquendi. 1. q. 7. *exigunt. de pœn. dist. 3 sanè.* Et dicit Imperator, Non permittas delinquentes aliquibus priuilegiis vti, in *Auth. de man. princ. §. quòd si delinquentes, collat. 3.* Sed contra videtur, q non possit illos punire. 16. q. 1. *frater noster*, & *sup. de supp. negl. præla. sicut nobis.* & ꝟ. *eod. cùm capella.* si enim tales possent puniri, vt alij, inutile esset eorum priuilegium. Item proconsul non potest se intromittere de causis his, alibus, qui est maior omnibus post principem. *ff. de offic. procons. §. si in aliquam. §. 2.* aliàs est lex, & incipit: Nec quicquam. Vinc. dixit, q ordinarius non potest interdicere eorũ Ecclesias, quãdo tota terra subiicit generali interd ... Sed contra hoc est *sup. de consuet. cùm inter vos*, & ꝟ *de verb. signif. cùm in partibus.* Sed verius dicas, q licet non possit interdicere illorũ Ecclesias, ipsi tñ de iure communi tenentur seruare interdictum generale, vt dicunt iura duo proxima. aliàs potest illos punire ꝟ. *c. prox. cùm publicè delinquunt.* Item pro leuibus, & minimis causis non possunt Epi se intromittere, nec excommunicare eos: vel si aliquis illorum esset infamatus, non potest cõpelli, vt se purget. Nam Papa nihil aliud eis concessit, nisi q eos filios suos fecit h, sed in aliis, cùm publicè delinquunt, nõ abstulit eis iurisdictioné, aliàs nihil aliud esset, nisi dare materiam delinquendi. Et q possint puniri, qñ publicè delinquũt hic patet, & *sup. ea. prox.* & hoc idem dixit: Tan. Alij dicunt, q nullo modo potest eos punire, & Papa sibi hoc reseruauit, & hoc voluit sic probare. Papa bene scit, quod Téplarij, & Hospitalarij, & alij exépti semper sunt in aliena parochia, & scit, quòd delinquunt: & dicit q non puniuntur, vt per iura patet in contrariũ allegata: & quia si aliqui dicuntur curiales, puniuntur, vbi inueniuntur, nisi sint in armata militia: quia tunc conueniuntur sub magistro militũ, nisi habeant priuilegium imperiale. *C. vbi quis de curiali, vel cohortali, aliáve condi. conuen. l. 1.* & illustres non puniuntur, nisi ibi iudicibus à principe specialiter deputatis. *C. vbi senat. vel clarissimi. l. 2. circa medium.* Ioan. distinxit: vt si priuilegiatus deliquit circa rem non exemptam, vt in contractu, vel maleficio occidendo hominem, vel adulterando, tale delictũ potest punire Epũs loci: quia si persona sit exempta, res tamen, in quam deliquit, non est exempta: & ita quasi ratione rei, in qua deliquit, sortitur quis forum, &c. ꝟ. *de foro compet. cap. vlt.* si verò deliquit circa rem exemptam, puta male gerendo se in officio suo, vel alienando res Ecclesiæ: tunc à solo Papa punitur: quia in his exemptus est vel enim facit eorum præiudicium alteri non exempti, tunc bene punit Epũs ecclesiæ: cuius si non tangit: & hoc probatur satis. ꝟ. *eod. cùm capella.* Si verò aliquid speciali suo in priuilegiis suis inuenitur, illud seruetur. ꝟ. *eod. porrò*, Innocentius Papa stetuit, q exempti subsint ordinariis ratione delicti, hic contractus aut ratione rei, de qua cõtra ipsos quæstio mouetur, & tunc eis possunt conueniri, sed si delictum commissum sit in loco exempto, siue contractus initus, aut res litigiosa sit in loco exempto: tunc non possunt conueniri coram ordinariis, vt dicitur in quadam constitutione Innocentij quarti. *eod. tit. volentes. lib. 6.*

b *Nõ est verum: quia per hoc non essent exempti, sed priuilegiati. ꝟ. eo. si Papa. §. similiter, & de verb. signi. veniens, 1. vel spon. lib. 6. Reand.*

c *Hic, & 6. q. 3. ap. vlt. Gosf. hic, & Vinc. in fe... ap. ... & Phil. Io. And.*

† *Aliàs ius: & prædictos fratres, &c. contrà vero vulgatis exemplaribus lectis imprest sa. ipsius est, & textus. pro aliis posito, illos sic ipsos posito.*

d *Hostiens. temerè ad innumera. v. § fin. Io. And.*

† *Capa. eodem tit. 1 temp. Vide Bald. in § C. de eden. ... Spec. tit. de legato. §. suspensi ... 17. addit. Dominicus in c. vlt. de D. Haeriaesthm.*

e ¶ *Pœna suspensionis.*]Scilicet officij, & beneficij: & potest hoc referri ad factum, cùm de iure sint suspensi, violando sententiam interdictum, prout notatur ꝟ. *de excessib. prælat. c. vlt. in magna. nos.* sed si scienter celebrarent post interdictum iuris, debent suspendi, & tunc propriè dicitur suspendi. Bernard.

f ¶ *Reducas.*] Id est, ostendas illos ab eis non fuisse absolutos, hoc est, sicut de facto fuerunt absoluti, ita de facto reducas illos in eandem sententiam.

g ¶ *Nolumus excusari.*] Sic ꝟ. *eod. cùm & plantare. §. penult.* & ꝟ. *eod. cap. penult.*

Cum olim.]Priuilegium deperditum, docto de perditione, & eius tenore per testes, innouatur. Hoc dicit. Vel aliter, & sic: Priuilegium perditum de cuius veritate, & tenore, & perditione constat per testes, potest innouari. Hoc dicit, & est casus not. In prima parte ponitur processus narratio. In secunda definitio ibi, *Nos. Abbas.*

Casus. Abbas monasterij Eugubini olim priuilegium Lucij prætentauit domino Papæ, petens illud innouari: Episcopus Eugubinus contradixit, asserens hoc in eius præiudicium redundare, propter quod priuilegium non extitit innouatum: tempore procedente Abbas iterum constitutus coram Papa procuratoribus Episcopi præsentibus allegans se prædictum priuilegium Lucij Papæ amisisse, petiit, vt dominus Papa faceret repeti testes super amissione ipsius priuilegij, & tenore: dominus Papa commisit Cardinali xij. Apostolorum, qui fideliter redegit in scriptis depositiones x. testium iuratorum, eas publicauit, procuratores Epi petierunt inducias ad reprobandos testes Abbatis: Papa illas eis concessit, vt apud sedem Apostolicam probarent, quæ vellent, vbi pars altera suos testes produxerat: post hęc dominus Papa manifestè cognoscens tam per depositiones testium, quàm per assertionem quorundam Cardinalium tenorem dicti priuileg j talem fuisse, quòd cœnobium illud nullo mediante ad Romanam Ecclesiam pertinebat, & quod non liceret alicui Episcopo contra monasterium illud, & eius capellas excommunicationes proferre, cùm soli Romano Pontifici sit subiectum, & quòd nulla in eo diœcesani Episcopi ratio habeatur, & præterea Abbas tempore Cœlestini ad præsentiam eius accedens, ipse inspectis priuilegiis ipsius Abbatis quem (licet excommunicatus diceretur ab Episcopo Eugubino) tanquam non ligatum admisit ad osculum pacis, quod non fecisset, nisi esset exemptus: his omnibus consideratis dominus Papa decreuit priuilegium illud Lucij Papæ, quod sine reprehensione bullæ, chartæ, vel litteræ apparebat, quando fuit olim sum, illius fuisse tenoris cuius dicitur esse per depositiones testium, & Cardinalium assertionem. Nota, quòd innouatio priuilegij fieri non debet, si contradictio sequatur, licet per illam innouationem nihil noui iuris acquiratur. Item auditio priuilegij potest probari, & tenor ipsius. Item æqualitas in iudiciis seruanda est, vt vtraque pars in eodem loco suas offerat probationes. Item post publicatas attestationes testes ponuntur in ... ad reprobationem testium inductorum. Item si Prælatus excommunicatum

d

nicatum recipiat ad osculum, per hoc præsumitur, quòd non est excommu[n]icatus. Item sententia à non suo iudice lata non tenet. Item instrumentum in tribus præcipue reprehenditur, in bulla, charta, & littera.

a ¶ *Lucij*] Quod postea fuit amissum, vt infrà sequitur.

b ¶ *Onus.*] Ideo enim illi apud sedem Apostolicã testes suos producere debẽt, quia pars altera suos etiam ibi produxit: vt sic hincinde seruetur æqualitas.

¶ *Glos. seq. recis per quæstionem, & solutionem.*

c ¶ *Fratrum.*] Illis non creditur tanquam testibus, cùm iurati non fuerint: quia inducti nõ fuerunt in testes: sed quia ipsi viderant priuilegiũ, credit eis Papa tanquam fratribus suis, & honestis viris: sed nõ probationem, sed præsumptionem inducũt, & coadiuuant testes inductos.

¶ *Glos. seq. in fin. arg. & remittit.*

d ¶ *Diœcesani.*] Et ideo nullum ius reseruauit ipsi Episcopo in monasterio illo, ex quo verba plenæ exemptionis continebãtur in priuilegio illo, vt s. *patet & arg. s. eod. recepimus.*

¶ *Glos. seq. signat contrarium, & remittit.*

e ¶ *Non ligatum*] Cum non esset iudex suus. s. *de consuet. ad nostram. & 2. q. 1. in primis*: & sic ipso facto denunciauit ipsum non ligatum, & sic sententia à non suo iudice lata, seruari non debet. s. *de iudic. at si clerici arg. contrà. j. de sent. excom. cùm desideres. § 1 & cap. vlti. & cap. si aliquando, vbi de hoc.*

¶ *Glos. seq. not. quòd volens probare, &c. soluit contrarium de leg. si de possessione, & ponit dictũ l. vlt. de fid. instrum. in prin. & medio. post prin. quærit de legato, an possit, &c. soluit, quærit de legato quomodo probetur perditio, & soluit, vlti. argu. ad quæst de leg.*

f ¶ *Sine reprehensione.*] Hoc est notatu dignũ, quòd si aliquis vult probare amissionẽ instrumenti, oportet, quòd plura probaret: videlicet tenorem instrumenti, & præterea quòd sit sine aliquo vitio, quo posset argui falsitatis, vt hic patet, & argum. *C. de fide instrum. l. vlt.* Sed nunquid legatus potest probare pari ratione amissionem instrumẽti suæ legationis? Dico, quòd non. s. *de offic. delegat. cùm in iure. argu. C. de man. princip. l. vnica*: quia non est aliquis ibi superior, coram quo fieret probatio: aliàs tamen si honestus, & notus esset, potest, & debet ei credi. *argu 97 distinct. nobilissimus.* Item quandoque sufficit probare tantum amissionem instrumenti, licet, alia ratio non probetur. *C. de probat. si de possessione*: sed hoc est in odium illius, qui fuit instrumentum furatus: aliàs non sufficit probare solam amissionem, vt hic patet, & *C. de testi. testium, in fin.* Item si instrumentum fuit exhibitum in iudicio, & ei fides est imposita: si postea perdatur, adhuc potest aduersarius instrumentum reprobare, præstito tamen iuramento, quòd maliciose hoc non opponat. *C. de fide instrum. l. vlt.* Si quæras, qualiter probatur perditio instrumenti. Dic, quòd per iuramentum illius, qui perdidit. *argum. prædict. l. proxi.* sic & amissio aliarum rerum probatur per sacramentum. *C. vnde vi. si quando, & supr. quod metus cau. c. vlt. & 2. q. 1. in primis*, & hac eadem ratione videtur, quod si impetrasti litteras ad delegatos, & eas amiseris: si probas amissionem, & tenorem litterarum, quòd fuerint sine aliqua falsitate, & sine vitio suspicionis, per legitimos testes, qui discreti essent cognoscere litteras de vitio falsitatis, posset dici, quod postea possunt procedere: arg. huius decret. Bern.

Abbas, priuilegiũ Lucij[a] Papæ nobis præsentans postulaueris innouari, propter contradictionem Eugubini Episcopi asserẽtis hoc in suum præiudicium redundare, non fuit effectui mancipatum: *& infrà.* ¶ Te igitur, & præfati Episcopi procuratoribus in nostra præsentia constitutis, B. † basilicæ duodecim Apostolorum Presbytero Cardinali dedimus in mãdatis, vt super amissione, ac tenore priuilegiorum † testes reciperet, quos duceres producendos: qui fideliter redegit in scriptis depositiones decẽ testium iuratorum, quorum depositionibus publicatis dicti procuratores ad producendos testes, per quos inductos à parte aduersa repellerent, inducias postulârunt: quas sub eo tenore illis duximus concedendas, vt apud sedem Apostolicam probarent, quæ vellent, vbi onus[b] probationis pars altera subiisset: *& infrà.* †

¶ Nos verò tam per depositiones testium, quàm assertiones quorundam fratrũ[c] nostrorum liquidò cognoscentes, talem dicti priuilegij fuisse tenorem, quòd videlicet cœnobiũ vestrum nullo mediante ad Romanam Ecclesiam pertineret: & quòd non licet alicui Episcopo, eidem monasterio, & eius Ecclesiis excommunicationem indicere, vt fratres illic Domino seruientes ab omnium potestate liberi, Romanæ Ecclesiæ libertatis gratia potirentur: & quòd nulla in eis mentio diœcesani[d] Episcopi habebatur: illud etiam attendẽtes, quòd cùm tu, fili Abbas, tempore Cœlestini † † prædecessoris nostri ad ipsius præsentiam accessisses, ipse inspectis Ecclesiæ tuæ priuilegiis, te (licèt excommunicatus ab Eugubiñ. Episcopo dicereris) tanquam non ligatum[e] admisit ad osculum, (quod præsumitur non fecisse, nisi monasterium vestrum cognouisset ad Romanam Ecclesiam specialiter pertinere) decernimus priuilegium illud Lucij Papæ, quod sine reprehensione[f] bullæ, chartæ, vel litteræ apparebat, quando fuit nobis ostensum, illius fuisse tenoris, cuius per depositiones testium, & assertiones fratrum nostrorum noscitur extitisse.

¶ Idem Cathelañ. † Electo, & Abbati trium Fontium.

¶ *Innouatio priuilegiorum nouum ius non tribuit, sed antiquum conseruat. Hoc dicit quoad titulum.*

CAP. XIII.

EX † parte Abbatissæ, ac sororum Iotreñ. Ecclesiæ extitit intimatum, quòd Meldeñ. Episcopus commissionis occasione cuiusdam [per litteras †] ad Iudices delegatos obtentæ, (in qua nulla mentio[g] habebatur de ipsarum priuilegiis, quæ illas, & earum Ecclesias, Clerum, & populum Iotreñ, ad Apostolicam sedem nullo mediante spectare declarant, quorum ipse non erat ignarus[h]) eas incepit grauiter molestare, obedientiam ab ipsis, ac à Clero, & populo Iotreñ. subiectionem omnimodam requirendo: *& infrà.*

¶ Verùm cùm Iudices ipsas valde grauarent, ad appellationis beneficiũ conuolârunt: *& infrà.*

¶ Sed iudices appellationi non deferentes, nec fragilitati sexus compatientes earum, in Abbatissam excommunicationis, & in Clerum, & in populum Iotreñ. interdicti sententias protulerunt. Sanè cùm nuncij Iotreñ. Ecclesiæ prædicta, & alia in nostra præsentia retulissent, priuilegium nobis Apostolicũ ostensum...

EX parte.] Primò ponitur appellantium conquestio, priuilegij productio, & de ipsius innouatione decisa petitio. Secũda ibi, *Nos autem*: ipsius innouatio, & præstatio. Abbas.

CASVS. Episcopus Meldensis impetrauit quasdam litteras contra Abbatissam, & conuentum Iotreñ. Ecclesiæ ad quosdam delegatos, in quibus nulla mentio fiebat de priuilegiis monasterij, quæ ipsum monasterium, & eius Ecclesias, Clerum, & populum Iotreñ. declarant ad Romanam Ecclesiam nullo medio pertinere quorum priuilegiorum Episcopus non erat ignarus: coram quibus petebat Episcopus obedientiam ab Abbatissa, & monialibus, & à clero, & populo Iotreñ. subiectionem omnimodam requirebat. Sed cùm iudices Abbatissam, & moniales valde grauarent, ad sedem Apostolicam appellarunt: iudices nihilominus in Abbatissam excommunicationis, & in clerum, & populum Iotreñ. interdicti sententias protulerunt: post hæc nuncij monasterij prædicta, & alia coram domino Papa retulerunt, ostendentes eidem priuilegium libertatis, & petentes illud priuilegium innouari: Dominus Papa propter appellationem prædictam nuncios prædictos diutiùs detinuit: tandem cùm pro altera parte nullus appareret, qui defenderet tandẽ, priuilegium Ecclesiæ Iotreñ. concessum innouauit: ita tamen, quòd per talem innouationem Ecclesiæ illi non plus iuris accrescat, quàm per priuilegia suorum antecessorum obtinuit: sed ius antiquum conseruetur. Nota, quòd à grauamine iudicum potest appellari. Item fragilitati sexus compatiendum est. Ita sententia lata contra priuilegium Papæ non tenet, vt hic patet, & in præcedenti cap. Item sententia lata post appellationem non ligat. vnde Papa istas sententias omittit tanquam nullas. Item differentia est inter excommunicationem, & interdictum: quia excommunicatio in personas debet proferri, interdictum in communitatem. Item pendente causa potest peti innouatio priuilegij. Item innouatio priuilegij nihil noui iuris tribuit, sed ius conseruat antiquum.

† *Cathelañ.*

† *Cap. 3. eo: ti. in 3. compilatione.*

† *Hæ duæ voces, per litteras, desunt in antiquioribus codicibus, & in omnibus Vaticanis.*

g ¶ *Nulla mentio.*] Vnde videtur, quòd litteræ non valebant. s. *de rescript. cùm ordinem.*

h ¶ *Non erat ignarus.*] Vnde non videbantur valere litteræ, cùm ex certa scientia veritas sit suppressa: & talis, qua expressa litteras non habuisset. s. *de rescript. super litteris.* Vinc.

a ¶ *Specia-*

a ¶ *Specialiter pertinere.*] Et ita sententiæ non tenuerunt, tum quia post appellationem, tum quia specialiter sedi Apostolicæ subiectæ sunt, sic 5. *cap prox. de relig. dom. cum dilectus*: vnde Papa omittit aliis sententias tanquam nullas, vt 5 *cap. prox.*

b ¶ *Innouandum.*] Si contradictum fuisset tali innouationi, Papa non statim innouasset. 5 *eod. cap. prox.*

c ¶ *Sed antiquum ius.*] Nota ergo, quod per innouationem nihil iuris acquiritur, sed antiquum reseruatur. *arg. 13 dist. pra ceptis*, & 5 *de consti. vlt. vel inut. dilecta*, & 5 *eo. quia in omnibus.*

a Id non releuaret à sententia delegatorum Papæ, vnde primum teneat secundum Hostiens. Io. And.

a Cum olim.] Habet multa dicta. Prima pars narrat factum. Secunda ponit diffinitionem ibi, *Iudices.* Tertia petitionem monasterij contra sententiam ibi, *Tandem.* Quarta ponit sententiam Papæ, & primò interlocutoriã ibi, *Nos igitur.* Secundò diffinitiuam ibi, *Distinguentes.* Abbas.

† defenderet.

CASVS. Eps Colubrien. mouit quæstionē contra monasterij sanctæ Crucis super subiectione ipsius monasterij, & quibusdã aliis articulis, super quibus impetrauit litteras contra monasterium ad iudices delegatos, coram quibus petiit Eps subiectionem monasterij, & duo millia Marabatinorum sibi restitui, quæ duo millia Colubrien. Episcopus, qui fuerat canonicus regularis ipsius, dederat ipsi monasterio: petiit etiã quasdam Ecclesias cum fructibus medio tempore perceptis, quas monasteriũ auctoritate propria fundauerat, præter assensum Colubrien. Epi, & expensas factas, & faciendas in lite interim inter partes super prædictis. Tandem ex parte monasterij exstitit appellatũ: propter quod Eps Colubrien. ad sedē Apostolicam accedēs moram fecit, ibidem longiorem. Sed quia pro parte altera nullus cõparuit respõsalis, fratribus ipsis monasterij mandauit certũ terminum præfigendum, in quo venirent ad præsentiam suã, vel mitterent, diffinitiuam sententiã recepturi super priuilegiis, & libertatibus, quæ à Romana Ecclesia, & ab M. quondam Colubrien. Epo se habere dicebant, & super aliis quæstionibus intentatis cõtra eos ab Ecclesia Colubrien. Interim autem liceret vtrique parti corã Abbate de Alcobacia, & eius coniudicibus (quibus causa prius fuerat delegata) proponere, ac probare quicquid vellet, & si de partiũ procederet voluntate, diffinitiuã sententiã promulgarēt. Iudices auditis hinc, & inde, quicquid partes proponere voluerũt, credētes sufficienter actum esse de causa, condemnarunt monasteriũ in expensis, quas Eps occasione ipsius negotij taxatione præmissa iurauit se fecisse, infirmando libertatem, q̃ dictus N. Eps Colubrien contulerat monasterio sanctæ Crucis, canonicorũ assensu extorto per nuncium regis. Item condemnauerunt monasterium ad restitutionē duorum mill. ũ Marabatinorum, quę M. quondã Colubrien. Eps dederat monasterio. Item iudicauerunt prædictas Ecclesias, quas monasteriũ fundauerat sine assensu Epi, cũ fructibus medij temporis in ius Colubrien. Ecclesię reuocari, cùm pars sanctę Crucis nec pręscriptione, nec alia defensione super hoc potuerit se tueri. Tandē procurator monasterij ad sedem Apostolicã accedens proposuit pręfatam sententiam nõ tenere, & si etiam teneret, dicebat monasteriũ indefensum: quia priuilegia libertatis exhibita iudicibus non fuerunt, & delictũ personę non debet in damnum monasterij redundare, vnde petebat ad exhibitionem priuilegiorum de benignitate Apostolicę sedis admitti: Papa verò considerans, q̃ priuilegia illa nõ solùm p libertate monasterij faciebãt, sed ius Romanæ Ecclesiæ tuebantur, ne in Romanã Ecclesiã lęsio monasterij redũdaret, ad exhibenda priuilegia procuratorem admisit: cõsideratis priuilegiis, & aliis causæ meritis, distinguendo inter libertatē per M. Colubri. Epm monasterio cõcessam, & libertatem eidē monasterio à Romana Ecclesia cõcessam, quia consensus capituli extortus fuit in concessione Epi, & paginam concessionis in aliquot lineis rasuras habebat suspectas, & subscriptiones singulis manibus subscribentiũ adnotatas, aliud scriptũ, quod exhibitũ fuit, nullã rasurã habebat, & eadē manu scriptum erat, libertatem ab ipso Episcopo cõcessam dñs Papa iudicauit irritam, & manere, quantũ ad hoc sententiã iudicũ confirmando. Verùm quia p priuilegia antedicta cõstitit monasteriũ liberum, & exemptum, & q tanto tempore fuerat in possessione libertatis, q aliis cessantibus eam præscripsisset, libertate illam monasterio concessam dñs Papa confirmauit, Epo sup hoc silentiũ imponēdo. Per hoc tñ non derogatur sententiæ Priorũ iudicũ, cum ipsi de hac nõ cognouerint libertate: pnunciauit etiam monasterium non teneri ad ius professionis, quod est contrariũ libertati, non derogando iudicibus delegatis, quibus priuilegia libertatis nõ fuerunt præsentata: in cæteris verò articulis sententiã pro Colubr. Ecclesia promulgat̃ confirmauit. Nota, q causa potest monacho delegari. Item qui non prosequitur appellationem, & in causa succũbit, in expẽsis punitur. Item probatio expensarum per iuramentum fieri debet. Item cõfessus, seu confessio per metũ extorta nõ valet. Item Episcopus regularis donare bona Ecclesiæ non potest, nec etiam sæcularis. Item nullus potest ædificare Ecclesias sine consensu Epi, in cuius territorio ædificantur: vnde Eps illas põt reuocare. Item delictũ personæ in damnum Ecclesiæ rẽdundare nõ debet. Item cũ Ecclesia læsa est in iudicio, restituitur in his, quę omisit. Item instrumentũ debet esse sine aliqua rasura suspecta. Item libertas potest præscribi contra Epm nomine alterius allegari. Item licet snia iudicis reuocet̃ ex noua cã, iudex q eam tulit, ppterea non notatur. Item snia pro parte tenet, & pro parte non tenet.

derunt, per quod Ecclesiam Iotren. constabat ad Romanam Ecclesiam specialiter [a] pertinere. ¶ Nos autem eosdem nuncios propter appellationem prædictam diutius detinentes: quia tandem nullus apparuit idoneus responsalis, qui partem defensaret † aduersam, priuilegium Apostolicæ sedis Ecclesiæ Iotren. concessum duximus innouandum [b]: ita tamen, vt per innouationem ipsius, eidem Ecclesiæ non plus iuris accrescat, quàm per priuilegia prædecessorum nostrorum obtinuit: cùm per hoc non nouum ei concedere, sed antiquum [c] ius conseruare velimus †.

¶ Idem Colubrien. † Episcopo.

¶ *Ecclesia vtens duplici priuilegio exemptionis dicēs succũbat ex vno, potest nihilominus ex alio se tueri, & obtinere: nec tenetur exemptus promittere obedientiam diœcesano: vigore tamen exemptionis nõ potest sine licentia diœcesani Ecclesiã construere in loco non exempto: & si exemptus de facto in loco non exempto construit Ecclesiam, cedit iuri Episcopi.*

CAP. XIV.

10 a Cvm † olim propter quæstiones, quas aduersus Priorem, & Canonicos monasterij sanctæ Crucis habebas, pro quibus ad audientiam nostram fuerat appellatum [d], moram feceris longiorem: quia pro parte altera nullus 20 comparuit responsalis, eisdem certum terminum duximus præfigendum [e], in quo venirent, vel mitterent super priuilegiis omnibus, & libertatibus, quæ à Romanis Pontificibus, vel ab M. quondam Colubrien. Episcopo se habere dicebant: & super aliis quæstionibus aduersus eos à 30 Colubrien. Ecclesia intentatis diffinitiuam [f] sententiam recepturi: & *infrà.* ¶ Interim autem vtrique parti liceret coram dilectis filiis tuis de Alcobacia, & de Serra † Abbatibus, & F. Monacho [g] Alcobaciæ, quibus [h] causa prius fuerat delegata, proponere, 40 ac probare, si quid aliquid proponendum duceret †, ac probandum [i]: & *infrà.* ¶ Iudices autem sufficienter actum esse de causa credentes, monasterium sanctæ Crucis in expensis [k], quas per quadrien-

† Cap. 4 eo. tit. in compilatione.

† Vide l. vt his, cum sua gl. & not. per Cyn. C. de don. inter vir. & vxor.

† Anas. Colimbrien. vide Ioannem Vasæum in annal. ibus Hispaniæ, cap. 10.

† De Serra. † De Serra. † De Alcobaça. De Alcobacēsi monasterio, quod est in Portugallia, vide in annalibus Hispaniæ. c. 6. & de Alcobacensi [illegible]

† Aliis ita, proponendū ducerent, ac probandum.

d ¶ *Appellatum.*] Ex parte canonicorum.

e ¶ *Præfigendum.*] Ad instantiam Episcopi.

60 f ¶ *Diffinitiuam.*] Hoc ideo dicit, quia iam processum fuerat in causa ad plenum per iudices, à quibus fuit appellatum: aliàs hæc non haberent locum.

¶ *Glos. seq. recitatur per quæstionem, vel obiectionem.*

g ¶ *Et F. monacho.*] Nota, quòd causa delegatur [b] monacho. 5. *de foro compet. conquestus*. quod est verum expresso nomine monachatus, quo tacito non valeret, quia per subreptionem elicitæ obtentæ, quoniam monachi à strepitu causarum remoti esse debent, 5. *de syndic. ex nico:* vnde oportet, quòd in litteris fiat mētio de monachatu. 5 *de præscrip. cum ordinem.* & 5. *de confir. vti. porrecta*: similiter nec procurator esse potest etiam pro vtilitate 70 monasterij sine licentia Abbatis. 16 *q. 1 monachi.* & *c. de præsentium.* Abbas tamen potest esse procurator. 5. *de censi. sopita* & 5 *de transact. contingit*: hodie non committitur causa à Papa, vel ab eius legatis nisi personis in dignitate constitutis, vel canonicis in cathedralibus Ecclesiis, vel aliis collegiis venerabilibus, vt in decret. Innocentij iiij. in Concilio Lugdunen. præsenti decreto: nec debent committi nisi in ciuitatibus, vel alibi, vbi possit haberi copia peritorum, vt ibi dicitur.

b Delegatio quibus fieri debeat, vide castellanum, de rescript. lib. 6 & Conc. Trid. sess. 25. decret. c. 10.

c Tit. de rescript.

¶ *Glos. seq. obiicit, & soluit.*

80 h ¶ *Quibus.*] Sed cùm appellatum fuerit ab istis iudicibus, quomodo debent se amplius intromittere? D c. quod hoc fuit de voluntate partium, aliàs non compellerentur, & poterant canonici appellationi renunciare, sic 5. *de except. significauerunt*: & quia Papa hoc mandat, & quia non fuerint prosecuti appellationem, perinde est, ac si non appellassent.

i ¶ *Ac probandum.*] Et hoc additum erat in litteris, vt si de partium procederet voluntate, diffinitiuam sententiam promulgarent vt probant seq. etia.

k ¶ *In expensis.*] Quia pars monasterij non fuit prosecuta appellatio-

pellationem. vnde debuit condemnari in expensis. ₰. *de appellat. sæpe, & cap. reprehensibilis.* De hac materia dicitur ₰. *de dol. finem* : certa quantitate expressa, & taxatione præmissa.

a ¶ *Iurauerat.*] Probatio ista expensarum per iuramentum solum fit, *vt hic patet. & C. de iudiciis, sancimus taxatione præmissa, vt ead. l. & 3. q. 4. offeratur, &* ₰. *de procur. constitutis, &* ₰. *quod met. caus. vlt.*

b ¶ *Extorto.*] Consensus, seu consessi [per metum a] extorta non valet. 15. q. 6. c. 1. & 2. & *C. de his, quæ vi, metúsve causa fiunt. l. 3. &* ₰. *eod. titu. perlatum, & 31. q. 2. Lotharius.* Ber.

c ¶ *Restitutionem.*] Quia quicquid post suam consecrationem acquisiuit, Episcopus acquisiuit: quare donare illa non potuit: quia qui nihil habet, nihil donare pōt. 18. q. 1. *statutum. 54. dist. Abbati, &* ₰. *de iure pat. quid aut. m, in fi.* Bern.

d ¶ *Reuocari.*] Nota, q Ecclesia sine auctoritate Episcopi ędificari non debet, etiamsi sit aliquis exemptus, *de consecra. dist. 1. nemo, & 1. q. 2. placuit, & in Auth. de ecclesi. tit. §. si quis autem, coll. 9.* quod si fecerit, Ep̄s Ecclesiam ad suū dñium reuocabit, vt hic patet, nisi Abbas illam præscripsisset, vt suprà dicit.

e ¶ *Nec tenere.*] Fortè dicebat sententiam latā contra absentem non contumacē, vnde nulla erat. *3. q. 9. omnia, & ff. de re iud.* contra pupillum: sed hoc non erat verum, vt hic patet per finem, vbi confirmatur sententia pro parte.

f ¶ *In damnum Ecclesiæ.*] *16. q. 6. si Episcopum, & ff. quando ex fact. tutor. l. ob dolum, vel culpam.*

¶ *Glos. seq. recitat per obiect. quòd propter noua iura fiat restitutione, &c.*

g ¶ *De gratia duximus.*] Et sic beneficio restitutionis admissum fuit monasterium ad exhibenda priuilegia, quæ omiserat. ₰. *de in integ. restit. auditis* : & aliis pluribus capitulis: sed iure communi non admitteretur prætextu illorū instrumētorum: & sibi imputet, quòd omisit illa, ₰. *de re iud. inter monasterium, & cap. suborta.* Tamen in causa appellationis bene audiretur de iure communi ad exhibitionem priuilegiorū: quia tūc possunt induci noua instrumenta, & noua exceptio opponi. ₰. *de fide instrum. cùm Ioannes, & C. sent. rescind. non poss. l. 2. & C. de temp. app. per hanc.* & hic non fuit appellatum à sententia: quia si appellatum fuisset, non fuisset admissum monasterium hac via: quandiu enim competit ordinarium auxilium, non datur extraordinarium. *ff. de minor. in causæ 2. in princip.*

h ¶ *Rasuras.*] in loco suspecto, aliàs non obesset, ₰. *de fide instr. ex litteris.* ₰. *de relig. dom. cùm venerabilis.*

i ¶ *Subscriptiones.*] Ex hoc non deberet esse suspectum: quia quot sunt subscriptiones subscribentiū, tot diuersitates scripturarum debent esse, & dissimilitudo debet esse, vt patet ipso facto per subscriptiones: vix enim possent esse similes. Quòd singuli subscribere debeāt, probatur C. *qui testa. fac. poss. hac consultissima* c. Sed probatum fuit hoc instrumentum ex eo, quòd habebat rasuras in loco suspecto, & q falsum videbatur: quia scriptum aliud fuit exhibitum, quod fuit eadem manu confectum & conscriptum: & ideo non fuit illi instrumēto habita fides, sic ₰. *de excep. cùm venerabilis.*

k ¶ *Irritam, & inanem.*] Ex hoc patet, quòd licet sententia per falsa instrumenta lata nulla est: interim tñ quandiu non constat, de hoc habetur aliqua. ₰. *de fide instrum. accepimus,* vbi de hoc.

l ¶ *Præscripsisset.*] Si allegasset præscriptionem nomine Romanæ Ecclesiæ. ₰. *de præscript. cùm ex officij.*

m ¶ *Cùm ipsi de hac.*] Sed tantùm de libertate ab Episcopo concessa, quæ non valuit: & ita patet, q licèt sententia iudicis retractetur, non est præsumendum propterea contra ipsum, q aliquid fecerit fraudulenter, nisi in contrarium probaretur d. 2. *quæst. 6. hoc etiam placuit.*

n ¶ *Ad ius professionis.*] Id est, ad ius obedientiæ, vel fidelitatis, quod est contrarium libertati, *suprà, de simon. ne Dei.*

o ¶ *In cæteris.*] Scilicet quoad expensa, & in restitutione Marabatinorum, & in restitutione Ecclesiarum: & sic sententia pro parte tenet, & pro parte reuocatur, sic ₰. *de test. Raymuius, & cap. Raynaldus.*

nium occasione huiusmodi negotij iurauerat a, te fecisse, damnārunt: infirmantes sua sententia libertatem, quā dictus M. Colubrieñ. Episcopus contulerat monasterio sanctæ Crucis, Canonicorū assensu per Portariū Regis extorto b. ¶ Præterea quia idem M. prædecessor tuus fuerat Canonicus regularis: & duo millia Marabatinorum †, quæ acquisierat, in Episcopum iam promotus, monasterio dederat memorato: ipsum ad restitutionem c eorum Iudices condemnārunt. Insuper Ecclesias omnes, quas monasterium præter Episcopi Colubrieñ. assensum, propria auctoritate fundârat, (quia pars sanctæ Crucis nec præscriptione, nec defensione alia, probationibus contra se factis obstiterat) iudicārunt in ius Colubrieñ. Ecclesiæ cum fructibus medij tēporis reuocari d: *& infra.* ¶ Tandem procurator monasterij proposuit †sententiā non valere, nec tenere e. Quòd si aliàs etiam sentētia memorata teneret, quia tamē monasterium fuit indefensum, nec exhibita fuerant coram eis priuilegia libertatis (ne delictum personæ in damnum Ecclesiæ f redundaret) debebat ad exhibitionem priuilegiorum suorū admitti: quod sibi concedi de solida benignitate sedis Apostolicæ postulauit. ¶ Nos igitur attendentes, quòd eadem priuilegia non solummodò pro libertate monasterij faciebant, sed etiam †exprimebant ius nostrum, & Ecclesiæ Romanæ iustitiam tuebantur: ne in nos monasterij læsio redundaret, ad priuilegia exhibēda, partem eius de gratia g duximus admittendam: *& infrà.* ¶ Distinguentes itaque inter libertatem per prædictum Episcopum Ecclesiæ ipsi concessam, & libertatem, quam ei longè ante tempus ipsius Episcopi Apostolica sedes indulsit: quia nobis constitit extortum fuisse in Episcopi concessione Canonicorum assensum, & concessionis paginam in aliquot lineis habuisse rasuras h, & subscriptiones i singulas fuisse singulis subscribentium manibus adnotatas: scriptum autem, quod nobis exhibitum fuerat, nec rasuram prætendere, nec esse variis subscriptionum manibus variatum, sed à primo ad vltimum eadem manu conscriptum, libertatem ab ipso Episcopo concessam [per extorsionem †] irritam k decernimus, & inanem: super hoc sententiam delegatorum Iudicum confirmantes.

¶ Quia verò euidenter agnouimus † ex priuilegiis, antedictos prædecessores nostros Ecclesiæ sanctæ Crucis libertatis priuilegium indulsisse, & quòd ea in possessione tandiu fuerat libertatis, quod aliis etiam cessantibus præscripsisset l: libertatem ei à prædecessoribus nostris indultam, auctoritate Apostolica confirmamus, tibi super hoc silentium imponentes: super † hoc autem in nullo sententiæ delegatorum Iudicum derogamus: cùm ipsi de hac m non cognouerint libertate: *& infrà.*

¶ Cúmque libertatem à prædecessoribus nostris indultam monasterio confirmemus, ad ius professionis n (quod est contrarium libertati) monasterium decernimus non teneri: non derogantes iudicibus delegatis, quibus libertatis priuilegia non fuerant præsentata: in cæteris o autem latam à prædictis iudicibus sententiam pro Colubrieñ. Ecclesia confirmamus.

¶ Idem Episcopo, & Magistro G. Lemouiceñ.

¶ *Contra priuilegia Ecclesiæ minori spatio quadraginta annorum non præscribitur. Hoc dicit secundum verum intellectum.*

CAP. XV.

Accedentibus † ad præsentiam nostram Abbatis, & Conuentus Naugiaceñ. in vna parte, & Templariorum de Toceñ. ex altera procuratoribus: procurator Monachorum proposuit, quod cùm decimas terrarum de Sarcole diu quietè possederint, antequā ad Templario-

Accedentibus.] Primo ponitur partium comparatio, & actoris narratio. Secundò iudicum datio, seu causæ commissio ibi, *Discretioni.* Abbas Siculus.

Casvs. Monachi Naugiaceñ. in præsentia domini Papæ petebant decimas terrarum cuiusdam loci à Templariis, quas diu quietè possederant, antequam ad Templarios peruenissent, & postquam Templarij terras illas acquisierunt, decimas earum per xl. annos, & ampliùs pacificè perceperunt: sed modò de nouo Templarij eas subtrahere moliuntur. Ex parte Templariorum allegabatur priuilegium, quod de laboribus suis decimas soluere non tenentur: Mandat Papa iudicibus, quatenus si Abbates, & monachi probauerint, quòd à Templariis decimas de terris prædictis per xl. annos continuè perceperint sine lite, compellant Templarios ad præ-

c *Singuli testes subscribere debent in testamento. ecci. Ioan. And.*

† *Hæc duo verba, per extorsionem, desunt in omnibus vetustis codicibus: apparet ex margine irrepsisse in textum.*

† *alias ita: ex priuilegiis antedictis, prodecessores nostros, &c.*

† *In vetustioribus codicibus ita: per hoc autē in nullo, &c.*

d *Vt suprà de fide instr. cùm Ioānes. Ioan. And.*

† *Cap. 5. eod. tit. in 3. compilat.*

ad præstationem ipsarum, quia cum tanto tempore contra priuilegia sibi concessa decimas ipsas soluerint, eis tacite renunciasse videntur. Si vero in probatione defecerint, absoluant Templarios ab eisdem. Nota, quòd qui non vtitur priuilegio suo per xl. annos, amittit illud. Et sic nota, quòd contra priuilegium præscribitur. Item tacitè renunciat quis iuri suo per contrarium actum. Item deficiente actore reus absoluitur.

¶ *Glos. seq. signat tria contraria. Primum quòd contra priuilegia Ecclesiarū nullo tempore præscribatur, & soluit. Secundum quod perdatur vnico actu, & remittit. Tertium quòd perdatur a xx. ann. & ponit duas opin. vlt. solut.*

a ¶ *Per xl. annos.*] Et sic patet, quòd contra priuilegium præscribitur. *arg. contrà. 25. q. 2. c. 1. & 2.* vbi dicitur, quòd priuilegia Ecclesiarum, & monasteriorum cunctis temporibus inuiolata permaneant. Sol. illud loquitur de alio priuilegio, quod potius pertinet ad libertatem, & immunitatem Ecclesiarum de generalibus statutis[*], quibus Ecclesia regitur, & illa intemerata semper erunt. Item videtur, quòd vnico actu perdat priuilegium. *C. de pactis inter empt. & vendit. l. commissoriæ, & C. de iur. dom. impe. l. 2.* De hoc plene dictum est *s. de consil. cùm accessissent.* Præterea ad hoc vt perdatur priuilegiū, sufficit, quod per xxx. annos non sit vsus priuilegio. *s. eod. si de terra.* & hic dicit de quadraginta. Ad hoc dixerunt quidam, quòd etiam vnico actu perditur hoc priuilegium: sed respondetur de quadraginta, & non de triginta, quia hic de facto accidit. *sim. de pecu. haer. item veniunt. §. adoptanda* & hoc probare voluerunt, vnde contendentes. *s. de* [illegible] *c. 1. & ff. de probat. circa eū:* & sic vnico actu perditur priuilegium, & redit res ad ius commune. *sim. ff. de pac. si vnus. §. quod si non vt totum, & ff. de adi.* [illegible] *continuatur præcedenti, & 35. distin. ab exordio.* Ad hanc solutionem consonat sic distinguendo, priuilegiū aut datur ad agendum, aut ad excipiendū, &c. Quidam hanc [illegible] *de consilit. cùm accessissent:* sed hoc non credo, quod hoc priuilegium vnico actu tollatur, *arg. ad hoc. C. de excu. in voluntarie, & C. de epi. & cler. l. Presbyteros.* & credo standum huic decret. valebit priuilegium illud, nisi probatur, quòd xl. annis non sunt vsi priuilegio, [illegible] quære. *arg. pr. s. de præscrip. cum nobis.* & ita perditur priuilegium eodē tempore, quo & præscribitur contra ius commune. vnde continue debēt illi probare perceptione decimarū quolibet anno, vt dicit litera: vnde illi, si vellent probare interruptionē, & possent, admitterentur vel per retentionē decimarū: vel etiā per litē cōtestatione factā: & hoc indicat verba illa, continue perceperint sine lite: & ita quod di. *s. eo. si de terra.* de xxx. annis, nōn tenet, vt *s. de præscrip. ad audientiam, & c. illud.*

¶ *Glos. seq. alleg. concordan. quærit, arg. pro, soluit contrarium.*

b ¶ *Renunciasse tacitè.*] *s. eod. si de terra.* vbi de hoc *s. de his, quæ fiunt à maio. par. cap. ex ore. s. de offi. deleg. grauem.* Sed nunquid talis renunciatio posset et obiici ab aliis, quibus decimas non soluunt? *Arg. quòd sic. s. de consilit. cùm accessissent. s. de præben. pro illorum.* [illegible] hoc nō credo, quòd propter hoc perdat priuilegium quoad alios, sed de priuilegio tantum detrahitur. *s. e. si de terra.*

ad præstationem ipsarum

rum dominum peruenissent: & postquam Templarij terras acquisiere prædictas, decimas earundem per quadraginta annos[a], & amplius pacificè possedissent, nunc eis ipsas subtrahere non verentur: *& infra.* ¶ Discretioni vestræ mandamus, quatenus si Abbas, & Monachi sufficienter ostenderint, quòd à Templariis decimas de terris prædictis per quadraginta annos cōtinuè perceperint sine lite, vos ad præstationem ipsarum Templarios cōpellatis. Cùm enim tanto tempore contra indulta priuilegia decimas soluerint, eis renunciasse[b] tacitè præsumuntur. Quòd si in probatione defecerint, ab ipsorum impetitione Templarios absoluatis, ipsis super hoc silentium perpetuum † imponentes.

¶ Idem Episcopo Lingoñ.

¶ *Exemptus ratione certæ rei, vel loci, non censetur exemptus respectu alterius rei, vel loci. Hoc dicit, & est textus notabilis: & multum allegabilis.*

CAP. XVI.

Cum † capella Ducis † Burgundiæ gaudere dicatur huiusmodi priuilegio, quòd nullus Archiepiscopus, vel Episcopus in personas Canonicorū eiusdem capellæ, suspensionis vel excommunicationis, aut interdicti sententias audeat promulgare: quidam capellæ supradictæ Canonici, qui parochiales Ecclesias à te tenent, occasione priuilegij prælibati, in his etiam, quarum iurisdictio ad te pertinet: ita se dicunt exemptos, vt quantumcunque grauiter interdum excedant, tuæ correctioni recusant, & sententiæ subiacere. ¶ Quocirca mandamus, quatenus in quantum exempti[c] sunt eiusdem ratione capellæ Apostolicis priuilegiis deferas reuerenter: sed in quantum ratione parochialium Ecclesiarū, vel aliàs iurisdictionem tuam respicere dignoscuntur, officij tui debitum in eosdem, liberè prosequaris.

¶ Idem Abbati, & fratribus Euaseñ. † cœnobij.

¶ *Per exemptionem processam monasterio, capella sibi subiecta non censentur exempta.*

CAP. XVII.

Ex ore † sedentis in throno procedit gladius bis acutus,

Cum in.] Ratione vnius beneficij dicitur ille subiectus, qui ratione alterius est exemptus. Hoc dicit. In prima parte ponitur querela. In secunda prouisio ibi, *quocirca.* Abbas.

Casus. Capella ducis Burgundiæ gaudet priuilegio speciali sibi à sede Apostolica concesso, videlicet, quod nullus Archiepiscopus, vel Episcopus in personas canonicorum ipsius capellæ sententias suspensionis, vel interdicti aut etiam excommunicationis audeat promulgare: quidā canonici ipsius capellæ habent Ecclesias parochiales, quæ subsunt Epō Lingonen. occasione dicti priuilegij dicunt se exemptos in omnibus, item vt quantūcunque grauiter excedant, nolūt correctionem, & sententiæ ipsius Epi subire, etc. Epūs significauit hoc dño Papæ, vnde mandat eidem, quatenus in quantum exempti sunt ratione ipsius capellæ, priuilegijs Apostolicis deferat reuerenter: sed ratione aliarum Ecclesiarū, quas ab ipso Epō habent, vel aliàs ad Epm pertinent iurisdictionem, officij sui debitum in eosdem liberè prosequatur. Nota, quòd in capellis possunt esse canonici. Item canonici possunt habere Ecclesias parochiales. Itē aliquis est partim liber quoad aliquem, & partim alij subest. Item aliquis potest habere plures dominos. Item eadem res duplici iure potest censeri.

¶ *Glos. seq. dicit quæst. hic solui, in qua distinguit: secundo obijcit, & soluit.*

c ¶ *In quantum exempti.*] Quod colligitur ex forma ipsius priuilegij. *s. eod. porrò, & c. recepimus.* Ex hoc decretali soluitur quæstio de Abbate, qui acquisiuit priuilegium, quòd non liceret esse exemptum cum omni bus capellis: tempore succedente acquisiuit capellas, quas contendit eodē priuilegio retinere, Epō hoc contra dicente. Et est distinguendum per hanc decre. vtrum acquirat nouas capellas prioribus accessorias, an quæ habeant se principaliter ab illis omnino segregatas. In primo casu participant eodem priuilegio. In secundo casu non. *arg. ff. de lib. leg. l. cùm quis, in fin. arg. contra. ff. de verb. oblig. cùm stipulamur.* Huic decret. contra videtur. *16. q. 1. frater noster, & 22. q. 2. cognouimus:* quia vna, & eadem res non debet duplici iure censeri, & *s. de deci. cùm in tua.* sic enim videtur, quòd isti sint partim liberi, partim seruj, quod est contra illud *ff. de stat. lib. si duobus.* Sed non obstat quia quantùm ad capellam istam sunt liberi ab Episcopo, & in his, quæ spectant ad ipsam: in his, in quibus subsunt Episcopo, non sunt exempti: & diuerso iure censentur quoad diuersa, non ad idem: sicut potest habere quis plura domicilia. *s. de foro compe. ex parte.* & quoad vnum eorum potest censeri vno iure, & quoad aliud alio, & sic tenetur vtrique, & est *s. s. de maio. & obed. per tuas & s. cap. pro. in fin.* & sic exemptus, seu priuilegiatus potest iudicari ab Episcopo loci, sed non in his, quibus exemptus, vel priuilegiatus est, nisi prout dicitur. *s. eod. tuarum in fine.*

Ex ore.] Abbas monasterij exempti, pro membris nō exemptis ad synodum Episcopi accedere, & Epo parere tenetur. Hoc dicit. Primò præmittit exordium. Secundò narrat factum, & partium allegationes ibi, cùm igitur. Tertiò diffinit ibi. *Nos. Abbas,*

Casus. Inter Episcopum Vigornien. ex vna parte, & monasteriū Euasen. ex altera, quæstio vertebatur super electione, ac libertate ipsius monasterij: procurator monasterij proposuit, quòd monasterium ipsum ab ipsa sui fundatione liberum extitit, & non prō cum capellis suis: ad hoc probandū induxit priuilegia Romanorum Pont. sciū, Constantini vnam, & alterū Alexandri, & indulgentias Clementis, & Cœlestini, quorū vnum continetur per t. [illegible] ostendere nitebatur, ex parte respondebatur ad ista, quòd in priuilegio Constantini quidā perspicue continetur, per quod monasterium videtur ad iurisdictionem Epi pertinere, videlicet, quòd Abbas eiusdē monasterij primū locum post Vigornien. Epm semper obtineat: sed hoc locū habere nō posset in generali Concilio, neque in prouinciali, & sic relinquitur, quòd illud intelligitur in synodo Episcopali, quali ter ad eius synodū venire tenetur. In priuilegio Alexandri quiddā aliud continetur, per quod dictus clarius Episcopus in eodem monasterio iurisdictionem habere in aliquibus retinetur, quia ibi dicitur, Epō Vigornien. à fratribus eiusdem monasterij aliquid iniustè non exigatur, sed hoc ex tenore sicut, quòd fratres eiusdē monasterij Vigornien. Epis præstare rationabiliter tenentur

† *Dictio, per petuum, deest in antiquis codicibus.*

[*] *Quibus renunciari non posset: quale de foro cōpe. si diligenti. de sen. ex. cōm. contingit: sed hic loquitur de particulari, ex singulari priuilegio cōcesso saecul. vel personæ. Ioā. And.*

† *Cap. 6 eod. tit. in 3. comp.*

† *In veteri compil. ita: Regis Ducis, et de ca. sua a ... plerisque autem ... habent, Burgundiæ.*

b *De similli quæstione vide decisionem Gundi. Papæ 489. incip. principes non cessit: adde Cynum in l. placet. C. de sacros. ec. & Bartolum ... qua edet. ff. de dam. infect.*

† *Euesin.*

† *Cap. eod. ... in 3. comp. ... 1. & cap. 19.*

consueuerunt: per hoc videtur, quòd aliqua de bonis suis Abbates ab Episcopis, exhibere teneri ur. Dominus Papa his, & alijs intellectis, cùm a neutra parte sit probata præscriptio, sententialiter diffiniuit, quòd monasterium Eusen. liberum est in capite, & prorsus ab episcopali iurisdictione exemptum, tutela ipsius monasterij Archiepiscopo Cantuarieñ. reseruata: in membris verò, quæ non probantur exépta, diœcesano Episcopo sit subiectum, propter quod Abbas ad synodum episcopi venire tenetur, & primũ locum post Vigorieñ. episcopum obtinere, & idem Abbas pro ipsis membris nõ exemptis tenetur Vigorieñ. Episcopo exhibere reuerentiam, & honorem: quibus exhibitis, Vigorieñ. Episcopus debet manere contentus. Not. quòd iudex debet rectam ferre sententiã, nulli contra iustitiam parcere, ius suum vnicuique tribuere. Item aliquis pro parte subest alicui, & pro parte liber est. Itẽ licet monasterium liberum sit in capite, membra propterea non sunt exempta, nisi expressè de membris contineatur in priuilegio. Item arg. quòd aliquis potest esse vasallus plurium dominorum.

a ¶ *Rectissima.*] Cùm ius faciat quoad omnes, qui similiter iudicare tenentur. ꝫ. *de re iu. in causis.* & ideo cum multa prouidentia, & deliberatione est promulganda. 35. q. 9. *Apostolicæ.* & *cap. sententiam. in fine.*

b ¶ *Nulli parcat.*] Vbi scandalum non timetur, aliàs detrahere debet seueritati. 50. *dist. vt constitueretur.* & 44. *dist. commessationes.* & 23. q. 4. *non potest* &. ꝫ. *de ope. nou. nunciatio. cùm ex iniuncto.*

c ¶ *Quod suum est.*] Sic ꝫ. *in constitutione Gregorij in princip. libri huius.* & *Instit. de iusti. & iu. in prin.* & summum bonũ est in rebus iustitiam colere. 12. q. 2. *cùm deuotissimam.*

d ¶ *Ad synodum episcopalem.*] Cùm iusta causa extiterit. 17. *dist. episcopus.* 2.

e ¶ *Recipere, ac seruare.*] 17. *dist. decernimus.*

¶ *Gl. seq. not. quòd dictio, quia, vel* [illegible] *c. alleg. contrarium.*

f ¶ *Aliqua de suis.*] Arg. quòd quando hæc dictio, quia, vel hæc dictio, siculi, ponitur in priuilegio, quod per hoc ponitur aliquid, aliàs nihil esset. *Arg.* ꝫ. *de verb. sig. c. Abbate.* & ꝫ. *eod. in his.* & *ff. de condi. & dem. n. quibus diebus. §. dominus.* *ff. de lega.* 1. *si seruus. §. si seruus.* & *§. qui quinque.* & *l. si sit. §.* 1. & *C. de fal. cau. adiecta. l.* 2. arg. contrà, quòd potiùs intelligitur conditionaliter. *ff. de contrahenda emptio.*

quoniã ex ore Romani Pontificis rectissima [a] debet exire sententia, quæ contra iustitiam nulli parcat [b], sed reddat vnicuique quod suum [c] est. Cùm igitur inter vos, & Vigorien. † Episcopũ, super monasterij vestri subiectione, ac libertate controuersia verteretur, monasterij vestri proposuit procurator, quòd idẽ monasterium ab ipsa sui fundatione liberum extitit, & exemptum: ad hoc probandum priuilegia prædecessorum nostrorum inducens, vnum Constantini, & alterum Alexandri, nec non indulgentias Clementis, & Cælestini, quorum vsum continuum à longis retrò temporibus, per depositiones testium, ostendere nitebatur: & *infrà.* ¶ Porrò in priuilegio Constantini quiddã † contineri perspicitur, per quod idem cœnobium videtur ad iurisdictionem episcopi pertinere: videlicet quòd Abbas eiusdem primum locum post Vigorien. præsulem semper obtineat. Vnde cùm locum ipsum obtinere non possit in generali concilio, neque in prouinciali: quoniam absonũ esset, vt Abbas primus post illũ, super alios Episcopos resideret, relinquitur ergo †, quòd locum illũ in Episcopali synodo intelligatur habere: qua re tenetur ad synodum [d] Episcopalem accedere, ac per hoc ipsius statuta recipere [e], ac seruare. ¶ In priuilegio verò Alexandri Papæ quiddam † aliud continetur, per quod diœcesanus Episcopus in eodem cœnobio iurisdictionem suam (etsi non in omnibus, in quibusdam tamen) retinuisse videtur: cùm in illo dicatur, quòd Vigorienses Episcopi ab eiusdẽ loci fratribus aliquid iniustè non exigant, sed his tantùm contenti permaneant, quæ prædecessores eorum antecessoribus suis constat rationabiliter impendisse: vnde constat, quòd Abbates Episcopis aliqua [f] de suis exhibere tenentur. ¶ Nos igitur his, & aliis diligenter auditis, cùm à neutra parte sit probata præscriptio [g], sententialiter diffinimus, quòd Eusen. † cœnobium liberum est in capite, tanquam ab Episcopali iurisdictione prorsus exemptum, & soli Romanæ Ecclesiæ subiectum: tutela tamen ipsius Cantuarieñ. Archiepiscopo reseruata: in membris autem, quæ non probantur [h] exempta, diœcesano Episcopo ipsum subiacere decernimus: propter quod Abbas ad synodum † eius debet accedere, primúmque locũ post Vigorieñ. Episcopum obtinere: pro ipsis quoque membris non exemptis idem Abbas tenetur [i] Vigorieñ. Episcopo exhibere reuerentiam, obsequium, & honorem: quibus Vigorieñ. Episcopus sibi competenter exhibitis, debet manere contentus.

¶ Idem Ausoneñ. Episcopo.

¶ *Receptus sub protectione Papæ, per hoc non censetur exemptus. Hoc dicit.*

CAP. XVIII.

Ex † parte tua fuit quæsitum, vtrùm Clerici, & Laici, qui litteras protectionis ostendunt, in quibus personæ suæ expresso nomine, cum omnibus rebus suis sub Apostolica protectione consistere declarantur [k], à iurisdictione Episcopi diœcesani sunt exempti. Nos autem tibi † respondemus, quod per litteras huiusmodi, ab Episcoporum suorum potestate minimè subtrahuntur [l].

¶ Idem Elieñ. † Episcopo.

¶ *Religiosi, quibus à Papa concessum est, vt Ecclesias eis subiectas possint in proprios vsus conuertere, non auctoritate propria, sed à diœcesano loci possessionem illarum Ecclesiarum recipere debent: nisi in priuilegio aliud exprimatur.*

CAP. XIX.

Pastoralis † officij: & *infrà.* ¶ Interrogãsti, vtrùm viris religiosis, quibus à sede Apostolica est indultum, vt Ecclesias suas in proprios vsus possint cõuertere, decedentibus personis earum, liceat auctoritate propria possessionem earundem intrare, vel per diœcesanum Episcopum † in ipsa † sint potiùs inducendi. Ad quod respondemus, quòd nisi fortè in indulgentia summi Pontificis id con-

g ¶ *Sit probata præscriptio.*] In his scilicet, quæ per priuilegium non erant exempta, in quibus obtinet Episcopus. *vt* ꝫ. *sequitur.* & sic est argu. quòd Abbas potest præscribere ius commune in capellis contra Episcopum, in his quæ potest possidere. ꝫ. *de præscri. auditis.*

¶ *Gl. seq. not. quòd licet caput, & c. alleg. contrarium.*

h ¶ *Quæ non probantur.*] Ergo licet quis probet exemptionem capitis: non ideo probauit exemptionem membrorum, *arg.* ꝫ. *c. proxi. arg. contra:* quia totum, & pars debent eodem iure censeri. 11. *dist. c.* 1. & 2. & 11. q. 3. *cognouimus.* & 2. q. 7. *si quis episcopus.* & *ff. pro dere iclo. in pars.*

i ¶ *Idẽ Abbas tenetur.*] Et sic est arg. quòd aliquis põt esse vasallus multorum: sicut iste abbas subest Papæ, & epo pro capite, & c. vt ꝫ. *c. proxi. ff. de ep. libertto. l. duorum.*

Ex parte] Communis diuisio. Secunda ibi, *Nos autem.* Abbas. Casvs. Clerici, vel Laici impetrant litteras à Dño Papa, per quas recipit eos cum personis, & rebus suis sub ipsius protectione: quæritur, vtrùm per talem protectionem exempti sint à iurisdictione episcoporum suorum? Respõdet Papa, quòd huiusmodi litteris è potestate suorum episcoporum non subtrahuntur. No. ꝙ per verbũ, protectionis, non datur exemptio: secus cùm dicitur: ad indicium libertatis perceptæ.

k ¶ *Declarantur.*] Sic ꝫ. *eod. recipimus.* & ꝫ. *de maio. & obe. per tuas.*

¶ *Gl. seq. obiicit, & sol.*

l ¶ *Subtrahuntur.*] Sic ergo talis protectio inutilis est, sicut confirmatio in forma communi, de qua dicit ꝫ. *de confes. praben. quia diuersitatem* [b]. Ad quod ergo impetrantur? quia solet plus timeri, quod specialiter pollicetur, quàm quod generaliter impetratur. ꝫ. *de hæreti. si aduersus.* & 13 *dist. c. quanquam.*

Pastoralis.] Cómunis diuisio. Secũda ibi, *Ad quod.* Abbas. Casvs. Quidam religiosi litteras obtinent à sede Apostolica, in quibus indulgetur eisdem, vt Ecclesias suas in proprios vsus conuertere possint, decedentibus personis illarum: q̃ritur, vtrũ liceat eis auctoritate propria possessionem illarum ecclesiarũ intrare, vel p diœcesanũ Epm in illa sint potiùs inducẽdi? Ad hoc rñdet Papa, q̃ sine epo inconsulto nõ licet eis possessionẽ earũ intrare, q̃a per huiusmodi indulgentiam episcopali iuri nihil intelligitur derogari: nisi fortè in ipsa indulgentia cõtineatur expressè, ꝙ Episcopo inconsulto id facere possint.

† Vide de hoc materia quid sanciat nouissimè concilium Triden. sess. 24. de reform. c. 11. ad de Ioccha- tissimo tract. de concilio, ll. 2. art. 2.

† Cap. 8. ex ti. in 3. comp. De materia huius decretalis vide latè per dd. in c. recipimus. supra eo. tit.

† Aliàs, litter.

† Helien. † Belnen.

b Et 17 q. 4. frater. Ioan. and.

† Cap. 9. eo. tit. in 3. compilat. Ad quod allegetur hic textus, vide per Innocentium, & Felinum in c. 1. ꝫ. de constitutio.

† Dictio, episcopum, deest in plerisque exemplaribus.

† Aliàs, in ipsas, sed vt plerumque habetur, vt est impressũ.

posiint. Not. hic arg. quod vbi conceditur maius, non tñ id, qđ minus est. Item priuilegium, vel indulgẽtia intelligitur esse cõcessa sine alterius iniuria. Item vbi duo sunt impedimenta, non sufficit alterum tolli, nisi & vtrunque remoueatur. Item priuilegia, cùm sint odiosa, non debent extendi, nisi quatenus in eis continetur.

tineatur [a], expressum, suo Episcopo inconsulto [b], in possessionem [c] ipsarum eis non est licitum introire: quia per indulgentiam [d] huiusmodi, Episcopali iuri non credimus derogari.

¶ Idem Episcopo, & Capitulo Tripol.

¶ Si is, propter cuius delictum positum est interdictum, illud non seruat: alij nihilominus seruare tenentur: secus si ille non seruat, in cuius fauorem latum fuit.

CAP. XX.

PEtistis † per sedem Apostolicam edoceri, vtrùm cùm propter Hospitalarios, vel Templarios ciuitas vestra generali supponitur interdicto, eisdem non seruantibus, vos illud teneamini obseruare? Ad quod duximus respondendum, quòd illorum excessus vobis non præbet licentiam excedendi. ¶ Sed † si præfati Hospitalarij, vel Templarij priuilegiorum suorum fines excesserint, violando temerè interdictum, quod pro eis fuerat promulgatum ne videantur de aliorum fletu ridere [e], vos in pœnam præsumptionis eorum, quandiu [f] ipsi violauerint interdictum, de nostra licentia celebretis [g].

¶ Idem.

¶ Priuilegium concessum monasterio, vt eius Monachi excõmunicari non possint, intelligitur de monachis existentibus in monasterio: vel in

a ¶ *Contineatur expressum.*] Arg. quod priuilegiũ semper intelligitur cõcessum sine læsione alterius. ī. *de of. ord. li cet.* & ī. *de vsu pal. ex tuarum.* & ī. *de eccle. ædi. cùm dicat Apostolus.* & c. *ad audientiam* 2. & *C. de inoffic. testa. si quando. argu.* 2. *eodem patentibus.*

b ¶ *Inconsulto.*] Sic licèt lex concedat libertatem seruo vindicanti necem domini, e iudice tamen danda est. *C. pro qui. cau. serui. accip. præmi. li.* 1.

¶ *Glos. seq. recte. sign en do contrarium decret. cùm venissent.*

c ¶ *In possessionem.*] Quã nunquam habuerũt: & hoc ideo, quia nemo sua auctoritate rem suã accipere debet. *C. vnde vi. si quis in tantam.* & 26. *q.* 6. *placuit.* & *C. de acquir. p. s. improba. possessio. ff. de acqui. poss. si* ex stipulatione: secus si possessionem habuisset. ī. *de restitu. spol. cùm venissent.*

d ¶ *Indulgentiam.*] Si de duabus seruitutibus altera remittatur, alia remanet in suo statu. *ff. de ser. vrb. prædio. si domus tua.* & ī. *de vsu pallij. ex tuarum. ita hic.* Nec huiusmodi generali concessione conceditur, quod specialiter non fuisset cõcessurus. *ff. de petul. qui petulÿ. ff. de pig. denique.* & *l. obligatione.* & ī. *de elect. Ecclesia vestra, ibi: neque enim, &c. C. de inoff. testam. si quando.* Ber.

† Tripolitan.

† Cap. 3. eod. tit. in 4. cõp.

† Interdicti generale quid dicatur, tradit Nicolaus Plouius tra. de interdicto, & Cæremoniis in c. alma mater. de sent. exc. lib. 6. in 2. p. relectio. § 4. circa fin.

PEtistis.] Quandiu Templarij, vel Hospitalarij non seruant interdictum pro eis in loco prolatum, alij seruare non tenẽtur. hoc dicit. Et secunda pars ibi, *Ad quod.* Abbas.

CASVS. Aliquãdo contingebat, quod ciuitas Tripolitana propter Hospitalarios, vel Tẽplarios generali supponitur interdicto, isti in quorum fauore positũ fuerat interdictũ, non seruabant illud: quæsiuit Ep̃s. Tripolitanus, vtrũ ipsi cũ capitulo suo illud deberet obseruare? Rñdet Papa, quod excessus illorũ illis non præbet licentiam delinquendi, sed si prædicti fines priuilegiorum suorum non seruauerint, violando interdictum, quod pro eis fuerat promulgatum; Episcopus, & capitulum prędicti in mensam pręsumptionis illorum, quandiu ipsi non seruauerint interdictum, de licentia domini Papæ celebrent, ne videantur de aliorum fletu ridere. Nota, quòd non debet quis illud facere, à quo impetrauit alios prohibere; nec debet alij legem imponere, quam ipse negligit obseruare. Item eo iure, quo quis contra alium vtitur, ipse debet vti eodem. Item nullus debet excedere fines priuilegij sui. Item nullus debet de alterius fletu ridere.

e ¶ *Ridere.*] Simi. ĩ. *de sent. excommuni. si verè. simi*, dicit Imperator: Iudices iubemus esse solicitos, ne turpi colludio quæratur ex miseris pretium gaudiorum. *C. eod. lib. 12. in fine libri.*

f ¶ *Quandiu.*] Sic 6. *q.* 2. *si tamen.* & *cap. placuit.*

g ¶ *Celebretis.*] Non enim debent alijs legem imponere, quam ipsi negligunt obseruare. ī. *de præben. pro illorum.* nec tenetur alius seruare priuilegium, quod ille non seruat, cui concessum est. ĩ. *de sen. excom. in audientia.* & qui priuilegium alterius non seruat, eius priuilegium non est seruandum, ī. *de appellat. an sit deferendum.* ī. *de elect. bonæ.* & quod ab illis exigere debet, multò fortius ipse sibi. *ff. de nego. gest. si pupilli. §. vltimò.* & *ff. de admi. tu. quotiens. §. item temporali. ff. si vendo. l. alterius.* & ī.

de mat. ex libe. ven. c. vnico.

ADDITIO. Versus. *Me non impugnat, qui me defendere debet.*

QVoniam per confessionem.] CASVS. Episcopus Nepesinus petebat ius episcopale in Ecclesia beati Blasij de Flageno, pertinente ad quoddam monasterium in diœcesi dicti Episcopi constitutum: ex parte aduersa allegabatur quoddã capitulum, qđ cõtinetur in priuilegio monasterio concesso, videlicet, vt nullus Ep̃s Ecclesias vtroque iure illis subiectas interdicto supponere, vel monachum, seu clericum eiusdem monasterij synodare, vel excommunicare præsumat: sed procurator monasterij fuit confessus in iure, quod Episcopus Nepesinus ius episcopale percepit in Ecclesia prædicta: dubitabatur, vtrùm capitulum prædicti priuilegij obstaret, quominus episcopus ius episcopale posset exercere in dictã ecclesiam, vel capellanum ipsius. Rñdet Papa: cum per confessionem procuratoris monasterij constet, quod Episcopus percipit ius Episcopale in Ecclesia prædicta, idem Episcopus non obstãte capitulo istius priuilegij, põt dicti Ecclesiam interdicere, & excõicare monachũ, seu clericũ monasterij ad regimẽ ipsius Ecclesiæ deputatũ, cùm alterutrũ de iure fuerit faciendũ, quia illud capitulum intelligitur de monachis, vel clericis in ipso monasterio permanentibus, vel in destinatis ad Ecclesias vtroque iure sibi subiectas. Nota, quòd confessio procuratoris in iure facta, domino præiudicat. Item priuilegium non tuetur aliquem in delicto. Item Ecclesia tunc subiecta est Abbati vtroque iure, quando Episcopus nullum ius episcopale exercet in illa. Item licet persona sit exempta, tamen ratione rei, quam possidet, non exemptæ est subiecta. Bern.

Ecclesiis sibi subiectis vtroque iure. Hoc dicit. Et est casus quotidianus.

CAP. XXI.

QVoniam † per confessionem constat partis aduersæ, quòd Nepesinus † Episcopus ius Episcopale percipit in Ecclesia Sancti Blasij † de Falgañ, credimus, quòd non obstante illo capitulo priuilegij, quod monasterio est indultum: vt nullus Episcopus Ecclesias vtroque iure [h] illi subiectas interdicto supponere, vel Monachum, seu Clericum eiusdem monasterij synodare [i], vel excommunicare præsumat, præfatus Episcopus possit interdicere dictam Ecclesiam, & excommunicare Monachum, seu Clericum vestrum ad eius regimen deputatum, cùm alterutrum de iure fuerit faciendum: quoniam illud capitulum intelligendum esse videtur de Monachis, aut Clericis in ipso monasterio permanentibus [k], vel ad Ecclesias destinatis, vtroque [l] iure sibi subiectas.

¶ Idem Londoneñ. † Archiepiscopo Apostolicæ sedis Legato.

¶ Episcopus remittens alicui Ecclesiæ decimas Episcopales indefinitè, remisisse videtur non solùm præteritas, sed & futuras. Et est casus notabilis.

CAP. XXII.

QVia † circa: & infrà. ¶ Quæsiuisti, vtrùm Monachi

† Cap. 4. eo. ti. in 4. compilatione.

† Alias, Nepesinus, sed et monasterium repositum est: Nepesinus.

† Alias, Basij de Flagen. alias, Flaien.

† Londin.

† Cap. 5. eo. ti. in 4. compilatione.

h ¶ *Vtroque iure.*] Scilicet spiritualibus, & temporalibus. ī. *eod. c. ad plantare. §. in ecclesiis.* & 15. *q.* 2. *c.* 1. Illud intelligitur, cum traditur Ecclesia pleno iure. vide qualiter interpretatur hoc verbum, vtroque iure, cùm tamen vtroque iure posset Ecclesia aliqua monasterio esse subiecta, licet Episcopus aliqua temporalia ibi recipiat. ī. *de censi. cùm venerabilis.*

i ¶ *Synodare.*] Id est, ad synodum vocare.

k ¶ *Permanentibus.*] Similis interpretatio est 16. *q.* 1. *generaliter.* & *sim.* ĩ. *de verb. sign. abbate. in fine.* & ita licet persona sit exempta, tñ ratione rei, quam possidet, nõ exemptæ est subiecta. ī. *eo. cum capella* & *c. ex ore. in fine.* & ī. *de maiori.* & *obed. per tuas.*

l ¶ *Vtroque iure.*] Id est, in spiritualibus, & temporalibus, vt ī. patet. Bern.

2 *Vel aliter possit intelligi, synodare, id est, nomine synodatici aliquid exigere.* 10. *q.* 3. *c. placuit* & ī. *de off. ord. conquerente.*

QVia.] Communis diuisio. Secunda pars ibi. *Super quo.* Abb.

CASVS. Archieps̃ Londoñ. concessit monachis omnium sanctorum priuilegium super decimis episcopalibus retinendis, sic forte dicendo: Remittimus monasterio omnium sanctorum decimas possessionum ipsius monasterij pertinẽtes ad Archiepiscopatũ: Archieps̃ Londoneñ. successor concedẽtis priuilegium, quæsiuit, vtrùm monachi prædicti priuilegiũ illud extẽdere valeant ad possessiones acquisitas tempore priuilegij, & postmodũ acquirẽdas? Rñdet Papa, quod si remissio decimarũ illarũ facta fuit secundùm canones, prædecessor illius indefinite remittendo decimas ep̃ales monasterio, cũ nihil exceperit, & potuerit excepisse, intellexisse videtur nõ solùm de decimis possessionũ illius tẽporis, sed etiã futuri: quia in beneficiis plenissima debet interpretatio adhiberi; & vna, & eadem res nõ debet diuerso iure censeri. Not.

Nota, quòd concessio simpliciter, & indefinitè facta respicit etiā tempora futura, & generaliter intelligitur. Et sic est hîc arg. quòd indefinita æquipollet vniuersali. Item, qui nihil excepit, & potuit, totum ius suum intelligitur alienasse. Item in beneficiis plenissima debet fieri interpretatio. Itē vna res nō debet diuerso iure censeri. Item arg. quòd priuilegium extenditur ad futurum.

Omnium sanctorum, priuilegium prædecessoris tui super Episcopalibus [a] decimis retinendis indultum extendere valeant ad possessiones acquisitas, & postmodum acquirendas? ¶ Super quo tale damus responsum, quòd si decimarum illarum remissio facta extitit secundùm canonicas [b] sanctiones, prædecessor tuus indefinitè [c] † decimas Episcopales monasterio remittendo (cum nihil exceperit [d], & potuerit excepisse: ac in beneficiis [e] plenissima sit interpretatio adhibenda: nec debeat vna, eademque substantia diuerso iure censeri) intellexisse videtur non solùm de decimis possessionum illius temporis, sed futuri [f].

¶ Idem † in concilio generali.

¶ Ponit concilium ordinem quatuor Patriarchalium sedium, vsque ibi. Seruata, vbi ponit tria priuilegia ipsarum. Primum, quia dāt pallium. Secundum ibi, Dominicæ, quia ante se crucem deferri faciunt, præterquam in casibus hic exceptis. Tertium ibi, In omnibus, quæ ad ipsos appellatur, & in hoc protestatur ibi, Saluis.

CAP. XXIII.

Antiqua † Patriarchalium sedium priuilegia renouantes [g] sancta vniuersali synodo approbante sancimus, vt post Romanam Ecclesiam (quæ disponente Domino, super omnes alias ordinariæ potestatis obtinet principatum, vtpote mater vniuersorum Christi fidelium, & magistra) Constantinopolitana primum, Alexandrina [h] secundum, Antiochena tertium, Hierosolymitana quartum locum obtineant: Seruata cuilibet propria dignitate: ita quòd postquam Antistites earū à Romano Pontifice receperint pallium (quod est plenitudinis † officij Pontificalis insigne) præstito sibi fidelitatis, & obedientiæ [i] iuramento, licenter, & ipsi suis Suffraganeis pallium largiantur recipientes pro se professionem [k] canonicam, & pro Romana Ecclesia sponsionem obedientiæ ab eisdem. ¶ Dominicæ † verò Crucis vexillum ante se faciant vbique deferri, nisi in vrbe [l] Romana, & vbicūque summus Pontifex præsens extiterit, aut eius Legatus vtens insigniis Apostolicæ dignitatis. ¶ In omnibus autem prouinciis eorundem iurisdictioni subiectis, ad eos, cùm necesse fuerit, procuretur: Saluis appellationibus ad sedem Apostolicam interpositis: quibus est ab omnibus [m] humiliter deferendum.

¶ Idem † in eodem.

¶ Priuilegium Religiosis concessum vt possint sepelire confratres suos tempore interdicti, intelligitur de illis confratribus, qui licet maneant in sæculo, obtulerunt se tamen Ordi-

a ¶ *Episcopalibus.*] De quibus loquuntur canones. 12. q. 2. *vobis.* & *cap. concesso.*

b ¶ *Secundum canonicas sanctiones.*] Putà, de consensu capituli. 12. q. *vobis. sine exceptione.* & *suprà, de his, quæ fiunt à præla. sine consensu capitu. nos.* nec in enorme detrimentum facta fuerit, quia per hoc posset reuocari. s. *de dona. Apostolicæ.*

c ¶ *Indefinitè.*] Arg. quod indefinita æquipollet vniuersali. 19. *dist. in si Romanorum.*

d ¶ *Nihil exceperit.*] Sic s. *de iure patro. ex litteris.*

e ¶ *Beneficiis.* Simi. s. *de don. pastoralis.* & *c. cùm dilectus. in fi.* & j. *de verbo. signi. olim. ff. de constit. prin. l. vlt.*

¶ *Glo. seq. arg. in brocar. alle. 4. iura. in contrarium. alleg. 6* & *soluit.*

f ¶ *Sed futuri.*] Arg. quòd in priuilegiis verbū generale, & indefinitè prolatum ad futurum extenditur. 12. q. 2. *cognouimus.* & s. *de deci. ex parte.* & *C. quæ res pign. obl. poss. l. vltim. ff. serui. vrb. præd. si seruius.* Arg. contra. s. *de cen. quanto.* & s. *de dec. cum in tua.* & s. *eod. cum capella. ff. de contrahen. emp. in lege.* & *l. Rutilia Polla. ff. de dam. infec. damni. § si is, qui.* Sed ideo contra dantem fit interpretatio, ne excogitata fraude fiat obuiet libertati. 16. q. 1. c. 1. *C. de don. si quis argentum. § vlt.* secus vbi certa verba ponuntur, in eo casu non extenditur ad alia: sed ita seruandum est priuilegium, quatenus tenor priuilegij se extendit. s. *eo. porrò.* & *c. recepimus.* sed vbi verbum generale ponitur, ad omnia appellatiua extenditur: sic s. *de deci. ex multiplici.* Si autem æque potest retorqueri ad ius commune, sicut ad priuilegium, potius videtur interpretatio facienda secundùm ius, quàm secundùm priuilegium. s. *de consue. cùm dilectus*, & vt nemini sit onerosa, *arg.* s. *de testi. cùm tu. vt non sit captiosa. ff. de regul. iur. quotiens.* & contra illum potiùs interpretatio debet fieri, qui potuit legem apertiùs dicere. *ff. de pact. veteribus.* & *ff. de contrahen. emp. Labeo.* & vt fiat secundùm communem modum loquendi. s. *de spons. ex litteris.* nam consuetudo interpretatur vocem. j. *de verb. sig. abbate.* & semper in tutiorem partem fit interpretatio. s. *de spon. iuuenis.* j. *de reg. iur. ca. 2.* si enim neutra esset tutior, in benigniorem. 9. *dist. c. vlt. ff. de reb. dub. cùm in testamento.* Ioann.

Antiqua.] Huius cap. diuisio clarè patet in summario. Abb.

Casus. Concilium generale renouat priuilegia quatuor patriarchaliū sedium, statuendo, vt post Romanā Ecclesiam, quę inter alias obtinet principatū, Constantinopolitana primum locum obtineat, Alexandrina secundū, Antiochena tertiū, Hierosolymitana quartū: seruata cuilibet propria dignitate, ita quòd postquā Prælati illarum à Romano pontifice palliū acceperint, præstito sibi fidelitatis, & obedientiæ iuramento, & ipsi postmodum palliū suis suffraganeis largiantur, recipientes prò se obedientiā canonicam, & pro Romana Ecclesia sponsionem obedientiæ ab eisdem. Secundò dicit, quòd ante se faciant crucem vbique deferri, nisi in vrbe Romana, & vbicunque summus Pontifex præsens fuerit, aut eiū legatus vtens insigniis Apostolicæ dignitatis. Vltimò dicit, quòd in omnibus prouinciis eorum iurisdictioni subiectis ad eos, cùm necesse fuerit, appelletur: saluis appellationibus ad sedem Apostolicam interpositis: quibus est ab omnibus deferendūm. Nota, quòd dominus Papa est iudex ordinarius singulorū. Item pallium est signum plenitudinis potestatis pastoralis officij. Item suffraganei tenentur præstare iuramentum obedientiæ, & reuerentiæ Patriarchæ. Item minor iudex non potest exercere iurisdictionem suā præsente maiori. Item ad Patriarcham potest appellari omissis mediis, & hoc intellige de his, qui sunt eius iurisdictioni subiecti. Item omissis omnibus mediis potest appellari ad Papam.

† Vide c. cùm sit. suprà de auctori. & vsu pallij.

g ¶ *Renouantes.*] 22. *dist. renouantes.*

¶ *Glo. seq. recitetur per contrariū de decr. cognoscentes,* & *c. soluit, quòd illud regulare casualiter fallit.* & *ponit, & exponit versus, per quos sex casus comprehendit.*

h ¶ *Alexādrina secundum.*] Scilicet post Cōstantinopolitanam, & Constantinopolitana primum, scilicet post Romanam, olim verò Alexandrina fuit prima post Romanam: vt 22. *dist. renouantes.* & sic priuata fuit iure suo sine culpa, quod esse non debet regulariter. s. *de constan. cognoscentes.* & *de eo, qui cogno. consang. vxo. suæ discretionem.* & *c. vltim.* & 16. *q. vlt. inuentum.* & 56. *distin. satis peruersum.* hoc tamen non fit sine causa. s. *vt lite non conte. quoniam. § 1.* quod fit pluribus modis.

† Vide Clement. vlt. ti. de priuileg.

Vnde versus.

Paupertas, odium, vitium, fauor, & scelus, ordo.

Personas spoliant, & loca iure suo.

Vnde propter paupertatem vniuntur duæ ecclesiæ, vt vnus sit sacerdos vtriusque. 10. q. 3. *vnico.* cum vtraque consueuit suū habere proprium. Propter odium, vt 70. *dist. neminem.* 16. q. 7. *decernimus.* Propter vitium, vt s. *de cle. ægrotan.* Propter fauorem, vt *hic,* & 22. *dist. renouantes.* Et propter vim, seu fauorem consecrationis, 54. q. 6. *comperimus.* Quandoque etiam fauore religionis. s. *de eccles. ædifi. ad audientiam.* Propter scelus etiam puniuntur illi, qui non peccauerunt. 25. q. 2. *ita nos.* Propter ordinem priuatur dominus seruo suo. 54 *dist. ex antiquis.* & *c. frequens.* Quandoque propter defectum sacramenti. 24. *dist. si cuius.* & *c. lector.*

† Idem scilicet Innocētius iij. in eodem concilio Later. c. 57. & c. 7. eo. tit. in 4. compil.

h De hoc articulo vide, conciliū Trident. citatum in c. sicut vnē, re. s. de excessibus Prælat. & latè ibidem per doctores.

i ¶ *Fidelitatis, & obedientiæ.*] Sic ergo Patriarchæ, & illi, qui nullo medio subsunt domino Papæ, iurant ei fidelitatem, & obedientiam, vt hîc dicitur, & s. *de iureiu. ego. N.* sic & suffraganei suo metropolitano obedientiam, & reuerentiam præstare debēt, secundùm quòd isti præstant Papæ. s. *de ma.* & *obe. c. dilecti.*

k ¶ *Professionem.*] i. obedientiam, & reuerentiam. s. *de sim. ne Dei ecclesia.* ad quam non tenetur exemptus Episcopo diœcesano, cum illud sit contrarium libertati. s. *eod. cùm olim. 2. de fini. Bern.*

¶ *Glo. seq. arguit, & signat contrarium.*

l ¶ *Nisi in vrbe.*] Arg. quòd minor non potest exercere iurisdictionem præsente maiore. 21. *dist. denique.* & 93. *dist. presbyter. ff. de offic. procons. l. vlt.* [c] & s. *de offi. lega. volentes.* Arg. contrà 95. *dist. ecce.* & 11. *quæst. 1. peruenit.* *C. de dona. in hac sacratissima.*

c Proconsul portam Romæ ingressus deponit Imperium. Ioa. And.

m ¶ *Ab omnibus.*] Hoc est priuilegium Apostolicæ sedis, vt omissis omnibus possit appellari ad ipsum: vt hîc innuitur. & 2. q. 6. *Romanani.* Sic etiā intelligitur, quòd dicit imperator, quòd

a *Tamen tali priuilegio non vtitur imperator. ff. de appel. Imperatores. Io. And.*

habet similia priuilegia cum Romana Ecclesia [a] *in Auth. de Eccles. ti. in princ. col. 9 & 65. dist. mos antiquus.*

VT *priuilegia.*] Diuiditur in rubro. Secunda pars ibi, *Illud.* Abbas.

CASVS. Romana Ecclesia quibusdam regularibus concessit quædam priuilegia, sed quia ipsi fines priuilegiorū suorum excedebant, ea minùs bene intelligentes, Papa ea in côcilio generali declarat, qualiter sint intelligēda, ne illa pertrahāt ad abusum: quia priuilegiū meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate. Secundò ponit verba priuilegiorum. Côcessum est ab Ecclesia Romana quibusdam regularibus, scilicet Templariis, & Hospitalariis, vt his, qui fraternitatem eorū assumpserint, non negetur Ecclesiastica sepultura, nisi sint excommunicati, vel nominatim interdicti. Si forte Ecclesiæ, ad quas pertinēt, fuerint interdictæ, ipsos quoque confratres, quos Ecclesiarum Prælati apud Ecclesias suas non permiserint sepeliri, ipsi ad Ecclesias suas deferant tumulandos, nisi excommunicati, vel nominatim fuerint interdicti. Declarat hic Papa, de quibus côfratribus sit intelligendū: scilicet de illis, qui adhuc morantur in sæculo, & eorū ordini sunt oblati mutato habitu sæculari, vel de his, qui sua bona eis dederant inter viuos, retēto sibi, quandiu vixerint, vsufructu; illi quidē sepeliantur apud Ecclesias ipsorū regularium, vel apud Ecclesias aliorum non interdictas, si ibi elegerint sepeliri. Si enim de quibuslibet confratribus ipsorum fraternitatem assumentibus intelligeretur, pro duobus, aut tribus denariis annuatim sibi collatis, nimiū vilesceret Ecclesiastica disciplina: tamen & ipsi certam obtinent remissionē ab Apostolica sede concessam. Vltimò ponit alium articulum, in quo excedebant fines priuilegiorum suorum. Continetur.n. in priuilegio ipsorum, vt si qui fratrum ipsorum, pro colligendis eleemosynis ad aliquam ciuitatem, castellum, vel vicum aduenerint, si fortè locus ille à diuinis fuerit interdictus, in eorum aduentu semel in anno aperiantur Ecclesiæ, vt exclusis excômunicatis, & interdictis, diuina officia celebrentur. Verba illa, aperiantur Ecclesiæ semel in anno, sic debent intelligi, vt vna tātum Ecclesia eiusdē loci semel in anno aperiatur: quia licet dictū sit pluraliter, aperiantur Ecclesiæ, non tamen de qualibet Ecclesia eiusdē loci intelligendū est: ne si hoc modo intelligeretur, nimiū vilipendi côtingeret sententiā interdicti: qui verò côtra istas declarationes quicquā sibi vsurpare præsumpserint, graui subiaceāt vltioni. Nota, q priuilegiū meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate. Itē aliquis habet habitū monachalē, non tamen est monachus. Item vilescere non debet Ecclesiastica disciplina. Item pluralis locutio exponitur de vno.

ni, mutato habitu sæculari: vel de illis, qui bona sua eis dederunt vsufructu retento. Hoc primò. Priuilegium Religiosis concessum, quo eis venientibus ad locum interdictum semel in anno aperiantur Ecclesiæ, vt celebrentur in eis diuina, intelligitur, quòd vna tantum sola Ecclesia aperiatur in loco. Hoc secundò.

CAP. XXIV.

VT priuilegia, quæ quibusdam Religiosis Romana concessit Ecclesia, permaneant inconcussa, quædam in eisdem duximus declaranda, ne minùs sanè intellecta [a] pertrahantur ad abusum, propter quem possint meritò reuocari: quia priuilegium meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate.

¶ Sanè quibusdam regularibus Apostolica sedes indulsit, vt his qui fraternitatem eorum assumpserint, si forsitan Ecclesiæ, ad quas pertinent, à diuinis officiis fuerint interdictæ, ipsósque mori contigerit, sepultura Ecclesiastica non negetur [b], nisi excommunicati, vel nominatim fuerint interdicti: Suos quoque confratres, quos Ecclesiarum Prælati apud Ecclesias suas non permiserint sepeliri, nisi excommunicati, vel interdicti fuerint nominatim, ipsi ad Ecclesias suas deferant tumulandos. Hoc autem de illis confratribus intelligimus, qui vel adhuc manentes in sæculo eorum Ordini sunt oblati †, mutato [c] habitu sæculari: vel eis, qui bona sua dederant inter viuos, retento sibi (quandiu in hoc sæculo vixerint) vsufructu: qui tamen sepeliantur apud ipsorum regularium, vel aliorum non interdictas Ecclesias, in quibus elegerint sepulturam: ne si de quibuslibet ipsorum fraternitatem assumentibus fuerit intellectum, pro duobus [d], aut tribus denariis annuatim sibi collatis, dissoluatur pariter, & vilescat Ecclesiastica disciplina: certam tamen & ipsi remissionem obtineant ab Apostolica sibi sede concessam. ¶ Illud etiam, quòd huiusmodi regularibus est indultum, vt si qui fratrum suorum, qui ab eis missi fuerint ad recipiendas fraternitates, siue collectas, in quamlibet ciuitatem, castellum, vel vicum aduenerint, si fortè locus ille à diuinis officiis sit interdictus, in eorum iucundo aduentu semel in anno [e] aperiantur Ecclesiæ, vt exclusis excommunicatis, diuina ibi officia celebrentur. Sic intelligi volumus, quòd in eadem ciuitate, aut castro, aut villa vna tantùm Ecclesia eiusdem Ordinis, fratribus semel (vt dictum est) aperiatur in anno. Quia licèt pluraliter [f] dictum sit, quòd in eorum iucundo aduentu Ecclesiæ aperiantur; non tamen ad Ecclesias eiusdem loci diuisim, sed prædictorum locorū coniunctim sano referendum est intellectu: ne si hoc modo singulas eiusdem loci visitarent Ecclesias: nimium vilipendi contingeret sententiam interdicti. Qui verò contra declarationes prædictas quicquam sibi vsurpare præsumpserint, graui subiaceant vltioni.

† *Oblati, qui dicantur, tradit copiosè Couarruuias in cap. alma mater. de sent. excom. lib. 6. in 2. par. relect. §. 2. circa finem.*

¶ Idem in eodem.

¶ Tempore generalis interdicti, Episcopi non prohibiti, qui non fuerunt culpabiles interdicti, clam celebrare possunt: & hodie illud non est priuilegium Episcoporum, sed ius commune, vt in c. fi. de sent. excom. in 6. & ibi plenè habetur, an, & quando, & qualiter possit celebrare tempore interdicti.

CAP. XXV.

QVod † nonnullis est Religiosis indultum in fauorem

a ¶ *Intellecta.*] Qui malitiosè priuilegium principis interpretatur, infamis efficitur. *C. de legi. & consti. l. 2.*

b ¶ *Non negetur.*] Ex hoc loco patet, quòd tempore interdicti denegatur Ecclesiastica sepultura, ex quo per priuilegium istis conceditur. *ī. eod. cùm & plantare. §. quòd si* [b]. Bernar.

c ¶ *Mutato habitu sæculari.*] Ita q habitus illos destinguat ab habitu sæculari, licet ex toto non habeant habitum monachalem. *arg. 33. q. 5. quod Deo pari.* & talis largo modo Ecclesiastica persona censetur. *28. q. 1. ex his. & 12. q. 1. duo.*

¶ *Glo. seq. quærit, arguit, & soluit.*

d ¶ *Pro duobus.*] Quid si medietatem bonorū darent, nunquid dicendi sunt fratres? non, nisi maiorem partē. *ar. ff. de contrah. emp. in modicis.* quod non credo, etiamsi darent totū, dum tamen non se redderent: quia res, & nō persona, sunt accessoriæ. Ber.

¶ *Glo. seq. resit per q. ad relaxatur interdictum, &c. & ponit duas op. Secundò quærit, arg. pro, & soluit contrarium. Tertiò quærit, arg. pro, & remissis.*

e ¶ *Semel in anno.*] Sic patet, q in Ecclesia interdicta celebratur, & canonicè: quia tunc de speciali priuilegio relaxatum est interdictū, nō sublatum: vnde idē interdictum manet, nō nouū creatur. *arg. ff. de preca. sed si manente. & 24. q. 1. Achatius & 12. dist. præceptis.* Sed videtur potiùs, vt dicit Vincent. q interdictū non relaxetur [t], sed in Ecclesia interdicta celebretur de licentiā Papæ. *ī. eod. petisti in fin.* nec tunc committitur contra interdictum. Sic aliquis potest prædicare, & loqui excommunicatis, de his, quę pertinent ad correctionē eorum, nec incidit in excommunicationē. *ī. de sent. excom. c. responso. & cap. cum voluntate. in princ.* & semel tantū in anno hoc eis licet, & non pluries, vt hic patet. Sed si cētum annos stetissent, q non venissent ad Ecclesiā istam, quæ sæpe fuit interdicta, nunquid præscribitur contra illos? Videtur, quod sic. *ī. eod. accedentibus.* vbi isti Templarij perdunt istud priuilegium, quia non sunt vsi isto spatio xl. ann. *arg. de nundi. l. 1.* Sed contrà [d] credo in casu isto, quia non nocet eis. Sed nunquid de auctoritate Episcopi posset aliquis celebrare in Ecclesia interdicta ab Episcopo? Videtur, quod sic, eadem ratione. De hoc dixi *suprà. de appellat. ad hæc.*

¶ *Glo seq. not. q nō semper plura &c. signat contrarium, & remittit.*

f ¶ *Pluraliter.*] Not. q pluralis locutio non semper infert suas singulares [e] sic 1. *dist. omnes leges. sic ī. de appel. significauit. ī. de præben. cùm iam dudum. sic. 2. q. 1. in primis.* ibi, alij accusatores. *ff. de condi. & demonstrationib. falsa. §. si quis leganerit. & ff. de statu homi. femina. Arg. contra. ī. de rescrip. olim.* De hoc plura argumenta inuenies *ī. de rescrip. c. 2.*

QVod nonnullis.] Diuiditur, quia primò ponit priuilegium. Secundò ponit exceptionem ibi, *Nisi.* Tertiò denunciationem

b *Idem arg. ex decre. de panit. & remis. quod in te. vide hac in 3. Sess. & patet in concilio V ter. menti de solutionis. ex. quę. Ioan. And.*

c *De hoc articulo præter traditos hîc per doctores vide no. 12. in cap. ad hæc quoniam. suprà de appellat.*

† *Innocētius ij in conc. in Later. c. 58. & c. 8 ti. ti. in 4. compilatione.*

† *De materia huius c. vide c. alma mater. de sent. excom. lib 6. adde Nauarrum in Manuali 27. tit. de interdicto. & Syluest. in summa, verbo, interdictum.*

d *Hinc notat Panormitanus non currere præscriptionem contra priuilegium. de quo vide Oldradum cōs. 172.*

e *Quando pluralitas resoluatur in singularitates, vide Iasonem in l. quamuis. in fi. C. de impub. & aliis subst. & in l. Gallus §. quid si is. ff. de libe. & posthu.*

nem ibi: *Verùm.* & hoc cap. nihil hodie habet.

CASVS. Quibusdam regularibus concessum est, vt cùm commune terræ fuerit interdictum, diuina possint officia celebrare ianuis clausis, & voce suppressa, & non pulsatis campanis, exclusis excommunicatis, & interdictis; in fauore Pontificalis officij concilium extẽdit hoc ad Episcopos, nisi eis expressè fuerit inhibitũ: verumtamen hoc illis cõceditur, qui causam aliquã non præstiterint interdicto: nec aliquã fraudẽ ingesserint, cùm tale compendium ad iniquum dispendium trahi nõ debeat. Nota, quòd occasio iuris ad iniquũ dispendiũ trahi nõ debet.

Pontificalis officij ad Episcopos extendentes concedimus, vt cùm commune [a] terræ interdictum fuerit, excommunicatis, & interdictis exclusis, possint quandoque [b] ianuis clausis, suppressa voce, & non pulsatis campanis, diuina celebrare officia: Nisi & hoc ipsum eis expresse fuerit interdictum. ¶ Verùm hoc illis concedimus, qui causam [c] aliquam non præstiterint interdicto, nec quicquã [doli † vel] fraudis ingesserint, tale compendium ad iniquum [d] dispendium pertrahentes.

¶ Honorius tertius Archiepiscopis, & Episcopis in quorum diœc. monasteria, & Prioratus Cluniaceñ. monasterio subiecta consistunt.

¶ Priuilegia non sunt violanda, etiã indirectè. Hoc dicit generaliter

CAP. XXVI.

QVantò ampliùs: *& infrà.* ¶ Sanè dilecti filij Abbas, & Conuentus Cluniaceñ. † grauẽ nobis querimoniã obtulerũt, quòd quidã vestrũ, & vestrorum Officiales, cùm in eos, & sui ordinis Monachos non possint excommunicationis, & interdicti proferre sententias, eo quòd super hoc Apostolicæ sedis priuilegiis sunt muniti, in eos, qui molunt in molendinis, vel coquunt in furnis eorum, quicquid vendendo, seu emendo, aut aliàs eis communicant, sententias proferunt memoratas: & sic Apostolicorum priuilegiorum non vim, & potestatem, sed sola verba [e] † seruantes, dicti Ordinis Monachos quodãmodo [f] excommunicant, dum eis alios communicare non sinunt. Ex quo illud etiam euenit inconueniens, vt ipsi Monachi quantùm ad hoc iudicentur iudicio Iudæorum [g], & qui eis cõmunicant in prædictis, maiorem excõmunicationem [h] incurrant, quàm etiam excommunicatis communicando fuerint incursuri. ¶ Nolentes igitur hæc crebris ad nos clamoribus iam perlata vlteriùs sub dissimulatione transire, vobis vniuersis, & singulis mandamus, quatenus huiusmodi sententias in fraudem [i] priuilegiorum nostrorum de cætero non feratis: quia si super hoc ad nos denuo clamor ascenderit, non poterimus conniuentibus oculis pertransire, promulgatores talium sententiarum seueritate debita castigabit. No. quòd nõ tantũ verba, sed vim & potestatem priuilegiorũ legis, & canonis seruare debemus. Item fraus legi, vel canoni fieri nõ debet: quia nihil dominus incidit in legẽ

a ¶ *Commune terræ interdictum.*] Interpretationem huius verbi habes. ĩ. *de verb. sig. cùm in partibus.*

¶ *Glos. seq. in prin. & fi. dupliciter exp. illud. quãdoque in medio. quæst. & sol.*

b ¶ *Quandoque.*] Per hoc videtur, quòd sæpius possint, quàm semel in anno, vt sit priuilegium Episcoporũ maius, quã priuilegiũ præcedentis cap. sed diuersa sunt priuilegia Episcoporũ, & illorũ: hoc enim intelligitur de ecclesiis sibi subiectis; sed præcedens in ecclesia vna tantũ semel in anno celebrare possunt: & expone, quandoq;, id est, quandocũque. Vel dic, quòd cùm illud priuilegiũ generale sit in parochia alterius episcopi poterit episcopus celebrare sicut in sua, si alius episcopus hoc permiserit. Sed nunquid canonici possunt interesse cum episcopo? non. ita quòd celebrent priuatè pariter cum ipso more solito, licèt intersint, vt audiant sicut alij extranei, qui non sunt interdicti: cùm ipsi canonici nõ habeant priuilegiũ, ne per hoc vilescat rigor. *suprà cap. prox.* vel potest exponi, quandoque, id est, non semper; quia si ex tali celebratione oriretur scandalum, non deberent semper celebrare, sed aliquando ita quòd non esset scandalum.

¶ *Glos. seq. reci. per q. & ponit op. quam reprobat.*

c ¶ *Causam.*] Per hoc dicunt quidam, quòd illi qui non deliquerunt, nec aliquam causam dederũt, vt poneretur interdictũ, licet forte in loco interdicto interesse non debeant diuinis cum illis, qui priuilegium habẽt; tamen extra terrã illam bene possunt audire diuina, & percipere sacramenta. Credo, quòd non debeant admitti ad aliqua officia, vel sacramenta, vt ipsi per hoc citiùs inducantur ad satisfaciendum: & vt sententia magis timeatur: quia qui suspensus, vel interdictus est in vna ecclesia, in omnibus est interdictus, vel suspensus. hoc expressè dicitur in *tex. & in gl. 4. q. 5. quisquis & arg. bonum ad hoc ĩ. de pœnis. & remis. quod in te. vbi de hoc not. in fi. Ber.*

d ¶ *Iniquum.*] Nota occasionem iuris ad iniquum dispendium trahi non debere, *C. de vsucap. pro empto. cum qui sic de transla. inter corporalia à contrario sensu. & 45. dist. licet. 2.*

QVãtò.] Priuilegiati, qui excõicari nõ possint ab ordinariis, nõ debent excõicari etiã indirectè. hoc dicit specialiter. In prima ponitur quæstio. In secunda prouisio ibi, *Nolentes.* Abbas.

CASVS. Abbas, & conuentus ordinis Cluniaceñ. sunt exempti: vnde Epi, & Archiepiscopi, in quorum diœce. commorantur, eos excõicare, vel interdicere non possint, in eos, qui molunt in molendinis eorum, vel coquunt panem in furnis ipsorum: & qui vendendo, vel emendo, aut aliàs eis cõicant excõicationis, & interdicti sententias proferũt; & sic non vim, & potestatem priuilegiorũ Apostolicę sedis, sed sola verba seruãtes, monachos dicti ordinis quodammodo excõicant, dum eis alios cõicare nõ sinũt: & sic quantùm ad hoc Iudæorũ iudicio iudicãtur: & qui cõicant illis, maiorẽ excõicationem incurrunt, quàm qui excõmunicatis participãt: propter quod monachi Cluniaceñ. de prædictis Prælatis grauiter Domino Papæ sunt cõquesti: vnde mandat vniuersis & singulis prædictorũ, quatenus sententias in fraudẽ priuile-

¶ *Glo. seq. alleg. multa iura, quòd mens præponderet verbis, ex quo lit. [illegible] & arg. contra ciuitates &c. & [illegible] & glo. [illegible] per q.*

e ¶ *Sola verba.*] Et malè verè: quia cõsideranda est mens potius, quã verba: nã verba deseruiunt intentioni, & nõ ecõuerso. ĩ. *de ver. sig. intelligentia. & 1. q. 1. Marcion. & ff. de leg. & senatuscon. scire leges.* & per oñ est mens, quàm verbũ docentur. *ff. de supel. le. l. Labeo. in fi.* & *arg ff. de fun. instr. l. cùm de lanionis. §. asinã in fi.* Et in testamento consideratur potiùs mens testãtis, quàm verba. *ff. de leg. 1. l. penult.* Et in contractibus potius inspicitur voluntas, quàm verba *C. que res pig. obl. non pos. l. pomus. & ul.* & non tantùm verba edicti seruanda sunt, immo sententia potiùs. *ff. de leg. & sena. contra legẽ.* Hic non seruabant vim, & potestatem verborum, vt videtur: quia indirectè [illegible] videbantur excõicari, ex quo subtrahebatur cõio aliorum; sic Iudæi excõicantur. ĩ. *de vsu pos. miserabilem. & c. quanto. & ĩ. de Iudæ. Iudæi. & c. ad hæc. & c. si Iudæos, in fi.* & sic indirectè faciebãt cõtra priuilegia Papæ: vnde præcipitur quòd de cætero hoc nõ faciant: vbi autem res dubia esset, potiùs seruanda sunt verba edictu. *ff. de exerci. l. 1. §. si is qui.* Et est decre. ista contra ciuitates, quæ quandoque consimilia faciunt contra ecclesiasticas personas; & sic violant ecclesiasticam libertatem. & tales sententiæ non valebant, nec timendæ erant, sed quoad factum tantùm refertur: quia contra priuilegia Papæ. ĩ. *de exces. Præla. cùm ad quorundam.*

f ¶ *Quodãmodo.*] Quasi diceret non verè excõmunicabant illos, sed subtrahebãt alios ab eorũ cõmunione, & ideo excõicati videbãtur, quia excõicatio [a] est à fraterna societate separatio. *3. q. 4. Engeltrudã,* & sic quodammodo excommunicabant eos. Ber.

g ¶ *Iudicio Iudæorum.*] In hoc videtur iudicari Iudæorũ iudicio, quia cũ ecclesia excõicare Iudæos [b] nõ possit, quia nihil ad nos de his, qui foris sunt. *2. q. 1. multi.* quãdoq; excõicantur Christiani cõicantes eis, vt ĩ. *dictũ est:* ita isti, cùm nõ possent istos excõicare propter priuilegiũ, excommunicabant communicantes eis.

h ¶ *Maiorẽ excommunicationẽ.*] Qui enim participat excõicatis, excõicatus est minori excõicatione. *11. q. 3. cũ excõicato & ĩ. de excep. à nobis.* Sed isti, qui participãt istis monachis in prædictis erant excõicati excõicatione maiori: & ita maiorem excõicationem incurrebant, quàm aliàs participando excommunicatis.

¶ *Gl. se. fortific tex. & ponit, & exponit 4 modos fraudandi legem.*

i ¶ *In fraudem.*] Et sic patet, quòd si non possunt illos excõicare, nihil facere debẽt, per quod ad idẽ redeãt: quia si denegatur eis vna via, denegata intelligitur & alia. ĩ. *de procu. suæ.* Sic ergo illi in fraudẽ priuilegiorum non sunt excõmunicandi: sicut nec in fraudem canonis aliquid faciendũ est. ĩ. *de cõces. præben. constitutio.* nec in fraudem legis *ff. ad Maced. l. 4. §. is autem* Vnde nota, quod quatuor [c] modis fit fraus legi, siue canoni. De persona ad personã: vt si vxor velit donare viro, vel econuerso, cũ nõ possit. ĩ. *de dona. inter vir. & vxo. nec. vlt.* & supponit aliã personã, cui donat, nõ valet donatio. *ff. de don. inter vir & vxo hæc ratio. § non tantùm 46. dist sicut non suæ.* De re ad rẽ prohibitum est, ne filiisfamilias pecunia mutuetur, si tñ aliquid in fraudẽ factũ fuerit, putã dedisti frumentum, vel aliud cõsimile, quòd venderet, vt pecuniã haberet, fraus fit legi. *ff. ad senatuscon. Macedo. sed Iulianus. §. omni, aliàs incipit. item si filius. & l. 4. § 1. in vsur. 14. q 3. plerique. & 3. q. 1. sunt nonnulli.* De contractu ad contractum: vt putà vxor

† *Pro sententia haue textus vide tradita per Baldũ. & alios scribentes in l. non dubium. C. de legibus. vbi de contrariis, quid sit facere in fraudẽ legis, & committere in legem.*

a *Vide B. Thomam in quæstio. canditis ad 3. p. q. 21. art. 1. vbi agit de excommunicationis diffinitione.*

b *Vide Zanchinũ tract. de hæret. c. 36. & Marquardũ tra. de Iudæis. j. 2. c. 5.*

c *Quot modis fiat fraus legi præter glossam, & doctores hic, vide Baldũ in l. non dubium. C. de legibus. & latè per Ancharanum in repetitione c. canonum statuta. suprà de constitu.*

non potest donare viro, vt dictum est, vult ei vendere, vt sic hoc modo [illegible] donatio non [illegible] ff. de dona. inter vir. & vxo. si sponsus [illegible]. Itē de contractu ad contractum, [illegible] quia [illegible] §. vt cùm mulier pro alio fideiubere non possit [illegible] in fieri debitricem: hoc non valet: quia fecit in fraudem legis. ff. ad [illegible]. Et sic patet, quod qui fecit in fraudem legis, contra ipsam legem videtur facere. ff. de legi. contra legem. & l. fra. vnde tales [illegible] in veritate non tenebant: vt hic patet, quia Papa non mandauit eos absolui. Ber.

EX parte.] Istud c. habet varios intellectus, & potest sic summari. Sola assumptio, vel reassumptio tonsuræ post delictum commissum, nō facit delinquentē haberi pro clerico: vel sic; Si post clericatum assumptū immiscuit se clericus enormitatibus, & diu in illis perseuerauerit dimissis habitu & tonsura, & in delicto deprehenditur, non potest se defendere pro clerico, quo minus puniatur per sæcularem iudicē, & iste intellectus est aliquantulum periculosus, sed potest procedere secundum vnam opinionem, de qua in c. perpendimus. de sent. excom. Diuiditur. In prima enim parte ponitur querela. In secunda prouisio. Secunda ibi Ne igitur. Abb.

CASVS. In districtu Reginæ Anglorū erant quidam litterati, quos nec habitus, nec tōsura clericos ostendit: et cū ipsi deprehenduntur in aliquibus maleficiis, vt iurisdictionem reginæ deludant, & pœnā debitam pro delictis euadant, resumunt tonsuram abiectam & habitū clericalē, qui antea pro laicis ab omnibus habebantur. Regina significauit hoc dño Papæ: Rñdet = Papa, q si ipsa iurisdictionem in huiusmodi delinquētes exercuerit, qui sine tōsura, & habitu in delictis fuerint deprehensi, æquanimiter sustinebit: quū maliciis hominū nō sit indulgendū, nec tōsura, nec habitu sic resumpto, ipsorum malitia foueri debeat. Nota, quòd qui tonsura, & habitu dimissis in delictis deprehenduntur, amittūt priuilegiū clericale, & post um puniri sine pœna excommunicationis. Item malitiis hominum non est indulgendum, sed potius obuiandum.

† De materia huius c. vide, que per Couarruuiā in practicis quæstionibus c.32.

† De voce, foris factis, eiúsque significatione vide [illegible] glos. iam [illegible] vide rotata in c. ad audientiam. de præscriptio.

† Reliquæ partes huius decretalis supra de magistris, & ne clerici, vel monachi. c. super specula.

transire, quin promulgatores talium sententiarum seueritate debita castigemus.

¶ Idem V. quondam Anglorum Reginæ illustri.

¶ *Qui in habitu & tonsura, & cæteris, vt Laici conuersantur, deprehensi in maleficiis se pro Clericis non defendunt. Ita communiter summatur.*

CAP. XXVII.

EX † parte tua fuit propositum, quòd nonnulli litterati, quos nec habitus, nec tonsura Clericos profitetur, in terra tuæ iurisdictioni subiecta degentes, cùm deprehenduntur in aliquibus foris factis[a], †, vt iurisdictionem etiam eludant, & debitam pro delictis vltionem euadant, assumunt, seu etiam resumunt tonsuram abiectam, seu habitum Clericalem, licèt ante pro Laicis ab omnibus haberentur. ¶ Ne igitur tonsura, vel habitu sic resumpto, malitia foueatur: si tu iurisdictionem exerceas in huiusmodi delinquentes, qui sine tonsura, & habitu in delicto[b] fuerint deprehensi, æquanimiter duximus tolerandum: cum malitiis hominum indulgeri non debeat, sed potiùs obuiari.

¶ Idem.

¶ *Parisijs, & in locis vicinis, ius ciuile legi non debet.*

CAP. XXVIII.

SVper † specula: *& inf.* ¶ Sanè licèt sancta Ecclesia legum sæcularium non respuat famulatum[d], quæ æquitatis, & iustitiæ vestigia imitantur: quia tamen in Francia, & nonnullis prouinciis, Laici Romanorum imperatorum legibus non vtuntur[e] † & occurrunt rarò Ecclesiasticæ causæ tales, quæ non possint statutis canonicis expediri: vt plenius sacræ paginæ insistatur: *& infrà.* ¶ Firmiter interdicimus, & districtiùs inhibemus, ne Parisiis, vel in ciuitatibus, seu aliis locis vicinis[f] † quisquam docere, vel audire ius ciuile præsumat: Et qui contrà fecerit, non solùm à causarum patrociniis interim excludatur, verùm etiam per Episcopum loci excommunicationis vinculo innodetur.

¶ Idem Episcopo Baiocen. †

¶ *Innouatio priuilegij ius nouum inducit, sed vetus conseruat.*

CAP. XXIX.

QVia intentionis nostræ: *& infrà.* ¶ Cùm innouatio † nec ius nouum[g] conferat, nec etiam tollat vetus: te in eo statu esse volumus, in quo tempore impetratæ innouationis dignosceris extitisse. Cæterùm nullum per hoc intendimus iuri aliàs eidem monasterio competenti præiudicium generari.

¶ Idem.

¶ *Priuilegiati vt vbique possint cum altari viatico celebrare, hoc possunt sine licentia Prælatorum.*

a Secundum illam decretalem potest hic intelligi secundum Philip. Ind. And.

c ¶ Malitiis.] vt ff. de vsi. vsu. in fundo. §. de rescrip. per nunquam. & i. fi. de [illegible] §. qui mali. accu. Phil. significauit B.

SVper specula.] Primò ponit prohibitionis rationē. Secūdo prohibitionem. Tertio pœnā cōtrafacientiū. Secunda ibi, Firmiter. Tertia ibi, Et qui. Abb.

CASVS. Quamuis Ecclesia sæcularium legum non respuat famulatū, quæ imitantur vestigia æquitatis: ō quia in Francia, & in multis prouinciis laici nō vtuntur legibus Romanorū Imperatorū, & rarò Ecclesiæ occurrūt causæ, quæ nō possint per canones expediri: vt plenius sacræ paginæ insistatur, firmiter prohibet dominus Papa, ne Parisiis, vel in ciuitatibus, seu aliis locis vicinis, aliquis docere, vel audire ius ciuile præsumat: & qui contra fecerit, à causarum patrociniis interim excludatur, & per Episcopū loci excommunicetur. Nota, q Ecclesia approbat leges, & eis vtitur. Item magis est insistendum sacræ paginæ, q alijs scientiis. Itē arg. quod ratione vicinitatis sentit quis commodum, vel incommodum.

d ¶ Non respuat famulatum.] §. de no. op. nun. c. 1. & 10. dist. lege Imperatorum. & ca. si in adiutorium.

e ¶ Non vtuntur.] Cùm tamen ab omnibus debeant obseruari. C. de legib. leges & l. leges sacratissimæ. & licet ab omnibus de facto non seruentur: quia subsunt Imperatori: de [illegible] 7 [illegible] dominus totius mundi est. ff. ad [illegible] 14. q. 1. in apibus.

† Quamuis glossa, & [illegible] quærunt, an omnes subsint Imperatori, vide Castrensem in consilio [illegible] mundi p. 5. consiliis. & Couarruuiam in regula, peccatum p. 2. §. 9.

† Qua inducitur viciniæ, præter notata hic, vide glossam cum ibi notatis in c. fi. [illegible] de [illegible] lib. 6. ad de Alexandrum cons. 22. lib. 5.

† Extra.

† Dictum in c. fi. supra de fide instr. & in c. de beliam, & in c. [illegible] de rejud.

¶ Glos. seq. notat, quo ratione vicinitatis, & c. signat contrarium.

f ¶ Locis vicinis.] Sic ita ratione vicinitatis sentit quis cōmodū, vel incōmodum. de pæni. dist. 1. sed & continuo. & 44 dist. §. 1. & ff. de contra. emp. quod [illegible] §. vlt. & 17. q. 4. si quis contumax. ar. contra. quia lupanaria non infamant castratum. 32. q. 5. tolerabilius. Ber.

QVia intentionis.] CASVS. Dominus Papa innouauerat priuilegiū cuidā monasterij constituti in diœcesi Baiocen. Episcopus Baiocen. dubitauit, verum per tale innouationē iuri Episcopali sit derogatū: quæ fuit à domino Papa, an ei præiudicaret: Respōdet ei Papa, quòd innouatio ius nouū nō cōfert, nec tollit vetus: vnde vult, eū esse in eo statu, in quo erat tēpore innouationis impetratæ: sed per hoc nō intēdit Papa iuri aliàs cōpetenti eidē monasterio præiudiciū generari. Nota, q innouatio priuilegij nihil noui iuris tribuit, nec ius vetus tollit. Itē Papa non intelligit per literas suas alicui præiudicium generale.

¶ Gl. seq. ponit duo similia, & causam, quæ per confirmationem accrescit.

g ¶ Nouum.] Sic patet, q innouatio priuilegij nihil noui confert. sic §. de confir. vti. vel inuti. cum dilecta. & §. eo. ex parte. Abbatisse 12. dist. præceptis sic 24. quæst. 1. Athanius si per protectionem non d nouatur ius Episcopi. §. eo. ex parte tua. sic & confirmatio in forma commuuni obtenta. sup. de censi. per chen. quia diuersitatem. Quandoque tamen per confirmationem aliquid iuris accrescit,

a ¶ Foris factis.] Id est, maleficiis, simile verbum habes §. de præscri. ad audientiam.

¶ *Glossa sequens signat contraria: quia delictum, vel sæcularis habitus non tollit priuilegium soluit.*

b ¶ In delicto fuerint deprehensi.] Sed videtur contrà, q licet clerici in delicto fuerint deprehensi, nō tamē capi, vel detineri possunt sine licentia Prælatorum suorum, nec puniri præter pœnā excommunicationis. §. de sent. excom. vt famæ. Item contra videtur §. de sen. excom. si verò. & c. in audientia. vbi clericus habet priuilegium, etsi laicaliter viuat. §. de vit. & hone. cle. c. 1. D. cas, quod nō contradicūt illa, quia loquuntur in eo casu, cùm certū erat illos esse clericos, vnde semper tenuerunt priuilegium, nisi post trinam admonitionē fuerint incorrigibiles, vt dicit illa decre. in audientia: hic aute loquitur de his, qui per omnia tanquā laici in omnibus & ab omnibus habebātur, vt hic dicitur, & malitiose assumebāt tonsuram: vel si aliquando fuerant clerici, non cōstabat, & sic ipso facto priuilegio renūtiauerunt clericali: §. de clerico coniuga. penult. vnde hic nulla poterat fieri admonitio:

ideoq; de fraude, vel de malitia sua cōmodum reportare non debent, nec incurrunt excommunicationē, qui tales puniunt, vt hic patet: q a in delictis deprehendebātur, vnde hoc ipso amittebant hoc priuilegium. §. de sen. ex. cum. cùm non ab homine. & c. perpendimus. Cōtraria intelliguntur, quoniam contēpto habitu incedūt vt laici: nec deprehenduntur in delictis.

accederet, quia translatio quæ erat personalis per confirmationem fit realis, & perpetua: vt ṡ. *de transl. vnicam & c. 1.*

I*N his.*] Primò ponit exordium, & facti narrationem. Secundò prouidet, & rationem reddit ibi, *Cùm autem.*

C*asvs.* Fratres Prædicatores, & Minores impetrauerunt indulgentiam à domino Papa, vt vbicunque fuerint cum altari viatico valeant celebrare sine præiudicio iuris parochialis: quidam Prælati nimis strictè illā indulgentiam interpretātes dicebāt, quòd per illam indulgentiam prædicti fratres præter assensum Prælatorum hoc facere non possunt: vnde non permittunt eos celebrare secundū illā indulgentiā. Cū autē sine indulgētia fratres prædicti possint de Prælatorū licētia celebrare, nihil eis cōferret. Mādat dominus Papa cuidam Episcopo, quatenus interpretatione huiusmodi reprobata, dummodo abstineāt ab iuribus aliorū, datā licētiā prædictis fratribus debeat publicare, ita q. dicti fratres ex indulgētia ipsā aliquā videātur gratiam consecuti. Not. q. ea, quæ cultum diuinum respiciūt, benignè sunt interpretāda. Itē beneficium principis late est interpretandum. Item indulgētia, siue priuilegiū, sine alterius iniuria concedi debet. Itē indulgentia, siue priuilegium sic debet intelligi, vt aliquid conferat: alias delusorium esset.

CAP. XXX.

IN his †, quæ ad cultum [a] diuinum facere dignoscuntur, non maligna, sed benigna esset potiùs interpretatio facienda. ¶ Vnde mirari compellimur, q. cū fratribus Prædicatoribus, & Minoribus duximus indulgendū, vt vbicūque fuerint, sine parochialis iuris præiudicio [b], cum altari valeant viatico celebrare; quidam nimis strictè [c] interpretando indulgentiā nostrā nituntur asserere, quòd per eam prædicti fratres præter Prælatorum assensum facere hoc non possint: propter quod eos celebrare iuxta indulgentiam Apostolicam non permittunt. ¶ Cū autē nihil eis conferret memorata indulgētia, sine qua id Prælatis annuentibus liceret eisdem: Fraternitati tuæ mandamus, quatenus interpretatione huiusmodi reprobata, dum tamen ab aliis, quæ iure parochiali proueniunt, prorsus abstineant, datam eis sic licentiam celebrandi, auctoritate nostra non differas publicare [d]: ita quòd dicti fratres aliquam ex indulgentia [e] nostra, videantur in hoc gratiam consecuti.

¶ Gregorius nonus maioris ecclesiæ, & Christianitatis Decano, & Archidiac. Lincoñ.

¶ *Priuilegium de decimis noualium non soluendis, non comprehendit decimas tempore priuilegii impetrati possessas ab aliis: nisi de possessione alterius in priuilegio fiat mentio.*

a ¶ *Ad cultum diuinū.*] De his, quæ ad cultum diuinū relinquuntur in testamēto, ipsius fauore non detrahitur quarta. ṡ. *de testa. c. vlt.*

b ¶ *Sine præiudicio.*] Et ita in præiudicium alterius non datur priuilegium graue. *sic ṡ. de vsu pal. ex tuarum. ṡ. de ec. ædifi. ad audientiam* b *ff. ne quid in loco publ. l. 2. § si quis à principe. & ff. de admi tu. impuberi* 5. *& C. de eman libe. nec auus. & C. de preci. imper. offer. quotiens &* ʝ. *c. proximo.*

c ¶ *Nimis strictè.*] Quod esse non debet, quia principis priuilegium latissime interpretandum est. ʝ. *de ver. sig. olim. & ff. de cons. prin. l. vlt. & 2. q. 3 c. si quem. §. notandum, in fin.* nec nimis largè interpretari debet. ṡ. *eod. vt priuilegia*, ibi, aperiantur ecclesiæ, & illud verbum non ita largè accipiatur, vt ibi dicitur.

d ¶ *Publicare.*] Vt nullus possit per se per ignorantiam excusare ṡ. *de postu. c. 1. & 16. dist. quod dicitis. & 12. q. 2. qui & humanis. ff. de instit. sed & si. § præscribere.*

e ¶ *Ex indulgentia.*] Indulgentia enim semper debet aliquid conferre, vt hic patet. & *C. de thesau. l. 1. lib. 10. & ff. ad munici. l. 1. & ff. de lega. 1. si quando & ff. de vsu & habi. dimus.* & potius laborandum est, vt res valeat, quàm vt pereat. ṡ. *de fide inst. inter dilectos. &* ʝ *de verb. sig. Abbate ff. de reb. dub. quotiēs. 2. & ff. de act. & oblig. quotiens. & ff. de reg. iur. in contrahenda*: aliàs delusoria esset indulgentia principis. B.

D*Vdum.*] In prima ponitur facti narratio. In secunda decisio ibi, *De consilio.* Abbas.

C*asvs.* Inter priorem, & conuentum de Butele ex parte vna, & Priorissam, & moniales de Capelle ex parte alia, coram iudicibus quæstio super decimis noualiū vertebatur. Lite pendēte corā iudicibus, moniales impetrauerūt indulgentiā super decimis noualiū nō soluēdis, nullā de lite mota in indulgentia mentionem facientē, per quam indulgentiam volebat repellere Priorem, & conuentū à lite: dubitabāt iudices, quid iuris esset: Papa de consilio fratrum suorum decreuit iuri prædictorū fratrū per indulgētiam illam non facientē mentionem de lite mota, nullū præiudicium generari super decimis noualiū nō soluēdis, quas possidebant tēpore indulgētiæ à parte alterā impetratæ. No. q. litteræ, siue indulgentia super re litigiosa impetratæ, de lite mota nō facientes mentionē, non valent nec impediūt processum iudicis: quia tacita veritate sunt obtentæ. Et sic nota, q. Papa concedendo alicui indulgentiā, seu priuilegium, non intendit alium lædere.

¶ *Gio. seq. reddit rationem utriusque, & ar. à contrario.*

CAP. XXXI.

DVdum inter Priorem, & Conuentum de Butele † ex parte vna, & Priorissam, & Moniales de Capelle ex alia, super decimis lite mota: *& infra.* ¶ De consilio fratrum nostrorum decernimus, iuri prædictorum Prioris, & Conuentus super decimis noualium †, in quarum erant possessione tempore illo [f], quo indulgentiæ Apostolicæ impetratæ fuerunt à parte altera de decimis noualium non soluendis, nō debere per eas non facientes [g] de hoc aliquam mentionem, præiudicium generari.

¶ Idem.

¶ *Confratres priuilegiatorum, nisi se ad eos in totum transtulerint, ad Episcopalia iura tenentur.*

CAP. XXXII.

QVidam † (sicut asseris) in priuilegiatorum fraternitate recepti, nolunt tibi de iuribus Episcopalibus respondere: Verùm quandiu huiusmodi fratres moram [h] in domibus suis fecerint, eos compellere poteris ad dicta iura tibi integrè persoluenda [i].

¶ Idem Arelateñ. Capitulo.

¶ *Quoad priuilegium retentionis decimæ semel nouale semper est nouale.*

CAP. XXXIII.

COnsultationi vestræ breuiter respondemus, quòd

f ¶ *In quarū erat possessione illo tempore.*] S. n. possidebant decimas illas iure suo tanquam sibi debitas: priuilegiū super his obtentū, siue indulgentia non valet, quæ absorbet ius alterius. *C. de precibus Imperatori offerendis. quotiens* 2. quia contra ius est. *C. eod. tit. rescripta. 25. quæst. 2. rescripta*: ac si lite pendente fuisset impetrata: quare non valent. *sic ṡ. de testibus, causam quæ. in Authent. ne in medio litis fiant sacræ formæ, aut sacræ iussio. §. si verò. collat. 8. & ṡ. vt lite pendente. cap. vlt.* sic priuilegium obtentum tacita cōpositione nō valet. ṡ. *de decimis. ex multiplici*: sed super illis de quibus nondū fuerant in possessione, valebant à contrario sensū, vt sic aliquē fructum habeant ex talibus indulgentiis: aliàs inutiles essent: *vt ṡ cap. proximo.*

g ¶ *Non facientes.*] Vnde per subreptionem obtentæ fuerunt, & talem videlicet, quæ si expressa fuisset, eas non habuissent: & maximè si læderetur Prior, & conuentus. ṡ. *de rescrip. super litteris.* ʝ. *de ver. sig. si quid per nouale*: & ita indulgentia nō valet tacita veritate: sicut nec rescriptū vt in *c. super litteris.* sic & priuilegiū non valet, nisi faciat mentionē alterius priuilegij. ṡ. *de præscri. veniens.* Et sic patet, quòd Papa concedendo indulgentiam, seu priuilegium, non intendit alium lædere: *vt ṡ. cap proxi.* vbi de hoc inuenies concordantias.

Q*Vidam.*] Communis diuisio. Secunda pars ibi, *Verùm.* Abbas.

C*asvs.* Quidam priuilegiati, vt Templarij, Hospitalarij, quosdam receperunt in fraternitatem ipsorum, propter quod nolunt diœcesano Episcopo de iuribus episcopalibus respōdere: dicit Papa, quòd quandiu fratres isti moram faciunt in domibus suis, diœcesanus eos compellat ad iura integraliter persoluenda. Nota, quòd non sufficit receptio priuilegiatorum ad euitanda iura episcopalia, nisi recepti ad priuilegiatos transeant.

¶ *Glossa sequens inducit tria similia, ad primum, & vltimum inducit contrarium.*

h ¶ *Moram.*] Et ita non sufficit sola receptio, nisi sequatur translatio plena. 21. q. 2 *si quis iam translatus.* Sicut non dicitur quis esse de numero militum, priusquam sit inter eos numeratus *ff. de mili. test. ex eo tempore.* Et sola ratio possessionis non est idonea ad munera iniungenda. *ff. ad muni. l. libertus. §. sola.* sic & milites cōmeatu accepto, si remaneat in domo sua, non habet priuilegiū. *ff. ex qui. caus. maio. l. miles. Ar. contra ff. de bon. pos. ex test. mili. l. vnica. in fin.* vbi dicitur, quòd priuilegium militis habet, qui nondum peruenit ad milites.

i ¶ *Persoluenda.*] Sic ṡ. *eo. cum & plantare. § porro. sic ṡ. eo. ex parte. & ṡ. de maio. & obe. per inter.*

C*Onsultationi.*] Primò ponit dictum. Secundò rationem. Secunda ibi, *Cùm aliàs.* Abbas.

† *Abbati: de Buton.*

† *Nouale ager est nunc primum præcisus. c. innouate. inf. de verbo. signi. & ibi latè doctores.*

c *Vide in c. causam. statim alle. super glo. vltima And.*

† *Hinc nota, quod qui pleno iure nō sunt oblati, non gaudent priuilegio illorū, in quorum societate sunt recepti.*

terra, de qua non extat[a] memoria, quòd aliquando culta fuisset, redacta per Religiosos viros nouiter ad culturam, perpetuò[b] debet quoad immunitatem de non soluendis decimis noualium † iure censeri: Cùm aliàs nonnunquam contingeret indulgentiam [c] de noualibus plus eis dispendij, quàm vtilitatis afferre.

TITVLVS XXXIV.

De purgatione canonica.

¶ Ex concilio Tributien.

¶ Infamatus fide dignus per iuramentum se purgat: aliàs secus, & censetur non idoneus enormiter peccans.

CAP. I.

NObilis † homo, vel ingenuus[d], si in synodo accusatus crimen negauerit, si fidelem[e] eum esse sciuerit,[f] cum duodecim[g] ingenuis se expurget[h]. Si autem antea deprehensus fuerit in furto[i], aut periurio[k], aut falso testimonio, non admittatur ad iusiurandum: sed ei (sicut qui ingenuus[l] non est) purgatio indicatur.

¶ Ex concilio Agathen. †

¶ Infamatus tertiò monitus se non corrigens, vsque ad purgationem ab officio suspenditur.

CAP. II.

SI quis Presbyter negligens[m] vitæ suæ, prauis exemplis malè de se suspicari permiserit: & populus ab Episcopo iuramento[n], seu banno Christianitatis[o] astrictus infamiam eius patefecerit, certique accusatores criminis eius defuerint: admoneatur[p] † primò seorsum ab Episcopo: deinde sub duobus, vel tribus testibus; & si non emendauerit[q], Episcopus eum publica increpatione admoneat. Si verò nec sic se correxerit, ab officio suspendatur[r] vsque ad condignam satisfactionem: ne populus fidelium in eo scandalum patiatur.

¶ Ex concilio Melden. †

¶ Etiam regulares purgant se delicto secundùm regulam canonicam.

CAP. III.

MOniales si libidinibus inseruire accusentur, & manifestè detegi non valuerint[s], erga regulam[t], suæ opinionis malam famam canonicè purgare cogantur.

¶ Ex eodem †.

¶ Si delictum est probabile, non indicitur purgatio: aliàs secus, h. d. quoad titulum.

CASVS. Aliqua terra de nouo redacta est ad culturam per aliquos religiosos de noualibus decimas non soluentes, de qua non extat memoria, quòd culta fuisset: dubitatur, an perpetuò illa dici debeat nouális, quoad decimas non soluendas? Respondet Papa, quòd perpetuò terra illa debeat censeri nouális quoad immunitatem de decimis non soluendis, aliàs contingere posset aliquando indulgentiam de noualibus plus eis dispendij, quàm vtilitatis afferre. Not. quod semel est nouale, semper erit nouale quoad immunitatem de decimis nō soluendis. Et sic nota hic quòd principium considerandum est. Itē ar. quòd ex quo res semel est priuilegiata, semper erit priuilegiata, quia priuilegia perpetua sunt.

a ¶ *Nō extat memoria.*] *j. de verb. signi. quid per nouale.*

¶ *Glo. seq. aperit dubitationem, & elicit duo argumenta.*

b ¶ *Perpetuò debet.*] Sic ergo patet, quòd ex quo fuit semel nouale, semper erit nouale, quantum ad hoc, quòd decimæ nō soluātur de tali terra. Hæc videbatur forte dubitatio, si post lōga tempora, quæ sufficerent ad præsumptionem canonicam, debet talis terra dici nouale, vt postea censeretur iure communi cum aliis, vt decimæ postea soluerentur: quod hic determinatur. Et est arg. quòd principium considerandum est. *s. de consti. scientes. s. de elect. dudum.* in quibus de hoc. Item arg. quòd ex quo res est semel priuilegiata, semper erit priuilegiata. Priuilegia enim perpetua sunt. *25. q. 2. c. 1. & 2. nisi perdantur*: quia illi, quibus concessa sunt, eis non vtuntur[a]. *s. eo. accedentibus. & s. ß de terra.*

c ¶ *Indulgentiam.*] Isti enim habebant priuilegium de non dandis decimis noualium: vnde dubitabant, vtrum lapsu temporis redirent illa noualia ad ius commune cum aliis terris: quod si esset, contingere posset, quod plus dispendij consequerentur ex illo nouali, quàm vtilitatis: putà per magnas expensas, quas facerent in reducendo terram illam inutilem ad culturam.

DE PVRGATIONE CANONICA.

¶ *Suprà visum est de variis delictis tam Prælatorum, quàm subditorum, verùm quia infamati ex delictis, qui conuinci non possunt, debent compelli ad se purgandum, ideo subiicitur ista rubrica.*

De hac materia tractatur 2. q. 5. per totum, & 15. q. 5. De secunda parte tractatur 2. q. 5. consuluisti. §. hoc autem, vsque ad fi. quæstionis.

NObilis.] Duæ sunt partes. Secūda ibi. *Si autem.* Ab. Sic.

CASVS. Statuit concilium Tributien. quòd si nobilis homo, vel etiam ingenuus accusatus fuerit in synodo, & crimen negauerit, deficiente accusatore, cum xij. hominibus ingenuis se expurget, si de hoc fuit infamatus. Secundò dicit, quòd si antè fuit deprehensus aut in furto aut in periurio, aut falso testimonio; vlteriùs ad iusiurandum non admittatur, sed ei, sicut qui ingenuus non est, purgatio indicatur. Nota, quòd deprehensus in furto, periurio, aut falso testimonio ad iusiurandum vlteriùs non admittitur. Et sic est arg. quòd præsumitur contra aliquem ex antecedenti vita. Item arg. quòd propter crimen perditur nomen dignitatis.

d ¶ *Ingenuus.*] Ingenuus est, qui statim, vt nascitur, liber est. *Inst. de inge. in prin.* & dicitur hic ingenuus, qui aliàs non est nobilis, vt differat sic ab eo, quòd dicit, nobilis.

e ¶ *Fidelem.*] Id est, fide dignum, qui de facili non peieraret.

f ¶ *Sciuerit.*] Ipsa synodus, vel aliàs extra synodum iudex.

g ¶ *Duodecim.*] Hoc intellige, si visum fuerit iudici, quod tot habeat, quia numerus compurgatorum arbitrarius est. *arg. j. eod. ex tuarum. & 2. q. 5. omnibus.*

h ¶ *Expurget.*] Intellige de eo, qui infamatus est.

i ¶ *In furto.*] Qui enim condemnatus est, vel pactus de furto, infamis est *ff. de his, qui not. infam. furti. § pactus. & l. 1.* quare vlteriùs ad iuramentum non admittitur.

k ¶ *Periurio.*] Periurus non admittitur amplius ad iurandum, vt *6. q. 1. quicunque. & 22. q. 5. paruuli.* quia præsumitur contra ipsum ex antecedenti vita. *ar. 2. q. 1. in primis. ad h. ff. de accu. si cui. & ff. de re militari. omnes. §. à barbaris.* Idem est de eo, qui falsum tulit testimonium, qui periurus est, & in tribus peccat. *suprà de crimi. fal. c. 1.*

l ¶ *Ingenuus non est.*] Arg. quod propter crimen perditur nomen dignitatis, sicut per monacharum amittit, quis nobilitatem, *27. quæst. 2. scripsi.* vnde priuilegio ingenui gaudere non debet, qui ingenuis mores abiecit *j. de sen. excom. in audientia. & suprà, de vit. & hone. cle. cap. vlt. & j. de cle. coniu. c. penult. & j. de apost. cap. 1. & j. ne cle. vel mona. capite 2.* expurgabit ergo se quasi seruus, siue libertinus ad arbitrium iudicis: & aliter quam ingenuus.

SI quis.] Suspectus, qui tertiò monitus se non corrigit, cùm possit, ab officio suspenditur. Abb.

CASVS. Statuit concilium Agathen. vt si presbyter fuerit infamatus negligens famam suam, Episcopus populum iuramento, seu banno Christianitatis astringat, vt eius infamiam patefaciat: qua patefacta, si accusator defuerit, Episcopus illum seorsum admoneat & si non correxerit, adhibeat duos, vel tres: & si se non emendauerit, Episcopus eum publicè admoneat: & si sic non curauerit se corrigere, ab officio suspendatur vsque ad debitam satisfactionem, ne populus in eo scandalum patiatur. Nota ordinem per istam decretalem, qualiter Prælatus procedere debeat contra subditum infamatum, antequam eum ab officio suspendat.

m ¶ *Negligens.*] Qui negligit famam, crudelis est. *12. q. 1. nolo. & 11. q. 3. non sunt.*

n ¶ *Iuramento.*] *35. q. 6. Episcopus in synodo. & j. de testib. cogen. præterea.*

o ¶ *Christianitatis.*] Id est, sub pœna fidei suæ.

p ¶ *Admoneatur.*] *2. q. 1. si peccauerit.*

q ¶ *Emendauerit.*] Negligentiam scilicet, reddens se operibus bonorum actuum, vt suspicionem prauam depellat. Lau.

r ¶ *Suspendatur.*] Hic est ordo, qualiter procedatur contra infamatum: non enim incipiendum est à suspensione, sed ordo capituli est inspiciendus. *ar. 2. q. 1. nemo. & 74. dist. honoratus. & 23. q. 4. fortè.* hic ordo seruandus est, vt plenè dicitur *in j. re. inter. Ber.*

MOniales.] Potest sic summari secundùm intellectum glo. Purgatio indicenda est regularibus secundùm tenorem regulæ. hoc dicit. Nam regulares iudicantur non solùm secundùm regulam, sed etiam secundùm canones: *vt in c. fin. de sta. reg.* Abbas.

CASVS. Si moniales accusentur libidinibus inseruire, vel etiā denuncientur, cessante accusatore secundùm regulam suam se expurgēt. Nota, quòd monialis suspecta de incestu, tenetur se purgare.

s ¶ *Valuerint.*] Per testes, vel per aspectum corporis. *27. q. 1. nec aliqua.*

t ¶ *Erga regulam.*] Id est, secundùm tenorem regulæ. Ber.

Si quis

† *Aliàs, noualis, vt hic agnoscit Hostiensis.*

† *Referunt Burchardus lib. 16. decre. c. 19. & Gratianus, sitæ Palea 2. q. 4. c. 14. habetur c. 1. ti. de purgatione vulgari, in 1. compilatione.*

† *In conciliis impressis ex Iuone additur hoc decretum concilio Agathensi.*

a *Vel abutātur s. eo. tuarum. idem in aliis casibus not. de deci. suggestum in 1. g. oss. Ioan. And.*

† *Obserua hic ordinem fraternæ correctionis, de qua plenè B. Tho. 2. 2. q. 33. art. 3. 4. 5. & se.*

b *Hunc articulum latè disputat Andreas Tiraq. tract. de nobilitate c. 26. adde Roman singularem 37. incip. verum nobilis per ingressum.*

† *Cap. 70. in conciliis impressis non c. 2. vt etiam Burchardus lib. 8. decr. c. 50.*

† *Concilio Meldensi c. 68. non c. 5. prout refert Burchardus, li. 9. decret. c. 50.*

Si quis de gradu.] CASVS. Si aliquis clericus cõuictus fuerit in iudicio, vel confessus se consensisse raptoribus alienarũ sponsarũ, vel mediatorẽ esse, à proprio gradu repellatur. Et si de hoc verisimiliter infamatus fuerit, canonice se expurget. Not. q̃ cõfessus in iure pro cõuicto habetur. Itẽ consentiẽs, & agẽs pari pœna puniũtur. Quod verum est de consensu cooperationis. Itẽ pœna raptoris alienæ spõsæ, est depositio. Item verisimilis suspicio inducit purgationem.

a ¶ *Consensorem.*] Qui enĩ cõsentit, quãdoque vt faciens punitur. ĩ. *de sent. ex. quantæ. & 17. q. 4. omnes ecclesiæ. & 86. di. facientis*, & q̃ crimini, q̃ corrigere põt, nõ corrigit, ipse cõmittit. 23. q. 8. *præterea*.

b ¶ *Prodiderit.*] In iudicio timore probationis: aliàs si occulte confiteretur sacerdoti, non repelleretur, dummodò esset occultum. ĩ. *de simo. ex tuæ*.

¶ *Glossa sequens tractat de triplici suspicione.*

c ¶ *Verisimilibus.*] Suspicio temeraria semper repellitur. 2. q. 1. 1. & 6. q. 1. *ones*. Verisimilis inducit purgationem, vt hîc. Violenta sufficit ad sententiam. 32. q. 1. *dixit dominus*.

ADDIT. Vnde versus:
Tu suspenderis, si causa probabilis extet.
Si violenta, tenet: sed non temeraria tanget.

Quotiens.] Diuiditur. Nam primò narrat factum: secundò purgationem indicit ibi, *Communi*. Tertiò ponit purgationis formam ibi, *Porrò*. Abbas.

CASVS. Episcopus Tridentinus accusatus fuit, q̃ per simoniã Ecclesia beati Petri dederat P. Presbytero: sed accusatores hoc secundùm formam canonicã probare nõ potuerũt: quæsiuit Patriarcha Aquilegiẽ. quid esset agendũ? Rñdet Papa, vt tertia manu sui ordinis, & quarta Abbatũ & religiosorũ sacerdotum, de illa simonia se expurget: & si de hoc est infamatus, tenor purgationis talis debet esse: Iurabit Eps super sancta Dei Euãgelia, q̃ pro ecclesia sancti Petri dãda presbytero P. nec per se, nec per aliã submissam personã, nec aliquis pro eo se sciente pretiũ recepit. Cõpurgatores iurabũt q̃ credũt eũ verũ iurâsse. Nota, q̃ cessante accusatore, si accusatus remanet infamatus, debet se purgare. Item per homines sui ordinis debet quis se purgare. Itẽ arbitrarius est numerus compurgatorũ. Item cõpurgatores illius opinionis esse debent, quòd nõ sit verisimile eos velle peierare. Item nota hic formam purgationis faciendã: Purgãdus iurabit se non fecisse, quod obiicitur ei, nec per se, nec per aliũ: Cõpurgatores verò iurabũt se credere illũ dicere verũ. Item nota, quòd non licet mihi per alium, quod per me nõ licet.

¶ *Glo. seq. rec. signãdo contra. de l. si plures: & dupliciter soluitur.*

d ¶ *Accusatores.*] Et sic videtur, q̃ plures possunt simul accusare de eodem crimine. ĩ. *de collu. c. 1. & 2. q. 1. in primis*. sed hoc ita contigit de facto: sed iudex dẽt eligere magis idoneum. *ff. de accus. si plures*. Vel intellige, accusatores, id est, delatores, vel denũciatores ĩ. *de accus. cùm oporteat*. & hoc satis videtur, quia si fuissent accusatores, si nõ probauerint, puniri debẽt pœna talionis, ad quã se inscribere debuerunt. ĩ. *de simo. licet Hely*. aliter non admittitur accusator, vt ibi. tñ denũcians, si nõ probat, puniri debet extraordinaria pœna ad arbitriũ iudicis. ĩ *de calum. c. 2*. Ber.

e ¶ *Sui ordinis.*] s. episcoporum. & ita est arg. quòd episcopalis dignitas sit ordo. 21. *dist. decret. 89. dist. ad hoc*.

f ¶ *Religiosorum.*] Nota quòd compurgatores debent esse bonæ opinionis, ita quòd non sit verisimile eos velle peierare, & ab ecclesia tolerentur. ĩ. *eo. cùm P. & c. constitutus*: & qui eius conuersationem agnoscant. ĩ. *eod. c. inter*.

g ¶ *Submissam.*] Non enim licet mihi per alium, quod per me non licet. 1. q. 7. *sancimus. ff. de adm. rer. ad ci. perti. l. 2. in pr. & ff. ad senatusc. Maced. filium habeo*. & qui per alium facit, per seipsum facere videtur. *de sent. excom. mulieres. & ff. de admi. tu. ita tamen. §. tepisse*.

CAP. IV.

Si quis de gradu Ecclesiastico raptoribus alienarum sponsarum se consensorem [a], vel interuentorem manifestè prodiderit [b], à proprio gradu repellatur: Et si verisimilibus [c] exinde suspicionibus fuerit propulsatus, canonice se expurget.

¶ Innocentius Papa † Aquilegiẽ. Patriarchæ, & Mantuañ. Episcopo.

¶ Infamatus, contra quem crimen probari non potest, debet se purgare iuramento de veritate, compurgatores verò de credulitate.

CAP. V.

Quotiens † Tridentinus Episcopus de simonia impetitus sit, vos latere non credimus: sed accusatores [d] scriptum afferentes, testes secundùm formam canonicam producere nequiuerunt: scilicet, quòd Ecclesiam sancti Petri Presbytero P. dederit pro quatuor modiis frumenti: *& infrà*. ¶ Communi fratrum nostrorum consilio iudicamus, vt tertia manu sui ordinis [e], & quarta Abbatum, & Religiosorum [f] Sacerdotum, de supradicta simonia debeat se purgare. ¶ Porrò purgationis tenor erit huiusmodi: Episcopus iurabit primum super sancta Dei Euangelia, quòd pro Ecclesia sancti Petri Presbytero P. danda, nec ipse per se, nec per submissam [g] personam, nec aliquis pro eo, se sciente pretium recepit: deinde compurgatores super sancta Dei Euangelia iurabunt, quod ipsi credunt [h] eum verum iurasse.

h ¶ *Credũt eũ verum.*] Sic ĩ. *eo. c. vlt. in fi. & ĩ. de testib. quotiens*. aliàs enim subirent anceps periurium si præcise iurarent de alieno facto. *ff. de in lit. iur. videamus. ff. rer. amot. l. Marcellus. §. qui rerum*. Qualiter iurare debeant, qui purgãtur, dĩ ĩ. *e. c. vlt. in fin*.

¶ Alexander tertius.

¶ Episcopus parochianum suum infamatum compellit ad se purgandum: nisi ab eo legitimè appellauit.

CAP. VI.

Nos † inter alios: *& infrà*. ¶ Quia nos tua fraternitas consulere voluit, vtrùm Episcopus parochianum suum ad purgationem cogere possit: Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd si de aliquo crimine publica laborat infamia, accusatore, & testibus deficientibus [i], ad purgationem est per ipsum Episcopum cõpellendus: nisi fortè super ipso ad superiorem Iudicem duxerit appellandum. Sanè si appellauerit [k], eius parebit iudicio, ad cuius examen causam voluerit per appellationem transferre.

Nos.] Vna est diuisio. Secũda pars ibi, *Consultationi*. Abb.

CASVS. Aliquis parochianus Episcopus infamatus est de aliquo crimine Ecclesiastico: quæritur vtrùm episcopus deficientibus accusatoribus, & testibus, possit illum compellere ad purgationem præstandam? Rñdet Papa, quòd si de aliquo crimine publica laborant infamia deficientibus prædictis personis episcopus potest ipsum cõpellere ad purgationẽ, nisi ad superiorem duxerit appellandum: & si appellauerit, eius parebit iudicio, ad quem appellauit. Nota, quòd Episcopus parochianũ suum infamatũ potest compellere ad purgationem. Item à tali cõpulsione appellatur iusta de causa.

¶ *Glos. seq. addit casum, quærit, ponit, solutioni allegat contrarium.*

i ¶ *Deficientibus.*] Vel etiam nullis apparentibus: ex quo enim infamatus est apud bonos, & graues, si nullus appareat accusator, compellendus est ad purgationem, 2. q. 5. *si mala. & ĩ. e. inter*. Sed nunquid episcopus potest de quolibet crimine cõtra parochianũ suũ taliter procedere? Nõ credo, & hoc intelligo in criminibus, quæ specialiter pertinẽt ad ecclesiã. putà de hæresi. sic ĩ. *de hære. excõmunicamus. §. adiicimus*: vel de adulterio, si cõsanguineus teneat consanguineã, & vxorem alterius: vel nisi habeat iurisdictioné temporalẽ: aliàs nõ vĩ, q̃ de quolibet crimine hoc possit. *ar. cõtra ĩ de iudi. nouit*.

k ¶ *Appellauerit.*] Dum tamen iustã habeat causam appellãdi, putà, quia excedit modum Episcopus in purgatione: vel aliàs cũ grauat. ĩ. *de of. ord. irrefragabili. & c. licet*. aliàs non admittitur appellatio, & præcipuè in huiusmodi crimine, vel infamia. ĩ. *de app. cùm sit Romana. in fi. & c. vt debitus*.

¶ Idem Gaietanen. † electo.

¶ Compurgatores debent esse honesti, & notũ habere eum quem purgant; nec debent à Iudice, vel ab alio impediri: & deficiens in purgatione punitur vt conuictus.

CAP. VII.

Cum † P. Manconella presbyter: *& infrà*. ¶ Purga-

Cum P.] Secunda pars ibi, *Vt autem*. Tertia ibi, *Deficientem*. Quarta ibi, *Præcauens*. Et est pars *cap. cum P. ĩ. de accusa*. Abbas.

CASVS. Presbyter P. Manconella infamatus erat de simonia: pro qua fuit sibi indicta purgatio: quærebatur, quales testes debeat habere ad ipsum compurgandum? Respondet Papa, quòd compurgatores illi debent esse talis honestatis, & opinionis, quòd non sit verisimile eos odio, vel amore, aut obtentu pecuniæ velle deierare; & necesse est, vt vitam, & conuersationem eius agnoscant, quem purgare debent. In fine dicit, quod qui deficit in purgatione, ab officio, & beneficio est priuandus. Dicit etiam quòd qui recipit purgationem, nullam maleuolentiam vel indignationem compurgatoribus ostendere debet, nec impediat eos, nec ab aliis impediri permittat. Nota quòd compurgatores debent esse bonæ famæ, & opinionis, & vitam, & conuersationem compurgandi agnoscere debẽt. Item qui deficit in purgatione, punitur tanquã præsumptiuè conuictus. Item pœna deficiẽtis in purgatione, est depositio ab officio & beneficio. Itẽ

† Cap. 4. tit. de officio. & potest. prælati, & iudic. ordin. in 1. compilatione & c. 7. eo. ti. de purg. can. in 1. compil.

† Aliàs: Caien. sed forsã verius, si legatur Caieten. vt post concilium Lat. sub Alex. iij par. 50. c. 4. est autem hodie parua vrbs, huius nominis in Campania.

† Cap. 12. tit. de accusa. in 1. compilat. pars huius suprà de acc. cum P. & ad finem illius continuatur hæc pars.

d De quæstione nota à glossa, præ aliis agit hic latissimè Hẽricus Boich.

iud. x nullam maleuolentiam, vel indignationem ostendere debet. Item compurgatores non sunt impediendi.

a ¶ *Opinionis.*] Sic ỹ. *eod. quotiens.* & ỹ *eo. constitutus.* & qui vitam eius præteritam, & modernam agnoscant. ỹ. *eo. inter.*

b ¶ *Priuare.*] Qui deficit in probatione, pro conuicto habetur, & punitur, tanquam probatum sit crimen, *sic* ỹ. *de sim. de hoc. & c. insinuatum. &* ỹ. *eo. inter.*

c ¶ *Maleuolentiam.*] *Ar. 95 vel. esse sub ictus 86. dist. qui. & ff. de offic. præs. obseruandum.*

xit, quod post talē purgationē de eodē crimine accusari nō potest, quia iusiurandū maiore auctoritatē hēt, q̃ res iudicata. *ff. de iureiu. l. 2.* Idē. n. per iusiurandū cōsequimur, q̃ per sententiā *ff. de iureiu. sed & si § si cum de hereditate. qũ prætor iusiurandi tuetur ff. eod. 3 § 1.* & publica actio i. popularis, cōsumitur per iusiurandū, nisi p collusione sit actū *ff. e. cum qui. § in popularibus.* Solum. n. Deū habet vltorē. *C. d. iureiu. l. 2.* & pœnam à Deo expectat. *C. de arbi. Auth. decernit. Ar. contra. ff. de iur. si duo patroni. in p.* sed ibi constabat de periurio.

EX tuario.] Cùm dilecto. Secunda pars ibi, *Quia verò.* Abbas.

CASVS. Quidā presbyter H. nomine infamabatur de homicidio, ppter quod Episcopus suus ab officio sacerdotali eum suspendit: ipse quasdam litteras exhibuit antecessori ipsius Episcopi, in quibus continebat, q iudicio aquæ frigidæ suā innocentiā purgauisset, & Episcopus ipsum absoluisset: quæsitū fuit à Papa, vtrū talis purgatio sufficiat: quia verò peregrina iudicia sunt inhibita, dicit Papa, quòd prędicta purgatio insufficiens fuit: vnde mandat Papa Episcopo, quatenus si accusatores idonei non apparuerint, cū septima manu, aut quinta sui ordinis debeat se purgare, qua præstita suspensioné sine difficultate relaxet: & eum boni testimonij annūciās, ab infamia homicidij absoluat. Not. quod sententia, quæ nulla est, non absoluit aliquem, nec condemnat, & iterum sententiandum est. Item huiusmodi purgatio. s. aquæ frigidæ, vel feruentis, inhibita est, & ideo pro non præstita debet haberi.

d ¶ *Suspendisses.*] Propter enormitatem delicti suspenditur statim quis ab officio, & beneficio. ỹ. *eo. inter.* Vbi de hoc dicitur.

tores illius honestatis, & opinionis[a] esse volumus, quòd verisimile sit eos nolle amore, vel odio, seu obtentu pecuniæ deierare. Vt autem idonei appareant, necesse est, vt eius, quem purgare debent, vitam, & conuersationem agnoscant.

¶ Deficientem verò in purgatione, omni officio, & beneficio Ecclesiastico, priuare[b] procures: Præcauens, quòd si qui purgando in sua voluerint purgatione assistere, nullam eis maleuolentiam[c], vel indignationem ostendas: nec eos impedias, vel ab aliis, quantùm in te est, impediri permittas.

¶ Lucius tertius.

¶ Absolutio facta secundùm purgationem vulgarem non tenet: & ea non obstante, potest iudici de nouo purgatio, & admittitur accusatio.

CAP. VIII.

EX † tuarum intelleximus continentia litterarum, quòd cùm H. Presbyterum (qui infamatur de homicidio) à Sacerdotali officio suspendisses[d], prædecessoris tui litteras tulit in medium, quibus apparuit eum iudicio aquæ frigidæ suam innocentiam purgauisse[e], & Episcopum suis eum litteris absoluisse. ¶ Quia verò peregrina[f] iudicia sunt inhibita †, purgationem, quam præstitit, sufficere non putantes[g]: Mandamus, quatenus si accusatores idonei non apparuerint, vt cùm septima, aut quinta manu sui Ordinis (sicut expedire cognoueris) per purgationem canonicam innocentiam suam ostendat, sibi iniungas: quam cùm præstiterit, suspensionem sine difficultate relaxes, & eum testimonij boni virum † annuncians[h], ab infamia homicidij, nullius contradictione, vel appellatione obstante absoluas[i].

¶ Idem Vintonicū. Episcopo.

¶ Sufficit, quòd compurgator sit toleratus ab Ecclesia bona fama, nec de crimine suspectus condemnatus.

CAP. IX.

COnstitutus † in præsentia nostra P. Diaconus: *& infrà.*

¶ Præterea illud nobis non modicam admirationem inducit, quòd purgationem oblatam recipere noluisti, nisi priùs commendâsses[k] nomina singulorum, qui dictum P. purgare volebant, & de nationibus, & cæteris circūstantiis priùs inquireres[l] diligenter, tanquam esses ordinationes facturus, vtinam sic discuteres ordinandos[m].

¶ Sanè in purgationibus faciendis, cùm satis sit illis, qui pro purgando exhibent iuramentum, secundùm propriam conscientiam, & opinionem iurare, quòd purgandus à crimine sit immunis[n]: vel quòd bonum exhibuit iuramentum[o]: si purgatores † ab Ecclesia tolerentur[p], & sint bonæ famæ in suis ordinibus ministrantes, nec in iudicio pro crimine condemnati[q], proculdubiò sunt absque vllius indagine admittendi.

COnstitutus.] In prima ponitur facti narratio, & reprehensio. In secunda prouisio ibi. *Sanè.* Abbas.

CASVS. Quidam diaconus P. nomine infamatus erat de aliquo crimine, Episcopus indixit ei purgationem; obtulit purgatores, siue cōpurgatores Episcopo: ipse cœpit eos ita diligenter examinare, ac si esset ordinationem facturus, nolens eos recipere: vnde prædictus diaconus accessit ad Dominum Papā, vbi expositis prædictis: scribit Pap. Episcopo dicens, q multum miratur, quod purgationē oblatā recipere noluit, nisi prius cōmendasset, id est, pbasset nomina singulorū; vtinā sic discuteret ordinādos. Satis. n. sufficit in huiusmodi purgationibus, si purgatores sint bonæ famæ in suis ordinibus ministrantes, & ab Ecclesia tolerati; nec sint in iudicio de crimine cōdemnati, vñ sunt admittēdi. Not. q sufficit, si cōpurgatores sint bonæ famæ, & nō cōdemnati de crimine, nec sunt examinādi ita districtè, sicut alij testes.

k ¶ *Cōmendasses.*] Id est, probasses, & examinasses personas, & famam ipsorum. *ar. 1. q. 1. multi.*

¶ *Glossa sequens alleg. 6. contar. vnum contrarium, & vnum simile.*

e ¶ *Purgauisse.*] Hæc purgatio est inhibita, siue ferri cādentis, vel duelli, siue tales. Deū tētare videntur. ỹ. *tit. prox. per totum. & 2. qu. 5. Mennā.* & clerici tales purgationes benedicere non debent. ỹ. *ne cleri. vel mona. sententiam.* & ideo hic pro nō præstita habetur.

f ¶ *Peregrina.*] Id est, extranea & reprobata; aliter accipit iudiciū peregrinum pro iudicio non sui iudicis. *3. q. 6 peregrina. & c. seq.*

¶ *Glo. seq. not. vnum, ad quod induc. simile, & arg. duo.*

g ¶ *Nō putātes.*] Idē esset, si corā iudice nō suo se purgâsset ỹ. *eo. c. pe. in fi.* Vnde nota reprobatā purgationē nō facere fidē. *si ff. de pig. act. eleganter. § qui reprobos & C. ne de sta. defun. si pater tuus.* & qui iurat aliter, q̃ debeat, ex integro est iurandū. *ff. de iureiur. non erit. § datur.* Et est hic ar. q si aliquis vocet ad extraordinariū iudicē, per hoc quòd fit ibi, nō interrūpitur præscriptio vt in *l. prędicta. si pater.* Itē ar. q sententia, quæ nulla est, nō liberat aliquē.

h ¶ *Annuncians.*] *Sim. 2. q. 5. habet hoc. & de consecra. dist. 2. ego Berengarius. ad finem.*

¶ *Glo. seq. quærit, & duas opiniones ponit, contra vltimam all. contrarium. & sol.*

i ¶ *Absoluas.*] Quantum in te est; quia infamiā facti omnino remouere solius Dei est. *ar. ff. de obse. à lib. præ. l. 2.* Sed nunquid post cōpurgationem potest accusari? Dicit quidā, q si accusatore præsente se purgauit, nō accusabit cū ipse sicut in absolutione, seu absolutione, iustitia *ff. de præuari. l. 3. & ff. de accu. si cui.* Secus si non accusatus purgatur, nisi publice edictum esset, q quicūque vellet ipsū accusare, exiret intra certū terminū. *2. q. 1. multi.* Laudi-

l ¶ *Inquireres.*] Nimia examinatio, vel indagatio quandoque vitāda est. *ff. de nona. dolo mali in fi. ff. manda. si fideiussor. § si cùm debitor. ff. qui. mod. pig. vel hypo. sol. sicut in re corporali. § si debitori. 34. dist. fraternitatis. & ỹ. de deco. c. 1. & 45. dist. sunt namque. Ar. contra ad leg. Aquil. ita vulneratus. in fi.* Item similis inquisitio reprobatur ỹ. *de iudi. cùm deputati.*

m ¶ *Ordinandos.*] Ergo ordinādi ita subtiliter sunt examinādi, & inquirendū est de natione, in qua nati sunt, s. an sint de illa diœcesi. ỹ. *de cler. peregri. c. vlt.* Et de natione, s. an legitime nati. ỹ. *de fil. presbyte. c. 1.* An sint bonæ famæ; quia in nullo debet eorum opinio vacillare. *23. dist. laici.* Et an sint criminosi. *24. dist. 2. vl.*

n ¶ *Immunis.*] Id est, quòd illa crimina, de quibus infamatus fuit, non commisit, sicut credunt. Sic debet suppleri, aliàs hæc forma reprobari videtur. ỹ. *eod. c. vlt.*

o ¶ *Iuramentum.*] Sicut credunt. aliàs temere iurarent.

p ¶ *Tolerentur.*] Et quòd sint bonæ famæ, vt hic dicit. ỹ. *c. & proxi. &* ỹ. *eo. cum P.* Sed crimen ei obiici non potest, postquam ab Ecclesia toleratur, vt à purgatione repellatur: secus est in illis testibus, qui ad testimonium inducuntur. *sup. de testi. testimonium. cum suis concordantiis.*

¶ *Glossa sequens quærit, & soluit.*

q ¶ *Condēnati.*] Ex quo. n. condemnati sunt de crimine, factū est crimē notoriū, nō toleratur. ỹ. *de cohab. cle. & mu. c. vlt.* vñ tanquā criminosi à iuramēto repellēdi sūt. vt ỹ. *de testi. testimonium.* Quid si in modū exceptionis crimē fuerit probatū à cōpurgatoribus, nunquid

a Considerato modo agendi, de accusatoribus, secundùm Gloss. Ioan. And.

† Cap. 5. eod. tit. in 1. com. & post concilium Lateran. sub Alex. 3. par. 50. c. 50. Vide Bernard. Diaz in pra. crim. ca. c. 140.

† Vide D. Th. 2. 2. q. 95. arg. 8. ad 3. arg. & Innocent. p. 10. c. 15.

b Vel panis, & casei. Io. An.

c De hoc articulo vide glossam in c. Mennam & Archid. ibi. & 2. cōmunem in c. habes hoc proprium, 2. q. 5.

† Dictio, virum, deest in vetustioribus codicib.

† C. 6. eo. tit. in 1. comp. & post concil. Lateran. p. 8. c. 21.

† Quæ conditiones requirantur in compurgatoribus, vide Repertorium inquisitorum, verbo purgatio. § nota, quòd in compurgatoribus.

nunquid possunt repelli ex prætextu quòd ex eo infamati erant, siue eorú opinio grauata est? Repellantur, vt in decret. gra. dicta testimonium, in fin. qui debent esse bonæ opinionis, vt hic dicitur.

Inter.] Diuiditur in quatuor partes, vt patet in summario. Secunda pars ibi, *Attendentes*. Tertia ibi, *Purgatione*. Quarta ibi, *Quòd si*. Abbas.

74. *dist. honoratus*: & sic intelligitur, quod dr̃ hîc, tales ab officio tantùm, &c. & sic intelligit Ioan. ... *cap. 2. q. 5. presbyter*: tamen si mala fama illius crebescit, potest Episcopus inquisitionem ex officio suo contra illú facere, ... *de accus. qualiter, & quando*, vel plene dr̃ de inquisitione, & 86. *dist. si quid verò*: & ita cum a contumacia incipit, taliter procedere debet prælatus, vt ... Quandoq; tñ propter enormitatem delicti, & scandalum, & infamiam magnam inde orta, statim potest episcopus ipsum suspendere ab officio, & beneficio: vt hîc factum fuit. 2. *quæ. 5. super causa*: & sic potest etiam intelligi ca. *illud, presbyter si*. & hoc innuit bene littera illius, & Hug. sic intelligit illud: cùm verò incipit Episcopus à crimine procedere contra aliquem, seruandi illud, quod dicitur *suprà de iudic. cum non ab homine*.

¶ *Glos. seq. argu. consilium in modum exceptionis, &c.*

CASVS. Decanus Senon. erat grauiter infamatus de hæresi, ex eo quod cú hæreticis nimiam familiaritatem habebat in quadam villa: propter quod Archiepiscopus Senoñ. suspendit ipsum ab officio, & beneficio: & quamuis côtra ipsum nullus apparuerit accusator, tamen ex officio suo fama publica deferente voluit de hoc inquirere veritatē: testes super hoc côtra ipsum Decanum recepit: postmodū, Decanum ipsum cum attestationibus misit ad dñm Papam. Ipse verò intellecto negotio, & visis attestationib⁹, scribit Archiepõ dicens: Quamuis constitutio Ecclesiastica doceat tales ab officio tantùm vsque ad purgationem canonicá suspendédos, quia tñ ipsum à beneficio propter enormitatem criminis suspēdit, nõ vult improbare: nec etiam illud improbat, quod testes ex officio suo côtra ipsum Decanū recepit, licèt nullus comparuerit accusator: Papa verò considerans vulgatam infamiam, & graue scandalum, & vehementem suspicioné ex dictis testiũ contra ipsum obortam, cùm ꝓpter eorũ quodlibet ei esset purgatio indicenda, purgationem 14. manus sui ordinis indixit eidem, remittéđo ipsum ad Archiepm̃, vt ibi purgetur, vbi noscitur infamatus: Mandans Archiepiscopo, quatenus adiunctis sibi duobus Episcopis purgationē ei indictá recipiat: & qui ad ipsum purgandum accesserint, sint Catholici, & vita probati, qui conuersationem eius, & vitá agnouerint præteritam, & præsentem: qua recepta beneficium sibi restituat, ab officio tñ maneat suspēsus propter familiaritatem, quam habuit cum hæreticis, donec scandalū sopiatur, hæreticorū familiaritate publice abiurata: & iniungat eidé, vt in prædicta villa: & aliis circumpositis, profiteatur, & prædicet fidē Catholicá, & detestetur hereticá prauitaté, & taliter deinceps vitá suá bonis informet operibus, vt infamia côuertatur in boná famá, & omne scandalū tollatur: q; si forte in purgatione defecerit, ab officio, & bñficio depositus, ad agendá pœnitentiam in arctum monasterium detrudatur. Nota, q cùm aliquis est infamatus, non debet statim suspendi ab officio, & beneficio: sed ab officio tantū: nisi multū sit infamatus. Item ex officio suo iudex ꝓcedere potest contra infamatū ad inquirendū, super quo est infamatus. Item numerus compurgatorū est arbitrarius. Item vbi quis est infamatus, ibi debet purgare se. Item qui aliū compurgat, debet esse bonæ famæ, & agnoscere debet vitam, & conuersationem compurgandi præteritá, & præsenté. Ité qui deficit in purgatione hæresis, depositus ab officio, & beneficio detrudi debet in monasterū ad pœnitentiá peragendá.

¶ Innocentius tertius Senoñ. Archiepiscopo.

¶ *Propter magnitudinem criminis infamatus suspendi potest, nedum ab officio, sed etiam à beneficio, donec se purgauerit. Hoc primo. Et augetur propter hoc numerus compurgatorum. Hoc secundo. Ex causa interdum post purgationem præstitam suspenditur quis ad tempus. Hoc tertiò. Et deficiens in purgatione punitur vt consuiltur. Hoc quartò.*

CAP. X.

INter † sollicitudines nostras debet esse præcipua, vt capiamus vulpeculas: *& infrà*.

¶ Licèt ergo Ecclesiastica constitutio[a] tales † ab officio tantùm vsque ad purgationem canonicam doceat suspendendos: quia tamen eum etiam à beneficio propter immanitatem criminis suspendisti, nolumus improbare: Nec illud etiam improbamus, quòd licèt contra eum nullus accusator legitimus appareret, ex officio tuo tamen (fama publica deferente) voluisti pleniùs inquirere veritatem.

¶ Attendentes autem vulgatam infamiam, graue scandalum, & vehementem suspicionem ex testium dictis obortam[b], quæ contra Decanum facere videbatur, cùm propter eorum quodlibet ei esset purgatio indicenda, & seruantes iustitiam, & mollientes[c] rigorem purgationem ei quartæ decimæ manus[d] sui ordinis duximus indicendam. Ipsum igitur ad te remittentes, vt ibi purgetur, vbi noscitur[e] infamatus: Mandamus, quatenus accitis † tecum Niuernen. & Parisien. Episcopis indictam ei purgationem accipias: ita tamen, vt qui ad eius purgationem processerint comprobandam, sint fide Catholici, & vita probati: qui conuersationem, & vitam ipsius, non tam moderno[f] tempore nouerint, quàm transacto. Purgatione verò recepta, beneficium ei restituere non postponas.

¶ In pœná auté familiaritatis[g] illius, quá cū hereticis scienter habuisse dignoscitur, eú ab officio volumus manere suspēsū, donec scandalum sopiatur: ita tamen, vt publicè familiaritatem hæreticorum abiuret[h]. Præcipias insuper ei districtè, vt in prædicta, & aliis villis circumpositis profiteatur, & prædicet fidem Catholicam, ac confundat, & detestetur hæreticam prauitatem: sic deinceps vitam suam bonis adornans operibus, vt infamia conuertatur in bonam † famam, & omne scandalum, & suspicio de Catholicorum mentibus deleatur. Quòd si forsan in purgatione defecerit, cum Ecclesiasticæ disciplinæ mucrone percellas: & ab officio, & beneficio depositum, ad agendam pœnitentiam in arctum monasterium[i] detrudere non omittas.

a ¶ *Ecclesiastica constitutio.*] Quæ dicit, q infamati deficiente accusatore admonitione præmissa, si se non corrigant, ab officio suspendātur, 2. *q. 5. presbyter. sim.* ... *eod. c. 2.* Vnde notá, quis sit modus procedendi in purgatione indicé ... Si quis clericus apud iudicem sit infamatus, præfigat Episcopus terminū accusare volentibus: & si aliquis cõparuerit, audiatur 2. *q. 5. omnibus, &* 15. *q. 5. c. 1.* & si conuincatur, canonice puniatur, vt ibi. Si non appareat accusator, moneat ipsum, secundū quod dicitur ... *eod. c. 2.* & si se non corrigit, tunc suspendatur: vt ibi dr̃, & 23. *q. 4. fortè, &*

b ¶ *Obortam.*] Arg. q ille, cui probatur crimé in modū exceptionis, debeat se purgare, si inde remaneat infamatus: vnde non poterat promoueri ante purgationem. ... *de test. testimonium*, arg. licet enim exceptio nõ infamat ... *de ordin. cogn. cùm dilectus, in fin.* tñ suggillat opinionem infamati. *ff. de doli except. apud Celsum. §. aduersus*: & opinio ordinãdi in nullo vacillare debet. 33. *distinct. laici. argum. sup. de exceptio. denique.* Ioan.

c ¶ *Mollientes.*] Iudex enim debet habere misericordiam, & rigorem. 45 *dist. disciplina. & cap. sunt namque, & cap. vera*[c].

¶ *Glos. seq ponit versus de numero compurgatorum.*

d ¶ *Quartæ decimæ manus.*] Hîc exceditur numerus cõpurgatorum ꝓpter immanitaté criminis. Arbitrarius enĩ est talis numerus. 2. *qu. presbyter si.* & diminuitur quoque in episcopo. ... *eod. cùm in iuuentute, ad fi.* & habito respectu ad criminis enormitaté, indicenda est purgatio quãq; cũ pluribus, quãque cũ paucioribus, secũdũ quod visũ fuerit imponẽti. Ordinaria purgatio cõsueuit notari quibusdá versibus: *Pontifici parili manus expurgēt duodena.*

Quinta Sacerdotem, Leuitam tertia: pœna
Maior maiori, minor est adhibenda minori.
Quem plebs accusat, purgabitur in manifesto:
Quem chorus, ante chorum sua sit purgatio præstò. Laur.

e ¶ *Noscitur.*] 2. *q. 1. si peccauerit, & q. 5. Mennam.* 25. *dist. illud, &* ... *de elect. postquam.* 15. *qu. 5. de crimine, & Cod. vbi de crim. agi opor. Authent. qua in prouincia.*

f ¶ *Moderno.*] Quia debent esse vicini, & noti. ... *c. proui.* ... *eod. ex tuarum, consitentes, & cap. cum P.*

g ¶ *Familiaritatis.*] Ex qua orta fuit infamia contra eum *si. 34. dist. quorundam, &* ... *de accus. mulie. &* ... *eo. cùm in iuuentute.* Hic est arg. q præsumitur contra aliquem, vel de aliquo, ex societate[d].

¶ *Glos. seq. ponit quatuor similia.*

h ¶ *Abiuret.*] Qui enim est infamatus de hoc crimine, purgare se debet iuxta cõsiderationé epi. ... *de hær. excõicamus. §. qui autem.* meritò iste debet abiurare familiaritaté, ex qua fuit infamatus. In quibusdam enim casibus tenetur quis iurare se similia nõ facturū, sicut quilibet absoluendus. 11. *q. 3. cùm aliquis, &* ... *de sent. excom. ex tenore.* Item incendiarius 3 ... Item hæreticus: prout hic dicitur, & 1. *q. 7. quotiens, & de consecr. dist.* 2 *ego Berengarius*: & in quolibet nefando crimine. 32. *q. 2. de viro.* Ioan.

¶ *Glos. seq. obijcit, & soluit.*

i ¶ *In arctum monasterium.*] Immò vr̃, q depositus tradi debet

a *Etiam si* ... *purgare, vt not.* 2. *q. 4.* ... *hoc proprio in 1. glo. Ioan. And.*

† *Aliâs, ascitis.*

† *accersitis, sed in registro, & antiquis, vt est impressum.*

† *Dictio, bonam, deest in registro, & in plerisque antiquis exēplaribus.*

b *Cõtra parentes, vel patronos nõ competit exceptio doli, vel alia, quę apud bonos mores opinionem illorum sugillat. Ioan. Andr.*

c *Facit ad hoc text. in l. interpretatione, & in l. non dubium. ff. de pæn.*

d *Concord. tex. in l. idonei. ff. de tesstib. & l. etiam. C. eod.*

curiæ fęculari. ȝ. de hære. ad abolendam. §. 1. & c. excōmunicamus. §. damnati. Quare ergo ille nō traditur curiæ degradatus, cùm defectum^a in purgatione pro condemnato habeatur: Respondeo: præsumptio enim illa, licèt sufficiens sit ad priuationem officij, & beneficij, & etiā depositionē, nō debet propterea tradi curiæ sęculari: quia directè condemnatus non est, sed præsumptiue. Et contraria loquuntur, cum aliquis condemnatus est verè, non præsumptiue: hic enim nō fuit probatum, quòd sit hæreticus verus, sed quòd habeat familiaritatem cum eis: vnde propter huiusmodi præsūptionis non debet taliter damnari. arg. ȝ. de præsumpt. litteras. Et damnati verè de hæresi, si redire volūt, in perpetuum carcerē detrudūtur. ȝ. de hære. cap. pen. §. penult. quibus ille comparatur, quoad pœnam quodammodo.

a De materia huius glossæ vide Bernardum. Diaz in pract. crim. canon. c. 142.

† Cap. 2. eo. tit. in 3. compilat.

Cum dilectus.] Casus. Patet. Nota, quòd personæ cōpurgatorum debēt esse vicinæ, & honestæ.

a ¶ Vicinæ.] Ex hoc præsumitur, quòd eius vitam, & cōuersationem agnoscāt. ȝ. de præsump. quosdam, & cap. quantò: non enim idoneus est, qui factum ignorat. ȝ. de iure. calum. in pertractandis.

b ¶ Honestæ.] Et sufficit, quòd ab Ecclesia tolerentur, nec sint de crimine condemnati. ȝ. eod. constitutus.

† Cap. 3. eod. tit. in 3. cōp. pars aliahuius decretalis est ȝ. inc. cùm in iuuentute, de præsump. vt optimè hic admonet gl.

Cum in iuuentute.] Non semper propter infamiam est indicenda purgatio: potest tñ quandoque indici, etiā vbi non est indicēda, ad instantiā purgandi: hoc dicit Vel aliter, & melius, & sic, vt in rubro. Et est casus notabilis secūdum istum intellectum. Diuiditur: prima pars narrat factum, & petitionē procuratoris. Secunda petitionē improbat. Tertia petitionē cum quadā protestatione admittit. Secūda ibi, Vnde. Tertia ibi, Cæterū Ab. Casus. Episcopus Quinqueeclesień. dicebatur habere immoderatam familiaritatē cum quadā nepte sua: propter quod Rex Hūgariæ sæpe scripserat dño Papæ, vt illū de Hungarica Ecclesia remoueret: vnde Papa scripsit cuidā Epo, vt super hoc cautè inquireret à coepiscopis Hungariæ, & ipsi postmodū rescripserunt dño Papæ, quòd bonū virū, & honestæ cōuersationis eum esse credebant, personā ipsius multipliciter commendantes: sed quia pater filiū, quem diligit, corripit, ad maiorem cautelā Dominus Papa mandauit eidē Episcopo, vt ab illius familiaritate taliter cessaret, quòd sinistra suspicio de ipso haberi nō posset. Sed quidam malus homo rescriptū illarū litterarum surripuit, & apud Regē, & alios magnates ipsum nequiter publicauit, vt magis infamaretur. Sed Papa licet pulsatus fuerit multotiens cōtra ipsum, tñ aduersus eum noluit commoueri: sciens quòd facilè dictū vni⁹ sequitur multitudo: postea verò cum dictus Eps ad Strigonień. Metropolim extitit postulatus, quidā qui aduersabantur eidē, vt promotionē impediret ipsius, cœperūt ipsum iterū infamare: vnde ipse de quorundā amicorū suorū consilio, quēdā procuratorem ad curiā destinauit, postulans à dño Papa, quatenus purgationem canonicā faceret ei indici, ad suam innocentiā ostendendam. Papa postulatione illā reputans minùs prouidam, ab ea ipsum sæpe reuocare voluit. Sed quia procurator instabat, Papa mandauit purgationem eidem indici, cum duobus Abbatibus,

¶ Idem Abbati sancti Dionysij, & Presbytero sancti Martini.

¶ Breue est, nec potest aliter summari.

CAP. XI.

Cum † dilectus: & infrà.
¶ Illud autem vos attendere volumus, & mandamus, vt tales ad purgationem admittantur personæ, quæ vicinæ^a sint, & honestæ^b.

¶ Idem.

¶ Si infamia ortum non habet probabilibus coniecturis, non est de necessitate indicenda purgatio: potest tamen indici ad instantiam purgandi.

CAP. XII.

Cum † in iuuentute sua: & infrà. ¶ Quia verò pater filium, quem diligit, corripit^c: nos Quinqueeclesień. Episcopo per litteras nostras ad maiorem cautelam iniunximus: vt ab illius^d familiaritate cessando taliter se haberet, quòd sinistra de ipso suspicio non possit haberi: sed inimicus homo rescriptum litterarum surripiens, apud Regem, & regni magnates ipsum nequiter publicauit, vt sic deberet ampliùs infamari. Vnde nos tantam æmulorum nequitiam attendentes, licèt pulsati fuerimus multotiens contra eū, nunquam tamen aduersus ipsum potuimus commoueri: scientes, quod dictum vnius † facilè sequitur^e multitudo: vbi^f verò idem Episcopus ad Strigon. Metropolim extitit postulatus, quidam, qui super ipsa postulatione aduersabantur eidem, vt promotionem ipsius faciliùs impedirent, illius criminationis carbones reaccendere sunt moliti: vnde quidam procurator ipsius de consilio amicorum suorum, qui super hoc bonum zelum habebant, sed nō secundùm scientiam, cœpit cum instantia postulare^g, quatenus eidem Episcopo purgationem canonicam faceremus indici, vt suam innocentiam demonstraret. Nos autem postulationem huiusmodi minùs prouidā reputantes, procuratorem ipsum ab ea sæpe † voluimus reuocare: & infrà.

¶ Cæterùm quia procurator instabat, compulsi fuimus (non iuris necessitate, sed importunitate^h petentis) vt per vos ei purgationem canonicam, cum duobus Abbatibus mandaremus indici: quamuis fuerimus protestati, quòd ex alia causa talis petitio minùs prouidè tunc fiebat: quia Strigoń. Ecclesiæ Suffraganei, vix eo tempore purgarent eundem, qui in facto postulationis contradicebant eidem: & Suffraganei Coloceń. Ecclesiæ ipsum minimè tunc purgarent^i, quia inter eum, & Coloceń. Archiepiscopum de Strigoń. Metropoli contentio vertebatur: vnde cùm non sint^k alij Pontifices in Hungaria, meritò videbatur, quòd per Episcopos regni sui non posset in illo articulo se purgare.

† Alias, sæpe, sed in antiquis, vt est impressū.

¶ Idem Tyroneń.† Archiepiscopo.

† Tirnen. † Trien. † Tyren.

¶ Cōpurgator iurat de credulitate.

CAP. XIII.

De † testibus: & infrà.
¶ Illi verò qui ad purga-

b Concord. de elect. vbi periculum. §. pen. lib. 6. & ȝ. de sacra vnct. c. vno, vers. vnd. Ioann. And.

† Cap. 4. eo. tit. in 3. compilatione.

quamuis protestatus fuerit, quòd ex alia causa talis petitio improuide tūc fiebat, quia suffraganei Strigonień. Ecclesiæ vix eo tēpore purgarent eundē, qui in facto postulationis cōtradicebant eidē, & Suffraganei Coloceń. Ecclesiæ ipsum tunc nō purgarent, cùm inter ipsum, & Coloceń. Archiepiscopū de Strigoń. Metropoli quæstio verteretur: vnde cum non sint alij Pontifices in Hūgaria, meritò videbatur, quòd per Episcopos regni sui super illo articulo se purgare nō posset. Nota, quòd pater diligit filiū, quem corripit. Item nō debet quis habere immoderatā familiaritatem cum aliqua etiā consanguinea, vñ suspicio possit haberi. Item facilè dictum, siue leue sequitur multitudo: quia pronior est natura humana ad malum, quàm ad bonum. Item per importunitatem etiā non concedenda conceduntur. Item qui alium compurgant, debent esse vicini illius, & eiusdem dicecesis, siue prouinciæ, vt eum cognoscant. Item ex causa admittuntur ad purgationem alicuius inferioris ordinis, cum alias de iure eiusdem ordinis esse debeant.

c ¶ Corripit.] 5. q. 5. non ostimamus. 23. q. 5. non putes.

d ¶ Ab illius.] Scilicet neptis suæ, cum qua dicebatur dormiuisse. ȝ. de præsumpt. cùm in iuuentute. quæ est pars istius. & hæc continuatur ad finem illius. Ber.

e ¶ Facilè sequitur.] Quia pronior est ad malum, quàm ad bonum omnis ætas ab adolescētia. 32. qu. 1. omnes: & humana natura facilè prolabitur ad delictum, in Authent. de monac. §. sancimus circa finem, coll. 1.

f ¶ Vbi.] Id est, postquam &c.

¶ Glos. seq. obijcit, & tripliciter respondet.

g ¶ Postulare.] Sed qualiter poterat hoc postulare, cùm ei hoc non fuerit iniunctum: & procurator non possit deferre iuramētum, nisi specialiter sit ei hoc mandatum. ff. de iureiur. iusiurandum. §. vlt. Dominus nō tenebatur ratum habere factum procuratoris, secundùm quòd Papa hîc innuit, ex eo quod dicit, nō iuris necessitate. Vel potest dici, quòd non excedit mandatū, si facit, quod est vicinum mandato. ȝ. de elect. in causis. ff. iudic. solui. iam tamen. §. in hac stipulatione. in fine. Vel dicas, quòd procurator ad hoc mandatum habebat prout satis colligitur ex ipsa littera.

h ¶ Importunitate.] Simile de pœn. dist. 1. importuna. C. de pet. bonor. sublat. l. 1. lib. 10.

i ¶ Tunc purgarent.] Præsumitur ergo, quòd si suffraganei partē sui Metropolitani fouent, quoad ea, quæ spectāt ad honorē ipsius, vnde possint recusari in factis ipsius. ȝ. vt lite non contestata. accedens.

¶ Glos. seq. not casum, quo sine suis, &c.

k ¶ Non sint.] Notabile est, quòd aliquis per seipsum possit purgari sine aliquibus sui ordinis, si omnes alij sunt inimici eius, quòd sunt sui ordinis. argu. 2. q. 5. si legitimi & tunc cum alijs inferioris ordinis potest se purgare: & etiam cum laicis, si clerici deficerét ex eadem causa. arg. 2. qu. 5. omnibus, & etiam cum fœminis. argu. 18. q. 2. in decima. Ioan.

De testibus.] Casus. Quæritur hic, quid compurgatores debeant iurare? Et rñdet, quòd hoc solū credebant, scilicet: quòd credant eum veritatem dicere, qui purgatur. Nota, quòd compurgatores iurare debent de credulitate, & ita iuramentum compur-

dam ad cuius infamiam inducuntur, id solùm tenentur iuramento firmare, quòd veritatem credunt [a] eum dicere, qui purgatur.

¶ Idem Florentiñ. Episcopo.

¶ Infamatus super defectu natalium non debet promoueri, nisi priùs se purget.

CAP. XIV.

ACcedens † ad præsentiam nostram T. Diaconus humili nobis insinuatione monstrauit, quòd cùm à suis æmulis diceretur, quòd esset filius Sacerdotis, tu eum nec promouere voluisti [b], nec permisisti ab alio promoueri. ¶ Quocirca mádamus, quatenus si publicè fuerit nota respersus, & de ipsa tibi legitimè constare non poterit, purgatione [c] ab ipso recepta, ipsum non differas propter hoc ad Sacerdotis officium promouere: quia etsi non sit nota delicti [d], est tamen nota defectus impedientis ad sacros ordines promouendum.

¶ Idem Abbati Eugeñ. & Scholastico Mutiñ.

¶ Super notorio crimine non est indicenda purgatio: & pendête causa super criminibus, coram Papa delegato, purgatio ab ordinario super eis recepta non tenet.

CAP. XV.

CVm † dilectis filiis H. Presbytero, & G. Procuratori O. Clerici, T. Capellanum nostrum concesserimus auditorem, idê Procurator proposuit, quòd cùm dictus Presbyter super incestus crimine fuisset publicè infamatus, Constantieñ. Episcopus ordinarius Iudex ei purgationem indixit: qui cùm se purgare nequiuisset, ab ipso fuit suis Ecclesiis sententialiter destitutus [e], quas ipse nihilominus detinuit per violentiam occupatas. Cúmque idem Presbyter cuiusdam cõsanguinei sui vxorem publicè detineret, ad petitioné Plebani de Heniso †, & quorundam aliorum Clericorum Constantieñ. diœcesis, Iudicibus dedimus litteras destinâtis, vt si dictus Presbyter super crimine adulterij, & incestus coram ipsis se purgare non posset, ipsum pœna [f] debita castigarent: qui cùm constitisset eisdem, quòd idem Presbyter, pro eo quòd in purgatione defecerat, ab Episcopo memorato fuerat condemnatus, ipsum vtpote contumacem [g] prædictis Ecclesiis per sententiá

† Cap. 6. est in 3. compilatione.

† Alias, de Henno.

† Alias, de Ponte, sed in vetustioribus, vt est impressum.

compurgatorum, & iuramentum calumniæ videntur similia. Irrefragabiliter debet quis compelli subire [illegible] iuramentum.
a ¶ Credunt.] Sic [illegible] eod. c. vlt. in fin. [illegible] eod. quotiens, & [illegible] de testi. quoniam. alias anceps subirent periurium, ad quod nemo compellitur. ff. de in lit. iur. videamus, & ff. re amo. Marcellus. § qui rerum quod esset, si de facto alterius præcisè iurarét, vt ib. & sic iuratur de credulitate in iuramento calumniæ. C. de iureiur. calum. l. 2. §. quod obseruari, in fin. sic & alibi, vbi fertur testimoniú de auditu. ff. de probat. si arbiter.

ACcedens.] Primò ponitur conquestio. Secundò prouisio ibi, *Quocirca*. Abb. Sicu.
CASVS. Quidá Diaconus T. nomine, dum vellet in Presbyterum promoueri, quidam æmuli sui dixerút illum esse filium Sacerdotis propter quod diœcesanus ipsum noluit promouere, nec permisit illum ab alio promoueri: vnde ille Diaconus ad dominú Papam accedens prædicta eidem exposuit: mandat Papa Episcopo, quatenus si de hoc est publicè infamatus, & de ipsa infamia constare non poterit, purgationem ab ipso recipiat, & ipsum promoueat ad officium Sacerdotis: quia etsi nó sit nota delicti, tamé est nota defectus impedientis ad sacros ordines promouendú. Nota, q infamatus, qui non sit legitimus, non debet ad sacros ordines promoueri, nisi priùs se purgauerit. Item nó legitimè nati de iure communi non debent ad sacros ordines promoueri: quia etsi irregularitas illa non sit nota delicti, est tamen nota defectus.
b ¶ *Voluisti.*] Sic [illegible] *de testi. super eod. &* [illegible] *de spon. præterea. ff. de rit. nupt. adoptiuus § seruiles, in fin.*
¶ *Glos. seq. obijcit, & soluit.*
c ¶ *Purgatione.*] Et quomodo purgabit se, quòd non sit filius Sacerdotis: quia negatiua, probari non potest directè: & præterea tale est factum, quod probari non potest. *ff. de condi. & demonst. l. Lucius.* Respondeo, hoc indirectè probabit, scilicet quod fuerit filius talis laici, & vxoris eiusdem, quam pro legitima tenebat, & hoc notum, & publicú erat, & sic probabit se non fuisse filium Sacerdotis. Item eo ipso q probat se filium vxoris tuæ, quam tu tenes pro vxore, probabit se filium tuum esse. *arg. ff. de in ius vo. quia mater.* Et sic purgatur aliquis non solùm à crimine, sed etiam ab irregularitate, vt patet hic, & laici etiam se purgant. [illegible] *eod. nos inter. & etiam fœminæ.* [illegible] *eo. moniales*: bene potest etiam iurari super conditione personæ. *ff. de iureiur. l. 3 § 1.*
d ¶ *Delicti.*] Quia non est culpa eius, qui gignitur, sed qui generat 56. *dist. naci de adulterio.*

CVm dilectis filiis.] In prima parte ponitur auditoris datio. In secunda actoris petitio. In tertia rei responsio. In quarta diffinitio. Secunda ibi, *Cúmque ibidem*. Tertia ibi, *Dictus verò*. Quarta ibi, *His igitur*. Abbas Siculus.
CASVS. Inter H. Presbyterum ex vna parte, & O. clericum ex altera, super quibusdam Ecclesiis quęstio vertebatur, pro qua dictus H. Presbyter, & G. Procurator O. Clerici ad sedem Apostolicam accesserunt: Procurator ipsius O. proposuit, quòd cùm dictus Presbyter esset publicè infamatus super crimine incestus, Episcopus Canstantieñ. ordinarius eius ei purgationem indixit, qui cùm se purgare non posset, Ecclesiis suis fuit per sententiam destitutus: sed ipse nihilominus eas per violentiam detinebat: postmodum cùm idem Presbyter vxorem cuiusdam consanguinei sui publicè detineret, quidam clerici contra ipsum super hoc ad quosdam iudices litteras impetrarunt, continentes, vt si dictus Presbyter super crimine adulterij, & incestus se purgare nó posset, ipsum pœna debita castigarét: & cùm eis constitisset, q idem presbyter, pro eo quòd in purgatione defecerat, ab Episcopo fuerat condemnatus, ipsum tanquam contumacem prędictis Ecclesiis priuauerunt maximè cùm de crimine adulterij, & incestus tanquam de notorio constitisset, eidem mandantes Abbati sancti Galli (ad quem beneficiorú collatio pertinebat) vt beneficia illa côferret, qui cótulit illa O. clerico supradicto; vnde petebat super illis dicto presbytero imponi silentiú, & ipsi O. tradi possessionem illorú beneficiorum. Ex aduerso dictus presbyter respódit, q processus iudicú prædictorum debebat meritò retractari, cùm lite non côtestata processerint côtra ipsum, adiiciens etiam, quòd purgationem indictam sibi ab electo Constantieñ. curauerit exhibere: sed ei respondebatur, quòd talis purgatio non valebat, cum iudicio pendête coram delegatis ordinariis non debebat indicere purgationem infamato: & ita cùquam coram non suo iudice facta dicturchis, & aliis diligenter auditis, & intellectis, licèt litteræ delegatorum iudicum domino Papæ ostensæ nó fuerint, vel transcriptú ipsarum, tamen ex tenore relationis ipsorú iudicum, quam Procurator prædictus exhibuit domino Papæ, cóstitit euidenter, quòd iudices illi processerút iuris ordine prętermisso: vnde Papa processum illorum, & concessionem Ecclesiarum à prędicto Abbate factá retractauit præcipue, quia relatio iudicú continebat repugnantia, & aduersa: dicebatur enim, q crimen eiusdé presbyteri adeò notoriú erat, q nullus locus inficiationi erat: & tñ præmittitur ibidem, q eidem presbytero terminum peréptoriú assignarunt, in quo se purgaret, si posset. Si enim crimen erat notorium, non erat illi purgatio indicenda, sed in eú sententia proferêda. Si verò nullus apparuerit accusator, & super prędictis criminib. apud bonos, & graues fuerit infamatus, purgatio canonica indicatur eidem, nó obstante, q coram prædicto electo dr̃ se purgasse: quia pendente iudicio corá delegatis non debuit ordinari purgationé indicere infamato. Nota, q lite nó contestata non tenet processus. Item si non valet destitutio, nec institutio facta in locú destitutorú. Item si nó valet principales nec accessoriú. Item scripturæ côtraria côtinenti non adhibetur fides, & ita côtraria allegás nó est audiendus. Item cùm crimen notorium est, nó est indicêda purgatio: sed condemnationis ferenda sententia: & ita in notoriis necessaria est sententia. Item si aliquis est infamatus apud bonos, & graues, deficiente accusatore debet se purgare. Item purgatio coram nó suo iudice pręstita non tenet: vnde iterum debet se purgare. Et ita causa commissa alicui delegato exempta est ab ordinario, ita q, de illa vlterius ea pendente coram delegato intromittere se non potest.
¶ *Glos. seq. recit. per quæstionem, an bene fecerit Episcopus, &c.*
e ¶ *Destituitur.*] Qui deficit in purgatione, deponitur, vt [illegible] *eo. cùm inter. & c. cùm P. &* [illegible] *de simon. de hoc infamatum, & 30. dist. c. vlt.* sed in casu isto nó debuit priuari, sed suspendi ab officio: nisi tu velles æquiparare crimé incestus crimini simoniæ, & hæresi. [illegible] *eo. inter, in princ.* Tamé Papa nó improbat factum Epi Côstantieñ. quia de hoc non agebatur: sed credo, q bene fecit Epũs: quia præsumptiue conuictus est, & talis præsumptio trásit in violentam.
f ¶ *Pœna.*] Vt priuaret officiis suis, vt dictú est in prima notula.
g ¶ *Contumacem.*] Et male, vt patet per consequentiá: quia nó seruauerunt ordinem iuris: debebant enim inquirere ad petitionem eorum, qui impetrauerút inquisitionem vocato presbytero, vt haberet facultatem se defendendi. [illegible] *de accusat. qualiter, & quando.*

& quando. §. debet. nō obstante facto Constantien. Episcopi cùm de illo nihil eis commissum fuisset. Et ordo iuris in inquisitione seruari debet præcipuè circa clericos sæculares. Bern.

a ¶ *Iuris ordine.*] Si iuris ordo, qui est de substantia iudicij, non seruetur, nihil agitur. 2. q. 6. c. si qui. §. diffinitiua: alius ordo, qui non est de substantia iudiciorū, licèt non seruetur, sententia tenet, nisi per appellationem reuocetur. C. de appel. l. Ioann. Et hic habes, quòd cassato principali cassatur accessorium, vt ꝫ. de non. oper. nun. cùm ex iniuncto, & ꝫ. de accus. ad petitionem.

b ¶ *Repugnantia.*] Vnde non sunt audiendi. ꝫ. de appel. sollicitudinem, & 23. quæst. 7. quod autem. Et imputandum est illis, qui absēt retulerunt, cum possent relationem suam diligētius aduertisse. ꝫ. de fide instru. imputari, & Cod. eod. tit. scripturæ: & ideo processus illorum, & quicquid occasione illius processus factū est, irritatur, scilicet concessio Ecclesiarū, simil. ꝫ. de fide instru. inter.

c ¶ *Notorium.*] Qualiter quid dicatur notorium, habes suprà de cohabitatione clericorum, & mulierum. cap. vestra.

d ¶ *Non erat illi indicenda.*] Quia nec probatione opus erat. 2. quæ. 1. de manifesta. ꝫ. de accusat. euidentia: citatio tamen facienda est. 24. q. 4. de illicita & 2. q. 1. Deus omnipotens, & sententia proferenda: vt hic dicitur, & ꝫ de appell. cùm sit Romana, c. de manifesta. Nec requiritur purgatio, vt hic: quia illa nō habet locum, nisi cum factum dubium est deficientibus accusatoribus, & testibus, vt suprà patet in multis cap. nec probatio, vt 2. q. 1. Deus omnipotens, & cap. forbus, de manifesta. Et sic patet, quod in notoriis quantum ad sententiam, tantum aliquę sunt partes iudicij. Quandoque tamen recipiuntur probationes ex abundanti. ꝫ. de electi. bone. & 24. q. 1. pudenda, in fine, & ff. de manumiss. cassam, in princip. nihil enim indubitatum est, quod nō recipiat quamdam (licitam) dubitationem. & in Authent. de tabel. in medio, collat. 4.

¶ Glos. seq. notat, signat contrarium, ponit spin. & solutionem.

e ¶ *Apud bonos, & graues.*] Nota, quod dicit, apud bonos, & graues fuerit infamatus: per hoc videtur, quòd non refert, vndecunque orta fuerit infamia, ex quo apud tales iam laborat, sufficit ad purgationem indicendā. 24. quæ. 3. (nota), & ꝫ. eod. accedens. Argum. contra ꝫ. de accusatio. qualiter, & quando. 11. q. 3. in cunctis, 2. q. 1. (omnibus). Per hæc iura secundo inducta dicunt quidam, quòd (si) infamia orta sit à vilibus, & æmulis, non compellitur ad purgationem. Alij dicunt (quod videtur verius) quòd ex quo aliquis infamatus est apud bonos, & graues, compelli debet ad purgationem, ne apud illos credibilis remaneat per iura primo inducta, & 2. q. 5. omnibus, & c. qualiter, & quando, non contradicit.

f ¶ *Non debuerit ordinarius.*] Cum causa illa delegatis iudicibus commissa fuisset: & sic Episcopus nullam habebat iurisdictionem quantum ad causam ea pendente: verum purgatio tanquam à non suo iudice indicta non valet. ꝫ. de consuetud. ad audientiam, cum suis concor. & suprà de off. iu. leg. licet: & ita purgatio minus iusta non facit fidem. ꝫ. eodem ex tuarum. nec etiam delegatus ipsam tenetur audire, quia eo omisso accessit ad ordinarium. ff. de arbit. sed & si. §. vlt. & l. seq. immò videtur, quòd talis causam perdere debet. C. de asser. tollen. l. 1. §. vlt. quòd argu. ꝫ. de præscript. ex tenore.

Acceptimus.] Quatuor sunt partes. In prima iudicum consultatio super forma purgationis, quam purgandus offerebat. In secunda ibi, *Ipse verò:* ipsius purgandi supplicatio. In tertia ibi, *Verò:* ipsius formæ reprobatio. In quarta ibi, *Ideóque:* causæ commissio cum expressione debitæ formæ. Abbas.

Cas. 5. Archiepiscopus Bisuntinus infamatus erat de simonia, de incontinentia, & quod iustitiam vendebat: Papa mandauit quibusdā, vt super prædictis se purgaret coram ipsis: recepto mandato ipsum citarunt ad præsentiam suam: ipse ad diem cōparens purgatione obtulit sub hac forma videlicet, quod erat immunis ab illis criminibus super quib9 se purgare debebat: sed iudices talem purgationem admittere noluerunt, significantes hoc domino Papæ: ipse verò ad Apostolicam sedem accedens proposuit, quod ipsi volebant, vt afferret, quod nunquam à natiuitate sua post fuerit lapsum carnis: vnde petebat, quatenus saltem super purgatione incontinentiæ mitigaret rigorem: sed Papa non credidit, quòd sub illa forma exacta fuisset iuramentum ab ipso, sed potius præsumit, quòd alia de causa sub illa forma se purgare volebat, videlicet, quòd immunis erat ab illis criminibus, tanquam dimissis per pœnitentiam iam esset immunis ab illis. Sed hoc iurare temerarium esset, cùm etiam beatus Iob dicat: *Etiamsi simplex fuero, hoc ipsum ignorat anima mea.* Vnde Papa præscriptam formam, secundùm quam iurare volebat, reprobat, vtpote indiscretam & ineptam, mandans prædictis iudicibus, vt si voluerit, & potuerit se purgare, secūdum hanc formam se purget, videlicet, quòd illa crimina grauiora, scilicet simoniam, venditionem iustitiæ, & incontinentiam, de quibus extitit infamatus, iuret se nō commisisse, postquam fuit in Archiepiscopum assumptus: & compurgatores iurent, quòd credunt illum verum iurasse: quo facto illum dimittant in pace: alioquin ipsum ab Ecclesia Bisuntina debeant remouere. Nota formam, secundùm quam infamatus de criminibus debet se purgare. Itē licet quis pœnitentiam de commissis receperit, adhuc nescit, verùm peccata sint ei dimissa: & in hoc est argumentum, quòd licet quis habeat remissionem vnius anni, aut etiam totius temporis pœnitentiæ sibi impositæ, nihilominus ieiunare tenetur. Itém non licet vendere iustitiam.

g ¶ *Curastis.*] De isto Bisuntin. habuisti, vt credo, ꝫ. de accusat. licet: & ibi commisit Papa inquisitionem contra ipsum, & eisdem iudicibus scribit Hic. Bernard.

h ¶ *A natiuitate.*] Immò sufficeret, quòd post baptismum illud vitium non commiserit, etiamsi taliter se purgare deberet, vigesimaquinta distinctione, capite vltimo: sed hodie rigor illius canonis non seruatur, quia defectus nostri corporis districtionis illius non patitur manere censuram. 34. distinct. fratər.

---

priuauerunt: maximè cùm de incestu, & adulterij crimine tanquam de notorio liqueret eisdē: Abbati sancti Galli (ad quem illarum Ecclesiarum donatio pertinebat) potestatem liberam cōcedentes, Ecclesias illas personis aliis conferendi: qui eas postea supradicto O. Clerico assignauit: *& infrà.*

¶ Dictus verò Presbyter inter cætera respondit, quòd processus Iudicum prædictorum debebat meritò retractari. cùm lite non contestata procedere præsumpserint † contra eum: adiiciens, quòd purgationem indictam ab electo Constantien. curauerit exhibere: *& infrà.*

¶ His igitur, & aliis plenius intellectis, licèt litteræ illæ, quæ ad prædictos Iudices impetratæ dicuntur, vel ipsarum transcriptum ostensum non fuerit coram nobis: quia tamen ex tenore relationis ipsorum †, quam dictus Procurator exhibuit, ac si litteræ ipsæ ostensæ fuissent, nobis constitit euidenter Iudices ipsos prætermisso iuris [a] ordine processisse: tam processum eorum, quàm concessionem Ecclesiarū à prædicto Abbate de mandato ipsorum factam, auctoritate Apostolica retractamus: præsertim cùm relationis ipsius series repugnantia [b] contineat, & aduersa. Dicitur enim, quòd crimen eiusdem Presbyteri vsque adeò publicum † fuerit, & notorium, quòd nullus inficiationi locus penitus existebat: vtpote cuius vniuersæ viciniæ populus testis erat: & tamen ibidem præmittitur, quòd eidem Presbytero terminum peremptorium præfixerunt, in quo (si posset) super infamia prædictorum criminum canonicè se purgaret: cùm nimirum, si crimē notorium [c] existebat, non erat illi indicenda [d] purgatio, sed in eū condemnationis sententia promulganda: *& infrà.*

¶ Si verò nullus apparuerit legitimus accusator, & ipsum inueneritis apud bonos, & graues [e] super prædictis criminibus, vel ipsorum altero infamatum, purgationem ei canonicam indicatis, non obstante, quod corā prædicto electo dicitur se purgâsse: cùm iudicio pēdente coram Iudicibus delegatis, non debuerit ordinarius [f] purgationem indicere infamato.

¶ Idem.

¶ Non sufficit Prælato de criminibus infamato iurare, cùm se purgat, quòd sit immunis ab illis criminibus: sed iurare debet, quòd post suā promotionem illa crimina non commisit.

CAP. XVI.

Acceptimus † litteras, quibus nobis intimare curâstis [g], quòd Apostolico mandato super indicenda purgatione Archiepiscopo Bisuntin. recepto, ipsum citâstis, vt decuit: qui ad diem præfixum comparuit coram vobis †, iuramentum purgationis offerens sub hac forma: videlicet, quòd immunis erat ab illis criminibus, super quibus se purgare debebat: *& infrà.* ¶ Ipse verò ad præsentiam nostram accedens, humiliter supplicauit, vt saltem super purgatione incontinentiæ dignaremur temperare rigorem: quia non deberet asserere, quòd à natiuitate [h] sua nunquam

Margin notes: a Concord. l. 1 & ibi Bart. C. de condit. & præscr. ... dic. sit. glos. ord. & idem in l. probata. C. de sen. & ibe. om. in. b De hoc 2. qu. 1. in sum. Ioan. And. ¶ Præsumpserunt. in vulgatis: sed in antiquioribus manuscriptis, præsumpserint. † Aliàs, ipsarum. c De modo notorij, quid sit, & qualiter in delictis notoriis sit procedendum, vide plene per Cynum, Salicetū, & alios in l. ea quidem. C. de accus. & per Iulium Clarum in pract. crim. §. fi. q. 9. † publicatum. d Et cauere debet iudex, ne dubiū pro notorio recipiat, de appel. cōsuluit. 1. secundùm Hostiens. Ioan. And. e Nec innat, quoniam alia sit præstanda, ac si nulla præstita fuisset, secundùm Innoc. & Host. Ioan. And. † Vide Bart. in l. 1. §. ... ff. ad Sen. Turpil. ... † Coram vobis, legitur in plerisque codicibus ...

fraternitatis. Et sine vitio carnis pauci inueniuntur. 50. *distinct. quia sanctitas tua*: quia difficile est continere. 33. q. 5. *qui sibi.* quare dicit Papa, quòd non creditur ab eo taliter iuramentum exactum: quia nec debuit, *vt patet* ℑ.

¶ *Glos. seq. arguit.*

a ¶ *Præsumimus.*] Arg. q. ea, quæ dubia sunt, quo animo fiant, in tutiorem partem facienda est interpretatio, ℑ. *de reg. iur. c. 2. ff. eod. tit. semper in dubiis, & l. ea quæ.* Verbum illud quòd erat immunis, dubium erat, vt patet, & ideo Papa interpretatur illud in securiorem partem: quia sic iurare fatuum esset, vt sequitur. Bern.

¶ *Glos. seq. signat contrarium, & soluit.*

b ¶ *Ignorat anima mea.*] Et ideo semper debet timere: quia bonarum mentium est, ibi culpam timere, vbi etiã culpa non est. ℑ. *de obseruatio. ieiun. consilium. §. 2. & 5. dist. ad eius verò. Quia si dixerimus, quòd peccatum non habemus, veritas in nobis non est: de pœnit. dist. 2. si enim inquit:* vbi sunt verba Iob cõtinentia hanc sententiam. Et sæpe dimisso peccato alicuius punitur ille post peccatum dimissum, *de pœnitent. dist. 1. si peccatum*: & sic iste temerariam, & dubiam purgationem volebat subire, quasi anceps periuriũ: quod fieri non debet. *ff. de in lit. iuran. videamus*: & ideo Papa talem reprobat purgationem tanquam ineptam, & dolosam. Contrà, ℑ. *eod. constitutus.* huic standum est, & expone ibi: à crimine immunis, id est, non commisisse illa crimina, de quibus infamatus erat Episcop*, vt credunt: & ita debet intelligi illa littera, vt vbi notatur, & sic potest præstare.

passus fuerit lapsum carnis. Porrò cùm ab eo non credatur exactum fuisse huiusmodi iuramentum, potiùs fortè præsumimus [a], quòd alia de causa volebat sub præscripta forma iurare: videlicet, quòd immunis erat ab illis criminibus, de quibus fuerat infamatus, tanquam dimissis per pœnitentiam iam esset immunis ab illis: sed hoc iurare non paruæ temeritatis existeret, cùm beatus Iob dicat: [Etiam si simplex fuero, hoc ipsum ignorat [b] † anima mea.] *& infrà.* ¶ Ideóque præscriptam purgationis formam, secundùm quam idem Archiepiscopus obtulit se purgare, reprobamus: vt pote indiscretam, temerariam, & ineptam: iniungentes eidem, vt si voluerit, & potuerit, secundùm hanc formam se purgare, secundùm sanum intellectum, quem ei duximus exprimendũ: videlicet, quòd illa crimina grauiora [c], id est, simoniam, venditionem [d] iustitiæ, atque incontinentiam, de quibus infamatus existit [e], † iuret sese minimè [f] commisisse, postquam [g] ad Archiepiscopalem promotus est dignitatem: & compurgatores sic iurent, quòd credunt [h] eum verum iurasse: quo facto vos illum dimittatis in pace: alioquin, &c.

TITVLVS XXXV.

De purgatione † vulgari.

¶ Cœlestinus tertius.

c ¶ *Grauiora, id est, simoniam.*] Cuius comparatione cætera crimina pro nihilo reputantur. 1. q. 1. *fi. cap. vlt.* Et ita simonia inter grauiora peccata reputatur, & homicidio quandoque comparatur. ℑ. *de accusat. inquisitionis.*

d ¶ *Venditionem iustitiæ.*] Iustitia enim vendi non debet. 14. *quæst. 5. non sanè, & 11. q. 3. non licet, & ℑ. de vita, & honest. cler. cum ab omni specie.* & intantum reprobata est, quòd venalis etiam sententia nulla est. 2. q. 6. c. *ei qui. §. venales*: ita quòd non est appellare necesse. *C. quando prouo. non est necess. venales.* & non solum iustitia, immò iurisdictio non debet vendi. ℑ. *ne prælat. vices suas. cap. 1. & 2.*

e ¶ *De quibus infamatus existit.*] Super his tantum, & super aliis debet se purgare, nec inquisitio, nec exceptio testium super aliis fieri debet: quod si fiat, non valet. ℑ. *de accus. inquisitionis. §. 1. & cap. qualiter, & quando 2.* Bern.

f ¶ *Minimè commisisse.*] Hæc est ergo debita forma purgandi sine aliquo scrupulo duplicitatis. quia etsi egisset sic de illo crimine pœnitentiam, adhuc infamia remaneret de facto, quæ per pœnitentiam non tollitur. 2. q. 3. c. *Emiliemum. §. hinc colligitur. ff. de obse. ali. & li. præstan. l. 2.* vnde purgatio dicta non sufficiebat directe, ergo debuit se purgare secundùm hanc formam, *sic* ℑ. *eod. quotiens.*

g ¶ *Postquam.*] Ergo de præterito se non purgabit: quia cum tempore suæ promotionis non fuit infamatus: quoniam aliàs non debuit promoueri, 81. *dist. tantis, & ℑ. de accus. Omnipotens.* & tali modo purgabitur, quia approbauerunt more ipsius, vnde ipsum postea reprobare non possunt. 8. q. 2. *dilectissimi, & 32. q. 5. horrendus, & ℑ. de iureiu. quemadmodum ff. de admin. si vnus. in fi.*

h ¶ *Credunt.*] Simile ℑ. *eod. quotiens.*

DE PVRGATIONE VVLGARI.

¶ *Quia duplex est purgatio, quædam canonica, quia canon inuenit eam, de qua suprà dictum est: quædam verò est vulgaris: quia vulgus introduxit eam: ideo sequitur videre de ea, Archi.*

¶ *Duella, & aliæ purgationes vulgares prohibitæ sunt: quia per eas multotiens condemnatur absoluendus, & Deus tentari videtur. Hoc dicit totus titulus.*

CAP. I.

Cvra † suscepti regiminis: *& infrà.* ¶ Cùm tua fraternitas duxerit sedẽ Apostolicam consulendam, vtrùm super Ecclesiarum possessionibus duella debeãt sustineri: Tuæ duximus sollicitudini respondendum, quòd in eo casu, vel aliis etiam hoc non debes aliquatenus [i] tolerare.

Cvra.] Duæ sunt partes huius cap. consultatio, & responsio. Secunda ibi, *Tuæ.* Abbas.

Casvs. Quærebatur, vtrum super possessionibus Ecclesiarum possint fieri duella? Respõdet Papa, quòd nec super illis, nec super aliis debent fieri. Nota, quòd duella secundum canones sũt prohibita.

¶ *Glos. seq. recitatur per obiectionem: cui respondet, & responsioni dat duo similia.*

i ¶ *Aliquatenus tolerare.*] In nullo enim casu talis purgatio debet tolerari. Nec obstat, quòd possit obiici de Goliath, qui pugnauit cum Dauid. 2. *qu. 5. monomachiam*: quia illud fuit factum instinctu Spiritus sancti: sicut Petrus excusatur, qui geminum fecit homicidium. 23. *qu. 5. si non licet occidi.* Et Patriarchæ excusantur ab adulterio. ℑ. *de diuort. gaudemus.* Hæc purgatio ab Ecclesia reprobatur, cùm Deũ potiùs tentare videat. ℑ. *eo. c. vlt.* & fabricante diabolo facta est vulgaris purgatio. 2. *qu. 5. Mennam, & cap. consuluisti*: vnde qui in culpa non est, punitur. ℑ. *c. prox.* nam quandiu habet homo, quid faciat, non debet Deum tentare. 22. *qu. 2. quæritur, cur Patriarcha*: & athletæ secundùm leges non habent locum *Cod. de gladia. l. vnica lib. 11.*

† Cap. vnico. eod. tit. in 2. compilat.

¶ Innocentius tertius Priori sancti Sergij Spoletañ.

¶ *Summatum est suprà cap. prox.*

CAP. II.

Significantibus † V. Laico & fratribus eius ad nostram noueris audientiam peruenisse, quòd cùm quidam eos super furti crimine accusaret, cum eo coacti sunt inire duellum, in quo aliis peccatis suis præpedientibus ciciderunt: propter quod per Consules Spoletanos bonis fuerunt propriis spoliati: nunc verò furtum apud alios est inuentum, & quòd ipsi fuerint innocentes, est (faciente † Domino) reuelatum. Vnde Consulibus ipsis dedimus in mandatis, vt ablata restituant [k] vniuersa.

† Cap. vnico, eod. tit. in 3. compil. ad. de omnino, quod de pugnantibus in duello sãcitur nouissimè Concilio Tride. sessio. 25. de refor. cap. 19.

† In aliquos recẽtioribus legitur, faciẽte: sed faciẽte, habent omnes antiqui codices, & emendatiores impressi.

Significantibus.] In prima ponitur quæstio. In secunda prouisio ibi, *Vnde.* Abbas.

Casvs. Quidam accusauit V. Laicum, & fratres super quodam furto, cum quo coacti sunt subire duellum: in quo peccatis aliis præpedientibus ceciderunt: propter quod fuerunt per Consules Spoletanæ ciuitatis bonis propriis spoliati: sed postmodum furtum illud apud alios est inuentum, & reuelatum, quòd fuerant innocentes: isti fratres significauerunt hoc domino Papæ petentes sibi super hoc prouideri: vnde mandat consulibus illis, vt ablata restituant vniuersa. Nota, quòd sententia, quæ nulla est, lata contra canones non liberat aliquem, nec condemnat, nec transit in rem iudicatam, nec necesse est appellare ab ipsa.

¶ *Glos. seq. obiicit, & soluit.*

k ¶ *Restituant.*] Sed qualiter hoc esse potest, quod retractetur sententia, à qua non fuit appellatum, cùm iam trãsiuerit in rem iudicatam, licet veritas aliter se habeat, & iam ex ipsa sententia ius factum est quantùm ad litigantes. *supr. de re iudic. cùm inter vos*: & per ea, quæ postea emergunt, sententia non retractatur. *supr. de re iudic. inter monasterium, & cap. fin.* talis error detectus sententiam non retractat. *ff. fa. ercisc. cùm putarem*, *Cod. de condi. indebit. l. 1.* ad hoc dicas, quòd propter probabilem errorem bene retractatur sententia. *supr. de frig. fraternitatis, 23. quæst. 1. cap. 2. ff. quando accus. de pecun. est an. l. 2. aliàs est §. primæ legis, & incipit, quæsitum*: & plerumque veritate comperta retractatur senten-

b *Hæc aliter conciliat hic Io. And. ex Vincent. cum videto.*

sententia ff. de condi. sine causa, si fullo: & etiam propter delictum aduertas j. Z. de diuor. ex litteris, & ff. de inutim. admonendi Cod. de transact. si ex falsis. Sic ergo modò apparet, quòd sententia falsis lata nullius fuit auctoritatis, & reprobatæ probationis de vtroque iure: ergo debuit meritò retractari. Ioan.

Dilecti.] In prima parte ponit querelam. In secunda dat iudicem ibi, Cùm igitur. Abbas.

Casvs. Liuonienses de nouo ad fidem cóuersi grauem querimoniam ad sedem Apostolicam transmiserunt, quòd fratres Templi, & alij, qui super eos temporalem habent potestatem, si aliquando de aliquo crimine infamantur, compellunt eos subire iudicium ferri candentis: & si aliqua exinde sequitur adustio, pœnam legalem infligunt. Cùm igitur iudicium illud sit interdictum, in quo Deus tentari videtur, mandat Papa cuidam iudici, quatenus dictos fratres, & alios per censuram Ecclesiasticam compellat, vt ab huiusmodi conuersorū grauamine omnino desistant. Nota, quòd iudicium ferri candentis prohibitum est.

a ¶ Nouiter.] Propter quod cum eis mitius est agendum. j. de peruit. & remiss. Deus qui, & S. de conuer. Deus qui, quoniam fuerint in hima radice plantati. 35. q. 3. quod scripsi.

b ¶ Interdictum.] Vt 2. q. 4. Mennam, & cap. consuluisti, & S. tit. prox. ex tuarum, & S. tit. cler. vel monac. sententiam, & C. de gladiat. l. vnica, lib. 11.

c ¶ Tētari.] Quod fieri non debet, iuxta illud: Non tentabis Dominum Deum tuum, & c. 22. quæst. 2. quæritur, cur Patriarcha, & 23. q. vlt. si nulla a. Bern.

† Vide Innocent. per. 10. c. 15. B. Tho. citatum supper titulo, in hanc decretalem.

† Dictio, alia, deest fere in omnibus manuscriptis.

† Exod. cap. 21. & cap. 22. tit. de damno dato in 1. compilat. refert. Ius par. 16. cap. 348.

† Aliàs ita: sed sacerent.

a Et 2. q. 5. monomachiam. Ioan. Andr.

† Exod. cap. 21. & cap. 3. tit. de damno dato in 1. compilat. refert. Ius par. 16. cap. 349.

¶ Honorius tertius.

¶ Summatum est suprà cap. 1.

CAP. III.

Dilecti † filij nouiter [a] in Liuonia baptizati, grauem ad nos querimoniam destinarunt, quòd fratres Templariorum, & alij, qui temporalem in eis potestatem exercent, si quando de aliquo alio † crimine infamantur, eos ferri candētis iudicium subire compellunt: quibus si qua exinde sequatur adustio, ciuilem pœnam infligunt.

¶ Cùm igitur huiusmodi iudicium sit penitus interdictum [b], vtpote in quo Deus tentari [c] videtur: Mandamus, quatenus dictos fratres, & alios, vt ab huiusmodi conuersorum grauamine omnino desistant, per censuram Ecclesiasticam, appellatione remota, compellas.

TITVLVS XXXVI.

De iniuriis, & damno dato.

¶ In Exodo †.

¶ Propter eius breuitatem non summatur.

CAP. I.

Si rixati fuerint homines, & percusserit alter proximū suum lapide, vel pugno, & ille mortuus non fuerit, si † iacuerit in lecto: qui percusserit, operas eius, & impensas [d] in Medicos restituat.

¶ In eodem †.

¶ Breue est, & ideò non summatur.

DE INIVRIIS, & damno dato.

¶ Suprà de verius excessibus dictum est, tam Prælatorum, quàm subditorum. Verùm quia ex eis frequenter iniuriæ, & damna inferuntur, meritò de his subiicit. Abbas.

De hac materia tractatur 23. q. 2. & 15. q. 1. illud.

Si rixati.] Casvs. Ista quinque cap. primò posita, sunt veteris legis: in primo dicitur, quod si homines rixati sunt adinuicem, & alter alterum percusserit, nec mortuus fuerit, sed iacuerit in lecto, percussor soluat illi operas deperditas, & impensas in Medicos. Nota hic pœnam percutientis hominem secundùm veterem legem: quia percussor præstabit operas amissas, & impensas factas in curatione.

d ¶ Operas eius, & impensas.] Operas autem amissas, & impensas in curatione præstabit: vt hic dicit, & ff. si quadru. pau. fe. dic. l. ex hac, & ff. de his, qui deiec. vel effu. l. vlt. & ff. ad leg. Aquil. qua actione, in princip. Deformitatis autem ratio non habebitur, quia liberum corpus non recipit æstimationem, vt in primis duabus legibus, & ff. ad leg. Rho. de iac. l. 2. § corporum, & ff. de his, qui deiec. vel effu. l. 1. § sed cùm liber homo. Tamen si liber homo perit, 50. aureorum fit condemnatio, vt d. §. sed cum liber homo. Illud fit pro pœna, non pro æstimatione.

Si quis.] Casvs. Si aliquis effoderit cisternam, & non cooperuit eam, & bos alterius, vel asinus in eam ceciderit, dominus cisternæ det pretium animalis, & illud quod mortuum est, illius erit. Nota, quod qui occasionem damni dat, damnum dedisse videtur.

e ¶ Reddet pretium.] Si hoc fecit in publico: si verò in priuato loco, vbi consueuerunt fieri, non tenetur. ff. ad legem Aquil. qui foueas: quia qui occasionem damni dedit, tenetur. ff. ad leg. Corn. de sica. nihil interest. & ff. ad leg. Aquil. qui occidit. §. penult. j. eod. cap. vlt.

CAP. II.

Si quis aperuerit cisternam, & foderit, & non operuerit eam, cecideritque bos, vel asinus in eam: dominus cisternæ reddet [e] pretium iumentorum: quod autem mortuum est, ipsius erit.

¶ Idem †.

¶ Breue est, & ideo non summatur.

CAP. III.

Si bos alienus cornupeta esset heri, & nudiustertius, & non custodiuit [f] eum dominus suus: reddet bouem [g] pro boue, & cadauer integrum accipiet.

¶ Idem †.

CAP. IV.

Si læserit quispiam agrum, vel vineam, & dimiserit iumentum suum, vt depascat aliena: pro damno æstimationem [h] restituet.

¶ Idem †.

¶ Breue est, & non summatur.

CAP. V.

Si egressus ignis comprehenderit aceruos frugum, siue stantes segetes in agris: reddet [i] damnum, quia ignem succenderit.

¶ Ex pœnitentiali Romano †.

¶ Breue est, & quasi idem cum præcedenti.

CAP. VI.

Si quis domum, vel aream cuiusquam incenderit voluntariè [k]: sublata, & incensa omnia restituat [l], & tres annos pœniteat.

Si bos.] Casvs. Si bos alicuius ab heri, & nudiustertius cornupeta est, & dominus illum non custodierit, si alium bouem occiderit, reddet vnū pro boue, & mortuum bouem recipiet. Nota, quod quis tenetur ex negligentia.

f ¶ Non custodiuit.] Supple, & alterius bouem occiderit: vnde tenetur, quia culpa, siue negligentia ipsius, damnū datum est, qui debuit diligentiam adhibere, vt j. cap. 1.

g ¶ Reddet bouem.] Hoc intelligendum bos ille, qui damnum dedit, aggressus est alium, & occidit, sed e conuerso nō tenetur. ff. si quadru. pau. fe. dic. l. 1. §. cùm arietes. ff. ad legem Aquil. l. itaque. seu cùm dubium est, quis fuerit primò aggressus est. ff. ad l. Aquil. scientiam. §. cùm si amenta. Et si aliàs animal tuum mihi damnum dedit, tu teneris. j. eod. cap. vltim. vers. quòd si. & j. eodem, prox.

Si læserit.] Casvs. Si iumentum alicuius læserit agrum, vel vineam alterius, restituet æstimationē damni. Nota, quòd quis tenetur de pastu pecoris sui: quia tenetur soluere æstimationem damni.

h ¶ Aestimationem restituet.] Nisi dando animal velis liberare te ipsum. j. eod. cap. vltim. vltra enim æstimationem non tenetur conuentus de pastu pecoris, & actione in factum conuenitur. ff. de præscript. verb. qui seruandarum. § si glans, & expellere debet animal, quod damnum dedit: & tanquam suum non includere illud: cùm dominus illius teneatur ad damnum. ff. ad legem Aquiliam. Quintus Mutius. §. Pomponius [b]. Bernard.

Si egressus.] Casvs. Si aliquis apposuerit ignem in agro suo, & damnum dederit in segetes vicini sui, damnum restituet. Nota qui occasionem damni dat, &c.

i ¶ Reddet damnum.] Si fuerit in culpa [c], dum apposuit istum ignem: nec adhibuit diligentiā, quam debuit. ff. ad leg. Aquil. qui occidit. §. in hac & j. eod. c. vlt. aliàs si nihil de contingentibus omisisset, non tenetur. j. eod. cap. vlt.

Si quis.] Casvs. Si aliquis voluntarie incenderit domum alicuius, totum damnum restituet, & tres annos pœniteat. Nota, quòd in damnis illatis attenditur voluntas.

k ¶ Voluntarie.] Secus si contra voluntatem, dum tamen nihil de contingentibus omiserit. j. eod. cap. vlt. in fin.

l ¶ Restituat.] In quadruplum infra annum, post annum in simplum. ff. de incend. l. 1. Sed si negligentia, in simplum: sed si dolo fecerit, secundum leges concremabitur. & eod. qui ædes.

† Idem, in eodem Exo. c. 21. refertur cap. 4. tit. de damno dato in 1. compilat. & apud Iuonē p. 16. c. 350.

† Id est, in eodem Exod. c. 22. & c. 5. tit. de dāno dato in 1. compil. refert Iuo p. 16. cap. 351.

† Idem, in eodem Exo. c. 22. & c. 6. tit. de damno dato in 1. compilat. refert. Ius par. 16. c. 354.

† Similis sententia reperitur apud Burchard. lib. 19 decret. c. 5. tit. de for. crimine. & concremauit domum, & cap. 7. tit. de damno dato in 1. compil.

b Aliàs est lex, & incipit, quàmuis: contrarium seruatur apud nos: & de hoc Specul. de actio. §. 1. v. et, sed pone in. mente & de vt ibi. Ioan. And.

c Vt si fuit in flagranti factum: gnem tempore ventoso. Ioan. And.

Olim]

OLim.] Diuiditur: quia primò recitat processum delegati, quem secundò reuocat, & causam diffinit ibi, *Quare.* Abb.
CASVS. Florentini olim posuerunt in banno Episcopum Fesulanum damna, & iniurias ei alias plurimas irrogantes. Super his commisit Papa causam Episcopo Mutineñ. vt eos compelleret ad satisfaciendũ super prædictis Episcopo prędicto: Episcopus vocatis partibus cœpit in causa procedere, & recepit testes lite non cõtestata: deinde cã delata est ad dñm Papam: ipse examinato processu, quia lis contestata non fuit, processum illum reuocauit: quia & commune Florentiæ banniuerat Episcopum Fesulanum cõtra Deũ, & Ecclesiasticam libertatem: propter iniuriã banni, & propter expẽsas, & alia damna propter hoc subsecuta, cõdemnauit cõmune Florentiñ. in mille libris vsualis monetæ, præmissa taxatione, & præstito iuramento Epo Fesulano. Nota, ꝙ non tenet processus lite nõ contestata. Item nõ tenet bannum datum in Ecclesiasticã personam, contra Ecclesiasticam libertatem. Item condemnatio expensarum semper facienda est taxatione præmissa, & iuramento secuto.

¶ Honorius tertius Episcopo Bononieñ.

¶ *Sæcularis potestas, qui Clericum banniuit, condemnari debet per Iudicem Ecclesiasticum, secundùm æstimationem iniuriæ in expensis, & damnis. Et hodie adde pœnam in Clement. 1. de pœnis.*

CAP. VII.

OLim † scribentibus nobis Episcopo Mutineñ. vt Potestatem, Consiliarios, & populum ciuitatis Florentiñ. ad satisfaciendum de damnis, & iniuriis irrogatis Episcopo, & Ecclesiis Fesulañ. censura Ecclesiastica coarctaret: idem testes lite non cõtestata recepit. Quare nos eius processu penitus reuocato [a], commune Florentiñ. quia banniuerat [b] Episcopum Fesulaneñ. contra Deum, & Ecclesiasticam libertatem propter iniuriam banni, expensas, & damna tali occasione secuta, taxatione [c] iuramento præmissa, in mille libris vsualis [d] monetæ, prædicto Episcopo sententialiter duximus condemnandum.

¶ Gregorius nonus.

¶ *Qui iurat statutum super non repetendis damnis, hoc non obstante expensas repetere poterit. Hoc dicit. Vel sic: statutum super damnis non repetendis, ad expensas non extenditur.*

a ¶ *Reuocato.*] Lite verò non contestata non valet processus: vt hic patet, & ĩ. *vt lit. non contestat. accedens, &* ĩ. *de elect. dudum 2. &* ĩ. *de purgat. cano. cum dilectus.*

b ¶ *Banniuerat.*] Tale bannum nullum fuit: quia nullam habet iurisdictionem in ipsum: Laico enim non licet de clerico legem dare. *96. dist. bene quidem. & 16. q. 7. non placuit.* Immò tanquam sacrilegus fuerat puniendus, eadem causa, & q. *ead. si quis principum:* & quia in eo offendit Ecclesiasticam libertatem, & propter hanc iniuriam punitur ad expensas, quas propter hoc fecit, & damna, quæ pertulit tali occasione vt patet.

c ¶ *Taxatione.*] Debet iudex primò taxare de expensis, & damnis in iudicio petitis. *3. q. 3. offeratur, versic. quod fieri.* & postea debet iurare: & tali iuramento stabitur, tanquam legitimæ probationi. *C. unde vi. si quando, & 2. q. 1. in primis.* ĩ. *de his, quæ vi, metúsue cau. fiunt, cap. vlt. vbi de hoc.* Bern.

d ¶ *Vsualis monetæ.*] Etsi de hac nõ fuisset dictum, de illa tamen intelligeretur. *ff. de leg. 1 si seruus plurium, §. vlt. & ff. de cõtrahen. empt. Imperatores:* & si plures essent vsuales monetæ, videtur de minori intelligendum. *ff. de leg. 3. nummis. &* ĩ. *de cens. ex parte.*

IN *nostra.*] Diuiditur, quia in prima parte ponitur decisa consultatio. In secunda responsio ibi, *Cùm igitur.* Abbas Siculus.
CASVS. Brixienses multas discordias olim habuerunt inter se, quarum occasione multa damna sustinuerunt illata adinuicem: propter quod communiter statutum fecerunt de nõ petẽdo vel recipiendo vlteriùs restaurationes damnorũ à communi, & statutum huiusmodi firmauerũt etiã iuramento: sed præter damna occasione huius discordiæ multas fecerunt expensas, quas petebant sibi refici à communi: dubitatum fuit, an obstaret eis iuramentum super damnis non repetendis: propter quod Episcopus Brixieñ. proposuit hoc in præsentia Papæ. Cùm ergo aliud sit damnorum restauratio, & aliud satisfactio expensarum, iuramẽtum præstitum super articulo damnorum non debet intelligi de facto expensarum: vnde mandat Papa, quatenus iuramento prædicto non obstante, Episcopus prouideat auctoritate Papæ, quòd dictum cõmune pro bono pacis, & concordiæ contribuat ad expensarũ satisfactionem ad arbitriũ ipsius, sicut viderit expedire. Nota quòd iuramentum non extenditur ad aliud, quàm iuratum sit. Item aliud est damnum, & aliud expensæ: & ideo iuramentum præstitum super vno, non extenditur ad aliud. Item propter bonum pacis multa fiunt, quæ aliàs fieri non debent.

¶ *Glos. seq. distinguit damnum, & expensas, & damnum subdistinguit circa rem, & extra rem, concludens expensas hic non incidi, quia de his non agebatur.*

CAP. VIII.

IN † nostra, & fratrum nostrorum præsentia proposuistis, quòd olim ciues Brixieñ. pro † restaurationibus damnorum illatorum adinuicem, quę propter multas ciuiles discordias incurrerant, plurimum aggrauati, statutum editum de non petendo, vel recipiendo in posterum restaurationes huiusmodi à communi generaliter approbârunt, & firmârunt etiam iuramento: *& infrà.*

¶ Cùm igitur aliud sit damnorum [e] restauratio, quàm satisfactio expensarum: & ideò in iuramento exhibito super damnorũ articulo intelligi non debeat, quòd factum expensarum fuerit comprehẽsum: Mandamus, quatenus iuramento non obstante prædicto, auctoritate nostra prouideas, quòd dictum commune pro bono concordiæ, ad expensarum satisfactionem aliquid † contribuat [f], iuxta tuæ discretionis arbitrium, à te sicut expedierit moderandum.

e ¶ *Damnorum.*] Nota ergo, ꝙ differentia est inter damnũ, & expensas, vt hic patet, & ĩ. c. *prox.* arg. vnde iuramẽtum super vno factum nõ extenditur ad aliud, cùm sint diuersa: putà, si propter discordiam dom⁹, aliqua destructa fuerat possessio, aliqua sterilis remãsit, vel quia negotiari non potuit, huiusmodi damna remissa sunt, & iuramẽto firmata. Quoddã enim damnum, siue interesse dr̃ circa rem: putà subtraxisti instrumenta, quibus possessio Ecclesiæ firmatur, vel alterius, teneris ad illud damnũ, quòd contingit propter absentiã instrumentorum. *12. quæ. 2. si quis de clericis, & ff. de actio. empt. & vend. Iulian. in princ.* Quoddam dicitur extra rem: putà, debui tibi frumentum, & quia non dedi suo tẽpore, familia tua fame periit: illud damnum non consequeris, sed pretiũ frumenti, vel vini. *ff. eodem. si sterilis. §. cùm per venditorem.* Expensæ dicuntur, quas quis facit circa sumpt⁹ litis, & circa aduocatos. *C. de iud. sancimus.* De illis expẽsis fit mẽtio ĩ. *vt lit. non contest. quoniam. §. in aliis. &* ĩ. *de dolo, finem.* Et consimiles expensæ fuerunt hîc, quas faciebãt eundo, & redeundo. Vel expendendo, pecuniam suam faciendo maiores expensas, quàm cõsueuerũt: ad istas expensas iuramentũ non extẽditur: tñ si intellexisset de huiusmodi expensis, & de his intenderũt iurare & hoc constaret, sup his & fieret interpretatio, sicut credo. Sed hic simpliciter dictũ fuit de dãnis, quare ad ea tãtùm restringit iuramẽtũ. Et sic est aliud damnũ, & aliud expẽsæ: sicut dicitur aliud pœna, & aliud mulcta: & aliud fraus, & aliud dolus. *ff. de verb. signific. aliud fraus.*

† *Vide glossam in cap. si canonici. i. verbo, damnis, & iniuriis, de offic. ord. lib. 6.*

† *Dictio, pro, deest in vetustioribus codicibus.*

† *Dictio, aliquid, deest in antiquioribus exemplaribus.*

¶ Idem.

¶ *Habet plura dicta, & se summat.*

CAP. IX.

SI culpa [g] tua datum est damnum, vel iniuria irrogata,

f ¶ *Contribuat.*] Pro bono concordiæ, vt hic dicit: sic fit contributio, quando iactus mercium factus est. *ff. ad l. Rho. de iac. l. 1. & 2 §. cùm in eadem, & l. amissæ.* Sic ergo in casu isto æquum est fieri contributionem propter bonum pacis, & concordiæ, ne forte hac occasione concordia non seruetur.

SI *culpa.*] CASVS. Aliquis culpa tua damnum dedit alicui, aut iniuriam irrogauit, seu aliis irrogantibus iniuriã opem tulit, aut hæc imperitia, vel negligẽtia euenerunt: dicitur, ꝙ super his satisfacere tenetur: nec ignorantia ipsum excusat, quia scire debuit ex facto suo iniuriam posse contingere, vel iacturam.
¶ QVOD SI ANIMALIA. Ecce si animalia tua dãnum dederũt, nihilominus satisfacere te oportet, nisi tu velis liberare teipsum dando animalia tua dãnũ passo: sed si animalia tua fera fuerunt, & quę cõsueuerũt nocere, non sufficit ad liberationẽ ea dãdo, quia nõ curasti, q̃ debueras diligentiã adhibere. In fine dr̃, ꝙ licèt ille, qui occasionẽ dedit, damnũ dedisse videatur, tñ secus est in illo dicendũ, qui diligentiam, q̃ debuerat, adhibuit, ne damnũ cõtingeret. Nota, ꝙ quis tenet, si culpa sua damnũ dedit. Item tenetur, qui iniuriã irrogauit vel aliis opem tulit, & ignorantia in talibus nõ excusat. Itẽ sufficit dare animal ꝓ dãno dato ab ipso, sed in feris animalib⁹ hoc nõ sufficit. Itẽ q̃ occasionẽ dãni dat, dãnũ dedisse vr̃: cùm diligentiã nõ adhibuit, q̃ debuit. Item non est ei imputandũ, qui de contingentibus nihil omisit.

g ¶ *Si culpa.*] Nota, ꝙ ad hoc vt teneatur, qui damnũ dedit, seu iniuriã irrogauit, necesse est culpã interuenire, alioquin non tenetur: vnde infantes, & furiosi non tenentur, si damnũ dederint:

quia

quia iudicium animi non habet. ff. ad l. Aquil. sed & si §. iniuriã & §. igitur, & 15. qu. 1. illud impubes: si doli capax tenetur, vt hic, & ibi, illud, & §. igitur. & ille nõ tenetur de culpa, qui ad sui defensionem, & incõtinenti, & eodem modo damnum dedit. ff. eo. scientiã. § qui cum aliter, & de leuissima culpa quis tenetur in casu isto. ff. eod. l. 2. & ille excusatur à culpa, qui alterius impulsu, vel violẽtia ventorũ damnum dedit. ff. eod. quemadmodum. §. si nauis, & §. item Labeo.

a ¶ *Tulisti.*] Nota, q non solum qui damnũ dedit, seu iniuriã irrogauit, sed qui opem tulit, tenetur: puta si vnus tenuit, & alius interemisse q tenuit, quasi causam mortis dedit: ideoque actione in factum tenetur. ff. eodem. Item Mela. § si alius, & §. item cum eodem. & ff. de iniur. non solum, in princip. & § si mandato, sic & ope, & consilio furtum committitur. Institut. de ob. quæ ex delicto, nas. §. ope. & homicidium ope, & consilio committitur. ī. de homicid. sicut dignum. §. illi qui. & §. vlt. & §. hi qui, similit. ff. de admin. tutor. §. vlt.

a Et in Clem. de homici. si furiosus. Io. Andr.

seu aliis irrogantibus opem fortè tulisti [a], aut hæc imperitia [b] tua, siue negligentia euenerunt, iure super his satisfacere te oportet: nec ignorantia [c] te excusat, si scire debuisti ex facto tuo iniuriam verisimiliter posse contingere, vel iacturam.

¶ Quòd si animalia tua nocuisse proponas, nihilominus ad satisfactionem teneris: nisi ea dando passis damnum velis liberare te ipsum, quod tamen ad liberationem non proficit, si fera animalia [d], vel quæ consueuerunt nocere, fuissent, & quam debueras, non curasti [e] diligentiam adhibere. ¶ Sanè licet qui occasionem [f] damni dat, damnum videatur dedisse: secus est tamen in illo dicendum, qui vt non accideret, de contingentibus nihil omisit [g].

TITVLVS XXXVII.

De pœnis.

¶ Ex Concilio Toletano †.

¶ *Totiens puniendus est criminosus, quotiens delictum iterat.*

b ¶ *Imperitia.*] Quæ annumerat culpæ. Instit. ad leg. Aquil. § imperitia, & ff. loca. si quis fundum. §. Celsus. Item intellige de negligentia, prout hic dicit: ergo siue culpa, siue imperitia, vel negligentia damnum dederis, vel si iniuriam irrogaueris, vel dantibus opem dedisti, teneris: si negligentia tua aliquid minus benefecisti, & ob hoc damnum datum sit, teneris. ff. ad leg. Aquil. si seruus 2. § si ex plaustro, & l. qui occidit § in hac, & negligentia imputatur. ī. de pæn. & remis. requisitum, vbi de hoc.

c ¶ *Ignorantia.*] Hic non excusat ignorantia à culpa, si potuit scire ex facto suo contingere iacturam, vel iniuriam: putà, mihi licet percutere percutientem, sed si cum vellem eum percutere, alium percussi, imputatur mihi, ad leg. Aquil. scientiam § cum. & ff. de iniur. item, quæ § si iniuria. argum. contra ff. eod. si cum seruo: debuit ergo adhibuisse diligentiam in facto suo, vt dicit in fi. & sic non imputaretur. Et illud scias, quod iniuria fit aut re, aut verbis. Re, quotiens manus infertur: verbis, quotiens conuitium dicitur. ff. de iniur. lib. 1. & ī. de re iudic. cum te: & iniuria per dissimulationem aboletur ff. eod. non solum §. 1. Et illud scias, quod conuictus de damno dato, si negauerit, & probatum fuerit, cõdemnatur in duplum. ff. ad l. Aquil. 2. & C. eod. tit. contra negantem.

d ¶ *Animalia tua.*] Sic ergo si quadrupes tua, siue animal damnum dedit, ad æstimationem teneris: quia non custodiuisti animalia tua: tamen si velis dare animal pro damno, liberare te potes, vt hic dicit, & ff. si quadru. pau. fe. dic. l. 1. circa princip. & Instit. eod. tit. in princip. vnde sumpta fuerunt hæc verba. Et hoc habet locum in his animalibus, quæ cõtra naturam mouentur, vtpote si bos cornu petere solitus fuit, vel equus calcitrosus, vt dicitur in prædictis legibus. In feris autem animalibus, quę naturali sua feritate damnum dederunt, hoc nõ habet locum: quia illud animal dando non liberaberis: quia non adhibuisti diligentiã, quã debuisti, vt hic dicitur, saltem directa actione, vel vtili potius. Si verò aufugit, & nocuit, non potest dominus quondam conueniri, quia desiit dominus esse, vt ff. eod. l. 1. §. in bestiis, & Institut. eod. §. 1. Feræ bestiæ sunt, vt vrsus, & cetera, quæ sint animalia, siue volatilia, fera dicitur Institut. de re. diui. § feræ, & in alio §, sequentibus. Cùm enim liber homo damnum dat, locum habet actio legis Aquil. dum verò quadrupes, siue animal, locum habet actio de pauperie: cùm verò seruus, tunc locum habet actio noxalis, & tunc licitum est seruum dare pro damno dato. Instit. de nox. act. circa princip.

e ¶ *Non curasti.*] Quia huiusmodi animalia nõ debent teneri in publico, vbi publicum iter est. Instit. si quadru. pau. fe. dic. § hic quoque. alias § ceterum. si verò teneantur in publico, & damnum dederint, tenetur dominus in duplum, & nihilominus actio de pauperie locum habet: quia cùm plures actiones concurrunt pœnales in eadem re, vna non tollit aliam. Instit. eod. § fin.

f ¶ *Occasionem.*] ff. ad leg. Aquil. qui occidit § in hac, & ī. de homicid. in cætero, vbi de hoc, ī. de sent. excom. sicut, in gloss. quæ incipit, argum. quòd qui.

b Adde, si quis domum vide, ne Prælati vlc. suas c. vlt. super. gloss. a. Ioan. And.

† Et què Toletano Concilio hoc sũptum sit, nõdum inuentum est, referunt Burchardus lib. 19. decret. c. 158. & Ido p. 15. c. 166. & cap. 1. eo. tit. in compi.

c Hoc intelligas sano modo, videlicet, quòd licet percutere percutientem ingenuè se defendendo: vide Doct. res in l. vt vim ff. de iustit. & iure.

d De feris depositio, quæ aufugit, quæ post tempus depositarius cepit: tenent Pilens q. 59. & Bart. in domi. 55. q. si nomine deponentis id fecit, restituere tenetur: secus si proprio per id quod hic dicit gl. Io. Andr.

CAP. I.

EA, quæ frequenti præuaricatione iterãtur, frequenti sententia condemnentur [h].

¶ Ex Concilio Triburiensi †.

¶ *Interficiens Presbyterum, puniendus est: & pœna pars Ecclesiæ, cui præfuit, alia pars pro eius anima distribuitur.*

CAP. II.

PResbyteri interfecti compositio [i], Episcopo ad cuius parochiam pertinet, soluatur: ita vt medietatem vtilitatibus [k] Ecclesiæ, cui [l] præfuit, tribuat: & alterã in eius eleemosyna iustè dispertiat. Quia nullus eius hæres proximior videtur, quàm qui ipsum Domino sociauit [m].

¶ Alexander iij. Cantuarien. Archiepiscopo.

¶ *Non debent Prælati pro criminis sustinendis pecuniam exigere, nec etiam correctionis causa ex cupiditate pœnam pecuniariam imponere.*

CAP. III.

LIcèt † iuxta Apostolum: &

g ¶ *Nihil omisit.*] Nota, quòd non est imputandum ei, qui de contingentibus nihil omisit. ff. ad leg. Aquil. qui occidit. § in hac, & l. qui foueas, & l. si putator. & 50. distin. si duo. & ī. de homic. cap. vlt. & antepenult. Bern.

DE POENIS.

¶ Suprà visum est de variis excessibus, propter quos pœnæ debentur: merito subiungitur inde rubrica de pœnis.

De hac materia tractatur 23 q. 4. & q. 5. per totum 23 distinct. quamquam 11. q. 3. in antiquis. vsque ad §. verum id. 16. q. 1. & 6. quasi per totum. 81. dist. in multis capitul.

Aliquę.] Pone exemplum in capite, excepto. in 6. vbi excommunicationis exceptio potest contra electorem plurie s opponi, & ibi dicitur, quòd quotiens deficit in probando, totiens debet puniri in expensis. Abbas.

CASVS. Quærebatur, vtrùm vna satisfactio plura peccata cõprehenderet: Consultus Papa respondet, quòd quotiens quis peccat, totiens puniri debet. Nota, quòd frequens delictum frequenter puniri debet.

¶ *Glos. seq. alleg. duas concord. & duo similia, & arguit.*

h ¶ *Condemnentur.*] Sic 6. q. 1. imitare, & de pænit. distinct. 1. mensuram. Et ita quotiens quis deliquerit, totiens puniri debet, sicut in contractibus consueuit dici vt pœna soluta contractus maneat in sua firmitate. ff. de transactio. qui fidem. Sed etiam arbitrio quis stare non cogitur pœna soluta, nisi id expressè dicatur ff. de arbitr. si duo, in fine. Et sic est argum. quotiens deticus in delicto repertus fuerit, totiens exigatur ab eo pœna. argum. 23 distinct. quanquam, in fine, & ff. de verb. oblig. si stipulatus.

PResbyteri.] Dicit, quid faciendũ sit de pœna, quam soluit interfector presbyteri, hoc dicit. Primò ponitur vnum dictum. Secundo ratio ibi, *Quia.* Abbas.

CASVS. Si aliquis interfecerit presbyterum, & compositio inde fiat: accepta pecunia soluatur illi Episcopo, ad cuius parochiã pertinet: ita quòd medietatem tribuat in vtilitatem illius Ecclesiæ, cui præfuit, & alteram pro anima defuncti pauperibus erogetur: quia nullus hæres eius proximior est, quàm ille, qui ipsum domino sociauit. Nota quòd pœnam pecuniariam, quam recipit Episcopus ab aliquo, sibimet appropriare non debet, sed in vtilitatem Ecclesiæ distribuere. Item Ecclesia est hæres clericorum, vnde in rebus eorum succedere debet.

i ¶ *Compositio.*] Hæc compositio per legem Lombardam est sexcentorum solidorum. 17. q. 4. qui subdiaconum.

¶ *Glos. seq. arguit.*

k ¶ *Vtilitatibus Ecclesiæ.*] Hoc ideò, quia & sibi Ecclesiæ iniuria facta fuit, & in suum ministrum, iuxta illud: qui vos tangit, me tangit. 2. quæst. 7. accusatio. Et est argum. quòd pœnas pecuniarias, quas recipit Episcopus, non lucratur ipse, sed in vtilitatem Ecclesiæ conuerti debent, vel diuidet illas, argu. 1. dist. in militare, & 16. q. 6. cap. 1.

l ¶ *Cui.*] Scilicet Ecclesiæ.

m ¶ *Sociauit.*] Baptizando, & ordinando illum.

LIcet.] Archidiaconi, & alij Prælati, qui in criminibus dispensare nequeunt, pœnam pecuniariam imponere non possunt, vbi à iure alia statuitur. Primò ponitur Archidiaconi cum actus reprehensibilis. Secundò mandat illos inhiberi, & compesci ibi, *Mandamus.* Abbas Siculus.

CASVS. Archidiaconi Conuentren. Episcopus pro corrigẽdis excessibus

† Est in Concil. Triburien. sub Arnulpho Imperatore, c. 4. sed aliis verbis refertur Burchard. lib. 6. decre. cap. 15. Ino part. 10. cap. 160. & Gratianus, sine Palea. 17. q. 4. c. omnes presbyteri.

† Concil. Lateran. sub Alexan. III. p. 2. c. 3.

c Vide, quæ notas Spec. tit. de ind. præiat. §. 1. ad pœnam, & tit. de conta. §. fin. vers. sed pœna, vt dex.

f Et idem non vetetur, quod si illas remittens, de hoc not. & dixi de effectu, legimus gl. Io. Andr.

ſibus à clericis,& laicis pœnam pecuniariam exigebant. Itē pro annua exactione quãdoq; rectores eccleſiarũ ſuſpendũt,& eccleſias interdicũt,à vicariis denarios exigũt,vt eos in eccleſiis celebrare permittãt:hæc,& alia cõmittebant cõtra canonũ inſtituta. Mandat Papa Cãtuarieñ. Archiepiſcopo,quatenus hæc prędictus Archidiaconus diſtrictius interdicat: Si autē cõtra venire præſumpſerint, eos eccleſiaſtica cen. compellat. Not. exceſſus clericorũ ſunt puniẽdi pœna ſpirituali ſecundùm canones, & non pecuniaria.

¶ *Glo. ſeq. quæris,& dupliciter ſoluit.*

a ¶ *Laicis.*] Sed quare à laicis? quia fortè ſunt de ſua iuriſdictione temporali, vel de conſuetudine hoc habent.

¶ *Gloſ. ſeq. notat pœnã pecuniarias, &c. ſignat cõtrarium, ſoluit diſtinguendo, ponit opi. Hug. quam determinat.*

b ¶ *Pœnam pecuniariã.*] Ex hac decr. vr̃, ꝙ pro criminib⁹ pœna pecuniaria exigi non debet, cùm Papa hic eam prohibeat. *arg. 16. q. 6. cognouimus. & c. de lapſis. & c. Epiſcopo. & iſtud 1. q. 1. nullus ep̃s. & ſ. de ſi. nemo. & 83. di. ſi quis ep̃s. ar. contra. 23. q. 5. ſi vos.* Vnde nota, ꝙ cùm ius ſtatuit pœnam pecuniariã infligẽdam, quicunque cognoſcit de illo crimine, illam poteſt infligere. *ff. de iudic. l. 2. §. vlt. & ſ. de rap. in archiepiſcopatu. & 12. q. 2. cùm deuotiſſimam 18. diſt. quoniam.* Si verò ius ſolam pœnam ſpiritualem, vel corporalem ſuper crimine ſtatuit, iudex nec dẽt, nec poteſt illã in aliam cõmutare, ſed illa tantùm, ꝗ de illo crimine poteſt diſpenſare. Et cũ de pœna criminis nihil de iure cautum eſt, an pecuniariam, vel aliam infligat, iudicis arbitrio committitur. *ſ. de offic. deleg. de cauſis.* Cùm iudex ſuper crimine diſpenſare poteſt, bene poteſt infligere pœnam pecuniariam, vel aliam. Sed archidiaconi iſti ſuper his criminibus diſpenſare non poterant: vnde non debebãt pœnam pecuniariam infligere, ſed imponere ſpiritualem, ſecũdùm quod qualitas criminis exigebat. *ar. ſ. de iudi. at ſi clerici.* Hug. dicit, ꝙ illa pœna eſt infligenda, quæ magis timeatur. *ar. 23. q. 4. ea vindicta. & q. 5. prodeſt. & ſ. vt lit. non conteſt. quoniam. in fi.* Sed hoc intellige habere locum, cùm iudex talis eſt, qui poſſit diſpenſare, & cõmutare pœnas, ſed iſti archidiaconi hoc non poſſunt. Ala.

c ¶ *A vicariis.*] Hoc erat ſimoniacum, cùm ordo ſit ſacramentum, cui adhæret executio. ſi ergo vnum vendunt; & reliquũm. *1. q. 3. ſi cui obiecerit. & c. ſaluator.*

& inf. a. ¶ Accepimus, quòd Archidiaconi Conuentiẽñ. Epiſcopatus, pro corrigendis exceſſibus, & criminibus puniendis, à Clericis, & Laicis [a] pœnam [b] pecuniariã exigũt, & pro annua exactione pecuniæ † perſonas quandoque ſuſpendunt, Eccleſias interdicunt, à vicariis [c] denarios, vt eos in Eccleſiis cantare permittant, exigere non formidant, & alia agunt, quæ canonum obuiant inſtitutis, & de radice cupiditatis, & auaritiæ prodire videntur: *& infrà.* ¶ Mandamus, quatenus Archidiaconis prædicti Epiſcopatus hoc diſtrictius interdicas: ſi autem contrauenire præſumpſerint, eos appellatione ceſſante, Eccleſiaſtica cenſura compellas.

¶ Idem in concilio Turonen.

¶ *Victus condemnatur victori præſens in expenſis, etiam in cauſis pecuniariis: & vnum caſum excipit.*

CAP. IV.

CAlumniam †, & audaciam temerè litigantium condemnando in expenſis, & alio [d] multiplici remedio ſanctio Imperialis compeſcit. ¶ Quoniam igitur ſacris inſtitutis conſonare dignoſcitur: Præcipimus, vt de cætero in cauſis pecuniariis victus victori [e] in † expenſis condemnetur: niſi ſententia [f] pro abſente feratur.

¶ Innocentius iij. Midroſienſi Archiepiſcopo.

¶ *Clericus cauſam, ſeu operam præbens bello, deponendus eſt.*

CAP. V.

QVòd † in dubiis: *& infrà.* ¶ Quia verò tam Sacerdotes, qui gubernant naues ad pugnam, quàm qui perſonaliter exercent conflictum, & hi, qui alios incitant [g] ad pugnandum, omnes enormiter peccant: de rigore canonico eos credimus deponendos.

¶ Idem London. † Epiſcopo.

¶ *Clericus pro magno ſcelere ab eo commiſſo deponi debet, & in monaſterio detrudi ad agendam pœnitentiam.*

CAP. VI.

TVæ † diſcretionis prudentiam: *& infrà.* ¶ Ad illud, quod à nobis tertiò requiſiſti, qualiter Clerici in latrociniis, vel aliis magnis ſceleribus deprehenſi [h] puniri debeant: Reſpondemus, quòd à ſuis ordinibus degradati, detrudi debeant in arctis monaſteriis [i], ad pœnitentiam peragendam.

¶ Idem Abbati, & fratribus Crypræ ferratæ.

¶ *Si vterque contrahentium venit contra contractum, vterque poteſt exigere pœnam adinuicem promiſſam ex conuentione.*

CAP. VII.

COnſtitutus † in præſentia noſtra: *& infrà.* ¶ Licèt autem inſtrumento in Epiſcopi Lauitani expreſſa fuerit certa pœna, quam pars contractum non ſeruans ſolueret obſeruanti: cùm tamen vtraque pars veniſſe contra illum ex confeſſione [k] propria conuincatur: cùm & pars veſtra ſubtraxerit Epiſcopo penſionem, & Epiſcopus procurationem exegerit ab eadem Eccleſia, ſicut œconomus propoſuit memoratus,

CAlumniam.] Primò legem recitat, quam ſecundò approbat ibi, *Quoniam.* Abbas.

CASVS. Qui calũniosè litigant, condẽnandi ſunt in expenſis, & de calũnia puniũtur, ſecũdũ quod leges præcipiũt: & quia iſtud ſacris conſonat inſtitutis, præcipit Papa, vt de cætero in pecuniariis cauſis vict⁹ victori in expẽſis condemnetur, niſi feratur ſnia ꝓ abſente. No. ꝙ ꝗ calũniosè litẽ agit, in expẽſis alteri parti condẽnari dẽt.

d ¶ *Alio.*] Ita vt præter expenſas de calumnia puniatur, *C. de calum. l. 2. & inſt. de pœ. te. lit. § aduerſus* quia infamis efficitur, vt ibi dicitur, *de quibus legibus hic facit mentionem.*

¶ *Gloſſa ſequens ponit opi. ſuam, & contrariam, & remittit.*

e ¶ *Victori.*] Victus victori in expẽſis condẽnari debet, ſi per calumniam, & malam fidẽ appareat eum mouiſſe litem: vt hic expreſſe dicit littera in pr. *& in Aut. de iu. § oportet. col. 6. & ff. de iudic. eum quem temerè.* Alii dicunt, ꝙ eo ipſo, ꝙ ſuccumbit, præſumitur calumniari: vnde calumniari debet in expenſis. De hac materia plenè dictum eſt *ſ. de do. & contu. finem.*

f ¶ *Niſi ſententia pro abſente.*] Sicut cauetur *C. de iud. properandum. §. & ſi quidem.* ibi dicitur, ꝙ victus præſens ſumptus ſuos de condemnatione deducat.

QVod in dubiis.] CASVS. Sacerdotes, ꝗ gubernant naues ad pugnã, & ꝗ perſonaliter conflictum exercẽt, & alios incitãt ad pugnandum, omnes ſunt deponendi. No. ꝙ non ſolùm ille eſt homicida, qui interficit, ſed etiam ille, qui incitat ad interficiendum.

g ¶ *Incitant.*] In bello iniuſto. *arg. ſ. de homi. ſicut dignum. §. qui verò. & ff. ad leg. Aquil. item Mela. §. item cum eo.* ſecus ſi eſſet iuſtum, quia tunc licitum eſt hortari. *23. q. vlt. hortatu & c. igitur. & c. vt pridem.* & intereſſe bellis *ead. cauſa. q. 3. Maximianus.*

TVæ.] Abbas, & clericus in magnis criminibus deprehenſi poſt depoſitionẽ detrudi debẽt in monaſteriũ ad agendam pœnitentiã. Et diuiditur. Primò ponitur conſultatio: ſecũdò reſponſio ibi, *Reſpondemus.* Abbas.

CASVS. Clerici aliꝗ deprehenduntur in latrociniis, & aliis magnis ſceleribus: quærit, qualiter ſint puniendi? Reſpondet Papa, ꝙ à ſuis ſũt ordinib⁹ degradãdi, & in arctis monaſteriis detrudendi ad agẽdam pœnitentiam. No. ꝙ clerici deprehẽſi in latrociniis, & magnis criminib⁹, degradari debent, & in arctis monaſteriis detrudi.

¶ *Gl. ſeq. ponit duas lect. & ſecundam declarat.*

h ¶ *Deprehenſi*] Et cõuicti: ſola n. deprehẽſio nõ ſufficit, *ſ. de iud. cùm non ab homine.* Vel intellige, deprehenſi, ita ꝙ factũ ſit notoriũ per euidentiã facti: tales enim ſtatim condẽnari poſſunt. *C. de defen. ci. l. defenſores. Et ar. ſ. de coh. cle. & mu. c. vlt. & 2. q. 1. de manif.* & talis deprehenſio auctoritate ſui ꝑlati [d] fieri dẽt, ne vltra ſe extẽdat violẽtia, quàm exegerit defenſio clericorũ. *ſ. de ſent. exc. vt famæ.* aliàs capiẽtes eſſent excõicati, vt ibi.

i ¶ *Monaſteriis.*] *Sim. 16. q. 6. de lapſis. & 50. diſt. ſi ille.* & ſi incorrigibiles fuerint, per ſæcularem iudicem poſtea deprehendantur. *ſ. de iudic. cùm non ab homine.*

COnſtitutus.] Primò ponit diffinitionem. Secundò cauſam interiecit ibi, *Et cum.* Abbas.

CASVS. Epiſcopus Lauitanus conceſſit monaſterio Cryptæ ferratæ omnes Eccleſias in eius diœceſi ſitas pertinentes ad monaſterium illud, & quicquid iuris habebat in illis in emphyteuſim ſub annua penſione reddenda, ita quòd ſola penſione contentus eſſet, ſub certa pœna appoſita inſtrumento inde confecto: poſtmodum orta fuit ſuper his contentio inter eos: per confeſſionem vtriuſq; partis conſtitit, quòd pars monaſterij ſubtraxit Epiſcopo penſionem, & Epiſcopus exegit à monaſterio pẽſionẽ, & ſic vtraque pars cõmiſit in pœnam: vnde dominus Papa vtramque partem à pœna illa reddit abſolutam. No. ꝙ confeſſio in iure facta præiudicat. Item pœna cum pœna compenſatur.

k ¶ *Ex confeſſione.*] Confeſſio enim in iure facta præiudicat *ſ. de tranſa.*

b *Aliꝗ quis nec iuramentum calumniæ extenſa ... condemnatione expenſarum con. ord. 1. 2. C. de iura. calumn.*

† *Eadem archiepiſcopo.*

† *London. archiepiſcopo.*

† *Cap. 3. tit. de vita, & honeſt. cleric. in 3. comp. Vide Ber. Diaz in pra. crim. cano. c. 84.*

c *Vide ſuprà tit. 1. a. fin. iu per glo. 1. 40. And.*

† *Prius conſtitutus. ſup. de religio. dom. vbi inuenies varietates de verbis Lauitani.*

d *Quod intellige, vt dixi de iudic. cum non ab homine, per 1. glo. ibid. And.*

transactio.praeterea 2. & 3. de confes.cùm super. & c.vlt.vbi de hoc. & C.eo.l.i.z.mia. & ff.eod.l.3.

¶ *Glo.seq.opponit dupliciter, & soluit.*

a ¶ *Vtramq;.*] Sed vr, quòd Eps non inciderit in pœnā: nam cū altera pars ei subtraxit pensionē, licitè potuit petere procurationem: quia fidē non seruanti fides non est seruāda: 3. *de iureiurā. peruenit.2.* nā licitū est redire ad priorem actionē, cum ex parte altera nō paretur pacto. *ar.* 3. *de pact.cum pridem.* De hoc dictū fuit 3. *de electione.c. inter R.* Econtra vr, quòd illi potius preiudicet, qui vltimò incidit in pœnā: nā si vterque est in mora, semper vltima mora nocet. *ff. de peri. & commo. rei ven. illud.* Rūdeo, hic ppar delictū neuter incidit in pœnam. *ff.de reg. iur.cum par.* & in delictis mutua fit compensatio 3. *de adul. c. pe. & vlt. 32. qu. 6. nihil. & ff.sol. mat. viro.* Io. compensatio mutua fit. *ff. de compen.si ambo. & ff. de dolo.si duo.* Hæc decre. decisa fuit in fine huius decre. 3. *de reli. do. constitutus.* & p illā poteris intelligere istā. B.

b ¶ *Absolutam.*] Præferenda est enim opinio æstimationis pecuniario commodo. *ff. de sol. cùm ex pluribus. & ff.de vsur.in pecudum.§.vlt.*

vtramque [a] partem ab ea reddimus absolutam [b].

¶ Idem Priori sancti Fridiani, & magistro B.Canonico Pisano.

¶ *Si testis propter vacillationem incarceratur, infamiam non incurrit.*

CAP. VIII.

SVper † his, de quibus nos consulere voluistis: *& infrà.* ¶ Clericus autem, qui pro eo quòd variauerat [c], & vacillauerat coram vobis †, de mandato nostro † captus est, & detentus, infamiam non incurrit [d].

Idem Spoletano Episcopo.

¶ *Obligatus ad certam quantitatem certa die sub pœna soluenda, si partem intra terminum soluit, ad pœnam integram non tenetur.*

CAP. IX.

SVā † ad nos rectores Clericorum sancti Fortunati querimoniam transmiserunt, quòd cùm tibi essent in quadraginta libris per quoddam arbitrium condemnati, essetq; pœna triginta librarum apposita, nisi eas soluerent in termino constituto: tandem triginta tribus libris in termino persolutis [e], occasione septem residuarum, per quasdam nostras † litteras veritate tacita impetratas, obtinuisti eos in præfatis triginta libris tibi per delegatum Iudicem condemnari. ¶ Quia igitur te non decet intantum Pontificalis modestiæ [f] obliuisci, vt inhonestis quæstibus anhelando desideres cum aliena iactura ditari: Mandamus, quatenus septem librarū solutione contentus, super pœna [g] triginta librarum memoratos rectores de cetero non molestes.

¶ Idem.

¶ *Occidentes Prælatum, priuantur beneficiis, & feudis, quæ habent ab Ecclesia, cui præerat Prælatus ille, nec eis, vel hæredibus restituentur: nec alia de nouo concedi debent. Et hodie in occidente, capiente, vel bannicnte Episcopum aucta sunt similes pœnæ: de quibus in Cle. si quis suadente.eod.tit.*

CAP. X.

AD † aures nostri Apostolatus peruenit, quòd cùm quidam parochiani tui ausu Diabolico [bonæ † memoriæ] I. Vincentinum Episcopum prædecessorem tuum nequiter peremissent, feuda, & beneficia, quæ illi à Vincentina Ecclesia obtinebant, ipsis per sententiam fuerant cum multa deliberatione sublata. ¶ Quia igitur maiori sunt animaduersione plectendi: Nos tam tibi, quàm successoribus tuis, auctoritate Apostolica prohibemus, ne ipsis, aut hæredibus eorum beneficia prædicta restituantur [h]: seu de nouo eis alia quælibet conferantur.

¶ Idem.

¶ *Prorumpens contra Iudicem, arbitrio superioris punitur.*

SVper his.] CASVS. Quidā clericus corā Papa in testimonio vacillauit, & variauit in dicto suo: Papa fecit illum capi, & detineri: quærit, vtrū ppter hoc incurrerit infamiā? Respondet, quòd non. Nota, quòd vacillans, vel varians in testimonio non est ipso iure infamis.

c ¶ *Variauerat.*] Et ideo non fuerat ei credendum. *4. q.3.ca.si testes §.qui falsò. & 3. de ele.benefici.vt nostrum.*Ber.

d ¶ *Non incurrit.*] Quia genus pœnæ [a] per se non infamat, nisi sententia præcedat. *C. quib.ex cau.infa.irro.l.1. & l. nullam.* licet Gratianus aliter senserit *3.q.7.c.infamis.§. tria.in fi.*Vincen.

SVā.] Diuiditur. In prima, quæstio. In secunda prouisio ibi. *Quia igitur.* Abbas.

CASVS. Clerici sancti Fortunati condēnati fuerūt Epo Spoletano in xl.lib.per quoddā arbitrium sub certa pœna, nisi eas persoluerint in termino cōstituto: Eps impetrauit quasdam litteras cōtra eos tacita veritate, p quas fecit eos sibi cōdemnari in xxx. lib.nomine pœnæ, quia non soluerant totamsummam in termino constituto: vnde dicti clerici domino Papæ querimoniam transmiserunt: Mandat Papa Epo Spoletano, quatenus vij.lib.solutione contentus existat, & super pœna xxx. lib. clericos illos de cætero non molestet, cùm non deceat ipsum inhonestis quęstibus, cum aliena iactura ditari. Nota, quòd pœna non debet exigi nisi pro parte non soluta in termino constituto, licet de rigore iuris sit cōmissa in totum; & secundùm quosdā in totum exigi possit: in qua sententia fuit iudex, qui clericos illos condēnauit. Item cum alterius iactura nemo debet ditari, & pręcipue clerici.

¶ *Glo seq. signat contrarium, & soluit distinguendo.*

e ¶ *Persolutis.*] Eo ipso quòd sortē recepit, pœnæ renuntiasse vr. *ff. de eo, quòd cert. loc. l. vlt. in fi. & ff.de leg.commiss.post diem.* & ita vr, quòd eā vlteriùs petere nō possit, per hoc quod hic dr, nisi aliter cōuenerit inter eos, cùm sortem recepit, scilicet quòd sors, & pœna peti possit. *ar. ff.de transact.qui fidem. C. de transact.cùm proponas, ff.si quis cau.l.2.§.vlt.* Et sic vr ex hac decre. quòd non committatur pœna in totum cum effectu, licet sors in totū soluta nō sit. Vnde habes contraria plura: *ff.de verbo.obliga.stipulationum.§.si sortem.* Super hoc consueuit distingui; Aut enim illud, quod promittitur sub pœna, consistit in dādo, aut in faciēdo: si consistit in dādo, in totum committitur pœna, licèt in parte sit satisfactum. *ff famil. ercisc. hæredes §.in illa in fi. & ff. de verb.obl.stipulationum.§.si sortem. & l.in executione.§.item si ita. & ff. de pig.sed an vtiq.ar.* Siverò consistit in faciendo, & illud, quod promissum est sub pœna, indiuiduū, tunc id ē est, quod in primo casu, quia in totum committitur pœna. *ff. fami. ercis. hæredes §. an ea stipulatio. & ff. de verb. oblig. eadem §. Cato. in princ. ibi, ab omnibus factum &c. & l.in executione.§.seruanda.* Sed in primo casu, cùm consistit in dādo, dixit Azo, quòd opposita exceptione repelleretur à pœna p rata solutæ partis. *arg. ff.siquis cau. si seruus.§.1. & ff. de verb. ob.l.2.§.vlt.ad fi. & arg.ff.depo.si.si duo hæredes & ff. de verb.obl. in executione.§. in solidum.* & hanc æquitatem seruat hic Innocentius. Nec est seruandus ille rigor, vt in totū pœna exigatur, quia non debet quis cū aliena iactura ditari, vt hic dr. *& 14.q.5.primum. & ff.de condi.indeb.l. nam hoc.* quia eo, à quo exigit illius pœnam recipere pro soluta sorte & ideo, quia placuit æquitatem præferri stricto iuri. *C.de iud. placuit.* vnde litteræ super hoc impetratę non valuerunt, quod patet ex eo, quòd dicit, veritate tacita. Alij doctores legū seruant illum rigorem. Si verò factū sit diuiduū, pro parte tantùm committitur *ff. rem ratam habe. si procurator. §. si quis à procuratore. & ar. ff. de verbo. obliga. eadem. §. Cato.ibi,* at si de eo cautum, &c. Sed cōtrarium videtur in *l. prædi. ff. si quis cau. si seruus,* vbi committitur pœna in totum, licèt detur exceptio pro alia parte, & factum videtur diuiduum. Sed dici consueuit, quod illud est speciale in iudicio: quia & ibi mora purgatur. *ff. si quis cau. & si post tres*: sed in pœnali stipulationę non purgatur. *C.de contrahend.& commit.stipu. magnam*: quia tempus pro homine interpellat, 3. *de loca.c.vlt.*

f ¶ *Modestiæ obliuisci.*] Præferenda est.n.existimationis opinio pecuniario commodo. *ff. de sol.cùm ex plurib. causis. ff.de vsur.in pecudum.§.vlt.*

¶ *Glo.seq.signat contrarium, & remittit.*

g ¶ *Pœna.*] Videtur ergo, ex hoc quòd Ecclesiastica persona non possit exigere pœnam, nec ab ea exigi. *ar.2.qu.2.fraternitatis ar. contra.3.eo.constitutus.* De hac materia dictum est 3. *de arbi.dilecti fi.q.*

AD aures.] Diuiditur hæc decre. Nam primò pœnalem sententiā recitat. Secūdò aggrauat ibi, *Quia igitur.* Abb.Sicul.

CASVS. Quidam ciues Vincentini Episcopum suum interfecerunt, propter quod fuerunt feudis, & beneficiis, quę à Vincentina Ecclesia detinebant, per sententiam spoliati: quæsiuit Episcopus Vincētinus, vtrùm ipsis, vel eorū hæredibus illa beneficia sint restituenda? Respondet Papa, quòd nec ipsis, nec eorū hæredibus sint illa beneficia restituenda, seu de nouo alia conferenda: cū maiori sint etiā animaduersione plectendi. Not. quòd omnia beneficia debet quis amittere, quæ obtinet ab Ecclesia, cuius Prælatum ipsius interfecit: nec alia sibi, vel eius hæredibus cōferenda sunt de nouo. Itē pœna nō solum tenet auctores, sed extēditur ad hæredes.

h ¶ *Restituantur.*] Immò videtur, quòd maiori pœna puniendi sunt, vt non solū ea restituantur, sed omnia alia bona sua ecclesiæ, cui iniuria facta est, tradantur perpetuò. 17.q.4.*si quis deinceps.* & anathematizentur, vt ibi dicitur: licet ipso iure sint excommunicati. *ea. cau. & qu.ca.si quis suadente.* Item alia pœna ibi ponitur 3. *eo.c.proxi.* & si iterum aliqui suum Episcopum interficiant, priuantur Episcopo. *c.25.q.2.ita nos.*

Margin notes:

† *Cap.3.ti.de accusat.in 3. comp.*

† *Aliàs nobis.*

† *Aliàs, vestro.*

† *Cap. 2. ti. ne clerici, vel monachi in 3.comp.*

† *Dictio, nostras, deest in plerisque antiquis codicibus.*

a *An carcer sit pœna: dic vt infrà, eo. quamuis li. 6. dixerunt hic Innoc. Host. & Ab. quòd est custodia, ne pœna. ff. de pœ. aut facta. §. solent. Ioan. And.*

† *Ca.1.eo.ti. in 4.comp.*

† *Hæc duo verba, bonæ memoriæ, desunt in omnibus Vaticanis.*

b *Adde, quę sit obligatio diuidua, quę indiuidua: not. in stipulationes non diuiduntur, ff. de verb. oblig.*

c *Idem in casu. infrà ca. felicis.lib.6. Ioan. And.*

Dile-

Dilectus.] Qui iudici iniuriantur, per superioris arbitrium puniri debent, hoc dicit. Abbas.

CASVS. Dicitur hic quòd si aliquis temerè prorupit cōtra iudicis assertionē, secundū arbitriū superioris debet puniri, cū de ipsius litigatoris improbitate cōstiterit, ne vilescat iudicialis auctoritas. No. quòd litigator, qui temerè contradicit iudici, coram quo litigat, arbitrio superioris puniri debet, quia non est vilipendenda iudicialis auctoritas.

¶ *Glo. seq. arg. signat contrarium, & soluit.*

a ¶ *Assertionem.*] Ar. quòd verbo iudicis est credendū, nisi contrarium probetur: vt hic dī arg. ȝ. de proba. post cessionem. Arg. contra. ȝ. de test. cùm à nobis. & ȝ. de probatio. quū cōtra falsam, cui standum est. Sed quòd dicit hic, quòd puniri debet litigator, verū est, cum temerè contradicit iudicis assertioni, puta, cū iudex hoc, quod dicit, ostēdit per acta, vel cū litigator nihil ostēdit cōtra excōicationis sententiā: tūc puniat in sumptibus. ȝ. de sent. exc. sacro. ar. ȝ. e. calumniam. vel aliàs secundū arbitriū superioris, vt hic dicit. & ȝ. de offi deleg. de causis.

CAP. XL

Dilectus † filius electus sancti P. ad montes: *& infrà.* ¶ Ne iudicialis euanescat auctoritas, cùm de litigatoris improbitate constiterit, aduersùs assertionem ^a iudicis temerè prorumpentis: iuxta superioris arbitrium digna poterit animaduersione puniri.

¶ Idem † in concilio generali.

¶ *Patroni, Aduocati, vel Vicedomini vendicantes sibi in Ecclesiis plusquam iura permittant, per censuram Ecclesiasticam compescuntur: & si occidunt Prelatum, vel Clericum Ecclesiæ per se, vel per alios, perdunt, quod habent ab Ecclesia, & eorum posteri vsque ad quartam generationem non admittuntur ad Clerum, nec in Religionibus præficiuntur.*

CAP. XLI.

In quibusdam prouinciis Ecclesiarū Patroni, & Aduocati, seu Vicedomini, se in tantam insolentiā erexerunt, quòd non solùm, cum vacantibus debet Ecclesiis de pastoribus idoneis prouideri, difficultates ingerūt, & malitias; verùm etiam de possessionibus, aliisque bonis Ecclesiasticis pro sua voluntate ordinare præsumūt: & (quod horrendum est dicere) in necem Prælatorum prorumpere non formidant. ¶ Cùm igitur quod ad defensionis ^b subsidium est inuentum, ad depressionis dispendium non debeat retorqueri: Prohibemus expressè, ne Patroni, vel Aduocati, seu Vicedomini super præmissis de cætero vsurpent, quàm reperiatur in iure permissum ^c: & si contrà præsumpserint ^d, per seueritatem canonicam districtissimè cōpescantur. ¶ Sacri nihilominus concilij approbatione statuimus, quatenus si Patroni, vel Aduocati, aut Feudatarij, seu Vicedomini, aut alij beneficiati aliculus ecclesiæ, rectorem, vel Clericum aliū ipsius ecclesiæ, per se, vel per alios occidere, vel mutilare ausu nefando præsumpserint: Patroni, ius patronatus, Aduocati, aduocatiam, Feudatarij, feudum, Vicedomini, vicedominatum, & Beneficiati, beneficium prorsus ^e amittant. ¶ Et ne minùs vindictæ, quàm excessus memoria prorogetur, non solùm de præmissis nihil perueniat ad hæredes ^f, sed etiam vsque ad quartam generationem posteritates talium in Clericorum collegium nullatenus admittantur: neque in domibus regularibus alicuius prælationis ^g assequantur honorem; nisi cum eis fuerit misericorditer † dispensatum ^h.

¶ Honorius tertius Præposito, Archidiacono, & H. Canonico Suessionen.

¶ *Domino excommunicato manente, subditi fidelitatem non debent: & si longo tempore in ea perstiterit, & monitus non paruerit Ecclesiæ, ab eius debito absoluūtur.*

CAP. XIII.

Grauē † Capituli Lund. † recepimus quæstionem, quòd cùm Comes Registren. †

c *Ad idem de iure patron. c. vnico. lib. 6.*

† *Dictio, misericorditer, deest in plerisque codicibus.*

† *De intellectu vide Ey mericum in Directorio inquisitorum p. 2. q. 47. nu. 6.*

† *Laudunen.*

† *Registeren.*

d *Vide B. Thomam 2. 2. q. 189. art. 3. arg.*

Idem Vin. Go. & Phi. pro his facit, quia isti laborant vitio, C. de na. lib. legem. vide in Spe. de leg. § nunc de episcoporum. vers. 53. Ioa. And.

In quibusdam.] Diuidit. Nā primò recitat triplex patronorum delictum. Secundò ibi, *Cū igitur*, punit, & cōtra primū, & cōtra secūdum, verūq; prohibēdo. Tertiò ibi, *Sacri.* cōtra tertiū, illud primū puniēdo in factoribus: secūdò, aggrauādo pœnā in posteros ibi. *Et ne minùs.* Abbas Sic.

CASVS. Patroni Ecclesiarum, aduocati, seu vicedñi in tanta prōmptione se extollunt, quòd cū vacantibus ecclesiis de ptonis idoneis prouideri debet, non solum difficultates ingerunt, & malitias, verum etiā de possessionibus, & aliis bonis ecclesiarum pro sua volunt disponere voluntate: & quod deterius est, in necem Prælatorum præsumunt erumpere: prohibet generale concilium expressè, quòd de cætero nec patroni, vicedomini, vel aduocati super prædictis plus vsurpent, quàm reperiatur in iure permissum: & si contra fecerint, per seueritatem canonicam compescantur: ne quod ad defensionem est inuentum, ad depressionis dispendium valeat retorqueri. Statuit insuper concilium, quatenus si patroni, aduocati, feudatarij, seu vicedomini, aut alij beneficiati, clericum, vel rectorē alicuius ecclesiæ per se, vel per alios occidere, vel mutilare præsumpserint, amittant, quicquid iuris in Ecclesia habent, vel ab ipsa tenent, vsque in quartam generationem posteritates talium in clericorum collegium nullatenus admittantur, neque in domibus regularibus Prælationem aliquam assequantur, nisi cum eis fuerit misericorditer dispensatum. Nota, quòd prouisum est ad defensionem, nō debet ad grauamen extendi. Item nota pœnam illorum, qui contra ecclesiam delinquunt, scilicet quòd amittere debet, quicquid ab Ecclesia tenent. Item pœna extenditur ad hæredes. Item monachatus omnem maculam non abstergit.

b ¶ *Defensionis.*] Patroni enim Ecclesiam defendere debent ^b. 16. q. vlt. filiis. hanc defensionem non debent extendere ad grauamen: vt hic dicit. sic ȝ de appel. c. 3. & i. cum speciali. § porrò. & ȝ. de iureiuran. quanuò. & 22. q. 4. inter cætera.

¶ *Glo. seq reci. per q. & solutionem, & dat simile.*

c ¶ *Iure permissum.*] Permissum patronis est præsentare rectorē, & habere ius processionis, & si ad inopiam vergat, ei ab Ecclesia succurritur. ȝ de iure pat. nobis. & 16. q. 7. quicunque. sic Episcopus, non debet plus petere à subditis, quàm sit permissum à iure. 18 q 2 his. tantùm. & 10. q. 3. quia cognouimus. & ȝ de censi. cùm Apostolus. aliàs restitueret duplum. ȝ. de immu. eccles. quia plerique. & ȝ de censi. procurationes. in fi.

d ¶ *Præsumpserint.*] Nisi fortè in casu quem habes ȝ de sent. excom. si verò. cum moderamine inculpatæ tutelæ, aliàs non.

¶ *Gl. seq. reci. per quæstionem, & solutionem, & dat duo similia.*

e ¶ *Prorsus amittant.*] Et deuoluantur ad ecclesiā, cui facta est iniuria 17. q 4. si quis deincepst. & c. quisquis. vt dictum est, ȝ eo. ad aures. & 27. q. 1. si quis rapuerit. Sic ergo Ecclesia non habebit patronum ^c: & sic vasalles amittet feudum (vt hic patet) si non f[..]at fidelitatem domino. 22. q. vlt. de forma. & in libro de feudis quemadmodum feudum amittatur. & 96. dist si Imperator. fi. ȝ. de postu. c. vlt. sic & donatio reuocatur propter talem ingratitudinem, & propter alias etiam. ȝ. de dona. c. vlt. vbi de hoc C. de reuoca. dona. l. vlt.

f ¶ *Ad hæredes.*] Et descendentes per lineam directam vsq; ad quartam generationem: vt hic dicitur: quia vsque ad quartam generationem extenditur consāguinitas. ȝ. de consang. non debet. Et est speciale hic, quòd filius puniatur pro delicto patris, sicut in crimine læsæ maiestatis. 6. q. 1. c. quæro. §. verùm. ver. si quis cum militibus. & in hæresi. ȝ. de hære. vergentis. aliàs bona damnatorum deuoluuntur ad hæredes. C. de bo. dam. Auth. bona.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & remittit.*

g ¶ *Prælationis.*] Sed contra videtur, cùm ingressus religionis tollat irregularitatem, ȝ. de fil. presby. c. 1. & in Auth. de mo. in prin. coll. 1. Dic vt ȝ. de aposta. ad 3. c. 2. Ber.

¶ *Glossa sequens reci. per q. ponit op. & solutionem.*

h ¶ *Dispensatum.*] Cùm non determinetur, à quo possit dispensari. Dicit Ioan. ^e quòd Episcopus potest dispēsare, ex quo Papa specialiter non retinuit sibi dispensationem. arg. ȝ. de sentent. excom. nuper. Honestum esset, quòd nullus Episcopus sine licentia Papæ dispensaret cum talibus, vt alij talem timerent, cùm viderent illos vsq; ad vltimam generationem puniri.

Grauem.] Primò ponitur querela. Secundo prouisio ibi, *Licet igitur.* Abbas.

CASVS. Cōmes Registrēsi multas iniurias, & grauamina irrogauit capitulo Lund. propter quod per iudices delegatos ab Apos. sede fuit excommunicatus, & per duos annos, & amplius in excommunicatione persistens noluit parere iuri, claues Ecclesiæ contemnendo: vnde capitulum Lund. iterum significauit hoc domino Papæ: quamuis huiusmodi pertinacia non careat scrupulo hæreticæ prauitatis, mandat Papa quibusdam, quatenus si comes ille commonitus iuri parēre noluerit, absoluant ecclesias, in quibus ius habet, ab eius obligatione: & fideles ipsius ab obligatione ipsius, quandiu in excommunicatione perstiterit, denunciet absolutos. Not. quòd excommunicatus, qui contemnit claues Ecclesiæ, iterum puniendus est, prout hic dicitur, quia crescente contumacia, cresc[..]re debet pœna. Item arg. quòd nobilitati parcendum est circa pœnas imponendas.

a ¶ *Claues.*]

pro multis iniuriis, quas irrogarat eisdem †, per Iudices à sede Apostolica delegatos excommunicationis vinculo fuerit innodatus: idem per duos annos, & ampliùs in excommunicatione persistens, iuri parere pertinaciter tenuit, claues [a] Ecclesiæ contemnendo [b]. ¶ Licèt igitur huiusmodi pertinacia non careat scrúpulo hæreticæ [c] † prauitatis: volentes tamen nobilitati [d] parcere Comitis supradicti: Discretioni vestræ mandamus, quatenus si Comes prædictus post commonitionem vestram non paruerit plenè iuri, vos Ecclesias, [e] in quibus aliquod ius habere dignoscitur, ab eius debito absoluentes, fideles ipsius (quandiù in excommunicatione perstiterit) ab † eius fidelitatis iuramento denuncietis penitus absolutos.

TITVLVS XXXVIII.

De pœnitentiis, & remissionibus.

¶ Alexander † Papa.

¶ Pro manifesto peccato pœnitentia publica imponi debet.

CAP. I.

MAnifesta peccata, non sunt occulta † correctione purganda.

¶ Ex concilio † Manguntineñ.

¶ Ponit pœnitentiam occidentis Presbyterum.

CAP. II.

QVi presbyterum occiderit, xij. annorum [g] pœnitentia ei secundùm canones [h] imponatur: *& infrà.* ¶ Conuictus vsque ad vltimum tempus vitæ suæ militiæ cingulo [i] careat, & absque spe [k] coniugij maneat.

¶ Alexander iij. Mediolaneñ. Archiepiscopo [& Suffraganeis †.]

¶ Consideratis circumstantiis, arbitraria pœnitentia iniungenda est ei, qui modum excessit se defendendo.

CAP. III.

SIgnificauit † nobis vir nobilis P. quòd F. dicto Imperatori, cùm olim rediret ab vrbe [l], castrum Vernicæ † negauit; *& infrà.* ¶ Vnde contigit, quòd quatuor castris destructis, plúsquam duo millia domorum destructa fuerunt, & multi homines interfecti, & alia mala ibi commissa, quæ longum esset per singula enarrare. ¶ Quoniam igitur præfatus P. Deo exinde reconciliari desiderat: Mandamus, quatenus ipsis pœnitentiam (secundùm quòd visum fuerit [m]) misericorditer [n] imponatis †: attendentes †, quòd pro libertate [o] sua, & Ecclesiæ deuotione [p] hoc fecit. Quare in his

---

a ¶ *Claues.*] Datæ Petro. 21. *dist. c. 1. & 21. dist. in nouo.* & in Petro datæ sunt Ecclesiæ claues. 24. *q. 1. quodcunque.* & cuilibet eius successori arg. *s. de transla. quanto.* Ber.

b ¶ *Contemnendo.*] Et si aliàs ligatus non fuisset, ex contemptu ligaretur. 11. *quæst. 3. cap. non solum. §. cùm ergo sententia. in fin. & 24. qu. 3. notandum.* non enim debet contemni, cùm sit medicinalis. 1. *q. 1. multi.*

c ¶ *Hæreticæ prauitatis.*] Hoc ideo dicit: quia qui propter suspicionē hæresis excommunicatur, si per annum steterit in excōmunicatione, postea tanquam hæreticus habetur. *s. de hære. excommunicamus. §. 1.* tamen si pro contumacia excommunicetur, siue per annum, siue per plures in excommunicatione steterit, non habetur vt hæreticus: sed aliàs contra eum proceditur, vt hic dicit.

d ¶ *Nobilitati.*] Nota: quòd parcitur nobilitati circa pœnas, vt aliter puniatur nobilis, quàm ignobilis. 24. *qu. 1. qui contra pacem. & 50. dist. contumaces.* & in beneficiis etiam magis prouidendum est nobilitati. 86. *dist. non satis. ver. item si considerandа est.* Argu. contrà, quòd æque puniatur. *s. de stat. reg. ea quæ.* vbi de hoc.

e ¶ *Ecclesias, in quibus aliquod ius.*] Forte ius patronatus, vel quicquid aliud possit ab Ecclesia percipere, vt si Ecclesia aliquo debito tenetur eidem, vt interim Ecclesia ei respondere non teneatur: vt *s. de hære. excommunicamus. §. credentes. & cap. vlt. 15. qu. 6. nos sanctorum.* & ipso iure absoluti sunt tales: & hic præcipitur, quòd denuncientur solummodò absoluti: vt in fi. dicit. Et est arg. quod crescente contumacia crescere debet pœna. *s. vt lis non contest. quoniam. in fin. & ff. de pœnis. l. relegati.*

DE POENITENTIIS, ET REMISSIONIBVS.

¶ Suprà visum est de pœnis, quæ imponuntur in foro iudiciali. Nunc competenti ordine subnectitur de his, quæ imponuntur in foro pœnitentiali; verùm quia huiusmodi pœnæ, seu pœnitentiæ quandoque relaxantur per indulgentias, seu remissiones; ideo hic subiicit de remissionibus.

De hac materia tractatur 50. dist. c. hi, qui altari. §. sed exemplo. vsque ad fi. dist. & 36. q. 6. & q. 7. & q. 8. c. si aliquis. § ecce. quòd vsque ad fi. q. & 33. q. 1. § sed quia timore, vsque ad fi. q. & quasi per totum, & pleniùs in tractatu de pœnitentia, qui ad instar spiritus seq. formis per. 7. di. expeditur.

MAnifesta peccata.] CASVS. De se patet. Not. quòd qui publicè peccat, publicè puniendus est.

¶ *Occulta.*] Immò qui publicè peccant, publicè corripiantur. 2. *qu. 1. si peccauerit. & de consec. dist. 2. ego Berengarius in fi.* & hoc siue sint grauia, siue sint leuia, vt vitetur scandalum [a]: solemnis [b] tamen pœnitentia clerico imponi non debet, nec etiam publica, nisi deposito. *ar. 50. di. alienum. & c. confirmandum. s. eod. quæsitum.* vbi de hoc. & 26. *q. 6. c. vlt.* Lau.

QVi presbyterum.] CASVS. Statutum fuit in concilio Maguntiñ. vt si aliquis presbyterum occiderit xij. ann. pœniteat: & si conuictus inde fuerit, vsque ad tempus vitæ suæ militiæ cingulo careat, & inde non contrahat. Not. quòd interficiens presbyterum xij. an. pœnitere debet. Item si miles presbyterum occiderit, cingulo militiæ perpetuò careat, & postea non contrahat.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

g ¶ *Xij. annorum.*] *Arg. contra. 33. q. 2. hoc ipsum. & c. admonere.* Sol. ordinarium est, quod pro mortali crimine septennis pœnitentia iniungatur, vt ibi: sed propter enormitatem maior: vt hic. Ala. & sacerdoti imponitur quandoque pœnitentia xij. ann. 30. *q. 1. non debet.*

h ¶ *Canones.*] Pœnitentiales.

i ¶ *Cingulo.*] Deponitur iste à dignitate sua, vt clericus, ne arma vlterius ferat. *de pœ. dist. 5. falsas. & 33. q. 2. admonere.*

¶ *Gl. seq. ponit 6 casus, in quibus crimen impedit matrimonium, sed non dirimit.*

k ¶ *Absque spe coniugij.*] Quædam crimina impediunt matrimonium contrahendum, vt incestus, *s. de eo, qui cogno. consangui. vxo. suæ. c. 1. & 2. & c. transmissæ. in fin. 32. qu. 7. si quis viduam.* Item raptor sponsæ alterius. 27. *q. 3. statutum.* Item si quis vxorem suam interficiat. 33. *qu. 2. admonere.* Item si quis baptizauerit filiū suū, vt separetur sic ab vxore. 30. *qu. 1. de eo.* Item qui monialem scienter in matrimonio accepit. 27. *qu. 1. si ergo qui.* & in casu præsenti hæc impediunt, sed non dirimunt. Alia sunt, quæ impediunt, & dirimunt, de quibus habuisti, *s. de eo, qui dux. in matri. quam pol. cùm haberet, & in aliis pluribus cap. ibidem.*

ADDITIO. Vnde vers.

Incestus, raptus, sponsatæ mors mulieris:
Susceptus propriæ sobolis, mors presbyteralis:
Vel si pœniteat solenniter, aut moniale
Accipiat: prohibent hæc coniugium sociandum.

SIgnificauit.] Primò ponitur petitio. Secundò prouisio ibi, *Quoniam.* Abbas.

CASVS. Quidam nobilis P. nomine, cùm Fridericus dictus Imperator rediret ab vrbe Romana, tempore, quo habuit guerram cum Alexandro, denegauit ei quoddam castrum: vnde contigit, quòd quatuor castra destructa fuerunt, & multi homines interfecti, & alia multa mala commissa: dictus P. significauit hoc domino Papæ, petens super hoc animæ suæ prouideri: vnde mandat Archiepiscopo Mediolañ. quatenus, secundùm quod sibi visum fuerit, pœnitentiam imponat eidem: considerans, quòd pro libertate sua, & Ecclesiæ deuotione hoc fecit: vnde talem discretionem adhibeat, vt tam ipse, quàm alij timore pœnitentiæ à seruitio Ecclesiæ non retardentur, nec salutis periculum debeant formidare. Not. quòd pœnitentiæ sunt arbitrariæ. Item misericorditer agendum est cum peccatore. Item licitum est pro libertate sua pugnare. Item mitiùs agitur cum his, qui pro seruitio Ecclesiæ peccatum incurrunt.

l ¶ *Vrbe.*] Id est, Roma. Appellatione enim vrbis, Roma intelligitur. *ff. de verbo. signifi. vrbis. & l. qui in continentibus.* sicut cùm dicitur Apostolus, Paulum intelligimus antonomasticè [c]. Ber.

m *Visum fuerit.* Et sic pœnitentiæ arbitrariæ sunt. 26. *q. 7. tempora. de pœni. dist. 1. mensuram. & s. eo. quæsitum.*

n ¶ *Misericorditer.*] Arg. pro misericordia impendenda. 50. *dis. ponderet. 45. dist. licet. 26. q. 7. alligant.* Lau.

o ¶ *Pro libertate.*] Hæc est iusta causa pugnandi, si modus seruetur. 23. *q. vlt. omni timore. & c. hortatu.*

p ¶ *Deuotione.*] Quamuis bona intentione fecerit, modum tamen excessit, quod patet ex eo, quod pœnitentia imponitur, *argum. 23. quæst. 4. qui peccat. & s. de rescri. sicut cùm olim. 1. in fi.*

a ¶ *Retardentur.*]

---

† *Aliàs, tidem. sed in antiquioribus, eisdem, legitur.*

† *Vide concilium Trident. sess. 25. de ref. cap. 3. circa finem.*

† *In omnibus codicibus Vaticanis, & plerisque aliis ita: ab eiusdem fidelitate denunctietis penitus absolutos.*

† *Aliàs, Calixtus, vt in omnibus Vaticanis: sed reperiuntur hæc apud Gregorium l. 12. epist. 31. registri ad Felicem Siciliæ Episc.*

† *Habetur in synodo Maguntina sub Rabano Archiepiscopo c. 24. refert Burchardus l. 6. cap. 7. Iuo p. 10. c. 136. & Gratianus sunt Palea 17. q. 4. c. qui presbyterū.*

a *Ad hoc de pœn. c. si quis presbyter. in fi. tam.*

b *Cuius forma habetur 50 dist. in capite.*

† *Hæ duæ voces, & Suffraganeis, desunt in omnibus Vaticanis, & plerisque aliis.*

† *Castri in 1. compil.*

† *Vernicæ.* † *Verniæ.*

† *imponas.* † *attendens.*

c *Concord. tex. in §. sed ius quidem ciuile. cum gl. in vers. Vergilius, & græc. insti. de iur. na. gen. & ciu.*

Retardentur.] Arg. mitiùs agendum cum aliquibus, ne à feriis ecclesiæ retrahantur. arg. 12. q. 2. *certè*. C. *de pœnis. honor.*

Q*Vod autem*] In prima ponitur consultatio. In secunda responsio ibi, *Hoc volumus*. Abbas.

Casus. Quæsitum fuit à domino Papa, vtrùm remissiones, quæ fiunt in dedicationibus ecclesiarum, aut conferentibus ad ædificationem pontium, prosint aliis quàm his, qui subsunt illis, qui has remissiones faciunt: Respondet Papa, quod cùm à non suo iudice ligari nullus valeat, vel absolui, huiusmodi remissiones illis solummodò prosunt, quibus proprij iudices hoc concesserunt. Not. quod sententia à non suo iudice lata non tenet. Item arg. quod clericus sine licentia sui Episcopi in aliû iudicem etiam ecclesiasticum consentire non potest. Item remissiones vel indulgentiæ illis tantùm prosunt, qui remittenti, vel indulgenti subsunt.

b ¶ *In dedicationibus.*] Hodie indulgentia, quæ in cõsecrationibus Ecclesiæ fit, non debet excedere annum, siue fiat ab vno, siue à pluribus Episcopis in anniuersario consecrationis, & in aliis casibus vltra xl. dies huiusmodi indulgentiæ hodie non excedunt. *j. eod. cùm ex eo. §. vlt.*

c ¶ *A non suo Iudice.*] *j. eod. omnis. §. 1. ¯. de iudic. at si clerici. & ¯ de consue. ad nostram. & C. si à non compet. iud.* i. potest exponi, id est, à non suo iudice factas.

¶ *Gloss. seq. quærit, quid valeant remissiones. ponit 4. opi. & sol. determinat quæris, & soluit.*

d ¶ *Vt prosint.*] Quid valeant tales remissiones, vetus est querela, adhuc tamen satis dubia. Quidam dicunt, quòd valet tantùm quoad Deum, non quoad Ecclesiam: quoad Deum, quoniam si quis sine mortali decedat, non tamen acta condigna pœnitentia de peccatis, pœnam purgatorij minùs sentiet pro modo remissionis sibi factæ in vita illa; Ecclesia tamen viuenti ob hoc debitam satisfactionem non relaxat. Alij dicunt, quòd valent quoad ecclesiam; sed tunc tantum cùm peccatum per contritionem, vel per satisfactionem sufficienter punitum est: tunc enim quod ex superabundanti Ecclesia imponit, & quoad Deum, & quoad ecclesiam omnino per tales remissiones, remittitur. Alij etiam dixerunt, quòd omnino prout dantur, proficiunt & quoad Deum, & quoad ecclesiam: sed qui eas faciunt, se onerant: tenentur enim eleemosynis suis, & orationibus eas supplere: alioquin grauiter in purgatorio punientur. Alij dicunt, quòd valent tantùm ad remissionem illius pœnitentiæ, quæ negligenter est omissa. Sed ex hoc c. verius colligitur, quòd qui iniungit pœnitentiam, sicut sibi videtur, imponit, & concedit, vt eam per has remissiones vel in totum, vel in partem redimat: quod si fecerit, vt hic dicitur, valent remissiones ad relaxationem iniunctæ pœnitentiæ: alioquin non. Hoc tamen verum est, quòd licet non valeant ad relaxationem iniunctæ pœnitentiæ quoad ecclesiam, valent tamen ad minorem pœnam peccati quoad Deum, sicut alia bona. Sic ergo si iudex iniungit alicui septennẽ pœnitentiã, & non cócedit, vt possit redimere: licet ipse, vel alius pro eo generalem faciat remissionẽ ad pontẽ, vel ad alium locũ, qui ponti confert de suo, quantitatem pœnitentiæ sibi iniunctæ quoad ecclesiam non diminuit. Ala. Et hoc, quod dicitur in hac littera intellige verũ, cum peccatũ per contritionẽ omnino dimissum est. Nam pro omni peccato duplex pœna debetur, tẽporalis, & æternalis. *de pœ. dist. 1. si peccatum David. & c. sicut primi.* sed per contritionem pœna æterna dimittitur. *de pœ. di. 1. verbũ Dei*: Tẽporalis verò, scilicet per satisfactionem, *vt in prædicto c. si peccatum*. Et pro illa pœna qualitercunque satisfaciat ecclesiæ, dummodo non decipiatur Ecclesia, sufficit, & absolutus est, quem absoluit, & ligatus, quem ligat. *24. q. 1. quodcunque*. Sed imposita alicui septenni pœnitentia, datis vij. denarijs, habet vij. ann. remissionis vali-

debetis † talem discretionem habere, vt alij, & ipse idem pro austeritate pœnitentiæ à seruitio Ecclesiæ nullatenus retardentur a, nec aliquod salutis periculum debent formidare.

¶ Idem Archiepiscopo Cantuarien.

¶ *Indulgentiæ, quæ cõceduntur per Prælatos non subditis, non prosunt, nisi proprij Iudices hoc concedant.*

CAP. IIII.

QVod † autem consuluisti, vtrùm remissiones, quæ fiunt in dedicationibus [b] Ecclesiarũ, aut conferentibus ad ædificationem pontium, aliis prosint, quàm his, qui remittentibus subsunt: Hoc volumus to am fraternitatem tenere, quòd cùm à non suo Iudice [c] ligari nullus valeat, vel absolui, remissiones prædictas prodesse illis tantummodò arbitramur, quibus vt prosint [d], proprij Iudices [e] specialiter indulserunt [f].

¶ Idem Beluacen. Episcopo.

¶ *Non est verè pœnitens, qui peccandi animum deponit; tamen recipitur eius confessio.*

CAP. V.

QVòd † quidam ad confessionem de criminibus veniunt, & quamuis confiteri velint, se tamen asserunt abstinere non posse: consultationi tuæ taliter respondemus, quòd eorum confessionem nec pere debes, & eis de criminibus consilium exhibere: quia licet non sit vera huiusmodi pœnitentia [g], admittenda est [h] tamen eorum confessio, & crebris, & salubribus monitis pœnitentia indicenda.

¶ Idem Tribunicẽ. Archiepiscopo.

¶ *Qui ex pœnitentia debet certa die in pane, & aqua ieiunare, potest deficiente pane aliis cibariis vti.*

CAP. VI.

LIcèt † tam veteris, quàm noui testamenti pagina: *& infrà.* ¶ Si autem illi, qui aliquos dies in pane, & aqua ex iniuncta sibi pœnitentia tenentur peragere, panem, quo vescantur, non habent? leguminibus [i], aut piscibus, aut aliis vtrisque. *§. 1. & ¯. de fe. compe. significasti.*

turos sibi præcepto imponentis sibi pœnitentiam: Nũquid vltra ieiunare tenetur? Respondetur, si in veritate satisfecerit ecclesiæ, non tenetur ex necessitate ieiunare, sed ex honestate: & si cõtemnat, peccat mortaliter [c] pro cõtemptu. Debet enim semper dolere de peccato. *de pœn. dist. 3. productior.* quia nescit, an dimissa sint ei peccata. *ar. ¯ de pur. cano. c. vlt. ibi: & si simplex fuerit, &c. cum, nec conuer.* si & commodè potest adæquari pœna cum præcedenti culpa, saltem debet. *arg. de pœ. dist. 1. vide benignum.* Vnde Apostolus, *Sicut exhibuistis membra vestra, & c. 27. dist. omnes huius facinoris.* & punire in se, q. od deliquit. *de pœn. dist. 1. si peccatum. & de pœn. dist. 3. pœnitentia est. T.*

¶ *Glo. seq. dupliciter exponit, quod de iudicibus dicit textus.*

e ¶ *Iudices.*] Id est, Episcopi: quia alij inferiores [d] Prælati huiusmodi remissiones facere non possunt. *¯ de exces. prælat. accedentibus.* Vel dic iudices, id est, proprij sacerdotes, cũ iniungunt pœnitentias suis parochianis, prosunt eis cõcedere, quòd tales remissiones eis prosint, si de bonis suis contulerint prædictis locis: & hoc fauore pœnitentiæ, vt sic diuersis modis possint liberari à peccatis.

f ¶ *Indulserunt.*] Ar. quod clericus sine licentia Episcopi sui aliũ iudicem etiam ecclesiasticum eligere non potest. *j. eod. omnis.* vbi est hoc expressum.

Q*Vòd quidam.*] Non est respõdẽdum confessio non valentis abstinere à peccato, sed debet recipi, & sibi exhiberi prouidũ consilium, hoc dicit. Primò ponitur consultatio. Secundò respõsio. Secunda ibi, *Consultationi.* Abbas Siculus.

Casvs. Aliqui quandoque veniunt ad confessionẽ de criminibus suis, & petũt sibi pœnitẽtiam imponi, tñ nolũt de omnibus cõtineri, dicũt se cõtinere nõ posse: quærit, quid de his sit agendũ? Rñdet Papa q corũ cõfessio audiẽda est, & eis de criminibus consilium impendendũ: q licet hmõi pœnitẽtia nõ sit vera, quoad vitã æternã: admitti tñ dẽt eorũ cõfessio, & pœnitẽtia est illis imponẽda. No. q cõfessio nõ verè pœnitẽtis dẽt recipi ab Ecclesia.

g ¶ *Nõ sit vera huiusmodi pœnitẽtia.*] Talis pœnitẽtia nõ est vera, id est, fructuosa [e] quoad vitã æternã; tñ valet ei, q sentiet fructũ eius, cùm de alio crimine pœnitentiã egerit, *de pœn. di. 3. si pœnitẽtiæ vis.* & ideo talis cõfessio admitti dẽt, prout hic dicit. Sed pone, q non pœniteat de alis, valebit ei pœnitẽtia vtique. Nã omnia bona, quę quisque facit in vita, illa ꝓsunt ei ad vitã æternã promerendã, vel saltem ad minus supplicium subeundum. *de pœ. di. 3. §. pe. & incipit, Si quis autem.* Itẽ ad bonũ tẽporale obtinendũ. *de pœ. dist. 3. cauendum. & 22. q. 2. si quælibet culpa*, aut ad hoc vt Deus citiùs illustret cor eius ad veram pœnitentiam *de pœ. di. 5. falsas. T.*

Additio. Vñ versus. *Quæ cũ mortali bona fiũt, dant bona terræ: Cor faciunt humile, minuunt tormenta gehennæ.*

¶ *Glo. seq. inducit sex iura in contrarium, & soluit.*

h ¶ *Admittẽda est.*] Ar. cõtra. *24. q. 2. legatur 90. di. si qs cõtristatur.* & certè si adhuc facit, non pœnitet, *de pœ. dis. 3. pœnitẽtes.* & Deus nunquam aliquem sanauit, quem non omnino liberaret, *dist. ea. sunt plures* [f]. *Item ar. contra. 27. q. 1. quæ Christo. & c. deuotam.* Sol. primò contraria. Allegatur. pœnitentes, sunt plures, intelliguntur de vera, & fructuosa pœnitentia. *ing. contristatur.* compellitur quis recipere satisfactionem. *illa duo c. deuotam. quæ Episcopo.* intelliguntur non de pœnis, sed de fructu pœnitentiæ, s. Eucharistia.

L*Icèt.*] Primò ponit dictum, Secundò eius determinationem ibi, *Discretionem.* Abbas.

Casvs. Dicitur, quòd si quis ieiunare debet in pane, & aqua, & non habet panem, leguminibus, & piscib. vel aliis reficiatur, si necessitas id exposcat: adhibita tamen discretione, vt non ad delicias, sed tantum ad sustentationem vtatur. Not. ar. quòd necessitas licitum facit, quod aliàs non licet.

i ¶ *Leguminibus.*] Ar. q si alicui est iniunctũ, vt in pane ieiunet, & aqua

c *Talis enim, ut tamen potest esse contemptus, vt hoc ait gloss. ist verũ.* † *Cap. 1. eo. tit. in 2. cõp. De materia Ale. de Ales p. 4. membro 9 & B. Thomas 3. p. qu. 86. & ar. 3. & 4. 90. ar. 4. quos vide. so.*

d *Ad quem spectet: concedere indulgentias, tradunt theologi paulò antè citati.*

† *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil. alia pars suprà de feriis c. licet.*

e *Ne quis fallatur ex doctrina huius glossæ, videndus est Couarruuias in c. alma mater de sent. exc. l. 6. in prior p. relectionis. §. 4. nu. 2. ad. de B. Th. in q. additis ad 3. p. q. 14. ar. 4.*

f *Et suprà de baptis. maiores. vers. ad hoc & ibi satisfactionem. vt remittat iniuriam. Ioann. And.*

Numbers in the inner margin: 10, 20, 30, 40, 50, 60, 70, 80

& aqua, non debet aliud sumere, quia iam non stares in finibus pœnitentiæ, & hoc est verum, nisi necessitas *cum arctaret. ar. 82. dist. presbyter.* Necessitas enim semper intelligitur excepta, quæ legem non habet. *de consecr. di. 1. sicut. &* ȷ. *de reg. iur.* quod non est. & ſ. *de consue quanto.*

de his, qui fi. occi. de infantibus.

f ¶ *Incuria.*] Quod prima facie præsumendum est. *ar.* ſ. *de presump. afferte.* Vnde etiã dicit lex, q̃ repentini casus iniquitas per iacturã paternæ pietatis emendanda est. *C. de inoffi. testa. si mater.*

g ¶ *Arbitrio.*] *26. q. 7. tempora pœnitudinis. &* ȷ. *c. presbi.*

a ¶ *Non ad delicias.*] Prohibetur enim sæpe nõ cibus, sed abusus. *vt 41. di. c. 1. & 3. & est ar. ad hoc 4. dist. denique.*

QVæsitum.] Sacerdotes Græci procurantes, vel studiosè negligẽtes oppressionẽ filiorum suorum, deponũtur, & si est publicũ, publicè puniuntur: hoc dicit. Primò ponitur quæstio. Secundò respõsio ibi, *Huic.* Ab. Sic.

Casvs. Presbyteri Græci, qui vtuntur matrimonio in minoribus ordinib.[b] cõtracto, quãdoque contingit, q̃ opprimunt filios suos in lecto: quæritur, vtrùm publica pœnitentia sit eis imponẽda pro filiis oppressis, si eam sibi petant iniungi? Respõdet Papa, q̃ si ipsis procurantibus, vel studiosè negligentibus, filij oppressi reperiũtur, ab officio altaris debẽt ppetuò abstinere, & grauior pœnitẽtia, q̃ laicis est eis imponenda, non tñ publica, nisi in publicũ id veniat: sed si ex incuria ipsorũ mortui sũt in cunis, & illud est occultũ, pœnitentia eis imponat pro arbitrio sacerdotis, & ad terrorẽ aliorũ ad tẽpus abstineãt ab officio Missæ. No. quòd procurare mortẽ, & studiosè negligere, parificãtur. Itẽ clerico maior pœnitẽtia, q̃ laico dẽt imponi: quia quantò gradus altior, tantò casus grauior, siue lapsus. Item clericis non est pœnitentia publica imponenda, nisi crimen illud, pro quo imponitur, publicũ esset. Item qui occultè peccat, occultè puniri debet. Itẽ pœnit. sunt arbitrariæ.

cibariis reficientur, si necessitas id exposcat †: Discretione tamen adhibita, quòd his non ad deliciasª, sed ad sustentationem vtantur.

¶ Clemens tertius.

¶ *Sacerdoti Græco procuranti, vel studiosè negligenti oppressionem filiorum, non imponitur pœnitentia publica; sed debet abstinere ab altaris officio, & aliter in secreto agere pœnitentiam: sed si delictum est publicum, debet publicè agere pœnitentiam.*

CAP. VII.

QVæsitum † est, vtrùm Sacerdotibus Græcis, quibus legitimo matrimonio[b] licet vti, pœnitentia publica sit imponenda, si eam sibi postulent pro filiis oppressis iniungi? Huic igitur consultationi tuæ taliter respondemus, quòd si ipsis procurantibus, vel studiosè negligentibus[c], hi ij in lectis reperiuntur oppressi, ab officio altaris debent perpetuò abstinere: & eis grauior, quàm Laicis, non tamen publica (nisi in publicum[d] id veniat) pœnitentia debet[e] imponi. ¶ Verùm si ex incuria[f] ipsorum mortui inueniantur in cunis, & illud fuerit occultum; eis pœnitentia pro arbitrio[g] Pœnitentiarij imponatur; & in terrorem aliorum † ad tempus abstineant à celebratione Missarum.

¶ Innocentius iij. Liuoñ. Episcopo, & eis, qui cum ipso sunt, fratribus.

¶ *Sacerdos pœnitentiam arbitrari debet secundùm quãtitatem excessus pœnitentis, & contritionem, & aliãs circunstantias. Hoc dicit quoad titulum.*

CAP. VIII.

DEus † qui Ecclesiam suã: *& infrà.* ¶ Cæterùm cùm pœnitentia non tam secundùm quãtitatem excessus, quàm pœnitentis contritionem, per discreti Sacerdotis arbitrium[h] sit moderanda, pensata qualitate personæ, super fornicatione, adulterio, homicidio, periurio †, & aliis criminibus, cõsideratis circunstãtiis[i] omnibus, & præsertim nouitate[k] Liuonieñ. Ecclesiæ, competentẽ pœnitent ã delinquẽtibus imponatis, prout[l] saluti eorũ videritis expedire. ¶ Apostoli autẽ vestigus inhærentes dicẽtis: [Lac vobis potum dedi, non escã] paulatim[m] eos instruatis in fidei cõfessionis formam[n], orationẽ[o] Dominicam †, & symbolum[p] illos sollicitè edocentes. Interim tamen corporis, & sanguinis Domini sacramentum renatis fonte baptismatis, consuetis[q] festiuitatibus, & in mortis[r] articulo tribuatis.

¶ Idem sancti Laur. in Lucina Presbytero Card. Apo. se. Legato.

¶ *Auditur mulieris confessio, quæ sibi partum alienum supposuit, vel proprium ex adulterio suscepit, nec illud marito vult detegere.*

CAP. IX.

OFficij †: *& infrà.* ¶ Significasti quandam mulierem in pœnitẽtia tibi fuisse confessam, quòd timẽs, ne viri possessio deuolueretur ad alios, quarumdam herbarum succũ potauit, & sic vẽter eius intumuit, &

DEus qui.] Casvs. Liuonieñ. de nouo conuersi erant ad fidẽ: nihilominus tñ aliquando committebant excessus: quæsiuit Eps Liuonieñ. & quidam fratres, qui cum eo erant, qualiter esset eis pœnitentia imponenda? Respondet Papa, q̃ pœnitentia non tã secundũ quantitatem excessus, quam secundum pœnitentis contritionem est moderanda, pensata qualitate personæ super fornicatione, adulterio, homicidio, & aliis criminibus consideratis etiam circunstantiis omnibus, & præcipuè nouitate Liuonieñ. Ecclesiæ, pœnitentia delinquentibus est imponenda, prout saluti eorum viderint expedire, sequentes Apostoli vestigia dicentis: *Lac dedi vobis, potum non escam:* eos paulatim instruendo in fide, confessionis formam, orationem Dominicam, & symbolum illos sollicitè edocentes: interim tamen sacramentum corporis, & sanguinis Domini consuetis festiuitatibus, & in mortis articulo tribuant eisdem. Nota hanc decretalem pro illis, qui iniungunt pœnitentias, quid attendere debeant; scilicet quantitatem excessus, pœnitentis contritionem, qualitatem personæ. Item nouitas fidei in hoc debet attendi. Item à leuioribus debet quis incipere, quando nouus est quis non solùm in fide, sed etiam in doctrina.

h ¶ *Arbitrium.* ȷ̃s. *c. pr. de pæni. di. 1. mensuram.*

b ¶ *Matrimonio.*] Contracto in laicali habitu, vel dum erant in minoribus ordinibus. ſ. *de cleri. coniug. cùm olim.*

c ¶ *Negligentibus.*] Negligẽtia enim imputatur ſ. *de iniur. & dã. c. vlt.* quia dissoluta negligẽtia ppe dolũ est. *ff. man. si fideiussori. t. respon. 50. di sæpe.* & dissoluta negligentia habetur pro conscientia. *ff. de ædil. edic. cum sex*[b]. qualis est ignorantia Iudæorum, qui nolunt intelligere, vt bene agant. *1. q. 4. §. vlt. sic 37. dist. c. vlt.* B.

¶ *Glo. seq. reci. per q & signat contrarium.*

d ¶ *Nisi in publicum.*] Tunc. n. sacerdotes publicã possunt facere pœnitentiam. *28. dist. presbyter.* vbi de hoc & *50. di. si quis presbyter.* sed non solemnem, de qua habes *50. dist. in capite.* de qua etiam intelliguntur illa *cap. 50. d. confirmandum. illud alienum* quam clerici facere non debent, sed depositus solenniter publicè pœnitere põt. *de pæni. 6. sacerdos. & 26. q. 1. si quis sacerdos.* Item ar. cõtra id qđ dixi de publica pœnitẽtia. *82. di. presbyter si.* vbi dr̃ presbyter publicè pœnitere nõ debet, sed exponitur, publicè, id est, solemniter. Si autẽ occultũ est peccatũ, nec publicã sacerdos facere debet pœnitentiam, vt hic patet. & sic potest intelligi illud *82. di. presbyter si.* vt non pœniteat publicè, cũ peccatũ est occultum. Sed in casu isto posset agere pœnitentiã etiã solennem, cùm sine spe restitutionis de tali crimine priuatus sit. ſ *de temp. ord. c. vlt.* ergo multò fortiùs publicã, ex quo crimẽ venit ita in publicũ. Ber.

e ¶ *Pœnitentia debet imponi.*] De hoc dictum est suprà

i ¶ *Circunstantiis.*] *Infrà eod. omnis.* arg. quòd circunstantiæ aggrauant peccatum. suprà de homi. sicut dignum. *1. respon. se. 40. dist. homo Christianus. de pæni. dist. 5. cap. 1. 23. q. 8. occidit.*

k ¶ *Nouitate*] Propter nouitatem detrahendum est iuri. *vt 35. q. 3. quod scripsi &* ſ. *de diuortiis. Deus qui.*

l ¶ *Prout saluti.*] Quia hoc solùm bene agitur, vt vita hominum corrigatur. *23. q. 5. prodest.*

m ¶ *Paulatim.*] *12. dist. nouit.* quia paulatim lupus comedit agnum. *13. q. 4. §. is ita vltra vnam columnam.*

n ¶ *Confessionis formam.*] Id est, *Confiteor Deo.*

o ¶ *Orationem Dominicam.*] Scilicet, *Pater noster.*

p ¶ *Symbolum.*] Scilicet, *Credo in Deum.*

q ¶ *Consuetis.*] ȷ. *eo. omnis vtriusque, & de consecra. dist. 2. seculares.*

r ¶ *Mortis.*] ȷ. *eod. quod in te. & 50. dist. ex pœnitentibus. &* ſ. *de spon. non est.*

OFficij.] Primò ponitur consultatio. Secundò responsio ibi, *Quoniam.* Abb.

Casvs. Mulier quædã, cùm prolem non haberet, nec speraret habere, timens ne viri possessio deuolueretur ad alios, succũ quarundã herbarũ potauit; & sic venter eius intumuit, & grauidã se ostẽdens, partũ supposuit alienũ: illa timẽs maritũ, qui prolẽ suã esse

se credidit, non audet ei facinus reuelare, sed animæ suæ deside-ns prouidere, cõfessa fuit hoc Cardinali sancti Laurentij pres-bytero in iudicio pœnitẽtiæ: Cardinalis significauit hoc Domi-no Papæ, petens ab eo, vtrùm fraude ista durante sit ei pœnitẽtia iniungẽda? Rñdet Papa, q sicut mulieri, quæ ignorãte marito de adulterio prolem susce-pit, quãuis illa viro nõ audeat cõfiteri, non est pœnitentia denegãda; ita nec isti mulieri est pœnitentia denegãda, & præcipue si per alios, intelligas alienos, ad quos timeat possessio-nem viri deuolui. Sed competens sibi satisfa-ctio est iniungẽda. No. q pœnitentia indici-tur alicui, licet adhuc in peccato moretur. Item in iudicio animæ creditur cuilibet.

¶ *Glos. seq. circa partus suppositionem notat duo, scilicet tempus, & cui competat accusatio.*

a ¶ *Supposuit.*] Crimi-nis suppositi partus ac-cusatio nullo tempore clauditur, et post mor-tem. *ff. ad leg. Cor. de fal. qui falsam.* licet alia cri-mina claudantur. *C. eod. querelam. & C. si reus, vel ac. mor. fu. l. 2. & 23. di. quorundam.* Et nota, quòd hæc accusatio nõ datur cuilibet de popu-lo, sed propinquis, aut his, quibus ea res per-tinet. *ff. ad le. Cor. lege Cornelia.* Vin.

¶ *Glo. seq. obijc. & sol.*

b ¶ *Deneganda.*] Hoc mirũ est, q duràte sup-positione, per quã frau-dant cõsanguinei debi-ta successione, hæc mu-lier pœnitere potest, contra illud. *24. q. 6. si res. & de pœni. dist. 4. pœnitentes.* sed ipsa nõn po-test detegere supposi-tionem; quia ei nõ cre-deretur obstante præ-sumptione, quæ habe-tur ex matrimonio, q filius natus sit ex nuptiis. *ff. de his, qui sui, vel alieni iuris sunt. filium.* & etiam periculosum esset mulieri illud detegere. Lau.

c ¶ *Pœnitentia.*] Hoc tñ scias, q quandiu est in mortali, nec de-ponit animũ peccandi, non valet ei talis pœnitentia. *14. q. 6. si res.* tamen ad pœnitentiam admitti debet; sed est ei dicendũm, quòd non est ei fructuosa quoad vitam æternam. *§. eo. quòd quidam. de pœn. dist. 3. §. pœnit. & vlt. & de pœni. dist. 5. falsas.* Ioan.

d ¶ *Alienos.*] Ad quos ab intestato deuolueretur hæreditas, si n. aliqui tales sint, ad quos ab intestato deuolueretur, exhæredari non debet. Sed pone, quòd tales non sunt, adhuc tamen peccat impediendo liberam testamenti factionem. *C. si quis aliam test. prohi. l. 1. & 2.* & ideo dicit, maxime. Vin.

inde grauidam se ostendens, si bi partum supposuit [a] alienum, timénsque maritum, non valt facinus ipsi † detegere: qui pro-lem credit sine dubitatione qua-libet esse suam. ¶ Quoniam igi-tur postulas edoceri, vtrùm ei hac fraude durante sit pœniten-tia iniungenda: Respondemus, quòd sicut mulieri, quæ ignoran-te marito de adulterio prolem suscepit, quamuis id viro suo ti-meat confiteri, non est pœniten-tia deneganda [b]: ita nec illi de-bet pœnitentia [c] denegari, ma-ximè si per alios, intelligas alie-nos [d], ad quos timeat possessio-nem viri deuolui: sed compe-tens satisfactio per discretum Sa-cerdotem ei debet iniungi.

¶ Idem Valent. † & Burgen. Epi-scopis, & Abbati de N. Cister-cien. Ordinis.

¶ *Abbatissa Moniales benedice-re, confessiones audire, & publicè prædicare non potest.*

CAP. X.

NOua † quædam nostris sunt auribus intimata, quòd Abbatissæ Moniales proprias benedicunt: ipsarum quoque confessiones in criminibus au-diunt & legentes Euangelium [e] præsumunt publicè prædicare [f]. Cùm igitur id absonum sit, pa-riter & absurdum: Mandamus, quatenus, ne id de cætero fiat, cunctis firmiter inhibere. Quia licèt beatissima virgo Maria di-gnior, & excellentior fuerit Apo-stolis vniuersis, non tamen illi, sed istis Dominus claues regni cœlorum commisit.

NOua.] Primò ponit excessus, quos secundò prohibet ibi, *Cùm igitur.* Tertiò causam reddit ibi, *Quia licet.* Abb. Sic.

CASVS. In quibusdã partibus Abbatissæ moniales, pprias bene-dicebãt, & ipsarũ cõfessiones audiebãt, & Euangelium legere, ac prædicare psumebant: ista noua, & inaudita peruenerũt ad notitiã dñi Papæ: vñ super hoc scribit Epis, in quorũ diœcesibus hæc fie bant, mandãs eisdẽ, quatenus cùm hoc sit absonũ, & absurdũ, ne de cetero id fiat, firmiter inhibere, pcurẽt: q licet beatissima vir go Maria dignior, & excellẽtior fuerit Apostol s vniuersis nõ tñ illi, sed istis Dñs claues regni cœ'orũ cõmisit. No. q abbatissa mo niales bñdicere nõ põt, nec cõfessiones audire; nec pdicare publi cè, nec Euãgeliũ legere. Itẽ beata virgo dignior est, & excellẽtior omnibus Apostolis. Itẽ officiũ clauiũ nõ cadit in sexũ fœmininũ.

e ¶ *Euangelium.*] In matutinis forte poterant legere Euange-lium, vnde etiam diaconissæ appellantur. *27. q. 1. diaconissam.*

¶ *Glossa sequens enumerat 8. quæ non licent fœminis, submittens regulam generalem. Ini fi. quærit, & remittit.*

f ¶ *Prædicare.*] Mulier enim nec prædicare, nec docere põt. quia hoc officiũ extraneũ est à mulieribus, nec sacra vasa continge-re. *23. di. sacratas. & ... mulier. & 33. q. 5. mulierẽ.* imo ò nec prædica-re, vel docere debent. *§. de hæret cum ex iniuncto.* nec possunt vela-re moniales. *20. q. 2. statuimus. nec absoluere eas.* *§. ti pr. de monial. nec iudicare. 33. q. 5. mulierem.* nisi forte aliqua nobilis hoc ha-beat ex consuetudine. *§. de arb. dilecti filij.* nec arbitriũ in se susci-pere: vt ibidem. & *C. de arbi. l. vlt.* Nec procura trix esse potest in iudi-cio. *C. de proc. quod de absente. & l. alienam.* nisi forte p patre morbo-so, aut ætate impedito ageret. *ff. de procur. fœminas.* Nec aduocare po test in iudicio. *3. q. 7. infamis. §. tria.* & generaliter viri officium mu-lieribus est interdictũ. *ff. de reg. iur. l. 2.* Sed nũ-quid abbatissa potest instituere, vel suspen-dere? De hoc dictum est *§. de maio. & obe. dilecta.*

c *Adde quæ sic interdicta sint no in l. 1 & 2 ff. ad velle. & ...la in l fœmina ff. de reg. iur.*

¶ Idem.

¶ *Tempore generalis interdicti conceditur pœnitentia: & viaticum morientibus. Hoc primò. Clerici, qui seruarunt interdictum, possunt cum silentio in cœmeterio sepeliri. Hoc secundò. In conuẽtualibus Ec-clesiis Clerici bini, vel trini possunt horas submissa voce dicere. Hoc tertiò. Cruce signatis, & peregrinis tempore interdicti pœnitentia con-cedi potest. Hoc quartò.*

CAP. XI.

QVod † in te: *& infra.* ¶ In illo verbo per quod pœ-nitentiam morientibus non ne-gamus, viaticum etiam, quod verè pœnitentibus exhibetur, intelligi volumus, vt nec ipsum decedentibus denegetur [g]. ¶ Li-cèt autẽ per generale interdictũ denegetur omnibus tam vnctio, quàm Ecclesiastica sepultura, cõ-cedimus [h] tamen ex gratia [i], vt Clerici decedentes, qui ta-men seruauerint interdictum, in cœmeterio Ecclesiæ, sine cam-panarum pulsatione, cessantibus solemnitatibus omnibus, cum si-lentio tumulentur. Et in cõuen-tualibus Ecclesiis bini, & bini, vel simul tres, horas canonicas

QVod in te.] Quatuor sunt partes, prout quatuor sunt di-cta. Secunda ibi, *Licet.* Tertia ibi, *Et in conuen-tualibus.* Quarta ibi, *Recipientibus.* Abbas.

CASVS. Contigit ali-quando, q terra suppo-nitur interdicto, & prõ hibentur diuina officia celebrari, præter baptis-ma paruulorum, & pœ-nitẽtias morientiũ: q̃si-tum fuit à Papa, vtrùm tunc viaticũ, id est, cor-pus Domini dãdum sit decedentibus? Rñdet Papa, q in verbo illo, p quod pœnitentia mo-rientibus non negatur id, scilicet, cũ dicitur præ-ter pœnitentias moriẽ-tium, viaticum etiã, id est, Eucharistia intelli-gitur, quod decedenti-bus conceditur. Secun-dò dr, q tẽpore gene-ralis interdicti omni-bus tã vnctio, quàm ecclesiastica sepultura denegatur. Tamẽ Papa ex gratia concedit, vt clerici decedentes, qui tamen interdictum seruauerũt, in cœmeterio ecclesiæ sepeliantur sine cãpanarũ pul-satione, cessantibus omnibus solẽnitatibus. Tertiò dr, q tempo-re interdicti clerici in cõuentualibus Ecclesiis bini, & bini, vel si mul tres possunt dicere horas canonicas, ianuis clausis, excom-municatis, & interdictis exclusis, vt potiùs videãtur legere, quàm cãtare, ita q exteriùs audiri non possunt: quia & quibusdam re-gularibus simile priuilegium à sede Apostolica est cõcessum. In fine dicit, q recipientibus signum crucis, pœnitentia, si eam po-stulauerint, non est deneganda, quòd aliis peregrinis potest de gratia concedi. Nota, quod pœnitentibus viaticum denegari nõ debet. Item nomine pœnitẽtiæ viaticum intelligitur. Itẽ clerici interdicti possũt sepeliri in cœmeterio. Itẽ interdicti potiùs de-bent legere horas canonicas, quàm cantare. Item cruce signati, & peregrini tempore interdicti, possunt accipere pœnitentias.

† *Cap. 5 e. ti. in 4. compil. Et de materia huius de-cretalis tene id, quod sta-tutum est in c. vlt. de sent. excom. l. 6.*

g ¶ *Denegetur.*] Tempore interdicti, *§. tit. prox. permittimus.*

h ¶ *Concedimus.*] Ista enim duo sacramenta, siue tria semper ex-cipiuntur in quolibet interdicto, scilicet baptisma paruulorum, & pœnitentia morientium, in quo intelligitur viaticum, prout hic patet Et dicitur viaticum, quasi à via: quia sunt in via rece-dendi de hac vita. Nec [a] est illud sacramentum necessitatis; ta-men concedendum est decedentibus etiam tempore interdicti, vt patet hic.

d *Vide D. Thomam 3. p. q. 65. art. vlt.*

¶ *Glos. seq. arg. quòd si ex gratia, &c.*

i ¶ *Ex gratia.*] Si ex gratia conceditur clericis, qui seruauerunt interdictum, ergo videtur, quod ius non sit commune, ergo non competit, nisi impetretur, cùm nemo sit exemptus ab illa gene-ralitate interdicti, nisi qui per priuilegium exemptus est. Vel potest dici, quòd per istud ius clerici canonici regularibus æqui-parentur. *sim. §. de priui. quod nonnullis.* Io.

a ¶ *Audiri*]Patet ergo, q cum excõicato nõ licet stare extra Ecclesiam, cùm etiam interdicto prohibeatur audire exterius. Io.
¶ *Glo. seq. reddit rationem specialitatis, quam etiam amplias. Secundò quaerit, & sol. P. minopi. contrariam, quam reprobat.*
b ¶ *Pœnitentia.*]Hoc est speciale in istis personis, vt sine necessitate, vel periculo mortis admittantur ad pœnitentiam. Sed hoc facit necessitas, quia hoc eis non conceditur, nisi cũ proficiscũtur, & ita quasi in via dicuntur, sicut illi, quibus datur viaticũ. Sic põt dici, si aliqui proficiscuntur ad iustũ bellũ, quia ibi est iusta causa timoris. Item idẽ esset, si aliqui essent excõicati, vt in iusto bello, quia possunt absolui à quocũq; alio, q ab excõicatore *ar. j. tit. proxi. de cætero. de conse. di. 4 sanctum est baptisma. & 33 q 2. c. in adolescentia.* Sed quid si in ciuitate interdicta aliqui vellet satisfacere, nunquid in eis relaxandum est interdictũ? Non: quia aliqui sine culpa sua interdicũtur. *s. de spon. non est vobis.* & q sic rigor Ecclesiæ dissolueretur. *arg s. de priui. vt priuilegia.* Io. T. dixit, q si al q vellet iurare stare mandato Ecclesiæ, q esset admittendi. Sed finis iste vr contradicere: quia hic specialiter hoc concedit recipientibus signũ crucis, & peregrinis, ergo aliis intelligitur prohibere, sicut quod de vno negatur, de alio conceditur *25. dis. qualis.* quòd verius puto, licet inuenias contrarium dictum.

† In omnibus Vaticanis, & plerisque aliis ita. valeant legere potiùs, quàm cantare.

valeant † legere, non cantare, ianuis clausis, interdictis, & excõmunicatis exclusis, & voce ita demissa, quòd exterius audiri [a] non possint: cùm & regularibus secũdum priuilegium sedis Apostolicæ sit indultum, vt cũ generale interdictum terræ fuerit, liceat eis, ianuis clausis, excommunicatis, & interdictis exclusis, nõ pulsatis campanis, suppressa voce, celebrare diuina. ¶ Recipientibus autem signum crucis non negamus, quò minùs eis ob † reuerentiam Crucifixi pœnitentia [b], cùm postulauerint, iniungatur: quod & aliis peregrinis potest misericorditer indulgeri.

† ad reuerentiam.

¶ Idem † in concilio generali.

† Idem scilicet Innocentius iij. in cõcilio generali Lateran. c. 21. & c. 2. eo. tit. in 4. comp.

¶ *Famosum est, & multùm allegabile. & hoc dicit: Quilibet doli capax tenetur saltẽ semel in anno cõfiteri proprio Sacerdoti, vel de eius licẽtia alteri, & Eucharistiæ sacramentũ ad minùs in Pascha recipere. Et Sacerdos reuelãs confessionẽ deponendus est, & in monasterium ad agendam perpetuam pœnitentiam detrudendus.*

CAP. XII.

OMnis † vtriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis [c] peruenerit, omnia [d] sua solus peccata saltem semel in anno fideliter confiteatur proprio [e] sacerdoti: & iniunctam sibi pœnitentiam propriis viribus studeat adimplere, suscipiens reuerenter ad minùs [f] in Pascha Eucharistiæ sacramentum: nisi fortè de proprij Sacerdotis consilio, ob aliquam rationabilem causam, ad tempus ab huiusmodi † perceptione duxerit abstinendum: alioquin & viuens ab ingressu Ecclesiæ arceatur, & moriens Christiana careat sepultura [g]. Vnde hoc salutare statutum frequenter in Ecclesiis publicetur: ne quisquam † ignorantiæ cæcitate, velamen excusationis assumat.

† Vide omnino concilium Trid. sess. 14. c. 5. de confessione, & cano. 8. de sanctissimo pœnitentiæ sacramento, a Vide tot. latiùs per Io. And. & doctores recentiores.

† Addit ita: ab eius, &c.

† In venerabilibus qui habẽt libros ita: ne quisquã ex ignorantia cæcitate.

¶ Si quis autem alieno Sacerdoti [h] voluerit iusta de causa, sua confiteri peccata, licẽtiam priùs postulet, & obtineat [i] à proprio Sacerdote: cùm aliter ipse illum non possit absoluere †, vel ligare [k]. ¶ Sacerdos autem sit discretus †, & cautus; vt more periti Medici superfundat vinum, & oleum [l] vulneribus sauciati, diligenter inquirens, & peccatoris circunstantias [m], & peccati: quibus † prudenter intelligat, quale debeat ei præbere consilium, & cuiusmodi remedium adhibere, diuersis experimentis [n] vtendo ad saluandum † ægrotum. ¶ Caueat autem omnino, ne verbo, aut signo, aut alio quouis modo aliquatenus prodat † peccatorem: sed si prudentiori consilio indiguerit, illud absque vlla expressione personæ, cautè requirat: quoniam qui peccatum in pœnitentiali iudicio sibi detectum præsumpserit reuelare, non solùm à Sacerdotali officio de-

† Addit solummodo.

† Qualis debeat esse confessor, tradit Magist. sen. l. 4. dis. 19. § qualem.

† Addit ita: ex quibus. in concilio ita: per quam.

† Addit, sanandum.

† Vide S. Th. in q. addita ad 3. p. q. 11. ar 1. & Theologos l. 4. sent.

OMnis.] Tria sunt dicta principalia. Secundum ibi, *Si quis.* Tertium ibi, *Sacerdos.* Abbas.

CASVS. Statuit cõcilium generale q quilibet fidelis vtriusque sexus, postquam discretionem habuerit, saltem semel in anno sua solus confiteatur peccata proprio sacerdoti, & ad minus in Pascha sacramentum Eucharistiæ suscipiat reuerenter, nisi de cõsilio sacerdotis duxerit abstinendum. Alioquin ab ingressu Ecclesiæ arceatur, & moriens careat Ecclesiastica sepultura. Secundò dr, q si aliquis alieno cõfiteri voluerit sacerdoti, licentiam priùs obtineat à proprio sacerdote, cùm aliter ipse illũ ligare non possit, vel soluere. Sacerdos autẽ sit discretus, vt diligenter inquirat circunstãtias peccatoris, & peccati, quibus prudenter intelligat, quale cõsilium sibi debeat adhibere, præcauẽs diligẽter, ne verbo, vel signo pbat aliquatenus peccatorẽ, & si cõsilio prudentiori indiguerit, illud requirat sine alicuius expressione personæ: qui enim peccatũ in pœnitentia sibi detectũ manifestare præsumpserit, ab omni officio sacerdotali deponatur, & in arctũ monasterium ad agendã pœnitentiã detrudatur. No. q quilibet fidelis semel in anno pœnitentiam accipere debet, & cõionem. Itẽ fallit hic regula illa: Cui cõicamus viuo, & mortuo cõicare debemus. Item ab alieno sacerdote nemo põt absolui, vel ligari sine obtenta licẽtia proprij sacerdotis. Itẽ sacerdos tenetur inquirere circũstãtias peccati, & peccatoris. Itẽ signis loquimur. Itẽ aliquid licet in genere, quod non licet in specie. Itẽ sacerdos qui peccatum in pœnitentia sibi detectum reuelauerit, debet deponi, & in monasterium detrudi ad pœnitentiam peragendam.
¶ *Glo. seq. exponit, & signat contrarium.*
c ¶ *Discretionis.*]Id est, cùm est doli capax: quia tunc potest peccare. *s. de delict. pue. pueris. C. si aduer. delic. l. 1. & C. si minor se ma. dix. l. 3 arg. de conse. dist. 4 tot. C. de fal. mo. & l. 1.*
¶ *Glossa sequens recitatur per duas quæstiones.*
d ¶ *Omnia sua peccata.*] Aliàs non esset fructuosa pœnitentia: vt dictum est *s. eo. quod quidam. vbi de hoc.* Non tamen venialia, quia illa tolluntur per orationem Dominicam, vel per aquam benedictam *de pœ. dist. 3 de quotidianis. dist. 6. qui vult.* tamen si recolit, confiteatur illa.
e ¶ *Proprio sacerdoti.*]Nisi ille sit imperitus: tunc de ipsius licentia (vt hic dicit) quærat discretum. *de pœ. dist. 6. placuit.* B. r.
f ¶ *Ad minùs in Pascha.*] *De consecr. dist. 2. & si non frequentius.*
g ¶ *Sepultura.*]Hoc est contra regulam illam: cui communicamus viuo, communicare debemus & mortuo. Fallit etiam in alio casu. *23. q. 5 placuit & s. de stat. mona. monachi & s. de tornea. c. 1. & s. de vsuris. quia in omnibus. & s de rapt. super eo.*
¶ *Glo. seq. exponit, quærit, & soluit.*
h ¶ *Alieno sacerdoti.*] Executionem habenti. hoc dico propter illos sacerdotes, siue sæculares sint, siue regulares, qui nõ habent ordinis executionem sacerdotalẽ: et sunt illi, qui nõ sũt à populo electi, vel qui ab Episcopo populo non præficiuntur. *16. q. 1. c. adiicimus. §. ecce. in hoc. & c. generaliter. §. ecce sufficienter.* Sed ecce si prædicatores, & fratres Minores, vel alij religiosi non habẽtes populum habent priuilegium, vt alienos parochianos possint recipere ad pœnitentiam: nunquid sufficiat priuilegium, vt parochianum alterius possint recipere ad pœnitentiam sine licentia proprij sacerdotis? Dicas, quod non sufficit priuilegium sine licentia proprij sacerdotis: priuilegium n. æquiparat eos illis, qui à populo sunt electi, vel illis, qui ab Episcopis populo præficiuntur, & dat eis solam executionem, & ita necessaria est adhuc licentia proprij sacerdotis, vt hic dicitur. Si enim de duabus seruitutibus vna tollitur, remanet altera: quod bene probatur. *s. de vsu pal. ex tuarum. s. de priuileg. pastoralis. ff. de serui. vrb. præd. si domus tua.* & ideo dicit, alieno, & non alij. Nec Papa per talem indulgentiam intendit præiudicare proprio sacerdoti: *vt c. prædi. ex tuarum, cum suis similibus. & j. tit. proxi. cùm desideres in fi.* & hoc idem dicit Hug. *16. q. 1. & in prædictis §§.* B.
¶ *Glossa sequens quærit, arg. & soluit.*
i ¶ *Obtineat.*]Quid si ille maliti se recusat? Arg. q potest ire ad alium. *s. de reg. licet.* Vel vadat ad eius superiorem, si potest, vt illum compellat: vel ille dabit licentiam, *arg. s. de iure patro. nullus. Arg. C. de temp. ap. l. vlt §. vlti. arg. j. eod. c. vlt. ad fi.* Ber.
¶ *Glossa sequens arg. & remittit.*
k ¶ *Vel ligare.*] *s. eo. quod autẽ. 9. q. 2. c. 1. & 2. & s. de parochia. nullus.* Et est ar. quod clericus sine licentia sui Epi non potest in nõ suum iudicem consentire. *s. eo. quod autem. & s de fo. comp. si diligenti. & cap. significasti. vbi de hoc. & j eod. c vlt.* Ber.
l ¶ *Vinum, & oleum.*] Id est, misericordiam & disciplinam. *45. dist. disciplina [a] & c. omnis qui, & cap. sunt nonnulli. & c. vera iustitia.* B.
m ¶ *Circunstãtias*]Sic *s. eod. Deus qui. & s. de homici. sicut in prin. de pœ. dist 5 consideret.* Ber.
n ¶ *Diuersis experimentis.*] Non tamen sicut imperitus medicus. *29. di. necesse.* Sed diligenter experiatur vires ipsius, qualem pœnitentiam possit portare. *arg. 26 q. 7. c. alligant.* sic vt potius reddat rationem de misericordia, quàm de crudelitate, *vt ibi. 86. di. non satis. vltra modum & 11. q. 3. nemo periturum.* Ber.

d Vt ibi dicitur, per vinũ, mordantur putrida, per oleũ sanãda foueantur, secus de Go. lo. and.

o ¶ De

¶ *Deponendum.*] Olim etiam alia pœna imponebatur, *de pœnit. diſt. 6. ſacerdos*, hodie hæc imponitur.

CVm infirmitas.] Diuiditur. Nam primò ponit vnam conſtitutionis cauſam. Secundo conſtitutionem. Tertiò aliam cauſam. Quartò pœnam tranſgreſſionis. Quintò quandam prohibitioné. Secunda ibi, *Præſenti.* Tertia ibi, *Hoc quidem.* Quarta ibi, *Si quis.* Quinta ibi, *Cæterùm.* Abbas Siculus.

CASVS. Dicitur hic, quòd infirmitas corporis aliquando accidit ex peccato: ideo prohibetur in hoc capitulo, ne medici infirmos in ſuã curam recipiant, niſi priùs infirmi per medicum animæ ſe curauerint emendare: quia remota cauſa, remouetur effectus. Secundò dicitur, quòd hoc dedit cauſam huius conſtitutionis, quia quando infirmatur aliquis, & dicitur ei à medico, vt de ſalute animæ diſponat: cadit in deſperationé, & faciliùs mortis periculum incurrit. Tertiò dicitur, quòd ſi medicus fecerit contra iſtã conſtitutioné, poſtquã per Prælatos locorũ fuerit publicata, excõicetur vſque ad ſatisfactioné condignam. Quartò dicitur, quòd cùm anima ſit multò pretioſior corpore, nullus medicus ſuadeat ægroto, quod in periculũ animę conuertatur. Nota, quòd infirmitas corporis aliquando prouenit ex peccato. Item ceſſante cauſa, ceſſat effectus. Item tranſgreſſiones conſtitutionum domini Papę excommunicari debẽt. Item anima multò pretioſior eſt corpore.

b ¶ *Cauſa ceſſante.*] ẽ. *de iureiur. & ſi Chriſtus, ad fi. & ẽ. de renun.* poſt trãſlationé, vbi de hoc.

c ¶ *Arceatur.*] Per ſententiam, non ipſo iure: quòd malè, vel nullo modo ſeruatur.

d ¶ *Multò pretioſior.*] *12. q. 1. præcipimus. 24. q. 3. ſi habes. C. de ſacroſanc. eccleſ. l. ſancimus, in fin.* & ideo potiùs, & priùs eſt conſulendum animæ, quàm corpori: quia vbi maius eſt periculũ, cautiùs eſt prouidendum. *42. diſtinct. quieſcamus, & 7. q. 7. c. vlti. vt ff. ad Carbon. l. 1. §. 2.* Bern.

CVm ex eo.] Quatuor ſunt partes principales. Secũda ibi, *Formam.* Tertia ibi, *Qui autem.* Quarta ibi, *Ad hæc.* Abbas Sicul.

CASVS. In hoc capitulo dicitur, quòd quęſtores eleemoſynarum per prouincias admitti non debent, niſi litteris Apoſtolicis, vel loci Epiſcopi muniãtur, nec aliud prædicare debẽt,

ponendum, decernimus, verùm etiam ad agendam perpetuam pœnitentiam in arctum monaſterium detrudendum.

¶ Idem in † eodem.

¶ *Medici vocati ad infirmos debẽt ante omnia inducere infirmum ad confeſſionem, nec quicquam perſuadere pro ſalute corporis tendens in animarum periculum.*

CAP. XIII.

CVm infirmitas corporalis nonnunquam ex peccato proueniat, dicente Domino languido, quem ſanauerat: [Vade & ampliùs noli peccare, ne deteriùs aliquid tibi contingat.] Præſenti decreto ſtatuimus, & diſtrictè præcipimus Medicis corporum, vt cùm eos ad infirmos vocari contigerit, ipſos ante omnia moneant, & inducant, vt Medicos aduocent animarum: vt poſtquam fuerit infirmo de ſpirituali ſalute prouiſum, ad corporalis medicinæ remedium ſalubriùs procedatur: cùm, cauſa ceſſante [b], ceſſet effectus. Hoc quidem inter alia huic cauſam dedit edicto, quòd quidam in ægritudinis lecto iacentes, cùm eis à Medicis ſuadetur, vt de animarum ſalute diſponant, in deſperationis articulum incidunt, vnde faciliùs mortis periculum incurrunt. ¶ Si quis autem Medicorum huius noſtræ conſtitutionis, poſtquam per Prælatos locorum fuerit publicata, tranſgreſſor extiterit, tandiu ab ingreſſu Eccleſiæ arceatur [c], donec pro tranſgreſſione huiuſmodi ſatisfecerit competenter. ¶ Cæterùm cùm anima ſit multò pretioſior [d] corpore, ſub interminatione anathematis prohibemus, ne quis Medicorum pro corporali ſalute aliquid ęgroto ſuadeat, quod in periculum animæ conuertatur.

¶ Idem in † eodem.

¶ *Eleemoſynarum quæſtores ſine Apoſtolicis, vel diœceſanorũ litteris admitti nõ debent: nec tunc proponant vltra id, quod in ipſis litteris continetur. Hoc primo. Et debẽt eſſe modeſti: & à locis, & expenſis incongruis abſtinere. Hoc ſecũdò. In dedicatione baſilicæ vltra annũ, & in anniuerſario dedicationis, & in litteris indulgentiarum conceſſis ab alio, quàm à Papa, vltra quadraginta dies remiſſio excedere non debet. Hoc dicit vſque ad finem.*

quàm in forma continetur litterarum: forma verò litterarum in hoc capitulo inferiùs continetur expreſſè. Secundò dicitur, quòd quæſtores eleemoſynarum in tabernis, vel aliis inhoneſtis locis hoſpitari nec debent, nec magnos ſumptus facere, nec falſum religionis habitum ſimulare. Tertiò dicit, quòd cùm baſilica dedicatur, ſiue ab vno, ſiue à pluribus Epiſcopis, vltra annum nõ extendatur indulgentia, nec in anniuerſario dedicationis tempore, xl. dies excedat remiſſio: ea maxime ratione, quia Romanus Pontifex conſueuit hoc moderamen in talibus obſeruare. Nota, quòd creditur litteris Epiſcopi. Item iuriſdictio non extenditur vltra illud, quod in litteris cõtinetur. Item quæſtores eleemoſynarum in inhoneſtis locis morari non debent. Item indulgentia non debet annum excedere. Item Papa obtinet plenitudinem poteſtatis. Item minores prælati exemplum accipere debent à maioribus.

e ¶ *Litteras.*] Sic ergo creditur litteris Epiſcopi, ſi veræ ſint, ſuprà, de probatio. poſt ceſſionem, & *11. qu. 3. curæ.*

f ¶ *Proponere.*] Quia in talibus diligens inquiſitio facienda eſt. *42. diſt. quieſcamus.*

g ¶ *In tabernis,*] Si enim ibi publicè delinquerint, poſſunt à diœceſano puniri, licet ſint exempti. ẽ. *de priuileg. tuarum, vbi de hoc.*

h ¶ *Claues Eccleſiæ contemnuntur.*] Quod eſſe non debet. *ſimi. ĩ. titu. prox. cap. vlt. de priuil. vt priuilegia.*

¶ *Gloſ. ſeq. quærit arg. negatiuè, ſoluit affirmatiuè. ſolutioni ſignat contrarium.*

i ¶ *A pluribus.*] Quid ſi quilibet indulgeat annum: nunquid valet & huiuſmodi indulgentia contra ſtatutum iſtud? Videtur, quòd

CAP. XIV.

CVm ex eo: *& infrà* †. ¶ Eleemoſynarum quoque quæſtores, quorum quidam ſe alios mentiendo, abuſiones nonnullas in ſua prædicatione proponunt, admitti (niſi Apoſtolicas, vel diœceſani Epiſcopi litteras [e] veras exhibeant) prohibemus, & tunc præter id, quod in ipſis continebitur litteris, nihil populo proponere [f] permittantur. ¶ Formam vero, quam communiter talibus Apoſtolica ſedes indulget, duximus exprimendã, vt ſecundùm eam diœceſani Epiſcopi ſuas litteras moderentur. Ea ſiquidem talis eſt: Quoniam (vt ait Apoſtolus) omnes ſtabimus ante tribunal Chriſti, recepturi prout in corpore geſſimus, ſiue bonum fuerit, ſiue malum, oportet nos diem meſſionis extremæ miſericordiæ operibus præuenire, ac æternorum intuitu ſeminare in terris quod reddente Domino cum multiplicato fructu recolligere debeamus in cœlis: firmam † ſpem, fiduciámque rectam tenentes: quoniam qui parcè ſeminat, parcè & metet: & qui ſeminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet vitam æternam. Cùm igitur ad ſuſtentationem fratrum, & egenorum ad tale confluentium hoſpitale, propriæ non ſuppetant facultates: vniuerſitatem veſtram monemus, & exhortamur in Domino, atque in remiſſionem vobis iniungimus peccatorum, quatenus de bonis vobis à Deo collatis, pias eleemoſynas, & grata eis charitatis ſubſidia erogetis: vt per ſubuentionem veſtram ipſorum inopiæ conſulatur: & † vos per hæc bona, & alia, quæ Domino inſpirante feceritis, ad æterna poſſitis gaudia peruenire. ¶ Qui autem ad quærendas eleemoſynas deſtinantur, modeſti ſint, & diſcreti: nec in tabernis [g], aut in aliis locis incongruis hoſpitentur, nec inutiles faciant, aut ſumptuoſas expenſas, cauentes omnino, ne falſæ religionis habitum geſtent. ¶ Ad hæc, quia per indiſcretas, & ſuperfluas indulgentias, quas quidam Eccleſiarum Prælati facere non verentur, & claues [h] Eccleſiæ contemnuntur, & pœnitentialis ſatisfactio eneruatur: Decernimus †, vt cùm dedicatur baſilica, non extendatur indulgentia, vltra annum, ſiue ab vno ſolo, ſiue à pluribus [i] Epiſcopis dedicetur: ac deinde in anniuerſario dedicationis tempore quadraginta dies de iniunctis pœnitentiis indulta remiſſio non excedat: *& infrà* †. ¶ Hunc quoque † dierum numerum non

† *Quod latet ſub hoc ĩ. habes in cap. 2. ẽ. de reliquiis, & venerat. ſanct. Iam quatenus attinet ad hos quæſtores, eorum nomen, & vſum penitus ſubſtulit Cõ. Trid. ſeſſ. 5. de refor. cap. 2. in fin. & ſeſſ. 21. de reformat. cap. 9.* Rg. c. 14.

2. Corin. 5.

† *In codice Barbatię, & in concilio ita: firmam ſpem, fiduciámque tenentes, &c.* 2. Cor. 9.

† *Aliâs ita: & vos per hæc, & alia bona, &c.*

† *Vide citatos in c quod autem. ẽ. hoc eod. tit.*

† *Quid lateat ſub hoc infrà, nõ apparet.*

† *In plerisq; Vaticanis ita: Hũc quoque dierum numerum, in indulgentiarũ litteris præcipimus, &c.*

non. ǯ. *de excess. prælat.* cùm ad quorundam, *& cap. sanè. & c. prox.* Credo, quòd teneat, licet ibi faciat contra mandatũ istud, quia non adiicit ... quòd si secus fecerint, decernimus nõ valere: prout dr̃ in illa decret. cum ad quorundam. *arg. ad hoc. ǯ. de præben.* inter cæteras: vbi enim huiusmodi clausula non apponit̃ in mãdato, licet fiat contra mandatum, tamen tenet, quod factum est. ǯ. *de præbend. dilectus 2. arg. contra.* ǰ. *eo. c. prox. in fin.*

ADDITIO. Hodie per *cap. fin. eod. tit. lib. 6.* disponitur, quòd indulgẽtia concessa à prælato vltra numerum hîc taxatũ, est ipso iure nulla, & vide ibi glossam, quæ disputat, nunquid excedendo hũc numerum, corruat indulgẽtia in totũ, an verò teneat vsque ad facultatem concessum? & intelligit, quòd vsque ad concessum numerũ inclusiue tenet. *arg. in regula.* vtile per inutile, *lib. 6. & l. sancimus. C. de donat.*

† *Aliàs ita: & in talibus.*

indulgentiarum litteris præcipimus moderari, quæ pro quibuslibet casibus aliquotiens conceduntur: cùm Romanus Põtifex, qui plenitudinem obtinet potestatis, hoc † in talibus moderamen consueuerit obseruare.

¶ Honorius tertius.

¶ Archiepiscopus intra prouinciã suam potest cõcedere indulgentias secundum formam Concilij generalis. Hoc dicit, & loquitur de cap. praeced. in fin.

CAP. XV.

NOstro † postulâsti certificari responso, vtrùm per tuam prouinciam [a] possis concedere remissionis litteras generales: Nos igitur tuæ fraternitati breuiter respondemus, quòd per prouinciam tuam liberè potes huiusmodi concedere litteras: ita tamen, quòd statutum generalis Concilij [b] non excedas.

† *Vide Specul. tit. de pœn. & remiss. vbi plenè de hac materia, adde S. Tho. in quæstionibus additis ad 3. part. q. 26.*

NOstro.] Diuiditur: primò ponit̃ consultatio. Secundò responsio. Secunda ibi, *Nos igitur.* Abb. Sicul. CASVS. Quæsiuit quidam prælatus, vtrùm per suam prouinciam possit cõcedere remissionis litteras generales? Respondet Papa, quòd hoc liberè potest facere, ita tñ quòd statutũ generalis concilij non excedat, quod est ǯ. *cap. prox.* Nota, quòd Episcopi possunt concedere litteras remissionis, vel indulgẽtias in suis prouinciis.

¶ Gregorius nonus.

¶ Episcopus, & alij, de quibus in littera, possunt sine licentia superiorũ sibi eligere prouidum Confessorem.

CAP. XVI.

NE † pro dilatione pœnitentiæ periculum [c] immineat animarum: Permittimus [d] Episcopis, & aliis superioribus, nécnon minoribus Prælatis exemptis, vt etiam præter sui superioris licentiam, prouidum [e], & discretum sibi possint eligere Confessorem.

† *Vide latè Paludanum, lib. 4. sent. & Sylvestrũ verbo, confessor. 1. qu. 8. adde Turrecrematam in c. quem pœnitet, de pœnit. distin. 1.*

¶ Glos. seq. reci. per obie. de decret. pastoralis.

a ¶ *Per tuam prouinciam.*] Nota, quòd Archiepiscopus per totã prouinciam suã potest facere remissiones, prout hîc colligitur, & Episcopus in sua diœcesi, licèt Archiepiscopus non sit iudex ordinarius omnium de prouincia sua. ǯ. *de offic. ordin. pastoralis.* & iurisdictionem contentiosã non habet in sua prouincia, nisi in certis casibus, vt dr̃ *in decret. pastoralis:* sed voluntariam, sicut proconsul, cùm vrbem egressus fuerit, iurisdictionẽ habet non contentiosam, sed volũtariam. *ff. de offic. proconsul. l. 2.* Et legatus potest in sua prouincia facere remissiones, quia & statuta ppetua facere potest. ǯ. *de offi. leg. c. vlt.* Et est hoc Epõrũ, & Archieporũ, scil. facere remissiones, nisi ex speciali concessione, vel alia legitima causa cõpetat aliis inferioribus Prælatis. ǯ. *de excess. prælat. accedentibus.* Et priuilegia possunt concedere Episcopi, & Archiepiscopi. ǯ. *de his, quæ fi. à præla.* sine consensu capituli, quanto, *& arg.* ǯ. *de iure patr. nullus.*

b ¶ *Concilij.*] ǯ. *eod. cap. prox.*

N*E pro dilatione.*] CASVS. Cùm nullus possit ligari, vel solui nisi à suo proprio Prælato, & periculosum sit Epis, & aliis superioribus, & minoribus Prælatis exẽptis suos ppter hoc Prælatos adire, vel licentiam petere ab eisdem: ne pro dilatione pœnitentiæ periculũ immineat animarũ, permittit Papa prædictis omnibus, vt etiã præter sui superioris licẽtiã prouidum, & discretum sibi eligant confessorem. Nota, quòd propter periculum animarum multa licent, quæ aliàs non licerẽt. Item Episcopi, & alij Prælati inferiores exempti possunt sibi eligere confessorem sine licentia superioris. Item discretus debet eligi confessor.

¶ *Glos. seq. dat duo similia de absolutione, & baptismo: & subdit genus vlt. not.*

c ¶ *Periculum immineat.*] Sic propter periculum mortæ datur absolutio statim, quæ aliàs non daretur. ǰ. *tit. prox. nuper in fin. & c. sacris. &* ǯ. *de offic. ordin.* ad reprimendam, & propter periculum animæ statim infans baptizatur. *c. dist. baptizari, & de consecrat. dist. 4. ne quod absit,* & dilatio propter periculum tollitur, ne interim aliquod contingat periculum, *de consecr. distin. 4. Iudæi.* Et est argu. quod vbicunque periculum timetur, dilatio, sine mora vitanda est 18. *dist. de Syracusanæ* ... argu. quod sacerdos statim debet currere ad ... quam ... atur: quia vitam admit, quisquis morienti pœnitentiam denegauit 16. *q. 6. §. presbyter. & cap. seq.* & reus erit animarum, vt ibi dicitur.

d ¶ *Permittimus.*] Sic ergo videtur, quòd Episcopi, vel alij inferiores prælati exempti ante istam permissionẽ non poterant se submittere alicui confessori sine licentia sui superioris. ǯ. *eod. cap. omnis vtriusque:* quia nullus clericus sine licẽtia sui Episcopi potest eligere iudicium non sui iudicis, personæ, vel rerum. ǯ. *de foro compet. si diligenti, & cap. significasti, & 3 qu. 6. non liceat:* ergo multò minùs iudicium animæ, quod maius est.

¶ *Glos. seq. recitatur per quæstionem.*

e ¶ *Prouidum.*] Qui sciat ligare, ac soluere, *de pœn. dist. 6. qui vult, &* ǯ. *eod. omnis. §. sacerdos.* & qui diligenter inuestiget qualitatem criminis, & personæ, *de pœnit. distinct. 5. consideret.*

TITVLVS XXXIX.

De † sententia excommunicationis.

† *In duobus manuscriptis ita: De sententia excommunicationis, & absolutionis.*

¶ Alexander tertius Senoñ. Archiepiscopo.

¶ Impubes, qui Clericum percussit, ab Episcopo absolui potest: & qui loco, vel causa disciplinæ percutit Clericum, etiamsi sit maior, excommunicatus non est, qui verò ex odio, sic: & per Papam absoluitur.

CAP. I.

SVper † eo verò, quod consiliũ postulâsti: *& infrà.* ¶ Respondemus, quòd si Clerici infra † puberes annos se adinuicem, aut vnus alterum percusserint [f], non sunt ad Apostolicam sedem mittendi: quia eos ætas excusat [g]. Nec clerici [h], si sunt plenæ ætatis, & non odio, vel inuidia, vel indignatione, sed leuitate iocosa se adinuicem percutere contingat: neque magister, si scholarem clericum intuitu disciplinæ [i], vel correctionis percusserit.

DE SENTENTIA EXCOMMUNICATIONIS.

† *Cap. 1. contra in c. ... & post Concil. Lat. sub Alexan. 3. par. 14. c. 7.*

¶ *Suprà visum est de pœnis, quæ imponuntur tam in foro contentioso, quàm pœnali. Veruntamen quia excommunicatio est pœna delicti, cum fertur à iudice: iam verò ab homine, vel pœna contumaciæ: meritò post rubricas præcedentes subijcitur ista Abbas.*

† *In nonnullis libris, intra, legitur, sensu penitus contrario decisioni Pontificis, per antiquos codd. ... correximus.*

De hac materia tractatur 31 qu. 2. & q. 2. & q. 3. & 9. q. 1. & & 11. q. 3 per totum.

SVper.] Tres sunt partes. Secunda ibi, *Nec clerici.* Tertia ibi, *Cæterùm.* Abbas Siculus.

CASVS. Quæsitum fuit à Papa, si clerici infra minores annos constituti se adinuicem percusserint, vtrùm sint ad Apostolicam sedem mittendi pro absolutione: Respondet Papa, quod si infra dictam ætatem clerici se adinuicem percusserint, siue vnus alterum, non sunt ad sedem Apostolicã mittendi: quia ætas excusat. Item nec clerici, si sint plenæ ætatis, & adinuicẽ se percusserint, nõ ex odio, vel inuidia, sed ex leuitate iocosa, sunt excommunicati. Item nec magister, si clericum causa disciplinæ percusserit, vel correctionis: quia non potest in ipsis iniectio manuum violenta notari. Secus verò si ex odio dicti clerici sese percusserint: tunc enim ad Apostolicam sedem ire debent absoluendi. Nota, quòd clerici impuberes, si se adinuicem percusserint, possunt à suis Episcopis absolui. Item est arg. ætatem excusare non à toto, sed à tanto. Item qui ludendo clericum percutit, vel magister, qui causa correctionis discipulum verberat, non est excommunicatus.

f ¶ *Percusserint.*] Irato animo: aliàs nõ inciderent in canonem, prout sequentia verba declarant, *& 17. q. 4. si quis suadente.*

¶ *Glos. seq. exponit arg. alleg. tria iura, & duo alleg. in contrarium.*

g ¶ *Excusat.*] Non ab excommunicatione, sed quo ad hoc, quòd non sunt mittendi ad curiam pro absolutione, vt ǰ. *eodem quamuis, cap. vlt.* Et ita est *arg. quod ætas excusat. de consecr. dist. 4. eos. C. de fals. mon. l. 1. in fin. & 33. qu. 2. in adolescentia. Argu. contra.* quia maiorum mores infirmitas animi nõn excusat. *C. si aduers. deli. l. 1. & 2. ff. de minor. auxilium. §. in delictis.* Bern.

a *Hoc intelligas, si sunt doli capaces: aliàs ab excommunicatione excusarentur secundùm Hostien. Ioan. And.*

h ¶ *Nec clerici.*] Supple, sunt excommunicati, quoniam sola temeritas in hoc casu reprehenditur sine violentia, prout sequitur, & patet ex illo canone. *17. q. 4. si quis suadente.*

i ¶ *Disciplinæ.*] Vel ratione prælationis. Idem est etiã de patre: qui filiũ in minoribus ordinibus potest corripere sine pœna illa, vel de propinquo. ǰ. *eod. ex tenore. & c. cum voluntate.* vbi de hoc, *arg. de pœnit. dist. 1. §. aut fabla, & 14. q. 5. excommunicationes.* Bern.

a ¶ *Violen-*

a ¶ *Violentia notari.*] Hæc est ratio, quare non incidit in canonē.

M *Onachi.*] Casus. Monachi, & regulares canonici, si se ad inuicem percusserint, non sunt ad Apostolicam sedem mittendi, sed per Abbatem suum sunt absoluendi: & si Abbas nō sufficit, Eps diœcesanus est adhibendus. Nota, q regulares sese adinuicem percutientes, per Abbatem suum possūt absolui.

b ¶ *Quocunque modo.*] Dum tamen non enormiter: aut in Epm, aut in Abbatem: aut in clericū sæcularem manus iniiciant violentas. ī eo. cùm illorum.

c ¶ *Sui Abbatis.*] Si verò monachum alterius claustri percusserit, per Abbatē vtriusque monasterij debet absolui. ī. eo. cùm illorum, & ī. eo. canonica: sed si monialis monialem, vel cōuersam, vel cōuersum, aut clericū percusserit, per Episcopū absoluatur. ī. eo. de monialibus.

S *I verò.*] Quatuor sunt partes. Secunda ibi, *Officialis.* Tertia ibi, *Nec ille.* Quarta ibi, *Cæterùm.* Abbas.

Casvs. Primò dicitur, q si Ostiarius alicuius Potestatis prætextu officij sui malignatus, vel malitiosè clericū læserit, ab Episcopo suo potest absolui, nisi grauiter eum vulnerauerit. Secundò dicitur, q si officialis clericum vulnerauerit, non potest sine mandato Romani Pontificis absolui: quia laico non datur tanta potestas, nisi fortè turbam arcēdo casu fortuito clericum lædat. Tertiò dicitur, q si clericus, vel laicus vim vi repellendo clericum percutiat, non est excōmunicandus, nec est excommunicatus: q vim vi (secundùm q iura permittunt) repellere licet. Vltimò dicitur, quòd si aliquis in clericum turpiter inuentum cū matre, filia, sorore, vel vxore manus iniecerit violentas, non est excommunicatus. Si autem inueniat eum in stupro, vel adulterio cū alia quæ ipsum taliter non attingat & in eum violentas manus iniecerit, est excommunicatus. Nota, quòd qui prætextu officij sui clericum percutit, ab Episcopo potest absolui. Item quod casu fortuito fit, nemini est imputandū. Item vim vi repellendo clericum percutiens, non est excommunicatus. Item percutiens clericum turpiter coeuntem cum vxore, matre, sorore, vel filia, non est excōmunicatus: in vlterioribus autem personis secus est.

quia non potest in ipsis iniectio manuum violentia † notari [a]. Cæterùm si ex odio idem scholares, vel sæculares Clerici sese percusserint, pro sua absolutione debent ad Apostolicam sedem venire.

¶ Idem.

¶ *Monachos se ad inuicem percutientes, absoluit Abbas. Idem in Canonicis regularibus: & Abbatis discretione deficiente, recurritur ad Episcopum.*

CAP. II.

MOnachi † verò, & Canonici regulares, quocunque modo [b] se in claustro percusserint, non sunt ad Apostolicam sedem mittendi: sed secundùm prouidentiam sui Abbatis [c], disciplinæ subdantur: & si discretio Abbatis non sufficit † ad eorum correctionem est prouidentia diœcesani Episcopi adhibenda.

¶ Idem.

¶ *Ostiarius, qui clericum percussit non grauiter, ab Episcopo absolui potest. Hoc primò. Officialis deliberatè iniiciens manum in clericum, per Papam absoluitur. Hoc secundò. Qui repellendo vim vi clericum percutit, excommunicandus non est. Hoc tertiò. Qui percutit clericum turpiter inuentum cum propinqua, excommunicatus non est, secus cum remota: & dicitur propinqua, vt in littera.*

CAP. III.

SI † verò alicuius Potestatis Ostiarius, sub prætextu sui officij malignatus clericum læserit: ab Episcopo suo potest absolui [d]: nisi fortè eundem clericum grauiter [e] vulnerauerit. Officialis [f] verò pro iniectione manuum in clericum nō potest sine mandato Romani Pontificis absolutionis beneficium promoueri: quia nulli laico [g] super clericum tanta † datur auctoritas: nisi fortè turbam arcendo, irruentem non ex deliberatione, sed fortuito [h] casu clericum lædat. ¶ Si verò clericum vim sibi inferentem vi quis repellat, vel lædat: non debet propter hoc ad sedem Apostolicam transmitti, si incontinenti vim [i] vi repellat: cùm vim vi repellere [k] omnes leges [l], omniáque iura permittant. ¶ Nec ille compellendus est ad sedem Apostolicam venire, qui in clericum cum vxore [m], matre [n], sorore, vel filia propria turpiter [o] inuentum, manus iniecerit violentas. Cæterùm si in stupro, vel adulterio, quod committit cū ea, quæ ipsum ita proxima consanguinitatis linea non contingit [p], cœperit, aut in eum violentas manus iniecerit: non erit à sententia illius excommunicationis immunis.

¶ Idem.

¶ *Qui percutit clericum ignorans probabiliter eum clericum excommunicatus non est: ignorantiam tamen probare debet per iuramentū: & si hoc præstare recusat, pro excōmunicato haberi debet.*

CAP. IV.

SI † verò aliquis in clericum nutrientem comam manus iniecerit violentas, propter hoc non debet † Apostolico præsentari conspectui: nec etiam excommunicatione notari †, dummodo ipsum esse clericum ignorauerit [q]. Vel si hoc

temeritas, vel violētia in eo notari potest, sed excusatur ratione officij: alias non excusaretur: quia debuit prouidere, an ex facto suo posset iniuria irrogari. argum. ī de iniur. cap. vlt.

i ¶ *Vim vi.*] Tunc enim excōicatus non est, cùm licitum sit se defendere. ī. eo. ex tenore. seruato moderamine inculpatæ tutelæ. §. de hom. significasti 2.

k ¶ *Repellere.*] ff. de iust. & iur. vt vim, & ff. ad leg. Aquil. scientiam. §. qui cùm aliter, & ī. de homi. significasti, vbi de hoc.

l ¶ *Omnes leges.*] De hac materia loquitur: & ita vniuersalis restringitur, sic 1. distinct. omnes leges sic & i de finitio. ī de priuil. vt priuilegia.

m ¶ *Cum vxore.*] Idem est in sponsa de præsenti: quia & lex permittit illam accusare iure mariti. ff. de adult. si vxor. §. 1.

¶ *Glos. seq. quærit argu. pro, ponit contrarium.*

n ¶ *Matre.*] Nunquid nomine matris intelligimus omnes ascendentes secundùm legem? Videtur, q òd sic. ff. de verb. signif. appellatione, & nomine filij omnes etiam descendentes, vt lex dicit ff. eodem. liberorum, per leges istas videtur, quod sic: in casu isto non credo hoc extēdendum ad ascendentes, vel descendentes, cùm minor sit iniuria, vnde non est extendenda licentia. ī. de deci. cap. tuæ. Bern.

o ¶ *Turpiter.*] Huic enim parcit canō, quia tam iustum dolorem compescere non posset. C. ad l. Iul. de adult. Gracchus: & lex permittit illum occidere sic inuētum. ff. de adult. quod ait lex. §. quod ait: alias ex interuallo non liceret.

p ¶ *Non contingit.*] Quia tum nihil interest eius, immò culpa est se immiscere rei ad se non pertinenti. ff. de reg. iur. culpa. Bern.

a S *I verò.*] Tres sunt partes. Secunda ibi, *Vel si.* Tertia ibi, *ab illo.* Abbas.

Casvs. Si aliquis manus violentas iniecerit in clericum nutrientem comam, ignorans, q clericus fuerit, non erit excōmunicatus: vel si hoc dubium fuerit, & propria manu iurauerit, q eum clericum ignorauerit. Si autem nō iurauerit, sicut ab excōmunicato cōuenit abstineri: quia constat eum violentas manus in clericum iniecisse. Nota, q ignorantia excusat ab excommunicatione. Item per iuramentum purgatur conscientia alicuius. Et ignorantia per iuramentum probatur. Item qui ignorātiam allegat, eam probare debet. Item iuramento alicuius statur in præiudicium alterius: sed hoc facit præsumptio habitus laicalis.

¶ *Glos. seq. exponit litteram, alleg. duo iura: quærit, & soluit: secundò quærit, & soluit: tertiò quærit, ponit opin. Ala. quam dicit meliorem, & contrariam Tan. quam approbat.*

q ¶ *Ignorauerit.*] Ita quòd ignorantia probabilis fuerit, aliàs non excusaretur. ī. de cleric. excomm. min. Apostolicæ, & ī. de eo, qui cognouit. episcopa. cap. 1. & 2. Quid si tonsuram vidit, & eum clericum non credidit? Respondeo, incidit in sententiam, dum tamen ille clericus sit. Quid si in veritate non erat clericus, licèt tonsuram deferret, & illum percussisti credens illum clericum? Propter conscientiam teneris, nisi postea certus efficiaris. argum. 11. quæst. 3 quoniam multos. secundùm vnum casum. Quid si credidit percutere Titium laicum, & in persona errans percussit Martinum clericum? Ala. dixit, q in sententiam incidit, quia

d ¶ *Absolui.*] Ergo est excommunicatus: quare intelligendū est de eo, qui animo iniuriandi hoc fecit: & hoc nota, q dicit, malignatus: alioquin non esset excōmunicatus, cùm canon dolosos, & violentos tantum teneat, vt ī. eo. c. 1. & 17. q. 4. si quis suadente.

e ¶ *Grauiter vulnerauerit.*] Casus iste semper excipitur. ī. eod. cùm illorum.

f ¶ *Officialis.*] Id est, iudex, vel apparitor alicuius Potestatis, vel principis.

g ¶ *Laico.*] Supple, etiam qui de mandato sui Prælati hoc faceret, nihilominus incidit in canonem. ī. eod. vniuersitatis. nisi clerici deliquerint: nec aliter possint ad iudicium trahi: tunc enim de mandato Prælatorum capi possunt, vt traditur ī. eo. vt famæ.

h ¶ *Fortuito.*] Tunc enim non imputatur, quia casus fortuiti præuideri non possunt. ī. de homi. Ioannes, & c. vlt. & ī. de commo. c. vnico, & ff. de admin. re. ad ciui. perti. l. 3. §. 6. eod. tempore, & ff. de custod. & exhib. reo. non est, & l. milites. in fin. quia nulla

† *An autem aliquam omnino habeant laici in clericos potestatē, tradit Franciscus Velloria in prœmio relectionis de Potestate Ecclesiæ quæst.*

c *Quid si in veritate non sit vxor, putatur tamen vxor, & loco vxoris habetur? Idem credo: vt ibi dicitur secundùm Panor. & Goff. fa. cit. quod not. de donat. inter vir. & vxor. plerumque, in vlt. glo. 10. And.*

d *Et hoc tamen Inno dicens in collateralibus, vel affinibus non extendendum. Ioann. Andr.*

† *Cap. 5. eod. tit. in 3. comp. & post Concil. Later. p. 14. cap. 1. Et de intellectu vide citatos super gloss.*

† *Aliàs ita: non debet se Apostolico præsentare conspectui.*

† *notari, in recentioribus libris.*

e *De articulis huius glo. præter Doctores hic, vide Federicum consi. 13. Sylvestrum verbo, excommunicatio. 6. vers. sciendū est quartò, & Couarrun. in c. alma mater. de sent. excomm. l. 6. part. 1. §. 10. num. 15.*

Left margin: *Qua iniectionum per clericos* … *vide* … 4. *eod.* 1. *cap.* … *Conc.* … *par.* … *tempore rationis* … *furfaces* … *damnū* … *blicæ* … *ris proprietatis* … *fortuito* … *sc. lo.*

quia iniuriari voluit. ff. de iniur. cum qui § si iniuria, & s. de iniur. cap. vlt. Tan. dixit, quod nō incidit in canonem: quod probat per hāc litteram, quia dicit hic, si percutiat clericū, quem credebat laicū, nō est excōicatus, vt hic dicit. Sola enim temeritas, & violētia in hoc consideratur. arg. s. eo. c. 4. & j. eo. veniens, & ff. de iniur. itaque. § vlt. & l. seq. iniuriam tñ fecit, vt dicit Ala. & per eadem iura potius credo opi. Ala. tutiorē.

dubium fuerit, propria, manu duntaxat præstiterit, iuramentū, quòd eum esse Clericum ignorasset. Ab illo autem (si præstare noluerit[b] iuramentum) quia violentas manus constat eum in Clericum iniecisse, sicut ab excommunicato, donec de mandato summi Pontificis absoluatur, conuenit abstineri.

¶ Idem.

¶ Percutiens Clericum, vel Religiosum, excommunicatus est: nec ab alio, quàm à Papa absoluitur, præterquam in mortis articulo.

CAP. V.

NOn † dubium est, quòd hi, qui violentas manus in Clericos, vel Canonicos, aut cuiuslibet religionis Conuersos[c] iniiciunt, ex constitutione[d] concilij sententiam excommunicationis incurrunt: nec nisi in articulo mortis[e], sic Romano Pontifice, absolutionis possunt beneficium impetrare.

¶ Idem.

¶ Mulieres, quæ inciderunt in canonem, si quis suadente: absoluuntur ab Episcopo. Idē in personis, quæ nō sunt sui iuris, vel sunt delicatæ: de quibus dubitatur, quòd non possent commodè accedere ad curam. Et hoc dicit vsque ad §. illi.

CAP. VI.

MVlieres †, vel aliæ personæ, quæ sui iuris[f] non sunt, ab Episcopo diœcesano absolui possunt, si manus in Clericum iniecerint violentas. De his verò, qui magnæ sunt potentiæ, & ita delicati, quòd laborem[g] veniendi ad sedem Apostolicam nequeunt sustinere: Respondemus, quòd status personæ priùs, & veritas negotij est intimanda Romano Pontifici, & secundùm consilium eius tales erunt de commisso scelere corrigendi.

¶ Mandans clericum percuti, excommunicatus est, sicut percutiens. Hoc dicit.

¶ Illi verò, qui non per seipsos, sed eorum auctoritate, vel mandato, alij violenter iniiciunt manus in Clericos, ad sedem Apostolicam sunt mittendi: cùm is committat verè, cuius auctoritate,[h] vel mandato delictum committi probatur.

¶ Idem.

¶ Excommunicatus per iniectionem manuum in clericum, licèt occultus, absoluitur per solum Papam.

a ¶ *Propria manu.*] Soli sacramento creditur, quā de conscientia alicuius dubitatur, vel quæritur, vt hic patet, & 33. q. 2. in lectum. 31. q. 2. si verum. ff. de re milit. non omnes. § a Barbaris. 16. q. 3. ad eo illo, & 35. q. 3. extraordinaria, & s. de except. pastoralis. arg. s. quod met. causa. c. vlt. cuius concordantias posui ibi.

¶ Glos. seq. signat contrarium, & soluit.

b ¶ *Noluerit.*] Hoc ipso grauare non vult, præsumptio est contra eum in tantum, quod tanquam excōicatus vitabitur. ß. s. de hære. excōicamus. § qui verò, cum constet, quòd violentas manus in illū iniecit: sic enim pro conuicto habetur, qui se non purgat s. de sim. de hoc, & s. de pur. cano. c. cum P. & cap. inter. in fin. Item hic habes, quod licet clericus non seruet habitū suū, adhuc retinet priuilegium suū: vnde contra. j. eod. in audientia: hoc intellige ante trinam admonitionem, illud cum suis consimilibus post: quia tunc perdit priuilegium.

† Cap. 6. eo. ti. in 1. comp. Iam qui dicātur cōuersi tradunt cita si in c. vt pri uilegia, supr. de priuileg. & Panormitanus hic.

NOn dubium est.] CASVS. Dicitur hic, quòd quicunque violentas manus in clericos, aut cuiuslibet religionis conuersos iniiciunt, sententiam excommunicationis incurrunt, & à solo Papa possunt absolui, nisi in articulo mortis. Nota, quòd percutiens clericum, aut alicuius religionis conuersum, à solo Papa potest absolui. Item propter periculum mortis multa fiunt, quæ aliàs non fierent.

¶ Glos. seq. resist. per q. an conuersi secularium, &c. arg. quòd non à contrario huius litteræ: tenet contrarium, dicens, quòd quidam tenent primum.

c *Religionis conuersos.*] j. eod. ex tenore. ex eo quod dicit, religionis, videtur, quod conuersi secularium Ecclesiarū non habeant hoc priuilegium. arg. 27. q. 1. vt lex continentiæ. Sed dicendum est, quod ex quo tradiderunt se, & sua diuino obsequio, siue in seculari Ecclesia, siue in regulari, iam censentur Ecclesiasticæ personæ, & ex toto translati sunt in forum Ecclesiæ: vnde habēt immunitatem Ecclesiasticam. 17. q. 4. quisquis. Et dicit decretum, quòd tantum duo sunt genera Christianorum: vnum, quod dedicatum est diuino obsequio, vt clerici, & conuer. Aliud genus, vt laici 12. q. 1. duo sunt. Quidam tamen volunt dicere contrà: sed benignius est dicere, quòd sic, vt eorum gaudeant priuilegio, quorum vitam, & religionem assumunt, vt s. de stat. monac. recolentes.

d ¶ *Ex constitutione concilij.*] 17. q. 2. si quis suadente: In qua constitutione nulla fit mentio de conuersis, sed per hoc, & j. eo. ex tenore, extenditur ad conuersos: sic quod dicitur de monachis, extenditur ad regulares. s. de postu. ex parte: & ita per consequens ad omnes conuersos, vt dictum est. Bern.

e ¶ *In articulo mortis.*] Et in alijs casibus, qui habentur j. eod. quamuis. vbi de hoc.

MVlieres.] Tria sunt dicta. Secundum ibi, *De his verò.* Tertium ibi, *Illi.* Abbas.

CASVS. Dicitur hic in primo casu, quod si mulieres, & serui, qui sui iuris non sunt, manus in clericum violentas iniecerint, ab Episcopo diœcesano possunt absolui. Secūdo dicit: Aliqui delicati, & magnæ potentiæ violentas manus in clericos iniecerunt: sed dicunt, quod laborem veniendi ad Apostolicā sedem sustinere nō possunt: quæritur, quid iuris sit: respondet Papa, quod status personæ, & veritas negotij prius est intimāda Romano Pontifici, & secundū eius consilium erit procedendum. Tertiò dicit: Aliqui non iniiciunt violentas manus in clericū, sed alij de ipsorum mādato hoc faciunt: quæritur, an illi, qui hoc mandant, sint excōmunicati? Respondet Papa, quod sunt excómunicati, & sunt ad Apostolicā sedem mittendi, cùm ille verè delinquat, cuius mādato delictum committitur. Nota, quod mulieres, & serui ab Episcopo diœcesano pro iniectione manuum in clericū possunt absolui. & sic nota, quod patitur textus, & conditionis. Item status personæ, & veritas facti, vel negotij attendenda est. Item qui mandat, tenetur vt faciens hoc edicto. Item idem est mandare, quod facere.

¶ Glos. seq. ex. sterius per quæstionem.

f ¶ *Sui iuris.*] Vt sunt serui: sed hoc intellige secundùm distinctionē illius decret. j. eo. relatum. Nec intelligas hoc verbum de filiisfamilias, qui dū sunt in patria potestate, non dicuntur sui iuris: quia tales debent ad curiam mitti nisi sint infra pubertatem. j. eod. quamuis. & c. vlt. Bern.

g ¶ *Laborē veniendi.*] Hoc referas ad arbitrium Episcopi. argu. ff. de verb. obl. continuus. § cùm ita. Et si videbitur Episcopo, quod laborem eundi nequeat sustinere, propter periculum mortis, illū absoluere potest, recepta sufficiēti cautione, quod parebit consilio, siue responso Papæ. arg. optimum. j. tit. prox. c. vlt. & j. eod. de cæteris, & cap. facto. Si verò periculum non timetur, consulatur Papa, antequam absoluatur: & hoc videtur dicere littera ista.

¶ Glos. seq. obijcit sol. quærit, & sol. iterum quærit, & sol. vlt. quærit, ponit opin. contra quam alleg. vnam l. & quæst. & soluit.

h ¶ *Auctoritate, vel mandato.*] Sic s. de restit. spol. cùm ad sedem, ad fin. & ille dicitur facere, qui per alium facit. ff. de admi. tut. ita tamen. § gessisse. & 16. q. 6. consuetudo, in fin. & j. eo. l. 2. si fama. § vlt. & C. de accus. non ideo, & ff. ad l. Aquil. liber homo. in prin. ff. de iurisd. omn. iudic. si quis id. § vlti. & qui causam præbuit, vel opem, tenetur. ff. vi bon. raptorum. l. 4. § si cùm seruum. & s. de homi. sicut dignum. § 2. & s. de iniur. c. vlt. Sed videtur, quòd ille, qui mandato alterius hoc facit, non teneatur, maxime si habet in illum potestatem, vel ei subiectus sit. argum. ff. de regul. iur. non videtur. & l. prædicta. ff. ad leg. Aquil. liber homo 2. Sed contrarium verum est: quia præceptum iniustum fuit, cui non debuit obedire, sed Deo potiùs, quàm homini. j. eod. relatum, & 11. q. 3. Iulianus. & c. non semper. & 23. q. 1. quid culpatur. in fi. & ff. de vi, & vi arm. l. 1. § quotiens, & j. eod. vniuersitatis: quia nec illa potestas data est iaico super clericum. s. eod. si verò. § 1. Sed pone, quòd mandauit, sed ante manuum iniectionem pœnituit: quid erit? Respondeo nihilominus in canonem incidit: nisi reuocauerit mandatum, ita quòd reuocatio ad ipsum peruenerit, argum. ff. man. si mandauerim, & ff. ad Maced. si tamen, & l. si filius, & ff. quod iussu. l. 1. resp. n. 1. & supra de procur. mandato, & cap. ex insinuatione, & supra de rel. dom. ex par. 3. Sed pone, quòd mandator ante iniectionem manuum moriatur: tunc non erit excommunicatus[a]: quia mandatum morte extinguitur. ff. man. inter causas. § 1. & supra de offi. deleg. relatum, & cap. licet. & Ecclesia non ligat sub terra. arg. j. eod. à nobis. & 24. q. 2. legatur. argum. à contrario. Item pone, quod non mandat, sed ratum habet ex post facto: nunquid incidit in canonem? Quidam dicunt, sic: quoniam ratihabitio locum habet in maleficiis. ff. de vi, & vi armata l. 1. § quotiens ff. de his, qui not. in fam. quid ergo arg. C. de incest. nupt. l. 3. & s. de restit. spol. cùm ad sedem, in fin. Argum. contra. ff. manda. si verò. § si post. non credo, quòd in casu isto incidat in sententiam, licet ex post facto ratum habeat: cùm hoc fecerit causa sui, & eius nomine, sicut si potuit prohibere, & non prohibuit. De hoc dicetur j. eod. quanta præsumptionis. Ber.

† Cap. 7. eo. ti. in 1. comp. & post Conc. Later. par. 14. cap. 12. & de intellectu vide Decis. consil. 604. vol. 2.

a Idem Inn. & Hostien. sed Tan. & Go. contrà hic: cùm intelligatur in hac voluntate decessisse. arg. de bapt. miserere: & nō pœnitens, largè excommunicatus est cum confiet decessisse in mandato suo. Gr. Ioan. And.

Porrò si aliqui.] Casus. Si aliqui violentas manus iniiciunt in fratres suos, & pœnitentia ducti, non conuicti, sed priuatim postulant veniam, quia forte occulta fuit offensa, monendi sunt, vt satisfaciant, & pro absolutione Apostolico conspectui se præsentent, sine quo absolui non possunt. Nota, quod non debet quis absolui pro iniectione violenta in clericum, nisi priùs satisfecerit læso. Et est hic arg. quod non valet pœnitentia sine satisfactione.

¶ *Gl. seq. reci. per obiect. quam tripliciter soluit.*

a ¶ *Porrò si aliqui.*] Qui non sunt fratres illorum quos læserunt: quoniam si fratres essent, & se ad inuicem percussissent, Abbas eos absoluere potest. *s. eo. monachi*, & *i. eod. cùm illorum.* Vel potest intelligi de aliis, quàm de monachis: quod verius videtur, & loquitur Episcopo. Alia littera habet tuos [a], & planior est littera, & sic est in antiqua. Bern.

b ¶ *Satisfaciant.*] Arg. quod non valet pœnitentia sine satisfactione. *s. de vsuris. cùm tu*, & *14. q. 6. si res*, & *24. q. 2. legatur, de pœnit. dist. 1. neminem. Laur.*

CAP. VII.

Porrò † si aliqui [a] violentas manus in fratres suos iniiciunt, & ducti pœnitentia non conuicti, sed priuatim à te veniam postulant: eos monere debes, & inducere, vt his, quos læserunt, congruè satisfaciant [b], & Apostolico se conspectui repræsentent cùm à te, vel alio, sine speciali mandato Romani Pontificis, absolui non possint.

¶ Idem.

¶ *Etiam priuilegiati tenentur vitare excommunicatum, & per iniectionem manuum in Clericum excommunicati sunt.*

CAP. VIII.

Nulli † se possunt priuilegio Apostolicæ sedis tueri, quò minùs excommunicatos vitare [c] debeant, & pro violenta manuum iniectione in Clericos, sicut excommunicati, vitari.

¶ Idem Episcopis, & aliis Prælatis per Galliam constitutis.

¶ *Percutiens Monachum, vel Conuersum religiosum, debet denunciari excommunicatus, & vitari: donec fuerit per Papam absolutus.*

CAP. IX.

Parochianos † vestros, si qui † in Monachos [d], vel Conuersos [e] præfati Ordinis violentas manus iniecerint: sublato appellationis remedio, secundùm tenorem generalis decreti [f], excommunicatos publicè nuncietis: ipsósque faciatis sicut excommunicatos arctiùs euitari, donec læsis congruè satisfaciant [g], & cum litteris vestris Apostolico se conspectui repræsentent.

Nulli.] Casus. Aliqui sunt priuilegiati: quæritur, an per priuilegium suum excusentur, quò minùs excõicatos vitare teneantur? Respondet Papa, quod prætextu priuilegij non excusantur, quò minùs excommunicatos vitare debeant: & si clericos læserint, sicut excõicati debet vitari. Nota, quod priuilegiũ non extenditur ad iniquum compendium, nec tuetur aliquem in delicto.

c ¶ *Vitare.*] *s. de priuileg. cùm & plantare*, & *c. vt priuilegia.* ad hunc etiam casum priuilegiũ non extenditur. Sed nunquid Papa cõicando excõicato incidit in canonem? Dic, quod nõ, licet aliis malè faciat. De hoc dicitur *i. eo. si quando*: quoniã princeps legibus solutus [h] est. *ff. de legi. princeps.* & *C. eod. digna vox*: ipse enim solus interpretatur leges. *i. eod. inter alia, vbi de hoc.* Bern.

Parochianos.] Casus. Dicitur hic, quod qui violẽtas manus mittunt in monachos, vel cõuersos, tanquam excõicati sunt denunciandi, & euitãdi, donec læsis cõgruè satisfecerint, & se Apostolicæ sedis conspectui præsentauerint pro absolutione. Not. quod cõuersi eodẽ priuilegio gaudẽt cum monachis, quorũ sunt conuersi. Itẽ satisfacere det quis læso, anteq̃ absoluat. Itẽ absoluẽdi à Papa litteras super satisfactione præmissa secũ portare debẽt.

d ¶ *Monachos.*] Sed nunquid monachus poterit agere actione iniuriarũ? Dic, quod non, sed actio cõpetit monasterio, & aget syndicus monasterij: sicut actio iniuriarũ cõpetit dño, si iniuria fit seruo, etiam aget dñs, & non seruus. *Instit. de iniur. §. seruis autem.* Quid si remittit monachus iniuriã? Nihil agit, quia possit agere monasterium: sic licet filiusfamilias remittat iniuriã factam sibi, pater nihilominus agere põt pro iniuria filio irrogata *ff. de pact. in personam*: immò & si iniuria fieret filio volẽti, pater agere posset. *ff. de iniur. l. 1. §. vsque.* monasteriũ verò iniuriã factam monacho potest remittere, secus in Ecclesia sæculari: quia non posset remittere iniuriam factam clerico. *arg. 17. q. 4. quisquis.* Vin.

e ¶ *Conuersos.*] Sic *i. eo. c. prox.* & *s. eo. non dubium*, vbi de hoc.

f ¶ *Decreti.*] *17. q. 4. si quis suadente.*

¶ *Glo. seq. quærit, alleg pro, & contra. & sol. iterum quærit, ponit duas opin. & sol.*

g ¶ *Satisfaciant.*] Sed cui dabitur satisfactio? Per litteram istam videtur, quod ipsi monacho, vel conuerso læso: sic dicit hæc littera. Sed contra videtur. *12. qu. 1. non dicatis.* & *ff. pro socio. l. si inter fratres. §. vlt.* De iniuria facta seruo dic, vt *Instit. de iniur. §. quòd si vsusfructus*, & *§. seq.* In monacho verò, vel conuerso, qui proprium non habet, satisfactio dabitur monasterio: & quod dicit hic, læsis, si datur læso, satis datur monasterio: quia quicquid monacho datur, monasterio acquiritur. *s. de stat. mon. cùm ad monasterium.* Clerico autem sæculari debet dari, qui læsus est. Si clericus inde decedat, dic vt *s. de pœnit. presbyter. i.* & ex iniuria plures oriuntur actiones. *ff. de iniur. l. 1. §. vlt.* Sed corani quo æstimabitur hæc iniuria? Respondent quidã, quod corã iudice percussoris. *Inst. e. de iniur. § sed postea.* & sic intelligendum in foro sæculari. Vinc. dixit, quòd ratione accessionis æstimabitur corani iudice Ecclesiastico, sicut dicitur in dote. *arg. s. de coniug. ser. proposuit, in fin.* & *s. de a sep. si diu it. reg. it. cap. 1. 2.* & *3.* Sed inde intelligas, cum quærit ex communicatione: defertur ad Ecclesiasticũ iudicem: tunc enim æstimabitur iniuria corã ipso: quia alter non absolueretur, vt hic dicitur. Si verò clericus simpliciter vult conqueri de iniuria sibi irrogata, latis videtur, quod debeat sequi forum rei. Papa tñ quotidie dat litteras clericis contra laico. nomine eiũ suo: & de hoc *11 q. 3. cap. vlt.* Ber.

c *Quid autem sit sentiendum de clerico beneficiato in diuersis Ecclesiis, cui fiat iniuria latiùs prosequitur hic Host. Ioan. And. & recentiores.*

¶ Idem Genueñ. Archiepiscopo.

¶ *Ponitur forma præcepti, quod sub virtute iuramenti fieri debet illi, qui pro violenta manuum iniectione in Clericum excommunicatus absoluitur.*

CAP. X.

Ex † tenore litterarũ tuarum nobis innotuit, quòd B. Canonicus in quendam Subdiaconum manus iniecit violentas: & *infrà.* ¶ Mandamus itaque, quatenus recepto ab eo iuramento, quòd suo debeat [h] mandato parẽre, ipsum vice nostra, à sententia, qua tenetur, absoluas: sibique in virtute iuramenti præcipias, ne de cætero [i] in Clericum, Monachum, vel alicuius religionis Conuersum, manus iniiciat violentas, nisi se defendendo [k], aut de mandato [l] suorũ fecerit Prælatorum: vel nisi super eum prælationis [m] ministerium, aut magisterium habeat, aut cum ipso in eadem Ecclesia socius [n] esse noscatur.

Ex tenore.] Primò ponitur forma præcepti. Secundo correctio delicti. Secũda ibi, *Mandamus.* Abbas.

Casus. Quidam canonicus B. nomine violentas manus misit in quendam Subdiaconũ, quia forte pro absolutione ad sedem Apostolicam ire non poterat Genueñ. Archiepiscopus significauit hoc domino Papæ: vnde mandat eidem, quatenus recepto iuramento ab ipso B. quod suo debeat stare mandato, auctoritate Papæ ipsum absoluat, & sibi in virtute iuramenti præcipiat, ne de cætero in clericũ, monachum, vel alicuius religionis conuersum manus violentas iniiciat: nisi si se defendendo, aut de mandato suorum Prælatorum hoc fecerit, vel nisi super cũ habeat prælationis officium aut magisterium, aut cum ipso in eadem Ecclesia socius esse noscatur. Nota, quòd excommunicatus pro violenta iniectione iurare debet stare mãdato Ecclesiæ. Item hic est forma Ecclesiæ expressa, secundùm quam excommunicati propter manus violentas in clericum, vel conuersum debent absolui. Item nota quatuor casus, in quibus percutiens clericum non est excommunicatus: scilicet defendendo se, aut si de mandato Prælati hoc faciat, vel super eum habeat prælationem, vel magisterium.

† *Cap. 15. extis. in 1. compila. De materia huius decre. & præcedentis præter Doctores hic, vide Sylvestrum verbo, absolutio. 3.*

¶ *Glos. seq. reci. per q. ad quid, &c. & an sit idem, &c.*

h ¶ *Debeat.*] Qui sic iurat, non est astrictus nisi ad iustum mandatum. *argu. s. de elect. causam quæ.* & *s. de iureiur. veniens*, & *cap. Quintauallis*, & *ff. pro socio si societatem*, & *ff. de oper. lib. si libertus*, & idem est sic iurare, ac si iuraret stare [d] mandatis Ecclesiæ, & illa est recta forma, vt *s. de appel. ad hoc.* & per hoc iuramentum hoc tantùm præcipere potest, prout hic sequitur in littera: & quod satisfaciat læso. *s. c. prox.* & *i. eod. ea noscitur.*

d *Verũ dicit: licet Ioan. notauerit contrarium 1. q. 7 si quis voluerit. Ioan. And.*

i ¶ *Ne de cætero.*] Sic *i. eod. grauem.*

k ¶ *Defendendo*] *s. eod. si verò.* Bern.

l ¶ *Mandato suorum.*] Dum tamen mandatum sit iustum, vel saltem si dubitetur. *23 quæst. 1. quid culpatur, in fin.* si autem sit iniustum, non est obediendum. *11. q. 3 non enim.* & *cap. Iulianus*, & *cap. si Dominus.* Exemplum de mandato habes *i. eod. vniuersitatis*, & *cap. vt famæ. §. 1.* aliàs non excusatur. *s. eod. mulieres*, & *i. eod. vniuersitatis.* Bern.

m ¶ *Prælationis.*] Idem est, si habeat officium in Ecclesia, ratione cuius corrigere potest inferiores clericos, vel monasterium, vt hic. & *i. eod. cum voluntate, vbi de hoc*, & *s. eod. cap. 1.*

¶ *Glos. seq. rationem reddit, quare socius excipitur.*

n ¶ *Socius.*] Hoc dictum est propter assiduam conuersationem: vnde

vnde præsumitur, quòd faciliùs manus iniiciant in seipsos: quandoque veniũt ad verba, & sic ad factum: & ratione præsumptionis non præcipitur de socio: sic propter præsumptionem iuramentum quandoque non indicitur clericis. *s. de cohab. cler. & mulie. cap. clericos, & s. de præsumpt. litteras.*

¶ Idem Cenomaneñ. Episcopo.

¶ Excommunicatum pro percussione Clerici absoluit Episcopus, si sine periculo Papam adire nequit: debet tamen sibi mandare, quod adeat Papam impedimento cessante.

CAP. XI.

DE cætero † noueris, quòd si quis pro violenta manuũ iniectione in Clericum, est vinculo excommunicationis astrictus, si habens capitales † inimicitias, vel alias iustas [a] excusationes, quibus ab itinere rationabiliter excusetur, ita quòd sine periculo, Apostolico se nequeat conspectui præsentare: licet diœcesano [b] Episcopo, recepto iuramento [c] secundùm morem Ecclesię, sibi absolutionis gratiam impertiri. Sed est illi sub iuramenti debito iniungendum, vt quàm citiùs opportunitatem habuerit, Romanum Pontificem adeat mandatum Apostolicum suscepturus [d].

¶ Vrbanus tertius Senoñ. Archiepiscopo.

¶ Cùm Papa absolutionem excommunicati delegat: mandat recipi cautionem de parendo mandatis Ecclesiæ.

CAP. XII.

AD † hæc [e] cùm inter parochianos tuos: *& infrà.*

¶ Romana Ecclesia absolutionem sententiæ delegatorum Iudicum nequaquam consueuit aliis [f] delegare: nisi † in litteris commissionis contineatur expresse de sufficienti [g] cautione præstanda ab his, qui absolui debent, quod iudicio Ecclesiæ debeant obedire.

¶ Clemens tertius.

¶ Excommunicatus per canonẽ, si quis suadẽte, sit diues, vel pauper, per Papam absoluendus est, vel eius Legatum: fallit in muliere, sene, infirmo, vel mutilato: qui per Episcopum absolui possunt.

CAP. XIII.

EA † noscitur: *& infrà.*

¶ Cõsultationi tuę taliter duximus respondendum, quòd mulieres [h], senes, & valetudinarij [i], seu membrorum destitutionibus impediti, licèt ad Apostolicam sedem non veniant, ab Episcopis valeant fidelium communioni restitui, satisfacto iuxta facultates [k] his, quibus per eos constiterit iniurias irrogatas. Alios autem siue pauperes [l], siue diuites, sedi Apostolicæ, vel Legato eius [m], vt beneficium absolutionis obtineant, necesse est præsẽtari. ¶ Si verò infirmitatis tempore, timore mortis beneficium fuerit absolutionis indultum, iuramento † præstito iniungatur eisdem, vt postquam sanitati fuerint restituti, ad Romanam Ecclesiam, vel eius Legatum accedant, mandatum Apostolicum † super talibus recepturi [n].

¶ Idem.

¶ Ante denunciationem vitandus est excommunicatus pro violẽta manuum iniectione in Clericos, nisi sit occultus. Hoc primò. Interficiens Clericum, qui contempto Clericali habitu se enormitatibus immiscuit, excommunicatus non est. Hoc secundò.

DE cætero.] Duæ sunt partes. Secunda ibi, *Sed est.* Abb.

CASVS. Dicitur in hac decretali, quòd si quis manus violentas mittit in clericũ, est excõicatus: & si habeat inimicitias capitales ꝓpter quas ad Apostolicam sedem sine periculo ire non possit, vel propter alias iustas causas, diœcesanus suus ipsum absoluat iuro recepto secundùm formã Ecclesiæ, & ipsi pręcipiat sub debito iuramenti, vt quàm citò poterit Romanũ Pontificẽ adeat, mandatum Apostolicum recepturus.

a ¶ *Iustas excusationes.*] Nota, quòd in omni edicto intelligitur rationabilis excusatio, vt hîc patet: quãtumcunque præcise scribatur, exceptiones legitimæ excipiũtur, *vt s. de offi. deleg. ex parte 2. & s. de rescrip. si quando.* In quibus casibus quis ab itinere excusetur, habes *j. eo. quamuis, & in litteras, & in glo.* Bern.

¶ *Glos. seq. quærit, & soluit.*

b ¶ *Licet diœcesano.*] Nunquid & Presbytero? Respondeo, in summa necessitate licet. *argum 17. qu. 4. si quis suadente, & s. eod. non dubium:* alias nõ, nisi hoc faceret de mandato Episcopi. *26. q. 6. cap. vlt.* quia Episcopus hanc absolutionẽ bene potest committere. *s. de offi. ord. c. vlt.* Bern.

c ¶ *Recepto iuramẽto.*] Vt dictum est *s. eod. c. prox. simi. s. eo. quamuis, in fine.*

d ¶ *Suscepturus.*] Non dicit absoluendus, quia iam erat absolutus, quia obligatio semel extincta non reuiuiscit, *de consec. dist. 4. quæris, & 23. q. 4. si illic, de pæn. d. 4. diuina clementia. ff. de solut. qui res §. aream. C. de remiss. pign. cùm ex causa.* Quidam dicunt, quod opportunitate recepta recidunt in excommunicationem. *argu. 16. q. 6. qui recedunt, & cap. de his verò, & C. de his, qui bo. ce. pos. ... pen. & s. de sol. c. pen.* quod non placet. libertas enim quamuis indebite obtenta non retractatur. *C. si aduer. lib. l. 1. & 2.* quod si non fecerit, tanquam periurus habebitur, & posset compelli, vt iuramentum seruet *arg. s. de iudic. nouit.* Bern.

AD hæc.] CASVS. Iudex delegatus ex causa rationabili excõmunicauit aliquem, ille excõica.[*] litteras impetrauit ad alium delegatum: iste secundus delegatus mãdat ordinario, vt illum habeat absolutum, quem priùs denũciauerat excõicatũ ad mãdatũ prioris delegati: dubitat ordinarius, quid facere debeat: rñdet Papa, quòd si in litteris secũdis cõtinetur, vt recepta sufficiẽti cautione ipsum excõicatum absoluat, ordinarius ipsum dðt habere absolutũ: quia Romana Ecclesia absolutionem sniæ aliorũ iudicum delegatorum non cõsueuit alij demandare, nisi in litteris commissionis sit expressum de sufficienti cautione præstanda ab his, qui debent absolui, quòd mãdato Ecclesiæ debeant obedire. Casus iste colligitur per antiquã decretalem. Not. quòd rescriptũ impetratum præter Romanæ Ecclesiæ cõsuetudinariũ stylũ, nõ valet. Item excõicati pro iniectione violenta, cautionẽ præstare debent mandato Ecclesiæ obedire, antequam absoluantur.

e ¶ *Ad hæc.*] Hæc decretalis olim erat de rescrip.

¶ *Glos. seq. arguit duo.*

f ¶ *Nequaquam consueuit aliis.*] Immò primò loco remittitur absolutio suo excõicatori. *s. de rescrips. ab excõicato:* & hoc contra sniã lata est cõtra formã concilij, vt ibi dicitur: quod habes *j. eo. sacro.* Et est arg. quod semper rescriptum debet esse obtẽtum secundùm stylũ Romanę curiæ, alias suspectum habetur. *s. de crim. fals. quàm graui, in fin.* Item est arg. ex eo quod fieri consueuit *38. distinct. de Syracusana, & s. de cle. coniug. diuersis. & ff. ad sena. Consul. Mace. l. 3. & l. sed Iulianus §. quod dicimus.*

¶ *Glo. seq. distinguit inter excõicatum pro iniectione, & contumacia, vel crimine manifesto.*

g ¶ *Sufficienti.*] Cùm quis est excõicatus pro iniectione manuum in clericum, sola cautio iuratoria sufficit. *s. eod. ex tenore, & j. eod. cùm desider. 1.* Cùm verò pro contumacia, vel crimine manifesto, fideiussoria debet cautio præstari. *j. sicut pres. ex parte, vbi de hoc,* sic enim cùm data est possessio causa rei seruandæ. *s. de sequestra, ad hæc in fin.*

EA noscitur.] Primò exceptionẽ ponit. Secundò regulam ibi, *Alios.* Tertiò quandam determinationem ibi, *Si verò.* Abbas.

CASVS. In principio huius decret. dicitur, quòd Episcop[*] quatuor personas absoluere potest ab excõicatione ꝓpter violẽtam manuum iniectionem in Ecclesiasticam personam, satisfactione præstita, iuxta facultates ipsorũ. Alij verò omnes siue pauperes, siue diuites, ad Apostolicã sedem, vel eius legatũ, pro absolutione sua se præsentent. Si verò tempore infirmitatis, timore mortis, à suo Prælato fuerit absolutus, per iuram neum præcipiatur eidem, vt sanitate recepta, ad Romanam Ecclesiam, vel eius legatum accedat, mandatũ Apostolicum recepturus. Nota, quòd mulieres, senes, valetudinarij, & membrorum destitutionibus impediti, ab Episcopis possunt absolui. Itẽ facultates in satisfactione semper considerandæ sunt. Item delictum semel punitum, iterum puniri debet.

h ¶ *Mulieres.*] *s. eod. mulieres, & j. eod. quamuis, vbi multæ tales* personæ excipiuntur.

i ¶ *Valetudinarij.*] Illi propter infirmitatẽ absoluuntur, ita tamen quod si conualuerint, sedem Apostolicam visitabunt, mandatum Apostolicum recepturi. *s. eod. de cætero. & j. eod. quod de his, & c. quamuis, in fin & hic in fin.*

k ¶ *Iuxta facultates.*] Hoc semꝑ intelligendũ est, scilicet quòd satisfacere potest. satisfaciat: quòd si nõ potest, in pœnã aliam potest commutari. *ar. s. de maled. c. 2.* Vel expectet, quidiu facere possit cautione recepta. *s. de sol. c. pen. vbi de hoc:* nam inanis est actio, quam excludit inopia debitoris. *s. de restit. spo. olim. 2. ff. de dolo. l. nam is.* Be.

¶ *Glos. seq. signat contrarium, & soluit.*

l ¶ *Pauperes.*] *j. eo. quod de his, & c. quamuis, contra.* Sol. ibi loquitur de his, qui tanta paupertate laborant, quòd ad curiam ire non possunt: hîc de his, qui possunt ire, licet pauperes sint.

m ¶ *Legato eius.*] *j. eod. ad eminentiã, & cap. quamuis.* quod ex officio legationis licet. *s. de offic. leg. quòd translationem.* Alij verò legati, qui de latere Papę non mittuntur, secus est, quod dicitur *s. de offic. leg. cap. penult.*

n ¶ *Recepturi.*] *s. eod. de cætero, vbi de hoc.*

† *Cap. 16. eo. tit. in 1. cõpil. & post Concil. Lateran. par. 14. c. 13.*

† *Inimicitię capitales quæ dicantur, & vnde oriantur, tradit plenè Hieronym. Gigas tractat. de crim. læs. maiest. lib. 2. tit. quo modo, & per quos crimen læs. maiest. probetur, q. 8.*

† *Cap. 8. tit. de rescrip. in 1. compil. & post Con. Latera. sub Alexand. iii. p. 50. cap. 61.*

† *In multis manuscriptis ita: nisi in litteris commissionis expresso de sufficienti, &c.*

† *Cap. 3. eod. tit. in 2. cõpil. vnde sanitati hæc integri.*

† *Cum constet de iniectione manuum, non sufficit cautio iuratoria, nisi et ... mandaret hoc contingat: & sic hoc sequuntur ista verba: immò requiritur, quòd primò satisfaciat. j. c. pres. ... concord. B. de appellat. pastoralis, in vlt. gl. s. de off. pastoralis, & facit s. eo. parochianos. Item ... † Aliàs legitur per iuramentum se iniungatur eis, vt, &c. Aliàs ita: iuramentum iniungatur eis, vt, &c.*

† *Dictio, Apostolicum, deest in veteribus codicibus.*

Cum

CVm.] Duo sunt dicta. Secundum ibi, *In articulo*. Abbas.
CASVS. Aliquis est excõicatus pro violenta manuum iniectione in clericũ, sed nondũ est denunciatus: quæritur vtrùm ab aliis sit vitandus? Respondet Papa, licet nondum sit denunciatus, debes illũ euitare: nisi forte id tibi soli cõstet: in quo casu ipsum priuatim tantummodò debes euitare, vt rubore confusus, pro latenti excessu satisfaciat, quãdiu ab Ecclesia toleratur. Secundò quæritur: Aliqui occidunt clericos, qui contẽpto habitu clericali tyrannidi, & enormitatibus se immiscent: quæritur, an occisores prædictorum clericorũ sint excõicati? Rñdet Papa, quòd in odium clericalis excessus & terrorẽ, & correctionẽ similiũ, excõicationis sñiam nõ incurrũt: tñ pœnitentia aliquantulum asperior est illis imponenda, quàm si in laicos talia commisissent.
Not. quòd excõicatus debet euitari, antequam denũcietur in publico. Item clerici, qui habitũ cõtemnunt, & enormitatibus se immiscent, amittũt priuilegiũ suũ post trinã admonitionem: & talium occisores nõ incidũt canonẽ. Item ex persona augetur crimen, quia quantò gradus altior, tantò lapsus grauior.
¶ *Gl. seq. tribus rationibus adiuuat tex. & ponit contrariam opinionẽ.*
a ¶ *Denũciatus nõ sit.*] Et sic quã citò scio aliquem excõicatum, statim debeo ipsum vitare, quãuis nõ sit denũciatus: nisi solus hoc sciam, vt hic dicit, & 6. *q. 2. si tantũ. & c. placuit. arg. 2. q. 7. plerique*: qui enim scit, certiorari non debuit. *ff. de act. & obl. l. 1. in fi. & 93. dis. si inimicus*: quia excõicatio executionẽ secũ trahit. *s. de appell. pastoralis.* & denonciatio nõ fit nisi propter ignorãtes. Deus enim ligat, & non homo. *11. q. 3. nemo contemnat.* Ioan. Fauẽ. contradixit, & malè, quòd antè denuntiationem non est vitandus.
b ¶ *Contempto Clericali.*] Propter hoc solum non perdunt priuilegium. *s. eod. si verò aliquis.* nisi post trinam admonitionem. *i. eo. in audientia. & cap. contingit 2. & s. de aposta. cap. 1.*
¶ *Glos. seq. alleg. duas concord. & duo iura in contrarium, & soluit.*
c ¶ *Minimè coërcentur.*] Sic *i. eo. perpendimus, & s. de apost. c. 1. arg. contra. i. c. in audientia, & c. contingit. 2.* expectat admonitio: hoc intelligitur de his, qui non sunt contenti arma portare, sed sæuis enormitatibus se immiscẽt: vt hic patet, & *s. de apost. c. 1. & i. c. perpẽdimus*: cõtraria intelligũtur de his, qui taliter nõ excedũt, licet portent arma: vnde illi vsque ad trinam admonitionẽ gaudent priuilegio suo: vt dicitur. *fin. s. de vita, & honest. cler. c. vlt.*
d ¶ *Asperior.*] Nota, quòd ex persona augetur crimen. *40. dist. homo. ff. de re milit. omne delictum. §. 1. de pæn. dist. 1. §. aut facta. & s. tit. prox. quæsitum.* Bern.

CAP. XIV.

CVm † non ab homine: & *infra.* ¶ Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd à communione illius, qui pro sacrilega manuum iniectione in Clericum, in edictum excommunicationis incidit, licèt denũciatus [a] non sit, debes abstinere: nisi fortè id tibi soli pateret: in quo casu ipsum priuatim tantummodò euitabis, quandiu ab Ecclesia toleratur: vt saltem verecundiæ rubore suffusus, pro latenti excessu satisfacere compellatur. ¶In articulo verò secundæ quæstionis respondemus, quòd occisores Clericorum, aut Presbyterorum, qui contempto [b] Clericali habitu tyranni, & enormitati se inuerecundè immiscent: in odium Clericalis excessus, & terrorem, atque correctionem similium, canone latæ sententiæ minimè [c] coërcentur: iniungatur tamen eis pœnitentia competens aliquantulum asperior [d], quàm si in laicos talia commisissent.

¶ Idem.

¶ Ante absolutionem communicandum non est excommunicato, licèt iurauerit parere mandatis Ecclesiæ, vel composuerit cum offenso. Hoc dicit primò. Infamato de excommunicatione communicandum non est, nisi se purget, vel ad cautelam absoluatur. Hoc dicit secundò.

CAP. XV.

CVm † desideres: & *infrà.* ¶ Fuit autem primæ quæstionis tenor huiusmodi, vtrùm alicui excommunicato, qui mandato Ecclesiæ stare iurauit, & ante absolutionem Episcopus ei communionem [e] reddidit, sit communicandum ab aliis, & an Episcopus id facere debeat.
¶ Cui quæstioni taliter respondemus, quòd cùm cautio iuratoria, quam hodie, qui excommunicati sunt, præstant, potiùs ad cautelam [f] ex consuetudine Ecclesiæ, quam rigore canonum sit inducta: neque momenti tam validi reputetur, quòd nisi absolutionis beneficium subsequatur, ille, qui excommunicatur, debeat communioni aliorum restitui, præsertim cùm ex eo iuramento absolutionem consecutus non sit, & constet eum excommunicatum fuisse, & verum sit absolutum non esse: nec Episcopus, nec alij debent communicare eidem, nisi fuerit secundùm formam Ecclesiæ, post iuramentum præstitum [g], absolutus, quia qui cum excommunicato sciẽter communicauerit, excommunicationis pœnam contrahit [h] cum eodem. ¶ Secundæ quæstioni hunc finem duximus imponendum, quòd si publica † fama [i] est aliquem verberâsse Clericum: nec Episcopus, nec alius communicare sibi debet, nisi ad arbitriũ Episcopi de hoc se purgauerit: vel ad cautelam [k] absolutionis beneficium consequatur. ¶ Tertio loco tua discretio requisiuit: si Clericus verberatus Episcopo mediante, cum suo verberatore composuerit, & ille reconciliatus sibi fuerit, an per hoc is debeat ad aliorum communionem admitti? Super quo

CVm desideres.] Quatuor sunt dicta: secundũ ibi, *Cui quæstioni.* Tertium ibi, *Secundæ quæstioni.* Quartũ ibi, *Tertio loco.* Abb.
CASVS. Primò talis quæstio hic ponitur: Aliquis erat excommunicatus, iurauit stare mandatis Ecclesiæ: Episcopus ante absolutionem reddidit ei communionem: quæritur, vtrùm sit ei ab aliis cõmunicandũ, & an Episcopus ei cõmunicare debuerit? Respondet Papa, quòd iuratoria cautio, quam præstant excõmunicati, potiùs ad cautelã ex consuetudine Ecclesiæ introducta est, quã ex rigore canonũ: nec propter iuramentũ debet quis dici absolutus nisi absolutio sit secuta, nec dẽt ad cõionẽ restitui aliorũ: cũ constet ipsũ excõicatũ fuisse, & verũ sit eũ absolutũ nõ esse: nec Eps, nec alij debẽt ei cõicare, nisi scdm formã Ecclesię post iuramentũ fuerit absolutus: quia qui excõicato cõicat, est excõicat[9]. Scdã quæstio talis est: publica fama est aliquẽ esse excõicatũ propter violentã manuũ iniectionem in clericũ: quæritur, an propter famã illã debeat euitari? Rñdet Papa, quòd nec Eps, nec alij debent ei cõicare, nisi de hoc ad arbitriũ Epi se purgauerit, vel saltem ad cautelam fuerit absolutus. Tertia quæstio est: Aliquis verberauit clericũ, Epo mediãte: clericus cũ suo verberatore cõposuit, & ille sibi reconciliatus fuit: quæritur, an sit ei cõicandum ab aliis? Respondet Papa, quòd licet sic clerico satisfecerit, Ecclesiæ tñ, quã offendit, propter hoc non satisfecit: & nisi secundũ formã Ecclesiæ fuerit absolutus, nõ est ei ab aliis cõicandum. No. primò, quòd iuramẽtũ non est de substãtia absolutionis vñ si omittatur in absolutione, nihilominus absolutus est qui sic absoluitur. Item fama in hoc casu probat. Item propter famã indicitur purgatio. Item excõicat[9] duos offendit, personã, quam læsit, & Ecclesiam, & vtrisque satisfacere dẽt: aliàs non dẽt absolui. Item forma Ecclesiæ in absolutione est necessaria.
e ¶ *Communionẽ reddidit.*] Et male, quia cùm ipse debeat alios prohibere, ipse hoc facere nõ debet. *ff. si seru. vend. l. altius. s. de nat. ex li. ven. cap. vnico: & ibi de hoc in Auth. vt dif. iud. §. hæc autẽ omnia, in fi. coll. 9. & 16. q. 1. in canonibus.*
f ¶ *Ad cautelam.*] Vt post absolutionem timore iuramẽti similia pertimescat. *23. qu. vlt. pessimã*: & sic iuramentum nõ est de substãtia absolutionis, vt *i. dicã*.
Item arg. quòd aliquid faciendũ est ad cautelã futurorũ. *23. dist. in nomine Domini, & s. de elect. licet, & 63. dist. cùm Hadrianus,* & exempla prætenta nos præcauere faciunt in futurum. *82. distin. plurimos, ad fin. & ff. loca. si quis domum §. 1.* Bern.
g ¶ *Præstitum.*] Secundum quòd dictũ est. *s. eo. ex tenore* [b]: sed forma Ecclesiæ obseruari gñraliter dẽt, nec omittitur nisi ex cã. *i. eod. super eo.* sed si iuramentũ omittat, nihilominus tenet absolutio.
¶ *Glo. seq. ponit 5. cas. quib. participãs excõicato nõ incurrit minorem.*
h ¶ *Excõicationis pœnã cõtrahit.*] Nisi in casibus, qui cõtinentur in his versibus: *Hæc anathema quidem faciunt, ne possit obesse: Vtile, lex, humile, res ignorata, necesse.*
Vtile: propter vtilitatẽ meã: & ne ille cõmodũ habeat, possũ cõicare excõicato. *i. e. si verè.* Itẽ propter vtilitatẽ excõicati possum ei cõicare in his, quæ pertinent ad eius salutem. *i. eo. ...s & c. cũ volũtate. in prin. & 11. q. 3. antecessor. & c. seq. & mecum excõmunicato.* Lex: propter eandẽ legẽ, quæ est viro, & vxori, vxor põt cõicare viro. *11. q. 3. quõ multos, & i. eo. inter alia.* Humile, sicut est in filiis, seruis, ancillis, mercenariis, & in proximis consor. Res ignorata: vt hic ex eo quòd dicit, sciẽter. *& in s. quõ. & s. de homi. sicut §. illi præterea*: ita quòd ignorãtia nõ sit crassa. *s. de cler. excom. mi. Apostolicæ, & 12. q. 2. q. & humanis.* Necesse, vt in *c. quõ multos. ar. i. e. inter.* T.
i ¶ *Si publica fama.*] Not. quòd si fama est aliquẽ esse excõicatũ, vitãdus est [c] *si. s. de cler. excom. mi. illud.* Et ita fama facit probationẽ, & fama impedit matrimoniũ cõtrahẽdũ. *s. de cõsan. & affi. c. super eo.*
k ¶ *Ad cautelam.*] *i. eod. venerabili, & s. de appell. ad præsentiam, & de*

† *de consuetudine.*

† *Vide Dominicum in cap. pro humani §. vlt. de homil. lib. 6.*

b *Quæ sunt ab hoc loco vsque ad finem huius glossulæ, desunt in plerisque manuscriptis exemplaribus.*

c *Licet fortasse non sit excommunicatus: ad idem cap. licet. eod. tit. lib. 6. sed vide omnino beatum Tho. quodlib. 4. art. 14. & l. 4. sent. dist. 18. qu. 2. art. 4. q. 2. & 3.*

& de consecratio. dist. 4. si nulla, argum. vt sic fama tollatur.

a ¶ *Quam offendit.*]Quam ille dimittere non potuit. 23. q. 4. *si is qui, & 73. dist. Salonitanæ.* & est arg. quòd hæc iniuria non solum sit iniuriato, sed toti ordini clericali. j. *eod. contingit. fi. &* s. *de foro cõp. si diligenti:* vnde iste non potuit paciſci ſuper iniuria, quatenus Eccleſiã contingebat, niſi forma Eccleſię fuerit obſeruata, vt hîc dicit.

¶ *Gloſ. ſeq. quærit, argu. negatiuè, & ſoluit contrarium.*

b ¶ *Niſi forma Eccleſiæ.*] Vt ſcil. iuramento præſtito, quòd ſtabit mandato Eccleſiæ, abſoluatur. *vt* s. *eod. cap. 1. reſp. in fin. &* s. *eod. ex tenore, & cap. decreto.* Sed quid ſi iuramento omiſſo fuerit abſolutus. argu. eſt hîc, quòd non teneat abſolutio, & hoc quidam concedunt: ſed hoc non credo: quia iuramentum non eſt de ſubſtãtia abſolutionis, ſed recipitur potius ad cautelam, ne de cætero talia præſumant, *vt* j. *eod. c. in princ.* & aliqui abſoluuntur ſine iuramento, quod nõ fieret, ſi eſſet de ſubſtantia. j. *eod. ſuper eod. &* j. *eod. à nobis, in fin.* & ſic tenet abſolutio, licet nõ debeat ſine iuramento abſolui: quia libertas vbicunque obtenta fuerit, non reuocatur. *C. ſi aduer. lib. l. 1. & 2.* & ſic licet cõpoſuerit, neceſſaria eſt abſolutio: ſecus eſt in cautione facta propter nouũ opus nunciatum, vbi non eſt opus, vt poſt cautionẽ remittat. *ff. de remiſſ. l. 1 §. 1. ibi, plane:* & quod dicit, niſi forma, &c. intelligẽdum eſt principaliter de abſolutione cum iuramẽto: quæ tñ quantũ ad veritatẽ eadem eſt cum illa, quæ ſit ſine iuramento: ſed forma Eccleſiæ generaliter debet obſeruari, nec debet omitti niſi ex cauſa. j. *eodem. ſuper eod.* ſed ſi iuramentum omittatur, nihilominus tenet abſolutio.

† *Cap. 5. eo. tit. in 2. compilat.*

† *Aliàs, extrahendo: aliàs, vi trahendo.*

† *Aliàs ita: intra Eccleſiam reſidere.*

tibi breuiter reſpondemus, quòd licèt ille, qui violentas manus iniecit ei, quem læſit, ſatisfeciſſe taliter videatur: Eccleſiæ tamen, quam offendit[a], ex hoc non ſatisfeciſſe dignoſcitur: & niſi forma Eccleſiæ[b], quæ pro abſolutione talium introducta eſt, obſeruetur, non eſt communicandum eidem.

¶ Idem.

¶ Sacerdos eijciens regularem de Eccleſia, officia diuina turbantem, excommunicatus non eſt.

CAP. XVI.

VEniens † ad ſedem Apoſtolicam I. lator præſentiũ, ſua nobis aſſertiõne monſtrauit, quòd cum matutina officia celebraret, quædam Monialis Eccleſiam ingrediens, cum alio Clerico ludendo, impedimẽtum præſtabat, quò minùs Deo diuinum poſſet obſequium exhibere: vnde memoratus Sacerdos cõmotus, vt liberiùs poſſet circa diuinorum celebrationem[c] vacare, manibus in eam appoſitis, vt extra Eccleſiam poneret, cum nollet exire, in † trahendo ipsã coëgit eandem extra † Eccleſiam reſidere: ſed tu illũ propter hoc tanquam excommunicatum euitâſti, & facis ab aliis euitari.

¶ Ideóque mandamus, quatenus, ſi res ita ſe habet, cùm de cætero non euites: cùm ex hoc[d] ipſum excommunicatum nullatenus videamus.

¶ Idem.

¶ Excommunicati pro leui manuũ iniectione in Clericum, poſſunt per Epiſcopum abſolui. Hoc dicit ſecũdum communem lecturam: & eſt textus ſingularis.

VEniens.]In prima ponitur conqueſtio. In ſecunda prouiſio, *Ideóque.* Abbas.

CASVS. Quædam monialis, dum Sacerdos matutinũ officium celebraret, intrauit Eccleſiã, & cœpit ludere cũ alio clerico, præſtando impedimẽtum diuino officio: propter quod Sacerdos aliquãtulum cõmotus, vt diuinũ officium liberiùs celebraret, manus in eã appoſuit, vt ipſam extra Eccleſiã poneret: ſed [illegible] nollet exire, compulit ipſam extra Eccleſiã reſidere: propter quod Eps Sacerdotẽ illũ tanquam excõicatum vitabat, & faciebat ab aliis euitari, vnde ipſe ad Papã accedens, factum ſibi expoſuit: mandat Papa Epo, quatenus ſi res ita ſe habet, ipſum non euitet, cùm nõ ſit excõmunicatus. Nota, quòd clerici turbantes diuinũ officiũ, poſſunt corrigi, & eijci de Eccleſia præter excommunicationẽ.

c ¶ *Celebrationem.*] Ex hoc præſumitur, quòd bono zelo, & non animo iniuriandi manus in eam appoſuit: ſola enim temeritas, & violentia notatur. s. *eo. c. 1 & 17. q. 4. ſi quis ſuadente.* Et ita patet, quòd ſacerdos turbantem[a] officium diuinum, ſine pœna excõmunicationis poteſt expellere de Eccleſia, & quilibet alius ratione officij, quod obtinet in Eccleſia, & etiam ſeniores de ipſã Eccleſia. j. *eod. cum voluntate. § 2. vbi notatur*, in quibus caſibus excommunicatus non eſt, qui manus mittit in clericum.

a *Hoc verũ, etiamſi magiſterium nõ habeat ſuper illos, vt optimè poſt Hoſtienſ. docet hîc Io. And. & alij recẽtiores.*

d ¶ *Ex hoc ipſum.*]Id eſt, ex hac tali, & leui caſtigatione nõ incidit in canonem, & maximè quam in propria perſona voluit exercere. *arg.* j. *eod. vniuerſitatis. ff. locati. item quæritur. §. Iulianus. ff. ad leg. Aquil. ſed & ſi quemcumque. §. vlt. Ala.*

PEruenit.]CASVS. Aliqui leuem, & modicam iniuriam intulerunt clericis (vt dicunt) propter quam ſunt excõicati. Dominus Papa cõmittit arbitrio Epi, vt videat, an leuis ſit iniuria, vel non: & ſi iniuria leuis fuerit, eos abſoluat: aliàs ad Papam remittat eoſdem. Quidam volunt dicere, quòd hæc decretalis continet gratiam, & non eſt ius, quod hîc di. Nota, quòd Epi poſſunt abſoluere de leui iniuria clericis irrogata.

e ¶ *Arbitrio.*] Alanus dixit, quod hæc decret. continet ſpecialem indulgentiã. Alij dicunt, quòd ius cõmune cõtinet: ad quid ergo poſita eſſet. 19. di. *ſi Romanorum:* vt efficeret potius, quã perderet, & in errorem duceret. Quod continet ius cõmune, eſt *argu.* s. *in conſtit. Gregorij, in princ. libri:* & ſic quòd hoc licitũ eſt Epiſcopis tales abſoluere pro modica iniuria, & leui irrogata: & huiuſmodi leuis iniuria poteſt leuiter emẽdari. s. *de accuſat. cùm dilecti:* quæ etiã non infamat. s. *de re iud. cùm ei:* vnde iſtis poſſunt Epi beneficio huius decret. abſoluere tales ex generali conceſſione. Vel dicas, vt Ala. quod eſt ſecurius.

† *Cap. 6. eo. tit. in 2. comp. pars c. peruenit 2. s. de teſtib. cogen. Vide Cardin. ampl. ea. incip. Reuerendiſſimus pater. & Sanc. Antoninum part. 3. tit. 24. c. 1. §. 3. & Hoſtienſ. in ſumma hoc eod. tit. § ſed & dicunt quidam.*

CAP. XVII.

PEruenit † ad nos: & infrà. ¶ De his abſoluendis, qui Clericis non enormem, ſed modicam, & leuem iniuriam irrogârunt, tuæ fraternitatis arbitrio[e] duximus committendum.

¶ Idem.

¶ Clericus, qui ſcienter, & ſponte participat excommunicato in diuinis officiis excommunicatus eſt excommunicatione maiori: & tantum abſoluendus per Papam. Hoc dicit ſecundum Panormitanum.

CAP. XVIII.

SIgnificauit † nobis: & infrà. ¶ Verùm Clericos, qui ſciẽter, & ſponte participauerunt excommunicatis à nobis, & ipſos in officiis receperunt, eadem[f] excommunicationis ſententia cum ipſis non dubitamus inuolui: quos etiam pro beneficio abſolutionis habendo, ad nos volumus cum litterarum tuarum inſinuatione remitti.

¶ Idem.

¶ Excommunicatus pro iniectione manuum in Clericum, vel incẽdiarius poſt publicationem à ſolo Papa abſoluitur.

CAP. XIX.

TVa † nos duxit fraternitas cõſulendos: & infrà. ¶ Fraternitati tuæ taliter reſpondemus, quòd † non ſolùm qui in

SIgnificauit.] Communicans in diuinis excõicatis per Papam, quia diuina celebrat, excõicatus eſt excõmunicatione maiori, & per ſolum Papam abſoluendus. Hoc dicit ſecundùm vnum intellectum. Abbas.

† *Cap. 7. eod. tit. in 2. comp. Et de mod. lectu vide Cardinal. in cap. Romanus, de ſentent. excomm. lib. 6. part. 3. §. 3.*

CASVS. Aliqui erant excõicati à Papa propter ſuos exceſſus: quidam clerici ſcienter, & ſponte participauerunt illis excõicatis, & ipſos in officiis receperũt: quæritur, à quo iſti clerici ſint abſoluendi? Rñdet Papa, quòd iſti clerici eadẽ ſententia ſunt ligati cum illis excõicatis, & ab ipſo Papa ſunt abſoluẽdi, vel iſti erant excõicati cum omnib[us] ſuis participãtibus, vel participauerũt clerici illi illis in crimine. Nota, quòd communicantes excommunicatis à Papa, ab eo tantum ſunt abſoluendi.

† *Cap. 8. eo. tit. in 2. comp.*

† *Aliàs hæc: quod non ſolùm hi, qui, &c.*

¶ *Gloſ. ſeq. ponit tres lec. & recit. poteſt obijciendo de decreta. nuper.* j. *eod.*

f ¶ *Eadem.*]Scilicet quoad priuationem ſacramentorum, & ſic intelligitur 11. *q. 3. excõicatos. & c. ſeq.* vel fortè hi fuerunt excommunicati cum omnibus participantibus eis. 11. *qu. 3. excellentiſſimus.* j. *eod. quod in dubiis, in fin.* & ita expone, eadem ſententia, ſcilicet maiori: vel iſti participauerunt excommunicatis in eodẽ crimine criminoſi: & ita eadem ſententia cum illis ligantur: vnde remitti debent ad ſuum excommunicatorem abſoluendi. j. *eod. nuper. & c. ſi concubinæ.* Et hoc verius credo. Bern.

TVa nos.] Primò ponitur deciſa conſultatio. Secundò reſponſio ibi, *Fraternitati.* Abbas.

CASVS. Quæſitũ fuit à dño Papa, vtrùm illi tãtùm ab ipſo ſint abſoluendi, qui manus violẽtas in clericos iniecerunt. Rñdet Papa, quòd nõ ſolùm qui violentas manus mittunt in clericos: ſed etiã incendiarij pro incendio ſunt excõicati, poſtquã ſunt per ſententiam Eccleſiæ publicati, à ſede Apoſtolica ſunt abſoluẽdi: & hoc ſtatutum fuit propter enorme delictum: quibus præcipiẽdum eſt præſtito iuramẽto, vt de cætero talia non cõmittant, & iuxta facultates ſuas ſatiſfaciant, ſicut præcipitur excommunicatis pro iniectione manuum violenta. *vt 24. q. vlt. peſſimam.* Nota, quòd non ſolum verberantes clericos à dño Papa ſunt abſoluendi, ſed etiã incendiarij, poſtquam ſunt per ſententiam Eccleſiæ denotati.

a ¶ *Temerè*

a ¶ *Temerarias.*] Largiùs est hoc intelligendum, quàm si violentas dixisset: quædam enim manus dicuntur temerariæ, sed non violentæ. ⁊. eo. *contigit.*

b ¶ *Incendiarij.*] Incendiarij enim excommunicandi sunt. 23. q. *vlt. pessimam.* & secundum leges igni traduntur. *ff. de incend. rui. nau. qui ades.* vel capite puniuntur. *ff. de pæn. l. capitalium. §. nonnunquam* ª. cum distinctione illius *§. nonnunquam.* Ber.

¶ *Gl. seq. signat contrarium, & soluit, sol. oppo nit, & oppositioni respon.*

c ¶ *Publicati.*] Ergo videtur ex hoc, quod ipso facto sint excommunicati, aliàs non videtur, quòd haberet locũ publicatio. & sic est *arg. contra. 23. q. vlt. pessimam.* vbi præcipiũtur excõmunicati: vnde quidam restringũt hoc ad incendiarios ecclesiarũ, & religiosorum locorũ. ⁊. *eo. conquesti.* & *11. q. 3. canonica.* & *17. q. 4. omnes ecclesiæ.* vnde post publicationem à Papa tantũ sunt absoluendi: & hoc in odium eorũ statutum fuit, hic ad terrorem aliorum. Sic quandoque priuantur aliqui ecclesiastica sepultura ad terrorem aliorum. ẽ. *de torne. c. 1.* & ẽ. *de rap. c. super eo.* sed quia hic non distinguitur, de omnibus intelligas. Tamen non credo, quod omnes incendiarij generaliter ipso iure sunt excõmunicati, nisi de incendiariis ecclesiarũ: cùm de aliis non inueniam. Et per hanc decre. non probatur, quòd ipso iure sint excommunicati, sed illis primò excõmunicatis ab Episcopis subsecuta publicatione, ac denunciatione, Papa per hanc decreta. reseruat sibi eorum absolutionem ad terrorem, vt dixi: aliàs Episcopi possent absoluere omnes incendiarios. ⁊ *eod. nuper.*

Clericos temerarias ª manus iniiciunt, sed etiam incendiarij ᵇ †, ex quo sunt per Ecclesiæ sententiam publicati ᶜ, pro absolutionis beneficio ad Apostolicam sedem sunt mittendi.

¶ Idem.

¶ *Legati de latere absoluere possunt excommunicatos pro iniectione manuum in Clericos.*

CAP. XX.

AD † eminentiam sedis Apostolicæ: *& infrà.* ¶ Sicut ex parte tua nostris est auribus intimatum, tibi extat dubium, vtrùm absolutionis beneficium assequantur, qui pro iniectione manuum in Clericos, vel alias religiosas personas excommunicationem incurrerunt, & à legatis Cardinalibus, qui à latere ᵈ Romani Pontificis destinantur pro tempore ᵉ, absoluuntur: cùm iidem legati mandatum super hoc non ostendant expressum. Super quòd id à te volumus obseruari, vt eos † habeas absque omni hæsitationis scrupulo absolutos quos constiterit à talibus beneficium absolutionis adeptos.

¶ Idem.

¶ *Generalis excommunicatio non ligat nisi subditos proferentis.*

CAP. XXI.

A Nobis † fuit ex parte tua quæsitum, vtrùm si quis ita pronunciauerit: Quisquis ᶠ furtum fecerit, excommunicatus sit: hæc generalis clausula ad ipsius excommunicatoris subditos referatur, an generaliter extendatur ad omnes, qui non sunt de iurisdictione illius? Ad quod dicimus, quòd hac sententia non nisi subditi ᵍ obligantur, nisi fortè plus ʰ contulerit maior, & largior auctoritas delegantis.

¶ Idem.

¶ *Qui cum effractione spoliant Ecclesias, excommunicati sunt, & per Papam tantùm post denunciationem absoluuntur.*

CAP. XXII.

COnquesti † sunt nobis Regin. Canonici, quod I. de Malafrena, & eius sequaces, quasdam Ecclesias Regin. Episcopatus violenter confregerunt, easque spoliare minimè dubitârunt. ¶ Quoniam igitur grauia sunt, nec clausis debent oculis præteriri: Mandamus, quatenus si est ita, memoratos

intelliguntur excommunicati, qui furtum committunt, tanquam expressi propriis nominibus, *ff. de libe. & posthu. nominatim. & Insti. de exhære. libe. §. masculos.*

¶ *Gl. seq. obijcit, & soluit, contra soluti nem obiicis, & respondes: demum quæris, arguis pro, & contra, & soluis.*

g ¶ *Non nisi subditi.*] Sed cõtra videtur, quia ratione delicti efficitur quis de iurisdictione illius, qui tulit sententiam. *6. q. 3. placuit. & 3. q. 6. ibi enim causa. C. vbi de cri. agi oport. Authent. qua in prouincia. &* ẽ *de priuil. ex tuarum.* vbi de hoc. ergo vniuersi ligantur, cum quasi tũm ad hoc sint eius subditi. Respondeo generaliter intellexit, quisquis furtum fecerit vbicunque, clausula ista non refertur nisi ad subditos, vt dicit hic: quoniam extra parochiam suam nullam habet iurisdictionem: vnde illa sententia non extenditur vltra terminos suæ iurisdictionis ʰ. *ff. de iurisd. om. iu. l. vlt. &* ẽ. *de offic. leg. nouit.* Comprehendit ergo tantùm subditos suos etiam delinquentes in eius parochia, cum ex hoc ipsi subditi sint: nam ratione delicti sortitur quis forum. ẽ. *de fo. compet. c. vlt. & in prædi. cancor.* nam & præses, prouinciæ aduersus extraneos homines habet imperium, cùm malum commiserint. *ff. de offi. præsi. l. 3.* nec distinguitur, vnde sint, vt ibi. Sed videtur, quòd per talem sententiam non sint ligati alij de alia prouincia: cùm ipsi ignorent talem sẽtẽtiam, licet ibi delinquant, & efficiantur de foro illius, vt per hoc illos possit punire: sententia enim non ligat ignorantes, & præcipuè illos, quibus publicata non est. *81. dist. proposuisti. 16. dist. quid dicitur.* Dicas, quòd bene sunt excommunicati, quia incidunt in factum damnatum, & quicunque facit factum iam per sententiã excommunicationis damnatũ, iudicatur excommunicatus quasi à canone. *arg. 24. q. 1. c. 1. 2. & 3.* & propter delictum ibi commissum intelliguntur esse de parochia sua, & sic excommunicati sunt; nec excusantur, eo quòd dicunt se ignorasse sententiã; quia ipsi cùm rem illicitam, & prohibitam faciant, statim sunt in culpa ᶜ, & potuerunt quærere de hoc. Quid si moriatur, vel transferatur ad aliam ecclesiam, qui tulit illam sententiam, nunquid tenet post mortem, vel recessum, vt qui contra faciant, sint excommunicati? Videtur, quòd sic, quia scripta Episcoporum anathematizant etiam post mortem, & facere possunt decretum, ita vt qui contra facit, puniatur. *3. q. 4. nullus. &* ẽ. *de maio. & obed. c. 2. &* ẽ. *de of. leg. c. vlt.* arg. contra. dicit lex, quòd interdictum non durat vltra iurisdictionem interdicentis. *ff. de pæ. l. vlt.* dici potest, quòd interdictum, siue sententia excommunicationis simpliciter lata non durat vltra tempus proferentis, nisi successor eam cõfirmet, & ratam habeat. Sed cum diffiniendo statutũ, siue decretum aliquod facit, ligat etiam post recessum, quia statuta talia perpetua sunt. ẽ. *de of. leg. c. vlt. ff. de of. præfe. vrb. l. 2. § vlt. C. de postul. l. 1.* nisi expressim per successorem reuocetur. Bern.

h ¶ *Nisi fortè plus.* Arg. quòd sententia, quæ nulla est, potest rata haberi, & erit aliqua. *2. q. 1. in primis.* Ber.

† *Cap. 10. eo. ti. in 2. comp. Intellige hãc decretalẽ secundùm illã c. 2. de consi. li. 6. & de in tellectu vide Couarruuiã in c. alma mater. de sẽt. excom. li. 6. p. 1. §. 10.*

h *Neque extenditur ad subditos extra diœcesim suã furtum committẽtes prout declarauit Bonifacius octauus in c. 2. de cens. li. 6. & vide hic admonet glos.*

† *Cap. 11. eo. ti. in 2. compi.*

c *Hoc sequitur secundùm Hostiẽsem, si obligati sunt ad culpam, & ad pœnã, indutis qui maior. ac pos. c. fin. C. de adult. l. si ea. dicit ergo arbitrandum hoc ex nouitate aduentus: vel ex mora, quam traxit in loco, & in diebus relinquẽdus iuramẽto suo. supra c. si verò. 2. Ioan. And.*

AD *eminentiam.*] Primò ponitur dubitatio. Secundò dubitationis decisio. Secunda ibi, *Super quo.* Abbas Siculus.

CASVS. Quidam dubitabat, vtrùm illi sint pro absolutis habendi, qui à Cardinalibus de latere Papæ missis absoluuntur ab excommunicatione, quam incurrunt pro violenta manuum iniectione in clericos, vel in alias religiosas personas, cùm ipsi Cardinales nullum super hoc mandatum expressum ostendant: quæsiuit à Papa, quid iuris sit: & ipse respondet, quòd illos debet habere absolutos, quos constiterit à talibus beneficiũ absolutionis adeptos. Nota, ꝙ legati, qui mittuntur à latere Papę, licèt nõ habeant mandatũ speciale, absoluere tamen possunt excõicatos.

d ¶ *A latere.*] Qui dicantur missi à latere domini Papæ, habes ẽ. *de off. leg. c. pen. & vlt. & in consti. Inno. iiij. eo. tit. officij nostri.*

e ¶ *Pro tempore.*] Id est, postquam ingressus est vrbem, quousque reuersus est, licet iurisdictionem non habeat nisi in ea prouincia, quæ sibi decreta est. *ff. de offi. procons. l. 1. & vlt.* & hoc ex officio legationis licet eis, quãuis de hoc non habeant speciale mandatum: vt hic dicit, & ẽ. *de offi. leg. quod translationem. &* ⁊. *eo. quamuis. &* ẽ. *eo. ea noscitur.* de aliis, qui non sunt missi de latere Papæ, an possint tales absoluere, habes ẽ. *de offi. lega. c. penul. & vlt.*

A *Nobis.*] Primò ponitur quæstio. Secundò solutio ibi, *Ad quod.* Abbas Siculus.

CASVS. Quidam Episcopus protulit sententiam excommunicationis sub hac forma: Qui furtum fecerit, sit excommunicatus: quæritur, vtrùm hæc generalis sententia referatur ad subditos excõmunicatoris tantùm, an extendatur ad omnes, qui non sunt de iurisdictione illius? Ad hoc respondet Papa, ꝙ hac sententia non ligantur nisi subditi ipsius excõicatoris, nisi fortè plus contulerit maior auctoritas delegatis. Nota, ꝙ sententia iudicis non ligat, vel absoluit illos, qui non sunt de sua iurisdictione. Itẽ sententia, quæ certas personas cõprehendit, auctoritate maioris extenditur, & prorogatur ad alios, q non sunt de iurisdictione proferentis. Item snia, quæ nulla est, põt rata haberi, & erit aliqua.

f ¶ *Quisquis furtum.*] Hac forma verborum omnes nominatim

COnquesti.] Primò ponitur querela. Secundò iudicum datio. Secunda ibi, *Quoniam igitur.* Abbas.

CASVS. Canonici Regiñ. conquesti sunt Domino Papæ, ꝙ I. de Malafrena, & quidam alij sequaces illius quasdã ecclesias Regiñ. episcopatus fregerunt, spoliantes easdem: Mandat Papa quibusdam, quatenus est ita, prædictos sacrilegos excommunicatos denuncient, & faciant arctiùs euitari, donec passis iniuriam congrue satisfaciant, & cum litteris veritatem continentibus ad Apostolicam sedem accedant. Nota, ꝙ effractores ecclesiarũ ipso facto sunt excommunicati, & post denunciationem excommunicationis eorum à solo Papa sunt absoluendi, vt hic videtur.

¶ *Gl. seq. arg. & distinguit. ponit q. i. Hug. quam determinat.*

a ¶ *Excommunicatos nunciétis.*] Ergo videtur ex hoc, quòd ipso iure sunt excommunicati huiusmodi sacrilegi: quod verum est de huiusmodi violatoribus, & effractoribus Ecclesiarum, siue incendiariis. *11. qu. 3. canonica. & 17. qu. 4. omnes Ecclesiæ.* de quibus intelliguntur alia duo capitula. Alij verò non sunt excommunicati ipso iure, sed excommunicandi: *vt dictum est s. eo. sua.* Hug. tamen dixit, quòd illa ca. non sunt latæ sententiæ, sed hæc decre. contrarium ostendit, & ita etiam seruatur. sed Hug. intellexit *c. illa.* non de effractoribus Ecclesiarum, sed de his, qui aliunde aliqua rapiunt præter effractionem.

b ¶ *Repræsentēt.*] Ex quo enim incendiarij, vel effractores Ecclesiarum publicè denūciati sunt, non possunt absolui nisi à Papa: sed ante bene, si satisfacere volunt: quia conditor canonis ante denunciationem eorum non retinuit sibi eorum absolutionem. *infra eo. nuper.* & hoc ad terrorem omnium statutum fuit propter enormitatem excessus. *s. eo. tua.* Ber.

sacrilegos excommunicatos [a] nuncietis, & faciatis sicut excommunicatos arctiùs euitari, donec passis iniuriam congrue satisfaciant, & damna [pro † eis] data resarciant, & cum litteris vestris rei veritatem continentibus Apostolico se conspectui repræsentent [b].

Idem.

¶ *Percutiēs, vel etiam interficiens Clericum, se dimisso Clericali habitu sceleris enormitatibus immiscentem, non tenetur ire pro absolutione ad sedem Apostolicam. Ita generaliter summari potest.*

CAP. XXIII.

PErpēdimus † ex litteris tuis, quòd quidam Sacerdos pro eo quòd se filiū Regis falsò nominare præsumpsit, & armis acceptis seditionem fecit, & guerram, a B. Comite iussus est fustigari: qui postea eius mandato traditus patibulo expirauit: *& infrà.* ¶ Fraternitati tuæ duximus respondendum, quòd si memoratus Sacerdos tali modo excessit: & non propulsando [c], sed inferendo iniuriam fuit occisus: non videtur nobis, quòd interfectores eius propter hoc ad obtinendam absolutionem [d], Apostolicam sedem adire cogantur [e]. Tu verò qui merita personarum bene nosti, pœnitentiam eis competentem [f] iniungas.

¶ Idem.

¶ *Iudex Ecclesiasticus faciens percuti Clericum per Laicum, etiam causa disciplinæ, excommunicatus est, & ipse, & verberans pro absolutione tenentur ire ad Papam.*

CAP. XXIV.

VNiuersitatis † vestræ consultationem accepimus, qua nos requisistis, verùm Laicus incidat in excommunicationis edictum, qui ad iussionem † Abbatis, in cuius seruitio commoratur, in Clericum, Monachum, aut Conuersum, temerarias manus præsumit iniicere, maximè vbi causa non subest [g], propter quam debeat verberari. ¶ Nobis autem videtur, quòd nisi causa regularis disciplinæ hoc faciat, Abbas in propria persona [h], vel (si necessitas vrget) per Clericum, vel Monachum fieri iubeat [i]: tam qui tales verberari præcipit, quàm illi, qui verberant (etiamsi causa subesset [k]) excommunicationis sententiam, donec ad Apostolicam sedem veniant, nequaquam euadunt [l].

¶ Idem.

¶ *Clericus vt Laicus incedens, tertiò monitus non resipiscens, perdit priuilegium Clericale.*

CAP. XXV.

IN † audientia nostra talis fuit ex parte tua proposita consultatio, vtrum Clerici, qui arma militaria, relicto habitu Clericali gestare nullatenus erubescunt: si eis fuerit iniuria corporalis illata, vel se à captione redemerint: illa Clericorum debeant immunitate gaudere, qua pro temeraria manuum iniectione facta in Clericum,

Perpendimus.] Primò ponitur consultatio. Secundò responsio ibi, *Fraternitati tuæ.* Abb.

Casus. Quidam sacerdos qui nominabat se filium Regis, acceptis armis seditionē fecit, & guerram, propter quod Comes quidam iussit illum fustigari, qui postea de mādato eiusdem fuit suspensus: quæsitū fuit, vtrū occisores illius sint excōicati, Rūdet Papa, quòd si sacerdos tali modo excessit, & non propulsando iniuriam fuit occisus, sed aliis inferendo, interfectores illius non sunt excommunicati, pœnitentiam tamen iudex iniungat eis competentem, secundùm merita personarum. Nota, quòd vim vi repellere licet. Item clericus immiscendo se enormitatibus amittit priuilegium canonis, *si quis suadente.*

c ¶ *Non propulsando.*] Nam vim vi repellere licet. *s. eod. si verò. §. 2. & s. de homic. significasti. vbi de hoc.*

¶ *Gl. seq. signat contrarium, & remittit.*

d ¶ *Absolutionem.*] Sic *s. eo. cum ab homine. & s. de apost. c. 1. j. eod. in audientia. contra.* sed illud solutum est *s. eod. cùm non ab homine.*

¶ *Glossa sequens obiicit, & soluit.*

e ¶ *Cogantur.*] Sed contra videtur: clericus non potest renunciare priuilegio suo. *j. eod. contingit. 2. s. de fo. compe. si diligenti.* Dic, quòd manendo clericus non potest renunciare, vt in contrariis; sed apostatando ab habitu suo post trinam admonitionem, vel immiscendo se enormitatibus priuilegium amittit, vt hic patet. *& s. eod. cùm non ab homine. & j. eo. in audientia & c. contingit,* ipso enim facto se priuant talia faciendo, *s. de vi. & ho. cle. c. vlt. & s. de cle. coniu. c. penul. arg.*

¶ *Glos. seq. exponit, & quærendo obiicit, & soluit.*

f ¶ *Competentem.*] Paulò maiorem, quàm si in laicos talia commisissent. *s. eo. cùm non ab homine. in fi.* Sed quare imponitur ei pœnitentia? quia qui auctoritate iudicis malos interfecit, minister Dei est *23. q. 5. miles. & c. qui malos.* Satis potest dici, ad cautelam imponitur pœnitentia. si comes ille habeat potestatem hoc faciendi: alias secus est, vt hic. *& in c. cùm non ab homine. in fine.* B.

VNiuersitatis.] Abbas, qui facit per alium monachum verberari ipse, & verberans sunt excommunicati, & non absoluuntur nisi à Papa. In prima parte ponitur consultatio. In secunda responsio ibi, *Nobis.* Abbas Siculus.

Casus. Quidam laicus existens in seruitio eiusdem Abbatis, de mandato ipsius in clericum, monachum, vel conuersum manus iniicit temerarias, maximè vbi causa non subest, propter quam debeat verberari: quæritur, vtrum laicus ille incidat in excommunicationē? Respondet Papa, quòd nisi Abbas in propria persona hoc faciat causa regularis disciplinæ, vel si necessitas immineat, per clericum, vel per monachos hoc faciat; tam ille, qui tales verberari faciat, quàm qui verberat, excommunicatus est, etiamsi causa subesset, propter quam debeat verberari. Nota, quod disciplina regularis per laicum imponi non debet, sed per Abbatem, vel per monachum, vel clericum.

g ¶ *Maximè vbi causa non subest.*] Ideo dicit, maximè, quia idem est, etiamsi causa subesset: vt j. sequitur. sed hoc executor non considerat, quod exequi debet, siue iniu. sit iusta, siue iniusta. *s. de offi. deleg. pastoralis §. quia verò.*

¶ *Gl. seq. alleg. vnam contra. & duo iura in contrarium, & soluit.*

h ¶ *Persona.*] Sic *5. q. 5. illi, qui. arg. contra 86. dist. non liceat. & C. de Epis. & cleri. authen. sed neque.* Sed aliud est in Episcopo, & speciale, qui suis manibus nullum percutere debet, cui sacerdotalis ignoscendi gloriam dereliquit *C. de Episcop. & cleri. si quis in hoc.* sed Abbas hoc facere potest: vt hic, & *45. dist. cùm beatus.*

i ¶ *Fieri iubeat.*] Moderate, ita quod non excedat debitam correctionem, alias potest appellari ab ipso. *s. de offic. or. irrefragabili.* & puniri etiam debet. *s. de app. de priore.* & incideret in canonem, quia leuis, & moderata castigatio permissa est. *j. eo. cum voluntate. §. 2. vbi de hoc.*

¶ *Glos. seq. signat contrarium.*

k ¶ *Etiāsi causa subesset.*] Licet iusta causa subsit, qui aliter, quàm debeat, facit, non excusatur. *s. eo. latere.* & sic neque in facto, neque in modo faciendi debet esse peccatum. *sic s. de restit. spo. Pisanis. ar. contra.* quia potius causa facti quàm ipsum factum considerari debet *23. q. vlt. occidit. & s. de accu. cùm dilecti s. ff. de fur. verùm.* nec refert vnde. cunque crimina clarueriat, vt corrigantur. *23. q. 4. ecce.*

¶ *Glo. seq. textum fortificat, secundò signat contrarium, & soluit.*

l ¶ *Nequaquam euadunt.*] Etiamsi monachus consentiret *j. eod. contingit. arg. contra: j. eo. cùm fame.* vbi clerici per laicos capiuntur. Non est contra, quia in alio casu diuerso loquitur ibi de clerico, qui aliter capi, & corrigi [c] non potest, nisi de mandato Prælatorum capiatur, & ad iudicium adducatur.

IN *audientia.*] Clericus, qui à Prælato tertiò monitus arma militaria non deponit, perdit omne priuilegium clericale. h. d. Primò ponitur consultatio. Secundò responsio ibi, *Ad hæc.* Abb.

Casus. Clerici aliquando relicto habitu clericali assumunt arma militaria: quæritur, vtrum illi, qui iniuriam corporalem talibus clericis inferunt, sint excommunicati, & an illi clerici adhuc priuilegio gaudeant clericali? Respondet Papa, quòd huiusmodi clerici, si à Prælatis suis tertiò commoniti, noluerint arma militaria deponere, de priuilegio clericorum subsidium aliquod habere non debent, cùm frustra legis imploret auxilium, qui committit in legem: & lex huic responso præstat

† Verba, pro cis, desunt in vetustioribus exemplaribus, & in omnibus Vaticanis.

a Ad hoc, quis sit effractor, in l. 3. §. effractura. & ibi in. ff. de offic. præf. vi.

† Cap. 11. eo. tit. in 2. compilatione. Et de intellectu præter doctores hic vide Albertinum in repetitione c. quoniā. de hæret. lib. 6. q. 14. circa finem. & de materia Syluestrum, verbo, excommunicatio. 6.

b Vel excesserunt suspēdendo nulla condemnatione præmissa. Hos, huic lecturæ cōtra. quod suprà dixit eius mandato: sed forte fuit mandatum generale de capitis suspēdendis. vel speciale; tamen præter sententiam, nec data defensionis copia. Io. An.

† Cap. 13. eo. tit. in 2. compi. Et videbis pro alius Hermannum Abbatem.

† Ergo in illicitis non, si Dominus temperantiæ facit, quòd necessitatem in l. fortem. C. ad l. Iuliam de vi publ.

† Cap. 14. eo. titu. in 3. compi. Vide Sylvestrum superius c. dictum.

c Idem si nondum appareat incorrigibilis. j. eo. si clericus. lib. 6. & idē de hoc in s. gl. 10. And.

10

20

30

40

50

60

70

80

Præstat optimum arg. quo dicitur, quòd si matrona, cuius pudicitia attentatur, in veste meretricali fuerit deprehensa, iniuriarum agere non poterit. Nota, quòd clerici, qui arma sumunt, dummodo se enormibus non immisceant, retinent priuilegium clericale vsque ad tertiam admonitionem. Item qui legem, vel canonem offendit, illius auxilium amittit, & sic punitur in eo, in quo peccauit. Item leges in subsidium canonum inducuntur.

excommunicatus quis ipso iure notatur? Ad hæc tibi breuiter respondemus, quòd cùm frustra [a] Ecclesiæ imploret auxilium, qui committit in ipsam, & lex [b] sæcularium Principum huic responso satis efficax afferat argumentum, qua manifestè cautum habetur, matronam, cuius pudicitia attentata fuerit, non posse iniuriarum [c] agere, si in veste meretricali [d] fuerit deprehensa: huiusmodi Clerici si à Prælatis suis tertiò [e] commoniti, militaria noluerint arma deponere, de priuilegio Clericorum subsidium aliquod habere non debent.

¶ Idem.

¶ Excommunicatus propter iniectionem manuum in Clericum, impeditus ire ad curiam, potest ab inferiore absolui: sed impedimento cessante, tenetur curiam visitare, suscepturus mandatum Apostolicum.

CAP. XXVI.

QVod † de his: *& infrà.* ¶ Fraternitati tuæ duximus respondendum, quòd is, qui asserit se in canonem latæ sententiæ incidisse, nō aliter quàm per sedem Apostolicam, vel eius legatum absolutionis potest beneficium obtinere: Nisi fortè sit in mortis articulo †, vel paupertate [f], aut infirmitate, vel senectute tāta grauetur †, quòd ad Ecclesiam Romanam, laborem subire non valeat veniendi: vel ab hoc alio impedimento canonico retrahatur. ¶ Cæterùm ab his in forma sacramenti exigi consueuit, vt resumptis viribus, & oportunitate concessa Romanam Ecclesiam in propria persona debeant visitare. [g]

a ¶ *Frustra Ecclesiæ.*] *j. de immun. eccl. c. v. i. & sup. ne cleri. vel monac. c. 2. & 17. q. 4. frater. suprà de vsur. quia frustra. & ff. de mino. auxilium, in fine, & ff. quod met. cau. isti quidem.*

b ¶ *Lex.*] *ff. de iniur. item apud. §. si quis virgines.*

¶ *G. i. seq. alle. contr. & simi. secūdò quæris. arg. pro, & contra, & sol.*

c ¶ *Iniuriarum.*] Non enim iniuriatur matrimonio, qui ipsum ignorauit. *Cod. de adult. si ea*. Sic nec militæ, aut etiam clericali, qui malitiam ignorat. *ff. de furt. si ignorans. sup. eod. si verò aliquis.* Quid si percussi laicū credens, & volens percutere clericū: nunquid incidi in canonē? *arg. quòd sic. suprà de bigamis. super. & c. vlt. ff. ad l. Aqui. scientiam. §. 2. argu. contra. ff. ad l. Cor. de sic. l. 1. §. diuus.* vbi iudicatur, secundùm quòd fit, & non secundùm quod faciēs intendit. *ff. de iniur. si cum seruo. & l. præs. in fine.* sed in veritate non est excommunicatus: licet de iniuria teneatur.

d ¶ *Meretricali.*] Et sic perdit priuilegium. *ff. de ri. nu. senatoris filia.*

¶ *Glos. seq. allegat duas concor. & 3. iura. in contrarium, & remittit. Iterum signat contrarium, & soluit.*

e ¶ *Tertiò.*] Sic *suprà de vi. & ho. cle. c. vlt. & j. eod. contingit. arg. contra. de apost. c. 1. & suprà eo. perpendimus. & suprà eo. cum non ab homine.* sed ibi soluitur. Item *arg. contra. suprà ne cle. vel mo. c. 1.* Sol. ibi non loquitur de tali captione, sed de illis, qui deprehenduntur in administratione, nec ibi fit mentio de manu iniuriosa: & ecclesia non defendit illos, qui in fraudem deprehenduntur, quò minùs teneantur, & sic non tangit hoc.

QVod.] Enumerat quædam impedimenta, propter quæ excommunicati propter iniectionem manuum in clericos absoluuntur ab Episcopo, ita tamen vt cessante impedimento visitent Papam. hoc dicit. Primo ponit regulam. secundò casus exceptos. tertiò quandam determinationem submittit. Secunda ibi, *Nisi.* Tertia ibi, *Cæterùm.* Abbas.

CASVS. Quicunque violentas manus mittit in ecclesiasticam personam, est excōmunicatus, nec potest absolui nisi à Papa, vel eius legato, exceptis quibusdam casibus, qui in ipsa littera continentur. Nota, quod in mortis articulo constituti, pauperes, senes, & debiles, vel alio iusto impedimento impediti, si in canonem latæ sententiæ inciderint, possunt ab Episcopo loci absolui.

¶ *Glossa sequens obijcit, & remittit.*

f ¶ *Paupertate.*] Si *j. eo. quamuis. contra suprà eo. ea noscitur.* sed ibi soluitur.

g ¶ *Visitare.*] Sic *suprà eod. de cætero. & c. ea noscitur. & j. eod. quamuis. in fi.*

CVm.] Excommunicatus ex pluribus causis si in absolutione omnes non expressit, non habetur pro absoluto. h. d. Prima pars narrat casum. Secunda dat iudicem ibi, *Discretioni.* Abbas.

CASVS. Inter G. & F. Archidiaconos Gabilon. Ecclesiæ quæstio vertebatur occasione cuiusdam excommunicationis: propter quod procuratores eorum ad sedem Apostolicam accesserunt: procurator G. Archidiaconi allegauit, quod F. Archidiaconus in succentorem manus iniecit temere violentas, trahendo ipsum per claustrum: propter quod Archiepiscopus ob violentam manuum iniectionem, & violationem immunitatis Ecclesiæ, fecit eū excommunicatum publice nunciari: sed cùm ipse in absolutione sua, quam obtinuerat à sede Apostolica, alteram de prædictis causis non expresserit, non debet haberi absolutus, sed tanquam excommunicatus pro altera cura(?)ri: vnde mandat Papa iudicibus, quatenus si eis constiterit dictum F. Archidiaconum propter duplicem causam excommunicatum fuisse, & alteram tantùm expressisse in litteris, quas super absolutione sua impetrauit, ipsū tanquam excommunicatum compellantur satisfacere Ecclesiæ suæ pro altera. Nota, quòd violans immunitatem ecclesiæ excommunicatus est. Item absolutio tacita veritate, vel falsa de causa obtenta, non valet. Item qui per pluribus causis est excommunicatus, omnes illas causas in absolutione sua exprimere debet, aliàs non est absolutus.

¶ *Innocentius tertius Archiepiscopo, Decano, & Præcentori Lugdunen.*

¶ Ligatus pluribus excommunicationibus, licet ex eodem facto, obtinens absolutionem expressa vna causa, seu vna excommunicatione, non habetur pro absoluto quoad aliam.

CAP. XXVII.

CVm † pro causa, quæ inter G. & F. Gabilonen. Ecclesiæ Archidiaconos vertebatur, eis concesserimus auditorem: procurator G. allegauit, quòd cum F. Archidiaconus in Succentorem in communi dormitorio manus iniecisset temerè violentas, & cum traxisset verberando per claustrum: tu frater Archiepiscope eum, ob violentam manuum iniectionem, & violationem immunitatis Ecclesiæ, fecisti excommunicatum publicè nunciari: *& infrà.* ¶ Discretioni vestræ mandamus, quatenus si vobis constiterit dictum F. Archidiaconum ob duplicem causam [h] excommunicatum fuisse, & expressisse tantùm alteram in litteris, quas super absolutione sua impetrauit: ipsum tanquam excommunicatū [i] satisfacere Ecclesiæ suæ pro altera, monitione præmissa, cogatis.

† Cap. 1. eod. tit. in 3. cōp. Et de intellectu vide citātes super glosis.

h ¶ *Ob duplicem causam.*] Scilicet quia manus violentas iniecit in fratrem, & quia immunitatē ecclesiæ violauit. Et sic colligitur hic arg. quòd sacrilegi, qui immunitatem ecclesiæ violant, sunt excommunicati: & ita idem esset, si laicum verberasset in claustro *arg. 17. q. 4. omnes.* Dic, quod incidit in minorem [c] excommunicationem, quia priuatus est communione Ecclesiæ, ex eo quòd immunitatem ecclesiæ violauit. *17. q. 4. si quis domum.* & si non satisfecerit post tertiam admonitionem, maiori excōicatione notabitur, vt ibi dicitur. & ita non sunt omnes sacrilegi excōicati ipso iure maiori excōicatione: & quia iste non satisfaciebat, fuit excōicatus à suo Prælato, & ita ob duplicem causam nodatus fuit maiori sententia. vt *j. dicit. & illud c. omnes.* restringitur ad suum casum, ad violatores ecclesiarum, vt dixi *s. eo. tua. & c. conquesti,* vel forte lata erat sententia, vt quicunque violaret immunitatem Ecclesiæ, esset excommunicatus. [d]

¶ Gl. seq. recitatur per quæstionem an pluribus de causis excommunicatus, si in absolutione taceat alteram, adhuc sit excommunicatus. argu. pro, & contra ponit quatuor opiniones, & soluit.

i ¶ *Tanquam excommunicatum.*] Istud, tanquam expressiuum est veritatis, vt dictum est. Ex hoc patet, quòd si aliquis pluribus de causis fuit excommunicatus, & vnam expressit in absolutione, & aliam tacuit, adhuc remanet excommunicatus. *argu. s. de offi. ordin. ex parte.* ibi etiam tangitur de hoc, quia per subreptionem absolutio est obtenta. *j. eod. officij.* Quot enim sunt excommunicationes, tot debent esse absolutiones: sicut quot sunt accusationes, tot & absolutiones. *2. q. 3. §. notandum. ver. si plura, & de pæn. dist. 5. ca. 1.* vbi dicitur, quod de omnibus erit indulgentia petenda. Sicut & in denunciatione noui operis, quot sunt denunciationes, tot erunt remissiones: *ff. de no. oper. nunc. de pupillo. §. si ex pluribus.* Sic & in libertate si per obreptionem obtenta fuerit, non valet, licet sit fauorabilis. *ff. de fideicomm. liber. cùm verò. §. subuenimus.* Econtra videtur, quod non sit excommunicatus, quia libertas semel data competit, siue ex iusta, siue ex iniusta causa data sit, non reuocatur. *Instit. quibus ex cau.*

c *Dictū huius glossæ sequitur Collectarius in c. conquestus, suprà de foro compe. contra sentis hic Hostiensis, quem vide ac priusquam in hanc glossæ opinionem facilè descendas: adde etiam recentiores.*

d *De quæstione huius glossæ præter Henricum Boich. & alios hic, vide B. Thomam in quæstionibus additis ad 3. p. q. 24. art. 3. Paludanum lib. 4. sen. dis. 8. q. 5. & plenè Couarruuiā in c. alma mater. de sen. excom. lib. 6. p. 1. §. 11. ver. quòd autem de illo.*

excom.mandi non licet.§.semel. & *ε.de consang.quia circa.arg.ε.de conuer.coniug.ex parte.& ff.de ma.*...*§.1.& l.si pater.§.1.* Item si quis per dolum est liberatus, tenet liberatio, sed agetur de dolo. *ff.de dolo,seruus.& l.se.* Item pignus liberatur non obstante dolo. *ff.de pig.ac.si rem §.omnis.* Solu. si dicatur, quod semel excõicatus amplius excõicatione durante excõicari non possit, tunc tenet absolutio, licet alias causas non expresserit, si expresserit illam causam, pro qua primò fuit excõicatus: sed hoc non est verum[a]. Si autem dicatur, quod excõicatus possit iterum excõicari, quod verum est, refert, an expressa sit causa absolutionis, an non sit: si non est expressa, sed indeterminate absoluitur, tunc ab omnibus est absolutus: sed si vna causa tantum fuit expressa, tunc absolutio non extenditur ad eas, quæ non fuerunt expressæ. *arg.ff. de acceptilat. pluribus. C.de procur.maritus.* Vel distinguitur, an per ignorantiam omiserit, an scienter: *arg.ε.de rescript.super litteris.* ita dixit Ioan. Sed ego in hoc casu non admitto illam distinctionem. Alij dicunt illũ absolutũ indistinctè, sed cogitur redire ad curiam, & satisfacere iniuriato. Tan. dixit, quod si aliquis est excõicatus propter plures causas, sed vnica tñ sñia: quamuis aliquas causas taceat, dum absoluitur, absolutus est: sed debet compelli satisfacere pro alia iniuriam passo: & secundum hoc istud, tanquam ... Si verò pluribus, & diuersis excommunicationibus sit ligatus ex causis diuersis: si aliquas supprimit, non est absolutus, sed remanet excommunicatus pro alijs: & secundum hoc illud, tanquam, est expressiuum veritatis. Ego credo, quòd qualitercunque sit aliquis excõicatus, siue vna sñia, siue pluribus sententijs, ex pluribus, & diuersis causis, qui verè vult absolui, omnem causam pro qua, vel pro quibus fuit excõicatus debet exprimere in absolutione sua: quia pro vnaquaque sola fuit excõicatus, & vna sñia sufficit ad excõicationem, & sic vna sñia absolutionis sufficit ad plures excõicationes, dummodo exprimantur omnes causæ prioris excõicationis. alias nõ tenetur absolutio per subreptionem obtenta, vt bñ colligitur. *J.eo.officij.* licet quidã dicãt, quod Innocentius nõ tñdit ad hoc in *c.offic.* & præmissas solutiones non multũ approbo.

a Quod dicitur in s. superius de Iudicijs, ita quarundam & 3. q. 4. Engelbertus. Ioan. And.

† Cap. v. eod. tit. in 3. cõp. Vide Concordantiam in c. alma mater. eo. tit. ...

b Et V in ... dem. In hoc audio, quod ... habeat ...

¶ Idem Abbati sancti Andreæ.

¶ *Excommunicato decedenti in excommunicatione, quantumcunque contritus decesserit, non est communicandum ante absolutionem, nec pro eo orandum, licet sit quoad Deũ absolutus: sed si constaret Ecclesiæ de contritione præcedenti, absoluetur etiam post mortem ab eo, à quo viuus fuerat absoluendus: & hæredes eius compelluntur per Ecclesiam ad satisfaciendum pro eo.*

CAP. XXVIII.

A Nobis † est sæpe quæsitum, vtrùm si aliquis excommunicatus, in quo indicia fuerint pœnitentiæ manifesta, nec per eum steterit, quò minùs reconcilietur Ecclesiasticæ vnitati, non suscepto beneficio absolutionis decesserit, pro absoluto ab Ecclesia sit habendus: & vtrùm pro tali recipienda sit eleemosyna, & à fidelibus sit orandũ[a]: *& in fra.* ¶ Nos igitur consultationi tuæ breuiter respondemus, quòd iudicium Dei veritati, quæ non fallit, nec fallitur[b], semper innititur: iudicium[c] autem Ecclesiæ nonnunquam opinionem[d] sequitur, quam & fallere sæpe contingit, & falli: propter quod contingit interdum, vt qui ligatus est apud Deum, apud Ecclesiã sit solutus: & qui liber est apud Deum, Ecclesiastica sit sententia innodatus. Vinculum ergo, quo peccator ligatus est apud Deum, in culpæ remissione dissoluitur: illud autem, quo ligatus est apud Ecclesiam, cùm sententia remittitur, relaxatur[e]. Quòd in suscitatione Lazari[f] sermo Euangelicus manifestat: quem priùs Dominus suscitauit, & Apostolis præcepit postmodum soluere suscitatum. ¶ Vnde quantũcunque se quis iuramento præstito, quod Ecclesiæ mandato pareret, humiliare curauerit, quantumcunque † pœnitentiæ signa præcesserint, si tñ morte præuentus absolutionis non potuerit[g] beneficium obtinere, quamuis absolutus apud Deum fuisse credatur, nondum tñ habendus est apud Ecclesiam absolutus: pôt tñ, & debet ei Ecclesię beneficio subueniri, vt si de ipsius viuentis pœnitentia per euidentia signa constiterit, defuncto etiam absolutionis beneficium impendatur.

¶ Nec obstat, quòd Ecclesiæ legitur attributa potestas ligandi, atque soluendi homines super terram[h], tanquam non possit soluere, & ligare sub terra sepultos: & quod legitur, Non communicetur mortuo, cui non est communicatum & viuo: cùm etsi communicatum non fuerit, communicandum tamen illi fuisset, quem non contemptus religionis[i], sed necessitas ...

† Addit. quantumcunque pœnitentiæ signa præcesserint.

A *Nobis.*] Excõicatus, in quo apparuerint euidentia signa cõtritionis, absoluitur post mortem ab eo, à quo viuus fuerat absoluendus: & ad satisfaciendũ pro eo compellũtur hæredes. Duæ sunt partes principales. In prima ponitur bimẽbris quæstio. In secunda solutio ibi, *Nos igitur.* Secunda subdiuiditur in vij partes. Primò distinguitur duplex vinculum peccatoris. Secundò ex distinctione solutionem quæstionis infert ibi, *Vnde quantũcunque.* Tertiò prouisionem annectit ibi, *Potest.* Quartò soluit duo obstantia ibi, *Nec obstat.* Quintò subnectit quandã determinationẽ ibi, *Vt aut.* Sextò tractat de forma absolutionis ibi, *Absolutionis.* Septimò de satisfactione, & cõpulsiõe hæredis ibi, *Hæredis.* Abb.

Casus. Aliquis erat excõicatus pro violenta manuum iniectione in clericũ: ille iurauit stare mandatis Ecclesiæ, & quantùm in eo fuit, volebat absolui, nec per eum stetit, quò minùs absolueretur: sed morte præuẽtus absolui non potuit: quæritur, vtrùm iste, vel alius, in quibus manifesta pœnitentiæ signa apparuerunt, debeat haberi ab Ecclesia absolutus, & vtrùm pro talibus eleemosyna sit recipienda, & à fidelibus sit orandum? Respondet Papa, quod iudicium Dei veritati, quæ nec fallit, nec fallitur, semper innititur; iudicium autẽ Ecclesiæ aliquando sequitur opinionem, quæ sæpe fallit, & fallitur: vnde cõtingit aliquando, vt qui ligatus est apud Deũ, apud Ecclesiã sit absolutus, & qui liber est apud Deum, apud Ecclesiã sit ligatus: vñ quantumcũque se quis iuramento astrinxerit Ecclesiæ mandato parere, quantumcunque pœnitentiæ signa præcesserint, si morte præuentus absolutus non extitit, quãtus apud Deum absolutus credatur, tamen apud Ecclesiam non est habẽdus absolutus, tamen potest, & debet ei beneficio Ecclesiæ subueniri, & beneficiũ absolutionis impendatur defuncto, ex quo ipsius viuentis pœnitentia per euidentia signa constiterit: non obstante quod dicitur, Ecclesia habet potestatem ligandi, & soluendi homines super terram, tanquam non possit absoluere, & ligare sub terra sepultos: nec illud obstat, cui non cõicamus viuo, nec mortuo communicare debemus. cùm in certis casibus legatur Ecclesiam ligasse mortuos, & soluisse: vnde statuit Papa, vt illius mortui absolutio à sede Apostolica requiratur, qui dum viuebat ab eadem fuerat absoluendus, absolutionem verò aliorum ex causa præmissa illis Papa indulget, à quibus dum viuerent, fuerant absoluendi: absolutionis forma fiat cum psalmo pœnitentiali, & oratione Dominica, & alijs consuetis: & hæredes defuncti compellantur ad satisfaciendum pro ipso: & si monitione præmissa noluerint, per districtionem Ecclesiasticã compellantur. Nota, quod iudicium Dei non fallitur, sed iudicium Ecclesiæ sæpe fallitur. Itẽ apud Deum aliquis absolutus est, & apud Ecclesiam ligatus, & econuerso. Item per signa constat de pœnitentia alicuius. Item Ecclesia ligat, & soluit sub terra, sed in certis casibus. Item post mortem absoluitur excommunicatus. Item hæredes tenentur, & compelluntur satisfacere pro defuncto.

a ¶ *A fidelibus sit orandum.*] Et est dicendum, quòd nonnisi prius fuerit absolutus. *J.eo.sacris.*

b ¶ *Nec fallitur.* 24. *q.3.Deus qui de conse.dist.2.panem.*

c ¶ *Iudicium autem Ecclesiæ.*] Iudicium enim Ecclesiæ diuinum debet imitari iudicium, inquantum potest. 11. *q.3.nunc vera est.*

d ¶ *Opinionem sequitur.*] Et ideo sæpe fallitur. *ε.de re iudi.lator.& c.consanguinei.& ε.de frig.fraternitatis.& 14.q.si quis non recto.* & cùm de errore constiterit, reuocatur, quod factum est: vt tribus primis concordantijs, & 35. *q.9.c.loci §.his ita.*

¶ *Glossa sequens recitetur per quæstionem.*

e ¶ *Relaxatur.*] Hic surgit ratio, quare quis potest absolui ab excõicatione post mortem, & nõ baptizari post mortem: quia sñia Ecclesiæ ligat corpus, & etiam animam: & licet sit iniusta, aufert sepulturam: baptismus verò character est animæ. vnde post mortem non est, quod valeat baptizari. *arg.32.q.7.licitè.* Vincen.

f ¶ *Lazari.*] 11. *q.3.nunc vera est.*

¶ *Glossa sequens quærit, & arguit.*

g ¶ *Non potuerit.*] Si talis in extremis positus habuisset copiam sacerdotis, ab eo potuisset absolui. *ε.eo.non dubium & ca.quod de his.& J.eo.quamuis.* sed ex quo iam mortuus est, non potest absolui nisi per Papam, vel eius legatum, vel à quo debuit viuus absolui. Nunquid à laico potest absolui in articulo mortis? argu. quod sic. *de pæni.dist.1.quem pœnitet. de conse.ra.dist.4. sanctum est.* vbi laicus absoluit per extremam necessitatem, quem Episcopus absoluere debuit. 50. *dist. in capite.* Lau.

h ¶ *Super terram.*] 24. *q.1.quodcunque.* Ber.

i ¶ *Non contemptus religionis.*] Hæc verba habes *ε.de consecr.dist.4.baptismi vicem.*

c Et 1. q. 1. Spiritus sancti... d Similis glossa in cap. pastoralis de offi.ord. verbo, præterquam. & in cap. fin. de furtis. ver. diacono. vbi notatum est nullo tempore licere laicis abstinere sacramentali... præter citatos illic vide B. Thomã in quæstionibus additis ad 3. p. q. 8. art. 2. & 3. Tertiam de pœn. dist. ...

a ¶ Mor-

a ¶ *Mortuos.*] Patet in hæresi. 24. q. 2. *sanè profertur.* No. q si agatur côtra personam, vel de persona tñ, post mortê quæri nô debet, quia crimina morte extinguûtur. 23. *di. quorundã. C. si reus, vel ac. mor. fue. l. 1. & 2.* nisi in hæresi: *vt c. sanè. & hîc.* vbi verò agitur pp bona, vel contra personam, & bona, post mortem agi pôt. *C. si pend. app. mors interue. l. 1. quis.* & sic post mortê agitur de matrimonio pp bona. *s. qui fil. sint legiti. causam quæ.*

absoluendus possit accedere, concedit Papa, vt præstita cautione scdm formam Ecclesiæ, q suo excôicatori parebit, à suo absoluatur Epo, vel pprio sacerdote. Not. primû casum, q aliquis est excôicatus, licet nullã læsionê clericis intulerit detrudêdo ipsos in vincula, vt sæpe faciût iudices sęculares. Itê snia excôicationis per solã participationê criminis transit ad illû, in quê lata non fuit. Itê côsentiens dr, qui consilium, auxilium, & fauorem pręstat alicui in crimine, & eadem snia cû illo ligatur: quia faciêtes, & consentientes par pœna constringit. Itê vbi conditor canonis absolutionem sibi specialiter nô retinuit, aliis intelligit indulsisse. Item nota hic formã absolutionis maioris excôicationis, & minoris. Item vltimò nota, quòd excômunicatus ex iusta causa potest absolui ab alio, q à suo excommunicatore: sed hoc est propter periculum animæ.

b ¶ *Rigorem.*] 45. *di. disciplina. & c. sunt namq; & s. de pur. cano. inter.*

c ¶ *Cæteris indulgemus.*] Id est, indultû esse ostêdimus: qa cû eos absoluere possêt viuos iure cô, ita et absoluere possût post mortê ex causa præmissa, id est, si de ipsorum pœnitentia per euidentia signa côstiterit.

¶ *Gl. seq. ar. & remittit. dupliciter quæris, & sol.*

d ¶ *Forma seruetur.*] Sed forma non pôt seruari ex toto: qa hic non pôt amodò iurare, & tñ absoluitur. & sic est arg. q sacramentû non est de substãtia absolutionis: *vt dixi s. eo. cùm desideres. in fin.* Sed nunqd hæredes côpellendi sunt ad iurandum antequam absoluatur? Satis credo, q possent compelli: sed si nollent, propterea non differretur absolutio, sed postea indistincte compelluntur satisfacere iniur. m passo, vel aliàs facere, qđ ille viuus debuit, & voluit. Sed nûquid exhumabitur corpus, si sepultum fuit in cœmeterio ecclesiæ. Nô credo, q debeat exhumari: si alibi sepultum fuerit, tunc debet exhumari, & absolui quoad ecclesiam, cùm iam sit quoad Deum absolutus, *ar. 11. q. 3. tunc vera.* & postea in cœmeterio sepeliri.

sitatis articulus impediuit, & in certis casibus à canonibus denotatis ligasse legatur Ecclesia 10 mortuos [a], & soluisse. ¶ Vt autem in vno pariter, & eodem negotio, & seruemus rigorem [b], & mansuetudinem ostendamus: statuimus, vt illius mortui absolutio à sede Apostolica requiratur, qui cùm viueret, ab ea fuerat absoluendus: aliorum au- 20 tem absolutionem ex præmissa causa cæteris [c] indulgemus, à quibus, dum viuerent, fuerant absoluendi. ¶ Absolutionis autem forma † [d] seruetur, vt fiat cum pœnitentiali psalmo, & tam oratione Dominica, quàm alia consueta. ¶ Hæredes [e] quoque 30 ipsius ad satisfaciendum pro ipso, si monitione præmissa noluerint, per districtionem ecclesiasticam compellantur.

¶ Idem Vuratislanieñ. † Episcopo.

¶ *Detinens Clericum in custodia, vel vinculis sine læsione, excommunicatus est. Hoc dicit primò. Commu- 40 nicans excommunicato scienter in crimine excommunicatus est: & nisi difficultas impediat, absolui debet ab excommunicatore cum iuramẽto. Communicans verò extra crimẽ recôciliari potest per simplicem Sacerdotem sine iuramento. Hoc dicit vsque ad finem.*

CAP. XXIX.

NVper † à nobis tua discretio requisiuit, quid de illis 10 Laicis sit faciendum, qui Clericos (sine læsione tamen) in custodia detinent publica, vel priuata: vel etiam detrudunt in vincula? Et vtrùm, qui nominatim excôicatis scienter communicant, ab- 20 solui ab excommunicatione possint per confessionem à simplici Sacerdote, vel Episcopi, seu Archiepiscopi sit ab eis absolutio expetenda. ¶ Nos igitur inquisitioni tuæ ex ordine respondemus, quòd in primo consultationis articulo non credimus Laicos pœnam excommunicationis euadere, quamuis per † eorum 30 factum corporalis læsio [f] non fuerit subsecuta, citra quam violentia sæpius circa Clericos nequiter perpetratur. ¶ In † secunda verò quæstione credimus distinguendum, an is, † qui nominatim excôicato communicat, scienter in crimine communicet 40 criminoso, ei consilium [g] impêdendo, auxilium, vel fauorem: aut aliàs in oratione, vel osculo, aut orando secum, aut etiam comedendo [h]. ¶ In primo quidem articulo, cùm talis communicet [i] crimini, & participet criminoso, ac per hoc ratione damnati 50 criminis videatur in eum delinquere, qui damnauit: ab eo, vel eius superiore, merito delicti, tunc erit absolutio [k] requi-

† *Cap. 3. an. ti. in 3. compil. pars sup. prâ de bigamis. c. nuper. de limitatione huius ca. vide Abbatem in ca. inquisitioni. infrà eo. tit. & de intellectu vide citatos in c. si concubinæ, infrà eod.*

† *Dictio per, deest in antiquioribus exemplaribus.*

† *Vide B. Thomam in quæstionib. additis ad 3. p. q. 3. ar. 2.*

† *Alias ita: an is, qui nominatim excommunicato scienter communicat, in crimine communicet criminoso.*

f ¶ *Corporalis læsio.*] Hic sola violentia attêditur. *ff. s. eod. contingit.* nec refert, an aliquis in côpedibus, an parietibus teneantur. *ff. ex quib. cau. ma. sui. arrimur. in fi.*

g ¶ *Consilium impendendo.*] Qđ aliter non erat facturus. *arg. ff. de his, qui not. infa. l. in fin. & s. de homi. sicut. §. quis verò.* nô refert etiam an de bono malum, vel de malo deteriorê fecerit. *ff. de serno cor. l. 1. §. qui igitur.* aliàs non tenetur qui de consilio, nisi ille aliter non fuisset facturus. *ff. mand. si remunerandi. §. si tibi. in fi.* vel nisi sit fraudulentum. *ff. de reg. iur. consilij.* Lauren.

† *Quid sibi velit hoc loco glossa, vide Abb. hic, adde etiam & recentiores.*

h ¶ *Comedendo.*] Tunc in istis casibus non cômunicat illi in crimine, sed extra: vnde propter hoc non est ligatus eadem sententia cum illo: quare si contra ipsum in accusatione prosiliret, excipere poterit contra illum, nec habebit lo- 60 cum replicatio communionis, *s. de except. à nobis.*

e ¶ *Hæredes quoque.*] Hic habes expresse, q hæredes tenentur ex delicto defuncti, licèt ad eos nihil peruenerit, *s. de rap. in litteris. & s. de sepul. c. vl.* vbi de hoc. qa cùm iste pœnituerit, & contritus fuerit, quantùm in se fuit, satisfecit, & per eum non stetit, vñ hæredes, ad quos bona peruenerunt ipsius, côpellendi sunt satisfacere, p ipso: & sic intellige illud *c. de sepul. c. vlt. s. de ra. in litteris.*

NVper.] In prima parte ponitur consultatio: in secunda rñsio ibi, *Nos.* Et vtraque potest subdiuidi, vt patet in textu. Abb. Casus. Duæ quæstiones proponuntur hic. Prima talis est, Laici aliquando detinent clericos in custodia publica, vel priuatã, vel etiã detrudunt illos in vincula sine corporis læsione: quæritur, an isti laici sint excôicati? Secûda quæst. est talis. Aliqui scienter côicât excôicatis nominatim: quęritur, vtrùm isti participantes pos- 70 sint absolui ab excôicatione à simplici sacerdote, vel ab Epo, vel Archiepiscopo? Ad primam quæstionem respondet Papa, q non credit laicos illos pœnam excommunicationis euadere, quamuis nulla corporalis læsio fuerit subsecuta, circa quam violentia sæpius circa clericos perpetratur. In secunda quæstione distinguitur, vtrùm ille, qui nominatim excommunicatis scienter côomunicat, in crimine côniunicet criminoso, eis consiliû impêdendo, auxiliû, vel fauorê: aut aliàs in oratione, vel osculo, aut orando, aut comedêdo. In primo casu cû talis côicet crimini, & parti- 80 cipet criminoso, & sic ratione criminis in eû videatur delinquere, q dãnauit, ab excôicatore, vel eius superiore debet absolui: cû facientes, & côsentientes par pœna côstringat. In scđo verò casu à suo Epo, vel simplici sacerdote pôt absolui: quãuis. n. tûc sit ligatus snia canonis & non iudicis; tñ qa conditor canonis eius absolutionê sibi non retinuit, aliis indulsisse vř. Ille verò, qui participat crimini, & criminoso, cû iuramêto debet absolui: qui verò iuxta scdm modum participat, sine iuramêto pôt absolui. In fine dicit, q si difficile ex aliqua iusta causa, q ad ipsû excôicatorê

i ¶ *Communicet crimini.*] Pone casum per illam *decre. s. eo. significauit. per illam. s. eo. si concubinæ.*

¶ *Gl. se. prin. reci. per q. an communicans in crimine dãnato ligetur sententia canonis, vel hominis. Secundò quæris, & pi. ponit, & soluit.*

k ¶ *Tunc erit absolutio.*] Colligitur hic, q si ego excommunico parochianum meum propter crimen, & parochianus alterius ei communicat fauorem impertiendo in delicto suo, in me videtur delinquere, & eadem sententia ligatur, & non sententia canonis: quia tunc à suo Episcopo, vel etiam proprio sacerdote absolueretur, vt *s. sequitur.* & sic iste ppter delictû ligatur sententia mea, & à me debet absolui, & cum iuramento. vt *s. dicis & est s. s. eo. à nobis 1.* vbi large appellatur subditus ratione delicti. Sed quæri potest, cùm excôicationis sententia extendatur ad alienum parochianû, quare non extendatur similiter indulgentia, vel remissio: vt *s. de pœnis & remis. quòd autẽ.* Vin. dixit, q vtrobique animæ consulitur: & ideo in indulgentiis illud obtinet, vt diutius affligatur quis pro peccatis: & similiter in excommunicatione vt diutius affligatur: nec excommunicatio est mortalis, sed medicinalis. 2. *q. 1. multi. & 23. q. 4. corripiantur.* Vel dic aliam rationem: indulgentia non transit ad alienum parochianum: quia Episcopus in eum nullam habet iurisdictionem: vnde sua indulgentia, vel remissio non potest illum absoluere, quia ipsum non ligauit: quia qui non potest ligare, non potest absoluere. & econuerso. 21. *dis. inferior. & 6. q. 2. & c. 1. & s. de pæ. & re. omnis vtriusque.* sed in sententia excommunicationis secus est: quia ille propter delictum, sine ratione delicti efficitur de foro excommunicãtis *s. de fo. comp. c. vlt.* vnde propter hoc potest illum ligare, & absoluere. & ille incidit propter delictum in suam sen-

rendà: cùm facientem [a], & consentientē par pœna constringat. ¶ In secundo verò casu à suo Episcopo, vel à proprio Sacerdote poterit absolutionis beneficium obtinere: quamuis enim & tūc non Iudicis, sed iuris, sententia excōmunicato communicans sit ligatus: quia tamen conditor canonis eius absolutionem sibi specialiter non retinuit [b], eo ipso concessisse videtur facultatem aliis relaxandi. ¶ Is autem, qui iuxta primum modum excōmunicato cōmunicat cum iuramento, debet absolui: qui verò iuxta secundum modum: reconciliari poterit sine iuratoria cautione. Verùm si difficile sit ex aliqua iusta causa [c], quòd ad ipsum excommunicatorem absoluendus accedat: concedimus indulgendo, vt præstita, iuxta formam Ecclesiæ, cautione, quòd excommunicatoris mandato [d] parebit, à suo absoluatur Episcopo, vel proprio Sacerdote [e].

¶ Idem Strigoñ. Archiepiscopo.

¶ Iuramentum excommunicati de stando mandatis Ecclesiæ, non habet vim absolutionis. Hoc dicit primò. ¶ Excommunicato nullus communicare tenetur præter personas exceptas, aliàs communicans excommunicato incurrit minorem, & est excommunicandus maiori: nisi ille sit excommunicatus cum participibus suis: quia tunc esset excommunicatus maiori.

CAP. XXX.

QVod † in dubiis: *& infrà.* ¶ Respondemus, quòd excommunicato, licèt, quòd licet mandato Ecclesiæ, iuramento firmauerit, communicari non debet, donec [f] per Ecclesiā fuerit absolutus: alioquin post iuramentum non esset absolutio necessaria. ¶ Nullus autem scienter nominatim excommunicato cōmunicare tenetur: nisi quædam personæ, quæ per illud Gregorij † Papæ capitulum: Quoniam multos. [g] specialiter excusantur. ¶ Illi autem, qui nominatim excommunicatis præsumptuosè participant, præter personas à dicto canone annotatas, nisi ab eorum participatione [h] commoniti [i] fortè destiterint, excommunicationis vinculo sunt innodandi [k]: secus autem si scienter ei communicant, qui participibus [l] suis est vinculo excommunicationis sententialiter innodatus: tūc enim & ipsi sententiam excommunicationis incurrunt [m].

¶ Idem Doctoribus decretorum Bonoñ.

¶ Excommunicato communicare tenentur, qui prius erāt ei obligati ad obsequium familiare: alij verò non tenentur de necessitate, licèt interdum possint necessitate vrgente.

CAP. XXXI.

INter † alia, quæ Strigoñ. Archiepiscopus proponi fecit,

[illegible] tales sententia procedat, qui alieno facinori suam communionem commiscent. 24. q. 1. c. 1. 2. & 3.

a ¶ *Facientem, & consentientem.*] Hęc est probatio quòd eadem sñia inuoluatur. sic j *eod. quantæ. 17. q. 3. omnes.* [illegible]

b ¶ *Non retinuit.*] Similiter prętor magistratibus quędā cōmittere [illegible] possessionē ex primo decreto mittere ex [illegible] sed missionem ex secundo decreto sibi reseruauit. *ff. de iurisd. om. iud. inhibere.* [illegible] hic ar. [illegible] dispensare, vbi specialiter dispēsatio nō est inhibita. [illegible] *& 16. q. 1. sunt nōnulli.* & concessum vi. quod non est prohibitum. [illegible] Lau.

c ¶ *Iusta causa.*] Sic j *eod. sacro.* [illegible]

d ¶ *Excommunicatoris mandato.*] Sic s. *eo. de* [illegible] *quãuis.*

e ¶ *Sacerdote.*] Sic ergo simplex sacerdos potest absoluere. 26. q. [illegible] Be.

QVod.] Tria sūt dicta. Sm ibi, *Nullus aūt.* Tertiū ibi, *Illi aūt.* Casvs. Aliquis erat excōicatus, iurauit stare mādatis Ecclesię, quæritur, an sit ei cōicādum, antequam fuerit absolutus? Rñdet Papa, quòd nō est ei cōicandum, donec per Ecclesiam fuerit absolutus: alioquin post iuramentū nō esset absolutio necessaria. [illegible] aliquis scienter tenetur cōicare nominatim excōicati? Rñdet Papa, quòd nullus tenet participare excōicatis, nisi quędā personę, quæ per illud capitulū, *qm̃ multos,* specialiter excusantur [illegible] Tertiò quęritur, quę pœna [illegible] participant nominatim excōicatis? Rñdet [illegible]

temnit, quare puniri debet. ar. s. *de pa. c. vlt. & s. de exces. præla.* [illegible] de hoc in notula magna.

l ¶ *Participibus.*] Scilicet in crimine.

m ¶ *Incurrunt.*] Eandē. s. quā & principales. 11. q. 3. *excellentissimus.* & hi notātur [illegible] excōicati. *ff. de li. & posth. nominatim.* [illegible] etiā excōicant Christiani, nec participēt Iudęis etiā extra crimē. s. *de vsu. post miserabilē & c. quanto.* Tū hoc intellexit [illegible] participāt in crimine in quo [illegible] intellexit. s. c. [illegible] nō esset excōicati, sed post admonitionē excōicarētur: vt [illegible] Sed quid si alter[illegible] parochian[illegible] participat tali post talē sñiā, [illegible] erit excōicat[illegible] maiori excōicatione? Dic vt s. c. *pr.* Si participat crimine, si [illegible] non est excōicat[illegible] nisi minori: vt hic patet.

INter alia.] Primò ponit dubium, & vnde fuit ortum. Secundò, solutionem ibi, *Is igitur.* Abbas.

Casvs. Archiep. Strigoñ. in decretali prędicta quęsiuit, vtrum aliqui teneātur participare excōicatis: & Papa rñdet, quòd null[illegible] tenetur participare excōicatis, nisi quędam personę, quę per illud Gregorij Papę capitulū, *quoniā multos,* specialiter excusantur. Ex hac rñsione orta fuit occasio disputandi: quidam dicebant, quòd excōicato cōicare tenētur personę in prędicto capitulo nominatę: [illegible] quę priùs [illegible] ante excōicationē ex debito eis cōicare tenebāt. Alij dicebāt, quòd prędictę personę licèt possint excōicatis cōicare, [illegible] tenētur ex necessitate: [illegible] qualiter decretalis [illegible] Vt igitur [illegible] [illegible] in capitulo [illegible] ad cōicandū [illegible] sunt à priori obligatione solutę, & ita per cōsequens tenētur illis ad

is ad communionem, sine qua obsequiũ exhibere nõ possunt. Sed hoc non pertinet ad oẽs personas in dicto capitulo notatas (cùm mercatores, peregrini, & viatores à cõmunione taliũ debeãt abstinere, nisi articulus necessitatis immineat, secundum q; in fine capituli colligitur manifestè) sed ad alias solummodò, quæ ipsis excõicatis sunt astrictæ, sed non debent eis communicare, seu participare in criminibus, pro quibus ipsi sunt excõmunicati: quod si facerent, eadẽ sñia tenerẽtur. Not. q; ad illum ptinet iuris interpretatio, ad quem pertinet cõstitutio iuris. Item quidam beneficio canonis tenentur participare excõmunicatis. Itẽ necessitas excusat ab excommunicatione.

a ¶ *Quoniam multos.*] 11. q. 3. *quoniam multos.* & ℥ c. *prox.*

b ¶ *Occasio disputãdi.*] Si. ℥. de vo. ex *multa.*

c ¶ *Præsertim.* Si illud præsertim, ponitur p. tantùm, verum dicunt, prout sequitur de quibusdam personis: si pro, maxime, nõ dicunt verũ, vt sequentia dicunt: q; nec viatores debẽt talibus cõmunicare, nisi necessitate instante.

d ¶ *Interpretatio.*] Ad quẽ pertinet iuris constitutio, ad ipsum pertinet interpretatio. *C. de leg. l. vlt. 11. q. 1. c. clericũ. §. ex his omnibus.*

e ¶ *Duret.*] Ex sui natura.

f ¶ *Canonis.*] 11. q. 3. *quoniam multos.*

g ¶ *Agente.*] Per declarationẽ. In quibusdam enim casibus illius c. est declaratio, vt in filiis, seruis, ancillis, & vxore. in quibusdam est constitutio noua, vt in rusticis, & mercenariis: & quia hic ius nouum constituatur p illud c. circa personas mercenariorũ, rusticorũ, iaiis videtur: quia per priora iura eos vitare tenebantur. 15. q. 6. *nos sanctorum iuratos.* 11. q. 3. *excõicatos quoscunque.*

nos recolimus respondisse, quòd nullus nominatim excõicato scienter cõmunicare tenetur, nisi quædam personæ, quæ per illud Gregorij Papæ capitulum: Quoniã multos [a]: specialiter excusantur. Verũ ex hac responsione orta est occasio [b] disputandi, aliis concedentibus, quòd excõmunicato communicare tenentur personæ in prædicto capitulo nominatæ: præsertim [c] quæ priùs ad communionem eorum ex debito tenebantur, aliis asserentibus eos communicare licitè posse, si velint: non tamen ad hoc ex necessitate teneri. ¶ Vt igitur, vnde ius prodit, interpretatio [d] quoque procedat, ambiguitatem huiusmodi taliter duximus absoluendam: quòd cùm quædam personæ in præmisso capitulo denotatæ, illis in quos lata fuerat excommunicationis sententia, ante prolationẽ ipsius obsequio tenerentur familiariter adhærere, neque postmodum ad contrarium teneantur (cùm adhuc debitum duret [e]) beneficio canonis [f] id agente [g], à priore non sunt obnoxietate solutæ, sed ad familiarẽ tenentur obsequium: & ita per consequens ad communionem tenentur, sine qua illud nequeunt exhibere.

¶ Illud autem non ad omnes personas capituli credimus referendum: vt videlicet obnoxietati huiusmodi sint subiectæ, cùm viatores, peregrini, & mercatores à communione talium personarum (nisi articulus necessitatis [h] immineat) debeant abstinere: vt in fine colligitur manifestè: sed ad illas duntaxat, quæ talibus arctiori tenentur [i] obnoxietate constrictę: quibus tamen in his, pro quibus sunt excommunicatione notatæ, vt in criminibus [k], communicare non debent, sed ab eis penitus abstinere.

¶ Idem.

¶ *Si excommunicatus pro manuum iniectione, scienter recipit ordines, si est Clericus sæcularis, deponendus est: si regularis, ab executione ordinis est suspensus. Qui ignorans ius, vel factum sic excommunicatus recipit ordines, si est Clericus sæcularis, dispensat cum eo solus Papa: si regularis, dispensat Abbas, si ignorantia est probabilis, & factum non est graue.*

CAP. XXXII.

Cvm † illorum [l] absolutio, qui pro violenta manuum iniectione in Clericos, labem excommunicationis incurrunt (quibusdam casibus à prædecessore [m] nostro exceptis) sedi duntaxat Apostolicæ reseruetur [n]: nonnulli Ecclesiasticam sententiam negligentès, in excommunicatione positi, Ecclesiast. eos ordines accipere non formidant: quid autem de his fieri debeat, Apostolicum sæpius oraculum imploratur. Circa quos credimus distinguendum, quòd tales vel sciunt [o] excommunicationis se vinculo irretitos, vel non recolunt factum, pro quo in latæ sententiæ canonem inciderunt: vel factum quidem scientes, iuris ignari nesciunt [p] exinde se teneri. ¶ Primos †, si fuerint sæculares Clerici ‡ à susceptis

¶ *Glossa sequens quærit, & soluit.*

h ¶ *Necessitatis.*] Nũquid magnæ, an cuiuslibet tñ? nã aliqua sustinẽda est incommoditas, vt ecclesiastica iustitia seruetur. 19. *dist. in memoriã. &* ℥ *de of. dele. dilectus.* Si tñ magnę, cuius arbitriũ spectabit? Vi. q; superioris. *ar.* ℥. *de vo. quod super his. & c. ex multa.* Sol. in transeuntibus res ista discretionem nõ capit: quilibet suo relinquat iudicio *de consuetudine. 11. q. 3. quòd prædecessor.* In peregrinis aũt q vltra mare aliquandiu, & Romæ per quadragesimã cõmorari solent, superioris iudiciũ requiratur: qa nemo sibi regulariter iudex esse põt. *ff. de iud. si aliter. ar.* ℥. *de elect. venerabilem.*

i ¶ *Tenentur.*] Vt sunt domestici, filij, serui, mercenarij, & vxor.

k ¶ *In criminibus.*] In talibus nulli consentiendũ, nec obediendũ est. *1. q. 3. qui resistit. Iulian. & 2. q. 5. ita ne.* alias si cõmunicarent illis in crimine, eadẽ sñia tenerentur. ℥. *ex. nup. 2. &* ℑ. *c. si concubinæ.*

Cvm.] In prima parte ponitur quæstio. In secunda responsio ibi, *Circa quos.* Et ibi ponitur distinctio bimembris. Et primum membrum prosequitur, ibi, *Primos.* Secundum ibi, *Qui si claustrales.* Et ibi primo tractat de talium absolutione vsque ibi, *Si autem* & ibi, quæstionem principalem soluit. Abbas.

Casvs. Absolutio illorũ q violentas manus mittunt in clericos, sedi Apos. reseruatur exceptis quibusdã casibus: quidã tali excõicatione ligati iniam ecclesiasticã negligentes ordines suscipiũt: quæritur qd de his fieri debeat. In hac qõne distinguit Papa: ꝗ dicit, q sic recipiunt ordines, vel se sciũt excõicatos, vel nõ recolũt factũ, p quo in iniam inciderũt, vel factum sciunt, sed iuris ignari nesciunt exinde se teneri. In primo casu si fuerint seculares, tunc in perpetuũ deponẽd. In aliis duo. casibus, nec Epi, nec Arch. ꝑ sine speciali mãdato Papæ dispẽsare possunt, sũ ab excõicatione eos absoluere nõ possint, qa maiora illis sũt prohibita, quib' venita sunt minora: potestas sunt tñ ista ũmo pontifici intimari: vt circa eos, secundũ q; mandauerit, procedatur. Si verò pdcti, qui sciunt se excõicatiõe ligatos, fuerint claustrales, & ordines susceperint, circa ipsorũ absolutione statuit Alexander Papa q; monachi, & canonici quocunq; modo se in claustro percusserint, p suũ Abbatem absoluantur. Statuit etiam, q; de sęculo fugiẽtes, qui habitũ monasticum acceperunt, & inter cætera confitentur se excõicatos esse pro violenta manuum iniectione in clericos ante sugre sũ, sine licentia Romani Pontificis Abbas eos absoluere nõ põt. Inn. tñ concedit abbatibus istorũ in fauorem religionis, vt eos absoluere possint, nisi excessus enormis fuerit, vel si in Epm, vel Abbatẽ manus iniecta fuerit. Si verò aliqs claustralis in religiosam personam alterius claustri manus iniecerit violentas, per abbatẽ vtriusque debet absolui. Si verò hmõi regulares sic excõicati ad ordines accesserint, secũdum primã distinctionẽ, qui scienter ordinẽ susceperint, Papa statuit illos ab executione ordinis manere suspẽsos. Circa alios, q nõ habent memoriã facti, vel iuris peritiam, abbates ipsorũ monasteriorũ vtilitate pensata poterũt dispẽsare, nisi graue fuerit factũ, aut ille, q fecit adultus fuerit, & discretus, vt contra ignorantiã, vel obliuionem psumatur. In fine pcipit Papa Abbatibus, vt formam istam diligenter obseruent, ne priuilegium mereatur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate. Nota, quòd secularis excommunicatus ordinem scienter suscipiẽs, deponitur. Item qui nõ potest absoluere excommunicatum, cum eo dispensare non potest. Itẽ quibus prohibita sunt minora, sunt multò fortiùs & maiora. Item ex persona augetur crimen, & per consequens pœna. Item regularis excõicatus scienter ordinẽ recipiens, suspensus est ab executione ordinis. Item mitiùs agitur cum ignorante ius positiuum, secus in iure naturali. Item in eodem genere delicti dispensant Abbates cum monachis, in quo non potest dispẽsare Episcopus cum suis clericis. Item arg. quòd non semper credendũ est cõfitenti peccatũ in pœnitentia. Item priuilegiũ meretur amittere, q permissa sibi abutitur potestate.

l ¶ *Cùm illorum.*] Hic patet expressè quòd edictum illius canonis, *si quis suadente,* prohibitorium est: quia omnes debent ad sedem Apostolicam mitti, nisi quorum absolutio inferioribus Prælatis in certis casibus reseruatur.

m ¶ *A prædecessore nostro.*] ℥. *eod. de cætero. mulieres. ea noscitur. quod de his. &* ℥. *eod. quamuis ber.*

n ¶ *Reseruetur.*] Per canonem illum. 17. q. 4. *si quis suadente.*

o ¶ *Vel sciunt.*] Quia aliud est, quod studio delinquitur: aliud, quod ignorantia. 11. q. 3. *excellentissimus.*

p ¶ *Nesciunt.*] Pone exemplum, vbi quis non crederet se teneri. ℥. *ea. nuper. 1 responso. & c. mulieres.*

† *Cap. 5. co. si. in 3. compi.*

† *In recitatis ita, primo, sed in antiquis primos.*

† *Dictio, clerici, deest in vetustis codicibus.*

c *Secundum modum quo vtimur nos iurisfac, potius debuisset dicere per infirmum, licet magis proprie loquatur: & adde, quòd dixi de hoc de sum. trin. apud Io. An.*

ordinibus [a] censemus in perpetuum deponendos: in reliquis casibus tam Archiepiscopi, quàm Episcopi, absque mandato sedis Apostolicæ speciali, dispensandi facultatem se nouerint non habere: quibus etiam est absolutio talium interdicta [b]: cùm † maiora intelligantur illis prohibita, quibus vetita sunt minora [c]. Poterunt tamen huiusmodi Romani Pontificis auribus intimati, vt ab eo secundum rigorem [d], vel æquitatem responsum prodeat, prout discretio sua viderit faciendum.

¶ Qui si claustrales [e] huiusmodi fuerint, licèt ab Alexandro [f] Papa fuerit constitutum, quòd Monachi, & Canonici regulares, quocunque modo se in claustro percusserint, non sunt ad Apostolicam sedem mittendi, sed secundum prouidentiam sui Abbatis, disciplinæ subdantur, & si Abbatis discretio ad eorum correctionem non sufficit, prouidentia est diœcesani Episcopi adhibenda: & alibi [g] dicatur, quod de sæculo fugientes, qui religionis habitum in monasterio receperunt & inter cætera postmodũ confitentur se tale commisisse [h] delictum, per † quod ipso actu excommunicationis sententiam incurrerunt, sine licentia Romani Pontificis Abbas non potest, nec debet eos absoluere, quamuis præsumptionem delinquentium debita possit animaduersione punire. Nos tamen in religionis [i] fauorem, vt euagandi materia subtrahatur, maiorem eis gratiam exhibere volentes: eorum Prælatis, quòd etiam talibus [k] absolutionis beneficium impertiri valeant, indulgemus: nisi excessus ipsorum extiterit difficilis, & enormis: vtpote si ad mutilationem membri [l], vel effusionem [m] sanguinis est processum: aut in Episcopum [n], aut Abbatem [o] violenta manus iniecta: cùm excessus tales, & similes nequeant sine scandalo præteriri.

¶ Si verò claustralis aliquis in religiosam personam alterius claustri manus iniecerit violentas, per Abbatem proprium, & eius, qui passus [p] est iniuriam, absoluatur. Quòd si Clericum percusserit sæcularem, non nisi per Apostolicam sedem (vt scandalum euitetur) absolutionis gratiam poterit promereri [q]. Si autem hos ad ordines promoueri contingat, iuxta præmissam distinctionem, qui scienter in contemptum [r] Ecclesiasticæ disciplinæ se fecerint ordinari, ab executione suscepti ordinis, & officij decernimus manere suspensos. Circa reliquos verò facti memoriam, vel iuris peritiam [s] non habentes, monasteriorum vtilitate pensata, post iniunctam regularem pœnitentiam, & peractam. Abbates ipsorum poterunt dispensare [t]: nisi graue fuerit, & notabile factum: aut is, qui fecit, adultus fuerit, & discretus [u], vt violenter contra obliuionem, vel ignorantiam præsumatur [x]. Præcipimus autem Abbatibus, vt formam istam diligenter obseruent, ne priuilegium mereatur amittere, qui sibi permissa abutitur potestate.

¶ Idem Pistoriensi Episcopo.

¶ *Monialis percutiens Monialem, seu Conuersum, vel Clericum sæcularem: incidit in excommunicationem, & ab Episcopo loci absolui potest.*

a ¶ *Ordinibus.*] Similiter & de beneficiis. *s. de cler. excom. mi. postulastu. & ca. latores.* sic excommunicati recipiunt ordines, & excommunicatus confert ordines. *s. de eo, qui renun. ipsi. c. 2.*

¶ *Glos. seq. quærit, & soluit.*

b ¶ *Interdicta.*] *17. q. 4. si quis suadente.* Sed nunquid poterunt dispensare post impetratam absolutionem? Videtur, quòd non, per id quod sequitur: sed si non esset interdicta dispensatio, possent. *arg. s. eo. nuper.* Et est arg. quòd dispensare possunt, vbi non est prohibitum. *ff. ex qui. cau. maiores. l. non. §. quòd eis.*

c ¶ *Minora.*] Minora vocat absolutionem, maiora dispensationẽ. & ita cui prohibetur minus, & maius prohibitum intelligitur. *74. dist. gesta 95. dist. illud. & ff. de sena. qui indignus.* & econuerso cui conceditur maius, & minus. *s. de de. l. ex parte. 3. B.*

d ¶ *Rigorem.*] Aequitas rigorẽ mitigat: vnde æquitas intelligitur iuris relaxatio, & æquitas rigori præfertur. *C. de iud. placuit. 34. dist. fraternitatis, & j. de transactio. c. vlt.*

e ¶ *Claustrales.*] Hoc respicit, quod *s. dixit, sæculares.*

f ¶ *Alexandro.*] *s. eod. monachi.* Ber.

g ¶ *Alibi dicatur.*] Nõ habes hodie illam, sed in antiqua compilatione, continetur. *tit. eo.*

h ¶ *Commisisse.*] Ante ingressum supple.

¶ *Gl. seq. obiicit.*

i ¶ *In religionis fauorem.*] Immo videtur, quòd de iure communi: non est enim illi necessaria certa delicti satisfactio, cuius totum vitæ tempus obedientiæ impenditur sui conditoris. *de pæn. dist. 1. § his auctoritatibus.* post illud. c. mensura. & *s. de vo. scripturæ. 23. q. 2. admonere. l. au.*

k ¶ *Talibus absolutionis.*] Hoc intellige de illis, qui inciderunt in canonem ante ingressum: quia de his, qui incidunt post ingressum, concessum erat per Alex. *s. eod. monachi.* vnde quoad alios dicit, indulgemus. Ber.

l ¶ *Mutilationẽ membri.*] Hoc intellige simpliciter de omnibus monachis, q hoc commiserint siue ante ingressum, siue post. *j. eo. canonica.* nec est distinguendum inter membrum, & membrũ. *s. de cl. ægro. c. 2. & s. de cor. viti. exposuisti.* aliàs excessus difficilis, vel enormis relinquitur arbitrio iudicis: cùm excessus notorius est, tunc Abbas ipsum absoluere nõ potest pp scandalũ, vt hic dicit.

¶ *Glo. seq. quærit, & soluit.*

m ¶ *Effusionẽ sanguinis.*] Quid si modicũ valde læsit cũ sanguinis effusione, quia de facili sanguis effunditur quandoque, nũquid idẽ erit, ac si enormiter læderet? Satis crederẽ cõmittendũ arbitrio iudicis, putà Epi, & Abbatis, licet littera ista simpliciter loquatur: verbũ. n. effusionis, abundantiã significat. *16. q. 1. reuertimini. & 41. dist. sæpe. ar.* sed ibi nomen effusionis, significat vitiũ. B.

¶ *Glossa sequens ponit tres modos, quibus aggrauantur offensa.*

n ¶ *In Episcopũ.*] Ex persona augetur crimen. *de pæ. dist. 1. §. aut facta. Insti. de iniu. §. atrox. & ff. de re. mi. omne delictum. qui manus & ff. de iniur. item apud. §. quod ait prætor.* sicut ex atrocitate facti *17. q. 4. qui subdiaconum.* & ex persona eius, qui fecit, crescit iniuria. *ff. eod. sed si. §. quædam & 40. dist. homo Christianus.*

¶ *Glo. seq. alleg. 2. contra. quærit, & soluit, & prorogat.*

o ¶ *Abbatem.*] Proprium. Multa enim permittuntur nobis in homine nostræ religionis, quæ non permittuntur in aliis *16. q. 1. & 2. q. 7. si hæreticus.* Quid si Abbatem non habet, sed priorem, aut Prælatum, alio nomine designatur? Respondeo, beneficium illud ad omnes monachos, & regulares canonicos extenditur: vt *s. c. monachi.* & ad Hospitalarios Hierosolymitanos, qui per suum Priorẽ absolui possunt. *j. eod. canonica.* idem crederẽ de Templariis, dummodò consimilem Priorem habeãt, vt habent Hospitalarij, ad omnes claustrales hoc beneficium extenditur, cum eadem causa subsit omnibus. Ber.

p ¶ *Passus est.*] Quia ille videtur iniuriã passus. *arg. Inst. de iniur. §. 2.* sicut iniuria facta filio patrẽ contingit, & agere potest: tamen si pater remittit iniuriã, filius agere non potest: nisi pater vilis persona fuerit, & filius honesta. *l. ff. de iniu. sed & si. §. filiusfamilias.* sic & si Abbas remittit iniuriam factam monacho, monachus agere non potest aliquo casu; videtur tamen quòd secundum forum rei hoc debet fieri. *3. q. 6. c. 1. & 6. q. 3. placuit.* sed non est ita in casu isto. & sufficit, quòd ita hic cauetur. *6. q. 3. scriptum est. & ff. qui & à qui. l. prospexit.*

¶ *Gl. seq. obiicit, & sol.*

q ¶ *Promereri.*] Sed nonne datur hic euagandi materia. Quare in hoc casu non absoluit eum abbas, sicut absoluit illum, qui ante monachatum deliquit? Sed ratio est: quia ante ingressum erant eiusdem conditionis, & per ingressum facilè tollitur obligatio. *19. qu. 3. non liceat. & qu. 2. duæ sunt.* Io. Sed ratio vera redditur in littera, scilicet propter scãdalum: scandalum enim est, quòd monachus iniciat manum in maiorem: quia vix bonus monachus facit bonum clericum. *16. q. 1. c. legi.*

r ¶ *In contemptum.*] Quod semper præsumitur, nec admitti debet probatio in contrarium, *sic 54. dist. fraternitatem, suprà de ind. c. vlt.*

s ¶ *Iuris peritiam.*] Not. q mitiùs agitur cum ignorante ius positiuum: secus in iure naturali, vbi nec rusticitati etiam parcitur *C. de in ius voc. l. 2.* sicut nec parcitur mulieri cõtra matrimonium suum: est enim de iure naturali, *vt sup. de diuor. gaudemus.* Vin.

t ¶ *Dispensare.*] Potest ergo Abbas dispensare cum monacho circa ordines, vt hic, *& suprà eod. qui furti. ordi. re. c. 1.*

u ¶ *Et discretus.*] Et ita non sufficit, quòd sit adultus, nisi sit discretus, quia contra discretum de facili præsumitur. *C. qui & aduer. quos. l. 1 ff. de proba. cum de indebito.* & indiscretus iniuriam facere non potest: pati verò potest. *15. qu. 1. illud. & ff. de iniur. l. illud. & ff. ad l. Cor. de sica. infans.* sed de talibus non intelligitur hoc: quia tales non indigent dispensatione.

¶ ¶ *Glo. seq. arg. & signat contrarium.*

x ¶ *Præsumatur.*] Arg. q non semp credendũ est cõfitẽti peccatũ in pœnitentia. Arg. cõtra suprà de homi. significasti, 1a. quia non est verisimile, q aliqs sit immemor suæ salutis. *1. q. 1. vlt. sancimus.*

De Mo-

† *Aliàs ita, cùm & maiora: aliàs ita, & maiora; absque voce, cùm.*

a *Concor. l. iurisgẽtium. §. adeo. C. de pact. & l. legatum. & l. ad rem mobilem. ff. de procura.*

† *propter.*

b *Fauorem, quia casus iste est de reseruatis: & quia Alexãder prohibuerat, & quia latiùs loquitur, scilicet de prælatis, non de Abbatibus tantùm, secundùm Hostië. Ioan. And.*

c *De nasis in æstate scilicet. Hostien. Item vt dicebat. Ab. etiam sine sanguinis effusione posset esse percussio enormis: & facit, quod nota. de consec. Ec. vel a. te. c. vno. l. 6. in 3. §. Io. And.*

d *De hoc in Specu. de iniur. vers. sed nunquid monet. Io. And.*

e *Quod intelligatur, de irregularitate tantũ ante monachatum contracta, quicquid dicat, vtrum ist. vt dicit Hostië. quòd hic loquitur de contracta etiam post ingressum: nam proximo dictis dicit incidenter, & præter principale propositum, quæstio autẽ generaliter formabatur, vt patuit in prin. dixit tamen Host. hanc gratiã non extendẽdam ad alios casus. s. de primi. sanc. Ioan.*

f *Et de consecrat. dist. 2. tribus gradibus, secundũ l'incẽ. aliàs incipit, tanta. Io. And.*

D*E Monialibus*.] Moniales excõicatas pro iniectione manuũ absoluit Episcopus.h.d.vel aliter & sic,vt in rubro. Primò ponitur consultatio, Secundò responsio ibi, *Super hoc*. Abbas.

Casvs. Dicitur hic, quòd si moniales se ad inuicem percusserint:vel conuersos suos,vel conuersas, aut etiam clericos,ab Episcopo loci possunt absolui. Nota, quòd moniales pro violenta manuũ iniectione in ecclesiasticam personam excõmunicatæ,ab episcopo loci debent absolui.

¶ *Glos. seq. recitatur per duas quæstiones; scilicet quæ sit ratio, quare abbatissa non absoluit, & quid de exemptis, finis quærit, & soluit.*

a ¶ *Per Episcopũ.*] Impedit enim sexus muliebris, ne Abbatissa possit absoluere moniales, sicut hic patet, nec confessionem earũ audire,nec eas benedicere, vel Euangelium legere,quia sexui fœmineo claues Ecclesiæ cõmissæ non fuerunt.*sup. tit.prox.noua. & arg. sup. de ma. & obe.dilecta vbi de hoc.*Sed Episcopus illas absoluit auctoritate Papæ sibi per hanc decre. indulta, tanquam delegatus, ad hoc: & sic absoluat omnes tam exemptas quàm non exemptas. *& est sim. sup.de hære. ad abolendam. in fin. sup. de of. ord.irrefragabili.§. cæterùm.* & eo iure quo absoluit alias mulieres, *ĩ.eo.mulieres.* Sed quid si monasteria essent in diuersis episcopatibus, & vna monacha percutiat monachum, vel monacham,vel conuersum, vel clericum alterius episcopatus. Conueniat vterque episcopus,vel alter delegat alteri vicem suam. *sup.c. proxi.*Bern.

CAP. XXXIII.

DE † Monialibus tua à nobis fraternitas requisiuit, per quem eis sit beneficium absolutionis impendendum, si vel in se inuicem, vel Conuersos, vel Conuersas suas, aut Clericos etiam, manus iniecerint temerè violentas? Super hoc igitur tuæ consultationi taliter respondemus, vt per Episcopum[a] in cuius diœcesi monasteria fuerint,absoluantur.

¶ Idem vniuersis Cruce signatis.

¶ *Contractus etiam, qui sine communione explicari non potest, non dissoluitur seu impeditur per excommunicationem superuenientem in eum,qui tenetur aliquid præstare non excommunicato.*

CAP. XXXIV.

SI † verè: *& infrà.* ¶ Quòd si Veneti forte nec satisfacere voluerint, nec absolui, vobis permittimus vt cum ipsis vsque in terram Sarracenorum, vel prouinciam (iuxta quod inter vos conuenit, & ipsos, vel honestè conuenerit) nauigio transeatis, quantò inlusius poteritis,cum dolore tamen, & amaritudine cordis, & sub spe veniæ[b] communicantes eisdem. Cùm enim iam à vobis maiorẽ nauli † receperint quantitatem, nec ad eam possint restituendam induci, aut etiam coarctari: si aliter fieret, videremini vos damnum ex pœnitẽtia, ipsi verò præmium ex contumacia reportare[c] †: cùm ad hoc debitum exoluendum ipsi vobis maneant obligati, & ab excommunicatis exigi[d] possit, & recipi,quod debetur. ¶ Est autem cautum in iure, quòd si quisquã per terram hæreticorum, aut quorumlibet excommunicatorum transierit, necessaria[e] emere, ac recipere poterit ab eisdẽ. Præterea si paterfamiliâs domus excommunicationis sententia fuerit innodatus, à participatione illius familia excusatur.

¶ Licèt ergo Dux Venetorum dominus nauium tanquam paterfamiliâs domus in excommunicatione persistat: vos tamen tanquam ipsius familiam,dum in nauibus eius fueritis, eius excõmunicatio non continget:& excusabiles eritis apud Deum, si in excommunicatorum[f] nauibus existẽtes, cum dolore cordis sub spe pœnitentiæ communicaueritis ipsis,in quibus eorum communionem non potueritis † euitare[g].

¶ Idem Londoñ.Episcopo.

¶ *Prælatus potest,& debet Clericũ subiectum incorrigibilem incarcerare:& Laici citra metum excommunicationis de Prælatorum licẽtia capere possunt Clericos, & ad iudicium ducere.*

CAP. XXXV.

VT † famæ tuæ: *& infrà.* ¶ Sanè consuluisti nos, vtrùm Clerici grauiter excedentes, qui tutè non possunt monasteriis ad agendam pœnitẽtiam deputari, quoniam cùm non pœniteant de commissis,

† *poteritis,*

† *Cap.8. eõ. tit. in 3. cõpi. Vide Bernardinum in pract. crim. can. 29. & c.131.*

S*I verè.*] Si locanti operam personalem soluisti pretium, vel eius partem,& postea fuit excommunicatus,vel etiam priùs, sed ignorabas: si ad satisfaciendam non potest induci, in opera sic locata sibi poteris communicare.h.d. Et primò ponit permissionem, quam secundò probat tribus rationibus. Prima ibi, *Cùm enim.* Secunda ibi, *Est autem.* Tertia ibi, *Præterea.* Abbas.

Casvs. Quidam Cruce signati conuenerant cum Venetis, vt ipsi Veneti ducerent eos nauigio suo vsque in terram Sarracenorum pro certa mercede maiore parte nauli recepta, Veneti fuerunt excommunicati:isti Cruce signati dubitabãt,vtrum deberent transire in nauibus illorum,cùm illi essent excommunicati;quæsitum fuit à Papa,quid facere deberent,cùm illi Veneti nollent eis restituere mercedem receptam: Respõdet Papa Cruce signatis,quòd si Veneti noluerint absolui, nec satisfacere sibi de mercede,permittit illis,vt cum ipsis transeant vsque in terrã Sarracenorum,secundùm quòd cum ipsis conuenerũt,vel etiam conuenerint,communicantes illis cum dolore cordis,& sub spe veniæ:quia cùm maiorem partem mercedis receperint,nec eam velint restituere,nec possint ad hoc cõpelli, ne lucrũ de sua malitia reportarent,& isti damnũ, & ab excõmunicatis possit peti, & recipi,quod debetur,& in iure cauetur,quòd si quis transierit per terram hæreticorũ aut excõmunicatorum, necessaria emere poterit ab eisdem:prætereà si paterfamiliâs domus excommunicatus sit,eius familia excusatur à participatione ipsius, & Dux Venetorum tanquam dominus nauium sit excõicatus,ipsius excõicatio istos non continget tanquam familiam ipsius dñi, dum in nauibus eius fuerint:& excusabiles erunt apud Deum,si in illis communicauerint ipsis,in quibus eorum communionem nõ poterunt euitare. Nota,quòd ab excommunicatis potest exigi:& recipi,quod debent. Item tempore necessitatis possunt necessaria emi ab excommunicatis, & hæreticis. Item familia potest participare domino sine pœna excommunicationis.

¶ *Glos. seq. signat contrarium, & soluit.*

b ¶ *Sub spe veniæ.*] Arg. cõtra quia sub spe veniæ nemo peccare debet *suprà de cler. excommun. mi. illud. & de consecr. dist. 4. quando* quis sed tamen hic non credo eos ex hoc peccare, cũ Papa hoc permittat,& ne ipsi ex suo dolo commodum habeant;sed hoc ideo dicit; quia bonarum mentium est ibi culpam timere, vbi etiam culpa non est. *suprà de ob. cert. leiu. consilium.§.2.§ vlt. ad vinc. a gum bonum. ad hoc ĩ. de pur.cano.c.2.*Bernardus.

c ¶ *Reportare.*] Quòd esse non debet 16.*qu.1. legi & suprà d. rescript. ex tenore.* nec ipsi debent ridere de fletibus aliorum *suprà de priuileg. petistis.* quia nemo de improbitate sua cõsequitur actionem *ff.de furt. itaque fullo. §. 1. vers. sed nemo.* nec stulti debent esse melioris conditionis, quàm periti *ff. quod vi, aut clam, Seruius* & quia delinquunt, non debet esse eorum conditio melior *ff.de inter vir.& vxo.l.3.§ 1.*

d ¶ *Exigi.*] *supr.de except. cùm inter. & suprà de hæred. excommunicamus. §. credentes.* conuenire tamen alios, aut reconuenire non possunt;sed excipere bene. *vt in prox. concor.* appellare,& prosequi appellationem. *ĩ. de except. cap. vlt.*

e ¶ *Necessaria emere.*] Hic habes duos casus, in quibus excommunicatis licitè participatur:alij notantur *ĩ. eod. cùm desideres.*

¶ *Glos. seq. arg. & illud terminat, & contra* [g] *signat contrarium.*

f ¶ *In excommunicatorum.*] Arg. est hic,quòd si socius meus[a] incidit in excommunicationẽ,non statim teneor ipsum deserere, nec ipse tenetur statim diuidere societatem: hoc intellige,si sine magno damno hoc fieri non possit. *arg. 11. q.3 antecessor. 23.q.4.c.b.41. dist. quisquis. 52. dist. illa & 8. dist. qui contra mores. Argum. contra ĩ. de maio.& obe. illud & 34. q.1. omnes qui.*

g ¶ *Nõ potueritis euitare.*] Supple commodè:quia illud dicimur posse,quod sine incommodo possumus.*ff. de verb.sig. nepot. in fin. ff. de condi. insti. filius, qui. in si 22. q.1. faciat homo.* Bern.

a *Nõ solùm in domo, etiam in camera: dummodò non simul cum illo iaceam, vel comedã, secundùm Inn. & Ho. ĩ. eo. nuper: nec secundũ eos dicitur communio, vbi in domo, aliqua est excommunicatus pro suis factis, & ego pro meis,* Ioan. Andr.

V*T famæ.*] Ponit duo dicta,quæ patẽt;secũdũ ibi, *Laici.* Abb.

Casvs. Clerici aliqui grauiter excedũt:nec possunt ad agẽdã pœnitentiã in monasteriis deputari,sed opportunitate capta inde aufugiũt,& prioribus sceleribus se immiscẽt:vnde quæsiuit Lõdonẽ. Episcopus, vtrùm possint ab epis. epo. vel ab aliis prælatis arctæ custodiæ mancipari? Rñdet Papa, q cùm Prælati excessus teneãtur corrigere clericorum,& publicæ vtilitatis intersit,ne crimina remaneant impunita, & illi clerici fiant deteriores, debent illos sub arcta custodia detinere, postquam fuerint de crimine condemnati. Secundò quæsitum fuit, vtrùm laici incidãt in excommunicationem, si clericos in magnis sceleribus comprehendant; cùm eos ad iudices trahere non possint,nisi manus in eos iniecerint violẽtas? Rñdet Papa,quòd laici citra excõicationem possunt capere clericos,& ad iudicium trahere, si oporteat etiam violenter,dum tamẽ id de mandato suorum faciant Prælatorum:cùm hoc non ipsi,sed illi,quorum auctoritate hoc faciunt, facere videantur; & non amplius laicorum violentia se extendat, quàm exigat defensio clericorum.

No. q. Prælati excessus subditorũ corrigere debent. Itẽ ad publicam vtilitatem pertinet, ne crimina remaneãt impunita. Itẽ clerici de criminibus condemnati, qui nolũt corrigi, possunt incarcerari. Itẽ laici de mãdato Prælatorũ possunt capere clericos, & ad iudicium trahere illos cũ moderamine inculpatæ tutelæ. Itẽ is facere intelligitur, cuius auctoritate fit.

opportunitate fugiendi captata carcerem [a] fugerent claustri, & prioribus sceleribus scelestius immiscerent: a te, vel aliis Prælatis suis arctæ possint custodiæ mancipari [b]: & infra. ¶ Respondemus, quod cùm Prælati excessus corrigere [c] debeant subditorum, & publicæ vtilitatis intersit, ne crimina remaneant impunita [d], & per impunitatis audaciam fiant, qui nequam fuerant nequiores: non solùm possunt, sed debent etiam Clericos, postquã fuerint de crimine canonicè cõdemnati, sub arcta custodia detinere: qui cùm sint incorrigibiles [e], nec in monasteriis valeant custodiri, ad similia, vel peiora facilè laberentur.

¶ Laici verò citra excõmunicationis sententiam capere Clericos, & ad iudicium trahere [f] possunt †, si oporteat etiam violenter [g]: dum tamen id de mandato [h] faciant Prelatorum, quorum illi sunt iurisdictioni subiecti, & quorum est corrigere criminosos: cum hoc non ipsi, sed illi, quorum auctoritate [i] id faciunt, facere videantur: dum tamen non amplius [k] eorum violentia se extendat, quàm defensio, vel rebellio exigit Clericorum.

a ¶ *Carcerem.*] Id est, ipsum claustrum, quod eis est carcer.

b ¶ *Mancipari.*] Sine periculo excõicationis.

c ¶ *Corrigere.*] j. *de offi. ord. c. 1.* & *s. de acc. qualiter,* & *qñ 2.* ne sanguis eorum de suis manibus requiratur. *s. de offi. ord. irrefragabili.* vbi de hoc. & *s. de sta. mo. ex qua.* & *cap. cùm ad monasterium. ad fi.*

d ¶ *Impunita.*] Ad publicã vtilitatem respicit, vt crimina puniantur: vt *ff. ad l. Aquil. ita vulneratus. l. vlt. in fin.* & *ff. de fol. Stichum. §. tamen si.* & *ff. de iudic. si longiùs. §. 1.* [a] & *ff. de fideiussor. si à reo. § illud quod.* & *Cod. de pœn. si operis.* ne ad maleficia quisquam prosiliat: vt *l. si operis.* & *23. q. 4. est iniusta. ff. de pœn. l. capitalium. § famosos.*

e ¶ *Incorrigibiles.*] Hi deponi possunt, & tradi curiæ seculari. *s. de iudic. cum non ab homine. 17. distinct. nec licuit.* sed non ad sanguinis effusionem. & sic intelligitur *s. de iudi. at si clerici.*

f ¶ *Trahere possunt.*] Sic *Cod. de his, qui ad Eccles. confug. l. 3.* vbi seruus absque sacrilegio ab Ecclesia extrahitur.

¶ *Glos. seq. arg. contra sonat contrarium, & soluit.*

g ¶ *Violenter.*] Arg. contra. *s. eo. vniuersitatis.* Hoc intelligendũ est de incorrigibili; illud de eo, qui corrigitur, & verberatur à laico de mãdato abbatis, quod non licet, vt ibi dicitur. & ita nõ se tãgunt.

¶ *Glos. seq. obiicit. & soluit.*

h ¶ *De mandato.*] Et nonne sufficit generale mandatum, quod continetur 23. q. 5. c. *principes sæculi*? Sol. speciale mandatum hic expectandum est. Quandiu enim non est notum ipsos esse incorrigibiles, & traditos curiæ seculari [b], non licet sine mandato Prælatorum; quia adhuc sub regula clericali tenentur etiam depositi. 81. *dist. dictum* vel nisi se immisceant enormitatibus. *s. eo. cùm non ab homine,* & *c. perpendimus.*

i ¶ *Quorum aucto. ritate.*] Qui enim per aliũ facit, per se ipsum facere intelligitur. *s. eo. mulieres. ff. de admi. tut. ita tñ. § gessisse.* Ber.

k ¶ *Non ampliùs.*] Quia cũ moderamine inculpatæ tutelæ: aliàs si excederent modum, tenerentur. *arg. s. de resti. spo. olim in fin.* vbi de hoc. Sim. *ff. ad leg. Aquil. si ex plagis. § tabernarius.* & ita patet, quòd clericus depositus adhuc gaudet priuilegio clericali.

CONtingit.] Cõtinuatio diuisio. Secunda ibi, *Nos autem.* Ab. Sic. CASVS. Consuetudo est in Archiepiscopatu Bracharen. quòd si quis laicus aliquẽ offendat, corpus suum supponit spõte xxx. seu pluribus, aut paucioribus fustium percussionibus: clerici eãdem consuetudinẽ obseruabãt, si clericus alium clericum offendebat, aut etiam laicũ, in satisfactione iniuriæ quæsiuit Bracharen. Archiepiscopus, vtrum huiusmodi percussores clericorum incidãt in excõicationẽ. Rñdet Papa, quod huiusmodi manus iniectio, etsi non violenta, iniuriosa tñ videtur, cùm ille canon tã in fauorem clerici ordinati, quàm in fauorem ordinis clericalis fuerit promulgatus: & ideo mandat Papa, vt illud de cætero prohibeat attentari: vnde sequitur, quod tales sunt excõicati. Si quis clericus post huiusmodi prohibitionem spõte se subiecerit, excõicatur, ita tñ quod clericus satisfaciat iniuriã passo, sine iniuria ordinis clericalis. Not. quod in iniectione manuum non solùm violentia attenditur, sed etiã temeritas, & iniuria. Item iuri publico nemo potest renunciare, quale est istud, quod clericus sponte se subiciat percussionibus, cũ id respiciat iniuriam totius ordinis clericalis. Item volenti, & scienti, ac patienti fit iniuria, si in eo lædatur ius alterius.

[a] Agit filius longe absens sine patris assensu: nedũ expectatur pater, remaneat maleficium impunitum. Ioan. Andr.

¶ Quid de capiente clericum suum debitorẽ suspectum de fuga, not. Bart. in l. si quis in seruitut. ff. de furtis.

[b] Et sic est intelligẽdũ, quod not. Io. in præalle. c. principes, secundũ Host. qui etiam hic dicit, quod casus ibi notati potius sunt casus, quibus inuocat Ecclesia brachiũ seculare, quàm quibus iudex secularis potestatem habeat in clericum. Ioan. And.

¶ *Glos. seq. alleg. duas concor. obiicit, & soluit. Secundò quærit, & alleg. pro, & contra. Tertiò quærit, & soluit.*

l ¶ *Iniuriosa.*] Quãdoque fit iniuria sine violẽtia, & tunc incidit in canonem. *s. eod. nuper. l. vlt.* & *c. vniuersitatis.* Sed quare hic dicitur iniuriosa, cum volenti nõ fiat iniuria. *33. qu. 5. noluit.* & *ff. de iniur. l. 1. § vsque adeo. C. de transact. cum donationis. ff. de regul. iur. nemo videtur.* Sed dic, quod iniuria illa dicitur facta ecclesiæ, quia ea, quæ in nos delinquuntur, possumus remittere, sed nõ quantum ad ecclesiam. *23. qu. 4. si in qui.* & *s. eod. cùm desideres.* & sic filius potest remittere iniuriã quãtùm ad se, sed nõ quãtum ad patrẽ. *ff. de iniur. l. 1. § vsque adeo.* & quantùm tangit cõmodum nostrũ, & nõ quãtùm tangit commodũ aliorum. *ff. de pactis. iurisgentium. § si paciscar. 63. dist. Salonitanæ.* Sed nunquid potest Eps solus remittere iniuriam factã ecclesiæ sine capitulo? Videtur, quod sic: quia actio iniuriarũ non est in bonis nostris ante litẽ contestatam. *ff. de iniur. iniuriarum.* ergo solus eps põt eam remittere. *arg. s. de his, quæ fi. à prælat. sine consen. cap. cùm apostolica.* cùm enim eps sit pater. *95. distin. esto subiectus.* & pater potest remittere iniuriam factã filio. *ff. de iniur. l. sed si vnius. § si filiusfami.* ergo solus hoc facere põt. Sed nõ videtur, cũ eps sit procurator, & nõ dñs. *12. q. 1. cap. vlt.* & *s. de do. fraternitatem,* quia conditionem ecclesiæ facere deteriorem non potest: vt ibi dicitur. Sed quare excusatur, qui ioco percutit clericũ, licèt inuitũ. *s. eo. c. 1.* & non iste, quod percutit volentem? Ratio est: quia iste temerarias manus inijcit. *s. eod. vniuersitatis.* sed ille nõ: & causa vincendi iniuriã suã hoc facere videtur. It. quia huius manus sequit, licèt non iniuriando. *arg. 14. q. 6. si res. sed non illius, qui ioco.* Io.

¶ Idem Bracharen. Archiepiscopo †.

¶ *Excommunicatus est, qui in Clericum etiam volentem manus iniecerit violentas, etiamsi hoc faciat in satisfactionem præcedentis iniuriæ. Hoc dicit, & est casus notabilis.*

CAP. XXXVI.

CONtingit † interdum, quòd Clerici, si quem offendant, & satisfacere velint offenso: secundùm morem patriæ, quem inter se Laici obseruant, corpora sua sponte supponunt triginta, seu pluribus, aut paucioribus percussionibus fustium: & infra. ¶ Nos autem fraternitati tuæ super hoc respondemus, quòd huiusmodi manus iniectio, etsi non violenta, tamen iniuriosa [l] videtur: cùm ille canõ non tam in fauorem Clerici ordinati [m], quàm in fauorem [n] ordinis Clericalis fuerit promulgatus: ideo & volumus, & mandamus, vt id de cætero prohibeas [o] attentari. Si quis autem Clericus post prohibitionem huiusmodi, spõte se subiecerit, excommunicetur: Prouiso, vt Clericus iniuriam passo sine iniuria Clericali satisfaciat competenter, quatenus inter eos pax valeat rationabiliter reformari.

¶ *Gl. seq. primò tractat de psalmista, de bigamo, de coniugato, & de deposito. Secundò quæris de excommunicato. arg. negatiuè, ponit opi.*

m ¶ *Ordinati.*] In quouis ordine. *21. dist. cleros.* dummodo non contrahat secundas nuptias. *83. dist. quisquis.* etiamsi sit clericus coniugatus. *arg. s. de vita, & hone. cle. clericus.* & hoc intellige, si vult deferre coronam, & gaudere priuilegio clericali: aliàs si nõ vult habere priuilegium clericale, potest deponere. *s. de cleric. coniuga. Ioannes,* vbi de hoc [d]. Item & clericus depositus habet hoc priuilegium, quandiu vult viuere sub regula clericali. *81. dist. dictum.* & *c. proxim. ff. de decu. l. fi.* Item nisi immiscuerit se enormitatibus. *s. eo. cùm non ab homine.* & *c. perpendimus.* vel vsque ad trinam admonitionem contempto habitu clericali. *s. eod. in audientia.* & *j. eo. contingit.* Item quid de excommunicato deposito si verberetur, an incidit in canonẽ? Videtur, quòd non: quia nihil ad nos de his, qui foris sunt. *2. q. 1. multi.* quia iam est mẽbrum diaboli, & extra ecclesiam eiectus. *11. qu. 3. omnis Christianus.* & *c. seq.* [e] & quia non posset alium excommunicare. *24. q. 1. audiuimus.* eadem ratione non erit excommunicatus, qui clericum excommunicatum etiam depositum verberat: quod quidã concedunt. Vinc. distinxit, an excommunicatio præcedat depositionem, & tunc adhuc retinet priuilegium clericale: si verò sequitur incorrigibilis fuerit, eo tradito curiæ seculari, amittit priuilegium. *s. de iud. cùm non ab homine.* qui autem alium clericum excommunicatum verberat, videtur secundùm hoc excõmunicatus multò fortiùs, quàm quod verberat excommunicatũ clericum ante depositionem; secundùm quod distinguit Vincen.

n ¶ *Fauorem ordinis.*] Cui renunciare non potest. *s. de for. comp. si diligenti.* & *c. significasti.* Bern.

¶ *Glos. seq. obiicit, & soluit.*

o ¶ *Prohibeas attentari.*] Non videtur responderi ad quæstionẽ, quæ fuit, an huiusmodi percussores incidant in canonẽ. Sed dic, quod

† Episcopo, legitur in recentioribus, in antiquis rectiùs est, archiepiscopo prouidè Vasorum in annalibus Hispania c. 20.

† Cap. 10. eod. tit. in 3. compilat. Et de materia istius, & glossæ vide præ aliis hic Henricum Boich. adde Syluestrum, verbo, excõmunicatio. 6. circa fin.

c Idem not. 23. q. 4. si in qui. hoc tenet hic Ioan. & Host. hic s. eod. cùm desideres. in fin. 10. And.

d Quod dic, vt j. de cler. coniug. cap. vno lib. 6. Ioan. And.

e De hoc s. de offic. ord. c. quod sedẽ, & de præscrib. ca. veniens. vide omnino Innocentium in c. si verò. s. eod. & Ioan. And.

quòd bene sunt excommunicati: quia iniuriosas, & temerarias manus iniiciunt: & satis innuitur, dum dicit, tam in fauorem clerici, quàm ordinis, &c. ex eo quod dicit, prouiso, vt clericus sine iniuria clericali, &c. clericus, qui ad hoc consentit, excommunicetur, vt infrà sequitur.

R*Elatum.*] Commu-nis diuisio. Secunda ibi. *Quocirca.* Abb. S. CASVS. Serui propter iniectionem manuum in clericos in excõicationem incidunt: dñi sui allegant, q nolunt carere seruis suis: & ita non curãt venire ad sedem Apostolicã absoluendi, eludentes canonicam disciplinã: significatũ est hoc dño Papæ: vnde mandat Archiepiscopo Lugduñ. quatenus cõpellat eos venire ad Apostolicam sedẽ absoluendos, cùm potiùs Deo, quàm homini sit deferendũ, nisi serui illi hoc faciant in fraudẽ, vt se subtrahant obsequio dñorum, aut ipsi dñi propter eorum absentiam grauiter lęderentur sine culpa dominorum: & tunc in vtroque casu ab ipso archiepiscopo ex indulgentia Papæ poterunt absolui, & in recompẽsationẽ laboris alia eis satisfactio iniungatur: dummodo nõ sit enormis excessus, vt propter scandalum tollendũ ad seruum seruorum Dei venire debeant absoluendi. Nota, q plus est Deo, quàm homini deferendum. Item serui à sede Apostolica pro iniectione manuũ in clericos sunt absoluendi: nisi in duobus casibus hic positis, scilicet si faciant hoc in fraudẽ, vt subtrahant dominis seruitium debitum, vel si domini graue damnum incurrerẽt de eorum absentia. Item pro vna satisfactione alia iniungitur.

¶ Idem Lugduñ. Archiepiscopo.

¶ Seruus excommunicatus pro iniectione manuum in clericum tenetur pro absolutione ire ad sedem Apostolicam: sed si ex hoc dominus qui non fuit in culpa, graue damnũ patiatur, vel seruus hoc faciat in eius fraudem, absolui potest ab Episcopo, si læsio non fuit enormis.

CAP. XXXVII.

RElatum † est nobis, quòd cùm aliqui serui propter iniectionem manuum in clericum violentàm, in canonem incidunt sententiæ promulgatæ: allegantibus dominis eorundem, quòd carere mancipiis suis nolunt, venire ad sedem Apostolicam absoluendi non curant: per occasionem huiusmodi eludentes Ecclesiasticam disciplinam. ¶ Quocirca mandamus, quatenus eos venire compellas ad sedem Apostolicam absoluendos: cùm plus sit Deo, quàm homini,[a] deferendum: nisi fecerint hoc in fraudem, vt subtrahant se obsequio dominorum: aut ipsi domini propter hoc sine culpa [b] sua graue damnum incurrant: tunc enim † in vtrolibet casu [c] poteris eos ex indulgentia nostræ prouisionis absoluere, cùm nimis sint ab Apostolica sede remoti: sed in recompensationem [d] laboris, quem in itinere sustinerent, alia eis satisfactio iniungatur: dummodo nõ sit tam grauis, & enormis [e] excessus, vt propter vitandum scandalum, & tollendum exemplum huiusmodi serui ad seruum seruorum Dei venire debeant absoluendi.

¶ Idem Strigoneñ. † Archiepiscopo.

¶ Excommunicatus propter participationem cum excommunicato, licet eum postea impugnet ex hoc solo pro absoluto non est habendus.

CAP. XXXVIII.

SAcris † est canonibus institutum: *& infrà.* ¶ Licèt is, qui voluntarius [f] excommunicatis illis communicauerat, qui cum omnib' fautoribus, & participibus suis excommunicationis sententia sunt astricti, ad cor rediens de mãdato Ecclesiæ excommunicatos, quos priùs fouerat, expugnauerit †: non tamẽ priusquam absolutionis gratiam perceperit, habendus est absolutus: nec si occumbat in huiusmodi bello, sunt [absolutiones † vel] oblationes recipiendæ pro eo, vel orationes Domino porrigendæ [g], nisi cùm de ipsius viuentis pœnitentia per euidentia signa constiterit: & iuxta cuiusdam constitutionis [h] nostræ tenorem, defuncto etiam absolutionis beneficium impẽdatur.

¶ Idem Assuntineñ. † Episcopo.

¶ Semel excommunicatus debet vitari semper vt excõmunicatus: nisi legitimè probet se fuisse absolutum.

CAP. XXXIX.

SIcut † nobis: *& infrà.* ¶ Fraternitati tuæ respondemus, quòd nisi excommunicati à te, super absolutione sua litteras nostras [i], vel illi.[2], cui vices nostras in hac parte commisimus, reportauerint, aut alio [k] modo legitimè de illorum absolutione tibi constiterit: tu ipsos pro excommunicatis vt priùs habeas, & facias euitari.

¶ Idem Senoneñ. Archiepiscopo.

¶ Si excommunicatus ab Episcopo ad Metropolitanum appellat, ab eo absolui potest. Metropolitanus tamen volens suo Suffraganeo deferre, potest illum sibi remittere, quando propter manifestum excessum fuit excommunicatus: & ante absolutionem non auditur volens probare se iniustè excommunicatum: secus si probare vult sententiam esse nullam.

CAP. XL.

PEr † tuas litteras: *& infrà.*

a ¶ *Plus Deo, quàm homini.*] 11. q. 3. *quisquis metu. & ca. Iuliane.* & de voto, ex multa, ver. *in tanta, & c. 22.* q. 5. c. 2. & 3. aggrauatur enim culpa ex persona iniuriati. ḗ. eo. *cùm illorum.* vbi de hoc.

b ¶ *Sine culpa.*] Tunc enim possunt absolui per Episcopum, vt hic dicit, & ḗ. *eod. mulieres.* & ḗ. *eod. quamuis.* quæ intelligi debent secundùm hanc distinctionem: vnde sine culpa priuari non debent. ḗ. *de eo, qui cognouit consanguineam uxoris suæ, discretionem, & cap. vlt. &* ḗ. *vt lit. non contest. quoniam frequenter.* §. 2. & ḗ. *de consit. cognoscientes:* alias si essent domini in culpa, tam ipsi, quam serui sunt excommunicati: putà si mandassent: quia qui per alium facit, per seipsum facere videtur. ḗ. *eo. mulieres* [illegible] *cap. vt famæ.*

c ¶ *In vtrolibet casu.*] Si [illegible] hoc faciunt fraudulẽter, vel cùm dñs nullam culpam [illegible] idem dicendum in viro, si in fraudẽ vxoris suæ [illegible] operas præstare tenetur. arg. 29 q. 2 *perlatũ.* Sed hoc non credo, [illegible] non inueniõ: quia hoc dictum, vt omnes ad curiam mittantur, qui expressè non excipiuntur, prohibitorium est. arg. ḗ. [illegible] *cum illorum, in princ.*

d ¶ *Recompensationem.*] Sic ḗ. *de vo. quod sup. his, & c. magnæ, ad fi.*

e ¶ *Enormis.*] ḗ. *eod. cùm illorum. vbi de hoc.*

S*Acris.*] CASVS. Aliqui sunt excõicati cum omnibus fautoribus, & participibus suis: aliquis spontè cõicauit talibus; tãdem ad cor rediẽs, de mãdato Ecclesiæ illos excõicatos, quos fouerat, expugnauit: quæritur, an iste debeat haberi absolutus? Respondet Papa, q non est habẽdus absolutus, nisi gratiam absolutionis perceperit: & si occũbat in huiusmodi bello, non sunt oblationes recipiendæ pro illo, nec orationes Dño porrigendæ, nisi cùm de ipsius viuentis pœnitẽtia per euidentia signa constiterit, & fuerit absolutus scdm tenorem cõstitutionis Innocentij IV. q licet quis excõicatus iuret stare mãdatis Ecclesiæ, vel expugnet excõicatos, non habetur pro absoluto, nisi beneficium absolutionis fuerit subsecutum.

f ¶ *Voluntarius.*] Secus si absolute fuerit attractus. ḗ. *de his, quæ vi, metusve causa fiunt, & 50. dist. presbyteros, &* ḗ. *de bapt. maiores, ad fi. versic. ille verò, qui nunquam.*

g ¶ *Porrigendæ.*] 24. q. 2. c. 2. & 3.

h ¶ *Constitutionis.*] ḗ. *eod. à nobis.* cum fuerit absolutus, tunc orabit Ecclesia pro eo, & recipiet absolutionẽ pro eo, sicut pro aliis defunctis.

S*Icut.*] Excommunicato, qui dicit se absolutũ, non creditur, nisi probet. Hoc dicit. In prima ponit decẽtũ cõsultatio. In secũda respõsio ibi, *Fraternitati.* Abbas Sicul. CASVS. Aliqui excommunicantur aliqñ ab Episcopo suo. Illi accedũt ad curiam dñi Papæ, redeuntes dicunt se absolutos, nõ ostendunt litteras suæ absolutionis: quæsiuit Episcopus Assuntineñ. vtrũ debeat illos hãbere pro absolutis? Respondet Papa, q nisi super absolutione sua litteras Apostolicas, vel illius, cui vices suas in hac parte cõmiserit, reportauerint, aut alio modo legitimè constiterit de absolutione ipsorum, ipsos pro excõicatis sicut priùs faciat euitari. Nota, quòd non est credendum alicui, qui dicit se absolutum, nisi de hoc fidem faciat.

¶ *Glo. seq. obiicit & soluit.*

i ¶ *Literas nostras.*] Sed vr̃, q eis credendũ sit, quia de nemine præsumendũ est, q sit immemor suæ salutis. 1. q. vlt. *sancimus, & arg. contra. de consec. dist. 4. cùm itaque & c. si nulla extat:* sed non est verum [h]. ḗ. *de off. or. ex parte, & 8. q. 3. c. vni. & C. de mãd. prin. l. vni.*

¶ *Glo. seq. vetat per quæst. an vnius testis indicia, vel honestas personæ sufficiat, & tenet quòd non, allegat contrarium, & soluit.*

k ¶ *Alio modo.*] Non tñ vno teste, quia fieret actori præiudiciũ: nec etiam sufficiunt talia indicia, quæ sufficiũt. ḗ. *de cler. peregr. c. inter. & c. sui,* nec sufficit hĩ. honestas personæ, vt ei credi debeat. *arg. 50. dist. si quis præpostera, & dist. 8. si solus. Arg. contra. 97. dist. nobilissimus.* Sed illud, cum nulli sit præiudicium. Ioan.

P*Er tuas.*] Diuiditur. Nam in prima parte ponitur falsa opinio. In secunda allegatio pro Archiepiscopo. In tertia allegatur contra ipsum. In quarta soluit distinguendo. Secunda ibi, *Verùm.*

† In Vatican. [illegible] alterò ex. codicibus: Idẽ Nidrosien. Archiepisco po.

† Cap. 12. eo. tit. in 3. comp. ḗ. pars de sepult. cap. [illegible] & de his, quæ vi metúve causa fiunt, c.

† Dictio, etiam, non est in vetustioribus codicibus.

a Alibi ita tamen glossa ḗ. de admin. & paric. cum singularibus.

† expugnarit.

† Hæc duo verba, absolutiones vel, desunt in omnibus Vaticanis, & plerisque aliis.

† Aliàs ita: Assisinati Episcopo.

† Cap. 13. eo. tit. in 3. cõp. Vide glossã, & Doctores in c. proposuit, ḗ. de cleri. excom. min. Archidiaconum cons. 64. & Felinum in c. scribam. ḗ. de præsump.

† Cap. 14. eo. tit. in 3. cõp. præter Henricum Bohic. & alios hic, videatis tui, §. si. de sent. excom. lib. 6. adde Couarruuiam in c. alma mater. de sent. excõ. lib. 6. par. 1. §. 2.

h In foro contentioso: & contraria locum habent in foro pœnitent. ḗ. de bon. c. significasti 2. vers. de cæteris, secundùm Hostiensẽ. Ioann. And.

Verùm. Tertia ibi, *In Sardicen.* Quarta ibi, *Nos igitur.* Ab. Sic.

CASVS. Eps Altissiodoren. excõicauit Archipresbyterum suũ: Archipresbyter ad Senonen. Archiepm accedẽs obtulit cautionẽ standi iuri, petens absolui: Archieps volens Epo deferre, ipsum monuit, vt eũ absolueret: & quia eũ absoluere noluit, Archieps eum absoluit, quẽ Episcopus nõ habebat absolutum, dicens, q eius absolutio ad Archiepm non pertinebat: vnde Archieps quæsiuit à Papa, quid in similibus sit tenendum super hoc? Respondet Papa, quòd quidã dicebant, q cùm quæstio nõ defertur ad Archiepm, per appellationẽ, de illa quæstione se intromittere non potest, & excõicatus vocem non habet appellandi, vtpote ab Ecclesia separatus: & siue appellauerit, siue non, Metropolitanus eũ nõ debet, nec potest absoluere: præmissa opinione reiecta, primò ostẽdit Papa per quandam decretalem Alexandri, q Archieps eum absoluere possit: dicit enĩ Alexãder, q si ante appellationem Episcopus aliquem excõicauerit, Metropolitanus ante litis ingressum iuramẽto recepto, quòd stabit mandatis Ecclesiæ debet ipsum absoluere, nisi Epo duxerit deferendũ, & ipsũ ad eũ remittere absoluendum: & subsequitur ibidem, q nec excõicati sunt audiendi, nisi priùs fuerint absoluti, nec sunt ad illos, à quibus appellauerant, remittendi. Secũdò in contrariũ p Episcopo allegat Papa Concilium Sardicen. in quo dr, q ille, qui ab Epo est excõicatus, vicinos Epos interpellet, & causa eius audiať, & Eps, qui iuste, vel iniuste excõicauit, patienter accipiat, vt negotium discutiatur, quousque ipsius sentẽtia approbetur, vel emẽdet: & ante finem causæ nullus eum cõmunioni restituat. Papa verò his præmissis dicit distinguendum, vtrùm quis proponat se post appellationẽ legitimã excõicatum fuisse, vel intolerabilem errorẽ in sententia fuisse expressum: in quibus casibus ad probationem eorũ debet admitti, etiamsi absolutionem nõ petat: sed in aliis debet euitari: quamuis tales Apostolica sedes absoluere consueuit ad cautelã: sed in aliis nõ debet audiri, nisi fuerit absolutus, ne sententiam contemnere videatur, & per hoc ampliùs ligatur: & in casibus illis intelligitur Conciliũ Sardicen. quòd si absolutionis beneficiũ postulauerit, Metropolitanus debet illũ absoluere, nisi suo duxerit suffraganeo deferendũ: & si suffraganeus ipsum nõ absoluerit, Metropolitanus cautione recepta, q suo debeat parere mandato, ipsum absoluat, & causam audiat: & sic Archiepiscopus recte processit. Sed si forte Eps subditũ suum propter manifestũ excessum excõicasset, Metropolitanus nõ debet ipsum absoluere, nisi Eps requisitus malitiose ipsum absoluere noluisset. Nota, hic duos casus, in quibus nõ tenet excõicatio, cum de his cõstiterit, & ideò propter dubiũ interim auditur ad pbationem eorũ, scilicet q appellauerit ante excõicationẽ, vel error intolerabilis in sentẽtia sit expressus: aliàs nõ est quis audiendus ante absolutionem. Item in dubio absoluitur quis ad cautelã. Item ligatur quis ex contemptu, licet nõ sit excõicatus. Item negligentia suffraganei per Metropolitanũ suppleri debet.

¶ Videtur aliquibus [a], quòd cùm ad Metropolitanum per appellationem quæstio nõ defertur, excommunicatus autẽ vocem non habeat appellandi [b], vtpote ab Ecclesia separatus, siue appellauerit, siue non, Metropolitanus ei non debet absolutionis beneficium exhibere. Verum ex verbis cuiusdam epistolæ [c], quam Scholastici ab Alexandro Papa emanâsse proponunt, habetur, quòd si ante appellationem, in aliquem excõmunicationis sentẽtia fuerit promulgata, Metropolitanus ante litis ingressum ab eo iuramento recepto secundùm Ecclesiæ consuetudinem debet ipsum absoluere, nisi voluerit Episcopo diœcesano deferre, ipsúmque ad eum remittere absoluendum: vbi etiam consequenter infertur, quòd nec excommunicati sunt audiendi [d], priusquàm fuerint absoluti: nec sunt ad illos, à quibus appellauerant, remittendi [e].

¶ In Sardicen. † autem concilio [f] reperitur: vt is, qui ab Episcopo est abiectus, finitimos Episcopos interpellet, & causa eius audiatur, & diligentiùs pertractetur: Episcopus autem, qui iustè, vel iniustè abiecit eundem, patienter accipiat, vt discutiatur negotium, quatenus vel probetur eius à pluribus sẽtentia, vel etiam emendetur: priùs tamen, quàm omnia diligẽter examinata fuerint, nullus ante [g] causæ cognitionem communioni eum sociare præsumat, qui fuerat communione priuatus. ¶ Nos igitur credimus distinguendum [h], vtrùm quis proponat se post appellationem legitimam interpositam, excommunicatione fuisse notatum, vel in forma excommunicationis intolerabilem [i] er-

a ¶ *Videtur aliquibus.*]Et malè, quia etsi nõ appellatur ad Metropolitanum, tñ potest excommunicatum absoluere, si Episcopus ipsum absoluere nolit. *s. de offi. ord. ad reprimendam.* Bern.

b ¶ *Appellandi.*] Vt per hoc ab excommunicationis sententia releuetur, vt *s. de appell. pastoralis*, nec interdictum, vt *s. eod. tit. ad hæc quoniam* [a]: sed vt causam transferant ad superiorem, bene tenet appellatio. *3. q. 9. rerera.*

c ¶ *Cuiusdam epistolæ.*] Quam habuisti olim in antiqua compilatione. *s. de offi. ord. quæsitum*: cuius sententia, & etiam verba pro maiori parte ponunť hic, & incipiunt hic, quod si ante, &c.

d ¶ *Sunt audiendi.*] Si agant. *s. de hæred. excommunicamus. §. credentes. s. de except. cùm inter.* conueniri tamen bene potest. *s. eod. si verò, & §. prædi. credentes.*

¶ *Glos. seq. ponit tres casus, quibus remittitur appellans.*

e ¶ *Remittendi.*] Remittitur quandoque aliquis ad eum, à quo appellauit, si malitiose appellauit. *s. de appell. cùm in Ecclesia, & cap. vt debitus.* vel si non fuerit prosecutus appellationẽ in termino constituto: vt *eod. tit. personas.* Vel si appellans hoc petierit. *s. de appel. interposita §. illa:* aliàs obtinet, quòd hîc dicitur, & *C. de appell. eos, & 2. q. 6. §. vlt.*

¶ *Glos. seq. ponit ius antiquum, & modernum, & distinguit.*

f ¶ *In Sardicen. autem Concilio.*] 11. q. 3. *si Episcopus forte.* quòd inducitur hic contra decre. Alexandri. Vnde nota, quod secundum antiquos canones quilibet excõicatus audiebatur, qui ante absolutionẽ volebat probare se iniuste excõicatum. 11. qu. 3. *si Eps forte*: cuius tenor 1 i. ponitur. Hodie verò non audiť nisi in duob. casibus [b]: si dicat sententiam latã post appellationẽ fuisse, vel si dicat intolerabilẽ errorẽ in ea fuisse expressum [c]: *vt hic di.* Sic ergo distinguas, si aliquis conqueritur superiori de iniusta excõicatione, aut appellauit ad eum, aut non. Si appellauit, primò præstabit cautionẽ, q stabit mandatis Ecclesiæ: tunc est in optione ipsius superioris, an velit eum absoluere, an remittere eum absoluendum ei, à quo appellauit, vt hic sequitur in decret. alleg. Si verò nõ appellauit, sed per simplicem querelã adiuit ipsum, debet eum remittere ad inferiorem, vt ipsum absoluat: & si inferior ipsum absoluere nolit, Archiepiscopus ipsum absoluat. *s. de offic. ordi. ad reprimendam*: si tamen periculum esset in mora propter huiusmodi remissionẽ, ipsum statim absoluat. *j. eo. sacro, arg. ad hoc s. tit. prox. cap. vlt.* Et si viderit sententiã excommunicationis ab Episcopo latam esse iniustam, euidenter poterit Archiepiscopus declarare subditum irrationabiliter fuisse ligatũ, licet non sit appellatum ad ipsum. *s. de app. sollicitudinem*: similiter, & econuerso, si viderit eam iustam, tenetur remittere ipsum absoluendum ad inferiorem, vt hic *in fin.* Ioan.

g ¶ *Nullus ante.*]Ergo nec Archiepiscopus, *arg. s. eod. cùm desideres, & cap. quod in dubiis, in principio.*

h ¶ *Distinguendum.*] Ad soluendam contrarietatem concilij, & decret. Alexand.

¶ *Glos. seq. recit. per q quis sit error intolerabilis, alleg. contrarium. ponit opin. Vinc. subdit, quid si erratur in facto: quia causa, propter quam excommunicatur, non est vera.*

i ¶ *Intolerabilem errorem.*]Error intolerabilis potest dici quodlibet peccatum, vt si excõmunicet ideò, quia nõ furatur: vel quia non ducit ei aliquã meretricẽ, vel quia non est inobediens suo Prælato: vel si præcipiať aliquod impossibile, vel turpe, vt dictũ est: talis sentẽtia nulla est, nec aliquam obligationem inducit de facto, vel de iure. simi. *s. de pact. c. vlt. arg. contra. s. de condi. appo. c. vlt. in fi.* Vin. hæc intelligit tantùm de errore iuris: vnde in pdictis exemplis tenet excõicatio [d], vt si dicat sic: Excommunico illum, quia non adulteratur, quia non interfecit illum, tenet excõicatio. Item intolerabilis potest dici error, si expresse pronunciatur contra ius scriptum, vt si dicat: Pronuncio excõicationẽ valere, quia est lata post appellationem legitimam & à tali sententia non est necesse appellare. *2. q. 6. c. ei, qui § diffinitiua. ff. quæ sentent. sine app. rescind. lib. 1. § 1.* & idem est dicendum, vbicunque ponitur iudicium retro nullum fuisse: nisi velit quis ad cautelã appellare. *Cod. de procur. licet, & s. de procur. in præsentia, in fin. & s. de crim. fal. super eod. & s. de re. iud. c. 1.* secus est, si errorem non exprimit in sententia, & in pronunciaret contra ius: tenet quidẽ tunc sententia, nisi fuerit appellatione suspensa. *s. de re iudi. cùm inter vos, & ff eod. cùm prolatis*: sed si error est in facto, vt si hoc modo dicatur: Excommunico te, quia expoliasti talem: licet manifeste sit falsum, tenet sententia: quia talis causa possibilis est, licet sit falsa, nec continet errorem, & sentẽtia siue iusta, siue iniusta timenda est. *11. q. 3. cap. 1. & 2. argum. contrà*, quòd talis error facit eam nullam, sicut error calculi *ff. quæ sent. sine appel. rescrip. l. 1. §.* talis error facit exhæredationem nullam. *ff. de lib. & posthum. l. si posthumus. §. vltim. & l. seq.* sicut nec valet decretũ de datione tutoris, vbi error facti est expressus. *ff. de tut. & curat. l. tutor, & l. Seiæ*: sic & obligatio per errorẽ facti non tenet. *ff. si quis cau. sed & si. §. vltim. ff. de fideiussor. si quis postquam.* Ioann. Quid ergo dices: Credo, quòd in sententia excommunicationis lata per errorem facti (vt dictum est) tutius sit dicere, quòd teneat, & quòd absoluatur quoad Ecclesiã, vel saltem ad cautelã, quia

a *Nec suspẽsio ab officio, vel ingressu Ecclesiæ. j. eo. is cui, in fin. lib. 6. Io. And.*

† *In Concilio Sardicẽ. si, id habetur c. 17. canon verba hic referuntur vsque ad §. nos igitur.*

b *Et in aliis, qui sunt. j. cap. præsenti, ubi Ioan.*

c *Adde, quid ad deposi- tionem necessarium ordinem not. Bal. in l. de pupillo. §. si nouo. ff. de noui operis nunciatione Bart. in l. non solum. § fin. ff. de mort.*

d *Et hoc ideo secùdùm Vinc. quia talia materialia non sunt expresse contra naturam excommunicationis, quæ non debet ferri nisi pro contumacia: & dixit, gl. s. Ioan. Theutonici fuerat, & tolerata extendens sumbrias suas. Ioan.*

quia quoad Deum non est ligatus, nisi contemnat, ut canit j. sequitur. & 24 q. 3. notandum in prin. & de testi. veniens.

a ¶ *In quibus casibus.*] Id solus supra in glossa, cùm dicitur sententiam latam post appellationem legitimam, & cùm dicitur, continere intolerabilem errorem, & in casibus istis intelligitur cap. concilij Sardicen. cuius tenor hic ponitur. sic *s. de offi. deleg. cùm contingat.* in casibus istis primò admittatur probatio, vt appareat, an absolui debeat, an denunciari non ligatus, *vt ibi in c. cùm contingat.*

b ¶ *In aliis.*] Sic intellige, quod dicit, in aliis, i. quia non auditur in alijs negotijs, vel factis iudicialibus, vt actor tanquam excommunicatus, sed extra iudicium nō debet vitari: vt *j. ead. tit. solet.* nisi in hoc vt probet errorem vel sententiam latam post appellationem legitimam, & in hoc concordat concilium Sardicen. & interpretatur Papa concilium vsque ibi, quod si absolutionis beneficium humiliter postulauerit, &c. abinde vsque ibi, quod si forsan. interpretatur decre. Alexandri. Et sic distinctio Innocentij concordat concilium Sardicen. & decretalem Alexandri, quæ videbatur contraria, sed nō est, quia in diuersis casibus loquitur vt patet per interpretationem Innocentij.

c ¶ *Ad cautelam.*] Sic *j. eo. venerabilis & s. eod. cùm desideres. §. secundæ. & s. de app. ad præsentiam. & suprà de testibus. veniens.* non obstante contradictione excommunicatoris, vel aduersarij: vt in prædicta decretali, *solet.* nisi diceretur excommunicatus pro manifesta offensa, in quo casu debet habere terminum octo dierum ad probandum manifestam offensam: vt in decretali prædicta, *solet.* Bern.

† *Alias deest verbum, debet.*

† *Alias, talem.*

a *Pro intelligentia huius glossæ præter Panormitanum hic vide Doctores in c. solet, de sent. excom lib. 6.*

rorem fuisse patenter expressum: in quibus [a] casibus ad probationem eorum, etiamsi absolutionem non petat, debet admitti: sed donec de ipsis constiterit, in aliis [b] euitari debet †: quanquā Apostolica sedes etiam tales † consueuerit absoluere ad cautelam [c]. Verùm in aliis [d], nisi gratiam absolutionis imploret, non debet audiri, ne sententiam Ecclesiasticam contemnere [e] videatur, & per hoc amplius ex suo contemptu ligetur. Quòd si [f] absolutionis beneficium humiliter postulauerit, Metropolitanus cum debet absoluere, nisi suo duxerit Suffraganeo deferendum: cui tamen si Suffraganeus absolutionis beneficium iuxta formam Ecclesiæ noluerit exhibere, ipse nihilominus illum absoluat, cautione recepta, quòd suo debeat parere mandato, ac deinde causam audiat, & quod canonicum fuerit (iustitia mediante) decernat. Quòd si forsan Episcopus subditum suū, propter manifestum excommunicâsset excessum; Metropolitanus non debet ipsum absoluere, nisi Suffraganeus requisitus

d ¶ *Verùm in aliis.*] Dixit Ioan. in alius dubius, scilicet habendus est pro excommunicato *sup. eo. cùm desideres. §. secundæ.* Et tu dic, in aliis, sc. excommunicationibus, cum quis dicit se excommunicatum iniuste, vel quocunque modo apparet ipsum esse excommunicatum maiori excommunicatione: quia tunc non debet audiri, vt actor, nisi gratiam, &c. vt sup. vbi dicit, nec excommunicati sunt audiēdi, &c. exceptis duobus prædictis casibus: & h. d. littera sequens: nec sententiam contemnere, &c. quia hoc ipso ligaretur ex contemptu: secus in eo, qui petitur in seruum, qui pendente causa, auditur contra alios, sed contra illum, qui dicit se dominum illius, non. *ff. de lib. cau. ordinata.* Bern.

e ¶ *Contemnere videatur.*] Nota cautam, quare hic tenet sententia, licet iniusta. 24. *q. 3. notandum. in fin. & 6. q. 3. c. audi §. cum ergo.* alia etiam recitatur suprà de appel. pastoralis. vbi de hac materia in notula, quæ incipit, hæc ratio. *& suprà de cler. excomm minist. si celebrat in fin.*

f ¶ *Quòd si absolutionis.*] Hic interpretatur decr. Alexandri, quæ intelligitur in eo casu, cum excommunicatio præcessit appellationem, quam dicit iniustam. concilium in eo casu, quando excōmunicatio præcessit, vel quando intolerabilis error expressus est in sententia: & sic planum est. Quæ fuit ergo dubitatio illius diuersitatis? Altissiodoren. Episcopus excōmunicauit Archipresbyterum suum: archipresbyter coram Archiepiscopo Senon. obtulit cautionem standi iuri, humiliter petens absolutionem: archiepiscopus deferens episcopo sæpe monuit ipsum, vt eum absolueret: quod cum facere nollet, archiepiscopus ipsum absoluit, quem episcopus non habebat pro absoluto, dicēs quòd eius absolutio nō pertinebat ad archiepiscopum, pro quo videbatur facere decreta. Alexandri, pro episcopo concilium Sardicen. vnde archiepiscopus quæsiuit à Papa, quid iuris esset, & ipse respondet, vt patet ex littera & hic reiume casum.

b *Vt hanc glossam apertiùs intelligas, lege decreta. Alexandri & concilium ipsum Sardicense: vnde & textus: & glossa aperiùs fient. vide etiam antiquam cōpilationem in meo locā.*

SI *aliquando.*] Primò ponit dictum. Secundò causam reddit ibi, *Cùm per ignorantiam.* Abbas.

Casus. Contingit aliquando, quod Papa excommunicat aliquos: postmodum eisdem litteras suas mittit cum salutationis alloquio: quæritur, an propter hoc sint absoluendi? Respondet Papa, quod non propter hoc credatur excommunicationis sententiam relaxatam, cùm per ignorantiam, vel negligentiam, aut occupatione nimiam, vel per subreptionem huiusmodi litteræ impetrentur. Nota, quòd ex certa scientia debet absolutio impetrari, non per subreptionem.

malitiosè sibi absolutionis beneficium denegare,

¶ Idem.

¶ *Si Papa suis litteris excōicatū salutat: nō propter hoc eū absoluit.*

CAP. XLI.

SI † aliquādo fortè contigerit, quod eis, qui auctoritate Apostolica sunt excommunicationi subiecti, nostræ litteræ cum salutationis [g] alloquio destinentur, non propter hoc excommunicationis credatur sententia relaxata. Cùm per ignorantiam, vel negligentiam, aut occupationem [h] nimiā, vel etiam per subreptionem [i] contingat huiusmodi litteras impetrari.

¶ Idem Cubacti Laurentij in Lucina Presbytero Cardinali Aposto. sedis legato.

¶ *Excommunicatus à pluribus Prælatis ob plures causas, non est communioni restituendus, licèt de vna causa velit satisfacere: & si impetratur absolutio tacitis aliis causis, non valet absolutio.*

CAP. XLII.

OFficij †: *& infrà.* ¶ Postremò quæsiuisti, vtrùm is, qui propter plures excessus à pluribus Prælatis ius in ipsum

¶ *Glo. seq ponit duplicē causam, quare non salutamus excōicatos: secundò quærit, argum pro & contra, ponit opin & solutionem quærit, & solu t.*

g ¶ *Salutationis.*] Excōicatis enim salutandi non sunt. 11 q 3 *excōicatos.* 24 *qu.* 1 *omnis qui,* ne per salutationem videatur eis aliquo consentire. *arg. 63. dist. cùm Had. ianue.* vt facilius resipiscant, cū viderint se contemni. *s. de excepti. pia.* (*lib. 6.*) quia grauis pœna est inter homines esse, & eorum carere suffragio. *s. ed. de apostatis qui.* sed quamuis eos non debeamus salutare, possumus tamen eis loqui de his, quæ pertinent ad eorum salutem: & licet alia verba incidenter proponantur, nō nocet. *j. eod. tit. & c. cum voluntate 1. rñ. & 11. qu. 3. cum excōicato.* Sed pone, quòd Papa ex certa scientia salutet excommunicatum, nunquid habebitur pro absoluto? ar. est, quòd nō; quia certa forma traditur, præter quā excōicatus non videtur absolutus. *s. eod. cùm desideres ad fi. & c. quod in dubiis, in princ. & c. sacris. arg. ad hoc. C. de libera causa. iubemus, & C. de proba. non epistolis. arg. contra s. de priuil. cùm olim essemus.* & Papa non subiecet legibus, *C. de leg. digna vox. & ff. eo. tit. princeps.* Ergo videtur, quòd ex ipso sit absolutus, quod Papa scienter tali communicat, & Papa dat auctoritatem canonibus, & ab eo vigorem sumunt, & non econuerso *s. de elect. significasti.* Dicūt quidam, quòd propter hoc hic non est absolutus, nisi dicat. Absoluo te, vel de plenitudine potestatis satis videtur, quòd sit absolutus, dum tamen Papa voluerit ipsum propter hoc absolutum esse, vt hic constat. & est hic arg. quòd sic, ex eo quod dicit, per ignorantiam: ergo à contrario, aliud si per scientiam: aliàs nō esset maior potestas ipsius, quàm aliorum iudicum, quantùm ad hoc. Sed nunquid incideret in canonem, si per talem participationem nollet ipsum esse absolutum, vt dictum est? Non, quia legibus est absolutus.

† *Cap. 2. eod. de resc in 3. compil & de articulo huius decretalis vide quod sancitum est in Clement. si summus. de sentent. excommun.*

† *Cap 15. eod. tit. in 2. cōpil. pars huius in c. officij s. de pœn. & remissio.*

c *Quoad tim constitutam. similis gloss. in c. 1. verbo, ab omnibus. s. de constit. vbi vide citatos.*

h ¶ *Occupationem.*] Vnde non valent. *sic s. de capel. mona. ex parte. & s. de rescri. c. 2 & c. si quando.* ar. idē esset, etsi per importunitatem petentis: quia dicit Imperator: Sæpe enim per importunitatē petētis nō cōcedēda cōncedimus. *C. de pet bono. sublat. l. 1. lib. 10.* B.

i ¶ *Per subreptionem*] Scilicet, hoc tacito quòd esset excommunicationis vinculo innodatus, quo dicto litteras non dedisset. *s. de rescrip. super litteris.* vbi de hoc satis dictum est.

OFficij.] Excommunicatus à pluribus Prælatis non est communioni restituendus, si ab vno tantùm absoluitur. hoc dicit. Et secunda pars ibi, *Super hoc.* Abbas.

Casus. Aliquis habet plures Prælatos ius in ipsum habētes, excommunicatur ab illis propter plures excessus: tandē de vno excessu satisfacere vult vni Prælatorum: quæritur, vtrùm ipsum debeat absoluere pro excessu, de quo satisfacere vult eidem. & cùm de alio non satisfecerit alij, vtrùm absolutus valeat nunciari? Respondet Papa, quòd suppressa veritatem absolutio subrepta non prodest: & cùm Prælatus intellexerit veritatem, absolutionem exhibere non debet: non videtur respondere ad quæstionē, sed potest dici responsum esse, dum dicit: absolutio subrepta non prodest: quia absolui debet, sed ei non prodest quoad effectum, nisi ab alio fuerit absolutus. Not. quòd absolutio per subreptionem obtenta non valet.

¶ *Glo. seq. not. excōicatū iterū, & c. Secundò quærit, & triplicē sol.*

a ¶ *Excom-*

a ¶ *Excommunicationis vinculo.*]Sic patet, quòd excommunicatus iterum potest excommunicari. 3. qu. 4. *Engeltrudam* vbi tractatur de hac materia, & ᷤ. *de Iudæ. ita quorundam.* & *ff. de ri. nupt. palam* § *vlt.* Et sunt duo effectus excommunicationis, expellendi extra Ecclesiam, & eiectum confirmandi, quantum ad primum excommunicari non potest: quantum ad secundum bene, quia triplex funiculus difficile rumpitur. ᷤ. *de treu. & pa. ca.* 1. sed qualiter talis absoluetur? Potest dici, quòd vna absolutione omnes excommunicationes tolluntur, sicut vna acceptilatione plures obligationes tolluntur. *C. de transactioni. transactionem.* & *ff. de accept. pluribus*, vel vnus committat alteri vices suas, & illud competentius fiet: vel quilibet absoluat à sua excõicatione: & vltima confirmabit præcedentes. *ff. de seru. rust. prædi. per fundum*, sed qui primò absoluit, nõ denunciabit ipsum absolutum, nec est ei cõmunicandum, donec absolutus fuerit ab alio: quia qui est excommunicatus in vna Ecclesia, excommunicatus est quoad oẽs: vt 4. qu. 5. *quisquis.*

† Aliàs ita punctis hæc distinguuntur: & cùm de alio non satisfecerit alij: absolutus, &c.

habentibus excõmunicationis [a] est vinculo innodat[a], & vni Prælatorum de vno tantũ satisfacere vult excessu, ab eo sit absoluendus, de quo satisfacere vult eidẽ, & † cum de alio non satisfecerit alij, absolutus valeat nunciari: & infrà. ¶ Super hoc articulo respondemus, quòd supprimenti veritatem, absolutio subrepta [b] non prodest: & veritatem intelligens, absolutionem huiusmodi exhibere [c] non debet.

¶ Idem Ferrarieñ. Episcopo.

¶ *Excommunicatis, & interdictis prædicari potest licitè verbum Dei. hoc primò. Et tempore generalis interdicti cõcedi potest baptismus, & chrismatio in fronte, & pœnitentia morientium. Hoc dicit secundo.*

CAP. XLIII.

Responso † nostro postulas edoceri, an cùm Ferrarieñ. ciues excommunicationis, & interdicti sententiis sint ligati, liceat tibi viros, & mulieres semel in hebdomada, vel in mense, apud aliquam Ecclesiã conuocare, quibus prędices verbum Dei, & eosdem ad correctionem inducas. Super quo respondemus, quòd sine scrupulo conscientiæ hoc facere poteris, cùm videris [d] expedire: dummodo contra formã interdicti nullum eis diuinum officium celebretur. ¶ Præterea quæsiuisti, cùm Ferrarieñ. ciuitas sit interdicto [e] supposita, & ideo sint ibidem (præter baptisma [f] paruulorum, & pœnitentias morientium) vniuersa sacramenta Ecclesiastica interdicta, an liceat tibi baptizatos pueros in frõtibus consignare. Super qua respondemus, quòd sicut baptizati possint pueri, sic & baptizati ad confirmationem [g] in frontibus à te possunt sacro chrismate deliniri.

¶ Idem.

¶ *Si coniunx scit pro certo impedimentũ matrimonij, nõ debet reddere debitũ sed potius excommunicationem pati: si autem hoc credat ex causa probabili, & discreta, põt reddere debitũ, non autẽ exigere: sed si ex leui, & temeraria causa, deposita cõscientia potest reddere, & exigere.*

CAP. XLIV.

Inquisitioni † tuæ respondentes, credimus distinguendum, verùm alter coniugum pro certo sciat impedimentum coniugij, propter quod sine mortali peccato nõ valeat carnale commercium exercere, quamuis illud apud Ecclesiam probare non possit: an non sciat pro certo, sed credat †. In primo casu debet potiùs excommunicationis sententiam humiliter sustinere [h], quàm per carnale commercium peccatum operari mortale. In secundo distinguimus, vtrùm habeat conscientiam huiusmodi ex credulitate leui [i], & temeraria: an probabili, & discreta: & quidem ad sui pastoris consilium (conscientia leuis, & temerariæ credulitatis explosa [k]) licitè potest non solùm reddere [l], sed exigere debitum coniugale. ¶ Verùm cùm cõscientia pulsat animum ex credulitate probabili [m], & discreta; quamuis non euidenti, & manifesta; debitum quidem reddere potest, sed postulare non debet: ne in alterutro, vel contra legem coniugij, vel contra iudicium conscientiæ cõmittat offensam.

b ¶ *Subrepta non prodest.*]De hoc etiam dictum est ᷤ. *eod. cùm pro causa.* & dic, quòd non prodest quantum ad saluationẽ. ᷤ. *tit. proxim. quod quidam.* Valebit tñ quãtum ad mitiùs supplicium subeundum: vt *de pæ. dist.* 3. *ad sin.* & *c. si quis autem*, & § *seq. in fin. dist.* Bern.

† Cap. 16. eo. tit. in 3. cõpi. Vide Ioannem Calderinum tract. de interdicto, membro 6. q. 4. & latè Couarruuiam in c. alma mater. de sent. excom. lib. 6. p. 2. §. 2. & 3.

c ¶ *Exhibere nõ debet.*] Argum. ᷤ. *tit. prox. quod quidam.* & *de pœn. dist.* 3. *ad sic. si quis autem.* & § *seq.* Dici potest, non debet exhibere cũ effectu, vt eum denunciet absolutum, vt dictum est: donec ab alio fuerit absolutus: vel non debet, nisi caueat, quòd absoluetur ab alio, deleta denunciatione: & interim ei non cõmunicetur, nisi tunc demũ cum ab alio fuerit absolutus: sed ipsum simpliciter non debet absoluere, vt hìc dicitur.

Responso.]Sunt duæ partes principales. Secũda ibi, *Præterea.* Et quęlibet subdiuiditur in consultationem, & responsionem, & partes patent. Abbas Siculus.

Casvs. Littera ista plana est. Licitum est Prælato prędicare interdictis, vel excõicatis de his, quæ pertinẽt ad ipsorũ correctionem, dummodò contra formã interdicti nullum eis diuinũ officium celebretur. Secundò quærit Episcopus Ferrarieñ. vtrùm tẽpore interdicti, cum diuina officia sint tunc interdicta præter baptisma paruulorum, & pœnitentias morientium, liceat pueros baptizatos cõsignare in frõte? Respondet Papa, quòd sicut possunt baptizari, sic possunt in frontibus ab Episcopo sacro chrismate deliniri. Nota, quòd excommunicatis, & interdictis potest prædicari de his, quæ pertinent ad eorum correctionem. Item in generali interdicto semper excipiuntur baptisma paruulorum, & pœnitentia morientium.

d ¶ *Cùm videris expedire.*] 11. q. 3. *anteceßor.* ᷤ. *eod. cum voluntate.*

¶ *Glo. seq. ponit contrarium, & soluit.*

e ¶ *Interdicto supposita.*] Sic ergo ciuitas subijcitur interdicto: & sic puniuntur quandoque, qui non peccauerũt. sic ᷤ. *de spon. non est vobis.* & ᷤ. *de offic. delegat. fane* 2. *Arg. contra* 24. *qu.* 3. *si habes.*

sed id de excommunicatione dicitur, non de interdicto.

f ¶ *Præter baptisma.*]Hæc duo sacramenta semper excipiũtur de interdicto: vt ᷤ. *de spon. non est vobis.* & viaticum etiam decedentibus conceditur, quod per pœnitentiam intelligitur. ᷤ. *tit. prox. quod in te*, sed vnctio denegatur, vt ibi.

a Et dicitur in summa ipsius q. & 2. q. 4. in summa. Ioan.

g ¶ *Ad confirmationẽ.*] Sine qua non est plenè [b] Christianus, qui eam contemnit. *de consec. dist.* 5. *omnes.* & c. *de his. in fi.*

b Vide Turrecremata in comment. de consec. dist. 5.

Inquisitioni.] Diuiditur. Nam primò casum, de quo quæritur, distinguit, & primũ membrum prosequitur ibi, *In primo.* Circa secundum distinguit ibi, *In secundo.* Tertium membrum prosequitur ibi, *Verùm.* Abbas.

Casvs. Duo sunt coniuges vir, & vxor; alter dicit, quòd impedimentum est inter eos, ita quòd non possunt sibi carnaliter commisceri sine peccato: quæritur, quid iuris sit? Dominus Papa dicit esse distinguendum, verum alter coniugum sciat impedimentum coniugij pro certo, propter quod non potest carnale commercium sine mortali peccatò exercere, quamuis illud probare non possit; an non sciat pro certo, sed credi. In primo casu debet potiùs excommunicationem sustinere, quã per carnalem copulam, vel commercium mortaliter peccare. In secundo casu distinguitur, vtrum habeat conscientiam huiusmodi ex credulitate temeraria, & leui; an probabili, & discreta. Si ex leui, & temeraria credulitate huiusmodi conscientiam habeat, eam omnino dimittat ad consilium sui pastoris, & debitum reddat, & exigat. Si conscientiam habeat huius impedimenti ex causa probabili, & discreta, debitum reddat, sed non exigat contra huiusmodi conscientiam: ne contra legem coniugij, vel contra iudicium conscientiæ committat offensam. Nota, quòd quis debet potiùs excommunicationem sustinere, quàm mortaliter peccare. Item nullus cõtra conscientiam facere debet: & potiùs debet sequi conscientiam, quàm sententiam ecclesiæ, cùm quis certus est in hoc casu.

† Cap. 13. eo. tit. in 5. cõp. De materia vide late per doctores dum reger. 1. 4. sent. dist. 32.

† Adde, quòd sensus deponit per hoc verbum, credo, aut similia significans nõ probat. vide Bar. in l. admonendi. ff. de iureiur.

h ¶ *Humiliter sustinere.*]Sic ᷤ. *de restit. spo. litteras. versus fin.* sed potiùs debet omnia mala pati, quàm contra conscientiam peccatum operari mortale. 32. q. 5. *ita ne.* & ᷤ. *de his, quæ vi metùsve causa fiunt, sacris.*

¶ *Glos. seq. quærit, & soluit.*

i ¶ *Leui, & temeraria.*] Quam dicit leuem? puta, si audiuit impedimentum à leuibus, & forte à paucis, quibus credere non tenetur, talem credulitatem, vel consimilem debet remouere quam non euidet, nisi deponat errorem. ᷤ. *de simo. per tuas* 2. & 11. q. 3. *cui est illata.*

k ¶ *Explosa.*]Id est, expulsa.

l ¶ *Reddere, sed exigere.*] Argu. 23. q. 1. *quid culpatur. in fin.* & ᷤ. *de spon. iuuenis.*

¶ *Glos. sequens quærit & soluit.*

m ¶ *Probabili, & discreta.*]Sed quid dicis probabilem? puta, quia vidi virũ cũ consanguinea sua in locis suspectis, & hora suspecta, solum

[illegible] cũ [illegible], ante matrimoniũ, huiusmodi præsumptiones probabilem [illegible] credulitatem, vel quæ publicè dicitur ab hominibus. *ad* [illegible] *s. de præsum. tertiò. & c. literis.* & idem intellige de viro, [illegible] cognouit illum cum vxore sua ante matrimonium.

Contingit.] Clericus, qui nec in tõsura, nec in vestimẽtis, nec in negotio aliqua[li]tate de clericatu quicquam ostendit, & tertiò monitus se non emendat, perdit priuilegiũ clericale. h. d. In prima ponitur comitis querela: in secunda prouisio ibi, *Verùm.* Abbas.

Casus. Comes Flandren. significauit dño Papæ, quòd in diœcesi Episcopi cuiusdã, quidã, qui nec in tõsura, nec in forma vestimentorum, nec in qualitate negotiorum aliquid de clerico ostendebant, sed vt pœnã possent aliquã euitare, se pro clericis exhibebant, cũ super excessibus cõuenirentur, circuncisis crinibus allegantes fori priuilegiũ, qui facto antea negauerant clericatum. Sup hoc scribit Dñs Papa diœcesano Epo dicens, quòd priuilegiũ meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate, & frustra implorat legis auxilium, qui committit in legem: vnde mandat eidem, vt si prædicti clerici tertiò ab episcopo commoniti seipsos contempserint emendare, non habeant priuilegium clericale. Nota, quòd ipso facto negat quis clericatum. Item priuilegium meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate. Item frustra legis implorat auxilium, qui committit in legem. Item clericus vsque ad trinam admonitionem retinet priuilegium.

¶ Idem.

¶ Per dimissionem habitus, & tonsuræ, non perdit Clericus ante trinã monitionem priuilegium Clericale.

CAP. XLV.

Contingit, † interdum: *& infrà.* ¶ Sanè sicut accepimus insinuante Comite Flandren. in diœcesi tua quidam existunt, qui nec in modo tonsuræ, nec in vestimentorum forma, nec in qualitate negotiorum de Clerico † quicquam ostendunt, ad pœnæ subterfugium se Clericos exhibẽtes; cũ enim † super excessibus, quos sæculari luxu committunt, ad publica iudicia pertrahuntur, circuncisis crinibus, vt possint circumuenire vindictam, se pro Clericis repræsentant: Clericalis fori priuilegium sibi is allegantes, qui fictis [a] paulò antè negauerant Clericatum: *& infrà.* ¶ Verùm quia priuilegium [b] meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate; ac frustra [c] legis auxilium inuocat, qui committit in legem: Volumus, & mandamus, vt tales si tertiò [d] à te commoniti seipsos contempserint emendare, illius efficiantur † impunitatis exsortes †, quæ pro Clericorum tutela, & Laicorum violentia coërcenda [e] dignoscitur instituta.

¶ Idem.

¶ Ab excommunicati denunciatione repellitur, qui non præmonuit, & ei communicauit.

CAP. XLVI.

In † præsentia dilecti filij: *& infrà.* ¶ Nec canonici suo Decano excommunicationem possũt obijcere: Cum super hoc nec commonitus, nec impetitus fuerit: neque ipsi propter hoc eum duxerint euitandum [f], sed Episcopus in mensa [g], & Canonici communicauerint ei etiam in diuinis [h].

¶ Idem.

¶ Excommunicatus est dolosè permittens clericum percuti, ex quo poterat prohibere, & nõ prohibuit.

CAP. XLVII.

Quantæ † præsumptionis, [& temeritatis †] existat in Rectores Ecclesiæ manus iniicere violentas: *& infrà.* ¶ Ne autem solos violentiæ huiusmodi auctores aliquorum præsumptio existimet

a ¶ *Facto.*] Ipso enim facto renunciat quis suo priuilegio. *s. de vita, & honest. cleri. c. vlt.* ipso enim facto quis negat Deum. *11. q. 3. æstimant.* & ipso facto mentimur. *22. q. 5. cauete.* & ipso facto quis app. *s. de app. dilecti 2.* vbi de hoc habes plures concordantias. B.

b ¶ *Priuilegium.*] *11. q. 3. priuilegium. s. de priuileg. tuarum.*

c ¶ *Frustra legis.*] *Suprà de vsur. quia frustra. & s. eo. in audientia. & s. de immuni. eccle. c. vlt. cum suis concordantiis.*

¶ *Glo. seq. alleg. ad trinam monitionem tres concor. & ad causam duas. alle. 2. iura in contrarium, & soluit. iterum alia 2. soluit.*

d ¶ *Tertiò.*] Hæc est legitima admonitio. *j. eod. sacro & 17. q. 4. de presbyterorum. & 16. q. 7. omnes decimæ.* & ita isti non perdunt priuilegium suum vsque ad tertiam admonitionem. *s. eo. in audientia. & s. de vi. & ho. cleri. c. vlt. Arg. contra s. eo. cùm non ab homine. & c. perpendimus,* ibi soluitur. Illa enim intelliguntur de his qui grauiter excedunt: vt ex ipsa litera patet hic & illa decre. *in audientia.* loquitur de his, qui in modicis excedunt vnde habet hic locum admonitio: sed non in contrariis. *Item arg. contra s. de cleri. coniu. c. pen. & c. Ioan.* ibi, statim perdunt priuilegium, sed ibi loquitur de coniugatis, qui non possunt, nec debent priuilegio clericali gaudere, vt ibi dicitur, & præterea de alio priuilegio dicitur ibi, quàm hic: vt dicitur in c. Io.

¶ *Glo. seq. notat arguit, & dat simile.*

e ¶ *Coërcenda.*] Nota, quòd non solùm in fauorem clericorum, sed etiam in odium laicorum hoc fuit institutum, cùm laici oppidò sint clericis infesti. *2. q. 6. laici.* vnde est arg. quod clericus huic priuilegio renunciare non potest. *s. eo. contingit. 1.* sicut nec illa, *de foro compe. si diligenti.* vbi de hoc. *simile ff. de inlur. l. 1. vsque ades & l. si quis seruum* [b]. ea enim quæ tantum nos contingunt, & non alios, possumus renunciare. *s. de arb. cum tempore.* idem est, vbi pactum in odium criminis statutum est. *arg. C. si manci. ita fue. aliena. ne prostitua. l. 1.* secus si non in detestationem criminis *arg. C. si manci. ita fue. alie. vt manumit. l. 1.* c hæc decre. olim non fuit in compilatione Innocentij.

In præsentia.] Ponit dictum, rationem subdens ibi, *Cum super.* Abbas.

Casus. Quidam obijciebant contra Decanum suum in modum denunciationis excommunicationem: ipse in excipiendo proponebat contra ipsos, quòd non erant audiendi: cùm eum per hoc ipsum nõ præmonuerint, nec ab eis fuerit impetitus, & eidem Decano communicauerint tam episcopus, quàm ipsi in mensa, & in diuinis: nec ipsum euitauerint: quæritur, an sint audiendi contra ipsum Decanum? Et respondet Papa, quòd non, propter prædicta. Nota, quòd qui non præmonuit, non admittitur ad denunciandum. Item qui participauit excommunicato, non admittitur ad denunciandum ipsum, cùm eum debuerit euitare: vnde non potest reprobare mores, quos prius probauit.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit. Secundò elicit argumentum, quod reprobat.*

f ¶ *Euitandum.*] *Suprà de excep. à nobis.* contra. Sol. excipi potest contra excommunicatum accusantem, vel agentem: quia nullum crimen obstat volenti excipere. *s. de excep. cùm inter & cap. dilecti filij.* sed secus est vbi denunciatur excommunicatio alicuius, vt ibi repellitur denuncians, vel agens ratione commonitionis vt hic, qui enim aliũ denunciat, debuit illum præmonuisse, aliter repellitur. *s. de accusat. cùm dilectus 2.* episcopus etiam excipere non potest contra clericum ipsum accusantem, cui prius communicauit, & hoc in odium eius. *s. de accus. nulli.* cùm debeat habere secum honestos viros. *2. q. 7. cum pastoris.* & sic per patientiam perdit quis beneficium exceptionis. *sic ff. de adulte. si vxor. in fi. ff. de aqua pluuia arcend. Labeo. ff. de pub. in rem act. si ego. § 1. 32. q. 5. horrendus & s. de ata. & quali. accepimus.* Item potest hic sumi arg. quòd si passus sum excommunicatum litem contestari, quòd amodò non possum excipere contra ipsum. Sed hoc non est verum, quia exceptio excommunicationis in qualibet parte litis potest opponi, etiam si omissa fuerit à reo maliciosè: sed ipse tunc in expensis punitur, & iudex ex officio suo, etsi reus nihil dicat, repellere debet excommunicatum: vt *s. de excep. exceptionem. & extrauag. Inno. iiij. c. pia consideratione, in fin.* Sed hodie per illam decre. *pia* si in parte aliqua litis excommunicationis exceptio obijciatur, & probetur, non condemnatur in expensis, sed ea, quæ acta sunt, valent: & in sequentibus non auditur, donec fuerit absolutus. De hoc no. *in c. prædicto, exceptionem. in glossa quæ incipit, etiamsi excommunicatio ff. de postu. quos prohibet. ff. de peti. hær. l. vlt. in fi. & s. de cle.* nihil est. Ioan.

g ¶ *In mensa.*] Simile *s. de cler. excom. mini. proposuit. in fi.*

h ¶ *In diuinis.*] Quod facere non debuerunt. *s. eod. significauit.*

Quantæ.] Legitur duobus modis in glo. & tertio modo extra glo. Et secundùm primum modum hoc dicit: Excommunicatus est quilibet permittens clerum percuti, si prohibere potest. Secundùm alium intellectum hoc dicit: Excommunicatus est permittens clericum percuti, si ratione officij poterat prohibere, & non prohibuit. Secundùm tertiam, & veram lecturam hoc dicit, vt in rubro. Diuiditur: quia præmittit culpam, quam secundò aggrauat ibi, *Ne autem.* Tertiò aggrauationem declarat ibi, *Eos.* Abbas.

Casus. Quidam dicebant, quòd illi solummodò erant excommunicati, qui manus violentas mittebant in rectores ecclesiarum, siue clericos. Dicit Papa, quòd magnæ præsumptionis existit in rectores Ecclesiarum manus inijcere violentas: & quòd auctoritas catholica non solùm punit auctores huiusmodi sceleris, sed omnes facientes, & consentientes pari pœna condemnat, interpretans eos fauere delinquentibus, qui manifesto facinori desinunt obuiare. Nota, quòd qui clericum verberat, & qui verberari facit, vel consentit cooperando, vel qui auctoritatem habet ex officio, & non prohibet, si potest, est verè excommunicatus. Et sic nota, quòd facientes, & consentientes par pœna constringit.

2 ¶ *Consen-*

a *In hunc locũ vbi Abbas, quia scribas [illegible] Ant. qui & Hostiensem, & glossam declarat.*

¶ *Vide clem. 1. & 2. de vita, & honest. clerico. & Bernardi num Diaz in prac. crim. cano. c. 69. & 7[illegible].*

† *Addit. de [illegible]*

† *Dictio, enim, non est in plerisque antiquis codicibus.*

† *Alias, sibi.*

† *Al. dignos vel exsortes, & [illegible] gemmam, exortes, ex omnibus codicibus antiquis, id est, exutes, vel alieni.*

† *Cap. 2. eo. tit. in 4. cõp. Vide quod notat Ioan. in c. Cæterum de iudi. & Ecclesiastico intered membro. 6. q. 4.*

d *Quasi dicat glossa: exceptio communionis ad mittitur, repellitur, & fit ratio scandalum Vin. quia prima datur recusanda actori, vt ibi. sed rei famarabilis.*

† *Cap. 3. eo. tit. in 4. cõp. Et de intellectu Nauarrus in Manuali confessariorum, c. 24 num. 20. & seq.*

† *Hæc duo verba, & temeritatis, desunt in antiquioribus codicibus Gregorianis, & in omnibus Vaticanis.*

b *Vide suprà c. parochianos, in 1. gl. & l. si quis seruum. sit c mihi iniuria, cùm habetur ludibrio fines, vel seruus meus, si-cet volens.*

c *Donari ser[illegible], vt possit quã ibi vt. ann. seruiisset, si liberi sset: possum muta re voluntatẽ. Ioan. And.*

a ¶ *Consentientes.*]Hoc intellige per cooperationem, præstãdo auctoritatem: quia tunc eadem pœna puniuntur facientes, & consentientes[a]. & sic intelliguntur verba ista, vbi inuenies ea, & *s. de offic. deleg. c. 1. vbi de hoc. & 2. qu. 1. nouum. & 17. q. 4. omnes.* *fi. j. eod. mulieres. & c. nuper.*

a Concor. l. iubemus. §. œconomus. cũ vul. C. de sacrosan. Ec.

¶ *Glos. seq. alleg. concor. obijcit. ponit duplicem opi. & responsionem. Ioan. & aliorum, contra secundam allegat canonem, & respon.*

† *Inuectioribus ita: fauere interpretamur, sed in vetustioribus & manuscriptis Vaticanis ita: fauere interpretans.*

† *Idem scilicet Innocentius tertius in cõcilio generali Lateran. c. 47. & c. 5. eo. tit. in 4. comp.*

puniendos, facientes, & consentientes[a] pari pœna plectendos, catholica condemnat auctoritas: Eos delinquentibus fauere † interpretans[b], qui cùm possint, manifesto facinori desinunt obuiare.

¶ Idem † in concilio generali.

¶ *Prælatus excommunicare nõ debet subditum, nisi competenti monitione præmissa, & ex causa manifesta, & rationabili: & contrafaciẽti imponitur pœna hic expressa. Item punitur subditus, qui falsò conqueritur se excommunicatum iniustè: & subiicit, quid iuris, si prælatus dicens se errasse vult excommunicatum absoluere, & aduersarius appellat, ne absoluatur.*

b ¶ *Interpretans.*] Sic 83. *distin. §. 1. ver. non est grandis. & c. seq. & 86. dist. pascẽ. ff. de lib. agnos. necare* & ita videtur peccare omnia, qui non defendit alium, si potest 23. *quæ. 3. non inferenda. & cap. vlt.* & si non possit aliter defendere, saltem defendat clamore. *ff. ad Silla. l. 1. §. hoc autem.* Sed non videtur, quod teneatur defendere; quia licitum est recipere pecuniã[b] pro defensione alicuius. *ff. quod met. cau. metum. §. sed licet.* nec repetitur, si data fuerit, vt ibi dicitur. *ff. de donat. si pater. §. 1.* ergo vnus alterum defendere non tenetur: quia si ad hoc teneretur, pecunia repeti posset. *ff. de condi. ob tur. cau. l. vlt.* Dicit Ioan. quod quilibet tenetur defendere aliũ per capitula prædicta, vt 90. *dist. præcipimus. & 2. qu. 1. nulli. & c. seq.* nec obstat, quod dicitur, quod põt dari pecunia pro defensione, nam & officiali datur pecunia, qui tñ gratis tenetur impendere offi[c]ium suum. 14. *q. 5. non sanè.* & ad defensionẽ clericorũ, quicquid dicas de laicis, quilibet tenetur; quia hoc pertinet ad publicũ ius. 1 *dist. ius publicũ.* vnde pp publicã vtilitatem ampliãda sunt verba edicti: quia fauore religionis multa cõtra[c] rationẽ instituuntur. *ff. de relig. & sumpt. fu. sunt personæ.* Hoc dicit Io. Sed hæc ita generaliter dicere graue est, quia posset aliqs periculum incurrere. Vnde alij dicunt, quod ad solos prælatos, siue iudices, vel alios, qui habent aliquã potestatẽ in alios, hoc pertinet; & ad hoc tenentur rõe potestatis[d], & non alij. 23. *q. 4. forte. & c. duo ista nomina.* vnde si ego, qui nõ habeo aliquã potestatẽ, video, quod aliquis vult verberare clericũ, sine percuter[e], sine meo cõsilio, vel auxilio, nõ credo, quòd sim excõicatus, si non prohibeo illũ: licet aliàs forte peccẽ, qa ipsũ nõ defendo, cũ possim[e]: pœna enim nõ debet amplius egredi, quàm delictum reperiatur. *s. de his quæ fi. à ma. par. c. quæsiuit. & C. de po. sancimus.* Et quòd dicit, Qui cùm possint, intelligo de his, qui rõe potestatis, quã habent in illos, ad hoc tenentur, aliàs cõsentire videntur, & præstare auctoritatẽ, si vident aliũ, & non prohibent. Alia est prohibitio sociorum, & aliorũ; quia illi solũmodo admonendi sunt verbis, sed nõ factis: vt dicit Hug. 83. *dist. error. arg. contra. 23. q. 3. non infe. ẽda.* vbi dĩ, quòd tenemur iniuriã ppulsare à socio, sed ibi exponit, si põt, id est, si est in potestate constitutus: & si etiã teneat iniuriã propulsare, non tñ propter hoc sum excõicatus, vt dixi nã nul.[a] est excõicatus ex facto alterius nisi participando, vel in locutione, vel in oratione, aut in crimine. *s. eo. nuper.* vel nisi mandauerit, vel auctoritatẽ præstiterit. *s. eo. mulieres.* sed hic nullo tali modo participat. capitula, quæ inducit Io. pro se, de Prælatis loquũtur.

b Simi. quod not. suprà de furt. c. pen. in vlt. gl. & ca. seq. & suprà de nomi. sicut dignum, secundùm Hostien.

c Sano modo hoc intellige, id est contra ius commune, vel cõtra leges ciuiles.

d Id est, ratione officij, vel administrationis, aliàs est, ratione pietatis, sed minùs bene.

e Vt 13. dist. nerui. 24. q. 3. tam sacerdos. secũdùm Vin. & Abbatem. Ioan. And.

Sacro.]Tria sunt dicta. Secundum ibi, *Verùm.* Tertium ibi, *Si verò.* Abbas.

Casvs. Quidam Prælati Ecclesiarum nimis erant faciles ad excõmunicandum: voluit concilium generale contra ipsos adhibere medelam? statuit ne quis in aliquẽ excommunicationis sentẽtiam promulgare præsumat, nisi cõpetenti monitione præmissa, & præsentibus personis, per quas possit pbari monitio, si necesse fuerit: & si contra præsumptum fuerit, etiãsi iusta fuerit excõicationis sententia, ingressum Ecclesiæ per mensẽ vnũ sibi nouerit interdictũ, alia ẽt pœna mulctãdus, si visum fuerit expedire. Secundò dicit, quòd si etiã admonitio legitima præcesserit, Prælatus caueat diligẽter, ne aliquẽ excõicet absque manifesta, & rationabili causa: quod si fecerit, & humiliter requisitus non curauerit reuocare processum absq; grauamine, grauatus deponat apud superiorẽ de iniusta excõicatione querelã: & superior, si absque periculo moræ potest, ad excõicatorem illum absoluẽdũ remittat infra terminũ cõpetentem. Alioquin superior ipsũ absoluat cautione recepta: quo absoluto, de iniusta excõicatiõe cognoscat: quæ si iniusta esse constiterit, excõicator condẽnetur ad interesse: aliàs etiam puniendus arbitrio superioris, si culpæ qualitas postulauerit: quia non est leuis culpa tantam pœnam infligere iniustè, nisi forsitan ex causa probabili errauerit. Sed si contra excommunicato ẽ nihil probatũ fuerit à conquerẽte, & ipse simili modo ad interesse cõdemnetur, vel aliàs secundũ superioris arbitrium: nisi forsitan & ipsum probabilis error excusat: & super eo, pro quo fuit excommunicatus, cautione recepta satisfacere compellatur, vel in pristinam reducatur sententiam vsque ad satisfactionem obseruandam. Tertiò dicit, quod si iudex suum cognoscens errorem, paratus sit talem reuocare sententiã: & ille, p quo lata fuerit, appellet, ne absque satisfactione reuocet illã, appellationi non deferat in hac parte, nisi talis sit error, de quo meritò valeat dubitari, & tunc sufficienti cautione recepta, quòd coram illo iuri parebit, ad quem extitit appellatum, vel corã delegato ab ipso, ipsum absoluat, & sic pœnã euitabit prædictam: caueat tñ omnino, ne malitiosè in alterius præiudiciũ mentiatur errorem, si pœnã canonicã voluerit euitare. Nota, primò pœnã illorũ, qui excommunicant admonitione nõ præmissa, quod valde cauendũ est, quia punitur etiamsi excõmunicatio sit ex causa. Item nullus debet excommunicare sine manifesta, & rationabili causa; alioquin condemnatur ad interesse excommunicato. Item probabilis error excusat à pœna interesse. Item cum iniuste quis excommunicatur, sine grauamine debet absolui. Item mora periculosa est in excommunicatione. Item propter appellationem non debet quis remanere excommunicatus, sed iudex ea non obstante illum absoluat, & causam ad superiorem transmittat, si appellatio valet. Item nullus debet fingere errorem in præiudicium alterius: aliàs punietur.

CAP. XLVIII.

Sacro † approbante concilio prohibemus, ne quis in aliquem excommunicationis sententiam, nisi competenti[c] admonitione præmissa, & personis præsentibus idoneis, per quas (si necesse fuerit) possit probari[d] monitio, promulgare præsumat: quod si contra præsumpserit, etiamsi iusta[e] fuerit excommunicationis sententia, ingressum Ecclesiæ per mensem[f] vnum sibi nouerit

† *Quidam canon formãdæ pœ excommunicationis sententiæ, causis manifestis contentum Trid. sess. 25. de ref. cap. 3. & circa materiam huius decreti, cedo 17. notabilia relata à Felino in cap. cùm sit Romana, s. de appellatione.*

c ¶ *Competenti.*] Trina videlicet, *s. eo. contingit 2. cum fuis concor. ibi positis. & 24. q. 3. de illicita.*

Additio. Quæ dicatur competens admonitio, dic, vt habetur in *c. constitutionem. & c. statuimus. eo. tit. lib. 6.*

d ¶ *Possit probari.*] Aliàs enim soli non crederetur in præiudicium alterius. *s. de probat. quoniam contra falsiam.* Et sic est arg. quòd ordo iuris obseruandus est in sententia excommunicationis. 2. *qu. 1. nemo. & 24. qu. 3. de illicita. & s. de excel. prælat. cap. 1. sicut in aliis causis.* tandem si non seruetur, tenet sententia: sed ille punitur, qui eam tulit, prout hic dicitur: quia sententia pastoris siue iusta, siue iniusta tenet 11. *qu. 3. c. 1. & c. 2. nisi in duobus casibus. s. eod. per tuas.* Item in tertio casu non tenet sententia, si admonitio non præcedat, vt in concilio Lugdun. *eod. tit. c. statuimus.* B.

¶ *Glos. seq. tractat, quomodo tripliciter excommunicatio est iniusta, & quando dicatur continere intolerabilem errorem, ponens opi. Hug. & Vin. & contrariam Tan. & Io. vltimò obijcit, & soluit.*

e ¶ *Iusta fuerit.*]Ex causa sc. Nota, quòd sentẽtia excommunicationis tribus modis dicitur iniusta, ex causa, ex animo, & ex ordine: hæc enim est sententia iniusta ex ordine, & iusta ex causa; quia causa subest, quare fuit excõmunicatus; & nihilominus punitur, quia ordinẽ non seruauit, & tñ tenet sententia. De istis tribus modis habes plene 11. *qu. 3. c. epis. §. si ergo. & c. non debet §. cùm ergo.* Sic etiam stipulatio dicitur iniusta ex causa. *ff. de do. exce. l. 2. § si quis sine*[f]. Item nouatio. *ff. de noua. l. 1.* Sed quid si iudex ita dicat. Excõico te, quia Padus currit, quia eleemosynã fecisti, Deum coluisti, vel aliud bonum fecisti. Hug. dicit, quòd etiam talis sententia ex quacunque causa tenet: sed videtur continere intolerabilem errorẽ, dũ dicit. Excõico te, quia Deum colis: cùm enim snia iniusta est ex causa, apud Deũ nõ est ligatus, nisi contemnatur. 11. *q. 3. §. cùm ergo.* Et sic videtur cõsentire Hug. vt dixi. *s. eo. per tuas.* Gandulfus dixit cõtra. & Io. vt *s. eod. per tuas.* quòd magis placet. Sed illud videtur mirum, quòd iniusta excõicatio ex ordine priuat aliquẽ ingressu Ecclesiæ: quia post latam sniam iniustè excõmunicans, statim priuatus est ingressu Ecclesiæ, nec aliter excõicatus est, nisi post latã sniam, qualiter ergo priuatus potest alium priuare ingressu Ecclesiæ, & insimul incipiunt esse priuati excommunicans, & excommunicatus, & sic eadem snia priuat excõicantem, & excõicatum, & ita quis põt seipsum priuare ingressu Ecclesiæ: quod absurdum videtur. Io. Tu verò dicas, quòd licet Io. nihil dixerit, quòd per eandẽ sententiam non priuantur excõicans, & excõicatus ingressu Ecclesiæ, subditus tñ priuatur per sententiã sui prælati: ipse prælatus priuatur ingressu Ecclesiæ auctoritate huius canonis, eo quòd facit contra istũ canonem, & ita vnus punitur à iure, & alter à iudice: & sic nõ est verum, quòd eadem sententia pariat contrarios effectus. Ber.

f Sine causa, stipulatione facta, sine dolo: si postea ex illa stipulatione agitur, dolo facta exceptione doli repellitur. Ioan. And.

¶ *Glos. seq. ponit multiplicem pœnam male excommunicantis.*

f ¶ *Per mensẽ.*]Hæc pœna ipso iure inflicta est, & mense elapso restitutus est. 81. *dist. si qui sunt.* carebit insuper hominũ cõione, inquantũ visum fuerit suo superiori. 24. *q. 3. de illicita.* Multiplicem enim pœnã patitur, qui iniustè excõicat alium. Primò quidem

Excommunicans iniustè multipliciter punitur.

interdictum [a], alia nihilominus pœna mulctandus, si visum fuerit expedire. ¶ Caueat etiam [b] diligenter, ne ad excõicationem cuiusquã absq; manifesta, & rationabili [c] causa procedat: ad quam si taliter [d] fortè processerit, & requisitus humiliter processum huiusmodi non curauerit absque [e] grauamine reuocare: grauatus apud superiorẽ deponat de iniusta excommunicatione querelam [f]: qui si absque periculo [g] moræ potest, ad excommunicatorem, illum cum suo mãdato remittat, infra competentem terminum absoluendum: alioquin ipse per se, vel per alium, prout viderit expedire, sufficienti cautione recepta, munus ei absolutionis impendat. ¶ Cùmque aduersus excommunicatorem de iniusta excommunicatione constiterit [h], excõicator condemnetur ad interesse [i] excommunicato: aliàs nihilominus, si culpæ qualitas postulauerit, superioris arbitrio puniendus: cùm non leuis sit culpa tantã infligere pœnam [k] insonti: nisi forsitan errauerit ex causa [l] probabili, maximè si laudabilis [m] opinionis existat. ¶ Verùm si contra excommunicationis sententiam nihil rationabile fuerit à conquerente probatum; idem † & super iniusta excommunicationis molestia per pœnam ad interesse, vel aliàs secundùm superioris arbitrium condemnetur, nisi forsan & ipsum probabilis [n] error excuset: & super eo, pro quo fuerit iusta excommunicatione ligatus, per cautionem receptã satisfacere [o] cõpellatur, vel in pristinam reducatur sententiam, vsque ad satisfactionem condignam inuiolabiliter obseruandam. ¶ Si verò iudex suum recognoscens errorem, paratus sit talem reuocare sententiam, & is, pro quo lata fuerat, ne absque satisfactione reuocet illam, appellet: appellationi nõ deferat in hac parte [p], nisi talis sit error, de quo merito sit dubitandum...

[Glosses]

...dem, quia priuatus est vno mẽbro ingressu Ecclesiæ, quia punitur in [illegible] ... excõicatus adinterest; vt hic infra de ... etiã ... 11. q. 3. illud & ... temerarium. Item tenetur pœna sacrileg. 3. 24. q. 3. non in perpetuum. ... hic verò q excõicat, in scriptis excõicatione proferat & causam excõicationis expressè, ... & q ... pœnam vnius mensis ab ingressu Ecclesiæ, & diuinis officiis ... suspensus, & si ... præsumpserit officia celebrare, sicut ... irregularis efficitur: super quo per Papam tantũ potest dispensari. & hæc omnia probantur per decre. Innoc. iiij. c. si. cùm medicinalis. [lib. 6.] & ita pœna augmentata est. Ber.

¶ Glossa seq. quærit, arg. pro, & contra ponit. opi. & soluit.

a ¶ Interdictum.] Sed pone, q ante excõicat[us] statim ab ipso excõicatore suspensio ab ingressu Ecclesiæ petit absolui? Vr, q ipsum nõ possit absoluere: quia cùm ipse careat ingressu Ecclesiæ, ergo alium non potest recõciliare ecclesiæ. Sed vr, q sic, quia dicit inferius: Ad excõicatorẽ ipsum remittat. Quidã dixerũt, q à superiore tempore suspẽsionis excõicatus non debet absolui [1]. quia cùm ipse sit suspensus, alium reconciliare non potest. ar. de conse. di. 4. sanctum est. & sequens littera caueat, &c. intelligitur, qñ admonitio præcessit, & excommunicatio iniusta fuit principiũ c. qñ admonitio non præcessit. Vel dic, q licet p mensem sit priuatus ingressu ecclesiæ, nihilominus iurisdictionem suam retinet: quia non est propterea priuatus iurisdictione, nec est excommunicatus: vnde ipsum absoluere potest. s. de rescript. ab excommunicato. & de cleric. excom. cùm ... & j. eo. dubius.

b ¶ Caueat etiam.] Dixit, q nullus excõicet sine admonitione præmissa. Et forte videretur, q admonitione præmissa posset etiã excõicare sine vlla causa: sed hoc nõ est verum: & ideo dicit, caueat &c. & ita ordo, & causa in hac sententia seruanda sunt.

c ¶ Rationabili causa.] Coram ipso probata, a. nemo.

d ¶ Taliter forte processerit.] i. sine manifesta, & rationabili [causa].

¶ Glossa sequens exponit litteram, & alleg. contrarium.

e ¶ Absque grauamine.] Quia nullas expensas debet propter hoc facere, nec iurare, si constat, quod sit iniusta; nec aliud sibi præcipere, cùm sententia fuerit iniusta. s. de off. ord. ad reprimendam. ar. contra. j. eo. venerabili.

f ¶ Querelam.] De hoc dictum est s. eod. per tuas.

g ¶ Periculo moræ.] Mora enim quandoque ad[…] trahit periculum, 5 dist. Baptizari. & propter periculum moræ quis subijcitur iudici nõn suo. s. de foro compe. c. vlt. & ubi de hoc.

h ¶ Constiterit.] Excõicatore præsente, quia causarum merita partium assertione panduntur. C. si per vim, vel alio modo. l. vltim. & s. de restit. in integ. cum ex litteris ... etiam eo absente per contumaciã, & lite nõ contestata. s. de ap. interposita §. vlt. si tñ pure ageretur ad reuocandum iniuriam, non vt ... puniretur, tunc non esset necesse ipsum reuocari. arg. 2. q. 6 hoc etiam placuit. Io.

¶ Glo. seq. exponit, quærit, ponit opi. & soluit.

i ¶ Ad interesse [3].] Id est, ad damna, quæ sustinuit siue circa sumptus litis, siue in aliis: & illa declarabit suo iuramento. 2. q. 1. in primis. C. vnde vi. si quando taxatione iudicis præmissa. s. de his, quæ vi, metusue causa fiunt. c. vlt. & s. de proba. cum ... Sed nũquid æstimabitur illud interesse, quod ... fuit electio propter illam excommunicationem, & ... beneficium adeptus esset? Dicit Io. quod sic ... est ... 12. q. 5. si quis de clericis. & 1. q. 5. ... & vend. Iulianus. in princ. secus si ... extra rem. ff. eo. si sterilis. §. cùm per venditorem. Sed non credo, quod ... interesse debeat æstimari, nec venire in condemnationem, quia Ecclesia propter hoc puniri non debet, si proprium haberet ... puniretur.

k ¶ Tantam infligere pœnam.] Quia nulla est maior in Ecclesia. 24. q. 3. corripiantur. & q. 1. non afferamus in si. quia illa separat à corpore Christi, q est Ecclesia. j. eo. c. penul. & 3. q. 4. Engeltrudam.

l ¶ Ex causa probabili.] Quia forsan credidit citationem peruenisse ad ipsum, credens eam contumaciam ... vel credebat causam excommunicationis sufficienter probatam, errans in probationibus dubiis. arg. s. de re iudic. cùm Bertholdus.

m ¶ Si laudabilis.] Quasi diceret, nõ sufficit probabilis causa, nisi iudex sit laudabilis opinionis, vt præsumatur, q hoc non fecisset, nisi e ratione, aliàs contra diligentem quandoque præsumitur, q non errauerit. ff. de proba. cùm de indebito. C. qui, & aduer. quos. l. 1. sed illud. maximè, tenetur comparatiue: vnde idem esset, etsi non esset ita laudabilis opinionis, dum tñ erraret: sed tunc magis præsumitur pro errore.

¶ Glo. seq. quærit, & sol.

n ¶ Probabilis error.] Sed qualiter probabilis error potest excusare appellantẽ? quia forte credidit non sufficienter probatum illud, pro quo excõmunicabatur, quod tamẽ erat, de quo aliquis bene poterat dubitare in ordine iuris, qui seruandus est in hac sententia, non poterit ita errare reus: sed tantum in causa excõmunicationis. Et est hic ar. bonum, quòd si aliquis habet probabilem causam litigandi, non punitur in sumptibus litis [4]. ff. de leg. qui solidum §. etiam. De hoc traditur s. de dolo c. finem.

¶ Glo. seq. notat excommunicatorem post absolutionem cognoscere de iusta, vel iniusta excommunicatione: ad id obiicit, & soluit: demum quærit obiiciendo, alleg. pro, & soluit.

o ¶ Satisfacere compellatur.] Sic patet q si excommunicatus petat absolutionem a suo excommunicatore, & iurauit stare mandatis suis eo absoluto: quòd primò inquirere debet, an excommunicatio iusta fuerit, antequã aliquid ei præcipiat. s. de restit. spol. litteras. in fin. s. de of. ord. ad reprimendam. si fuerit excommunicatio iniusta, nihil præcipiat ei per iuramentum: quia in nullo tenetur satisfacere: cùm non deliquerit: sed si fuerit iusta, tunc primò recipiet mandatum, vt hic. Contra hoc vr, quod legitur s. de rescri. ab excõicato. quia (vt ibi dicitur) excõmunicator de suo facto certus esse debet: sed hoc intellige, cùm dubitat, an iustè, vel iniustè excõicauerit præmissa admonitione: ibi, quando non præmisit admonitionem, & sic contra formam concilij tulit sententiam: & sic non contradicit, cùm de facto suo certus esse debeat. Idem est faciendum, cùm aliquis coram superiore deponit de iniusta excommunicatione querelam, secundùm quòd hic fit. s. de of. ord. ad reprimendam. sed hoc debet inquiri, an excommunicatio fuerit iusta, vel iniusta coram arbitris ab excommunicatore, & excommunicato electis, vel apud synodum potius. 11. q. 1. si clericus vel coram à superiore per querelam vt ibi dicitur. s. de off. ord. ad reprimendam. Sed nunquid eo ipso, quòd excõicatus petit & iurat, intelligitur acquiescere sententiæ, vt eam postea impugnare non possit? Videtur, quòd postea nihil dicere possit contra ipsam. s. de offi. deleg. gratum. & s. de his, quæ fi. à maio. par. c. ex ore. & s. de ap. sollicitudinem. ff. de inoff. test. a. l. vlt. Item si non appellat à sententia excõicationis vsque ad decem dies, intelligitur acquieuisse sententiæ: quod videtur s. de re iudic. quod ad consultationem. & C. eo. tit. ad solutionem. Dicas, quòd non: non enim ex eo, quòd petit absolui, acquiescit sententiæ quòd sit iusta: similiter nec ex eo quod non appellat infra decem dies, acquiescit sententiæ. Et ratio satis euidens est, quare in sententia excõicationis non sit necessaria appellatio: quia appellatio suspẽdit pronunciatum. ff. ad Turpi. l. 1. in fi. sed effectus excommunicationis non potest suspendi per appellationem. s. de app. pastoralis. vnde nec prodest, nec est necessaria appellatio: quia per cursum decem dierum non transit in rem iudicatam; nam absolui potest etiam post decem dies: vnde per lapsum temporis non sumit aliquam firmitatem: & ideo de iniusta excommunicatione quandocunq; potest quis conqueri cùm voluerit.

p ¶ Non deferat in hac parte.] Quia cessante causa, cessat effect[us]. s. de ap. cùm cessante. & ita iudex potest suam interlocutoriam reuocare, vt ibi dr. & ff. de re iud. q iussit, vel errorẽ suũ corrige-

[Margin notes]

1 Ad hoc de temp. or. eos qui lib. 6. Io. And.

2 Sed idem ... quod dicit ... venerabilibus. §. 1. & 32. 6. Io. And.

3 Vide Spec. ... de fru. & interesse. ... lib. 6.

† In Concilio ... & aliis recentioribus. Itat idem super iniusta excommunicationis molestia, per pœnam ad interesse, vel aliàs secundum &c. sed in concilio, & in Vaticanis constitutio ... item & superinuntia.

4 Hæc verò facta fide de errore. & sic facit contra opi. Ber. secundum Hos. Io.

re. ꝫ. de accus qualiter, & quando. 2. & palliare perperam actum. ꝫ. de vsu pal. c. nisi.

a ¶ *Dubitari.*] Ergo admittitur hodie appellatio, non solùm si causa sit probabilis: sed etiam si est dubia. De hoc dī ꝫ. *de app. vt debitus.* in dubiis. n. potius deferēdū est appellationi, qa illud certius est, ideoq; tenendū. ꝫ. *de spō. iuuenis. cum sit tenor.* sic seruanda est snia excōicationis, de qua dubitaē meritò. ꝫ. *de cle. excō. mini. illud.*

b ¶ *Absoluat.*] Appellatio enī nō tenet quātùm ad hoc, quin possit absolui excōicatus ꝑpter periculū morę, sed quantū ad hoc q̃ trāsfertur iudicium ab ipso, cautione recepta, q̃ iuri parebit coram illo, ad quem appellauit, vt hic dicitur[a], & ꝫ. *de appel. qua fronte. io.*

c ¶ *Mētiatur.*] Iudices enim sæpe falsa scribūt. 2. q. 6. *c. biduum. in fin. & C. de arbi. l. ne in arbitris. ff. de custo. & exhib. re. dinus 2. & ꝫ. de proba. quoniam contra.* q̃ tñ ipsorū malitias refrænat.

a Videto in hunc locum, quæ plenius hic scribit Ioan. And. post Innocentium.

† Vide Zanchinū tract. de hære. c. 17. & 18. & Alfonsum Castrum l. 2. c. 18. de iusta hæret. punitione.

meritò debeat dubitari[a]: & tunc sufficiēti cautione recepta, quòd coram eo, ad quem appellatum extiterit, vel delegato ab ipso, iuri parebit, excommunicatum absoluat[b]: sicque pœnæ præscriptæ minimè subiacebit: Cauens omnino, ne voluntate peruersa in alterius præiudicium mentiatur[c] errorem, si districtionis canonicæ vult effugere vltionem.

¶ Honorius tertius Episcopo Bonoñ.

Excommunicat hæreticos, & quoscunque violatores Ecclesiasticæ libertatis.

CAP. XLIX.

NOuerit † fraternitas tua: *& infrà.* ¶ Excommunicamus[d] omnes hæreticos vtriusque sexus, quocunque nomine censeantur: fautores, & receptatores, & defensores eorum: Necnon & qui de cætero seruari fecerint statuta edita, & consuetudines introductas contra Ecclesiæ[e] libertatem: nisi ea de capitularibus[f] suis infra[g] duos menses post huiusmodi publicationem sententiæ fecerint amoueri. ¶ Item excommunicamus statutarios, & scriptores[h] statutorum ipsorum: nec non Potestates, Consules, Rectores, & Consiliarios locorum, vbi de cætero huiusmodi statuta, & consuetudines editæ fuerint, vel seruatæ[i]: necnon & illos, qui secundùm[k] ea præsumpserint iudicare, vel in publicam formam scribere iudicata.

NOuerit.] Duas habet partes principales. Secunda ibi, *Nec non.* Abbas.

CASVS. Honorius in isto capitulo excōicat omnes hæreticos vtriusque sexus, quocūque nomine censeantur: & fautores, & defensores eorū & receptatores, & illos, q de cętero seruari fecerint statuta edita cōtra Ecclesiasticam libertatem: nisi ea deleri fecerint intra duos mēses de libris suis post publicationē huiꝰ snię. Item excōicat statutarios, & scriptores statutorū ipsorū, necnon potestates, consules, rectores, cōsiliarios locorū, vbi de cętero huiusmodi statuta, & consuetudines editæ fuerint, vel seruatæ, & illos, q secūdùm ea præsumpserint iudicare, vel scribere iudicata. Not. q̃ omnes hæretici ipso iure sunt excōicati. Itē fautores, & defensores hæreticorum, hæreticis æquiparantur. Item arg. quòd illa scripta sunt reprobata, quorum damnantur auctores.

d ¶ *Excōmunicamus.*] Omnes hæretici, & fautores, receptatores, & defensores hæreticorum, ipso iure excōicati sunt, *vt hic patet. & ꝫ. de hære. excommunicamus. 1. in prin. & §. credentes. & c. penulti.*

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & remittit.*

e ¶ *Ecclesiæ libertatem.*] Sic ǰ. *eo. grauem*[b]. qui enim cōtra Ecclesiæ libertatē venire nituntur, sunt ipso iure excōicati: vt hic dī, sed q iura Ecclesiæ auferre conantur, vel onera ei imponere, nisi admoniti destiterint, ipso iure sunt excōicati. ꝫ. *de immu. Eccle. non minus. & c. aduersus arg. contra ǰ. eo. grauem.* vbi dicit tales excommunicandos, nisi statuta deleri fecerint. ibi soluitur.

f ¶ *Capitularibus.*] Id est, libris, in quibus statuta sua conscribunt. simile verbum habes 12. q. 1. *c. omnes. §. hæc si quis antiquata.*

g ¶ *Infra duos menses.*] Sic ꝫ. *ne cleri. vel mona. non magno. & c. super specula.* à tempore enim publicationis currunt isti duo menses, postea verò constitutio omnes ligat. *in Auth. vt factæ non constitu. circa princ. colla. 5.*

h ¶ *Scriptores.*] Sic ꝫ. *ne cle. vel mo. sententiam.* vbi prohibetur clericis sententiam sanguinis proferre, & scribere eo modo. omnes n. qui consilium, vel auxilium in his præstiterint, sunt excommunicati, *vt hic patet.* & isti statutarij priuandi sunt feudo, quod habent ab Ecclesia ǰ. *eo. grauem.*

b Adde omnino constitutionem Federici Imperatoris quæ incipit, cassa, & irrita. C. de sacros. Eccles.

¶ Idem magistro, & fratribus hospitalis Hierosolymitani.

¶ Fratres hospitalis Hierosolymitani excommunicati pro iniectione manuum in Clericum, seu confratrem, absolui possunt per eorum Priorem: nisi excessus fuerit difficilis, & enormis.

CAP. L.

CAnonica † constitutione[l] cauetur, quòd Monachi, & Canonici regulares, quocunque modo se percusserint, non sunt ad Apostolicam sedem mittendi, sed secundùm discretionem, & prouidentiam sui Abbatis disciplinæ subdantur: quòd si Abbatis discretio ad eorum correctionem non sufficiat, prouidentia est diœcesani Episcopi adhibenda: nisi excessus difficilis fuerit, & enormis[m], propter quem meritò ad Ecclesiam Romanam sit recursus habendus.

¶ Nos ergo ad vos statutum huiusmodi duximus[n] extendendum auctoritate prædicta statuentes, vt in tali casu (nisi maioris[o] sit prouidentia requirenda) per Priorem vestrum, qui (sicut audiuimus) Presbyter[p] esse debet, fratribus vestris[q] absolutionis beneficium impendatur.

i ¶ *Vel seruatæ.*] Resume, vt infra duos menses, &c.

k ¶ *Qui secundùm ea.*] Ar. q̃ illa scripta sunt reprobata, quorum damnantur auctores. ꝫ. *de hæret. fraternitatis. vbi de hoc. & c. excommunicamus. §. credentes.*

CAnonica.] Statutum de regularibꝰ excōicatis pro iniectione manuum absoluendis ꝑ suos Prælatos, ad Hospitalarios extēditur: vt ipsorum Prior eos absoluat. hoc dicit. Diuiditur: nam primò ponit canonem antiquū. Secundò illum prorogat ibi, *Nos.* Abbas Siculus.

CASVS. Statuit Alexander Papa, q̃ monachi, & canonici regulares, quocunq; modo se percusserint, ꝑ Abbatē suū absoluantur, cuius statutū ponit ꝫ. *eo. c. 2. & c. cum illorum.* constitutionem illam extendit Papa Honorius ad Hospitalarios Hierosolymitanos, vt ꝑ Priorem suum, qui sacerdos debet esse, in eodē casu fratribus eiusdē ordinis absolutionis beneficiū impendatur, nisi forsitan maioris esset prouidentia requirenda. No. q̃ monachi, & canonici regulare, & Hospitalarij Hierosolymitani, si se ꝑcusserint, ab Abbatibꝰ, vel Prioribꝰ suis possunt absolui.

l ¶ *Constitutione.*] Quā habes ꝫ. *eod. ca. 2. & c. cum illorum.*

m ¶ *Enormis.*] ꝫ. *c. Cum illorum.*

¶ *Glossa sequens ad hanc extensionem alle. quasi similia.*

n ¶ *Duximus extēdendum.*] Quod enim concessum fuit monachis, & canonicis regularibus, extenditur ad Hospitalarios fauore religionis: sic quod dictum erat de monachis, extēditur ad regulares. ꝫ. *de postu. ex parte.* hoc quod concessum fuit religiosis, extēditur ad Episcopos, ꝫ. *de priuilegiis, quod nonnullis,* & quod dictum fuit de Episcopis intelligendum est de electis, & confirmatis. ꝫ. *de transla. inter.* & quod dictum est de vxore, intelligendum ... *ff. de iure do. si sponsa. & ff. de sponsalibus. oratio. & ff. de fundo. l. Iulia.*

o ¶ *Nisi maioris.*] Propter enormitatē excessus, vel ꝑꝑ maiorē personā, cui manus iniecissent. ꝫ. *eo. cum illorum. & c. monachi. Ber.*

p ¶ *Presbyter.*] Nisi esset presbyter, non cōcederetur ita de facili, vel saltem clericus: quia laicis hoc officium licèt religiosis non committeretur. 96. *dist. bene quidem.* sic nec officium prædicandi. ꝫ. *de hære. cum ex iniuncto.* & Petro claues Ecclesiæ commissæ sunt, qui fuit sacerdos, & non laico. 24. *q. 1. quodcunq;. & 21. dist. in nouo. & 96. dist. bene quidem*[d].

q ¶ *Fratribus vestris.*] Ergo non aliis: quod est verum. & idem intellige de Abbate, quòd non posset alterius Abbatis monachum, vel alium absoluere; ex eo quòd dicit, *vestris*, de aliis prohibitum intelligitur. *simile 2. q. 1. vnus ex vobis. 45. dist. disciplina.* ibi, peccauerit populus tuus, &c. priuilegium hoc locale est, ita quod ipsi extendere ad alios non possunt.

† Vide Henricū Boich. in c. à nobis. 2. & in c. ex illorum. supra eod.

¶ Idem tit. sanctæ Praxedis Presbytero Cardi. Apo. sed. leg.

¶ Excommunicatus, vel suspensus absolui non debet, nisi prius iuramento præstito: si tamen sine scandalo iuramentum haberi non potest, poterit fieri absolutio per manualem promissionem.

CAP. LI.

SVper † eo, quòd monachi Græci, & Eremitæ propter inobedientiam, sententia su-

SVper eo.] Communis diuisio. Secunda ibi, *Hoc sibi.* Abbas.

CASVS. Monachi Græci, & Eremitæ propter inobedientiam suspenduntur, & excommunicantur, tamen ad mandatum Ecclesiæ redire nolunt nisi per manualem promissionem: Consultus Papa, an essent recipiendi sine iuramento, respondet quòd si non possunt induci ad præstandum iuramentum secundum formam

† Vide Panormitanum in c. cum desideres, sup. ea tit. & ibi Henricum Boich. dis. 3. c. Priuilegiū quod habes ... habet ... sed ... d Et hoc ...

formam Ecclesiæ, recipiatur hac vice cum manuali promissione cùm interdum seueritati, cõsideratis locorum, & temporũ qualitatibus, sit aliqd detrahendũ. Not. q̃ iuramentũ nõ est de substãtia absolutionis de rigore, sed potius ad cautelam præstatur. Itẽ detrahendũ est iuri quãdoque ex tempore, ex loco, & aliis causis.

spensionis, & excommunicationis ligati nolunt ad mandatum Ecclesiæ nisi per manualem promissionem redire: Hoc tibi duximus respondendum, quòd si nullatenus possunt induci ad præstandum iuxta formam [a] Ecclesiæ iuramentum [b], ipsos hac vice cum promissione [c] poteris recipere manuali: cùm interdum consideratis locorum, & temporum qualitatibus, seueritati sit aliquid detrahendum [d].

a ¶ *Formam.*] Quã habes ꝭ. eo. *ex tenore.* quæ obseruãda est in absolutiõe cuiuslibet, q incidit in canonẽ. ꝭ. *eo. cũ desideres. 1. resp. in fin.*

b ¶ *Iuramentũ.*] Tñ ad cautelam potius introductum fuit: vt ibi dĩ, vt de cætero nõ cõmittat talia. *simile 23. q. vlt. pessimam. &* ꝭ. *e. grauem. &* ꝭ. *eo. ex tenore.*

¶ *Glossa sequens ar. pro opi. sua, &c. & remittit.*

c *Cum promissione.*]Hic euidenter reprobatur opinio illorum, qui dicunt, q̃ si iuramentum non interueniat in tali absolutione, nõ est absolutus: iuramentum. n. non est de substantia [a] absolutionis, *vt hic patet.* De hoc dictũ est, ꝭ. *eo. cùm desideres. in fi.*

d ¶ *Detrahendũ.*] Ratione loci, & temporis detrahendũ est seueritati, vt hic dicit. 50. *di. vt constitueretur. di. 44. comessationes. 9. q. 1. ordinat iones. 23. q. 4. non põt. &* ꝭ. *de transa. c. vlt. vbi habes de hoc satis.*

† *Aurelian.*

a *Licèt enim sit de forma, non inde cõsequitur, quod sit de substãtia: & facilius tolluntur formæ, vel circumstantiæ rerum, quàm ipsæ rerum substãtiæ ad hoc, quod dicimus de pacto, vel consuetudine, per quæ tollunt primum & non secũdum, vt patet de consuet. ca. 2. li. 6. & suprà de cõmo. m. vno. de dep. c. 2. loã. And.*

¶ Idem Bituricẽ. & Carnotẽ. Decimis, & Subdiacono Arelatẽ †.

¶ *Cùm de viribus sententiæ dubitatur, potest quis absolui ad cautelam iuramento præstito.*

CAP. LII.

VEnerabili fratre nostro Cenomanẽ. Episcopo, & procuratore Turonẽ. Archiepiscopi, in nostra præsentia constitutis, pro quadam suspensionis sentẽtia in præfatum Episcopum ab eodem Archiepiscopo promulgata: Nos sententiam ipsam relaxauimus ad cautelam [e], ipso Episcopo in præsentia dicti procuratoris præstante corporaliter iuramentum, quòd parebit mandatis, quæ idem Archiepiscopus sibi propter hoc fecerit, si constiterit [f] ipsum in eo, pro quo fuit lata prædicta sententia, culpabilem extitisse.

¶ Idem Episcopo Senẽ.

¶ *Excommunicantur Officiales locorum, in quibus sunt statuta contra Ecclesiasticam libertatem, nisi ea deleri fecerint, & statutarij feudis Ecclesiæ sunt priuati.*

VEnerabili.] Casus. Archieps Turon. tulit sententiã suspensionis in Epm Cenomanen. propter quam suspensionẽ Eps, & procurator Archiepi accesserunt ad præsentiam domini Papæ: ipse verò auditis allegationibus partiũ, sententiã ipsam relaxauit ad cautelam, præstito iuramento ab ipso episcopo, præsente procuratore archiepiscopi, quòd parebit mandato archiepiscopi, si constiterit ipsum culpabilem extitisse super eo, pro quo fuit suspensus. Not. quòd iuramentum præstari debet, cùm quis absoluitur à suspensione, sicut fit in excommunicatione.

¶ *Glossa sequens causam reddit, obiicit, & soluit.*

e ¶ *Ad cautelam.*] Quia lata erat post appellationem, vt dicebatur, *fi.* ꝭ. *eo. per tuas. &* ꝭ *de appel. ad præsentiam. &* ꝭ. *de test. venient 2. in fin.* & tñ licet ad cautelam absoluatur iuramentum præstat: vt hic patet: sed ex quo ad cautelam absoluitur, non deberet iurare. hoc fit propter dubium: quia non constabat de ipsa suspensione, an ritè lata fuerit: & ideo præstatur iuramentum, vt si constiterit ipsum culpabilem extitisse super eo, pro quo sententia lata fuit, stabit mandato Archiepiscopi. & est notabile, quòd pro suspensione iuratur, sicut pro absolutione excommunicationis. Ber.

¶ *Glossa sequens quærit, & tripliciter soluit.*

f ¶ *Constiterit.*] Coram quo constare debet? Fortè coram Papa, si voluerit, vel corã eiꝰ delegato, vel si arbitros eligere voluerint. ipse enim Archiepis nõ debet cognoscere, vt vĩ. *ar.* ꝭ. *eo. per tuas, & 11. q. 1. si clericus.* De hoc dĩ ꝭ *eo. sacro. & est ar. ex hac decr.* quod semper iuramentum exigendum est in absolutione, vbi non constat excõicationem, vel suspensionẽ iniustam; sed mandatũ differtur in euentum cognitionis, vt dictum est ꝭ. *eo sacro.* Vel dic, quòd isti, quibus scribitur, cognoscent de hac suspensione.

GRauem.] Prima pars ponit querelam. Secunda dat iudices ibi, *Ideoque* Abbas.

CASVS. Quidam Pisani fecerunt duo statuta contra Ecclesiasticam libertatem, & in derogationem Apostolicæ sedis: primũ videlicet, q̃ si quis clericus, vel laicus contra quemcunque laicũ Pisani districtus ad iudicem ecclesiasticum litteras Apostolicas impetraret, in mille sol. condemnaretur, nisi renunciauerit litteris: neque redditus possessionum suarũ reddatur eidem, nec agri colantur ipsorum, sed banno subiaceant potestatis. Item statuerunt, vt clerici suis sumptibus quoddam castrum Pisanorum facerent custodiri: quod si nõ fecerint, Potestas contra eos procedere teneatur. Super his cõquestus fuit Archiepiscopus Pisanus domino Papæ: vnde mandat Episcopo Senẽ. quatenus in consiliarios, & officiales ciuitatis Pisanorum excommunicationis sententiã proferat, nisi statuta ipsa de capitularibus suis fecerint amoueri, & caueri, quòd de cætero similia non attentent. sed cùm iidem statutarij multa de bonis ecclesiasticis dicantur habere in feudum, denunciet illos huiusmodi feudis fore priuatos. No. quòd laici contra Ecclesiã nihil statuerẽ possunt. vel contra ecclesiasticam libertatẽ, & qui contra faciunt, sunt excommunicati.

CAP. LIII.

GRauem † venerabilis fratris nostri Pisani Archiepiscopi recepimus quæstionem, quòd quidam ciues Pisani deputati à Potestate, ac populo ad statuta ciuitatis edenda: in derogationem Apostolicæ sedis, & subuersionem Ecclesiasticæ libertatis [g] edere præsumpserunt, quòd si quis Clericus, vel Laicus contra quemcunque Laicum Pisani districtus ad Iudicẽ Ecclesiasticum litteras Apostolicas impetrauerit, in mille solidis, nisi renunciauerit litteris, condemnetur: nec redditus possessionum suarum reddantur eidem, vel agri excolantur [h] illius, sed banno potiùs subiaceant † Potestatis: & infrà. ¶ Statuerunt illi præterea, vt Clerici suis sumptibus [i] castrum Ripæ fractæ faciant custodiri: quòd si renuerint, contra eos Potestas procedere teneatur: & infrà.

¶ Ideoque fraternitati tuæ mandamus, quatenus in Cõsiliarios, & Officiales ciuitatis ipsius, nisi statuta ipsa de capitularibus suis deleri fecerint, & idoneè, sicut exigit res, caueri, quòd similia [k] de cætero non debeant attentare, excommunicationis sententiam promulgare [l] procures. ¶ Cæterùm † cùm iidem statutarij multa de bonis Ecclesiasticis tenere dicantur in feudum, ipsos fore nihilominus priuatos [m] feudis, huiusmodi nunciare procures.

† *Præter doctores hic, & in c. nouerit. suprà eo. tit. vide legis ac in cõstitutio. Cassa, & irrita. C. de sacrosan. eccle.*

g ¶ *Libertatis.*] Sic ꝭ. *eo. nouerit.*

h ¶ *Excolantur.* [Similem pœnam habes ꝭ. *de priu. quanto.* sic excommunicantur Iudæi. ꝭ. *de vsu. post miserabilem & c. quanto.* Ber.

† *subiaceat.*

i ¶ *Sumptibus.*] Volentes ecclesiam subiicere seruituti, & publicis functionibus, à quibus sunt omnino immunes ꝭ. *de immu. eccle. non minùs. & 16. q. 1. c. generaliter. §. nouarum. C. de sacrosan. eccle. placet.*

k ¶ *Similia de cætero.*] ꝭ. *eod. ex tenore. 24. q. vlt. pessimam. & 12. q. 2. de viro. 11. q. 3. cùm aliquis. sicut & de hæretico. 1. q. 7. quotiens. 1. & de con. e. dist. 2. ego. Berengarius.*

† *In codice Barbatiæ ita Cæterũ cùm iidem statutarij, & potestas multa, &c.*

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & quadrupliciter soluit.*

l *Promulgare procures.*] *Arg. contra* ꝭ *eod. nouerit.* vbi excommunicati videntur ipso iure consiliarij, sicut ipsi statutarij, rectores, & consules: sed illud intelligi potest, nisi infra duos menses ea deleri fecerint, & hoc intelligitur secundum illud, vt nisi ea deleri fecerint, excommunicentur; & sic videntur excommunicati ipso iure, nisi ea deleri fecerint infra terminum dictum: & postea per sententiam. sed statutarij. & scriptores ipso iure sunt excommunicati, vt *suprà eo. nouerit.* Vel dic, quòd hic loquitur de aliis consiliariis, & officialibus, qui postea successerunt; & non de illis, quorum consilio, vel auctoritate statuta illa edita fuerunt: quod nisi isti ea deleri fecerint, excommunicentur, vt hic dicit: quòd si ea fecerint obseruari, nisi infra duos menses ea deleri fecerint, ipso iure sunt excommunicati. *suprà eo. nouerit. sic supra de immu. eccl. aduersùs. antiqua decre.* [b] concordat illi decret. *nouerit.* & ideo videtur male decisa. Vt non contradicat, sic expone, Promulgare procures, id est, promulgatam esse ostendas, vel denuncies; vel iterum excommunicantur à iudice: aliàs non videtur cessare contrarium. Ber.

m ¶ *Priuatos.*] Ex hoc videtur, quòd ipso iure sunt excommunicati ipsi statutarij, ex eo quòd dicit, priuatos denuncies, per *decre. suprà eod nouerit.* & quia contra fidelitatem veniunt, amittere debent feudum. *22. q. vlt. de forma.* & ecclesia potest illos priuare: cùm in hoc sint de foro illius. sic dominus priuat vasallum, qñ facit feloniam domino de suo feudo, *in constitutio. Friderici de feu. hac edictali § præterea*, quia dominus inter vasallos de feudo cognoscit. ꝭ. *de fo. compet. verum. & c. ex transmissa. simile.*

b *Antiqua decretalis, verba, quorũ hic meminit glossa, ad tollendam contrarietatẽ de decretali, nouerit, ita habent: & tam statutarios, quàm Potestatem eandẽ non sit dubiũ propter hoc excommunicationis sententiam præter notam infamiæ incurrisse.*

mile ꝫ. *de hære.cap.vlt.arg.25.q.6.cap.penulti.& vlt.* sic & clericus, qui contra Ecclesiam suam aduocat, perdere debet beneficium. ꝫ. *de postu.ca.vlt.*

CVm]Tres sunt partes. Secunda ibi, *Prædicatores.* Tertia ibi, *Si qui verò,* Abbas.

Casus. In primo responso dī, ꝙ si aliquis participat excōicatis in his, quæ ad salutem, vel correctionē eorū pertinent, in locutione: licèt alia verba eis incidenter interponat, vt apud eos magis proficiat, nō est excōicatus. Secūdò dī, ꝙ prædicatores, dū prædicāt excōicatis, & aliis detentoribus alienarū rerum: & audiūt cōfessiones eorū; licite possunt recipere ab eis eleemosynas cū ipsi quasi gerant causam eorum, ad quos res ipsę ptinere noscūt: præcipue si aliàs in loco illo nō possint sustentationem habere. Tertiò dī, ꝙ clerici ratione officij, ꝙ in Ecclesia obtinet, & alij clerici seniores zelo deuotionis possunt percutere pueros, vel adolescētes cōstitutos in minoribus ordinibus, turbātes diuinū officiū, nec incurrūt excōicationē. Ite Prælati, & magistri subditos & scholares suos causa correctionis leuiter possunt percutere sine pœna excōicationis: & idē dicendū est de his qui aliquos de familia sua, vel propinquos suos inferiorum graduum simili modo corrigunt, vt eos cohibeant à vitiis, bonisque moribus informent. In omnibus præmissis casibus excommunicationis sententiam non incurrunt, cùm huiusmodi participatio, & correctio bono animo, & non diabolo suggerente fiat. No. quòd voluntas, & propositum alicuius inspiciendum est ad hoc, vt de facto suo iudicetur. Item necessitas facit licitum, quod aliàs est illicitum. Item ratione officij licet, quod aliàs non liceret. Item nota hic plures casus, in quibus licet corrigere, & percutere clericum sine pœna excommunicationis.

¶ Gregorius nonus.

¶ Alloquens excommunicatum intendentibus ad salutem animæ, etiamsi alia verba interponat, excommunicatus non est.

CAP. LIV.

CVm † voluntate, ac proposito [a] maleficia distinguantur, excommunicationis sententiam non incurrit, qui excommunicato, in his, quæ ad absolutionem, vel aliàs ad salutem [b] animæ pertinent, in locutione participat: licèt etiam alia verba incidenter (vt apud eum magis proficiat) interponat.

¶ Prædicatores, præsertim qui aliàs sustentari non possunt, ab excommunicatis, & detinentibus bona aliena eleemosynam recipere possunt. Hoc dicit.

¶ Prædicatores quoque, qui penes excommunicatos, vel [c] alios alienarum rerum detentores, in prædicationibus, & confessionibus quasi gerunt causam [d] [vel † curam] eorum, ad quos res ipsæ spectare noscuntur, eleemosynas licitè possunt ab illis recipere: præsertim [e] si aliàs non valeant in illo loco sustentationem habere.

¶ Ponit quosdam casus, in quibus percutiens Clericum excommunicatus non est.

¶ Si qui verò ratione [f] officij, quod in Ecclesia obtinent, aut etiam alij [g] Clerici seniores zelo deuotionis, pueros, vel adolescentes in minoribus [h] ordinibus constitutos turbantes [i] diuinum officium, & hi, qui obtentu prælationis [k], vel magisterij [l] subditos, & scholares correctionis causa leuiter fortè percusserint, excommunicationis sententiam non incurrunt. Quòd & de his dicendum est, qui aliquos de familia [m] sua, vel propinquos inferiorum [n] graduum simili modo, vt cohibeantur à suis insolentiis, & scientia, bonisque moribus informentur, duxerint corrigendos.

¶ Idem Astoricen. Episcopo.

¶ Communicans excommunicato in crimine damnabili, incidit in excommunicationem maiorem.

CAP. LV.

SI † concubinæ publicæ Clericorum Ecclesiasticæ cen-

a ¶ *Voluntate, ac proposito maleficia.*] Hæc verba sumpta sunt ex illa lege *ff. de furt. qui iniuriæ. in princip. ad cor enim.* & spontaneas voluntates respicit Deus, & non † actus. *15.q.6.c.1.& 14.q.5.si quid.* sola enim temeritas hic attenditur. ꝫ. *eod.c.1.& 17.q.4.si quis suadente.* & quia animus punitur, non opus. *50.dist. contra animum & duobus c. seq.*

b ¶ *Ad salutem.*] ꝫ. *e.t. responso.& 11.q.3.cū excōicato.* vbi permittit participare in his quæ ad salutē pertinēt, vt hic dicit; & quæcunque verba ab hoc proficere possunt excōicato dici pñt, aliàs nō.

c ¶ *Vel alios.*] Id est, vsurarios, quorum eleemosyna [a] recipi non debet. ꝫ. *eod. de vsur. quia in omnibus.*

d ¶ *Quasi gerunt causam eorum.*] Quasi negotiorum gestores: & ideo possunt eorū eleemosynas recipere, vt hic dī. qa ipsi, quorū res aguntur, ab illis sua recipere possunt: & sic isti prædicatores licitè ea recipiunt pro eleemosynis. & licet res non habeat effectū, sufficit, ꝙ ab initio negotium sit vtiliter cœptum *ff. de nego. gest. sed an vltrò. §. is autem qui & negotiorum gest.* præterea potest agere ad sumptus, quos fecerit, vt ibi dicitur, & est arg. ꝙ ille, qui gerit vicem alterius, honorari debet, sicut ille cuius vicem gerit. *93. dist. c. vlt & 94. dist. c. 1. &* ꝫ. *de offi. deleg. a. cùm olim 2.*

e ¶ *Præsertim.*] Potest exponi pro, maximè [b], quia aliàs tempore necessitatis ab excōicatis possunt recipi necessaria & emi. *11.q.3. quoniam multos.* aliàs verò prædicatores non debent recipere eleemosynas ab excommunicatis, vel vsurariis, vel consimilibus. *90. dist. oblationes. & c. eorum. & 17.q.4. miror.*

f ¶ *Ratione officij.*] Not. ꝙ ratione officij licet, quòd aliàs non liceret [c]. & hoc ideo, quia ex quo commissum est ei officium, & tacita sine quibus officium commode expediri non potest: sicut iudex potest compescere omnes impedientes iurisdictionem suam. ꝫ. *de offi. deleg. a. c. 1. & cap. præterea. & c. prudentiam. & c. suspicionis,* & ꝫ. *de sepul. c. tam litteris.* immo & si non habeat officium.

g ¶ *Alij.*] Scilicet seniores de Ecclesia possunt inferiores in minoribus ordinibus constitutos coercere, etiam turbantes diuinum officium, vt hic dicitur.

¶ *Glo. sequens arg. à contrario, & causam reddit.*

h ¶ *In minoribus ordinibus.*] Ergo nō possunt sic cōpescere cōstitutos in sacris ordinibus, licet turbēt officiū: qa ex eo ꝙ permittit specialiter de illis, de aliis ꝓhibet, sicut quod de vno negatur, de alio conceditur. *25. dist. qualis. &* ꝫ. *de præsum. non-ne* & quia honorabilia membra exceptis grauioribus culpis verberibus subiici non debent. *45. dist. cùm beatus.* puniantur ergo aliàs admonitionibus: & si se nō correxerint, possunt suspendi. ꝫ. *de cele. miss. dolentes, arg.*

i ¶ *Turbantes.*] ꝫ. *eod. veniens. &* ꝫ. *de appel. dilectis filiis. arg.*

k ¶ *Prælationis.*] Sic ergo Prælati possunt corrigere subditos & percutere leuiter sine metu excōicationis, causa correctionis, & non ex odio ꝫ. *eo. ex tenore.* leuiter enim hoc facere debent: quia leuiter castigatus reuerentiam exhibet castiganti. *45. dist. c. cum beatus.*

l ¶ *Magisterij.*] Sic ꝫ. *eo. c. 1.* modica enim, & leuis castigatio pmissa est doctori *ff. ad l. Aquil. qui. l. 5. in fi. & l. seq.* & humilis debet esse doctrina magistri. ꝫ. *de ma. & obed. solitæ.* ibi plures concor. inuenies. ad hoc nimia sæuitia culpæ annumeratur. *ff. ad l. Aquil. præceptoris.*

¶ *Glo. seq. prosequitur, quod dicitur de correctione familiæ notans in textu 6. casus, & quattuor addit.*

m ¶ *De familia.*] Not. ꝙ quis familiā suam corrigere debet, cùm ei competat iure patriæ potestatis. *23.q.4. duo ista. & 45. dist. c. cum beatus. §. Salamon. & c. disciplina.* & ꝙ domesticorū suorum curam non habet, fidem negauit. *47. di. c. sicut. §. necesse ad fi. ver. hinc etiam Paulus. &* ꝫ. *de pa. po.* si huius & nō solū pater, sed etiam ꝓpinqui domesticos suos corrigere debent *C. de emen. propin. l. vnica* & hic idem dicit, omnes prædictæ personę clericos inferiorū graduum corrigere poterunt sine pœna excōicationis, vt hic patet de magistris, & Prælatis [d], & non distinguitur in gradu. Hic habes sex casus, in quibus licet corrigere, & percutere clericum sine excommunicatione, q habēt officiū in Ecclesia, seniores & prælatus, magister, dominus domus & consanguinei: sunt & alij casus, vbi quis nō incidit in canonē, si iocosa leuitate clericum percutit. ꝫ. *eo. c. 1.* sic si inueniat eum cum matre, filia, vxore, vel sorore. Item si vim vi repellat incontinenti. ꝫ. *eo. si verò aliquis 1. & 2. & 3.* Item si clericus post trinam admonitionem non se corrigat, perdit hoc beneficium. ꝫ. *eo. contingit 2. & c. in audientia.*

¶ *Glo. seq. no. à contrario aliud in sacris secundò quærit, & soluit.*

n ¶ *Inferiorum graduum.*] Secus si sint in superioribus, putà subdiaconatu, vel aliis superioribus: quia per sacros ordines liberati sunt a patria potestate. vnde nullum ius habent in eis. sacer enim ordo liberat à patria potestate, quia liberat à seruili: quod plus est. *54. dist. ex antiquis. & cap. frequens. & cap. si seruus sciente.* & subdiaconus eodem gaudet priuilegio cum diacono. ꝫ. *de serui. non ordi. miramur.* Et ita habes hic, quòd clericus, quandiu est in minoribus ordinibus, est in patria potestate, nisi expressè emancipetur, & ita nota dignitatem sacrorum ordinum. [e] Quid si personæ superiùs in littera nominatæ excedant modum, nunquid incidunt in canonem? Respondeo nisi irato animo hæc faciant, & ex proposito, non credo, quòd incidant in canonem, qui solummodo dolum prosequitur: quod colligitur ex verbis canonicis. *7.q.4. si quis suadente.* ibi, manus violentas iniecerit. & ꝫ. *eo. cap. 1.* violentia non committitur sine dolo. sed huiusmodi manus prædictarum personarum non sunt dolosæ, sed charitatiuæ, licet fortuito casu excedant modum disciplinæ, quod probatur ex princ. huius c.

SI *concubinæ.*] Casus. Publicæ concubinæ clericorum: quia nolu-

† *Vide B. Thomam in quæstionibus additis ad 3. p. q. 23. art. 1. & citatos in c. à nobis. sup. de excep-tio.*

† *Hæc duo verba, vel curam, desunt in antiquioribus codicibus, & in omnibus Vaticanis.*

† *Adde in contrarium, an debeat eis dari ... de Rosate, & ... in l. 1. C. ... lib. 11.*

† *Sane modo hoc a capite ... qua verum quæ respicit Deus magis tamen cor, vt in c. 1. 16. q. 6.*

a *Melius diceret, oblatio: & tunc demum cùm sunt manifesti: est enim differentia inter hæc duo, vt dixi in tex. Ioan. Andr.*

b *In exponit pro tantum: quod est ... Host. alle. in ... in fi. Io. And.*

c *Contra tex. in l. 1. §. sed ... cum glo. in ... ver. ... ff. de postu.*

† *Contra decreta concubinarios ... de ... in concilio Trid. sess. 25. de reforma. c. 14. & de ... in c. ... Concordantia in c. ... mater, de ... extra. lib. 6. p. 1. § 3.*

d *Idem no. 23. q. 5. c. 1. ad fi. in glo. magistri.*

e *De hoc ... de in c. ... eorum ... de ætat. & qualit. & ... patris ... in sacris ... libus.*

noluerunt ab eis recedere; excommunicatæ fuerunt: clerici isti concubinarij post latam sententiam carnaliter ad eas habuerũt accessum: quæritur, vtrùm illi sint eadem sententia ligati? Respondet Papa, quòd eadem sententia inuoluuntur: quia participant in eodem crimine, criminosis. Nota, quòd participans in crimine, eadem sententia notatur, cum nominatim excommunicato.

a ¶ *In eodem crimine.*] Secus si aliàs participarent in locutione, vel aliàs quàm in crimine: quia tunc non essent excommunicati maiori, sed minori. *fi. sup. eo. nuper.* vbi satis de hac materia: & ea, quæ ibi dicta sunt, hic posses repetere. & sic sententia per participationẽ criminis extenditur ad personas, contra quas lata non fuit. *simile supra de immu. ec. aduersus. in fin. & sup. eo. nonestis.* Bern.

† Vide Henricum Boich. in c. verè. supra eod. dist. vlt.

‡ incidunt.

suræ districtione notentur, eosdem concubinarios non est dubium sententia maioris excommunicationis inuolui, qui post latam sententiam communicant in eodem crimine [a] criminosis.

¶ Idem.

¶ *Excommunicatus minori potest ab excommunicatione aliquem absoluere.*

CAP. LVI.

DVobus † collata potestas, vt à minori excommunicatione, si in ipsam inciderint ‡, inuicem se absoluant, vtroque ligato vinculo excommunicationis huiusmodi non expirat [b].

¶ Idem.

¶ *Permittitur ministris Ecclesiarum semel in hebdomada celebrare tempore interdicti, concurrentibus, quæ exprimuntur in textu.*

CAP. LVII.

PErmittimus † Ecclesiarum ministris semel in hebdomada tempore interdicti, non pulsatis campanis, voce submissa ianuis clausis, excommunicatis, [c] & interdictis exclusis, Missarum solemnia celebrare causa conficiendi corpus Domini, quod decedentibus [d] in pœnitentia non negatur.

¶ Idem.

¶ *Satisfaciens Clerico, quem verberauit, non potest propter hoc ab Episcopo absolui, nisi in certis casibus hic expressis.*

DVobus.] CASVS. Duobus fuit collata potestas, vt ab excommunicatione minori, si eam incurrant, se* vicissim absoluant: vterque incidit in huiusmodi sententiam: quæritur, vtrùm illa potestas eis collata expiret? Respondet Papa, quòd propterea non expirat, quò minus vnus alium absoluat: tamen contradicunt quidam, quòd alter alium absoluere non potest, nisi ab alio non suspenso primò fuerit absolutus.

¶ *Glos. seq. obijcit, & dupliciter soluit.*

b ¶ *Non expirat.*] Si potestas illa absoluendi non expirat: ergo vnus potest absoluere alium 1. Sed contra videtur, quod cùm vn⁹ sit priuatus à sacramentis, alium restituere non potest. *de consec. dist. 4. sanctum.* quod enim non habet, dare non potest. *1. q. 1. c. 1. & q. 7. Daibertum. & argum. supra de cler. excommu. mi. cap. vltim.* Quid ergo dicit, quòd talis potestas non expirat? Respondeo [a], bene dicit, quòd in veritate potestas collata non expirat propter hoc cum effectu, sed dormit, id est, potestas illa, cùm vterque sit excommunicatus, non potest habere effectum: quia alter alterum non potest absoluere, nisi primò alter eorum ab a io, quàm à socio fuerit absolutus, tunc demũ habet effectũ. *ff. s. de offi. deleg. prudentiam. §. sexta & s. de concess. præben. & ec. nõ va. quia diuersitatem 15. q. 6. c. pen. & vlt. ff. C. de cura. fu. l. pen.* Vel dic, quòd bene potest alter alterum absoluere, licèt sit ligatus minori excommunicatione: & ita nullo modo expirat potestas, sed durat cum effectu: *arg. decr. prædi. si celebrat.* quia minor excommunicatio priuat solummodò à perceptione sacramentorum, sed non à collatione. *vt ibi dicitur. argum. ad hoc. supra eo. sacro. & supra de rescript. ab excommunicato.*

† Vide quæ postea diffiniuit Bonifacius Octauus in cap. vlt. de sen. excomm. lib. 6. §. adijcimus, & §. seq.

1. Adde ad hæc q. Car. Flor. in clem. 1. de rel. do. vers. prædictum. in 7. q.

a Primam istam responsionem reprehẽdebat Ho. dicens, quòd secundum eã nihil esset speciale in minori. quod tamen vnus põderare sex. tenebat ergo secundam: postea dicens se audiuisse, quod B. illam tenebat in additionibus, dicis se additiones eius nõ vidisse. Io. An.*

PErmittimus.] Hodie hoc cessauit de nihilo: quia hodie permittitur singulis clericis celebrare ianuis clausis, excommunicatis, vel interdictis exclusis: *vt habetur in c. si. §. adijcimus. & §. seq. eo. tit. lib. 6.* Abbas.

CASVS. Permittit Papa rectoribus ecclesiarum, quòd tempore interdicti semel in septimana causa conficiendi corpus Domini ad opus infirmorum (quod decedentibus in pœnitentia tempore interdicti non negatur) possunt Missarũ solemnia celebrare, exclusis excommunicatis, & interdictis. Nota, quòd tempore interdicti conceditur corpus Christi decedentibus in pœnitẽtia.

¶ *Glos. seq. duplicem causam ponit, quare tempore interdicti celebrare permittitur quandoque fauore celebrantium, quandoque aliorum. ver. sed quando vt. l. per contrarium.*

c ¶ *Excommunicatis, & interdictis.*] Et hoc idem facere debent religiosi, & alij qui priuilegium habent celebrandi tempore interdicti. *s. de priui. quod nonnullis. & j. tit. proxi. cùm in partibus.* illud priuilegium per hoc c. extenditur ad omnes alios Prælatos Ecclesiarum, qui priùs illud non habebant quòd semel tantùm in hebdomada celebrent causa cõficiendi corpus Christi: & hic non attenditur fauor personarum, sed sanctitas ipsius corporis, & principaliter necessitas decedentium, siue infirmorum. Presbyter enim semper debet habere Eucharistiam paratam: sed quando consecratur pro populo, nihil in crastino seruandum est. *de conse. dist. 2. tribus.* Item aliis cõceditur fauore religionis, siue personarũ, vt patet in c. *quod nonnullis. s. de priuileg.*

d ¶ *Quod decedentibus.*] *sic s tit. pro. q. in te.* B.

CAP. LVIII.

QVamuis incidens in canonem latæ sententiæ propter violentam manuum iniectionem, iuxta proprias facultates eis satisfaciat [c], quibus iniurias irrogauit; non tamen aliter, quàm per sedem Apostolicam, vel eius legatum absolutionis potest beneficium obtinere: Nisi imminente mortis [f] articulo, infirmitate, inimicitia [g], aut inopia [h], puerili [i], vel senili ætate, fragilitate sexus [k], seu alia corporis impotentia [l], siue quolibet impedimento canonico [m] retrahatur, quò minùs Romanum Pontificem possit adire: vel nisi iuris beneficio [n] à labore huiusmodi excusetur. Cæterùm quibusdam [o] prædictorum, videlicet qui temporali impedimento laborant, exceptis pueris, sub debito iuramenti (quod secundum Ecclesiæ formam præstare tenentur) consueuit iniungi, vt impedimento cessante ad Apostolicam sedem accedant, mandatum ipsius humiliter suscepturi.

¶ Idem.

¶ *Excommunicatio simpliciter lata intelligitur de maiori. h. d. Et est textus notabilis, & quotidie allegatur.*

CAP. LIX.

SI quem sub hac forma verborum, Illum excommunico,

QVamuis.] Diuiditur in duas partes. Secunda ibi, *Nisi.* Abbas. CASVS. Si aliquis incidens in excõicationem propter violentam manuũ iniectione satisfecerit iniuriam passo, nõ tamen potest aliter, quàm per sedem Apostolicã, vel eius legatum beneficiũ absolutionis obtinere, nisi in quibusdam casibus, qui in ipsa littera continentur. Sed quibusdam de prædictis, qui videlicet temporali laborant impedimẽto, exceptis pueris, præcipiendum est sub debito iuramenti, vt impedimẽto cessante ad Apostolicam sedẽ accedant mandatum Apostolicũ suscepturi. Not. quòd licèt quis satisfecerit iniuriã passo, nõ tamen est absolutus. Itẽ nota hic plures casus, in quibus excõicati propter violentam manuum iniectionem, Romanum Pontificem adire non debent. Item cessante causa, cessare debet effectus.

c ¶ *Satisfaciat.*] Licet quis satisfecerit iniuriam passo: nondum tamen haberi debet absolutus, nec est ei cõicandum, nisi primò absoluatur. *s. eo. cùm desideres. 1 respon. & vlt.* omnis enim res per quascunque causas nascitur, per easdem dissoluitur. *j. de reg. iur. c. 1.* sic enim excommunicatio quandoque solo verbo contrahitur, & solo verbo tollitur: sed in hoc casu ipso facto inducitur, sed solo verbo tollitur: & sic satisfactio, vel iuramentum non sunt de substantia absolutionis. De hoc dictum est *s. eo. cùm desideres, in fin.*

f ¶ *Mortis.*] *s. eod. non dubium. & 17. q. 4. si quis suadente. & s. eo. quod de his.*

g ¶ *Inimicitia.*] *s. eo. de cætero.* de infirmitate, inopia, senili ætate, habes *s. eod. quod de his.*

¶ *Glos. seq. signat contrarium. & ibi remittit.*

h ¶ *Inopia.*] *Si. s. de testi. si qui testium. contra. s. eod. ea noscitur. sol. ibi.*

i ¶ *Puerili.*] Pueri infra pubertatem non mittuntur ad curiam: quia ætas eos excusat ab itinere. *s. eo. c. 1. & § proxi. & j. eod. cap. vltim.*

k ¶ *Fragilitate sexus.*] *s. eo. mulieres. & c. de monialibus.*

l ¶ *Corporis impotentia.*] Quia scilicet sit mutilatus in pede, quòd ire non possit, vel contractus.

m ¶ *Impedimento canonico.*] *s. eo. quod de his.* Ber.

n ¶ *Iuris beneficio.*] Vt seruit. *s. eod. mulieres.* & hoc intellige secundùm distinctionem huius *cap. s. eo. relatum.*

o ¶ *Quibusdam prædictorum.* Scilicet qui timore mortis, infirmitate, inimicitia, senili ætate cõfracti, vel impotẽtia perpetua, inopia, omnes isti possibilitate recepta sedem Apostolicã visitabunt pro mãdato recipiẽdo, *vt j. sequitur, & s. eo. de cætero. & c. de his.*

SI quem.] Non diuiditur.

CASVS. Si aliquis sub hac forma verborum dixerit, Excommu-

communico illum, vel similia verba protulerit, dicendum est eum non solùm minori excommunicatione (quæ à perceptione sacramentorum separat) ligatum esse, verùm etiam maiori, quæ à fidelium excludit communione. Nota, quòd idem est dicere, excommunico, & anathematizo.

a ¶ *Simili.*] Puta nisi hoc feceris, noueris te excommunicatum. s. de app. c. præterea 2. & sup. de test. cogen. c. 2. & sup. de rap. c. 3.

b ¶ *A Iudice suo.*] Sententia iudicis sui siue iusta, siue iniusta tenet. 11. q. 3. c. 1. & 2. sed à non suo iudice lata est nulla ar. sup. de primi. cùm olim essemus. & sup. de consuet. ad audientiam. & sup. de iudi. at si clerici. & s. de offi. ord. c. pennlt.

¶ *Glo. seq. tractat de maiori, & minori excommunicatione.*

c ¶ *Non tantùm minori.*] Sic ergo patet, cùm dico, excommunico illum de maiori intelligitur; minor enim excõicatio remouet à cõione sacramẽtorũ, vt hic dicitur: maior excõicatio à corpore Christi, qđ est Ecclesia, scilicet cõione fideliũ. 3. q. 4. Engeltrudam. Est ergo maior excõicatio à qualibet licita cõione, & legitimo actu separatio: vnde Adã excõicatus fuit ex esu ligni. 11. q. 4. c. ad mensam.

vel simili [a], à Iudice suo [b] † excommunicari contingat: dicendum est eum non tantùm [c] minori, (quæ à perceptione sacramentorum) sed etiam maiori excommunicatione (quæ à communione fidelium separat) esse ligatum.

¶ Idem.

¶ *Beneficium indultum ratione minoris ætatis, postquam cœpit habere locum, non extinguitur, licèt minor peruenerit ad maiorem ætatem.*

CAP. LX.

PVeris [d], qui in canonem inciderunt sententiæ promulgatæ, siue ante, siue post pubertatem postulent se absolui, potest diœcesanus Episcopus absolutionis beneficium impertiri: Cùm propter defectum ætatis [e], in qua fuit commissus excessus, rigor [f] sit mansuetudine temperandus.

TITVLVS XL.

De verborum significatione.

¶ Hieronymus super Oseę †.

¶ *Nouale, est terra nouiter ad culturam redacta.*

20

Euidenter. Excõicatio, quæ dicitur anathema, infligitur tam ab homine, quàm à iure, & pro contumacia, & pro crimine. j. tit. prox. c. ex parte. & 17. q. 4. si quis suadente. & 24. q. 1. c. 1. 2. & 3. & in titulo isto per violentiam manus iniectionem. Minor aũt excõicatio infligitur quandoque pœnitenti, & impœnitenti. Pœnitẽti quãque à seipso, quãque à sacerdote. de pœn. dist. 1. facilius. Sed melius facit, si auctoritate sacerdotis hoc faciat. de pœn. dist. 1. in actione. Impœnitenti quandoque à Deo imponitur excommunicatio minor, cum propter mortale peccatum Deus tradit aliquem satanæ, & discedit à mente eius. 11. q. 3. audi denique. Quandoque ipsemet se suspendit à sacramentis, cùm non vult pœnitere, & putat sibi sufficere: & male hoc sit. de pœn. dist. 1. sunt qui arbitrantur. sed si reputat se indignum, & abstinet, bene facit de conse. dist. 2. qui scelerate. Quandoque imponitur à sacerdote loco pœnæ: quia non vult pœnitere. 17. q. 4. miror. quandoque per sententiam canonis. 11. q. 3. cum excommunicato. & 81. dist. si qui sunt. Cum inflicta est excommunicatio à se, vel à Deo, agat pœnitentiam & sequitur reconciliatio. Si verò à sacerdote inflicta fuerit, per eum reconcilietur. Cùm verò à canone infligitur minor excommunicatio, per simplicem sacerdotem potest absolui, & sine iuramento, vel aliquo mandato, nisi participet in crimine, sup. eo. nuper. & c. si concubinæ. Qui maiori excommunicatione est notatus, si ab homine, semper ab eodem, vel eius superiore debet absolui. sup. eod. per tuas. nisi incendiarij post publicationem. sup. eo. tua. Si à canone est notatus, à suo Episcopo potest absolui, nisi conditor canonum sibi absolutionem retinuerit. sup. eod. nuper. sicut in his qui violentas manus mittunt in clericum. 17. q. 4. si quis suadente & sup. eod. c. proxi.

PVeris.] Pueri excommunicati pro iniectione manuum: ab Episcopo absolui possunt: etiamsi ante absolutionem effecti sunt puberes. h. d. Et duæ sunt partes: secũda ibi, Cùm propter. Ab.

CASVS. Aliqui pueri infra xiiij. annos constituti violentas manus miserunt in clericum: facti sunt maiores ante absolutionem: quæritur, à quo debeant absolui? Respondet Papa, quòd siue ante, siue post pubertatem postulent se absolui, diœcesanus Episcopus illos absoluere potest: cùm propter defectum ætatis, in qua commissus fuit excessus, rigor Ecclesiæ sit mansuetudine temperandus. Nota, quòd ratione ætatis rigor iuris aliquando temperatur: & sic nota, quòd ætati parcitur.

d ¶ *Pueris.*] Intellige, doli capacibus. supra de delict. puer. pueris. aliàs iniuriam facere non possunt, pati verò. sic 15. q. 1. illud.

e ¶ *Ætatis.*] Sic ergo parcitur ætati, licet non in totũ, sed quoad minorem pœnam, vt in delictis. ff. de mino. auxil. in §. in delictis. & In delictis enim non parcitur nisi quoad minorẽ pœnam, vt ibi-

¶ *Glossa sequens ponit quatuor casus, quibus temperatur rigor.*

f ¶ *Rigor.*] Iuris rigor temperatur quandoque ratione ætatis, vt hic, & 86. dist. tanta. & de consecr. dist. 5. tot qui. 35. q. 9. sententiam. quãque ratione locorum, & temporum. s. eo. super eod. & quãque ratione personæ, & caus̃æ, & loci, & temporis. sup. de transac. c. vl. & 23. q. 8. occidit. & 29. dist. sciendum. quãque ratione multitudinis, & scandali. 50. dist. vt constitueretur. cum suis concordantiis.

CAP. I.

INnouare [g] nouale.

¶ Nouale [h] est ager nunc primum præcisus [i].

¶ Idem super Danielem. †

¶ *Appellatione, Patris, veniũt in lata significatione omnes ascẽdẽtes.*

CAP. II.

NAm [k] & Rex Nabuchodonosor pater tuus. ¶ Id est, proauus [l], more scripturæ quæ auos, & deinceps, patres [m] appellat.

¶ Idem in Parabolis †.

¶ *Non dicitur, Natus, qui statim decessit.*

CAP. III.

NAm [n] & ego vnigenitus fui coram matre mea. [n]

¶ Quare vnigenitum [o] se nominat, quem fratrem vterinum [p] præcessisse scriptura testatur? nisi quia ille mox Natus sine nomine, quasi nunquam [q] esset, de vita decessit.

¶ Idem super Matthæum †.

¶ *Dictio, Antequam, non semper implicat.*

DE VERBORVM significatione.

¶ *Suprà visum est de diuersis constitutionibus circa Iudices, Iudicia, clericos, matrimonia, & crimina. Verumtamen quia in eis, & aliis dispositionibus dubitari potest de significatione verborum: ideo in fine operis annectit hanc Rubricam. Abbas.*

I*Nnouare.*] Exponit hic Hieronymus verbum, nouale, quod scribitur Oseę 10. cap. Abbas.

CASVS. In Oseę propheta verba illa, Innouare nouale, reperiuntur. Hieronymus exponit hic quid sit nouale, & melius exponitur j. eo. quid per nouale.

g ¶ *Innouare.*] Verba sunt Oseę prophetæ.

h ¶ *Nouale.*] Verba sunt Hieronymi exponentis verba prophetę.

i ¶ *Præcisus.*] Dicitur in lege terra, scilicet, præcisa, quæ anno cessat. ff. de verb. signif. sylua § 2. Dicitur nouale terra de nouo ad culturam redacta cuius non extat memoria, quòd culta fuisset [c] j. eo. quid per nouale. & quod semel sunt nouale, semper erit nouale quoad decimarum retentionem, vel solutionem. supra de priuileg. c. vlt.

NAm & Rex.] In prima parte ponuntur verba Danielis. In secunda verba Hieronymi exponentis illa. Secunda ibi, *Id est proauus.* & vide historiam de conse. dist. 1. in c. vestimenta. aliàs incipit, Iosias. Abbas.

CASVS. In Daniele Nabuchodonosor appellatur pater cuiusdam, qui pater tamen non fuit: exponit hic Hieronymus, quare dicatur pater: hic enim pater appellatur proauus, more scripturæ, quæ auos, & omnes superiores patres, appellat.

k ¶ *Nam & rex.*] Verba sunt Danielis.

l ¶ *Proauus.*] Verba sunt Hieronymi exponẽtis verba prophetæ.

m ¶ *Patres.*] Omnes ascendentes parentis nomine continentur. ff. de verb. sig. appellatione. & appellatione filij omnes descendentes ff. eo. liberorum. & ff. de gradi. cog. l. iurisconsultus. § parentes. Vlque ad tritauum patres dicũtur, vltrà verò maiores appellantur: liberi vsque ad trinepotem, vlteriùs inferiores vocantur, vt ibi dicitur: vnde Christus dici potest filius Dauid. Ala.

NAm & ego.] In prima parte ponuntur verba Salomonis. In secunda verba Hieronymi exponentis illa, ibi, *Quare.* Abb.

CASVS. Salomon protulit hæc verba: Nam & ego vnigenitus fui coram matre mea: & tamen alium habuit fratrem, qui præcessit ipsum. Exponit hic Hieronymus, quare vocat se vnigenitum, scilicet quia ille mox natus sine nomine, quasi non fuisset, vita decessit: & ita dicitur non fuisse: ideo primogenitum se vocauit. Nota, non videtur factum, quod non durat factum.

n ¶ *Nam & ego.*] Verba sunt Salomonis.

o ¶ *Vnigenitum.*] Verba sunt Hieronymi exponentis verba Salomonis.

p ¶ *Fratrem vterinum.*] Fratres vterini dicuntur, qui ex eodem vtero nati sunt: viuente enim Vria concepit Bersabee ex Dauid: & peperit filium, qui mortuus est: postea concepit ex eodem Salomonem: vnde ipse dicit, Nam & ego vnigenitus, &c.

q ¶ *Quasi nunquam esset.*] Et ita non videtur fuisse, qui non durauit. arg. suprà de reg. ad nostram. diff. 63. quanto. ff. de in rem vers. § pro patre §. in rem autem versum [d]. sic non dicitur esse, qui minus idoneus est. suprà de transla. inter. & ff. quod cuiusque vniue. l. 1. ad si. & C. de Epi. audien. de creationibus. & 19. dist. propter tuum. & 23. q. 1. paratus.

Quod

---

† Dictio, suo, deest in plerisque recentioribus: ea et antiquis codicibus & omnibus Vaticanis est restituta: quã etiam agnouit glossa hic, & Hostiensis.

a Præter canonistas hic, vide Theologos lib. 4. sent. dist. 22. & Conarruuiam in ca. alma mater. de sen. exco. lib. 6. p. 1. in initio.

† Oseę c. 10. sunt verba glossæ interlinealis Vide l. quid per nouale. & l. sylua. §. nouale. ff. de verb. signif.

b Vide de delic. puer. ca. 1. super vlt. gl. in ca. And.

† Daniel c. 5. & in antiquis in 1. compil.

† Prouerb. c. 4. & c. 1. eo tit. in 1. compil.

† Matth. c. 1. & c. 3. eo. tit. in 1. compil.

c Et ex fonte, quod de loco desumitur. in c. 1. de fu. fundum. Host. in ca.

d Secundum Alā, ad de l. q. 1. ... & quod ... n. ... dicitur non habere ... qui fuerit ... Abd.

ver. significatum quidam.& C.de liga.cum quasis.

Quod dicitur.] CASVS. In Euangelio Matthæi sunt hæc verba *Antequam conuenirent:* ex hoc verbo volebat arguere quasi a contrario, quod postea conuenissent Maria, & Ioseph: dicit Hieronymus, Non tamen sequitur, quod postea conuenissent; sed scriptura ostendit, quod nunquam conuenerunt. Nota, quod licet fortissimum sit genus argumentandi à côtrario sensu, fallit tamen hic: non enim sequitur, antequam côuenirent, ergo postea conuenerunt: scriptura.n.non innuit, quod conuenerint.

Nihil.] Diuersitas verborum non vitiat, si idem in substantia concludatur, hoc dicit. Abbas Siculus.

CASVS. Euangelistæ diuerso modo narrauerunt passione Domini, dicit Augustinus, quod nihil nocet narrandi diuersitas, vbi eadem dicuntur: quia quilibet Euangelistarum narrauit eo ordine, quo Deus voluit. No. pro testibus, quod diuerso modo ferunt testimonium: quia non nocet, dum tamen eadem dicant: secus si contraria dicerent.

CAP. IV.

Quod dicitur, Antequam [a] conuenirent, non sequitur, vt postea conuenirent: sed scriptura, quod factum non sit, ostendit.

¶ Idem in eodem †.

¶ Primogenitus dicitur, qui primò nascitur, etiamsi nullus sequatur eum.

CAP. V.

Ioseph nô cognouit Mariam † donec [b] † peperit filium suum Primogenitum. ¶ Ex hôc loco quidam peruersissimè suspicantur & alios filios Mariam habuisse: cùm mos [c] diuinarum scripturarum sit: vt primogenitum non vocent, quem fratres sequuntur, sed eum, qui primò natus fuit.

¶ Hilarius †.

¶ Verba sunt intelligenda, non secundùm quod sonant, sed secundum mentem proferentis.

CAP VI.

Intelligentia [d] dictorum [e] ex causis [f] est assumenda dicentis: quia non sermoni res [g], sed rei est [h] sermo subiectus.

¶ Augustinus † super Matthæum.

¶ Non vitiatur factum varie modo narratum, vbi idem in substantia concluditur.

CAP. VII.

Nihil obstat narrandi diuersitas [i], vbi eadem dicuntur: maximè cùm quisque Euangelistarum eo ordine credat se dicere, quo Deus voluit.

¶ Gregorius †.

¶ Sensum, non verba considerare debemus.

CAP. VIII.

Propterea [k] si prolixam epistolam meam ad interpretandum [l] accipere te fortè contigerit: rogo non ve bum ex verbo, sed sensum [m] ex sensu transferri: quia plerunque, dum proprietas [n] verborum attenditur, sensus veritatis amittitur.

¶ Isidorus †.

¶ Dicit, quis propriè sit, Præpositus.

CAP. IX.

Quamuis omnes qui præsunt, Præpositi rectè [o] vocentur: vsus tamen obtinuit eos vocari Præpositos, qui quandam prioratus [p] curam super alios gerunt.

¶ Idem † in libro Etymologiarum.

¶ Non recipit congruam summationem.

CAP. X.

Forus est exercendarum litium locus, à fando dictus,

Sequitur, id est primò nascitur, & Ioseph.

a ¶ *Antequam conuenirent.*] Verba sunt Euangelij Matthæi, quæ Hieronymus hic exponit. *supra 27.q.2.priusquam.* nec valet hic ar.à côtrario sensu: & est quidam modus loquendi, sicut ibi, *Sede à dextris meis, donec ponam, &c.* nô tamen sequitur, quod postea posuerit. Et illud: *Coruus non fuit reuersus ad arcam, donec aquæ siccarentur. sic. l.c.proxi.* immò ostenditur, quod non conuenerunt: contrarium innuitur enim, quod verba sonare videntur, vt *hoc dicit in fine, &c.*

Ioseph.] Primò ponuntur verba Euangelij. Secundò verba Hieronymi exponentis illa, ibi, *Ex hoc loco.* Abbas.

CASVS. In eodem Matthæo dicitur *Ioseph non cognouit Mariam, donec peperit filium suum primogenitum:* ex hac auctoritate quidam pessime suspicabantur Mariam alios filios habuisse: dicit Hieronymus: Mos est diuinarum scripturarum, vt primogenitus vocetur, qui primò natus est, nô ille, quem fratres sequuntur. Not. in loquendo vtus intelligendi verba attendi debet. Item primogenitus appellatur, qui primò natus est, quamuis nullus sequatur.

b ¶ *Donec.*] *Simile s.eo.prox.*

c ¶ *Mos.*] Idem dicit lex, quod proximus est, quem nemo antecedit, & ergo & primogenitus est, ante quem nemo nascitur, quicquid sequatur. *ff.eo.tit.proximus.& l.proxi.*

ADDITIO. Primus enim non solùm intelligitur, qui ante aliquem est, sed etiam is, ante quem nemo fuit. vt *ff. de vulga.& pupi.sub. l.ex duobus in principio.*

Intelligentia.] CASVS. Cùm aliquis audit aliqua verba, considerare debet causam dicendi, & non ipsam significationem verborum tantum: quia verba deseruiunt intentioni, & non intentio verbis: verba enim inuenta sunt, vt per ea intentionem suam quis exprimat. Nota, quod causa dictorum côsiderari debet.

d ¶ *Intelligentia.*] *Sic ff.de re.iu.in ambiguis. & 22.q.5.humanæ.*

e ¶ *Dictorum.*] Id est, verborum, quæ prolata sunt.

f ¶ *Ex causis.*] Non statim debemus intelligere, vt verba prima facie sonare videntur: maximè vbi ambigua sunt: sed debemus recurrere ad intentionem loquentis, vt *hic dicit ar. hic. s.de præben. ex li.& c.cum causam. ff.eo.ti.nepos Proculo.* & *ff.de reg. iu.* semper in stipulationibus ad causam recurrendum. Et ratio dicendi tenet ad causam facti. *23.q.ult.* ... *ff.de fur.* ...

g ¶ *Res.*] Id est, intellectus. *ff.de supel.lega.l. Labeo. 32. q. 1.* quo merito virginibus, vbi dicitur lex maritos habuisse, quæ (Domino teste) nunquam tantum habeat: non enim Hieronymus respexit intentionem, & non verba Samaritanæ. Lau.

h ¶ *Rei est sermo subiectus.*] Id est, intentioni, & intellectui: sermo terram dat: quia non in foliis, sed in radice rationis, & in sensu consistit Euangelium. *24.q.1 Marcio.* & *q.* *co.c.2* & *c.in his.* verba enim inuenta sunt, vt per ea quis in alterius notitiam cogitationes suas proferat. *22.q.2.* ... quia licet animus præfertur eo potius, ut sententia verbis. *38 di.sedulò. & 22. q. 5. humanæ. & ff.de leg. scire.* Item ar.est, quod verba ad extraneû sensum sunt trahenda, vbi res aliter salua esse non potest. *arg. C. de*

¶ *Gregorius sequens ait* ... i ¶ *Diuersitas.*] Quod eadem nomina, & verba & reiterata sint, posita idem significant, vt dicit Aristoteles in Perihermenias. *& est arg.ad hoc.C.de testa quoniam indignum.* & hoc vbi eadem dicuntur, prout sequitur in littera, & hoc certum est. & est ar. bonum pro testibus diuerso modo narrantibus. *arg. s.de testi. e.cum tu. & 8. q. 1. in scripturis. de conse. dist. 2. quotidie & de pæ. di. 1 pœnitentia.* Arg.contra *35.q.6.de parentela* licet illud intelligit de contrarietate sententiæ. T.

Propterea.] CASVS. Gregorius scribebat cuidam amico suo aliqua, quod forte male interpretabatur dicta sua: Gregorius scribit ei dicens: Si epistolam meã prolixam ad interpretandum te recipere contigerit, rogo ne verbum ex verbo transferri, sed sensu ex sensu: quia aliquando, dum proprietas verborû attenditur veritas amittitur. No. quod non debemus considerare verba, sed intentionem.

k ¶ *Propterea.*] Aliàs, præterea.

l ¶ *Ad interpretandum.*] Id est, ad exponendum.

m ¶ *Sensum.*] S.eo. intelligentia.

n ¶ *Proprietas.*] Non.n. semper ad proprietatem verborû recurrendû est, sed videndum, quid testator senserit in qua persona posuit fantasiam, que morantur in eo loco. *ff.de fun.instr. & instr. lcgat. de lanionis. §. asinâ.* quia potior est mens dicêtis, quâ vox. *ff. de supel.le. Labeo.* nec plus verbum, quàm voluntas inspici debet. C. *quæ res pig.ob.p.l. vlt.22.q.5.humana* ... *q.1.Marcion.* Item arg. quod verba ... significatione cadunt, cum res aliter salua esse non potest, de qua agitur. *Insti.de inuti.stip. §. quotiens. & 2. q 2. ambet. C. an seruus pro facto suo. l. ff.si quis cau.si cum. §. qui innuatorum. 55. di. qui partem. & 50.di. Domino sanctè.* à proprietate verborum non est recedendum, nisi quando constat voluntatem loquentis aliter voluisse. *ff.de leg.3. non aliter.* & improprietates non sunt trahendæ ad consequentiam sed sunt excusandæ. Ala.

Quamuis.] CASVS. Hoc nomen præpositus, generale nomen est ad omnes, qui præsunt: vsus tamen obtinuit eos præpositos vocari, qui quandam curam prioratus gerunt super alios. Not. quod de vsu loquendi considerari debet.

o ¶ *Rectè.*] Id est, secundùm originariam verbi significationem.

p ¶ *Prioratus curam.*] Sic ponitur 1.q.3. Salutati, & est dignitas per se sicut ...

Forus.] CASVS. Primò ostendit Isidorus, quid sit forus, & vnde dicatur. Secundò ostêdit, ex quibus constet: constat enim ex causa, ... ostendit etiam, quare dicatur causa, ... quod sententia, quæ dum proponitur, causa est: dum discutitur, iudicium: dum finitur, iustitia. ostendit etiam, vnde dicatur iudicium, & iustitia. Tertiò dicit, quid sit negotium, ex eo quod supra dixit, materia, & origo negotij, &c. ostendit etiam, quid sit iurgium: & vnde dicatur his. dicit ... Causa, aut argumento, aut probationibus ... ostendit qualiter. Postquam ostendit, quid sit negotium, dicit Isidorus, quod in omni negotio quatuor

† *Matth.c.1. & c.4. ex.tit. in 1. compil.*

† *Aliàs, ca.*

† *Adde hoc dictione, donec, quod no. l.1.ff.de lega. Bar.in l.ambiguitate. C. de vsufru.*

† *Lib. 4. de trinit. refertur, c.5. eo.ti. in 1. compil.*

† *Fortassis hæc dicit Augustinus in libris de consensu Euangelistarû videlicet ibi lib. 2. c. 11. 21. & 28.*

a Sequitur, supremus est, quem nemo sequitur. sic iacet lex pr. lo. And.

b Si præmissis quæ prosecuti sumus, cum potestis ad id quod actum est, redigitur interpretatio: ... commodo potest. Io. An.

† *Lib.1. Epistol. 13. regi ... 7. in ... compil.*

† *Lib.10. Etymologiarum ... in 1. compil.*

c *Per quod ... sate Euangelistarû circa horam mortis Christi. Ioan. And.*

† *Idem scilicet Isidorus l. 18. Etymolog. c.15. & c.10. eo. tit. in 1. compil.*

d *Ad idê infra ad ... supra eod. intelligentia. in glo. And.*

c *De ætate & qual. c. 1. de ap. testimonia. & de ele. non est ex parte. de his, quæ fiunt à ma. par. ca. c. ex eorum multis simil. Io. And.*

quatuor personæ sunt requirendæ, iudex, accusator, reus, & tres testes: ostendendo vnde dicatur iudex, & vnde dicatur accusator, & reus, & testis. Vltimò dicit, quòd in teste tria sunt requirenda, conditio, natura, & vita. Conditio, vtrùm sit seruus, vel liber: natura, an sit vir, vel mulier: vita, si innocens sit, & integer actu. ostendit etiam causam, quare ista tria considerentur in teste. Not. ar. quòd possumus inducere pro nobis libros gentilium. Itē testes, & instrumenta æquiparantur. Item in omni negotio quatuor personæ requiruntur, iudex, accusator, reus, & testis. Item tria cōsiderantur in teste, natura, vita, & cōditio. Itē nota contra mulieres, quòd varium, & mutabile semper producunt.

siue à Foroneo Rege, qui primus [a] Græcis legem dedit. Constat [b] autem Forus causa, lege, & iudicio. Causa [c] à casu, quo venit, dicitur: est enim materia, & origo negotij, nec dum discussionis examine patefacta: quæ dum proponitur, Causa est: dum discutitur [d], Iudicium: dum finitur, Iustitia [e]. Vocatur autem Iudicium [f], quasi iurisdictio; & Iustitia [g], quasi iuris [h] status. Iudicium autem priùs Inquisitio vocabatur: vnde & auctores Iudiciorum, præpositos, quæstores, vel quæsitores vocamus.

¶ Negotium [i] multa significat, modò actum alicuius rei cuius contrarium est otium: modò actionem [k] causæ, quod est iurgium litis †: & dictum est Negotium, id est, sine otio. Negotium autem in causis, negotiatio in commerciis dicitur; vbi aliquid datur, vt maiora lucrentur. ¶ Iurgium, [l] quasi iuris garrium: eo quòd hi, qui causam dicunt, iure [m] disceptant. Lis autem [n] à contentione limitis priùs nomen sumpsit, de qua [o] Vergilius: [Limes erat positus, litem vt discerneret agris.] Causa, aut argumento [p], aut probatione constat. Argumentum nunquā testibus, nunquā tabulis dat probationem; sed sola inuestigatione inuenit veritatem; vnde † dictum est Argumentum, quasi arguté inuentum. Probatio autem testibus, & fide tabularum [q] constat. In omni quoque negotio [r] hæ personæ † quæruntur, iudex, accusator, reus, & tres testes [f]. Iudex dictus quasi ius dicens populo, siue quòd iure disceptet. Iure autem disceptare, est iustè iudicare. Non est ergo Iudex [t], si non est in eo iustitia. Accusator vocatus est quasi causator, quia ad causam vocat eum, quem appellat. Reus [u] † à re, quæ petitur, nuncupatur: quia quamuis conscius sceleris non sit, reus tamen dicitur, quamdiu in iudiciū pro re aliqua petitur. ¶ Testes antiquitus superstites dicebantur, eo quòd super causæ statu proferebantur: nunc parte [x] ablata nominis, testes vocantur. Testes autem considerantur conditione, natura, & vita †. Conditione, si liber [y], non seruus: nam sæpe seruus metu dominantis [z] testimonium supprimit veritatis. Natura, si vir, non fœmina [a]: nam † varium [b], & mutabile testimonium semper fœmina producit. Vita, si innocens, & integer [c] actu: nam si vita bona defuerit, fide carebit [d]:

a ¶ *Primus.*] 7. di. *Moyses.* Ber.

b ¶ *Constat.*] Ex tribus vt hic dicitur: non tanquam ex suis partibus competentibus, sed ornantibus potius: & impropriè dicitur locus constare ex his: sicut dicuntur vestes partes hominis adornatiue. vnde illud.

Cultu gemmisq; teguntur
Omnia: pars minima est ipsa puella sui. La.

c ¶ *Causa à casu.*] Et ita est causa, antequam respondeat pars altera, est ergo causa res in dicēdo posita cū interpositione certarū personarū, scilicet actoris, & rei, iudicis, & testis. Et ideo dī casu: quia frequenter casualiter occurrunt præter voluntatem hominis.

d ¶ *Dū discutitur, Iudicium.*] Et sic vi processu temporis mutare nomen. & exemplificat de iudicio de tertia parte fori.

e ¶ *Dum finitur, Iustitia.*] Hic exemplificat secundam partem fori. & ita ex istis tribus partibus constat forus, vt dictum est, & idem esse videntur ista tria in substantia, sed aliam denominationem assumunt diuerso tempore.

f ¶ *Iudicium.*] Iudiciū est legitimus actus duarū personarū actoris, & rei super eadem quæstione sub eodē iudice contracta. Lau.

g ¶ *Iustitia.*] Iustitia est constans, & perpetua voluntas ius suum vnicuique tribuens. *Insti. de insti. & iur. in prin. & suprà in principio libri in constitu. Gregory.*

h ¶ *Iuris status.*] Lex enim dicitur status iuris; & verè, quia per sententiam ius non constituitur, sed status iuris declaratur. *ff. si ser. vendicet. §. ibi si quæritur.*

i ¶ *Negotium.*] Quia suprà mentionem fecit de negotio ibi, origo negotij, &c. ostendit, quid sit negotium: quasi negans otium.

k ¶ *Actionem causæ.*] In hac significatione sumitur s. *vbi dicit, origo negotij.*

l ¶ *Iurgium.*] Hic exponit, quod dixit suprà quod est iurgiū litis.

m ¶ *Iure disceptant.*] Ar. quod iurgia non pertinent ad presbyteros: quia non tenentur esse iuris periti, 38. *di. quæ ipsis.* nec aduocare possunt, nisi in certis casibus. s. *de postu. c. vlt.* secus de archidiacono. 25. *dist. c.* 1. R.

n ¶ *Lis autem.*] Quia fecit mentionem litis. s. *vbi dixit,* iurgium litis, exponit modò, quid sit lis. lis enim ciuilem causam ostendit tantùm, & non criminalem *ff. eo. tit. litis.*

o ¶ *De qua Vergilius.*] Ar. habes hic quod possumus inducere pro nobis libros gentilium, siue paganorum. 37. *dist. siquid veri. &* 3. *q.* 1. *Dominus declarauit. ibi, Si ergo. &c.*

p ¶ *Argumento.*] Argumentum vocat naturalem probationem, quæ fit per localem argumentationem. & ita ar. quòd in iudicio valet naturalis probatio. *ar. contra.* 1. *dist. consuetudo. &* s. *de elect. bonæ* 1. *ibi, negantis factum per rerum naturam, &c.* à contrario, & non per testes, vel instrumenta, vt littera sequens dicit: vnde dic tabulis, id est, instrumentis.

q ¶ *Testibus, & fide tabularū.*] Hic æquiparantur testes, & instrumēta: quia parē vim habēt in iudicib⁹ exercēdis. *C. de fi. instr. in exercendis.*

r ¶ *Negotio.*] Non notorio, quod exercetur in forma iudicij.
¶ *Glo. seq. signat contrarium, & dupliciter soluit.*

f ¶ *Tres testes.*] *Ar. contra* 4. *q.* 3. *c. si testes. §. vbi numerus. &* 2. *q.* 4. *c.* 1. *&* s. *de testi. licet vniuersis. vbi dicitur, In ore duorum vel trium testiū, & c.* potest dici, quòd hic dicit tres testes propter triplicē modum probandi, scilicet per testes, instrumenta, & argumenta, de quibus præmisit [a], vel potius dicas confessionem; quia quodlibet istorum trium legitimam facit probationem, siue per testes, instrumenta, & confessionem. s. *de testi. spe. cùm ad sedem in fi.*

t ¶ *Non est ergo Iudex.*] Sic 23. *q.* 2. *c.* 1. & supple hic, bonus, quia quandoque malus est iudex. 3. *q.* 7. *c. iudices. §. vlt.* quia & pro meritis subditorum disponitur à Deo vita rectorum. 2. *q.* 7. *c.* 1. *&* 6. *q.* 1. *ex merito. &* 8. *q.* 1. *audacter.* Ber.

u ¶ *Reus à re.*] Et non à reatu. 35. *q.* 3. *c. vlt.* 3. *q.* 11. *non est.* Ber.

x ¶ *Parte ablata.*] Est hic figura, quæ dicitur Aphæresis, cùm principium dictionis aufert: secundum quod patet hic. Est & figura alia, quæ dī Prosopopeia, i. conformatio [b] nouæ personæ. *de conse. dist.* 4. *quæris à me vers. si.* Itē Antonomasia, cùm per excellentiam aliquid alicui attribuit, quod cōmune est plurib⁹. vt cum dico, Apostolus, intelligitur Paulus. 32. *q.* 7. *c. Apostolus.* & cùm dico, vrbe, intelligitur Roma, j. *de pæn. & remiss. significauit.* Synecdoche, cum pars ponitur pro toto. 32. *q.* 4. *meretrices.* 14. *q.* 4. *pænale.* Antiptosis, cùm ponitur casus pro casu. 75. *dist. ordinationes.* 18 *q.* 2 *quidam.* Liptote, cùm plus dicitur, & minus significatur. 32. *q.* 7. *quid in omnibus.* Pleonasmos, cùm superabundat dictio, vt ille vidit oculo monachum regularem. 20. *q.* 3. *præsens.* Tmesis, cum eadem dictio interdicitur *ff. de mino. l. quod si de speciali. ff. de rei ven. si post acceptum.* Syncopa, cum quid aufertur de medio dictionis. 7. *q.* 1. *audacter. pro audaciter.* Ironia, cùm quid per derisionem, id est, per contrarium dicitur. O quanta integritas. 11. *q.* 3. *ad mensam. in fin.* Epexegesis, id est expositio præcedentis sermonis 47. *dist. quoniam.* Item Anthropopathos, cùm aliquid attribuitur Deo, quod conuenit homini. 14. *q.* 1. *ordi. & proiect. &* s. *de re. Eccle. aliē. vel non. si quis presbyterorum.* Ala.

y ¶ *Si liber.*] Quia seruus testis esse non potest. 4. *q.* 3. *c. si testes. §. vbi. §. item serui, sed liberi. vt ibi dicitur. versic. item liberi. & C. de testi. Authen. si dicatur.*

z ¶ *Dominantis.*] 4. *q.* 3. *c. si testes. § item idonei. &* 11. *q.* 3. *quatuor.*
¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

a ¶ *Non fœmina.*] Hoc intellige in criminali: in quo casu mulier testis esse non potest secundùm canones. 33. *q.* 5. *mulierem.* sed in ciuilibus, & matrimonialibus bene ferunt testimonium. s. *de testi. tam litteris. & c. super eo. ar.* contra. quòd possunt in criminali. 15. *q.* 3. *ex eo.* sed aliud secundùm leges. tamen in crimine excepto admittitur mulier etiam malæ famæ ad accusationem s. *de simo. tanta.* & in inquisitione admittitur ad testimonium, siue denunciationem. s. *de testi tam litteris. & c. quoniam.* Item in testamentis mulier non admittitur. *Insti. de testa. §. testa.* Ber.

b ¶ *Varium.*] *C. de inoffic. testa. filia. & arg. C. de instit. & substitu. reprehendenda.*

ADDITIO. Vnde versus.

Quid leuius fumo? flamen: quid flamine? ventus:
Quid vento? mulier: quid muliere? nihil.

c ¶ *Integer.*] Quia debet esse testis bonæ famæ, & sine omni suspicione. 2. *q.* 7. *testes.* infamis repellitur. s. *de testi. cogen. præterea.*

d ¶ *Fide carebit.*] Id est, non credetur iuramento suo, *ar.* 2. *q.* 7. *non potest.* Bernar.

† *Vide Leonem clericis. C. de Episc. & cler.*

Vergilius l. 12.

a *De hic* 4. *q.* 4. *c.* 1. *ver. quod dicit tres, suppl. vel duo, vt in contrarium secundum Hostiensem, Ioan. And.*

† *Aliàs ita: vnde dictum est argumentum, argutè inuentum.*

† *Vide Epistolam* 2. *Fabiani Papæ, & Isidorum p.*6 *c.* 32.

† *Aliàs ita: Reus autem à re, qua petitur, nuncupatur.*

b *Aliàs confirmatio, sed videtur legendum, conformatio.*

† *Vide Leonem & aliis Glossem. C. de testib.*

† *In omnibus l'aliis ita: nam varium & mutabile semper fœmina producit, absque dictione, testimonium.*

a ¶ *Iusti-*

non enim potest iustitia [a] cum scelerato homine habere commercium.

¶ Idem. †

¶ Dicit, quid sit pactum, & vnde dicatur.

CAP. XI.

PActum [b] dicitur inter partes ex pace conueniens scriptura [c] legibus [d], ac moribus comprobata: dictum pactum [e] quasi ex pace factum.

¶ Idem † in eodem.

¶ Hic Isidorus ponit etymologiam Iuris prout habetur in re, non prout est generale nomen.

CAP. XII.

IVs dictum [f] est à iure possidendo: hoc enim iure [g] possidetur, quod iustè [h]: hoc iustè, quod bene: quod autem malè possidetur, alienum [i] est: malè [k] autem possidet, qui vel suis malè vtitur, vel aliena præsumit [l].

¶ Paschalis Canonicis sancti Martini.

¶ Quicquid fidelis offert Ecclesiæ oblationis nomine continetur: & à sæcularibus possideri non debet.

CAP. XIII.

CAusa † Carpensis plebis: & infrà. ¶ Cæterùm primitiæ [m], decimæ, & oblationes, in solis [n] Ecclesiarum bonis præcipuè numerantur. Oblationes verò dicimus, quæcunque de propriis, & licitis [o] rebus Ecclesiæ à fidelibus offeruntur. Quicunque igitur eas per Potestatem [p] sæcularem obtinet, proculdubio contra Deum, & sanctorum Patrum nititur sanctiones: quinimò & qui accipit, & qui tradit, raptor sacrilegus [q] iudicatur.

¶ Alexander tertius.

¶ Solus Sacerdos potest sacramentum extremæ vnctionis infirmo conferre. Hoc dicit.

CAP. XIV.

QVæsiuit † fraternitas tua: & infrà. ¶ Nos itaque tibi taliter duximus respondendum, quod Sacerdos vno præsente clerico, & etiam solus [r] potest infirmum vngere.

¶ In anno bissextili seruari debet loci consuetudo circa diem sancti Mathiæ festiandum, dum tamen vigilia continuetur festo. Hoc dicit.

¶ Festum verò beati Mathiæ iuxta consuetudinem Ecclesiasticam vigilia catenus præcedat, vt nec pro bissexto, nec pro quolibet alio modo inter se, & solennitatem, aliam diem admittat: in qua vtique vigilia (nisi venerit in Dominica [s]) ieiunium celebretur: ipsum autem festum, siue fiat in præcedenti die [t], siue in sequenti (qui duo quasi [u] pro vno reputantur)

a ¶ *Iustitia cum scelerato.*] Cùm sit virtus. 22.q.1.*cùm renunciare.* & est summum bonum in vita colere iustitiam. 11. q. 2. *cùm deuotissimam.*

PActum.] CASVS. Pactum dicitur, quæ fit inter partes scriptura conueniens legibus, & moribus approbata: & dicitur pactum quasi pro pace factum.

b ¶ *Pactum.*] Ius ciuile aliter diffinit in *l. 1. ff. de pact.* Abbas.

† *Idem, scilicet Isidorus, lib. 5. cap. 24.*

c ¶ *Scriptura.*] Et etiã sine scriptura pactum fit: sed hoc ideo dicit, quia sæpe interuenit scriptura, & ad probationem pacti interponitur.

d ¶ *Legibus.*] Aliter nõ valeret nisi secundùm leges fieret. *ff. de pac. iuris gentium. §. prætor ait. & C. eod. tit. pact.* Bern.

† *Lib. 5. etymolog. c. 25. & c. 12. eod. tit. in 1. compilat.*

e ¶ *Pactum.*] Dicitur pactum duorum, vel plurium consensus in idem. *ff. de pact. l. 1. §. 1.*

IVs dictum.] CASVS. Ostendit hic Isidorus, vnde dicatur ius: scilicet à iure possidendo. Hoc enim iure possidetur, quod iuste: & hoc iuste, quod bene: male autem possidet, qui suis male vtitur, vel vsurpat aliena.

f ¶ *Ius dictum.*] Diffinitur [a] hic ius, non prout est generale nomen, sed prout applicatur ad certam rem quando dicitur: habeo ius in tali re: tunc enim dicitur ius à iure possidendo, & ita intellige illum text. Sed capiendo ius generaliter, dicitur à iustitia, & est ars boni, & æqui, vt *l. 1. ff. de iustit. & iur. vide gloss. super rubrica de reg. iur. lib. 6.* & istud generale nomen habet multas species sub se, naturale, ciuile, & gentium. *1. dist. ius, & §. seq.* Abb.

a *Hæc glossula ex Panormitani lectura huc transfosa fuit.*

† *Cap. 13. eo. tit. in 1. cap. Vide circa id in c. ex transmissa. 3. de decim.*

g ¶ *Hoc enim iure.*] Hæc verba habes 14.q.4.*quod dicam, in fin.*

h ¶ *Quod iustè.*] Non tamen econuerso secundùm leges: quia iure possidet, qui mala fide præscripsit, non tamen iuste. 3. *de præscript. vigilanti*, secus secundùm canones: quia qui malam fidem habet, non præscribit. *eod. tit. quoniam omne.*

i ¶ *Alienum.*] Id est, aliis debitum.

k ¶ *Male autem.*] Vt auari [b]. 47. *dist. sicut hi, & 14.q.4 quid dicã.*

ADDITIO. Vnde versus.

Qui sunt, qui rebus nunquam patiuntur? auari.
Qui sunt, qui minui sua non patiuntur? auari.

b *Vel prodigi: & de vtrisque not. 3. de consuet. cap. pen. Ioan. And.*

l ¶ *Præsumit.*] Id est, inuadit. Bern.

CAusa.] Primò decise narrat factum. Secundò diffinit ibi, *Cæterùm.* Abbas.

CASVS. Quærebatur de decimis, primitiis, & oblationibus, in quorum bonis dicerentur esse, & quid appellentur oblationes? Respondet Papa, quòd decimæ, & primitiæ, & oblationes connumerantur in solis bonis Ecclesiarum: oblationes verò dicuntur, quæcunque de propriis, & licitis rebus offeruntur Ecclesiæ à fidelibus: & quicunque per sæcularem eas obtinet potestatem proculdubiò contra Deum facit: & qui accipit, & qui tradit, raptor, & sacrilegus iudicatur. Nota, quòd oblationes de propriis, & licitis rebus fieri debent. Item qui bona Ecclesiarum rapiunt, & inuadunt, sacrilegi iudicantur.

m ¶ *Primitiæ.*] Quid sint primitiæ, dicitur 3. *de deci. cap. 1.*

¶ *Glos. seq. quærit, & tres opiniones ponit.*

n *Solis Ecclesiarum.*] Sed quid appellatur hic Ecclesia? dominus Albericus dixit, quòd bona ipsa sunt loci conclusi muro ad instar vacãtis hæreditatis, quæ vicem personæ obtinet, *ff. de acquir. rer. do. hæred.* Alij dicũt, quòd sunt vniuersitatis illius loci. *arg. 12. q. 2. nulli.* Hug. dixit, quod res istæ sunt Dei: & cum omnia eius sint, ista tamen specialiùs. *arg. 1. q. 3. saluator. 16. q. 1. in canonibus. 23. q. 8. conuenior. 16. q. 7. omnes decimæ. 3. de deci. tua. 2.* vbi dicitur, quod Deus in signum vniuersalis dominij decimas sibi retinuit, quarum rerum vsus clericis concessit. R.

o ¶ *Licitis.*] Et etiam de illicitis, potest fieri eelemosyna, dummodò transferatur dominium, & non competat repetitio. *14. qu. 5. non sanè, & cap. qui habetis, & §. seq.* Et de hoc plene tractatur 3. *de decis. ex transmissa.* Bernard.

c *De hoc vide citates in cap. ex transmissa. 3. de deci.*

p ¶ *Potestatem.*] 12. q. 2. *nulli, & c. quicunque. 16. qu. 7. decimas omnes.* Bernard.

q ¶ *Sacrilegus.*] Qui bona Ecclesiarum rapiunt, & inuadunt, sacrilegi iudicatur, & ab Ecclesia sunt repellendi. 12 *quæst. 2. nulli liceat. 3. de foro compet. conquestus.* & nõ solùm sacrilegi, sed etiam Iudæ furi comparantur. 23. q. 4 *quia e go illem.*

QVæsiuit.] Duo sunt dicta. Secundum ibi, *Festum.* Abbas.

CASVS. Quæsitum fuit à Papa, vtrùm sacerdos vno tãtum clerico præsente infirmum vngere possit. Secundò fuit quæsitum, quãdo festum beati Mathiæ Apostoli in anno bissextili debeat obseruari, cùm quidam inter vigiliam, & festum velint imponere diem? Respondet Papa, quòd sacerdos vno clerico præsente, & etiã solus si necesse fuerit, potest vngere infirmum. De facto beati Mathiæ Apostoli dicit Papa, quòd vigilia secundùm consuetudinem Ecclesiasticam præcedat ipsum festum, ita videlicet, quòd nec pro bissexto, nec alio modo inter vigiliam, & solemnitatem alia dies interueniat: in qua vtique vigilia ieiunium celebretur, nisi venerit die Dominico: & ipsum festum, siue fiat in die bissextili, siue in sequenti: quia duo dies pro vno reputantur, nullus error est: sed consuetudo Ecclesiæ seruetur. Nota, quòd solus sacerdos infirmum vngere potest. Item die Dominica non est ieiunandum. Item consuetudo Ecclesiæ seruari debet.

† *Cap. 9. eo. tit. in 1. cõpi. & post Conc. Lateran. sub Alexan. iij. p. 50. cap. 12. Vide Conci. Triden. sess. 4. de sacramento extremæ vnctionis, cap. 3.*

¶ *Glos. seq. signat contrarium, & soluit.*

r ¶ *Etiam solus.*] Arg. cõtra in Apostolo, vbi dicitur: *Infirmatur quis in vobis? Inducat presbyteros Ecclesiæ, qui orent super eum.* 3. *de sac. vnc. c. vnico.* & sic videtur, quòd debeant esse plures: quia pluralis locutio, duorum numero ad minùs contenta est. 4 *qu. 3. cũ testes, ver. vbi numerus*: hoc intellige in necessitate, quæ legem [d] non habet. *de consecr. dist. 1. sicut. & 3. de consuet. quanto.*

d *Vide glossam in l. 2. ff. de diuers. & tempor. præscrip. & in l. 3. §. minorem. ff. de min. & ibi Doctores.*

s ¶ *Dominica.*] Quoniam in Dominica propter reuerentiam non est ieiunium celebrãdum. 30. *dist. c. vlt.* sed in sabbatho præcedenti ieiunandum est. 3. *de obseru. ieiun. cap. 1.*

t ¶ *Die.*] Scilicet bissextili.

¶ *Glos. seq. signat contraria: instruit negatiuè in cognitionẽ bissexti: quærit, arg. negatiuè ponit contrariam opi. Laur. quam approbat.*

u ¶ *Qui duo quasi pro vno reputantur.*] Et ideò quia pro vno reputantur, non computantur in tempore restitutionis, licèt de momento ad momentum fiat computatio. *ff. de maiori, denique. §. minorem, & ff. de verb. signi. cùm bissextus*: & propter hoc facit ad tit. [e] Et *arg. contra, hoc. ff. de stat. lib. l. 4 § vsichus.* Nota, quòd annus solaris habet 365. dies, & sex horas: sic quatuor anni habẽt vltra præfatum numerum dier. 24 horas, quæ coadunatæ faciũt vnũ diem, qui superabundat omni quarto anno: & dicitur bissextus: quia bis sedetur, & stat in vna littera calẽdarij, & hi duo dies pro vno cõputantur, & interseritur 5. die exeunte Februario, hoc est, sexto calẽdas Martij [f]: & sequẽti die debent vigiliæ B. Mathiæ celebrari. Vnde versus: *Bissextum sextæ Martis tenuere Calendæ. Posteriore die celebrantur festa Mathiæ.*

e *De hiis plenè notatur in gl. lib. 6. super data. Ioan. Andr.*

f *In antiquioribus codicibus ita: debet festum beati Matthiæ celebrari.*

Sed pone aliquẽ suspensum per annũ, & est tunc annus bissextilis, nunquid in vltima die posset celebrare? Videtur, q non: quia hi duo dies quasi pro vno reputantur. *arg. hic, & ff. eod. cùm bissextus, & ff. de mino. denique, §. minorem.* Laur. dixit *contra argum. l.* [illegible], quod si libertas sibi relicta est, si anno seruierit, dies illa non computatur in anno, sed tantum ccclxv. dies. *ff. de stat. liber. cùm hæres. §. Stichus.* & satis videtur: quia cùm sit pœna, nõ debet ampliari, sed potiùs restringi, *de pæn. dist. 1 pænæ.* Laur.

a ¶ *Consuetudo.*] *s. de obser. ieiun. c. consilium, 76. dist. [illegible]. Casthol.* Bern.

nullus error, sed consuetudo [a] Ecclesiæ teneatur.

¶ Cœlestinus tertius.

¶ *Per verbum, Statuo, & Præcipio, diffinitiua sententia ferri potest.*

CAP. XV.

IN † his, quæ ambiguitatem continent: *& infra.* ¶ Innotuit Apostolatui nostro, quòd cùm inter magistrum M. & Conuersos hospitalis sancti Simpliciani super eodem hospitali in præsentia Mediolañ. Archiepiscopi quæstio verteretur, ipse Archiepiscopus post cognitionem causæ in prolatione sententiæ his verbis non fuit vsus: Talem partem [b] condemno, vel talem absoluo: sed pronunciauit ita: Statuo, & Præcipio: *& infra.* ¶ Attendentes igitur, quòd hoc verbum, Statuo, rem perfectam [c] significat, & cum effectu non verbo tenus accipitur. Item secundùm Gregorium, quo [d] præcipitur [d], imperatur, & quod imperatur, necesse est fieri: & aliquando si non fiat, pœnam habet. Considerantes etiam dominus, quòd nõ debet aliquis considerare verba, sed voluntatem: cùm nõ intentio verbis, sed verba intentioni [e] debeant deseruire: Interpretamur [f] procuratoribus vtriusque partis præsentibus, & diffinimus, quòd præfati Archiepiscopi verba tali forma prolata, perpetuò valituræ sententiæ obtineant firmitatem.

† *Cap. vni-co, eod. tit. in 2. compilat.*

[illegible] *his.*] Duæ sunt partes. Secunda ibi, *Attendentes.* Abb. Sicu. CASVS. Inter magistrum, & cõuersos sancti Simpliciani coram Archiepiscopo Mediolañ. super eodem hospitali quæstio vertebatur: Archiepiscopus tulit sententiã sub hac forma verborum: Statuo, & Præcipio, q ita fiat: quia non fuit vsus his verbis, Talem partem condemno, vel absoluo: dicebatur, q talis sententia non tenebat: quæstio super hoc delata est ad dominum Papam: vnde ipse considerans q hoc verbũ, Statuo, rem perfectam significat. Item secundùm Grego. quod præcipitur, imperatur: & quod imperatur, necesse est fieri: & aliquãdo si non fiat, pœnam habet, & nõ debet quis considerare verba, sed voluntatem: procuratoribus vtriusque partis præsentibus interpretatur & diffinit, q sententia prædicta perpetuã obtineat firmitatem. Not. q [illegible] [illegible] per quæ verba fiat [illegible], vel alio [illegible], dum tamẽ de intẽtione iudicis constet per illa verba.

¶ [illegible]

b ¶ [illegible]] [illegible] illud sufficeret. *ff. de arb.* [illegible] vnde videbantur [illegible] [illegible] vel condemnationem [illegible] *q. 6. [illegible]* [illegible] Quis debeat [illegible] [illegible], an procurator? De hoc plene dictum est *[illegible]* Bern.

c ¶ *Rem perfectam*] *S. ff. quod quisque iur. l. 1. §. vlt. de pæn. dist. 1. c. hæc autem verba. ff. de [illegible] videamus §. infamia. C. de sent. pass. l. vlt. & 2. q 3. [illegible] § notandum, in [illegible].*

d ¶ *Quod præcipitur.* 14. *q. 2. quod præcipitur.* Bern.

e ¶ *Verba intentioni.*] *S. [illegible] intelligentia, & cap. propterea,* vbi de hoc, *& 1. q 1. Marcion.* Bern.

f ¶ *Interpretamur.*] Quæ interpretatio generalis est, & ius facit, & ab omnibus obseruanda est. *s. tit. prox. inter alia, & C. de leg. l. 1.* & interpretari debuit potiùs, vt res valeret, quàm periret, ex quo in dubium reuocabatur. *ff. de re. dub. quotiens [h] ff. de verb. oblig. quotiens, & [illegible]* Bern.

a *Verbis Condemno, pœnam habet significationem, etiam quoad fructus. Ioann. And.*

b *Ibi de hoc & 11. q 1. [illegible] enim. §. ex his, & de postul. cap. 1. ãdde l. hic amplius [illegible] Ioann. And.*

& beneficia manualia conferrent: quod si canonici hoc non facerent, Patriarcha Gradeñ. super hoc executor eos ad id appellatione cessante compelleret: canonici mandatum Apostolicum maliciose aliter, quàm debeant, interpretantes, dicebant q non tenebantur ad hoc, cùm ipse non resideret, ex eo quod dicitur, sicut vni ex residentibus: & ipse non residebat, vnde non tenebantur: vnde Patriarcha petiit à domino Papa, qualiter mandatum suum esset intelligendũ. Respondet Papa, quod cùm beneficia principis latissime sint interpretanda, iniunxit capitulo Paduano prębendã, quæ tantùm residentibus in victu, & vestitu confertur, de communi dicto magistro G. plene conferendam, sicut vni ex aliis residentibus, maliciosa interpretatione reiecta. Nota, quod beneficium principis largissime est interpretandum.

¶ *Innocentius tertius Patriarchæ Gradeñ.*

¶ *Beneficium Principis latissimè interpretari debet.*

CAP. XVI.

OLim † tibi scripsisse recolimus, vt si Canonici Paduani, magistro G. Canonico [g] Paduano præbendam, quæ tantùm residentibus de communi confertur, sicut vni ex aliis de communibus prouentibus, & manualia [h] beneficia non conferrent, tu eos ad id appellatione cessante compellere procurares. Quia verò quidam mandatum interpretari aliter [i], quàm deceat, moliuntur, (cùm beneficia Principum sint interpretanda largissimè [k]) nostrum aperiendum duximus intellectum, videlicet, quòd Præbendam, quæ tantùm residentibus in victu, & vestitu de communi confertur ipsi magistro G. plene sicut vni ex aliis residentibus iniunximus conferendam.

† *Cap. 6. in. ac. [illegible] in 1. compil.*

¶ *Glos. sequens per quare [illegible], [illegible] & respondet [illegible].*

g ¶ *Canonico Paduano.*] Alioquin alias non esset opus interpretatione, nec haberet causam subtrahendi beneficium suum, vel male interpretandi mandatum Papæ: forte erat in seruitio Episcopi, & sic seruire intelligebatur in Ecclesia: vnde debebat beneficium suum percipere integre præter victualia. *s. de cleric. non resid. de cætero, & c. ad audientiam* [c]. Vel forte in seruitio domini Papæ in curia stabat, qui plus, quàm præsentes, seruire intelliguntur: ideo voluit Papa, quòd omnia haberet, sicut præsentes. *s. de cleric. non resid. cùm dilectus.* Vel non refert, vbi esset: quia Papa sic voluit: ergo sic seruandum est, licet durum. *19 dist. in memoriam.* Bern.

† *Vide Inno. V. [illegible] Hugo. [illegible] cap. 10.*

† *Cap. 1. [illegible] c. ad audientiam, idem tenet in l. sed & reprobare §. [illegible] ff. de excu. tut.*

¶ Item Colubrieñ † & aliis Episcopis in regno Portugalliæ constitutis.

¶ *Generale dicitur interdictum, quod fertur, nedum in prouinciam, sed in villam, vel castrum.*

CAP. XVII.

CVm † in partibus vestris sæpè contingat diuersa loca interdicto supponi, quando generale, vel particulare dici debeat interdictum, apud vos accepimus in dubium reuocari: cùm illi, qui ab Ecclesia Romana decorari priuilegio meruerunt, videlicet, vt cùm generale

h ¶ *Manualia.*] [illegible] quæ dantur singulis diebus illis tantùm, qui [illegible] sunt [illegible] fit in pluribus locis. Bern.

i ¶ *Aliter quàm deceat.*] Nota, q qui rescriptum principis maliciosè, vel astute interpretatur, infamis est. *C. de legib. l. 2.* solus princeps ipsũ debet interpretari. *s. tit. prox. inter alia* vbi de hoc, *& ff. de [illegible] in præteritis:* tamen legatus quandoque ipsum interpretatur. *s. de post. c. 1. vers. si,* & consuetudo legem interpretatur. *s. de consuet. cùm dilectus.* Ioan.

¶ *Glos. seq. alleg. 5 concor. & 6 contraria, querit, & soluit.* Ioan.

k ¶ *Largissime.*] *ff. de consti. prin. l. vlt. & 2. q 3. c. si quẽ. § præuaricator. In fi. & 16. qu. 1 frater noster, & s. de vsu pal. c. 1. fi. s. de donat. cùm dilectus. arg. contra C. de inoffi. test. si qui. Cod. de preci. impe. offe. quotiens. ff. ne quid in lo. publ. l. 2. §. meritò, & 35. q. 3. quod scripsi. s. de consang. quod dilectio, & s. de præben. c. vlt.* Sed nunquid in rescriptis facienda est larga interpretatio, cum secũdum intellectũ illius, qui concessit, sint intelligenda? *arg. q. si. ff. de verb. oblig. inter stipulantẽ.* Dicas, q nõ: quia lites potius restringendæ sunt, q ampliandæ. *s. de rescrip. nonnullis, & c. vlt. arg.* [illegible] illud, q indulget beneficiũ, est ita interpretãdum, vt nullum lædat [illegible]. *s. de præben. relatum, & 85. dist. Archidiaconum [illegible]* Ioan.

d *C [illegible] C de [illegible] [illegible] si quis [illegible] primo ge. [illegible] ne [illegible]*

OLim tibi.] Verba priuilegiorum sunt interpretanda latissimè. Hoc dicit. In primo ponit mandatum. Secundò ipsius interpretationem, & eius causam. *Quia verò.* Abbas.

CASVS. Dominus Papa mandauit capitulo Paduano, quatenus magistro G. canonico Paduano præbendam, quæ tantum residentibus de communi confertur, sicut vni ex aliis residentibus,

CVm in partibus.] Con diuisio. Secũda pars ibi, *Cũ autẽ.* Abb. CASVS. In regno Portugalliæ diuersa loca supponuntur aliquãdo interdicto: quia habẽtes priuilegia, vt liceat eis celebrare diuina ianuis clausis, & exclusis excõicatis, & interdictis, cùm generale interdictũ terræ fuerit, asserebat se nõ teneri particulari interdicto, dicẽtes interdictũ gñale solũmodo, cũ regnũ, vel prouincia tota

tota subiicitur interdicto: Episcopus Colubrien. consuluit Papam, quando generale vel particulare dici debeat interdictum: respondet Papa: Cùm priuilegiis illorum de regno, vel prouincia nihil dicatur, per hoc verbum, terræ, non solùm regnum, vel prouincia intelligitur, sed etiam villa, vel castrum, vt in his locum habeat, quod de generali dicitur interdicto. Nota, quòd nomine, terræ, continetur regnum, prouincia, castrum, & villa.

a ¶ *Ianuis clausis.*] Si. *suprà tit. prox. permittimus. & suprà de priuil. quod nonnullis.*

b ¶ *In priuilegiis.*] Quibus permittitur, vt possint celebrare diuina, suppressa voce, ianuis clausis, &c.

c ¶ *Nihil expressè dicatur.*] Ergo nec aliquis debet interdictum, ad regnum, vel prouinciam restringere: quia si Papa de hoc cogitasset, illud in priuilegiis expressisset. *s. de deci. ad audientiam. & sup. de transla. inter.* Ber.

d ¶ *Nomine terræ.*] Vide qualiter verbũ simpliciter positum intelligitur generaliter de quacũque terra parua, vel magna. *s. 19. dist. si Romanorum. & sup. de priuil. quia circa.* & sic generale dicitur interdictũ, ex quo tota terra subiicitur interdicto, siue sit ciuitas, prouincia, vel villa; quia generale dicitur quantum ad locum illum, cum nullus excipiatur. B.

¶ *Glo. seq. arguit, signat contrarium, & soluit.*

e ¶ *In his locum habeat.*] Nota, hic appellationem nominis ampliari per interpretationem *s. 28. q. 1. idololatria.* & est arg. odium ampliari, & fauorem restringi. *ff. de his, qui not. infa. l. 2. §. exercitum 2. Arg. contra ff. de libe. & posthu. cum quidam.* sed in veritate nulla est ampliatio: vt dixi in proxi. no.

† *Concor. ver. in c. ex præsenti. de sen. excom. lib. 6. & ibi not.*

† *Cap. 2. eod. tit. in 3. comp. pars huius suprà de transla. c. cùm tibi.*

a *Erit autẽ particulare, cùm interdicerentur certarum Ecclesiæ, vel oratoria secundùm Lau. & Vin. Io. And.*

interdictum terræ fuerit, liceat eis ianuis [a] clausis, non pulsatis campanis, exclusis excommunicatis, & interdictis, suppressa voce diuina officia celebrare: interdicto particulari se asserant non arctari, dicentes interdictũ generale duntaxat, cùm regnum, vel saltem prouincia tota subiicitur interdicto: *& infrà.* ¶ Cùm autem in priuilegiis [b] de regno, vel prouincia nihil expressè [c] dicatur, nomine [d] terræ non solùm regnum, vel prouinciam intelligi volumus, verùm etiam villam, & castrum †, vt & in his [e] locum habeat, quod de generali dicitur interdicto.

¶ Idem Altissiodoren. Episcopo.

¶ *Priuilegium contra cõsuetudinem iuris communis obuiantem largè est interpretandum. h. d. secundum intellectum Abbatis antiqui. Et est casus not. secundum hunc intellectum.*

CAP. XVIII.

Cum † tibi de benignitate sedis Apostolicæ sit indultum, quòd ordinatio [f] rerum Clericorum ab intestato decedentium, in tua dispositione permaneat: Nos consulere voluisti, an appellatio [g] vocabuli Clericorum, tam ad Canonicos, quàm ad non Canonicos extendatur: *& infrà.* ¶ Consultationi tuæ tali et respondemus, quòd appellatio Clericorum non solùm alios, sed etiam Canonicos comprehendit.

¶ Idem Præposito, & Capitulo Placentino.

¶ *Iurãs obedire Prælato & Ecclesiæ, nõ Clero diœcesano, sed Capitulo Ecclesiæ cathedralis obedire tenetur.*

CAP. XIX.

Cum † clerici Placẽtini iuramentum præstant † s. [b] hac forma verborum: Ego talis ab hac hora in antea fidelis [h] ero, & obediens Placentinæ Ecclesiæ, & domino meo Episcopo Placentino: Nos consulere voluistis, vtrum intelligi debeat Clerus totius diœcesis, an Capitulum tantùm Ecclesiæ cathedralis? Nos igitur taliter respondemus, quod per Ecclesiæ Placen. vocabulum [i] in forma iuramenti præscripti non debeat † intelligi totius diœcesis Clerus: etsi Capitulum [k] intelligatur Ecclesiæ cathedralis: is tamen, qui præstat huiusmodi iuramentum, Episcopo tanquam capiti principaliter [l] obligatur.

¶ Idem Priori sancti Fridiani Lucan.

¶ *Appellatione Ecclesiasticæ Cẽsuræ comprehenduntur excommunicatio, suspensio, & interdictum.*

CAP. XX.

Quærenti †, quid per censuram Ecclesiasticam debeat intelligi, cùm huiusmodi clausulam in nostris litteris

Cum tibi.] Verbum clericorum, etiam canonicos cõprehendit. h. d. Communis diuisio. secunda ibi, *Consultationi.*

¶ Pone sic casum secũdùm intellectum Abbatis antiqui. In quibusdã partibus Frãciæ erat consuetudo, quòd propinqui succederẽt clericis intestatis, ẽt in bonis acquisitis intuitu Ecclesiæ: cõtra hãc consuetudinẽ Papa concessit priuilegiũ cuidã Epo quòd ordinatio rerũ clericorũ ab intestato decedentiũ esset in sua dispositione: dubitabatur, an appellatione clericorũ veniret canonici. Respondetur, quòd sic, vt in littera. Vel sic, secundùm B. Altissiodoren. Eps obtinuit indulgentiã à dño Papa, vt ordinatio rerum clericorũ decedentium ab intestato, in Epi dispositione consisteret: orta est contentio inter Epum, & canonicos super verbo illo, rerũ clericorum: dicebant canonici, quòd appellatione clericorum non intelligebantur canonici. Consultus Papa super hoc respondet, quòd appellatione clericorũ, & canonici, & alij oẽs comprehendũtur. Nota, quòd appellatione clericorum canonici comprehenduntur.

† *Glo. seq. ponit duas lectu. & primam approbat.*

f ¶ *Ordinatio rerum.*] Nõ intelliga de rebus clericorũ patrimonialibus, vel quas intuitu psonæ acquisierint: illis enim proximiores succedũt clericis intestatis: si nõ habeãt cõsanguineos, Ecclesia succedit eis. *12. q. 5. c. vlt.* in quo non est dispositio interueniens, sed de rebus Ecclesiæ, de quibus aliqua in vita sua in ægritudine poterãt elargiri. *s. de te. ad hæc. & c. relatum,* & secundũ quòd ipsi poterãt, concessum fuit huic Epo per hanc indulgentiam, alias in quã fuisset hæc indulgentia, quæ in totum tolleret ius a tertio. *C. de preci. impe. offe. quotiens, arg. s. de off. leg. quod in. cum sit conce.* Vel pōt intelligi, vbi clericus bona sua in pias causas erogari præcepit, nõ designãdo psonam per quã hoc fieret: vel si designauit psonã, negligens erat in his casibus pertinet ad ipsum dispositio. *C. de epis. & cle. nulli.* & *in auth. de eccle. §. si quis autem pro redemptione vel. 9. & s. de test. tua. & c.* Ioannes prior exposi. so melior est [b], cũ littera dicat, ab intestato decedentiũ, quia non est decedere intestatus, quòd alij cõmisit dispositione rerũ suarũ. *s. de test. cũ tibi.*

¶ *Glo. seq. dat simile, & signat contrarium.*

g ¶ *Appellatio vocabuli clericorum.*] Largissime sumitur hoc vocabulũ, clericorum pro omnibus clericis subditis ipsi epo, vt cõprehedat canonicos, & alios: quia ex quo simpliciter, & indefinite concessa fuit ei ordinatio rerum clericorũ decedentium ab intestato, de omnib. intelligendum fuit. *s. tit. prox.* vbi habes concordantias de hoc: sic appellatione ecclesiarum intelliguntur. *s. eod. c. pen.* licet tñ limitur. *s. ca. pres.* pro clero tñ cathedralis Ecclesiæ, indulgentia enim large est interpretanda. *s. eo. c. cùm olim. Argu. contra. s. de trans. a. c. vlt.*

b *Quia illud de iure communi cõpetit episcopo, vt probatum est, cũ s. tit. vicari secundum Io. quòd illi de consuetudine hoc speciabat ad archiaticonus quia concedebatur dispositio, vt si illis fuisset debita Ecclesia sua s. c. pen. Io.*

† *Cap. 3. eo. tit. in 3. cõpil.*

† *prestant.*

Cum clerici.] Cõis diuisio. Secunda ibi, *Nos igitur.* Abbas.

Casus. Clerici Placẽtini iuramentum præstant Episcopo Placentino sub hac forma verborũ: Ego talis ab hac hora in anteã fidelis ero, & obediẽs Placẽtinæ Ecclesiæ, & dño meo, Epo Placentino. Capitulũ Placentinum cõsuluit dominum Papam, vtrum per vocabulum illud, Ecclesiæ Placentinæ, intelligi debeat clerus totius diœcesis, an capitulum tantùm Ecclesiæ Placentinæ? Rñdet Papa, quòd per vocabulum illud non debet intelligi totius diœcesis clerus: licet capitulum intelligatur Ecclesiæ cathedralis: ille tñ qui præstat huiusmodi iuramentum, epo tanquam capiti principaliter obligatur. No quòd cùm dico, Ecclesia cathedralis, nomine, ecclesiæ, intelligitur Eps, & capitulum, & non alij clerici: quia Episcopus est in Ecclesia, & Ecclesia in Episcopo.

† *debet.*

† *Cap. 4. eo. tit. in 3. cõpi.*

h ¶ *Fidelis ero.*] De hac forma, & quæ in ea continentur, habes *s. de iureiu. ego N. & 22. q. vl. de forma, & si 23 dist. quanquam.*

¶ *Glos. seq. ponit sex modos, quibus dicitur Ecclesia.*

i ¶ *Ecclesiæ Placentinæ vocabulum.*] Strictè sumitur hîc hoc nomen Ecclesiæ Placentinæ, tantùm pro Episcopo principaliter & canonicis Ecclesiæ cathedralis, & non pro clero diœces. & meritò: quia aliud est dicere, clerus ciuitatis, & aliud, clerus diœcesis. *s. de rescript. Rodulphus.* Hoc nomen, Ecclesia [c], varias habet significationes: quandoque designat tantùm episcopum. *7. q. 1. scire.* quandoque viros ecclesiasticos. *63 dist. in fin.* quandoque ponitur pro maiori parte capituli *66. dist. Apostolica* quandoque restringitur ad canonicos matricis Ecclesiæ. *63 dist. §. ve. & 10. q. 1. antiquos. & 12. q. 1. videntes, & hic.* quandoque designat quamlibet ecclesiam prouinciæ. *s. de vsu pal. cum super.* Sic appellatione clericorum omnes intelliguntur. *s. c. prox.* quandoque designat congregationem fidelium. *de consecr. dist. 1. ecclesia.* & sic sumitur *3. q. 4. Engeltrudam.* quod probatur *s. tit. proxi. c. pen.* Bern.

c *De varia significationibus huius nominis, Ecclesia, vide Turrecrematam in summa de ecclesia l. 1. c. 2.*

¶ *Glos. seq. reddit rationem.*

k ¶ *Etsi capitulum.*] Et meritò: quia non est tanta communio inter Episcopum, & alias Ecclesias, quanta inter Episcopum, & Ecclesiam cathedralem. *s. de testam. requisisti.* vltra medium, cum qua ipse efficitur vnum corpus, & ipsi membra. *s. de his, quæ fi. à prælat. si con. cap. nouit.*

l ¶ *Principaliter.*] Ergo secũdariò tenetur Ecclesiæ: quod videtur per hoc, quod hîc dicitur: quia si tenetur Episcopo, tenetur Ecclesiæ. *7. q. 1 scire.* ergo videtur, quòd habeat plures dominos: quod non est verum: quia non censentur diuersi.

Quærenti.] Communis diuisio. Secunda ibi, *Respondemus.* Abbas Siculus.

Casus.

CASVS. In litteris Apostolicis frequenter apponitur ista clausula, Per censuram Ecclesiasticam: quæritur, quid per illam clausulam debeat intelligi? Respõdet Papa, quod per eam intelligitur interdicti, suspensionis, & excommunicationis sententia, vt iudex illam imponat, quam magis viderit expedire, rerũ, & personarum circunstantiis indagatis. Nota, quòd nomine, censuræ ecclesiasticæ, interdicti, suspensionis, & excommunicationis sententia intelligitur. Item iudex in pœnis inferẽdis circunstantias rerum, & personarũ considerare debet. Item pœnæ sunt arbitrariæ. ¶ Glos. seq. arg. contrarium, absolutè tamen.

apponimus: Respõdemus, quòd per eam [a] non solùm interdicti, sed suspensionis, & excommunicationis sententia valet intelligi: nisi † Iudex discretus, rerũ, & personarum [b] circunstantiis indagatis, ferat, quam magis [c] viderit expedire.

¶ Idem Cæsaraug. † Episcopo.

¶ In priuilegiis de decimis noualiũ non soluendis, illud appellatur Nouale, de cuius cultura non est memoria, & quod prius modicum, vel nullum fructum afferebat.

CAP. XXI.

QVid † per Nouale vocabulum intelligi debeat, tua fraternitas requisiuit. Licèt autem quidam dixerint [d], quòd Nouale sit terra præcisa, quæ anno cessat: aliis asserentibus [e], quòd ex sylua, quæ arboribus extirpatis ad cultum redigitur, fieri Nouale dicatur, quarum vtraque interpretatio ex ciuilibus legibus [f] colligitur. ¶ Nos † igitur inquisitioni tuæ respondemus, quod eam credimus prædecessorum nostrorum intentionẽ fuisse, cum piis locis indulgentiam de Noualibus [g] concesserunt, vt Nouale intellexerint agrum de nouo [h] ad cultum redactum, de quo non extat memoria, quòd aliquando cultus fuisset. ¶ Sed nec de quolibet tali Nouali credimus indulgentiam [i] fore concessam: nisi dè illo duntaxat, cuius decimam religiosus potest Conuentus absque graui detrimento parochialis Ecclesiæ detinere: cùm talis sit sæpè locus incultus, de quo parochialis Ecclesia magnos [k] percipit decimarum ratione prouentus.

¶ Idem Abbati F. & P. Monachis Alcobaciæ †.

¶ Si Ecclesia subiecta Episcopo vnitur alteri, vel gubernanda committitur, saluo iure Matricis Ecclesiæ: per Matricem Ecclesiam intelligitur Cathedralis, & non Romana.

CAP. XXII.

VEnerabili † fratre nostro Colubriẽsi Episcopo didicimus conquerente, quòd cùm fratres Sanctæ Crucis monasterium de Argaciis † sub protectione sua nuper receperint, quod suis prædecessoribus Episcopalia iura consueuerat ab antiquis temporibus exhibere, nunc quodam de Canonicis suis sine suo consensu ibi facto Priore, occasione cuiusdam priuilegij à C. Papa veritate tacita impetrati, eidem Episcopo obedientiam denegat exhibere, inde sumpta occasione, quòd per Matricem [l] Ecclesiam non Ca-

† In omnibus antiquis codicibus ita; vt iudex discretus, &c. & hæc lectio verior videtur.

† Id est, Cæsaraugustã, hic tempore Ioan. Papæ xxij. electus est in Archiepiscopum.

† Cap. 5. eo. tit. in 3. cõpi.

a Communiter est lex: & inci. si quid ibi dicitur, quod legatus remittit ad proconsulem id quod animaduersionẽ maiorẽ exigit: nec habet ius animaduertendi, coercendi, vel acriter verberandi. Io.

† In ple. isq́ue antiquis codicibus ita: Nos tamen inquisitioni tuæ taliter respondemus, aliàs ita: Nos autem, &c.

a ¶ Eam.] Sc. censurã: quod est nomen generale ad ea, quæ sequuntur sicut & verbũ, correctionis; depositionẽ etiam continet. arg. 50. distinct. contumaces ff. de offic. præsid. legatus & l. et omnibus. supra de sta. mon. ea quæ. § quod si abbas. argum. contra: nam & verbum, coercendi, maiorem animaduersionem continet. ff. de offic. procons. meminisse. in fin. [a] argum tamen contrarium vide[c], quia si iudex ita pronũciat. Vim feci[illegible]. nec distinguit, de priuata intelligitur. & ff. de pœn. si præses. & cùm quid incertum mandatur, etsi aliis præstationib. causa mandati exsoluta sit, quàm quæ inhæret mandato, dum tamen expediat, erit actio mandati. ff. mand. si quis pro eo. Vn. sic cum dico, Illum excommunico, vtranque sententiam, scil. minorem, & maiorem intelligere debes. s. eo. tit. prox. cap. penult.

b ¶ Personarum.] Hoc ideo dicit, quia in pœnis imponendis dignitati deferendum est, & personæ. s. de offic. dele. fan. & c. pastoralis. arg. contra 50. dist. contumaces

c ¶ Magis.] Quia & plectendo, & ignoscendo hoc solùm bene agitur, vt vita hominum corrigatur. 23. q. 5 prodest. sic s. vt lit. non contesta. quoniam in fi. & vt crescente contumacia, crescat & pœna. ff. de pœ. relegati. Bern.

QVid.] Primò ponitur quæstio. Secundò responsio ibi, *Licèt.* In qua primo ponit duas opi. Secundò soluit ibi. *Nos.* Tertio moderatur ibi, *Sed de quolibet.* Abbas Siculus.

CASVS. Religiosi quidam habent indulgentiam, vt de noualibus suis decimas non soluant: quæsitum fuit à Papa, quid intelligi debeat per vocabulum, nouale: quidam dixerunt, quòd nouale est terra, quæ anno cessat. Alij dixerunt, quod nouale sit ex sylua, quæ arboribus extirpatis ad cultum redigitur: & vtraque interpretatio ex legibus ciuilibus habetur: Papa tamen dicit, quod illa fuit intentio antecessorum, cùm indulgentiam de noualibus concesserunt, quòd nouale sit terra de nouo ad cultum redacta, de qua non extat memoria, quòd culta fuisset: verumtamen nõ credit Papa de quolibet tali nouali indulgentiam fuisse cõcessam, nisi de illo solummodò, de quo religiosus locus decimam percipere potest sine graui detrimento parochialis Ecclesiæ: cũ sæpe de tali loco inculto parochialis Ecclesia magnos recipiat decimarum ratione prouentus. Nota, quòd nouale dicitur dupliciter secundùm leges, sc. terra præcisa, quæ anno cessat. Item sylua, quæ arboribus extirpatis ad cultum redigitur. Item secũdùm canones dicitur nouale, ager de nouo ad cultum redactus de quo non extat memoria, quòd aliquando fuerit cultus. Item indulgentia, siue priuilegium non datur in graue detrimentum alterius. Item de loco inculto dantur Ecclesiæ prouentus ratione decimarum.

d ¶ Dixerint.] Per legem illam. ff. de verbor. signific. sylua cædua. § penult.

e ¶ Aliis asserentib.] Per l. illã. ff. de termino moto. l. vlt. § antepen.

f ¶ Legibus.] Prædictis.

g ¶ De Noualibus.] s. de deci. ex parte.

h ¶ De nouo.] Sic s. cap. 1. & etiam mancipia dicuntur nouitia, quæ anno nondum seruierunt. ff. de pub. & vec. l. vlti. § quotiens. & vinum dicitur nouum, quod nõ habet annum. ff. de triti. vi. & olei leg. vetus. & Greg. nouas appellat nuptias, quæ intra coronam anni contrahuntur. 35. qu. 9. cap. 1. Sed [b] videtur, quod nouale dici debeat terra intra annum culta. Sed hoc non est verum, immò terra, ex quo de nouo redacta est ad culturã, de qua non extat memoria, quòd culta fuerit, semper erit nouale quantum ad ius decimarum, ex quo semel fuit nouale. s. de priuil. c. vlti. & arg. s. de deci. ex parte 3.

i ¶ Indulgentiam.] De qua tu habes supra de deci. ex parte 1. cap. ex parte 2.

¶ Glos. seq. arg. à contrario, signat contrarium, ponit opin.

k ¶ Magnos.] Ergo à contrario sensu videtur, quod si nullos, vel modicos consueuit habere, nihil habebit ecclesia parochialis de illo nouali, etiam post tempora quantumcunque, quod est verum. s. de priui. cap. vlt. Arg. contra 35. quæst. 3. quod scripsi [c], sicut dicitur de fundo dotali, qui etiam soluto matrimonio adhuc dotalis dicitur. ff. de fun. do. etiam dirupto. arg. contra 35. quæst. 5. quod scripsi. Tamen potest dici, vt dixit Ioan. & T. quod si ecclesia parochialis esset, tractu tẽporis incipit lædi grauiter, desinit esse nouale. arg. s. de donat. Apostolicæ, & arg. huius decret. licet hic videatur respicere principium noualis: si enim priuilegium incipiat esse iniquum, perditur priuilegium. s. de deci. suggestum. arg. 63. dist. cap. quia sancta. § verum. & ff. de vulg. & pup. subst. ex facto. & ab eo, quod diu æquum visum est, receditur propter euidentem vtilitatem. ff. de constit. prin. in l. pen. ergo eadem ratione propter enorme damnum receditur ab eo, quod diu obtentum est. aliàs semper erit nouale. s. de priui. c. vlt. Bern.

b Alias invidetur, &c.

† De Aucobaciense monasterio vide notata in c. cum olim. s. de priuilegiis.

† Cap. 6. eo. tit. 3. in cõpi.

† Argaciis.

c Vide notata in cap. & si Christus s. de iureiurando. in glosa penult.

VEnerabili.] Per matricem ecclesiam cathedralis ecclesia intelligitur, non Romana. hoc dicit. In prima parte ponitur episcopi querela. In secunda dat iudices ibi. *Ideóque.* Abbas.

CASVS. Fratres sanctæ Crucis monasterium de Argaciis receperunt sub protectione sua, quod consueuerat Colubriẽ. Episcopo iura episcopalia exhibere: tandem quidam Prior illius monasterij, qui fuerat canonicus Colubriẽ. impetrauit super hoc quoddam priuilegium tacita veritate, saluo iure matricis ecclesiæ: occasione huius verbi saluo iure matricis ecclesiæ, dictus Prior nolebat Colubriẽ. Episcopo de iuribus episcopalibus respondere, nec obedientiã exhibere, dicens, quod per matricem Ecclesiam intelligit Romanam Ecclesiam, & non cathedralem: vnde conquestus fuit domino Papæ: mandat Papa quibusdam, quòd si aliud non occurrerit, propter quod dictus Prior non debeat diœcesano Episcopo respondere, compellant dictũ Priorem ad præstandum obedientiam dicto episcopo, & de aliis respondere; sicut prædecessores ipsius, prædecessoribus ipsius Episcopi responderunt, nõ obstante priuilegio in præiudicium Colubriẽ. Ecclesiæ per subreptionem obtento: quia per illud vocabulum, matricem Ecclesiam, cathedralis intelligitur, non Romana. Nota, quòd monasteria tenentur episcopo iura episcopalia exhibere, nisi fuerint exempta. Item priuilegium in præiudicium alicuius tacita veritate obtentum non valet. Item per matricem Ecclesiam cathedralis Ecclesia intelligitur.

l ¶ Per matricem.] Fortè in priuilegio illo continebatur, saluo iure matricis ecclesiæ, & nomine matricis Ecclesiæ intelligitur

quælibet

a *Et qualibet baptisma lis de præscriptio. ex trāsmissa, de eccle. ædific. ad audientiam, & cleric. de sent. excom. cap. 1. Ioan. And.*

qualibet ecclesia cathedralis a. 63. *distinct. ex his. & 12. q. 1. videntes & hic in fine.*

a ¶ *Intelligit.*]Non attendens, q qui nimis astutè interpretatur principis beneficium, notatur infamia. *C. de leg. & se. cond. l. 1.* Lau.

b ¶ *Si aliud.*] Putà priuilegium exemptionis, quoniam nulla præscriptio in hoc casu valeret. *s. de præscr. cùm non liceat.* Tan.

c ¶ *Volumus.*] Et nos idem velle debemus, ex quo illud præcepit obseruari. 11. *dist. quis nesciat.* & eius interpretatio ius facit quoad omnes. *C. de leg. & se. con. in fin.* Lau.

EX parte.] In prima parte querelam Comitissæ ponitur secunda iudices instruuntur secunda ibi, *Ad intelligendā.* Abbas Sicul.

CASVS. Officialis, vel præpositus Comitissæ Blesen. cepit quendam latronem, & iustitia fuit inde facta: post factam iustitiam latro ille fuit per Capitulum Carnoten. requisitus, quia dicebat eum in terra ipsius captum fuisse. officialis Comitissæ dicebat eum captum fuisse in terra Comitissæ, & super hoc cautionem obtulit de parendo iuri: sed capitulum nihilominus terram Comitissæ supponi interdicto fecerunt, quod relaxare noluerunt, nisi prius eis solueretur emenda occasione priuilegii sui, in quo continetur, quòd nemini liceat excommunicatis, vel nominatim interdictis pro Ecclesia Carnoten. absque congrua satisfactione beneficium absolutionis indulgere. Sed quia Comitissa absolutionem obtinere nequiuit, appellauit ad Metropolitanum: qui postea dubitauit super clausulâ priuilegii: vnde quæsiuit à Papa interpretationem illius clausulæ priuilegii Carnoten. Dominus Papa, corā quo prædicta, & alia proposita fuerunt, super hoc dicit distinguendū esse ad intelligendā clausulam illam, vtrùm in aliquem sententia lata sit pro contumacia tantùm: quia citatus noluit stare iuri: vel etiam pro offensa: quia iussus noluit maleficium emendare. In primo casu sufficit, quòd sententia relaxetur, si prius sufficiens standi iuri cautio præbeatur: in secundo verò casu, si offensa est manifesta, non debet sententia relaxari, nisi prius præstetur emenda. Si verò dubia est offensa, & cautio competens de iuri parendo præstetur, debet sententia relaxari. Nota, quod interdictus potest agere, vel procuratorem constituere. Item interpretatio priuilegii, si dubitetur de illo, debet fieri ab eo, qui dedit priuilegium: quia eius est interpretari, cuius est condere. Item hoc priuilegium reducitur ad ius commune secundum quod dictam indulgentiam intelligit Papa: & ideo ad cautelam tantum valet illa indulgentia: quia solet plùs timeri, &c. Item excommunicatur quis aut pro contumacia, aut pro offensa, siue pro crimine.

† *Cap. 7. eo. tit. in 3. comp.*

thedralem intelligit a, sed Romanam: *& infrà.* ¶ Ideóque mandamus, quatenus si aliud b vobis non occurrerit, propter quod dictus Prior non debeat diœcesano Episcopo respondere: vos eum ad eam præstandam eidem, sicut prædecessores sui prædecessoribus Episcopi præstiterunt, per censuram Ecclesiasticā compellatis, non obstante priuilegio in præiudicium Colubrien. Ecclesiæ per subreptionem obtento: Nos enim per Matricem Ecclesiam cathedralem intelligi volumus c, non Romanam.

¶ Idem Abbati sanctæ Genouefæ Decano, & Cancellario Parisien.

¶*Excommunicatus, vel interdictus pro contumacia, vel offensa dubia, absoluitur cautione præstita de stando iuri. Si verò fuit excommunicatus, vel interdictus pro manifesta offensa: tunc priùs debet satisfacere, antequam absoluatur. Et dicitur manifesta, de qua constat per confessionem, vel probationem legitimam, vel rei euidentiam. Hoc dicit cum c. seq.*

CAP. XXIII.

EX † parte in Christo dilectæ filiæ Comitissæ Blesen. *& infrà* ¶ Proposuerunt nuncii Comitissæ, quòd cùm ipsius d Præpositus e quendam latronem ceperit & iustitia fuerit inde factus, latro fuit per Capitulum Carnoten. post factam iustitiam requisitus, quia eum in terra sua captum fuisse dicebant: *& infrà.* ¶ Verùm cùm super hoc de parendo iuri Comitissa cautionem offerret, Canonici Carnoten. nihilominus terram eius fecerunt interdicto supponi, quòd relaxare noluerunt, nisi priùs solueretur emenda: dicebant enim in Carnoten. Ecclesiæ priuilegiis † contineri, quòd nemini liceat excōmunicatis, vel nominatim interdictis, pro Canonicis Carnoten. absque congrua satisfactione absolutionis beneficium indulgere: *& infrà.* ¶ Ad intelligendam autem clausulam f priuilegii memorati credimus distinguendum, vtrùm in aliquem interdicti, vel excommunicationis sententia sit prolata pro contumacia g tantùm: quia scilicet citatus h stare noluit iuri: vel etiam pro offensa, quia videlicet iussus i noluit maleficium emendare. In primo casu credimus congruè satisfieri, vt sententia relaxetur, si priùs sufficiens k standi iuri cautio tribuatur. In secundo verò, si offensa est manifesta l, non credimus satisfieri congruè, vt relaxetur sententia, nisi priùs sufficiens præstetur emenda. Si verò dubia m est offensa, sufficere

talis sit, quòd actor non possit in possessionem mitti. *s. vt lit. non contest. suæ*: & tunc sufficit præstare cautionem standi iuri: quia pro sola contumacia excommunicatus fuit, scilicet quia nō venit, & non pro re aliqua: quia nondū constabat, in quo teneretur actori. Si pro offensa, tunc excommunicatur: putà commisit maleficium, & illud fuit notorium, vel per sententiam, vel per facti euidentiam, vel per cōfessionem. *i. ca. prox. & s. de cohab. cler. & mulier. c. vlt.* & condemnatus de ipso maleficio, cùm non satisfaceret, fuit excommunicatus: hic talis non debet absolui, nisi primò satisfaciat, cum constet de maleficio suo & tamē hic interuenit contumacia, antequam excommunicaretur: quia non soluit in termino statuto: sed hic directè excommunicatur, quia non satisfecit: sed in alio casu non: nisi quia non venit. Idem esset, si maleficium notoriū esset, si publicè proponatur: Quicunque fecit tale maleficium satisfaciat tali vsque ad talem diem: aliàs sit excōmunicatus: post terminum nō absoluetur, si veniat ad iudicem, & petat absolui, nisi satisfaciat. 23. *q. vlt. pessimū,* & ita bona est distinctio. Præterea super illum videbatur priuilegiū illud: quia de iure communi illud cōpetit cuilibet, quod nullus absoluatur, priusquam satisfaciat, *vt c. pessimam, & s. de offic. deleg. ex litteris. 17. quæ. 4. de presbyterorum, & 11. qu. 3. excellentissimus, in fin. & s. tit. prox. pastoralis nostri.* Potest dici, quòd solet plus timeri, &c 23. *dist. quamquam, & s. de hære. si aduersus*: multa enim conceduntur, quę sunt de iure communi. 24. *q. 2. c. sane, in fin. & 33. q. 2. admonere: ibi, viaticum tibi concedimus.* & tamen omnibus pœnitentibus in fine datur. *s. de pæn. & remiss. quod in te, & s. tit. prox. permittimus.* Quid si aliquis sit pauper sit, quod non potest satisfacere? præstet cautionem, quòd satisfaciet, cùm peruenerit ad pinguiorem fortunam. *s. de solut. Odoardus.* Quid si cautionem præstare non potest? tunc iuret. *arg. C. de epis. & cler. Auth. generaliter.* præstet, quam potest. *s. de do. post. diuor. restit. c. pen.* licet videretur, quòd talis casus non excuset. *arg. s. de rap. super eod. & C. de fur. subtractionem* quandoque aliquis non absoluitur propter delictū suum, sed differtur absolutio. 11. *q. 3. qui inbente.* 18. *dist. si quis adesse. & 26. q. 7 sacerdos. s. de offic. ordin. significauit, & 11. q. 3. si quis Episcopus damnatur.* Nulli tamen est finaliter pœnitentia deneganda. 26. *quæ. 6. si presbyter, & cap. seq.* quia Ecclesia nulli claudit gremium suum. *C. de sum. tri l. vlt. prope fin.* Bern.

† *forte, priuilegio.*

d ¶ *Cùm ipsius.*] Scilicet Comitissæ.

e ¶ *Præpositus.*] Laicus officialis.

f ¶ *Clausulam.*] Præmissam, scilicet nemini liceat excommunicatis, vel nominatim interdictis pro Canonicis Carnotensibus absque congrua satisfactione absolutionis beneficium indulgere, quam habes *i. cap. prox.*

¶ *Gloss. seq. succesiue sunt duas libiect. & vnam quæstionem.*

g ¶ *Pro contumacia.*] Non videtur, quod hæc distinctio locum habeat, vtrùm quis excommunicetur pro crimine, an pro contumacia: quia nemo excommunicatur b nisi pro mortali peccato, & qui aliter non potest corrigi. 11. *q. 3. nemo, in fin. 45. dist. sed illud. & 24 q. 3. tam Sacerdos. & 11. q. 3. certum.* immo bene habet locum hæc distinctio: quicunque enim vocatus legitimè ad iudicium non venit pro quacunque re, contumax reputatur: vnde propter talem contumaciam excommunicari potest, si res

b *Quàm cautè sit ferenda excommunicationis sententia, tradit nouissimè Concilium Trid. sess. 25. de reformat. c. 3.*

¶ *Gloss. seq. assignat contrarium, & ibi remittit.*

h ¶ *Citatus.* Trinis edictis, vel vno peremptorio pro omnibus. 24. *q. 3. de illicita ff. de re iud. contumacia*: vnde videtur, q non veniens ad primā citationem, non sit contumax *arg. C. de iud. sancimus. s. de procu querelam*, vbi de hoc, *& 5. q. 3 si ægrotans.* Bern.

i ¶ *Iussus.*] Et hæc contumacia est *ff. de rei vend. qui restituere,* & non excommunicatur quis nisi pro contumacia, sed hoc intellige in magna glossa.

k ¶ *Sufficiens.*] Sic *s. de sequestra, ad hoc*: sufficiens cautio est, si pignora, vel fideiussores dentur. *ff. man. si mandato Titio. §. vltim.* De hoc dictum est *suprà, vt lite non contestata, quoniam. §. in aliis.*

l ¶ *Manifesta.*] Ex hoc verbo orta fuit contentio, quæ determinatur prout dicitur *i. cap. prox.*

¶ *Gloss. seq. obycit, & dupliciter soluit.*

m ¶ *Si verò dubia.*]Quomodo ergo iussit iudex maleficiū emēdare, si nō fuit manifestum? Item si sententiando iussit d, factum fuit notorium per sententiam. *s. de cohab. cle. & mulie. c. vlt.* ergo non

c *Et i. c. dilecto, potest dici, quòd licèt priuilegium in isto puncto, de quo hic quæritur, non contineret gratiam: continebat tamen in alio, quo concedebatur capitulo excommunicare, & interdicere proprio offensas: ad idem s. de rescrip. ex parte decani. Iohann. And.*

d *Idem notatur s. de elect. dudū. 2. in glossa, sed pone, de hoc in Authent. de exhiben. & introdu. reis. §. sancimus. vers. suscepto, in gla. 1. & in Spec. de sent. prolat. § 2. ver. est quoque, & de forma tius § vi ante, circa principium.*

non potest esse dubia offensa. Solut. quandoq; iubetur à iudice sententiando. 11. *quæst. 3 qui iubente. ff. de re iud. quod iussit:* & hoc fieri non debet, nisi cùm res est manifesta. 11. *q. 3. graue.* quandoque iubet iudex non sententiando: vt si statim, cùm comparuerint coram eo partes, reus confitetur: quia confessus pro iudicato habetur. *ff. de confess. l. 1. C. eod. l. vnica:* si tantum præcipit, vt satisfaciat, non hoc faciat sententiando: quia non omnis vox iudicis auctoritate rei iudicatæ continet. *Cod. de sent. & interloc. om. iud. e. 1 stipulatione, & 3 quæst. 6 hoc quippe:* & adhuc potest reus allegare errorem suum. *ff. de confess. l. 2.* vnde non est res manifesta: & ita potest intelligi, quod hic dicit. Ioan. Vel sic: ad querimoniâ alicuius de aliqua offensa eam exprimendo iudici, ipse iudex præcepit reo, vt satisfaceret illi vsque ad certum terminum, aut compareret coram eo responsurus: aliás excommunicabat illum, nisi alterum istorû faceret: & ille non venit, & sic fuit excommunicatus: si ipse petat absolui, sufficit, quòd ipse præstet cautione standi iuri: quia offensa nûc dubia est, etsi fama sit, quòd id fecerit, vel quia iudex à pluribus hoc intellexerit.

† *Dictio, Ecclesiæ, deest in vetustioribus codicibus, & in omnibus Vaticanis*

† *Cap. 8. eo. tit. in 3. cõpi. huius decre. intellectus pendet ex superiori c.*

† *dicebat.*

credimus ad relaxandam eandem, si parendi mandato Ecclesiæ † competens satisfactio præbeatur.

¶ Idem Comitissæ Blesen.

¶ *Summatum est ī. cap. prox. vel dic: Manifestam dicitur, quod per confessionem, vel probationem legitimam, vel euidentiam rei constat.*

CAP. XXIV.

CVm † olim pro Canonicis Carnoteñ. quoddam capitulum contra te fuerit allegatum [a], quod dicebant † in Ecclesiæ suæ priuilegiis contineri: vt videlicet nemini liceat excommunicatis, vel nominatim interdictis pro Canonicis Carnoteñ. absque congrua satisfactione absolutionis beneficium indulgere: *& infrà.* ¶ Quia verò dum ansam [b] soluimus, nodum dicimur [c] ligauisse, propter hoc, quòd eisdem Canonicis (velut asseris) proponentibus [d] illam offensam esse manifestam, non quæ iudici [e], nec quæ alij, sed quæ sibi tantummodò manifesta videtur: offensam illam nos rescribimus intelligere [f] manifestam †, quæ vel per confessionem [g], vel probationem legitimè nota fuerit, aut euidentia rei, quæ nulla possit tergiuersatione celari.

¶ Idem Episcopo, & Cantori Attrebateñ.

¶ *Verba priuilegiorum debent intelligi, vt aliquid afferant, & nõ remaneat ambiguitas: & ideo verbû, Secundum, & Iuxta, videntur apposita causatiuè, non cõditionaliter. Hoc dicit. Panormitanus.*

CAP. XXV.

ABbate † sancti Syluani Alciateñ. viam vniuersæ carnis ingresso, cùm eiusdem loci Monachi elegissent quendam de ipsius Ecclesiæ gremio in Abbatem, & confirmationem electionis à Morinensi Episcopo nequiuissent aliquatenus obtinere, eam à sede Apostolica petierunt. ¶ Cæterùm procurator monasterij sancti Bertini proposuit ex aduerso, quòd cum

CVm olim.] Communis diuisio. Secunda ibi, *Quia verò.* Et dubium emanauit ex responsione Papæ. *ī. cap. prox.* Abbas Siculus.

CASVS. In prædicta decretali dr̄: Si offensa est manifesta, non debet quis absolui, nisi prius præstetur emēdatio: sup verbo illo, manifesta, orta est côtentio: dicebant canonici, quòd illa offensa dicit̃ manifesta, quæ sibi, & non aliis manifesta videtur. Ex parte Comitissæ dicebatur, quòd ad eorû arbitriû non est standum: quia sẽper dicerẽt offẽsam manifestam. Super hoc scribit Papa Comitissæ dicens, dum ansam soluimus, nodum dicimur ligauisse: propterea quòd dicebant canonici Carnoteñ. offẽnsam illã manifestã esse, non quæ iudici, nec quæ alij, sed quę sibi tantum manifesta videtur: sed Papa dicit illã offẽnsam manifestã, quæ vel per confessionem, vel per probationẽ legitimã nota fuerit, aut euidẽtia facti, quæ nulla possit tergiuersatione celari. Nota, quòd non dr̄ plene rñsum, cû responsio est obscura, & ad plura possit referri. Item non est standum confessioni alicuius in iure pro se facto. Item manifestû ponitur in prædicto capitulo pro notorio. Item manifestû dr̄ tripliciter. s. confessione, probatione, facti euidentia.

a ¶ *Allegatum.*] *ī. c. prox. quod continetur hîc ī. ibi, nemini, &c. vsque ibi, quia verò* Bern.

b ¶ *Dum ansam.*] Dicitur quandoque ansa auricula scyphi, vel vrcei, vel calicis, quæ manu tenetur. *ff. de rei vend. in rem § 2.* hic dicitur ansa nodus cursilis, & facilis ad soluendum, ita factus, quòd si rectè trahatur caput fili, omnimode est solutus nodus: si male trahitur, ligatus remanet: ita contingit Papæ in solutione quæstionis præcedentis decretalis de offensa manifesta, quam modo hîc soluit inferiùs apertè.

c ¶ *Dicimur.*] A peruerse intelligẽtibus, vt à canonicis Carno.

d ¶ *Proponentibus.*] Et malè.

¶ *Glos. seq. iustificat textum, obijcit, & soluit.*

e ¶ *Nõ quę iudici.*] Et hoc fatuû erat dicere, quòd sibi credendum esset in præiudiciû alterius. Immò iudex secundû motum animi sui, & secundùm sensum iudicare tenetur. *ī. de consue. ad nostram, & ī. de renunc. in præsentia, & ī. de testi. in nostra, & 3. q. 7. iudicet,* & secundùm quòd ibi vr̄. *ff. de arbit. qualem:* dum tamen secundùm leges, & canones, *in Authent. de iud. §. quia verò, col. 6. in Auth. de defen. ciui. § iusiurandum, col. 3.* Sed videtur, quòd illud dicatur manifestum, quod iudici videt̃, sicut illud dr̄ probabile, quod ei videtur. *ī. de appel. vt debitus.* Respondeo, licet ad opinionem iudicis referatur quid dicatur probabile, vt per hoc possit, & debeat appellationi deferri. *ī. de appell. cum speciali, & ī. titul. proxi. fatro, ad fin.* secus est in manifesto: illud enim propriè dicitur manifestû, quod non eget probatione. 11. *q. 3. eorum.* sed hîc sumitur manifestum pro notorio, prout in fin. dicitur, *& 2. q. 1. de manifesta.*

f ¶ *Intelligere.*] Ergo nos quoque sic intelligere oportet. *ī. eod. venerabili. sic suprà de hered. cùm Christus:* quia interpretatio principis ius facit. *suprà titul. proxim. inter alia. C. de leg. lib. 1. & vlt.* Bernard.

g ¶ *Confessionem.*] Et per sententiam, sic *ī. de cohab. cler. & mulier. cap. vltim.*

ABbate sancti Syluani.] Verba priuilegiorum largam habent significationem: vnde verbum, *secundùm, & iuxta,* in eis positû causatiue tenetur, nó conditionaliter. Ita communiter summatur: sed hæc summatio videtur nimis generalis, & non est vera indistincte iudicio Panormitani, quia priuilegium, inquitum præiudicat alteri, seu iuri cómuni, non debet large, sed strictè intelligi: vt dixit ipse Panormitanus in c. olim. ī. eod. Prima pars narrat factum: secunda diffinit ibi, *Hu igitur.* Prima subdiuiditur: nã in prima ponitur petitio pro parte electi. In secunda ibi, *Cæterùm* petitio, & responsio contra electum. In tertia ibi, *Ad hoc:* responsio pro electo. In quarta ibi, *Contra quod:* responsio contra electum. Abbas.

a *Vide ī. eo. in hu, supr vlt. gl. & c. venerabili, in glos. vlt. Ioan. Aut.*

† *Vide l. huius ff. de ca fu. ait. in l. qui manul. §. mancim. ff. man. vul. in l. anquam. §. post. ff. de cap. dimin.*

† *Cap. 10. eo. tit. in 3. cõpi.*

CASVS. Vacante monasterio sancti Syluani, monachi elegerunt quendã de gremio suo in Abbatem, & confirmationem electionis suæ petierût à Morin. Episcopo confirmari: sed monachis sancti Bertini se opponentibus ex aduerso Episcopus electionẽ illam noluit confirmare: propter quod partes ad Papam habuerût recursum, coram quo procurator sancti Syluani electionem præfatam canonice factam petit confirmari. Sed procurator sancti Bertini proponit ex aduerso, quòd tam de consuetudine approbata, quàm de speciali priuilegio Romanorum Pôtificum, electio monasterij sancti Syluani debet de monasterio sancti Bertini celebrari: vnde huiusmodi electio erat non immeritò reprobanda, contra consuetudinem & priuilegia sedis Apostolicæ attẽta: & monachi Alciateñ. debebant de iure compelli, vt de monasterio sancti Bertini personam idoneam sibi eligerent in Abbatem: lite contestata, & testibus receptis, Papa depositionibus testium diligenter inspectis, inuenit esse probatum, quòd à xl. annis, & infra, monachi Alciateñ. elegerunt sibi abbatem de monasterio sancti Bertini, & cum quadam vice Guarinum monachum Alciateñ. elegissent, electio effectum habere non potuit, donec apud monasterium sancti Bertini professione facta post aliquantulum temporis, quando placuit Abbati, & monachis sancti Bertini, in Abbatem sancti Syluani extitit electus. Item in priuilegiis Romanorum Pontificum apparebat Alciateñ. Abbatem de monasterio sancti Bertini eligendum. In priuilegio Paschalis Papæ continetur: Subrogationem Abbatis penes monasterium sancti Syluani apud Alciateñ. iuxta præteriti temporis morem in vestra semper concedimus dispositione consistere, & in priuilegio Calixti Papæ huiusmodi capitulum inuenitur: Porrò iuxta Paschalis Papæ decretum, Abbatis subrogationem penes Alciateñ. non aliunde, quàm de monasterio vestro fieri Apostolica auctoritate concedimus. Ad ista respondebatur à parte aduersa, quòd etiamsi verum esset, quòd infra prædictum tempus de monasterio sancti Bertini semper fuit Abbas Alciateñ. assumptus, ex hoc tamen dici non poterat, quod aliqua consuetudo quasi contradicto iudicio fuisset obtenta, cùm id, quod dictum est de dicto Guarino, prò bono pacis factum fuerit. Præterea in priuilegio Paschalis dicitur: Iuxta præteriti temporis morem: sed de more præteriti temporis non fit fides, vnde per illud priuilegium monasterio Alciateñ. nullum præiudicium generatur. Sed contra hoc respondebatur, quòd hæc determinatio, iuxta præteriti temporis morem, & causalis, & conditionalis potest intelligi, & referri tam ad illud verbum, concedimus, quàm ad infinitiuum, scilicet, consistere. Si enim determinet verbû illud, consistere, quod est impersonale, conditionalis intelligitur, & est sensus: Côcedimus subrogationem Abbatis sancti Syluani in vestra dispositione cõsistere, iuxta præteriti temporis morem. i. si mos præteriti temporis talis fuit.

Si verò

Si verò determinet verbum impersonale, causaliter debet intelligi, & est sensu: Concedimus iuxta præteriti téporis morem, id est, quia mos præteriti téporis sic obtinuit. & iste est verior intellectus, quia cùm priuilegium sit lex priuata, & lex nõ debeat esse obscura, sed ... tamen esset priuata, nisi aliquid indulgeret: profectò sic intelligenda sunt verba, vt res, de qua agitur, potiùs valeat, quàm pereat: quia aliàs priuilegiũ inutile esset: præterea Calixtus Papa determinationẽ illam dubiam remouit dicens, quòd electio monasterij sancti Syluani non fiat aliunde, quàm de monasterio sancti Bertini. His, & alijs diligenter auditis dominus Papa adiudicauit monasterio sancti Bertini huiusmodi dignitatem, vt quotiens vacauerit monasterium sancti Syluani, electio eiusdem fiat de monasterio sancti Bertini: ita videlicet vt tandiu monasteriũ ipsum hac debeat prærogatiua honoris gaudere, donec ibi viguerit obseruantia regularis, vt personæ idoneæ inueniantur in illo, quæ possint in Abbatem assumi. Nota, quòd cõfirmatio Abbatis spectat ad Episcopum. Itẽ priuilegium dicitur lex priuata. Item lex non debet esse obscura, sed manifesta. Item priuilegiũ semper debet intelligi, vt aliquid indulgeat: aliàs delusorium esset. Item res, de qua agitur, potiùs debet intelligi, vt valeat, quàm pereat. Item aliqui tenentur eligere de aliena Ecclesia, & hoc ius præscribi potest: sed verum videtur, si titulum habent, qui præscribũt. Item priuilegiũ amittitur per delictum.

secundùm approbatam consuetudinem [a], & priuilegia Romanorum Pontificum Abbates Alciateñ. debeant de monasterio [b] sancti Bertini semper assumi, huiusmodi electio erat non immeritò reprobanda, vtpote contra consuetudinem diuturnam, & contra priuilegia sedis Apostolicæ attentata: & Alciateñ. Monachi debeant † de iure cõpelli, vt de monasterio sancti Bertini personam idoneam sibi eligerent in Abbatem: *& infrà.* ¶ Nos igitur depositionibus testium diligenter inspectis, inuenimus esse probatum, quòd à quadraginta annis, & infrà, Monachi Alciateñ. Abbatem sibi de sancti Bertini monasterio elegerunt: *& infrà.* ¶ Et cùm quadam vice Guarinum Alciateñ. [c] Monachum elegissent, eius electio robur habere non potuit, donec apud monasterium sancti Bertini professione facta, post aliquantum † temporis, quando, scilicet eiusdem loci Abbati, & Conuentui placuit, in Alciateñ. extitit Abbatem assumptus. Ex priuilegiis quoque Romanorum Pontificum argui poterat Alciateñ. Abbatẽ fore de sancti Bertini collegio eligendũ: nam priuilegio Paschalis Papæ huiusmodi capitulum apparet insertum: Subrogationem Abbatis penes monasterium sancti Syluani apud Alciateñ. Monachos, iuxta præteriti tẽporis morem, in vestra semper concedimus dispositione persistere. In priuilegio etiam Calixti huiusmodi capitulum inuenitur. Porrò [d] iuxta Paschalis [e] Papæ decretum, Abbatis subrogationem penes Alciateñ. non aliunde, quàm de vestro monasterio fieri Apostolica auctoritate decernimus.

¶ Ad hoc autem pars aduersa respondet, quòd si etiam probaretur, quòd infra prædict. temporis spatium [f] de monasterio sancti Bertini semper fuerit Abbas Alciateñ. assumptus: ex hoc dici non poterat, quòd consuetudo aliqua quasi contradicto [g] † iudicio fuerit introducta: cùm in memorati Guarini electione, pro bono pacis extra iudicium processum taliter dignoscatur: *& infrà.* ¶ Præterea cùm Paschalis Papa subrogationem Abbatis sancti Syluani monasterio sancti Bertini iuxta morem præteriti temporis duxerit concedendam, nec † de more præteriti temporis fiat fides [h] per eius priuilegium, & similia, nullum super hoc Alciaten. monasterio poterat præiudicium generari.

¶ Contra quod fuit ex aduerso responsum, quòd hæc determinatio, secundùm præteriti temporis morem: & causalis [i], & conditionalis potest intelligi, & tam ad personale [k],

a ¶ *Consuetudinem*] Ex hoc videtur, quòd sit bene recipiendus talis libellus, Peto ius eligendi ratione consuetudinis et ... causa alia, siue titulus non allegetur, *ff. s. de can. poss. cùm ecclesia, & s. de elect. Cumana. ff. commu. præ. ... §. si constet, & s. de consuet. cùm dilectus*, quæ similis est huic. 18. *q.* 2 *seruitium. ff. de aqua plu. arcend. l. 2. §. vlt. & 9 q 3. conquestus. 63. dist. quia* Sed contra: quia ex solo cursu temporis non tollitur obligatio: ergo nec inducitur. *ff. de act. & oblig. obligationum. §. placet, & s. de præscript. si diligenti.* Sol. circa ius eligendi ... probare consuetudinem præscriptam. *De hoc dictum est s. de cau. poss. cùm ecclesia.* Dic vt ibi. Ioan.

b ¶ *De monasterio.*] Sed cùm seruitutem sibi debere dicat, quãdo petit, vt aliquid sibi fiat, cùm seruitus potiùs sit, ne aliquid fiat, quàm vt aliquid fiat [a]. *ff. de serui. quotiens. §. 1.* Sol. iure communi necesse habet eligere, sed iure seruitutis debita petit, ne aliunde eligat, quàm de suo etiam monasterio, *vt in fin. patet.* & ita ne aliquid fiat, petitur. Vel verius dicas, quòd bene petitur iure seruitutis, vt aliquid fiat *ff. si seru. vend. & si fortè §. 1.*

c ¶ *Alciaten. Monachum*] Hoc modo bene probatur seruitutis possessio, scilicet quia prohibitio facta est, ne ille esset Abbas, & admissa fuit: quia per hoc quod prohibebant, credebant vti iure suo, quod exigitur in seruitutibus: licet enim vtaris, nisi credas te iure tuo vti, vt paratus sis prohibere impedientem, non acquires seruitutem tempore. *ff. de itin. actùque priuat. l. vlt. arg. ff. quemad. ser. amit. l. vlt.* Quid enim si vicinus tuus propter paupertatem vel fortè quia non curauit, per 100. annos habuit ædificium tuũ depressum nõ extollens illud, nunquid propterea debet tibi seruitutem altius non tollendi? Certe non [a], nisi crederes te ius habere, quòd præsumitur, si aliquando prohibuisti, interrũpere præscriptionem: interpellare enim debebas ... si vsucapere vis. *ff. quemadmodum serui. amit. si quis alia. s. si cùm tu ... habetis.* Vinc.

d ¶ *Porrò.*] Hic incipiunt verba priuilegij Calixti Papæ vsque ibi, ad hoc.

e ¶ *Iuxta Paschalis.*] Hic allegatur priuilegium, & præterea præscriptio, *vt s. patet:* seu præscriptio, & priuilegium contraria sunt: quia qui allegat priuilegium, iuri præscriptionis renũciare videtur. *s. de præscrip. veniẽs:* quia quod meũ est, ex alia causa meum fieri non potest. *s. de fi. instrum. inter dilectos.* Dic, vt dixi, *s. de præsc. audiuis, in gloss. quæ incipit: Sic ergo Abbas, &c. ibi, similiter allegabatur præscriptio, & priuilegium:* vel meliùs hic allegabatur consuetudo, & non præscriptio: & consuetudo debet esse præscripta. *s. de consuet. cùm dilectus:* & ita consuetudo probat vim priuilegiorum.

f ¶ *Spatium.*] Scilicet xl. annorum.

g ¶ *Contradicto iudicio.*] Ad hoc enim vt consuetudo valeat, oportet, vt sit obtenta contradicto iudicio, id est, si ex aduerso negetur consuetudo. *ff. de legi. cùm de consuetudine:* & alia de quibus habetur *s. de consuetud. cap. vlt.* Contradictum iudicium dicitur, puta cùm ego dicerem hanc esse cõsuetudinem, aduersarius dicebat non esse consuetudinem, & iudicatum fuit, quòd erat consuetudo: sicut enim in seruitute, vel libertate præscribenda requiritur protestatio. *ff. quemadmodum serui. amit. si quis alia. §. 2.* sic videtur, quòd requiratur in cõsuetudine præscribenda. Ioan.

¶ *Glos. seq. alleg. 8. iura, & in contrarium alia quinque, ponit tres opin. & tertiã approbat: contra quam alleg. 2. iura, & respondet.*

h ¶ *Fiat fides.*] Ex hoc videtur, quòd si priuilegio aliquo fiat mentio consuetudinis, vel priuilegij, quòd necesse sit illud priuilegium exhiberi [c]. *100. dist. contra morem. 79. dist. ieiunium. 9. dist. vt veteres. 12. q. 2 sancimus. in Authen. vt spon. lar. §. & hoc insuper. coll. 9.* Argum. contra, quia non videtur, quòd hoc requiratur in publico instrumento. *19. dist. si Romanorum, & in Auth. vt fratrum filij §. 1. coll. 9 & C. de donat. si ea quæ. si quis donat. ex scriptura. ff. de admin. tut. chirographis.* Ad hæc distinguunt quidam inter publica instrumenta, & priuata, vt in publico instrumento non sit necesse probare, vel exhibere illud, de quo fit mentio, licet in priuato sit. Sed alij dicunt, quòd si in priuilegio inseritur totus tenor alterius, non est necesse illud exhibere. Sed certe illud nõ sufficit, quia adhuc posset esse falsitas in bulla, & in alijs. *s. de priuileg. cùm olim, in fin.* Alij probabilius [d] dicunt, quòd si auctoritate iudicis priuilegium, vel aliquod rescriptum est renouatũ, vel in alio priuilegio insertum, non est necesse illud exhibere, secus si per tabellionem tantùm, quia publicatio facta coram iudice fidem facit, licet postea perdantur instrumenta, *vt C. de testa. publicati.* Item quia iudex diligentiùs [e] singula facit, quàm tabellio: & quia non est credendum, quòd iudex sine causæ cognitione aliquid faciat: sicut verisimile nõ est, quòd auferat alicuius legitimas exceptiones. *s. de offic. deleg. ex parte.* Sed prædictis omnibus obuiat. *s. de re iud. cùm inter in fin. & s. de fide instrum. inter dilectos.* Sed dicas, quòd si constat, quòd instrumentum publicum sit, coram iudice non est necesse illud exhibere, nisi aduersarius velit docere de falsitate illius: quia tunc debet exhiberi, licet primò imposita sit ei fides, nisi iurauerit se illud perdidisse. *C. de fide instrum. l. vlt.* Ioan.

i ¶ *Causalis, & conditionalis.*] Vt hæc dictio, secundùm, accipiatur pro, quia: vel pro, si. Bern.

k ¶ *Ad personale.*] Scilicet hoc verbum, concedimus.

a ¶ Impero-

† *Aliàs ita: debeant iure compelli.*

† *aliquantulum.*

a *Vnde petere possum, vt parietem reædifices vsque ad eum modum, quo possim immittere tignum, dicit Host. illud speciale in seruitute oneris ferendi vt ibi not. vel secundũ eum hoc petebatur hic non iure seruitutis, sed consuetudinis & priuilegij: quia nec seruitutes acquiruntur tempore. ff. de serui. l. seruitutes. 3. in princ. Ioa.*

b *Ita. & de his qui nudam ... per 100 annos: de certo loco prælatũ elegissent, nõ sic, cùm canonici admittunt extraneos ad electiones: sed cum protestatione: quia tunc illi sibi possessionem acquirunt, quã & canonici tradere videtur, quod non est in alio casu, secundùm Pe. Ioan. And.*

† *In plerisque antiquis codicibus iter contradictorio iudicio, &c.*

† *Aliàs iamnec de more, vel consuetudine, &c.*

c *Adde not. per Bart. in l. 1. ff. si quis ius dici. non obtemp.*

d *Et hoc placet Inno. & Host. Ioan. And.*

e *Hinc est, quod tanta est iudicis auctoritas, quòd facit valere, quod aliàs nõ valeret. ff. quod cum fa. inst. l. 1. § pen. in fin. ff. quod metus cau. l. fin. ff. de minor. ait prætor. § 1. 10. And.*

a ¶ *Impersonale.*] Scilicet hoc verbum, consistere.
b ¶ *Sensus.*] Scilicet quòd refertur ad personale verbum.
c ¶ *Lex priuata.*] Dis[illegible] 3. priuilegia.
d ¶ *Captiosa.*] D[illegible] 4. [illegible] *autem.* Vnde statutum fuit, vt per [illegible] leges haberent [illegible], *C. de vet. iur. enu. l. 1. in* [illegible] *B.*
¶ [illegible] *contraria.*
e ¶ [illegible] *potius.*] [illegible] *de prini. in his. 16. q. 4. c. 1. & 12. q. 2. si quis. & q. 5 quia.* [illegible] *de compro. contingat. quidam arg.* [illegible] *de fide instru. inter dilectos. Argum. contra.* [illegible] *de off. deleg. cùm super. & ff. de iure iudic. l. 1. & ff. de her. insti. quotiens. B.*
f ¶ *E vicino.*] Idest, proximo. Bern.
g ¶ *Alciaten. Monachi.*] Vide, qualiter Papa pronunciat, & secundum priuilegium, & secundum ius commune: secundum ius commune adiudicat electionem ipsi capitulo sancti Syluani Alciaten. secundum priuilegium, vt eligant de monasterio sancti Bertini: ex sic habent electionem, sed non liberam, quia non eligunt, vndecunque volunt, sed reducitur priuilegium ad ius commune [illegible] *de consuet. cùm dilectus.* Io.
h ¶ *Personam idoneam.*] Etsi hoc non esset dictum, tamen subintelligebatur. [illegible] *de elect. cum, [illegible] quæ. ff. de sententia. si cum.* & pater concedens vxori, vt filiam communem, cuicunque voluerit, copulet: non tamen intelligitur, [illegible] eam copulet autem. *ff. de [illegible] quanquam. B.*
¶ [illegible] *arg. pro, & [illegible].*
i ¶ *Donec ibidem.*] Arg. quòd si priuilegium detur alicui monasterio, destructo monasterio destruetur & priuilegium: arg. 16. q. 7. [illegible] *perpetuo. 23. q. 2. §. vlt. in fin.* Item arg. [illegible] ea [illegible] priuilegium. [illegible] *de dec. i suggestum,* [illegible] *16. q. 1. generaliter. C. de [illegible]. & Instit. de auctor. tutor. §. item [illegible] §. qua ratione. 63. dist. c. quia sancta. §. verum, & [illegible] flaminius. § his omnibus.* [illegible] *de vit. & honest. cler. [illegible] & [illegible] de non. oper. nunciat. cùm ex iniuncto.* Sed pone, quòd nullus reperiatur idoneus in monasterio sancti Bertini, dum vacat monasterium Alciaten. vel quòd ibi non obseruetur obseruantia regularis, [illegible] eligant de alio monasterio, nunquid fit eis præiudicium, quo minus teneatur eligere in alia electione de monasterio sancti Bertini, si persona est idonea, vel obseruantia est reformata? quod [illegible] eis, [illegible] *arg.* [illegible] *de consit. cùm [illegible] & [illegible] de rescrip. constitutus:* quia vnico actu perditur priuilegium, vt [illegible] dicitur: & hæc litera etiam multùm facere videtur ad hoc. Sed non credo, quòd fiat propter hoc præiudicium, cùm postea aliquis erit idoneus. *arg.* [illegible] *de elect. quia diligentia, & ff. de seruit. rustic. prædio. & Aurilicinus.* & hæc litera non contradicit, quia non [illegible], nisi cùm persona non inueniretur idonea, vel credo regularis non vigeret: sed cessante causa illa, priuilegium locum habet: *arg. C. de fur. l. penult. &* [illegible] *titu. prox. duobus:* secundum vnum intellectum, & melius [illegible] *de off. deleg. prudentiam. §. 6.* Sed pone, quòd ille electus vixit xl annis: nunquid præscriptum est contra priuilegium? Videtur, quòd sic. [illegible] *de priuil. accedentibus, suprà de causa poss. [illegible] Ecclesia, à contrario* [illegible]: nec adhuc credo, quòd perdant priuilegium, quia non potest vti illo tempore priuilegio. Vnde non obest *arg. l. præallega. & Aurilicinus:* quia priuilegium non perditur nisi per abusum. Vel si vis dicere, quòd currit præscriptio, restituuntur ex clausula generali. *Si[illegible] quibus [illegible] l. quod minimus, in l. & Aurilicinus.* [illegible] vbi non viget obseruantia regularis, quia [illegible] culpa [illegible] conge[illegible], & culpa imputetur. contra videtur, quòd delictum ipsorum nō debet tollere priuilegium monasterij. 10. q. 1. *Episcopum* Bern.

† *conditionaliter.*
† *fuit.*
† *Adde, quod not. Bart. in l. si finita. §. ex hoc edicto. ff. de dam. infect.*
a *Nec recedit à [illegible] habebit eadem priuilegia [illegible]*

quàm ad impersonale[a] verbum referri. Si enim impersonale verbum determinet, conditionalis † intelligitur, & est sensus: Concedimus subrogationem Abbatis sancti Syluani apud Alciaten. monasterium in vestra semper dispositione consistere, secundùm præteriti temporis morem: id est, si mos præteriti temporis talis fuerit. † Si verò verbum determinet personale, causaliter debet intelligi, vt sit sensus: Concedimus secundum præteriti temporis morem, id est, quia mos præteriti temporis sic obtinuit subrogationem, &c. Hic autem sensus[b] rectior esse videtur: quia cùm priuilegium sit lex priuata[c] †, & lex non debeat esse obscura, vel captiosa[d], sed certa, & manifesta: nec esset priuata, nisi aliquid specialiter indulgeret: profectò sic intelligenda sunt illa verba, vt res, de qua agitur, valere possit potiùs[e], quàm perire: maximè cùm supradictus C Papa, qui eidem Paschali è vicino[f] successit, verbis æquioribus vsus, determinationem illam prorsus amouerit, vt ambiguitas tolleretur: & quod dicebatur in concessione Paschalis, vt videlicet subrogatio Abbatis sancti Syluani apud Alciaten. in dispositione Abbatis, & fratrum sancti Bertini semper existeret: ipse mutauerit, decernens subrogationem ipsius Abbatis non aliunde, quàm de monasterio sancti Bertini faciendam. ¶ His igitur diligenter auditis, monasterio sancti Bertini adiudicauimus huiusmodi dignitatem, vt quotiens in Alciaten. monasterio Abbatis electio imminet facienda, Alciaten. Monachi[g] de cœnobio sancti Bertini personam[h] idoneam sibi eligant in Abbatē: ita videlicet, vt tandiu monasteriū ipsum hac honoris debeat prærogatiua gaudere, donec ibidem[i] viguerit obseruantia regularis, vt idoneæ personæ inueniantur in illo, qui † possunt in Abbatem assumi.

¶ Idem Comiti Tholosañ.

¶ *Dicit, qui dicantur hæretici manifesti: secundò quæ sint Pedagia, Guidagia, & Salinaria interdicta: tertiò dicitur, quomodo intelligatur præceptum factum laico, quòd de se conquerentibus in Ecclesiastico foro respondeat. Hoc dicit.*

CAP. XXVI.

SVper † quibusdam mandatorum articulis: *& infrà.*
¶ Tua deuotio postulauit à nobis, qui sint dicēdi hæretici manifesti? Super quo tibi duximus respondendum, illos intelligendos esse manifestos hæreticos, qui contra fidem Catholicam publicè prædicant[k], aut profitentur, seu defendunt[l] eorum † errorem: vel qui coram Prælatis suis conuicti sunt, vel confessi, vel ab eis sententialiter condemnati[m] super hæretica prauitate: quorum bona propria confiscantur[n], & ipsi iuxta sanctiones legitimas puniuntur[o]. ¶ Præterea cum

SVper.] Tria sunt dicta. Secundum ibi, *Præterea.* Tertium ibi, *Cùm autem à legato.* Abbas Siculus.
CASVS. Quidam legatus Apostolicæ sedis exercēs legationis officium in partibus Tholosanis fecit quædam mandata comiti Tholosano, videlicet, vt manifestos hæreticos expugnaret, & quod Pedagia, Salinaria, & Guidagia, non exigeret, & de conquerentibus, ad arbitriū ipsius, vel alterius legati, seu iudicis ordinarij, vel delegati, iustitiā exhiberet. Comes Tholosanus petijt à Papa, qui dicerentur hæretici manifesti, & quæ dicantur Pedagia, Guidagia, & Salinaria interdicta, & qualiter tertiū capitulum sit intelligendum. Ad primum respondet Papa, quòd illi dicuntur hæretici manifesti, qui contra fidem Catholicam publicè prædicāt, aut profitentur, seu defendunt errorem: vel qui coram Prælatis suis conuicti sunt de hæresi, vel confessi, vel ab eis per sententiam cōdemnati de hæretica prauitate: quorum bona propria confiscantur, & ipsi secundùm leges puniuntur. Ad secundum mandatum respondet, quòd illa Pedagia, Guidagia, & Salinaria dicuntur interdicta, quæ nō apparent imperatorum, vel regum, vel Lateran. Concilij auctoritate concessa: vel quæ non apparent introducta ex antiqua consuetudine à tempore, cuius non extat memoria. Tertium mandatum, scilicet vt de se cōquerentibus, secundūm arbitrium ipsius legati, vel alterius, vel ordinarij, vel delegati iustitiam exhiberet: sic est intelligendum: vt videlicet in omni causa, quæ ratione personarum, vel rerū ad Ecclesiasticum forum pertinet: & super omnibus capitulis, quæ pro pace seruanda statuta sunt per ipsum legatum, vel auctoritate Apostolica statuenda, idem viduis, pupillis, orphanis, & personis miserabilibus: in his omnibus tenetur in iudicio Ecclesiastico respondere. Nota hic, quis dicatur hæreticus manifestus. Item bona hæreticorum confiscanda sunt. Item solus rex, vel imperator potest inducere pedagia. Item consuetudo, cuius non extat memoria, ius, siue priuilegium inducit. Item verbum generale restringitur. Item ratione personæ rei sortitur quis forū. Item causæ viduarum, & miserabilium personarum ad Ecclesiasticum forum spectant.

k ¶ *Publicè prædicant.*] Et isti euidentia rei notorij hæretici sunt, cùm horum factum non possit aliqua tergiuersatione celari: istis enim modis, qui hic enumerantur, manifestum, quòd probari debet, redditur notorium. [illegible] *eod. cum olim, &* [illegible] *de cohab. cler. & mulie. cap. vlt.*
l ¶ *Defendunt.*] Et isti defensores hæreticorum sunt excommunicati, [illegible] *de hæret. excommunicamus. §. credentes.* & tales damnabiliores sunt, quàm ipsi hæretici. 24. q. 3. *qui aliorum.* Et est ad hoc *arg. C. de his, qui latro. occul. l. 1. & 2.*
m ¶ *Condemnati.* [illegible] *de hæreticis, ad abolendam.*
n ¶ *Confiscantur.*] [illegible] *de hæreticis, excommunicamus. §. [illegible] fiscum.*
o ¶ *Puniuntur.*] Per iudices sæculares, etiamsi clerici fuerint, prius à suis

† *Cap. [illegible]*
† *Dic. [illegible] in omnibus [illegible] defendunt errori [illegible]*
c *De [illegible]*

à suis ordinibus degradati, præsente iudice sæculari, qui ipsos recipit in suum forum, s. de hære. ad abolendam §. 1. & c. excommunicamus, 1. respon. de quorum notatur pœna, s. de hære. c. penult.

a ¶ *Pedagia.*]Pedagia dicuntur, quæ dantur à transeuntibus in locis constitutis à principe, vt hic sequitur. Guidagia dicuntur, quæ dantur pro ducatu per terram alicuius, vt securus vadat. Salinaria dicuntur, quæ dantur pro sale: omnia ista dicuntur portitoria. C. de vec. & commiss. l. 3. nec danda sunt ista, nisi cùm negotiationis causa aliquid portatur, secus si ad propriam vtilitatem vel ad vtilitatem fisci aliquid feratur. C. eo. tit. vniuersi. Ioan.

b ¶ *Imperatorum.*] Solus igitur princeps hoc potest constituere, sed non ciuitas. C. no. vec. instit. non posse. l. 2. & 3.

c ¶ *Lateranen. concilij.*] s. de cens. innotuit. quæ est Lateran. concilij.

d ¶ *Non extat memoria.*]Nota diligenter, quòd illa consuetudo, cuius nõ extat memoria, ius, siue priuilegium inducit. ff. de aqua quoti. & æsti. hoc iure. §. ductus. ff. de aqua pluuia arcen. l. 2. §. vlt. 3. q. 6. hæc quippe. 9. q. 3. conquestus. & 63. di. mos antiquus. & C. de test. testamenta. & per hoc vi. quod cùm talis cõsuetudo ius inducat, non sit necesse titulũ allegare, licet hoc requiratur quandoque in cõsuetudine xxx. annorum. De hac materia dictum est s. de consue. ca. vlt. Item arg. quòd per mandatum generale nõ prohibentur nisi illicita. 33. q. 2. quos Deus. 11. q. 3. quod prædecessor. ff. de iure patro. adigere. in fin. Io.

pedagia [a], guidagia, salinaria tibi Legatus interdixerit memoratus, auctoritate Apostolica duximus declarandum illa esse pedagia, salinaria, guidagia interdicta, quæ non apparent Imperatorum [b], vel Regum, vel Lateran. † concilij [c] largitione concessa, vel ex antiqua consuetudine à tempore, cuius non extat memoria [d], introducta & infrà. ¶ Cùm autem à Legato receperis in mandatis, vt de te conquerentibus, secundùm suum, vel alterius Legati, seu iudicis ordinarij, vel delegati arbitrium [e], iustitiam exhiberes; hoc taliter intelligendum [f] esse censemus, vt in omni causa, quæ ratione personarum [g], vel rerũ [h], ad Ecclesiasticum forum pertinet, ac super vniuersis capitulis, quæ pro pace [i] seruanda sunt per dictum Legatum statuta, vel auctoritate Apostolica statuenda: item viduis [k], pupillis, orphanis, & personis miserabilibus tenearis in Ecclesiastico respondere.

¶ Idem Episcopo Parisien.

¶ *Clericus traditur curiæ sæculari, quia degradatur sæculari potestate præsente, cui denunciatur, vt in suũ forum illum recipiat. Hoc dicit vsque ad §. pro illo.*

CAP. XXVII.

NOuimus † expedire, vt verbum illud, quod in antiquis [l] canonibus, & in nostro decreto [m] contra falsarios edito cõtinetur, videlicet, vt Clericus per Ecclesiasticum Iudicem degradatus, sæculari tradatur [n] curiæ puniendus, apertius exponamus. Cùm enim quidam antecessorum nostrorum super hoc consulti diuersa responderint, & quorundam sit opinio à pluribus [o] approbata, vt Clericus, qui propter hoc [p], vel aliud flagitium [q] graue, non solùm damnabile, sed damnosum, fuerit degradatus, tanquam exutus priuilegio Clericali, sæculari foro per consequentiam applicetur: cùm ab Ecclesiastico foro fuerit proiectus, eius est degradatio celebranda, sæculari potestate præsente, ac pronunciandum eidem, cùm fuerit celebrata, vt in suum forum recipiat degradatum, & sic intelligitur tradi curiæ sæculari: pro quo tamen debet Ecclesia efficaciter intercedere [r], vt citra mortis periculum, circa eum sententia moderetur.

¶ *Iste §. non facit ad titulum, sed ponit gratiam, secundùm quosdam.*

¶ Pro illo verò falsario scelerato, quem ad mandatum nostrũ capi fecisti, hoc tibi duximus consulendum, vt in perpetuum carcerem, ad agendam pœnitentiam ipsum includas [s], pane doloris [t], & aqua angustiæ sustentandum: vt commissa defleat, & flenda vlteriùs non committat [u].

¶ Honorius iij. Archiepiscopo Turon.

¶ *Si Papa indulget reo, qui propter absentiam alterius possessionem recuperare non potest, quòd ei lapsus anni non noceat, intelligitur hæc indulgentia secundùm ius commune.*

CASVS. Eps Parisien. de mandato Papæ fecit capi quendam falsarium litterarum Apostolicarum, consulens Papam, quid de ipso falsario sit agendum: antequam Papa ad quæstionem respondeat, vult exponere verbum illud, quod in antiquis canonibus, & in decretali sua contra falsarios edita continetur, videlicet, vt clericus per Ecclesiasticum iudicẽ degradatus, sæculari tradatur curiæ puniendus. quidam antecessores Innocentij super expositione illius verbi consulti, diuersa dixerunt, & quorundam opinio à pluribus fuit approbata, qui dixerunt, Clericum qui propter hoc flagitium, vel aliud fuerit degradatus, tanquam exutus priuilegio clericali, sæculari foro per consequentiam applicatur, cùm ab ecclesiastico foro sit proiectus: sed Innocentius apertiùs exponit verbum illud hoc modo, degradatio illius celebranda est sæculari potestate præsente; & est nuntiandũ eidem, vt cũ degradatio fuerit celebrata, in suũ forum recipiat degradatum: & sic intelligitur tradi curiæ sæculari, & Ecclesia pro illo intercedere debet, vt citra mortis periculum sententia moderetur. Vltimò respondet ad quæstionem, vt falsarium illum, quem Eps de mandato suo capi fecit in perpetuum carcerem ad agendam pœnitentiam includat, pane doloris, & aqua angustiæ sustentandum, vt commissa fleat, & flenda vlteriùs non cõmittat. Nota hic, quomodo intelligi debeat verbum illud, clericus degradatus, &c. Itẽ Ecclesia sanguinem defendit. Item pœnitentia est flere commissa, & flenda vlteriùs non committere.

e ¶ *Vel delegati arbitriũ.*] Propter hoc verbum facit ad titulum, quod hic declaratur.

f ¶ *Intelligendum.*] Vide, qualiter interpretatur generale mãdatum restringendo illud sic s. de iureiur. ad nostram 2.

g ¶ *Personarum.*] Quia i. Comes conuenitur hic; licèt habeat superiorem in temporalibus, scilicet Regem Franciæ, tenetur respondere in iudicio ecclesiastico ex mandato legati in omni causa, quæ pertinet ad forum Ecclesiæ: siue ratione personarum, quæ sunt de iurisdictione ecclesiæ: siue ratione rerum scilicet spiritualium, ecclesiasticarum, & etiam ciuiliũ, quæ sunt in iurisdictione iudicis ecclesiastici. Item viduis, & pupillis, & orphanis, & miserabilibus personis, & pro pace seruanda.

g ¶ *Personarum.*] De iurisdictione Ecclesiæ: quia actor forum rei sequitur. suprà de for. compet. cùm sit generale & 11. quæst. 1. experientiæ. & c. sequenti. & Comes est hic reus: & subest in hoc ecclesiæ.

h ¶ *Rerum.*]Cùm res, de qua quæritur, est in suã, id est, in ecclesiæ iurisdictione: quia ratione rei sortitur quis forum. suprà de for. compet. 3. ... & c. vlt.

i ¶ *Pro pace.*] Quia hoc pertinet ad Ecclesiam. s. de iudiciis. nouit.

k ¶ *Viduis.*] Ex hoc videtur, quòd causa viduarum ad Ecclesiam spectet. arg. contra s. de donatio. inter vir. & vxo. nuper. & s. de for. compe. ex tenore. & hic. D. & ibi.

NOuimus expedire.] Diuiditur. Nam primò præmittit quæstionem suam quam soluit ibi, Cùm enim. Secundò causam facti respondet ibi, Pro illo. Abbas Siculus.

l ¶ *Antiquis canonibus.*] 11. q. 1. si quis sacerdotum. & 3. q. 4. clericus.

m ¶ *Decreto.*] s. de cri. fal. ad falsariorum. Bern.

¶ *Glossa sequens facit per quæstionem, & ponit opi.*

n ¶ *Tradatur.*] Hoc intellige de illo, qui penitus est incorrigibilis, nec obstat s. de iudic. at si clerici in fin. & de illis, qui deprehenduntur in maiori crimine, putà hæresi, & crimine falsi. s. de hæret. excõicamus. 2. resp. & c. penul. & s. de cri. fal. ad falsariorum & in casu. 11. q. 1. si quis sacerdotum. Quidã tamen casum istum vltimũ intelligunt, si fuerit incorrigibilis, & benignus est talis intellectus, vt s. de iudic. cum non ab homine. aliàs non debet quis statim post depositionem tradi curiæ sæculari puniendus.

o ¶ *A pluribus.*]Licet sit à pluribus approbata, tñ stabimus ei, quod Papa hic dicit, vt expressè tradatur, & non per consequentiam.

p ¶ *Hoc.*]Scilicet vitium falsitatis. Ber.

q ¶ *Aliud flagitium.*]Putà hæresim.

r ¶ *Intercedere.*]17. q. 4. reum. C. de his, qui ad eccl. confu. præsenti. arg. intercedere dico precibus, non per excõicationem. Bern.

s ¶ *Includas.*] Magis rigidè cum eo agitur. s. de cri. fal. ad falsariorum. sed hic sic Papæ placuit.

t ¶ *Doloris.*]23. q. 4. Guilisarius.

u ¶ *Non committat.*] Hæc est vera pœnitentia de pæ. dis. 3. in pr. & expone, non committat, id est propositum, & voluntatem habeat similia de cætero non committere: quilibet 2. enim, qui accipit pœnitentiam, illius propositi, & voluntatis esse debet, aliàs non esset pœnitentia.

† Lateran. concilij sub Alexa. iij. c. 22.

† Cap. 2. eo. tit. sess. 4. cap. Degradatio qualiter fit facienda, vide cõc. Trid. sess. 13. de refor. c. 4. & doctores, & præsertim Albertinum in c. 1. de hæret. li. 6. & c. degradatio. pœnis. l. 6. Hæc gloss. & duæ sequentes impressæ sunt iuxta fidem veterum exemplarium: nã in vulgatis libris alio ordine referũtur eadẽ tamen manet sententia & eadẽ verba.

a Hæc sententia glossæ vera est, & Catholica cõcil. Trid. sess. 14. c. 4. de cõtritione adde B. Thom. 3. p. q. 85. art. 3. & q. 90. ar. 4.

D [illegible] glossa prima pars recitat tenorem indulgentiæ. In [illegible] *Ad sanitate* [illegible]

a ¶ [illegible] Venetorum [illegible] tempore Inno. [illegible] ad petitionem Archiepi. Venetorum [illegible] nec Venetorum [illegible] Archiepi. [illegible] potestatem de causa, non potuit eam exhibere: unde Papa indulsit illi procuratori, ut lapsus anni non obesset; quo minus postea recuperare posset possessionem: Archiepiscopus postea hoc audiens, dubitabat, an per talem indulgentiam possit ille recuperare possessionem Ecclesiæ quandocunque etiam post annum, cum simpliciter in ipsa indulgentia diceretur † quod de cætero ei lapsus anni non obstaret, quo minus possessionem recuperaret. unde ipse significauit Papæ: quòd tempore indulgentiæ cõcessæ tantum tempus effluxerat, quod faciebat ei ad veram possessionẽ, scilicet cõcilium generale, scilicet annum: [illegible] Archiepiscopus, quod indulgẽtia præcluderet ei viam ad verã possessionem, etsi forte tempus ipsum ante prædictam cõcessionẽ non effluxerat: quare quæsiuit a Papa interpretationem illius indulgẽtiæ. [illegible] quòd non fuit intẽtio sua ius auferre, quod ei cõpetebat ex possessione, quã habuit ante absentiã, vel etiam post reuersionem: & sibi imputet pars aduersa, si negligens fuit siue ante, siue post reditum Archiepi. quia cessante impedimento absentiæ ipsius Archiepi, conueniendi ipsum habuit facultatẽ. Ber.

Nota, quod non intendit di. Papa per indulgẽtiam alij præiudicare. Item negligẽtia procuratoris nocet domino. Item currit tempus ei, qui agere potest. Item contra illum, qui absens est ex causa necessaria, non proceditur. Item cessante causa cessat effectus.

† *Hoc est cõcil. generalis sub Innocẽ. c. 40.*

† *cõpetebat.*

CAP. XXVIII.

Dilecto [a] filio Iacobo Barba: *& infra.* ¶ Quia te pro causa necessaria [b] tunc absente, possessio tibi tradita causa custodiæ, restitui passa [illegible] certæ non potuit, eidem indulsimus [c], vt sibi lapsus temporis non obsisteret, quo minus possessionem ipsam recuperare valeret. Quoniam verò tantùm temporis ante cõcessionem ipsius indulgentiæ dicitur effluxisse, quod tibi sufficere posset ad veræ possessionis effectum, secundùm statuta concilij † generalis [d]: *& infrà.* ¶ Auctoritate præsentium declaramus [e], quod nostræ intentionis [f] non fuit per ipsam indulgentiam ius perimere, quod tibi competit † ex possessione præterita, vel post reditum tuum competierit ex futura [g]. Sibi enim imputare poterit pars aduersa, si negligens [h] fuerit in sua iustitia prosequenda: cùm absentiæ tuæ impedimento cessante [i], conueniendi te habuit facultatem.

¶ Idem Priori, & Clericis sanctorum Ioannis, & Pauli Tudertin.

¶ *Oblationis nomine intelligitur, quicquid offertur Ecclesiæ, quocunque modo in Missa, vel extra, & in Ecclesia, vel extra.*

CAP. XXIX.

Cum inter vos dudum ex parte vna, & Abbatem sancti P. de mõte Spoletan. diœcesis ex altera, super tertia parte oblationum capellæ sancti Hilarij quæstio verteretur, & à vobis probatum fuerit, per xl. annos [k],

a ¶ *Glo. seq. tractat de multiplici absent.*

b ¶ *Necessaria.*] Puta causa reipublicæ: forte in seruitio Romanæ Ecclesiæ. 3. de *aua. vlt.* vnde sibi imputari non potuit: nec debuit. Item etiam cõtingit, si quis est absens ex causa probabili: quia non fit restitutio [illegible]. 3. *de off. deleg. consultationibus.* si verò fuisset absens contumaciter, vel ex voluntaria causa, tunc facta denũciatione ad Ecclesiam suam mitteretur ille procurator Venetorũ in possessionem causa rei seruandæ, sicut Archiepiscopus primò fuit missus propter contumaciam procuratoris, quousque veniat Archiepiscopus, & vterque iurabit de suis expensis, [illegible] fiet hinc inde compensatio expensarum, & satisfactio ei, qui plus expẽdit. Quãdo quis restituatur ex causa probabili, & necessaria, vel probabili tantum, vel necessaria tantum, notatur 2. q. 6. *c. biduum §. si aduersus absentem* 2. sed hic non habet locum, quia non agitur de restitutione tali.

¶ *G. seq. 14 it. & soluit.*

c ¶ *Indulsimus.*] Sed nunquid de iure communi poterat ipse procurator interrumpere annalem præscriptionem offerendo cautionem in præsentia Papæ, licet Archiepiscopus esset absens? Certè sic. 3. *de off. ord. pastoralis.* [illegible] *causa rei ser. cum fiers. & 16. q. 3. cap. placuit. §. posteà. ver. cuius.* quid ergo indulsit sibi Papa: parum, vel nihil, quia solet plus timeri: & c. 13. *dist. quanquam. & 3. de hæreticis ad abolendam.* quandoque enim ijs communiter conceditur. 3. *de iureiur. & si Christus. in fin.* sed Archiepiscopus timebat, ne abstulerit ius ipsius, vt quandocunque vellet, recuperare posset possessionem.

d ¶ *Concilij generalis. 3. de dol. & contu. contingit.*

e ¶ *Declaramus.*] [illegible] declaratio ius facit. *C. de leg. l. vlt.* Ber.

¶ *Glo. sequens notat duo.*

f ¶ *Intentionis.*] Nota, quòd recurrendum est ad intentionẽ concedentis priuilegium, siue bñficiũ. 3. *de præb. c.* [illegible] *cùm càm.* Item habetur hic quod Papa non intendit iuri alterius per suam indulgentiam derogare: 3. *de* [illegible] *& 3. de offi. ordi. c. cert. 9. q. 3.* [illegible] *95 di.* [illegible] *Florentinum. & 3. de* [illegible] *& hoc ideo, quia nemini conuenit iendi est cũ* [illegible] *23. q. 2. primum* [illegible] *nam hoc natura & 14. q. 5. denique & C. de* [illegible] *rescriptum quod*

in totum ablatu [illegible] *alterius, non tenet C. de preci impe.* [illegible] *g ¶ Ex futura.*] [illegible] *cessante causa, subducitur de medio, & continuatur tẽpus præsentiæ* [illegible] *& post reuersionem continuatur tempus præsentiæ* [illegible] *medium,* [illegible]

g ¶ [illegible] Archiepiscopus [illegible] possessionem [illegible] procurator Venetorum adhuc potest recuperare possessionẽ: & tempus illud medio [illegible] de anno [illegible] [illegible] Venetorum [illegible] subducitur de præscriptione, & continuatur [illegible] & tempus schismatis. 3. *de præscrip. de quarta. c.* [illegible] *nobis.*

h ¶ *Negligens.*] Sic ergo negligentia procuratoris nocet dño. Quia imputetur factũ procuratoris, & quãdo cõ. dicitur 3. [illegible] *ad hæc.* sibi ergo imputet, quia nõ egit, cum tempus [illegible]. *Cod. de proba. et pers.* [illegible] *C. de diuidẽ. tu. l. vlti. de* [illegible] *papillus. & C. de his, qui ã non. do.* [illegible] *lis. non conte.* [illegible] *1. responso. & 3. de rescrip.* [illegible] *autem & cas. plerunque. &* [illegible] *Ber.*

i ¶ *Impedim.* [illegible]] Cessante causa cessat effectus. de hoc plenè dictum 3. *de renun. post translationem. 3. de iureiur. & si Christus. in fin.*

Cum inter vos] Primò ponitur quæstio prima, & eius decisio per Inno. Secundò ponitur quæstio secũda, & eius decisio per eundem Inno. Tertiò ponitur tertia quæstio, & decisio per Honorium. Secunda ibi, *Verùm.* Tertia ibi *At capellani.* Abbas.

Casvs. Inter priores, & clericos sanctorum Ioannis, & Pauli Tudertin. ex vna parte, & Abbatem sancti Petri Spoletan. diœcesis ex altera, super tertia parte oblationum capellæ sancti Hilarij pertinentis ad dictum abbatem quæstio vertebatur, receptis probationibus in quæstione illa probatũ fuit ex parte Prioris, & clericorum sancti Ioannis, & Pauli, quòd per xl. annos, & amplius tertiã partem oblationum prædictæ capellæ ipsi receperant: & quod [illegible] committerat clericis institutis per abbatem de Monte, & nomine illius eandem tertiam colligendam: [illegible] quod Innocẽtius Papa adiudicauit ipsam tertiam Ecclesiæ sanctorum Ioannis, & Pauli, statuens, vt Priori liceat per eosdem clericos tertiam illam colligere, sicut fuerat consuetum: postmodum verò sacerdos prædictæ capellæ asserebat oblationum nomine non contineri ea, quæ ipsi capellæ in festiuitate eorum sanctorum mittuntur, vel portantur ad altare, & quedam alia, de quibus omnibus tertiam illam Priori denegat exhibere: de alijs nomine tertiæ persoluendæ pro rata partis contingentis Priorem retinere volebat ad expensas necessarias faciendas ipsi capellæ reficiendæ. Idem Innocentius de omnibus supradictis integrè persolui voluit, & mandauit tertiam portionem. Adhuc tertiò dicebant capellani dictæ capellæ, quòd decimæ, primitiæ, vel ea, quæ offeruntur sacerdotibus pro Missis mortuorum, & quædam alia, quæ sequuntur, non continebantur nomine oblationum, vnde de illis nolunt dicto Priori tertiam partem persoluere. super his causa delata fuit ad Honorium Papam: ipse verò auditis, & intellectis prædictis omnibus, statuit per clericum Prioris in eadem capella institutũ de omnibus prædictis, & aliis oblationibus quocunque titulo ad capellã illam perueniant, sine aliqua diminutione integrè tertia portio Priori, & clericis prædictis persoluatur. Not. quòd nomen oblationum generale est ad omnia, quæ quocunque titulo ad Ecclesiam perueniunt.

k ¶ *Per xl. annos.*] Vnde legitimè præscripserunt illam tertiam oblationem: [illegible] præscriptio omnem tollit actionem. 16. q. 3. c. *placuit. §. quas actiones sub illo. §. posteà. & 3. de præscrip. de quarta. & c. ad aures.*

a ¶ *Amplius*

a ¶ *Amplius.*]Hæc adiectio ad modicam quantitatẽ refertur. *ff. de verbo significa. hæc adiectio.* & licèt ad modicam referatur, tñ si ponat in libello, dẽt exprimi illud amplius. *ȝ. de dila. c. litteræ.*

b ¶ *Necessarias.*]Sed nonne iuste mouebatur ille sacerdos, si volebat retinere expensas necessarias pro fabrica capellæ: qa quarta decimarum ad ecclesiæ fabricam deputatur vt 10. *q. 3. vnio.* & nullus casus interuenire põt, qui hoc genus expensarũ impediat. *ff. fam. erc. fundus, qui datis. ff. de pet. hæred. si à domino vel à patre. §. vlt.* Quare ergo contrariũ iudicauit Papa? Dicunt quidam, quod illa fuit ratio; qa in decimis non deducũtur expensæ. *ȝ. de deci. cùm homines & c. tua nobis. & c. pastoralis.* Illa est ratio potior, quia tertia ista integraliter præscripta est, vnde integraliter debet solui, & onus fabricæ incumbit capellano. de aliis partibus 1. *si. ȝ. de præscript. de quarta.* Bern.

c ¶ *Oblationum nomine.*]Ob hoc ponitur in titulo, quod verbum recipit interpretationem, vt *j. sequitur.*

d ¶ *Institutum.*] Pro recipiendis omnibus supradictis.

e ¶ *Titulo.*]Id est, quocunque modo offeratur ecclesiæ à fidelibus de propriis, & licitis rebus. *ȝ. eodem causa.*

f ¶ *Sine diminutione.*] Quia cum hoc in ecclesiasticum beneficiũ, sine diminutione conferri dẽt. *ȝ. vt eccl. benefi. vt nostrum. & 1. q. 3. si quis præbendas.* & quia sententiatum fuit de tertia nulla facta deductione, vnde integraliter debet solui.

& amplius[a] tertiam partẽ oblationum ejusdem capellæ vestram Ecclesiam recepisse à Clericis institutis, per Abbatem de Monte, tuisq;, fili Prior, eandem tertiam te commisisse aliquando colligendam, bonæ memoriæ I. Papa prædecessor noster ipsam tertiam Ecclesiæ vestræ adiudicans, statuit, vt tibi Priori liceret per eosdem Clericos (sicut fuerat consuetum) partem colligere memoratã. Verùm quia postmodum Sacerdos prædictæ capellæ asserens oblationũ nomine minimè contineri ea, quæ ipsi capellæ in festiuitate omnium Sanctorum mittuntur, vel portantur ad illam, seu ad domum Sacerdotis eiusdem, intuitu Defunctorum: nec non, quæ in cimilini ponuntur, quòd de altari suscipit, & facit per Ecclesiã deportari: & quæ ante crucem, & in Missa Trinitatis: & ea, quæ pro desponsatis dantur †: & lãpades cum oleo, quæ prædictæ capellæ ab aliquibus offeruntur: vel quæ dantur nuntio, qui ad recipienda talia per præfatæ capellæ parochiam destinauit, de his omnibus vobis tertiã partem denegans exhibere, de † aliis nomine tertiæ partis persoluendis pro rata vestram Ecclesiam contingentis retinere nitebatur ad expensas capellæ ipsius necessarias[b] faciendas, dictus prædecessor de omnibus supradictis absque subtractione aliqua integrè persolui voluit, & mandauit tertiam portionem. At † Capellani prædictæ capellæ dicentes primitias, & decimas, vel ea, quæ offeruntur pro Missis mortuorum Sacerdotibus, & quæ pro septimis, & tricesimis, & anniuersariis, panes †, & alia, quæ infra hebdomadam offeruntur, & mortuorum iudicia, oblationum[c] nomine minimè contineri: de his omnibus tertiam partem soluere vobis nolunt: & *infra.*

¶ Volumus igitur, & mandamus, vt per vestrum Clericum à vobis in eadem Ecclesia institutũ[d], de omnibus supradictis, & aliis oblationibus quocunque titulo[e] ad Ecclesiam peruenerint, sine diminutione[f] aliqua integrè tertia vobis portio persoluatur.

¶ Idem Episcopo. † F. & P. Bertrandi.

¶ *Lis dicitur mota, cùm fuerit contestata.*

CAP. XXX.

2 EX † parte vestra fuit propositum, quòd Præpositus, & Canonici Aretineñ. sententiam, quam I. Papa prædecessor noster super molendino de Caliañ. ac aliis articulis promulgauit; in recidiuæ quæstionis[g] scrupulum reducere molientes asserunt capitulum illud eiusdem sententiæ, quo dicitur, ne canonica ipsa impediat, quò minùs monasterium vestrum molendinum præfatum de Caliañ. reædificare valeat in eo statu, in quo fuisse dignoscitur tempore motæ litis, esse referendum ad tempus quo lapillus[h] in denunciatione noui operis iactus fuit: vobis econtrario asserentibus illud esse intelligendum de tempore, quo lis super hoc inter vos, & præfatam canonicam extitit contestata. Nos igitur considerata eadem sententia, quod in præfato capitulo dicitur de tempore motæ litis, interpretamur esse referendum ad tempus, quo litis contestatio[i] facta fuit.

¶ Idem Prælatis vniuersitatis Francigenarum Constant.

¶ *Constitutio Legati ad soluenda tertia mortuariorum Episcopo, intelligi debet de his mortuariis, in quibus de iure communi debetur.*

CAP. XXXI.

3 EX parte vestra fuit propositum, quòd Patriarcha vester occasione constitu-

1 *Quæ si nõ sufficerẽt ad sustentationẽ presbyteri, & seruientiũ, detraheretur de tertia, nisi obstãte consuetudine aliqua. ad hoc de præben. extirpãdæ. §. cum igitur, secundùm Ho. ad hoc de of. ordi. præsenti. §. porrò. lib. 6. & eo. lib. de deci. c. 2. §. vbi autem Ioan. And.*

† *Canitur, pro dantur, habetur in antiquis codicibus, vt sit sensus: & ex Missa, quæ pro desponsatis canitur.*

† *In antiquis ita: de aliis nomine tertiæ persoluẽdis pro rata partis vestrã ecclesiã, &c.*

† *Aliàs, ac.*

† *pannos.*

2 EX parte vestra.] In prima parte ponitur querela, quam secundò diffinit ibi, *Nos igitur.* Abbas.

Casvs. Inter Episcopum Aretinum, & F. & P. Bertrãdi, qui forte patroni, siue monachi erant monasterij, pro quo litigabant ex vna parte, & canonicos Aretiñ. ex altera, super quodam molendino de Caliano, & quibusdam aliis articulis quæstio vertebatur: dum monasterium vellet reædificare molendinum prædictũ, canonici per iactũ lapilli denuntiauerũt ei nouũ opus: super his quæstio delata est ad Inno. Ipse auditis causæ meritis, diffinitiuã tulit sententiã in qua continebatur, ne canonica impediat, quò minus monasterium ipsum præfatũ molendinũ de Caliano reædificare valeat in eũ statũ, in quo erat tẽpore motæ litis: canonici Aretini sniam ipsam reuocare volebant dicentes capitulum illud referendum esse ad tempus, quo lapillus in denuntiatione noui operis iactus fuit: Episcopus & F. & P. dicebant illud esse intelligendum de tempore, quo inter partes litis contestatio facta fuit: petierunt isti, qualiter capitulum illud esset intelligendum: Dominus Papa considerata sententia illa interpretatur illud, quod in præfato capitulo dicitur tempore motæ litis, referendum esse ad tempus, quo litis contestatio facta fuit. Not. quòd tempus motæ litis referendum est ad tempus litis contestatæ: & est arg. hic; quòd tunc demum cœptum dicitur iudicium, cum lis est contestata.

g ¶ *Recidiuæ quæstionis.*] Quod fieri non debet: quia semel in absolutione remissa punitio reiterari non debet. *33. q. 4. si illic. & de pæn. dist. 4. diuina.*

¶ *Glo. seq. tractat de duplici denuntiatione. Secunda pars ibi, per obiecti. de decre. 1 & 2. &c.*

h ¶ *Lapillus.*] Duobus modis fit denuntiatio operis, vno modo solo verbo, cũ dico, Denuntio tibi nouũ opus per talem denuntiationem, ædificans fit possessor, *ff. de no. ope. nunc l. 1. §. in operis.* Vel per iactũ lapilli: vt hic, & in hoc casu denuntians possessor constituitur, 2. & retinet possessionem. *ff. eo. l. de pupillo §. meminisse. de hac materia dicitur ȝ. de no. ope. nunc. c. 1. & 2.* Et intellige, q̃ denunciatio noui operis fuit remissa, vel etiã tempus, infra quod canonici debebant agere, lapsum fuit: & sic monachi ædificauerunt: tandem canonici cœperũt agere contra monasteriũ: lite cõtestata inter partes, destructum fuit forte à canonicis latenter, quicquid ædificatũ fuerat post iactũ lapilli. Vel alio modo, monachi reædificare volebant, canonici dicebãt, q̃ non debebant: & ideo dicit Papa in snia, q̃ monachi reædificet in eum statum, &c. aliàs non haberent locum sequentia: quia totum debet demoliri, quicquid factũ est post iactum lapilli. *ȝ. de no. ope. nunc. c. 1. & 2.* Ber.

i ¶ *Litis contestatio.*]Ar. quod tunc demum cœptum dĩ iudicium, cùm lis est cõtestata. *ȝ. de off. delega. relatum. & in Auth. de litigio. §. omnem. vers. si verò apud iudicem. coll. 8* ȝ. nec ante litis cõtestationem iudicis officium imploratur. *ȝ. de ap. significante.* & etiã contestatio ipsa dĩ litis exordium. *ȝ. de of. del. super quæstionum §. 1. & post lit. contest.* iudex recusari non põt. *de re iu. inter. & 3. q. 3. c. Induciæ. §. offeratur:* Sed quoad perpetuam iurisdictionem sufficit sola citatio. *ȝ. de of. del. gratum, & c. licèt. & ȝ. de off. lega. c. vlti. & sic posset intelligi. ff. de iurisd. om. iudic. & quia.* sed legistæ intelligunt illud verbum generale per litem contestatam *ar. contra de rest. spo. Pisanis.* Sed aliud est dicere, tempore motæ discordiæ, vt ibi: & aliud, tẽpore motæ litis, vt hic dicitur.

† *Aliàs ita: Idem episcopo F. P. B.*

† *Vide Felinum in c. super quæstionũ, suprà de off. deleg. & in c. super litteris, suprà de rescrip.*

2 *Non de nouo, si prius non erat. Io. And.*

3 *Contra. l. 1. C. de pœn. pe. si. & l. apertissimi. C. de iud. & C. ... de ... ep. l. 1.*

3 EX parte.]Communis diuisio: Secunda pars ibi, *Cùm igitur.* Abbas.

Casvs. Episcopus Albineñ. Apostolicæ sedis legatus in partibus Romaniæ fecit quandam constitutionem super legatis defunctorum, vt Patriarcha Constantinopolitanus tertiam haberet portionem de his, quæ legatur à decedẽtibus: & postmodũ quidã alius Cardinalis Apostolicæ sedis legatus ibidem constitutionẽ illã innouauit: Patriarcha occasione illius cõstitutionis, à Prælatis vniuersitatis Francigenarum, & ab aliis Ecclesiis suis de quibusdam

busdā, quæ sibi à decedētibus legantur, tertiam exigit portionē, de quibus (vt dicebant) tertia illa deduci non debebat. Super his delata est quæstio ad dominū Papam. Ipse verò intellecta intentione ipsorum Cardinaliū, super ipsa cōstitutione rescribit Prælatis prædictis. Cū ergo dñs Papa ex interpretatione Cardinaliū acceperit, q ipsi non intellexerunt, vt de his, quæ in ornamentis Ecclesiasticis, vel ad fabricam Ecclesiæ, aut ad luminaria Ecclesiæ, & de his, quæ p anniuersario, septimo, tricesimo, ac vicesimo faciēdis, vel de his, quæ specialiter legantur rectoribus Ecclesiarum, nisi fortè ratione Ecclesiæ id fiat, à quocunq; legatur, aliqua deberet solui portio Ecclesiæ cathedrali: ipse eorū interpretationem ratam habet, & firmā, & secūdū interpretationē eorum, constitutionē præfatam præcipit obseruari: phibendo expressè, ne fraudulēter aliquid fiat in præiudiciū Ecclesiæ cathedralis. Not. q Legatus potest facere cōstitutionem in sua prouincia. Itē legatus potest interpretari suam constitutionem: quia eius est interpretari, cuius est condere.

¶ *Gl. se. n. legatum inter subditos statuere. all. 3. iura sed non inter non subditos. allc. alia tria iura. licet inter illos exerceat voluntariam alleg. 5. iura.*

[margin: † Alban.]

tionis cuiusdam, quam Albineñ. † Episcopus tunc legatus[a] in partibus Romaniæ, super legatis defunctorum, & dilectus filius L. tituli sanctæ Praxedis Presbyter Cardinalis, dum ibidem legationis fungeretur officio, innouauit de quibusdam, quæ vobis, & Ecclesiis vestris legantur à decedentibus, tertiam à vobis exigit portionē. Cùm igitur ipsi (sicut ex eorum interpretatione[b] accepimus) non intellexerint, quod de his, quæ in ornamentis[c] Ecclesiasticis, vel ad fabricam Ecclesiæ reparatione indigentis, aut ad Ecclesiæ luminaria, nec non de his, quæ pro anniuersario, septimo, trigesimo, ac vigesimo faciendis, vel de his, quæ personis[d] specialiter, nisi forsan id fiat Ecclesiæ ratione, à quocunque legantur, aliqua deberet solui portio Ecclesiæ cathedrali: Nos interpretationem eorum ratam habentes, secundùm ipsam constitutionem præfatam præcipimus obseruari: firmiter inhibentes, ne in prædictis aliquid fraudulenter[e] in præiudicium cathedralis Ecclesiæ procuretur.

¶ Idem Episcopo Toleneñ. †

¶ *In priuilegio de percipiendis fructibus beneficiorum, appellatio beneficiorum etiam maiora beneficia comprehendit, quando priuilegium est concessum Episcopo pro honesta, & fauorabili causa. Hoc dicit cum*

[margin: † Tullen. † Toletten. † Tulonen.]

a ¶ *Legatus.*] Ex hoc patet, quod Legat' pōt facere constitutionem in sua prouincia. *sic* *s. de loca. c. 1. & s. de consan. & affi. quod dilectio. & s. de off. leg. ca. vlt. & s. de priui. in nostra.* & etiam durat eo recedēte, vt ibi dicitur. generalem constitutionē facere non potest, quia non habet potestatem in homines non suæ prouinciæ. *ff. de offi. procon. l. 1. ff. de iurisd. om. iudi. l. vlt. & ff. de offi. leg. nunt.* voluntariam tamen quandoque exercet in homines non suæ prouinciæ *ff. de adop. emancipari 1. ff. de offi. procon. l. 2.* vnde absoluit excommunicatos in quacunque prouincia. *s. de off. lega. quòd translationem. & s. ti. prox. ad eminentiam. & c. ea noscitur. & c. quod de his & c. quamuis.* Constitutio vi talis fuisse, q de his, quæ leguntur Ecclesiis in testamentis defunctorum, tertia pars cathedrali Ecclesiæ solueretur. sed hoc erat iure communi statutum, vel tertia, vel quarta detur secundùm diuersas consuetudines locorum. *s. de testa. requisisti. & s. de sepul. certificari.*

[margin: 1 Apud consulem etiam in prouincia, quam sortitus non est, & manumissi, & in adoptionem dari possesse placet Io. And.]

¶ *Glo. seq. per tres rationes, & vnum simile probat legatum suam constitutionem interpretari posse.*

b ¶ *Interpretatione.*] Sic ergo legatus interpretatur suam constitutionem: ille enim potest interpretari, qui ius constituit. *C. de legi. l. vlt. & s. tit. prox. inter alia.* immo & legatus interpretatur rescriptū Papæ. *s. de postu. c. 1.* Sic & in prætoriis stipulationibus, si sermo ambiguus est, prætoris interpretatio, & mens requirenda est. *ff. de prætor. stip. in prætoriis.* sic etiam & testis pōt declarare, siue corrigere dictum suum, cùm dubitatur de dicto eius. *s. de testi. cogen. præterea & argum. ff. quemad. test. ape. sed & si quis. in fin. &* semper recurrendum est ad intentionem constituentis, vt hic patet. *si. s. eo. dilecto. & s. de præb. c. vlt. cum suis concor. & s. de rest. spo. audita. & s. de arb. exposita. & 35. q. 3. quòd scripsi.*

[margin: 2 Vide de similiter. perne. mi. super gl. Io. And.]

c ¶ *In ornamentis.*] Hoc idem, quod hic dicitur, habes *s. e. de test. vlt. vbi de hoc.*

d ¶ *Personis.*] Hoc intellige secundùm distinctionem, quam fecit decre. *s. de testa. requisisti.*

[margin: 3 Et probabitur per collectionas de rerum. c. a. li. Io. And.]

e ¶ *Fraudulenter.*] Quia tūc fraus nō noceret Ecclesię cathedrali. *fi. s. de testa. officiis. & cap. requisisti § si verò illud in fi. 2. Ber.*

T*V a nob.*] Communis diuisio. Secū laibi, *Nos igitur.* Abbas.

CASVS. Eps Toloneñ. grauat' erat onere debitorū, impetrauit à dño Papa, vt fructus bñficiorū, quæ in diœcesi sua vacare cōtinge ret, pp debita releuanda per biennū retineret: quidā indulgētiā illā malitiosè restringere molientes, asserunt prebendas, & bñficia maiora, bñficiorū nomine minime cōtineri. Eps significauit hoc dño Papæ, & ipse rñdet, q in casu generali nomine beneficiorum pbendæ, ac alia beneficia cōtinentur. Not. q bñcium principis non est restringendū. Item per generale nomē omnia, quæ sub ipso continentur, intelligi debent. Et sic nota, quòd verbum indefinite positū generaliter accipiēdum est.

suppletione Panormitani.

CAP. XXXII.

QVa † nobis fraternitas intimauit, quòd cùm tibi pro reuelatione oneris debitorum duxerimus indulgendum, vt fructus beneficiorum, quæ interim in diœcesi tua vacare contigerit, tibi liceat biennio retinere: quidam Apostolicæ gratiæ priuilegium sinistra interpretatione[f] restringere[g] molientes, asserunt Præbendas, & maiora beneficia nequaquam beneficiorum[h] nomine contineri: *& infrà.* ¶ Nos igitur auctoritate præsentium declaramus, quòd in hoc casu Præbendæ, ac alia beneficia, generali beneficiorum nomine continentur.

f ¶ *Sinistra interpretatione.*] Tales enim infamia notātur. *C. de legi. l. a.* nam ius ciuile calumniari non oportet. *ff. ad exhi. l. penul. Ber.*

g ¶ *Restringere.*] Immò potiº beneficiū principis latissime interpretandū est. *s. eo. cum olim. & s. de dona. cum dilecti. in fi. ff. de constitut. princ. l. vlt. & s. de priuile. in his.*

h ¶ *Beneficiorum.*] Sic nomine clericorū omnes clerici maiores, & minores intelliguntur. *s. eo. cùm tibi.* & ita verbum indefinite positū generaliter accipiendū est. *simile s. de priu. quia circa. 19. dist. si Romanorum. ff. de ferm. vrba. prædio. si fermius. & s. de iure. l. 3. in fi. & s. de off. dele. sup quæstionum. §. si verò duo. ar. contra. in decti. lib. 6. q. 1. sunt nonnulli.* vnde ibi di. Beat' qui excutit manus ab omni munere & non dicit, à munere, &c. si enim tantum de minoribus beneficiis intellexisset, de illis expresse dixisset. *s. 6. in gl. de deci. ad audientiam. & s. de transla. inter corporalia. & C. de ca. sol. l. vna § si verò nemo.*

[margin: † Vide dictam in c. fere vbi. 16. q. 1.]

¶ Gregorius IX. Decano, & Sacristæ Engo †.

[margin: † Egub. † Eugerismen.]

¶ *Verbum, moderationis, diminutionem continet, non augmentum.*

CAP. XXXIII.

TRansmissæ † nobis litteræ continebant, quòd significantibus Episcopo, & Capitulo Xantoñ. quòd quadragenarius Canonicorū numerus institutus in eorum Ecclesia non poterat obseruari, pro eo, quia non sufficiebant Ecclesiæ facultates; vobis dedimus in mandatis, vt Canonicorū, & Præbendarū numerum iuxta facultates[i] Ecclesiæ

[margin: † Vide glo. sum. & litteras in c. dili. 4. Dehoc plene dicit. vo circa. lib. 6. in gl. magna. Io. And.]

T*Ransmissæ.*] Communis diuisio. Secunda pars ibi, *Quocirca.* Abbas Siculus.

CASVS. Episcopus, & capitulum Xantoneñ. significauerūt domino Papæ, q quadragenarius numerus in eorum Ecclesia constitutus non poterat obseruari, quia facultates Ecclesiæ non sufficiebant. vnde petebant, quatenus numerū canonicorū secūdum facultates Ecclesię dñs Papa moderari deberet: mādat Papa quibusdā, vt canonicorum, & præbendarū numerū secundùm facultates Ecclesiæ moderentur: statuens eundem numerum firmiter obseruari. Ipsi verò inuenerūt facultates illius Ecclesiæ à tēpore statuti numeri adeo excreuisse, q sine diminutione præbendarum maior ibidē numerus poterat ordinari: vnde petebant à domino Papa, an per verbum moderationis, quod in litteris Papæ positū erat, eundem numerū augmentare debeant, vel minuere: mandat Papa, quatenus si antiquæ præbendæ nō sunt diminutę, cū moderatio ibi locū non habeat, numerū pręben darū, & canonicorū dimittāt in eo statu, in quo ipsum inuenerūt: augmētum redditoum conuertētes in vtilitatem Ecclesię, donec Papa super hoc aliter duxerit disponendū. Not. q secundum facultates Ecclesiæ canonici sunt in Ecclesiis instituendi: & si plures ibi instituti sunt, diminui debet numerus. Itē forma mādati seruanda est. Item non recedendū à significatione vocabuli. Item augmentū redditoum nō debet diuidi inter canonicos, sed in vtilitatē Ecclesiæ conuerti. Item videtur hic, q canonici etiam cum Epo sine licentia Papæ numerum canonicorū non debent diminuere.

¶ *Glo. seq. alleg. signat quatuor concor. & duo similia.*

i ¶ *Iuxta facultates.*] Hoc enim generale est, & ordinariū, vt secūdùm facultates Ecclesiarū in eis clerici instituātur, & nō plures: vt *s. de insti. c. 1. c. austeritate. & s. de vi. & hone. cle. quoniam de multis. vbi de hoc. & s. & concess. pbend. ex parte. Hostiēn. in fi. &* ad mea secundum

secundùm facultates danda sunt. *ff. de transact. cum hi. §. in perso-na, & procurat. i. ̄s. de censi. sepitæ & cap. penult.*

a ¶ *Moderantes.*]H c verbum induxit dubitationem quæstio-nis. Ex hoc patet, quòd vltra facultates institui non debent: im-mo si instituti sunt, reducendus est numerus ad debitum modū, *in Authent. vt determ. sit num. cler. §. sancimus, cui ar. 1.*

moderantes [a], statueritis eundem firmiter obseruari. Vos verò inuenistis prædictæ † Ecclesiæ facultates, à tempore statuti numeri adeo excreuisse [b], quòd absque mutilatione præbendarum maior haberi posset numerus in eadem: quare quæsistis, an per, moderationis [c], verbum litteris nostris appositum, eundem numerum augmentare, vel minuere deberetis.

¶ Quocirca mandamus, quatenus si veteres non sunt minutæ † præbendæ, cùm moderatio locum non habeat, ipsarum, & canonicorum numerum dimittatis in eodem statu, in quo hactenus dignoscitur extitisse: in vtilitatem [d] eiusdem Ecclesiæ conuertentes augmentum suorum redditũum, donec duxerimus aliter disponendum.

† *Aliàs ita: prædictas facultates Ecclesiæ, &c.*

† *diminutè.*

¶ *Glos. seq. aperit dubium, arg. & remittit.*

b ¶ *Excreuisse.*] Hoc etiam mouit quæstionem: quia vbi excreuerint facultates, numerus augeri debet: vnde in quolibet priuilegio ponitur hæc clausula, vel subintelligitur. Nisi in tantùm excreuerint Ecclesiæ facultates: q. possint pluribus sufficere competenter. ̄s. *de consti. cùm M.* & vbi messis multa est, & operarij pauci, alij mittendi sunt. 31. *distin. in nono*: vnde dubitabant isti moderatores, verũ sicut poterant diminuere numerum canonicorum, si facultates Ecclesiæ fuissent diminutæ, ita possent augere numerum, cùm facultates inuenissent augmentatas à tempore numeri statuti. Ex hac decret. colligitur, quòd Episcopus cũ capitulo statutum numerum canonicorum, & præbendarum & dignitatum non possunt diminuere sine a cto-ritate Papæ, etiam ex iusta causa, quam isti allegabant, licèt esset falsa, prout postea est compertum: in hoc facit ̄s. *de confiis. ex parte, & cap. cùm accessissent.* vbi de hoc notatur. Dic vt ibi.

† *Homi. 31. in Mat. in opere imperfecto. referũt Ivo par. 8. decret. c. 233. & Gratianus, siue palea. 27. q. 2. c. omnis res.*

¶ *Glos. seq. aperit dubium, inducens tria similia, & arg. ducit & ad secundum alleg. duo contraria, vbi remittit.*

c ¶ *Moderationis, verbum.*] Ex hoc facit ad titulum: moderari enim est diminuere id, quod inducit grauamen, & reducere ad æquitatem: sic iudex ex causa etiam moderari potest tempus appellationis, id est, abbreuiare. ̄s. *de appell. cùm sit Romana, & c. oblatæ.* sic & iniquum mandatum moderandum est. ̄s. *de iureiur. Quintauallis,* sic in societate. *ff. pro socio. si societatem. ff. de oper. lib. si libertus. 1.* Item patet hic, quòd forma mandati diligenter est seruanda. ̄s. *de rescript. cùm dilecta, cum suis concord.* item est argument. quòd non est recedendum à significatione vocabuli, nisi constet scribentem aliud sensisse. *ff. de leg. 3. non aliter, & ̄s. de deci. ad audientiam. & ̄s. de translat. inter. arg. ̄s. de sponf. ex litteris.* Argum. contra ̄s. *eod. intelligentia, & cap. præterea.* vbi de ho .

¶ *Glos. seq. not & illud determinat.*

d ¶ *In vtilitatem.*] Nota augmentum conuertendum in vtilitatem Ecclesiæ: hoc posset intelligi, quando præter diligentiam canonicorum hoc contingit: secus videretur, si diligentia ipsorũ hoc sit procuratum, aliàs diligentia ipsorum esset ipsis damnosa quod esse non debet. *arg. C. de alim. 3.* sic enim subtraherentur à procuranda Ecclesiæ vtilitate. De hoc not. ̄s. *de constit. cum M.* & ad hoc, quod dicit, donec aliter, & c. *videtur,* quod non distinguatur, vndecunque augmentum contingat. Bern.

I Et moderãda est mulcta, quæ tolerari non potest à condemnato. C. de modo mul. l. fin. ff. de eff. præ illicitae. §. fin. Item moderatæ expensæ sunt restituendæ. ̄s. dolor. fine: & resistendũ est cum moderamine. C. vnde vi. l. 1. secundùm G. ff. Ioan. And.

TITVLVS XLI.

De regulis iuris.

¶ Ioannes Chrysostomus. †

¶ *Non potest breuiùs summari.*

DE REGVLIS IVRIS.

¶ *Suprà vidimus multa iura specialia. Verùm quia ex iuribus specialibus omnes casus occurrentes decidi non possunt, congruum fuit in fine operis subijcere aliquas regulas generales, ideo sequitur ista rubrica, vel dic vt in glos. rubricæ. eod. tit. lib. 6 Abbas.*

Omnis res.]Pone casum in *cap. 2. ̄s. de sponf.* Abbas.

Casvs. Omnis res, id est, omnis obligatio temporalis per quascunque causas contrahitur, per easdem dissoluitur: huiusmodi enim obligationes temporales, siue contractus consensu contrahuntur, & dissensu dissoluuntur. Secus in spiritualibus obligationibus, quæ consensu contrahuntur, sed dissensu non amittuntur, vt sacramenta Ecclesiastica. Nota, quod omnis obligatio temporalis consensu contrahitur, & dissensu dissoluitur.

¶ *Glos. seq. ponit exemplum, & quatuor casus exceptos, dat simile, contra quod alleg. contrarium, & soluit.*

e ¶ *Omnis res.*]Potest exponi, id est, omnis obligatio, siue contractus: quod enim consensu contrahitur, contraria voluntate dissoluitur. *C. quando lib. ab emp. disc. l. 1. & ff. de reg. iur. nihil tam naturale, & C. de action. & obl. sicut initio*: fallit hæc regula ̄s. *de baptism. maiores.* Item in matrimonio, quod solo consensu contrahitur, *22. qu. 1. sufficit*: sed solo dissensu non soluitur. *32. q. 7. licitè.* Item idem in ordine, & baptismo: quia sacramenta semel habita nunquam amittuntur *1. q. 1. quod quidam, & argum. 15. quæ. 7. Episcopus.* Item fallit, quia alio modo tollitur obligatio, quæ consensu nata est: scilicet per acceptilationem, sed non natura sui, sed potestate conuentionis. *ff. de rescind. vend. cùm emptor.* Item tollitur solutione eius, quod debetur. *Instit. quibus mod. toll. obligat. in princip.* Item sicut acquiritur possessio corpore, & animo. *ff. de acquirend. possess. possideri*: & eodem modo amittitur. *ff. eo. quemadmodum.* Sed contra *ff. eod. possideri. §. in amittenda.* Solut. animo amittitur ciuilis possessio, corporalis non: vt illa lege, quemadmodum.

CAP. I.

Omnis res [e], per quascunque causas nascitur, per easdem dissoluitur.

¶ Beda † in homiliis.

¶ *Dubia in meliorem partem interpretari debent.*

CAP. II.

Estote misericordes: *& cætera.* ¶ Hoc loco [f] nihil aliud nobis præcipi existimo †, nisi vt ea facta, quæ dubium est, quo animo fiant, in meliorem [g] partem interpretemur. Quod enim scriptum est: [Ex fructibus eorum cognoscetis eos] de manifestis [h] dictum est, quæ non possunt bono animo fieri: vt stuprum [i], blasphemiæ, furta, ebrietates, & similia: de quibus nobis permittitur iudicare.

¶ Idem †.

¶ *Propter scandalum euitandum, veritas non est committenda.*

CAP. III.

Qui scandalizauerit [k]: &

† *Beda in Lucam l. 2. c. 24. Et vide plenè per B. Tho. 2. 2. q. 60. art. 4. Luc. 6.*

a Hoc verũ in sacramentis imprimentibus characterẽ. Matth. 7.

† *æstimo.*

† *Idem scilicet Beda apud Marcũ c. 9. Vide B. Tho. 2. 2. qu. 43. art. 7. & 2. Marc. c. 9.*

Estote.]Primò ponuntur verba Euangelij. Secundò verba Bedæ exponentis. Secunda ibi, *Hoc loco.*

Casvs. *Estote misericordes, & nolite iudicare, & non iudicabimini.* Exponit hic Beda particulã illam huius auctoritatis: *nolite iudicare &c.* hoc loco, id est, hac parte auctoritatis, scilicet *nolite, &c.* dicit Beda, nihil aliud nobis præcipitur, nisi vt ea, quæ dubia sunt, quo animo fiant in meliore partem interpretemur. Quod autem scriptum est: *Ex fructibus eorum cognoscetis eos,* de manifestis dicitur: quia illa non possunt bono animo fieri, vt stuprum, blasphemiæ, furta, ebrietates, & similia: de quibus, cùm certum sit illa esse mala, nobis permissum est iudicare, & ideò ad bonum reduci non possunt. Nota, dubia in meliorem partem interpretari: quia potiùs debemus præsumere bonum, quàm malum.

f ¶ *Hoc loco.*] Scilicet, qui sequitur in ipsa auctoritate: scilicet *nolite iudicare, & non iudicabimini, &c.*

¶ *Glos. seq. ponit duas lecturas.*

g ¶ *In meliorem partem.*] Vt res potiùs valeat, quàm pereat. ̄s. *simil. prox. Abbate. & ̄s de fide instrum inter dilectos, & ff. de rebus dub. quotiens 2.* & benigniorem interpretationem sequi debemus in re dubia. *ff. de his quæ in test. delent. proximè.* Vel expone in meliorem, id est, in securiorem, pro eo quòd in altero nullum, in altero magnum periculum timeatur. ̄s *de homic. ad audientiã, & cap. significasti. 2. ̄s. de cler. excom. min. illud & ̄s. de sponf. iuuenis.* Sic enim in dubiis absoluitur reus, quia illud est benignius. ̄s. *de fide instrum. inter dilectos, in fi. ̄s. de prob. ex litteris*: nisi in casibus qui ibi ponuntur.

h ¶ *De manifestis.*] Quia secretorum Deus iudex est cognitor. *32. dist. erubescant. & 32. q. 5 Christiana. 2. q 5. consuluisti.*

i ¶ *Vt stuprum.*] 71. *dist. Apostolus*: hæc enim in sui natura mala sunt. ̄s. *de iureiur. & si Christus, in fin. vers. quædam, & ̄s. delic. puer. cap. 1.*

Qui scandalizauerit.] Primò ponuntur verba Euangelij. Secundò, verba Bedæ exponentis illa ibi, *Vtilius* Abbas.

Casvs. *Non quod in os intrat, coinquinat hominem, sed quod ex ore procedit*: audito hoc verbo scandalizati sunt Iudæi: cum hoc dictum fuisset Domino, respondit. *Sinite illos, cæci sunt, & duces cæcorum,* & ideo dicit Beda. Vtiliùs scandalum nasci permittitur, quàm veritas relinquatur: non enim propter scandalum debet homo peccare mortaliter. Nota, quod veritas, scilicet ius commune, quod indispensabile est, pro nullo scandalo est relaxandum.

k ¶ *Qui scandalizauerit.*] Collige casum 11. qu. 3. *inter verba, & 11.*

& 22.qu.2.primum, in princip. & 30.quaest.5.ita ne, & s. de his, quae vi, metúsue caus. fi. sacrit.

¶ *Gloss. seq. tractat de triplici veritate.*

a ¶ *Veritas*]Quæ triplex est, scilicet bonæ vitæ: hæc nunquã omittẽda est propter scandalum, & ad quemlibet pertinet. Alia iustitiæ: hæc ad iudicem pertinet. Alia disciplinæ: hæc pertinet ad Prælatũ. In his duabus quandoque aliqua omittuntur ꝑpter scãdalum. 50. *distin. vt con. stitueretur.* Et intellige, quod hĩc dicitur, de his, quæ indispensabilia sunt: & tale ius commune, quod indispensabile est, veritas appellatur: de hoc dictum fuit s. *de temp. ordin. sanè*: & quod dicitur ibi, veritas iustitiæ. intellige, secundum ꝙ hic dicitur. Ius commune quandoque indispensabile est. 1. *qu. vlti. & si illa.* & de tali hic loquitur: tale ius pro nullo scandalo relaxandum est: sed qñ ius commune dispẽsabile est, propter scãdalum recedi tur à iure cõmuni. 50. *dist. vt constitueretur, & 1. q. vlt. dispensationes, & cap. exiguus.*

Additio. Nota, ꝙ istis triplex veritas habetur his versibus:

Est verum vitæ, doctrinæ iustitiæque.
Primum semper habe: duo propter scandala linque.

catera. ¶ Vtilius scandalum nasci permittitur, quàm veritas [a] relinquatur †.

¶ Idem.

¶ *Propter necessitatem illicitum efficitur licitum.*

CAP. IV.

QVod non est licitum in lege, necessitas [b] facit licitũ. Nam & sabbatum [c] custodiri præceptum est: Machabęi tamen sine culpa sua † in sabbatho [d] pugnabant: sic & hodie si quis ieiunium fregerit ægrotus [e], reus voti non habetur.

¶ Gregorius septimus †.

¶ *Illicitè factum, obligationem non inducit.*

CAP. V.

QVod latẽter [f], aut per vim [g], vel aliàs illicitè introductũ est, nulla debet stabilitate subsistere.

¶ Idem Varieñ. † Episcopo.

¶ *Tormenta indiciis non præcedentibus inferenda non sunt.*

CAP. VI.

CVm in contemplatione: & infrà. ¶ In ipso causæ initio non est à quæstionibus [h] inchoandum.

¶ Stephanus Papa †.

¶ *Sacrilegus est offendens rem, vel personam Ecclesiasticam.*

CAP. VII.

QVæ multotiens [i]: & infrà. ¶ Quicquid in sacratis [k] Deo rebus, & Episcopis [l] iniustè agitur, pro sacrilegio reputatur: quia sacra sunt, & à quoquam violari non debent.

¶ Augustinus.

¶ *Qui facit aliter, quàm debet, facere non dicitur.*

CAP. VIII.

QVi † ex timore [m] facit præceptũ, aliter quàm debeat, facit: & ideo iam [n] non facit.

¶ Idem † in libro de pœnitentia.

¶ *Committẽs vnum peccatum, reus est omnium, quoad vitam æternam.*

CAP. IX.

DEfleat peccator, quia offendens in vno [o], factus est omnium reus.

¶ Gregorius † in registro.

¶ *Ignorantia non excusat Prælatum in peccatis subditorum. Hoc dicit quoad mysticum, & moralem intellectum.*

QVod non.] Primò ponit dictum. Secundò exempla ibi, *Nam. Abbas.*

Casvs. Dicit Beda super Marcum: Quod non est licitũ in lege, necessitas licitum facit: quia necessitas non subiacet legi: quod probat auctoritate veteris legis, secundũ quã præceptũ est sabbatum custodiri: & tamẽ Machabęi sine culpa pugnabãt in sabbato, propter necessitatẽ: & si quis ægrotus ieiuniũ fregerit, reus voti non habetur. Nota, ꝙ necessitas legem seruare non potest.

b ¶ *Necessitas.*]Hoc ideo dicit, quia necessitas legi nõ subiacet. s. *de obser. ieiun. c. 2. in fi. & sup. de consuet. quãto. & de consec. dist. 1. sicut & dist. 3. peruenit*: vnde tempore necessitatis omnia sunt communia 12. *qu. 1. dilectissimis, & ff. ad leg. Rho. de iactu. l. 2. §. cùm in eadem naui in fin.* quod intelligitur in hoc casu. Et sic est argum. necessitatem excusare, *de conse. dist. 5. discipulos argum. 12. dist. quisquis & c. deliciæ, & 81. dist. cum omnibus. & suprà de furt. si quis per necessitatem*: & propter necessitatem tamen Dauid comedit panes propositionis. 25. *q. 1. c. ideo. § his ita*, & propter hoc pater potest vendere filium. *C. de pa. qui fi. distr. l. 2.*

c ¶ *Sabbathum.*]Præceptum fuit veteris legis sabbathũ custodiri: vnde si qui colunt sabbatum, exteriorem ritum legis renouant, *de consecr. dist. 2. peruenit.*

d ¶ *In sabbato.*]Hoc est propter necessitatem. 23. *qu. vlt. si nulla.*

e ¶ *Aegrotus.*] Etiam si in quadragesima carnes comedat, non dicitur frangere votum. s. *de obseru. ieiun. c. 2. in fin. Bern.*

QVod latenter.] Casvs. Illa quæ fiunt latenter, siue clam, aut per vim, vel aliàs, illicitè introducta sunt, firmitatem habere non debent: quia contra ius, & æquitatem fiunt. Nota, quòd ea, quæ fiunt contra ius, & æquitatem, firmitatem habere non debent.

f ¶ *Quod latenter.*] Potest poni casus per *l. 1. quod vi, aut clam, circa princ.* & in seruitio præstito Prælato per vim à subdito: hoc enim in futurum non parit præiudicium. 11. *q. 3. quia cognouimus.*

g ¶ *Per vim.*] Quæ per vim, siue per metum fiunt, qui cadere posset in constantem virum, cùm de hoc constiterit, reuocantur. s. *de his quæ vi, metúsue causa fiunt, ad audientiam.* De hoc plenè dicitur in *cap. Abbas. eod. tit. & ff. quod metus causa. l. metum. §. sed quod prætor.*

CVm in contemplatione.] Casvs. Iudices à principio causæ non debent incipere à tormẽtis: nisi primò aliquæ præsumptiones præcedant. Nota, quòd à tormentis iudices incipere non debent.

¶ *Gloss. seq. signat contrarium, & ibi remittit.*

h ¶ *Quæstionibus.*]*ff. de quæst. l. 1. & Cod. eod. tit. milites 2.* quod si fiat, appellari potest. 2. *quæst. 6. non solent, vers. ante sententiam*: Hoc intellige nulla præsumptione præcedente. *Arg. contra. 5. q. 5. illi qui, vbi de hoc.*

QVæ multotiens.] Casvs. Quicquid committitur, seu delinquitur in sacratis Deo rebus, & Episcopis, vel Ecclesiis, iniustè, & iniquè agitur, & pro sacrilegio reputatur: quia sacra ab aliquo violari nõ debent. Nota, quòd qui res Ecclesiæ inuadit, sacrilegium committit.

i ¶ *Quæ multotiens.*] s. *de pœn. c. 1. & 6. q. 1. ... & 1. q. 1. reperiuntur. Arg. 22. s. de Iudæis. ita quorundam.*

k ¶ *In sacratis.*] Siue sit homo, siue ager: qui illa aufert, & inuadit, sacrilegium committit 12. *qu. 2. nulli liceat*, & tanquam sacrilegus iudicari debet in eadem causa, & quæst. eadem, prædia: & per Ecclesiam debet indicari. *supr. de foro compet. conquestus.*

l ¶ *Episcopis.*] Isti ius publicum offendunt, quod consistit in sacris, & sacerdotibus. 1. *dist. ius publicum.*

QVi ex timore.] Casvs. Dicit Augustinus: Qui ex timore facit illud, quod sibi præcipitur, aliter facit, quã debeat, quia libenti animo illud facere deberet: & ideo iam non dicitur facere: & ideo ex tali obedientia non meretur. Nota, arg. quòd non dicitur factum, quod legitime non fit. Item argum. quòd qui inuitus seruit, & rẽ perdit, & meritum. Item argum. à contrario, quòd qui inuitus offendit, non est ei imputandum.

m ¶ *Qui ex timore.*]Scilicet seruili, quoniam filialis timor bonus est, & potest introducere charitatem, *de pœn. dist. 2. sicut seta introducit filum*: vnde qui timore pœnæ seruit, non amore iustitiæ, non ducitur spiritu Dei. vnde dicitur: Timor non est in charitate: scilicet seruilis. 23 *q. 6. iam verò § ex his.*

Additio. Quia perfecta charitas foras mittit timorem, vt in eo. § *dicitur.*

n ¶ *Iam non facit.*] Argum. quòd non dicitur factum, quod legitime non fit. 23. *q. 1. pudenda, & 22. q. 2. faciat homo. argum. suprà de iure patr. quod autem, & supr. de regula ad nostram.* Item habes hic argum. quòd qui inuitus seruit, rem, & meritum perdit. & ideo indignus præmio fit. 23. *quæst. 6. cap. iam verò § ex his, versus princip.* & talis obedientia, vel nulla, vel minima est. 8. *quæ. 1. sciendum*: ergo per contrarium, qui inuitus offendit, non est ei imputandum. *argum. ff. de bonor. lib. qui cùm maior. § si libertus, & ff. famil. erciscund. qui erat hæres.* idem est & si clericus inuitus ferat testimonium contra Ecclesiam suam, quod ei non sit imputandum: secus si sponte aduocet contra ipsam. s. *de postul. cap. vltim.*

DEfleat.] Casvs. Peccator, cùm peccat, meritò flere debet: quia offendens in vno, factus est omnium reus: quia propter illud damnabitur. Nota, quòd pro vno solo mortali peccato damnabitur quis, quamuis multa bona opera fecerit.

¶ *Gloss. seq. quadrupliciter legit capitulum & dat vnum simile.*

o ¶ *In vno.*] Scilicet præcepto legis, vnde scriptum est: Qui totam legem seruauerit, offendat autem in vno, omnium factus est reus, *de pœnitent. dist. 5. fratres*: vel in vno, scilicet mortali peccato, factus est omnium reus quoad vitam æternam, quia propter illud solum damnabitur: quia omnis virtus detrimentum patitur ab vno vitio, *de pœnit. dist. 5. de eodem*: dum enim in vno peccato perseuerat, omnia bona perdit, vt ibi

Side notes:

a Vide B. Tho. 2.2. qu. 43. art. 7. ad 4. argum.

† Aliàs ita: idem super Marcii: adde c. 2. verba Bedæ paulò aliter habes, sed eadẽ est sententia.

† Dictio, sua, deest vt plurimùm in antiquis codicibus.

† Hæc scribit Greg. l. 2. epist. 54. c. 93. indi. 11. registri ad Ioannem Episcopum Rauennatem.

† Aliàs ita: Narmien. Episcopo, sed hæc scribit B. Gregorius Narsi patricio, ib. 1. epi. 6. registri.

2 Etiã in publicis criminibus iudex non incipit à tormentis: sed etiam si per indicia sit procedendum, id fieri, ꝗ personarum conditio patitur. ... eod.

† Stephanus Papa 1. epist. 2. ... gaudetur ...

† Greg. l. 2 registri epist. 51. ...

4 Dicitur ... quod non tamen à ... hoc crederẽ, ...

ibi, Vel in vno, id est, in vna virtute cùm virtus excitur, tunc vitium nascitur. 32 q. 1. cùm renunciatur: vel in vno, id est, in charitate, sine qua nemo saluatur, vnde Apostolus: *Et si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest. de poenit. dist. 3. si quis ad fin. distinctionis*: sic etiam in [illegible], qui aliquid admiscet de suo, totum testimonium partis mendacio decolorat. 3. q. 9. *pura. simile de consecr. dist. 3. non liceat, & c. non oportet, & 9 dist. si ad scripturas sacras.*

CAP. X.

Quamuis causæ: & infra. ¶ Non potest esse pastoris excusatio, si lupus oues comedit, & pastor nescit [a].

¶ Lucius tertius.

¶ *Pro spiritualibus homagium non præstatur.*

Quamuis.] Ignorantia pastoris non excusat eum si lupus oues rapit. Hoc dicit quoad litteram. Abbas. CASVS. Pastor, siue Prælatus debet habere curam de ouibus suis: & ideo si lupus comedit oues, & ipse nesciat: nullam habebit apud Deum excusationem propter negligentiam suam. Nota, quòd ignorantia non excusat.

a ¶ *Pastor nescit.*] Quia pastor, seu Prælatus inquirere, & corrigere debet subditorum excessus: alias sanguis eorum de Prælatorum manibus requiretur. *ext. de offic. ord. irrefragabili. respon. cum suis concord.* ibi positis, & sic non habebit excusationem: pastor enim, qui tacet, consentire videtur. *43. distin. sit rector.* ibi, pastor enim, & c. 83. *dist. error.* quare non potest vti pro defensione sua verbo Apostoli: *Mundæ sunt manus meæ à sanguine, &c. 43. dist. Ephesiis*: vnde & tales deponi debent propter negligentiam. *71. dist. [illegible], & 1. q. 1. c. si qui Episcopi. §. ecce cum honoris.* Item pastor tenetur de custodia. *ff. loca. qui mercedem. 23. q. 4.* tres personas: & si dicatur, quod dolo [illegible] petunt, & ipse neget, ipsi incumbit probatio, cùm ipse ratione officij sui debeat custodiam habere. *1. ext. de offi. Archid. ea quæ.* & si dicit amissam ouem, probet ille dolum abfuisse: sicut argentarius probare debet se amisisse rationem casu, ruina, vel incendio. *ff. de eden. quis ex argentariis. §. vlt.* Item in custode carceris. *ff. de eo [illegible] & exhibend. re. l. vlt.* Et idem in deposito. *ff. de depo. [illegible]*, cum suis concordantiis.

1 *Aliàs generale est, quòd qui dolū allegat, &c. ff. de pro. quotiens, secundùm V in. Ioan. And.*

CAP. XI.

Indignum † est, & à Romanæ Ecclesiæ consuetudine alienum [b], vt pro spiritualibus facere quis homagium [c] compellatus.

FINIS.

Indignum.] CASVS. Dicitur hîc, quòd pro spiritualibus obtinendis, nullus compelli debet homagium, siue fidelitatem facere, cum hoc indignum sit, & à consuetudine Romanæ Ecclesiæ alienum: & ideo ab aliis Ecclesiis est prohibendum. Nota, quòd nulla pactio illicita in spiritualibus debet interuenire. Item nota, [illegible] huius tituli notabiliter notandas.

† *Cap. 3 [illegible] sed videndū [illegible] de [illegible] Prælatorum in 3. compilatione [illegible] integra [illegible] fuit.*

b ¶ *Alienum.*] Ergo & à consuetudine aliarum Ecclesiarum debet esse alienum: quia quod Romana Ecclesia probat, vel reprobat, & aliæ Ecclesiæ hoc idem facere debent, cùm ab ipsa suam habeant institutionem, & auctoritatem. 11. *distinct. non quæat. & cap. nolite.*

ADDITIO. Exceptis priuilegiis suis, quod dicitur *ne de temporum ord. cap. 1. & de re iudic. in causis secundùm.* Hostien. Ioannes And.

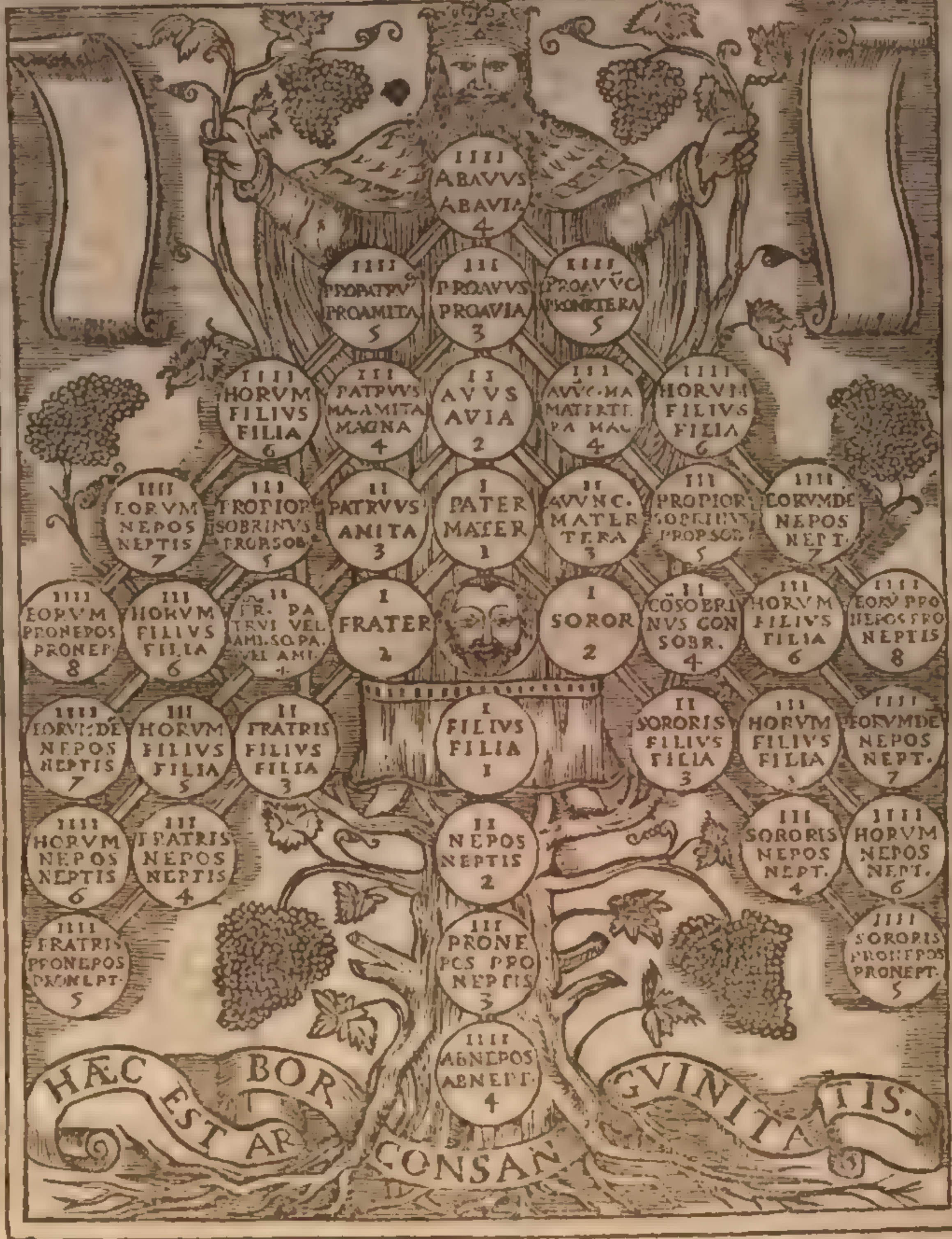
c ¶ *Homagium.*] Id est, sacramentū fidelitatis, quod pro aliquo spirituali facere quis non debet: cum illud sit simoniacum. *ext. de sim. ex diligenti*: alioquin clericus non tenetur facere Prælato suo obedientiam. Et in casibus debet iuramentū facere de obedientia, siue etiā de fidelitate post receptam administrationem. *ext. de iureiur. nullus. 23. dist. quanquam. & ext. de maior. & obed. dilecti filij, & ext. de iureiur. ego N. & ext. de priuil. antiqua.* Aliàs enim nullum iuramentum, nulla pactio, vel obligatio illicita in spiritualibus debet interuenire: & si interueniret, nullam obligationem de iure, vel de facto induceret. *ext. de pactis, pactiones.* Bern.

FINIS.

Arbor Consanguinitatis.

Non gignunt dextros qui stant in parte sinistra:
Laeua dat vxores, dat tibi dextra mares.

Figura praesens arborea licet ad septimum deberet gradum protendi, cùm vsque ad eũ secundùm decreta sit prohibitio coniugalis. supra quaest.3. cap. de affinitate & extra de clande.desp õ. cap. cum inhibitio. tamẽ quia per iura noua ipsa cõiugalis prohibitio est in tribus postremis gradibus reuocata: vt dicto cap. cũ inhibitio. & de consang. & affinit. c. nõ debet. ideo vsq; ad quartum gradum duntaxat figuram hanc duximus extendendam. Nec idipsum graduum cognitionẽ quoquo pacto impedit. Qui enim duorum aut trium cõputationem agnouerit, illam etiã vsque in gradũ centesimũ & eo amplius si opus sit, deducere poterit. Quàm aptissime haec imprimatur, tum consanguinitatis, tũ affinitatis arbor indicet qui huiusce causa trigesima quinta

Catene & legis & intelligis Consanguinitas attinẽtia personarũ ex eo proueniens, quòd vna descendit ab altera, vel ambae ab eadẽ. Vel est vinculum personarum ab eodẽ stipite descendentium carnali propagatione cõtractum. Et dicitur à con, quod est simul, vel vnitum, & sanguine, quasi sãguinis vnitas. Linea est collectio personarũ ab eodẽ stipite descendentium gradus continens, & numeros. & est triplex, scilicet graduum descendentiũ ascendentium, & collateralium. Gradus est habitudo distãtiũ personarum, qua cognoscitur quota agnationis vel cognationis distantia duae personae inter se differunt. Et dicuntur gradus ad similitudinem graduum scalarum, vel locorum procliuium, quia gradimur de proximo in proximum.

CONSANGVINITAS PER TRES REGVLAS DECLARATVR.

PRima regula magistralis pro linea recta.) Ascendentium & descendentium quot sunt personae de quib. quaeritur cõputatis intermediis vna dẽpta, tot sunt gradus inter eas. Si igitur vis scire quantũ distat abauus à Petrucio (Petruciũ esse fingimus in cellula vbi est facies) vtroque cõputato & intermediis, quinque sunt personae: deme vna, quatuor sunt gradus: & sic de aliis.

¶ *Pro linea collaterali duae sunt regulae.*

¶ Collateralium in linea aequali quoto gradu quis distat à communi stipite, toto distant inter se, vel sibi attinent. Exemplum pone: Cum facis abauum stipitem inter P. & pronepotem propatrui (nam isti sunt in linea aequali) quilibet distat à stipite quarto gradu: ergo inter se quarto. De computatione canonica loquitur.

¶ Collateralium in linea inaequali quoto gradu remotior distat à communi stipite, toto distant inter se. Exemplum pone faciendo abauum stipitem P. & filius propatrui sunt in linea inaequali. Computemus ergo a remotiori, scilicet à P. sed P. distat a stipite quarto gradu ergo a filio propatrui quarto. Semper intellige secundum canones.

¶ *Pro arbore consanguinitatis secundum computationẽ ciuilem dantur tales regulae.*

PRIMA. In linea recta ascendentiũ & descendentium quot sunt personae, de quibus quaeritur cõputatis intermediis vna dẽpta, tot sunt gradus inter eas.

¶ *Pro linea collaterali*

¶ Collateralium in linea aequali quoto gradu quis distat à communi stipite, toto duplicato distant inter se, vel sibi attinent. Nam secundum leges quaelibet persona gradum facit in collateralibus. Computatio enim Legistarum ob aliud est quàm computatio Decretistarum.

¶ Collateraliũ in linea inaequali quot sunt personae stipite dempto, tot sunt gradus. Si ampliorẽ optas enucleationẽ, recurre ad Ioa. And. declarationẽ.

Hoc folium debet apponi folio 609.

CIRCA lecturam arboris diuersis olim diuersum modum tenentibus, Ioannes de Deo Hispanus post illos lecturae ipsius arboris nouum modum assumens, per suas metricas regulas ipsius intellectum nisus fuit aperire: sed propter multitudinem regularum, & versuum obscuritatem aliquibus notum ignotum, aliis ignotum ignotius reddidit. Attendens igitur ego Ioan. And. inter Decretorum doctores minimus & indignus, inuentionem arboris ex eo fuisse, vt habentibus materiam consanguinitatis & affinitatis ignotam, nota: & habentibus notam, ex oculorum inspectione notissima fieret: antiquorum scripta reuolui, & (prout expedire credidi) compilaui.

¶ Primo, quaerens ad vtramque arborem ad quid fuerit inuentio arboris necessaria. Secundo an sit authentica. Tertiò, ad quid in volumine decretalium repetita quae olim fuerat in decretis.

Oculis multa subiiciuntur.

¶ Primae quaestionis ex superius dictis patet solutio. probatio enim ad oculum alias vincit. Instit. de gradi. §. agnationis. 27. quaest. 1. nec aliqua. Ex ostensione enim facti quaedam melius percipiuntur quam elocutione. extr. de dona. Apostolicae. vers. fin. Hinc est quod agrorum mensio subiicitur oculis. 16. quaest. 3. inter. de praescript. quia iudicante. C. fin. reg. l. 3. Ventris inspectio an mulier sit praegnans. ff. de ventr. inspi. l. 1. in princ. Locorum purè inspectio an mulier sit v. rgo. extra de prob. proposuisti. an arcta. dicitur inuestigatio. an mulier sit v. rgo. extra de prob. proposuisti. an arcta. de frig. & mal. fraternitatis. vel aliter impedita cod. tit. ex literis. Iniuriae an sit atrox aestimatio. ff. de fer. l. 2. Et literae Papales an sint verae vel falsae. de crim. fals. licet.

¶ Ad secundum dic quòd arbor authentica est: quod patet ex canonibus Isidori & Alexandri. 35. q. 5. ut. 2. vlt.

¶ Ad tertium dic quod quia in decretis de consanguinitate & affinitate tractatur, vtile fuit ibi arborem ponere, & quia in decretalibus est idem tractatum, & in hoc volumine vtile fuit repeti, ex hoc maximè, quia nemini

¶ tenũ

venit in dubium, id satis esse validum, satisque famosum, quod repetita lectio probat. C. de emen. Iu. co. l. vna. Item ex eo, quia antiqui Canones circa materiam illam multum fuerunt correcti: vnde expediens fuit secundum statum iurium nouorum antiquam arborem decidere.

DEinde ad arborem consanguinitatis specialiter descendamus. Et Primò quæritur quid sit consanguinitas, & vnde dicatur, quid linea, quid gradus. Secundo quæritur quomodo arbor formetur: & quare sic formetur, & quare sic punctetur, & interseremus regulas per quas cognoscuntur gradus. Demum ponemus quædam notanda, & quasdam quæstiones.

Consanguinitatis diffinitio.

¶ Ad primum dico, quod consanguinitas est attinentiæ personarum ex eo prouenienti quia vna descendit ab altera: vel ambæ ab eadem. Vel est vinculum personarum ab eodem stipite descendentium carnali propagatione contractum: quod satis est idem. Dicitur autem consanguinitas, quasi sanguinis vnitas, à con. & sanguine: quia de communi sanguine descendunt. Et quo ad probationem coniugij non distinguo an tales consanguinei sint producti ex vxorio coitu, vel ex fornicatio, quod est expressum, extra de proba per tuas.

Linea diffinitio: & eius multiplicitas.

¶ Linea vero est collectio personarum ab eodem stipite descendentium gradus continens, & numeros distinguens. Et est triplex linea, scilicet graduum descendentium, ascendentium, & collateralium, vt infra patebit & ff. de gradi. l. 1. & l. Iurisconsultus.

Gradus descriptio.

¶ Gradus est habitudo distantium personarũ, qua cognoscitur quota agnationis vel cognationis distantia duæ personæ inter se differunt. Et dicuntur gradus ad similitudinem graduum scalarum, vel locorum procliuium: quia ita gradimur de proximo in proximũ. ff de gradi. l. Iurisconsultus. §. gradus.

Arboris consanguinitatis formatio.

¶ Formatur autem sic arbor. Primò vide cellulas ascendentium: secundò descendentium: demum collateralium. Ascende super cellulam vacuam, quæ remansit ideo vacua, quia non potuit nomen proprium habere, cùm aliæ cellulæ (exceptis his, quæ per genitiuum nominantur) sumant nomen ab ipsa. Quomodo enim possemus illam cellulam nominare, quam dicimus filium patris fratrem fratris, patrem filij & sic de singulis? & eam alij vocant Ioachim, alij Protheum, alij truncum. Nos autem à nomine bidelli nostri vocemus eam Petrucium. Et scire debes, quod competenter illæ cellulæ mediæ ascendentium & descendentium diuiderentur directè per medium, vt à latere dextro illarum cellularum ponerentur nomina marium, vt abauus, proauus, &c. à latere sinistro nomina mulierum, vt abauia, proauia, &c. quia positi à latere dextro descendunt à maribus, & econuerso. Supra cellulam vacuam est cellula hæc continens pater mater, & vnum punctum supra, & duo infra. Supra illam est cellula proauus proauia, continens tria puncta supra, & tria infra. Supra illam est cellula abauus abauia, habens quatuor puncta supra & quatuor infra. Descendendo sub cellula vacua est cellula habens filium & filiam: & habet vnum punctum supra, & vnum infra. Sub illa habens nepotem & neptem, & duo puncta supra, & duo infra. Sub illa pronepotem & proneptem, & tria puncta supra, & tria infra. Sub illa abnepotem & abneptem, & quatuor puncta supra, & quatuor infra.

Ius Canonicum est excellentius Ciuili.

¶ Antequam ad collaterales transeamus, scire debes quod punctorum numeratio est numeratio graduum habito respectu ad cellulam vacuam: & puncti superiores denotant computationem secundum ius canonicum: puncti inferiores secundùm ius ciuile, &c. Ponitur autem computatio canonica in superiori parte cellularum: ciuilis vero in inferiori, vt detur intelligi excellentia iuris canonici ad ciuile: & maxime quoad hunc casum quo instruimur in matrimoniis quæ licite contrahi possint necne: & cùm matrimonium sit sacramentum Ecclesiæ, in eo præcipue lex minor est canone. extra de secun. nup. c. pen. & vlt. Vides autem ex punctatione prædicta, quod in computatione ascendentium & descendentium concordat vtrumque ius: quia in eis semper persona addita personæ per carnis propagationem gradum adiicit.

Regula lineæ rectæ.

¶ Ad inueniendum autem gradus inter eos secundùm vtrumque ius, tolle hanc magistralem regulam. Ascendentium & descendentium quot sunt personæ de quibus quæritur computatis intermediis vna dempta, tot sunt gradus inter eas. Si igitur vis scire quantum distat abauus à Petrucio, vtroque computato & intermediis, quinque sunt personæ: deme vnam, quatuor sunt gradus. Idem dico de ipso P. ad abnepotem: quia eo modo erit reperire quinque personas, & sic quatuor sunt gradus. Si velis scire quot distet abauus P. ab abnepote P. inuenies ibi nouem personas computato P. & sic octo erunt gradus. Scias autem quòd iste P. non habet totam suam computationem in arbore. Scias enim quòd quilibet habet duos parentes, quatuor auos, octo proauos sedecim abauos, & sic semper ascendentes duplicantur. Vnde impossibile fuisset tot personas in arbore scribere.

Coniugalis prohibitio in recta linea est perpetua.

¶ Quæro an inter ascendentes & descendentes prohibitio copulæ coniugalis excedat quartum gradum? Et dicit Goffre. in sum de consangui. & affini. §. item quantum, quòd non, per decre. non debet. eod. tit. quæ generaliter loquitur. Alij communiter contradicentes inter ascendentes & descendentes perpetuam esse prohibitionem dicunt: & quod de quarto gradu dicitur, in collateralibus locum habet. ad hoc 35. q. 3. progeniem. & duobus capitulis seqq. in quibus dicitur, quòd olim non solum vsque ad secundum gradum, sed etiam in quantum notitia erat parentelæ, extendebatur prohibitio. Ex quo ergo certum est alterum descendentem, & alterum ascendentem, perdurat prohibitio. ad idem Instit. de nupt. §. 1. ff. de ritu nupt. l. nuptię. & hoc verum puto.

Regula collateralium.

¶ Ad collaterales transeamus, & ad fratrem & sororem: & causa breuitatis prosequendo solùm partem mediam arboris ad modum vexilli qua intellecta reliqua intelligetur: quod per se patet. dicamus de fratre & descendentibus. Sub cellula fratris, fratris filius filia: ex illa fratris nepos neptis: ex illa fratris pronepos proneptis, & frater P. est cum P. in primo gradu secundùm canones: in secundo secundùm leges. Eius filius in secundo secundùm canones: in tertio secundùm leges. Nepos in tertio secundùm canones: in quarto secundum leges fratris pronepos est ipsi P. in quarto secundùm canones in quinto secundùm leges. & sic debet esse vtraque punctatio & illi sunt collaterales ad P. nunc de cellula patris fecimus stipitem. Fac consequenter stipitem de auo: ex eo patruus amita: ex illa frater patruelis & amitinus, soror patruelis & amitina: ex illa horum filius filia: ex illa horum nepos neptis. Patruus est P. secundo gradu. Frater patruelis etiam secundo gradu. filius in tertio, nepos in quarto secundum canones. Per leges autem patruus in tertio, frater patruelis in quarto, filius in quinto, nepos in sexto: & sic debet esse vtraque punctatio. Postea fac proauum stipitem, & habet filios patruum magnum, amitam magnam, auum & auiam, auunculum magnum, & materteram magnam. Illos non prosequimur. Ex cellula patrui magni propior sobrinus, propior sobrina: ex illa horum filius filia: ex illa eorundem nepos neptis. Et quia P. distat à proauo, quem nunc feci stipitem tertio gradu: ergo à patruo tertio, & à propiori sobrino tertio & à filio tertio, & à nepote, qui exit lineam æqualitatis, quarto secundum canones. Secundum leges verò distat P. à patruo magno quarto, à propiori sobrino quinto, & à filio sexto, à nepote septimo, & sic debet esse vtraque punctatio. Modo fac abauum stipitem cum tribus filiis, scilicet propatruo, proauo, & proauunculo: de proauunculo non prosequor. Ex cellula propatrui oritur cellula: horum filius filia, ex horum illa nepos neptis, ex illa eorundem pronepos proneptis. Isti omnes sunt cum P. in quarto gradu, quia P. distat à stipite in quarto gradu, & ex illa linea nullus exit lineam æqualitatis: ergo omnes distant quarto. Secundum leges propatruus distat v. filius vj. nepos vij. pronepos viij. & sic debet esse vtraque punctatio.

¶ Nunc videndum est quibus regulis gradus illorum collateralium cognoscantur. Collateralium æqualis lineæ vnam trado regulam secundum canones.

¶ Collateralium in linea æquali quoto gradu, quis distat à communi stipite: toto distant inter se, vel sibi attinent: hoc secundum canones. Exemplum pone: quando facis abauum stipitem inter P. & pronepotem propatrui. nam quia illi sunt in linea æquali, quilibet distat à stipite quarto gradu: ergo inter se quarto.

Regula canonica pro collateralibus in linea æquali.

¶ Secundum leges vero aliter est, & sic dicimus regulam Collateralium in linea æquali quoto gradu quis distat à communi stipite: toto duplicato distant inter se: vel sibi attinent. Vides ergo ex superius dictis, & ex punctatione, quòd prædictus P. & pronepos propatrui distant viij. Et insurgit illa diuersitas, quia secundùm leges quælibet persona gradum facit in collateralibus. Vnde duo fratres faciunt duos gradus: secundum canones vero duæ personæ faciunt vnum gradum. Vnde (vt patet in cellula fratris) frater est cum P. in primo gradu secundum canones, in secundo secundum leges: sed computatio eorum ob aliud fit quam nostra. 35. q. 5. cap. 2. Bene ergo dicitur secundum leges, quod in æquali linea collateralium siue linea sit paris numeri, siue disparis: non est reperire disparem gradum. vide in linea paris numeri secunda. vel iiij. disparis numeri. vel iij. In prima ij. gradus, in secunda iiij. in tertia vj. in quarta viij. quod non est secundum canones, quia in æquali linea disparis numeri habemus disparem gradum, quia in prima primum, in tertia tertium, in quinta quintum, & sic de singulis.

Regula canonica pro collateralibus in linea inæquali.

¶ Nunc restat videre de collateralibus in linea inæquali, de quibus traditur talis regula secundum canones. Collateralium in linea inæquali quoto gradu remotior distat à communi stipite: toto distant inter se. Exemplum pone faciendo abauum stipitem P. & filius propatrui sunt in linea inæquali: computemus ergo à remotiori, scilicet à P. sed P. distat à stipite quarto gradu: ergo à filio propatrui iiij. & idem in descendentibus vsque ad lineam æqualitatis: & hoc est quod dicimus, quòd persona addita personæ vsque ad lineam æqualitatis non crescit gradus: quia propatruus filius eius, nepos & pronepos omnes distant iiij. gradu à P. Sed aliter secundum leges secundum quas talem regulam tradimus.

Regula canonica in linea inæquali.

¶ Collateralium in linea inæquali quot sunt personæ (stipite dempto) tot sunt gradus: vnde P. à stipite distat iiij. à propatruo v. à filio vj. à nepote vij. à pronepote viij. & sic quælibet persona facit gradum. Vides ex supradictis quod P. non potest contrahere cum aliqua de arbore. Distat enim à summo, scilicet ab auo: ab imo, scilicet à nepote: ab extremis collateralium, ab omnibus his quarto: a mediis citeriori: per quod satis patet, quòd cum nullo potest contrahere. Sed si extremus in collateralibus: vtputa si pronepos propatrui, vel pronepos fratris procrearet filiam, posset P. cum illa contrahere. Licet autem contrahatur in quinto gradu, remanet tamen consanguinitas: prohibitio enim, quæ per ius positiuum processerat, potuit tolli, sed naturalia sunt immutabilia. 5. dist. in princ.

Regula ciuilis in linea inæquali.

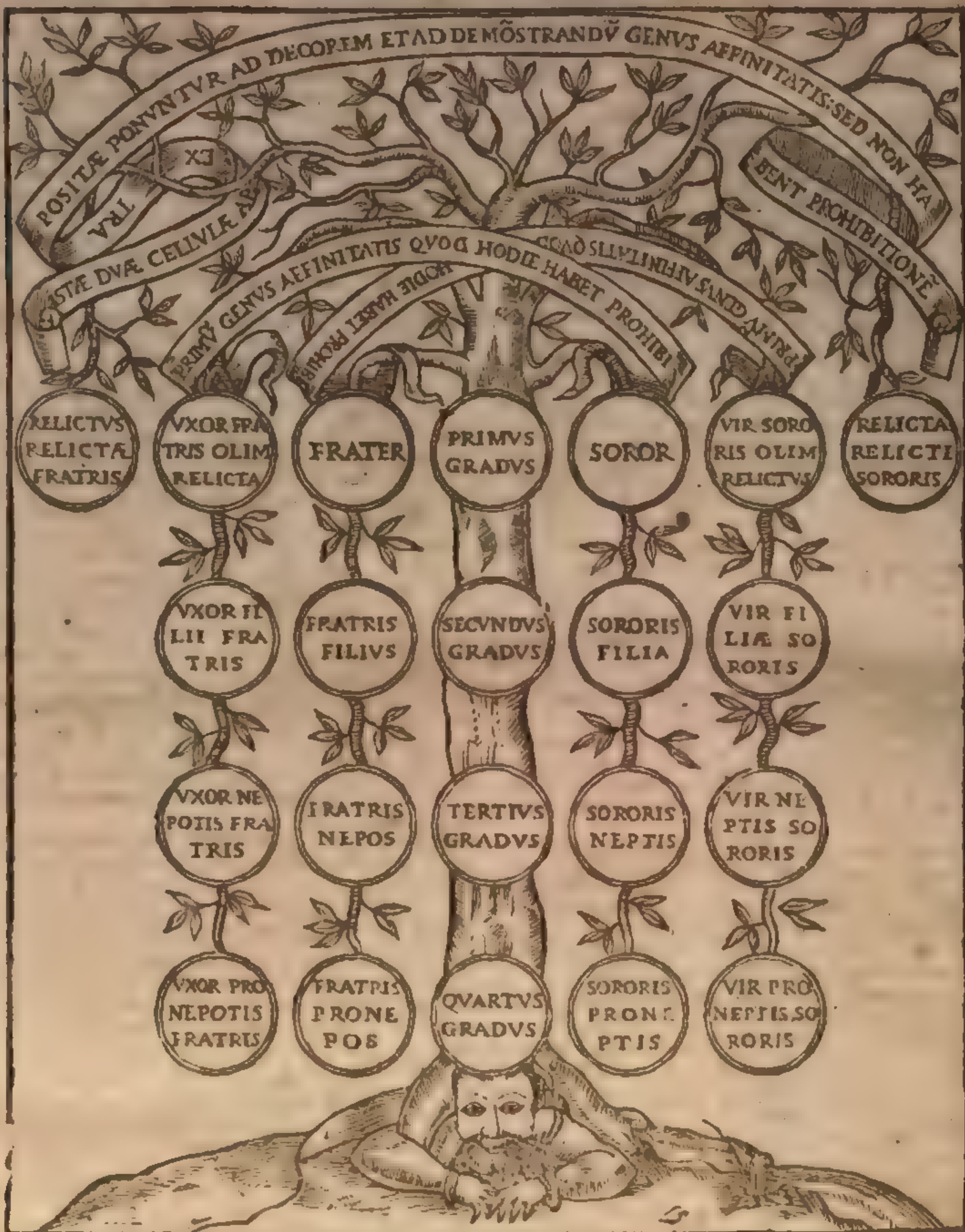
¶ Scire debes, quòd communiter dicunt Doctores, quòd abauus & proauus & auus sunt bigami, dicentes quòd si non essent bigami, non possent filij eorum coniungi, cum essent fratres sed de hoc non multum curo: quia eadem ratione sic esset de aliis cellulis duplicibus, quòd personæ earum essent bigami. vnde fingamus perinde ac si in qualibet duplici cellula haberemus quatuor personas, ac si diceretur propatruus & vxor, proamita & maritus. vnde duplicatio posita fuit, vt nomina demonstraret in vtroque sexu, non vt eos coniuges denotaret. Sciendum est etiam, quòd in collateralibus æqualis lineæ bene sequitur ista regula affirmando & negando. Ego & tu sumus consanguinei in linea æquali, & ego possum accipere filiam tuam: ergo tu meam. Et negatiuè, Ego non possum accipere filiam tuam: ergo nec tu meam. Affirmatiua procedit in linea æquali quarti gradus: Negatiua in tertio vel citeriori. Sed in linea inæquali hoc non procedit affirmando vel negando: quia si vnus est in quarto, alter in tertio vel citeriori, qui est in tertio vel citeriori potest contrahere cum filia eius qui est in quarto gradu, & non econuerso, vnde propatruus huius filius & nepos contrahere possunt cum filia P. sed non econuerso.

Quæstio notabilis.

¶ Demum quæritur, an collaterales, quorum vnus est in quinto, & alter in primo, puta filia P. & propatruus possint adinuicem contrahere? Dicit Hostien. quod non, & hoc not. extra eod. quod dilectio, & cap. tua & in summa huius tit. de consangui. §. nunquid. in v. & vj quod per sua argumenta nititur probare sic. scilicet pater & filius vna persona censentur. C. de impub. & aliis subst. l. vlt. sicut ergo non contrahitur cum stipite; sic nec cum filiis stipitis benefacit prædicta Decret. ma. vbi fratres videntur poni pro stipite. Contrarium tenet Bern. quod colligitur ex glos. quam ponit supra eod. tit. cap. vlt. & Ra. & Ioan de Deo: & hoc est verissimum, quod probant verba regulæ positæ supra eod. cap. vlt. dum dicit ibi: descendentium ab eodem, sed certum est quod propatruus descendit à stipite. Præterea aut dicis quod est inter eos prohibitio ascendentium & descendentium, aut collateralium: de primo patet negando, quia certum est filium P. non descendisse à propatruo. Est ergo prohibitio collateralium, sed certum est quod isti distant quinto: quid igitur impediat istos collaterales contrahere, non video. Ioan. And.

Arbor Affinitatis.

Multa dies, variúsque labos huiusce parauit
Artis notitiam: quæ modò clara patet.

AFFINITATIS DECLARATIO.

Affinitas secundum Canonés est personarum proximitas ex coitu proueniens, omni carens parentela. Et dicitur affinitas, quasi duorum ad vnum finem vnitas, eo quod duæ cognationes diuersæ per nuptias secundum leges, vel per coitum secundum canones copulantur, & alter ad alterius cognationis finem accedit, vt ff. de gradi. cogna. l. non facile. §. affines.

¶ Scias autem quòd affinitas est perpetuum impedimentum, quod durat etiam mortua persona, qua mediante contrahitur. 35. q. 10. fraternitatis.

¶ Per carnalem copulam viri & mulieris inter consanguineos mulieris & virum, & inter consanguineos viri & mulierem contrahitur affinitas primi generis eiusdem gradus, cuius est consanguinitas. Si ergo consanguineus tuus cognoscat mulierem: si vis scire quoto gradu affinitatis attinet tibi mulier illa, vide quoto gradu est tibi consanguineus tuus, & quoto est tibi ille consanguineus, toto mulier est tibi affinis, & semper in primo genere. Dictum est in regula viri & mulieris, & non viri & vxoris: quia secundum Canones etiam per coitum fornicarium & incestuosum contrahitur affinitas, patet de eo qui cogn. consan. vxoris suæ. c. discretionem. & c. pen. Inter consanguineos mulieris & virum, & consanguineos viri & mulierem, ideo dicitur: quia inter virum & mulierem non contrahitur affinitas, sed ipsi sunt affinitatis causa. Item inter consanguineos viri, & consanguineos mulieris nulla est affinitas. Vnde duo fratres contrahunt cum duabus sororibus, pater & filius cum matre & filia. sed est affinitas inter consanguineos mulieris & ipsum virum, & consanguineos viri & ipsam mulierem, de con. san. & affi. quod super his.

REGVLA. Quotiescunque inter vnam personarum, de quibus quæritur, & coniugem alterius non est, vel non fuit consanguinitas intra quartum gradum inclusiuè, nulla est prohibitio, vt inter me & coniugem nepotis mei non potest esse matrimonium: quia nepos meus est mihi consanguineus intra quartum gradum.

ALIVD EXEMPLVM. Soror mea habuit maritum, ea mortua maritus eius aliam accepit, quo defuncto potero contrahere cum eius relicta: quia inter me & illam relictam nulla est, nec fuit consanguinitas.

AD arborem affinitatis & eius materiam transeamus. Et primò videndum est, quid sit affinitas, & vnde dicatur: & quomodo ipsius genera insurgant, & gradus computentur: deinde arborem formemus. Ponemus postea quædam notabilia, & quasdam quæstiones.

¶ Est autem affinitas personarum proximitas ex coitu proueniens, omni carens parentela, hoc secundum Canones: sed secundum leges est proximitas proueniens ex nuptiis: & requiritur secundum leges, quod legitimæ sint nuptiæ, non interdictæ, vt contrahatur affinitas. ff. de gradi. l. non facile. §. sciendum. Et dicitur affinitas quasi duorum ad vnum finem vnitas: eo quod duæ cognationes diuersæ per nuptias secundum leges, vel per coitum secundum Canones copulantur, & alter ad alterius cognationis finem accedit, vt in ead. l. § affines.

Affinitatis definitio

¶ Sed quod per fornicarium coitum, & incestuosum secundum nos contrahatur affinitas patet ex eo qui cog. consan. vxo. suæ c. discretionem, & co. tit. c. penult. Sed consideratio legis fuit circa hæreditates & tutelas deferendas, & ne quis cogatur aduersus affinem testimonium dicere. ff. de gradi. l. Iurisconsultus in princip. & ff. de testi. l. iij. & iiij. q. iij. §. item in cur.

Affinitas per coitum nefarium contrahi

criminali. versi. item lege Iulia. Sed canon quoad matrimonialia prohibenda considerauit vnionem carnis, quæ insurgit ex copula. Et est videre secundum hoc, quod concurrere potest attinentia consanguinitatis & affinitatis: vt si quis cognoscat consanguineam suam, omnes consanguinei vtriusque sunt vtrique affines. Scias autem quod affinitas est perpetuum impedimentum, quod durat etiam mortua persona, qua mediante contrahitur. xxxv. q. x. fraternitatis. Nec oritur affinitas ex pollutione extraordinaria, quæ fit extra claustra pudoris. xxxv. q. iij. extra ordinaria. & adde quod ibi not.

¶ Et insurgit affinitas ex coitu interdum cum publica honestate, interdum sine: & publica honestas interdum sine affinitate, vt cognosco vxorem vel sponsam, hic impedimentum est publicæ honestatis & affinitatis: si cognosco non sponsam, hic affinitas sola est. si sponsam nondum cognoui, ibi sola publica honestas. Hoc dico quia si mortua est vxor tua, & vis contrahere de dispensatione Ecclesiæ cum consanguinea sua, & Ecclesia dispensat, quod possis contrahere cum illa, non obstante quod sit tibi affinis, tali gradu per dispensationem adhuc contrahere non poteris: quia licet sublatum sit impedimentum affinitatis, non tamen sublatum est impedimentum publicæ honestatis. Debes ergo facere exprimi, quod possis cum tali contrahere, non obstante impedimento publicæ honestatis pro eo, quod despōsasti consanguineam eius in quarto gradu: & non obstante quod est tibi affinis in quarto pro eo quod dictam desponsatam carnaliter cognouisti, & tunc matrimonium procedere poterit.

Affinitatis genus per quam regulam cognoscitur. ¶ Genus affinitatis cognoscitur per hanc regulam, sed non gradus. Persona addita personæ per carnis copulam mutat genus, sed non gradum. Isto modo, si is qui est mihi in secundo gradu consanguinitatis, cognoscit mulierem, illa est mihi secundo gradu affinitatis, & primo genere: si alius eam cognoscit ille attinet mihi secundo genere affinitatis, & secundo gradu: si ille aliam mulierem cognoscit, illa attinet mihi tertio genere affinitatis & secundo gradu. Sed quia solum primum genus hodie habet prohibitionem, & quia B. plene tradidit extra de consang. & affin. cap. non debet, hic circa hoc non insisto. ergo si persona mihi consanguinea coniungat sibi aliam personam carnali copula, persona iuncta est mihi affinis primo genere affinitatis, si attinens mihi primo genere affinitatis carnali copula se alteri commisceat: illa attinet mihi secundo genere. si affinis mihi secundo genere aliquam cognoscat, illa est mihi affinis tertio genere, sed eodem gradu. Est igitur videre de gradibus.

Affinitatis gradus computantur sicut gradus consanguinitatis. Certum est quod affinitas non habet hodie prohibitionem nisi in primo genere, & in illo vsque ad quartum gradum: licet affinitas non habeat suam specialem computationem graduum: sed computantur gradus affinitatis secundum gradus consanguinitatis. Si ergo consanguineus tuus cognoscat mulierem, si vis scire quoto gradu affinitatis attinet tibi illa mulier, vide quoto gradu est tibi consanguineus tuus secundum regulas, quas tradidi in proxima arbore, & quoto est tibi ille consanguineus, toto mulier est tibi affinis, & semper in primo genere.

Arboris affinitatis formatio. ¶ Nunc formemus arborem. & in medio arboris sunt quatuor cellulæ. & in prima superiori ponitur primus gradus, in secunda secundus, in tertia tertius, in quarta quartus gradus. Et de is primo quæritur, quare ponantur in medio fratris & sororis. Secundo, quare non exprimant attinentiam, docendo, primus gradus affinitatis. & sic de singulis. Ad primum dic hoc fuisse vt detur intelligi, quod affinitas oritur ex consanguinitate, & quod ab vtroque sexu virili & fœmineo affinitas contrahatur. Ad secundum dic attinentiam non fuisse expressam: vt illa computatio graduum ad consanguinitatem & affinitatem referatur vnde soror & frater sunt in primo gradu consanguinitatis & frater & vir sororis sunt in primo gradu affinitatis, & sic de aliis. Deinde à latere dextro dictæ lineæ ponitur alia linea quatuor cellulas continens: in prima scribitur frater, in secunda fratris filius, in tertia fratris nepos, in quarta fratris pronepos. Ad dorsum huius alia linea continens alias quatuor cellulas. in quarum prima scribitur vxor fratris olim relicta, in secunda vxor filij fratris, in tertia vxor nepotis fratris, in quarta vxor pronepotis fratris. A latere sinistro sunt aliæ quatuor cellulæ: quarum prima soror, secunda sororis filia tertia sororis neptis, quarta sororis proneptis. Ad dorsum harum sunt aliæ quatuor: prima vir sororis olim relictus, secunda vir filiæ sororis, tertia vir neptis sororis, quarta vir proneptis sororis. Ponuntur etiam aliæ duæ cellulæ, vna à latere dextro continens, relictus relictæ fratris: à sinistris relicta relicti sororis, quæ secundum omnes ponuntur [illegible] decorem. & ad demonstrandum genera affinitatis, quæ hodie prohibitionem non habent. Adhuc habes duas lineas reflexas, quarum vna oritur in cellula fratris, & terminatur in cellula viri sororis: in qua scribitur primum genus affinitatis. Item alia linea reflexa, quæ oritur in cellula sororis. & terminatur in cellula vxoris fratris, in qua idem scribitur.

Quæstio ¶ Circa hoc quæro, quare in cellula vxor fratris scribitur, olim relicta, quod non ponitur in aliis cellulis inferioribus eiusdem lineæ? Et dic hoc factum fuisse propter cellulam, quæ ponitur ad dorsum illius: quasi dicat, frater habuit vxorem. mortuo fratre vxor ab eo relicta contraxit cum alio viro, illa demum mortua ille relictus à relicta fratris vult contrahere cum sorore, numquid potest? olim non poterat, quia erat sibi in secūdo genere, & primo gradu: hodie vero potest. Idem sit repetitum quoad cellulam viri sororis.

Regula magistralis gradus affinitatis, & genus manifestans. ¶ Ad cognoscendum ergo gradus affinitatis & genus tam per formam arboris, quàm ex prius dictis, tolle hanc solam regulam magistralem. Per carnalem copulam viri & mulieris inter consanguineos mulieris & virum, & inter consanguineos viri & mulierem contrahitur affinitas primi generis, & eiusdem gradus, cuius est consanguinitas. Quare dicatur in regula per carnalem copulam viri, & mulieris, & non viri & vxoris, collige ex his quæ in principio dixi. Inter consanguineos mulieris & virum, & consanguineos viri & mulierem, ideo dixi: quia inter virum & mulierem non contrahitur affinitas, sed ipsi sunt affinitatis causa. Item inter consanguineos viri, & consanguineos mulieris nulla est affinitas: vnde duo fratres contrahunt cum duabus sororibus, pater & filius cum matre & filia. Sed est affinitas inter consanguineos mulieris & ipsum virum, & consanguineos viri & ipsam mulierem, extra de consanguin. & affinitat. quod super his. Primi generis quare dixerim, etiam ex superioribus patuit, & eiusdem gradus cuius est consanguinitas vide hoc in arbore: nam frater & soror sunt in primo gradu consanguinitatis, maritus sororis est fratri in primo gradu affinitatis, & sic vxor fratris sorori, & sic filia sororis est filio fratris & ipsi fratri in secundo gradu consanguinitatis, maritus eius in secundo gradu affinitatis, & econuerso, & sic in reliquis. Vnde vir proneptis sororis attinet fratri & omnibus descendentibus, qui sunt in arbore, quarto gradu affinitatis, & hoc ideo, quia toto gradu consanguinitatis attinet prædictis ipsa proneptis. Qui sunt in arbore, ideo dixi, quia si pronepos fratris haberet filium, ille excederet lineam æqualitatis, & sic attinet quinto gradu secundum regulas traditas in proxima arbore.

Affinitas per mutationem personæ non dicitur. ¶ Post hoc notandum est, illud præcisè non sequitur, ego & tu sumus affines; ergo filius, quem procreo, est tibi affinis. Nam interdum filius meus mutat genus attinentiæ, quia ego sum tibi affinis & ipse consanguineus. interdum nil attinet tibi, interdum mutat gradum, interdum nec mutat genus, nec gradum. Exemplum, si ego & tu sumus affines per appositionem mei, quia scilicet contraxi cum consanguinea tua, si ex dicta consanguinea tua filium procreo, ille est tibi consanguineus non affinis: sed si ego mortua consanguinea tua ex alia muliere filium procreo, ille nec est tibi consanguineus, nec affinis. Si verò tu consanguineus vxoris meæ filium procreas, hic filius non mutat genus attinentiæ quia tu pater es mihi affinis, & ipse affinis: sed si tu & vxor mea eratis in æquali linea, vel inæquali & eras remotior, quia tu eras in tertio, ipsa in secundo vel primo, tunc ipse filius mutat gradum, quia tu pater es mihi in tertio gradu affinitatis, & ipse mihi in quarto. Si vero tu & vxor mea eratis consanguinei in linea inæquali, sed vxor mea erat remotior, vt quia ipsa in tertio, & tu in secundo: tunc filius tuus non mutat genus nec gradum. quia tu mihi affinis, & ipse affinis: tu in tertio gradu & ipse in tertio gradu. Item nota quod istud etiam non sequitur ego & tu sumus affines. & ego non possum accipere filiam tuam, ergo nec tu meam: quia si habeam consanguineam tuam in vxorem, tu bene potes contrahere cum filia mea, quam habui ex alia muliere: quia affinitas non contrahitur inter consanguineos viri & consanguineos mulieris: sed inter virum & consanguineos mulieris, & inter mulierem & consanguineos viri, vt dixi, & probatur extra de consang. & affini. quod super his. Sed ego non possum contrahere cum filia tua, nisi forsitan illa excederet quartum gradum, vt quia esset in quinto. & est simile secundum quod dixi supra in proxima arbore circa finem.

Affinitatis prohibitio inter ascendentes & descendentes est perpetua. ¶ Nunc quæritur, an affinitas inter ascendentes & descendentes habeat perpetuam prohibitionem, an extendatur tantùm vsque ad quartum gradum? Et si teneremus opinion. Goffre de qua dixi supra in arbore proxima circa medium, diceremus quod vsque ad quartum gradum tantùm. Sed tenendo contrariam opinionem dicemus, quòd prohibitio sit perpetua. Dicit enim textus, quòd ita abstinere debemus à consanguineis vxoris, vt à propriis, extra de consang. & affinit. c. j. xxxv. q. iij. de propinquis & c. æqualiter. Si ergo inter consanguineos ascendentes & descendentes prohibitio extenditur in infinitum: ergo inter affines: ad idem Instit. de nupt. § affinitatis. & dicit lex quod tales affines ascendentes & descendentes habentur loco parentum & liberorum ff de grad. l. non facile. § retro in fi. Eodem modo posset formari quęstio de affinibus, quorum vnus est in primo gradu, alter in quinto, sicut in consanguineis dixi supra in arbore proxima. An autem liceat diuersis temporibus habere in vxores duas cognatas, scilicet vxores duorum fratrum, & an coniuncti olim in gradu prohibito hodie permisso simul manere possint. de hoc vide not. extra de consang. & affinit. c. non debet.

Consanguinei & affines quare prohibentur coniungi. ¶ Vltimo quæritur ad vtramque arborem, an prohibitio consanguineorum vel affinium coniungendorum procedat ex prohibitione diuina, an ex humana. & quare facta fuit prohibitio? Breuiter scias quod olim propter necessitatem frater necessario habuit contrahere cum sorore, & consanguinei cum consanguineis: vnde tunc in collateralibus non erat prohibitio. hoc fuit à principio generis humani in filiis & nepotibus Adæ. hoc etiam fuit post diluuium in nepotibus Noe. In Leuitico verò prohibitæ fuerunt duodecim personæ, quas vide nota. extra de rest. spol. litteras. & de diuor. cap. gaudemus. Demum ius positiuum canonicum prohibuit consanguineos & affines primi generis coniungi in septimo gradu & citeriori: quæ prohibitio postea vsque ad quartum gradum est restricta. extra eod. non debet. reuocatis etiam quibusdam aliis prohibitionibus, vt patet. Reuocatio verò fuit ex causa, quæ ibi ponitur, & extra de testi. cap. licet ex quadam. per quod patet, quod prohibitio partim procedit ex iure diuino, & partim ex positiuo. Vnde in secundo gradu æqualis lineæ collaterales contrahere possunt iure diuino, sed non positiuo. Ratio vero prohibitionis sumitur xxxv. q. j. § j. cap. j fuit enim propter charitatem ampliandam. Nam si contraherem cum sorore, idem esset pater & socer, mater & socrus, vir & frater, &c. Sed si alium habeo patrem, alium socerum, numerosius se charitas protenderet, in qua vniuersi fideles & præcipue studentes continue perseuerent per gratiam eius, qui est benedictus in sęcula sæculorum. Amen.

TABVLA LVDOVICI BOLOGNINI DE BONONIA IVRIS VTRIVSQVE DOCTORIS.

Totum fermè Decretorum volumen amplissimum continens, quæ secundum rubricas Decretalium procedendo, vtiles, & aptas quæstiones cum iuribus, & quottis necessariis decidit, & in multorum scitu digno-rum cognitionem breui manu, & exiguo tempore (quo nihil in hoc sæculo carius est) vnumquemque trahit.

De summa Trinitate, & fide Catholica. Rubrica.

VTRVM eo ipso, quòd quis errat in fide, sit hæreticus, si est paratus corrigi. vide gloss. in capite nec licuit. in ver. ad recipiendam. dist. 17.

Verum vbi agitur de fide solus Papa possit deponere sine consilio reuerendissimorum dominorum Cardinalium. vide gl. in c. Anastasius in verb. concilio. 40. dist. 19.

Ad quem spectat determinatio quæstionum circa fidem, an ad sanctissimum D. Papam solum, vel etiam ad alios. vide gl. in c. quoties. in verb. nisi ad Petrum. 24. q. 1.

Verum peccatum infidelitatis sit maius quàm occidere infinita corpora martyrum, vide gl. innocēs. in c. si habes. 24. q. 3.

Verum Papa possit dispēsare circa articulos fidei, vide gloss. in cap. sunt quidam. in verb. Apostoli 25. qu. 1.

Verum debeamus credere solùm ea, quæ pertinēt ad religionem. vide g. si quominus. in c. in domo. de pen. dist. 4.

Cætera in hac materia fidei videbis inferiùs sub rubrica, de hæreticis, quia hæc omnia ad fidem tendunt.

De constitutionibus, statutis, & legibus. Rubrica.

QVot iuribus regatur genus humanum, & quid sit ius naturale, & ciuile, & gentium, & militare, & publicum, & quiritum, habes in dist. 1.

Quot sunt species legum sæcularium, & vnde aliquæ earum nomen acceperunt, vide in distinctione 2.

Quid sit lex, & plebiscitum, & senatusconsultum, & constitutio, & responsa prudentum, & etiam vnde sumpserant nomen aliquæ leges. vide in dist. 2.

Quale sit officium legum sæcularium. vide latissime. in d. 3.

Quid sit canon, & regula, & quot sint Concilia, habes in dist. 3.

Quare repertæ sunt leges, & quot debeant in se continere, & an tollantur per cōtrariam consuetudinem, vide in d. 4.

Verum, & quando leges tollantur per contrariam consuetudinem. vide in d. 4.

Verum ius naturale possit mutari. vide in dist. v. in glossa.

Quis fuerit auctor primus sacrarum legum, & etiam sæcularium. vide in d. 7.

Verum leges Principum cedant iuri naturali. vide in d. 9.

Verum leges sæculares cedant legibus Ecclesiasticis vide in d. 10.

Quæ sint leges approbatæ, & quæ improbatæ. vide in d. 16.

Quomodo mutentur leges, & regulæ canonum, & legum ex loco, & causa, ex tempore. vide in dist. 19.

Verum Decretales existentes extra corpus canonum seruentur, & habeantur pro legibus, vide in dist. 19.

Quantum valeant expositiones sacrarum Scripturarum, & an habeant vim canonum, vide in dist. 20.

Verum sacerdotes teneantur scire leges, & canones, vide in dist. 33.

Verum sacerdotes debeant habere peritiam, non solùm legum, sed negociorum sæcularium, vide in dist. 29.

Quo tempore habuerunt originem concilia, & quæ sint approbata, & quæ improbata, vide in distinctione 15.

Quis possit facere concilia, & cuius auctoritate fiant. vide in dist. 17.

Verum quælibet prouincia possit facere concilia, & quotiens in anno, & quo tempore, vide in distin. 18.

Quando Episcopi teneātur notificare acta in conciliis, vide in dist. 18. cap. decernimus.

Quomodo, & in quibus casibus toleratur ignorātia iuris ciuilis, & etiam naturalis. vide gl. in c. ignorantia. in dist. 38.

De ignorantia iuris naturalis, & ciuilis quomodo, & qualiter tolleretur vltra proxime dicta. vide in gl. in §. notandum. 1. q. 4.

De rescriptis.

QVomodo, & quando valeat rescriptum vltra duas dietas. vide glo. in c. nonnunem. 5. q. 6.

De consuetudine.

VTrum, & quando leges tollantur per contrariam consuetudinem. vide in dist. 4.

Verum consuetudo cedat legibus scriptis. vide ad plenum in dist. 11.

Verum consuetudo possit tollere, vel mutare ius naturale. vide in dist. 5.

Verum valeat consuetudo contra ius naturale, vide in dist. 8.

Verum consuetudo valeat contra naturales constitutiones, & an varietur secundum tempora, & loca, vide in dist. 12.

De virtute consuetudinis, & etiam diuturnitatis. vide gl. in c. conquestus. 9. q. 3.

In materia consuetudinis, & an acquiratur aliquid per eam. vide gl. in c. si. 18. q. 2.

De electione, & ordinatione, & electi potestate. Rubrica.

QVomodo eligitur Papa, & Episcopi, Diaconi, & Subdiaconi, & quomodo conferantur ordines Ecclesiastici, vide in dist. 23. & 28.

Verum ordinatio Episcoporum debeat fieri in ciuitatibus, vel in rure, vide glo. in cap. in nomine Domini, in verbo fieri, in vrbe, in dist. 23.

Verum merus laicus possit eligi in Episcopum, & in qua Ecclesia debeant fieri electiones Episcoporum, de officio visitatorum, vide in dist. 61.

Verum præsumatur pro electione, vide gl. in cap. miramur, in verbo, pro laboribus, in distinctione 61.

Ad quos spectent electionēs eligendorum ad sacros ordines, vide in dist. 62.

Verum laici possint interesse electionibus, promouendorum ad sacros ordines, vide in distinctione 63.

A quibus eligantur, & ordinentur Episcopi, vide in dist. 64.

Quid si prouinciales discordant in electione Episcopi, vel si non sunt prouinciales, quid fieri debeat, vide in dist. 65.

Qui debeat interesse in consecratione metropolitani, vide in distinct. 68. capitulo Archiepiscopus.

A quot Episcopis debeat Episcopus consecrari, vide in dist. 71. cap. porro.

Verum Presbyteri, vel Sacerdotes possint ordinari ab vno Episcopo solo, vide in dist. 67.

Verum electi, & ordinati ab eo, quem non constat esse Episcopum, sint iterum ordinandi, vide in dist. 68. cap. Presbyteri.

De collatione minorum ordinum, & an solus Abbas possit eos conferre, vide in dist. 69.

Verum quis possit ordinari sine titulo, vel sine beneficio Ecclesiastico, vide in dist. 70.

Verum clericus subditus vni episcopo possit ordinari ab alio absque litteris sui Episcopi, vide distinctione 71.

Verum Episcopus teneatur dare litteras dimissorias ad alium Episcopum pro ordinatione sui clerici, vide in dist. 72.

De forma, & tenore litterarum dimissoriarum ab vno Episcopo ad alium pro ordinatione clerici sibi subditi, vide in dist. 37.

Verum quis possit inuitus ordinari, vide in distinctione 79.

Quæ sint necessaria circa ordinationem Episcoporum, vide in dist. 15.

Qualiter sint ordinandi illi, qui ab infantia dediti sunt Ecclesiasticis officiis, vide in distinctione 28.

Multa, per quæ impeditur quis ordinari, & promoueri ad sacros ordines, vide in distinctione 33.

Multi, qui prohibentur promoueri, & ordinari ad sacros ordines, vide in dist. 34.

Verum ordinandi debeant esse sobrij, & qua pœna puniantur non seruantes sobrietatem, vide in dist. 35.

Verum promouendi ad sacros ordines debeant esse periti litterarum, vide in dist. 36.

Verum promouendi ad sacros ordines possint incumbere libris gentilium. vide in di. 37.

Verum penitus laicus possit ordinari, vide glossam, in §. ecce. in verbis plenissima, in distinctione 36.

Verum noui in fide possint promoueri ad sacros ordines, vide in dist. 48.

Quæ sint illa, propter quæ quis impeditur promoueri ad sacros ordines, vide in dist. 49.

Quo tempore debeat ordinari Episcopus, vide in dist. 75.

Quis eligat Romanum Pontificem, & quanto tempore fiat vnus post mortem alterius, vide in distinctione 79.

Si quis fuit electus Papa dum credebatur eius vxor mortua, & postmodum reperiatur viuere, an debeat renunciare Papatui, vide gl. in c. si quis. §. in verbo, non Apostolicus, vide in dist. 79.

Quis coronet, & ordinet reges, vide glo. in cap.

in epibus.7.qu.1.

Vtrum quæ certes officia debeant eligi, vide in tex.8 quæst.1.

Vtrum Episcopus possit eligere sibi successorem in Episcopatu, vide in tex.& in gl.summæ late 8.q.1.

Vtrum Papa possit eligere successorem dum viuit, vide in gl.summ.circa fin.8.quæst.1.

Quomodo fiant reges, an electione vel quomodo, vide gl. in c.Moyses.8 q.1.

Vtrum Papa possit facere statutum quod possit eligere sibi successorem, vide gl.in §.his omnibus.8.quæst.1.

Quæ electio prævaleat, an illa, quæ est facta à minori parte, an vero à maiori, vel digniori, vide gl. cap.licet.8.q.1.

Vtrum in electionibus possint admitti patrocinia simoniacorum, vide in tex. & in gl.sum.98.q.1.

Quomodo & quando præsumatur electio simoniaca, vide in gl.sum 8.q.3.

Si eligit excommunicatus cum aliis non excommunicatis, vtrum valeat electio, gl.est in cap.nos in hominem.9.quæst.1.

Vtrum Abbates sint eligendi, vel ordinandi per Episcopum, an verò à monachis, vide in tex.18.q.2.

De translatione Episcopi Rubrica.

SI Monachus transit ad Episcopatum, vtrum absoluatur à iurisdictione Abbatis, vide gl.in cap. de Monachis.16 quæst.1.

Vtrum sufficiat translatio ad Episcopatum sine confirmatione ad hoc, vt Episcopus acquirat bona sedi Episcopali, vide in gl.sum.18.q.1.

Vtrum Abbas factus Episcopus absoluatur à regula Monachali, vide gl.in c.statutum.18.q.1.

Vtrum Episcopus possit dare licentiam clericis ad eundi monasteria & vtrum etiam eis inuitis possint iurare strictiorem regulam, vide in tex. 19. quæst.1. & 2.

Vtrum canonici regulares possint intrare monasterium, vide in tex.late.19.q.3.

De auctoritate, & vsu pallij.

VTrum Episcopi possint exercere officium suum sine pallio, & etiam quo tempore possit peti pallium, & quibus dari debeat, vide in dist.100.

De renuntiatione.

VTrum renuntiatio requirat factum, vel verba, vide gl.in c.qualiter.7.q.17.

Vtrum beneficia renuntiata sint restituenda ipsis renuntiantibus, vide in tex.& in gl.sum.17.q.1.

Vtrum renuntiatio illicita valeat, & quomodo probetur quem renuntiasse, & quis debeat probare, vide gl.summæ 17.quæst.2.

De temporibus ordinationum, & qualitate ordinandorum.

QVo tempore debeat ordinari Episcopus, & qua hora, quibus diebus, vide in dist.75.

Quæ interualla temporum debeant seruari in prælatione singulorum graduum, & in quolibet eorum, vide in dist.77.

In quibus locis debeant præstari ordines sacri & an in ciuitatibus, vel in rure, vide in dist.80.

De ætate, & qualitate, & ordine præficiendorum.

VNde habuerunt originem ordines Ecclesiastici tam in Nouo, quàm in Veteri Testamento, vide in dist.23.

Quomodo conferantur ordines Ecclesiastici, vide in dist.23.

Vtrum mere laicus possit effici Sacerdos, & etiam Episcopus, vide gl.in c.sollicitudo, in distinctio.61.

Quali examine debeant fieri Sacerdotes, quibus temporibus, & de pœna facientis contrarium vide late in dist.24.

Quomodo quis debeat ordinari de gradu in gradum, vide in dist 60.

Vtrum laicus possit eligi in episcopum, vide gl.in c.ecce.in dist.36.

Vtrum ille, qui fuit baptizatus in infirmitate, qui antea nolebat baptizari, possit promoueri, vide in dist.57.

In qua ætate debeant ordinari Sacerdotes, vide in dist.78.

Vtrum peregrini, seu itinerantes possint promoueri ad sacros ordines, vide in dist.98.

Vtrum ordinationes Prælatorum, & aliorum possint fieri per ambitum, vide in cap.nullus, itaque 1. quæst.1.

Vtrum detentus in infirmitate possit promoueri ad ordines sacros, vide in gl.sum.7.quæst.1.

Vtrum ille, qui non potest bibere vinum possit ordinari ad sacerdotium, vide gl.in c.ipsi.2.q.7.

Cætera in hac materia vide suprà sub rubrica, de temporibus ordinationum, & qualitatibus ordinandorum, quia hæc omnia ferè ad idem tendunt.

De corpore vitiatis non ordinandis.

VTrum corpore vitiati possint promoueri ad sacros ordines, vide in dist.lv.

Vtrum naturales, seu bastardi possint promoueri ad sacros ordines, vide in dist.56.

Vtrum Monachi possint ordinari sine licentia sui Abbatis, vide in dist 58.

Vtrum liceat Monachis celebrare officia populis, & alia, vide in tex.& in gl.summæ.16.q.1.

De Bigamis non ordinandis.

QVis dicatur Bigamus, & an possit ordinari, vide in dist.26.

Quis dicatur Bigamus, vide in tex.18.q.3.

De seruis non ordinandis.

VTrum serui possint promoueri ad sacros ordines sine licentia Dominorum Christianorum, & etiam seruis Hebræorum, vide in dist 54.

De obligatis ad ratiocinia.

QVare curiales, & aduocati non possunt promoueri ad sacros ordines, vide in dist.51.

De officio Vicarij, Delegati, & legati aliorum præsidentium.

VTrum Subdiaconus possit esse legatus Apostolicus, vide in dist.94.

Quæ possit facere legatus sedis Apostolicæ, vide gl. in cap.qua de causa, in verbo quicquid.in 2.q.2. quæst 5.

Casus in quibus iudex potest supplere ex officio suo, vide gl.in cap.ad Romanam.12.quæst.7.

Vtrum iudex teneatur semper audire aduocatos vide gl.in l.si quis canonizata 3.q.7.

Quando Papa delegat causam Episcopi condemnandi de aliquo crimine, quot Episcopi debeant esse præsentes, vide gl.summæ.3.q 8.

Vtrum principes dando posteriorem legatum videantur reuocare priorem, vide gl.in c.in Gallia. rum.25.q.3.

Vtrum legatus habeat iurisdictionem ordinariam, vel delegatam, vide gl.c.igitur.25.q.2.

Vtrum commissio legationis requirat Scripturam, vel ne, vide gl.in c.constitutionis.25.q.2.

De maioritate, & obedientia.

QVomodo, & in quibus casibus possit iudicari maior Prælatus ab inferiore, vide gl.in c.inferior.in dist.21.

Vtrum Papa habeat potestatem circa imperium, vide gl.in c.in synodo, in verbo successorem.

Vtrum Papa possit se submittere Imperatori sine voluntate Cardinalium vide gl. in dist.c.in synodo in verbo Apostolicum.

De obedientia præstanda superioribus ab inferioribus, vide dist.93

Vtrum Sacerdotes possint tangere infirmos coram Episcopo, vel signare infantes, vide in dist 95.

Vtrum Papa possit se submittere iudicio priuatorum, vide gl.in c.nos si competenter.2.q.7.

In quibus casibus clerici non teneantur obedire Episcopo suo, vel superiori, vide in gl.sum 8.q.8.

Vtrum sit obediendum in rebus illicitis Superioribus nostris, vide in tex.11.q.3.

De treuga, & pace.

VTrum Prælati teneantur concordare clericos, & etiam laicos discordantes, & reducere eos ad pacem, vide in dist.90.

De procurationibus.

VTrum de iure canonico habeat locum l.transigere.C.de transi.vide gl.in c.calumniator.

De arbitriis.

VTrum Episcopi & alij Prælati teneantur procurare, & dare patrocinium pro viduis, & pupillis & aliis miserabilibus personis, vide in dist.87.

Vtrum Episcopi, & alij promoti possint aliqua curas sæculares, vide in dist.88.

Vtrum Doctor possit allegare dicendo simpliciter, & in genere, ita dicit quædam lex, absque quod in specie dicat vbi, vide gl. in c. vt euidenter.1.q.1. quod nota tu, qui non habes memoriam.

Vtrum Theologi, vel decretistæ possint capere aliquid ex eorum doctrina, vide gl.in c.vendentes, in verbo, debitam.1.q.3.

Vtrum, & quando possit quis agere per procuratorem tam in criminalibus, quam in ciuilibus, vide in tex.& etiam in gl.sum.5.q.3.

In quibus casibus non possit procurator constitui in ciuilibus causis, & etiam quæ personæ non possint constituere procuratores vide in gl.sum 5.q.3.

Quando Canonici volunt agere contra Episcopum suum, quomodo constituant procuratorem, vide gl.in c.quia Episcopus.5.q.3.

Vtrum liceat clericis agere pro miserabilibus personis, vide gl.sum.14.q.2.

Vtrum liceat clericis exigere munera pro patrociniis impensis, vide in tex.& in gl.sum.15.q.2.

Vtrum clerici possint allegare in causis ciuilibus coram iudice sæculari, vel etiam coram Ecclesiastico, & nec pere salarium, & quid in Episcopis, & Sacerdotibus, & Monachis, & vtrum etiam ipsi possint procurare, vel allegare, vide in glossa summæ, 15. qu.2.

Vtrum liceat clericis suscipere procurationes negotiorum sæcularium, vide in tex.21.q.3.

Vtrum liceat procuratori, vel aduocato decipere aduersarium suum, vide gloss. in cap.Dominus.23. quæst 2.

Quomodo procuratores, & aduocati possint colligere errorem suum, vide glo. in §.his itaque.35. qu.9.

Vtrum aduocati possint promoueri ad sacros ordines, vide in dist.51.

Vtrum iudex teneatur semper audire procuratores, aduocatos, vide gl.in §.apud vrbem.3.q.7.

De arbitriis.

VTrum Prælati teneantur sumere compromissum, & concordare discordantes, vide in dist. 90.

Vtrum quis teneatur recipere compromissum inter discordantes, & si non recipit, vtrum peccet, vide gl.notabilem in c.sicut 11.q.1.

Vtrum Monachus possit esse arbiter, vel iudex, vel aduocatus, vide gl.in c.de præsentium.16.q.1.

De iudiciis.

QVomodo, & in quibus casibus possit iudicari maior Prælatus ab inferiore, vide gl.in c.inferiorum dist.xxj.

Vtrum in manifestis, & notoriis requiratur ordo iudiciarius, vide in tex.& etiam in gl.sum.2.q.1.

Vtrum quis possit esse iudex in causa criminali quando ipse notatur eadem, vel maiori macula, vide in tex.3.q.7.

Vtrum, & quando quis possit iudicare in causa sua, vel suorum, vide gl.3.q.7.

Vtrum possit procedi in aliqua causa lite non contestata, vide in gl.sum.3.q.1.

Vtrum Episcopi possint iudicari ab vno tantum, vide in tex.3.q.8.

In quibus casibus potest laicus iudicare in causa clericorum, vide 11.q.1.& c.clericorum.11.q.1.gl.

Vtrum possit resisti iudici iniuste iudicanti, vide gl.in c.non debet.11.q.3.

Quomodo, & quando minor possit esse in iudicio vide gl.in l.certis.in verbo, pupillis, canonica.16.q.3.

Vtrum

Vtrum liceat clericis vel quere iudicem suum confugere ad iudicem sæcularem. vide in text. 21. qu. 5.

De competenti.

VTrum viatores sortiantur forum in locis, per quæ transeunt. vide gl. in c. quæ contra, in verbo, aut peregrini, in dist. 8.

Vtrum reus possit trahi extra proprium locum, & si trahitur, an valeat sententia lata contra eum, vide in tex. 3 q. 6.

Vtrum iudex possit condemnare subditum suum sedendo pro tribunali in territorio alieno, vide gl. in c. Episcopum. 9. q. 2.

Vtrum Diaconi, vel subdiaconi vel Cantores, vel promoti possint conueniri coram iudice Ecclesiastico. vide in gl. summæ. 11. q. 1.

In quibus casibus clericus potest conueniri coram iudice sæculari, & vtrum negligentia eius possit suppleri per Ecclesiasticum, & econtra, & in quib. casib. vide in gl. sum. 11. q. 1.

Vtrum clericus trahens clericum coram iudice sæculari sit dignus suspensione. vide in tex. 11. q. 1.

Vtrum clericus suspensus, vel excommunicatus diuina celebrans sit deponendus. vide in tex. & in sum 11. q. 3.

Vtrum maior possit iudicari ab inferiore. vide gl. in c. inferior. in dist. 21.

Vtrum Papa possit se submittere iudicio priuatorum. vide gl. in c. si incompetenter. 2. q. 7.

De in ius vocando, Rubrica extraordinaria.

QVoties quis citari debet ad hoc vt sententia contra eum valeat. vide gl. in c. caueant. 3. q. 9.

Vtrum non comparens, in termino sibi præfixo sit deponendus. vide in tex. 4. q. 5.

Quoties quis citari debeat, & quomodo puniatur contumax. vide in gl. sum. 4. q. 5.

Quoties quis citari debet antequam sententia condemnationis possit fieri contra eum. vide in tex. 3. q. 2.

Vtrum in citationibus debeat apponi verbum, peremptorie, & an in eis debeat apponi comminatio & an possit accelerari peremptoriũ. vt in gl. sum. 5. q. 2.

Vtrum clericus citatus a laico teneatur comparere. vide gl. in c. conuentor. 23 q. 8.

Quis possit ponere peremptorium in citatione. vide gl. in c. de illicita. 24. q. 3.

Vtrum valeat citatio pro die feriata. vide gl. in c. placuit. 15. q. 4.

De libelli oblatione.

VTrum agenti possessorio sufficiat conqueri in libello de possessione absque eo quòd repetat restitutionem. vide gl. c. quia præsulatus. 1. q. 4.

De modo agendi in petenda restitutione. vide gl. in c. antiquitus. 2 q. 2.

De forma libelli accusatorij, vide tex 2 q. 8.

Quo iure petantur decimæ. vide gl. in c. moderamine. 16. q. 1.

De dilationibus.

VTrum post citationem ad causam sint concedendæ induciæ, vide in tex. 3 q. 2.

Quot sunt genera induciarum, & quot induciæ concedantur in causis criminalibus, & etiam in ciuilibus. vide in gl. sum. 3 q. 2.

Vtrum in lucæ sint concedendæ actori, & etiam reo. vide in tex. 3. q. 3.

De feriis.

VTrum liceat Episcopis, vel Presbyteris ventilare causas diebus feriatis, & in quibus casibus. vide tex. & gl. sum. 15. q. 4.

Quando committitur causa decidenda intra certum tempus, si incidit in diem feriatum, an expiret commissio. vide gl. in c. placuit. 15 q. 4.

Casus, in quibus procedi potest diebus feriatis, vide in gl. sum. 15. q. 4.

Quæ festiuitates sint celebrandæ per totum annum, vide in tex. de cons. dist. 3.

Quare magis celebretur festum Crucis, in qua Dominus fuit damnatus, quam festum asinæ, in qua fuit honoratus. vide gl. in c. crucis de cons. d. 3.

De restitutione spoliatorum.

VTrum agenti possessorio sufficiat conqueri de possessione absque eo quod petatur restitutio in libello, vide gl. in c. quia præsulatus, in verbo restituta. 1. q. 4.

Vtrum & quando spoliatus sit ante omnia restituendus, vide in tex. ... c. 2. qu. 2.

Vtrum exceptio spoliationis sit dilatoria, an peremptoria, & quis sit modus agendi in petenda restitutione, vide in gl. in c. antiquitus. 2. q. 2.

Vtrum omnibus spoliatis sit concedenda restitutio, vide in text. 3. qu. 1.

Quot remedia dentur spoliatis, & in quibus casibus debet restitui, vide in gl. sum. 3. qu. 1.

Vtrum spoliatus etiam vltra mare sit restituendus. vide gl. in c. redintegranda in verb. in eo loco 3. qu. 1.

Vtrum spoliatus in modico sit restituendus, vide gl. in c. oportet. 3 qu. 2.

Vtrum spoliatus à iudice sit restituendus, vide gl. in c. præsentium, in §. 7. qu. 1.

Vtrum spoliatus etiamsi raptor debeat restitui, vide gl. c. quod autem, in verbo, possideri. 14. q. 1.

De fructibus, & litium expensis.

VTrum quis possit condemnari semper in expensis in causa principali, & etiam in causa appellationis, & quomodo, vide gl. in cap. in primis in verbo, expendisse. 2. q. 1.

De confessis.

VTrum ex sola confessione mulieris sacerdos possit condemnari, vide in text. & in gl. sum. 15. quæst. 3.

Vtrum confessio sit extorquenda tormentis, vel cruciatibus tam in reo, quàm in actore, & quam etiam in testibus, vide in tex. & in glo. sum. 15. q. 6.

Vtrum sponte confessus, seu ab aliis conuictus, quòd ante ordinationem peccauerit possit exequi officium suum, vide in text. & in gl. sum. 15. q. 8.

De procurationibus.

VTrum, & quando credatur litteris Episcopi, vide gl. in c. curæ, 11. q. 3.

Cui incumbat onus probandi an Prælato bona esse ipsius, an verò Ecclesiæ bona esse sua, vide glo. in c. ... manifeste, in verb. probantur. 12. qu. 1.

De modo probandi negatiuam, vide gl. in c. præsens. 20. q. 3.

Cætera vide infrà sub Rubrica de testibus in materia probationis, & sub rubrica de fide instrumentorum, quia hæc omnia ad idem tendunt.

De probatione negatiuæ. vide gl. in l. accusator. canonizata. 6. q. 5.

De testibus.

VTrum pupillus possit testificari factus pubes de his, quæ vidit in pupillari ætate. vide gl. in c. relatum, in verbo, in pueritia, in dist. 37.

An quomodo debeat credi vni testi tantùm. vide gl. in c. tanta. in dist. 56.

Vtrum Cardinali credatur sine litteris Papæ. vide gl. in cap. nobilissimus, in verbo nihilominus, in dist. 97.

Vtrum dicta testium, & interrogationes eorum debeant stare in secreto, vide in gl. in ca. primis, in verbo præsente. 2 q. 1.

Vtrum quis possit condemnari in testimonium ductum tantum. vide gl. in tex. & gl. sum. 2. q. 3.

De forma iuramenti testium, & quæ debet in se continere. vide gl. in c. nullam. in ver. falsum. 2. q. 4.

Vtrum fama orta à detractoribus, vel ab inimicis egeat purgatione. vide in gl. sum. 2. q. 5.

Vtrum testes produci possint de domo accusatorum. vide in gl. & in tex. 3. q. 5.

Vtrum testes possint testificari in absentes. vide in tex 3. q. 9.

Vtrum testes debeant testificari de his, quæ viderunt vere vel quomodo. vide in tex. 3. q. 9.

Quomodo testes possint recipi lite non contestata. vide in gl. sum. 3 q 9.

Vtrum cæcus possit testificari quando habet notas voces. vide gl. in c. testes, in ver. quę nouerunt, & viderunt. 3. q. 9.

Quando valeat testimonium de auditu, & in quibus casibus. vide gl. in §. de his ver. audierunt. 3. q. 9.

De testibus deponentibus de actu viso per eos successiuè ab vno post alium, puta ex vno foramine parietis, glo. in c. nihilominus. 3. q. 9.

Vtrum iudex possit concedere saluum conductum testibus, vt veniat ad testificandum. vide glo. in c. hortamur, in verbo competant 3. quæst. 9.

In qua ætate quis debet esse vt testificari possit in causis criminalibus. vide in text. 3. q. 2.

In qua ætate quis possit testificari in ciuilibus causis, & etiam in criminalibus, siue sit masculus, siue fœmina, & etiam in quibus casibus quis repellitur ab accusando, an repellatur etiam à testificando, vide in glo. sum. 4. 2. & 3.

De testimoniis impuberum, quomodo, & in quibus casibus admittantur. vide glo. in cap. testes in ver. ad testimonium. 4. qu. 2.

Vtrum & quando testes admittantur post publicatas attestationes tam in causis ciuilibus, quàm in criminalibus, & quid si obscure deponunt, vtrum possint declarare dictum suum, vide gl. in l. §. item in criminali. 4. qu. 2.

De contrarietate, & varietate testium, vide gl. in l. si testes, & in c. si quis, quæ sunt canonizatæ. 4. q. 2.

Vtrum in eadem causa quis possit esse testis, & denuntiator, vide gl. summæ. 4 qu. 4.

Vtrum Clerici possint torqueri pro testimonio ferendo, vide gl. in c. illi, in ver. verum 5. q. 4.

Vtrum testes etiam in causis ciuilibus possint torqueri, & quando, vide gl. in c. ... 5 q. 5.

Vtrum laicus possit esse testis contra clericos, vide gl. sum. c. quia 7. q. 6.

Vtrum infames possint testificari, vide gl. summæ. 6. qu. 1.

De interpositione dictorum testium negatiuè deponentium, vide gl. in c. Attaldus. 8. qu. 3.

Vtrum & in quibus casibus familiaris possit testificari pro familiari suo, vide gl. in ca. patet 9. q. 3.

Vtrum clerici possint testificari pro sua Ecclesia, & etiam interuenire pro testibus in contractibus sæcularium, vide in text. 14. qu. 2.

Vtrum domestici possint testificari pro domesticis suis, tam in ciuilibus, quàm in criminalibus, & in quibus casibus, vide in gl. sum. 14. qu. 2.

Vtrum conscius criminis possit admitti ad testimonium ferendum, vide in text. 15. qu. 2.

Vtrum & quando valeat testimonium de auditu, vide in gl. in c. hoc. videtur. 22. q. 5.

Quomodo mulier possit testificari de iure ciuili, & canonico, vide in gl. in l. ex eo. canonizata. 15. q. 3.

Vtrum testimoniũ vnius de Baptismo valeat vide gl. in c. placuit, de consec. dist. 4.

Vtrum omnes personæ etiam infames admittantur ad testificandum in criminalibus, vide gl. in ca. si peccauerit 2. qu. 1.

Qua pœna puniantur deficientes in testificatione. vide in text. & in gl. sum. 2. q. 3.

Vtrum prohibitus accusare, possit saltem testificari. vide in text. 4. q. 2.

Vtrum quis possit esse testis, & accusator in eadem causa, vide in tex. & gl. summæ fere. 4. q. 4.

Vtrum quis possit esse testis, iudex, & accusator in causa denũtiationis, vide gl. in c. præcipue. 11. q. 3.

De fide instrumentorum.

VTrum credatur Scripturis sculptis in lapidibus, vide gl. in c. si. 24. qu. 2.

Quomodo, & quando dies requiratur in instrumentis, vide gl. in l. si qua canonizata. 25. qu. 2.

De iureiurando.

VTrum iuramentum per vim extortum obliget iurantem, vide gl. in c. auctoritatem. 15 q. 6.

Vtrum iura sint præstanda, & per quid iurare debeat, & de pœna periurij. vide in tex. 22. q. 1.

Quid sit iuramentum, & quid sit iurare, & quæ fuerit causa institutionis iuramenti, & quæ sit pœna periurij, vide late in gl. sum. 22. qu. 1.

Vtrum sit periurus ille, qui iurauit falsum, quod tamen putabat verum, vide in 22. q. 2.

Quot sint modi periurandi, vide latè in gl. summæ 22. qu. 2.

Vtrum iuramenta illicita debeant seruari, vide in text. 22. qu. 4.

Ex quibus iuramentum dicatur illicitum, vide in gl. sum. 22. q. 4.

Vtrum compellens quem ad peierandum dicatur, periurus, & qua pœna puniatur. vide in tex. 22. qu. 5.

Vtrum audiens aliquem iurare falsum si tacet, peccet,

peccet,vide tex.in cap.hoc videtur.§.si ergo.22.q.5.

Quomodo debeant sumi iuramenta, & qua intentione,vide in tex.22.q.1.

In qua ætate,& quibus temporibus iurare debeat quis vide in tex.22.quæst.5.

Vtrum laicus possit deferre iuramentum clerico,vel clericus Episcopo,vide in tex.22.q.5.

Vtrum iudex possit deferre iuramentum ei,quem scit velle periurare, vide in tex. & gloss. sum. 22. quæst 5.

Quomodo sit interpretandum iuramentum. vide gl.in §.quæritur.22.q.5.

Quis magis peccet,an peierans vel mentiens, vide in gl.in cap.iuramenta.22.q.5.

Vtrum semel,vel pluries sit iurandum,vide gl. in cap.suppliciter.23.q.7.

De scriptore promittente scribere librum cum iuramento,si postmodum intrat religionem , an sit obligatus,vide gl.in ca.præterea, in ver. functionibus.in dist.51.

De iuramento temerario , vide gl.in cap. Archidiaconum,alias Florentinum,in ver.sanctus,in d.85.

De exceptione.

Vtrum exceptio spoliationis sit dilatoria , vel peremptoria, vide gl.in c.antiquitus.1. quæ.2.

Quæ sunt exceptiones peremptoriæ,& quæ dilatoriæ,vide gl.in §.exceptio.3.q.6.

Vtrum exceptio dilatoria superueniens possit opponi post litem conte.vide gl.in cap.placuit.3.q.10.

De præscriptione.

Vtrum , & quando mala fides defuncti in præscribendo noceat successori,vide gl. in cap. in primis,in ver.quia leuioris.2.q.1.

Vtrum omnia iura Ecclesiarum possint tolli præscriptione,& quanto tempore,vide in text.& in gl. sum.16.q.3.

Quare,& quomodo introductæ sunt præscriptiones,vide in text.16.quæst.3.

Quid sit præscriptio,& quot sint species præscriptionis,& quando in ea requiratur bona fides, vel titulus,& vtrum per eam quæratur dominium , & quid sit vsucapio,vide in gl.sum.16.q.3.

Vtrum iura parochialia , & Episcopalia possint præscribi,vide gl.c.quicunque 16.q.3.

De personis prohibitis præscribere , vide glo. in cap.clerici.16.q.3.

In quibus casibus non currit præscriptio,vide gl. in cap.prima.16.quæst.3.

Quomodo interrumpitur præscriptio , vide in gl.sum.& in gl.in §.præscriptionum.16.q.3.

Vtrum Monasterium possit præscribere aduersus Ecclesiam.vide in text.16. quæ.4.

Vtrum in præscriptione requiratur probatio possessionis ab initio,& in medio,& in fine , vide glo. in cap.volumus 16.quæst.4.

Vtrum ius funerandi tollatur per præscriptionem , & etiam quid de iure decimandi , vide in tex.in gl.summæ.13.quæst.2.

De sententia,& re iudicata.

Vtrum sententia diffinitiua requirat ordinem iuris , & quod in interlocutoria , vide in glos. sum.2.quæst.1.

Quot sint species sententiarū,vide gl. sum. 2.q.1.

Quot sunt ordines iuris , vide in gl.sum. 2. qu.1.

Vtrum sententia præcepti requirat ordinem iuris,vide in gl.sum.2.q.1.

Quæ sit sententia diffinitiua,vide in tex.2.q.6.

De intellectu l.barbarius. ff. de officio Prætoris. videlicet de sententia lata à iudice putatiuo , vide glo.§.tria.3.quæ.7.

Vtrum sententia debeat deferri secundum conscientiam,vel quomodo,vide gl.in c. iudicet. 3. q.6.

Vtrum sententia possit scribi in pariete , sicut in charta,vide gl.in cap.postulatus,in ver.scribebat.3. quæst.7.

Vtrum Episcopi possint iudicari ab vno tantum, vide in tex.3.q.8.

Quoties quis citari debet ad hoc,vt sententia valeat,vide gl.in c.caueant,in ver.caueant.3.q.9.

Vtrum Episcopi possint condemnari absque synodali audientia,vide in tex.5.quæst.4.

Si Episcopi discordant in sententia ferenda contra Episcopum , ad cuius tribunal tunc debeat haberi recursus,vide in tex.& in gl.sum.6.q.4.

In quibus casibus potest laicus iudicare in causa clericorum,& quid si mandato Papæ , vide glo. in cap.clericum.2.11.q.1.

Quot sint species sententiarum , & ex quibus sententia dicitur iusta, vel iniusta , & quando valeant,& quando non,vide in gl.sum.11.q.3.

Vtrum possit resisti iudici qui iniuste iudicauit, vide gl.in cap.non debet.11.q.3.

Vtrum liceat soli Principi confirmare sententiam nullam,vide gl.in c.nullus.141.q.1.

Vtrum Episcopus possit condemnare sacerdotes absque synodali audientia,vide in tex.& in gloss. summæ.15 q 7.

Casus,in quibus sententia retractatur, & in quibus remediis,vide in gl.summæ.35.q 9.

De appellationibus.

Vtrum sit dandum aliquod remedium appellantibus causas differendi causas,vide in te. 2. quæst.6.

Vtrum possit appellari à Principe, & ab eius Officialibus,vide tex.2.quæst.6.

De forma appellationis,& Apostolorum,vide in tex.3.q.6.

Quæ sint tempora persequendæ appellationis, vide in tex.2.q.6.

Qui sint illi , quorum appellationes non recipiuntur,vide in tex.2.q.6.

Quid sit appellatio,& quis appellet in causis ciuilibus,& etiam in criminalibus.Et ad quæ appelletur,& quando appelletur. Et quantum tempus detur ad appellandum , & quantum ad prosequendum appellationes.Et an istud tempus possit abbreuiari per iudicem , & an appellatio requirat Scripturam.Et vtrum ea pendēte possit aliquid innouari,vide de iis omnibus,in gl.sum.2.q.6.

Vtrum possit appellari omissis mediis ad legatū Papæ sicut ad ipsum Papam , vide gl. in c.si quis 1 in ver. Apostolicam 2 quæst.6.

De terminis appellationis vide in l. appellatore, canonizata.2.quæst.6.

LIBER TERTIVS.

De vita,& honestate clericorum.

Vtrū Episcopi,& alij promouendi debeant promittere,& vouere continentiam, vide in di 28.

Quo tempore fuit ordinatum quòd promouendi debeant promittere continentiam,& quæ fuit causa huius institutionis,vide in dist.21.

Quæ pœna imponatur Sacerdotibus , & clericis non seruantibus continentiam,vide in dist.22.

Vtrum Sacerdotes,& alij promoti debeant fugere familiaritatem domesticorum, & coniunctorum suorum,& venationes,& etiam concubinas. vide in dist.33.

Vtrum Sacerdotes possint interesse choreis,& festiuitatibus,habes in d.34.

Vtrum promouendi ad sacros ordines debeant esse sobrij , & qua pœna puniantur non seruantes sobrietatem,vide in dist.35.

Vtrum promoti ad sacros ordines debeant esse periti literarum,vide in dist 36.

Vtrum promouendi ad sacros ordines possint incumbere libris Gentilium.vide in dist.37.

Vtrum Sacerdotes debeant esse ornati grauitate, & incessu,virtute,& meritis.vide in dist.60.

Vtrum Sacerdotes debeant esse ornati vestibus,& aliis exterioribus.vide in dist.61.

Vtrum Sacerdotes debeant esse pudici in verbis, & in omnibus.vide in dist.63.

Vtrum Sacerdotes debeant esse hospitales,vide in dist.62.

Vtrum Sacerdotes debeant esse temperati , & in comedendo, & bibēdo debeant miscere Scripturas cum cibis ante,& post,vide in dist.44.

Vtrum Sacerdotes debeant esse religiosi , vel ne, vide in dist.46.

Vtrum Sacerdotes debeant esse cupidi , & dediti vsuris.vide in dist.47.

Vtrum Sacerdotes debeant carere omni crimine vide in dist.50.

Vtrum Episcopi debeant esse sine omni crimine,vide in dist.81.

Vtrum Episcopi debeant esse continentes,& prouidere etiam pauperibus,vide in dist.81.

Vtrum ordinandi debeant carere,non solùm vitiis propriis,sed etiam alienis,vide in dist.83.

Quæ debeant seruare Sacerdotes,& maximè Episcopi.vide in dist.74.

Vtrum Sacerdotes, incidentes in criminibus debeant reparari.vide in dist.74.

Vtrum Sacerdotes incidentes in criminibus debeant reparari,vide dist.5.

Vtrum Episcopi debeant esse hospitales. vide in dist 85.

Vtrum Episcopi debeant esse doctores,& liberales mendicantibus.vide in dist.86.

Vtrum clerici possint sibi quærere victum propriis manibus.vide in dist.91.

Vtrum liceat clericis incedere vestibus fulgidis, & claris.vide in tex.& in glo.sum 21.q.4.

Vtrum liceat clericis mouere arma. vide in gl. sum.23.q.1.

Vtrum liceat clericis mouere arma,& in quibus casibus.vide in tex.in & in gl.sum.23.q.8.

Cætera vide suprà sub Rubrica de ætate, & qualitate,quia hæc omnia ad idem tendunt.

De rebus Ecclesiæ non alienandis.

Vtrum laici possint disponere de rebus Ecclesiæ etiam si est Imperator sine licentia Romani pontificis.vide in dist.96.& etiam 97.

Vtrum liceat Episcopis alienare bona Ecclesiarum.vide in tex.& glos.sum.10.q.2.

Vtrum bona Ecclesiæ possint alienari , & etiam alienata retineri, & cum qua solennitate, & forma alienentur.vide in tex.gl.sum.12.q.2.

Vtrum bona Ecclesiæ quæ possunt alienari pro redemptione captiuorum, possint alienari si captiui sint pro maleficio,vide gl.c.sacrorum.12.

Vtrum res Ecclesiæ , quæ seruando seruari non possunt , possint alienari sine solennitate requisita, in aliis bonis.vide in g.sum 12.q.2.

Vtrum prælati dicantur habere liberam administrationem in rebus Ecclesiæ,vide gl.c.si.12.q.1.

De pœna alienantis bona Ecclesiastica. vide in tex.17.q.4.

De commodante.

Vtrum commodans vas corruptum teneatur si vinum ibi positum propter hoc vitiatur. vide gl.in c.inter.1.ver.vase.de poen.dist.3.

De feudis.

Vtrum vasallus possit seruire domino suo per substitutum.vide gl.in c. latorem.33.q.2.

De fideiussoribus.

De modo fideiussionis præstandæ in iudicio,vide in authen.offeratur canonizata.3.q.3.

Vtrum fideiussor,cui promisit aliquem exhibere in causa capitali,si non exhibeat,an debeat ipse puniri corporaliter,an pecuniariter, vide gl.in c. cum homo.13.q.5.

De donationibus.

Si euincitur res donata,vtrum possit agi,& quomodo contra donantes.vide gl.in c. præsentium 7.q.1.

Vtrum donatio causa mortis,quæ firmatur morte naturali,firmetur etiam ciuili. vide gl. in c. placuit.2.16.q.1.

De Testamentis.

Vtrum clerici possint relinquere fructus beneficij sui in testamento. vide gl. in c. duo sunt 12.q.6.

Vtrum hæres secundum canones teneatur in solidum ex facto defuncti in contractibus, vel in delictis.vide gl.in c.Episcopum.12.q.2.

Vtrum liceat clericis testari de rebus Ecclesiæ,vel de propriis,& quomodo,vide in text.& in gl. sum. 12.q.6.

Vtrum post ingressum Monasterij quis possit testari,vide in tex.19.q.6.

Vtrum per ingressum Monasterij rumpatur testamentum.vide gl.in authen.si qua mulier canonizata.19.q.3.

De decimis.

Vtrum laici possint se intromittere circa oblationes,& decimas Ecclesiarum.vide in tex.10. quæst.1.

Quantum possit exigi per Episcopos nomine cathedratici. vide in tex.& in gl.sum.10.q.3.

Si reperiuntur plures monetæ, de qua solui debe-

bere. an ei derelictum, vide in gl. sum. 10. q. 3.

Vtrum ius decimandi possit praescribi, vide in tex. in gl. sum. in c. 13. q. 2.

Vtrum illi, quorum domicilia sunt in dioecesi baptismalis Ecclesiae, teneantur soluere decimas ei, vel in quo loco fiat solutio earum, vide in text. & in gl. sum. 13. quaest. 1.

Vtrum praedia Monasteriorum teneantur soluere decimas, vide in tex. 16. q. 1.

Vtrum decimae omnino debeat solui, vide in tex. ibidem.

Quo iure putantur decimae, vide gl. in c. moderamine. 16. q. 1.

Vtrum decimae, vel collectae possint imponi clericis à saecularibus, vide gl. in c. quia iura 19. q. 1.

Quo tempore debeant solui decimae, vide gl. in c. reuertimini. 16. qu. 1.

Vsque ad quem locum debeant portari decimae per rusticos, vide gl. in d. c. reuertimini. 16. q. 1.

Vtrum decimae debeant solui à raptoribus, & furibus, & an de salariis Doctorum, & aduocatorum, vide gl. in c. decimae. 16. q. 1.

Vtrum decimae debitae vni Ecclesiae possint vsurpari ab alia, vide in tex. 16. q. 2.

Vtrum decimae possint detineri à laicis, vide in tex. 16. q. 7.

Vtrum licitum sit exigere aliquid à Monasteriis vltra consueta, vide in tex. 18 q. 7.

Vtrum clerici baptismalis Ecclesiae possint petere decimas contra Episcopum, vide in tex. 25. q. 1.

De regularibus, & statu Monachorum.

Vtrum possit inuitis Monachis, vel Religiosis imponi strictior regula per superiores suos, vide gl. in c. gesta, in verbo creuere, in dist. 74.

Vtrum heremitae subsint Episcopis, vide in c. qui vere 6. q. 1.

Vtrum Monachi possint eligi ad praelaturas saeculares, vide in gl. in c. Presbyteros. 16. q. 7.

Vtrum Monachus albus possit esse inter Monachos nigros, vide gl. in c. noua. 16. q. 7.

Vtrum canonici regulares possint intrare Monasterium, vide in tex. 19 q. 3.

Vtrum traditi Monasterio in pueritia, vel post teneantur perseuerare in religione. Et quid de pupillo doli capace intrante religionem an possit exire, vel extrahi, vide in tex. & in gl. sum. 20. q. 1.

Si quis accepit habitum sine licentia Patris, an possit extrahi ab eo, vide in tex. & gl. summae. 2. q. 2. & 3.

Vtrum coactus intrare monasterium possit exire ad libitum suum, vide in tex. & in gl. sum. 20. quaestio. 4.

Vtrum Monachi possint transire ab vno Monasterio in aliud, & etiam vouere sine consensu Abbatis, vide in tex. 20. q. 3.

Vtrum quis possit esse in duabus Ecclesiis, vel relinquere Ecclesiam suam & transire ad aliam, vide in tex. & in gl. sum. 21. q. 1. & 2.

Vtrum Monachi possint ordinari sine licentia Abbatis, vide in dist. 58.

Vtrum liceat Monachis celebrare officia populis, vide in tex. & in gl. summae. q. 1.

De voto.

Vtrum vouentes castitatem possint vti vxoribus, vide in dist. 17.

Si coniuges vouerunt continentiam, an possint amplius procreare filios & si procreant, an sint legitimi, vide gl. in c. ministri, in verbo, propriae vxoris in dist. 71.

Vtrum pupillus doli capax obligetur voto, vide c. estote. 1. q. 1.

Vtrum, & quando liceat discedere à voto, & quomodo quis obligetur voto, & quomodo perficiatur votum, vide in tex. & in gl. sum. 17. q. 1.

De personis prohibitis vouere. vide gl. in c. sunt quidam. 17. q. 1.

Vtrum si quis vouit se monasterio & tradidit possit redire ad mundum etiam cum licentia Abbatis. vide in tex. 17. q. 3.

Cuius sit maior poena, an frangentis votum, vel adulteri, vide gl. in c. propositum 20. q. 3.

De iure patronatus.

Vtrum ius patronatus amissum per lapsum in haeresim recuperetur per eum patronum reuersum, vide gl. in c. maximum, in ver. dignitate. 1. quaest. 7.

Quale ius habeat patronus in Ecclesia nondum consecrata, vide in gl. sum. 16. q. 2.

Vtrum, & quot modis quis efficiatur patronus, & in quos transeat ius patronatus, & pro quanta portione, vide gl. in c. praeterea, & in c. quicunque. 16.

Vtrum Iudaeus fundando Ecclesiam acquirat ius patronatus in ea, vide gl. in c. si Frigentius. 18. q. 7.

Vtrum solus Papa, an verò, & alij possint priuare aliquem iure patronatus, vide gloss. in cap. filius. 16. quaest.

Si patroni sunt discordes in praesentatione alicuius quid debeat facere Episcopus, vide gl. in c. si plures. 16. q. 7.

De consecratione Ecclesiae, vel altaris.

Cui liceat consecrare Ecclesiam, vide in tex. de consec. dist. 1.

Vtrum Ecclesiae consecratae possint iterum consecrari, vide in text. de consec. dist. 1. c. si motum cum plu. seq.

In quibus casibus Ecclesia potest iterum consecrari, & reconciliari vide gl. in c. Ecclesiis. de consec. d. 1.

De consecratione altaris. vide gl. in c. si motum. de consec. dist. 1.

Cui liceat constituere oratoria, & an sine licentia Episcopi haec fieri possint. vide gl. in cap. quidam 18. qu. 1.

De celebratione missarum, & sacramento Eucharistiae, & diuinis officiis.

Vtrum Sacerdos possit celebrare missam post pollutionem nocturnam praecedentem. vide in dist. 7.

Vtrum quis possit audire Missas Sacerdotum seruandum contumaciam. vide in dist. 32.

Vtrum orationes factae à malis Sacerdotibus prosint, vel ne. vide gl. in §. ecce, in verbo, intercessores, in dist. 49.

Quomodo Praelati, & alij promoti possint & debeant celebrare officia, & an magis ore, vel corde. vide in dist. 92.

Vtrum Sacerdotes mali possint conficere in celebrando verum Corpus Christi, vide in tex. 1. q. 1.

Si Sacerdos dicat Missam rogando Deum, vt aliquem perdat, an peccet, & an conficiat Sacramentũ Corporis Christi. vide gl. in c. dictum, in verbo, prodesse. 1. q. 1.

Vtrum pransus, vel qui recipit medicinam possit celebrare, vide gl. in c. nihil. 7. q. 1.

Vtrum Sacerdos infirmus possit celebrare officia, & Missas recuperata sanitate, vide gl. sum. 7. q. 2.

Vtrum clericus celebrans contra praeceptum superioris sit deponendus, vide in tex. & in gl. sum. 11. quaest. 3.

Quo ordine sint celebrandae Missae, vide text. de consec. d. st. 1.

Quibus diebus teneatur quis audire Missas, vide in tex. c. Missas, de cons. dist. 1.

Quae orationes debeant fieri in Missa, vide in tex. de cons. dist. 1.

Vtrum Corpus Christi possit confici in vasis ligneis.

A quo fuit institutum Sacramentum Eucharistiae, vide in tex. de conse. dist. 1.

Vtrum Sacramento Eucharistiae debeat interuenire aliud quàm vinum, & aqua, vide in tex. de cons. dist. 2.

Quę debeant seruari per sumentes Sacramentum Eucharistiae.

Vtrum post consecrationem remaneat substantia vel species in Sacramento Eucharistiae.

Quare in Sacramento Eucharistiae miscetur aqua cum vino, & multa de hoc Sacramento ineffabili & dignissimo.

Licet in vase aeterno non debeat confici hoc Sacramentum, tamen si fiat, vtrum conficiatur, vide gl. in c. de cons. di. 1.

Vtrum Sacramentum possit confici de alia specie, vel liquore, quàm frumenti, & aquae, vide gl. in c. sicut. de cons. d. st. 2.

Vtrum quis debeat recipere hoc Sacramentum Corporis Christi nisi fuerit firmiter in proposito abstinendi à peccatis, vide gl. in c. quotidie, de cons. dist. 2.

Causas institutionis Sacramentorum, vide in gl. in c. signum, de cons. dist. 2.

Vtrum in fractione hostiae remaneat Corpus Christi in qualibet parte, vide gl. in c. cum frangitur de conse. dist. 2.

Quare Corpus Christi, non sit sub alia specie, quàm panis, vide gl. in c. tertio d. consec. dist. 2.

Si animal irrationale sumat corpus Christi, vtrum statim desinat esse Sacramentum, vide gl. in c. qui bene. de cons. dist. 2.

De Baptismo.

Vtrum ille qui fuit baptizatus in infirmitate, qui antea volebat baptizari, possit promoueri ad sacros ordines. vide in dist. 58.

Vtrum sacramenta necessaria, vt est Sacramentum Baptismatis, possint praestari ab haereticis, vide tex. 1. qu. 1.

Vtrum mutus, & surdus possint baptizari. vide gl in c. detrahe. in ver. crediturus. 1. q. 1.

Vtrum baptizatus per iocum dicatur vere baptizatus, vide gl. in c. spiritus, in ver. integris 1. q. 1.

Vtrum debeat potius quis permitti mori sine Baptismo, quàm quod baptizetur cum pecunia Sacerdoti danda. vide gl. in c. baptizandis, in ver. moriantur potius 1. q. 1.

Vtrum liceat Monachis baptizare, & iniungere poenitentiam, vide in tex. & in gl. sum. 16. q. 1.

Vtrum officium baptizandi possit committi ab Episcopo, idem in gl. sum. 16. q. 1.

Vtrum Sacramentum Baptismatis, vel Eucharistiae possit praestari ab haeretico. vide gl. in §. sed illud. 24. q. 1.

Vtrum Sacramentum Baptismatis sit necessarium, & quid prodest, & in quibus diebus celebretur, vide text. de consec. dist. 4.

Qui possunt baptizare, & an boni, & an mali, infideles, & an etiam haeretici, vide in text. de consec. distinctione 4.

Quae verba requirantur in Sacramento Baptismatis, & an inepte prolata efficiant Sacramentum, & quid debeat respondere, vide in tex. de conse. dist. 4.

De ministeriis Sacramenti Baptismatis, & quare vestis candida traditur baptizando, vide text. de consec. dist. 4.

Vtrum Abbates, vel Monachi possint leuare quem de sacro fonte, vide in text. quòd non de consec. dist. 4 c. non licet cum seq.

Vtrum existens in vtero possit baptizari, vide in text. de consec. dist. 4. c. si ad matris, cum duob. seq. quòd non.

Quae peccata remittuntur in Sacramento Baptismatis, vide in text. de cons. distin. 4. cap. regenerante.

Quot sunt genera Baptismatis, & quando fuit institutum hoc Sacramentum, vide in tex. de conse. dist. 4.

Qua forma fieri debeat hoc Sacramentum Baptismatis, & eius effectus. vide gl. sum. de cons. d. 4.

A quo debeat praestari Sacramentum Chrismatis, vide in tex. de cons. dist. 5.

Vtrum quis possit baptizare in alio liquore quàm in aqua. vide gl. in §. necessarium. de consec. dist. 4.

Vtrum ad hoc vt quis baptizetur, requiratur caput perfundi, an verò quaelibet alia pars corporis, vide gl. in c. propriè. de conse. dist. 4.

De forma Baptismi, & verbis necessariis in eo, vide in c. à quodam consec. dist. 4.

Vtrum si quis baptizetur in aqua mista cum alio liquore valeat. vide gl. in c. Baptismi vicem, de cons. dist. 4.

Si cum verbis formalibus Baptismi misceantur alia verba superflua, an vitient vel vitientur, & vide gl. in c. si non sanctificatur, de cons. dist. 4.

Vtrum Iudaeus vsurarius debeat baptizari si non restituat vsuras. vide gl. in c. Iudaei de consecrat. dist. 4.

Vtrum testimonium vnius de Baptismo valeat. vide gl. in c. paruulos. de cons. d. 4.

Vtrum filius possit baptizari inuito patre. vide gl. in c. si baptizata. de cons. d. 4.

De obseruatione ieiuniorum.

Quibus temporibus sint celebranda ieiunia, & vnde habuerunt originem, & quid differant ieiunia nostra à ieiuniis Hebraeorum, vide distin. 76.

De ordine ieiuniorum, & officiorum & plenissime de Sacramento confirmationis, vide in tex. de cons. dist 5. ferè per totum.

Vtrum quis possit ieiunare per alium. vide in c. poenitentia. 1. de poen. dist. 3.

De purificatione post partum.

VTrum mulier hodie post partum statim possit intrare Ecclesiam,& se commiscere viro, vide in dist.5.

De religiosis domibus.

VTrum omnes basilicæ cum suis dotibus pertineant ad ordinationem Episcoporum,& an ipsi visitare teneantur diœcesim,vide in text.10.q.1.

De Ecclesiis ædificandis.

VTrum quis possit vendicare capellam ædificatam in suo iure territorij, vide in tex. & in gl. sum.16.q 5.

Vtrum diruta Ecclesia remaneat locus priuilegiatus,vide gl.in c.hoc diximus,17.q.7.

Vtrum oratoria possint constitui sine licentia Episcopi,vel etiam erigi campanæ,vide gl.in c.quidam,in ver.aut oratorij.18.q.2.

Cui liceat consecrare Ecclesiam, vide in tex. de conse.dist.1.

De sponsalibus,& matrimoniis,& impedimentis eorum,& de dotibus.

DE vxore Presbyteri an possit nubere alicui,vel dimitti à Presbytero propria auctoritate, vide in dist.28.c.si qua.

De reprobatione quorundam hæreticorum detestantium matrimonia vide in dist.30.

Vtrum Episcopus,qui olim duxerat vxorem, & etiam vouentes castitatem possint vxoribus vti, vide in dist.27.

Vtrum vxor teneatur reddere debitum marito, vel econtra in Ecclesia,vide gl.in c.Ecclesiis,in ver. fœminæ.dist.68.

Vtrum maritus sciens se esse affinem vxori suæ, debeat abstinere ab ea,vide in gl.in c. si quis in ver. separauerint.1. q.1.

Vtrum vxor teneatur reddere debitum marito excommunicato,vel filius,vel seruus communicare cum Patre excommunicato,vel econtra, vide gl.in c.quoniam,in verbo vxores.11.q.3.

Vtrum vxor,vel filius impubes,vel Episcopus inuito marito,vel Patre, vel Papa possit intrare religionem,vide gl.in cap.duæ,in verb. dignior.19 2.

Vtrum matrimonium possit esse inter vouentes castitatem,vide in tex.late 27.q.1.

Vtrum possit contrahere matrimonium ille,qui copulatus est cum moniali,vide gl.in c. si quis votum.27.q.1.

Vtrum desponsata vni possit alteri nubere,vide in tex.& in gl.sum.27 q 2.

Vtrum filia possit nubere sine voluntate patris, vide in tex.& in gl.sum.31 q.2.

Vtrum filia possit nubere alteri post promissionem factam à patre de ea alij, vide in text.& in gl. sum.3.q.3.

Vtrum meretrix possit duci in vxorem, vide in tex.& in gl.sum.late.32.q.1.

De iudicio inter virum,& vxorem,circa adulterium.vide gl.in l.publico,canonizata 23.q.1.

Vtrum possit appellari vxor illa,quæ ducitur causa incontinentiæ,vide in tex.& in gl.sum.32.q.2.

Vtrum conditio possit apponi in matrimoniis vide in c.solet late.32 q.2.

Vtrum filia in nubendo teneatur magis sequi arbitrium patris quàm suum, vel econtra,vide in tex. & in gl.sum.32.q.3.

Vtrum stante matrimonio possit quis habere rem cum ancilla,vide in tex.late.32.q 4.

Vtrum passa violentiam amittat pudicitiam,vide in tex.& in gl.sum.late.32.q.5.

Ex quibus causis licitum sit viro dimittere vxorem,vel contra,vide in tex.32.q.5.

Vtrum maritus possit dimittere vxorem suam sine causa,vide in tex.32.q.2.

Vtrum coniuges possint vouere continentiam altero ex eis recusante,vide in tex.33.q.5

An mulier,quæ nupsit alteri viuente adhuc primo marito, committat adulterium quando credebat eum mortuum,& an teneantur redire ad eum, vide in tex.& in gl.sum.34.q.1.& 2.

Vtrum quis possit ducere in vxorem aliquam ex propria cognatione, vide in text. & in gl.sum. 35. quæst.1.

Vtrum liceat ducere vxorem aliquam ex consanguineis vxoris præmortuæ,vide in tex.35.q.2. & 3.

Quare intra gradus iuris non est licitum contrahere matrimonium,vide in tex.35.q.4.

Quomodo sint computandi gradus consanguinitatis in matrimonio,vide in tex.35.q.5.

Quibus accusantibus, vel testificantibus sit dirimendum matrimonium, vide in tex.& in gl. sum. 35.q.6.

Vtrum quilibet possit denuntiare matrimonia illicita,& quid operetur hæc denuntiatio, vide in gl. sum 36.q.6.

Quid si aliqua consanguinea vel affinis ducta est in vxorem,vtrum possit adhærere marito, vide in tex.& in gl.sum.

Vtrum quis possit contrahere matrimonium cum vxore compatris vxoris suæ,vide in tex.& in gl.sum. 30.q.4.

Vtrum clandestina desponsatio præiudicet manifestæ,vide in tex.& in gl.sum.30.q.5.

Vtrum matrimonia clandestina valeant, & quæ dicantur matrimonia clandestina,vide in gl.30.q.5.

Ex quibus præsumatur contra matrimonium,vide in gl.in c.aliter.30.q.5.

Vtrum matrimonium possit contrahi inter absentes, vide gl.in c.nec illud.30.q.5.

Cui magis credatur, an stanti pro matrimonio, vel contra matrimonium, vide gl.in c. his ita 30.q. 5.§ si quis.

Vtrum polluta per adulterium possit posteà duci in matrimonium,vide in tex.gl.sum.31.q.1.

Vtrum binæ,vel vlteriores nuptiæ permittantur, vide in text.31.q.1.c.aperiant.

Vtrum possit duci in vxorem ea,cui quis dedit fidem de ea ducenda dum viuebat vxor prima, vide gl.sum.31.q.1

Si iuraui non cognoscere concubinam meam vtrum possim posteà contrahere matrimonium secum,vide gl.in c.illud.31.q.1.

Vtrum adulter possit dimittere adulteram, vide in tex.32.q.1.

Casus, in quibus non potest maritus accusare vxorem adulteram,vide in gl.sum.32.q.6.

Vtrum ille, qui dimisit vxorem causa fornicationis,possit aliam ducere,vide in tex.32.q.7.

Vtrum possit dimitti vxor sterilis ex ea causa,vide in tex.32.q.7.c.tantum valet.

Vtrum in matrimonio requiratur semper quòd sit spes filiorum,vide gl.in c.his,qui 32.q.7.

Vtrum possit contrahi matrimonium cum Hebræa sub conditione vt efficiatur Christiana, vide in tex.& in gl.sum.32.q.8

Vtrum propter impossibilitatem coëundi possit vxor dimitti, & quotuplex sit impedimentum, & quanto tempore debeat durare tale impedimentum vide in gl.sum.33.q.1.

Vtrum mulier post separationem mariti possit nubere ei, cum quo priùs fornicata est, vide in tex. late.33 q.2.

Vtrum liceat marito interficere vxorem in aliquo casu,vide in tex 33 q.2.

Quid si separatur vxor à marito ex causa consanguinitatis,posteà reperiatur contrarium, an debeat de nouo recipi ab eo,vide in tex. & in gl. sum. 35. quæst.9.

Vtrum filij secundi matrimonij contracti,& posteà dissoluti, possint iungi in matrimonio cum consanguineis prioris viri,vide in tex.35.q 10.

Vtrum vxor,quæ contradicente marito intrauit religionem si vir posteà consensit possit exire, vide gl.in c.mulier.33 q 5.

Vtrum,& quomodo coniuges possint vouere,vide gl.in c.manifestum.33.q.5.

Vtrum vxor tenetur sequi maritum vagabũdum vide gl.in c.si quis necessitate.34.q.2.

Vtrùm si hodie vnus homo esset tantùm,an posset contrahere matrimonium cum sorore,vide gl.in c. cum itatur.35.q.1.

Vtrum sit propriè coniugium inter sponsum, & sponsam, vide in tex. & in secunda gl. summæ.27. quæst.1.

Vtrum matrimonium, vel coniugium inter infideles,& si quis eorum efficitur fidelis,an possit dimittere alium,vide in tex.& gl.sum.28.q.1.

Vtrum vxor possit relinqui pro qualibet fornicatione etiam semel tantùm commissa,vide gl.in c. idololatria.28.q.1.

Vtrum hæreticus qui voluit baptizari, sed non potuit possit contrahere matrimonium, vide gl.in c.caue.28.q.1.

Vtrum sit matrimonium inter errantes de conditione sua,vide in tex.& in gl. summæ. 29. q.1. & etiam 2

Vtrum liceat marito reddere debitum vxori quando ipse leuauit proprium filium de sacro fonte,vide in tex.& in gl.summæ.30.q.1.

Vtrum sponsalia possint contrahi inter fratres, vide in tex.30.q.3 c.Pittacium.

Quæ ætas,& quot alia requirantur in vero matrimonio,vide in gl.summæ.30.q.2.

Vtrum filij adoptiui possint copulari in matrimonio cum filiis naturalibus,vide in tex.30.q.3.

Vsque ad quem gradum sit prohibitum matrimonium,vide gl.summæ.30.q.3.

Qui filij sint legitimi.

VTrum filij nati de incestuosis nuptiis reputentur filij,vide in tex.35 q.7.

Vtrum naturales,seu bastardi possint promoueri ad sacros ordines,vide in dist.56.

Vtrum filij spurij sint exclusi ab omni beneficio iuris.vide gl.in c.multæ.15.q.7.

Si suscipiuntur filij ex Monacho,& Monacho cui Ecclesiæ applicabuntur,& cui fiat iniuria,vide gl.in c.impudica .27.q.1.

De accusationibus,inquisitionibus & denuntiationibus.

VTrum, & in quibus casibus possit de crimine quis accusari post mortem, vide gl.in c. quorundam,in ver.non potest.dist.23.

Vtrum fœminæ admittantur ad accusandum, & maxime tutorem suspectum,vide gl.in l.prohibentur,canonizata.2 q.1.

Vtrum omnes personæ etiam infames admittantur ad testificandum in criminalibus,& ad accusandum saltem in denuntiatione Euangelica, vide gl. in c.si peccauerit.2.q.1.

Qua pœna puniantur deficientes in accusatione, vel testificatione per calumniam facta,vel per errorem,vel per temeritatem, vel per calorem iracundiæ.vide in tex.& gl.summæ.q.3.

Vtrum reus accusatus deficiente accusatore teneatur se purgare, vide in tex. & in gl. summæ.2. quæst.4.

Vtrum laici possint admitti ad accusandum Episcopos,& alios superiores,vide tex.2 q.7

Vtrum, & quando criminosus possit admitti ad accusandum ante peractam pœnitentiam, vide gl. in c.ipsi Apostoli.2.q.7.

Vtrum accusatio debeat fieri in scriptis,& etiam de forma libelli accusatorij,vide in tex.2.q.8.

De accusatione,& de infamatione, & denuntiatione quomodo fiant,& an requiratur inscriptio ad pœnã talionis,& quot sint necessaria ad hoc, vt fieri possit inscriptio,& an tunc requiratur inscriptio ad pœnam talionis,vide in gl.summæ.2.q.8.

Quæ sint necessaria in accusatione facienda, vide gl.in c.per scripta,in ver.absens.2.q.8.

Vtrum infames admittantur ad accusandum etiam viles,& abiectas personas.vide in tex.3.q.4.

In quibus casibus accusatus potest habere curam pro vinciam suam,vide in gl.summæ in §.3.q 7.

Vtrum accusatores possint absentes accusare,vide in tex 3 q.9.

Vtrum accusator deficiens in vno capitulo debeat vlteriùs admitti ad alia capitula, vide in tex.3 q.10.

Vtrum ad accusandum admittatur aliquis excommunicatus,vide in tex.4.q.1.

Vtrum prohibitus ab accusando possit saltem testificari,vide in tex.4.q.2.

Vtrum quis possit esse accusator, & testis in eadem causa,vide in tex.& in gl.summæ. 4.q.4.

Vtrum accusans teneatur se inscribere regulariter ad pœnam talionis,vide in tex.4.q.4.

Vtrum quis possit esse in eadem causa denuntiator,& testis,vide in gl.summæ.4.q.4.

Vtrum maritus accusans de adulterio vxorem teneatur se inscribere ad pœnam talionis,vide gl. l.si maritus,in verbo sexaginta,canonizata.4. quæ.4.c. nullus.

Vtrum accusatus repertus culpabilis possit ampliùs admitti ad accusandum, vide in tex.& gl.sum. quæst.6.

Qua pœna puniatur accusans aliquem de crimine,quod posteà non reprobauit,vide in tex.5.q.6.

Vtrum hæreticus,vel infamis admittatur ad accusandum Episcopũ de simonia, habes in tex 5 q.6.

Si Episcopus velit retorquere accusationem in accusantem,vtrum sit adhibenda fides eius simplici assertioni,& etiam an soli Episcopo credatur in cæteris,vide in tex.& in gl.sum.6.q.2.

Vtrum per Episcopum accusatum possit peti iudicium Archiepiscopi alterius prouinciæ, vide

in text.3.quæst 3.

Si accusator deficit in probatione, vtrum reus accusatus sit cogendus ad probationem suæ innocentiæ, vide in text.& in gl.sum.6.quæst.5.

Vtrum Episcopus accusatus, & citatus à Papa possit redire ad Ecclesiam suam propriam absque literis Apostolicis. vide text.8.q.5.

Vtrum clericus possit accusari coram iudice sæculari, vel iudicari ab eo, vide in tex.& in gl.sum. 11. quæst.1.

Vtrum in causa denunciationis quis possit esse accusator, & iudex, & testis, & quando habeat locum denunciatio Euangelica, vide gl.in c.præcipue 11 quæst 3.in ver.duos.

Vtrum accusato sit deferenda purgatio, vide in text.& in gl.sum.15.quæst.5.

De Calumniatoribus.

QVæ differentia sit inter calumniatorem, præuaricatorem, & tergiuersatorem. vide in glo. sum.2.quæst.3.

De Simonia.

VTrum spes sola pro honesto seruitio inducat simoniam, vide gl.in c.hoc ad nos, in ver. tonsurantur.in dist.59.

Vtrum Sacramenta possunt præstari à simoniacis, & si præstantur, an careat effectu gratiæ, & quid de aliis dignitatibus, & Sacramentis necessariis ab eisdem præstitis, vide in tex.1.q.1.

Vtrum munera possint interuenire pro iuribus spiritualibus, & corporalibus, & etiam pecunia, & in quibus casibus dicatur simonia, vide in glo. sum 1.quæst.1.

Vtrum spiritualia possint permutari, vide in glo. sum.1.quæst.1.

Vtrum pecunia possit dari pro iuribus spiritualibus, corporalibus.

Vtrum simoniacus ex sola voluntate sit iudicandus. vide gl.in c.qui studet, in verb.à communione, 1.quæst.1.

Vtrum pro ingressu Monasterij pecunia sit exigenda, & an exacta restituenda, vide in text.& etiam in gl.sum.per totum, 1.quæst.2.

Vtrum sit simonia emere ingressum, vel præbendas Ecclesiæ, vide in tex.& etiā in gl.sum.1.q.3.

Vtrum filius sit reus criminis quando eo ignorante pater pro eo commisit simoniam, vide in tex.1. quæst.4.

Vtrum sit differentia inter Ecclesiam, & ordinem emptum, vide in gl.sum.1.q.5.

De differentia inter crimen simoniæ, & crimen læsæ maiestatis, vide gl.in c.sane, in verb.ad instar. 15.quæst.3.

Vtrum liceat filio esse in Ecclesia, quam pecunia paterna est consecutus, vide in text.& etiam in glo.sum.1.quæst.5.

Vtrum ille, qui fuit ordinatus ignoranter à simoniaco, sit repellendus ab ordine sibi dato, vide in tex.& etiam aliquid in gl.sum.1.q.6.

Vtrum ordinatus simoniace possit conuenire suum ordinatorem. vide gl.§.porrò in ver. pœna.6. quæst.1.

Vtrum sit simoniacus ille, qui post electionem præstitit iuramentum Canonicis de indemnitate Ecclesiæ, vide in tex.8.quæst.3.

Vtrum sit peccatum emere spiritualia, vide in text.& in gl.sum.1.q.1.

Vtrum ordines possint dari pretio, vel gratia, vel supplicationibus coniunctorum.ibid.

Vtrum patrocinium simoniacorum possit admitti in electionibus, vide in tex.& gl.sum.8.q.2.

Si eligitur excommunicatus cum aliis non excommunicatis, an vitietur in totum electio, vide gl.9.q.1.

De Magistris.

VTrum bona munera sint dāda doctoribus, vide gloss.in l.si quis.canonizata.vernon ad turpe.3.quæst.7.

Vtrum doctor teneatur gratis consilium suum dare quando illud facit absque magno labore, vide gl.in c.non licet, 11.q.3.

De hæreticis.

VTrum quis dicatur hæreticus eo ipso quòd errat in fide, si est paratus corrigi, vide gloss. in c.nec licuit, in ver. ad recipiendam in dist. 17. in c.nec licuit, in verb.emendari.24.q.1.

Vbi agitur de fide, vtrum solus Papa possit agere sine Consilio Cardinalium, vide gl.in c. Anastasius.in ver.consilio, in dist. 19.

Vtrum possit communicari cum lapsis in hæresim, & an lapsi in hæresim possunt promoueri ad maiora, vide in dist.50.

Vtrum Sacramenta necessaria, vt est Sacramentum Baptismatis, possunt præstari ab hæreticis, vide in tex.1.q.1.

Vtrum renuntians hæresi sit recipiendus vlterius ad Episcopalem dignitatem, vide in tex. & in gl.sum.1.q.7.

Vtrum lapsus in hæresim sit recipiendus vlterius ad Episcopalem dignitatem, vide in tex.& in gloss. sum.quæst.7.

Vtrum lapsus in hæresim si postea reuertatur ad fidem, recuperet iura sua, & maxime ius patronatus amissum, vide gl.in c.maximum, in ver. dignitate.1. quæst 7.

Vtrum hæretici sint spoliandi rebus suis, vide in tex.23.q.7.

Quæ sit pœna hæreticorū.vid. in gl.sum. 23.q.7.

Vtrum reuersus ab hæresi recuperet bona, vide gl sum.23.q.7.

Vtrum quis possit excommunicari ab hæretico, vide gl.sum.23.q.1.

Vtrum per solum dictum quis efficiatur hæreticus, vide gl.in c.hæc est, 24.q.1.

Quæ differentia sit inter hæreticos, & Schismaticos, quot sunt genera hæreticorum, vide in tex. 24. quæst.3.

Vtrum hæretici possint postulare, vide in gl. nemo canonizata.de pœn.dist.1.

Vtrum hæreticus, vel infamis admittatur ad accusandum Episcopum de simonia, vide in tex. 2. qu.1.

De homicidio.

VTrum iudex Ecclesiasticus possit cognoscere de homicidio, & exercere causam sanguinis, vide gl.in l.cap.illi.5.q.5.

Vtrum homicida possit esse testis contra clericos vide gl.in c.quia 5 q 6.

Vtrum ea, quæ fiunt mente alienata, sint imputanda, puta furioso occidenti aliquem, vide in text. & in gl.sum.15.q.1.

Vtrum minister iustitiæ dicatur homicida, & an peccet, vide in text.15.quæst.1.

Quæ pœna puniatur occidens, vel vulnerans clericum, vide in tex.17.qu.4.

Vtrum sit peccatum iudici, vel eius ministro occidere delinquentes, & punire eos, vide in text.& in gl.sum.23.q.5.

Vtrum, & quando quis possit occidi, in quibus casibus, vide in gl.sum.13 quæst.5.

De pœna occidentis matrem, vide in tex.33.q.2.

Vtrum occidens patrem spiritualem puniatur ea pœna, qua occidens patrem naturalem, vide gl. in l.tada, de pœn.dist.1.

Vtrum clericus efficiatur irregularis qui voluit committere homicidium, & non potuit, vide gloss. in c. periculose, in verbo, si pœnitentiæ, de pœn. dist. 1.

Quod sit maius peccatum, occidere Christianum, vel paganum, vide in c. rebaptizare, in gl.de conse.dist.4.

Vtrum liceat marito interficere vxorem in aliquo casu, vide in tex.33.qu.2.

De raptoribus.

VTrum rapiens rem propriam cadat à iure suo, vide in tex.& in gl.sum.16.q.6.

Quis dicatur raptor, vide in text. & in glo.sum. 36.qu.1.

Vtrum raptor spoliatus debet ante omnia restitui, vide gl.in l.quod autem.14.qu.1.

De maleficiis.

VTrum crimen maleficiorum sit publicum, vel priuatum, vide gl.in c.constituimus, in verb. maleficii.3.q.5.

De Vsuris.

VTrum tutor exigens vsuras nomine pupilli teneatur eas restituere, vide glo.in c.sicut in ver.non fug.dist 4.

Vtrum sit vsura exigere aliquid vltra summam debitam, vide in gl.tex.& in sum.14.q.3.

Vtrum sola spes reddat hominem vsurarium, & in quibus casibus possit aliquid accipi vltra sortem, & quando liceat clericis, vel laicis negotiari vide text.& in gl.sum.14.q.3.

Vtrum possint fieri eleemosynæ de vsuris, & de aliis illicitis rebus, Vide in text. & in gl.summæ. 23.q.5.

Vtrum vsurarij possint pœnitere nisi eff. qualiter restituant vsuras, & malè ablata. vide in text. & in gl.sum.14.q.6.

Vtrum sit communicandum vsurario post mortem, vide in gl.in c.nec quisquam.24.q.2.

De sortilegiis.

QVi sunt sortilegi, & de pœna eorum tam de iure ciuili quam de iure canonico, vide in tex.in gl.sum.late 26 q.1.

Vtrum sortilegium sit peccatum, vide in text.26. qu.2.

Vtrum sit peccatum perquirere stellas, & planetas, vide in text 26.q.2.

A quibus sumpsit exordium genus diuinationis, & quot sunt genera diuinationis, vide in text. 29.qu.3.& 4.

Vtrum dæmones possint scire futura, & dispositiones hominum in mente conceptas, vide in text. 26.qu 4.

Vtrum sortilegi sint excommunicandi, vide in tex.26.qu.5.

Vtrum Astronomia sit approbata, vel ne, vide gl. in c.non liceat 26.q.5.

Vtrum sint reprobatæ incantationes, & obseruationes, dierum, & mensium, & annorum, vide in text.26.qu.7.

De Clerico percussore.

VTrum Sacerdotes debeant esse percussores, vide in dist.45.

De clerico per saltum promoto.

VTrum quis possit promoueri per saltum ad sacros ordines, vide in dist.67. & etiam in distinct.59.

De Priuilegiis.

VNde dicantur priuilegia, & quid sit priuilegium, vide in dist.3.

Vtrum priuilegia concessa clericis extendantur ad eorum vxores, vide gl.in c.clericum.3.q.c.1.

Quot modis perdatur priuilegium, vide glo.in c. priuilegium.11.q 3.

Vtrum antiquioribus priuilegiis derogetur per sequentia, vide in tex.25.q.2.

Quis possit concedere priuilegia in præiudicium tertij, & quomodo priuilegia egrediantur personas eorum, quibus conceduntur, & an in dubio præsumantur personalia, vel realia, & de differentia inter priuilegium, & confirmationem & an in dubio præsumantur reuocata, vide glo. sum.25. qu.2.

Vtrum priuilegia requirant Scripturam, vide gl. in c.institutionis.25.q.2.

De purgatione vulgari.

QVando habeat locum purgatio vulgaris, & purgatio canonica, vide in gl.sum.2.q.5.

De iniuriis.

VTrum licitum sit bellum propulsando iniuriam, & in repetendis rebus suis, vide in tex.23. quæst.2.

Vtrum iniuria sociorum possit propulsari armis, vide in tex.& in gl.sum.q.3.

Vtrum vindicta sit permissa, vide in text.& in glo. sum.23.qu.4.

Vtrum Episcopus possit remittere iniuriam factam Ecclesiæ suæ, vide gl.in c.si is.23 q 4.

Quid requiratur ad hoc vt possit agi actione iniuriarum, in prouocatio ad animum, & quæ alia, vide gl.in c.si is.23.qu.4.

De pœnis.

VTrum pœna legalis, & etiam conuentionalis possint extendi in infinitum, vide glos.in cap. cum deuotissimam.12.quæ.

Quomodo pœna peti possit loco interesse, vide gl.in c fraternitas.12 q.2.

In quibus casibus possit Episcopus punire exem-

ptos, vide gl. in c. placuit, in ver. parochianis. 16. q. 1.

Quis magis puniatur, an ignobilis, vel nobilis, vide gl. in c. si qui contra. 24. q. 1.

De pœnitentiis, & remissionibus.

Circa perplexitatem peccatorum mortalium, & etiam venialium quid eligi debeat, vide gl. 1. dist. 13. [illegible]

Vtrum, & quando pollutio nocturna sit peccatum, vide in dist. 6.

Vtrum quis possit peccare, vt alij euitent maius peccatum, vide in dist. 14.

Quæ sint peccata mortalia, & quæ venialia, vide in dist. 25.

Quis magis peccet an laicus, vel clericus in eo genere delicti, vide gl. in c. homo Christianus, in dist. 40.

Vtrum Episcopus possit remittere pœnitentiam iniunctam à Papa, vide gl. in c. accedens, in ver. in tex. in dist. 50.

Quoties debeat quis facere pœnitentiam quando peccat, vide gl. in c. imitare Petrum. 6. quæst. 1.

Vtrum sacerdos possit iniungere pœnitentias si non est sibi concessa cura animarum, vide gl. in c. placuit. 16. quæst. 1.

Quanta pœnitentia imponatur pro peccato mortali, vide gl. in c. qui Sacramento. 22. q. 4.

Vtrum morientibus sit inducenda pœnitentia, vide in tex. 26. q. 7.

Quando debeat Sacerdotes iniungere pœnitentiam pro qualitate peccatorum, & quomodo, vide in tex. 26. q. 7.

Vtrum sola contritio cordis sine confessione oris sufficiat ad impetrandam veniam peccatorum, vide in tex. & in gl. sum. de pœn. dist. 1.

Vnde dicatur pœnitentia, & quid sit satisfactio & quo consideretur in satisfactione, vide in gl. sum. de pœ. dist. 3.

Vtrum charitas semel habita possit vlterius perdi, vide in tex. & in gl. sum. de pœ. dist. 2.

Vtrum pœnitentia sit reiteranda, vide in tex. & in gl. sum. de pœn. dist. 3.

Vtrum sit deneganda pœnitentia illi, qui vult agere pœnitentiam de vno peccato tantum, vide in tex. de pœn. dist. 3.

Vtrum peccata remissa amplius redeant, vide in tex. & in gl. sum. de pœn. dist. 4.

Quot sint seruanda circa confessionem, & quot debeat in se continere confessio, vide in tex. de pœn. dist. 5.

Cui debeat fieri confessio, vide in tex. & in gl. sum. de pœn. dist. 6.

Vsque ad quantum tempus sit recipiendus peccator, & an etiam in mortis articulo, vide in tex. de pœ. dist. 7.

Vtrum quis debeat confiteri peccata venialia, vide gl. in c. perfecta de pœn dist. 1.

Quid dicatur peccatum in Spiritum sanctum, vide gl. in § sed huiusmodi, de pœ. dist. 1.

Vtrum, & in quibus casibus confessus teneatur iterum confiteri, vide gl. in §. huius auctoritatibus de pœ. dist. 1.

Quæ pœna ponatur pro quolibet peccato mortali, vide etiam gl. in §. sunt plures, de pœn. dist. 4.

Vtrum bona facta in peccato mortali valeant, & prosint, vide gl. c. quæritur. de pœn. dist. 4.

Vtrum peccata semel dimissa reuertantur amplius, vide gl. §. eorum, de pœn. dist. 4.

Vtrum Sacerdos possit manifestare peccata pœnitentium, vide gl. in c. Sacerdos, de pœ. dist. 6.

Vtrum confessio sit vtilis quæ non à suo Sacerdote accipitur, vide gl. in c. placuit, de pœ. d. 6.

Quæ sint consideranda in pœnitentia iniungenda, vide in gl. sum. 26. q. 7.

Vtrum vsurarius possit pœnitere, nisi effectualiter restituat vsuras, vide in tex. & in gl. sum. 14. quæstione 6.

De sententia excommunicationis.

De materia excommunicationis, vide gl. in c. Engeltrudam, in ver. anathematis. 3. q. 3.

Vtrum sit prohibitum communicare cum excommunicatis, vide in tex. 11. q. 3.

Quæ pœna imponatur Presbyteris excommunicatis, agentibus sacra, vide in tex. 11. q. 3.

Vtrum possit appellari ab excommunicatione, vide gl. in c. si Episcopus. 11. q. 3.

Quotuplex sit excommunicatio, vide gl. in c. si inimicus. 11. q. 3.

Vtrum Papa communicans cum excommunicato ligetur etiam ipse, & quid in Episcopo, vide gl. in c. merito. 11. q. 3.

Vtrum excommunicatus iniustè possit celebrare, vide gl. in c. non debet. 11. q. 3.

Vtrum vasallus teneatur obedire domino excommunicato, vide gl. in c. Iulianus. 11. q. 3.

Vtrum excommunicato domino intelligantur excommunicati omnes de familia, vide gl. in c. quoniam. 11. q. 3.

Vtrum vxor teneatur reddere debitum marito excommunicato, vide gl. in dicto cap. quoniam. 11. quæst. 3.

Vtrum quis possit excommunicari, vel absolui vnico verbo, vide gl. in c. cum aliquis. 11. q. 3.

Si eligitur excommunicatus cum aliis non excommunicatis, an valeat electio in aliquo, vide gl. in c. nos in hominem. 9. q. 1.

Si promisi soluere alicui intra certum tempus & interim fuerit excommunicatus, vtrum possim ei soluere, vide gl. in c. nos sanctorum. 15. q. 6.

Vtrum magister percutiens clericum discipulum causa disciplinæ, incidat in canonem, vide gl. in c. nullus. 17. q. 4.

Vtrum scindens vestimenta clerici incidat in canonem, & in quibus casibus licitum est absque pœna excommunicationis verberare clericum, vide gl. in c. si quis suadente. 17. q. 4.

Vtrum insciens manus violentas in clericum, vel detinens eum compedibus sit excommunicatus, vide gl. in c. Guiliarius. 23. q. 4.

Vtrum percutiens clericum etiam excommunicatum incidat in excommunicationem, vide gl. in c. excommunicatorum. 23. q. 5.

Quomodo gesta per excommunicatos valeant & tolerantur, vide in gl. sum. 24. q. 1.

Vtrum quis possit excommunicari post mortem, & in quibus casibus, vide in tex. & in gl. summæ. 24. quæst. 2.

Vtrum pro peccato alicuius tota familia sit excommunicanda, vide in tex. & in gl. sum. 23. q. 3.

Vtrum excommunicatio illicita lædat, seu noceat, vide in tex. 24. q. 5.

Qui debeant excommunicari, vide in tex. 24. q. 1.

Vtrum laici possint excommunicare clericos de mandato superioris, vide gl. in c. præterea in vers. ducibus. in dist. 32.

Vtrum Sacerdos pro quolibet peccato mortali sit suspensus, vel excommunicatus, vide in gl. in c. testamentum, in ver. humiliter, in dist. 6.

Vtrum excommunicatio transeat in tertium generationem, vide gl. in c. detrahe. in ver. aliquis. 1. quæst. 1.

Vtrum sententia lata ab excommunicato valeat, quando publice tenebatur pro non excommunicato, vide gl. in tria, 3. q. 7.

Vtrum excommunicatus possit iudicare, vide gl. in c. re vera. 3. q. 9.

Vtrum excommunicatus possit agere, vel reconuenire, vel excipere, & compensare. gl. sum. 4. quæst. 1.

Vtrum sit excommunicatus citatus certa die sub pœna excommunicationis, si fuit impeditus comparere ea die, vide gl. in c. si quis 4. q. 5.

Vtrum eleemosyna possit fieri excommunicato. vide gl. in c. non omnis 5. q. 5.

Vtrum habens à Papa potentiam excommunicandi possit etiam absoluere excommunicatum, vide gl. in c. peruenit. 7. q. 1.

Quis dicatur excommunicatus, & an excommunicatus, vel depositus conferat Sacramenta, & maxime an conficiat verum corpus, vide gl. sum. 9. q. 1.

Vtrum patrocinium simoniacorum possit admitti in electionibus, vide in tex. & in gl. summæ. 8. quæst. 2.

Vtrum vxor teneatur reddere debitum marito excommunicato, vel filius, vel seruus communicare cum patre, vel cum domino excommunicato, vide gl. in c. quoniam. 11. q. 3.

Vtrum excommunicatus admittatur ad accusandum, vide in tex. 4. q. 1.

Vtrum sortilegi sint excommunicandi, vide in tex. 26. q. 5.

Vtrum excommunicatus ab Episcopo possit reconciliari à Sacerdote, vide in tex 26. q. 6.

Vtrum excommunicatus possit communicare cum excommunicato, vide gl. in c. deuotum. 26. quæstione 1.

Vtrum iniiciens manum in vestem clerici sit excommunicatus, vide in c. si quis pulsatus, de pœn. dist.

Vtrum excommunicatus possit contrahere matrimonium, vide gl. in c. nullus, de cons. distinctione 4.

De verborum significatione.

Quid sit canon, vide in dist. 4.

Vnde dicatur Sacerdos, & Antistes, & Presbyter, & vates & Archiepiscopus, vide in distinctione 21.

Quomodo capitur mensis, idus, & nonæ, vide gl. in c. propter, in ver. idibus, in dist. 18.

Vnde dicatur Corepiscopus, & quid differat ab Episcopo, vide in dist. 68.

Qui dicantur primates, & in quibus debeatur eis reuerentia, vide in dist. 99.

Quot modis appellentur spiritualia, vide in gl. summæ, in prin. 1. q. 1.

Quis dicatur doli capax, vide gl. in c. sponsus in versi. peccatorum. 1. q. 1.

Quid sit dispensatio, & ius dispensabile, vide gl. in c. requiritis, in vers. plerique. 1. q. 7.

Quid sit notorium, & quid manifestum, vide gl. in c. manifesta. 2. q. 1.

Quotuplex sit infamia, vide in gl. in c. omnes. 6. quæst.

De multiplici significatione huius verbi perpetuus, vide glossa in cap. authentica, perpetua cautela.

Qui contineantur appellatione coniunctorum, & domesticorum, & an admittantur ad testificandum in causis criminalibus, vide in gl. summæ. 4. quæst. 5.

Quomodo capiatur alienatio, vide in gl. summæ. 12. q. 2.

Vtrum indicans crimen alterius sit habendus inimicus, vide in tex. 5. q. 5.

Quot homines faciant collegium, & quot populum, & quot familiam, vide gloss. in c. si ex laicis. 12. quæst. 1.

Quomodo capiatur verbum perpetuo, vide gl. in c. possessiones. 16. q. 1.

In quibus & quot pedibus consistat passus, & in quot digitis pes, vide gl. in c. sicut. 17. q. 4.

Quæ dicatur proprie respublica, vide gl. in c. quid ergo. 23. q. 4.

De significatione verbi, absque, vide gl. in c. non est nostrum. 23. q. 5.

De significatione verbi competenter, vide gl. in c. paternarum. 24. q. 3.

De significatione verbi oportet, vide gl. in c. confidimus. 25. q. 5.

Quæ sit differentia inter peccatum, & delictum, vide gl. in c. si peccatum, de pœn. dist. 1.

Vnde dicatur eleemosyna, vide gl. in c. qui vult. de pœn. dist. 3.

Quid sit lex, & plebiscitum, & Senatusconsultum, & vnde sumpserunt nomen, vide in dist. 2.

Quis dicatur Bigamus, vide in dist. 2.

FINIS.

Ludouicus Bologninus vtriusque Iuris Doctor, & Eques, iura ciuilia de mane ordinariè legens in almo, ac vetustissimo Bononiensi studio, anno millesimo quadringentesimo septuagesimosecundo præcedentem Tabulam ingeniosè compilauit.

MARGA-

MARGARITA DECRETALIVM

LIBELLVS ADMODVM SINGVLARIS OMNES

FLOSCVLOS IN IPSARVM DECRETALIVM textibus reconditos secundum alphabeti ordinem explicans.

A

Capitulum

Ha

ted. ac Baptismum de cog. spir. c. contracto. 1495

Matrimonium inter liberum & ancillam stat cũ sciunt eam ancillam, & econuerso, vel post factum consensit, vel cognouit. de coniug. seruorum. c. proposuit 1488

Matrimonium non potest contrahi per nuntios. de cons. c. coniu. c. ex parte. 1263

Matrimonium probatur per famam violentã. de præsump. c. illud quoque 788

Matrimonium impedit & dirimit publicæ honestatis iustitia de spon. c. iuuenis 1420

Matrimonium post sponsalitium iuratum contrahi potest cum alio, cum vnus dimittit terram. eo. tit. de illis 1422

Matrimonio propter adulterium separato debet accusans continere viuente altero, aut sibi reconciliari. eo. tit. ex parte. 1424

Matrimonium superueniens sponsalib. soluit ea nisi metus interuenerit. eod. tit. cap. veniens ad nos 1428

Matrimonium post fidem datũ impleatur & sic tutius ad religionem transitur, si tamen copula nõ interuenerit. eo. tit. c. commissum. 1431

Matrimonium nondum probata vxore quis habita & cognita & post absq; iudicio Ecclesiæ amota, debet restitui ante sententiam latam de resti. spo. c. ex conquestione 629

Matrimonium accusanti causa pecuniam extorquendi, debet imponi silentium, qui matri. accu. c. significante 1550

Matrimonium consummatum irritat votum religionis sequens, si inuito altero coniugem fiat, neque post mortem alterius tenet. de canone. coniug. c. quidam intrauit 1258

Matrimonio coniuncti non separantur per solã & priuatam confessionẽ viri & vxoris. de sen. & re iud. c. later præsentium 678

Matrimonium diuiditur si vir cum vxore septẽ annis fuerit eam cognoscere non potest dans operam quam potuit. de frigi. & malefi. c. litteræ vestræ. 1115

Matrimonium contractum cum alia ante disortium stat. de spon. c. cum in apostolica 1438

Matrimonium non potest contrahere furiosus. de spon. c. dilectus 1437

Matrimonium coactum postea consensu firmatur. eo. ti. c. ad id quod 1434

Matrimonium cum inhabili ad matrimonium tenet, si velint. de frigi. c. consultationi. 1519

Matrimonium soluit contumelia creatoris. de diuor. c. quanto te 1556

Matrimonio infidelis cum fratre viri, qui non reliquit semen, non est dirimendum. eod. tit. ca. fin. 1561

Matrimonium viua voce non per scripta debet accusari. qui matr. accusa. poss. capitul. à nobis. 1547

Matrimonium inter filium baptizantis spiritualem & carnalem filiam baptizati, non tenet. de cog. spirit. c. ex litteris 1497

Matrimonium contractum publicè quando possit accusari. qui mat. accu. pos. c. si. 1550

In causa matrimoniali à reo exigitur iuramentum. de despon. impu. c. attestationes 1452

Matrici Ecclesiæ debentur decimæ, quæ cathedralis est intelligenda. de præscrip. cap. ex transmissa. 859. de verbor. significati. capitul. venerabili. 1944

Matrona in habitu meretricali inuenta iniuriarum agere non potest. de senten. exc. c. in audientia. 1891

Medicina adustionis vel incisionis est clericis prohibita. ne cle. vel mo. se. sec. c. sententiã sanguinis. 1415

Medicus nihil omittens de contingentibus non punitur si æger moriatur. de æta. & qua. præfi. c. ad aures. 1689

Medicus proprius cõsulat de salute animæ & nullo modo ratione medecinæ, detrimentum animæ suadeat. de pœ. & remis. capi. cum infirmitas. 1773

Metropolitanus habet cognoscere tanquam delegatus de causa inter suum suffraganeum & eius clericum. de offi. iud. ord. capitu. irrefragabili. 410

Metropolitanus cum suis suffraganeis consecrẽt Episcopum. de sac. vnctio. c. 1. 276

Metus cadens in virum constantem excusat. de iis quæ vi metus. c. ad audientiam. 481

Similiter damnum rerum temporalium. eo. tit c. Abbas 497

Metus ingressum religionis impedit, nisi postea consentiat. eo. tit. c. 1. 77

Metu laicorum renũtiatio facta non valet. eo. ti. c. 2. 478

Propter metum facta resignatione etiam per iuramentum potest fieri repetitio. eo. tit. c. ad audientiam 491

Metus & coactio excludit consensum matrimonij. de spon. c. cum locum 1429

Metus pro vita & reb. seruandis non absoluit à iuramento. de iureiur. c. si vero §. verum. 801

Minus conceditur cui plus vel maius conceditur. de decim. c. ex parte tua. 3. 1119

Minor annis quomodo intelligitur. de proba. c. in præsentia. 686

Minoris iure fungitur Ecclesia in restitutionibus. de restitut. in integ. c. 1. 486. & c. auditis. 490

Miracula per testes sunt examinanda, & qualiter. de testi. c. venerabili. 751

Miracula etiam faciens non colatur tanquam sanctus nisi auctoritate Romanæ Eccl. reliq. & vene. sanct. c. 1. 1394

Per miracula probet se quis à Deo missum. de heret. c. cum ex iniuncto 1677

Missa an sit de substantia ordinum, & Ecclesiarũ consecrationum. de ele. c. quod sicut. in gl. 158

Missarum celebrationem impedit deformitas vel debilitas. de cler. ægro. capitu. presbyterum. 1060

Missas duas quando sacerdos celebrare possit, & tunc post sanguinem vinum non sumat. de celebra. miss. c. consuluisti. 1293. & c. ex parte vestra. 1366

Missam nullus propter conscientiam fingat celebrare, quia dupliciter peccat. eo. tit. c. dolentes. 1377

Monachus non ponatur solus in prioratu. de cape. mon. c. ex par. 1314

Monachus pro receptione sua nihil det de statu. mona. c. monachi. 1290

Monachus solus non habitet neque discurrat, neque peculium habeat, & pœna talis. ibi.

Monachus proprietarius non est cum Christianis sepeliendus. eod. titul. capit. super quodam. 1293

Monachi secundum antiquos canone, possunt in parochiis ministrare. eo. tit. c. quod Dei timorem.

Monachis non tradatur officium aliquod ad tempus vitæ suæ. eo. tit. c. cum ad monasterium. 1295

Cum monacho de proprietate, sic neque de castitate Papa dispensare potest ibi.

Monachus vnus non habet locum in diuersis monasteriis. de reli. domibus capitu. ne nimia. 1310

Monacho potest causa delegari. de priui. c. cum olim. 1818

Monachus sine licentia abbatis sui locum non deserat. de reg. c. non est vobis 1240

Monachus non potest esse aduocatus nisi &c. de postula. c. ex parte tua. 455

Monachus potest eligi in episcopum. de dolo & contuma. cum olim. 657

Monachus non fit quis nisi in legitima ætate. de reg. cap. 1. 1237

Monachus qualiter potest habere proprium. de statu monach. c. 2. 1290

Monachus potest perhibere testimonium in causa monasterij. de probat. capitul. tertio loco. 685

Monachi irregulariter viuentes eiiciantur, nisi corrigant se. ne cler. vel mona. capit. relatum. 1414

Monachi non regant ecclesias ad eos pleno iure non spectantes. de capell. mon. c. 1. 1311

Monachus de licentia abbatis sui & episcopi prædicare potest de Iudæis. & Sarra. c. cum sit. 1666

Monachus ecclesiam ad firmam tenere non debet. ne cler. vel. mon. se. cap. secundum instituta. 1245

Monachum non facit habitus, sed professio. de reg. c. porrectum. 1245

MONASTERIVM vnum potest alteri coniungi. de relig. do. capitulo quia monasterium. 1305

In monasterio alteri coniuncto ille episcopus qui prius erat, non habet iurisdictionem, sed diœce. episcopus. eo. c.

Monasteriorum dispositio & ordinatio locorũ similium pertinet ad episcopum, nisi sint exempta. eo. tit. c. de Xenodochus. 1304

Et c. cum dilectus 1190

Monasteria regularium non sunt ad clericos sæculares transferenda, nisi regulares defecerint in monasterio. eo. ti. c. inter quatuor. 1305

Monasteriis pluribus vnus abbas præesse non debet, nec vnus monachus in duob. monasteriis locum habere. eo. tit. vlt. 1310

MONIALES excommunicata pro iniectione manuum ab episcopo absolui potest, & non per abbatissam, de sentent. excom. cap. de monialibus 1905

Monialem percutiens incidit in canonem. ibid.

Monialis suspecta de incestu, tenetur se purgare. de purga. can. moniales. 1614

Monasteriũ monasteria frequentantes clerici admoniti deponantur, laici excommunicentur. de vi. & ho. cle. c. monasteria. 993

Monialis turbans diuinum officium eiici potest sine excommunicatione. idem de clericis, vel religiosis intelligendum. de sen. ex. cap. veniens. 1897

Monialis in quameũque causa vel controuersia criminali vel ciuili non est compellenda ad iuramentum. de iura. cal. c. 1. 813

MONETA qualiter sibi & innouatur. de iureiur. c. quanto 849

MORTVO potest impendi absolutio excommunicationis. de sent. excom. cap. à nobis. 2. 1893

MVLIER ab vndecimo anno dicitur apta nuptiis. de despon. impu. capitulo continebatur. 1449

Neque mulier neque monialis potest prædicare vel benedicere, vel confessionem audire. de pœ. & remis. c. noua. 1769

Mulier potest esse arbiter in ciuili causa ciuium de arbit. c. dilecti. 508

Mulier non tenetur obedire ecclesiæ in decimo reddendo contra constitutionem. de resi. spol. cap. litteras. 614

Mulier potest esse procuratrix, licet contra leges videatur. de confir. vti. c. cum dilecta. 284

Mulier potest confiteri præbenda. de testib. ca. dilecto filio 740

MVNVS gratis oblatum recipi potest. de simo. c. dilectus filius. 1. 1615

In muneris acceptione tria sunt attendenda de simo. c. & si quæstiones. 1616

Ob munera parua animum mutantes in persona magna non est credendum. ibid.

MVTILATVS manu in abbatem vero tacito promotus, est amouendus. de cor. vi. c. ex ponis. 331

Mutilatus manu non potest ordinari ib.

MVTARI non debet subdito prælatus sub antecessoris, ne se. vac. c. 1. 1087

MVTI & surdi possunt contrahere per signa de reit. spol. c. cum ad sedem. 640

N

NAtalium causa pertinet ad forum ecclesiasticum de ordi cog. suam. 190

Natiuitas prius est probanda, quia non valet successio nisi prius probetur legitimatio. ib.

Nati ex libero ventre in seruitutem non redigantur. de nat. ex lib. ven. c. 1. 1495

Nasci non debent iniuriæ vnde iura nascuntur. de accus. c. qualiter. 1534

Naufragos spoliantes incidunt in canonem de raptor. cap. excommunicationi. 1707

Necessitas illicitum facit licitum. de reg. iur. cap. quod est. 1951

Necessitas non habet legem. de obser. ieiu. cap. consilium. 1595

Necessitas excusat iuramentum. de sreiu. cap. si vero. 808

Negatiua probari non debet de ele cap. bone. 1. 138. nisi purgando se de calumnia. de calum. cap. cum dilectus filius. 1624

Negatiuæ positiones comprobari non possunt, nisi per confessionem aduersarij. sint admittendæ ex nouel. Innocent. de confessi. sta. libro sexto.

Negligentia puniuntur episcopi in eo in quo delinquunt. de suppl. neglig. prælat. cap. primo 146

Propter negligentiam præsentationis amittitur ius præsentandi illa vice. eodem. tit. capitul. 1. 247

Propter negligentiam collationis beneficiorum intra tempus semestre, spectat ad Papam collatio eo. tit. c. licet 248

Propter negligentiam collatio non tenens, tenet propter superi ex ad quem spectat collatio, patientiam. eo. tit. c. litteras 248

Propter negligentiam amittitur ius eligendi. eo. tit. c. vlt. ibid.

Propter negligentiam concessio beneficiorum pertinet ad superiorem. de concel. præb. capit. quia diuersitatem

Propter negligentiã perdit prælatus iuridi... non de... excommunicatio. ...

Per negligentiam intra sex menses beneficia vacantia episcopus conferre... & eo negligente intra alios sex menses spectat ad superiorem. ...

Palli

S

REPERTORVM VERBORIVM, QVÆ

IN MARGARITA CONTINENTVR.

Primus numerus paginam, secundus columnam demonstrat.

FINIS.

LAVS DEO, BEATÆQVE SEMPER VIRGINI EIVS MATRI MARIÆ.